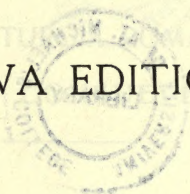

UNIVERSITY OF ST. MICHAEL'S COLLEGE
3 1761 04338 7885

BIBLIORUM SACRORUM

NOVA EDITIO

UNIVERSITY OF ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

BIBLIORUM SACRORUM

IUXTA VULGATAM CLEMENTINAM

NOVA EDITIO

BREVIARIO PERPETUO ET CONCORDANTIIS AUCTA

ADNOTATIS ETIAM LOCIS

QUI IN MONUMENTIS FIDEI SOLLEMNIORIBUS

ET IN LITURGIA ROMANA

USURPARI CONSUEVERUNT

CURAVIT

ALOISIUS GRAMATICA

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS

MCMLIX

Nihil obstat quominus imprimatur.
Mediolani, die 31 Maii 1913.

Sac. ACHILLES RATTI
Revisor Delegatus.

IMPRIMATUR

Mediolani, die 21 Maii 1913.

† ANDREAS C. Card. FERRARI
Archiepisc. Mediolanensis

NOVAM HANC BIBLIORVM SACRORVM EDITIONEM

IN VSVM PRAESERTIM SCHOLAR · ECCLESIASTICAR · COMPARATAM

ATQVE AVXILIIS INSTRVCTAM

AD VERBVM DEI FACILIVS INTELLIGENDVM

TVTIVSQVE INTERPRETANDVM

PIO PP. XI

SACRI PRINCIPATVS AN. VIII

L VERO A SACERDOTIO SVSCEPTO CELEBRANTI

EDITOR

DEVOTISSIME

D. D. D.

PRAEFATIO AD LECTOREM

[Ex editione Vaticana anni MDXCII]

In multis magnisque beneficiis, quae per sacram Tridentinam Synodum Ecclesiae suae Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quod inter tot latinas editiones, divinarum Scripturarum, solam veterem ac vulgatam, quae longo tot saeculorum usu in Ecclesia probata fuerat, gravissimo decreto authenticam declaravit. Nam, ut illud omittamus, quod ex recentibus editionibus non paucae ad haereses huius temporis confirmandas licenter detortae videbantur, ipsa certe tanta versionum varietas atque diversitas magnam in Ecclesia Dei confusionem parere potuisset. Iam enim hac nostra aetate illud fere evenisse constat, quod sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est (*a*), tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices, cum unusquisque pro arbitrio suo adderet vel detraheret.

Huius autem veteris ac vulgatae editionis tanta semper fuit auctoritas tamque excellens praestantia, ut eam ceteris omnibus latinis editionibus longe anteferendam esse apud aequos iudices in dubium revocari non posset. Qui namque in ea libri continentur (ut a maioribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex sancti Hieronymi translatione vel emendatione suscepti sunt, partim retenti ex antiquissima quadam editione latina, quam sanctus Hieronymus communem et vulgatam (*b*), sanctus Augustinus Italam (*c*), sanctus Gregorius veterem translationem appellat (*d*).

Ac de veteris quidem huius, sive Italae editionis sinceritate atque praestantia, praeclarum sancti Augustini testimonium exstat in secundo libro de Doctrina Christiana (*e*), ubi latinis omnibus editionibus, quae tunc plurimae circumferebantur, Italam praeferendam censuit, quod esset, ut ipse loquitur, 'verborum tenacior cum perspicuitate sententiae'. De sancto vero Hieronymo multa exstant veterum Patrum egregia testimonia: eum enim sanctus Augustinus (*f*) hominem doctissimum ac trium linguarum peritissimum vocat, atque eius translationem ipsorum quoque hebraeorum testimonio veracem esse confirmat. Eundem sanctus Gregorius (*g*) ita praedicat, ut eius translationem, quam novam appellat, ex hebraeo eloquio cuncta verius transfudisse dicat, atque idcirco dignissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non uno in loco hieronymianam versionem ceteris omnibus anteponit (*h*), eam quae ab ecclesiis christianis communiter recipi ac probari adfirmat (*i*), quod sit 'in verbis clarior et veracior in sententiis'. Sophronius quoque, vir eruditissimus, sancti Hieronymi translationem non latinis modo, sed etiam graecis valde probari animadvertens, tanti eam fecit, ut psalterium et prophetas ex Hieronymi versione in graecum eleganti sermone transtulerit. Porro qui secuti sunt viri doctissimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonaventura cetérique omnes, qui his nongentis annis in Ecclesia floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt usi, ut ceterae, quae paene innumerabiles erant, quasi lapsae de manibus theologorum penitus obsoleverint. Quare non immerito catholica Ecclesia sanctum Hieronymum 'doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas divinitus excitatum' ita celebrat, ut iam difficile non sit illorum omnium damnare iudicium, qui vel tam eximii doctoris lucubrationibus non adquiescerunt, vel etiam meliora aut certe paria praestare se posse confidunt.

Ceterum, ne tam fidelis translatio tamque in omnes partes Ecclesiae utilis, vel iniuria temporum vel impressorum incuria vel temere emendantium audacia, ulla ex parte corrumperetur, eadem sacrosancta Synodus Tridentina illud decreto suo sapienter adiecit, ut haec ipsa vetus ac vulgata editio emendatissime, quoad fieri posset, imprimeretur; neque ulli liceret eam sine facultate et approbatione superiorum excudere. Quo decreto simul typographorum temeritati ac licentiae modum imposuit et pastorum Ecclesiae in tanto bono quam diligentissime retinendo et conservando, vigilantiam atque industriam excitavit.

Et quamvis insignium Academiarum theologi in editione vulgata pristino suo nitori restituenda magna cum laude laboraverint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia, et codices manu scripti complures et vetustiores

(a) *Praef. in Iosue.*
(b) S. *Hieron. in c. 49 Isaiae.*
(c) *S. August. lib. 2. Doctr. Christian. c. 14.*
(d) *S. Gregor. epist. dedicat. ad Leandrum c. 5. in fine.*
(e) *S. August. ubi supra.*
(f) *Lib. 18. de Civitate Dei, c. 43.*
(g) *Lib 20. Moral. 24.*
(h) *Lib. 6. Etymol. c. 5.*
(i) *Lib. 1 de Divin. offic. 12.*

Summi Pontificis iussu conquisiti atque in urbem advecti erant; et demum, quoniam executio generalium Conciliorum, et ipsa Scripturarum integritas ac puritas ad curam Apostolicae Sedis potissimum pertinere cognoscitur; ideo Pius IV Pontifex Maximus pro sua in omnes Ecclesiae partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus aliisque tum sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam provinciam demandavit, ut vulgatam editionem latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manu scriptis, inspectis quoque hebraicis, graecisque Bibliorum fontibus, consultis denique veterum Patrum commentariis, accuratissime castigarent. Quod itidem institutum Pius V prosecutus est. Verum conventum illum, ob varias gravissimasque Sedis Apostolicae occupationes iamdudum intermissum Sixtus V divina Providentia ad summum sacerdotium evocatus ardentissimo studio revocavit et opus tandem confectum typis mandari iussit. Quod, cum iam esset excusum et, ut in lucem emitteretur, idem pontifex operam daret, animadvertens non pauca in sacra Biblia preli vitio irrepsisse, quae iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem revocandum censuit atque decrevit. Id vero cum morte praeventus praestare non potuisset, Gregorius XIV, qui post Urbani VII duodecim dierum pontificatum Sixto successerat, eius animi intentionem exsecutus, perficere adgressus est, amplissimis aliquot cardinalibus aliisque doctissimis viris ad hoc iterum deputatis. Sed, eo quoque et, qui illi successit, Innocentio IX brevissimo tempore de hac luce subtractis, tandem sub initium pontificatus Clementis VIII, qui nunc Ecclesiae universae gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V intenderat, Deo bene iuvante, perfectum est.

Accipe igitur, christiane lector, eodem Clemente summo pontifice adnuente, ex Vaticana typographia veterem ac vulgatam sacrae Scripturae editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quam quidem, sicut omnibus numeris absolutam pro humana imbecillitate adfirmare difficile est, ita ceteris omnibus, quae ad hanc usque diem prodierunt, emendatiorem purioremque esse, minime dubitandum. Et vero, quamvis in hac Bibliorum recognitione, in codicibus manu scriptis, hebraeis graecisque fontibus et ipsis veterum Patrum commentariis conferendis non mediocre studium adhibitum fuerit; in hac tamen pervulgata lectione, sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quae mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt; tum quod ita faciendum esse ad offensionem populorum vitandam sanctus Hieronymus non semel admonuit (*a*); tum quod facile fieri posse credendum est, ut maiores nostri, qui ex hebraeis et graecis latina fecerunt, copiam meliorum et emendatiorum librorum habuerint, quam ii, qui post illorum aetatem ad nos pervenerunt, qui fortasse, tam longo tempore identidem describendo, minus puri atque integri evaserunt; tum denique, quia sacrae congregationi amplissimorum cardinalium aliisque eruditissimis viris ad hoc opus a Sede Apostolica delectis propositum non fuit novam aliquam editionem cudere vel antiquum interpretem ulla ex parte corrigere vel emendare, sed ipsam veterem ac vulgatam editionem latinam a mendis veterum librariorum, necnon pravarum emendationum erroribus repurgatam suae pristinae integritati ac puritati, quoad eius fieri potuit restituere; eaque restituta, ut quam emendatissime imprimeretur iuxta Concilii oecumenici decretum pro viribus operam dare.

Porro in hac editione nihil non canonicum, nihil adsciticium, nihil extraneum apponere visum est; atque ea causa fuit, cur liber III et IV Esdrae inscripti, quos inter canonicos libros sacra Tridentina Synodus non adnumeravit; ipsa etiam Manassae regis Oratio, quae neque hebraice, neque graece quidem exstat, neque in manu scriptis antiquioribus invenitur, neque pars est ullius canonici libri, extra canonicae scripturae seriem posita sint, et nullas ad marginem concordantiae (quae posthaec inibi apponi non prohibentur), nullae notae, nullae variae lectiones, nullae denique praefationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur. Sed, sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, praefationes s. Hieronymi et alia id genus in aliis editionibus inseruerunt; ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione eiusmodi adiumenta, pro studiosorum commoditate atque utilitate in posterum adiciantur, ita tamen ut lectiones variae ad marginem ipsius textus minime adnotentur.

(a) ***Epist. ad Suniam et Fretellam; Praef. Evang. ad Damasum.***

LEGENTIBUS S.

Cum Brixiae adulescentulos in Ecclesiae spem succrescentes in Sacris Litteris erudirem, nullum mihi Bibliorum Sacrorum Vulgatae editionis exemplar praesto esse videbam, quod viam ad Sacras Scripturas facilius interpretandas atque intelligendas muniret. Et, quoniam eos putabam inutiliter tempus terere, qui incommodum aliquod conqueruntur neque eidem student pro viribus mederi, eo vel magis quia querelis iacturam nostram reparare non licet, statueram in novam Bibliorum editionem incumbere, quae huic tantae necessitati utcumque satisfaciens, exemplar quidem Clementinum praeberet, at nostris temporibus aptatum et iis subsidiis instructum, quae ad Sacras Litteras divulgandas earumque cognitionem adsequendam non parum utilitatis conferant.

Quod ut adipiscerer, utque simul et brevitati et voluminis tenui pretio consulerem, visum est non abs re esse, si vestigiis quorundam ingressus, qui vulgares Bibliorum Sacrorum editiones curaverunt, concordantias undique conquirerem et locos colligerem, sive qui paralleli dicuntur, sive qui in documentis fidei et in liturgia romana ab Ecclesia usurpantur, eorumque notationem textui sacro ita apponerem, ut legentium oculis simul cum sacra oratione ea interpretatio quodammodo exhiberetur quam authenticam vocant, quae scilicet vel a Deo auctore Scripturarum vel ab Ecclesia prodiit.

Nostra non multum interest difficultates enarrare quae huic rei adsequendae obfuerunt, vel summam laborum ac vigiliarum exponere, quam, ut opus perficeretur, sustinui. Siquidem Deus, qui et ' velle ' contulit, dedit et ' perficere '. Opus Dei gratia, ut ita dicam, ac beneficio concretum atque diuturni laboris haud paenitendus fructus utinam curatoribus animarum ceterisque omnibus, quibus copia commentariorum non est, et tamen verbum divinum explicare non modo solacium, sed officium et munus est, aliquid utilitatis et commodi adferre possit!

Iis omnibus itaque omissis quae ad huius editionis historiam spectant, aequum esse arbitror si, ut desiderio veri similiter indulgeam eorum qui legunt, pauca dicam de iis rebus quae aut adhibitae sunt ut exemplar maioris utilitatis ac perspicuitatis esset, aut ad exemplar ipsum sunt adiectae.

1. Quid in hac editione ad textum quod attinet factum sit. Norunt omnes textus Bibliorum Sacrorum Vulgatae editionis nullus editori catholico edendus praesto esse, praeter illum qui anno MDXCII typis Vaticanis, Clemente VIII auctore, prodiit, quique Pontifex Maximus ea cautione in posterum denuo evulgari posse statuit, ut, ' ne minima quidem particula de eo mutata, addita vel ab eo detracta, nisi aliquid occurreret quod typographicae incuriae adscribendum esset, inviolabiliter observarentur '. Eius tamen natura innixus editionis usuque fretus eorum omnium qui Biblia latine ediderant optimum factu arbitratus sum (id quod alibi multis argumentis persuadendum curavi[1]), si in eam sententiam venirem, verbis illis a Clemente VIII tecta sarctaque fuisse ea omnia quae in textu sacro vere, ut dicitur, substantialia essent, verba nempe, verborum ordinem eaque adiuncta, quae utcumque Scripturae Sacrae significationem vimque attingerent; non ea quae minimi momenti et mere accidentalia viderentur et quae sive ad rectam scribendi rationem, quam orthographiam vocant, quaeque, ut ait Quintilianus, ' apud Romanos consuetudini inservit ideoque semper mutata est ', sive ad genus interpunctionis spectarent; neque ea quae diversorum temporum usibus aptarentur, vel a legibus philologiae penderent; quaeque curanda essent, non quo clarior sensus evaderet, sed ne idem a scribendi ratione differret, quae apud omnes valet. Cui consilio eo libentius indulsi quo perspectius mihi erat hac in re usum, qui penes aetatis nostrae eruditos homines obtinet, minime differre ab ea ratione scribendi quae temporibus s. Hieronymi invalescebat[2]. Idcirco non modo studui ut unica forma exscriberem quae, in editionibus Clementinis duplici vel triplici adspectu se offerunt[3]; sed eas quoque formas verborum im-

---

1) Videsis *Delle edizioni della Clementina,* Monza, 1912, pag. 8 et sqq.

2) Cf. *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum,* Vindobonae. F. Tempsky, Voll. praesertim LIV et LV.

3) Itaque unica forma exscripsi sequentia verba: *beryllus, topazius, absinthium, secutus, persecutio,* etc., *venale, mixtus* cum suis compositis, *exsicco, femur, heres* et *hereditas, hordeum, nuntio* cum suis compositis, *levigare, proelium, sidus, sollicitus, frenum, squaleo* cum compositis, *lacryma, hiems, nummus, silva,* etc. Quia vero Clementina editio plerumque legem phoneticam non negligit, quae mutationem litterae *m* in *n* importat, cum littera gutturalis vel dentalis sequatur; pariter quandoque in derivatis ab *eo* conctractionem invehit duorum *i* si desinentia ab *s* incipiat; ei ego legi obsecutus semper exscribendum esse censui *quanquam, nunquid, eundem, veruntamen,* etc. *abisti, inisti, praeterisset,* etc.

B) SIGLA IN NOTULIS USUM ECCLESIASTICUM DESIGNANTIBUS FREQUENTIUS ADHIBITA

a.	*ante*
adv.	*adversus*
Adv.	*Adventus*
All.	*Alleluia* (*V.*)
Ant., Antt.	*Antiphona, -nae*
Ap. App.	*Apostolus, Apostoli*
Aug.	*Augustus* (*mensis*)
b.	*beatus, bene; bonus*
ben., bened.	*benedictio*
br.	*brevis* (*L., R.*)
bul.	*bulla*
c.	*contra*
can.	*canon*
Catech. R.	*Catechismus Romanus*
Cf, Cff.	*Confessor, -res*
Cin.	*Cinerum* (*fr. 4*)
cm.	*commune*
Cm.	*Communio*
cmpl.	*completorium*
Cn.	*Canticum*
comm.	*commemoratio*
Conc.	*Concilium*
cons.	*consecratio* (*ecclesiae*)
Cp., Cpp.	*Capitulum, -la*
d.	*dies*
D., Dd.	*Dominica, -cae*
ded.	*dedicatio* (*ecclesiae*)
Df.	*Defunctus, -orum*
E., Ep.	*Episcopus*
Ev.	*Evangelium*
Evang.	*Evangelista*
fr., frr.	*feria, -riae*
frl.	*ferialis*
fs., fss.	*festum, festa*
Gr.	*Graduale*
gr.	*gratia, -arum* (*actio*)
hebd.	*hebdomada*
inf.	*infra*
Int.	*Introitum*
Inv.	*Invitatorium*
l.	*liber*
L., LL.	*Lectio, -nes*
ll.	*laudes*
M., Mm.	*Martyr, -res*
mai.	*maior* (*hebd., Ant.*)
Ms., Mss.	*Missa, -sae*
mt.	*matutinum*
Nbr.	*November*
nn.	*nona*
oct.	*octava*
Oct.	*October*
Of.	*Offertorium*
off.	*officium*
ord.	*ordo* (*Ms. etc.*)
p.	*parvum* (*off.*), *post*
P.	*Pontifex, Paschale* (*T.*)
Pass.	*Passionis* (*D. vel T.*)
Pnt.	*Pentecostes*
(*P. R.*)	*Pontificale Romanum*
pr.	*proprium* (*off. etc.*)
prec.	*preces*
prm.	*prima*
prop.	*propositio*
Prph.	*Prophetia*
prtm.	*protomartyr*
Psch.	*Pascha*
qcq.	*quacumque*
Qdg.	*Quadragesima*
Qng.	*Quinquagesima* (*D.*)
QT.	*Quattuor Tempora*
R., RR.	*Responsorium, -ria*
(*R. R.*)	*Rituale Romanum*
rit.	*ritus*
s. ss.	*sessio, supra, sanctus, -cti, sacro-*[*sanctum, etc.*
Sctar.	*Sanctarum* (*cm.*)
Spbr.	*Septembris*
Sptg.	*Septuagesima* (*D.*)
SS.	*Sancti* (*fs. SS. omnium*)
Sxg.	*Sexagesima* (*D.*)
sxt.	*sexta*
T.	*Tempus, Tempora*
Tr.	*Tractus*
trt.	*tertia*
V., Vv., VV.	*Versus*
v., vot.	*votivum, -va,* (*off., Ms.*)
vg.	*vigilia*
Virg.	*Virgo, Virgines*
vsp.	*vesperae.*

PRINCIPALIUM CATECHISMI ROMANI ARGUMENTORUM INDEX

[Numeri uncis inclusi significant quot paragraphos editiones Catechismi R. recentiores in unoquoque capite admittant]

LIBER GENESIS

HEBRAICE " BERESITH „

N [a]principio [b]creavit Deus caelum et terram. 2 Terra
autem erat [c]inanis et vacua, et tenebrae erant super
faciem abyssi, et [d]spiritus Dei ferebatur super aquas.
3 [e]Dixitque Deus: [f]Fiat lux. Et facta est lux. 4 Et
[g]vidit Deus lucem quod esset bona et divisit lucem
a tenebris. 5 Appellavitque lucem [h]diem et tenebras
[i]noctem. Factumque est vespere et mane, dies unus.
6 Dixit quoque Deus: Fiat [j]firmamentum in medio
aquarum et dividat aquas ab aquis. 7 Et fecit Deus firmamentum,
[l]divisitque aquas, quae erant sub firmamento, ab his [m]quae erant
super firmamentum. Et factum est ita. 8 Vocavitque Deus firma-
mentum caelum. Et factum est vespere et mane, dies secundus.
9 Dixit vero Deus: [n]Congregentur aquae, quae sub caelo sunt, in
locum unum, et appareat arida. Et factum est ita. 10 Et vocavit Deus
aridam terram congregationesque aquarum appellavit maria. Et vidit
Deus quod esset bonum. 11 Et ait: [o]Germinet terra herbam virentem
et facientem semen et lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus
suum, cuius semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita.
12 Et protulit terra herbam virentem et facientem semen iuxta genus
suum lignumque faciens fructum et habens unumquodque sementem
secundum speciem suam. Et vidit Deus quod esset bonum. 13 Et fa-
ctum est vespere et mane, dies tertius.
14 Dixit autem Deus: Fiant luminaria in firmamento caeli et di-
vidant diem ac noctem et sint in [p]signa et tempora et dies et
annos, 15 ut luceant in firmamento caeli et illuminent terram. Et
factum est ita. 16 [q]Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare
maius, ut praeesset diei, et [r]luminare minus, ut praeesset nocti,
et stellas. 17 Et posuit eas in firmamento caeli, ut lucerent super
terram 18 et [s]praeessent diei ac nocti et dividerent lucem ac tene-
bras. Et vidit Deus quod esset bonum. 19 Et factum est vespere et
mane, dies quartus.
20 Dixit etiam Deus: Producant aquae reptile animae viventis, et
volatile super terram sub firmamento caeli. 21 Creavitque Deus [t]cete
grandia et omnem animam viventem atque motabilem, quam produxe-
rant aquae in species suas, et omne volatile secundum genus suum.
Et vidit Deus quod esset bonum, 22 benedixitque eis dicens: [u]Crescite
et multiplicamini et replete aquas maris, avesque multiplicentur super
terram. 23 Et factum est vespere et mane, dies quintus.
24 Dixit quoque Deus: [v]Producat terra animam viventem in genere
suo, iumenta et reptilia et bestias terrae secundum species suas.
Factumque est ita. 25 Et fecit Deus bestias terrae iuxta species suas
et iumenta et omne reptile terrae in genere suo. Et vidit Deus quod
esset bonum 26 et ait: [x]Faciamus hominem ad [y]imaginem et simili-
tudinem nostram; et [z]praesit piscibus maris et volatilibus caeli et be-
stiis universaeque terrae omnique reptili, quod movetur in terra.

27 Et creavit Deus hominem ad imaginem suam;
ad imaginem Dei creavit illum:
[a]masculum et feminam creavit eos.

28 Benedixitque illis Deus et ait: [b]Crescite et multiplicamini et
replete terram et subicite eam et dominamini piscibus maris et
volatilibus caeli et universis animantibus, quae moventur super terram.
29 Dixitque Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam adferentem semen
super terram et universa ligna, quae habent in semetipsis sementem

*1 ss.] *Conc. Tolet. (a. 447) can. 9; *Conc. Vat. sess. 3, cp. 1, can. 1, 5.*
1, 1-2, 2] Prph. in sb. s.
1-27] LL. in Sptg.
1, 2] RR. in Sptg. — v. cp. 2. 7.
a Jb 38, 4-7; Jo 1, 1-3; Ac 14, 15; Heb 1, 10.
b Ps. 32, 6; 135, 5; Ecli 18, 1; 2 Mc 7, 28; Ac 14, 14; 17, 24; Col 1, 16, 17; Heb 11, 3; Ap. 4, 11.
c Is 45, 18; Jr 4, 23. — cf. Sap 11, 18.
d Ps 32, 6.
*2] * Catech. R. I 2, 23.*
e Ps 32, 9.
f 2 Cor 4,6; Heb 11, 3.
g vr. 10, 12, 18, 21, 25, 31. - cf. Pro 8, 30.
h Ps 73, 16.
i Ps 103, 20.
j Jb 37, 18; Jr 10, 12; 51, 15.
l Pro 8, 27-29.
m Ps 135, 6; 148, 4; Dn 3, 60.
n Jb 38, 8-11; Ps 32, 7; 34. 5; 135, 6; Jr 5, 22; 2 Pt 3, 5.
o Ps 103, 14; Is 42, 5; Heb 6, 7.
p Ps 103, 19; Jr 10, 2; Ez 32. 7, 8: Jl 2, 30, 31; 3, 15; Mt 24, 29; Lc 21, 25.
q Dt 4, 19; Ps 73, 16; 135, 7-9.
r Ps 8, 4; Jb 38, 7.
s Jr 31, 35.
t Jb 12, 7, 9; Ps 103, 25, 26.
u cp. 8, 17; 9, 1.
v cp. 2, 19.
26, 27] v. vr. 1, 2.
x cp. 3, 22; 11, 7; Sap 9, 2. - cf. Is 6, 8.
y cp. 5, 1; 9, 6; Ec 7, 30; Sap 2, 23; Ecli 17, 1; 1 Cor 11, 7; 2 Cor 3, 18; Eph 4, 24; Col 3, 10; Jc 3, 9.
z cp. 9, 2; Ps 8, 7, 8; Ecli 17, 3.
*27. 28] * Catech. R. II 8, 10.*
27-2, 10] LL. in fr. 2 p. Sptg.
a (all) Mt 19, 4; Mr 10, 6. - cp. 2, 18, 21-23; Ml 2, 15, 16.
b cp. 8, 17; 9, 1; Ps 126, 3, 127, 3; Ac 17, 26.

generis sui, [c]ut sint vobis in escam 30 et [d]cunctis animantibus terrae
omnique volucri caeli et universis, quae moventur in terra et in
quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum. Et factum est
ita. 31 [e]Viditque Deus cuncta quae fecerat, et erant valde bona. Et
factum est vespere et mane, dies sextus.

2 Igitur perfecti sunt caeli et terra et omnis [a]ornatus eorum. 2 Com-
plevitque Deus die septimo opus suum, quod fecerat, et [b]requievit
die septimo ab universo opere quod patrarat. 3 Et [c]benedixit diei
septimo et sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere
suo, quod creavit Deus ut faceret.

4 [d]Istae sunt generationes caeli et terrae, quando creata sunt, in die
quo fecit Dominus Deus caelum et terram 5 et [e]omne virgultum agri,
antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis, priusquam
germinaret; non enim pluerat Dominus Deus super terram, et [f]homo
non erat, qui operaretur terram; 6 sed [g]fons ascendebat e terra irri-
gans universam superficiem terrae. 7 Formavit igitur Dominus Deus
hominem [h]de limo terrae et [i]inspiravit in faciem eius spiraculum
vitae, et [j]factus est homo in animam viventem.
8 Plantaverat autem Dominus Deus [k]paradisum voluptatis a prin-
cipio, in quo [l]posuit hominem quem formaverat. 9 Produxitque Do-
minus Deus de humo omne lignum pulchrum visu et ad vescendum
suave; [m]lignum etiam vitae in medio paradisi lignumque [n]scientiae
boni et mali. 10 Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irri-
gandum paradisum, qui inde dividitur in quattuor capita. 11 Nomen
uni [o]Phison: ipse est qui circuit omnem terram [p]Hevilath, ubi na-
scitur aurum; 12 et aurum terrae illius optimum est: ibi invenitur
b d e l l i u m et lapis onychinus. 13 Et nomen fluvii secundi [q]Gehon:
ipse est qui circumit omnem terram Aethiopiae. 14 Nomen vero flu-
minis tertii [r]Tigris: ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quar-
tus ipse est [s]Euphrates.
15 Tulit ergo Dominus Deus hominem, et posuit eum in paradiso vo-
luptatis, ut [t]operaretur et custodiret illum, 16 praecepitque ei dicens: Ex
omni ligno paradisi comede; 17 [u]de ligno autem scientiae boni et mali
ne comedas; [v]in quocumque enim die comederis ex eo [x]morte morieris.
18 Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum esse hominem
solum; [y]faciamus ei adiutorium simile sibi.
19 Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus
terrae et universis volatilibus caeli, [a]adduxit ea ad Adam, ut videret
quid vocaret ea; omne enim quod vocavit Adam animae viventis
ipsum est nomen eius. 20 Appellavitque Adam nominibus suis cuncta
animantia et universa volatilia caeli et omnes bestias terrae. Adae vero
non inveniebatur adiutor similis eius. 21 [b]Immisit ergo Dominus Deus
soporem in Adam; cumque obdormisset, tulit unam de costis eius et
replevit carnem pro ea 22 et aedificavit Dominus Deus costam,
quam tulerat de Adam, in mulierem et [c]adduxit eam ad Adam.
23 Dixitque Adam: [d]Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne
mea: haec vocabitur v i r a g o, [e]quoniam de viro sumpta est. 24 [f]Qua-
mobrem relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit uxori
suae, et [g]erunt duo in carne una.
25 [h]Erat autem uterque nudus, Adam scilicet et uxor eius, et [i]non
erubescebant.

3 Sed et [a]serpens erat [b]callidior cunctis animantibus terrae, quae
fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur praecepit vo-
bis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi? 2 Cui respondit
mulier: [c]De fructu lignorum, quae sunt in paradiso, vescimur; 3 de
fructu vero ligni, quod est in medio paradisi, praecepit nobis Deus
ne comederemus et ne tangeremus illud, ne forte moriamur. 4 [d]Dixit
autem serpens ad mulierem: Nequaquam morte moriemini. 5 Scit
enim Deus quod in quocumque die comederitis ex eo aperientur oculi
vestri, et eritis sicut dii scientes bonum et malum. 6 [e]Vidit igitur mulier
quod bonum esset lignum ad vescendum et pulchrum oculis aspectuque
delectabile, et tulit de fructu illius et [f]comedit [g]deditque viro suo,
qui [h]comedit. 7 Et [i]aperti sunt oculi amborum. Cumque cognovissent
se [j]esse nudos, consuerunt folia ficus et fecerunt sibi perizomata.

c cp. 9, 3; Ps 103, 14, 15; Ac 14, 16.
d Jb 38, 41; Ps 144, 15, 16; [146, 9.
31] *v. vr. 1, 2.*
e Ec 3, 11; 7, 30; Ecli 39, 21; Mr 7, 37; 1 Tm 4, 4; Jc 1, 17.

2] *v. cp. 1, 1, 2.*
a cf. Dt 4, 19; Ps 32, 6.
b Ex 20, 8-11; 31, 17; Dt 5, 12-14; Heb 4, 4. - cf. Jo 5, 17.
c 2 Es 9, 14. - cf. Ex 20, 8-11.
3] * *Catech. R. III 4, 9.*
d cp. 5, 1; 6, 9; 10, 1; 11, 10, 27; 25, 12, 19; 36 1; 37, 2.
e cf. cp. 1, 11, 12.
f vr. 15; cp. 3, 23.
g Jb 36, 27.
7] *v. cp. 1, 1, 2. — R. in Sptg.*
h cp. 3, 23; 18 27; Ps 102, 14; Ec 12, 7; 1 Cor 15, 47.
i cp. 7, 22; Jb 27, 3; 33, 4; Is [2, 22.
j (all) 1 Cor 15, 45.
8, 9] *R. in Sptg.*
8-10] *R. in fs. appar. B. M. V. Imm.*
k vr. 15; cp. 13, 10; Is 51, 3; Ez 28, 13; Jl 2, 3; Ap. 2, 7.
l vr. 15.
m cp. 3, 22; Pro 3, 18; Ap 2, [7; 22, 2, 14.
n vr. 17.
o Ecli 24, 35.
p cf. cp. 10, 7, 29; 25, 18; 1 [Rg 15, 7.
q Ecli 24, 37.
r Tb 6, 1; Ecli 24, 35; Dn 10, [4.
s v. cp. 15, 19.
15-24] *LL. in fr. 3 p. Sptg.*
15] * *cf. Catech. R. IV 13, 4. —R. in Sptg.*
t vr. 5; cp. 3, 17, 23; Ecli 7, 16.
u cp. 3, 1-3; 11, 17; Ecli 17, 6.
17] * *Conc. Tr. sess. 5, can. 1. — Ant. in sb. a. Sptg.*
v Rm 6, 23; 1 Cor 15, 56; Jc 1, 15; 1 Jo 5, 16.
18] * *v. cp. 1. 27, 28. — R. in [Sptg.*
x cp. 20, 7; 26, 11.
y Ec 4, 9; Ecli 36, 26; 1 Cor 11, 9; 1 Tm 2, 13. - cf. Ecli 36, 26.
z cp. 1, 20, 24; Ps 103, 29.
a Ps 8, 7.
20] * *Catech. R. II 8, 10. - v. vr. [18.*
b cp. 15, 12; 1 Rg 26, 12.
21-23] * *R. in Sptg.*
c Pro 18, 22; Heb 13, 4.
23] * *Conc. Tr. sess. 24 de Matr.*
d cp. 29, 14; Jd 9, 2; 2 Rg 5, 1; 19, 13; Ecli 17, 5; Eph 5, 28-30. - cf. Ac 17, 26.
e 1 Cor 11, 8.
24] * *Catech. R. II 8, 24.*
f (all) Mt 19, 5; Mr 10, 7; Eph 5, 31. — cf. Ps 44, 10; 1 Cor 7, 10, 11.
g (all) 1 Cor 6, 16. — cf. Ecli [25, 36.
h cp. 3, 7, 10, 11.
i v. Ex 32, 25; Is 4, 3.

1-2] * *cf. Catech. R. IV 15, 6, 7.*
1-20] *LL. in fr. 4 p. Sptg. et in fs. Imm. Conc.*
a Ap 12, 9; 20, 2.
b Mt 10, 16; 2 Cor 11, 3.
c cp. 2, 16; 17.
d vr. 13; Jo 8, 44; 2 Cor 11, 3. cf. Sap. 2, 24.
6] * *cf. Catech. R. II 2, 7.*
e cf. Jc 1, 14.
f Ecli 25, 33; 1 Tm 2, 14.
g Ecli 42, 13.
h vr. 12, 17; Os 6, 7.
i vr. 5.
j cp. 2, 25.

diuntur (3, 1-7), atque, post Redemptorem promissum, indicta singulis poena (8-20), a paradiso pelluntur (21-24). Generant autem Cain et Abel (4, 1, 2), quorum prior propter pii fratris necem (3-8), a Deo pu-

8 Et, cum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso
ad auram post meridiem, [k]abscondit se Adam et uxor eius a facie
Domini Dei in medio ligni paradisi. 9 Vocavitque Dominus Deus
Adam et dixit ei: Ubi es? 10 Qui ait: Vocem tuam audivi in pa-
radiso et [l]timui eo [m]quod nudus essem et abscondi me. 11 Cui dixit:
[n]Quis enim indicavit tibi quod nudus esses, nisi quod ex ligno, de
quo praeceperam tibi ne comederes, comedisti? 12 Dixitque Adam:
[o]Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi.
13 Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc fecisti? Quae
respondit: [p]Serpens decepit me, et comedi.
14 Et ait Dominus Deus ad serpentem: [q]Quia fecisti hoc, maledictus
es inter omnia animantia et bestias terrae: super pectus tuum gra-
dieris et [r]terram comedes cunctis diebus vitae tuae. 15 [s]Inimicitias
ponam inter te et mulierem, et [t]semen tuum et [u]semen illius; ipsa
[v]conteret caput tuum, et [x]tu insidiaberis calcaneo eius. 16 Mulieri
quoque dixit: Multiplicabo aerumnas tuas et conceptus tuos; [y]in
dolore paries filios et sub viri potestate eris et [z]ipse dominabitur
tui. 17 Adae vero dixit: Quia audisti vocem uxoris tuae et comedisti
de ligno, ex quo praeceperam tibi ne comederes, [a]maledicta terra in
opere tuo: [b]in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitae tuae.
18 Spinas et tribulos germinabit tibi, et comedes herbam terrae. 19 [c]In
sudore vultus tui vesceris pane, donec [d]revertaris in terram, de qua
sumptus es; quia [e]pulvis es, et in pulverem reverteris. 20 Et vocavit
Adam nomen uxoris suae Heva, eo quod mater esset cunctorum vi-
ventium.
21 Fecit quoque Dominus Deus Adae et uxori eius tunicas pelliceas
et induit eos 22 et ait: [f]Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est
sciens bonum et malum; nunc ergo, ne forte mittat manum suam
et sumat etiam de [g]ligno vitae et comedat et vivat in aeternum,
23 et emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, ut [h]operaretur
terram, de qua sumptus est. 24 Eiecitque Adam et collocavit ante
paradisum voluptatis [i]cherubim et flammeum gladium atque versatilem
ad custodiendam viam ligni vitae.

4 Adam vero cognovit uxorem suam Hevam, quae concepit et
peperit Cain dicens: [a]Possedi hominem per Deum. 2 Rursumque
peperit fratrem eius Abel. Fuit autem Abel pastor ovium et Cain
agricola. 3 Factum est autem post multos dies ut offerret Cain [b]de
fructibus terrae munera Domino; 4 Abel quoque obtulit de [c]primogenitis
gregis sui et de adipibus eorum, et [d]respexit Dominus ad Abel et
ad munera eius; 5 [e]ad Cain vero et ad munera illius non respexit;
iratusque est Cain vehementer, et concidit vultus eius. 6 Dixitque Do-
minus ad eum: Quare iratus es? et cur concidit facies tua? 7 Nonne
[f]si bene egeris, recipies; sin autem male, [g]statim in foribus pec-
catum aderit? Sed [h]sub te erit appetitus eius, et tu dominaberis illius.
8 Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: [i]Egrediamur foras. Cumque
essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel et
[j]interfecit eum. 9 Et [k]ait Dominus ad Cain: Ubi est Abel frater
tuus? Qui respondit: [l]Nescio: num custos fratris mei sum ego?
10 Dixitque ad eum: Quid fecisti? Vox sanguinis fratris tui [m]clamat
ad me de terra. 11 Nunc igitur [n]maledictus eris super terram, quae
aperuit os suum et suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.
12 Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos; [o]vagus et
profugus eris super terram. 13 Dixitque Cain ad Dominum: Maior
est iniquitas mea, quam ut veniam merear. 14 [p]Ecce eicis me hodie
a facie terrae, et a facie tua [q]abscondar et ero vagus et profugus
in terra: [r]omnis igitur, qui invenerit me, occidet me. 15 Dixitque ei
Dominus: [s]Nequaquam ita fiet; sed omnis qui occiderit Cain [t]septu-
plum punietur. Posuitque Dominus Cain signum, ut non interficeret
eum omnis qui invenisset eum. 16 [u]Egressusque Cain a facie Domini
habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden. 17 Cognovit
autem Cain uxorem suam, quae concepit et peperit Henoch; et
aedificavit civitatem, vocavitque nomen eius ex nomine filii sui
Henoch. 18 Porro Henoch genuit Irad, et Irad genuit Maviaël, et
Maviaël genuit Mathusaël, et Mathusaël genuit Lamech. 19 Qui accepit

8-10] R. in fr. 2 p. Sptg.
k cf. Jb 31, 33; Ps 138, 1-12; Jr 23, 24.
l Sap 17, 10, 11.
m vr. 7. — v. cp. 2, 25.
n 1 Jo 3, 20.
*12] * Catech. R. II 8, 26; IV 14, 15.*
o cp. 2, 18; Jb 31, 33; Pro 28, 13.
p vr. 4; 2 Cor 11, 3; 1 Tm 2, 14.
q cf. Ex 21, 29.
r Is 65, 25; Mic 7, 17.
*14-15] * Catech. R. I 3, 4. — Ant in fs. Imm. Conc.*
*15] * Pii IX bulla « Ineffabilis Deus ». — * cf. prop. 18 Syn. Pist. a Pio VI damn.*
s Sap 10, 2.
t Mt 3, 7; 13, 38; Jo 8, 44.
u Is 7, 14; Mic 5, 3; Mt 1, 23, 25; Lc 1, 34, 35; Gal 4, 4; 1 Tm 2, 15.
v Rm 16, 20; Heb 2, 14; 1 Jo 5, 5; Ap. 20, 1-3, 9.
x Jo 14, 30; Ap 12 30.
y Is 26, 17; Jo 16, 21.
z 1 Cor 11, 3; 14, 34; Eph 5, 22-24; 1 Tm 2, 11, 12.
*17] * cf. Catech. R. II 5, 65; IV 9, 8; 13, 5.*
17, 18] R. in fs. ss. spin. Cor.
a cp. 5, 29; Is 24, 5. 6.
b Jb 5, 7; Ps 126, 2; Ecli 7, 16.
c 2 Th 3, 10, 12.
19, 22, 21] R. in fr. 2 p. Sptg. et in expulsione paenit. (P. R.).
19b] Ant. in imposit. ciner.
d Jb 10, 9; 34, 15; Ps 103, 29: 145, 4; Ec 12, 7; Sap 2, 3; 1 Mc 2, 63. — cf. cp. 5, 5; Rm 5, 12; Heb 9, 27.
e cp. 2, 7; Ps 102, 14; Ecli 10, 9. — v. Ec 3, 20.
*21] * cf. Catech. R. IV 9, 8.*
*23, 24] * cf. Catech. R. IV 9, [8; 11, 17.*
f vr. 5.
g cp. 2, 9.
h cp. 4, 2; 9, 20; Ecli 7, 16. — cf. cp. 2, 5.
i Ps 17, 10; 103, 4; Ez 10, 1, ss.
1-16] LL. in fr. 5 p. Sptg.
a *cf.* Pro 8, 22.
b v. Lv 2, 12; Nm 18, 12.
c v. Nm 18, 17; Pro 3, 9.
d Heb 11, 4. — cf. Nm 16, 15.
e cf. Pro 21, 27.
f Ec 8, 12, 13; Is 3, 10, 11; Rm [2, 6-11.
g cf. Ecli 5, 1; Rm 6, 12.
h cf. Nm 32, 23; Gal 5, 17
i Ecli 8, 19.
j Sap. 10, 4; Mt 23, 32, 35; 1 Jo 3, 12, 15; Ju 11.
*8, 10] * Catech. R. I 5, 5; III [6, 14.*
9-11] R. in Sptg.
k v. Ps 9, 13.
l Jo 8, 44.
m Heb 12, 24. — cf. Ap. 6, 10.
n Dt 27, 24. — cf. Nm 35, 33.
o Dt 28, 65.
*13] * Catech. R. II 5, 6; IV [14, 4.*
p Jb 15, 20-24.
q 4 Rg 24, 20; Ps 142, 7; Jr 52, 3. — cf. Ps 50, 13.
r cp. 9, 6; Nm 35, 33; Sap 17, [11.
s Nm 35, 19; Ez 18, 23.
t Ps 78, 12.
u v. vr. 14.
17-55] LL. in fr. 6 p. Sptg.

*19] * cf. Catech. R. II 8, 19.*

nitur (9-12). Cain gignit Henoch, unde et Lamech (13-24). Adae vero nascitur Seth, a quo Enos (25-26). **2. - Generationes Adam (5, 1-6, 8),** *seu vita et progenies priorum patriarcharum ab Adam ad Noë (5, 1-31), quo*

duas uxores: nomen uni Ada et nomen alteri Sella. 20 Genuitque
Ada Iabel, qui fuit pater habitantium in tentoriis atque pastorum.
21 Et nomen fratris eius Iubal: ipse fuit pater canentium cithara et
organo. 22 Sella quoque genuit Tubalcain, qui fuit malleator et faber
in cuncta opera aeris et ferri. Soror vero Tubalcain Noëma. 23 Dixit-
que Lamech uxoribus suis Adae et Sellae:

Audite vocem meam uxores Lamech;
auscultate sermonem meum;
quoniam occidi virum in vulnus meum
et adulescentulum in livorem meum:
24 [v]septuplum ultio dabitur de Cain;
de Lamech vero septuagies septies.

25 Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam, et peperit filium,
[y]vocavitque nomen eius Seth dicens: Posuit mihi Deus semen aliud
pro Abel, quem occidit Cain. 26 Sed et [z]Seth natus est filius, quem
vocavit [a]Enos. Iste coepit [b]invocare nomen Domini.

5 Hic est liber generationis Adam: in die qua creavit Deus homi-
nem ad [a]similitudinem Dei fecit illum. 2 Masculum et feminam
creavit eos et benedixit illis et vocavit nomen eorum Adam, in die
quo creati sunt. 3 Vixit autem Adam centum triginta annis et genuit
ad [b]imaginem et similitudinem suam [c]vocavitque nomen ejus Seth.
4 Et facti sunt dies Adam, postquam genuit Seth, octingenti anni,
genuitque filios et filias. 5 Et factum est omne tempus, quod vixit
Adam, anni nongenti triginta, et [d]mortuus est.
6 Vixit quoque Seth centum quinque annis et genuit [e]Enos. 7 Vixit-
que Seth, postquam genuit Enos, octingentis septem annis genuitque
filios et filias. 8 Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim
annorum, et mortuus est.
9 Vixit vero Enos nonaginta annis, et genuit Cainan. 10 Post cuius
ortum vixit octingentis quindecim annis, et genuit filios et filias. 11 Fac-
tique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, et mortuus est.
12 Vixit quoque Cainan septuaginta annis et genuit Malaleel. 13 Et
vixit Cainan, postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis,
genuitque filios et filias. 14 Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti
decem anni, et mortuus est.
15 Vixit autem Malaleel sexaginta quinque annis et genuit Iared.
16 Et vixit Malaleel, postquam genuit Iared, octingentis triginta annis
et genuit filios et filias. 17 Et facti sunt omnes dies Malaleel octin-
genti nonaginta quinque anni, et mortuus est.
18 Vixitque Iared centum sexaginta duobus annis et genuit Henoch.
19 Et vixit Iared, postquam genuit [f]Henoch, octingentis annis et ge-
nuit filios et filias. 20 Et facti sunt omnes dies Iared nongenti sexa-
ginta duo anni, et mortuus est.
21 Porro Henoch vixit sexaginta quinque annis, et genuit Mathu-
salam. 22 Et [g]ambulavit Henoch cum Deo, et vixit, postquam genuit
Mathusalam, trecentis annis, et genuit filios et filias. 23 Et facti sunt
omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni. 24 [h]Ambulavitque
cum Deo, et non apparuit, quia tulit eum Deus.
25 Vixit quoque Mathusala centum octoginta septem annis et ge-
nuit Lamech. 26 Et vixit Mathusala, postquam genuit Lamech, septin-
gentis octoginta duobus annis et genuit filios et filias. 27 Et facti sunt
omnes dies Mathusala nongenti sexaginta novem anni, et mortuus est.
28 Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, et genuit
filium 29 vocavitque nomen eius Noë dicens: Iste consolabitur nos ab
operibus et laboribus manuum nostrarum in terra [i]cui maledixit
Dominus. 30 Vixitque Lamech, postquam genuit Noë, quingentis no-
naginta quinque annis, et genuit filios et filias. 31 Et facti sunt omnes
dies Lamech septingenti septuaginta septem anni, et mortuus est.
Noë vero, cum quingentorum esset annorum, [j]genuit Sem, Cham
et [k]Iapheth.

6 Cumque coepissent homines multiplicari super terram et filias pro-
creassent, 2 videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchrae
[a]acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant. 3 Dixitque Deus:
[b]Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia [c]caro est;

v vr. 15.
x cf. Mt 18, 22; Lc 17, 4.
y cp. 5, 3.
z 1 Par 1, 1; Lc 3, 38.
a cp. 5, 6.
b cp. 12, 8; 21, 33; 3 Rg 18, 24, Ps 104, 1; 115, 13, 17; Jl 2, 32; Sph 3, 9; Zc 13, 9; 1 Cor 1, 2.

a cp. 1, 26, 27; 9, 6; Sap 2, 23; Ecli 17, 1.

b 1 Cor 15, 49.
4-32] 1 Par 1, 1-4; Lc 3, 36-38.
c cp. 4, 25.
d cp. 3, 19; Heb 9, 27.
e cp. 4, 26.

15-31] LL. in sb. p. Sptg.

f Ju 14, 15.

g vr. 24; cp. 6, 9. — cf. Mic 6, 8; Mal 2, 6.
h Ecli 44, 16; 49, 16; Heb 11, 5. — cf. 4 Reg 2, 11; Sap 4, 10, 11; Is 57, 1, 2.

i cp. 3, 17-19; 4, 11.

ex 31-8, 2] Prph. in sb. s.

31-6, 15] LL. in Sxg.
j cp. 6, 10.
k cp. 10, 21.
a Mt 24 38,
b 1 Pt 3, 19, 20. — cf. 2 Es 9, 30; Gal 5, 16, 17.
c Ps 77, 39.

vivente, omne genus humanum corruptum diluvio damnatur (*6, 1-8*) **3. Generationes Noë** (**6, 9-9, 29**). *Noë, in arcam, Deo praecipiente, exstructam* (*6, 9-22*) *cum suis et omnium animantium generibus ingressus* (*7, 1-9*),

eruntque dies illius centum viginti annorum. 4 [d]Gigantes autem erant
super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filii Dei
ad filias hominum, illaeque genuerunt, isti sunt potentes a saeculo
viri famosi.

5 [e]Videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra,
et [f]cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore,
6 [g]paenituit eum quod hominem fecisset in terra. Et [h]tactus dolore
cordis intrinsecus, 7 Delebo, inquit, hominem, quem creavi, a facie
terrae, ab homine usque ad animantia, a reptili usque ad volucres
caeli; paenitet enim me fecisse eos.
8 Noë vero [i]invenit gratiam coram Domino.

9 Hae sunt generationes Noë: [j]Noë vir iustus atque [k]perfectus fuit
in generationibus suis, [l]cum Deo ambulavit 10 et genuit tres filios
Sem, Cham et Iapheth. 11 [m]Corrupta est autem terra coram Deo, et
[n]repleta est iniquitate. 12 Cumque [o]vidisset Deus terram esse corru-
ptam (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram), 13 di-
xit ad Noë: [p]Finis universae carnis venit coram me; [q]repleta est terra
iniquitate a facie eorum, et ego disperdam eos cum terra. 14 Fac tibi
arcam de lignis levigatis; mansiunculas in arca facies, et bitumine
linies intrinsecus et extrinsecus. 15 Et sic facies eam: trecentorum
cubitorum erit longitudo arcae, quinquaginta cubitorum latitudo, et
triginta cubitorum altitudo illius. 16 Fenestram in arca facies, et in
cubito consummabis summitatem eius; ostium autem arcae pones ex
latere; deorsum cenacula et tristega facies in ea. 17 [r]Ecce ego addu-
cam aquas diluvii super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua
spiritus vitae est subter caelum: universa, quae in terra sunt, con-
sumentur. 18 [s]Ponamque foedus meum tecum: et [t]ingredieris arcam
tu et filii tui, uxor tua et uxores filiorum tuorum tecum. 19 Et ex
cunctis animantibus universae carnis bina induces in arcam, ut vivant
tecum, masculini sexus et feminini. 20 De volucribus iuxta genus suum
et de iumentis in genere suo et ex omni reptili terrae secundum genus
suum, bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere. 21 Tolles
igitur tecum ex omnibus escis, quae mandi possunt, et comportabis
apud te; et erunt, tam tibi quam illis, in cibum. 22 [u]Fecit igitur Noë
omnia quae praeceperat illi Deus.

7 Dixitque Dominus ad eum: [a]Ingredere tu et omnis domus tua in
arcam; [b]te enim vidi iustum coram me in generatione hac. 2 Ex
omnibus animantibus [c]mundis tolle septena et septena, masculum et
feminam; de animantibus vero [d]immundis duo et duo, masculum et
feminam. 3 Sed et de volatilibus caeli septena et septena, masculum
et feminam, ut salvetur semen super faciem universae terrae. 4 Adhuc
enim, et post dies septem [e]ego pluam super terram quadraginta die-
bus et quadraginta noctibus, et delebo omnem substantiam, quam feci,
de superficie terrae. 5 [f]Fecit ergo Noë omnia quae mandaverat ei
Dominus. 6 Eratque sescentorum annorum, quando diluvii aquae
inundaverunt super terram.

Et [g]ingressus est Noë et filii eius, uxor eius et uxores filiorum
eius cum eo in arcam propter aquas diluvii. 8 De animantibus quoque
mundis et immundis et de volucribus et ex omni, quod movetur
super terram, 9 duo et duo ingressa sunt ad Noë in arcam, masculus
et femina, [h]sicut praeceperat Dominus Noë. 10 Cumque transissent
septem dies, aquae diluvii inundaverunt super terram. 11 Anno ses-
centesimo vitae Noë, mense secundo, septimodecimo die mensis,
rupti sunt omnes [i]fontes abyssi magnae, et [j]cataractae caeli apertae
sunt, 12 et facta est pluvia super terram quadraginta diebus et qua-
draginta noctibus. 13 In articulo diei illius ingressus est Noë et Sem
et Cham et Iapheth filii eius, uxor illius et tres uxores filiorum eius
cum eis in arcam: 14 ipsi et omne animal secundum genus suum,
universaque iumenta in genere suo et omne quod movetur super
terram in genere suo cunctumque volatile secundum genus suum,
universae aves omnesque volucres 15 [k]ingressae sunt ad Noë in arcam,
bina et bina ex omni carne in qua erat spiritus vitae. 16 Et quae
ingressa sunt, masculus et femina ex omni carne introierunt [l]sicut
praeceperat ei Deus; et inclusit eum Dominus deforis. 17 Factumque

d Jb 26, 6; Sap 14, 6; Ecli 16, 8; Bar 3, 26. - cf. Jdt 16, 8.
e Ps. 13, 2, 3.
f cp. 8, 21; Pro 6, 16, 18; Mt 15, 19.
*6, 7]. * Catech. R. II 2, 9; 5, 3.*
g 1 Rg 15, 11, 35; Jr 18, 10; 26, 3, 13, 19; Jn 3, 10. - cf. Nm 23, 19; 1 Rg 15, 29; Ps 109, 4, 8; Jr 4, 28; 20, 16.
h Is 63, 10; Eph 4, 30. - cf. 4 Rg 10, 32.
9] v. cp. 15, 6. - R. in Sxg.
i cp. 19, 19; Ex 32, 12 ss.; Lc 1, 30; Ac 7, 46.
j cp. 7, 1; Ecli 44, 17; Ez 14, 14; 2 Pt 2, 5.
k Lc 1, 6.
l cp. 5, 22. - cf. Heb 11, 7.
13, 14] R. in Sxg. et Ant. in sb. a. Sxg.
*14]*Bonifacii VIII bul. « Unam sanctam ». * Catech. R. I 10, 19.*
m Ps 52, 2-4.
n Jb 22, 15-17.
o Ps 13, 2.
p Ez 7, 2-7; Am 8, 2.
q Ez 8, 17; 28, 16.
r cp. 7, 4, 21; 2 Pt 2, 5.
s cp. 9, 9, 11.
t cp. 7, 1, 13; Sap 14, 6; 1 Pt 3, 20.
u Heb 11, 7. - cf. Ex 40, 16.
22] v. vr. 9. - R. in cm. Cf.
1-18] LL. in fr. 2 p. Sxg.
1] v. cp. 6, 22.
a cp. 6, 18; 2 Pt 2, 5.
b cp. 6, 9; Ps 32, 18 s.
*2] * Catech. R. I 10, 8.*
c cp. 8, 20. - cf. Lv 11, 1-9.
d Lv 11, 10 ss.
3] v. vr. 13, 14.
e vr. 12, 17. - cf. Jb 37, 11-13.
f cp. 6, 22.
g Sap 10, 4; 14, 6; Mt 24, 37-39; Lc 17, 26; Heb 11, 7; 1 Pt 3, 20; 2 Pt 2, 5.
h cp. 6, 19.
i cp. 8, 2; Pro 8, 27, 28; Ex 26, 19. - cf. Am 9, 6.
j cp. 8, 2; 4 Rg 7, 19; Ps 77, 23; Is 24, 18; Ml 3, 10.
*12, 13] * Catech. R. II 2, 9. - R. in Sxg. etc.*
15] v. vr. 12, 13.
k cp. 6, 20.
l vr. 2, 3.

ab aquis, quae inundantes terram omnem carnem consumunt (10-24), servatur. Cessato vero diluvio, et certior factus de exsiccata terra (8, 1-13) arcam relinquit, Deo sacrificat (14-22) et cum eo foedus

est diluvium [m]quadraginta diebus super terram, et multiplicatae sunt
aquae et elevaverunt arcam in sublime a terra. 18 Vehementer enim
inundaverunt et omnia repleverunt in superficie terrae; porro arca
ferebatur super aquas. 19 Et aquae praevaluerunt nimis super terram,
opertique sunt omnes montes excelsi sub universo caelo. 20 Quindecim
cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat. 21 [n]Consumptaque
est omnis caro, quae movebatur super terram, volucrum, animantium,
bestiarum omniumque reptilium, quae reptant super terram: [o]universi
homines 22 et cuncta, in quibus [p]spiraculum vitae est in terra, mortua
sunt. 23 Et delevit omnem substantiam, quae erat super terram, ab
homine usque ad pecus, tam reptile quam volucres caeli, et deleta sunt
de terra; [q]remansit autem solus Noë et qui cum eo erant in arca.
24 Obtinueruntque aquae terram centum quinquaginta diebus.
8 [a]Recordatus autem Deus Noë cunctorumque animantium et om-
nium iumentorum, quae erant cum eo in arca, [b]adduxit spiritum
super terram, et imminutae sunt aquae. 2 Et clausi sunt [c]fontes abyssi
et cataractae caeli, et prohibitae sunt pluviae de caelo. 3 Reversaeque
sunt aquae de terra euntes et redeuntes, et coeperunt minui post
centum quinquaginta dies. 4 Requievitque arca mense septimo, vige-
simo septimo die mensis super montes [d]Armeniae. 5 At vero aquae
ibant et descrescebant usque ad decimum mensem; decimo enim mense,
prima die mensis apparuerunt cacumina montium. 6 Cumque transissent
quadraginta dies, aperiens Noë [e]fenestram arcae, quam fecerat, di-
misit corvum; 7 qui egrediebatur et non revertebatur, donec sicca-
rentur aquae super terram. 8 Emisit quoque columbam post eum, ut
videret si iam cessassent aquae super faciem terrae. 9 Quae, cum non
invenisset ubi requiesceret pes eius, reversa est ad eum in arcam,
aquae enim erant super universam terram. Extenditque manum, et
apprehensam intulit in arcam. 10 Exspectatis autem ultra septem diebus
aliis, rursum dimisit columbam ex arca; 11 at illa venit ad eum ad
vesperam portans ramum olivae virentibus foliis in ore suo. Intellexit
ergo Noë quod cessassent aquae super terram, 12 exspectavitque nihi-
lominus septem alios dies et emisit columbam, quae non est reversa
ultra ad eum.
13 Igitur sescentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis
imminutae sunt aquae super terram, et aperiens Noë tectum arcae
adspexit, viditque quod exsiccata esset superficies terrae. 14 Mense se-
cundo, septimo et vicesimo die mensis arefacta est terra.
15 Locutus est autem Deus ad Noë dicens: 16 [f]Egredere de arca
tu et uxor tua, filii tui et uxores filiorum tuorum tecum. 17 Cuncta
animantia, quae sunt apud te ex omni carne, tam in volatilibus quam
in bestiis et universis reptilibus, quae reptant super terram, educ
tecum, et ingredimini super terram: [g]crescite et multiplicamini super
eam. 18 Egressus est ergo Noë et filii eius, uxor illius et uxores filio-
rum eius cum eo; 19 sed et [h]omnia animantia, iumenta et reptilia,
quae reptant super terram, secundum genus suum egressa sunt de
arca.
20 Aedificavit autem Noë altare Domino, et tollens de cunctis pe-
coribus et volucribus mundis obtulit holocausta super altare. 21 Odora-
tusque est Dominus [i]odorem suavitatis et ait: Nequaquam ultra [j]ma-
ledicam terrae propter homines; [l]sensus enim et cogitatio humani
cordis in malum prona sunt ab adulescentia sua; [m]non igitur ultra
percutiam omnem animam viventem, sicut feci. 22 [n]Cunctis diebus
terrae, sementis et messis, frigus et aestus, aestas et hiems, [o]nox et
dies non requiescent.
9 Benedixitque Deus Noë et filiis eius, et dixit ad eos: [a]Crescite et
multiplicamini et replete terram, 2 [b]et terror vester ac tremor sit
super cuncta animalia terrae et super omnes volucres caeli: cum
universis, quae moventur super terram, omnes pisces maris manui
vestrae traditi sunt. 3 [c]Et omne, quod movetur et vivit, erit vobis in
cibum: [d]quasi holera virentia tradidi vobis omnia; 4 excepto quod
[e]carnem cum sanguine non comedetis. 5 [f]Sanguinem enim animarum
vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum; et [g]de manu ho-
minis, de manu viri et fratris eius requiram animam hominis. 6 [h]Qui-

m vr. 4, 12.
n vr. 4; cp. 6, 13, 17; Sap 10, 4; Ecli 39, 28; 40, 10; 1 Pt 3, 20; 2 Pt 3, 6.
o cp. 6, 13, 17; Jb 22, 16; Mt 24, 38; Lc 17, 27.
p cp. 2, 7.
*23] * cf. Catech. R. I 10, 16. —v. vr. 13.*
q Sap 10, 4; 1 Pt 3, 20; 2 Pt 2, 5.
1-13] LL. in fr. 3 p. Sxg.
1-2] V. in prec. ad postul. seren. (R. R.).
1-3] R. in fr. 2 p. Sxg.
a cp. 19, 29; 30, 22; Ex 2, 24 1 Rg 1, 19. — cf. Ps 8, 5.
b Ex 14, 31.
c cp. 7, 11.
d 4 Rg 19, 37; (Is 37, 38; Jr 51, 27).
e cp. 6, 16.
15-9, 6] LL. in fr. 4 p, Sxg.
f cf. cp. 7, 13.
g cp. 1, 22, 28; 9, 1, 7.
h cp. 7, 2.
i Lv 1, 9; Ez 16 19; 20, 41; 2 Cor 2, 15; Eph 5, 2; Ph 4, 18.
j cp. 3, 17; 6, 17.
20 21] R. in Sxg.
*21] * Catech. R. IV 12, 3. —* cf. Conc. Tr. sess. 23, cp. 18 de R.*
l cp. 6, 5; Jb 14, 4; Ps 50, 7; 57, 4; Jr 17, 9; Rm 1, 21. — cf. Tb 4, 14; Mt 15, 19; Rm 3, 23; 7 21.
m cp. 9, 11, 15; Is 54, 9.
n cp. 1, 14; Jr 5, 24.
o Jr 33, 20, 25.
1] v. cp. 8, 20. — R. in Sxg.
a cp. 1, 22, 28; 8, 17.
b Ecli 17, 4. — cf. Ps 8, 7-9; Jc 3, 7.
*2-5] * Catech. R. III 6, 1, 3, 14, 15.*
c Dt 12, 15; 1 Tm 4, 3, 4.
d cf. cp. 1, 29; Col 2, 16.
e Lv 17, 10, 14; Dt 12, 16, 23; 1 Rg 14, 33; Ac 15, 20, 29. — cf. Jo 6, 54, 55.
f Ex 21, 28 ss.
g cp. 4, 10, 11. — cf. cp. 42, 32.
h Ex 21, 12 ss.; Lv 24, 17; Nm 35, 31, 33. — cf. Mt 26, 52; Ap 13, 10.

percutit; benedictiones autem acceptas (9, 1-17) in Sem et Iapheth transfert; Chanaan vero filio Cham, qui ei illuserat, maledicit (18-29). **4. Generationes Sem, Cham et Iapheth (10, 1-11, 9),** *seu filii Iapheth (2-5),*

cumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius; [i]ad
imaginem quippe Dei factus est homo. 7 [j]Vos autem crescite et mul-
tiplicamini, et ingredimini super terram, et implete eam.
8 Haec quoque dixit Deus ad Noë et ad filios eius cum eo: 9 Ecce
ego [l]statuam pactum meum vobiscum et cum semine vestro post vos,
10 et ad omnem animam viventem, quae est vobiscum, tam in volu-
cribus quam in iumentis et pecudibus terrae cunctis, quae egressa
sunt de arca, et universis bestiis terrae. 11 [m]Statuam pactum meum
vobiscum, et nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvii,
neque erit deinceps diluvium dissipans terram.
12 Dixitque Deus: [n]Hoc signum foederis, quod do inter me et vos et
ad omnem animam viventem, quae est vobiscum in generationes sem-
piternas; 13 [o]arcum meum ponam in nubibus, et erit signum foederis
inter me et inter terram. 14 [p]Cumque obduxero nubibus caelum, appa-
rebit arcus meus in nubibus; 15 et [q]recordabor foederis mei vobiscum
et cum omni anima vivente quae carnem vegetat; et non erunt ultra
aquae diluvii ad delendum universam carnem. 16 Eritque arcus in
nubibus, et videbo illum et recordabor [r]foederis sempiterni, quod
pactum est inter Deum et omnem animam viventem universae carnis,
quae est super terram. 17 Dixitque Deus ad Noë: Hoc erit signum
foederis, quod constitui inter me et omnem carnem super terram.
18 Erant ergo filii Noë, qui egressi sunt de arca, [s]Sem, Cham et Ia-
pheth; porro Cham ipse est pater Chanaan. 19 Tres isti filii sunt Noë, et
[t]ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram.
20 Coepitque Noë, vir agricola, exercere terram et plantavit vineam.
21 [u]Bibensque vinum inebriatus est et nudatus in tabernaculo suo.
22 Quod cum vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui
esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras. 23 [v]At vero Sem et
Iapheth pallium imposuerunt umeris suis, et incedentes retrorsum
operuerunt verenda patris sui; faciesque eorum aversae erant et
patris virilia non viderunt. 24 Evigilans autem Noë ex vino, cum didi-
cisset quae fecerat ei filius suus minor, 25 ait:

[x]Maledictus Chanaan:
[y]servus servorum erit fratribus suis.

26 Dixitque:
Benedictus Dominus Deus Sem!
Sit Chanaan servus eius.
27 [z]Dilatet Deus Iapheth,
et habitet in tabernaculis Sem,
sitque Chanaan servus eius.

28 Vixit autem Noë post diluvium trecentis quinquaginta annis.
29 Et impleti sunt omnes dies eius nongentorum quinquaginta anno-
rum, et mortuus est.

10 Hae sunt generationes filiorum Noë: Sem, Cham et Iapheth; na-
tique sunt eis filii post diluvium.
2 Filii Iapheth Gomer et [a]Magog et Madai et [b]Iavan et Thubal et
Mosoch et Thiras. 3 Porro filii Gomer [c]Ascenez et Riphath et Tho-
gorma. 4 Filii autem Iavan Elisa et [d]Tharsis, [e]Cetthim et Dodanim.
5 Ab his divisae sunt [f]insulae gentium in regionibus suis, unusquisque
secundum linguam suam et familias suas in nationibus suis.
6 Filii autem Cham Chus et Mesraim et Phuth et Chanaan. 7 Filii
Chus [g]Saba et Hevila et Sabatha et Regma et Sabatacha. Filii Regma
Saba et Dadan. 8 Porro Chus genuit Nemrod: ipse coepit esse potens
in terra 9 et erat robustus venator coram Domino. Ob hoc exivit pro-
verbium: quasi Nemrod robustus venator coram Domino. 10 [h]Fuit
autem principium regni eius [i]Babylon et Arach et Achad et Chalanne
in [j]terra Sennaar. 11 De terra illa egressus est Assur, et aedificavit
[k]Niniven et plateas civitatis et Chale, 12 Resen quoque inter Niniven
et Chale: haec est civitas magna. 13 At vero Mesraim genuit Ludim
et Anamim et Laabim, Nephthuim 14 et Phetrusim et Chasluim, de
quibus egressi sunt Philisthiim et [l]Caphtorim. 15 [m]Chanaan autem
genuit Sidonem primogenitum suum, Hethaeum 16 et Iebusaeum et
Amorrhaeum, Gergesaeum, 17 Hevaeum et Aracaeum, Sinaeum 18 et
Aradium, Samaraeum, et Amathaeum; et post haec disseminati sunt

i cp. 1, 26, 27; 5, 1; Jc 3, 9.
j cp. 1, 28; 8, 17.

11] v. vr. 1. — R. in Sxg.
l cp. 6, 18. — cf. Os 2, 20.

11] v. vr. 9. R. in Sxg.
m Is 54, 9, 10. — v. cp. 8, 21, 22.

12-29] LL. in fr. 5 p. Sxg.
n cp. 17, 11.
o Ez 1, 28; Ap 4, 3; 10, 1.
13] v. vr. 9, 11; Ecli 50, 8. — R. in Sxg.
p Ecli 43, 12, 13; 50, 8.
14, 15] v. vr. 11, 13. — V. in prec. ad postul. seren. (R.R.)
q Lv. 26, 42, 45; 3 Rg 8, 23; Ez 16, 60.
r cp. 17, 7, 13, 19.

s cp. 5, 32; 10, 1.

t cp. 10, 5, 32.

u Pro 20, 1; Eph 5, 18. — cf. Lm 4, 21; Hab 2, 15.

v Ex 20, 12; Gal 6, 1.

x Dt 27, 16; Pro 30, 17; Sap. 12, 11; Ecli 3, 12 ss.
y Js 9, 23; Jd 1, 28; 3 Rg 9, 20, 21.

z cf. Zc 8, 22, 23; Eph 2, 13; 3, 6.

1-11, 8] LL. in fr. 6 p. Sxg.
1-5] 1 Par 1, 5-7.
a Ez 38, 1 ss.
b (Ez 27, 13.)
c Jr 51, 27.
d Ps 71, 10; Ez 38, 13.
e (Nm 24, 24;) Is 23, 1 (; Dn 11, 30).
f Ps 71, 10; Is 11, 11; Jr 2, 10; 25, 22; Ez 27, 6; Sph 2, 11.
6-8] 1 Par 1, 8-10.
g Jb 1, 15.

h Mic 5, 6.
i cp. 11, 9.
j cp. 11, 2.
k 4 Rg 19, 36; Tb 1, 11; Jn 1, 2; Mt 12, 41 etc.
13-18] 1 Par 1, 11-16.

l (Dt 2, 23.)
m cp. 15, 18-21.

Cham (6-20) et Sem (21-31) descripti, iidemque propter turrim Babel linguis confusi et dispersi (11, 1-9). **5. Generationes Sem (11, 10-26)** *progenies videlicet patriarcharum a Sem usque ad Thare patrem Abrahae.*

populi Chananaeorum. 19 Factique sunt termini Chanaan venientibus
[n]a Sidone [o]Geraram usque [p]Gazam, donec ingrediaris Sodomam et
Gomorrham et Adamam et Seboim, usque Lesa. 20 Hi sunt filii Cham
in cognationibus et linguis et generationibus terrisque et gentibus suis.
21 De Sem quoque nati sunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Ia-
pheth maiore. 22 Filii Sem Aelam et Assur et Arphaxad et Lud et Aram.
23 Filii Aram Us et Hul et Gether et Mes. 24 At vero Arphaxad genuit
[t]Sale, de quo ortus est Heber. 25 Natique sunt Heber filii duo: nomen uni
Phaleg, eo quod in diebus eius divisa sit terra, et nomen fratris eius
Iectan. 26 Qui Iectan genuit Elmodad et Saleph et Asarmoth, Iare
27 et Aduram et Uzal et Decla 28 et Ebal et Abimaël Saba 29 et [u]Ophir
et Hevila et Iobab; omnes isti filii Iectan. 30 Et facta est habitatio eo-
rum de Messa pergentibus usque Sephar montem orientalem. 31 Isti
filii Sem secundum cognationes et linguas et regiones in gentibus suis.
32 Hae familiae Noë iuxta populos et nationes suas. [v]Ab his divisae
sunt gentes in terra post diluvium.
11 Erat autem terra labii unius et sermonum eorundem. 2 Cumque
proficiscerentur de oriente, invenerunt campum in [a]terra Sennaar
et habitaverunt in eo. 3 Dixitque alter ad proximum suum: Venite,
faciamus lateres et coquamus eos igni. Habueruntque lateres pro
saxis et [b]bitumen pro caemento 4 et dixerunt: Venite, faciamus nobis
civitatem et turrim, [c]cuius culmen pertingat ad caelum, et celebremus
nomen nostrum antequam dividamur in universas terras.
5 Descendit autem Dominus, ut videret civitatem et turrim, quam
aedificabant filii Adam, 6 et dixit: Ecce unus est populus et unum la-
bium omnibus: coeperuntque hoc facere, nec desistent a cogitationibus
suis donec eas opere compleant. 7 [e]Venite igitur, descendamus et [f]con-
fundamus ibi linguam eorum, ut non [g]audiat unusquisque vocem pro-
ximi sui. 8 Atque ita [h]divisit eos Dominus ex illo loco in universas
terras; et cessaverunt aedificare civitatem. 9 Et idcirco vocatum est
nomen eius [i]Babel, quia ibi confusum est labium universae terrae; et
inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.

10 Hae sunt generationes Sem: [j]Sem erat centum annorum quando
genuit Arphaxad biennio post diluvium. 11 Vixitque Sem, postquam
genuit Arphaxad, quingentis annis et genuit filios et filias. 12 Porro
Arphaxad vixit triginta quinque annis et genuit Sale. 13 Vixitque Ar-
phaxad, postquam genuit Sale, trecentis tribus annis et genuit filios
et filias. 14 Sale quoque vixit triginta annis, et genuit Heber. 15 Vixit-
que Sale, postquam genuit Heber, quadringentis tribus annis et ge-
nuit filios et filias. 16 Vixit autem Heber triginta quattuor annis, et
genuit [k]Phaleg. 17 Et vixit Heber, postquam genuit Phaleg, quadrin-
gentis triginta annis et genuit filios et filias. 18 Vixit quoque Phaleg
triginta annis, et genuit Reu. 19 Vixitque Phaleg, postquam genuit
Reu, ducentis novem annis et genuit filios et filias. 20 Vixit autem
Reu triginta duobus annis et genuit Sarug. 21 Vixit quoque Reu,
postquam genuit Sarug, ducentis septem annis et genuit filios et filias.
22 Vixit vero Sarug triginta annis et genuit Nachor. 23 Vixitque
Sarug, postquam genuit Nachor, ducentis annis, et genuit filios et
filias. 24 Vixit autem [l]Nachor viginti novem annis et genuit Thare.
25 Vixitque Nachor, postquam genuit Thare, centum decem et novem
annis, et genuit filios et filias. 26 Vixitque Thare septuaginta annis,
et genuit Abram et Nachor et Aran.

27 Hae sunt autem generationes Thare: Thare genuit Abram, Na-
chor et Aran. Porro Aran genuit Lot. 28 Mortuusque est Aran ante
Thare patrem suum in terra nativitatis suae, in [m]Ur Chaldaeorum.
29 Duxerunt autem Abram et Nachor uxores. Nomen uxoris Abram
[n]Sarai, et nomen uxoris Nachor [o]Melcha, filia Aran patris Melchae
et patris Ieschae. 30 Erat autem Sarai sterilis nec habebat liberos.
31 [p]Tulit itaque Thare Abram filium suum et Lot filium Aran, filium
filii sui, et Sarai nurum suam, uxorem Abram filii sui, et [q]eduxit eos
de Ur Chaldaeorum, ut irent in terram Chanaan; veneruntque usque
[r]Haran, et habitaverunt ibi. 32 Et facti sunt dies Thare ducentorum
quinque annorum, et mortuus est in Haran.

n cp. 49, 13; Js 11, 8; 10, 28; Jd 1, 31; 10, 6; 18, 28; 2 Rg 24, 6; 3 Rg 17, 9; Jr 25, 22; 1 Mc 5, 15; Mt 11, 21 etc.
o cp. 20, 1; 26, 6ss.; 2 Par 14, 13, 14.
22-29] cp. 11, 10-26; 1 Par 1, 17-25.
p Dt 2, 23; Js 10, 41; 11, 22; 15, 47; Jd 1, 18; 6, 4; 16, 1, 2; 1 Rg 6, 17; 4 Rg 18, 8; 1 Par 7, 28; Jr 25, 20; 47, 1, 5; Am 1, 6; Sph 2, 4; Zc 9, 5; 1 Mc 11, 61, 62; 13, 43; Ac 8, 26.
q cp. 11, 10; Lc 3, 36.
r cp. 11, 12; Lc 3, 35, 36.
s v. cp. 11, 8.
t 3 Rg 9, 28; 10, 11.
u vr. 1; cp. 9, 19.

a cp. 10, 10; 14, 1, 9; Sap 10, 5; Is 11, 11; Dn 1, 2; Zc 5, 11.

b cp. 14, 10; Ex 2, 3.
c Dt 1, 28.
d cf. cp. 18, 21; Ex 3, 8; Ps 17, 10.

e cp. 1, 26. — cf. Ps 2, 4.
f Ps 54, 10.
g v. cp. 42, 23; Dt 28, 49; Jr 5, 15.
h cp. 10. 25, 32; Dt 32, 8. — cf. Lc 1. 51.
i cp. 10, 10.

10-30] LL. in sb. p. Sxg.
-0-26] cp. 10, 22-29; 1 Par 1, 17-27.
j v. cp. 10, 12.

k cp. 10, 5.

l Js 24, 2.

m vr. 13; cp. 15, 7 (; 2 Es 9, 7).

n cp. 17, 15; 20, 12.
o cp. 22, 20.
p cp. 12, 1; Js 24, 3; 2 Es 9, 7.
q cp. 15, 7; Js 24, 2; Jdt 5, 7; Ac 7, 2. — cf. 2 Es 9, 7.

r cp. 12, 4; 27, 43; 28, 10; 29, 4; Ez 27, 23. — cf. Jdt 5, 9; Ac 7, 4.

12 Dixit autem Dominus ad Abram: [a]Egredere de terra tua et de
cognatione tua et de domo patris tui et veni in terram, quam
monstrabo tibi. 2 [b]Faciamque te in gentem magnam et [c]benedicam
tibi et magnificabo nomen tuum, erisque benedictus. 3 [d]Benedicam
benedicentibus tibi et [e]maledicam maledicentibus tibi, atque [f]in te
benedicentur universae cognationes terrae.
4 Egressus est itaque Abram, sicut praeceperat ei Dominus, et ivit
cum eo Lot. Septuaginta quinque annorum erat Abram cum egrederetur de [g]Haran. 5 Tulitque Sarai uxorem suam et Lot filium fra-
tris sui universamque substantiam, quam possederant, et [h]animas
quas fecerant in Haran; et egressi sunt ut irent in terram Chanaan.
Cumque venissent in eam, 6 [i]pertransivit Abram terram usque ad
locum [j]Sichem, usque ad convallem i l l u s t r e m . [k]Chananaeus autem
tunc erat in terra.
7 Apparuit autem Dominus Abram et dixit ei: [l]Semini tuo dabo
terram hanc. [m]Qui aedificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.
8 Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem [n]Bethel,
tetendit ibi tabernaculum suum ab occidente habens Bethel et ab
oriente [o]Hai: aedificavit quoque ibi altare Domino et [p]invocavit no-
men eius. 9 Perrexitque Abram vadens et ultra progrediens ad meridiem.
10 [q]Facta est autem fames in terra; descenditque Abram in Ae-
gyptum, ut peregrinaretur ibi; praevaluerat enim fames in terra.
11 Cumque prope esset ut ingrederetur Aegyptum, dixit Sarai uxori
suae: Novi quod pulchra sis, mulier, 12 et quod, cum viderint te Aegy-
ptii, dicturi sunt: Uxor ipsius est. Et interficient me, et te reservabunt.
13 Dic ergo, obsecro te, [r]quod soror mea sis, ut bene sit mihi propter
te, et vivat anima mea ob gratiam tui. 14 Cum itaque ingressus
esset Abram Aegyptum, viderunt Aegyptii mulierem, quod esset
pulchra nimis, 15 et nuntiaverunt principes Pharaoni, et laudaverunt
eam apud illum; et [s]sublata est mulier in domum Pharaonis.
16 Abram vero bene usi sunt propter illam; fueruntque ei oves et
boves et asini et servi et famulae et asinae et cameli. 17 [t]Flagellavit
autem Dominus Pharaonem plagis maximis, et domum eius propter
Sarai uxorem Abram. 18 Vocavitque Pharao Abram et dixit ei: Quid-
nam est hoc quod fecisti mihi? quare non indicasti quod uxor tua
esset? 19 Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, ut tollerem
eam mihi in uxorem? Nunc igitur ecce coniux tua: accipe eam et
vade. 20 Praecepitque Pharao super Abram viris: et deduxerunt eum
et uxorem illius et omnia quae habebat.
13 Ascendit ergo Abram de Aegypto ipse et uxor eius et omnia,
quae habebat, et Lot cum eo [a]ad australem plagam. 2 [b]Erat autem
dives valde in possessione auri et argenti. 3 Reversusque est per iter,
quo venerat, a meridie in Bethel usque ad locum, ubi [c]prius fixerat
tabernaculum inter Bethel et Hai, 4 in loco altaris, [c]quod fecerat prius,
et invocavit ibi nomen Domini.
5 Sed et Lot, qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium et armenta
et tabernacula. 6 [d]Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul;
erat quippe substantia eorum multa, et nequibant habitare commu-
niter. 7 Unde et facta est rixa inter pastores gregum Abram et Lot.
Eo autem tempore [e]Chananaeus et Pherezaeus habitabant in terra illa.
8 Dixit ergo Abram ad Lot: [f]Ne, quaeso, sit iurgium inter me et te
et inter pastores meos et pastores tuos; [g]fratres enim sumus. 9 [h]Ecce
universa terra coram te est: recede a me, obsecro: si ad sinistram
ieris, ego dexteram tenebo; si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram
pergam. 10 Elevatis itaque Lot oculis, vidit [i]omnem circa regionem
Iordanis, quae universa irrigabatur, antequam [j]subverteret Dominus
[k]Sodomam et Gomorrham, [l]sicut paradisus Domini et sicut Aegyptus
venientibus in [m]Segor. 11 Elegitque sibi Lot regionem circa Iordanem,
et recessit ab oriente; divisique sunt alterutrum a fratre suo. 12 Abram
habitavit in terra Chanaan; Lot vero moratus est in oppidis, quae
erant circa Iordanem, et habitavit in Sodomis. 13 [n]Homines autem
sodomitae pessimi erant et peccatores coram Domino nimis.
14 Dixitque Dominus ad Abram, postquam divisus est ab eo Lot:
Leva oculos tuos et vide a loco, in quo nunc es, ad [o]aquilonem et

1-19] LL. in Qng.
1] Int. (Ps 44, 11, 12) in fs s.
1-2] R. in Qng. *[Alexii.*
a (all) Ac 7, 3. — Heb 11, 8.
b cp. 17, 6; 18, 18; Ecli 44, 20. — cf. Gal 3, 14.
c cp. 24, 1, 35.
d cp. 27, 29; Nm 24, 9; Dt 26,
e cf. Ex 23, 22. [5; 3 Rg 3, 8.
f (all) Gal 3, 8. — cp. 18, 18; 22, 18 etc.; Ecli 44, 21; Ac 3, 25; Gal 3, 16, 18.
g cp. 11, 31.
h cp. 14, 14.
i cf. Heb 11, 9.
j cp. 33, 18; 37, 12, 14; Js 20, 7; 21, 21; 24, 25, 32; Jd 8, 31; 9, 1-57; 3 Rg 12, 1, 25; Jr 41, 5; Ac 7, 16.
k cp. 13, 7.
l cp. 13, 14, 15; 15, 18; 17, 8; 26, 4; Ex 33, 1; Dt 34, 4; Ps 104, 9-12. — cf. Nm 32.
m cp. 35, 1, 7. [11.
n cp. 28, 19; 35, 6; Js 7, 2; 18, 13, 22; Jd 1, 22; 4, 5; 1 Rg 7, 16; 3 Rg 12, 29, 32, 33; 1 Mc 9, 50 etc.
o Js 8, 1 ss.; 12, 9; 1 Rg 2, 28; 2 Es 7, 32; Is 10, 28.
p cp. 4, 26; 21, 33.
q v. cp. 26, 1 ss.
r cp. 20, 12; 26, 7.
*15] * Catech. R. III 10, 20.*
s v. cp. 34, 2.
t 1 Par 16, 21; Ps 104, 14; Heb 13, 4.

1-16] LL. in fr. 2 p. Qng.
a cp. 12, 9.
b cp. 24, 35. — cf. Ps 111, 1-3; Pro 10, 22.
c cp. 12, 7, 8.
d cp. 36, 7.
e cp. 12, 6. — cf. Nm 14, 25.
f Ps 132, 1; Rm 12, 18; 1 Cor 6, 7.
g cp. 11, 27, 31; 20, 12. — cf. Ac 7, 26.
h cp. 20, 15; 34, 10.
i cp. 19, 17, 25, 28; 3 Rg 7, 46. — cf. Mt 3, 5.
j cp. 19, 24, 25.
k cp. 10, 19; 14, 2 etc.
l cp. 2, 8; Ez 28, 13.
m cp. 14, 2, 8; 19, 22.
n cp. 18, 20; 19, 4-9; Ez 16, 49, 52; 2 Pt 2, 7, 8.
14, 15] v. vr. 18.
o cp. 28, 14.

a Lot (13, 1-13), novisque benedictionibus auctus (14-17) sedem figit in Hebron (18). Regibus transeuphratensibus, qui Pentapolim invaserant et Lot abduxerant, profligatis (14,1-16), a Melchisedech benedictionem (17-24),

meridiem, ad orientem et occidentem. 15 Omnem terram, quam conspi-
cis,[p]tibi dabo et [q]semini tuo usque in sempiternum. 16 [r]Faciamque semen
tuum sicut pulverem terrae: si quis potest hominum numerare pulverem
terrae, semen quoque tuum numerare poterit. 17 Surge et perambula
terram in longitudine et in latitudine sua; quia tibi daturus sum eam.
18Movens igitur tabernaculum suum Abram, venit et [s]habitavit iuxta
[t]convallem Mambre, quae est in [u]Hebron, aedificavitque ibi altare
Domino.

14 Factum est autem in illo tempore, ut Amraphel rex [a]Sennaar et
Arioch rex Ponti et Chodorlahomor rex [b]Elamitarum et Thadal
rex gentium 2inirent bellum contra [c]Bara regem Sodomorum et con-
tra Bersa regem Gomorrhae et contra Sennaab regem [d]Adamae et con-
tra Semeber regem [d]Seboim contraque regem Balae: [e]ipsa est Segor.
3 Omnes hi convenerunt in vallem silvestrem, [f]quae nunc est mare
salis. 4 Duodecim enim annis servierant Chodorlahomor, et tertiode-
cimo anno recesserunt ab eo. 5 Igitur quartodecimo anno venit Cho-
dorlahomor, et reges qui erant cum eo; percusseruntque [g]Raphaim
in [h]Astaroth Carnaim et [i]Zuzim cum eis et [j]Emim in Save Caria-
thaim 6 et [k]Chorraeos in montibus Seir usque ad [l]campestria Pharan,
quae est in solitudine. 7 Reversique sunt et venerunt ad fontem
Misphat: ipsa est [m]Cades; et percusserunt omnem regionem Amale-
citarum et Amorrhaeum, qui habitabat in [n]Asason Thamar. 8 Et egressi
sunt rex Sodomorum et rex Gomorrhae rexque Adamae et rex Se-
boim necnon et rex Balae, quae est Segor; et direxerunt aciem contra
eos in valle silvestri; 9 scilicet adversus Chodorlahomor regem Ela-
mitarum et Thadal regem gentium et Amraphel regem Sennaar et
Arioch regem Ponti: quattuor reges adversus quinque. 10 Vallis autem
silvestris habebat puteos multos [o]bituminis. Itaque rex Sodomo-
rum et Gomorrhae terga verterunt cecideruntque ibi; et qui remanse-
rant fugerunt [p]ad montem. 11Tulerunt autem omnem substantiam So-
domorum et Gomorrhae et universa, quae ad cibum pertinent, et abie-
runt; 12necnon et Lot et [q]substantiam eius, [r]filium fratris Abram [s]qui
habitabat in Sodomis.
13 Et ecce unus, qui evaserat, nuntiavit Abram hebraeo, [t]qui ha-
bitabat in convalle Mambre amorrhaei fratris Eschol et fratris Aner;
[u]hi enim pepigerant foedus cum Abram. 14 Quod cum audisset Abram,
captum videlicet Lot [v]fratrem suum, numeravit expeditos [x]vernaculos
suos trecentos decem et octo, et persecutus est usque [y]Dan. 15 Et,
divisis sociis, irruit super eos nocte; percussitque eos, et persecutus
est eos usque Hoba, quae est ad laevam Damasci, 16 reduxitque
omnem substantiam et Lot fratrem suum cum substantia illius, mulie-
res quoque et populum.
17 Egressus est autem rex Sodomorum in occursum eius, postquam
reversus est a caede Chodorlahomor et regum, qui cum eo erant, in
valle Save, quae est [z]vallis regis. 18 At vero [a]Melchisedech rex [b]Salem
proferens panem et vinum (erat enim [c]sacerdos [d]Dei altissimi) 19 be-
nedixit ei et ait: [e]Benedictus Abram Deo excelso, qui creavit caelum
et terram, 20 et benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in
manibus tuis sunt. Et [f]dedit ei decimas ex omnibus. 21 Dixit autem
rex Sodomorum ad Abram: [g]Da mihi animas, cetera tolle tibi. 22 Qui
respondit ei: [h]Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum,
possessorem caeli et terrae, 23 quod [i]a filo subteminis usque ad cor-
rigiam caligae non accipiam ex omnibus quae tua sunt, ne dicas:
Ego ditavi Abram, 24 exceptis his, quae comederunt iuvenes, et par-
tibus virorum, qui venerunt mecum, [j]Aner, Eschol et Mambre: isti
accipient partes suas.

15 His itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per
visionem dicens: [a]Noli timere, Abram, ego [b]protector tuus sum,
et [c]merces tua magna nimis. 2 Dixitque Abram: Domine Deus, quid
dabis mihi? Ego vadam absque liberis, et filius procuratoris domus
meae iste damascus Eliezer. 3 Addiditque Abram: Mihi autem non
dedisti semen; et ecce [d]vernaculus meus heres meus erit. 4 Statimque
sermo Domini factus est ad eum dicens: Non erit hic heres tuus,
sed [e]qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis heredem. 5 Eduxitque

p cp. 17, 8; 28, 13; 35, 12; Ac 7 5,
q cp. 12, 7; 15, 18; 24, 7; 26, 4; Dt 34, 4; 2 Par 20, 7.
r cp. 22, 17 etc.; Nm 23, 10. — cf. 3 Rg 3, 8. — v. cp. 15, 5.
s cp. 14, 13.
t cp. 35, 27.
18] R. in Qng.
u Nm 13, 22; Js 10, 3; 14, 13-15; 15, 13; 21, 11; Jd 1, 10; 1 Rg 30, 31; 2 Rg 2, 1 ss.; 1 Mc 5, 65 etc.

a cp. 10, 10; 11, 12.
b cp. 10, 22; Is 11, 11; Ac 2, 9.
c vr. 8.
d cp. 10, 19; Dt 29, 23; Os 11, [18.
e cp. 19, 22.
f Nm 34, 12; Dt 3, 17; Js 15, 2.
g cp. 15, 20; Js 12, 4.
h Dt 1, 4. - cf. 1 Mc 5, 26, 43, [44.
i cf. Dt 2, 20.
j Dt 2, 10, 11.
k cp. 36, 20, 22; Dt 2, 12.
l cf. cp. 21, 21; Nm 13, 1, 4.
m cp. 16, 14; 20, 1; Nm 13, 27.
n 2 Par 20, 2.
8-20] LL. in fr. 3 p. Qng.

o cp. 11, 3; Ex 2, 3.

p cp. 19, 17, 30.

q vr. 16, 21.
r cp. 12, 5.
s cp. 13, 10-12.
t cp. 13, 18.

u vr. 24.
v cp. 13, 8. — cf. vr. 12.
x v. cp. 15, 2, 3; 17, 12, 23, 27; Lv 22, 11; Jr 2, 14
y Dt 34, 1; Jd 18, 29.
*16] * cf. Catech. R. IV 16, 5.*

z v. 2 Rg 18, 18.
*18] * Catech. R. II 4, 75.*
a Heb 7, 1 ss.
b (Ps 75, 3.)
c Ps 109, 4; Heb 5, 6, 10: 7, [1, 11, 17.
d Ps 56, 3.
e Heb 7, 6, 7.
f cf. cp. 28, 22. — v. Heb 7, 4.
g cf. 2 Cor 12, 14, 30.
h Ex 6, 8; Nm 14, 30; Dt 32, 40; Dn 12, 7; Ap 10, 5, 6.
i cf. Est 9, 15, 16.

j vr. 13.

1] R. in Qng. — v. Ps 17, 36.
a cp. 26, 24; Dn 10, 12; Lc 1, [13, 30.
b Ps 32, 20; 143, 2.
c Ps 5, 13; 15, 5; Sap 5, 16; Mt 5, 12.

d cp. 14, 14.

e cp. 17, 16. — cf. 2 Rg 7, 12.

u Deo vero obtinet cum renovato foedere nuntium et promissionem infinitae posteritatis (15, 1-21), non per Ismaël propagandae natum de Agar ancilla Sarai (16, 1-15), sed per filium ex ipsa Sara oriturum (17, 1-19).

eum foras et ait illi: Suspice caelum et [f]numera stellas, si potes.
Et dixit ei: [g]Sic erit semen tuum. 6 [h]Credidit Abram Deo, et reputatum est illi ad iustitiam.
7 Dixitque ad eum: Ego Dominus, qui [i]eduxi te de Ur Chaldaeorum,
ut [j]darem tibi terram istam, et possideres eam. 8 At ille ait: [l]Domine
Deus, unde scire possum, quod possessurus sim eam? 9 Et respondens
Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem et capram trimam et
arietem annorum trium, turturem quoque et columbam. 10 [m]Qui tollens
universa haec divisit ea per medium, et utrasque partes contra se
altrinsecus posuit, [n]aves autem non divisit. 11 Descenderuntque volucres super cadavera, et abigebat eas Abram. 12 Cumque sol occumberet,
[o]sopor irruit super Abram, et horror magnus et tenebrosus invasit
eum. 13 Dictumque est ad eum: Scito praenoscens quod [p]peregrinum
futurum sit semen tuum in terra non sua; et [q]subicient eos servituti,
et adfligent [r]quadringentis annis. 14 Veruntamen gentem, cui servituri
sunt, [s]ego iudicabo; et [t]post haec egredientur cum magna substantia.
15 Tu autem [u]ibis ad patres tuos in pace [v]sepultus in senectute bona.
16 [x]Generatione autem quarta revertentur huc; necdum enim [y]completae sunt [z]iniquitates Amorrhaeorum usque ad praesens tempus.
17 Cum ergo occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa, et apparuit
clibanus fumans et lampas ignis [a]transiens inter divisiones illas.
18 In illo die pepigit Dominus foedus cum Abram dicens: [b]Semini tuo
dabo terram hanc a fluvio Aegypti usque ad fluvium magnum [c]Euphraten, 19 [d]Cinaeos et Cenezaeos, Cedmonaeos 20 et Hethaeos et Pherezaeos, [e]Raphaim quoque 21 et Amorrhaeos et Chananaeos et Gergesaeos et Iebusaeos.
16 Igitur [a]Sarai uxor Abram non genuerat liberos, sed habens ancillam aegyptiam nomine [b]Agar 2 dixit marito suo: Ecce [c]conclusit me Dominus, ne parerem: ingredere ad ancillam meam, si forte
saltem [d]ex illa suscipiam filios. Cumque ille adquiesceret deprecanti,
3 tulit Agar aegyptiam ancillam suam post annos decem quam [e]habitare coeperant in terra Chanaan, et dedit eam viro suo uxorem.
4 Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse se videns [f]despexit
dominam suam.
5 Dixitque Sarai ad Abram: Inique agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quae videns quod conceperit despectui
me habet. [g]Iudicet Dominus inter me et te. 6 Cui respondens Abram:
Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet. Adfligente
igitur eam Sarai, fugam iniit. 7 Cumque invenisset eam angelus Domini iuxta fontem aquae in solitudine, qui est in via [h]Sur in deserto,
8 dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, unde venis et quo vadis? Quae
respondit: A facie Sarai dominae meae ego fugio. 9 Dixitque ei angelus Domini: Revertere ad dominam tuam, et [i]humiliare sub manu
illius. 10 Et rursum, [j]Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum,
et non numerabitur prae multitudine. 11 Ac deinceps, [l]Ecce, ait, concepisti et paries filium vocabisque nomen eius [m]Ismaël, eo quod
audierit Dominus adflictionem tuam. 12 Hic erit ferus homo, manus
eius contra omnes, et manus omnium contra eum; et [n]e regione universorum fratrum suorum figet tabernacula. 13 Vocavit autem nomen
Domini qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim:
[o]Profecto hic vidi posteriora videntis me. 14 Propterea appellavit puteum illum [p]puteum viventis et videntis me. Ipse est inter
[q]Cades et Barad.
15 Peperitque Agar Abrae filium, qui vocavit nomen eius Ismaël.
[r]Octoginta et sex annorum erat Abram, quando peperit ei Agar
Ismaëlem.
17 Postquam vero nonaginta et novem annorum esse coeperat, apparuit ei Dominus dixitque ad eum: [a]Ego Deus omnipotens: [b]ambula coram me, et esto [c]perfectus. 2 Ponamque foedus meum inter
me et te, et [d]multiplicabo te vehementer nimis. 3 [e]Cecidit Abram
pronus in faciem. 4 Dixitque ei Deus: Ego sum, et pactum meum
tecum, [f]erisque pater multarum gentium. 5 Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram, sed appellaberis [g]Abraham, [h]quia patrem multarum
gentium constitui te. 6 Faciamque te crescere vehementissime et po-

f Ps 146, 4.
6] R. in fr. 2 p. Qng.
g (all) Rm 4, 18. — cp. 22, 17; 26, 4; Ex 32, 13 etc.; Ecli 44, 20.
h (all) 1 Mc 2, 52; Rm 4, 3. — Rm 4, 9, 22; Gal 3, 6; Jc 2, 23. — cf. Ps 105, 31.
7] v. vr. 1.
i 2 Es 9, 7, 8. — v. cp. 11, 31.
j Ps 104, 42-44.
l cf. Jd 6, 17; 4 Rg 20, 8; Ps 85, 17; Is 7, 11-13; Lc 1, 18.
m Jr 34, 18, 19.
n Lv 1, 17.
o cp. 2, 21; Jb 4, 13, 14.
p Ac 7, 6, 7.
q Ex 1, 11, 12; 3, 7.
r Jdt 5, 9; Ac 7, 6. — cf. Ex 12, 40, 41; Gal 3, 17.
s Ex 6,6.
t Ex 3, 21, 22; 12, 36; Ps 104, 37.
u cf. Ecli 44, 14.
v cp. 25, 8.
x cp. 46, 4. — cf. Ex 13, 18.
y cf. Dn 8, 23; Mt 23, 32; 1 Th 2, 16. — v. Dt 9, 3-6.
z 3 Rg 21, 26; Am 2, 9.
a Jr 34, 18, 19.
b cp. 12, 7; 13, 15; 26, 4; Nm 34, 2; Dt 34, 4; Js 21, 41; 2 Par 9, 26; Ps 104, 11.
c cp. 2, 14; Ex 23, 31; Dt 1, 7; Js 1, 4; 2 Rg 8, 3, 8; 3 Rg 4, 21, 24; Jdt 2, 14; Ecli 24, 36; Is 27, 12; 1 Mc 3, 32.
d cp. 10, 15-18.
e v. cp. 14, 5.

a cp. 15, 2, 3.
b cp. 21, 9; Gal 4, 24.
c cp. 20, 18; 1 Rg 1, 5.
d cf. cp. 30, 3, 9.
e cp. 12, 5.
f cf. 1 Rg 1, 6, 7; Pro 30, 23.
g cp. 31, 53; 1 Rg 24, 13, 16; Jdt 7, 13.
h cp. 20, 1; 25, 18; Ex 15, 22.
i Tt 2, 9; 1 Pt 2, 18.
j cp. 17, 20; 21, 13, 18. — v. cp. 25, 12-18.
l cf. Mt 1, 21; Lc 1, 13, 31. — v. cp. 17, 19.
m cf. cp. 29, 32.
n cp. 21, 20; 25, 18.
o cf. cp. 32, 30; Ex 19, 21; 33, 20; Jd 13, 22.
p cp. 24, 62; 25, 11.
q cp. 14, 7; 20, 1; Nm 13, 26.
r vr. 3, 4; cp. 12, 4.

*1] * Catech. R. I 2, 11.*
a cp. 28, 3; 35, 11; 48, 3; Ex 6, 3.
b cp. 24, 40; 48, 15; Ps 118, 1.
c cp. 6, 9; Dt 18, 13; Mt 5, 48.
d cp. 12, 2; 13, 16; 22, 17.
e vr. 17.
f Ecli 44, 20-23; Rm 4, 11, 12, 16, 17.
g 2 Es 9, 7. — cf. Nm 13, 17; Jo 1, 42.
h (all) Rm 4, 17.

Quem gloriosum eventum insinuat nomen Abrahae et uxoris immutatum (17, 1-22), obsignat circumcisio in cuncta progenie et familia peragenda (23-27), imminentem praedicant caelites a patriarcha hospitio

nam te in gentibus, [i]regesque ex te egredientur. 7 [j]Et statuam pac-
tum meum inter me et te et inter semen tuum post te in generatio-
nibus suis foedere sempiterno, [k]ut sim Deus tuus et seminis tui post
te. 8 [l]Daboque tibi et semini tuo terram [m]peregrinationis tuae, omnem
terram Chanaan, in possessionem aeternam [n]eroque Deus eorum.
9 Dixit iterum Deus ad Abraham: [o]Et tu ergo custodies pactum
meum, et semen tuum post te in generationibus suis. 10 [p]Hoc est
pactum meum, quod observabitis inter me et vos et semen tuum
post te: circumcidetur ex vobis omne masculinum; 11 et circumcidetis
carnem praeputii vestri, ut sit in signum foederis inter me et vos.
12 [q]Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in
generationibus vestris: tam vernaculus quam emptitius circumcidetur
et quicumque non fuerit de stirpe vestra. 13 [r]Eritque pactum meum in
carne vestra in foedus aeternum. 14 Masculus, cuius praeputii caro
circumcisa non fuerit, [s]delebitur anima illa de populo suo, quia pac-
tum meum irritum fecit.
15 Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis
Sarai, sed Saram. 16 Et benedicam ei et [t]ex illa dabo tibi filium,
cui benedicturus sum; eritque in nationes, et reges populorum orien-
tur ex eo. 17 [u]Cecidit Abraham in faciem suam et [v]risit dicens in
corde suo: [x]Putasne centenario nascetur filius? et Sara nonagenaria
pariet? 18 Dixitque ad Deum: Utinam Ismaël vivat coram te! 19 Et
ait Deus ad Abraham: [y]Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabisque
nomen eius [z]Isaac, et constituam pactum meum illi in foedus sempi-
ternum, et semini eius post eum. 20 Super Ismaël quoque exaudivi te;
ecce benedicam ei, et augebo et [a]multiplicabo eum valde; [b]duodecim
duces generabit, et [c]faciam illum in gentem magnam. 21 [d]Pactum vero
meum statuam ad Isaac, [e]quem pariet tibi Sara tempore isto in anno
altero. 22 Cumque finitus esset sermo loquentis cum eo, [f]ascendit
Deus ab Abraham.
23 Tulit autem Abraham Ismaël filium suum et omnes vernaculos
domus suae universosque quos emerat, cunctos mares ex omnibus
viris domus suae et circumcidit carnem praeputii eorum statim in
ipsa die, sicut praeceperat ei Deus. 24 Abraham nonaginta et novem
erat annorum quando circumcidit carnem praeputii sui. 25 Et Ismaël
filius tredecim annos impleverat tempore circumcisionis suae. 26 Ea-
dem die circumcisus est Abraham et Ismaël filius eius. 27 Et omnes
viri domus illius, tam vernaculi quam emptitii, et alienigenae pariter
circumcisi sunt.
18 [a]Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio
tabernaculi sui in ipso fervore diei. 2 Cumque elevasset oculos,
apparuerunt ei tres viri stantes prope eum; quos cum vidisset, cu-
currit in occursum eorum de ostio tabernaculi, et adoravit in terram.
3 Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas ser-
vum tuum, 4 sed adferam pauxillum aquae, et lavate pedes vestros
et requiescite sub arbore; 5 ponamque buccellam panis, et [c]confortate
cor vestrum; postea transibitis; [d]idcirco enim declinastis ad servum
vestrum. Qui dixerunt: Fac ut locutus es. 6 Festinavit Abraham in
tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, [e]tria sata similae
commisce et fac subcinericios panes. 7 Ipse vero ad armentum cu-
currit, et tulit inde vitulum tenerrimum et optimum, deditque puero,
qui festinavit et coxit illum. 8 Tulit quoque butyrum et lac et vitulum,
quem coxerat, et posuit coram eis; ipse vero stabat iuxta eos sub
arbore.
9 Cumque [f]comedissent, dixerunt ad eum: Ubi est Sara uxor tua? Ille
respondit: Ecce [g]in tabernaculo est. 10 Cui dixit: Revertens veniam
ad te [h]tempore isto, vita comite, et habebit filium [i]Sara uxor tua.
Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi. 11 [j]Erant autem ambo
senes provectaeque aetatis, et desierant Sarae fieri muliebria. 12 Quae
[k]risit occulte dicens: [l]Postquam consenui, et [m]dominus meus vetulus
est, voluptati operam dabo? 13 Dixit autem Dominus ad Abraham:
Quare risit Sara dicens: Num vere paritura sum anus? 14 [n]Nunquid
Deo quidquam est difficile? [o]Iuxta condictum revertar ad te hoc eo-
dem tempore, vita comite, et habebit Sara filium. 15 Negavit Sara,

i vr. 16.
j Gal 3, 17.
k Heb 11, 16. — cf. cp. 26, 24; 28, 13.
l cp. 12, 7; 13, 15; Ps 104, 11.
m cp. 23, 4; 35, 27; Heb 11, 9-16.
n Ex 6, 7; Lv 26, 12; Dt 14, 2.
o Ac 7, 8.
p cf. Ecli 44, 21.
*10-12] * Catech. R. II 1, 7; 2, 32.*
q Lv 12, 3; Lc 1, 59; 2, 21; Ac 7, 8; Rm 4, 11; Ph 3, 5.
r cf. Ex 12, 44.
s Ex 31, 14. — cf. Ex 4, 24.
t cp. 18, 10.
u vr. 3.
v cp. 21, 6; Rm 4, 19. — cf. cp. 18, 12; Jo 8, 56.
x cf. Lc 1, 18.
19] v. cp. 18, 1.
y cp. 18, 10; 21, 2; Gal 4, 23, 28.
z cp. 21, 3.
a cp. 16, 10.
b v. cp. 25, 12-16.
c cp. 21, 13, 18.
d cp. 26, 2-5; Rm 9, 7.
e cp. 21, 2.
f cp. 35, 13; Jd 13, 20.

1, (2)] R. in Qng.
a cp. 13, 18; 14, 13; 19, 1. — cf. Heb 13, 2.
*2] * cf. Catech. R. II 4, 40; III 2, 8, 20.*
b cp. 19, 2; 24, 32; 43, 24. — cf. Jb 22, 7; Lc 7, 44; Jo 13, 14; 1 Tm 5, 10.
c Jd 19, 5. — cf. Ps 103, 15.
d cp. 19, 8; 33, 10.
e cf. Mt 13, 33; Lc 13, 21.
f v. Tb 12, 19.
g cp. 24, 67.
h vr. 14; 4 Rg 4, 16.
i (all) Rm 9, 9. — cp. 17, 19, 21; 21, 1, 2.
j cp. 17, 17; Rm 4, 19; Heb 11, 11, 12.
k v. cp. 17, 17.
l cf. Lc 1, 18.
m 1 Pt 3, 6.
n Jb 42, 2; Jr 32, 17; Zc 8, 6; Mt 19, 26; Lc 1, 37.
o vr. 10.

suscepti (18, 1-16). Tandem, post Pentapoleos eversionem, quam Abraham frustra avertere conatur (17-33), et a qua Lot, qui eosdem angelos receptaverat et obstiterat ne a Sodomitis iniuria adficerentur (19, 1-9), solus cum

dicens: Non risi, timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit,
ita, sed risisti.
16 Cum ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodo-
mam; et Abraham simul gradiebatur deducens eos. 17 Dixitque Do-
minus: [p]Num celare potero Abraham quae gesturus sum, 18 cum fu-
turus sit in gentem magnam ac robustissimam, [q]et benedicendae sint
in illo omnes nationes terrae? 19 [r]Scio enim quod [s]praecepturus sit
filiis suis et domui suae post se, ut custodiant viam Domini et
faciant iudicium et iustitiam, ut adducat Dominus propter Abraham
omnia quae locutus est ad eum. 20 Dixit itaque Dominus: [t]Clamor
Sodomorum et Gomorrhae multiplicatus est, et peccatum eorum ad-
gravatum est nimis. 21 [u]Descendam et videbo utrum clamorem, [v]qui
venit ad me, opere compleverint, an non est ita, [x]ut sciam. 22 [y]Con-
verteruntque se inde, et abierunt Sodomam. Abraham vero [z]adhuc
stabat coram Domino. 23 Et appropinquans ait: [a]Nunquid perdes
iustum cum impio? 24 Si fuerint quinquaginta iusti in civitate, peri-
bunt simul? et non parces loco illi propter quinquaginta iustos, si
fuerint in eo? 25 Absit a te, ut rem hanc facias et occidas iustum
cum impio, [b]fiatque iustus sicut impius. Non est hoc tuum: [c]qui iu-
dicas omnem terram, nequaquam facies iudicium hoc. 26 Dixitque
Dominus ad eum: [d]Si invenero Sodomis quinquaginta iustos in me-
dio civitatis, dimittam omni loco propter eos. 27 Respondensque
Abraham ait: [e]Quia semel coepi, loquar ad Dominum meum, cum sim
[f]pulvis et cinis. 28 Quid, si minus quinquaginta iustis quinque fuerint?
delebis propter quadraginta quinque universam urbem? Et ait: Non
delebo, si invenero ibi quadraginta quinque. 29 Rursumque locutus
est ad eum: Sin autem quadraginta ibi inventi fuerint, quid facies?
Ait: Non percutiam propter quadraginta. 30 [g]Ne quaeso, inquit, indi-
gneris, Domine, si loquar. Quid, si ibi inventi fuerint triginta? Re-
spondit: Non faciam, si invenero ibi triginta. 31 Quia semel, ait, coepi,
loquar ad Dominum meum. Quid, si ibi inventi fuerint viginti? Ait:
Non interficiam propter viginti. 32 Obsecro, inquit, ne irascaris, Do-
mine, si loquar adhuc semel. Quid, si inventi fuerint ibi decem? Et dixit:
[h]Non delebo propter decem. 33 Abiitque Dominus, postquam cessavit
loqui ad Abraham; et ille reversus est in locum suum.
19 Veneruntque [a]duo angeli Sodomam vespere, et sedente Lot in
foribus civitatis. Qui, cum vidisset eos, surrexit et ivit obviam eis,
adoravitque pronus in terram 2 et dixit: Obsecro, domini, [b]declinate
in domum pueri vestri et manete ibi: [c]lavate pedes vestros, et mane
proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt: [d]Minime, sed in platea
manebimus. 3 Compulit illos oppido ut diverterent ad eum; ingressis-
que domum illius fecit convivium, et coxit azyma, et comederunt.
4 Prius autem quam irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum
a puero usque ad senem, omnis populus simul. 5 [e]Vocaveruntque Lot
et dixerunt ei: Ubi sunt viri, qui introierunt ad te nocte? [f]Educ illos
huc, [g]ut cognoscamus eos. 6 Egressus ad eos Lot post tergum occlu-
dens ostium ait: 7 Nolite, quaeso, fratres mei, nolite [h]malum hoc fa-
cere. 8 Habeo duas filias, quae necdum cognoverunt virum, educam
eas ad vos, et abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viris
istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei.
9 At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus, [i]Ingressus es, inquiunt,
ut advena; [j]nunquid ut iudices? [l]te ergo ipsum magis quam hos
adfligemus. Vimque faciebant Lot vehementissime, iamque prope erat
ut effringerent fores. 10 Et ecce miserunt manum viri et introduxe-
runt ad se Lot clauseruntque ostium 11 et eos, qui foris erant, [m]per-
cusserunt caecitate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium in-
venire non possent. 12 Dixerunt autem ad Lot: Habes hic quempiam
tuorum, generum aut filios aut filias? Omnes, qui tui sunt, [n]educ de
urbe hac; 13 delebimus enim locum istum, [o]eo quod increverit clamor
eorum coram Domino, [p]qui misit nos ut perdamus illos. 14 Egressus
itaque Lot, locutus est ad generos suos, qui accepturi erant filias
eius, et dixit: Surgite, [q]egredimini de loco isto, quia delebit Domi-
nus civitatem hanc. [r]Et visus est eis quasi ludens loqui.
15 Cumque esset mane, cogebant eum angeli dicentes: Surge, tolle

p cf. Ps 24, 14; Am 3, 7; Jo 15, 15.
q cp. 12, 3; 22, 18; 26, 4; Ac 3, 25; Gal 3, 8.
r cf. Dt 6, 7; 32, 46.
s cf. Am 3, 2.
t cp. 4, 10; 19, 13. — cf. Is 3, 9; Jc 5, 4.
u cp. 11, 5, 7; Ex 3, 8; Ps 17, [10.
v cf. Jr 31, 9; Jn 1, 2.
x cf. Js 22, 22.
y cp. 19, 1.
z vr. 1. — cf. Ps 105, 23; Jr 18, 20; 1 Tm 2, 1-4.
a cp. 20, 4; Nm 16, 22; 2 Rg 24, 17.
b cf. Jb 8, 20.
c Dt 32, 4; Jb 8, 3; 34, 10-12; Ps 93, 2; Rm 3, 5, 6.
d cf. Is 65, 8. — v. Jr 5, 1; Ez 22, 30.
e cf. Lc 18, 1.
f Jb 30, 19; 42, 6: Ecli 10, 9.
g cf. Jd 6, 39.
h Jc 5, 16.
a cp. 18, 22.
1] * *cf. Catech. R. III 2, 8.*
b Heb 13, 2. — cf. Jd 4, 18.
c v. cp. 18, 4.
d cf. Lc 24, 28.
e Is 3, 9. — cf. cp. 13, 13.
f cf. Jd 19, 22, ss.
g Rm 1, 24 27. — Ju 7.
h Lv 18, 22; 20, 13. — cf. Jd 19, 24.
i cp. 13, 12.
j Ex 2, 14.
l 2 Pt 2, 7, 8.
m Sap 19, 16. — cf. 4 Rg 6, 18; Ac 13, 11.
n 2 Pt 2, 7, 9. — cf. Ap 18, 4, 5.
o cp. 18, 20.
p 1 Par 21, 15.
q Nm 16, 21, 26, 45; Jr 51, 6; Ap 18, 4.
r Lc 17, 28. — v. Ex 9, 21.

filiabus prius in Segor, postea in spelunca salvus evadit (24-38); postque peregrinationem in Geraris, ubi Sara ab Abimelech et tollitur et incolumis redditur (20, 1-18), nascitur Isaac promissionum filius et octavo die

uxorem tuam et duas filias quas habes, ne et tu pariter pereas in
scelere civitatis. 16 Dissimulante illo, apprehenderunt manum eius et
manum uxoris ac duarum filiarum eius, eo quod parceret Dominus
illi. 17 [s]Eduxeruntque eum et posuerunt extra civitatem; ibique lo-
cuti sunt ad eum dicentes: [t]Salva animam tuam: [u]noli respicere post
tergum, nec stes in omni circa regione; sed [v]in monte salvum te fac,
ne et tu simul pereas. 18 Dixitque Lot ad eos: Quaeso, Domine mi,
19 quia invenit servus tuus gratiam coram te, et [x]magnificasti miseri-
cordiam tuam, quam fecisti mecum, ut salvares animam meam, nec
possum in monte salvari, ne forte apprehendat me malum et moriar:
20 est civitas haec iuxta, ad quam possum fugere, parva, et salvabor
in ea; nunquid non modica est, et vivet anima mea? 21 Dixitque ad
eum: [y]Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem,
pro qua locutus es. 22 [z]Festina et salvare ibi, [a]quia non potero facere
quidquam donec ingrediaris illuc. Idcirco [b]vocatum est nomen urbis
illius Segor. 23 Sol egressus est super terram, et Lot ingressus est Segor.
24 [c]Igitur Dominus pluit super Sodomam et Gomorrham sulphur et
ignem a Domino de caelo 25 et subvertit civitates has et omnem circa
regionem, universos habitatores urbium et [d]cuncta terrae virentia.
26 [e]Respiciensque uxor eius post se versa est in statuam salis.
27 Abraham autem consurgens mane, ubi steterat [f]prius cum Do-
mino, 28 intuitus est Sodomam et Gomorrham et universam terram
regionis illius; viditque ascendentem favillam de terra [g]quasi fornacis
fumum. 29 Cum enim subverteret Deus civitates regionis illius, [h]re-
cordatus Abrahae liberavit Lot de subversione urbium in quibus
habitaverat.
30 Ascenditque Lot de Segor et [i]mansit in monte, duae quoque
filiae eius cum eo (timuerat enim manere in Segor), et mansit in
spelunca ipse et duae filiae eius cum eo. 31 Dixitque maior ad minorem:
Pater noster senex est, et nullus virorum remansit in terra, qui possit
ingredi ad nos iuxta morem universae terrae. 32 Veni, inebriemus
eum vino [j]dormiamusque cum eo, ut servare possimus ex patre nostro
semen. 33 Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa. Et in-
gressa est maior, dormivitque cum patre; at ille non sensit, nec quando
accubuit filia, nec quando surrexit. 34 Altera quoque die dixit maior
ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum
etiam hac nocte, et dormies cum eo, ut salvemus semen de patre
nostro. 35 Dederunt etiam et illa nocte patri suo bibere vinum, in-
gressaque minor filia dormivit cum eo, et ne tunc quidem sensit
quando concubuerit, vel quando illa surrexerit. 36 Conceperunt ergo
duae filiae Lot de patre suo. 37 Peperitque maior filium et vocavit
nomen eius Moab: [k]ipse est pater Moabitarum usque in praesentem
diem. 38 Minor quoque peperit filium, et vocavit nomen eius Ammon,
id est filius populi mei: [l]ipse est pater Ammonitarum usque hodie.
20 Profectus inde Abraham in terram australem habitavit inter [a]Ca-
des et Sur, et [b]peregrinatus est in [c]Geraris. 2 Dixitque de Sara
uxore sua: [d]Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Gerarae, et
tulit eam. 3 [e]Venit autem Deus ad Abimelech [f]per somnium nocte
et ait illi: En morieris propter mulierem quam tulisti; habet enim
virum. 4 Abimelech vero non tetigerat eam, et ait: Domine, [g]num
gentem ignorantem et iustam interficies? 5 Nonne ipse dixit mihi:
Soror mea est, et ipsa ait: Frater meus est? In simplicitate cordis
mei et munditia manuum mearum feci hoc. 6 Dixitque ad eum Deus:
Et ego scio quod simplici corde feceris; et ideo custodivi te, ne [h]pec-
cares in me, et non dimisi ut tangeres eam. 7 Nunc ergo redde viro
suo uxorem, [i]quia propheta est; et [j]orabit pro te, et vives: si autem
nolueris reddere, scito quod morte morieris tu et [k]omnia quae tua
sunt. 8 Statimque de nocte consurgens Abimelech vocavit omnes
servos suos et locutus est universa verba haec in auribus eorum:
timueruntque omnes viri valde. 9 Vocavit autem Abimelech etiam
Abraham et dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccavimus in te, [l]quia
induxisti super me et super regnum meum peccatum grande? Quae
non debuisti facere fecisti nobis. 10 Rursumque expostulans ait: Quid
vidisti, ut hoc faceres? 11 Respondit Abraham: Cogitavi mecum dicens:

16, 17] * *cf. Catech. R. IV 16, 5.*
s Sap 10, 6. — cf. Ps 33, 23; Rm 9, 15, 16.
t cf. Jr 51, 6, 50.
u vr. 26.
v cf. Mt 24, 16-18.
x Lc 1, 58.
y Ps 144, 19.
z Sap 10, 6.
a Ex 32, 10; Dt 9, 14.
b cp. 14, 2.
24] * *cf. Catech. R. III 7, 9.*
c Dt 29, 23; Ps 10, 7; Is 13, 9; Jr 20, 16; 50, 40; Lm 4, 6; Ez 16, 49; Os 11, 8; Am 4, 11; Sph 2, 9; Lc 17, 29; 2 Pt 2, 6; Ju 7.
d Ps 106, 34.
e Sap 10, 7; Lc 17, 32.
f cp. 18, 3, 22.
g Ap 18, 9.
h v. cp. 8, 1.
i vr. 17, 19.
j cf. Lv 18, 7.
k Dt 2, 9.
l Dt 2, 19.
a cp. 16, 14.
b cp. 26, 3. — cf. cp. 12, 10.
c cp. 26, 6.
d v. cp. 12, 13-20; 26, 7-11.
e Ps 104, 14.
f Jb 33, 15, 16; Mt 1, 20; 2, 12.
g cp. 18, 23. — cf. 1 Par 21, 17.
6] * *Catech. R. III 10, 20.*
h cp. 39, 9; Ps 50, 6.
i 1 Rg 7, 5; Jb 42, 8; Ps 104, 15.
j Jc 5, 16.
k cf. Nm 16, 32, 33.
l cf. Ex 32, 21; Js 7, 25.

circumciditur (21, 1-8). Puer ablactatus, instigante Sara nec invito Domino, segregatur ab Ismaël, qui cum matre eiectus in solitudine versatur (9-21). Interea Abraham et foedus constituit cum Abimelech (22-34), et

Forsitan [m]non est timor Dei in loco isto, et [n]interficient me propter
uxorem meam; 12 alias autem, et vere soror mea est: filia patris mei
et non filia matris meae, et [o]duxi eam in uxorem. 13 [p]Postquam autem
eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam
facies mecum: in omni loco, ad quem ingrediemur, [q]dices quod frater
tuus sim. 14 [r]Tulit igitur Abimelech oves et boves et servos et ancillas
et dedit Abraham, reddiditque illi Saram uxorem suam 15 et ait:
[s]Terra coram vobis est, ubicumque tibi placuerit habita. 16 Sarae autem
dixit: Ecce mille argenteos dedi [t]fratri tuo: hoc erit tibi in [u]velamen
oculorum ad omnes qui tecum sunt, et quocumque perrexeris; me-
mentoque te deprehensam. 17 [v]Orante autem Abraham, sanavit Deus
Abimelech et uxorem ancillasque eius, et pepererunt; 18 [x]concluserat
enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram
uxorem Abrahae.

21 [a]Visitavit autem Dominus Saram, sicut [b]promiserat, et implevit
quae locutus est. 2 [c]Concepitque et peperit filium in senectute sua,
[d]tempore quo praedixerat ei Deus. 3 Vocavitque Abraham nomen filii
sui, quem genuit ei Sara, [e]Isaac; 4 et [f]circumcidit eum octavo die
[g]sicut praeceperat ei Deus, 5 cum [h]centum esset annorum; hac quippe
aetate patris natus est Isaac. 6 Dixitque Sara: [i]Risum fecit mihi Deus;
quicumque audierit corridebit mihi. 7 Rursumque ait: Quis auditurum
crederet Abraham, quod Sara lactaret filium, quem peperit ei [j]iam
seni? 8 Crevit igitur puer, et ablactatus est; fecitque Abraham grande
convivium in die ablactationis eius.

9 Cumque vidisset Sara filium Agar aegyptiae [k]ludentem cum Isaac
filio suo, dixit ad Abraham: 10 [l]Eice ancillam hanc et filium eius:
[m]non enim erit heres filius ancillae cum filio meo Isaac. 11 Dure accepit
hoc Abraham pro filio suo. 12 Cui dixit Deus: Non tibi videatur aspe-
rum super puero et super ancilla tua; omnia quae dixerit tibi Sara,
audi vocem eius; quia [n]in Isaac vocabitur tibi semen. 13 Sed et filium
ancillae faciam in gentem magnam, [o]quia semen tuum est. 14 Surrexit
itaque Abraham mane, et tollens panem et utrem aquae imposuit
scapulae eius tradiditque puerum et [p]dimisit eam. Quae, cum abisset,
errabat in solitudine [q]Bersabee. 15 Cumque consumpta esset aqua in
utre, abiecit puerum subter unam arborum, quae ibi erant, 16 et abiit
seditque e regione procul quantum potest arcus iacere; dixit enim:
Non videbo morientem puerum; et sedens contra [r]levavit vocem suam,
et flevit. 17 [s]Exaudivit autem Deus vocem pueri, vocavitque angelus
Dei Agar de caelo dicens: Quid agis, Agar? Noli timere; exaudivit
enim Deus vocem pueri de loco in quo est. 18 Surge, tolle puerum
et tene manum illius; [t]quia in gentem magnam faciam eum. 19 [u]Ape-
ruitque oculos eius Deus; quae videns puteum aquae abiit et implevit
utrem deditque puero bibere. 20 Et fuit cum eo: [v]qui crevit, et mo-
ratus est in solitudine factusque est iuvenis sagittarius. 21 Habitavitque
in deserto Pharan, et accepit illi mater sua uxorem de terra Aegypti.

22 Eodem tempore dixit [x]Abimelech et Phicol [y]princeps exercitus
eius ad Abraham: [z]Deus tecum est in universis quae agis. 23 [a]Iura ergo
per Deum, ne noceas mihi et posteris meis stirpique meae; sed iuxta
misericordiam, [b]quam feci tibi, facies mihi et terrae, in qua versatus
es advena. 24 Dixitque Abraham: Ego iurabo. 25 Et increpavit Abi-
melech propter puteum aquae, quem [c]vi abstulerant servi eius.
26 Responditque Abimelech: Nescivi quis fecerit hanc rem; sed et tu
non indicasti mihi, et ego non audivi praeter hodie. 27 Tulit itaque
Abraham oves et boves et dedit Abimelech, [d]percusseruntque ambo
foedus. 28 Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum. 29 Cui
dixit Abimelech: Quid sibi volunt septem agnae istae, quas stare
fecisti seorsum? 30 At ille, [e]Septem, inquit, agnas accipies de manu mea,
ut sint mihi in testimonium, quoniam ego fodi puteum istum. 31 Idcirco
[f]vocatus est locus ille Bersabee, quia ibi uterque iuravit 32 et inierunt
foedus pro puteo iuramenti. 33 Surrexit autem Abimelech et Phicol
princeps exercitus eius, reversique sunt in terram Palaestinorum;
Abraham vero [g]plantavit nemus in Bersabee et [h]invocavit ibi nomen
Domini Dei [i]aeterni. 34 Et fuit colonus terrae Palaestinorum diebus
multis.

m Ps 35, 1; Pro 16, 6.
n cp. 12, 12; 26, 7.
o cp. 11, 29.
p cp. 12, 1.
q cp. 12, 13.
r cp. 12, 16; 21, 23.
s cp. 13, 9; 34, 10. — cf. Jr 40, 4.
t cf. vr. 5.
u cp. 24, 65; 32, 20.
17] * *Catech. R. III 2, 13.*
v cf. Jb 42, 9, 10; Jc 5, 16.
x cp. 12, 17.

a 1 Rg 2, 21; Ps 8, 5.
b cp. 17, 19; 18, 10, 14.
c Heb 11, 11. — cf. Gal 4, 22, 23.
d cp. 17, 21.
e cp. 17, 19.
f Ac 7, 8.
g cp. 17, 10-12.
h cp. 17, 1, 17; Rm 4, 19.
i cp. 18, 12.
j cf. Is 54, 1; Gal 4, 27.

k cp. 16, 15. — cf. Gal 4, 29.
l (all) Gal 4, 30.
m cf. Jd 11, 2.
n (all) Rm 9, 7, 8; Heb 11, 18.
o vr. 18; cp. 16, 10; 17, 20.
p cf. Jo 8, 35.
q vr. 31.
r 1 Rg 24, 18.
s cf. Ex 3, 7.
t vr. 13.
u Nm 22, 31; 4 Rg 6, 17-20. — cf. Lc 24, 16, 31.
v cp. 16, 12.

x cp. 20, 2. — cf. cp. 26, 1, 26.
y cp. 39, 1; Jd 4, 7; 2 Rg 2, 8; 24, 2; 4 Rg 25, 8 etc.
z cf. cp. 26, 28.
a 1 Rg 24, 22.
b cp. 20, 14, 15.
c cf. cp. 26, 15, 18, 20-22.
d cp. 26. 31.
e cp. 31, 48-52; 3 Rg 15, 19; Is 30, 6; 39, 1.
f cf. cp. 26, 33.
g cf. Dt 16, 21.
h cp. 4, 26; 12, 8.
i Is 40, 28; Rm 16, 26. — cf. Ps 89,2.

tentatur a Deo, qui postulat Isaac in holocaustum (22, 1-2), et pro fide et oboedientia (3, 14) promissionum renovationem iterum atque iterum consequitur (15-19). Demum, cum ex fratris sui progenie (20-24), mortua

22 Quae postquam gesta sunt, [a]tentavit Deus Abraham et dixit
ad eum: Abraham, Abraham. At ille respondit: Adsum. [2] Ait
illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, et vade in
[b]terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super unum
montium, quem monstravero tibi. [3] Igitur Abraham de nocte consur-
gens stravit asinum suum ducens secum duos iuvenes et Isaac filium
suum; cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum, quem
praeceperat ei Deus. [4] Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum
procul, [5] dixitque ab pueros suos: Exspectate hic cum asino: ego et
puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad
vos. [6] Tulit quoque ligna holocausti et [c]imposuit super Isaac filium
suum; ipse vero portabat in manibus ignem et gladium. Cumque duo
pergerent simul, [7] dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit:
Quid vis, fili? Ecce, inquit, ignis et ligna; ubi est victima holocausti?
[8] Dixit autem Abraham: [d]Deus providebit sibi victimam holocausti,
fili mi. Pergebant ergo pariter: [9] et venerunt ad locum, quem osten-
derat ei Deus, in quo aedificavit altare, et desuper ligna composuit.
Cumque alligasset Isaac filium suum, [e]posuit eum in altare super struem
lignorum [10] extenditque manum et arripuit gladium, ut immolaret
filium suum. [11] Et ecce angelus Domini de caelo clamavit dicens:
Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum. [12] Dixitque ei: [f]Non
extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam:
[g]nunc cognovi quod times Deum, et [h]non pepercisti unigenito filio
tuo propter me. [13] Levavit Abraham oculos suos viditque post tergum
arietem inter vepres haerentem cornibus, quem adsumens obtulit holo-
caustum pro filio. [14] Appellavitque nomen loci illius [i]Dominus
videt. Unde usque hodie dicitur: In monte Dominus videbit.
[15] Vocavit autem angelus Domini Abraham secundo de caelo di-
cens: [16] [j]Per memetipsum iuravi, dicit Dominus: quia fecisti hanc
rem et non pepercisti filio tuo unigenito propter me, [17] benedicam
tibi et multiplicabo semen tuum sicut [k]stellas caeli et velut [l]harenam,
quae est in litore maris; possidebit semen tuum [m]portas inimicorum
suorum, [18] et [n]benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae, [o]quia
oboedisti voci meae. [19] Reversus est Abraham ad pueros suos,
abieruntque [p]Bersabee simul, et habitavit ibi.
[20] His ita gestis, nuntiatum est Abrahae quod [q]Melcha quoque ge-
nuisset filios Nachor fratri suo: [21] [r]Hus primogenitum et [s]Buz fra-
trem eius et Camuel patrem Syrorum [22] et Cased et Azau, Pheldas
quoque et Iedlaph [23] ac [t]Bathuel, de quo nata est Rebecca: octo
istos genuit Melcha Nachor fratri Abrahae. [24] Concubina vero illius,
nomine Roma, peperit Tabee et Gaham et Tahas et Maacha.
23 Vixit autem Sara centum viginti septem annis [2] et mortua est
in [a]civitate Arbee, [b]quae est Hebron, in terra Chanaan; venit-
que Abraham ut plangeret et fleret eam. [3] Cumque surrexisset ab
officio funeris, locutus est ad filios Heth dicens: [4] [c]Advena sum et
peregrinus apud vos; [d]date mihi ius sepulcri vobiscum, ut sepeliam
mortuum meum. [5] Responderunt filii Heth dicentes: [6] Audi nos, do-
mine: [e]princeps Dei es apud nos: in electis sepulcris nostris sepeli
mortuum tuum; nullusque te prohibere poterit, quin in monumento
eius sepelias mortuum tuum. [7] Surrexit Abraham et adoravit populum
terrae, filios videlicet Heth, [8] dixitque ad eos: Si placet animae ve-
strae ut sepeliam mortuum meum, audite me et intercedite pro me
apud Ephron filium Seor, [9] ut det mihi speluncam duplicem, quam
habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi co-
ram vobis in possessionem sepulcri. [10] Habitabat autem Ephron in
medio filiorum Heth. Responditque Ephron ad Abraham, cunctis au-
dientibus [f]qui ingrediebantur portam civitatis illius, dicens: [11] [g]Ne-
quaquam ita fiat, domine mi, sed tu magis ausculta quod loquor:
agrum trado tibi et speluncam, quae in eo est, praesentibus filiis
populi mei; sepeli mortuum tuum. [12] Adoravit Abraham coram po-
pulo terrae. [13] Et locutus est ad Ephron, circumstante plebe: Quaeso,
ut audias me: [h]dabo pecuniam pro agro; suscipe eam, et sic sepe-
liam mortuum meum in eo. [14] Responditque Ephron: [15] Domine mi,
audi me : terra, quam postulas, quadringentis [i]siclis argenti valet;

1] * cf. *Catech. R. IV 15, 9.*
1, 2] *R. in Qng.*
1-20] *Prph. in sb. s. et vg. ant.*
a Dt 13, 3; Jdt 8, 19, 22; Ecli 44, 22; 1 Mc 2, 52; 1 Cor 10, 13; Heb 11, 17. — cf. Jc 1, 12, 13; 1 Pt 1, 6, 7.
b (2 Par 3, 14).
5-7] * *Catech. R. I 5, 5.*
c cf. Jo 19, 17.
7-8] *R. in fs. ss. spin. Cor.*
d cf. Jo 1, 29, 36; 1 Pt 1, 19; Ap 5, 12.
e Heb 11, 17; Jc 2, 21.
10-12] *R. in Qng.*
f cf. 1 Rg 15, 22; Jr 7, 31; Mic 6, 7, 8.
g cf. cp. 26, 5.
h cf. Rm 8, 32.
13] *v. vr. 7; Rm 4, 11, 12.*
i vr. 2, 8.
15] *R. in Qng.*
j Ps 104, 9; Ecli 44, 22; Is 45 23; 1 Mc 2, 52; Lc 1, 73; [Heb 6,13.14.
16] *v. cp. 9, 11.*
16-18] * *Catech. R. I 3, 4; III 3, 15. — v. vr. 15.*
k cp. 15, 5; Jr 33, 22.
l cp. 13, 16; Ps 77, 27; Heb 11, 12.
m cp. 24. 60; Mic 1, 9; Mt 16, 18; Lc 1, 74.
n (all) Ac 3, 25. - cp. 12, 3; 18, 18; 26, 4; Gal 3, 8, 16. —cf. Ecli 44, 22-25.
o vr. 3; cp. 26, 5.
p cp. 21, 31.
q cp. 11, 29; 24, 15.
r Jb 1, 1; 32, 2; Jr 25, 20; Lm [4, 21.
s Jb 32, 2; Jr 25, 23.
t cp. 24, 15.
a cp. 35, 27; Js 14, 15; Jd 1, [10.
b vr. 19.
c cp. 17, 8; 1 Par 29, 15; Ps 104, 12; Heb 11, 9, 13.
d Ac 7, 5.
e v. cp. 24, 35.
f cp. 34, 20, 24; Rt 4, 1.
g 2 Rg 24, 22.
12] * *cf. Catech. R. III 2, 9.*
h cp. 14, 23. — cf. 2 Rg 24, 24.
i Ex 30, 13; Ez 45, 12.

iam Sara amploque funere elata in speluncam duplicem ab Ephron hethaeo emptam (23, 1-20), per servum in Mesopotamiam missum et mirabiliter a Deo adiutum (24, 1-32) Rebeccam, Nachoris scilicet neptem et

istud est pretium inter me et te; sed quantum est hoc? sepeli mor-
tuum tuum. 16 Quod cum audisset Abraham, [j]appendit pecuniam,
quam Ephron postulaverat, audientibus filiis Heth, quadringentos si-
clos argenti probatae monetae publicae. 17 Confirmatusque est [l]ager
quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex, respiciens Mambre,
tam ipse quam spelunca et omnes arbores eius in cunctis terminis
eius per circuitum, 18 Abrahae in [m]possessionem, videntibus filiis
Heth et cunctis qui intrabant portam civitatis illius. 19 Atque ita se-
pelivit Abraham Saram uxorem suam in spelunca agri duplici, quae
respiciebat Mambre: haec est Hebron in terra Chanaan. 20 [n]Et con-
firmatus est ager et antrum, quod erat in eo, Abrahae in possessio-
nem monumenti a filiis Heth.

24 Erat autem Abraham senex dierumque multorum, et Dominus
[a]in cunctis benedixerat ei. 2 Dixitque ad servum [b]seniorem do-
mus suae, qui praeerat omnibus quae habebat: [c]Pone manum tuam
subter femur meum, 3 ut [d]adiurem te per Dominum Deum caeli et
terrae, ut non [e]accipias uxorem filio meo de filiabus Chananaeorum,
inter quos habito; 4 sed ad [f]terram et cognationem meam proficisca-
ris, et inde accipias uxorem filio meo Isaac. 5 Respondit servus: Si
noluerit mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere de-
beo filium tuum ad locum, de quo tu egressus es? 6 Dixitque Abraham:
Cave nequando reducas filium meum illuc. 7 Dominus Deus caeli,
[g]qui tulit me de domo patris mei et de terra nativitatis meae, qui
locutus est mihi, et iuravit mihi dicens: [h]Semini tuo dabo terram
hanc, ipse [i]mittet angelum suum coram te, et accipies inde uxorem
filio meo. 8 Sin autem mulier noluerit sequi te, [j]non teneberis iura-
mento; filium meum tantum ne reducas illuc. 9 [k]Posuit ergo servus
manum sub femore Abraham domini sui et iuravit illi super ser-
mone hoc.

10 Tulitque decem camelos de grege domini sui, et abiit ex omnibus
bonis eius portans secum, profectusque perrexit in [l]Mesopotamiam
ad [m]urbem Nachor. 11 Cumque camelos fecisset accumbere extra op-
pidum iuxta puteum aquae vespere, [n]tempore quo solent mulieres
egredi ad hauriendam aquam, dixit: 12 Domine Deus domini mei
Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, et fac misericordiam cum
domino meo Abraham. 13 Ecce ego sto prope fontem aquae, et [o]filiae
habitatorum huius civitatis egredientur ad hauriendam aquam. 14 Igitur
puella cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam, et illa re-
sponderit: Bibe, quin et camelis tuis dabo potum, ipsa est, quam
[p]praeparasti servo tuo Isaac, et [q]per hoc intelligam quod feceris mi-
sericordiam cum domino meo. 15 [r]Necdum intra se verba compleverat,
et ecce [s]Rebecca egrediebatur filia Bathuel filii [t]Melchae uxoris Na-
chor fratris Abraham habens hydriam in scapula sua: 16 puella de-
cora nimis virgoque [u]pulcherrima et incognita viro; descenderat autem
ad fontem et impleverat hydriam, ac revertebatur. 17 Occurritque ei
servus et ait: [v]Pauxillum aquae mihi ad bibendum praebe de hydria
tua. 18 Quae respondit: Bibe, domine mi. Celeriterque deposuit hy-
driam super ulnam suam, et dedit ei potum . 19 Cumque ille bibisset,
adiecit: Quin et camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.
20 Effundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum, ut hauriret
aquam, et haustam omnibus camelis dedit. 21 Ipse autem contempla-
batur eam tacitus, scire volens utrum prosperum iter suum fecisset
Dominus, an non. 22 Postquam autem biberunt cameli, protulit vir
[x]inaures aureas appendentes siclos duos et armillas totidem pondo
siclorum decem. 23 Dixitque ad eam: Cuius es filia? indica mihi. Est
in domo patris tui locus ad manendum? 24 Quae respondit: [y]Filia sum
Bathuelis filii Melchae, quem peperit ipsi Nachor. 25 Et addidit dicens:
Palearum quoque et faeni plurimum est apud nos, et locus spatiosus
ad manendum. 26 [z]Inclinavit se homo et adoravit Dominum 27 dicens:
[a]Benedictus Dominus [b]Deus domini mei Abraham, qui non abstulit
[c]misericordiam et veritatem suam a domino meo, et [d]recto itinere
me perduxit in domum fratris domini mei. 28 Cucurrit itaque puella,
et nuntiavit in domum matris suae omnia quae audierat.

29 Habebat autem Rebecca fratrem nomine [e]Laban, qui festinus

j cp. 43, 21; 1 Par 21, 25; Jr 32, 9; Zc 11, 12.
l cp. 25, 9; 49, 29-32; 50, 13.
m cf. Ac 7, 5.
n cf. Rt 4, 7-10; Jr 32, 10-14.
a vr. 35; cp. 13, 2. — cf. Ps 111, 2, 3.
b cf. cp. 15, 2.
c vr. 9; cp. 47, 29.
d Dt 6, 13. — v. vr. 37-41.
e cp. 26, 34, 35; 27, 46; Dt 7, 3. — cf. cp. 28, 1; Ex 34, 16; 2 Cor 6, 14.
4] * *Catech. R. II 8, 32.*
f cf. cp. 28, 2.
7] *Ant. in fs. ss. Angel. c.*
g cp. 12. 1.
h cp. 12, 7; 13, 15; 15, 18; 26, 3.
i Ex 23, 20, 23, 33, 2. — cf. Heb 1, 14.
j v. Js 2, 17-20.
k vr. 2.
l Dt 23, 4; Jd 3, 8.
m cf. cp. 11, 31; 27, 43.
n Ex 2, 16; 1 Rg 9, 11; Jo 4, 7.
12-27] vr. 42-48.
12] *v. vr. 42.*
o vr. 43.
p cf. Pro 19, 14.
q v. cp. 15, 8; Jd 6, 17, 37; 1 Rg 6, 7 ss.
r cf. vr. 45.
s cp. 22, 23.
t cp. 11, 29.
u cp. 26, 7.
v cf. Jo 4, 7.
21] *v. vr. 42.*
x Ex 32, 2, 3; Js 3, 19 ss. Ez 16, 11 ss.
y vr. 15.
z vr. 48, 52; Ex 4, 31.
a Ex 18, 10; Rt 4, 14; 1 Rg 25, 32; Lc 1, 68.
b vr. 12, 42, 48.
c cp. 32, 10; Ps 97, 3.
d vr 48.
e cp. 25, 20; 28, 2; 29, 5.

sororem Labani, filio Isaac petisset eique probatam uxorem obtinuisset (33-67); cumque insuper plures ex Cethura filios suscepisset, in senectute bona moritur et cum Sara in Mambre sepelitur (25, 1-11).

egressus est ad hominem, ubi erat fons. 30 Cumque vidisset inaures
et armillas in manibus sororis suae, et audisset cuncta verba refe-
rentis: Haec locutus est mihi homo, venit ad virum, qui stabat iuxta
camelos et prope fontem aquae. 31 dixitque ad eum: Ingredere, [f]be-
nedicte Domini; cur foris stas? praeparavi domum et locum camelis.
32 Et introduxit eum in hospitium ac destravit camelos, [g]deditque
paleas et faenum, et [h]aquam ad lavandos pedes eius et virorum
qui venerant cum eo. 33 Et appositus est in conspectu eius panis. Qui
ait: [i]Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei:
Loquere. 34 At ille, Servus, inquit, Abraham sum; 35 et Dominus
[j]benedixit domino meo valde, magnificatusque est; et dedit ei oves
et boves, argentum et aurum, servos et ancillas, camelos et asinos.
36 Et [k]peperit Sara uxor domini mei filium domino meo in senectute
sua, [l]deditque illi omnia quae habuerat. 37 Et [m]adiuravit me dominus
meus dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chananaeorum,
in quorum terra habito; 38 sed ad domum patris mei perges, et de
cognatione mea accipies uxorem filio meo. 39 Ego vero respondi do-
mino meo: Quid, si noluerit venire mecum mulier? 40 Dominus, ait,
[n]in cuius conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, et diriget
viam tuam, accipiesque uxorem filio meo de cognatione mea et de
domo patris mei. 41 Innocens eris a maledictione mea, cum veneris
ad propinquos meos, et non dederint tibi.
42 Veni ergo hodie ad fontem aquae et dixi: Domine Deus domini
mei Abraham, si direxisti viam meam, in qua nunc ambulo, 43 ecce
sto iuxta fontem aquae; et virgo, quae egredietur ad hauriendam
aquam, audierit a me: Da mihi pauxillum aquae ad bibendum ex
hydria tua, 44 et dixerit mihi: Et tu bibe, et camelis tuis hauriam, ipsa
est mulier quam praeparavit Dominus filio domini mei. 45 [o]Dumque
haec tacitus mecum volverem, apparuit Rebecca veniens cum hydria,
quam portabat in scapula, descenditque ad fontem et hausit aquam.
Et aio ad eam: Da mihi paululum bibere. 46 Quae festinans deposuit
hydriam de umero et dixit mihi: Et tu bibe, et camelis tuis tribuam
potum. Bibi, et adaquavit camelos. 47 Interrogavique eam et dixi:
Cuius es filia? Quae respondit: Filia Bathuelis sum filii Nachor, quem
peperit ei Melcha. Suspendi itaque [p]inaures ad ornandam faciem
eius, et armillas posui in manibus eius. 48 Pronusque adoravi Domi-
num benedicens Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me
recto itinere, ut sumerem filiam fratris domini mei filio eius. 49 Qua-
mobrem, [q]si facitis misericordiam et veritatem cum domino meo, in-
dicate mihi; sin autem aliud placet, et hoc dicite mihi, ut vadam ad
dexteram sive ad sinistram. 50 Responderuntque Laban et Bathuel:
[r]A Domino egressus est sermo; non possumus extra placitum eius
quidquam aliud loqui tecum. 51 En Rebecca coram te est; tolle eam,
et proficiscere, et sit uxor filii domini tui, [s]sicut locutus est Dominus.
52 Quod cum audisset puer Abraham, [t]procidens adoravit in terram
Dominum. 53 Prolatisque vasis argenteis et aureis ac vestibus, dedit
ea Rebeccae pro munere; fratribus quoque eius et matri dona obtulit.
54 Inito convivio, vescentes pariter et bibentes manserunt ibi.
Surgens autem mane locutus est puer: [u]Dimittite me ut vadam ad
dominum meum. 55 Responderuntque fratres eius et mater: [v]Maneat
puella saltem decem dies apud nos, et postea proficiscetur. 56 Nolite,
ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam; dimittite me ut
pergam ad dominum meum. 57 Et dixerunt: Vocemus puellam et
quaeramus ipsius voluntatem. 58 Cumque vocata venisset, sciscitati
sunt: Vis ire cum homine isto? Quae ait: Vadam. 59 Dimiserunt ergo
eam et [x]nutricem illius servumque Abraham et comites eius, 60 impre-
cantes prospera sorori suae atque dicentes: Soror nostra es, crescas
in mille milia, et [y]possideat semen tuum portas inimicorum suorum.
61 Igitur Rebecca et puellae illius, ascensis camelis, secutae sunt virum,
qui festinus revertebatur ad dominum suum.
62 Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam quae ducit ad
puteum, cuius nomen est [z]viventis et videntis; habitabat enim
in terra australi. 63 Et egressus fuerat ad [a]meditandum in agro, incli-
nata iam die. Cumque elevasset oculos, vidit camelos venientes procul.

f cf. cp. 26, 29; Jd 17, 2; Rt 3, 10; Ps 113, 15.
g cp. 43, 24; Jd 19, 21.
h v. cp. 18, 4.
i Tb 7, 10. — cf. Jo 4, 34; Eph 6, 5 ss.
j vr. 1.
k cp. 21. 2.
l cp. 25, 5.
m vr. 3-8.
n cp. 17, 1.
42-44] *RR. in Qng.*
42-48] vr. 12-29.
o 1 Rg 1, 13. — cf. cr. 15.
p cf. Ez 16, 11, 12.
q cp. 47, 29; Is 2, 14.
r cf. Ps 117, 23; Mt 21, 42; Mr 12, 11. — cf. cp. 31, 24, 29.
s v. vr. 13-15, 42-46.
t vr. 26, 48.
u vr. 56, 59.
v cf. Jd 19, 4 ss.; Tb 10, 8.
x cp. 35, 8.
y cp. 22, 17.
z cp. 16, 14; 25, 11.
a Ps 142, 5. — cf. Lc 6, 12.

7. Generationes Ismaël (12-18), *qui habitavit cum suis ab Hevila usque Sur.*
8. Generationes Isaac (25, 19-35, 29). *Genitis Esau et Iacob* (*19-26*), *quorum natu*
maior minori primogenita vendit (*27-34*), *abit in Gerara* (*26, 1, 2*);

64 Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de camelo 65 et ait ad
puerum: Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis?
Dixitque ei: Ipse est dominus meus. At illa tollens cito pallium operuit
se. 66 Servus autem cuncta quae gesserat narravit Isaac. 67 Qui in-
troduxit eam in tabernaculum Sarae matris suae et accepit eam uxorem;
et in tantum dilexit eam, ut [b]dolorem, qui [c]ex morte matris eius
acciderat, temperaret.
25 Abraham vero aliam duxit uxorem nomine Ceturam, 2 quae pe-
perit ei [a]Zamran et Iecsan et Madan et Madian et Iesboc et
Sue. 3 Iecsan quoque genuit Saba et Dadan. Filii Dadan fuerunt
Assurim et Latusim et Loomim. 4 At vero ex Madian ortus est Epha
et Opher et Henoch et Abida et Eldaa: omnes hi filii Ceturae.
5 [b]Deditque Abraham cuncta quae possederat Isaac; 6 filiis autem
concubinarum largitus est munera, et [c]separavit eos ab Isaac filio
suo, dum adhuc ipse viveret, [d]ad plagam orientalem.
7 Fuerunt autem dies vitae Abrahae centum septuaginta quinque
anni. 8 Et [e]deficiens mortuus est [f]in senectute bona provectaeque
aetatis et plenus dierum congregatusque est ad populum suum. 9 Et
sepelierunt eum Isaac et Ismaël [g]filii sui in spelunca duplici, quae
sita est in agro Ephron filii Seor hethaei e regione Mambre, 10 [h]quem
emerat a filiis Heth; ibi sepultus est ipse et Sara uxor eius. 11 Et post
obitum illius benedixit Deus Isaac filio eius, qui habitabat iuxta pu-
teum nomine [i]viventis et videntis.

12 Hae sunt generationes Ismaël filii Abrahae, [j]quem peperit ei Agar
aegyptia famula Sarae; et 13 haec nomina [k]filiorum eius in vocabulis
et generationibus suis: primogenitus Ismaëlis [l]Nabaioth deinde Cedar
et Adbeel et Mabsam, 14 Masma quoque et [m]Duma et Massa, 15 Hadar
et [n]Thema et [o]Iethur et Naphis et Cedma. 16 Isti sunt filii Ismaëlis,
et haec nomina per castella et oppida eorum, duodecim [p]principes
tribuum suarum.
17 Et facti sunt anni vitae Ismaëlis centum triginta septem, [q]defi-
ciensque mortuus est, et appositus ad populum suum. 18 Habitavit
autem ab [r]Hevila usque [s]Sur, quae respicit Aegyptum introëuntibus
Assyrios. Coram cunctis fratribus suis obiit.

19 Hae quoque sunt generationes Isaac filii Abraham: [t]Abraham ge-
nuit [u]Isaac; 20 qui, cum quadraginta esset annorum, [v]duxit uxorem Re-
beccam [x]filiam Bathuelis syri de Mesopotamia, sororem Laban. 21 De-
precatusque est Isaac Dominum pro uxore sua, eo quod esset sterilis.
[y]Qui exaudivit eum, et dedit conceptum Rebeccae. 22 Sed collidebantur
in utero eius parvuli; quae ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse
fuit concipere? [z]Perrexitque ut consuleret Dominum. 23 Qui respondens
ait: [a]Duae gentes sunt in utero tuo, et duo populi ex ventre tuo divi-
dentur, [b]populusque populum superabit, et [c]maior serviet minori.
24 Iam tempus pariendi advenerat, et ecce gemini in utero eius reperti
sunt. 25 [d]Qui prior egressus est rufus erat et totus in morem pellis
hispidus; vocatumque est nomen eius Esau. Protinus alter egrediens
plantam fratris tenebat manu; et idcirco [e]appellavit eum Iacob.
26 Sexagenarius erat Isaac quando [f]nati sunt ei parvuli. 27 Quibus adul-
tis, factus est Esau vir [g]gnarus venandi et homo agricola; Iacob autem
vir simplex [h]habitabat in tabernaculis. 28 Isaac amabat Esau, eo quod
[i]de venationibus illius vesceretur; et Rebecca diligebat Iacob.
29 Coxit autem Iacob pulmentum; ad quem, cum venisset Esau de
agro lassus, 30 ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppido lassus
sum. Quam ob causam vocatum est nomen eius [j]Edom. 31 Cui dixit
Iacob: Vende mihi [k]primogenita tua. 32 Ille respondit: En morior, quid
mihi proderunt primogenita? 33 Ait Iacob: Iura ergo mihi. Iuravit ei
Esau et [l]vendidit primogenita. 34 Et sic, accepto pane et lentis edulio,
comedit et bibit, et abiit parvipendens quod primogenita vendidisset.
26 Orta autem fame super terram, post eam [a]sterilitatem quae acci-
derat in diebus Abraham, abiit Isaac ad [b]Abimelech regem [c]Pa-
laestinorum in Gerara.
2 Apparuitque ei Dominus et ait: Ne descendas in Aegyptum, sed
quiesce [d]in terra, quam dixero tibi, 3 et [e]peregrinare in ea, [f]eroque

b cp. 37, 35; 38, 12.
c cp. 23, 2.
a 1 Par 1, 32, 33.
b cp. 21, 10; 24, 36.
c cp. 21, 14.
d cf. Jd 6, 3.
e vr. 17; cp. 35, 29.
f cp. 15, 15; Jb 5, 26; 42, 16.
g cp. 35, 29.
h cp. 23, 16. — v. cp. 50, 13.
i cp. 16, 14; 24, 62.
j cp. 16, 15.
k 1 Par 1, 29-31.
l Is 60, 7. — cf. 1 Mc 5, 25; 9, 35.
m Is 21, 11.
n Jb 6, 19; Jr 25, 23.
o 1 Par 5, 19.
p cp. 17, 20.
q vr. 8.
r cp. 2, 11; 1 Rg 15, 7.
s cp. 16, 7; 20, 1; Ex 15, 22.
t cf. cp. 16, 12.
u Mt 1, 2.
v cp. 24, 67.
x cp. 22, 23; 24, 29.
y cf. 1 Par 5, 20; Col 4, 2.
z 1 Rg 9, 9.
a cp. 17, 16; 24, 60.
b cf. 2 Rg 8, 14; Ab 18-21.
c (all) Rm 9, 10-12. — cp. 27, 29, 40.
d cp. 27, 11, 16, 23.
e cp. 27, 36. — cf. Os 12, 3.
f Mt 1, 2.
g cp. 27, 2, 5.
h Heb 11, 9.
i cp. 27, 4, 7, 9.
j Ab 1.
k cp. 49, 3.
l Heb 12, 16, 17. - cf. cp. 27, 36.
a cp. 12, 10.
b cp. 20, 2.
c v. cp. 21, 34.
d cp. 12, 1.
e cp. 20, 1; Heb 11, 9.
f cp. 28, 15.

unde, iteratis oraculis (3-5), uxore, quam antea dissimulaverat, regio edicto defensa (6-11) et, frustra Palaestinis obstantibus, dives factus (12-22) secedit Bersabeam, foedus cum Abimelech pangit (23-33) et post

g v. cp. 13, 15.
h cp. 12, 7; 15, 18. — cf. Mic 7, 20; Lc 1, 73. — v. cp. 22, 16-18.
4] v. cp. 32, 6. [5.
i (all) Ex 32, 13. — v. cp. 15,
j cp. 12, 3; 18, 18; 22, 18; 28,
k cp. 22, 18. [14.
l cp. 12, 13; 20, 2, 13.
m cf. Pro 29, 25.
n v. cp. 24, 16.
o cf. Pro 5, 18.
p cp. 20, 9.
q vr. 3; cp. 24, 1, 35.
r Pro 10, 22.
s cf. Ec 4, 4.
t cp. 21, 25, 30.
u cp. 21, 31.
v v. cp. 21, 25.
x cp. 41, 52. — cf. Ps 17, 20, 37.
y cp. 17, 7; 28, 13; Ex 3, 6.
z cp. 15, 1. — v. Ps 26, 1-3; Rm 8, 31.
a cp. 28, 15. — cf. cp. 21, 22, 23.
b cp. 12, 7, 8. — v. Ps 115, 17.
c cp. 21, 22.
d cf. Jd 11, 7.
e vr. 16.
f cp. 24, 31.
g cp. 21, 31.
h cf. cp. 21, 31.
i cp. 22, 19.
j cf. cp. 28, 9; 36, 2, 3.
k cp. 27, 46; 36, 2, 3.
1-29] LL. in D. 2 Qdr.
a cp. 48, 10; 1 Rg 3, 2.
b cf. Pro 27, 1; Jc 4, 14.
c cp. 25, 27. 28.
3, 4] R. in D. 2 Qdg.

tecum, et benedicam tibi; [g]tibi enim et semini tuo dabo universas
regiones has complens [h]iuramentum, quod spopondi Abraham patri
tuo. **4** Et [i]multiplicabo semen tuum sicut stellas caeli daboque posteris
tuis universas regiones has, et [j]benedicentur in semine tuo omnes
gentes terrae, **5** eo quod [k]oboedierit Abraham voci meae, et custo-
dierit praecepta et mandata mea et caeremonias legesque servaverit.
6 Mansit itaque Isaac in Geraris. **7** Qui, cum interrogaretur a viris
loci illius super uxore sua, respondit: [l]Soror mea est. [m]Timuerat
enim confiteri quod sibi esset sociata coniugio reputans ne forte inter-
ficerent eum propter illius [n]pulchritudinem. **8** Cumque pertransissent
dies plurimi et ibidem moraretur, prospiciens Abimelech rex Palaes-
tinorum per fenestram vidit eum [o]iocantem cum Rebecca uxore sua.
9 Et, accersito eo, ait: Perspicuum est quod uxor tua sit: cur mentitus
es eam sororem tuam esse? Respondit: Timui ne morerer propter
eam. **10** Dixitque Abimelech: Quare imposuisti nobis? potuit coire
quispiam de populo cum uxore tua, et [p]induxeras super nos grande
peccatum. Praecepitque omni populo dicens: **11** Qui tetigerit hominis
huius uxorem morte morietur.
12 Sevit autem Isaac in terra illa et invenit in ipso anno centuplum;
[q]benedixitque ei Dominus. **13** Et [r]locupletatus est homo et ibat pro-
ficiens atque succrescens, donec magnus vehementer effectus est;
14 habuit quoque possessiones ovium et armentorum et familiae plu-
rimum. [s]Ob hoc invidentes ei Palaestini **15** [t]omnes puteos, quos fode-
rant servi patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt implentes
humo, **16** in tantum ut ipse Abimelech diceret ad Isaac: Recede a nobis,
quoniam potentior nobis factus es valde. **17** Et ille discedens, ut
veniret ad torrentem Gerarae habitaretque ibi, **18** rursum fodit alios
puteos, [u]quos foderant servi patris sui Abraham, et quos, illo mortuo,
olim obstruxerant Philisthiim; appellavitque eos eisdem nominibus
quibus ante pater vocaverat. **19** Foderuntque in torrente, et reppererunt
aquam vivam. **20** Sed et ibi [v]iurgium fuit pastorum Gerarae adversus
pastores Isaac dicentium: Nostra est aqua. Quam ob rem nomen putei,
ex eo quod acciderat, vocavit calumniam. **21** Foderunt autem et
alium, et pro illo quoque rixati sunt, appellavitque eum inimicitias.
22 Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt; itaque
vocavit nomen eius latitudo dicens: Nunc [x]dilatavit nos Dominus
et fecit crescere super terram.
23 Ascendit autem ex illo loco in Bersabee, **24** ubi apparuit ei Do-
minus in ipsa nocte dicens: [y]Ego sum Deus Abraham patris tui, [z]noli
timere, quia [a]ego tecum sum; benedicam tibi et multiplicabo semen
tuum propter servum meum Abraham. **25** Itaque [b]aedificavit ibi al-
tare et, invocato nomine Domini, extendit tabernaculum, praecepitque
servis suis ut foderent puteum.
26 Ad quem locum cum venissent de Geraris Abimelech et Ocho-
zath amicus illius et [c]Phicol dux militum, **27** locutus est eis Isaac:
[d]Quid venistis ad me hominem quem odistis et [e]expulistis a vobis?
28 Qui responderunt: Vidimus tecum esse Dominum, et idcirco nos
diximus: Sit iuramentum inter nos, et ineamus foedus, **29** ut non
facias nobis quidquam mali, sicut et nos nihil tuorum attigimus,
nec fecimus quod te laederet; sed cum pace [f]dimisimus auctum
benedictione Domini. **30** Fecit ergo eis convivium, et post cibum et
potum **31** surgentes mane [g]iuraverunt sibi mutuo; dimisitque eos Isaac
pacifice in locum suum. **32** Ecce autem venerunt in ipso die servi
Isaac adnuntiantes ei de puteo quem foderant atque dicentes: Inve-
nimus aquam. **33** Unde appellavit eum abundantiam; et [h]nomen
urbi impositum est [i]Bersabee usque in praesentem diem.
34 Esau vero quadragenarius duxit uxores [j]Iudith filiam Beeri
hethaei et Basemath filiam Elon eiusdem loci; **35** [k]quae ambae of-
fenderant animum Isaac et Rebeccae.
27 Senuit autem Isaac, et [a]caligaverunt oculi eius et videre non
poterat; vocavitque Esau filium suum maiorem et dixit ei: Fili
mi. Qui respondit: Adsum. **2** Cui pater: Vides, inquit, quod senuerim,
et [b]ignorem diem mortis meae. **3** [c]Sume arma tua, pharetram et arcum,
et egredere foras; cumque venatu aliquid apprehenderis, **4** fac mihi

inita ab Esau conubia sibi uxorique ingrata (34-35), jam senex factus Iacobo, qui matris consilio se fratrem esse finxerat (27, 1-13), benedicit, (14-29) primogenito vix secundaria servata benedictione (30-46). Quod

inde pulmentum, sicut velle me nosti, et adfer ut comedam, et [d]be-
nedicat tibi anima mea, antequam moriar. 5 Quod cum audisset Re-
becca, et ille abisset in agrum ut iussionem patris impleret, 6 dixit
filio suo Iacob: Audivi patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo
et dicentem ei: 7 Adfer mihi de venatione tua, et fac cibos ut comedam,
et benedicam tibi coram Domino, antequam moriar. 8 Nunc ergo,
fili mi, [e]adquiesce consiliis meis 9 et pergens ad gregem adfer mihi
duos haedos optimos, ut faciam ex eis escas patri tuo, quibus libenter
vescitur; 10 quas cum intuleris, et comederit, [f]benedicat tibi, priusquam
moriatur. 11 Cui ille respondit: Nosti quod Esau frater meus [g]homo
pilosus sit, et ego lenis: 12 si [h]attrectaverit me pater meus, et senserit,
timeo ne putet me sibi voluisse illudere, et inducam super me [i]ma-
ledictionem pro benedictione. 13 Ad quem mater, [j]In me sit, ait, ista
maledictio, fili mi; tantum audi vocem meam, et pergens adfer quae
dixi. 14 Abiit, et attulit, deditque matri. Paravit illa cibos, sicut velle
noverat patrem illius. 15 Et [k]vestibus Esau valde bonis, quas apud se
habebat domi, induit eum; 16 pelliculasque haedorum circumdedit ma-
nibus, et colli nuda protexit. 17 Deditque pulmentum et panes, quos
coxerat, tradidit. 18 Quibus illatis, dixit: Pater mi? At ille respondit:
Audio. Quis es tu, fili mi? 19 Dixitque Iacob: Ego sum primogenitus
tuus Esau: feci sicut praecepisti mihi; surge, sede, et comede de
venatione mea, ut benedicat mihi anima tua. 20 Rursumque Isaac ad
filium suum, Quomodo, inquit, tam cito invenire potuisti, fili mi?
Qui respondit: Voluntas Dei fuit ut cito occurreret mihi quod volebam.
21 Dixitque Isaac: Accede huc, ut [l]tangam te, fili mi, et probem utrum
tu sis filius meus Esau, an non. 22 Accessit ille ad patrem et palpato
eo, dixit Isaac: Vox quidem, vox Iacob est; sed manus, manus sunt
Esau. 23 Et non cognovit eum, quia [m]pilosae manus similitudinem
maioris expresserant. [n]Benedicens ergo illi 24 ait: Tu es filius meus
Esau? Respondit: Ego sum. 25 At ille, Adfer mihi, inquit, cibos de
venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quos cum oblatos
comedisset, obtulit ei etiam vinum; quo hausto, 26 dixit ad eum: Ac-
cede ad me, et da mihi osculum, fili mi. 27 Accessit et osculatus est
eum. Statimque, ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, [o]bene-
dicens illi ait:

Ecce [p]odor filii mei
sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.
28 [q]Det tibi Deus de rore caeli
et de pinguedine terrae,
[r]abundantiam frumenti et vini;
29 et [s]serviant tibi populi,
et adorent te tribus:
[t]esto dominus fratrum tuorum,
et [u]incurventur ante te filii matris tuae.
[v]Qui maledixerit tibi sit ille maledictus,
et qui benedixerit tibi benedictionibus repleatur.

30 Vix Isaac sermonem impleverat, et, egresso Iacob foras, venit
Esau, 31 coctosque de venatione cibos intulit patri dicens: Surge, pater
mi, et comede de venatione filii tui, ut benedicat mihi anima tua.
32 Dixitque illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum filius
tuus primogenitus Esau. 33 Expavit Isaac stupore vehementi, et, ultra
quam credi potest, admirans ait: Quis igitur ille est, qui dudum
captam venationem attulit mihi, et comedi ex omnibus, priusquam
tu venires? benedixique ei, et [x]erit benedictus. 34 Auditis Esau ser-
monibus patris, [y]irrugiit clamore magno, et consternatus ait: Benedic
etiam et mihi, pater mi. 35 Qui ait: Venit germanus tuus fraudulenter,
et accepit benedictionem tuam. 36 At ille subiunxit: Iuste vocatum est
nomen eius Iacob; [z]supplantavit enim me en altera vice: primo-
genita mea ante tulit, et nunc secundo surripuit benedictionem meam.
Rursumque ad patrem, Nunquid non reservasti, ait, et mihi bene-
dictionem? 37 Respondit Isaac: [b]Dominum tuum illum constitui, et
omnes fratres eius servituti illius subiugavi: [c]frumento et vino stabilivi
eum et tibi post haec, fili mi, ultra quid faciam? 38 Cui Esau: Num
unam, inquit, tantum benedictionem habes, pater? mihi quoque

d vr. 10, 25; cp. 48, 9, 15; 49, 28; Dt. 33, 1.
6-40] L. in sb. p. D. 2 Qdg.
e vr. 13.
f vr. 4.
g cp. 25, 25.
h vr. 21, 22.
i cf. cp. 9, 25; Dt 27, 16, 18.
j cf. 1 Rg 25, 24; 2 Rg 14, 9; Mt 27, 25.
k vr. 27.
l vr. 12.
m vr. 16.
n Heb 11, 20.
(27)] Ant. in fs. B. M. V. de Consol.
27] R. in D. 2 Qdg. et in con-
o Heb. 11, 20. *[secr. Eccl.*
p Cn 4, 11; Os 14, 6, 7.
28, 29] R. in D. 2 Qdg.
q Dt 33, 13; Zc 8, 12. — cf. cp. 49, 25; 2 Rg 1, 21.
r Dt 7, 13; 33, 28; Jl 2, 19.
s cf. cp. 9, 25.
t vr. 40; cp. 25, 23. — cf. 2 Rg 8, 14. — v. Ab 18-21.
u cf. cp. 49, 8.
v cp. 12, 3; Nm 24, 9.
x cp. 28, 3, 4; Rm 11, 29.
y vr. 38, Heb 12, 17.
z cp. 25, 25. — cf. Jr 9, 4.
a cp. 25, 33.
b vr. 29. — cf. 2 Rg 8, 14; Ab 18-20; 1 Mc 5, 3; 2 Mc 10, 16, 17.
c vr. 28.

cum iste indigne ferret et mortem supplantatori moliretur (41), Iacob, per speciem sibi uxoris ex patrio genere comparandae (42-28, 9), et caelesti visione futurorum praesaga recreatus Haran fugit (10-22).

obsecro ut benedicas. Cumque [d]heiulatu magno fleret, 39 motus Isaac
[e]dixit ad eum:
[f]In pinguedine terrae et in rore caeli desuper
40 erit benedictio tua.
[g]Vives in gladio, et [h]fratri tuo servies;
[i]tempusque veniet, cum excutias
et solvas iugum eius de cervicibus tuis.
41 [j]Oderat ergo semper Esau Iacob pro benedictione qua benedixerat
ei pater, dixitque in corde suo: Venient [k]dies luctus patris mei, et
[l]occidam Iacob fratrem meum. 42 Nuntiata sunt haec Rebeccae; quae
mittens et vocans Iacob filium suum dixit ad eum: Ecce Esau frater
tuus minatur ut occidat te. 43 Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam
et consurgens fuge ad Laban fratrem meum in [m]Haran; 44 habita-
bisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui, 45 et
cesset indignatio eius, obliviscaturque eorum quae fecisti in eum;
postea mittam et adducam te inde huc. Cur utroque orbabor filio
in uno die? 46 Dixitque Rebecca ad Isaac: [n]Taedet me vitae meae
propter filias Heth; [o]si acceperit Iacob uxorem de stirpe huius
terrae, nolo vivere.
28 Vocavit itaque Isaac Iacob, et [a]benedixit eum, praecepitque ei
dicens: [b]Noli accipere coniugem de genere Chanaan; 2 sed [c]vade,
et proficiscere in [d]Mesopotamiam Syriae, ad [e]domum Bathuel patris
matris tuae, et accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban avunculi
tui. 3 [f]Deus autem omnipotens benedicat tibi, et crescere te faciat
atque multiplicet, ut sis in turbas populorum, 4 et det tibi [g]benedic-
tiones Abrahae et semini tuo post te, ut possideas [h]terram peregri-
nationis tuae, quam pollicitus est avo tuo. 5 [i]Cumque dimisisset eum
Isaac, profectus venit in Mesopotamiam Syriae ad Laban filium
Bathuel syri fratrem Rebeccae matris suae.
6 Videns autem Esau quod [j]benedixisset pater suus Iacob et mi-
sisset eum in Mesopotamiam Syriae, ut inde uxorem duceret, et quod
post benedictionem praecepisset ei dicens: Non accipies uxorem de
filiabus Chanaan, 7 quodque oboediens Iacob parentibus suis isset in
Syriam; 8 probans quoque [k]quod non libenter adspiceret filias Chanaan
pater suus, 9 ivit ad Ismaëlem et duxit uxorem, absque iis [l]quas prius
habebat, [m]Maheleth filiam Ismaël filii Abraham sororem [n]Nabaioth.
10 Igitur egressus Iacob de [o]Bersabee pergebat [p]Haran. 11 Cumque
venisset ad quendam locum, et vellet in eo requiescere post solis oc-
cubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, et supponens capiti suo
dormivit in eodem loco. 12 Viditque in [q]somnis scalam stantem super
terram et cacumen illius tangens caelum, [r]angelos quoque Dei ascen-
dentes et descendentes per eam, 13 et [s]Dominum innixum scalae di-
centem sibi: [t]Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui et Deus
Isaac: [u]terram, in qua dormis, tibi dabo et semini tuo, 14 eritque
semen tuum quasi pulvis terrae, [v]dilataberis ad occidentem et orien-
tem et septentrionem et meridiem, et [x]benedicentur in te et [a]in semine
tuo cunctae tribus terrae. 15 Et ero [b]custos tuus quocumque perrexeris,
et [c]reducam te in terram hanc; nec [d]dimittam [e]nisi complevero uni-
versa quae dixi. 16 Cumque evigilasset Iacob de somno, ait: Vere
[f]Dominus est in loco isto, et ego nesciebam. 17 Pavensque, Quam
terribilis est, inquit, locus iste: non est hic aliud [g]nisi domus Dei
et porta caeli. 18 Surgens ergo Iacob mane tulit lapidem, quem suppo-
suerat capiti suo, et [g]erexit in titulum [h]fundens oleum desuper.
19 [i]Appellavitque nomen urbis Bethel, [j]quae prius Luza vocabatur.
20 [k]Vovit etiam votum dicens: Si fuerit Deus mecum et custodierit
me in via, per quam ego ambulo, et dederit mihi [l]panem ad vescen-
dum et vestimentum ad induendum, 21 [m]reversusque fuero prospere
ad domum patris mei, [n]erit mihi Dominus in Deum, 22 et lapis iste,
quem erexi in titulum, vocabitur [o]domus Dei; [p]cunctorumque, quae
dederis mihi, decimas offeram tibi.
29 Profectus ergo Iacob venit in [a]terram orientalem. 2 Et vidit pu-
teum in agro, tres quoque greges ovium accubantes iuxta eum;
nam ex illo adaquabantur pecora, et os eius grandi lapide claude-
batur. 3 Morisque erat ut, cunctis ovibus congregatis, devolverent la-

d vr. 34; Heb 12, 17.
e cf. cp. 36, 6, 7.
f Heb 11, 20. — cf. vr. 28.
g cf. Ez 33, 26.
h vr. 37; cp. 25, 23.
i cf. 4 Rg 8, 20-22; 2 Par 21, 8-10.
j cf. cp. 37, 4.
k cp. 50, 3, 4, 10.
l cf. Am 1, 11; Ab 10.
m cp. 11, 31. — cf. cp. 24, 10.
n cp. 26, 34, 35. — cf. cp. 28, 8.
o cp. 24, 3.
a vr. 6.
b cp. 24, 3; 27, 46.
*2] * cf. Catech R. II 8, 32.*
c Os 12, 12.
d cp. 25, 20; 31, 18 etc.
e cp. 22, 23; 24, 29.
f v. cp. 17, 1, 6.
3] v. cp. 27, 27.
g cp. 12, 2.
h cp. 17, 8; 36, 7; 37, 1.
i Os 12, 12.
j cp. 27, 28 ss.
k cp. 24, 3.
l cp. 26, 34, 35.
m cf. cp. 36, 3.
n cp. 25, 13.
10] R. in fr. 2 p. D. 2 Qdg.
10-22] L. in Ms. pro Peregr.
o cp. 21, 31; 26, 33.
p cf. Ac 7, 2.
q cf. Nm 12, 6; Jb 33, 15, 16.
*12-14] * Catech. R. I 3, 4.*
ex 12-21] plura in off. ac Ms. ded. et in ritu consecr. Eccl.
r cf. Jo 1, 51; Heb 1, 14.
13] v. vr. 10.
s cp. 35, 1; 48, 3.
t cp. 35, 1; 48, 3.
u cf. cp. 13, 13, 16.
v Dt 12, 20; 19, 8; Is 54, 3. — v. cp. 13, 16.
x cp. 26, 4.
a v. cp. 12, 3.
b cp. 26, 24; 31, 3.
c cp. 35, 6.
d Dt 31, 6, 8; Js 1, 5; 3 Rg 8, 57; Heb 13, 5.
e Nm 23, 19.
16] v. cp. 31, 13.
f cf. Ex 3, 5; Js 5, 15.
17-16] R. in D. 2 Qdg.
17] Ant. et Int. (Ps 83, 2) in transl. almae Domus laur.
18] v. vr. 20-22.
g cp. 31, 13, 45; 35, 14. — cf. 1 Rg 7, 12; 2 Rg 18, 18.
h cf. Lv 8, 10, 11; Nm 7, 1.
i cf. cp. 35, 14, 15.
*20] * Catech. R. IV 4, 3; 13, 9.*
j cp. 35, 6; Jd 1, 23, 26.
k cp. 31, 13.
20-22] RR. in D. 2 Qdg.
21] v. cp. 24, 42.
l v. Pro 30, 8; Tm 6, 8.
m cf. Jd 11, 31; 2 Rg 15, 7-9.
n Dt 26, 17.
o cp. 35, 7, 14.
p cp. 14, 20; Lv 27, 30-33.
a Nm 23, 7; Jd 6, 3.

Quo cum pervenisset, et sibi occurrisset Rachel, in domo Labani excipitur (29, 1-15), ubi quattordecim annis servit, ut, praeter Liam, eam sibi coniugio sociaret (16-30). Voti compos ex uxoribus earumque ancillis

pidem, et, refectis gregibus, rursum super os putei ponerent. 4 Dixitque
ad pastores: Fratres, unde estis? Qui responderunt: De [b]Haran. 5 Quos
interrogans, Nunquid, ait, nostis Laban filium Nachor? Dixerunt: No-
vimus. 6 [c]Sanusne est? inquit. Valet, inquiunt: et ecce Rachel filia
eius venit cum grege suo. 7 Dixitque Iacob: Adhuc multum diei su-
perest, nec est tempus ut reducantur ad caulas greges; date ante
potum ovibus, et sic eas ad pastum reducite. 8 Qui responderunt:
Non possumus, donec omnia pecora congregentur, et amoveamus la-
pidem de ore putei, ut adaquemus greges. 9 Adhuc loquebantur, et
ecce [d]Rachel veniebat cum ovibus patris sui, nam gregem ipsa pa-
scebat. 10 Quam cum vidisset Iacob, et sciret consobrinam suam ovesque
Laban avunculi sui, amovit lapidem quo puteus claudebatur, 11 et,
adaquato grege, osculatus est eam, et elevata voce flevit, 12 et indi-
cavit ei quod [e]frater esset patris sui et filius Rebeccae; [f]at illa festi-
nans nuntiavit patri suo. 13 Qui, cum audisset venisse Iacob filium
sororis suae, cucurrit obviam ei; complexusque eum, et in oscula ruens
duxit in domum suam. Auditis autem causis itineris, 14 respondit:
[g]Os meum es et caro mea.
Et, postquam impleti sunt dies mensis unius, 15 dixit ei: Num,
quia frater meus es, gratis servies mihi? dic quid mercedis accipias.
16 Habebat vero duas filias: nomen maioris Lia, minor vero appel-
labatur Rachel; 17 sed Lia lippis erat oculis, Rachel decora facie et
venusto adspectu. 18 Quam diligens Iacob ait: [h]Serviam tibi pro Rachel
filia tua minore septem annis. 19 Respondit Laban: Melius est ut tibi
eam dem quam alteri viro; mane apud me. 20 Servivit ergo Iacob pro
Rachel septem annis; et videbantur illi pauci dies prae amoris magni-
tudine. 21 Dixitque ad Laban: Da mihi uxorem meam, quia iam tem-
pus impletum est, ut ingrediar ad illam. 22 Qui, vocatis multis ami-
corum turbis [i]ad convivium, fecit nuptias. 23 Et vespere Liam filiam
suam introduxit ad eum 24 dans ancillam filiae [j]Zelpham nomine. Ad
quam cum ex more Iacob fuisset ingressus, facto mane, vidit Liam:
25 et dixit ad socerum suum: Quid est quod facere voluisti? nonne
pro Rachel servivi tibi? quare imposuisti mihi? 26 Respondit Laban:
Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad
nuptias. 27 [k]Imple hebdomadam dierum huius copulae, et hanc quoque
dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi septem annis aliis. 28 Ad-
quievit placito et, hebdomada transacta, [l]Rachel duxit uxorem, 29 cui
pater servam [m]Balam tradiderat. 30 Tandemque potitus optatis nuptiis
amorem sequentis priori praetulit, [n]serviens apud eum septem annis
aliis.
31 Videns autem Dominus quod [o]despiceret Liam, [p]aperuit vulvam
eius, sorore sterili permanente. 32 Quae conceptum genuit filium, voca-
vitque nomen eius Ruben dicens: [q]Vidit Dominus humilitatem meam:
nunc amabit me vir meus. 33 Rursumque concepit et peperit filium,
et ait: Quoniam audivit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam
istum mihi; vocavitque nomen eius Simeon. 34 Concepitque tertio, et
genuit alium filium, dixitque: Nunc quoque [r]copulabitur mihi maritus
meus, eo quod pepererim ei tres filios; et idcirco appellavit nomen
eius Levi. 35 Quarto concepit, et peperit filium, et ait: Modo confi-
tebor Domino; et ob hoc vocavit eum [s]Iudam. [t]Cessavitque parere.
30 Cernens autem Rachel quod infecunda esset invidit sorori suae,
et ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar. 2 Cui iratus
respondit Iacob: Num pro Deo ego sum, qui [a]privavit te [b]fructu
ventris tui? 3 At illa: Habeo, inquit, famulam Balam; ingredere ad
illam, ut pariat [c]super genua mea, et [d]habeam ex illa filios. 4 De-
ditque illi Balam in coniugium. Quae, 5 ingresso ad se viro, concepit
et peperit filium. 6 Dixitque Rachel: [e]Iudicavit mihi Dominus et exau-
divit vocem meam dans mihi filium; et idcirco appellavit nomen eius
Dan. 7 Rursumque Bala concipiens peperit alterum, 8 pro quo ait
Rachel: Comparavit me Deus cum sorore mea, et invalui; vocavit-
que eum Nephthali.
9 Sentiens Lia quod [f]parere desisset, [g]Zelpham ancillam suam ma-
rito tradidit. 10 Qua post conceptum edente filium, 11 dixit: Feliciter.
Et idcirco vocavit nomen eius [h]Gad. 12 Peperit quoque Zelpha alterum.

b cp. 27, 43.
c cf. cp. 43, 27.
d cf. Ex 2, 16, 17.
e cf. cp. 13, 8; 14, 14, 16.
f cf. cp. 24, 28, 29.
g cp. 37, 27; Jd 9, 2; 2 Rg 5, 1; 19, 12, 13; 1 Par 11, 1. — cf. cp. 2, 23.
18] * *Catech. R. II 8, 14, 19.*
h cp. 30, 26; 31, 41. - cf. Os 12, 12.
i Jd 14, 10. — cf. Jo 2, 1, 2.
j v. cp. 30, 9-12.
k cf. Jd 14, 12.
l cf. Lv 18, 18.
m v. cp. 30, 3-7.
n vr. 20; cp. 31, 41.
o Dt 21, 15.
p cf. cp. 30, 22.
q cp. 31, 42; Ex 3, 7; 4, 31; Dt 26, 7.
r cf. Nm 18, 2, 4.
s Mt 1, 2. — cf. cp. 49, 8.
t cp. 30, 9. — cf. cp. 30, 17.
a cf. cp. 16, 2; 2 Rg 1, 5.
b Ps 126, 3.
c cp. 50, 22.
d cf. cp. 16, 2; Rt 4, 16.
e cf. cp. 49, 16.
f v. cp. 29, 35.
g vr. 4; cp. 29, 24.
h cf. cp. 49, 19.

undecim filios generat et filiam (31-30, 24). Acceptis vero pro mercede gregibus, eisdemque ultra modum astute multiplicatis (25-43) et ideo filiis Laban exosus factus, accedente jussu Dei et adnuentibus Lia et Rachel (31,1-16),

13 Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea; [i]beatam quippe me dicent
mulieres; propterea appellavit eum Aser.
14 Egressus autem Ruben [j]tempore messis triticeae, in agrum rep-
perit [k]mandragoras, quas matri Liae detulit. Dixitque Rachel: Da
mihi partem de mandragoris filii tui. 15 Illa respondit: Parumne tibi
videtur, quod praeripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii
mei tuleris. Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris
filii tui. 16 Redeuntique ad vesperam Iacob de agro egressa est in
occursum eius Lia et, Ad me, inquit, intrabis, quia mercede con-
duxi te pro mandragoris filii mei. Dormivitque cum ea nocte illa.
17 Et exaudivit Deus preces eius, concepitque et peperit filium quin-
tum, 18 et ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam
viro meo. Appellavitque nomen eius Issachar. 19 Rursum Lia conci-
piens peperit sextum filium 20 et ait: Dotavit me Deus dote bona:
etiam hac vice mecum erit maritus meus, eo quod genuerim ei sex
filios: Et idcirco appellavit nomen eius Zabulon. 21 Post quem peperit
filiam nomine [l]Dinam.
22 [m]Recordatus quoque Dominus Rachelis exaudivit eam et aperuit
vulvam eius. 23 Quae concepit et peperit filium dicens: [n]Abstulit Deus
opprobrium meum; 24 et vocavit nomen eius Ioseph dicens: [o]Addat
mihi Dominus filium alterum.
25 Nato autem Ioseph, dixit Iacob socero suo: Dimitte me ut re-
vertar in patriam et ad terram meam. 26 Da mihi uxores et liberos
meos, [p]pro quibus servivi tibi, ut abeam; tu nosti servitutem qua
servivi tibi. 27 Ait illi Laban: Inveniam gratiam in conspectu tuo:
experimento didici quia [q]benedixerit mihi Deus propter te. 28 [r]Con-
stitue mercedem tuam, quam dem tibi. 29 At ille respondit: [s]Tu
nosti quomodo servierim tibi et quanta in manibus meis fuerit pos-
sessio tua. 30 Modicum habuisti antequam venirem ad te, et nunc
[t]dives effectus es, benedixitque tibi Dominus ad introitum meum.
[u]Iustum est igitur ut aliquando provideam etiam domui meae. 31 Di-
xitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo; sed, si feceris
quod postulo, iterum pascam et custodiam pecora tua. 32 Gyra omnes
greges tuos, et separa cunctas oves varias et sparso vellere; et quod-
cumque furvum et maculosum variumque fuerit, tam in ovibus quam
in capris, [v]erit merces mea. 33 Respondebitque mihi cras iustitia mea
quando placiti tempus advenerit coram te; et omnia quae non fuerint
varia et maculosa et furva, tam in ovibus quam in capris, furti me
arguent. 34 Dixitque Laban: Gratum habeo quod petis. 35 Et sepa-
ravit in die illa capras et oves et hircos et arietes varios atque ma-
culosos; cunctum autem gregem unicolorem, id est albi et nigri vel-
leris, tradidit in manu filiorum suorum. 36 Et posuit spatium itineris
trium dierum inter se et generum, qui pascebat reliquos greges eius.
37 [x]Tollens ergo Iacob virgas populeas virides et amygdalinas et
ex platanis ex parte decorticavit eas; detractisque corticibus, in his
quae spoliata fuerant, candor apparuit; illa vero, quae integra fue-
rant, viridia permanserunt; atque in hunc modum color effectus est
varius. 38 Posuitque eas in [y]canalibus, ubi effundebatur aqua, ut, cum
venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, et in
adspectu earum conciperent. 39 Factumque est ut in ipso calore coitus
oves intuerentur virgas, et parerent maculosa et varia et diverso co-
lore respersa. 40 Divisitque gregem Iacob, et posuit virgas in canalibus
ante oculos arietum; erant autem alba et nigra quaeque Laban, ce-
tera vero Iacob, separatis inter se gregibus. 41 Igitur, quando primo
tempore ascendebantur oves, ponebat Iacob virgas in canalibus aqua-
rum ante oculos arietum et ovium, ut in earum contemplatione con-
ciperent: 42 quando vero serotina admissura erat et conceptus extre-
mus, non ponebat eas. Factaque sunt ea quae erant serotina Laban;
et quae primi temporis Iacob. 43 [z]Ditatusque est homo ultra modum,
et [a]habuit greges multos, ancillas et servos, camelos et asinos.
31 Postquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium: Tulit
Iacob omnia quae fuerunt patris nostri, et de illius facultate di-
tatus [a]factus est inclitus; 2 animadvertit quoque [b]faciem Laban, quod
non esset erga se sicut heri et nudiustertius, 3 maxime dicente sibi

i cf. Pro 31, 28; Lc 1, 48.
j Jd 15, 1.
k Cn 7, 13.
l cp. 34, 1 ss.
m cf. 1Rg 1, 19. — v. cp. 8, 1.
n cf. 1 Rg 1, 6; Is 4, 1; Lc 1, [25.
o cp. 35, 17.
p cp. 29, 20-30.
q cf. cp. 39, 5.
r cp. 29, 15.
s cp. 31, 6, 38-40.
t vr. 43.
u cf. 1 Tm 5, 8.
v cp. 31, 8.
x cp. 31, 8-12.
y cf. Ex 2, 16.
z vr. 30.
a cp. 12, 16; 24, 35; 26, 13, 14.
a cf. Ps. 48, 17.
b cf. cp. 4, 5.

cum liberis, uxoribus et opibus fugam arripit (17, 18). Eum Laban insequitur et comprehendit (19-23); at, prohibitus a Deo ne malum inferat (24), obiurgatum et, explicatione admissa, excusatum et post ini-

Domino: [c]Revertere in terram patrum tuorum et ad generationem
tuam, eroque tecum; 4 misit et vocavit Rachel et Liam in agrum,
ubi pascebat greges, 5 dixitque eis: Video [d]faciem patris vestri quod
non sit erga me sicut heri et nudiustertius. [e]Deus autem patris mei
fuit mecum, 6 et ipsae nostis quod viribus meis servierim patri vestro.
7 Sed et pater vester circumvenit me, et mutavit mercedem meam
[f]decem vicibus; et tamen [g]non dimisit eum Deus ut noceret mihi.
8 Si quando dixit: [h]Variae erunt mercedes tuae, pariebant omnes
oves varios fetus: quando vero e contrario ait: Alba quaeque accipies pro mercede, omnes greges alba pepererunt. 9 [i]Tulitque Deus
substantiam patris vestri et dedit mihi. 10 Postquam enim conceptus
ovium tempus advenerat levavi oculos meos, et vidi in somnis [j]ascendentes mares super feminas, varios et maculosos et diversorum colorum. 11 Dixitque [k]angelus Dei ad me in somnis: Iacob. Et ego respondi: Adsum. 12 Qui ait: Leva oculos tuos, et vide universos masculos ascendentes super feminas, varios, maculosos atque respersos.
[l]Vidi enim omnia quae fecit tibi Laban. 13 [m]Ego sum Deus Bethel,
ubi unxisti lapidem et votum vovisti mihi. Nunc ergo [n]surge, et
egredere de terra hac revertens in terram nativitatis tuae. 14 Responderuntque Rachel et Lia: [o]Nunquid habemus residui quidquam in
facultatibus et hereditate domus patris nostri? 15 Nonne quasi alienas
reputavit nos et [p]vendidit, comeditque pretium nostrum? 16 Sed Deus
tulit opes patris nostri, et eas tradidit nobis ac filiis nostris; unde
omnia, quae praecepit tibi Deus, fac.
17 Surrexit itaque Iacob et, impositis liberis ac coniugibus suis super camelos, abiit. 18 Tulitque omnem substantiam suam et greges
et quidquid in [q]Mesopotamia adquisierat pergens ad Isaac patrem
suum in terram Chanaan. 19 Eo tempore ierat Laban ad tondendas
oves, et Rachel furata est [r]idola patris sui. 20 Noluitque Iacob confiteri socero suo quod fugeret.
21 Cumque abisset tam ipse quam omnia quae iuris sui erant, et,
[s]amne transmisso, pergeret contra montem Galaad, 22 nuntiatum est
Laban die tertio quod fugeret Iacob. 23 Qui, adsumptis [t]fratribus suis,
persecutus est eum diebus septem; et comprehendit eum in monte
Galaad. 24 Viditque [u]in somnis dicentem sibi Deum: [v]Cave ne quidquam aspere loquaris contra Iacob. 25 Iamque Iacob extenderat in
monte tabernaculum. Cumque ille consecutus fuisset eum cum fratribus
suis, in eodem monte Galaad fixit tentorium. 26 Et dixit ad Iacob:
Quare ita egisti, ut [x]clam me abigeres filias meas quasi captivas
gladio? 27 Cur, ignorante me, fugere voluisti nec indicare mihi, ut
[y]prosequerer te cum gaudio et canticis et tympanis et citharis? 28 Non
es passus ut [z]oscularer filios meos et filias: [a]stulte operatus es, et
nunc quidem 29 [b]valet manus mea reddere tibi malum; sed [c]Deus
patris vestri heri dixit mihi: [d]Cave ne loquaris contra Iacob quidquam durius. 30 Esto, ad tuos ire cupiebas, et desiderio erat tibi
domus patris tui; cur furatus es [e]deos meos? 31 Respondit Iacob
Quod, inscio te, profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas.
32 Quod autem furti me arguis, [f]apud quemcumque inveneris deos
tuos, necetur coram fratribus nostris. Scrutare quidquid tuorum apud
me inveneris, et aufer. Haec dicens ignorabat quod Rachel furata
esset idola. 33 Ingressus itaque Laban tabernaculum Iacob et Liae et
utriusque famulae non invenit. Cumque intrasset tentorium Rachelis,
34 illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli et sedit desuper, scrutantique omne tentorium et nihil invenienti 35 ait: Ne irascatur dominus meus, [g]quod coram te adsurgere nequeo, quia iuxta
consuetudinem feminarum nunc accidit mihi. Sic delusa sollicitudo
quaerentis est. 36 Tumensque Iacob cum iurgio ait: [h]Quam ob culpam
meam et ob quod peccatum meum sic exarsisti post me, 37 et scrutatus es omnem supellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuae? Pone hic coram fratribus meis et [i]fratribus tuis,
et iudicent inter me et te. 38 Idcirco viginti annis fui tecum? Oves
tuae et caprae steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi;
39 nec [j]captum a bestia ostendi tibi: ego damnum omne reddebam;
quidquid furto peribat, a me exigebas. 40 Die noctuque aestu urebar

c vr. 13; cp. 28, 15; 32, 9.
d vr. 38-40; cp. 30, 29.
e cp. 28, 13; 32, 9. — cf. cp. 26, 24.
f vr. 41. — cf. Nm 14, 22; 2 Es 4, 12; Jb 19, 3; Zc 8, 23.
g Ps 104, 14.
h cp. 30, 32, 39.
i vr. 1; Pro 10, 22.
j cp. 30, 41.
k cp. 48, 16.
l cf. Ex 3, 7.
13] *R. in fr. 2 p. D. 2 Qdg.*
m cp. 28, 17-22; 35, 7.
n cp. 32, 9. — v. vr. 3.
o cf. 2 Rg 20, 1; 3 Rg 12, 16.
p cp. 30, 26. - v. cp. 29, 15-20, 27.
q cp. 25, 20; 28, 2, 6. 7.
r vr. 30, 34; cp. 35, 2-4; Js 24, 2; Jdt 5, 7, 8. — cf. Jd 17, 5; 1 Rg 15, 23; 19, 13; Ez 21, 21; Os 3, 4; Zc 10, 2.
s Ex 23, 31; Ps 71, 8; Is 27, 12 etc.
t cp. 13, 8; 24, 53.
u v. cp. 20, 3.
v vr. 29, — cf. Pro 16, 7.
x vr. 20.
y 1 Rg 16, 16.
z vr. 55; Rt 1, 9, 14; 3 Rg 19, 20; Ac 20, 37.
a 1 Rg 13, 13; 2 Par 16, 9.
b Mic 2, 1.
c vr. 42, 53; cp. 24, 50; 28, 13.
d vr. 24. — cf. cp. 48, 16.
e vr. 19. — cf. Jd 18, 24.
f cf. cp. 44, 9.
g cf. Lv 19, 32,
h cf. 1 Rg 20, 1.
i vr. 54.
j cf. Ex 22, 11, 12.

tum cum eo foedus et erectum in memoriam tumulum, dimittit (*25-55*). *Iacob, interea angelorum visione recreatus mittit ad Esau nuntios pacis, qui et munera ferunt* (*32, 1-21*). *Postea vero Iacob flumen tran-*

et gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis. 41 Sicque per viginti
annos in domo tua servivi tibi, [k]quattuordecim pro filiabus, et sex
[l]pro gregibus tuis; [m]immutasti quoque mercedem meam decem vi-
cibus. 42 [n]Nisi Deus [o]patris mei Abraham et [p]timor Isaac adfuisset
mihi, forsitan modo nudum me dimisisses; [q]adflictionem meam et labo-
rem manuum mearum respexit Deus, et [r]arguit te heri. 43 Respondit
ei Laban: Filiae meae et filii et greges tui et omnia quae cernis
mea sunt; quid possum facere filiis et nepotibus meis? 44 Veni ergo,
et [s]ineamus foedus, [t]ut sit in testimonium inter me et te. 45 [u]Tulit
itaque Iacob lapidem, et erexit illum in [v]titulum, 46 dixitque fratribus
suis: Adferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederunt-
que super eum. 47 Quem vocavit Laban t u m u l u m t e s t i s, et Iacob,
a c e r v u m t e s t i m o n i i: [x]uterque iuxta proprietatem linguae suae.
48 Dixitque Laban: [y]Tumulus iste erit testis inter me et te hodie, et
idcirco appellatum est nomen eius Galaad, id est t u m u l u s t e s t i s.
49 Intueatur et iudicet Dominus inter nos quando recesserimus a nobis,
50 si adflixeris filias meas, et si introduxeris alias uxores super eas:
nullus sermonis nostri testis est absque [z]Deo, qui praesens respicit.
51 Dixitque rursus ad Iacob: En tumulus hic et lapis, quem erexi
inter me et te, 52 testis erit; [a]tumulus, inquam, iste et lapis sint in
testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu prae-
terieris malum mihi cogitans. 53 Deus Abraham et Deus Nachor [b]iu-
dicet inter nos, Deus patris eorum. Iuravit ergo Iacob per [c]timorem
patris sui Isaac; 54 immolatisque victimis in monte, vocavit [d]fratres
suos ut ederent panem. Qui, cum comedissent, manserunt ibi. 55 Laban
vero de nocte consurgens [e]osculatus est filios et filias suas et bene-
dixit illis, reversusque est in locum suum.

32 Iacob quoque abiit itinere quo coeperat, fueruntque ei obviam
[a]angeli Dei. 2 Quos cum vidisset, ait: [b]Castra Dei sunt haec:
et appellavit nomen loci illius [c]Mahanaim, id est c a s t r a.
3 Misit autem et nuntios ante se ad Esau fratrem suum in terram
[d]Seir in regionem Edom, 4 praecepitque eis dicens: Sic loquimini
domino meo Esau: [e]Haec dicit frater tuus Iacob: Apud Laban pe-
regrinatus sum, et fui usque in praesentem diem. 5 Habeo boves et
asinos et oves et servos et ancillas; mittoque nunc legationem ad
dominum meum [f]ut inveniam gratiam in conspectu tuo. 6 Reversique
sunt nuntii ad Iacob dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, et
[g]ecce properat tibi in occursum cum quadringentis viris. 7 [h]Timuit
Iacob valde, et perterritus divisit populum qui secum erat, greges
quoque et oves et boves et camelos, in duas turmas 8 dicens: Si
venerit Esau ad unam turmam, et percusserit eam, alia turma, quae
reliqua est, salvabitur. 9 Dixitque Iacob: [i]Deus patris mei Abraham
et Deus patris mei Isaac, Domine, qui [j]dixisti mihi: Revertere in
terram tuam et in locum nativitatis tuae, et benefaciam tibi: 10 [k]mi-
nor sum cunctis miserationibus tuis et veritate tua, quam explevisti
servo tuo. [l]In baculo meo transivi Iordanem istum, et nunc cum
duabus turmis regredior. 11 [m]Erue me de manu fratris mei Esau,
quia valde eum timeo; ne forte veniens percutiat matrem cum filiis.
12 [n]Tu locutus es quod benefaceres mihi, et dilatares semen meum
sicut harenam maris, quae prae multitudine numerari non potest.
13 Cumque dormisset ibi nocte illa, separavit de his, quae habebat,
[o]munera Esau fratri suo: 14 capras ducentas, hircos viginti, oves du-
centas et arietes viginti, 15 camelos fetas cum pullis suis triginta,
vaccas quadraginta et tauros viginti, asinas viginti et pullos earum
decem. 16 Et misit per manus servorum suorum singulos seorsum
greges, dixitque pueris suis: Antecedite me, et sit spatium inter gre-
gem et gregem. 17 Et praecepit priori dicens: Si obvium habueris
fratrem meum Esau, et interrogaverit te: Cuius es? aut: Quo vadis?
aut: Cuius sunt ista quae sequeris? 18 respondebis: Servi tui Iacob,
munera misit domino meo Esau; ipse quoque post nos venit. 19 Si-
militer dedit mandata secundo et tertio et cunctis, qui sequebantur
greges, dicens: Iisdem verbis loquimini ad Esau, cum inveneritis
eum. 20 Et addetis: Ipse quoque servus tuus Iacob iter nostrum in-
sequitur. Dixit enim: [p]Placabo illum muneribus quae praecedunt, et

k cp. 29, 27-30.
l cp. 30, 31, 32.
m vr. 7.
n Ps 123, 1, 2.
o cp. 28, 13. — cf. cp. 46, 1.
p vr. 53.
q v. cp. 29, 32.
r vr. 24, 29.
s cf. cp. 26, 28; Pro 16, 7.
t Js 24, 27.
u cp. 28, 18.
v cp. 28, 22.
x cf. 4 Rg 18, 26.
y vr. 44. — cf. Js 22, 27; 24, 27.
z Jd 11, 10; 1 Rg 12, 5; Jr 42, 5; Mc 1, 2. — cf. Jr 16, 19.
a vr. 43, 44.
b cp. 16, 5; 1 Rg 24, 13, 16.
c vr. 42.
d vr. 37.
e vr. 28, 43.

a cp. 28, 12; Ps 33, 8. — cf. cp. 48, 16.
b cf. Js 5, 14; Lc 2, 13.
c Js 13, 26; 21, 37 (; 2 Rg 2, 8; 17, 24, 27; 3 Rg 2, 8).
d cp. 36, 8, 9; Dt 2, 5; Js 24, 4.
e cf. Pro 15, 1.
f cp. 33, 8, 15.
(6)-8] R. in D. 2 Qdg.
g cp. 33, 1.
h cp. 35, 3.
9b] v. vr. 6. — Of. in fs. s. Alexii.
i cp. 28, 13; 31, 42, 53.
j cp. 31, 3, 13.
k cf. 2 Rg 7, 18; Mt 8,8.
l cf. Jb. 8, 7.
11, 12] v. vr. 6.
m cf. Ps 58, 1 ss.
n cp. 28, 13-15.
o cp. 43, 11. — cf. Pro 18, 16; 19, 6; 21, 14.
p cp. 43, 11-14.

postea videbo illum: forsitan propitiabitur mihi. 21 Praecesserunt ita-
que munera ante eum; ipse vero mansit nocte illa in castris.
22 Cumque mature surrexisset, tulit duas uxores suas et totidem
famulas cum undecim filiis, et transivit vadum [q]Iaboc. 23Traductisque
omnibus, quae ad se pertinebant, 24 mansit solus.
Et ecce [r]vir luctabatur cum eo usque mane. 25Qui, cum videret quod
eum superare non posset, tetigit nervum femoris eius, et statim emarcuit.
26Dixitque ad eum: Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit:
[s]Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. 27 Ait ergo: Quod nomen est
tibi? Respondit: Iacob. 28At ille, [t]Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur
nomen tuum, sed Israël; quoniam, si contra Deum fortis fuisti, quanto
magis contra homines [u]praevalebis? 29 Interrogavit eum Iacob: [v]Dic
mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quaeris nomen meum?
Et benedixit ei in eodem loco. 30 Vocavitque Iacob nomen loci illius
[x]Phanuel dicens: [y]Vidi Deum facie ad faciem, et salva facta est anima
mea. 31 Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel;
ipse vero claudicabat pede. 32 Quam ob causam non comedunt ner-
vum filii Israël, qui emarcuit in femore Iacob, usque in praesentem
diem, eo quod tetigerit nervum femoris eius, et obstupuerit.

33 Elevans autem Iacob oculos suos vidit [a]venientem Esau et cum
eo quadringentos viros; divisitque filios Liae et Rachel amba-
rumque famularum, 2 et posuit utramque ancillam et liberos earum
in principio, Liam vero et filios eius in secundo loco, Rachel autem
et Ioseph novissimos. 3 Et ipse progrediens [b]adoravit pronus in terram
septies, donec appropinquaret frater eius. 4 [c]Currens itaque Esau
obviam fratri suo amplexatus est eum; [d]stringensque collum eius et
osculans flevit. 5 Levatisque oculis, vidit mulieres et parvulos earum,
et ait: Quid sibi volunt isti? et si ad te pertinent? Respondit: Parvuli
sunt, [e]quos donavit mihi Deus servo tuo. 6 Et appropinquantes an-
cillae et filii earum incurvati sunt. 7 Accessit quoque Lia cum pueris
suis et, cum similiter adorassent, extremi Ioseph et Rachel adora-
verunt. 8 Dixitque Esau: Quaenam sunt [f]istae turmae quas obviam
habui? Respondit: [g]Ut invenirem gratiam coram domino meo. 9 At
ille ait: Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi. 10 Dixitque Iacob:
Noli ita, obsecro; sed, si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munu-
sculum de manibus meis; sic enim vidi faciem tuam [h]quasi viderim
vultum Dei; esto mihi propitius, 11 et suscipe [i]benedictionem quam
attuli tibi et quam donavit mihi Deus tribuens omnia. [j]Vix fratre
compellente, suscipiens 12 ait: Gradiamur simul, eroque socius itineris
tui. 13 Dixitque Iacob: Nosti, domine mi, quod parvulos habeam
teneros et oves et boves fetas mecum, quas si plus in ambulando
fecero laborare, morientur una die cuncti greges. 14 Praecedat dominus
meus ante servum suum, et ego sequar paulatim vestigia eius, sicut
videro parvulos meos posse, donec veniam ad dominum meum [l]in
Seir. 15 Respondit Esau: Oro te, ut de populo, qui mecum est, saltem
socii remaneant viae tuae. Non est, inquit, necesse; hoc uno tantum
indigeo, ut [m]inveniam gratiam in conspectu tuo, domine mi.
16 Reversus est itaque illo die Esau itinere, quo venerat, in Seir.
17 Et Iacob venit in [n]Socoth, ubi, aedificata domo et fixis tentoriis, ap-
pellavit nomen loci illius Socoth, id est tabernacula. 18Transivitque
in [o] Salem urbem [p]Sichimorum, quae est in terra Chanaan, postquam
reversus est de Mesopotamia Syriae, et habitavit iuxta oppidum.
19 [q]Emitque partem agri, in qua fixerat tabernacula, a filiis [r]Hemor
patris Sichem [s]centum agnis. 20 Et, [t]erecto ibi altari, invocavit super
illud fortissimum Deum Israël.

34 Egressa est autem [a]Dina filia Liae ut videret mulieres regionis
illius. 2 Quam cum vidisset Sichem filius Hemor hevaei princeps
terrae illius, adamavit eam et rapuit et dormivit cum illa vi oppri-
mens virginem. 3 Et [b]conglutinata est anima eius cum ea, tristemque
delinivit blanditiis. 4 Et pergens ad Hemor patrem suum: [c]Accipe,
inquit, mihi puellam hanc coniugem. 5 Quod cum audisset Iacob,
absentibus filiis et in pastu pecorum occupatis, [d]siluit donec redirent.
6 Egresso autem Hemor patre Sichem ut loqueretur ad Iacob, 7 ecce
filii eius veniebant de agro; auditoque quod acciderat, [e]irati sunt

22] *v. vr. 24, 25.*
q Nm 21, 24; Dt 2, 37; 3, 16; Js 12, 2; Jd 11, 13-22.
24, 25] *v. vr.* 26.
r Os 12, 3, 4.
26] *R. in D. 2 Qdg.*
s cf. Lc 24, 29. — v. Mt 15, 22-28; Lc 18, 1.
t (all) 3 Rg 18, 31. — cp. 35, 10; 4 Rg 17, 34.
28] *v. vr. 30.*
u cf. cp. 33, 4.
v Jd 13, 17, 18.
29] *v. vr. 26.*
x Jd 8, 8, 17; 3 Rg 12, 25.
y cp. 16, 13; Ex 24, 11; Dt 5, 24; Jd 6, 22; 13, 22. — cf. Ex 33, 20; Is 6, 5.
30] *R. in D. 2 Qdg.*
a cp. 32, 6.
b cp. 18, 2; 42, 6; 43, 26; Rt 2, 10.
c cp. 32, 28. — cf. Pro 16, 7.
d cp. 45, 14, 15. — cf. Lc 15, 20.
e cp. 48, 9; Ps 126, 3; Is 8, 18.
f cp. 32, 14-21.
g vr. 15; cp. 32, 5.
h Ex 7, 1. — cf. 1 Rg 29, 9; 2 Rg 14, 17, 20.
i Jd 1, 15; 1 Rg 25, 27; 30, 26; 4 Rg 5, 15; Ps 23, 5; 2 Cor 9, 5.
j cf. 2 Rg 13, 25, 27; 4 Rg 5, 23.
l cp. 32, 3.
m vr. 8; cp. 34, 11; 47, 25; Rt 2, 13; Rg 1, 18; 20, 3.
n Js 13, 27; Jd 8, 5 (; Ps 59, 8).
o Jo 3, 23.
p cp. 37, 12; Js 24, 1; Jd 9, 1; Ps 59, 8; Ac 7, 16.
q Js 24, 32; Io 4, 5.
r cf. Ac 7, 16.
s cf. Jb 42, 11.
t cp. 12, 7, 8.
a cp. 30, 21.
2] * *cf. Catech. R. III 7, 10.*
b 1 Rg 18, 1.
c cf. cp. 21, 21; Jd 14, 2.
d cf. 2 Rg 13, 22.
e cp. 49, 7.

eo quod oppressae sororis ulciscendae causa Levi et Simeon trucidassent Sichemitas eorundemque bona diripuissent (34, 1-31), descendit in Bethel (35, 1-5) et postea, erecto ibi altari, defuncta Debora ac

valde, eo quod [f]foedam rem operatus esset in Israël, et, violata filia
Iacob, [g]rem illicitam perpetrasset. 8 Locutus est itaque Hemor ad eos:
Sichem filii mei adhaesit anima filiae vestrae; date eam illi uxorem,
9 et iungamus vicissim conubia: filias vestras tradite nobis et filias
nostras accipite, 10 et habitate nobiscum; [h]terra in potestate vestra
est: exercete, [i]negotiamini, et [j]possidete eam. 11 Sed et Sichem ad
patrem et ad fratres eius ait: [l]Inveniam gratiam coram vobis, et
quaecumque statueritis dabo. 12 [m]Augete dotem, et [n]munera postulate,
et libenter tribuam quod petieritis; tantum date mihi puellam hanc
uxorem. 13 Responderunt filii Iacob Sichem et patri eius in dolo sae-
vientes ob stuprum sororis: 14 Non possumus facere quod petitis, nec
dare sororem nostram homini incircumciso; [o]quod illicitum et nefa-
rium est apud nos. 15 Sed in hoc valebimus foederari, si volueritis
esse similes nostri, et circumcidatur in vobis omne masculini sexus;
16 tunc dabimus et accipiemus mutuo filias vestras ac nostras et ha-
bitabimus vobiscum erimusque unus populus. 17 Si autem circumcidi
nolueritis, tollemus filiam nostram et recedemus. 18 Placuit oblatio
eorum Hemor et Sichem filio eius; 19 nec distulit adulescens quin
statim quod petebatur expleret; amabat enim puellam valde et ipse
erat [p]inclitus in omni domo patris sui. 20 Ingressique [q]portam urbis
locuti sunt ad populum: 21 Viri isti pacifici sunt et volunt habitare
nobiscum; [r]negotientur in terra et exerceant eam, quae spatiosa et
lata cultoribus indiget; filias eorum accipiemus uxores, et nostras
illis dabimus. 22 Unum est quo differtur tantum bonum, si circum-
cidamus masculos nostros ritum gentis imitantes; 23 et substantia eorum
et pecora et cuncta quae possident nostra erunt; tantum in hoc
adquiescamus et habitantes simul unum efficiemus populum. 24 Ad-
sensique sunt omnes, circumcisis cunctis maribus. 25 Et ecce, die tertio,
quando gravissimus vulnerum dolor est, arreptis duo filii Iacob [s]Si-
meon et Levi [t]fratres Dinae gladiis, ingressi sunt urbem confidenter;
interfectisque omnibus masculis, 26 Hemor et Sichem pariter neca-
verunt tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam. 27 Quibus
egressis, irruerunt super occisos ceteri filii Iacob, et depopulati sunt
urbem in ultionem stupri. 28 Oves eorum et armenta et asinos cun-
ctaque vastantes, quae in domibus et in agris erant, 29 parvulos quoque
eorum et uxores duxerunt captivas. 30 Quibus patratis audacter, Iacob
dixit ad Simeon et Levi: [u]Turbastis me et [v]odiosum fecistis me
[x]Chananaeis et Pherezaeis habitatoribus terrae huius. [y]Nos pauci
sumus, illi congregati percutient me, et delebor ego et domus mea.
31 Responderunt: Nunquid ut scorto abuti debuere sorore nostra?
35 Interea locutus est Deus ad Iacob: Surge, et ascende [a]Bethel,
et habita ibi, facque altare Deo, qui [b]apparuit tibi quando fu-
giebas Esau fratrem tuum. 2 Iacob vero, convocata [c]omni domo sua,
ait: Abicite [d]deos alienos, qui in medio vestri sunt, et [e]mundamini
ac mutate vestimenta vestra. 3 Surgite, et ascendamus in Bethel, ut
faciamus ibi altare Deo, [f]qui exaudivit me in die tribulationis meae
et [g]socius fuit itineris mei. 4 Dederunt ergo ei omnes deos alienos,
quos habebant, et [h]inaures, quae erant in auribus eorum; at ille
infodit ea subter [i]terebinthum, quae est post urbem Sichem. 5 Cumque
profecti essent, [j]terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, et
non sunt ausi persequi recedentes.
6 Venit igitur Iacob [k]Luzam, quae est in terra Chanaan cognomento
Bethel, ipse et omnis populus cum eo. 7 [l]Aedificavitque ibi altare, et
appellavit nomen loci illius domus Dei; ibi enim [m]apparuit ei Deus,
cum fugeret fratrem suum. 8 Eodem tempore mortua est [n]Debora
nutrix Rebeccae et sepulta est ad radices Bethel [o]subter quercum;
vocatumque est nomen loci illius quercus fletus.
9 Apparuit autem iterum Deus Iacob, postquam reversus est de Me-
sopotamia Syriae, benedixitque ei 10 dicens: [p]Non vocaberis ultra
Iacob, sed [q]Israël erit nomen tuum. Et appellavit eum Israël, 11 di-
xitque ei: [r]Ego Deus omnipotens: [s]cresce et multiplicare: [t]gentes
et populi nationum ex te erunt, [t]reges de lumbis tuis egredientur;
12 [u]terramque, quam dedi Abraham et Isaac, dabo tibi et semini
tuo post te. 13 Et [v]recessit ab eo.

f Js 7, 15; Jd 20, 6.
g vr. 31; cp. 20, 9; Dt 23, 17; 2 Rg 13, 12.
h cp. 13, 9; 20, 15.
i vr. 21; cp. 42, 34.
j cp. 47, 27.
l v. cp. 33, 15.
m Ex 22, 16, 17; 1 Rg 18, 25. — cf. Dt 22, 29.
n cp. 24, 53.
o cf. Dt 7, 3 (; Js 5, 9).
p cf. 1 Par 4, 9.
q v. Rt 4, 1.
r vr. 10; cp. 42, 34.
s cp. 49, 5-7; Jdt 9, 2.
t cp. 29, 33. 34; 30, 21.
27-29] * *cf. Catech. R. III 7, 9.*
u Js 7, 25. — cf. Jdt 9, 2.
v cf. Ex 5, 21.
x cp. 13, 7; 15, 20, 21.
y 1 Par 16, 19; Ps 104, 12.
a cp. 28, 19; 31, 13.
b cp. 28, 13.
c cp. 18, 19; Js 24, 15.
d cp. 31, 19, 34; Js 24, 23; 1 Rg 7, 3.
e Ex 19, 10.
f cp. 32, 7, 24; — cf. Ps 106, 6.
g cp. 28, 20; 31, 3.
h Os 2, 13.
i Js 24, 26; Jd 9, 6.
5] * *cf. Catech. R. IV 16, 8.*
j cf. Ex 15, 16; 23, 27; Dt 11, 25; Js 2, 9; 2 Par 14, 14.
k cp. 28, 19.
l cp. 28, 22; 32, 20.
m cp. 28, 13.
n cp. 24, 59.
o cf. vr. 4.
p cp. 32, 38. — cf. cp. 17, 5, 15.
q (all) 3 Rg 18, 31. — cp. 32, 28.
r cp. 17, 1.
s cp. 28, 3; 48, 4.
t cp. 17, 5, 6, 16; 26, 4.
u cp. 12, 7; 17, 8; 28, 13 etc.
v cp. 17, 22.

visione renovata (6-15), in Ephratam; unde post natum Beniamin, mortuam Rachel cognitumque Ruben primogeniti incestum (16-22), venit ad Isaac (23-29). - **9. Generationes Esau** (36, 1-37), *qui a fratre secedit*

14 Ille vero [x]erexit titulum lapideum in loco, quo locutus fuerat ei
Deus, libans super eum libamina et effundens oleum 15 vocansque no-
men loci illius [y]Bethel.
16 Egressus autem inde venit verno tempore ad terram, quae ducit
Ephratam, in qua, cum parturiret Rachel, 17 ob difficultatem partus
periclitari coepit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere quia et [z]hunc
habebis filium. 18 Egrediente autem anima prae dolore et imminente
iam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est filius doloris mei;
[a]pater vero appellavit eum Beniamin, id est filius dextrae. 19 [b]Mortua
est ergo Rachel, et sepulta est in via quae ducit [c]Ephratam: haec
est Bethlehem. 20 Erexitque Iacob titulum super sepulcrum eius: hic
est titulus [d]monumenti Rachel usque in praesentem diem.
21 Egressus inde fixit tabernaculum trans [e]turrem gregis. 22 Cum-
que habitaret in illa regione, abiit Ruben et [f]dormivit cum Bala
concubina patris sui; quod illum minime latuit.
Erant autem filii Iacob duodecim. 23 Filii Liae [g]primogenitus Ruben
et Simeon et Levi et Iudas et Issachar et Zabulon, 24 filii Rachel
Ioseph et Beniamin, 25 filii Balae ancillae Rachelis Dan et Nephtali,
26 filii Zelphae ancillae Liae Gad et Aser: hi sunt filii Iacob, qui
nati sunt ei [h]in Mesopotamia Syriae.
27 Venit etiam ad Isaac patrem suum [i]in Mambre [j]civitatem Arbee,
haec est Hebron; in qua peregrinatus est Abraham et Isaac. 28 Et
completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum. 29 [k]Consumptus-
que aetate mortuus est, et appositus est populo suo senex et plenus
dierum, et [l]sepelierunt eum Esau et Iacob filii sui.

36 Hae sunt autem generationes Esau: [a]ipse est Edom: 2 [b]Esau
accepit uxores de filiabus Chanaan Ada filiam Elon hethaei et
[c]Oolibama filiam Anae filiae Sebeon hevaei; 3 [d]Basemath quoque
filiam Ismaël sororem Nabaioth. 4 [e]Peperit autem Ada Eliphaz, Ba-
semath genuit Rahuel, 5 Oolibama genuit Iehus et Ihelon et Core:
hi filii Esau, qui nati sunt ei in terra Chanaan. 6 Tulit autem Esau
uxores suas et filios et filias et omnem animam domus suae et sub-
stantiam et pecora et cuncta, quae habere poterat in terra Chanaan,
et abiit in alteram regionem recessitque a fratre suo Iacob. 7 [f]Di-
vites enim erant valde et simul habitare non poterant, nec sustine-
bat eos [g]terra peregrinationis eorum prae multitudine gregum. 8 [h]Ha-
bitavitque Esau in monte Seir: ipse est Edom.
9 Hae autem sunt generationes Esau patris Edom in monte Seir
10 et haec nomina filiorum eius: [i]Eliphaz filius Ada uxoris Esau,
Rahuel quoque filius Basemath uxoris eius. 11 Fueruntque Eliphaz
filii Theman, Omar, Sepho et Gatham et Cenez. 12 Erat autem Thamna
concubina Eliphaz filii Esau, quae peperit ei [j]Amalech: hi sunt filii
Ada uxoris Esau. 13 Filii autem Rahuel Nahath et Zara, Samma et
Meza: hi filii Basemath uxoris Esau. 14 Isti quoque erant filii [k]Ooli-
bama filiae Anae filiae Sebeon uxoris Esau, quos genuit ei, Iehus
et Ihelon et Core.
15 Hi [l]duces filiorum Esau: filii Eliphaz primogeniti Esau dux
Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez, 16 dux Core, dux Ga-
tham, dux Amalech: hi filii Eliphaz in terra Edom et hi filii Ada.
17 Hi quoque filii [m]Rahuel filii Esau: dux Nahath, dux Zara, dux
Samma, dux Meza: hi autem duces Rahuel in terra Edom: isti filii
Basemath uxoris Esau. 18 Hi autem filii Oolibama uxoris Esau: dux
Iehus, dux Ihelon, dux Core: hi duces [n]Oolibama filiae Anae uxoris
Esau. 19 Isti sunt filii Esau et hi duces eorum: [o]ipse est Edom.
20 Isti sunt filii Seir [p]horraei habitatores terrae: Lotan et Sobal et
Sebeon et Ana 21 et Dison et Eser et Disan. Hi duces horraei filii Seir
in terra Edom. 22 Facti sunt autem filii Lotan Hori et Heman; erat
autem soror Lotan Thamna. 23 Et isti filii Sobal: Alvan et Manahat
et Ebal et Sepho et Onam. 24 Et hi filii Sebeon: Aia et Ana. Iste
est Ana qui invenit aquas calidas in solitudine, cum pasceret asinos
Sebeon patris sui; 25 habuitque filium Dison et filiam [q]Oolibama. 26 Et
isti filii Dison: Hamdan et Eseban et Iethram et Charan. 27 Hi quoque
filii Eser: Balaan et Zavan et Acan. 28 Habuit autem filios Disan,
[r]Hus et Aram. 29 Hi duces Horraeorum: dux [s]Lotan, dux Sobal,

x cp. 28, 18; 31, 45.
y cp. 28, 19.
z cp. 30, 24.
a cf. Lc 1, 59, 60.
b cp. 48, 7.
c Rt 1, 2; 4, 11; 1 Rg 17, 12; Ps 131, 6; Mic 5, 2; Mt 2, 6, 16-18.
d 1 Rg 10, 2. — cf. 2 Rg 18, 18.
e Mic 4, 8.
f cp. 49, 4; 1 Par 5, 1. — cf. Lv 20, 11; 2 Rg 16, 22; 20, 3; 1 Cor 5, 1.
23-26] cp. 46, 8-27; Ex 1, 2-4.
g cp. 29, 31, 32.
h cf. vr. 17, 18.
i cp. 13, 18; 23, 2, 19.
j Js 14, 15; 15, 13.
k cp. 15, 15; 25, 8.
l cf. cp. 25, 9; 49, 31.
a cp. 25, 30.
b cp. 26, 34.
c vr. 14, 18, 25.
d cf. cp. 28, 9.
e vr. 10; 1 Par 1, 35.
f cf. cp. 13, 6.
g cp. 17, 8; 28, 4; 37, 1; Heb 11, 9.
h Js 24, 4. — v. cp. 32, 3.
i vr. 4; 1 Par 1, 35.
j Nm 24, 20; 1 Rg 15, 2, 3. — v. Ex 17, 8-16 etc.
k vr. 2.
l Ex 15, 15.
m vr. 13.
n vr. 14.
o vr. 1, 8.
20-28] 1 Par 1, 38-42.
p cp. 14, 6; Dt 2, 12, 22.
q vr. 2, 14.
r Jb 1, 1; 32, 2 (?).
s vr. 20.

in montem Seir; eiusque filii (36, 1-19) cum ducibus Horrhaeorum et regibus Idumaeorum recensentur (20-43). - **10. Generationes Iacob (37, 1-50, 25).** *Ioseph patri dilectus, cum missus ad fratres, quibus invisus erat, venis-*

dux Sebeon, dux Ana, 30 dux Dison, dux Eser, dux Disan: isti duces
Horraeorum qui [t]imperaverunt in terra Seir.
31 Reges autem, qui regnaverunt in terra Edom, [u]antequam haberent
regem filii Israël, fuerunt hi: 32 Bela filius Beor nomenque urbis eius
Denaba. 33 Mortuus est autem Bela, et regnavit pro eo Iobab filius
Zarae de Bosra. 34 Cumque mortuus esset Iobab, regnavit pro eo
Husam de terra Themanorum. 35 Hoc quoque mortuo, regnavit pro
eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab, et nomen
urbis eius Avith. 36 Cumque mortuus esset Adad, regnavit pro eo
Semla de Masreca. 37 Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Saul de
fluvio [v]Rohoboth. 38 Cumque et hic obisset, successit in regnum
Balanan filius Achobor. 39 Isto quoque mortuo, regnavit pro eo Adar,
nomenque urbis eius Phau, et appellabatur uxor eius Meetabel filia
Matred filiae Mezaab. 40 Haec ergo nomina ducum Esau in cogna-
tionibus et locis et vocabulis suis: dux Thamna, dux Alva, dux Ie-
theth, 41 dux Oolibama, dux Ela, dux [x]Phinon, 42 dux Cenez, dux
Theman, dux Mabsar, 43 dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom
habitantes in terra imperii sui: ipse est Esau pater [y]Idumaeorum.

37 Habitavit autem Iacob in terra Chanaan, [a]in qua pater suus
peregrinatus est, 2 et hae sunt generationes eius.
Ioseph, cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus
suis adhuc puer; et erat cum [b]filiis Balae et Zelphae uxorum patris
sui; accusavitque fratres suos apud patrem [c]crimine pessimo. 3 Israël
autem diligebat Ioseph super omnes filios suos, eo quod [d]in senectute
genuisset eum; fecitque ei [e]tunicam polymitam. 4 Videntes autem
fratres eius quod a patre plus cunctis filiis amaretur, [f]oderant eum,
nec poterant ei quidquam pacifice loqui.
5 Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis; quae
causa maioris odii seminarium fuit. 6 Dixitque ad eos: Audite somnium
meum quod vidi: 7 putabam nos ligare manipulos in agro et quasi
consurgere [g]manipulum meum et stare, vestrosque manipulos circum-
stantes [h]adorare manipulum meum. 8 Responderunt fratres eius:
Nunquid rex noster eris? aut subiciemur dicioni tuae? Haec ergo
causa somniorum atque sermonum invidiae et odii fomitem ministravit.
9 Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus ait: Vidi per
somnium quasi solem et lunam et stellas undecim adorare me.
10 Quod cum patri suo et fratribus rettulisset, increpavit eum pater
suus, et dixit: Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? num ego
et [i]mater tua et fratres tui [j]adorabimus te super terram? 11 [l]Invi-
debant ei igitur fratres sui, [m]pater vero rem tacitus considerabat.
12 Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in
[n]Sichem, 13 dixit ad eum Israël: Fratres tui pascunt oves in Sichimis;
veni, mittam te ad eos. Quo respondente: 14 Praesto sum, ait ei:
Vade et vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos et pecora,
et renuntia mihi quid agatur. Missus [o]de valle Hebron venit in
Sichem, 15 invenitque eum vir errantem in agro et interrogavit quid
quaereret. 16 At ille respondit: Fratres meos quaero, [p]indica mihi ubi
pascant greges. 17 Dixitque ei vir: Recesserunt de loco isto; audivi
autem eos dicentes: Eamus in [q]Dothain.
Perrexit ergo Ioseph post fratres suos et invenit eos in Dothain.
18 Qui, cum vidissent eum procul, antequam accederet ad eos, [r]co-
gitaverunt illum occidere, 19 et mutuo loquebantur: Ecce [s]somniator
venit: 20 [t]venite, occidamus eum, et mittamus in cisternam veterem,
dicemusque: Fera pessima devoravit eum, et tunc apparebit quid illi
prosint somnia sua. 21 [u]Audiens autem hoc Ruben nitebatur liberare
eum de manibus eorum et dicebat: 22 Non interficiatis animam eius
nec effundatis sanguinem; sed proicite eum in cisternam hanc, quae
est in solitudine, manusque vestras servate innoxias. [v]Hoc autem
dicebat volens eripere eum de manibus eorum et reddere patri suo.
23 Confestim igitur, ut pervenit ad fratres suos, nudaverunt eum [x]tu-
nica talari et polymita 24 miseruntque eum [y]in cisternam veterem
quae non habebat aquam.
25 Et sedentes ut comederent panem viderunt [a]ismaëlitas [b]viatores
venire de Galaad et camelos eorum portantes [c]aromata et resinam

t Nm 20, 14; Jd 11, 17.
31-43] 1 Par 1, 43-54.
u cf. 1 Rg 10, 1.
v cf. (cp. 26, 22;) 1 Par 1, 48.
x cf. Nm 33, 42.
y vr. 9.
1-20] LL. in D. 3 Qdg.
a cp. 36, 7; Heb 11, 9.
b cp. 35, 25, 26.
c cf. 1 Rg 2, 22-24.
d cp. 44, 20. — cf. cp. 30, 23.
e vr. 23, 32; Jd 5, 30; 2 Rg 13, [18.
4] v. vr. 18.
f cp. 49, 23.
6-22] L. in fr. 6 p. D. 2 Qdg.
g cp. 42, 6, 9.
h cp. 43, 26; 44, 14.
i cf. cp. 35, 18.
j vr. 7, 9.
l Ac 7, 9.
m cf. Lc 2, 19, 51.
n cp. 33, 18; Js 24, 1; Jd 9, 1; Ps 59, 8; Ac 7, 16.
o cp. 13, 18; 35, 27.
p cf. Cn 1, 7.
q 4 Rg 6, 13. — cf. Jdt 4, 5; 7, 3.
18-20] R. in D. 3 Qdg.
r cf. Ps 36, 12, 32.
s vr. 5, 9.
t cp. Pro 1, 11, 16; Sap 2, 10 ss.
u cp. 42, 22.
v vr. 29, 30.
x vr. 3.
y cf. Jr 38, 6; Lm 3, 53.
z Am 6, 6. — cf. Pro 30, 20.
a vr. 27; cp. 39, 1. — cf. vr. 28, [36.
b Jb 6, 19; Is 21, 13.
c cp. 43, 11; Jr 8, 22; 46, 11.

set, in Dothain in cisternam mittitur indeque ereptus venditur (37, 1-36) et, prout narratur post descriptum filiorum Iuda scelus et percussionem, necnon ipsius Iuda ad Thamar ingressum et filios ab ea

et stacten in Aegyptum. 26 Dixit ergo Iudas fratribus suis: Quid nobis
prodest [d]si occiderimus fratrem nostrum, et celaverimus sanguinem
ipsius? 27 Melius est ut venundetur Ismaëlitis, et [e]manus nostrae non
polluantur; frater enim et [f]caro nostra est. Adquieverunt fratres sermo-
nibus illius. 28 Et praetereuntibus [g]madianitis negotiatoribus, extra-
hentes eum de cisterna [h]vendiderunt eum Ismaëlitis [i]viginti argenteis,
qui duxerunt eum in Aegyptum. 29 Reversusque Ruben ad cisternam
non invenit puerum, 30 et, [j]scissis vestibus, pergens ad fratres suos
ait: [l]Puer non comparet, et ego quo ibo?
31 Tulerunt autem [m]tunicam eius, et in sanguine haedi, quem occi-
derant, tinxerunt, 32 mittentes qui ferrent ad patrem et dicerent: Hanc
invenimus: vide utrum tunica filii tui sit an non. 33 Quam cum agno-
visset pater, ait: Tunica filii mei est: [n]fera pessima comedit eum,
bestia devoravit Ioseph. 34 [o]Scissisque vestibus, indutus est cilicio
lugens filium suum multo tempore.
35 [p]Congregatis autem cunctis liberis eius ut lenirent dolorem patris,
noluit consolationem accipere, sed ait: [q]Descendam ad filium meum
lugens in infernum.
Et, illo perseverante in fletu, 36 [r]Madianitae vendiderunt Ioseph in
Aegypto Putiphari [s]eunucho Pharaonis [t]magistro militum.
38 Eodem tempore descendens Iudas a fratribus suis [a]divertit ad
virum [b]odollamitem, nomine Hiram. 2 Viditque ibi filiam homi-
nis chananaei vocabulo [c]Sue et, accepta uxore, ingressus est ad eam.
3 Quae concepit et peperit filium et vocavit nomen eius [d]Her. 4 Rur-
sumque concepto fetu, natum filium vocavit Onan. 5 Tertium quoque
peperit, quem appellavit Sela; quo nato, parere ultra cessavit. 6 [e]Dedit
autem Iudas uxorem primogenito suo Her nomine Thamar. 7 [f]Fuit
quoque Her primogenitus Iudae [g]nequam in conspectu Domini et
ab eo occisus est. 8 Dixit ergo Iudas ad Onan filium suum: [h]Ingredere
ad uxorem fratris tui et sociare illi ut suscites semen fratri tuo.
9 Ille, sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui semen
fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur. 10 Et idcirco
percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret. 11 Quamobrem
dixit Iudas Thamar nurui suae: Esto vidua in domo patris tui, donec
crescat Sela filius meus; timebat enim [i]ne et ipse moreretur sicut
fratres eius. Quae abiit [j]et habitavit in domo patris sui.
12 Evolutis autem multis diebus, mortua est filia Sue uxor Iudae;
qui, post luctum [l]consolatione suscepta, ascendebat ad tonsores ovium
suarum ipse et Hiras opilio gregis odollamites in [m]Thamnas. 13 Nun-
tiatumque est Thamar quod socer illius ascenderet in Thamnas ad
tondendas oves; 14 quae, [n]depositis viduitatis vestibus, adsumpsit
[o]theristrum et, mutato habitu, [p]sedit in bivio itineris quod ducit
Thamnam; eo quod crevisset Sela, et non eum accepisset maritum.
15 Quam cum vidisset Iudas, suspicatus est esse meretricem, operuerat
enim vultum suum ne agnosceretur; 16 [q]ingrediensque ad eam ait:
Dimitte me ut coëam tecum, [r]nesciebat enim quod nurus sua esset.
Qua respondente: Quid dabis mihi ut fruaris concubitu meo? 17 Dixit:
[s]Mittam tibi haedum de gregibus. Rursumque illa dicente: Patiar
quod vis, si dederis mihi arrhabonem donec mittas quod polliceris.
18 Ait Iudas: Quid tibi vis pro arrhabone dari? Respondit: Anulum
tuum et armillam et baculum quem manu tenes. Ad unum igitur
coitum mulier concepit 19 et surgens abiit: depositoque [t]habitu, quem
sumpserat, induta est viduitatis vestibus. 20 Misit autem Iudas haedum
per pastorem suum odollamitem, ut reciperet pignus quod dederat
mulieri. Qui, cum non invenisset eam, 21 interrogavit homines loci
illius: Ubi est mulier quae sedebat in [u]bivio? Respondentibus cunctis:
Non fuit in loco isto meretrix, 22 reversus est ad Iudam et dixit ei:
Non inveni eam; sed et homines loci illius dixerunt mihi nunquam
sedisse ibi scortum. 23 Ait Iudas: Habeat sibi; certe mendacii arguere
nos non potest: ego misi haedum, quem promiseram, et tu non in-
venisti eam. 24 Ecce autem post tres menses nuntiaverunt Iudae di-
centes: Fornicata est Thamar nurus tua, et videtur uterus illius
intumescere. Dixitque Iudas: [v]Producite eam ut comburatur. 25 Quae,
cum duceretur ad poenam, misit ad socerum suum dicens: De viro,

26, 27] R. in D. 3 Qdg.
d vr. 20.
e cf. 1 Rg 18, 17.
f cp. 29, 14.
g vr. 36; cp. 25, 2; Jd 8, 22, 24. — cf. vr. 25.
28-30] R. in D. 3 Qdg.
h cp. 45, 4; Ps 104, 17; Ac 7, 9. — cf. Sap. 10, 13.
i cf. Ex 21, 32; Mt 27, 9.
j cp. 44, 13; Nm 14, 6; 2 Rg 1, 11; 3, 31; Jb 1, 20; Mt 26, 65.
l cp. 42, 13; Jr 31, 15; Lm 5, 7.
31-34] RR. in D. 3 Qdg.
m vr. 23.
33, 34] R. in fs. ss. Sind. D. N.
n vr. 20; cp. 44, 28.
o cf. 2 Rg 12, 17; Jo 11, 31.
p cp. 42, 38; 44, 29, 31. — cf. 2 Rg 22, 6; Jb 10, 21, 22; 30, 23; Ps 6, 6; Pro 27, 20; Ecli 51, 9 etc.
q vr. 28. — cf. vr. 25; cp. 39, 1.
r Est 1, 10.
s cp. 40, 3, 4; 41, 10, 12; 1 Rg. 12, 9; Jr 39, 9.
t cf. cp. 39, 1.

a vr. 16; cp. 19, 3; 4 Rg 4, 8.
b 1 Rg 22, 1; 2 Rg 23, 13; 1 Par 11, 15; Mic 1, 15.
c cf. 1 Par 2, 3.
d cp. 46, 12; Nm 26, 19.
e cp. 21, 21.
f Nm 26, 19.
g 1 Par 2, 3.
h Mt 22, 24 etc. — v. Dt 25, 5-10; Rt 1, 12, 13.

i cf. Tb 7, 11.
j Lv 22, 13; Jd 19, 2.

l cp. 24, 67; 37, 35; 2 Rg 13, 39.
m Js 15, 10, 57; Jd 14, 1.

n Jdt 10, 3.
o cf. vr. 19; cp. 24, 65.
p cf. Pro 7, 10 ss.; Jr 3, 2.

q cf. Lv 18, 15; 20, 12.
r cf. Ez 16, 33.

s vr. 25.

t vr. 14.

u vr. 14.

*24] * cf. Catech. R. III 7, 4.*

v Lv 21, 9. — cf. Dt 22, 21; Jo 8, 5.

susceptos (38, 1-30), ductus in Aegyptum a Putiphare emitur, ab eoque concreditam habuit totam domum. At, calumniose criminatus, detruditur in carcerem (39, 1-20); ubi nactus custodis benevolentiam,

x vr. 18.
y cf. 1 Rg 24, 18.
z cp. 46, 12; Nm 26, 20; 1 Par 2, 4; Mt 1, 3.
1-5] *I L. in fs. s. Joseph.*
a cp. 37, 36.
b cf. cp. 37, 36. — v. cp. 21, 22.
c cp. 37, 25.
2] * *cf. Catech. R. IV 16, 5.*
d vr. 21; Ac 7, 9. — cf. cp. 21, 22; 26, 24, 28; 28, 15; 1 Rg 16, 18; 14, 28.
e 2 Par 26, 5; Ps 1, 3.
f vr. 21; cp. 19, 19; 33, 10.
g cf. cp. 30, 27.
h cf. cp. 29, 17; 1 Rg 16, 12.
7-9] * *cf. Catech. R. III 2, 2; IV 15, 16.*
i cf. cp. 20, 6; Ex 20, 14; Pro 6, 29 ss.
j cf. Lv 6, 2; 2 Rg 12, 13; Tb 4, 6; Ps 50, 6; Ecli 23, 25-33; Dn 13, 22; Rm 8, 35.
k cf. Pro 7, 13-18.
l cf. Ecli 9, 3; 21, 2.
m Ps 104, 18; 1 Pt 2, 19.
n cp. 40, 3, 5. — cf. cp. 40, 15; Sap 10, 14.
21 a] *Ant. in fs. Fugae D. N. in Aegyp.*
21-23] *R. in fs. s. Joseph.*
o vr. 2; Ac 7, 9, 10.
p cf. Ex 11, 3, 12, 36; Ps 105, 46; Pro 16, 7; Dn 1, 9.
q cp. 40, 4.
r vr. 2, 3.
a 2 Es 1, 11.
b Pro 16, 14.
c cf. cp. 39, 20.
d cp. 37, 36; 41, 9.
e cf. 2 Es 2, 2; Lc 24, 17.
f cp. 41, 15.
g cp. 41, 16; Is 44, 7; Dn 2, 28, 47.

cuius haec sunt, concepi; cognosce cuius sit [x]anulus et armilla et
baculus. 26 Qui, agnitis muneribus, ait: [y]Iustior me est, quia non
tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultra non cognovit eam. 27 Instante
autem partu, apparuerunt gemini in utero; atque in ipsa effusione
infantium unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum
dicens: 28 Iste egredietur prior; 29 illo vero retrahente manum, egressus
est alter; dixitque mulier: Quare divisa est propter te maceria? Et
ob hanc causam vocavit nomen eius [z]Phares. 30 Postea egressus est
frater eius in cuius manu erat coccinum, quem appellavit Zara.

39 Igitur Ioseph ductus est in Aegyptum, emitque eum [a]Putiphar
eunuchus Pharaonis, [b]princeps exercitus, vir aegyptius, de manu
Ismaëlitarum a quibus perductus erat. 2 [d]Fuitque Dominus cum eo,
et erat [e]vir in cunctis prospere agens, habitavitque in domo domini
sui, 3 qui optime noverat Dominum esse cum eo et omnia, quae ge-
reret, ab eo dirigi in manu illius. 4 [f]Invenitque Ioseph gratiam coram
domino suo, et ministrabat ei: a quo praepositus omnibus gubernabat
creditam sibi domum et universa quae ei tradita fuerant; 5 [g]benedi-
xitque Dominus domui Aegyptii propter Ioseph et multiplicavit, tam
in aedibus quam in agris, cunctam eius substantiam; 6 nec quidquam
aliud noverat, nisi panem quo vescebatur.
Erat autem Ioseph [h]pulchra facie et decorus adspectu. 7 Post multos
itaque dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph, et ait: Dormi
mecum. 8 Qui nequaquam adquiescens operi nefario dixit ad eam:
Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in
domo sua; 9 nec quidquam est, quod non in mea sit potestate vel non
tradiderit mihi, praeter te, quae uxor eius es; quomodo ergo possum
[i]hoc malum facere et [j]peccare in Deum meum? 10 Huiuscemodi verbis
per singulos dies, et mulier molesta erat adulescenti, et ille recusabat
stuprum. 11 Accidit autem quadam die, ut intraret Ioseph domum
et operis quippiam absque arbitris faceret; 12 et illa, apprehensa lacinia
vestimenti eius, diceret: [k]Dormi mecum. Qui, relicto in manu eius
pallio, [l]fugit et egressus est foras. 13 Cumque vidisset mulier vestem
in manibus suis et se esse contemptam, 14 vocavit ad se homines
domus suae, et ait ad eos: En introduxit virum hebraeum, ut illu-
deret nobis: ingressus est ad me, ut coiret mecum; cumque ego succla-
massem 15 et audisset vocem meam, reliquit pallium, quod tenebam,
et fugit foras. 16 In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit
marito revertenti domum, 12 et ait: Ingressus est ad me servus he-
braeus, quem adduxisti ut illuderet mihi; 18 cumque audisset me
clamare, reliquit pallium, quod tenebam, et fugit foras. 19 His auditis,
dominus et nimium credulus verbis coniugis iratus est valde, 20 [m]tra-
diditque Ioseph [n]in carcerem, ubi vincti regis custodiebantur. Et
erat ibi clausus.
21 Fuit [o]autem Dominus cum Ioseph et misertus illius [p]dedit ei
gratiam in conspectu principis carceris; 22 [q]qui tradidit in manu illius
universos vinctos, qui in custodia tenebantur; et quidquid fiebat
sub ipso erat. 23 Nec noverat aliquid, cunctis ei creditis; [r]Dominus
enim erat cum illo, et omnia opera eius dirigebat.

40 His ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, [a]pincerna regis
Aegypti et pistor, domino suo. 2 [b]Iratusque contra eos Pharao
(nam alter pincernis praeerat, alter pistoribus) 3 [c]misit eos in carcerem
[d]principis militum, in quo erat vinctus et Ioseph. 4 At custos carceris
tradidit eos Ioseph, qui et ministrabat eis.
Aliquantulum temporis fluxerat, et illi in custodia tenebantur.
5 Videruntque ambo somnium nocte una, iuxta interpretationem con-
gruam sibi. 6 Ad quos cum introisset Ioseph mane et vidisset eos
tristes, 7 sciscitatus est eos dicens: [e]Cur tristior est hodie solito facies
vestra? 8 Qui responderunt: [f]Somnium vidimus, et non est qui in-
terpretetur nobis. Dixitque ad eos Ioseph: [g]Nunquid non Dei est
interpretatio? Referte mihi quid videritis. 9 Narravit prior praepositus
pincernarum somnium suum: Videbam coram me vitem, 10 in qua
erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas et post flores
uvas maturescere; 11 calicemque Pharaonis in manu mea. Tuli ergo
uvas et expressi in calicem, quem tenebam, et tradidi poculum Pha-

pincernam et pistorem Pharaonis custodiendos habuit, eorumque somnia scite conicit (40, 1-23). Quo, tandem post biennium, a rege arcessitus, ipsius somnia interpretatur (41, 1, 36), et eximia prudentia

raoni. 12 Respondit Ioseph: [h]Haec est interpretatio somnii: [i]Tres
propagines tres adhuc dies sunt, 13 post quos recordabitur Pharao
ministerii tui, et restituet te in gradum pristinum; dabisque ei calicem
iuxta officium tuum, sicut ante facere consueveras. 14 Tantum [j]memento mei, cum bene tibi fuerit, et [k]facias mecum misericordiam,
ut suggeras Pharaoni ut educat me de isto carcere, 15 quia [l]furto
sublatus sum de terra Hebraeorum et [m]hic innocens in lacum missus
sum. 16 Videns pistorum magister, quod prudenter somnium dissolvisset, ait: Et ego vidi somnium, quod tria canistra farinae haberem
super caput meum; 17 et in uno canistro, quod erat excelsius, portare
me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, avesque comedere ex eo.
18 Respondit Ioseph: Haec est interpretatio somnii: [n]Tria canistra
tres adhuc dies sunt, 19 post quos auferet Pharao caput tuum ac
[o]suspendet te in cruce, et lacerabunt volucres carnes tuas.
20 Exinde dies tertius [p]natalitius Pharaonis erat, qui faciens grande
convivium pueris suis recordatus est inter epulas magistri pincernarum et pistorum principis 21 [q]restituitque alterum in locum suum,
[r]ut porrigeret ei poculum, 22 [o]alterum suspendit in patibulo, ut
coniectoris veritas probaretur. 23 Et tamen, succedentibus prosperis,
[s]praepositus pincernarum [t]oblitus est interpretis sui.
41 Post duos annos vidit Pharao somnium: putabat se stare super
[a]fluvium, 2 de quo ascendebant septem boves pulchrae et crassae
nimis, et pascebantur in locis palustribus; 3 aliae quoque septem
emergebant de flumine foedae confectaeque macie et pascebantur
in ipsa amnis ripa in locis virentibus 4 devoraveruntque eas, quarum
mira species et habitudo corporum erat. Expergefactus Pharao 5 rursum dormivit et vidit alterum somnium: septem spicae pullulabant
in culmo uno plenae atque formosae; 6 aliae quoque totidem spicae
tenues et percussae [b]uredine oriebantur 7 devorantes omnem priorum
pulchritudinem. Evigilans Pharao post quietem 8 et, facto mane, [c]pavore perterritus misit ad omnes [d]coniectores Aegyptii cunctosque
sapientes et accersitis narravit somnium, nec erat qui interpretaretur.
9 Tunc demum reminiscens pincernarum magister ait: Confiteor
peccatum meum: 10 [e]iratus rex servis suis [f]me et magistrum pistorum
retrudi iussit in carcerem [g]principis militum, 11 [h]ubi una nocte uterque
vidimus somnium praesagum futurorum. 12 Erat ibi puer hebraeus
[i]eiusdem ducis militum famulus, cui narrantes somnia 13 [j]audivimus
quidquid postea rei probavit eventus; ego enim redditus sum officio
meo, et ille suspensus est in cruce.
14 Protinus [k]ad regis imperium [l]eductum de carcere Ioseph [m]totonderunt ac, veste mutata, obtulerunt ei. 15 Cui ille ait: Vidi somnia,
nec est qui edisserat, [n]quae audivi te sapientissime conicere. 16 Respondit Ioseph: [o]Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.
17 Narravit ergo Pharao quod viderat: Putabam me stare super ripam
fluminis 18 et septem boves de amne conscendere pulchras nimis et
obesis carnibus, quae in pastu paludis virecta carpebant. 19 Et ecce
has sequebantur aliae septem boves in tantum deformes et macilentae
ut nunquam tales in terra Aegypti viderim; 20 quae, devoratis et
consumptis prioribus, 21 nullum saturitatis dedere vestigium; sed
simili macie et squalore torpebant. Evigilans, rursus sopore depressus,
22 vidi somnium: Septem spicae pullulabant in culmo uno plenae atque
pulcherrimae; 23 aliae quoque septem tenues et percussae uredine
oriebantur e stipula, 24 quae priorum pulchritudinem devoraverunt.
[p]Narravi coniectoribus somnium, et nemo est qui edisserat. 25 Respondit Ioseph: Somnium regis unum est: [q]quae facturus est Deus
ostendit Pharaoni. 26 Septem boves pulchrae et septem spicae plenae
septem ubertatis anni sunt; eandemque vim somnii comprehendunt.
27 Septem quoque boves tenues atque macilentae, quae ascenderunt
post eas, et septem spicae tenues et vento urente percussae [r]septem
anni venturae sunt famis, 28 qui hoc ordine complebuntur. 29 Ecce
septem anni venient fertilitatis magnae in universa terra Aegypti,
30 [s]quos sequentur septem anni alii tantae sterilitatis ut oblivioni
tradatur cuncta retro abundantia; [t]consumptura est enim fames
omnem terram, 31 et ubertatis magnitudinem perditura est inopiae

h vr. 18; cp. 41, 12. - cf. Dn 2, 12 *b*, 13] *v. vr.* 14. [36.
i cf. cp. 41, 26, 27.
14, 15] R. in D. 3 Qdg.
j cf. Lc 23, 42; 1 Cor 7, 21.
k Js 2, 12; 1 Rg 20, 14, 15; 2 Rg 9, 1; 3 Rg 2, 7.
l cp. 37, 28.
m cp. 39, 20.
n v. vr. 12.
o cf. 2 Rg 21, 9, 10; Est 8, 10.
p Mt 14, 6; Mr 6, 21.
q vr. 13, 19.
r 2 Es 2, 1.
s cf. Jb 19, 14; Ps 117, 8; Ec 9, 15, 16; Am 6, 6.
t cf. vr. 14.
a Ex 1, 22; 7, 15.
b cf. Ez 17, 10; 19, 12; Os 13, [15.
c Ps 76, 5; Dn 2, 1, 3.
d vr. 24; Ex 7, 11, 22. — cf. Dn 1, 20; 2, 2; 4, 7; Mt 2, 1.
e cp. 40, 2, 3.
f cf. cp. 39, 20.
g cp. 37, 36; 40, 3.
i cp. 37, 36. — cf. cp. 40, 3.
j v. cp. 40, 12-19.
k Ps 104, 20; Sap 10, 13; Dn 2, 25.
l cf. 1 Rg 2, 8; Ps 112, 7, 8.
m v. 2 Rg 19, 24.
n vr. 13; Dn 5, 16 .
a cp. 40, 8; Dn 2, 22, 28; 30, 47.
17-23] vr. 1-7.
p vr. 8. — cf. Dn 4, 7.
q cf. Dn 2, 28, 29, 45; Ap. 4, 1.
r cf. 4 Rg 8, 1.
s vr. 54; cp. 45, 6.
t vr. 57; cp. 47, 13.

praeditum se ostendens, factum est ut Aegyptiis regendis praeficeretur et uxori nobili genere natae copularetur (37-46). Adventante vero fame, cum frumenta, quae collegerat, omnibus distribueret (47-57),

magnitudo. 32 Quod autem vidisti secundo ad eandem rem pertinens
somnium firmitatis indicium est, eo quod [u]fiat sermo Dei et velocius
impleatur. 33 Nunc ergo provideat rex virum sapientem et industrium,
et praeficiat eum terrae Aegypti: 34 qui constituat praepositos per cunctas regiones et [v]quintam partem fructuum per septem annos fertili-
tatis, 35 qui iam nunc futuri sunt congreget in horrea; et omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur serveturque in urbibus
36 et praeparetur futurae septem annorum fami, quae oppressura est
Aegyptum; et non consumetur terra inopia.
37 [x]Placuit Pharaoni consilium et cunctis ministris eius; 38 locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu
Dei plenus sit? 39 Dixit ergo ad Ioseph: Quia ostendit tibi Deus
omnia quae locutus es, nunquid sapientiorem et consimilem tui invenire potero? 40 [z]Tu eris super domum meam, et ad tui oris imperium cunctus populus oboediet; uno tantum regni solio te praecedam.
41 Dixitque rursus Pharao ad Ioseph: [a]Ecce, constitui te super universam terram Aegypti. 42 [b]Tulitque anulum de manu sua et dedit
eum in manu eius [c]vestivitque eum stola byssina, et [d]collo torquem
auream circumposuit. 43 Fecitque eum ascendere super currum suum
secundum, [e]clamante praecone ut omnes coram eo genu flecterent et
[f]praepositum esse scirent universae terrae Aegypti. 44 Dixit quoque
rex ad Ioseph: Ego sum Pharao: [g]absque tuo imperio non movebit
quisquam manum aut pedem in omni terra Aegypti. 45 Vertitque nomen eius, et vocavit eum lingua aegyptiaca salvatorem mundi.
Deditque illi uxorem Aseneth filiam Putiphare sacerdotis [h]Heliopoleos.
Egressus est itaque Ioseph ad terram Aegypti 46 (triginta autem
annorum erat quando [i]stetit in conspectu regis Pharaonis) et circuivit
omnes regiones Aegypti.
47 Venitque fertilitas septem annorum, et in manipulos redactae
segetes congregatae sunt in horrea Aegypti. 48 Omnis etiam frugum
abundantia in singulis urbibus condita est. 49 Tantaque fuit abundantia
tritici, ut [j]harenae maris coaequaretur, et copia mensuram excederet.
50 [k]Nati sunt autem Ioseph filii duo, antequam veniret fames, quos
peperit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos. 51 Vocavitque
nomen primogeniti Manasses dicens: Oblivisci me fecit Deus omnium
laborum meorum et domus patris mei. 52 Nomen quoque secundi
appellavit Ephraim dicens: [l]Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meae.
53 Igitur, transactis septem ubertatis annis, qui fuerant in Aegypto,
54 [m]coeperunt venire septem anni inopiae, [n]quos praedixerat Ioseph,
et [o]in universo orbe fames praevaluit; in cuncta autem terra Aegypti
panis erat. 55 Qua esuriente, clamavit populus ad Pharaonem alimenta
petens. Quibus ille respondit: Ite ad Ioseph, et quidquid ipse vobis
dixerit facite. 56 Crescebat autem cotidie fames [p]in omni terra, aperuitque Ioseph universa horrea, et [q]vendebat Aegyptiis; nam et illos
oppresserat fames. 57 Omnesque provinciae [r]veniebant in Aegyptum,
ut emerent escas et malum inopiae temperarent.

42 [a]Audiens autem Iacob quod alimenta venderentur in Aegypto
dixit filiis suis: Quare negligitis? 2 Audivi quod triticum venundetur in Aegypto; descendite, et emite nobis necessaria, [b]ut possimus
vivere, et non consumamur inopia.
3 Descendentes igitur fratres Ioseph decem, ut emerent frumenta in
Aegypto (4 Beniamin domi retento a Iacob, qui dixerat fratribus eius:
[c]Ne forte in itinere quidquam patiatur mali), 5 ingressi sunt terram
Aegypti cum aliis qui pergebant ad emendum. [d]Erat autem fames in
terra Chanaan. 6 [e]Et Ioseph erat princeps in terra Aegypti, atque ad
eius nutum frumenta populis vendebantur. [f]Cumque adorassent eum
fratres sui, 7 et agnovisset eos, quasi ad alienos [g]durius loquebatur
interrogans eos: Unde venistis? Qui responderunt: De terra Chanaan,
ut emamus victui necessaria. 8 Et tamen fratres ipse cognoscens non
est cognitus ab eis. 9 [h]Recordatusque somniorum, quae aliquando
viderat, ait ad eos: Exploratores estis: ut videatis infirmiora terrae
venistis. 10 Qui dixerunt: Non est ita, domine; sed servi tui venerunt
ut emerent cibos. 11 Omnes filii unius viri sumus; pacifici venimus,

u Nm 23, 19; Is 14, 24; 46, 10, 11.
v cp. 47, 24-26. — cf. Pro 6, 6-8; Ecli 18, 25.
37-44] 2 L. et 3 L. ut s. cp. 39, 1.
x cf. Pro 14, 35.
y Nm 27, 18; Dn 4, 8, 18; 5, 11, 14. — cf. Pro 2, 6.
*38, 39] * cf. Catech. R. IV 15, 16.*
z Ps 104, 21, 22; 1 Mc 2, 53; Ac 7, 10.
a cp. 42, 6; Sap 10, 14. — cf. Ec 4, 14.
b Est 3, 10; 8, 2, 8, 10.
c cf. Est 8, 15.
d Pro 1, 9; Ez 16, 11. — cf. Dn 5, 7, 29.
e cf. Est 6, 9.
f cp. 42, 6; 45, 8, 26.
g Ps 104, 21, 22.
h cf. Is 19, 18; Jr 43, 13.
i 1 Rg 16, 21; 3 Rg 12, 6, 8; Dn 1, 19.
j cp. 22, 17; Jd 7, 12; 1 Rg 13, 5; Ps 77, 27.
k cp. 46, 20; 48, 5.
l cf. cp. 49, 22; Os 13, 15.
m Ps 104, 16; Ac 7, 11.
n vr. 30.
o vr. 56.
55, 56] RR. in fs. s. Joseph.
p vr. 54.
q cp. 42, 6. — cf. 47, 14, 20, 24.
r cf. cp. 12, 10.
a Ac 7, 12.
b cp. 43, 8.
c vr. 38.
d Ac 7, 11.
e cp. 41, 41.
f cp. 37, 7, 9, 10.
g vr. 30.
h cp. 37, 5-9.

nec quidquam famuli tui machinantur mali. 12 Quibus ille respondit:
Aliter est: immunita terrae huius considerare venistis. 13 At illi: Duodecim, inquiunt, servi tui fratres sumus filii viri unius in terra Chanaan; minimus cum patre nostro est, [i]alius non est super. 14 Hoc est,
ait, quod locutus sum: exploratores estis. 15 Iam nunc experimentum
vestri capiam: [j]per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec
veniat frater vester minimus. 16 Mittite ex vobis unum, et adducat
eum; vos autem eritis in vinculis, donec probentur quae dixistis, utrum vera an falsa sint; alioquin, per salutem Pharaonis, exploratores estis.
17 Tradidit ergo illos custodiae tribus diebus.
18 Die autem tertio eductis de carcere ait: Facite quae dixi et
vivetis, [k]Deum enim timeo. 19 Si pacifici estis, frater vester unus
ligetur in carcere; vos autem abite et ferte [l]frumenta, quae emistis,
in domos vestras; 20 et [m]fratrem vestrum minimum ad me adducite,
ut possim vestros probare sermones, et non moriamini. Fecerunt ut
dixerat 21 et locuti sunt ad invicem: [n]Merito haec patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum videntes angustiam animae illius, dum deprecaretur nos, et non audivimus; [o]idcirco venit super nos ista tribulatio. 22E quibus unus, Ruben, ait: Nunquid non dixi vobis:
[p]Nolite peccare in puerum; et non audistis me? [q]En sanguis eius exquiritur. 23 Nesciebant autem quod intelligeret Ioseph, eo quod per interpretem loqueretur ad eos. 24 Avertitque se parumper [r]et flevit,
et reversus locutus est ad eos. 25 Tollensque Simeon et ligans, illis
praesentibus, [s]iussit ministris ut implerent eorum saccos tritico, et reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in viam. Qui fecerunt ita.
26 At illi portantes frumenta in asinis suis profecti sunt. 27 [t]Apertoque unus sacco, ut daret iumento pabulum [u]in deversorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi 28 dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia; en habetur in sacco. Et obstupefacti turbatique mutuo dixerunt: Quidnam est hoc quod fecit nobis Deus? 29 Veneruntque
ad Iacob patrem suum in terram Chanaan, et narraverunt ei omnia, quae accidissent sibi dicentes: 30 [v]Locutus est nobis dominus terrae
dure et putavit nos exploratores esse provinciae. 31 Cui respondimus:
Pacifici sumus nec ullas molimur insidias. 32 Duodecim fratres uno
patre geniti sumus; unus [x]non est super, minimus cum patre nostro
est in terra Chanaan. 33 Qui ait nobis: [y]Sic probabo quod pacifici
sitis: fratrem vestrum unum dimittite apud me, et cibaria domibus
vestris necessaria sumite et abite 34 fratremque vestrum minimum
adducite ad me, ut sciam quod non sitis exploratores, et istum, qui tenetur in vinculis, recipere possitis, ac deinceps quae vultis [z]emendi habeatis licentiam. 35 [a]His dictis, cum frumenta effunderent, singuli
reppererunt in ore saccorum ligatas pecunias; exterritisque simul omnibus, 36 dixit pater Iacob: [b]Absque liberis me esse fecistis: Ioseph
non est super; Simeon tenetur in vinculis, et Beniamin auferetis: in me haec omnia mala reciderunt. 37 Cui respondit Ruben: [c]Duos filios
meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea,
et ego eum tibi restituam. 38 At ille, Non descendet, inquit, filius
meus vobiscum: [d]frater eius mortuus est, et ipse solus remansit:
si quid ei adversi acciderit in terra [e]ad quam pergitis, [f]deducetis
canos meos cum dolore ad inferos.
43 Interim fames omnem terram [a]vehementer premebat; 2consumptisque cibis, quos ex Aegypto detulerant, dixit Iacob ad filios suos: Revertimini et emite nobis pauxillum escarum. 3 Respondit
Iudas: Denuntiavit nobis vir ille sub attestatione iurisiurandi dicens:
[b]Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum. 4 Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter
et ememus tibi necessaria; 5 sin autem non vis, non ibimus; vir enim, ut saepe diximus, denuntiavit nobis dicens: Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo. 6 Dixit eis Israël: In
meam hoc fecistis miseriam, ut [c]indicaretis ei et alium habere vos
fratrem. 7 At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniem; si pater viveret, si haberemus fratrem, et nos respondimus ei consequenter iuxta id quod fuerat sciscitatus; nun-

i vr. 32. — v. cp. 37, 30.
j 1 Rg 17, 55.
k Lv 25, 43; 2 Es 5, 15.
l vr. 33.
m vr. 34; cp. 43, 5; 44, 23.
21, 22] RR. in D. 3 Qdg.
n cf. Jb 36, 8, 9; Sap. 17, 10. — v. cp. 37, 23-28.
o Pro 21, 13; Mt 7, 2.
p cp. 37, 22.
q cp. 9, 5; 2 Par 24, 22. — cf. 3 Rg 2, 32; Ps 9, 13; Lc 11, 50, 51.
r cp. 43, 30.
s cp. 44, 1. — cf. Mt 5, 44; Rm 12, 17, 20.
t vr. 35; cp. 43, 21.
u Ex 4, 24; Jr 9, 2.
v vr. 7, 9.
x vr. 13.
y vr. 15, 19, 20.
z cp. 34, 10, 21.
a vr. 27; cp. 43, 21.
(36)] R. in D. 3 Qdg.
b cp. 43, 14.
c cf. cp. 46, 9.
d vr. 13, 32, 36; cp. 37, 33; 44, 28.
e vr. 4; cp. 44, 29.
f cp. 37, 35; 44, 31. — cf. Tb 6, 15.
a cp. 41, 54, 57.
b cp. 42, 15, 20; 44, 23.
c cp. 42, 7-13.

(26-38), Iudae consilio et praesertim propter grassantem famem, factum est (43, 1-14). Itaque comiter eos, qui redierunt cum muneribus, Ioseph excipit (15-25) eisque convivium parat (26-34); at

quid scire poteramus quod dicturus esset: Adducite fratrem vestrum
vobiscum? 8 Iudas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum, ut
proficiscamur et possimus [d]vivere, ne moriamur nos et parvuli no-
stri. 9 [e]Ego suscipio puerum; de manu mea require illum. Nisi reduxero
et reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore. 10 Si
non intercessisset dilatio, iam vice altera venissemus.
11 Igitur Israël pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite
quod vultis: sumite de optimis terrae fructibus in vasis vestris, [f]et
deferte viro munera, modicum [g]resinae et mellis et storacis, stactes
et terebinthi et amygdalarum. 12 Pecuniam quoque duplicem ferte
vobiscum, et illam, [h]quam invenistis in sacculis, reportate, ne forte
errore factum sit; 13 sed et fratrem vestrum tollite et ite ad virum.
14 [i]Deus autem meus omnipotens [j]faciat vobis eum placabilem, et
remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet et hunc Beniamin;
[k]ego autem quasi orbatus absque liberis ero.
15 Tulerunt ergo viri munera et pecuniam duplicem et Beniamin,
descenderuntque in Aegyptum et steterunt coram Ioseph. 16 Quos
cum ille vidisset et Beniamin simul, praecepit [l]dispensatori domus
suae dicens: Introduc viros domum et occide victimas et instrue
convivium, quoniam mecum sunt comesturi meridie. 17 Fecit ille quod
sibi fuerat imperatum et introduxit viros domum. 18 Ibique [m]exterriti
dixerunt mutuo: Propter pecuniam, quam retulimus prius in saccis
nostris introducti sumus, ut devolvat in nos calumniam et violenter
subiciat servituti et nos et asinos nostros. 19 Quamobrem in ipsis fo-
ribus accedentes ad dispensatorem domus 20 locuti sunt: Oramus,
domine, ut audias nos: [n]iam ante descendimus ut emeremus escas;
21 quibus emptis, [o]cum venissemus ad deversorium, aperuimus saccos
nostros et invenimus pecuniam in ore saccorum; quam nunc eodem
pondere reportavimus. 22 Sed et aliud attulimus argentum, ut emamus
quae nobis necessaria sunt; non est in nostra conscientia quis posuerit
eam in marsupiis nostris. 23 At ille respondit: Pax vobiscum, nolite
timere. Deus vester et Deus patris vestri dedit vobis thesauros in
saccis vestris; nam pecuniam, quam dedistis mihi, [p]probatam ego habeo.
Eduxitque ad eos [q]Simeon, 24 et introductis domum [r]attulit aquam,
et laverunt pedes suos, deditque pabulum asinis eorum. 25 Illi vero
parabant [s]munera, donec ingrederetur Ioseph meridie; audierant enim
quod ibi [t]comesturi essent panem.
26 Igitur ingressus est Ioseph domum suam, obtuleruntque ei munera
tenentes in manibus suis et [u]adoraverunt proni in terram. 27 At ille,
clementer resalutatis eis, interrogavit eos dicens: Salvusne est pater
vester senex [v]de quo dixeratis mihi? adhuc vivit? 28 Qui responderunt:
Sospes est servus tuus pater noster: adhuc vivit. [x]Et incurvati ado-
raverunt eum. 29 Attollens autem Ioseph oculos vidit Beniamin [y]fratrem
suum uterinum et ait: Iste est frater vester parvulus, [z]de quo dixe-
ratis mihi? Et rursum, Deus, inquit, misereatur tui, fili mi. 30 Festi-
navitque, quia [a]commota fuerant viscera eius super fratre suo, et
erumpebant lacrimae, et introiens cubiculum [b]flevit. 31 Rursumque,
lota facie, egressus [c]continuit se et ait: Ponite [d]panes. 32 Quibus
appositis, seorsum Ioseph et seorsum fratribus, Aegyptiis quoque, qui
vescebantur simul, seorsum ([e]illicitum est enim Aegyptiis comedere
cum Hebraeis, et profanum putant huiuscemodi convivium), 33 sede-
runt coram eo, primogenitus iuxta primogenita sua et minimus iuxta
aetatem suam. Et mirabantur nimis, 34 [f]sumptis partibus quas ab eo
acceperant; maiorque pars venit Beniamin, ita ut [g]quinque partibus
excederet. Biberuntque et [h]inebriati sunt cum eo.
44 Praecepit autem Ioseph [a]dispensatori domus suae dicens: [b]Imple
saccos eorum frumento, quantum possunt capere, et pone pe-
cuniam singulorum in summitate sacci; 2 scyphum autem meum ar-
genteum et pretium, quod dedit tritici, pone in ore sacci iunioris.
Factumque est ita. 3 Et, orto mane, dimissi sunt cum asinis suis.
4 Iamque urbem exierant et processerant paululum; tunc Ioseph, ac-
cersito dispensatore domus, Surge, inquit, et persequere viros, et
apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono? 5 Scyphus,
quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, et in quo

d cp. 42, 2.
e cp. 42, 37; 44, 32.
11] *R. in fr. 2 p. D. 3 Qdg.*
f cf. cp. 32, 20; Pro 18, 16.
g v. cp. 37, 25.
h cp. 42, 25, 27, 35.
14] * *Catech. R. I 2, 11.* — v. *vr. 11 (; cp. 42, 36).*
i v. cp. 17, 1.
j cf. 2 Es 1, 11.
k cp. 42, 36.
l vr. 19; cp. 44, 1, 4. — cf. cp. 24, 2; 39, 4.
m cf. Lv 26, 36; Jb 15, 21; Sap 17, 10.
n cp. 42, 3, 10.
o cp. 42, 27, 28.
p cf. cp. 23, 16.
q cp. 42, 25.
r v. cp. 18, 4; 24, 32.
s vr. 11.
t Lc 14, 1.
u cp. 42, 6. — v. cp. 37, 7, 10.
27] *v. cp. 45, 4.*
v cp. 42, 11, 13.
x vr. 26. — v. cp. 37, 7-9.
y cp. 35, 17, 18.
z cp. 42, 13.
29, 30] *R. in fr. 2 p. D. 3 Qdg.*
a 3 Rg 3, 26. — cf. Jr 31, 20.
b cp. 42, 24.
c cp. 45, 1.
d vr. 25.
e cp. 46, 34; Ex 8, 26. — cf. Dn 1, 8.
f cf. 2 Rg 11, 8. — v. 1 Rg 9, 23.
g cp. 45, 22.
h Ag 1, 6; Jo 2, 10.
a vr. 4. — v. cp. 43, 16.
b cp. 42, 25.

experiri cupiens, utrum fratri etiam natu minimo inviderent necne, per scyphum inmissum in saccum Beniamin, eos furti coarguit (44, 1-17); sed commotus obsecrationibus Iudae, qui se in mancipium

[c]augurari solet: pessimam rem fecistis. **6** Fecit ille ut iusserat. Et ap-
prehensis per ordinem locutus est. **7** Qui responderunt: Quare sic
loquitur dominus noster, ut servi tui tantum flagitii commiserint?
8 [d]Pecuniam, quam invenimus in summitate saccorum, reportavimus
ad te de terra Chanaan; et quomodo consequens est ut furati simus
de domo domini tui aurum vel argentum? **9** Apud quemcumque fuerit
inventum servorum tuorum quod quaeris, [e]moriatur, et nos erimus
servi domini nostri. **10** Qui dixit eis: Fiat iuxta vestram sententiam:
apud quemcumque fuerit inventum, ipse sit servus meus, vos autem
eritis innoxii. **11** Itaque festinato deponentes in terram saccos ape-
ruerunt singuli. **12** Quos scrutatus incipiens a maiore usque ad mini-
mum invenit scyphum in sacco Beniamin. **13** At illi, [f]scissis vestibus,
oneratisque rursum asinis, reversi sunt in oppidum.
14 Primusque Iudas cum fratribus ingressus est ad Ioseph (necdum
enim de loco abierat), [g]omnesque ante eum pariter in terram cor-
ruerunt. **15** Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis? An ignoratis quod
non sit similis mei in [h]augurandi scientia? **16** Cui Iudas, Quid respon-
debimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur aut iuste poterimus
obtendere? Deus invenit [i]iniquitatem servorum tuorum; en omnes
[j]servi sumus domini mei, et nos et apud quem inventus est scyphus.
17 Respondit Ioseph: [k]Absit a me ut sic agam: qui furatus est scyphum,
ipse sit servus meus; vos autem abite liberi ad patrem vestrum.
18 Accedens autem propius Iudas confidenter ait: [l]Oro, domine mi,
loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, et ne [m]irascaris famulo
tuo; [n]tu es enim post Pharaonem **19** dominus meus. Interrogasti prius
servos tuos: [o]Habetis patrem aut fratrem? **20** Et nos respondimus tibi
domino meo: Est nobis pater senex et [p]puer parvulus, qui in senec-
tute illius natus est, cuius uterinus frater mortuus est; et ipsum
solum [q]habet mater sua, pater vero tenere diligit eum. **21** [r]Dixistique
servis tuis: Adducite eum ad me, et ponam oculos meos super illum.
22 Suggessimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum;
si enim illum dimiserit, [s]morietur. **23** Et dixisti servis tuis: [t]Nisi venerit
frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam.
24 Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narra-
vimus ei omnia quae locutus est dominus meus. **25** Et dixit pater
noster: [u]Revertimini et emite nobis parum tritici. **26** Cui diximus:
Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscum,
proficiscemur simul; alioquin, illo absente, non audemus videre faciem
viri. **27** Ad quae ille respondit: [v]Vos scitis quod duos genuerit mihi
uxor mea. **28** Egressus est unus, et dixistis: [x]Bestia devoravit eum,
et hucusque non comparet. **29** [y]Si tuleritis et istum, et [z]aliquid ei in
via contigerit, deducetis canos meos cum maerore [a]ad inferos. **30** Igi-
tur, si intravero ad servum tuum patrem nostrum, et puer defuerit (cum
anima illius ex huius anima pendeat), **31** videritque eum non esse no-
biscum, morietur; [b]et deducent famuli tui canos eius cum dolore ad
inferos. **32** Ego proprie servus tuus sim, qui in meam hunc recepi
fidem et spopondi dicens: [c]Nisi reduxero eum, peccati reus ero in
patrem meum omni tempore. **33** Manebo itaque servus tuus pro puero
in ministerio domini mei, et puer ascendat cum fratribus suis. **34** Non
enim possum redire ad patrem meum, absente puero, ne calamitatis,
quae oppressura est patrem meum, testis adsistam.

45 Non se poterat ultra [a]cohibere Ioseph multis coram adstantibus,
unde praecepit ut egrederentur cuncti foras, et nullus interesset
alienus agnitioni mutuae. **2** Elevavitque vocem cum fletu, quam audie-
runt Aegyptii omnisque domus Pharaonis. **3** Et dixit fratribus [b]suis:
Ego sum Ioseph: adhuc pater meus vivit? Non poterant respondere
fratres nimio terrore perterriti. **4** Ad quos ille clementer, Accedite,
inquit, ad me. Et cum accessissent prope, [c]Ego sum, ait, Ioseph,
frater vester, quem vendidistis in Aegyptum. **5** [d]Nolite pavere, neque
vobis durum esse videatur quod vendidistis me in his regionibus;
[e]pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Aegyptum. **6** Bien-
nium est enim quod coepit fames esse in terra, [f]et adhuc quinque
anni restant, quibus nec [g]arari poterit nec meti. **7** Praemisitque me
Deus ut reservemini super terram et escas ad vivendum habere pos-

c vr. 15. — cf. Lv 19, 26; Dt 18, 10; 4 Rg 21, 6; 2 Par 33, 6.
d cp. 43, 21.
e cf. cp. 31, 32.
f cp. 37, 29.
g cp. 37, 7, 9, 10; 42, 6; 43, 26, 28.
h vr. 5.
i cp. 37, 18; 42, 21, 22. — Nm 32, 23; Lm 1, 14.
j vr. 9.
k cf. Pro 17, 15.
l cp. 43, 20.
m cp. 18, 30, 32; Ex 32, 22.
n cp. 41, 40.
o cp. 42, 13; 43, 7.
p cp. 37, 3.
q cf. cp. 35, 18.
r cp. 42, 15, 20; 43, 3, 5.
s cf. vr. 31.
t cp. 42, 15; 43, 3-5.
u cp. 43, 2.
v cp. 46, 19.
x cp. 37, 20, 32, 33.
y cp. 42, 36.
z cp. 42, 4, 38.
a cf. cp. 37, 35.
b cp. 42, 38.
c cp. 43, 9.

1] v. cp. 43, 29.
a cp. 43, 31.
b Ac 7, 13.
4, 3] R. in fr. 2 p. D. 2 Qdg.
c cp. 37, 28.
5] v. vr. 8.
*5-8] * cf. Catech. R. III 6, 21.*
d cf. Is 40, 2; 2 Cor 2, 7.
e cp. 50, 20; Ps 104, 16, 17; 2 Rg 16, 10, 11; Ac 4, 27, 28.
6] v. vr. 4.
f cp. 41, 30.
g Ex 34, 21; Dt 21, 4; 1 Rg 8, 12. — cf. Is 30, 24.

loco fratris dat (18-34), voce magna sese manifestat (45, 1-3), timore perculsos fratres solatur et ad patrem mittit ut eum secum adducant (4-28). Iacob, Deo annuente, filio obsequitur et cum suis in Aegyptum

sitis. 8 Non vestro consilio, sed [h]Dei voluntate huc missus sum, qui
fecit me quasi [i]patrem Pharaonis et dominum universae domus eius
ac [j]principem in omni terra Aegypti. 9 Festinate et ascendite ad
patrem meum, et dicetis ei: Haec mandat filius tuus Ioseph: Deus
fecit me dominum universae terrae Aegypti: descende ad me, ne moreris;
10 et [k]habitabis in terra Gessen erisque iuxta me tu et filii tui
et filii filiorum tuorum, oves tuae et armenta tua et universa quae
possides. 11 [l]Ibique te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt
famis), ne et tu pereas et domus tua et omnia quae possides. 12 En
oculi vestri et oculi fratris mei Beniamin vident quod [m]os meum
loquatur ad vos. 13 Nuntiate patri meo universam gloriam meam et
cuncta quae vidistis in Aegypto. Festinate et [n]adducite eum ad me.
14 Cumque amplexatus recidisset in collum Beniamin fratris sui,
flevit, illo quoque similiter flente, super collum eius. 15 Osculatusque
est Ioseph omnes fratres suos, et ploravit super singulos. Post quae
ausi sunt loqui ad eum.
16 Auditumque est et celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt
fratres Ioseph. Et gavisus est Pharao atque omnis familia eius.
17 Dixitque ad Ioseph ut imperaret fratribus suis dicens: Onerantes
iumenta ite in terram Chanaan 18 et tollite inde patrem vestrum et
cognationem et venite ad me; et ego [o]dabo vobis omnia bona Aegypti,
ut comedatis [p]medullam terrae. 19 Praecipe etiam ut tollant [q]plaustra
de terra Aegypti ad subvectionem parvulorum suorum ac coniugum,
et dicito: Tollite patrem vestrum et properate quantocius venientes;
20 nec dimittatis quidquam de supellectili vestra, quia omnes opes
Aegypti vestrae erunt.
21 Feceruntque filii Israël ut eis mandatum fuerat. Quibus dedit
Ioseph plaustra secundum Pharaonis imperium et cibaria in itinere.
22 Singulis quoque proferri iussit [r]binas stolas: Beniamin vero dedit
trecentos argenteos cum [s]quinque stolis optimis 23 tantundem pecuniae
et vestium mittens patri suo, addens et asinos decem, qui subveherent
ex omnibus divitiis Aegypti, et totidem asinas triticum in itinere
panesque portantes. 24 Dimisit ergo fratres suos et proficiscentibus ait:
[t]Ne irascamini in via. 25 Qui ascendentes ex Aegypto venerunt in
terram Chanaan ad patrem suum Iacob 26 et nuntiaverunt ei dicentes:
Ioseph filius tuus vivit et ipse dominatur in omni terra Aegypti. Quo
audito, Iacob quasi de gravi somno evigilans tamen [u]non credebat
eis. 27 Illi e contra referebant omnem ordinem rei. Cumque vidisset
[v]plaustra et universa quae miserat, revixit spiritus eius 28 et ait:
Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius meus vivit: vadam et [x]videbo illum
antequam moriar.

46 Profectusque Israël cum omnibus quae habebat, venit ad [a]puteum iuramenti et, mactatis ibi victimis [b]Deo patris sui
Isaac, 2 audivit eum [c]per visionem noctis vocantem se et dicentem
sibi: Iacob, Iacob. Cui respondit: Ecce adsum. 3 Ait illi Deus: Ego
sum [d]fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Aegyptum,
quia [e]in gentem magnam faciam te ibi. 4 Ego descendam tecum illuc,
et [f]ego inde adducam te revertentem; [g]Ioseph quoque ponet manus
suas super oculos tuos.
5 Surrexit autem Iacob a puteo iuramenti; tuleruntque eum filii
cum parvulis et uxoribus suis in plaustris, [h]quae miserat Pharao ad
portandum senem 6 et omnia quae possederat in terra Chanaan; [i]venitque
in Aegyptum cum omni semine suo, 7 filii eius et nepotes,
filiae et cuncta simul progenies.
8 [j]Haec sunt autem nomina filiorum Israël, qui ingressi sunt in
Aegyptum, ipse cum liberis suis: [k]Primogenitus Ruben. 9 Filii Ruben,
Henoch et Phallu et Hesron et Charmi; 10 filii [l]Simeon Iamuel et
Iamin et Ahod et Iachin et Sohar et Saul filius Chanaanitidis; 11 filii
[m]Levi Gerson et Caath et Merari; 12 filii [n]Iuda Her et Onan et Sela
et Phares et Zara; mortui sunt autem [o]Her et Onan in terra Chanaan,
natique sunt filii [p]Phares Hesron et Hamul; 13 [q]filii Issachar Thola et
Phua et Iob et Semron; 14 filii Zabulon Sared et Elon et Iahelel:
15 [r]hi filii Liae, quos genuit in Mesopotamia Syriae cum Dina filia
sua: omnes animae filiorum eius et filiarum triginta tres. 16 [s]Filii Gad

8] RR. in fs. s. Joseph.
h cf. 2 Rg 15, 10; Est 4, 14; Am 3, 6.
i cf. Est 16, 11; 1 Mc 11, 32.
j vr. 26; cp. 41, 40-43.
9] v. vr. 13.
k cp. 46, 34; 47, 1, 4, 6, 27; 50, 8; Ex 8, 22. — cf. cp. 47, 11; Js 10, 41.
l cp. 47, 12; 50, 21.
m cf. cp. 42, 23.
13] v. vr. 4.
n Ac 7, 14.
18] v. vr. 8.
o cp. 47, 6.
p cf. cp. 27, 28; Nm 18, 12, 29.
q cp. 46, 5.
r cf. 4 Rg 5, 5, 22, 23.
s cf. cp. 43, 34.
t cf. cp. 42, 22.
26-28] R. in fr. 3 p. D. 3 Qdg.
u cf. Lc 24, 41; Ac 12, 14.
v vr. 19, 21; cp. 46, 5.
x cp. 46, 30.
a cp. 21, 32 (; 26, 23; 28, 10).
b cf. cp. 26. 24, 25; 28, 13; 31,
c cp. 15, 1; Jb 33, 14, 15. [42.
3, 4] R. in fs. Fugae D. N. in
d cp. 28, 13. [*Aegyp.*
e cp. 35, 11; 47, 27. — cf. cp. 12, 2; Ex 1, 7, 12; Dt 26, 5.
f cp. 15, 16; 28, 15; 48, 21; 50, 24; Ex 3, 8.
g cf. Tb 14, 15.
h cp. 45, 19, 21, 27.
i Js 24, 3; Jdt 5, 10; Ps 104, 23; Is 52, 4; Ac 7, 15
8-11] Ex 6, 14-16.
j Ex 1, 1-5.
k Nm 26, 5; 1 Par 5, 1-3.
l Ex 6, 15; 1 Par 4, 24.
m 1 Par 6, 1.
n cp. 38, 3, 4; 29, 30; 1 Par 2, 3;
o cp. 38, 3, 7, 10. [4, 21.
p 1 Par 2, 5.
q 1 Par 7, 1.
r v. cp. 29, 31-35; 17-21.
s Nm 26, 15-18.

ad eum veniens (46, 1-27) magno cum gaudio excipitur, ad Pharaonem introducitur et ab eo terra Gessen donatur (28-47 12). Denique Iosephum, qui interea quidquid Aegyptii haberent, Pharaoni

Sephion et Haggi et Suni et Esebon et Heri et Arodi et Areli; 17 [t]filii
Aser Iamne et Iesua et Iessui et Beria, Sara quoque soror eorum;
filii Beria Heber et Melchiel: 18 [u]hi filii Zelphae, [v]quam dedit Laban
Liae filiae suae; et hos genuit Iacob: sedecim animas. 19 [x]Filii Rachel
uxoris Iacob Ioseph et Beniamin; 20 [y]natique sunt Ioseph filii in terra
Aegypti, quos genuit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis [z]Heliopoleos,
Manasses et Ephraim; 21 [a]filii Beniamin Bela et Bechor et Asbel et
Gera et Naaman et Echi et Ros et Mophim et Ophim et Ared:
22 hi filii Rachel, quos genuit Iacob: omnes animae quattuordecim.
23 [b]Filii Dan Husim; 24 [c]filii Nephtali Iasiel et Guni et Ieser et Sallem;
25 [d]hi filii Balae, [e]quam dedit Laban Racheli filiae suae; et hos genuit
Iacob: omnes animae septem. 26 Cunctae animae, quae ingressae sunt
cum Iacob in Aegyptum, et egressae sunt de femore illius, absque
uxoribus filiorum eius, sexaginta sex; 27 filii autem Ioseph, qui nati
sunt ei in terra Aegypti, animae duae: [f]omnes animae domus Iacob,
quae ingressae sunt in Aegyptum, fuere septuaginta.
28 Misit autem Iudam ante se ad Ioseph, ut nuntiaret ei, et [g]occurreret in Gessen. 29 Quo cum pervenisset, iuncto Ioseph curru suo,
ascendit obviam patri suo ad eundem locum vidensque eum [h]irruit
super collum eius et inter amplexus flevit. 30 Dixitque pater ad Ioseph:
[i]Iam laetus moriar, quia vidi faciem tuam, et superstitem te relinquo.
31 At ille locutus est ad fratres suos, et ad omnem domum patris
sui: [j]Ascendam et nuntiabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres mei et
domus patris mei, qui erant in terra Chanaan, venerunt ad me 32 et
[l]sunt viri pastores ovium curamque habent alendorum gregum; pecora
sua et armenta et omnia, quae habere potuerunt, adduxerunt secum.
33 Cumque vocaverit vos et dixerit: Quod est opus vestrum? 34 respondebitis: Viri pastores sumus servi tui [m]ab infantia nostra usque in
praesens, et nos et patres nostri. Haec autem dicetis, ut habitare
possitis in [n]terra Gessen, quia [o]detestantur Aegyptii omnes pastores
ovium.

47 Ingressus ergo Ioseph [a]nuntiavit Pharaoni dicens: Pater meus
et fratres, oves eorum et armenta et cuncta quae possident venerunt de terra Chanaan; et ecce consistunt in [b]terra Gessen. 2 Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit [c]coram rege,
3 quos ille interrogavit: [d]Quid habetis operis? Responderunt: [e]Pastores
ovium sumus servi tui et nos et patres nostri. 4 [f]Ad peregrinandum
in terra tua venimus, quoniam non est herba gregibus servorum
tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan; petimusque ut esse
nos iubeas servos tuos in [g]terra Gessen.
5 Dixit itaque rex ad Ioseph: Pater tuus et fratres tui venerunt ad
te. 6 [h]Terra Aegypti in conspectu tuo est; [i]in optimo loco fac eos
habitare et trade eis terram Gessen. Quod si nosti in eis esse [j]viros
industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.
7 Post haec introduxit Ioseph patrem suum ad regem et statuit eum
coram eo, [l]qui benedicens illi 8 et interrogatus ab eo: Quot sunt dies
annorum vitae tuae? 9 Respondit: Dies [m]peregrinationis meae centum
triginta annorum sunt, [n]parvi et mali et non pervenerunt usque ad
[o]dies patrum meorum quibus peregrinati sunt, 10 et benedicto rege,
egressus est foras. 11 Ioseph vero patri et fratribus suis dedit possessionem in Aegypto in optimo terrae loco [p]Ramesses, ut [q]praeceperat Pharao, 12 et [r]alebat eos omnemque domum patris sui praebens
cibaria singulis.
13 In toto enim orbe panis deerat, et oppresserat fames terram
maxime Aegypti et Chanaan. 14 E quibus omnem pecuniam congregavit pro [s]venditione frumenti, et intulit eam in aerarium regis. 15 Cumque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Aegyptus ad Ioseph
dicens: Da nobis panes. [t]Quare morimur coram te, deficiente pecunia?
16 Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, et dabo vobis pro
eis cibos, si pretium non habetis. 17 Quae cum adduxissent, dedit eis
alimenta pro equis et ovibus et bobus et asinis sustentavitque eos
illo anno pro commutatione pecorum. 18 Venerunt quoque anno secundo et dixerunt ei: Non celabimus dominum nostrum quod, deficente pecunia, pecora simul defecerunt; nec clam te est quod absque

t 1 Par 7, 30.
u v. cp. 30, 10-13.
v cp. 29, 24.
x cp. 30, 23; 35, 18.
y cp. 41, 50-52.
z cp. 41, 45.
a v. Nm 26, 38-40; 1 Par 7, 6-12; 8, 1.
b Nm 26, 42; 1 Par 7, 12.
c Nm 26, 48; 1 Par 7, 13.
d cp. 30, 5-8.
e cp. 29, 29.
f Ex 1, 5; Dt 10, 22. — cf. Ac 7, 14.
g v. cp. 45, 10.
29] * *cf. Catech. R. III 5, 10.*
h cf. cp. 45, 14.
30] *R. in fs. s. Ioseph.*
i cp. 45, 28. — cf. Lc 2, 29, 30.
j cp. 47, 1.
l cp. 47, 3.
m cp. 37, 12.
n vr. 28.
o cp. 43, 32; Ex 8, 26.
a cp. 46, 31.
b cp. 45, 10.
c Ac 7, 13.
d cp. 46, 33.
e cp. 46, 32, 34.
f cp. 15, 13; Dt 26, 5.
g cp. 46, 34.
h cf. cp. 20, 15.
i cp. 45, 18.
j Ex 18, 21, 25.
l vr. 10.
m 1 Par 29, 15; Ps 38, 13; 118, 19, 54; Heb 11, 9, 13.
n Jb 14, 1. — cf. Ps 38, 6, 7; 89, 10; Sap 2, 1; Jc 4, 15.
o cp. 11, 32; 25, 7; 35, 28.
p Ex 1, 11; 12, 37. — cf. cp. 45, 10.
q vr. 6.
r cp. 45, 11; 50, 21.
s cp. 41, 56.
t vr. 19.

tribuendum curaverat (13-26), septendecim annis post ad se advocat, obtestatur de sepultura (27-31), eiusdemque filiis benedicens Ephraim natu minorem Manasse primogenito anteponit (48, 1-20),

corporibus et terra nihil habeamus. **19** Cur ergo moriemur te vidente?
Et [u]nos et terra nostra tui erimus: eme nos in servitutem regiam, et
praebe semina, ne, pereunte cultore, redigatur terra in solitudinem.
20 Emit igitur Ioseph omnem terram Aegypti, vendentibus singulis
possessiones suas prae magnitudine famis. Subiecitque eam Pharaoni
21 et cunctos populos eius, a novissimis terminis Aegypti usque ad
extremos fines eius, **22** [v]praeter terram sacerdotum, quae a rege tradita
fuerat eis; quibus et statuta cibaria ex horreis publicis praebebantur,
et idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. **23** Dixit ergo
Ioseph ad populos: En, ut cernitis, et vos et terram vestram Pharao
possidet: accipite semina et serite agros, **24** ut fruges habere possitis.
[x]Quintam partem regi dabitis; quattuor reliquas permitto vobis in
sementem et in cibum familiis et liberis vestris. **25** Qui responderunt:
Salus nostra in manu tua est; [y]respiciat nos tantum dominus noster,
et laeti serviemus regi. **26** Ex eo tempore usque in praesentem diem,
in universa terra Aegypti regibus quinta pars solvitur, et factum est
quasi in legem absque [z]terra sacerdotali, quae libera ab hac condicione fuit.

27 [a]Habitavit ergo Israël in Aegypto, id est in terra Gessen, et possedit eam, [b]auctusque est et [c]multiplicatus nimis.

28 Et vixit in ea decem et septem annis; [d]factique sunt omnes dies
vitae illius centum quadraginta septem annorum. **29** [e]Cumque appropinquare cerneret diem mortis suae, vocavit filium suum Ioseph et
dixit ad eum: [f]Si inveni gratiam in conspectu tuo [g]pone manum
tuam sub femore meo et facies mihi misericordiam et veritatem, ut
[h]non sepelias me in Aegypto; **30** sed [i]dormiam cum patribus meis, et
[j]auferas me de terra hac condasque in [k]sepulcro maiorum meorum.
Cui respondit Ioseph: Ego faciam quod iussisti. **31** Et ille, Iura
ergo, inquit, mihi. Quo iurante, [l]adoravit Israël Deum conversus
ad lectuli caput.

48 His ita transactis, nuntiatum est Ioseph quod aegrotaret pater
suus; qui, adsumptis duobus filiis Manasse et Ephraim, ire perrexit. **2** Dictumque est seni: Ecce filius tuus Ioseph venit ad te. Qui
confortatus sedit in lectulo, **3** et ingresso ad se ait: [a]Deus omnipotens
[b]apparuit mihi in Luza, quae est in terra Chanaan, benedixitque
mihi, **4** et ait: Ego [c]te augebo et multiplicabo, et faciam te in turbas
populorum; daboque tibi terram hanc et semini tuo post te in possessionem sempiternam. **5** [d]Duo ergo filii tui, qui nati sunt tibi in terra
Aegypti, antequam huc venirem ad te, [e]mei erunt: Ephraim et Manasses sicut Ruben et Simeon reputabuntur mihi. **6** Reliquos autem,
quos genueris post eos, tui erunt, et nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis. **7** Mihi enim, quando veniebam de Mesopotamia, [f]mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere;
eratque vernum tempus, et ingrediebar Ephratam, et sepelivi eam
iuxta viam Ephratae, quae alio nomine appellatur Bethlehem. **8** Videns
autem filios eius dixit ad eum: Qui sunt isti? **9** Respondit: [g]Filii mei
sunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad
me, ut [h]benedicam illis.

10 [i]Oculi enim Israël caligabant prae nimia senectute, et clare videre
non poterat. Applicitosque ad se [j]deosculatus et circumplexus eos
11 dixit ad filium suum: [k]Non sum fraudatus adspectu tuo, [l]insuper
ostendit mihi Deus semen tuum. **12** Cumque tulisset eos Ioseph de
gremio patris, adoravit pronus in terram **13** et posuit Ephraim ad
dexteram suam, id est ad sinistram Israël; Manassen vero in sinistra
sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad eum; **14** [m]qui
extendens manum dexteram posuit super caput Ephraim minoris fratris,
sinistram autem super caput Manasse, qui maior natu erat, [n]commutans manus. **15** [o]Benedixitque Iacob filiis Ioseph et ait: Deus, [p]in
cuius conspectu ambulaverunt patres mei Abraham et Isaac; Deus,
[q]qui pascit me ab adulescentia mea usque in praesentem diem; **16** [r]angelus, qui [s]eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis, et [t]invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum
Abraham et Isaac; et [u]crescant in multitudinem super terram. **17** Videns autem Ioseph, quod [v]posuisset pater suus dexteram manum

u cf. 2 Es 5, 2, 3.
v vr. 26. — cf. 1 Es 7, 24.
x cp. 41, 34.
25] v. cp. 41, 55.
y v. cp. 33, 15.
z vr. 22.
a v. cp. 45, 10.
b cp. 46, 3.
c cp. 46, 3; Ex 1, 7, 12.
d cf. vr. 9.
e Dt 31, 14; 3 Rg 2, 1.
f v. cp. 33, 15.
g cp. 24, 2, 9.
h cp. 24, 49.
i cf. cp. 25, 9; 2 Rg 19, 37.
j cf. cp. 50, 24.
k cp. 23, 17-19; 49, 29-32; 50, 5, 13.
l cp. 48, 2; 3 Rg 1, 47. — cf. Heb 11, 21.
a v. cp. 17, 1.
b cp. 28, 13, 19; 35, 6, 9.
3] v. cp. 13, 13.
c cp. 35, 11, 12. — cf. cp. 17, 8.
d cp. 41, 50, 51; 46, 20.
e Js 13, 7, 29; 14, 4; 17, 17.
f v. cp. 35, 16-19.
g cf. cp. 33, 5.
h cp. 49, 25, 26; Heb 11, 21. —
i cf cp. 27, 1. [cf. cp. 27, 4.
j cp. 27, 27.
11] v. cp. 46, 30.
k cf. cp. 37, 33; 45, 26.
l cf. Ps 127, 6.
m vr. 17.
n vr. 19.
o Heb 11, 21.
p cp. 17, 1; 24, 40.
*15, 16] *Catech. R. III 2, 10; IV 9, 4. — v. vr. 11; cp. 32, 6.*
q cf. ps 22, 1, 2.
r cf. cp. 31, 29; 32, 1; Mt 18, 10.
s Is 44, 22, 23; 49, 7; 63, 9. — cf. 2 Rg 4, 9; Ps 33, 23, 120, [7.
t Am 9, 12; Ac 15, 17.
u cf. Nm 26, 34, 37.
v vr. 14.

super caput Ephraim, graviter accepit et apprehensam manum patris
levare conatus est de capite Ephraim et transferre super caput Ma-
nasse 18 dixitque ad patrem: Non ita convenit, pater: quia hic est
primogenitus; pone dexteram tuam super caput eius. 19 Qui renuens
ait: Scio, fili mi, scio; [x]et iste quidem erit in populos et multipli-
cabitur, sed frater eius minor maior erit illo, et semen illius crescet
in gentes. 30 Benedixitque eis in tempore illo dicens: In te benedicetur
Israël atque dicetur: [y]Faciat tibi Deus sicut Ephraim et sicut Ma-
nasse. Constituitque Ephraim ante Manassen. 21 Et ait ad Ioseph filium
suum: En ego morior, et [z]erit Deus vobiscum reducetque vos ad
terram patrum vestrorum. 22 Do tibi [a]partem unam extra fratres tuos,
quam tuli de manu [b]Amorrhaei in gladio et arcu meo.

49 Vocavit autem Iacob filios suos et ait eis: [a]Congregamini, ut
adnuntiem quae ventura sunt vobis [b]in diebus novissimis.

2 Congregamini et audite, filii Iacob,
audite Israël patrem vestrum.

3 Ruben [c]primogenitus meus,
tu fortitudo mea et principium doloris mei;
[d]prior in donis, maior in imperio,
4 effusus es sicut aqua, [e]non crescas,
quia [f]ascendisti cubile patris tui
et maculasti stratum eius.

5 [g]Simeon et Levi fratres,
vasa [h]iniquitatis bellantia:
6 [i]in consilium eorum non veniat anima mea,
et in [j]coetu illorum non sit [k]gloria mea;
quia [l]in furore suo occiderunt virum,
et in voluntate sua suffoderunt murum.
7 Maledictus furor eorum, quia pertinax;
et indignatio eorum, quia dura.
[m]Dividam eos in Iacob,
et dispergam eos in Israël.

8 [n]Iuda, te laudabunt fratres tui,
[o]manus tua in cervicibus inimicorum tuorum,
[p]adorabunt te filii patris tui.
9 [q]Catulus leonis Iuda.
Ad praedam, fili mi, ascendisti.
[r]requiescens accubuisti ut leo
et quasi leaena: quis suscitabit eum?
10 [s]Non auferetur sceptrum de Iuda
et dux [t]de femore eius,
donec veniat qui [u]mittendus est;
et [v]ipse erit exspectatio gentium.
11 Ligans ad vineam pullum suum
et ad vitem, o fili mi, asinam suam.
Lavabit in vino stolam suam
et in [x]sanguine uvae pallium suum.
12 Pulchriores sunt oculi eius vino
et dentes eius lacte candidiores.

13 [y]Zabulon in [z]litore maris habitabit
et in statione navium pertingens usque ad Sidonem.

14 Issachar asinus fortis accubans inter [a]terminos,
15 vidit requiem quod esset bona
et terram quod optima
et supposuit umerum suum ad portandum
[b]factusque est tributis serviens.

16 Dan [c]iudicabit populum suum
sicut et alia tribus in Israël.
17 [d]Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita,
mordens ungulas equi, ut cadat ascensor eius retro.
18 [e]Salutare tuum, exspectabo, Domine.

x Nm 1, 33-35; 2, 19, 21; Dt 33, 17.
y cf. Rt 4, 11, 12.
z cp. 46, 4; 50, 24; Ex 33, 16; Nm 14, 9; Dt 20, 1, 3, 4; 31, 6, 8; Js 1, 5; Jd 1, 22; 2 Par 13, 12; 15, 2; 20, 17; Ps 45, 8, 12 etc.
a cf. Js 16, 1. — v. Js 24, 32;
b cf. Js 24, 8.
[Jo 4, 5.
1-27] Dt 33, 6-25.
a 1 Par 28, 8; Tb 14, 5; Am 3, 7; 1 Mc 2, 49.
b Nm 24, 14; Dt 4, 30; 31, 29; Is 2, 2; Jr 23, 20; Dn 2, 28; 10, 4; Os 3, 5.
c cp. 29, 32.
d cf. Dt 21, 17.
e Dt 33, 6.
f cp. 35, 22; 1 Par 5, 1. — v. Dt 27, 20.
g cp. 29, 33, 34.
h cp. 34 ,25, 26.
i cf. Pro 1, 15, 16.
j cf. Ps 25, 4; Eph 5, 11.
k cf. Ps 29, 13; 56, 9.
l cp. 34 ,25.
m Js 19 ,1-9; 21, 1-42; 1 Par 4, 24-39. — v. Nm 3, 5-13.
n cp. 29, 35. — cf. cp. 27, 29.
o cf. Ps 17, 38-41.
p 1 Par 5, 2. — cf. Nm 10, 14; Jd 1, 1, 2.
q Ap 5, 5. — cf. Os 5, 14.
r cf. Nm 23, 24; 24, 9.
10] Cp. in frr. Adv. ad vsp. — R. in D. 4 Adv. etc. — cf. Ant. « O Emm. » (23 Dec.).
s Nm 24, 17; 1 Par 28, 4; Zc 10, 11; Mt 2, 6; Jo 1, 45.
t cf. Gn 15, 4.
u Is 11, 1; Ez 21, 27; Dn 9, 25; Mt 21, 9; Heb 7, 14.
v Is 11, 10; 42, 4; 49, 6 ss.; 55, 5; 60, 1-5; Ag 2, 7, 8; Lc 2, 30-32.
x Dt 32, 14; 4 Rg 18, 32.
12] v. vr. 10.
y Js 19, 10-16.
z cf. Dt. 1, 7; Js 9, 1; Jd 5, 17.
a Jd 5, 16 .
b Js 16, 10. — cf. Pro 12, 24.
c cp. 30, 6; Jd 13, 2, 25.
' Jd 18, 27.
e Ps 24, 5; 118, 166, 174; Is 25, 9; Mic 7, 7; Hab 2, 3. — cf. Lc 2, 25.

(49, 1-27), mortem oppetit (28-32), sollemni funere effertur et cum patribus suis sepelitur (50, 1-13). Tandem ipse Ioseph fratres hortatus ut redituri in Chanaan ipsius ossa deferant, moritur (14-25).

19 [f]Gad accinctus proeliabitur ante eum
et ipse accingetur retrorsum.
20 [g]Aser, pinguis panis eius,
et praebebit delicias regibus.
21 [h]Nephthali cervus emissus
et dans eloquia pulchritudinis.
22 [i]Filius accrescens Ioseph, filius accrescens et decorus [adspectu;
filiae discurrerunt super murum.
23 Sed [j]exasperaverunt eum, et iurgati sunt,
inviderunt que illi habentes iacula.
24 [k]Sedit in forti arcus eius,
et dissoluta sunt vincula bracchiorum et manuum illius
per manus [l]potentis Iacob;
inde [m]pastor egressus est, [n]lapis Israël.
25 [o]Deus patris tui erit adiutor tuus,
et [p] Omnipotens benedicet tibi benedictionibus caeli [desuper,
benedictionibus abyssi iacentis deorsum,
benedictionibus uberum et vulvae.
26 [q]Benedictiones patris tui confortatae sunt
benedictionibus patrum eius,
donec veniret desiderium collium aeternorum:
fiant in capite Ioseph et in vertice nazaraei inter fratres [suos.
27 [r]Beniamin lupus rapax mane comedet praedam
et vespere [s]dividet spolia.

28 [t]Omnes hi in tribubus Israël duodecim. Haec locutus est eis
pater suus, benedixitque singulis benedictionibus propriis.
29 Et praecepit eis dicens: Ego [u]congregor ad populum meum; [v]se-
pelite me cum patribus meis in [x]spelunca duplici, quae est in agro
Ephron hethaei 30 contra Mambre in terra Chanaan, [y]quam emit
Abraham cum agro ab Ephron hethaeo in possessionem sepulcri.
31 Ibi sepelierunt [z]eum et [a]Saram uxorem eius, ibi sepultus est [b]Isaac
cum Rebecca coniuge sua, ibi et Lia condita iacet. 32 Finitisque
mandatis, quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum,
et obiit; [c]appositusque est ad populum suum.

50 Quod cernens Ioseph ruit super faciem patris flens et deosculans
eum. 2 Praecepitque servis suis medicis ut [a]aromatibus condirent
patrem; 3 quibus iussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste
quippe mos erat cadaverum conditorum. [b]Flevitque eum Aegyptus
septuaginta diebus. 4 Et, expleto planctus tempore, locutus est Ioseph
ad familiam Pharaonis: [c]Si inveni gratiam in conspectu vestro, lo-
quimini in auribus Pharaonis: 5 eo quod [d]pater meus adiuraverit me
dicens: En morior: in sepulcro meo, quod [e]fodi mihi in terra Chanaan,
sepelies me. Ascendam igitur et sepeliam patrem meum ac revertar.
6 Dixitque ei Pharao: Ascende et sepeli patrem tuum, sicut adiuratus
es. 7 Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis
cunctique maiores natu terrae Aegypti, 8 domus Ioseph cum fratribus
suis, absque parvulis et gregibus atque armentis, quae dereliquerant
in [f]terra Gessen. 9 Habuit quoque in comitatu currus et equites; et
facta est turba non modica. 10 Veneruntque ad aream Atad, quae sita
est trans Iordanem; ubi [g]celebrantes exsequias [h]planctu magno atque
vehementi impleverunt septem dies. 11 Quod cum vidissent habitatores
terrae Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Aegyptiis. Et
idcirco vocatum est nomen loci illius planctus Aegypti. 12 Fe-
cerunt ergo filii Iacob, sicut [i]praeceperat eis; 13 et portantes eum
in terram Chanaan [j]sepelierunt eum in spelunca duplici, [k]quam
emerat Abraham cum agro in possessionem sepulcri ab Ephron
hethaeo contra faciem Mambre.
14 Reversusque est Ioseph in Aegyptum cum fratribus suis et omni
comitatu, sepulto patre. 15 Quo mortuo, [l]timentes fratres eius et mutuo
colloquentes: [m]Ne forte memor sit iniuriae, quam passus est et reddat
nobis omne malum quod fecimus, 16 mandaverunt ei dicentes: Pater
tuus praecepit nobis antequam moreretur, 17 ut haec tibi verbis illius

f cf. 1 Par 5, 18-22.

20] *Ant. in fs. Corp. Chr. — cf. [Ps 62, 6, 12.*
g Js 19, 24-31.

h Jd 4, 6-10.

22-26] *L. et Cpp. in fs. s. Joseph.*
i Js 17, 14, 18; 1 Par 5, 1; Ps 79, 9.
j cp. 37, 24, 28; 39, 20.

k cf. Jb 29, 20.

l v. Js, 24; 60, 16.
m Ps 79, 1.
n Is 28, 16; Eph 2, 20; 1 Pt 2, 4. — cf. Dt 32, 4.
o cp. 35, 3; 50, 17.
p cp. 17, 1; 35, 11.

q Hab 3, 6.

r cf. Jd 20, 21, 25; Ez 22, 27.
s Zc 14, 1. — cf. Ez 39, 10.

t Ecli 44, 26.

u vr. 33; cp. 25, 8, 17.
v cp. 47, 30.
x cp. 50, 13. — cf. cp. 23, 9.
y v. cp. 23, 16-18.
z cp. 25, 9.
a cp. 23, 19.
b cp. 35, 29.

c vr. 29.

a vr. 25. — cf. 2 Par 16, 14; Mt 26, 12; Mr 16, 1; Lc 23, 56; Jo 19, 39, 40.
b cf. vr. 10; Nm 20, 29; Dt 34, 8; Jdt 16, 29; Jb 2, 13; Ecli 22, 13.
c cf. cp. 33, 15.
d cp. 47, 29, 30.
e 2 Par 16, 14; Is 22, 16; Mt 27, 60.

f v. cp. 45, 10.

g cf. 1 Rg 31, 13; Jdt 16, 29; Ecli 22, 13; Ez 3, 15; Ac 8, 2.
h cf. 2 Rg 1, 17; Ac 8, 2.

i cp. 49, 29, 30.
j cf. Ac 7, 16.
k cp. 23, 16.

l cf. Jb 15, 21, 22. — v. cp. 45, 3.
m cf. 3 Rg 2, 5-8.

diceremus: [n]Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum et peccati atque malitiae, quam exercuerunt in te. Nos quoque oramus ut servis [o]Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis, flevit Ioseph.
18 Veneruntque ad eum fratres sui, et [p]proni adorantes in terram dixerunt: Servi tui sumus.
19 Quibus ille respondit: Nolite timere; [q]num Dei possumus resistere voluntati?
20 Vos cogitastis de me malum, sed [r]Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me sicut impraesentiarum cernitis, et salvos faceret multos populos.
21 Nolite timere: ego [s]pascam vos et parvulos vestros. Consolatusque est eos, et [t]blande ac leniter est locutus.
22 Et habitavit in Aegypto cum omni domo patris sui vixitque centum decem annis et [u]vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem. [v]Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in [x]genibus Ioseph.
23 Quibus transactis, locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus [y]visitabit vos, et ascendere vos faciet de terra ista ad terram [z]quam iuravit Abraham, Isaac et Iacob.
24 Cumque adiurasset eos atque dixisset: [a]Deus visitabit vos: asportate ossa mea vobiscum de loco isto,
25 mortuus est, expletis centum decem vitae suae annis. Et [b]conditus aromatibus repositus est in [c]loculo in Aegypto.

n cf. Pro 28, 13.
o cp. 49, 25.
p cf. cp. 37, 7, 10.
q cp. 30, 2; 2 Par 20, 6; Est 13, 8; Rm 9, 19. — cf. 4 Rg 5, 7.
20] v. cp. 45, 8.
r cp. 45, 5, 7. - cf. Is 28, 28, 29.
s cp. 45, 11; 47, 12. - cf. Mt 5, 44.
t cp. 34, 3.
u cf. Tb 9, 11; Jb 42, 16; Ps 127, 6.
v Nm 32, 39; 1 Par 7, 14, 15.
x cf. cp. 30, 3; Jb 3, 12.
y cp. 15, 14; 46, 4; 48, 21; Ex 3, 16, 17. — cf. Heb 11, 12.
z cp. 51, 18; 26, 3; 35, 12 etc.
a (all) Ex 13, 19. — Js 24, 32.
b vr. 2. — cf. Ecli 49, 18.
c cf. Js 24, 32.

LIBER EXODUS

HEBRAICE " VEELLE SEMOTH "

HAEC sunt [a]nomina filiorum Israël qui ingressi sunt in Aegyptum cum Iacob: singuli cum domibus suis introierunt:
2 Ruben, Simeon, Levi, Iudas,
3 Issachar, Zabulon et Beniamin,
4 Dan et Nephthali, Gad et Aser.
5 Erant igitur omnes animae eorum, qui egressi sunt de femore Iacob, [b]septuaginta; Ioseph autem in Aegypto erat.
6 [c]Quo mortuo et universis fratribus eius omnique cognatione illa,
7 [d]filii Israël creverunt et [e]quasi germinantes multiplicati sunt ac roborati nimis impleverunt terram.
8 [f]Surrexit interea rex novus super Aegyptum, qui ignorabat Ioseph;
9 et ait ad populum suum: Ecce [g]populus filiorum Israël multus et fortior nobis est:
10 [h]venite, [i]sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur et, si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis egrediatur de terra.
11 Praeposuit itaque eis magistros operum, ut [j]adfligerent eos [k]oneribus: aedificaveruntque urbes tabernaculorum Pharaoni, Phithom et [l]Ramesses.
12 Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur et crescebant.
13 Oderantque filios Israël Aegyptii, et adfligebant illudentes eis;
14 atque ad [m]amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti et lateris omnique famulatu, quo in terrae operibus premebantur.
15 Dixit autem rex Aegypti obstetricibus Hebraeorum, quarum una vocabatur Sephora, altera Phua,
16 praecipiens eis: Quando obstetricabitis Hebraeas, et partus tempus advenerit, si masculus fuerit, interficite eum; si femina, reservate.
17 [n]Timuerunt autem obstetrices Deum et [o]non fecerunt iuxta praeceptum regis Aegypti, sed conservabant mares.
18 Quibus ad se accersitis rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut pueros servaretis?
19 Quae responderunt: Non sunt hebraeae sicut aegyptiae mulieres; ipsae enim obstetricandi habent scientiam et, priusquam veniamus ad eas, pariunt.
20 [p]Bene ergo fecit Deus obstetricibus: et crevit populus confortatusque est nimis.
21 Et, quia timuerunt obstetrices Deum, [q]aedificavit eis domos.

a Gn 35, 23-26; 46, 8-26.
b Gn 46, 27; Dt 10, 22.
c Gn 50, 25.
d Gn 47, 27; Dt 26, 5; Ps 104, 24; Ac 7, 17. — cf. Gn 46, 3.
e cf. Ez 16, 7.
f (all) Ac 7, 18.
g Ps 104, 24-26; Ac 7, 19.
h Ps 82, 3-5. — cf. Sap. 2, 10-[20.
i Pro 21, 30.
j cp. 3, 7; Gn 15, 13; Dt 26, 6.
k cp. 2, 11; 5, 4, 5; 6, 6, 7; Ps 80, 7.
l cp. 12, 37; Gn 47, 11.
m cp. 2, 23; 6, 9; Nm 20, 15; Ac 7, 19, 34.
n Pro 16, 6.
o cf. Dn 3, 16-18; 2 Mc 7, 30; Ac 5, 29.
p cf. Pro 11, 18; Ec 8, 12; Heb 6, 10.
*21] * cf. Catech. R. III 10, 14.*
q cf. Rt 4, 11; 1 Rg 2, 35; 2 Rg 7, 11, 27; 3 Rg 2, 24; 11, 38; Ps 126, 1.

Moyses vero e flumine a filia Pharaonis eripitur et in filium adoptatur (2, 1-10); at, post tempus, cum Aegyptium quendam occidisset, fugit et versatur in Madian (11-22). Ingemiscentes filios Israël Deus

22 Praecepit ergo Pharao omni populo suo dicens: [r]Quidquid mascu-
lini sexus natum fuerit in [s]flumen proicite, quidquid feminini reservate.
2 Egressus est post haec vir de domo Levi et [a]accepit uxorem
stirpis suae; 2 quae concepit et peperit filium et [b]videns eum
elegantem abscondit tribus mensibus. 3 Cumque iam celare non posset,
sumpsit [c]fiscellam scirpeam, et linivit eam bitumine ac pice posuitque
intus infantulum et [d]exposuit eum [e]in carecto ripae fluminis, 4 stante
procul [f]sorore eius et considerante eventum rei. 5 Ecce autem de-
scendebat filia Pharaonis ut lavaretur in flumine, et puellae eius
gradiebantur per crepidinem alvei. Quae, cum vidisset fiscellam in
[g]papyrione, misit unam e famulabus suis et allatam 6 aperiens cer-
nensque in ea parvulum vagientem miserta eius ait: De infantibus
Hebraeorum est hic. 7 Cui soror pueri, Vis, inquit, ut vadam, et
vocem tibi mulierem hebraeam, quae nutrire possit infantulum? 8 Re-
spondit: Vade. Perrexit puella, et vocavit matrem suam. 9 Ad quam
locuta filia Pharaonis, Accipe, ait, puerum istum et nutri mihi; ego
dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier et nutrivit puerum adul-
tumque tradidit filiae Pharaonis. 10 Quem [h]illa adoptavit in locum
filii vocavitque nomen eius Moyses dicens: Quia [i]de aqua tuli eum.
11 In diebus illis, postquam creverat, Moyses [j]egressus est ad fratres
suos viditque [k]adflictionem eorum et virum aegyptium percutientem
quendam de hebraeis fratribus suis. 12 Cumque circumspexisset huc
atque illuc et nullum adesse vidisset, [j]percussum Aegyptium abscondit
sabulo. 13 Et [l]egressus die altero conspexit duos Hebraeos rixantes;
dixitque ei qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum?
14 Qui respondit: [m]Quis te constituit principem et iudicem super nos?
[n]Num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Aegyptium? Timuit
Moyses et ait: Quomodo palam factum est verbum istud? 15 Audi-
vitque Pharao sermonem hunc et quaerebat occidere Moysen; [o]qui
fugiens de conspectu eius moratus est in terra Madian, et [p]sedit iuxta
puteum. 16 Erant autem [q]sacerdoti Madian septem filiae, [r]quae venerunt
ad hauriendam aquam, et impletis canalibus adaquare cupiebant greges
patris sui. 17 Supervenere pastores et eiecerunt eas; surrexitque Moyses
et, defensis puellis, [s]adaquavit oves earum. 18 Quae cum revertissent
ad [t]Raguel patrem suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis solito?
19 Responderunt: Vir aegyptius liberavit nos de manu pastorum;
insuper et hausit aquam nobiscum potumque dedit ovibus. 20 At ille,
Ubi est? inquit. Quare dimisistis hominem? Vocate eum ut [u]comedat
panem.
21 Iuravit ergo Moyses quod habitaret cum eo [v]accepitque Se-
phoram filiam eius uxorem; 22 quae peperit ei filium, quem vocavit
[x]Gersam dicens: [y]Advena fui in terra aliena. Alterum vero peperit,
quem vocavit Eliezer dicens: Deus enim patris mei adiutor meus
eripuit me de manu Pharaonis.
23 [z]Post multum vero temporis mortuus est rex Aegypti, et [a]inge-
miscentes filii Israël propter opera vociferati sunt, [b]ascenditque
clamor eorum ad Deum ab operibus. 24 Et [c]audivit gemitum eorum,
ac [d]recordatus est foederis, [e]quod pepigit cum Abraham, Isaac et
Iacob; 25 et [f]respexit Dominus filios Israël, et [g]cognovit eos.
3 Moyses autem pascebat oves Iethro soceri sui sacerdotis Madian;
cumque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad [a]montem
Dei Horeb. 2 [b]Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio
rubi; et videbat quod rubus arderet et non combureretur. 3 Dixit
ergo Moyses: Vadam et videbo visionem hanc magnam; quare non
comburatur rubus. 4 Cernens autem Dominus quod pergeret ad vi-
dendum, [c]vocavit eum de medio rubi et ait: Moyses, Moyses. Qui
respondit: Adsum. 5 At ille, Ne appropies, inquit, huc; [d]solve cal-
ceamentum de pedibus tuis; [e]locus enim, in quo stas, terra sancta
est. 6 Et ait: [f]Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac
et Deus Iacob. Abscondit Moyses faciem suam; [g]non enim audebat
adspicere contra Deum.
7 Cui ait Dominus: [h]Vidi adflictionem populi mei in Aegypto et
[i]clamorem eius audivi, propter duritiam [j]eorum qui praesunt operibus,
8 et sciens dolorem eius [k]descendi ut liberem eum de manibus Ae-

r Ac 7, 19.
s Gn 41, 1.
a cp. 6, 20; Nm 26, 59.
b Ac 7, 20; Heb 11, 23.
c Jb 8, 11. — cf. Is 18, 2.
d Sap 18, 5.
e vr. 5; Is 19, 6.
f cp. 15, 20; Nm 26, 59.
g cf. vr. 3.
h Ac 7, 21. — cf. Heb 11, 24.
i 2 Rg 22, 17; Ps 17, 17.
j Ac 7, 23, 24; Heb 11, 24-26.
k v. cp. 1, 11.
l Ac 7, 22-28.
m Ac 7, 35. — cf. Mt 21, 13; [Lc 12, 14.
n cf. Tb 3, 10.
o Ac 7, 29; Heb 11, 27.
p Gn 24, 11; 29, 2.
q cp. 3, 1.
r Gn 24, 11; 29, 10; 1 Rg 9, 11.
s cf. Gn 29, 10.
t Nm 10, 29. — cf. cp. 3, 1; 4, 18; 18, 1, 5; 9, 12.
u Gn 31, 54; 43, 25.
v cp. 4, 25; 18, 2, 3; 1 Par 23, 15.
x cp. 18, 3; Jd 18, 30.
y Ac 7, 29. — cf. Heb 11, 13, 14.
z cf. cp. 7, 7; Ac 7, 23, 30.
a cf. Dt 26, 7.
b cp. 3, 7, 9; Gn 18, 20; Dt 24, [15; Jc 5, 4.
c v. cp. 6, 5.
d Ps 104, 8; 105, 45; Lc 1, 72.
e Gn 15, 18; 26, 3; 28, 13, 14; 46, 4.
f cp. 3, 7; 4, 31. — cf. Lc 1, 25.
g cf. cp. 3, 16.

1-15] LL. in D. 3 Qdg.
*2] * Catech. R. I 4, 10.*
2, 3] R. in Js. spin. Cor.
a cp. 4, 27; 18, 5; 24, 13; Nm [10, 33; 3 Rg 19, 8.
b Dt 33, 16.
2-8] Ac 7, 30-35.
c cf. cp. 19, 3.
d Js 5, 16. — cf. cp. 19, 12; Ec [5, 1.
e cf. Gn 28, 17.
f (all) Mt 22, 32; Mr 12, 26 — cp. 4, 5; Gn 28, 13; 3 Rg 18, 36. — cf. Lc 20, 37.
g cf. 3 Rg 19, 13; Is 6, 2, 5.
h cp. 2, 23-25; 2 Es 9, 9; Ps [105, 44.
i cp. 2, 23.
j cp. 5, 13, 14.
8] v. vr. cp. 32, 11 etc.
k Gn 11, 5, 7; 18, 21.

tandem exaudiens (23-25) Moysem de rubo incombusto iubet ut eos educat (3, 1-10), quid suum nomen sit revelat (11-14), edocet de munere implendo, suaque virtute instruit (15-4, 9). Quare, adnuente

gyptiorum, et [l]educam de terra illa in [m]terram bonam et spatiosam,
in terram [n]quae fluit lacte et melle, ad [o]loca Chananaei et Hethaei
et Amorrhaei et Pherezaei et Hevaei et Iebusaei. 9 Clamor ergo fi-
liorum Israël venit ad me, vidique [p]adflictionem eorum, qua ab Ae-
gyptiis opprimuntur. 10 Sed veni, et [q]mittam te ad Pharaonem, ut
educas populum meum, filios Israël de Aegypto.
11 Dixitque Moyses ad Deum: [r]Quis sum ego ut vadam ad Pha-
raonem et educam filios Israël de Aegypto? 12 Qui dixit ei: [s]Ego
ero tecum, et hoc habebis signum, quod miserim te: Cum eduxeris
populum meum de Aegypto, [t]immolabis Deo super montem istum.
13 Ait Moyses ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Israël, et dicam
eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod
est nomen eius? quid dicam eis? 14 Dixit Deus ad Moysen: Ego sum
[u]qui sum. Ait: Sic dices filiis Israël: [v]Qui est misit me ad vos.
15 Dixitque iterum Deus ad Moysen: Haec dices filiis Israël: Dominus
Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Iacob
misit me ad vos: [x]hoc nomen mihi est in aeternum, et hoc [y]memo-
riale meum in generationem et generationem. 16 Vade et [z]congrega
[a]seniores Israël, et dices ad eos: Dominus Deus patrum vestrorum
apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Iacob dicens:
[b]Visitans visitavi vos, et vidi omnia quae acciderunt vobis in Aegypto;
17 et dixi ut educam vos de adflictione Aegypti in terram Chananaei
et Hethaei et Amorrhaei et Pherezaei et Hevaei et Iebusaei, ad ter-
ram fluentem lacte et melle. 18 [c]Et audient vocem tuam; [d]ingredie-
risque tu et seniores Israël ad regem Aegypti et dices ad eum: Do-
minus Deus Hebraeorum vocavit nos: ibimus viam trium dierum in so-
litudinem, ut immolemus Domino Deo nostro. 19 Sed ego scio quod [e]non
dimittet vos rex Aegypti, ut eatis, nisi per [f]manum validam. 20 [g]Exten-
dam enim manum meam et percutiam Aegyptum in [h]cunctis mira-
bilibus meis, quae facturus sum in medio eorum; [i]post haec dimittet
vos. 21 [j]Daboque gratiam populo huic coram Aegyptiis; et, cum egre-
diemini, non exibitis vacui; 22 sed [k]postulabit mulier a vicina sua et
ab hospita sua [l]vasa argentea et aurea ac vestes, ponetisque eas
super filios et filias vestras, et [m]spoliabitis Aegyptum.
4 Respondens Moyses ait: Non credent mihi neque audient vocem
meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus.
2 Dixit ergo ad eum: Quid est quod tenes in manu tua? Respondit:
[a]Virga. 3 Dixitque Dominus: Proice eam in terram. [b]Proiecit, et
versa est in colubrum, ita ut fugeret Moyses. 4 Dixitque Dominus.
Extende manum tuam et apprehende caudam eius. Extendit et
tenuit, versaque est in virgam. 5 [c]Ut credant, inquit, quod apparuerit
tibi Dominus [d]Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac et
Deus Iacob.
6 Dixitque Dominus rursum: Mitte manum tuam in sinum tuum.
Quam, cum misisset in sinum, protulit [e]leprosam instar nivis. 7 Re-
trahe, ait, manum tuam in sinum tuum. Retraxit et protulit iterum,
et [f]erat similis carni reliquae. 8 Si non crediderint, inquit, tibi neque
audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis. 9 Quod
si nec duobus quidem his signis crediderint neque audierint vocem
tuam, sume aquam fluminis et effunde eam super aridam, et [g]quidquid
hauseris de fluvio vertetur in sanguinem.
10 Ait Moyses: Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri et
nudiustertius; et, ex quo locutus es ad servum tuum, [h]impeditioris et
tardioris linguae sum. 11 Dixit Dominus ad eum: [i]Quis fecit os
hominis? aut quis fabricatus est mutum et surdum, videntem et
caecum? Nonne ego? 12 Perge igitur, et ego [j]ero in ore tuo, doce-
boque te quid loquaris. 13 At ille, Obsecro, inquit, Domine, [k]mitte
quem missurus es. 14 Iratus Dominus in Moysen ait: Aaron frater
tuus levites scio quod eloquens sit; ecce ipse [l]egreditur in occursum
tuum, vidensque te laetabitur corde. 15 [m]Loquere ad eum et [n]pone
verba mea in ore eius; et ego ero in ore tuo et in ore illius et ostendam
vobis quid agere debeatis. 16 [o]Ipse loquetur pro te ad populum, et
erit os tuum; [p]tu autem eris ei in his quae ad Deum pertinent. 17 [q]Vir-
gam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa.

l cp. 6, 6; 12, 51. - cf. Gn 50, 24.
m Dt 1, 25; 8, 7-9.
n vr. 17; cp. 13, 5; 33, 3; Nm 13, 27; Dt 26, 9, 15; Jr 11, 5; 32, 22; Ez 20, 6. - cf. Nm 16, 13.
o Gn 15, 18-21.
9, 10] v. vr. 19.
p cp. 1, 11-14, 22.
q cf. Ps 104, 26; Mic 6, 4.
r cp. 4, 10; 6, 12. — cf. 1 Rg 18, 18; Js 6, 5, 8; Jr 1, 6.
s cp. 4, 12, 15; Dt 31, 8, 23; Js 1, 5.
t v. cp. 24, 5-8.

14b] Ant. in Pasch.
u Sap 13, 1.
v cp. 6, 3; Jo 8, 58; 2 Cor 1, 19, 20; Heb 13, 8; Ap 1, 4, 8; 4, 8.
x Is 42, 8. — cf. Ps 134, 13.
y Ps 101, 13; Is 26, 8; Os 12, 5.
z cp. 4, 29.
a Jd 2, 7.
b cp. 4, 31; Gn 50, 24. — cf. Lc 1, 68.
c cp. 4, 31.
d cp. 5, 1
19] v. cp. 4, 19.
e cp. 5, 2; 7, 4.
f cp. 13, 3; Dt 26, 8; Ps 135, 12.
g Dt 6, 22; 2 Es 9, 10; Ac 7, 36. - v. cpp. 7-12.
h cp. 4, 21.
i cp. 12, 31.
j cp. 11, 2, 3; 12, 36; Ps 105, 46. — cf. Gn 15; 14; 39, 21; Pro 16, 7.
k cf. Sap 10, 17.
l cf. cp. 33, 6.
m cf. Ez 39, 10.
a vr. 17, 20.
*3, 6, 7] * cf. Catech. R. II 1, 14.*
b cp. 7, 10.
c cp. 19, 9.
d v. cp. 3, 6.
e Nm 12, 10; 4 Rg 5, 27.
f cf. 4 Rg 5, 14; Mt 8, 3.
g cp. 7, 17, 19.
h cp. 6, 12; Jr 1, 6.
i Ps 93, 9; Pro 20, 12.
j cp. 3, 12; Is 50, 4; Jr 1, 9; Ez 33, 22; Mt 10, 20; Mr 13, 11; Lc 12, 11, 12; 21, 15.
13] R. in D. 1 Adv.
k Gn 49, 10. — cf. Jn 1, 1-3.
l vr. 27. — cf. 1 Rg 10, 2, 5.
m cp. 7, 2.
n Nm 22, 38; 23, 5, 12; Dt 18, 18; 2 Rg 14, 3, 19; Is 51, 16.
o vr. 30.
p cf. cp. 7, 1, 2; 18, 19.
q vr. 2; cp. 7, 15.

quoque socero, Deo morem gerit et arripit viam (10-26), atque cum Aaron,
quem obvium habuit (27-31), ingreditur ad Pharaonem. Cum nedum
demissionem, imo graviorem oppressionem obtinuisset (5, 1-18), et vo-

18 Abiit Moyses et reversus est ad [r]Iethro socerum suum dixitque
ei: Vadam et revertar ad fratres meos in Aegyptum, ut videam si
adhuc vivant. Cui ait Iethro: Vade in pace.
19 Dixit ergo Dominus ad Moysen in Madian: Vade et revertere in
Aegyptum, [s]mortui sunt enim omnes qui quaerebant animam tuam.
20 Tulit ergo Moyses [t]uxorem suam et filios suos et imposuit eos
super asinum reversusque est in Aegyptum portans [u]virgam Dei in
manu sua. 21 Dixitque ei Dominus revertenti in Aegyptum: Vide ut
omnia [v]ostenta, quae posui in manu tua, facias coram Pharaone: ego
[x]indurabo cor eius, et non dimittet populum. 22 Dicesque ad eum:
Haec dicit Dominus: [y]Filius meus [z]primogenitus Israël. 23 Dixi tibi:
Dimitte filium meum ut serviat mihi; et noluisti dimittere eum: [a]ecce
ego interficiam filium tuum primogenitum.
24 Cumque esset in itinere, in [b]deversorio, [c]occurrit ei Dominus et
[d]volebat occidere eum. 25 Tulit ilico [e]Sephora [f]acutissimam petram,
et circumcidit praeputium filii sui tetigitque pedes eius et ait:
Sponsus sanguinum tu mihi es. 26 Et [g]dimisit eum postquam dixerat:
sponsus sanguinum ob circumcisionem.
27 Dixit autem Dominus ad Aaron: [h]Vade in occursum Moysi in
desertum. Qui perrexit obviam ei in montem Dei, et osculatus est
eum. 28 [i]Narravitque Moyses Aaron omnia verba Domini, quibus
miserat eum et [k]signa quae mandaverat. 29 Veneruntque simul, et
congregaverunt cunctos seniores filiorum Israël. 30 [m]Locutusque est
Aaron omnia verba quae dixerat Dominus ad Moysen et fecit signa
coram populo, 31 et [n]credidit populus. Audieruntque quod [o]visitasset
Dominus filios Israël et quod respexisset adflictionem illorum et
[p]proni adoraverunt.
5 Post haec ingressi sunt Moyses et Aaron, et dixerunt Pharaoni:
Haec dicit Dominus Deus Israël: [a]Dimitte populum meum [b]ut sa-
crificet mihi in deserto. 2 At ille respondit: [c]Quis est Dominus, ut
audiam vocem eius et dimittam Israël? Nescio Dominum, et [d]Israël
non dimittam. 3 Dixeruntque: [e]Deus Hebraeorum vocavit nos, ut
eamus viam trium dierum in solitudinem, et sacrificemus Domino
Deo nostro, ne forte accidat nobis pestis aut gladius. 4 Ait ad eos
rex Aegypti: Quare, Moyses et Aaron, sollicitatis populum ab operibus
suis? Ite ad [f]onera vestra. 5 Dixitque Pharao: [g]Multus est populus
terrae: videtis quod turba succreverit; quanto magis si dederitis eis
requiem ab operibus.
6 Praecepit ergo in die illo [h]praefectis operum et [i]exactoribus populi
dicens: 7 Nequaquam ultra dabitis paleas populo ad conficiendos la-
teres, sicut prius; sed ipsi vadant et colligant stipulas. 8 Et mensuram
laterum, quam prius faciebant, imponetis super eos nec minuetis
quidquam; vacant enim et idcirco vociferantur dicentes: Eamus
et sacrificemus Deo nostro. 9 Opprimantur operibus et expleant ea,
ut non adquiescant verbis mendacibus. 10 Igitur [j]egressi praefecti ope-
rum et exactores ad populum dixerunt: Sic dicit Pharao: Non do vobis
paleas: 11 ite et colligite sicubi invenire poteritis; nec minuetur
quidquam de opere vestro. 12 Dispersusque est populus per omnem
terram Aegypti ad colligendas paleas. 13 Praefecti quoque operum
instabant dicentes: Complete opus vestrum cotidie, ut prius facere
solebatis, quando dabantur vobis paleae. 14 Flagellatique sunt qui
praeerant operibus filiorum Israël ab exactoribus Pharaonis dicentibus:
Quare non impletis mensuram laterum, sicut prius, nec heri nec hodie?
15 Veneruntque praepositi filiorum Israël, et vociferati sunt ad Pha-
raonem dicentes: Cur ita agis contra servos tuos? 16 Paleae non dantur
nobis, et lateres similiter imperantur, en famuli tui flagellis caedimur:
et iniuste agitur contra populum tuum. 17 Qui ait: Vacatis otio et
idcirco dicitis: Eamus et sacrificemus Domino. 18 Ite ergo et opera-
mini: paleae non dabuntur vobis, et reddetis consuetum numerum
laterum.
19 Videbantque se praepositi filiorum Israël in malo, eo quod di-
ceretur eis: Non minuetur quidquam de lateribus per singulos dies.
20 Occurreruntque Moysi et Aaron, qui stabant ex adverso, egredien-
tibus a Pharaone, 21 et [k]dixerunt ad eos: [l]Videat Diminus et iudicet,

r cp. 3, 1. — cf. cp. 2, 18.
19] R. in D. 4 Qdg.
s cp. 2, 15, 23. — cf. Mt 2, 20.
t cp. 18, 2-4.
u cp. 17, 9; Nm 20, 8, 9.
*21] * Catech. R. IV 15, 13.*
v cp. 3, 20.
x cp. 7, 13, 22; 8, 15, 32; 9, 12, 35; 10, 1; 11, 10; 14, 8; Rm 8, 17, 18. — cf. Dt 2, 30; Js 11, 20; Is 63, 17.
22, 23] v. vr. 19.
y Os 11, 1.
z Ecli 36, 14; Jr 31, 9.
a cp. 11, 5; 12, 29; Sap 18, 12.
b Gn 42, 27.
c cf. Nm 22, 22; 1 Par 21, 16.
d cf. Gn 17, 14.
e cp. 2, 21.
f Js 5, 2.
g cf. cp. 18, 2.
h vr. 14.
i v. cp. 3, 1.
j vr. 15, 16.
k v. vr. 3-9.
l cp. 3, 16.
m vr. 16.
n vr. 8, 9; cp. 3, 18.
o cp. 3, 16; Lc 1, 68.
p cp. 12, 27; Gn 24, 26; 1 Par 29, 20.
1] R. in D. 4 Qdg.
a cp. 3, 18; 7, 16, 26; 8, 16; 9, 1, 13.
b cp. 10, 9.
c cf. 4 Rg 18, 35; Jb 21, 25; Dn 3, 15.
d cp. 3, 19.
3] v. vr. 1.
e cp. 3, 18; 7, 16; 9, 1, 13.
f cp. 1, 11.
g cp. 1, 7, 9.
h cp. 3, 7.
i vr. 14, 15, 19.
j cp. 3, 7.
k cp. 6, 9.
l cf. Jdt 7, 13.

ciferassent in se principes Israël, Moyses nova a Deo impetrat subsidia (19-6, 13). Re quidem vera, post descriptas generationes Ruben, Simeon et praesertim Levi (14-28), ipse et Aaron venisse ad Pharaonem

quoniam [m]fetere fecistis odorem nostrum coram Pharaone et servis
eius et praebuistis ei gladium ut occideret nos. 22 Reversusque est
Moyses ad Dominum et ait: Domine, cur adflixisti populum istum?
Quare misisti me? 23 Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem,
ut loquerer in nomine tuo, adflixit populum tuum et non liberasti eos.
6 Dixitque Dominus ad Moysen: Nunc videbis quae facturus sim
Pharaoni; per [a]manum enim fortem dimittet eos, et in manu robusta [b]eiciet illos de terra sua.
2 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: [c]Ego Dominus 3 qui
apparui Abraham, Isaac et Iacob in [d]Deo omnipotente, et nomen
meum [e]Adonai non indicavi eis. 4 [f]Pepigique foedus cum eis, ut darem
eis terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt
advenae. 5 Ego [g]audivi gemitum filiorum Israël, quo Aegyptii oppresserunt eos, et recordatus sum pacti mei. 6 Ideo dic filiis Israël: Ego
Dominus, qui [h]educam vos de ergastulo Aegyptiorum, et eruam de
servitute, ac [i]redimam in bracchio excelso et iudiciis magnis. 7 Et
[j]adsumam vos mihi in populum, et ero [l]vester Deus; et scietis quod
ego sum Dominus Deus vester, qui [k]eduxerim vos de ergastulo Aegyptiorum 8 et induxerim in [m]terram, super quam [n]levavi manum
meam ut darem eam Abraham, Isaac et Iacob; daboque illam vobis
possidendam: ego Dominus. 9 Narravit ergo Moyses omnia filiis Israël,
qui non adquieverunt ei propter angustiam spiritus et opus durissimum. 10 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 11 Ingredere et
loquere ad Pharaonem regem Aegypti, ut dimittat filios Israël de
terra sua. 12 Respondit Moyses coram Domino: Ecce filii Israël [o]non
audiunt me; et quomodo audiet Pharao, praesertim cum [p]incircumcisus sim labiis?
13 Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron et dedit mandatum
ad filios Israël et ad Pharaonem regem Aegypti, ut educerent filios
Israël de terra Aegypti.
14 Isti sunt principes domorum per familias suas: [q]Filii Ruben primogeniti Israëlis Henoch et Phallu, Hesron et Charmi: 15 hae cognationes Ruben. [r]Filii Simeon Iamuel et Iamin et Ahod et Iachin et
Soar et Saul filius Chanaanitidis: hae progenies Simeon. 16 [s]Et haec
nomina filiorum Levi per cognationes suas: Gerson et Caath et Merari.
Anni autem vitae Levi fuerunt centum triginta septem. 17 [t]Filii Gerson
Lobni et Semei per cognationes suas. 18 [u]Filii Caath Amram et Isaar
et Hebron et Oziel. Anni quoque vitae Caath centum triginta tres.
19 [v]Filii Merari Moholi et Musi: hae cognationes Levi per familias
suas. 20 [x]Accepit autem Amram uxorem Iochabed patruelem suam,
quae peperit ei Aaron et Moysen; fueruntque anni vitae Amram centum
triginta septem. 21 Filii quoque Isaar [y]Core et Nepheg et Zechri.
22 [z]Filii quoque Oziel Misaël et Elisaphan et Sethri. 23 Accepit autem
Aaron uxorem Elisabeth filiam [a]Aminadab sororem [b]Nahason, quae
peperit ei [c]Nadab et Abiu et Eleazar et Ithamar. 24 [d]Filii quoque
Core Aser et Elcana et Abiasaph: hae sunt cognationes Coritarum.
25 At vero Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutiel,
quae peperit ei [e]Phinees: hi sunt principes familiarum leviticarum
per cognationes suas. 26 Iste est Aaron et Moyses, [f]quibus praecepit
Dominus ut educerent filios Israël de terra Aegypti per [g]turmas
suas: 27 hi sunt qui loquuntur ad Pharaonem regem Aegypti, ut educant filios Israël de Aegypto: iste est Moyses et Aaron, 28 in die qua
locutus est Dominus ad Moysen in terra Aegypti.
29 Et locutus est Dominus ad Moysen dicens: [h]Ego Dominus: [i]loquere ad Pharaonem regem Aegypti omnia quae ego loquor tibi.
30 Et ait Moyses coram Domino: En [j]incircumcisus labiis sum:
quomodo audiet me Pharao?
7 Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce [a]constitui te deum Pharaonis,
et Aaron frater tuus erit [b]propheta tuus. 2 Tu [c]loqueris ei omnia
quae mando tibi; et ille loquetur ad Pharaonem, ut dimittat filios
Israël de terra sua. 3 Sed ego [d]indurabo cor eius et multiplicabo
signa et ostenta mea in terra Aegypti, 4 et non audiet vos; immittamque
manum meam super Aegyptum et educam [f]exercitum et populum
meum filios Israël de terra Aegypti per iudicia maxima. 5 Et [g]scient

m Gn 34, 30.

a cp. 3, 19; 13, 3.
b cp. 11, 1; 12, 33, 39.
c Ps 67, 5; 82, 19; Is 42 ,8; Ml 3, 6.
d Gn 17, 1.
e (cp. 3, 14; 15, 2).
f Gn 15, 18 ;17, 4-8; 26, 3-5; [28, 4.
g cp. 2, 24.
h cp. 7, 4; Dt 26, 8; Ps 80, 11; 135, 11, 12; Dn 9, 15. — cf. cp. 3, 17.
i cp. 15, 13; Dt 7, 8; 4 Rg 17, 36; 1 Par 17, 21; 2 Es 1, 10.
j Dt 4, 20; 7, 6; 14, 2; 26, 18; 2 Rg 7, 24. — cf. 1 Pt 2, 9.
l cp. 29, 45; Gn 17, 8; Lv 26, 12; Dt 29, 13. - cf. Ap 21, 7.
m cp. 32, 13; Gn 15, 18; 26, 3; 28, 13; 35, 12; Ez 20, 6, 42.
n cf. Gn 14, 22; Dt 32, 40; Ez 20, 5, 6; 47, 14.

o cp. 5, 21. — cf. Ac 7, 25.
p vr. 30; cp. 4, 10; Jr 1, 6. — cf. Lv 26, 41; Jr 6, 10; Ez 44, 7; Ac 7, 51 etc.

q Gn 46, 9-11; Nm 46, 5; 1 Par 5, 3.
r Gn 46, 10; 1 Par 4, 24.
s Gn 46, 11; Nm 3, 17; 1 Par 6, 1; 23, 6.
t Nm 3, 18; 1 Par 6, 17; 23, 7.
u Nm 3, 19; 26, 57; 1 Par 6, 2, 18.
v Nm 3, 20; 1 Par 6, 19; 23, 21.
x v. cp. 2, 1, 2.
y Nm 16, 1; 1 Par 6, 37, 38.
z Lv 10, 4; Nm 3, 30.
a Rt 4, 19, 20; 1 Par 2, 10; Mt 1, 4; Lc 3, 33.
b Nm 1, 7; 2, 3; 7, 12, 17; 10, 14; Mt 1, 4; Lc 3, 32.
c cp. 28, 1; Lv 10, 1; Nm 3, 2; 26, 60; 1 Par 6, 3; 24, 1.
d 1 Par 6, 22, 23, 37.
e Nm 25, 7, 11; Js 24, 33; Ps [105, 30.
f vr. 13.
g cp. 7, 4; 12, 17, 51; Nm 33, 1.

h vr. 2.
i vr. 11. — cf. cp. 7, 2.
j cf. Is 6, 5. — v. vr. 12.

1] * *cf. Catech. R. I, 2 8.*
a cp. 4, 16.
b Gn 20, 7. — cf. 1 Rg 9. 9.
c cf. cp. 4, 15; 6, 29.
3] * *Catech. R. IV 5, 13.*
d v. cp. 4, 21.
e cp. 11, 9; Ps 134, 9. — v. Ps 77, 43-51; 104, 27-35.
f cp. 6, 26. [14, 18.
g vr. 17; cp. 8, 10, 22; 9, 14, 29;

narrantur, et ad eius duritiam confringendam plagas immisisse (29-7, 13), quarum prior est de aquis in sanguinem versis (14-25), altera de ranis eductis ab aqua omniaqae invadentibus (8, 1-15), tertia de scy-

Aegyptii quia ego sum Dominus, qui extenderim manum meam super
Aegyptum et eduxerim filios Israël de medio eorum. 6 Fecit itaque
Moyses et Aaron sicut praeceperat Dominus: ita egerunt.
7 Erat autem Moyses [h]octoginta annorum et Aaron octoginta trium
quando locuti sunt ad Pharaonem.
8 Dixitque Dominus ad Moysen et Aaron: 9 Cum dixerit vobis Pharao:
[i]Ostendite signa, dices ad Aaron: Tolle virgam tuam et [j]proice eam
coram Pharaone, ac vertetur in colubrum. 10 [k]Ingressi itaque Moyses
et Aaron ad Pharaonem fecerunt sicut praeceperat Dominus, tulitque
Aaron virgam coram Pharaone et servis eius, quae versa est in co-
lubrum. 11 [l]Vocavit autem Pharao sapientes et maleficos, [m]et fecerunt
etiam ipsi per incantationes aegyptiacas et arcana quaedam similiter.
12 Proieceruntque singuli virgas suas, quae versae sunt in dracones,
sed devoravit virga Aaron virgas eorum. 13 [n]Induratumque est cor
Pharaonis et non audivit eos, sicut praeceperat Dominus.
14 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingravatum est cor Pharaonis:
non vult dimittere populum. 15 Vade ad eum [o]mane; ecce egredietur
ad aquas, et stabis in occursum eius super ripam fluminis; et [p]virgam,
quae conversa est in draconem, tolles in manu tua 16 dicesque ad
eum: [q]Dominus Deus Hebraeorum misit me ad te dicens: [r]Dimitte
populum meum ut [s]sacrificet mihi in deserto, et usque ad praesens
audire noluisti. 17 Haec igitur dicit Dominus: [t]In hoc scies quod sim
Dominus: ecce percutiam virga, quae in manu mea est, aquam flu-
minis, et [u]vertetur in sanguinem. 18 Pisces quoque, qui sunt in fluvio,
morientur, et computrescent aquae, et [v]adfligentur Aegyptii bibentes
aquam fluminis. 19 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron:
Tolle virgam tuam, et [x]extende manum tuam super aquas Aegypti,
et super fluvios eorum et rivos ac paludes et omnes lacus aquarum,
ut vertantur in sanguinem, et sit cruor in omni terra Aegypti, tam in
ligneis vasis quam in saxeis. 20 Feceruntque Moyses et Aaron sicut
praeceperat Dominus; et [y]elevans virgam percussit aquam fluminis
coram Pharaone et servis eius, [z]quae versa est in sanguinem. 21 Et
pisces, qui erant in flumine, mortui sunt; computruitque fluvius, et
[a]non poterant Aegyptii bibere aquam fluminis, et fuit sanguis in tota
terra Aegypti. 22 [b]Feceruntque similiter malefici Aegyptiorum incan-
tationibus suis, et [c]induratum est cor Pharaonis, nec audivit eos, [d]sicut
praeceperat Dominus, 23 avertitque se et ingressus est domum suam,
nec apposuit cor etiam hac vice. 24 Foderunt autem omnes Aegyptii
per circuitum fluminis aquam ut biberent; non enim poterant bibere
de aqua fluminis. 25 Impletique sunt septem dies, postquam percussit
Dominus fluvium.

8 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, et
dices ad eum: Haec dicit Dominus: [a]Dimitte populum meum, ut
sacrificet mihi; 2 sin autem [b]nolueris dimittere, ecce ego percutiam
omnes terminos tuos [c]ranis. 3 Et ebulliet fluvius ranas, quae ascendent,
et ingredientur domum tuam et [d]cubiculum lectuli tui et super stratum
tuum et in domos servorum tuorum et in populum tuum et in furnos
tuos et in reliquias ciborum tuorum, 4 et ad te et ad populum tuum
et ad omnes servos tuos intrabunt ranae. 5 Dixitque Dominus ad
Moysen: Dic ad Aaron: [e]Extende manum tuam super fluvios ac super
rivos et paludes et educ ranas super terram Aegypti. 6 Et extendit
Aaron manum super aquas Aegypti, et ascenderunt [c]ranae operue-
runtque terram Aegypti. 7 [f]Fecerunt autem et malefici per incanta-
tiones suas similiter eduxeruntque ranas super terram Aegypti. 8 Vo-
cavit autem Pharao Moysen et Aaron et dixit eis: [g]Orate Dominum
ut auferat ranas a me et a populo meo, et [h]dimittam populum ut
sacrificet Domino. 9 Dixitque Moyses ad Pharaonem: Constitue mihi
quando deprecer pro te et pro servis tuis et pro populo tuo, ut abi-
gantur ranae a te et a domo tua et a servis tuis et a populo tuo, et
tantum in flumine remaneant. 10 Qui respondit: Cras. At ille, [i]Iuxta,
inquit, verbum tuum faciam, ut scias quoniam [j]non est sicut Dominus
Deus noster. 11 Et recedent ranae a te et a domo tua et a servis tuis
et a populo tuo et tantum in flumine remanebunt. 12 Egressique sunt
Moyses et Aaron a Pharaone; et [k]clamavit Moyses ad Dominum pro

h cf. Dt 29, 5; 31, 2; 34, 7; Ac 7, 23, 30.
i cf. Is 7, 11; Jo 2, 18; 4, 48; 6, 30.
j cp. 4, 3.
k Sap 10, 16.
l Gn 41, 8; 2 Tm 3, 8.
m vr. 12, 22; cp. 8, 7; 9, 11; Sap 17, 7; 2 Tm 3, 8.
13] *v. cp. 4 19.*
n vr. 3; cp. 4, 21.
o cp. 8, 20; 9, 13.
p vr. 20; cp. 4, 2, 17; 17, 5.
q cp. 3, 18; 5, 3; 9, 1, 13.
r cp. 5, 1.
s cp. 3, 12, 18, 5, 1, 3.
t vr. 5.
u cp. 4, 9; Sap 11, 7; Ap 16, 4-6.
v vr. 21, 24.
x cp. 8, 5, 6, 16; 9, 22; 10, 12, 21; 14, 16; 21, 26 — cf. Ap. 11, 6.
y cp. 17, 5, 9.
z Ps 77, 44; 104, 29.
a vr. 18, 24.
b vr. 11; Sap 17, 7.
c vr. 13.
d vr. 3, 4.
e vr. 20; cp. 3, 12, 18; 5, 1; 7, 16.
b cp. 7, 14; 9, 2.
c Ps 77, 45; 104, 30. — cf. Ap 16, 13.
d v. Gn 43, 30.
e v. cp. 7, 19.
f cp. 7, 11, 22; Sap 17, 7.
g vr. 28; cp. 9, 28; 10, 17, 18. — cf. Nm 21, 7; 1 Rg 12, 19; 3 Rg 13, 6; Ac 8, 24.
h vr. 25-28; cp. 10, 8, 24; 12, 31, 32.
i vr. 22; cp. 7, 17.
j cp. 9, 14; 15, 11; Dt 33, 26; 2 Rg 7, 22; 1 Par 17, 20; Ps 85, 8; Is 46; 9; Jt 10, 6, 7.
k cf. vr. 30; cp. 9, 33; 10, 18; 32, 11; Jc 5, 16 ss.

sponsione ranarum, quam condixerat Pharaoni. 13 Fecitque Do-
minus iuxta verbum Moysi; et mortuae sunt ranae de domibus et
de villis et de agris. 14 Congregaveruntque eas in immensos ag-
geres, et computruit terra. 15 Videns autem Pharao quod [l]data esset
requies [m]ingravavit cor suum et non audivit eos, sicut praeceperat
Dominus.
16 Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere ad Aaron: [n]Extende virgam
tuam et percute pulverem terrae, et sint sciniphes in universa terra
Aegypti. 17 Feceruntque ita. Et extendit Aaron manum virgam tenens
percussitque pulverem terrae; et [o]facti sunt sciniphes in hominibus
et in iumentis; omnis pulvis terrae versus est in sciniphes per totam
terram Aegypti. 18 [p]Feceruntque similiter malefici incantationibus suis,
ut educerent sciniphes, et [q]non potuerunt; erantque sciniphes tam in
hominibus quam in iumentis. 19 Et dixerunt malefici ad Pharaonem:
[r]Digitus Dei est hic. Induratumque est cor Pharaonis et non audivit
eos, sicut praeceperat Dominus.
20 Dixit quoque Dominus ad Moysen: [s]Consurge diluculo, et sta
coram Pharaone; egredietur enim ad aquas, et dices ad eum: Haec
dicit Dominus: [t]Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi. 21 Quod
si non dimiseris eum, ecce ego immitam in te et in servos tuos et in
populum tuum et in domos tuas omne genus muscarum; et imple-
buntur domus Aegyptiorum muscis diversi generis, et universa terra
in qua fuerint. 22 [u]Faciamque mirabilem in die illa terram Gessen, in
qua populus meus est, ut non sint ibi muscae, et [v]scias quoniam ego
Dominus in medio terrae. 23 Ponamque divisionem inter populum
meum et populum tuum: cras erit signum istud. 24 Fecitque Dominus
ita. [x]Et venit musca gravissima in domos Pharaonis et servorum eius
et in omnem terram Aegypti; corruptaque est terra ab huiuscemodi
muscis. 25 Vocavitque Pharao Moysen et Aaron, et ait eis: Ite et
sacrificate Deo vestro in terra hac. 26 Et ait Moyses: Non potest ita
fieri; [y]abominationes enim Aegyptiorum immolabimus Domino Deo
nostro. Quod si mactaverimus ea quae colunt Aegyptii coram eis,
lapidibus nos obruent. 27 [z]Viam trium dierum pergemus in solitu-
dinem, et sacrificabimus Domino Deo nostro, [a]sicut praecepit nobis.
28 Dixitque Pharao: Ego dimittam vos ut sacrificetis Domino Deo
vestro in deserto, veruntamen longius ne abeatis; [b]rogate pro me.
29 Et ait Moyses: Egressus a te orabo Dominum, et recedet musca
a Pharaone et a servis suis et a populo eius cras; veruntamen noli
ultra [c]fallere, ut non dimittas populum sacrificare Domino. 30 Egres-
susque Moyses a Pharaone oravit Dominum, 31 qui fecit iuxta verbum
illius, et abstulit muscas a Pharaone et a servis suis et a populo eius:
non superfuit ne una quidem. 32 Et [d]ingravatum est cor Pharaonis,
ita ut nec hac quidem vice dimitteret populum.
9 Dixit autem Dominus ad Moysen: [a]Ingredere ad Pharaonem et
loquere ad eum: Haec dicit [b]Dominus Deus Hebraeorum: Dimitte
populum meum, ut sacrificet mihi. 2 Quod si adhuc renuis et retines
eos, 3 ecce [c]manus mea erit super agros tuos, et super equos et asinos
et camelos et boves et oves pestis valde gravis; 4 et [d]faciet Dominus
mirabile inter possessiones Israël et possessiones Aegyptiorum; ut
nihil omnino pereat ex his quae pertinent ad filios Israël. 5 Consti-
tuitque Dominus tempus dicens: Cras faciet Dominus verbum istud
in terra. 6 Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die; [e]mortuaque
sunt omnia animantia Aegyptiorum; de animalibus vero filiorum Israël
nihil omnino periit. 7 Et misit Pharao ad videndum; nec erat quid-
quam mortuum de his quae possidebat Israël. [f]Ingravatumque est
cor Pharaonis et non dimisit populum.
8 Et dixit Dominus ad Moysen et Aaron: Tollite plenas manus
cineris de camino, et spargat illum Moyses in caelum coram Pharaone;
9 sitque pulvis super omnem terram Aegypti; erunt enim in hominibus
et iumentis ulcera et vesicae turgentes in universa terra Aegypti.
10 Tuleruntque cinerem de camino, et steterunt coram Pharaone, et
sparsit illum Moyses in caelum; factaque sunt [g]ulcera vesicarum
turgentium in hominibus et iumentis; 11 [h]nec poterant malefici stare
coram Moyse propter ulcera, quae in illis erant, et in omni terra

l cf. Ec 8, 11.
m vr. 32; cp. 4, 21.
n v. cp. 7, 19.
o Ps 104, 31.
p v. cp. 7, 11.
q 2 Tm 3, 9.
r cp. 31, 18; Ps 8, 4; Lc 11, 20. - cf. cp. 14, 25; 1 Rg 6, 9.
s cp. 7, 15; 9, 13.
t vr. 1; cp. 5. 1.
u cp. 9, 4, 6, 26; 10, 23; 11, 6, 7; 12, 13. — cf. Ml 3, 18.
v vr. 10; cp. 7, 17.
x Ps 77, 45; 104, 31; Sap 16, 9. — cf. Is 7, 18.
y cf. Gn 43, 32; 46, 34.
z cp. 3, 18.
a cp. 3, 12.
b v. vr. 8.
c vr. 15. — cf. Jr 42, 20, 21.
d vr. 15; cp. 4, 21.
a cp. 8, 1, 2.
b v. cp. 7, 16.
c cp. 3, 20; 7, 4.
d cp. 8, 22; 11, 7.
e Ps 77, 50. — cf. vr. 19.
f cp. 4, 21; 7, 14.
g Lv 13, 18; Dt 28, 27; 4 Rg 20, 7; Jb 2, 7; Is 38, 21; Ap 16, 2.
h 2 Tm 3, 9.

quinto pestis in pecora (9, 1-7), sexto ulcera in homines et iumenta (8-12), septimo grando, quae vastat hordeum et linum (13-35), octavo locustae, quidquid post grandinem superest, devorantes (10, 1-20), nona

Aegypti. 12 [i]Induravitque Dominus cor Pharaonis, et non audivit eos, sicut locutus est Dominus ad Moysen.

13 Dixitque Dominus ad Moysen: [j]Mane consurge, et sta coram Pharaone, et dices ad eum: Haec dicit Dominus Deus Hebraeorum: [k]Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi: 14 quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum et super servos tuos et super populum tuum, ut scias quod [l]non sit similis mei in omni terra. 15 Nunc enim [m]extendens manum percutiam te et populum tuum peste peribisque de terra. 16 [n]Idcirco autem posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, et [o]narretur nomen meum in omni terra. 17 Adhuc retines populum meum, et non vis dimittere eum? 18 En pluam cras, hac ipsa hora, grandinem multam nimis, qualis non fuit in Aegypto a die qua fundata est usque in praesens tempus. 19 Mitte ergo iam nunc, et [p]congrega iumenta tua et omnia quae habes in agro; homines enim et iumenta et universa quae inventa fuerint foris nec congregata de agris, cecideritque super ea grando, morientur. 20 Qui timuit verbum Domini de servis Pharaonis fecit confugere servos suos et iumenta in domos; 21 qui autem neglexit sermonem Domini dimisit servos suos et iumenta in agris. 22 Et dixit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in caelum, ut [q]fiat grando in universa terra Aegypti, super homines et super iumenta et super omnem herbam agri in terra Aegypti. 23 Extenditque Moyses virgam in caelum, et [r]Dominus dedit tonitrua et grandinem ac discurrentia fulgura super terram; pluitque Dominus grandinem super terram Aegypti. 24 Et [s]grando et ignis mixta pariter ferebantur; tantaeque fuit magnitudinis quanta ante nunquam apparuit in universa terra Aegypti, ex quo gens illa condita est. 25 Et percussit grando in omni terra Aegypti cuncta quae fuerunt in agris ab homine usque ad iumentum, [t]cunctamque herbam agri percussit grando et omne lignum regionis confregit. 26 [u]Tantum in terra Gessen, ubi erant filii Israël, grando non cecidit. 27 Misitque Pharao et vocavit Moysen et Aaron dicens ad eos: [v]Peccavi etiam nunc; [x]Dominus iustus: ego et populus meus impii. 28 [y]Orate Dominum, ut desinant [z]tonitrua Dei et grando; ut dimittam vos et nequaquam hic ultra maneatis. 29 Ait Moyses: Cum egressus fuero de urbe, [a]extendam palmas meas ad Dominum, et cessabunt tonitrua, et grando non erit, ut scias quia [b]Domini est terra. 30 Novi autem quod et [c]tu et servi tui necdum timeatis Dominum Deum. 31 Linum ergo et [d]hordeum laesum est, eo quod hordeum esset virens, et linum iam folliculos germinaret; 32 triticum autem et far non sunt laesa, quia serotina erant. 33 Egressusque Moyses a Pharaone ex urbe [e]tetendit manus ad Dominum et cessaverunt tonitrua et grando, nec ultra stillavit pluvia super terram. 34 Videns autem Pharao quod cessasset pluvia et grando et tonitrua auxit peccatum, 35 et [f]ingravatum est cor eius et [g]servorum illius et induratum nimis; nec dimisit filios Israël, sicut praeceperat Dominus per manum Moysi.

10 Et dixit Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem; ego enim [a]induravi cor eius et servorum illius, ut faciam signa mea haec in eo; 2 et [b]narres in auribus filii tui et nepotum tuorum, quoties contriverim Aegyptios et signa mea fecerim in eis; et [c]sciatis quia ego Dominus. 3 Introierunt ergo Moyses et Aaron ad Pharaonem et dixerunt ei: Haec dicit Dominus Deus Hebraeorum: Usquequo non vis [d]subici mihi? Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi. 4 Sin autem resistis et non vis dimittere eum, ecce ego inducam cras [e]locustam in fines tuos, 5 quae operiat superficiem terrae, ne quidquam eius appareat, sed [f]comedatur quod residuum fuerit grandini; corrodet enim omnia ligna quae germinant in agris. 6 Et [g]implebunt domos tuas et servorum tuorum et omnium Aegyptiorum, quantam non viderunt patres tui et avi, ex quo orti sunt super terram usque in praesentem diem. Avertitque se et egressus est a Pharaone. 7 Dixerunt autem servi Pharaonis ad eum: Usquequo patiemur hoc scandalum? Dimitte homines, ut sacrificent Domino Deo suo. Nonne vides quod perierit Aegyptus? 8 Revocaveruntque Moysen et Aaron ad Pharaonem, qui dixit eis: [h]Ite, sacrificate Domino Deo vestro. Quinam sunt

i v. cp. 4, 21.
j cp. 7, 15; 8, 20.
k cp. 5, 1.
l v. cp. 8, 10.
m cp. 3, 20.
n (all) Rm 9, 17. — cf. cp. 10, 1, 2; 11, 9; 14, 17; Pro 16, 4.
o cf. Ps 75, 11; 82, 19; Is 63, 12.
p cf. vr. 4.
q Ap 16, 21.
r Ps 77, 47; 104, 32. — cf. Js 10, 11; 1 Rg 12, 17; Ps 17, 14; 148, 8; Sap 16, 16; 19, 19; Is 30, 30; Ez 38, 22; Ap 8, 7.
s cf. Ez 1, 4.
t Ps 77, 47; 104, 33.
u cp. 8, 22 etc. — cf. Is 32, 18.
v cp. 10, 16.
x 2 Par 12, 6; Ps 128, 4; 144, 17; Lm 1, 18; Dn 9, 14.
y cp. 8, 8.
z cf. Gn 23, 6; Ps 35, 7 etc.
a 3 Rg 8, 22, 38; Ps 142, 6; Is 1, 15.
b cp. 19, 5; Ps 23, 1; 49, 12; 1 Cor 10, 26. — cf. Dt 10, 14.
c Is 26, 10.
d cf. Rt 1, 22; 2, 23.
e vr. 29.
f cp. 4, 21; 7, 14.
g 1 Rg 6, 6.
a cp. 4, 21; 7, 3, 14; 9, 12 etc.
b cf. cp. 13, 8, 14; Dt 4, 9; 6, 20-22; Ps 77, 4-7; Jl 1, 3.
c cp. 7, 17.
d 3 Rg 21, 29; 2 Par 7, 14; 34, 27; Jb 42, 1; Jr 13, 18; Jc 4, 10; 1 Pt 5, 6.
e Lv 11, 22; Pro 30, 27; Sap 16, 9; Jl 1, 4; Ap 9, 3.
f cp. 9, 32.
g cf. cp. 8, 3, 21; Jl 2, 9.
h vr. 24.

horridae trium dierum tenebrae (21-29). At cum, talibus plagis ingruentibus, Pharao ad meliorem frugem videretur reduci, eis vero recedentibus magis ac magis corde induraretur, novissima poena denuntiatur;

qui ituri sunt? 9 Ait Moyses: Cum parvulis nostris et senioribus per-
gemus, cum filiis et filiabus, cum ovibus et armentis; est enim [i]sol-
lemnitas Domini Dei nostri. 10 Et respondit Pharao: Sic Dominus sit
vobiscum, quomodo ego dimittam vos et [j]parvulos vestros. Cui du-
bium est quod pessime cogitetis? 11 Non fiet ita; sed ite tantum viri
et sacrificate Domino; hoc enim et ipsi petistis. Statimque eiecti sunt
de conspectu Pharaonis.
12 Dixit autem Dominus ad Moysen: [k]Extende manum tuam super
terram Aegypti ad locustam, ut ascendat super eam, et [l]devoret omnem
herbam quae residua fuerit [m]grandini. 13 Et extendit Moyses virgam
super terram Aegypti; et Dominus induxit ventum urentem tota die
illa et nocte. Et mane facto, ventus urens levavit locustas, 14 [n]quae
ascenderunt super universam terram Aegypti et sederunt in cunctis
finibus Aegyptiorum innumerabiles, [o]quales ante illud tempus non
fuerant, nec postea futurae sunt. 15 Operueruntque universam super-
ficiem terrae vastantes omnia. [p]Devorata est igitur herba terrae et
quidquid pomorum in arboribus fuit, quae grando dimiserat; nihilque
omnino virens relictum est in lignis et in herbis terrae in cuncta
Aegypto. 16 Quamobrem festinus Pharao vocavit Moysen et Aaron
et dixit eis: [q]Peccavi in Dominum Deum vestrum et in vos. 17 Sed
nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice et [r]rogate Dominum
Deum vestrum, ut auferat a me mortem istam. 18 [s]Egressusque Moyses
de conspectu Pharaonis [t]oravit Dominum, 19 qui flare fecit ventum
ab occidente vehementissimum, et [u]arreptam locustam proiecit in mare
Rubrum. Non remansit ne una quidem in cunctis finibus Aegypti.
20 Et [v]induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israël.
21 Dixit autem Dominus ad Moysen: [x]Extende manum tuam in
caelum, et sint tenebrae super terram Aegypti tam densae ut palpari
queant. 22 Extenditque Moyses manum in caelum, et [y]factae sunt
tenebrae horribiles in universa terra Aegypti tribus diebus. 23 Nemo
vidit fratrem suum nec movit se de loco in quo erat. [z]Ubicumque
autem habitabant filii Israël lux erat. 24 Vocavitque Pharao Moysen
et Aaron et dixit eis: [a]Ite, sacrificate Domino; oves tantum vestrae
et armenta remaneant, [b]parvuli vestri eant vobiscum. 25 Ait Moyses:
Hostias quoque et holocausta dabis nobis, quae offeramus Domino
Deo nostro. 26 Cuncti greges pergent nobiscum: non remanebit ex eis
ungula, quae necessaria sunt in cultum Domini Dei nostri; praesertim
cum ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipsum locum perve-
niamus. 27 [c]Induravit autem Dominus cor Pharaonis, et noluit dimit-
tere eos. 28 Dixitque Pharao ad Moysen: Recede a me, et cave ne
ultra videas faciem meam; quocumque die apparueris mihi, morieris.
29 Respondit Moyses: Ita fiet ut locutus es; [d]non videbo ultra faciem
tuam.
11 Et dixit Dominus ad Moysen: Adhuc [a]una plaga tangam Pha-
raonem et Aegyptum, et post haec [b]dimittet vos et exire compel-
let. 2 Dices ergo omni plebi, ut postulet vir ab amico suo et mulier a
vicina sua [c]vasa argentea et aurea; 3 [d]dabit autem Dominus gratiam
populo suo coram Aegyptiis.
[e]Fuitque Moyses vir magnus valde in terra Aegypti coram servis
Pharaonis et omni populo. 4 Et ait: Haec dicit Dominus: [f]Media
nocte egrediar in Aegyptum: 5 et [g]morietur omne primogenitum in
terra Aegyptiorum, a primogenito Pharaonis, qui sedet in solio eius,
usque ad primogenitum ancillae [h]quae est ad molam, et omnia primo-
genita iumentorum. 6 [i]Eritque clamor magnus in universa terra Aegypti,
qualis nec ante fuit nec postea futurus est. 7 [j]Apud omnes autem
filios Israël [l]non mutiet canis ab homine usque ad pecus; ut [m]sciatis
quanto miraculo dividat Dominus Aegyptios et Israël. 8 [n]Descen-
dentque omnes servi tui isti ad me, et adorabunt me dicentes:
Egredere tu et omnis populus qui subiectus est tibi. Post haec egre-
diemur. 9 Et exivit a Pharaone iratus nimis.
Dixit autem Dominus ad Moysen: [o]Non audiet vos Pharao, ut
[p]multa signa fiant in terra Aegypti. 10 Moyses autem et Aaron fece-
runt omnia ostenta, quae scripta sunt, coram Pharaone. Et [q]induravit
Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israël de terra sua.

i cp. 5, 1. — cf. cp. 3, 18.
j vr. 24.
k v. cp. 7, 19.
l vr. 4, 5.
m cp. 9, 32.
n Ps 77, 46; 104, 34.
o Jl 2, 2.
p Ps 104, 35.
q cp. 9, 27.
r v. cp. 8, 8, 28.
s cp. 8, 30; 9, 33.
t cf. Nm 11, 2.
u cf. Jl 2, 20.
v v. cp. 4, 21.
x vr. 12.
y Ps 104, 28; Sap 17, 2.
z Sap 18, 1. — cf. cp. 8, 22; 9, 4, 6.
a vr. 8.
b vr. 10.
c vr. 20; cp. 4, 21.
d cf. Heb 11, 27.
a cf. cp. 4, 23.
b cp. 12, 31, 33, 39.
c cp. 3, 22; 12, 35.
d cp. 3, 21; 12, 36; Ps 105, 46.
e Ecli 45, 1.
f cp. 12, 12, 29. — cf. Jb 34, 20; Am 4, 10.
g cp. 4, 23; Am 4, 10.
h Mt 24, 41; Lc 17, 35.
i cp. 12, 30. — cf. Am 5, 16, 17.
j cf. cp. 8, 22; 9, 4.
l cf. Js 10, 21; Jdt 11, 15.
m cp. 9, 4, 6, 26.
n cp. 12, 33.
o cp. 3, 19; 7, 4; 10, 1.
p cp. 7, 3.
q v. cp. 4, 21.

atque, vasis ab Aegyptiis commodatis (11, 1-10) comparataque victima paschali (12, 1-13) quotannis iam in perpetuum immolanda (14-20) et ipsius sanguine postibus domorum linitis (21-28), infligitur per angelum

12 Dixit quoque Dominus ad Moysen et Aaron in terra Aegypti:
2 [a]Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus
anni. 3 Loquimini ad universum coetum filiorum Israël et dicite eis:
Decima dies mensis huius tollat unusquisque agnum [b]per familias et
domos suas. 4 Sin autem minor est numerus ut sufficere possit ad
vescendum agnum, adsumet vicinum suum, qui iunctus est domui
suae, iuxta numerum animarum quae sufficere possunt ad esum agni.
5 [c]Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus; iuxta quem
ritum tolletis et haedum. 6 Et servabitis eum usque ad [d]quartam decimam diem mensis huius; immolabitque eum universa multitudo filiorum Israël ad vesperam. 7 Et sument de sanguine eius ac [e]ponent
super utrumque postem et in superliminaribus domorum, in quibus
comedent illum. 8 Et edent carnes nocte illa assas igni et [f]azymos
panes cum lactucis agrestibus. 9 Non comedetis ex eo crudum quid
nec coctum aqua, sed tantum [g]assum igni; caput cum pedibus eius
et intestinis vorabitis. 10 [h]Nec remanebit quidquam ex eo usque mane;
si quid residuum fuerit, igne comburetis. 11 Sic autem comedetis illum:
[i]renes vestros accingetis et calceamenta habebitis in pedibus tenentes
baculos in manibus et comedetis festinanter; [j]est enim Phase (id est
transitus) Domini. 12 Et [k]transibo per terram Aegypti nocte illa,
percutiamque omne primogenitum in terra Aegypti ab homine usque
ad pecus, et [l]in cunctis diis Aegypti faciam iudicia: [m]Ego Dominus.
13 Erit autem [n]sanguis vobis in signum in aedibus in quibus eritis;
et videbo sanguinem, et transibo vos; nec erit in vobis plaga disperdens, quando percussero terram Aegypti. 14 Habebitis autem hunc
diem in [o]monumentum; et celebrabitis eam sollemnem Domino in
generationibus vestris cultu [p]sempiterno.
15 [q]Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum
in domibus vestris; quicumque comederit fermentatum, [r]peribit anima
illa de Israël, a primo die usque ad diem septimum. 16 Dies prima
erit [s]sancta atque sollemnis, et dies septima eadem festivitate venerabilis. Nihil operis facietis in eis, exceptis his quae ad vescendum
pertinent. 17 Et observabitis azyma; [t]in eadem enim ipsa die educam
[u]exercitum vestrum de terra Aegypti, et custodietis diem istum in
generationes vestras ritu perpetuo. 18 [v]Primo mense, quartadecima
die mensis ad vesperam comedetis azyma usque ad diem vicesimam
primam eiusdem mensis ad vesperam. 19 [x]Septem diebus fermentum
non invenietur in domibus vestris. Qui comederit fermentatum,
[r]peribit anima eius de coetu Israël, [y]tam de advenis quam de indigenis terrae. 20 Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma.
21 Vocavit autem Moyses omnes seniores filiorum Israël, et dixit ad
eos: Ite tollentes animal [z]per familias vestras, et immolate Phase.
22 [a]Fasciculumque hysopi [b]tingite in sanguine qui est in limine, et
adspergite ex eo [c]superliminare et utrumque postem. [d]Nullus vestrum
egrediatur ostium domus suae usque mane; 23 [e]transibit enim Dominus
percutiens Aegyptios; cumque viderit sanguinem in superliminari et
in utroque poste transcendet ostium domus, et [f]non sinet [g]percussorem ingredi domos vestras et laedere. 24 Custodi verbum istud
legitimum tibi et filiis tuis usque in aeternum. 25 Cumque introieritis
terram, quam Dominus daturus est vobis, [h]ut pollicitus est, observabitis caeremonias istas. 26 Et, cum dixerint vobis filii vestri: Quae
est ista religio? 27 dicetis eis: [j]Victima transitus Domini est quando
transivit super domos filiorum Israël in Aegypto percutiens Aegyptios
et domos nostras liberans. [l]Incurvatusque populus adoravit. 28 Et
egressi filii Israël fecerunt sicut praeceperat Dominus Moysi et Aaron.
29 Factum est autem [m]in noctis medio, [n]percussit Dominus omne primogenitum in terra Aegypti, [o]a primogenito Pharaonis, qui in solio
eius sedebat usque ad primogenitum captivae, quae erat in carcere
et omne primogenitum iumentorum. 30 Surrexitque Pharao nocte et
omnes servi eius cunctaque Aegyptus; et [p]ortus est clamor magnus
in Aegypto; neque enim erat domus in qua non iaceret mortuus.
31 Vocatisque Pharao Moyse et Aaron nocte, ait: [q]Surgite et egredimini a populo meo [r]vos et filii Israël; ite, immolate Domino, sicut

1-11] L. in Parasc. — Prph. in sb. s.
a cp. 13, 4; 23, 15; 34, 18; Dt 16, 1.
*3] * cf. Catech. R. II 4, 70.*
b vr. 21.
*5, 7] * Catech. R. I 5, 5. — R. in fs. Corp. Chr.*
c Lv 22, 19-21; Dt 17, 1; Ml 1, 8, 14; Heb 9, 14; 1 Pt 1, 19 etc.
d vr. 18; Lv 23, 5; Nm 9, 3; 28, 16; Js 5, 10; 1 Es 6, 19.
e vr. 13, 22.
8] *v. vr. 5.*
f cp. 23, 18; 34, 25; Nm 9, 11; Dt 16, 3; 1 Cor 5, 8.
g Dt 16, 7; 2 Par 35, 13.
h cp. 23, 18; 29, 34; 34, 25; Dt 16, 4. — cf. Lv 7, 15.
i cf. Lc 12, 35; Eph 6, 14; 1 Pt 1, 13.
j vr. 27; Lv 23, 5; Dt 16, 5. — cf. 1 Cor 5, 7.
k vr. 23; cp. 11, 4, 5.
l Nm 33, 4.
m cp. 6, 2; Is 43, 11.
13] Ant. et V. All. in fs. pretss. Sang. Chr.
n cf. Heb 11, 28.
14] Ant. ut s. — Of. in fr. 6 p. Psch.
o cp. 13, 9.
p vr. 17, 24; cp. 13, 10; 4 Rg 23, 21.
*15] * Catech. R. II 1, 9.*
q cp. 13, 6, 7; 23, 15; 34, 18, 25; Lv 23, 6; Nm 28, 17; Dt 16, 3, 8. — cf. 1 Cor 5, 7, 8.
r vr. 19. — cf. Gn 17, 14; Nm 9, 13.
s Lv 23, 7, 8; Nm 28, 18, 25.
t cp. 13, 3.
u vr. 51; cp. 7, 4.
v Lv 23, 5; Nm 28, 16.
x vr. 15.
y vr. 48, 49.
z vr. 3.
a Lv 14, 6; Nm 19, 18; Ps 50, 9; Heb 9, 19.
b Heb 11, 28.
c vr. 7.
d cf. Is 26, 20.
e cp. 12, 13.
f Heb 11, 28. — cf. Ez 9, 6; Ap 7, 3; 9, 4.
g 2 Rg 24, 16; 1 Cor 10, 10.
h cp. 3, 8, 17.
i cp. 13, 8, 14; Dt 6, 7, 20; 32, 7; Js 4, 6; Ps 77, 3-6.
*27] * Conc. Tr. sess. 22 cp. 1.*
j vr. 11, 21.
l cp. 4, 31.
m cp. 11, 4; Sap 18, 14, 15.
n Nm 8, 17; 33, 4; Ps 77, 51; 104, 36; 134, 8; 135, 10.
o cp. 4, 23; 11, 5; Sap 18, 5, 11.
p cp. 11, 6. — cf. Pro 21, 13; Am 5, 16, 17; Jc 2, 13.
q 1 Rg 6, 6; Sap 19, 3.
r cf. cp. 10, 9-11.

omnes primogenitos Aegyptiorum interimentem (29-20). Quare Pharao ipse filios Israël iam urget abire (31-42). Et ita, additis quibusdam rebus de ritu paschali peragendo, prima pars conclusa est (43-13, 16).

dicitis. 32 [s]Oves vestras et armenta adsumite, ut petieratis, et abeuntes
benedicite mihi. 33 [t]Urgebantque Aegyptii populum de terra exire ve-
lociter dicentes: Omnes moriemur.
34 Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermentaretur;
et ligans in palliis posuit super umeros suos. 35 Feceruntque filii
Israël sicut praeceperat Moyses, et [u]petierunt ab Aegyptiis vasa ar-
gentea et aurea vestemque plurimam. 36 [v]Dominus autem dedit gra-
tiam populo coram Aegyptiis ut commodarent eis; et [x]spoliaverunt
Aegyptios.
37 [y]Profectique sunt filii Israël de [z]Ramesse in Socoth, [a]sescenta
fere milia peditum virorum absque parvulis. 38 Sed et [b]vulgus pro-
miscuum innumerabile ascendit cum eis, oves et armenta et animantia
diversi generis multa nimis. 39 Coxeruntque farinam, quam dudum
de Aegypto conspersam tulerant, et fecerunt subcinericios panes
azymos; [c]neque enim poterant fermentari, [d]cogentibus exire Aegyptiis
et nullam facere sinentibus moram; nec pulmenti quidquam occur-
rerat praeparare.
40 Habitatio autem filiorum Israël, qua manserunt in Aegypto, fuit
[e]quadringentorum triginta annorum. 41 Quibus expletis, eadem die
egressus est omnis [f]exercitus Domini de terra Aegypti. 42 [g]Nox ista
est observabilis Domini, quando eduxit eos de terra Aegypti; hanc
observare debent omnes filii Israël in generationibus suis.
43 Dixitque Dominus ad Moysen et Aaron: Haec est religio Phase:
omnis alienigena non comedet ex eo. 44 Omnis autem servus [h]empti-
tius circumcidetur, et sic comedet. 45 [i]Advena et mercennarius non
edent ex eo. 46 In una domo comedetur; nec efferetis de carnibus
eius foras, [j]nec os illius confringetis. 47 [l]Omnis coetus filiorum Israël
faciet illud. 48 Quod si [m]quis peregrinorum in vestram voluerit tran-
sire coloniam et facere Phase Domini, circumcidetur prius omne
masculinum eius, et tunc rite celebrabit; eritque sicut [n]indigena
terrae: si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo.
49 [o]Eadem lex erit indigenae et colono qui peregrinatur apud vos.
50 Feceruntque omnes filii Israël sicut praeceperat Dominus Moysi
et Aaron. Et eadem die [p]eduxit Dominus filios Israël de terra Ae-
gypti per [q]turmas suas.
13 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 [a]Sanctifica mihi
omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Israël, tam de
hominibus quam de iumentis; mea sunt enim omnia. 3 Et ait Moyses
ad populum: [b]Mementote diei huius, in qua egressi estis de Aegypto
et de [c]domo servitutis, quoniam [d]in manu forti eduxit vos Dominus
de loco isto, ut [e]non comedatis fermentatum panem. 4 Hodie egredi-
mini mense [f]novarum frugum. 5 Cumque introduxerit te Dominus in
terram Chananaei et Hethaei et Amorrhaei et Hevaei et Iebusaei,
[g]quam iuravit patribus tuis ut daret tibi, [h]terram fluentem lacte et
melle, [i]celebrabis hunc morem sacrorum mense isto. 6 [j]Septem diebus
vesceris azymis; et in die septimo erit sollemnitas Domini. 7 Azyma
comedetis septem diebus; non apparebit apud te aliquid fermentatum,
nec in cunctis finibus tuis. 8 [k]Narrabisque filio tuo in die illo dicens:
Hoc est quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de Aegypto.
9 Et [l]erit quasi signum in manu tua et quasi [m]monimentum ante
oculos tuos et ut lex Domini semper sit in ore tuo; in manu enim
forti eduxit te Dominus de Aegypto. 10 [n]Custodies huiuscemodi cultum
statuto tempore a diebus in dies. 11 Cumque introduxerit te Dominus
in terra Chananaei, [o]sicut iuravit tibi et patribus tuis, et dederit
tibi eam, 12 [p]separabis omne quod aperit vulvam Domino et quod
primitivum est in pecoribus tuis; quidquid habueris masculini sexus
consecrabis Domino. 13 [q]Primogenitum asini mutabis ove; quod, si
non redemeris, interficies. [r]Omne autem primogenitum hominis de
filiis tuis pretio redimes. 14 [s]Cumque interrogaverit te filius tuus cras
dicens: Quid est hoc? respondebis ei: [t]In manu forti eduxit nos
Dominus de terra Aegypti, de [u]domo servitutis. 15 Nam, cum indu-
ratus esset Pharao et nollet nos dimittere, [v]occidit Dominus omne
primogenitum in terra Aegypti, a primogenito hominis usque ad
primogenitum iumentorum; idcirco immolo Domino omne quod

s cf. cp. 10, 24-26.
t cp. 11, 1, 8; Ps 104, 38. — cf. cp. 6, 1.
u cp. 3, 22; 11, 2.
v cp. 3, 21; 11, 3.
x Gn 15, 14; Ps 104, 37. — cf. Sap 10, 17.
y Nm 33, 3, 5.
z Gn 47, 11. — cf. cp. 1, 11.
a cf. cp. 38, 26; Nm 1, 46; 2, 32; 11, 21; 26, 51.
b Lv 24, 10, 11; Nm 11, 4. — cf. 2 Es 13, 3.
c cf. Dt 16, 3.
d vr. 33; cp. 6, 1; 11, 1.
e Gal 3, 17. — cf. Gn 15, 13; [Jdt 5, 9; Ac 7, 6.
f cp. 7, 4.
g cf. Dt 16, 1-6.
h cf. Gn 17, 12, 13.
i Lv 22, 10.
j (all) Jo 19, 36. — Nm 9, 12.
l vr. 6.
m Nm 9, 14.
n vr. 19.
o Lv 24, 22; Nm 9, 14, 15; 15, 15, 16.
p vr. 41; Ac 13, 17.
q vr. 17.
ex 1-13] *1 L. in fs. Purif. B. M. V. — v. Lv 12, 1.*
a (all) Lc 2, 23. — vr. 12-15; cp. 22, 29, 30; 34, 19; Lv 27, 26; Nm 3, 13; 8, 16, 17; 18, 15; Dt 15, 19; Ez 44, 30, 31.
b cp. 12, 42; Dt 16, 3.
c vr. 14; cp. 20, 2.
d cp. 3, 19; 6, 1.
e v. cp. 12, 8.
f cp. 23, 15; 34, 18; Dt 16, 1.
5] *Int. (Ps 104) in fr. 2 et Of. in fr. 5 p. Psch.*
g cp. 6, 8; Gn 17, 8.
h v. cp. 3, 8.
i cp. 12, 25, 26.
] ** Catech. R. II 1, 9.*
j cp. 12, 15, 16.
k v. cp. 12, 26.
9] *v. vr. 5. — Int. (Ps. 104) in manif. B. M. V. Imm. a s. Num.*
l Dt 6, 8; 11, 18. — cf. Nm 15, 39; Mt 23, 5.
m cp. 12, 14, 24.
n cf. cp. 12, 14, 17, 24, 43.
o vr. 5.
p cp. 22, 29; 34, 19; Ez 44, 30. — cf. vr. 2.
q cp. 34, 20; Nm 18, 15, 16.
r Nm 3, 46, 47; 18, 15, 16.
s v. cp. 12, 26; Dt 6, 20; Js 4, [6, 21.
t vr. 3, 16.
u vr. 3; cp. 20, 2.
v cp. 12, 29.

2. De iis quae in itinere ab Aegypto ad Sinai acciderunt (13,17-18,27). *Proficiscentes filios Israël et secum ferentes ossa Ioseph (13,17-22) Pharao insequitur et comprehendit; at, cum illi ad Dominum clamassent (14,1-14), et Moyses extendisset*

aperit vulvam masculini sexus, et [x]omnia primogenita filiorum meo-
rum redimo. 16 Erit igitur [y]quasi signum in manu tua et quasi ap-
pensum quid ob recordationem inter oculos tuos; eo quod in [z]manu
forti eduxit nos Dominus de Aegypto.

17 Igitur cum emisisset Pharao populum, non eos duxit Deus [a]per viam
terrae Philisthiim, quae vicina est, reputans ne forte [b]paeniteret eum,
si vidisset adversum se bella consurgere, et reverteretur in Aegyptum;
18 sed circumduxit [c]per viam deserti, quae est iuxta mare Rubrum.
Et armati ascenderunt filii Israël de terra Aegypti. 19 Tulit quoque
Moyses ossa Ioseph secum, eo quod adiurasset filios Israël dicens:
[d] 'Visitabit vos Deus; efferte ossa mea hinc vobiscum'. 20 [e]Profectique
de Socoth castrametati sunt in Etham, in extremis finibus solitudinis.
21 [f]Dominus autem praecedebat eos ad ostendendam viam per
diem in columna nubis et per noctem in columna ignis, ut dux
esset itineris utroque tempore. 22 Nunquam defuit columna nubis per
diem nec columna ignis per noctem coram populo.

14 Locutus est autem Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere filiis
Israël: [a]Reversi castrametentur e regione Phihahiroth, quae est
inter [b]Magdalum et mare contra Beelsephon: in conspectu eius castra
ponetis super mare. 3 Dicturusque est Pharao super filiis Israël:
Coartati sunt in terra, conclusit eos desertum. 4 Et [c]indurabo cor
eius, ac persequetur vos; et [d]glorificabor in Pharaone et in omni exer-
citu eius, [e]scientque Aegyptii quia ego sum Dominus. Feceruntque ita.
5 Et nuntiatum est regi Aegyptiorum quod fugisset populus; [f]im-
mutatumque est cor Pharaonis [g]et servorum eius super populo. et
dixerunt: Quid voluimus facere, ut dimitteremus Israël, ne ser-
viret nobis? Iunxit ergo currum, et omnem populum suum ad-
sumpsit secum. 7 Tulitque [h]sescentos currus electos, quidquid
in Aegypto curruum fuit et duces totius exercitus. 8 [i]Induravit-
que Dominus cor Pharaonis regis Aegypti, et [j]persecutus est fi-
lios Israël; at [l]illi egressi erant in manu excelsa. 9 [m]Cumque per-
sequerentur Aegyptii vestigia praecedentium, reppererunt eos [n]in
castris super mare: omnis equitatus et currus Pharaonis et universus
exercitus erant in Phihahiroth contra Beelsephon. 10 Cumque appro-
pinquasset Pharao, levantes filii Israël oculos viderunt Aegyptios post
se et timuerunt valde, [o]clamaveruntque ad Dominum 11 et [p]dixerunt
ad Moysen: Forsitan non erant sepulcra in Aegypto; ideo tulisti nos
ut moreremur in solitudine. Quid hoc facere voluisti, ut educeres nos
ex Aegypto? 12 [q]Nonne iste est sermo, quem loquebamur ad te in
Aegypto dicentes: Recede a nobis, ut serviamus Aegyptiis? multo
enim melius erat servire eis, quam mori in solitudine. 13 Et ait Moyses
ad populum: [r]Nolite timere; state et videte magnalia Domini quae
facturus est hodie; [s]Aegyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam
ultra videbitis usque in sempiternum. 14 [t]Dominus pugnabit pro vobis,
et [u]vos tacebitis.
15 Dixitque Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere
filiis Israël ut proficiscantur. 16 Tu autem [v]eleva virgam tuam, et
extende manum tuam super mare, et divide illud, ut gradiantur filii
Israël in medio mari per siccum. 17 Ego autem [x]indurabo cor Ae-
gyptiorum ut persequantur vos; et [y]glorificabor in Pharaone et in
omni exercitu eius et in curribus et in equitibus illius. 18 Et [z]scient
Aegyptii quia ego sum Dominus, cum glorificatus fuero in Pharaone
et in curribus atque in equitibus eius.
19 [a]Tollensque se angelus Dei, qui praecedebat castra Israël, abiit
post eos; et cum eo pariter columna nubis priora dimittens post
tergum 20 stetit inter castra Aegyptiorum et castra Israël; et [b]erat
nubes tenebrosa et illuminans noctem, ita ut ad se invicem toto noctis
tempore accedere non valerent. 21 Cumque [c]extendisset Moyses manum
super mare, abstulit illud Dominus, flante [d]vento vehementi et urente
tota nocte, et [e]vertit in siccum; [f]divisaque est aqua. 22 [g]Et ingressi
sunt filii Israël per medium sicci maris; erat enim aqua quasi [h]murus
a destra eorum et laeva. 23 Persequentesque Aegyptii ingressi sunt
post eos et omnis equitatus Pharaonis, currus eius et equites per
medium maris.

x vr. 13.
y vr. 9.
z vr. 14.

*17] * cf. Catech. R. II 2, 48.*
a cf. Ps 106, 7.
b cp. 14, 11, 12. — cf. 2 Es 9, 17. — v. Nm 14, 1-4.
c cp. 14, 2. — cf. Dt 32, 10. — v. Nm 33, 6-49.

d Gn 50, 24; Js 24, 32; Ecli 49, 18; Heb 11, 22. — cf. Ac 7, [16.
e cp. 12, 37; Nm 33, 6.
f cp. 14, 19, 24; 40, 34-36; Nm 10, 34; 14, 14; Dt 1, 33; 2 Es 9, 19; Ps 67, 8; 77, 14; 98, 7; 104, 39; Sap 10, 17; 1 Cor 10, 1. — cf. Is 4, 5. — v. Nm 9, 15-23.

a cp. 13, 18, 20; Nm 33, 7, 8.
b Jr 44, 1.

c v. cp. 4, 21.
d Rm 9, 17, 22, 23. — cf. Ez 28, 22. — v. cp. 9, 16.
e cp. 7, 5.
f Ps 104, 25.
g cp. 10, 7; 12, 33, 36.

h cp. 15, 4. — cf. Is 31, 1.
i vr. 4; cp. 4, 21.
j Sap 19, 3.
l cp. 6, 1; 13, 3, 9, 16; Nm 33, 3; Dt 26, 8; Ac 13, 17. — cf. cp. 3, 19.
m cp. 15, 9; Js 24, 6; 1 Mc 4, [9.
n vr. 2.

o Js 24, 7; 2 Es 9, 9.
p Ps 105, 7, 8. — cf. cp. 13, 17.

q cp. 5, 21; 6, 9.

r 2 Par 20, 15, 17; Is 41, 10, 13, 14. — cf. 1 Mc 4, 8-9.
s cf. vr. 30, 31.
t vr. 25; Dt 1, 30; 3, 22; 20, 4; Js 10, 14, 42; 23, 3; 2 Par 20, 15, 29; 2 Es 4, 20.
u cf. Is 30, 15.
v vr. 21, 26. — v. cp. 7, 19.
x cf. vr. 4, 8.
y vr. 4.
z cp. 7, 5.
19] Ant. in fs. ss. Ang. c.
a cp. 23, 20; 32, 34; Nm 20, 16; Is 63, 9. — cf. cp. 13, 21.
b Js 24, 7; Is 8, 14; 2 Cor 4, 3, [4.
*21-22] * Catech. R. II 2, 9.*
c vr. 16.
d cp. 15, 10.
e Js 2, 10; Ps 65, 6.
f cp. 15, 8; 2 Es 9, 11; Ps 73, 13; 76, 20; 77, 13; 135, 13. — cf. Js 3, 16; 4, 23; Is 10, 26; 11, 15, 16.
*22] * Catech. R. II 2, 9.*
g vr. 29; cp. 15, 19; Nm 33, 8; Ps 65, 6; 77, 13; 113, 3; Sap 10, 18; 19, 5-7; Is 63, 13; 1 Cor 10, 1; Heb 11, 29. — cf. Ps 76, 19.
h Ps 77, 13. — cf. Hab 3, 10.

virgam, per medium sicci maris panditur via, Israëli ad salutem, Aegyptiis vero ad interitum (15-31). Quod beneficium Moyses cum populo, praecinente Maria, celebrat; atque, glorificato Deo ob bene partam victoriam (15,1-10),

24 Iamque advenerat [i]vigilia matutina, et ecce [j]respiciens Do-
minus super castra Aegyptiorum per columnam ignis et nubis, in-
terfecit exercitum eorum; 25 et subvertit rotas curruum, ferebanturque
in profundum. Dixerunt ergo Aegyptii: Fugiamus Israëlem; Dominus
enim [l]pugnat pro eis contra nos. 26 Et ait Dominus ad Moysen:
[m]Extende manum tuam super mare, ut revertantur aquae ad Ae-
gyptios super currus et equites eorum. 27 [n]Cumque extendisset Moyses
manum contra mare, [o]reversum est primo diluculo ad priorem locum;
fugientibusque Aegyptiis occurrerunt aquae, et [p]involvit eos Dominus
in mediis fluctibus. 28 [q]Reversaeque sunt aquae et operuerunt currus
et equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant
mare; [r]nec unus quidem superfuit ex eis. 28 Filii autem Israël per-
rexerunt per medium sicci maris, et aquae eis erant quasi pro muro
a dextris et a sinistris. 30 [t]Liberavitque Dominus in die illa Israël de
manu Aegyptiorum. 31 Et [u]viderunt Aegyptios mortuos super litus
maris et manum magnam, quam exercuerat Dominus contra eos;
timuitque populus Dominum, et [v]crediderunt Domino et Moysi
[x]servo eius.

15 Tunc [a]cecinit Moyses et filii Israël carmen hoc Domino, et di-
xerunt:

[b]Cantemus Domino; gloriose enim magnificatus est:
equum et ascensorem deiecit in mare.
2 [c]Fortitudo mea et [d]laus mea Dominus,
et factus est mihi in [e]salutem;
iste Deus meus, et glorificabo eum;
[f]Deus patris mei, et [g]exaltabo eum.
3 Dominus [h]quasi vir pugnator;
[i]omnipotens nomen eius.
4 [j]Currus Pharaonis et exercitum eius proiecit in mare;
[l]electi principes eius submersi sunt in mari Rubro.
5 [m]Abyssi operuerunt eos;
[n]descenderunt in profundum quasi lapis.

6 [o]Dextera tua, Domine, magnificata est in fortitudine;
dextera tua, Domine, percussit inimicum;
7 et in multitudine [p]gloriae tuae deposuisti adversarios tuos:
misisti iram tuam, [q]quae devoravit eos sicut stipulam,
8 [r]et in spiritu furoris tui congregatae sunt aquae.
[s]Stetit unda fluens, congregatae sunt abyssi in medio mari;
9 dixit inimicus: [t]Persequar et comprehendam;
[u]dividam spolia, implebitur anima mea,
evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.
10 [v]Flavit spiritus tuus, et [x]operuit eos mare;
submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.

11 [y]Quis similis tui in fortibus, Domine?
quis similis tui, [z]magnificus in sanctitate,
terribilis atque laudabilis, [a]faciens mirabilia?
12 [b]Extendisti manum tuam, et devoravit eos terra.
13 [c]Dux fuisti in misericordia tua populo, [d]quem redemisti:
et [e]portasti eum in fortitudine tua ad habitaculum san-
[ctum tuum.
14 [f]Ascenderunt populi, et irati sunt:
dolores obtinuerunt habitatores Philisthiim.
15 Tunc [g]conturbati sunt [h]principes Edom,
[i]robustos Moab obtinuit tremor;
[j]obriguerunt omnes habitatores Chanaan.
16 [l]Irruat super eos formido et pavor,
in magnitudine bracchii tui fiant [m]immobiles quasi lapis,
donec pertranseat populus tuus, Domine,
donec pertranseat populus tuus iste, [n]quem possedisti.
17 Introduces eos, et [o]plantabis in monte hereditatis tuae,
firmissimo habitaculo tuo, quod operatus es, Domine,
[p]sanctuarium tuum, Domine, quod firmaverunt manus
18 [q]Dominus regnabit in aeternum et ultra. [tuae.

24-15, 1] Prph. in sb. s. et vg. Pnt.
i 1 Rg 11, 11; Jd 7, 19; Lm 2, 16.
j Sap 18, 15; Jdt 9, 6. — cf. Ps 33, 17.
l v. vr. 14.
m vr. 16, 21.
n vr. 21.
o cf. Js 4, 18.
p cp. 15, 1, 7; Dt 11, 4; Ps 77, 53; 135, 15; Sap 10, 19; Heb [11, 29.
q cf. Hab 3, 8-13.
r Ps 105, 11.
s v. vr. 22; Ps 76, 20.
t Ps 105, 8, 10; Sap. 10, 15.
u cf. Ps 91, 9-11. — v. vr. 13.
v Ps 105, 12. — cf. Jo 2, 11; 11, 45.
x Dt 34, 5; Ps 104, 26; Sap 10, 16 ;18, 21. — cf. Dt 33, 1; 1 Es 3, 2.

a Ps 105, 12; Sap 10, 20. — cf. Jd 5, 1; 2 Rg 22, 1; Jdt 10, [1 ss.; Ap 15, 3.
b vr. 21.
1-21] Cn. in fr. 5 per ann.
1-3] R. in D. 4 Odg. — Tr. p. Prph. ut s. — Tr. et Gr. in fss. ss. Jo. a Capistr. et Laur. a Brund. etc.
c Ps 17, 2; 58, 17; 117, 14; 140, [7; Is 12, 2.
d Dt 10, 21.
e Ps 17, 47; Hab 3, 18.
f cp. 3, 6, 15, 16.
g 2 Rg 22, 47; Ps 33, 4; 98, 5, 9; 117, 28; 144, 1; Is 25, 1.
h Ps 23, 8; Ap 19, 11. — cf. cp. [14, 14.
i cp. 6, 3; Gn 17, 1 etc.
j cp. 14, 28.
l cp. 14, 7.
m vr. 10; cp. 14, 28.
n 2 Es 9, 11.
6] R. in fs. ss. Ros. B. M. V. — v. vr. 11.
o vr. 12; Ps 117, 15, 16; Is 51, [9.
p Dt 33, 26.
q cf. Is 5, 24; 47, 14, Ml 4, 1.
r cp. 14 ,21, 22; 2 Rg 22, 16; Jb 4, 9; Ps 17, 16. — cf. 2 Th 2, 8.
s Ps 77, 13. — cf. Js 3, 16; Hab [3, 10.
t cp. 14,9.
u Gn 49, 27; Jd 5, 30; Ps 67, 13; Is 53, 12; Lc 11, 22
10] v. vr. 6.
v cp. 14, 21. — cf. Ps 147, 18; Is 11, 15; 40, 24.
x vr. 5; cp. 14, 28.
11] Gr. in cm. Mm. etc.
y Dt 3, 24; 1 Rg 2, 2; 2 Rg 7, 22 3 Rg 8, 23; Ps 70, 19; 85, 8; 88, 7, 9; Jr 10, 6. — cf. cp. 18, 11.
z cf. Is 6, 3; Ap 4, 8.
a Ps 76, 15.
b vr. 6.
c Ps 76, 21.
d Ps 76, 16.
e Ps 77, 54, 55.
f Nm 14, 14; Dt 2, 25; Js 2, 9, [10; 9, 24.
g cf. Dt 2, 4.
h Gn 36, 15, 43.
i Nm 22, 3.
j Js 2 ,9, 11, 24; 5, 1.
l Dt 2, 25; 11, 25.
m 1 Rg 25, 37.
n Ps 73, 2; 1 Pt 2, 9.
o Ps 43, 3; 79, 9. — cf. Jr 32, 41.
p Ps 77, 54; 131, 13, 14.
q Ps 10, 16; 28, 10; 44, 7; 145, 10; Ap 11, 15. — v. Ps 92, 1.

de Palaestina feliciter occupanda auspicatur (11-21). Progredientibus vero filiis Israël per deserta Sur et Sin aquae amarae in dulces convertuntur (22-27), et post Elim dantur carnes (16, 1-13) et manna, quod postremum

19 Ingressus est enim [r]eques Pharao cum curribus et equitibus eius
in mare, et reduxit super eos Dominus aquas maris; filii autem Israël
ambulaverunt per siccum in medio eius.
20 Sumpsit ergo [s]Maria [t]prophetissa [u]soror Aaron tympanum in
manu sua; [v]egressaeque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis
et choris, 21 quibus [x]praecinebat dicens:

[y]Cantemus Domino; gloriose enim magnificatus est:
equum et ascensorem eius deiecit in mare.

22 Tulit autem Moyses Israël de mari Rubro, et egressi sunt in desertum [a]Sur; ambulaveruntque tribus diebus per solitudinem, et non
inveniebant aquam. 23 Et venerunt in [b]Mara, nec poterant bibere
aquas de Mara, eo quod essent amarae; unde et congruum loco
nomen imposuit vocans illum [c]Mara, id est amaritudinem. 24 Et
[d]murmuravit populus contra Moysen dicens: Quid bibemus? 25 At [e]ille
clamavit ad Dominum, qui ostendit ei [f]lignum; [g]quod cum misisset
in aquas, [h]in dulcedinem versae sunt. Ibi [i]constituit ei praecepta atque
iudicia, et ibi [j]tentavit eum 26 dicens: [l]Si audieris vocem Domini
Dei tui et quod rectum est coram eo feceris, et oboedieris mandatis
eius custodierisque omnia praecepta illius, cunctum [m]languorem,
quem posui in Aegypto, non inducam super te: [n]ego enim Dominus
sanator tuus.
27 Venerunt autem in [o]Elim filii Israël, ubi erant duodecim fontes
aquarum et septuaginta palmae; et castramentati sunt iuxta aquas.
16 [a]Profectique sunt de Elim, et venit omnis multitudo filiorum
Israël in [b]desertum Sin, quod est inter Elim et Sinai, quintodecimo die mensis secundi, postquam egressi sunt de terra Aegypti.
2 Et [c]murmuravit omnis congregatio filiorum Israël contra Moysen
et Aaron in solitudine; 3 dixeruntque filii Israël ad eos: [d]Utinam
mortui essemus per manum Domini in terra Aegypti, [e]quando sedebamus super ollas carnium, et comedebamus panem in saturitate. Cur
eduxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem
fame? 4 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ecce ego pluam vobis
[f]panes de caelo: egrediatur populus, et colligat [g]quae sufficiunt per
singulos dies, ut [h]tentem eum utrum ambulet in lege mea an non.
5 Die autem sexto parent quod inferant; et [i]sit duplum quam colligere
solebant per singulos dies. 6 Dixeruntque Moyses et Aaron ad omnes
filios Israël: [j]Vespere scietis quod [l]Dominus eduxerit vos de terra
Aegypti, 7 et mane videbitis [m]gloriam Domini; audivit enim murmur
vestrum contra Dominum; nos vero [n]quid sumus, quia mussitastis
contra nos? 8 Et ait Moyses: Dabit vobis Dominus vespere carnes
edere et mane panes in saturitate, eo quod audierit murmurationes
vestras, quibus murmurati estis contra eum; nos enim quid sumus?
nec contra nos est murmur vestrum, sed [o]contra Dominum. 9 [p]Dixit
quoque Moyses ad Aaron: Dic universae congregationi filiorum Israël:
[q]Accedite coram Domino; audivit enim murmur vestrum. 10 Cumque
loqueretur Aaron ad omnem coetum filiorum Israël, respexerunt ad
solitudinem; et ecce [r]gloria Domini apparuit in nube.
11 Locutus est autem Dominus ad Moysen dicens: 12 [s]Audivi murmurationes filiorum Israël; loquere ad eos: [t]Vespere comedetis carnes,
et [u]mane saturabimini panibus, scietisque quod ego sum Dominus
Deus vester.
13 Factum est ergo vespere, et [v]ascendens coturnix cooperuit castra;
mane quoque [x]ros iacuit per circuitum castrorum. 14 Cumque operuisset superficiem terrae, [y]apparuit in solitudine minutum et quasi
pilo tusum in similitudinem pruinae super terram. 15 Quod cum vidissent filii Israël, dixerunt ad invicem: [z]Manhu? quod significat:
Quid est hoc? [a]ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses: [b]Iste
est panis, quem Dominus dedit vobis ad vescendum. 16 Hic est sermo,
quem praecepit Dominus: Colligat unusquisque ex eo quantum sufficit
ad vescendum; [c]gomor per singula capita iuxta numerum animarum
vestrarum, quae habitant in tabernaculo, sic tolletis. 17 Feceruntque
filii Israël et collegerunt alius plus, alius minus. 18 Et mensi sunt ad
mensuram gomor; [d]nec qui plus collegerat habuit amplius, nec qui

*19] * cf. Catech. R. II 2, 48.*
r cp. 14, 23-29.
s Mic 6, 4.
t cf. Jd 4, 4; 4 Rg 22, 14; 2 Es 6, 14; Lc 2, 36.
u vr. 2, 4; Nm 26, 59.
v Jd 11, 34; 1 Rg 18, 6; Ps 67, 12, 26; 150, 4.
x 1 Rg 18, 7.
y vr. 1.
a Gn 16, 7; 25, 18; 1 Rg 15, 7.
b Nm 33, 8.
c cf. Rt 1, 20.
d cp. 16, 2; 17, 3 etc.
e cp. 14, 10; 17, 4.
f Ecli 38, 5.
g cf. 4 Rg 2, 21; 4, 41.
h Jdt 5, 15; Ecli 38, 5.
i Js 24, 25.
j cp. 16, 4; Dt 8, 2, 16; Jd 2, 22; 3, 1, 4; Ps 65, 10 etc.
l Lv 26, 3-13; Dt 7, 12-15; Jr 7, 22.
m Dt 7, 15; 28, 27, 60.
n cp. 23, 25; Dt 32, 39; Ps 102, 3; 146, 3; Is 53, 5; Os 6, 2; 11, 3. — cf. Mt 9, 12.
27-16, 7] L. in ben. Palm.
o Nm 33, 9.
a Nm 33, 10, 11.
b Sap 11, 2.
c cp. 15, 24; 17, 2; 1 Cor 10, 10.
d cp. 14, 11. — cf. Nm 20, 3-5; Lm 4, 9.
e Nm 11, 4, 5.
f 2 Es 9, 15; Ps 77, 24, 25; 104, 40; Sap 16, 20; Jo 6, 31, 32; 1 Cor 10, 3.
g cf. Pro 30, 8; Mt 6, 11.
h v. cp. 15, 25.
i vr. 22; Lc 25, 21.
6-7] Inv. etc. in vg. Nativ. Dñi.
j vr. 12, 13.
l cp. 6, 7. — cf. Nm 16, 28-30.
m cp. 40, 32; Nm 14, 10; 16, 19; 3 Rg 8, 10, 11. — cf. cp. 13, 21; 14, 24.
n Nm 16, 11.
o cf. Nm 14, 27; 1 Rg 8, 7; Lc 10, 16; Rm 13, 2.
p cf. cp. 4, 14-16.
q Nm 16, 16.
r vr. 7; cp. 13, 21; 3 Rg 8, 10, 11; Ecli 45, 3.
12] R. in fs. Corp. Ch.
s vr. 8.
t vr. 6; cp. 12, 6.
u vr. 8.
v Nm 11, 31; Ps 77, 27, 28; 104, 40.
x Nm 11, 9.
y Nm 11, 7; Dt 8, 3; 2 Es 9, 15; Ps 77, 24; 104, 40; Sap 16, 20; Jo 6, 31, 49, 59.
*15] * cf. Catech. R. II 4, 60. — v. vr. 12.*
z vr. 31.
a Dt 8, 3.
b 1 Cor 10, 3. — v. vr. 4.
c vr. 36.
d (all) 2 Cor 8, 15.

minus paraverat repperit minus; sed singuli, iuxta id quod edere po-
terant, congregaverunt. 19 Dixitque Moyses ad eos: [e]Nullus relinquat
ex eo in mane. 20 Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex
eis usque mane, et [f]scatere coepit vermibus, atque computruit; et
iratus est contra eos Moyses. 21 Colligebant autem mane singuli
quantum sufficere poterat ad vescendum; [g]cumque incaluisset sol,
liquefiebat.
22 [h]In die autem sexta collegerunt cibos duplices, id est duo gomor
per singulos homines. Venerunt autem omnes principes multitudinis,
et narraverunt Moysi. 23 Qui ait eis: Hoc est quod locutus est Do-
minus: [i]Requies sabbati sanctificata est Domino cras; quodcumque
operandum est facite, et quae coquenda sunt coquite; quidquid autem
reliquum fuerit reponite usque in mane. 24 Feceruntque ita ut prae-
ceperat Moyses, et non [j]computruit, neque vermis inventus est in eo.
25 Dixitque Moyses: Comedite illud hodie, quia sabbatum est Domini;
non invenietur hodie in agro. 26 Sex diebus colligite; in die autem
septimo sabbatum est Domini, idcirco non invenietur. 27 Venitque
septima dies, et egressi de populo ut colligerent non invenerunt.
28 Dixit autem Dominus ad Moysen: [k]Usquequo non vultis custodire
mandata mea et legem meam? 29 Videte quod Dominus dederit vobis
sabbatum, et propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices; maneat
unusquisque apud semetipsum, nullus egrediatur de loco suo die
septimo. 30 Et [l]sabbatizavit populus die septimo. 31 Appellavitque do-
mus Israël nomen eius [m]man, [n]quod erat quasi semen coriandri
album, gustusque eius quasi similae cum melle. 32 Dixit autem Moyses:
Iste est sermo, quem praecepit Dominus: imple gomor ex eo, et
custodiatur in futuras retro generationes, ut noverint panem, quo alui
vos in solitudine, quando educti estis de terra Aegypti. 33 Dixitque
Moyses ad Aaron: Sume [o]vas unum, et mitte ibi man quantum potest
capere gomor, et repone coram Domino ad servandum in genera-
tiones vestras, 34 sicut praecepit Dominus Moysi. Posuitque illud Aaron
in tabernaculo reservandum.
35 Filii autem Israël comederunt man [p]quadraginta annis, [q]donec
venirent in terram habitabilem; hoc cibo aliti sunt, usquequo tange-
rent fines terrae Chanaan. 36 [r]Gomor autem decima pars est [s]ephi.
17 Igitur [a]profecta omnis multitudo filiorum Israël de deserto Sin
per mansiones suas iuxta sermonem Domini castrametati sunt in
Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo. 2 [b]Qui iurgatus
contra Moysen ait: Da nobis aquam, ut bibamus. Quibus respondit
Moyses: Quid iurgamini contra me? cur [c]tentatis Dominum? 3 Sitivit
ergo ibi populus prae aquae penuria, et [d]murmuravit contra Moysen
dicens: Cur fecisti nos exire de Aegypto, ut occideres nos et liberos
nostros ac iumenta siti? 4 Clamavit autem Moyses ad Dominum dicens:
Quid faciam populo huic? adhuc paululum et [e]lapidabit me. 5 Et ait
Dominus ad Moysen: Antecede populum, et sume tecum de senioribus
Israël, et virgam, qua [f]percussisti fluvium, tolle in manu tua et vade.
6 En ego stabo ibi coram te supra petram Horeb; percutiesque petram,
et [g]exibit ex ea aqua, ut bibat populus. Fecit Moyses ita coram se-
nioribus Israël; 7 et vocavit nomen loci illius [h]tentatio propter
iurgium filiorum Israël et quia tentaverunt Dominum dicentes: [i]Estne
Dominus in nobis an non?
8 [j]Venit autem Amalec, et pugnabat contra Israël in Raphidim.
9 Dixitque Moyses ad [k]Iosue: Elige viros, et egressus pugna contra
Amalec; cras ego stabo in vertice collis habens [l]virgam Dei in manu
mea. 10 Fecit Iosue ut locutus erat Moyses, et pugnavit contra Amalec;
Moyses autem et Aaron et [m]Hur ascenderunt super verticem collis.
11 [n]Cumque levaret Moyses manus, vincebat Israël; sin autem paulu-
lum remisisset, superabat Amalec. 12 Manus autem Moysi erant graves;
sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit; Aaron
autem et Hur sustentabant manus eius ex utraque parte. Et factum
est ut manus illius non lassarentur usque ad occasum solis. 13 Fuga-
vitque Iosue Amalec et populum eius in ore gladii. 14 Dixit autem
Dominus ad Moysen: [o]Scribe hoc ob monimentum in libro, et trade
auribus Iosue; [p]delebo enim memoriam Amalec sub caelo. 15 Aedifi-

e cf. Mt 6, 34; Lc 11, 3.
f cf. vr. 24.
g Sap 16, 27, 28.
h vr. 5.
i cp. 35, 2, 3; Gn 2, 3; Lv 23, 3. — v. cp. 20, 8-11; 31, 14-17.
j cf. vr. 20.
k cf. Ps 77, 10; 105, 13; Ez 20, 13.
l Lc 23, 56.
m vr. 15.
n Nm 11, 7, 8.
o Heb 9, 4.
p Nm 33, 38; Dt 8, 2, 3; 2 Es 9, 21; Jdt 5, 15; Jo 6, 31, 49.
q Js 5, 12.
r Lv 5, 11; 6, 20.
s Ez 45, 11 (. — cf. Nm 5, 15).
a cp. 16, 1; Nm 33, 12, 14.
b Nm 20, 4.
c Dt 6, 16; Ps 77, 18, 41; 94, 8, 9; Is 7, 12; Mt 4, 7; 1 Cor 10, 9; Heb 3, 8, 9.
d cp. 15, 24; 16, 2.
e Nm 14, 10; 1 Rg 30, 6; 2 Par 24, 21; Mt 23, 37; Lc 13, 34; Jo 8, 59; 10, 31-33; 11, 8; Ac 7, 58, 14, 5, 19; 2 Cor 11, 25; Heb 11, 37. — cf. Js 9, 25; 3 Rg 21, 13.
f cp. 7, 20; Ps 77, 15; 1 Cor 10, 4.
g Nm 20, 8-11; Dt 8, 15; 2 Es 9, 15; Ps 104, 41; 113, 8; Sap 11, 4; Is 43, 20; 48, 21.
7] * *Catech. R. IV 9, 7.*
h Nm 20, 13; Ps 94, 9.
i cf. Ps 13, 1; Ec 5, 5; Is 49, 14; Ez 8, 12.
j Dt 25, 17; 1 Rg 15, 2; Jdt 4, 13. — cf. Sap 11, 3.
k cp. 24, 13; 32, 17; 33, 11; Nm 13, 8, 17.
l cp. 4, 20.
m cp. 24, 14; 31, 2.
n cf. 1 Tm 2, 8; Jc 5, 16.
o cp. 34, 27.
p Nm 24, 20; Dt 25, 19; 1 Rg 15, 3, 7; 30, 1, 17; 2 Rg 8,
15] *cf. cp. 24, 4.* [12.

postque adventum Iethro, qui Moysi adducit uxorem et duos filios (18, 1-12) eique consilium dat de magistratibus minoribus instituendis (13-27), veniunt in solitudinem Sinai ibique castrametantur (19, 1-2).

cavitque Moyses altare; et vocavit nomen eius Dominus exaltatio
mea dicens: 16 Quia manus solii Domini et [q]bellum Domini erit
contra Amalec a generatione in generationem.
18 Cumque audisset [a]Iethro [b]sacerdos Madian cognatus Moysi omnia
quae fecerat Deus Moysi et Israëli populo suo, et quod eduxisset
Dominus Israël de Aegypto, 2 tulit Sephoram uxorem Moysi, [c]quam
remiserat, 3 et [d]duos filios eius, [e]quorum unus vocabatur Gersam,
dicente patre: Advena fui in terra aliena; 4 alter vero Eliezer; Deus
enim, ait, patris mei adiutor meus, et eruit me de gladio Pharaonis.
5 Venit ergo Iethro cognatus Moysi et filii eius et uxor eius ad Moysen
in desertum, ubi erat castrametatus [f]iuxta montem Dei 6 et mandavit
Moysi dicens: Ego Iethro cognatus tuus venio ad te et uxor tua et
duo filii tui cum ea. 7 [g]Qui egressus in occursum cognati sui adoravit
et [h]osculatus est eum; [i]salutaveruntque se mutuo verbis pacificis.
Cumque intrasset tabernaculum, 8 narravit Moyses cognato suo [j]cuncta
quae fecerat Dominus Pharaoni et Aegyptiis propter Israël; univer-
sumque laborem, qui accidisset eis in itinere, et quod liberaverat eos
Dominus. 9 Laetatusque est Iethro super omnibus bonis, quae fecerat
Dominus Israëli, eo quod eruisset eum de manu Aegyptiorum, 10 et
ait: [l]Benedictus Dominus, qui liberavit vos de manu Aegyptiorum et
de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Aegypti. 11 Nunc
cognovi, quia [m]magnus Dominus super omnes deos, eo quod [n]superbe
egerint contra illos. 12 Obtulit ergo Iethro cognatus Moysi holocausta
et hostias Deo; veneruntque Aaron et omnes seniores Israël, ut come-
derent panem cum eo [o]coram Deo.
13 Altera autem die sedit Moyses ut iudicaret populum, qui assiste-
bat Moysi a mane usque ad vesperam. 14 Quod cum vidisset cognatus
eius, omnia scilicet quae agebat in populo, ait: Quid est hoc quod
facis in plebe? cur solus sedes et omnis populus praestolatur de mane
usque ad vesperam? 15 Cui respondit Moyses: [p]Venit ad me populus
quaerens sententiam Dei. 16 Cumque acciderit eis [q]aliqua disceptatio,
veniunt ad me ut iudicem inter eos, et [r]ostendam praecepta Dei et
leges eius. 17 At ille: Non bonam, inquit, rem facis; 18 stulto labore
consumeris et tu et populus iste qui tecum est; ultra vires tuas est
negotium, [s]solus illud non poteris sustinere. 19 Sed audi verba mea
atque consilia, et erit Deus tecum. [t]Esto tu populo in his quae ad Deum
pertinent, [u]ut referas quae dicuntur ad eum, 20 ostendasque populo
caeremonias et ritum colendi [v]viamque, per quam ingredi debeant,
et [x]opus quod facere debeant. 21 Provide autem de omni plebe [y]viros
potentes et timentes Deum, in quibus sit veritas et qui oderint ava-
ritiam; et constitue ex eis tribunos et centuriones et quinquagenarios
et decanos, 22 [z]qui iudicent populum omni tempore; [a]quidquid autem
maius fuerit referant ad te, et ipsi minora tantummodo iudicent;
[b]leviusque sit tibi, partito in alios onere. 23 Si hoc feceris, implebis
imperium Dei, et praecepta eius [c]poteris sustentare; et omnis hic
populus revertetur ad loca sua cum pace. 24 Quibus auditis, Moyses
fecit omnia quae ille suggesserat. 25 Et, [d]electis viris strenuis de cuncto
Israël, constituit eos principes populi, tribunos et centuriones et quin-
quagenarios et decanos. 26 [e]Qui iudicabant plebem omni tempore;
quidquid autem gravius erat referebant ad eum, faciliora tantummodo
iudicantes. 27 Dimisitque cognatum suum, [f]qui reversus abiit in ter-
ram suam.
19 Mense tertio egressionis Israël de terra Aegypti, in die hac [a]vene-
runt in solitudinem Sinai. 2 Nam profecti de [b]Raphidim et per-
venientes usque in desertum Sinai castrametati sunt in eodem loco,
ibique Israël fixit tentoria e regione [c]montis.
3 [d]Moyses autem ascendit ad Deum: [e]vocavitque eum Dominus de
monte et ait: Haec dices domui Iacob, et adnuntiabis filiis Israël:
4 [f]Vos ipsi vidistis quae fecerim Aegyptiis, quomodo [g]portaverim vos
super alas aquilarum et adsumpserim mihi. 5 Si ergo audieritis vocem
meam et custodieritis pactum meum, [h]eritis mihi in peculium de
cunctis populis; [i]mea est enim omnis terra. 6 Et vos eritis mihi in
[j]regnum sacerdotale et [l]gens sancta. Haec sunt verba quae loqueris
ad filios Israël. 7 Venit Moyses et, convocatis maioribus natu populi,

q cf Jd 6, 24.

a cp. 3, 1; 4, 18. — cf. cp. 2, [18.
b vr. 12; cp. 2, 16.
c cf. cp. 4, 26
d cp. 4, 20; Ac 7, 29.
e cp. 2, 22; Ps 38, 12; Heb 11, 13.
f v. cp. 3, 1, 12.
g Gn 14, 17; 18, 2; 19, 1; 3 Rg 2, 19.
h cf. Gn 29, 13; 33, 4; 2 Rg [19, 39.
i Gn 44, 34.
j v. 2 Es 9, 9-15; Ps 77, 12-28, 43-53; 105, 7-12.
l Gn 14, 20; 2 Rg 18, 28; Lc 1, 68.
m 1 Par 16, 25; 2 Par 2, 5; Ps 94, 3; 96, 9; 134, 5.
n cp. 1, 14; 5, 7, 18; 10, 10; 14, 8; 2 Es 9, 10; 16, 29. — cf. Ps 118, 21; Sap 11, 16; Dn 4, 37; Lc 1, 51.
o Dt 12, 7; 14, 26; 1 Par 29, 22. — cf. cp. 24, 21; Gn 31, 54.
p cf. Lv 24, 12; Nm 15, 34.
q cp. 24, 14; Dt 17, 8. — cf. 2 Rg 15, 3; 1 Cor 6, 1.
r Dt 4, 5; 5, 1.
s Nm 11, 14, 17; Dt 1, 9, 12.
t cp. 4, 16. — cf. cp. 20, 19; Dt 5, 5.
u Nm 27, 5.
v Ps 142, 8.
x Dt 1, 18.
y Dt 1, 15; 16, 18. — cf. Ac 6, 3. — v. 2 Par 19, 5-10.
z vr. 26.
a Lv 24, 11; Nm 15, 33; 27, 2; 36, 1; Dt 1, 17; 17, 8 ss.
b Nm 11, 17.
c vr. 18.
d Dt 1. 15,
e vr. 22.
f cf. Nm 10, 29, 30.
a Nm 33, 15.
b cp. 17, 1, 8.
c v. cp. 3, 1, 12.
d cp. 20, 21. — cf. Ac 7, 38.
e cp. 3, 4.
f Dt 29, 2.
g Dt 32, 11, 12, Is 63, 9; Ap 12, 14.
h Dt 7, 6; 14, 2; 26, 18; 32, 8, 9; Ps 134, 4; Ecli 17, 15; Ml 3, 17; 1 Pt 2, 9 etc.
i cp. 9, 29; Dt 10, 14; Jb 41, 11; Ps 23, 1; 49, 12; 1 Cor 10, 26, 28. [7, 6.
l Lv 19, 2; 20, 24, 26. — v. Dt

exposuit omnes sermones quos mandaverat Dominus. 8 Responditque
[m]omnis populus simul: [n]Cuncta, quae locutus est Dominus, faciemus.
Cumque rettulisset Moyses verba populi ad Dominum, 9 ait ei Domi-
nus: Iam nunc veniam ad te [o]in caligine nubis, [p]ut audiat me populus
loquentem ad te, et [q]credat tibi in perpetuum.
Nuntiavit ergo Moyses verba populi ad Dominum, 10 qui dixit ei:
Vade ad populum, et [r]sanctifica illos hodie et cras, [s]laventque vesti-
menta sua, 11 et sint parati in diem tertium; in die enim tertia [t]de-
scendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai. 12 Consti-
tuesque terminos populo per circuitum et dices ad eos: Cavete ne
ascendatis in montem, [u]nec tangatis fines illius; [v]omnis qui tetigerit
montem morte morietur. 13 Manus non tanget eum, sed lapidibus
opprimetur aut confodietur iaculis; sive iumentum fuerit sive homo
non vivet. Cum coeperit [x]clangere bucina, tunc ascendant in montem.
14 [y]Descenditque Moyses de monte ad populum et sanctificavit eum.
Cumque lavissent vestimenta sua, 15 ait ad eos: Estote parati [z]in
diem tertium, et [a]ne appropinquetis uxoribus vestris.
16 Iamque advenerat tertius dies, et mane inclaruerat; et [b]ecce
coeperunt audiri tonitrua ac micare fulgura et [c]nubes densissima
operire montem, [d]clangorque bucinae vehementius perstrepebat; et
[e]timuit populus qui erat in castris. 17 Cumque [f]eduxisset eos Moyses
in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.
18 [g]Totus autem mons Sinai fumabat, eo quod descendisset Dominus
super eum in igne, et ascenderet fumus ex eo quasi de fornace;
[h]eratque omnis mons terribilis. 19 Et [i]sonitus bucinae paulatim cresce-
bat in maius et prolixius tendebatur. [j]Moyses loquebatur, et [k]Deus
respondebat ei. 20 Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso
montis vertice et vocavit Moysen in cacumen eius. Quo cum ascen-
disset, 21 dixit ad eum: Descende, et contestare populum, ne forte
velit [l]transcendere terminos ad videndum Dominum et pereat ex eis
plurima multitudo. 22 Sacerdotes quoque, qui accedunt at Dominum,
[m]sanctificentur, ne [n]percutiat eos. 23 Dixitque Moyses ad Dominum:
Non poterit vulgus ascendere in montem Sinai; tu enim testificatus
es et iussisti dicens: [o]Pone terminos circa montem et sanctifica illum.
24 Cui ait Dominus: Vade, descende; ascendesque tu et Aaron
tecum: sacerdotes autem et populus ne transeant terminos, nec
ascendant ad Dominum, ne forte interficiat illos. 25 Descenditque
Moyses ad populum et omnia narravit eis.
20 Locutusque est [a]Dominus cunctos sermones hos:
2 [b]Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxit te de terra Aegypti,
[c]de domo servitutis. 3 [d]Non habebis deos alienos coram me. 4 [e]Non
facies tibi sculptile neque omnem similitudinem, quae est in caelo
desuper et quae in terra deorsum, nec eorum quae sunt in aquis
sub terra. 5 [f]Non adorabis ea neque coles. Ego sum Dominus Deus
tuus, fortis, [g]zelotes, [h]visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam
et quartam generationem eorum qui oderunt me, 6 et faciens miseri-
cordiam in milia his [i]qui diligunt me et custodiunt praecepta mea.
7 [j]Non adsumes nomen Domini Dei tui in vanum; nec enim habe-
bit insontem Dominus eum qui adsumpserit nomen Domini Dei sui
frustra.
8 [k]Memento ut diem sabbati sanctifices. 9 [l]Sex diebus operaberis,
et facies omnia opera tua; 10 [m]septimo autem die sabbatum Domini
Dei tui est; non facies omne opus in eo tu et filius tuus et filia tua,
servus tuus et ancilla tua, iumentum tuum et [n]advena qui est intra
portas tuas. 11 [o]Sex enim diebus fecit Dominus caelum et terram et
mare et omnia quae in eis sunt, et requievit in die septimo: idcirco
benedixit Dominus diei sabbati et sanctificavit eum.
12 [p]Honora patrem tuum et matrem tuam, [q]ut sis longaevus super
terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.
13 [r]Non occides.
14 [s]Non moechaberis.
15 [t]Non furtum facies.
16 [u]Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.
17 [v]Non concupisces [x]domum proximi tui; [y]nec desiderabis uxorem

m cp. 24, 3, 7; Dt 5, 27; 26, [17.
n Dt 5, 27.
o cp. 20, 21; 24, 15, 16; Dt 4, 11; Ps 17, 12; 96, 2. — cf. Mt 17, 5.
p Dt 4, 12, 36. — cf. Jo 12, [29, 30.
q cp. 14, 31.
r Lv 11, 44, 45. — v. Js 3, 5.
s cf. Gn 35, 2; Lv 15, 5.
(10, 11)] R. in vg. Nat. Dñi.
t cp. 34, 5. — cf. Dt 33, 2.
u cp. 34, 3; Heb 12, 18.
v (all) Heb 12, 20.
x vr. 16, 19.
(14), 15] v. 2 Par 20, 17. - RR. [in vg. Nat. Dñi.
y vr. 3.
z vr. 11.
a cf. 1 Rg 21, 4; 1 Cor 7, 5.
b Ps 76, 19; Heb 12, 18, 19; Ap [4, 5; 8, 5; 11, 19.
c vr. 9.
d vr. 13 19; Ap 1, 10; 4, 1.
e Heb 12, 21. *f* Dt 4, 10.
g cp. 24, 17; Dt 4, 11; 33, 2; Jd 5, 5. — Ps 143, 5, 6; Is 6, 4; Hab 3, 10; Ap 15, 8.
h Ps 67, 9; Heb 12, 26.
i vr. 13. *j* Ac 7, 38.
k 2 Es 9, 13 (; Ps 80, 8).
l cf. cp. 3, 5, 6; 1 Rg 6, 19.
m Lv 10, 3.
n cf. 2 Rg 6, 7, 8; 1 Par 13, 10.
o vr. 12; Is 3, 4.
2-17] Dt 5, 6-21. - cf. cp. 34, [10-26.
a Dt 5, 22.
b Lv 26, 1, 13; Ps 80, 11; Dn 9, 15; Os 13, 4.
*2, 3] * Catech. R. I 2, 7; III [1, 4; 2, 1.*
c cp. 13, 3, 14.
d 4 Rg 17, 35; Jr 25, 6; 35, 15.
e Lv 26, 1; Dt 4, 15: 27, 15; Js 24, 14; Ps 96, 7. - cf. Is 40, 18-26; Ac 17, 29; Rm 1, 23.
f cp. 23, 24; Js 23, 7.
g cp. 34, 14; Dt 4, 24; 6, 15; Js 24, 19; Nh 1, 2.
h cp. 34, 7; Nm 14, 18, 33. — cf. Ps 78, 8; 108, 14; Is 65, 6, 7; Jr 31, 29, 30; 32, 18; [Lm 5, 7.
i v. Sap. 6, 19.
*7] * Catech. R. III 3, 30.*
j Lv 19, 12; 24, 16; Dt 5, 11; Ecli 23, 9. — cf. Mt 5, 33-35; Jc 5, 12.
k Lv 26, 2; Dt 5, 12, 13; Ez 20, 12. — cf. cp. 31, 13-17.
l cp. 23, 12; 34, 21; 35, 2; Lv 23, 3; Lc 13, 14.
m cp. 16, 26; 31, 15; Gn 2, 2, 3; Ez 20, 12. — v. Nm 15, [32-36.
n v. 2 Es 13, 16-19.
o v. Gn 1, 1-31; 2, 1-3.
p (all) Mt 15, 4; Mr 7, 10; Eph 6, 2. - Dt 5, 16; Ecli 3, 7, 14. [15. - cf. Jr 35, 18, 19.
q Eph 6, 3.
12-24] L. in fr. 4 p. D. 3 Qdg.
r (all) Mt 5, 21; Lc 18, 20. — cp. 21, 12. — cf. Gn 9, 5, 6; Jc 2, 11; 1 Jo 3, 15.
s (all) Mt 5, 27; Rm 13, 9. — Lv 18, 20; 20, 10; Dt 22, 22; Pro 6, 32; Rm 7, 7; 1 Cor 6, 9; Heb 13, 4.
t (all) Mt 19, 18; Rm 13, 9. — Lv 19, 11; Eph 4, 28.
u (all) Mt 19, 18. — cp. 23, 1; Pro 19, 5, 9; 21, 28; 24, 28; 25, 18. — v. Dt 19, 16-20.
*17] * cf. propp. 49 et 75 M. Bai a Pio V damn.; * Catech. R. III 10, 8.*
v (all) Rm 7, 7; 13, 9. - Lc 12, 15; Eph 5, 3, 5. - cf. Col 3, [5; Heb 13, 5.
x Mic 2, 2.
y Pro 6, 29; Jr 5, 8; Mt 5, 28.

a Deo postulasset Moysen interpretem praecipiendorum (18-21), per hunc accipit leges de Deo adorando et de altari faciendo (22-26), de servis et ancillis (21, 1-11), de damno immediate (12-27) vel mediate personae (28-36)

eius, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum nec omnia
quae illius sunt.
18 Cunctus autem populus [z]videbat voces et lampades et sonitum
bucinae montemque fumantem; et perterriti ac pavore concussi,
steterunt procul 19 dicentes Moysi: [a]Loquere tu nobis, et audiemus:
non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. 20 Et ait Moyses ad
populum: [b]Nolite timere; ut enim [c]probaret vos venit Deus, et ut
[d]terror illius esset in vobis et non peccaretis. 21 Stetitque populus de
longe.
[e]Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus.
22 Dixit praeterea Dominus ad Moysen: Haec dices filiis Israël:
Vos vidistis quod [f]de caelo locutus sim vobis. 23 [g]Non facietis deos
argenteos nec deos aureos facietis vobis. 24 [h]Altare de terra facietis
mihi, et offeretis super eo holocausta et pacifica vestra, oves vestras
et boves; [i]in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei, veniam
ad te et [j]benedicam tibi. 25 Quod [l]si altare lapideum feceris mihi, [m]non
aedificabis illud de sectis lapidibus; si enim levaveris cultrum super
eo, polluetur. 26 Non ascendes per gradus ad altare meum, [n]ne reve-
letur turpitudo tua.
21 Haec sunt [a]iudicia quae propones eis: 2 Si [b]emeris servum [c]he-
braeum, sex annis serviet tibi; in septimo [d]egredietur liber gra-
tis. 3 Cum quali veste intraverit, cum tali exeat; si habens uxorem, et
uxor egredietur simul. 4 Sin autem dominus dederit illi uxorem, et
pepererit filios et filias, mulier et liberi eius erunt domini sui; ipse
vero exibit cum vestitu suo. 5 [e]Quod si dixerit servus: Diligo domi-
num meum et uxorem ac liberos, non egrediar liber, 6 offeret eum
dominus [f]diis, et applicabitur ad ostium et postes, [g]perforabitque
aurem eius subula, et erit ei servus in saeculum.
7 Si quis [h]vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut
[i]ancillae exire consueverunt. 8 Si displicuerit oculis domini sui, cui
tradita fuerat, dimittet eam; populo autem alieno vendendi non ha-
bebit potestatem, si spreverit eam. 9 Sin autem filio suo desponderit
eam, iuxta morem filiarum faciet illi. 10 Quod si alteram ei acceperit
providebit puellae nuptias et vestimenta, et pretium pudicitiae non
negabit. 11 Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia.
12 [j]Qui percusserit hominem volens occidere morte moriatur. 13 [l]Qui
autem non est insidiatus, sed Deus [m]illum tradidit in manus eius,
[n]constituam tibi locum in quem fugere debeat.
14 Si quis per industriam occiderit proximum suum et per insidias,
[o]ab altari meo evelles eum ut moriatur.
15 [p]Qui percusserit patrem suum aut matrem morte moriatur.
16 [q]Qui furatus fuerit hominem et [r]vendiderit eum [s]convictus noxae
morte moriatur.
17 [t]Qui maledixerit patri suo vel matri morte moriatur.
18 Si rixati fuerint viri, et percusserit alter proximum suum lapide
vel pugno, et ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lectulo, 19 si
surrexerit et ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit qui
percusserit, ita tamen ut operas eius et impensas in medicos restituat.
20 Qui percusserit servum suum vel ancillam virga, et mortui fue-
rint in manibus eius, criminis reus erit. 21 Sin autem uno die vel duo-
bus supervixerit, non subiacebit poenae, [u]quia pecunia illius est.
22 Si rixati fuerint viri, et percusserit quis mulierem praegnantem,
et abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, subiacebit damno
[v]quantum maritus mulieris expetierit et [x]arbitri iudicaverint.
23 Sin autem mors eius fuerit subsecuta, reddet [y]animam pro anima,
24 [z]oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem
pro pede, 25 adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, livorem
pro livore.
26 Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillae et luscos
eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit. 27 Dentem quo-
que si excusserit servo vel ancillae suae, similiter dimittet eos liberos.
28 [a]Si bos cornu percusserit virum aut mulierem et mortui fuerint,
lapidibus obruetur, et non comedentur carnes eius, dominus quoque
bovis innocens erit. 29 Quod si bos cornupeta fuerit ab heri et nu-

z Heb 12, 18, 19.
a Dt 5, 25, 27; 18, 16; Gal 3, 19, 20; Heb 12, 19.
b cf. 1 Rg 12, 20.
c cf. Gn 22, 1; Dt 13, 13.
d Dt 4, 10; 6, 2; 12 etc.
e Dt 4, 11; 18, 16; 2 Rg 22, 10; 3 Rg 8, 12; Ps 17, 10; 96, 2; Heb 12, 18.
f Dt 4, 36; 2 Es 9, 13; Heb 12, 25.
g cf. cp. 32, 31; 4 Rg 17, 33; Ez 20, 39; Sph 1, 5.
h cp. 27, 8; 38, 7.
i Dt 12, 5, 11; 14, 23; 16, 6, 11; 26, 2; 3 Rg 8, 29; 9, 3; 2 Par 6, 6; 7, 16; 12, 13; 1 Es 6, 12; 2 Es 1, 9; Ps 73, 7; Jr 7, 10, 12. — cf. cp. 29, 42, 43.
j Dt 7, 13. — cf. Dt 12, 5.
l Dt 27, 5; Js 8, 31.
m cf. 3 Rg 5, 17; 1 Par 22, 2; 1 Mc 4, 47.
n cp. 28, 42.
a cp. 24, 3; Dt 4, 14; 6, 1.
b Dt 15, 12; Jr 34, 14.—v. Lv 25, 39-41.
c cf. Lv 25, 44-46.
d Ecli 7, 23.
e Dt 15, 16, 17.
f cp. 22, 8, 9, 28. — cf. Ps 81, 6; Jo 10, 34, 35, 1 Cor 8, 5.
g cf. Ps 39, 7.
h 2 Es 5, 5.
i vr. 2, 3.
j cp. 20, 13; Gn 9, 6; Lv 24, 17; Nm 35, 30, 31.— cf. Mt 26, 52.
l Dt 19, 4, 5.—v. Nm 35, 22-25.
m cf. 1 Rg 24, 5; 11, 19.
n Nm 35, 11; Dt 4, 41-43; 19, 2. —v. Js 20, 2-9.
14] * *Conc. Tr. s. 14 cp. 7 de R.*
o v. 3 Rg 2, 28-34; 4 Rg 11, 15.
p 1 Tm 1, 9.
q Dt 24, 7.
r cf. Gn 37, 28.
s cp. 22, 4.
17] * *cf. Catech. R. III 5, 20.*
t (all) Mt 15, 4; Mr 7, 10. — Lv 20, 9; Dt 27, 16. — cf. Pro 20, 20; 30, 11.
u cf. Lv 25, 45, 46.
v Dt 22, 18, 19.
x cf. Dt 32, 31; Jb 31, 11.
y Dt 19, 21.
z (all) Mt 5, 38. — Lv 24, 20; Dt 19, 21.
a Gn 9, 5. — cf. 3, 14.

diustertius, et contestati sunt dominum eius nec recluserit eum, oc-
cideritque virum aut mulierem, et bos lapidibus obruetur et dominum
eius occident. 30 Quod si [b]pretium fuerit ei impositum, dabit pro
anima sua quidquid fuerit postulatus. 31 Filium quoque et filiam, si
cornu percusserit, simili sententiae subiacebit. 32 Si servum ancillam-
que invaserit, [c]triginta siclos argenti domino dabit, [d]bos vero lapidi-
bus opprimetur.
33 Si quis aperuerit cisternam et foderit et non operuerit eam,
cecideritque bos aut asinus in eam, 34 reddet dominus cisternae pre-
tium iumentorum; quod autem mortuum est ipsius erit.
35 Si bos alienus bovem alterius vulneraverit et ille mortuus fuerit,
vendent bovem vivum et divident pretium, cadaver autem mortui
inter se dispertient. 36 Sin autem sciebat quod bos cornupeta esset
ab heri et nudiustertius, et non custodivit eum dominus suus, reddet
bovem pro bove et cadaver integrum accipiet.
22 Si quis furatus fuerit bovem aut ovem, et occiderit vel vendi-
derit, quinque boves pro uno bove restituet [a]et quattuor oves
pro una ove.
2 [b]Si effringens fur domum, sive suffodiens fuerit inventus, et accepto
vulnere mortuus fuerit, [c]percussor non erit reus sanguinis. 3 Quod
si orto sole hoc fecerit, [d]homicidium perpetravit et ipse morietur.
Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse [e]venundabitur. 4 Si [f]in-
ventum fuerit apud eum quod furatus est vivens sive bos, sive asinus
sive ovis, [g]duplum restituet.
5 Si laeserit quispiam agrum vel vineam, et dimiserit iumentum
suum ut depascatur aliena, quidquid optimum habuerit in agro suo
vel in vinea pro damni aestimatione restituet. 6 Si egressus ignis in-
venerit spinas, et comprehenderit acervos frugum sive stantes segetes
in agris, reddet damnum qui ignem succenderit.
7 Si quis commendaverit amico pecuniam aut vas in custodiam, et
ab eo, qui susceperat, furto ablata fuerint, si invenitur fur, duplum
reddet; 8 si latet fur, dominus domus applicabitur ad [h]deos, et iurabit
quod non extenderit manum in rem proximi sui 9 ad perpetrandam
fraudem tam in bove quam in asino et ove ac vestimento et quidquid
damnum inferre potest; ad [h]deos utriusque causa perveniet et, si
illi iudicaverint, duplum restituet proximo suo.
10 Si quis commendaverit proximo suo asinum, bovem, ovem et
omne iumentum ad custodiam, et mortuum fuerit aut debilitatum vel
captum ab hostibus, nullusque hoc viderit; 11 [i]iusiurandum erit in me-
dio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui, suscipietque do-
minus iuramentum, et ille reddere non cogetur. 12 [j]Quod si furto
ablatum fuerit, restituet damnum domino; 13 si comestum a bestia,
deferat ad eum quod occisum est et non restituet.
14 Qui a proximo suo quidquam horum mutuo postulaverit, et de-
bilitatum aut mortuum fuerit, domino non praesente, reddere compel-
letur. 15 Quod si impraesentiarum dominus fuerit, non restituet, ma-
xime si conductum venerat pro mercede operis sui.
16 [l]Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam dormieritque
cum ea, [m]dotabit eam et habebit eam uxorem. 17 Si pater virginis
dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis quam virgines
accipere consueverunt.
18 [n]Maleficos non patieris vivere.
19 [o]Qui coierit cum iumento morte moriatur.
20 [p]Qui immolat diis occidetur, praeterquam Domino soli.
24 [q]Advenam non contristabis neque adfliges eum; advenae enim et
ipsi fuistis in terra Aegypti.
22 [r]Viduae et pupillo non nocebitis. 23 Si laeseritis eos, [s]vocifera-
buntur ad me, et [t]ego audiam clamorem eorum, 24 et indignabitur
furor meus, percutiamque vos gladio, et [u]erunt uxores vestrae viduae
et filii vestri pupilli.
25 [v]Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat
tecum, non urgebis eum quasi exactor nec usuris opprimes. 26 [x]Si
pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum
reddes ei, 27 ipsum enim est solum, quo operitur, indumentum carnis

b cp. 30, 12; Nm 35, 31, 32.
c cf. Zc 11, 12, 13; Mt 26, 15.
d vr. 28.
a 2 Rg 12, 6. — cf. Pro 6, 31; Lc 19, 8.
b Mt 24, 43.
c Nm 35, 27. — cf. Jr 2, 34.
d cp. 21, 12.
e cf. cp. 21, 2.
f cp. 21, 16.
g cf. vr. 1, 7.
h vr. 28. — v. cp. 21, 6.
i Heb 6, 16.
j Gn 31, 39.
*16] * Conc. Tr. s. 25 cp. 6 de R.*
l Dt 22, 28, 29.
m Gn 34, 12; 1 Rg 18, 25.
n Lv 19, 26, 31; 20, 6, 27; Dt 18, 10, 11; 1 Rg 28, 3, 9.
o Lv 18, 23; Dt 27, 21.
p Lv 19, 4; 20, 5. — cf. Nm 25, 2, 7, 8; Js 23, 16; 1 Mc 2, 23, 24. — v. Dt 13, 1-15; 17, 2-5.
q cp. 23, 9; Lv 19, 33; Dt 10, 18, 19; 24, 17, 18; 27, 19; Jr 7, 6; Zc 7, 10; Ml 3, 5.
r Dt 24, 17; 27, 19; Ps 93, 6; Is 1, 17, 23; 10, 2; Jr 5, 28; Ez 22, 7; Zc 7, 10; Jc 1, 27.
s Jb 34, 28; Ecli 4, 6; 35, 16, 19; Lc 18, 7.
t Ps 17, 7; 144, 19. — cf. Jc 5, 4.
u Ps 108, 9; Lm 5, 3.
*25. 26] * Catech. R. III 8, 13.*
v Lv 25, 35-37; Dt 23, 19, 20; 2 Es 5, 7; Ps 14, 5; Pro 28, 8; Ez 18, 8, 17; 22, 12.
x Dt 24, 10-13, 17; Jb 22, 6; 24, 3, 9; Pro 20, 16; Ez 18, 7, 16; Am 2, 8. - cf. Pro 22, 27.

dicibus non detrahendo, de decimis et primitiis solvendis (28-31). Quibus et aliis additis praeceptis, de anno sabbatico, de falsis diis et de festis (23,1-19), quasi legis servandae testis et vindex angelus domini promittitur (20-23).

eius nec habet aliud in quo dormiat; si [y]clamaverit ad me, exaudiam
eum, quia [z]misericors sum.
28 [a]Diis non detrahes, et [b]principi populi tui non maledices. 29 De-
cimas tuas et [c]primitias tuas non tardabis reddere. [d]Primogenitum
filiorum tuorum dabis mihi. 30 [e]De bobus quoque et ovibus similiter
facies: [f]septem diebus sit cum matre sua, die octava reddes illum mihi.
31 [g]Viri sancti eritis mihi; [h]carnem, quae a bestiis fuerit praegu-
stata non comedetis, [i]sed proicietis canibus.
23 Non [a]suscipies vocem mendacii, nec iunges manum tuam ut
pro impio dicas [b]falsum testimonium.
2 [c]Non sequeris turbam ad faciendum malum; nec in iudicio plu-
rimorum adquiesces sententiae ut a vero devies.
3 [d]Pauperis quoque non misereberis in iudicio.
4 [e]Si occurreris bovi inimici tui aut asino erranti, reduc ad eum.
5 Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis sed
sublevabis cum eo. 6 [f]Non declinabis in iudicium pauperis.
7 [g]Mendacium fugies.
[h]Insontem et iustum non occides, quia [i]aversor impium. 8 [j]Nec
accipies munera, quae etiam excaecant prudentes et subvertunt verba
iustorum.
9 [l]Peregrino molestus non eris; scitis enim advenarum animas, quia
et ipsi [m]peregrini fuistis in terra Aegypti.
10 [n]Sex annis seminabis terram tuam et congregabis fruges eius;
11 anno autem septimo dimittes eam et requiescere facies, ut comedant
pauperes populi tui; et quidquid reliquum fuerit edant bestiae agri.
Ita facies in vinea et in oliveto tuo.
12 [o]Sex diebus operaberis, septimo die cessabis, ut requiescat bos
et asinus tuus, et refrigeretur filius ancillae tuae et advena.
13 Omnia quae dixi vobis [p]custodite. Et [q]per nomen externorum
deorum non iurabitis, neque audietur ex ore vestro.
14 Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. [r]Sollem-
nitatem azymorum custodies. 15 Septem diebus comedes azyma [s]sicut
praecepi tibi tempore mensis novorum, quando egressus es de
Aegypto. [t]Non apparebis in conspectu meo vacuus. 16 Et sollemni-
tatem messis primitivorum operis tui, quaecumque seminaveris in
agro; sollemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris
omnes fruges tuas de agro. 17 [u]Ter in anno apparebit omne mascu-
linum tuum coram Domino Deo tuo.
18 [v]Non immolabis super fermento sanguinem victimae meae; [x]nec
remanebit adeps sollemnitatis meae usque mane.
19 [y]Primitias frugum terrae tuae deferes in domum Domini Dei tui.
[z]Non coques haedum in lacte matris suae.
20 [a]Ecce ego mittam angelum meum, qui praecedat te et custodiat
in via et introducat in locum quem paravi. 21 Observa eum et audi
vocem eius, nec [b]contemnendum putes, [c]quia non dimittet cum pec-
caveris et est nomen meum in illo. 22 [d]Quod si audieris vocem eius,
et feceris omnia quae loquor, [e]inimicus ero inimicis tuis et adfligam
adfligentes te. 23 [f]Praecedetque te angelus meus, et [g]introducet te ad
Amorrhaeum et Hethaeum et Pherezaeum Chananaeumque et He-
vaeum et Iebusaeum, quos ego conteram.
24 [h]Non adorabis deos eorum nec coles eos. [i]Non facies opera
eorum, [j]sed destrues eos et confringes statuas eorum. 25 [k]Servietisque
Domino Deo vestro, ut [l]benedicam panibus tuis et aquis et [m]auferam
infirmitatem de medio tui. 26 [n]Non erit infecunda nec sterilis in terra
tua. Numerum dierum tuorum implebo.
27 [p]Terrorem meum mittam in praecursum tuum, et [q]occidam omnem
populum ad quem ingredieris, cunctorumque inimicorum tuorum co-
ram te terga vertam 28 emittens [r]crabrones prius, qui fugabunt He-
vaeum et Chananaeum et Hethaeum, antequam introëas. 29 [s]Non eiciam
eos a facie tua anno uno, ne terra in solitudinem redigatur et crescant
contra te bestiae. 30 Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec
augearis et possideas terram. 31 [t]Ponam autem terminos tuos a mari
Rubro usque ad mare Palaestinorum et a deserto usque ad fluvium;
[u]tradam in manibus vestris habitatores terrae et eiciam eos de con-

y vr. 32.
z cp. 34, 6; 2 Par 30, 9; 2 Es 9, 17; Ps 85, 15; 102, 8 etc.
*28] * Catech. R. I 2, 9; II 7, 2.*
a vr. 8, 9. — v. cp. 21, 6.
b (all) Ac 23, 5. — cf. 2 Rg 19, 21; Ec 10, 20; Ju 8.
*29] * cf. Conc. Tr. s. 25 cp. 12 de R.*
c cp. 23, 19; Pro 3, 9.
d cp. 13, 2, 12; 34, 19; Ez 44, 30.
e Dt 15, 19.
f Lv 22, 27.
g cp. 19, 6; Lv 11, 44, 45.
h Lv 7, 24; 17, 15; 22, 8; Ez 4, 14; 44, 31.
i cf. Mt 7, 6.
*1] * Conc. Tr. s. 13 cp. 5 de R.*
a cf. Lv 19, 11; Ps 14, 3; 100, 5; Pro 10, 18; Eph 4, 25.
b cp. 20, 16; Dt 19, 16-18; Ps 34, 11. — cf. 3 Rg 21, 10, 13 Mt 26, 59-61; Ac 6, 11, 13.
c cf. cp. 32, 1, 2; Gn 7, 1; Jb 31, 34; Mt 27, 24-26 etc.
d Lv 19, 15. — cf. Dt 1, 17.
e cf. Dt 22, 1; Pro 25, 21; Mt 5, 44; Lc 6, 27; Rm 12, 20; 1 Th 5, 15.
f Dt 27, 19; Ec 5, 7; Is 10, 1, 2; Jr 5, 28, 29; Ml 3, 5.
g vr. 1.
h (all) Dn 13, 53. — Dt 27, 25.
i cp. 34, 7. — cf. Pro 17, 26.
j Dt 16, 19; 27, 25. — cf. 1 Rg 8, 3; 2 Par 19, 7; Ps 25, 10; Pro 17, 23; Ecli 20, 31; Is 1, 23; 5, 23; 33, 15.
l cf. cp. 22, 21.
m Gn 46, 5.
n Lv 25, 4; Dt 15, 1-11.
o cp. 20, 8, 9.
p Dt 4, 9; Js 22, 5.
q Js 23, 7; Os 2, 17; Zc 13, 2.
14-19] cp. 34, 18-26; Lv 23; Dt 16.
r v. cp. 12, 15.
s cp. 13, 3, 4.
t Ecli 35, 6. — cf. 1 Rg 9, 7, 8; 2 Rg 24, 24.
u v. vr. 14.
v cp. 12, 8; Lv 2, 11.
x cf. cp. 12, 10.
y cp. 22, 29; 34, 26; Lv 2, 12; Nm 18, 12, 13; Dt 26, 2-10; 2 Es 10, 35; Ecli 7, 34; Ez 44, 30.
z Dt 14, 21.
20-23] L., 1 L. et Cpp. in fs. ss. Ang. c.; R. in D. 4 Qdg.
a cp. 14, 19; 33, 2; Js 5, 13, 14; Tb 5, 21; Ps 33, 8; 90, 11; Is 63, 9, 10. — cf. Dt 7, 11-13.
21, 22] v. Dt 4, 1.
b Ps 77, 40, 56.
c cf. cp. 32, 34; 34, 7: Nm 14, 35; Js 24, 19.
d Gn 12, 3; Dt 7, 11; 30, 7; Jr 30, 20.
e cf. 2 Mc 10, 26.
f cp. 33, 2; Dt 7, 22; Js 24, 11.
g cp. 13, 5; Js 24, 8, 11.
h cp. 20, 5.
i Lv 18, 3; Dt 12, 30, 31.
j cp. 34, 13; Nm 33, 52; Dt 7, 25; 12, 3.
k Dt 6, 13; 10, 12, 20; 11, 13, 14; 13, 4; Js 22, 5; Mt 4, 10.
l Dt 7, 13; 28, 5, 8.
m cp. 15, 26; Dt 7, 15.
n Dt 7, 14.
o cf. Jb 5, 26; 42, 16; Ps 54, 23; 89, 10.
p Dt 2, 25; Js 2, 9, 11. — cf. Gn 35, 5.
q Dt 7, 23.
r Dt 7, 20; Js 24, 12. — v. Sap. 12, 3-11.
s Dt 7, 22.
t Gn 15, 18; Nm 34, 3; Dt 11, 24; Js 1, 4. — cf. 3 Rg 4, 21, 24; Ps 71, 8.
u Js 21, 42; Jd 1, 4; 11, 21.

spectu vestro. 32 [c]Non inibis cum eis foedus nec cum diis eorum.
33 Non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me, si
servieris diis eorum, [x]quod tibi certe erit in scandalum.

24 Moysi quoque dixit: Ascende ad Dominum tu et Aaron, [a]Nadab et Abiu et [b]septuaginta senes ex Israël, et adorabitis procul.
2 [c]Solusque Moyses ascendet ad Dominum, et illi non appropinquabunt, nec populus ascendet cum eo.

3 Venit ergo Moyses et narravit plebi omnia verba Domini [d]atque
iudicia; responditque omnis populus una voce: [e]Omnia verba Domini,
quae locutus est, faciemus.

4 [f]Scripsit autem Moyses universos sermones Domini; et mane consurgens aedificavit altare ad radices montis et duodecim [g]titulos per
duodecim tribus Israël; 5 misitque iuvenes de filiis Israël, et [h]obtulerunt holocausta [i]immolaveruntque victimas pacificas Domino vitulos.
6 [j]Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis et misit in crateras;
partem autem residuam fudit super altare. 7 Adsumensque volumen
foederis legit, audiente populo, qui dixerunt: Omnia quae locutus est
Dominus faciemus et erimus oboedientes. 8 Ille vero sumptum sanguinem respersit in populum et ait: [k]Hic est sanguis foederis, quod
pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his.

9 Ascenderuntque Moyses et Aaron, Nadab et Abiu et [l]septuaginta
de senioribus Israël; 10 et [m]viderunt Deum Israël, et sub pedibus eius
quasi opus lapidis [n]sapphirini et quasi caelum, cum serenum est.
11 [o]Nec super eos, qui procul recesserant de filiis Israël, misit manum
suam; videruntque Deum et [p]comederunt ac biberunt.

12 Dixit autem Dominus ad Moysen: [q]Ascende ad me in montem,
et esto ibi; daboque tibi [r]tabulas lapideas et legem ac mandata quae
scripsi, ut doceas eos. 13 Surrexerunt Moyses et [s]Iosue minister eius;
ascendensque Moyses in [t]montem Dei 14 senioribus ait: Exspectate
hic donec revertamur ad vos. Habetis Aaron et [u]Hur vobiscum; si
quid natum fuerit quaestionis, referetis ad eos. 15 Cumque ascendisset
Moyses, [v]operuit nubes montem, 16 et habitavit [x]gloria Domini super
Sinai tegens illum nube sex diebus.

Septimo autem die vocavit eum de medio caliginis. 17 Erat autem
species gloriae Domini quasi [y]ignis ardens super verticem montis
in conspectu filiorum Israël. 18 Ingressusque Moyses [z]medium nebulae ascendit in montem; et [a]fuit ibi quadraginta diebus et quadraginta
noctibus.

25 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere filiis
Israël, ut tollant mihi primitias: ab omni homine, qui offeret
[a]ultroneus, accipietis eas.

3 Haec sunt autem quae accipere debetis: aurum et argentum et
aes, 4 [b]hyacinthum et purpuram coccumque bis tinctum et [c]byssum,
pilos caprarum 5 et [d]pelles arietum rubricatas pellesque ianthinas et
ligna setim, 6 [e]oleum ad luminaria concinnanda, [f]aromata in unguentum et [g]thymiamata boni odoris, 7 [h]lapides onychinos et gemmas
ad ornandum ephod ac [i]rationale. 8 Facientque mihi [j]sanctuarium, et
[l]habitabo in medio eorum. 9 [m]Iuxta omnem similitudinem [n]tabernaculi, quod ostendam tibi, et omnium vasorum in cultum eius, sicque
facietis illud.

10 [o]Arcam de lignis setim compingite, cuius longitudo habeat duos
et semis cubitos, latitudo cubitum et dimidium, altitudo cubitum
similiter ac semissem. 11 Et deaurabis eam auro mundissimo intus et
foris; faciesque supra [p]coronam auream per circuitum 12 et quattuor
circulos aureos, quos pones per quattuor arcae angulos: duo circuli
sint in latere uno et duo in altero. 13 Facies quoque vectes de lignis
setim, et operies eos auro; 14 inducesque per circulos, qui sunt in
arcae lateribus, ut portetur in eis; 15 [q]qui semper erunt in circulis
nec unquam extrahentur ab eis. 16 [r]Ponesque in arca [s]testificationem
quam dabo tibi. 17 Facies et propitiatorium de auro mundissimo, duos
cubitos et dimidium tenebit longitudo eius, et cubitum ac semissem
latitudo. 18 Duos quoque cherubim aureos et [t]productiles facies ex
utraque parte oraculi. 19 Cherub unus sit in latere uno et alter in altero. 20 [u]Utrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas et ope-

v cp. 34, 12, 15; Dt 7 2; Jd 2, 2. — cf. Js 9, 18.
x cp. 34, 12; Dt 7, 16; 12, 30; Js 23, 13; Jd 2, 3; Ps 105, 36; Sap 14, 11.
b Nm 11, 16.
c vr. 13, 15, 18.
d cp. 21, 1.
e cp. 19, 8; Dt 5, 27.
4b] *Ant. in fs. ded. Eccl.*
(4, 5) *Ant. in cons. Eccl. — Of. in D. 18 p. Pnt.*
f cp. 34, 27; Dt 31, 9.
g Gn 28, 18; 31, 45. — cf. 3 Rg 18, 31.
h cp. 3, 12.
i Heb 9, 18.
j (all) Heb 9, 19, 20.
8] *R. in fs. pretss. Sang.*
k Mt 26, 28 etc. — cf. Heb 13, 20; 1 Pt 1, 2.
l vr. 1.
m Gn 32, 30; Jd 13, 22; Is 6, 1, 5. — cf. cp. 33, 20, 23; Jo 1, 18; 1 Tm 6, 16; 1 Jo 4, 12, 20.
n Ez 1, 26; 10, 1.
o cf. cp. 33, 20-23.
p cp. 18, 12; Gn 31, 54.
q vr. 2, 15, 18.
r cp. 31, 18; 32, 15, 16; Dt 5, 22.
s cp. 33, 11. — cf. cp. 17, 9, 10.
t v. cp. 3, 1.
u cp. 17, 10, 12; 31, 2.
v cp. 19, 9, 16. — cf. Mt 17, 5.
x cp. 16, 10; Lv 9, 23; Nm 14, 10; 16, 43.
y cp. 3, 2; 19, 18; Dt 4, 24, 36; 9, 3; Heb 12, 18, 29.
18] *cf. cp. 34, 28.*
z Ecli 45, 5.
a cp. 34, 28; Dt 9, 9, 18, 25; 10, 10. — cf. Mt 4, 2.
1-7] cp. 35, 4-9.
a cp. 35, 21, 29; 36, 2; Jd 5, 2; 1 Par 29, 3, 5; 9, 14; 1 Es 1, 6; 2, 68; 3, 5; 7, 16; 2 Es 11, 2. — cf. 1 Mc 2, 42; 2 Cor 8, 12; 9, 7.
b cp .26, 1, 31, 36.
c Gn 41, 42.
d cp. 26, 14.
e cp. 27, 20.
f cp. 30, 23.
g cp. 30, 7, 34; 31, 11.
h Gn 2, 12.
i cp. 28, 4, 15.
j cp. 36, 1-4.
l cp. 29, 45; 3 Rg 6, 13; 2 Cor 6, 16; Ap 21, 3.
m vr. 40.
10-22] cp. 37, 1-9.
10, 11] *R. in fs. ss. spin. Cor.*
o *Dt* 10, 3; Heb 9, 4.
p vr. 24, 25; cp. 30, 3, 4.
q 3 Rg 8, 8.
16] v. vr. *10, 11.*
r cf. Dt 31, 26; 3 Rg 8, 9.
s cp. 40, 18; Heb 9, 5.
18] * *Catech. R. III 2, 17.*
t vr. 31; cp. 37, 17, 22; Nm 8, 4; 10, 2; Jr 10, 5.
u 3 Rg 8, 7; 1 Par 28, 18; Heb 9, 5. — cf. Heb 4, 16.

rientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiato-
rium, [v]quo operienda est arca, 21 [x]in qua pones testimonium quod
dabo tibi. 22 [y]Inde praecipiam et loquar ad te supra propitiatorium ac
[z]de medio duorum cherubim, qui erunt super arcam testimonii, cuncta
quae mandabo per te filiis Israël.

23 [a]Facies et mensam de lignis setim habentem duos cubitos lon-
gitudinis et in latitudine cubitum et in altitudine cubitum ac semissem.
24 Et inaurabis eam auro purissimo; faciesque illi [b]labium aureum
per circuitum, 25 et ipsi labio coronam interrasilem altam quattuor di-
gitis; et super illam alteram coronam aureolam. 26 Quattuor quoque
circulos aureos praeparabis, et pones eos in quattuor angulis eiusdem
mensae per singulos pedes. 27 Subter coronam erunt circuli aurei, ut
mittantur [c]vectes per eos et possit mensa portari. 28 Ipsos quoque
vectes facies de lignis setim, et circumdabis auro ad subvehendam
mensam. 29 Parabis et [d]acetabula ac phialas, thuribula et cyathos, in
quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo. 30 Et pones super
mensam [e]panes propositionis in conspectu meo semper.

31 [f]Facies et candelabrum ductile de [g]auro mundissimo, hastile eius
et calamos, scyphos et sphaerulas ac lilia ex ipso procedentia. 32 Sex
calami egredientur de lateribus, tres ex uno latere et tres ex altero.
33 Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos sphaeru-
laque simul et lilium; et tres similiter scyphi instar nucis in calamo
altero sphaerulaque simul et lilium; hoc erit opus sex calamorum,
qui producendi sunt de hastili. 34 In ipso autem candelabro erunt
quattuor scyphi in nucis modum sphaerulaeque per singulos et lilia.
35 Sphaerulae sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt,
procedentes de hastili uno. 36 Et sphaerulae igitur et calami ex ipso
erunt, universa ductilia de auro purissimo. 37 Facies et lucernas septem,
et pones eas super candelabrum, ut [h]luceant [i]ex adverso. 38 Emun-
ctoria quoque et ubi, quae emuncta sunt, exstinguantur fiant de auro
purissimo. 39 Omne pondus candelabri cum universis vasis suis habebit
talentum auri purissimi. 40 [j]Inspice et fac secundum exemplar, quod
tibi in monte monstratum est.

26 [a]Tabernaculum vero ita facies: decem cortinas de [b]bysso retorta
et hyacintho ac purpura coccoque bis tincto variatas opere plu-
mario facies. 2 Longitudo cortinae unius habebit viginti octo cubitos,
latitudo quattuor cubitorum erit. Unius mensurae fient universa ten-
toria. 3 Quinque cortinae sibi iungentur mutuo, et aliae quinque nexu
simili cohaerebunt. 4 Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus
facies cortinarum, ut possint invicem copulari. 5 Quinquagenas ansulas
cortina habebit in utraque parte ita insertas, ut ansa contra ansam
veniat, et altera alteri possit aptari. 6 Facies et quinquaginta circulos
aureos, quibus cortinarum vela iungenda sunt, ut unum tabernaculum
fiat. 7 Facies et [c]saga cilicina undecim ad operiendum tectum taber-
naculi. 8 Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos et latitudo
quattuor: aequa erit mensura sagorum omnium. 9 E quibus quinque
iunges seorsum, et sex sibi mutuo copulabis, ita ut sextum sagum
in fronte tecti duplices. 10 Facies et quinquaginta ansas in ora sagi
unius, ut coniungi cum altero queat; et quinquaginta ansas in ora
sagi alterius, ut cum altero copuletur. 11 Facies et quinquaginta fibulas
aeneas, quibus iungantur ansae, ut unum ex omnibus operimentum
fiat. 12 Quod autem superfuerit in sagis, quae parantur tecto, id est
unum sagum quod amplius est, ex medietate eius operies posteriora
tabernaculi. 13 Et cubitus ex una parte pendebit et alter ex altera, qui
plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens.
14 Facies et operimentum aliud tecto [d]de pellibus arietum rubricatis,
et super hoc rursum aliud operimentum de ianthinis pellibus.

15 Facies et tabulas stantes tabernaculi de lignis setim, 16 quae sin-
gulae denos cubitos in longitudine habeant et in latitudine singulos ac
semissem. 17 In lateribus tabulae duae incastraturae fient, quibus ta-
bula alteri tabulae connectatur; atque in hunc modum cunctae tabulae
parabuntur. 18 Quarum viginti erunt in latere meridiano, quod vergit
ad austrum, 19 quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binae
bases singulis tabulis per duos angulos subiciantur. 20 In latere quoque

v cp. 26, 34; 40, 18.
x vr. 16.
y cp. 29, 42, 43; 30, 6, 36; Lv 16, 2; Nm 17, 4.
z Nm 7, 89; 1 Rg 4, 4; 2 Rg 6, 2; 4 Rg 19, 15; Ps 79, 2; Is 37, 16.
23-28] cp. 37, 10-16.
a cf. 3 Rg 7, 48; 2 Par 4, 8; Heb 9, 2.
b cf. vr. 11.
c cp. 26, 29; 30, 4; 36, 34; 37, 14, 27; 38, 5.
d cp. 37, 16; Nm 4, 7.
e Lv 24, 5, 6.
31-39] cp. 37, 17-24.
f cf. 3 Rg 7, 49; Zc 4, 2; Heb 9, 2; Ap 1, 12.
g v. cp. 31, 8; 39, 36; Lv 24, 4.
h Lv 24, 2-4; 2 Par 13, 11.
i Nm 8, 2.
j (all) Heb 8, 5; Ac 7, 44. — vr. 9; cp. 26, 30; 27, 8; Nm 8; 4. — cf. 1 Par 28, 11, 19.
a cp. 25, 9.
b vr. 31, 36; cp. 28, 6, 15; 36, 8, 35; 39, 3, 8.
c cf. cp. 36, 14.
13-7] cp. 36, 8-38.
d cp 25, 5.

altaris holocaustorum (27, 1-8), et atrii tabernaculum ambientis cum ipsius tentoriis etc. (9-19). Deinceps, post praeceptum de oleo candelabri (20, 21), plura traduntur de vestibus Aaron et filiorum eius,

secundo tabernaculi, quod vergit ad aquilonem, viginti tabulae erunt,
21 quadraginta habentes bases argenteas; binae bases singulis tabulis
supponentur. 22 Ad occidentalem vero plagam tabernaculi facies sex
tabulas, 23 et rursum alias duas quae in angulis erigantur post tergum
tabernaculi. 24 Eruntque coniunctae a deorsum usque sursum, et una
omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis, quae in angulis
ponendae sunt, similis iunctura servabitur. 25 Et erunt simul tabulae
octo, bases earum argenteae sedecim, duabus basibus per unam
tabulam supputatis. 26 Facies et vectes de lignis setim quinque ad
continendas tabulas in uno latere tabernaculi; 27 et quinque alios in
altero, et eiusdem numeri ad occidentalem plagam; 28 qui mittentur
per medias tabulas a summo usque ad summum. 29 Ipsas quoque ta-
bulas deaurabis et fundes in eis anulos aureos, [e]per quos vectes
tabulata contineant, quos operies laminis aureis. 30 Et eriges taberna-
culum [f]iuxta exemplar quod tibi in monte monstratum est.
31 Facies et [g]velum de hyacintho et purpura coccoque bis tincto et
[h]bysso retorta opere plumario et pulchra varietate contextum; 32 quod
appendes ante quattuor columnas de lignis setim, quae ipsae quidem
deauratae erunt, et habebunt capita aurea, sed bases argenteas. 33 In-
seretur autem velum per circulos, intra quod pones arcam testimonii
[i]quo et sanctuarium et sanctuarii sanctuaria dividentur. 34 [k]Pones et
propitiatorium super arcam testimonii in sancto sanctorum 35 [l]men-
samque extra velum et contra mensam [m]candelabrum in latere taber-
naculi meridiano; mensa enim stabit in parte aquilonis. 36 Facies et
[n]tentorium in introitu tabernaculi de [o]hyacintho et purpura coccoque
bis tincto et bysso retorta opere plumarii. 37 Et quinque columnas
deaurabis lignorum setim, ante quas ducetur tentorium, quarum erunt
capita aurea et bases aeneae.
27 Facies et [a]altare de lignis setim, quod habebit quinque cubitos
in longitudine et totidem in latitudine, id est quadrum, et tres
cubitos in altitudine. 2 [b]Cornua autem per quattuor angulos ex ipso
erunt; et [c]operies illud aere. 3 Faciesque in usus eius lebetes ad su-
scipiendos cineres et forcipes atque [d]fuscinulas et ignium receptacula:
omnia vasa ex aere fabricabis. 4 Craticulamque in modum retis
aeneam, per cuius quattuor angulos erunt quattuor anuli aenei,
5 quos pones subter arulam altaris; eritque craticula usque ad altaris
medium. 6 Facies et vectes altaris de lignis setim duos, quos operies
laminis aeneis; 7 et induces per circulos, eruntque ex utroque latere
altaris ad portandum. 8 [e]Non solidum sed inane et cavum intrinsecus
facies illud, [f]sicut tibi in monte monstratum est.
9 Facies et atrium tabernaculi, in cuius australi plaga contra meri-
diem erunt tentoria de bysso retorta. Centum cubitos unum latus
tenebit in longitudine, 10 et columnas viginti cum basibus totidem
aeneis, quae capita cum caelaturis suis habebunt argentea. 11 Similiter
et in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum,
columnae viginti et bases aeneae eiusdem numeri et capita earum
cum caelaturis suis argentea. 12 In latitudine vero atrii, quod respicit
ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos et columnae
decem basesque totidem; 13 in ea quoque atrii latitudine, quae respi-
cit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt. 14 In quibus quindecim
cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur columnaeque tres et bases
totidem; 15 et in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quin-
decim, columnae tres et bases totidem. 16 In introitu vero atrii fiet [g]ten-
torium cubitorum viginti ex hyacintho et purpura coccoque bis tincto
et bysso retorta, opere plumarii; columnas habebit quattuor cum ba-
sibus totidem. 17 Omnes columnae atrii per circuitum vestitae erunt
argenteis laminis capitibus argenteis et basibus aeneis. 18 In longitu-
dine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta,
altitudo quinque cubitorum erit; fietque de bysso retorta, et habebit
bases aeneas. 19 Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus et caeremo-
nias, tam paxillos eius quam atrii, ex aere facies.
20 [h]Praecipe filiis Israël ut adferant tibi oleum de arboribus olivarum
purissimum piloque contusum, ut ardeat lucerna semper 21 in [i]taber-
naculo testimonii, [j]extra velum quod oppansum est testimonio. Et

e v. cp. 25, 27.
f v. cp. 25, 9, 40.
g cp. 36, 35. — cf. Lv 16, 2; 2 Par 3, 14; Mt 27, 51; Heb 9, 3.
h vr. 1.
i v. cp. 16, 34.
j cf. Heb 9, 3.
k cp. 25, 21; 40, 18.
l cp. 40, 20; Heb 9, 2.
m cp. 40, 22.
n cp. 27, 16; 36, 37.
o vr. 1, 31; cp. 25, 4.
1-8] cp. 38, 1-7.
a cf. Ez 43, 13.
b cp. 29, 12; 30, 2. — cf. Lv 4, 7, 30; 3 Rg 1, 50; Ps 117, 27.
c cf. Nm 16, 38.
d 1 Rg 2, 13.
e cf. cp. 20, 24.
f v. cp. 25, 40; 26, 30.
9-19] cp. 38, 9-20.
g cp. 26, 36.
h Lv 24, 1-4.
i cp. 25, 22; 29, 42; 30, 36.
j v. cp. 26, 31.

*scilicet de superumerali seu ephod (28, 1-14), de rationali cum duo-
decim lapidibus pretiosis in quattuor ordines distributis (15-30), de
tunica hyacinthina (31-35), de lamina aurea et thiara (36-39), deque*

[l]collocabunt eam Aaron et filii eius, ut usque mane luceat coram
Domino. [m]Perpetuus erit cultus per successiones eorum a filiis Israël.
28 Applica quoque ad te [a]Aaron fratrem tuum cum filiis suis de
medio filiorum Israël, ut [b]sacerdotio fungantur mihi: Aaron,
[c]Nadab et Abiu, Eleazar et Ithamar.
2 [d]Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam et decorem.
3 Et loqueris [e]cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu pru-
dentiae, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi.
4 Haec autem erunt vestimenta quae facient: [f]rationale et [g]super-
umerale, [h]tunicam et [i]lineam strictam, cidarim et balteum. Facient
vestimenta sancta fratri tuo Aaron et filiis eius ut sacerdotio fungantur
mihi. 5 Accipientque [j]aurum et hyacinthum et purpuram coccumque
bis tinctum et byssum.
6 [k]Facient autem superumerale de auro et hyacintho et purpura
coccoque bis tincto et bysso retorta opere polymito. 7 Duas oras iunctas
habebit in utroque latere summitatum, ut in unum redeant. 8 [l]Ipsa
quoque textura et cuncta operis varietas erit ex auro et hyacintho et
purpura coccoque bis tincto et bysso retorta. 9 Sumesque duos lapides
onychinos et sculpes in eis nomina filiorum Israël: 10 sex nomina in
lapide uno et sex reliqua in altero, iuxta ordinem nativitatis eorum.
11 [m]Opere sculptoris et caelatura gemmarii sculpes eos nominibus
filiorum Israël inclusos auro atque circumdatos, 12 et pones in utroque
latere superumeralis memoriale filiis Israël. [n]Portabitque Aaron no-
mina eorum coram Domino super utrumque umerum [o]ob recorda-
tionem. 13 Facies et uncinos ex auro 14 et duas catenulas ex auro
purissimo sibi invicem cohaerentes, quas inseres uncinis.
15 Rationale quoque iudicii facies opere polymito iuxta texturam
superumeralis ex auro, hyacintho et purpura coccoque bis tincto et
bysso retorta. 16 Quadrangulum erit et duplex; mensuram palmi habe-
bit tam in longitudine quam in latitudine.
17 [p]Ponesque in eo quattuor ordines lapidum: in primo versu erit
lapis sardius et topazius et smaragdus; 18 in secundo carbunculus,
sapphirus et iaspis; 19 in tertio ligurius, achates et amethystus; 20 in
quarto chrysolithus, onychinus et beryllus. Inclusi auro erunt per
ordines suos. 21 Habebuntque nomina filiorum Israël: duodecim no-
minibus caelabuntur singuli lapides nominibus singulorum per duo-
decim tribus. 22 Facies in rationali catenas sibi invicem cohaerentes
ex auro purissimo 23 et duos anulos aureos, quos pones in utraque
rationalis summitate; 24 catenasque aureas iunges anulis, qui sunt
in marginibus eius; 25 et ipsarum catenarum extrema duobus copu-
labis uncinis in utroque latere superumeralis quod rationale respicit.
26 Facies et duos anulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis
in oris, quae e regione sunt superumeralis et posteriora eius adspiciunt.
27 Necnon et alios duos anulos aureos, qui ponendi sunt in utroque
latere superumeralis deorsum, quod respicit contra faciem iuncturae
inferioris, ut [q]aptari possit cum superumerali, 28 et stringatur ratio-
nale anulis suis cum anulis superumeralis vitta hyacinthina, ut maneat
iunctura fabrefacta, et a se invicem rationale et superumerale nequeant
separari. 29 [r]Portabitque Aaron nomina filiorum Israël in rationali
iudicii super pectus suum, quando ingredietur sanctuarium, [s]memo-
riale coram Domino in aeternum. 30 [t]Pones autem in rationali iudicii
doctrinam et veritatem, quae erunt in pectore Aaron, quando
ingredietur coram Domino; et gestabit iudicium filiorum Israël in
pectore suo in conspectu Domini semper.
31 Facies et tunicam superumeralis totam hyacinthinam, 32 in cuius
medio supra erit capitium et ora per gyrum eius textilis, sicut fieri
solet in extremis vestium partibus, ne facile rumpatur. 33 Deorsum
vero, ad pedes eiusdem tunicae per circuitum, quasi mala punica
facies ex hyacintho et purpura et cocco bis tincto, mixtis in medio
tintinnabulis, 34 ita ut tintinnabulum sit aureum et malum punicum,
rursumque tintinnabulum aliud aureum et malum punicum. 35 [u]Et
vestietur ea Aaron in officio ministerii ut audiatur sonitus quando in-
greditur et egreditur sanctuarium in conspectu Domini, et [v]non
moriatur.

l cp. 30, 8; 1 Rg 3, 3; 2 Par 13, 11.
m cp. 28, 43; 29, 9, 28; Lv 3, 17 etc.
a Nm 18, 7; Heb 5, 4.
b 1 Par 23, 13.
c cf. cp. 6, 23.
d vr. 40; cp. 29, 29; 31, 30; 39, 1, 2; Lv 8, 7, 30; Nm 20, 26,28. — v. cp. 29, 5-9.
e cp. 31, 3, 6; 35, 10, 25; 36, 1.
f vr. 15.
g vr. 6.
h vr. 31.
i vr. 39. — cf. Lv 8, 7.
j cp. 25, 3.
6-12] cp. 39, 2-7.
k cf. Ecli 45, 12, 13.
l vr. 27, 28; cp. 29, 5; Lv 8, 7.
m cf. Sap 18, 24.
n vr. 29, 30.
o cf. Nm 16, 40; Js 4, 7; Zc 6, 14.
15-28] cp. 39, 8-21.
p cf. Ez 28, 13; Sap 18, 24; Ap 21, 19, 20.
q vr. 8.
r vr. 12, 30.
s v. vr. 12.
t Lv 8, 8; Dt 33, 8 etc. — cf. 1 Rg 23, 9; 30, 7, 8; Ecli 45, 12.
31-42] cp. 39, 22-31.
u Ecli 45, 9-12.
v cp. 30, 21; Lv 16, 2, 13.

sacerdotalibus tunicis et feminalibus (40-43). Tandem, descripto consecrationis sacerdotalis ritu, tum quoad res tum quoad personas (29, 1-9), tum quoad sacrificia in eo peragenda (10-37), additisque praeceptis

36 Facies et laminam de auro purissimo, in qua sculpes opere cae-
latoris [x]sanctum Domino. 37 Ligabisque eam vitta hyacinthina
et erit super tiaram 38 imminens fronti pontificis.
[y]Portabitque Aaron iniquitates eorum, quae obtulerunt et sancti-
ficaverunt filii Israël in cunctis muneribus et donariis suis. Erit autem
lamina semper in fronte eius, ut placatus sit eis Dominus. 39 Stringes-
que tunicam bysso, et tiaram byssinam facies et balteum opere plumarii.
40 Porro [z]filiis Aaron tunicas lineas parabis et balteos ac tiaras in
gloriam et decorem, 41 [a]vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum
et filios eius cum eo. Et cunctorum [b]consecrabis manus, [c]sanctifica-
bisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi. 42 [d]Facies et feminalia linea
ut operiant carnem turpitudinis suae a renibus usque ad femora,
43 et utentur eis Aaron et filii eius quando ingredientur tabernaculum
testimonii, vel quando appropinquant ad altare ut ministrent in sanc-
tuario, [e]ne iniquitatis rei moriantur. [f]Legitimum sempiternum erit
Aaron et semini eius post eum.
29 Sed et hoc facies ut mihi in sacerdotio consecrentur: [a]Tolle
vitulum de armento et arietes duos immaculatos 2 [b]panesque azy-
mos et crustulam absque fermento, quae conspersa sit oleo, lagana
quoque azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies 3 et posita
in canistro offeres; vitulum autem et duos arietes 4 et Aaron ac filios
eius applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. [c]Cumque laveris pa-
trem cum filiis suis aqua, 5 [d]indues Aaron vestimentis suis, id est
linea et tunica et superumerali et rationali, quod constringes balteo,
6 et [e]pones tiaram in capite eius et laminam sanctam super tiaram,
7 et [f]oleum unctionis fundes super caput eius; atque hoc ritu conse-
crabitur. 8 Filios quoque illius applicabis, et [g]indues tunicis lineis
cingesque balteo. 9 Aaron scilicet et liberos eius, et impones eis mi-
tras; [h]eruntque sacerdotes mihi religione perpetua.
Postquam [i]initiaveris manus eorum, 10 [j]applicabis et vitulum coram
tabernaculo testimonii; [k]imponentque Aaron et filii eius manus super
caput illius, 11 et mactabis eum in conspectu Domini iuxta ostium
tabernaculi testimonii. 12 Sumptumque de sanguine vituli pones super
[l]cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes iuxta
basim eius. 13 [m]Sumes et adipem totum, qui operit intestina, et reti-
culum iecoris ac duos renes et adipem, qui super eos est, et offeres
incensum super altare; 14 carnes vero vituli et corium et fimum
combures foris [n]extra castra, eo quod [o]pro peccato sit. 15 [p]Unum
quoque arietem sumes, [q]super cuius caput ponent Aaron et filii eius
manus: 16 quem cum mactaveris, tolles de sanguine eius et fundes
circa altare. 17 Ipsum autem arietem secabis in frusta, lotaque inte-
stina eius ac pedes pones super concisas carnes et super caput illius.
18 Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est
Domino [r]odor suavissimus victimae Domini.
19 Tolles quoque arietem [s]alterum, [t]super cuius caput Aaron et
filii eius ponent manus; 20 quem cum immolaveris, sumes de sanguine
eius, et pones super extremum auriculae dextrae Aaron et filiorum
eius et super pollices manus eorum ac pedis dextri, fundesque san-
guinem super altare per circuitum. 21 Cumque tuleris de sanguine,
qui est super altare, et [u]de oleo unctionis, asperges Aaron et vestes
eius, filios et vestimenta eorum; consecratisque ipsis et vestibus,
22 tolles [v]adipem de ariete et caudam et [x]arvinam, quae operit vitalia,
ac reticulum iecoris et duos renes atque adipem, qui super eos est,
armumque dextrum, eo quod sit aries [y]consecrationis, 23 [z]tortamque
panis unius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymo-
rum, quod positum est in conspectu Domini, 24 ponesque omnia
super manus Aaron et filiorum eius, et [a]sanctificabis eos elevans
coram Domino. 25 [b]Suscipiesque universa de manibus eorum, et
incendes super altare in holocaustum [c]odorem suavissimum in con-
spectu Domini, quia oblatio eius est. 26 Sumes quoque pectusculum
de ariete, quo initiatus est Aaron, [d]sanctificabisque illud elevatum
coram Domino, et cedet in partem tuam. 27 Sanctificabisque et [e]pec-
tusculum consecratum et armum, quem de ariete separasti, 28 quo
initiatus est Aaron et filii eius, cedentque in partem Aaron et filio-

x Lv 8, 9. — cf. Sap 18, 24; Ecli 45, 14.
y Lv 10, 17; Nm 18, 1. — cf. Is 53, 11; Ez 4, 4-6; Jo 1, 29; Heb 9, 28; 1 Pt 2, 24.
z cp. 39, 41. — cf. Ez 44, 17, 18.
a vr. 2.
b cp. 29, 7; 30, 30; 40, 13; Lv 10, 7.
c cp. 29, 9; Heb 7, 28. — cf. Lv 21, 10.
d Lv 6, 10; 16, 4; Ez 44, 18. — cf. cp. 20, 26.
e Lv 5, 1, 17; 20, 19.
f cp. 27, 21.
1-34] Lv 8, 1-32.
a Lv 9, 2.
b Lv 2, 4. — v. Lv 6, 20-22.
c cp. 40, 12. — cf. Heb 10, 22.
d cp. 28, 2-4.
e cp. 28, 36, 37; 39, 29; Ecli 45, 14. — cf. Nm 6, 7.
f vr. 21; cp. 28, 41; 30, 25; Lv 10, 7; 21, 10; Nm 35, 25; Ps 132, 2; Ecli 45, 18.
g cp. 28, 4, 39.
h cp. 27, 21; Nm 18, 7.
i vr. 29, 33; Lv 16, 32 (; Jdc 17, 5). — v. cp. 28, 41.
j Lv 1, 3.
k vr. 15, 19; Lv 1, 4.
l v. cp. 27, 2.
m Lv 3, 3, 4.
n Lv 4, 11, 12, 21; Nm 19, 3, 5; Heb 13, 11.
o vr. 36; cp. 30, 10.
p vr. 1.
q vr. 10, 19. — cf Lv 1, 4; 4, 15.
r vr. 25, 41. — v. Gn 8, 21.
s vr. 1.
t vr. 10, 15.
u vr. 7.
v Lv 3, 3, 4.
x vr. 13.
y Lv 7, 37.
z vr. 2, 3.
a Lv 7, 30; Nm 5, 25; 6, 20.
b Lv 6, 22.
c vr. 18, 41.
d vr. 24.
e Lv 7, 31-34; 10, 14, 15; Nm 18, 11, 18. — cf. Dt 18, 3.

de iugi sacrificio (38-46), de altari thymiamatis, de incenso super eo adolendo et de eius annuali sanguinis aspersione (30, 1-10), de dimidio siclo pro tabernaculo solvendo (11-16), de labro aeneo faciendo (17-21),

rum eius [f]iure perpetuo a filiis Israël; quia primitiva sunt et initia
de victimis eorum pacificis quae offerunt Domino.
29 Vestem autem sanctam, qua utetur Aaron, [g]habebunt filii eius
post eum, ut ungantur in ea et [h]consecrentur manus eorum. 30 Sep-
tem diebus utetur illa qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis
eius et qui ingredietur tabernaculum testimonii ut ministret in san-
ctuario. 31 Arietem autem consecrationis tolles et coques carnes eius
in loco sancto, 32 quibus vescetur Aaron et filii eius. [i]Panes quoque,
qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonii comedent,
33 ut [j]sit placabile sacrificium et sanctificentur offerentium manus.
[k]Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt. 34 Quod si reman-
serit de carnibus consecratis sive de panibus usque mane, combures
reliquias igni; non comedentur, quia sanctificata sunt. 35 Omnia, quae
praecepi tibi, facies super Aaron et filiis eius. Septem diebus con-
secrabis manus eorum, 36 et [l]vitulum pro peccato offeres per singulos
dies ad expiandum, mundabisque altare, cum immolaveris expiationis
hostiam, et [m]unges illud in sanctificationem. 37 Septem diebus expiabis
altare et sanctificabis, et erit [n]sanctum sanctorum: [o]omnis qui tetigerit
illud sanctificabitur.
38 Hoc est quod facies in altari: [p]Agnos anniculos duos [q]per sin-
gulos dies iugiter, 39 unum agnum [r]mane et alterum [s]vespere, 40 [t]deci-
mam partem similae conspersae oleo tuso, quod habeat mensuram
quartam partem hin et vinum ad libandum eiusdem mensurae in agno
uno. 41 Alterum vero agnum offeres ad vesperam, [u]iuxta ritum matu-
tinae oblationis et iuxta ea quae diximus: in odorem suavitatis
42 sacrificium est Domino [v]oblatione perpetua in generationes vestras
ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, [x]ubi constituam ut
loquar ad te. 43 Ibique praecipiam filiis Israël, et [y]sanctificabitur altare
in gloria mea. 44 Sanctificabo et tabernaculum testimonii cum altari
et [z]Aaron cum filiis suis, ut sacerdotio fungantur mihi. 45 Et [a]habi-
tabo in medio filiorum Israël eroque eis Deus, 46 et scient quia ego
Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de terra Aegypti, ut manerem
inter illos: ego Dominus Deus ipsorum.
30 Facies quoque [a]altare ad adolendum thymiama de lignis setim
2 habens cubitum longitudinis et alterum latitudinis, id est qua-
drangulum, et duos cubitos in altitudine. [b]Cornua ex ipso procedent.
3 [c]Vestiesque illud auro purissimo tam craticulam eius quam parietes
per circuitum et cornua. Faciesque ei coronam aureolam per gyrum
4 et duos anulos aureos sub corona per singula latera, [d]ut mittantur
in eos vectes et altare portetur. 5 Ipsos quoque vectes facies de lignis
setim et inaurabis. 6 Ponesque altare contra velum, quod ante arcam
pendet testimonii, [e]coram propitiatorio, quo tegitur testimonium ubi
loquar tibi.
7 Et [f]adolebit incensum super eo Aaron suave fragrans mane.
[g]Quando componet lucernas, incendet illud; 8 et quando collocabit
eas ad vesperum, uret thymiama sempiternum coram Domino in ge-
nerationes vestras. 9 Non offeretis super eo thymiama [h]compositionis
alterius nec oblationem et victimam nec libabitis libamina. 10 Et
[i]deprecabitur Aaron super cornua eius semel per annum in sanguine,
[j]quod oblatum est pro peccato; et placabit super eo in generatio-
nibus vestris. [l]Sanctum sanctorum erit Domino.
11 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 12 [m]Quando tuleris
summam filiorum Israël, iuxta numerum [n]dabunt singuli pretium pro
animabus suis Domino; et [o]non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti.
13 Hoc autem dabit omnis qui [p]transit ad nomen dimidium sicli [q]iuxta
mensuram templi. [r]Siclus viginti obolos habet. [s]Media pars sicli
offeretur Domino. 14 Qui habetur in numero a viginti annis et supra
dabit pretium. 15 [t]Dives non addet ad medium sicli, et pauper nihil
minuet. 16 Susceptamque pecuniam, quae collata est a filiis Israël,
[u]trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit [v]monumentum eorum
coram Domino et propitietur animabus eorum.
17 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 18 [x]Facies et labrum
aeneum cum basi sua ad lavandum; [y]ponesque illud inter taberna-
culum testimonii et altare. Et, missa aqua, 19 [z]lavabunt in ea Aaron

f cp. 27, 21; Lv 10, 15.
29, 30] *Of. in Ms. pro elig. s. Pont.*
g vr. 9; Nm 18, 8. — cf. Nm 20, 26, 28.
h Lv 8, 33-35.
i Lv 8, 31; 24, 9. — cf. Mt 12, 4.
j Lv 10, 14, 15, 17.
k Lv 22, 10.
l vr. 14; cp. 30, 10.
m cp. 30, 26, 28, 29; 40, 10.
n cp. 40, 11 etc.
o cp. 30, 29. — cf. Mt 23, 19.
38-42] Nm 28, 2-8.
p 1 Par 16, 40; 2 Par 2, 4; 13, 11; 31, 3; Es 3, 3.
q cf. Dn 8, 11-13; 9, 27; 12, 11; Heb 10, 11.
r 4 Rg 16, 15; Ez 46, 13-15.
s 3 Rg 18, 29, 36; 1 Es 9, 4, 5; Ps 140, 2; Dn 9, 21.
t Lv 6, 14, 18.
u cp. 30, 9; 40, 27; Lv 2, 1 etc.
v vr. 18, 25.
x v. cp. 25, 22.
y cp. 40, 32. — cf. 3 Rg 8, 11; 2 Par 5, 14; 7, 1-3; Ez 43, 5; Ag 2, 7-9; Ml 3, 1.
z Lv 21, 15; 22, 9, 16.
a cp. 25, 8; Lv 26, 12; 3 Rg 6, 17; Zc 2, 10; 2 Cor 6, 16; Ap. 21, 3. — cf. Jo 14, 27, 23.
1-5] cp. 97, 25-28.
1] *R. in fs. ss. spin. Cor.*
a cp. 40, 5; Lv 4, 7; Ap 8, 3.
b v. 39, 38; 40, 5, 24; Nm 4, 11.
3] *v. vr. 1.*
d v. cp. 25, 27.
6] *v. vr. 1.*
e cp. 25, 21, 22.
f vr. 34; cp. 31, 11; 37, 29; 40, 27; 1 Rg 2, 28; 1 Par 23, 13; 2 Par 2, 4; 29, 11; Ps 140, 2; Lc 1, 9.
g v. cp. 27, 20, 21.
h Lv 10, 1.
i Lv 16, 18; 23, 27.
j cp. 29, 36.
l v. cp. 29, 37.
m Nm 1, 2-5; 26, 2; 2 Rg 24, 2.
n cp. 21, 30; Nm 31, 50; Ps 48, 8. — cf. Mt 22, 19.
o cf. 2 Rg 24, 15.
p cp. 38, 25.
q cp. 38, 24; Lv 5, 15; 27, 3, 25.
r Lv 27, 25; Nm 3, 47; 18, 16; Ez 45, 12.
s cp. 38, 26; Mt 17, 24. — cf. Gn 24, 22.
t cf. Jb 34, 19; Pro 22, 2; Eph 6, 9.
u v. cp. 38, 25-31.
v cf. cp. 28, 12; 39, 7; Nm 16, 40.
x cp. 38, 8. — cf. 3 Rg 7, 38.
y cp. 40, 7, 28.
z cp. 40, 29, 30; Ps 25, 6. — cf. Is 52, 11; Heb 10, 22.

de conficiendo unguento sacro et thymiamate (34-38); necnon designatis artificibus ad omne opus (31, 1-11), et iterata sabbati servandi commendatione, tabulae testimonii ad populum deferuntur (12-18). Qui interea, cum

et filii eius manus suas ac pedes, 20 quando ingressuri sunt taberna-
culum testimonii, et quando accessuri sunt ad altare, ut offerant in
eo thymiama Domino, 21 ne forte moriantur. [a]Legitimum sempiter-
num erit ipsi et semini eius per successiones.
22 Locutusque est Dominus ad Moysen 23 dicens: Sume tibi [b]aro-
mata [c]primae myrrhae et electae quingentos siclos et [d]cinnamomi
medium, id est ducentos quinquaginta siclos, [e]calami similiter ducentos
quinquaginta, 24 [f]casiae autem quingentos siclos in pondere sanctuarii,
olei de olivetis mensuram [g]hin; 25 faciesque unctionis [h]oleum sanctum,
unguentum compositum opere unguentarii, 26 et [i]unges ex eo taberna-
culum testimonii et arcam testamenti 27 mensamque cum vasis suis,
candelabrum et utensilia eius, altaria thymiamatis 28 et holocausti et
universam supellectilem quae ad cultum eorum pertinet. 29 Sanctifi-
cabisque omnia, et erunt [j]sancta sanctorum: [l]qui tetigerit ea sancti-
ficabitur. 30 [m]Aaron et filios eius unges sanctificabisque eos, ut sa-
cerdotio fungantur mihi. 31 Filiis quoque Israël dices: Hoc oleum
unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras. 32 Caro hominis
non ungetur ex eo, et iuxta compositionem eius non facietis aliud,
quia [n]sanctificatum est et sanctum erit vobis. 33 [o]Homo quicumque
tale composuerit et dederit ex eo alieno [p]exterminabitur de populo suo.
34 Dixitque Dominus ad Moysen: [q]Sume tibi aromata stacten et
onycha, galbanum boni odoris et tus lucidissimum: aequalis ponderis
erunt omnia; 35 faciesque [r]thymiama compositum opere unguentarii,
mixtum diligenter et purum et sanctificatione dignissimum. 36 Cumque
in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram
tabernaculo testimonii, [s]in quo loco apparebo tibi. [t]Sanctum sancto-
rum erit vobis thymiama. 37 Talem compositionem [u]non facietis in
usus vestros, quia sanctum est Domino. 38 [v]Homo quicumque fecerit
simile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.
31 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Ecce vocavi ex
nomine [a]Beseleel filium Uri filii [b]Hur de tribu Iuda 3 et [c]implevi
eum spiritu Dei, sapientia et intelligentia et scientia in omni opere,
4 ad excogitandum quidquid fabrefieri potest ex auro et argento et
aere, 5 marmore et gemmis et diversitate lignorum, 6 dedique ei
socium [d]Ooliab filium Achisamech de tribu Dan; et in corde omnis
[e]eruditi posui sapientiam, ut faciant cuncta [f]quae praecepi tibi: 7 [g]ta-
bernaculum foederis et [h]arcam testimonii et [i]propitiatorium, quod
super eam est, et cuncta vasa tabernaculi 8 mensamque et vasa eius,
[l]candelabrum purissimum cum vasis suis et altaria [m]thymiamatis
9 et [n]holocausti et omnia vasa eorum, [o]labrum cum basi sua, 10 [p]vestes
sanctas in ministerio Aaron sacerdoti et filiis eius, ut fungantur of-
ficio suo in sacris; 11 [q]oleum unctionis et [r]thymiama aromatum in
sanctuario, omnia, qua praecepi tibi, facient.
12 Et locutus est Dominus ad Moysen dicens: 13 Loquere filiis Israël
et dices ad eos; [s]Videte ut sabbatum meum custodiatis, quia [t]si-
gnum est inter me et vos in generationibus vestris, ut sciatis quia
ego Dominus, qui sanctifico vos. 14 Custodite sabbatum meum, san-
ctum est enim vobis. Qui polluerit illud morte morietur. [u]Qui fecerit
in eo opus peribit anima illius de medio populi sui. 15 [v]Sex diebus
facietis opus; [x]in die septimo sabbatum est, requies sancta Domino;
omnis qui fecerit opus in hac die morietur. 16 Custodiant filii Israël
sabbatum et celebrent illud in generationibus suis. [y]Pactum est
sempiternum 17 inter me et filios Israël signumque perpetuum; [z]sex
enim diebus fecit Dominus caelum et terram, et [a]in septimo ab opere
cessavit.
18 Deditque Dominus Moysi, completis huiuscemodi sermonibus in
monte Sinai, [b]duas tabulas testimonii lapideas scriptas [c]digito Dei.
32 Videns autem populus quod [a]moram faceret descendendi de
monte Moyses, congregatus adversus Aaron dixit: [b]Surge, fac
nobis deos [c]qui nos praecedant; Moysi enim huic viro, qui nos
eduxit de [d]terra Aegypti, ignoramus quid acciderit. 2 Dixitque ad
eos Aaron: Tollite inaures aureas de uxorum filiorumque et filiarum
vestrarum auribus et adferte ad me. 3 Fecitque populus quae iusserat
deferens inaures ad Aaron. 4 [e]Quas cum ille accepisset, formavit

a v. cp. 27, 21.
b Gn 4, 14; Ez 27, 22.
c Ps 44, 9; Pro 7, 17.
d Ecli 24, 20.
e Cn 4, 14; Jr 6, 20; Ez 27, 19.
f Ps 44, 9.
g cp. 29, 40.
h cp. 37, 29; Nm 35, 25; Ps 88, 21; 132, 2.
i cp. 40, 9; Lv 8, 10; Nm 7, 1.
j vr. 10.
l v. cp. 29, 37.
m v. cp. 29, 7.
n vr. 25, 37.
o vr. 38.
p cf. cp. 12, 15; 31, 14; Gn 17, 14; Lv 7, 20, 21, 25, 27; 17, 4, 9, 10 etc.
q vr. 7; cp. 25, 6; 37, 29.
r vr. 25.
s vr. 6. — v. cp. 25, 22.
t vr. 29. — cf. cp. 40, 11.
u vr. 32.
v vr. 33.
1-5] cp. 35, 30-35.
a cp. 36, 1; 1 Par 2, 20.
b cp. 17, 12; 24, 14.
c cf. 3 Rg 7, 14.
6-11] cp. 35, 10-19.
d cp. 35, 34.
e cp. 28, 3; 36, 1.
f cp. 25-30.
g cp. 36, 8-38.
h cp. 37, 1-5.
i cp. 37, 6-9.
j cp. 37, 10-16.
l cp. 37, 17-24.
m cp. 37, 25-28.
n cp. 38, 1-7.
o cp. 38, 8.
p cp. 39, 1-41; Nm 4, 5, 6 etc.
q cp. 30, 25, 31; 37, 29.
r cp. 30, 7, 34.
12-17] cp. 35, 1-3.
*13] * Catech. R. III 4, 13.*
s cp. 20, 8-11; Lv 19, 3, 30; Dt 5, 12; Jr 17, 22.
t Ez 20, 12; 44, 24 etc. — cf. Dt 5, 11.
u cf. Jr 71, 27. — v. Nm 15, 32-36.
v v. cp. 20, 9.
x cp. 16, 23; 20, 10; Gn 2, 2.
y vr. 13.
z Gn 1, 31.
a Gn 2, 2; Heb 4, 4, 10.
*18] * cf. Catech. R. III 5, 3.*
b cp. 24, 12; 32, 15, 16; 34, 28; Dt 4, 13; 5, 22; 9, 10, 11; 10, 4. — cf. 2 Cor 3, 3.
c v. cp. 8, 19.
a cp. 24, 18; Dt 9,9.
b (all) Ac 7, 40. — vr. 23.
c cp. 13, 21.
d cf. cp. 12, 35, 36; 35, 22. — v. Jd 8, 24, 27.
*4] * Catech. R. III 2, 18.*
e Dt 9, 16; 2 Es 9, 18; Ps 105, 19; Ac 7, 41. — cf. Jd 17, 3, 4.

vitulum aureum adorandum sibi conflavisset (32,1-6) et Deum provocasset, Moyses, placato Dño (7-14), descendit confractisque tabulis et vitulum disperdit et crimen acriter detestatus (15-24) in populum animadvertit (25-29).

opere fusorio, et fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque: [f]Hi
sunt dii tui, Israël, qui te eduxerunt de terra Aegypti. 5 Quod cum
vidisset Aaron, aedificavit altare coram eo, et praeconis voce [g]cla-
mavit dicens: Cras sollemnitas Domini est. 6 Surgentesque mane
obtulerunt holocausta et hostias pacificas; et [h]sedit populus mandu-
care et bibere, et surrexerunt [i]ludere.
7 Locutus est autem Dominus ad Moysen dicens: [j]Vade, descende;
[k]peccavit populus tuus, quem eduxisti de terra Aegypti. 8 [l]Recesserunt
cito de via, [m]quam ostendisti eis, feceruntque sibi vitulum conflatilem
et adoraverunt; atque immolantes ei hostias dixerunt: [n]Isti sunt dii
tui, Israël, qui te eduxerunt de terra Aegypti. 9 Rursumque ait Do-
minus ad Moysen: [o]Cerno quod populus iste durae cervicis sit; 10 [p]di-
mitte me, [q]ut irascatur furor meus contra eos et [r]deleam eos, [s]fa-
ciamque te in gentem magnam.
11 [t]Moyses autem orabat Dominum Deum suum dicens: Cur, Do-
mine, irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de
terra Aegypti in fortitudine magna et in manu robusta? 12 [u]Ne, quaeso,
dicant Aegyptii: Callide eduxit eos, ut interficeret in montibus et
deleret e terra: quiescat ira tua et [v]esto placabilis super nequitia
populi tui. 13 Recordare Abraham, Isaac et Israël servorum tuorum,
[x]quibus iurasti per temetispum dicens: [y]Multiplicabo semen vestrum
sicut stellas caeli, et universam terram hanc, de qua locutus sum, dabo
semini vestro, et possidebitis eam semper. 14 [z]Placatusque est Do-
minus ne faceret malum, quod locutus fuerat adversus populum suum.
15 Et [a]reversus est Moyses de monte [b]portans duas tabulas testi-
monii in manu sua scriptas ex utraque parte 16 et [c]factas opere Dei;
scriptura quoque Dei erat sculpta in tabulis. 17 Audiens autem [d]Iosue
tumultum populi vociferantis dixit ad Moysen: Ululatus pugnae audi-
tur in castris. 18 Qui respondit: Non est clamor adhortantium ad pu-
gnam neque vociferatio compellentium ad fugam, sed vocem cantan-
tium ego audio. 19 Cumque appropinquasset ad castra, [e]vidit vitulum
et choros; iratusque valde proiecit de manu tabulas et confregit eas ad
radicem montis; 20 [f]arripiensque vitulum quem fecerant, combussit et
contrivit usque ad pulverem, quem sparsit in aquam et dedit ex eo
potum filiis Israël.
21 Dixitque ad Aaron: [g]Quid tibi fecit hic populus, ut induceres su-
per eum peccatum maximum? 22 Cui ille respondit: Ne indignetur domi-
nus meus: [h]tu enim nosti populum istum, quod pronus sit ad malum.
23 Dixerunt mihi: [i]Fac nobis deos, qui nos praecedant; huic enim Moysi,
qui nos eduxit de terra Aegypti, nescimus quid acciderit. 24 Quibus
ego dixi: [j]Quis vestrum habet aurum? Tulerunt et dederunt mihi;
et proieci illud in ignem, egressusque est hic vitulus.
25 Videns ergo Moyses populum quod esset nudatus [k](spoliaverat
enim eum Aaron propter ignominiam sordis, et inter hostes nudum
constituerat), 26 et stans in porta castrorum ait: [l]Si quis est Domini,
iungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filii Levi, 27 quibus
ait: Haec dicit Dominus Deus Israël: Ponat vir gladium super femur
suum. Ite et redite de porta usque ad portam per medium castrorum,
et [m]occidat unusquisque fratrem et amicum et proximum suum. 28 Fe-
ceruntque filii Levi iuxta sermonem Moysi, cecideruntque in die illa
quasi [n]viginti tria milia hominum. 29 Et ait Moyses: Consecrastis ma-
nus vestras hodie Domino unusquisque in filio et in fratre suo, [p]ut
detur vobis benedictio.
30 Facto autem altero die, locutus est Moyses ad populum: [q]Pec-
castis peccatum maximum; ascendam ad Dominum, [r]si quo modo
quivero eum [s]deprecari pro scelere vestro. 31 [t]Reversusque ad Do-
minum ait: Obsecro, peccavit populus iste peccatum maximum, [u]fe-
ceruntque sibi deos aureos; aut [v]dimitte eis hanc noxam 32 aut, si
non facis, [x]dele me de [y]libro tuo quem scripsisti. 33 Cui respondit
Dominus: [z]Qui peccaverit mihi delebo eum de libro meo, 34 [a]tu autem
vade et duc populum istum quo locutus sum tibi: [b]angelus meus
praecedet te; ego autem in die ultionis visitabo et hoc peccatum
eorum. 35 Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem
fecerat Aaron.

f vr. 8. — cf. 3 Rg 12, 28.
g cf. 4 Rg 10, 20.
h (all) 1 Cor 10, 7.
i cf. Jd 21, 21.
7-14] L. in fr. 3 p. D. 4 Qdg.
j Dt 9, 12.
k Dt 32, 5; Jd 2, 19.
l v. Jd 2, 19.
m cp. 20, 3, 4, 23; Dt 9, 16.
n vr. 4. — cf. 3 Rg 12, 28.
o cp. 33, 3, 5; 34, 9; Dt 9, 13; 31, 27; 2 Par 30, 8; 2 Es 9, 16; Ps 105, 23; Ac 7, 51. —
p Dt 9, 14. [cf. Is 48, 4.
*10] * Catech. R. IV 2, 11.*
q cp. 22, 24.
r cp. 33, 3.
s Nm 14, 12. — cf. Gn 17, 20 etc.
11, 12] Of. in D. 12 p. Pnt. etc.
t Nm 14, 13; Dt 9, 18, 26-29; Ps 105, 23. — cf. Ps 73, 1, 2.
u cf. Dt 9, 28; 32, 27; Idt 7, 21; Ps 78, 10. — v. Nm 1,
12] v. Is 1, 4. [13-16.
v vr. 14; Ps 89, 13.
13, 14] v. vr. 11.
x Gn 22, 16; 26, 4; 28, 14; Heb 6, 13.
y Gn 12, 7; 13, 15; 15, 7, 18; 26, 4; 28, 13; 35, 11, 12; 48, 16.
*14] * cf. Catech. R. III 5, 65.*
z Dt 32, 26; Ps 105, 45. — cf. 2 Rg 24, 16; Jr 18, 8; 26, 13, 19; Am 7, 3-6; Jn 3, 10; 4, 2.
a Dt 9, 15.
b cp. 34, 29.
c cp. 31, 18.
d cp. 17, 9, 10; 24, 13; 33, 11.
e Dt 9, 16, 17.
f Dt 9, 21.
g cf. Gn 20, 9.
h cf. cp. 14, 11; 15, 24; 16, 2, 20; 17, 2, 4; 1 Rg 15, 24.
i vr. 1.
j vr. 2-4.
k vr. 2. — cf. 2 Par 28, 19.
l cf. 1 Mc 2, 27.
m Nm 25, 5; Dt 33, 9.
*28, 29] * Catech. R. III 6, 5.*
n 1 Cor 10, 8.
o Zc 13, 3; Mt 10, 37; Lc 14, 26. — v. cp. 28, 41; Nm 25, 11-13; Dt 13, 6-10.
p cf. Nm 3, 6-10; Dt 33, 8-11.
q vr. 21; 1 Rg 12, 20.
r 2 Rg 16, 12; Am 5, 15.
s (Nm 25, 13).
*31, 32] * Catech. R. IV 14, 16.*
t Dt 9, 18.
u cp. 20, 23.
v cf. Nm 14, 19.
x Ps 68, 29. — cf. Rm 9, 3.
y Ps 138, 16; Dn 12, 1; Ph 4, 3; Ap 3, 5; 20, 12 etc. — cf.
z Ez 18, 4, 20. [Lc 10, 20.
a cp. 33, 2. — cf. Tb 5, 21; 10,
b v. cp. 14, 19. [11.
*35] * cf. vr. 14.*

33 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Vade, ascende de
loco isto tu et [a]populus tuus, quem eduxisti de terra Aegypti
in terram quam iuravi Abraham, Isaac et Iacob dicens: [b]Semini tuo
dabo eam, 2 et [c]mittam praecursorem tui angelum, ut [d]eiciam [e]Cha-
nanaeum et Amorrhaeum et Hethaeum et Pherezaeum et Hevaeum
et Iebusaeum; 3 et intres in [f]terram fluentem lacte et melle; [g]non
enim ascendam tecum, quia populus [h]durae cervicis es, [i]ne forte
disperdam te in via. 4 Audiensque populus sermonem hunc pessimum
[j]luxit; et [l]nullus ex more indutus est cultu suo.
5 Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere filiis Israël: Populus durae
cervicis es; [m]semel ascendam in medio tui et [n]delebo te. Iam nunc
depone ornatum tuum, [o]ut sciam quid faciam tibi. 6 Deposuerunt ergo
filii Israël ornatum suum a monte Horeb.
7 Moyses quoque tollens tabernaculum tetendit extra castra procul,
[p]vocavitque nomen eius tabernaculum foederis. Et omnis po-
pulus, qui habebat aliquam [q]quaestionem, egrediebatur ad taberna-
culum foederis extra castra. 8 Cumque egrederetur Moyses ad taber-
naculum, surgebat universa plebs, et stabat unusquisque in [r]ostio
papilionis sui, adspiciebantque tergum Moysi, donec ingrederetur ten-
torium. 9 Ingresso autem illo tabernaculum foederis, descendebat
[s]columna nubis, et stabat ad ostium, [t]loquebaturque cum Moyse,
10 cernentibus universis quod columna nubis staret ad ostium taberna-
culi. Stabantque ipsi, et [u]adorabant per fores tabernaculorum suorum.
11 [v]Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut
solet loqui homo ad amicum suum. Cumque ille reverteretur in castra,
[x]minister eius Iosue filius Nun puer non recedebat de tabernaculo.
12 Dixit autem Moyses ad Dominum: [y]Praecipis ut educam populum
istum, et non indicas mihi quem missurus es mecum, praesertim
cum dixeris: [z]Novi te ex nomine, et invenisti gratiam coram me.
13 [a]Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi [b]faciem tuam,
ut sciam te et inveniam gratiam ante oculos tuos: respice [c]populum
tuum gentem hanc. 14 Dixitque Dominus: [d]Facies mea praecedet te,
et [e]requiem dabo tibi. 15 Et ait Moyses: [f]Si non tu ipse praecedas,
ne educas nos de loco isto; 16 in quo enim scire poterimus ego et
populus tuus invenisse nos gratiam in conspectu tuo, [g]nisi ambula-
veris nobiscum, ut [h]glorificemur ab omnibus populis qui habitant
super terram? 17 Dixit autem Dominus ad Moysen: Et [i]verbum istud,
quod locutus es, faciam; [j]invenisti enim gratiam coram me et teipsum
novi ex nomine. 18 Qui ait: [k]Ostende mihi gloriam tuam. 19 Respondit:
[l]Ego ostendam omne bonum tibi, et vocabo in nomine Domini coram
te; et [m]miserebor cui voluero, et clemens ero in quem mihi placuerit.
20 Rursumque ait: [n]Non poteris videre faciem meam; non enim videbit
me homo et vivet. 21 Et iterum, Ecce, inquit, est locus apud me,
et stabis supra petram. 22 [o]Cumque transibit gloria mea, ponam te in
[p]foramine petrae et [q]protegam dextera mea, donec transeam; 23 tol-
lamque manum meam, et videbis posteriora mea; [n]faciem autem
meam videre non poteris.
34 Ac deinceps, [a]Praecide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar
priorum, et [b]scribam super eas verba quae habuerunt tabulae
[c]quas fregisti. 2 Esto paratus mane, ut ascendas statim in montem
Sinai, stabisque mecum [d]super verticem montis. 3 Nullus [e]ascendat
tecum, nec videatur quispiam per totum montem; boves quoque et
oves non pascantur e contra. 4 Excidit ergo duas tabulas lapideas,
quales antea fuerant; et de nocte consurgens ascendit in montem
Sinai, sicut praeceperat ei Dominus, portans secum tabulas.
5 [f]Cumque descendisset Dominus per nubem, stetit Moyses cum
eo [g]invocans nomen Domini. 6 Quo transeunte coram eo, ait: [h]Do-
minator Domine Deus, [i]misericors et clemens, [j]patiens et multae mi-
serationis ac verax, 7 qui [l]custodis misericordiam in milia, [m]qui aufers
iniquitatem et scelera atque peccata, [n]nullusque apud te per se
innocens est, [o]qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus in
tertiam et quartam progeniem. 8 Festinusque Moyses [p]curvatus est
pronus in terram et adorans 9 ait: Si inveni gratiam in conspectu tuo,
Domine, obsecro [q]ut gradiaris nobiscum ([r]populus enim durae cervicis

a cp. 32, 7.
b cp. 32, 13. — v. Gn 12, 7.
c v. cp. 14, 19; 23, 23; 32, 24.
d cp. 23, 30; 34, 11; Js 23, 5.
e Dt 7, 22; Js 24, 11.
f v. cp. 3, 8.
g cf. vr. 15-17.
h v. cp. 32, 9. Dt 9, 13.
i cp. 32, 10; Nm 16, 21, 45.
j Nm 14, 39.
l cf. Ez 24, 17, 23; 26, 16; Jn 3, 6.
m v. Nm 16, 45, 46.
n cp. 32, 12.
o Dt 8, 2; Ps 138, 23.
p cp. 29, 42, 43.
q (Dt 4, 29; 2 Rg 21, 1; 1 Par 16, 10, 11; Ps 39, 17).
r cf Nm 16, 27.
s v. cp. 13, 21.
t cp. 25, 22.
u cp. 4, 31.
v Nm 12, 8; Dt 34, 10; Ecli 45, 6. — cf. vr. 20; 1 Cor 13, 12. — v. Gn 32, 30.
x cp. 17, 9, 10; 24, 13; 32, 17.
y cp. 32, 34.
z vr, 17. — v. 2 Tm 2, 19.
a cp. 34, 9.
b (Ps 24, 4; 26, 11; 85, 11; 102, 7; 118, 33).
c Dt 9, 26, 29. — cf. Jl 2, 17.
d Js 1, 15; Is 63, 9. — v. cp. 40, 34-38.
e cf. vr. 1-3.
f Dt 3, 20; Js 21, 44; 22, 4; 23, 1. — cf. Ps 94, 11.
g Nm 14, 14.
h (cp. 19, 5, 6; Dt 4, 6-8; 3 Rg 8, 53).
i Gn 19, 21; Jc 5, 16.
j vr. 12, 13.
k cf. vr. 20.
l Ps 30, 19; Jr 31, 14. — cf. cp. 34, 5-7.
m (all) Rm 9, 15.
*20] * Catech. R. I 2, 6.*
n Gn 32, 30; Dt 5, 24; Jd 6, 22, 23; 13, 22; Is 6, 5; Jo 1, 18; 1 Tm 6, 16; 1 Jo 4, 12; Ap 1, 16, 17. — cf. cp. 24, 10, 11.
o cf. 3 Rg 19, 11-13.
p Is 2, 21.
q Ps 90, 1, 4.
a Dt 10, 1.
b cf. vr. 28; Dt 10, 2, 4.
c cp. 32, 19.
d cp. 19, 20.
e cp. 19, 12, 13, 21.
4] v. vr. 28.
f Nm 11, 25. — cf. 3 Rg 8, 10, 11.
g cp. 33, 19.
h Nm 14, 18; 2 Rg 23, 3; 2 Par 30, 9; 2 Es 9, 17; Ps 85, 15; 102, 8; 144, 8; Jl 2, 13.
i cp. 22, 27.
j Ps 56, 11; 107, 5.
l cp. 20, 5, 6; Dt 5, 10; Dn 9, 4.
m Ps 102, 3; 129, 4; Dn 9, 9; 1 Jo 1, 9.
n cp. 23, 21; Js 24, 19; Jb 10, 14; Ps 142, 2; Nh 1, 3.
o Dt 5, 9; Jr 32, 18.
p cp. 4, 31; 12, 27.
q cp. 33, 15, 16.
r v. cp. 32, 9.

et post iterum praecepta data de festis, de primogenitis, deque sabbatis et primitiis (*18-26*), *novum pactum novis tabulis inscribit et Moysi tradit, qui ad populum veniens* (*27-35*), *ab eo, quem res necessarias colligi*

est), et auferas iniquitates nostras atque peccata, [s]nosque possideas.
10 Respondit Dominus: Ego [t]inibo pactum: videntibus cunctis, [u]signa
faciam quae nunquam visa sunt super terram nec in ullis gentibus,
ut cernat populus iste, in cuius es medio, opus Domini [v]terribile
quod facturus sum.
11 [x]Observa cuncta quae hodie mando tibi; ego ipse [y]eiciam ante
faciem tuam Amorrhaeum et Chananaeum et Hethaeum, Pherezaeum
quoque et Hevaeum et Iebusaeum. 12 [z]Cave ne unquam cum habi-
tatoribus terrae illius iungas amicitias, [a]quae sint tibi in ruinam; 13sed
[b]aras eorum destrue, [c]confringe statuas, lucosque succide. 14 [d]Noli
adorare deum alienum: Dominus zelotes nomen eius, Deus est aemu-
lator. 15 [e]Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum; [f]ne,
cum fornicati fuerint cum diis suis et adoraverint simulacra eorum,
[g]vocet te quispiam ut comedas de immolatis; 16 [h]nec uxorem de filia-
bus eorum accipies filiis tuis, ne, [i]postquam ipsae fuerint fornicatae,
fornicari faciant et filios tuos in deos suos. 17 [j]Deos conflatiles non
facies tibi.
18 Sollemnitatem azymorum custodies. Septem diebus vesceris azy-
mis, sicut praecepi tibi, in tempore mensis novorum; mense enim
[m]verni temporis egressus es de Aegypto.
19 [n]Omne quod aperit vulvam generis masculini meum erit: de
cunctis animantibus tam de bobus quam de ovibus meum erit. 20[o]Pri-
mogenitum asini redimes ove; sin autem, nec pretium pro eo dederis,
occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes; [p]nec apparebis
in conspectu meo vacuus.
21 [q]Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare et metere.
22 [r]Sollemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis
tuae triticae, et solemnitatem quando, redeunte anni tempore, cuncta
conduntur.
23 [s]Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in
conspectu omnipotentis Domini Dei Israël. 24 [t]Cum enim tulero
gentes a facie tua et [u]dilatavero terminos tuos, [v]nullus insidiabitur
terrae tuae, ascendente te et apparente in conspectu Domini Dei tui
ter in anno. 25 [x]Non immolabis super fermento sanguinem hostiae
meae; [y]neque residebit mane de victima sollemnitatis Phase. 26 [z]Pri-
mitias frugum terrae tuae offeres in domo Domini Dei tui. [a]Non
coques haedum in lacte matris suae.
27 Dixitque Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba haec, [b]quibus
et tecum et cum Israël pepigi foedus. 28 [c]Fuit ergo ibi cum Domino
quadraginta dies et quadraginta noctes; panem non comedit et
aquam non bibit, et [d]scripsit in tabulis verba foederis decem.
29 Cumque descenderet Moyses de monte Sinai, [e]tenebat duas ta-
bulas testimonii, et ignorabat quod [f]cornuta esset facies sua ex
consortio sermonis Domini. 30 Videntes autem Aaron et filii Israël
cornutam Moysi faciem timuerunt prope accedere. 31 Vocatique ab
eo reversi sunt tam Aaron quam principes synagogae. Et postquam
locutus est ad eos, 32 venerunt ad eum etiam omnes filii Israël,
[g]quibus praecepit cuncta quae audierat a Domino in monte Sinai.
33Impletisque sermonibus, [h]posuit velamen super faciem suam, 34 quod
[i]ingressus ad Dominum et loquens cum eo auferebat donec exiret,
et tunc loquebatur ad filios Israël omnia quae sibi fuerant imperata;
35 qui videbant faciem egredientis Moysi esse [j]cornutam; sed ope-
riebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.
35 Igitur, congregata omni turba filiorum Israël, dixit ad eos:
[a]Haec sunt quae iussit Dominus fieri: 2 [b]Sex diebus facietis
opus, septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum et requies Domini:
qui fecerit opus in eo occidetur. 3 [c]Non succendetis ignem in omni-
bus habitaculis vestris per diem sabbati.
4 Et ait Moyses ad omnem catervam filiorum Israël: Iste est
sermo quem praecepit Dominus dicens: 5 Separate apud vos primi-
tias Domino. Omnis [d]voluntarius et prono animo offerat eas Domino:
aurum et argentum et aes, 6 hyacinthum et purpuram coccumque bis
tinctum et byssum, pilos caprarum 7 pellesque arietum rubricatas et
ianthinas, ligna setim 8 et oleum ad luminaria concinnanda et ut con-

s Dt 32, 9; Ps 27, 9; 32, 12; 77. 62; 93, 14; Jr 10, 16; Zc 2, 12.
t vr. 27; Dt 5, 2; 29, 1; Jr 32, 40.
u Dt 4, 32-35; 2 Rg 7, 23; Ps 76, 15; 77, 12.
v Dt 10, 21; Ps 144, 5, 6. — cf. [Is 64, 3.
x Dt 5, 32; 6, 3 etc.
y v. cp. 13, 5.
z cp. 23, 32; Dt 7, 2; Js 23, 12, [13; Jd 2, 2.
a v. cp. 23, 33.
b Dt 7, 5; 12, 3; Jd 2, 2; 6, 25; 2 Par 34, 3, 4.
c cp. 23, 24; Dt 16, 21, 22; 4 Rg 18, 4; 2 Par 31, 1.
d cp. 20, 3-5.
e Dt 7, 2. — v. vr. 12.
f Lv 17, 7; 20, 5; Dt 31, 16; Jd 2, 17; Jr 3, 9; Ez 6, 9.
g Nm 25, 2; Ps 105, 28. — cf. 1 Cor 8, 4, 7, 10; 10, 27.
h Dt 7, 3; Js 23, 12, 13; 3 Rg 11, 2. — cf. Jd 3, 6; 1 Es 9, [2; 2 Es 13, 25.
i v. vr. 15.
j Lv 19, 4; Dt 27, 15. — cf. cp. [32. 4, 8.
18-26] cp. 23, 14-19.
l cp. 12, 15.
m cp. 13, 4.
n v. cp. 13, 2, 12; 22, 29.
o cp. 13, 13; Nm 18, 15.
p Dt 16, 16; Ecli 35, 6. — v. cp. 23, 15.
q v. cp. 20, 9. etc.
r cp. 23, 16; Dt 16, 10, 13.
s Dt 16, 16. — v. cp. 23, 14.
t cp. 33, 2; Dt 7, 1; Ps 77, 54; 79, 9. — v. cp. 23, 27-31
u Dt 12, 20; 19, 8.
v cf. Pro 16, 7.
x v. cp. 12, 8.
y v. cp. 12, 10.
z Lv 2, 12; Nm 18, 12, 13; Dt [26, 2-10.
a Dt 14, 21.
b vr. 10.

28-30] *RR. in D. 4 Qdg.*
c cp. 24, 18; Dt 9, 9, 18. — cf. Mt 4, 2.
d cp. 24, 4. — cf. vr. 1; cp. 31, 18; 32, 16; Dt 4, 13; 10, 2, [4
e cp. 32, 15.
f 2 Cor 3, 7. — cf. Mt 17, 2.
g cp. 24, 3.
h (all) 2 Cor 3, 13.
i 2 Cor 3, 16.

35] * *cf. Catech. R. IV 17, 2.*
j vr. 29.
1-3] cp. 31, 2-17.
a cp. 34, 32.
b v. cp. 20, 9.
c vr. 1. — cf. cp. 16, 23.
5-9] cp. 25, 2-7.
d cf. 1 Mc 2, 42. — v. cp. 25, 2.

iusserat ad quae, Deo iubente, conficienda erant (35, 1-18), tanta alacritate exauditur ut, ipsis rogantibus opificibus, quominus plus offeratur prohibeat (36, 1-7). Tunc tabernaculi fabrica cum sagis,

---

ficiatur unguentum et thymiama suavissimum, 9 lapides onychinos
et gemmas ad ornatum superumeralis et rationalis.
10 [f]Quisquis vestrum sapiens est veniat et faciat quod Dominus
imperavit, 11 [g]tabernaculum scilicet et tectum eius atque operimen-
tum, anulos et tabulata cum vectibus, paxillos et bases; 12 [h]arcam
et vectes, propitiatorium et [i]velum, quod ante illud oppanditur,
13 [j]mensam cum vectibus et vasis et [l]propositionis panibus, 14 [m]can-
delabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius et lucernas et [n]oleum
ad nutrimenta ignium, 15 [o]altare thymiamatis et vectes et [p]oleum
unctionis et [q]thymiama ex aromatibus, [r]tentorium ad ostium taber-
naculi, 16 [s]altare holocausti et craticulam eius aeneam cum vectibus
et vasis suis, [t]labrum et basim eius, 17 [u]cortinas atrii cum columnis
et basibus, tentorium in foribus vestibuli, 18 [v]paxillos tabernaculi et
atrii [x]cum funiculis suis, 19 vestimenta, quorum usus est in ministerio
sanctuarii, vestes Aaron pontificis ac filiorum eius, ut sacerdotio
fungantur mihi.
20 Egressaque omnis multitudo filiorum Israël de conspectu Moysi
21 obtulerunt [y]mente promptissima atque devota primitias Domino
ad faciendum opus tabernaculi testimonii. Quidquid ad cultum et ad
vestes sanctas necessarium erat 22 viri cum mulieribus praebuerunt,
[z]armillas et inaures, anulos et dextralia; omne vas aureum in do-
naria Domini separatum est. 23 [a]Si quis habebat [b]hyacinthum et
purpuram coccumque bis tinctum, byssum et pilos caprarum, pelles
arietum rubricatas et ianthinas, 24 [c]argenti aerisque metalla obtule-
runt Domino lignaque setim in varios usus. 25 Sed et [d]mulieres
[e]doctae, quae neverant, dederunt hyacinthum, purpuram et vermicu-
lum ac byssum 26 et pilos caprarum, sponte propria cuncta tribuentes.
27 [f]Principes vero obtulerunt [g]lapides onychinos et [h]gemmas ad super-
umerale et rationale 28 [i]aromataque et oleum ad luminaria concin-
nanda et ad praeparandum unguentum ac thymiama odoris suavissimi
componendum. 29 Omnes viri et mulieres [j]mente devota obtulerunt
donaria, ut fierent opera quae iusserat Dominus per manum Moysi.
Cuncti filii Israël [k]voluntaria Domino dedicaverunt.
30 Dixitque Moyses ad filios Israël: Ecce vocavit Dominus ex no-
mine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Iuda 31 implevitque eum
spiritu Dei, [l]sapientia et intelligentia et scientia et omni doctrina 32 ad
excogitandum et faciendum opus in auro et argento et aere 33 scul-
pendisque lapidibus et opere carpentario: quidquid fabre adinveniri
potest, 34 dedit in corde eius: Ooliab quoque filium Achisamech de
tribu Dan: 35 ambos [m]erudivit sapientia, ut faciant opera abietarii,
polymitarii ac plumarii de hyacintho ac purpura coccoque bis tincto
et bysso, et texant omnia ac nova quaeque reperiant.
36 Fecit ergo Beseleel et [a]Ooliab et omnis [b]vir sapiens, quibus de-
dit Dominus sapientiam et intellectum, ut scirent fabre operari
quae in usus sanctuarii necessaria sunt, et quae praecepit Dominus.
2 Cumque vocasset eos Moyses et [c]omnem eruditum virum, cui dede-
rat Dominus sapientiam et qui [d]sponte sua obtulerant se ad faciendum
opus, 3 tradidit eis universa donaria filiorum Israël. Qui cum instarent
operi, [e]cotidie mane vota populus offerebat. 4 Unde artifices venire
compulsi 5 dixerunt Moysi: [f]Plus offert populus quam necessarium
est. 6 Iussit ergo Moyses praeconis voce cantari: Nec vir nec mulier
quidquam offerat ultra in opere sanctuarii. Sicque cessatum est a
muneribus offerendis, 7 eo quod oblata sufficerent et suprabundarent.
8 Feceruntque omnes corde sapientes ad explendum opus taberna-
culi, cortinas decem de bysso retorta et hyacintho et purpura cocco-
que bis tincto opere vario et arte polymita 9 quarum una habebat
in longitudine viginti octo cubitos et in latitudine quattuor: una men-
sura erat omnium cortinarum. 10 Coniunxitque cortinas quinque alte-
ram alteri et alias quinque sibi invicem copulavit. 11 Fecit et ansas
hyacinthinas in ora cortinae unius ex utroque latere et in ora cortinae
alterius similiter, 12 ut contra se invicem venirent ansae et mutuo
iungerentur. 13 Unde et quinquaginta fudit circulos aureos, qui mor-
derent cortinarum ansas, et fieret unum tabernaculum.
14 Fecit et saga undecim de pilis caprarum ad operiendum tectum

10-19] cp. 31, 6-11.
f vr. 25; cp. 28, 3; 36, 1, 2.
g v. cp. 26, 1-30.
h v. cp. 25, 10-16.
i cp. 26, 31, 33; 39, 34; 40, 2, 19.
j v. cp. 25, 23-29.
l cp. 25, 30.
m v. cp. 25, 31-39.
n cp. 27, 20.
o v. cp. 30, 1-10.
p cp. 30, 23-33.
q cp. 30, 34-38.
r cp. 26, 36.
s v. cp. 27, 1-8.
t v. cp. 30, 18-21.
u v. cp. 27, 9-17.
v cp. 27, 19.
x cp. 39, 40.
y 1 Par 29, 9; Ecli 35, 11; 2 Cor 9, 7. — v. cp. 25, 2.
z Nm 31, 50.
a cf. 1 Par 29, 8.
b vr. 6 ,7; cp. 25, 4 ,5.
c cp. 36, 3, 6.
d cf. cp. 28, 3; 31, 6. — v. 4 Rg 23, 7; Pro 31, 19, 22, 34.
e vr. 10.
f cf. 1 Par 29, 6-8; 1 Es 2, 68.
g cp. 28, 9.
h cp. 28,17.
i cp. 30, 23.
j cp. 36, 3. — cf. 1 Par 29, 9, 14.
k Am 4, 5.
30-35] cp. 31, 1-6.
l cf. 3 Rg 7, 14; 2 Par 2, 14; Is 28, 26.
m vr. 31.
a cp. 31, 6.
b cp. 28, 3; 35, 10, 25.
c 1 Par 21, 29.
d v. cp. 25, 2.
e v. cp. 35, 29.
f cf. 2 Par 31, 10; 2 Cor 8, 2, 3.
8-19] cp. 26, 1-14.

opertoriis, tabulatis, basibus, vectibus, velo et tentorio inchoatur (8-38), et simul conficiuntur arca cum vectibus, propitiatorium cum cherubin (37, 1-9), mensa pariter cum vectibus et vasis (10-16), candelabrum

tabernaculi; 15 unum sagum in longitudine habebat cubitos triginta
et in latitudine cubitos quattuor; unius mensurae erant omnia saga;
16 quorum quinque iunxit seorsum et sex alia separatim. 17 Fecitque
ansas quinquaginta in ora sagi unius et quinquaginta in ora sagi alterius, ut sibi invicem iungerentur; 18 et fibulas aeneas quinquaginta,
quibus necteretur tectum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret.
19 Fecit et opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis,
aliudque desuper velamentum de pellibus ianthinis.

20-34] cp. 26, 15-29. 20 Fecit et tabulas tabernaculi de [g]lignis setim stantes. 21 Decem
g cp. 25, 5, 28; 30, 5. cubitorum erat longitudo tabulae unius et unum ac semis cubitum
latitudo retinebat. 22 Binae incastraturae erant per singulas tabulas, ut
altera alteri iungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.
23 E quibus viginti ad plagam meridianam erant contra austrum
24 cum quadraginta basibus argenteis. Duae bases sub una tabula ponebantur ex utraque parte angulorum, ubi incastraturae laterum in
angulis terminantur. 25 Ad plagam quoque tabernaculi, quae respicit
ad aquilonem, fecit viginti tabulas 26 cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas. 27 Contra occidentem vero, id
est ad eam partem tabernaculi quae mare respicit, fecit sex tabulas
28 et duas alias per singulos angulos tabernaculi retro; 29 quae iunctae
erant a deorsum usque sursum, et in unam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos, 30 ut octo essent
simul tabulae et haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases
sub singulis tabulis.

31 Fecit et vectes de lignis setim quinque ad continendas tabulas
unius lateris tabernaculi 32 et quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas et extra hos quinque alios vectes ad occidentalem plagam
tabernaculi contra mare. 33 Fecit quoque vectem alium, qui per medias
tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret. 34 Ipsa autem tabulata
deauravit, fusis basibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos,
per quos vectes induci possent; quos et ipsos laminis aureis operuit.

35-38] cp. 26, 31-37. 35 Fecit et velum de hyacintho et purpura, vermiculo ac bysso retorta opere polymitario varium atque distinctum; 36 et quattuor columnas de lignis setim, quas cum capitibus deauravit fusis basibus
earum argenteis. 37 Fecit et tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo byssoque retorta opere plumarii; 38 et
columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, basesque
earum fudit aeneas.

1-9] cp. 25, 10-20. **37** Fecit autem Beseleel et arcam de lignis setim habentem duos
semis cubitos in longitudine et cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque unius cubiti fuit et dimidii, vestivitque eam auro
purissimo intus ac foris: 2 et fecit illi coronam auream per gyrum,
3 conflans quattuor anulos aureos per quattuor angulos eius: duos
anulos in latere uno et duos in altero. 4 Vectes quoque fecit de lignis
setim, quos vestivit auro, 5 et quos misit in anulos, qui erant in
lateribus arcae ad portandum eam. 6 Fecit et propitiatorium, id est
oraculum, de auro mundissimo duorum cubitorum et dimidii in longitudine et cubiti ac semis in latitudine. 7 Duos etiam cherubim ex
auro ductili, quos posuit ex utraque parte propitiatorii: 8 cherub
unum in summitate unius partis, et cherub alterum in summitate partis
alterius: duos cherubim in singulis summitatibus propitiatorii 9 extendentes alas et tegentes propitiatorium seque mutuo et illud respicientes.

10-16] cp. 25, 23-29. 10 Fecit et mensam de lignis setim in longitudine duorum cubitorum
et in latitudine unius cubiti, quae habebat in altitudine cubitum ac
semissem. 11 Circumdeditque eam auro mundissimo, et fecit illi labium
aureum per gyrum, 12 ipsique labio coronam auream interrasilem
quattuor digitorum et super eandem alteram coronam auream. 13 Fudit et quattuor circulos aureos, quos posuit in quattuor angulis per singulos pedes mensae 14 contra coronam; misitque in eos vectes, ut
possit mensa portari. 15 Ipsos quoque vectes fecit de lignis setim et
circumdedit eos auro; 16 et vasa ad diversos usus mensae, acetabula,
phialas et cyathos et turibula ex auro puro, in quibus offerenda sunt
libamina.

cum lucernis etc. (*17-24*); *altare thymiamatis et oleum sanctifica-*
tionis (*25-29*), *altare holocaustorum et labrum aeneum* (*38, 1-8*), *ten-*
torium cum columnis, porta cum velo et paxillis (*9-20*), *et post*

17 Fecit et candelabrum ductile de auro mundissimo, de cuius vecte
calami, scyphi sphaerulaeque ac lilia procedebant; 18 sex in utroque
latere, tres calami ex parte una et tres ex altera, 19 tres scyphi in nucis
modum per calamos singulos sphaerulaeque simul et lilia et tres scy-
phi instar nucis in calamo altero sphaerulaeque simul et lilia. Aequum
erat opus sex calamorum, qui procedebant de stipite candelabri.
20 In ipso autem vecte erant quattuor scyphi in nucis modum sphae-
rulaeque per singulos simul et lilia; 21 et sphaerulae sub duobus ca-
lamis per loca tria, qui simul sex fiunt calami procedentes de vecte
uno. 22 Et sphaerulae igitur et calami ex ipso erant universa ductilia
ex auro purissimo. 23 Fecit et lucernas septem cum emunctoriis suis
et vasa, ubi ea quae emuncta sunt exstinguantur, de auro mundis-
simo. 24 Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vasis
suis.
25 Fecit et altare thymiamatis de lignis setim, per quadrum singulos
habens cubitos et in altitudine duos, e cuius angulis procedebant
cornua. 26 Vestivitque illud auro purissimo cum craticula ac parie-
tibus et cornibus. 27 Fecitque ei coronam aureolam per gyrum et
duos anulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in
eos vectes et possit altare portari. 28 Ipsos autem vectes fecit de
lignis setim et operuit laminis aureis. 29 [a]Composuit et oleum ad san-
ctificationis unguentum et [b]thymiama de aromatibus mundissimis,
opere pigmentarii.
38 Fecit et [a]altare holocausti de lignis setim quinque cubitorum
per quadrum et trium in altitudine, 2 cuius cornua de angulis
procedebant, operuitque illud laminis aeneis. 3 Et in usus eius para-
vit ex aere vasa diversa, lebetes, forcipes, fuscinulas, uncinos et
ignium receptacula. 4 Craticulamque eius in modum retis fecit aeneam
et subter eam in altaris medio arulam, 5 fusis quattuor anulis per
totidem retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad portandum;
6 quos et ipsos fecit de lignis setim et operuit laminis aeneis 7 in-
duxitque in circulos, qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem
altare [b]non erat solidum, sed cavum ex tabulis et intus vacuum.
8 [c]Fecit et labrum aeneum cum basi sua de speculis mulierum,
[d]quae excubabant in ostio tabernaculi.
9 Fecit et atrium, in cuius australi plaga erant tentoria de bysso
retorta cubitorum centum; 10 columnae aeneae viginti cum basibus
suis; capita columnarum et tota operis caelatura argentea. 11 Aeque
ad septentrionalem plagam tentoria, columnae basesque et capita
columnarum eiusdem mensurae et operis ac metalli erant. 12 In ea
vero plaga quae ad occidentem respicit fuerunt tentoria cubitorum
quinquaginta, columnae decem cum basibus suis aeneae et capita
columnarum et tota operis caelatura argentea. 13 Porro contra orien-
tem quinquaginta cubitorum paravit tentoria, 14 e quibus quindecim
cubitos columnarum trium cum basibus suis unum tenebat latus;
15 et in parte altera (quia inter utraque introitum tabernaculi fecit)
quindecim aeque cubitorum erant tentoria columnaeque tres et bases
totidem. 16 Cuncta atrii tentoria byssus retorta texuerat. 17 Bases co-
lumnarum fuere aeneae, capita autem earum cum cunctis caelaturis
suis argentea, sed et ipsas columnas atrii vestivit argento. 18 Et in
introitu eius opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura,
vermiculo ac bysso retorta, quod habebat viginti cubitos in longitu-
dine, altitudo vero quinque cubitorum erat, iuxta mensuram quam
cuncta atrii tentoria habebant. 19 Columnae autem in ingressu fuere
quattuor cum basibus aeneis capitaque earum et caelaturae argenteae.
20 Paxillos quoque tabernaculi et atrii per gyrum fecit aeneos.
21 Haec sunt instrumenta [e]tabernaculi testimonii, quae enumerata
sunt iuxta praeceptum Moysi in caeremoniis levitarum [f]per manum
Ithamar filii Aaron sacerdotis, 22 [g]quae Beseleel filius Uri filii Hur
de tribu Iuda, Domino per Moysen iubente, compleverat, 23 iuncto
sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan; qui et ipse artifex
lignorum egregius fuit et polymitarius atque plumarius ex hyacintho,
purpura, vermiculo et bysso. 24 Omne aurum, quod expensum est in
opere sanctuarii et quod oblatum est in donariis, viginti novem ta-

17-24] cp. 25, 31-39.

25-28] cp. 30, 1-5.

a cp. 30, 23-25, 34, 35.
b cp. 30, 7.

a 2 Par 1, 5.

1-7] cp. 27, 1-8.

b cp. 27, 8.
c cp. 30, 18-21.
d 1 Rg 2, 22. — cf. Nm 4, 23; 8, 24.
9-20] cp. 27, 9-19.

e Nm 1, 50, 53; 9, 15; 10, 11; 17, 7, 8; 18, 2; 2 Par 24, 6; Ac 7, 44. — cf. cp. 16, 34.
f cp. 6, 23; 28, 1; Nm 4, 28, 33.
g cp. 31, 2, 6.

descriptum quod in omni opere sanctuarii expensum est (21-31) narratur confectio vestium tum pontificis tum sacerdotum (39, 1-30). Quibus tandem completis et Deo oblatis Moyses benedicit (31-43); Do-

lentorum fuit et septingentorum triginta siclorum [h]ad mensuram
sanctuarii. 25 Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum
a viginti annis et supra, de [i]sescentis tribus milibus et quingentis quin-
quaginta armatorum. 26 Fuerunt praeterea centum talenta argenti,
e quibus conflatae sunt [j]bases sanctuarii et introitus ubi velum pen-
det. 27 Centum bases factae sunt de talentis centum, singulis talentis
per bases singulas supputatis. 28 De mille autem septingentis et sep-
tuaginta quinque fecit capita columnarum, quas et ipsas vestivit ar-
gento. 29 Aeris quoque oblata sunt talenta septuaginta, duo milia et
quadringenti supra sicli, 30 ex quibus fusae sunt [l]bases in introitu
tabernaculi testimonii et [m]altare aeneum cum craticula sua omniaque
vasa, quae ad usum eius pertinent, 31 et [n]bases atrii, tam in circuitum
quam in ingressus eius, et [o]paxilli tabernaculi atque atrii per gyrum.
39 De [a]hyacintho vero et purpura, vermiculo ac bysso fecit [b]vestes,
quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, [c]sicut
praecepit Dominus Moysi. 2 Fecit igitur superumerale de auro, hya-
cintho et purpura coccoque bis tincto et bysso retorta 3 opere poly-
mitario, inciditque bratteas aureas et extenuavit in fila, ut possent
torqueri cum priorum colorum subtemine, 4 duasque oras sibi invi-
cem copulatas in utroque latere summitatum 5 et balteum ex eisdem
coloribus, sicut praeceperat Dominus Moysi. 6 Paravit et duos lapides
onychinos adstrictos et inclusos auro et sculptos arte gemmaria nomi-
nibus filiorum Israël; 7 posuitque eos in lateribus superumeralis in
monimentum filiorum Israël, sicut praeceperat Dominus Moysi.

8 Fecit et rationale opere polymito iuxta opus superumeralis ex
auro, hyacintho, purpura coccoque bis tincto et bysso retorta, 9 qua-
drangulum, duplex, mensurae palmi. 10 Et posuit in eo gemmarum
ordines quattuor: in primo versu erat sardius, topazius, smaragdus;
11 in secundo carbunculus, sapphirus et iaspis; 12 in tertio ligurius,
achates et amethystus; 13 in quarto chrysolithus, onychinus et beryl-
lus circumdati et inclusi auro per ordines suos. 14 Ipsique lapides
duodecim sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israël, singuli
per nomina singulorum. 15 Fecerunt in rationali et catenulas sibi invi-
cem cohaerentes de auro purissimo 16 et duos uncinos totidemque
anulos aureos. Porro anulos posuerunt in utroque latere rationalis, 17 e
quibus penderent duae catenae aureae, quas inseruerunt uncinis, qui
in superumeralis angulis eminebant. 18 Haec et ante et retro ita con-
veniebant sibi, ut superumerale et rationale mutuo necterentur 19 stri-
cta ad balteum et anulis fortius copulata, quos iungebat vitta hyacin-
thina, ne laxa fluerent et a se invicem moverentur, sicut praecepit
Dominus Moysi.

20 Fecerunt quoque tunicam superumeralis totam hyacinthinam 21 et
capitium in superiori parte contra medium oramque per gyrum capitii
textilem, 22 deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, pur-
pura, vermiculo ac bysso retorta 23 et tintinnabula de auro purissimo,
quae posuerunt inter malogranata in extrema parte tunicae per gyrum:
24 tintinnabulum autem aureum et malum punicum, quibus ornatus
incedebat pontifex quando ministerio fungebatur, sicut praeceperat
Dominus Moysi.

25 Fecerunt et tunicas byssinas opere textili Aaron et filiis eius 26 et
[d]mitras cum coronulis suis ex bysso, 27 feminalia quoque linea, bys-
sina, 28 cingulum vero de bysso retorta, hyacintho, purpura ac ver-
miculo bis tincto arte plumaria, sicut praeceperat Dominus Moysi.

29 [e]Fecerunt et laminam sacrae venerationis de auro purissimo, scri-
pseruntque in ea opere gemmario: s a n c t u m D o m i n i, 30 et strinxe-
runt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut praeceperat Dominus
Moysi. 31 Perfectum est igitur omne opus tabernaculi et tecti testimo-
nii; [f]feceruntque filii Israël cuncta quae praeceperat Dominus Moysi.

32 Et obtulerunt tabernaculum et tectum et universam supellecti-
lem, anulos, tabulas, vectes, columnas ac bases, 33 opertorium de pelli-
bus arietum rubricatis et aliud operimentum de ianthinis pellibus,
34 [g]velum, arcam, vectes, propitiatorium, 35 mensam cum vasis suis et
propositionis panibus, 36 candelabrum, lucernas et utensilia earum
cum oleo, 37 [h]altare aureum et unguentum et thymiama ex aromatibus

h v. cp. 30, 13.
i Nm 1, 46.
j cp. 26, 19, 21, 25, 32.
l cp. 26, 37.
m cp. 27, 2-4.
n cp. 27, 10-12, 16, 17.
o cp. 27, 19.
a cp. 35, 23, 25.
b vr. 41; cp. 31, 10; 35, 19.
c cp. 28, 2-4.
2-7] cp. 28, 6-12.
8-19] cp. 28, 15-30.
20-24] cp. 28, 31-42.
25-30] cp .28, 35-42.
d Ez 44, 18.
e cp. 29, 6; Lv 8, 9.
f vr. 42, 43; cp. 25, 40.
g cp. 35, 12.
h cp. 30, 3; 37, 26; 40, 5, 24.

minus autem, qui locum et situm statuerat ubi erigendum esset tabernaculum (40, 1-31); illud erectum gloria replet (44, 32-36) ostenditque oblationem sibi acceptam esse, et a se renovatum foedus sanciri.

38 et [i]tentorium in introitu tabernaculi, 39 altare aeneum, retiaculum,
vectes et vasa eius omnia, labrum cum basi sua, [j]tentoria atrii et
columnas cum basibus suis; 40 [k]tentorium in introitu atrii [l]funiculosque illius et paxillos. Nihil ex vasis defuit, quae in ministerium tabernaculi et in tectum foederis iussa sunt fieri.
41 Vestes quoque, quibus
sacerdotes utuntur in sanctuario, Aaron scilicet et filii eius, 42 [m]obtu-
lerunt filii Israël, sicut praeceperat Dominus. 43 Quae postquam Moy-
ses cuncta vidit completa, [n]benedixit eis.

40 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 [a]Mense primo,
prima die mensis [b]eriges tabernaculum testimonii, 3 et pones in
eo arcam, [c]demittesque ante illam velum 4 et, illata mensa, [d]pones
super eam quae rite praecepta sunt. [e]Candelabrum stabit cum lucernis suis 5 et [f]altare [g]aureum, in quo adoletur incensum, coram arca
testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones, 6 et ante [h]illud
altare holocausti, 7 [i]labrum inter altare et tabernaculum, quod implebis aqua. 8 Circumdabisque atrium tentoriis et ingressum eius.
9 Et adsumpto unctionis oleo [j]unges tabernaculum cum vasis suis, ut
sanctificentur, 10 altare holocausti et omnia vasa eius, 11 [l]labrum cum
basi sua: omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint [m]sancta sancto-
rum. 12 [n]Applicabisque Aaron et filios eius ad fores tabernaculi testi-
monii et lotos aqua 13 indues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, et
[o]unctio eorum [p]in sacerdotium sempiternum proficiat.
14 Fecitque Moyses omnia quae praeceperat Dominus.
15 Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis [q]collocatum
est tabernaculum. 16 Erexitque Moyses illud et posuit tabulas ac bases
et vectes statuitque columnas 17 et expandit tectum super tabernacu-
lum, imposito desuper operimento, sicut Dominus imperaverat. 18 [r]Po-
suit et testimonium in arca, subditis infra vectibus et oraculum desuper.
19 Cumque intulisset arcam in tabernaculum, [s]appendit ante
eam velum, ut expleret Domini iussionem. 20 [t]Posuit et mensam in
tabernaculo testimonii ad plagam septentrionalem extra velum, 21 or-
dinatis coram propositionis panibus, sicut praeceperat Dominus Moysi.
22 [u]Posuit et candelabrum in tabernaculo testimonii e regione mensae
in parte australi, 23 [v]locatis per ordinem lucernis, iuxta praeceptum
Domini. 24 [x]Posuit et altare aureum sub tecto testimonii contra velum,
25 et adolevit super eo incensum aromatum, sicut iusserat Dominus
Moysi. 26 [y]Posuit et tentorium in introitu tabernaculi testimonii 27 et
[z]altare holocausti in vestibulo testimonii offerens in eo holocaustum
et [a]sacrificia, ut Dominus imperaverat. 28 [b]Labrum quoque statuit
inter tabernaculum testimonii et altare implens illud aqua; 29 [c]lave-
runtque Moyses et Aaron ac filii eius manus suas et pedes, 30 cum
ingrederentur tectum foederis et accederent ad altare, sicut praeceperat Dominus Moysi.
31 [d]Erexit et atrium per gyrum tabernaculi et
altaris, [e]ducto in introitu eius tentorio.
[f]Postquam omnia perfecta sunt, 32 [g]operuit nubes tabernaculum
testimonii et [h]gloria Domini implevit illud. 33 [i]Nec poterat Moyses
ingredi tectum foederis, nube operiente omnia et maiestate Domini
coruscante, quia cuncta nubes operuerat. 34 [j]Si quando nubes taber-
naculum deserebat, proficiscebantur filii Israël per turmas suas; 35 si
[l]pendebat desuper, manebant in eodem loco. 36 [m]Nubes quippe Do-
mini incubabat per diem tabernaculo, et ignis in nocte, videntibus
cunctis populis Israël per cunctas mansiones suas.

i cp. 26, 36; 36, 37.
j v. cp. 27, 9-15; 38, 9-17.
k cp. 27, 16; 38, 18.
l cp. 35, 18.
m cp. 35, 10.
n Lv 9, 22, 23; Js 22, 6; 2 Rg 6, 18; 3 Rg 8, 14; 2 Par 6, 3; 30, 27. — v. Nm 6, 23-27.

a cf. cp. 12, 2; 13, 4.
b vr. 15; cp. 26, 1, 30.
c vr. 19. — cf. 35, 12; Nm 4, 5.
d vr. 20; cp. 26, 35.
e cr. 22, 23.
f vr. 24. — cf. cp. 39, 37.
g v. cp. 30, 3.
h vr. 27.
i vr. 28; cp. 30, 18.
j cp. 30, 26.
l cp. 30, 27, 28.
m cp. 29, 37.
n v. Lv 8, 1-13.
o cp. 28, 41; 29, 7.
p Nm 25, 13; Ecli 45, 19.
q vr. 1; Nm 7, 1.
r cp. 25, 16. — v. cp. 16, 34.
s vr. 3. — v. cp. 35, 12.
t vr. 3; cp. 26, 35.
u cp. 26, 35.
v vr. 4; cp. 25, 37.
x vr. 5; cp. 30, 6, 7.
y vr. 5; cp. 26, 36.
z vr. 6.
a cp. 29, 41; 30, 9.
b vr. 7.
c cp. 30, 20.
d vr. 8; cp. 27, 9.
e cp. 27, 16; 35, 15.
f cf. Heb 3, 2, 5.
g v. cp. 13, 21.
h cp. 29, 43; Lv 16, 2; Nm 9, 15. — cf. 3 Rg 8, 10, 11; 2 Par 5, 13, 14; 7, 2; Is 6, 4; Ez 43, 5; Ag 2, 7, 9; Ap 15, 8.
i Lv 16, 2; 3 Rg 8, 11; 2 Par 5, 14.
j Nm 9, 17; 10, 11; Ps 77, 14; Sap 18, 3. — cf. 2 Es 9, 19.
l Nm 9, 19-23; 10, 34.
m cp. 13, 21; Nm 9, 16. — cf. Is 4, 5.

LIBER LEVITICUS

HEBRAICE “ VAICRA „

OCAVIT autem Moysen et locutus est ei Dominus
de [b]tabernaculo testimonii dicens: 2 Loquere filiis
Israël et dices ad eos: [c]Homo, qui obtulerit ex
vobis hostiam Domino de pecoribus, id est de bo-
bus et ovibus, offerens victimas; 3 [d]si holocaustum
fuerit eius oblatio ac de armento, [e]masculum im-
maculatum offerret ad ostium tabernaculi testimonii
ad placandum sibi Dominum; 4 [f]ponetque manum
super caput hostiae, et [g]acceptabilis erit atque in [h]expiationem eius
proficiens 5 immolabitque vitulum coram Domino, et offerent filii
Aaron sacerdotes sanguinem eius [i]fundentes per altaris circuitum,
quod est ante ostium tabernaculi. 6 Detractaque pelle hostiae, artus
in frusta concident; 7 et subicient in altari ignem, [j]strue lignorum
ante composita; 8 et membra, quae sunt caesa, desuper ordinantes,
caput videlicet et cuncta quae adhaerent iecori, 9 intestinis et pedibus
lotis aqua, adolebitque ea sacerdos super altare [l]in holocaustum et
[m]suavem odorem Domino.

10 Quod si de pecoribus oblatio est, de ovibus sive de capris holo-
caustum, masculum absque macula offeret, 11 [n]immolabitque ad latus
altaris quod respicit ad aquilonem coram Domino; sanguinem vero
illius fundent super altare filii Aaron per circuitum, 12 dividentque
membra, caput et omnia quae adhaerent iecori et ponent super ligna,
quibus subiciendus est ignis; 13 intestina vero et pedes lavabunt aqua,
et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum et
odorem suavissimum Domino.

14 Si autem de avibus holocausti oblatio fuerit Domino, [o]de tur-
turibus aut pullis columbae, 15 offeret eam sacerdos ad altare et,
[p]retorto ad collum capite ac rupto vulneris loco, decurrere faciet
sanguinem super crepidinem altaris; 16 vesiculam vero gutturis et
plumas proiciet [q]prope altare ad orientalem plagam in loco in quo
cineres effundi solent; 17 confringetque ascellas eius et [r]non secabit
neque ferro dividet eam et adolebit super altare, lignis igne sup-
posito. [s]Holocaustum est et oblatio suavissimi odoris Domino.

2 Anima, cum obtulerit [a]oblationem sacrificii Domino, [b]simila erit
eius oblatio, [c]fundetque super eam oleum et ponet tus 2 ac
deferet ad filios Aaron sacerdotes; quorum unus tollet pugillum
plenum similae et olei ac totum tus, et ponet [d]memoriale super
altare in odorem suavissimum Domino. 3 [e]Quod autem reliquum fuerit
de sacrificio, erit Aaron et filiorum eius, [f]sanctum sanctorum de obla-
tionibus Domini.

4 Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano de simila,
[g]panes scilicet absque fermento conspersos oleo et lagana azyma oleo
lita, 5 si oblatio tua fuerit de [h]sartagine similae conspersae oleo et
absque fermento, 6 divides eam minutatim et fundes super eam oleum;
7 sin autem de craticula fuerit sacrificium aeque simila oleo con-
spergetur; 8 quam offerens Domino trades manibus sacerdotis, 9 qui,
cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio et [i]adolebit super
altare [j]in odorem suavitatis Domino. 10 [l]Quidquid autem reliquum
est erit Aaron et filiorum eius, sanctum sanctorum de oblationibus
Domini.

11 Omnis oblatio quae offertur Domino [m]absque fermento fiet,nec
quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino. 12 [n]Pri-
mitias tantum eorum offeretis ac munera; super altare vero non

a Ex 19, 3.
b Ex 40, 32; Nm 12, 4, 5.
c cp. 22, 18, 19.
d Ex 29, 10.
e v. Ex 12, 5.
f cp. 3, 2, 8, 13; 4, 15; 8, 14, 22; 16, 21; Ex 29, 10, 15, 19.
g cp. 22, 21, 27. — cf. Is 56, 7; Rm 12, 1; Ph 4, 18.
h cp. 4, 20, 26, 31 ,35; Nm 15, 25; 2 Par 29, 23, 24. — cf. cp. 9, 7; 16, 24.
i cp. 3, 8; 2 Par 35, 11; Heb 12, 24; 1 Pt 1, 2.
j cf. Gn 22, 9.
9] * *cf. Catech. R. II 4, 69.*
l cp. 2, 3, 9, 11, 16; 3, 5, 9, 11, 14, 16; 4, 35; Ex 29, 18, 25, 41.
m cf. Gn 8, 21.
n vr. 5.
o cp. 5, 7; 12, 8. — cf. Lc 2,24.
p cp. 5, 8.
q cp. 6, 10.
r cf. Gn 15, 10.
s vr. 9, 13.
a cp. 6, 14; 9, 17; Nm 15, 4.
b cf. Gn 18, 6; Ex 29, 2, 40; 3 Rg 4, 22.
c vr. 15.
d vr. 9, 16; cp. 5, 12; 6, 15; 24, 7. — cf. Is 66, 3; Ac 10, 4.
e cp. 7, 9, 10, 11, 12, 13. — cf. Ecli 7, 34; 1 Cor 9, 13.
f cf. Ex 40, 11.
g cp. 1, 9. — Ex 29, 2.
h cp. 6, 21; 7, 9. — cf. 1 Par 23, 29; Ez 4, 3.
i v. cp. 1, 9.
j cp. 1, 9. — cf. Ph 4, 18.
l vr. 3.
m cp. 6, 16, 17. — cf. Mt 16, 12; Mr 8, 15; Lc 12, 1; 1 Cor 5, 8; Gal 5, 9.
n Ex 22, 29; Nm 18, 12.

imponentur in odorem suavitatis. 13 Quidquid obtuleris sacrificii [o]sale
condies, nec auferes [p]sal foederis Dei tui de sacrificio tuo: [q]in omni
oblatione tua offeres sal.
14 Si autem obtuleris munus [r]primarum frugum tuarum Domino
[s]de spicis adhuc virentibus, torrebis igni et confringes in morem
farris, et sic offeres primitias tuas Domino 15 [t]fundens supra oleum
et tus imponens, quia oblatio Domini est 16 de qua adolebit sacer-
dos in [u]memoriam muneris partem farris fracti et olei ac totum tus.
3 Quod si [a]hostia pacificorum fuerit eius oblatio, et de bobus vo-
luerit offerre marem sive feminam, [b]immaculata offeret coram
Domino; 2 [c]ponetque manum super caput victimae suae, quae im-
molabitur in introitu tabernaculi testimonii, [d]fundentque filii Aaron
sacerdotes sanguinem per altaris circuitum 3 et offerent de hostia
pacificorum in oblationem Domino [e]adipem qui operit vitalia et
quidquid pinguedinis est intrinsecus; 4 duos renes cum adipe quo
teguntur ilia et reticulum iecoris cum renunculis; 5 [f]adolebuntque ea
super altare in holocaustum, lignis igne supposito, in oblationem
suavissimi odoris Domino.
6 Si vero de ovibus fuerit eius oblatio et pacificorum hostia, sive
masculum obtulerit sive feminam, [g]immaculata erunt. 7 Si agnum
obtulerit coram Domino, 8 ponet manum suam super caput victimae
suae, quae immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonii, fundentque
filii Aaron sanguinem eius per circuitum altaris 9 et offerent de paci-
ficorum hostia sacrificium Domino; [h]adipem et caudam totam 10 cum
renibus et pinguedinem, quae operit ventrem atque universa vitalia,
et utrumque renunculum cum adipe, qui est iuxta ilia, reticulumque
iecoris [i]cum renunculis; 11 et adolebit ea sacerdos super altare in
pabulum ignis et oblationis Domini.
12 Si capra fuerit eius oblatio et obtulerit eam Domino, 13 ponet
manum suam super caput eius, immolabitque eam in introitu taber-
naculi testimonii, et fundent filii Aaron sanguinem eius per altaris
circuitum, 14 tollentque ex ea in pastum ignis dominici adipem qui
operit ventrem et qui tegit universa vitalia, 15 duos renunculos cum
reticulo, quod est super eos iuxta ilia, et arvinam iecoris cum renun-
culis; 16 adolebitque ea super altare sacerdos in alimoniam ignis et
suavissimi odoris.
[j]Omnis adeps Domini erit 17 [l]iure perpetuo in generationibus et
cunctis habitaculis vestris; nec [m]sanguinem nec [n]adipem omnino
comedetis.
4 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere filiis Israël:
[a]Anima, quae peccaverit per ignorantiam et de universis mandatis
Domini [b]quae praecepit ut non fierent quippiam fecerit, 3 si sacerdos
qui unctus est [c]peccaverit delinquere faciens populum, offeret pro
peccato suo [d]vitulum immaculatum Domino; 4 et adducet illum [e]ad
ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ponetque manum super
caput eius et immolabit eum Domino. 5 [f]Hauriet quoque de sanguine
vituli inferens illum in tabernaculum testimonii; 6 cumque intinxerit
digitum in sanguine, adsperget eo [g]septies coram Domino contra
velum sanctuarii; 7 [h]ponetque de eodem sanguine super cornua alta-
ris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testi-
monii; [i]omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris
holocausti in [j]introitu tabernaculi. 8 Et adipem vituli auferet pro
peccato, tam [k]eum qui vitalia operit quam omnia quae intrinsecus
sunt: 9 duos renunculos et reticulum, quod est super eos iuxta ilia,
et adipem iecoris cum renunculis, 10 [l]sicut aufertur de vitulo hostiae
pacificorum; et adolebit ea super altare holocausti. 11 [m]Pellem vero
et omnes carnes cum capite et pedibus et intestinis et fimo 12 et
reliquo corpore efferet [n]extra castra in locum mundum, ubi cineres
effundi solent [o]incendetque ea super lignorum struem, quae in loco
effusorum cinerum cremabuntur.
13 [p]Quod si omnis turba Israël ignoraverit, et [q]per imperitiam fe-
cerit quod contra mandatum Domini est, 14 et postea [r]intellexerit
peccatum suum, offeret [s]pro peccato suo vitulum adducetque eum
ad ostium tabernaculi. 15 [t]Et ponent seniores populi manus super

o Mr 9, 49; Col 4, 6.
p Nm 18, 19. — cf. 2 Par 13, 5.
q Ez 43, 24.
r Dt 26, 2, 3.
s cp. 23, 14. — cf. Js 5, 11.
t vr. 1.
u vr. 2.

a cp. 17, 5; 22, 21; 23, 19; Am 5, 22. — v. cp. 7, 11-21, 29-34.
b v. Ex 12, 5.
c v. cp. 1, 4.
d cp. 17, 6.
e cp. 4, 8, 9; Ex 29, 13, 22. — cf. Ecli 47, 2.
f cp. 6, 12.
g vr. 1 etc.
h cp. 9, 19; Ex 29, 22.
i vr. 4.
j cp. 7, 23; 1 Rg 2, 15; Ez 44, 7, 15.
l cp. 6, 18; 7, 36; 17, 7; 23, 14.
m cp. 7, 23-26; 17, 10-14; Gn 9, 4; Dt 12, 16, 23; 15, 23; 1 Rg 14, 33; Ac 15, 20, 29.
n cf. Dt 12, 16; Ez 34, 3. — v Dt 32, 14.

a cp. 5, 15, 17. — cf. Ps 18, 12. — v. Nm 15, 22-29.
b vr. 13, 22, 27; cp. 5, 17.
3] * *cf. Catech. R. II 1, 9.*
c cf. Heb 7, 27, 28.
d cp. 9, 2.
e cp. 1, 3, 4.
f vr. 16, 17; cp. 5, 9; 16, 14; Nm 19, 4. — cf. Is 52, 15.
g cp. 8, 11; 14, 7.
h cp. 8, 15; 9, 9; 16, 18.
i cp. 5, 9; 8, 15; 9, 9; Ex 29, 12.
j Ex 40, 6.
k cp. 3, 3.
l cp. 3, 3-5.
m cp. 8, 17; 9, 11; Ex 29, 14; Nm 19, 5.
n cp. 6, 11; 10, 4, 5; 14, 3; 16, 17; 24, 14, 23; Ex 29, 14.
o Heb 13, 11.
p Nm 15, 24-26.
q cp. 5, 2-4.
r vr. 23.
s cf. Rm 8, 3.
t v. cp. 1, 4.

ficae (3, 1-17); tum sacrificia pro peccato, quae offeruntur aut pro delictis ex ignorantia commissis sive a sacerdote (4, 1-12), sive ab universo populo (13-21), sive a principe (22-26), sive a privatis (27-75);

caput eius coram Domino, immolatoque vitulo in conspectu Domini,
16 [u]inferet sacerdos, qui unctus est, de sanguine eius in tabernaculum
testimonii 17 tincto digito adspergens septies contra velum, 18 ponetque
de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in
tabernaculo testimonii; reliquum autem sanguinem fundet iuxta basim
altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii. 19 Om-
nemque eius adipem tollet et adolebit super altare: 20 [v]sic faciens et
de hoc vitulo quomodo fecit et prius, et [x]rogante pro eis sacerdote,
propitius erit eis Dominus. 21 Ipsum autem vitulum efferet extra
castra atque comburet sicut et priorem vitulum, quia est pro pec-
cato multitudinis.
22 Si peccaverit princeps et [y]fecerit unum e pluribus per ignoran-
tiam, quod Domini lege prohibetur, 23 et [z]postea intellexerit pecca-
tum suum, offeret hostiam Domino hircum de capris immaculatum,
24 [a]ponetque manum suam super caput eius; cumque immolaverit
eum in loco, ubi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro
peccato est, 25 [b]tinget sacerdos digitum in sanguine hostiae pro pec-
cato tangens cornua altaris holocausti et reliquum fundens ad basim
eius. 26 Adipem vero adolebit supra, [c]sicut in victimis pacificorum
fieri solet; [d]rogabitque pro eo sacerdos et pro peccato eius, et dimit-
tetur ei.
27 Quod [e]si peccaverit anima per ignorantiam de populo terrae, ut
faciat quidquam de his, quae Domini lege prohibentur, atque delin-
quat 28 et [f]cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam,
29 [g]ponetque manum super caput hostiae, quae pro peccato est, et
immolabit eam in loco holocausti. 30 Tolletque sacerdos de sanguine
in digito suo, et tangens cornua altaris holocausti reliquum fundet
ad basim eius. 31 [h]Omnem autem adipem auferens, [i]sicut auferri solet
de victimis pacificorum, adolebit super altare [j]in odorem suavitatis
Domino [k]rogabitque pro eo et dimittetur ei. 32 Sin autem de peco-
ribus [l]obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam,
33 ponet manum super caput eius et immolabit eam in loco ubi solent
caedi holocaustorum hostiae. 34 Sumetque sacerdos de sanguine eius
digito suo, et tangens cornua altaris holocausti reliquum fundet ad
basim eius. 35 Omnem quoque adipem auferens, [m]sicut auferri solet
adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare in in-
censum Domini [n]rogabitque pro eo et pro peccato eius et dimittetur ei.
5 Si peccaverit anima et [a]audierit vocem iurantis, testisque fuerit
quod aut ipse vidit aut conscius est, nisi indicaverit, [b]portabit
iniquitatem suam. 2 [c]Anima, quae tetigerit aliquid [d]immundum sive
quod occisum a bestia est aut per se mortuum aut quodlibet aliud
reptile, et oblita fuerit immunditiae suae, rea est et deliquit; 3 et, si
tetigerit quidquam de immunditia hominis iuxta omnem impuritatem
qua pollui solet oblitaque cognoverit postea, subiacebit delicto. 4 [e]Ani-
ma, quae iuraverit et protulerit labiis suis ut vel [f]male quid face-
ret vel [g]bene, et [h]idipsum iuramento et sermone firmaverit, oblitaque
postea intellexerit delictum suum, 5 agat [i]paenitentiam pro peccato
6 et offerat de gregibus agnam sive capram; orabitque pro ea sacer-
dos et pro peccato eius. 7 [j]Sin autem non potuerit offerre pecus,
offerat [k]duos turtures vel duos pullos columbarum Domino, unum
pro peccato et alterum in holocaustum, 8 dabitque eos sacerdoti, qui
primum offerens pro peccato [l]retorquebit caput eius ad pennulas, ita
ut collo haereat et non penitus abrumpatur, 9 et adsperget de sanguine
eius parietem altaris. [m]Quidquid autem reliquum fuerit faciet distil-
lare [n]ad fundamentum eius quia pro peccato est. 10 Alterum vero
adolebit in holocaustum, [o]ut fieri solet, [p]rogabitque pro eo sacerdos
et pro peccato eius, et dimittetur ei. 11 Quod si non quiverit manus
eius duos offerre turtures aut duos pullos columbarum, offeret pro
peccato suo similae [q]partem ephi decimam; [r]non mittet in eam oleum
nec turis aliquid imponet, quia pro peccato est; 12 tradetque eam
sacerdoti, [s]qui plenum ex ea pugillum hauriens cremabit super altare
in monimentum eius qui obtulerit 13 [t]rogans pro illo et expians; [u]re-
liquam vero partem ipse habebit in munere.
14 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 15 [v]Anima, si prae-

u v. vr. 5-12.
v v. vr. 8-12.
x Nm 15, 25, 28.
y vr. 2, 13, 27.
z vr. 14.
a v. cp. 1, 4.
b vr. 7, 18; 30, 34.
c vr. 10, 31; cp. 3, 3-5.
d vr. 20, 31, 35, cp. 5, 10, 13, 16, 18; 6, 7; 14, 18; 15, 15.
e vr. 2; Nm 15, 27.
f vr. 14, 23.
g vr. 4, 15, 24. — v. cp. 1, 4.
h cp. 3, 14.
i vr. 10, 26; cp. 3, 3-5.
j cp. 1, 9. — v. Gn 8, 21.
k vr. 20, 26, 35.
l vr. 28.
m cp. 3, 3, 9.
n vr. 20, 26, 31.
a 3 Rg 8, 31; Pro 29, 24. — cf. 1 Rg 14, 24, 26; Mt 26, 63.
b vr. 17; cp. 7, 18; 10, 17; 17, 16; 19, 8; 20, 17, 19; Nm 5, 31. — cf. Nm 9, 13.
c cp. 11, 24, 28, 31, 39; Nm 19, 11, 13, 16.
d v. cpp. 12; 13; 15.
e cf. Jd 11, 30, 31; 1 Rg 14, 24.
f cf. 1 Rg 25, 22; Ac 23, 12.
g cf. Mr 6, 23.
h Ec 5, 1.
i cp. 16, 21; 26, 40; Nm 5, 7; 1 Es 10, 1. — cf. Js 7, 19.
j cp. 12, 8; 14, 21.
k Lc 2, 24. — v. cp. 1, 14.
l cp. 1, 15, 17.
m cp. 1, 15.
n cp. 4, 7, 18, 30, 34.
o v. cp. 1, 14.
p v. cp. 4, 20, 26, 31, 35.
q cp. 6, 20; Ex 16, 36.
r Nm 5, 11. — cf. cp. 2, 1.
s cp. 2, 2.
t cp. 4, 26, 35.
u cp. 2, 3.
v cp. 22, 14. — cf. 1 Es 10, 2.

aut pro delictis patratis cum ex infirmitate, sive in civilibus (5, 1-13) sive in sacris peragendis (14-19), tum ex animo omnino deliberato (6, 1-7). His sequitur, praeter leges statuentes iura et munera sacerdotum

varicans caeremonias per errorem in his, quae Domino sunt sancti-
ficata, peccaverit, [x]offeret pro delicto suo arietem immaculatum de
gregibus, qui emi potest duobus siclis [y]iuxta pondus sanctuarii;
16 [z]ipsumque, quod intulit damni, restituet et [a]quintam partem ponet
supra tradens sacerdoti, [b]qui rogabit pro eo offerens arietem, et di-
mittetur ei. 17 [c]Anima, si peccaverit per ignorantiam feceritque unum
ex his quae Domini lege prohibentur et peccati rea [d]intellexerit ini-
quitatem suam, 18 [e]offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti
iuxta mensuram aestimationemque peccati, [f]qui orabit pro eo quia ne-
sciens fecerit, et dimittetur ei, 19 quia per errorem deliquit in Dominum.
6 Locutus est Dominus ad Moysen dicens: 2 [a]Anima, quae pecca-
verit et, contempto Domino, [b]negaverit proximo suo [c]depositum,
quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit aut [d]calum-
niam fecerit 3 sive rem perditam [e]invenerit et infitians insuper [f]peie-
raverit et quodlibet aliud ex pluribus fecerit in quibus solent pec-
care homines, 4 convicta delicti, [g]reddet 5 omnia quae per fraudem
voluit obtinere [h]integra et [i]quintam insuper partem domino cui dam-
num intulerat. 6 Pro peccato autem suo offeret [j]arietem immaculatum
de grege et dabit eum sacerdoti iuxta aestimationem mensuramque
delicti, 7 [k]qui rogabit pro eo coram Domino, et dimittetur illi pro
singulis quae faciendo peccavit.
8 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 9 Praecipe Aaron et
filiis eius: Haec est lex holocausti: cremabitur in altari tota nocte
usque mane: ignis ex eodem altari erit. 10 [l]Vestietur tunica sacerdos
et feminalibus lineis, tolletque cineres, quos vorans ignis exussit, et
ponens [m]iuxta altare 11 [n]spoliabitur prioribus vestimentis indutusque
aliis [o]efferet eos extra castra et in loco mundissimo usque ad favillam
consumi faciet. 12 Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet
sacerdos subiciens ligna mane per singulos dies et, imposito holo-
causto, desuper [p]adolebit adipes pacificorum. 13 [q]Ignis est iste per-
petuus qui nunquam deficiet in altari.
14 [r]Haec est lex sacrificii et libamentorum, quae offerent filii Aaron
coram Domino et coram altari: 15 tollet sacerdos pugillum similae,
quae conspersa est oleo, et totum tus, quod super similam positum
est, adolebitque illud in altari [s]in monimentum odoris suavissimi
Domino; 16 [t]reliquam autem partem similae comedet Aaron cum
filiis suis absque fermento et comedet in [u]loco sancto atrii taberna-
culi. 17 [v]Ideo autem non fermentabitur, [x]quia pars eius in Domini of-
fertur incensum. Sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delic-
to. 18 [z]Mares tantum stirpis Aaron comedent illud. [a]Legitimum ac sem-
piternum erit in generationibus vestris de sacrificiis Domini. [b]Omnis
qui tetigerit illa sanctificabitur.
19 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 20 [c]Haec est oblatio
Aaron et filiorum eius, quam offerre debent Domino in die unctionis
suae: [d]decimam partem ephi offerent similae in sacrificio sempiterno
medium eius mane et medium eius vespere, 21 [e]quae in sartagine
oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem sua-
vissimum Domino 22 sacerdos, qui iure patri successerit, et [f]tota cre-
mabitur in altari; 23 omne enim sacrificium sacerdotum igne consu-
metur nec quisquam comedet ex eo.
24 Locutus est autem Dominus ad Moysen dicens: 25 Loquere Aaron
et filiis eius: Ista est lex [g]hostiae pro peccato. [h]In loco ubi offertur
holocaustum immolabitur coram Domino: [i]sanctum sanctorum est.
26 [j]Sacerdos qui offert comedet eam [k]in loco sancto, in atrio taber-
naculi. 27 [l]Quidquid tetigerit carnes eius sanctificabitur. Si de san-
guine illius vestis fuerit adspersa, lavabitur in loco sancto. 28 [m]Vas
autem fictile, in quo cocta est, confringetur; quod si vas aeneum
fuerit, defricabitur et lavabitur aqua. 29 [n]Omnis masculus de genere
sacerdotali vescetur de carnibus eius, [o]quia sanctum sanctorum est.
30 [p]Hostia enim, quae caeditur pro peccato, cuius sanguis infertur in
tabernaculum testimonii ad expiandum in sanctuario, non comedetur
sed comburetur igni.
7 [a]Haec quoque lex [b]hostiae pro delicto: [c]sancta sanctorum est,
2 idcirco [d]ubi immolabitur holocaustum mactabitur et victima pro

x cf. 1 Es 10, 19.
y v. Ex 30, 13.
z cp. 6, 5.
a cp. 22, 14; 27, 13. 15, 21, 31; Nm 5, 7.
b vr. 10.
c cp. 4, 2.
d Nm 15, 29. — cf. Lc 12, 48.
e vr. 15.
f 1 Es 10, 2.
a Nm 5, 6.
b cp. 19, 11.
c Ex 22, 7, 10.
d (v. Pro 24, 28; 26, 19).
e Ex 23, 4; Dt 22, 1-3.
f cp. 19, 12; Ex 22, 11.
g Ez 33, 15. — cf. Ex 22, 1-9.
h Nm 5, 7. — cf. cp. 5, 16; 2 Rg 12, 6; Lc 19, 8.
i cp. 5, 16.
j cp. 5, 15. 18.
k v. cp. 4, 26.
l cp. 16, 4; Ez 44, 18. — v. Ex 28, 40-43.
m cp. 1, 16.
n cp. 16, 23; Ez 42, 14; 44, 19.
o v. cp. 4, 12.
p cp. 3, 3, 9, 14.
q cf. 2 Es 10, 34.
r cp. 2, 1; Nm 15, 4.
s cp. 2, 2, 9.
t cp. 2, 4, 10; Ez 44, 29. — cf. Ecli 45, 25, 26; 1 Cor 9, 13.
u vr. 26; cp. 10, 12, 13.
v cp. 2, 11.
x Nm 18, 9.
y vr. 25, 29; cp. 2, 3; 7. 1.
z cp. 7, 2, 6; Nm 18, 10.
a v. cp. 3, 17.
b Ex 29, 37; 30, 29. — v. cp. 22, 1-7.
c Ex 29, 1, 2.
d cp. 5, 11; Ex 16, 36.
e cp. 2, 5; 7, 9.
f Ex 29, 25.
g v. cp. 4, 1-35.
h cp. 1, 3, 5, 11; 4, 24, 29, 33; 7, 2.
i vr. 17, 29.
j cp. 10, 17, 18; Nm 18, 9, 19; Ez 44, 27-29.
k vr. 16.
l vr. 18.
m cp. 11, 32, 33; 15, 12.
n cp. 7, 6; Nm 18, 10.
o vr. 25.
p cp. 4, 5, 7, 11, 12, 18, 21; 16, 27; Heb 13, 11. — cf. vr. 26, 29; cp. 10, 18.
a v. cp. 5, 1-19; 6, 1-7.
b vr. 37.
c cp. 6, 17, 25.
d cp. 6, 25.

in sacrificiis offerendis cuiuscumque generis ipsa sint (*8-7, 21*), *et leges prohibentes comestionem adipis et sanguinis* (*22-27*) *et definientes portionem, quae in hostiis pacificis ad sacerdotes spectat* (*28-38*),

delicto; sanguis eius per gyrum altaris fundetur. 3 Offerent ex ea
caudam et [e]adipem qui operit vitalia, 4 duos renunculos et pingue-
dinem quae iuxta ilia est, reticulumque iecoris [f]cum renunculis. 5 Et
adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto.
6 [g]Omnis masculus de sacerdotali genere in loco sancto vescetur his
carnibus, [h]quia sanctum sanctorum est. 7 Sicut pro peccato offertur
hostia, [i]ita et pro delicto; utriusque hostiae lex una erit. Ad sacer-
dotem, qui eam obtulerit, pertinebit. 8 Sacerdos, qui offert holocausti
victimam, habebit [j]pellem eius, 9 [k]et omne sacrificium similae quod
coquitur in clibano et quidquid in craticula vel in sartagine praepa-
ratur eius erit sacerdotis a quo offertur: 10 sive oleo conspersa sive
arida fuerint, cunctis filiis Aaron mensura aequa per singulos dividetur.
11 [l]Haec est lex hostiae pacificorum, quae offertur Domino: 12 si
[m]pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento
[n]conspersos oleo et lagana azyma uncta oleo coctamque similam et
collyridas olei admixtione conspersas 13 [o]panes quoque fermentatos
cum hostia gratiarum, quae immolatur pro pacificis; 14 ex quibus
unus [p]pro primitiis offeretur Domino, et [q]erit sacerdotis qui fundet
hostiae sanguinem. 15 [r]Cuius carnes eadem comedentur die nec rema-
nebit ex eis quidquam usque mane. 16 [s]Si voto vel sponte quispiam
obtulerit hostiam, [t]eadem similiter edetur die; sed et si quid in cra-
stinum remanserit, vesci licitum est; 17 quidquid autem tertius inve-
nerit dies ignis absumet.
18 Si quis de carnibus victimae pacificorum die tertio comederit,
irrita fiet oblatio nec proderit offerenti; quin potius quaecumque
anima tali se edulio [u]contaminaverit praevaricationis rea erit. 19 Caro,
quae aliquid tetigerit immundum, non comedetur sed comburetur
igni; qui fuerit mundus vescetur ex ea. 20 [v]Anima polluta, quae ederit
de carnibus hostiae pacificorum, quae oblata est Domino, peribit de
populis suis; 21 et quae tetigerit immunditiam [x]hominis vel [y]iumenti
sive [z]omnis rei, quae polluere potest, et comederit de huiuscemodi
carnibus, interibit de populis suis.
22 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 23 Loquere filiis
Israël: [a]Adipem ovis et bovis et caprae non comedetis. 24 [b]Adipem
cadaveris morticini et eius animalis, quod a bestia captum est, habe-
bitis in varios usus. 25 Si quis adipem, qui offerri debet in incensum
Domini, comederit, peribit de populo suo. 26 Sanguinem quoque
omnis animalis non sumetis in cibo tam de avibus quam de pecoribus.
27 [c]Omnis anima, quae ederit sanguinem, peribit de populis suis.
28 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 29 Loquere filiis
Israël dicens: [d]Qui offert victimam pacificorum Domino offerat simul
et sacrificium, id est libamenta eius. 30 [e]Tenebit manibus adipem
hostiae et pectusculum; [f]cumque ambo oblata Domino consecraverit,
tradet sacerdoti, 31 [g]qui adolebit adipem super altare; pectusculum
autem erit Aaron et filiorum eius. 32 [h]Armus quoque dexter de paci-
ficorum hostiis cedet in primitias sacerdotis. 33 Qui obtulerit san-
guinem et adipem filiorum Aaron, ipse habebit et armum dextrum
in portione sua; 34 [i]pectusculum enim elevationis et armum separa-
tionis tuli a filiis Israël de hostiis eorum pacificis et dedi Aaron
sacerdoti et filiis eius lege perpetua ab omni populo Israël.
25 Haec est unctio Aaron et filiorum eius in caeremoniis Domini,
die qua obtulit eos Moyses, ut sacerdotio fungerentur; 36 et quae
praecepit eis dari Dominus a filiis Israël religione perpetua in gene-
rationibus suis.
37 Ista est [j]lex holocausti et sacrificii pro peccato atque [k]delicto et
pro [l]consecratione et [m]pacificorum victimis, 38 quam constituit Do-
minus Moysi in monte Sinai, quando mandavit filiis Israël [n]ut offer-
rent oblationes suas Domino in deserto Sinai.
8 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Tolle Aaron cum
filiis suis, [a]vestes eorum et [b]unctionis oleum, vitulum pro peccato
duos arietes, canistrum cum azymis, 3 et congregabis omnem coetum
ad ostium tabernaculi.
4 Fecit Moyses ut Dominus imperaverat; congregataque omni turba
ante fores tabernaculi, 5 ait: Iste est sermo quem iussit Dominus

e cp. 3, 4, 9, 10, 14-16; 4, 8, 9; Ex 29, 13, 22.
f cp. 3, 4.
g cp. 6, 18, 29.
h vr. 1.
i cp. 6, 25, 26; 14, 13.
j cp. 1, 6.
k cp. 2, 3-10; Nm 18, 9; Ez 44, 29.
l cp. 3, 1; 22, 21.
m cp. 22, 29.
n cp. 2, 4; Nm 6, 15.
o Am 4, 5.
p Ex 29, 27, 28.
q Nm 18, 8, 11, 19.
r cp. 19, 6, 7; 22, 29, 30.
s cp. 22, 21.
t cp. 19, 7.
u cp. 15, 3; 22, 3.
v v. Ex 30, 33.
x v. cpp. 12; 13; 15.
y v. cp. 11, 24-28.
z Ez 4, 14. — v. cp. 11, 10-23.
a cp. 3, 17.
b cp. 17, 15; 22, 8; Ex 22, 31; Dt 14, 21; Ez 4, 14; 44, 31.
c Gn 9, 4; cp. 3, 17; 17, 10-14.
d cp. 3, 1.
e cp. 3, 3, 4, 9, 14.
f Ex 29, 24.
g cp. 3, 5, 11, 16.
h cf. cp. 9, 21; Nm 6, 20; Ecli 7, 33.
i Ex 29, 28; Nm 18, 18, 19.
j v. cp. 6, 9, 14, 25.
k vr. 1.
l cp. 6, 20; Ex 29, 1.
m vr. 11.
n cp. 1, 2.
1-32] Ex 29, 1-34.
a v. Ex 28, 2-4.
b v. Ex 30, 24, 25.

fieri. 6 Statimque obtulit Aaron et filios eius; [c]cumque lavisset eos,
7 vestivit pontificem [d]subucula linea accingens eum balteo et induens
eum tunica hyacinthina et desuper umerale imposuit, 8 quod adstrin-
gens cingulo aptavit rationali, in quo erat [e]doctrina et veritas.
9 Cidari quoque texit caput et super eam contra frontem posuit
[f]laminam auream consecratam in sanctificatione, [g]sicut praeceperat
ei Dominus. 10 Tulit et [h]unctionis oleum, quo linivit tabernaculum
cum omni supellectili sua. 11 Cumque sanctificans adspersisset altare
septem vicibus, unxit illud et omnia vasa eius, labrumque cum basi
sua sanctificavit oleo. 12 [i]Quod fundens super caput Aaron unxit eum
et consecravit; 13 filios quoque eius oblatos vestivit tunicis lineis et
cinxit balteis imposuitque mitras, ut iusserat Dominus.
14 Obtulit et vitulum [j]pro peccato; cumque super caput eius po-
suisset Aaron et filii eius manus suas, 15 immolavit eum [k]hauriens
sanguinem, et tincto digito tetigit cornua altaris per gyrum; quo
expiato et sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta eius.
16 [l]Adipem vero, qui erat super vitalia, et reticulum iecoris duosque
renunculos cum arvinulis suis adolevit super altare, 17 vitulum cum
pelle et carnibus et fimo cremans extra castra, [m]sicut praeceperat
Dominus. 18 [n]Obtulit et arietem in [o]holocaustum, super cuius caput
cum imposuissent Aaron et filii eius manus suas, 19 immolavit eum
et fudit sanguinem eius per circuitum altaris. 20 Ipsumque arietem
in frusta concidens [p]caput eius et artus et adipem adolevit igni,
21 lotis prius intestinis et pedibus, totumque simul arietem incendit
super altare, eo quod esset holocaustum suavissimi odoris Domino,
sicut praeceperat ei.
22 Obtulit et arietem secundum in [q]consecratione sacerdotum; po-
sueruntque super caput eius Aaron et filii eius manus suas. 23 Quem
cum immolasset Moyses, sumens de sanguine eius tetigit [r]extremum
auriculae dextrae Aaron et pollicem manus eius dextrae similiter et
pedis. 24 Obtulit et filios Aaron; cumque de sanguine arietis immolati
tetigisset extremum auriculae singulorum dextrae et pollices manus
ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum; 25 adipem
vero et caudam omnemque pinguedinem, quae operit intestina, reti-
culumque iecoris et duos renes cum adipibus suis et armo dextro
separavit. 26 Tollens autem de canistro azymorum, quod erat coram
Domino, panem absque fermento et collyridam conspersam oleo laga-
numque posuit super adipes et armum dextrum 27 tradens simul
omnia Aaron et filiis eius. Qui, postquam levaverunt ea coram Do-
mino, 28 rursum suscepta de manibus eorum adolevit super altare
holocausti, eo quod consecrationis esset oblatio in odorem suavitatis
sacrificii Domino. 29 Tulitque pectusculum elevans illud coram Do-
mino de ariete consecrationis in partem suam, sicut praeceperat ei
Dominus. 30 [s]Adsumensque unguentum et sanguinem qui erat in altari
adspersit super Aaron et vestimenta eius et super filios illius ac ve-
stes eorum.
31 Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, praecepit eis dicens:
Coquite carnes ante fores tabernaculi et ibi comedite eas, panes
quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut praece-
pit mihi Dominus dicens: [t]Aaron et filii eius comedent eos; 32 quid-
quid autem reliquum fuerit de carne et panibus, ignis absumet.
33 De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus, usque ad
diem quo complebitur tempus consecrationis vestrae; [u]septem enim
diebus finitur consecratio, 34 sicut et impraesentiarum factum est, ut
ritus sacrificii compleretur. 35 Die ac nocte manebitis in tabernaculo
[v]observantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi prae-
ceptum est. 36 Feceruntque Aaron et filii eius cuncta quae locutus
est Dominus per manum Moysi.
9 [a]Facto autem octavo die, vocavit Moyses Aaron et filios eius ac
maiores natu Israël dixitque ad Aaron: 2 [b]Tolle de armento vitu-
lum pro peccato et [c]arietem in holocaustum utrumque immaculatum,
et offer illos coram Domino. 3 Et ad filios Israël loqueris: [d]Tollite
hircum pro peccato et vitulum atque agnum anniculos et sine macula
in holocaustum, 4 bovem et arietem pro pacificis, et immolate eos

c Ex 40, 12, 13.
7-9] Ecli 45, 9-14.
d Ex 28, 4.
e v. Ex 28, 30.
f Ex 39, 29.
g cp. 21, 12; Ex 28, 36, 37.
h v. Ex 30, 25-29.
i cp. 21, 10; Ex 30, 31; Ps 132, 2; Ecli 45, 18.
j Ez 43, 19.
k cp. 4, 7; Ez 43, 20, 26. — cf. Heb 9, 22.
l cp. 3, 4; 4, 8.
m cp. 4, 11, 12.
n vr. 2.
o cp. 1, 10-13.
p cp. 1, 8.
q cp. 7, 37.
r v. cp. 14, 14-17.
28] v. Ex 24, 4, 5.
s Ex 30, 30; Nm 3, 3.
t cp. 24, 9; Ex 29, 32.
u Ez 43, 25, 26.
v Nm 3, 7; 9, 19; Dt 11, 1; 3 Rg 2, 3; Zc 3, 7.
a Ez 43, 27. — cf. cp. 7, 33.
b cp. 4, 3; 8, 14; Ex 29, 1.
c cp. 8, 18.
d cp. 4, 23. — cf. 1 Es 6, 17.

Aaron et filii sollemnem victimam litantes igne caelitus immisso a Deo coram universo populo honestantur (9, 1-24); interitu vero Nadab et Abiu (10, 1-7), necnon nonnullis praeceptis datis, monentur

coram Domino; in sacrificio singulorum [e]similam conspersam oleo
offerentes; [f]hodie enim Dominus apparebit vobis. 5 Tulerunt ergo
cuncta quae iusserat Moyses ad ostium tabernaculi; ubi, cum omnis
multitudo adstaret, 6 ait Moyses: Iste est sermo quem praecepit Do-
minus: facite et apparebit vobis gloria eius. 7 Et dixit ad Aaron:
Accede ad altare et [g]immola pro peccato tuo, offer holocaustum et
[h]deprecare pro te et pro populo; cumque [i]mactaveris hostiam po-
puli, ora pro eo, sicut praecepit Dominus.
8 Statimque Aaron accedens ad altare immolavit vitulum pro pec-
cato suo, 9 [j]cuius sanguinem obtulerunt ei filii sui; in quo tingens
digitum [k]tetigit cornua altaris et fudit residuum ad basim eius.
10 [l]Adipemque et renunculos ac reticulum iecoris, quae sunt pro
peccato, adolevit super altare, [m]sicut praeceperat Dominus Moysi;
11 [n]carnes vero et pellem eius extra castra combussit igni. 12 Immola-
vit et holocausti victimam, obtuleruntque ei filii sui sanguinem eius,
[o]quem fudit per altaris circuitum. 13 [p]Ipsam etiam hostiam in frusta
concisam cum capite et membris singulis obtulerunt; quae omnia
super altare cremavit igni, 14 [q]lotis aqua prius intestinis et pedibus.
15 [r]Et pro peccato populi offerens mactavit hircum; expiatoque al-
tari, 16 fecit holocaustum 17 addens in [s]sacrificio libamenta, quae pari-
ter offeruntur, et adolens ea super altare [t]absque caeremoniis holocau-
sti matutini. 18 Immolavit et bovem atque arietem [u]hostias pacificas
populi, obtuleruntque ei filii sui sanguinem, quem fudit super altare
in circuitum; 19 adipem autem bovis et caudam arietis renunculosque
cum adipibus suis et reticulum iecoris 20 posuerunt super pectora;
cumque [v]cremati essent adipes super altare, 21 pectora eorum et
armos dextros separavit Aaron [x]elevans coram Domino, sicut prae-
ceperat Moyses. 22 Et [y]extendens manus ad populum [z]benedixit ei.
Sicque, completis hostiis pro peccato et holocaustis et pacificis, de-
scendit. 23 Ingressi autem Moyses et Aaron in tabernaculum testi-
monii et deinceps egressi benedixerunt populo. [a]Apparuitque gloria
Domini omni multitudini; 24 et [b]ecce egressus ignis a Domino devo-
ravit holocaustum et adipes, qui erant super altare. Quod cum vidis-
sent turbae, [c]laudaverunt Dominum [d]ruentes in facies suas.
10 Arreptisque [a]Nadab et Abiu filii Aaron [b]turibulis, posuerunt
ignem et incensum desuper offerentes coram Domino ignem
[c]alienum, quod eis praeceptum non erat. 2 [d]Egressusque ignis a Do-
mino devoravit eos et mortui sunt coram Domino. 3 Dixitque Moyses
ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in iis
[e]qui appropinquant mihi, et in conspectu omnis populi [f]glorificabor.
Quod audiens [g]tacuit Aaron. 4 Vocatis autem Moyses [h]Misaële et
Elisaphan filiis Oziel patrui Aaron, ait ad eos: Ite et [i]tollite [j]fratres
vestros de conspectu sanctuarii, et asportate extra castra. 5 Confe-
stimque pergentes tulerunt eos, sicut iacebant, vestitos lineis tunicis
et eiecerunt foras, ut sibi fuerat imperatum.
6 Locutusque est Moyses ad Aaron et ad Eleazar et Ithamar filios
eius: [l]Capita vestra nolite nudare et vestimenta nolite scindere, ne
forte moriamini, et [m]super omnem coetum oriatur indignatio. Fratres
vestri et omnis domus Israël plangant incendium quod Dominus
suscitavit, 7 [n]vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin
peribitis; [o]oleum quippe sanctae unctionis est super vos. Qui fecerunt
omnia iuxta praeceptum Moysi.
8 Dixit quoque Dominus ad Aaron: 9 [p]Vinum et omne quod ine-
briare potest non bibetis tu et filii tui, quando intratis in taber-
naculum testimonii, ne moriamini; quia praeceptum sempiternum est
in generationes vestras. 10 Et ut [q]habeatis scientiam discernendi inter
sanctum et profanum, inter pollutum et mundum, 11 [r]doceatisque
filios Israël omnia legitima mea, quae locutus est Dominus ad eos
per manum Moysi.
12 Locutusque est Moyses ad Aaron et ad Eleazar et Ithamar filios
eius qui erant residui: Tollite [s]sacrificium, quod remansit de obla-
tione Domini, et comedite illud absque fermento iuxta altare, quia
[t]sanctum sanctorum est. 13 Comedetis autem in loco sancto, quod
datum est tibi et filiis tuis de oblationibus Domini, [u]sicut praeceptum

e vr. 17; cp. 2, 4.
f vr. 6, 23; Ex 29, 43.
g cp. 4, 3; Heb 5, 1-3; 7, 27; [9, 7.
h cp. 16, 6, 11, 15.
i cp. 4, 16, 20.
j cp. 4, 6; 8, 15.
k v. cp. 4, 6.
l cp. 8, 16.
m cp. 4, 8-12.
n cp. 4, 11; 8, 17.
o cp. 1, 11-13; 8, 19.
p cp. 8, 20.
q cp. 8, 21.
r vr. 3, 7; Heb 2, 17; 5, 3. — v. cp. 6, 26.
s vr. 4; cp. 2, 1, 2.
t Ex 29, 38, 39.
u cp. 3, 1, 12, 16.
v cp. 3, 5, 16.
x Ex 29, 24, 26. — v. cp. 7, 30-34.
y cf. Lc 24, 50.
z Dt 21, 5. — v. Nm 6, 23, 24.
a vr. 4, 6; Ex 40, 32. — cf. Nm 14, 10; 16, 19, 42; 20, 6 etc.
b cf. Nm 14, 10; 16, 19; Jd 6, 21; 13, 19, 20; 3 Rg 18, 38; 1 Par 21, 26; 2 Par 7, 1; 2 [Mc 2, 10, 11.
c cf. 1 Es 3, 11.
d cf. 3 Rg 18, 39; 2 Par 7, 3.
a cp. 16, 1; Ex 6, 23; 28, 1; Nm 3, 4; 26, 61; 1 Par 24, 2.
b cf. Nm 16, 17.
c Ex 30, 9.
d cp. 9, 24; Nm 16, 35. — cf. 2 Rg 6, 7.
e cp. 21, 17, 21. — cf. Is 52, 11; 1 Pt 4, 17.
f Ez 28, 22.
g cf. Ps 38, 10.
h Ex 6, 18, 22; Nm 3, 19, 30.
i cf. Ac 5, 6, 9, 10.
j v. Gn 13, 8.
l cp. 13, 45; 21, 10; Ez 24, 16, 17.
m Nm 1, 53; 16, 22, 46; 18, 5; Js 7, 1; 22, 18, 20.
n cp. 21, 12.
o cp. 8, 30.
p Ez 44, 21. — cf. Nm 6, 3, 20; Lc 1, 15; 1 Tm 3, 3, 8; Tt 1, 7.
q cp. 11, 47; 20, 25; Ez 22, 26; 44, 23.
r cp. 14, 57; Dt 17, 10-12; 24, 8; 2 Es 8, 2, 8, 9; Ecli 45, 21; Ag 2, 12. — cf. Jr 18, 18; Ml 2, 7; Mt 23, 2-7; 28, 20.
11] * *cf. Catech. R. II 7, 5.*
s cp. 6, 16.
t v. cp. 6, 17.
u cp. 2, 3; 6, 16.

quam accurate et sancte sacerdotio fungi debeant (*8-20*).
2. De munditia et sanctitate legali in populo Dei requisitis (11, 1-27, 34). A) *Mundities violatur:* a) *esu carnium animalium, quae sive quadrupedia,*

est mihi. 14 [v]Pectusculum quoque, quod oblatum est, et armum, qui
separatus est, edetis in loco mundissimo tu et filii tui et filiae tuae
tecum; tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus
filiorum Israël; 15 [x]eo quod armum et pectus et adipes, qui cre-
mantur in altari, elevaverunt coram Domino, et pertineant ad te et
ad filios tuos lege perpetua, sicut praecepit Dominus.
16 [y]Inter haec hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, cum quaereret
Moyses, exustum repperit; iratusque contra Eleazar et Ithamar, filios
Aaron qui remanserant, ait: 17 [z]Cur non comedistis hostiam pro pec-
cato in loco sancto, quae sancta sanctorum est et data vobis ut por-
tetis iniquitatem multitudinis et rogetis pro ea in conspectu Domini,
18 praesertim [a]cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta, et
comedere debueritis eam in sanctuario, [b]sicut praeceptum est mihi?
19 Respondit Aaron: [c]Oblata est hodie victima pro peccato et holo-
caustum coram Domino; mihi autem accidit, quod vides. Quomodo
potui comedere eam aut [d]placere Domino in caeremoniis mente lu-
gubri? 20 Quod cum audisset Moyses, recepit satisfactionem.

11 Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron dicens: 2 Dicite
filiis Israël: [a]Haec sunt animalia, quae comedere debetis de cunc-
tis animantibus terrae. 3 Omne, quod habet divisam ungulam et ru-
minat in pecoribus, comedetis. 4 Quidquid autem ruminat quidem
et habet ungulam, sed non dividit eam, sicut camelus et cetera, non
comedetis illud et inter immunda reputabitis. 5 [b]Choerogryllus, qui
ruminat ungulamque non dividit, immundus est; 6 lepus quoque,
nam et ipse ruminat, sed ungulam non dividit, 7 et [c]sus qui, cum
ungulam dividat, non ruminat: 8 horum carnibus non vescemini nec
cadavera contingetis, quia immunda sunt vobis.
9 Haec sunt quae gignuntur in aquis et vesci licitum est: omne
quod habet pinnulas et squamas, tam in mari quam in fluminibus
et stagnis, comedetis. 10 Quidquid autem pinnulas et squamas non
habet eorum, quae in aquis moventur et vivunt, [d]abominabile vobis
11 exsecrandumque erit: carnes eorum non comedetis et morticina
vitabitis. 12 Cuncta, quae non habent pinnulas et squamas in aquis,
polluta erunt.
13 Haec sunt quae de avibus comedere non debetis, et vitanda sunt
vobis: [e]aquilam et gryphem et haliaeetum 14 et [f]milvum ac [g]vulturem
iuxta genus suum 15 et omne corvini generis in similitudinem suam,
16 struthionem et noctuam et larum et [h]accipitrem iuxta genus suum,
17 [i]bubonem et mergulum et [j]ibin 18 et cygnum et [k]onocrotalum et
porphyrionem, 19 [l]herodionem et charadrion iuxta genus suum, upu-
pam quoque et [m]vespertilionem.
20 Omne de volucribus, quod graditur super quattuor pedes, abo-
minabile erit vobis. 15 Quidquid autem ambulat quidem super quat-
tuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quae salit super terram,
22 comedere debetis, ut est bruchus in genere suo et attacus atque
ophiomachus ac [n]locusta, singula iuxta genus suum. 23 Quidquid autem
ex volucribus quattuor tantum habet pedes, exsecrabile erit vobis;
24 et [o]quicumque morticina eorum tetigerit polluetur et [p]erit immun-
dus usque ad vesperum; 25 et si necesse fuerit ut portet quidpiam ho-
rum mortuum, [q]lavabit vestimenta sua et immundus erit usque ad
occasum solis.
26 Omne animal, quod habet quidem ungulam sed non dividit eam
nec ruminat, immundum erit, et qui tetigerit illud contaminabitur.
27 Quod ambulat super manus ex cunctis animantibus quae incedunt
quadrupedia immundum erit; qui tetigerit morticina eorum polluetur
usque ad vesperum. 28 Et qui portaverit huiuscemodi cadavera lava-
bit vestimenta sua, et immundus erit usque ad vesperum; quia omnia
haec immunda sunt vobis.
29 Haec quoque inter polluta reputabuntur de his quae moventur
in terra: mustela et [r]mus et crocodilus, singula iuxta genus suum,
30 mygale et chamaeleon et stellio et lacerta et [s]talpa; 31 omnia haec
immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum immundus erit usque
ad vesperum; 32 et super quod ceciderit quidquam de morticinis eo-
rum polluetur tam vas ligneum et vestimentum quam pelles et cilicia;

v cp. 7, 31, 34; Ex 29, 24, 26, 27; Nm 18, 11.
x cp. 7, 31-34.
y cp. 9, 3, 15; 2 Mc 2, 11.
z cp. 6, 26, 29.
a cf. cp. 6, 30.
b cp. 6, 26.
c cp. 9, 8, 12.
d Jr 6, 20; 14, 12; Os 9, 4; Ml 1, 10, 13; 2, 13.
1-47] Dt 14, 3-20.
a cf. Gn 7, 2; Mt 15, 11, 20; Mr 7, 2, 15, 18; Ac 10, 12-15; 11, 6-9; Rm 14, 14, 17; 1 Cor 8, 8; Col 2, 16, 21; Heb 9, 9, 10.
b (Ps 103, 18; Pro 30, 26).
c cf. Is 65, 4; 66, 3, 17; 2 Mc 6, 18-20; 7, 1.
d cp. 7, 21.
e Jb 39, 27; Pro 30, 17; Mic 1, 16; Mt 24, 28; Lc 17, 37.
f Is 34, 15.
g Jb 28, 7.
h Jb 39, 26.
i (Ps 101, 7).
j (Is 34, 11).
k Is 34, 11; Sph 2, 14 (; Ps 101, 7).
l Ps 103, 17.
m Is 2, 20.
n Ex 10, 4; Jl 1, 4. — cf. Mt 3, 4; Mr 1, 6.
o cp. 5, 2.
p vr. 40; cp. 14, 46.
q cp. 13, 6, 34; 14, 8, 9, 47; 15, 5 etc.; 16. 26, 28; 17, 15; Nm 19, 10; 31, 24.
r 1 Rg 5, 6. — cf. Is 66, 17.
s Is 2, 20.

sive volatilia, sive aquatilia, sive reptilia sint, immundis accensentur (11, 1-47); b) puerperio, cuius immunditiës diuturnior est post partum filiae (12, 1-8); c) lepra, de qua plura tra-

et in quocumque fit opus, [t]tingentur aqua et polluta erunt usque ad
vesperum, et sic postea mundabuntur; 33 vas autem fictile, in quod
horum quidquam intro ceciderit, polluetur et [u]idcirco frangendum est.
34 Omnis cibus, quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, im-
mundus erit, et omne liquens, quod bibitur de universo vase, immun-
dum erit. 35 Et quidquid de morticinis huiuscemodi ceciderit super
illud immundum erit: sive clibani sive chytropodes destruentur et
immundi erunt. 36 Fontes vero et cisternae et omnis aquarum congre-
gatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit polluetur. 37 Si ceci-
derit super sementem, non polluet eam. 38 Si autem quispiam aqua
sementem perfuderit et postea morticinis tacta fuerit, ilico polluetur.
39 Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis comedere, qui cada-
ver eius tetigerit immundus erit usque ad vesperum, 40 et [v]qui come-
derit ex eo quippiam sive portaverit, lavabit vestimenta sua et immun-
dus erit usque ad vesperum.
41 [x]Omne quod reptat super terram abominabile erit, nec adsu-
metur in cibum. 42 Quidquid super pectus quadrupes graditur et
multos habet pedes, sive per humum trahitur, non comedetis, quia
abominabile est.
43 [y]Nolite contaminare animas vestras nec tangatis quidquam eo-
rum ne immundi sitis. 44 Ego enim sum Dominus Deus vester: [z]san-
cti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni
reptili, quod movetur super terram. 45 [a]Ego enim sum Dominus, qui
eduxi vos de terra Aegypti, ut essem vobis in Deum. [z]Sancti eritis,
quia ego sanctus sum.
46 Ista est lex [b]animantium ac [c]volucrum et [d]omnis animae viventis,
quae movetur in aqua et [e]reptat in terra; 47 ut [f]differentias noveritis
mundi et immundi, et sciatis quid comedere et quid respuere debeatis.
12 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere filiis Israël
et dices ad eos: Mulier, si, suscepto semine, pepererit masculum,
[a]immunda erit septem diebus iuxta dies [b]separationis menstruae,
3 et [c]die octavo circumcidetur infantulus; 4 ipsa vero triginta tribus
diebus manebit in sanguine purificationis suae. [d]Omne sanctum non
tanget nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies puri-
ficationis suae.
5 Sin autem feminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadi-
bus iuxta ritum fluxus menstrui, et sexaginta sex diebus manebit in
sanguine purificationis suae.
6 [e]Cumque expleti fuerint dies purificationis suae pro filio sive pro
filia, deferet [f]agnum anniculum in holocaustum et [g]pullum columbae
sive turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonii, et tradet
sacerdoti, 7 qui offeret illa coram Domino et orabit pro ea, et sic
mundabitur a profluvio sanguinis sui.
Ista est lex parientis masculum aut feminam. 8 Quod si non inve-
nerit manus eius nec potuerit offerre agnum, sumet [h]duos turtures
vel duos pullos columbarum, [i]unum in holocaustum et alterum pro
peccato; [j]orabitque pro ea sacerdos, et sic mundabitur.
13 Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron dicens: 2 Homo,
in cuius cute et carne ortus fuerit [a]diversus color sive pustula
aut quasi lucens quippiam, id est plaga leprae, [b]adducetur ad Aaron
sacerdotem vel ad unum quemlibet filiorum eius. 3 Qui cum viderit
lepram in cute et pilos in album mutatos colorem ipsamque speciem
leprae [c]humiliorem cute et carne reliqua; plaga leprae est, et ad
arbitrium eius separabitur. 4 Sin autem lucens candor fuerit in cute
nec humilior carne reliqua et pili coloris pristini, recludet eum sa-
cerdos septem diebus, 5 et considerabit die septimo et, siquidem lepra
ultra non creverit nec transierit in cute priores terminos, rursum re-
cludet eum septem diebus aliis, 6 et die septimo contemplabitur: si
obscurior fuerit lepra et non creverit in cute, mundabit eum, quia
scabies est: [d]lavabitque homo vestimenta sua et mundus erit. 7 Quod
si, postquam a sacerdote visus est et redditus munditiae, iterum lepra
creverit, adducetur ad eum 8 et immunditiae condemnabitur.
9 Plaga leprae si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem, 10 et
videbit eum. [e]Cumque color albus in cute fuerit et capillorum mu-

t cp. 15, 12.
u cp. 6, 28; 15, 12.
v cp. 17, 15; 22, 8; Dt 14, 21; Ez 4, 14; 44, 31.
x cf. vr. 29.
y cp. 20, 25.
z (all) 1 Pt 1, 16. — cp. 19, 2; 20, 7, 26 etc. — cf. Mt 5, 48; 1 Th 4, 7.
a Ex 6, 7. — cf. cp. 20, 24, 26.
b vr. 2-8.
c vr. 13-20.
d vr. 9-12.
e vr. 29-45.
f cp. 10, 10.
1-8] 2 L. et 3 L. in fs. Purif. B. M. V. — v. Ex 13, 1.
a Lc 2, 22.
b cp. 15, 19.
c Gn 17, 12; Lc 1, 59; 2, 21; Jo 7, 22, 23.
d cf. Bar 6, 28.
e Lc 2, 22.
f cf. 1 Rg 1, 21, 22.
g cp. 5, 7.
h cp. 1, 14; 5, 11; Lc 2, 24.
i vr. 6.
j cp. 4, 26.
a cp. 14, 56.
b Dt 24, 8. — cf. Dt 17, 8, 9.
c cf. cp. 14, 37.
d v. cp. 11, 25; 14, 8.
e cf. Nm 12, 10, 12; 4 Rg 5, 27; 15, 5; 2 Par 26, 20, 21.

duntur, videlicet indicia quibus in carne tam capillata quam non a pseudolepra aut a calvitio discerni potest (13, 1-37), regulae a leproso servandae (44-46), ritus, quo quis a lepra sanatus,

taverit adspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit, 11 lepra vetustis-
sima iudicabitur atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacer-
dos et [f]non recludet, quia perspicuae immunditiae est. 12 Sin autem
effloruerit discurrens lepra in cute et operuerit omnem cutem a capite
usque ad pedes quidquid sub adspectum oculorum cadit, 13considerabit
eum sacerdos, et teneri lepra mundissima iudicabit, eo quod omnis
in candorem versa sit, et idcirco homo mundus erit. 14 Quando vero
caro vivens in eo apparuerit, 15 tunc sacerdotis iudicio polluetur et
inter immundos reputabitur; caro enim viva, si lepra adspergitur, im-
munda est. 16 Quod si rursum versa fuerit in alborem et totum homi-
nem operuerit, 17 considerabit eum sacerdos et mundum esse decernet.
18 Caro autem et cutis, in qua [g]hulcus natum est et sanatum 19 et
in loco hulceris cicatrix alba apparuerit sive [h]subrufa, adducetur homo
ad sacerdotem; 20 qui, cum viderit locum leprae humiliorem carne
reliqua et pilos versos in candorem, contaminabit eum; plaga enim
leprae orta est in hulcere. 21Quod si pilus coloris est pristini et cicatrix
subobscura et vicina carne non est humilior, recludet eum septem
diebus; 22et, si quidem creverit, adiudicabit eum leprae, 23[i]sin autem
steterit in loco suo, hulceris est cicatrix, et homo mundus erit.
24 Caro autem et cutis, quam ignis exusserit et sanata [j]albam sive
rufam habuerit cicatricem, 25considerabit eam sacerdos, et ecce versa
est in alborem et locus eius reliqua cute est humilior, contaminabit
eum, quia plaga leprae in cicatrice orta est. 26 Quod si pilorum color
non fuerit immutatus nec humilior plaga carne reliqua, et ipsa leprae
species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus, 27et die septimo
contemplabitur; si creverit in cute lepra, contaminabit eum; 28 sin
autem [k]in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustio-
nis est, et idcirco mundabitur, quia cicatrix est conbusturae.
29 Vir sive mulier, in cuius capite vel barba germinaverit lepra,
videbit eos sacerdos 30 et, siquidem humilior fuerit locus carne re-
liqua et capillus flavus solitoque subtilior, contaminabit eos, quia
lepra capitis ac barbae est. 31 Sin autem viderit locum maculae
aequalem vicinae carni et capillum nigrum, recludet eum septem
diebus, 32 et die septimo intuebitur; si non creverit macula et capillus
sui coloris est et locus plagae carni reliquae aequalis, 33 radetur homo
absque loco maculae, et includetur septem diebus aliis. 34 Si die
septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo nec humilior carne re-
liqua, mundabit eum, [l]lotisque vestibus suis mundus erit; 35sin autem
post emundationem rursus creverit macula in cute, 36 non quaeret
amplius utrum capillus in flavum colorem sit immutatus, quia aperte
immundus est. 37 Porro si steterit macula et capilli nigri fuerint, no-
verit hominem sanatum esse et confidenter eum pronuntiet mundum.
38 Vir sive mulier in cuius cute candor apparuerit, 39 intuebitur eos
sacerdos; si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat
non esse lepram sed maculam coloris candidi et hominem mundum.
40 Vir, de cuius capite capilli fluunt, calvus et mundus est 41 et,
si a fronte ceciderint pili, recalvaster et mundus est. 42 Sin autem
in calvitio sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus,
43 et hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubie leprae, quae
orta est in calvitio.
44 Quicumque ergo maculatus fuerit lepra et separatus est ad arbi-
trium sacerdotis, 45 habebit vestimenta dissuta, [m]caput nudum, [n]os
veste contectum, [o]contaminatum ac sordidum se clamabit. 46 Omni
tempore, quo leprosus est et immundus, [p]solus habitabit extra castra.
47[q]Vestis lanea sive linea, quae lepram habuerit 48in stamine atque
subtemine aut certe pellis vel quidquid ex pelle confectum est, 49 si
alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque
sacerdoti, 50qui consideratam recludet septem diebus, 51et die septimo
rursus adspiciens, si deprehenderit crevisse, [r]lepra perseverans est;
pollutum iudicabit vestimentum et omne in quo fuerit inventa; 52 et
idcirco comburetur flammis. 53 Quod si eam viderit non crevisse,
54 praecipiet, et lavabunt id in quo lepra est recludetque illud septem
diebus aliis 55 et, cum viderit faciem quidem pristinam non reversam
nec tamen crevisse lepram, immundum iudicabit et igne comburet,

f cf. vr. 4, 5.
g v. Ex 9, 9.
h vr. 24.
i vr. 28.
j v. vr. 19.
k v. vr. 23.
l vr. 6.
m cf. cp. 10, 6.
n Ez 24, 17, 22; Mic 3, 7.
o cf. Lm 4, 15.
p Nm 5, 2; 12, 14, 15. — cf. 4 Rg 7, 3; 15, 5; 2 Par 26, 21; Lc 17, 12.
q cf. Ju 23; Ap 3, 4.
r cp. 14, 44.

sive dives ipse est sive pauper, mundari potest (*14, 1-32*), *et tandem, prout supra* (*13, 47-59*) *actum est de lepra vestium, iam nonnulla notantur de lepra aedium* (*37-57*); d) *gonorrhaea masculorum*

eo quod infusa sit in superficie vestimenti vel per totum lepra. 56 Sin
autem obscurior fuerit locus leprae, postquam vestis est lota, abrumpet
eum et a solido dividet. 57 Quod si ultra apparuerit in his locis, quae
prius immaculata erant, lepra volatilis et vaga debet igne comburi;
58 si cessaverit, lavabit aqua ea quae pura sunt secundo et munda
erunt. 59 [s]Ista est lex leprae vestimenti lanei et linei, staminis atque
subteminis omnisque supellectilis pelliceae, quomodo mundari debeat
vel contaminari.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Hic est ritus le-
prosi quando mundandus est: [a]adducetur ad sacerdotem, 3 qui
[b]egressus de castris, cum invenerit lepram esse mundatam, 4 praecipiet
ei qui purificatur, ut offerat duos passeres vivos pro se, quibus vesci
licitum est, et [c]lignum cedrinum [d]vermiculumque et [e]hysopum. 5 Et
unum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas vi-
ventes; 6 alium autem vivum cum ligno cedrino et cocco et hysopo
tinget in sanguine passeris immolati, 7 quo [f]adsperget illum qui mun-
dandus est [g]septies, ut iure purgetur; et [h]dimittet passerem vivum,
ut [i]in agrum avolet. 8 Cumque [j]laverit homo vestimenta sua, [k]radet
omnes pilos corporis et lavabitur aqua, purificatusque ingredietur
castra, ita duntaxat ut [l]maneat extra tabernaculum suum septem
diebus, 9 et [m]die septimo radet capillos capitis barbamque et super-
cilia ac totius corporis pilos.

Et, lotis rursum vestibus et corpore, 10 die octavo [n]adsumet duos
agnos immaculatos et ovem anniculam absque macula et tres decimas
similae [o]in sacrificium, quae conspersa sit oleo, et seorsum olei sexta-
rium. 11 Cumque sacerdos purificans hominem statuerit eum et haec
omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii, 12 tollet agnum,
et [p]offeret eum pro delicto, oleique sextarium; et, [q]oblatis ante Do-
minum omnibus, 13 immolabit agnum, [r]ubi solet immolari hostia
pro peccato et holocaustum, id est in loco sancto. [s]Sicut enim pro
peccato ita et pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: [t]sancta
sanctorum est. 14 Adsumensque sacerdos de sanguine hostiae quae
immolata est pro delicto, ponet [u]super extremum auriculae dextrae
eius, qui mundatur, et super pollices manus dextrae et pedis; 15 et
de olei sextario mittet in manum suam sinistram, 16 tingetque digitum
dextrum in eo, et [v]adsperget coram Domino septies. 17 Quod autem
reliquum est olei in laeva manu, fundet super extremum auriculae
dextrae eius, qui mundatur, et super pollices manus ac pedis dextri
et super sanguinem, qui effusus est pro delicto, 18 et super caput
eius; 19 [x]rogabitque pro eo coram Domino et faciet sacrificium pro
peccato; tunc immolabit holocaustum, 20 et ponet [y]illud in altari
cum libamentis suis, et homo rite mundabitur.

21 Quod [z]si pauper est, et non potest manus eius invenire quae
dicta sunt, pro delicto adsumet agnum ad oblationem, ut roget pro
eo sacerdos, decimamque partem similae conspersae oleo in sacrificium
et olei sextarium 22 [a]duosque turtures sive duos pullos columbae,
quorum unus sit pro peccato et alter in holocaustum; 23 [b]offeretque
ea die octavo purificationis suae sacerdoti, ad ostium tabernaculi te-
stimonii coram Domino. 24 [c]Qui suscipiens agnum pro delicto et sexta-
rium olei levabit simul, 25 immolatoque agno, de sanguine eius ponet
super extremum auriculae dextrae illius, qui mundatur, et super pol-
lices manus eius ac pedis dextri; 26 olei vero partem mittet in manum
suam sinistram, 27 in quo tingens digitum dextrae manus adsperget
septies coram Domino; 28 tangetque extremum dextrae auriculae illius,
qui mundatur, et pollices manus ac pedis dextri in loco sanguinis
qui effusus est pro delicto; 29 reliquam autem partem olei, quae est
in sinistra manu, mittet super caput purificati, ut placet pro eo Do-
minum; 30 et [d]turturem sive pullum columbae offeret, 31 unum pro
delicto et alterum in holocaustum cum libamentis suis. 32 Hoc est
sacrificium leprosi, qui habere non potest [e]omnia in emundationem sui.

33 Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron dicens: 34 Cum
ingressi fueritis terram Chanaan, quam ego dabo vobis [f]in possessio-
nem, si fuerit plaga leprae in aedibus 35 ibit cuius est domus nuntians
[g]sacerdoti et dicet: Quasi [h]plaga leprae videtur mihi esse in domo

s v. cp. 14, 54.

a Mt 8, 4; Mr 1, 44; Lc 5, 14.
b cf. 4 Rg 7, 10; Lc 17, 12.
2, 3] * *cf. Catech. R. II 5, 16.*
c Nm 19, 6.
d Ex 35, 25; Is 1, 18; Heb 9, [19.
e v. Ex 12, 22; Ps 50, 9.
f Heb 9, 13.
g cp. 4, 6; 8, 11. — cf. 4 Rg 5, 10, 14.
h cf. cp. 16, 22.
i vr. 53. — cf. cp. 17, 5.
j vr. 47. — v. cp. 11, 25.
k Nm 8, 7.
l Nm 12, 15.
m cf. Nm 6, 9.
n cf. Mt 8, 4; Mr 1, 44; Lc 5, 14.
o Nm 15, 4. — v. cp. 2.
p cp. 5, 18; 6, 6, 7.
q v. Ex 29, 24.
r cp. 1, 5, 11; 4, 4, 24; Ex 29, [11.
s cp. 7, 7.
t cp. 2, 3; 7, 6.
u cf. cp. 8, 23; Ex 29, 20.
v cp. 4, 6, 17.
x v. cp. 4, 26.
y Nm 15, 4. — v. cp. 2.
z cp. 5, 11; 12, 8; Lc 2, 24.
a cp. 5, 7. — v. cp. 12, 8.
b vr. 10, 11.
c vr. 12.
25-29] vr. 14-18.
d vr. 22; cp. 15, 15.
e vr. 10.
f Gn 17, 8; Nm 32, 22; Dt 32, 49.
g cf. cp. 13, 2.
h cf. Ps 90, 10; Zc 5, 4.

quae alia est morbosa, alia non, at semper polluit et lustrationibus et hostiis est expianda (15, 1-18); denique e) *haemorrhagia, quae in feminis pariter esse potest vel periodica et naturalis,*

mea; 36 at ille praecipiet, ut efferant universa de domo, priusquam
ingrediatur eam, et videat utrum leprosa sit, ne immunda fiant omnia
quae in domo sunt. Intrabitque postea ut consideret lepram domus;
37 et, cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive
rubore deformes et [i]humiliores superficie reliqua, 38 egredietur ostium
domus et statim claudet illam septem diebus; 39 reversusque die
septimo considerabit eam; si invenerit crevisse lepram, 40 iubebit erui
lapides in quibus lepra est, et proici eos extra civitatem in locum
immundum; 41 domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum,
et spargi pulverem rasurae extra urbem in locum immundum; 42 la-
pidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, et luto alio liniri
domum. 43 Sin autem, postquam eruti sunt lapides et pulvis erasus
et alia terra lita, 44 ingressus sacerdos viderit reversam lepram et
parietes respersos maculis [j]lepra est perseverans et immunda domus,
45 quam statim destruent et lapides eius ac ligna atque universum
pulverem proicient extra oppidum in locum immundum. 46 Qui intra-
verit domum, quando clausa est, [k]immundus erit usque ad vesperum,
47 et qui dormierit in ea et comederit quippiam [l]lavabit vestimenta
sua. 48 Quod si introiens sacerdos viderit lepram non crevisse in
domo, postquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate; 49 et
[m]in purificationem eius sumet [n]duos passeres lignumque cedrinum
et vermiculum atque hysopum 50 et, immolato uno passere in vase
fictili super aquas vivas, 51 tollet lignum cedrinum et hysopum et
coccum et passerem vivum et tinget omnia in sanguine passeris im-
molati atque in aquis viventibus et adsperget domum septies, 52 pu-
rificabitque eam tam in sanguine passeris quam in aquis viventibus et
in passere vivo lignoque cedrino et hysopo atque vermiculo. 53 Cum-
que dimiserit passerem avolare [o]in agrum libere, [p]orabit pro domo et
iure mundabitur.

54 Ista est lex omnis leprae et [q]percussurae, 55 leprae [r]vestium et
[s]domorum, 56 [t]cicatricis et erumpentium papularum, lucentis maculae
et in varias species, coloribus immutatis, 57 ut [u]possit sciri quo tem-
pore mundum quid vel immundum sit.

15 Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron dicens: 2 Loqui-
mini filiis Israël et dicite eis: [a]Vir qui patitur fluxum seminis im-
mundus erit. 3 Et tunc iudicabitur huic vitio subiacere, cum per singula
momenta adhaeserit carni eius atque concreverit foedus umor. 4 Omne
stratum, in quo dormierit, immundum erit et ubicumque sederit. 5 Si
quis hominum tetigerit lectum eius, [b]lavabit vestimenta sua, et ipse
[c]lotus aqua immundus erit usque ad vesperum. 6 Si sederit ubi ille
sederat, et ipse lavabit vestimenta sua et lotus aqua immundus erit
usque ad vesperum. 7 Qui tetigerit carnem eius lavabit vestimenta
sua et ipse lotus aqua immundus erit usque ad vesperum. 8 Si sali-
vam huiuscemodi homo iecerit super eum qui mundus est, lavabit
vestimenta sua, et lotus aqua immundus erit usque ad vesperum.
9 Sagma, super quo sederit, immundum erit; 10 et quidquid sub eo
fuerit qui fluxum seminis patitur pollutum erit usque ad vesperum.
Qui portaverit horum aliquid lavabit vestimenta sua, et ipse lotus
aqua immundus erit usque ad vesperum. 11 Omnis, quem tetigerit qui
talis est non lotis ante manibus, lavabit vestimenta sua, et lotus
aqua immundus erit usque ad vesperum. 12 [d]Vas fictile quod tetigerit
confringetur, vas autem ligneum lavabitur aqua. 13 Si sanatus fuerit
qui huiuscemodi sustinet passionem, [e]numerabit septem dies post
emundationem sui et, lotis vestibus et toto corpore in aquis viven-
tibus, erit mundus. 14 Die autem octavo sumet [f]duos turtures aut duos
pullos columbae et veniet in conspectum Domini ad ostium taberna-
culi testimonii dabitque eos sacerdoti, 15 qui faciet [g]unum pro pec-
cato et alterum in holocaustum [h]rogabitque pro eo coram Domino,
ut emundetur a fluxu seminis sui.

16 [i]Vir, de quo egreditur semen coitus, lavabit aqua omne corpus
suum et immundus erit usque ad vesperum. 17 Vestem et pellem
quam habuerit lavabit aqua, et immunda erit usque ad vesperum.
18 Mulier, cum qua coierit, lavabitur aqua et [j]immunda erit usque ad
vesperum.

i cp. 13, 3.
j cp. 13, 51, 52. — cf. Zc 5, 4.
k cp. 11, 24.
l v. cp. 11, 25.
m vr. 52.
n cf. vr. 4-6.
o v. vr. 7.
p vr. 19, 20.
q (cp. 13, 29-37).
r cp. 13, 47-58.
s vr. 34-53.
t cp. 13, 2-46.
u cf. Dt 24, 8; Ez 44, 23. — v. cp. 10, 10, 11.
a cp. 22, 4; Nm 5, 2; 2 Rg 3, 29.
b v. cp. 11, 25.
c cp. 16, 26; 17, 15.
d cp. 6, 28; 11, 32, 33.
e vr. 28. — cf. cp. 14, 8.
f v. cp. 12, 8.
g cp. 14, 30, 31.
h vr. 30. — v. cp. 4, 26.
i cp. 22, 4; Dt 23, 10.
j cf. 1 Rg 21, 4; 2 Rg 11, 4.

vel morbida et continua (19-33). Veluti conclusio additur ritus ***magnae expiationis*** *ab Aaron et in posterum a pontifice, quotannis, die decimo mensis septimi, sollemnissime faciendus (16, 1-34).*

19 Mulier, quae redeunte mense patitur fluxum sanguinis, [l]septem
diebus separabitur. 20 [m]Omnis qui tetigerit eam immundus erit usque
ad vesperum, 21 et in quo dormierit vel sederit diebus separationis
suae polluetur. 22 Qui tetigerit lectum eius lavabit vestimenta sua et
ipse lotus aqua immundus erit usque ad vesperum. 23 Omne vas, super
quo illa sederit, quisquis attigerit lavabit vestimenta sua et ipse
lotus aqua pollutus erit usque ad vesperum. 24 [n]Si coierit cum ea
vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus, et
omne stratum, in quo dormierit, polluetur.
25 [o]Mulier, quae patitur multis diebus fluxum sanguinis non in
tempore menstruali, vel quae post menstruum sanguinem fluere non
cessat, quandiu subiacet huic passioni, immunda erit quasi sit in
tempore menstruo. 26 Omne stratum, in quo dormierit, et vas, in quo
sederit, pollutum erit. 27 Quicumque tetigerit ea lavabit vestimenta
sua, et ipse lotus aqua immundus erit usque ad vesperum. 28 Si ste-
terit sanguis et fluere cessaverit, numerabit septem dies purifica-
tionis suae 29 et die octavo offeret pro se sacerdoti [p]duos turtures
aut duos pullos columbarum ad ostium tabernaculi testimonii; 30 qui
unum faciet pro peccato et alterum in holocaustum rogabitque pro
ea coram Domino et pro fluxu immunditiae eius. 31 [q]Docebitis ergo
filios Israël, ut caveant immunditiam et non moriantur in sordibus
suis, [r]cum polluerint tabernaculum meum quod est inter eos.
32 Ista est lex eius [s]qui patitur fluxum seminis et [t]qui polluitur
coitu, 33 et [u]quae menstruis temporibus separatur vel [v]quae iugi fluit
sanguine et [x]hominis qui dormierit cum ea.

16 Locutusque est Dominus ad Moysen post [a]mortem duorum filio-
rum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt, 2 et
praecepit ei dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, [b]ne omni tempore
ingrediatur sanctuarium, [c]quod est intra velum coram propitiatorio quo
tegitur arca, ut non moriatur (quia [d]in nube apparebo super oracu-
lum), 3 nisi haec ante fecerit: [e]vitulum pro peccato offeret et [f]arietem
in holocaustum; 4 [g]tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda
celabit, accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti; haec
enim vestimenta sunt sancta, quibus cunctis, [h]cum lotus fuerit, indue-
tur. 5 Suscipietque ab [i]universa multitudine filiorum Israël duos hircos
pro peccato et unum arietem in holocaustum. 6 Cumque [j]obtulerit
vitulum et [k]oraverit pro se et pro domo sua, 7 duos hircos stare faciet
coram Domino in ostio tabernaculi testimonii, 8 mittensque super
utrumque [l]sortem, unam Domino et alteram [m]capro emissario; 9 cuius
exierit sors Domino, offeret illum pro peccato; 10 cuius autem in
caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino, ut [n]fundat
preces super eo et emittat eum in solitudinem.
11 His rite celebratis, [o]offeret vitulum et rogans pro se et pro domo
sua immolabit eum, 12 [p]adsumptoque turibulo, quod de prunis altaris
impleverit, et hauriens manu compositum thymiama in incensum
ultra velum intrabit in sancta, 13 ut, [q]positis super ignem aromatibus,
nebula eorum et vapor operiat [r]oraculum quod est supra testimo-
nium, et non moriatur. 14 [s]Tollet quoque de sanguine vituli et adsper-
get digito septies contra propitiatorium ad orientem. 15 [t]Cumque ma-
ctaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem eius [u]intra
velum sicut praeceptum est de sanguine vituli, ut adspergat e regione
oraculi 16 et [v]expiet sanctuarium ab immunditiis filiorum Israël et a
praevaricationibus eorum cunctisque peccatis. Iuxta hunc ritum faciet
tabernaculo testimonii, quod fixum est inter eos in medio sordium
habitationis eorum. 17 [x]Nullus hominum sit in tabernaculo, quando
pontifex sanctuarium ingreditur, ut roget pro se et pro domo sua et
pro universo coetu Israël donec egrediatur. 18 Cum autem exierit ad
altare, quod [y]coram Domino est, [z]oret pro se et sumptum sanguinem
vituli atque hirci fundat super cornua eius per gyrum 19 adspergens-
que digito septies expiet et sanctificet illud ab immunditiis filiorum
Israël.
20 Postquam [a]emundaverit sanctuarium et tabernaculum et altare,
tunc offerat hircum viventem 21 et, posita utraque manu super caput
eius, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israël et universa delicta

l cp. 12, 2, 5.
m v. vr. 4-10.
n cp. 18, 19. — cf. cp. 20, 18.
o Mt 9, 20; Mr 5, 25; Lc 8, 43.
28-30] vr. 13-15
p v. cp. 12, 8.
q cp. 11, 47; Dt 24, 8; Ez 44, 23.
r Nm 5, 3; 19, 13, 20; Ez 5, 11; 23, 38.
s vr. 2-15.
t vr. 16, 17.
u vr. 19-23.
v vr. 25-30.
x vr. 24.
a cp. 10, 1, 2.
b cf. Ex 30, 10; Heb 9, 7, 12, 24, 25; 10, 19-22.
c Ex 26, 33, 34.
d Ex 25, 22; 40, 32, 33. — cf. 3 Rg 8, 10-12.
e cp. 4, 3.
f cp. 1, 10; 8, 18.
g cp. 6, 10; 8, 7; Ez 44, 17, 18. — v. Ex 28, 39-43.
h cp. 8, 6, 7; Ex 30, 20.
i cp. 4, 14; Nm 29, 11; 2 Par 29, 21; 1 Es 6, 17.
j Ez 45, 22.
k vr. 17, 24; cp. 9, 7; Heb 7, 27, 28; 9, 7.
l cf. 1 Rg 10, 20 ss.
m vr. 20-22.
n cf. 1 Jo 2, 2.
o Ez 45, 22.
p cp. 10, 1; Nm 16, 46; Ap 8, 3-5.
q Ex 30, 1, 7, 8.
r Ex 25, 21.
s Heb 9, 13, 25; 10, 4. — v. cp. 4, 5, 6.
t Heb 2, 17; 5, 1; 9, 7.
u vr. 2; Heb 6, 19; 9, 3, 7.
v vr. 18; cp. 17, 11. — cf. Ex 29, 36; Ez 45, 18; Rm 3, 25; Heb 9, 22, 23.
x cf. Lc 1, 10, 21.
y cp. 1, 5; 4, 24.
z vr. 16; cp. 4, 7, 18; Ex 30, 10.
a vr. 16, 18; Ez 43, 20; 45, 20.

B) *Ad populi vero sanctitatem promovendam haec statuuntur:* a) *de cibariis, pecora nonnisi ad ostium tabernaculi esse mactanda* (*17, 1-9*), *et abstinendum esse ab esu sanguinis et morticini* (*10-16*);

atque peccata eorum, [b]quae imprecans capiti eius [c]emittet illum per
hominem paratum in desertum.
22 Cumque [d]portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram
solitariam et [e]dimissus fuerit in deserto, 23 revertetur Aaron in taber-
naculum testimonii et, [f]depositis vestibus, quibus prius indutus erat
cum intraret sanctuarium, relictisque ibi, 24 lavabit carnem suam in
loco sancto indueturque vestibus suis, et postquam egressus obtu-
lerit [g]holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quam [h]pro
populo 25 et [i]adipem, qui oblatus est pro peccatis, adolebit super
altare. 26 Ille vero, qui dimiserit [j]caprum emissarium, [k]lavabit vesti-
menta sua et corpus aqua, et sic ingredietur in castra. 27 [l]Vitulum
autem et hircum, qui pro peccato fuerant immolati et [m]quorum san-
guis illatus est in sanctuarium ut expiatio compleretur, asportabunt
foras castra et comburent igni tam pelles quam carnes eorum ac
fimum; 28 et quicumque combusserit ea lavabit vestimenta sua et
carnem aqua, et sic ingredietur in castra. 29 Eritque vobis hoc legi-
timum sempiternum.
[n]Mense septimo, decima die mensis [o]adfligetis animas vestras, nul-
lumque opus facietis [p]sive indigena sive advena qui peregrinatur
inter vos. 30 [q]In hac die expiatio erit vestri atque [r]mundatio: ab om-
nibus peccatis vestris coram Domino mundabimini. 31 [s]Sabbatum enim
requietionis est, et [t]adfligetis animas vestras religione perpetua. 32 [u]Ex-
piabit autem sacerdos, qui unctus fuerit et [v]cuius manus initiatae
sunt ut sacerdotio fungatur pro patre suo, [x]indueturque stola linea
et vestibus sanctis, 33 et [y]expiabit sanctuarium et tabernaculum testi-
monii atque altare, sacerdotes quoque et universum populum. 34 Erit-
que vobis hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israël et pro
cunctis peccatis eorum [z]semel in anno. Fecit igitur sicut praeceperat
Dominus Moysi.
17 Et locutus est Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere Aaron et
filiis eius et cunctis filiis Israël dicens ad eos: Iste est sermo
quem mandavit Dominus dicens: 3 Homo quilibet de domo Israël,
[a]si occiderit bovem aut ovem sive capram in castris vel extra castra,
4 et [b]non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, san-
guinis reus erit: [c]quasi si sanguinem fuderit, sic [d]peribit de medio
populi sui. 5 Ideo sacerdoti offerre debent filii Israël hostias suas, quas
occident [e]in agro, ut sanctificentur Domino ante ostium tabernaculi
testimonii, et immolent eas hostias pacificas Domino. 6 [f]Fundetque
sacerdos sanguinem super altare Domini ad ostium tabernaculi testi-
monii et adolebit adipem [g]in odorem suavitatis Domino, 7 et nequa-
quam ultra immolabunt hostias suas [h]daemonibus [i]cum quibus forni-
cati sunt. Legitimum sempiternum erit illis et posteris eorum.
8 Et ad ipsos dices: Homo de domo Israël et de advenis qui pe-
regrinantur apud vos, [j]qui obtulerit holocaustum sive victimam
9 et ad [k]ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam, ut offeratur
Domino, interibit de populo suo.
10 [l]Homo quilibet de domo Israël et de advenis qui peregrinantur
inter eos si comederit sanguinem, [m]obfirmabo faciem meam contra
animam illius et disperdam eam de populo suo. 11 Quia [n]anima carnis
in sanguine est, et ego dedi illum vobis, ut super altare in eo [o]expietis
pro animabus vestris et [p]sanguis pro animae piaculo sit; 12 idcirco
dixi filiis Israël: [l]Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem,
nec ex advenis qui peregrinantur apud vos.
13 Homo quicumque de filiis Israël et de advenis qui peregrinantur
apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram vel avem, [q]quibus
vesci licitum est, [r]fundat sanguinem eius et [s]operiat illum terra.
14 [t]Anima enim omnis carnis in sanguine est, unde dixi filiis Israël:
[u]Sanguinem universae carnis non comedetis, quia anima carnis in
sanguine est; et quicumque comederit illum interibit. 15 Anima, quae
comederit morticinum vel captum a bestia, [v]tam de indigenis quam
de advenis [x]lavabit vestimenta sua et [y]semetipsum aqua, et [z]conta-
minatus erit usque ad vesperum, et hoc ordine mundus fiet. 16 Quod
si non laverit vestimenta sua et corpus, [a]portabit iniquitatem
suam.

b cf. Is 53, 6; 2 Cor 5, 21.
c cf. Mt 12, 43.
d cf. Is 53, 11, 12; Jo 1, 29; Heb 9, 28; 1 Pt 2, 24.
e cf. cp. 14, 7.
f v. cp. 6, 11.
g vr. 3, 5.
h Ecli 45, 20.
i cp. 4, 8-10; Ex 29, 13.
j vr. 9, 10.
k cf. cp. 15, 5; 17, 15.
l cp. 4, 11, 12, 21; 6, 30; Ez 43, 21.
m Heb 13, 11.
n cp. 23, 27; Nm 29, 7.
o cp. 23, 32; Ps 34, 13; Is 58, 3-7. — cf. Dn 10, 2, 3, 12.
p cp. 17, 15; 18, 26; 19, 34. — cf. Ex 12, 29.
q Heb 10, 1, 3.
r Ps 50, 4; Jr 33, 8; 1 Jo 1, 7, 9.
s cp. 23, 32.
t vr. 29.
u cf. cp. 21, 10.
v Ex 29, 29, 30. — cf. Nm 20, 28.
x vr. 4.
y vr. 16-18, 24.
z Ex 30, 10; Heb 9, 7, 25.
a cf. Dt 12, 5, 6, 21.
b vr. 9.
c cf. Is 66, 3.
d cf. Ex 30, 33.
e cp. 14, 7, 53.
f cp. 3, 2.
g v. Gn 8, 21.
h 2 Par 11, 15; Ps 95, 5; 105, 37. — cf. Dt 32, 17 (; Is 34, 14); 1 Cor 10, 20.
i v. Ex 34, 15.
j cp. 1, 2, 3.
k vr. 4; Dt 12, 14.
l v. cp. 3, 17.
m cp. 20, 3, 6; 26, 17; Jr 44, 11; Ez 14, 8; 15, 7. — cf. Ps 33, 17.
n v. Gn 9, 4.
o cf. Mt 26, 28; Mr 14, 24; Rm 3, 25; 5, 9; Eph 1, 7; Col 1, 14, 20; Heb 13, 12; 1 Jo 1, 7; Ap 1, 5.
p Heb 9, 22.
q v. cp. 11; Dt 14, 3-20.
r Dt 12, 16, 24; 15, 23.
s Ez 24, 7.
t vr. 11.
u cp. 7, 26; Gn 9, 4. — v. cp. 22, 8.
v v. cp. 16, 29.
x v. cp. 11, 25.
y cp. 15, 5.
z cp. 11, 40.
a cf. Nm 19, 20. — v. cp. 5, 1.

b) *de conubiis, ea cum certis tantum personis esse contrahenda, ideoque non imitandos mores gentilium (18, 1-18), a quorum praeterea impudicitiis maxime cavendum est (19-30).* c) *De conversatione vero*

18 Locutus est Dominus ad Moysen dicens. 2 Loquere filiis Israël et dices ad eos: [a]Ego Dominus Deus vester. 3 [b]Iuxta consuetudinem terrae Aegypti, in qua habitastis, non facietis, et [c]iuxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis nec in legitimis eorum ambulabitis. 4 [d]Facietis iudicia mea et praecepta mea servabitis et ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus vester. 5 Custodite leges meas atque iudicia, [e]quae faciens homo vivet in eis. Ego Dominus.

6 Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem eius. Ego Dominus. 7 Turpitudinem patris tui et turpitudinem matris tuae non discooperies: mater tua est, non revelabis turpitudinem eius. 8 [f]Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies, turpitudo enim patris tui est. 9 [g]Turpitudinem sororis tuae ex patre sive ex matre, quae domi vel foris genita est, non revelabis. 10 Turpitudinem filiae filii tui vel neptis ex filia non revelabis, quia turpitudo tua est. 11 Turpitudinem filiae uxoris patris tui, quam peperit patri tuo et est soror tua, non revelabis. 12 Turpitudinem sororis patris tui non discooperies, quia caro est patris tui. 13 Turpitudinem sororis matris tuae non revelabis, eo quod caro sit matris tuae. 14 Turpitudinem patrui tui non revelabis nec accedes ad uxorem eius, quae tibi affinitate coniungitur. 15 [h]Turpitudinem nurus tuae non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam eius. 16 [i]Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis, quia turpitudo fratris tui est. 17 Turpitudinem uxoris tuae et filiae eius non revelabis. Filiam filii eius et filiam filiae illius non sumes, ut reveles ignominiam eius, quia caro illius sunt, et talis coitus incestus est. 18 Sororem uxoris tuae [j]in paelicatum illius, non accipies nec revelabis turpitudinem eius, [l]adhuc illa vivente.

19 [m]Ad mulierem, quae patitur menstrua, non accedes nec revelabis foeditatem eius. 20 [n]Cum uxore proximi tui non coibis nec seminis commixtione maculaberis. 21 [o]De semine tuo non dabis ut consecretur idolo [p]Moloch, [q]nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

22 [r]Cum masculo non commiscearis coitu femineo, quia abominatio est. 23 [s]Cum omni pecore non coibis nec maculaberis cum eo. Mulier non succumbet iumento nec miscebitur ei, [t]quia scelus est.

24 [u]Nec polluamini in omnibus his [v]quibus contaminatae sunt universae gentes, quas ego eiciam ante conspectum vestrum, 25 et [x]quibus polluta est terra, cuius ego scelera visitabo ut [y]evomat habitatores suos.

26 [z]Custodite legitima mea atque iudicia et non faciatis ex omnibus abominationibus istis [a]tam indigena quam colonus qui peregrinantur apud vos. 27 Omnes enim exsecrationes istas fecerunt accolae terrae, qui fuerunt ante vos et polluerunt eam. 28 Cavete ergo ne et vos similiter [y]evomat, cum paria feceritis, sicut evomuit gentem quae fuit ante vos.

29 Omnis anima, quae fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui. 30 [b]Custodite mandata mea. [c]Nolite facere quae fecerunt hi qui fuerunt ante vos et ne polluamini in eis. [d]Ego Dominus Deus vester.

19 Locutus est Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere ad omnem coetum filiorum Israël et dices ad eos: [a]Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester. 3 [b]Unusquisque patrem suum et matrem suam timeat. [c]Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester. 4 [d]Nolite converti ad idola nec deos [e]conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester.

5 [f]Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino, ut sit placabilis, 6 eo die quo fuerit immolata comedetis eam et die altero; quidquid autem residuum fuerit in diem tertium igne comburetis. 7 Si quis post biduum comederit ex ea, [g]profanus erit et impietatis reus, 8 [h]portabitque iniquitatem suam, [i]quia sanctum Domini polluit, et peribit anima illa de populo suo.

9 [j]Cum messueris segetes terrae tuae, non tondebis usque ad solum superficiem terrae nec remanentes spicas colliges. 10 Neque in vinea tua racemos et grana decidentia congregabis, sed pauperibus et peregrinis carpenda dimittes. Ego Dominus Deus vester.

---

a cp. 11, 44; 19, 4, 10, 25, 34, 36; 20, 7; Ex 6, 6, 7; Ez 20, 5, 7, 19, 20.
b Ez 20, 7, 8; 23, 8. — cf. Jr 10, 2.
c Ex 23, 24; Dt 12, 30, 31.
d vr. 26; cp. 19, 19, 37; 20, 8, 22; 25, 18; Dt 4, 1, 6; 5, 1; 6, 1; 12, 1; Ez 20, 19.
e (all) Rm 10, 5; Gal 3, 12. — 2 Es 9, 29; Ecli 45, 6; Is 48, 18; Ez 20, 11, 13, 21. — cf. Lc 10, 28; Jo 6, 40.
6 ss.] * *Conc. Tr. s. 14 prooem. de R.*
7-16] cp. 20, 11-21.
f Dt 22, 30; 27, 20; 1 Cor 5, 1. — cf. Gn 35, 22; 49, 4; Am 2, 7.
g cf. Gn 20, 12; 2 Rg 13, 12; Ez 22, 11.
h cf. Gn 38, 16, 26; Ez 22, 11.
i Mt 14, 4; Mr 6, 18. — cf. (Gn 38, 8; Dt 25, 5).
j cf. 1 Rg 1, 6, 8.
l cf. Gn 31, 50.
m cf. c p. 15, 24; Ez 18, 6; 22, 10.
n cp. 20, 10; 2 Rg 12, 9. — cf. 2 Rg 11, 4. — v. Ex 20, 14.
o cp. 20, 2-5; Dt 18, 10. — cf. 4 Rg 16, 3; 21, 6; 23, 10; Ps 105, 37; Sap 12, 5; Jr 7, 31; 32, 35; Ez 20, 26, 31; 23, 37 etc.
p cf. 3 Rg 11, 7, 33; Ac 7, 43.
q cp. 19, 12; 20, 3; 21, 6; 22, 2, 32; Ez 36, 20, 22; Ml 1, 12.
r cp. 20, 13. — cf. Gn 19, 5; Jd 19, 22; Rm 1, 27; 1 Cor 6, 9, 10; 1 Tm 1, 9, 10.
s cp. 20, 15, 16; Ex 22, 19.
t cp. 20, 12.
u vr. 30. — cf. Mt 15, 19, 20; Mr 7, 21-23.
v cp. 20, 23. — cf. Dt 18, 12.
x Nm 35, 34; 1 Es 9, 11; Jr 2, 7; Ez 36, 12.
y cp. 20, 22. — cf. Ap 3, 16.
z cf. 4 Rg 17, 13, 17. — v. vr. 4, 5.
a v. cp. 16, 29.
b cp. 19, 37; 22, 9.
c vr. 3, 26; cp. 20, 23; Dt 18, 9.
d v. vr. 2.
1-10] *L. in fr. 4 p. D. Pass.*
a cp. 11, 44; Mt 5, 48; 1 Pt 1, 16.
2] * *Conc. Tr. s. 14 prooem. de R.*
b v. Ex 20, 12.
c vr. 30. — v. Ex 20, 8.
d cp. 26, 1; 1 Jo 5, 21. — v. Ex 20, 3-5; 34, 17.
e Ex 34, 17; Dt 27, 15.
f v. cp. 7, 15-18.
g cp. 7, 18.
h v. cp. 5, 1.
i cp. 22, 15.
j cp. 23, 22; Dt 24, 19-21. — cf. Rt 2, 2, 15, 16; Ecli 33, 16.

cum Deo et proximo commendantur vietas in Dñum et parentes (*19, 1-8*) *et amor egenorum* (9-18). *Deinde post quaedam alia minoris momenti* (*19-37*) *capite damnantur qui sacrificant filios Moloch* (*20, 1-5*), *aut*

11 [k]Non facietis furtum. [l]Non mentiemini, nec decipiet unusquisque
proximum suum. 12 [m]Non periurabis in nomine meo [n]nec pollues
nomen Dei tui. Ego Dominus.
13 [o]Non facies calumniam proximo tuo nec vi opprimes eum. [p]Non
morabitur opus mercennarii tui apud te usque mane. 14 Non maledices
surdo [q]nec coram caeco pones offendiculum, sed [r]timebis Dominum
Deum tuum, quia ego sum Dominus. 15 [s]Non facies quod iniquum
est nec iniuste iudicabis. [t]Non consideres personam pauperis nec
honores vultum potentis. Iuste iudica proximo tuo. 16 [u]Non eris cri-
minator [v]nec susurro in populo. [x]Non stabis contra sanguinem pro-
ximi tui. Ego Dominus.
17 [y]Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed [z]publice argue eum,
[a]ne habeas super illo peccatum. 18 [b]Non quaeras ultionem nec memor
eris iniuriae civium tuorum. [c]Diliges amicum tuum sicut teipsum.
Ego Dominus. 19 [d]Leges meas custodite.
[e]Iumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus.
[f]Agrum tuum non seres diverso semine. Veste, quae ex duobus texta
est, non indueris.
20 Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quae sit ancilla
etiam nubilis et tamen pretio non redempta nec libertate donata,
vapulabunt ambo et non morientur, quia non fuit libera. 21 [g]Pro de-
licto autem suo offeret Domino ad ostium tabernaculi testimonii
arietem, 22 [h]orabitque pro eo sacerdos et pro peccato eius coram
Domino et repropitiabitur ei dimitteturque peccatum.
23 Quando ingressi fueritis terram et plantaveritis in ea ligna po-
mifera, auferetis praeputia eorum: poma, quae germinant, [i]immunda
erunt vobis, nec edetis ex eis. 24 Quarto autem anno omnis fructus
eorum sanctificabitur laudabilis Domino. 25 Quinto autem anno co-
medetis fructus congregantes poma quae proferunt. Ego Dominus
Deus vester.
26 [j]Non comedetis cum sanguine.
Non [k]augurabimini nec observabitis somnia, 27 [l]neque in rotundum
attondebitis comam nec radetis barbam 28 et super mortuo non
[m]incidetis carnem vestram neque figuras aliquas aut stigmata facietis
vobis. Ego Dominus.
29 [n]Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra et impleatur
piaculo. 30 [o]Sabbata mea custodite et [p]sanctuarium meum metuite.
Ego Dominus.
31 [q]Non declinetis ad magos nec ab hariolis aliquid sciscitemini, ut
polluamini per eos. Ego Dominus Deus vester.
32 [r]Coram cano capite consurge et honora personam senis et [s]time
Dominum Deum tuum. Ego sum Dominus.
33 [t]Si habitaverit advena in terra vestra et moratus fuerit inter vos,
non exprobretis ei; 34 sed sit inter vos quasi [u]indigena, et [v]diligetis
eum quasi vosmetipsos; fuistis enim et vos advenae in terra Aegypti.
Ego Dominus Deus vester.
35 [x]Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere,
in mensura. 36 [y]Statera iusta, et aequa sint pondera, iustus [z]modius
[a]aequusque sextarius. Ego Dominus Deus vester qui eduxi vos de
terra Aegypti.
37 [b]Custodite omnia praecepta mea et universa iudicia et facite
ea. Ego Dominus.
20 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Haec loqueris fi-
liis Israël: Homo de filiis Israël et de advenis qui habitant in
Israël, [a]si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur:
populus terrae lapidabit eum. 3 Et ego [b]ponam faciem meam contra
illum, succidamque eum de medio populi sui, eo quod dederit de
semine suo Moloch et [c]contaminaverit sanctuarium meum ac [d]pol-
luerit nomen sanctum meum. 4 Quod si negligens populus terrae et
quasi parvipendens imperium meum dimiserit hominem qui dedit de
semine suo Moloch, [e]nec voluerit eum occidere, 5 [b]ponam faciem meam
super hominem illum et super cognationem eius succidamque et ipsum
et omnes qui consenserunt ei, ut [f]fornicaretur cum Moloch, de medio
populi sui.

11] * *Conc. Tr. s. 13 cp. 5 de R.*; * *Catech. R. III 9, 7.*
k v. Ex 20, 15, 16.
l cf. cp. 6, 2, 3; Eph 4, 15, 25; Col 3, 9.
m Ex 20, 7; Mt 5, 33.
12, 13] * *cf. Catech. R. III 3, 27; 8, 10.*
n v. cp. 18, 21.
o cp. 6, 3; Ecli 10, 6.
p Dt 24, 14, 15; Tb 4, 15; Jr 22, 13; Ml 3, 5. — cf. Jc 5, 4.
q Dt 21, 18.
r vr. 32; cp. 25, 17; Ec 5, 7; 12, 13; 1 Pt 2, 17. — cf. Gn 42, 18.
s Ex 23, 2, 3.
t Dt 1 17; 16, 19; 27, 19; Ps 81, 2; Pro 24, 23; Ecli 42, 1; Jc 2, 2, 9. — cf. 2 Par 19, 3; Ez 22, 9.
u cf. Pro 11, 13; 20, 19; Jr 9, 6, 7.
16] **Catech. R. III 9, 10.*
v cf. Mt 26, 60, 61. — v. 3 Rg 21, 10-13; Ac 6, 11-13.
x Ex 23, 7.
y Jr 9, 8; 1 Jo 2, 11; 3, 14.
z Ps 140, 5; Pro 27, 5, 6: 28, 23; Ecli 19, 13; Mt 18, 15; Lc 17, 3; Gal 6, 1; Eph 5, 11.
a cf. cp. 22, 16; Rm 1, 32; 1 Tm 5, 22; 2 Jo 11.
18] * *cf. Catech. R. III 5, 5.*
b Pro 20, 22; Ecli 18, 1; Rm 12, 17, 19; Heb 10, 30.
c (all) Mt 5, 43; 19, 19; 22, 39; Mr 12, 31; Lc 6, 27; Jo 13, 34; Rm 13, 9; Gal 5, 14; Jc 2 8.
d v. cp. 18, 4, 5.
e cf. 3 Rg 1, 44.
f Dt 22, 9-11.
g cp. 5, 15; 6, 6, 7.
h cp. 5, 10, 16, 19.
i cf. Dt 20, 6.
j v. cp. 3, 17.
k Dt 18, 10; 4 Rg 17, 17; 21, 6; 2 Par 33, 6. — cf. Gn 44, 5.
l cp. 21, 5. — cf. Dt 14, 1; Is 15, 2; Jr 9, 26; 48, 37.
m cp. 21, 1, 4, 5; Dt 14, 1; 3 Rg 18, 28; Jr 16, 6; 41, 5; 47, 5; 48, 37; Os 7, 14.
n cf. Dt 23, 17.
o vr. 3; cp. 26, 2. - v. Ex 20, 8.
p Ec 5, 1. — cf. Mt 21, 12, 13 etc.; Jo 2, 14-16.
q cp. 20, 6, 27; Dt 18, 10; Is 8, 19. — cf. Ex 22, 18; 1 Rg 28, 3, 7, 9; 1 Par 10, 13; Ac 16, 16.
32] * *cf. Catech. R. III 2, 9.*
r Pro 20, 29; Ecil 8, 7. — cf. Sap 2, 10; Lm 5, 12.
s v. vr. 14.
t Ex 22, 21; 23, 9; Jr 22, 3; Ml 3, 5.
u v. cp. 16, 29.
v Dt 10, 19. — v. vr. 18.
35, 36] * *Catech. R. III 8, 9.*
x v. vr. 15.
y Dt 25, 13, 15; Jb 31, 6: Pro 11, 1; 16, 11; 20, 10; Ez 45, 10. — cf. Am 8, 5; Mic 6, 11.
z (Ex 16, 36).
a (Ex 30, 24).
b cp. 18, 4, 5, 30; 22, 9.

a v. cp. 18, 21.
b v. cp. 17, 10.
c Ez 5, 11; 23, 38, 39.
d v. cp. 18, 21.
e Dt 17, 2, 3, 5.
f v. Ex 34, 15.

magos et hariolos consulunt, aut maledicunt parentibus, aut demum quasdam graviores immunditias committere praesumunt, et ipsi superstitiosi (6-27). C) *Ad munditiem autem et sanctitatem servandam*

6 Anima, [g]quae declinaverit ad magos et hariolos, et fornicata fuerit
cum eis, ponam faciem meam contra eam, et interficiam illam de
medio populi sui. 7 [h]Sanctificamini et estote sancti, quia ego sum
Dominus Deus vester. 8 [i]Custodite praecepta mea et facite ea. [l]Ego
Dominus qui sanctifico vos.
9 [m]Qui maledixerit patri suo aut matri morte moriatur: patri ma-
trique maledixit, [n]sanguis eius sit super eum.
10 [o]Si moechatus quis fuerit cum uxore alterius, et adulterium per-
petraverit cum coniuge proximi sui, [p]morte moriantur et moechus
et adultera.
11 [q]Qui dormierit cum noverca sua et revelaverit ignominiam patris
sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos. 12 [r]Si quis
dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia [s]scelus operati sunt:
sanguis eorum sit super eos.
13 [t]Qui dormierit cum masculo coitu femineo, uterque operatus est
nefas: morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.
14 [u]Qui supra uxorem filiam duxerit matrem eius scelus operatus
est: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio
vestri.
15 [v]Qui cum iumento et pecore coierit morte moriatur; pecus quo-
que occidite.
16 [x]Mulier, quae succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur
cum eo: sanguis eorum sit super eos.
17 [y]Qui acceperit sororem suam filiam patris sui vel filiam matris
suae et viderit turpitudinem eius, illaque conspexerit fratris ignomi-
niam, nefariam rem operati sunt; occidentur in conspectu populi sui,
eo quod turpitudiem suam mutuo revelaverint, et portabunt iniqui-
tatem suam.
18 [z]Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo et revelaverit turpi-
tudinem eius, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur
ambo de medio populi sui.
19 [a]Turpitudinem materterae et amitae tuae non discooperies: qui
hoc fecerit ignominiam [b]carnis suae nudavit, portabunt ambo iniqui-
tatem suam.
20 [c]Qui coierit cum uxore patrui vel avunculi sui et revelaverit igno-
miniam cognationis suae, portabunt ambo peccatum suum: [d]absque
liberis morientur.
21 [e]Qui duxerit uxorem fratris sui rem facit illicitam, turpitudinem
fratris sui revelavit: absque liberis erunt.
22 [f]Custodite leges meas atque iudicia et facite ea, ne et vos
[g]evomat terra, quam intraturi estis et habitaturi. 23 [h]Nolite ambulare
in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos: omnia
enim haec fecerunt, et abominatus sum eas. 24 [i]Vobis autem loquor:
Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hereditatem, [j]terram
fluentem lacte et melle. Ego Dominus Deus vester, [l]qui separavi
vos a ceteris populis.
25 [m]Separate ergo et vos iumentum mundum ab immundo et avem
mundam ab immunda, ne polluatis animas vestras in pecore et avibus
et cunctis, quae moventur in terra, et quae vobis ostendi esse polluta.
26 [n]Eritis mihi sancti, [o]quia sanctus sum ego Dominus et separavi
vos a ceteris populis, ut essetis mei.
27 [p]Vir sive mulier, in quibus pythonicus vel divinationis fuerit
spiritus, morte moriantur: [q]lapidibus obruent eos: [r]sanguis eorum
sit super illos.

21 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios
Aaron et dices ad eos: [a]Ne contaminetur sacerdos in mortibus
civium suorum 2 nisi tantum in consanguineis ac propinquis, id est
super patre et matre et filio et filia, fratre quoque 3 et sorore virgine,
quae non est nupta viro; 4 sed nec [b]in principe populi sui contami-
nabitur. 5 [c]Non radent caput nec barbam, neque in carnibus suis
facient incisuras. 6 Sancti erunt Deo suo et [d]non polluent nomen eius;
incensum enim Domini et [e]panes Dei sui offerunt et ideo sancti
erunt. 7 [f]Scortum et vile prostibulum non ducent uxorem, nec eam
[g]quae repudiata est a marito; quia consecrati sunt Deo suo 8 et

g v. cp. 19, 31.
7] * *Conc. Tr. s. 14 prooem. de R.*
h vr. 26; cp. 19, 2; 1 Pt 1, 16. — v. cp. 11, 44.
i v. cp. 18, 4; 19, 37.
l cp. 21, 8, 15, 23; 22, 32; Ez 31, 13; Ez 37, 28.
m Ex 21, 17; Pro 20, 20; Mt 15, 4; Mr 7, 10.
n vr. 11, 12, 13, 16, 27. — cf. 2 Rg 1, 16; 3 Rg 2, 32, 33, 37.
10] * *cf. Cat. R. II 8, 24; III 7, 8.*
o cp. 18, 20; Dt 22, 22; Jb 31, 11.
p cf. cp. 19, 20. — v. Jo 8, 5.
q v. cp. 18, 8.
r cp. 18, 15. — cf. Gn 38, 16.
s cp. 18, 23.
t v. cp. 18, 22.
u cp. 18, 17; Dt 27, 23.
v Ex 22, 19; Dt 27, 21.
x cp. 18, 23.
y cp. 18, 9; Dt 27, 22. — cf. 2 Rg 13, 12.
z cp. 18, 19. — cf. cp. 15, 24.
a cp. 18, 12, 13.
b cp. 18, 6.
c cp. 18, 14.
d cf. Jr 22, 30; Os 9, 12.
e cp. 18, 16.
f vr. 8. — v. cp. 18, 4.
g cp. 18, 25, 28.
h cp. 18, 3, 24, 30.
i Ex 3, 17; 6, 8.
j v. Ex 3, 8.
l 3 Rg 8, 53. — cf. Ex 19, 5; Dt 7, 6; 14, 2; 3 Rg 8, 53.
m v. cp. 11, 2-47; Dt 14, 4-20.
n Ex 19, 6; 1 Pt 1, 16.
o vr. 7. — v. cp. 11, 44.
p Ex 22, 18; Dt 18, 11; 1 Rg 28, 7. — v. cp. 19, 31.
q vr. 2.
r vr. 9.
a Ez 44, 25.
b cf. Ez 24, 16, 17.
c Ez 44, 20. — cf. cp. 19, 27, 28; Dt 14, 1.
d v. cp. 18, 21.
6] *Of. et Ant. in fs. Corp. Chr.*
e v. cp. 3, 11.
f vr. 13, 14; cp. 19, 29. — Ez 44, 22.
g v. Dt 24, 1-4.
8] *V. All. in Ms. pro elig. summo Pont.*

panes propositionis offerunt. Sint ergo sancti, quia et ego [h]sanctus
sum Dominus [i]qui sanctifico eos. 9 [j]Sacerdotis filia,, si deprehensa
fuerit in stupro et violaverit nomen patris sui, [k]flammis exuretur.
10 [l]Pontifex, id est sacerdos maximus inter fratres suos, [m]super
cuius caput fusum est unctionis oleum et cuius manus in sacerdotio
consecratae sunt vestitusque est sanctis vestibus, [n]caput suum non
discooperiet, [o]vestimenta non scindet 11 et [p]ad omnem mortuum non
ingredietur omnino; super patre quoque suo et matre non contami-
nabitur. 12 [q]Nec egredietur de sanctis, [r]ne polluat sanctuarium Do-
mini, quia [s]oleum sanctae unctionis Dei sui super eum est. Ego
Dominus.
13 Virginem ducet uxorem; 14 viduam autem et [t]repudiatam et sor-
didam atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo,
15 ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suae: quia ego
Dominus qui sanctifico eum.
16 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 17 Loquere ad Aaron:
[u]Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam [v]non offeret
panes Deo suo 18 nec accedet ad ministerium eius: [x]si caecus fuerit,
si claudus, si parvo vel grandi vel torto naso, 19 si fracto pede, si
manu, 20 si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem
scabiem, si impetiginem in corpore vel [y]herniosus. 21 Omnis qui
habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis non accedet offerre
hostias Domino nec panes Deo suo; 22 vescetur tamen panibus, qui
offeruntur in sanctuario, 23 ita duntaxat ut intra velum non ingre-
diatur, nec accedat ad altare, quia maculam habet et [z]contaminare
non debet sanctuarium meum. [a]Ego Dominus qui sanctifico eos.
24 Locutus est ergo Moyses ad Aaron et ad filios eius et ad omnem
Israël cuncta, quae fuerant sibi imperata.
22 Locutus quoque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere ad
Aaron et ad filios eius, [a]ut caveant ab his quae [b]consecrata
sunt filiorum Israël et [c]non contaminent nomen sanctificatorum mihi,
quae ipsi offerunt. Ego Dominus. 3 Dic ad eos et ad posteros eorum:
Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quae consecrata
sunt et quae obtulerunt filii Israël Domino, [d]in quo est immunditia,
peribit coram Domino. Ego sum Dominus.
4 Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus aut [e]patiens fluxum
seminis, non vescetur de his quae sanctificata sunt mihi [f]donec
sanetur. [g]Qui tetigerit immundum super mortuo, et [h]ex quo egre-
ditur semen quasi coitus 5 et [i]qui tangit reptile et quodlibet immun-
dum cuius tactus est sordidus, 6 immundus erit usque ad vesperum
et non vescetur his quae sanctificata sunt; sed, [j]cum laverit carnem
suam aqua 7 et occubuerit sol, tunc mundatus vescetur de sanctifi-
catis, [l]quia cibus illius est. 8 [m]Morticinum et captum a bestia non
comedent nec polluentur in eis. Ego sum Dominus. 9 Custodiant
praecepta mea, [n]ut non subiaceant peccato et moriantur in sanc-
tuario, cum polluerint illud. [o]Ego Dominus qui sanctifico eos.
10 [p]Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacer-
dotis et mercenarius non vescentur ex eis; 11 quem autem sacerdos
emerit, et qui vernaculus domus eius fuerit, [q]hi comedent ex eis.
12 Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit, de his quae
sanctificata sunt et de primitiis non vescetur; 13 sin autem vidua vel
repudiata et absque liberis [r]reversa fuerit ad domum patris sui, [s]sicut
puella consueverat, aletur cibis patris sui. Omnis alienigena come-
dendi ex eis non habet potestatem. 14 [t]Qui comederit de sanctificatis
per ignorantiam addet [u]quintam partem cum eo quod comedit et
dabit sacerdoti in sanctuarium. 15 [v]Nec contaminabunt sanctificata
filiorum Israël, quae offerunt Domino, 16 [n]ne forte sustineant iniqui-
tatem delicti sui, cum sanctificata comederint. Ego Dominus qui
sanctifico eos.
17 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 18 Loquere ad Aaron
et filios eius et ad omnes filios Israël dicesque ad eos: [x]Homo de
domo Israël et de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit obla-
tionem suam vel vota solvens vel sponte offerens, quidquid illud
obtulerit in holocaustum Domini, 19 ut offeratur per vos, [y]masculus

h v. cp. 11, 44.
i cp. 22, 9, 16.
j cf. 1 Tm 3, 4.
k cf. Gn 38, 24.
10] *Gr. ut. s. vr. 8.*
l cp. 8, 12; 16, 32; Ex 29, 29, 30; Nm 35, 25.
m Ex 29, 7, 21; 30, 20.
n cp. 10, 6.
o cf. Mt 26, 65.
p cf. vr. 1, 2.
q cp. 10, 7.
r vr. 23.
s cf. cp. 8, 12, 30.
t Ez 44, 22. — v. vr. 7.
u cf. 1 Tm 3, 2-10; Tt 1, 7-9.
v cp. 10, 3. — cf. Nm 16, 5.
x cp. 22, 22.
y cf. Dt 23, 1.
z vr. 12.
a vr. 8.
a cf. Nm 6, 3.
b vr. 3; Ex 28, 38; Dt 15, 19.
c cf. Nm 18, 32. — v. cp. 18, 21.
d cp. 7, 20.
e cp. 15, 2, 16.
f cp. 14, 2; 15, 13.
g Nm 19, 11.
h cp. 15, 16.
i cp. 11, 24, 43.
j cf. Heb 10, 22. — v. cp. 15, 5-11.
l cp. 21, 22. — cf. Nm 18, 11, 13. — v. cp. 3, 11.
m cp. 17, 15; Ex 22, 31; Dt 14, 21; Ez 44, 31.
n cf. Ex 28, 43. — v. cp. 19, 17.
o cp. 21, 8, 15, 23.
p cp. 24, 9. — cf. 1 Rg 21, 6; Mt 12, 4 etc.
q Nm 18, 11, 13.
r Gn 38, 11; Rt 1, 8.
s cp. 10, 14; Nm 18, 11, 19.
t cf. cp. 4, 2; 16, 18.
u cp. 5, 16; 27, 13, 15, 19.
v cp. 19, 8; Nm 18, 32.
x cp. 1, 2, 3, 10; Nm 15, 14.
y cp. 1, 3, 10.

et ideo arcendis vel ab omnibus sacris vel tantum ab eduliis sacrificalibus vescendis (*22, 1-16*); c) *de natura victimarum et earum consumatione* (*17-33*); d) *de temporibus sacris, nempe de sabbato* (*23, 1-3*), *de*

immaculatus erit ex bobus et ovibus et ex capris; 20 [z]si maculam
habuerit, non offeretis neque erit acceptabile.
21 [a]Homo, qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel [b]vota
solvens vel sponte offerens tam de bobus quam de ovibus, immacu-
latum offeret, ut acceptabile sit; omnis macula non erit in eo. 22 [c]Si
caecum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas aut sca-
biem aut [d]impetiginem, non offeretis ea Domino nec [e]adolebitis ex
eis super altare Domini. 23 Bovem et ovem aure et cauda amputatis
voluntarie offerre potes, votum autem ex eis solvi non potest. 24 Omne
animal, quod vel contritis vel tusis vel sectis ablatisque testiculis est,
non offeretis Domino, et in terra vestra hoc omnino ne faciatis. 25 De
manu alienigenae non offeretis [f]panes Deo vestro, et quidquid aliud
dare voluerit, quia [g]corrupta et maculata sunt omnia, non suscipietis ea.
26 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 27 [h]Bos, ovis et ca-
pra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suae;
die autem octavo et deinceps offerri poterunt Domino. 28 Sive illa bos
sive ovis [i]non immolabuntur una die cum fetibus suis.
29 Si immolaveritis [j]hostiam pro gratiarum actione Domino, ut
possit esse placabilis, 30 eodem die comedetis eam; [l]non remanebit
quidquam in mane alterius diei. Ego Dominus.
31 [m]Custodite mandata mea et facite ea. Ego Dominus. 32 [n]Ne pol-
luatis nomen meum sanctum, [o]ut sanctificer in medio filiorum Israël.
[p]Ego Dominus qui sanctifico vos 33 et eduxi de terra Ægypti, [q]ut
essem vobis in Deum. Ego Dominus.

23 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere filiis
Israël et dices ad eos: [a]Hae sunt feriae Domini, quas [b]vocabitis
sanctas: 3 [c]sex diebus facietis opus, dies septimus, quia sabbati requies
est, vocabitur sanctus: omne opus non facietis in eo: sabbatum Do-
mini est in cunctis habitationibus vestris.
4 [d]Hae sunt ergo feriae Domini sanctae, quas celebrare debetis
temporibus suis: 5 [e]mense primo, quartadecima die mensis ad vespe-
rum Phase Domini est, 6 et quintadecima die mensis huius sollemnitas
azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis. 7 [f]Dies
primus erit vobis celeberrimus sanctusque: omne opus servile non
facietis in eo, 8 sed offeretis sacrificium in igne Domino septem diebus.
Dies autem septimus erit celebrior et sanctior, nullumque servile
opus facietis in eo.
9 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 10 Loquere filiis Israël
et dices ad eos: [g]Cum ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis,
et messueritis segetem, feretis manipulos spicarum [h]primitias messis
vestrae ad sacerdotem: 11 [i]qui elevabit fasciculum coram Domino, ut
acceptabile sit pro vobis, [j]altero die sabbati et sanctificabit illum.
12 Atque in eodem die, quo [k]manipulus consecratur, caedetur [l]agnus
immaculatus anniculus in holocaustum Domini. 13 Et libamenta offe-
rentur cum eo duae decimae similae conspersae oleo in incensum
Domini odoremque suavissimum, liba [m]quoque vini quarta pars hin.
14 Panem et [n]polentam et pultes non comedetis ex segete, usque ad
diem qua offeretis ex ea Deo vestro. Praeceptum est sempiternum
in generationibus cunctisque habitaculis vestris.
15 [o]Numerabitis ergo ab altero die sabbati, in quo obtulistis mani-
pulum primitiarum, septem hebdomadas plenas, 16 usque ad alteram
diem expletionis hebdomadae septimae, id est [p]quinquaginta dies;
et sic offeretis [q]sacrificium novum Domino 17 ex omnibus habitaculis
vestris panes primitiarum duos de duabus decimis similae fermentatae,
quos coquetis in [r]primitias Domini, 18 offeretisque cum panibus septem
agnos immaculatos anniculos et vitulum de armento unum et arietes
duos, et erunt in holocaustum cum libamentis suis in odorem suavis-
simum Domino. 19 Facietis et [s]hircum pro peccato duosque agnos
anniculos [t]hostias pacificorum; 20 cumque elevaverit eos sacerdos cum
panibus primitiarum coram Domino, [u]cedent in usum eius. 21 Et vo-
cabitis hunc diem celeberrimum atque sanctissimum: omne opus
servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis
habitaculis et generationibus vestris.
22 [v]Postquam autem messueritis segetem terrae vestrae, non secabitis

z Dt 15, 21; 17, 1; Ecli 35,14; Ml 1, 8, 14. — cf. Rm 12,1; Heb 9, 14; 1 Pt 1, 19.
a cp. 3, 1, 6.
b cp. 7, 16; Nm 15, 3, 8; Dt 23, 21, 23; Ps 60, 9; 64, 2, 115, 18; Ec 5, 4, 5.
c vr. 20; cp. 21, 18; Ml 1, 8.
d v. cp. 21, 20.
e cp. 1, 9, 13; 3, 3, 5.
f v. cp. 3, 11.
g Ml 1, 14.
h Ex 22, 30.
i cf. Dt 22, 6, 7.
j cp. 7, 12; Ps 106, 22; 115, 17; Am 4, 5.
l cp. 7, 15.
m cp. 19, 37; Nm 15, 40; Dt 4, 40.
n v. cp. 18, 21.
o cp. 10, 3.
p v. cp. 20, 8.
q v. Ex 6, 7.
1, 2] *v. vr. 4-6.*
a vr. 4, 37; Nm 29, 39. — v. Ex 23, 14-17.
b Ex 12, 16; Nm 10, 10; Jl 2, 15.
c cp. 19, 3; Ex 23, 12; 31, 15; 34, 21; Lc 13, 14. — v. Ex 20, 8-11; Dt 5, 12-15.
4-6] *R. in D. Pass.*
d Ex 23, 14-19.
e Ex 12, 18; 13, 3, 10; 23, 15; 34, 18; Nm 9, 2, 3; 28, 16; Js 5,10; 4 Rg 23,21; 1 Es 6, 10; Ez 45, 22. — cf. Nm 9, 10, 11; 2 Par 30, 2, 13, 15. — v. Ex 12, 2-14; Dt 16, 2-8.
f Ex 12, 16; Nm 28, 18, 25.
9-14] *L. in sb. QT. Pnt.*
g Ex 23, 19; 34, 26; Nm 15,2, 18, 19; 28, 26; Dt 26, 1, 2.
h vr. 17.
i vr. 15, 20; Ex 29, 24.
j cf. Mt 28, 1.
k cp. 1, 10.
l cp. 2, 14-16.
m Ex 29, 40.
n cf. cp. 2, 14.
o Ex 34, 22; Nm 28, 26-31; Dt 16, 9-12.
p Ac 2, 1.
q Nm 28, 26.
r v. vr. 10.
s cp. 4, 23, 28; Nm 28, 30.
t v. cp. 3, 1.
u Nm 18, 12; Dt 18, 4.
v cp. 19, 9, 10; Dt 24, 19. — cf. Rt 2, 2, 3, 7, 17.

paschate et primitiarum festo (4-14), de pentecoste (15-22), de novilunio septimi mensis et expiationis die (23-32), deque festo tabernaculorum (33-44). Post vero quaedam praecepta de lucernis et de

eam usque ad solum nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus
et peregrinis dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus vester.
23 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 24 Loquere filiis
Israël: [x]Mense septimo, prima die mensis erit vobis sabbatum [y]memoriale, clangentibus tubis, et vocabitur sanctum: 25 omne opus servile
non facietis in eo et offeretis holocaustum Domino.
26 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 27 [z]Decimo die mensis
huius septimi, dies expiationum erit celeberrimus et vocabitur sanctus;
adfligetisque animas vestras in eo et offeretis holocaustum Domino.
28 Omne opus servile non facietis in tempore diei huius, quia dies propitiationis est, ut propitietur vobis Dominus Deus vester. 29 Omnis
anima, quae adflicta non fuerit die hac, [a]peribit de populis suis; 30 et
quae operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo. 31 Nihil ergo
operis facietis in eo; legitimum sempiternum erit vobis in cunctis
generationibus et habitationibus vestris. 32 Sabbatum requietionis est,
et adfligetis animas vestras die nono mensis: a vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.
33 Et locutus est Dominus ad Moysen dicens: 34 Loquere filiis Israël:
[b]A quintodecimo die mensis huius septimi, erunt feriae tabernaculorum
septem diebus Domino. 35 Dies primus vocabitur celeberrimus atque
sanctissimus: omne opus servile non facietis in eo. 36 Et septem diebus
offeretis holocausta Domino; [c]dies quoque octavus erit celeberrimus
atque sanctissimus et offeretis holocaustum Domino; est enim [d]coetus
atque collectae: omne opus servile non facietis in eo.
37 [e]Hae sunt feriae Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas; offeretisque in eis oblationes Domino holocausta et libamenta iuxta ritum uniuscuiusque diei; 38 [f]exceptis sabbatis Domini
donisque vestris, et quae offeretis ex voto vel quae sponte tribuetis
Domino. 39 A quintodecimo ergo die mensis septimi, quando [g]congregaveritis omnes fructus terrae vestrae, celebrabitis ferias Domini
septem diebus: die primo et die octavo erit sabbatum, id est requies.
40 [h]Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimae spatulasque palmarum et ramos ligni densarum frondium et salices de torrente et [i]laetabimini coram Domino Deo vestro: 41 [j]celebrabitisque
sollemnitatem eius septem diebus per annum: legitimum sempiternum
erit in generationibus vestris. Mense septimo festa celebrabitis 42 et
[k]habitabitis in umbraculis septem diebus; omnis, qui de genere est
Israël, manebit in tabernaculis, 43 ut [l]discant posteri vestri quod in
tabernaculis habitare fecerim filios Israël, cum educerem eos de terra
Aegypti. Ego Dominus Deus vester.
44 Locutusque est Moyses super sollemnitatibus [m]Domini ad filios
Israël.
24 Et locutus est Dominus ad Moysen dicens: 2 [a]Praecipe filiis
Israël, ut adferant tibi oleum de olivis purissimum ac lucidum ad
concinnandas lucernas iugiter 3 extra velum testimonii in tabernaculo
foederis. Ponetque eas Aaron a vespere usque ad mane coram Domino
cultu rituque perpetuo in generationibus vestris. 4 Super [b]candelabrum
[c]mundissimum ponentur semper in conspectu Domini.
5 Accipies quoque similam et coques ex ea duodecim [d]panes, qui
singuli habebunt duas decimas, 6 quorum senos altrinsecus [e]super
mensam purissimam coram Domino statues, 7 et pones super eos tus
lucidissimum, ut sit panis in monimentum oblationis Domini. 8 [f]Per
singula sabbata mutabuntur coram Domino suscepti a filiis Israël
foedere sempiterno; 9 [g]eruntque Aaron et filiorum eius, ut [h]comedant
eos in loco sancto, quia sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini
iure perpetuo.
10 Ecce autem egressus filius mulieris israëlitidis, quem pepererat
de viro aegyptio inter filios Israël, iurgatus est in castris cum viro
israëlita. 11 Cumque [i]blasphemasset [j]nomen et maledixisset ei, [l]adductus est ad Moysen (vocabatur autem mater eius Salumith, filia
Dabri de tribu Dan). 12 [m]Miseruntque eum in carcerem, [n]donec nossent quid iuberet Dominus. 13 Qui locutus est ad Moysen dicens:
14 [o]Educ blasphemum extra castra, et [p]ponant omnes qui audierunt
manus suas super caput eius, et lapidet eum populus universus.

x Nm 10, 10; 29, 1-6.
y cp. 25, 9.
26-32] L. in sb. QT. Spbr.
z cp. 16, 29, 30; Nm 29, 7.
a v. Ex 30, 33.
b Nm 29, 12; Dt 16, 13; 1 Es 3, 4; 2 Es 8, 14; Ez 45, 25; Os 12, 9; Zc 14, 16; 2 Mc 1, 9, 18; Jo 7, 2.
c Nm 29, 35; 2 Es 8, 18; 2 Mc 10, 6; Jo 7, 37.
d Nm 29, 35; Dt 16, 8; 4 Rg 10, 20; 2 Par 7, 9; 2 Es 8, 18; Is 1, 13; Jl 1, 14; 2, 15; Am 5, 21.
e vr. 2. 4.
f Nm 29, 39.
g Ex 23, 16; Dt 16, 13.
h v. 2 Es 8, 14-16.
i Dt 16, 14, 15.
j v. Nm 29, 12-38.
42-43] Cm. in sb. QT. Spbr.
k v. 2 Es 8, 14-18.
l v. Dt 31, 10-13.
m vr. 2.
a Ex 27, 20, 21.
b Ex 31, 8; 39, 37.
c Ex 25, 31.
5[* *cf. Catech. R. II 4, 12.*
d Ex 25, 30.
e Ex 25, 23, 24; 3 Rg 7, 48; 2 Par 4, 19; 13, 11; Heb 9, 2.
f 1 Par 9, 32. — cf. Nm 4, 7; 2 Par 2, 4.
g cf. 1 Rg 21, 6; Mt 12, 4 etc.
h cf. cp. 6, 16; 8, 31; 21, 22; Ex 29, 33.
i v. vr. 16.
j cf. Ex 3, 14, 15; Ph 2, 9.
l Ex 18, 22, 26.
m cf. Nm 15, 34.
n cf. Ex 18, 15, 16; Nm 15, 34; 27, 5; 36, 5, 6.
o cf. vr. 23.
p cf. Dt 13, 9; 17, 7; Dn 13, 34.

panibus propositionis (24, 1-9), necnon post narrationem de quodam blasphemo lapidato et post promulgationem legis talionis (10-23), veniunt praecepta de annis sabbatico et iubilei, quibus quiescente

15 Et ad filios Israël loqueris: Homo, qui maledixerit Deo suo, [q]portabit peccatum suum; 16 et qui [r]blasphemaverit nomen Domini morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini morte moriatur.

17 [s]Qui percusserit et occiderit hominem morte moriatur. 18 [t]Qui percusserit animal reddet vicarium, id est animam pro anima. 19 Qui irrogaverit maculam cuilibet civium suorum, [u]sicut fecit, sic fiet ei: 20 fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet: qualem inflixerit maculam talem sustinere cogetur. 21 Qui percusserit iumentum reddet aliud. Qui percusserit hominem punietur. 22 [v]Aequum iudicium sit inter vos, sive peregrinus sive civis peccaverit; quia ego sum Dominus Deus vester.

23 Locutusque est Moyses ad filios Israël, et [x]eduxerunt eum, qui blasphemaverat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt; feceruntque filii Israël sicut praeceperat Dominus Moysi.

25 Locutusque est Dominus ad Moysen in [a]monte Sinai, dicens: 2 Loquere filiis Israël et dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, sabbatizes sabbatum Domino. 3 [b]Sex annis seres agrum tuum et sex annis putabis vineam tuam colligesque fructus eius, 4 septimo autem anno [c]sabbatum erit terrae requietionis Domini: agrum non seres, et vineam non putabis. 5 [d]Quae sponte gignet humus non metes et uvas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam; annus enim requietionis terrae est; 6 sed erunt vobis in cibum, tibi et servo tuo, ancillae et mercennario tuo et advenae, qui peregrinantur apud te; 7 iumentis tuis et pecoribus omnia, quae nascuntur, praebebunt cibum.

8 Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est septies septem, quae simul faciunt annos quadraginta novem; 9 et [e]clanges bucina mense septimo, decima die mensis, [f]propitiationis tempore in universa terra vestra. 10 Sanctificabisque annum quinquagesimum, et [g]vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrae tuae; ipse est enim iubileus. [h]Revertetur homo ad possessionem suam et unusquisque rediet ad familiam pristinam, 11 quia iubileus est et quinquagesimus annus. [i]Non seretis neque metetis sponte in agro nascentia, et primitias vindemiae non colligetis 12 ob sanctificationem iubilei; [j]sed statim oblata comedetis. 13 Anno iubilei redient omnes ad possessiones suas.

14 Quando vendes quippiam civi tuo vel emes ab eo, [l]ne contristes fratrem tuum, sed [m]iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo, 15 et iuxta supputationem frugum vendet tibi. 16 Quanto plures anni remanserint post iubileum, tanto crescet et pretium; et quanto minus temporis numeraveris, tanto minoris et emptio constabit; tempus enim frugum vendet tibi.

17 Nolite adfligere contribules vestros, [n]sed timeat unusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester. 18 [o]Facite praecepta mea et iudicia custodite et implete ea, [p]ut habitare possitis in terra absque ullo pavore, 19 et [q]gignat vobis humus fructus suos, [r]quibus vescamini usque ad saturitatem nullius impetum formidantes. 20 Quod si dixeritis: [s]Quid comedemus anno septimo, [t]si non severimus neque collegerimus fruges nostras? 21 [u]dabo benedictionem meam vobis anno sexto, et faciet fructus trium annorum, 22 seretisque anno octavo et comedetis [x]veteres fruges usque ad nonum annum: donec nova nascantur, edetis vetera.

23 Terra quoque non vendetur in perpetuum, [y]quia mea est, et vos [z]advenae et coloni mei estis. 24 Unde cuncta regio possessionis vestrae sub redemptionis condicione vendetur.

25 Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam et [a]voluerit propinquus eius, potest redimere quod ille vendiderat. 26 Sin autem non habuerit proximum et ipse pretium ad redimendum potuerit invenire, 27 [b]computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit; et quod reliquum est reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam. 28 Quod si non invenerit manus eius ut reddat pretium, habebit emptor quod emerat usque ad annum iubileum. [c]In ipso enim omnis venditio redibit ad dominum et ad possessorem pristinum.

q cp. 5, 1; 20, 17, 20; 22, 9; Nm 9, 13. — cf. Ex 20, 7; Dn 13, 34.
r vr. 11; 3 Rg 21, 10, 13; Mt 26, 65, 66 etc.; Jo 10, 33.
s Gn 9, 5, 6; Ex 21, 12; Nm 35, 31; Dt 19, 11, 12; 27, 24.
t Ex 21, 33, 34.
u Ex 21, 24; Dt 19, 21; Mt 5, 38; 7, 2. — cf. Tb 4, 16.
v cp. 19, 34; Ex 12, 49; Nm 15, 16.
x cf. vr. 14; Nm 15, 36; Ac 7, 57
a cp. 26, 45.
b Ex 23, 10, 11; Dt 15, 1-11. — cf. cp. 26, 34, 35; 2 Par 36, 21.
c 1 Mc 6, 49, 53.
d cf. 4 Rg 19, 29; Is 37, 30.
e cf. cp. 23, 24; Js 6, 6; Is 27, 13.
f cp. 23, 24, 27.
g Is 61, 1; Jr 34, 8; Ez 46, 17. — cf. Is 61, 2; 63, 4; Lc 4, 19.
h cp. 27, 24; Nm 36, 4.
i vr. 4, 5.
j vr. 6, 7.
l 1 Th 4, 6. — cf. cp. 19, 33.
m cp. 27, 18, 23.
n vr. 36, 43; cp. 19, 14, 32.
o v. cp. 18, 4, 5.
p cp. 26, 5, 6; Dt 12, 10. — cf. 3 Rg 5, 4; Pro 1, 33; Is 1, 19; Jr 23, 6; Ez 34, 25, 28.
q Ps 84, 13; Ez 34, 26, 27.
r cp. 26, 5; Dt 11, 15. — cf. Jl 2, 19, 26.
s cf. Mt 6, 25, 31; Lc 12, 22, 29.
t vr. 4, 5.
u Dt 28, 8.
v cf. 4 Rg 19, 29.
x cp. 26, 10.
y Dt 32, 43; 2 Par 7, 20; Ps 23, 1; 84, 2; Os 9, 3; Jl 2, 18; 3, 2.
z 1 Par 29, 15; Ps 38, 13; Heb 11, 13; 1 Pt 2, 11 etc.
a Rt 2, 20; 3, 9, 12; 4, 4, 6; Jr 32, 7, 8.
b v. vr. 50-52.
c vr. 13, 41; cp. 27, 24.

terra, res venditae, agri, aedes recuperantur (25, 1-35), et liberi restituuntur Israelitae, qui propter inopiam in servitutem sese redegerant (36-55). Coronidis instar totius leviticae legislationis, praeter

29 Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redi-
mendi donec unus impleatur annus. 30 Si non redemerit et anni cir-
culus fuerit evolutus, emptor possidebit eam et posteri eius in per-
petuum, et redimi non poterit etiam in iubileo. 31 Sin autem in villa
fuerit domus, quae muros non habet, agrorum iure vendetur; si ante
redempta non fuerit, in iubileo revertetur ad dominum. 32 [d]Aedes
levitarum, quae in urbibus sunt, semper possunt redimi; 33 si re-
demptae non fuerint, in iubileo revertentur ad dominos, quia domus
urbium levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israël. 34 [e]Sub-
urbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.
35 Si attenuatus fuerit frater tuus et infirmus manu, et [f]susceperis
eum quasi advenam et peregrinum et vixerit tecum, 36 [g]ne accipias
usuras ab eo nec amplius quam dedisti. [h]Time Deum tuum, ut vi-
vere possit frater tuus apud te. 37 [i]Pecuniam tuam non dabis ei ad
usuram et frugum superabundantiam non exiges. 38 [j]Ego Dominus
Deus vester, qui eduxi vos de terra Aegypti, ut darem vobis terram
Chanaan et essem vester Deus.
39 [l]Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum
opprimes servitute famulorum, 40 sed quasi mercennarius et colonus
erit: usque ad annum iubileum operabitur apud te, 41 et postea egre-
dietur [m]cum liberis suis et revertetur ad cognationem et [n]ad posses-
sionem patrum suorum. 42 [o]Mei enim servi sunt, et ego eduxi eos
de terra Aegypti: non veneant condicione servorum. 43 [p]Ne adfligas
eum [q]per potentiam, sed [r]metuito Deum tuum. 44 Servus et ancilla
sint vobis de nationibus, quae in circuitu vestro sunt, 45 et de [s]advenis,
qui peregrinantur apud vos vel qui ex his nati fuerint in terra vestra,
hos habebitis famulos 46 et hereditario iure transmittetis ad posteros
ac possidebitis in aeternum; fratres autem vestros filios Israël ne
opprimatis per potentiam. 47 Si invaluerit apud vos manus advenae
atque peregrini, et attenuatus [t]frater tuus vendiderit se ei aut cuiquam
de stirpe eius, 48 post venditionem, potest redimi. Qui voluerit ex
fratribus suis [u]redimet eum, 49 et patruus et patruelis et consangui-
neus et adfinis. Sin autem et [v]ipse potuerit, redimet se, 50 supputatis
dumtaxat annis a tempore venditionis suae usque ad annum iubi-
leum; et pecunia, qua venditus fuerat, [x]iuxta annorum numerum et
rationem mercennarii supputata. 51 Si plures fuerint anni qui rema-
nent usque ad iubileum, secundum hos reddet et pretium, 52 si pauci,
ponet rationem cum eo iuxta annorum numerum et reddet emptori
quod reliquum est annorum, 53 quibus ante servivit, mercedibus im-
putatis; [y]non adfliget eum violenter in conspectu tuo. 54 Quod si per
haec redimi non potuerit, anno iubileo [z]egredietur cum liberis suis;
55 [a]mei enim sunt servi filii Israël, quos eduxi de terra Aegypti.
26 Ego Dominus Deus vester.
Non facietis vobis [a]idolum et [b]sculptile nec [c]titulos erigetis nec
[d]insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum. Ego enim
sum Dominus Deus vester. 2 [e]Custodite sabbata mea et pavete ad
sanctuarium meum. Ego Dominus.
3 [f]Si in praeceptis meis ambulaveritis et mandata mea custodieritis
et feceritis ea, [g]dabo vobis pluvias temporibus suis, 4 et [h]terra gi-
gnet germen suum et pomis arbores replebuntur; 5 [i]apprehendet
messium tritura vindemiam, et vindemia occupabit sementem, [j]et
comedetis panem vestrum in saturitate et absque pavore habitabitis
in terra vestra; 6 [l]dabo pacem in finibus vestris: [m]dormietis, et non
erit qui exterreat; [n]auferam malas bestias, et [o]gladius non transibit
terminos vestros; 7 persequemini inimicos vestros, et corruent coram
vobis; 8 [p]persequentur quinque de vestris centum alienos et centum
de vobis decem milia; cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro.
9 [q]Respiciam vos et crescere faciam: [r]multiplicabimini, et firmabo
pactum meum vobiscum. 10 Comedetis [s]vetustissima veterum et ve-
tera, novis supervenientibus, proicietis. 11 [t]Ponam tabernaculum meum
in medio vestri, et non abiciet vos anima mea. 12 [u]Ambulabo inter vos
et [v]ero Deus vester, vosque eritis populus meus. 13 [x]Ego Dominus
Deus vester, qui eduxi vos de terra Aegyptiorum ne serviretis eis,
et qui [y]confregi catenas cervicum vestrarum, ut incederetis erecti.

d cf. Nm 35, 2-5. — v. Js 21, ,2-40.
e Nm 35, 3; 1 Par 13, 2. — cf. Ac 4 ,36, 37. — v. Js 21, 11-42; 1 Par 6, 55-81.
f Dt 15, 7, 8. — cf. Ps 40, 2; 111, 5, 9; Pro 14, 31; Ac 11, 29; 1 Jo 3, 17.
g cf. Ex 22, 25.
h vr. 17, 43; 2 Es 5, 9. — cf. Pro 28, 8; Ml 3, 5.
i Dt 23, 19; Lc 6, 35.
j vr. 42, 55; cp. 22, 32, 33; 26, 13.
l Ex 21, 2; Dt 15, 12; 3 Rg 9, 22; 4 Rg 4, 1; 2 Es 5, 5. — cf. Jr 34, 14.
m cf. Ex 21, 3.
n vr. 13, 28.
o vr. 55. — cf. Rm 6, 22; 1 Cor 7, 23.
p vr. 53. - cf. Eph 6, 9; Col 4, [1.
q Ex 1, 13, 14; Ez 34, 4.
r vr. 17, 36.
s Is 14, 1, 2; 56, 3, 6.
t vr. 25, 35, 39.
u v. 2 Es 5, 1-5.
v vr. 26, 47.
x Jb 7, 1; Is 16, 14; 21, 16.
y vr. 43; Ex 1, 13, 14; Ez 34, 4.
z vr. 41; Ex 21, 2, 3.
a vr. 42.
1-45] Dt 28, 1-68.
a Ex 20, 4; Dt 5, 8; Ps 96, 7.
b v. cp. 19, 4.
c Nm 33, 52. — cf. Gn 28, 18.
d cf. Js 24. 26,
e cp. 19, 30. — v. Ex 20, 8.
3-12] L. sb. QT. Pnt.
f Dt 11, 13-15; 28, 1-14. — v. cp. 18, 4.
g Ps 67, 10; Ez 34, 26, 27; 36, 30; Jl 2, 23, 24; Zc 8, 12. — cf. vr. 19; Dt 11, 14.
h Ps 66, 7; 84, 13.
i cf. Am 9, 13.
j v. cp. 25, 18, 19.
l cf. 3 Rg 4, 25; 1 Par 22, 9; Jr 14, 13.
m Jb 11, 19; Pro 3, 24, 26; Jr 30, 10; Sph 3, 13.
n Ez 34, 25. — cf. 4 Rg 17, 25; Is 35, 9; Ez 5, 17; 14, 15.
o cf. Ez 14, 17.
p cf. Dt 32, 30; Js 23, 10; Is [30, 17.
q 4 Rg 13, 23.
r 2 Es 9, 23; Jr 23, 3.
9] *v. Hab 3, 3.*
s cp. 25, 22.
t Ez 37, 26-28. — cf. Ap 21, 3.
u (all) 2 Cor 6, 16. — Ex 29, 45.
v Jr 7, 23; 11, 4; 24, 7; 30, 22; Ez 11, 20; 14, 11; 36, 28; 37, 27. — v. Ex 6, 7.
x v. cp. 25, 38.
y Ez 34, 27. — cf. Jr 27, 2; 28, 2, 10, 13.

sanctionem, qua cunctis praecepta servantibus multa bona destinantur (26, 1-13), inoboedientibus vero intimantur poenae pro gravitate criminum ad extremam usque perniciem producendae (14-38), relicta

14 [z]Quod si non audieritis me nec feceritis omnia mandata mea,
15 si spreveritis leges meas et iudicia mea contempseritis, ut non fa-
ciatis ea quae a me constituta sunt, et ad [a]irritum perducatis pactum
meum, 16 ego quoque haec faciam vobis: [b]visitabo vos velociter in
[c]egestate et ardore, qui conficiat oculos vestros et consumat animas
vestras: [d]frustra seretis sementem, quae ab hostibus devorabitur.
17 [e]Ponam faciem meam contra vos, et [f]corruetis coram hostibus ve-
stris et [g]subiciemini his qui oderunt vos; [h]fugietis, nemine perse-
quente.

18 Sin autem nec sic oboedieritis mihi, addam correptiones vestras
[i]septuplum propter peccata vestra 19 et conteram [j]superbiam duritiae
vestrae, [k]daboque vobis caelum desuper sicut ferrum et terram
aeneam, 20 [l]consumetur incassum labor vester, [m]non proferet terra
germen nec arbores poma praebebunt.

21 [n]Si ambulaveritis ex adverso mihi nec volueritis audire me, ad-
dam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra; 22 [o]immit-
tamque in vos bestias agri, quae consumant vos et pecora vestra et
ad paucitatem cuncta redigant, desertaeque fiant viae vestrae.

23 [q]Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, [r]sed ambulave-
ritis ex adverso mihi, 24 [s]ego quoque contra vos adversus incedam
et percutiam vos septies propter peccata vestra, 25 [t]inducamque super
vos gladium ultorem foederis mei; cumque confugeritis in urbes,
[u]mittam pestilentiam in medio vestri, et trademini in manibus hostium,
26 postquam [v]confregero baculum panis vestri, ita ut decem mulieres
in uno clibano coquant panes et reddant eos ad pondus, et [x]come-
detis et non saturabimini.

27 [y]Sin autem nec per haec audieritis me, sed ambulaveritis contra
me, 28 et ego incedam adversus vos in [z]furore contrario et corripiam
vos septem plagis propter peccata vestra, 29 ita ut [a]comedatis carnes
filiorum vestrorum et filiarum vestrarum. 30 [b]Destruam excelsa vestra
et simulacra confringam. [c]Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum,
et abominabitur vos anima mea, 31 in tantum ut [d]urbes vestras re-
digam in solitudinem et deserta faciam [e]sanctuaria vestra, [f]nec reci-
piam ultra odorem suavissimum, 32 [g]disperdamque terram vestram,
et [h]stupebunt super ea inimici vestri, cum habitatores illius fuerint.
33 [i]Vos autem dispergam in gentes et [j]evaginabo post vos gladium,
eritque terra vestra deserta et civitates vestrae dirutae.

34 [l]Tunc placebunt terrae sabbata sua cunctis diebus solitudinis
suae, quando fueritis 35 in terra hostili: sabbatizabit et requiescet
in sabbatis solitudinis suae, eo quod non requieverit in sabbatis ve-
stris, quando habitabatis in ea. 36 Et qui de vobis remanserint [m]dabo
pavorem in cordibus eorum in regionibus hostium; terrebit eos [n]so-
nitus [o]folii volantis, et ita fugient quasi gladium. Cadent, nullo per-
sequente, 37 et corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes:
[p]nemo vestrum inimicis audebit resistere. 38 Peribitis inter gentes, et
hostilis vos terra consumet. 39 Quod si et de iis aliqui remanserint,
[q]tabescent in iniquitatibus suis in terra inimicorum suorum, et propter
peccata patrum suorum et sua adfligentur, 40 [r]donec confiteantur
iniquitates suas et maiorum suorum, [s]quibus praevaricati sunt in me
et ambulaverunt ex adverso mihi. 41 Ambulabo igitur et ego contra
eos et inducam illos in terram hostilem, donec erubescat [t]incircum-
cisa mens eorum; tunc orabunt pro impietatibus suis. 42 Et [v]recor-
dabor foederis mei, quod pepigi cum Iacob et Isaac et Abraham;
[x]terrae quoque memor ero, 43 quae cum relicta fuerit ab eis, com-
placebit sibi in sabbatis suis patiens solitudinem propter illos. Ipsi
vero rogabunt pro peccatis suis, eo quod abiecerint iudicia mea et
leges meas despexerint. 44 Et tamen, etiam cum essent in terra hostili,
[y]non penitus abieci eos neque sic despexi ut consumerentur [z]et irri-
tum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus
eorum 45 et recordabor foederis mei pristini, [a]quando eduxi eos de
terra Aegypti [b]in conspectu gentium, ut essem Deus eorum. Ego
Dominus.

[c]Haec sunt iudicia atque praecepta et leges, quas dedit Dominus
inter se et filios Israël [d]in monte Sinai per manum Moysi.

z (all) Bar 2, 29. — cf. Lm 2, 17; Ml 2, 2. — v. Dt 28, 15-68.

a vr. 44; Dt 31, 20. — cf. Is 24, 5.
b Pro 19, 23. — cf. Jb 10, 12.
c Dt 28, 21, 22; Pro 19, 23.
d Dt 28, 33, 51; Jb 31, 8; Jr 5, 17; Mic 6, 15.
e v. cp. 17 10.
f Dt 28, 25; Jd 2, 14; Jr 19, 7.
g Ps 105, 41.
h Pro 28, 1. — cf. vr. 36; Ps 52, 6; Sap 17, 10.

i vr. 21, 24, 28; Gn 4, 15; Ps 78, 12; Pro 24, 16.
j Dt 28, 23. — cf. Dt 11, 17; 3 Rg 17, 2.
k Ez 30, 6. — cf. Jr 13, 9.
l cf. Ps 126, 1; Is 49, 4.
m cf. Ag 1, 10. — v. vr. 4.
n vr. 27.
o Dt 32; 24; Sap 11, 16. — cf. vr. 6; 4 Rg 2, 24; Jr 5, 6.
p Jd 5, 6; Is 33, 8; Lm 1, 4; Zc 7, 14.
q Jr 2, 30; 5, 3. — v. Am 4, 6-12.
r v. vr. 27.
s Ps 17, 27.
t Dt 32, 25; Js 1, 20; Jr 14, 12; 24, 10; 29, 17, 18; Ez 5, 17; 63; 14, 17; 20, 8; 32, 2.
u Nm 14, 12; Dt 28, 21.
v Ps 104, 16; Is 3, 1; Ez 4, 16; 5, 16; 14, 13.
x Is 9, 20; Mic 6, 14; Ag 1, 6.
y vr. 21, 24.
z Js 59, 18; 63, 3; 66, 15; Jr 21, 5; Ez 5, 13, 15; 8, 18.
a Dt 28, 53; Ez 5, 10. — cf. 4 Rg 6, 29; Lm 4, 10; Bar 2, 3.
b 2 Par 14, 5; 34, 3, 4, 7. — v. Ez 6, 3-6.
c cf. 4 Rg 23, 20; 2 Par 34, 5; Ez 6, 5.
d 2 Es 2, 3; Jr 4, 7. — v. 4 Rg 25, 4-10.
e Ps 73, Lm 1, 10; Ez 9, 6; 21, 2.
f Jr 6, 20. — v. Is 1, 11-15; Am 5, 21-23.
g Jr 9, 11; 25, 11, 18.
h Dt 28, 37; 3 Rg 9, 8; Jr 18, 16; 19, 8; Ez 5, 15.
i Dt 4, 27; 28, 64; 2 Es 1, 8; Ps 43, 12; Jr 9, 16; Ez 12, 15; 20, 23; 22, 15; Zc 7, 14. — cf. Lc 21, 24.
j cf. Gn 3, 24.
l vr. 43; 2 Par 36, 21. — v. cp. 25, 2.
m Ez 21, 7.
n vr. 17. — cf. Gn 43, 18; Jb 15, 21; Pro 28, 1; Sap 17, 4, 17
o Jb 13, 25.
p Js 7, 12; Jd 2, 14.
q Dt 28, 65; Ez 4, 17; 24, 23; 33, 10. — cf. Ez 6, 9.
r cf. Dt 4, 30; 2 Es 9, 2; Pro 28, 13; 1 Jo 1, 9. — v. 3 Rg 8, 33-36; Dn 9, 4-19.
s cp. 6, 2; Nm 5, 6.
t cf. Dt 10, 16; Jr 6, 10; 9, 26. — v. Ex 6, 12.
u cf. 3 Rg 21, 29; 2 Par 12, 6, 7; 32, 26; 33, 12, 13.
v Ex 2, 24; 6, 5; 4 Rg 13, 23; Ps 105, 45; Ez 16, 60.
x cf. Ps 84, 2.
y cf. Dt 4, 31; 4 Rg 13, 23; 2 Es 9, 31; Rm 11, 2.
z vr. 15.

a cp. 22, 33; Ex 12, 33, 51; Ez 20, 9, 22.
b Ps 97, 2.

c cp. 27, 34; Dt 6, 1; 12, 1.
d cp. 25, 1.

tamen paenitentibus spe veniae (39-45), accedunt praecepta de implendis votis libere susceptis (27, 1-25), de primogenitis Domino sistendis (26, 27), deque rebus Deo sacris (28, 29), et decimis (30-34).

27 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere filiis
Israël et dices ad eos: [a]Homo, qui votum fecerit et sponderit Deo animam suam, sub aestimatione dabit pretium: 3 si fuerit
masculus a vicesimo anno usque ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta siclos argenti [b]ad mensuram sanctuarii; 4 si mulier, triginta.
5 A quinto autem anno usque ad vicesimum masculus dabit viginti
siclos, femina decem. 6 Ab uno mense usque ad annum quintum
pro masculo dabuntur quinque sicli, pro femina tres. 7 Sexagenarius
et ultra masculus dabit quindecim siclos, femina decem. 8 Si pauper
fuerit et aestimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote et quantum ille aestimaverit et viderit eum posse reddere tantum dabit.
9 Animal autem, quod immolari potest Domino, si quis voverit,
sanctum erit 10 et [c]mutari non poterit, id est nec melius malo, nec peius bono; quod si mutaverit, et ipsum quod mutatum est et illud pro quo mutatum est consecratum erit Domino. 11 Animal immundum,
quod immolari Domino non potest, si quis voverit, adducetur ante
sacerdotem, 12 qui iudicans utrum bonum an malum sit statuet pre-
tium. 13 [d]Quod si dare voluerit is qui offert, [e]addet supra aestimationem quintam partem.
14 Homo si voverit domum suam et sanctificaverit Domino, considerabit eam sacerdos utrum bona an mala sit et iuxta pretium, quod
ab eo fuerit constitutum, [f]venundabitur. 15 [g]Sin autem ille qui voverat voluerit redimere eam, dabit quintam partem aestimationis supra et habebit domum.
16 Quod si agrum possessionis suae voverit et consecraverit Domino,
iuxta mensuram sementis aestimabitur pretium: si triginta modiis hordei seritur terra, quinquaginta siclis venundetur argenti. 17 Si sta-
tim ab anno incipientis iubilei voverit agrum, quanto valere potest
tanto aestimabitur. 18 Sin autem post aliquantum temporis, [h]supputabit sacerdos pecuniam iuxta annorum, qui reliqui sunt, numerum
usque ad iubileum, et detrahetur ex pretio. 19 [i]Quod si voluerit re-
dimere agrum ille qui voverat, addet quintam partem aestimatae
pecuniae et possidebit eum. 20 Sin autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venundatus, ultra eum qui voverat redimere non po-
terit; 21 quia, [j]cum iubilei venerit dies, [l]sanctificatus erit Domino et [m]possessio consecrata ad ius pertinet sacerdotum. 22 Si ager emptus
est et [n]non de possessione maiorum sanctificatus fuerit Domino,
23 [o]supputabit sacerdos iuxta annorum numerum usque ad iubileum
pretium; et dabit ille, qui voverat eum, Domino; 24 [p]in iubileo
autem revertetur ad priorem dominum, qui vendiderat eum et habuerat in sorte possessionis suae. 25 Omnis aestimatio [q]siclos sanctuarii ponderabitur. [r]Siclus viginti obolos habet.
26 [s]Primogenita, quae ad Dominum pertinent, nemo sanctificare
poterit et vovere: sive bos sive ovis fuerit, Domini sunt. 27 Quod si
immundum est animal, redimet qui obtulit iuxta aestimationem tuam, et [t]addet quintam partem pretii; si redimere noluerit, vendetur alteri quantocumque a te fuerit aestimatum.
28 [u]Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit sive animal sive ager, non vendetur nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit
consecratum sanctum sanctorum erit Domino. 29 Et [v]omnis consecra-
tio quae offertur ab homine non redimetur, sed morte morietur.
30 [x]Omnes decimae terrae sive de frugibus sive de pomis arborum Domini sunt et illi sanctificantur. 31 Si quis autem voluerit redimere
decimas suas, addet quintam partem earum. 32 Omnium decimarum
bovis et ovis et caprae, quae sub pastoris virga [y]transeunt, quidquid
decimum venerit sanctificabitur Domino. 33 Non eligetur nec bonum
nec malum [z]nec altero commutabitur; si quis mutaverit, et quod mutatum est et pro quo mutatum est sanctificabitur Domino, et non redimetur.
34 [a]Haec sunt praecepta, quae mandavit Dominus Moysi ad filios
Israël [b]in monte Sinai.

a Nm 6, 2. — cf. Jd 11, 30, 31. 39; 1 Rg 1, 11, 28. — v. Nm 30, 3-16.
b vr. 25. — v. Ex 30, 13.
c vr. 33.
d vr. 15, 19.
e cp. 22, 14.
f v. cp. 25, 30.
g vr. 13.
h vr. 23; cp. 25, 15, 16.
i vr. 13.
j cp. 25, 28, 30, 31, 33, 41.
l vr. 28.
m Nm 18, 14; Ex 44, 29.
n cp. 25, 10, 25.
o vr. 18.
p cp. 25, 10, 28.
q vr. 3.
r Ex 30, 13; Nm 3, 47; Ez 45, 12.
s v. Ex 13, 2.
t vr. 11-13.
u vr. 21; Js 6, 17; 1 Rg 15, 21. — cf. Nm 18, 14.
v cf. Nm 21, 2; Jd 11, 35; 1 Rg 15, 3, 9; 3 Rg 22, 42.
*30] * cf. Conc. Tr. s. 25 cp. 12 de R.*
x Gn 14, 20; 18, 22; Nm 18, 21, 24; Dt 14, 28; 2 Par 31, 5, 6, 12; 2 Es 13, 12; Ml 3, 8, 10.
y Ez 20, 37. — cf. Jr 33, 13.
z vr. 10.
a cp. 26, 46.
b cp. 25, 1; 26, 45.

LIBER NUMERI

HEBRAICE " VAIEDABBER „

LIBER NUMERI
1, 1-34

a cp. 10, 11, 12,; Ex 19, 1.
b Ex 25, 22.
c cf. cp. 9, 1.
d Ex 30, 12; 38, 26; 2 Rg 24, 2; 1 Par 21, 2. — v. cp. 26, 2-51.
e 1 Par 12, 31; 1 Es 8, 20.
f cp. 14, 29; Ex 30, 14.
g Ex 12, 51.

5-16] cf. cp. 10, 14-28.
h cp. 7, 30.
i cp. 7, 36.
j cp. 7, 12. — v. Ex 6, 23.
k cp. 7, 18.
l cp. 7, 24.
m cp. 7, 48; 1 Par 7, 26.
n cp. 7, 54.
o cp. 7, 60.
p cp. 7, 66.
q cp. 7, 72.
r cp. 7, 42.
s cp. 7, 78.
t cp. 7, 2. — cf. Ex 18, 21, 25. — v. 1 Par 27, 16-22.
u vr. 20, 22; cp 3, 47; 1 Par 23, 24.

20-46] cp. 2, 3-32.

v cf. cp. 26, 7.

x cf. cp. 26, 14.

y cf. cp. 26, 18.

z cf. cp. 26, 22; 2 Rg 24, 9.

a cf. cp. 26, 25.

b cf. cp. 26, 27.

c cf. cp. 26, 37.

OCUTUSQUE est Dominus ad Moysen in [a]deserto Sinai
[b]in tabernaculo foederis, [c]prima die mensis secundi,
anno altero egressionis eorum ex Aegypto dicens:
2 [d]Tollite summam universae congregationis filiorum
Israël per cognationes et domos suas et [e]nomina
singulorum, quidquid sexus est masculini 3 [f]a vice-
simo anno et supra, omnium virorum fortium ex
Israël, et numerabitis eos per [g]turmas suas tu et
Aaron. 4 Eruntque vobiscum principes tribuum ac domorum in co-
gnationibus suis, 5 quorum ista sunt nomina: de Ruben [h]Elisur filius
Sedeur, 6 de Simeon [i]Salamiel filius Surisaddai, 7 de Iuda [j]Nahasson
filius Aminadab, 8 de Issachar [k]Nathanaël filius Suar, 9 de Zabulon
[l]Eliab filius Helon, 10 filiorum autem Ioseph de Ephraim [m]Elisama
filius Ammiud, de Manasse [n]Gamaliel filius Phadassur, 11 de Beniamin
[o]Abidan filius Gedeonis, 12 de Dan [p]Ahiezer filius Ammisaddai, 13 de
Aser [q]Phegiel filius Ochran, 14 de Gad Eliasaph filius [r]Duel, 15 de
Nephthali [s]Ahira filius Enan: 16 hi nobilissimi [t]principes multitudinis
per tribus et cognationes suas et capita exercitus Israël, 17 quos tu-
lerunt Moyses et Aaron cum omni vulgi multitudine 18 et congregave-
runt primo die mensis secundi recensentes eos per cognationes et
domos ac familias et [u]capita et nomina singulorum a vicesimo anno
et supra, 19 sicut praeceperat Dominus Moysi. Numeratique sunt in
deserto Sinai.
20 De Ruben primogenito Israëlis per generationes et familias ac
domos suas et nomina capitum singulorum, omne quod sexus est ma-
sculini a vicesimo anno et supra, procedentium ad bellum 21 [v]qua-
draginta sex milia quingenti.
22 De filiis Simeon per generationes et familias ac domos cogna-
tionum suarum recensiti sunt per nomina et capita singulorum, omne
quod sexus est masculini a vicesimo anno et supra, procedentium ad
bellum 23 [x]quinquaginta novem milia trecenti.
24 De filiis Gad per generationes et familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt per nomina singulorum a viginti annis et supra
omnes, qui ad bella procederent, 25 [y]quadraginta quinque milia ses-
centi quinquaginta.
26 De filiis Iuda per generationes et familias ac domos cognatio-
num suarum per nomina singulorum a vicesimo anno et supra omnes,
qui poterant ad bella procedere, 27 [z]recensiti sunt septuaginta quat-
tuor milia sescenti.
28 De filiis Issachar per generationes et familias ac domos cogna-
tionum suarum per nomina singulorum a vicesimo anno et supra
omnes, qui ad bella procederent, 29 recensiti sunt [a]quinquaginta
quattuor milia quadringenti.
30 De filiis Zabulon per generationes et familias ac domos cogna-
tionum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vicesimo anno
et supra omnes, qui poterant ad bella procedere, 31 [b]quinquaginta
septem milia quadringenti.
32 De filiis Ioseph filiorum Ephraim per generationes et familias
ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum
a vicesimo anno et supra omnes, qui poterant ad bella procedere,
33 [c]quadraginta milia quingenti.
34 Porro filiorum Manasse per generationes et familias ac domos
cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a viginti

annis et supra omnes, qui poterant ad bella procedere, 35 [d]triginta
duo millia ducenti.
36 De filiis Beniamin per generationes et familias ac domos cogna-
tionum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vicesimo anno
et supra omnes, qui poterant ad bella procedere, 37 [e]triginta quinque
milia quadringenti.
38 De filiis Dan per generationes et familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vicesimo anno et su-
pra omnes, qui poterant ad bella procedere, 39 [f]sexaginta duo milia
septingenti.
40 De filiis Aser per generationes et familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vicesimo anno et
supra omnes, qui poterant ad bella procedere, 41 [g]quadraginta milia
et mille quingenti.
42 De filiis Nephthali per generationes et familias ac domos cogna-
tionum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vicesimo anno
et supra omnes, qui poterant ad bella procedere, 43 [h]quinquaginta
tria milia quadringenti.
44 [i]Hi sunt quos numeraverunt Moyses et Aaron et duodecim prin-
cipes Israël, singulos per domos cognationum suarum. 45 Fueruntque
omnis numerus filiorum Israël per domos et familias suas a vicesimo
anno et supra, qui poterant ad bella procedere, 46 sescenta tria milia
virorum quingenti quinquaginta.
47 [k]Levitae autem in tribu familiarum suarum non sunt numerati
cum eis. 48 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 49 Tribum
Levi noli numerare neque pones summam eorum cum filiis Israël, 50 [l]sed
constitue eos super tabernaculum testimonii et cuncta vasa eius et
quidquid ad caeremonias pertinet: [m]ipsi portabunt tabernaculum et
omnia utensilia eius, et erunt in ministerio [n]ac per gyrum taberna-
culi metabuntur. 51 [o]Cum proficiscendum fuerit, deponent levitae ta-
bernaculum: cum castrametandum, erigent; [p]quisquis externorum ac-
cesserit occidetur.
52 Metabuntur autem castra filii Israël unusquisque [q]per turmas et
cuneos atque exercitum suum. 53 Porro levitae per gyrum taberna-
culi figent tentoria, ne fiat [r]indignatio super multitudinem filiorum
Israël, et excubabunt in [s]custodiis tabernaculi testimonii. 54 Fecerunt
ergo filii Israël iuxta omnia quae praeceperat Dominus Moysi.
2 Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron dicens: 2 [a]Singuli
per turmas, signa atque vexilla et domos cognationum suarum
castrametabuntur filii Israël [b]per gyrum tabernaculi foederis.
3 Ad orientem Iudas figet tentoria per turmas exercitus sui, eritque
princeps filiorum eius [c]Nahasson filius Aminadab, 4 et omnis de
stirpe eius summa pugnantium septuaginta quattuor milia sescenti.
5 Iuxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, quorum princeps
fuit [d]Nathanaël filius Suar, 6 et omnis numerus pugnatorum eius quin-
quaginta quattuor milia quadringenti. 7 In tribu Zabulon princeps
fuit [e]Eliab filius Helon, 8 omnis de stirpe eius exercitus pugnatorum
quinquaginta septem milia quadringenti. 9 Universi, qui in castris
Iudae adnumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex milia quadrin-
genti, et per turmas suas [f]primi egredientur.
10 In castris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps
[g]Elisur filius Sedeur, 11 et cunctus exercitus pugnatorum eius, qui
numerati sunt, quadraginta sex milia quingenti. 12 Iuxta eum castra-
metati sunt de tribu Simeon, quorum princeps fuit [h]Salamiel filius
Surisaddai, 13 et cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati
sunt, quinquaginta novem milia trecenti. 14 In tribu Gad princeps
fuit [i]Eliasaph filius [j]Duel, 15 et cunctus exercitus pugnatorum eius,
qui numerati sunt, quadraginta quinque milia sescenti quinquaginta.
16 Omnes, qui recensiti sunt in castris Ruben centum quinquaginta
milia et mille quadringenti quinquaginta: per turmas suas in [k]se-
cundo loco proficiscentur.
17 [l]Levabitur autem tabernaculum testimonii per officia levitarum
et turmas eorum; quomodo erigetur, ita et deponetur: singuli per
loca et ordines suos proficiscentur.

d cf. cp. 26, 34.
e cf. cp. 26, 41.
f cf. cp. 26, 43.
g cf. cp. 26, 47.
h cf. cp. 26, 50.
i cf. cp. 26, 64.
j cp. 3, 32; Ex 38, 25. — cf. cp. 11, 21; 26, 51; Ex 12, 37.
k cp. 2, 33. — cf. cp. 3, 14-39; 26, 57, 62. — v. 1 Par 6, 1-81.
l cp. 3, 7, 8; Ex 38, 21. — v. cp. 4, 15-33.
m cp. 4, 1-49.
n v. cp. 3, 23-38.
o cp. 10, 17, 21.
p cp. 3, 10, 38; 18, 7. — cf. 1 Rg 6, 19; 2 Rg 6, 6, 7; 1 Par 13, 10.
q cp. 2, 2, 34.
r cp. 8; 19; 16, 46; 18, 5. — cf. 1 Rg 6, 19; 2 Rg 6, 6, 7.
s cp. 3, 7, 8, 38; 8, 26; 9, 19, 23; 18, 3-5; 31, 30, 47; 1 Par 23, 32; 2 Par 13, 11.
a cp. 1, 52.
b cf. Js 3, 4.
c cp. 1, 7. — v. Ex 6, 23.
d cp. 1, 8.
e cp. 1, 9.
f cp. 10, 14-16.
g cp. 1, 5.
h cp. 1, 6.
i cp. 1, 14.
j cf. cp. 7, 42, 47; 10, 20.
k cp. 10, 18-20.
l cp. 10, 17, 21.

*ad quattuor mundi plagas circa tabernaculum et circa levitarum ten-
toria castrametari debeat (52-2, 34), fit census. In eo definita pecu-
liari filiorum Aaron comparate ad reliquos filios Levi condicione*

18 Ad occidentalem plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum
princeps fuit [m]Elisama filius Ammiud. 19 Cunctus exercitus pugnato-
rum eius, qui numerati sunt, quadraginta milia quingenti. 20 Et cum
eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius
Phadassur, 21 cunctusque exercitus pugnatorum eius, qui numerati
sunt, triginta duo milia ducenti. 22 In tribu filiorum Beniamin prin-
ceps fuit [n]Abidan filius Gedeonis, 23 et cunctus exercitus pugnatorum
eius, qui recensiti sunt, triginta quinque milia quadringenti. 24 Omnes,
qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo milia centum:
per turmas suas [o]tertii proficiscentur.

25 Ad aquilonis partem castrametati sunt filii Dan, quorum prin-
ceps fuit [p]Ahiezer filius Ammisaddai. 26 Cunctus exercitus pugnato-
rum eius, qui numerati sunt, sexaginta duo milia septingenti. 27 Iuxta
eum fixere tentoria de tribu Aser, quorum princeps fuit [q]Phegiel
filius Ochran. 28 Cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati
sunt, quadraginta milia et mille quingenti. 29 De tribu filiorum Neph-
thali princeps fuit [r]Ahira filius Enan. 30 Cunctus exercitus pugnato-
rum eius quinquaginta tria milia quadringenti. 31 Omnes, qui nume-
rati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta septem milia
sescenti, et [s]novissimi proficiscentur.

32 Hic numerus filiorum Israël, per domos cognationum suarum et
turmas divisi exercitus, [t]sescenta tria milia quingenti quinquaginta.

33 [u]Levitae autem non sunt numerati inter filios Israël: sic enim
praeceperat Dominus Moysi. 34 Feceruntque filii Israël iuxta omnia
quae mandaverat Dominus. [v]Castrametati sunt per turmas suas et
profecti per familias ac domos patrum suorum.

3 Hae sunt generationes Aaron et Moysi in die qua locutus est
Dominus ad Moysen in monte Sinai, 2 [a]et haec nomina filiorum
Aaron: primogenitus eius Nadab deinde Abiu et Eleazar et Ithamar:
3 haec nomina filiorum Aaron sacerdotum, [b]qui uncti sunt et quorum
[c]repletae et consecratae manus ut sacerdotio fungerentur. 4 [d]Mortui
sunt enim Nadab et Abiu, cum offerrent ignem alienum in conspectu
Domini in deserto Sinai, absque liberis; functique sunt sacerdotio
Eleazar et Ithamar coram Aaron patre suo.

5 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 6 [e]Applica tribum
Levi et fac stare in conspectu Aaron sacerdotis, ut ministrent ei et
excubent 7 [f]et observent quidquid ad cultum pertinet multitudinis
coram tabernaculo testimonii 8 et custodiant vasa tabernaculi ser-
vientes in ministerio eius. 9 [g]Dabisque dono levitas 10 Aaron et filiis
eius, [h]quibus traditi sunt a filiis Israël; Aaron autem et filios eius
[i]constitues super cultum sacerdotii. [j]Externus, qui ad ministrandum
accesserit, morietur.

11 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 12 [l]Ego tuli levitas
a filiis Israël pro omni primogenito qui aperit vulvam in filiis Israël,
eruntque levitae mei; 13 [m]meum est enim omne primogenitum, [n]ex
quo percussi primogenitos in terra Aegypti: sanctificavi mihi quid-
quid primum nascitur in Israël: ab homine usque ad pecus mei sunt.
Ego Dominus.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai dicens:
15 Numera filios Levi per domos patrum suorum et familias, [o]omnem
masculum ab uno mense et supra. 16 Numeravit Moyses, ut praece-
perat Dominus, 17 [p]et inventi sunt filii Levi per nomina sua Gerson
et Caath et Merari. 18 Filii Gerson [q]Lebni et Semei; 19 filii Caath
[r]Amram et Iesaar, Hebron et Oziel: 20 filii Merari [s]Moholi et Musi.

21 De Gerson fuere familiae duae lebnitica et semeitica, 22 quarum
numeratus est populus sexus masculini ab uno mense et supra septem
milia quingenti. 23 [t]Hi post tabernaculum metabuntur ad occidentem
24 sub principe Eliasaph filio Laël 25 et [u]habebunt excubias in taber-
naculo foederis, 26 [v]ipsum tabernaculum et [x]operimentum eius, [y]ten-
torium, quod trahitur ante fores tecti foederis et [z]cortinas atrii, [a]ten-
torium quoque quod appenditur in introitu atrii tabernaculi et quid-
quid ad ritum altaris pertinet, [b]funes tabernaculi et omnia utensilia eius.

27 Cognatio Caath habebit populos [c]amramitas et iesaaritas et
hebronitas et ozielitas. Hae sunt familiae Caathitarum recensitae per

m cp. 1, 10.
n cp. 1, 11.
o cp. 10, 22-24. — cf. Ps 79, 3.
p cp. 1, 12.
q cp. 1, 13.
r cp. 1, 15.
s cp. 10, 25-27.
t v. cp. 1, 46.
u v. cp. 1, 47-49.
v cf. cp. 24, 2, 5, 6.
a v. Ex 6, 23.
b v. Ex 29, 7; Lv 8, 10, 12, 30.
c Ex 28, 41. — v. Jd 17, 5, 12; 3 Rg 13, 33; Ecli 45, 18.
d cp. 26, 61; Lv 10, 1, 2; 1 Par 24, 2.
e cp. 1, 50; 8, 6; 18, 2.
f cp. 8, 11, 15, 24, 26; Dt 10, 8.
g cp. 8, 19; 18, 6.
10] * *cf. Catech. R. II 7, 24.*
h cp. 8, 16.
i cp. 18, 7. — cf. Rm 12, 7.
j vr. 38. — v. cp. 1, 51.
l vr. 41; cp. 8, 16; 18, 6.
m v. cp. 8, 16; Ex 13, 2.
n cp. 8, 17; Ex 13, 12, 15.
o vr. 39; cp. 26, 62. — cf. cp. 1, 47.
p cp. 26, 57-62; Gn 46, 11; Ex 6, 16-19; 1 Par 6, 1, 16; 23, 6.
q Ex 6, 17; 1 Par 6, 17; 23, 7.
r Ex 6, 18; 1 Par 6, 2, 18; 23, 12.
s Ex 6, 19; 1 Par 6, 19; 23, 21.
t v. cp. 1, 53.
u cp. 4, 24-26.
v Ex 25, 9.
x Ex 26, 7, 14; 36, 14.
y Ex 26, 36.
z Ex 27, 9.
a Ex 27, 16.
b vr. 37; Ex 35, 18; 39, 40.
c 1 Par 26, 23.

(3, 1-13), cuncti describuntur iuxta familiarum suarum ordinem et officia (14-39), Quoniam vero levitae Deo mancipantur pro primogenitis Israël, et hi recensentur, èt pro horum excessu sacerdotibus pretium

nomina sunt: 28 omnes generis masculini ab uno mense et supra octo
milia sescenti. Habebunt excubias sanctuarii 29 et castrametabuntur
ad meridianam plagam, 30 princepsque eorum erit [d]Elisaphan filius
Oziel. 31 Et custodient [e]arcam [f]mensamque et [g]candelabrum, [h]altaria
et vasa sanctuarii, in quibus ministratur, et [i]velum cunctamque hu-
iuscemodi supellectilem; 32 princeps autem principum levitarum Elea-
zar filius Aaron sacerdotis erit super [j]excubitores custodiae sanctuarii.
33 At vero de Merari erunt populi moholitae et musitae recensiti
per nomina sua: 34 omnes generis masculini ab uno mense et supra
sex milia ducenti. 35 Princeps eorum Suriel filius Abihaiel. [l]In plaga
septentrionali castrametabuntur. 30 [m]Erunt sub custodia eorum [n]ta-
bulae tabernaculi et [o]vectes et [p]columnae ac [q]bases earum et omnia
quae ad cultum huiuscemodi pertinent; 37 [r]columnaeque atrii per cir-
cuitum cum basibus suis et [s]paxilli cum [t]funibus.
38 [u]Castrametabuntur ante tabernaculum foederis, id est ad orien-
talem plagam, Moysen et Aaron cum filiis suis habentes custodiam
sanctuarii in medio filiorum Israël. [v]Quisquis alienus accesserit morie-
tur. 39 Omnes levitae, quos numeraverunt Moyses et Aaron iuxta
praeceptum Domini per familias suas in genere masculino a mense
uno et supra, fuerunt [x]viginti duo milia.
40 Et ait Dominus ad Moysen: Numera primogenitos sexus mascu-
lini de filiis Israël ab uno mense et supra, et habebis summam
eorum. 41 [y]Tollesque levitas mihi pro omni primogenito filiorum
Israël. Ego sum Dominus. Et pecora eorum pro universis primogenitis
pecorum filiorum Israël. 42 Recensuit Moyses, sicut praeceperat Do-
minus, primogenitos filiorum Israël, 43 et fuerunt masculi per nomina
sua a mense uno et supra viginti duo milia ducenti septuaginta tres.
44 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 45 [z]Tolle levitas pro
primogenitis filiorum Israël et pecora levitarum pro pecoribus eorum,
eruntque levitae mei. Ego sum Dominus. 46 [a]In pretio autem ducen-
torum septuaginta trium, [b]qui excedunt numerum levitarum de pri-
mogenitis filiorum Israël, 47 accipies [c]quinque siclos per singula
capita ad mensuram sanctuarii. [d]Siclus habet viginti obolos. 48 Da-
bisque pecuniam Aaron et filiis eius pretium eorum qui supra sunt.
49 Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant amplius, et quos
redemerant a levitis 50 pro primogenitis filiorum Israël, [e]mille trecen-
torum sexaginta quinque siclorum iuxta pondus sanctuarii; 51 et [f]de-
dit eam Aaron et filiis eius, iuxta verbum quod praeceperat sibi
Dominus.
4 Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron dicens: 2 Tolle
summam filiorum Caath de medio levitarum per domos et fami-
lias suas 3 [a]a tricesimo anno et supra usque ad quinquagesimum an-
num, omnium qui ingrediuntur ut stent et ministrent in taberna-
culo foederis. 4 Hic est cultus filiorum Caath: tabernaculum foederis
et [b]sanctum sanctorum 5 ingredientur Aaron et filii eius, quando
movenda sunt castra, et deponent [c]velum, quod pendet ante fores,
involventque eo [d]arcam testimonii 6 et operient rursum velamine
ianthinarum pellium extendentque desuper pallium totum hyacinthi-
num et [e]inducent vectes. 7 [f]Mensam quoque propositionis involvent
hyacinthino pallio et ponent cum ea turibula et mortariola, cyathos
et crateras ad liba fundenda: [g]panes semper in ea erunt. 8 Exten-
dentque desuper pallium coccineum, quod rursum operient velamento
ianthinarum pellium et [h]inducent vectes; 9 sument et pallium hya-
cinthinum, quo operient [i]candelabrum cum lucernis et forcipibus suis
et emunctoriis et cunctis vasis olei, quae ad concinnandas lucernas
necessaria sunt, 10 et super omnia ponent operimentum ianthinarum
pellium et inducent vectes; 11 necnon et [j]altare aureum involvent
hyacinthino vestimento et extendent desuper operimentum ianthina-
rum pellium inducentque vectes. 12 [l]Omnia vasa, quibus ministratur
in sanctuario, involvent hyacinthino pallio et extendent desuper ope-
rimentum ianthinarum pellium inducentque vectes; 13 sed et altare
mundabunt cinere et involvent illud purpureo vestimento 14 ponent-
que cum eo omnia vasa, quibus in ministerio eius utuntur, id est
ignium receptacula, fuscinulas ac tridentes, uncinos et batilla. Cuncta

d cf. Ex 6, 22; Lv 10, 4.
e Ex 25, 10. — cf. cp. 7, 9.
f Ex 25, 23.
g Ex 25, 31.
h Ex 27, 1; 30, 1.
i Ex 26, 36.
j vr. 28; cp. 1, 53; 18, 4. 5. — cf. Ex 38, 8; 1 Rg 2, 22.
l v. cp. 1, 53.
m cp. 4, 31.
n Ex 26, 15.
o Ex 26, 26.
p Ex 26, 32, 37.
q Ex 26, 19.
r Ex 27, 10.
s Ex 27, 19.
t vr. 26.
u v. cp. 1, 53.
v vr. 10. — v. cp. 1, 51.
x cf. vr. 22, 28, 34. — v. vr. 46-49.
y vr. 12, 45.
z vr. 12, 41.
a cp. 18, 15, 16; Ex 13, 13.
b vr. 39, 43.
c cp. 18, 16; Lv 27, 6.
d Ex 30, 13; Lv 27, 25; Ez 45, 12.
e vr. 46, 47.
f vr. 48.

a vr. 23, 30, 35, 39, 43, 47. — cf. cp. 8, 24; 1 Par 23, 3, 24-27.
b vr. 19.
c v. Ex 26, 31.
d Ex 25, 10, 16.
e Ex 25, 14.
f Ex 25, 23, 29, 30; 37, 16; Lv 24, 6, 8.
g 2 Par 2, 4.
h cf. Ex 25, 28.
i v. Ex 25, 31-39.
j Ex 30, 1, 3.
l cf. 1 Par 9, 28, 29.

datur (40-51). Alter levitarum admittendorum ad ministeria sacra census conficitur, continens munerum designationem cum sacerdotum, tum reliquorum, quando de loco in locum tabernaculum transferendum est (4, 1-59).

vasa altaris operient simul velamine ianthinarum pellium et inducent vectes.
15 Cumque involverint Aaron et filii eius sanctuarium et omnia vasa
eius in commotione castrorum, tunc intrabunt filii Caath [m]ut portent
involuta, et [n]non tangent vasa sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt
onera filiorum Caath in tabernaculo foederis; 16 super quos erit
Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cuius curam pertinet [o]oleum ad
concinnandas lucernas et [p]compositionis incensum et [q]sacrificium,
quod semper offertur, et [r]oleum unctionis et quidquid ad cultum
tabernaculi pertinet, omniumque vasorum quae in sanctuario sunt.
17 Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron dicens: 18 Nolite
perdere populum Caath de medio levitarum, 19 sed hoc facite eis ut
vivant et non moriantur, si [s]tetigerint sancta sanctorum. Aaron et
filii eius intrabunt ipsique disponent opera singulorum et divident
quid portare quis debeat. 20 [t]Alii nulla curiositate videant quae sunt
in sanctuario priusquam involvantur, alioquin morientur.
21 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 22 Tolle summam
etiam [u]filiorum Gerson per domos ac familias et cognationes suas
23 [v]a triginta annis et supra usque ad annos quinquaginta, numera
omnes qui ingrediuntur et ministrant in tabernaculo foederis. 24 Hoc
est officium familiae Gersonitarum 25 ut [x]portent [y]cortinas tabernaculi et [z]tectum foederis, operimentum aliud et super omnia velamen
ianthinum tentoriumque, quod pendet in introitu tabernaculi foederis, 26 cortinas atrii et velum in introitu, quod est ante tabernaculum.
Omnia quae ad altare pertinent, funiculos et vasa ministerii, 27 iubente Aaron et filiis eius, portabunt filii Gerson; et scient singuli
cui debeant oneri mancipari. 28 Hic est cultus familiae Gersonitarum in tabernaculo foederis, eruntque [a]sub manu Ithamar filii
Aaron sacerdotis.
29 Filios quoque Merari per familias et domos patrum suorum recensebis 30 [b]a triginta annis et supra usque ad annos quinquaginta,
omnes qui ingrediuntur ad officium ministerii sui et cultum foederis
testimonii. 31 [c]Haec sunt onera eorum: portabunt tabulas tabernaculi
et vectes eius, columnas ac bases earum, 32 columnas quoque atrii
per circuitum cum basibus et paxillis et funibus suis. Omnia vasa et
supellectilem ad [d]numerum accipient sicque portabunt. 33 Hoc est
officium familiae Meraritarum et ministerium in tabernaculo foederis,
[e]eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.
34 Recensuerunt igitur Moyses et Aaron et principes synagogae filios
Caath per cognationes et domos patrum suorum 35 a triginta annis
et supra usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur
ad ministerium tabernaculi foederis; 36 et inventi sunt duo milia
septingenti quinquaginta. 37 [f]Hic est numerus populi Caath, qui intrant tabernaculum foederis: hos numeravit Moyses et Aaron iuxta
sermonem Domini per manum Moysi.
38 Numerati sunt et filii Gerson per cognationes et domos patrum
suorum 39 a triginta annis et supra usque ad quinquagesimum annum,
omnes qui ingrediuntur ut ministrent in tabernaculo foederis, 40 et
inventi sunt duo milia sescenti triginta. 41 [g]Hic est populus Gersonitarum, quos numeraverunt Moyses et Aaron iuxta verbum Domini.
42 Numerati sunt et filii Merari per cognationes et domos patrum
suorum 43 a triginta annis et supra usque ad annum quinquagesimum,
omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi foederis; 44 et
inventi sunt tria milia ducenti. 45 [h]Hic est numerus filiorum Merari,
quos recensuerunt Moyses et Aaron iuxta imperium Domini per manum Moysi. 46 Omnes, qui recensiti sunt de levitis et quos recenseri
fecit ad nomen Moyses et Aaron et principes Israël per cognationes
et domos patrum suorum 47 a triginta annis et supra usque ad annum
quinquagesimum, ingredientes ad ministerium tabernaculi et onera
portanda, 48 fuerunt simul octo milia quingenti octoginta. 49 Iuxta
verbum Domini recensuit eos Moyses [i]unumquemque iuxta officium et
onera sua, [j]sicut praeceperat ei Dominus.
5 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Praecipe filiis Israël
ut [a]eiciant de castris omnem leprosum et [b]qui semine fluit [c]pol-

m cp. 7, 9; 10, 21; Dt 31, 9; 1 Par 15, 15.
n 2 Rg 6, 6, 7; 1 Par 13, 9, 10.
o Ex 25, 6; 27, 20; Lv 24, 2.
p Ex 25, 6; 31, 11.
q Ex 29, 38-41.
r Ex 31, 11. — v. Ex 30, 24-33.
s vr. 4.
t cf. Ex 19, 21; 1 Rg 6, 19.
u cp. 3, 21-26.
v v. vr. 3.
x cf. cp. 3, 25, 26.
y v. Ex 26, 1-6; 36, 8-13.
z Ex 36, 14-19.
a vr. 33.
b vr. 3. — cf. vr. 23.
c cp. 3, 36, 37.
d Ex 38, 21.
e vr. 28.
f vr. 2.
g vr. 22.
h vr. 29.
i vr. 15, 24, 31.
j vr. 1, 21, 29.
a cp. 12, 14; Lv 13, 46. — cf. Ap. 22, 15.
b Lv 15, 2.
c cp. 9, 6, 10; 19, 11, 13; 31, 19; Lv 21, 1; 22, 4. — cf. (Tb 2, 10); Ag 2, 14.

Quibus descriptis, iam promulgantur leges de immundis a castris eiciendis (5, 1-4), de ignorantiae peccatis expiandis, de primitiis (5-10), de zelotypia (11-31), de nazaraeorum officiis, de eorum

lutusque est super mortuo: 3 tam masculum [d]quam feminam eicite de
castris, ne contaminent ea [e]cum habitaverim vobiscum. 4 Feceruntque
ita filii Israël et eiecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus
Moysi.
5 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 6 Loquere ad filios
Israël: [f]Vir sive mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quae
solent hominibus accidere, et per negligentiam transgressi fuerint
mandatum Domini atque deliquerint, 7 [g]confitebuntur peccatum suum,
et reddent ipsum caput quintamque partem desuper ei in quem pec-
caverint. 8 Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino et erit
sacerdotis, [h]excepto ariete, qui offertur pro expiatione, ut sit placa-
bilis hostia. 9 [i]Omnes quoque primitiae, quas offerunt filii Israël, ad
sacerdotem pertinent; 10 et quidquid in sanctuarium offertur a sin-
gulis et traditur manibus sacerdotis [j]ipsius erit.
11 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 12 Loquere ad filios
Israël et dices ad eos: Vir, cuius uxor erraverit maritumque con-
temnens 13 [k]dormierit cum altero viro, et hoc maritus deprehendere
non quiverit, sed latet adulterium et testibus argui non potest, quia
[l]non est inventa in stupro; 14 si spiritus zelotypiae concitaverit virum
contra uxorem suam, quae vel polluta est vel falsa suspicione appe-
titur, 15 adducet eam ad sacerdotem et offeret oblationem pro illa de-
cimam partem sati farinae hordeaceae. [m]Non fundet super eam oleum
nec imponet tus, quia sacrificium zelotypiae est et oblatio investigans
adulterium. 16 Offeret igitur eam sacerdos et statuet coram Domino,
17 adsumetque [n]aquam sanctam in vase fictili et pauxillum terrae de
pavimento tabernaculi mittet in eam. 18 Cumque steterit mulier in
conspectu Domini, [o]discooperiet caput eius et ponet super manus
illius sacrificium recordationis et oblationem zelotypiae; ipse autem
tenebit aquas amarissimas, in quibus cum exsecratione maledicta
congessit; 19 adiurabitque eam et dicet: Si non dormivit vir alienus
tecum et si non polluta es, deserto mariti toro, non te nocebunt
aquae istae amarissimae in quas maledicta congessi. 20 Sin autem
declinasti a viro tuo atque polluta es et concubuisti cum altero viro,
21 his maledictionibus subiacebis: [p]det te Dominus in maledictionem
exemplumque cunctorum in populo suo, putrescere faciat femur tuum
et tumens uterus tuus disrumpatur, 22 [q]ingrediantur aquae maledictae
in ventrem tuum et, utero tumescente, putrescat femur. Et respon-
debit mulier: [r]Amen, amen. 23 Scribetque sacerdos in libello ista
maledicta et delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta con-
gessit, 24 et dabit ei bibere. Quas cum exhauserit, 25 tollet sacerdos
de manu eius sacrificium zelotypiae et [s]elevabit illud coram Domino
imponetque illud super altare, ita duntaxat ut prius 26 [t]pugillum sa-
crificii tollat de eo quod offertur et incendat super altare, et sic
potum det mulieri aquas amarissimas. 27 Quas cum biberit, si polluta
est et, contempto viro, adulterii rea, pertransibunt eam aquae ma-
ledictionis et, inflato ventre, computrescet femur; eritque mulier in
[u]maledictionem et in exemplum omni populo. 28 Quod si polluta non
fuerit, erit innoxia et faciet liberos.
29 Ista est lex zelotypiae, [v]si declinaverit mulier a viro suo, et si
polluta fuerit, 30 maritusque zelotypiae spiritu concitatus adduxerit eam
in conspectu Domini, et fecerit ei sacerdos iuxta omnia quae scripta
sunt, 31 maritus absque culpa erit, et illa [x]recipiet iniquitatem suam.
6 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere ad filios
Israël et dices ad eos: Vir sive mulier, cum [a]fecerint votum ut
sanctificentur et se voluerint Domino consecrare, 3 [b]a vino et omni
quod inebriare potest abstinebunt; acetum ex vino et ex qualibet
alia potione et quidquid de uva exprimitur non bibent, uvas recentes
siccasque non comedent 4 cunctis diebus, quibus ex voto Domino
consecrantur; quidquid ex vinea esse potest ab uva passa usque ad
acinum non comedent. 5 Omni tempore separationis suae [c]novacula
non transibit per caput eius usque ad completum diem quo Domino
consecratur: sanctus erit [d]crescente caesarie capitis eius. 6 Omni tem-
pore consecrationis suae [e]super mortuum non ingredietur, 7 nec [f]super
patris quidem et matris et fratris sororisque funere contaminabitur,

d cf. cp. 12, 14.
e cp. 35, 34. — v. Lv 26, 11, 12.
f v. Lv 6, 2-7.
g Lv 5, 5; 26, 40. — cf. Js 7, 19.
h cf. Lv 6, 6, 7.
i cp. 18, 8, 19; Ex 29, 28; Lv 6, 17, 18; 7, 6-10, 14; Dt 18, 3, 4; Ez 44, 30.
j Lv 10, 12, 13.
k Lv 18, 20.
l cf. Jo 8, 4.
m cf. Lv 2, 1, 15; 5, 11.
n cf. cp. 8, 7; 19, 9, 17.
o cf. 1 Cor 11, 5-7.
p cf. Jr 29, 22.
q Ps 108, 18. — cf. 1 Cor 11, 29.
r v. Dt 27, 15-26.
s Lv 8, 27.
t Lv 2, 2; 5, 12.
u Dt 28, 37; Jr 24, 9; 29, 18, 22; 42, 18; 44, 12; Zc 8, 13.
v vr. 19, 20.
x Lv 20, 17, 19, 20.
a Lv 27, 2; Jd 13, 5. — cf. Ac 21, 23; Rm 1, 1.
b Am 2, 12; Lc 1, 15.
c Jd 13, 5; 16, 17; 1 Rg 1, 11.
d Ez 44, 20. — cf. 1 Cor 11, 14.
e cp. 19, 11, 16; Lv 21, 11.
f cf. Lv 21, 2, 3, 11.

consecratione, deque sacrificiis in consummatione voti offerendis (6, 1-21).
Etiam, post interpositam formulam sacerdotalis b e n e d i c t i o n i s (22-27),
et post descripta d o n a r i a principum populi, qui in dedicatione altaris

quia consecratio Dei sui super caput eius est. 8 Omnibus diebus sepa-
rationis suae sanctus erit Domino.
9 Sin autem mortuus fuerit subito quispiam coram eo, polluetur
caput consecrationis eius: [g]quod radet ilico [h]in eadem die purgationis
suae et rursum septima; 10 in octava autem die offeret [i]duos turtures
vel duos pullos columbae sacerdoti in introitu foederis testimonii,
11 facietque sacerdos unum pro peccato et alterum in holocaustum et
deprecabitur pro eo, quia peccavit super mortuo, sanctificabitque
caput eius in die illo 12 et consecrabit Domino dies separationis illius
offerens agnum anniculum [j]pro peccato; ita tamen ut dies priores
irriti fiant, quoniam polluta est sanctificatio eius.
13 Ista est lex consecrationis.
[k]Cum dies, quos ex voto decreverat, complebuntur, adducet eum
ad ostium tabernaculi foederis 14 et offeret oblationem eius Domino,
agnum anniculum immaculatum in holocaustum et ovem anniculam
immaculatam [l]pro peccato et arietem immaculatum [m]hostiam paci-
ficam, 15canistrum quoque panum azymorum, [n]qui conspersi sint oleo,
et lagana absque fermento uncta oleo ac [o]libamina singulorum, 16quae
offeret sacerdos coram Domino et faciet tam [p]pro peccato quam in
holocaustum. 17 Arietem vero immolabit hostiam pacificam Domino
offerens simul canistrum azymorum et libamenta, quae ex more de-
bentur. 18 [q]Tunc radetur nazaraeus ante ostium tabernaculi foederis
caesarie consecrationis suae, tolletque capillos eius et ponet super
ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum, 19 [r]et armum coctum
arietis tortamque absque fermento unam de canistro et laganum azy-
mum unum, et [s]tradet in manus nazaraei, postquam rasum fuerit ca-
put eius; 20susceptaque rursum ab eo elevabit in conspectu Domini, et
[t]sanctificata sacerdotis erunt sicut pectusculum, quod separari iussum
est, et femur. Post haec potest bibere nazaraeus vinum. 21 Ista est
lex nazaraei, cum voverit oblationem suam Domino tempore conse-
crationis suae, exceptis his quae invenerit manus eius. Iuxta quod
mente devoverat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suae.
22 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 23 Loquere Aaron
et filiis eius: sic [u]benedicetis filiis Israël et dicetis eis:
24 [v]Benedicat tibi Dominus et [x]custodiat te:
25 [y]ostendat Dominus faciem suam tibi et misereatur tui.
26 Convertat Dominus vultum suum ad te et [z]det tibi pacem.
27 [a]Invocabuntque nomen meum super filios Israël, et ego be-
nedicam eis.

7 Factum est autem in die [a]qua complevit Moyses tabernaculum et
erexit illud [b]unxitque et sanctificavit cum omnibus vasis suis altare
similiter et omnia vasa eius, 2 obtulerunt [c]principes Israël et capita
familiarum, qui erant per singulas tribus, praefectique eorum, qui
numerati fuerant, 3 munera coram Domino sex plaustra tecta cum
duodecim bobus. Unum plaustrum obtulere duo duces et unum bovem
singuli, obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi.
4 Ait autem Dominus ad Moysen: 5 Suscipe ab eis ut serviant in
ministerio tabernaculi et trades ea levitis iuxta ordinem ministerii
sui. 6 Itaque, cum suscepisset Moyses plaustra et boves, tradidit eos
levitis. 7 Duo plaustra et quattuor boves [d]dedit filiis Gerson, iuxta id
quod habebant necessarium; 8 quattuor alia plaustra et octo boves
[e]dedit filiis Merari secundum officia et cultum suum [f]sub manu Itha-
mar filii Aaron sacerdotis. 9 Filiis autem Caath non dedit plaustra et
boves, quia [g]in sanctuario serviunt et onera propriis [h]portant umeris.
10 Igitur obtulerunt duces in [i]dedicationem altaris, die qua unctum est,
oblationem suam ante altare.
11 Dixitque Dominus ad Moysen: Singuli [j]duces per singulos dies
offerant munera in dedicationem altaris.
12Primo die obtulit oblationem suam [k]Nahasson filius Aminadab de
tribu Iuda; 13 fueruntque in ea acetabulum argenteum pondo centum
triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos [l]iuxta
pondus sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in [m]sacri-
ficium, 14mortariolum ex decem siclis aureis plenum [n]incenso, 15[o]bo-
vem de armento et arietem et agnum anniculum in holocaustum

g Ac 18, 18; 21, 24.
h cf. cp. 19, 11.
i Lv 5, 7; 14, 1, 22; 15, 14, 29.
j Lv 5, 6
k Ac 21, 26.
l Lv 4, 32.
m Lv 3, 6.
n Ex 29, 2; Lv 2, 4.
o cp. 15, 5, 7, 10.
p vr. 14.
q Ac 18, 18; 21, 24.
r 1 Rg 2, 15.
s Ex 29, 23, 24.
t cf. cp. 5, 25; Ex 29, 27, 28.
u Lv 9, 22; Dt 21, 5; 1 Par 23, 13; Ecli 36, 19.
v Ps 133, 3.
x v. Ps 120, 3-8.
y Ps 4, 7; 30, 17; 66, 2; 79, 4, 8, 20; 118, 135. — cf. Dn 9, 17.
z Jo 14, 27; 2 Th 3, 16.
a Dt 28, 10; 2 Par 7, 14; Dn 9, 18, 19.
a Ex 40, 2, 15-17.
b Ex 40, 9, 10; Lv 8, 10, 11.
c cp. 1, 4.
d cp. 4, 25-28.
e cp. 4, 31-33.
f cp. 4, 28, 33; Ex 38, 21.
g cp. 3, 31. — v. cp. 4, 4-15.
h cp. 4, 15. — cf. 2 Rg 6, 13; 1 Par 15, 5, 15.
i vr. 84, 88; Dt 20, 5; 3 Rg 8, 63; 2 Par 7, 5, 9; 1 Es 6, 16; 2 Es 12, 27; 1 Mc 4, 54. — cf. Ps 29, 1-13.
j cp. 1, 4-16.
k cp. 1, 7. — v. Ex 6, 23.
l v. Ex 30, 13.
m cp. 8, 8. — v. Ex 29, 41.
n Ex 30, 34, 35.
o Lv 1, 2, 3.

catervatim obtulerant sex plaustra tecta cum 12 bobus (7, 1-10); sin-
guli vero acetabulum et phialam argenteam, utrumque refertum simila
oleo conspersa, et mortariolum aureum plenum incenso; necnon bovem,

16 hircumque *p*pro peccato, 17 et *q*in sacrificio pacificorum boves duos, *p* Lv 4, 23, 24.
arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Haec est *q* Lv 3, 1.
oblatio Nahasson filii Aminadab.
18 Secundo die obtulit *r*Nathanaël filius Suar dux de tribu Issachar *r* cp. 1, 8.
19 acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam
argenteam habentem septuaginta siclos iuxta pondus sanctuarii, utrum-
que plenum simila conspersa oleo in sacrificium, 20 mortariolum au-
reum habens decem siclos plenum incenso, 21 bovem de armento et
arietem et agnum anniculum in holocaustum 22 hircumque pro peccato,
23 et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos
quinque, agnos anniculos quinque. Haec fuit oblatio Nathanaël filii
Suar.
24 Tertio die princeps filiorum Zabulon *s*Eliab filius Helon 25 obtulit *s* cp. 1, 9.
acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam ar-
genteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, utrumque
plenum simila conspersa oleo in sacrificium, 26 mortariolum aureum
appendens decem siclos plenum incenso, 27 bovem de armento et
arietem et agnum anniculum in holocaustum 28 hircumque pro peccato,
29 et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quin-
que, agnos anniculos quinque. Haec est oblatio Eliab filii Helon.
30 Die quarto princeps filiorum Ruben *t*Elisur filius Sedeur 31 obtulit *t* cp. 1, 5.
acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam ar-
genteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, utrumque
plenum simila conspersa oleo in sacrificium, 32 mortariolum aureum
appendens decem siclos plenum incenso, 33 bovem de armento et
arietem et agnum anniculum in holocaustum 34 hircumque pro peccato,
35 et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quin-
que, agnos anniculos quinque. Haec fuit oblatio Elisur filii Sedeur.
26 Die quinto princeps filiorum Simeon *u*Salamiel filius Surisaddai *u* cp. 1, 6.
37 obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii,
utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium, 38 mortariolum
aureum appendens decem siclos plenum incenso, 39 bovem de armento
et arietem et agnum anniculum in holocaustum 40 hircumque pro pec-
cato, 41 et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos
quinque, agnos anniculos quinque. Haec fuit oblatio Salamiel filii
Surisaddai.
42 Die sexto princeps filiorum Gad *v*Eliasaph filius Duel 43 obtulit *v* cp. 1, 14. — cf. cp. 2, 14.
acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam
argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, utrumque
plenum simila conspersa oleo in sacrificium, 44 mortariolum aureum
appendens decem siclos plenum incenso, 45 bovem de armento et
arietem et agnum anniculum in holocaustum 46 hircumque pro pec-
cato, 47 et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos
quinque, agnos anniculos quinque. Haec fuit oblatio Eliasaph filii Duel.
48 Die septimo princeps filiorum Ephraim *x*Elisama filius Ammiud *x* cp. 1, 10.
49 obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii,
utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium, 50 mortariolum
aureum appendens decem siclos plenum incenso, 51 bovem de armento
et arietem et agnum anniculum in holocaustum 52 hircumque pro
peccato, 53 et in hostias pacificorum, boves duos, arietes quinque,
hircos quinque, agnos anniculos quinque. Haec fuit oblatio Elisama
filii Ammiud.
54 Die octavo princeps filiorum Manasse *y*Gamaliel filius Pha- *y* cp. 1, 10.
dassur 55 obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta
siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus
sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium,
56 mortariolum aureum, appendens decem siclos plenum incenso,
57 bovem de armento et arietem et agnum anniculum in holocaustum
58 hircumque pro peccato, 59 et in hostias pacificorum boves duos,
arietes quinque, hircos quinque agnos anniculos quinque. Haec fuit
oblatio Gamaliel filii Phadassur.
60 Die nono princeps filiorum Beniamin *z*Abidan filius Gedeonis *z* cp. 1, 11.

*arietem et agnum in holocaustum, hircum pro peccato, 2 boves et 5 arie-
tes, hircos et agnos in hostias pacificas (11-89), proponuntur leges de can-
delabro instruendo (8, 1-4), de levitis pro primogenitis consecrandis (5-19),*

61 obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos
phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii,
utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium, 62 et morta-
riolum aureum appendens decem siclos plenum incenso, 63 bovem de
armento et arietem et agnum anniculum in holocaustum 64 hircumque
pro peccato, 65 et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque,
hircos quinque, agnos anniculos quinque. Haec fuit oblatio Abidan
filii Gedeonis.

a cp. 1, 12.

66 Die decimo princeps filiorum Dan [a]Ahiezer filius Ammisaddai
67 obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii,
utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium, 68 mortariolum
aureum appendens decem siclos plenum incenso, 69 bovem de armento
et arietem et agnum anniculum in holocaustum, 70 hircumque pro
peccato, 71 et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque,
hircos quinque, agnos anniculos quinque. Haec fuit oblatio Ahiezer
filii Ammisaddai.

b cp. 1, 13.

72 Die undecimo princeps filiorum Aser [b]Phegiel filius Ochran,
73 obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii,
utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium, 74 mortariolum
aureum appendens decem siclos plenum incenso, 75 bovem de armento
et arietem et agnum anniculum in holocaustum, 76 hircumque pro
peccato, 77 et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque,
hircos quinque, agnos anniculos quinque. Haec fuit oblatio Phegiel
filii Ochran.

c cp. 1, 15.

78 Die duodecimo princeps filiorum Nephthali [c]Ahira filius Enan
79 obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii,
utrumque plenum simila oleo conspersa in sacrificium, 80 mortariolum
aureum appendens decem siclos plenum incenso, 81 bovem de ar-
mento et arietem et agnum anniculum in holocaustum, 82 hircumque
pro peccato, 83 et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque,
hircos quinque, agnos anniculos quinque. Haec fuit oblatio Ahira filii
Enan.

d v. vr. 10.

84 Haec in [d]dedicatione altaris oblata sunt a principibus Israël, in
die qua consecratum est: acetabula argentea duodecim, phialae ar-
genteae duodecim, mortariola aurea duodecim; 85 ita ut centum tri-
ginta siclos argenti haberet unum acetabulum, et septuaginta siclos
haberet una phiala, id est in commune vasorum omnium ex argento
sicli duo milia quadringenti pondere sanctuarii; 86 mortariola aurea
duodecim plena incenso denos siclos appendentia pondere sanctuarii,
id est simul auri sicli centum viginti; 87 boves de armento in holo-
caustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim et liba-
menta eorum; hirci duodecim pro peccato; 88 in hostias pacificorum
boves viginti quattuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi
sexaginta. Haec oblata sunt in dedicatione altaris, [e]quando unctum est.

e vr. 1, 10.
f cp. 12, 8. — v. Ex 33, 9-11.
g cf. 1 Rg 3, 3-18.
h v. Ex 25, 22.
i cf. 1 Rg 3, 3-14.

89 Cumque ingrederetur Moyses tabernaculum foederis [f]ut consu-
leret oraculum, audiebat [g]vocem loquentis ad se [h]de propitiatorio,
quod erat super arcam testimonii inter duos cherubim, [i]unde et lo-
quebatur ei.

a Ex 25, 37; 40, 20.

8 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere Aaron et
dices ad eum: Cum [a]posueris septem lucernas, candelabrum in
australi parte erigatur. Hoc igitur praecipe ut lucernae contra boream
e regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam
partem, quam candelabrum respicit, lucere debebunt. 3 Fecitque Aaron:
et imposuit lucernas super candelabrum, ut praeceperat Dominus

b Ex 25, 31.
c cp. 10, 2; Ex 25, 18.
d Ex 25, 40.

Moysi. 4 [b]Haec autem erat factura candelabri: ex auro [c]ductili tam
medius stipes quam cuncta quae ex utroque calamorum latere na-
scebantur; [d]iuxta exemplum, quod ostendit Dominus Moysi, ita ope-
ratus est candelabrum.

e cf. Ml 3, 3.
f cp. 19, 9, 17-19. — cf. Lv. 8, [6.
g cf. Lv 14, 8, 9.

5 Et locutus est Dominus ad Moysen dicens: 6 Tolle levitas de
medio filiorum Israël et [e]purificabis eos 7 iuxta hunc ritum: adsper-
gantur [f]aqua lustrationis et [g]radant omnes pilos carnis suae. Cumque

de eorum officiis et aetate requisita ad sacra munera obeunda (*20-26*), *deque paschate celebrando ab iis qui opportuno tempore a eo impediti fuerint* (*9, 1-14*). *Tandem, datis signis tum profectionis tum figendo-*

laverint vestimenta sua et mundati fuerint, 8 tollent bovem de ar-
mentis et [h]libamentum eius similam oleo conspersam, [i]bovem autem
alterum de armento tu accipies pro peccato 9 et [j]applicabis levitas
coram tabernaculo foederis, [k]convocata omni multitudine filiorum
Israël. 10 Cumque levitae fuerint coram Domino, [l]ponent filii Israël
manus suas super eos, 11 et offeret Aaron levitas munus in conspectu
Domini a filiis Israël, ut serviant in ministerio eius. 12 [m]Levitae quo-
que ponent manus suas super capita boum, e quibus unum facies [n]pro
peccato et alterum in holocaustum Domini, ut depreceris pro eis.
13 Statuesque levitas in conspectu Aaron et filiorum eius et [o]conse-
crabis oblatos Domino 14 ac separabis de medio filiorum Israël, [p]ut
sint mei, 15 et postea ingredientur tabernaculum foederis, ut serviant
mihi. Sicque purificabis et consecrabis eos in oblationem Domini,
[q]quoniam dono donati sunt mihi a filiis Israël.
16 [r]Pro primogenitis, quae aperiunt omnem vulvam in Israël, accepi
eos. 17 [s]Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israël, tam ex ho-
minibus quam ex iumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum
in terra Aegypti sanctificavi eos mihi 18 et tuli levitas pro cunctis
primogenitis filiorum Israël 19 [t]tradidique eos dono Aaron et filiis
eius de medio populi, ut serviant mihi pro Israël in tabernaculo
foederis et [u]orent pro eis, [v]ne sit in populo plaga, si ausi fuerint
accedere ad sanctuarium. 20 Feceruntque Moyses et Aaron et omnis
multitudo filiorum Israël super levitis quae praeceperat Dominus
Moysi; 21 [x]purificatique sunt et laverunt vestimenta sua, [y]elevavitque
eos Aaron in conspectu Domini et oravit pro eis, 22 ut purificati
ingrederentur ad officia sua in tabernaculum foederis coram Aaron et
filiis eius. Sicut praeceperat Dominus Moysi de levitis ita factum est.
23 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 24 Haec est lex le-
vitarum: a [z]viginti quinque annis et supra ingredientur [a]ut ministrent
in tabernaculo foederis; 25 cumque quinquagesimum annum aetatis
impleverint, servire cessabunt; 26 eruntque ministri fratrum suorum
in tabernaculo foederis, ut [b]custodiant quae sibi fuerint commendata,
opera autem ipsa non faciant. Sic dispones levitis in custodiis suis.
9 Locutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai [a]anno secundo
postquam egressi sunt de terra Aegypti, mense primo dicens:
2 [b]Faciant filii Israël Phase in tempore suo, 3 [c]quartadecima die mensis
huius [d]ad vesperam iuxta omnes caeremonias et iustificationes eius.
4 Praecepitque Moyses filiis Israël ut facerent Phase. 5 Qui fecerunt
tempore suo quartadecima die mensis ad vesperam in monte Sinai.
Iuxta omnia, quae mandaverat Dominus Moysi, fecerunt filii Israël.
6 Ecce autem quidam [e]immundi super anima hominis, qui non
poterant facere Phase in die illo, [f]accedentes ad Moysen et Aaron
7 dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis: quare frau-
damur ut non valeamus oblationem [g]offerre Domino in tempore suo
inter filios Israël? 8 Quibus respondit Moyses: State, ut [h]consulam
quid praecipiat Dominus de vobis.
9 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 10 Loquere filiis Israël:
Homo, qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente
vestra, faciat Phase Domino 11 [i]in mense secundo quartadecima die
mensis ad vesperam. [j]Cum azymis et lactucis agrestibus comedent
illud; 12 [k]non relinquent ex eo quippiam usque mane [l]et os eius non
confringent: [m]omnem ritum Phase observabunt. 13 Si quis autem et
mundus est et in itinere non fuit, et tamen non fecit Phase, [n]exter-
minabitur anima illa de populis suis, [o]quia sacrificium Domino non
obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit. 14 Peregrinus quo-
que et advena, si fuerint apud vos, facient Phase Domino iuxta cae-
remonias et iustificationes eius. [p]Praeceptum idem erit apud vos tam
advenae quam indigenae.
15 Igitur die [q]qua erectum est tabernaculum [r]operuit illud nubes. [s]A
vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque mane.
16 Sic fiebat iugiter: per diem operiebat illud nubes, et per noctem
quasi species ignis.
17 Cumque [t]ablata fuisset nubes, quae tabernaculum protegebat, tunc
proficiscebantur filii Israël et in loco, ubi stetisset nubes, ibi castra-

h Lv 2, 1. — v. Ex 29, 40.
i vr. 12.
j cf. Ex 29, 4; 40, 12.
k cf. Lv 8, 3.
l cf. Lv 1, 4.
m cf. Ex 29, 10.
n vr. 8.
o vr. 11, 21.
p cp. 3, 45. — cf. cp. 16, 9.
q cp. 3, 9.
r cp. 3, 12, 45.
s cp. 3, 13; Lc 2, 23. — v. Ex 13, 2.
t cp. 3, 9.
u cp. 25, 11, 13.
v cf. 2 Rg 6, 6, 7. — v. cp. 1, 53.
x vr. 7.
y vr. 11-13, 15.
z cf. cp. 4, 3; 1 Par 23, 3, 24, 27.
a v. cp. 4, 23.
b v. cp. 1, 53.
a cf. cp. 1, 1.
b Ex 12, 3.
c v. Lv 23, 5.
d Ex 12, 6; Lv 23, 5.
e cp. 5, 2; 19, 11, 16. — cf. Jo 18, 28.
f cp. 27, 1; Ex 18, 15, 19, 26.
g vr. 13.
h cf. cp. 27, 4.
i v. 2 Par 30, 2-15.
j Ex 12, 8. — cf. Dt 16, 3.
k Ex 12, 10.
l (all) Jo 19, 36. — Ex 12, 46.
m Ex 12, 43, 49.
n Ex 12, 15. — cf. Gn 17, 14.
o vr. 7.
p Ex 12, 48, 49.
q cp. 7, 1; Ex 40, 15.
r Ex 40, 32.
s v. Ex 13, 21; 40, 36.
t cp. 10, 11, 34; Ex 40, 34, 35; Ps 77, 14; Sap 10, 17; 18, 3.

rum castrorum, quae sunt hinc columna nubis et ignis (15-23), inde tubae sacerdotum vario sonitu perstrepentes (10, 1-10), resumitur, ductore Hobab cognato Moysi, iter Pharan versus iuxta praestitutum ordinem 11-36).

metabantur. 18 Ad imperium Domini proficiscebantur et ad imperium illius figebant tabernaculum. [u]Cunctis diebus, quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem loco 19 et, si evenisset ut multo tempore maneret super illud, erant filii Israël in [v]excubiis Domini, et non proficiscebantur 20 quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria et ad imperium illius deponebant. 21 Si fuisset nubes a vespere usque mane et statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur; et, si post diem et noctem recessisset, dissipabant tentoria. 22 Si vero biduo aut uno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, [x]manebant filii Israël in eodem loco et non proficiscebantur; statim autem ut recessisset movebant castra. 23 Per verbum Domini figebant tentoria, et per verbum illius proficiscebantur; erantque in excubiis Domini iuxta imperium eius per manum Moysi.

10 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Fac tibi duas tubas argenteas [a]ductiles, quibus [b]convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra. 3 [c]Cumque increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi foederis. 4 Si semel clangueris, venient ad te principes et [d]capita multitudinis Israël; 5 si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit, [e]movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam. 6 In secundo autem sonitu et pari ululatu tubae [f]levabunt tentoria qui habitant ad meridiem; et iuxta hunc modum reliqui facient, ululantibus tubis in profectionem. 7 Quando autem congregandus est populus, [g]simplex tubarum clangor erit et [h]non concise ululabunt. 8 [i]Filii autem Aaron sacerdotes clangent tubis; [j]eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris. 9 [l]Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes, [m]qui dimicant adversum vos, [n]clangetis ululantibus tubis, et erit [o]recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum. 10 Si [p]quando habebitis epulum et dies festos et [q]calendas, canetis tubis super holocaustis et pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri. Ego Dominus Deus vester.

11 Anno secundo, mense secundo, vicesima die mensis [r]elevata est nubes de tabernaculo foederis; 12 [s]profectique sunt filii Israël per turmas suas de [t]deserto Sinai, et recubuit nubes in [u]solitudine Pharan. 13 Moveruntque castra primi, [v]iuxta imperium Domini in manu Moysi, 14 [x]filii Iuda per turmas suas, quorum princeps erat Nahasson filius Aminadab; 15 in tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanaël filius Suar; 16 in tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon. 17 [y]Depositumque est tabernaculum, [z]quod portantes egressi sunt filii Gerson et Merari. 18 Profectique sunt et [a]filii Ruben per turmas et ordinem suum, quorum princeps erat Helisur filius Sedeur; 19 in tribu autem filiorum Simeon princeps fuit Salamiel filius Surisaddai; 20 porro in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius [b]Duel. 21 Profectique sunt et [c]Caathitae portantes sanctuarium: tandiu tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum. 22 Moverunt castra et [d]filii Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud; 23 in tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur, 24 et in tribu Beniamin erat dux Abidan filius Gedeonis. 25 [e]Novissimi castrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai; 26 in tribu autem filiorum Aser erat princeps Phegiel filius Ochran, 27 et in tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan. 28 [f]Haec sunt castra et profectiones filiorum Israël per turmas suas quando egrediebantur.

29 Dixitque Moyses [g]Hobab filio [h]Raguel madianitae cognato suo: Proficiscimur ad locum quem Dominus [i]daturus est nobis; veni nobiscum, ut benefaciamus tibi, [k]quia Dominus bona promisit Israëli. 30 Cui ille respondit: Non vadam tecum, sed revertar in terram meam, in qua natus sum. 31 Et ille, Noli, inquit, nos relinquere, tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, et eris ductor noster. 32 Cumque nobiscum veneris, [l]quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis traditurus est Dominus, dabimus tibi.

u cf. 1 Cor 10, 1.
v v. cp. 1, 53.
x Ex 40, 34, 35.
a cp. 8, 4; Ecli 50, 18.
b Is 1, 13; Jl 1, 14. — cf. Ps 80, 4.
c Jr 4, 5; Jl 2, 15.
d cp. 1, 16; 7, 2; Ex 18, 21.
e vr. 14. — v. cp. 2, 3-9.
f vr. 18. — v. cp. 2, 10-16.
g vr. 3.
h Jl 2, 1.
i 1 Par 15, 24; 2 Par 13, 12.
j v. Lv 3, 17.
l cp. 31, 6; 2 Par 13, 14. — cf. Js 6, 5.
m Jd 2, 18; 4, 3; 10, 8, 12; 1 Rg 10, 18; 2 Par 13, 12; 1 Mc 3, 54; 5, 33; 16, 8.
n vr. 7.
o v. Gn 8, 1.
p cp. 29, 1; Lv 23, 24; 1 Par 15, 24; 2 Par 5, 12, 13; 7, 6; 29, 26-28; 1 Es 3, 10; 2 Es 12, 35.
q Ps 80, 4. — v. cp. 28, 11.
r cp. 9, 17.
s Ex 40, 34.
t cp. 1, 1; 9, 5; Ex 19, 1, 2.
u cp. 13, 1, 4, 27; Gn 14, 16; 21, 21; Dt 1, 1.
v vr. 5, 6; cp. 2, 34.
14-28] cf. cp. 1, 5-16.
x v. cp. 2, 3-9.
y cp. 1, 51.
z v. cp. 4, 24-33; 7, 6-8.
a v. cp. 2, 10-16.
b cf. cp. 2, 14.
c cp. 7, 9. — v. cp. 4, 4-15.
d v. cp. 2, 18-24.
e v. cp. 2, 25-31. — cf. Js 6, 9.
f cp. 2, 24.
g Jd 4, 11.
h v. Ex 2, 18.
i cf. Jd 1, 16.
j Gn 12, 7.
k Gn 32, 12; Ex 3, 8; 6, 7, 8.
l vr. 20. — cf. Jd 1, 16; 4, 11.

Quo in itinere, post murmurationem et subsecutam poenam (11, 1-3), cum populus ex cupiditate carnium (4-9), Moyses vero ex istius petulantia querantur (10-15) uterque exauditur: Moysi in auxilium instituitur syne-

33 Profecti sunt ergo de [m]monte Domini viam trium dierum; ar-
caque foederis Domini [n]praecedebat eos per dies tres [o]providens
castrorum locum. 34 [p]Nubes quoque Domini super eos erat per diem
cum incederent. 35 Cumque elevaretur arca, dicebat Moyses:
[q]Surge, Domine, et dissipentur inimici tui,
et fugiant qui oderunt te a facie tua.
36 Cum autem deponeretur, aiebat:
Revertere, Domine, ad multitudinem exercitus Israël.
11 Interea ortum est [a]murmur populi, quasi dolentium pro labore,
contra Dominum. Quod cum audisset Dominus, [b]iratus est, et
[c]accensus in eos ignis Domini devoravit extremam castrorum partem.
2 [d]Cumque clamasset populus ad Moysen, [e]oravit Moyses ad Domi-
num, et absorptus est ignis. 3 Vocavitque nomen loci illius *Incensio*,
eo quod incensus fuisset contra eos ignis Domini.
4 [g]Vulgus quippe promiscuum, quod ascenderat cum eis, flagravit
desiderio sedens et [h]flens, iunctis sibi pariter filiis Israël, et ait:
[i]Quis dabit nobis ad vescendum carnes? 5 [j]Recordamur piscium, quos
comedebamus in Aegypto gratis; in mentem nobis veniunt cucu-
meres et pepones porrique et cepe et allia, 6 anima nostra arida est,
nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi man.
7 [k]Erat autem man quasi semen coriandri coloris bdellii. 8 [l]Circui-
batque populus et colligens illud frangebat mola sive terebat in
mortario coquens in olla et faciens ex eo [m]tortulas saporis quasi
panis oleati. 9 [n]Cumque descenderet nocte super castra ros, descen-
debat pariter et man.
10 Audivit ergo Moyses [o]flentem populum per familias, singulos per
ostia tentorii sui. Iratusque est furor Domini valde. Sed et Moysi
intoleranda res visa est, 11 [p]et ait ad Dominum: Cur adflixisti servum
tuum? quare non invenio gratiam coram te? et cur imposuisti pondus
universi populi huius super me? 12 Nunquid [q]ego concepi omnem
hanc multitudinem vel genui eam, ut dicas mihi: [r]Porta eos in sinu
tuo, [s]sicut portare solet nutrix infantulum, et defer in terram, pro
qua [t]iurasti patribus eorum? 13 [u]Unde mihi carnes ut dem tantae
multitudini? Flent contra me dicentes: Da nobis carnes ut comedamus.
14 [v]Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis
est mihi. 15 Sin aliter tibi videtur, [y]obsecro ut interficias me, et inve-
niam gratiam in oculis tuis, ne tantis adficiar malis.
16 Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi [z]septuaginta viros
de senibus Israël, quos tu nosti quod senes populi sint ac [a]magistri,
et duces eos ad ostium tabernaculi foederis faciesque ibi stare tecum,
17 ut [b]descendam et loquar tibi et [c]auferam de spiritu tuo tradamque
eis, ut [d]sustentent tecum onus populi, et non tu solus graveris. 18 Po-
pulo quoque dices: [e]Sanctificamini, cras comedetis carnes; ego enim
audivi vos dicere: Quis dabit nobis escas carnium? [f]Bene nobis erat
in Aegypto. Ut det vobis Dominus carnes, et comedatis 19 non uno
die nec duobus vel quinque aut decem nec viginti quidem, 20 sed usque
ad mensem dierum, [g]donec exeat per nares vestras et vertatur in
nauseam; eo quod reppuleritis Dominum, qui in medio vestri est et
fleveritis coram eo dicentes: [h]Quare egressi sumus ex Aegypto?
21 Et ait Moyses: [i]Sescenta milia peditum huius populi sunt, et tu
dicis: Dabo eis esum carnium mense integro? 22 [j]nunquid ovium et
boum multitudo caedetur, ut possit sufficere ad cibum? vel omnes
pisces maris in unum congregabuntur ut eos satient?
23 Cui respondit Dominus: [k]Nunquid manus Domini invalida est?
Iam nunc videbis utrum [l]meus sermo opere compleatur.
24 Venit igitur Moyses et narravit populo verba Domini [m]congre-
gans septuaginta viros de senibus Israël, quos stare fecit circa taber-
naculum. 25 [n]Descenditque Dominus per nubem et locutus est ad
eum auferens de spiritu, qui erat in Moyse, et [o]dans septuaginta viris.
Cumque requievisset in eis spiritus, prophetaverunt nec ultra ces-
saverunt. 26 Remanserant autem in castris duo viri, quorum unus
vocabatur Eldad et alter Medad, super quos requievit spiritus; nam
et ipsi descripti fuerant et [p]non exierant ad tabernaculum. 27 Cumque
prophetarent in castris, cucurrit puer et nuntiavit Moysi dicens:

m v. Ex 3, 1.
n Dt 1, 33. — cf. Js 3, 3, 4, 6.
o Ps 131, 8; Jr 31, 2.
p v. Ex 13, 21.
q Ps 67, 2.
a Dt 9, 22; Ps 77, 19; 1 Cor 10, 10.
b Ps 77, 21.
c cf. cp. 16, 35; Lv 10, 2; 4 Rg 1, 12; Ps 105, 18; Ap 13, 13.
d cf. cp. 21, 7.
e cf. Jc 5, 16. — v. cp. 16, 45-48.
f Dt 9, 22.
g v. Ex 12, 38.
h cp. 14, 1.
i Ps 77, 18; 105, 14; 1 Cor 10, 6.
j cf. cp. 21, 5; Ex 16, 3; Ac 7, 39.
k Ex 16, 14; Ps 77, 24; Sap 16, 20; Jo 6, 31.
l Ex 16, 16-18.
m cf. Ex 16, 31.
n Ex 16, 13, 14.
o vr. 4. — cf. Zc 12, 12-14.
p cf. 3 Rg 19, 4; Jb 7, 15, 16. — Jn 4, 1-4, 9.
q cf. Ex 4, 22, 23.
r Is 40, 11; Ac 13, 18. — cf. Dt 1, 31.
s cf. Is 49, 23; 1 Th 2, 7.
t Gn 50, 24; Ex 13, 5.
u cf. 4 Rg 7, 2; Mt 15, 33; Mc 8, 4; Jo 6, 7, 9.
v Ex 18, 18; Dt 1, 9, 12.
x cf. Ex 32, 32.
y 3 Rg 19, 4; Tb 3, 6; Jn 4, 3.
z Ex 24, 1, 9. — cf. Ex 18, 21.
a Dt 1, 15; 16, 18.
b vr. 25; cp. 12, 5; Gn 11, 5; 18, 21; Ex 19, 20.
c cf. 4 Rg 2, 9, 15; 2 Es 9, 20.
d Ex 18, 22.
e Ex 19, 10.
f v. vr. 5.
g cf. Ps 77, 29; 105, 15.
h cp. 21, 5.
i Ex 12, 37. — cf. cp. 1, 46; Ex 38, 25.
j Jo 6, 7, 9. — v. vr. 13.
23] * *Catech. R. I 2, 11.*
k Is 59, 2; 59, 1.
l cp. 23, 19; Ez 12, 25; 24, 14.
m vr. 16.
n vr. 17.
o 2 Es 9, 20.
p (cf. 1 Rg 20, 26; Jr 36, 5).

drium seniorum (16-29) populus autem recreatur carnibus, at paulo post gravi poena adficitur (30-34). Maria quoque cum Aaron fratre murmurans punitur (12, 1-15). Veniunt tandem in Pharan, unde duodecim,

Eldad et Medad prophetant in castris. 28 Statim [q]Iosue filius Nun
minister Moysi et electus e pluribus ait: Domine mi Moyses, [r]prohibe
eos. 29 At ille: Quid, inquit, aemularis pro me? [s]Quis tribuat ut omnis
populus prophetet, et det eis Dominus spiritum suum?
30 Reversusque est Moyses et maiores natu Israël in castra. 31 [t]Ven-
tus autem egrediens a Domino arreptas trans mare coturnices detulit,
et demisit in castra itinere quantum uno die confici potest, ex omni
parte castrorum per circuitum: volabantque in aëre duobus cubitis
altitudine super terram. 32 Surgens ergo populus toto die illo et nocte
ac die altero congregavit coturnicum, qui parum decem [u]coros; et
siccaverunt eas per gyrum castrorum. 33 [v]Adhuc carnes erant in den-
tibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus, et ecce furor Domini
concitatus in populum [x]percussit eum plaga magna nimis. 34 Voca-
tusque est ille locus [y]s e p u l c r a c o n c u p i s c e n t i a e ; ibi enim sepe-
lierunt populum [z]qui desideraverat.
[a]Egressi autem de s e p u l c r i s c o n c u p i s c e n t i a e venerunt in
[b]Haseroth, et manserunt ibi.

12 Locutaque est Maria et Aaron contra Moysen propter uxorem
eius [a]aethiopissam 2 et dixerunt: Num per solum Moysen locutus
est Dominus? [b]nonne et nobis similiter est locutus? [c]Quod cum audis-
set Dominus 3 (erat enim Moyses vir [d]mitissimus super omnes homi-
nes, qui morabantur in terra), 4 statim locutus est ad eum et ad
Aaron et Mariam: Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum foe-
deris. Cumque fuissent egressi, 5 [e]descendit Dominus in columna
nubis et stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron et Mariam. Qui
cum issent, 6 dixit ad eos: Audite sermones meos: Si quis fuerit
inter vos propheta Domini, [f]in visione apparebo ei vel [g]per som-
nium loquar ad illum; 7 at non talis [h]servus meus Moyses, qui in
omni [i]domo mea [j]fidelissimus est; 8 [k]ore enim ad os loquor ei, et
[l]palam et non [m]per aenigmata et figuras Dominum videt. [n]Quare
ergo non timuistis detrahere servo meo Moysi? 9 Iratusque contra
eos abiit; 10 nubes quoque recessit, quae erat super tabernaculum;
et ecce [o]Maria apparuit [p]candens lepra quasi nix. Cumque respe-
xisset eam Aaron et vidisset perfusam lepra, 11 ait ad Moysen: Obse-
cro, domine mi, [q]ne imponas nobis hoc peccatum, quod stulte com-
misimus, 12 ne fiat haec quasi mortua et ut abortivum, quod proi-
citur de vulva matris suae: ecce iam medium carnis eius devoratum
est a lepra. 13 Clamavitque Moyses ad Dominum dicens: Deus, ob-
secro, [r]sana eam. 14 Cui respondit Dominus: Si pater eius [s]spuisset
in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suf-
fundi? [t]Separetur septem diebus extra castra et postea revocabitur.
15 [u]Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus; et populus
non est motus de loco illo, donec revocata est Maria.

13 Profectusque est populus de [a]Haseroth, fixis tentoriis [b]in deserto
Pharan.
2 Ibique locutus est Dominus ad Moysen dicens: 3 Mitte viros, qui
considerent terram Chanaan quam daturus sum filiis Israël, singulos
de singulis tribubus ex principibus. 4 Fecit Moyses quod Dominus
imperaverat [c]de deserto Pharan mittens principes viros, quorum ista
sunt nomina: 5 de tribu Ruben Sammua filium Zechur, 6 de tribu
Simeon Saphat filium Huri, 7 [d]de tribu Iuda [e]Caleb filium Iephone,
8 de tribu Issachar Igal filium Ioseph, 9 de tribu Ephraim [f]Osee fi-
lium Nun, 10 de tribu Beniamin Phalti filium Raphu, 11 de tribu Za-
bulon Geddiel filium Sodi, 12 de tribu Ioseph sceptri Manasse Gaddi
filium Susi, 13 de tribu Dan Ammiel filium Gemalli, 14 de tribu Aser
Sthur filium Michaël, 15 de tribu Nephthali Nahabi filium Vapsi,
16 de tribu Gad Guel filium Machi: 17 haec sunt nomina virorum,
quos misit Moyses ad considerandam terram.
[g]Vocavitque [h]Osee filium Nun [h]Iosue.
18 [i]Misit ergo eos Moyses ad considerandam terram Chanaan et dixit
ad eos: Ascendite [j]per meridianam plagam: cumque veneritis [l]ad
montes, 19 considerate terram, qualis sit, et populum, qui habitator
est eius, utrum fortis sit an infirmus, si pauci numero an plures;
20 ipsa terra bona an mala; urbes quales, muratae an absque muris;

q cp. 26, 65; Ex 24, 13. — cf. cp. 13, 9. — v. cp. 13, 17.
r cf. Mr 9, 37, 38; Lc 9, 49.
s cf. Jl 2, 28; 1 Cor 14, 5.
t Ex 16, 13; Ps 77, 26-28; 104, 40.
u (Ex 16, 36. — cf. Ez 45, 11).
v Ps 77, 30, 31.
x cf. cp. 16, 49.
y Dt 9, 22.
z 1 Cor 10, 6.
a cp. 33, 17.
b cp. 13, 1; 33, 17, 18.

a Ex 2, 21.
b Ex 4, 15; 15, 20; Mic 6, 4.
c cp. 11, 1; 4 Rg 19, 4; Is 37, 4; Ez 35, 12, 13. — cf. Ml 3, 16.
3] *v. 2 Mc 15, 14.*
d Ecli 45, 4. — cf. cp. 11, 10-14.
e cp. 11, 25; 16, 19. — cf. Ex 16, 10.
f Gn 46, 2; Ez 1, 1; Dn 8, 2; 10, 8, 16; Lc 1, 11, 22; Ac 10, 11; 22, 17, 18.
g Gn 20, 6; 31, 10, 11; 3 Rg 3, 5; Jb 33, 15; Mt 1, 20; 27, 19.
h Ps 104, 26.
i 1 Tm 3, 15; Heb 3, 2, 5.
j Ecli 45, 4.
k cp. 7, 89; Ex 33, 11; Dt 34, 10; 1 Cor 13, 12.
l cf. Ex 33, 20, 23.
m Ps 48, 5; Pro 1, 6.
n cf. 2 Pt 2, 10; Ju 8.
o Dt 24, 9.
p v. Lv 13, 10.
q cf. 2 Rg 19, 19; 24, 10; Pro 30, 32.
r v. Ex 15, 26.
14, 15] * *cf. Catech. R. II 5, 65.*
s Dt 25, 9; Jb 30, 10.
t v. Lv 13, 46.
u cf. 4 Rg 15, 5; 2 Par 26, 20, 21; Lc 17, 12.

a cp. 11, 34. — cf. cp. 33, 18.
b vr. 4, 27; 32, 8; Dt 1, 19; 19, 23. — v. cp. 10, 12.
2-34] Dt 1, 20-28.
c cp. 32, 8. — cf. Gn 42, 9-14.
d cp. 34, 19; 1 Par 4, 15.
e vr. 31; cp. 14, 6, 30; 26, 65; 32, 12; Dt 1, 36. — v. Js 14, 6-15; 15, 13-18; Jd 1, 12-15.
f vr. 17.
g cf. Gn 17, 5; Jo 1, 42.
h vr. 9; cp. 11, 28; 14, 6, 30, 38; Ex 24, 13; Dt 32, 44; 1 Par 7, 27. — cf. 2 Es 8, 17.
i cp. 32, 8.
j vr. 23, 30; cp. 21, 1; 34, 8; Jd 1, 15.
l vr. 30; Jd 1, 9, 19.
m 2 Es 9, 25, 35; Ez 34, 14.

qui Chanaan explorent, mittuntur (13, 1-21); at, cum reversi illius beatissimae regionis subigendae difficultatem nimis exaggerassent filios Israël ita terrent (22-34), ut hi de reditu in Aegyptum cogitantes Iosuem et Ca-

21 humus, [m]pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. [n]Con-
fortamini et adferte nobis de fructibus terrae. Erat autem tempus
quando iam praecoquae uvae vesci possunt.
22 Cumque ascendissent, exploraverunt terram [o]a deserto Sin usque
[p]Rohob [q]intrantibus Emath. 23 Ascenderuntque [r]ad meridiem et ve-
nerunt in [s]Hebron ubi erant [t]Achiman et Sisai et Tholmai [u]filii
Enac; nam Hebron septem annis ante [v]Tanim urbem Aegypti con-
dita est; 24 pergentesque usque ad [x]torrentem botri absciderunt
palmitem cum uva sua, quem portaverunt in vecte duo viri. De malis
quoque granatis et de ficis loci illius tulerunt, 25 qui appellatus est
Nehelescol, id est torrens botri, eo quod botrum portassent inde filii
Israël. 26 Reversique exploratores terrae post quadraginta dies, omni
regione circuita, 27 venerunt ad Moysen et Aaron et ad omnem coe-
tum filiorum Israël in desertum Pharan, quod est [y]in Cades; locuti-
que eis et omni multitudini ostenderunt fructus terrae 28 et narra-
verunt dicentes: Venimus in terram, ad quam misisti nos, quae
revera [z]fluit lacte et melle, ut ex [a]his fructibus cognosci potest;
29 [b]sed cultores fortissimos habet et urbes grandes atque muratas.
Stirpem Enac vidimus ibi, 30 [c]Amalec habitat in meridie, [d]Hethaeus
et Iebusaeus et Amorrhaeus in montanis, [e]Chananaeus vero moratur
iuxta mare et circa fluenta Iordanis. 31 Inter haec [f]Caleb compescens
murmur populi, qui oriebatur contra Moysen, ait: Ascendamus et
possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam. 32 [g]Alii vero,
qui fuerant cum eo, dicebant: Nequaquam ad hunc populum vale-
mus ascendere, quia fortior nobis est. 33 [h]Detraxeruntque terrae, quam
inspexerant, apud filios Israël dicentes: Terra, quam lustravimus,
[i]devorat habitatores suos; [j]populus quem adspeximus, procerae sta-
turae est. 34 Ibi vidimus [u]monstra quaedam filiorum Enac de genere
giganteo, quibus comparati quasi [l]locustae videbamur.
14 Igitur vociferans omnis turba [a]flevit nocte illa; 2 et [b]murmurati
sunt contra Moysen et Aaron cuncti filii Israël dicentes: 3 Uti-
nam mortui essemus in Aegypto et in hac vasta solitudine! [c]utinam
pereamus, et non inducat nos Dominus in terram istam, ne cadamus
gladio, et [d]uxores ac liberi nostri ducantur captivi! Nonne melius
est reverti in Aegyptum? 4 Dixeruntque alter ad alterum: [f]Consti-
tuamus nobis ducem et [g]revertamur in Aegyptum. 5 Quo audito,
Moyses et Aaron [h]ceciderunt proni in terram coram omni multitu-
dine filiorum Israël. 6 At vero [i]Iosue filius Nun et Caleb filius Ie-
phone, qui et ipsi lustraverant terram, [j]sciderunt vestimenta sua 7 et
ad omnem multitudinem filiorum Israël locuti sunt: [k]Terra, quam
circuivimus, valde bona est. 8 [l]Si propitius fuerit Dominus, inducet
nos in eam et tradet [m]humum lacte et melle manantem. 9 Nolite
[n]rebelles esse contra Dominum; [o]neque timeatis populum terrae huius,
quia, [p]sicut panem, ita eos possumus devorare. [q]Recessit ab eis omne
praesidium: [r]Dominus nobiscum est, nolite metuere.
10 Cumque clamaret omnis multitudo et [s]lapidibus eos vellet oppri-
mere, [t]apparuit gloria Domini super tectum foederis cunctis filiis
Israël. 11 Et dixit Dominus ad Moysen: Usquequo [u]detrahet mihi
populus iste? Quousque [v]non credent mihi in omnibus signis, quae
feci coram eis? 12 Feriam igitur eos pestilentia atque consumam, [x]te
autem faciam principem super gentem magnam et fortiorem quam
haec est.
13 Et [y]ait Moyses ad Dominum: Ut audiant Aegyptii, de quorum
medio eduxisti populum istum, 14 et habitatores terrae huius, [z]qui
audierunt quod tu, Domine, in populo isto sis et facie videaris ad
faciem, et [a]nubes tua protegat illos, et in columna nubis praecedas
eos per diem et in columna ignis per noctem, 15 quod occideris tan-
tam multitudinem quasi unum hominem, et dicant: 16 [b]Non poterat
introducere populum in terram, pro qua iuraverat, idcirco occidit
eos in solitudine. 17 [c]Magnificetur ergo fortitudo Domini, sicut iurasti
dicens: 18 [d]Dominus patiens et multae misericordiae, auferens iniqui-
tatem et scelera nullumque innoxium derelinquens, qui [e]visitas pec-
cata patrum in filios in tertiam et quartam generationem. 19 [f]Dimitte,
obsecro, peccatum populi huius secundum magnitudinem misericor-

n Dt 31, 6, 7, 23.
o cp. 20, 1; 33, 36; 34, 3; Js 15, 1.
p Js 19, 28; Jd 18, 28; 2 Rg 10, 6, 8.
q v. cp. 34, 8.
r v. vr. 18.
s v. Js 14, 15.
t Js 15, 14; Jd 1, 10.
u vr. 34; Dt 2, 10; 9, 1; Js 11, 21, 22.
v Ps 77, 12; Is 19, 11, 13; 30, 4.
x cf. cp. 32, 9; Dt 1, 24, 25.
y cp. 20, 1, 16; 32, 8; 33, 36; Dt 1, 19; Is 14, 6, 7.
z v. Ex 3, 8, 17.
a vr. 24.
b Dt 9, 1, 2. — cf. Js 6, 1.
c cp. 14, 43; Ex 17, 8; 1 Rg 15, 2 etc.
d Gn 10, 15.
e cp. 14, 25.
f vr. 7. — cf. cp. 14, 6, 24,
g cp. 32, 9; Js 14, 8.
h cp. 14, 36.
i cf. cp. 14, 9.
j Dt 9, 2. — cf. Am 2, 9.
l Is 40, 22.
a cp. 11, 4.
b vr. 27, 29, 36; cp. 16, 41; Ex 15, 24; 16, 2; 17, 3; Ps 105, 25. — cf. Js 9, 18.
c Ex 16, 3.
d cf. vr. 27-29.
e vr. 31.
f 2 Es 9, 17.
g cf. Dt 17, 16; Ac 7, 39.
h cp. 16, 4, 22; 20, 6.
i vr. 30; cp. 13, 7, 9; Ecli 46, 9; 1 Mc 2, 55, 56.
j 1 Es 9. 3. — v. Js 7, 6.
k cp. 13, 28; Dt 1, 25.
l Dt 10, 15; 2 Rg 22, 20; 3 Rg 10, 9; Ps 17, 20; 21, 9; Is 62, 4.
m cp. 13, 28, — v. Ex 3, 8.
n Dt 9, 7, 24; Js 22, 16, 18, 29.
o Dt 7, 18; 20, 3.
p cp. 24, 8. — cf. cp. 13, 33; Ps 13, 4; 78. 7.
q (Is 25, 4; 30, 2, 3; Jr 48, 45.)
r v. Gn 48, 21; 4 Rg 6, 16.
s Ex 17, 4.
t v. Lv 9, 23.
u vr. 23; cp. 16, 30.
v Dt 1, 32; 9, 23; Ps 77, 22, 32; 105, 24; Ecli 16, 7; Heb 3, 18. — cf. Jo 12, 37.
x Ex 32, 10.
y Ex 32, 12. — cf. Dt 9, 26-28; 32, 27; Ps 105, 23; Ez 20, 9, 14.
z Ex 15, 14; Js 2, 9, 10; 5, 1.
a v. Ex 13, 21.
b Ex 32, 12; Dt 9, 28.
c cf. Js 7, 9; Ps 113 (bis), 2.
d Ex 34, 6, 7; Ps 102, 8; 144. 8; Jn 4, 2.
e v. Ex 20, 5.
f Ex 34, 9; Ps 50, 3.

leb, qui vera nuntiant, in eo sint ut lapident (14, 1-10). Qua propter iratus e iam inexorabilis Deus (11-25) omnes morti damnat et a terra promissionis excludit (26-38), eosque in bello contra Amalecitas suscepto deserit (39-45).

diae tuae, [g]sicut propitius fuisti egredientibus de Aegypto usque ad
locum istum.
20 Dixitque Dominus: [h]Dimisi iuxta verbum tuum. 21 Vivo ego,
et [i]implebitur gloria Domini universa terra. 22 [j]Attamen omnes ho-
mines, qui viderunt maiestatem meam et signa, quae feci in Aegypto
et in solitudine, et tentaverunt me iam [k]per decem vices, nec oboe-
dierunt voci meae, 23 [l]non videbunt terram, pro qua iuravi patribus
eorum; nec quisquam ex illis, qui detraxit mihi, intuebitur eam.
24 [m]Servum meum Caleb, qui [n]plenus alio spiritu secutus est me,
inducam in terram hanc, quam circuivit; et semen eius possidebit
eam. 25 Quoniam [o]Amalecites et Chananaeus habitant in vallibus, cras
[p]movete castra et revertimini in solitudinem per viam maris Rubri.
26 Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron dicens: 27 Us-
quequo [q]multitudo haec pessima murmurat contra me? Querelas fi-
liorum Israël [r]audivi. 28 Dic ergo eis: [s]Vivo ego, ait Dominus, [t]sicut
locuti estis audiente me, sic faciam vobis. 29 [u]In solitudine hac iace-
bunt cadavera vestra. [v]Omnes, qui numerati estis a [x]viginti annis et
supra et murmurastis contra me, 30 non intrabitis terram, [y]super
quam levavi manum meam ut habitare vos facerem, praeter [z]Caleb
filium Iephone et Iosue filium Nun. 31 [a]Parvulos autem vestros, de
quibus dixistis quod praedae hostibus forent, introducam ut videant
terram [b]quae vobis displicuit. 32 [c]Vestra cadavera iacebunt in solitu-
dine. 33 Filii vestri [d]erunt vagi in deserto [e]annis quadraginta, et [f]por-
tabunt fornicationem vestram donec consumantur cadavera patrum
in deserto, 34 [g]iuxta numerum quadraginta dierum, quibus conside-
rastis terram: [h]annus pro die imputabitur. [i]Et quadraginta annis re-
cipietis iniquitates vestras et [j]scietis [k]ultionem meam: 35 [l]quoniam,
sicut locutus sum, ita faciam [m]omni multitudini huic pessimae, quae
consurrexit adversum me: in solitudine hac deficiet et morietur.
36 Igitur omnes [n]viri, quos miserat Moyses ad contemplandam
terram, et qui reversi murmurare fecerant contra eum omnem mul-
titudinem detrahentes terrae quod esset mala, 37 mortui sunt atque
percussi in conspectu Domini; 38 [o]Iosue autem filius Nun et Caleb
filius Iephone vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam
terram.
39 Locutusque est Moyses universa verba haec ad omnes filios Israël,
et [p]luxit populus nimis. 40 Et ecce mane primo surgentes ascende-
runt verticem [q]montis atque dixerunt: [r]Parati sumus ascendere ad
locum, de quo Dominus locutus est; quia peccavimus. 41 [s]Quibus
Moyses, Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non
cedet in prosperum? 42 [t]Nolite ascendere, [u]non enim est Dominus
vobiscum, ne corruatis coram inimicis vestris. 43 [v]Amalecites et Cha-
nanaeus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis
adquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum. 44 [x]At illi conte-
nebrati ascenderunt in verticem montis. [y]Arca autem testamenti
Domini et Moyses non recesserunt de castris. 45 [z]Descenditque Ama-
lecites et Chananaeus, [a]qui habitabat in monte, et percutiens eos
atque concidens persecutus est eos usque [b]Horma.

15 Locutus est Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere ad filios Israël
et dices ad eos: [a]Cum ingressi fueritis terram habitationis ve-
strae, quam ego dabo vobis, 3 et [b]feceritis oblationem Domino in holo-
caustum aut victimam [c]vota solventes vel sponte offerentes munera
aut [d]in sollemnitatibus vestris adolentes [e]odorem suavitatis Domino de
bobus sive de ovibus; 4 [f]offeret quicumque immolaverit victimam
[g]sacrificium similae decimam partem ephi [h]conspersae oleo, quod
mensuram habebit quartam partem hin; 5 et [i]vinum ad liba fundenda
eiusdem mensurae dabit in holocaustum sive in victimam. Per agnos
singulos 6 et [j]arietes, erit sacrificium similae duarum decimarum, quae
conspersa sit oleo tertiae partis hin; 7 et vinum ad libamentum ter-
tiae partis eiusdem mensurae offeret in odorem suavitatis Domino.
8 Quando vero de bobus feceris holocaustum aut hostiam, ut impleas
votum, vel [l]pacificas victimas, 9 dabis per [m]singulos boves similae tres
decimas conspersae oleo, quod habeat medium mensurae hin; 10 et
vinum ad liba fundenda eiusdem mensurae in oblationem suavissimi

g Ps 77, 38; 105, 45.
20-22] * *Catech. R. II 5, 65.*
h Ps 105, 23. — cf. Jc 5, 16. — v. 1 Jo 5, 14-16.
i Ps 71, 19; Hab 2, 14.
j Dt 1, 35; Ps 94, 11; 105, 26; Heb 3, 17, 18.
k cf. Gn 31, 7; Jb 19, 3.
l cp. 32, 11; Dt 1, 35; Ez 20, 15. — cf. cp. 26, 64.
m vr. 6; cp. 13, 7. — v. Js 14, 6, 9.
n cp. 32, 12; Js 14, 8, 9.
o vr. 43. — cf. vr. 45; Gn 12, 6; 13, 7. — v. cp. 13, 30.
p Dt 1, 40.
q vr. 35.
r Ex 16, 7, 12.
s vr. 21, 23; cp. 26, 65.
t cf. vr. 2.
u v. Ps 105, 26; 1 Cor 10, 5; Heb 3, 17.
v cp. 1, 45; 26, 64; Dt 1, 35.
x cp. 1, 3; Ex 30, 14.
y v. Gn 14, 22.
z vr. 6, 38. — v. cp. 13, 7, 9.
a vr. 3; Dt 1, 39.
b Ps 105, 24.
c vr. 29.
d cp. 32, 13. — cf. Ps 106, 40.
e Ps 94, 10. — cf. Dt 2, 14.
f Ez 23, 35.
g cp. 13, 26.
h cf. Ez 4, 6.
i Ps 94, 10.
j Jr 2, 19.
k cf. Heb 4, 1, 3.
l cp. 23, 19.
m vr. 27.
n cp. 13, 32, 33; Jdt 8, 24; 1 Cor 10, 10; Heb 3, 17; Ju 5. — cf. Jb 20, 17.
o vr. 30; cp. 26, 65; 1 Mt 2, 55, 56. — v. cp. 13, 17.
p Ex 33, 4.
q cf. cp. 13, 18.
r Dt 1, 41.
s cf. 2 Par 24, 20.
t Dt 1, 42.
u cf. Dt 31, 17.
v vr. 25. — v. cp. 13, 30.
x Dt 1, 43.
y cf. 1 Rg 4, 3.
z vr. 43. — cf. Dt 1, 44.
a cp. 13, 30. — cf. vr. 25.
b cp. 21, 3; Jd 1, 17.
a vr. 18; Lv 23, 10; Dt 26, 1.
b Lv 1, 2, 3.
c Lv 7, 16; 22, 21, 23, 38.
d cp. 28, 19, 27; Lv 23, 8, 12, 36; Dt 16, 10.
e Ex 29, 18; Lv 4, 31. — v. Gn 8, 21.
f Lv 2, 1; 6, 14.
g Ex 29, 40; Lv 23, 13.
h cp. 28, 5; Lv 14, 10.
i cp. 28, 7.
j cp. 28, 12, 14.
l Lv 7, 11.
m cp. 28, 12, 14. — v. Lv 6, 14-17.

2. Res gestae et constitutae post illos relectos, qui defecerant, ad XL peregrinationis annum (15, 1-19, 22). *Propositis legibus, de vino et simila in sacrificiis cruentis, de primitiis, de peccatis expiandis et de fimbriis palliorum (15, 1-41), narrantur tum*

odoris Domino. 11 Sic facies 12 [n]per singulos boves et arietes et agnos
et haedos. 13 Tam indigenae quam peregrini 14 eodem ritu offerent
sacrificia. 15 [o]Unum praeceptum erit atque iudicium tam vobis quam
advenis terrae.
16 Locutus est Dominus ad Moysen dicens: 17 [p]Loquere filiis Israël
et dices ad eos: 18 Cum veneritis in terram, quam dabo vobis 19 et
comederitis de [q]panibus regionis illius, separabitis primitias Domino
20 de cibis vestris. Sicut [r]de areis primitias separatis, 21 ita et de pul-
mentis dabitis primitiva Domino.
22 [s]Quod si per ignorantiam praeterieritis quidquam horum, quae
locutus est Dominus ad Moysen 23 et mandavit per eum, ad vos, a
die qua coepit iubere et ultra, 24 [t]oblitaque fuerit facere multitudo,
offeret vitulum de armento holocaustum in odorem suavissimum Do-
mino et [u]sacrificium eius ac liba, ut caeremoniae postulant, [v]hircum-
que pro peccato; 25 et [x]rogabit sacerdos pro omni multitudine filio-
rum Israël, et dimittetur eis, quoniam non sponte peccaverunt nihi-
lominus offerentes incensum Domino pro se et pro peccato atque
errore suo; 26 et dimittetur universae plebi filiorum Israël et advenis,
qui peregrinantur inter eos, quoniam culpa est omnis populi per
ignorantiam.
27 [y]Quod si anima una nesciens peccaverit, offeret capram anniculam
pro peccato suo, 28 [z]et deprecabitur pro ea sacerdos, quod inscia
peccaverit coram Domino; impetrabitque ei veniam, et dimittetur
illi. 29 [a]Tam indigenis quam advenis una lex erit omnium, qui pec-
caverint ignorantes.
30 [b]Anima vero, quae per superbiam aliquid commiserit, sive civis
sit ille sive peregrinus (quoniam adversus Dominum rebellis fuit),
peribit de populo suo; 31 verbum enim Domini [c]contempsit et prae-
ceptum illius fecit irritum; idcirco delebitur et portabit iniquitatem
suam.
32 Factum est autem, cum essent filii Israël in solitudine et inve-
nissent hominem [d]colligentem ligna in die sabbati, 33 obtulerunt eum
Moysi et Aaron et universae multitudini, 34 qui recluserunt eum in
[e]carcerem nescientes quid super eo facere deberent. 35 Dixitque Do-
minus ad Moysen: [f]Morte moriatur homo iste, [g]obruat eum lapidibus
omnis turba extra castra. 36 Cumque eduxissent eum foras, obruerunt
lapidibus; et mortuus est, sicut praeceperat Dominus.
37 Dixit quoque Dominus ad Moysen: 38 Loquere filiis Israël et dices
ad eos [h]ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum ponentes in eis
vittas hyacinthinas: 39 quas cum viderint, recordentur omnium man-
datorum Domini [i]nec sequantur cogitationes suas et oculos per res
varias [j]fornicantes; 40 sed magis memores praeceptorum Domini fa-
ciant ea [l]sintque sancti Deo suo. 41 [m]Ego Dominus Deus vester, qui
eduxi vos de terra Aegypti, ut essem Deus vester.
16 Ecce autem [a]Core filius Isaar filii Caath filii Levi et [b]Dathan
atque Abiron filii Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filiis Ru-
ben 2 surrexerunt contra Moysen, aliique filiorum Israël ducenti quin-
quaginta viri proceres synagogae et qui tempore concilii per no-
mina vocabantur. 3 [c]Cumque stetissent adversum Moysen et Aaron,
dixerunt: Sufficiat vobis quia [d]omnis multitudo sanctorum est, et
[e]in ipsis est Dominus. Cur elevamini super populum Domini? 4 Quod
cum audisset Moyses, [f]cecidit pronus in faciem 5 locutusque ad Core
et ad omnem multitudinem, Mane, inquit, notum faciet Dominus
[g]qui ad se pertineant, et [h]sanctos applicabit sibi, et [i]quos elegerit
[j]appropinquabunt ei. 6 Hoc igitur facite: Tollat unusquisque [l]turi-
bula sua, tu, Core, et omne concilium tuum; 7 et, hausto cras igne,
ponite desuper thymiama coram Domino; et quemcumque elegerit,
ipse erit sanctus: [m]multum erigimini, filii Levi. 8 Dixitque rursum ad
Core: Audite, filii Levi: 9 [n]num parum vobis est, quod [o]separavit
vos Deus Israël ab omni populo et iunxit sibi, ut serviretis ei in
cultu tabernaculi et staretis coram frequentia populi et ministraretis
ei? 10 Idcirco ad se fecit accedere te et omnes fratres tuos filios Levi,
ut vobis etiam sacerdotium vindicetis, 11 et omnis globus tuus stet
contra Dominum? [p]Quid est enim Aaron ut murmuretis contra eum?

n v. cp. 28.
o vr. 29, 30; cp. 9, 14; Ex 12, 49.
p cf. Js 5, 11, 12.
q Ex 23, 19.
r Lv 2, 14; Dt 26, 2, 10; 2 Es 10, 37, Ez 44, 30. — v. Lv 23, 10-17.
s cf. Lv 4, 2, 13.
t cf. Lv 4, 13.
u vr. 8-10.
v cp. 28, 15; Lv 4, 23.
x Lv 4, 20.
y Lv 4, 27, 28.
z Lv 4, 35.
a v. vr. 15.
b cf. Dt 17, 12; Ps 18, 14; Ac 13, 38; Heb 10, 26.
c 2 Rg 12, 9; 2 Par 36, 16; Pro 13, 13.
32] * *cf. Catech. R. III 4, 28.*
d v. Ex 20, 8, 9.
e v. Lv 24, 12.
f Ex 31, 14, 15; 35, 2.
g Lv 24, 14-16; Js 7, 25; 3 Rg 21, 13; Ac 7, 58. — cf. Mt 27, 34.
h Dt 22, 12. — cf. Mt 23, 5.
i cf. Jb 31, 7; Ec 11, 9; Ez 6, 9.
j Ps 72, 27; 105, 39. — cf. Ez [6, 9.
l Lv 11, 44.
m Lv 22, 33. — v. Lv 20, 8.
a cp. 27, 3; Ex 6, 16, 18, 21.
b cp. 26, 9.
c Ps 105, 16-18; Ecli 45, 22; 1 Cor 10, 10; Ju 11.
d v. Ex 19, 6.
e cp. 14, 14; 35, 34. — v. Ex [29, 45.
f cp. 14, 5; 20, 6.
g cf. 2 Tm 2, 19.
h vr. 3.
i cp. 17, 5; 1 Rg 2, 28; Ps 104, 26. — cf. Ex 28, 1.
j cp. 3, 10; Lv 10, 3; Ps 64, 5; Ez 40, 46; 44, 15, 16.
l Lv 10, 1.
m (vr. 3.)
n vr. 13; 1 Rg 18, 23; Is 7, 13. — cf. Ez 16, 20.
o cp. 3, 12; 8, 14; Dt 10, 8.
p Ex 16, 7. — cf. 1 Cor 3, 5.

Core, Dathan et Abiron eorumque adseclarum defectio et poena (16, 1-35), in cuius memoriam rebellium turibula in laminas producta altari adfiguntur (36-40); tum murmuratio et seditio in Moysen et Aaron

12 Misit ergo Moyses ut vocaret Dathan et Abiron filios Eliab. Qui
responderunt: Non venimus. 13 [q]Nunquid parum est tibi quod eduxisti
nos de terra, [r]quae lacte et melle manabat, ut occideres in deserto,
nisi et [s]dominatus fueris nostri? 14 Revera induxisti nos in terram,
quae fluit rivis lactis et mellis, et dedisti nobis possessiones agrorum
et vinearum: an et oculos nostros vis eruere? Non venimus. 15 Ira-
tusque Moyses valde ait ad Dominum: [t]Ne respicias sacrificia eorum.
Tu scis quod [u]ne asellum quidem unquam acceperim ab eis nec
adflixerim quempiam eorum. 16 Dixitque ad Core: Tu et omnis congre-
gatio tua state seorsum [v]coram Domino, et Aaron die crastino sepa-
ratim. 17 [x]Tollite singuli turibula vestra et ponite super ea incensum
offerentes Domino [y]ducenta quinquaginta turibula; Aaron quoque
teneat turibulum suum.
18 Quod cum fecissent, stantibus Moyse et Aaron, 19 et coacervas-
sent adversum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, [z]ap-
paruit cunctis gloria Domini.
20 Locutusque Dominus ad Moysen et Aaron ait: 21 [a]Separamini
de medio congregationis huius, ut eos [b]repente disperdam. 22 [c]Qui
ceciderunt proni in faciem atque dixerunt: Fortissime [d]Deus spiri-
tuum universae carnis, [e]num, uno peccante, contra omnes ira tua
desaeviet? 23 Et ait Dominus ad Moysen: 24 Praecipe universo populo
ut separetur a tabernaculis Core et Dathan et Abiron. 25 Surrexitque
Moyses et abiit ad Dathan et Abiron et, sequentibus eum senio-
ribus Israël, 26 dixit ad turbam: [f]Recedite a tabernaculis hominum
impiorum et nolite tangere quae ad eos pertinent, ne involvamini in
peccatis eorum. 27 Cumque recessissent a tentoriis eorum per circui-
tum, Dathan et Abiron egressi stabant [g]in introitu papilionum suorum
cum uxoribus et liberis omnique frequentia. 28 Et ait Moyses: In hoc
scietis, quod Dominus miserit me ut facerem universa quae cernitis,
et non [h]ex proprio ea corde protulerim: 29 si consueta hominum
morte interierint, et visitaverit eos plaga, qua et ceteri visitari solent,
[i]non misit me Dominus; 30 sin autem, novam rem fecerit Dominus,
ut [j]aperiens terra os suum deglutiat eos et omnia quae ad illos per-
tinent, [l]descenderintque viventes in infernum, scietis quod blasphe-
maverint Dominum. 31 [m]Confestim igitur, ut cessavit loqui, dirupta
est terra sub pedibus eorum 32 et [n]aperiens os suum devoravit illos
cum tabernaculis suis et [o]universa substantia eorum; 33 descende-
runtque vivi in infernum operti humo et [p]perierunt de medio multi-
tudinis. 34 At vero omnis Israël, qui stabat per gyrum, fugit ad
clamorem pereuntium dicens: Ne forte et nos terra deglutiat. 35 Sed
et [q]ignis egressus a Domino interfecit ducentos quinquaginta viros,
qui offerebant incensum.
36 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 37 Praecipe [r]Eleazaro
filio Aaron sacerdoti, ut tollat turibula, quae iacent in incendio, et
ignem huc illucque dispergat, quoniam sanctificata sunt 38 in mor-
tibus [s]peccatorum, producatque ea in laminas et adfigat altari, eo
quod oblatum sit in eis incensum Domino, et sanctificata sint, ut
cernant ea pro [t]signo et monimento filii Israël. 39 Tulit ergo Eleazar
sacerdos turibula aenea, in quibus obtulerant hi quos incendium
devoravit, et produxit ea in laminas adfigens altari, 40 ut haberent
postea filii Israël, quibus commonerentur, [u]ne quis accedat alienigena
et qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino,
ne patiatur, sicut passus est Core et omnis congregatio eius, loquente
Domino ad Moysen.
41 [v]Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israël sequenti die
contra Moysen et Aaron dicens: Vos interfecistis populum Domini.
42 Cumque oriretur seditio, et tumultus incresceret, 43 Moyses et
Aaron fugerunt ad tabernaculum foederis. Quod, postquam ingressi
sunt, [x]operuit nubes et [y]apparuit gloria Domini.
44 Dixitque Dominus ad Moysen: 45 [z]Recedite de medio huius mul-
titudinis, etiam nunc delebo eos. [a]Cumque iacerent in terra, 46 dixit
Moyses ad Aaron: Tolle turibulum et, hausto igne de altari, mitte
incensum desuper pergens cito ad populum ut roges pro eis; [b]iam
enim egressa est ira a Domino, et plaga desaevit. 47 Quod cum fecisset

q vr. 9.
r cf. Ex 3, 8.
s Ex 2, 14; Ac 7, 27, 35.
t cf. Gn 4, 4, 5.
u 1 Rg 12, 3. — cf. Ac 20, 33, 2 Cor 7, 2.
v Ex 16, 9; 1 Rg 12, 3, 7.
x vr. 6, 7.
y vr. 35.
z vr. 43; cp. 14, 10. — v. Lv 9, 23.
a vr. 45. — cf. Gn 19, 17, 22; Jr 51, 6; Ap 18, 4.
b Ex 33, 5; Ps 72, 19.
c vr. 45; cp. 14, 5; 20, 6.
d cp. 27, 16; Jb 12, 10; Ec 12, 7; Is 57, 16; Jr 32, 27; Zc 12, 1; Heb 12, 9.
e cf. Gn 18, 23-25; 2 Rg 24, 17.
f cf. Gn 19, 12-14; Is 52, 11; 2 Cor 6, 17; Ap 18, 4.
g cf. Ex 33, 8.
h cf. Jr 23, 16; Ez 13, 2, 17.
i cf. 3 Rg 22, 28.
j cf. Gn 4, 11.
l vr. 33; Ps 54, 16.
m cp. 26, 10; 27, 3; Dt 11, 6; Ps 105, 17, 18.
n cf. Ps 123, 3; Pro 1, 12.
o cf. cp. 26, 11; 1 Par 6, 22, 37.
p Ju 11.
q cf. cp. 11, 1; Lv 10, 2; Ps 105, 18; Ecli 16, 7.
r cp. 3, 32; 4, 16; 19, 3 etc.
s Pro 20, 2; Hab 2, 10.
t cp. 17, 10; 26, 10.
u cp. 1, 51; 3, 10; 2 Par 26, 18.
v v. cp. 14, 2.
x Ex 40, 34.
y vr. 19. — v. Lv 9, 23.
z vr. 21, 24.
a vr. 22.
(*46, 48*)] *Of. in Ms. pro vit. mortal.*
b cp. 11, 33; Lv 10, 6; 1 Par 27, 24; Sap 18, 20.

(41-50), qui postremus miraculo virgulae germinantis pontifex divinitus confirmatur (17, 1-13). Finem faciant praecepta statuentia sive mutua sacerdotum et levitarum officia (18 , 1-7) et utrorumque proventus (8-32),

Aaron et cucurrisset ad mediam multitudinem, quam iam vastabat
incendium, obtulit thymiama 48 et stans inter mortuos ac viventes
pro populo deprecatus est, et [c]plaga cessavit. 49 Fuerunt autem qui
percussi sunt quattuordecim milia hominum et septingenti [d]absque
his qui perierant in seditione Core. 50 Reversusque est Aaron ad
Moysen ad ostium tabernaculi foederis, postquam quievit interitus.
17 Et locutus est Dominus ad Moysen dicens: 2 Loquere ad filios
Israël et [a]accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, a
cunctis [b]principibus tribuum virgas duodecim, et uniuscuiusque nomen
superscribes virgae suae. 3 Nomen autem Aaron erit in tribu Levi,
et una virga cunctas seorsum familias continebit; 4 ponesque eas in
tabernaculo foederis coram testimonio, [c]ubi loquar ad te. 5 [d]Quem
ex his elegero, germinabit virga eius, et cohibebo a me [e]querimonias filiorum Israël, quibus contra vos murmurant.
6 Locutusque est Moyses ad filios Israël, et dederunt ei omnes
principes virgas per singulas tribus; fueruntque virgae duodecim
absque virga Aaron. 7 Quas cum posuisset Moyses coram Domino
[f]in tabernaculo testimonii, 8 sequenti die regressus invenit germinasse
virgam Aaron in domo Levi, et turgentibus gemmis eruperant flores,
qui, foliis dilatatis, in amygdalas deformati sunt. 9 Protulit ergo
Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israël
videruntque et receperunt singuli virgas suas.
10 Dixitque Dominus ad Moysen: [g]Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonii, ut servetur ibi in [h]signum rebellium filiorum
Israël, et [i]quiescant querelae eorum a me, ne moriantur. 11 Fecitque
Moyses sicut praeceperat Dominus. 12 Dixerunt autem filii Israël ad
Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes perivimus; 13 [j]quicumque
accedit ad tabernaculum Domini moritur. Num usque ad internecionem cuncti delendi sumus?
18 Dixitque Dominus ad Aaron: Tu et filii tui et domus patris tui
tecum [a]portabitis iniquitatem sanctuarii; et [b]tu et filii tui simul
sustinebitis peccata sacerdotii vestri. 2 Sed et fratres tuos de tribu Levi
et [c]sceptrum patris tui sume tecum, praestoque sint et [d]ministrent
tibi; tu autem et filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii. 3 Excubabuntque levitae ad praecepta tua et [e]ad cuncta opera tabernaculi;
ita dumtaxat [f]ut ad vasa sanctuarii et ad altare non accedant, [g]ne
et illi moriantur, et vos pereatis simul. 4 Sint autem tecum et excubent in custodiis tabernaculi et in omnibus caeremoniis eius. [h]Alienigena non miscebitur vobis. 5 Excubate in [i]custodia sanctuarii et in
ministerio altaris, [j]ne oriatur indignatio super filios Israël. 6 [l]Ego dedi
vobis fratres vestros levitas de medio filiorum Israël, et [m]tradidi donum Domino, ut serviant in ministeriis tabernaculi eius. 7 [n]Tu autem
et filii tui custodite sacerdotium vestrum; et omnia, quae ad cultum
altaris pertinent et [o]intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur.
Si [p]quis externus accesserit, occidetur.
8 Locutusque est Dominus ad Aaron: [q]Ecce dedi tibi custodiam
primitiarum mearum. Omnia, quae sanctificantur a filiis Israël, tradidi tibi et filiis tuis [r]pro officio sacerdotali legitima sempiterna.
9 Haec ergo accipies de his, quae sanctificantur et oblata sunt Domino: omnis oblatio et [s]sacrificium et quidquid pro [t]peccato atque
[u]delicto redditur mihi, et cedit in sancta sanctorum tuum erit et
filiorum tuorum. 10 In sanctuario comedes illud; mares tantum edent
ex eo, quia consecratum est tibi. 11 [v]Primitias autem, quas voverint
et obtulerint filii Israël, [x]tibi dedi et filiis tuis ac filiabus tuis iure
perpetuo; [y]qui mundus est in domo tua vescetur eis. 12 [z]Omnem
medullam olei et vini ac frumenti quidquid offerunt [a]primitiarum
Domino tibi dedi. 13 [b]Universa frugum initia, quas gignit humus et
[c]Domino deportantur, cedent in usus tuos; [d]qui mundus est in domo
tua vescetur eis. 14 Omne, quod ex voto reddiderint filii Israël, tuum
erit. 15 [e]Quidquid primum erumpit e vulva cunctae carnis, quam
offerunt Domino, sive ex hominibus sive de pecoribus fuerit, tui iuris
erit; ita dumtaxat, ut [f]pro hominis primogenito pretium accipias,
et [g]omne animal, quod immundum est, redimi facias; 16 cuius redemptio erit post unum mensem siclis argenti quinque pondere san-

c vr. 50; cp. 25, 8; 2 Rg 24, 25; Ps 105, 30; Sap 18, 21-24.
d cp. 27, 3.

a cf. Ez 37, 16.
b v. cp. 1, 5-16; 10, 14-28.

c v. Ex 25, 22.
d cp. 16, 5. — cf. Ecli 45, 20.
e cp. 16, 3, 13.

f cp. 18, 2; Ex 38, 21; 2 Par 24, 6; Ac 7, 44.
8] * *Catech. R. I, 4, 10.*

g Heb 9, 4.
h cp. 16, 38.
i vr. 5.

j vr. 40. — v. cp. 1, 51.

a vr. 23. — cf. Lv 16, 32, 33. — v. Ex 28, 38.
b vr. 23.
c cf. cp. 17, 3.
d v. cp. 3, 6-10.
e cp. 3, 25, 31, 36.
f cp. 16, 40.
g cp. 4, 15.
h cf. cp. 1, 51.
i cp. 3, 38; Ex 27, 21; 30, 7; Lv 24, 3.
j cf. cp. 16, 46. — v. Lv 10, 6.
l cp. 3, 12, 45.
m cp. 3, 9; 8, 19.
n cp. 3, 10.
o Heb 9, 3, 6.
p cf. vr. 23. — v. cp. 1, 51.
q cp. 5, 9; Lv 7, 32.
r Ex 29, 29; 40, 13; Lv 7, 35.

s Lv 2, 2, 3; 10, 12, 13 etc.
t Lv 4, 22, 27; 6, 25, 26.
u Lv 7, 7; 14, 13.
v Ex 29, 27, 28; Lv 7, 30, 34.
x Lv 10, 14. — cf. Dt 18, 3.
y cf. Lv 22, 2, 8, 11-13.
z Dt 18, 4.
a Ex 23, 19; 34, 26; 2 Es 10, 35, 36.
b Ex 23, 19; Dt 18, 3-5.
c Ex 22, 29; Lv 2, 14; Dt 26, 2.
d Lv 27, 28.
e Ex 13, 2, 12, 13; 34, 20. — cf. Ez 44, 29.
f Ex 13, 13; 34, 20.
g Lv 27, 27.

sive ritum aquae lustralis tum parandae (19, 1-10), tum adhibendae, ut purificentur nempe homines polluti ex contactu cadaveris (11-19), aut quodlibet immundum vas et suppellex (20-22).

ctuarii. [h]Siclus viginti obolos habet. 17 [i]Primogenitum autem bovis et ovis et caprae non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino; [j]sanguinem tantum eorum fundes super altare, et adipes adolebis in suavissimum odorem Domino. 18 Carnes vero in usum tuum cedent, sicut [l]pectusculum consecratum et armus dexter tua erunt. 19 [m]Omnes primitias sanctuarii, quas offerunt filii Israël Domino, tibi dedi et filiis ac filiabus tuis iure perpetuo. [n]Pactum salis est sempiternum coram Domino tibi ac filiis tuis.

20 Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: [o]ego pars et hereditas tua in medio filiorum Israël. 21 Filiis autem Levi dedi omnes [p]decimas Israëlis in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in tabernaculo foederis; 22 [q]ut non accedant ultra filii Israël ad tabernaculum [r]nec committant peccatum mortiferum, 23 [s]solis filiis Levi mihi in tabernaculo servientibus et [t]portantibus peccata populi. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. [u]Nihil aliud possidebunt 24 decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi.

25 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 26 Praecipe levitis, atque denuntia: Cum acceperitis a filiis Israël decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id est [v]decimam partem decimae, 27 ut [x]reputetur vobis in oblationem primitivorum tam de areis quam de torcularibus, 28 et universis quorum accipitis, primitias offerte Domino et date Aaron sacerdoti. 29 Omnia, quae offeretis ex decimis et in donaria Domini separabitis, optima et electa erunt. 30 Dicesque ad eos: Si praeclara et meliora quaeque obtuleritis ex [y]decimis, reputabitur vobis quasi de area et torculari dederitis primitias; 31 et comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quam familiae vestrae, [z]quia pretium est pro ministerio, quo servitis in tabernaculo testimonii. 32 Et [a]non peccabitis super hoc egregia vobis et pinguia reservantes, [b]ne polluatis oblationes filiorum Israël et moriamini.

19 Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron dicens: 2 Ista est religio victimae quam constituit Dominus: praecipe filiis Israël, ut adducant ad te [a]vaccam rufam aetatis integrae, [b]in qua nulla sit macula, [c]nec portaverit iugum; 3 tradetisque eam Eleazaro sacerdoti, [d]qui eductam extra castra immolabit in conspectu omnium; 4 et tingens digitum in sanguine eius [e]adsperget contra fores tabernaculi septem vicibus 5 comburetque eam cunctis videntibus, tam [f]pelle et carnibus eius quam sanguine et fimo flammae traditis. 6 [g]Lignum quoque cedrinum et hysopum coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam, quae vaccam vorat. 7 Et tunc demum, [h]lotis vestibus et corpore suo, ingredietur in castra commaculatusque erit usque ad vesperum. 8 Sed et [i]ille, qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua et corpus, et immundus erit usque ad vesperum. 9 Colliget autem vir mundus [j]cineres vaccae et effundet eos extra castra in loco [k]purissimo, ut sint multitudini filiorum Israël in custodiam et in aquam [l]adspersionis, quia pro peccato vacca combusta est. 10 Cumque [m]laverit qui vaccae portaverat cineres vestimenta sua, immundus erit usque ad vesperum. Habebunt hoc filii Israël et advenae, qui habitant inter eos, sanctum iure perpetuo.

11 [n]Qui tetigerit cadaver hominis et propter hoc septem diebus fuerit immundus 12 [o]adspergetur ex hac aqua die tertio et septimo, et sic mundabitur. Si die tertio adspersus non fuerit, septimo non poterit emundari. 13 Omnis qui tetigerit humanae animae morticinum, et adspersus hac commixtione non fuerit, [p]polluet tabernaculum Domini, et [q]peribit ex Israël; quia aqua expiationis non est adspersus, immundus erit, et manebit spurcitia eius super eum.

14 Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo: omnes qui ingrediuntur tentorium illius et universa vasa, quae ibi sunt, polluta erunt septem diebus. 15 [r]Vas, quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper, immundum erit. 16 [s]Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis aut per se mortui sive os illius vel [t]sepulcrum, immundus erit septem diebus. 17 Tollentque de [u]cineribus combustionis atque

h cp. 3, 47; Ex 30, 13; Ez 45, 12.
i Dt 15, 19.
j Lv 3, 2, 3.
l Ex 29, 26, 28; Lv 7, 31, 32, 34.
m vr. 11.
n Lv 2, 13; 2 Par 13, 5; Mr 9, 49.
20] * *Catech. R. II 7, 13.*
o vr. 23, 24; Dt 10, 9; 12, 12; 14, 27; 18, 1, 2; Js 13, 33; 14, 3; 18, 7; Ez 44, 28. — cf. Ps 15, 5; Lm 3, 24 etc.
21] * *Conc. Trid. s. 25 cp. 12 de R.*
p vr. 24, 26; Lv 27, 30, 32; Dt 14, 22; 2 Es 10, 37; 12, 43; Heb 7, 5, 8, 9. —cf. Gn 14, 20; 28, 22.
q v. cp. 1, 51.
r Lv 22, 9. — cf. 2 Es 6, 10-13.
s cp. 3, 7. — cf. vr. 7.
t vr. 1.
u vr. 20; Dt 10, 9; 14, 27, 29; 18, 1.
v 2 Es 10, 38.
x vr. 30.
y vr. 27.
z cf. Mt 10, 10; Lc 10, 7; 1 Cor 9, 4-14; 1 Tm 5, 17, 18.
a Lv 19, 8; 22, 16.
b Lv 22, 2, 15.

a Heb 9, 13.
b Lv 22, 20.
c Dt 21, 3; 1 Rg 6, 7.
d Lv 4, 12. — cf. Heb 13, 11.
e Lv 4, 6, 17; 16, 14, 19; Heb 9,13.
f Ex 29, 14; Lv 4, 11, 12.
g v. Lv 14, 4, 6, 49.
h Lv 11, 25; 16, 28.
i vr. 5.
j vr. 17. — cf. Heb 9, 13.
k Lv 4, 12; 6, 11; 10, 14.
l vr. 13, 20, 21; cp. 31, 23.
m vr. 7.
n vr. 16. — cf. Ecli 34, 30. — v. cp. 5, 2; 9, 6, 10; 31, 19.
o cp. 31, 19.
p vr. 20; Lv 15, 31.
q v. Ex 30, 33.
r cp. 31, 20; Lv 11, 32.
s vr. 11.
t cf. Mt 23, 27; Lc 11, 44.
u v. vr. 9.

3. Res gestae et constitutae in XL peregrinationis anno usque ad XI eius mensem (20, 1-36, 13).
Postquam Maria mortua est et Moyses populo sitienti elicuit, quanquam haesitans, aquam de petra (20,1-13), negato transitu per fines Edom (14-21),

peccati et mittent aquas vivas super eos in vas; 18 in quibus cum
homo mundus tinxerit [v]hysopum, adsperget ex eo omne tentorium
et cunctam supellectilem et homines huiuscemodi contagione pollutos;
19 atque hoc modo mundus lustrabit immundum [x]tertio et septimo
die; expiatusque die [y]septimo lavabit et se et [z]vestimenta sua et
immundus erit usque ad vesperum. 20 Si quis hoc ritu non fuerit
expiatus, [a]peribit anima illius de medio ecclesiae, quia sanctuarium
Domini polluit, et non est aqua lustrationis adspersus. 21 Erit hoc
praeceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque, qui adspergit aquas,
lavabit vestimenta sua. Omnis, qui tetigerit aquas expiationis, im-
mundus erit usque ad vesperum. 22 [b]Quidquid tetigerit immundus
immundum faciet, et anima, quae horum quippiam tetigerit, immunda
erit usque ad vesperum.

20 Veneruntque filii Israël et omnis multitudo in [a]desertum Sin
mense primo; et mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi
[b]Maria et sepulta in eodem loco. 2 [c]Cumque indigeret aqua populus,
[d]convenerunt adversum Moysen et Aaron 3 et [e]versi in seditionem
dixerunt: Utinam perissemus [f]inter fratres nostros coram Domino!
4 Cur eduxistis ecclesiam Domini in solitudinem, ut et nos et nostra
iumenta moriamur? 5 [g]Quare nos fecistis ascendere de Aegypto et
adduxistis in locum istum pessimum, qui seri non potest, qui nec
ficum gignit nec vineas nec malogranata, insuper et aquam non habet
ad bibendum?

6 Ingressusque Moyses et Aaron, dimissa multitudine, tabernacu-
lum foederis [h]corruerunt proni in terram clamaveruntque ad Do-
minum atque dixerunt: Domine Deus, audi clamorem huius populi,
et aperi eis [i]thesaurum tuum fontem aquae vivae, ut satiati, cesset
murmuratio eorum.

[j]Et apparuit gloria Domini super eos, 7 locutusque est Dominus
ad Moysen dicens: 8 [k]Tolle virgam et congrega populum tu et
Aaron frater tuus; et loquimini ad petram coram eis, et illa dabit
aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo et
iumenta eius. 9 Tulit igitur Moyses [l]virgam, [m]quae erat in conspectu
Domini, sicut praeceperat ei, 10 congregata multitudine ante petram,
dixitque eis: [n]Audite, rebelles et increduli: num de petra hac vobis
aquam poterimus eicere? 11 Cumque elevasset Moyses manum percu-
tiens virga bis [o]silicem, egressae sunt aquae largissimae, ita ut po-
pulus biberet et iumenta.

12 Dixitque Dominus ad Moysen et Aaron: [p]Quia non credidistis mihi,
[q]ut sanctificaretis me coram filiis Israël, non introducetis hos populos
in terram quam dabo eis. 13 [r]Haec est aqua contradictionis, ubi
iurgati sunt filii Israël contra Dominum, et sanctificatus est in eis.

14 [s]Misit interea nuntios Moyses de Cades ad [t]regem Edom, qui
dicerent: Haec mandat [u]frater tuus Israël: nosti omnem laborem qui
apprehendit nos: 15 quo modo [v]descenderint patres nostri in Aegyp-
tum, et [x]habitaverimus ibi multo tempore, [y]adflixerintque nos Aegyptii
et patres nostros; 16 et quomodo [z]clamaverimus ad Dominum, et exau-
dierit nos [a]miseritque angelum, qui eduxerit nos de Aegypto. Ecce
in urbe Cades, [b]quae est in extremis finibus tuis, positi 17 obsecra-
mus, ut [c]nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros
nec per vineas, [d]non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur
via publica nec ad dextram nec ad sinistram declinantes, donec tran-
seamus terminos tuos.

18 Cui respondit Edom: Non transibis per me, alioquin armatus
occurram tibi. 19 Dixeruntque filii Israël: Per tritam gradiemur viam
et, si [e]biberimus aquas tuas nos et pecora nostra, [f]dabimus quod
iustum est: nulla erit in pretio difficultas; tantum velociter transea-
mus. 20 At ille respondit: [g]Non transibis. Statimque egressus est
obvius cum infinita multitudine et manu forti 21 [h]nec voluit adquie-
scere deprecanti, ut concederet transitum per fines suos; [i]quamobrem
divertit ab eo Israël.

22 Cumque castra movissent de [j]Cades, venerunt in [k]montem Hor,
qui est in finibus terrae Edom; 23 ubi locutus est Dominus ad Moy-
sen. 24 [l]Pergat, inquit, Aaron ad populos suos; non enim intrabit

v v. Ex 12, 22.
x vr. 12.
y cf. Lv 14, 9.
z v. Lv 11, 25.
a v. Ex 30, 33.
b cf. vr. 11; Ag 2, 14.
a v. cp. 13, 22.
b cp. 12, 1; 26, 59; Ex 15, 20.
2-13] L. in fr. 6 p. D. 3 Qdg.
c cf. Ex 17, 1-7.
d cp. 16, 19, 42.
e cp. 14, 2. — cf. Ex 17, 2.
f cp. 11, 1, 33; 14, 37; 16, 32. 33, 35, 49.
g cf. Ex 17, 3.
h cp. 14, 5; 16, 4, 22, 45.
i cf. Dt 28, 12.
j cp. 14, 10. — v. Lv 9, 23.
k cf. Ex 17, 5.
l Ex 17, 5. 6; Sap 11, 4.
m cp. 17, 10.
n Ps 105, 32, 33; 1 Cor 10, 4.
o cf. Dt 8, 15; Sap 11, 4.
p cp. 27, 14; Dt 1, 37; 3, 26; 4, 21; 32, 51.
q Ez 20, 41; 36, 23; 38, 16.
r cp. 27, 14; Ex 17, 7; Dt 32, 51; 33, 8; Ps 80, 8; 105, 32; Ez 47, 19.
s Jd 11, 16, 17.
t Gn 36, 21-39; Jd 11, 17.
u Dt 2, 4, 8; 23, 7; Ab 10, 12.
v Gn 46, 6; Ac 7, 15.
x v. Ex 12, 40.
y Ex 1, 12; Dt 26, 6; Ac 7, 19 etc.
z Ex 2, 23; 3, 7.
a Ex 14, 19; 23, 20; 33, 2.
b v. Js 15, 21-23.
c cf. cp. 21, 22; Dt 2, 27.
d cf. vr. 19.
e cf. vr. 17.
f Dt 2, 6, 28. — cf. Lm 5, 4.
g cf. Jd 11, 17; Am 1, 11.
h cf. Dt 2, 29.
i cf. cp. 21, 4; Dt 2, 8; Jd 11, 18.
j cp. 33, 37.
k cp. 21, 4; 33, 37.
*24] * cf. Catech. R. II 5, 6.*
l cp. 27, 13; Dt 32, 50. — cf. cp. 31, 2; Gn 25, 8.

filii Israël accedunt ad montem Hor, unde, defuncto Aaron (22-30), profligato rege Arad (21, 1-3), et impetrata contra ignitos serpentes medela (4-9), perveniunt ad Arnon in finibus Amorrhaeorum (10-20), quos

terram, quam dedi filiis Israël, [m]eo quod incredulus fuerit ori meo
ad aquas contradictionis. 25 Tolle Aaron et filium eius cum eo,
et duces eos in montem Hor; 26 cumque nudaveris patrem veste sua,
[n]indues ea Eleazarum filium eius: Aaron colligetur et morietur ibi.
27 Fecit Moyses ut praeceperat Dominus, et [o]ascenderunt in montem
Hor coram omni multitudine. 28 [p]Cumque Aaron spoliasset vestibus
suis, induit eis Eleazarum filium eius. 29 Illo mortuo [q]in montis super-
cilio, descendit cum Eleazaro. 30 Omnis autem multitudo videns occu-
buisse Aaron [r]flevit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.
21 Quod cum audisset [a]Chananaeus rex Arad, qui habitabat ad
[b]meridiem, venisse scilicet Israël per [c]exploratorum viam,
pugnavit contra illum et victor exsistens duxit ex eo praedam. 2 [d]At
Israël voto se Domino obligans ait: Si tradideris populum istum in
manu mea, [e]delebo urbes eius. 3 Exaudivitque Dominus preces Israël,
et tradidit Chananaeum, quem ille interfecit, subversis urbibus eius,
et vocavit nomen loci illius [f]Horma, id est anathema.
4 [g]Profecti sunt autem et de monte Hor per viam quae ducit ad
mare Rubrum, [h]ut circumirent terram Edom. Et [i]taedere coepit po-
pulum itineris ac laboris.
5 Locutusque [j]contra Deum et Moysen ait: [k]Cur eduxisti nos de
Aegypto ut moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquae,
[l]anima nostra iam nauseat super cibo isto levissimo. 6 [m]Quamobrem
misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum [n]plagas et
mortes plurimorum 7 [o]venerunt ad Moysen atque dixerunt: Pecca-
vimus, quia locuti sumus contra Dominum et te: [p]ora ut tollat a
nobis serpentes. Oravitque Moyses pro populo.
8 Et locutus est Dominus ad eum: Fac serpentem aeneum et pone
eum pro signo: qui percussus adspexerit eum vivet. 9 [q]Fecit ergo
Moyses serpentem aeneum et posuit eum pro signo, quem cum per-
cussi adspicerent [r]sanabantur.
10 Profectique filii Israël castrametati sunt in [s]Oboth 11 unde egressi
fixere tentoria in Ieabarim in solitudine, quae respicit Moab contra
orientalem plagam. 12 Et inde moventes venerunt [t]ad torrentem
Zared. 13 Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quae
est in deserto et prominet in finibus Amorrhaei; siquidem [u]Arnon
terminus est Moab dividens Moabitas et Amorrhaeos, 14 unde dicitur
in [v]libro bellorum Domini:

> Sicut fecit in mari Rubro,
> sic faciet in torrentibus Arnon.
> 15 Scopuli torrentium inclinati sunt, ut requiescerent in [x]Ar,
> et recumberent in finibus Moabitarum.

16 Ex eo loco apparuit [y]puteus, super quo locutus est Dominus ad
Moysen: Congrega populum, et [z]dabo ei aquam. 17 Tunc cecinit
Israël carmen istud:

> Ascendat puteus. Concinebant:
> 18 Puteus, quem foderunt principes,
> et paraverunt duces multitudinis
> in [a]datore legis et in baculis suis.

De solitudine Matthana, 19 de Matthana in Nahaliel, de Nahaliel
in Bamoth, 20 de Bamoth, vallis est in regione Moab in vertice
Phasga, [b]quod respicit contra [c]desertum.
21 [d]Misit autem Israël nuntios ad Sehon regem Amorrhaeorum di-
cens: 22 Obsecro [e]ut transire mihi liceat per terram tuam: non decli-
nabimus in agros et vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia
gradiemur, donec transeamus terminos tuos. 23 [f]Qui concedere noluit
ut transiret Israël per fines suos, quin potius, exercitu congregato,
egressus est obviam in desertum et [g]venit in Iasa pugnavitque contra
eum. 24 [h]A quo percussus est in ore gladii, et possessa est terra eius
ab Arnon usque [i]Ieboc et filios Ammon; quia forti praesidio tene-
bantur termini Ammonitarum.
25 Tulit ergo Israël omnes civitates eius et habitavit in urbibus
Amorrhaei, in [j]Hesebon scilicet et [k]viculis eius. 26 Urbs Hesebon
fuit Sehon regis amorrhaei, qui pugnavit contra regem Moab et tulit

m vr. 12.
n cf. Lv 21, 10.
o cp. 33, 38; Dt 32, 50.
p Ex 29, 29, 30.
q cp. 33, 38; Dt 32, 50. — cf. Dt 10, 6.
r Dt 54, 8.
1-9] *LL. in fs. exal. s. Cruc.*
a cp. 33, 40. — cf. Jd 1, 16.
b cf. cp. 13, 30.
c cp. 13, 22, 23.
d cf. Gn 28, 20; Jd 11, 30.
e cf. Dt 13, 16; Js 6, 17; Jd 1, 17; 1 Rg 15, 3.
f cp. 14, 45; Dt 1, 44; Js 19, 4; Jd 1, 17.
g cp. 20, 22; 34, 41.
h Jd 11, 18.
i cp. 11, 1, 6. — cf. (Ex 6, 9.)
j Ps 77, 19.
k Ex 16, 3; 17, 3.
l cf. cp. 11, 6.
m Dt 8, 15; Jdt 8, 25; Sap 16, 5; 1 Cor 10, 9. — cf. Is 14, [29; 30, 6.
n Jr 8, 17.
o Ps 77, 34. — cf. cp. 11, 2.
p cf. Ex 8, 8, 28; 1 Rg 12, 19; 3 Rg 13, 6; Ac 8, 24.
8, *9*] * *Catech. R. I 5, 5; III 2, 17.*
q Jo 3, 14, 15. — cf. 4 Rg 18, 4.
r cf. Sap 16, 7, 10.
s cp. 33, 43, 44.
t Dt 2, 13.
u cp. 22, 36; Jd 11, 18.
v cf. Js 10, 13.
x vr. 28; Dt 2, 9, 18, 29; Is 15, 1.
y (Jd 9, 21. — cf. 2 Rg 20, 14.)
z cf. cp. 20, 8; Ex 17, 6.
a (v. Gn 49, 10; Is 33, 22.)
b cf. cp. 23, 28.
c cp. 23, 28; 1 Rg 23, 19, 24; 26, 1, 3.
d Dt 2, 26; Jd 11, 19.
e cf. cp. 20, 17.
f Dt 29, 7.
g Dt 2, 32; Jd 11, 20.
h Dt 2, 33; Js 12, 1, 2; 24, 8; 2 Es 9, 22; Ps 134, 11; 135, 19; Am 1, 3.
i v. Gn 32, 22.
j cp. 32, 3; Dt 4, 46; Js 13, 10, 17; 21, 37; Jd 11, 26; 1 Par 6, 81; Jdt 5, 20; Is 15, 4; Jr 48, 2, 45.
k cf. cp. 32, 42.

nolentes verba pacifica audire (21, 22), in Iasa et Edrai debellant (23-35). Interea Balac, timens ne eadem sors sibi immineat, de Aram accersit, ut populo Dei maledicat, Balaam profetam (22, 1-19), qui semel

omnem terram, quae ditionis illius fuerat, usque Arnon. 27 Idcirco
dicitur [l]in proverbio:

Venite in Hesebon, [m]aedificetur
et construatur civitas Sehon.
28 Ignis [n]egressus est de Hesebon,
flamma de oppido Sehon;
et devoravit [o]Ar Moabitarum
et habitatores excelsorum Arnon.
29 Vae tibi, Moab: peristi, popule [p]Chamos.
Dedit filios eius in fugam
et filias in captivitatem regi Amorrhaeorum Sehon.
30 Iugum ipsorum disperiit ab Hesebon usque [q]Dibon;
lassi pervenerunt in Nophe et usque [r]Medaba.

31 Habitavit itaque Israël in terra Amorrhaei.
32 Misitque Moyses qui explorarent [s]Iazer, cuius ceperunt viculos
et possederunt habitatores.
33 [t]Verteruntque se et ascenderunt per viam Basan, et occurrit eis
Og rex Basan cum omni populo suo pugnaturus in Edrai. 34 [u]Dixitque
Dominus ad Moysen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi
illum et omnem populum ac terram eius, [v]faciesque illi sicut fecisti
Sehon regi Amorrhaeorum habitatori Hesebon. 35 Percusserunt igitur
et hunc cum filiis suis universumque populum eius usque ad inter-
necionem et possederunt terram illius.

22 Profectique castrametati sunt in [a]campestribus Moab, ubi trans
Iordanem [b]Iericho sita est.
2 Videns autem [c]Balac filius Sephor omnia, quae fecerat Israël
Amorrhaeo, 3 et quod [d]pertimuissent eum Moabitae et impetum eius
ferre non possent, 4 dixit [e]ad maiores natu Madian: [f]Ita delebit hic
populus omnes, qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet
bos herbas usque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in
Moab.
5 [g]Misit ergo nuntios ad Balaam filium Beor hariolum, [h]qui habi-
tabat super flumen terrae filiorum Ammon, ut vocarent eum et
dicerent: Ecce egressus est populus ex Aegypto, qui operuit super-
ficiem terrae sedens contra me; 6 veni igitur et maledic populo huic,
quia fortior me est: si quo modo possim percutere et eicere eum
de terra mea; novi enim quod benedictus sit cui benedixeris, et ma-
ledictus in quem maledicta congesseris.
7 Perrexeruntque seniores Moab et maiores natu Madian [i]habentes
divinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad Balaam et
narrassent ei omnia verba Balac, 8 ille respondit: Manete hic nocte,
et respondebo quidquid mihi dixerit Dominus. Manentibus illis apud
Balaam, [j]venit Deus et ait ad eum: 9 Quid sibi volunt homines isti
apud te? 10 Respondit: Balac filius Sephor rex Moabitarum misit ad
me 11 dicens: [k]Ecce populus, qui egressus est de Aegypto, operuit
superficiem terrae; veni et maledic ei, si quo modo possim pugnans
abigere eum. 12 Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire cum eis neque
maledicas populo, [l]quia benedictus est. 13 Qui mane consurgens dixit
ad principes: Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus
venire vobiscum. 14 Reversi principes dixerunt ad Balac: Noluit Ba-
laam venire nobiscum.
15 Rursum ille multo plures et nobiliores, quam ante miserat, misit.
16 Qui, cum venissent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius
Sephor: Ne cuncteris venire ad me: 17 [m]paratus sum honorare te
et quidquid volueris dabo tibi: [n]veni et maledic populo isti. 18 Respon-
dit Balaam: [o]Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti et
auri, [p]non potero immutare verbum Domini Dei mei, ut vel plus
vel minus loquar. 19 Obsecro [q]ut hic maneatis etiam hac nocte, et
scire queam quid mihi rursum respondeat Dominus. 20 Venit ergo
Deus ad Balaam nocte et ait ei: Si vocare te venerunt homines isti,
surge et vade cum eis, [r]ita dumtaxat ut quod tibi praecepero facias.
21 Surrexit Balaam mane et, strata asina sua, profectus est cum eis.
22 [s]Et iratus est Deus, [t]stetitque angelus Domini in via [u]contra Ba-

l v. cp. 23, 7.
m v. cp. 32, 37.
n (all) Jr 48, 45, 46.
o v. vr. 15.
p Jd 11, 24; 3 Rg 11, 7. — cf. 4 Rg 23, 13; Jr 48, 7.
q cp. 32, 3; Js 13, 17; Is 15, 2; Jr 48, 18. — cf. cp. 33, 45.
r Js 13, 9, 16; 1 Par 19, 7; Is 15, 2; 1 Mc 9, 36.
s cp. 32, 1; Js 13, 25; 2 Rg 24, 5; 1 Par 6, 81; Jr 48, 32; 1 Mc 5, 8.
t Dt 3, 1-31; 29, 7.
u Dt 1, 4; 3, 1, 10; Js 12, 4; 13, 12, 31.
v cf. Ps 135, 17-22. — v. vr. 24.

a cp. 26, 3, 63; 31, 12; 33, 48; 35, 1; 36, 13.
b Dt 32, 49; 34, 1, 3. — v. Js 2, 1.
c Jd 11, 25.
d Ex 15, 15.
e cf. cp. 31, 8; Js 13, 21.
f cf. Jdt 7, 4.
g Dt 23, 4; Js 24, 9; 2 Es 13, 2; Mic 6, 5; Ju 11; Ap 2, 14.
h (Dt 23, 4. — cf. cp. 28, 7.)
i 2 Pt 2, 15. — cf. 1 Rg 9, 7, 8; Mic 3, 11.
j cf. Gn 20, 3; Jb 33, 15, 16.
k vr. 5, 6.
l v. cp. 23, 20.
m vr. 37; cp. 24, 11.
n vr. 6, 11; cp. 23, 7.
o cp. 24, 13. — cf. 3 Rg 13, 8.
p vr. 38; cp. 23, 26. — cf. 3 Rg 22, 14; 2 Par 18, 13.
q vr. 8.
r vr. 35; cp. 23, 12, 26; 24, 13.
s 2 Pt 2, 15.
t cf. Ex 4, 24; 1 Par 21, 16.
u vr. 32.

et iterum divinitus correptus (20-35), nedum regi morem gerat (36-41), quater ex quattuor locis vaticinia profert celebrantia vel Israëlis excellentiam prae cunctis gentibus (23, 1-10), vel eius

laam, qui insidebat asinae et duos pueros habebat secum. **23** Cernens asina angelum stantem in via [v]evaginato gladio avertit se de itinere et ibat per agrum. Quam cum verberaret Balaam et vellet ad semitam reducere, **24** stetit angelus in angustiis duarum maceriarum, quibus vineae cingebantur. **25** Quem videns asina iunxit se parieti et attrivit sedentis pedem. At ille iterum verberabat eam; **26** et nihilominus angelus ad locum angustum transiens, ubi nec ad dexteram nec ad sinistram poterat deviare, obvius stetit. **27** Cumque vidisset asina stantem angelum, concidit sub pedibus sedentis, qui iratus vehementius caedebat fuste latera eius.

28 [x]Aperuitque Dominus os asinae, et locuta est: Quid feci tibi? cur percutis me ecce iam tertio? **29** Respondit Balaam: Quia commeruisti et illusisti mihi. Utinam haberem gladium, ut te percuterem. **30** Dixit asina: Nonne animal tuum sum, cui semper sedere consuevisti usque in praesentem diem? Dic quid simile unquam fecerim tibi. At ille ait: Nunquam. **31** Protinus [y]aperuit Dominus oculos Balaam, et vidit angelum stantem in via evaginato gladio adoravitque eum pronus in terram. **32** Cui angelus, Cur, inquit, tertio verberas asinam tuam? Ego veni ut [z]adversarer tibi, quia perversa est via tua mihique contraria; **33** et, nisi asina declinasset de via dans locum resistenti, te occidissem, et illa viveret. **34** Dixit Balaam: [a]Peccavi nesciens quod tu stares contra me et nunc, si displicet tibi ut vadam, revertar. **35** Ait angelus: Vade cum istis et [b]cave ne aliud, quam praecepero tibi, loquaris. Ivit igitur cum principibus.

36 Quod cum audisset Balac, egressus est in occursum eius [c]in oppido Moabitarum, quod situm est in [d]extremis finibus Arnon; **37** dixitque ad Balaam: Misi nuntios ut vocarem te: cur non statim venisti ad me? an quia [e]mercedem adventui tuo reddere nequeo? **38** Cui ille respondit: Ecce adsum: nunquid loqui potero aliud, [f]nisi quod Deus posuerit in ore meo? **39** Perrexerunt ergo simul et venerunt in urbem, quae in extremis regni eius finibus erat. **40** Cumque occidisset Balac boves et oves, misit ad Balaam et principes, qui cum eo erant, munera.

41 Mane autem facto, duxit eum ad [g]excelsa Baal et intuitus est extremam partem populi.

23 Dixitque Balaam ad Balac: [a]Aedifica mihi hic septem aras et para totidem vitulos eiusdemque numeri arietes. **2** Cumque fecisset iuxta sermonem Balaam, [b]imposuerunt simul vitulum et arietem super aram. **3** Dixitque Balaam ad Balac: [c]Sta paulisper iuxta holocaustum tuum, donec vadam, [d]si forte occurrat mihi Dominus, et quodcumque imperaverit loquar tibi. **4** Cumque abisset velociter, [e]occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam, Septem, inquit, aras erexi et imposui vitulum et arietem desuper. **5** Dominus autem [f]posuit verbum in ore eius et ait: Revertere ad Balac et haec loqueris. **6** Reversus invenit stantem Balac iuxta holocaustum suum et omnes principes Moabitarum; **7** [g]adsumptaque parabola sua, dixit:

De [h]Aram adduxit me Balac,
 rex Moabitarum de montibus [i]orientis.
[j]Veni, inquit, et maledic Iacob;
 propera et detestare Israël.
8 Quo modo [k]maledicam cui non maledixit Deus?
 Qua ratione detester quem Dominus non detestatur?
9 [l]De summis silicibus videbo eum
 et de collibus considerabo illum.
[m]Populus solus habitabit,
 et [n]inter gentes non reputabitur.
10 [o]Quis dinumerare possit pulverem Iacob
 et nosse numerum stirpis Israël?
[p]Moriatur anima mea [q]morte iustorum,
 et fiant novissima mea horum similia.

11 Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? [r]Ut malediceres inimicis meis vocavi te, et tu e contrario benedicis eis. **12** Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi [s]quod iusserit Dominus?

v vr. 31. — cf. Gn 3, 24; Js 5, 13.
x 2 Pt 2, 16.
y cf. Gn 21, 19; 4 Rg 6, 17; Lc 24, 16, 31.
z vr. 22.
a cf. 1 Rg 15, 24; 26, 21; 2 Rg 12, 13; Jb 34, 31, 32.
b vr. 20.
c cp. 21, 15 (?).
d cp. 21, 13.
e vr. 17; cp. 24, 11.
f vr. 18.
g (cf. cp. 21, 20.)
a vr. 29.
b vr. 14, 30.
c vr. 15.
d cf. cp. 24, 1.
e vr. 16.
f vr. 12, 16; cp. 22, 38; Dt 18, 18; Is 51, 16; 59, 21; Jn 1, 9.
g vr. 18; cp. 24, 3, 15, 20, 21, 23; Jb 27, 1; 29, 1; Ps 48, 5; 77, 2; Is 14, 4; Mic 2, 4. — cf. cp. 21, 27.
h Dt 23, 4. — cf. cp. 22, 5.
i cf. Gn 29, 1.
j cp. 22, 6.
k vr. 20, 23.
l cf. cp. 24, 17.
m Dt 33, 28.
n 1 Es 9, 2; Est 3; Eph 2, 14. — cf. Ex 33, 16.
o v. Gn 13, 16.
p cf. cp. 31, 8.
q Ps (36, 37;) 115, 15; Sap 2, 16; Ap 14, 13.
r cp. 22, 11; 24, 10; Dt 23, 5; 2 Es 13, 2.
s v. vr. 5.

immunitatem a superstitione divinamque erga eum tutelam victricem (11-24), vel futurae habitationis populi amoenitatem vel eius in hostes fortitudinem (25-24, 9), vel denique ipsius gloriam messianicam ubi-

13 Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum, unde partem
Israël videas et totum videre non possis: inde maledicito ei. 14 Cum-
que duxisset eum in locum sublimem super verticem montis Phasga,
[t]aedificavit Balaam septem aras et, impositis supra vitulo atque ariete,
15 dixit ad Balac: [u]Sta hic iuxta holocaustum tuum, donec ego obvius
pergam. 16 Cui cum Dominus occurrisset [v]posuissetque verbum in
ore eius, ait: Revertere ad Balac et haec loqueris ei. 17 Reversus
invenit eum stantem iuxta holocaustum suum et principes Moabita-
rum cum eo. Ad quem Balac, Quid, inquit, locutus est Dominus?
18 At ille, adsumpta parabola sua, ait:
Sta, Balac, et ausculta;
audi, fili Sephor.
19 [x]Non est Deus quasi homo ut mentiatur
nec ut filius hominis ut [y]mutetur.
Dixit ergo et non faciet?
locutus est et non implebit?
20 [z]Ad benedicendum adductus sum:
[a]benedictionem prohibere non valeo.
21 [b]Non est idolum in Iacob,
nec videtur simulacrum in Israël.
[c]Dominus Deus eius cum eo est,
et clangor victoriae regis in illo.
22 Deus [d]eduxit illum de Aegypto,
cuius fortitudo similis est [e]rhinocerotis.
23 Non est augurium in Iacob,
nec [f]divinatio in Israël.
Temporibus suis dicetur Iacob et Israëli
[g]quid operatus sit Deus.
24 Ecce populus [h]ut leaena consurget
et quasi leo erigetur;
non accubabit donec [i]devoret praedam
et [j]occisorum sanguinem bibat.
25 Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei nec benedicas.
26 Et ille ait: [l]Nonne dixi tibi quod quidquid mihi Deus imperaret,
hoc facerem? 27 Et ait Balac ad eum: [m]Veni et ducam te ad alium
locum, si forte placeat Deo ut inde maledicas eis. 28 Cumque duxisset
eum super verticem montis [n]Phogor, qui respicit [o]solitudinem, 29 dixit
ei Balaam: [p]Aedifica mihi hic septem aras et para totidem vitulos
eiusdemque numeri arietes. 30 [q]Fecit Balac ut Balaam dixerat im-
posuitque vitulos et arietes per singulas aras.

24 Cumque vidisset Balaam, quod placeret Domino ut benediceret
Israëli, nequaquam abiit, [a]ut ante perrexerat, ut augurium quae-
reret; sed dirigens contra desertum vultum suum 2 et elevans oculos
vidit Israël in tentoriis [b]commorantem per tribus suas et, [c]irruente
in se spiritu Dei, 3 [d]adsumpta parabola, ait:
Dixit Balaam filius Beor,
dixit homo, cuius [e]obturatus est oculus;
4 dixit [f]auditor sermonum Dei,
qui visionem Omnipotentis intuitus est,
[g]qui cadit, et sic aperiuntur oculi eius:
5 Quam pulchra tabernacula tua, Iacob,
et tentoria tua, Israël!
6 Ut valles nemorosae,
ut horti iuxta fluvios irrigui,
ut tabernacula, quae fixit Dominus,
[h]quasi cedri prope aquas.
7 Fluet aqua de situla eius,
et semen illius erit in [i]aquas multas.
Tolletur propter [j]Agag rex eius,
et auferetur [k]regnum illius.
8 [l]Deus eduxit illum de Aegypto,
cuius fortitudo similis est rhinocerotis.
[m]Devorabunt gentes hostes illius
ossaque eorum [n]confringent et [o]perforabunt sagittis.

t vr. 1, 2.
u vr. 3.
v vr. 5, 12.
x Ml 3, 6; Rm 11, 29; Tt 1, 2; Heb 6, 18; Jc 1, 17. — cf. Jdt 8, 15.
y 1 Rg 15, 29.
z cf. cp. 22, 20.
a cp. 22, 12. — cf. Gn 12, 2.
b cf. Jr 50, 20.
c v. Ex 29, 45, 46.
d (all) Mt 2, 15. — cp. 24. 8.
e Dt 33, 17; Jb 39, 10 11. — cf. Ps 21, 22; 91, 11; Is 34, 7.
f cp. 22, 7.
g Ps 30, 20; 43, 2.
h cp. 24, 9; Gn 49, 9.
i Gn 49, 27.
j Zc 9, 15.
l vr. 12; cp. 22, 18.
m vr. 13.
n cp. 25, 18; 31, 16; Js 22, 17; Os 9, 10. — cf. cp. 25, 3, 5; Ps 105, 28, 29.
o v. cp. 21, 20.
p vr. 1.
q vr. 2.
a cp. 23, 3, 15.
b v. cp. 2, 2-31.
c Jd 3, 10; 1 Rg 19, 20, 23; 2 Par 15, 1; 20, 14.
d v. cp. 23, 7.
e vr. 15. — cf. (Gn 15, 12;) [1 Rg 9, 9.
f Is 50, 4.
g cf. 1 Rg 19, 24; Ez 1, 28; 3, 23; Ap 1, 10, 17.
h v. Ps 1, 3.
i cf. Jr 51, 13; Ap 17, 1.
j cf. 1 Rg 15, 8.
k cf. 2 Rg 5, 12; 1 Par 14, 2.
l v. cp. 23, 22.
m cf. cp. 14, 9; 23, 24.
n Is 38, 13; Jr 50, 17.
o Ps 44, 6; Jr 50, 9.

que terrarum diffundendam (10-25). Digresso tandem Balaam, non tamen sine ipsius, ut postea insinuatur, consilio, filii Israël idolo Beelphegor initiantur (25, 1-5); sed eorum praevaricationem Phinees com-

9 [p]Accubans dormivit ut leo,
et quasi leaena, quam suscitare nullus audebit.
[q]Qui benedixerit tibi erit et ipse benedictus,
qui maledixerit in maledictione reputabitur.
10 Iratusque Balac contra Balaam, [r]complosis manibus, ait: [s]Ad
maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus e contrario tertio be-
nedixisti. 11 Revertere ad locum tuum. [t]Decreveram quidem magni-
fice honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito. 12 Re-
spondit Balaam ad Balac: Nonne nuntiis tuis, quos misisti ad me,
dixi: 13 [u]Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti et auri,
non potero praeterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid
vel mali [v]proferam ex corde meo, sed quidquid Dominus dixerit hoc
loquar? 14 Veruntamen pergens ad populum meum dabo [x]consilium,
quid populus tuus populo huic faciat [y]extremo tempore. 15 [z]Sumpta
igitur parabola, rursum ait:
Dixit Balaam filius Beor,
dixit homo, cuius [a]obturatus est oculus;
16 dixit auditor sermonum Dei,
qui novit doctrinam [b]Altissimi
et visiones Omnipotentis videt,
[c]qui cadens apertos habet oculos:
17 [d]Videbo eum, sed non modo;
intuebor illum, sed non prope.
Orietur [e]stella ex Iacob,
et consurget [f]virga de Israël;
et [g]percutiet duces Moab,
vastabitque omnes filios Seth.
18 Et erit [h]Idumaea possessio eius,
hereditas [i]Seir cedet inimicis suis;
Israël vero fortiter aget.
19 De Iacob erit [j]qui dominetur,
et perdat reliquias civitatis.
20 Cumque vidisset Amalec, [k]adsumens parabolam ait:
Principium gentium Amalec,
[l]cuius extrema perdentur.
21 Vidit quoque [m]Cinaeum et, adsumpta parabola, ait:
Robustum quidem est habitaculum tuum;
sed, [n]si in petra posueris nidum tuum
22 et fueris electus de stirpe Cin,
quandiu poteris permanere?
Assur enim capiet te.
23 Adsumptaque parabola, iterum locutus est:
Heu! quis victurus est, quando ista faciet Deus?
24 Venient [o]in trieribus de Italia,
superabunt Assyrios, vastabuntque [p]Hebraeos
et ad extremum etiam ipsi [q]peribunt.
25 Surrexitque Balaam et [r]reversus est in locum suum; Balac quo-
que via, qua venerat, rediit.
25 Morabatur autem eo tempore Israël in [a]Settim et [b]fornicatus
est populus cum filiabus Moab, 2 [c]quae vocaverunt eos ad sacri-
ficia sua. At illi comederunt et adoraverunt deos earum: 3 [d]initiatus-
que est Israël Beelphegor. Et iratus Dominus 4 ait ad Moysen: [e]Tolle
cunctos principes populi et [f]suspende eos contra solem in patibulis, [g]ut
avertatur furor meus ab Israël. 5 Dixitque Moyses ad [h]iudices Israël:
Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor.
6 Et ecce unus de filiis Israël intravit coram fratribus suis ad scor-
tum madianitidem, vidente Moyse et omni turba filiorum Israël, [j]qui
flebant ante fores tabernaculi. 7 Quod cum vidisset [l]Phinees filius Elea-
zari filii Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis et, arrepto
pugione, 8 ingressus est post virum israëlitem in lupanar et per-
fodit ambos simul, virum scilicet et mulierem, in locis genitalibus;
cessavitque plaga a filiis Israël. 9 [m]Et occisi sunt vigintiquattuor
milia hominum.

p cp. 23, 24; Gn 49, 9.
q Gn 12, 3; 27, 29.
r cf. Jb 27, 23; Lm 2, 15; Ez 21, 14, 17; 22, 13.
s v. cp. 23, 11.
t cp. 22, 17, 37.
u cp. 22, 18.
v v. cp. 16, 28.
x cp. 25, 2; 31, 16; Ap 2, 14. — cf. Mic 6, 5.
y v. Gn 49, 1.
z cf. cp. 21, 27. —v. cp. 23, 7.
a vr. 3, 4.
b Ac 7, 48.
c v. vr. 4.
17] *v. Is 11, 1.*
17, 18] *R. et Antt. in Adv. et fs. Purif. B. M. V.*
d cf. cp. 23, 9.
e Mt 2, 2; Ap 22, 16.
f cf. Gn 49, 10.
g Jr 48, 45; Am 2, 2. — cf. 2 Rg 8, 2.
h cf. 2 Rg 8, 14; Ps 59, 10, 11; Am 9, 12.
i Gn 32, 3; 36. 8.
j cf. Mic 5, 7, 8.
k v. cp. 23, 7.
l cf. Ex 17, 14; 1 Rg 15, 3, 8.
m Gn 15, 19; 1 Rg 15, 6.
n Jr 49, 16; Ab 4.
o Ez 27, 6. — cf. Dn 11, 30.
p Gn 10, 21, 25.
q vr. 20.
r cf. cp. 31, 8.
a cp. 33, 49; Js 2, 1; 3, 1; Mic 6, 5.
b cf. cp. 31, 16.
c Ex 34, 15, 16; Ps 105, 28; Os 9, 10. — cf. 1 Cor 10, 20.
d Js 22, 17.
e v. Dt 4, 3.
f cf. Gn 40, 19, 22; Dt 21, 23; 2 Rg 21, 6, 9; Gal 3, 13.
g vr. 11; Dt 13, 17.
h cf. cp. 11, 16; Ex 18, 21, 25.
i cf. Ex 32, 27.
4ss.] * *cf. Catech. R. III 7, 9.*
j Jl 2, 17.
l Ex 6, 25; Ps 105, 30; 1 Mc 2, 26, 54; 1 Cor 10, 8.
m Dt 4, 3. — cf. 1 Cor 10, 8.

primit peccantem transfodiens et de Madianitis ultionem provocans (6-18). Quae quidem ultio, post omnium Hebraeorum ad bellandum aptorum censum, ex quo habentur cum familiarum praecipuarum

10 Dixitque Dominus ad Moysen: 11 Phinees filius Eleazari filii Aaron
sacerdotis avertit iram meam a filiis Israël, quia [n]zelo meo [o]commotus
est contra eos, ut non ipse delerem filios Israël in zelo meo. 12 Idcirco
loquere ad eum: Ecce [p]do ei pacem foederis mei, 13 et erit tam ipsi
quam [q]semini eius pactum [r]sacerdotii sempiternum, quia zelatus est
pro Deo suo et expiavit scelus filiorum Israël. 14 Erat autem nomen
viri israëlitae, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu
dux de cognatione et tribu Simeonis; 15 porro mulier madianitis, quae
pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia [s]Sur principis nobilissimi
Madianitarum.
16 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 17 Hostes vos sentiant Madianitae, et [t]percutite eos, 18 quia et ipsi [u]hostiliter egerunt
contra vos et decepere insidiis per idolum [v]Phogor et Cozbi filiam
ducis Madian sororem suam, quae percussa est in die plagae pro sacrilegio Phogor.

26 Postquam [a]noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen et Eleazarum filium Aaron sacerdotem: 2 [b]Numerate omnem
summam filiorum Israël a viginti annis et supra per domos et cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere.
3 Locuti sunt itaque Moyses et Eleazar sacerdos [c]in campestribus
Moab super Iordanem contra Iericho ad eos qui erant 4 a viginti annis
et supra, [d]sicut Dominus imperaverat, quorum iste est numerus:
5 Ruben [e]primogenitus Israël. Huius filius Henoch, a quo familia
Henochitarum, et Phallu, a quo familia Phalluitarum, 6 et Hesron,
a quo familia Hesronitarum, et Charmi, a quo familia Charmitarum:
7 hae sunt familiae de stirpe Ruben, quarum numerus inventus est
[f]quadraginta tria millia et septingenti triginta. 8 Filius Phallu Eliab.
9 Huius filii Namuel et Dathan et Abiron: isti sunt Dathan et Abiron
principes populi, [g]qui surrexerunt contra Moysen et Aaron in seditione Core, quando adversus Dominum rebellaverunt, 10 et [h]aperiens
terra os suum devoravit Core, morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta viros, et factum est [i]grande miraculum 11 ut, Core pereunte, [j]filii illius non perirent.
12 Filii [k]Simeon per cognationes suas Namuel: ab hoc familia Namuelitarum; Iamin: ab hoc familia Iaminitarum; Iachin: ab hoc familia Iachinitarum; 13 Zare: ab hoc familia Zareitarum; Saul: ab hoc
familia Saulitarum: 14 hae sunt familiae de stirpe Simeon quarum
omnis numerus fuit [l]vigintiduo milia ducenti.
15 Filii [m]Gad per cognationes suas Sephon: ab hoc familia Sephonitarum; Aggi: ab hoc familia Aggitarum; Suni: ab hoc familia Sunitarum; 16 Ozni: ab hoc familia Oznitarum; Her: ab hoc familia Heritarum; 17 Arod: ab hoc familia Aroditarum; Ariel; ab hoc familia
Arielitarum; 18 istae sunt familiae Gad, quarum omnis numerus fuit
[n]quadraginta milia quingenti.
19 Filii [o]Iuda Her et Onan, qui ambo mortui sunt in terra Chanaan.
20 Fueruntque filii Iuda per cognationes suas Sela, a quo familia Selaitarum, Phares, a quo familia Pharesitarum, Zare, a quo familia
Zareitarum. 21 Porro filii [p]Phares Hesron, a quo familia Hesronitarum,
et Hamul, a quo familia Hamulitarum: 22 istae sunt familiae Iuda,
quarum omnis numerus fuit [q]septuagintasex milia quingenti.
23 Filii [r]Issachar per cognationes suas Thola, a quo familia Tholaitarum, Phua, a quo familia Phuaitarum, 24 Iasub, a quo familia Iasubitarum, Semran, a quo familia Semranitarum: 25 hae sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit [s]sexagintaquattuor milia trecenti.
26 Filii [t]Zabulon per cognationes suas Sared, a quo familia Sareditarum, Elon, a quo familia Elonitarum, Ialel, a quo familia Ialelitarum: 27 hae sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit [u]sexaginta milia quingenti.
28 Filii [v]Ioseph per cognationes suas Manasse et Ephraim. 29 De
Manasse ortus est [x]Machir, a quo familia Machiritarum; Machir genuit Galaad, [y]a quo familia Galaaditarum; 30 Galaad habuit
filios Iezer, a quo familia Iezeritarum, et Helec, a quo familia Helecitarum, 31 et Asriel, a quo familia Asrielitarum, et Sechem, a quo
familia Sechemitarum, 32 et Semida, a quo familia Semidaitarum, et

n cf. 2 Cor 11, 2.
o Dt 22, 16, 21; 3 Rg 14, 22; Ps 77, 58; Sph 1, 18; 3, 8; 1 Cor 10, 22. — cf. Ex 20, 5.
p Ml 2, 4, 5; Ecli 45, 28, 30; 2 Mc 2, 54.
q v. 1 Par 6, 4-15.
r Ex 40, 13; Ps 105, 31.
s cp. 31, 8; Js 13, 21.
t cp. 31, 2-10.
u cp. 31, 16; Ap 2, 14.
v v. cp. 23, 28.
a cp. 25, 9.
b cp. 1, 2, 3; Ex 30, 12; 38, 25, 26.
c vr. 63. — v. cp. 22, 1.
d cp. 1, 1.
e Gn 46, 9; Ex 6, 14; 1 Par 5, 3.
f cf. cp. 1, 21.
g v. cp. 16, 1-33.
h v. cp. 16, 31-35.
i cp. 16, 38. — cf. 1 Cor 10, 6; 2 Pt 2, 6.
j Ex 6, 24; 1 Par 6, 22. — cf. cp. 16, 32.
k Gn 46, 10; Ex 6, 15; 1 Par 4, 24.
l cf. cp. 1, 23.
m Gn 46, 16.
n cf. cp. 1, 25.
o Gn 46, 12; 1 Par 2, 3-5. — v. Gn 38, 3-10.
p Rt 4, 18.
q cf. cp. 1, 27.
r Gn 46, 13; 1 Par 7, 1.
s cf. cp. 1, 29.
t Gn 46, 14.
u cf. cp. 1, 31.
v Gn 46, 20.
29-37] 1 Par 7, 14-20.
x Js 17, 1-3.
y cp. 36, 1.

[z]Hepher, a quo familia Hepheritarum. 33 Fuit autem Hepher pater
[a]Salphaad, qui filios non habebat sed tantum filias, quarum ista sunt
nomina: [b]Maala et Noa et Hegla et Melcha et Thersa: 34 hae sunt
familiae Manasse, et numerus earum [c]quinquagintaduo milia septin-
genti.
35 Filii autem Ephraim per cognationes suas fuerunt hi: Suthala,
a quo familia Suthalaitarum, Becher, a quo familia Becheritarum,
Thehen, a quo familia Thehenitarum. 36 Porro filius Suthala fuit
Heran, a quo familia Heranitarum: 37 hae sunt cognationes filiorum
Ephraim, quarum numerus fuit [d]trigintaduo milia quingenti. 38 Isti
sunt filii Ioseph per familias suas.
Filii [e]Beniamin in cognationibus suis Bela, a quo familia Belaitarum,
Asbel, a quo familia Asbelitarum, Ahiram, a quo familia Ahirami-
rum, 39 Supham, a quo familia Suphamitarum, Hupham, a quo familia
Huphamitarum. 40 Filii Bela Hered et Noëman; de Hered familia He-
reditarum, de Noëman familia Noëmanitarum; 41 hi sunt filii Benia-
min per cognationes suas, quorum numerus fuit [f]quadragintaquinque
milia sescenti.
42 Filii [g]Dan per cognationes suas Suham, a quo familia Suhami-
tarum: hae sunt cognationes Dan per familias suas: 43 omnes fuere
Suhamitae, quorum numerus erat [h]sexagintaquattuor milia quadrin-
genti.
44 Filii [i]Aser per cognationes suas Iemna, a quo familia Iemnai-
tarum, Iessui, a quo familia Iessuitarum, Brie, a quo familia Brieita-
rum. 45 Filii Brie Heber, a quo familia Heberitarum, et Melchiel, a
quo familia Melchielitarum. 46 Nomen autem filiae Aser fuit Sara:
47 hae cognationes filiorum Aser, et numerus eorum [j]quinquagintatria
milia quadringenti.
48 Filii [l]Nephthali per cognationes suas Iesiel, a quo familia Iesie-
litarum, Guni, a quo familia Gunitarum, 49 Ieser, a quo familia Ie-
seritarum, Sellem, a quo familia Sellemitarum: 50 hae sunt cognatio-
nes filiorum Nephthali per familias suas, quorum numerus [m]quadra-
gintaquinque milia quadringenti.
51 Ista est summa filiorum Israël, qui recensiti sunt: [n]sescenta milia
et mille septingenti triginta.
52 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 53 Istis [o]dividetur
terra iuxta numerum vocabulorum in possessiones suas. 54 [p]Pluribus
maiorem partem dabis et paucioribus minorem: singulis, sicut nunc
recensiti sunt, tradetur possessio; 55 ita dumtaxat ut sors terram [q]tri-
bubus dividat et familiis. 56 Quidquid sorte contigerit, hoc vel plures
accipiant vel pauciores.
57 [r]Hic quoque est numerus filiorum Levi per familias suas: Ger-
son, a quo familia Gersonitarum, Caath, a quo familia Caathitarum,
Merari, a quo familia Meraritarum. 58 Hae sunt familiae Levi: familia
Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core.
At vero Caath genuit Amram, 59 qui habuit uxorem [s]Iochabed filiam
Levi, quae nata est ei in Aegypto. Haec genuit Amram viro suo
filios Aaron et Moysen et Mariam sororem eorum. 60 [t]De Aaron
orti sunt Nadab et Abiu et Eleazar et Ithamar, 61 quorum [u]Nadab et
Abiu mortui sunt, cum obtulissent ignem alienum coram Domino.
62 Fueruntque omnes, qui numerati sunt, [v]vigintitria milia generis
masculini ab uno mense et supra; quia [x]non sunt recensiti inter filios
Israël, [y]nec eis cum ceteris data possessio est.
63 Hic est numerus filiorum Israël, qui descripti sunt a Moyse et
Eleazaro sacerdote [z]in campestribus Moab supra Iordanem contra
Iericho, 64 inter quos nullus fuit eorum, qui [a]ante numerati sunt a
Moyse et Aaron in deserto Sinai; 65 [b]praedixerat enim Dominus,
quod omnes morerentur in solitudine; nullusque remansit ex eis, [c]nisi
Caleb filius Iephone et Iosue filius Nun.
27 Accesserunt autem filiae [a]Salphaad filii Hepher filii Galaad filii
Machir filii Manasse, qui fuit filius Ioseph, quarum sunt nomina
Maala et Noa et Hegla et Melcha et Thersa. 2 Steteruntque coram
Moyse et Eleazaro sacerdote et cunctis principibus populi ad ostium
tabernaculi foederis atque dixerunt: 3 [b]Pater noster mortuus est in

z cp. 27, 1.
a cp. 36, 11; Js 17, 3.
b cp. 27, 1.
c cf. cp. 1, 35.
d cf. cp. 1, 33.
e Gn 46, 21; 1 Par 7, 6. — v. 1 Par 8, 1-5.
f cf. cp. 1, 37.
g Gn 46, 23.
h cf. cp. 1, 39.
i Gn 46, 17; 1 Par 7, 30, 31.
j cf. cp. 1, 41.
l Gn 46, 24; 1 Par 7, 13.
m cf. cp. 1, 43.
n cf. cp. 1, 46.
o Js 11, 23; 14, 1, 2; Ps 104, 44.
p cp. 33, 54; 35, 8.
q cp. 33, 54; 34, 13; Js 11, 23; 14, 2.
r Gn 46, 11. — v. Ex 6, 16-21; 1 Par 6, 1; 16-30.
s Ex 2, 1, 2; 6, 20.
t cp. 3, 2; 1 Par 24, 1.
u cp. 3, 4; Lv 10, 1, 2; 1 Par 24, 2.
v cf. cp. 3, 39.
x cp. 1, 49.
y cp. 18, 20.
z vr. 3. — v. cp. 22, 1.
a cf. cp. 1, 44; Dt 2, 14, 15; 1 Cor 10, 5.
b cf. cp. 14, 22-38.
c v. cp. 13, 7, 9.
a cp. 26, 33; 36, 11; Js 17, 3-6.
b cp. 14, 35; 26, 64, 65.

post datas quasdam non ante totius Palestinae occupationem leges valituras, nimirum primo de sacrificiis iugiter immolandis (28, 1-8), de sabbatis, de calendis seu neomeniis (9-15), de paschate sive diebus

deserto nec fuit in seditione, quae [c]concitata est contra Dominum
sub Core, [d]sed in peccato suo mortuus est. Hic non habuit mares
filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habuit fi-
lium? [e]Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri. 4 [f]Ret-
tulitque Moyses causam earum ad iudicium Domini, 5 qui dixit ad
eum: 6 [g]Iustam rem postulant filiae Salphaad: [h]da eis possessionem
inter cognatos patris sui, et ei in hereditatem succedant.
7 Ad filios autem Israël loqueris haec: 8 Homo cum mortuus fuerit
absque filio, ad filiam eius transibit hereditas. 9 Si filiam non habuerit,
habebit successores fratres suos. 10 Quod si et fratres non fuerint,
dabitis hereditatem fratribus patris eius. 11 Sin autem nec patruos
habuerit, [i]dabitur hereditas his qui ei proximi sunt. Eritque hoc
filiis Israël [j]sanctum lege perpetua, sicut praecepit Dominus Moysi.
12 Dixit quoque Dominus ad Moysen: [l]Ascende in montem istum
Abarim et contemplare inde terram, quam daturus sum filiis Israël;
13 cumque videris eam, ibis et tu ad populum tuum, [m]sicut ivit frater
tuus Aaron, 14 [n]quia offendistis me in deserto Sin in contradictione
multitudinis nec [o]sanctificare me voluistis coram ea super aquas: hae
sunt [p]aquae contradictionis in Cades deserti Sin.
15 Cui respondit Moyses: 16 Provideat Dominus [q]Deus spirituum
omnis carnis hominem, qui sit super multitudinem hanc 17 et possit
[r]exire et intrare ante eos et educere eos vel introducere, ne sit po-
pulus Domini [s]sicut oves absque pastore.
18 Dixitque Dominus ad eum: Tolle [t]Iosue filium Nun, virum [u]in
quo est spiritus, et pone manum tuam super eum. 19 Qui stabit coram
Eleazaro sacerdote et omni multitudine, 20 [v]et dabis ei praecepta,
cunctis videntibus, et [x]partem gloriae tuae, [y]ut audiat eum omnis
synagoga filiorum Israël. 21 Pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar
sacerdos consulet Dominum; ad verbum eius [z]egredietur et ingredietur
ipse et omnes filii Israël cum eo et cetera multitudo. 22 Fecit Moyses
ut praeceperat Dominus. Cumque tulisset Iosue, statuit eum coram
Eleazaro sacerdote et omni frequentia populi 23 et impositis capiti
eius manibus, [v]cuncta replicavit quae mandaverat Dominus.
28 Dixit quoque Dominus ad Moysen: 2 Praecipe filiis Israël et
dices ad eos: [a]Oblationem meam et panes et incensum [b]odoris
suavissimi offerte per tempora sua. 3 Haec sunt sacrificia, quae offerre
debetis: agnos anniculos immaculatos duos cotidie in holocaustum
sempiternum, 4 unum offeretis mane et alterum [c]ad vesperum; 5 [d]de-
cimam partem ephi [e]similae, quae conspersa sit [f]oleo purissimo et
habeat quartam partem hin. 6 Holocaustum [g]iuge est quod obtulistis
in monte Sinai in odorem suavissimum incensi Domini; 7 et libabitis
vini quartam partem hin per agnos singulos in sanctuario Domini.
8 Alterumque agnum similiter offeretis ad vesperam, iuxta omnem
ritum sacrificii matutini et libamentorum eius, oblationem suavissimi
odoris Domino.
9 [h]Die autem sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos
et duas decimas similae oleo conspersae in sacrificio et liba, 10 [i]quae
rite funduntur per singula sabbata in holocaustum sempiternum.
11 In [j]calendis autem offeretis holocaustum Domino vitulos de ar-
mento duos arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos
12 et [k]tres decimas similae oleo conspersae in sacrificio per singulos
vitulos et duas decimas similae oleo conspersae per singulos arietes,
13 et decimam decimae similae ex oleo in sacrificio per agnos singulos:
holocaustum suavissimi odoris atque incensi est Domino. 14 Libamenta
autem vini, quae per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt:
media pars hin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per
agnum: hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno ver-
tente succedunt. 15 [l]Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in
holocaustum sempiternum cum libamentis suis.
16 [m]Mense autem primo, quartadecima die mensis Phase Domini
erit, 17 et quintadecima die sollemnitas. Septem diebus vescentur
azymis, 18 [n]quarum dies prima [o]venerabilis et sancta erit: omne opus
servile non facietis in ea. 19 Offeretisque incensum holocaustum Do-
mino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos [p]im-

c cp. 16, 1, 2.
d cp. 26, 65; Ez 18, 4.
e Js 17, 4.
f Ex 18, 19. — cf. Lv 24, 12.
g cp. 36, 5.
h cp. 36, 2.
i v. Rt 4, 3-6; Jr 32, 6-9.
j cp. 35, 29.
l cp. 33, 47; Dt 32, 49. — cf. Dt 3, 27; 34, 1.
m v. cp. 20, 24-28.
n cp. 20, 12, 24; Dt 32, 51.
o cp. 20, 12, 13.
p cp. 20, 13; Dt 32, 51. — cf. Ex 17, 7.
q v. cp. 16, 22; Jr 32, 27.
r Dt 31, 2; 1 Rg 8, 20; 18, 13; 3 Rg 3, 7; 2 Par 1, 10; Jo 10, 9; Ac 1, 21. — cf. Js 14, 11; Ps 120, 8.
s 3 Rg 22, 17; Ez 34, 5; Jdt 11, 15; Zc 10, 2; Mt 9, 36; Mr 6, 34.
t cp. 32, 28; Dt 3, 21.
u Dt 34, 9. — cf. Gn 41, 38. — v. Jd 3, 10.
v Dt 3, 28; 31, 7, 8.
x cf. 4 Rg 2, 9, 15.
y v. Js 1, 16-18.
z cf. vr. 17.
a v. Lv 21, 6.
b v. Gn 8, 21.
3-8] Ex 29, 38-42.
c Ex 12, 6. — cf. 3 Rg 18, 29.
d cp. 15, 4. — cf. Ex 16, 36.
e Lv 2, 1.
f Ex 29, 40.
g Ex 29, 42. — cf. Am 5, 25.
h Mt 12, 5.
i cf. Ez 46, 4, 5.
j cp. 10, 10; 1 Rg 20, 5, 24; 4 Rg 4, 23; 1 Par 23, 31; 2 Par 2, 4; 8, 13; 1 Es 3, 5; Is 1, 13, 14; Ez 45, 17; 46, 6; Os 2, 11; Am 8, 5; Col 2, 16. — cf. Ecli 43, 6, 7.
12-14] cp. 15, 4-12.
k vr. 20, 28.
l vr. 22, 30; cp. 15, 24; 29, 11, 16, 19, 25.
m Lv 23, 5; Dt 16, 1; Ez 45, 21. — v. Ex 12, 6.
n cf. Ex 12, 18.
o Ex 12, 16; Lv 23, 7. — cf. Mt 26, 17; Mr 14, 12, 17; Lc 22, 7.
p vr. 31; cp. 29, 8, 13; Lv 22, 20; Dt 15, 21; 17, 1.

*sollemnibus sive intermediis (16-25), de pentecoste (26-31), de festis tu-
barum (29, 1-6) et magnae expiationis (7-11), necnon de venerabili fe-
stivitate tabernaculorum (12-38); secundo vero de condicionibus ad*

maculatos septem; 20 et [q]sacrificia singulorum ex simila, quae conspersa
sit oleo, tres decimas per singulos vitulos et duas decimas per arietem
21 et decimam decimae per agnos singulos, id est per septem agnos
22 et [r]hircum pro peccato unum, ut expietur pro vobis, 23 praeter
holocaustum matutinum, quod semper offeretis. 24 Ita facietis per
singulos dies septem dierum in fomitem ignis et in odorem suavis-
simum Domino, qui surget de holocausto et de libationibus singu-
lorum. 25 [s]Dies quoque septimus celeberrimus et sanctus erit vobis:
omne opus servile non facietis in eo.
26 [t]Dies etiam primitivorum, quando offeretis novas fruges Domino,
expletis hebdomadibus, [u]venerabilis et sancta erit: omne opus servile
non facietis in ea 27 offeretisque holocaustum in odorem suavissimum
Domino, [v]vitulos de armento duos, arietem unum et agnos anniculos
immaculatos septem, 28 atque in sacrificiis eorum similae oleo con-
spersae tres decimas per singulos vitulos, per arietes duas, 29 per
agnos decimam decimae, qui simul sunt agni septem, [x]hircum quoque,
30 qui mactatur pro expiatione, praeter holocaustum sempiternum et
liba eius. 31 [z]Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.
29 Mensis etiam septimi prima dies venerabilis et sancta erit vobis;
omne opus servile non facietis in ea, quia [a]dies clangoris est
et tubarum. 2 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Do-
mino vitulum de armento unum, arietem unum et agnos anniculos im-
maculatos septem 3 et in sacrificiis eorum similae oleo conspersae tres
decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem, 4 unam de-
cimam per agnum, qui simul sunt agni septem; 5 et hircum pro
peccato, qui offertur in expiationem populi, 6 [b]praeter holocaustum
calendarum cum sacrificiis suis et [c]holocaustum sempiternum cum
libationibus solitis; eisdem caeremoniis offeretis in odorem suavissi-
mum incensum Domino.
7 [d]Decima quoque dies mensis huius septimi erit vobis sancta atque
venerabilis, et [e]adfligetis animas vestras; omne opus servile non
facietis in ea. 8 Offeretisque holocaustum Domino in odorem suavis-
simum vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos
[f]immaculatos septem 9 et in sacrificiis eorum similae oleo conspersae
tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem, 10 de-
cimam decimae per agnos singulos, qui sunt simul agni septem; 11 et
[g]hircum pro peccato, absque his quae offerri [h]pro delicto solent
in expiationem et holocaustum sempiternum cum sacrificio et liba-
minibus eorum.
12 [i]Quintadecima vero die mensis septimi, quae, vobis sancta erit
atque venerabilis, omne opus servile non facietis in ea, sed celebrabi-
tis [j]sollemnitatem Domino septem diebus. 13 Offeretisque holocaustum
in odorem suavissimum Domino vitulos de armento tredecim, arietes
duos, agnos anniculos [f]immaculatos quattuordecim 14 et in libamentis
eorum similae oleo conspersae tres decimas per vitulos singulos, qui
sunt simul vituli tredecim, et duas decimas arieti uno, id est simul
arietibus duobus, 15 et decimam decimae agnis singulis, qui sunt simul
agni quattuordecim, 16 et hircum pro peccato absque holocausto sem-
piterno et sacrificio et libamine eius. 17 In die altero offeretis vitulos
de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos [f]immaculatos
quattuordecim, 18 sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et
arietes et agnos [l]rite celebrabitis, 19 et hircum pro peccato, absque
holocausto sempiterno sacrificioque et libamine eius. 20 Die tertio
offeretis vitulos undecim, arietes duos, agnos anniculos [f]immaculatos
quattuordecim, 21 sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et
arietes et agnos rite celebrabitis, 22 et hircum pro peccato absque
holocausto sempiterno sacrificioque et libamine eius. 23 Die quarto
offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos [f]immaculatos
quattuordecim, 24 sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et
arietes et agnos rite celebrabitis, 25 et hircum pro peccato absque ho-
locausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. 26 Die quinto offe-
retis vitulos novem, arietes duos, agnos anniculos [f]immaculatos quat-
tuordecim, 27 sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes
et agnos [l]rite celebrabitis, 28 et hircum pro peccato absque holocausto

q v. Lv 2, 1-16.
r vr. 15, 30; cp. 29, 22, 28, 31, 34, 38.
s Ex 12, 16; 13, 6; Lv 23, 8.
t Ex 23, 16; 34, 22; Lv 23, 10, 15; Dt 16, 10. — cf. Ac 2, 1.
u vr. 18.
v cf. Lv 23, 18, 19.
x vr. 15, 22.
z vr. 19.
a Lv 23, 24. — v. cp. 10, 1-10.
b v. cp. 28, 11-15.
c v. cp. 28, 3-8.
d Lv 16, 29; 23, 27-32.
e cp. 30, 14; Ps 34, 13; Is 58, 5.
f v. cp. 28, 19.
g v. cp. 28, 15.
h Lv 16, 3, 5.
i Lv 23, 34-43.
j 1 Es 3, 4.
l vr. 30, 37; cp. 15, 11, 12.

validitatem votorum, quae a viris, puellis, uxoribus, viduis et repudiatis emittuntur (30, 1-17); diffuse describitur (31, 1-12), addita insuper ratione qua facta sit et exinde facienda praedae partitio ex bello relatae.

sempiterno sacrificioque eius et libamine. 29 Die sexto offeretis vitulos
octo, arietes duos, agnos anniculos [m]immaculatos quattuordecim,
30 sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos
rite celebrabitis, 31 et hircum pro peccato absque holocausto sempi-
terno sacrificioque eius et libamine. 32 Die septimo offeretis vitulos
septem et arietes duos, agnos anniculos [m]immaculatos quattuordecim,
33 sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos
rite celebrabitis, 34 et hircum pro peccato absque holocausto sempi-
terno sacrificioque eius et libamine. 35 [n]Die octavo, [o]qui est celeber-
rimus, omne opus servile non facietis 36 offerentes holocaustum in
odorem suavissimum Domino vitulum unum, arietem unum, agnos
anniculos [m]immaculatos septem, 37 sacrificiaque et libamina singulo-
rum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabitis, 38 et hircum pro
peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine.
39 Haec offeretis Domino, in [p]sollemnitatibus vestris, [q]praeter vota
et oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine et
in hostiis pacificis.

30 Narravitque Moyses filiis Israël omnia quae ei Dominus impe-
rarat. 2 Et locutus est [a]ad principes tribuum filiorum Israël:
Iste est sermo quem praecepit Dominus: 3 [b]si quis virorum votum
Domino voverit aut se [c]constrinxerit iuramento, non faciet irritum
verbum suum, [d]sed omne quod promisit implebit.
4 Mulier, si quippiam voverit et se constrinxerit iuramento, quae
est in domo patris sui et in aetate adhuc puellari, si cognoverit pater
votum quod pollicita est et iuramentum quo obligavit animam suam,
et tacuerit, voti rea erit: 5 quidquid pollicita est et iuravit opere
complebit. 6 Sin autem, statim ut audierit, contradixerit pater, et vota
et iuramenta eius irrita erunt nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo
quod contradixerit pater.
7 Si maritum habuerit et [e]voverit aliquid et semel de ore eius
verbum egrediens animam eius obligaverit iuramento, 8 quo die au-
dierit vir et non contradixerit, voti rea erit reddetque quodcumque
promiserat. 9 Sin autem audiens statim contradixerit et irritas fecerit
pollicitationes eius verbaque quibus obstrinxerat animam suam, [f]pro-
pitius erit ei Dominus.
10 Vidua et repudiata quidquid voverint reddent.
11 Uxor in domo viri, cum se voto constrinxerit et iuramento, 12 si
audierit vir et tacuerit nec contradixerit sponsioni, reddet quodcumque
promiserat. 13 Sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur pro-
missionis rea, quia maritus contradixit, et [f]Dominus ei propitius erit.
14 Si voverit et iuramento se constrinxerit, ut per ieiunium vel cete-
rarum rerum abstinentiam adfligat animam suam, in arbitrio viri erit
ut faciat sive non faciat. 15 Quod si audiens vir tacuerit et in alteram
diem distulerit sententiam, quidquid voverat atque promiserat reddet,
quia statim ut audivit tacuit. 16 Sin autem contradixerit postquam
rescivit, [g]portabit ipse iniquitatem eius.
17 Istae sunt leges, quas constituit Dominus Moysi inter virum et
uxorem, inter patrem et filiam, quae in puellari adhuc aetate est vel
quae manet in parentis domo.

31 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 [a]Ulciscere prius
filios Israël de Madianitis et [b]sic colligeris ad populum tuum.
3 Statimque Moyses, Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam qui
possint [a]ultionem Domini expetere de Madianitis. 4 [c]Mille viri de
singulis tribubus eligantur ex Israël, qui mittantur ad bellum. 5 De-
deruntque millenos de singulis tribubus, id est duodecim milia [d]expe-
ditorum ad pugnam, 6 quos misit Moyses cum [e]Phinees filio Eleazari
sacerdotis. Vasa quoque sancta et [f]tubas ad clangendum tradidit ei.
7 Cumque pugnassent contra Madianitas atque vicissent, [g]omnes mares
occiderunt 8 et reges eorum [h]Evi et Recem et [i]Sur et Hur et Rebe,
quinque principes gentis, [j]Balaam quoque filium Beor interfecerunt
gladio; 9 ceperuntque mulieres eorum et parvulos omniaque pecora
et cunctam supellectilem: quidquid habere potuerant depopulati sunt:
10 tam urbes quam viculos et castella flamma consumpsit: 11 [k]et tule-
runt praedam et universa, quae ceperant, tam ex hominibus quam

m v. cp. 28, 19.
n cf. 2 Mc 10, 6; Jo 7, 37.
o v. Lv 23, 36.
p Lv 23, 2, 4; 1 Par 23, 31; 2 Par 31, 3; 1 Es 3, 5; 2 Es 10, 33. — cf. Is 1, 14.
q Lv 7, 11, 16; 22, 21, 23.

a cp. 1, 4, 16; 7, 2.
b Dt 23, 21; Ps 49, 14; Ec 5, 3, 4. — cf. Jd 11, 35. — v. Lv 27, 2.
c v. Lv 5, 4.
d Jb 22, 27; Ps 21, 26; 49, 14; 65, 13, 14; 115, 14, 18.
e Ps 55, 12.
f vr. 13.
g cf. cp. 5, 31. — v. Lv 5, 1.

a cp. 25, 17.
b cp. 27, 13. — v. cp. 20, 24.
c cf. Ex 18, 25.
d cp. 32, 27; Js 4, 13.
e cp. 25, 7.
f cp. 10, 2, 9; Lv 23, 24.
g cf. Dt 20, 13; Jd 21, 11; 1 Rg 27, 9; 3 Rg 11, 15, 16.
h Js 13, 21.
i cp. 25, 15.
j Js 13, 22.
k cf. Dt 20, 14; Js 8, 2.

Ex tunc enim mos invaluit ut virgines, iumenta cunctaque supellex dividerentur proportione servata inter bellatores, plebem et levitas (13-54). Hisce peractis, certiorque factus de auxilio, quod in Palaestina

ex iumentis, 12 et adduxerunt ad Moysen et Eleazarum sacerdotem et ad omnem multitudinem filiorum Israël; reliqua autem utensilia portaverunt ad castra in [l]campestribus Moab iuxta Iordanem contra Iericho.

13 Egressi sunt autem Moyses et Eleazar sacerdos et omnes principes synagogae in occursum eorum extra castra. 14 Iratusque Moyses [m]principibus exercitus, tribunis et centurionibus, qui venerant de bello, 15 ait: [n]Cur feminas reservastis? 16 [o]Nonne istae sunt, quae deceperunt filios Israël [p]ad suggestionem Balaam et praevaricari vos fecerunt in Domino super peccato [q]Phogor, unde et [r]percussus est populus? 17 [s]Ergo cunctos interficite quidquid est generis masculini etiam in parvulis, et mulieres, quae noverunt viros in coitu, iugulate, 18 puellas autem et omnes feminas virgines [t]reservate vobis 19 et [u]manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem vel [v]occisus tetigerit, lustrabitur die tertio et septimo. 20 Et de omni praeda sive vestimentum fuerit sive vas et aliquid in utensilia praeparatum de caprarum pellibus et pilis et ligno expiabitur. 21 Eleazar quoque sacerdos ad viros exercitus, qui pugnaverant, sic locutus est: Hoc est praeceptum legis, [x]quod mandavit Dominus Moysi: 22 Aurum et argentum et aes et ferrum et plumbum et stannum 23 et omne, quod potest transire per flammas, igne purgabitur; quidquid autem ignem non potest sustinere [y]aqua expiationis sanctificabitur. 24 Et [z]lavabitis vestimenta vestra die septimo et purificati postea castra intrabitis.

25 Dixit quoque Dominus ad Moysen: 26 Tollite summam eorum quae capta sunt ab homine usque ad pecus tu et Eleazar sacerdos et principes vulgi: 27 [a]dividesque ex aequo praedam, inter eos, qui pugnaverunt egressique sunt ad bellum et inter omnem reliquam multitudinem. 28 Et separabis partem Domino ab his qui pugnaverunt et fuerunt in bello [b]unam animam de quingentis tam ex hominibus quam ex bobus et asinis et ovibus, 29 et dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiae Domini sunt. 30 Ex media quoque parte filiorum Israël accipies [c]quinquagesimum caput hominum et boum et asinorum et ovium, cunctorum animantium, et dabis ea levitis, [d]qui excubant in custodiis tabernaculi Domini. 31 Feceruntque Moyses et Eleazar sicut praeceperat Dominus. 32 Fuit autem praeda, quam exercitus ceperat, ovium sescenta septuagintaquinque milia, 33 boum septuagintaduo milia, 34 asinorum sexaginta milia et mille, 35 animae hominum sexus feminei, quae non cognoverant viros, trigintaduo milia. 36 Dataque est media pars his, qui in proelio fuerant, ovium trecenta triginta septem milia quingentae, 37 e quibus [e]in partem Domini supputatae sunt oves sescentae septuagintaquinque, 38 et de bobus triginta sex milibus boves septuaginta et duo, 39 de asinis triginta milibus quingentis asini sexaginta unus, 40 de animabus hominum sedecim milibus cesserunt in partem Domini trigintaduae animae. 41 Tradiditque Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti, [f]sicut fuerat ei imperatum, 42 ex media parte filiorum Israël, quam separaverat his qui in proelio fuerant; 43 de media vero parte, quae contigerat reliquae multitudini, id est de ovibus trecentis triginta septem milibus quingentis 44 et de bobus triginta sex milibus 45 et de asinis triginta milibus quingentis 46 et de hominibus sedecim milibus, 47 tulit Moyses [g]quinquagesimum caput et dedit levitis qui excubabant in tabernaculo Domini, sicut praeceperat Dominus. 48 Cumque accessissent [h]principes exercitus ad Moysen et tribuni centurionesque, dixerunt: 49 Nos servi tui recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra, et ne unus quidem defuit. 50 Ob hanc causam offerimus in donariis Domini singuli quod in praeda auri potuimus invenire, periscelides et armillas, anulos et dextralia ac muraenulas, ut depreceris pro nobis Dominum. 51 Susceperuntque Moyses et Eleazar sacerdos omne aurum in diversis speciebus, 52 pondo sedecim milia septingentos quinquaginta siclos, a tribunis et centurionibus. 53 [i]Unusquisque enim quod in praeda rapuerat suum erat. 54 Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii in [j]monimentum filiorum Israël coram Domino.

l v. cp. 22, 1.
m vr. 48.
n cf. 1 Rg 15, 3.
o cp. 25, 2, 18.
p cp. 24, 14; 2 Pt 2, 15. Ap 2, 14.
q v. cp. 23, 28.
r cp. 25, 9.
s cf. Jd 21, 11, 12.
t v. Dt 21, 10-14.
u cp. 5, 2.
v v. cp. 19, 11, 22.
x Lv 6, 28; 11, 33; 15, 11.
y cf. cp. 8, 7; 19, 9, 17-19.
z v. Lv 11, 25.
a Js 22, 8; 1 Rg 30, 24. — cf. 2 Mc 8, 28, 30.
b cf. cp. 18, 26. — v. vr. 30-41, 47.
c v. vrr. 42-47.
d v. cp. 1, 53.
e vr. 28.
f cf. cp. 18, 8, 19.
g vr. 30.
h v.r 14.
i vr. 32; Dt 20, 14.
j Ex 30, 16.

occupanda ceteris tribubus praebituri sunt filii Ruben et Gad et dimidia tribus Manasse (32, 1-32), Moyses inter hos dividit terram transiordanicam, cuius urbes praecipuae iterum aedificantur (33-42).

32 Filii autem Ruben et Gad habebant pecora multa, et erat illis in
iumentis infinita substantia. Cumque vidissent [a]Iazer et Galaad
aptas animalibus alendis terras, 2 venerunt ad Moysen et ad Eleazarum
sacerdotem et principes multitudinis atque dixerunt: 3 [b]Ataroth et
[c]Dibon et Iazer et Nemra, [d]Hesebon et [e]Eleale et Saban et [f]Nebo
et Beon, 4 [g]terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israël,
regio uberrima est ad pastum animalium, et nos servi tui habemus
iumenta plurima 5 precamurque, si invenimus gratiam coram te, ut
des nobis famulis tuis eam in possessionem nec facias nos transire
Iordanem. 6 Quibus respondit Moyses: Nunquid fratres vestri ibunt
ad pugnam et vos hic sedebitis? 7 Cur subvertitis mentes filiorum
Israël, ne transire audeant in locum, quem eis daturus est Dominus?
8 Nonne ita egerunt patres vestri, [h]quando misi de Cadesbarne ad
explorandam terram? 9 [i]Cumque venissent usque ad vallem botri,
lustrata omni regione, subverterunt cor filiorum Israël, ut non intra-
rent fines quos eis Dominus dedit, 10 qui iratus iuravit dicens: 11 Si
videbunt homines isti, qui ascenderunt ex Aegypto a [j]viginti annis et
supra, terram, quam sub iuramento pollicitus sum [k]Abraham, Isaac
et Iacob; et noluerunt sequi me, 12 [l]praeter Caleb filium Iephone [m]ce-
nezaeum et Iosue filium Nun: isti [n]impleverunt voluntatem meam.
13 Iratusque Dominus adversum Israël [o]circumduxit eum per desertum
quadraginta annis, donec consumeretur [p]universa generatio, quae
fecerat malum in conspectu eius. 14 Et ecce, inquit, vos surrexistis
pro patribus vestris, incrementa et alumni hominum peccatorum, ut
augeretis furorem Domini contra Israël. 15 Quod [q]si nolueritis sequi
eum, in solitudine populum derelinquet, et vos causa eritis necis
omnium. 16 At illi prope accedentes dixerunt: [r]Caulas ovium fabri-
cabimus et stabula iumentorum, parvulis quoque nostris [s]urbes mu-
nitas; 17 [t]nos autem ipsi armati et accincti pergemus ad proelium ante
filios Israël, donec introducamus eos ad loca sua. Parvuli nostri et
quidquid habere possumus erunt in [s]urbibus muratis propter habita-
torum insidias. 18 [u]Non revertemur in domos nostras usque dum pos-
sideant filii Israël hereditatem suam; 19 nec quidquam quaeremus
trans Iordanem, quia iam [v]habemus nostram possessionem in orientali
eius plaga. 20 Quibus Moyses ait: [x]Si facitis quod promittitis, expediti
pergite coram Domino ad pugnam; 21 et omnis vir bellator armatus
Iordanem transeat, donec [y]subvertat Dominus inimicos suos, 22 et
subiciatur ei omnis terra. Tunc eritis inculpabiles apud Dominum et
apud Israël et [z]obtinebitis regiones, quas vultis, coram Domino.
23 Sin autem quod dicitis non feceritis, nulli dubium est quin peccetis
in Deum; et scitote quoniam [a]peccatum vestrum apprehendet vos.
24 Aedificate [b]ergo urbes parvulis vestris et caulas et stabula ovibus
ac iumentis et quod polliciti estis implete. 25 [c]Dixeruntque filii Gad
et Ruben ad Moysen: Servi tui sumus, faciemus quod iubet dominus
noster. 26 [d]Parvulos nostros et mulieres et pecora ac iumenta relin-
quemus in urbibus Galaad; 27 nos autem [e]famuli tui omnes [f]expediti
pergemus ad bellum, sicut tu, domine, loqueris. 28 [g]Praecepit ergo
Moyses Eleazaro sacerdoti et [h]Iosue filio Nun et principibus familia-
rum per tribus Israël et dixit ad eos: 29 [i]Si transierint filii Gad et
filii Ruben vobiscum Iordanem omnes armati ad bellum coram Do-
mino, et vobis fuerit terra subiecta, date eis Galaad in possessionem,
30 sin autem noluerint transire armati vobiscum in terram Chanaan,
inter vos habitandi accipiant loca. 31 Responderuntque filii Gad et filii
Ruben: Sicut locutus est Dominus servis suis, ita faciemus: 32 ipsi
armati pergemus coram Domino in terram Chanaan, et possessionem
iam suscepisse nos confitemur trans Iordanem.
33 [j]Dedit itaque Moyses filiis Gad et Ruben et dimidiae tribui Ma-
nasse filii Ioseph regnum Sehon regis amorrhaei et regnum Og regis
Basan et terram eorum cum urbibus suis per circuitum. 34 Igitur
exstruxerunt filii Gad [k]Dibon et [k]Ataroth et [l]Aroër 35 et Etroth et
Sophan et [m]Iazer et [n]Iegbaa 36 et [o]Bethnemra et [p]Betharan, [q]urbes
munitas, et caulas pecoribus suis. 37 Filii vero Ruben aedificaverunt
[r]Hesebon et [s]Eleale et [t]Cariathaim 38 et [u]Nabo et [v]Baalmeon, [x]versis
nominibus, [y]Sabama quoque, imponentes vocabula urbibus quas

a vr. 3, 35. — v. cp. 21, 32.
b vr. 34.
c vr. 34. — cp. 21, 30; Js 13, 9, 17; Is 15, 2; Jr 48, 18, 22.
d vr. 37. — v. cp. 22, 25.
e vr. 37.
f vr. 38; cp. 33, 47; Dt 32, 49; 1 Par 5, 8; Is 15, 2; 46, 1; Jr 48, 1, 22.
g cp. 21, 24, 34. — cf. vr. 33.
h v. cp. 13, 18, 22-34; Dt 1, 22-28.
i cp. 13, 24, 25.
10-14] Dt 1, 34-36.
j cp. 14, 29.
k v. Gn 50, 24.
l cp. 14, 6.
m Js 14, 6; 15, 17; Jd 1, 13.
n cp. 14, 24; Dt 1, 36; Js 14, 8, 9.
o v. cp. 14, 33-35.
p cp. 26, 64, 65.
q cf. Dt 30, 17; Js 22, 16, 18; 2 Par 7, 19, 20; 15. 2.
r vr. 24.
s vr. 36.
t Js 4, 12, 13.
u Js 22, 4.
v vr. 33; Js 12, 1; 13, 8.
x Dt 3, 1, 8; Js 1, 13, 14; 4, 12, 13.
y cp. 33, 52.
z Dt 3, 12, 15, 16, 18; Js 1, 15; 13, 8, 32; 22, 4, 9.
a cf. Gn 4, 7; 44, 16; Is 59, 12.
b vr. 16. — v. vr. 34-38.
c Js 4, 12.
d Js 1, 14.
e Js 4, 12, 13.
f cp. 31, 5.
g Js 1, 13.
h cp. 27, 18.
i Dt 3, 13; Js 13, 8; 22, 4.
j Dt 29, 8; Js 12, 6; 13, 8; 22, 4. — v. Dt 3, 12-17.
k vr. 3.
l Js 13, 25. — v. Dt 2, 36.
m vr. 1. — v. cp. 21, 32.
n Jd 8, 11.
o Js 13, 27. — v. vr. 3.
p Js 13, 27.
q vr. 17.
r cp. 21, 27. — cf. Js 21, 39; 1 Par 6, 81 etc.
s Is 15, 4; 16, 9; Jr 48, 34.
t Js 13, 19; Jr 48, 1, 23; Ez 25, 9.
u cp. 33, 47; 1 Par 15, 2; Is 15, 2; Jr 48, 1, 22.
v 1 Par 5, 8; Ez 25, 9.
x cf. Ex 23, 13; Js 23, 7.
y Js 13, 19; Is 16, 8, 9; Jr 48, 32.

Tandem, descriptis stationibus, in quibus filii Israël peregrinantes ab Aegypto ad Sinai (33, 1-15), a Sinai in Cades (16-37), a Cades ad ripam Iordanis Ierichunti obiectam, castrametati sunt (38-49); repe-

exstruxerant. 39 [z]Porro filii Machir filii Manasse perrexerunt in Galaad
et vastaverunt eam, interfecto Amorrhaeo habitatore eius. 40 [a]Dedit
ergo Moyses terram Galaad Machir filio Manasse, qui habitavit in
ea. 41 [b]Iair autem filius Manasse abiit et occupavit vicos eius, quos
appellavit [c]Havoth Iair, id est villas Iair. 42 Nobe quoque per-
rexit et apprehendit [d]Chanath cum [e]viculis suis, vocavitque eam ex
nomine suo [f]Nobe.

33 Hae sunt mansiones filiorum Israël, qui egressi sunt de Aegypto
per turmas suas in manu Moysi et Aaron, 2 quas descripsit
Moyses [a]iuxta castrorum loca quae Domini iussione mutabant:
3 [b]Profecti igitur de Ramesse [c]mense primo, quintadecima die
mensis primi, altera die Phase, filii Israël [d]in manu excelsa, viden-
tibus cunctis Aegyptiis 4 et sepelientibus primogenitos, [e]quos per-
cusserat Dominus (nam et in [f]diis eorum exercuerat ultionem), 5 ca-
strametati sunt in [g]Soccoth; 6 et de Soccoth venerunt in [h]Etham,
quae est in extremis finibus solitudinis; 7 [i]inde egressi venerunt con-
tra Phihahiroth, quae respicit Beelsephon, et castrametati sunt ante
Magdalum; 8 profectique de Phihahiroth, [j]transierunt per medium
mare in solitudinem, et [l]ambulantes tribus diebus per desertum Etham
castrametati sunt in Mara; 9 [m]profectique de Mara venerunt in Elim,
ubi erant duodecim fontes aquarum et palmae septuaginta, ibique
castrametati sunt. 10 Sed et inde egressi fixerunt tentoria super mare
Rubrum; profectique de mari Rubro 11 castrametati sunt in [n]deserto
Sin; 12 unde egressi venerunt in Daphca; 13 profectique de Daphca
castrametati sunt in Alus; 14 egressique de Alus in Raphidim fixere
tentoria, [o]ubi populo defuit aqua ad bibendum; 15 profectique de
Raphidim castrametati sunt in [p]deserto Sinai.
16 Sed et de solitudine Sinai egressi venerunt ad sepulcra con-
cupiscentiae, 17 [q]profectique de sepulcris concupiscentiae
castrametati sunt in [r]Haseroth, 18 et de Haseroth, venerunt in Reth-
ma; 19 profectique de [s]Rethma castrametati sunt in Remmomphares;
20 unde egressi venerunt in Lebna; 21 de Lebna castrametati sunt in
Ressa; 22 egressique de Ressa venerunt in Ceelatha, 23 unde profecti
castrametati sunt in monte Sepher. 24 Egressi de monte Sepher ve-
nerunt in Arada; 25 inde proficiscentes castrametati sunt in Maceloth;
26 profectique de Maceloth venerunt in Thahath; 27 de Thahath ca-
strametati sunt in Thare; 28 unde egressi fixere tentoria in Methca;
29 et de Methca castrametati sunt in Hesmona; 30 profectique de
Hesmona venerunt in [t]Moseroth, 31 et de Moseroth castrametati sunt
in [u]Beneiaacan; 32 [v]profectique de Beneiaacan venerunt in montem
Gadgad; 33 unde profecti castrametati sunt in Ietebatha, 34 et de
Ietebatha venerunt in Hebrona; 35 egressique de Hebrona castra-
metati sunt in [x]Asiongaber; 36 [y]inde profecti venerunt in desertum
Sin, haec est Cades.
37 Egressique de [z]Cades castrametati sunt in [a]monte Hor in extremis
finibus terrae Edom. 38 [b]Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor,
iubente Domino, et ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis
filiorum Israël ex Aegypto, mense quinto, prima die mensis, 39 [c]cum
esset annorum centum viginti trium.
40 Audivitque [d]Chananaeus rex Arad, qui habitabat ad meridiem
in terra Chanaan, venisse filios Israël. 41 Et [e]profecti de monte Hor
castrametati sunt in Salmona; 42 unde egressi venerunt in Phunon;
43 profectique de Phunon castrametati sunt in [f]Oboth, 44 et de Oboth
venerunt in [g]Iieabarim, quae est in finibus Moabitarum, 45 profecti-
que de Iieabarim fixere tentoria in [h]Dibongad; 46 unde egressi castra-
metati sunt in [i]Helmondeblathaim; 47 egressique de Helmondeblathaim
[j]venerunt ad montes Abarim contra Nabo; 48 profectique de mon-
tibus Abarim transierunt [l]ad campestria Moab supra Iordanem con-
tra Iericho, 49 ibique castrametati sunt de Bethsimoth usque ad
[m]Abelsatim, in planioribus locis Moabitarum. 50 Ubi locutus est Do-
minus ad Moysen: 51 Praecipe filiis Israël, et dic ad eos: [n]Quando
transieritis Iordanem intrantes terram Chanaan, 52 [o]disperdite cunctos
habitatores terrae illius, [p]confringite titulos et statuas comminuite
atque omnia excelsa vastate 53 mundantes terram et habitantes in ea;

z Gn 50, 22; 1 Par 7, 14, 15.
a Dt 3, 13, 15; Js 13, 31; 17, 1.
b Dt 3, 14. — v. 1 Par 2, 21-23.
c Dt 3, 14; Js 13, 30; 3 Rg 4, 13.
d 1 Par 2, 23.
e cp. 21, 25.
f Jd 8, 11.

a v. cp. 9, 17-23.
b Ex 12, 37.
c Ex 12, 2; 13, 4.
d Ex 14, 8.
e Ex 12, 29.
f Ex 12, 12. — cf. Is 19, 1.
g Ex 12, 37.
h Ex 13, 20.
i Ex 14, 2, 9.
j Ex 14, 22.
l Ex 15, 22, 23.
m Ex 15, 27.
n Ex 16, 1.
o Ex 17, 1.
p Ex 19, 1, 2.
q cp. 11, 34.
r cp. 11, 34; 13, 1; Dt 1, 1.
s cf. cp. 13, 1.
t cf. Dt 10, 6.
u cf. (Gn 36, 27;) Dt 10, 6.
v Dt 10, 7.
x Dt 2, 8; 3 Rg 9, 26; 22, 48; 2 Par 8, 17.
y cp. 20, 1; 27, 14.
z cp. 20, 22.
a cp. 20, 23; 21, 4.
b cp. 20, 25-28; Dt 32, 50. — cf. Dt 10, 6.
c cf. Ex 7, 7.
d cp. 21, 1.
e cp. 21, 4.
f cp. 21, 10.
g cp. 21, 11.
h cp. 21, 30. — cf. cp. 32, 34.
i cf. Jr 48, 22; Ez 6, 14.
j Dt 32, 49.
l cp. 22, 1; Dt 32, 49.
m cf. cp. 25, 1.
n Dt 9, 1. — cf. Js 3, 17.
o cp. 32, 21; Ex 23, 24, 33; 34, 13; Dt 12, 3.
p Lv 26, 1; Dt 7, 5; Jd 2, 2.

ego enim dedi vobis illam in possessionem, 54 [q]quam dividetis vobis
sorte. [r]Pluribus dabitis latiorem et paucis angustiorem. Singulis ut
sors ceciderit, ita tribuetur hereditas; per tribus et familias possessio
dividetur. 55 Sin autem nolueritis interficere habitatores terrae, qui re-
manserint, [s]erunt vobis quasi clavi in oculis et lanceae in lateribus,
et adversabuntur vobis in terra habitationis vestrae; 56 et [t]quidquid
illis cogitaveram facere vobis faciam.
34 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 2 Praecipe filiis
Israël et dices ad eos: Cum ingressi fueritis [a]terram Chanaan,
et in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur.
3 [b]Pars meridiana incipiet a solitudine Sin, quae est iuxta Edom, et
habebit terminos contra orientem [c]mare salsissimum. 4 Qui circuibunt
australem plagam per [d]ascensum scorpionis, ita ut transeant in
Senna et perveniant a meridie usque ad Cadesbarne, unde egre-
dientur confinia [e]ad villam nomine Adar, et tendent usque ad Ase-
mona. 5 Ibitque per gyrum terminus [f]ab Asemona usque ad [g]tor-
rentem Aegypti, et maris magni litore finietur. 6 Plaga autem occiden-
talis a mari magno incipiet et ipso fine claudetur. 7 Porro ad septen-
trionalem plagam a mari magno termini incipient, pervenientes usque
ad montem altissimum, 8 [h]a quo venient in Emath usque ad ter-
minos [i]Sedada; 9 ibuntque confinia usque ad Zephrona et [j]villam
Enan. Hi erunt termini in parte aquilonis. 10 Inde metabuntur fines
contra orientalem plagam de villa Enan usque Sephama; 11 et de
Sephama descendent termini in [k]Rebla contra fontem Daphnim; inde
pervenient contra orientem ad mare [l]Cenereth, 12 et tendent usque
ad Iordanem, et ad ultimum [m]salsissimo claudentur mari. Hanc
habebitis terram per fines suos in circuitu.
13 Praecepitque Moyses filiis Israël dicens: [n]Haec erit terra, quam
possidebitis sorte, et quam iussit Dominus dari novem tribubus et
dimidiae tribui. 14 [o]Tribus enim filiorum Ruben per familias suas
et tribus filiorum Gad iuxta cognationum numerum media quoque
tribus Manasse, 15 id est duae semis tribus, acceperunt partem suam
trans Iordanem contra Iericho ad orientalem plagam.
16 Et ait Dominus ad Moysen: 17 Haec sunt nomina virorum qui
terram vobis divident: [p]Eleazar sacerdos et [q]Iosue filius Nun 18 et
singuli [r]principes de tribubus singulis, 19 quorum ista sunt vocabula:
de tribu Iuda [s]Caleb filius Iephone, 20 de tribu Simeon Samuel filius
Ammiud, 21 de tribu Beniamin Elidad filius Chaselon, 22 de tribu
filiorum Dan Bocci filius Iogli. 23 Filiorum Ioseph de tribu Manasse
Hanniel filius Ephod, 24 de tribu Ephraim Camuel filius Sephthan,
25 de tribu Zabulon Elisaphan filius Pharnach, 26 de tribu Issachar
dux Phaltiel filius Ozan, 27 de tribu Aser Ahiud filius Salomi, 28 de
tribu Nephthali Phedaël filius Ammiud. 29 Hi sunt quibus praecepit
Dominus, ut dividerent filiis Israël terram Chanaan.
35 Haec quoque locutus est Dominus ad Moysen [a]in campestribus
Moab supra Iordanem contra Iericho: 2 [b]Praecipe filiis Israël
ut dent levitis de possessionibus suis 3 urbes ad habitandum et [c]su-
burbana earum per circuitum, ut ipsi in oppidis maneant, et subur-
bana sint pecoribus ac iumentis; 4 quae a muris civitatum forinsecus
per circuitum mille passuum spatio tendentur. 5 Contra orientem duo
milia erunt cubiti, et contra meridiem similiter erunt duo milia, ad
mare quoque, quod respicit ad occidentem, eadem mensura erit, et
septentrionalis plaga aequali termino finietur; eruntque urbes in me-
dio et foris suburbana.
6 De ipsis autem oppidis, quae levitis dabitis, [d]sex erunt in fugi-
tivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui fuderit sanguinem; et,
exceptis his, alia quadraginta duo oppida, 7 id est simul [e]quadraginta
octo cum suburbanis suis. 8 Ipsaeque urbes, quae dabuntur [f]de pos-
sessionibus filiorum Israël, [g]ab his qui plus habent, plures auferentur,
et qui minus pauciores. Singuli iuxta mensuram hereditatis suae da-
bunt oppida levitis.
9 Ait Dominus ad Moysen: 10 Loquere filiis Israël, et dices ad eos:
Quando transgressi fueritis Iordanem in terram Chanaan, 11 [h]decer-
nite quae urbes esse debeant in praesidia fugitivorum, qui nolentes

q cp. 26, 53, 55.
r cp. 26, 54; 35, 8.
s Js 23, 13; Jd 2, 3; Ps 105, 34, 36.
t cf. Dt 28, 63.
a Gn 17, 8; Ex 3, 8; Ps 104, 11.
b Js 15, 1. — v. Gn 15, 18-21; Ez 47, 13-21.
c vr. 12; Gn 14, 3; Js 15, 2.
d Js 15, 3.
e Js 15, 3; 1 Mc 7, 40, 45.
f Js 15, 4.
g Gn 15, 18; Js 15, 4, 47; 3 Rg 8, 65; 4 Rg 24, 7; 1 Par 13, 5; 2 Par 7, 8; Is 27, 12.
h cp. 13, 22; Js 13, 5; Jd 3, 3; 3 Rg 8, 65; 4 Rg 14, 25; 1 Par 13, 5; 2 Par 7, 8; Ez 48; 1; Am 6, 15.
i Ez 47, 15.
j Ez 47, 17.
k 4 Rg 23, 33; Jr 39, 5.
l Dt 3, 17; Js 11, 2; 12, 3; 19, 35; 1 Mc 11, 67; Mt 4, 18; Lc 5, 1; Jo 6, 1 etc.
m vr. 3.
n vr. 2; Js 14, 1, 2.
o cp. 32, 33; Js 14, 3.
p Js 14, 1; 19, 51; 21, 1.
q Dt 1, 38.
r cp. 1, 4, 16.
s cp. 13, 7, 31.
a v. cp. 22, 1.
b Js 14, 3, 4; 21, 2. — Ez 45, 1-5; 48, 8-14.
c v. Lv 25, 34.
d vr. 14; Dt 4, 41, 42; 19, 2, 9; Js 20, 2, 7, 8; 21, 3, 13, 21, 27, 32, 36, 37. — cf. Ex 21, 13.
e Js 21, 39.
f Js 21, 3.
g cp. 26, 54.
10-12] Dt 19, 2-4; Js 20, 1-6.
h Ex 21, 13.

et asyli, pro iis qui inviti sanguinem fuderint (6-34), constituto denique praecepto de puella herede nonnisi contribuli nubenda, ne tribuum possessiones permisceantur (36,1-13), explicit liber Numeri.

sanguinem fuderint; 12 in quibus cum fuerit profugus, cognatus oc-
cisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis,
et causa illius iudicetur. 13 De ipsis autem urbibus, quae ad fugiti-
vorum subsidia separantur, 14 [i]tres erunt trans Iordanem et tres in
terra Chanaan, 15 tam filiis Israël quam [j]advenis atque peregrinis,
ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem fuderit.
16 [l]Si quis ferro percusserit, et mortuus fuerit qui percussus est,
reus erit homicidii et ipse morietur. 17 Si lapidem iecerit et ictus oc-
cubuerit similiter punietur. 18 Si ligno percussus interierit, percus-
soris sanguine vindicabitur. 19 [m]Propinquus occisi homicidam interfi-
ciet: statim ut apprehenderit eum, interficiet.
20 [n]Si per odium quis hominem impulerit, vel iecerit quippiam in
eum per insidias 21 aut, cum esset inimicus, manu percusserit, et
ille mortuus fuerit, percussor homicidii reus erit: cognatus occisi sta-
tim ut invenerit eum iugulabit.
22 [o]Quod si fortuitu et [p]absque odio 23 et inimicitiis quidquam ho-
rum fecerit, 24 et hoc, [q]audiente populo, fuerit comprobatum, atque
inter percussorem et propinquuum sanguinis quaestio ventilata, 25 li-
berabitur innocens de ultoris manu, et reducetur per sententiam in
urbem, ad quam confugerat, manebitque ibi, [r]donec sacerdos ma-
gnus, [s]qui oleo sancto unctus est, moriatur. 26 Si interfector extra
fines urbium, quae exsulibus deputatae sunt, 27 fuerit inventus et per-
cussus ab eo, qui ultor est sanguinis, absque noxa erit qui eum oc-
ciderit; 28 debuerat enim profugus usque ad mortem pontificis in
urbe residere; postquam autem ille obierit, homicida revertetur in
terram suam. 29 [t]Haec sempiterna erunt et legitima in cunctis habi-
tationibus vestris.
30 Homicida sub testibus punietur: [u]ad unius testimonium nullus
condemnabitur. 31 Non accipietis pretium ab eo qui reus est san-
guinis; statim et ipse morietur. 32 Exsules et profugi ante mortem
pontificis nullo modo in urbes suas reverti poterunt, 33 ne polluatis
terram habitationis vestrae, quae insontium cruore [v]maculatur nec
aliter expiari potest nisi [x]per eius sanguinem qui alterius sanguinem
fuderit. 34 Atque [y]ita emundabitur vestra possessio, me commorante
vobiscum; [z]ego enim sum Dominus, qui habito inter filios Israël.
36 [a]Accesserunt autem et [b]principes familiarum Galaad filii Ma-
chir filii Manasse de stirpe filiorum Ioseph locutique sunt Moysi
coram principibus Israël atque dixerunt: 2 Tibi domino nostro [c]prae-
cepit Dominus ut terram sorte divideres filiis Israël et ut filiabus
[d]Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri; 3 quas, si
alterius tribus homines uxores acceperint, sequetur possessio sua et
translata ad aliam tribum de nostra hereditate, minuetur. 4 Atque ita
fiet, ut cum [e]iubileus, id est quinquagesimus annus remissionis, adve-
nerit confundatur sortium distributio et aliorum possessio ad alios
transeat. 5 Respondit Moyses filiis Israël et, Domino praecipiente, ait:
[f]Recte tribus filiorum Ioseph locuta est, 6 et haec lex super filiabus
Salphaad a Domino promulgata est: [g]nubant quibus volunt, tantum
ut suae tribus hominibus, 7 [h]ne commisceatur possessio filiorum Israël
de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu et co-
gnatione sua; 8 et [i]cunctae feminae de eadem tribu maritos accipient,
ut hereditas permaneat in familiis, 9 nec sibi misceantur tribus, sed
ita maneant 10 ut a Domino separatae sunt. Feceruntque filiae Sal-
phaad ut fuerat imperatum 11 et nupserunt [j]Maala et Thersa et
Hegla et Melcha et Noa filiis patrui sui 12 de familia Manasse, qui
fuit filius Ioseph; et possessio, quae illis fuerat attributa, mansit in
tribu et familia patris earum.
13 Haec sunt mandata atque iudicia, quae mandavit Dominus per
manum Moysi ad filios Israël in [k]campestribus Moab supra Iorda-
nem contra Iericho.

i Dt 4, 41; Js 20, 8.
j cp. 15, 16.
l Ex 21, 12, 14; Lv 24, 17; Dt 19, 11, 12.
m vr. 21, 24, 27; Dt 19, 12; Js 20, 3, 5; Pro 23, 11.
n Ex 21, 14; Dt 19, 11.
o Js 20, 3.
p Ex 21, 13; Dt 19, 6.
q vr. 12; Js 20, 6.
25] * *cf. Catech. R. I 5, 14.*
r Js 20, 6.
s Ex 29, 7; Lv 4, 3; 21, 10.
t cp. 27, 11.
u Mt 18, 16; Jo 8, 17; 2 Cor 13, 1; 1 Tm 5, 19. — cf. Dt 17, 6; 19, 15; Heb 10, 28.
v Ps 105, 38,; Jr 3, 1, 2, 9. — cf. Gn 4, 11; Mic 4, 11.
x v. Gn 9, 6.
y Lv 18, 25; Dt 21, 23.
z v. Ex 29, 45.
a cp. 27, 1.
b cp. 26, 29-32.
c cp. 26, 55; 33, 54.
d cp. 26, 33; 27, 1-7; Js 17, 3, 4.
e Lv 25, 10-13.
f cf. cp. 27, 5.
g vr. 12. — cf. Tb 1, 9.
h cf. 3 Rg 21, 3; Tb 7, 14.
i 1 Par 23, 22.
j cp. 26, 33; 27, 1; Js 17, 3.
k v. 6; cp. 22, 1.

LIBER DEUTERONOMII

HEBRAICE "ELLE HADDEBARIM„

AEC sunt verba, quae locutus est Moyses ad omnem
Israël trans Iordanem [a]in solitudine campestri,
[b]contra mare Rubrum, inter [c]Pharan et Thophel
et Laban et [d]Haseroth, ubi auri est plurimum,
2 undecim diebus de Horeb per viam montis Seir
usque ad [e]Cadesbarne. 3 [f]Quadragesimo anno, un-
decimo mense, prima die mensis locutus est Moy-
ses ad filios Israël omnia, quae praeceperat illi Do-
minus ut diceret eis, 4 [g]postquam percussit Sehon regem Amorrhae-
orum, qui habitabat in Hesebon, et [h]Og regem Basan, qui mansit in
[i]Astaroth et in Edrai 5 trans Iordanem [j]in terra Moab.

Coepitque Moyses explanare legem et dicere: 6 Dominus Deus
noster locutus est ad nos in Horeb dicens: [l]Sufficit vobis quod in
hoc monte mansistis: 7 revertimini et venite [m]ad montem Amorrhae-
orum et ad cetera, quae, ei proxima sunt campestria atque [n]montana
et humiliora loca contra [o]meridiem et iuxta litus maris, terram Cha-
nanaeorum et Libani usque ad flumen magnum Euphraten. 8 En,
inquit, tradidi vobis:ingredimini et possidete eam, super qua iuravit
Dominus patribus vestris, [p]Abraham, Isaac et Iacob ut daret illam
eis et semini eorum post eos.

9 Dixique vobis illo in tempore: 10 [q]Non possum solus sustinere
vos, quia Dominus Deus vester multiplicavit vos et [r]estis hodie sicut
stellae caeli plurimi. (11 [s]Dominus Deus patrum vestrorum addat ad
hunc numerum multa milia, et benedicat vobis [t]sicut locutus est.)
12 [u]Non valeo solus negotia vestra sustinere et pondus ac iurgia:
13 [v]date ex vobis viros sapientes et gnaros et quorum conversatio sit
probata in tribubus vestris, ut ponam eos vobis principes. 14 Tunc
respondistis mihi: Bona res est, quam vis facere. 15 Tulique de tri-
bubus vestris viros sapientes et nobiles et [x]constitui eos principes,
tribunos et centuriones et quinquagenarios ac decanos, qui docerent
vos singula. 16 Praecepique eis dicens: Audite illos et [y]quod iustum
est iudicate, sive civis sit ille sive peregrinus. 17 [z]Nulla erit distantia
personarum: ita parvum audietis ut magnum nec accipietis cuiusquam
personam, quia [a]Dei iudicium est. Quod si difficile vobis visum ali-
quid fuerit, [b]referte ad me et ego audiam. 18 Praecepique omnia quae
facere deberetis.

19 Profecti autem de Horeb transivimus per [c]eremum terribilem et
maximam quam vidistis, per viam montis Amorrhaei, sicut praece-
perat Dominus Deus noster nobis. [d]Cumque venissemus in Cades-
barne, 20 dixi vobis: Venistis ad montem Amorrhaei, quem Dominus
Deus noster daturus est nobis. 21 Vide terram quam Dominus Deus
tuus dat tibi: [e]ascende et posside eam, sicut locutus est Dominus Deus
noster patribus tuis; [f]noli timere nec quidquam paveas.

22 [g]Et accessistis ad me omnes atque dixistis: Mittamus viros qui
considerent terram et renuntient per quod iter debeamus ascendere:
et ad quas pergere civitates.

23 Cumque mihi sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros
singulos de tribubus suis. 24 [h]Qui, cum perrexissent et ascendissent in
montana, venerunt usque ad vallem botri; et, considerata terra,
25 sumentes de fructibus eius, ut ostenderent ubertatem, attulerunt ad
nos atque dixerunt: Bona est terra, quam Dominus Deus noster da-
turus est nobis.

26 Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermonem Domini Dei

a cp. 3, 17; Js 3, 16; 11, 2, 16; 12, 1, 3 etc.
b cf. Nm 21, 14.
c 1 Rg 25, 1. — v. Nm 10, 12.
d Nm 11, 35; 13, 1; 33, 17.
e cp. 2, 14,; 9, 23; Nm 13, 36; 32 8; 34, 4.
f cf. Nm 33, 38.
g v. Nm 21, 21-32.
h v. Nm 21, 33-35.
i Js 12, 4; 13, 12, 31. — cf. cp. 3, 10.
j cp. 29, 1.
l cp. 2, 3. — cf. Ex 19, 1; Nm 10, 11.
m cf. Nm 13, 30.
n Js 9, 1.
o Gn 12, 9.
p Gn 12, 7; 13, 14, 15; 15, 18; 17, 7, 8; 26, 3, 4; 28, 13, 14; 50, 24.
q Nm 11, 14. — cf. Ex 18, 18.
r cf. cp. 10, 22; 28. 62. — v. Gn 15, 5.
s cf. 2 Rg 24, 3.
t Gn 12, 2; 22, 17; 26, 3, 24.
u cf. 3 Rg 3, 8, 9.
v cf. Ex 18, 21; Nm 11, 16, 17; Ac 6, 3.
x Ex 18, 25.
16, 17] * *Catech. R. III 9, 14.*
y cp. 16, 18; Jo 7, 24.
z cp. 16, 19; Ex 23, 2, 3; Lv 19, 15; 2 Par 19, 7; Pro 24, 23; 28, 21; Ecli 42, 1; Ml 2, 9; Jc 2, 1, 9.
a 2 Par 19, 6. — cf. Ex 21, 6.
b Ex 18, 22, 26.
c cp. 8, 15; 32, 10; Jr 2, 6. — cf. Jdt 5, 14; Sap 11, 2.
d v. vr. 2.
e cp. 9, 23.
f cp. 31, 8; Js 1, 9.
g cf. Nm 13, 2, 3.
h v. Nm 13, 22-27.

nostri 27 [i]murmurastis in tabernaculis vestris atque dixistis: [j]Odit
nos Dominus et idcirco eduxit nos de terra Aegypti, ut [k]traderet
nos in manu Amorrhaei atque deleret. 28 Quo ascendemus? [l]Nuntii
terruerunt cor nostrum dicentes: [m]Maxima multitudo est et nobis
statura procerior; urbes magnae et ad caelum usque munitae: [n]filios
Enacim vidimus ibi.
29 Et dixi vobis: Nolite metuere nec timeatis eos: 30 Dominus Deus,
qui ductor est vester, [o]pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Aegypto,
cunctis videntibus. 31 Et in solitudine (ipse vidisti) [p]portavit te Do-
minus Deus tuus, ut solet homo gestare parvulum filium suum, in
omni via, per quam ambulastis, donec veniretis ad locum istum.
32 Et [q]nec sic quidem credidistis Domino Deo vestro, 33 [r]qui prae-
cessit vos in via, et [s]metatus est locum in quo tentoria figere debe-
retis, nocte ostendens vobis iter per ignem et die per columnam nubis.
34 Cumque audisset Dominus vocem sermonum vestrorum, iratus
[t]iuravit et ait: 35 [u]Non videbit quispiam de hominibus generationis
huius pessimae terram bonam, quam sub iuramento pollicitus sum
patribus vestris, 36 [v]praeter Caleb filium Iephone; ipse enim videbit
eam, et ipsi dabo terram quam calcavit et filiis eius, quia secutus
est Dominum.
37 Nec miranda indignatio in populum, cum [x]mihi quoque iratus
Dominus propter vos dixerit: Nec tu ingredieris illuc; 38 sed [y]Iosue
filius Nun [z]minister tuus ipse intrabit pro te. Hunc [a]exhortare et
robora, et [b]ipse sorte terram dividet Israëli.
39 [c]Parvuli vestri, de quibus dixistis quod captivi ducerentur, et
filii, [d]qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur;
et ipsis dabo terram, et possidebunt eam. 40 Vos autem [e]revertimini
et abite in solitudinem per viam maris Rubri.
41 Et respondistis mihi: [f]Peccavimus Domino: ascendemus et pu-
gnabimus, sicut praecepit Dominus Deus noster. Cumque instructi
armis pergeretis in montem, 42 ait mihi Dominus: Dic ad eos: [g]No-
lite ascendere neque pugnetis, [h]non enim sum vobiscum, ne cadatis
coram inimicis vestris. 43 Locutus sum, et non audistis; sed adver-
santes imperio Domini et [i]tumentes superbia ascendistis in montem.
44 Itaque [j]egressus Amorrhaeus, qui habitabat in montibus, et obviam
veniens persecutus est vos, [k]sicut solent apes persequi, et cecidit de
Seir usque [l]Horma. 45 Cumque reversi ploraretis coram Domino, non
audivit vos nec voci vestrae voluit adquiescere. 46 [m]Sedistis ergo in
Cadesbarne multo tempore.

2 Profectique inde venimus in solitudinem, quae ducit ad mare Ru-
brum, [a]sicut mihi dixerat Dominus, et circuivimus montem Seir
longo tempore.
2 Dixitque Dominus ad me: 3 [b]Sufficit vobis circuire montem istum:
ite contra aquilonem, 4 et populo praecipe dicens: Transibitis per
terminos [c]fratrum vestrorum filiorum Esau, [d]qui habitant in Seir et
[e]timebunt vos. 5 Videte ergo diligenter ne moveamini contra eos;
neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest unius pedis
calcare vestigium, quia [f]in possessionem Esau dedi montem Seir.
6 [g]Cibos emetis ab eis pecunia et comedetis, aquam emptam haurie-
tis et bibetis. 7 Dominus Deus tuus benedixit tibi in omni opere
manuum tuarum; [h]novit iter tuum, quomodo transieris solitudinem
hanc magnam [i]per quadraginta annos habitans tecum Dominus Deus
tuus, et nihil tibi defuit.
8 Cumque [j]transissemus fratres nostros filios Esau, qui habitabant
in Seir, per viam campestrem de [k]Elath et de [l]Asiongaber venimus
ad iter, quod ducit in [m]desertum Moab. 9 Dixitque Dominus ad me:
[n]Non pugnes contra Moabitas nec ineas adversus eos proelium; non
enim dabo tibi quidquam de terra eorum, quia [o]filiis Lot tradidi [p]Ar
in possessionem. 10 [q]Emim primi fuerunt habitatores eius, [r]populus
magnus et validus et tam excelsus ut de [s]Enacim stirpe 11 quasi gi-
gantes crederentur et essent similes filiorum Enacim. Denique Moa-
bitae appellant eos Emim. 12 [t]In Seir autem prius habitaverunt
Horraei, quibus expulsis atque deletis, habitaverunt filii Esau,
[u]sicut fecit Israël in terra possessionis suae, quam dedit illi Dominus.

i Ps 105, 25. — v. Nm 14, 1-4.
j cp. 9, 28.
k cf. Js 7, 7.
l Js 14, 8.
m cp. 9, 1, 2; — v. Nm 13, 29-33.
n v. Nm 13, 23, 34.

o cp. 3, 22; Ex 14, 14, 25; Js 10, 14, 42; 23, 3, 10. — cf. 2 Es 4, 20.
p cp. 32, 11, 12; Ex 19, 4; Is 46, 3, 4; 63, 9; Os 11, 3. — cf. cp. 8, 5; Ac 13, 18.
q cp. 9, 23; Ps 105, 24; Ju 5.
r v. Ex 13, 21; Nm 14, 14.
s Nm 10, 33.

t cp. 2, 15.
u Nm 14, 23, 30; Ps 94, 11.
v Nm 14, 30; Js 14, 9.

x cp. 4, 21; 32, 51; 34, 4; Nm 20, 12; 27, 13, 14. — cf. Ps 105, 32.
y cp. 31, 3, 7; Ex 24, 13. — cf. [1 Rg 16, 22.
z v. Js 1,1.
a cp. 31, 7, 23; Nm 27, 18-20.
b cf. Nm 34, 17.
c Nm 14, 3, 31.
d Is 7, 15, 16.—cf. Gn 3, 5, 22.
e cp. 2, 1; Nm 14, 25.
f Nm 14, 40.

g Nm 14, 42.
h cf. cp. 31, 17.

i Nm 14, 44.
j Nm 14, 45.
k cf. Ps 117, 12; Is 7, 18.
l v. Nm 31, 3.
m Nm 20, 1, 22; Jd 11, 17.

a cp. 1, 40; Nm 14, 25; 21, 4.

b cp. 1, 6.

c cp. 23, 7; Nm 20, 14; Am 1, 11; Ab 10, 12.
d v. Gn 32, 3; 36, 8.
e v. Nm 20, 18-21.
f Js 24, 4. — cf. Gn 36, 31-43.
g vr. 28.

h cf. Jb 23, 10.
i v. cp. 8, 2-4.

j Jd 11, 18.
k 3 Rg 9, 26. — cf. 4 Rg 14, 22; 16, 6; 2 Par 26, 2.
l v. Nm 33, 35.
m Nm 21, 11.
n vr. 5, 19, 29.
o vr. 19. — v. Gn 19, 36, 37.
p vr. 18; Nm 21, 15; Is 15, 1.
q Gn 14, 5.
r cf. vr. 21.
s cp. 1, 28. — v. Nm 13, 23.
t vr. 22; Gn 14, 6. — v. Gn 36, 20-30.
u Nm 21, 24, 31, 35.

Arnon flumen, ea ratione susceptum ut filii Israël sese abstineant ab omni infestatione contra Idumaeos, Moabitas et Ammonitas (2, 1-22). Ingredientes vero Palaestinam transiordanicam, cum prius Sehon

13 Surgentes ergo ut transiremus [v]torrentem Zared venimus ad
eum.
14 Tempus autem, quo ambulavimus de [x]Cadesbarne usque ad tran-
situm torrentis Zared, triginta et octo annorum fuit, [y]donec consu-
meretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut [z]iura-
verat Dominus, 15 cuius manus fuit adversum eos, ut interirent de
castrorum medio.
16 Postquam autem universi ceciderunt pugnatores, 17 locutus est
Dominus ad me dicens: 18 Tu transibis hodie terminos Moab, urbem
nomine Ar; 19 et accedens in vicina filiorum Ammon cave ne pugnes
contra eos nec movearis ad proelium; non enim dabo tibi de terra
filiorum Ammon, quia [a]filiis Lot dedi eam in possessionem. 20 Terra
gigantum reputata est, et in ipsa olim habitaverunt gigantes, quos
Ammonitae vocant Zomzommim, 21 [b]populus magnus et multus et
procerae longitudinis sicut Enacim, quos delevit Dominus a facie
eorum et fecit illos habitare pro eis, 22 sicut fecerat filiis Esau, qui
habitant in Seir, delens Horraeos et terram eorum illis tradens, quam
possident usque in praesens. 23 [c]Hevaeos quoque, qui habitabant in
Haserim usque [d]Gazam, [e]Cappadoces expulerunt, qui egressi de Cap-
padocia deleverunt eos et habitaverunt pro illis.
24 Surgite et [f]transite torrentem Arnon: ecce tradidi in manu tua
Sehon regem [g]Hesebon amorrhaeum, et terram eius incipe possidere
et [h]committe adversus eum proelium. 25 Hodie incipiam mittere [i]ter-
rorem atque formidinem tuam in populos, qui habitant sub omni
caelo, ut, audito nomine tuo, paveant et in morem parturientium con-
tremiscant et dolore teneantur.
26 [j]Misi ergo nuntios de solitudine [l]Cademoth ad Sehon regem
Hesebon [m]verbis pacificis dicens: 27 [n]Transibimus per terram tuam,
publica gradiemur via, non declinabimus neque ad dexteram neque
ad sinistram, 28 [o]alimenta pretio vende nobis ut vescamur, aquam
pecunia tribue et sic bibemus: tantum est ut nobis concedas transi-
tum, 29 [p]sicut fecerunt filii Esau, qui habitant in Seir, et Moabitae,
qui morantur in Ar, donec veniamus ad Iordanem et transeamus ad
terram, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.
30 [q]Noluitque Sehon rex Hesebon dare nobis transitum, quia [r]indu-
raverat Dominus Deus tuus spiritum eius et obfirmaverat cor illius,
ut traderetur in manus tuas, sicut nunc vides. 31 Dixitque Dominus
ad me: [s]Ecce coepi tibi tradere Sehon et terram eius: incipe pos-
sidere eam.
32 [t]Egressusque est Sehon obviam nobis cum omni populo suo ad
proelium in Iasa; 33 et [u]tradidit eum Dominus Deus noster nobis,
[v]percussimusque eum cum filiis suis et omni populo suo. 34 Cunctas-
que urbes in tempore illo cepimus, interfectis [x]habitatoribus earum
viris ac mulieribus et parvulis: non reliquimus in eis quidquam,
35 absque iumentis, quae in partem venere praedantium, et spoliis ur-
bium quas cepimus. 36 Ab [y]Aroër, quae est super ripam torrentis
Arnon, [z]oppido, quod in valle situm est, usque Galaad non fuit vicus
et civitas quae nostras effugeret manus: omnes [a]tradidit Dominus
Deus noster nobis, 37 absque terra filiorum Ammon, ad quam non ac-
cessimus, et cunctis, quae adiacent torrenti [b]Ieboc, et urbibus montanis
universisque locis, [c]a quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.
3 Itaque conversi ascendimus per iter Basan. [a]Egressusque est Og
rex Basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in
[b]Edrai.
2 Dixitque Dominus ad me: Ne timeas eum, quia in manu tua
traditus est cum omni populo ac terra sua; faciesque ei, sicut fecisti
[c]Sehon regi Amorrhaeorum, qui habitavit in Hesebon. 3 Tradidit
ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan
et universum populum eius, [d]percussimusque eos usque ad interne-
cionem 4 vastantes cunctas civitates illius uno tempore. Non fuit
oppidum, quod nos effugeret: sexaginta urbes, [e]omnem regionem
Argob regni Og in Basan. 5 Cunctae urbes erant munitae muris al-
tissimis portisque et vectibus, absque oppidis innumeris, quae non
habebant muros. 6 Et [f]delevimus eos, sicut feceramus Sehon regi

v cf. Nm 21, 12.
x v. cp. 1, 2, 19.
y Nm 14, 29, 33, 35; 26, 64; Ps 77, 33; 94, 11; 105, 26; Ez 20, 15. — cf. 1 Cor 10, 5; Heb 3, 17. — v. cp. 1, 35.
z cp. 1, 34.
a vr. 9. — v. Gn 19, 36, 38.
b cf. vr. 10.
c Js 13, 3, 4.
d v. Gn 10, 19.
e (Gn 10, 14;) Am 9, 7.
f Nm 21, 13, 14; Jd 11, 18, 21.
g Nm 21 27, 28, 30.
h cf. cr. 9.
i cpg 11, 25; 28, 10. — v. Ex 15, 14-16; Js 2, 9-11.
j Nm 21, 21-26.
l Js 13, 18; 21, 37; 1 Par 6, 79.
m cf. cp. 20, 10.
n Nm 21, 21, 22; Jd 11, 19.
o vr. 6; Nm 20, 19.
p vr. 5, 9. — cf. cp. 23, 3, 4; Nm 20, 18; Jd 11, 17, 18.
q Nm 21, 23.
r v. Ex 4, 21.
s Am 2, 9.
t v. Nm 21, 23-30.
u Nm 21, 3. — cf. cp. 7, 2.
v cp. 29, 7.
x cp. 3, 6.
y cp. 3, 12; 4, 48; Js 12, 2; Jd 11, 26; 4 Rg 10, 33; Is 17, 2 etc.
z Js 13, 9, 16; 2 Rg 24, 5.
a Ps 43, 4.
b v. Gn 32, 22.
c vr. 5, 9, 19.
a cp. 29, 7; Nm 21, 33-35.
b v. cp. 1, 4.
c v. Nm 21, 23-26, 34.
d Nm 21, 35.
e 3 Rg 4, 13.
f v. cp. 7, 2; Ps 134, 10-12.

et deinde Og, reges Amorrhaeorum, sibi occurrerent, utrumque debellant (24-3, 11), eorumque possessiones invadunt (12-20); in locum vero Moysi, cui terra cisiordanica interdicta erat, Iosue sufficitur (21-29).

Hesebon, disperdentes omnem civitatem [g]virosque ac mulieres et
parvulos; 7 [h]iumenta autem et spolia urbium diripuimus. 8 Tuli-
musque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhae-
orum, qui erant trans Iordanem a torrente Arnon usque ad montem
[i]Hermon, 9 quem Sidonii [j]Sarion vocant et Amorrhaei [k]Sanir:
10 omnes civitates, quae sitae sunt in [l]planitie et universam terram
Galaad et Basan usque ad [m]Selcha et Edrai civitates regni Og in
Basan. 11 [n]Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe [o]gigantum.
Monstratur lectus eius ferreus, qui est in [p]Rabbath filiorum Ammon,
novem cubitos habens longitudinis et quattuor latitudinis ad mensu-
ram cubiti [q]virilis manus.
12 Terramque possedimus tempore illo [r]ab Aroër, quae est super
ripam torrentis Arnon, usque ad mediam partem montis Galaad; et
[s]civitates illius dedi Ruben et Gad. 13 [t]Reliquam autem partem Ga-
laad et omnem Basan regni Og tradidi mediae tribui Manasse:
[u]omnem regionem Argob, cunctaque Basan vocatur terra gigantum.
14 [v]Iair filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad
terminos [x]Gessuri et Machati vocavitque [y]ex nomine suo Basan Ha-
voth Iair, id est villas Iair, usque in praesentem diem. 15 [z]Machir
quoque dedi Galaad. 16 Et tribubus Ruben et [a]Gad dedi de terra
Galaad usque ad torrentem Arnon medium torrentis, et confinium
usque ad torrentem Ieboc, [b]qui est terminus filiorum Ammon, 17 et
planitiem solitudinis atque Iordanem et terminos [c]Cenereth usque ad
[d]mare deserti, [e]quod est salsissimum, [f]ad radices montis Phasga
contra orientem.
18 Praecepique vobis in tempore illo dicens: Dominus Deus vester
dat vobis terram hanc in hereditatem; [g]expediti praecedite fratres
vestros filios Israël omnes viri robusti, 19 absque uxoribus et parvu-
lis atque iumentis. [h]Novi enim quod plura habeatis pecora, et in
urbibus remanere debebunt quas tradidi vobis, 20 [i]donec requiem
tribuat Dominus fratribus vestris, sicut vobis tribuit, et possideant
ipsi etiam terram, quam daturus est eis trans Iordanem: tunc rever-
tetur unusquisque in possessionem suam, quam dedi vobis.
21 [j]Iosue quoque in tempore illo praecepi dicens: Oculi tui viderunt,
quae fecit Dominus Deus vester duobus his regibus: sic faciet om-
nibus regnis, ad quae transiturus es. 22 Ne timeas eos; [l]Dominus
enim Deus vester pugnabit pro vobis.
23 Precatusque sum Dominum in tempore illo dicens: 24 Domine
Deus, tu coepisti ostendere servo tuo [m]magnitudinem tuam manum-
que fortissimam, [n]neque enim est alius Deus vel in caelo vel in terra,
qui possit facere opera tua et comparari fortitudini tuae. 25 Transibo
igitur et videbo [o]terram hanc optimam trans Iordanem et montem
istum egregium et [p]Libanum. 26 [q]Iratusque est Dominus mihi propter
vos nec exaudivit me, sed dixit mihi: [r]Sufficit tibi: nequaquam ultra
loquaris de hac re ad me. 27 [s]Ascende cacumen Phasgae et oculos
tuos circumfer ad occidentem et ad aquilonem austrumque et orien-
tem et adspice; nec [t]enim transibis Iordanem istum. 28 [u]Praecipe
Iosue et corrobora eum atque conforta, quia ipse praecedet populum
istum et dividet eis terram, quam visurus es.
29 Mansimusque [v]in valle contra fanum Phogor.
4 Et nunc, Israël, audi [a]praecepta et iudicia, quae ego doceo te, ut
faciens ea [b]vivas et ingrediens possideas terram, quam Dominus
Deus patrum vestrorum daturus est vobis. 2 [c]Non addetis ad verbum,
quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: [d]custodite mandata Domini
Dei vestri, quae ego praecipio vobis. 3 [e]Oculi vestri viderunt omnia,
quae fecit Dominus contra [f]Beelphegor, quomodo contriverit omnes
cultores eius de medio vestri; 4 vos autem, qui adhaeretis Domino
Deo vestro, vivitis universi usque in praesentem diem. 5 Scitis quod
docuerim vos praecepta atque iustitias: sicut mandavit mihi Domi-
nus Deus meus, sic facietis ea in terra, quam possessuri estis; 6 [g]et
observabitis et implebitis opere. [h]Haec est enim vestra sapientia et
intellectus coram populis, ut audientes universa praecepta haec di-
cant: En populus sapiens et intelligens, gens magna. 7 [i]Nec est alia
natio tam grandis, quae habeat [j]deos appropinquantes sibi, sicut

g cp. 2, 34.
h cp. 20, 14.
i cp. 4, 48; Js 11, 3, 17; 12, 5; Ps 41, 7; 88, 13; 132, 3.
j cf. cp. 4, 48.
k 1 Par 5, 23; Cn 4, 8; Ez 27, 5.
l cp. 4, 43; Js 13, 9, 16, 17, 21; Jr 48, 8, 21.
m Js 12, 5; 13, 11; 1 Par 5, 11.
n cp. 2, 11, 20.
o cf. Gn 14, 5.
p Js 13, 25; 2 Rg 11, 1; 12, 26; Jr 49, 2; Ez 21, 20; 25, 5; Am 1, 14.
q cf. Ap 21, 17.
r v. cp. 2, 36.
s v. Nm 32, 29, 32-38; Js 13, 8-13.
t v. Nm 32, 39-42; Js 13, 29-31.
u v. vr. 4.
v Nm 32, 41. — cf. 1 Par 2, 22, 23.
x Js 12, 5; 13, 11, 13; 2 Rg 3, 3; 10, 6; 13, 37, 38.
y Nm 32, 41.
z Nm 32, 39.

a cf. 2 Rg 24, 5.
b Nm 21, 24; Js 12, 2.
c v. Nm 34, 11.
d cp. 4, 49; Js 3, 16; 12, 3; 4 Rg 14, 25.
e v. Gn 14, 3.
f cp. 4, 49; Js 13, 30. — cf. Nm 21, 15.
g Nm 32, 20, 21; Js 1, 14; 4, 12.
h Nm 32, 1, 4.
i Js 22, 4.

j cf. Nm 27, 18.

l cp. 1, 30; 20, 4. — v. Ex 14, 14.

m cp. 5, 24; 11, 2; 32, 3; 1 Par 29, 11.
n v. Ex 15, 11; Ps 85, 8.

o cp. 4, 22; Ex 3, 8.
p cf. Js 1, 4.
q cp. 4, 21. — cf. Nm 20, 12. — v. cp. 1, 37.
r cf. 2 Cor 12, 9.
s Nm 27, 12, 13.
t cp. 31, 2; 34, 4.
u cp. 1, 38; 31, 3, 7; Nm 27, 23. — cf. Js 1, 6, 7.

v cp. 4, 46; 34, 6.

1] *R. in fr. 2 p. D. 4 Qdg.*
a v. Lv 18, 4.
b cp. 6, 24; 8, 1.
c cp. 12, 32. — cf. Js 1, 7; Pro 30, 6; Ap. 22, 18, 19.
d cp. 5, 32.
c Nm 25, 4-9.
f v. Nm 23, 28; 25, 3-9.

6] * *cf. Catech. R. III 1, 5, 12.*
g cp. 29, 9.
h Jb 28, 28; Ps 110, 10; Pro 1, 7; 9, 10; Ecli 25, 16.
i cp. 33, 29; 2 Rg 7, 23; Ps 147, 20.
7] *v. Jo 6, 55.*
j Ps 33, 19; 144, 18; 148, 14. — cf. Jc 4, 8.

Altera vero pars huius institutionis continet argumenta, quibus legis observantia commendatur (4,1-40); postque nonnulla de urbibus asyli (41-43), accedit designatio loci et temporis, ubi ea quae sequuntur acta sunt (44-49).

Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. 8 Quae est enim
alia gens sic inclita, ut habeat caeremonias [k]iustaque iudicia et universam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?
9 [l]Custodi igitur temetipsum et [m]animam tuam sollicite. [n]Ne obliviscaris verborum, quae viderunt oculi tui, et ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitae tuae. [o]Docebis ea filios ac nepotes tuos,
10 a [p]die in quo stetisti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi dicens: [q]Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos et [r]discant timere [s]me omni tempore quo vivunt in terra, [t]doceantque filios suos. 11 Et [u]accessistis ad radices
montis, qui [v]ardebat usque ad caelum; erantque in eo tenebrae et
nubes et caligo. 12 [x]Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis.
[y]Vocem verborum eius audistis et [z]formam penitus non vidistis. 13 [a]Et
ostendit vobis pactum suum, quod praecepit ut faceretis, et [b]decem
verba, [c]quae scripsit in duabus tabulis lapideis. 14 [d]Mihique mandavit in illo tempore, ut docerem vos caeremonias et iudicia, quae facere deberetis in terra quam possessuri estis.
15 [e]Custodite igitur sollicite animas vestras. [f]Non vidistis aliquam
similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb de
medio ignis; 16 ne forte [g]decepti [h]faciatis vobis sculptam similitudinem aut [i]imaginem masculi vel feminae, 17 similitudinem omnium
iumentorum, quae sunt super terram, vel avium sub caelo volantium 18 atque reptilium, quae moventur in terra, sive piscium,
qui sub terra morantur in aquis; 19 ne forte, elevatis oculis ad
caelum, videas [j]solem et lunam et omnia astra caeli et errore
deceptus adores ea et colas quae creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quae sub caelo sunt. 20 Vos autem tulit
Dominus et eduxit de [k]fornace ferrea Aegypti, ut haberet [l]populum
hereditarium, sicut est in praesenti die.
21 [m]Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros et
iuravit ut non transirem Iordanem nec ingrederer terram optimam,
quam daturus est vobis. 22 Ecce morior in hac humo, [n]non transibo
Iordanem: vos transibitis et possidebitis [o]terram egregiam. 23 Cave
ne quando obliviscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum, et
[p]facias tibi sculptam similitudinem eorum, quae fieri Dominus prohibuit: 24 [q]quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus [r]aemulator.
25 Si genueritis filios ac nepotes et morati fueritis in terra [s]deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem [t]patrantes malum coram
Domino Deo vestro, ut eum ad iracundiam provocetis, 26 [u]testes invoco
hodie caelum et terram, cito perituros vos esse de terra quam, transito Iordane, possessuri estis. Non habitabitis in ea longo tempore,
sed delebit vos Dominus 27 atque [v]disperget in omnes gentes, et
[x]remanebitis pauci, in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus. 28 Ibique [y]servietis diis, qui hominum manu fabricati sunt, ligno
et lapidi, [z]qui non vident nec audiunt nec comedunt nec odorantur.
29 Cumque [a]quaesieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum;
si tamen toto corde quaesieris et tota tribulatione animae tuae.
30 Postquam te invenerint omnia quae praedicta sunt, [b]novissimo
tempore reverteris ad Dominum Deum tuum et audies vocem eius;
31 quia Deus [c]misericors Dominus Deus tuus est; [d]non dimittet te nec
omnino delebit neque obliviscetur pacti, in quo iuravit patribus tuis.
32 [e]Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die, quo
creavit Deus hominem super terram a summo caelo usque ad summum eius, si facta est aliquando huiuscemodi res, aut unquam cognitum est, 33 [f]ut audiret populus vocem Dei loquentis de medio
ignis, [g]sicut tu audisti, et vixisti; 34 si fecit Deus ut ingrederetur et
tolleret sibi gentem de medio nationum per [h]tentationes, [i]signa atque
portenta, [j]per pugnam et [k]robustam manum [l]extentumque bracchium
et horribiles visiones, iuxta omnia quae fecit pro vobis Dominus
Deus vester in Aegypto, videntibus oculis tuis; 35 [m]ut scires quoniam
Dominus ipse est Deus et [n]non est alius praeter eum. 36 [o]De caelo
te fecit audire vocem suam, ut doceret te, et in terra ostendit tibi
ignem suum maximum et audisti verba illius de medio ignis, 37 quia
[p]dilexit patres tuos et elegit semen eorum post eos. [q]Eduxitque te

k Rm 7, 12.

l vr. 15.
m cf. Pro 4, 23.
n Ps 102, 2.
o cp. 6, 7; 11, 19; 32, 46; Gn 18, 19; Ex 12, 26, 27; Ps 77. 3-6; Is 38, 19.
p Ex 19, 9, 16; Heb 12, 18, 19.
q cp. 31, 12.
r cp. 14, 23; 17, 19.
s cp. 12, 1; 31, 13; 3 Rg 8, 40.
t cp. 6, 7; 11, 19.
u Ex 19, 17.
v cp. 5, 22, 23; Ex 19, 18; 20, 18, 21. — cf. Ex 24, 16, 17.
x vr. 33, 36; cp. 5, 4, 22; Ex 20, 1, 19.
y Ex 20, 22. — cf. 3 Rg 19, 12;
z vr. 15. [Jb 4, 16; Ac 9, 7.
a cp. 9, 9, 11.
b Ex 34, 28.
c v. Ex 24, 12; 31, 18.
d v. Ex 21-23.
e vr. 9; Is 23, 11; Jr 17, 6.
*15] * cf. Catech. R. III 2, 19.*
f vr. 12.
g vr. 25.
h vr. 23; cp. 5, 8; Ex 20, 4.—
i Rm 1, 23. [cf. Ac 17, 29.
j cp. 17, 3; Jb 21, 26-28.

k 3 Rg 8, 51; Jr 11, 4.
l cp. 9, 29; 32, 9; Ex 19, 5, 6.
m cp. 1, 37; 3, 26.
n cp. 3, 27.
o cp. 3, 25.
p vr. 9.
q (all) Heb 12, 29. — cp. 9, 3; Ex 24, 17. — cf. Ps 88, 47; Is 10, 17, 18; 29, 6; 30, 27, 30; Sph 1, 18; Heb 12, 29.
r cf. Is 42, 8. — v. Ex 20, 5.
s vr. 16.
t cp. 9, 18; 4 Rg 17, 17.
u cp. 30, 18, 19; 31, 28, 32, 1; Is 1, 2; Jr 2, 12; 6, 19; Mic
v Lv 26, 33. [6, 2.
x cp. 28, 62.
y cp. 28, 36, 64; Jr 16, 13.
z Ps 113, (bis) 4-6; 134, 15-17; Is 44, 9; 46, 7.
*29] * Catech. R. II 5, 27.*
a cp. 30, 2, 3; Lv 26, 40-42; 2 Par 15, 4; 2 Es 1, 9; Ps 26, 8, Is 55, 6, 7; Jr 29, 13, 14.
b cf. Lv 26, 40, 41. — v. Gn 49, 1.
c Ex 34, 6; 2 Par 30, 9; 2 Es 9, 31; Jn 4, 2.
d cp. 31, 6, 8; Js 1, 5; 1 Par
e cp. 32, 7; Jb 8, 8. [28, 20.
f vr. 12, 36; cp. 5, 24, 26; Ex 3, 6; 19, 21. — cf. Gn 32, 30; Ex 24, 11; 33, 20, 23; Jd 6, 22, 23; 13, 22.
g cf. Ex 20, 10.
h cp. 7, 19; 29, 3.
i cp. 26, 8; Ex 7, 3; Jr 32, 21.
j v. Ex 15, 3-10.
k cp. 7, 8; 11, 2; 26, 8; 34, 12.
l Ex 6, 6; Jr 32, 21.
m cf. Ex 10, 2.
n (all) Mr 12, 32.—vr. 39; cp. 32, 39; 1 Rg 2, 2; 2 Rg 22, 32; Is 45, 5, 18, 22; 46, 9.
*37] * Catech. R. III 1, 11.*
o Ex 19, 9, 19; 2 Es 9, 13.
p cp. 10, 15.
q Ex 13, 21; 33, 14. — cf. Is 63, 9.

2. Repetitio, explicatio et veluti amplificatio legum divinarum (5, 1-26, 19). *Praemissa decalogi promulgatione (5, 1-21), Moyses veluti Dei internuntius et interpres (22-33), primum explanans praeceptum docet quomodo*

praecedens in virtute sua magna ex Aegypto, 38 [r]ut deleret nationes
maximas et fortiores te in introitu tuo, et introduceret te daretque
tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in praesenti die.
39 Scito ergo hodie et cogitato in corde tuo, quod [s]Dominus ipse sit
Deus in caelo sursum et in terra deorsum et non [t]sit alius. 40 [u]Cu-
stodi praecepta eius atque mandata, quae ego praecipio tibi, [v]ut
bene sit tibi et filiis tuis post te et permaneas multo tempore super
terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.
41 [x]Tunc separavit Moyses tres civitates trans Iordanem ad orien-
talem plagam, 42 ut confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum
suum, nec sibi fuerit inimicus ante unum et alterum diem, et ad
harum aliquam urbium possit evadere: 43 [y]Bosor in solitudine, [z]quae
sita est in terra campestri de tribu Ruben, et [a]Ramoth in Galaad,
quae est in tribu Gad, et [b]Golan in Basan, quae est in tribu Manasse.
44 Ista est lex, quam proposuit Moyses coram filiis Israël; 45 et
haec testimonia et caeremoniae atque iudicia, quae locutus est ad
filios Israël, quando egressi sunt de Aegypto, 46 trans Iordanem, [c]in
valle, contra fanum Phogor, in terra Sehon regis amorrhaei, qui habi-
tavit in Hesebon, [d]quem percussit Moyses. Filii quoque Israël egressi
ex Aegypto 47 possederunt terram eius et terram [e]Og regis Basan,
duorum regum amorrhaeorum, qui erant trans Iordanem ad solis
ortum, 48 [f]ab Aroër, quae sita est super ripam torrentis Arnon,
usque ad montem [g]Sion, qui est et [h]Hermon, 49 omnem planitiem
trans Iordanem ad orientalem plagam usque [i]ad mare solitudinis et
usque ad [j]radices montis Phasga.

5 Vocavitque Moyses omnem Israëlem et dixit ad eum: Audi, Israël,
caeremonias atque iudicia, quae ego loquor in auribus vestris ho-
die: discite ea et opere complete. 2 [a]Dominus Deus noster pepigit no-
biscum foedus in Horeb. 3 Non cum patribus nostris [b]iniit pactum,
sed [c]nobiscum qui impraesentiarum sumus et vivimus. 4 [d]Facie ad fa-
ciem locutus est nobis in monte [e]de medio ignis. 5 [f]Ego sequester et
medius fui inter Dominum et vos in tempore illo, ut adnuntiarem vobis
verba eius; [g]timuistis enim ignem et non ascendistis in montem, et ait:
6 [h]Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de
domo servitutis. 7 [j]Non habebis deos alienos in conspectu meo. 8 [i]Non
facies tibi sculptile nec similitudinem omnium quae in caelo sunt
desuper et quae in terra deorsum et quae versantur in aquis sub
terra. 9 [k]Non adorabis ea et non coles; ego enim sum Dominus Deus
tuus, Deus aemulator, reddens iniquitatem patrum super filios in
tertiam et quartam generationem, his qui oderunt me 10 et faciens
misericordiam in [l]multa milia diligentibus me et custodientibus prae-
cepta mea.
11 [m]Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra, quia non erit
impunitus qui super re vana nomen eius adsumpserit.
12 Observa diem sabbati ut sanctifices eum, sicut praecepit tibi
Dominus Deus tuus. 13 Sex diebus operaberis et facies omnia opera
tua. 14 [n]Septimus dies sabbati est, id est requies Domini Dei tui.
Non facies in eo quidquam operis tu et filius tuus et filia, servus et
ancilla et bos et asinus et omne iumentum tuum et peregrinus, qui
est intra portas tuas; ut requiescat [o]servus tuus et ancilla tua sicut
et tu. 15 [p]Memento quod et ipse servieris in Aegypto, et eduxerit te
inde Dominus Deus tuus [q]in manu forti et bracchio extento. Idcirco
praecepit tibi ut observares diem sabbati.
16 [r]Honora patrem tuum et matrem, sicut praecepit tibi Dominus
Deus tuus, ut longo vivas tempore, [s]et bene sit tibi in terra, quam
Dominus Deus tuus daturus est tibi.
17 [t]Non occides
18 neque moechaberis
19 furtumque non facies
20 nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.
21 [u]Non concupisces uxorem proximi tui, non domum, non agrum,
non servum, non ancillam, non bovem, non asinum et universa quae
illius sunt.
22 Haec verba locutus est Dominus ad omnem multitudinem vestram

r cp. 7, 1; 11, 23; Ex 23, 27, 28; 34, 24. — v. cp. 9, 1-5.
s Js 2, 11; 3 Rg 8, 23; 2 Par 20, 6; Ec. 5, 2.
t v. vr. 35.
u Lv 22, 31.
v cp. 5, 16; 6, 2, 3; 11, 9; 12, 25, 28; 22, 7. — cf. Pro 3, 2; 10, 27; Ecli 23, 38.
x cp. 19, 2-13; Nm 35, 6-29.
y Js 20, 8; 21, 36; 1 Par 6, 78.
z v. cp. 3, 10.
a Js 20, 8; 21, 38; 3 Rg 4, 13; 21, 3-24; 4 Rg 8, 28; 9, 1, 4, 14; 1 Par 6, 80 etc.
b Js 20, 8; 21, 27; 1 Par 6, 71.
c cp. 3, 29.
d cp. 1, 4; Nm 21, 14.
e cp. 3, 3, 4; Nm 21, 33, 35.
f v. cp. 2, 36.
g cf. cp. 3, 9; Ps 132, 3; Ecli 24, 17.
h v. cp. 3, 9.
i v. cp. 3, 17.
j cp. 3, 17.

2-5] cf. Catech. R. III 1, 11.
a cp. 4, 23; cp. 29, 1; Ex 19, 5.
b cf. Heb. 8, 9.
c cf. cp. 29, 15.
d cf. cp. 34, 10; Ex 33, 11; Nm 14, 14; Jd 6, 22.
e vr. 22; Ex 19, 18.
f Ex 20, 21. — cf. Gal 3, 19.
g Ex 19, 16; 20, 18; 24, 2.
6] v. cp. 29, 5.
6-21] Ex 20, 2-17.
h Lv 26, 1; Ps 80, 11.
i cp. 11, 16, 28; Ps 80, 10.
j cp. 27, 15; Lv 26, 1. — cf. Ps 96, 7.
*9] * Catech. R. III 2, 32, 33.*
k Ex 34, 14.
l cp. 7, 9; Ex 20, 6; Jr 32, 18.
m Lv 19, 12; Mt 5, 33.
*12] * Catech. R. III 4, 2, 10.*
n Gn 2, 2; Ex 16, 29, 30; Heb 4, 4. — v. Ex 20, 8.
o cf. Ex 23, 12.
*15] * Catech. R. III 4, 14.*
p cp. 15, 15; 16, 12; 24,18, 22.
q v. cp. 4 ,34.
*16] * Catech. III 5, 16.*
r Ecli 3, 9; Mt 15, 4; Mr 7, 10; Eph 6, 2.
s v. cp. 4, 40.
t (all) Mt 5, 21, 27; Lc 18, 20; Jc 2, 11.
*21] * cf. Conc. Tr. s. 14 can. 7.*
u Mt 5, 28; Rm 7, 7.

[v]in monte de medio ignis et nubis et caliginis voce magna nihil
addens amplius et [x]scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tra-
didit mihi. 23 Vos autem, [y]postquam audistis vocem de medio tene-
brarum et montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes
tribuum et maiores natu atque dixistis: 24 Ecce ostendit nobis Do-
minus Deus noster maiestatem et [z]magnitudinem suam; [a]vocem eius
audivimus de medio ignis et probavimus hodie, quod, [b]loquente Deo
cum homine, vixerit homo. 25 Cur ego moriemur, et devorabit nos ignis
hic maximus? [c]Si enim audierimus ultra vocem Domini Dei nostri,
moriemur. 26 Quid est omnis caro, ut audiat vocem [d]Dei viventis,
qui de medio ignis loquitur, sicut nos audivimus, et possit vivere?
27 Tu magis accede et audi cuncta quae dixerit Dominus Deus noster
tibi [e]loquerisque ad nos, et nos audientes faciemus ea.
28 Quod cum audisset Dominus, ait ad me: Audivi vocem verbo-
rum populi huius, quae locuti sunt tibi: [f]bene omnia sunt locuti.
29 [g]Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me et custodiant
universa mandata mea in omni tempore, [h]ut bene sit eis et filiis
eorum in sempiternum? 30 Vade et dic eis: Revertimini in tentoria
vestra; 31 tu vero hic sta mecum, et [i]loquar tibi omnia mandata mea
et caeremonias atque iudicia, quae docebis eos, ut faciant ea in terra,
quam dabo illis in possessionem.
32 [j]Custodite igitur et facite, quae praecepit Dominus Deus vobis;
[k]non declinabitis neque ad dexteram neque ad sinistram; 33 [l]sed
per viam, quam praecepit Dominus Deus vester, ambulabitis, ut viva-
tis, et [m]bene sit vobis et protelentur dies in terra possessionis vestrae.
6
[a]Haec sunt praecepta et caeremoniae atque iudicia, quae manda-
vit Dominus Deus vester, ut docerem vos, et faciatis ea in terra
ad quam transgredimini possidendam; 2 [b]ut timeas Dominum Deum
tuum et custodias omnia mandata et praecepta eius, quae ego prae-
cipio tibi et filiis ac nepotibus tuis cunctis diebus vitae tuae, [c]ut
prolongentur dies tui. 3 Audi, Israël, et observa, ut facias quae prae-
cepit tibi Dominus, et bene sit tibi, et multipliceris amplius, [d]sicut
pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte et
melle manantem.
4 Audi, Israël: [e]Dominus Deus noster Dominus unus est. 5 [f]Diliges
Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et
ex tota fortitudine tua. 6 [g]Eruntque verba haec, quae ego praecipio
tibi hodie, in corde tuo, 7 et [h]narrabis ea filiis tuis et meditaberis
in eis sedens in domo tua et ambulans in itinere, dormiens atque
consurgens, 8 [i]et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque
et movebuntur inter oculos tuos, 9 [j]scribesque ea in limine et ostiis
domus tuae.
10 Cumque introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, pro qua
iuravit patribus tuis Abraham, Isaac et Iacob, et dederit tibi civi-
tates magnas et optimas, [k]quas non aedificasti; 11 domos plenas
cunctarum opum, quas non exstruxisti; cisternas, quas non fodisti,
vineta et oliveta, quae non plantasti, 12 et [l]comederis et saturatus
fueris; 13 [m]cave diligenter ne obliviscaris Domini, qui eduxit te de
terra Aegypti, de domo servitutis.
[n]Dominum Deum tuum timebis et illi soli servies ac [o]per nomen
illius iurabis.
14 [p]Non ibitis post deos alienos [q]cunctarum gentium, quae in cir-
cuitu vestro sunt; 15 quoniam [r]Deus aemulator [s]Dominus Deus tuus
in medio tui, [t]nequando irascatur furor Domini Dei tui contra te et
auferat te de superficie terrae.
16 [u]Non tentabis Dominum Deum tuum, [v]sicut tentasti in loco
tentationis.
17 [x]Custodi praecepta Domini Dei tui ac testimonia et caeremonias,
quas praecepit tibi, 18 et [y]fac quod placitum est et bonum in con-
spectu Domini, ut bene sit tibi, et ingressus possideas terram opti-
mam, de qua iuravit Dominus patribus tuis, 19 ut [z]deleret omnes
inimicos tuos coram te, sicut locutus est.
20 [a]Cumque interrogaverit te filius tuus cras dicens: Quid sibi vo-
lunt testimonia haec et caeremoniae atque iudicia, quae praecepit

v v. cp. 4, 11.
x cp. 9, 10, 11; Ex 24, 12; 31, 18.
y v. cp. 4, 12.
24] v. Ex 19, 14, 15.
z v. cp. 3, 24.
a Ex 19, 19.
b v. cp. 4, 33.
c cp. 18, 16.
d Js 3, 10; Ps 41, 3; Mt 16, 16.
e v. Ex 20, 19.
f cp. 18, 17.
g cp. 32, 29; Ps 80, 14; Is 48, 18. — cf. cp. 29, 4; Nm 11, 29; Mt 23, 37; Lc 19, 42.
h v. cp. 4, 40.
i Gal 3, 19.
j cp. 4, 2.
k cp. 17, 20; 28, 14; Js 1, 7; 23, 6; 4 Rg 22, 2; Pro 4, 27; Js 30, 21.
l cp. 10, 12; 30, 16; Ps 80, 15; Jr 7, 23; Bar 3, 13. — cf. Lc 1, 6.
m v. cp. 4, 40.
a cp. 4, 1; 5, 31; 12, 1.
b cp. 5, 29; 10, 12, 20; 13, 4; Ps 127, 1; Ec 12, 13.
c cp. 4, 40; 3 Rg 3, 14; Ps 20, 5; 90, 16.
d Gn 15, 5; 22, 17; 26, 4; 28, 14; Ex 32, 13.
e (all) Mr 12, 29. — cf. Ps 85, 10; Js 37, 16; Zc 14, 9; Jo 17, 3; 1 Cor 8; 4, 6.
*4] * Catech. R. I 2, 7.*
*5] * cf. Catech. R. II 5, 27; 7, 5; * prop. 76 M. Bai a Pio V damn.*
f (all) Mt 22, 37; Mr 12, 30; Lc 10, 27. — cp. 10, 12; 11, 13. — cf. 4 Rg 23, 25; Ecli 6, 27; 7, 31-33.
g cp. 11, 18; 32, 46; Ps 36, 31; Pro 3, 3; 7, 3; Is 51, 7; Jr 31, 33.
h Gn 18, 19. — v. cp. 4, 9.
i cp. 11, 18; Pro 7, 3. — v. Ex 13, 9.
j cp. 11, 20. — cf. Is 57, 8.
k Js 24, 13. — cf. Js 11, 13; 2 Es 9, 25; Ps 104, 44.
l cp. 8, 10.
*13] * Catech. R. III 3, 15. — v. cp. 5, 6.*
m cp. 8, 11; Ps 102, 2. — cf. Pro 30, 8, 9.
n (all) Mt 4, 10; Lc 4, 8. — cp. 10, 20; 4 Rg 17, 39.
o cp. 10, 20; Js 2, 12; Ps 62, 12; Is 45, 23; 65, 16; Jr 12, 16.
p cp. 8, 19; 11, 16, 28; 13, 2, 3; 28, 14; Jr 25, 6.
q cp. 13, 7.
r v. Ex 20, 5.
s cp. 7, 21.
t cp. 7, 4; 11, 17.
u (all) Mt 4, 7; Lc 4, 12.
v cp. 9, 22; 33, 8; Ps 94, 8. — cf. 1 Cor 10, 9. — v. Ex 17, 2-7.
x cp. 11, 22; Ps 118, 4.
y v. cp. 12, 25.
z Ex 23, 27-30; Nm 33, 52, 53.
a Ex 12, 26; 13, 14. — cf. Ps 43, 2.

*radicitus delendi sunt (7, 1-10). Quo pacto et ubertas benedictionum et
contra hostes secura tutela et victoria obtinebitur (11-26): liberalitas
enim Dei, quae tanta fuit in deserto (8, 1-6), numquam deficiet*

Dominus Deus noster nobis? 21 dices ei: [b]Servi eramus Pharaonis
in Aegypto, et eduxit nos Dominus de Aegypto in manu forti 22 [c]fe-
citque signa atque prodigia magna et pessima in Aegypto contra
Pharaonem et omnem domum illius in conspectu nostro 23 et eduxit
nos inde, ut introductis daret terram super qua iuravit patribus no-
stris. 24 Praecepitque nobis Dominus, ut faciamus omnia legitima haec
et [d]timeamus Dominum Deum nostrum, [e]ut bene sit nobis cunctis
diebus vitae nostrae, sicut est hodie. 25 [f]Eritque nostri misericors,
si custodierimus et fecerimus omnia praecepta eius coram Domino
Deo nostro, sicut mandavit nobis.

7 Cum introduxerit te [a]Dominus Deus tuus in terram, quam pos-
sessurus ingrederis, et deleverit gentes multas coram te, [b]He-
thaeum et Gergesaeum et Amorrhaeum, Chananaeum et Pherezaeum
et Hevaeum et Iebusaeum, septem gentes [c]multo maioris numeri
quam tu es et robustiores te, 2 [d]tradideritque eas Dominus Deus
tuus tibi, [e]percuties eas usque ad internecionem.

[f]Non inibis cum eis foedus nec misereberis earum 3 [g]neque so-
ciabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius nec filiam
illius accipies filio tuo; 4 quia seducet filium tuum, ne sequatur me
et ut magis serviat diis alienis, [h]irasceturque furor Domini et delebit
te [i]cito.

5 Quin potius haec facietis eis: [j]aras eorum subvertite et confrin-
gite statuas lucosque succidite et sculptilia [k]comburite; 6 [l]quia po-
pulus sanctus es Domino Deo tuo. Te elegit Dominus Deus tuus,
ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terram.
7 Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis iunctus est Do-
minus et elegit vos, cum omnibus sitis populis pauciores; 8 sed [m]quia
dilexit vos Dominus et [n]custodivit iuramentum, quod iuravit patribus
vestris, eduxitque vos in manu forti et redemit de domo servitutis,
de manu Pharaonis regis Aegypti. 9 Et scies quia Dominus Deus tuus
ipse est Deus fortis et [o]fidelis, [p]custodiens pactum et misericordiam
diligentibus se et his qui custodiunt praecepta eius in mille genera-
tiones 10 et [q]reddens odientibus se statim, ita ut disperdat eos et
ultra non differat protinus eis restituens quod merentur.

11 [r]Custodi ergo praecepta et caeremonias atque iudicia, quae ego
mando tibi hodie ut facias.

12 [s]Si, postquam audieris haec iudicia, custodieris ea et feceris,
custodiet et Dominus Deus tuus [t]pactum tibi et misericordiam, quam
iuravit patribus tuis, 13 et [u]diliget te ac multiplicabit [v]benedicetque
fructui ventris tui et fructui terrae tuae, frumento tuo atque vinde-
miae, oleo et armentis, gregibus ovium tuarum super terram pro qua
iuravit patribus tuis ut daret eam tibi: 14 benedictus eris inter omnes
populos; [x]non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in homini-
bus quam in gregibus tuis; 15 auferet Dominus a te omnem lan-
guorem, et [y]infirmitates Aegypti pessimas, quas novisti, non inferet
tibi, sed cunctis hostibus tuis.

16 [z]Devorabis omnes populos, quos Dominus Deus tuus daturus est
tibi. [a]Non parcet eis oculus tuus nec servies diis eorum, [b]ne sint in
ruinam tui. 17 Si dixeris in corde tuo: [c]Plures sunt gentes istae quam
ego; quomodo potero delere eas? 18 [d]Noli metuere, sed [e]recordare
quae fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni et cunctis Aegyptiis,
19 plagas maximas, quas viderunt oculi tui, et [f]signa atque portenta
manumque robustam et extentum bracchium, ut educeret te Dominus
Deus tuus. Sic faciet cunctis populis, quos metuis. 20 Insuper et
[g]crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes
atque disperdat qui te fugerint et latere potuerint. 21 Non timebis eos,
quia [h]Dominus Deus tuus in medio tui est [i]Deus magnus et terri-
bilis; 22 [j]ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque
per partes. Non poteris eas delere pariter, ne forte multiplicentur
contra te bestiae terrae. 23 [k]Dabitque eos Dominus Deus tuus in con-
spectu tuo, et interficiet illos donec penitus deleantur. 24 [l]Tradetque
reges eorum in manus tuas; et [m]disperdes nomina eorum sub caelo:
[n]nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos. 25 Sculptilia eorum
[o]igne combures; non [p]concupisces argentum et aurum, de quibus

b cf. Ex 20, 2.
c Ps 134, 9. — v. cp. 4, 34.
d vr. 2, 13.
e cp. 4, 1; 8, 1; 10, 13; Jr 32, 39. — cf. Lv 18, 5; Ps 40, 2, 3.
f cp. 24, 13.
a cp. 31, 3; Ps 43, 3, 4.
b v. Ex 13, 23; 33, 2.
c cp. 4, 38; 9, 1; 11, 23.
d vr. 23; cp. 23, 14.
e cp. 20, 17; Ex 22, 20; Lv 27, 29; Nm 21, 2, 3; Js 10, 1, 37 etc.
f Ex 23, 32; 34, 12.
g (all) 3 Rg 11, 1. — Ex 34, 15, 16.
h cp. 6, 15.
i cf. cp. 4, 26; 28, 20.
j cp. 12, 3; 16, 21; Ex 23, 24.
k vr. 25. — v. Ex 34, 13.
l cp. 14, 2; 26, 18; 28, 9; Ex 19, 6; 22, 31; Is 62, 12; Jr 2, 3; Am 3, 2; 1 Th 5, 27; 1 Pt 2, 9.
6] * *cf. Catech. R. III 1, 12.*
m cp. 10, 15; Is 43, 4; 63, 9; Jr 31, 3; Os 11, 1; Ml 1, 2; Eph 2, 8, 9.
n Ex 32, 13; Ps 104, 9-11; Lc 1, 72, 73.
9-10] * *Catech. R. III 2, 30.*
o Is 49, 7; 1 Cor 1, 9; 10, 13; 2 Cor 1, 18; 1 Th 5, 24; 2 Th 3, 3; 2 Tm 2, 13; Heb 10, 23; 1 Jo 1, 9.
p cp. 5, 10; Ex 20, 6; 2 Par 6, 14; 2 Es 1, 5; 9, 32; Dn 9, 4.
q Jb 34, 11; Is 59, 18; Nh 1, 2, 3. — cf. 2 Pt 3, 9.
r cp. 10, 13.
12-16] cp. 28, 1-14; Lv 26, 3-13.
s Ex 23, 22-31.
t Ps 104, 8, 9; Lc 1, 55, 72.
u cf. Jo 14, 21.
v cp. 30, 9.
x Ex 23, 26. — cf. Ecli 42, 10; Jr 22, 30.
15] v. Ex 19, 10, 11.
y cp. 28, 27, 60; Ex 9, 14; 15, 26.
z vr. 2. — cf. Nm 13, 33; Ps 13, 4.
a cp. 13, 8; 19, 13, 21; 25, 12.
b vr. 25; cp. 12, 30; Jd 8, 27. — v. Ex 23, 33.
c Nm 13, 32, 34.
d cp. 1, 29; 31, 6.
e Ps 76, 12; 104, 5. — cf. cp. 4, 9, 10.
f cp. 6, 22; 11, 3.
g Ex 23 28-30; 33, 2; Js 24, 12.
h cp. 6, 15; Nm 11, 20; 14, 14; Js 3, 10.
i cp. 10, 17; 2 Es 1, 5; 4, 14; 9, 32. — cf. cp. 28, 58.
j Ex 23, 29, 30.
k vr. 2.
l Js 10, 24, 42; 11, 12. — v. Js 12, 1.
m v. cp. 9, 14.
n cp. 11, 25; Js 1, 5; 10, 8; 21, 42; 23, 9; Jdt 14, 17.
25] * *Catech. R. III 10, 11.*
o vr 5; cp. 12. 3. — cf. Ex 32. 20; 1 Par 14, 12.
p cf. Js 7, 1, 21; 2 Mc 12, 40.

facta sunt, neque adsumes ex eis tibi quidquam, [q]ne offendas, prop-
terea quia abominatio est Domini Dei tui. 26 Nec inferes quippiam
ex idolo in domum tuam [r]ne fias anathema, sicut et illud est. Quasi
spurcitiam detestaberis et velut inquinamentum ac sordes abomina-
tioni habebis, [s]quia anathema est.
8 Omne mandatum, quod ego praecipio tibi hodie, [a]cave diligenter
ut facias, ut possitis vivere et multiplicemini, ingressique possi-
deatis terram, pro qua iuravit Dominus patribus vestris. 2 Et recor-
daberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus [b]qua-
draginta annis per desertum, ut adfligeret te atque [c]tentaret, et [d]nota
fierent quae in tuo animo versabantur, [e]utrum custodires mandata
illius an non.
3 [f]Adflixit te penuria et [g]dedit tibi cibum manna, quod ignorabas
tu et patres tui, ut ostenderet tibi quod non [h]in solo pane vivat homo
sed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei.
4 [i]Vestimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetustate defe-
cit, et pes tuus non est subtritus: en quadragesimus annus est. 5 Ut
recogites in corde tuo quia, [j]sicut erudit filium suum homo, sic Do-
minus Deus tuus erudivit te, 6 ut custodias mandata Domini Dei
tui et ambules in viis eius et timeas eum.
7 Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, [l]terram
rivorum aquarumque et fontium, in cuius campis et montibus erum-
punt fluviorum abyssi, 8 terram frumenti, hordei ac [m]vinearum, in
qua ficus et malogranata et oliveta nascuntur, terram olei ac mellis,
9 ubi absque ulla penuria comedes panem tuum et rerum omnium
abundantia perfrueris, cuius lapides ferrum sunt et de montibus eius
aeris metalla fodiuntur; 10 ut, cum comederis et satiatus fueris, bene-
dicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi.
11 Observa et cave ne quando obliviscaris Domini Dei tui et negligas
mandata eius atque iudicia et caeremonias, quas ego praecipio tibi
hodie; 12 [n]ne, postquam comederis et satiatus fueris, domos pulchras
aedificaveris et habitaveris in eis 13 habuerisque armenta boum et
ovium greges, argenti et auri cunctarumque rerum copiam, 14 [o]elevetur
cor tuum, et [p]non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de terra
Aegypti, de domo servitutis, 15 et ductor tuus fuit in [q]solitudine ma-
gna atque terribili, [r]in qua erat serpens flatu adurens et scorpio ac
dipsas et nullae omnino aquae, [s]qui eduxit rivos de petra durissima
16 et [t]cibavit te manna in solitudine, quod nescierunt patres tui.
Et, postquam adflixit ac probavit, [u]ad extremum misertus est tui,
17 [v]ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea et robur manus meae haec
mihi omnia praestiterunt; 10 sed recorderis Domini Dei tui, [x]quod
ipse vires tibi praebuerit, ut [y]impleret pactum suum, super quo iu-
ravit patribus tuis, sicut praesens indicat dies. 19 Sin autem oblitus
Domini Dei tui secutus fueris deos alienos, colueris que illos et ado-
raveris, [z]ecce nunc praedico tibi quod omnino dispereas. 20 Sicut
gentes, quas delevit Dominus in introitu tuo, [a]ita et vos peribitis, si
inoboedientes fueritis voci Domini Dei vestri.
9 Audi, Israël: [a]Tu trangredieris hodie Iordanem, ut possideas
nationes [b]maximas et fortiores te, [c]civitates ingentes et ad caelum
usque muratas, 2 [d]populum magnum atque sublimem, [e]filios Enacim,
[f]quos ipse vidisti et audisti, quibus nullus potest ex adverso resistere.
3 Scies ergo hodie, quod Dominus Deus tuus [g]ipse transibit ante te
[h]ignis devorans atque consumens, [i]qui conterat eos et deleat atque
disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi.
4 [j]Ne dicas in corde tuo, cum deleverit eos Dominus Deus tuus in
conspectu tuo: Propter iustitiam meam introduxit me Dominus, ut
terram hanc possiderem, cum [k]propter impietates suas istae deletae
sint nationes. 5 [l]Neque enim propter iustitias tuas et aequitatem cordis
tui ingredieris ut possideas terras earum, sed quia illae egerunt impie,
introëunte te, deletae sunt, et ut compleret [m]verbum suum Dominus,
quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis, Abraham, Isaac et
Iacob. 6 Scito ergo, quod non propter iustitias tuas Dominus Deus
tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cum [n]duris-
simae cervicis sis populus.

q v. vr. 16.
r cf. Js 6, 17; 7, 11-13.
s cp. 13, 17; Lv 27, 28; Js 6, 17, 18; 7, 1. — cf. Mic 4, 13.
a cp. 4, 1; 5, 32, 33; 6, 1, 3.
b cp. 1, 3; 2, 7; 29, 5; Am 2, 10.
c vr. 16; cp. 13, 3; Ex 15, 25; Jd 2, 22. — cf. Tb 12, 13; Sap 3, 5.
d cf. 2 Par 32, 31.
e cf. Ex 16, 14; Jd 3, 4.
f Ex 16, 2, 3.
g Ex 16, 12, 14, 15, 35. — cf. Nm 11, 6-9; 21, 5.
h (all) Mt 4, 4; Lc 4, 4. — cf. Pro 9, 5; Sap 16, 26; Jr 15, 16; Am 8, 11.
i cp. 29, 5; 2 Es 9, 21.
j Jb 5, 17; Ps 93, 12; Pro 3, 12; Heb 12, 5, 6. — cf. cp. 1, 31; 2 Rg 7, 14; Pro 29, 17; Os 10, 10; Ap 3, 19.
l cp. 11, 10-12.
m cf. Nm 20, 5.
n cp. 6, 11, 12; 28, 47; 32, 15; Pro 30, 9; Os 13, 6.
o cf. 1 Cor 4, 7.
p Ps 77, 11, 105, 21.
q v. cp. 1, 19.
r Ex 16, 35; Nm 21, 6; Is 30, 6.
s Ex 17, 6; Nm 20, 9-11; Ps 77, 15; 113, 8; Sap 11, 4. — cf. cp. 32, 13.
t v. vr. 3.
u cf. Jr 24, 5-7; Heb 12, 11.
v cf. cp. 9, 4; 32, 27; Is 10, 13-15.
x cf. Pro 10, 22; Os 2, 8.
y cp. 4, 31; 7, 8, 12.
z 3 Rg 9, 7. — cf. cp. 4, 26; 30, 18.
a cf. Dn 9, 11, 12.
a cp. 11, 31; 12, 10; Js 1, 11.
b v. cp. 4, 38.
c cp. 1, 28.
d Nm 13, 33.
e v. Nm 13, 23, 34.
f cp. 1, 28.
g cp. 31, 3. — cf. Js 3, 11.
h v. cp. 4, 24.
i cf. cp. 7, 24; Ex 23, 29-31.
j cf. cp. 8, 17; Is 10, 13-15.
k cp. 18, 12; Gn 15, 16; Lv 18, 24, 25; 20, 23. — cf. cp. 20, 18.
l cf. Tt 3, 5.
m v. Gn 50, 23.
n cp. 10, 16; Ex 32, 9 etc.

*patrum in monte Horeb (11-24) et in tota peregrinatione (22-29), nec-
non omnium beneficiorum, quae, prout renovatum foedus, validae Moysi
deprecationi debentur (10, 1-11). Tantam ergo bonitatem amore in Deum*

7 Memento et ne obliviscaris quomodo ad iracundiam provocaveris
Dominum Deum tuum in solitudine. [o]Ex eo die, quo egressus es ex
Aegypto, usque ad locum istum semper adversum Dominum conten-
disti. 8 Nam [p]et in Horeb provocasti eum, et iratus delere te voluit,
9 [q]quando ascendi in montem, ut acciperem tabulas lapideas, tabulas
pacti quod pepigit vobiscum Dominus; et perseveravi in monte [r]qua-
draginta diebus ac noctibus panem non comedens et aquam non
bibens. 10 [s]Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas di-
gito Dei et continentes omnia verba, quae vobis locutus est in monte
de medio ignis, [t]quando contio populi congregata est.
11 Cumque transissent quadraginta dies et totidem noctes, dedit
mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas foederis, 12 dixitque
mihi: [u]Surge et descende hinc cito, quia populus tuus, quem edu-
xisti de Aegypto, deseruerunt [v]velociter viam, quam demonstrasti eis,
feceruntque sibi conflatile. 13 [x]Rursumque ait Dominus ad me: Cerno
quod populus iste durae cervicis sit: 14 [y]dimitte me ut conteram eum
et [z]deleam nomen eius de sub caelo et [a]constituam te super gentem,
quae hac maior et fortior sit.
15 Cumque de monte [b]ardente [c]descenderem et duas tabulas foe-
deris utraque tenerem manu 16 [d]vidissemque vos peccasse Domino
Deo vestro et fecisse vobis vitulum conflatilem ac [e]deseruisse velo-
citer viam eius, quam vobis ostenderat, 17 proieci tabulas de manibus
meis confregique eas in conspectu vestro.
18 Et [f]procidi ante Dominum [g]sicut prius, quadraginta diebus et
noctibus panem non comedens et aquam non bibens propter omnia
peccata vestra, [h]quae gessistis contra Dominum et eum ad iracundiam
provocastis; 19 [i]timui enim indignationem et iram illius, qua adver-
sum vos concitatus delere vos voluit. [j]Et exaudivit me Dominus etiam
hac vice.
20 Adversum Aaron quoque vehementer iratus voluit eum conte-
rere; et pro illo similiter deprecatus sum.
21 [k]Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens
igne combussi et in frusta comminuens omninoque in pulverem re-
digens proieci in torrentem, qui de monte descendit.
22 In [l]incendio quoque et in [m]tentatione et in [n]sepulcris
concupiscentiae provocastis Dominum; 23 et [o]quando misit vos
de Cadesbarne dicens: [p]Ascendite et possidete terram, quam dedi vo-
bis, et contempsistis imperium Domini Dei vestri et [q]non credidistis ei
neque vocem eius audire voluistis. 24 Sed [r]semper fuistis rebelles a
die qua nosse vos coepi.
25 Et iacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus
eum suppliciter deprecabar, ne deleret vos, ut fuerat comminatus;
26 et [s]orans dixi: Domine Deus, ne disperdas populum tuum et here-
ditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de
Aegypto in manu forti. 27 Recordare servorum tuorum Abraham, Isaac
et Iacob; ne adspicias duritiam populi huius et impietatem atque pec-
catum, 28 [t]ne forte dicant habitatores terrae de qua eduxisti nos: Non
poterat Dominus introducere eos in terram, quam pollicitus est eis,
et oderat illos; idcirco eduxit, ut interficeret eos in solitudine. 29 [u]Qui
sunt populus tuus et hereditas tua, quos [v]eduxisti in fortitudine tua
magna et in bracchio tuo extento.
10 In [a]tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas
lapideas, sicut priores fuerunt, et ascende ad me in montem [b]fa-
ciesque arcam ligneam, 2 et scribam in tabulis verba, quae fuerunt
in his [c]quas ante confregisti, [d]ponesque eas in arca.
3 [e]Feci igitur arcam de lignis setim; cumque [f]dolassem duas ta-
bulas lapideas instar priorum, ascendi in montem habens eas in ma-
nibus. 4 [g]Scripsitque in tabulis, iuxta id quod prius scripserat, verba
decem [h]quae locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis,
[i]quando populus congregatus est, et dedit eas mihi.
5 Reversusque de monte [j]descendi et [k]posui tabulas in arcam, quam
feceram, [l]quae hucusque ibi sunt, sicut mihi praecepit Dominus.
6 Filii autem Israël moverunt castra ex Beroth [m]filiorum Iacan in
Mosera, ubi [n]Aaron mortuus ac sepultus est, pro quo sacerdotio functus

o vr. 24; cp. 31, 27. — cf. Ex 14, 11; 15, 24; 16, 2; 17, 2; Nm 11, 4; 14, 2, 11, 41; 20, 2; 21, 5; 25, 2.
p v. Ex 32, 4; Ps 105, 19.
q Ex 24, 12, 13.
r Ex 24, 18; 34, 28. — cf. 3 Rg 19, 8; Mt 4, 2; Lc 4, 1, 2.
s Ex 31, 18.
t cp. 4, 10; 10, 4; 18, 16; Ex 19, 17.
u Ex 32, 7, 8.
v cf. cp. 31, 29; Jd 2, 17.
x Ex 32, 9.
y Ex 32, 10.
z cp. 7, 24; 25, 19; 29, 20; Ex 17, 14.
a Nm 14, 12.
b cp. 4, 11; 5, 23; Ex 19, 18.
c Ex 32, 15.
d Ex 32, 19.
e cf. cp. 31, 29; Jd 2, 17.
f Ex 34, 28. — cf. Ps 105, 23.
g vr. 9; cp. 10, 10.
h cp. 4, 25.
i Heb 12, 21.
j cp. 10, 10; Ex 32, 14; 33, 17.
k Ex 32, 20.
l Nm 11, 1-3.
m Ex 17, 7.
n Nm 11, 34.
o Nm 13, 3, 18.
p cp. 1, 21.
q cp. 1, 32; Ps 105, 24, 25.
r vr. 7; cp. 31, 27. — v. Ps 77, 8.
s v. Ex 32, 11-13.
t Nm 14, 14-16.
u cp. 4, 20; 32, 9; 3 Rg 8, 51; 2 Es 1, 10; Ps 93, 14. — cf. Ps 94, 7.
v v. Ex 6, 6; Ps 76, 16.
a Ex 34, 1, 2.
b Ex 25, 10.
c Ex 32, 19.
d Ex 25, 16. 21.
e cf. Ex 37, 1.
f Ex 34, 4.
g Ex 34, 28.
h Ex 20, 1.
i v. cp. 9, 10.
j Ex 34, 29.
k Ex 40, 20.
l 3 Rg 8, 9.
m cf. Nm 33, 31.
n cf. Nm 20, 28; 33, 38.

est Eleazar filius eius. 7 Inde venerunt in [o]Gadgad, de quo loco profec-
ti castrametati sunt in [o]Ietebatha, in terra aquarum atque torrentium.
8 Eo tempore [p]separavit tribum Levi, [q]ut portaret arcam foederis
Domini et [r]staret coram eo in ministerio ac [s]benediceret in nomine
illius usque in praesentem diem. 9 [t]Quam ob rem non habuit Levi par-
tem neque possessionem cum fratribus suis, quia ipse Dominus posses-
sio eius est, sicut promisit ei Dominus Deus tuus.
10 [u]Ego autem steti in monte sicut prius quadraginta diebus ac
noctibus, [v]exaudivitque me Dominus etiam hac vice et te perdere no-
luit. 11 [x]Dixitque mihi: Vade et praecede populum, ut ingrediatur et
possideat terram, quam iuravi patribus eorum ut traderem eis.
12 Et nunc, Israël, [y]quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi ut [z]ti-
meas Dominum Deum tuum et [a]ambules in viis eius et [b]diligas eum
ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo et in tota anima tua
13 [c]custodiasque mandata Domini et caeremonias eius, quas ego hodie
praecipio tibi, [d]ut bene sit tibi?
14 En [e]Domini Dei tui caelum est et [f]caelum caeli, [g]terra et omnia
quae in ea sunt, 15 et tamen [h]patribus tuis conglutinatus est Dominus
et amavit eos elegitque semen eorum post eos, id est vos de cunctis
gentibus, sicut hodie comprobatur. 16 Circumcidite igitur [i]praeputium
cordis vestri et [j]cervicem vestram ne induretis amplius, 17 quia Do-
minus Deus vester ipse est [k]Deus deorum et Dominus dominantium,
[l]Deus magnus et potens et terribilis, qui [m]personam non accipit nec
munera, 18 [n]facit iudicium pupillo et viduae, amat peregrinum et dat
ei victum atque vestitum. 19 Et [o]vos ergo amate peregrinos, quia et
ipsi fuistis advenae in terra Aegypti.
20 Dominum Deum tuum timebis et ei soli servies, [q]ipsi adhaerebis
[r]iurabisque in nomine illius. 21 Ipse est [s]laus tua et Deus tuus, [t]qui
fecit tibi haec magnalia et terribilia, quae viderunt oculi tui.
22 [u]In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Aegyptum;
et ecce nunc multiplicavit te Dominus Deus tuus [v]sicut astra caeli.
11 [a]Ama itaque Dominum Deum tuum et [b]observa praecepta eius et
caeremonias, iudicia atque mandata, omni tempore.
2 Cognoscite hodie, quae ignorant [c]filii vestri, qui non viderunt
[d]disciplinam Domini Dei vestri, [e]magnalia eius et [f]robustam manum
extentumque bracchium, 3 [g]signa et opera, quae fecit in medio Aegypti
Pharaoni regi et universae terrae eius 4 omnique exercitui Aegyptiorum
et equis ac curribus, [h]quomodo operuerint eos aquae maris Rubri,
cum vos persequerentur, et deleverit eos Dominus usque in prae-
sentem diem; 5 [i]vobisque quae fecerit in solitudine, donec veniretis
ad hunc locum; 6 et [j]Dathan atque Abiron filiis Eliab, qui fuit filius
Ruben, quos [k]aperto ore suo terra absorbuit cum domibus et taber-
naculis et universa substantia eorum, quam habebant in medio Israël.
7 Oculi vestri viderunt [l]omnia opera Domini magna quae fecit, 8 ut
custodiatis universa mandata illius, quae ego hodie praecipio vobis,
[m]et possitis introire et possidere terram, ad quam ingredimini, 9 [n]mul-
toque in ea vivatis tempore, [o]quam sub iuramento pollicitus est Do-
minus patribus vestris et semini eorum [p]lacte et melle manantem.
10 Terra enim, ad quam ingrederis possidendam, non est sicut terra
Aegypti de qua existi, ubi, iacto semine, in hortorum morem aquae
ducuntur irriguae; 11 [q]sed montuosa est et campestris, de caelo exspec-
tans pluvias, 12 quam Dominus Deus tuus semper [r]invisit, et [s]oculi
illius in ea sunt a principio anni usque ad finem eius.
13 [t]Si ergo oboedieritis mandatis meis, quae ego hodie praecipio
vobis, ut [u]diligatis Diminum Deum vestrum et serviatis ei in toto
corde vestro et in tota anima vestra, 14 [v]dabit pluviam terrae vestrae
temporaneam et [x]serotinam, ut colligatis frumentum et vinum et
oleum 15 [y]faenumque ex agris ad pascenda iumenta, et [z]ut ipsi co-
medatis ac saturemini. 16 [a]Cavete ne forte decipiatur cor vestrum,
et recedatis a Domino [b]serviatisque diis alienis et adoretis eos, 17 [c]ira-
tusque Dominus [d]claudat caelum et pluviae non descendant nec
terra det germen suum, [e]pereatisque velociter de terra optima, quam
Dominus daturus est vobis.
18 [f]Ponite haec verba mea in cordibus et in animis vestris, et

o Nm 33, 32, 33.
p Nm 3, 6; 8, 14; 16, 9. — cf. 1 Par 23, 13.
q Nm 4, 5, 15.
r cp. 17, 12; 18, 5, 7.
s cp. 21, 5; Lv 9, 22. — v. Nm
t v. Nm 18, 20. [6 23-26.
9] * *cf. Catech. R. II 7, 13.*
u cp. 9, 9, 18, 25.
v cp. 9, 19.
x Ex 32, 34; 33, 1.
y cf. Mic 6, 8.
z v. cp. 6, 2, 13.
a v. cp. 5, 33.
b v. cp. 6, 5.
c cp. 7, 11.
d cp. 6, 24.
e 3 Rg 8, 27; 2 Par 6, 18; 2 Es 9, 6; Ps 113, 16; Is 66, 1.
f Rg 8, 27; Ecli 16, 18.
g Ex 19, 5; Ps 23, 1.
15] * *Catech. R. III 1, 12.*
h cp. 4, 37. — v. cp. 7, 6-8.
i cp. 30, 6; Jr 4, 4; Rm 2, 29. — cf. Ac 7, 51.
j Ps 94, 8. — v. cp. 9, 6.
k Js 22, 22; Ps 135, 2; Dn 2, 47; 11, 36; Ap 17, 14; 19, 16.
l 2 Es 9, 32. — v. cp. 7, 21.
m 2 Par 19, 7; Jb 34, 19; Sap 6, 8; Ecli 35, 15; Ac 10, 34; Rm 2, 11; Gal 2, 6; Eph 6, 9; Col 3, 25; 1 Pt 1, 17.
n Ps 67, 6; 145, 9. — cf. cp. 24, 17; Ex 22, 22. [33, 34.
o Ex 22, 21-23; 23, 9; Lv 19,
p cp. 6, 13; 4 Rg 17, 39; Mt 4, 10; Lc 4, 8.
q cp. 11, 22; 13, 4; 30, 20.
r v. cp. 6, 13.
s Ps 21, 3; 108, 1; Jr 17, 14.
t 2 Rg 7, 23; Ps 105, 21, 22.
u Gn 46, 27; Ex 1, 5. —cf. Ac 7, 14.
v cp. 1, 10; 28, 62; 2 Es 9, 23. v. Gn 15, 5.
a v. cp. 6, 5.
b cf. Ez 44, 16. — v. Lv 8, 35.
c cp. 31, 13.
d cp. 4, 36; 8, 5.
e cp. 3, 24; 5, 24.
f v. cp. 4, 34.
g cp. 6, 22; 7, 19.
h Ex 14, 25-28; 15, 9, 10; Ps
i v. Ps 77, 14-40. [105, 11.
j Nm 16, 1; 27, 3; Ps 105, 17.
k Nm 16, 31-34.
l Jd 2, 7.
m cp. 31, 6, 7; Js 1, 6, 7, 9,
n v. cp. 4, 40. [18.
o v. Gn 50, 24.
p v. Ex 3, 8.
q cp. 8, 7. — cf. Ps 103, 13.
r Ps 64, 10, 11.
s cf. 3 Rg 9, 3; Sap 12, 7; Jr
t cp. 10, 12. [24, 6.
u v. cp. 6, 5.
v cp. 28, 12; Lv 26, 4.
x cf. Jb 29, 23; Jr 5, 24; Os 6, 3; Jl 2, 23; Jc 5, 7.
y Ps 103, 14.
z cp. 6, 11. — cf. Jl 2, 19.
a cf. Jb 31, 27.
b vr. 28. — v. cp. 6, 14.
c cp. 6, 15.
d 3 Rg 8, 35; 2 Par 6, 26; 7, 13. — cf. cp. 28, 23, 24; Lv 26, 19, 20; Am 4, 7; Zc 14, 17; Ap 11, 6.
e cp. 4, 26; 30, 18; Js 23, 15,
f v. cp. 6, 6-8. [16.

reservatae et in posterum promulgandae (26-32). Commendantur praeterea quaedam officia in Deum, in societatem publicam et inter privatos homines. A) *Erga Deum praecipitur* a) *ut sacrificia fiant in loco*

suspendite ea pro signo in manibus et inter oculos vestros collocate.
19 Docete filios vestros, ut illa meditentur, quando sederis in domo
tua et ambulaveris in via et accubueris atque surrexeris. 20 [g]Scribes
ea super postes et ianuas domus tuae; 21 [h]ut multiplicentur dies tui
et filiorum tuorum in terra, quam iuravit Dominus patribus tuis, ut
daret eis [i]quandiu caelum imminet terrae.
22 Si [j]enim custodieritis mandata, quae ego praecipio vobis, et fece-
ritis ea, ut diligatis Dominum Deum vestrum et ambuletis in omnibus
viis eius [k]adhaerentes ei, 23 [l]disperdet Dominus omnes gentes istas
ante faciem vestram, et [m]possidebitis eas, quae maiores et fortiores
vobis sunt. 24 [n]Omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit.
[o]A deserto et a Libano, a flumine magno Euphrate usque [p]ad mare
occidentale erunt termini vestri. 25 [q]Nullus stabit contra vos; terro-
rem vestrum et formidinem dabit Dominus Deus vester [r]super omnem
terram, quam calcaturi estis, [s]sicut locutus est vobis.
26 [t]En propono in conspectu vestro hodie benedictionem et male-
dictionem: 27 [u]benedictionem, si oboedieritis mandatis Domini Dei
vestri, quae ego hodie praecipio vobis; 28 [v]maledictionem, si non
oboedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam
ego nunc ostendo vobis, et [x]ambulaveritis post deos alienos quos
ignoratis.
29 Cum vero introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, ad quam
pergis habitandam, pones [y]benedictionem super montem Garizim,
maledictionem super montem Hebal, 30 qui sunt trans Iordanem,
post viam quae vergit ad solis occubitum in terra Chananaei, qui
habitat [z]in campestribus contra [a]Galgalam, quae est iuxta [b]vallem
tendentem et intrantem procul. 31 [c]Vos enim transibitis Iorda-
nem, ut possideatis terram, quam Dominus Deus vester daturus est
vobis, ut habeatis et possideatis illam. 32 Videte ergo ut [d]impleatis
caeremonias atque iudicia, quae ego hodie ponam in conspectu vestro.
12 [a]Haec sunt praecepta atque iudicia, quae facere debetis in terra,
quam Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi, ut possi-
deas eam [b]cunctis diebus, quibus super humum gradieris: 2 [c]subver-
tite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas possessuri estis,
deos suos [d]super montes excelsos et colles et subter omne lignum
frondosum. 3 [e]Dissipate aras eorum et confringite statuas, [f]lucos igne
comburite et idola comminuite, [g]disperdite nomina eorum de locis illis.
4 [h]Non facietis ita Domino Deo vestro.
5 [i]Sed ad locum, quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis
tribubus vestris ut ponat nomen suum ibi et habitet in eo, venietis.
6 et offeretis in loco illo holocausta et victimas vestras, [j]decimas et
primitias manuum vestrarum et vota atque donaria, [k]primogenita
boum et ovium. 7 Et [l]comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri
ac [m]laetabimini in cunctis, ad quae miseritis manum vos et domus
vestrae, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus vester. 8 Non
facietis ibi, quae nos hic facimus hodie, [n]singuli quod sibi rectum
videtur. 9 Neque enim usque in praesens tempus venistis [o]ad requiem
et possessionem, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.
10 [p]Transibitis Iordanem et habitabitis in terra, quam Dominus Deus
vester daturus est vobis, [q]ut requiescatis a cunctis hostibus per cir-
cuitum et absque ullo timore habitetis 11 [r]in loco, quem elegerit
Dominus Deus vester ut [s]sit nomen eius in eo. Illuc omnia quae
praecipio conferetis, holocausta et hostias ac [t]decimas et primitias
manuum vestrarum et quidquid praecipuum est in muneribus, quae
vovebitis Domino; 12 [u]ibi epulabimini coram Domino Deo vestro
vos et filii ac filiae vestrae, famuli et famulae atque levites, qui in
urbibus vestris commorantur; [v]neque enim habet aliam partem et
possessionem inter vos.
13 [x]Cave ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, 14 sed
[y]in eo, quem elegerit Dominus in una tribuum tuarum, offeres hostias
et facies quaecumque praecipio tibi.
15 Sin autem comedere volueris, et te esus carnium delectaverit,
occide et comede [z]iuxta benedictionem Domini Dei tui, quam dedit
tibi in urbibus tuis. Sive [a]immundum fuerit, hoc est maculatum et

g cp. 6, 9.
h v. cp. 4, 40.
i cf. Ps 71, 5, 17; 88, 30, 38.
j cp. 6, 17.
k v. cp. 10, 20.
l cp. 4, 38; 7, 1.
m cp. 9, 1.
n Js 1, 3. — cf. Js 14, 9.
o v. Ex 23, 31.
p cf. cp. 34, 2; Jl 2, 20; Zc 14, 8.
q v. cp. 7, 24.
r cp. 2, 25.
s Ex 23, 27.
t cp. 30, 1, 19. — cf. cp. 30, 15; Ecli 15, 18; Jr 21, 8.
u v. cp. 28, 2-14.
v v. cp. 28, 15-45.
x v. cp. 6, 14.
y cp. 27, 12, 13; Js 8, 33.
z v. cp. 1, 1.
a Js 4, 19; 5, 9, 10 etc.; Jd 2, 1, 3, 19; 1 Rg 7, 16; 10, 8 etc.
b Gn 12, 6.
c cp. 9, 1; 12, 10; Js 1, 11.
d cp. 5, 32; 12, 32.
a cp. 6, 1.
b cp. 4, 10.
c cp. 7, 5; Ex 34, 13.
d 3 Rg 14, 23; 4 Rg 16, 4; 17, 10; Ps 77, 58; Jr 3, 6; Os 4, 13 etc.
e Ex 23, 24. — v. cp. 7, 25; 16, 22; 2 Mc 12, 40.
f v. cp. 16, 21.
g cf. Sph 1, 4; Zc 13, 2.
h vr. 31.
i cp. 16, 2; 26, 2; 3 Rg 8, 29; 2 Par 7, 12; Ps 77, 68; 131, 13, 14 etc. — cf. Js 18, 1.
j cp. 14, 22, 23; 15, 19, 20.
k cp. 14, 23.
l cp. 14, 23, 26; 15, 20.
m cp. 14, 26; 16, 11, 14, 15; 26, 11; 27, 7; 28, 8; Lv 23, 40.
n Jd 17, 6; 21, 25.
o 3 Rg 8, 56; Ps 94, 11. — cf. Heb 4, 8.
p v. cp. 11, 31.
q cp. 25, 19; Js 23, 1. — cf. 2 Rg 7, 1; 3 Rg 5, 4.
r v. vr. 5.
s 3 Rg 8, 29.
t cp. 14, 22, 23; 15, 19, 20.
u cp. 14, 26. — v. vr. 7.
v v. Nm 18, 20, 23.
x Lv 17, 3, 4, 8. — cf. 3 Rg 12, 28, 33.
y vr. 5; 4 Rg 18, 22.
z cp. 16, 17.
a cp. 15, 22. — cf. Lv 11, 4.

designando (12, 1-14), etsi mactationes communes, absque esu sanguinis, ubique permittantur (15-27); b) *ut abstineatur ab omni cultu idolorum (28-32), quapropter apostatae exscindendi sunt eorumque*

debile, sive mundum, hoc est integrum et sine macula, quod offerri
licet, sicut [b]capream et cervum, comedes, 16 [c]absque esu dumtaxat
sanguinis, [d]quem super terram quasi aquam effundes. 17 Non poteris
comedere in oppidis tuis decimam frumenti et vini et olei tui, primogenita armentorum et pecorum et omnia, quae voveris et sponte
offerre volueris, et primitias manuum tuarum; 18 sed [e]coram Domino
Deo tuo comedes ea in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, tu et filius tuus et filia tua et servus et famula atque levites, qui manet in urbibus tuis, et laetaberis et reficieris coram Domino Deo tuo in
cunctis ad quae extenderis manum tuam. 19 [f]Cave ne derelinquas
levitem in omni tempore, quo versaris in terra.
20 [g]Quando dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut locutus est tibi, et [h]volueris vesci carnibus quas desiderat anima tua, 21 [i]locus autem, quem elegerit Dominus Deus tuus ut sit nomen eius ibi, si procul fuerit, [j]occides de armentis et pecoribus, quae habueris, sicut
praecepi tibi, et comedes in oppidis tuis, ut tibi placet. 22 Sicut comeditur [k]caprea et cervus ita vesceris eis; et [l]mundus et immundus
in commune vescentur. 23 Hoc solum cave ne sanguinem comedas;
[m]sanguis enim eorum pro anima est, et idcirco non debes animam
comedere cum carnibus; 24 sed [n]super terram fundes quasi aquam,
25 [o]ut bene sit tibi et filiis tuis post te, [p]cum feceris quod placet in
conspectu Domini. 26 [q]Quae autem sanctificaveris et [r]voveris Domino
tolles et venies ad locum, quem elegerit Dominus, 27 [s]et offeres oblationes tuas carnem et sanguinem super altare Domini Dei tui: sanguinem hostiarum fundes in altari, carnibus autem ipse vesceris.
28 Observa et audi omnia quae ego praecipio tibi, ut bene sit tibi et filiis tuis post te in sempiternum, cum feceris quod bonum est et placitum in conspectu Domini Dei tui.
29 [t]Quando disperdiderit Dominus Deus tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingredieris possidendas, et possederis eas atque habitaveris in terra earum, 30 cave ne [u]imiteris eas, postquam te fuerint
introëunte subversae, et requiras caeremonias earum dicens: Sicut
coluerunt gentes istae deos suos, ita et ego colam. 31 [v]Non facies
similiter Domino Deo tuo; omnes enim abominationes, [x]quas aversatur Dominus, fecerunt diis suis [y]offerentes filios et filias et comburentes igni.
32 Quod praecipio tibi, hoc tantum facito Domino, [z]nec addas
quidquam nec minuas.
13 Si surrexerit in medio tui prophetes aut [a]qui somnium vidisse
se dicat, et [b]praedixerit signum atque portentum, 2 et [c]evenerit
quod locutus est, et dixerit tibi: Eamus et sequamur deos alienos,
quos ignoras, et serviamus eis; 3 non audies verba prophetae illius
aut somniatoris, quia [d]tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat utrum diligatis eum an non in toto corde et in tota anima vestra.
4 [e]Dominum Deum vestrum sequimini et ipsum timete et mandata
illius custodite et audite vocem eius; ipsi servietis [f]et ipsi adhaerebitis, 5 [g]propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur, [h]quia
locutus est ut vos averteret a Domino Deo vestro, qui eduxit vos de terra Aegypti et redemit vos de domo servitutis, ut errare te faceret de via, quam tibi praecepit Dominus Deus tuus; et [i]auferes malum de medio tui.
6 [j]Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuae aut filius
tuus vel filia sive [l]uxor, quae est in sinu tuo, aut [m]amicus, quem
diligis ut animam tuam, clam dicens: Eamus et serviamus diis alienis,
[n]quos ignoras tu et patres tui, 7 [o]cunctarum in circuitu gentium, quae
iuxta vel procul sunt ab initio usque ad finem terrae, 8 [p]non adquiescas ei nec audias, [q]neque parcat ei oculus tuus ut miserearis et
occultes eum; 9 sed statim interficies. [r]Sit primum manus tua super
eum, et postea omnis populus mittat manum. 10 [s]Lapidibus obrutus
necabitur, quia voluit te abstrahere a Domino Deo tuo, qui eduxit
te de terra Aegypti, de domo servitutis; 11 [t]ut omnis Israël audiens
timeat, et nequaquam ultra faciat quippiam huius rei simile.
12 Si audieris in una urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus
dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos: 13 Egressi sunt [u]filii Belial

b vr. 22; cp. 14, 5.
c cf. Lv 3, 17. — v. vr. 23.
d vr. 24.
e cp. 14, 23, 26; 15, 20.
f vr. 12; cp. 14, 27. — cf. 2 Par 31, 4; Ecli 7, 34.
g cp. 19, 8.
h cp. 11, 24; 19, 8, 9; Gn 28, 14; Ex 34, 24.
i v. vr. 5.
j vr. 15.
k vr. 15.
l v. vr. 15. 16.
m v. Gn 9, 4.
n vr. 16.
o cp. 4, 40. — cf. Ec 8, 12; Is 3, 10. — v. Dt 28, 1-14.
p cp. 6, 18; 13, 18; Ex 15, 26; 3 Rg 11, 38.
q cf. Nm 5, 9, 10; 18, 19.
r cf. 1 Rg 1, 21.
s Lv 1, 5, 9, 13; 17, 11.
t cp. 19, 1; Js 23, 4, 5.
u cp. 7, 16.
v vr. 4; Lv 18, 3, 26, 30. — cf. 4 Rg 17, 15.
x cp. 7, 25; 17, 1; 18, 12; 23, 18; 25, 16; 27, 15.
y 4 Rg 17, 31; Jr 7, 31; 19, 5. v. Lv 18, 21 etc.
z v. cp. 4, 2.
a Jr 23, 25, 32; 27, 9; 29, 8; Zc 10, 2.
b cf. Mt 7, 22, 23; 24, 24; 2 Th 2, 9, 11; Ap 13, 13, 14 etc.
c cf. cp. 18, 22; Jr 28, 9.
3] * *Catech. R. IV 15, 9.*
d cp. 8, 2; Gn 22, 1. — cf. Jc 1, 13.
e 4 Rg 23, 3; 2 Par 34, 31.
f v. cp. 10, 20.
g cp. 18, 20. — cf. Jr 2, 8; 14, 14, 15; 28, 16; Zc 13, 3.
h cf. cp. 19, 16.
i cp. 17, 7, 12; 21, 21; 22, 21; 24, 7. — cf. cp. 19, 19; 1 Cor 5, 9, 13.
j cp. 17, 2. — cf. 1 Mc 2, 24.
l cp. 28, 54, 56; Mic 7, 5.
m cf. 1 Rg 18, 1, 3; 20, 17.
n cp. 28, 64.
o cp. 6, 14.
p Pro 1, 10.
q v. cp. 7, 16.
r cp. 17, 7. — cf. Ac 7, 58.
s cp. 17, 5. — v. Js 7, 25.
t cp. 17, 13; 19, 20; 21, 21.
u Jd 19, 22; 20, 13; 1 Rg 2, 12; 25, 17; 2 Rg 16, 7; 20, 1; 3 Rg 21, 10, 13. — cf. cp. 15, 9; Ps 100, 3.

civitates anathemate plectendae (*13, 1-18*); c) *ut mores gentilium vitentur* (*14, 1-3*) *et servetur distinctio inter mundum et immundum* (*4-21*); d) *ut decimae in re aut in pretium conversae tempore debito solvantur* (*22-29*);

de medio tui et averterunt habitatores urbis suae atque dixerunt:
Eamus et serviamus diis alienis, quos ignoratis; 14 [v]quaere sollicite
et, diligenter rei veritate perspecta, si inveneris certum esse quod
dicitur et abominationem hanc opere perpetratam, 15 statim percuties
habitatores urbis illius in ore gladii et delebis eam ac omnia quae
in illa sunt usque ad pecora. 16 Quidquid etiam supellectilis fuerit
congregabis in medio platearum eius et [x]cum ipsa civitate succendes,
ita ut universa consumas Domino Deo tuo et sit [y]tumulus sempiter-
nus. Non aedificabitur amplius, 17 et [z]non adhaerebit de illo anathe-
mate quidquam in manu tua, ut [a]avertatur Dominus ab ira furoris
sui et misereatur tui multiplicetque te, [b]sicut iuravit patribus tuis,
18 quando audieris vocem Domini Dei tui [c]custodiens omnia praecepta
eius, quae ego praecipio tibi hodie, ut facias quod placitum est in
conspectu Domini Dei tui.

14 [a]Filii estote Domini Dei vestri: [b]non vos incidetis nec [c]facietis
calvitium super mortuo, 2 [d]quoniam populus sanctus es Domino
Deo tuo, et te elegit ut sis ei in populum peculiarem de cunctis
gentibus, quae sunt super terram.

3 [e]Ne comedatis quae immunda sunt. 4 Hoc est animal quod co-
medere debetis: bovem et ovem et capram, 5 [f]cervum et capream,
bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum. 6 Omne
animal, quod in duas partes findit ungulam et ruminat, comedetis;
7 de his autem, quae ruminant et ungulam non findunt, comedere
non debetis, ut camelum, leporem, [g]choerogryllum: haec quia rumin-
nant et non dividunt ungulam, immunda erunt vobis. 8 Sus quoque,
quoniam dividit ungulam et non ruminat, immunda erit. Carnibus
eorum non vescemini et [h]cadavera non tangetis.

9 Haec comedetis ex omnibus quae morantur in aquis: quae habent
pinnulas et squamas comedite, 10 quae absque pinnulis et squamis
sunt ne comedatis, quia immunda sunt.

11 Omnes aves mundas comedite, 12 immundas ne comedatis: [i]aqui-
lam scilicet et gryphem et haliaeetum, 13 ixion et vulturem ac milvum
iuxta genus suum 14 et omne corvini generis 15 et struthionem ac
noctuam et larum atque accipitrem iuxta genus suum, 16 herodium
ac cygnum et ibin 17 ac mergulum, porphyrionem et nycticoracem,
18 onocrotalum et charadrium, singula in genere suo, upupam quoque
et vespertilionem. 19 Et omne quod reptat et pennulas habet immun-
dum erit et non comedetur. 20 Omne quod mundum est comedite.
21 [j]Quidquid autem morticinum est ne vescamini ex eo. Peregrino,
qui intra portas tuas est, da ut comedat aut vende ei, [k]quia tu
populus sanctus Domini Dei tui es. [l]Non coques haedum in lacte
matris suae.

22 [m]Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, qui na-
scuntur in terra per annos singulos, 23 [n]et comedes in conspectu
Domini Dei tui, in loco quem elegerit ut in eo nomen illius invoce-
tur, decimam frumenti tui et vini et olei et [o]primogenita de armentis
et ovibus tuis, ut [p]discas timere Dominum Deum tuum omni tempore.

24 Cum autem longior fuerit via et [q]locus, quem elegerit Dominus
Deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eum haec cuncta
portare, 25 vendes omnia et in pretium rediges portabisque manu
tua et proficisceris ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus 26 et
emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit sive ex armentis sive
ex ovibus, vinum quoque et siceram et omne quod desiderat anima
tua, et comedes coram Domino Deo tuo et epulaberis tu et domus
tua 27 et [r]levites, qui intra portas tuas est. Cave ne derelinquas eum,
[s]quia non habet aliam partem in possessione tua.

28 [t]Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus, quae nascun-
tur tibi eo tempore, et repones intra ianuas tuas; 29 venietque levites,
qui aliam non habet partem nec possessionem tecum, et peregrinus
ac pupillus et vidua, qui intra portas tuas sunt, et comedent et satu-
rabuntur, [u]ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus
manum tuarum quae feceris.

15 [a]Septimo anno facies remissionem, 2 quae hoc ordine celebra-
bitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo,

v cp. 17, 4; 19, 18. — cf. Jo 7, 51, 14.
x Js 6, 24.
y Js 8, 28; Jr 49, 2. — cf. Is 17, 1; 25, 2; Jr 30, 18.
z Js 6, 18.
a Js 7, 26. — cf. Ps 84, 3, 4.
b v. Gn 50, 24.
c cp. 12, 25, 28.

a cf. Is 1, 2; Os 1, 10; Jo 1, 12; Rm 9, 8, 26; Gal 3, 26.
b cf. Jr 16, 6. — v. Lv 19, 28.
c cf. Is 15, 2; 22, 12; Ez 7, 18; Am 8, 10.
d v. cp. 7, 6; 26, 18.
e Ez 4, 14. — cf. Ac 10, 13, 14.
4-20] Lv 11, 2-23.
f cp. 12, 15; 15, 22.
g (cf. Ps 103, 18; Pro 30, 26.)
h cf. Lv 11, 26.
i v. Lv 11, 13.
j cf. Ex 22, 31. — v. Lv 7, 24.
k v. cp. 7, 6.
l v. Ex 23, 19; 34, 26.
m Lv 27, 30. — v. Nm 18, 21.
n cp. 12, 7, 18; 15, 20.
o cp. 12, 6.
p cp. 4, 10; 17, 19.
q cp. 12, 21.
r v. cp. 12, 12, 19.
s v. Nm 18, 20.
t cp. 26, 12-15. — cf Tb 1, 7; Am 4, 4.
u cp. 15, 10; 24, 19; Ps 40, 2, 3; Pro 14, 21; 19, 17; 22, 9; Ml 3, 10.
a cp. 31, 10; 2 Es 10, 31. — cf. vr. 12; Ex 23, 10, 11; Lv 25, 2-4.

e) *ut tempora sacra serventur, videlicet septimus quilibet annus, qui est remissionis, liberationis et manumissionis (15, 1-18), festum primitivorum (19-23) paschalis sollemnitas (16, 1-8), pentecostes (9-12), taberna-*

repetere non poterit, quia annus remissionis est Domini. 3 [b]A pere-
grino et advena exiges; civem et propinquum repetendi non habebis
potestatem. 4 Et [c]omnino indigens et mendicus non erit inter vos,
[d]ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus est
tibi in possessionem.
5 [e]Si tamen audieris vocem Domini Dei tui et custodieris universa
quae iussit et quae ego hodie praecipio tibi, benedicet tibi [f]ut pol-
licitus est. 6 [g]Faenerabis gentibus multis et ipse a nullo accipies mu-
tuum; [h]dominaberis nationibus plurimis et tui nemo dominabitur.
7 Si unus de fratribus tuis, qui morantur intra portas civitatis tuae
in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem
venerit, [i]non obdurabis cor tuum nec contrahes manum, 8 sed aperies
eam pauperi [j]et dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris. 9 Cave
ne forte subrepat tibi impia cogitatio, et dicas in corde tuo: Appro-
pinquat septimus annus remissionis, et [l]avertas oculos tuos a paupere
fratre tuo nolens ei quod postulat mutuum commodare, ne [m]clamet
contra te ad Dominum et [n]fiat tibi in peccatum. 10 Sed dabis ei [o]nec
ages quippiam callide in eius necessitatibus sublevandis, [p]ut benedicat
tibi Dominus Deus tuus in omni tempore et in cunctis ad quae ma-
num miseris. 11 [q]Non deerunt pauperes in terra habitationis tuae;
idcirco ego praecipio tibi, ut [r]aperias manum fratri tuo egeno et
pauperi, qui tecum versatur in terra.
12 [s]Cum tibi venditus fuerit frater tuus hebraeus aut hebraea et sex
annis servierit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum, 13 et [t]quem
libertate donaveris, nequaquam vacuum abire patieris; 14 sed dabis
viaticum de gregibus et de area et torculari tuo, [u]quibus Dominus
Deus tuus benedixerit tibi. 15 [v]Memento quod et ipse servieris in
terra Aegypti, et liberaverit te Dominus Deus tuus; et idcirco ego
nunc praecipio tibi. 16 [x]Sin autem dixerit: Nolo egredi, eo quod
diligat te et domum tuam et bene sibi apud te esse sentiat, 17 adsu-
mes subulam et perforabis aurem eius in ianua domus tuae, et ser-
viet tibi usque in aeternum. Ancillae quoque similiter facies. 18 Non
avertas ab eis oculos tuos quando dimiseris eos liberos, quoniam
iuxta mercedem mercennarii per sex annos servivit tibi, ut benedicat
tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quae agis.
19 [y]De primogenitis, quae nascuntur in armentis et in ovibus tuis,
quidquid est sexus masculini sanctificabis Domino Deo tuo. Non
operaberis in primogenito bovis et non tondebis primogenita ovium:
20 [z]in conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos in
loco, quem elegerit Dominus, tu et domus tua. 21 [a]Sin autem habuerit
maculam vel claudum fuerit vel caecum aut in aliqua parte deforme
vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo; 22 sed intra portas urbis
tuae comedes illud, [b]tam mundus quam immundus similiter vescentur
eis, [c]quasi caprea et cervo. 23 Hoc solum observabis ut [d]sanguinem
eorum non comedas, sed effundes in terram quasi aquam.
16 Observa mensem novarum frugum et verni primum temporis,
ut facias Phase Domino Deo tuo, quoniam [a]in isto mense eduxit
te Dominus Deus tuus de Aegypto nocte. 2 Immolabisque Phase
Domino Deo tuo de ovibus et de [b]bobus in [c]loco, quem elegerit
Dominus Deus tuus, ut habitet nomen eius ibi. 3 Non comedes in eo
panem fermentatum, [d]septem diebus comedes absque fermento adflic-
tionis panem, quoniam [e]in pavore egressus es de Aegypto, ut memi-
neris diei egressionis tuae de Aegypto omnibus diebus vitae tuae.
4 [f]Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus,
et [g]non remanebit de carnibus eius, quod immolatum est vespere,
in die primo usque mane. 5 Non poteris immolare Phase in qualibet
urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi, 6 sed in
loco quem elegerit Dominus Deus tuus ut habitet nomen eius ibi:
immolabis Phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de
Aegypto. 7 Et coques et comedes in loco, quem elegerit Dominus
Deus tuus, maneque consurgens vades in tabernacula tua. 8 [h]Sex
diebus comedes azyma et in die septima, quia [i]collecta est Domini
Dei tui, non facies opus.
9 [j]Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die, qua falcem in

b cf. cp. 23, 20.
c cf. vr. 11.
d cp. 28, 8.
e cp. 28, 1.
f cp. 7, 13; Ex 23, 25.
g cp. 28, 12, 44. — cf. Lv 25, 36.
h cp. 28, 13; 3 Rg 4, 21, 24; 1 Es 4, 20. — cf. Pro 22, 7.
7, 8] * *cf. Catech. R. IV 14, 23.*
i cf. 1 Jo 3, 17.
j Lv 25, 35; Ecli 29, 1, 2. — cf. Mt 5, 42; Lc 6, 34, 35.
l cf. Tb 4, 7.
m cp. 24, 15.
n cf. Mt 25, 41, 42.
o cf. 2 Cor 9, 7.
p Pro 28, 27; Ecli 29, 14. — v. cp. 14, 29.
q cf. Mt 26, 11; Mr 14, 7; Jo 12, 8.
11] *Int. (Ps 40, 2) in fs. s. Jo. B. de Rossi.*
r vr. 8; Ecli 29, 12; Is 58, 7.
s Ex 21, 2; Jr 34, 14. — cf. Lv 25, 39-41.
t Ecli 7, 23.
u cp. 8, 18; 16, 17.
v cp. 5, 15.
x Ex 21, 5, 6.
y v. Ex 13, 2.
z cp. 12, 7; 14, 23, 26.
a v. Lv 22, 20, 21; Ecli 35, 14.
b cp. 12, 15. 22.
c cp. 14, 5.
d v. Lv 3, 17.
1-8] Ex 12, 2-39.
a Ex 13, 4; 34, 18.
b Nm 28, 19.
c v. cp. 12, 5.
d Ex 13, 6.
e cf. Is 52, 12.
f Ex 13, 7.
g Ex 34, 25.
h cf. Ex 13, 6.
i Lv 23, 8, 36.
j Ex 23, 16; 34, 22; Lv 23, 15; Nm 28, 26. — cf. Ac 2, 1.

culorum festivitas (13-15), et trina marium apparitio in conspectu Dñi (16-17). B) *Erga publicam societatem, praeter officium iudicis in causis certis et dubiis (18-17, 13) et officium regis, si quando rex eligendus*

segetem miseris; 10 et celebrabis [k]diem festum hebdomadarum Domino
Deo tuo, [l]oblationem spontaneam manus tuae, quam offeres [m]iuxta
benedictionem Domini Dei tui, 11 [n]et epulaberis coram Domino Deo
tuo tu, filius tuus et filia tua, servus tuus et ancilla tua et levites,
qui est intra portas tuas, advena ac pupillus et vidua, qui morantur
vobiscum, [o]in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus ut habitet
nomen eius ibi, 12 [p]et recordaberis quoniam servus fueris in Aegypto
custodiesque ac facies quae praecepta sunt.
13 [q]Sollemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies,
quando collegeris de area et torculari fruges tuas; 14 et [r]epulaberis
in festivitate tua tu, filius tuus et filia, servus tuus et ancilla, levites
quoque et advena, pupillus ac vidua, qui intra portas tuas sunt.
15 [s]Septem diebus Domino Deo tuo festa celebrabis in loco, quem
elegerit Dominus; benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis
frugibus tuis et in omni opere manuum tuarum, erisque in laetitia.
16 [t]Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in
conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit: in [u]sollemnitate
azymorum, in [v]sollemnitate hebdomadarum et in [x]sollemnitate tabernaculorum.
[y]Non apparebit ante Dominum vacuus, 17 sed offeret unusquisque
[z]secundum quod habuerit, [a]iuxta benedictionem Domini Dei sui,
quam dederit ei.
18 [b]Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas, ut iudicent
populum iusto iudicio, 19 [c]nec in alteram partem declinent. [d]Non
accipies personam nec munera, quia [e]munera excaecant oculos sapientum et mutant verba iustorum. 20 Iuste, quod iustum est, persequeris, ut vivas et possideas terram quam Dominus Deus tuus
dederit tibi.
21 Non plantabis [f]lucum et omnem arborem iuxta altare Domini Dei
tui 22 nec facies tibi neque constitues [g]statuam, quae odit Dominus
Deus tuus.

17 [a]Non immolabis Domino Deo tuo ovem et bovem, in quo est
macula aut quippiam vitii, quia abominatio est Domino Deo tuo.
2 Cum reperti fuerint apud te intra unam portarum tuarum, quas
Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier, qui faciant malum
in conspectu Domini Dei tui et [b]transgrediantur pactum illius, 3 ut
vadant et serviant diis alienis et adorent eos, [c]solem et lunam et
omnem militiam caeli, [d]quae non praecepi, 4 et hoc tibi fuerit nuntiatum, audiensque inquisieris [e]diligenter et verum esse reppereris, et
abominatio facta est in Israël; 5 educes virum ac mulierem, qui rem
sceleratissimam perpetrarunt, ad portas civitatis tuae et [f]lapidibus
obruentur.
6 [g]In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur; nemo
occidatur uno contra se dicente testimonium. 7 [h]Manus testium prima
interficiet eum, et manus reliqui populi extrema mittetur, [i]ut auferas
malum de medio tui.
8 Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter
sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et lepram, et
iudicum intra portas tuas videris verba variari, surge et ascende
[j]ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, 9 [k]veniesque ad [l]sacerdotes levitici generis et ad iudicem qui fuerit illo tempore, quaeresque
ab eis, [m]qui indicabunt tibi, iudicii veritatem. 10 Et [n]facies quodcumque dixerint qui praesunt loco quem elegerit Dominus, et docuerint te
11 iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum [o]nec declinabis ad
dexteram neque ad sinistram.
12 Qui autem [p]superbierit nolens oboedire sacerdotis imperio, qui
[q]eo tempore ministrat Domino Deo tuo, et decreto iudicis morietur
homo ille, [r]et auferes malum de Israël, 13 cunctusque populus audiens
[s]timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.
14 Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit
tibi, et possederis eam habitaverisque in illa et dixeris: [t]Constituam
super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes, 15 eum
constitues [u]quem Dominus Deus tuus elegerit [v]de numero fratrum

k 2 Par 8, 13.
l cf. cp. 26, 1-11.
m cp. 12, 15. — cf. 1 Cor 16, 2.
n v. cp. 12, 7, 12, 18; 14, 26; 16, 11, 14. — v. 2 Es 8, 9-12.
o vr. 16. — cf. Ex 20, 24.
p v. cp. 5, 15.
q Ex 23, 16. — v. Lv 23, 34.
r v. 11; cp. 12, 7; 26, 11. — v. 2 Es 8, 10-12.
s Lv 23, 39.
t cp. 31, 11; Ex 23, 14, 17; 34, 23.
u vr. 2-8.
v vr. 9-12.
x vr. 13-15.
y Ex 23, 15; 34, 21; Ecli 35, 6.
z cf. Ez 46, 5, 11; 2 Cor 8, 12.
a v. vr. 10.
b cp. 1, 16; Nm 11, 16; Js 1, 10; 1 Par 23, 4; 26, 29; 2 Par 19, 5 etc.
c cp. 27, 19; Ex 23, 2, 6; Is 10, 2; Am 5, 12. — cf. Lv 19, 15. — v. cp. 24, 17.
d cp. 1, 17; Ex 23, 8; Lv 19, 15; Ps 81, 2; Ecli 20, 31.
e v. Ex 23, 8.
f Ex 34, 13; Jd 6, 25; 3 Rg 14, 15; 16, 33; 4 Rg 13, 6; 17, 16; 2 Par 33, 3; Is 17, 8; 27, 9 etc.
g Ex 23, 24; Lv 26, 1; Jr 43, 13; Mic 5, 12 etc.

a v. Lv 22, 20.
2-7] cp. 13, 6-14.
b Js 7, 11, 15; 23, 16; Jd 2, 20; 4 Rg 18, 12; Os 6, 7; 8, 1.
c v. cp. 4, 19.
d cf. Jr 7, 31; 19, 5; 32, 35.
e cp. 13, 14; 19, 18.
f cf. Lv 24, 14, 16; Js 7, 25.
g cp. 19, 15; Mt 18, 16; 2 Cor 13, 1. — cf. Jo 8, 17; Heb 10, 28. — v. Nm 35, 30.
h cp. 13, 9. — cf. Jo 8, 7; Ac 7, 58.
i vr. 12, — v. cp. 13, 5.
j v. cp. 12, 5.
8-10] * *cf. Catech. R. II 7, 5.*
k cp. 19, 17; 21, 5; 2 Par 19, 8, 10; Ps 121, 5; Jr 18, 18; Ag 2, 11; Ml 2, 7.
l cp. 24, 8; 27, 9.
m Ez 44, 24.
n Mt 23, 3.
o vr. 20.
p cf. cp. 18, 20, 22; 1 Es 10, 8.
q cp. 10, 8; 18, 5, 7.
12] * *cf. Catech. R. III 5, 20.*
r v. cp. 13, 5.
s v. cp. 13, 11.
t 1 Rg 8, 5, 19, 20.
u cf. 1 Rg 9, 15; 10, 24; 16, 12; 1 Par 22, 10.
v cf. Jr 30, 21.

sit (14-20), condicio et iura levitarum et sacerdotum definiuntur (18, 1-8), filii Israël magos auguresque ethnicorum consulere vetantur, promisso eorum vice munere prophetico nunquam defuturo (9-22); constituuntur

tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non
sit frater tuus.
16 Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi [x]equos [y]nec
reducet populum in Aegyptum equitatus numero sublevatus, prae-
sertim cum Dominus praeceperit vobis, ut [z]nequaquam amplius
per eandem viam revertamini. 17 Non habebit [a]uxores plurimas
quae alliciant animum eius, [b]neque argenti et auri immensa pon-
dera. 18 [c]Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi
deuteronomium legis huius in volumine [d]accipiens exemplar a sacer-
dotibus leviticae tribus 19 et [e]habebit secum legetque illud omnibus
diebus vitae suae, [f]ut discat timere Dominum Deum suum et [g]cu-
stodire verba et caeremonias eius, quae in lege praecepta sunt. 20 Nec
elevetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque [h]declinet in
partem dexteram vel sinistram, [i]ut longo tempore regnet ipse et filii
eius super Israël.
18 Non [a]habebunt sacerdotes et levitae et omnes, qui de eadem tribu
sunt, partem et hereditatem cum reliquo Israël, [b]quia sacrificia
Domini et oblationes eius comedent, 2 et nihil aliud accipient de pos-
sessione fratrum suorum; Dominus enim ipse est hereditas eorum,
sicut locutus est illis.
3 Hoc erit iudicium sacerdotum a populo et ab his qui offerunt
victimas: sive bovem sive ovem immolaverint, [c]dabunt sacerdoti
armum ac ventriculum, 4 [d]primitias frumenti, vini et olei et [e]lanarum
partem ex ovium tonsione. 5 Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus
de cunctis tribubus tuis, ut stet et ministret nomini Domini ipse et
filii eius in sempiternum.
6 Si exierit levites ex una urbium tuarum ex omni Israël, [f]in qua
habitat, et voluerit venire desiderans [g]locum, quem elegerit Dominus,
7 ministrabit in nomine Domini Dei sui, [h]sicut omnes fratres eius
levitae, qui stabunt eo tempore coram Domino. 8 [i]Partem ciborum
eandem accipiet quam et ceteri, excepto eo, quod in urbe sua ex
paterna ei successione debetur.
9 Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit
tibi, [j]cave ne imitari velis abominationes illarum gentium, 10 nec in-
veniatur in te qui [k]lustret filium suum aut filiam ducens per ignem,
[l]aut qui hariolos sciscitetur et [m]observet somnia atque auguria, nec
sit [n]maleficus 11 nec incantator nec [o]qui pythones consulat nec divinos
aut [p]quaerat a mortuis veritatem; 12 [q]omnia enim haec abominatur
Dominus et [r]propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo.
13 [s]Perfectus eris et [t]absque macula cum Domino Deo tuo. 14 Gentes
istae, quarum possidebis terram, augures et divinos audiunt; tu autem
a Domino Deo tuo aliter institutus es.
15 [u]Prophetam de gente tua et de fratribus tuis sicut me suscitabit
tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies, 16 ut petisti a Domino Deo
tuo [v]in Horeb, quando contio congregata est, atque dixisti: [x]Ultra
non audiam vocem Domini Dei mei et ignem hunc maximum
amplius non videbo ne moriar. 17 Et ait Dominus mihi: [y]Bene omnia
sunt locuti.
18 [z]Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui
et [a]ponam verba mea in ore eius, [b]loqueturque ad eos omnia quae
praecepero illi. 19 [c]Qui autem verba eius, quae loquetur in nomine
meo, audire noluerit, ego ultor exsistam.
20 [d]Propheta autem, qui arrogantia depravatus voluerit loqui in
nomine meo, quae ego non praecepi illi ut diceret, aut ex nomine
alienorum deorum, interficietur.
21 Quod si tacita cogitatione responderis: Quomodo possum intel-
ligere verbum, quod Dominus non est locutus? 22 hoc habebis signum:
[e]quod in nomine Domini propheta ille praedixerit et non evenerit,
hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta
confinxit, et idcirco non timebis eum.
19 [a]Cum disperdiderit Dominus Deus tuus gentes, quarum tibi tra-
diturus est terram, et possederis eam habitaverisque in urbibus
eius et in aedibus, 2 [b]tres civitates separabis tibi in medio terrae,
quam Dominus Deus tuus dabit tibi in possessionem 3 sternens dili-

x cf. 3 Rg 4, 26; 10, 26, 28; 2 Par 1, 16; 9, 28; Is 2, 7; 31, 1.
y Is 31, 1; Ez 17, 15.
z cp. 28, 68; Os 11, 5. — cf. Ex 13, 17; 14, 13; Nm 14, 3, 4. — v. Jr 42, 15-19.

a cf. 3 Rg 11, 3, 4; 2 Es 13, 26.
b cf. Is 2, 7.
c cf. 4 Rg 11, 12.
d cp. 31, 9, 26; 4 Rg 22, 8; 2 Par 34, 14.
e Js 1, 8.
f cp. 4, 10; 14, 23.
g cf. 3 Rg 2, 3.
h cp. 5, 32; 3 Rg 15, 5.
i cp. 4, 40.
1] * *Catech. R. II 7, 4.*

a cp. 10, 9; Nm 18, 20, 23; 1 Cor 9, 13.
b Nm 18, 8, 9; Js 13, 14; 1 Rg 2, 28. — cf. 1 Cor 9, 13.
2] * *v. cp. 10, 9.*

c v. Lv 7, 30-34.
d Nm 18, 11, 12; 2 Par 31, 5.
e Tb 1, 6. — cf. Lv 27, 32.

f Nm 35, 2, 3; Jd 17, 7; 19, 1.
g v. cp. 12, 5.
h cf. 1 Par 23, 6; 2 Par 31, 2.

i 2 Par 31, 4; 2 Es 12, 44, 47; 13, 10.

j cp. 12, 29-31. — v. Lv 18, 26-30.
k cf. 4 Rg 21, 6. — v. Lv 18, 21.
l Lv 20, 27; 4 Rg 17, 17.
m v. Lv 19, 26.
n cf. Ex 22, 18.
o v. Lv 19, 31.
p cf. 1 Rg 28, 7.
q cp. 22, 5; 25, 16.
r v. cp. 9, 4.
s Gn 6, 9.
t Ps 14, 2.
u (all) Ac 3, 22; 7, 37. — Jo 1, 45; 6, 14. — cf. Nm 12, 6-8.
v cp. 9, 10; Ex 20, 21.
x Ex 20, 19; Heb 12, 19.

y cp. 5, 28.

z Jo 1, 45. — v. vr. 15.
a Jr 1, 9; 5, 14. — cf. Jo 17, 8.
b cf. Jo 4, 25; 8, 28; 12, 49, 50.
c Jr 11, 22; 29, 19. — cf. Ac 3, 23.
d cf. Jr 14, 14; Mt 7, 15. — v. cp. 13, 5.

e cf. cp. 13, 1-3; Jr 28, 9.

a cp. 12, 29.

b Ex 21, 13; Nm 35, 10, 14; Js 20, 2, 8. — v. cp. 4, 41.

praeterea leges de urbibus asyli (*19, 1-13*), *de terminis propinquorum, de testibus mendacibus* (*14-21*), *deque bello et militia* (*20, 1-20*). C) *Erga privatos homines: leges traduntur de inquirendo occi-*

genter viam; et in tres aequaliter partes totam terrae tuae provinciam divides, ut habeat e vicino qui propter homicidium profugus est quo possit evadere.

4 Haec erit lex [c]homicidae fugientis, cuius vita servanda est: qui percusserit proximum suum nesciens et qui heri et nudiustertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur, 5 sed abisse cum eo simpliciter in silvam ad ligna caedenda, et in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit et occiderit, hic ad unam supradictarum urbium confugiet et vivet; 6 ne forsitan [d]proximus eius, cuius effusus est sanguis dolore stimulatus persequatur et apprehendat eum, si longior via fuerit, et percutiat animam eius, qui non est reus mortis, quia nullum contra eum qui occisus est odium prius habuisse monstratur. 7 Idcirco praecipio tibi, ut tres civitates aequalis inter se spatii dividas. 8 [e]Cum autem dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, [f]sicut iuravit patribus tuis, et [g]dederit tibi cunctam terram, quam eis pollicitus est 9 (si tamen custodieris mandata eius et feceris quae hodie praecipio tibi, ut diligas Dominum Deum tuum et ambules in viis eius omni tempore), [h]addes tibi tres alias civitates et supradictarum trium urbium numerum duplicabis; 10 ut non effundatur sanguis innoxius in medio terrae, quam Dominus Deus tuus dabit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus.

11 [i]Si quis autem odio habens proximum suum insidiatus fuerit vitae eius surgensque [j]percusserit illum, et mortuus fuerit, fugeritque ad unam de supradictis urbibus, 12 mittent seniores civitatis illius et arripient eum de loco effugii tradentque in manu proximi, cuius sanguis effusus est, et morietur. 13 [l]Non misereberis eius et [m]auferes innoxium sanguinem de Israël, ut bene sit tibi.

14 [n]Non adsumes et transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in terra, quam acceperis possidendam.

15 Non stabit testis unus contra aliquem, quidquid illud peccati et facinoris fuerit; sed [o]in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. 16 [p]Si steterit testis mendax contra hominem accusans eum praevaricationis, 17 stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum [q]in conspectu sacerdotum et iudicum, qui fuerint in diebus illis. 18 [r]Cumque diligentissime perscrutantes invenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, 19 [s]reddent ei sicut fratri suo facere cogitavit, et auferes malum de medio tui, 20 ut [t]audientes ceteri timorem habeant et nequaquam talia audeant facere.

21 [u]Non misereberis eius, [v]sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

20 Si exieris ad bellum contra hostes tuos et videris [a]equitatus et currus et maiorem, quam tu habeas, adversarii exercitus multitudinem, non timebis eos, quia Dominus Deus tuus [b]tecum est qui eduxit te de terra Aegypti. 2 Appropinquante autem iam proelio, [c]stabit sacerdos ante aciem et sic loquetur ad populum: 3 Audi, Israël: vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis; non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere nec formidetis eos; 4 quia Dominus Deus vester in medio vestri est et [d]pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat vos de periculo. 5 Duces quoque per singulas turmas, audiente exercitu, proclamabunt: [e]Quis est homo, qui aedificavit domum novam et non dedicavit eam? Vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello et alius dedicet eam. 6 Quis est homo, qui plantavit vineam et [f]necdum fecit eam esse [g]communem, de qua vesci omnibus liceat? Vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello et alius homo eius fungatur officio. 7 [h]Quis est homo, qui despondit uxorem et non accepit eam? Vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello et alius homo accipiat eam. 8 His dictis, addent reliqua et loquentur ad populum: [i]Quis est homo formidulosus et corde pavido? Vadat et revertatur in domum suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est. 9 Cumque siluerint duces exercitus et finem loquendi fecerint, unusquisque suos ad bellandum cuneos praeparabit.

4] * *Catech. R. II 6, 6.*
c cp. 4, 42; Nm 35, 15; Js 20, 3, 5.
d Nm 35, 12, 19, 21, 24, 25, 27.
e cp. 12, 20; Gn 28, 14; Ex 34, 24.
f cf. Ex 23, 31.
g v. Gn 15, 18-21.
h vr. 2. — cf. Js 20, 7.
i cp. 27, 24; Ex 21, 12, 14. — v. Nm 35, 20.
j cp. 27, 24; Ex 21, 12, 14.
l v. cp. 7, 16.
m cp. 21, 9; Nm 35, 33. — cf. 3 Rg 2, 31.
n cp. 27, 17; Jb 24, 2; Pro 22, 28; 23, 10; Os 5, 10.
15] * *cf. Catech. R. III 9, 3.*
o (all) Mt 18, 16, Jo 8, 17; 2 Cor 13, 1. — cp. 17, 6. — v. Nm 35, 30.
p cf. Ex 23, 1; Ps 34, 11.
q cp. 17, 8, 9. — cf. cp. 21, 5.
r cp. 13, 14; 7, 4. — cf. Dn 13, 62.
s Pro 19, 5, 9. — cf. Dn 6, 24. — v. cp. 13, 5.
t v. cp. 13, 11.
u v. vr. 13.
v Ex 21, 23, 24; Lv 24, 19, 20; Mt 5, 38.
a cf. Js 17, 18; Jdt 9, 6, 16; Ps 19, 8; Is 31, 1; 1 Mc 4, 8.
b cp. 31, 6, 8; 2 Par 13, 12; 32, 8.
c 1 Mc 4, 7. — cf. Nm 10, 8, 9; 31, 6.
d cp. 1, 30; 3, 22; Js 23, 10.
e 1 Mc 3, 56.
f Lv 19, 23-25. — cf. 1 Cor 9, 7.
g cf. Ac 10, 14, 15; 11, 8.
h cf. cp. 24, 5; 28, 30.
i cf. Jd 7, 3.

*sore ignoto (21, 1-9), de captiva ducenda uxore (10-14), de pri-
mogenito, quem uxor genuit exosa (15-17), de filio contumaci (18-21),
deque hominis supplicio appensi cadavere (22-23). Quibus, praeter*

10 Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, [j]offeres ei pri-
mum pacem. 11 Si receperit et aperuerit tibi portas, cunctus populus
qui in ea est, salvabitur et serviet tibi sub tributo. 12 Sin autem
foedus inire noluerit et coeperit contra te bellum, oppugnabis eam;
13 cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, [k]percu-
ties omne quod in ea generis masculini est in ore gladii 14 [l]absque
mulieribus et infantibus, iumentis et ceteris, quae in civitate sunt.
Omnem praedam exercitui divides et [m]comedes de spoliis hostium
tuorum, quae Dominus Deus tuus dederit tibi. 15 Sic facies cunctis
civitatibus, quae a te [n]procul valde sunt et non sunt de his urbibus,
quas in possessionem accepturus es. 16 [o]De his autem civitatibus,
quae dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere, 17 [p]sed interficies
in ore gladii, Hethaeum videlicet et Amorrhaeum et Chananaeum,
Pherezaeum et Hevaeum et Iebusaeum, sicut praecepit tibi Dominus
Deus tuus, 18 [q]ne forte doceant vos facere cunctas abominationes, quas
ipsi operati sunt diis suis, et [r]peccetis in Dominum Deum vestrum.
19 Quando obsederis civitatem multo tempore et munitionibus cir-
cumdederis ut expugnes eam, [s]non succides arbores de quibus vesci
potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem, quoniam
lignum est et non homo nec potest bellantium contra te augere
numerum. 20 Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia et
in ceteros apta usus, succide et instrue machinas, donec capias civi-
tatem, quae contra te dimicat.

21 Quando inventum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus
daturus est tibi, hominis cadaver occisi et ignorabitur caedis
reus, 2 egredientur maiores natu et iudices tui et metientur a loco
cadaveris singularum per circuitum spatia civitatum 3 et, quam vici-
niorem ceteris esse perspexerint, seniores civitatis illius tollent vitulam
de armento, [a]quae non traxit iugum nec terram scidit vomere, 4 et
ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, quae nunquam arata
est nec sementem recepit, et caedent in ea cervices vitulae; 5 acce-
dentque sacerdotes filii Levi, [b]quos elegerit Dominus Deus tuus ut
ministrent ei et benedicant in nomine eius, et [c]ad verbum eorum
omne negotium et quidquid mundum vel immundum est iudicetur;
6 et venient maiores natu civitatis illius ad interfectum [d]lavabuntque
manus suas super vitulam, quae in valle percussa est, 7 et dicent:
Manus nostrae non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.
8 Propitius esto populo tuo Israël quem redemisti, Domine, et [e]ne
reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israël. Et aufe-
retur ab eis reatus sanguinis; 9 [f]tu autem alienus eris ab innocentis
cruore qui fusus est, cum feceris quod praecepit Dominus.
10 Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, et tradiderit
eos Dominus Deus tuus in manu tua, captivosque duxeris 11 et videris
in numero captivorum mulierem pulchram et adamaveris eam volue-
risque habere uxorem, 12 introduces eam in domum tuam; quae radet
caesariem et circumcidet ungues 13 et deponet vestem in qua capta
est sedensque in domo tua [g]flebit patrem et matrem suam uno
mense, et postea intrabis ad eam dormiesque cum illa, et erit uxor
tua. 14 Si autem postea non sederit animo tuo, [h]dimittes eam liberam
nec vendere poteris pecunia nec [i]opprimere per potentiam, quia
[j]humiliasti eam.
15 [l]Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam et alteram odio-
sam, genuerintque ex eo liberos, et fuerit filius odiosae primogenitus,
16 [m]volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium
dilectae facere primogenitum et praeferre filio odiosae; 17 [n]sed filium
odiosae agnoscet primogenitum, dabitque ei de his, quae habuerit,
cuncta duplicia; iste est enim principium [o]liberorum eius, et huic
debentur [p]primogenita.
18 Si genuerit homo filium contumacem et protervum, qui non
audiat patris aut matris imperium, et coërcitus oboedire contem-
pserit, 19 apprehendent eum et ducent ad seniores civitatis illius et
ad portam iudicii 20 dicentque ad eos: Filius noster iste protervus
et contumax est, monita nostra audire contemnit, comissationibus
vacat et luxuriae atque conviviis; 21 [q]lapidibus eum obruet populus

j Jd 21, 13. — cf. cp. 2, 26; Nm 21, 21, 22; 2 Rg 20, 18, 20.
k Nm 31, 7.
l Nm 31, 9.
m Js 22, 8.
n cf. Js 9, 6-13.
o cp. 7, 1, 2; Nm 33, 52; Js 10, 40; 11, 14.
p v. cp. 7, 2.
q cp. 7, 4; 12, 30, 31; 18, 9.
r Ex 23, 33.
s cf. 4 Rg 3, 19, 25.
a cf. Nm 19, 2.
5] * *cf. Catech. R. II 7, 5.*
b v. cp. 10, 8.
c cp. 17, 8, 9; 19, 17.
d cf. Ps 25, 6; 72, 13; Mt 27, 24.
e cf. Jn 1, 14.
f cp. 19, 13. — cf. Nm 35, 33.
g cf. Ps 44, 10.
h cf. Jr 34 16.
i cp. 24, 7.
j cf. Gn 34, 2; Jd 19, 24.
l cf. Gn 29, 30, 33; 1 Rg 1, 4, 5.
m 1 Par 5, 1, 2. — cf. 1 Par 26, 10; 2 Par 11, 19, 20, 22.
n cf. 4 Rg 2, 9.
o Gn 49, 3; Ps 77, 51; 104, 36.
p Gn 25, 31, 33; 27, 36.
q cp. 13, 10. — v. Js 7, 25.

plura levioris momenti (22, 1-12) accedunt praecepta de uxore invisa et diffamata (13-21), de adulterio, de stupro et incesto (22-31), de non admittendis in ecclesia (23, 1-8), de munditia castrorum

civitatis, et morietur, ut [r]auferatis malum de medio vestri, et universus
Israël [s]audiens pertimescat.
22 Quando peccaverit homo quod morte plectendum est et adiu-
dicatus morti appensus fuerit in patibulo, 23 [t]non permanebit cadaver
eius in ligno, sed in eadem die sepelietur, quia [u]maledictus a Deo
est qui pendet in ligno; et [v]nequaquam contaminabis terram tuam,
quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem.
22 [a]Non videbis bovem fratris tui aut ovem errantem et praeteri-
bis, sed reduces fratri tuo; 2 etiamsi non est propinquus frater
tuus nec nosti eum, duces in domum tuam et erunt apud te quandiu
quaerat ea frater tuus et recipiat. 3 Similiter facies de asino et de
vestimento et de omni re fratris tui, quae perierit: si inveneris eam,
ne negligas quasi alienam.
4 [b]Si videris asinum fratris tui aut bovem cecidisse in via, non de-
spicies, sed sublevabis cum eo.
5 Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea;
[c]abominabilis enim apud Deum est qui facit haec.
6 Si ambulans per viam in arbore vel in terra nidum avis inveneris
et matrem pullis vel ovis desuper incubantem, [d]non tenebis eam cum
filiis; 7 sed abire patieris captos tenens filios, [e]ut bene sit tibi et longo
vivas tempore.
8 Cum aedificaveris domum novam, facies murum tecti per circui-
tum, ne effundatur sanguis in domo tua, et sis reus, labente alio et in
praeceps ruente.
9 [f]Non seres vineam tuam altero semine, ne et sementis quam se-
visti et quae nascuntur ex vinea pariter sanctificentur. 10 [g]Non arabis
in bove simul et asino. 11 Non indueris vestimento, quod ex lana
linoque contextum est.
12 [h]Funiculos in fimbriis facies per quattuor angulos pallii tui quo
operieris.
13 Si duxerit vir uxorem et postea [i]odio habuerit eam 14 quaesierit-
que occasiones quibus dimittat eam obiciens ei nomen pessimum et
dixerit: Uxorem hanc accepi et ingressus ad eam non inveni virgi-
nem; 15 tollent eam pater et mater eius et ferent secum signa virgi-
nitatis eius ad seniores urbis, qui in porta sunt, 16 et dicet pater:
Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, 17 imponit ei nomen
pessimum ut dicat: Non inveni filiam tuam virginem; et ecce haec
sunt signa virginitatis filiae meae. Expandent vestimentum coram se-
nioribus civitatis, 18 apprehendentque senes urbis illius virum et ver-
berabunt illum 19 condemnantes insuper [j]centum siclis argenti, quos
dabit patri puellae, quoniam diffamavit nomen pessimum super vir-
ginem Israël; habebitque eam uxorem et [k]non poterit dimittere eam
omnibus diebus vitae suae. 20 Quod si verum est quod obicit, et non
est in puella inventa virginitas, 21 eicient eam extra fores domus
patris sui et [l]lapidibus obruent viri civitatis illius, et morietur, [m]quo-
niam fecit nefas in Israël, ut fornicaretur in domo patris sui; et [n]au-
feres malum de medio tui.
22 [o]Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque morietur, id est
adulter et adultera; et [n]auferes malum de Israël.
23 Si puellam virginem [p]desponderit vir, et invenerit eam aliquis
in civitate et concubuerit cum ea, 24 educes utrumque ad portam
civitatis illius, et lapidibus obruentur: puella, quia non clamavit, cum
esset in civitate; vir, quia [q]humiliavit uxorem proximi sui; et [q]au-
feres malum de medio tui.
25 Sin autem in agro reppererit vir puellam, quae desponsata est,
et apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus; 26 puella
nihil patietur, nec est rea mortis, quoniam, sicut latro consurgit
contra fratrem suum et occidit animam eius, ita et puella perpessa
est. 27 Sola erat in agro, clamavit et nullus adfuit qui liberaret eam.
28 [r]Si invenerit vir puellam virginem, quae non habet sponsum, et
apprehendens concubuerit cum illa, et res ad iudicium venerit, 29 da-
bit qui dormivit cum ea patri puellae quinquaginta siclos argenti et
habebit eam uxorem, quia humiliavit illam; non poterit dimittere
eam cunctis diebus vitae suae.

r v. cp. 13, 5.
s cp. 13, 11; 17, 13; 19, 20.
23] * *cf. Catech. R. I 5, 4.*
t cf. Js 8, 29; 10, 26, 27; Jo 19, 31.
u (all) Gal 3, 13.
v Nm 35, 34.
a Ex 23, 4.
b Ex 23, 5.
c cf. cp. 18, 12; 25, 16.
d Lv 22, 28.
e v. cp. 4, 40.
f cf. Lv 19, 19.
g cf. 2 Cor 6, 14.
11] * *Conc. Tr. s. 14 cp. 7 de Ref.*
h Nm 15, 38. — cf. Mt 23, 5.
i cf. 2 Rg 13, 5.
j cf. vr. 29.
k cf. Mt 19, 8, 9; Mr 10, 11; Lc 16, 18.
l cf. cp. 21, 21.
m v. Gn 34, 7.
n v. cp. 13, 5.
o Lv 20, 10. — cf. Ez 16, 38, 40; 23, 45, 47; Jo 8, 5.
p cf. Mt 1, 18, 19.
24] * *cf. Catech. R. II 8, 24.*
q v. cp. 21, 24.
r Ex 22, 16, 17.

(9-14), de transfuga (15-16), de non toleranda prostitutione et usura (17-20), de votis (21-23), de uvis et spicis (24, 25), de uxore repudiata (24, 1-4), de viro qui nuper uxorem acceperit (5), de oppignoratione,

30 [s]Non accipiet homo uxorem patris sui nec [t]revelabit operimen-
tum eius.
23 [a]Non intrabit eunuchus, attritis vel amputatis testiculis et ab-
scisso veretro, ecclesiam Domini. 2 Non ingredietur m a m z e r, hoc
est de scorto natus, in ecclesiam Domini usque ad decimam generatio-
nem. 3 [b]Ammonites et Moabites etiam post decimam generationem
non intrabunt ecclesiam Domini in aeternum, 4 [c]quia noluerunt vobis
occurrere cum pane et aqua in via, quando egressi estis de Aegypto;
et [d]quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de [e]Mesopotamia
Syriae, ut malediceret tibi; 5 et noluit Dominus Deus tuus audire
Balaam vertitque [f]maledictionem eius in benedictionem tuam, eo
quod diligeret te. 6 [g]Non facies cum eis pacem nec quaeras eis bona
cunctis diebus vitae tuae in sempiternum. 7 Non abominaberis Idu-
maeum, [h]quia frater tuus est, nec Aegyptium, [i]quia advena fuisti in
terra eius. 8 Qui nati fuerint ex eis tertia generatione intrabunt in
ecclesiam Domini.
9 Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnam, custodies
te ab omni re mala.
10 Si fuerit inter vos homo, [j]qui nocturno pollutus sit somnio,
egredietur extra castra 11 et non revertetur prius quam ad vesperam
[k]lavetur aqua, et post solis occasum regredietur in castra. 12 Habebis
locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita naturae 13 gerens
paxillum in balteo; cumque sederis, fodies per circuitum et egesta
humo operies 14 quo relevatus es ([l]Dominus enim Deus tuus ambulat
in medio castrorum, ut eruat te et tradat tibi inimicos tuos); et sint
castra tua sancta, et nihil in eis appareat foeditatis, ne derelinquat te.
15 [m]Non trades servum domino suo, qui ad te confugerit. 16 Habi-
tabit tecum in loco, qui ei placuerit, et in una urbium tuarum requie-
scet, [n]ne contristes eum.
17 [o]Non erit meretrix de filiabus Israël nec [p]scortator de filiis Israël.
18 [q]Non offeres mercedem prostibuli nec pretium [r]canis in domo Do-
mini Dei tui, quidquid illud est quod voveris, quia abominatio est
utrumque apud Dominum Deum tuum.
19 [s]Non faenerabis fratri tuo [t]ad usuram pecuniam nec fruges nec
quamlibet aliam rem, 20 [u]sed alieno. Fratri autem tuo absque usura
id, quo indiget, commodabis, [v]ut benedicat tibi Dominus Deus tuus
in omni opere tuo in terra, ad quam ingredieris possidendam.
21 [x]Cum votum voveris Domino Deo tuo, [y]non tardabis reddere,
quia requiret illud Dominus Deus tuus; et, si moratus fueris, repu-
tabitur tibi in peccatum. 22 Si nolueris polliceri, absque peccato eris;
23 quod autem semel egressum est de labiis tuis observabis et facies
sicut promisisti Domino Deo tuo et propria voluntate et ore tuo
locutus es.
24 Ingressus vineam proximi tui comede uvas quantum tibi pla-
cuerit, foras autem ne efferas tecum. 25 Si intraveris in segetem amici
tui, franges spicas et [z]manu conteres, falce autem non metes.
24 Si acceperit homo uxorem et habuerit eam et non invenerit
gratiam ante oculos eius propter aliquam foeditatem, [a]scribet
libellum repudii et dabit in manu illius et dimittet eam de domo sua.
2 Cumque egressa alterum maritum duxerit, 3 et ille quoque oderit
eam dederitque ei libellum repudii et dimiserit de domo sua vel
certe mortuus fuerit, 4 [b]non poterit prior maritus recipere eam in
uxorem, quia polluta est et abominabilis facta est coram Domino;
ne peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit
tibi possidendam.
5 [c]Cum acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum,
nec ei quippiam necessitatis iniungetur publicae; sed vacabit absque
culpa domi suae, ut uno anno [d]laetetur cum uxore sua.
6 Non accipies loco pignoris inferiorem et superiorem molam, quia
animam suam opposuit tibi.
7 [e]Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis
Israël et [f]vendito eo acceperit pretium, interficietur, et [g]auferes
malum de medio tui.
8 Observa diligenter ne incurras plagam leprae, sed facies quae-

s cf. 1 Cor 5, 1.
t cp. 27, 20. — cf. Rt 3, 9; Ez 16, 8.
a cf. Is 56, 3, 5.
b 2 Es 13, 1, 2. — cf. Lm 1, 10.
c cf. cp. 2, 29.
d Nm 22, 5, 6; Js 24, 9. — cf. 2 Pt 2, 15.
e Gn 24, 10; Jd 3, 8; Ac 7, 2.
f Nm 23, 11; 24, 10.
g cf. 1 Es 9, 12.
h Gn 25, 24-26; Nm 20, 14; Ab 10, 12.
i cp. 10, 19; Ex 22, 21; 23, 9; Lv 19, 34.
j Lv 15, 16.
k v. Lv 15, 5.
l Lv 26, 12; Ps 45, 6; Is 12, 6; Ez 43, 7, 9; Os 11, 9; Jl 2, 27; Sph 3, 15; Zc 2, 5, 10, 11; 8, 3. — cf. Mt 28, 20.
m 1 Rg 30, 15.
n Ex 22, 21.
17] * *Catech. R. III 7, 4.*
o cf. Lv 19, 29; Pro 2, 16.
p 3 Rg 14, 24; 15, 12; 22, 47; 4 Rg 23, 7; Jb 36, 14.
q cf. Pro 15, 8; Ecli 34, 21, 23.
r cf. Ap 22, 15.
s v. Ex 22, 25; Lv 25, 37; Lc 6, 34, 35.
t cf. 2 Es 5, 10.
u cf. cp. 15, 3.
v cp. 15, 10.
x Nm 30, 3. — cf. Ps 65, 13, 14.
y Ec 5, 3.
z cf. Mt 12, 1; Mr 2, 23; Lc 6, 1.
1] * *cf. Catech. R. II 8, 19.*
a (all) Mt 5, 31. — Mt 19, 7; Mr 10, 4. — cf. Is 50, 1; Jr 3, 8.
b cf. Jr 3, 1.
c cp. 20, 7. — cf. Jd 7, 3; 1 Mc 3, 56.
d cf. Pro 5, 18.
e Ex 21, 16. — cf. 1 Tm 1, 10.
f cp. 21, 14.
g v. cp. 13, 5.

cumque docuerint te sacerdotes levitici generis, iuxta id [h]quod prae-
cepi eis, et imple sollicite. 9 Mementote [i]quae fecerit Dominus Deus
vester Mariae in via, cum egrederemini de Aegypto.
10 Cum repetes a proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non
ingredieris domum eius ut pignus auferas, 11 sed stabis foris, et ille
tibi proferet quod habuerit. 12 Sin autem pauper est, non pernoctabit
apud te pignus; 13 [j]sed statim reddes ei ante solis occasum, ut dor-
miens in vestimento suo [l]benedicat tibi et habeas [m]iustitiam coram
Domino Deo tuo.
14 [n]Non negabis mercedem indigentis et pauperis fratris tui sive
advenae, qui tecum moratur in terra et intra portas tuas est; 15 sed
eadem die [o]reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia
pauper est et ex eo sustentat animam suam, [p]ne clamet contra te
ad Dominum, et reputetur tibi in peccatum.
16 [q]Non occidentur patres pro filiis nec filii pro patribus, sed unus-
quisque pro peccato suo morietur.
17 [r]Non pervertes iudicium advenae et pupilli nec [s]auferes pignoris
loco viduae vestimentum. 18 [t]Memento quod servieris in Aegypto, et
eruerit te Dominus Deus tuus inde; idcirco praecipio tibi ut facias
hanc rem.
19 [u]Quando messueris segetem in agro tuo et oblitus manipulum
reliqueris, non reverteris ut tollas illum; sed advenam et pupillum
et viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in
omni opere manuum tuarum. 20 Si fruges collegeris olivarum, quid-
quid remanserit in arboribus non reverteris ut colligas; sed relinques
advenae, pupillo ac viduae. 21 [v]Si vindemiaveris vineam tuam, non
colliges remanentes racemos, sed cedent in usus advenae, pupilli
ac viduae. 22 [x]Memento quod et tu servieris in Aegypto, et idcirco
praecipio tibi ut facias hanc rem.
25 Si fuerit [a]causa inter aliquos et interpellaverint iudices, quem
iustum esse perspexerint [b]illi iustitiae palmam dabunt, quem
impium condemnabunt impietatis. 2 Sin autem eum qui peccavit di-
gnum viderint plagis, prosternent et coram se facient verberari. Pro
mensura peccati erit et plagarum modus; 3 ita duntaxat ut [c]quadra-
genarium numerum non excedant, ne foede laceratus ante oculos
tuos abeat frater tuus.
4 [d]Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas.
5 [e]Quando habitaverint fratres simul et unus ex eis absque liberis
mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, [f]sed accipiet eam
frater eius et suscitabit semen fratris sui; 6 et primogenitum ex ea
filium nomine illius appellabit, [g]ut non deleatur nomen eius ex Israël.
7 Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quae ei lege de-
betur, [h]perget mulier ad portam civitatis et interpellabit maiores
natu dicetque: [i]Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui
in Israël nec me in coniugem sumere; 8 statimque accersiri eum fa-
cient et interrogabunt. Si responderit: [j]Nolo eam uxorem accipere,
9 accedet mulier ad eum coram senioribus et [l]tollet calceamentum
de pede eius [m]spuetque in faciem illius et dicet: Sic fiet homini qui
non [n]aedificat domum fratris sui; 10 et vocabitur nomen illius in Israël
domus discalceati.
11 Si habuerint inter se iurgium viri duo, et unus contra alterum
rixari coeperit, volensque uxor alterius eruere virum suum de manu
fortioris miseritque manum et apprehenderit verenda eius, 12 abscides
manum illius [o]nec flecteris super eam ulla misericordia
13 [p]Non habebis in sacculo diversa pondera maius et minus; 14 nec
erit in domo tua modius maior et minor. 15 Pondus habebis iustum
et verum, et modius aequalis et verus erit tibi, [q]ut multo vivas
tempore super terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi. 16 [r]Abo-
minatur enim Dominus tuus eum [s]qui facit haec et aversatur
omnem iniustitiam.
17 [t]Memento quae fecerit tibi Amalec [u]in via, quando egrediebaris
ex Aegypto; 18 quomodo occurrerit tibi et [v]extremos agminis tui qui
lassi residebant ceciderit, quando tu eras fame et labore confectus,
et non timuerit Deum.

h v. Lv 13; 14.
i v. Nm 12, 10-15.
j v. Ex 22, 26.
l Jb 29, 13; 31, 20.
m Ps 111, 9; Dn 4, 27. — cf. cp. 6, 25.
n Ml 3, 5. — v. Lv 25, 39-43.
4] * *cf. Catech. R. III 8, 10.*
o Lv 19, 13; Tb 4, 15; Jr 22, 13. — cf. Ecli 34, 25, 26.
p cp. 15, 9; Jc 5, 4.
q (all) 4 Rg 14, 6; 2 Par 25, 4. — cf. Jr 31, 29, 30; Lm 5, 7; Ez 18, 20.
r Ex 22, 21, 22; 23, 6; Pro 22, 22. — cf. cp. 10, 18; 27, 19; Ecli 4, 10; Is 1, 23; Jr 5, 28. — v. cp. 16, 19.
s cf. vr. 6, 13; Jb 24, 3.
t cp. 16, 12.
u Lv 19, 9, 10; 23, 22.
v cf. Ecli 33, 16; Jr 49, 9; Ab 5.
x v. vr. 18.
a cp. 19, 17.
b cf. 1 Rg 8, 32; Pro 17, 15.
c cf. 2 Cor 11, 24.
4] * *v. cp. 18, 1.*
d (all) 1 Cor 9, 9; 1 Tm 5, 18, — Os 10, 11.
e Mt 22, 24; Mr 12, 19; Lc 20, 28. — cf. Lv 18, 16.
f cf. Gn 38, 8, 9; Rt 1, 12, 13; 3, 9.
g Rt 4, 10.
h cf. Rt 4, 1, 2.
i Rt 4, 5-7.
j cf. Rt 4, 6.
l cf. Rt 4, 7.
m cf. Nm 12, 14; Jb 30, 10; Is 50, 6.
n Rt 4, 11.
o v. cp. 7, 16.
13] * *Catech. R. III 8, 9.*
p Lv 19, 35, 36. — cf. Pro 11, 1; 16, 11; Ez 45, 10; Am 8, 5; Mic 6, 11.
q v. cp. 4, 40.
r cp. 18, 12; 22, 5.
s Pro 11, 1.
t Ex 17, 8-16.
u cp. 24, 9.
v cf. Js 10, 19.

exterminandis (17-19), quibus denique, post legem de primitiis et decimis (26, 1-15), peroratio et conclusio sermonis sequitur (16-19).

3. **Foedus populi cum Deo renovatum** (27, 1-30, 20). *Moyses, qui iusserat ut post*

19 [x]Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem et subie-
cerit cunctas per circuitum nationes in terra, quam tibi pollicitus
est, [y]delebis nomen eius sub caelo. Cave ne obliviscaris.

26 Cumque intraveris terram, quam Dominus Deus tuus tibi da-
turus est possidendam, et obtinueris eam atque habitaveris in
ea, 2 [a]tolles de cunctis frugibus tuis primitias et pones in cartallo
pergesque [b]ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, ut ibi in-
vocetur nomen eius, 3 accedesque ad sacerdotem, qui fuerit in diebus
illis, et dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod
ingressus sum in terram, [c]pro qua iuravit patribus nostris, ut daret
eam nobis. 4 Suscipiensque sacerdos cartallum de manu tua ponet
ante altare Domini Dei tui, 5 et loqueris in conspectu Domini Dei
tui: [d]Syrus [e]persequebatur patrem meum, qui [f]descendit in Aegyptum
et ibi peregrinatus est in [g]paucissimo numero, crevitque in gentem
magnam ac robustam et infinitae multitudinis. 6 [h]Adflixeruntque nos
Aegyptii et persecuti sunt imponentes onera gravissima, 7 et [i]clama-
vimus ad Dominum Deum patrum nostrorum, qui exaudivit nos et
respexit humilitatem nostram et laborem atque angustiam 8 et [j]edu-
xit nos de Aegypto [k]in manu forti et bracchio extento, in ingenti
pavore, in signis atque portentis, 9 et introduxit ad locum istum et
tradidit nobis [l]terram lacte et melle manantem. 10 Et idcirco nunc
offero primitias frugum terrae, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes
eas in conspectu Domini Dei tui et adorato Domino Deo tuo. 11 [m]Et
epulaberis in omnibus bonis, quae Dominus Deus tuus dederit tibi
et domui tuae, tu et levites et advena qui tecum est.
12 Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum, [n]anno
decimarum tertio dabis levitae et advenae et pupillo et viduae, ut
comedant intra portas tuas et saturentur, 13 loquerisque in conspectu
Domini Dei tui: Abstuli quod sanctificatum est de domo mea et
[o]dedi illud levitae et advenae et pupillo ac viduae, sicut iussisti
mihi: non praeterivi mandata tua nec [p]sum oblitus imperii tui,
14 [q]non comedi ex eis in luctu meo, nec separavi ea in qualibet
immunditia nec expendi ex his quidquam [r]in re funebri. Oboedivi
voci Domini Dei mei et feci omnia sicut praecepisti mihi. 15 [s]Respice
de sanctuario tuo et de excelso caelorum habitaculo et benedic po-
pulo tuo Israël et terrae, quam dedisti nobis, sicut iurasti patribus
nostris, [l]terrae lacte et melle mananti.
16 Hodie Dominus Deus tuus praecepit tibi, ut facias mandata haec
atque iudicia, et custodias et impleas ex toto corde tuo et ex tota
anima tua.
17 [t]Dominum elegisti hodie ut sit tibi Deus et ambules in viis eius
et custodias caeremonias illius et mandata atque iudicia, et oboedias
eius imperio; 18 et [u]Dominus elegit te hodie, ut sis ei populus pecu-
liaris, sicut locutus est tibi, et custodias omnia praecepta illius; 19 et
faciat te [v]excelsiorem cunctis gentibus [x]quas creavit in laudem et
nomen et gloriam suam, [y]ut sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut
locutus est.

27 Praecepit autem Moyses et seniores Israël populo dicentes: Cu-
stodite omne mandatum, quod praecipio vobis hodie. 2 [a]Cum-
que transieritis Iordanem in terram, quam Dominus Deus tuus dabit
tibi, eriges ingentes lapides et calce levigabis eos, 3 [b]ut possis in eis
scribere omnia verba legis huius, Iordane transmisso, ut introëas
terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte et melle
manantem, sicut iuravit patribus tuis. 4 [c]Quando ergo transieritis
Iordanem, erigite lapides, quos ego hodie praecipio vobis, [d]in monte
Hebal, et levigabis eos calce 5 et [e]aedificabis ibi altare Domino Deo tuo
de lapidibus quos ferrum non tetigit, 6 et de saxis informibus et impo-
litis et offeres super eo holocausta Domino Deo tuo 7 et immolabis
hostias pacificas comedesque ibi et [f]epulaberis coram Domino Deo tuo,
8 et [g]scribes super lapides omnia verba legis huius plane et lucide.
9 Dixeruntque Moyses et sacerdotes levitici generis ad omnem
Israëlem: Attende et audi, Israël: [h]hodie factus es populus Domini
Dei tui, 10 audies vocem eius et facies mandata atque iustitias quas
ego praecipio tibi.

x 1 Rg 15, 2, 3.
y v. Ex 17, 8-14.
1-19] *L. in sb. QT. Pnt.*
a cp. 16, 10; Ex 23, 19; 34, 26; Nm 15, 20; 18, 13; Pro 3, 9.
b v. cp. 12, 5.
c Ex 13, 5. — v. cp. 1, 8.
d Gn 25, 20; 28, 5. — cf. Os 12, 12.
e Gn 31, 20-24; Is 27, 13.
f Gn 46, 5.
g cf. cp. 10, 22; Gn 43, 1, 2; 46, 27; Ac 7, 14, 15.
h Ex 1, 11, 14; Nm 20, 15.
i Ex 2, 23-25; 3, 9; Nm 20, 16.
j Ex 12, 37, 51.
k v. cp. 4, 34.
l v. Ex 3, 8.
m cp. 12, 7; 16, 11, 14.
12-19] *L. in sb. QT. Qdg.*
n cf. Tb 1, 7. — v. Lv 27, 30.
o cp. 14, 29.
p Ps 118, 141, 153, 176.
q cf. Lv 7, 20; 21, 1, 11; Os 9, 4.
r cf. Tb 4, 18; Ecli 30, 18; Jr 16, 7.
s Is 63, 15; Bar 2, 16; Zc 2, 13.
t cf. Ex 24, 7.
u cp. 7, 6; 14, 2; Jr 13, 11. — v. Ex 19, 5.
v cp 28, 1. — cf. cp. 32, 8.
x Ps 85, 9.
y v. cp. 7, 6.
a Js 4, 1.
2, 3] *R. in fr. 2 p. D. 4 Qdg.*
b Js 8, 32.
c v. Ex 3, 8.
d cp. 11, 29; Js 8, 30.
e Ex 20, 25; Js 8, 31.
ex 5-7] *v. vr. 2.*
f v. cp. 12, 7.
g cf. Heb 2, 2.
h cp. 26, 18, 19.

Iordanis transgressum inter Hebal et Garizim certo ritu sanctio legis promulgaretur (27, 1-26), eam accuratius proponens, describit sive quoad bona, quae tam singulis quam universo populo in oboedientiae praemium

11 Praecepitque Moyses populo in die illo dicens: 12 [i]Hi stabunt ad
benedicendum populo super montem Garizim, Iordane transmisso:
Simeon, Levi, Iudas, Issachar, Ioseph et Beniamin; 13 et e regione
isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad et Aser
et Zabulon, Dan et Nephthali. 14 [j]Et pronuntiabunt levitae dicentque
ad omnes viros Israël excelsa voce:
15 [l]Maledictus homo qui facit sculptile et conflatile, abominationem
Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito; et
[m]respondebit omnis populus et dicet: Amen. 16 [n]Maledictus qui non
honorat patrem suum et matrem, et dicet omnis populus: Amen.
17 [o]Maledictus qui transfert terminos proximi sui, et dicet omnis po-
pulus: Amen. 18 [p]Maledictus qui errare facit caecum in itinere, et
dicet omnis populus: Amen. 19 [q]Maledictus qui pervertit iudicium
advenae, pupilli et viduae, et dicet omnis populus: Amen. 20 [r]Male-
dictus qui dormit cum uxore patris sui et [s]revelat operimentum lectuli
eius, et dicet omnis populus: Amen. 21 [t]Maledictus qui dormit cum
omni iumento, et dicet omnis populus: Amen. 22 [u]Maledictus, qui
dormit cum sorore sua filia patris sui vel matris suae, et dicet omnis
populus: Amen. 23 [v]Maledictus qui dormit cum socru sua, et dicet
omnis populus: Amen. 24 [x]Maledictus qui clam percusserit proximum
suum, et dicet omnis populus: Amen. 25 [y]Maledictus qui accipit mu-
nera ut percutiat animam sanguinis innocentis, et dicet omnis populus:
Amen. 26 [z]Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius
nec eos opere perficit, et dicet omnis populus: Amen.
28 Si autem [a]audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque cu-
stodias omnia mandata eius, quae ego praecipio tibi hodie, faciet
te Dominus Deus tuus [b]excelsiorem cunctis gentibus, quae versantur
in terra. 2 Venientque super te universae benedictiones istae et [c]ap-
prehendent te, si tamen praecepta eius audieris. 3 Benedictus tu in
civitate et [d]benedictus in agro; 4 [e]benedictus fructus ventris tui et
fructus terrae tuae fructusque iumentorum tuorum, greges armentorum
tuorum et caulae ovium tuarum; 5 benedicta horrea tua et benedictae
[f]reliquiae tuae; 6 benedictus eris tu [g]ingrediens et egrediens. 7 Dabit
Dominus inimicos tuos qui consurgunt adversum te [h]corruentes in
conspectu tuo, per unam viam venient contra te et per septem fugient
a facie tua. 8 [i]Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua et
[j]super omnia opera manuum tuarum, [l]benedicetque tibi in terra quam
acceperis. 9 [m]Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut
iuravit tibi, si custodieris mandata Domini Dei tui et ambulaveris in
viis eius. 10 [n]Videbuntque omnes terrarum populi [o]quod nomen Do-
mini invocatum sit super te et [p]timebunt te. 11 [q]Abundare te faciet
Dominus omnibus bonis, [r]fructu uteri tui et fructu iumentorum tuo-
rum, fructu terrae tuae, quam iuravit Dominus patribus tuis ut daret
tibi. 12 Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, caelum, [s]ut tri-
buat pluviam terrae tuae in tempore suo; [t]benedicetque cunctis operi-
bus manuum tuarum. Et [u]faenerabis gentibus multis et ipse a nullo
faenus accipies. 13 Constituet te Dominus [v]in caput et non in caudam,
et eris semper supra et non subter, si tamen audieris mandata Do-
mini Dei tui, quae ego praecipio tibi hodie et custodieris et feceris;
14 [x]ac non declinaveris ab eis nec ad dexteram nec ad sinistram nec
secutus fueris deos alienos neque colueris eos.
15 [y]Quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias et
facias omnia mandata eius et caeremonias, quas ego praecipio tibi
hodie, venient super te omnes maledictiones istae et [z]apprehendent
te. 16 Maledictus eris [a]in civitate, maledictus in agro, 17 maledictum
horreum tuum et maledictae reliquiae tuae, 18 maledictus fructus ven-
tris tui et fructus terrae tuae, armenta boum tuorum et greges ovium
tuarum; 19 maledictus eris ingrediens et maledictus egrediens. 20 [b]Mit-
tet Dominus super te famem et esuriem et [c]increpationem in omnia
opera tua quae tu facies, [d]donec conterat te et perdat velociter propter
adinventiones tuas pessimas, in quibus reliquisti me. 21 Adiungat tibi
Dominus [e]pestilentiam, donec consumat te de terra, ad quam ingre-
dieris possidendam.
22 [f]Percutiat te dominus egestate, febri et frigore, ardore et [g]aestu

i cp. 11, 29; Js 8, 33. — cf. Jd 9, 7.
j cf. cp. 33, 10; Dn 9, 11, 13.
l Ex 20, 4, 23; 34, 17; Lv 19, 4; Sap. 14, 8.
m cf. Nm 5, 22; 2 Es 5, 13; Ps 105, 48; Jr 11, 5; 28, 6; 1 Cor 14, 16.
n Ex 20, 12; 21, 17; Lv 19, 3; 20, 9. — cf. cp. 21, 18-21; Gn 9, 25.
o cp. 19, 14. — cf. Jb 24, 2.
p Lv 19, 14.
q cp. 24, 17; Ex 22, 21, 22; Lv 19, 35.
r cp. 22, 30; Lv 18, 8; 20, 11.
s v. Lv 22, 30.
t Ex 22, 19; Lv 18, 23; 20, 15.
u Lv 18, 9; 20, 17. — cf. Ez 22, 11.
v Lv 18, 17; 20, 14.
x Ex 20, 13; 21, 12; Lv 24, 17; Nm 35, 20. — cf. Gn 4, 11.
y Ez 22, 12.
z (all) Gal 3, 10. — cp. 28, 15; Ecli 41, 11, 12; Jr 11, 3, 5.

1-68] Lv 26, 1-45.
a cf. Ex 15, 26; 23, 22; Lv 26, 3; Is 55, 2.
b cp. 26, 19.
c vr. 15; Zc 1, 6.
3] * *Catech. R. III 1, 10.*
d cf. Gn 39, 5.
e cp. 7, 13; 30, 9. — cf. Gn 49, 25; Ex 23, 26; Lc 1, 42.
f vr. 17. — cf. Ex 9, 3; 12, 34.
g Ps 120, 8.
h Ex 23, 22, 27; Lv 26, 7, 8. — cf. vr. 25. — v. 2 Rg 22, 38-41; Ps 17, 37-40.
8] * *Catech. R. IV 13, 12.*
i Lv 25, 21; Ps 132, 3.
j v. cp. 12, 7.
l cp. 15, 4.
m cp. 7, 6; 26, 18, 19; 29, 13. — v. Ex 19, 5, 6.
n cf. Is 61, 9.
o v. Nm 6, 27.
p cp. 2, 25; 11, 25.
q cp. 30, 9.
r v. vr. 4.
s cp. 11, 14; Lv 26, 4.
t cp. 14, 29.
u cp. 15, 6. — cf. vr. 44; Ps 36, 26.
v Is 9, 14, 15; 19, 15. — cf. Bar 2, 5.
x v. cp. 5, 31.
y Lv 26, 14; Tb 3, 4; Lm 2, 17; Bar 1, 20; Dn 9, 11, 13; Ml 2, 2.
z vr. 2,
a cf. vr. 3-6.
b Ml 2, 2.
c Ps 79, 17; Is 30, 17; 51, 20; 66, 15.
d Js 23, 16.
e v. Lv 26, 25.
f Lv 26, 16.
g 3 Rg 8, 37; 2 Par 6, 28; Am 4, 9; Ag 2, 18.

Deus collaturus est (28, 1-14), sive quoad poenas ob legem violatam irrogandas. Siquidem filiis Israël praevaricantibus praedicuntur maledictiones (15-19), plagae cuiuslibet generis (20-44) necnon vastitas terrae,

et aëre corrupto ac robigine, et persequatur donec pereas. 23 [h]Sit
caelum, quod supra te est, aeneum, et terra, quam calcas, ferrea.
24 Det Dominus imbrem terrae tuae pulverem, et de caelo descendat
super te cinis, donec conteraris. 25 [i]Tradat te Dominus corruentem
ante hostes tuos; per unam viam egrediaris contra eos, et per septem
fugias et [j]dispergaris per omnia regna terrae, 26 sitque [k]cadaver tuum
in escam cunctis volatilibus caeli et bestiis terrae, et [l]non sit qui
abigat.
27 Percutiat te Dominus [m]ulcere Aegypti et [n]partem corporis, per
quam stercora egeruntur, [o]scabie quoque et prurigine, ita ut curari nequeas.
28 Percutiat te Dominus [p]amentia et caecitate ac furore mentis.
29 et [q]palpes in meridie, sicut palpare solet caecus in tenebris, et non
dirigas vias tuas. Omnique tempore calumniam sustineas et opprimaris
violentia nec habeas qui liberet te. 30 [r]Uxorem accipias, et alius
dormiat cum ea; [s]domum aedifices, et non habites in ea; [t]plantes
vineam, et non vindemies eam, 31 bos tuus immoletur coram te, et
non comedas ex eo; asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, et non
reddatur tibi; oves tuae dentur inimicis tuis, et non sit qui te adiuvet;
32 [u]filii tui et filiae tuae tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis
et deficientibus ad conspectum eorum tota die, et [v]non sit fortitudo
in manu tua; 33 fructus terrae tuae et omnes labores tuos [x]comedat
populus, quem ignoras; et sis semper [y]calumniam sustinens et oppressus
cunctis diebus 34 et stupens [z]ad terrorem eorum quae videbunt
oculi tui.
35 Percutiat te Dominus [a]ulcere pessimo in genibus et in suris,
sanarique non possis [b]a planta pedis usque ad verticem tuum. 36 [c]Ducet
te Dominus et regem tuum, quem constitueris super te, in gentem,
quam ignoras tu et [d]patres tui, et [e]servies ibi diis alienis, ligno et
lapidi, 37 et eris [f]perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis,
ad quos te introduxerit Dominus. 38 [g]Sementem multam iacies in
terram et modicum congregabis, quia [h]locustae devorabunt omnia;
39 [i]vineam plantabis et fodies, et vinum non bibes nec colliges ex ea
quippiam, quoniam vastabitur vermibus; 40 olivas habebis in omnibus
terminis tuis et [j]non ungeris oleo, quia defluent et peribunt; 41 filios
generabis et filias et non frueris eis, quoniam [k]ducentur in captivitatem;
42 omnes arbores tuas et fruges terrae tuae robigo consumet;
43 [l]advena, qui tecum versatur in terra, ascendet super te eritque
sublimior; tu autem descendes et eris inferior; 44 [m]ipse faenerabit
tibi, et tu non faenerabis ei; [n]ipse erit in caput, et tu eris in caudam.
45 Et [o]venient super te omnes maledictiones istae et persequentes
apprehendent te, donec intereas, quia non audisti vocem Domini Dei
tui nec servasti mandata eius et caeremonias, quas praecepit tibi,
46 et erunt in te [p]signa atque prodigia et in semine tuo usque in
sempiternum.
47 [q]Eo quod non servieris Domino Deo tuo in gaudio cordisque
laetitia propter rerum omnium abundantiam, 48 servies inimico tuo,
quem immittet tibi Dominus, in fame et siti et nuditate et omni
penuria, et [r]ponet iugum ferreum super cervicem tuam, donec te
conterat. 49 [s]Adducet Dominus super te gentem de longinquo et de
extremis terrae finibus [t]in similitudinem aquilae volantis cum impetu,
[u]cuius linguam intelligere non possis, 50 gentem procacissimam, [v]quae
non deferat seni nec misereatur parvuli, 51 [x]et devoret fructum iumentorum
tuorum ac fruges terrae tuae donec intereas, et non relinquat
tibi triticum, vinum et oleum, armenta boum et greges ovium, donec
te disperdat 52 et [y]conterat in cunctis urbibus tuis, et destruantur
muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni
terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni terra tua, quam
dabit tibi Dominus Deus tuus, 53 et [z]comedes fructum uteri tui et
carnes filiorum tuorum et filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus
Deus tuus, [a]in angustia et vastitate qua opprimet te hostis tuus.
54 Homo delicatus in te et luxuriosus valde [b]invidebit fratri suo et
[c]uxori quae cubat in sinu suo, 55 ne det eis de carnibus filiorum
suorum quas comedet; eo quod nihil aliud habeat in [d]obsidione et
penuria, qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas.

h Lv 26, 19. — cf. cp. 11, 17.
i cp. 32, 30; Lv 26, 17. 37; Js 30, 17. — cf. vr. 7.
j 2 Par 29, 8, 9; Jr 15, 4; 24, 9; 29, 18; 34, 17; Ez 23, 46.
k cf. 1 Rg 17, 44, 46; Ps 78, 2; Jr 7, 33; 16, 4; 19, 7; 34, 20; 2 Mc 15, 33.
l Jr 7, 33. — cf. 2 Rg 21, 10.
m Ex 9, 9-11. — cf. vr. 35; Lv 13, 18-20, 23.
n cf. 1 Rg 5, 6; Ps 77, 66.
o Lv 21, 20; 22, 22.
p cf. vr. 34; Zc 12, 4.
q Jb 5, 14; Is 59, 10.
r cp. 20, 5-7; Jr 8, 10.
s Am 5, 11; Sph 1, 13. — cf. Is 65, 22.
t cp. 20, 6; Lv 19, 23-25. — — Mic 6, 15.
u cf. 2 Par 29, 9; Jl 3, 6.
v 2 Es 5, 5.
x cf. Jd 6, 3, 4; Jr 14, 18; 15, 14; 17, 4; 22, 28.
y Os 5, 11. — cf. Am 4, 1.
z vr. 67.

a cf. vr. 27.
b Jb 2, 7; Is 1, 6.
c 4 Rg 17, 4, 6; 24, 12, 14; 25, 7, 11; 2 Par 33, 11; 36, 6, 20; Tb 3, 4.
d Jr 9, 16; 16, 13.
e vr. 64; cp. 4, 28.
f 3 Rg 9, 7, 8; 2 Par 7, 20; Jr 24, 9; 25, 9. — cf. Tb 3, 4; Ps 68, 12; Ez 14, 8.
g Mic 6, 15; Ag 1, 6.
h Jl 1, 4; 2, 25.
i Sph 1, 13.
j Mic 6, 15.
k Lm 1, 5.
l cf. vr. 13.
m cf. vr. 12.
n v. vr. 13.
o vr. 15.
p cf. Is 8, 18.
q 2 Es 9, 35-37.
r Jr 28, 14.
s cf. Jr 5, 15-17; 6; 22, 23; Bar 4, 15. — v. Is 5, 26-30.
t Jr 48, 40; 49, 22; Lm 4, 19; Os 8, 1; Hab 1, 8. — cf. Ez 17, 3, 12.
u Is 28, 11; 33, 19; Jr 5, 15. — cf. 4 Rg 18, 26; Ps 80,6.
v cf. 2 Par 36, 17; Is 47, 6; Lm 4, 16; 5, 12; Bar 4, 15.
x vr. 33; Jr 5, 17. — cf. Is 62, 8, 9.
y cf. 4 Rg 17, 5; 25, 1, 2, 4.
z (all) Bar 2, 3. — vr. 57; Lv 26, 29; Jr 19, 9; Lm 2, 20; 4, 10; Ez 5, 10. — cf. 4 Rg 6, 26-30.

a vr. 55, 57.
b v. cp. 15, 9.
c cp. 13, 6.
d vr. 53.

servitus hominum, dispersio et exsilium populi et nationis (45-68). Demum post narrata beneficia in Aegypto et in deserto collata (29, 1-15) et iteratam dehortationem a foedere violando, foedus ipsum proponi-

54 [e]Tenera mulier et delicata, [f]quae super terram ingredi non valebat
nec pedis vestigium figere propter mollitiem et teneritudinem nimiam,
invidebit viro suo, qui cubat in sinu eius, super filii et filiae carnibus
57 et illuvie secundarum, quae egrediuntur de medio feminum eius,
et super liberis, qui eadem hora nati sunt; comedent enim eos clam
propter rerum omnium penuriam in obsidione et vastitate, qua op-
primet te inimicus tuus intra portas tuas.
58 Nisi custodieris et feceris omnia verba legis huius, quae scripta
sunt in hoc volumine, et timueris [g]nomen eius gloriosum et terribile,
hoc est Dominum Deum tuum, 59 augebit Dominus [h]plagas tuas et
plagas seminis tui, plagas magnas et perseverantes, infirmitates pes-
simas et perpetuas, 60 et convertet in te omnes [i]adflictiones Aegypti,
quas timuisti, et adhaerebunt tibi. 61 Insuper et universos languores
et plagas, quae non sunt scriptae in volumine legis huius, inducet
Dominus super te donec te conterat; 62 et [j]remanebitis pauci numero,
qui prius eratis [k]sicut astra caeli prae multitudine, quoniam non
audisti vocem Domini Dei tui; 63 et sicut ante [l]laetatus est Dominus
super vos bene vobis faciens vosque multiplicans, sic [m]laetabitur
disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de terra ad quam
ingredieris possidendam. 64 [n]Disperget te Dominus in omnes populos
a summitate terrae usque ad terminos eius, et [o]servies ibi diis alienis,
[p]quos et tu ignoras et patres tui, [q]lignis et lapidibus. 65 [r]In gentibus
quoque illis non quiesces neque erit requies vestigio pedis tui, [s]dabit
enim tibi Dominus ibi cor pavidum et deficientes oculos et [t]animam
consumptam maerore.
66 Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte et die et
non credes vitae tuae. 67 [u]Mane dices: Quis mihi det vesperum? et
vespere: Quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem, qua
terreberis, et propter ea [v]quae tuis videbis oculis. 68 [x]Reducet te
Dominus classibus in Aegyptum per viam, de qua dixit tibi ut [y]eam
amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos et ancillas,
et non erit qui emat.
29 Haec sunt verba foederis, quod praecepit Dominus Moysi ut
feriret cum filiis Israël [a]in terra Moab, praeter [b]illud foedus
quod cum eis pepigit in Horeb.
2 Vocavitque Moyses omnem Israël et dixit ad eos: [c]Vos vidistis
universa, quae fecit Dominus coram vobis in terra Aegypti Pharaoni
et omnibus servis eius universaeque terrae illius, 3 [d]tentationes
magnas, quas viderunt oculi tui, signa illa portentaque ingentia, 4 et
[e]non dedit vobis Dominus cor intelligens et oculos videntes et aures,
quae possunt audire, usque in praesentem diem. 5 Adduxit vos [f]qua-
draginta annis per desertum: [g]non sunt attrita vestimenta vestra,
nec calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt. 6 [h]Pa-
nem non comedistis, vinum et siceram non bibistis, ut sciretis quia ego
sum Dominus Deus vester. 7 Et venistis ad hunc locum, [i]egressusque
est Sehon rex Hesebon et Og rex Basan occurrentes nobis ad pugnam,
et percussimus eos 8 et tulimus terram eorum ac [j]tradidimus possi-
dendam Ruben et Gad et dimidiae tribui Manasse.
9 [k]Custodite ergo verba pacti huius, et implete ea, ut intelligatis
universa quae facitis. 10 Vos statis hodie cuncti coram Domino Deo
vestro, principes vestri et tribus ac maiores natu atque doctores,
omnis populus Israël, 11 liberi et uxores vestrae et [l]advena qui tecum
moratur in castris, exceptis [m]lignorum caesoribus et his qui com-
portant aquas, 12 ut transeas in foedere Domini Dei tui et in [n]iure-
iurando, quod hodie Dominus Deus tuus percutit tecum; 13 ut [o]suscitet
te sibi in populum et [p]ipse sit Deus tuus, sicut locutus est tibi et
[q]sicut iuravit patribus tuis Abraham, Isaac et Iacob. 14 Nec [r]vobis
solis ego [s]hoc foedus ferio et haec iuramenta confirmo, 15 sed cunctis
praesentibus et [t]absentibus.
16 Vos enim nostis quo modo habitaverimus in terra Aegypti et
quo modo transierimus per medium nationum, quas transeuntes 17 vi-
distis abominationes et sordes, id est idola eorum, lignum et lapidem,
argentum et aurum, quae colebant. 18 Ne forte sit inter vos vir aut
mulier, familia aut tribus, cuius cor aversum est hodie a Domino Deo

e Is 47, 8; Jr 6, 2. — cf. vr. 54; 4 Rg 6, 26-29.
f cf. Est 15, 4.
g Ps 98, 3; 110, 9.
h v. vr. 22, 28, 35.
i cf. vr. 27.
j cp. 4, 27. — cf. 4 Rg 24, 14; 2 Es 7, 4; Jr 42, 2; Bar 2, 29.
k v. cp. 1, 10; 10, 22.
l cp. 30, 9; Jr 32, 41; Sph 3, 17.
m cf. Pro 1, 26; Is 1, 24; Ez 5, 13.
n v. Lv 26, 33.
o vr. 36.
p cp. 13, 6; Jr 19, 4; 44, 3.
q cp. 4, 28.
r cf. Lm 1, 3; Am 9, 4.
s cf. Lv 26, 36; Jb 15, 21.
t Lv 26, 16.
u Jb 7, 3, 4.
v vr. 34.
x Os 8, 13; 9, 3. — cf. Jr 43, 17.
y v. cp. 17, 16.
a cp. 1, 5.
b cp. 5, 2, 3.
c Ex 19, 4. — cf. Js 23, 3.
d v. cp. 4, 34.
e cf. cp. 5, 29; Is 6, 9, 10; 63, 17; Bar 2, 31; Jo 8, 43; Ac 28, 26, 27; Rm 11, 8, 10.
5] *R. in fr. 3 p. D. 4 Qdg.*
f cp. 1, 3; 8, 2; Am 2, 10; Ac 13, 18.
g cp. 8, 4; 2 Es 9, 21; Ac 13, 18.
h cp. 8, 3. — v. Ex 16, 4.
i cp. 2, 24, 26, 32; 3, 1. — v. Nm 21, 21-24, 33-35.
j cp. 3, 12, 13; Nm 32, 33.
k cp. 4, 6; Js 1, 7.
l cf. cp. 31, 12; Ex 12, 38.
m cf. Js 9, 21, 23, 27.
n 2 Es 10, 29.
o cp. 28, 9.
p Ex 6, 7.
q Gn 17, 7. — cf. Gn 50, 24.
r cf. cp. 5, 3.
s cf. Jr 31, 31-33; Heb 8, 8-10.
t cf. Ac 2, 39.

tur (16-29), promissis etiam, pro iis qui post lapsum ad paenitentiam redeant, venia et tantis auxiliis (30, 1-11), ut per legem, ceterum non observatu difficilem, prosperitatem denuo consequantur (11-20).

nostro, ut vadat et serviat diis illarum gentium, et sit inter vos radix
germinans [u]fel et amaritudinem. 19 Cumque audierit verba iuramenti
huius, benedicat sibi in corde suo dicens: [v]Pax erit mihi et ambulabo
in pravitate cordis mei et absumat ebria sitientem; 20 et Dominus
non ignoscat ei, sed tunc quam maxime [x]furor eius fumet, et [y]zelus
contra hominem illum, et sedeant super eum omnia maledicta, quae
scripta sunt in hoc volumine, et [z]deleat Dominus nomen eius sub
caelo 21 et consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israël
iuxta maledictiones, quae in libro legis huius ac foederis continentur.
22 [a]Dicetque sequens generatio et filii, qui nascentur deinceps, et
peregrini, qui de longe venerint, videntes plagas terrae illius et infir-
mitates, quibus eam adflixerit Dominus 23 sulphure et [b]salis ardore
comburens, ita ut ultra non seratur nec virens quippiam germinet
in [c]exemplum subversionis Sodomae et Gomorrhae, [d]Adamae et
Seboim, quas subvertit Dominus in ira et furore suo. 24 Et [e]dicent
omnes gentes: [f]Quare sic fecit Dominus terrae huic? quae est haec
ira furoris eius immensa? 25 Et respondebunt: Quia dereliquerunt
pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit
eos de terra Aegypti, 26 et servierunt diis alienis et adoraverunt eos
quos nesciebant et quibus non fuerant attributi; 27 idcirco iratus est
furor Domini contra terram istam, [g]ut induceret super eam omnia
maledicta, quae in hoc volumine scripta sunt; 28 [h]et eiecit eos de
terra sua in ira et in furore et in indignatione maxima [i]proiecitque
in terram alienam, sicut hodie comprobatur.
29 [j]Abscondita Domino Deo nostro, [k]quae manifesta sunt nobis et
filiis nostris usque in sempiternum ut faciamus universa verba legis
huius.

30 [a]Cum ergo venerint super te [b]omnes sermones isti, benedictio
sive maledictio, quam proposui in conspectu tuo, et [c]ductus
paenitudine cordis tui in universis gentibus, in quas disperserit te
Dominus Deus tuus, 2 et [d]reversus fueris ad eum et oboedieris eius
imperiis, sicut ego hodie praecipio tibi, cum filiis tuis in toto corde tuo
et in tota anima tua; 3 [e]reducet Dominus Deus tuus captivitatem
tuam ac miserebitur tui et rursum [f]congregabit te de cunctis popu-
lis, in quos te ante dispersit. 4 Si ad cardines caeli [g]fueris dissipatus,
inde te retrahet Dominus Deus tuus 5 et [h]adsumet atque introducet
in terram,quam possederunt patres tui, et obtinebis eam; et [i]bene-
dicens tibi maioris numeri te esse faciet quam fuerunt patres tui.
6 [j]Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum et cor seminis tui, [k]ut
diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo et in tota anima
tua, ut possis vivere. 7 Omnes autem maledictiones has convertet
super inimicos tuos et eos qui oderunt te et persequuntur. 8 Tu
autem reverteris et audies vocem Domini Dei tui faciesque universa
mandata, quae ego praecipio tibi hodie; 9 et [l]abundare te faciet
Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole
uteri tui et in fructu iumentorum tuorum, in ubertate terrae tuae et
in rerum omnium largitate; revertetur enim Dominus, ut gaudeat
super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis. 10 Si
tamen audieris vocem Domini Dei tui et custodieris praecepta eius
et caeremonias, quae in hac lege conscripta sunt, et revertaris ad
Dominum Deum tuum in toto corde tuo et in tota anima tua.
11 Mandatum hoc, quod ego praecipio tibi hodie, [m]non supra te
est neque procul positum 12 [n]nec in caelo situm, ut possis dicere:
Quis nostrum valet ad caelum ascendere, ut deferat illud ad nos et
audiamus atque opere compleamus? 13 Neque trans mare positum,
ut causeris et dicas: Quis ex nobis poterit transfretare mare et illud
ad nos usque deferre, ut possimus audire et [o]facere quod praecep-
tum est? 14 Sed iuxta te est sermo valde in ore tuo et in corde tuo,
ut facias illum.
15 Considera [p]quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam et
bonum, et e contrario mortem et malum, 16 [q]ut diligas Dominum
Deum tuum et ambules in viis eius et custodias mandata illius ac
caeremonias atque iudicia et vivas, atque multiplicet te benedicatque
tibi in terra, ad quam ingredieris possidendam. 17 [r]Si autem aversum

u Hab 2, 15; Ac 8, 23; Heb 12, 15. — cf. cp. 32, 32, 33.
v cf. Ps 72, 3.
x Ps 17, 9 (; 73, 1).
y Ps 78, 5.
z v. cp. 9, 14.
a vr. 24.
b Jd 9, 45. — cf. Jb 39, 6; Ps 106, 34; Jr 17, 6; Ez 47, 11; Sph 2, 9.
c Gn 19, 24, 25; Is 1, 9; 13, 19; Jr 20, 16; 49, 18; 50, 40; 2 Pt 2, 6.
d Gn 14, 2; Os 11, 8.
e vr. 22.
f 3 Rg 9, 8, 9; Jr 22, 8, 9.
g v. cp. 28, 15-68; Lv 26, 14-39; Dn 9, 11-14.
h 3 Rg 14, 15; 2 Par 7, 20; Jr 12, 14; 21, 5.
i Jr 22, 26.
j Ecli 16, 22; 43, 36.
k Ps 147, 19, 20.

a cp. 11, 26-28; Lv 26, 40-42.
b v. cp. 28.
c cp. 4, 29-31. — v. 3 Rg 8, 47-50.
d 2 Es 1, 9; Is 55, 7; Lm 3, 40; Jl 2, 12 13.
e Ps 125, 1, 4; Jr 29, 14; Am 9, 14.
f Tb 13, 5, 12; Jr 32, 37; Ps 105, 47; Ez 34, 13; 36, 24; 2 Mc 2, 18.
g cp. 28, 64; 2 Es 1, 9.
h 2 Mc 1, 29.
i Sph 3, 19, 20. — v. cp. 28, 63.
j cf. Jr 9, 26; 31, 33; 32, 39, 40; Col 2, 11. — v. cp. 10, 16.
k vr. 16.
l cp. 28, 11.
m cf. Is 45, 19; 48, 16. — cf. Mt 11, 30.
n cf. Bar 3, 29, 30; Rm 10, 6-8.
o cf. Ac 15, 10 .
p Ecli 15, 18; Jr 21, 8.
q vr. 6. — v. cp. 6, 5.
r cp. 29, 18.

4. Moysi postrema (31, 1-34, 12). *Edoctis Israëlitis de suo imminenti e vita discessu et Iosue in successorem denuntiato (31, 1-8), Moyses legem in tabernaculo custodiendam levitis tradit (9-13) et post praedictam futuram populi*

fuerit cor tuum et audire nolueris atque errore deceptus adoraveris
deos alienos et servieris eis, 18 praedico tibi hodie quod [s]pereas et
parvo tempore moreris in terra, ad quam, Iordane transmisso, ingre-
dieris possidendam.
19 [t]Testes invoco hodie caelum et terram, quod proposuerim vobis
vitam et mortem, [u]benedictionem et maledictionem. Elige ergo vitam,
ut et tu vivas et semen tuum 20 et diligas Dominum Deum tuum atque
oboedias voci eius [v]et illi adhaereas [x](ipse est enim vita tua et lon-
gitudo dierum tuorum), ut habites in [y]terra, pro qua iuravit Dominus
patribus tuis, Abraham, Isaac et Iacob, ut daret eam illis.

31 Abiit itaque Moyses et locutus est omnia verba haec ad univer-
sum Israël 2 et dixit ad eos: [a]Centum viginti annorum sum ho-
die, non possum ultra [b]egredi et ingredi, praesertim cum et Dominus
dixerit mihi: [c]Non transibis Iordanem istum. 3 Dominus ergo Deus
tuus [d]transibit ante te; ipse delebit omnes gentes has in conspectu
tuo, et possidebis eas, et Iosue iste transibit ante te, [e]sicut locutus
est Dominus. 4 Facietque Dominus eis, [f]sicut fecit Sehon et Og re-
gibus Amorrhaeorum et terrae eorum, delebitque eos. 5 Cum ergo et
hos tradiderit vobis, similiter facietis eis, [g]sicut praecepi vobis. 6 [h]Vi-
riliter agite et confortamini; nolite timere nec paveatis ad conspectum
eorum, [i]quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, [j]et non di-
mittet nec derelinquet te.
7 [l]Vocavitque Moyses Iosue et dixit ei coram omni Israël: Confor-
tare et esto robustus, tu enim introduces populum istum in terram,
quam daturum se patribus eorum iuravit Dominus, et tu eam sorte
divides. 8 Et Dominus, [m]qui ductor est vester, ipse erit tecum; non
dimittet nec derelinquet te: [n]noli timere nec paveas.
9 [o]Scripsit itaque Moyses legem hanc et tradidit eam sacerdotibus
filiis Levi, qui [p]portabant arcam foederis Domini, et cunctis senio-
ribus Israël. 10 Praecepitque eis dicens: [q]Post septem annos, anno
remissionis, [r]in sollemnitate tabernaculorum 11 [s]convenientibus cunctis
ex Israël, ut appareant in conspectu Domini Dei tui in loco quem
elegerit Dominus, [t]leges verba legis huius coram omni Israël, audien-
tibus eis 12 et [u]in unum omni populo congregato, tam viris quam
mulieribus, parvulis et advenis, qui sunt intra portas tuas; ut audien-
tes discant et timeant Dominum Deum vestrum et custodiant imple-
antque omnes sermones legis huius; filii quoque eorum, 13 [v]qui nunc
ignorant, [x]ut audire possint et timeant Dominum Deum suum [y]cunctis
diebus, quibus versantur in terra, ad quam vos, Iordane transmisso,
pergitis obtinendam.
14 Et ait Dominus ad Moysen: Ecce [z]prope sunt dies mortis tuae,
voca Iosue et state in tabernaculo testimonii, [a]ut praecipiam ei.
Abierunt ergo Moyses et Iosue et steterunt in tabernaculo testimonii;
15 [b]apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quae stetit in introitu
tabernaculi.
16 Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus
tuis, et populus iste consurgens [c]fornicabitur post deos alienos in
terra, ad quam ingreditur ut habitet in ea: [d]ibi derelinquet me et
[e]irritum faciet foedus, quod pepigi cum eo; 17 et irascetur furor meus
contra eum in die illo, et [f]derelinquam eum et [g]abscondam faciem
meam ab eo, et erit in devorationem: invenient eum omnia mala et
adflictiones, ita ut dicat in illo die: Vere, [h]quia non est Deus mecum,
invenerunt me haec mala. 18 Ego autem abscondam et celabo faciem
meam in die illo, propter omnia mala quae fecit, quia [i]secutus est
deos alienos. 19 Nunc itaque scribite vobis [j]canticum istud et [l]docete
filios Israël, ut memoriter teneant et ore decantent, et sit mihi carmen
istud [m]pro testimonio inter filios Israël. 20 Introducam enim eum in
terram, pro qua iuravi patribus eius, [n]lacte et melle manantem.
Cumque comederint et saturati [o]crassique fuerint, [p]avertentur ad
deos alienos et servient eis [q]detrahentque mihi et irritum facient
pactum meum. 21 Postquam invenerint eum mala multa et adflictio-
nes, respondebit ei canticum istud [r]pro testimonio, quod nulla delebit
oblivio ex ore seminis sui, [s]scio enim cogitationes eius, quae facturus
sit hodie, antequam introducam eum in terram, quam ei pollicitus sum.

s v. cp. 4, 26.
t cp. 4, 26; 1 Mc 2, 37.
u cp. 28, 2, 15. — v. cp. 11, 26.
v v. cp. 10, 20.
x Ps 65, 9; Jo 11, 25. — cf. cp. 32, 47; Ps 26, 1.
y v. cp. 1, 8.
a cp. 34, 7. — cf. Ex 7, 7.
b v. Nm 27, 17.
c cp. 3, 27; Nm 20, 12; 27, 13.
d cp. 9, 3.
e cp. 1, 38; 3, 28; Nm 27, 18, 21
f v. cp. 2, 31-35; Nm 21, 21-35.
g v. cp. 7, 2.
6] R. in fs. ss. Ang. c. etc.
h vr. 23; Js 1, 6, 7; 10, 25; 1 Par 22, 13; 28, 20; 1 Mc 2, [64.
i v. cp. 20, 4.
j Js 1, 5.
l v. cp. 7, 2.
m vr. 6; Js 1, 6; 3 Rg 2, 2.
n cp. 1, 21; 7, 18; Js 1, 9; 8, 1; 10, 25.
o cf. cp. 17, 18.
p Nm 4, 15; Js 3, 3; 8, 33; 3 Rg 2, 26; 1 Par 15, 15.
q v. cp. 15, 1.
r v. Lv 23, 34.
s cp. 16, 16; Ex 23, 14, 17; 34, 23.
t Js 8, 34, 35; 4 Rg 23, 2. — v. 2 Es 8, 1-3.
u cp. 4, 10. — cf. 29 11.
v cp. 11, 2.
x Ps 77, 5, 6.
y v. cp. 4, 10.
z cf. cp. 34, 5; Nm 27, 13.
a cf. vr. 23; Nm 27, 19.
b Ex 33, 9; Nm 12, 5.
c Ex 34, 15, 16; Lv 20, 5; Nm 15, 39; Jd 2, 17; 8, 27, 33 etc.
d cp. 32, 15; Jd 2, 12; 10, 6, [13.
e Jd 2, 20.
f 2 Par 12, 5; 15, 2; 24, 20.
g cp. 32, 20; Jb 13, 24; Ps 29, 8; 103, 29; Is 8, 17; 54, 8 (; 64 7); Jr 33, 5; Ez 39, 23 etc. — cf. Is 59, 2.
h Nm 14, 42; Jd 6, 13.
i vr. 20.
19, 20] v. cp. 4, 1.
j v. cp. 32, 1-43.
l cf. 2 Rg 1, 18.
m vr. 21, 26. — cf. Ps 101, 19.
n v. Ex 3, 8.
o cp. 32, 15; 2 Es 9, 25, 26; Jr [5, 28; Os 13, 6.
p vr. 18.
q Nm 14, 11, 23; 16, 30.
*21] * cf. Catech. R. IV 8, 1.*
r vr. 19, 26.
s cf. Ps 138, 3; Os 5, 3; 13, 5.

22 Scripsit ergo Moyses canticum et docuit filios Israël. 23 [t]Praece-
pitque Dominus Iosue filio Nun et ait: [u]Confortare et esto robustus;
tu enim introduces filios Israël in terram, quam pollicitus sum, et
[v]ego ero tecum.
24 Postquam ergo [x]scripsit Moyses verba legis huius in volumine
atque complevit, 25 [y]praecepit levitis, qui portabant arcam foederis
Domini dicens: 26 Tollite librum istum et [z]ponite eum in latere arcae
foederis Domini Dei vestri, [a]ut sit ibi contra te in testimonium.
27 Ego enim scio contentionem tuam et [b]cervicem tuam durissimam.
Adhuc vivente me et ingrediente vobiscum, semper contentiose egistis
contra Dominum: quanto magis cum mortuus fuero? 28 Congregate
ad me omnes maiores natu per tribus vestras atque doctores, et
loquar audientibus eis [c]sermones istos et [d]invocabo contra eos caelum
et terram; 29 [e]novi enim quod post mortem meam inique agetis et
declinabitis cito de via, quam praecepi vobis; et [f]occurrent vobis
mala [g]in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu
Domini, ut [h]irritetis eum per opera manuum vestrarum.
30 Locutus est ergo Moyses, audiente universo coetu Israël, [i]verba
carminis huius et ad finem usque complevit.

32 1 [a]Audite caeli, quae loquor,
[b]audiat terra verba oris mei.
2 Concrescat ut pluvia [c]doctrina mea,
fluat ut ros eloquium meum,
quasi imber super herbam
et quasi [d]stillae super gramina.
3 Quia nomen Domini invocabo:
date [e]magnificentiam Deo nostro.
4 Dei perfecta sunt opera,
et [f]omnes viae eius iudicia:
Deus [g]fidelis et [h]absque ulla iniquitate,
iustus et rectus.
5 [i]Peccaverunt ei, et non filii eius [j]in sordibus,
[k]generatio prava atque perversa.
6 Haecine reddis Domino, popule stulte et insipiens?
Nunquid non ipse [l]est pater tuus,
[m]qui possedit te et [n]fecit et creavit te?
7 [o]Memento dierum antiquorum,
cogita generationes singulas;
[p]interroga patrem tuum et adnuntiabit tibi,
maiores tuos et dicent tibi.
8 Quando [q]dividebat Altissimus gentes,
quando [r]separabat filios Adam,
constituit terminos populorum
iuxta numerum filiorum Israël;
9 [s]pars autem Domini populus eius,
Iacob funiculus hereditatis eius.
10 Invenit eum [t]in terra deserta,
in loco horroris et vastae solitudinis;
[u]circumduxit eum et [v]docuit
et [x]custodivit quasi pupillam oculi sui.
11 [y]Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos
et super eos volitans
[z]expandit alas suas et adsumpsit eum
atque [a]portavit in umeris suis.
12 [b]Dominus solus dux eius fuit,
et [c]non erat cum eo deus alienus.
13 [d]Constituit eum super excelsam terram
ut comederet fructus agrorum,
ut sugeret [e]mel de petra
[f]oleumque de [g]saxo durissimo;
14 butyrum de armento et lac de ovibus
cum adipe agnorum et arietum filiorum Basan,
et hircos cum [h]medulla tritici,
et [i]sanguinem uvae biberet meracissimum.

22-30] Prph. in sb. s. et vg. Pnt.
t cf. vr. 14.
u v. vr. 6.
v vr. 8; Js 1, 5; 3, 7.
x vr. 9.
y v. vr. 9.
z cf. 4 Rg 22, 8.
a vr. 19, 21.
b cf. Bar 2, 30 — v. cp. 9, 6, 7.
c v. cp. 32, 1-43.
d cp. 30, 19; 32, 1; Is 1, 2.
*29] * Catech. R. IV 15, 15.*
e cp. 32, 5; Jd 2, 11, 19; Os 9, 9.
f cf. Jr 44, 23.
g v. Gn 49, 1.
h cp. 4, 25; 9, 18; 32, 16, 21; 3 Rg 16, 7; 4 Rg 22, 17; Ps 77, 58; Jr 25, 6.
i cf. cp. 4, 25-31; 30, 1-10.

1-43] Cn. ad ll. in sb.
1-4] Tr. p. Prph. ut s. cp. 31, 22.
a v. cp. 4, 26; 30, 19; 31, 28; Ps 49, 4; Is 1, 2.
b Ps 48, 2; 77, 1; Is 34, 1; Mic 1, 2; 6, 1, 2.
(2) Ant. in sb. p. D. 3 Adv. et vg. Nativ. Dñi.
c Is 55, 10, 11. — cf. Jb 29, 22, 23.
d Ps 71, 6; Mic 5, 7.
3] Ant. in sbb. per annum.
e v. cp. 3, 24.
*4] * Catech.. R. III 2, 4.*
f cf. 2 Rg 22, 31; Ps 144, 17; Dn 4, 34; Ap 15, 3.
g Jr 10, 10.
h Jb 34, 10; Ps 91, 16. — cf. Rm 9, 14.
i cp. 31, 29; Is 1, 2-4.
j cf. 2 Pt 2, 12-15.
k Mt 17, 17; Lc 9, 41; Ph 2, 15. — v. Ps 77, 8.
*6] * Dionisii II epist. adv. Sabell.; * Catech. R. I 2, 9; III 5, 6; IV 9, 2.*
l Ex 4, 22; Is 63, 16; 64, 8; Jr 31, 9; Ml 1, 6; Jo 8, 41.
m Ex 15, 16; Ps 73, 2.
n vr. 15; Is 44, 2; 51, 13. — v. Ps 94, 6.
o cp. 4, 32; Jb 8, 8; Ps 76, 6; Ec 7, 40. — cf. Is 63, 11.
p Ps 43, 1; 77, 3, 4.
q Gn 10, 1-32; Ps 73, 17; Ac 17, 26.
r Gn 11, 8.
s Ps 32, 12; Jr 10, 16. — v. Ex 19, 5.
t cp. 8, 15; Jdt 5, 14; Sap 11, 2; Jr 2, Os 13, 5.
u Ps 31, 10.
v cp. 4, 36.
x Ps 16, 8; Pro 7, 2; Zc 2, 8.
y Ex 19, 4.
z Ps 35, 8. — cf. Rt 2, 12; Is 49, 2; 51, 16.
a cp. 1, 31.
b Ps 77, 52, 53.
c Ps 80, 10; Is 43, 12.
d Is 58, 14; Ez 36, 2, 8-12.
e Ps 80, 17.
f Jb 29, 6.
g cp. 8, 15.
h Ps 80, 17; 147, 14.
i Gn 49, 11; Ecli 39, 31; 50, 16; 1 Mc 6, 34.

vindictam provocatus (19-26), ne religionis hostes insolescant (27-35), et ut promissiones impleantur, spatium paenitentiae concedit, hostibusque reddit poenam talionis (36-43); in altero vero postquam quae-

15 [j]Incrassatus est dilectus et [k]recalcitravit,
incrassatus, impinguatus, dilatatus
[l]dereliquit Deum [m]factorem suum
et recessit a Deo salutari suo.
16 [n]Provocaverunt eum in diis alienis
et in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.
17 [o]Immolaverunt [p]daemoniis et non Deo,
diis quos ignorabant;
novi recentesque venerunt,
quos non coluerunt patres eorum.
18 Deum, qui te genuit, dereliquisti,
et [q]oblitus es Domini creatoris tui.
19 [r]Vidit Dominus et ad iracundiam concitatus est,
quia provocaverunt eum [s]filii sui et filiae;
20 et ait: [t]Abscondam faciem meam ab eis
et considerabo novissima eorum;
generatio enim perversa est, et infideles filii.
21 [u]Ipsi me provocaverunt in eo [v]qui non erat Deus
et irritaverunt in [x]vanitatibus suis;
et [y]ego provocabo eos in eo qui non est populus
et in gente [z]stulta irritabo illos.
22 [a]Ignis succensus est in furore meo,
et ardebit usque [b]ad inferni novissima
devorabitque terram cum germine suo
et montium fundamenta comburet.
23 Congregabo super eos mala
et [c]sagittas meas complebo in eis.
24 Consumentur fame, et devorabunt eos aves morsu amarissimo;
[d]dentes bestiarum immittam in eos,
cum furore [e]trahentium super terram atque [f]serpentium.
25 [g]Foris vastabit eos gladius et intus pavor:
iuvenem simul ac virginem,
lactentem cum homine sene.
26 Dixi: Ubinam sunt?
[h]Cessare faciam ex hominibus memoriam eorum:
27 sed propter iram inimicorum distuli,
ne forte superbirent hostes eorum
et dicerent: [i]Manus nostra excelsa,
et non Dominus fecit haec omnia.
28 [j]Gens absque consilio est et sine prudentia.
29 [k]Utinam saperent et intelligerent
ac [l]novissima providerent!
30 Quomodo persequatur [m]unus mille,
et duo fugent decem milia?
Nonne ideo, quia Deus suus [n]vendidit eos,
et Dominus conclusit illos?
31 [o]Non enim est Deus noster ut dii eorum,
et [p]inimici nostri sunt iudices.
32 [q]De vinea Sodomorum vinea eorum
et de suburbanis Gomorrhae;
uva eorum uva [r]fellis et botri amarissimi;
33 fel draconum vinum eorum,
et venenum [s]aspidum insanabile.
34 [t]Nonne haec condita sunt apud me
et signata in thesauris meis?
35 [u]Mea est ultio, et ego retribuam in tempore
[v]ut labatur pes eorum:
[x]iuxta est dies perditionis,
et adesse festinant tempora.
36 [y]Iudicabit Dominus populum suum
et [z]in servis suis miserebitur,
videbit quod infirmata sit manus,
et clausi quoque defecerunt
[a]residuique consumpti sunt.

15] * *cf. Catech. R. IV 15, 12.*
j cf. 1 Rg 2, 29.
k v. cp. 31, 20.
l cp. 31, 16.
m vr. 6.
n Ps 77, 58. — v. Nm 25, 11.
o cp. 28, 64; Ps 105, 37. — cf. Bar 4, 7; 1 Cor 10, 20.
p v. Lv 17, 7.
q Is 17, 10; Jr 2, 27, 32; Os 8, 14.
r cf. Jd 2, 14.
s cf. Is 1, 2.
t v. cp. 31, 17.
u vr. 16, 17.
v Jr 2, 11; 16, 20. — cf. 1 Cor 8, 7.
x 3 Rg 16, 13, 26; Ps 30, 6; Jr 8, 19 etc.; Jn 2, 8; Ac 14, 15.
y (all) Rm 10, 19. — cf. Os 1, 9, 10.
z cf. Ps 73, 18.
a Jr 15, 14; 17, 4; Lm 4, 11. — cf. Jb 20, 26; Ps 88, 47.
b Ps 85, 13.
c Jb 6, 4; Ps 7, 13, 14; 37, 3; Lm 3, 12, 13; Ez 5, 16.
d Lv 26, 22; Ez 5, 17. — cf. Is 56, 9.
e cf. Lv 11, 42.
f Jr 8, 17; Mic 7, 17.
g Lv 26, 25; Jr 6, 11; 9, 21; Lm 1, 20; Ez 7, 15; 2 Cor 7, 5.
h Jb 18, 17; Ps 33, 17; 108, 15; Ecli 10, 20.
i cf. Nm 14, 13-16; Ps 139, 9; Is 10, 15.
j Is 27, 11; Jr 4, 22.
k cp. 5, 29; Ps 80, 14; Jr 9, 12, Bar 3, 13; Lc 19, 42.
l Js 47, 7; Lm 1, 9. — v. Ecli 7, 40.
m cf. Ps 90, 7; Is 30, 17. — v. Lv 26, 8.
n v. Jd 2, 14.
o 1 Rg 2, 2.
p cf. 1 Rg 4, 8.
q cf. Is 1, 10; Jr 23, 14; Ez 16, 46.
r 1 cp. 29, 18; Jr 2, 21.
s Jb 20, 14, 16; Ps 57, 5; 139, 4.
t Jb 14, 17; Os 13, 12; Rm 2, 5.
u (all) Rm 12, 19; Heb 10, 30. — Ps 93, 1; Ecli 28, 1; Is 1, 24; 59, 18; Nh 1, 2.
v cf. Ps 93, 18.
x cf. 2 Pt 2, 3.
36] *R. in cm. Mm. T. P. — v. Ps 134, 14.*
y (all) Heb 10, 30. — Ps 134, 14.
z (all) 2 Mc 7, 6. — Ex 32, 12; Jd 2, 18; Ps 89, 13.
a 3 Rg 14, 10; 21, 21.

37 Et dicet: [b]Ubi sunt dii eorum,
in quibus habebant fiduciam,
38 de quorum victimis comedebant adipes
et bibebant vinum libaminum?
[c]Surgant et opitulentur vobis,
et in necessitate vos protegant.
39 Videte quod [d]ego sim solus
et non sit alius deus praeter me:
[e]ego occidam et ego vivere faciam;
[f]percutiam et ego [g]sanabo;
[h]et non est qui de manu mea possit eruere.
40 [i]Levabo ad caelum manum meam
et dicam: Vivo ego in aeternum!
41 Si [j]acuero ut fulgur gladium meum,
et arripuerit iudicium manus mea,
reddam ultionem hostibus meis,
et his qui oderunt me retribuam.
42 Inebriabo sagittas meas sanguine,
et [k]gladius meus devorabit carnes:
de cruore occisorum et de captivitate,
nudati inimicorum [l]capitis.
43 [m]Laudate, gentes, populum eius,
[n]quia sanguinem servorum suorum ulciscetur,
et vindictam retribuet in hostes eorum
et propitius erit terrae populi sui.

44 Venit ergo Moyses et locutus est omnia verba cantici huius in
auribus populi ipse et Iosue filius Nun; 45 [o]complevitque omnes ser-
mones istos loquens ad universum Israël. 46 Et dixit ad eos: [p]Ponite
corda vestra in omnia verba, quae ego testificor vobis hodie, [q]ut
mandetis ea filiis vestris custodire et facere et implere universa quae
scripta sunt legis huius; 47 quia non incassum praecepta sunt vobis,
sed ut singuli in eis [r]viverent: quae facientes longo perseveretis tem-
pore in terra, ad quam, Iordane transmisso, ingredimini possidendam.
48 Locutusque est Dominus ad Moysen in eadem die dicens: 49 Ascende
in [s]montem istum Abarim, id est transituum, in montem Nebo,
qui est in terra Moab contra Iericho, et vide terram Chanaan, quam
ego tradam filiis Israël obtinendam, et morere in monte. 50 Quem
conscendens iungeris populis tuis, [t]sicut mortuus est Aaron frater
tuus in monte Hor et appositus populis suis. 51 [u]Quia praevaricati
estis contra me in medio filiorum Israël ad aquas contradictionis
in Cades deserti Sin et non sanctificastis me inter filios Israël; 52 [v]e
contra videbis terram et non ingredieris in eam, quam ego dabo
filiis Israël.

33 Haec est benedictio, qua benedixit Moyses [a]homo Dei filiis
Israël ante mortem suam. 2 Et ait:
[b]Dominus de Sinai venit
et de Seir ortus est nobis:
apparuit de monte Pharan,
et [c]cum eo sanctorum milia:
in dextera eius ignea lex.
3 [d]Dilexit populos,
[e]omnes sancti in manu illius sunt;
et [f]qui appropinquant pedibus eius
accipient de doctrina illius.
4 [g]Legem praecepit nobis Moyses,
hereditatem multitudinis Iacob.
5 Erit apud rectissimum [h]rex,
[i]congregatis principibus populi cum tribubus Israël.
6 [j]Vivat Ruben et non moriatur,
et sit parvus in numero.
7 Haec est Iudae benedictio:
Audi, Domine, vocem Iudae
et ad populum suum introduc eum.

37] * *cf. Catech. R. III 2, 18.*
b 3 Rg 18, 27; Jr 2, 28.
c Jd 10, 14; Jr 2, 28. — cf. Bar 6, 36.
39] * *cf. Catech. R. IV 9, 12.*
d cp. 4, 35; Is 41, 4; 48, 12.
e 1 Rg 2, 6; 4 Rg 5, 7. — cf. Tb 13, 2; Sap 16, 13; Ap 1, 18.
f Jb 5, 18; Os 6, 2.
g Ex 15, 26.
h Jb 10, 7.
40] *Ant. in fs. 5 Vuln. D. N.*
i Gn 14, 22; Ex 6, 8.
j Ps 7, 13; Is 27, 1; 34, 5; 66, 16; Ez 21, 9, 10; Hab 3, 11.
k Jr 46, 10.
l cf. Ps 67, 22.
m (all) Rm 15, 10. — Ps 57, 11; 2 Mc 7, 6.
n Ap 6, 10; 19, 2. — cf. 4 Rg 9, 7; Ps 78, 10.
o cf. cp. 1, 3.
p cp. 11, 18. — v. cp. 6, 6.
q v. cp. 4, 9; 6, 7.
r cf. Lv 18, 5. — v. cp. 30, 20.
s v. Nm 27, 12; 33, 48.
t Nm 20, 24-26, 28; 27, 13; 33, 38.
u Nm 20, 12; 27, 14.
v cp. 3, 37; 34, 4.
a Js 14, 6; 1 Es 3, 2; Ps 89, 1. — cf. Jd 13, 6, 8; 1 Rg 2, 27; 9, 6; 3 Rg 12, 22 etc.
b cf. Ex 19, 18, 20; Jd 5, 4, 5; Ps 67, 8, 9; Hab 3, 3.
c cf. Ps 67, 18; Dn 7, 10; Zc 14, 5; Ac 7, 53; Gal 3, 19; Heb 12, 22; Ju 14; Ap 5, 11.
d cp. 7, 7, 8; 10, 15; Os 11, 1.
e Sap 3, 1. — cf. Is 49, 2; 51, 16; Jo 10, 27, 28.
f cf. Lc 10, 39; Ac 22, 3.
g Jo 1, 17; 7, 19.
h Nm 23, 21. — cf. Ex 15, 18; Jd 8, 23; Is 33, 22.
i Ex 19, 7, 8.
j Gn 49, 3, 4.

(33, 1-25) glorificans tum Deum cui nullus comparari potest (26-97), tum Israël sub Dei praesidio beatum (26-29). Ultimo, ad instar appendicis, Moyses in montem Nebo iussus ascendere totam Palaestinam

[k]Manus eius pugnabunt pro eo,
et adiutor illius contra adversarios eius erit.
8 [l]Levi quoque ait:
[m]Perfectio tua et doctrina tua viro sancto tuo,
[n]quem probasti in tentatione
et iudicasti ad aquas contradictionis.
9 [o]Qui dixit patri suo et matri suae: Nescio vos;
[p]et fratribus suis: Ignoro vos;
et nescierunt filios suos.
[q]Hi custodierunt eloquium tuum,
et pactum tuum servaverunt,
10 [r]iudicia tua, o Iacob,
et legem tuam, o Israël;
[s]ponent thymiama in furore tuo,
et [t]holocaustum super altare tuum.
11 Benedic, Domine, fortitudini eius,
et [u]opera manuum illius suscipe.
[v]Percute dorsa inimicorum eius,
et qui oderunt eum non consurgant.

12 [x]Et Beniamin ait:
Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo:
quasi in thalamo tota die morabitur,
et inter umeros illius requiescet.

13 [y]Ioseph quoque ait:
De [z]benedictione Domini terra eius:
de pomis caeli et [a]rore atque abysso subiacente,
14 de pomis fructuum solis ac lunae,
15 de vertice antiquorum montium,
de pomis [b]collium aeternorum
16 et de frugibus terrae et [c]de plenitudine eius.
Benedictio illius, [d]qui apparuit in rubo,
veniat super caput Ioseph,
et super verticem [e]nazaraei inter fratres suos.
17 [f]Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius,
cornua [g]rhinocerotis cornua illius,
[h]in ipsis ventilabit gentes usque ad terminos terrae.
[i]Hae sunt multitudines Ephraim
et haec milia Manasse.

18 Et Zabulon ait:
[j]Laetare, Zabulon, in exitu tuo;
et, Issachar, in tabernaculis tuis.
19 Populos vocabunt [k]ad montem,
ibi immolabunt [l]victimas iustitiae.
Qui inundationem maris, quasi lac, sugent
et thesauros absconditos harenarum.

20 Et [m]Gad ait:
Benedictus in latitudine Gad.
[n]Quasi leo requievit
cepitque bracchium et verticem.
21 Et [o]vidit principatum suum,
quod in parte sua doctor esset repositus:
qui [p]fuit cum principibus populi
et fecit iustitias Domini
et iudicium suum cum Israël.

22 [q]Dan quoque ait:
[r]Dan catulus leonis [s]fluet largiter de Basan.

23 Et [t]Nephthali dixit:
Nephthali abundantia perfruetur,
et plenus erit benedictionibus Domini;
mare et meridiem [u]possidebit.

k cf. Gn 49, 8.
l cf. Gn 49, 5.
m v. Ex 28, 30.
n v. Ex 17, 7; Nm 20, 13.
o cf. Mt 10, 37.
p v. Ex 32, 26-29.
q Mt 2, 4-7. — cf. Mt 23, 2-4.
r cp. 17, 9-11; Ez 44, 23. — v. Lv 10, 11.
s Ex 30, 7, 8; 1 Rg 2, 28.
t Ps 50, 21; Ez 43, 27.
u Ps 19, 4; Ez 20, 40, 41; 47, 27. — cf. Am 5, 22.
v cf. Ecli 35, 22.
x cf. Gn 49, 27.
y cf. Gn 49, 22.
z Gn 49, 25.
a vr. 28; Gn 27, 28.
b Gn 49, 26; Ps 75, 5; Hab 3, 6. — cf. Ps 89, 2.
c Ps 23, 1.
d Ex 3, 2-4; Ac 7, 30-35.
e Gn 49, 26.
f cf. 1 Par 5, 1.
g v. Nm 23, 22.
h 3 Rg 22, 11; Ps 43, 6; Dn 8, 4; 1 Mc 7, 48.
i cf. Gn 48, 19; Nm 1, 33, 35.
j Gn 49, 13-15.
k Ex 15, 17; Is 2, 3.
l Ps 4, 6; 50, 21.
m Gn 49, 19.
n cf. 1 Par 12, 8.
o v. Nm 32, 1, 5, 16-19.
p Nm 32, 31, 32. — v. Js 1, 12-15; 1 Par 5, 18-22.
q cf. Gn 49, 16.
r cf. Gn 49, 9.
s cf. Js 19, 47; Jd 18, 27.
t cf. Gn 49, 21.
u v. Js 19, 32-39.

conspexisse narratur (*34, 1-4*), *eiusque mortui et sepulti elogium scribitur, commendata praesertim eius cum Deo familiaritate et ipsius singulari miraculorum virtute* (*5-12*).

24 [v]Aser quoque ait:
Benedictus in filiis Aser,
sit placens fratribus suis,
et [x]tingat in oleo pedem suum.
25 Ferrum et aes calceamentum eius:
sicut dies iuventutis tuae, ita et senectus tua.
26 [y]Non est Deus alius ut Deus rectissimi:
[z]ascensor caeli auxiliator tuus,
magnificentia eius discurrunt nubes.
27 [a]Habitaculum eius sursum,
et subter bracchia sempiterna.
Eiciet a facie tua inimicum
dicetque: Conterere.
28 [b]Habitabit Israël confidenter, et solus.
Oculus Iacob in terra frumenti et vini,
[c]caelique caligabunt rore.
29 [d]Beatus es tu, Israël.
Quis similis tui, popule, [e]qui salvaris in Domino?
[f]Scutum auxilii tui
et gladius gloriae tuae.
[g]negabunt te inimici tui,
et tu [h]eorum colla calcabis.

34 [a]Ascendit ergo Moyses de campestribus Moab super montem
[b]Nebo in verticem Phasga contra Iericho; [a]ostenditque ei Do-
minus omnem terram Galaad usque Dan 2 et universum Nephthali
terramque Ephraim et Manasse et omnem terram Iuda [c]usque ad
mare novissimum 3 et [d]australem partem et [e]latitudinem campi Iericho
[f]civitatis palmarum usque [g]Segor; 4 dixitque Dominus ad eum:
[h]Haec est terra, pro qua iuravi Abraham, Isaac et Iacob dicens:
Semini tuo dabo eam. [i]Vidisti eam oculis tuis et [j]non transibis ad
illam.
5 Mortuusque est ibi Moyses [k]servus Domini in terra Moab, [l]iubente
Domino, 6 et sepelivit eum in valle terrae Moab contra [m]Phogor, et
non [n]cognovit homo sepulcrum eius usque in praesentem diem.
7 [o]Moyses centum et viginti annorum erat quando mortuus est. Non
[p]caligavit oculus eius nec dentes illius moti sunt. 8 Fleveruntque eum
filii Israël in campestribus Moab [q]triginta diebus; et completi sunt
dies planctus lugentium Moysen.
9 Iosue vero filius Nun repletus est [r]spiritu sapientiae, quia [s]Moyses
posuit super eum manus suas; et [t]oboedierunt ei filii Israël, fece-
runtque sicut praecepit Dominus Moysi.
10 Et [u]non surrexit ultra propheta in Israël sicut Moyses, [v]quem
nosset Dominus facie ad faciem, 11 in [x]omnibus signis atque portentis,
quae misit per eum, ut faceret in terra Aegypti Pharaoni et omnibus
servis eius universaeque terrae illius, 12 et cunctam manum robustam
magnaque mirabilia, quae fecit Moyses coram universo Israël.

v cf. Gn 49, 20.
x cf. Jb 29, 6.
y v. Ex 15, 11.
z Ps 17, 11; 67, 34, 35; 103, 3; 19, 1; Hab 3, 8.
a Ps 112, 5. — cf. Ps 10, 5.
b Nm 23, 9; 1 Rg 12, 11; Jr 23, 6; 32, 27.
c cf. Gn 27, 28.
d cp. 4, 7, 8; Ps 32, 12; 143, 15. — cf. 2 Rg 7, 23.
e Is 45, 17.
f 2 Rg 22, 3, 31.
g cf. Ps 17, 46; 65, 3; 80, 16.
h cf. Js 10, 24; 3 Rg 5, 3; Bar 4, 25.

a cp. 3, 27; 2 Mc 2, 4.
b cf. Nm 27, 12.
c v. cp. 11, 24,
d cp. 1 ,7.
e cf. Gn 13, 12; 19, 25, 28; 2 Rg 18, 23.
f Jd 1, 16; 3, 13; 2 Par 28, 15.
g Gn 14, 2; 19, 22.
h v. Gn 12, 7; 15, 18; 50, 24.
i v. cp. 1, 37.
j cp. 3, 27; 32, 52.
k Ex 14, 31; Nm 12, 7.
l cp. 32, 50.
m Nm 23, 28.
n cf. Ju 9.
o cp. 31, 2. — cf. Ex 7, 7; Nm 33, 39.
p cf. Gn 27, 1; 48, 10; Js 14, 10, 11; 1 Rg 3, 2; 4, 15.
q Nm 20, 29. — cf. Gn 50, 3.
r r Ex 28, 3; Is 11, 2. — cf. Jd 6, 34.
s Nm 27, 18, 23.
t Js 1, 17.
u cf. cp. 18, 15, 18.
v cp. 5, 4. — v. Ex 33, 11.
x v. cp. 4, 34.

LIBER IOSUE

HEBRAICE "IEHOSUA„

T factum est post mortem Moysi [a]servi Domini ut
loqueretur Dominus ad Iosue filium Nun [b]ministrum
Moysi et diceret ei: 2 Moyses servus meus [c]mortuus
est, surge et transi Iordanem istum tu et [d]omnis
populus tecum in terram quam ego dabo filiis
Israël. 3 [e]Omnem locum, quem calcaverit vestigium
pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moysi.
4 [f]A deserto et Libano usque ad fluvium magnum
Euphraten, omnis terra Hethaeorum usque ad mare magnum contra
solis occasum erit terminus vester. 5 [g]Nullus poterit vobis resistere
cunctis diebus vitae tuae: [h]sicut fui cum Moyse [i]ita ero tecum: [j]non
dimittam nec derelinquam te. 6 [k]Confortare et esto robustus; tu enim
sorte divides populo huic terram, pro qua iuravi patribus suis ut
traderem eam illis. 7 [k]Confortare igitur et esto robustus valde, ut
custodias et facias omnem legem, [l]quam praecepit tibi Moyses servus
meus. [m]Ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram ,ut [n]intel-
ligas cuncta quae agis. 8 Non recedat volumen legis huius ab ore tuo,
[o]sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias et facias
omnia quae scripta sunt in eo. Tunc diriges viam tuam et intelliges
eam. 9 Ecce praecipio tibi: [k]confortare et esto robustus. [p]Noli metuere
et noli timere, quoniam tecum est Dominus Deus tuus in omnibus,
ad quaecumque perrexeris.

10 Praecepitque Iosue [q]principibus populi dicens: Transite per me-
dium castrorum et imperate populo ac dicite: 11 Praeparate vobis
[r]cibaria; quoniam [s]post diem tertium [t]transibitis Iordanem et intra-
bitis ad possidendam terram, quam Dominus Deus vester daturus
est vobis.

12 Rubenitis quoque et Gaditis et dimidiae tribui Manasse ait:
13 Mementote sermonis, [u]quem praecepit vobis Moyses famulus Domini
dicens: Dominus Deus vester dedit vobis requiem et omnem terram.
14 [v]Uxores vestrae et filii ac iumenta manebunt in terra, quam tra-
didit vobis Moyses trans Iordanem; vos autem transite armati ante
fratres vestros omnes fortes manu et pugnate pro eis, 15 [x]donec det
Dominus requiem fratribus vestris, sicut et vobis dedit, et possideant
ipsi quoque terram, quam Dominus Deus vester daturus est eis; et
[y]sic revertemini in terram possessionis vestrae et habitabitis in ea,
quam vobis dedit Moyses, famulus Domini, trans Iordanem contra
solis ortum.

16 Responderuntque ad Iosue atque dixerunt: Omnia, quae prae-
cepisti nobis, faciemus et quocumque miseris ibimus. 17 Sicut oboe-
divimus in cunctis Moysi, ita oboediemus et tibi; tantum sit Dominus
Deus tuus [z]tecum, sicut fuit cum Moyse. 18 Qui contradixerit ori tuo
et non oboedierit cunctis sermonibus, quos praeceperis ei, moriatur.
[a]Tu tantum confortare et viriliter age.

2 Misit igitur Iosue filius Nun de [a]Setim duos viros exploratores
in abscondito et dixit eis: Ite et considerate terram urbemque
[b]Iericho. Qui pergentes ingressi sunt domum [c]mulieris meretricis
nomine Rahab et quieverunt apud eam. 2 Nuntiatumque est regi
Iericho et dictum: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis
Israël, ut explorarent terram. 3 Misitque rex Iericho ad Rahab dicens:
Educ viros, qui venerunt ad te et ingressi sunt domum tuam; [d]explo-
ratores quippe sunt et omnem terram considerare venerunt. 4 [e]Tol-
lensque mulier viros abscondit et ait: Fateor, venerunt ad me, sed

a vr. 13, 15; Ex 14, 31; Nm 12, 7; Heb 3, 5 etc.
b Ex 24, 13; 33, 11; Nm 11, [28; Dt 1, 38.
c Dt 34, 5.
d cf. Nm 32, 26, 32.
e Dt 11, 24. — cf. cp. 14, 9.
f Gn 15, 18; Ex 23, 31; Dt 11, 24. — v. Nm 34, 3-12.
5, 6] R. in fr. 2 p. D. 4 Qdg.
g Dt 7, 24.
h vr. 17; Ex 3, 12.
i vr. 9, 17; cp. 3, 7; 6, 27; Dt 31, 8, 23.
j (all) Heb 13, 5. — Gn 28, 15; Dt 31, 6, 8; 1 Par 28, 20.
k vr. 7, 9, 18; cp. 23, 6; Dt 3, 28; 31, 6, 7, 23; 3 Rg 2, 2.
l cp. 11, 15.
m Dt 5, 32; 28, 14.
n 3 Rg 2, 3.
o cp. 23, 6; Ps 1, 2; 118, 97.
9] v. vr. 5, 6.
p Dt 1, 29; 7, 21; 20, 3; 31, 6, 8.
q Dt 16, 18.
r Dt 2, 6, 28. — cf. cp. 5, 12.
s cp. 3, 2.
t Dt 9, 1; 11, 31.
u v. Nm 32, 20-28.
v Nm 32, 26.
x Dt 3, 20.
y cp. 22, 4.
z vr. 5. — cf. cp. 3, 8.
a vr. 6.
a cp. 3, 1; Nm 25, 1; 33, 49.
b cp. 6, 1 ss.; 18, 21; Nm 22, 1 etc. Dt 34, 3; Jd 1, 16; 3 Rg 16, 34; Jdt 4, 3; 1 Mc 9, 50; Mt 22, 9 etc.
c Heb 11, 31; Jc 2, 25. — cf. Mt 1, 5.
d cf. Gn 42, 9.
e cp. 6, 17.

nesciebam unde essent; 5 cumque porta clauderetur in tenebris, et
illi pariter exierunt, nescio quo abierunt: persequimini cito et com-
prehendetis eos. 6 Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus
suae, operuitque eos stipula lini quae ibi erat. 7 Hi autem, qui missi
fuerant, secuti sunt eos per viam, quae ducit [f]ad vadum Iordanis;
illisque egressis, statim porta clausa est.
8 Necdum obdormierant qui latebant, et ecce mulier ascendit ad
eos et ait: 9 Novi quod Dominus tradiderit vobis terram; etenim
irruit in nos [g]terror vester et [h]elanguerunt omnes habitatores terrae.
10 Audivimus quod [i]siccaverit Dominus aquas maris Rubri ad vestrum
introitum, quando egressi estis ex Aegypto, [j]et quae feceritis duobus
Amorrhaeorum regibus, qui erant trans Iordanem, [k]Sehon et Og
quos interfecistis. 11 Et haec audientes [l]pertimuimus et [m]elanguit cor
nostrum nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum; [n]Do-
minus enim Deus vester ipse est Deus in caelo sursum et in terra
deorsum. 12 [o]Nunc ergo iurate mihi per Dominum ut, quomodo ego
misericordiam feci vobiscum, ita et vos faciatis cum domo patris
mei [p]detisque mihi verum signum 13 ut salvetis patrem meum et
matrem, fratres ac sorores meas et omnia quae illorum sunt et eruatis
animas nostras a morte. 14 Qui responderunt ei: Anima nostra sit
pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos: cumque tradi-
derit nobis Dominus terram, [q]faciemus in te misericordiam et veri-
tatem. 15 [r]Demisit ergo eos per funem de fenestra (domus enim eius
haerebat muro) 16 dixitque ad eos: Ad montana conscendite, ne forte
occurrant vobis revertentes, ibique latitate tribus diebus, donec redeant;
et sic ibitis per viam vestram. 17 Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus
a iuramento hoc quo adiurasti nos, 18 [s]si, ingredientibus nobis terram
signum fuerit funiculus iste coccineus, et ligaveris eum in fenestra,
per quam demisisti nos; et [t]patrem tuum ac matrem fratresque et
omnem cognationem tuam congregaveris in domum tuam. 19 Qui
ostium domus tuae egressus fuerit, [u]sanguis ipsius erit in caput eius
et nos erimus alieni; cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo
fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit. 20 [v]Quod
si nos prodere volueris et sermonem istum proferre in medium,
erimus mundi ab hoc iuramento, quo adiurasti nos. 21 Et illa respon-
dit: Sicut locuti estis, ita fiat. Dimittensque eos ut pergerent appendit
funiculum coccineum in fenestra.
22 Illi vero ambulantes pervenerunt ad montana et manserunt ibi
tres dies, donec reverterentur qui fuerant persecuti; quaerentes enim
per omnem viam non reppererunt eos. 23 Quibus urbem ingressis,
reversi sunt et descenderunt exploratores de monte et, [x]transmisso
Iordane, venerunt ad Iosue filium Nun narraveruntque ei omnia
quae acciderant sibi, 24 atque dixerunt: [y]Tradidit Dominus omnem
terram hanc in manus nostras, et timore [z]prostrati sunt cuncti habi-
tatores eius.
3 Igitur Iosue de nocte consurgens movit castra. Egredientesque de
[a]Setim venerunt ad Iordanem ipse et omnes filii Israël et morati
sunt ibi tres dies. 2 [b]Quibus evolutis, transierunt praecones per ca-
strorum medium 3 et clamare coeperunt: Quando videritis arcam
foederis Domini Dei vestri et [c]sacerdotes stirpis leviticae portantes
eam, vos quoque consurgite et sequimini praecedentes; 4 [d]sitque inter
vos et arcam spatium cubitorum duum milium, ut procul videre
possitis et nosse per quam viam ingrediamini, quia prius non ambu-
lastis per eam; et cavete ne appropinquetis ad arcam.
5 Dixitque Iosue ad populum: [e]Sanctificamini, cras enim faciet
Dominus inter vos mirabilia. 6 Et ait ad sacerdotes: [f]Tollite arcam
foederis et praecedite populum. Qui iussa complentes tulerunt, et
ambulaverunt ante eos.
7 Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie incipiam [g]exaltare te coram
omni Israël, ut sciant quod, [h]sicut cum Moyse fui, ita et tecum sim.
8 Tu autem praecipe [i]sacerdotibus, qui portant arcam foederis, et
dic eis: Cum ingressi fueritis partem aquae Iordanis, [j]state in ea.
9 Dixitque Iosue ad filios Israël: Accedite huc et audite verbum
Domini Dei vestri. 10 Et rursum, In hoc, inquit, scietis quod Dominus

f Jd 3, 28; 7, 24.
g Ex 15, 16; 23, 27.
h vr. 11, 24; Ex 15, 15.
i cp. 4, 23; Ex 14, 21.
j v. Nm 21, 23-26; 33-35.
k Ps 134, 11; 135, 19, 20.
l Ex 15, 14, 15.
m vr. 9; cp. 5, 1; 7, 5. — cf. cp. 14, 8; 2 Rg 17, 10; Ps 21, 15; Is 13, 7; Ez 21, 7.
n Dt 4, 39.
o cf. cp. 6, 22, 23, 25.
p vr. 18.
q Jd 1, 24, 25.
r cf. 1 Rg 19, 12; Ac 9, 25; 2 Cor 11, 33.
s vr. 12.
t vr. 12; cp. 6, 23.
u cf. Mt 27, 25.
v vr. 14.
x vr. 7.
y cp. 21, 42; Ex 23, 31.
z vr. 9.
a cp. 2, 1.
b cp. 1, 10, 11.
c vr. 8; Dt 31, 9, 25.
d cf. Ex 19, 12.
e cp. 7, 13; Ex 19, 10, 14, 15; Lv 20, 7; Nm 11, 18; 1 Rg 16, 5; Jl 2, 16.
f cp. 6, 6. — cf. Nm 4, 15.
g cp. 4, 14; 1 Par 29, 25; 2 Par 1, 1.
h cp. 1, 5, 17.
i cf. Nm 3, 31; 4, 15; Dt 31, 25; 1 Rg 6, 15; 2 Rg 15, 24; 1 Par 15, 2.
j vr. 17.

lia audit (3-24), ut ilico hostes adgrediendos censeat. Itaque statim ad Iordanem venit eumque aquis superioribus cohibitis (3, 1-17), transgreditur; erecto deinde monumento (4, 1-25), circumcisis iis qui in deserto nati sunt

Deus [l]vivens in medio vestri est, et [m]disperdet in conspectu vestro
Chananaeum et Hethaeum, Hevaeum et Pherezaeum, Gergesaeum
quoque et Iebusaeum et Amorrhaeum; 11 ecce [n]arca foederis [o]Domini
omnis terrae [p]antecedet vos per Iordanem: 12 [q]parate duodecim viros
de tribubus Israël [r]singulos per singulas tribus, 13 et, [s]cum posuerint
vestigia pedum suorum sacerdotes, qui portant arcam Domini Dei
universae terrae, in aquis Iordanis, aquae quae inferiores sunt de-
current atque deficient, quae autem desuper veniunt [t]in una mole
consistent.
14 Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, ut transiret Ior-
danem; et sacerdotes, qui portabant [n]arcam foederis, pergebant ante
eum. 15 Ingressisque eis Iordanem et [s]pedibus eorum in parte aquae
tinctis ([u]Iordanis autem ripas alvei sui [v]tempore messis impleverat),
16 [x]steterunt aquae descendentes in loco uno, et ad instar montis
intumescentes apparebant procul ab urbe, quae vocatur Adom, usque
ad locum [y]Sarthan; quae autem inferiores erant in [z]mare solitudinis
(quod nunc vocatur Mortuum) [a]descenderunt, usquequo omnino defi-
cerent. 17 Populus autem incedebat, contra Iericho; et sacerdotes,
qui portabant arcam foederis Domini, stabant super siccam humum
in medio Iordanis accincti, [b]omnisque populus per arentem alveum
transibat.
4 Quibus transgressis, dixit Dominus ad Iosue: 2 [a]Elige duodecim
viros singulos per singulas tribus 3 et praecipe eis ut tollant de
medio Iordanis alveo, [b]ubi steterunt pedes sacerdotum, [c]duodecim
durissimos lapides, quos ponetis in [d]loco castrorum, ubi fixeritis hac
nocte tentoria.
4 Vocavitque Iosue duodecim viros, quos elegerat de filiis Israël
singulos de singulis tribubus, 5 et ait ad eos: Ite ante arcam Domini
Dei vestri ad Iordanis medium et portate inde singuli singulos lapides
in umeris vestris, iuxta numerum filiorum Israël, 6 ut sit signum inter
vos. Et, [e]quando interrogaverint vos filii vestri cras dicentes: Quid
sibi volunt isti lapides? 7 respondebitis eis: [f]Defecerunt aquae Iordanis
ante arcam foederis Domini, cum transiret eum; idcirco positi sunt
lapides isti in [g]monumentum filiorum Israël usque in aeternum.
8 Fecerunt ergo filii Israël, sicut praecepit eis Iosue portantes de
medio Iordanis alveo duodecim lapides, ut Dominus ei imperarat,
iuxta numerum filiorum Israël, usque ad locum in quo castrametati
sunt, ibique posuerunt eos. 9 Alios quoque duodecim lapides posuit
Iosue in medio Iordanis alveo, [b]ubi steterunt sacerdotes qui por-
tabant arcam foederis, et sunt ibi [h]usque in praesentem diem. 10 Sa-
cerdotes autem qui portabant arcam stabant in Iordanis medio,
donec omnia complerentur quae Iosue ut loqueretur ad populum
praeceperat Dominus et dixerat ei Moyses. Festinavitque populus et
transiit. 11 Cumque transissent omnes, transivit et arca Domini, sa-
cerdotesque pergebant ante populum.
12 [i]Filii quoque Ruben et Gad et dimidia tribus Manasse armati
praecedebant filios Israël, [j]sicut eis praeceperat Moyses; 13 et qua-
draginta pugnatorum milia per turmas et cuneos incedebant per plana
atque campestria urbis Iericho.
14 In [k]die illo magnificavit Dominus Iosue coram omni Israël, ut
timerent eum, sicut timuerant Moysen, dum adviveret. 15 Dixitque
ad eum: 16 Praecipe [l]sacerdotibus, qui portant arcam foederis, ut
ascendant de Iordane. 17 Qui praecepit eis dicens: Ascendite de Ior-
dane. 18 Cumque ascendissent portantes arcam foederis Domini et
siccam humum calcare coepissent, reversae sunt aquae in alveum
suum et fluebant [m]sicut ante consueverant.
19 Populus autem ascendit de Iordane decimo die mensis primi et
castrametati sunt in [n]Galgalis contra orientalem plagam urbis Iericho.
20 Duodecim quoque lapides, [o]quos de Iordanis alveo sumpserant,
posuit Iosue in Galgalis, 21 et dixit ad filios Israël: [p]Quando inter-
rogaverint filii vestri cras patres suos et dixerint eis: Quid sibi volunt
lapides isti? 22 docebitis eos atque dicetis: [q]Per arentem alveum tran-
sivit Israël Iordanem istum, 23 siccante Domino Deo vestro aquas
eius in conspectu vestro donec transiretis, 24 [r]sicut fecerat prius in

l Dt 5, 26; 1 Rg 17, 26; 4 Rg 19, 4 etc.; Ps 83, 3.
m Ex 33, 2; Dt 7, 1; Ps 43, 3; Ecli 10, 18-20. — cf. Ex 23, 29; Dt 7, 22.
n Ac 7, 44, 45.
o (Ps 96, 5;) Mic 4, 13; Zc 4, [14; 6, 5.
p cf. Dt 9, 3.
q cp. 4, 2, 4.
r cf. Nm 13, 2.
s vr. 15, 16.
t Ps 113, 3. — cf. Ex 15, 8; Ps 77, 13.

u 1 Par 12, 15; Jr 12, 5; 49, 19; 50, 40.
v Ecli 24, 36. — cf. cp. 4, 19;
x cf. Ps 76, 17. [5, 10, 12.
y 3 Rg 4, 12; 7, 46.
z Dt 4, 49; 4 Rg 14, 25. — cf. cp. 12, 3.
a cp. 4, 7; Ps 113, 3. — cf. Ex 14, 21.
b cp. 4, 22. — cf. Ex 14, 29.

a cp. 3, 12.

b cp. 3, 13, 15.
c Dt 27, 2. — cf. 3 Rg 18, 31.
d vr. 8, 19, 20.

e vr. 21. — cf. Ex 12, 26; 13, 14; Dt 6, 20. — v. Ps 77, 4.
f cp. 3, 16.
g Ex 12, 14; Nm 16, 40.

h cp. 5, 9; 6, 25; 7, 26; 8, 28, 29; 9, 27; 10, 27; 13, 13; 14, 14; 15, 63; 16, 10; 22, 3, 17.

i cp. 6, 7, 9, 13. — v. Nm 32, [20-27.
j Nm 32, 28.

k v. cp. 3, 7.

l cp. 3, 6, 8.

m cp. 3, 15.

n cp. 5, 9; 9, 6; 10, 6 etc. Jd 2, 1; 3, 19; 1 Rg 10, 8; 11, 14; 2 Rg 19, 15, 40; Mic 6, [5.
o vr. 3, 9.
p vr. 6.
q vr. 3, 17.
r cp. 2, 10; Ex 14, 21; 2 Es 9, 11 etc.

(5, 1-9), et in celebrando paschate adhibitis, iam manna sublato, novis terrae frugibus (10-12), ad urbem accedit (13-16). Quam cum, sacerdotes arcam ferentes sex dies circumirent (6, 1-14), tandem die septimo,

mari Rubro, quod siccavit donec transiremus; 25 [s]ut discant omnes
terrarum populi [t]fortissimam Domini manum, ut et vos [u]timeatis
Dominum Deum vestrum omni tempore.
5 Postquam ergo [a]audierunt omnes reges Amorrhaeorum, qui habi-
tabant trans Iordanem ad occidentalem plagam, et cuncti reges
Chanaan, [b]qui propinqua possidebant magni maris loca, quod [c]sic-
casset Dominus fluenta Iordanis coram filiis Israël, donec transirent,
[d]dissolutum est cor eorum, et [e]non remansit in eis spiritus, timentium
introitum filiorum Israël.
2 Eo tempore ait Dominus ad Iosue: Fac tibi [f]cultros lapideos et
circumcide secundo filios Israël.
3 Fecit quod iusserat Dominus et circumcidit filios Israël in [g]colle
praeputiorum. 4 Haec autem causa est secundae circumcisionis:
[h]omnis populus, qui egressus est de Aegypto generis masculini, uni-
versi bellatores viri mortui sunt in deserto per longissimos viae cir-
cuitus: 5 qui omnes circumcisi erant; populus autem, qui natus est
in deserto 6 [i]per quadraginta annos itineris latissimae solitudinis in-
circumcisus fuit, donec consumerentur qui non audierant vocem
Domini, et quibus ante [j]iuraverat, ut non ostenderet eis [k]terram
lacte et melle manantem. 7 [l]Horum filii in locum successerunt patrum,
et circumcisi sunt a Iosue, quia, sicut nati fuerant, in praeputio erant,
nec eos in via aliquis circumciderat. 8 Postquam autem omnes cir-
cumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, [m]donec sanarentur.
9 Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie abstuli [n]opprobrium Aegypti
a vobis. Vocatumque est nomen loci illius [o]Galgala usque in prae-
sentem diem.
10 Manseruntque filii Israël in Galgalis et fecerunt Phase [p]quarta-
decima die mensis ad vesperum in campestribus Iericho 11 et come-
derunt de frugibus terrae die altero, azymos panes et polentam
ejusdem anni.
12 [q]Defecitque manna, postquam comederunt de frugibus terrae,
nec usi sunt ultra cibo illo filii Israël, sed comederunt de frugibus
praesentis anni terrae Chanaan.
13 Cum autem esset Iosue in agro urbis Iericho, levavit oculos et
vidit [r]virum stantem contra se [s]evaginatum tenentem gladium per-
rexitque ad eum et ait: Noster es an adversariorum? 14 Qui respondit:
Nequaquam, sed sum [t]princeps [u]exercitus Domini et nunc venio.
15 [v]Cecidit Iosue pronus in terram et adorans ait: Quid dominus
meus loquitur ad servum suum? 16 [x]Solve, inquit, calceamentum tuum
de pedibus tuis, [y]locus enim in quo stas sanctus est. Fecitque Iosue
ut sibi fuerat imperatum.
6 Iericho autem clausa erat atque [a]munita timore filiorum Israël, et
nullus egredi audebat aut ingredi.
2 Dixitque Dominus ad Iosue: [b]Ecce dedi in manu tua Iericho et
regem ejus omnesque fortes viros. 3 Circuite urbem cuncti bellatores
semel per diem. Sic facietis sex diebus, 4 septimo autem die sacer-
dotes tollant septem bucinas, [c]quarum usus est in iubileo, et prae-
cedant arcam foederis, septiesque circuibitis civitatem et [d]sacerdotes
clangent bucinis. 5 Cumque insonuerit vox tubae [e]longior atque
concisior et in auribus vestris increpuerit, [f]conclamabit omnis populus
vociferatione maxima; et muri funditus corruent civitatis ingredien-
turque singuli per locum contra quem steterint.
6 Vocavit ergo Iosue filius Nun sacerdotes et dixit ad eos: [g]Tollite
arcam foederis, et septem alii sacerdotes tollant septem iubileorum
bucinas et incedant ante arcam Domini. 7 Ad populum quoque ait:
Ite et circuite civitatem [h]armati praecedentes arcam Domini. 8 Cum-
que Iosue verba finisset, et septem sacerdotes septem bucinis clan-
gerent ante arcam foederis Domini, 9 omnisque praecederet armatus
exercitus, reliquum vulgus [i]arcam sequebatur, ac bucinis omnia
concrepabant.
10 Praeceperat autem Iosue populo dicens: Non clamabitis nec audie-
tur vox vestra neque ullus sermo ex ore vestro egredietur, donec veniat
dies in quo dicam vobis: Clamate et vociferamini. 11 Circuivit ergo
arca Domini civitatem semel per diem et reversa in castra mansit ibi.

s 3 Rg 8, 42, 43.
t Dt 3, 24; Ps 88, 14.
u Ex 14, 31; Dt 6, 2.
a Ex 15, 14.
b cp. 13, 3; Nm 13, 29. — cf. Is 23, 1, 11.
c cf. cp. 3, 16.
d v. cp. 2, 9, 11, 24.
e 3 Rg 10, 5.
f Ex 4, 25.
g cf. vr. 9.
h Nm 14, 29; 26, 64, 65; Dt 2, 16; Ps 105, 26; 1 Cor 10, 5; Heb 3, 17.
i Nm 14, 33; Dt 1, 3; 2, 7, 14; 8, 4; Ps 94, 10.
j Nm 14, 23; Ps 94, 11; Heb 3, 11.
k v. Ex 3, 8.
l Nm 14, 31; Dt 1, 39.
m cf. Gn 34, 35.
n Gn 34, 14.
o cp. 4, 19.
p Ex 12, 6; Lv 23, 5; Nm 9, 5.
q Ex 16, 35; Jdt 5, 15.
r Gn 18, 2; 32, 24; Ac 1, 10. — cf. Ex 23, 20, 23.
s Nm 22, 23, 31.
t cf. Ex 14, 19.
u 3 Rg 22, 19. — cf. Gn 32, 2; Ps 102, 21.
15] * *cf. Catech. R. III 2, 8.*
v Gn 17, 3.
x Ex 3, 5; Ac 7, 33.
y cf. Gn 28, 16, 17.
a cf. Nm 13, 29.
b cp. 2, 9, 24; Dt 7, 24; 2 Es 9, 24. — cf. cp. 8, 1.
c Lv 23, 24; 25, 9.
d Nm 10, 8.
e Nm 10, 6, 7.
f cf. Jd 7, 19, 20.
g cp. 5, 6.
h cp. 4, 12, 13.
i vr. 13; Is 52, 12; 58, 8.

concrepantibus bucinis et populo vociferante, ingenti ruina capit eiusque cives penitus interimit (15-23); ex spoliis autem alias igne comburit, alias Deo dicat (24-27). At cum Achan aliquid praedae

[12] Igitur, Iosue de nocte consurgente, [j]tulerunt sacerdotes arcam
Domini [13] et septem ex eis septem bucinas, quarum in iubileo usus
est; praecedebantque arcam Domini ambulantes atque clangentes;
et armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum sequebatur
arcam et bucinis personabat. [14] Circuieruntque civitatem secundo die
semel et reversi sunt in castra: sic fecerunt sex diebus. [15] Die autem
septimo, diluculo consurgentes circuierunt urbem, sicut dispositum
erat, septies. [16]Cumque septimo circuitu clangerent bucinis sacerdotes,
dixit Iosue ad omnem Israël: Vociferamini; tradidit enim vobis Dominus civitatem. [17] Sitque civitas haec [k]anathema et omnia, quae in
ea sunt, Domino; sola Rahab meretrix vivat cum universis qui cum
ea in domo sunt; [l]abscondit enim nuntios, quos direximus. [18] Vos
autem cavete [m]ne de his, quae praecepta sunt, quippiam contingatis,
et sitis praevaricationis rei et omnia castra Israël [n]sub peccato sint
atque [o]turbentur. [19][p]Quidquid autem auri et argenti fuerit et vasorum
aeneorum ac ferri Domino consecretur repositum in thesauris eius.
[20] Igitur, omni populo vociferante et clangentibus tubis, postquam
in aures multitudinis vox sonitusque increpuit, [q]muri ilico corruerunt;
et ascendit unusquisque per locum, qui contra se erat; ceperuntque
civitatem [21] et [r]interfecerunt omnia, quae erant in ea, a viro usque
ad mulierem, ab infante usque ad senem. Boves quoque et oves et
asinos in ore gladii percusserunt.
[22] Duobus autem viris, qui [s]exploratores missi fuerant, dixit Iosue:
Ingredimini domum mulieris meretricis et producite eam et omnia
quae illius sunt, [t]sicut illi iuramento firmastis. [23] [u]Ingressique iuvenes
eduxerunt Rahab et [v]parentes eius fratres quoque et cunctam supellectilem ac cognationem illius et [x]extra castra Israël manere fecerunt.
[24] Urbem autem et omnia, quae erant in ea, succenderunt [y]absque
auro et argento et vasis aeneis ac ferro, quae in aerarium Domini
consecrarunt. [25] [z]Rahab vero meretricem et domum patris eius et
omnia quae habebat fecit Iosue vivere, et [a]habitaverunt in medio
Israël [b]usque in praesentem diem, eo quod absconderit nuntios, quos
miserat ut explorarent Iericho.
In tempore illo imprecatus est Iosue dicens: [26] Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit et aedificaverit civitatem Iericho. [c]In
primogenito suo fundamenta illius iaciat et in novissimo liberorum
ponat portas eius.
[27] [d]Fuit ergo Dominus cum Iosue, [e]et nomen eius vulgatum est
in omni terra.
7 Filii autem Israël [a]praevaricati sunt mandatum et usurpaverunt
de anathemate; nam [b]Achan filius Charmi filii Zabdi filii Zare
de tribu Iuda tulit aliquid de anathemate. Iratusque est Dominus
contra filios Israël.
[2] Cumque mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai, quae est iuxta
[c]Bethaven ad orientalem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascendite
et explorate terram. Qui praecepta complentes exploraverunt Hai,
[3] et reversi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus; sed duo vel
tria milia virorum pergant et deleant civitatem. Quare omnis populus
frustra vexabitur contra hostes paucissimos?
[4] Ascenderunt ergo tria milia pugnatorum, [d]qui statim terga vertentes [5] percussi sunt a viris urbis Hai, et corruerunt ex eis trigintasex homines; persecutique sunt eos adversarii de porta usque ad
Sabarim, et ceciderunt per prona fugientes; pertimuitque cor populi
et [e]instar aquae liquefactum est.
[6] Iosue vero [f]scidit vestimenta sua et [g]pronus cecidit in terram
coram arca Domini usque ad vesperam, tam ipse quam omnes senes
Israël, miseruntque [h]pulverem super capita sua, [7] et dixit Iosue:
Heu, Domine Deus, [i]quid voluisti traducere populum istum Iordanem
fluvium, ut traderes nos in manus Amorrhaei et perderes? Utinam,
ut coepimus, mansissemus trans Iordanem. [8] Mi Domine Deus, quid
dicam videns Israëlem hostibus suis terga vertentem? [9] Audient
Chananaei et omnes habitatores terrae, et pariter conglobati circumdabunt nos atque [j]delebunt nomen nostrum de terra; et [k]quid facies
magno nomini tuo?

j v. cp. 3, 6.
k Lv 27, 28; Dt 20, 17. — cf. Nm 21, 3.
l cp. 2, 4; Heb 11, 31.
m Dt 13, 17.
n cf. cp. 7, 12.
o cp. 7, 25; 1 Par 2, 7.
19] * *cf. Catech. R. III 9.*
p vr. 24; Lv 27, 28.
q vr. 5; 2 Mc 12, 15; Heb 11, 30.
r cf. Dt 7, 2. — v. cp. 24, 11.
s cp. 2, 1.
t cp. 2, 14.
u Heb 11, 31.
v cp. 2, 13.
x cf. Nm 31, 19.
y vr. 19; cp. 8, 2.
z cf. Jd 1, 25.
a cf. Dt 7, 2; 20, 16, 17. — v. Mt 1, 5.
b cf. cp. 9, 27; 13, 13; 14, 14.
c (all) 3 Rg 16, 34.
d v. cp. 1, 5.
e cp. 9, 9.
a cf. cp. 6, 18; 22, 20.
b 1 Par 2, 7.
c cp. 18, 12; 1 Rg 13, 5; 14, 23; Os 4, 15; 5, 8; 10, 5.
d Lv 26, 17; Dt 28, 25.
e cf. cp. 2, 9, 11; Ps 21, 15.
f Gn 37, 29, 34; Nm 14, 6; 2 Rg 1, 11; 13, 31; Ac 14, [14 etc.
g Nm 14, 5.
h 1 Rg 4, 12; 2 Rg 1, 2; 13, 19; 15, 32; Jdt 4, 16 etc.
i cf. Ex 5, 22; 4 Rg 3, 10.
j v. Ps 82, 5.
k cf. Ex 32, 12; Nm 14, 13; Dt 9, 28.

clam sibi sumpsisset, filii Israël oppugnatione Hai prohibentur, donec detectus praevaricator mortique damnatus lapidibus obruitur (7, 1-8, 29). Interea regionis occupatio intermittitur, nec resumitur

10 Dixitque Dominus ad Iosue: Surge, cur iaces pronus in terra?
11 Peccavit Israël et [l]praevaricatus est pactum meum; tuleruntque de
[m]anathemate et furati sunt atque mentiti et absconderunt inter vasa
sua. 12 [n]Nec poterit Israël stare ante hostes suos [o]eosque fugiet,
quia [p]pollutus est anathemate. Non ero ultra vobiscum, donec conteratis eum [q]qui huius sceleris reus est. 13 Surge, sanctifica populum
et dic eis: [r]Sanctificamini in crastinum; haec enim dicit Dominus
Deus Israël: Anathema in medio tui est, Israël; non poteris stare
coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est
scelere. 14 Accedetisque mane singuli [s]per tribus vestras, et quamcumque tribum sors invenerit, accedet per cognationes suas et cognatio per domos domusque per viros; 15 [t]et quicumque ille in hoc
facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia
sua, quoniam [u]praevaricatus est pactum Domini et fecit [v]nefas in
Israël.
16 Surgens itaque Iosue mane [x]applicuit Israël per tribus suas, et
inventa est tribus Iuda. 17 Quae cum iuxta familias suas esset oblata,
inventa est familia [y]Zare, illam quoque per domos offerens repperit
Zabdi, 18 cuius domum in singulos dividens viros invenit Achan filium
Charmi filii Zabdi filii Zare de tribu Iuda. 19 Et ait Iosue ad Achan:
Fili mi, [z]da gloriam Domino Deo Israël et [a]confitere atque [b]indica
mihi quid feceris; ne abscondas.
20 Responditque Achan Iosue et dixit ei: [c]Vere ego peccavi Domino
Deo Israël, [d]et sic et sic feci: 21 vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum et ducentos siclos argenti regulamque auream
quinquaginta siclorum et concupiscens abstuli et abscondi in terra
contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui.
22 Misit ergo Iosue ministros, qui currentes ad tabernaculum illius
reppererunt cuncta abscondita in eodem loco et argentum simul;
23 auferentesque de tentorio tulerunt ea ad Iosue et ad omnes filios
Israël proieceruntque ante Dominum.
24 Tollens itaque Iosue Achan filium Zare argentumque et pallium
et auream regulam filios quoque et filias eius, boves et asinos et oves
ipsumque tabernaculum et cunctam supellectilem, et omnis Israël
cum eo duxerunt eos ad [e]vallem Achor, 25 ubi dixit Iosue: [f]Quia
turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. [g]Lapidavitque eum
omnis Israël, et [h]cuncta, quae illius erant, igne consumpta sunt.
26 Congregaveruntque super eum [i]acervum magnum lapidum, qui
permanet [j]usque in praesentem diem. Et [k]aversus est furor Domini
ab eis, vocatumque est nomen loci illius vallis Achor [l]usque hodie.
8 Dixit autem Dominus ad Iosue: [a]ne timeas neque formides: tolle
tecum omnem multitudinem pugnatorum et consurgens ascende in
oppidum Hai; [b]ecce tradidi in manu tua regem eius et populum urbemque et terram. 2 Faciesque urbi Hai et regi eius [c]sicut fecisti
Iericho et regi illius; [d]praedam vero et omnia animantia diripietis
vobis. Pone insidias urbi post eam.
3 Surrexitque Iosue et omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Hai; et electa triginta milia virorum fortium misit nocte,
4 praecepitque eis dicens: [e]Ponite insidias post civitatem, nec longius
recedatis et eritis omnes parati; 5 ego autem et reliqua multitudo,
quae mecum est, accedemus ex adverso contra urbem; cumque exierint
contra nos, [f]sicut ante fecimus, fugiemus et terga vertemus, 6 donec
persequentes [g]ab urbe longius protrahantur; putabunt enim nos fugere
[f]sicut prius. 7 Nobis ergo fugientibus et illis persequentibus, consurgetis de insidiis et vastabitis civitatem; tradetque eam Dominus
Deus vester in manus vestras. 8 Cumque ceperitis, succendite eam;
et sic omnia facietis [h]ut iussi. 9 Dimisitque eos et perrexerunt ad locum insidiarum sederuntque inter Bethel et Hai ad occidentalem plagam urbis Hai. Iosue autem nocte illa in medio mansit populi.
10 Surgensque diluculo recensuit socios et ascendit cum senioribus
in fronte exercitus vallatus auxilio pugnatorum. 11 Cumque venissent
et [i]ascendissent ex adverso civitatis, steterunt ad septentrionalem
urbis plagam, inter quam et eos erat vallis media. 12 Quinque autem
milia viros elegerat et posuerat in insidiis inter Bethel et Hai, ex

l vr. 15. — cf. Dt 6, 17-25.
m cp. 6, 15, 18.
n Nm 14, 45; Jd 2, 14. — cf. Dt 11, 22, 23.
o vr. 8. — cf. Dt 28, 25.
p cp. 6, 18.
q vr. 11.
r cp. 3, 5; Lv 20, 7; Nm 11, 18; 1 Rg 16, 5.
s 1 Rg 10, 19.
t 1 Rg 14, 38, 39.
u vr. 11.
v Gn 34, 7; Jd 20, 6.
x cf. 1 Rg 10, 20, 21; 14, 42.
y Nm 26, 20.
19] * *Catech. R. III 9, 15.*
z 1 Rg 6, 5; Jr 13, 16; Ml 2, 2; Jo 9, 24.
a Nm 5, 6, 7; 2 Par 30, 22; 2 Es 10, 11; Dn 9, 4.
b 1 Rg 14, 43.
c 2 Rg 12, 13.
d 4 Rg 9, 12.
e vr. 26; cp. 15, 7; Is 65, 10; Os 2, 15.
f cp. 6, 18; 1 Par 2, 7. — cf. 1 Rg 15, 33; Ac 16, 20.
g Lv 20, 2; 24, 14; Dt 13, 10; 17, 5 etc.
h cp. 22, 20. — cf. Dt 13, 15-17.
i cp. 8, 29; 2 Rg 18, 17. — cf. Lm 3, 53.
j v. cp. 6, 25.
k Dt 13, 17.
l Is 65, 10; Os 2, 15.
a cp. 1, 9; 10, 25; Dt 1, 21; 7, 18; 31, 8.
b cp. 2, 24; 6, 2.
c cp. 6, 21, 24.
d vr. 27; Dt 20, 14.
e cf. Jd 20, 29.
f cp. 7, 4, 5.
g vr. 16.
h 2 Rg 13, 28.
i vr. 5.

occidentali parte eiusdem civitatis. 13 Omnis vero reliquus exercitus
ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut novissimi illius multitudinis occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Iosue nocte illa et
stetit in vallis medio.
14 Quod cum vidisset rex Hai, festinavit mane et egressus est cum
omni exercitu civitatis direxitque aciem [j]contra desertum [k]ignorans
quod post tergum laterent insidiae. 15 Iosue vero et omnis Israël [l]cesserunt loco simulantes metum et fugientes per solitudinis viam. 16 At
illi vociferantes pariter et se mutuo cohortantes persecuti sunt eos.
17 [m]Cumque recessissent a civitate et ne unus quidem in urbe Hai et
Bethel remansisset qui non persequeretur Israël (sicut eruperant aperta
oppida relinquentes), 18 dixit Dominus ad Iosue: [n]Leva clipeum
qui in manu tua est, contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam.
19 Cumque elevasset clipeum ex adverso civitatis, insidiae, quae
latebant, surrexerunt confestim et pergentes ad civitatem ceperunt
et succenderunt eam. 20 Viri autem civitatis, qui persequebantur Iosue,
respicientes et videntes fumum urbis ad caelum usque conscendere
non potuerunt ultra huc illucque diffugere, praesertim cum hi, qui
simulaverant fugam et tendebant ad solitudinem, contra persequentes
fortissime restitissent. 21 Vidensque Iosue et omnis Israël quod capta
esset civitas et fumus urbis ascenderet reversus percussit viros Hai.
22 Siquidem et illi, qui ceperant et succenderant civitatem, egressi ex
urbe contra suos medios hostium ferire coeperunt. Cum ergo ex
utraque parte adversarii caederentur, ita ut [o]nullus de tanta multitudine salvaretur, 23 regem quoque urbis Hai apprehenderunt viventem
et obtulerunt Iosue.
24 Igitur omnibus interfectis, qui Israëlem ad deserta tendentem
fuerant persecuti, et in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii
Israël percusserunt civitatem. 25 Erant autem, qui in eodem die conciderant a viro usque ad mulierem duodecim milia hominum omnes
urbis Hai. 26 Iosue vero [p]non contraxit manum, quam in sublime
porrexerat [q]tenens clipeum, donec interficerentur omnes habitatores
Hai. 27 Iumenta autem et praedam civitatis diviserunt sibi filii Israël,
[r]sicut praeceperat Dominus Iosue. 28 Qui succendit urbem et fecit
eam [s]tumulum sempiternum; 29 [t]regem quoque eius suspendit in
patibulo [u]usque ad vesperam et solis occasum. Praecepitque Iosue,
et [u]deposuerunt cadaver eius de cruce proieceruntque in ipso introitu
civitatis, [v]congesto super eum magno acervo lapidum, qui permanet
usque in praesentem diem.
30 Tunc aedificavit Iosue altare Domino Deo Israël in monte
Hebal, 31 [x]sicut praeceperat Moyses famulus Domini filiis Israël, et
scriptum est in [y]volumine legis Moysi: altare vero de lapidibus [z]impolitis, quos ferrum non tetigit. Et obtulit super eo holocausta Domino immolavitque pacificas victimas. 32 Et scripsit super [a]lapides
deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israël.
33 Omnis autem populus et maiores natu ducesque ac iudices stabant ex utraque parte arcae in conspectu sacerdotum, [b]qui portabant
arcam foederis Domini, [c]ut advena ita et indigena. Media pars eorum
iuxta montem Garizim et media iuxta montem Hebal, [d]sicut praeceperat Moyses famulus Domini. Et primum quidem [e]benedixit populo
Israël; 34 post haec legit omnia [f]verba benedictionis et maledictionis
et [g]cuncta, quae scripta erant in legis volumine. 35 Nihil ex his,
quae Moyses iusserat, reliquit intactum, sed universa replicavit coram
omni multitudine Israël, [h]mulieribus ac parvulis et advenis, qui inter
eos morabantur.

9 Quibus auditis, cuncti reges trans Iordanem, qui versabantur in
[a]montanis et campestribus, in maritimis ac litore [b]magni maris,
hi quoque qui habitabant iuxta Libanum, [c]Hethaeus et Amorrhaeus,
Chananaeus, Pherezaeus et Hevaeus et Iebusaeus 2 congregati sunt
pariter, ut pugnarent contra Iosue et Israël uno animo eademque
sententia.
3 At [d]hi, qui habitabant in [e]Gabaon, audientes cuncta quae fecerat
Iosue [f]Iericho et [g]Hai 4 et callide cogitantes tulerunt sibi cibaria,
saccos veteres asinis imponentes et utres vinarios scissos atque con-

j v. Dt 1, 1.
k Jd 20, 34.
l Jd 20, 36.
m vr. 6.
n vr. 26.
o Dt 7, 2.
p cf. Ex 17, 11-13.
q vr. 18.
r vr. 2.
s Dt 13, 16.
t cp. 10, 26.
u cp. 10, 27; Dt 21, 22, 23. — cf. Jo 19, 31.
v cp. 7, 26.
x Dt 27, 2-8.
y Dt 17, 18; 28, 58, 61; 29, 20, 27; 31, 34.
z Ex 20, 25.
a Dt 27, 2-4.
b cp. 3, 6, 8; Dt 31, 9. — cf. Dt 31, 25.
c v. vr. 35.
d Dt 11, 29; 27, 12.
e v. Nm 6, 22-27.
f Dt 30, 19. — v. Dt 28, 2-68.
g Dt 31, 11; 2 Es 8, 2, 3; 13, 1.
h Dt 29, 11; 31, 12.

a Dt 1, 7.
b Nm 34, 6.
c cp. 3, 10; 12, 8; Ex 3, 8, 17; 13, 5 etc.
d cp. 11, 19; 2 Rg 21, 1, 2.
e cp. 10, 2, 10, 12; 18, 25; 2 Rg 2, 12; 21, 1, 2; 3 Rg 3, 4, 5; 9, 2; 1 Par 16, 39 etc.
f cp. 6, 21, 24.
g cp. 8, 26, 28.

in sui auxilium arcesserant (10, 1-5). Arrepta enim occasione, Iosue cum omni exercitu bellatorum de Galgalis ascendit, irruit repente super reges Ierusalem, Hebron, Ierimoth, Lachis et Eglon, eosque, Deo

sutos 5 calceamentaque perantiqua, quae ad indicium vetustatis pitta-
ciis consuta erant, induti veteribus vestimentis, panes quoque, quos
portabant ob viaticum, duri erant et in frusta comminuti, 6 perrexe-
runtque ad Iosue, qui tunc morabatur in [h]castris Galgalae, et dixerunt
ei atque simul omni Israëli: De terra longinqua venimus pacem vobi-
scum facere cupientes. Responderuntque viri Israël ad eos atque
dixerunt: 7 Ne forte in terra, quae nobis sorte debetur, habitetis, et
non [i]possimus foedus inire vobiscum. 8 At illi ad Iosue, [j]Servi,
inquiunt, tui sumus. Quibus Iosue ait: Quinam estis vos? et unde
venistis? 9 Responderunt: [k]De terra longinqua valde venerunt servi
tui in nomine Domini Dei tui; [l]audivimus enim famam potentiae
eius, cuncta quae fecit in Aegypto 10 [m]et duobus regibus Amorrhaeo-
rum, qui fuerunt trans Iordanem, Sehon regi Hesebon et Og regi
Basan qui erat in [n]Astaroth. 11 Dixeruntque nobis seniores et omnes
habitatores terrae nostrae: Tollite in manibus cibaria ob longissimam
viam et occurrite eis et dicite: Servi vestri sumus, foedus inite nobi-
scum. 12 En panes: quando egressi sumus de domibus nostris ut veni-
remus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt et vetustate
nimia comminuti; 13 utres vini novos implevimus, nunc rupti sunt et
soluti; vestes et calceamenta, quibus induimur et quae habemus in pe-
dibus, ob longitudinem longioris viae trita sunt et paene consumpta.
14 Susceperunt igitur de cibariis eorum et [o]os Domini non interro-
gaverunt. 15 [p]Fecitque Iosue cum eis pacem et, inito foedere, pollicitus
est quod non occiderentur. Principes quoque multitudinis iuraverunt
eis. 16 Post dies autem tres initi foederis, audierunt quod in vicino
habitarent et [q]inter eos futuri essent. 17 Moveruntque castra filii Israël,
et venerunt in civitates eorum die tertio, quarum haec vocabula sunt:
[r]Gabaon et [s]Caphira et [t]Beroth et [u]Cariathiarim; 18 et non percus-
serunt eos, eo quod iurassent eis principes multitudinis in nomine
Domini Dei Israël.
Murmuravit itaque omne vulgus contra principes, 19 qui respon-
derunt eis: Iuravimus illis in nomine Domini Dei Israël, et idcirco
non possumus eos contingere. 20 Sed hoc faciemus eis: reserventur
quidem ut vivant, [v]ne contra nos ira Domini concitetur, [x]si peiera-
verimus; 21 sed sic vivant, ut in usus universae multitudinis [y]ligna
caedant aquasque comportent.
Quibus haec loquentibus, 22 vocavit Gabaonitas Iosue et dixit eis:
Cur nos decipere fraude voluistis, ut diceretis: [z]Procul valde habi-
tamus a vobis, [a]cum in medio nostri sitis? 23 Itaque sub maledictione
eritis et non deficiet de stirpe vestra ligna caedens aquasque com-
portans in domum Dei mei. 24 Qui responderunt: Nuntiatum est nobis
servis tuis, quod [b]promisisset Dominus Deus tuus Moysi servo suo,
ut traderet vobis omnem terram et disperderet cunctos habitatores
eius; [c]timuimus igitur valde et providimus animabus nostris vestro
terrore compulsi, et hoc consilium inivimus. 25 Nunc autem in manu
tua sumus: quod tibi bonum et rectum videtur fac nobis. 26 Fecit
ergo Iosue, ut dixerat, et liberavit eos de manu filiorum Israël, ut
non occiderentur, 27 decrevitque in illo die eos esse in ministerio cuncti
populi et altaris Domini caedentes ligna et aquas comportantes usque
in praesens tempus, [d]in loco quem Dominus elegisset.
10 Quae cum audisset Adonisedec rex Ierusalem, quod scilicet [a]ce-
pisset Iosue Hai et subvertisset eam ([b]sicut enim fecerat Iericho
et regi eius, sic fecit Hai et regi illius) et quod [c]transfugissent Ga-
baonitae ad Israël et essent foederati eorum, 2 [d]timuit valde. Urbs
enim magna erat Gabaon et una civitatum regalium et maior oppido
Hai omnesque bellatores eius fortissimi.
3 Misit ergo Adonisedec rex [e]Ierusalem ad Oham regem [f]Hebron et
ad Pharam regem [g]Ierimoth, ad Iaphia quoque regem [h]Lachis et ad
Dabir regem [i]Eglon dicens: 4 Ad me ascendite et ferte praesidium,
ut expugnemus Gabaon, [j]quare transfugerit ad Iosue et ad filios Israël.
5 [k]Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorrhaeorum, rex
Ierusalem, rex Hebron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglon simul cum
exercitibus suis et castrametati sunt circa Gabaon oppugnantes eam.
6 Habitatores autem Gabaon urbis obsessae miserunt ad Iosue, qui

h cp. 5, 10.
i cf. Ex 23, 32: Dt 7, 2: Jd 2, 2.
j vr. 11.
k Dt 20, 15.
l cp. 2, 10; 6, 27.
m v. Nm 21, 24-35.
n cp. 12, 4; Dt 1, 4.
o Nm 27, 21.
p cp. 11, 19; 2 Rg 21, 2. — cf. vr. 7.
q vr. 22.
r v. vr. 3.
s cp. 18, 26; 1 Es 2, 25; 2 Es 7, 29.
t cp. 18, 25; 2 Rg 4, 2; 23, 37; 1 Par 11, 29; 1 Es 2, 25; 2 Es 7, 29.
u v. cp. 15, 9, 60; 18, 14, 15.
v cf. Nm 1, 53.
x 2 Rg 21, 1, 2.
y vr. 23, 27; Dt 29, 11. — cf. 1 Par 9, 2; 1 Es 2, 43; 8, 20; 2 Es 7, 60; 11, 3.
z vr. 6, 9.
a vr. 16.
b Dt 7, 1, 2.
c Ex 15, 14.
d Dt 12, 5.
a cp. 8, 22, 26-29.
b v. cp. 6, 21, 24.
c cp. 9, 15.
d Dt 11, 25.
e cp. 12, 10; 15, 8; Jd 1, 8, 21; 2 Rg 5, 6-9 etc.
f cp. 15, 13; Jd 1, 10. — v. Gn 13, 10.
g cp. 15, 35; 2 Es 11, 25, 29.
h cp. 12, 11; 15, 39; 4 Rg 14, 19; 1 Par 11, 9; 2 Es 11, 30 etc.
i cp. 12, 12; 15, 39.
j vr. 1; cp. 9, 15.
k cf. 9, 2.

ipso de caelo dimicante (6-14), profligat, in spelunca quo confugerant comprehendit (15-23), morte multatos in patibulo suspendit (24-27) eorumque civitates una cum Maceda, Lebna, Dabir etc. expugnatas evertit (28-43).

tunc morabatur in castris [l]apud Galgalam, et dixerunt ei: Ne retrahas
manus tuas ab auxilio servorum tuorum: ascende cito et libera nos
ferque praesidium; convenerunt enim adversum nos omnes reges
Amorrhaeorum, [m]qui habitant in montanis. 7 Ascenditque Iosue de
Galgalis et [n]omnis exercitus bellatorum cum eo, viri fortissimi.
8 Dixitque Dominus ad Iosue: [o]Ne timeas eos; in manus enim
tuas tradidi illos: [p]nullus ex eis tibi resistere poterit. 9 Irruit itaque
Iosue super eos repente tota nocte ascendens de Galgalis; 10 [q]et conturbavit eos Dominus a facie Israël, contrivitque plaga magna in
Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus [r]Bethoron, et percussit usque [s]Azeca et [t]Maceda.
11 Cumque fugerent filios Israël et essent in descensu Bethoron,
Dominus misit super eos [u]lapides magnos de caelo usque ad Azeca;
et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio
percusserant filii Israël.
12 Tunc locutus est Iosue Domino in die, qua tradidit Amorrhaeum
in conspectu filiorum Israël, dixitque coram eis:

Sol, contra Gabaon ne movearis,
et, luna, contra vallem Aialon.
13 [v]Steteruntque sol et luna,
donec ulcisceretur se gens de inimicis suis.

Nonne scriptum est hoc in [x]libro iustorum? Stetit itaque sol in
medio caeli et non festinavit occumbere spatio unius diei. 14 [y]Non
fuit antea nec postea tam longa dies, oboediente Domino voci hominis
et [z]pugnante pro Israël.
15 [a]Reversusque est Iosue cum omni Israël in castra Galgalae.
16 Fugerant enim quinque reges et se absconderant in spelunca
urbis Maceda. 17 Nuntiatumque est Iosue quod inventi essent quinque
reges latentes in spelunca urbis [b]Maceda. 18 Qui praecepit sociis et
ait: Volvite saxa ingentia ad os speluncae et ponite viros industrios,
qui clausos custodiant; 19 vos autem nolite stare, sed persequimini
hostes et [c]extremos quosque fugientium caedite; nec dimittatis eos
urbium suarum intrare praesidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras.
20 Caesis ergo adversariis plaga magna et [d]usque ad internecionem
paene consumptis, hi qui Israël effugere potuerunt ingressi sunt civitates munitas; 21 reversusque est omnis exercitus ad Iosue in Maceda, ubi tunc erant castra, sani et integro numero; nullusque contra
filios Israël [e]mutire ausus est.
22 Praecepitque Iosue dicens: Aperite os speluncae et producite ad
me quinque reges, qui in ea latitant. 23 Feceruntque ministri ut sibi
fuerat imperatum et eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca,
[f]regem Ierusalem, regem Hebron, regem Ierimoth, regem Lachis,
regem Eglon.
24 Cumque educti essent ad eum, vocavit omnes viros Israël et ait
ad principes exercitus, qui secum erant: Ite et [g]ponite pedes super
colla regum istorum. Qui cum perrexissent et subiectorum colla pedibus calcarent, 25 rursum ait ad eos: [h]Nolite timere nec paveatis, confortamini et estote robusti; [i]sic enim faciet Dominus cunctis hostibus
vestris, adversum quos dimicatis. 26 Percussitque Iosue et interfecit
eos atque [j]suspendit super quinque stipites; fueruntque suspensi
usque ad vesperum. 27 [j]Cumque occumberet sol, praecepit sociis ut
deponerent eos de patibulis; qui depositos proiecerunt in speluncam,
in qua latuerant, et posuerunt super os eius saxa ingentia, quae permanent usque in praesens.
28 Eodem quoque die [k]Macedam cepit Iosue et percussit eam in
ore gladii regemque illius interfecit et omnes habitatores eius; non
dimisit in ea saltem parvas reliquias. Fecitque regi Maceda sicut
fecerat [l]regi Iericho. 29 Transivit autem cum omni Israël de Maceda in
[m]Lebna et pugnabat contra eam: 30 quam tradidit Dominus cum rege
suo in manus Israël; percusseruntque urbem in ore gladii et omnes
habitatores eius; non dimiserunt in ea ullas reliquias feceruntque
regi Lebna, sicut fecerant [l]regi Iericho.
31 De Lebna transivit in [n]Lachis cum omni Israël et, exercitu per

l cp. 5, 10; 9, 6.
m Nm 13, 20. — cf. cp. 11, 3.
n cp. 8, 1, 3.
o vr. 25; cp. 11, 6; Jd 4, 14.
p cp. 1, 5; 21, 42; 23, 9. — cf. 11, 16.
q Jd 4, 15; 1 Rg 7, 10; Ps 17, 15; Is 28, 21.
r cp. 16, 3, 5; 18, 13, 14; 3 Rg 9, 17; 1 Par 7, 24; 2 Par 8, 5; 1 Mc 3, 16; 9, 50.
s cp 15., 35; 1 Rg 17, 1; 2 Par 11, 9; 2 Es 11, 30; Jr 34, 7.
t cp. 12, 16; 15, 41.
u v. Jb 38, 23.
v Ecli 46, 5; Hab 3, 11. — cf. Is 28, 21.
x 2 Rg 1, 18. — cf. Nm 21, 14.
y Is 38, 8. — cf, 4 Rg 20, 11.
z vr. 42; cp. 23, 3, 10; Ex 14, 14, 25; Jd 5, 20.
a vr. 43.
b vr. 11, 28, 29.
c cf. Dt 25, 18.
d cp. 8, 24.
e cf. Ex 11, 7; Jdt 11, 15.
f v. vr. 3.
g Dt 33, 29; Ps 109, 1; Is 51, 23; Bar 4, 25.
h vr. 8; cp. 1, 6, 9. — v. Dt 31, 6-8.
i Dt 3, 21; 7, 19.
j cp. 8, 29; Dt 21, 22, 23.
k vr. 11.
l cp. 6, 21.
m cp. 21, 13; 4 Rg 8, 22; 19, 8. — cf. cp. 15, 42.
n vr. 3; 4 Rg 18, 14, 17; 19, 8 etc.

gyrum disposito, oppugnabat eam. 32 Tradiditque Dominus Lachis in
manus Israël et cepit eam die altero, atque percussit in ore gladii
omnemque animam, quae fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.
33 Eo tempore ascendit Horam rex [o]Gazer, ut auxiliaretur Lachis,
quem percussit Iosue cum omni populo eius usque ad internecionem.
34 Transivitque de Lachis in [p]Eglon et circumdedit 35 atque expu-
gnavit eam eadem die percussitque in ore gladii omnes animas, quae
erant in ea, iuxta omnia quae fecerat Lachis.
36 Ascendit quoque cum omni Israël de Eglon in [p]Hebron et pugnavit
contra eam: 37 cepit eam et percussit in ore gladii regem quoque eius et
omnia oppida regionis illius universasque animas, quae in ea fuerant
commoratae: non reliquit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Eglon:
sic fecit et Hebron, cuncta quae in ea repperit consumens gladio.
38 Inde reversus in [q]Dabir 39 cepit eam atque vastavit, regem quoque
eius atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladii; non
dimisit in ea ullas reliquias; sicut fecerat Hebron et Lebna et regibus
earum sic fecit Dabir et regi illius.
40 Percussit itaque Iosue omnem terram montanam et meridianam
atque campestrem, et Asedoth cum regibus suis; non dimisit in ea
ullas reliquias, sed [r]omne, quod spirare poterat, interfecit, sicut prae-
ceperat ei Dominus Deus Israël, 41 a [s]Cadesbarne usque [t]Gazam,
omnem terram [u]Gosen usque Gabaon, 42 universosque reges et re-
giones eorum uno impetu cepit atque vastavit; [v]Dominus enim Deus
Israël pugnavit pro eo. 43 [x]Reversusque est cum omni Israël ad lo-
cum castrorum in Galgala.
11 Quae cum audisset [a]Iabin rex [b]Asor, [c]misit ad Iobab regem Ma-
don et ad regem [d]Semeron atque ad regem [e]Achsaph, 2 ad reges
quoque aquilonis, qui habitabant in montanis et in planitie contra
meridiem [f]Ceneroth, in campestribus quoque et in regionibus [g]Dor
iuxta mare, 3 Chananaeum quoque ab oriente et occidente et Amor-
rhaeum atque Hethaeum ac Pherezaeum et [h]Iebusaeum in montanis,
[i]Hevaeum quoque qui habitabat ad radices [j]Hermon in terra [k]Maspha.
4 Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis
[l]sicut harena quae est in litore maris, equi quoque et currus immen-
sae multitudinis. 5 Conveneruntque omnes reges isti in unum ad aquas
Merom, ut pugnarent contra Israël.
6 Dixitque Dominus ad Iosue: [m]Ne timeas eos, cras enim hac eadem
hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israël; [n]equos
eorum subnervabis et [o]currus igne combures.
7 Venitque Iosue et omnis exercitus cum eo adversus illos ad aquas
Merom [p]subito, et irruerunt super eos, 8 tradiditque illos Dominus in
manus Israël, qui percusserunt eos et persecuti sunt usque ad [q]Sido-
nem magnam et aquas [r]Maserephoth campumque [s]Masphe, qui est
ad orientalem illius partem. Ita percussit omnes, ut nullas dimitteret
ex eis reliquias. 9 Fecitque sicut [t]praeceperat ei Dominus: equos
eorum subnervavit, currusque combussit igni. 10 Reversusque statim
cepit [u]Asor, et regem eius percussit gladio. Asor enim antiquitus
inter omnia regna haec principatum tenebat. 11 [v]Percussitque omnes
animas, quae ibidem morabantur; non dimisit in ea ullas reliquias,
sed usque ad internecionem universa vastavit ipsamque urbem pere-
mit incendio.
12 Et omnes per circuitum civitates regesque earum cepit, percussit
atque delevit, [x]sicut praeceperat ei Moyses famulus Domini. 13 Absque
urbibus, quae erant in [y]collibus et in tumulis sitae, ceteras succendit
Israël; unam tantum Asor munitissimam flamma consumpsit. 14 Om-
nemque praedam istarum urbium ac iumenta diviserunt sibi filii
Israël, cunctis hominibus interfectis. 15 [z]Sicut praeceperat Dominus
Moysi servo suo, [a]ita praecepit Moyses Iosue et [b]ille universa com-
plevit; non praeteriit de universis mandatis nec unum quidem verbum,
quod iusserat Dominus Moysi.
16 Cepit itaque Iosue omnem [c]terram montanam et meridianam,
[d]terramque Gosen et planitiem et occidentalem plagam [e]montemque
Israël et campestria eius 17 et partem montis, quae ascendit Seir,
usque [f]Baalgad per planitiem Libani subter montem [g]Hermon:

o cp. 16, 3, 10; 21, 21; Jd 1, 29; 2 Rg 5, 25; 3 Rg 9, 15-17. — cf. 1 Mc 7, 45.
p vr. 3.
q cp. 21, 15. — v. cp. 15, 15-17, 49; Jd 1, 11-13.
r Dt 20, 16, 17.
s Dt 9, 23.
t v. Gn 10, 19.
u cp. 11, 16; 15, 51.
v vr. 14.
x vr. 15.
a cf. Jd 4, 2; Ps 82, 10.
b cp. 19, 36; 1 Rg 12, 9; 3 Rg 9, 15; 4 Rg 15, 29; 1 Mc 11, [63-72.
c cf. cp. 10, 3.
d cp. 19, 15.
e cp. 19, 25.
f cp. 12, 3; 13, 27; 19, 35; Nm 34, 11.
g cp. 17, 11; Jd 1, 27; 1 Mc [15, 11 ss.
h cp. 15, 65.
i Jd 3, 3.
j v. Dt 3, 8.
k vr. 8.
l Gn 22, 17; 32, 12; Jd 7, 12; 1 Rg 13, 5.
m cf. cp. 10, 8. — v. Dt 31, 6. 8.
n vr. 9; 2 Rg 8, 4; 1 Par 18, 4. — cf. Gn 49, 6.
o cp. 17, 16-18; Dt 20, 1; Jd 1, [19; 4, 3.
p 10, 9.
q cp. 19, 28. — v. Gn 10, 19.
r cp. 13, 6.
s vr. 3.
t vr. 6.
u vr. 1. — cf. Jd 4, 2.
v cp. 10, 40.
x Dt 7, 1; 20, 16, 17.
y cf. cp. 8, 28; Dt 13, 16.
z Ex 34, 11, 12; Dt 7, 1.
a Dt 7, 2.
b cp. 1, 7.
c cp. 12, 8.
d cp. 10, 41; 15, 51.
e v. vr. 21.
f cp. 12, 7; 13, 5.
g v. cp. 11, 3.

elenchus regum qui trans vel citra Iordanem a Iosue devicti sunt (*12, 1-24*).
2. Palaestinae cisiordanicae partitio (13, 1-22, 34). *Exclusis a partitione regionis nuper occupatae praeter levitas, quibus nulla possessio adsignatur, tribu-*

[h]omnes reges eorum cepit, percussit et occidit. 18 [i]Multo tempore
pugnavit Iosue contra reges istos. 19 Non fuit civitas, quae se traderet
filiis Israël, [j]praeter Hevaeum qui habitabat in Gabaon; omnes enim
bellando cepit.
20 Domini enim sententia fuerat, ut [l]indurarentur corda eorum, et
pugnarent contra Israël et caderent et non mererentur ullam clemen-
tiam ac perirent, [m]sicut praeceperat Dominus Moysi.
21 In illo tempore venit Iosue et interfecit [n]Enacim de montanis
Hebron et [o]Dabir et [p]Anab et de omni [e]monte [q]Iuda et Israël, urbes-
que eorum delevit. 22 Non reliquit ullum de stirpe Enacim in terra
filiorum Israël, [r]absque civitatibus [s]Gaza et [t]Geth et [u]Azoto, in
quibus solis relicti sunt.
23 Cepit ergo Iosue omnem terram, [v]sicut locutus est Dominus ad
Moysen, et [x]tradidit eam in possessionem filiis Israël [y]secundum par-
tes et tribus suas; [z]quievitque terra a proeliis.

12 Hi sunt reges, quos percusserunt filii Israël, et possederunt ter-
ram eorum trans Iordanem ad solis ortum [a]a torrente Arnon
usque ad montem Hermon et omnem orientalem plagam, quae respi-
cit solitudinem: 2 [b]Sehon rex Amorrhaeorum, qui habitavit in He-
sebon, dominatus est ab Aroër, quae sita est super ripam torrentis
Arnon, et [c]mediae partis in valle dimidiaeque Galaad [d]usque ad
torrentem Iaboc, qui est terminus filiorum Ammon, 3 et a solitudine
usque ad [e]mare Ceneroth contra orientem et usque ad [f]mare deserti,
quod est mare salsissimum, ad orientalem plagam per viam, quae ducit
[g]Bethsimoth, et ab australi parte, quae subiacet [h]Asedoth Phasga.
4 Terminus [i]Og regis Basan de reliquiis [j]Raphaim, [k]qui habitavit
in Astaroth et in Edrai et dominatus est in [l]monte Hermon et in
[m]Salecha atque in universa Basan [n]usque ad terminos 5 Gessuri et
Machati et dimidiae partis Galaad, terminos Sehon regis Hesebon.
6 [o]Moyses famulus Domini et filii Israël percusserunt eos, [p]tradi-
ditque terram eorum Moyses in possessionem Rubenitis et Gaditis
et dimidiae tribui Manasse.
7 Hi sunt reges terrae, quos percussit Iosue et filii Israël trans
Iordanem ad occidentalem plagam a Baalgad in campo Libani [q]usque
ad montem, cuius pars ascendit in Seir; tradiditque eam Iosue in
possessionem tribubus Israël, [r]singulis partes suas 8 tam [s]in montanis
quam in planis atque campestribus; in Asedoth et in solitudine ac
in meridie [t]Hethaeus fuit et Amorrhaeus, Chananaeus et Pherezaeus,
Hevaeus et Iebusaeus: 9 [u]rex Iericho unus, [v]rex Hai, quae est ex
latere Bethel unus, 10 rex Ierusalem unus, [x]rex Hebron unus, 11 rex
Ierimoth unus, [x]rex Lachis unus, 12 [x]rex Eglon unus, [y]rex Gazer
unus, 13 [z]rex Dabir unus, rex [a]Gader unus, 14 rex [b]Herma unus, rex
[c]Hered unus, 15 [d]rex Lebna unus, rex [e]Odullam unus, 16 [f]rex Maceda
unus, rex [g]Bethel unus, 17 rex [h]Taphua unus, rex [i]Opher unus, 18 rex
[j]Aphec unus, rex Saron unus, 19 [j]rex Madon unus, [k]rex Asor unus,
20 [l]rex Semeron unus, rex Achsaph unus, 21 rex [m]Thenac unus, rex
Mageddo unus, 22 rex [n]Cades unus, rex [o]Iachanan Carmeli unus,
23 [p]rex Dor et provinciae Dor unus, rex gentium Galgal unus,
24 rex Thersa unus: omnes reges triginta unus.

13 Iosue [a]senex provectaeque aetatis erat et dixit Dominus ad eum:
Senuisti et longaevus es, terraque latissima [b]derelicta est, quae
necdum sorte divisa est: 2 omnis videlicet Galilaea Philisthiim et uni-
versa [c]Gessuri, 3 a [d]fluvio turbido, qui irrigat Aegyptum, usque ad
terminos Accaron contra aquilonem; terra Chanaan, quae in [e]quinque
regulos Philisthiim dividitur, Gazaeos et Azotios, Ascalonitas, Gethaeos
et Accaronitas, 4 ad meridiem vero sunt [f]Hevaei; omnis terra Cha-
naan et Maara Sidoniorum usque [g]Apheca et [h]terminos Amorrhaei
5 eiusque confinia; Libani quoque regio contra orientem a [i]Baalgad
sub monte Hermon donec [j]ingrediaris Emath; 6 omnium qui habi-
tant in monte a Libano usque ad aquas [l]Maserephoth universique
Sidonii. [m]Ego sum, qui delebo eos a facie filiorum Israël. [n]Veniat
ergo in partem hereditatis Israël, sicut praecepi tibi. 7 Et nunc [o]divide
terram in possessionem novem tribubus et dimidiae tribui Manasse,
8 cum qua Ruben et Gad possederunt terram, [p]quam tradidit eis

h cp. 12, 7; Dt 7, 24.
i cf. cp. 14, 7, 10.
j cp. 9, 3, 7.
l v. Ex 4, 21.
m Dt 7, 2; 20, 16, 17.
n cp. 15, 13, 14; Nm 13, 23; Dt 1, 28.
o cp. 10, 38.
p cp. 15, 50.
q 1 Rg 11, 8; 15, 4 etc. — cf. 1 Rg 27, 6; 3 Rg 12, 19.
r cp. 13, 2. — cf. cp. 15, 45-47; Jd 1, 18.
s v. Gn 10, 19.
t cf. 1 Rg 17, 4.
u cp. 13, 3; Jd 16, 23; 1 Rg 5, 1, 2; 2 Par 26, 6; 2 Es 13, 24; Is 20, 1; Am 1, 8; 1 Mc 5, 68; 10, 83; 11, 4; Ac 8, 4.
v v. Nm 34, 2-12.
x v. cp. 14-19; Nm 26, 52-56.
y cp. 12, 7; 18, 10.
z cf. cp. 14, 15; 21, 42; 22, 4; 23, 1; Jd 3, 11 etc.

a Nm 21, 13, 24; Dt 3, 8, 9.
b v. Dt 2, 32; 3, 6, 16. — v. Nm 21, 21-26.
c Dt 2, 36.
d Gn 32, 22.
e cp. 11, 2.
f Dt 3, 17. — cf. cp. 3, 16.
g cp. 13, 20; Nm 33, 49; Ez 25, 9.
h cp. 10, 40; 13, 20; Dt 3, 17; 4, 49.
i Dt 3, 3, 10. — Nm 21, 33-35.
j cp. 13, 12; 15, 8; 18, 16; Dt 3, 11 etc.
k cp. 9, 10; Dt 1, 4.
l Dt 3, 8, 9.
m cp. 13, 11; Dt 3, 10; 1 Par 5, 11.
n Dt 3, 14.
o v. Nm 21, 23, 24, 33-35.
p cp. 13, 8; Nm 32, 29, 33; Dt 3, 11, 12.
q cp. 11, 17.
r cp. 11, 23; 18, 10.
s cp. 10, 40; 11, 16.
t cp. 9, 1; 11, 3.
u cf. cp. 6, 2.
v cp. 8, 23, 29.
x cp. 10, 23.
y cp. 10, 33.
z cp. 10, 38, 39.
a cf. cp. 15, 36, 41; 1 Par 2, 51.
b cp. 15, 30; Nm 14, 45; Dt 1, 44; Jd 1, 17.
c (Nm 21, 1; Jd 1, 16.)
d cp. 10, 30.
e cp. 15, 35; 1 Rg 22 1.
f cp. 10, 28.
g cp. 8, 17; Jd 1, 22.
h cp. 15, 34; 17, 7.
i 3 Rg 4, 10.
j cp. 15, 52; 1 Rg 4, 1.
k cp. 11, 1, 8.
l cp. 11, 1, 10.
m cp. 17, 11.
n 1 Par 6, 72. — cf. cp. 21, 28.
o cp. 19, 11.
p cp. 11, 2, 8.
q 3 Rg 14, 17 etc.

a cp. 23, 1.
b Dt 31, 3. — cf. Jd 3, 1.
c 1 Rg 27, 8.
d Nm 34, 5. — cf. 1 Par 13, 5.
e Jd 3, 3.
f Dt 2, 23.
g cp. 19, 28.
h v. Jd 1, 34-36.
i cp. 11, 17; 12. 7.
j Nm 13, 22.
l cp. 11, 8.
m cf. cp. 23, 13; Jd 2, 21-23.
n cp. 23. 4; Nm 34, 2.
o cp. 14, 1, 2.
p cp. 12, 6. — v. Nm 32, 33.

bus Ruben et Gad et dimidia tribu Manasse, quae hereditatem suam trans flumen acceperant (13, 1-33), Iosue, Deo iubente et Eleazaro principibusque familiarum adstantibus (14, 1-5), post adsignatum Caleb

Moyses famulus Domini, trans fluenta Iordanis ad orientalem plagam.
9 Ab [q]Aroër, quae sita est in ripa torrentis Arnon et in vallis medio,
universaque [r]campestria Medaba usque Dibon 10 et [s]cunctas civitates
Sehon regis amorrhaei, qui regnavit in Hesebon, usque ad terminos
filiorum Ammon; 11 et Galaad ac [t]terminum Gessuri et Machati et
omnem montem Hermon et universam Basan usque ad Salecha,
12 omne regnum Og in Basan, qui regnavit in [u]Astaroth et Edrai
([v]ipse fuit de reliquiis Raphaim); [x]percussitque eos Moyses atque
delevit. 13 Nolueruntque disperdere filii Israël Gessuri et Machati et
habitaverunt in medio Israël usque in praesentem diem.
14 [y]Tribui autem Levi non dedit possessionem, sed sacrificia et
victimae Domini Dei Israël: ipsa est eius hereditas, sicut locutus
est illi. 15 Dedit ergo Moyses possessionem tribui filiorum Ruben
iuxta cognationes suas 16 Fuitque terminus eorum ab Aroër, [z]quae
sita est in ripa torrentis Arnon et in valle eiusdem torrentis media,
universam planitiem, quae ducit [a]Medaba, 17 et [b]Hesebon cunctosque
viculos earum, qui sunt in campestribus, [c]Dibon quoque et [d]Bamoth-
baal et oppidum [e]Baalmaon 18 et [f]Iassa et [g]Cedimoth et [h]Mephaath
19 et [i]Cariathaim et [j]Sabama et Sarathasar in monte convallis, 20 [k]Beth-
phogor et [l]Asedoth Phasga et [m]Bethiesimoth 21 et omnes urbes
campestres universaque regna Sehon regis amorrhaei, qui regnavit
in Hesebon, [n]quem percussit Moyses cum [o]principibus Madian,
[o]Hevaeum et Recem et Sur et Hur et Rebe duces Sehon habitatores
terrae. 22 Et [o]Balaam filium Beor hariolum occiderunt filii Israël gla-
dio cum ceteris interfectis. 23 Factusque est [p]terminus filiorum Ruben
Iordanis fluvius: haec est possessio Rubenitarum per cognationes
suas urbium et viculorum.
24 Deditque Moyses tribui Gad et filiis eius per cognationes suas
possessionem, cuius haec divisio est: 25 [q]terminus [r]Iaser et [s]omnes
civitates Galaad et dimidiam partem terrae filiorum Ammon usque
ad [t]Aroër, quae est contra [u]Rabba, 26 et ab Hesebon usque Ramoth,
Masphe et Betonim et a [v]Manaim usque ad terminos [x]Dabir. 27 In
valle quoque [y]Betharan et Bethnemra et [z]Socoth et [a]Saphon, reliquam
partem regni Sehon regis Hesebon; huius quoque finis Iordanis est
usque ad extremam partem maris Cenereth trans Iordanem ad orien-
talem plagam; 28 [b]haec est possessio filiorum Gad per familias suas,
civitates et villae earum.
29 Dedit et dimidiae tribui Manasse filiisque eius iuxta cognationes
suas possessionem, 30 cuius hoc principium est: a [c]Manaim universam
Basan et cuncta regna Og regis Basan [d]omnesque vicos [e]Iair, qui
sunt in Basan sexaginta oppida, 31 et dimidiam partem Galaad et
[f]Astaroth et Edrai, urbes regni Og in Basan: filiis [g]Machir filii
Manasse, dimidiae parti filiorum Machir iuxta cognationes suas.
32 Hanc possessionem divisit Moyses in [h]campestribus Moab trans
Iordanem contra Iericho ad orientalem plagam.
33 [i]Tribui autem Levi non dedit possessionem, quoniam Dominus
Deus Israël [j]ipse est possessio eius, ut locutus est illi.

14 Hoc est quod possederunt filii Israël in terra Chanaan, quam
dederunt eis [a]Eleazar sacerdos et Iosue filius Nun et principes
familiarum per tribus Israël 2 [b]sorte omnia dividentes, sicut praece-
perat Dominus in manu Moysi, novem tribubus et dimidiae tribui.
3 [c]Duabus enim tribubus et dimidiae dederat Moyses trans Iordanem
possessionem [d]absque levitis, qui nihil terrae acceperunt inter fratres
suos, 4 sed in eorum successerunt locum [e]filii Ioseph in duas divisi
tribus, Manasse et Ephraim; nec acceperunt levitae aliam in terra
partem nisi [f]urbes ad habitandum et suburbana earum ad alenda
iumenta et pecora sua. 5 [g]Sicut praeceperat Dominus Moysi, ita fe-
cerunt filii Israël et diviserunt terram.
6 Accesserunt itaque filii Iuda ad Iosue in Galgala, locutusque est
ad eum Caleb filius Iephone [h]cenezaeus: [i]Nosti quid locutus sit
Dominus ad Moysen hominem Dei de me et te in Cadesbarne. 7 Qua-
draginta annorum eram, quando [j]misit me Moyses famulus Domini
de [k]Cadesbarne, ut considerarem terram; nuntiavique ei quod mihi
verum videbatur. 8 [l]Fratres autem mei, qui ascenderant mecum,

q Dt 2, 36.
r vr. 16. — cf. Nm 21, 30; Jr 48, 8.
s Nm 21, 24, 25.
t Dt 3, 14.
u v. Dt 1, 4.
v Nm 21, 24, 35.
x vr. 11.
y vr. 33; cp. 14, 3, 4. — v. Nm 18, 20-32.
z vr. 9.
a v. Nm 21, 30.
b v. Nm 21, 25.
c v. Nm 21, 30.
d cf. Nm 21, 19 (; 22, 41).
e Nm 32, 38; 1 Par 5, 8; Ez 25, 9.
f Nm 21, 23.
g cp. 21, 37; 1 Par 6, 79. — cf. Dt 2, 26.
h cp. 21, 36; 1 Par 6, 79; Jr 48, 21.
i v. Nm 32, 37, 38; Ez 25, 9.
j Dt 4, 46.
k Dt 3, 29; 4, 46; 34, 6.
l cp. 12, 3.
m Dt 3, 10.
n Nm 31, 8.
o cf. Nm 31, 8.
p Dt 3, 16, 17.
q Nm 32, 34-36.
r cp. 21, 37. — v. Nm 21, 32.
s cf. vr. 31.
t Nm 32, 34.
u v. Dt 3, 11.
v cp. 21, 37; Gn 32, 2 (; 2 Rg 2, 8, 12; 17, 24).
x 2 Rg 9, 4, 5.
y Nm 32, 36.
z v. Gn 33, 17.
a Jd 12, 1.
b v. cp. 11, 2.
c v. vr. 26.
d Nm 32, 41; 3 Rg 4, 13; 1 Par 2, 23. — cf. Dt 3, 14.
e cf. Jd 10, 3, 4.
f cp. 12, 4. — v. Dt 1, 4.
g cp. 17, 1; Nm 32, 39, 40.
h Nm 22, 1, — cf. Nm 36, 13.
i vr. 14; cp. 18, 7; Nm 18, 8.
j v. Nm 18, 20.
a cp. 17, 4; 21, 1; Nm 34, 17, 18. — cf. vr. 2; cp. 13, 8 ss.
b Nm 26, 55; 33, 5; 34, 13.
c v. cp. 13, 8.
d v. cp. 13, 14, 33.
e Gn 48, 5; 1 Par 5, 1, 2.
f v. cp. 21, 3-40.
g cp. 21, 2; Nm 35, 2.
h vr. 14; Nm 32, 12. — cf. cp. 15, 17. — v. Gn 15, 19.
i Nm 14, 24, 30. — Dt 1, 36, 38.
j Nm 13, 7, 17, 31; 14, 6-9.
k Nm 32, 8. — cf. Nm 13, 1, 27.
l Dt 1, 28. — v. Nm 13, 31-33.

praemium iam ei a Deo per Moysen promissum (6-15), tribui Iuda primam sortem attribuit. Eius limitibus praefinitis (15, 1-12) et in ea Calebitarum possessione inclusa (13-19), describuntur singulae civitates, qui-

dissolverunt cor populi, et nihilominus [m]ego secutus sum Dominum
Deum meum. 9 [n]Iuravitque Moyses in die illo dicens: [o]Terra, quam
[p]calcavit pes tuus, erit possessio tua et filiorum tuorum in aeternum,
quia secutus es Dominum Deum meum. 10 Concessit ergo Dominus
vitam mihi, [q]sicut pollicitus est, usque in praesentem diem. [r]Qua-
draginta et quinque anni sunt, ex quo locutus est Dominus verbum
istud ad Moysen, quando ambulabat Israël per solitudinem. Hodie
[r]octoginta quinque annorum sum, 11 sic valens ut eo valebam tem-
pore quando ad explorandum missus sum; [s]illius in me temporis
fortitudo usque hodie perseverat tam ad bellandum quam ad gra-
diendum. 12 Da ergo mihi [t]montem istum, quem pollicitus est Do-
minus, te quoque audiente, in quo [u]Enacim sunt et urbes magnae
atque munitae, si forte sit Dominus mecum et potuero delere eos,
sicut promisit mihi.
13 [v]Benedixitque ei Iosue et tradidit ei [x]Hebron in possessionem;
14 atque ex eo [y]fuit Hebron Caleb filio Iephone cenezaeo usque in
praesentem diem, [a]quia secutus est Dominum Deum Israël.
15 [b]Nomen Hebron ante vocabatur [c]Cariath Arbe. Adam maximus
ibi inter Enacim situs est. [d]Et terra cessavit a proeliis.
15 Igitur sors filiorum Iudae per cognationes suas ista fuit: [a]a ter-
mino Edom desertum Sin contra meridiem et usque ad extremam
partem australis plagae. 2 Initium eius a summitate [b]maris salsissimi
et a [c]lingua eius, quae respicit meridiem. 3 Egrediturque contra
[d]ascensum scorpionis et pertransit in Sina ascenditque in Ca-
desbarne et pervenit in Esron ascendens ad Addar et circuiens Carcaa,
4 atque inde pertransiens in Asemona et perveniens ad [e]torrentem
Aegypti; eruntque termini eius mare magnum: hic erit finis meri-
dianae plagae.
5 Ab oriente vero erit initium mare salsissimum usque ad extrema
Iordanis et ea, quae respiciunt ad aquilonem, a lingua maris usque
ad eundem Iordanis fluvium. 6 Ascenditque terminus in [f]Bethhagla
et transit ab aquilone in [g]Betharaba ascendens ad [h]lapidem Boen
filii Ruben 7 et tendens usque ad terminos Debera de [i]valle Achor,
contra aquilonem respiciens [j]Galgala, quae est ex adverso [k]ascensio-
nis Adommim ab australi parte torrentis. Transitque aquas, quae vo-
cantur [l]fons solis, et erunt exitus eius ad [m]fontem Rogel. 8 Ascen-
ditque per [n]convallem filii Ennom ex latere Iebusaei ad meridiem,
[o]haec est Ierusalem, et inde se erigens ad verticem montis, qui est
contra Geennom ad occidentem in summitate [p]vallis Raphaim contra
aquilonem, 9 pertransitque a vertice montis usque ad [q]fontem aquae
Nephtoa et pervenit usque ad vicos montis Ephron inclinaturque in
[r]Baala, quae est Cariathiarim, id est urbs silvarum, 10 et circuit de
Baala contra occidentem usque ad montem Seir. Transitque iuxta latus
montis Iarim ad aquilonem in Cheslon et descendit in [s]Bethsames
transitque in [t]Thamna 11 et pervenit [u]contra aquilonem partis Accaron
ex latere, inclinaturque Sechrona et transit montem Baala pervenitque
in [v]Iebneel et [x]magni maris contra occidentem fine concluditur: 12 hi
sunt termini filiorum Iuda per circuitum in cognationibus suis.
13 Caleb vero filio Iephone dedit partem in medio filiorum Iuda,
sicut praeceperat ei Dominus, [y]Cariath Arbe patris Enac, ipsa est
Hebron. 14 Delevitque ex ea Caleb [z]tres filios Enac, Sesai et Ahiman
et Tholmai de stirpe Enac. 15 Atque inde conscendens venit ad habi-
tatores [a]Dabir, [b]quae prius vocabatur Cariath Sepher, id est civitas
litterarum.
16 Dixitque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher et ceperit eam,
dabo ei Azam filiam meam uxorem. 17 [c]Cepitque eam Othoniel filius
Cenez [d]frater Caleb iunior, deditque ei Axam filiam suam uxorem.
18 Quae, cum pergerent simul, suasa est a viro suo ut peteret a patre
suo agrum. Suspiravitque ut sedebat in asino, cui Caleb: Quid habes?
inquit; 19 at illa respondit: Da mihi [e]benedictionem. Terram australem
et arentem dedisti mihi, iunge et irriguam. Dedit itaque ei Caleb
irriguum superius et inferius.
20 Haec est possessio tribus filiorum Iuda per cognationes suas:
21 erantque civitates ab extremis partibus filiorum Iuda [f]iuxta terminos

m Nm 14, 24; 32, 12; Ecli 46,
n Nm 14, 21 ss.
o Nm 14, 24; Dt 1, 36.
p cp. 1, 3.
q Nm 14, 30.
r cf. vr. 7.
s Ecli 46, 11.
t cf. cp. 11, 21.
u Nm 13, 28, 33.
v cp. 22, 6.
x cp. 10, 36; Jd 1, 20; 1 Par 6, 55, 56; 1 Mc 2, 56. — v. Gn 13, 18.
y cp. 15, 13-19; 21, 12.
a vr. 8, 9; Ecli 46, 12.
b vr. 13; Gn 23, 2; 35, 27; Jd 1, 10. — v. cp. 10, 36.
c cp. 21, 11; Gn 23, 1. — cf. Gn 23, 19; 35, 27.
d v. cp. 11, 23.
a Nm 33, 36; 34, 3.
2-4] Nm 34, 3-5.
b cp. 12, 3. — v. Gn 14. 3.
c Is 11, 15.
d Jd 1, 36.
e vr. 47. — cf. cp. 13, 3.
f cp. 18, 19, 21.
g vr. 61; cp. 18, 22.
h cp. 18, 17.
i cp. 7, 26.
j cp. 4, 19.
k cp. 18, 17.
l cp. 18, 16.
m 2 Rg 17, 17; 3 Rg 1, 9.
n cp. 18, 16; 4 Rg 23, 10; 2 Par 28, 3 etc.
o vr. 63; pc. 18, 28. — cf. Jd 19, 10; 1 Par 11, 4.
p cp. 18, 16. — v. cp. 12, 4.
q cp. 18, 15.
r vr. 60; 1 Par 13, 6; Ps 131, 6. — cf. 2 Rg 6, 2.
s cp. 21, 16; 1 Rg 6, 9, 12.
t cp. 19, 41; Gn 38, 12-14; Jd [14, 1, 2.
u cp. 13, 3.
v 2 Par 26, 6; 1 Mc 4, 15; 5, 58; 2 Mc 12, 8.
x vr. 47, cp. 23, 4; Nm 34, 6, 7; Ex 47, 20.
13-19] Jd 1, 10-15.
y vr. 54. — v. cp. 14, 13-15.
z Nm 13, 23; Jd 1, 20.
a v. cp. 10, 38.
b cf. vr. 49.
c v. Jd 1, 13.
d v. cp. 14, 6, 13.
e cf. cp. 14, 13; Gn 33, 11.
f vr. 1.

bus vel a meridie (20-32), vel in campestribus (33-47), vel in montibus (48-60) vel in deserto positis, constituitur (61-63). Altera sors in possessionem filiorum Ioseph cedit, et traditur tum filiis Ephraim (16, 1-10),

Edom a meridie [g]Cabseel et [h]Eder et Iagur 22 et Cina et Dimona
et Adada 23 et [i]Cades et Asor et Iethnam, 24 [j]Ziph et [k]Telem et Baloth,
25 Asor nova et [l]Carioth, Hesron, haec est Asor, 26 Amam, Sama et
[m]Molada 27 et Asergadda et Hassemon et Bethphelet 28 et Hasersual
et [n]Bersabee et Baziothia 29 et [o]Baala et Iim et Esem 30 et Eltholad
et Cesil et [p]Harma 31 et [q]Siceleg et Medemena et Sensenna, 32 [r]Lebaoth et Selim et [s]Aën et Remmon: omnes civitates viginti novem
et villae earum.
33 In campestribus vero [t]Estaol et Sarea et Asena 34 et Zanoë et
Aengannim et Taphua et Enaim 35 et [u]Ierimoth et [v]Adullam, [x]Socho
et Azeca 36 et Saraim et Adithaim et Gedera et Gederothaim: urbes
quattuordecim et villae earum. 37 Sanan et Hadassa et Magdalgad,
38 Delean et Masepha et Iecthel, 39 [y]Lachis et [z]Bascath et [a]Eglon,
40 Chebbon et Leheman et Cethlis 41 et Gideroth et Bethdagon et
Naama et [b]Maceda: civitates sedecim et villae earum. 42 [c]Labana
et Ether et Asan, 43 Iephtha et Esna et Nesib 44 et [d]Ceila et [e]Achzib
et [f]Maresa: civitates novem et villae earum. 45 Accaron cum vicis et
villulis suis. 46 Ab Accaron usque ad mare: omnia quae vergunt ad
[g]Azotum et viculos eius. 47 Azotus cum vicis et villulis suis, Gaza
cum vicis et villulis suis usque ad [h]torrentem Aegypti, et [i]mare
magnum terminus eius.
48 Et in monte Samir et [j]Iether et [k]Socoth 49 et Danna et Cariathsenna, [l]haec est Dabir, 50 Anab et Istemo et Anim, 51 [m]Gosen et
Olon et [n]Gilo: civitates undecim et villae earum. 52 Arab et Ruma
et Esaan 53 et Ianum et Beththaphua et [o]Apheca, 54 Athmatha et
[p]Cariath Arbe, haec est Hebron, et Sior: civitates novem et villae
earum. 55 [q]Maon et [q]Carmel et [r]Ziph et [s]Iota, 56 [t]Iezrahel et Iucadam
et Zanoë, 57 Accain, Gabaa et [u]Thamna: civitates decem et villae
earum. 58 Halhul et Bessur et Gedor, 59 Mareth et Bethanoth et Eltecon: civitates sex et villae earum. 60 [v]Cariath Baal, haec est [x]Cariathiarim urbs silvarum, et Arebba: civitates duae et villae earum.
61 In deserto [y]Betharaba, Meddin et Sachacha 62 et Nebsan et civitas salis et [z]Engaddi: civitates sex et villae earum.
63 [a]Iebusaeum autem habitatorem Ierusalem non potuerunt filii
[b]Iuda delere; [c]habitavitque Iebusaeus cum filiis Iuda in Ierusalem
usque in praesentem diem.
16 Cecidit quoque sors filiorum Ioseph ab Iordane contra Iericho et
aquas eius ab oriente, [a]solitudo, quae ascendit de Iericho ad montem Bethel 2 et egreditur de [b]Bethel Luza transitque terminum [c]Archi
Ataroth 3 et descendit ad occidentem iuxta terminum Iephleti usque
ad terminos [d]Bethoron inferioris et [e]Gazer, finiunturque regiones
eius mari magno; 4 [f]possederuntque filii Ioseph Manasses et Ephraim.
5 Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas et
possessio eorum contra orientem [g]Ataroth Addar usque Bethoron
superiorem, 6 egrediunturque confinia in mare. [h]Machmethath vero
aquilonem respicit et circuit terminos contra orientem in Thanathselo
et pertransit ab oriente Ianoë 7 descenditque de Ianoë in Ataroth et
[i]Naaratha et pervenit in Iericho egrediturque ad Iordanem. 8 De
[j]Taphua pertransit contra mare in vallem harundineti, suntque
egressus eius in mare salsissimum: haec est possessio tribus filiorum
Ephraim per familias suas. 9 Urbesque separatae sunt filiis Ephraim
[k]in medio possessionis filiorum Manasse et villae earum.
10 [l]Et non interfecerunt filii Ephraim Chananaeum, qui habitabat
in Gazer; [m]habitavitque Chananaeus in medio Ephraim usque in
diem hanc [n]tributarius.
17 Cecidit autem sors tribui Manasse ([a]ipse enim est primogenitus
Ioseph) [b]Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir
pugnator [c]habuitque possessionem Galaad et Basan, 2 [d]et reliquis
filiorum Manasse iuxta familias suas, filiis [e]Abiezer et filiis Helec
et filiis Esriel et filiis Sechem et filiis Hepher et filiis Semida. Isti
sunt filii Manasse filii Ioseph, mares per cognationes suas.
3 Salphaad vero filio Hepher filii Galaad filii Machir filii Manasse
non erant filii sed solae filiae, quarum ista sunt nomina: [f]Maala et
Noa et Hegla et Melcha et Thersa.

g 2 Rg 23, 20; 1 Par 11, 22. — 2 Es 11, 25.
h Gn 35, 21. — cf. cp. 12, 14.
i cf. Nm 20, 16.
j Rg 23, 14, 15, 19, 24; 26, 1, 2.
k 1 Rg 15, 4.
l Mt 10, 4 etc. [11, 26.
m cp. 19, 2; 1 Par 4, 28; 2 Es
n cp. 19, 2; Gn 21, 31; 26, 33; 1 Par 4, 28; 2 Es 11, 27, 30.
o cp. 19, 3; 1 Par 4, 29.
p cp. 12, 14; 19, 4; Nm 14, 45; 1 Rg 30, 30. — cf. Jd 1, 17.
q 1 Rg 27, 6; 30, 1.
r cp. 19, 6.
s cp. 19, 7.
t 1 Par 2, 53, 54. — cf. cp. 19, 41; Jd 13, 25; 16, 31 etc.
u cp. 10, 3. [1, 15.
v cp. 12, 15; 1 Par 11, 15; Mic
x 1 Rg 17, 1; 2 Par 11, 7, 9.
y cp. 10, 3, 31, 32.
z 4 Rg 22, 1.

a cp. 10, 3, 36, 37.
b cp. 10, 10, 21.
c cf. cp. 10, 29, 30.
d 1 Rg 23, 1, 2.
e (Gn 38, 5; Mic 1, 14).
f cf. 1 Par 4, 21 etc.; Mic 1, 15; 2 Mc 12, 35.
g cp. 13, 3; 1 Rg 5, 1, 10.
h v. vr. 4.
i v. vr. 12.
j cp. 21, 14; 1 Rg 30, 27.
k 3 Rg 4, 10.
l cf. vr. 15.
m cf. cp. 10, 41; 11, 16.
n 2 Rg 15, 12; 23, 34.
o cp. 12, 18; 1 Rg 4, 1.
p cp. 14, 13-15.
q cf. 1 Rg 15, 12; 23, 24, 25;
r vr. 24. [25, 2.
s cp. 21, 16 (. — cf. Lc 1, 39 (?)).
t 1 Rg 25, 43.
u vr. 10.
v vr. 9; cp. 18, 14; 1 Rg 6, 21; Jr 26, 20. — cf. Ps 131, 6.
x cp. 9, 17.
y vr. 6. — cf. cp. 18, 22.
z Gn 14, 17; 1 Rg 23, 29; 24, 1; 2 Par 20, 2.

a v. Jd 1, 21.
b cf. Jd 1, 21.
c 2 Rg 5, 6. — cf. cp. 18, 28.
a cp. 8, 15; 18, 12.
b cf. cp. 18, 13; Gn 28, 19; Jd 1, 23, 26.
d v. cp. 10, 10.
e v. cp. 10, 33.
f cf. cp. 17, 15.
g cp. 18, 13.
h cp. 17, 7.
i 1 Par 7, 28.
j cp. 17, 7, 8.
k cp. 17, 9.
l v. Jd 1, 29.
m cp. 15, 63. — cf. 3 Rg 9, 16.
n cp. 17, 13; Gn 49, 15.
a Gn 41, 51; 46, 20; 48, 18.
b Gn 50, 23; Nm 26, 29; 32, 39, 40; 1 Par 7, 14.
c Dt 3, 13, 15.
d v. Nm 26, 29-32.
e Jd 6, 34. — cf. Jd 6, 11.

f Nm 26, 33; 27, 1; 36, 11.

tum Manasse qui suas in Basan sedes non acceperant (17, 1-13). Compositis deinde filiorum Ioseph querelis (14-18) et ceterarum tribuum exprobrata desidia, viri eliguntur qui perlustratam regionem septem

4 Veneruntque in conspectu [g]Eleazari sacerdotis et Iosue filii Nun
et principum dicentes: [h]Dominus praecepit per manum Moysi, ut
daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis
iuxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris earum.
5 Et ceciderunt funiculi Manasse decem absque [i]terra Galaad et
Basan trans Iordanem. 6 Filiae enim Manasse possederunt hereditatem
in medio filiorum eius; terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum
Manasse, qui reliqui erant. 7 Fuitque terminus Manasse ab Aser
[j]Machmethath, quae respicit Sichem et egreditur ad dextram iuxta
habitatores fontis Taphuae. 8 Etenim in sorte Manasse ceciderat terra
[k]Taphuae, quae est iuxta terminos Manasse filiorum Ephraim. 9 Descenditque terminus vallis harundineti in meridiem torrentis ci-
vitatum Ephraim, [l]quae in medio sunt urbium Manasse. Terminus
Manasse ab aquilone torrentis et exitus eius pergit ad mare; 10 ita
ut possessio Ephraim sit ab austro et ab aquilone Manasse, et utramque claudat mare et coniungantur sibi in tribu Aser ab aquilone et in
tribu Issachar ab oriente. 11 [m]Fuitque hereditas Manasse in Issachar
et in Aser [n]Bethsan et viculi eius et [o]Ieblaam cum viculis suis et
habitatores [p]Dor cum oppidis suis, habitatores quoque [q]Endor cum
viculis suis similiterque habitatores [r]Thenac cum viculis suis et habitatores [s]Mageddo cum viculis suis et tertia pars urbis Nopheth.
12 [t]Nec potuerunt filii Manasse has civitates subvertere, sed coepit
Chananaeus habitare in terra sua. 13 Postquam autem convaluerunt
filii Israël, subiecerunt Chananaeos et fecerunt sibi [u]tributarios, nec
interfecerunt eos.
14 Locutique sunt [v]filii Ioseph ad Iosue et dixerunt: Quare dedisti
mihi [x]possessionem sortis et funiculi unius, [y]cum sim tantae multitudinis et benedixerit mihi Dominus? 15 Ad quos Iosue ait: Si populus
multus es, ascende in silvam et succide tibi spatia [z]in terra Pherezaei
et [a]Raphaim, quia [b]angusta est tibi possessio montis Ephraim. 16 Cui
responderunt filii Ioseph: Non poterimus ad montana conscendere,
cum [c]ferreis curribus utantur Chananaei, qui habitant in terra campestri, in qua sitae sunt Bethsan cum viculis suis et [d]Iezrahel mediam
possidens vallem. 17 Dixitque Iosue ad domum Ioseph, Ephraim et Manasse: Populus multus es et magnae fortitudinis; non habebis sortem
unam, 18 sed transibis ad montem et succides tibi atque purgabis ad
habitandum spatia, et poteris ultra procedere, cum subverteris Chananaeum, [e]quem dicis ferreos habere currus et esse fortissimum.
18 Congregatique sunt omnes filii Israël in [a]Silo, ibique fixerunt
[b]tabernaculum testimonii, et fuit eis terra subiecta.
2 Remanserant autem filiorum Israël septem tribus, quae necdum
acceperant possessiones suas. 3 Ad quos Iosue ait: [c]Usquequo marcetis ignavia et non intratis ad possidendam terram, quam Dominus
Deus patrum vestrorum dedit vobis? 4 Eligite de singulis tribubus
ternos viros, ut mittam eos, et pergant atque circumeant terram et
describant eam iuxta numerum uniuscuiusque multitudinis, referantque
ad me quod descripserint. 5 Dividite vobis terram in septem partes:
[d]Iudas sit in terminis suis ab australi plaga, et [e]domus Ioseph ab
aquilone. 6 Mediam inter hos terram in septem partes describite et
huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro [f]mittam vobis
hic sortem; 7 quia [g]non est inter vos pars levitarum, sed sacerdotium
Domini est eorum hereditas. [h]Gad autem et Ruben et dimidia tribus
Manasse iam acceperant possessiones suas trans Iordanem ad orientalem plagam, quas dedit eis Moyses famulus Domini.
8 Cumque surrexissent viri ut pergerent ad describendam terram,
praecepit eis Iosue dicens: Circuite terram et describite eam ac
revertimini ad me, ut hic coram Domino in Silo mittam vobis sortem.
9 Itaque perrexerunt et lustrantes eam in septem partes diviserunt
scribentes in volumine, reversique sunt ad Iosue in castra Silo. 10 Qui
[i]misit sortes coram Domino in Silo [j]divisitque terram filiis Israël in
septem partes.
11 Et ascendit sors prima filiorum Beniamin per familias suas, ut
possiderent terram inter filios Iuda et filios Ioseph. 12 [k]Fuitque terminus eorum contra aquilonem a Iordane [l]pergens iuxta latus Iericho

g cp. 14, 1; 21, 1; Nm 34, 17.
h Nm 27, 6, 7; 36, 2.
i vr. 1; cp. 13, 30, 31.
j cp. 16, 6.
k cp. 16, 8, 9.
l cp. 16, 9.
m 1 Par 7, 29. — cf. 3 Rg 4, 11, 12.
n Jd 1, 27; 1 Rg 10, 12; 31, 10; 2 Rg 21, 12; 3 Rg 4, 12; 1 Par 7, 29. — cf. 2 Mc 12, 29, 30.
o 4 Rg 9, 27; 1 Par 6, 70.
p v. cp. 11, 2.
q 1 Rg 28, 7; Ps 82, 11.
r cp. 12, 21; Jd 1, 27; 1 Par 7, 29.
s cp. 12, 21; Jd 5, 19; 3 Rg 9, 15; 4 Rg 9, 27; Zc 12, 11.
12, 13] Jd 1, 27, 28.
t Jd 1, 27, 28.
u cp. 16, 10; Gn 49, 15.
v cp. 16, 4.
x cf. Gn 48, 22.
y Gn 48, 19. — cf. Nm 26, 34, 37.
z cf. Gn 13, 7.
a v. cp. 12, 4.
b cp. 24, 33; Jd 3, 27.
c v. cp. 11, 6.
d Jd 6, 33; Os 1, 5.
e Dt 20, 1. — v. cp. 11, 6.
a cp. 19, 51; 22, 9; Jd 21, 19; 1 Rg 13; Jr 7, 12; 26, 6, 9 etc.
b cp. 19, 51; Ex 29, 10 etc.
c cf. Jd 18, 9.
d cf. cp. 15, 1; 19, 2 ss.
e cf. cp. 16, 1, 4.
f vr. 10; cp. 14, 2.
g v. cp. 13, 33.
h v. cp. 13, 8.
i vr. 6.
j cp. 11, 23; 12, 7.
k cf. cp. 16, 1.
l vr. 21.

in partes dividant (18, 1-10), quarum prima, descriptis eius terminis et urbibus, tribui Beniamin adicitur (11-28), secunda in medio possessionis Iuda sita Simeonitis (19, 1-9), tertia et quarta filiis Zabulon (10-16)

septentrionalis plagae, et inde contra occidentem ad montana con-
scendens et perveniens ad solitudinem [m]Bethaven 13 atque pertransiens
iuxta [n]Luzam ad meridiem, ipsa est Bethel. Descenditque in [o]Ataroth
Addar in montem, qui est ad meridiem [p]Bethoron inferioris, 14 et
inclinatur circuiens contra mare ad meridiem montis, qui respicit
Bethoron contra africum; suntque exitus eius in Cariath Baal, quae
vocatur et Cariathiarim, urbem filiorum Iuda. Haec est plaga contra
mare ad occidentem. 15 A meridie autem ex parte Cariathiarim egre-
ditur terminus contra mare et pervenit usque ad fontem aquarum
Nephtoa. 16 Descenditque in partem montis, qui respicit [q]vallem
filiorum Ennom, et est contra septentrionalem plagam in extrema
parte vallis [r]Raphaim, descenditque in Geennom, id est [s]vallem
Ennom, iuxta latus Iebusaei ad austrum, et pervenit ad [t]fontem
Rogel, 17 transiens ad aquilonem et egrediens ad Ensemes, id est
fontem solis, 18 et pertransit usque ad tumulos, qui sunt e re-
gione ascensus Adommim, descenditque ad [u]Abenboën, idest lapidem
Boën filii Ruben, et pertransit ex latere aquilonis ad campestria, de-
scenditque in [v]planitiem 19 et praetergreditur contra aquilonem Beth-
agla, suntque exitus eius contra linguam [x]maris salsissimi ab aqui-
lone in fine Iordanis ad australem plagam, 20 qui est terminus illius
ab oriente: haec est possessio filiorum Beniamin per terminos suos
in circuitu et familias suas.
21 Fueruntque civitates eius [y]Iericho et [z]Bethagla et vallis Casis.
22 Beth Araba et Samaraim et [a]Bethel 23 et Avim et Aphara et [b]Ophera,
24 villa Emona et Ophni et [c]Gabee: civitates duodecim et villae
earum. 25 [d]Gabaon et [e]Rama et [f]Beroth 26 et [g]Mesphe et Caphara
et Amosa 27 et Recem, Iarephel et Tharela 28 et Sela, Eleph et [h]Iebus,
quae est Ierusalem, [i]Gabaath et [j]Cariath: civitates quattuordecim et
villae earum: haec est possessio filiorum Beniamin iuxta familias suas.
19 Et egressa est sors secunda filiorum Simeon [a]per cognationes
suas, fuitque hereditas 2 eorum in medio possessionis filiorum
Iuda Bersabee et Sabee et Molada 3 et Hasersual, Bala et Asem 4 et
Eltholad, Bethul et [b]Harma 5 et Siceleg et Bethmarchaboth et Ha-
sersusa 6 et Bethlebaoth et Sarohen: civitates tredecim et villae earum.
7 Ain et Remmon et [c]Athar et Asan; civitates quattuor et villae
earum, 8 omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad [d]Baa-
lath Beer [e]Ramath contra australem plagam.
Haec est hereditas filiorum Simeon iuxta cognationes suas 9 [f]in
possessione et funiculo filiorum Iuda, quia maior erat; et idcirco
filii Simeon possederunt in medio hereditatis eorum.
10 Ceciditque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas. Et
factus est terminus possessionis eorum usque Sarid, 11 ascenditque
de [g]mari et Merala et pervenit in Debbaseth usque ad torrentem,
qui est contra [h]Ieconam, 12 et revertitur de Sared contra orientem
in fines Ceseleth Thabor et egreditur ad [i]Dabereth ascenditque
contra Iaphie. 13 Et inde pertransit usque ad orientalem plagam [j]Geth
Hepher et Thacasin, et egreditur in Remmon, Amthar et Noa. 14 Et
circuit ad aquilonem Hanathon, suntque egressus eius vallis Iephtahel
15 et Cateth et Naalol et [k]Semeron et Ierala et Bethlehem: civitates
duodecim et villae earum. 16 Haec est hereditas tribus filiorum Zabu-
lon per cognationes suas, urbes et viculi earum.
17 Issachar egressa est sors quarta per cognationes suas. 18 Fuitque
eius hereditas [l]Iezrahel et Casaloth et [m]Sunem 19 et Hapharaim et
Seon et Anaharath 20 et Rabboth et Cesion, Abes 21 et Rameth et
[n]Engannim et Enhadda et Bethpheses. 22 Et pervenit terminus eius
usque Thabor et Sehesima et Bethsames, eruntque exitus eius Ior-
danis: civitates sedecim et villae earum. 23 Haec est possessio filiorum
Issachar per cognationes suas, urbes et viculi earum.
24 Ceciditque sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas.
25 Fuitque terminus eorum [o]Halcath et Chali et Beten et Axaph 26 et
Elmelech et Amaad et [p]Messal et pervenit usque ad [q]Carmelum
maris et Sihor et Labanath, 27 ac revertitur contra orientem Beth
Dagon et pertransit usque Zabulon et vallem Iephthaël contra aqui-
lonem in Bethemec et Nehiel, egrediturque ad laevam [r]Cabul 28 et

m v. cp. 7, 2.
n cp. 16, 2; Gn 28, 19.
o cp. 16, 5.
p cp. 16, 3. — v. cp. 10, 10.
q cp. 15, 8.
r cp. 12, 4.
s v. cp. 15, 8.
t v. cp. 15, 7.
u v. cp. 15, 6.
v v. cp. 11, 2; 15, 6.
x cp. 15, 2.
y vr. 12.
z cp. 15, 6.
a Gn 12, 8.
b 1 Rg 13, 17; 2 Rg 13, 23; 2 Par 13, 19.
c cp. 21, 17; 1 Rg 14, 5; 4 Rg 23, 8; 2 Es 7, 30; 12, 29; Is 10, 29; Zc 14, 10.
d v. cp. 9, 3.
e 1 Rg 22, 6; 3 Rg 15, 17; Is 10, 29; Jr 31, 15; 40, 1 etc.
f v. cp. 9, 17.
g Jd 20, 1; 1 Rg 7, 5; 3 Rg 15, 22; 4 Rg 25, 23; 2 Es 3, 7, 19; Jr 40, 6; 1 Mc 3, 46.
h cp. 15, 8, 63; Jd 1, 21; 19, 10, 11; 2 Rg 5, 6, 8. — cf. Jr 37,12.
i Jd 19, 12; 1 Rg 10, 5; 11, 4; 13, 2, 15; 2 Rg 23, 29.
j cf. Js 15, 9, 60.

a vr. 9. — cf. Gn 49, 7.
2-8] 1 Par 4, 28-33. — cf. cp. 15, 26-32.
b (Nm 14, 45; 21, 3).
c cp. 15, 42.
d cp. 15, 24.
e 1 Rg 30, 27.
f vr. 1. — cf. cp. 18, 5.
g cf. Gn 49, 13.
h cp. 12, 22; 21, 34.
i cp. 21, 28.
j 4 Rg 14, 25.
k cp. 11, 1; 12, 20.
l 1 Rg 29, 1, 11; 2 Rg 2, 9; 3 Rg 18, 45, 46; Os 1, 4 ss. — cf. Jdt 3, 9.
m 1 Rg 28, 4. — cf. 3 Rg 3, 1; 4 Rg 4, 8; Cn 7, 1.
n cp. 21, 29.
o cp. 21, 31.
p cp. 21, 30.
q 3 Rg 18, 19, 20, 42; 4 Rg 2, 25; 4, 25; Cn 7, 5; Is 33, 9; Jr 50, 19; Am 1, 2 etc. — cf. cp. 15, 55; 1 Rg 25, 2 etc.
r cf. 3 Rg 9, 11-13.

et Issachar conceditur (17-23), quinta Aser (24-32), sexta Nephthali (33-39), septima demum transit in possessionem Dan, qui praeterea occupat Lesem (40-48). Sibi quoque parte assignata (49-51), Iosue separat

Abran et [s]Rohob et Hamon et Cana usque ad [t]Sidonem magnam,
29 revertiturque in Horma usque ad civitatem munitissimam [u]Tyrum
et usque Hosa; eruntque exitus eius in mare de funiculo [v]Achziba
30 et Amma et Aphec et Rohob: civitates viginti duae et villae earum:
31 Haec est possessio filiorum Aser per cognationes suas urbesque et
viculi earum.
32 Filiorum Nephthali sexta sors cecidit per familias suas. 33 Et coepit
terminus de Heleph et [x]Elon in Saananim et Adami, quae est Neceb,
et Iebnaël usque Lecum, et egressus eorum usque ad Iordanem,
34 revertiturque terminus [y]contra occidentem in Azanot Thabor, atque
inde egreditur in Hucuca, et pertransit in Zabulon contra meridiem
et in Aser contra occidentem et in Iuda ad Iordanem contra ortum
solis. 35 Civitates munitissimae Assedim, Ser et Emath et Reccath et
[z]Cenereth 36 et Edema et Arama, [a]Asor 37 et [b]Cedes et Edrai, Enhasor
38 et Ieron et Magdalel, Horem et [c]Bethanath et Bethsames: civitates
decem et novem et villae earum. 39 Haec est possessio tribus filiorum
Nephthali per cognationes suas, urbes et viculi earum.
40 Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est sors septima;
41 et fuit terminus possessionis eius Saraa et [d]Esthaol et [e]Hirsemes,
id est civitas solis, 42 [f]Selebin et [g]Aialon et Iethela, 43 Elon et
[h]Themna et [i]Acron, 44 Elthece, [j]Gebbethon et Balaath 45 et Iud et
Bane et Barach et [k]Gethremmon 46 et Meiarcon et Arecon cum ter-
mino, qui respicit [l]Ioppen, 47 et [m]ipso fine concluditur.
[n]Ascenderuntque filii Dan et pugnaverunt contra Lesem, cepe-
runtque eam et percusserunt eam in ore gladii et possederunt et
habitaverunt in ea vocantes nomen eius Lesem Dan ex nomine Dan
patris sui. 48 Haec est possessio tribus filiorum Dan per cognationes
suas urbes et viculi earum.
49 Cumque complessent sorte dividere terram singulis per tribus
suas, dederunt filii Israël possessionem Iosue filio Nun in medio sui,
50 iuxta praeceptum Domini, urbem quam postulavit [o]Thamnath Saraa
in monte Ephraim; et aedificavit civitatem habitavitque in ea.
51 Hae sunt possessiones, quas [p]sorte diviserunt Eleazar sacerdos
et Iosue filius Nun et principes familiarum ac tribuum filiorum Israël
in [q]Silo coram Domino ad ostium tabernaculi testimonii, partitique
sunt terram.

20 Et locutus est Dominus ad Iosue dicens: Loquere filiis Israël
et dic eis: 2 Separate urbes fugitivorum, de quibus [a]locutus sum
ad vos per manum Moysi, 3 ut confugiat ad eas quicumque animam
percusserit nescius et possit evadere iram proximi, qui ultor est san-
guinis. 4 Cum ad unam harum confugerit civitatum, [b]stabit ante por-
tam civitatis et loquetur senioribus urbis illius ea quae se comprobent
innocentem, sicque suscipient eum et dabunt ei locum ad habitandum.
5 Cumque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus
eius, quia ignorans percussit proximum eius, nec ante biduum tri-
duumve eius probatur inimicus. 6 Et habitabit in civitate illa, [c]donec
stet ante iudicium causam reddens facti sui, et moriatur sacerdos
magnus, qui fuerit in illo tempore. Tunc revertetur homicida et
ingredietur civitatem et domum suam, de qua fugerat.
7 Decreveruntque [d]Cedes in [e]Galilaea montis Nephthali et [f]Si-
chem in monte Ephraim et [g]Cariath Arbe, ipsa est Hebron, in
[h]monte Iuda.
8 Et trans Iordanem contra orientalem plagam Iericho statuerunt
[i]Bosor, quae sita est in campestri solitudine, de tribu Ruben et [j]Ra-
moth in Galaad de tribu Gad et [k]Gaulon in Basan de tribu Manasse.
9 Hae civitates constitutae sunt cunctis filiis Israël et [l]advenis, qui
habitabant inter eos, ut fugeret ad eas qui animam nescius percus-
sisset, et non moreretur in manu proximi effusum sanguinem vindi-
care cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

21 Accesseruntque [a]principes familiarum Levi ad [b]Eleazarum sacer-
dotem et Iosue filium Nun et ad duces cognationum per singulas
tribus filiorum Israël 2 locutique sunt ad eos in [c]Silo terrae Chanaan
atque dixerunt: [d]Dominus praecepit per manum Moysi, ut darentur
nobis urbes ad habitandum et suburbana earum ad alenda iumenta.

s Nm 13, 22; 2 Rg 10, 6; Jd 18, 28.
t v. Gn 10, 19.
u 2 Rg 5, 11; 24; 7 etc.
v Jd 1, 31.
x cf. Jd 4, 11.
y cf. Dt 33, 23.
z v. cp. 11, 2.
a cp. 11, 1.
b Jd 4, 6.
c Jd 1, 33.
d v. cp. 15, 33.
e cf. cp. 15, 10; Jd 1, 35.
f Jd 1, 35; 3 Rg 4, 9. — cf. 2 Rg 23, 32.
g cp. 10, 12; 21, 24; 1 Rg 14, 31; 2 Par 28, 18.
h v. cp. 15. 10.
i cp. 13, 3; Jd 1, 18; 1 Rg 5, 10. — cf. 1 Mc 10, 89.
j cp. 21, 23. — cf. 3 Rg 15, 27.
k cp. 21, 24.
l 2 Par 2, 16; 1 Es 6, 7; Jn 1, 3; 1 Mc 10, 75, 76; Ac 9, 36, 43 etc.
m Jd 1, 34, 35; 18, 1.
n v. Jd 18, 27-29.
o cp. 24, 30; Jd 2, 9.
p cp. 14, 1; Nm 34, 17.
q cp. 18, 1.
a Ex 21, 13. — v. Nm 35, 10-14; Dt 4, 41-43; 19, 2-9.
b cf. Dt 21, 19; Rt 4, 1, 2; Ps 126, 5.
c Nm 35, 12, 24, 25.
d cp. 19, 37; 21, 32; 1 Par 6, 76.
e 3 Rg 9, 11; 4 Rg 15, 29; 1 Par 6, 76; Is 9, 1.
f cp. 21, 21. — v. Gn 12, 6.
g cp. 15, 13, 49, 54; 21, 11, 13. — v. cp. 14, 13-15.
h cp. 15, 49, 54; 21, 11; Lc 1, 39.
i cp. 21, 36; Dt 4, 43; 1 Par 6, 78.
j cp. 21, 37. — cf. 3 Rg 23, 3.
k cp. 21, 27; Dt 4, 43; 1 Par 6, 71.
l Nm 35, 15.
a Ex 6, 16-19; Nm 3, 17-20.
b cp. 14, 1; Nm 34, 17, 18.
c v. cp. 18, 1.
d cp. 14, 4, 5; Nm 35, 2.

civitates refugii (20, 1-9) et quadraginta octo urbes levitarum, quarum quidem tredecim in Iuda, Simeon et Beniamin pro sacerdotibus (21, 1-19), reliquae vero in ceteris dicionibus sitae pro levitis inferioris gradus (20-43).

3 Dederuntque filii Israël de possessionibus suis iuxta imperium Do-
mini civitates et suburbana earum.
4 Egressaque est sors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis
[e]de tribubus Iuda et Simeon et Beniamin civitates tredecim; 5 et
reliquis filiorum Caath, id est levitis qui superfuerant, de tribubus
Ephraim et Dan et dimidia tribu Manasse civitates decem.
6 Porro filiis Gerson egressa est sors, ut acciperent [f]de tribubus
Issachar et Aser et Nephthali dimidiaque tribu Manasse in Basan ci-
vitates numero tredecim.
7 Et filiis Merari per cognationes suas [g]de tribubus Ruben et Gad
et Zabulon urbes duodecim. 8 Dederuntque filii Israël levitis civitates
et suburbana earum, [h]sicut praecepit Dominus per manum Moysi,
singulis sorte tribuentes.
9 De tribubus filiorum Iuda et Simeon dedit Iosue civitates, quarum
ista sunt nomina: 10 [i]filiis Aaron per familias Caath levitici generis
(prima enim sors illis egressa est) 11 [j]Cariath Arbe patris Enac, quae
vocatur Hebron, [l]in monte Iuda et suburbana eius per circuitum;
12 [m]agros vero et villas eius dederat Caleb filio Iephone ad possiden-
dum. 13 Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis Hebron [n]confugii civitatem
ac suburbana eius et [o]Lobnam cum suburbanis suis 14 et [p]Iether et
[q]Esthemo 15 et [r]Holon et [s]Dabir 16 et [t]Ain et [u]Ieta et [v]Bethsames cum
suburbanis suis: civitates novem de tribubus, ut dictum est, duabus.
17 De tribu autem filiorum Beniamin [x]Gabaon et [y]Gabaë 18 et [z]Anathoth
et [a]Almon cum suburbanis suis: civitates quattuor. 19 Omnes simul
civitates filiorum Aaron sacerdotis tredecim cum suburbanis suis.
20 Reliquis vero per familias filiorum Caath levitici generis haec est
data possessio: 21 de tribu Ephraim urbes confugii [b]Sichem cum su-
burbanis suis in monte Ephraim et [c]Gazer 22 et [d]Cibsaim et [e]Betho-
ron cum suburbanis suis: civitates quattuor. 23 De tribu quoque Dan
[f]Eltheco et Gabathon 24 et [g]Aialon et Gethremmon cum suburbanis suis;
civitates quattuor. 25 Porro de dimidia tribu Manasse [h]Thanach et
[i]Gethremmon cum suburbanis suis: civitates duae. 26 Omnes civitates
decem et suburbana earum datae sunt filiis Caath inferioris gradus.
27 Filiis quoque Gerson levitici generis dedit de dimidia tribu Ma-
nasse confugii civitates [j]Gaulon in Basan et [l]Bosram cum suburbanis
suis civitates duas. 28 Porro de tribu Issachar [m]Cesion et [n]Dabereth
29 et [o]Iaramoth et Engannim cum suburbanis suis; civitates quattuor.
30 De tribu autem Aser [p]Masal et Abdon 31 et [q]Helcath et [r]Rohob
cum suburbanis suis; civitates quattuor. 32 De tribu quoque Neph-
thali civitates confugii [s]Cedes in Galilaea et [t]Hammoth Dor et Car-
than cum suburbanis suis: civitates tres. 33 Omnes urbes familiarum
Gerson tredecim cum suburbanis suis.
34 Filiis autem Merari levitis inferioris gradus per familias suas data
est de tribu Zabulon [u]Iecnam et Cartha 35 et Damna et [v]Naalol: ci-
vitates quattuor cum suburbanis suis. 36 De tribu Ruben ultra Iorda-
nem contra Iericho civitates refugii [x]Bosor in solitudine, Misor et
Iaser et Iethson et [y]Mephaath: civitates quattuor cum suburbanis suis.
37 De tribu Gad civitates confugii [z]Ramoth in Galaad et [a]Manaim et
[b]Hesebon et [c]Iazer: civitates quattuor cum suburbanis suis. 38 Omnes
urbes filiorum Merari per familias et cognationes suas duodecim.
39 Itaque civitates universae levitarum in medio possessionis filiorum
Israël fuerunt [d]quadraginta octo 40 cum suburbanis suis singulae per
familias distributae.
41 Deditque Dominus Deus Israëli omnem terram, quam traditurum se
patribus eorum [e]iuraverat, et possederunt illam atque habitaverunt in ea.
42 Dataque est ab eo [f]pax in omnes per circuitum nationes, [g]nul-
lusque eis hostium resistere ausus est, sed [h]cuncti in eorum dicionem
redacti sunt. 43 [i]Ne unum quidem verbum, quod illis praestiturum
se esse promiserat, irritum fuit; sed rebus expleta sunt omnia.
22 Eodem tempore vocavit Iosue Rubenitas et Gaditas et dimidiam
tribum Manasse 2 dixitque ad eos: [a]Fecistis omnia quae prae-
cepit vobis Moyses famulus Domini; [b]mihi quoque in omnibus oboe-
distis 3 nec reliquistis fratres vestros longo tempore, usque in prae-
sentem diem, custodientes imperium Domini Dei vestri. 4 [c]Quia igitur

e v. vr. 9-19; Ex 6, 16-19; Nm 3, 17-20.
f v. vr. 20-26.
g v. vr. 34-40.
h Nm 35, 2. — v. cp. 14, 3-5.
9-19] 1 Par 6, 54-60
i vr. 4.
j cp. 14, 13-15.
l cp. 20, 7. — cf. Lc 1, 39.
m cp. 14, 14; 15, 13.
n cp. 20, 7.
o cp. 10, 29; 15, 42.
p cp. 15, 48.
q cp. 15. 50.
r cp. 15, 51.
s cp. 10, 38; 15, 49.
t cf. 1 Par 6, 59. — v. cp. 15, [42; 19, 7.
u (cp. 15, 55).
v cp. 15, 10; 1 Rg 6, 12, 15. — [cf. cp. 19, 41.
x cp. 9, 3.
y cp. 18, 24.
z 2 Rg 23, 27; 3 Rg 2, 26; 1 Es 2, 23; Is 10, 30; Jr 1, 1 etc.
a cf. 1 Par 7, 8; 8, 36; 9, 42.
20-26] 1 Par 6, 66-70.
b cp. 20, 7.
c cp. 10, 33; 16, 3.
d cf. 1 Par 6, 68.
e cp. 16, 3. — v. cp. 10, 10.
f cp. 19, 44.
g cp. 19, 42. — cf. 1 Par 6, 69.
h cp. 17, 11.
i cf. 1 Par 6, 69. — v. Js 17, [11.
27-33] 1 Par 6, 71-76.
j cp. 20, 8.
l cf. 1 Par 6, 71.
m cp. 19, 20.— cf. 1 Par 6, 72.
n cp. 19, 22.
o cf. cp. 19, 21.
p cp. 19, 26.
q cp. 19, 25.
r cp. 19, 28.
s cp. 20, 7.
t cp. 19, 28, 35.
34-30] 1 Par 6, 77-81.
u cp. 12, 22. — cf. cp. 19, 11.
v cp. 19, 15.
x cp. 20, 8.
y cp. 13, 18.
z cp. 20, 8. — v. Dt 4, 43.
a cp. 13, 26; Gn 31, 2 (; 2 Rg 2, 8, 12; 17, 24); 1 Par 6, [80.
b v. Nm 21, 25.
c cp. 13, 25.
d Nm 35, 7.
e Gn 12, 7; 13, 15; 15, 18; 26, 3; 28, 4, 13.
f v. cp. 11, 23.
g cp. 10, 8; 23, 9; Dt 7, 24.
h cf. cp. 2, 24; Ex 23, 31.
i cp. 23, 14, 15.
a v. Nm 32, 20-22; Dt 3, 18-20.
b cp. 1, 16, 77.
c v. cp. 11, 23.

Hisce peractis, Transiordanici in suas sedes remittuntur (22, *1-9*); *qui cum ingens altare ad flumen erexissent, a gravi suspicione quam excitaverant se purgant et debitam satisfactionem praebent* (*10-34*).

dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem et pacem, sicut pollicitus est, revertimini et ite in tabernacula vestra et in terram possessionis, [d]quam tradidit vobis Moyses famulus Domini trans Iordanem;
5 ita dumtaxat ut [e]custodiatis attente et opere compleatis mandatum et legem, quam praecepit vobis Moyses famulus Domini, [f]ut diligatis Dominum Deum vestrum et ambuletis in omnibus viis eius et observetis mandata illius adhaereatisque ei ac serviatis in omni corde et in omni anima vestra.
6 [g]Benedixitque eis Iosue et dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua.
7 Dimidiae autem tribui Manasse possessionem Moyses dederat in Basan; et [h]idcirco mediae, quae superfuit, dedit Iosue sortem inter ceteros fratres suos trans Iordanem ad occidentalem plagam.
Cumque dimitteret eos in tabernacula sua et benedixisset eis,
8 dixit ad eos: In multa substantia atque divitiis revertimini ad sedes vestras cum argento et auro, aere ac ferro et veste multiplici: [i]dividite praedam hostium cum fratribus vestris.
9 Reversique sunt et abierunt filii Ruben et filii Gad et dimidia tribus Manasse a filiis Israël de [j]Silo, quae sita est in Chanaan, ut intrarent [l]Galaad terram possessionis suae, quam obtinuerant iuxta imperium Domini in manu Moysi.
10 Cumque venissent ad tumulos Iordanis in terram Chanaan, aedificaverunt iuxta Iordanem altare infinitae magnitudinis.
11 [m]Quod cum audissent filii Israël et ad eos certi nuntii detulissent, aedificasse filios Ruben et Gad et dimidiae tribus Manasse altare in terra Chanaan super Iordanis tumulos contra filios Israël,
12 convenerunt [n]omnes in Silo, ut ascenderent et dimicarent contra eos.
13 Et interim miserunt ad illos in terram Galaad [o]Phinees filium Eleazari sacerdotis
14 et decem principes cum eo, singulos de singulis tribubus,
15 qui venerunt ad filios Ruben et Gad et dimidiae tribus Manasse in terram Galaad dixeruntque ad eos:
16 Haec mandat omnis populus Domini: Quae est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israël aedificantes altare sacrilegum et a [p]cultu illius recedentes?
17 [q]An parum vobis est quod peccastis in Beelphegor, et usque in praesentem diem macula huius sceleris in nobis permanet, multique de populo corruerunt?
18 Et vos hodie reliquistis Dominum, et cras in [r]universum Israël ira eius desaeviet.
19 Quod si putatis immundam esse terram possessionis vestrae, transite ad terram, [s]in qua tabernaculum Domini est, et habitate inter nos; [t]tantum ut a Domino et a nostro consortio non recedatis, aedificato altari praeter altare Domini Dei nostri.
20 Nonne [u]Achan filius Zare praeteriit mandatum Domini, et super omnem populum Israël ira eius incubuit? Et ille erat unus homo, atque utinam solus perisset in scelere suo!
21 Responderuntque filii Ruben et Gad et dimidia tribus Manasse principibus legationis Israël:
22 [v]Fortissimus Deus Dominus, fortissimus Deus Dominus [x]ipse novit, et Israël simul intelliget: si praevaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in praesenti;
23 et si ea mente fecimus, ut holocausta et sacrificium et pacificas victimas super eo imponeremus, [y]ipse quaerat et iudicet;
24 et non ea magis cogitatione atque tractatu ut diceremus: [z]Cras dicent filii vestri filiis nostris: [a]Quid vobis et Domino Deo Israël?
25 Terminum posuit Dominus inter nos et vos, o filii Ruben et filii Gad, Iordanem fluvium, et idcirco partem non habetis in Domino; et per hanc occasionem avertent filii vestri filios nostros a timore Domini. Putavimus itaque melius
26 et diximus: Exstruamus nobis altare, non in holocausta neque ad victimas offerendas,
27 sed [b]in testimonium inter nos et vos et subolem nostram vestramque progeniem, [c]ut serviamus Domino, et iuris nostri sit offerre et holocausta et victimas et pacificas hostias; et nequaquam dicant cras filii vestri filiis nostris: Non est vobis pars in Domino.
28 Quod si voluerint dicere, respondebunt eis: Ecce altare Domini, quod fecerunt patres nostri non in holocausta neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum.
29 Absit a nobis hoc scelus, [d]ut recedamus a Domino et eius vestigia relinquamus exstructo altari ad holocausta et sacrificia et victimas offerendas, [e]praeter altare Domini Dei nostri, quod exstructum est ante tabernaculum eius!

d cp. 1, 13. 13, 8; Nm 32, 33.
e Dt 6, 6, 17; 11, 22.
f cp. 23, 11; Dt 6, 5; 10, 12; 11, 1, 13, 22.
g cp. 14, 13.
h cp. 17, 5.
i Nm 31, 27; 1 Rg 30, 24.
j v. cp. 18, 1.
l Nm 32, 1, 26, 29.
m v. Dt 13, 12-15.
n Jd 20, 1.
o Ex 6, 25; Nm 25, 7; Jd 20, 28; Ecli 45, 28.
p vr. 18, 19; Nm 14, 9. — cf. Lv 17, 8, 9; Dt 12, 13, 14.
q Nm 25, 3; Dt 4, 3; Ps 105, 28.
r Nm 16, 22.
s cp. 18, 1.
t vr. 16, 18.
u cp. 7, 1, 5.
v Dt 10, 17.
x 3 Rg 8, 39; Ps 39, 10; 43, 22; 93, 11; Jr 17, 16 etc. — cf. Gn 18, 21.
y Dt 18, 19; 1 Rg 20, 16.
z v. cp. 4, 6, 21.
a 2 Rg 16, 10 etc.
b vr. 34; cp. 24, 27; Gn 31, 48.
c Dt 12, 5, 6, 17, 18.
d v. vr. 16.
e v. Dt 12, 14.

Epilogus (23, 1-24, 33). *Post contiones, quibus Iosue exhortatus est tam maiores natu Israël* (*23, 1-16*) *quam universum populum ad oboedientiam et praesertim ad fidelitatem in Dominum* (*24, 1-24*), *nar-*

30 Quibus auditis, [f]Phinees sacerdos et principes legationis Israël,
qui erant cum eo, placati sunt; et verba filiorum Ruben et Gad et
dimidiae tribus Manasse [g]libentissime susceperunt. 31 Dixitque Phi-
nees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus [h]quod nobiscum
sit Dominus, quoniam alieni estis a praevaricatione hac et liberastis
filios Israël de manu Domini. 32 Reversusque est cum principibus a
filiis Ruben et Gad de terra Galaad finium Chanaan ad filios Israël et
rettulit eis. 33 [i]Placuitque sermo cunctis audientibus, et [j]laudaverunt
Deum filii Israël et nequaquam ultra dixerunt ut ascenderent contra
eos atque pugnarent et delerent terram possessionis eorum.
34 Vocaveruntque filii Ruben et filii Gad altare, quod exstruxerant,
[k]testimonium nostrum quod Dominus ipse sit Deus.

23 Evoluto autem multo tempore postquam [a]pacem dederat Dominus
Israëli, subiectis in gyro nationibus universis et Iosue iam [b]lon-
gaevo et persenilis aetatis, 2 [c]vocavit Iosue omnem Israëlem maiores-
que natu et principes ac duces et magistros dixitque ad eos: Ego
senui et progressioris aetatis sum, 3 vosque cernitis omnia, quae fe-
cerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, [d]quo-
modo pro vobis ipse pugnaverit, 4 et nunc, quia [e]vobis sorte divisit
omnem terram ab orientali parte Iordanis usque ad mare magnum
multaeque adhuc supersunt nationes; 5 Dominus Deus vester [f]disper-
det eas et auferet a facie vestra, et possidebitis terram, [g]sicut vobis
pollicitus est. 6 Tantum [h]confortamini et estote solliciti, ut custodiatis
cuncta quae scripta sunt in volumine legis Moysi et [i]non declinetis
ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram; 7 [j]ne, postquam in-
traveritis ad gentes quae inter vos futurae sunt, [l]iuretis in nomine
deorum earum et serviatis eis et adoretis illos; 8 sed [m]adhaereatis
Domino Deo vestro, quod fecistis usque in diem hanc. 9 Et [n]tunc
auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas et robu-
stissimas, et [o]nullus vobis resistere poterit. 10 [p]Unus e vobis perse-
quetur hostium mille viros, quia [q]Dominus Deus vester pro vobis ipse
pugnabit, sicut pollicitus est. 11 [r]Hoc tantum diligentissime praecavete,
ut diligatis Dominum Deum vestrum.
12 Quod si volueritis gentium harum, quae inter vos habitant, er-
roribus adhaerere [s]et cum eis miscere conubia atque amicitias copu-
lare, 13 iam nunc scitote [t]quod Dominus Deus vester non eas deleat
ante faciem vestram, sed [u]sint vobis in foveam ac laqueum et offen-
diculum ex latere vestro et sudes in oculis vestris, donec vos auferat
atque disperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis.
14 [v]En ego hodie ingredior viam universae terrae, et toto animo
cognoscetis, quod de omnibus verbis, quae se Dominus praestiturum
vobis esse pollicitus est, [x]unum non praeterierit incassum. 15 Sicut
ergo implevit opere quod promisit et prospera cuncta venerunt, sic
adducet super vos [y]quidquid malorum comminatus est, donec vos
auferat atque disperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis,
16 eo quod praeterieritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vo-
biscum, et servieritis diis alienis et adoraveritis eos. [z]Cito atque ve-
lociter consurget in vos furor Domini, et auferemini ab hac terra
optima, quam tradidit vobis.

24 Congregavitque Iosue omnes tribus Israël in [a]Sichem et [b]vo-
cavit maiores natu ac principes et iudices et magistros, [c]stete-
runtque in conspectu Domini, 2 et ad populum sic locutus est: Haec
dicit Dominus Deus Israël: [d]Trans fluvium habitaverunt patres vestri
ab initio, [e]Thare pater Abraham et Nachor, [f]servieruntque diis alienis.
3 [g]Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiae finibus et
[h]adduxi eum in terram Chanaan multiplicavique semen eius. 4 [i]Et
dedi ei Isaac [j]illique rursum dedi Iacob et Esau. E quibus [k]Esau
dedi montem Seir ad possidendum; [l]Iacob vero et filii eius descen-
derunt in Aegyptum. 5 [m]Misique Moysen et Aaron et [n]percussi Ae-
gyptum multis signis [o]atque portentis 6 eduxique vos et patres vestros
de Aegypto, et venistis ad mare; [p]persecutique sunt Aegyptii patres
vestros cum curribus et equitatu usque ad mare Rubrum. 7 [q]Clama-
verunt autem ad Dominum filii Israël, [r]qui posuit tenebras inter vos
et Aegyptios et [s]adduxit super eos mare et operuit eos. [t]Viderunt

f vr. 13, 14.
g vr. 33.
h Lv 26, 11, 12.
i vr. 30.
j 1 Par 29, 20; 2 Es 8, 6; Dn 2, 19; Lc 2, 28.
k vr. 27.
a cp. 21, 42. — v. cp. 11, 23.
b cp. 13, 1.
c cp. 24, 1. — cf. Dt 31, 28; 1 Par 28, 1.
d cp. 10, 14, 42; Ex 14, 14.
e cp. 13, 2-7; 14, 2; Ps 77, 54; Ac 13, 19.
f cp. 13, 6; Ex 23, 30; 33, 2; 34, 11; Dt 4, 28; 11, 23.
g Nm 33, 53.
h cp. 1, 6.
i cp. 1, 7; Dt 5, 32; 28, 14.
j Ex 23, 33; Dt 7, 2, 3.
l Ex 23, 13; Jr 5, 7. — cf. Ps 15, 4; Sph 1, 5.
m cp. 22, 5; Dt 10, 20; 11, 22; 13, 4.
n cp. 13, 6; Ex 23, 30; 33, 2; 34, 11; Dt 4, 28; 11, 23.
o cp. 1, 5; 10, 8; 21, 42.
p cf. Lv 26, 8; Dt 32, 30.
q vr. 3; Ex 14, 14; Dt 3, 22.
r cp. 22, 5.
s Ex 34, 16; Dt 7, 3.
t Jd 2, 3, 21.
u Ex 23, 33; Nm 33, 55; Dt 7, 16; Jd 2, 3. — v. Ps 65, 11.
v 3 Rg 2, 2.
x v. cp. 21, 43.
y v. Lv 26, 14-39; Dt 28, 15-68.
z Dt 7, 9. — v. Ps 88, 27.
a vr. 25, 32.
b v. cp. 23, 2.
c 1 Rg 10, 19.
d v. Gn 11, 27-32.
e Gn 11, 26.
f vr. 14, 15; Jdt 5, 7, 8. — cf. Gn 31, 19, 30; 35, 2.
g Gn 12, 1-5; Ac 7, 2-4.
h Gn 12, 6.
i Gn 21, 2, 3.
j Gn 25, 24-26.
k Gn 36, 8; Dt 2, 5. — cf. Gn 36, 31-43.
l Gn 46, 1, 6; Ac 7, 15.
m Ex 3, 10; 12, 37.
n v. Ex 7-12.
o Ex 12, 51; 14, 2.
p Ex 14, 9.
q Ex 14, 10.
r Ex 14, 20.
s Ex 14, 27, 28.
t Dt 4, 34; 29, 2.

ratur foedus populo propositum et cum Deo percussum (25-28), necnon sepultura quum Iosue, tum Eleazar filii et successoris Aaron, interposita mentione de ossibus Ioseph prope Sichem conditis (29-33).

oculi vestri cuncta, quae in Aegypto fecerim, et [u]habitastis in solitu-
dine multo tempore, **8** et introduxi vos in terram Amorrhaei, qui habi-
tabat trans Iordanem. [v]Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos
in manus vestras, et possedistis terram eorum atque interfecistis eos.
9 [x]Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab et pugnavit contra
Israëlem. [y]Misitque et vocavit Balaam filium Beor ut malediceret
vobis; **10** et [z]ego nolui audire eum, sed e contrario [a]per illum benedixi
vobis et liberavi vos de manu eius. **11** [b]Transistisque Iordanem et
venistis ad Iericho. Pugnaveruntque contra vos viri civitatis eius,
Amorrhaeus et Pherezaeus et Chananaeus et Hethaeus et Gergesaeus
et Hevaeus et Iebusaeus; et tradidi illos in manus vestras. **12** [c]Misique
ante vos crabrones et eieci eos de locis suis duos reges Amorrhaeorum,
[d]non in gladio nec in arcu tuo. **13** [e]Dedique vobis terram, in qua non
laborastis, et [f]urbes, quas non aedificastis, ut habitaretis in eis: vineas
et oliveta, quae non plantastis.
14 [g]Nunc ergo timete Dominum, et servite ei perfecto corde atque
verissimo et auferte deos, [h]quibus servierunt patres vestri in Meso-
potamia et in Aegypto, ac servite Domino. **15** [i]Sin autem malum
vobis videtur ut Domino serviatis, [j]optio vobis datur: eligite hodie
quod placet, cui servire potissimum debeatis, utrum diis [k]quibus
servierunt patres vestri in Mesopotamia, an [l]diis Amorrhaeorum, in
quorum terra habitatis; [m]ego autem et domus mea serviemus Domino.
16 Responditque populus et ait: Absit a nobis ut relinquamus Do-
minum et serviamus diis alienis. **17** Dominus Deus noster ipse eduxit
nos et patres nostros de terra Aegypti, de domo servitutis, fecitque
videntibus nobis signa ingentia, et custodivit nos in omni via, per
quam ambulavimus, et in cunctis populis, per quos transivimus. **18** Et
eiecit universas gentes, Amorrhaeum habitatorem terrae quam nos
intravimus. Serviemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster.
19 Dixitque Iosue ad populum: [n]Non poteritis servire Domino.
[o]Deus enim sanctus et fortis [p]aemulator est [q]nec ignoscet sceleribus
vestris atque peccatis. **20** [r]Si dimiseritis Dominum et servieritis diis
alienis, [s]convertet se et adfliget vos atque subvertet, postquam vobis
praestiterit bona. **21** Dixitque populus ad Iosue: Nequaquam ita, ut
loqueris, erit, sed Domino serviemus. **22** Et Iosue ad populum: Te-
stes, inquit, vos estis, [t]quia ipsi elegeritis vobis Dominum ut ser-
viatis ei. Responderuntque: Testes. **23** Nunc ergo, ait, [u]auferte deos
alienos de medio vestri et inclinate corda vestra ad Dominum Deum
Israël. **24** Dixitque populus ad Iosue: Domino Deo nostro serviemus,
et oboedientes erimus praeceptis eius.
25 [v]Percussit ergo Iosue in die illo foedus et proposuit populo,
[x]praecepta atque iudicia in Sichem.
26 [y]Scripsit quoque omnia verba haec in volumine legis Domini et
[z]tulit lapidem pergrandem [a]posuitque eum subter quercum, quae
erat in sanctuario Domini, **27** et dixit ad omnem populum: [b]En lapis
iste erit vobis in testimonium, [c]quod audierit omnia verba Domini,
quae locutus est vobis, ne forte postea negare velitis et mentiri Do-
mino Deo vestro. **28** [d]Dimisitque populum, singulos in possessionem
suam.
29 Et post haec mortuus est Iosue filius Nun servus Domini centum
et decem annorum. **30** Sepelieruntque eum in finibus possessionis suae
in [e]Thamnath Sare, quae est sita in monte Ephraim a septentrionali
parte montis Gaas. **31** [f]Servivitque Israël Domino cunctis diebus Iosue
et seniorum, qui longo vixerunt tempore post Iosue, et [g]qui noverunt
omnia opera Domini, quae fecerat in Israël.
32 [h]Ossa quoque Ioseph, quae tulerant filii Israël de Aegypto, sepelie-
runt in Sichem in parte agri, [i]quem emerat Iacob a filiis Hemor patris
Sichem centum novellis ovibus et fuit in possessionem filiorum Ioseph.
33 Eleazar quoque filius Aaron mortuus est, et sepelierunt eum in
[j]Gabaath Phinees filii eius, [k]quae data est ei in monte Ephraim.

u v. cp. 5, 6.
v Nm 21, 21-35.
x cf. Jd 11, 25.
y Nm 22, 5; Dt 23, 4.
z Nm 23, 11, 20; 24, 1, 10.
a v. Nm 23, 8, 11 etc.
b cp. 3, 14; 6, 1; 11, 3.
c cp. 11, 20; Ex 23, 28; Dt 7, 20.
d Ps 43, 4.
e cf. Jo 4, 38.
f Dt 6, 10, 11. — cf. cp. 11, 13.
g Dt 10, 12; 1 Rg 7, 3; 12, 24; Tb 14, 10.
h vr. 2, 15.
i 3 Rg 18, 21; Ez 20, 39.
j vr. 22.
k vr. 2, 14.
l Ex 23, 24, 32, 33; 34, 15; Dt 13, 7; 29, 18; Jd 6, 10.
m Gn 18, 19.

17] *R. in fs. B. M. V. div. Pastoris Matris.*

19, 20] * *Catech. R. III 2, 30.*
n cf. Dt 5, 26.
o Lv 19, 2; 1 Rg 6, 20; Ps 98, 5, 9; Is 5, 16.
p Nm 1, 2. — v. Ex 20, 5.
q Ex 23, 21.
r cf. 1 Par 28, 9. 2 Par 15, 2; 1 Es 8, 22; Is 1, 28; 65, 11, 12; Jr 17, 13.
s cp. 23, 15; Is 63, 10. — cf. [Ac 7, 42.
t vr. 15.
u vr. 14; Gn 35, 2; Jd 10, 16; 1 Rg 7, 3.
v 4 Rg 11, 17; 2 Par 23, 16; 2 Es 9, 38.
x Ex 15, 25.
y Dt 31, 24.
z cf. cp. 4, 3; Gn 28, 18.
a Gn 35, 4; Jd 9, 6.
b cp. 22, 27, 28, 34; Gn 31, 48, 52; Dt 31, 19, 21, 26.
c cf. Dt 32, 1.
d Jd 2, 6.

29-31] Jd 2, 7-9.

e cf. cp. 19, 50.
f Jd 2, 7.
g Dt 11, 2; 31, 13.
h Gn 50, 24; Ex 13, 19.
i Gn 33, 19.
j cp. 22, 13.
k vr. 30; cp. 17, 15; Jd 3, 27 etc.

LIBER IUDICUM

HEBRAICE "SOPHETIM"

POST mortem Iosue [a]consuluerunt filii Israël Domi-
num dicentes: [b]Quis ascendet ante nos contra Cha-
nanaeum et erit dux belli? 2 Dixitque Dominus:
[c]Iudas ascendet: ecce tradidi terram in manus eius.
3 Et ait Iudas Simeoni fratri suo: Ascende me-
cum in sortem meam et pugna contra Chananaeum,
[d]ut et ego pergam tecum in sortem tuam. Et abiit
cum eo Simeon. 4 Ascenditque Iudas, et tradidit
Dominus Chananaeum ac Pherezaeum in manus eorum, et percusse-
runt in Bezec decem milia virorum. 5 Inveneruntque Adonibezec in Be-
zec et pugnaverunt contra eum ac percusserunt Chananaeum et Phe-
rezaeum. 6 Fugit autem Adonibezec, quem persecuti comprehenderunt,
caesis summitatibus manuum eius ac pedum. 7 Dixitque Adonibezec:
Septuaginta reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus [e]col-
ligebant sub mensa mea ciborum reliquias: [f]sicut feci, ita reddidit
mihi Deus. Adduxeruntque eum in Ierusalem et ibi mortuus est.
8 [g]Oppugnantes ergo filii Iuda Ierusalem ceperunt eam et percus-
serunt in ore gladii tradentes cunctam incendio civitatem. 9 Et postea
descendentes pugnaverunt contra Chananaeum, qui habitabat [h]in
montanis et ad meridiem et in campestribus. 10 Pergensque Iudas
contra Chananaeum, qui habitabat in Hebron ([i]cuius nomen fuit an-
tiquitus Cariath Arbe), [j]percussit Sesai et Ahiman et Tholmai. 11 At-
que inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cuius nomen vetus
erat Cariath Sepher, id est civitas litterarum.
12 Dixitque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher et vastaverit
eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem. 13 Cumque cepisset eam
Othoniel filius [k]Cenez [l]frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam
suam coniugem. 14 Quam pergentem in itinere monuit vir suus ut
peteret a patre suo agrum. Quae cum suspirasset sedens in asino,
dixit ei Caleb: Quid habes? 15 At illa respondit: Da mihi bene-
dictionem; quia terram arentem dedisti mihi, da et irriguam aquis.
Dedit ergo ei Caleb irriguum superius et irriguum inferius.
16 Filii autem [m]Cinaei cognati Moysi ascenderunt de [n]civitate
palmarum cum filiis Iuda in desertum sortis eius, quod est ad
meridiem [o]Arad, et [p]habitaverunt cum eo.
17 [q]Abiit autem Iudas cum Simeone fratre suo et percusserunt simul
Chananaeum, qui habitabat in Sephaath, et interfecerunt eum. Vo-
catumque est nomen urbis [r]Horma, id est anathema. 18 [s]Cepitque
Iudas Gazam cum finibus suis et Ascalonem atque Accaron cum
terminis suis.
19 [t]Fuitque Dominus cum Iuda et [u]montana possedit nec potuit
delere habitatores vallis, quia [v]falcatis curribus abundabant. 20 [x]De-
deruntque Caleb Hebron, [y]sicut dixerat Moyses, [z]qui delevit ex ea
tres filios Enac.
21 [a]Iebusaeum autem habitatorem Ierusalem non deleverunt filii
Beniamin, habitavitque Iebusaeus cum filiis Beniamin in Ierusalem
usque in presentem diem.
22 Domus quoque Ioseph ascendit in Bethel, [b]fuitque Dominus cum
eis; 23 nam, cum obsiderent urbem, [c]quae prius Luza vocabatur,
24 viderunt hominem egredientem de civitate dixeruntque ad eum:
Ostende nobis introitum civitatis et [d]faciemus tecum misericordiam.
25 Qui cum ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladii; [e]ho-
minem autem illum et omnem cognationem eius dimiserunt. 26 Qui

a Nm 27, 21; 1 Rg 22. 10; 2 Rg 2, 1.
b cp. 20, 18.
c cf. Gn 49, 10.
d vr. 17.
e cf. Mr 7, 28; Lc 16, 21.
f cf. Lv 24, 19; 1 Rg 15, 33.
g cf. vr. 21; Js 15, 63.
h Js 9, 1; 10, 40; 11, 2, 16; 12, 8.
10-15] Js 15, 13-19.
i Js 14, 15.
j Nm 13, 23. — cf. vr. 20.
k cf. Nm 32, 12; Is 14, 6, 14.
l cp. 3, 9.
m cp. 4, 11, 17; Nm 10, 29; 1 Rg 15, 6.
n cp. 3, 13; Dt 34, 3; 2 Par 28, [15.
o Nm 21, 1.
p v. Nm 10, 29-32.
q vr. 3.
r Nm 21, 3 (; Js 19, 4).
s cf. cp. 3, 3; Js 11, 22; 13, 8.
t cf. vr. 2, 4.
u v. vr. 9.
v Js 17, 16, 18.
x Js 14, 9, 13; 15, 14.
y Nm 14, 24; Dt 1, 36.
z cf. vr. 10.
a cf. vr. 8; Js 15, 63; 18, 28.
b vr. 19.
c Gn 28, 19; 35, 6; 48, 3; Js 18, 13.
d cf. Js 2, 12, 14.
e cf. Js 6, 25.

Procemium (Jd 1, 1-3, 6); *seu singularum tribuum Israël condicio tam politica (1, 1-36), quam religiosa, quae, praesertim post mortuos seniores, qui viderant portenta Dei, plerumque miserrima fuit (2, 1-3, 6).*

dimissus abiit in [f]terram Hetthim et aedificavit ibi civitatem vocavitque eam Luzam, quae ita appellatur usque in praesentem diem.
27 [g]Manasses quoque non delevit Bethsan et Thanac cum viculis suis et habitatores Dor et Ieblaam et Mageddo cum viculis suis; coepitque Chananaeus habitare cum eis.
28 Postquam autem confortatus est Israël, fecit eos tributarios et delere noluit.
29 [h]Ephraim etiam non interfecit Chananaeum qui habitabat in Gazer, sed habitavit cum eo.
30 Zabulon non delevit habitatores Cetron et [i]Naalol, sed habitavit Chananaeus in medio eius factusque est ei tributarius.
31 Aser quoque non delevit habitatores Accho et Sidonis, Ahalab et Achazib et Helba et Aphec et Rohob;
32 habitavitque in medio Chananaei habitatoris illius terrae nec interfecit eum.
33 Nephthali quoque non delevit habitatores Bethsames et Bethanath et habitavit inter Chananaeum habitatorem terrae, fueruntque ei Bethsamitae et Bethanitae tributarii.
34 [j]Artavitque Amorrhaeus filios Dan in monte nec dedit eis locum ut ad planiora descenderent:
35 habitavitque in monte Hares, quod interpretatur *testaceo*, in [k]Aialon et Salebim. Et adgravata est manus domus Ioseph, factusque est ei tributarius.
36 Fuit autem terminus Amorrhaei ab [l]*ascensu scorpionis* Petra et superiora loca.

2 Ascenditque angelus Domini de [a]Galgalis ad [b]*locum flentium*, et ait: Eduxi vos de Aegypto et introduxi in terram, pro qua iuravi patribus vestris, et [c]pollicitus sum ut non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum,
2 [d]ita dumtaxat ut non feriretis foedus cum habitatoribus terrae huius, sed [e]aras eorum subverteretis et noluistis audire vocem meam. Cur hoc fecistis?
3 Quamobrem [f]nolui delere eos a facie vestra, ut [g]habeatis hostes, et dii eorum sint vobis in ruinam.
4 Cumque loqueretur angelus Domini haec verba ad omnes filios Israël, elevaverunt ipsi vocem suam et fleverunt.
5 Et vocatum est nomen loci illius *locus flentium sive lacrimarum*, immolaveruntque ibi hostias Domino.
6 Dimisit ergo Iosue populum, et abierunt filii Israël unusquisque in possessionem suam, ut obtinerent eam.
7 Servieruntque Domino cunctis diebus eius et seniorum, qui longo post eum vixerunt tempore et noverant omnia opera Domini, quae fecerat cum Israël.
8 Mortuus est autem Iosue filius Nun famulus Domini centum et decem annorum,
9 et sepelierunt eum in finibus [h]possessionis suae in Thamnath Sare [i]in monte Ephraim a septentrionali plaga montis Gaas.
10 [j]Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos, et surrexerunt alii, qui non noverant Dominum et opera quae fecerat cum Israël.
11 [k]Feceruntque filii Israël malum in conspectu Domini et servierunt Baalim
12 ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de terra Aegypti, et [l]secuti sunt deos alienos deosque populorum, qui habitabant in circuitu eorum, et [m]adoraverunt eos et [n]ad iracundiam concitaverunt Dominum
13 dimittentes eum et [o]servientes Baal et Astaroth.
14 [p]Iratusque Dominus contra Israël [q]tradidit eos in manus diripientium, qui ceperunt eos et [r]vendiderunt hostibus, qui habitabant per gyrum, [s]nec potuerunt resistere adversariis suis;
15 sed, quocumque pergere voluissent, manus Domini super eos erat, [t]sicut locutus est et iuravit eis, et vehementer adflicti sunt.
16 [u]Suscitavitque Dominus iudices, [v]qui liberarent eos de vastantium manibus; sed nec eos audire voluerunt
17 [x]fornicantes cum diis alienis et adorantes eos. [y]Cito deseruerunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum, et audientes mandata Domini omnia fecere contraria.
18 Cumque Dominus iudices suscitaret, [z]in diebus eorum flectebatur misericordia et audiebat adflictorum [a]gemitus et liberabat eos de caede vastantium.
19 [b]Postquam autem mortuus esset iudex, revertebantur et multo faciebant peiora quam fecerant patres eorum sequentes deos alienos, servientes eis et adorantes illos. Non dimiserunt adinventiones suas et viam durissimam, per quam ambulare consueverunt.

f cf. Js 1, 4.
g v. Js 17, 11-13.
h cp. 16, 10; 3 Rg 9, 16. — v. Js 16, 10.
i cf. Js 19, 15; 21, 35.
31-33] Js 19, 24, 39.
j cf. Js 19, 47, 48.
k Js 19, 42.
l Nm 34, 4; Js 15, 3.
a v. Js 4, 19.
1-3] cp. 6, 8-10; 10, 11-14.
b vr. 5.
c Gn 17, 7; Ex 6, 4.
d Dt 7, 2.
e Ex 34, 13; Dt 7, 5; 12, 3.
f vr. 21.
g Nm 33, 55; Js 23, 13.
6-9] Js 24, 28-31.
h Js 19, 50.
i Js 24, 33.
j cf. Dt 31, 16, 17.
k cp. 3, 7; 4, 1; 6, 1; 10, 6; 13, 1. — cf. Dt 4 25; 31, 29.
l cf. Dt 6, 14.
m vr. 17, 19. — cf. Ex 20, 5.
n Dt 31, 29.
o cp. 3, 7; 10, 6; Ps 105, 36.
p vr. 20. [— v. 1 Rg 7, 4.
q cp. 3, 8; 4, 2; 1 Rg 12, 9; 4 Rg 17, 20.
r Bar 4, 6. — cf. Dt 32, 30.
s Lv 26, 37; Js 7, 12, 13.
t v. Lv 26, 14-46; Dt 28, 15-68.
u cp. 3, 9, 15; 1 Rg 12, 11; Ac 13, 20.
v cp. 3, 31; 10, 1, 12, 13; 12, 2, 3; 13, 5. — cf. cp. 3, 9; 2 Es 9, 27.
x cp. 8, 33; Ex 34, 15.
y Dt 9, 12.
z cf. Js 1, 5.
a Ex 2, 24; 6, 5.
b 2 Es 9, 28. — cf. cp. 3, 12; 4, 1; 6, 1; 8, 33.

Israëlis alternae fortunae momenta (Jd 3,7-16,31). *Prior iudex est Othoniel, qui, devicto Cusan, parat quadraginta annorum pacem (7-11); alter est Aod, qui Eglon interimit et a Moabitis populum liberat (12-30). Post Sam-*

20 [c]Iratusque est furor Domini in Israël et ait: [d]Quia irritum fecit
gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, et
vocem meam audire contempsit, 21 et [e]ego non delebo gentes, quas
dimisit Iosue et mortuus est; 22 ut in ipsis [f]experiar Israël, utrum
custodiant viam Domini et ambulent in ea, sicut custodierunt patres
eorum, an non.
23 Dimisit ergo Dominus omnes nationes has et cito subvertere
noluit, nec tradidit in manus Iosue.
3 [a]Hae sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis
Israëlem et omnes, qui non noverant bella Chananaeorum, 2 ut
postea discerent filii eorum certare cum hostibus et habere consue-
tudinem proeliandi: 3 [b]quinque satrapas Philisthinorum omnemque
Chananaeum et Sidonium atque Hevaeum, qui habitabat in monte
Libano, de monte Baal Hermon usque ad introitum Emath. 4 Dimi-
sitque eos, ut in ipsis [c]experiretur Israëlem, utrum audiret mandata
Domini, quae praeceperat patribus eorum per manum Moysi, an non.
5 Itaque filii Israël habitaverunt [d]in medio Chananaei et Hethaei
et Amorrhaei et Pherezaei et Hevaei et Iebusaei 6 et [e]duxerunt uxores
filias eorum, ipsique filias suas filiis eorum tradiderunt et servierunt
diis eorum.
7 [f]Feceruntque malum in conspectu Domini et obliti sunt Dei sui
servientes Baalim et [g]Astaroth. 8 Iratusque contra Israël Dominus
tradidit eos in manus [h]Chusan Rasathaim regis Mesopotamiae, ser-
vieruntque ei octo annis.
9 Et [i]clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis [j]salvatorem et
liberavit eos, [l]Othoniel videlicet filium Cenez fratrem Caleb minorem.
10 [m]Fuitque in eo spiritus Domini et iudicavit Israël; egressusque est
ad pugnam, et tradidit Dominus in manus eius Chusan Rasathaim
regem [n]Syriae et oppressit eum. 11 [o]Quievitque terra quadraginta
annis, et mortuus est Othoniel filius Cenez.
12 [p]Addiderunt autem filii Israël facere malum in conspectu Domini,
qui [q]confortavit adversum eos [r]Eglon regem Moab, quia fecerunt
malum in conspectu eius. 13 Et copulavit ei filios Ammon et [s]Amalec
abiitque et percussit Israël atque possedit [t]urbem palmarum.
14 Servieruntque filii Israël Eglon regi Moab decem et octo annis.
15 Et postea [u]clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis salvato-
rem vocabulo Aod filium Gera filii Iemini, qui [v]utraque manu pro
dextera utebatur. Miseruntque filii Israël per illum munera Eglon
regi Moab; 16 qui fecit sibi gladium ancipitem habentem in medio ca-
pulum longitudinis palmae manus et accinctus est eo subter sagum
in dextro femore 17 obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem
Eglon crassus nimis. 18 Cumque obtulisset ei munera, prosecutus est
socios, qui cum eo venerant, 19 et reversus de Galgalis, [x]ubi erant
idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te, o rex. Et ille
imperavit silentium; egressisque omnibus, qui circa eum erant, 20 in-
gressus est Aod ad eum. Sedebat autem in [y]aestivo cenaculo solus
[z]dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui statim [a]surrexit de throno;
21 extenditque Aod sinistram manum et tulit sicam de dextero femore
suo infixitque eam in ventre eius 22 tam valide, ut capulus sequeretur
ferrum in vulnere ac pinguissimo adipe stringeretur. Nec eduxit
gladium, sed, ita ut percusserat, reliquit in corpore, statimque per
secreta naturae alvi stercora proruperunt. 23 Aod autem, clausis dili-
gentissime ostiis cenaculi et [b]obfirmatis sera, 24 per posticum egressus
est. Servique regis ingressi viderunt clausas fores cenaculi atque di-
xerunt: [c]Forsitan purgat alvum in aestivo cubiculo. 25 Exspectantes-
que diu donec erubescerent, et videntes quod nullus aperiret, tulerunt
clavem et aperientes invenerunt dominum suum in terra iacentem
mortuum. 26 Aod autem, dum illi turbarentur, effugit et pertransiit
[d]locum idolorum, unde reversus fuerat, venitque in Seirath. 27 Et
statim [e]insonuit bucina in [f]monte Ephraim, descenderuntque cum eo
filii Israël, ipso in fronte gradiente. 28 Qui dixit ad eos: Sequimini
me; [g]tradidit enim Dominus inimicos nostros Moabitas in manus no-
stras. Descenderuntque post eum et [h]occupaverunt vada Iordanis,
quae transmittunt in Moab, et non dimiserunt transire quemquam;

c vr. 14.
d Dt 17, 2; Js 23, 16.
e vr. 3; Js 23, 13.
f cp. 3, 1, 4. — cf. Dt 8, 2, 16; 13, 3. — v. Ex 15, 25.
1] * *cf. Catech. R. II 2, 48.*
a vr. 4; cp. 2, 21, 22.
b v. Js 13, 2-6.
c v. vr. 1.
d Ex 3, 8; Ps 105, 35. — cf. Gn 15, 20, 21; Ex 13, 5; 1 Es 9, 1 etc.
e cf. Ex 34, 16; Dt 7, 3; 1 Es 9, 12.
f cp. 2, 11-13.
g cp. 10, 6; 1 Rg 7, 3, 4; 12, 10; 4 Rg 23, 13. — cf. 3 Rg 11, 5, 33.
h (Hab 3, 7.)
i vr. 15; cp. 4, 3; 6, 7; 10, 10; 1 Rg 12, 10; Jr 2, 27 etc.
j vr. 15; cp. 2, 16; 2 Es 9, 27.
l cp. 1, 13.
m cp. 6, 34; 11, 29; 13, 25; 14, 6, 19; 15, 14.
n cf. vr. 8; Nm 23, 7; Dt 23, 4.
o cf. vr. 30; cp. 5, 32; 8, 28; Js 11, 23.
p cp. 2, 19.
q cf. Ez 30, 24.
r 1 Rg 12, 9.
s cp. 5, 14; 6, 33; Ps 82, 8.
t cp. 1, 16; Dt 34,3; 1 Par 28, 15.
u v. vr. 9.
v cp. 20, 16. — cf. 1 Par 12, 2.
x vr. 26. —cf. Js 4, 20, 21.
20,21] * *cf. Catech. R. III 3,27.*
y Am 3, 15.
z cf. 2 Rg 20, 9, 10.
a cf. Nm 23, 18.
b cf. 2 Rg 13, 17, 18.
c 1 Rg 24, 3.
d vr. 19.
e cp. 6, 34; 1 Rg 13, 3.
f v. Js 24, 33.
g cp. 4, 7, 14; 7, 9, 15; 1 Rg 17, 47; 2 Par 16, 8. — cf. 3 Rg 22, 12.
h cp. 12, 5; Js 2, 7. — cf. cp. 7, 24.

gar (31) succedunt Debbora et Barac. Hi, militibus accitis de Zabulon et Nephthali, Chananaeos debellant (4, 1-16), victoriam partam a Iahele autem consummatam (17-24) triumphali celebrant carmine, in quo, tem-

29 sed percusserunt Moabitas in tempore illo circiter decem milia, omnes robustos et fortes viros. Nullus eorum evadere potuit. 30 Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israël, et [i]quievit terra octoginta annis.

31 Post hunc fuit [j]Samgar filius Anath, qui percussit de Philisthiim sescentos viros [l]vomere, et ipse quoque [m]defendit Israël.

4 [a]Addideruntque filii Israël facere malum in conspectu Domini post mortem Aod, 2 et [b]tradidit illos Dominus in manus [c]Iabin regis Chanaan, qui regnavit in Asor, habuitque [d]ducem exercitus sui nomine [e]Sisaram. Ipse autem habitabat in [f]Haroseth gentium. 3 [g]Clamaveruntque filii Israël ad Dominum; [h]nongentos enim habebat falcatos currus et per viginti annos vehementer oppresserat eos.

4 Erat autem Debbora [i]prophetis uxor Lapidoth, quae iudicabat populum in illo tempore. 5 Et sedebat sub palma, quae nomine illius vocabatur, inter Rama et Bethel [j]in monte Ephraim; ascendebantque ad eam filii Israël in omne iudicium. 6 Quae misit et vocavit [k]Barac filium Abinoëm de [l]Cedes Nephthali dixitque ad eum: Praecepit tibi Dominus Deus Israël: Vade et duc exercitum in montem [m]Thabor, tollesque tecum decem milia pugnatorum de filiis Nephthali et de filiis Zabulon. 7 Ego autem adducam ad te in loco [n]torrentis Cison Sisaram [o]principem exercitus Iabin et currus eius atque omnem multitudinem, et [p]tradam eos in manu tua. 8 Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam; si nolueris venire mecum, non pergam. 9 Quae dixit ad eum: Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia [q]in manu mulieris [r]tradetur Sisara.

Surrexit itaque Debbora, et perrexit cum Barac in Cedes. 10 Qui, accitis [s]Zabulon et Nephthali, ascendit cum decem milibus pugnatorum habens Debboram in comitatu suo. 11 Haber autem [t]cinaeus recesserat quondam a ceteris Cinaeis fratribus suis filiis [u]Hobab cognati Moysi et tetenderat tabernacula usque ad vallem, quae vocatur [v]Sennim et erat iuxta [x]Cedes.

12 Nuntiatumque est Sisarae quod ascendisset Barac filius Abinoëm in montem Thabor, 13 et congregavit [y]nongentos falcatos currus et omnem exercitum de Haroseth gentium ad torrentem Cison. 14 Dixitque Debbora ad Barac: Surge; haec est enim dies, in qua tradidit [z]Dominus Sisaram in manus tuas; en [a]ipse ductor est tuus.

Descendit itaque Barac de monte Thabor et decem milia pugnatorum cum eo. 15 [b]Perterruitque Dominus Sisaram et omnes currus eius universamque multitudinem in ore gladii ad conspectum Barac, in tantum ut Sisara de curru desiliens pedibus fugeret, 16 et Barac persequeretur fugientes currus et exercitum usque ad Haroseth gentium, et omnis hostium multitudo usque ad internecionem caderet.

17 Sisara autem fugiens pervenit ad tentorium Iahel uxoris Haber cinaei; erat enim pax inter Iabin regem Asor et domum Haber cinaei. 18 Egressa igitur Iahel in occursum Sisarae dixit ad eum: Intra ad me, domine mi; intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum eius et opertus ab ea pallio 19 dixit ad eam: Da mihi, obsecro, paululum aquae, quia sitio valde. Quae aperuit [c]utrem lactis et dedit ei bibere et operuit illum. 20 Dixitque Sisara ad eam: Sta ante ostium tabernaculi et, cum venerit aliquis interrogans te et dicens: Nunquid hic est aliquis? respondebis: Nullus est. 21 Tulit itaque Iahel uxor Haber [d]clavum tabernaculi adsumens pariter et malleum; et ingressa abscondite et cum silentio posuit supra tempus capitis eius clavum, percussumque malleo defixit in cerebrum usque ad terram; qui soporem morti consocians defecit et mortuus est. 22 Et ecce Barac sequens Sisaram veniebat; egressaque Iahel in occursum eius dixit ei: Veni et ostendam tibi virum quem quaeris. Qui, cum intrasset ad eam, vidit Sisaram iacentem mortuum et clavum infixum in tempore eius.

23 [e]Humiliavit ergo Deus in die illo Iabin regem Chanaan coram filiis Israël, 24 qui crescebant cotidie et forti manu opprimebant [f]Iabin regem Chanaan donec delerent eum.

i vr. 11.
j cp. 5, 6.
l cf. cp. 5, 8; 1 Rg 13, 19, 22.
m v. cp. 2, 16.
a v. cp. 2, 19.
b cp. 2, 14; 1 Rg 12, 9.
c cf. Js 11, 1, 10.
d cf. 1 Rg 12, 9.
e Ps 82, 10.
f vr. 13, 16.
g v. cp. 3, 9.
h vr. 13. — cf. cp. 1, 19.
i cf. Ex 15, 20; 4 Rg 22, 14; Lc 2, 36.
j v. Js 24, 33.
k Heb 11, 32.
l Js 19, 37; 4 Rg 15, 29.
m cp 8, 18; Ps 88, 13; Jr 46, 18; Os 5, 1.
n vr. 13; cp. 5, 21; 3 Rg 18, 40; Ps 82, 10.
o cf. vr. 2. — v. Gn 21, 22.
p v. cp. 3, 28.
q cf. Jdt 9, 15.
r v. cp. 2, 14.
s cp. 5, 18.
t cp. 1, 16.
u Nm 10, 29.
v Js 19, 33.
x 1 Par 6, 72. — cf. Js 19, 20; 21, 28.
y vr. 3.
z vr. 7.
a Dt 9, 3; 2 Rg 5, 24; Ps 67, 8; Is 52, 12.
b vr. 23; Ps 82, 10. — cf. Js 10, 10.
c cp. 5, 25.
d cp. 5, 26.
e vr. 15.
f Ps 82, 10.

porum condicione descripta (5, 1-11), commemoratisque variis belli momentis (12-23), et Iahele ob rem fortiter gestam glorificata (24-27) et ruinam hostibus, et Deo servientibus gloriam ominantur (28-31). Sequitur

5 [a]Cecineruntque Debbora et Barac filius Abinoëm in illo die dicentes:
2 [b]Qui sponte obtulistis de Israël animas vestras ad pe-
benedicite Domino. [riculum,
3 Audite, reges, auribus percipite, principes:
Ego sum, ego sum, quae Domino canam,
psallam Domino Deo Israël.
4 Domine, [c]cum exires de Seir,
et transires per regiones Edom,
[d]terra mota est, caelique
ac nubes distillaverunt aquis.
5 [e]Montes fluxerunt a facie Domini,
[f]et Sinai a facie Domini Dei Israël.
6 In diebus [g]Samgar filii Anath,
in diebus [h]Iahel quieverunt [i]semitae;
et qui ingrediebantur per eas ambulaverunt per calles [j]devios.
7 Cessaverunt fortes in Israël et quieverunt,
donec surgeret Debbora,
surgeret mater in Israël.
8 Nova bella elegit Dominus,
et portas hostium ipse subvertit;
[k]clipeus et hasta si apparuerint
in quadraginta milibus Israël.
9 Cor meum diligit principes Israël.
[l]Qui propria voluntate obtulistis vos discrimini,
benedicite Domino.
10 [m]Qui ascenditis super nitentes asinos
et sedetis in iudicio
et ambulatis in via loquimini.
11 Ubi collisi sunt currus,
et hostium suffocatus est exercitus,
ibi narrentur iustitiae Domini
et clementia in fortes Israël.
Tunc descendit populus Domini ad portas
et obtinuit principatum.
12 [n]Surge, surge, Debbora;
surge, surge, et loquere canticum:
surge, Barac, et [o]apprehende captivos tuos, fili Abinoëm.
13 Salvatae sunt reliquiae populi,
Dominus in fortibus dimicavit.
14 Ex Ephraim delevit eos in [p]Amalec,
et post eum ex Beniamin in populos tuos, o Amalec.
De [q]Machir principes descenderunt,
et de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.
15 Duces Issachar fuere cum Debbora,
[r]et Barac vestigia sunt secuti,
qui quasi in praeceps ac barathrum se discrimini dedit.
Diviso contra se Ruben,
magnanimorum reperta est contentio.
16 [s]Quare habitas inter duos terminos
ut audias sibilos gregum?
Diviso contra se Ruben
magnanimorum reperta est contentio.
17 [t]Galaad trans Iordanem quiescebat,
et [u]Dan vacabat navibus;
[v]Aser habitabat in [x]litore maris
et in portubus morabatur;
18 [y]Zabulon vero et Nephthali
obtulerunt animas suas morti in regione Merome.
19 Venerunt reges et pugnaverunt,
pugnaverunt reges Chanaan
in [z]Thanach iuxta aquas [a]Mageddo,
et tamen [b]nihil tulere praedantes.

a cf. Ex 15, 1.
b vr. 9. — cf. 2 Par 17, 16.
3] *V. All. in fs. b. Ioannae Val.*
c Dt 33, 2. — cf. Ps 67, 8.
d 2 Rg 22, 8; Ps 17, 8; 67, 9; 76, 19; Nh 1, 5; Hab 3, 6, 12. — cf. Ex 19, 18.
e Ps 96, 5; Is 64, 1, 3.
f cf. Ex 19, 16-18; Dt 4, 11.
g cp. 3, 31.
h cp. 4, 17.
i Lv 26, 22; Is 33, 8; Lm 1, 4.
j Pro 12, 28.
k cf. 1 Rg 13, 19, 22.
l vr. 2.
m cf. cp. 10, 4; 12, 14; Zc 9, 9.
n cf. Ps 56, 9.
o cf. Ps 67, 19; Eph 4, 8.
p cp. 12, 15.
q Nm 32, 39, 40; Js 17, 1.
r cp. 4, 14.
s Gn 49, 14; Ps 67, 14. — cf. Nm 32, 1.
t v. Js 13, 24-28.
u cf. Js 19, 46.
v cf. Js 19, 29, 31.
x Gn 49, 13.
y cp. 4, 10.
z cp. 1, 27, Js 17, 11; 3 Rg 4, 12.
a 4 Rg 9, 27; 23, 29, 30; 2 Par [35, 22.
b vr. 30.

deinde Gedeon, qui, ut populum a Madianitis oppressum (6, 1-6) liberaret designatus ab angelo deque divino non defuturo auxilio certior factus (6-40) cum trecentis dumtaxat probatis militibus (7, 1-8) Ma-

c Js 10, 14, 42. — cf. cp. 4, 15.
d cp. 4, 7.
e cf. cp. 21, 9, 10; Jr 48, 10.
f Jdt 13, 23; Lc 1, 28, 42, 24.
g cp. 4, 17.
h cp. 4, 19.
i cp. 4, 21.
j cf. 2 Rg 6, 16; Pro 7, 6.
k Ex 15, 9.
l cf. Ps 82, 10-19.
m cf. 2 Rg 23, 4; Dn 12, 3; Mt 13, 43.
n Ps 18, 6; 36, 6.
o v. cp. 3, 11.

20 [c]De caelo dimicatum est contra eos:
stellae manentes in ordine et cursu suo
adversus Sisaram pugnaverunt.
21 [d]Torrens Cison traxit cadavera eorum,
torrens Cadumim, torrens Cison.
Conculca, anima mea, robustos!
22 Ungulae equorum ceciderunt fugientibus impetu,
et per praeceps ruentibus fortissimis hostium.
23 Maledicite terrae Meroz, dixit angelus Domini,
maledicite habitatoribus eius,
[e]quia non venerunt ad auxilium Domini
in adiutorium fortissimorum eius.
24 [f]Benedicta inter mulieres [g]Iahel uxor Haber cinaei,
et benedicatur in tabernaculo suo.
25 [h]Aquam petenti lac dedit
et in phiala principum obtulit butyrum.
26 [i]Sinistram manum misit ad clavum
et dexteram ad fabrorum malleos:
percussitque Sisaram quaerens in capite vulneri locum
et tempus valide perforans.
27 Inter pedes eius ruit, defecit et mortuus est;
volvebatur ante pedes eius
et iacebat exanimis et miserabilis.
28 [j]Per fenestram respiciens ululabat mater eius
et de cenaculo loquebatur:
Cur moratur regredi currus eius?
quare tardaverunt pedes quadrigarum illius?
29 Una sapientior ceteris uxoribus eius
haec socrui verba respondit:
30 Forsitan nunc [k]dividit spolia,
et pulcherrima feminarum eligitur ei;
vestes diversorum colorum Sisarae traduntur in praedam,
et supellex varia ad ornanda colla congeritur.
31 [l]Sic pereant omnes inimici tui, Domine;
qui autem diligunt te, [m]sicut sol in [n]ortu suo splendet,
[ita rutilent.
32 [o]Quievitque terra per quadraginta annos.

a v. cp. 2, 19.
b Gn 25, 2; Nm 25, 17, 18; Hab 3, 7. — cf. cp. 8, 24.
c 1 Rg 13, 6; Heb 11, 38.
d cf. Lv 26, 16; Dt 28, 30-33; Mic 6, 15.
e cp. 3, 13.
f vr. 33; cp. 7, 12; 8, 10; Gn 29, 1; 3 Rg 4, 30; Jb 1, 3; Is 11, 14; Jr 49, 28; Ez 25, 4, 10.
g cf. 7, 12.
h v. cp. 3, 9.
i 1 Rg 10, 18. — v. Ex 20, 2, 3.
j Js 24, 15. — v. 4 Rg 17, 35-38.
k cf. vr. 34; cp. 8, 2; Js 17, 2.
l Heb 11, 32.
m cp. 13, 3; Lc 1, 11. — cf. Ac 10, 3.
n Js 1, 5. — cf. Rt 2, 4.

6 [a]Fecerunt autem filii Israël malum in conspectu Domini, qui tra-
didit illos in manu [b]Madian septem annis. 2 Et oppressi sunt valde
ab eis. Feceruntque sibi [c]antra et speluncas in montibus et munitis-
sima ad repugnandum loca. 3 [d]Cumque sevisset Israël, ascendebat
Madian et [e]Amalec ceterique [f]orientalium nationum 4 et apud eos
figentes tentoria, sicut erant in herbis, cuncta vastabant usque ad
introitum Gazae, nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant
in Israël, non oves, non boves, non asinos. 5 Ipsi enim et universi
greges eorum veniebant cum tabernaculis suis et, [g]instar locustarum,
universa complebant innumera multitudo hominum et camelorum
quidquid tetigerant devastantes. 6 Humiliatusque est Israël valde in
conspectu Madian.
7 Et [h]clamavit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas.
8 Qui misit ad eos virum prophetam et locutus est: Haec dicit Do-
minus Deus Israël: [i]Ego vos feci conscendere de Aegypto et eduxi
vos de domo servitutis 9 et liberavi de manu Aegyptiorum et omnium
inimicorum, qui adfligebant vos, eiecique eos ad introitum vestrum
et tradidi vobis terram eorum. 10 Et dixi: Ego Dominus Deus vester,
[j]ne timeatis deos Amorrhaeorum, in quorum terra habitatis; et no-
luistis audire vocem meam.
11 Venit autem angelus Domini et sedit sub quercu, quae erat in
Ephra et pertinebat ad Ioas [k]patrem familiae Ezri. Cumque [l]Gedeon
filius eius excuteret atque purgaret frumenta in torculari, ut fugeret
Madian, 12 [m]apparuit ei angelus Domini et ait: [n]Dominus tecum,
virorum fortissime. 13 Dixitque ei Gedeon: Obsecro, mi domine, si
Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos haec omnia? Ubi sunt

dian et Amalec innumeras turmas confidenter aggreditur easque bucinarum clangore et lucernarum luminibus in fugam vertit, fugientesque ultra Iordanem, Ephraimitis opem ferentibus, insequitur et dispergit (*9-25*).

[o]mirabilia eius, [p]quae narraverunt patres nostri atque dixerunt: [q]De
Aegypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus
et tradidit in manu Madian.
14 Respexitque ad eum Dominus et ait: [r]Vade in hac fortitudine
tua et liberabis Israël de manu Madian: scito quod miserim te. **15** Qui
respondens ait: Obsecro, mi domine, [s]in quo liberabo Israël? [t]Ecce
familia mea infima est in Manasse, et ego minimus in domo patris
mei. **16** Dixitque ei Dominus: [u]Ego ero tecum, et percuties Madian
quasi unum virum. **17** Et ille, [v]Si inveni, inquit, gratiam coram te,
[x]da mihi signum quod tu sis qui loqueris ad me, **18** [y]nec recedas
hinc donec revertar ad te portans sacrificium et offerens tibi. Qui
respondit: Ego praestolabor adventum tuum. **19** Ingressus est itaque
Gedeon, et [z]coxit haedum et de farinae modio azymos panes; carnesque ponens in canistro et ius carnium mittens in ollam tulit omnia
sub quercu et obtulit ei. **20** Cui dixit angelus Domini: Tolle carnes
et azymos panes et [a]pone supra petram illam et [b]ius desuper funde.
Cumque fecisset ita, **21** extendit angelus Domini summitatem virgae,
quam tenebat in manu, et tetigit carnes et panes azymos; [c]ascenditque ignis de petra et carnes azymosque panes consumpsit, angelus
autem Domini evanuit ex oculis eius. **22** Vidensque Gedeon quod
esset angelus Domini ait: [d]Heu, mi Domine Deus, quia vidi angelum
Domini facie ad faciem. **23** Dixitque ei Dominus: [e]Pax tecum, ne
timeas, non morieris. **24** Aedificavit ergo ibi Gedeon altare Domino
vocavitque illud [f]D o m i n i p a x usque in praesentem diem.
Cumque adhuc esset in [g]Ephra, quae est familiae Ezri, **25** nocte
illa dixit Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui et alterum taurum
annorum septem [h]destruesque aram Baal, quae est patris tui et
[i]nemus, quod circa aram est, succide; **26** et aedificabis altare Domino
Deo tuo in summitate petrae huius, [j]super quam ante sacrificium
posuisti; tollesque taurum secundum et offeres holocaustum super
struem lignorum, quae de nemore succideris. **27** Adsumptis ergo Gedeon decem viris de servis suis, fecit sicut praeceperat ei Dominus.
Timens autem domum patris sui et homines illius civitatis per diem
noluit id facere, sed omnia nocte complevit.
28 Cumque surrexissent viri oppidi eius mane, viderunt destructam
aram Baal lucumque succisum et taurum alterum impositum super
altare, quod tunc aedificatum erat. **29** Dixeruntque ad invicem: Quis
hoc fecit? Cumque perquirerent auctorem facti, dictum est: Gedeon
filius Ioas fecit haec omnia. **30** Et dixerunt ad Ioas: Produc filium
tuum huc, ut moriatur, quia destruxit aram Baal et succidit nemus.
31 Quibus ille respondit: Nunquid ultores estis Baal, ut pugnetis pro
eo? Qui adversarius est eius moriatur antequam lux crastina veniat:
[k]si Deus est, vindicet se de eo, qui suffodit aram eius. **32** Ex illo die
vocatus est Gedeon [l]Ierobaal, eo quod dixisset Ioas: Ulciscatur se
de eo Baal, qui suffodit aram eius.
33 Igitur [m]omnis Madian et Amalec et orientales populi congregati
sunt simul et transeuntes Iordanem castrametati sunt in [n]valle
Iezrahel. **34** [o]Spiritus autem Domini [p]induit Gedeon, [q]qui clangens
bucina convocavit domum Abiezer, ut sequeretur se. **35** [r]Misitque
nuntios in universum Manassen, qui et ipse secutus est eum; et
alios nuntios in Aser et Zabulon et Nephthali qui occurrerunt ei.
36 Dixitque Gedeon ad Deum: Si salvum facis per manum meam
Israël, sicut locutus es,. **37** ponam hoc vellus lanae in area: si ros
in solo vellere fuerit et in omni terra siccitas, sciam quod per manum
meam, sicut locutus es, liberabis Israël. **38** Factumque est ita. Et de
nocte consurgens expresso vellere, concham rore implevit. **39** Dixitque
rursus ad Deum: [s]Ne irascatur furor tuus contra me, si adhuc semel
tentavero signum quaerens in vellere. Oro ut solum vellus siccum
sit et omnis terra rore madens. **40** Fecitque Deus nocte illa ut postulaverat, et fuit siccitas in solo vellere et ros in omni terra.
7 Igitur [a]Ierobaal, qui et Gedeon, de nocte consurgens et omnis
populus cum eo venit ad fontem, qui vocatur [b]Harad. Erant autem
castra Madian in valle ad septentrionalem plagam [c]c o l l i s e x c e l s i.
2 Dixitque Dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tra-

o Ps 88, 50; Is 63, 15.
p v. Ps 43, 2; 77, 3.
q Ex 13, 14.
r 1 Rg 12, 11. — cf. Js 1, 9.
s cf. Ex 3, 11.
t 1 Rg 9, 21; 18, 18. — cf. Mic 5, 2.
u Ex 3, 12; Js 1, 5.
v Ex 33, 13.
x 4 Rg 20, 8, 9; Is 7, 11. — cf. vr. 36, 37. — v. Ex 4, 1-8.
y cp. 13, 15; Gn 18, 3-5.
z Gn 18, 6-8.
a cp. 13, 19.
b cf. 3 Rg 18, 33-34.
c cf. Lv 9, 24; 3 Rg 18, 38; 2 Par 7, 1.
d cp. 13, 23. — cf. Gn 32, 30; Ex 33, 20; Dt 5, 26.
e Dn 10, 19.
f cf. Gn 22, 14; Ex 17, 15; Ez 48, 35.
g vr. 11; cp. 8, 27, 32.
h cf. 4 Rg 11, 18; 23, 12-15; 1 Mc 2, 25.
i cf Ex 34 ,13; Dt 16, 21; 4 Rg 23, 6 etc.
j vr. 20.
k cf. 3 Rg 18, 21; Bar 6, 18.
l cp. 7, 1; 1 Rg 12, 11. — cf. 2 Rg 11, 21.
m vr. 3.
n Js 17, 16.
o cp. 3, 10; 11, 29; 13, 25.
p 1 Par 12, 18; 2 Par 24, 20.
q cp. 3, 27.
r cp. 7, 24. — cf. Jdt 4, 5.
36-40] cf. Ex 4, 1-7.
(37)] *Ant. in off. B. M. V.*
s cf. Gn 18, 30, 32.
a cp. 6, 32.
b cf. 1 Rg 29, 1.
c Gn 12, 6; Dt 11, 30.

At postea, pacatis viris Ephraim tardius in auxilium accitis (8, 1-3), castigatis habitantibus Soccoth et Phanuel (4-17), occisisque Zebee et Salmana (18-21), cum, recusata regali dignitate, domum reaisset,

detur Madian in manus eius, [d]ne glorietur contra me Israël et dicat: Meis viribus liberatus sum. 3 Loquere ad populum et cunctis audientibus praedica: [e]Qui formidulosus et timidus est revertatur. Recesseruntque de monte Galaad et reversi sunt de populo viginti duo milia virorum, et tantum decem milia remanserunt.

4 Dixitque Dominus ad Gedeon: Adhuc populus multus est; duc eos ad aquas, et ibi probabo illos, et de quo dixero tibi ut tecum vadat, ipse pergat; quem ire prohibuero, revertatur. 5 Cumque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon: Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum; qui autem curvatis genibus biberint in altera parte erunt. 6 Fuit itaque numerus eorum, qui manu ad os proiciente lambuerant aquas, trecenti viri; omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat. 7 Et ait Dominus ad Gedeon: [f]In trecentis viris, qui lambuerunt aquas, liberabo vos et tradam in manu tua Madian; omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum. 8 Sumptis itaque pro numero cibariis et tubis, omnem reliquam multitudinem abire praecepit ad tabernacula sua, et ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant [g]subter in valle.

9 Eadem [h]nocte dixit Dominus ad eum: Surge et descende in castra, [i]quia tradidi eos in manu tua. 10 Sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus. 11 Et, [j]cum audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuae, et securior ad hostium castra descendes.

[k]Descendit ergo ipse et Phara puer eius in partem castrorum, ubi erant armatorum vigiliae. 12 Madian autem et Amalec et [l]omnes orientales populi fusi iacebant in valle ut locustarum multitudo; cameli quoque innumerabiles erant [m]sicut harena, quae iacet in litore maris.

13 Cumque venisset Gedeon, [n]narrabat aliquis somnium proximo suo et in hunc modum referebat quod viderat: Vidi somnium et videbatur mihi quasi [o]subcinericius panis ex hordeo volvi et in castra Madian descendere; cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit et terrae funditus coaequavit. 14 Respondit is, cui loquebatur: Non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis filii Ioas viri israëlitae; tradidit enim Dominus in manus eius Madian et omnia castra eius.

15 Cumque audisset Gedeon somnium et interpretationem eius, adoravit et reversus est ad castra Israël et ait: Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian. 16 [p]Divisitque trecentos viros in tres partes et dedit tubas in manibus eorum lagoenasque vacuas ac [q]lampades in medio lagoenarum. 17 Et dixit ad eos: Quod me facere videritis hoc facite: ingrediar partem castrorum, et quod fecero sectamini. 18 Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circuitum clangite et conclamate: [r]Domino et Gedeoni.

19 Ingressusque est Gedeon et trecenti viri, qui erant cum eo, in partem castrorum, incipientibus [s]vigiliis noctis mediae, et, custodibus suscitatis, coeperunt bucinis clangere et complodere inter se lagoenas.

20 Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis et hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades et dextris sonantes tubas clamaveruntque: Gladius Domini et Gedeonis, 21 stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. [t]Omnia itaque castra turbata sunt, et vociferantes ululantesque fugerunt. 22 [u]Et nihilominus insistebant trecenti viri bucinis personantes.

[v]Immisitque Dominus [x]gladium in omnibus castris, et mutua se caede truncabant 23 fugientes usque ad Bethsetta et crepidinem [y]Abelmehula in Tebbath.

Conclamantes autem viri Israël de Nephthali et Aser et omni Manasse persequebantur Madian. 24 [z]Misitque Gedeon nuntios in omnem [a]montem Ephraim dicens: Descendite in occursum Madian et occupate aquas usque [b]Bethbera atque Iordanem. Clamavitque omnis Ephraim et [c]praeoccupavit aquas atque Iordanem usque [b]Bethbera. 25 [d]Apprehensosque duos viros Madian Oreb et Zeb interfecit

d Dt 8, 17. — cf. Is 10, 13.
e Dt 20, 8; 1 Mc 3, 56.
f cf. 1 Rg 14, 6; 2 Par 14, 11.
g vr. 1.
h Gn 46, 2, 3; 3 Rg 3, 5.
i v. cp. 3, 28.
j vr. 13-15.
k cf. 1 Rg 14, 9, 10.
l v. cp. 6, 33.
m Js 11, 4.
n cf. Gn 40, 9, 16.
o cf. Dn 2, 34, 45.
p cf. cp. 9, 43; 1 Rg 11, 11; 15, 17; 2 Rg 18, 2; Jb 1, 17.
q cp. 15, 4; Gn 15, 17.
r cf. Ex 14, 13, 14; 2 Par 20, 17.
s Ex 14, 24; 1 Rg 11, 11; Ps 89, 4; Lm 2, 19. — cf. Mt 14, 25; Mr 6, 48; Lc 12, 38.
t cf. 4 Rg 7, 7.
u cf. Js 6, 4, 16, 20.
v Ps 82, 10; Is 9, 4.
x 1 Rg 14, 20. — cf. 2 Par 20, [23.
y 3 Rg 4, 12.
z cp. 6, 35. — cf. Jdt 15, 5.
a v. Js 24, 33.
b (Jo 1, 28.)
c cf. cp. 3, 28.
d cp. 8, 3; Ps 82, 12.

inaures hostium ex bello relatas obtinet iisque conficit ephod, quod et in peccati occasionem et sibi et domui suae in perniciem evasit (22-28). Iamvero, Gedeone mortuo, Abimelech filius eius, adiu-

Oreb in [e]petra Oreb, Zeb vero in torculari Zeb; et persecuti sunt
Madian capita Oreb et Zeb portantes ad Gedeon [f]trans fluenta
Iordanis.
8 [a]Dixeruntque ad eum viri Ephraim: Quid est hoc, quod facere
voluisti, ut nos non vocares, cum ad pugnam pergeres contra
Madian? iurgantes fortiter et prope vim inferentes.
2 Quibus ille respondit: Quid enim tale facere potui, quale vos
fecistis? Nonne [b]melior est racemus Ephraim vindemiis [c]Abiezer?
3 In manus vestras [d]Dominus tradidit principes Madian Oreb et Zeb.
Quid tale facere potui, quale vos fecistis? Quod cum locutus esset,
[e]requievit spiritus eorum, quo tumebant contra eum.
4 Cumque venisset Gedeon ad Iordanem, transivit eum cum [f]tre-
centis viris, qui secum erant et prae lassitudine fugientes persequi
non poterant. 5 Dixitque ad viros [g]Soccoth: Date, obsecro, panes
populo qui mecum est, quia valde defecerunt, ut possimus persequi
Zebee et Salmana reges Madian. 6 Responderunt principes Soccoth:
[h]Forsitan palmae manuum Zebee et Salmana in manu tua sunt, et
[i]idcirco postulas ut demus exercitui tuo panes. 7 Quibus ille ait:
Cum ergo tradiderit Dominus Zebee et Salmana in manus meas,
[j]conteram carnes vestras cum spinis tribulisque deserti. 8 Et inde
conscendens venit in [k]Phanuel locutusque est ad viros loci illius
similia. Cui et illi responderunt sicut responderant viri Soccoth. 9 Dixit
itaque et eis: Cum [l]reversus fuero victor in pace, [m]destruam turrim
hanc.
10 Zebee autem et Salmana requiescebant cum omni exercitu suo.
Quindecim enim milia viri remanserant ex omnibus turmis [n]orienta-
lium populorum, caesis centum viginti milibus bellatorum [o]educentium
gladium. 11 [p]Ascendensque Gedeon per viam eorum, qui in taberna-
culis morabantur ad orientalem partem [q]Nobe et Iegbaa, percussit
castra hostium, [r]qui securi erant et nihil adversi suspicabantur. 12 Fu-
geruntque Zebee et Salmana, quos persequens Gedeon [s]comprehendit,
turbato omni exercitu eorum.
13 Revertensque de bello ante solis ortum 14 apprehendit puerum
de viris Soccoth interrogavitque eum nomina principum et seniorum
Soccoth et descripsit septuaginta septem viros. 15 Venitque ad Soc-
coth et dixit eis: En Zebee et Salmana, super quibus exprobrastis
mihi dicentes: [t]Forsitan manus Zebee et Salmana in manibus tuis
sunt, et idcirco postulas ut demus viris, qui lassi sunt et defecerunt,
panes. 16 Tulit ergo seniores civitatis et spinas deserti ac tribulos et
contrivit cum eis atque comminuit viros Soccoth. 17 [u]Turrim quoque
Phanuel subvertit, occisis habitatoribus civitatis.
18 Dixitque ad Zebee et Salmana: Quales fuerunt viri, quos occi-
distis in [v]Thabor? Qui responderunt: Similes tui et unus ex eis quasi
filius regis. 19 Quibus ille respondit: Fratres mei fuerunt, filii matris
meae. [x]Vivit Dominus, quia, si servassetis eos, non vos occiderem.
20 Dixitque Iether primogenito suo: Surge et interfice eos. Qui non
eduxit gladium; timebat enim, quia adhuc puer erat. 21 Dixeruntque
Zebee et Salmana: Tu surge et irrue in nos, quia iuxta aetatem
robur est hominis. Surrexit Gedeon et [y]interfecit Zebee et Salmana
et tulit [z]ornamenta ac bullas, quibus colla regalium camelorum deco-
rari solent.
22 Dixeruntque omnes viri Israël ad Gedeon: Dominare nostri tu
et filius tuus et filius filii tui, quia liberasti nos de manu Madian.
23 Quibus ille ait: Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos
filius meus, sed [a]dominabitur vobis Dominus. 24 Dixitque ad eos:
Unam petitionem postulo a vobis: date mihi inaures ex praeda ve-
stra. Inaures enim aureas [b]Ismaëlitae habere consueverant. 25 Qui
responderunt: Libentissime dabimus. Expandentesque super terram
pallium proiecerunt in eo inaures de praeda; 26 et fuit pondus postu-
latarum inaurium mille septingenti auri sicli [c]absque ornamentis et
[d]monilibus et veste purpurea, quibus reges Madian uti soliti erant et
praeter torques aureas camelorum. 27 [e]Fecitque ex eo Gedeon ephod,
et posuit illud in civitate sua [f]Ephra. [g]Fornicatusque est omnis Israël
in eo, et factum est Gedeoni et omni domui eius in [h]ruinam.

e Is 10, 26.
f cp. 8, 4.
a cf. cp. 12, 1; 2 Rg 19, 41.
b Is 24, 13; Jr 49, 9; Ab 5; Mic 7, 1. — cf. vr. 15.
c cp. 6, 34.
d cp. 7, 24, 25.
e cf. Pro 15, 1.
f cp. 7, 6.
g Ps 59, 8. — v. Gn 33, 17.
h cf. 3 Rg 20, 11.
i cf. 1 Rg 25, 11.
j vr. 16.
k v. Gn 32, 30, 31.
l cf. 3 Rg 22, 27, 28.
m vr. 17.
n v. cp. 6, 3.
o cp. 20, 2, 15, 17, 25, 35, 46; 2 Rg 24, 9; 4 Rg 3, 26; 1 Par 21, 5.
p Os 10, 14.
q Nm 32, 35, 42.
r cp. 18, 27.
s Ps 82, 12.
t vr. 6.
u cf. 3 Rg 12, 25.
v v. cp. 4, 6.
x v. Rt 3, 13.
y Ps 82, 12.
z vr. 26; Is 3, 18.
a cf. 1 Rg 8, 7; 10, 19; 12, 12, 17, 19.
b cf. cp. 6, 1; Gn 37, 25, 28, 36; 39, 1.
c vr. 21.
d Is 3, 19.
e cp. 17, 5; 18, 14, 17; Os 3, 4. — cf. Ex 28, 6-14; 1 Rg 2, 18.
f cp. 6, 24.
g vr. 33; cp. 2, 17; Ex 34, 15; Ps 105, 39.
h Ex 23, 33; Dt 7, 16.

vantibus Sichemitis, cunctos fratres, uno Ioatham excepto, interimit (9, 1-6) et huius contra consilium rex renuntiatur (7-21). At subditos suos perpetua vexatione et intolerabili superbia ita premit

28 Humiliatus est autem Madian coram filiis Israël nec potuerunt ultra cervices elevare, sed quievit terra [i]per quadraginta annos, quibus Gedeon praefuit.

29 Abiit itaque [j]Ierobaal filius Ioas et habitavit in domo sua 30 [k]habuitque septuaginta filios, qui egressi sunt de femore eius, eo quod plures haberet uxores. 31 Concubina autem illius, [l]quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech.

32 Mortuusque est Gedeon filius Ioas in [m]senectute bona et sepultus est in sepulcro Ioas patris sui in [n]Ephra de familia Ezri. 33 [o]Postquam autem mortuus est Gedeon, aversi sunt filii Israël et [p]fornicati sunt cum Baalim. Percusseruntque cum [q]Baal foedus, ut esset eis in deum, 34 [r]nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorum suorum omnium per circuitum; 35 [s]nec fecerunt misericordiam cum domo Ierobaal Gedeon iuxta omnia bona, quae fecerat Israëli.

9 Abiit autem Abimelech filius Ierobaal in Sichem ad fratres [a]matris suae et locutus est ad eos et ad omnem cognationem domus patris matris suae dicens: 2 Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis est melius, ut dominentur vestri septuaginta viri, [b]omnes filii Ierobaal, an ut dominetur unus vir? Simulque considerate quod [c]os vestrum et caro vestra sum. 3 Locutique sunt fratres matris eius de eo ad omnes viros Sichem universos sermones istos et inclinaverunt cor eorum post Abimelech dicentes: [d]Frater noster est. 4 Dederuntque illi septuaginta pondo argenti de fano [e]Baalberith. Qui conduxit sibi ex eo viros [f]inopes et vagos, secutique sunt eum. 5 Et venit in domum patris sui in [g]Ephra et [h]occidit fratres suos filios Ierobaal septuaginta viros super lapidem unum; remansitque Ioatham filius Ierobaal minimus et absconditus est. 6 Congregati sunt autem omnes viri Sichem et universae familiae [i]urbis Mello abieruntque et constituerunt regem Abimelech iuxta [j]quercum quae stabat in Sichem.

7 Quod cum nuntiatum esset Ioatham, ivit et stetit in vertice montis [k]Garizim elevataque voce clamavit et dixit: Audite me, viri Sichem. Ita audiat vos Deus. 8 [l]Ierunt ligna ut ungerent super se regem, Dixeruntque olivae: [m]Impera nobis. 9 Quae respondit: Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua et dii utuntur et homines, et venire ut inter ligna promovear? 10 Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni et super nos regnum accipe. 11 Quae respondit eis: Nunquid possum deserere dulcedinem meam fructusque suavissimos et ire ut inter cetera ligna promovear? 12 Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni et impera nobis. 13 Quae respondit eis: Nunquid possum deserere vinum meum, [n]quod laetificat Deum et homines, et inter ligna cetera promoveri? 14 Dixeruntque omnia ligna ad [l]rhamnum: Veni et impera super nos. 15 Quae respondit eis: Si vere me regem vobis constituitis, venite et [o]sub umbra mea requiescite; si autem non vultis, [p]egrediatur ignis de rhamno et devoret [q]cedros Libani.

16 Nunc igitur, si recte et absque peccato, constituistis super vos regem Abimelech et bene egistis cum [r]Ierobaal et cum domo eius, et [s]reddidistis vicem beneficiis eius, qui pugnavit pro vobis 17 et [t]animam suam dedit periculis, ut erueret vos de manu Madian, 18 qui nunc surrexistis contra domum patris mei et [u]interfecistis filios eius septuaginta viros super unum lapidem et constituistis regem [v]Abimelech filium ancillae eius super habitatores Sichem, [x]eo quod frater vester sit; 19 si ergo recte et absque vitio egistis cum Ierobaal et domo eius, hodie [y]laetamini in Abimelech, et ille laetetur in vobis. 20 Sin autem perverse, [z]egrediatur ignis ex eo et consumat habitatores Sichem et oppidum Mello, egrediaturque ignis de viris Sichem et de oppido Mello et devoret Abimelech. 21 Quae cum dixisset, fugit et abiit in [a]Bera habitavitque ibi ob metum Abimelech fratris sui.

22 Regnavit itaque Abimelech super Israël tribus annis. 23 [b]Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech et habitatores Sichem, qui coeperunt eum [c]detestari 24 [d]et scelus interfectionis septuaginta filiorum Ierobaal et effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum et in ceteros Sichimorum principes, qui eum adiuverant. 25 Posueruntque insidias adversus eum in summitate montium

i cf. cp. 3, 11; 5, 31.
j cp. 6, 32; 7, 1.
k cp. 9, 2, 5.
l cp. 9, 1, 2.
m Gn 15, 15; 25, 8. — cf. Ps 91, 15.
n cp. 6, 24.
o cf. cp. 2, 19.
p cp. 2, 17. — v. vr. 27.
q cf. cp. 9, 4, 16.
r Ps 77, 11, 42; 105, 13, 21.
s v. cp. 9, 5, 16-18.
a cp. 8, 31.
b cp. 8, 30.
c cf. Gn 29, 14.
d vr. 18.
e cp. 8, 33. — cf. vr. 46.
f cp. 11, 3; 2 Par 13, 7. — cf. Pro 12, 11; Ac 17, 5.
g cp. 6, 24.
h vr. 24, 56. — cf. 4 Rg 11, 1, 2.
i vr. 20. — cf. 2 Rg 5, 9.
j Js 24, 26.
k Dt 11, 29; 27, 12; Js 8, 33; Jo 4, 20.
l cf. 4 Rg 14, 9.
m cp. 8, 22, 23.
n v. Ps 103, 15.
o Dn 4, 9, 11; Os 14, 8. — cf. cf. Is 30, 2.
p vr. 20. — cf. Nm 21, 28; Ez 19, 14.
q 3 Rg 4, 33; 4 Rg 14, 9; 19, 23; Ps 103, 16; Is 2, 13; 37, 24; Ez 31, 3 etc.
r v. cp. 6, 32.
s Pro 12, 14; Is 3, 11. — cf. cp. 8, 35.
t cp. 5, 18; 12, 3; Jo 10, 11, 15, 17; 15, 13.
u vr. 5, 6.
v cp. 8, 31.
x vr. 3.
y cf. Is 8, 6.
z vr. 15. — cf. vr. 56, 57.
a Nm 21, 16-18.
b cf. 1 Rg 16, 14; 18, 10; 19, 9.
c Is 33, 1.
d vr. 56. — cf. 3 Rg 2, 32; Est 9, 25; Ps 7, 17; Mt 23, 35, 36. — v. vr. 5.

(22-49), ut tandem, cum in obsidendo oppido Thebes occuparetur, fragmine molae percussus delictorum poenam luat (50-57). Sequitur narratio rerum gestarum a iudicibus Thola (10, 1-2), Iair (3-5) et

et, dum illius praestolabantur adventum, exercebant latrocinia agentes
praedas de praetereuntibus. Nuntiatumque est Abimelech. 26 Venit
autem Gaal filius Obed cum fratribus suis et transivit in Sichimam.
Ad cuius adventum erecti habitatores Sichem 27 egressi sunt in agros
vastantes vineas uvasque calcantes et, factis cantantium choris, ingressi
sunt [e]fanum dei sui et inter epulas et pocula maledicebant Abime-
lech, 28 clamante Gaal filio Obed: [f]Quis est Abimelech et quae est
Sichem, ut serviamus ei? Nunquid non est filius Ierobaal, et con-
stituit principem Zebul servum suum super viros [g]Emor patris Si-
chem? Cur ergo serviemus ei? 29 Utinam daret aliquis populum istum
sub manu mea, ut auferrem de medio Abimelech!
Dictumque est Abimelech: Congrega exercitus multitudinem et
veni; 30 Zebul enim princeps civitatis, auditis sermonibus Gaal filii
Obed, iratus est valde 31 et misit clam ad Abimelech nuntios dicens:
Ecce Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus suis et oppu-
gnat adversum te civitatem. 32 Surge itaque nocte cum populo, qui
tecum est et latita in agro 33 et primo mane, oriente sole, irrue super
civitatem, illo autem egrediente adversum te cum populo suo, fac
ei [h]quod potueris. 34 Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu
suo nocte et tetendit insidias iuxta Sichimam in quattuor locis.
35 Egressusque est Gaal filius Obed et stetit in introitu portae civi-
tatis; surrexit autem Abimelech et omnis exercitus cum eo de insi-
diarum loco. 36 Cumque vidisset populum Gaal dixit ad Zebul: [i]Ecce
de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit: Umbras mon-
tium vides quasi capita hominum et hoc errore deciperis. 37 Rursumque
Gaal ait: Ecce populus de [j]umbilico terrae descendit et unus cuneus
venit per viam quae respicit quercum. 38 Cui dixit Zebul: Ubi est
nunc os tuum, quo loquebaris: [k]Quis est Abimelech ut serviamus ei?
Nonne hic populus est quem despiciebas? Egredere et pugna contra
eum. 39 Abiit ergo Gaal, spectante Sichimorum populo, et pugnavit
contra Abimelech, 40 qui persecutus est eum fugientem et in urbem
compulit; cecideruntque ex parte eius plurimi usque ad portam civi-
tatis. 41 Et Abimelech sedit in Ruma, Zebul autem, Gaal et socios
eius expulit de urbe, nec in ea passus est commorari.
42 Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum
nuntiatum esset Abimelech, 43 tulit exercitum suum et [l]divisit in
tres turmas tendens insidias in agris. Vidensque quod egrederetur
populus de civitate surrexit et irruit in eos 44 cum cuneo suo [m]oppu-
gnans et obsidens civitatem; duae autem turmae palantes per cam-
pum adversarios persequebantur. 45 Porro Abimelech omni die illo
oppugnabat urbem; quam cepit, interfectis habitatoribus eius [n]ipsaque
destructa, ita [o]ut sal in ea dispergeret. 46 Quod cum audissent qui
habitabant in [p]turre Sichimorum, ingressi sunt [q]fanum dei sui Berith,
ubi foedus cum eo pepigerant, et ex eo locus nomen acceperat, qui
erat munitus valde. 47 Abimelech quoque audiens viros turris Sichi-
morum pariter conglobatos, 48 ascendit in montem [r]Selmon cum
omni populo suo et, arrepta securi, praecidit arboris ramum, imposi-
tumque ferens umero dixit ad socios: Quod me videtis facere cito
facite. 49 Igitur certatim ramos de arboribus praecidentes sequebantur
ducem. Qui circumdantes [s]praesidium succenderunt; atque ita factum
est, ut fumo et igne mille homines necarentur, viri pariter et mulieres,
habitatorum turris Sichem.
50 Abimelech autem inde proficiscens venit ad oppidum Thebes,
quod circumdans obsidebat exercitu. 51 Erat autem turris excelsa in
media civitate, ad quam confugerant simul viri ac mulieres et omnes
principes civitatis, clausa firmissime ianua, et super turris tectum
stantes per propugnacula. 52 Accedensque Abimelech iuxta turrim
pugnabat fortiter et appropinquans ostio ignem supponere nitebatur.
53 [t]Et ecce una mulier fragmen molae desuper iaciens illisit capiti
Abimelech et confregit cerebrum eius. 54 [u]Qui vocavit cito armigerum
suum et ait ad eum: Evagina gladium tuum et percute me, ne forte
dicatur quod a femina interfectus sim. Qui iussa perficiens interfecit
eum. 55 Illoque mortuo, omnes qui cum eo erant de Israël reversi
sunt in sedes suas; 56 et [v]reddidit Deus malum, quod fecerat Abi-

e vr. 4, 46.
f cf. 1 Rg 25, 10.
g Gn 34, 2, 6.
h 1 Rg 10, 7; 25, 8. — cf. Ec 9, 10.
i vr. 7, 25.
j cf. Ez 38, 12.
k vr. 28, 29.
l cf. cp. 7, 16; 1 Rg 11, 11; 2 Rg 18, 2; Jb 1, 17.
m cp. 20, 37.
n 4 Rg 3, 25.
o v. Dt 29, 23.
p vr. 49.
q vr. 4; cp. 8, 33.
r Ps 67, 15.
s vr. 46.
t 2 Rg 11, 21.
u cf. 1 Rg 31, 4; 1 Par 10, 4.
v cf. Jb 31, 3; Ps 93, 23; Pro 5, 22; 12, 14.

Iephte. Hic a Galaaditis valde oppressis (6-18), ut contra filios Ammon in libertatem eos vindicaret rogatur et dux eligitur (11, 1-11), hostesque, quos a finibus Galaad per legatos amovere non potuerat (12-28),

melech contra patrem suum, [x]interfectis septuaginta fratribus suis.
57 Sichimitis quoque quod operati erant retributum est, et venit super
eos [y]maledictio Ioatham filii Ierobaal.
10 Post Abimelech surrexit [a]dux in Israël [b]Thola filius Phua patrui
Abimelech vir de Issachar, qui habitavit in Samir [c]montis Eph-
raim 2 et iudicavit Israëlem viginti et tribus annis mortuusque est
ac sepultus in Samir.
3 Huic successit [d]Iair galaadites, qui iudicavit Israëlem per viginti
et duos annos 4 habens triginta filios [e]sedentes super triginta pullos
asinarum et principes [f]triginta civitatum, quae ex nomine eius sunt
appellatae [g]Havoth Iair, id est oppida Iair, usque in praesentem
diem, in terra Galaad. 5 Mortuusque est Iair ac sepultus in loco cui
est vocabulum Camon.
6 [h]Filii autem Israël peccatis veteribus iungentes nova fecerunt
malum in conspectu Domini, et [i]servierunt idolis Baalim et Astaroth
et diis Syriae ac [j]Sidonis et Moab et filiorum Ammon et Philisthiim;
[k]dimiseruntque Dominum et non coluerunt eum. 7 Contra quos Do-
minus iratus [l]tradidit eos in manus Philisthiim et filiorum Ammon.
8 Adflictique sunt et vehementer oppressi per annos decem et octo
omnes, qui habitabant trans Iordanem in terra Amorrhaei, qui est
in Galaad; 9 in tantum ut filii Ammon, Iordane transmisso, vastarent
Iudam et Beniamin et Ephraim; adflictusque est Israël nimis.
10 Et [m]clamantes ad Dominum dixerunt: Peccavimus tibi, quia [n]de-
reliquimus Dominum Deum nostrum et servivimus Baalim. 11 Quibus
locutus est Dominus: Nunquid non [o]Aegyptii et [p]Amorrhaei filiique
[q]Ammon et [r]Philisthiim, 12 Sidonii quoque et [s]Amalec et [t]Chanaan
oppresserunt vos, et clamastis ad me, et [u]erui vos de manu eorum?
13 Et tamen [v]reliquistis me et coluistis deos alienos; idcirco non
addam ut ultra vos liberem. 14 Ite et invocate deos quos elegistis:
[x]ipsi vos liberent in tempore angustiae. 15 Dixeruntque filii Israël ad
Dominum: Peccavimus: [y]redde tu nobis quidquid tibi placet, tantum
nunc libera nos. 16 Quae dicentes omnia de finibus suis [z]alienorum
deorum idola proiecerunt et servierunt Domino Deo, qui [a]doluit
super miseriis eorum.
17 Itaque filii Ammon conclamantes in Galaad fixere tentoria; con-
tra quos congregati filii Israël in [b]Maspha castrametati sunt. 18 Dixe-
runtque principes Galaad singuli ad proximos suos: [c]Qui primus ex
nobis contra filios Ammon coeperit dimicare erit dux populi Galaad.
11 Fuit illo tempore [a]Iephte galaadites vir [b]fortissimus atque pugna-
tor, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad. 2 Habuit
autem Galaad uxorem, de qua suscepit filios, qui, postquam creve-
rant eiecerunt Iephte dicentes: [c]Heres in domo patris nostri esse
non poteris, quia de altera matre natus es. 3 Quos ille fugiens atque
devitans habitavit in terra [d]Tob; congregatique sunt ad eum viri
[e]inopes et latrocinantes et quasi principem sequebantur.
4 In illis diebus pugnabant filii Ammon contra Israël. 5 Quibus
acriter instantibus, perrexerunt maiores natu de Galaad, ut tollerent
in auxilium sui Iephte de terra Tob. 6 Dixeruntque ad eum: Veni et
esto princeps noster et pugna contra filios Ammon. 7 Quibus ille re-
spondit: [f]Nonne vos estis, qui odistis me et eiecistis de domo patris
mei, et nunc venistis ad me necessitate compulsi? 8 Dixeruntque prin-
cipes Galaad ad Iephte: Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus,
ut proficiscaris nobiscum et pugnes contra filios Ammon [g]sisque dux
omnium qui habitant in Galaad. 9 Iephte quoque dixit eis: Si vere
venistis ad me, ut pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradide-
ritque eos Dominus in manus meas, ego ero vester princeps? 10 Qui
responderunt ei: [h]Dominus, qui haec audit, ipse mediator ac testis
est, quod nostra promissa faciemus. 11 Abiit itaque Iephte cum prin-
cipibus Galaad [i]fecitque eum omnis populus principem sui. Locutus-
que est Iephte omnes sermones suos [j]coram Domino in [k]Maspha.
12 Et misit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex persona sua
dicerent: [l]Quid mihi et tibi est, quia venisti contra me ut vastares
terram meam? 13 Quibus ille respondit: [m]Quia tulit Israël terram
meam, quando ascendit de Aegypto, a finibus [n]Arnon usque [o]Iaboc

x vr. 5, 24.
y vr. 20.

a vr. 12, 13. — v. cp. 2, 16.
b 1 Par 7, 1, 2 (?).
c v. Js 24, 33.

d cf. Nm 32, 41.
e cp. 5, 10; 12, 14.
f cf. 1 Par 2, 22-24.
g cf. Dt 3, 14.

h v. cp. 2, 11.
i v. cp. 2, 13.
j 3 Rg 11, 5, 7, 33; 4 Rg 23, 13.
k vr. 10, 13; Dt 31, 16.
l v. cp. 2, 14.

10] * *cf. Catech. R. IV 14, 11.*
m v. cp. 3, 9.
n vr. 6, 13.
o Ex 14, 30.
p v. Nm 21, 21-32.
q cp. 3, 13.
r cf. cp. 3, 31.
s cf. cp. 3, 13; 5, 14; 6, 3.
t cp. 4, 2 ss.
u v. cp. 2, 16.
v vr. 6, 10. — cf. Dt 32, 15; Jr 2, 13.
x Dt 32, 37, 38; Jr 2, 28. — cf. Bar 6, 36.
y 1 Rg 3, 18; 2 Rg 15, 26.
z cf. Gn 35, 2-4.
a Jr 26, 3, 13, 19. — cf. cp. 2, 18.
b cp. 11, 11, 29.
c cf. cp. 11, 5-11.

a Heb 11, 32.
b cp. 6, 12; 4 Rg 5, 1.

c cf. Gn 21, 10.

d 2 Rg 10, 6, 8; 1 Mc 5, 13; 2 Mc 12, 17.
e cf. 1 Rg 22, 2. — v. cp. 9, 4.

f cf. Gn 26, 27.

g cp. 10, 18.

h Jr 42, 5.

i vr. 6, 8; cp. 10, 18.
j 1 Rg 10, 19, 25; 11, 15; 12, 7. — cf. cp. 20, 1; 1 Rg 10, 17.
k cp. 10, 17.
l 2 Rg 16, 10; 19, 22; Mt 8, 29.
m v. Nm 21, 24-26.
n Nm 21, 13.
o Gn 32, 22.

aggreditur, percutit ac plane prostrat (29-33); domum autem rever-
sus ut votum solvat filiam unigenitam Deo offert (34-40), et in super-
bientes Ephraimitas animadvertit (12, 1-7). Post eum iudicant Abesan

atque Iordanem; nunc ergo cum pace redde mihi eam. 14 Per quos
rursum mandavit Iephte et imperavit eis ut dicerent regi Ammon:
15 Haec dicit Iephte: [p]Non tulit Israël terram Moab nec terram filio-
rum Ammon: 16 sed quando de Aegypto conscenderunt, ambulavit
per solitudinem usque ad [q]mare Rubrum et [r]venit in Cades; 17 [s]mi-
sitque nuntios ad regem Edom dicens: Dimitte me ut transeam per
terram tuam: [t]qui noluit adquiescere precibus eius. Misit quoque ad
regem Moab, qui et ipse transitum praebere contempsit. [u]Mansit
itaque in Cades 18 et [v]circuivit ex latere terram Edom et terram Moab
[x]venitque contra orientalem plagam terrae Moab et [y]castrametatus
est trans Arnon, nec voluit intrare terminos Moab; Arnon quippe
confinium est terrae Moab. 19 Misit itaque Israël nuntios ad Sehon
regem Amorrhaeorum, qui habitabat in Hesebon, et dixerunt ei:
Dimitte ut transeam per terram tuam usque ad fluvium. 20 Qui et
ipse Israël verba despiciens, non dimisit eum transire per terminos
suos, sed, infinita multitudine congregata, egressus est contra eum
in Iasa et fortiter resistebat; 21 tradiditque eum Dominus in manus
Israël cum omni exercitu suo, qui percussit eum et possedit omnem
terram Amorrhaei habitatoris regionis illius 22 et universos fines eius
de Arnon usque Iaboc et de solitudine usque ad Iordanem. 23 Do-
minus ergo Deus Israël subvertit Amorrhaeum, pugnante contra illum
populo suo Israël; et tu nunc vis possidere terram eius? 24 Nonne
ea, quae possidet [z]Chamos deus tuus, tibi iure debentur? [a]Quae
autem Dominus Deus noster victor obtinuit in nostram cedent pos-
sessionem; 25 [b]nisi forte melior es Balac filio Sephor rege Moab, aut
docere potes quod iurgatus sit contra Israël et pugnaverit contra
eum, 26 quando habitavit in [c]Hesebon et viculis eius et in [d]Aroër et
villis illius vel in cunctis civitatibus iuxta Iordanem per trecentos
annos. Quare tanto tempore nihil super hac repetitione tentastis?
27 Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me male agis indicens
mihi bella non iusta. [e]Iudicet Dominus arbiter huius diei inter Israël
et inter filios Ammon. 28 Noluitque adquiescere rex filiorum Ammon
verbis Iephte, quae per nuntios mandaverat.
29 [f]Factus est ergo super Iephte spiritus Domini, et circuiens Galaad
et Manasse, Maspha quoque Galaad et inde transiens ad filios Am-
mon 30 [g]votum vovit Domino dicens: Si tradideris filios Ammon in
manus meas, 31 quicumque primus fuerit egressus de foribus domus
meae mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, [h]eum
holocaustum offeram Domino.
32 Transivitque Iephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos,
quos tradidit Dominus in manus eius, 33 percussitque ab [i]Aroër usque
dum venias in [j]Mennith viginti civitates et usque ad Abel, quae est
vineis consita, plaga magna nimis; humiliatique sunt filii Ammon a
filiis Israël.
34 Revertente autem Iephte in [k]Maspha domum suam, occurrit ei
unigenita filia sua [l]cum tympanis et choris; non enim habebat alios
liberos. 35 Qua visa, scidit [m]vestimenta sua et ait: Heu me, filia mea,
decepisti me et ipsa decepta es; aperui enim os meum ad Dominum
et [n]aliud facere non potero. 36 Cui illa respondit: Pater mi, si ape-
ruisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es,
concessa tibi ultione atque victoria de hostibus tuis. 37 Dixitque ad
patrem: Hoc solum mihi praesta quod deprecor: dimitte me ut duo-
bus mensibus circumeam montes et [o]plangam virginitatem meam
cum sodalibus meis. 38 Cui ille respondit: Vade. Et dimisit eam duo-
bus mensibus. Cumque abisset cum sociis ac sodalibus suis, flebat
virginitatem suam in montibus. 39 Expletisque duobus mensibus, re-
versa est ad patrem suum, et [p]fecit ei sicut voverat, quae ignorabat
virum. Exinde mos increbruit in Israël et consuetudo servata est 40 ut
post anni circulum conveniant in unum filiae Israël et plangant filiam
Iephte galaaditae diebus quattuor.
12 Ecce autem in Ephraim orta est seditio; nam transeuntes contra
aquilonem dixerunt ad Iephte: [a]Quare vadens ad pugnam contra
filios Ammon vocare nos noluisti, ut pergeremus tecum? Igitur [b]in-
cendemus domum tuam. 2 Quibus ille respondit: Disceptatio erat

p Dt 2, 9, 19.
q Nm 14, 25; Dt 1, 40.
r Nm 13, 26.
s Nm 20, 14.
t v. Nm 20, 18-21.
u Nm 20, 1; Dt 1, 46.
v Nm 21, 4. — v. Dt 2, 1-8.
x Nm 21, 11.
y Nm 21, 13; 22, 36
19-22] Nm 21, 21-26; Dt 2, 26-37.
z Nm 21, 29; 3 Rg 11, 7. — cf. 3 Rg 11, 33.
a Dt 9, 5; 18, 12.
b Nm 22, 2; Js 24, 9; Mic 6, 5.
c Nm 21, 25.
d Dt 2, 36.
e Gn 16, 5; 18, 25; 31, 33; 1 Rg 24, 13, 16.
f cf. Heb 11, 32. — v. cp. 3, 10.
g Gn 28, 20; 1 Rg 1, 11.
h Ps 65, 15. — cf. Lv 27, 2; 1 Rg 1, 28.
i Js 13, 25.
j Ez 27, 17.
k vr. 11; cp. 10, 17.
l Ex 15, 20; 1 Rg 18, 6; Ps 67, 26; Jr 31, 4.
m Gn 37, 29, 34; 44, 13 etc.
n Nm 30, 3; Ps 49, 14. — cf. Ec 5, 4. 5.
o cf. Is 47, 8, 9; 49, 21.
p vr. 31. — cf. Dt 12, 31.
a cf. cp. 8, 1.
b cp. 14, 15; 15, 6.

(8-10), Ahialon (11, 12), Abdon (13-15) et tandem Samson. Hic, ab angelo promissus et nazaraeus a nativitate consecratus, fuit vir mira virtute praeditus (13, 1-25). Cum eo animo venisset Thamnata ut uxorem duceret,

mihi et populo meo contra filios Ammon vehemens, vocavique vos,
ut praeberetis mihi auxilium, et facere noluistis; 3 quod cernens [c]posui
animam meam in manibus meis transivique ad filios Ammon, et tra-
didit eos Dominus in manus meas. Quid commerui, ut adversum me
consurgatis in proelium? 4 Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad,
pugnabat contra Ephraim, percusseruntque viri Galaad Ephraim,
quia dixerat: [d]Fugitivus est Galaad de Ephraim et habitat in medio
Ephraim et Manasse. 5 Occupaveruntque Galaaditae [e]vada Iordanis,
per quae Ephraim reversurus erat; cumque venisset ad ea de Ephraim
numero fugiens atque dixisset: Obsecro ut me transire permittatis,
dicebant ei Galaaditae: Nunquid Ephrathaeus es? quo dicente: Non
sum, 6 interrogabant eum: Dic ergo: Scibboleth, quod interpretatur
spica. Qui respondebat: Sibboleth, eadem littera spicam exprimere
non valens. Statimque apprehensum iugulabant in ipso Iordanis tran-
situ. Et ceciderunt in illo tempore de Ephraim quadraginta duo milia.
7 Iudicavit itaque Iephte galaadites Israël sex annis; et mortuus est
ac sepultus in civitate sua Galaad.
8 Post hunc iudicavit Israël Abesan de [f]Bethlehem. 9 Qui habuit
triginta filios et totidem filias, quas emittens foras maritis dedit, et
eiusdem numeri filiis suis accepit uxores introducens in domum suam.
Qui septem annis iudicavit Israël 10 mortuusque est ac sepultus in
Bethlehem.
11 Cui successit Ahialon zabulonites et iudicavit Israël decem annis
12 mortuusque est ac sepultus in Zabulon.
13 Post hunc iudicavit Israël Abdon filius Illel [g]pharathonites. 14 Qui
habuit quadraginta filios et triginta ex eis [h]nepotes [i]ascendentes
super septuaginta pullos asinarum. Et iudicavit Israël octo annis
15 mortuusque est ac sepultus in Pharathon terrae Ephraim in monte
[j]Amalec.
13 Rursumque [a]filii Israël fecerunt malum in conspectu Domini
qui tradidit eos [b]in manus Philisthinorum quadraginta annis.
2 Erat autem quidam vir de [c]Saraa et de stirpe Dan nomine Manue
habens [d]uxorem sterilem, 3 cui apparuit [e]angelus Domini et dixit ad
eam: Sterilis es et absque liberis, [f]sed concipies et paries filium;
4 [g]cave ergo ne bibas vinum ac siceram nec [h]immundum quidquam
comedas, 5 quia concipies et paries filium, [i]cuius non tanget caput
novacula, erit enim [j]nazaraeus Dei ab infantia sua et ex matris utero,
et ipse [k]incipiet liberare Israël de manu Philisthinorum.
6 Quae, cum venisset ad maritum suum, dixit ei: [l]Vir Dei venit
ad me habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cum inter-
rogassem [m]quis esset et unde venisset et quo nomine vocaretur, noluit
mihi dicere, 7 sed hoc respondit: [n]Ecce concipies et paries filium;
cave ne vinum bibas nec siceram et ne aliquo vescaris immundo;
erit enim puer nazaraeus Dei ab infantia sua, ex utero matris suae
usque ad diem mortis suae. 8 Oravit itaque Manue Dominum et ait:
Obsecro, Domine, ut vir Dei, quem misisti, veniat iterum et doceat
nos quid debeamus facere de puero, qui nasciturus est. 9 Exaudi-
vitque Dominus deprecantem Manue et apparuit rursum angelus Dei
uxori eius sedenti in agro. Manue autem maritus eius non erat cum
ea. Quae, cum vidisset angelum, 10 festinavit et cucurrit ad virum
suum nuntiavitque ei dicens: Ecce apparuit mihi vir, quem ante
videram. 11 Qui surrexit et secutus est uxorem suam veniensque ad
virum dixit ei: Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit: Ego
sum. 12 Cui Manue: Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, [o]quid
vis ut faciat puer? aut a quo se observare debebit? 13 Dixitque an-
gelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quae locutus sum uxori tuae,
abstineat se 14 et [p]quidquid ex vinea nascitur non comedat, vinum
et siceram non bibat, nullo vescatur immundo et quod ei praecepi
impleat atque custodiat. 15 Dixitque Manue ad angelum Domini: Ob-
secro te ut adquiescas precibus meis, et [q]faciamus tibi haedum de
capris. 16 Cui respondit angelus: Si me cogis, [r]non comedam panes
tuos; si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et ne-
sciebat Manue quod angelus Domini esset. 17 Dixitque ad eum: [s]Quod
est tibi nomen, ut, si sermo tuus fuerit expletus, [t]honoremus te?

c 1 Rg 19, 5; 28, 21; Jb 13, 14. —cf. Ps 118, 109. — v. cp. 9, 17.
d cf. 1 Rg 25, 10.
e v. cp. 3, 28.
f Js 19, 15.
g 2 Rg 23, 30; 1 Mc 9, 50.
h Jb 18, 19; Is 14, 22. — cf. 1 Tm 5, 4.
i cp. 5, 10; 10, 4.
j cp. 5, 14.
a v. cp. 2, 11; 10, 6.
b cf. cp. 3, 31; 10, 7; 1 Rg 12, [9
c Js 19, 41. — cf. Js 15, 33.
d cf. 1 Rg 1, 2; Lc 1, 7.
e cp. 6, 12; Lc 1, 11, 13.
f cf. Gn 16, 11; 1 Rg 1, 20; Lc 1, 31.
g vr. 7, 14. — cf. Nm 6, 2-4; Lc 1, 15.
h Lv 11, 2 ss.; Dt 24, 3 ss.
i cp. 16, 17; 1 Rg 1, 11
j Nm 6, 2-5.
k cf. 1 Rg 7, 13; 2 Rg 8, 1; 1 Par 18, 1.
l v. Dt 33, 1.
m cf. vr. 17, 18.
n vr. 3-5.
o cf. Lc 1, 66.
p v. Nm 6, 3, 4.
q cp. 6, 18, 19. — cf. Gn 18, [5-8.
r cf. Tb 12, 19.
s cf. vr. 6.
t Nm 22, 17, 37. — cf. 1 Rg 9, 6.

*cumque aenigma dulcedinis egressae de forti, id est da leone a se dila-
cerato, convivis proposuisset (14, 1-9), ut his vincentibus satisfaceret,
triginta Philisthaeos interimit et spoliat (15-20). Deinceps iratus propter*

18 Cui ille respondit: [u]Cur quaeris nomen meum, [v]quod est mira-
bile? 19 [x]Tulit itaque Manue haedum de capris et libamenta, et posuit
super petram offerens Domino, qui facit mirabilia; ipse autem et
uxor eius intuebantur. 20 Cumque ascenderet flamma altaris in caelum,
angelus Domini pariter in flamma ascendit. Quod cum vidissent
Manue et uxor eius, [y]proni ceciderunt in terram, 21 et ultra eis non
apparuit angelus Domini. [z]Statimque intellexit Manue angelum Do-
mini esse 22 et dixit ad uxorem suam: [a]Morte moriemur, quia vidi-
mus Deum. 23 Cui respondit mulier: Si Dominus nos vellet occidere,
de manibus nostris holocaustum et libamenta non suscepisset nec
ostendisset nobis haec omnia neque ea quae sunt ventura dixisset.
24 Peperit itaque filium et vocavit nomen eius Samson. [b]Crevitque
puer, et benedixit ei Dominus. 25 Coepitque [c]spiritus Domini esse
cum eo in [d]castris Dan inter [e]Saraa et Esthaol.

14 Descendit ergo [a]Samson in [b]Thamnatha vidensque ibi mulie-
rem de filiabus Philisthiim 2 ascendit et nuntiavit patri suo et
matri suae dicens: Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Phili-
sthinorum, [c]quam quaeso ut mihi accipiatis uxorem. 3 Cui dixerunt
pater et mater sua: Nunquid non est mulier in filiabus [d]fratrum
tuorum et in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Phili-
sthiim, qui [e]incircumcisi sunt?
Dixitque Samson ad patrem suum: Hanc mihi accipe, quia placuit
oculis meis. 4 Parentes autem eius nesciebant quod res [f]a Domino
fieret, et quaereret occasionem contra Philisthiim; [g]eo enim tempore
Philisthiim dominabantur Israëli. 5 Descendit itaque Samson cum
patre suo et matre in Thamnatha. Cumque venissent ad vineas op-
pidi, apparuit catulus leonis saevus et rugiens et occurrit ei. 6 [h]Irruit
autem spiritus Domini in Samson, et dilaceravit leonem quasi hae-
dum in frusta discerpens nihil omnino habens in manu; et hoc patri
et matri noluit indicare. 7 Descenditque et locutus est mulieri, quae
placuerat oculis eius. 8 Et post aliquot dies revertens ut acciperet
eam declinavit ut videret cadaver leonis, et ecce examen apum in
ore leonis erat ac favus mellis. 9 Quem, cum sumpisset in manibus,
comedebat in via veniensque ad patrem suum et matrem dedit eis
partem, qui et ipsi comederunt; nec tamen eis voluit indicare quod
mel de corpore leonis adsumpserat.
10 Descendit itaque pater eius ad mulierem et fecit filio suo Samson
convivium; sic enim iuvenes facere consueverant. 11 Cum ergo cives
loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta ut essent cum
eo. 12 [i]Quibus locutus est Samson: Proponam vobis problema, quod
si solveritis mihi intra [j]septem dies convivii, dabo vobis triginta sin-
dones et [l]totidem tunicas; 13 sin autem non potueritis solvere, vos
dabitis mihi triginta sindones et eiusdem numeri tunicas.
Qui responderunt ei: Propone problema, ut audiamus. 14 Dixit-
que eis:

De comedente exivit cibus,
et de forti egressa est dulcedo.

Nec potuerunt per tres dies propositionem solvere. 15 Cumque ades-
set dies septimus, dixerunt ad uxorem Samson: [m]Blandire viro tuo
et suade ei ut indicet tibi quid significet problema. Quod si facere
nolueris, [n]incendemus te et domum patris tui. An idcirco vocastis
nos ad nuptias ut spoliaretis? 16 Quae fundebat apud Samson lacri-
mas et querebatur dicens: [o]Odisti me et non diligis; idcirco pro-
blema, quod proposuisti filiis populi mei, non vis mihi exponere. At
ille respondit: Patri meo et matri nolui dicere et tibi indicare po-
tero? 17 Septem igitur diebus convivii flebat ante eum; tandemque
die septimo, [p]cum ei esset molesta, exposuit. Quae statim indicavit
civibus suis, 18 et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum:

Quid dulcius melle, et quid fortius leone?

Qui ait ad eos:

Si non arassetis in vitula mea,
non invenissetis propositionem meam.

19 [q]Irruit itaque in eum spiritus Domini, descenditque [r]Ascalonem
et percussit ibi triginta viros, quorum ablatas vestes dedit iis qui

u Gn 32, 29.
v cf. Ps 67, 36; Is 9, 6.
x cp. 6, 19-21.
y Lv 9, 24; 1 Par 21, 16; Ez 1, 28; Mt 17, 6 etc.
z cp. 6, 22, 23.
a cf. Ex 33, 20. — v. Gn 32, 30.
b 1 Rg 2, 21; 3, 19; Lc 1, 80. — cf. Lc 2, 52.
c v. cp. 3, 10.
d cp. 18, 12.
e cp. 18, 11; Js 15, 33.

a Heb 11, 32.
b Gn 38, 12, 13; Js 15, 10; 19, 43.
c cf. Gn 34, 4.
d cf. Gn 24, 3, 4; 28, 1, 2.
3] * *cf. prop. 51 M. Molinos ab Inn. XI damn.*
e cp. 15, 18; 1 Rg 14, 6; 17, 26, 36; 31, 4; 2 Rg 1, 20.
f Js 11, 20.
g cp. 13, 1; 15, 11.
h vr. 19; cp. 13, 25; 15, 14; 1 Rg 11, 6. — cf. cp. 3, 10.
i Ez 17, 2. — cf. 3 Rg 10, 1; Ps 77, 2; Pro 1, 6.
j Gn 29, 27.
l Gn 45, 22; 4 Rg 5, 5, 22, 23.
m cp. 16, 5.
n cp. 12, 1; 15, 6.
o cf. cp. 16, 15.
p cf. cp. 16, 16-18.
q v. vr. 6.
r cp. 1, 18.

uxorem suam alteri datam per vulpes segetes Philistinorum incendit (15, 1-5), eosque semel et iterum magna clade percutit (6-20). Rursum clausus in Gaza portas urbis evulsas in montem transfert (16, 1-3). Tan-

problema solverant; iratusque nimis ascendit in domum patris sui;
20 uxor autem eius accepit [s]maritum unum de [t]amicis eius et pronubis.

15 Post aliquantulum autem temporis, cum dies triticeae messis in-
starent, venit Samson invisere volens uxorem suam et attulit ei
[a]haedum de capris. Cumque cubiculum eius solito vellet intrare pro-
hibuit eum pater illius dicens: 2 Putavi quod odisses eam et ideo
tradidi illam [b]amico tuo; sed habet sororem, quae iunior et pulchrior
illa est, sit tibi pro ea uxor. 3 Cui Samson respondit: Ab hac die non
erit culpa in me contra Philisthaeos, faciam enim vobis mala.
4 Perrexitque et cepit trecentas vulpes, caudasque earum iunxit ad
caudas et faces ligavit in medio; 5 quas igne succendens dimisit ut
huc illucque discurrerent; quae statim perrexerunt in segetes Philis-
thinorum. Quibus succensis, et comportatae iam fruges et adhuc
stantes in stipula concrematae sunt in tantum ut vineas quoque et
oliveta flamma consumeret. 6 Dixeruntque Philisthiim: Quis fecit hanc
rem? Quibus dictum est: Samson gener Thamnathaei, quia tulit uxo-
rem eius [c]et alteri tradidit, haec operatus est. Ascenderuntque Phi-
listhiim, et [d]combusserunt tam mulierem quam patrem eius. 7 Quibus
ait Samson: Licet haec feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam ul-
tionem et tunc quiescam. 8 Percussitque eos ingenti plaga, ita ut stu-
pentes suram femori imponerent. Et descendens habitavit in [e]spelunca
petrae Etam.
9 Igitur ascendentes Philisthiim in terram Iuda castrametati sunt in
loco, qui postea vocatus est [f]Lechi, id est m a x i l l a, ubi eorum [g]ef-
fusus est exercitus. 10 Dixeruntque ad eos de tribu Iuda: Cur ascen-
distis adversum nos? Qui responderunt: Ut ligemus Samson venimus
et reddamus ei quae in nos operatus est. 11 Descenderunt ergo tria
milia virorum de Iuda ad specum silicis Etam dixeruntque ad Sam-
son: Nescis quod Philisthiim [h]imperent nobis? quare hoc facere vo-
luisti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, sic feci eis. 12 Ligare,
inquiunt, te venimus et tradere in manus Philisthinorum. Quibus
Samson, Iurate, ait, et spondete mihi quod non occidatis me. 13 Di-
xerunt: Non te occidemus sed vinctum trademus. Ligaveruntque eum
duobus [i]novis funibus et tulerunt eum de petra Etam. 14 Qui cum
venisset ad locum m a x i l l a e, et Philisthiim vociferantes occurrissent
ei, irruit [j]spiritus Domini in eum, et, sicut solent ad odorem ignis
lina consumi, ita vincula quibus ligatus erat dissipata sunt et soluta.
15 Inventamque maxillam, id est mandibulam asini, quae iacebat, [l]ar-
ripiens interfecit in ea mille viros 16 et ait:

In maxilla asini, in mandibula pulli asinarum
delevi eos et percussi mille viros.

17 Cumque haec verba canens complesset, proiecit mandibulam de
manu et vocavit nomen loci illius [m]Ramath Lechi, quod interpretatur
e l e v a t i o m a x i l l a e. 18 Sitiensque valde clamavit ad Dominum et
ait: [n]Tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque
victoriam: en siti morior incidamque in manus incircumcisorum.
19 Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla asini, et egres-
sae sunt ex eo aquae. Quibus haustis, [o]refocillavit spiritum et vires
recepit; idcirco appellatum est nomen loci illius f o n s i n v o c a n t i s
d e m a x i l l a usque in praesentem diem. 20 [p]Iudicavitque Israël in
[q]diebus Philisthiim viginti annis.

16 Abiit quoque in [a]Gazam et vidit ibi mulierem meretricem in-
gressusque est ad eam. 2 Quod cum audissent Philisthiim, et per-
crebruisset apud eos intrasse urbem Samson, [b]circumdederunt eum,
positis in porta civitatis custodibus, et ibi tota nocte cum silentio
praestolantes, ut, facto mane, exeuntem occiderent.
3 Dormivit autem Samson usque ad medium noctis et inde con-
surgens apprehendit ambas portae fores cum postibus suis et sera,
impositasque umeris suis portavit ad verticem montis, qui respicit
Hebron.
4 Post haec amavit mulierem, quae habitabat in valle Sorec et vo-
cabatur Dalila. 5 Veneruntque ad eam [c]principes Philisthinorum atque
dixerunt: [d]Decipe eum et disce ab illo in quo habeat tantam forti-
tudinem, et quomodo eum superare valeamus et vinctum [e]adfligere.

s cp. 15, 2, 6.
t Cn 5, 1; Jo 3, 29.
a cf. Gn 5, 38, 17.
b vr. 6; cp. 14, 20.
c vr. 2.
d cp. 12, 1; 14, 15.
e vr. 11; Is 2, 21; 57, 5.
f vr. 14, 17, 19.
g 2 Rg 5, 18, 22.
h cp. 13, 1; 14, 4.
i cp. 16, 11, 12.
j cp. 14, 6, 19; 1 Rg 11, 6. — cf. cp. 3, 10.
l Js 23, 10. — cf. cp. 3, 31; Lv 26, 8.
m vr. 9, 14.
n cf. Ps 3, 8.
o Gn 45, 27; 1 Rg 30, 12.
p cp. 16, 31.
q cp. 13, 1.
a Js 15, 47.
b cf. 1 Rg 23, 26; Ps 117, 10-12; Ac 9, 24.
4] * *v. cp. 14, 3.*
c Js 13, 3.
d cf. cp. 14, 15.
e vr. 19.

dem, cum dolo circumventus in manus inimicorum suorum incidisset et oculis orbatus molere cogeretur (4-21), ut se de inimicis suis extremum ulcisceretur, eos sub ruina templi Dagon secum sepelit (23-31).

Quod si feceris, dabimus tibi singuli mille et centum argenteos.
6 Locuta est ergo Dalila ad Samson: Dic mihi, obsecro, in quo sit
tua maxima fortitudo, et quid sit quo ligatus erumpere nequeas?
7 Cui respondit Samson: Si septem nerviceis funibus necdum siccis
et adhuc umentibus ligatus fuero, [f]infirmus ero ut ceteri homines.
8 Attulerunt ad eam satrapae Philisthinorum septem funes, ut dixerat:
quibus vinxit eum, 9 latentibus apud se insidiis et in cubiculo finem
rei exspectantibus, clamavitque ad eum: Philisthiim super te, Samson.
Qui [g]rupit vincula, quomodo si rumpat quis filum de stuppae tortum
putamine, cum odorem ignis acceperit; et non est cognitum in quo
esset fortitudo eius. 10 Dixitque ad eum Dalila: Ecce illusisti mihi et
falsum locutus es; saltem nunc indica mihi quo ligari debeas. 11 Cui
ille respondit: Si ligatus fuero [h]novis funibus, qui nunquam fuerunt
in opere, infirmus ero et aliorum hominum similis. 12 Quibus rursum
Dalila vinxit eum et clamavit: Philisthiim super te, Samson, in cubiculo insidiis praeparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarum.
13 Dixitque Dalila rursum ad eum: Usquequo decipis me et falsum
loqueris? ostende quo vinciri debeas. Cui respondit Samson: Si septem crines capitis mei cum licio plexueris et clavum his circumligatum terrae fixeris, infirmus ero. 14 Quod cum fecisset Dalila, dixit
ad eum: Philisthiim super te, Samson. Qui consurgens de somno
extraxit clavum cum crinibus et licio. 15 Dixitque ad eum Dalila:
[i]Quomodo dicis quod amas me, cum animus tuus non sit mecum?
Per tres vices mentitus es mihi et noluisti dicere in quo sit maxima
fortitudo tua. 16 [j]Cumque molesta esset ei, et per multos dies iugiter
adhaereret spatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius et
ad mortem usque lassata est. 17 Tunc aperiens veritatem rei dixit ad
eam: [k]Ferrum nunquam ascendit super caput meum, quia nazaraeus, id est consecratus Deo, sum de utero matris meae. Si rasum fuerit caput meum, recedet a me fortitudo mea et deficiam eroque sicut
ceteri homines. 18 Vidensque illa quod confessus ei esset omnem animum suum misit ad principes Philisthinorum ac mandavit: Ascendite adhuc semel, quia nunc mihi aperuit cor suum. Qui ascenderunt,
[l]adsumpta pecunia, quam promiserant. 19 At illa dormire eum fecit
super genua sua et in sinu suo reclinare caput vocavitque tonsorem et rasit septem crines eius et coepit abigere eum et a se repellere; statim enim ab eo fortitudo discessit. 20 Dixitque: Philisthiim super
te, Samson. Qui de somno consurgens dixit in animo suo: Egrediar sicut ante feci et me excutiam nesciens quod [m]recessisset ab eo Dominus. 21 Quem cum apprehendissent Philisthiim, statim eruerunt
oculos eius et duxerunt Gazam vinctum catenis et [n]clausum in carcere molere fecerunt.
22 Iamque capilli eius renasci coeperant, 23 et principes Philisthinorum
convenerunt in unum ut immolarent hostias magnificas [o]Dagon deo suo et epularentur dicentes: Tradidit deus noster inimicum nostrum
Samson in manus nostras. 24 Quod etiam populus videns [p]laudabat
deum suum eademque dicebat: Tradidit deus noster adversarium nostrum in manus nostras, qui delevit terram nostram et occidit plurimos.
25 [q]Laetantesque per convivia, sumptis iam epulis, praeceperunt ut vocaretur Samson et ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos; feceruntque eum stare inter duas columnas. 26 Qui
dixit puero regenti gressus suos: Dimitte me ut tangam columnas, quibus omnis imminet domus, et recliner super eas et paululum requiescam. 27 Domus autem erat plena virorum ac mulierum, et erant
ibi omnes principes Philisthinorum, ac [r]de tecto et solario circiter tria milia utriusque sexus spectantes ludentem Samson. 28 At ille,
invocato Domino, ait: Domine Deus, [s]memento mei et redde mihi nunc fortitudinem pristinam, Deus meus, ut ulciscar me de hostibus meis et pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam.
29 Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera et alteram laeva tenens 30 ait: Moriatur anima
mea cum Philisthiim. Concussisque fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes et ceteram multitudinem, quae ibi erat; mul-

f vr. 11, 17.
g cp. 15, 14.
h cp. 15, 13, 14.
i cp. 14, 16.
j cf. cp. 14, 17.
k cf. cp. 13, 5.
l vr. 5.
m cf. 1 Rg 16, 14; 28, 15, 16.
n cf. Ex 11, 5; Mt 24, 41.
o 1 Par 10, 10; 1 Mc 10, 83; 11, 4. — v. 1 Rg 5, 2-7.
p cf. Dn 5, 4.
q cp. 19, 6. — cf. 2 Rg 13, 28.
r cf. Dt 22, 8; 2 Rg 11, 2; 2 Es 8, 16; Mt 24, 17 etc.
*28] * v. cp. 14, 2.*
s Jr 15, 15.

Duplex appendix (17, 1-21, 24), *quarum prior est de* ***idololatria Danitarum,*** *qui novas sedes quaerentes inventum idolum* (*17, 1-13*) *cum levita, qui ei serviebat, rapiunt et in Dan colendum abducunt* (*18, 1-31*).

toque plures interfecit moriens, quam ante vivus occiderat. 31 Descen-
dentes autem fratres eius et universa cognatio tulerunt corpus eius
et sepelierunt [t]inter Saraa et Esthaol in sepulcro patris sui Manue;
[u]iudicavitque Israël viginti annis.

17 Fuit eo tempore vir quidam [a]de monte Ephraim nomine Michas,
2 qui dixit matri suae: Mille et centum argenteos, quos separa-
veras tibi, et super quibus, [b]me audiente, iuraveras, ecce ego habeo,
et apud me sunt. Cui illa respondit: [c]Benedictus filius meus Domino.
3 Reddidit ergo eos matri suae, quae dixerat ei: Consecravi et vovi
hoc argentum Domino, ut de manu mea suscipiat filius meus et faciat
[d]sculptile atque [e]conflatile; et nunc trado illud tibi. 4 Reddidit igitur
eos matri suae, quae tulit ducentos argenteos et dedit eos [f]argentario,
ut faceret ex eis sculptile atque conflatile, quod fuit in domo Michae.
5 Qui aediculam quoque in ea Deo separavit et fecit [g]ephod et [h]the-
raphim, id est vestem sacerdotalem et idola, [i]implevitque unius fi-
liorum suorum manum, et [j]factus est ei sacerdos.
6 [k]In diebus illis non erat rex in Israël, sed unusquisque, [l]quod
sibi rectum videbatur, hoc faciebat.
7 Fuit quoque alter adulescens de [m]Bethlehem Iuda ex cognatione
eius; eratque ipse levites et habitabat ibi. 8 Egressusque de civitate
Bethlehem peregrinari voluit ubicumque sibi commodum repperisset.
Cumque venisset in [n]montem Ephraim iter faciens et declinasset
parumper in domum Michae, 9 interrogatus est ab eo unde venisset.
Qui respondit: Levita sum de Bethlehem Iuda et vado ut habitem
ubi potuero, et utile mihi esse perspexero. 10 Dixitque Michas: Mane
apud me et esto mihi [o]parens ac sacerdos, daboque tibi per annos
singulos decem argenteos ac vestem duplicem et quae ad victum
sunt necessaria. 11 [p]Adquievit et mansit apud hominem, fuitque illi
quasi unus de filiis. 12 [q]Implevitque Michas manum eius et habuit
puerum [r]sacerdotem apud se, 13 Nunc scio, dicens, quod benefaciet
mihi Deus habenti levitici generis sacerdotem.

18 [a]In diebus illis non erat rex in Israël, et [b]tribus Dan quaerebat
possessionem sibi, ut habitaret in ea; usque ad illum enim diem
inter ceteras tribus sortem non acceperat. 2 Miserunt ergo filii Dan
stirpis et familiae suae quinque viros fortissimos de [c]Saraa et Esthaol,
ut [d]explorarent terram et diligenter inspicerent, dixeruntque eis: Ite
et considerate terram. Qui cum pergentes venissent in [e]montem
Ephraim et intrassent domum Michae, requieverunt ibi 3 et agno-
scentes vocem adulescentis [f]levitae utentesque illius deversorio di-
xerunt ad eum: Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam ob causam
huc venire voluisti? 4 Qui respondit eis: Haec et haec praestitit mihi
Michas et [g]me mercede conduxit, ut sim ei sacerdos. 5 Rogaverunt
autem eum, ut [h]consuleret Dominum, ut scire possent an prospero
itinere pergerent, et res haberet effectum. 6 Qui respondit eis: [i]Ite
in pace: Dominus respicit viam vestram et iter quo pergitis. 7 Euntes
igitur quinque viri venerunt [j]Lais videruntque populum habitantem
in ea absque ullo timore iuxta consuetudinem Sidoniorum [k]securum
et quietum nullo ei penitus resistente, magnarumque opum et [l]procul
a Sidone atque a cunctis hominibus separatum.
8 Reversique ad fratres suos [m]in Saraa et Esthaol et quid egissent
sciscitantibus responderunt: 9 [n]Surgite, ascendamus ad eos; vidimus
enim terram valde opulentam et uberem. [o]Nolite negligere, [p]nolite
cessare, eamus et possideamus eam: nullus erit labor. 10 Intrabimus
ad [q]securos in regionem latissimam, tradetque nobis Dominus locum,
[r]in quo nullius rei est penuria eorum quae gignuntur in terra.
11 Profecti igitur sunt de cognatione Dan, id est de Saraa et Esthaol,
sescenti viri [s]accincti armis bellicis 12 ascendentesque manserunt in
[t]Cariathiarim Iudae, qui locus ex eo tempore [u]castrorum Dan
nomen accepit et est post tergum Cariathiarim. 13 Inde transierunt
in [v]montem Ephraim. Cumque venissent ad domum Michae, 14 di-
xerunt quinque viri, qui prius missi fuerant ad considerandam terram
Lais, ceteris fratribus suis: Nostis quod [x]in domibus istis sit ephod
et theraphim et sculptile atque conflatile: videte quid vobis placeat.
15 Et, cum paululum declinassent, ingressi sunt domum adulescentis

t cp. 13, 25.
u cp. 15, 20.
a vr. 8; cp. 18, 2. — v. Js 24, 33.
b cf. Lv 5, 1; Pro 29, 24.
c Rt 3, 10; 1 Rg 15, 13.
d cf. Ex 20, 4.
e cf. Lv 19, 4.
f cf. Is 40, 19; 41, 7; 46, 6; Jr 10, 9, 14.
g cp. 8, 27; 18, 14, 17.
h cp. 18, 14, 27. — cf. Os 3, 4.
i Ex 19, 24.
j vr. 12. — cf. 3 Rg 13, 33.
k cp. 18, 1; 19, 1; 21, 25.
l cf. Dt 12, 8.
m cp. 19, 1; Rt 1, 1, 2; Mic 5, 2; Mt 2, 1, 5, 6.
n v. Js 24, 33.
o cp. 18, 19. — cf. Gn 45, 8; Est 16, 11; 1 Mc 11, 32.
p cf. Ex 2, 21.
q vr. 5.
r cf. cp. 18, 30.
a cp. 17, 6.
b cf. cp. 1, 34; Js 19, 47, 48.
c vr. 8, 11; cp. 13, 25.
d cf. Nm 13, 17; Js 2, 1.
e vr. 13; cp. 17, 1, 8. — v. Js 24, 33.
f cp. 17, 7.
g cp. 17, 10.
h Nm 27, 21. — cf. Is 30, 1; Os 4, 12 etc.
i 1 Rg 1, 17. — cf. 3 Rg 22, 6.
j cf. Js 19, 47.
k vr. 10, 27.
l vr. 28.
m vr. 2, 11.
n cf. Nm 13, 20; Js 2, 23, 24.
o 3 Rg 22, 3.
p cf. Js 18, 3.
q vr. 7, 27.
r cf. cp. 19, 19; Dt 8, 9.
s vr. 16.
t Js 15, 60.
u cp. 13, 25.
v vr. 2.
x cp. 17, 4, 5.

Altera est de crimine Gabaitarum. Cum uxor cuiusdam levitae ex Bethlehem in domum suam proficiscentis (19, 1-14) et Gabaë hospitio versantis (15-21) a civibus effrenatis per totam noctem usque ad mor-

levitae, qui erat in domo Michae, [y]salutaveruntque eum verbis paci-
ficis. 16 Sescenti autem viri, [z]ita ut erant armati, stabant ante ostium.
17 At illi, [a]qui ingressi fuerant domum iuvenis, sculptile et ephod et
theraphim atque conflatile [b]tollere nitebantur, et sacerdos stabat ante
ostium, sescentis viris fortissimis haud procul exspectantibus. 18 Tule-
runt igitur, qui intraverant, sculptile, ephod et idola atque conflatile.
Quibus dixit sacerdos: Quid facitis? 19 Cui responderunt: Tace et
[c]pone digitum super os tuum venique nobiscum, ut habeamus te
[d]patrem ac sacerdotem. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo
unius viri, an in una tribu et familia in Israël? 20 Quod cum audisset,
adquievit sermonibus eorum et tulit ephod et idola ac sculptile et
profectus est cum eis. 21 Qui cum pergerent et ante se ire fecissent
parvulos ac iumenta et [e]omne quod erat pretiosum, 22 et iam a domo
Michae essent procul, viri qui habitabant in aedibus Michae concla-
mantes secuti sunt 23 et post tergum clamare coeperunt. Qui cum
respexissent dixerunt ad Micham: Quid tibi vis? cur clamas? 24 Qui
respondit: [f]Deos meos, quos mihi feci, tulistis et sacerdotem et
omnia quae habeo et dicitis: Quid tibi est? 25 Dixeruntque ei filii
Dan: Cave ne ultra loquaris ad nos, et veniant ad te viri animo con-
citati, et ipse cum omni domo tua pereas. 26 Et sic, coepto itinere,
perrexerunt. Videns autem Michas quod fortiores se essent reversus
est in domum suam.

27 Sescenti autem viri tulerunt sacerdotem et quae supra diximus
[g]veneruntque in Lais ad populum quiescentem atque securum et
[h]percusserunt eos in ore gladii urbemque incendio tradiderunt, 28 nullo
penitus ferente praesidium, eo quod [i]procul habitarent a Sidone, et
cum nullo hominum haberent quidquam societatis ac negotii.

Erat autem civitas sita in regione [j]Rohob; quam rursum exstruentes
habitaverunt in ea, 29 vocato nomine civitatis [l]Dan, iuxta vocabulum
patris sui, quem genuerat Israël, quae prius [m]Lais dicebatur.

30 Posueruntque sibi sculptile et Ionatham filium Gersam [n]filii Moysi
[o]ac filios eius sacerdotes in tribu Dan, usque ad diem [p]captivitatis
suae. 31 Mansitque apud eos idolum Michae omni tempore, quo fuit
domus Dei in [q]Silo.

[r]In diebus illis non erat rex in Israël.

19 Fuit quidam vir levites habitans in latere [a]montis Ephraim, qui
accepit uxorem de Bethlehem Iuda. 2 Quae reliquit eum et reversa
est in domum patris sui [b]in Bethlehem mansitque apud eum quattuor
mensibus. 3 Secutusque est eam vir suus volens reconciliari ei atque
blandiri et secum reducere habens in comitatu puerum et duos asinos.
Quae suscepit eum et introduxit in domum patris sui. Quod cum
audisset socer eius eumque vidisset, occurrit ei laetus 4 et amplexatus
est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus comedens
cum eo et bibens familiariter. 5 Die autem quarto, de nocte consurgens
proficisci voluit; quem tenuit socer et ait ad eum: [c]Gusta prius
pauxillum panis et conforta stomachum et sic proficisceris. 6 Sede-
runtque simul ac comederunt et biberunt. Dixitque pater puellae ad
generum suum: Quaeso te ut hodie hic maneas, [d]pariterque laetemur.
7 At ille consurgens coepit velle proficisci. Et nihilominus obnixe
eum socer tenuit et apud se fecit manere. 8 Mane autem facto, pa-
rabat levites iter, cui socer rursum: Oro te, inquit, ut paululum
cibi capias et, adsumptis viribus donec increscat dies, postea pro-
ficiscaris. Comederunt ergo simul. 9 Surrexitque adulescens, ut per-
geret cum uxore sua et puero. Cui rursum locutus est socer: Con-
sidera quod dies ad occasum declivior sit et propinquat ad vesperum;
mane apud me etiam hodie et duc laetum diem, et cras proficisceris
ut vadas in domum tuam. 10 Noluit gener adquiescere sermonibus
eius, sed statim perrexit et venit contra [e]Iebus, quae altero nomine
vocatur Ierusalem, ducens secum duos asinos onustos et concubinam.
11 Iamque erant iuxta Iebus, et dies mutabatur in noctem; dixitque
puer ad dominum suum: Veni, obsecro, declinemus ad urbem Ie-
busaeorum et maneamus in ea. 12 Cui respondit dominus: Non ingre-
diar oppidum gentis alienae, quae non est de filiis Israël, sed transibo
usque [f]Gabaa 13 et, cum illuc pervenero, manebimus in ea aut certe

y Gn 43, 27.
z vr. 11.
a vr. 2.
b vr. 14; cp. 17, 4, 5.
c Jb 21, 5; 29, 9; 40, 4; Pro 30, 32; Mic 7, 16.
d v. cp. 17, 10.
e cf. 1 Rg 17, 22; Is 10, 28; Ac 21, 15.
f cf. Gn 31, 30.
g Js 19, 47.
h vr. 7, 10.
i vr. 7.
j 2 Rg 10, 6. — cf. Nm 13, 21; Js 19, 28.
l cp. 20, 1; Gn 14, 14; 3 Rg 12, 29, 30; 15, 20.
m vr. 7.
n Ex 2, 22; 18, 3.
o cf. cp. 17, 12.
p cp. 13, 1; 1 Rg 4, 2, 3, 10, 11. — v. Ps 77, 60-64.
q Js 18, 1; 1 Rg 1, 3.
r cp. 17, 6; 18, 1; 21, 25.
a Js 24, 33.
b v. cp. 17, 7.
c vr. 8; Gn 18, 5.
d vr. 9, 22; cp. 16, 25; 2 Rg 13, 28.
e cp. 1, 21; 1 Par 11, 4. — v. Js 15, 8, 63.
f Js 18, 28.

*tem vexaretur (22-28); maritus in frusta ipsius cadaver divisum ad
tribus Israël mittit (29-30), quae indignabundae, cum a Beniamitis
vindictam in reos non obtinuissent, eis bellum inferunt (20, 1-18),*

in urbe [g]Rama. 14 Transierunt ergo Iebus et coeptum carpebant iter,
occubuitque eis sol iuxta [f]Gabaa, quae est in tribu Beniamin.
15 Diverteruntque ad eam, ut manerent ibi. Quo cum intrassent,
sedebant in platea civitatis, et [h]nullus eos recipere voluit hospitio.
16 Et ecce apparuit homo senex revertens de agro et de opere suo
vesperi, qui et ipse de [i]monte erat Ephraim et peregrinus habitabat
in Gabaa. [j]Homines autem regionis illius erant filii Iemini.
17 Elevatisque oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis
suis in platea civitatis et dixit ad eum: Unde venis? et quo vadis?
18 Qui respondit ei: Profecti sumus de Bethlehem Iuda et pergimus
ad locum nostrum, qui est in latere montis Ephraim, unde ieramus
in Bethlehem; et nunc vadimus ad [l]domum Dei, nullusque sub tectum
suum nos vult recipere; 19 habentes paleas et faenum in asinorum
pabulum et panem ac vinum in meos et ancillae tuae usus et pueri,
qui mecum est, [m]nulla re indigemus nisi hospitio. 20 Cui respondit
senex: [n]Pax tecum sit, ego praebebo omnia, quae necessaria sunt;
[o]tantum, quaeso, ne in platea maneas. 21 Introduxitque eum in do-
mum suam et pabulum asinis praebuit; ac, postquam [p]laverunt pedes
suos, recepit eos in convivium.
22 [q]Illis epulantibus et post laborem itineris cibo et potu reficien-
tibus corpora, venerunt viri civitatis illius, [r]filii Belial (id est absque
iugo), et [s]circumdantes domum senis fores pulsare coeperunt cla-
mantes ad dominum domus atque dicentes: [t]Educ virum, qui ingressus
est domum tuam, ut abutamur eo. 23 Egressusque est ad eos senex
et ait: Nolite, fratres, nolite facere [u]malum hoc, quia ingressus est
homo hospitium meum, et cessate ab hac [v]stultitia: 24 [x]habeo filiam
virginem, et hic homo habet concubinam; educam eas ad vos, [y]ut
humilietis eas et vestram libidinem compleatis; tantum obsecro ne
scelus hoc contra naturam operemini in virum. 25 Nolebant adquie-
scere sermonibus illius. Quod cernens homo eduxit ad eos concubinam
suam et eis tradidit illudendam; qua cum tota nocte abusi essent,
dimiserunt eam mane. 26 At mulier, recedentibus tenebris, venit ad
ostium domus, ubi manebat dominus suus, et ibi corruit. 27 Mane
facto surrexit homo et aperuit ostium, ut coeptam expleret viam; et
ecce concubina eius iacebat ante ostium, sparsis in limine manibus.
28 Cui ille putans eam quiescere loquebatur: Surge et ambulemus.
[z]Qua nihil respondente, intelligens quod erat mortua tulit eam et
imposuit asino reversusque est in domum suam.
29 Quam cum esset ingressus, arripuit gladium et cadaver uxoris
cum ossibus suis [a]in duodecim partes ac frusta concidens misit in
omnes terminos Israël. 30 Quod cum vidissent singuli conclamabant:
[b]Nunquam res talis facta est in Israël ex eo die quo ascenderunt
patres nostri de Aegypto usque in praesens tempus; ferte sententiam
et [c]in commune decernite quid facto opus sit.
20 Egressi itaque sunt [a]omnes filii Israël et pariter congregati,
quasi vir unus, [b]de Dan usque Bersabee et terra Galaad ad
Dominum in [c]Maspha. 2 Omnesque [d]anguli populorum et cunctae
tribus Israël in ecclesiam populi Dei convenerunt quadringenta milia
peditum [e]pugnatorum. 3 (Nec latuit filios Beniamin, quod ascendissent
filii Israël in Maspha). Interrogatusque levita maritus mulieris inter-
fectae, quomodo tantum scelus perpetratum esset, 4 respondit: Veni
in [f]Gabaa Beniamin cum uxore mea illucque diverti; 5 et ecce [g]ho-
mines civitatis illius circumdederunt nocte domum, in qua manebam,
volentes me occidere et uxorem meam incredibili furore libidinis
vexantes: denique mortua est. 6 [h]Quam arreptam in frusta concidi,
misique partes in omnes terminos possessionis vestrae, quia nunquam
tantum nefas et tam grande piaculum factum est in Israël. 7 Adestis
omnes, filii Israël, [i]decernite quid facere debeatis. 8 Stansque omnis
populus, quasi unius hominis sermone respondit: Non recedemus in
tabernacula nostra, nec suam quisquam intrabit domum, 9 sed hoc
contra Gabaa in commune faciamus: 10 decem viri eligantur e centum
ex omnibus tribubus Israël et centum de mille et mille de decem
milibus ut comportent exercitui cibaria, et possimus pugnare contra
Gabaa Beniamin et reddere ei pro scelere quod meretur. 11 Conve-

g Js 18, 25.
h vr. 18.
i vr. 1. — v. Js 24, 33.
j vr. 14; cp. 20, 4.
l cp. 18, 31.
m cf. cp. 18, 10.
n Gn 43, 23.
o Gn 19, 2.
p Gn 18, 4; 24, 32; 43, 24. — cf. Jo 13, 5.
q v. vr. 6.
r v. Dt 13, 13.
s cp. 20, 5. — cf. Gn 19, 4.
t cf. Gn 19, 5.
u Gn 19, 7.
v 2 Rg 13, 12.
x cf. Gn 19, 8.
y Dt 21, 14.
z cf. cp. 20, 5.
a cp. 20, 6. — cf. 1 Rg 11, 7.
b Os 9, 9; 10, 9.
c cp. 20, 7.
a cp. 21, 5. — cf. Js 22, 12; 1 Rg 11, 7.
b 1 Rg 3, 20; 2 Rg 3, 10; 24, 2.
c cf. 1 Rg 7, 5; 10, 17; 11, 11; 1 Rg 7, 5; 1 Mc 3, 46.
d 1 Rg 14, 38.
e vr. 15, 17, 25, 35, 46. — v. cp. 8, 10.
f cp. 19, 15.
g cp. 19, 22, 25, 26.
h cp. 19, 29.
i cp. 19, 30.

nitque universus Israël ad civitatem quasi homo unus eadem mente
unoque consilio.
12 [j]Et miserunt nuntios ad omnem tribum Beniamin, qui dicerent:
Cur tantum nefas in vobis repertum est? 13 Tradite homines de Gabaa,
qui hoc flagitium perpetrarunt, ut moriantur, et [k]auferatur malum
de Israël. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israël audire man-
datum; 14 sed ex cunctis urbibus, quae sortis suae erant, convenerunt
in Gabaa, ut illis ferrent auxilium et contra universum populum
Israël dimicarent. 15 Inventique sunt [l]viginti quinque milia de Ben-
iamin educentium gladium praeter habitatores Gabaa, 16 qui septin-
genti erant viri fortissimi [m]ita sinistra ut dextra proeliantes, et sic
fundis lapides ad certum iacientes ut capillum quoque possent per-
cutere et nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur.
17 Virorum quoque Israël absque filiis Beniamin inventa sunt [n]qua-
dringenta milia educentium gladios et paratorum ad pugnam. 18 Qui
surgentes venerunt in [o]domum Dei, hoc est in Silo, consulueruntque
Deum atque dixerunt: [p]Quis erit in exercitu nostro princeps certa-
minis contra filios Beniamin? Quibus respondit Dominus: [q]Iudas sit
dux vester.
19 Statimque filii Israël surgentes mane castrametati sunt iuxta
Gabaa; 20 et inde procedentes ad pugnam contra Beniamin urbem
oppugnare coeperunt. 21 [r]Egressique filii Beniamin de Gabaa, occi-
derunt de filiis Israël die illo viginti duo milia virorum. 22 Rursum
filii Israël et fortitudine et numero confidentes in eodem loco, in quo
prius certaverant, aciem direxerunt, 23 [s]ita tamen ut prius ascenderent
et flerent coram Domino usque ad noctem consulerentque eum et
dicerent: Debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios Beniamin
fratres meos, an non? Quibus ille respondit: Ascendite ad eos et
inite certamen. 24 Cumque filii [t]Israël altera die contra filios Beniamin
ad proelium processissent, 25 eruperunt filii Beniamin de portis Gabaa,
et occurrentes eis tanta in illos caede bacchati sunt, ut decem et
octo milia virorum educentium gladium prosternerent.
26 Quamobrem omnes filii Israël venerunt in [u]domum Dei et se-
dentes flebant coram Domino ieiunaveruntque die illo usque ad
vesperam et obtulerunt ei holocausta atque pacificas victimas 27 et
super statu suo interrogaverunt.
[v]Eo tempore ibi erat arca foederis Dei, 28 et [x]Phinees filius Elea-
zari filii Aaron [y]praepositus domus. Consuluerunt igitur Dominum
atque dixerunt: Exire ultra debemus ad pugnam contra filios Benia-
min fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus: Ascendite,
cras enim tradam eos in manus vestras.
29 [z]Posueruntque filii Israël insidias per circuitum urbis Gabaa,
30 et tertia vice sicut semel et bis contra Beniamin exercitum produ-
xerunt. 31 Sed et filii Beniamin audacter eruperunt de civitate et
fugientes adversarios longius persecuti sunt, ita ut vulnerarent ex
eis sicut primo die et secundo, et caederent per duas semitas ver-
tentes terga, [a]quarum una ferebatur in Bethel et altera in Gabaa,
atque prosternerent triginta circiter viros; 32 [b]putaverunt enim solito
eos more cedere. Qui fugam arte simulantes inierunt consilium ut
abstraherent eos de civitate et quasi fugientes ad supradictas semitas
perducerent. 33 Omnes itaque filii Israël surgentes de sedibus suis
tetenderunt aciem in loco, qui vocatur Baal Thamar. Insidiae quoque,
quae circa urbem erant paulatim se aperire coeperunt 34 et ab occi-
dentali urbis parte procedere. Sed et alia decem milia virorum de
universo Israël habitatores urbis ad certamina provocabant; ingra-
vatumque est bellum contra filios Beniamin, et non intellexerunt
quod [c]ex omni parte illis instaret interitus. 35 Percussitque eos Do-
minus in conspectu filiorum Israël, et interfecerunt ex eis in illo die
viginti quinque milia et centum viros, omnes bellatores et educentes
gladium. 36 Filii autem Beniamin, cum se inferiores esse vidissent,
coeperunt fugere. Quod cernentes filii Israël, dederunt eis ad fugiendum
locum, ut ad praeparatas insidias devenirent, quas iuxta urbem po-
suerant. 37 [d]Qui, cum repente de latibulis surrexissent, et Beniamin
terga caedentibus daret, ingressi sunt civitatem et percusserunt eam

j cf. Dt 13, 14; Js 22, 13, 16.
k Dt 13, 5; 17, 2.
l cf. Nm 1, 37; 26, 41.
m cp. 3, 15. — cf. 1 Par 12, 2.
n vr. 2.
o vr. 26. — cf. cp. 18, 31; 21, 2.
p cp. 1, 1.
q cf. cp. 1, 2; Gn 49, 10.
r vr. 25.
s vr. 26-28.
t cf. Gn 49, 27.
u vr. 18.
v cf. Js 18, 1; 1 Rg 4, 3, 4.
x Nm 25, 7; 31, 6; Js 22, 13; 24, 33.
y Dt 10, 8; 18, 5, 7.
z cf. Js 8, 4.
a cp. 21, 19.
b cf. Js 8, 5, 6.
c vr. 43.
*35] * cf. Catech. R. III 7, 9.*
d cf. Js 8, 19.

Iabes Galaad, qui bello non interfuerant (21, 1-14); at, cum nequidem hoc modo omnibus providerint, reliquis viris, qui nondum uxores acceperant, facultatem dant ut inter filias Siluntinorum coniuges sibi

in ore gladii. 38 Signum autem dederant filii Israël his quos in insidiis
collocaverant, ut, postquam urbem cepissent, ignem accenderent, ut
ascendente in altum fumo captam urbem demonstrarent. 39 Quod cum
cernerent filii Israël in ipso certamine positi (putaverunt enim filii
Beniamin eos fugere et instantius persequebantur, caesis de exercitu
eorum triginta viris) 40 et [e]viderent quasi columnam fumi de civitate
conscendere; Beniamin quoque adspiciens retro, cum captam cerneret
civitatem et flammas in sublime ferri, 41 qui prius simulaverant fugam
versa facie fortius resistebant. Quod cum vidissent filii Beniamin, in
fugam versi sunt 42 et [f]ad viam deserti ire coeperunt, illuc quoque
eos adversariis persequentibus. Sed et hi qui urbem succenderant oc-
currerunt eis, 43 atque ita factum est, ut ex utraque parte ab hostibus
caederentur, nec erat ulla requies morientium. Ceciderunt, atque
prostrati sunt ad orientalem plagam urbis Gabaa. 44 Fuerunt autem
qui in eodem loco interfecti sunt decem et octo milia virorum omnes
robustissimi pugnatores. 45 Quod cum vidissent qui remanserant de
Beniamin fugerunt in solitudinem et pergebant ad petram, cuius voca-
bulum est [g]Remmon. In illa quoque fuga palantes et in diversa ten-
dentes occiderunt quinque milia virorum. Et, cum ultra tenderent,
persecuti sunt eos et interfecerunt etiam alia duo milia.
46 Et sic factum est ut omnes, qui ceciderant de Beniamin in diversis
locis, essent [h]viginti quinque milia pugnatores ad bella promptissimi.
47 Remanserunt itaque de omni numero Beniamin, qui evadere et
fugere in solitudinem potuerunt sescenti viri; sederuntque in petra
Remmon mensibus quattuor. 48 Regressi autem filii Israël, omnes
reliquias civitatis a viris usque ad iumenta gladio percusserunt, cun-
ctasque urbes et viculos Beniamin vorax flamma consumpsit.
21 [a]Iuraverunt quoque filii Israël in [b]Maspha et dixerunt: Nullus
nostrum dabit filiis Beniamin de filiabus suis uxorem. 2 Vene-
runtque omnes ad [c]domum Dei in Silo et in conspectu eius sedentes
usque ad vesperam levaverunt vocem et magno ululatu coeperunt
flere dicentes: 3 Quare, Domine Deus Israël, factum est hoc malum
in populo tuo, ut hodie una tribus auferretur ex nobis? 4 Altera autem
die diluculo consurgentes [d]exstruxerunt altare obtuleruntque ibi holo-
causta et pacificas victimas et dixerunt: 5 Quis non ascendit in exercitu
Domini de universis tribubus Israël? [e]Grandi enim iuramento se con-
strinxerant, cum essent in Maspha, interfici eos qui defuissent. 6 Duc-
tique [f]paenitentia filii Israël super fratre suo Beniamin coeperunt
dicere: Ablata est tribus una de Israël. 7 [g]Unde uxores accipient?
omnes enim in commune [h]iuravimus non daturos nos his filias nostras.
8 Idcirco dixerunt: Quis est de universis tribubus Israël, qui non
ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inventi sunt habitatores
[i]Iabes Galaad in illo exercitu non fuisse. (9 Eo quoque tempore, cum
essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est.)
10 Miserunt itaque decem milia viros robustissimos et praeceperunt
eis: [j]Ite et percutite habitatores Iabes Galaad in ore gladii tam uxores
quam parvulos eorum. 11 Et hoc erit quod observare debebitis: [k]Omne
generis masculini et mulieres, quae cognoverunt viros, interficite;
virgines autem reservate. 12 Inventaeque sunt de Iabes Galaad qua-
dringentae virgines, quae nescierunt viri thorum, et adduxerunt eas
ad castra in [l]Silo in terram Chanaan. 13 Miseruntque nuntios ad filios
Beniamin, qui erant in [m]petra Remmon et praeceperunt eis ut eos
[n]susciperent in pace. 14 Veneruntque filii Beniamin in illo tempore,
et datae sunt eis uxores de filiabus Iabes Galaad; alias autem non
reppererunt, quas simili modo traderent.
15 Universusque Israël valde doluit et [o]egit paenitentiam super in-
terfectione unius tribus ex Israël. 16 Dixeruntque maiores natu: [p]Quid
faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? Omnes in Beniamin
feminae conciderunt; 17 et magna nobis cura ingentique studio pro-
videndum est, ne una tribus deleatur ex Israël. 18 Filias enim nostras
eis dare non possumus [q]constricti iuramento et maledictione, qua
diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis uxorem Beniamin.
19 Ceperuntque consilium atque dixerunt: Ecce sollemnitas Domini
est in Silo anniversaria, quae sita est ad septentrionem urbis Bethel

e cf. Js 8, 20.
f cf. Js 8, 15, 24.
g cp. 21, 13; Js 15, 32.
46] * v. vr. 35.
h cf vr. 35.
a vr. 7, 18.
b vr. 18; cp. 20, 1.
c cp. 20, 18, 26.
d cf. 2 Rg 24, 25.
e cf. cp. 5, 23.
f vr. 15.
g vr. 16.
h vr. 1.
i 1 Rg 11, 1; 31, 11-13.
j cf. vr. 5.
k Nm 21, 2; 31, 17.
l vr. 2; cp. 20, 18; Js 18, 1.
m cp. 20, 47.
n Dt 20, 10.
o vr. 6. — cf. Jr 26, 3, 13, 19.
p vr. 7.
q vr. 1, 7.

et ad orientalem plagam [r]viae, quae de Bethel tendit ad Sichimam
et ad meridiem oppidi Lebona. 20 Praeceperuntque filiis Beniamin
atque dixerunt: Ite et latitate in vineis; 21 cumque videritis filias Silo
[s]ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis et
rapite ex eis singuli uxores singulas et pergite in terram Beniamin.
22 Cumque venerint patres earum ac fratres et adversum vos queri
coeperint atque iurgari, dicemus eis: Miseremini eorum; non enim
rapuerunt eas iure bellantium atque victorum, sed rogantibus ut acci-
perent non dedistis, et a vestra parte peccatum est. 23 Feceruntque
filii Beniamin ut sibi fuerat imperatum; et iuxta numerum suum
rapuerunt sibi de his, quae ducebant choros, uxores singulas, abie-
runtque in possessionem suam [t]aedificantes urbes et habitantes in
eis. 24 Filii quoque Israël reversi sunt per tribus et familias in taber-
nacula sua.

[u]In diebus illis non erat rex in Israël sed unusquisque, quod sibi
rectum videbatur, hoc faciebat.

r cf. cp. 20, 31.
s cp. 11, 34; Ex 15, 20; 1 Rg 18, 6 etc.
t cf. cp. 20, 48.
u cp. 17, 6; 18, 1; 19, 1.

LIBER RUTH

IN diebus unius iudicis, [a]quando iudices praeerant,
facta est [b]fames in terra. Abiitque homo de [c]Beth-
lehem Iuda, ut peregrinaretur in regione moa-
bitide cum uxore sua ac duobus liberis. 2 Ipse vo-
cabatur Elimelech et uxor eius Noëmi et duo filii
alter Mahalon, et alter Chelion [d]ephrathaei de
Bethlehem Iuda. Ingressique regionem moabitidem
morabantur ibi. 3 Et mortuus est Elimelech maritus
Noëmi; remansitque ipsa cum filiis, 4 qui acceperunt uxores moabiti-
das, quarum una vocabatur Orpha, altera vero Ruth. Manseruntque
ibi decem annis 5 et ambo mortui sunt, Mahalon videlicet et Che-
lion; remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito.

6 Et surrexit ut in patriam pergeret cum utraque nuru sua de regione
moabitide; audierat enim quod [e]respexisset Dominus populum suum
et [f]dedisset eis escas. 7 Egressa est itaque de loco peregrinationis suae
cum utraque nuru. Et iam in via revertendi posita in terram Iuda
8 dixit ad eas: Ite in domum matris vestrae; [g]faciat vobiscum Domi-
nus misericordiam, sicut fecistis cum [h]mortuis et mecum. 9 Det vobis
invenire [i]requiem in domibus virorum, quos sortiturae estis. Et oscu-
lata est eas. Quae elevata voce flere coeperunt 10 et dicere: Tecum
pergemus ad populum tuum. 11 Quibus illa respondit: Revertimini,
filiae meae; cur venitis mecum? num ultra habeo filios in utero meo,
ut [j]viros ex me sperare possitis? 12 Revertimini filiae meae, et abite;
iam enim senectute confecta sum nec apta vinculo coniugali; etiam
si possem hac nocte concipere et parere filios, 13 si eos exspectare
velitis donec crescant et annos pubertatis impleant, ante eritis vetulæ
quam nubatis. Nolite, quæso, filiæ meæ; quia vestra angustia magis
me premit, et [k]egressa est manus Domini contra me. 14 Elevata igitur
voce, rursum flere coeperunt. Orpha osculata est socrum ac reversa
est; Ruth adhæsit socrui suæ. 15 Cui dixit Noëmi: En reversa est
cognata tua ad populum suum et [l]ad deos suos: vade cum ea. 16 Quae
respondit: Ne adverseris mihi ut relinquam te et abeam; [m]quocumque
enim perrexeris pergam, et ubi morata fueris et ego pariter morabor;
[n]populus tuus populus meus, et Deus tuus Deus meus; 17 quae te
terra morientem susceperit, in ea moriar ibique locum accipiam

a Jd 2, 16.
b Gn 12, 10; 26, 1; 43, 1; 4 Rg 8, 1.
c v. Jd 17, 7.
d Gn 35, 19; 1 Rg 17, 12.
e Ex 3, 16; 4, 31; Lc 1, 68.
f Ps 131, 15.
g Js 2, 12, 14; Jd 1, 24.
h vr 5; cp. 2, 20.
i cp. 3, 1.
j cf. Gn 38, 11; Dt 25, 5.
k Jd 2, 15, — cf. Jb 1, 11; 19, 21; Ps 31, 4; 37, 3; 38, 12.
l Jd 11, 24; 3 Rg 11, 7; Jr 48, 7, 13, 46.
m cf. 2 Rg 15, 21.
n cf. cp. 2, 11, 12.

sepulturae. [o]Haec mihi faciat Dominus et haec addat, si non sola
mors me et te separaverit.
18 [p]Videns ergo Noëmi quod obstinato animo Ruth decrevisset
secum pergere, adversari noluit nec ad suos ultra reditum persuadere.
19 Profectaeque sunt simul et venerunt in Bethlehem. Quibus urbem
ingressis, [q]velox apud cunctos fama percrebruit; dicebantque mulieres:
Haec est illa Noëmi. 20 Quibus ait: Ne vocetis me Noëmi (id est pul-
chram), sed vocate me [r]Mara (id est amaram), quia amaritudine
valde replevit me Omnipotens. 21 [s]Egressa sum plena, et vacuam
reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noëmi, quam Dominus
humiliavit, et adflixit Omnipotens? 22 Venit ergo Noëmi cum Ruth
moabitide nuru sua de terra peregrinationis suae, ac reversa est in
Bethlehem, [t]quando primum hordea metebantur.

2 Erat autem viro Elimelech [a]consanguineus, homo potens et ma-
gnarum opum, nomine [b]Booz.
2 Dixitque Ruth moabitis ad socrum suam: Si iubes, vadam in agrum
et [c]colligam spicas, quae fugerint manus metentium, [d]ubicumque cle-
mentis in me patrisfamilias repperero gratiam. Cui illa respondit: Vade,
filia mea. 3 Abiit itaque et colligebat spicas post terga metentium.
Accidit autem ut ager ille haberet dominum nomine Booz, qui erat
de cognatione Elimelech. 4 Et ecce ipse veniebat de Bethlehem di-
xitque messoribus: [e]Dominus vobiscum. Qui responderunt ei: Bene-
dicat tibi Dominus. 5 Dixitque Booz iuveni, qui messoribus praeerat:
Cuius est haec puella? 6 Cui respondit: Haec est Moabitis, [f]quæ venit
cum Noëmi de regione moabitide et rogavit ut spicas colligeret rema-
nentes sequens messorum vestigia; 7 et de mane usque nunc stat in
agro et ne ad momentum quidem domum reversa est.
8 Et ait Booz ad Ruth: Audi, filia: ne vadas in alterum agrum
ad colligendum, nec recedas ab hoc loco, sed iungere puellis meis,
9 et, ubi messuerint, sequere; mandavi enim pueris meis, ut nemo
molestus sit tibi; sed etiam, si sitieris, vade ad sarcinulas et bibe
aquas, de quibus et pueri bibunt. 10 Quae [g]cadens in faciem suam
et adorans super terram dixit ad eum: Unde mihi hoc, ut inve-
nirem gratiam ante oculos tuos, et [h]nosse me dignareris peregrinam
mulierem? 11 Cui ille respondit: Nuntiata sunt mihi [i]omnia, quae
feceris socrui tuae post mortem viri tui, et quod reliqueris parentes
tuos et terram, in qua nata es, et veneris ad populum, quem antea
nesciebas. 12 [j]Reddat tibi Dominus pro opere tuo, et plenam mercedem
recipias a Domino Deo Israël, [l]ad quem venisti et sub cujus con-
fugisti alas. 13 Quae ait: [m]Inveni gratiam apud oculos tuos, domine
mi, qui consolatus es me et locutus es ad cor ancillae tuae, quae
non sum similis unius puellarum tuarum. 14 Dixitque ad eam Booz:
Quando hora vescendi fuerit, veni huc et comede panem et intinge
buccellam tuam in aceto.
Sedit itaque ad messorum latus et congessit polentam sibi, come-
ditque et saturata est et [n]tulit reliquias. 15 Atque inde surrexit ut
spicas ex more colligeret. Praecepit autem Booz pueris suis dicens:
Etiamsi vobiscum metere voluerit ne prohibeatis eam; 16 et de vestris
quoque manipulis proicite de industria et remanere permittite, ut
absque rubore colligat, et colligentem nemo corripiat.
17 Collegit ergo in agro usque ad vesperam; et quae collegerat virga
caedens et excutiens, invenit hordei quasi [o]ephi mensuram, id est tres
modios. 18 Quos portans reversa est in civitatem et ostendit socrui
suae; insuper protulit et dedit ei [p]de reliquiis cibi sui, quo saturata
fuerat.
19 Dixitque ei socrus sua: Ubi hodie collegisti, et ubi fecisti opus?
Sit benedictus [q]qui misertus est tui. Indicavitque ei apud quem
fuisset operata, et nomen dixit viri, quod Booz vocaretur. 20 Cui re-
spondit Noëmi: [r]Benedictus sit a Domino, quoniam eandem gratiam,
quam praebuerat [s]vivis, servavit et mortuis. Rursumque ait: [t]Pro-
pinquus noster est homo. 21 Et Ruth, Hoc quoque, inquit, praecepit
mihi, ut tandiu messoribus eius iungerer, donec omnes segetes me-
terentur. 22 Cui dixit socrus: Melius est filia mea ut cum puellis eius
exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi. 23 Iuncta

o 1 Rg 3, 17; 25, 22; 2 Rg 19, 13; 3 Rg 2, 23; 4 Rg 6, 31 etc.
p cf. Ac 21, 14.
q cf. Mt 21, 10.
20] *v. Lc 2, 25, 26.*
r cf. Ex 15, 23.
s Jb 1, 21.
t 2 Rg 21, 9. — cf. cp. 2, 23.
a cp. 3, 2, 12.
b cp. 4, 21; Mt 1, 5.
c cf. Dt 24, 19.
d vr. 10, 13.
e cf. Jd 6, 12; Ps 128, 7, 8.
f cp. 1, 22.
g cf. 1 Rg 25, 23, 41.
h vr. 19.
i cp. 1, 14, 16, 17.
j cf. 1 Rg 24, 19.
l Ps 16, 8; 35, 8; 62, 8 etc.
13] *R. in fs. puriss. Cord. B. M. V.*
m vr. 2, 10; Gn 33, 15; 1 Rg 1, 18.
n vr. 18.
o cf. Ex 16, 36; Ez 45, 11.
p vr. 14.
q vr. 10.
r cp. 3, 10; Gn 24, 31; Jd 17, 2; 1 Rg 15, 13; 23, 21; 2 Rg 2, 5; Ps 113, 15.
s cp. 1, 8.
t cp. 3, 9; 4, 14.

(2, 1-18), ab eo honeste petit ut iure propinquitatis uxor ducatur (19-3, 18). Quod, alio, qui potior erat iure recedente libenter factum est (4, 1-12). Itaque Ruth viro suo genuit Obed, ex quo natus est Isai,

est itaque puellis Booz et tandiu cum eis messuit, donec hordea et
triticum in horreis conderentur.
3 Postquam autem reversa est ad socrum suam, audivit ab ea:
Filia mea, quaeram tibi [a]requiem et providebo ut bene sit tibi.
2 Booz iste, [b]cuius puellis in agro iuncta es, [c]propinquus noster est
et hac nocte aream hordei ventilat. 3 [d]Lavare igitur et ungere et
induere cultioribus vestimentis et descende in aream. Non te videat
homo donec esum potumque finierit. 4 Quando autem ierit ad dor-
miendum, nota locum in quo dormiat; veniesque et discooperies
pallium, quo operitur a parte pedum, et proicies te et ibi iacebis:
ipse autem dicet tibi quid agere debeas. 5 Quae respondit: Quidquid
praeceperis faciam. 6 Descenditque in aream et fecit omnia quae sibi
imperaverat socrus.
7 Cumque comedisset Booz et bibisset et [e]factus esset hilarior,
issetque ad dormiendum iuxta acervum manipulorum, venit abscondite
et, discooperto pallio a pedibus eius, se proiecit. 8 Et ecce nocte iam
media expavit homo et conturbatus est viditque mulierem iacentem
ad pedes suos 9 et ait illi: Quae es? Illaque respondit: Ego sum
Ruth ancilla tua: [f]expande pallium tuum super famulam tuam, quia
[g]propinquus es. 10 Et ille, [h]Benedicta, inquit, es a Domino, filia, et
[i]priorem misericordiam posteriore superasti, quia non es secuta iu-
venes pauperes sive divites. 11 Noli ergo metuere, sed quidquid dixeris
mihi faciam tibi; scit enim omnis populus, qui habitat intra portas
urbis meae, [j]mulierem te esse virtutis. 12 Nec abnuo me propinquum,
sed est [l]alius me propinquior. 13 Quiesce hac nocte et, facto mane,
si te voluerit [m]propinquitatis iure retinere, bene res acta est; sin
autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam, [n]vivit
Dominus. Dormi usque mane. 14 Dormivit itaque ad pedes eius usque
ad noctis abscessum. Surrexit itaque antequam homines se cognosce-
rent mutuo, et dixit Booz: Cave ne quis noverit quod huc veneris;
15 et rursum, Expande, inquit, pallium tuum quo operiris et tene
utraque manu. Qua extendente et tenente, mensus est [o]sex modios
hordei et posuit super eam. Quae portans ingressa est civitatem 16 et
venit ad socrum suam. Quae dixit ei: Quid egisti, filia? Narravitque
ei omnia quae sibi fecisset homo 17 et ait: Ecce sex modios hordei
dedit mihi et ait: Nolo vacuam te reverti ad socrum tuam. 18 Dixit-
que Noëmi: Exspecta, filia, donec videamus quem res exitum habeat;
neque enim cessabit homo nisi compleverit quod locutus est.
4 Ascendit ergo Booz ad [a]portam et sedit ibi. Cumque vidisset
[b]propinquum praeterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad
eum: Declina paulisper et sede hic, vocans eum nomine suo. Qui
divertit et sedit. 2 Tollens autem Booz decem viros [c]de senioribus
civitatis dixit ad eos: Sedete hic. 3 Quibus sedentibus, locutus est ad
propinquum: Partem agri fratris nostri Elimelech vendet Noëmi,
quae reversa est de regione moabitide; 4 [d]quod audire te volui et
tibi dicere coram cunctis sedentibus et maioribus natu de populo
meo; [e]si vis possidere iure propinquitatis, eme et posside; sin autem
displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, ut sciam quid facere debeam;
nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es, et me qui secundus
sum. At ille respondit: Ego agrum emam. 5 Cui dixit Booz: Quando
emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque moabitidem, quae
uxor defuncti fuit, debes accipere, [f]ut suscites nomen propinqui tui
in hereditate sua. 6 Qui respondit: [g]Cedo iuri propinquitatis; neque
enim posteritatem familiae meae delere debeo. Tu meo utere privi-
legio, quo me libenter carere profiteor. 7 [h]Hic autem erat mos anti-
quitus in Israël inter propinquos ut, si quando alter alteri suo iuri
cedebat, ut esset firma concessio, solvebat homo calceamentum suum,
et dabat proximo suo; hoc erat testimonium cessionis in Israël. 8 Dixit
ergo propinquo suo Booz: Tolle calceamentum tuum. Quod statim
solvit de pede suo. 9 At ille maioribus natu et universo populo, Te-
stes vos, inquit, estis hodie, quod possederim omnia quae fuerunt
[h]Elimelech et Chelion et Mahalon, tradente Noëmi, 10 et Ruth moabi-
tidem uxorem Mahalon in coniugium sumpserim, ut [i]suscitem nomen
defuncti in hereditate sua, ne vocabulum eius de familia sua ac fra-

a cp. 1, 9.
b cp. 2, 8, 23.
c cp. 2, 1, 20; 4, 14.
d 2 Rg 12, 20; 14, 2. — cf. Dn 10, 3; Mt 6, 17.
e v. Jd 19, 6.
f Ez 16, 8. — cf. Dt 25, 5.
g vr. 2; cp. 2, 20.
h v. cp. 2, 20.
i cp. 1, 8.
j Pro 12, 4; 31, 10.
l cp. 4, 1.
m cp. 4, 5. — cf. Dt 25, 5.
n Jd 8, 19; 1 Rg 14, 39; 2 Rg 4, 9; 12, 5; 4 Rg 2, 2, 6; Jr 4, 2; 5, 2 etc.
o cf. cp. 2, 17.

a vr. 11; cp. 3, 11; 2 Rg 15, 2; 18, 4, 24, 33; 19, 8; Ps 126, 5; Jr 38, 7.
b cp. 3, 12.
c 3 Rg 21, 8; Pro 31, 23.
d 1 Rg 20, 2.
e Lv 25, 25. — cf. Jr 32, 7, 8.
f vr. 10; cp. 3, 13; Dt 25, 5, 10.
g v. Dt 25, 7-10.
h cp. 1, 2, 4, 5.
i vr. 5.

qui fuit pater David regis (13-22).

1. Samuelis iudicis et prophetae historia (1, 1-7, 17). *Anna uxor Elcanae propter sterilitatem et aemulae suae obiurgationes inconsolabilis (1, 1-8) a Deo*

l v. vr. 1.
m v. Gn 29, 31-30, 34, 35 etc.; 35, 15-18.
n Dt 25, 9.
o Gn 35, 16, 19.
p vr. 14.
q Gn 38, 29.
r 1 Rg 2, 20.
s Gn 29, 31; 33, 5. — cf. Ps 126, 3.
t cf. Lc 1, 58.
u cp. 2, 20.
v vr. 11.
x cf. 1 Rg 1, 8.
y Lc 1, 59.
18-22] 1 Par 2, 4-15; Mt 1, 3-6; Lc 3, 32, 33.
z Gn 46, 12; 1 Par 4, 1.
a Nm 1, 7. — cf. Ex 6, 23.
b 1 Rg 16, 11-13.

tribus et populo deleatur. Vos, inquam, huius rei testes estis. 11 Re-
spondit omnis populus qui erat *l*in porta et maiores natu: Nos testes
sumus. Faciat Dominus hanc mulierem, quae ingreditur domum tuam,
sicut Rachel et Liam, *m*quae *n*aedificaverunt domum Israël, ut sit
exemplum virtutis in *o*Ephratha et habeat *p*celebre nomen in Beth-
lehem; 12 fiatque domus tua sicut domus Phares, *q*quem Thamar
peperit Iudae, *r*de semine quod tibi dederit Dominus ex hac puella.
13 Tulit itaque Booz Ruth et accepit uxorem ingressusque est ad
eam, et *s*dedit illi Dominus ut conciperet et pareret filium. 14 *t*Dixe-
runtque mulieres ad Noëmi: Benedictus Dominus, qui non est passus
ut deficeret *u*successor familiae tuae, et *v*vocaretur nomen eius in
Israël, 15 et habeas qui consoletur animam tuam et enutriat senectutem;
de nuru enim tua natus est, quae te diligit et *x*multo tibi melior est
quam si septem haberes filios. 16 Susceptumque Noëmi puerum posuit
in sinu suo et nutricis ac gerulae fungebatur officio. 17 *y*Vicinae autem
mulieres congratulantes ei et dicentes: Natus est filius Noëmi, voca-
verunt nomen eius Obed. Hic est pater Isai patris David.
18 Hae sunt generationes Phares: *z*Phares genuit Esron, 19 Esron
genuit Aram, Aram genuit Aminadab, 20 *a*Aminadab genuit Nahasson,
Nahasson genuit Salmon. 21 Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed,
22 Obed genuit Isai, *b*Isai genuit David.

LIBER PRIMUS SAMUELIS

QUEM NOS "PRIMUM REGUM„ DICIMUS

1-11] LL. in fr. 2 p. oct. Pnt.
a cf. vr. 19; cp. 2, 11; 1 Mc 11, 34; (Mt 27, 57).
b v. Js 24, 33; Jd 17, 1.
c 1 Par 6, 34, 35.
d cf. cp. 17, 12; Rt 1, 2; 3 Rg 11, 26.
e cf. Gn 29, 31.
f vr. 21; Ex 23, 14; Dt 16, 16. — cf. Jd 21, 19; Lc 2, 41.
g v. Dt 12, 5-7.
h Jd 20, 19. — cf. Js 18, 1; Jr 7, 12; 26, 9.
i Dt 12, 17, 18; 16, 11. — cf. 2 Es 8, 10, 12.
j cf. Gn 16, 2; 20, 18.
k cf. Gn 16, 4.
l cf. Rt 4, 15.
m cp. 3, 3.
n cf. cp. 22, 2; 2 Rg 17, 8; Pro 31, 6.
o Gn 28, 20; Jd 11, 30.
p Gn 29, 32.
q vr. 28.
r Jd 13, 5. — cf. Nm 6, 5.
12-18] LL. in fr. 3 p. oct. Pnt.
*13] * cf. Catech. R. IV 8, 1.*
s Jdt 13, 6.

Fuit vir unus de *a*Ramathaim Sophim de *b*monte
Ephraim, et nomen eius *c*Elcana filius Ieroham filii
Eliu filii Thohu filii Suph *d*ephrathaeus. 2 Et habuit
duas uxores: nomen uni Anna et nomen secundae
Phenenna. *e*Fueruntque Phenennae filii, Annae au-
tem non erant liberi.
3 Et ascendebat vir ille de civitate sua, *f*statutis
diebus, ut *g*adoraret et sacrificaret Domino exer-
cituum in *h*Silo. Erant autem ibi duo filii Heli Ophni et Phinees sacer-
dotes Domini.
4 Venit ergo dies, et immolavit Elcana *i*deditque Phenennae uxori
suae et cunctis filiis eius et filiabus partes; 5 Annae autem dedit par-
tem unam tristis, quia Annam diligebat; *j*Dominus autem concluse-
rat vulvam eius. 6 *k*Adfligebat quoque eam aemula eius et vehemen-
ter angebat, in tantum ut exprobraret quod Dominus conclusisset
vulvam eius. 7 Sicque faciebat per singulos annos, cum, redeunte
tempore, ascenderent ad templum Domini, et sic provocabat eam.
Porro illa flebat et non capiebat cibum. 8 Dixit ergo ei Elcana vir
suus: Anna, cur fles? et quare non comedis? et quam ob rem adfli-
gitur cor tuum? *l*Nunquid non ego melior tibi sum quam decem filii?
9 Surrexit autem Anna, postquam comederat et biberat in Silo, et
Heli sacerdote sedente super sellam ante postes *m*templi Domini.
10 Cum esset Anna *n*amaro animo, oravit ad Dominum flens largiter,
11 et *o*votum vovit dicens: Domine exercituum, si *p*respiciens videris
adflictionem famulae tuae et recordatus mei fueris nec oblitus ancil-
lae tuae dederisque servae tuae sexum virilem, *q*dabo eum Domino
omnibus diebus vitae eius, et *r*novacula non ascendet super caput eius.
12 Factum est autem, cum illa multiplicaret preces coram Domino,
ut Heli observaret os eius; (13 porro Anna loquebatur in corde suo,
*s*tantumque labia illius movebantur, et vox penitus non audiebatur)

filium efflagitat (*9-18*), *eumque impetratum* (*19-20*), *ut promissa impleat, Heli sacerdoti committit quasi mancipium et ministrum tabernaculi* (*21-28*), *sollemnesque Deo gratias agit* (*2, 1-10*). *Dum*

aestimavit ergo eam Heli temulentam 14 dixitque ei: Usquequo ebria
eris? Digere paulisper vinum quo mades. 15 Respondens Anna, Ne-
quaquam, inquit, domine mi; nam mulier infelix nimis ego sum vi-
numque et omne quod inebriare potest non bibi, sed [t]effudi animam
meam in conspectu Domini. 16 Ne reputes ancillam tuam quasi unam
de [u]filiabus Belial, quia ex multitudine doloris et maeroris mei lo-
cuta sum usque in praesens. 17 Tunc Heli ait ei: [v]Vade in pace, et
Deus Israël [x]det tibi petitionem tuam quam rogasti eum. 18 Et illa
dixit: [y]Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. [z]Et abiit
mulier in viam suam et comedit, vultusque illius non sunt amplius
in diversa mutati.
19 Et surrexerunt mane et adoraverunt coram Domino reversique
sunt et venerunt in domum suam [a]Ramatha. Cognovit autem Elcana
Annam uxorem suam, et [b]recordatus est eius Dominus. 20 Et factum
est post circulum dierum concepit Anna et peperit filium vocavitque
nomen eius Samuel, eo quod a Domino postulasset eum.
21 [c]Ascendit autem vir eius Elcana et omnis domus eius, ut im-
molaret Domino hostiam sollemnem et votum suum, 22 et Anna non
ascendit; dixit enim viro suo: Non vadam donec ablactetur infans,
et ducam eum, ut appareat ante conspectum Domini et [d]maneat ibi
iugiter. 23 Et [e]ait ei Elcana vir suus: Fac quod bonum tibi videtur
et mane donec ablactes eum: [f]precorque ut impleat Dominus ver-
bum suum. Mansit ergo mulier et lactavit filium suum, donec amo-
veret eum a lacte.
24 Et [g]adduxit eum secum, postquam ablactaverat, in vitulis tribus
et tribus modiis farinae et amphora vini, et adduxit eum ad [h]domum
Domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus. 25 Et immolaverunt
vitulum et obtulerunt puerum Heli, 26 et ait Anna: Obsecro, mi do-
mine, [i]vivit anima tua, domine: ego sum illa mulier, quae [j]steti
coram te hic orans Dominum. 27 Pro puero isto oravi, et [k]dedit mihi
Dominus petitionem meam quam postulavi eum. 28 Idcirco et ego
[l]commodavi eum Domino cunctis diebus, quibus fuerit commodatus
Domino. [m]Et adoraverunt ibi Dominum. Et oravit Anna et ait:

2 1 Exsultavit cor meum in Domino:
et [a]exaltatum est cornu meum in Deo meo:
dilatatum est os meum super inimicos meos,
quia [b]laetata sum in salutari tuo.
2 [c]Non est sanctus ut est Dominus,
neque enim est alius extra te,
et non est fortis sicut Deus noster.
3 Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes:
recedant vetera de ore vestro;
quia Deus scientiarum Dominus est,
et ipsi praeparantur cogitationes.
4 [d]Arcus fortium superatus est,
et infirmi accincti sunt robore.
5 Repleti prius pro panibus se locaverunt,
et famelici saturati sunt;
[e]donec sterilis peperit plurimos,
[f]et quae multos habebat filios infirmata est.
6 [g]Dominus mortificat et vivificat,
deducit ad inferos et [h]reducit;
7 [i]Dominus pauperem facit et ditat,
[j]humiliat et sublevat;
8 [k]Suscitat de pulvere egenum
et de stercore elevat pauperem,
[l]ut sedeat cum principibus
et solium gloriae teneat.
Domini enim sunt [m]cardines terrae,
et posuit super eos orbem.
9 [n]Pedes sanctorum suorum servabit,
et impii in tenebris conticescent,
quia [o]non in fortitudine sua roborabitur vir.

t Ps 41, 5; Lm 2, 19. — cf. Ps 61, 9; 141, 3.
16] * *cf. Catech. R. IV 3, 4.*
u cp. 2, 12; Jd 19, 22; 3 Rg 21, 10 etc. — cf. 2 Cor 6, 15.
v cp. 20, 42; Jd 18, 6; 4 Rg 5, 19; Mr 5, 34; Lc 7, 50 etc.
x Ps 19, 5.
y Gn 33, 15; Rt 2, 13.
z cf. Ec 9, 7.
a cp. 2, 11; 1 Mc 11, 34. — cf. vr. 1.
b cf. Gn 30, 22. — v. vr. 11.
c vr. 3.
d vr. 11, 28. — cf. cp. 2, 11, 18; 3, 1.
e cf. Nm 30, 7.
f 2 Rg 7, 25.
g Dt 12, 5, 6, 11.
h vr. 3, 9; Jd 18, 31; 20, 18; 21, 2. — cf. Js 18, 1.
i cp. 17, 55; 20, 3; 2 Rg 11, 11; 4 Rg 2, 2, 4, 6; 4, 30.
j Gn 18, 22; 19, 27. — cf. Lc 18, 11, 13.
k vr. 17. — cf. Ps 6, 9, 10.
l vr. 11.
m Gn 24, 26, 52.
1-10] *Cn in fr. 4 ad ll.*
1] *V. All. in fs. s. Clarae a Cruce — Ant. in fs. puriss. Cord. B. M. V.*
1-10] cf. Lc 1, 46-53.
a vr. 10; Ps 74, 11; 88, 18, 25; 91, 11; 111, 9; 148, 14.
b Ps 9, 16; 19, 6; 34, 9.
c Ex 15, 11; Ps 85, 8, 88, 7-9.
4] * *Catech. R. IV 15, 19.*
d Ps 36, 15; 45, 10; 75, 4.
e Ps 112, 9; Is 54, 1.
f Jr 15, 9.
g Dt 32, 39; Tb 11, 17; 13, 2; Jb 5, 18; Sap 16, 13. — cf. 4 Rg 5, 7.
h Ps 15, 10; 29, 4; 48, 16; 70, 20.
7, 8] *Int.* (*Ps 68, 33, 34*) *in fs. s. Felic. a Cant.*
i cf. Jd 1, 21; Ecli 7, 12.
j Jb 5, 11; Ps 74, 8; Dn 2, 21.
8] * *Ant. in fr. 4 p. D. 3 Adv.*
k Ps 112, 7, 8. — cf. Gn 41, 40; Dn 4, 17.
l Jb 36, 7; Ecli 10, 17.
m cf. Jb 38, 4-6; Ps 23, 2; 101, 26; 103, 5.
n Ps 120, 3; Pro 3, 26. — cf. Ps 90, 12.
o cf. cp. 17, 47, Ps 32, 16, 17; 1 Mc 3, 18.

autem pontificis filii pessime se gerentes (12 - 16) et patris nimium indulgentis consilia contemnentes iram Dei provocant, Samueli eiusque parentibus benedicitur (17 - 26); dumque domui Heli extrema

10 Dominum formidabunt adversarii eius,
et [p]super ipsos in caelis tonabit:
[q]Dominus iudicabit fines terrae
et dabit imperium regi suo
et [r]sublimabit cornu christi sui.
11 Et abiit Elcana [s]Ramatha in domum suam, [t]puer autem erat
minister in conspectu Domini ante faciem Heli sacerdotis.
12 Porro filii Heli [u]filii Belial [v]nescientes Dominum 13 neque offi-
cium sacerdotum ad populum, sed quicumque immolasset victimam,
veniebat puer sacerdotis dum coquerentur carnes, et habebat fuscinu-
lam tridentem in manu sua 14 et mittebat eam in [x]lebetem vel in cal-
dariam aut in ollam sive in cacabum, et omne quod levabat fuscinula
tollebat sacerdos sibi. Sic faciebant universo Israëli venientium in Silo.
15 [y]Etiam, antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis et
dicebat immolanti: Da mihi carnem ut coquam sacerdoti; non enim
accipiam a te carnem coctam sed crudam. 16 Dicebatque illi immolans:
Incendatur primum iuxta morem hodie adeps, et tolle tibi quantum-
cumque [z]desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei: Nequaquam;
nunc enim dabis, alioquin tollam vi.
17 Erat ergo peccatum puerorum grande nimis [a]coram Domino,
[b]quia retrahebant homines a sacrificio Domini.
18 [c]Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer [d]accinctus
ephod lineo. 19 Et tunicam parvam faciebat ei mater sua, quam ad-
ferebat statutis diebus [e]ascendens cum viro suo ut immolaret hostiam
sollemnem. 20 Et benedixit Heli Elcanae et uxori eius dixitque ei:
Reddat tibi Dominus semen de muliere hac [f]pro faenore, quod com-
modasti Domino. Et abierunt in locum suum. 21 [g]Visitavit ergo Do-
minus Annam, et concepit et peperit tres filios et duas filias. Et [h]ma-
gnificatus est puer Samuel apud Dominum.
22 Heli autem erat senex valde et audivit omnia quae faciebant
filii sui universo Israëli, et quomodo dormiebant cum mulieribus,
quae [i]observabant ad ostium tabernaculi, 23 et dixit eis: Quare fa-
citis res huiuscemodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo?
24 Nolite, filii mei; non enim est bona fama quam ego audio, ut
transgredi faciatis populum Domini. 25 Si peccaverit vir in virum,
placari ei potest Deus; si autem in Dominum peccaverit vir, quis
orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris sui, quia [j]voluit Do-
minus occidere eos.
26 Puer autem Samuel [k]proficiebat atque crescebat et [l]placebat tam
Domino quam hominibus.
27 Venit autem [m]vir Dei ad Heli et ait ad eum: Haec dicit Do-
minus: [n]Nunquid non aperte revelatus sum domui patris tui, cum
essent in Aegypto in domo Pharaonis? 28 [o]et elegi eum ex omnibus
tribubus Israël mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum et
adoleret mihi incensum et [p]portaret ephod coram me; et [q]dedi do-
mui patris tui omnia de sacrificiis filiorum Israël? 29 Quare [r]calce
abiecistis victimam meam et munera mea, [s]quae praecepi ut offer-
rentur in templo, et magis honorasti filios tuos quam me, ut come-
deretis primitias omnis sacrificii Israël populi mei? 30 Propterea ait
Dominus Deus Israël: [t]Loquens locutus sum ut domus tua et do-
mus patris tui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum;
[u]nunc autem, dicit Dominus, absit hoc a me; sed [v]quicumque glo-
rificaverit me, glorificabo eum; [x]qui autem contemnunt me erunt
ignobiles. 31 [y]Ecce dies veniunt, et praecidam bracchium tuum et
bracchium domus patris tui ut non sit senex in domo tua. 32 Et
videbis aemulum tuum in templo in universis prosperis Israël, et
[z]non erit senex in domo tua omnibus diebus. 33 Veruntamen [a]non
auferam penitus virum ex te ab altari meo; sed ut deficiant oculi
tui, et tabescat anima tua, et pars magna domus tuae morietur cum
ad virilem aetatem venerit. 34 [b]Hoc autem erit tibi signum quod ven-
turum est duobus filiis tuis Ophni et Phinees: [c]in die uno morientur
ambo. 35 [d]Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum
et animam meam faciet, et [e]aedificabo ei domum fidelem, et ambu-
labit coram [f]christo meo cunctis diebus. 36 Futurum est autem ut

10] Ant. in fr. 4 per ann.
p cp. 7, 10; Ps 17, 14. — cf. 2 Rg 22, 14.
q Ps 95, 10, 13; 97, 9.
r vr. 1; Lm 2, 17. — cf. Ps 88, 25; 131, 17.
s cp. 1, 19.
11] Ant. in fs. s. Jo. Nepom.
t vr. 18; cp. 3, 1.
12-21] LL. in fr. 4 p. oct. Pnt.
u v. cp. 1, 16.
v Jd 2, 10.
x cf. Ex 27, 3; 4 Rg 12, 13.
y Lv 3, 5, 16; 7, 22, 25, 31.
z 2 Rg 3, 21.
a cf. Gn 6, 11.
b cf. Ml 2, 8.
c vr. 11; cp. 3, 1.
d Ex 28, 4; 2 Rg 6, 14; 1 Par 15, 27. — cf. Jd 8, 27; 17, 5.
e cp. 1, 3.
f cp. 1, 28.
g Gn 21, 1.
h vr. 26; 3, 19. — cf. Jd 13, 24; Lc 1, 80; 2, 40.
i Ex 38, 8.
j cf. Ex 4, 21; Js 11, 20.
k cf. Lc 2, 52.
l Ecli 46, 16.
27-36] LL. in fr. 6 p. oct. Pnt.
m Jd 13, 6; 3 Rg 13, 1.
n Ex 4, 27.
o Ex 28, 1; Nm 18, 1, 7.
p cf. cp. 14, 3; 22, 18.
q Lv 2, 3, 10; 6, 16; 7, 7, 8, 34; 10, 14, 15; Nm 5, 9, 10. —v. Nm 18, 8-19.
r Dt 32, 35. — cf. Ac 9, 5.
s v. Dt 12, 5, 6, 11, 12.
t Ex 27, 21; 28, 1; 29, 9.
u cf. Jr 18, 9, 10.
30] Ant. in fs. s. Jo. Nepom.
v cf. Pro 4, 8; Ecli 1, 24; Jo 12, 26.
x Os 4, 7; Ml 2, 9.
y 3 Rg 2, 27. — cf. cp. 4, 11, 18, 20; 22, 18, 19.
z cf. Zc 8, 4.
a cp. 22, 20.
b 3 Rg 13, 3.
c cp. 4, 11.
35] Int. (Ps 131) in Ms. pro elig. Summ. Pont. — Ant. in fs. b. Jo. M. Vianney.
d 3 Rg 2, 35; 1 Par 29, 22. — cf. Ez 44, 15.
e cp .25, 28; 3 Rg 11, 38. — cf. 2 Rg 7, 11, 27.
f 2 Rg 22, 51; Ps 17, 51. — cf. Ps 88, 21.

pernicies denuntiatur (27-36), Samuel caelitus praedicatur futurus sacerdos atque interpres Dei et iudex super universum Israël constituitur (3, 1-21). Quibus tamen muneribus, saltem ordinario ministerio,

quicumque remanserit in domo tua veniat ut oretur pro eo et offerat nummum argenteum et tortam panis dicatque: Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis.

3 Puer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, et [a]sermo
Domini erat pretiosus in diebus illis: non erat visio manifesta.
2 Factum est ergo in die quadam Heli iacebat in loco suo, et [b]oculi
eius caligaverant, nec poterat videre. 3 [c]Lucerna Dei antequam exstin-
gueretur, Samuel dormiebat in [d]templo Domini, ubi erat arca Dei.
4 Et vocavit Dominus Samuel, qui respondens ait: Ecce ego. 5 Et
cucurrit ad Heli et dixit: Ecce ego; vocasti enim me. Qui dixit: Non
vocavi: revertere et dormi. Et abiit et dormivit. 6 Et adiecit Dominus
rursum vocare Samuelem. Consurgensque Samuel abiit ad Heli et
dixit: Ecce ego, quia vocasti me. Qui respondit: Non vocavi te, fili
mi: revertere et dormi. 7 Porro Samuel necdum sciebat Dominum,
neque revelatus fuerat ei sermo Domini. 8 Et adiecit Dominus et
vocavit adhuc Samuelem tertio, qui consurgens abiit ad Heli 9 et ait:
Ecce ego, quia vocasti me. Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret
puerum et ait ad Samuelem: Vade et dormi et, si deinceps voca-
verit te, dices: Loquere, Domine, quia audit servus tuus. Abiit ergo
Samuel et dormivit in loco suo.
10 Et venit Dominus et stetit et vocavit sicut vocaverat secundo:
[e]Samuel, Samuel. Et ait Samuel: Loquere, Domine, quia audit ser-
vus tuus. 11 Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum
in Israël, [f]quod quicumque audierit, tinnient ambae aures eius. 12 In
die illa suscitabo adversum Heli [g]omnia quae locutus sum super
domum eius: incipiam et complebo. 13 [h]Praedixi enim ei quod iudi-
caturus essem domum eius in aeternum propter iniquitatem, eo quod
noverat [i]indigne agere filios suos et [j]non corripuerit eos. 14 Idcirco
iuravi domui Heli, [k]quod non expietur iniquitas domus eius victimis
et muneribus usque in aeternum.
15 Dormivit autem Samuel usque mane aperuitque ostia domus
Domini. Et Samuel timebat indicare visionem Heli. 16 Vocavit ergo
Heli Samuelem et dixit: Samuel, fili mi. Qui respondens ait: Praesto
sum. 17 Et interrogavit eum: Quis est sermo, quem locutus est Do-
minus ad te? oro te ne celaveris me. [l]Haec faciat tibi Deus et haec
addat, si absconderis a me sermonem ex omnibus verbis, quae dicta
sunt tibi. 18 Indicavit itaque ei Samuel universos sermones et non
abscondit ab eo. Et ille respondit: [m]Dominus est: quod bonum est
in oculis suis faciat.
19 [n]Crevit autem Samuel, et Dominus erat cum eo, et [o]non cecidit
ex omnibus verbis eius in terram. 20 Et cognovit universus Israël [p]a
Dan usque Bersabee quod fidelis Samuel propheta esset Domini.
21 Et addidit Dominus ut appareret in [q]Silo, quoniam revelatus
fuerat Dominus Samueli in Silo, [r]iuxta verbum Domini. Et evenit
sermo Samuelis universo Israëli.

4 Et factum est in diebus illis, [a]convenerunt Philisthiim in pugnam;
et egressus est Israël obviam Philisthiim in proelium et castra-
metatus est iuxta [b]lapidem adiutorii. Porro Philisthiim venerunt
in [c]Aphec 2 et instruxerunt aciem contra Israël. Inito autem certa-
mine, terga vertit Israël Philisthaeis, et caesa sunt in illo certamine
passim per agros quasi quattuor milia virorum.
3 Et reversus est populus ad castra, dixeruntque maiores natu de
Israël: Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthiim? [d]Adfe-
ramus ad nos de [e]Silo arcam foederis Domini, et veniat in medium
nostri, ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum.
4 Misit ergo populus in Silo, et tulerunt inde arcam foederis Do-
mini exercituum [f]sedentis super cherubim; erantque duo filii Heli
cum arca foederis Dei, Ophni et Phinees. 5 Cumque venisset arca
foederis Domini in castra, [g]vociferatus est omnis Israël clamore grandi,
et personuit terra.
6 Et audierunt Philisthiim vocem clamoris dixeruntque: Quaenam
est haec vox clamoris magni in castris Hebraeorum? Et cognoverunt
quod arca Domini venisset in castra. 7 Timueruntque Philisthiim di-
centes: Venit Deus in castra; et ingemuerunt dicentes: 8 Vae nobis,

1] Ant. in sb. a. D .2 p. Pnt.
1-20] LL. in sb. p. oct. Pnt.

a cf. vr. 21; Ps 73, 9; Am 8, 11.
b cp. 4, 15. — cf. Gn 27, 1; 48, 10; Dt 34, 7.
c Ex 27, 20, 21; Lv 24, 2, 3; [2 Par 13, 11.
d cp. 1, 7, 9.

10] Ant. in sb. p. Pnt.
e cf. Gn 22, 11; 46, 2; Ex 3, 4 etc.
f 4 Rg 21, 12; Jr 19, 3.
g v. cp. 2, 30-36.
h cp. 2, 27-36.
i cp. 2, 12, 17, 22.
j cp. 2, 23-25. — cf. Dt 21, 18-20.
k cf. Is 22, 14.
l cf. Rt 1, 17.
m cf. 2 Rg 10, 12; 15, 26; 4 Rg 20, 19; Jb 1, 21; 2, 10; Ps 38, 10; Is 39, 8.
n v. cp. 2, 21.
o cf. cp. 9, 6; Js 21, 43; 23, 14; 3 Rg 8, 56; 4 Rg 10, 10.
20] Ant. in sb. a. D. 3 p. Pnt.
p Jd 20, 1. — v. 2 Rg 3, 10.
q cf. Js 18, 1.
r vr. 1, 4.
1-11] LL. in D. inf. oct. Corp. [*Chr.*
a v. cp. 29, 1.
b cp. 5, 1. — cf. cp. 7, 12.
c Js 12, 18; 15, 53 (?).
d cf. cp. 14, 18.
e Js 18, 1.
f Ex 25, 22; 2 Rg 6, 2; Ps 79, 2; 98, 1. — cf. Nm 7, 89.
g Js 6, 5, 20; Jd 7, 21.

functus est nonnisi post mortem tum Ophni et Phinees, qui in bello contra Philisthaeos ceciderant (4, 1-11), et ipsius Eli, qui, nuntio accepto de capta arca, repentino casu naturae cessit (12 22), nec non postquam arca,

non enim fuit tanta exsultatio heri et nudiustertius: vae nobis! Quis
nos salvabit de manu deorum sublimium istorum? Hi sunt dii, qui
percusserunt Aegyptum omni plaga in deserto. 9 [h]Confortamini et
estote viri, Philisthiim: ne serviatis Hebraeis, [i]sicut et illi servierunt
vobis, confortamini et bellate. 10 Pugnaverunt ergo Philisthiim, et
[j]caesus est Israël, et [k]fugit unusquisque in tabernaculum suum, et
facta est plaga magna nimis, et ceciderunt de Israël triginta milia
peditum, 11 et [l]arca Dei capta est; [m]duo quoque filii Heli mortui
sunt, Ophni et Phinees.
12 Currens autem vir de Beniamin ex acie venit in Silo in die illa
[n]scissa veste et conspersus pulvere caput. 13 Cumque ille venisset,
[o]Heli sedebat super sellam contra viam spectans; erat enim cor eius
pavens pro arca Dei. Vir autem ille, postquam ingressus est, nuntiavit
urbi, et ululavit omnis civitas. 14 Et audivit Heli sonitum clamoris
dixitque: Quis est hic sonitus tumultus huius? At ille festinavit et
venit et nuntiavit Heli. 15 Heli autem erat nonaginta et octo annorum,
et [p]oculi eius caligaverant, et videre non poterat. 16 Et dixit ad Heli:
Ego sum qui veni de proelio et ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait:
[q]Quid actum est, fili mi? 17 Respondens autem ille qui nuntiabat,
Fugit, inquit, Israël coram Philisthiim, et ruina magna facta est in
populo: insuper et duo filii tui mortui sunt, Ophni et Phinees, et arca
Dei capta est.
18 Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit [r]de sella retrorsum
iuxta ostium et fractis cervicibus, mortuus est; senex enim erat vir et
grandaevus. Et ipse iudicavit Israël quadraginta annis.
19 Nurus autem eius uxor Phinees praegnans erat vicinaque partui;
et, audito nuntio quod capta esset arca Dei et mortuus esset socer
suus et vir suus, incurvavit se et peperit; irruerant enim in eam do-
lores subiti. 20 In ipso autem momento mortis eius dixerunt ei quae
stabant circa eam: [s]Ne timeas, quia filium peperisti. Quae non re-
spondit eis neque animadvertit. 21 Et vocavit puerum [t]Ichabod dicens:
[u]Translata est gloria de Israël, [v]quia capta est arca Dei et pro socero
suo et pro viro suo; 22 et ait: Translata est gloria ab Israël, eo quod
capta esset arca Dei.
5 Philisthiim autem tulerunt arcam Dei et asportaverunt eam a
[a]lapide adiutorii in [b]Azotum. 2 Tuleruntque Philisthiim arcam
Dei et intulerunt eam in templum Dagon et statuerunt eam iuxta
[c]Dagon. 3 Cumque surrexissent diluculo Azotii altera die, ecce [d]Dagon
iacebat pronus in terra ante arcam Domini; et tulerunt Dagon et
restituerunt eum in locum suum. 4 Rursumque mane die altera con-
surgentes invenerunt Dagon iacentem super faciem suam in terra
coram arca Domini; [e]caput autem Dagon et duae palmae manuum
eius abscissae erant super limen; 5 porro Dagon solus truncus reman-
serat in loco suo. Propter hanc causam [f]non calcant sacerdotes Dagon
et omnes qui ingrediuntur templum eius super limen Dagon in Azoto
usque in hodiernum diem. 6 [g]Adgravata est autem manus Domini su-
per Azotios, et demolitus est eos et [h]percussit in secretiori parte natium
Azotum et fines eius. Et ebullierunt villae et agri in medio regionis il-
lius, et nati sunt mures, et facta est confusio mortis magnae in civitate.
7 Videntes autem viri azotii huiuscemodi plagam dixerunt: Non
maneat arca Dei Israël apud nos, quoniam dura est manus eius super
nos et super Dagon deum nostrum. 8 Et mittentes congregaverunt
omnes [i]satrapas Philisthinorum ad se et dixerunt: Quid faciemus de
arca Dei Israël? Responderuntque Gethaei: Circumducatur arca Dei
Israël. Et circumduxerunt arcam Dei Israël. 9 Illis autem circumdu-
centibus eam, fiebat [j]manus Domini per singulas civitates interfectio-
nis magnae nimis, et percutiebat viros uniuscuiusque urbis a parvo
usque ad maiorem, et computrescebant prominentes extales eorum.
Inieruntque Gethaei consilium et fecerunt sibi sedes pelliceas. 10 Mi-
serunt ergo arcam Dei in [k]Accaron.
Cumque venisset arca Dei in Accaron, exclamaverunt Accaronitae
dicentes: Adduxerunt ad nos arcam Dei Israël, ut interficiat nos et
populum nostrum. 11 Miserunt itaque et congregaverunt omnes satrapas
Philisthinorum, qui dixerunt: Dimittite arcam Dei Israël, et revertatur

h (all) 1 Cor 16, 13. — cf. 2 Rg 2, 7; 13, 28.
i Jd 13, 1.
j vr. 2. — cf. Lv 26, 17; Dt 28, 25.
k 2 Rg 18, 17; 19, 8; 4 Rg 14, 12; 2 Par 25, 22.
l cf. cp. 2, 32; Ps 77, 60, 61.
m cp. 2, 34; Ps 77, 64.
n cf. 2 Rg 1, 2. — v. Js 7, 6; 2 Rg 15, 22.
o vr. 18; cp. 1, 9.
p 3 Rg 14, 4. — cf. cp. 3, 2.
q 2 Rg 1, 4.
*18] * cf. Catech. R. III 5, 22.*
r vr. 13.
s Gn 35, 17.
t cp. 14, 3.
u Os 10, 5. — cf. Ps 77, 61.
v vr. 11.
*1-12] * cf. Catech. R. II 4, 56. —LL. in fr. 2 in oct. Corp. Chr.*
a cp. 4, 1.
b cp. 6, 17; Js 13, 3. — v. 1 Mc 4, 15.
c Jd 16, 23; 1 Mc 10, 84; 11, 4.
d cf. Is 46, 1, 2.
e cf. Jr 50, 2; Ez 6, 4, 6; Mic 1, 7.
f cf. Sph 1, 9.
g cf. Ex 9, 3; Ps 31, 4; Ac 13, 11.
h Dt 28, 27; Ps 77, 66.
i cp. 6, 16; Js 13, 3; Jd 3, 3.
j cp. 7, 13; 12, 15; Dt 2, 15.
k cf. cp. 6, 17.

quae Philisthaeis magnarum plagarum occasio exstiterat (5, 1-12), donis expiatoriis cumulata Israëlitis reddita est (6, 1-12) et de Bethsamis, quo prius venerat (13-21), in Cariathiarim translata (7, 1). Tunc Samuel ma-

in locum suum et non interficiat nos cum populo nostro. 12 Fiebat
enim pavor mortis in singulis urbibus et gravissima valde manus Dei.
Viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte
natium, et [l]ascendebat ululatus uniuscuiusque civitatis in caelum.
6 Fuit ergo arca Domini in regione Philisthinorum septem men-
sibus, 2 et vocaverunt Philistiim sacerdotes et [a]divinos dicentes:
Quid faciemus de arca Domini? Indicate nobis quomodo remittamus
eam in locum suum.
Qui dixerunt: 3 Si remittitis arcam Dei Israël, nolite dimittere eam
vacuam, sed quod debetis reddite ei [b]pro peccato, et tunc curabimini
et scietis quare [c]non recedat manus eius a vobis. 4 Qui dixerunt: Quid
est quod pro delicto reddere debeamus ei? Responderuntque illi:
5 Iuxta [d]numerum provinciarum Philisthinorum [e]quinque anos aureos
facietis et quinque mures aureos, quia plaga una fuit omnibus vobis
et satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum et si-
militudines murium, qui demoliti sunt terram, et [f]dabitis Deo Israël
gloriam; si forte relevet manum suam [g]a vobis et [h]a diis vestris et
a terra vestra. 6 Quare adgravatis corda vestra, sicut adgravavit [i]Ae-
gyptus et [j]Pharao cor suum? [k]Nonne, postquam percussus est, tunc
dimisit eos, et abierunt? 7 Nunc ergo arripite et facite [l]plaustrum
novum unum et duas vaccas fetas, [m]quibus non est impositum iugum,
iungite in plaustro et recludite vitulos earum domi. 8 Tolletisque arcam
Domini et ponetis in plaustro et [n]vasa aurea, quae exsolvistis ei [o]pro
delicto, ponetis in capsellam ad latus eius et dimittite eam ut vadat.
9 Et adspicietis, et, si quidem per viam finium suorum ascenderit contra
[p]Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande; sin autem minime,
sciemus quia nequaquam [q]manus eius tetigit nos sed casu accidit.
10 Fecerunt ergo illi hoc modo, et tollentes duas vaccas, quae lacta-
bant vitulos, iunxerunt ad plaustrum vitulosque earum concluserunt
domi 11 et posuerunt arcam Dei super plaustrum et capsellam, quae
habebat mures aureos et similitudines anorum. 12 Ibant autem in di-
rectum vaccae per viam, quae ducit [r]Bethsames, et itinere uno gra-
diebantur pergentes et mugientes et non declinabant neque ad dex-
tram neque ad sinistram; sed et satrapae Philisthiim sequebantur usque
ad terminos Bethsames.
13 Porro Bethsamitae metebant triticum in valle et elevantes oculos
suos viderunt arcam et gavisi sunt cum vidissent. 14 Et plaustrum
venit in agrum Iosue bethsamitae et stetit ibi. Erat autem ibi [s]lapis
magnus, et conciderunt ligna plaustri vaccasque imposuerunt super
ea holocaustum Domino. 15 [t]Levitae autem deposuerunt arcam Dei
et capsellam, quae erat iuxta eam, in qua erant vasa aurea, et po-
suerunt super lapidem grandem. Viri autem bethsamitae obtulerunt
holocausta et immolaverunt victimas in die illa Domino. 16 Et [u]quin-
que satrapae Philisthinorum viderunt et reversi sunt in Accaron in die
illa. 17 Hi sunt autem ani aurei quos reddiderunt Philisthiim [v]pro de-
licto Domino: Azotus unum, Gaza unum, Ascalon unum, Geth unum,
Accaron unum; 18 et mures aureos secundum numerum urbium Phi-
listhiim quinque provinciarum, [x]ab urbe murata usque ad villam,
quae erat absque muro, et usque ad [y]Abelmagnum, super quem
posuerunt arcam Domini, quae erat usque in illum diem in agro
Iosue bethsamitis.
19 [z]Percussit autem de viris bethsamitibus, eo quod vidissent arcam
Domini, et percussit de populo septuaginta viros et quinquaginta
milia plebis. Luxitque populus, eo quod Dominus percussisset plebem
plaga magna. 20 Et dixerunt viri bethsamitae: [a]Quis poterit stare in
conspectu Domini Dei sancti huius? et ad quem ascendet a nobis?
21 Miseruntque nuntios ad habitatores [b]Cariathiarim dicentes: Redu-
xerunt Philisthiim arcam Domini: descendite et reducite eam ad vos.
7 Venerunt ergo viri Cariathiarim et reduxerunt arcam Domini et
intulerunt eam in domum [a]Abinadab in [b]Gabaa; Eleazarum autem
filium eius sanctificaverunt, ut custodiret arcam Domini.
2 Et factum est, ex qua die mansit arca Domini in Cariathiarim,
multiplicati sunt dies (erat quippe iam annus vicesimus), et requievit
omnis domus Israël post Dominum.

l cf. Ex 2, 23.
1-15] LL. in fr. 3 in oct. Corp. Chr.
a Dt 18, 10. — cf. Gn 41, 8; Ex 7, 11; Dn 2, 2; 5, 7.
b cf. Lv 5, 15, 16.
c vr. 9.
d vr. 16, 17.
e cp. 5, 6, 9, 12. — cf. vr 17, 18.
f cf. Js 7, 19.
g cf. cp. 5, 6.
h cf. cp. 5, 3, 4, 7.
i cf Ex 14, 17.
j Ex 8, 15, 32. — cf. Ex 7, 13; 9, 7, 35; 10, 1.
k Ex 12, 31.
l cf. 2 Rg 6, 3.
m cf. Nm 19, 2; Dt 15, 19; 21, 3.
n vr. 4, 5.
o vr. 3.
p Js 15, 10.
q vr. 3.
r vr. 9. — cf. Js 21, 16.
s (cf. vr. 18.)
t cf. Nm 4, 15; 1 Par 15, 2.
u vr. 5; Js 13, 3; Jd 3, 3.
v vr. 3, 8.
x cf. Dt 3, 5.
y (cf. vr. 14, 15).
19-7, 8] LL. in fr. 4 infr. oct. Corp. Chr.
z cf. Ex 19, 21; Nm 4, 15, 20; 2 Rg 6, 7.
a cf. 2 Rg 6, 9.
b 1 Par 13, 5, 6. — cf. Js 9, 17; 18, 14.
a 2 Rg 6, 3.
b cf. vr. 2; 1 Par 13, 5 ss.

gistratu iudiciali fungens populo ad Deum converso et ab hostibus liberato diuturnam pacem comparavit (7, 2-17).

2. Initia regiae potestatis apud Israëlitas (8, 1-31, 13). *Cum Samuelis senescentis*

3 Ait autem Samuel ad universam domum Israël dicens: [c]Si in toto
corde vestro revertimini ad Dominum, [d]auferte deos alienos de medio
vestri, [e]Baalim et [f]Astaroth, et [g]praeparate corda vestra Domino et
[h]servite ei soli, et eruet vos de manu Philisthiim. 4 Abstulerunt ergo
filii Israël Baalim et Astaroth et servierunt Domino soli. 5 Dixit autem
Samuel: Congregate universum Israël in [i]Masphath, ut orem pro vo-
bis Dominum. 6 Et convenerunt in Masphath [j]hauseruntque aquam
et [k]effuderunt in conspectu Domini et [l]ieiunaverunt in die illa atque
dixerunt ibi: [m]Peccavimus Domino. Iudicavitque Samuel filios Israël
in Masphath.
7 Et audierunt Philisthiim quod congregati essent filii Israël in
Masphath et ascenderunt satrapae Philisthinorum ad Israël. Quod
cum audissent filii Israël, timuerunt a facie Philisthinorum. 8 Dixe-
runtque ad Samuelem: [n]Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum
Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philisthinorum.
9 Tulit autem Samuel [o]agnum lactentem unum et obtulit illum
holocaustum integrum Domino et [p]clamavit Samuel ad Dominum
pro Israël, et exaudivit eum Dominus. 10 Factum est autem, cum
Samuel offerret holocaustum, Philisthiim iniere proelium contra Israël;
[q]intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthiim
et exterruit eos, et caesi sunt a facie Israël. 11 Egressique viri Israël
de Masphath persecuti sunt Philisthaeos, et percusserunt eos usque
ad locum qui erat subter Bethchar. 12 [r]Tulit autem Samuel lapidem
unum et posuit eum inter Masphath et inter Sen, et vocavit nomen
loci illius [s]l a p i s a d i u t o r i i dixitque: Hucusque auxiliatus est nobis
Dominus. 13 Et [t]humiliati sunt Philisthiim nec apposuerunt ultra ut
venirent in terminos Israël; [u]facta est itaque manus Domini super
Philisthaeos cunctis diebus Samuelis. 14 Et redditae sunt urbes, quas
tulerant Philisthiim ab Israël, Israëli ab Accaron usque Geth et ter-
minos suos; liberavitque Israël de manu Philisthinorum, eratque pax
inter Israël et Amorrhaeum.
15 [v]Iudicabat quoque Samuel Israëlem cunctis diebus vitae suae,
16 et ibat per singulos annos circuiens Bethel et Galgala et Masphath,
et iudicabat Israëlem in supradictis locis. 17 Revertebaturque in [x]Ra-
matha; ibi enim erat domus eius, et ibi iudicabat Israëlem. [y]Aedi-
ficavit etiam ibi altare Domino.

8 Factum est autem, cum senuisset, Samuel [a]posuit filios suos iu-
dices Israël. 2 Fuitque nomen filii eius primogeniti Ioël et nomen
secundi Abia iudicum in Bersabee. 3 Et non ambulaverunt filii illius
in viis eius, [b]sed declinaverunt post avaritiam [c]acceperuntque munera
et perverterunt iudicium.
4 Congregati ergo universi maiores natu Israël venerunt ad Samue-
lem in [d]Ramatha 5 dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, et filii tui non
ambulant in viis tuis: [e]constitue nobis regem, ut iudicet nos, sicut et
universae habent nationes. 6 Displicuit sermo in oculis Samuelis, eo
quod dixissent: Da nobis regem ut iudicet nos. Et oravit Samuel
ad Dominum. 7 Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem
populi in omnibus quae loquuntur tibi; [f]non enim te abiecerunt sed
[g]me, ne regnem super eos. 8 Iuxta omnia opera sua, quae fecerunt
a die qua eduxi eos de Aegypto usque ad diem hanc, sicut dereli-
querunt me et servierunt diis alienis, sic faciunt etiam tibi. 9 Nunc
ergo vocem eorum audi; veruntamen contestare eos et [h]praedic eis
ius regis, qui regnaturus est super eos.
10 Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat
a se regem, 11 et ait: [i]Hoc erit ius regis, qui imperaturus est vobis.
[j]Filios vestros tollet et ponet in curribus suis facietque sibi equites
et praecursores quadrigarum suarum; 12 et constituet sibi tribunos et
centuriones et [k]aratores agrorum suorum et messores segetum et
fabros armorum et curruum suorum; 13 filias quoque vestras faciet
sibi unguentarias et focarias et panificas, 14 [l]agros quoque vestros et
vineas et oliveta optima tollet et dabit servis suis. 15 Sed et segetes
vestras et vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis et famulis
suis; 16 servos etiam vestros et ancillas et iuvenes optimos et asinos
auferet et ponet in opere suo, 17 greges quoque vestros addecimabit,

3] *R. in D. 3 p. Pnt.*
c Dt 6, 13; 3 Rg 8, 48; Is 55, 7; Os 6, 1; Jl 2, 12. — v. Dt 30, 2-10.
d Gn 35, 2; Js 24, 14, 23. — cf. Jd 10, 16.
e cp. 12, 10; Jd 2, 11; 3, 7; 1 [Par 28, 2.
f Jd 2, 13.
3] * *Conc. Trid. sess. VI cp. 6.*
g cf. 2 Par 19, 3; 30, 19; 1 Es 7, 10; Ecli 2, 20.
h (all) Mt 4, 10; Lc 4, 8. — Dt 6, 13; 10, 20; 13, 4.
i cp. 10, 17; Js 18, 25; Jd 20, [1.
j cf. 2 Rg 23, 16.
k 2 Rg 23, 17.
l cp. 31, 13; 2 Es 9, 1. — cf. Jl 2, 12 etc.
m Jd 10, 10.
n cp. 12, 23.
o cf. Ex 29, 38; Lv 23, 12; Nm 6, 14.
p Ps 98, 6; Jr 15, 1.
q cp. 2, 10; Js 10, 10; Ecli 46, 19-21. — cf. 2 Rg 22, 14, 15.
r cf. Gn 28, 18; 31, 45; 35, 14; Js 4, 9; 24, 26.
s cf. cp. 4, 1; 5, 1.
t Jd 3, 30; 8, 28; 11, 33. — cf. Jd 13, 1.
u Ecli 46, 21.
v vr. 6; cp. 12, 11. — cf. Jd 2, 16.
x cp. 1, 19; 8, 4.
y cf. cp. 14, 35; Jd 21, 4.
a Dt 16, 18.
b Ex 18, 21.
c cf. Ex 23, 8; Dt 16, 19; Ps 14, 5.
d cp. 7, 17.
e vr. 19, 20. — cf. Dt 17, 14; Os 13, 10; Ac 13, 21.
f cf. Ex 16, 8.
g cp. 10, 19. — cf. Os 8, 4; 13, 10; Lc 19, 14.
h v. vr. 11-18.
i cp. 10, 25. — v. Dt 17, 16-20.
j cp. 14, 52.
k v. Gn 45, 6.
l 3 Rg 21, 7. — cf. Ez 46, 18.

*filii ad avaritiam declinarent, populus instanter petit ut sibi rex praeficia-
tur, et, licet propheta reluctante, Saul divinitus designatur (8, 1-22). Quem
in monte Ephraim vagantem (9, 1-17) et hospitio receptum (18-27) Samuel*

vosque eritis ei servi 18 et clamabitis in die illa a facie regis vestri,
quem elegistis vobis, et [m]non exaudiet vos Dominus in die illa, quia
petistis vobis regem.
19 Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt:
Nequaquam, rex enim erit super nos, 20 et [n]erimus nos quoque sicut
omnes gentes, et iudicabit nos rex noster et egredietur ante nos et
pugnabit bella nostra pro nobis. 21 Et audivit Samuel omnia verba
populi et locutus est ea in auribus Domini. 22 Dixit autem Dominus
ad Samuelem: [o]Audi vocem eorum et constitue super eos regem. Et
ait Samuel ad viros Israël: Vadat unusquisque in civitatem suam.
9 Et erat vir de Beniamin nomine [a]Cis filius Abiel filii Seror filii
Bechorath filii Aphia filii viri Iemini fortis robore. 2 Et erat ei
filius vocabulo Saul electus et [b]bonus, et non erat vir de filiis Israël
melior illo: [c]ab umero et sursum eminebat super omnem populum.
3 Perierant autem asinae Cis patris Saul, et dixit Cis ad Saul filium
suum: Tolle tecum unum de pueris et consurgens vade et quaere
asinas. Qui, cum transissent per [d]montem Ephraim 4 et per terram
[e]Salisa et non invenissent, transierunt etiam per terram Salim, et non
erant, sed et per terram Iemini, et minime reppererunt. 5 Cum autem
venissent in terram Suph, dixit Saul ad puerum qui erat cum eo:
Veni et revertamur, [f]ne forte dimiserit pater meus asinas et sollicitus
sit pro nobis. 6 Qui ait ei: Ecce [g]vir Dei est in civitate hac, vir nobilis:
[h]omne quod loquitur sine ambiguitate venit; nunc ergo eamus illuc,
si forte indicet nobis de via nostra propter quam venimus. 7 Dixitque
Saul ad puerum suum: Ecce ibimus, [i]quid feremus ad virum Dei?
panis defecit in sitarciis nostris, et sportulam non habemus ut demus
homini Dei, nec quidquam aliud. 8 Rursum puer respondit Sauli et
ait: Ecce inventa est in manu mea quarta pars [j]stateris argenti: de-
mus homini Dei ut indicet nobis viam nostram. (9 Olim in Israël sic
loquebatur [k]unusquisque vadens consulere Deum: Venite et eamus
ad [l]videntem; qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim [l]vi-
dens.) 10 Et dixit Saul ad puerum suum: Optimus sermo tuus; veni,
eamus. Et ierunt in civitatem, in qua erat vir Dei. 11 Cumque ascen-
derent clivum civitatis, [m]invenerunt puellas egredientes ad haurien-
dam aquam et dixerunt eis: Num hic est videns? 12 Quae respon-
dentes dixerunt illis: Hic est. Ecce ante te, festina nunc; hodie enim
venit in civitatem, quia [n]sacrificium est hodie populi in [o]excelso.
13 Ingredientes urbem statim invenietis eum, antequam ascendat excel-
sum ad vescendum; neque enim comesurus est populus donec ille
veniat, quia ipse [p]benedicit hostiae, et deinceps comedunt qui vocati
sunt. Nunc ergo conscendite, quia hodie reperietis eum. 14 Et ascen-
derunt in civitatem.
Cumque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuel egrediens
obviam eis, ut ascenderet in excelsum. 15 [q]Dominus autem [r]revela-
verat auriculam Samuelis, ante unam diem quam veniret Saul, dicens:
16 Hac ipsa hora, quae nunc est, cras mittam virum ad te de terra
Beniamin, et [s]unges eum ducem super populum meum Israël, et sal-
vabit populum meum de manu Philisthinorum, [t]quia respexi populum
meum; [u]venit enim clamor eorum ad me. 17 Cumque adspexisset Sa-
muel Saulem, Dominus dixit ei: [v]Ecce vir, quem dixeram tibi: iste
dominabitur populo meo.
18 Accessit autem Saul ad Samuelem in medio portae et ait: Indica,
oro, mihi, ubi est domus videntis. 19 Et respondit Samuel Saul di-
cens: Ego sum videns; ascende ante me in excelsum, ut comedatis
mecum hodie, et dimittam te mane et omnia quae sunt in corde tuo
indicabo tibi; 20 [w]et de asinis, quas nudiustertius perdidisti, ne sol-
licitus sis, quia inventae sunt. Et cuius erunt optima quaeque Israël?
nonne tibi et omni domui patris tui? 21 Respondens autem Saul ait:
Nunquid non filius Iemini ego sum de [x]minima tribu Israël? et
[y]cognatio mea novissima inter omnes familias de tribu Beniamin?
Quare ergo locutus es mihi sermonem istum?
22 Adsumens itaque Samuel Saulem et puerum eius introduxit eos
in triclinium et dedit eis locum in capite eorum qui fuerant invitati;
erant enim quasi triginta viri. 21 Dixitque Samuel coco: Da partem

m Pro 1, 28; Is 1, 15; Mic 3, 4.
n vr. 5.
o vr. 7. — cf. Os 13, 11.
a cp. 10, 21; 14, 51; 1 Par 8, 33, 9, 39.
b cf. cp. 8, 16.
c cp. 10, 23.
d v. Js 24, 33.
e 4 Rg 4, 42.
f cp. 10. 2.
g Dt 33, 1; Jd 13, 6; 3 Rg 13, 1.
h cf. cp. 3, 19.
i cf. 3 Rg 14, 3; 4 Rg 4, 42; 8, 8.
j 4 Rg 7, 1, 16, 18; Mt 17, 26.
k Gn 25, 22.
l 2 Rg 15, 27; 4 Rg 17, 13; 1 Par 29, 29; Is 30, 10 etc. — cf. Nm 24, 4; 2 Par 12, 15; 13, 22; 16, 7, 10.
m cf. Gn 24, 11; 29, 6; Ex 2, 16.
n cp. 16, 2; 20, 29; Gn 31, 54.
o cp. 10, 5. — cf. 3 Rg 3, 2-4; Jr 2, 20.
p cf. Mt 26, 26; 1 Cor 10, 16.
q cp. 15, 1. — cf. Ac 13, 21.
r cp. 20, 13; 2 Rg 7, 27. — cf. cp. 20, 2.
s cp. 10, 1.
t Ex 2, 25.
u cf. Gn 18, 21; Ex 3, 7, 9.
v cf. cp. 16, 12.
18-10, 1] *LL. in D. 3 p. Pnt.*
w vr. 3.
x cf. Jd 20, 46; 21, 6.
y cp. 15, 17. — cf. Jd 6, 15; 8, 2.

inungit eique regiam dignitatem esse a Deo pluribus indiciis ostendit (10, 1-16). Ab universo tamen Israël, quantumvis sorte designatus, rex non recognoscitur (17-27), nisi post bellum ab eo contra Ammonitas labes

quam dedi tibi et praecepi ut reponeres seorsum apud te. 24 Leva-
vit autem cocus [z]armum et posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce
quod remansit: pone ante te et comede, quia de industria servatum
est tibi, quando populum vocavi. Et comedit Saul cum Samuele in
die illa. 25 Et descenderunt de excelso in oppidum, et locutus est cum
Saule in [a]solario; stravitque Saul in solario et dormivit.
26 Cumque mane surrexissent, et iam elucesceret, vocavit Samuel
Saulem in solario dicens: Surge, et dimittam te. Et surrexit Saul:
egressique sunt ambo, ipse videlicet et Samuel. 27 Cumque descende-
rent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero ut
antecedat nos et transeat; tu autem subsiste paulisper, ut indicem
tibi verbum Domini.
10 Tulit [a]autem Samuel lenticulam olei et effudit super caput eius
et deosculatus est eum et ait: Ecce unxit te Dominus super [b]he-
reditatem suam in principem, et liberabis populum suum de manibus
inimicorum eius qui in circuitu eius sunt. Et hoc tibi signum quia
unxit te Deus in principem: 3 cum abieris hodie a me, invenies duos
viros iuxta [c]sepulcrum Rachel in finibus Beniamin, in meridie, dicent-
que tibi; Inventae sunt asinae, [d]ad quas ieras perquirendas, et, [e]in-
termissis pater tuus asinis, sollicitus est pro vobis et dicit: Quid fa-
ciam de filio meo? 3 Cumque abieris inde et ultra transieris et veneris
ad quercum Thabor, invenient te ibi tres viri ascendentes [f]ad Deum
in Bethel, unus portans tres haedos et alius tres tortas panis et alius
portans lagoenam vini. 4 Cumque te salutaverint, dabunt tibi duos
panes, et accipies de manu eorum. 5 Post haec venies in [g]collem Dei,
ubi est [h]statio Philisthinorum, et, cum ingressus fueris ibi urbem,
obvium habebis gregem prophetarum [i]descendentium de excelso, et
ante eos [j]psalterium et tympanum et tibiam et citharam ipsosque
prophetantes. 6 Et [k]insiliet in te spiritus Domini, et [l]prophetabis cum
eis et mutaberis in virum alium. 7 Quando ergo evenerint [m]signa
haec omnia tibi, fac quaecumque invenerit manus tua, quia [n]Domi-
nus tecum est. 8 Et descendes ante me [o]in Galgala (ego quippe de-
scendam ad te), [p]ut offeras oblationem et immoles victimas pacificas.
[q]Septem diebus exspectabis, donec veniam ad te et ostendam tibi
quid facias.
9 Itaque, cum avertisset umerum suum ut abiret a Samuele, immu-
tavit ei Deus cor aliud, et venerunt omnia signa haec in die illa.
10 Veneruntque ad praedictum collem, et ecce cuneus prophetarum
obvius ei, et [r]insiluit super eum spiritus Domini, et prophetavit in
medio eorum. 11 Videntes autem omnes, qui noverant eum heri et
nudiustertius, quod esset cum prophetis et prophetaret, dixerunt ad
invicem: Quaenam res accidit filio Cis? [s]Num et Saul inter prophe-
tas? 12 Responditque alius ad alterum dicens: Et [t]quis pater eorum?
[s]Propterea versum est in proverbium: Num et Saul inter prophetas?
13 Cessavit autem prophetare et venit ad excelsum.
14 Dixitque [u]patruus Saul ad eum et ad puerum eius: Quo abistis?
Qui responderunt: [v]Quaerere asinas, quas cum non repperissemus,
venimus ad Samuelem. 15 Et dixit ei patruus suus: Indica mihi quid
dixerit tibi Samuel. 16 Et ait Saul ad patruum suum: [x]Indicavit nobis
quia inventae essent asinae. De sermone autem regni non indicavit
ei, quem locutus fuerat ei Samuel.
17 Et convocavit Samuel populum [y]ad Dominum in [z]Maspha 18 et
ait ad filios Israël: [a]Haec dicit Dominus Deus Israël: Ego eduxi
Israël de Aegypto et erui vos de manu Aegyptiorum et de manu
omnium regum qui adfligebant vos. 19 [b]Vos autem hodie proiecistis
Deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis et tribula-
tionibus vestris, et dixistis: Nequaquam, sed regem constitue super
nos. Nunc ergo [c]state coram Domino per tribus vestras et per fa-
milias. 20 Et [d]applicuit Samuel omnes tribus Israël, et cecidit sors
tribus Beniamin; 21 et applicuit tribum Beniamin et cognationes eius,
et cecidit cognatio Metri, et pervenit usque ad Saul filium Cis. Quae-
sierunt ergo eum, et non est inventus. 22 Et [e]consuluerunt post haec
Dominum utrumnam venturus esset illuc. Responditque Dominus:
Ecce absconditus est domi. 23 Cucurrerunt itaque et tulerunt eum

z Ex 29, 22, 27; Lv 7, 32, 33. — cf. Ez 24, 4.

a cf. (Dt 22, 8;) 2 Rg 11, 2; 16, 22; 2 Es 8, 16; Mt 24, 17; Ac 10, 9.

a cp. 9, 16; 16, 13; 2 Rg 2, 4; 3 Rg 1, 34, 39; 4 Rg 9, 1, 3, 6; Ps 88, 21; Ac 13, 21.
b cp. 26, 19; 2 Rg 14, 16; 20, 19; 21, 3; Jr 16, 18. — v. Dt 32, 9.
c Gn 35, 19, 20.
d cp. 9, 3, 4.
e cp. 9, 5.
f Gn 12, 8; 13, 4, 28, 22; 35, 1, 3, 7. — cf. cp. 7, 16.
g vr. 10.
h cp. 13, 3, 4.
i cf. cp. 9, 12.
j cf. 4 Rg 3, 15.
k vr. 10; cp. 11, 6; 16, 13; 18, 10. — cf. Nm 11, 25; Jd 3, 10; 14, 6, 19; 15, 14.
l vr. 10; cp. 19, 23, 24.
m Ex 4, 8; Jd 6, 17; Lc 2, 12.
n Js 1, 5; Jd 6, 12.
o cp. 11, 14, 15; 13, 4; Js 4, [19.
p cp. 11, 15.
q cp. 13, 8.

r v. vr. 6.

s cp. 19, 24. — cf. Mt 13, 54, 55; Jo 7, 15.
t cf. Is 54, 13; Jo 6, 45.

u cp. 14, 50.
v v. cp. 9, 4-6.

x cp. 9, 20.

17-27] *LL. in fr. 2 p. D. 3 p.* [*Pnt.*
y cf. cp. 11, 15.
z cp. 7, 5, 6; Jd 20, 1.
a Jd 6, 8, 9; 2 Rg 17, 7. — cf. cp. 12, 8.
b cp. 8, 7, 19; 12, 12.

c Js 24, 1.
d Js 7, 14, 16, 17.

e v. cp. 22, 10.

Galaad obsidentes (11, 1-3) susceptum et feliciter absolutum (4-15). Tunc Samuel, factorum suorum reddita ratione (12, 1-5), omnesque fervido et divinitus confirmato sermone hortatus ut Deo semper adhaereant,

inde; stetitque in medio populi et [f]altior fuit universo populo ab
umero et sursum.
24 Et ait Samuel ad omnem populum: Certe videtis [g]quem elegit
Dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo. Et clamavit
omnis populus et ait: [h]Vivat rex! 25 Locutus est autem Samuel ad
populum [i]legem regni et [j]scripsit in libro et reposuit coram Domino;
et dimisit Samuel omnem populum singulos in domum suam. 26 Sed
et Saul abiit in domum suam in [k]Gabaa, et abiit cum eo pars exer-
citus, quorum tetigerat Deus corda. 27 [l]Filii vero Belial dixerunt:
[m]Num salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum et non attulerunt
ei munera; ille vero dissimulabat se audire.
11 Et factum est, quasi post mensem ascendit [a]Naas ammonites et
pugnare coepit adversum [b]Iabes Galaad; dixeruntque omnes viri
Iabes ad Naas: [c]Habeto nos foederatos, et serviemus tibi. 2 Et re-
spondit ad eos Naas ammonites: In hoc feriam vobiscum foedus, [d]ut
eruam omnium vestrum oculos dextros [e]ponamque vos opprobrium
in universo Israël. 3 Et dixerunt ad eum seniores Iabes: Concede
nobis septem dies, ut mittamus nuntios ad universos terminos Israël
et, si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te.
4 Venerunt ergo nuntii in [f]Gabaa Saulis et locuti sunt verba haec,
audiente populo; et [g]levavit omnis populus vocem suam et flevit. 5Et
ecce Saul veniebat sequens boves de agro et ait: Quid habet populus
quod plorat? Et narraverunt ei verba virorum Iabes. 6Et [h]insilivit spi-
ritus Domini in Saul, cum audisset verba haec, et iratus est furor eius
nimis, 7 et adsumens utrumque bovem [i]concidit in frusta misitque in
omnes terminos Israël per manum nuntiorum dicens: [j]Quicumque
non exierit et secutus fuerit Saul et Samuel, sic fiet bobus eius. In-
vasit ergo timor Domini populum, et egressi sunt [k]quasi vir unus.
8 Et [l]recensuit eos in [m]Bezech; [n]fueruntque filiorum Israël trecenta
milia; virorum autem Iuda triginta milia. 9 Et dixerunt nuntiis qui
venerant: Sic dicetis viris, qui sunt in Iabes Galaad: Cras erit vobis
[o]salus, cum incaluerit sol. Venerunt ergo nuntii et adnuntiaverunt
viris Iabes, qui laetati sunt 10 et dixerunt: [p]Mane exibimus ad vos,
et facietis nobis omne quod placuerit vobis.
11 [q]Et factum est, cum dies crastinus venisset, constituit Saul po-
pulum [r]in tres partes et ingressus est media castra in vigilia matu-
tina et percussit Ammon usque dum incalesceret dies; reliqui autem
dispersi sunt, ita ut non relinquerentur in eis duo pariter.
12 Et ait populus ad Samuelem: Quis est iste qui dixit: [s]Saul num
regnabit super nos? [t]Date viros, et interficiemus eos. 13 Et ait Saul:
[u]Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie [v]fecit Dominus
[x]salutem in Israël.
14 Dixit autem Samuel ad populum: Venite, et eamus in [y]Galgala
et innovemus ibi regnum. 15 Et perrexit omnis populus in Galgala
et fecerunt ibi regem Saul [z]coram Domino in Galgala, et [a]immolave-
runt ibi victimas pacificas coram Domino. Et laetatus est ibi Saul,
et cuncti viri Israël nimis.
12 Dixit autem Samuel ad universum Israël: Ecce [a]audivi vocem
vestram, iuxta omnia quae locuti estis ad me, et [b]constitui su-
per vos regem. 2 Et nunc rex [c]graditur ante vos; [d]ego autem senui
et incanui: porro filii mei vobiscum sunt. Itaque conversatus coram
vobis ab adulescentia mea usque ad hanc diem, ecce praesto sum.
3 [e]Loquimini de me coram Domino et coram [f]christo eius, [g]utrum
bovem cuiusquam tulerim aut asinum, si quempiam calumniatus sum,
si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi; et con-
temnam illud hodie restituamque vobis. 4 Et dixerunt: Non es ca-
lumniatus nos neque oppressisti neque tulisti de manu alicuius quip-
piam. 5 Dixitque ad eos: Testis est Dominus adversum vos, et testis
christus eius in die hac, quia non inveneritis [h]in manu mea quip-
piam. Et dixerunt: Testis.
6 Et ait Samuel ad populum: [i]Dominus, qui fecit Moysen et Aaron
et eduxit patres nostros de terra Aegypti: 7 nunc ergo state, ut iudi-
cio contendam adversum vos coram Domino de omnibus misericor-
diis Domini, quas fecit vobiscum et cum patribus vestris; 8 [j]quo-

f cp. 9, 2.
g 2 Rg 21, 6.
h 2 Rg 16, 16; 3 Rg 1, 25, 39; 4 Rg 11, 12; 2 Par 23, 11.
i cp. 8, 11-18; Dt 17, 14-20.
j cf. Ex 17, 14; Nm 5, 23; Jb 19, 23; Jr 32, 10.
k cp. 11, 4.
l cp. 2, 12; Dt 13, 13; Jd 19, 22 etc.
m cf. cp. 11, 12.

a cp. 12, 12; 2 Rg 10, 2.
b cp. 31, 11; Jd 21, 8.
c Gn 26, 28; 3 Rg 20, 34; Ez 17, 13. — cf. Ex 23, 32; 34, 12, 15; Dt 7, 2.
d cf. Nm 16, 14; Jr 39, 7.
e cp. 17, 26. — cf. 2 Rg 10, 4.
f cp. 10, 26.
g Jd 2, 4; 21, 2.
h cf. Jd 14, 6. — v. cp. 10, 6, 10.
i cf. Jd 19, 29.
j Jd 21, 5, 8, 10.
k Jd 20, 1.
l cf. cp. 13, 15.
m Jd 1, 5.
n cf. Jd 20, 15-17; 2 Rg 24, 9.
9 b] *Ant. in vg. Nativ. Dñi.*
o vr. 13.
p vr. 3.
q cf. cp. 31, 11.
r cf. cp. 13, 17; Jd 7, 16; 9, 43; 1 Mc 6, 33.
s cp. 10, 27. — cf. Gn 37, 8.
t cf. Lc 19, 27.
u 2 Rg 19, 22.
v cp 19, 5; Ex 14, 13. — cf. cp. 14, 45.
x vr. 9.
y cp. 10, 8.
z cp. 15, 33. — cf. cp. 10, 17; Jd 11, 11.
a cp. 10, 8.

1-14] *LL. in fr. 3 p. D. 3 p. Pnt.*
a cp. 8, 7, 22.
b cp. 10, 24; 11, 14, 15.
c cf. cp. 8, 20; Nm 27, 17.
d cp. 8, 1, 5.
e Ecli 46, 22.
f cp. 24, 7; 26, 9, 11, 16; 2 Rg 1, 14, 16. — cf. cp. 10, 1.
g Nm 16, 15. — cf. Ex 20, 17.
h Ex 21, 16; 22, 4.
i cf. Mic 6, 4.
j Gn 46, 5, 6. — cf. Js 24, 4-5.

officium dimisit, promissione data se precibus ad Deum et consilio semper Israëli adfuturum (6-25). Paulo post, cum deturbatis Philisthaeis, qui erant in Gabaa, ingens exercitus auxilio esset (13, 1-5), Saul dispersum Israël

modo Iacob ingressus est in Aegyptum, et [k]clamaverunt patres vestri
ad Dominum, et [l]misit Dominus Moysen et Aaron et [m]eduxit patres
vestros de [n]Aegypto et collocavit eos in loco hoc. 9 Qui obliti sunt
Domini Dei sui, et tradidit eos [o]in manu Sisarae [p]magistri militiae
Hasor et [q]in manu Philisthinorum et [r]in manu regis Moab, et pu-
gnaverunt adversum eos. 10 [s]Postea autem clamaverunt ad Dominum
et dixerunt: Peccavimus, quia dereliquimus Dominum et [t]servivimus
Baalim et Astaroth, [u]nunc ergo erue nos de manu inimicorum no-
strorum, et serviemus tibi. 11 Et misit Dominus [v]Ierobaal et [x]Badan
et [y]Iephte et [z]Samuel et eruit vos de manu inimicorum vestrorum
per circuitum, et [a]habitastis confidenter. 12 [b]Videntes autem quod
Naas rex filiorum Ammon venisset adversum vos [c]dixistis mihi: Ne-
quaquam, sed rex imperabit nobis, [d]cum Dominus Deus vester re-
gnaret in vobis.
13 Nunc ergo [e]praesto est rex vester, quem elegistis et petistis:
[f]ecce dedit vobis Dominus regem. 14 Si [g]timueritis Dominum et ser-
vieritis ei et audieritis vocem eius et non exasperaveritis os Domini,
eritis et vos et rex, qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum
vestrum. 15 [h]Si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperave-
ritis sermones eius, [i]erit manus Domini super vos et [j]super patres
vestros. 16 Sed et nunc [k]state et videte rem istam grandem, quam
facturus est Dominus in conspectu vestro. 17 [l]Nunquid non messis
tritici est hodie? [m]Invocabo Dominum, et [n]dabit voces et pluvias;
et scietis et videbitis quia [o]grande malum feceritis vobis in conspectu
Domini petentes super vos regem.
18 Et clamavit Samuel ad Dominum, et dedit Dominus voces et
pluvias in illa die. 19 [p]Et timuit omnis populus nimis Dominum et
Samuelem, et dixit universus populus ad Samuelem: [q]Ora pro servis
tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur; addidimus enim
universis peccatis nostris malum, ut peteremus nobis regem. 20 Dixit
autem Samuel ad populum: Nolite timere. Vos fecistis universum
malum hoc; veruntamen [r]nolite recedere a tergo Domini, sed ser-
vite Domino in omni corde vestro 21 et nolite declinare post [s]vana,
[t]quae non proderunt vobis neque eruent vos, quia vana sunt; 22 et
[u]non derelinquet Dominus populum suum [v]propter nomen suum
magnum, quia iuravit Dominus [x]facere vos sibi populum. 23 Absit
autem a me hoc peccatum in Dominum, [y]ut cessem orare pro vobis:
et [z]docebo vos viam bonam et rectam. 24 Igitur [a]timete Dominum
et servite ei in veritate et ex toto corde vestro; [b]vidistis enim ma-
gnifica quae in vobis gesserit. 25 Quod si perseveraveritis in malitia,
et [c]vos et rex vester pariter [d]peribitis.

13 Filius [a]unius anni erat Saul, cum regnare coepisset; [b]duobus
autem annis regnavit super Israël.
2 Et elegit sibi Saul tria milia de Israël. Et erant cum Saul duo
milia in [c]Machmas et in monte Bethel, mille autem cum Ionatha in
[d]Gabaa Beniamin. Porro ceterum populum remisit unumquemque in
tabernacula sua. 3 Et percussit Ionathas [e]stationem Philisthinorum,
quae erat in [f]Gabaa. Quod cum audissent Philisthiim, Saul [g]cecinit
bucina in omni terra dicens: Audiant [h]Hebraei. 4 Et universus Israël
audivit huiuscemodi famam: percussit Saul stationem Philisthinorum,
et erexit se Israël adversus Philisthiim; clamavit ergo populus post
Saul in Galgala.
5 Et Philisthiim congregati sunt ad proeliandum contra Israël tri-
ginta milia curruum et sex milia equitum et reliquum vulgus [i]sicut
harena, quae est in litore maris plurima. Et ascendentes castrametati
sunt in Machmas ad orientem [j]Bethaven.
6 Quod cum vidissent viri Israël se in arto positos (adflictus enim
erat populus), absconderunt se in [k]speluncis et in abditis, in petris
quoque et in antris et in cisternis. 7 Hebraei autem transierunt Ior-
danem in terram [l]Gad et Galaad. Cumque adhuc esset Saul in Gal-
gala, universus populus perterritus est, qui sequebatur eum.
8 Et exspectavit septem diebus [m]iuxta placitum Samuelis, et non
venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo. 9 Ait ergo
Saul: Adferte mihi holocaustum et pacifica. Et obtulit holocaustum.

k Ex 2, 23.
l Ex 3, 10; 4, 14, 16.
m cf. cp. 10, 18.
n Jd 3, 7.
o Jd 4, 2.
p cf. Gn 37, 36.
q Jd 10, 7; 13, 1. — cf. Jd 3, 31.
r Jd 3. 12,
s Jd 10, 10. — cf. Jd 3, 9.
t v. Jd 2, 13.
u Jd 10, 15.
v Jd 6, 14, 32.
x 1 Par 7, 17 (?). — cf. Jd 4, 6; 12, 13 (?).
y Id 11, 1, 29.
z v. cp. 7, 10-13.
a v. Dt 33, 28.
b cp. 11, 1. — cf. cp. 8, 1-5.
c cp. 8, 19; 10, 19.
d cf. cp. 8, 7; 10, 19; Jd 8, 23.
e cp. 10, 24.
f cp. 9, 16, 17. — cf. Os 13, 11.
g vr. 24; Dt 6, 2; Js 24, 14.

h Lv 26, 14, 15; Dt 28, 15; Js 24, 40.
i cf. cp. 5, 6, 9; 7, 13; Ex 9, 3; Dt 2, 15; Jd 2, 15.
j cf. vr. 9.
k Ex 14, 13.
l cf. Pro 26, 1.
m cp. 7, 9, 10. — cf. Jc 5, 16-18.
n Ps 17, 14; 27, 3.
o cp. 8, 7.
p Ex 14, 31. — cf. 1 Es 10, 9.
q vr. 23, — cf. Ex 9, 28; 10, 17; Jr 15, 1.
r Dt 11, 16.
s Is 44, 9; Jr 16, 19; Hab 2, 18. — cf. 1 Cor 8, 4.
t cf. Dt 32, 37, 38.
u 3 Rg 6, 13; Ps 93, 14. — cf. 3 Rg 8, 57.
v Js 7, 9; Ps 105, 8; Jr 14, 21; Ez 20, 9, 14, 22.
x Ex 19, 6; Dt 7, 6; 14, 2. — cf. 1 Pt 2, 9.
y cp. 7, 8. — cf. vr. 19.
z 3 Rg 8, 36; 2 Par 6, 27; Ps 27, 11. — cf. Pro 4, 11; Jr 6, 16.
a vr. 14; 4 Rg 17, 39, — cf. Ec 12, 13.
b Dt 10, 21; Ps 125, 2, 3.
c cf. Dt 28, 36.
d Js 24, 20. — cf. Nm 16, 26.

1-14] LL. in fr. 4 p. D. 3 p. [Pnt.
a cf. cp. 10, 23.
b cf. Ac 13, 21.
c vr. 5, 11, 16, 23; cp. 14, 31; 1 Es 2, 27; 2 Es 7, 31; 11, 31; Is 10, 28.
d vr. 15; cp. 10, 26.
e cp. 10, 5.
f vr. 16; cp. 14, 5.
g cf. Jd 3, 27.
h v. vr. 7; cp. 14, 21.

i Js 11, 4; Jd 7, 12; 1 Mc 11, 1.

j cp. 14, 23.

k Jd 6, 2; Heb 11, 38. — ct. Is 2, 10, 19, 21.

l Js 13, 24-27.

m cp. 10, 8.

in Galgala congregat, moraeque impatiens sacra facit; quapropter a Samuele graviter reprehenditur (6-14). Nihilominus, imo ipsis armis deficientibus (15-23), pugna a Ionatha singulari virtute commissa (14,1-15), non

10 Cumque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat;
et egressus est Saul obviam ei ut salutaret eum. 11 Locutusque est
ad eum Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia vidi quod po-
pulus dilaberetur a me, et tu non veneras iuxta placitos dies, porro
Philisthiim congregati fuerant in Machmas, 12 dixi: Nunc descendent
Philisthiim ad me in Galgala, et faciem Domini non placavi. Necessi-
tate compulsus obtuli holocaustum. 13 Dixitque Samuel ad Saul: [n]Stulte
egisti nec [o]custodisti mandata Domini Dei tui, quae praecepit tibi.
Quod si non fecisses, iam nunc praeparasset Dominus regnum tuum
super Israël in sempiternum; 14 sed [p]nequaquam regnum tuum ultra
consurget. [q]Quaesivit Dominus sibi virum iuxta cor suum et prae-
cepit ei Dominus ut esset dux super populum suum, eo quod non
servaveris quae praecepit Dominus.
15 Surrexit autem Samuel et ascendit de Galgalis in [r]Gabaa Benia-
min. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obviam populo, qui expu-
gnabant eos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Beniamin. Et
recensuit Saul populum, qui inventi fuerant cum eo, [s]quasi sescentos
viros. 16 Et Saul et Ionathas filius eius populusque, qui inventus fuerat
cum eis, erat in [t]Gabaa Beniamin; porro Philisthiim consederant in
Machmas. 17 Et [u]egressi sunt ad praedandum de castris Philisthinorum
tres cunei. Unus cuneus pergebat contra viam [v]Ephra ad terram Sual,
18 porro alius ingrediebatur per viam [x]Bethoron, tertius autem ver-
terat se ad iter termini imminentis valli [y]Seboim contra desertum
19 Porro [z]faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israël; caverant
enim Philisthiim, ne forte facerent Hebraei gladium aut lanceam.
20 Descendebat ergo omnis Israël ad Philisthiim, ut exacueret unus-
quisque vomerem suum et ligonem et securim et sarculum. 21 Retusae
itaque erant acies vomerum et ligonum et tridentum et securium
usque ad stimulum corrigendum. 22 Cumque venisset dies proelii,
[a]non est inventus ensis et lancea in manu totius populi, qui erat
cum Saule et Ionatha, excepto Saul et Ionatha filio eius. 23 Egressa
est autem [b]statio Philisthiim, ut [c]transcenderet in Machmas.
14 Et accidit quadam die ut diceret Ionathas filius Saul ad adule-
scentem armigerum suum: Veni, et transeamus ad stationem
Philisthinorum, quae est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum
non indicavit. 2 Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa sub
malogranato, quae erat in [a]Magron, et erat populus cum eo quasi
[b]sescentorum virorum. 3 Et [c]Achias filius Achitob fratris [d]Ichabod
filii Phinees, qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo,
[e]portabat ephod. Sed et populus ignorabat quo isset Ionathas. 4 Erant
autem inter ascensus, per quos nitebatur Ionathas transire ad sta-
tionem Philisthinorum, [f]eminentes petrae ex utraque parte et, quasi
in modum dentium, scopuli hinc et inde praerupti: nomen uni Boses
et nomen alteri Sene; 5 unus scopulus prominens ad aquilonem ex
adverso Machmas et alter ad meridiem contra [g]Gabaa.
6 Dixit autem Ionathas ad adulescentem armigerum suum: Veni,
transeamus ad stationem [h]incircumcisorum horum, si forte faciat
Dominus pro nobis, [i]quia non est Domino difficile salvare vel in
multis vel in paucis. 7 Dixitque ei armiger suus: Fac omnia quae
placent animi tuo, perge quo cupis, et ero tecum ubicumque volueris.
8 Et ait Ionathas: Ecce nos transimus ad viros istos. Cumque appa-
ruerimus eis, 9 si taliter locuti fuerint ad nos: Manete donec veniamus
ad vos; stemus in loco nostro nec ascendamus ad eos. 10 Si autem
dixerint: Ascendite ad nos, ascendamus, [j]quia tradidit eos Dominus
in manibus nostris: [k]hoc erit nobis signum. 11 Apparuit igitur uterque
stationi Philisthinorum. Dixeruntque Philisthiim: En Hebraei egre-
diuntur de [l]cavernis, in quibus absconditi fuerant. 12 Et locuti sunt
viri de statione ad Ionatham et ad armigerum eius dixeruntque:
Ascendite ad nos, et ostendemus vobis rem. Et ait Ionathas ad armi-
gerum suum: Ascendamus, sequere me; [m]tradidit enim Dominus
eos in manus Israël. 13 Ascendit autem Ionathas manibus et pedibus
reptans et armiger eius post eum. Itaque [n]alii cadebant ante Ionatham,
alios armiger eius interficiebat sequens eum. 14 Et facta est plaga
prima, qua percussit Ionathas et armiger eius, quasi viginti virorum,

n 2 Rg 24, 10; 1 Par 21, 8; 2 Par 16, 9.
o cp. 15, 11.
p cp. 15, 28.
q (all) Ac 13, 22. — cp. 16, 1.
r vr. 2.
s cp. 14, 2. — cf. cp. 23, 13.
t vr. 3; cp. 14, 5.
u cp. 14, 15.
v cf. Js 18, 23.
x v. Js 10, 10.
y 2 Es 11, 34.
z cf. 4 Rg 24, 14. — v. Jd 5, 8.
a cf. Jd 5, 8.
b cp. 14, 1, 4, 6, 11; 2 Rg 23, 14.
c cp. 14, 4, 5; Is 10, 28, 29.
a Is 10, 28.
b cp. 13, 15.
c cf. cp. 21, 1; 22, 9, 11, 20.
d cp. 4, 21.
e cp. 2, 28.
f cf. Jb 39, 28.
g cp. 13, 3, 16.
6-20] LL. in fr. 5 p. D. 3 p. Pnt.
h cp. 17, 26; Jd 14, 3; 15, 18.
i cfr. cp. 17, 47; Jd 7, 4, 7; 2 Par 14, 11; 1 Mc 3, 18.
j 1 Mc 4, 30.
k cf. Gn 25, 13, 14.
l cp. 13, 6. — cf. Jdt 14, 12.
m v. vr. 10.
n cf. Lv 26, 7, 8.

parum ad novum regnum confirmandum contulisset, si Saul, qui iam inconsulto quodam voto et persecutionem hostium difficiliorem reddiderat et Ionathan filium morti exposuerat (16-48), in bello contra Ama-

in media parte iugeri, quam par boum in die arare consuevit. 15 Et
factum est miraculum in castris per agros; sed et omnis populus
stationis eorum, [o]qui ierant ad praedandum, obstupuit, et conturbata
est terra, et accidit [p]quasi miraculum a Deo.
16 Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Beniamin,
et ecce multitudo [q]prostrata et huc illucque diffugiens. 17 Et ait Saul
populo, qui erat cum eo: Requirite et videte quis abierit ex nobis.
Cumque requisissent repertum est non adesse Ionatham et armigerum
eius. 18 Et ait Saul ad Achiam: [r]Applica arcam Dei ([s]erat enim ibi
arca Dei in die illa cum filiis Israël). 19 Cumque loqueretur Saul ad
sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philisthinorum,
crescebatque paulatim et clarius resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem:
Contrahe manum tuam. 20 Conclamavit ergo Saul et omnis populus,
qui erat cum eo, et venerunt usque ad locum certaminis; et ecce
versus fuerat gladius [t]uniuscuiusque ad proximum suum, et caedes
magna nimis. 21 Sed et Hebraei, qui fuerant cum Philisthiim heri et
nudiustertius, ascenderantque cum eis in castris, [u]reversi sunt ut
essent cum Israël, qui erant cum Saul et Ionatha. 22 Omnes quoque
Israëlitae, [v]qui se absconderant [x]in monte Ephraim, audientes quod
fugissent Philisthaei sociaverunt se cum suis in proelio; et erant cum
Saul quasi decem milia virorum.
23 [y]Et salvavit Dominus in die illa Israël; pugna autem pervenit
usque ad [z]Bethaven. 24 Et viri Israël sociati sunt sibi in die illa.
[a]Adiuravit autem Saul populum dicens: Maledictus vir, qui comederit panem usque ad vesperam, donec ulciscar de inimicis meis.
Et non manducavit universus populus panem. 25 Omneque terrae
vulgus venit in saltum, [b]in quo erat mel super faciem agri. 26 Ingressus est itaque populus saltum ,et apparuit fluens mel; nullusque
applicuit manum ad os suum, timebat enim populus iuramentum.
27 Porro Ionathas non audierat, cum adiuraret pater eius populum,
[c]extenditque summitatem virgae, quam habebat in manu, et intinxit
in favum mellis et convertit manum suam ad os suum, et illuminati
sunt oculi eius. 28 Respondensque unus de populo ait: Iureiurando
constrinxit pater tuus populum dicens: Maledictus vir, qui comederit
panem hodie ([d]defecerat autem populus). 29 Dixitque Ionathas: Turbavit pater meus terram; vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei,
eo quod gustaverim paululum de melle isto; 30 quanto magis si comedisset populus de praeda inimicorum suorum, quam repperit? Nonne
maior plaga facta fuisset in Philisthiim? 31 Percusserunt ergo in die
illa Philisthaeos a [e]Machmis usque in [f]Aialon.
Defatigatus est autem populus nimis, 32 et [g]versus ad praedam
tulit oves et boves et vitulos, et mactaverunt in terra; comeditque
populus cum sanguine. 33 Nuntiaverunt autem Sauli dicentes quod
populus peccasset Domino [h]comedens cum sanguine. Qui ait: Praevaricati estis. Volvite ad me iam nunc saxum grande. 34 Et dixit
Saul: Dispergimini in vulgus et dicite eis ut adducat ad me unusquisque bovem suum et arietem, et occidite super istud et vescimini,
et non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque
omnis populus unusquisque bovem in manu sua usque ad noctem,
et occiderunt ibi. 35 [i]Aedificavit autem Saul altare Domino; tuncque
primum coepit aedificare altare Domino.
36 Et dixit Saul: Irruamus super Philisthaeos nocte et vastemus eos
usque dum illucescat mane, nec relinquamus ex eis virum. Dixitque
populus: Omne quod bonum videtur in oculis tuis fac. Et ait [j]sacerdos: Accedamus huc ad Deum. 37 Et [k]consuluit Saul Dominum:
[l]Num persequar Philisthiim? si trades eos in manus Israël? Et non
respondit ei in die illa. 38 Dixitque Saul: Applicate huc universos
[m]angulos populi et scitote et videte per quem acciderit peccatum
hoc hodie. 39 [n]Vivit Dominus salvator Israël, quia [o]si per Ionatham
filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod
nullus contradixit ei de omni populo. 40 Et ait ad universum Israël:
Separamini vos in partem unam, et ego cum Ionatha filio meo ero
in parte altera. Responditque populus ad Saul: Quod bonum videtur
in oculis tuis fac. 41 Et dixit Saul ad Dominum Deum Israël: Domine

o cp. 13, 17.
p cf. Nm 26, 10.
q cf. Js 2, 9.
r cf. Nm 27, 21.
s cf. cp. 4, 3.
t cf. [illegible] 7, 22; 2 Par 20, 23.
u cf. cp. 29, 4.
v vr. 11; cp. 13, 6.
x v. Js 24, 33.
y Ex 14, 30.
z cp. 13, 5.
a cf. Js 6, 26.
b Ex 3, 8, 17; 13, 5 etc.; Ps 80, 17. — cf. Mt 3, 4; Mr 1, 6.
c vr. 43.
d Jd 8, 4, 5.
e cp. 13, 2.
f Js 10, 12.
g cp. 15, 19.
h cf. Lv 3, 17; Jdt 11, 11.
i cf. cp. 7, 12, 17.
j vr. 3, 18, 19.
k cf. cp. 23, 9.
l cf. cp. 23, 2; Jd 20, 23.
m Jd 20, 2. — cf. Js 19, 13.
n v. Rt 3, 13.
o vr. 44.

lecitas quos Dominus, Samuele internuntio, exterminare iusserat, morem Dei gessisset (15, 1-3). Verum rex, quia optima pecora sibi reservavit et Agag regi pepercit (4-9), inoboedientia arguitur (10-23), et

Deus Israël, da indicium. Quid est quod non responderis servo tuo
hodie? Si in me aut in Ionatha filio meo est iniquitas haec, da
ostensionem; aut, si haec iniquitas est in populo tuo, da sancti-
tatem. [p]Et deprehensus est Ionathas et Saul, populus autem exivit.
42 Et ait Saul: Mittite sortem inter me et inter Ionatham filium meum.
Et captus est Ionathas. 43 Dixit autem Saul ad Ionatham: [q]Indica
mihi quid feceris. Et indicavit ei Ionathas et ait: [r]Gustans gustavi
in summitate virgae, quae erat in manu mea, paululum mellis; et
ecce ego morior. 44 Et ait Saul: [s]Haec faciat mihi Deus et haec
addat, [t]quia morte morieris, Ionatha. 45 Dixitque populus ad Saul:
Ergone Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israël?
Hoc nefas est: [u]vivit Dominus, [v]si ceciderit capillus de capite eius
in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus
Ionatham, ut non moreretur. 46 Recessitque Saul nec persecutus est
Philisthiim; porro Philisthiim abierunt in loca sua.
47 Et Saul, confirmato regno super Israël, pugnabat per circuitum
adversum omnes inimicos eius, contra Moab et [x]filios Ammon et
Edom et reges [y]Soba et Philisthaeos et, quocumque se verterat,
superabat. 48 Congregatoque exercitu [z]percussit Amalec et eruit Israël
de manu vastatorum eius.
49 [a]Fuerunt autem filii Saul Ionathas et Iessui et Melchisua, et
nomina duarum filiarum eius, nomen primogenitae [b]Merob et nomen
minoris [c]Michol, 50 et nomen uxoris Saul Achinoam filia Achimaas,
et nomen [d]principis militiae eius Abner filius Ner patruelis Saul.
51 Porro [e]Cis fuit pater Saul et Ner pater Abner filius [f]Abiel.
52 Erat autem bellum potens adversum Philisthaeos omnibus diebus
Saul. Nam, quemcumque viderat Saul virum fortem et aptum ad
proelium, [g]sociabat eum sibi.

15 Et dixit Samuel ad Saul: [a]Me misit Dominus ut ungerem te in
regem super populum eius Israël; nunc ergo audi vocem Domini.
2 Haec dicit Dominus exercituum: Recensui quaecumque fecit Amalec
Israëli, [b]quomodo restitit ei in via, cum ascenderet de Aegypto.
Nunc ergo vade et percute Amalec et [c]demolire universa eius: non
parcas ei et non concupiscas ex rebus ipsius aliquid; [d]sed interfice
a viro usque ad mulierem et parvulum atque lactentem, bovem et
ovem, camelum et asinum.
4 Praecepit itaque Saul populo et recensuit eos quasi agnos: du-
centa milia peditum et decem milia virorum Iuda. 5 Cumque venisset
Saul usque ad civitatem Amalec, tetendit insidias in torrente. 6 Di-
xitque Saul [e]Cinaeo: Abite, recedite atque descendite ab Amalec,
ne forte involvam te cum eo; [f]tu enim fecisti misericordiam cum
omnibus filiis Israël cum ascenderent de Aegypto. Et recessit Cinaeus
de medio Amalec. 7 [g]Percussitque Saul Amalec ab [h]Hevila donec
venias ad [i]Sur, quae est e regione Aegypti. 8 Et apprenhendit [j]Agag
regem Amalec vivum; [k]omne autem vulgus interfecit in ore gladii.
9 [l]Et pepercit Saul et populus Agag et optimis gregibus ovium et
armentorum et vestibus et arietibus et universis, quae pulchra erant,
nec voluerunt disperdere ea; quidquid vero vile fuit et reprobum,
hoc demoliti sunt.
10 Factum est autem verbum Domini ad Samuel dicens: 11 [m]Paeni-
tet me quod constituerim Saul regem, quia dereliquit me et [n]verba
mea opere non implevit. Contristatusque est Samuel et clamavit ad
Dominum tota nocte.
12 Cumque de nocte surrexisset Samuel ut iret ad Saul mane, nun-
tiatum est Samuel eo quod venisset Saul in [o]Carmelum et erexisset
sibi fornicem triumphalem et reversus transisset descendissetque in
Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, et Saul offerebat holocaustum
Domino de initiis praedarum, quae attulerat ex Amalec. 13 Et, cum
venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul: [p]Benedictus tu Domino: im-
plevi verbum Domini. 14 Dixitque Samuel: Et quae est haec vox
gregum, quae resonat in auribus meis, et armentorum quam ego
audio? 15 Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea; [q]pepercit enim
populus melioribus ovibus et armentis, ut immolarentur Domino Deo
tuo; reliqua vero occidimus. 16 Ait autem Samuel ad Saul: Sine me

p cf. cp. 10, 20. 21; Js 7, 16-18; Ac 1, 24-26.
q cf. Js 7, 19.
r vr. 27.
s cp. 3, 17. — v. Rt 1, 17.
t vr. 39.
u v. Rt 3, 13.
v 2 Rg 14, 11; 3 Rg 1, 52; Lc 21, 18; Ac 27, 34. — cf. Mt 10, 30; Lc 12, 7.
x cp. 11, 11.
y 2 Rg 8, 3; 10, 6.
z cp. 15, 3, 7.
a cf. cp. 31, 2; 2 Rg 2, 8-10; 1 Par 8, 33; 9, 39.
b cp. 18, 17, 19.
c cp. 18, 20, 27; 19, 12, 17; 2 Rg 6, 20, 21, 23; 21, 8 etc.
d cp. 17, 55; 2 Rg 2, 8; 3 Rg 2, 32.
e cf. cp. 10, 14.
f cp. 9, 1.
g cp. 8, 11.

1-11] LL. in fr. 6 p. D. 3 p. Pnt.
a cp. 9, 16; 10, 1.
b v. Ex 17, 8, 16; Dt 25, 17-19. — cf. vr. 33.
c Lv 27, 28, 29; Js 6, 17, 21.
d cf. cp. 22, 19.
e cp. 27, 10; Jd 1, 16. — cf. Nm 24, 21.
f cf. Ex 18, 10, 19; Nm 10, 29, 32.
g cp. 14, 48.
h Gn 2, 11; 25, 18.
i cp. 27, 8. — cf. Gn 16, 7; 20, 1; Ex 16, 22.
j cf. Nm 24, 7.
k cf. cp. 27, 8, 9; 30, 1.
l vr. 15, 21. — cf. cp. 28, 18.
m vr. 35. — cf. vr. 29; Nm 23, 19. — v. Gn 6, 6.
n vr. 3, 9. — cf. cp. 13. 13.
o cp. 25, 2; Js 15, 55.
p v. Rt 2, 20.
q vr. 9, 21.

Dei nomine repudiatur (24-31), Interea Samuel, Agag interempto, a Saul discedit (32-35) et veniens Bethlehem David filium Isai natu minimum, secreto regem renuntiat et oleo inungit (16, 1-13). Porro David,

et indicabo tibi quae locutus sit Dominus ad me nocte. Dixitque ei: Loquere. **17** Et ait Samuel: Nonne, cum [r]parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es? unxitque te Dominus in regem super Israël **18** et misit te Dominus in viam et ait: Vade et interfice peccatores Amalec, et pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum? **19** Quare ergo non audisti vocem Domini, [s]sed versus ad praedam es et fecisti malum in oculis Domini? **20** Et ait Saul ad Samuelem: Immo [t]audivi vocem Domini et ambulavi in via, per quam misit me Dominus, et adduxi Agag regem Amalec et Amalec interfeci. **21** [u]Tulit autem de praeda populus oves et boves, primitias eorum quae caesa sunt, ut immolet Domino Deo suo in Galgalis.

22 Et ait Samuel: [v]Nunquid vult Dominus holocausta et victimas, et non potius ut oboediatur voci Domini? [x]Melior est enim oboedientia quam victimae, et auscultare magis quam offerre adipem arietum; **23** quoniam quasi peccatum [y]hariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriae nolle adquiescere. Pro eo ergo quod [z]abiecisti sermonem Domini, [a]abiecit te Dominus ne sis rex.

24 Dixitque Saul ad Samuelem: [b]Peccavi, quia praevaricatus sum sermonem Domini et verba tua timens populum et oboediens voci eorum; **25** sed nunc porta, quaeso, peccatum meum, et [c]revertere mecum ut adorem Dominum. **26** Et ait Samuel ad Saul: Non revertar tecum: quia [d]proiecisti sermonem Domini, et [e]proiecit te Dominus ne sis rex super Israël. **27** Et [f]conversus est Samuel ut abiret; ille autem apprehendit summitatem pallii eius, quae et scissa est. **28** Et ait ad eum Samuel: [g]Scidit Dominus regnum Israël a te hodie et tradidit illud proximo tuo meliori te. **29** Porro triumphator in Israël non parcet et [h]paenitudine non flectetur; neque enim homo est ut agat paenitentiam. **30** At ille ait: Peccavi, sed nunc [i]honora me coram senioribus populi mei et coram Israël, et [j]revertere mecum ut adorem Dominum Deum tuum. **31** Reversus ergo Samuel secutus est Saulem et adoravit Saul Dominum.

32 Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pinguissimus et tremens. Et dixit Agag: Sicine separat amara mors? **33** Et ait Samuel: [k]Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frusta [l]concidit eum Samuel coram Domino in [m]Galgalis.

34 Abiit autem Samuel in [n]Ramatha; Saul vero ascendit in domum suam in [o]Gabaa. **35** Et [p]non vidit Samuel ultra Saul usque ad diem [q]mortis suae. Veruntamen [r]lugebat Samuel Saulem, [s]quoniam Dominum paenitebat quod constituisset eum regem super Israël.

16 Dixitque Dominus ad Samuelem: [a]Usquequo tu luges Saul, cum ego [b]proiecerim eum ne regnet super Israël? [c]Imple cornu tuum oleo et veni, ut mittam te ad [d]Isai bethlehemitem; [e]providi enim in filiis eius mihi regem. **2** Et ait Samuel: Quomodo vadam? audiet enim Saul et interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua et dices: [f]Ad immolandum Domino veni. **3** Et vocabis Isai ad victimam, et ego ostendam tibi quid facias, et [g]unges quemcumque monstravero tibi. **4** Fecit ergo Samuel sicut locutus est ei Dominus venitque in Bethlehem, et admirati sunt seniores civitatis [h]occurrentes ei dixeruntque: [i]Pacificusne est ingressus tuus? **5** Et ait: Pacificus: ad immolandum Domino veni: [j]sanctificamini et venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo Isai et filios eius et vocavit eos ad sacrificium.

6 Cumque ingressi essent, vidit [l]Eliab et ait: Num coram Domino est christus eius? **7** Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum eius neque altitudinem staturae eius, quoniam abieci eum, [m]nec iuxta intuitum hominis ego iudico; homo enim videt ea quae parent. [n]Dominus autem intuetur cor. **8** Et vocavit Isai Abinadab et adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus. **9** Adduxit autem Isai [o]Samma, de quo ait: Etiam hunc non elegit Dominus. **10** Adduxit itaque Isai [p]septem filios suos coram Samuele, et ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis. **11** Dixitque Samuel ad Isai: Nunquid iam completi sunt filii? Qui respondit: [q]Adhuc reliquus est parvulus et pascit oves. Et ait Samuel ad Isai:

r v. cp. 9, 21.
s cp. 14, 32.
t vr. 13.
u vr. 15.
v Ps 39, 7-9; 49, 8, 9; Pro 21, 3; Ecli 35, 2; Is 1, 11-13, 16, 17; Jr 7, 22, 23; Am 5, 22; Mic 6, 6-8; Heb 10, 6-9.
x Ec 4, 17; Os 6, 6; Mt 9, 13; 12, 7; Mr 12, 33.
y Dt 18, 10.
z vr. 26; cp. 13, 14.
a vr. 26; cp. 16, 1.
b cf. 2 Rg 12, 13.
c vr. 30.
d vr. 23.
e cp. 16, 1.
f cf. 3 Rg 11, 10, 30, 31.
g cp. 28, 17, 18. — cf. 3 Rg 11, 11; Dn 5, 28.
h Nm 23, 9. — cf. vr. 11, 35; Ez 24, 14.
i cf. Jo 5, 44; 12, 43.
j vr. 25.
k cf. Jd 1, 7.
l cf. Lv 27, 29. — v. vr. 3, 18.
m vr. 12, 21.
n cf. cp. 1, 19.
o cp. 11, 4.
p cf. cp. 19, 24.
q cf. cp. 25, 1; 28, 3.
r cp. 16, 1.
s vr. 11.

1-11] *LL. in sb. p. D. 3 p. Pnt.*
a cp. 15, 35.
b cp. 15, 23, 26.
c v. cp. 10, 1.
d Rt 4, 17, 22.
e Ps 77, 70, 71; 88, 20, 21; Ac 13, 22.
f cf. cp. 9, 12; 20, 29.
g cp. 9, 16.
h cp. 21, 1.
i 3 Rg 2, 13. — cf. 4 Rg 9, 18, 22.
j Nm 11, 18; Js 3, 5; 7, 13 etc.
l cp. 17, 13.
7] *v.3 Rg 8. 39.*
m Ps 146, 10, 11.— cf Ac 10, 34.
n 3 Rg 8, 39; 1 Par 28, 9; Ps 7, 10; 43, 22; Pro 15, 11; Sap. 1, 6; Jr 11, 20; 17, 10; 20, 12. — cf. Ac 1, 24.
o cp. 17, 13; 1 Par 2, 13; 20, 7.
p 1 Par 2, 14-16.
q cp. 17, 14. — cf. 2 Rg 13, 3; 1 Par 2, 13.

expertissimus citharoedus in aulam arcessitur ut psallens regis animum exagitatum leniat (14-23); at, cum, ingruente bello contra Philisthaeos, a patre in castra missus ut fratres inviseret (17, 1-22), vidisset

[r]Mitte et adduc eum; nec enim discumbemus priusquam huc ille
veniat. **12** Misit ergo et adduxit eum. Erat autem [s]rufus et pulcher
adspectu decoraque facie. Et ait Dominus: [t]Surge, unge eum; ipse
est enim.
13 Tulit ergo Samuel [u]cornu olei et [v]unxit eum in medio fratrum
eius, et directus est [x]spiritus Domini a die illa in David et deinceps.
Surgensque Samuel abiit in Ramatha.
14 [y]Spiritus autem Domini recessit a Saul, et exagitabat eum spi-
ritus nequam a Domino. **15** Dixeruntque servi Saul ad eum: [z]Ecce
spiritus Dei malus exagitat te; **16** iubeat dominus noster, et servi tui
[a]qui coram te sunt quaerent hominem scientem psallere cithara, ut,
quando arripuerit te spiritus Domini malus, [b]psallat manu sua et
levius feras. **17** Et ait Saul ad servos suos: Providete ergo mihi ali-
quem bene psallentem et adducite eum ad me. **18** Et respondens unus
de pueris ait: Ecce vidi filium Isai bethlehemitem scientem psallere
et [c]fortissimum robore et virum bellicosum et prudentem in verbis
et virum pulchrum, et [d]Dominus est cum eo.
19 Misit ergo Saul nuntios ad Isai dicens: Mitte ad me David
filium tuum, [e]qui est in pascuis **20** [f]Tulit itaque Isai asinum plenum
panibus et lagoenam vini et haedum de capris unum et misit per ma-
num David filii sui Sauli. **21** Et venit David ad Saul et [g]stetit coram
eo; at ille dilexit eum nimis, et factus est eius armiger. **22** Misitque Saul
ad Isai dicens: Stet David in conspectu meo; invenit enim gratiam in
oculis meis. **23** Igitur, quandocumque [h]spiritus Domini malus arripie-
bat Saul, David tollebat citharam et percutiebat manu sua, et refocil-
labatur Saul et levius habebat; recedebat enim ab eo spiritus malus.
17 [a]Congregantes autem Philisthiim agmina sua in proelium conve-
nerunt in [b]Socho Iudae et castrametati sunt inter Socho et [c]Azeca
in [d]finibus Dommim. **2** Porro Saul et filii Israël congregati venerunt
in [e]vallem terebinthi, et direxerunt aciem ad pugnandum contra
Philisthiim. **3** Et Philisthiim stabant super montem ex parte hac, et
Israël stabat supra montem ex altera parte, vallisque erat inter eos.
4 Et egressus est vir spurius de castris Philisthinorum nomine [f]Go-
liath de [g]Geth altitudinis sex cubitorum et palmi. **5** Et cassis aerea
super caput eius, et lorica squamata induebatur; porro pondus lo-
ricae eius quinque milia siclorum aeris erat. **6** Et ocreas aereas ha-
bebat in cruribus, et [h]clipeus aereus tegebat umeros eius. **7** Hastile
autem hastae eius erat quasi liciatorium texentium; ipsum autem
ferrum hastae eius sescentos siclos habebat ferri; et [i]armiger eius
antecedebat eum. **8** Stansque clamabat adversum phalangas Israël et
dicebat eis: Quare venistis parati ad proelium? Nunquid ego non
sum Philisthaeus, et vos [j]servi Saul? Eligite ex vobis virum, et de-
scendat ad singulare certamen; **9** si quiverit pugnare mecum et
percusserit me, erimus vobis servi; si autem ego praevaluero et percus-
sero eum, vos servi eritis et [k]servietis nobis. **10** Et aiebat Philisthaeus:
[l]Ego exprobravi agminibus Israël hodie: Date mihi virum, et ineat
mecum singulare certamen. **11** Audiens autem Saul et omnes Israëlitae
sermones Philisthaei huiscemodi stupebant et metuebant nimis.
12 David autem erat [m]filius viri [n]ephrathaei, de quo [o]supra dictum
est, de [p]Bethlehem Iuda, cui nomen erat Isai, qui habebat [q]octo fi-
lios, et erat vir in diebus Saul senex et grandaevus inter viros. **13** Abie-
runt autem tres filii eius maiores post Saul in proelium; et nomina
trium filiorum eius, qui perrexerunt ad bellum, [r]Eliab primogenitus
et secundus Abinadab tertiusque Samma; **14** [s]David autem erat mini-
mus. Tribus ergo maioribus secutis Saulem, **15** abiit David et reversus
est a Saul [t]ut pasceret gregem patris sui in Bethlehem.
16 Procedebat vero Philisthaeus mane et vespere et stabat quadra-
ginta diebus.
17 Dixit autem Isai ad David filium suum: Accipe fratribus tuis
ephi polentae et decem panes istos et curre in castra ad fratres tuos,
18 et [u]decem formellas casei has deferes ad tribunum et [v]fratres tuos
visitabis si recte agant, et cum quibus ordinati sunt disce.
19 [x]Saul autem et illi et omnes filii Israël in valle terebinthi pu-
gnabant adversum Philisthiim.

r cf. 2 Rg 7, 8; Ps 77, 70, 71.
s cp. 17, 42.
t cf. cp. 9, 17.
u vr. 1; 3 Rg 1, 39.
v 2 Rg 2, 4; 5, 3; Ps 77, 70; 88, 21; Ac 7, 46; 13, 22. — cf. cp. 10, 1.
x cp. 10, 6, 10; 11, 6. — v. Jd 3, 10.
y cp. 18, 12; 28, 15, 16. — cf. Jd 16, 20. — v. Ps 50, 13.
z cp. 18, 10; 19, 9. — cf. Jd 9, 23.
a vr. 21, 22; 3 Rg 10, 8; 12, 6; Jr 7, 10.
b cp. 18, 10; 19, 9. — cf. 4 Rg 3, 15.
c v. cp. 17, 32, 34-36.
d cp. 3, 19; 18, 12, 14.
e vr. 11; cp. 17, 15, 34.
f cf. cp. 10, 27; 17, 18; 2 Rg 16, 1; 17, 27, 28.
g v. vr. 16.
h vr. 14, 16.

1-16] *LL. in D. 4 p. Pnt.*
a cp. 13, 5.
b Js 15, 35.
c Js 10, 10; 2 Es 11, 30.
d cf. 1 Par 11, 13.
e vr. 19; cp. 21, 9.
f cf. 2 Rg 21, 19; 1 Par 20, 4.
g vr. 52; cp. 6, 17; 21, 10; Js 11, 22; 13, 3; 2 Rg 1, 20 etc.
h vr. 45.
i vr. 41.
j cp. 8, 17.
k cf. cp. 11, 1.
l vr. 25, 26, 36, 45. — cf. 2 Rg 21, 21; 4 Rg 19, 4, 16.
m vr. 58; cp. 16, 1, 18; Rt 4, 22.
n Rt 1, 2. — cf. Gn 35, 19.
o cp. 16, 12 ss.
p Jd 17, 7; Rt 1, 2.
q cp. 16, 10. — cf. 1 Par 2, 13-15.
r cp. 16, 6, 8, 9. — cf. 1 Par 2, 13.
s cp. 16, 11.
t cp. 16, 19.
u cf. cp. 16, 20.
v cf. Gn 37, 14.
x vr. 2.

et audisset Goliath Israëli maledicentem, ad propositum certamen se paratum et insinuat et exhibet (23-37), et sola funda armatus, sed in Dei auxilium confisus contra gigantem procedit illumque prostrat et occidit (38-51).

20 Surrexit itaque David mane et commendavit gregem custodi et
onustus abiit sicut praeceperat ei Isai. Et venit ad locum Magala et
ad exercitum, qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine;
21 direxerat enim aciem Israël, sed et Philisthiim ex adverso fuerant
praeparati. 22 Derelinquens ergo David [y]vasa quae attulerat sub manu
custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis et interrogabat si
omnia recte agerentur erga fratres suos.
23 Cumque adhuc ille loqueretur eis, apparuit [z]vir ille spurius ascendens Goliath nomine, philisthaeus de Geth, de castris Philisthinorum;
et, loquente eo, [a]haec eadem verba audivit David. 24 Omnes autem
Israëlitae, cum vidissent virum, fugerunt a facie eius timentes eum
valde. 25 Et dixit unusquispiam de Israël: Num vidistis virum hunc
qui ascendit? [b]Ad exprobrandum enim Israëli ascendit. Virum ergo,
qui percusserit eum, ditabit rex divitiis magnis et [c]filiam suam dabit
ei et domum patris eius faciet absque tributo in Israël.
26 Et ait David ad viros, qui stabant secum, dicens: Quid dabitur
viro qui percusserit Philisthaeum hunc et tulerit [d]opprobrium de
Israël? Quis enim est hic Philisthaeus [e]incircumcisus, qui exprobravit
acies [f]Dei viventis? 27 Referebat autem ei populus eundem sermonem dicens: [g]Haec dabuntur viro qui percusserit eum. 28 Quod cum
audisset Eliab frater eius maior, loquente eo cum aliis, iratus est
contra David et ait: Quare venisti et quare dereliquisti pauculas oves
illas in deserto? Ego novi superbiam tuam et nequitiam cordis tui;
quia ut videres proelium descendisti. 29 Et dixit David: Quid feci?
Nunquid non verbum est? 30 Et declinavit paululum ab eo ad alium
dixitque [h]eundem sermonem, et respondit ei populus verbum sicut
prius.
31 Audita sunt autem verba, quae locutus est David, et adnuntiata in
conspectu Saul. 32 Ad quem cum fuisset adductus, locutus est ei: [i]Non
concidat cor cuiusquam in eo: ego servus tuus vadam et pugnabo adversus Philisthaeum. 33 Et ait Saul ad David: Non vales resistere Phi-
listhaeo isti nec pugnare adversus eum, quia [j]puer es, hic autem vir
bellator est ab adulescentia sua. 34 Dixitque David ad Saul: [k]Pascebat
servus tuus patris sui gregem, et veniebat leo vel ursus et tollebat
arietem de medio gregis, 35 et persequebar eos et percutiebam eruebamque de ore eorum; et illi consurgebant adversum me, et ap-
prehendebam mentum eorum et suffocabam interficiebamque eos:
36 nam et leonem et ursum interfeci ego servus tuus. Erit igitur et
Philisthaeus hic incircumcisus quasi unus ex eis. Nunc vadam et
auferam opprobrium populi; quoniam quis est iste Philisthaeus incircumcisus, qui ausus est [l]maledicere exercitui Dei viventis? 37 Et ait
David: [m]Dominus qui eripuit me de manu leonis et de manu ursi,
ipse me liberabit de manu Philisthaei huius. Dixit autem Saul ad
David: [n]Vade et [o]Dominus tecum sit.
38 Et induit Saul David vestimentis suis et imposuit galeam aeream
super caput eius et vestivit eum lorica. 39 Accinctus ergo David gladio eius super vestem suam coepit tentare si armatus posset incedere, non enim habebat consuetudinem. Dixitque David ad Saul:
Non possum sic incedere, quia non usum habeo. Et deposuit ea
40 et tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus, et elegit
sibi quinque limpidissimos lapides de torrente et misit eos in peram
pastoralem, quam habebat secum, et fundam manu tulit et processit
adversum Philisthaeum.
41 Ibat autem Philisthaeus incedens et appropinquans adversum
David, et [p]armiger eius ante eum. 42 Cumque inspexisset Philisthaeus
et vidisset David, despexit eum; erat enim adulescens [q]rufus et pulcher adspectu. 43 Et dixit Philisthaeus ad David: Nunquid ego
[r]canis sum, quod tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philisthaeus David in diis suis 44 dixitque ad David: Veni ad me, et
[s]dabo carnes tuas [t]volatilibus caeli et bestiis terrae. 45 Dixit autem
David ad Philisthaeum: Tu venis ad me cum gladio et hasta et
[u]clipeo, ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei
agminum Israël, quibus exprobrasti 46 hodie; et dabit te Dominus
in manu mea, et percutiam te et auferam caput tuum a te et [s]dabo

y Is 10, 28; Ac 21, 15.
z vr. 4.
a vr. 8.
25-36] *LL. in fr. 2 p. D. 4 p.* [*Pnt.*
b vr. 10, 36, 45.
c cf. Js 15, 16.
d cp. 11, 2.
e v. Jd 14, 3.
f Dt 5, 26; Js 3, 10; Ps 83, 3. — cf 4 Rg 19, 4, 16.
g vr. 25.
h vr. 26, 27.
i cf. Lv 26, 8; Dt 20, 3; Pro 28, 1.
j cf. cp. 16, 18.
k Ecli 47, 3.
l vr. 10, 26.
37] *R. in D. 3 p. Pnt.*
m cf. 2 Tm 4, 17.
n Jdt 8, 34.
o cf. cp. 20, 13; 1 Par 22, 11, 16.
38-51] *LL. in fr. 3 p. D. 4 p. Pnt.*
p vr. 7.
q cp. 16, 12.
r cp. 24, 15; 2 Rg 3, 8; 9, 8; 16, 9; 4 Rg 8, 13. — cf. Ec 9, 4; Mt 7, 9; Ap 22, 15.
s Dt 28, 26; Ez 29, 5.
t vr. 46. — cf. Pro 30, 17.
u vr. 6.
45] *v. vr. 50.*

Fugatis itaque hostibus, et post institutam per Saulem de se et de suis inquisitionem (52-58), in domo Saulis iterum versatur, ubi Ionathan quidem sibi amicum conciliat, Saulis autem in se excitat invidiam (18, 1-9). Etenim

cadavera castrorum Philisthiim hodie volatilibus caeli et bestiis terrae,
[v]ut sciat omnis terra quia est Deus in Israël, 47 et noverit universa
ecclesia haec, quia [x]non in gladio nec in hasta salvat Dominus:
[y]ipsius enim est bellum, et tradet vos in manus nostras. 48 Cum ergo
surrexisset Philisthaeus et veniret et appropinquaret contra David,
festinavit David et cucurrit ad pugnam ex adverso Philisthaei. 49 Et
misit manum suam in peram tulitque unum lapidem et funda iecit
et circumducens percussit Philisthaeum in fronte; et infixus est lapis
in fronte eius, et cecidit in faciem suam super terram. 50 [z]Praevaluitque David adversum Philisthaeum in funda et lapide percussumque Philisthaeum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu,
David 51 cucurrit et stetit super Philisthaeum et tulit gladium eius
et [a]eduxit eum de vagina sua et interfecit eum praeciditque caput
eius.

Videntes autem Philisthiim quod mortuus esset fortissimus eorum
[b]fugerunt. 52 Et consurgentes viri Israël et Iuda vociferati sunt et
persecuti sunt Philisthaeos usque dum venirent in vallem et usque ad
portas [c]Accaron; cecideruntque vulnerati de Philisthiim in via [d]Saraim
et usque ad [e]Geth et usque ad Accaron. 53 Et revertentes filii Israël,
postquam persecuti fuerant Philisthaeos, invaserunt castra eorum.
54 Adsumens autem David [f]caput Philisthaei [g]attulit illud in Ierusalem;
arma vero eius posuit in tabernaculo suo. 55 Eo autem tempore, quo
viderat Saul David egredientem contra Philisthaeum, ait ad Abner
[h]principem militiae: [i]De qua stirpe descendit hic adulescens, Abner?
Dixitque Abner: [j]Vivit anima tua, rex, si novi. 56 Et ait rex: Interroga tu cuius filius sit iste puer. 57 Cumque regressus esset David
percusso Philisthaeo, tulit eum Abner et introduxit coram Saule
[k]caput Philisthaei habentem in manu. 58 Et ait ad eum Saul: De
qua progenie es, o adulescens? Dixitque David: [l]Filius servi tui Isai
bethlehemitae ego sum.

18 Et factum est, cum complesset loqui ad Saul, [a]anima Ionathae
conglutinata est animae David, et [b]dilexit eum Ionathas quasi
animam suam. 2 [c]Tulitque eum Saul in die illa et [d]non concessit ei
ut reverteretur in domum patris sui.

3 Inierunt autem David et Ionathas foedus; diligebat enim eum
quasi animam suam. 4 Nam exspoliavit se Ionathas tunica, qua erat
indutus, et dedit eam David et reliqua vestimenta sua, usque ad
gladium et arcum suum et usque ad balteum.

5 Egrediebatur quoque David ad omnia quaecumque misisset eum
Saul et [e]prudenter se agebat: posuitque eum Saul super viros belli,
et acceptus erat in oculis universi populi maximeque in conspectu
famulorum Saul.

6 Porro, cum reverteretur, percusso Philisthaeo, David, [f]egressae
sunt mulieres de universis urbibus Israël cantantes chorosque ducentes
in occursum Saul regis in tympanis laetitiae et in sistris. 7 Et [g]praecinebant mulieres ludentes atque dicentes:

[h]Percussit Saul mille, et David decem milia.

8 Iratus est autem Saul nimis, et displicuit in oculis eius sermo
iste, dixitque: Dederunt David decem milia et mihi mille dederunt;
quid ei superest, [i]nisi solum regnum? 9 Non [j]rectis ergo oculis Saul
adspiciebat David a die illa et deinceps.

10 Post diem autem alteram invasit [k]spiritus Dei malus Saul, et
[l]prophetabat in medio domus suae; [m]David autem psallebat manu
sua sicut per singulos dies. [n]Tenebatque Saul lanceam 11 et [o]misit eam
putans quod [p]configere posset David cum pariete; et declinavit David
a facie eius [q]secundo. 12 [r]Et timuit Saul David, [s]eo quod Dominus
esset cum eo et [t]a se recessisset. 13 Amovit ergo eum Saul a se et
fecit eum tribunum super mille viros; et [u]egrediebatur et intrabat in
conspectu populi.

14 In omnibus quoque viis suis David [v]prudenter agebat, et Dominus
erat cum eo. 15 Vidit itaque Saul quod [x]prudens esset nimis et coepit
cavere eum. 16 Omnis autem Israël et Iuda [y]diligebat David; ipse
enim ingrediebatur et egrediebatur ante eos.

17 Dixitque Saul ad David: Ecce [y]filia mea maior Merob, ipsam

v 3 Rg 18, 36. — cf. Js 4, 24.
x Os 1, 7. — cf. cp. 2, 9; 14, 6; Ps 32, 16, 17; 43, 7; Zc 4, 6.
y 2 Par 20, 15.
49] v. cp. 18, 7.
50] *Ant. in sb. a. D. 4 p. Pnt.*
z Ecli 47, 4, 5. — cf. 1 Mc 4, 30.
a cp. 21, 9. — cf. 2 Rg 23, 21.
b cf. Heb 11, 34.
c Js 15, 11.
d Js 15, 36.
e v. vr. 4.
f vr. 57.
g cf. Rg 5, 6, 7.
h cp. 14, 50; 26, 5; 2 Rg 2, 8.
i cf. cp. 16, 21, 22.
j v. cp. 1, 26.
k vr. 54
l vr. 12.
a cf. Gn 34, 3.
b cp. 19, 1; 20, 17; Dt 13, 6. — cf. 2 Rg 1, 26.
c cp. 16, 22.
d cf. cp. 17, 15.
e vr. 14, 15, 30. — cf. Dt 29, 9.
6-18] *LL. in fr. 4 p. D. 4 p. Pnt.*
f Ex 15, 20; Jd 11, 34. — cf. 2 Rg 1, 20.
g cf. Ex 15, 21.
h cp. 21, 11; 29, 5. — cf. Ecli 47, 7.
7b] *R. in D. 3 p. Pnt.*
i cp. 15, 28.
j v. Mt 6, 23.
k cp. 16, 14. — cf. Jd 9, 23.
l cp. 19, 23, 24. — cf. 3 Rg 18, 29; Ac 16, 16.
m v. cp. 16, 16.
n cp. 19, 9.
o cp. 19, 10. — cf. cp. 20, 33.
p cf. Dt 15, 17.
q v. cp. 17, 15.
r vr. 15, 29.
s vr. 28; cp. 16, 18.
t cp. 16, 14; 28, 15.
u vr. 16. — cf. Nm 27, 17; Dt 28, 6, 19; 31, 2; 2 Rg 5, 2.
17] * *Catech. R. III 9, 11.*
v vr. 5.
x cf. vr. 5.
y cp. 14, 49. — cf. Gn 29, 16.

Saul rex Davidem bis transfigere conatur, et per speciem ei filiae in uxorem tradendae gravi discrimini exponit (10-30), imo, ut eum interficiant aulicos et filium excitat (19, 1-7), satellitesque mittit non solum domum,

[z]dabo tibi uxorem; tantummodo esto vir fortis et [a]proeliare bella Do-
mini. Saul autem reputabat dicens: [b]Non sit manus mea in eum, [c]sed
sit super eum manus Philisthinorum. **18** Ait autem David ad Saul:
[d]Quis ego sum, aut quae est vita mea aut cognatio patris mei in
Israël, ut fiam gener regis? **19** Factum est autem tempus, cum deberet
dari Merob filia Saul David, data est [e]Hadrieli [f]molathitae uxor.
20 [g]Dilexit autem David [h]Michol filia Saul altera; et nuntiatum est
Saul et placuit ei, **21** dixitque Saul: Dabo eam illi, ut fiat ei in [i]scan-
dalum, et [j]sit super eum manus Philisthinorum. Dixitque Saul ad
David: [k]In duabus rebus gener meus eris hodie. **22** Et mandavit Saul
servis suis: Loquimini ad David clam me dicentes: Ecce places regi,
et omnes servi eius diligunt te. Nunc ergo esto [l]gener regis. **23** Et
locuti sunt servi Saul in auribus David omnia verba haec. Et ait
David: Num parum videtur vobis generum esse regis? Ego autem
sum vir pauper et tenuis. **24** Et renuntiaverunt servi Saul dicentes:
Huiuscemodi verba locutus est David. **25** Dixit autem Saul: Sic lo-
quimini ad David: Non habet rex [m]sponsalia necesse nisi tantum cen-
tum praeputia Philisthinorum, [n]ut fiat ultio de inimicis regis. [o]Porro
Saul cogitabat tradere David in manus Philisthinorum. **26** Cumque
renuntiassent servi eius David verba, quae dixerat Saul, placuit sermo
in oculis David ut fieret gener regis. **27** Et post paucos dies surgens
David [p]abiit cum viris, qui sub eo erant, et percussit ex Philisthiim
ducentos viros et [q]attulit eorum praeputia et adnumeravit ea regi,
ut esset gener eius.
[r]Dedit itaque Saul ei Michol filiam suam uxorem. **28** Et vidit Saul
et intellexit quod [s]Dominus esset cum David. [t]Michol autem filia
Saul diligebat eum. **29** Et Saul magis coepit timere David; factusque
est Saul inimicus David cunctis diebus. **30** [u]Et egressi sunt principes
Philisthinorum. A principio autem egressionis eorum [v]prudentius
se gerebat David quam omnes servi Saul, et celebre factum est
nomen eius nimis.

19 Locutus est autem Saul ad Ionatham filium suum et ad omnes
servos suos ut occiderent David. Porro Ionathas filius Saul [a]di-
ligebat David valde. **2** Et indicavit Ionathas David dicens: Quaerit
Saul pater meus occidere te; quapropter observa te, quaeso, mane,
et manebis clam et absconderis. **3** Ego autem egrediens stabo iuxta
patrem meum in agro ubicumque fueris; et ego loquar de te ad patrem
meum et quodcumque videro nuntiabo tibi. **4** Locutus est ergo Ionathas
de David bona ad Saul patrem suum dixitque ad eum: [b]Ne pecces,
rex, in servum tuum David, quia non peccavit tibi, et opera eius
bona sunt tibi valde. **5** Et [c]posuit animam suam in manu sua et [d]per-
cussit Philisthaeum, et [e]fecit Dominus salutem magnam universo
Israëli: vidisti et laetatus es. Quare ergo [f]peccas in sanguine innoxio
interficiens David, qui est absque culpa? **6** Quod cum audisset Saul,
placatus voce Ionathae iuravit: [g]Vivit Dominus, quia non occidetur.
7 Vocavit itaque Ionathas David, et indicavit ei omnia verba haec,
et introduxit Ionathas David ad Saul, et fuit ante eum sicut fuerat
[h]heri et nudiustertius.
8 Motum est autem rursum bellum, et egressus David pugnavit
adversum Philisthiim [i]percussitque eos plaga magna, et fugerunt a
facie eius. **9** Et factus est [j]spiritus Domini malus in Saul. Sedebat
autem in domo sua et tenebat lanceam; [k]porro David psallebat
manu sua. **10** [l]Nisusque est Saul configere David lancea in pariete, et
declinavit David a facie Saul; lancea autem, casso vulnere, perlata
est in parietem. Et David fugit et salvatus est nocte illa.
11 [m]Misit ergo Saul satellites suos in domum David, [n]ut custodirent
eum, et interficeretur mane. Quod cum adnuntiasset David Michol
uxor sua dicens: Nisi salvaveris te nocte hac, cras morieris, **12** [o]de-
posuit eum per fenestram. Porro ille abiit et aufugit atque salvatus
est. **13** Tulit autem Michol statuam et posuit eam super lectum et
pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius et operuit eam vesti-
mentis. **14** Misit autem Saul apparitores, qui raperent David; et re-
sponsum est quod aegrotaret. **15** Rursumque misit Saul nuntios, ut
viderent David, dicens: Adferte eum ad me in lecto ut occidatur.

z cp. 17, 25.
a cp. 25, 28. — cf. Nm 21, 14.
b cf. Gn 37, 22.
c vr. 21, 25.
d vr. 23; 2 Rg 7, 18. — cf. Nm 16, 9.
e cf. 2 Rg 21, 8.
f cf. Js 15, 26; 19, 2 (; Jd 7, 22).
g vr. 28.
h cp. 14, 49.
i Ex 10, 7. — cf. Ecli 27, 26; 32, 25.
j vr. 17.
k cf. vr. 26.
l vr. 27; cp. 22, 14.
m Gn 34, 12; Ex 22, 17.
n cp. 14, 24.
o vr. 17, 21.
p vr. 13.
q cf. 2 Rg 3, 14.
r cf. cp. 25, 44.
s vr. 12.
t vr. 20. — v. cp. 19, 11.
u cp. 19, 8. — cf. 2 Rg 11, 1.
v vr. 5.

1-10] *LL. in fr. 5 p. D. 4 p. Pnt.*
a cp. 18, 1, 3.
b cf. Gn 42, 12.
c cp. 28, 21; Jd 12, 3. — cf. Jd 9 17.
d cp. 17, 49, 50.
e cf. cp. 11, 13; 1 Par 11, 14.
f Mt 27, 4.
g v. Rt 3, 13.
h cp. 16, 21; 18, 2, 13.
i cp. 23, 5.
j v. cp. 16, 14; 18, 10, 11.
k v. cp. 16, 16.
l cp. 18, 11; 20, 33.
m v. Ps 58, 1.
n cf. Jd 16, 2.
o cf. Js 2, 15; Ac 9, 24, 25; 2 Cor 11, 33.

*sed ad ipsum Samuelem, ad quem David apte ab uxore adiutus confuge-
rat* (*8-24*). *Tandem, cum post ephimeram reconciliationem comperisset
nullam a rege exspectandam resipiscentiam, icto cum Ionatha foedere*

16 Cumque venissent nuntii, inventum est simulacrum super lectum,
et pellis caprarum ad caput eius. 17 Dixitque Saul ad Michol: Quare
sic illusisti mihi et dimisisti inimicum meum ut fugeret? Et respondit
Michol ad Saul: Quia ipse locutus est mihi: Dimitte me, alioquin
interficiam te.
18 David autem fugiens salvatus est et venit ad Samuel in [p]Ra-
matha et nuntiavit ei omnia quae fecerat sibi Saul; et abierunt ipse
et Samuel et morati sunt in Naioth. 19 Nuntiatum est autem Sauli a
dicentibus: Ecce David in Naioth in [q]Ramatha.
20 Misit ergo Saul lictores ut raperent David; qui, cum vidissent
cuneum prophetarum vaticinantium et Samuelem stantem super eos,
[r]factus est etiam spiritus Domini in illis, et [s]prophetare coeperunt
etiam ipsi. 21 Quod cum nuntiatum esset Sauli, misit et alios nuntios:
prophetaverunt autem et illi. Et rursum misit Saul tertios nuntios,
qui et ipsi prophetaverunt. Et iratus iracundia Saul 22abiit etiam ipse
in Ramatha et venit usque ad cisternam magnam, quae est in Socho,
et interrogavit et dixit: In quo loco sunt Samuel et David? Dictum-
que est ei: Ecce in Naioth sunt in Ramatha. 23Et abiit in Naioth in
Ramatha; et factus est etiam super eum spiritus Domini, et ambulabat
ingrediens et [t]prophetabat usque dum veniret in Naioth in Ramatha.
24 Et [u]exspoliavit etiam ipse se vestimentis suis et prophetavit cum
ceteris coram Samuele et cecidit nudus tota die illa et nocte; unde
et exivit proverbium: [v]Num et Saul inter prophetas?
20 Fugit autem David de Naioth, quae est in [a]Ramatha veniensque
locutus est coram Ionatha: [b]Quid feci? quae est iniquitas mea,
et quod peccatum meum in patrem tuum, quia quaerit animam meam?
2 Qui dixit ei: Absit, non morieris; neque enim faciet pater meus
quidquam [c]grande vel parvum nisi prius indicaverit mihi; hunc ergo
celavit me pater meus sermonem tantummodo? Nequaquam erit istud.
3 Et iuravit rursum Davidi. Et ille ait: Scit profecto pater tuus quia
[d]inveni gratiam in oculis tuis et dicet: Nesciat hoc Ionathas, ne
forte tristetur. Quinimmo [e]vivit Dominus et [f]vivit anima tua, quia
uno tantum, ut ita dicam, gradu ego morsque dividimur. 4 Et ait
Ionathas ad David: Quodcumque dixerit mihi anima tua, faciam tibi.
5 Dixit autem David ad Ionatham: Ecce [g]calendae sunt crastino, et
ego ex more sedere soleo iuxta regem ad vescendum; dimitte ergo
me ut [h]abscondar in agro usque ad vesperam diei tertiae. 6 [i]Si re-
spiciens requisierit me pater tuus, respondebis ei: Rogavit me David
ut iret celeriter in [j]Bethlehem civitatem suam, quia [k]victimae sollemnes
ibi sunt universis contribulibus suis. 7 Si dixerit: Bene, pax erit servo
tuo; si autem fuerit iratus, scito quia [l]completa est malitia eius. 8 Fac
ergo misericordiam in servum tuum, [m]quia foedus Domini me famu-
lum tuum tecum inire fecisti; [n]si autem est iniquitas aliqua in me,
tu me interfice, et ad patrem tuum ne introducas me. 9 Et ait Io-
nathas: Absit hoc a te, neque enim fieri potest ut, si certe cognovero
completam esse patris mei malitiam contra te, non adnuntiem tibi.
10 Responditque David ad Ionatham: Quis renuntiabit mihi, si quid
forte responderit tibi pater tuus dure de me? 11 Et ait Ionathas ad
David: Veni, et egrediamur foras in agrum. Cumque exissent ambo
in agrum, 12 ait Ionathas ad David: Domine Deus Israël, si investi-
gavero sententiam patris mei crastino vel perendie, et aliquid boni
fuerit super David, et non statim misero ad te et notum tibi fecero,
13 [o]haec faciat Dominus Ionathae et haec addat. Si autem perseve-
raverit patris mei malitia adversum te, [p]revelabo aurem tuam et di-
mittam te ut vadas in pace, et [q]sit Dominus tecum, sicut fuit cum
patre meo. 14 Et, si vixero, facies mihi misericordiam Domini; si
vero mortuus fuero, 15 [r]non auferes misericordiam tuam a domo mea
usque in sempiternum, quando eradicaverit Dominus inimicos David
unumquemque de terra, auferat Ionatham de domo sua, et requirat
Dominus de manu inimicorum David. 16 Pepigit ergo Ionathas foedus
cum domo David; et [s]requisivit Dominus de manu inimicorum David.
17 Et addidit Ionathas deierare David, eo quod diligeret illum;
[t]sicut enim animam suam ita diligebat eum. 18 Dixitque ad eum Io-
nathas: [u]Cras calendae sunt, et [v]requireris; 19 [x]requiretur enim sessio

p cp. 1, 19; 10, 10-12.
q cp. 1, 19.
r cf. cp. 10, 5, 6, 10; Nm 24, 2.
s cf. Nm 11, 25; Jl 2, 28.
t cf. cp. 18, 10.
u Is 20, 2; Mc 1, 8. — cf. 2 Rg 6, 20.
v cp. 10, 11, 12.
1-8] *LL. in fr. 6 p. D. 4 p.* [*Pnt.*
a cp. 1, 19.
b cf. Gn 31, 36.
c cp. 22, 15; 25, 36.
d v. Gn 33, 15.
e cp. 25, 26; 4 Rg 2, 2, 4, 6; 4, 30. — v. Rt 3, 13.
f cp. 1, 26.
g vr. 18; Nm 10, 10; 28, 11; Os 2, 13; Am 8, 5. — cf. Ez 45, 17.
h cp. 19, 2, 3.
i vr. 18.
j cp. 16, 4.
k cf. cp. 9, 12.
l cp. 25, 17; Est 7, 7. — cf. vr. 33.
m vr. 16, 42; cp. 18, 3; 23, 18. — cf. 2 Rg 21, 7.
n 2 Rg 14, 32.
o cf. Rt 1 ,17.
p cp 9, 15; 1 Par 17, 25; Jb 36, 10, 15. — cf. Jb 33, 16; Is 50, 5.
q Js 1, 5, 17; 3 Rg 1, 37; 1 Par 22 ,11, 16. — cf. cp. 17, 37.
r 2 Rg 9, 1, 3, 7; 21, 7. — cf. cp. 24, 21, 22.
s cf. cp. 25, 22; Js 22, 23.
t cp. 18, 1, 3.
u vr. 5.
v vr. 6.
x vr. 25, 27.

etiam pro utriusque familia valituro (20, 1-42), in Nobe ad sacerdotem Achimelech divertit, obtentisque ab eo panibus santificatis et gladio Goliath (43-21, 9), transmigrat ad Achis regem Geth, in-

tua usque perendie. Descendes ergo festinus et venies in locum,
ubi celandus es in die qua operari licet, et sedebis iuxta lapidem, cui
nomen est Ezel, 20 et ego tres sagittas mittam iuxta eum et iaciam
quasi exercens me ad signum. 21 Mittam quoque et puerum dicens
ei: Vade et adfer mihi sagittas. 22 Si dixero puero: Ecce sagittae
intra te sunt, tolle eas; tu veni ad me, quia pax tibi est et nihil est
mali, [y]vivit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero: [z]Ecce sa-
gittae ultra te sunt; vade in pace, quia dimisit te Dominus. 23 [a]De
verbo autem, quod locuti sumus ego et tu, [b]sit Dominus inter me
et te usque in sempiternum.
24 Absconditus est ergo David in agro; et venerunt calendae, et
sedit rex ad comedendum panem. 25 Cumque sedisset rex super ca-
thedram suam secundum consuetudinem, quae erat iuxta parietem,
surrexit Ionathas et sedit Abner ex latere Saul, [c]vacuusque apparuit
locus David. 26 Et non est locutus Saul quidquam in die illa; cogi-
tabat enim quod forte evenisset ei, ut non esset [d]mundus nec puri-
ficatus. 27 Cumque illuxisset [e]dies secunda post calendas, rursus ap-
paruit vacuus locus David. Dixitque Saul ad Ionatham filium suum:
Cur non venit filius Isai nec heri nec hodie ad vescendum? 28 Re-
spondit que Ionathas Sauli: [f]Rogavit me obnixe ut iret in Bethlehem
29 et ait: Dimitte me, quoniam sacrificium sollemne est in civitate:
unus de fratribus meis accersivit me; nunc ergo, si inveni gratiam
in oculis tuis, vadam cito et videbo fratres meos. Ob hanc causam
non venit ad mensam regis.
30 Iratus autem Saul adversum Ionatham dixit ei: Fili mulieris
virum ultro rapientis, nunquid ignoro quia diligis filium Isai in con-
fusionem tuam et in confusionem ignominiosae matris tuae? 31 Omni-
bus enim diebus, quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris
tu neque regnum tuum. Itaque iam nunc mitte et adduc eum ad
me, [g]quia filius mortis est. 32 Respondens autem Ionathas Sauli patri
suo ait: [h]Quare morietur? Quid fecit? 33 Et [i]arripuit Saul lanceam
ut percuteret eum. Et intellexit Ionathas quod [j]definitum esset a
patre suo ut interficeret David. 34 Surrexit ergo Ionathas a mensa in
ira furoris et non comedit in die calendarum secunda panem; con-
tristatus est enim super David, eo quod confudisset eum pater suus.
35 Cumque illuxisset mane, venit Ionathas in agrum iuxta placitum
David et puer parvulus cum eo, 36 et ait ad puerum suum: Vade et
adfer mihi sagittas quas ego iacio. Cumque puer cucurrisset, iecit
aliam sagittam trans puerum. 37 Venit itaque puer ad locum iaculi,
quod miserat Ionathas, et clamavit Ionathas post tergum pueri et
ait: [k]Ecce ibi est sagitta porro ultra te. 38 Clamavitque iterum Iona-
thas post tergum pueri dicens: Festina velociter, ne steteris. Collegit
autem puer Ionathae sagittas et attulit ad dominum suum, 39 et quid
ageretur penitus ignorabat; tantummodo enim Ionathas et David rem
noverant. 40 Dedit ergo Ionathas arma sua puero et dixit ei: Vade
et defer in civitatem. 41 Cumque abisset puer, surrexit David de loco,
qui vergebat ad austrum, et cadens pronus in terram [l]adoravit tertio,
et osculantes se alterutrum fleverunt pariter, David autem amplius.
42 Dixit ergo Ionathas ad David: [m]Vade in pace; quaecumque iura-
vimus ambo in nomine Domini dicentes: [n]Dominus sit inter me et
te et [o]inter semen meum et semen tuum usque in sempiternum. 43 Et
surrexit David et abiit; sed et Ionathas ingressus est civitatem.
21 Venit autem David in [a]Nobe ad [b]Achimelech sacerdotem. Et
[c]obstupuit Achimelech eo quod venisset David et dixit ei: Quare
tu solus et nullus est tecum? 2 Et ait David ad Achimelech sacer-
dotem: Rex praecepit mihi sermonem et dixit: Nemo sciat rem propter
quam missus es a me, et cuiusmodi praecepta tibi dederim; nam et
pueris condixi in illum et illum locum. 3 Nunc ergo, si quid habes
ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quidquid inveneris. 4 Et
respondens sacerdos ad David ait illi: Non habeo laicos panes ad
manum, sed tantum [d]panem sanctum; [e]si mundi sunt pueri maxime
a mulieribus? 5 Et respondit David sacerdoti et dixit ei: Equidem,
si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri et nudiustertius,
quando egrediebamur, et fuerunt [f]vasa puerorum sancta. Porro via

y vr. 3; cp. 25, 26.
z vr. 37.
a vr. 14, 15.
b vr. 42.
c vr. 18.
d v. Lv 11, 24-28; 15, 1-4.
e cf. vr. 34.
f vr. 6.
g cp. 26, 16; 2 Rg 12, 5. — cf. 3 Rg 2, 26; Jo 17, 12.
h cp. 19, 5.
i cp. 18, 11; 19, 10.
j vr. 7.
k vr. 22.
l cf. Gn 33, 3.
m vr. 13; cp. 1, 17.
n vr. 23.
o vr. 15.
1-9] *LL. in sb. p. D. 4 p. Pnt.*
a cp. 22, 9, 11, 19; 2 Es 11, 32; Is 10, 32.
b cf. cp. 14, 3; Mr 2, 26.
c cf. cp. 28, 5.
4, 5] * *cf. Catech. R. II 4, 58.*
d Ex 25, 30; Lv 24, 5-7; Mt 12, 3, 4; Mr 2, 25, 26; Lc 6, 3, 4.
e Lv 22, 3-7. — cf. Ex 19, 15.
f cf. 2 Cor 4, 7; 1 Th 4, 4.

deque, ne interimatur, dementem simulans (10-15) fugit ad speluncam Odollam. Deinceps, post commendatos parentes suos regi Moab (22, 1-5), et postquam Saul, Doëg instigante et cooperante, omnes sa-

haec polluta est, sed et ipsa hodie sanctificabitur in vasis. 6 [g]Dedit
ergo ei sacerdos sanctificatum panem; neque enim erat ibi panis, nisi
tantum panes propositionis [h]qui sublati fuerant a facie Domini, ut
ponerentur panes calidi. 7 Erat autem ibi vir quidam de servis Saul
in die illa intus in tabernaculo Domini, et nomen eius [i]Doëg idumaeus
potentissimus pastorum Saul. 8 Dixit autem David ad Achimelech:
Si habes hic ad manum hastam aut gladium? quia gladium meum
et arma mea non tuli mecum; sermo enim regis urgebat. 9 Et dixit
sacerdos: [j]Ecce hic gladius Goliath philisthaei, quem percussisti in
[k]valle terebinthi: est involutus pallio post ephod. Si istum vis
tollere, tolle, neque enim hic est alius absque eo. Et ait David: Non
est huic alter similis. da mihi eum.
10 Surrexit itaque David et fugit in die illa a facie Saul et venit
ad [l]Achis regem Geth. 11 [m]Dixeruntque servi Achis ad eum, cum vidissent David: Nunquid non iste est David rex terrae? Nonne huic
cantabant per choros dicentes:

[n]Percussit Saul mille, et David decem milia?

12 [o]Posuit autem David sermones istos in corde suo et extimuit valde
a facie Achis regis Geth 13 et [p]immutavit os suum coram eis, et
[q]collabebatur inter manus eorum et impingebat in ostia portae, [r]defluebantque salivae eius in barbam. 14 Et ait Achis ad servos suos:
Vidistis hominem insanum: quare adduxistis eum ad me? 15 An desunt nobis furiosi, quod introduxistis istum ut fureret, me praesente?
Hicine ingredietur domum meam?

22 Abiit ergo David inde et [a]fugit in speluncam [b]Odollam. Quod
cum audissent fratres eius et omnis domus patris eius, descenderunt ad eum illuc. 2 Et [c]convenerunt ad eum omnes, qui erant in
angustia constituti et oppressi aere alieno et [d]amaro animo; et factus
est eorum princeps, fueruntque cum eo [e]quasi quadringenti viri. 3 Et
profectus est David inde in Maspha, quae est Moab, et dixit ad regem
Moab: Maneat, oro, pater meus et mater mea vobiscum, donec sciam
quid faciat mihi Deus. 4 Et reliquit eos ante faciem regis Moab; manseruntque apud eum cunctis diebus, quibus David fuit in praesidio.
5 Dixitque [f]Gad propheta ad David: Noli manere in praesidio:
proficiscere et vade in terram [g]Iuda. Et profectus est David et venit
in saltum Haret.
6 Et audivit Saul quod apparuisset David et viri, qui erant cum eo,
Saul autem, cum maneret in Gabaa et esset in nemore quod est in
Rama hastam manu tenens, cunctique servi eius circumstarent eum,
7 ait ad servos suos, qui adsistebant ei: Audite nunc, filii Iemini:
nunquid [h]omnibus vobis dabit filius Isai agros et vineas et universos
vos faciet tribunos et centuriones, 8 quoniam coniurastis omnes adversum me, et non est qui mihi renuntiet, maxime cum et filius meus
[i]foedus inierit cum filio Isai? Non est [j]qui vicem meam doleat ex
vobis, nec qui adnuntiet mihi, eo quod suscitaverit filius meus servum
meum adversum me [k]insidiantem mihi usque hodie. 9 Respondens
autem [l]Doëg idumaeus, qui adsistebat et erat primus inter servos
Saul: Vidi, inquit, filium Isai in [m]Nobe apud [n]Achimelech filium
Achitob sacerdotem, 10 [o]qui consuluit pro eo Dominum et [p]cibaria
dedit ei, sed et gladium Goliath philisthaei dedit illi. 11 Misit ergo rex
ad accersendum Achimelech sacerdotem filium Achitob et omnem
domum patris eius, sacerdotum qui erant in [m]Nobe; qui universi
venerunt ad regem. 12 Et ait Saul ad Achimelech: Audi, fili Achitob.
Qui respondit: Praesto sum, domine. 13 Dixitque ad eum Saul: Quare
coniurastis adversum me tu et filius Isai et dedisti ei panes et gladium et [o]consuluisti pro eo Deum, ut consurgeret adversum me [q]insidiator usque hodie permanens? 14 Respondensque Achimelech regi
ait: Et quis in omnibus servis tuis sicut David fidelis et [r]gener regis
et pergens ad imperium tuum et gloriosus in domo tua? 15 Num hodie
coepi [s]pro eo consulere Deum? Absit hoc a me, ne suspicetur rex
adversus servum suum rem huiuscemodi in universa domo patris
mei; non enim scivit servus tuus quidquam super hoc negotio vel
[t]modicum vel grande. 16 Dixitque rex: Morte morieris, Achimelech,
[u]tu et omnis domus patris tui. 17 Et ait rex [v]emissariis, qui circumsta-

g Mt 12, 3. — cf. Lv 24, 9.
h Lv 24, 8. — cf. 1 Par 9, 32.
i cp. 22, 9, 18. — v. Ps 51, 2.
j cp. 17, 51. — cf. cp. 31, 10.
k cp. 17, 2.
l cf. Ps 33, 1.
11] *v. cp. 18, 7.*
m cf. cp. 29, 3.
n cp. 18, 7; 29, 5; Ps 55, 1;
o cf. Lc 2, 19. [Ecli 47, 7.
p Ps 33, 1.
q cf. Jr 25, 16; 51, 7.
r cf. Mr 9, 17; Lc 9, 39.
a v. Ps 56, 1.
b Gn 38, 1; 2 Rg 23, 13; 1 Par 11, 15; Mic 1, 15 etc.
c 1 Par 12, 16. — cf. Jd 9, 4; 11, 3.
d cf. Pro 31, 6. — v. cp. 30, 6.
e cf. cp. 23, 13; 25, 13.
f 2 Rg 24, 11, 18, 19; 1 Par 21, 9-13, 18, 19; 29, 29; 2 Par 29, 25.
g cf. cp. 23, 14; Ps 62, 1.
h cf. cp. 8, 14.
i cp. 18, 3.
j cf. cp. 23, 21.
k vr. 13.
l vr. 18; cp. 21, 7. — v. Ps 51, 2.
m cp. 21, 1.
n cp. 21, 2. — cf. cp. 14, 3.
o cp. 23, 2, 4; 30, 8; 2 Rg 5, 19, 23. — cf. Nm 27, 21.
p cp. 21, 6-9.
q vr. 8.
r cp. 18, 27.
s v. vr. 10.
t cp. 20, 2; 25, 36.
u cf. Dt 24, 16.
v cf. 4 Rg 10, 25; 11, 4, 6; 2 Par 12, 10.

bant eum: Convertimini et interficite sacerdotes Domini, nam manus
eorum cum David est: scientes quod fugisset et non indicaverunt
mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manus suas in sacerdotes
Domini. 18 Et ait rex ad [x]Doëg: Convertere tu et irrue in sacerdotes.
Conversusque Doëg idumaeus irruit in sacerdotes et [y]trucidavit in
die illa octoginta quinque viros [z]vestitos ephod lineo. 19 [m]Nobe autem
civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, [a]viros et mulieres et
parvulos et lactentes bovemque et asinum et ovem in ore gladii.
20 Evadens autem unus filius Achimelech filii Achitob, cuius nomen
erat [b]Abiathar, fugit ad David 21 et adnuntiavit ei quod occidisset
Saul sacerdotes Domini. 22 Et ait David ad Abiathar: Sciebam in die
illa [c]quod, cum ibi esset Doëg idumaeus, procul dubio adnuntiaret
Sauli. Ego sum reus omnium animarum patris tui. 23 [d]Mane mecum,
ne timeas; si quis quaesierit animam meam, quaeret et animam
tuam, mecumque servaberis.

23 Et adnuntiaverunt David dicentes: Ecce Philisthiim oppugnant
[a]Ceilam et diripiunt areas. 2 [b]Consuluit ergo David Dominum
dicens: Num vadam et percutiam Philisthaeos istos? Et ait Dominus
ad David: Vade et percuties Philisthaeos et Ceilam salvabis. 3 Et
dixerunt viri, qui erant cum David, ad eum: [c]Ecce nos hic in Iudaea
consistentes timemus: quanto magis si ierimus in Ceilam adversum
agmina Philisthinorum.
4 Rursum ergo David consuluit Dominum, qui respondens ait ei:
Surge et vade in Ceilam; [d]ego enim tradam Philisthaeos in manu
tua. 5 Abiit ergo David et viri eius in Ceilam et pugnavit adversum
Philisthaeos et abegit iumenta eorum et [e]percussit eos plaga magna
et salvavit David habitatores Ceilae. 6 Porro [f]eo tempore quo fu-
giebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceilam, ephod secum
habens descenderat.
7 Nuntiatum est autem Sauli quod venisset David in Ceilam, et ait
Saul: Tradidit eum Deus in manus meas: conclususque est intro-
gressus urbem, in qua portae et serae sunt. 8 Et praecepit Saul omni
populo ut ad pugnam descenderet in Ceilam et obsideret David
et viros eius.
9 Quod cum David rescisset, quia praepararet ei Saul clam malum,
dixit ad Abiathar sacerdotem: [g]Applica ephod. 10 Et ait David: Do-
mine Deus Israël, audivit famam servus tuus quod disponat Saul
venire in Ceilam, ut evertat urbem propter me. 11 Si tradent me viri
Ceilae in manus eius? et si descendet Saul, sicut audivit servus tuus?
Domine Deus Israël, indica servo tuo. Et ait Dominus: Descendet.
12 Dixitque David: Si tradent me viri Ceilae et viros, qui sunt mecum,
in manus Saul? Et dixit Dominus: [h]Tradent. 13 Surrexit ergo David
et viri eius quasi [i]sescenti et egressi de Ceila [j]huc atque illuc vaga-
bantur incerti. Nuntiatumque est Sauli quod fugisset David de Ceila
et salvatus esset; quamobrem dissimulavit exire.
14 [k]Morabatur autem David in deserto in locis firmissimis, man-
sitque in monte [l]solitudinis [m]Ziph in monte opaco; quaerebat eum
tamen Saul cunctis diebus, et non tradidit eum Deus in manus eius.
15 Et vidit David quod egressus esset Saul ut quaereret animam eius.
Porro David erat in deserto Ziph in silva. 16 Et surrexit Ionathas
filius Saul et abiit ad David in silvam et [n]confortavit manus eius in
Deo dixitque ei: 17 Ne timeas, neque enim inveniet te manus Saul
patris mei; et tu regnabis super Israël, et ego ero tibi secundus;
[o]sed et Saul pater meus scit hoc. 18 [p]Percussit ergo uterque foedus
coram Domino; mansitque David in silva, Ionathas autem reversus
est in domum suam.
19 [q]Ascenderunt autem Ziphaei ad Saul in Gabaa dicentes: Nonne
ecce [r]David latitat apud nos in locis tutissimis silvae in colle Hachila,
quae est ad dexteram deserti? 20 Nunc ergo, sicut desideravit anima
tua ut descenderes, descende; [s]nostrum autem erit ut tradamus eum
in manus regis. 21 Dixitque Saul: [t]Benedicti vos a Domino, [u]quia
doluistis vicem meam. 22 Abite ergo, oro, et diligentius praeparate
et curiosius agite et considerate locum ubi sit pes eius, vel quis vi-
derit eum ibi; recogitat enim de me quod callide insidier ei. 23 Con-

x vr. 9.
y cf. cp. 2, 31.
z cf. cp. 2, 18.
a cf. cp. 15, 3.
b cp. 23, 6, 9. — cf. 2 Rg 25, 24; 3 Rg 2, 33.
c cp. 21, 7.
d cf. 3 Rg 2, 26.

a Js 15, 44.
b v. cp. 22, 10.
c cf. Jo 11, 7, 8.
d vr. 14; Js 24, 11; Jd 7, 7; 20, 28.
e cp. 19, 8.
f cp. 22, 20.
g cp. 30, 7. — cf. Nm 27, 21.
h vr. 20.
i cp. 25, 13; 27, 2. — cf. cp. 22, 2; 30, 9, 10.
j cf. 2 Rg 15, 20.
k vr. 19. — cf. cp. 24, 1.
l cf. Ps 62, 1.
m cp. 26, 2; Js 15, 55; 2 Par 11, 8.
n Jb 4, 3. — cf. Jd 9, 4, 24.
o cp. 14, 21. — cf. cp. 20, 31.
p cp. 18, 3; 20, 8, 16, 42. — cf. 2 Rg 21, 7.
q cp. 26, 1. — v. Ps 53, 2.
r cf. cp. 26, 1, 3.
s vr. 12.
t cf. Jd 17, 2. — v. Rt 2, 20.
u cf. cp. 22, 8.

(7-13), migrat in deserta Maon et Ziph (14-18), ibique ab angustiis, quibus undique premebatur, mirabiliter evadit (19-28). Postea venit Engaddi, ubi tanta magnanimitate inimicum suum tractat (24, 1-8),

siderate et videte omnia latibula eius, in quibus absconditur, et re-
vertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum. Quod si etiam
in terram se abstruserit, perscrutabor eum in cunctis [v]milibus Iuda.
24 At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saul.
David autem et viri eius erant [x]in deserto Maon in campestribus
ad dexteram Iesimon. 25 Ivit ergo Saul et socii eius ad quaerendum
eum. Et nuntiatum est David, statimque descendit ad petram et ver-
sabatur in deserto Maon. Quod cum audisset Saul, persecutus est
David in deserto Maon. 26 Et ibat Saul [y]ad latus montis ex parte
una, David autem et viri eius erant in latere montis ex parte altera.
Porro David desperabat se posse evadere a facie Saul; itaque Saul
et viri eius in modum coronae cingebant David et viros eius, ut
caperent eos. 27 Et nuntius venit ad Saul dicens: Festina et veni,
quoniam infuderunt se Philisthiim super terram. 28 [z]Reversus est
ergo Saul desistens persequi David et perrexit in occursum Philisthi-
norum. Propter hoc vocaverunt locum illum petram dividentem.
24 Ascendit ergo David inde et habitavit in locis tutissimis [a]En-
gaddi. 2 [b]Cumque reversus esset Saul, postquam persecutus est
Philisthaeos, nuntiaverunt ei dicentes: Ecce David in deserto est
Engaddi. 3 Adsumens ergo Saul [c]tria milia electorum virorum ex
omni Israël, perrexit ad investigandum David et viros eius etiam
super abruptissimas petras, quae solis ibicibus perviae sunt. 4Et venit
ad caulas ovium, quae se offerebant vianti.
Eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saul ut purgaret ventrem;
porro [d]David et viri eius in interiore parte speluncae latebant. 5 Et
dixerunt servi David ad eum: [e]Ecce dies de qua locutus est Dominus
ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit
in oculis tuis. Surrexit ergo David et praecidit oram clamydis Saul
silenter. 6 Post haec [f]percussit cor suum David, eo quod abscidisset
oram clamydis Saul, 7 dixitque ad viros suos: [g]Propitius sit mihi
Dominus, ne faciam hanc rem domino meo christo Domini, ut [h]mittam
manum meam in eum, quia [i]christus Domini est. 8Et confregit David
viros suos sermonibus et [j]non permisit eos ut consurgerent in Saul.
Porro Saul exsurgens de spelunca pergebat coepto itinere. 9 Sur-
rexit autem et David post eum et egressus de spelunca clamavit
post tergum Saul dicens: Domine mi rex. Et respexit Saul post se,
et [k]inclinans se David pronus in terram adoravit 10 dixitque ad Saul:
Quare audis verba hominum loquentium: David quaerit malum ad-
versum te? 11Ecce hodie viderunt oculi tui quod tradiderit te Dominus
in manu mea in spelunca, et [l]cogitavi ut occiderem te, sed pepercit
tibi oculus meus; dixi enim: Non extendam manum meam in domi-
num meum, quia christus Domini est. 12 Quin potius, pater mi, vide
et cognosce oram clamydis tuae in manu mea, quoniam, cum prae-
scinderem summitatem clamydis tuae, nolui extendere manum meam
in te. Animadverte et vide quoniam [m]non est in manu mea malum
neque iniquitas, neque peccavi in te; [n]tu autem insidiaris animae
meae ut auferas eam. 13 [o]Iudicet Dominus inter me et te et [p]ulcisca-
tur me Dominus ex te; manus autem mea non sit in te. 14 Sicut et
in proverbio antiquo dicitur: [q]Ab impiis egredietur impietas; manus
ergo mea non sit in te. 15 Quem persequeris, rex Israël? quem per-
sequeris? [r]Canem mortuum persequeris et [s]pulicem unum. 16 Sit
Dominus iudex et iudicet inter me et te et videat et [t]iudicet cau-
sam meam et eruat me de manu tua.
17 Cum autem complesset David loquens sermones huiuscemodi ad
Saul, dixit Saul: [u]Nunquid vox haec tua est, filii mi David? et
[v]levavit Saul vocem suam et flevit. 18 Dixitque ad David: [x]Iustior
tu es quam ego; tu enim tribuisti mihi bona, ego autem reddidi tibi
mala. 19 Et tu indicasti hodie, quae feceris mihi, bona, quomodo
tradiderit me Dominus in manum tuam, et non occideris me. 20 Quis
enim, cum invenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona? Sed
[y]Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod hodie ope-
ratus es in me. 21 Et nunc, [z]quia scio quod certissime regnaturus sis
et habiturus in manu tua regnum Israël, 22 [a]iura mihi in Domino,
ne [b]deleas semen meum post me neque auferas nomen meum de

v Mic 5, 2.
x cp. 25, 2; Js 15, 55.
y cf. cp. 17, 3.
z cp. 24, 2.
a Gn 14, 7; Js 15, 62; 2 Par 20, 2; Cn 1, 14; Ez 47, 10.
b cp. 23, 28.
c cp. 26, 2. — cf. cp. 13, 2.
d v. Ps 56, 1; 141, 1.
e cf. cp. 26, 8.
f 2 Rg 24, 10.
7] * *cf. Catech. R. III 5, 16.*
g cp. 26, 11.
h cf. 2 Rg 1, 14; Ps 104, 15.
i v. cp. 12, 3.
j cf. Ps 7, 4, 5.
k cp. 28, 14.
10] * *cf. Catech. R. III 9, 10.*
l vr. 5.
m Ps 7, 4.
n cp. 26, 20.
o vr. 16; Gn 16, 5; 31, 53; Ex 5, 21; Jd 11, 27; Jdt 7, 13.
p cf. Rm 12, 19; 1 Pt 2, 23.
q cf. cp. 31, 4.
r 2 Rg 9, 8; 16, 9. — v. cp. 17, 43.
s cp. 26, 20.
t Ps 34, 1; 42, 1; 118, 154. — cf. cp. 25, 39; Pro 22, 23; Jr 50, 34 etc.
u cp. 26, 17.
v cf. Gn 21, 16.
x Gn 38, 26. — cf. cp. 26, 21.
y Pro 25, 22.
z cp. 23, 17.
a cf. Gn 21, 23.
b cf. 2 Rg 21, 7.

ut Saul iniuriae convictus, a persequendo desistat (9-23). Paulo post tamen, id est post mortuum Samuel (25, 1) et post res gestas in Carmelo, ubi David minarum spirans contra Nabal, qui petita bene-

domo patris mei. 23 Et iuravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum
suam, et David et viri eius ascenderunt ad [c]tutiora loca.
25 [a]Mortuus est autem Samuel; et congregatus est universus Israël,
et [b]planxerunt eum et sepelierunt eum in [c]domo sua in [d]Ra-
matha.
Consurgensque David descendit in [e]desertum Pharan.
2 Erat autem vir quispiam in solitudine [f]Maon, et possessio eius
in [g]Carmelo, et homo ille magnus nimis; erantque ei oves tria milia
et mille caprae. Et accidit ut [h]tonderetur grex eius in Carmelo.
3 Nomen autem viri illius erat Nabal et nomen uxoris eius Abigail.
Eratque mulier illa prudentissima et speciosa; porro vir eius durus
et pessimus et malitiosus. Erat autem [i]de genere Caleb. 4 Cum ergo
audisset David in deserto quod tonderet Nabal gregem suum, 5 misit
decem iuvenes et dixit eis: Ascendite in Carmelum et venietis ad
Nabal et salutabitis eum ex nomine meo pacifice 6 et dicetis: [j]Sit
fratribus meis et tibi pax et domui tuae pax et omnibus quaecumque
habes sit pax. 7 Audivi quod tonderent pastores tui qui erant nobiscum
in deserto. Nunquam eis molesti fuimus, [k]nec aliquando defuit quid-
quam eis de grege omni tempore, quo fuerunt nobiscum in Carmelo.
8 Interroga pueros tuos, et indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri
tui gratiam in oculis tuis; [l]in die enim bona venimus: quodcumque
invenerit manus tua da servis tuis et filio tuo David.
9 Cumque venissent pueri David, locuti sunt ad Nabal omnia verba
haec ex nomine David et siluerunt. 10 Respondens autem Nabal pueris
David ait: [m]Quis est David et quis est filius Isai? [n]Hodie increverunt
servi qui fugiunt dominos suos. 11 [o]Tollam ergo [p]panes meos et aquas
meas et carnes pecorum, quae occidi tonsoribus meis, et dabo [q]viris
quos nescio unde sint? 12 Regressi sunt itaque pueri David per viam
suam et reversi venerunt et nuntiaverunt ei omnia verba quae
dixerat.
13 Tunc ait David pueris suis: Accingatur unusquisque gladio suo.
Et accincti sunt singuli gladiis suis, accinctusque est et David ense
suo, et secuti sunt David quasi [r]quadringenti viri: porro ducenti
[s]remanserunt ad sarcinas.
14 Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus de pueris suis dicens:
Ecce David misit nuntios de deserto, ut benedicerent domino nostro,
et [t]aversatus est eos. 15 Homines, isti boni satis fuerunt nobis et non
molesti: [u]nec quidquam aliquando periit omni tempore quo fuimus
conversati cum eis in deserto; 16 [v]pro muro erant nobis tam in nocte
quam in die omnibus diebus, quibus pavimus apud eos greges.
17 Quamobrem considera et recogita quid facias, quoniam [x]completa
est malitia adversum virum tuum et adversum domum tuam, et [y]ipse
est filius Belial, ita ut nemo possit ei loqui.
18 Festinavit igitur Abigail et tulit ducentos panes et duos utres
vini et quinque arietes coctos et quinque sata [z]polentae et centum
[a]ligaturas uvae passae et ducentas massas caricarum et posuit super
asinos 19 dixitque pueris suis: [b]Praecedite me; ecce ego post tergum
sequar vos. Viro autem suo Nabal non indicavit. 20 Cum ergo ascen-
disset asinum et descenderet ad radices montis, David et viri eius
descendebant in occursum eius; quibus et illa occurrit. 21 Et ait
David: Vere frustra servavi omnia, quae huius erant in deserto, et
[c]non periit quidquam de cunctis quae ad eum pertinebant, et [d]red-
didit mihi malum pro bono. 22 [e]Haec faciat Deus inimicis David et
haec addat, si reliquero de omnibus, quae ad ipsum pertinent, usque
mane [f]mingentem ad parietem.
23 Cum autem vidisset Abigail David, festinavit et [g]descendit de
asino et [h]procidit coram David super faciem suam et adoravit super
terram 24 et cecidit ad pedes eius et dixit: [i]In me sit, domine mi,
haec iniquitas. Loquatur, obsecro, ancilla tua in auribus tuis, et
audi verba famulae tuae. 25 Ne ponat, oro, dominus meus rex cor
suum super virum istum iniquum Nabal, quoniam secundum nomen
suum stultus est, et stultitia est cum eo; ego autem ancilla tua non
vidi pueros tuos, domine mi, quos misisti. 26 Nunc ergo, domine mi,
[j]vivit Dominus et vivit anima tua, [k]qui prohibuit te ne venires in

c vr. 1.
a cp. 28, 3; Ecli 46, 16-23.
b Gn 50, 10. — cf. Nm 20, 29; Dt 34, 8.
c cf. 3 Rg 2, 34.
d cp. 1, 19.
e Nm 10, 12; 13, 3, 36.
f cp. 23, 24.
g Js 15, 55. — cf. Gn 26, 13; 4 Rg 4, 8; 5, 1.
h cf. Gn 38, 13; 2 Rg 13, 23.
i cf. cp. 30, 14. Js 15, 13 s.
j cf. 1 Par 12, 18; Mt 10, 13; Lc 10, 5.
k vr. 15, 21.
l Est 8, 17; 9, 19, 22.
m cf. Ex 5, 2; Jd 9, 28.
n cf. Jd 12, 4.
o cf. Mt 15, 26; Mr 7, 27.
p cf. Jd 8, 6.
q cf. cp. 22, 2.
r cp. 23, 13; 27, 2. — cf. cp. 22, 2.
s cf. cp. 30, 24.
t cp. 14, 32; 15, 19.
u pr. 7, 21.
v cf. Jb 1, 10; Zc 2, 5.
x cf. cp. 20, 7.
y Dt 13, 13.
z cp. 17, 17; Lv 2, 14.
a cp. 30, 12.
b cf. Gn 32, 16.
c vr. 7, 15.
d Ps 108, 5. — cf. Pro 17, 13.
e cp. 3, 17; 20, 13; Rt 1, 17.
f 3 Rg 14, 10.
g Js 15, 18; Jd 1, 14. — cf. Gn 24, 64.
h vr. 41; Gn 33, 3; Rt 2, 10.
i cf. 2 Rg 14, 9.
26] V. All. in fs. s. Jo. Dam.
j v. cp. 20, 3.
k cf. Gn 20, 6.

dictione recusata, sibi suisque exprobraverat (2-13), ab Abigail placatur, eandemque marito mortuo, ducit uxorem (14-44), persecutio resumitur. Denique Saul cum a Ziphaeis accitus in deserto versa-

sanguinem et salvavit manum tuam tibi; et nunc [l]fiant sicut Nabal
inimici tui et qui quaerunt domino meo malum. 27 Quapropter su-
scipe [m]benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo,
et da pueris, qui sequuntur te dominum meum. 28 Aufer iniquitatem
famulae tuae; [n]faciens enim faciet Dominus tibi domino meo [o]domum
fidelem, quia [p]proelia Domini, domine mi, tu proeliaris; malitia
ergo non inveniatur in te omnibus diebus vitae tuae. 29 Si enim sur-
rexerit aliquando homo persequens te et quaerens animam tuam, erit
anima domini mei custodita, quasi in fasciculo viventium apud Do-
minum Deum tuum; porro inimicorum tuorum anima [q]rotabitur,
quasi in impetu et circulo fundae. 30 Cum ergo fecerit Dominus tibi
domino meo omnia, quae locutus est, bona de te et constituerit te
[r]ducem super Israël, 31 non erit tibi hoc in singultum et in scrupulum
cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium aut ipse te
ultus fueris; et cum benefecerit Dominus domino meo, recordaberis
ancillae tuae.
32 Et ait David ad Abigail: [s]Benedictus Dominus Deus Israël, qui
misit hodie te in occursum meum, et benedictum eloquium tuum 33 et
benedicta tu, quae prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem et
[t]ulciscerer me manu mea; 34 alioquin, vivit Dominus Deus Israël
[u]qui prohibuit me ne malum facerem tibi, nisi cito venisses in oc-
cursum mihi, [v]non remansisset Nabal usque ad lucem matutinam
mingens ad parietem. 35 Suscepit ergo David de manu eius omnia
quae attulerat ei dixitque ei: [x]Vade pacifice in domum tuam, ecce
audivi vocem tuam et honoravi faciem tuam.
36 Venit autem Abigail ad Nabal, et ecce [y]erat ei convivium in
domo eius quasi convivium regis et cor Nabal [z]iucundum, erat enim
ebrius nimis; et non indicavit ei verbum [a]pusillum aut grande usque
mane. 37 Diluculo autem, cum digessisset vinum Nabal, indicavit ei
uxor sua verba haec, et emortuum est cor eius intrinsecus, et factus
est quasi lapis.
38 Cumque pertransissent decem dies, [b]percussit Dominus Nabal
et mortuus est.
39 Quod cum audisset David mortuum Nabal, ait: [c]Benedictus Do-
minus, qui [d]iudicavit causam opprobrii mei de manu Nabal et
[e]servum suum custodivit a malo et malitiam Nabal [f]reddidit Do-
minus in caput eius.
Misit ergo David et [g]locutus est ad Abigail, ut sumeret eam sibi
in uxorem. 40 Et venerunt pueri David ad Abigail in Carmelum et
locuti sunt ad eam dicentes: David misit nos ad te, ut accipiat te
sibi in uxorem. 41 Quae consurgens [h]adoravit prona in terram et ait:
Ecce famula tua sit in ancillam, ut [i]lavet pedes servorum domini
mei. 42 Et festinavit et surrexit Abigail et ascendit super asinum, et
quinque puellae ierunt cum ea pedisequae eius, et secuta est nuntios
David et [j]facta est illi uxor. 43 Sed et Achinoam accepit David de
[k]Iezrahel, et [l]fuit utraque uxor eius.
44 [m]Saul autem dedit Michol filiam suam uxorem David [n]Phalti
filio Lais, qui erat de Gallim.
26 Et [a]venerunt Ziphaei ad Saul in Gabaa dicentes: Ecce David
absconditus est in colle Hachila, quae est ex adverso solitudinis.
2 Et surrexit Saul et descendit in [b]desertum Ziph, et cum eo [c]tria
milia virorum de electis Israël, ut quaereret David in deserto Ziph.
3 Et castrametatus est Saul in [d]Gabaa Hachila, quae erat ex adverso
solitudinis in via; David autem habitabat in deserto.
Videns autem quod venisset Saul post se in desertum, 4 misit
exploratores et didicit quod illuc venisset certissime. 5 Et surrexit
David clam et venit ad locum ubi erat Saul; cumque vidisset locum
in quo dormiebat Saul et [e]Abner filius Ner princeps militiae eius et
Saulem dormientem in tentorio et reliquum vulgus per circuitum
eius, 6 ait David ad Achimelech hethaeum et [f]Abisai filium Sarviae
fratrem Ioab dicens: [g]Quis descendet mecum ad Saul in castra?
Dixitque Abisai: Ego descendam tecum. 7 Venerunt ergo David et
Abisai ad populum nocte et invenerunt Saul iacentem et dormientem
in tentorio et hastam fixam in terra [h]ad caput eius, Abner autem

l cf. 2 Rg 18, 32.
m cp. 30, 26; Gn 33, 11; 4 Rg 5, 15. — cf. 2 Cor 9, 5.
28] *v. vr. 26.*
n cf. 3 Rg 2, 24; 11, 38.
o 3 Rg 11, 38. — cf. cp. 2, 35; 2 Rg 7, 11, 27; 3 Rg 9, 5; 1 Par 17, 10, 25.
p cp. 18, 17.
q v. Ps 82, 14.
r cf. 2 Rg 5, 2; 6, 21; 7, 8.
31 | * *cf. Catech. R. III 4, 8.*
s Gn 24, 27; Ps 40, 14; 71, 18; Lc 1, 68.
t cf. Rm 12, 19; Heb 10, 30.
u cf. Gn 20, 6.
v vr. 22. — cf. 3 Rg 14, 10; 16 11; 21, 21; 4 Rg 9, 8.
x v. cp. 1, 17.
y cf. 2 Rg 13, 27.
z cf. 2 Rg 13, 28; 3 Rg 21, 7.
a cp. 20, 2; 22, 15.
b cp. 26, 10.
c vr. 32.
d v. cp. 24, 16.
e vr. 26, 33, 34.
f 3 Rg 2, 44; Ps 7, 17.
g cf. Cn 8, 8.
h cf. Rt 2, 10; Lc 1, 38.
i cf. Jo 13, 12 ss.
j cp. 27, 3; 30, 5.
k Js 15, 56.
l cp. 27, 3; 30, 5; 2 Rg 2, 2; 3, 2, 3; 1 Par 3, 1.
m cf. Jd 15, 2.
n 2 Rg 3, 15.
a cp. 23, 19. — v. Ps 53, 2.
b cp. 23, 14.
c cp. 24, 3.
d cf. cp. 23, 19.
e cp. 14, 50; 17, 55; 2 Rg 2, 8.
f 2 Rg 2, 18; 3, 39; 16, 10; 19, 22; 1 Par 2, 16.
g cf. Jd 7, 9-11.
h vr. 11, 16.

retur, et in manus Davidis iterum inclusus ab eoque incolumis servatus (26, 1-12) iteratae iniustitiae argueretur (13-24), domum revertitur (25); David vero, ne ulterius quaeratur ad mortem, secedit in Geth et

et populum dormientes in circuitu eius. 8 Dixitque Abisai ad David:
[i]Conclusit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas; nunc ergo
[j]perfodiam eum lancea in terra semel, et secundo opus non erit.
9 Et dixit David ad Abisai: Ne interficias eum; quis enim extendet
manum suam [k]in christum Domini et innocens erit? 10 Et dixit David:
[l]Vivit Dominus, quia, nisi [m]Dominus percusserit eum, aut [n]dies
eius venerit ut moriatur, aut in [o]proelium descendens perierit, 11 pro-
pitius sit mihi Dominus [p]ne extendam manum meam in christum
Domini. Nunc igitur tolle hastam, [h]quae est ad caput eius, et scy-
phum aquae et abeamus. 12 Tulit igitur David hastam et scyphum
aquae, qui erat ad caput Saul, et abierunt; et non erat quisquam
qui videret et intelligeret et evigilaret, sed omnes dormiebant, quia
[q]sopor Domini irruerat super eos.
13 Cumque transisset David ex adverso et stetisset in vertice montis
de longe, et esset grande intervallum inter eos, 14 clamavit David
ad populum et ad Abner filium Ner dicens: Nonne respondebis,
Abner? Et respondens Abner ait: Quis es tu, qui clamas et inquietas
regem? 15 Et ait David ad Abner: Nunquid non vir tu es? et quis
alius similis tui in Israël? Quare ergo non custodisti dominum tuum
regem? Ingressus est enim unus de turba ut interficeret regem do-
minum tuum. 16 Non est bonum hoc, quod fecisti. Vivit Dominus,
quoniam [r]filii mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrum
christum Domini. Nunc ergo vide ubi sit hasta regis. et ubi sit scy-
phus aquae, [s]qui erat ad caput eius.
17 Cognovit autem Saul vocem David et dixit: [t]Nunquid vox haec
tua, fili mi David? Et ait David: Vox mea, domine mi rex. 18 Et
ait: [u]Quam ob causam dominus meus persequitur servum suum?
Quid feci? aut quod est malum in manu mea? 19 Nunc ergo audi,
oro, domine mi rex, verba servi tui. Si Dominus incitat te adversum
me, [v]odoretur sacrificium; si autem filii hominum, maledicti sunt
in conspectu Domini, [x]qui eiecerunt me hodie, ut non habitem in
[y]hereditate Domini, dicentes: Vade, servi diis alienis. 20 Et nunc
non effundatur sanguis meus in terram coram Domino; quia egressus
est rex Israël ut quaerat [z]pulicem unum, sicut persequitur perdix
in montibus. 21 Et ait Saul: [a]Peccavi: revertere, fili mi David; ne-
quaquam enim ultra tibi malefaciam, eo quod pretiosa fuerit anima
mea in oculis tuis hodie; apparet enim quod stulte egerim et [b]igno-
raverim multa nimis. 22 Et respondens David ait: Ecce hasta regis:
transeat unus de pueris regis et tollat eam. 23 [c]Dominus autem re-
tribuet unicuique secundum iustitiam suam et fidem; tradidit enim
te Dominus hodie in manum meam, et nolui extendere manum meam
in christum Domini. 24 Et sicut magnificata est anima tua hodie in
oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini et liberet
me de omni angustia.
25 Ait ergo Saul ad David: Benedictus tu, fili mi David; et quidem
faciens facies et [d]potens poteris. Abiit autem David in viam suam,
et Saul reversus est in locum suum.

27 Et ait David in corde suo: Aliquando incidam una die in manus
Saul; nonne melius est ut fugiam et salver in terra Philisthi-
norum, ut desperet Saul cessetque me quaerere in cunctis finibus
Israël? Fugiam ergo manus eius.
2 Et surrexit David et abiit ipse et [a]sescenti viri cum eo ad [b]Achis
filium Maoch regem Geth. 3 Et habitavit David cum Achis in Geth
ipse et viri eius, vir et domus eius et David et [c]duae uxores eius
Achinoam iezrahelitis et Abigail uxor Nabal Carmeli. 4 Et nuntiatum
est Sauli quod fugisset David in Geth, et non addidit ultra quae-
rere eum.
5 Dixit autem David ad Achis: [d]Si inveni gratiam in oculis tuis,
detur mihi locus in una urbium regionis huius, ut habitem ibi; cur
enim manet servus tuus in civitate regis tecum? 6 Dedit itaque ei
Achis in die illa [e]Siceleg; propter quam causam facta est Siceleg
regum Iuda usque in diem hanc. 7 [f]Fuit autem numerus dierum,
quibus habitavit David in regione Philisthinorum, quattuor mensium.
8 [g]Et ascendit David et viri eius, et agebant praedas [h]de Gessuri

i cf. cp. 24, 5, 19.
j cf. 2 Rg 16, 9.
k vr. 11, 16, 23; cp. 24, 7, 11. — cf. 2 Rg 1, 16.
l cp. 28, 10. — cf. Rt 3, 13.
m cf. cp. 24, 13.
n cf. Gn 47, 29; Dt 31, 14.
o cp. 31, 6.
p cp. 24, 7.
q Gn 2, 21; 15, 12.
r cp. 20, 31; 2 Rg 12, 5. — cf. 3 Rg 2, 26.
s vr. 7, 11.
t cp. 24, 17.
u cp. 24, 9-12.
v Gn 8, 21; Lv 26, 31.
x cf. Ps 119, 5.
y 2 Rg 14, 16; 20, 19; 21, 3.
z cp. 24, 15.
a cp. 15, 24. — cf. cp. 24, 18, 19, 20.
b cf. Gn 43, 12; Ps 18, 13.
c cf. Ps 7, 9; 17, 21; Pro 25, 22.
d cf. Gn 32, 28.

a cp. 23, 13. — cf. 2 Rg 15, 18.
b cp. 21, 10. — cf. 3 Rg 2, 39.
c v. cp. 25, 42, 43.
d Gn 33, 15.
e Js 15, 31.
f cf. cp. 29, 3.
g v. 1 Par 12, 1-22.
h Js 13, 2.

postea in Siceleg (27, 1-12). Ingruente autem inter Israël et Philisthaeos bello, cuius exitus per Samuelem a mortuis excitatum Saul rescivit (28, 1-24), David ab Achis, qui eum sui ipsius custodem constituerat et

et de [i]Gerzi et de [j]Amalecitis; hi enim pagi habitabantur in terra
antiquitus, [l]euntibus Sur usque ad terram Aegypti. 9 Et percutiebat
David omnem terram nec relinquebat viventem virum et mulierem,
tollensque oves et boves et asinos et camelos et vestes revertebatur
et veniebat ad Achis. 10 Dicebat autem ei Achis: [m]In quem irruisti
hodie? Respondebat David: Contra meridiem Iudae et contra me-
ridiem [n]Ierameel et contra meridiem [o]Ceni. 11 Virum et mulierem
non vivificabat David nec adducebat in Geth dicens: Ne forte lo-
quantur adversum nos. Haec fecit David, et hoc erat decretum illi
omnibus diebus, quibus habitavit in regione Philisthinorum. 12 Credi-
dit ergo Achis David dicens: Multa mala operatus est contra popu-
lum suum Israël; erit igitur mihi servus sempiternus.
28 Factum est autem in diebus illis, [a]congregaverunt Philisthiim
agmina sua ut praepararentur ab bellum contra Israël. Dixitque
Achis ad David: Sciens nunc scito quoniam mecum egredieris in
castris tu et viri tui. 2 Dixitque David ad Achis: Nunc scies quae
facturus est servus tuus. Et ait Achis ad David: Et ego custodem
capitis mei ponam te cunctis diebus.
3 [b]Samuel autem mortuus est, planxitque eum omnis Israël, et
sepelierunt eum in [c]Ramatha urbe sua, et Saul [d]abstulit [e]magos et
hariolos de terra.
4 Congregatique sunt Philisthiim et venerunt et castrametati sunt
in [f]Sunam. Congregavit autem et Saul universum Israël et venit
in [g]Gelboë. 5 Et vidit Saul castra Philisthiim et timuit, et expavit
cor eius nimis. 6 [h]Consuluitque Dominum, et [i]non respondit ei neque
[j]per somnia neque [k]per sacerdotes neque per prophetas. 7 Dixitque
Saul servis suis: Quaerite mihi mulierem habentem [l]pythonem, et
vadam ad eam et sciscitabor per illam. Et dixerunt servi eius ad
eum: Est mulier pythonem habens in [m]Endor.
8 [n]Mutavit ergo habitum suum vestitusque est aliis vestimentis et
abiit ipse et duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, et
ait illi: [o]Divina mihi in pythone et suscita mihi quem dixero tibi.
9 Et ait mulier ad eum: Ecce tu nosti quanta fecerit Saul et quo-
modo eraserit magos et hariolos de terra; quare ergo insidiaris animae
meae ut occidar? 10 Et iuravit ei Saul in Domino dicens: [p]Vivit
Dominus, quia non eveniet tibi quidquam mali propter hanc rem.
11 Dixitque ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi
suscita. 12 Cum autem vidisset mulier Samuelem, exclamavit voce
magna et dixit ad Saul: Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul.
13 Dixitque ei rex: Noli timere. Quid vidisti? Et ait mulier ad Saul:
[q]Deos vidi ascendentes de terra. 14 Dixitque ei: Qualis est forma
eius? Quae ait: Vir senex ascendit et ipse amictus est [r]pallio. Et
intellexit Saul quod Samuel esset et [s]inclinavit se super faciem suam
in terra et adoravit. 15 Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquie-
tasti me, ut suscitarer? Et ait Saul: Coartor nimis; siquidem Phi-
listhiim pugnant adversum me, et [t]Deus recessit a me et [u]exaudire
me noluit neque in manu prophetarum neque per somnia; vocavi
ergo te, ut ostenderes mihi quid faciam. 16 Et ait Samuel: Quid in-
terrogas me cum Dominus recesserit a te et transierit ad aemulum
tuum? 17 [v]Faciet enim tibi Dominus, sicut locutus est in manu mea,
et [w]scindet regnum tuum de manu tua, et dabit illud proximo tuo
David, 18 [x]quia non oboedisti voci Domini neque fecisti [y]iram furoris
eius in Amalec. Idcirco quod pateris fecit tibi Dominus hodie. 19 Et
dabit Dominus etiam Israël tecum in manus Philisthiim; cras autem
[z]tu et filii tui mecum eritis, sed et castra Israël tradet Dominus in
manus Philisthiim. 20 Statimque Saul cecidit porrectus in terram;
extimuerat enim verba Samuelis, et robur non erat in eo, quia non
comederat panem tota die illa.
21 Ingressa est itaque mulier illa ad Saul, conturbatus enim erat
valde, dixitque ad eum: Ecce oboedivit ancilla tua voci tuae, et
[a]posui animam meam in manu mea et audivi sermones tuos, quos
locutus es ad me; 22 nunc igitur audi et tu vocem ancillae tuae, et
[b]ponam coram te buccellam panis, ut comedens convalescas et possis
iter agere. 23 Qui renuit et ait: Non comedam. Coëgerunt autem

i cf. Js 16, 10; Jd 1, 29.
j cf. cp. 15, 7, 8.
l v. cp. 15, 7.
m cf. cp. 23, 27.
n cp. 30, 29.
o v. Jd 1, 16.
a cf. cp. 29, 1.
b cp. 25, 1; Ecli 46, 23.
c cf. vr. 9.
d cp. 1, 19.
e cf. Ex 22, 18; Lv 19, 31; 20, 27; Dt 18, 10, 11.
f Js 19, 18; 3 Rg 1, 3, 15. — cf. Gn 7, 1.
g cp. 31, 1.
h cf. cp. 14, 18, 19, 37.
i vr. 15; cp. 14, 37.
j Nm 12, 6.
k cf. Ex 28, 30; Nm 27, 21; Dt 33, 8.
l Lv 20, 27; Dt 18, 11; Ac 16, 16.
m Js 17, 11; Ps 82, 11.
n cf. 3 Rg 20, 38; 22, 30; 2 Par 18, 29; 35, 22.
o 1 Par 10, 13. — cf. Dt 18, 10.
p cp. 26, 10. — cf. Rt 3, 13.
q cf. Ps 81, 1, 6.
r cp. 15, 27.
s cp. 24, 9.
t cp. 16, 14; 18, 12.
u vr. 6.
v Ecli 46, 23.
w cp. 15, 28. — cf. Dn 5, 28.
x v. cp. 15, 3, 9, 18, 19.
y Os 11, 9.
z cp. 31, 2, 6. — cf. 3 Rg 11, 43 etc.
a v. Jd 12, 3.
b cf. Gn 18, 5.

*secum in castra adduxerat, cum suis domum remeare cogitur (29, 1-11)
et quia Amalecitae, eo absente, impetu in Siceleg facto, omnia diripuerant
(30, 1-16), eos adgreditur, eosque percutit, erepta recuperat et de eorum*

eum servi sui et mulier, et tandem, audita voce eorum, surrexit de
terra et sedit super lectum.
24 Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo et festina-
vit et occidit eum, tollensque farinam miscuit eam et coxit azyma
25 et posuit ante Saul et ante servos eius. Qui, cum comedissent, surre-
xerunt et ambulaverunt per totam noctem illam.
29 [a]Congregata sunt ergo Philisthiim universa agmina in [b]Aphec;
sed et Israël castrametatus est super [c]fontem, qui erat in [d]Iez-
rahel. 2 Et [e]satrapae quidem Philisthiim incedebant in centuriis et mi-
libus; David autem et viri eius erant in novissimo agmine cum [f]Achis.
3 [g]Dixeruntque principes Philisthiim ad Achis: Quid sibi volunt He-
braei isti? Et ait Achis ad principes Philisthiim: Num ignoratis David,
qui fuit servus Saul regis Israël et est apud me [h]multis diebus vel
annis, et [i]non inveni in eo quidquam ex die qua transfugit ad me
usque ad diem hanc?
4 Irati sunt autem adversum eum principes Philisthiim et dixerunt
ei: Revertatur vir iste et sedeat [j]in loco suo, in quo constituisti eum,
et non descendat nobiscum in proelium, [k]ne fiat nobis adversarius
cum proeliari coeperimus. [l]Quomodo enim aliter poterit placare do-
minum suum nisi in capitibus nostris? 5 [m]Nonne iste est David cui
cantabant in choris dicentes:
Percussit Saul in milibus suis, et David in decem milibus suis?
6 Vocavit ergo Achis David et ait ei: [n]Vivit Dominus, quia re-
ctus es tu et bonus in conspectu meo et [o]exitus tuus et introitus
tuus mecum est in castris, et non inveni in te quidquam mali ex
die, qua venisti ad me, usque in diem hanc; sed satrapis non pla-
ces: 7 revertere ergo et vade in pace, et non offendas oculos satra-
parum Philisthiim. 8 Dixitque David ad Achis: Quid enim feci, et
quid invenisti in me servo tuo a die, qua fui in conspectu tuo, usque
in diem hanc, ut non veniam et pugnem contra inimicos domini mei
regis? 9 Respondens autem Achis locutus est ad David: Scio quia
bonus es tu in oculis meis [p]sicut angelus Dei; sed principes Philis-
thinorum dixerunt: Non ascendet nobiscum in proelium. 10 Igitur
consurge mane [q]tu et servi domini tui, qui venerunt tecum, et, cum
de nocte surrexeritis et coeperit dilucescere, pergite.
11 Surrexit itaque de nocte David ipse et viri eius, ut proficisce-
rentur mane et reverterentur ad terram Philisthiim; Philisthiim autem
ascenderunt in [r]Iezrahel.
30 Cumque [a]venissent David et viri eius in Siceleg die tertia,
[b]Amalecitae [c]impetum fecerant ex parte australi in Siceleg et
percusserant Siceleg et succenderant eam igni 2 et captivas duxerant
mulieres ex ea a minimo usque ad magnum et non interfecerant
quemquam, sed secum duxerant et pergebant itinere suo. 3 Cum ergo
venissent David et viri eius ad civitatem et invenissent eam succen-
sam igni et uxores suas et filios suos et filias ductas esse captivas,
4 [d]levaverunt David et populus, qui erat cum eo, voces suas et
planxerunt donec deficerent in eis lacrimae. 5 Siquidem et [e]duae
uxores David captivae ductae fuerant, Achinoam iezrahelites et Abi-
gail uxor Nabal Carmeli. 6 Et contristatus est David valde: [f]volebat
enim eum populus lapidare, quia [g]amara erat anima uniuscuiusque
viri super filiis suis et filiabus; confortatus est autem David in Do-
mino Deo suo 7 et ait ad [h]Abiathar sacerdotem filium Achimelech:
Applica ad me ephod. Et applicavit Abiathar ephod ad David. 8 Et
[i]consuluit David Dominum dicens: Persequar [j]latrunculos hos et
comprehendam eos an non? Dixitque ei Dominus: Persequere, absque
dubio enim comprehendes eos et [k]excuties praedam.
9 Abiit ergo David ipse et [l]sescenti viri, qui erant cum eo, et ve-
nerunt usque ad torrentem Besor et lassi quidam substiterunt. 10 Per-
secutus est autem David ipse et quadringenti viri; substiterant enim
[m]ducenti, qui lassi transire non poterant torrentem Besor. 11 Et inve-
nerunt virum aegyptium in agro et adduxerunt eum ad David, dede-
runtque ei panem ut comederet et biberet aquam, 12 sed et fragmen
massae caricarum et duas ligaturas uvae passae. Quae cum comedisset,
[n]reversus est spiritus eius et refocillatus est; non enim comederat

a cp. 28, 1.
b 3 Rg 20, 26; 4 Rg 13, 17.
c Jd 7, 1.
d Js 17, 16.
e cp. 5, 8. — cf. Js 13, 3.
f cp. 28, 1, 2.
g cf. cp. 21, 11.
h cf. cp. 27, 7.
i cf. Dn 6, 5.
j cp. 27, 6; 30, 1.
k cf. cp. 14, 21.
l cf. 1 Par 12, 19.
m v. cp. 21, 11.
n v. cp. 20, 3.
o 2 Rg 3, 25; 4 Rg 19, 27; Ps 120, 8; Is 37, 28.
p 2 Rg 14, 17, 20; 19, 27. — cf. Zc 12, 8.
q cf. 1 Par 12, 19, 22.
r vr. 1.
a cp. 29, 4, 11; 1 Par 12, 20.
b cp. 27, 3. — cf. cp. 15, 3, 7.
c vr. 14.
d 2 Rg 3, 32.
e v. cp. 25, 42, 43.
f cf. Ex 17, 4; Nm 14, 10.
g cf. cp. 1, 10; 22, 2; Ecli 30, 17.
h cp. 23, 6, 9.
i v. cp. 22, 10.
j 1 Par 12, 21. — cf. 4 Rg 5, 2.
k vr. 18.
l v. cp. 23, 13; 27, 2.
m vr. 21. — cf. cp. 25, 13.
n Jd 15, 19. — cf. cp. 14, 27.

panem neque biberat aquam tribus diebus et tribus noctibus. 13 Dixit
itaque ei David: Cuius es tu? vel unde? et quo pergis? Qui ait:
Puer aegyptius ego sum servus viri amalecitae; dereliquit autem me
dominus meus, quia aegrotare coepi nudiustertius. 14 Siquidem [o]nos
erupimus ad australem plagam [p]Cerethi et contra Iudam et ad me-
ridiem [q]Caleb, et Siceleg succendimus igni. 15 Dixitque ei David:
Potes me ducere ad [r]cuneum istum? Qui ait: Iura mihi per Deum
quod non occidas me et non tradas me in manus domini mei, et
ego ducam te ad cuneum istum. Et iuravit ei David. 16 Qui cum
duxisset eum, ecce illi [s]discumbebant super faciem universae terrae
comedentes et bibentes, et quasi festum celebrantes diem pro cuncta
praeda et spoliis, quae ceperant de terra Philisthiim et de terra Iuda.
17 Et percussit eos David a vespere usque ad vesperam alterius diei,
et non evasit ex eis quisquam nisi quadringenti viri adulescentes,
qui ascenderant [t]camelos et fugerant. 18 [u]Eruit ergo David omnia
quae tulerant Amalecitae et duas uxores suas eruit. 19 Nec defuit
quidquam a parvo usque ad magnum, tam de filiis quam de filiabus
et de spoliis, et quaecumque rapuerant omnia reduxit David. 20 Et
tulit universos greges et armenta et minavit ante faciem suam dixe-
runtque: Haec est praeda David.
21 Venit autem David ad [v]ducentos viros, qui lassi substiterant nec
sequi potuerant David, et residere eos iusserat in torrente Besor;
qui egressi sunt obviam David et populo, qui erat cum eo. Accedens
autem David ad populum [x]salutavit eos pacifice. 22 Respondensque
omnis vir pessimus et iniquus de viris, qui ierant cum David, dixit:
Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quidquam de praeda
quam eruimus, sed sufficiat unicuique uxor sua et filii; quos cum
acceperint, recedant. 23 Dixit autem David: Non sic facietis, fratres
mei, de his quae tradidit nobis Dominus, et custodivit nos et dedit
latrunculos, qui eruperant adversum nos, in manus nostras; 24 nec
audiet vos quisquam super sermone hoc; aequa enim pars erit [y]de-
scendentis ad proelium et remanentis ad sarcinas et similiter divident.
25 Et factum est hoc ex die illa et deinceps constitutum et prae-
finitum et quasi lex in Israël usque in diem hanc.
26 Venit ergo David in Siceleg et misit dona de praeda [z]senioribus
Iuda proximis suis dicens: Accipite [a]benedictionem de praeda hostium
Domini: 27 his qui erant in [b]Bethel et qui in [c]Ramoth ad meridiem
et qui in [d]Iether 28 et qui in [e]Aroër et qui in Sephamoth et qui in
[f]Esthamo 29 et qui in Rachal et qui in urbibus [g]Ierameel et qui in
urbibus [h]Ceni 30 et qui in [i]Arama et qui in lacu Asan et qui in
Athach 31 et qui in [j]Hebron et reliquis, qui erant in his locis in qui-
bus commoratus fuerat David ipse et viri eius.
31 Philisthiim autem pugnabant adversum Israël, et fugerunt viri
Israël ante faciem Philisthiim et ceciderunt interfecti in [a]monte
Gelboë. 2 Irrueruntque Philisthiim in Saul et in filios eius et percus-
serunt [b]Ionatham et [c]Abinadab et Melchisua filios Saul.
3 [d]Totumque pondus proelii versum est in Saul; et consecuti sunt
eum viri sagittarii, et vulneratus est vehementer a sagittariis. 4 [e]Di-
xitque Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum et percute
me, [f]ne forte veniant incircumcisi isti et interficiant me illudentes
mihi. Et noluit armiger eius, ([g]fuerat enim nimio terrore perterritus).
Arripuit itaque Saul gladium et [h]irruit super eum. 5 Quod cum vi-
disset armiger eius, videlicet quod mortuus esset Saul, irruit etiam
ipse super gladium suum et mortuus est cum eo. 6 Mortuus est ergo
Saul et tres filii eius et armiger illius et universi viri eius in die illa
pariter. 7 Videntes autem viri Israël, qui erant trans vallem et trans
Iordanem, quod fugissent viri israëlitae et quod mortuus esset Saul
et filii eius, reliquerunt civitates suas et fugerunt, veneruntque Philis-
thiim et habitaverunt ibi.
8 Facta autem die altera, venerunt Philisthiim ut spoliarent inter-
fectos et invenerunt Saul et tres filios eius iacentes in monte Gelboë,
9 et [i]praeciderunt caput Saul et spoliaverunt eum armis et miserunt
in terram Philisthinorum per circuitum, [j]ut adnuntiaretur in [k]templo
idolorum et in populis. 10 Et [l]posuerunt arma eius in templo [m]Asta-

o vr. 1.
p 2 Rg 8, 18; 15, 18; 20, 7, 23; 3 Rg 1, 38, 44; 1 Par 18, 17.
q Js 14, 13.
r cp. 13, 17. — cf. cp. 14, 38.
s cf. Jd 8, 11.
t cf. Jd 8, 21.
u vr. 8.
v vr. 10.
x Jd 18, 15.
y cf. Nm 31, 27; Js 22, 8.
z cf. 2 Rg 3, 17; 5, 3; 17, 15 etc.
a v. cp. 25, 27.
b Gn 28, 19. — v. Jd 1, 22-26.
c cf. Js 19, 8.
d Js 15, 48; 21, 14.
e Dt 2, 36; Js 13, 16.
f Js 15, 50.
g cp. 27, 10.
h v. Jd 1, 16.
i Jd 1, 17 (?).
j Js 14, 13-15; Jd 1, 10; 2 Rg 2, 1-4.
1-13] 1 Par 10, 1-12.
a cp. 28, 4. — cf. 2 Rg 1, 6, 21; 21, 12.
b 1 Par 8, 33.
c cf. cp. 14, 49.
d cf. cp. 29, 9. — v. 2 Rg 1, 6.
e cf. Jd 9, 54.
f v. Jd 14, 3.
g cf. cp. 26, 9. — v. 2 Rg 1, 14.
h cf. 2 Rg 1, 10.
i cf. cp. 17, 51, 54.
j cf. 2 Rg 1, 20.
k cf. Jd 16, 23, 24.
l cf. cp. 21, 9; Jdt 16, 23.
m v. Jd 2, 13.

3. Regnum David fundatur et confirmatur (1, 1-20, 26). *David, accepto nuntio de Saulis et Ionathae interitu, eos deflet, vindicat (1, 1-16) et elegiaco carmine commendat (17-27); divinoque praemonitus adflatu ascendit in*

roth, corpus vero eius suspenderunt in muro [n]Bethsan. 11 [o]Quod cum
audissent habitatores Iabes Galaad quaecumque fecerant Philisthiim
Saul, 12 surrexerunt [p]omnes viri fortissimi et [q]ambulaverunt tota
nocte et tulerunt cadaver Saul et cadavera filiorum eius de muro
Bethsan veneruntque Iabes Galaad et [r]combusserunt ea ibi. 13 Et
tulerunt ossa eorum et [s]sepelierunt in nemore Iabes et [t]ieiunaverunt
[u]septem diebus.

n Js 17, 11.
o 2 Rg 21, 10. - cf. cp. 11, 1-11.
p 2 Rg 2, 4-7.
q cf. 2 Rg 2, 32.
r cf. 2 Par 16, 14; 21, 19; Jr 34, 5.
s 2 Rg 2, 4; 21, 12-14.
t cf. 2 Rg 1, 12.
u cf. Gn 50, 10.

LIBER SECUNDUS SAMUELIS

QUEM NOS "SECUNDUM REGUM" DICIMUS

FACTUM est autem, postquam mortuus est Saul, ut
David reverteretur [a]a caede Amalec et maneret in
Siceleg duos dies. 2 In die autem tertia apparuit
[b]homo veniens de castris Saul [c]veste conscissa et
pulvere conspersus caput et, ut venit ad David,
[d]cecidit super faciem suam et adoravit. 3 Dixitque
ad eum David: Unde venis? Qui ait ad eum: De
castris Israël fugi. 4 Et dixit ad eum David: [e]Quod
est verbum quod factum est? Indica mihi. Qui ait: Fugit populus
ex proelio, et multi corruentes e populo mortui sunt; sed et Saul et
Ionathas filius eius interierunt. 5 Dixitque David ad adulescentem
qui nuntiabat ei: Unde scis quia mortuus est Saul et Ionathas filius
eius? 6 Et ait adulescens qui nuntiabat ei: Casu veni in montem Gelboë, et Saul incumbebat super hastam suam. Porro currus et equites
appropinquabant ei, 7 et conversus post tergum suum vidensque me
vocavit; cui cum respondissem: Adsum, 8 dixit mihi: Quisnam es tu?
Et aio ad eum: Amalecites ego sum. 9 Et locutus est mihi: [f]Sta
super me et interfice me, quoniam tenent me angustiae, et adhuc
tota anima mea in me est. 10 Stansque super eum occidi illum, sciebam enim quod vivere non poterat post ruinam, et [g]tuli diadema,
quod erat in capite eius, et armillam de bracchio illius et attuli ad
te dominum meum huc.

11 Apprehendens autem David vestimenta sua [h]scidit omnesque viri
qui erant cum eo, 12 et planxerunt et fleverunt et [i]ieiunaverunt usque
ad vesperam super Saul et super Ionathan filium eius et super populum Domini et super domum Israël, eo quod corruissent gladio.

13 Dixitque David ad iuvenem qui nuntiaverat ei: Unde es tu? Qui
respondit: Filius hominis advenae amalecitae ego sum. 14 Et ait ad
eum David: [l]Quare non timuisti mittere manum tuam, ut occideres
[m]christum Domini? 15 [n]Vocansque David unum de pueris suis ait:
Accedens irrue in eum. Qui percussit illum, et mortuus est. 16 Et ait
ad eum David: [o]Sanguis tuus super caput tuum, os enim tuum locutum est adversum te dicens: Ego interfeci [p]christum Domini.

17 [q]Planxit autem David planctum huiuscemodi super Saul et super
Ionathan filium eius 18 (et praecepit ut docerent filios Iuda arcum,
sicut scriptum est in [r]libro iustorum), et ait:

Considera, Israël, pro his, qui mortui sunt
super excelsa tua vulnerati.
19 Incliti Israël super montes tuos interfecti sunt.
[s]Quomodo ceciderunt fortes?

20 [t]Nolite adnuntiare in Geth,
[u]neque adnuntietis in compitis Ascalonis,
[v]ne forte laetentur filiae Philisthiim,
ne exsultent filiae [x]incircumcisorum.

1-15] *LL. in D. 5 p. Pnt.*
a v. 1 Rg 30, 17-20.
b cp. 4, 10.
c cf. cp. 15, 32; 1 Rg 4, 12.
d cp. 14, 4.
e cf. 1 Rg 4, 16.
6-10] 1 Rg 31, 1-4; 1 Par 10, 1-6.
f cf. Jd 9, 54.
g cf. 4 Rg 11, 12.
h cp. 13, 31. — cf. cp. 3, 31; Gn 37, 29. — v. Js 7, 6.
i cf. cp. 3, 35; 1 Rg 31, 13.
l cf. 1 Rg 24, 6, 10; 26, 9; 31, 4; Ps 104, 15.
m v. 1 Rg 10, 1; 12, 3.
n cp. 4, 10, 12.
o cf. cp. 3, 29; Js 2, 19; 3 Rg 2, 32, 37; Mt 27, 25.
p vr. 14.
q cf. cp. 3, 33; 2 Par 35, 25.
r Js 10, 13.
19] v. vr. 21.
s vr. 25, 27; 1 Mc 9, 21.
t Mic 1, 10.
u cf. 1 Rg 31, 9; Am 3, 9.
v cf. Ex 15, 20; Jd 11, 34.
x Jd 14, 3; 1 Rg 18, 6.

21 [y]Montes Gelboë, nec ros nec pluvia veniant super vos,
neque sint agri primitiarum;
quia ibi abiectus est clipeus fortium,
clipeus Saul, quasi non esset [z]unctus oleo.
22 A sanguine interfectorum, ab adipe fortium
[a]sagitta Ionathae nunquam rediit retrorsum
et gladius Saul non est reversus inanis.
23 Saul et Ionathas amabiles et decori in vita sua,
in morte quoque non sunt divisi:
[b]aquilis velociores, [c]leonibus fortiores.
24 Filiae Israël, super Saul flete,
qui [d]vestiebat vos coccino in deliciis,
[e]qui praebebat ornamenta aurea cultui vestro.
25 [f]Quomodo ceciderunt fortes in proelio?
Ionathas in excelsis tuis occisus est.
26 Doleo super te, frater mi Ionatha,
[g]decore nimis et amabilis super amorem mulierum.
Sicut mater unicum amat filium suum,
ita ego te diligebam.
27 Quomodo ceciderunt robusti, et perierunt arma bellica?

2 Igitur post haec [a]consuluit David Dominum dicens: Num ascendam in unam de civitatibus Iuda? Et ait Dominus ad eum:
Ascende. Dixitque David: Quo ascendam? Et respondit ei: [b]In Hebron.
2 Ascendit ergo David et [c]duae uxores eius Achinoam iezrahelites et Abigail uxor Nabal Carmeli;
3 sed et [d]viros, qui erant cum eo,
duxit David singulos cum domo sua; et manserunt in oppidis Hebron.
4 [e]Veneruntque viri Iuda et [f]unxerunt ibi David ut regnaret super domum Iuda. Et nuntiatum est David quod [g]viri Iabes Galaad sepelissent Saul.
5 Misit ergo David nuntios ad viros Iabes Galaad dixitque ad eos: [h]Benedicti vos Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul et sepelistis eum.
6 Et nunc retribuet vobis quidem Dominus [i]misericordiam et veritatem, sed et ego reddam gratiam eo quod fecistis verbum istud.
7 [j]Confortentur manus vestrae et estote filii fortitudinis; licet enim mortuus sit dominus vester Saul, tamen me [f]unxit domus Iuda in regem sibi.
8 [k]Abner autem filius Ner [l]princeps exercitus Saul tulit Isboseth filium Saul et circumduxit eum per [m]castra
9 regemque constituit super Galaad et super Gessuri et super Iezrahel et super Ephraim et super Beniamin et super Israël universum.
10 [n]Quadraginta annorum erat Isboseth filius Saul cum regnare coepisset super Israël, et duobus annis regnavit. Sola autem domus Iuda sequebatur David.
11 [o]Et fuit numerus dierum, quos commoratus est David imperans in Hebron super domum Iuda, septem annorum et sex mensium.
12 Egressusque est Abner filius Ner et pueri Isboseth filii Saul de [m]castris in Gabaon.
13 Porro [p]Ioab filius Sarviae et pueri David egressi sunt et occurrerunt eis [q]iuxta piscinam Gabaon. Et, cum in unum convenissent, e regione sederunt, hi ex una parte piscinae et illi ex altera.
14 Dixitque Abner ad Ioab: Surgant pueri et ludant coram nobis. Et respondit Ioab: Surgant.
15 Surrexerunt ergo et transierunt numero duodecim de Beniamin ex parte Isboseth filii Saul, et duodecim de pueris David.
16 Apprehensoque unusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarii, et ceciderunt simul; vocatumque est nomen loci illius ager robustorum in Gabaon.
17 Et ortum est bellum durum satis in die illa; fugatusque est Abner et viri Israël a pueris David.
18 Erant autem ibi [r]tres filii Sarviae, Ioab et Abisai et Asaël; porro Asaël cursor [s]velocissimus fuit, quasi unus de capreis quae morantur in silvis.
19 Persequebatur autem Asaël Abner, et non declinavit ad dexteram neque ad sinistram omittens persequi Abner.
20 Respexit itaque Abner post tergum suum et ait: Tune es Asaël? Qui respondit: Ego sum.
21 Dixitque ei Abner: Vade ad dextram sive ad sinistram et apprehende unum de adulescentibus et tolle tibi spolia eius. Noluit autem Asaël omittere quin

21] *R. in D. 3 p. Pnt. — Ant. in sb. a. D. 5 p. Pnt.*
y 1 Rg 31, 1.
z cf. vr. 14; 1 Rg 10, 1.
a cf. 1 Rg 18, 4.
23] *v. vr. 21. — Ant. in fs. et oct. ss. App. Pet. et P. etc. — v. Ps. 115, 15.*
b cf. Jr 4, 13; Hab 1, 8.
c cf. Jd 14, 18; 1 Rg 17, 34.
d Jd 5, 29, 30.
e cf. Ez 16, 11.
25] *v. vr. 21.*
f vr. 19.
26] *R. in fs. 7 Dol. B. M. V.*
g vr. 23.
1-11] *LL. in fr. 2 p. D. 5 p. Pnt.*
a v. 1 Rg 22, 10; 30, 8.
b v. Js 14, 13.
c v. 1 Rg 25, 42, 43.
d 1 Rg 27, 2, 3; 30, 1. — v. 1 Par 12, 1-22.
e 1 Mc 2, 57.
f vr. 7; cp. 5, 3. — cf. 1 Rg 16, 13.
g 1 Rg 31, 11-13. — cf. cp. 21, 12-14.
h v. Rt 2, 20.
i Gn 24, 49; 47, 29; Js 2, 14.
j cp. 13, 28; 1 Rg 4, 9.
k cf. 1 Rg 14, 50; 17, 55; 26, 5.
l cp. 24, 2. — v. Gn 21, 22.
m (v. Js 13, 26.)
n cf. 1 Rg 13, 1.
o cp. 5, 5; 3 Rg 2, 11.
p 1 Rg 26, 6.
q cf. Jr 41, 12.
r 1 Par 2, 16. — cf. 1 Rg 26, 6.
s cf. cp. 22, 34; 1 Par 12, 8: Ps 17, 34; Cn 2, 9, 17; 8, 14; Hab 3, 19. — cf. cp. 1, 23.

urgeret eum. 22 Rursumque locutus est Abner ad Asaël: Recede, noli
me sequi, ne compellar confodere te in terram et levare non potero
faciem meam ad Ioab fratrem tuum. 23 Qui audire contempsit et
noluit declinare. Percussit ergo eum Abner aversa hasta [t]in inguine
et transfodit, et mortuus est in eodem loco; omnesque qui transibant
per locum illum, in quo ceciderat Asaël et mortuus erat, subsistebant.
24 Persequentibus autem Ioab et Abisai fugientem Abner, sol oc-
cubuit; et venerunt usque ad collem aquaeductus, qui est ex adverso
vallis itineris deserti in Gabaon. 25 Congregatique sunt filii Beniamin
ad Abner et conglobati in unum cuneum steterunt in summitate tu-
muli unius. 26 Et exclamavit Abner ad Ioab et ait: Num usque ad
internecionem tuus mucro desaeviet? An ignoras quod periculosa sit
desperatio? Usquequo non dicis populo ut omittat persequi fratres
suos? 27 Et ait Ioab: Vivit Dominus, [u]si locutus fuisses mane, reces-
sisset populus persequens fratrem suum. 28 Insonuit ergo Ioab bucina,
et stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt ultra Israël, neque iniere
certamen. 29 Abner autem et viri eius abierunt per campestria [v]tota
nocte illa et transierunt Iordanem et, lustrata omni Bethoron, ve-
nerunt ad [x]castra. 30 Porro Ioab reversus, omisso Abner, congre-
gavit omnem populum, et defuerunt de pueris David decem et no-
vem viri, excepto Asaële; 31 servi autem David percusserunt de Be-
niamin et de viris, qui erant cum Abner, trecentos sexaginta, qui et
mortui sunt. 32 Tuleruntque Asaël et sepelierunt eum in sepulcro
patris sui in Bethlehem. Et ambulaverunt [v]tota nocte Ioab et viri,
qui erant cum eo, et in ipso crepusculo pervenerunt in Hebron.
3 Facta est ergo longa concertatio inter domum Saul et inter do-
mum David: David [a]proficiscens et semper seipso robustior, do-
mus autem Saul decrescens cotidie.
2 Natique sunt filii David in Hebron, fuitque primogenitus eius
[b]Amnon de [c]Achinoam iezrahelitide, 3 et post eum Cheleab de Abi-
gail uxore Nabal Carmeli, porro tertius Absalom filius Maacha [d]fi-
liae Tholmai [e]regis Gessur, 4 quartus autem [f]Adonias filius Haggith,
et quintus Saphathia filius Abital, 5 sextus quoque Iethraam de Egla
uxore David: hi nati sunt David in Hebron.
6 Cum ergo esset proelium inter domum Saul et domum David,
Abner filius Ner regebat domum Saul. 7 Fuerat autem Sauli concu-
bina nomine [g]Respha filia Aia. Dixitque Isboseth ad Abner: 8 [h]Quare
ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter
verba Isboseth ait: Nunquid [i]caput canis ego sum adversum Iudam
hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui et
super fratres et proximos eius, et non tradidi te in manus David?
Et tu requisisti in me quod argueres pro muliere hodie. 9 [j]Haec
faciat Deus Abner et haec addat ei, nisi, [k]quo modo iuravit Dominus
David, sic faciam cum eo 10 ut transferatur regnum de domo Saul,
et elevetur thronus David super Israël et super Iudam [l]a Dan usque
Bersabee. 11 Et non potuit respondere ei quidquam quia metuebat illum.
12 Misit ergo Abner nuntios ad David pro se dicentes: Cuius est
terra? et ut loquerentur: Fac mecum amicitias, et erit manus mea
tecum et reducam ad te universum Israël. 13 Qui ait: Optime, ego
faciam tecum amicitias, sed unam rem peto a te dicens: [m]Non vi-
debis faciem meam, antequam adduxeris [n]Michol filiam Saul; et sic
venies et videbis me. 14 Misit autem David nuntios ad Isboseth fi-
lium Saul dicens: Redde [o]uxorem meam Michol, quam despondi
mihi centum praeputiis Philisthiim. 15 Misit ergo Isboseth et tulit
eam a [p]viro suo Phaltiel filio Lais. 16 Sequebaturque eam vir suus
plorans usque [q]Bahurim. Et dixit ad eum Abner: Vade et revertere.
Qui reversus est.
17 Sermonem quoque intulit Abner ad [r]seniores Israël dicens: Tam
heri quam nudiustertius quaerebatis David ut regnaret super vos.
18 Nunc ergo facite, [s]quoniam Dominus locutus est ad David dicens:
In manu servi mei David salvabo populum meum Israël de manu
Philisthiim et omnium inimicorum eius. 19 Locutus est autem Abner
etiam ad [t]Beniamin. Et abiit ut loqueretur ad David in Hebron omnia
quae placuerant Israël et universo Beniamin. 20 Venitque ad David

t cp. 3, 27; 4, 6; 20, 10.
u vr. 14. — cf. Pro 17, 14.
v cf. 1 Rg 31, 12.
x vr. 8 (.— v. Js 13, 26).
a cp. 5, 10. — cf. Jo 3, 30.
2-5] 1 Par 3, 1-4.
b cp. 13, 1.
c 1 Rg 25, 42, 43.
d cp. 13, 37, 38.
e cp. 14, 32; 15, 8. — cf. 1 Rg 27, 8.
f 3 Rg 1, 5.
6-21a] *LL. in fr. 3 p. D. 5 p. Pnt.*
g cp. 21, 8, 10.
h cf. cp. 16, 21, 22; 3 Rg 2, 22.
i v. 1 Rg 17, 43.
j vr. 35; 1 Rg 3, 17; 14, 4; 25, 22. — v. Rt 1, 17.
k Ps 88, 4. — cf. 1 Rg 15, 28; 16, 1, 12; 25, 30; 28, 17; 1 Par ,12 23.
l cp. 17, 11; 24, 2, 15; Jd 20, 1; 1 Rg 3, 20; 3 Rg 4, 25.
m cf. Gn 43, 3.
n 1 Rg 14, 49; 18, 28; 19, 11.
o 1 Rg 18, 25, 27.
p 1 Rg 25, 44.
q cp. 16, 5; 17, 18; 19, 16; 3 Rg 2, 8.
r 1 Rg 30, 26.
s v. vr. 9.
t cf. 1 Par 12, 29.

lacrimatur (28 - 39), sed una cum Isboseth quem dolo peremptum (4, 1 - 8) vindicaverat (9 - 11) honorifice sepelit (12). Tunc David regnum a cunctis tribubus Israël sibi oblatum instaurat

in Hebron cum viginti viris, et fecit David Abner et viris eius, qui
venerant cum eo, convivium. 21 Et dixit Abner ad David: Surgam
ut [u]congregem ad te dominum meum regem omnem Israël et ineam
tecum foedus, et [v]imperes omnibus, [x]sicut desiderat anima tua.
Cum ergo deduxisset David Abner, et ille isset in pace, 22 statim
pueri David et Ioab venerunt, caesis latronibus, cum praeda magna
nimis. Abner autem non erat cum David in Hebron, quia iam di-
miserat eum et profectus fuerat in pace, 23 et Ioab et omnis exer-
citus, qui erat cum eo, postea venerunt.
Nuntiatum est itaque Ioab a narrantibus: Venit Abner filius Ner
ad regem, et dimisit eum, et abiit in pace. 24 Et ingressus est Ioab
ad regem et ait: Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te; quare dimi-
sisti eum, et abiit et recessit? 25 Ignoras Abner filium Ner, quoniam
ad hoc venit ad te ut deciperet te et sciret [y]exitum tuum et introitum
tuum et nosset omnia quae agis? 26 Egressus itaque Ioab a David
misit nuntios post Abner et reduxit eum a cisterna Sira, ignorante
David. 27 [z]Cumque redisset Abner in Hebron, seorsum adduxit eum
Ioab ad medium portae ut loqueretur ei in dolo et percussit il-
lum ibi [a]in inguine; et mortuus est in ultionem sanguinis Asaël
fratris eius.
28 Quod cum audisset David rem iam gestam, ait: [b]Mundus ego
sum et regnum meum apud Dominum usque in sempiternum a san-
guine Abner filii Ner; 29 et [c]veniat super caput Ioab et super omnem
domum patris eius, nec deficiat de domo Ioab [d]fluxum seminis su-
stinens et [e]leprosus et tenens fusum et cadens gladio et indigens pane.
30 Igitur Ioab et Abisai frater eius interfecerunt Abner, eo quod
[f]occidisset Asaël fratrem eorum in Gabaon in proelio.
31 Dixit autem David ad Ioab et ad omnem populum, qui erat cum
eo: [g]Scindite vestimenta vestra et [h]accingimini saccis et plangite ante
exsequias Abner. Porro rex David sequebatur feretrum. 32 Cumque
sepelissent Abner in Hebron, [i]levavit rex David vocem suam et fle-
vit super tumulum Abner; flevit autem et omnis populus. 33 Plan-
gensque rex et [j]lugens Abner ait:

Nequaquam, ut mori solent [k]ignavi, [l]mortuus est Abner.
34 Manus tuae ligatae non sunt,
et pedes tui non sunt compedibus adgravati;
sed, sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti.

Congeminansque omnis populus flevit super eum.
35 Cumque venisset universa multitudo [m]cibum capere cum David,
clara adhuc die, iuravit David dicens: [n]Haec faciat mihi Deus et haec
addat, si [o]ante occasum solis gustavero panem vel aliud quidquam.
36 Omnisque populus audivit, et placuerunt eis cuncta quae fecit rex
in conspectu totius populi. 37 Et cognovit omne vulgus et universus
Israël in die illa quoniam non actum fuisset a rege ut occideretur
Abner filius Ner.
38 Dixit quoque rex ad servos suos: Num ignoratis quoniam [p]prin-
ceps et maximus cecidit hodie in Israël? 39 Ego autem adhuc deli-
catus et unctus rex; [q]porro viri isti filii Sarviae duri sunt mihi. [r]Re-
tribuat Dominus facienti malum iuxta malitiam suam.
4 Audivit autem Isboseth filius Saul, quod cecidisset Abner in
Hebron, et [a]dissolutae sunt manus eius; omnisque Israël per-
turbatus est.
2 Duo autem viri principes latronum erant filio Saul: nomen uni
Baana et nomen alteri Rechab filii Remmon berothitae de filiis Ben-
iamin, siquidem et [b]Beroth reputata est in Beniamin, 3 et [c]fugerunt
Berothitae in [d]Gethaim fueruntque ibi advenae usque ad tempus illud.
4 Erat autem [e]Ionathae filio Saul filius debilis pedibus; quinquen-
nis enim fuit quando venit nuntius de Saul et Ionatha [f]ex Iezrahel;
tollens itaque eum nutrix sua fugit, cumque festinaret ut fugeret, ce-
cidit et claudus effectus est habuitque vocabulum [g]Miphiboseth.
5 Venientes igitur filii Remmon berothitae Rechab et Baana ingressi
sunt, fervente die, domum Isboseth, qui dormiebat super stratum suum
meridie. Et [h]ostiaria domus purgans triticum obdormivit. 6 Ingressi sunt

u vr. 12.
v 3 Rg 11, 37.
x Dt 14, 26; 1 Rg 2, 16; 23, 20.
y v. 1 Rg 18, 13, 16; 29, 6.
z 3 Rg 2, 5, 32. — cf. cp. 20, 9. 10.
a v. cp. 2, 23.
b cf. Ps 9, 12; Mt 27, 24.
c v. cp. 1, 16.
d Lv 15, 2.
e Lv 14, 2.
f cp. 2, 23. — cf. cp. 14, 7. — v. Nm 35, 19.
g cf. cp. 1, 11; 15, 32 etc.
h Gn 37, 34; 3 Rg 20, 31; 4 Rg 19, 1 etc.
i 1 Rg 30, 4. — v. Gn 21, 16.
j cf. cp. 1, 17; 2 Par 35, 25.
k (cp. 13, 12, 13.)
l cf. Ec 2, 16 .
m cp. 12, 17.
n vr. 9. — v. Rt 1, 17.
o cf. cp. 1, 12, 1 Rg 31, 13.
p 1 Rg 26, 5, 15.
q cf. cp. 16, 10; 19, 22.
r cf. Jb 34, 11; Ps 27, 4; 2 Tm 4, 14.
a 1 Es 4, 4; Is 13, 7; Jr 6, 24.
b Js 9, 17; 18, 25.
c cf. 1 Rg 31, 7.
d 2 Es 11, 33. — cf. Js 19, 45; 21, 24.
e cp. 9, 3, 6.
f 1 Rg 29, 1, 11.
g cf. 1 Par 8, 34; 9, 40.
5-5, 7] *LL. in fr. 4 p. D. 5 p. Pnt.*
h cf. Ex 36, 8; Jo 18, 16, 17.

(5, 1 - 5), Ierusalem petit et in capta Iebusaeorum arce domum sibi aedificat (6 - 12), eoque domi (13 - 16) bellique prosperatus (17 - 25) arcam Dei de domo Aminadab transferre cogitat

autem domum latenter adsumentes spicas tritici, et percusserunt eum
[i]in inguine Rechab et Baana frater eius et fugerunt.
7 Cum autem ingressi fuissent domum, ille dormiebat super lectum
suum in conclavi, et percutientes interfecerunt eum; sublatoque capite eius abierunt [j]per viam deserti tota nocte **8** et attulerunt caput
Isboseth ad David in Hebron dixeruntque ad regem: Ecce caput
Isboseth filii Saul inimici tui, [k]qui quaerebat animam tuam; et dedit
Dominus domino meo regi ultionem hodie de Saul et de semine eius.
9 Respondens autem David Rechab et Baana fratri eius filiis Remmon berothitae dixit ad eos: [l]Vivit Dominus, [m]qui eruit animam
meam de omni angustia, **10** quoniam eum, [n]qui adnuntiaverat mihi
et dixerat: Mortuus est Saul; qui putabat se prospera nuntiare, [o]tenui
et occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuntio:
11 quanto magis nunc, cum homines impii interfecerunt virum innoxium in domo sua super lectum suum, [p]non quaeram sanguinem
eius de manu vestra et auferam vos de terra? **12** Praecepit itaque
David pueris suis, et interfecerunt eos praecidentesque manus et pedes eorum suspenderunt eos super piscinam in Hebron; caput autem Isboseth tulerunt et sepelierunt [q]in sepulcro Abner in Hebron.
5 Et venerunt universae tribus Israël ad David in Hebron dicentes:
[a]Ecce nos os tuum et caro tua sumus. **2** Sed et heri et nudiustertius, cum esset Saul rex super nos, [b]tu eras educens et reducens
Israël; dixit autem Dominus ad te: [c]Tu pasces populum meum Israël
et [d]tu eris dux super Israël. **3** Venerunt quoque et seniores Israël ad
regem in Hebron, et [e]percussit cum eis rex David foedus in Hebron
[f]coram Domino, [g]unxeruntque David in regem super Israël.
4 Filius triginta annorum erat David cum regnare coepisset [h]et
quadraginta annis regnavit. **5** In Hebron regnavit super Iudam [i]septem
annis et sex mensibus, in Ierusalem autem regnavit triginta tribus
annis super omnem [j]Israël et Iudam.
6 Et abiit rex et omnes viri, qui erant cum eo, in Ierusalem [k]ad
Iebusaeum habitatorem terrae, dictumque est David ab eis: Non
ingredieris huc nisi abstuleris caecos et claudos dicentes: Non ingredietur David huc. **7** Cepit autem David arcem Sion, [l]haec est civitas
David. **8** Proposuerat enim David in die illa praemium, qui percussisset
Iebusaeum et tetigisset domatum fistulas et abstulisset caecos et claudos
odientes animam David. Idcirco dicitur in proverbio: Caecus et claudus non intrabunt in templum. **9** Habitavit autem David in arce et
vocavit eam civitatem David et aedificavit per gyrum a [m]Mello et
intrinsecus.
10 Et ingrediebatur [n]proficiens atque succrescens, et Dominus [o]Deus
exercituum erat cum eo.
11 Misit quoque [p]Hiram rex Tyri nuntios ad David et ligna cedrina
et artifices lignorum artificesque lapidum ad parietes, et aedificaverunt
domum David. **12** Et cognovit David quoniam confirmasset eum Dominus regem super Israël et quoniam exaltasset regnum eius super
populum suum Israël.
13 [q]Accepit ergo David adhuc concubinas et uxores de Ierusalem,
postquam venerat de Hebron; natique sunt David et alii filii et filiae,
14 et haec nomina eorum qui nati sunt ei in Ierusalem: Samua et
Sobab et [r]Nathan et [s]Salomon **15** et Iebahar et Elisua et Nepheg
16 et Iaphia et Elisama et Elioda et Eliphaleth.
17 [t]Audierunt ergo Philisthiim quod [u]unxissent David in regem super Israël et ascenderunt universi ut quaererent David. Quod cum
audisset David, descendit in [v]praesidium. **18** Philisthiim autem venientes diffusi sunt in [x]valle Raphaim. **19** Et [y]consuluit David Dominum dicens: Si ascendam ad Philisthiim? et si dabis eos in manu
mea? Et dixit Dominus ad David: Ascende, quia tradens dabo
Philisthiim in manu tua. **20** Venit ergo David in [z]Baal Pharasim et
percussit eos ibi et dixit: Divisit Dominus inimicos meos coram me
sicut dividuntur aquae. Propterea vocatum est nomen loci illius Baal
Pharasim. **21** Et reliquerunt ibi sculptilia sua, quae tulit David et
viri eius.
22 Et addiderunt adhuc Philisthiim ut ascenderent et [a]diffusi sunt

i v. cp. 2, 23.
j cp. 2, 29.
k 1 Rg 19, 10, 11; 23 15.
l v. Rt 3, 13.
m 3 Rg 1, 29.
n v. cp. 1, 4-10.
o cp. 1, 14-16.
p cf. Gn 9, 5, 6.
q cp. 3, 32.
1-3] 1 Par 11, 1-3.
a Gn 29, 14; Jd 9, 2. — cf. cp. 19, 13.
b cf. 1 Rg 18, 13. — v. cp. 3, 25.
c cp. 7, 7; 1 Par 17, 6; Ps 77, 71, 72. — cf. Mt 2, 6.
d 1 Rg 13, 14; 25, 30.
e cp. 3, 12, 13, 21. — cf. 4 Rg 11, 17.
f cp. 7, 18; Jd 11, 11; 1 Rg 23, [18.
g v. cp. 2, 4; 1 Rg 16, 13.
h 3 Rg 2, 11; 1 Par 3, 4; 29, [27.
i cp. 2, 11.
j cp. 12, 18; 19, 40; 20, 2; 3 Rg 1, 35; 4, 20. — cf. 3 Rg [12, 20.
6-10] 1 Par 11, 4-9.
k Jd 19, 11. — cf. Js 15, 63; Jd 1, 21.
l vr. 9; cp. 6, 12, 16; 3 Rg 2, 10; 3, 1; 8, 1; 9, 24 etc. — cf. 1 Par 15, 3, 29; 2 Par 5, 2; 8, 11.
m 3 Rg 9, 15, 24; 11, 27; 4 Rg 12, 20; 2 Par 32, 5. — cf. Jd 9, 6, 20.
n cp. 3, 1.
o v. 1 Rg 1, 3.
11-25] 1 Par 14, 1-16.
p 3 Rg 5, 1 ss.
q cf. 1 Par 3, 1-9.
r Lc 3, 31. — cf. Zc 13, 12.
s cp. 12, 24.
t cf. 1 Rg 7, 7; 13, 3.
u v. cp. 2, 4.
v cp. 23, 14; 1 Rg 22, 4, 5.
x vr. 22; cp. 23, 13; Js 15, 8; 18, 16. — cf. Js 17, 15.
y v. cp. 2, 1.
z (Is 28, 21.)
a vr. 18.

(6, 1-8). Quod nonnisi post aliquod tempus factum est (9-12) sollemnissimo quidem apparatu, ipsoque rege praecinente et choros ducente (13-23). At cum etiam vellet templum aedificare a Deo

in valle Raphaim. 23 [b]Consuluit autem David Dominum: Si ascendam
contra Philisthaeos, et tradas eos in manus meas? Qui respondit:
Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum et venies ad
eos ex adverso pyrorum 24 [c]et, cum audieris sonitum gradientis in
cacumine pyrorum, tunc inibis proelium, [d]quia tunc egredietur
Dominus ante faciem tuam ut percutiat castra Philisthiim. 25 Fecit
itaque David sicut praeceperat ei Dominus et percussit Philisthiim
de [e]Gabaa usque dum venias [f]Gezer.
6 Congregavit autem rursum David omnes electos ex Israël triginta
milia. 2 [a]Surrexitque David et abiit et universus populus qui erat
cum eo de [b]viris Iuda, ut [c]adducerent arcam Dei, super quam invo-
catum est nomen Domini exercituum [d]sedentis in cherubim super
eam. 3 Et imposuerunt arcam Dei super [e]plaustrum novum tule-
runtque eam de domo [f]Abinadab, qui erat in Gabaa; Oza autem
et Ahio filii Abinadab minabant plaustrum novum. 4 Cumque tulis-
sent eam de domo [f]Abinadab, qui erat in Gabaa custodiens arcam
Dei, Ahio praecedebat arcam. 5 David autem et omnis Israël [g]lu-
debant coram Domino [h]in omnibus lignis fabrefactis et citharis et
lyris et tympanis et sistris et cymbalis.
6 Postquam autem venerunt ad aream [i]Nachon, [j]extendit Oza ma-
num ad arcam Dei et tenuit eam, quoniam calcitrabant boves et
declinaverunt eam. 7 Iratusque est indignatione Dominus contra
Ozam et [k]percussit eum super temeritate, [l]qui mortuus est ibi iuxta
arcam Dei. 8 Contristatus est autem David, eo quod percussisset Do-
minus Ozam; et vocatum est nomen loci illius percussio Ozae
usque in diem hanc.
9 Et extimuit David Dominum in die illa dicens: Quomodo ingre-
dietur ad me arca Domini? 10 Et noluit divertere ad se arcam Do-
mini in civitatem David; sed divertit eam in domum Obededom
gethaei. 11 Et habitavit arca Domini in domo Obededom gethaei tri-
bus mensibus, et [m]benedixit Dominus Obededom et omnem domum
eius. 12 Nuntiatumque est regi David quod benedixisset Dominus
Obededom et omnia eius propter arcam Dei.
Abiit ergo David et adduxit arcam Dei de domo Obededom [n]in
civitatem David cum gaudio. Et erant cum David septem chori et
victima vituli. 13 Cumque transcendissent [o]qui portabant arcam Do-
mini sex passus, [p]immolabat bovem et arietem. 14 Et David [q]saltabat
totis viribus ante Dominum: porro David erat accinctus [r]ephod li-
neo. 15 Et David et omnis domus Israël ducebant arcam testamenti
Domini in iubilo et in clangore bucinae.
16 Cumque intrasset arca Domini in civitatem David, Michol filia
Saul prospiciens per fenestram vidit regem David subsilientem atque
saltantem coram Domino et despexit eum in corde suo.
17 Et introduxerunt arcam Domini et imposuerunt eam [s]in loco
suo in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David; et [t]obtulit David
holocausta et pacifica coram Domino. 18 Cumque complesset offerens
holocausta et pacifica, [u]benedixit populo in nomine Domini exerci-
tuum 19 et partitus est universae multitudini Israël, tam viro quam
mulieri, singulis collyridam panis unam et assaturam bubulae carnis
unam et similam frixam oleo. Et [v]abiit omnis populus unusquisque
in domum suam.
20 Reversusque est David ut benediceret domui suae. Et egressa
Michol filia Saul in occursum David ait: Quam gloriosus fuit hodie
rex Israël [x]discooperiens se ante ancillas servorum suorum, et nu-
datus est quasi si nudetur unus de scurris. 21 Dixitque David ad Mi-
chol: Ante Dominum, qui [y]elegit me potius quam patrem tuum et
quam omnem domum eius et praecepit mihi ut essem [z]dux super
populum Domini in Israël, 22 et ludam et vilior fiam plus quam
factus sum et ero humilis in oculis meis et cum ancillis, de qui-
bus locuta es, gloriosior apparebo.
23 Igitur Michol filiae Saul [a]non est natus filius usque in diem
mortis suae.
7 Factum est autem cum sedisset rex in domo sua, et Dominus dedis-
set ei [a]requiem undique ab universis inimicis suis, 2dixit ad [b]Na-

b v. 1 Rg 22, 10.
c cf. 4 Rg 7, 6.
d cf. Jd 4, 14.
e Js 15, 57 (?).
f Js 10, 33; 16, 3. — cf. 1 Par 20, 4.
1-11] 1 Par 13, 6-14.
1-12] LL. in fr. 5 p. D. 5 p. [Pnt.
a 1 Par 13, 5.
b (Js 15, 9, 60).
c 2 Par 1, 4.
d Ex 25, 22; 1 Rg 4, 4; Ps 79, 2.
e cf. 1 Rg 6, 7.
f 1 Rg 7, 1.
g 1 Rg 18, 7.
h cf. Ps 150, 3-5.
i cf. 1 Par 13, 9.
j cf. Nm 4, 15; 1 Par 15, 2.
k cf. 1 Rg 6, 19.
l cf. Nm 4, 15.
m 1 Par 26, 4, 5.
12-19] 1 Par 15, 25- 16, 3.
n cf. 3 Rg 8, 1.
o cf. Nm 4, 15; 7, 9; Js 3, 3; 1 Par 15, 2, 15.
p cf. 3 Rg 8, 5.
q cf. Ex 15, 20; Ps 149, 3; [150, 4.
r 1 Rg 2, 18.
s cf. 1 Par 15, 1; 2 Par 1, 4; Ps 131, 8.
t cf. 3 Rg 8, 5, 62, 63.
u cf. 3 Rg 8, 14, 55. — v. Nm 6, 24-27.
v 1 Par 16, 43.
x vr. 14, 16. — cf. 1 Rg 19, 24.
y 1 Rg 13, 14; 15, 28.
z v. cp. 5, 2.
a cf. cp. 21, 8.
1-29] 1 Par 17, 1-27.
1] v. vr. 8.
a v. Js 11, 23.
b vr. 17; cp. 12, 1; Ecli 47, 1.

per Nathan prohibetur, accepta tamen promissione Dominum ei aedificaturum et stabiliturum domum in aeternum (*7, 1-17*)*: de qua re gratias agit* (*18-29*)*. Nec, omnibus rebus sibi prospere*

than prophetam: [c]Videsne quod ego habitem in domo cedrina, et arca
Dei posita sit in [d]medio pellium? 3 Dixitque Nathan ad regem: [e]Omne,
quod est in corde tuo, vade, fac, quia Dominus tecum est.
4 Factum est autem in illa nocte, et ecce sermo Domini ad Nathan
dicens: 5 Vade et loquere ad servum meum David: Haec dicit Do-
minus: [f]Nunquid tu aedificabis mihi domum ad habitandum? 6 Neque
enim habitavi in domo [g]ex die illa, qua eduxi filios Israël de terra
Aegypti usque in diem hanc, sed ambulabam [h]in tabernaculo et in
tentorio. 7 Per cuncta loca, [i]quae transivi cum omnibus filiis Israël,
nunquid [j]loquens locutus sum ad unam de tribubus Israël, cui prae-
cepi ut [k]pasceret populum meum Israël dicens: Quare non aedifica-
stis mihi domum cedrinam? 8 Et nunc haec dices servo meo David:
Haec dicit Dominus exercituum: [l]Ego tuli te de pascuis sequentem
greges, [m]ut esses dux super populum meum Israël, 9 et [n]fui tecum
in omnibus ubicumque ambulasti et interfeci universos inimicos tuos
a facie tua fecique tibi nomen grande iuxta nomen magnorum qui
sunt in terra. 10 Et ponam locum populo meo Israël et [o]plantabo eum,
et habitabit sub eo et [p]non turbabitur amplius; [q]nec addent filii ini-
quitatis ut adfligant eum sicut prius, 11 [r]ex die qua constitui iudices
super populum meum Israël. Et [s]requiem dabo tibi ab omnibus ini-
micis tuis, praedicitque tibi Dominus [t]quod domum faciat tibi Do-
minus. 12 [u]Cumque completi fuerint dies tui, et [v]dormieris cum patri-
bus tuis, [x]suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo,
et [y]firmabo regnum eius. 13 [z]Ipse aedificabit domum nomini meo, et
[a]stabiliam thronum regni eius usque in sempiternum. 14 [b]Ego ero ei
in patrem, et ipse erit mihi in filium. Qui [c]si inique aliquid gesserit,
arguam eum in virga virorum et in plagis filiorum hominum. 15 [d]Mi-
sericordiam autem meam non auferam ab eo, [e]sicut abstuli a Saul,
quem amovi a facie mea. 16 [f]Et fidelis erit domus tua et regnum
tuum usque in aeternum ante faciem tuam, et [g]thronus tuus erit firmus
iugiter. 17 Secundum omnia verba haec et iuxta universam visionem
istam sic locutus est Nathan ad David.
18 Ingressus est autem rex David et sedit coram Domino et dixit:
[h]Quis ego sum, Domine Deus, et quae domus mea, quia adduxisti
me huc usque? 19 Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo,
Domine Deus, nisi [i]loquereris etiam de domo servi tui in longinquum:
ista est enim lex Adam, Domine Deus. 20 Quid ergo addere poterit
adhuc David ut loquatur ad te? [j]Tu enim scis servum tuum, Domine
Deus. 21 Propter verbum tuum et secundum cor tuum fecisti omnia
magnalia haec, ita ut notum faceres servo tuo. 22 [k]Idcirco magnifi-
catus es, Domine Deus, [l]quia non est similis tui neque est Deus
extra te, in omnibus quae audivimus auribus nostris. 23 [m]Quae est
autem, ut populus tuus Israël, gens in terra propter quam ivit Deus
ut redimeret eam sibi in populum et poneret sibi nomen [n]faceretque
eis magnalia et horribilia super terram a facie populi tui, [o]quem
redemisti tibi ex Aegypto, gentem et deum eius? 24 [p]Firmasti enim
tibi populum tuum Israël in populum sempiternum; et tu, Domine
Deus, factus es eis in Deum. 25 Nunc ergo, Domine Deus, verbum,
quod locutus es super servum tuum et super domum eius, suscita in
sempiternum et fac sicut locutus es, 26 ut magnificetur nomen tuum
usque in sempiternum atque dicatur: Dominus exercituum Deus
super Israël, et domus servi tui David erit stabilita coram Domino.
27 Quia tu, Domine exercituum Deus Israël, [q]revelasti aurem servi
tui dicens: Domum aedificabo tibi; propterea invenit servus tuus
cor suum ut oraret te oratione hac. 28 Nunc ergo, Domine Deus, tu
es Deus, et [r]verba tua erunt vera; locutus es enim ad servum tuum
bona haec. 29 Incipe ergo et benedic domui servi tui, ut sit in sem-
piternum coram te, quia tu, Domine Deus, locutus es, et [s]benedi-
ctione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.
8 Factum est autem post haec, percussit David Philisthiim et humi-
liavit eos, et tulit David [a]frenum tributi de manu Philisthiim.
2 Et [b]percussit Moab et mensus est eos funiculo coaequans terrae;
mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum et unum ad
vivificandum; [c]factusque est Moab David serviens sub tributo.

c cp. 5, 11.
d Ex 26, 1.
e 3 Rg 8, 17, 18; 1 Par 22, 7; 28, 2. — cf. Ac 7, 46.
4-17] *LL. in fr. 6 p. D. 5 p. Pnt.*
f 3 Rg 5, 3; 8, 19; 1 Par 22, 8; 28, 3.
g 3 Rg 8, 16.
h Ex 40, 18, 19, 34.
i Lv 26, 11, 12; Dt 23, 14.
j cf. 1 Par 17, 6.
k v. cp. 5, 2.
8, 9] *R. in D. 3 p. Pnt.*
l 1 Rg 16, 11; 1 Par 28, 4; Ps 77, 70.
m cp. 6, 21. — cf. cp. 5, 2.
n cp. 5, 10; 8, 6, 14; 1 Rg 18, 14.
o Ps 43, 3; 79, 9; Jr 24, 6; Am 9, 15.
p 4 Rg 21, 8.
q cf. Ps 88, 23.
r v. Jd 2, 14-16; 1 Rg 12, 9-11.
s vr. 1. — v. Js 11, 23.
t vr. 27; 3 Rg 11, 38. — cf. Ex 1, 21; 1 Rg 2, 35.
u cf. 3 Rg 2, 1.
v 3 Rg 1, 21; 2, 10; Ac 13, 36. — cf. Dt 31, 16.
x 3 Rg 8, 20; Ps 131, 11.
y vr. 16; 2 Par 7, 18.
12, 13] *v. vr. 8, 9.*
z 3 Rg 5, 3, 5; 6, 1, 12; 8, 19; 1 Par 22, 10; 28, 6.
a vr. 16; Ps 88, 5, 30, 37, 38.
b (all) Heb 1, 5. — 1 Par 22, 10; Ps 88, 27, 28; Lc 1, 32.
c Ps 88, 31-33.
d Pc 88, 4, 34-38.
e 1 Rg 15, 23, 26. — cf. 3 Rg 11, 13, 34.
f cf. Lc 1, 33.
g Heb 1, 8.
h cf. Gn 32, 10; Jb 9, 14.
i vr. 12, 13; 1 Par 17, 17.
j v. Ps 138, 1-5.
k 1 Par 16, 25; 2 Par 2, 5; Ps 85, 10; 95, 4; 134, 5 etc.
l Ex 15, 11; Dt 3, 24; Ps 85, 8; 88, 7, 9; Is 45, 5; Jr 10, 6. — cf. 1 Cor 8, 5, 6 etc.
m Dt 4, 7, 32-34; 33, 29; Ps 147, 20.
n Dt 10, 21.
o Dt 9, 26; 2 Es 1, 10.
p vr. 13, 16, 26; Dt 26, 18.
q cf. Is 50, 5. — v. 1 Rg 9, 15.
r Jo 17, 17. — cf. 3 Rg 8, 26.
s cp. 22, 51; Ps 88, 29, 30.
1-18] 1 Par 18, 1-17; Ps 59, 2.
a cf. 1 Par 18, 1. — v. Ps 31, 9; Pro 26, 3.
b Nm 24, 17.
c vr. 6, 14. — cf. Ps 59, 10.

3 Et percussit David [d]Adarezer filium Rohob regem [e]Soba, quando
profectus est [f]ut dominaretur super flumen [g]Euphraten. 4 Et, captis
David ex parte eius [h]mille septingentis equitibus et viginti milibus
peditum, [i]subnervavit omnes iugales curruum, dereliquit autem ex
eis centum currus.
5 [j]Venit quoque Syria Damasci ut praesidium ferret Adarezer regi
Soba, et percussit David de Syria viginti duo milia virorum, 6 et po-
suit David praesidium in Syria Damasci, factaque est Syria David
[k]serviens sub tributo. [l]Servavitque Dominus David in omnibus ad
quaecumque profectus est. 7 Et tulit David [m]arma aurea, quae habe-
bant servi Adarezer, et detulit ea in Ierusalem. 8 Et de Bete et de
Beroth civitatibus Adarezer tulit rex David aes multum nimis.
9 Audivit autem Thou rex [n]Emath quod percussisset David omne
robur Adarezer, 10 et misit Thou Ioram filium suum ad regem David
ut salutaret eum congratulans et gratias ageret eo quod expugnasset
Adarezer et percussisset eum: hostis quippe erat Thou Adarezer. Et
in manu eius erant vasa aurea et vasa argentea et vasa aerea,
11 [o]quae et ipsa sanctificavit rex David Domino cum argento et auro,
quae sanctificaverat de universis gentibus, quas subegerat, 12 de Syria
[p]et Moab et [q]filiis Ammon et [r]Philisthiim et [s]Amalec et de manubiis
Adarezer filii Rohob regis Soba.
13 Fecit quoque sibi David nomen, cum reverteretur, capta Syria, in
[t]valle salinarum, caesis decem et octo milibus. 14 Et [u]posuit in
Idumaea custodes statuitque praesidium, et facta est [v]universa Idu-
maea serviens David. Et servavit Dominus David in omnibus ad
quaecumque profectus est.
15 Et regnavit David super omnem Israël. Faciebat quoque David
iudicium et iustitiam omni populo suo. 16 Ioab autem filius Sarviae
erat super exercitum; porro [x]Iosaphat filius Ahilud erat a commen-
tariis, 17 et [y]Sadoc filius Achitob et Achimelech filius Abiathar erant
sacerdotes, et [z]Saraias scriba, 18 [a]Banaias autem filius Ioiadae super
[b]Cerethi et Phelethi, filii autem David [c]sacerdotes erant.
9 Et dixit David: Putasne est aliquis qui remanserit de domo Saul,
ut [a]faciam cum eo misericordiam propter Ionathan? 2 Erat autem
de domo Saul servus nomine [b]Siba. Quem cum vocasset rex ad se,
dixit ei: Tune es Siba? Et ille respondit: Ego sum servus tuus.
3 Et ait rex: Nunquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum
eo [c]misericordiam Dei? Dixitque Siba regi: [d]Superest filius Ionathae
debilis pedibus. 4 Ubi, inquit, est? Et Siba ad regem, Ecce, ait, in
domo est [e]Machir filii Ammiel in Lodabar. 5 Misit ergo rex David
et tulit eum de domo Machir filii Ammiel de Lodabar. 6 Cum autem
venisset [f]Miphiboseth filius Ionathae filii Saul ad David, corruit in
faciem suam et adoravit. Dixitque David: Miphiboseth. Qui re-
spondit: Adsum servus tuus. 7 Et ait ei David: Ne timeas, quia faciens
faciam in te misericordiam propter Ionathan patrem tuum et resti-
tuam tibi omnes agros Saul patris tui, et [g]tu comedes panem in
mensa mea semper. 8 Qui adorans eum dixit: Quis ego sum servus
tuus, quoniam respexisti super [h]canem mortuum similem mei? 9 Vo-
cavit itaque rex Sibam puerum Saul et dixit ei: Omnia quaecumque
fuerunt Saul et universam domum eius dedi filio domini tui. 10 Ope-
rare igitur ei terram tu et filii tui et servi tui et inferes filio domini
tui cibos ut alatur; Miphiboseth autem filius domini tui [i]comedet
semper panem super mensam meam.
Erant autem Sibae [j]quindecim filii et viginti servi. 11 Dixitque Siba
ad regem: Sicut iussisti, domine mi rex, servo tuo, sic faciet servus
tuus. Et Miphiboseth comedet super mensam meam quasi unus
de filiis regis. 12 Habebat autem Miphiboseth filium parvulum nomine
[k]Micha; omnis vero cognatio domus Sibae serviebat Miphiboseth.
13 Porro Miphiboseth habitabat in Ierusalem, quia de mensa regis
iugiter vescebatur et [l]erat claudus utroque pede.
10 Factum est autem post haec, ut moreretur rex filiorum Ammon,
et regnavit Hanon filius eius pro eo. 2 Dixitque David: Faciam
misericordiam cum Hanon filio [a]Naas, sicut fecit pater eius mecum
misericordiam. [b]Misit ergo David consolans eum per servos suos

d cf. cp. 10, 16, 19.
e cp. 10, 6; 1 Rg 14, 47; 3 Rg 11, 23.
f cp. 10, 16. — cf. Gn 15, 18; Ex 23, 31; 3 Rg 4, 21, 24.
g v. Gn 15, 14.
h cf. 1 Par 18, 4.
i v. Js 11, 6, 9.
j cf. 3 Rg 11, 23- 25.
k vr. 2, 14.
l vr. 14.
m cf. 4 Rg 11, 10; 2 Par 23, 9. — cf. Cn 4, 4.
n Rg 8, 65; 4 Rg 14, 28; Is 10, 9; 1 Mc 12, 25. — cf. 2 Par 8, 3(?).
o 3 Rg 7, 51; 1 Par 26, 26.
p vr. 2.
q cp. 10, 14; 12, 30.
r v. cp. 5, 17-25.
s 1 Rg 30, 20.
t 1 Rg 14, 7; Ps 59, 2. — cf. Js 15, 62.
u cf. cp. 22, 48; 4 Rg 8, 20.
v Gn 25, 23; 27, 29, 37, 40; Nm 24, 18.
16-18] cp. 20, 23-26. — cf. 1 Rg 14, 47-51.
x 3 Rg 4, 3.
y 1 Par 24, 3, 6.
z cf. 1 Par 18, 16.
a 3 Rg 4, 4.—cf. cp. 23, 20-23.
b cp. 15, 18; 20, 7, 23; 1 Rg 30, 14; 3 Rg 1, 38, 44.
c cp. 20, 26. — cf. 3 Rg 4, 5.

a 1 Rg 18, 3; 20, 14, 15, 42.
b cp. 16, 1-4; 19, 17, 29.
c 1 Rg 20, 14.
d cp. 4, 4.
e cp. 17, 27.
f cp. 4, 4; 16, 4; 19, 24, 25, 30; 21, 7. — cf. 1 Par 8, 34; 9, 40.
g cp. 19, 28; 3 Rg 2, 7. — cf. 4 Rg 25, 29; Lc 22, 30.
h cp. 16, 9; 1 Rg 24, 15. — cf. 1 Rg 17, 43.
i vr. 7.
j cp. 19, 17.
k 1 Par 8, 34.
l cp. 4, 4.— cf. vr. 3.

1-19] 1 Par 19, 1-19.
a 1 Rg 11, 1.
b cf. cp. 8, 10; 3 Rg 5, 1; 4 Rg 20, 12.

(10, 1, 2). Hic tamen suspicans insidias legatos exprobrat et provocat bellum, in quo, devictis Syris eorumque cum Ammonitis societate dissoluta (3-19), omnia in Dei gloriam cessissent, nisi David, capta

super patris interitu. Cum autem venissent servi David in terram filiorum Ammon, 3 dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon dominum suum: Putas quod propter honorem patris tui miserit David ad te consolatores? et non ideo ut investigaret et exploraret civitatem et everteret eam misit David servos suos ad te? 4 Tulit itaque Hanon servos David rasitque dimidiam partem barbae eorum et praescidit vestes eorum medias [c]usque ad nates et dimisit eos.

5 Quod cum nuntiatum esset David, misit in occursum eorum, erant enim viri confusi turpiter valde, et mandavit eis David: Manete in Iericho donec crescat barba vestra, et tunc revertimini.

6 Videntes autem filii Ammon, quod iniuriam fecissent David, miserunt et conduxerunt mercede Syrum [d]Rohob et Syrum [e]Soba, viginti milia peditum, et a rege [f]Maacha mille viros et ab [g]Istob duodecim milia virorum. 7 Quod cum audisset David, misit Ioab et omnem exercitum bellatorum. 8 Egressi sunt ergo filii Ammon et direxerunt aciem ante ipsum introitum portae; Syrus autem Soba et Rohob et Istob et Maacha seorsum erant in campo. 9 Videns igitur Ioab, quod praeparatum esset adversum se proelium et ex adverso et post tergum, elegit ex omnibus electis Israël et instruxit aciem contra Syrum; 10 reliquam autem partem populi tradidit Abisai fratri suo, qui direxit aciem adversus filios Ammon. 11 Et ait Ioab: Si praevaluerint adversum me Syri, eris mihi in adiutorium; si autem filii Ammon praevaluerint adversum te, auxiliabor tibi. 12 [h]Esto vir fortis, et [i]pugnemus pro populo nostro et civitate Dei nostri; [j]Dominus autem faciet quod bonum est in conspectu suo.

13 Iniit itaque Ioab et populus, qui erat cum eo, certamen contra Syros; qui statim fugerunt a facie eius. 14 Filii autem Ammon videntes quia fugissent Syri fugerunt et ipsi a facie Abisai et ingressi sunt civitatem. Reversusque est Ioab a filiis Ammon et venit Ierusalem.

15 Videntes igitur Syri quoniam corruissent coram Israël, congregati sunt pariter; 16 misitque Adarezer et eduxit Syros, qui erant [k]trans fluvium et adduxit eorum exercitum; [l]Sobach autem [m]magister militiae Adarezer erat princeps eorum. 17 Quod cum nuntiatum esset David, contraxit omnem Israëlem et transivit Iordanem venitque in Helam. Et direxerunt aciem Syri ex adverso David et pugnaverunt contra eum; 18 fugeruntque Syri a facie Israël, et occidit David de Syris [n]septingentos currus et quadraginta milia equitum et Sobach principem militiae percussit, qui statim mortuus est. 19 Videntes autem universi reges, qui erant in praesidio Adarezer, se victos esse ab Israël expaverunt et fugerunt quinquaginta et octo milia coram Israël. Et fecerunt pacem cum Israël et [o]servierunt eis, timueruntque Syri auxilium praebere ultra filiis Ammon.

11 Factum est autem [a]vertente anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, misit David Ioab et servos suos cum eo et universum Israël, et vastaverunt filios Ammon et obsederunt [b]Rabba; David autem remansit in Ierusalem.

2 Dum haec agerentur, accidit ut surgeret David de strato suo post meridiem et deambularet in [c]solario domus regiae [d]viditque mulierem se lavantem ex adverso super solarium suum; erat autem mulier pulchra valde. 3 Misit ergo rex et requisivit quae esset mulier; nuntiatumque est ei quod ipsa esset [e]Bethsabee filia Eliam uxor [f]Uriae hethaei. 4 Missis itaque David nuntiis, tulit eam; quae cum ingressa esset ad illum, dormivit cum ea, statimque [g]sanctificata est ab immunditia sua 5 et reversa est in domum suam, concepto fetu, mittensque nuntiavit David et ait: Concepi.

6 Misit autem David ad Ioab dicens: Mitte ad me Uriam hethaeum. Misitque Ioab Uriam ad David. 7 Et venit Urias ad David. Quaesivitque David quam recte ageret Ioab et populus, et quo modo administraretur bellum. 8 Et dixit David ad Uriam: Vade in domum tuam et [h]lava pedes tuos. Et egressus est Urias de domo regis, secutusque est eum cibus regius. 9 Dormivit autem Urias ante portam domus regiae cum aliis servis domini sui et non descendit ad domum suam. 10 Nuntiatumque est David a dicentibus: Non ivit Urias in domum

c cf. Is 20, 4.

d Nm 13, 22; Jd 18, 28.
e cp. 8, 3, 5; 1 Rg 14, 47.
f cf. Js 13, 11, 13.
g cf. Jd 11, 3, 5.

h v. Dt 31, 6.
i 1 Rg 4, 9. — cf. 1 Mc 3, 43; 1 Cr 16, 13.
j 1 Rg 3, 18.

k v. cp. 8, 3.
l cf. 1 Par 19, 16.
m Gn 37, 36; 1 Rg 12, 9. — cf. vr. 18; 1 Rg 14, 50.

n cf. 1 Par 19, 18.

o cp. 8, 6.

1-17] *LL. in sb. p. D. 5 p. Pnt.*
a 3 Rg 20, 22, 26; 1 Par 20, 1; 2 Par 36, 10.
b cp. 12, 26; 17, 27; Dt 3, 11.

c v. 1 Rg 9, 25.
2] * *cf. Catech. R. III 7, 10; IV 15, 7.*
d cf. Mt 5, 28, 29.
e cf. 1 Par 3, 5.
f cp. 23, 39. — v. Gn 10, 15; 23, 3.
g Lv 15, 18.

h v. Gn 18, 4.

inde occasione, adulterium cum Bethsabea commisisset (11, 1-5), et mulierem, marito interempto (6-25), sibi in matrimonium copulasset (26-27). Pro quo duplici facinore per Natham denuntiato

suam. Et ait David ad Uriam: Nunquid non de via venisti? quare
non descendisti in domum tuam? 11 Et ait Urias ad David: [i]Arca
Dei et Israël et Iuda habitant in papilionibus, et dominus meus Ioab
et [j]servi domini mei super faciem terrae manent; et ego ingrediar
domum meam, ut comedam et bibam et dormiam cum uxore mea?
Per salutem tuam et [k]per salutem animae tuae non faciam rem hanc.
12 Ait ergo David ad Uriam: Mane hic etiam hodie, et cras dimittam
te. Mansit Urias in Ierusalem in die illa et altera. 13 Et vocavit eum
David ut comederet coram se et biberet et [l]inebriavit eum; qui
egressus vespere dormivit in strato suo cum servis domini sui et in
domum suam non descendit.
14 Factum est ergo mane, et [m]scripsit David epistulam ad Ioab
misitque per manum Uriae 15 scribens in epistula: Ponite Uriam ex
adverso belli, ubi fortissimum est proelium, et derelinquite eum [n]ut
percussus intereat.
16 Igitur cum Ioab obsideret urbem, posuit Uriam in loco ubi
sciebat viros esse fortissimos. 17 Egressique viri de civitate bellabant
adversum Ioab, et ceciderunt de populo servorum David, et mortuus
est etiam Urias hethaeus.
18 Misit itaque Ioab et nuntiavit David omnia verba proelii, 19 prae-
cepitque nuntio dicens: Cum compleveris universos sermones belli
ad regem, 20 si eum videris indignari, et dixerit: Quare accessistis
ad murum ut proeliaremini? an ignorabatis quod multa desuper ex
muro tela mittantur? 21 Quis percussit Abimelech filium [o]Ierobaal?
[p]nonne mulier misit super eum fragmen molae de muro et interfecit
eum in Thebes? quare iuxta murum accessistis? dices: Etiam servus
tuus Urias hethaeus occubuit.
22 Abiit ergo nuntius et venit et narravit David omnia quae ei
praeceperat Ioab. 23 Et dixit nuntius ad David: Praevaluerunt adver-
sum nos viri et egressi sunt ad nos in agrum; nos autem, facto
impetu, persecuti eos sumus usque ad portam civitatis. 24 Et direxe-
runt iacula sagittarii ad servos tuos ex muro desuper, mortuique
sunt de servis regis; quin etiam servus tuus Urias hethaeus mortuus
est. 25 Et dixit David ad nuntium: Haec dices Ioab: non te frangat
ista res, varius enim eventus est belli: nunc hunc et nunc illum
consumit gladius. Conforta bellatores tuos adversus urbem ut de-
struas eam et exhortare eos.
26 Audivit autem uxor Uriae quod mortuus esset Urias vir suus
et planxit eum. 27 Transacto autem luctu, misit David et introduxit
eam in domum suam, et [q]facta est ei uxor peperitque ei filium. Et
[r]displicuit verbum hoc, quod fecerat David, coram Domino.
12 Misit ergo Dominus [a]Nathan ad David: Qui cum venisset ad
eum, dixit ei: [b]Duo viri erant in civitate una, unus dives et
alter pauper. 2 Dives habebat oves et boves plurimos valde; 3 pauper
autem nihil habebat omnino praeter ovem unam parvulam, quam
emerat et nutrierat, et quae creverat apud eum cum filiis eius simul,
de pane illius comedens et de calice eius bibens et in sinu illius
dormiens; eratque illi sicut filia. 4 Cum autem peregrinus quidam
venisset ad divitem, parcens ille sumere de ovibus et de bobus suis,
ut exhiberet convivium peregrino illi qui venerat ad se tulit ovem
viri pauperis et praeparavit cibos homini qui venerat ad se. 5 Iratus
autem indignatione David adversus hominem illum nimis dixit ad
Nathan: [c]Vivit Dominus, quoniam [d]filius mortis est vir qui fecit
hoc: 6 ovem [e]reddet in quadruplum, eo quod fecerit verbum istud
et non pepercerit.
7 Dixit autem Nathan ad David: [f]Tu es ille vir. Haec dicit Do-
minus Deus Israël: [g]Ego unxi te in regem super Israël et ego erui
te de manu Saul 8 et dedi tibi domum domini tui et uxores domini
tui in sinu tuo dedique tibi domum Israël et Iuda; et, si parva sunt
ista, adiciam tibi multo maiora. 9 [h]Quare ergo contempsisti verbum
Domini, [i]ut faceres malum in conspectu meo? [j]Uriam hethaeum
percussisti gladio et [k]uxorem illius accepisti in uxorem tibi et inter-
fecisti eum gladio filiorum Ammon. 10 Quamobrem [l]non recedet gladius
de domo tua usque in sempiternum, eo quod despexeris me et tuleris

i cp. 7, 2, 6. — cf. 1 Rg 4, 4; 14, 18.
j cp. 20, 6; 3 Rg 1, 33.
k v. 1 Rg 1, 26.
l cf. Gn 19, 33, 35.
m 1 Rg 21, 8, 9.
15] * *cf. Catech. R. III 7, 9.*
n cp. 12, 9.
o Jd 6, 32; 7, 1. — v. Jd 8, 31.
p Jd 9, 50-54.
q cp. 12, 9.
r 3 Rg 15, 5. — cf. Ex 20, 13, 14; Lv 18, 20.
1-16] *LL. in D. 6 p. Pnt.*
a vr. 7, 13, 15, 25; cp. 7, 2, 4. 17; 3 Rg 1, 10, 22, 34; 4, 5; 1 Par 29, 29; 2 Par 9, 29.
b cf. cp. 14, 5-7; Jd 9, 8-15; 3 Rg 20, 35-41.
c v. Rt 3, 13.
d v. 1 Rg 20, 31; 26, 16.
e cf. Ex 22, 1; Lc 19, 8. — v. vr. 18; cp. 13, 29; 18, 15; 3 Rg 2, 25.
f cf. 3 Rg 20, 40-42.
g 1 Rg 16, 13.
h Nm 15, 31.
i 1 Rg 15, 19.
j cp. 11, 15, 17, — cf. 3 Rg 15, 5.
k cp. 11, 27.
l cp. 13, 28, 29; 18, 14; 3 Rg 2, 25 etc.

(12, 1-14), ut reddat veluti in quadruplum damnatur. Praeter occisionem Adoniae de qua infra (v. 3 Rg 2, 25), puer adulterinus moritur (15-25); post bellum ammoniticum absolutum (26-31) Amnon

uxorem Uriae hethaei ut esset uxor tua. 11 Itaque haec dicit Dominus:
Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, et [m]tollam uxores
tuas in oculis tuis et dabo proximo tuo, et [n]dormiet cum uxoribus
tuis in oculis solis huius. 12 [o]Tu enim fecisti abscondite, ego autem
faciam verbum istud in conspectu omnis Israël et in conspectu solis.
13 [p]Et dixit David ad Nathan: [q]Peccavi Domino. Dixitque Nathan
ad David: [r]Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris.
14 Veruntamen, quoniam [s]blasphemare fecisti inimicos Domini propter
verbum hoc, [t]filius, qui natus est tibi, morte morietur. 15 Et reversus
est Nathan in domum suam.

Percussit quoque Dominus parvulum, quem pepererat uxor Uriae
David, et desperatus est. 16 Deprecatusque est David Dominum pro
parvulo, et [u]ieiunavit David ieiunio et ingressus seorsum [v]iacuit
super terram. 17 Venerunt autem seniores domus eius cogentes eum
ut surgeret de terra; [x]qui noluit nec comedit cum eis cibum. 18 Accidit autem die septima ut moreretur infans. Timueruntque servi
David nuntiare ei quod mortuus esset parvulus; dixerunt enim: Ecce
cum parvulus adhuc viveret, loquebamur ad eum, et non audiebat
vocem nostram; quanto magis, si dixerimus: Mortuus est puer, se
adfliget. 19 Cum ergo David vidisset servos suos mussitantes, intellexit
quod mortuus esset infantulus; dixitque ad servos suos: Num mortuus est puer? Qui responderunt ei: Mortuus est. 20 Surrexit ergo
David de terra et [y]lotus unctusque est; [z]cumque mutasset vestem,
ingressus est domum Domini et [a]adoravit et venit in domum suam
petivitque ut ponerent ei panem et comedit. 21 Dixerunt autem ei
servi sui: Quis est sermo quem fecisti? propter infantem, cum adhuc
viveret, ieiunasti et flebas; mortuo autem puero, surrexisti et comedisti panem. 22 Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viveret, ieiunavi et flevi; dicebam enim: [b]Quis scit si forte donet eum mihi
Dominus, et vivat infans? 23 Nunc autem, quia mortuus est, quare
ieiunem? nunquid potero revocare eum amplius? [c]Ego vadam magis
ad eum; [d]ille vero non revertetur ad me.

24 Et consolatus est David Bethsabee uxorem suam ingressusque
ad eam dormivit cum ea. [e]Quae genuit filium et vocavit nomen
eius [f]Salomon. Et Dominus dilexit eum. 25 Misitque in manu Nathan
prophetae et vocavit nomen eius amabilis Domino, eo quod diligeret eum Dominus.

26 Igitur [g]pugnabat Ioab contra [h]Rabbath filiorum Ammon et expugnabat urbem regiam. 27 Misitque Ioab nuntios ad David dicens:
Dimicavi adversum Rabbath, et capienda est urbs aquarum; 28 nunc
igitur congrega reliquam partem populi et obside civitatem et cape eam;
ne, cum a me vastata fuerit urbs, nomini meo adscribatur victoria.

29 Congregavit itaque David omnem populum et profectus est adversum Rabbath; cumque dimicasset, cepit eam. 30 Et tulit diadema
regis eorum de capite eius, pondo auri talentum, habens gemmas
pretiosissimas; et impositum est super caput David. Sed et praedam
civitatis asportavit multam valde. 31 Populum quoque eius adducens
serravit et [i]circumegit super eos ferrata carpenta; divisitque cultris
et traduxit in typo laterum. Sic fecit universis civitatibus filiorum
Ammon. Et reversus est David et omnis exercitus in Ierusalem.

13 Factum est autem post haec ut [a]Absalom filii David sororem
speciosissimam, vocabulo [b]Thamar, adamaret Amnon filius David,
2 et deperiret eam valde, ita ut propter amorem eius aegrotaret, quia,
cum esset virgo, difficile ei videbatur ut quippiam inhoneste ageret
cum ea. 3 Erat autem Amnon amicus, nomine Ionadab filius [c]Semmaa
fratris David, vir prudens valde. 4 Qui dixit ad eum: Quare sic attenuaris macie, fili regis, per singulos dies? cur non indicas mihi?
Dixitque ei Amnon: Thamar sororem fratris mei Absalom amo. 5 Cui
respondit Ionadab: Cuba super lectum tuum et languorem simula;
cumque venerit pater tuus ut visitet te, dic ei: Veniat, oro, Thamar
soror mea, ut det mihi cibum et faciat pulmentum ut comedam de
manu eius. 6 Accubuit itaque Amnon et quasi aegrotare coepit;
cumque venisset rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem:
Veniat, obsecro, Thamar soror mea, ut [d]faciat in oculis meis duas

m cf. Jb 31, 9, 10.
n cp. 16, 22.
o cf. Mt 10, 26; 1 Tm 5, 25.
*13] * cf. Catech. R. II 5, 29.*
p cf. 1 Rg 15, 24.
q cp. 24, 10; Ps 31, 5; 50, 6. — cf. 1 Rg 15, 24.
r Ps 31, 1; Mic 7, 18; Zc 3, 4; Ecli 47, 13.
s Is 52, 5. — cf. Ez 36, 20, 23; Rm 2, 24.
t cp. 11, 27. — cf. Sap 3, 16; 4, 3, 5.
u cf. 3 Rg 21, 27.
v cp. 13, 31.
x cf. cp. 3, 35.
*18] * cf. Catech. R. II 5, 65.*
y Rt 3, 3.
z cf. Gn 41, 14.
a Jb 1, 20.
b cf. Jl 2, 14; Jn 3, 9.
c cf. Gn 37, 35.
d Jb 7, 8-10.
e Mt 1, 6.
f 1 Par 22, 9.
26-31] 1 Par 20, 1-3.
g cp. 11, 1.
h cp. 17, 27; Dt 3, 11; Jr 49, 2.
i cf. Is 25, 10.
a cp. 3, 2, 3; 1 Par 3, 2.
b 1 Par 3, 9.
c 1 Par 2, 13. — cf. 1 Rg 16, 9; 17, 13.
d Gn 18, 6.

eius primogenitus propter incestum cum Thamar sorore, quam dolo advocaverat et constupraverat (13, 1-14) ab Absalom inter epulas et coram cunctis fratribus trucidatur (15-33). Additur insuper rebellio et mors

sorbitiunculas, et cibum capiam de manu eius. 7 Misit ergo David
ad Thamar in domum dicens: Veni in domum Amnon fratris tui et
fac ei pulmentum. 8 Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui;
ille autem iacebat. Quae tollens farinam commiscuit et liquefaciens
in oculis eius coxit sorbitiunculas 9 tollensque quod coxerat effudit
et posuit coram eo; et noluit comedere dixitque Amnon: [e]Eicite
universos a me. Cumque eiecissent omnes, 10 dixit Amnon ad Thamar:
Infer cibum in conclave, ut vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar
sorbitiunculas, quas fecerat, et intulit ad Amnon fratrem suum in
conclave. 11 Cumque obtulisset ei cibum, [f]apprehendit eam et ait:
Veni, cuba mecum, soror mea. 12 Quae respondit ei: Noli, frater mi,
noli [g]opprimere me; [h]neque enim hoc fas est in Israël; noli facere
[i]stultitiam hanc. 13 Ego enim ferre non potero opprobrium meum,
et tu eris quasi unus de [j]insipientibus in Israël. Quin potius loquere ad
regem, et non negabit me tibi. 14 Noluit autem adquiescere precibus
eius, sed praevalens viribus oppressit eam et cubavit cum ea.
15 Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis, ita ut maius
esset odium, quo oderat eam, amore quo ante dilexerat. Dixitque ei
Amnon: Surge et vade. 16 Quae respondit ei: Maius est hoc malum,
quod nunc agis adversum me, quam quod ante fecisti, expellens me.
Et noluit audire eam; 17 sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit:
Eice hanc a me foras et claude ostium post eam. 18 Quae induta
erat [k]talari tunica; huiuscemodi enim filiae regis virgines vestibus
utebantur. Eiecit itaque eam minister illius foras clausitque fores
post eam. 19 Quae [l]adspergens cinerem capiti suo, [m]scissa talari tunica
[n]impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens et clamans.
20 Dixit autem ei Absalom frater suus: Nunquid Amnon frater tuus
concubuit tecum? Sed nunc, soror, tace: frater tuus est; neque
adfligas cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar contabescens in
domo Absalom fratris sui. 21 Cum autem audisset rex David verba
haec, contristatus est valde et [o]noluit contristare spiritum Amnon
filii sui, quoniam diligebat eum quia primogenitus erat ei. 22 Porro
non est locutus Absalom ad Amnon [p]nec malum nec bonum; oderat
enim Absalom Amnon, eo quod violasset Thamar sororem suam.
23 Factum est autem post tempus biennii ut [q]tonderentur oves Absalom
in Baalhasor, quae est iuxta [r]Ephraim; et vocavit Absalom
omnes filios regis 24 venitque ad regem et ait ad eum: Ecce tondentur
oves servi tui; veniat, oro, rex cum servis suis ad servum
suum. 25 Dixitque rex ad Absalom: Noli, fili mi, noli rogare ut veniamus
omnes et gravemus te. Cum autem cogeret eum, et noluisset
ire, benedixit ei. 26 Et ait Absalom: Si non vis venire, veniat, obsecro,
nobiscum saltem Amnon frater meus. Dixitque ad eum rex: Non
est necesse ut vadat tecum. 27 Coëgit itaque Absalom eum et dimisit
cum eo Amnon et universos filios regis.
[s]Feceratque Absalom convivium quasi convivium regis. 28 Praeceperat
autem Absalom pueris suis dicens: Observate: cum temulentus
fuerit Amnon vino, et dixero vobis: [t]Percutite eum et interficite,
nolite timere, ego enim sum qui praecipio vobis: [u]roboramini et
estote viri fortes. 29 Fecerunt ergo pueri Absalom adversum Amnon
sicut praeceperat eis Absalom. Surgentesque omnes filii regis ascenderunt
singuli [v]mulas suas et fugerunt.
30 Cumque adhuc pergerent in itinere, fama pervenit ad David dicens:
Percussit Absalom omnes filios regis, et non remansit ex eis
saltem unus. 31 Surrexit itaque rex et [x]scidit vestimenta sua et [y]cecidit
super terram, et omnes servi illius, qui adsistebant ei, sciderunt vestimenta
sua. 32 Respondens autem [z]Ionadab filius Semmaa fratris David
dixit: Ne aestimet dominus meus rex quod omnes pueri filii regis
occisi sint; Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat
positus ex die qua oppressit Thamar sororem eius. 33 Nunc ergo [a]ne
ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud dicens: Omnes
filii regis occisi sunt, quoniam Amnon solus mortuus est.
34 [b]Fugit autem Absalom.
Et elevavit puer speculator oculos suos et adspexit, et ecce populus
multus veniebat per iter devium ex latere montis. 35 Dixit autem

e cf. Gn 45, 1.
f cf. Gn 39, 7-9.
g Gn 34, 2; Dt 21, 14.
h Lv 18, 9, 11; 20, 17; Dt 27, 22. — cf. Ez 22, 11.
i Gn 34, 7; Jd 19, 23; 20, 6; Jr 29, 33.
j cf. cp. 3, 33.
k Gn 37, 3; Jd 5, 30; Ps 44, 15.
l cf. Ez 27, 30.
m v. cp. 1, 11.
n Jr 2, 37.
21] * *cf. Catech. R. III 5, 22.*
o cf. 1 Rg 2, 29; 3 Rg 1, 6.
22-23] *LL. in fr. 2 p. D. 6 p. Pnt.*
p Gn 24, 50; 31, 24, 29.
q Gn 31, 19; 38, 12, 13; 1 Rg 25, 4, 36.
r 2 Par 13, 19; Jo 11, 54 (?)
s cf. 1 Rg 25, 36.
t cf. Lv 20, 17.
u cp. 2, 7; 1 Rg 4, 9 etc.
v cp. 18, 9; 3 Rg 1, 33.
x v. cp. 1, 11.
y cp. 12, 16.
z vr. 3.
a cp. 19, 19.
b vr. 37, 38.

Absalom. Hic a Gessur, quo post fratricidium perpetratum fugerat (34-39), Ioabo per mulierem quandam thecuitem suadente, revocatus a rege (14, 1-24), et tandem biennio post ad videndum vultum patris

Ionadab ad regem: Ecce filii regis adsunt; iuxta verbum servi tui sic
factum est. 36 Cumque cessasset loqui, apparuerunt et filii regis et
intrantes levaverunt vocem suam et fleverunt; sed et rex et omnes
servi eius fleverunt ploratu magno nimis. 37 [c]Porro Absalom fugiens
abiit ad [d]Tholomai filium Ammiud regem [e]Gessur.
Luxit ergo David filium suum cunctis diebus.
38 Absalom autem, cum fugisset et venisset in Gessur, fuit ibi tribus
annis. 39 Cessavitque rex David persequi Absalom, [f]eo quod conso-
latus esset super Amnon interitu.

14 Intelligens autem Ioab filius Sarviae quod [a]cor regis versum
esset ad Absalom 2 misit [b]Thecuam et tulit inde mulierem sa-
pientem dixitque ad eam: Lugere te simula et induere veste lugubri
et [c]ne ungaris oleo, ut sis quasi mulier iam plurimo tempore lugens
mortuum. 3 Et ingredieris ad regem et loqueris ad eum sermones
huiuscemodi. [d]Posuit autem Ioab verba in ore eius. 4 Itaque, cum
ingressa fuisset mulier thecuitis ad regem, [e]cecidit coram eo super
terram et adoravit et dixit: [f]Serva me, rex. 5 Et ait ad eam rex:
Quid causae habes? Quae respondit: [g]Heu, mulier vidua ego sum;
mortuus est enim vir meus. 6 Et ancillae tuae erant duo filii, qui
rixati sunt adversum se in agro, nullusque erat qui eos prohibere
posset, et percussit alter alterum et interfecit eum. 7 Et ecce con-
surgens universa cognatio adversum ancillam tuam dicit: [h]Trade
eum qui percussit fratrem suum, [i]ut occidamus eum pro anima
fratris sui quem interfecit et [j]deleamus heredem. Et quaerunt ex-
stinguere scintillam meam quae relicta est, ut non supersit viro meo
nomen et [k]reliquiae super terram. 8 Et ait rex ad mulierem: Vade
in domum tuam, et ego iubebo pro te. 9 Dixitque mulier thecuitis
ad regem: [l]In me, domine mi rex, sit iniquitas et in domum patris
mei; rex autem et thronus eius sit innocens. 10 Et ait rex: Qui con-
tradixerit tibi, adduc eum ad me, et ultra non addet ut tangat te.
11 Quae ait: Recordetur rex Domini Dei sui, ut non multiplicentur
[m]proximi sanguinis ad ulciscendum, et nequaquam interficiant filium
meum. Qui ait: [n]Vivit Dominus, [o]quia non cadet de capillis filii tui
super terram.
12 Dixit ergo mulier: Loquatur ancilla tua ad dominum meum re-
gem verbum. Et ait: Loquere. 13 Dixitque mulier: Quare cogitasti
huiuscemodi rem contra [p]populum Dei et locutus est rex verbum
istud, ut peccet et non reducat [q]eiectum suum? 14 Omnes morimur
et [r]quasi aquae dilabimur in terram, quae non revertuntur, [s]nec
vult Deus perire animam, sed retractat cogitans [t]ne penitus pereat
qui abiectus est. 15 Nunc igitur veni, ut loquar ad dominum meum
regem verbum hoc, praesente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar
ad regem, si quo modo faciat rex verbum ancillae suae, 16 et audi-
vit rex ut liberaret ancillam suam de manu omnium qui volebant
[u]de hereditate Dei delere me et filium meum simul. 17 Dicat ergo
ancilla tua ut fiat verbum domini mei regis sicut sacrificium. [v]Sicut
enim angelus Dei, sic est dominus meus rex, ut nec benedictione
nec maledictione moveatur; unde et Dominus Deus tuus est tecum.
18 Et respondens rex dixit ad mulierem: Ne abscondas a me ver-
bum quod te interrogo. Dixitque ei mulier: Loquere, domine mi
rex. 19 Et ait rex: Nunquid manus Ioab tecum est in omnibus istis?
Respondit mulier et ait: [x]Per salutem animae tuae, domine mi rex,
nec ad sinistram nec ad dexteram est ex omnibus his quae locutus
est dominus meus rex; servus enim tuus Ioab [y]ipse praecepit mihi
et ipse posuit in os ancillae tuae omnia verba haec, 20 ut verterem
figuram sermonis huius, servus tuus Ioab praecepit istud; [z]tu autem,
domine mi rex, sapiens es sicut habet sapientiam angelus Dei, ut
intelligas omnia super terram.
21 Et ait rex ad Ioab: Ecce placatus feci verbum tuum; vade ergo
et revoca puerum Absalom. 22 Cadensque Ioab super faciem suam
in terram adoravit et [a]benedixit regi. Et dixit Ioab: Hodie intellexit
servus tuus quia inveni gratiam in oculis tuis, domine mi rex; feci-
sti enim sermonem servi tui.
23 Surrexit ergo Ioab et abiit in [b]Gessur et adduxit Absalom in

c vr. 34.
d cp. 3, 3; 1 Par 3, 2.
e cp. 14, 23, 32; 15, 8.
f Gn 24, 67; 38, 12. — cf. Gn 37, 35.
a cp. 13, 39.
b 2 Par 11, 6; 20, 20; Am 1, 1; 1 Mc 9, 33.
c cf. cp. 12, 20; Rt 3, 3.
d vr. 19. — cf. Ex 4, 15.
4-21] *LL. in fr. 3 p. D. 6 p. Pnt.*
e cp. 1, 2; 1 Rg 20, 41; 25, 23 [etc.
f 4 Rg 6, 26.
g v. cp. 12, 1.
h cf. cp. 3, 30; Nm 35, 19.
i Dt 19, 11-13.
j cf. Mt 21, 38; Mr 12, 7; Lc 20, 14.
k cf. Gn 45, 7.
l 1 Rg 25, 24.
m Nm 35, 19, 21; Dt 19, 12.
n v. Rt 3 ,13.
o 1 Rg 14, 45; 3 Rg 1, 52; Lc 21, 18; Ac 27, 34. —cf. Mt 10, 30.
p Jd 20, 2.
q cf. cp. 13, 37, 38.
r Jb 14, 10-12. — cf. 1 Rg 7, 6.
s Ez 18, 32; 33, 11.
t Nm 35, 15, 25, 28.
u v. 1 Rg 20, 19.
v vr. 20; cp. 19, 27; 1 Rg 29, 9. — cf. Zc 12, 8.
18] *Ant. in fs. s. Jo. Nepom.*
x 1 Rg 1, 26.
y vr. 3.
20] * *Catech. R. I 2, 17.*
z vr. 18.
a 3 Rg 8, 66.
b cp. 13, 37.

Ierusalem. 24 Dixit autem rex: Revertatur in domum suam et [c]faciem
meam non videat. Reversus est itaque Absalom in domum suam et
faciem regis non vidit.
25 Porro sicut Absalom vir non erat pulcher in omni Israël et de-
corus nimis; [d]a vestigio pedis usque ad verticem non erat in eo
ulla macula. 26 Et quando tondebat capillum (semel autem in anno
tondebatur, quia gravabat eum [e]caesaries), ponderabat capillos capi-
tis sui ducentis siclis pondere publico.
27 Nati sunt autem [f]Absalom filii tres et filia una nomine Thamar
elegantis formae. 28 Mansitque Absalom in Ierusalem duobus annis
et faciem regis non vidit.
29 Misit itaque ad Ioab ut mitteret eum ad regem; qui noluit ve-
nire ad eum. Cumque secundo misisset, et ille noluisset venire ad
eum, 30 dixit servis suis: Scitis agrum Ioab iuxta agrum meum ha-
bentem messem hordei; ite igitur et succendite eum igni. Succen-
derunt ergo servi Absalom segetem igni. Et venientes servi Ioab,
scissis vestibus suis, dixerunt: Succenderunt servi Absalom partem
agri igni. 31 Surrexitque Ioab et venit ad Absalom in domum eius
et dixit: Quare succenderunt servi tui segetem meam igni? 32 Et re-
spondit Absalom ad Ioab: Misi ad te obsecrans ut venires ad me,
et mitterem te ad regem, et diceres ei: Quare veni de [g]Gessur?
Melius mihi erat ibi esse. Obsecro ergo ut videam faciem regis;
[h]quod, si memor est iniquitatis meae, interficiat me. 33 Ingressus ita-
que Ioab ad regem nuntiavit ei omnia; vocatusque est Absalom et
intravit ad regem et adoravit super faciem terrae coram eo; [i]oscu-
latusque est rex Absalom.
15 Igitur post haec [a]fecit sibi Absalom currus et equites et quin-
quaginta viros, qui praecederent eum. 2 Et mane consurgens
Absalom stabat iuxta [b]introitum portae et omnem virum, qui ha-
bebat negotium ut veniret ad regis iudicium, vocabat Absalom ad
se et dicebat: De qua civitate es tu? Qui respondens aiebat: Ex una
tribu Israël ego sum servus tuus. 3 Respondebatque ei Absalom:
Videntur mihi sermones tui boni et iusti; sed non est qui te audiat
constitutus a rege. Dicebatque Absalom: 4 [c]Quis me constituat iudi-
cem super terram, ut ad me veniant omnes qui habent negotium, et
iuste iudicem? 5 Sed et, cum accederet ad eum homo ut salutaret
illum, extendebat manum suam et apprehendens osculabatur eum.
6 Faciebatque hoc omni Israël venienti ad iudicium, ut audiretur a
rege, et sollicitabat corda virorum Israël.
7 [d]Post quadraginta autem annos, dixit Absalom ad regem David:
Vadam et reddam vota mea, quae vovi Domino, in Hebron. 8 [e]Vo-
vens enim vovit servus tuus, [f]cum esset in Gessur Syriae, dicens:
Si reduxerit me Dominus in Ierusalem, sacrificabo Domino. 9 Dixitque
ei rex David: [g]Vade in pace. Et surrexit et abiit in Hebron. 10 Misit
autem Absalom exploratores in universas tribus Israël dicens: Sta-
tim ut audieritis clangorem bucinae, dicite: Regnavit Absalom in
Hebron. 11 Porro cum Absalom ierunt ducenti viri de Ierusalem
[h]vocati, euntes [i]simplici corde et causam penitus ignorantes. 12 Accer-
sivit quoque Absalom [j]Achitophel gilonitem [l]consiliarium David de
civitate sua [m]Gilo. Cumque immolaret victimas, facta est coniuratio
valida, populusque concurrens [n]augebatur cum Absalom.
13 Venit igitur nuntius ad David dicens: [o]Toto corde universus
Israël sequitur Absalom. 14 Et ait David servis suis qui erant cum
eo in Ierusalem: Surgite, [p]fugiamus; neque enim erit nobis effugium
a facie Absalom. Festinate egredi, ne forte veniens occupet nos et
impellat super nos ruinam et percutiat civitatem in ore gladii. 15 Di-
xeruntque servi regis ad eum: Omnia, quaecumque praeceperit do-
minus noster rex, libenter exsequemur servi tui.
16 Egressus est ergo rex et universa domus eius pedibus suis; et
dereliquit rex [q]decem mulieres concubinas ad custodiendam domum.
17 Egressusque rex et omnis Israël pedibus suis stetit procul a domo.
18 Et universi servi eius ambulabant iuxta eum, et legiones [r]Cerethi
et Phelethi et omnes gethaei pugnatores validi sescenti viri, qui
secuti eum fuerant de [s]Geth, pedites praecedebant regem. 19 Dixit

c vr. 32. — v. Est 1, 14.
d Dt 28, 35; Jb 2, 7; Is 1, 6.
e cf. cp. 18, 9.
f cf. cp. 18, 18.
g cp. 13, 38.
h 1 Rg 20, 8.
i Gn 29, 13; 31, 55; 33, 4; Lc 15, 20 etc.
1-10] LL. in fr. 4 p. D. 6 p. Pnt.
a cf. 1 Rg 8, 11; 3 Rg 1, 5.
b v. Rt 4, 1.
c Jd 9, 29.
d cf. 1 Rg 16, 1.
e Gn 28, 20, 21; 1 Rg 1, 11.
f cp. 13, 38.
g 1 Rg 1, 17.
h cf. 1 Rg 9, 13; 16, 3, 5.
i cf. Gn 20, 5; 3 Rg 22, 34.
*12] * v. cp. 12, 18.*
j vr. 31; cp. 16, 20; 17, 1, 14, 23; 23, 34.
l 1 Par 27, 33. — cf. Ps 40, 10; 54, 13-15.
m Js 15, 51. — cf. cp. 23, 34.
n Ps 3, 2.
o Jd 9, 3.
p cp. 19, 9; Ps 3, 1.
q cp. 16, 21, 22; 20, 3.
r v. cp. 8, 18.
s 1 Rg 27, 2.

comitantibus, fugam arripere cogit (13-37), ipsumque, qui clivum Olivarum ascendens a Semei viro quodam de domo Saul acerbis sed patienter toleratis conviciis vexatur (16, 1-14), maxima iniuria

autem rex ad [t]Ethai gethaeum: Cur venis nobiscum? Revertere et
habita cum rege, quia peregrinus es et egressus es de loco tuo.
20 Heri venisti et hodie compelleris nobiscum egredi? [u]Ego autem
vadam quo iturus sum; revertere et reduc tecum fratres tuos, et
Dominus faciet tecum misericordiam et veritatem, quia ostendisti
gratiam et fidem. 21 Et respondit Ethai regi dicens: [v]Vivit Dominus
et vivit dominus meus rex, quoniam [x]in quocumque loco fueris,
domine mi rex, sive in morte sive in vita, ibi erit servus tuus. 22 Et
ait David Ethai: Veni et transi. Et transivit Ethai gethaeus et om-
nes viri, qui cum eo erant, et reliqua multitudo. 23 Omnesque flebant
voce magna, et universus populus transibat; rex quoque transgre-
diebatur [y]torrentem [z]Cedron, et cunctus populus incedebat contra
viam quae respicit [a]ad desertum.
24 Venit autem et [b]Sadoc sacerdos et universi levitae cum eo [c]por-
tantes arcam foederis Dei, et deposuerunt arcam Dei. Et ascendit
[d]Abiathar donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat
de civitate. 25 Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei in urbem.
Si invenero gratiam in oculis Domini, [e]reducet me et ostendet mihi
eam et [f]tabernaculum suum; 26 si autem dixerit mihi: [g]Non places,
praesto sum: [h]faciat quod bonum est coram se. 27 Et dixit rex ad
Sadoc sacerdotem: O [i]videns, revertere in civitatem in pace, et
Achimaas filius tuus et [j]Ionathas filius Abiathar, [k]duo filii vestri,
sint vobiscum. 28 Ecce ego abscondar [l]in campestribus deserti, donec
veniat sermo a vobis indicans mihi. 29 Reportaverunt ergo Sadoc et
Abiathar arcam Dei in Ierusalem et manserunt ibi.
30 Porro David ascendebat [m]clivum olivarum scandens et [n]flens
[o]nudis pedibus incedens et [p]operto capite; sed et omnis populus,
qui erat cum eo, operto capite ascendebat plorans. 31 Nuntiatum est
autem David quod et Achitophel esset in coniuratione cum Absalom.
Dixitque David: [q]Infatua, quaeso, Domine, consilium Achitophel.
32 Cumque ascenderet David summitatem montis, in quo adoraturus
erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai [r]arachites, [s]scissa veste et
terra pleno capite. 33 Et dixit ei David: Si veneris mecum, eris mihi
[t]oneri; 34 si autem in civitatem revertaris et dixeris Absalom: Servus
tuus sum, rex; [u]sicut fui servus patris tui, sic ero servus tuus, dis-
sipabis consilium Achitophel. 35 Habes autem tecum Sadoc et Abia-
thar sacerdotes et omne verbum, quodcumque audieris de domo
regis, [v]indicabis Sadoc et Abiathar sacerdotibus. 36 Sunt autem cum
eis [x]duo filii eorum Achimaas filius Sadoc et Ionathas filius Abiathar,
et mittetis per eos ad me omne verbum quod audieritis.
37 Veniente ergo Chusai [y]amico David in civitatem, [z]Absalom quo-
que ingressus est Ierusalem.
16 Cumque David transisset paululum montis [a]verticem, apparuit
[b]Siba puer Miphiboseth in occursum eius cum duobus asinis, qui
onerati erant ducentis panibus et [c]centum alligaturis uvae passae et
centum massis [d]palatharum et utre vini. 2 Et dixit rex Sibae: Quid
sibi volunt haec? Responditque Siba: Asini [e]domesticis regis ut
sedeant; panes et palathae ad vescendum pueris tuis; vinum autem
[f]ut bibat, si quis defecerit in deserto. 3 Et ait rex: Ubi est filius
domini tui? [g]Responditque Siba regi: Remansit in Ierusalem dicens:
Hodie restituet mihi domus Israël regnum patris mei. 4 Et ait rex
Sibae: Tua sint omnia quae fuerunt Miphiboseth. Dixitque Siba: Oro
ut inveniam gratiam coram te, domine mi rex.
5 Venit ergo rex David usque [h]Bahurim, et ecce egrediabatur inde
vir de cognatione domus Saul nomine [i]Semei filius Gera; procede-
batque egrediens et [j]maledicebat 6 mittebatque lapides contra David
et contra universos servos regis David. Omnis autem populus et
universi bellatores a dextro et a sinistro latere regis incedebant.
7 Ita autem loquebatur Semei, cum malediceret regi: Egredere, egre-
dere, vir sanguinum et [l]vir Belial: 8 [m]reddidit tibi Dominus universum
[n]sanguinem domus Saul, quoniam invasisti regnum pro eo, et dedit
Dominus regnum in manu Absalom filii tui; et ecce premunt te
mala tua, quoniam vir sanguinum es. 9 Dixit autem Abisai filius
Sarviae regi: Quare maledicit [o]canis hic mortuus domino meo regi?

t cp. 18, 2.
u cf. 1 Rg 23, 13.
v v. Rt 3, 13.
x cf. Rt 1, 16, 17.
y 3 Rg 2, 37; 15, 13; 4 Rg 28, 4, 6, 12; Jr 31, 40 etc.
z cf. Jo 18, 1.
a cp. 16, 2; 17, 16, 29.
b cp. 8, 17; 20, 25.
c Nm 4, 15. — cf. Js 3, 8; 3 Rg 2, 26.
d 1 Rg 22, 20.
e Ps 42, 3.
f Ex 15, 13; Jr 25, 30.
g cf. cp. 22, 20; Nm 14, 8; 3 Rg 10, 9; 2 Par 9, 8; Ps 17, 20; 21, 9; Is 62, 4.
h cp. 10, 12; 1 Rg 3, 18; 4 Rg 20, 18.
i v. 1 Rg 9, 9.
j 3 Rg 1, 42.
k cp. 17, 17.
l cp. 17, 16.
m Zc 14, 4; Ac 1, 2. — v. Mt 21, 1.
n cf. Ps 125, 6; Lc 19, 41 etc.
o Is 20, 2-4.
p cp. 19, 4; Est 6, 12; Jr 14, 3, 4. — cf. Ez 24, 17, 22.
q cp. 16, 23; 17, 14, 23.
r Js 16, 2.
s v. Js 7, 6.
t cp. 19, 35.
u cp. 16, 19.
v cp. 17, 15, 16.
x cp. 17, 17.
y cp. 16, 16; 1 Par 27, 33.
z cp. 16, 15.
a cp. 15, 30, 32.
b v. cp. 9, 2-13.
c cf. 1 Rg 25, 18.
d 1 Par 12, 40; Jdt 10, 5. — cf. Mic 7, 1.
e cf. Jd 5, 10; 10, 4.
f vr. 14; cp. 17, 29.
g cf. cp. 19, 26, 27.
5-12] *LL. in fr. 6 p. D. 6 p. Pnt.*
h v. cp. 3, 16.
i cp. 19, 16. — v. 3 Rg 2, 36-46.
j cp. 19, 21; 3 Rg 2, 8. — cf. Ex 22, 28.
l v. Dt 13, 13.
m Jd 9, 24, 56, 57; 3 Rg 2, 32, 33.
n v. cp. 1, 16.
o cp. 9, 8; 1 Rg 24, 14. — cf. cp. 3, 8.

publice adficit (15 - 23). Interea Achitophel quasi suae proditionis poenas soluturus, videns Absalom sui ipsius sprevisse consilium (17, 1-4) et Chusai sententiae adhaesisse (5-14), qui secreto Davidi

[p]vadam et amputabo caput eius. 10 Et ait rex: [q]Quid mihi et vobis
est, [r]filii Sarviae? [s]Dimittite eum ut maledicat; [t]Dominus enim prae-
cepit ei ut malediceret David, et quis est qui audeat dicere quare
sic fecerit?
11 Et ait rex Abisai et universis servis suis: [u]Ecce filius meus, qui
egressus est de utero meo, quaerit animam meam; quanto magis
nunc filius Iemini. Dimittite eum ut maledicat iuxta praeceptum Do-
mini; 12 si forte respiciat Dominus afflictionem meam et reddat mihi
Dominus bonum pro maledictione hac hodierna. 13 Ambulabat itaque
David et socii eius per viam cum eo; Semei autem per iugum montis
ex latere contra illum gradiebatur maledicens et mittens lapides ad-
versum eum terramque spargens. 14 Venit itaque rex et universus
populus cum eo lassus, et refocillati sunt ibi.
15 [v]Absalom autem et omnis populus eius ingressi sunt Ierusalem,
sed et Achitophel cum eo. 16 Cum autem venisset Chusai arachites
amicus David ad Absalom, locutus est ad eum: [x]Salve, rex! salve,
rex! 17 Ad quem Absalom, Haec est, inquit, gratia tua ad amicum
tuum? [y]Quare non ivisti cum amico tuo? 18 Responditque Chusai ad
Absalom: Nequaquam, quia illius ero quem elegit Dominus et omnis
hic populus et universus Israël et cum eo manebo. 19 Sed, ut et hoc
inferam, cui ego serviturus sum? nonne filio regis? [z]Sicut parui patri
tuo, ita parebo et tibi.
20 Dixit autem Absalom ad Achitophel: [a]Inite consilium quid agere
debeamus. 21 Et ait Achitophel ad Absalom: Ingredere ad concubinas
patris tui, [b]quas dimisit ad custodiendam domum, ut cum audierit
omnis Israël quod [c]foedaveris patrem tuum, [d]roborentur tecum ma-
nus eorum. 22 Tetenderunt ergo Absalom tabernaculum in [e]solario;
[f]ingressusque est ad concubinas patris sui coram universo Israël.
23 Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si
quis consuleret Deum; sic erat omne consilium Achitophel, et [g]cum
esset cum David et cum esset cum Absalom.
17 Dixit ergo Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim milia
virorum et consurgens [a]persequar David hac nocte 2 et irruens
super eum, quippe qui [b]lassus est et solutis manibus, percutiam eum;
cumque fugerit omnis populus, qui cum eo est, [c]percutiam regem
desolatum 3 et reducam universum populum, quomodo unus homo
reverti solet; unum enim virum tu quaeris, et omnis populus erit
in pace. 4 Placuitque sermo eius Absalom et cunctis [d]maioribus natu
Israël.
5 Ait autem Absalom: Vocate [e]Chusai arachiten, et audiamus quid
etiam ipse dicat. 6 Cumque venisset Chusai ad Absalom, ait Absa-
lom ad eum: Huiuscemodi sermonem locutus est Achitophel: facere
debemus an non? quod das consilium? 7 Et dixit Chusai ad Absa-
lom: Non est bonum consilium, quod dedit Achitophel hac vice.
8 Et rursum intulit Chusai: Tu nosti patrem tuum et viros, qui cum
eo sunt, esse fortissimos et [f]amaro animo, [g]veluti si ursa, raptis
catulis, in saltu saeviat; sed et pater tuus vir bellator est nec mo-
rabitur cum populo. 9 Forsitan nunc latitat in foveis aut in uno quo
voluerit loco; et, cum ceciderit unus quilibet in principio, audiet
quicumque audierit et dicet: Facta est plaga in populo qui seque-
batur Absalom, 10 et fortissimus quisque cuius cor est quasi leonis,
[h]pavore solvetur; scit enim omnis populus Israël fortem esse patrem
tuum, et robustos omnes qui cum eo sunt. 11 Sed hoc mihi videtur
rectum esse consilium: congregetur ad te universus Israël a [i]Dan
usque Bersabee [j]quasi harena maris innumerabilis; et tu eris in medio
eorum; 12 et irruemus super eum in quocumque loco inventus fuerit,
et operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram, et non relin-
quemus de viris, qui cum eo sunt, ne unum quidem. 13 Quod si
urbem aliquam fuerit ingressus, circumdabit omnis Israël civitati illi
funes, et trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur ne calculus
quidem ex ea. 14 Dixitque Absalom et omnes viri Israël: Melius est
consilium Chusai arachitae consilio Achitophel. [k]Domini autem nutu
dissipatum est consilium Achitophel utile, ut induceret Dominus super
Absalom malum.

p cf. 1 Rg 26, 8. — v. Ex 22, 28.
10] * *cf. Catech. R. III 6, 21.*
q cf. cp. 19, 22; Mt 8, 29; Jo 2, 4.
r v. 1 Rg 26, 6.
s cf. Ps 38, 10; Pro 26, 4.
t cf. Gn 45, 8; Jb 1, 21; Am 3, 6.
u cp. 12, 11.
v cp. 15, 37.
x 1 Rg 10, 24; 3 Rg 1, 25. 39; 4 Rg 11, 12.
y cf. cp. 19, 25.
z cp. 15, 34.
a cf. Jd 20, 7.
b cp. 15, 16; 20, 3.
c cf. Lv 18, 8.
d cp. 2, 7; Zc 8, 9, 13.
e 1 Rg 9, 25.
f cp. 12, 11, 12. — cf. Jl 2, 16.
g cp. 15, 12.
a Ps 70, 11.
b cp. 16, 14. — cf. Dt 25, 18.
c cf. 3 Rg 22, 31.
d vr. 15.
e cp. 16, 16-18.
f 1 Rg 22, 2; 30, 6; Ecli 30, 17.
g Pro 17, 12; Is 59, 11; Os 13, 8.
h v. Js 2, 11.
i v. cp. 3, 10.
j Gn 22, 17; Jd 7, 12; 1 Rg 13, 5.
k v. cp. 15, 31, 34.

favebat (15-21), intelligensque regi transeundi Iordanem et tutum locum petendi temporis spatium dari, suspendio se interimit (22-29). Tunc Absalom Israëlem congregat et contra patrem, qui

15 [l]Et ait Chusai Sadoc et Abiathar sacerdotibus: Hoc et hoc
modo consilium dedit Achitophel Absalom et senioribus Israël, et
ego tale et tale dedi consilium. 16 Nunc ergo mittite cito et nuntiate
David dicentes: [m]Ne moreris nocte hac in campestribus deserti,
sed absque dilatione [n]transgredere, ne forte absorbeatur rex et omnis
populus qui cum eo est. 17 [o]Ionathas autem et Achimaas stabant
iuxta fontem [p]Rogel. Abiit ancilla et nuntiavit eis, et illi profecti
sunt ut referrent ad regem David nuntium; non enim poterant videri
aut introire civitatem. 18 Vidit autem eos quidam puer et indicavit
Absalom. Illi vero concito gradu ingressi sunt domum cuiusdam viri
in [q]Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, et descenderunt
in eum. 19 [r]Tulit autem mulier et expandit velamen super os putei
quasi siccans ptisanas,et sic latuit res.

20 Cumque venissent servi Absalom in domum, ad mulierem dixerunt: Ubi est Achimaas et Ionathas? Et respondit eis mulier:
Transierunt festinanter, gustata paululum aqua. At hi qui quaerebant,
cum non repperissent, reversi sunt in Ierusalem. 21 Cumque abissent,
ascenderunt illi de puteo et pergentes nuntiaverunt regi David et
dixerunt: [s]Surgite et transite cito fluvium, quoniam huiuscemodi
dedit consilium contra vos Achitophel.

22 Surrexit ergo David et omnis populus qui cum eo erat, et transierunt Iordanem donec dilucesceret; et ne unus quidem residuus fuit qui non transisset fluvium.

23 Porro Achitophel videns quod non fuisset factum consilium suum stravit asinum suum surrexitque et abiit in domum suam et [t]in civitatem suam; et, [u]disposita domo sua, [v]suspendio interiit, et sepultus est in sepulcro patris sui.

24 David autem venit in [x]castra et Absalom transivit Iordanem
ipse et omnes viri Israël cum eo. 25 [y]Amasam vero constituit Absalom
pro Ioab super exercitum. [z]Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Ietra de Iezraheli, qui ingressus est ad Abigail filiam [a]Naas
sororem Sarviae, [b]quae fuit mater Ioab. 26 Et castrametatus est Israël
cum Absalom in terra Galaad.

27 Cumque venisset David in castra, [c]Sobi filius Naas de [d]Rabbath filiorum Ammon et [e]Machir filius Ammihel de Lodabar et [f]Berzellai galaadites de Rogelim 28 obtulerunt ei stratoria et tapetia et
vasa fictilia, frumentum et hordeum et farinam et polentam et fabam
et lentem et frixum cicer 29 et mel et butyrum, oves et pingues vitulos, dederuntque David et populo, qui cum eo erat, ad vescendum;
suspicati enim sunt populum [g]fame et siti fatigari [h]in deserto.

18 Igitur, considerato David populo suo, constituit super eos tribunos et centuriones, 2 [a]et dedit populi tertiam partem sub manu
Ioab et tertiam partem sub manu Abisai filii Sarviae fratris Ioab
et tertiam partem sub manu [b]Ethai, qui erat de Geth. Dixitque rex
ad populum: Egrediar et ego vobiscum. 3 [c]Et respondit populus:
Non exibis. Sive enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis
pertinebit; sive media pars ceciderit e nobis, non satis curabunt,
quia tu unus pro [d]decem milibus computaris. Melius est igitur ut
sis nobis in urbe praesidio. 4 Ad quos rex ait: Quod vobis videtur
rectum hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta portam; egrediebaturque
populus per turmas suas [e]centeni et milleni. 5 Et praecepit rex Ioab
et Abisai et Ethai dicens: Servate mihi puerum Absalom. Et [f]omnis
populus audiebat praecipientem regem cunctis principibus pro
Absalom.

6 Itaque egressus est populus in campum contra Israël, et factum
est proelium in [g]saltu Ephraim. 7 Et caesus est ibi populus Israël
ab exercitu David, factaque est plaga magna in die illa viginti milium. 8 Fuit autem ibi proelium dispersum super faciem omnis terrae,
et multo plures erant, quos saltus consumpserat de populo, quam
hi quos voraverat gladius in die illa.

9 Accidit autem ut occurreret Absalom servis David sedens [h]mulo;
cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum et magnam, adhaesit [i]caput eius quercui et, illo suspenso inter caelum et
terram, mulus cui insiderat pertransivit. 10 Vidit autem hoc quispiam,

l cp. 15, 27, 28, 35, 36.
m cp. 15, 28.
n cp. 20, 19.
o cp. 15, 27, 36.
p Js 15, 7; 18, 19; 3 Rg 1, 9.
q v. cp. 3, 16.
r cf. Js 2, 6.
s vr. 15, 16. — cf. Ps 10, 2, 3.
t cp. 15, 12.
u cf. 4 Rg 20, 1.
v cf. Jb 7, 15; Mt 27, 5.
x (v. Gn 32, 2; Js 13, 26.)
y cp. 19, 13; 20, 9, 12; 3 Rg 2, 5, 32.
z cf. 1 Par 2, 16, 17.
a cf. 1 Par 2, 13, 16.
b cp. 2, 13, 18. — v. 1 Par 2, 16.
c cf. cp. 10, 1, 2.
d cp. 12, 26, 29.
e cp. 9, 4.
f cp. 19, 31, 32; 3 Rg 2, 7. — cf. 1 Es 2, 61; 2 Es 7, 63.
g cp. 16, 2.
h cp. 15, 23.
a Jd 9, 43; 1 Rg 11, 11; 13, 17. — cf. Jb 1, 17.
b cp. 15, 19.
c cp. 21, 17.
d cf. 1 Rg 18, 7.
e cf. 1 Rg 29, 2.
f vr. 12.
6-17] *LL. sb. p. D. 6 p. Pnt.*
g vr. 17. — cf. Js 17, 15, 18.
h cp. 13, 29; 3 Rg 1, 33.
i cf. cp. 14, 26.

pariter exercitum instruxerat movet (18, 1-4), et in proelio a Ioab regis mandata contemnente transfigitur (5-15). Tanto pretio parta victoria regi et populo in amarissimum luctum vertitur

et nuntiavit Ioab dicens: Vidi Absalom pendere de quercu. 11 Et ait
Ioab viro qui nuntiaverat ei: Si vidisti, quare non confodisti eum
cum terra et ego dedissem tibi decem argenti siclos et unum balteum?
12 Qui dixit ad Ioab: Si appenderes in manibus meis mille argenteos,
nequaquam mitterem manum meam in filium regis; [j]audientibus
enim nobis, praecepit rex tibi et Abisai et Ethai dicens: Custodite
mihi puerum Absalom. 13 Sed et si fecissem contra animam meam
audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset, et tu stares ex
adverso. 14 Et ait Ioab: Non sicut tu vis, sed adgrediar eum coram
te. Tulit ergo tres lanceas in manu sua et infixit eas in corde Ab-
salom; cumque adhuc palpitaret haerens in quercu, 15 cucurrerunt
decem armigeri Ioab et percutientes interfecerunt eum.
16 Cecinit autem Ioab bucina et retinuit populum, ne persequeretur
fugientem Israël, volens parcere multitudini. 17 Et tulerunt Absalom
et proiecerunt eum in saltu in foveam grandem et comportaverunt
super eum [k]acervum lapidum magnum nimis. Omnis autem Israël
[l]fugit in tabernacula sua. 18 Porro Absalom erexerat sibi, cum adhuc
viveret, titulum, qui est in [m]valle regis; dixerat enim: [n]Non habeo
filium, et hoc erit monimentum nominis mei. Vocavitque titulum
nomine suo, et appellatur manus Absalom usque ad hanc diem.
19 [o]Achimaas autem filius Sadoc ait: Curram et nuntiabo regi quia
[p]iudicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum eius. 20 Ad quem
Ioab dixit: Non eris nuntius in hac die, sed nuntiabis in alia; hodie
nolo te nuntiare, filius enim regis est mortuus. 21 Et ait Ioab Chusi:
Vade et nuntia regi quae vidisti. Adoravit Chusi Ioab et cucurrit.
22 Rursus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab: Quid impedit
si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Ioab: Quid vis currere,
fili mi? non eris boni nuntii baiulus. 23 Qui respondit: Quid enim si
cucurrero? Et ait ei: Curre. Currens ergo Achimaas per viam [q]com-
pendii transivit Chusi.
24 David autem [r]sedebat inter duas portas. [s]Speculator vero, qui
erat in fastigio portae super murum, elevans oculos vidit hominem
currentem solum 25 et exclamans indicavit regi, dixitque rex: Si
solus est, bonus est nuntius in ore eius. Properante autem illo et ac-
cedente propius, 26 vidit speculator hominem alterum currentem; et
vociferans in culmine ait: Apparet mihi alter homo currens solus.
Dixitque rex: Et iste bonus est nuntius. 27 Speculator autem, Con-
templor, ait, cursum prioris [t]quasi cursum Achimaas filii Sadoc. Et
ait rex: [u]Vir bonus est et nuntium portans bonum venit. 28 Clamans
autem Achimaas dixit ad regem: Salve, rex. Et adorans regem coram
eo pronus in terram ait: [v]Benedictus Dominus Deus tuus, qui con-
clusit homines, qui levaverunt manus suas contra dominum meum
regem. 29 Et ait rex: [x]Estne pax puero Absalom? Dixitque Achimaas:
Vidi tumultum magnum cum mitteret Ioab servus tuus, o rex, me
servum tuum; nescio aliud. 30 Ad quem rex, Transi, ait, et sta hic.
Cumque ille transisset et staret, 31 apparuit Chusi et veniens ait: Bo-
num apporto nuntium, domine mi rex; [y]iudicavit enim pro te Domi-
nus hodie de manu omnium, qui surrexerunt contra te.
32 Dixit autem rex ad Chusi: Estne pax puero Absalom? Cui respon-
dens Chusi, [z]Fiant, inquit, sicut puer inimici domini mei regis et
universi, qui consurgunt adversus eum in malum. 33 Contristatus
itaque rex ascendit cenaculum [a]portae et flevit. Et sic loquebatur
vadens: [b]Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat ut ego
moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom?
19 Nuntiatum est autem Ioab quod rex fleret et lugeret filium suum,
2 et versa est victoria in luctum in die illa omni populo; audivit
enim populus in die illa dici: Dolet rex super filio suo. 3 Et declinavit
populus in die illa ingredi civitatem, quomodo declinare solet populus
versus et fugiens de proelio.
4 Porro rex [a]operuit caput suum, et clamabat voce magna: [b]Fili mi
Absalom, Absalom fili mi, fili mi. 5 Ingressus ergo Ioab ad regem in
domum dixit: Confudisti hodie vultus omnium servorum tuorum, qui
salvam fecerunt animam tuam et animam filiorum tuorum et filiarum
tuarum et animam uxorum tuarum et animam concubinarum tuarum.

j vr. 5.
14, 15] * *Catech. R. III 5, 20.*
k Js 7, 26; 8, 29.
l cp. 19, 8; 20, 1, 22; 1 Rg 4, 10; 4 Rg 8, 21.
m Gn 14, 17.
n cf. cp. 14, 27.
o cp. 15, 36; 17, 17.
p vr. 31.
q (cf. Dt 34, 3.)
r cp. 19, 8. — cf. 1 Rg 4, 13.
s cf. cp. 13, 34; 4 Rg 9, 17.
t cf. 4 Rg 9, 20.
u cf. 3 Rg 1, 42.
v v. Gn 14, 20.
x cp. 20, 9.
y vr. 19.
z 1 Rg 25, 26.
a vr. 24.
b cp. 19, 4.
a cp. 15, 30.
b cp. 18, 33.

(19-33). Tandem excitatus David (19, 1-10) Ierusalem revertitur se misericors exhibens in eos qui vel Absalom adhaeserant (11-15) vel se fugientem contumeliis adfecerant (16-23), vel sibi non faverant

6 Diligis odientes te et odio habes diligentes te, et ostendisti hodie
quia non curas de ducibus tuis et de servis tuis; et vere cognovi
modo quia, si Absalom viveret, et omnes nos occubuissemus, tunc
placeret tibi. **7** Nunc igitur surge et procede et adloquens [c]satisfac
servis tuis; iuro enim tibi per Dominum, quod si non exieris, ne unus
quidem remansurus sit tecum nocte hac, et peius erit hoc tibi quam
omnia mala, quae venerunt super te ab adulescentia tua usque in
praesens.
8 Surrexit ergo rex et [d]sedit in porta, et omni populo nuntiatum
est quod rex sederet in porta, venitque universa multitudo coram
rege. Israël autem [e]fugit in tabernacula sua.
9 Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israël dicens:
[f]Rex liberavit nos de manu inimicorum nostrorum, [g]ipse salvavit nos
de manu Philisthinorum et nunc [h]fugit de terra propter Absalom;
10 Absalom autem, quem unximus super nos, mortuus est in bello.
Usquequo siletis et non reducitis regem?
11 Rex vero David misit ad [i]Sadoc et Abiathar sacerdotes dicens:
Loquimini ad [j]maiores natu Iuda dicentes: Cur venitis novissimi ad
reducendum regem in domum suam? (Sermo autem omnis Israël per-
venerat ad regem in domo eius.) **12** Fratres mei vos, [k]os meum et caro
mea vos; quare novissimi reducitis regem? **13** Et [l]Amasae dicite: Nonne
[k]os meum et caro mea es? [m]Haec faciat mihi Deus et haec addat,
si non [n]magister militiae fueris coram me omni tempore pro Ioab.
14 Et inclinavit cor omnium virorum Iuda, [o]quasi viri unius, mise-
runtque ad regem dicentes: Revertere tu et omnes servi tui. **15** Et
reversus est rex et venit usque ad Iordanem, et omnis Iuda venit
usque in Galgalam, ut occurreret regi et traduceret eum Iordanem.
16 Festinavit autem [p]Semei filius Gera filii Iemini de Bahurim et
descendit cum viris Iuda in occursum regis David **17** cum mille viris
de Beniamin; et [q]Siba puer de domo Saul et quindecim filii eius ac
viginti servi erant cum eo, et irrumpentes Iordanem ante regem
18 transierunt vada ut traducerent domum regis et facerent iuxta
iussionem eius.
Semei autem filius Gera prostratus coram rege, cum iam transisset
Iordanem, **19** dixit ad eum: [r]Ne reputes mihi, domine mi, iniquitatem
neque memineris [s]iniuriarum servi tui in die, qua egressus es, domine
mi rex, de Ierusalem, neque ponas, rex, in corde tuo; **20** agnosco
enim servus tuus peccatum meum, et idcirco hodie primus veni [t]de
omni domo Ioseph descendique in occursum domini mei regis.
21 Respondens vero Abisai filius Sarviae dixit: [u]Nunquid pro his
verbis non occidetur Semei, quia [v]maledixit christo Domini? **22** Et
ait David: [x]Quid mihi et vobis, filii Sarviae? Cur efficimini mihi
hodie in [y]satan? [z]Ergone hodie interficietur vir in Israël? An ignoro
hodie me factum regem super Israël? **23** Et ait rex Semei: [a]Non mo-
rieris. Iuravitque ei.
24 [b]Miphiboseth quoque filius Saul descendit in occursum regis, illotis
pedibus et intonsa barba; vestesque suas non laverat a die qua egres-
sus fuerat rex usque ad diem reversionis eius in pace. **25** Cumque
Ierusalem occurrisset regi, dixit ei rex: [c]Quare non venisti mecum,
Miphiboseth? **26** Et respondens ait: Domine mi rex, servus meus con-
tempsit me. Dixique ei ego famulus tuus, ut sterneret mihi asinum,
et ascendens abirem cum rege: [d]claudus enim sum servus tuus.
27 Insuper et [e]accusavit me servum tuum ad te dominum meum regem.
Tu autem, domine mi rex, [f]sicut angelus Dei es, fac quod placitum
est tibi. **28** Neque enim fuit domus patris mei [g]nisi morti obnoxia
domino meo regi; [h]tu autem posuisti me servum tuum inter convivas
mensae tuae; quid ergo habeo iustae querelae? aut quid possum ultra
vociferari ad regem? **29** Ait ergo ei rex: Quid ultra loqueris? fixum
est quod locutus sum: [i]tu et Siba dividite possessiones. **30** Respon-
ditque Miphiboseth regi: Etiam cuncta accipiat, postquam reversus
est dominus meus rex pacifice in domum suam.
31 [j]Berzellai quoque galaadites descendens de Rogelim traduxit
regem Iordanem paratus etiam ultra fluvium prosequi eum. **32** Erat
autem Berzellai galaadites senex valde, id est octogenarius; et [k]ipse

c (cf. Gn 50, 21.)
d cp. 18, 4, 24, 33. — v. Rt 4, 1.
e v. cp. 18, 17.
f v. cp. 8, 1-14.
g cp. 5, 20; 8, 1.
h cp. 15, 14.
i cp. 15, 29.
j 1 Rg 30, 26.
k cp. 5, 1. — cf. Gn 29, 14.
l cp. 17, 25; 20, 10.
m v. Rt 1, 17.
n 3 Rg 2, 32. — cf. cp. 8, 16.
o cf. Jd 20, 1.
p cp .16, 5; 3 Rg 2, 8.
q cp. 9, 2, 10. — v. cp. 16, 1-4.
r cf. 1 Rg 22, 15.
s cp. 16, 5-13.
t cf. cp. 16, 5.
u cf. Ex 22, 28.
v cp. 16, 6.
x cp. 16, 10.
y cf. Mt 16, 23; Mr 8, 32.
z cf. 1 Rg 11, 13.
a cf. 3 Rg 2, 8, 9, 37, 46.
b cp. 9, 6.
c cf. cp. 16, 17.
d cp. 9, 3.
e cp. 16, 3.
f cp. 14, 17, 20; 1 Rg, 29, 9.
g cf. cp. 21, 7.
h cp. 9, 7, 10, 11, 13.
i cf. cp. 9, 7, 9, 10; 16, 4.
j cp. 17, 27; 3 Rg 2, 7.
k v. cp. 17, 28, 29.

prout debuerant (24-30), largiterque remunerans qui auxilium praestiterant (31 41). Denique, pacatis animis Israëlitarum (42, 43) novam Sebae seditionem per Ioabum - qui tamen dolosa Amasae occisione

praebuit alimenta regi, cum moraretur in castris; fuit quippe vir
dives nimis. 33 Dixit itaque rex ad Berzellai: Veni mecum, ut requiescas securus mecum in Ierusalem. 34 Et ait Berzellai ad regem:
[l]Quot sunt dies annorum vitae meae, ut ascendam cum rege in Ierusalem? 35 [m]Octogenarius sum hodie. Nunquid vigent sensus mei ad
[n]discernendum suave aut amarum? aut delectare potest servum tuum
cibus et potus? vel audire possum ultra vocem cantorum atque cantatricum? Quare servus tuus sit [o]oneri domino meo regi? 36 Paululum
procedam famulus tuus ab Iordane tecum. Non indigeo hac vicissitudine; 27 sed obsecro ut revertar servus tuus et moriar in civitate
mea et [p]sepeliar iuxta sepulcrum patris mei et matris meae. Est autem
servus tuus [q]Chamaam; ipse vadat tecum, domine mi rex, et fac ei
quidquid tibi bonum videtur. 38 Dixit itaque ei rex: Mecum transeat
Chamaam, et ego faciam ei quidquid tibi placuerit, et omne quod
petieris a me impetrabis. 39 Cumque transisset universus populus et
rex Iordanem, [r]osculatus est rex Berzellai et benedixit ei, et ille reversus est in locum suum. 40 Transivit ergo rex in Galgalam et Chamaam cum eo.
Omnis autem populus Iuda [s]traduxerat regem, et media tantum pars
adfuerat de populo Israël. 41 Itaque omnes viri Israël concurrentes ad
regem dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres nostri viri Iuda et
traduxerunt regem et domum eius Iordanem omnesque viros David
cum eo?
42 Et respondit omnis vir Iuda ad viros Israël: Quia mihi [t]propior
est rex. Cur irasceris super hac re? [u]Nunquid comedimus aliquid ex
rege, aut munera nobis data sunt? 43 Et respondit vir Israël ad viros
Iuda et ait: [v]Decem partibus maior ego sum apud regem, magisque
ad me pertinet David quam ad te; cur fecisti mihi iniuriam, et non
mihi nuntiatum est priori, ut reducerem regem meum? [x]Durius autem
responderunt viri Iuda viris Israël.
20 Accidit quoque ut ibi esset [a]vir Belial nomine Seba filius Bochri
vir iemineus, et cecinit bucina et ait:
[b]Non est nobis pars in David,
neque hereditas in filio Isai.
[c]Revertere in tabernacula tua, Israël.
2 Et separatus est omnis Israël a David secutusque est Seba filium
Bochri, viri autem Iuda adhaeserunt regi suo a Iordane usque Ierusalem.
3 Cumque venisset rex in domum suam in Ierusalem, tulit decem
mulieres [d]concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, et
tradidit eas in custodiam alimenta eis praebens et non est ingressus
ad eas, sed erant clausae usque in diem mortis suae in viduitate
viventes.
4 Dixit autem rex [e]Amasae: Convoca mihi omnes viros Iuda in diem
tertium et tu adesto praesens. 5 Abiit ergo Amasa ut convocaret
Iudam et moratus est extra placitum quod ei constituerat rex. 6 Ait
autem David ad Abisai: Nunc magis adflicturus est nos Seba filius
Bochri, quam Absalom; tolle igitur [f]servos domini tui et persequere
eum, ne forte inveniat civitates munitas et effugiat nos. 7 Egressi sunt
ergo cum eo viri Ioab, [g]Cerethi quoque et Phelethi et omnes robusti
exierunt de Ierusalem ad persequendum Seba filium Bochri.
8 Cumque illi essent iuxta [h]lapidem grandem, qui est in Gabaon, Amasa veniens occurrit eis. Porro Ioab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, et desuper accinctus gladio dependente usque ad ilia in vagina, qui fabricatus levi motu egredi poterat et
percutere. 9 Dixit itaque Ioab ad Amasam: [i]Salve, mi frater. Et tenuit
manu dextera mentum Amasae [j]quasi osculans eum. 10 Porro Amasa
non observavit gladium quem habebat Ioab, [k]qui percussit eum in
latere et effudit intestina eius in terram, nec secundum vulnus apposuit et mortuus est. Ioab autem et Abisai frater eius persecuti
sunt Seba filium Bochri. 11 Interea quidam viri, cum stetissent iuxta
cadaver Amasae, de sociis Ioab dixerunt: Ecce qui esse voluit pro
Ioab comes David. 12 Amasa autem conspersus sanguine iacebat in
media via. Vidit hoc quidam vir, quod subsisteret omnis populus ad
videndum eum, et amovit Amasam de via in agrum operuitque eum

l Gn 47, 8.
m cf. Ps 89, 10.
n cf. Dt 1, 39; Is 7, 15.
o cp. 15, 33.
p cf. cp. 17, 23; Gn 47, 30; 50, 27; Ex 13, 19.
q 3 Rg 2, 7; Jr 41, 17.
r v. cp. 14, 33.
s vr. 15.
41-43] cf. Jd 8, 1-3.
t vr. 11, 12.
u cf. 1 Rg 22, 7.
v cf. 3 Rg 11, 30, 31.
x Is 9, 21; 11, 13.
a v. Dt 13, 13.
b 3 Rg 12, 16.
c vr. 22; cp. 18, 17; 2 Par 10, 16.
d cp. 15, 16; 16, 21, 22.
e cp. 17, 25; 19, 13.
f cp. 11, 11; 3 Rg 1, 33.
g vr. 23. — v. cp. 8, 18.
h cf. 1 Rg 6, 14.
i Ps 27, 3.
j cf. Mt 26, 49; Mr 14, 45; Lc 22, 47.
k 3 Rg 2, 5.

etiam atque etiam exosus regi factus est - compescit, victorque exsistens (20, 1-22) in regni gubernationem totus incumbit (23-26).
Appendices *1. Saulis crimen in posteris punitum (21, 1-14).*

vestimento, ne subsisterent transeuntes propter eum. 13 Amoto ergo
illo de via, transibat omnis vir sequens Ioab ad persequendum Seba
filium Bochri.
14 Porro ille transierat per omnes tribus Israël in Abelam et Beth-
maacha; omnesque viri electi congregati fuerant ad eum. 15 Venerunt
itaque et oppugnabant eum in [l]Abela et in Bethmaacha et [m]circum-
dederunt munitionibus civitatem, et obsessa est urbs; omnis autem
turba, quae erat cum Ioab, moliebatur destruere muros.
16 Et exclamavit mulier sapiens de civitate: Audite, audite: dicite
Ioab: Appropinqua huc, et loquar tecum. 17 Qui cum accessisset ad
eam, ait illi: Tu es Ioab? Et ille respondit: Ego. Ad quem sic locuta
est: Audi sermones ancillae tuae. Qui respondit: Audio. 18 Rursum-
que illa, Sermo, inquit, dicebatur in veteri proverbio: Qui interrogant
interrogent in Abela, et sic perficiebant. 19 Nonne ego sum quae
respondeo veritatem in Israël? Et tu quaeris subvertere civitatem et
evertere matrem in Israël. Quare [n]praecipitas [o]hereditatem Domini?
20 Respondensque Ioab ait: Absit, absit hoc a me: non praecipito ne-
que demolior: 21 non sic se habet res; sed homo de [p]monte Ephraim,
Seba filius Bochri cognomine, levavit manum suam contra regem
David: tradite illum solum, et recedemus a civitate. Et ait mulier
ad Ioab: Ecce caput eius mittetur ad te per murum. 22 Ingressa est
ergo ad omnem populum et [q]locuta est eis sapienter. Qui abscissum
caput Seba filii Bochri proiecerunt ad Ioab. Et ille cecinit tuba, et
recesserunt ab urbe [r]unusquisque in tabernacula sua; Ioab autem
reversus est Ierusalem ad regem.
23 Fuit ergo Ioab super omnem exercitum Israël, Banaias autem
filius Ioiadae super Cerethaeos et Phelethaeos, 24 [s]Aduram vero super
tributa; porro Iosaphat filius Ahilud a commentariis, 25 Siva autem
scriba, [t]Sadoc vero et Abiathar sacerdotes; 26 [u]Ira autem iairites
erat sacerdos David.

21 Facta est quoque fames in diebus David tribus annis iugiter. Et
[a]consuluit David oraculum Domini, dixitque Dominus: Propter
Saul et domum eius sanguinum, quia [b]occidit Gabaonitas. 2 Vocatis
ergo Gabaonitis, rex dixit ad eos (porro [c]Gabaonitae non erant de
filiis Israël, sed reliquiae Amorrhaeorum. Filii quippe Israël [d]iura-
verant eis, et voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israël et
Iuda); 3 dixit ergo David ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? et quod
erit vestri piaculum, ut benedicatis [e]hereditati Domini?
4 Dixeruntque ei Gabaonitae: Non est nobis super argento et auro
quaestio, sed contra Saul et contra domum eius; neque volumus ut
interficiatur homo de Israël. Ad quos rex ait: Quid ergo vultis ut
faciam vobis? 5 Qui dixerunt regi: Virum, qui attrivit nos et oppressit
inique, ita delere debemus, ut ne unus quidem residuus sit de stirpe
eius in cunctis finibus Israël. 6 Dentur nobis septem viri de filiis eius,
ut [f]crucifigamus eos Domino in [g]Gabaa Saul quondam [h]electi Domini.
Et ait rex: Ego dabo. 7 Pepercitque rex Miphiboseth filio Ionathae
filii Saul propter [i]iusiurandum Domini, quod fuerat inter David et
inter Ionathan filium Saul. 8 Tulit itaque rex duos filios [j]Respha
filiae Aia, quos peperit Sauli, Armoni et Miphiboseth et quinque filios
[k]Michol filiae Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de
Molathi, 9 et dedit eos in manus Gabaonitarum, qui crucifixerunt eos
in monte coram Domino. Et ceciderunt hi septem simul occisi in
[l]diebus messis primis, incipiente messione hordei.
10 [m]Tollens autem Respha filia Aia cilicium substravit sibi supra
petram ab initio messis donec stillaret aqua super eos de caelo, et
non dimisit aves [n]lacerare eos per diem neque bestias per noctem.
11 Et nuntiata sunt David quae fecerat Respha filia Aia concubina
Saul. 12 Et abiit David et tulit [o]ossa Saul et ossa Ionathae filii eius a viris
Iabes Galaad, [p]qui furati fuerant ea de platea [q]Bethsan, in qua suspen-
derant eos Philisthiim, cum interfecissent Saul in Gelboë, 13 et asporta-
vit inde ossa Saul et ossa Ionathae filii eius; et colligentes ossa eorum,
qui adfixi fuerant, 14 sepelierunt ea cum ossibus Saul et Ionathae filii eius
in terra Beniamin [r]in latere in sepulcro Cis patris eius; feceruntque
omnia quae praeceperat rex. Et [s]repropitiatus est Deus terrae post haec.

l cf. 3 Rg 15, 20; 4 Rg 15, 29.
m 4 Rg 19, 32; Is 37, 33; Jr 6, 6; Ez 4, 2; 26, 8.
n cp. 17, 16.
o v. 1 Rg 26, 19.
p v. Js 24, 33.
q vr. 16. — cf. Ec 9, 14, 15.
r v. 1 Rg 4, 10.
23-26] cp. 8, 16-18; 3 Rg 4, 3-6.
s cf. 3 Rg 12, 18.
t cp. 15, 24; 19, 11.
u cf. cp. 23, 38.
a cf. Nm 27, 21.
b cf. 1 Rg 22, 18, 19 (?)
c Js 9, 3.
d Js 9, 15, 19.
e v. 1 Rg 26, 19.
f cf. Nm 25, 4.
g 1 Rg 10, 26; 11, 4.
h 1 Rg 10, 24.
i 1 Rg 18, 3; 20, 8, 15, 42; 23, 18. — cf. Ex 22, 11; 3 Rg 2, 43.
j cp. 3, 7.
k cf. 1 Rg 18, 19.
l v. Gn 30, 14; Lv 23, 10 ss.; Dt 16, 9 ss.; Rt 1, 22; 1 Rg 12, 17.
m cf. Dt 21, 23.
n cf. 4 Rg 9, 10.
o cf. 1 Rg 31, 13.
p 1 Rg 31, 12.
q Js 17, 11.
r (Js 18, 28).
s cp. 24, 25.

2. Bella quibus David vires Philisthinorum fregit (15-22).
3. Canticum petrae, in quo post exordium (22,2-4) psalmista suas angustias terroresque describit (5-7), a quibus ostensione divini

15 Factum est autem rursum proelium Philisthinorum adversum
Israël, et descendit David et servi eius cum eo, et pugnabant contra
Philisthiim. Deficiente autem David, 16 Iesbibenob, qui fuit de genere
[t]Arapha, [u]cuius ferrum hastae trecentas uncias appendebat, et ac-
cinctus erat ense novo, nisus est percutere David. 17 Praesidioque ei
fuit [v]Abisai filius Sarviae et percussum Philisthaeum interfecit. Tunc
iuraverunt viri David dicentes: [x]Iam non egredieris nobiscum in bel-
lum, [y]ne exstinguas lucernam Israël.
18 Secundum quoque bellum fuit in Gob contra Philisthaeos. Tunc
percussit [z]Sobochai de [a]Husathi Saph de stirpe [t]Arapha, de genere
[b]gigantum.
19 Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philisthaeos, in quo
percussit Adeodatus filius saltus polymitarius bethlehemites Goliath
gethaeum, [c]cuius hastile hastae erat quasi liciatorium texentium.
20 Quartum bellum fuit in Geth, in quo vir fuit excelsus, qui senos
in manibus pedibusque habebat digitos, id est viginti quattuor, et
erat de origine [t]Arapha 21 [d]et blasphemavit Israël. Percussit autem
eum Ionathan filius Samaa fratris David. 22 Hi quattuor nati sunt de
Arapha in Geth et ceciderunt in manu David et servorum eius.

22 Locutus est autem David [a]Domino verba carminis huius in die
qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum suo-
rum et de manu Saul, 2 et ait:

[b]Dominus petra mea et robur meum et salvator meus;
3 Deus [c]fortis meus: [d]sperabo in eum;
[e]scutum meum et [f]cornu salutis meae,
[g]elevator meus et refugium meum.
[h]Salvator meus, de iniquitate liberabis me.
4 [i]Laudabilem invocabo Dominum
et ab inimicis meis salvus ero.
5 Quia circumdederunt me [j]contritiones mortis,
torrentes Belial terruerunt me,
6 [k]funes inferni circumdederunt me,
praevenerunt me laquei mortis.
7 [l]In tribulatione mea invocabo Dominum,
et ad Deum meum clamabo,
et exaudiet de [m]templo suo vocem meam,
et clamor meus veniet ad aures eius.
8 [n]Commota est et contremuit terra,
[o]fundamenta montium concussa sunt
et conquassata, quoniam iratus est eis.
9 Ascendit fumus de naribus eius,
et ignis de ore eius vorabit,
[p]carbones succensi sunt ab eo.
10 [q]Inclinavit caelos et descendit,
et [r]caligo sub pedibus eius.
11 Et ascendit super cherubim et volavit
et lapsus est super [s]pennas venti.
12 Posuit [t]tenebras in circuitu suo latibulum,
cribrans aquas de nubibus caelorum;
13 Prae fulgore in conspectu eius
[u]succensi sunt carbones ignis.
14 [v]Tonabit de caelo Dominus,
et Excelsus dabit vocem suam;
15 misit [x]sagittas et dissipavit eos,
fulgur et consumpsit eos;
16 et apparuerunt effusiones maris,
et revelata sunt fundamenta orbis
ab [y]increpatione Domini,
ab [z]inspiratione spiritus furoris eius.
17 [a]Misit de excelso et adsumpsit me,
et extraxit me de [b]aquis multis.
18 Liberavit me ab inimico meo potentissimo
et ab his qui oderant me, quoniam [c]robustiores me erant.

t vr. 18, 20, 22 (. — v. Gn 14, [5).
u cf. 1 Rg 17, 7.
v cp. 23, 18.
x cf. cp. 18, 3.
y cp. 22, 29; 3 Rg 11, 36; 15, 4; 4 Rg 8, 19; 2 Par 21, 7; Ps 131, 17.
18-22] 1 Par 20, 4-8.
z 1 Par 11, 29; 27, 11.
a cp. 23, 27. — cf. 1 Par 4, 4.
b v. vr. 16. — v. Dt 3, 11.
c 1 Rg 17, 7; 1 Par 20, 5.
d 1 Rg 17, 10, 25, 26, 36, 45.
a Ps 17, 1. — cf. Ex 15, 1; Jd 5, 1; 1 Par 16, 7.
2-51] Ps 17, 3-51.
b Dt 32, 4; Jr 16, 19.
c vr. 32, 47.
d (all) Heb 2, 13.
e vr. 31. — cf. Gn 15, 1.
f Lc 1, 69.
g Ps 45, 8, 12; 58, 10, 17, 18; 61, 3. — cf. Pro 18, 10.
h Ps 13, 7.
i 1 Par 16, 25; Ps 47, 2; 95, 4 etc.
j Ps 59, 4; 114, 3; Jr 10, 19.
k Ps 114, 3; 118, 61. — cf. Jb 36, 8.
l Ps 65, 14; 114, 4; 119, 1. — cf. Jn 2, 2.
m cf. Ps 10, 5.
n Jd 5, 4; Ps 67, 9; 76, 19; [96, 4.
o cf. Jb 26, 11.
p vr. 13.
q Ps 143, 5; Is 64, 5.
r Ex 20, 21; 24, 15, 17; 3 Rg 8, 12; Ps 96, 2.
s Ps 103, 3.
t Jb 36, 29; Ps 96, 2 ss.
u vr. 9.
v Jb 37, 4; Ps 28, 3; Is 30, 30 etc.
x Dt 32, 23; Ps 7, 14; 76, 18; 143, 6; Hab 3, 11.
y Ps 105, 9; Nh 1, 4.
z Ex 15, 8.
a cf. Ps 143, 7.
b Jb 22, 11. — v. Ps 31, 6.
c Ps 141, 7.

auxilii liberatus (*8-16*) *gratias Deo agit* (*17 20*), *eumque exaltat, qui iuxta uniuscuiusque meritum retribuens* (*21-30*) *regi David favet* (*31-43*) *eiusque hostes debellans salutem parat* (*44-51*).

19 Praevenit me in die adflictionis meae
et factus est Dominus firmamentum meum
20 et [d]eduxit me in latitudinem:
liberavit me, quia [e]complacui ei.
21 [f]Retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam
et secundum [g]munditiam manuum mearum reddet mihi;
22 [h]quia custodivi vias Domini
et non egi impie a Deo meo;
23 [i]omnia enim iudicia eius in conspectu meo,
et praecepta eius non amovi a me,
24 et ero [j]perfectus cum eo
et custodiam me ab iniquitate mea.
25 Et restituet mihi Dominus secundum iustitiam meam,
et secundum munditiam manuum mearum in conspectu [oculorum suorum.
26 [k]Cum sancto sanctus eris
et cum robusto perfectus,
27 cum electo electus eris
et cum [l]perverso perverteris.
28 Et [m]populum pauperem salvum facies,
[n]oculisque tuis excelsos humiliabis.
29 [o]Quia tu lucerna mea, Domine,
et tu, Domine, illuminabis tenebras meas.
30 In te enim curram accinctus,
in Deo meo [p]transiliam [q]murum.
31 Deus, [r]immaculata via eius,
[s]eloquium Domini igne examinatum,
[t]scutum est omnium sperantium in se.
32 [u]Quis est Deus praeter Dominum?
et quis fortis praeter Deum nostrum?
33 Deus, qui [v]accinxit me fortitudine
et complanavit [x]perfectam viam meam
34 [y]coaequans pedes meos cervis
et [z]super excelsa mea statuens me,
35 [a]docens manus meas ad proelium
et componens quasi arcum aereum bracchia mea
36 Dedisti mihi clipeum salutis tuae,
et mansuetudo tua multiplicavit me;
37 [b]dilatabis gressus meos subtus me,
et non deficient tali mei;
38 persequar inimicos meos et conteram
et non convertar donec consumam eos;
39 consumam eos et confringam, ut non consurgant:
cadent [c]sub pedibus meis.
40 Accinxisti me fortitudine ad proelium,
incurvasti [d]resistentes mihi subtus me;
41 [e]inimicos meos dedisti mihi dorsum,
odientes me, et disperdam eos.
42 [f]Clamabunt, et non erit qui salvet,
ad Dominum, et [g]non exaudiet eos.
43 Delebo eos ut [h]pulverem terrae,
[i]quasi lutum platearum comminuam eos atque confrin- [gam
44 Salvabis me a [j]contradictionibus populi mei,
custodies me in [l]caput gentium.
[m]Populus quem ignoro serviet mihi,
45 [n]filii alieni resistent mihi,
auditu auris oboedient mihi;
46 filii alieni defluxerunt
et [o]contrahentur in augustiis suis.
47 Vivit Dominus et benedictus Deus meus,
et exaltabitur [p]Deus fortis [q]salutis meae.
48 Deus, qui das vindictas mihi
et [r]deicis populos sub me,

d Ps 30, 9; 117, 5.
e v. cp. 15, 26; Ps 21, 9.
f 1 Rg 26, 23; 3 Rg 8, 32; Ps 7, 9.
g cf. Ps 23, 4. — v. Jb 22, 30.
h Gn 18, 19; Pro 8, 32.
i Ps 118, 30, 102.
j Dt 18, 13. — cf. Gn 6, 9; 17, 1; Jb 1, 1. — v. 3 Rg 14, 8; 15, 5.
k vr. 21. — cf. Mt 5, 7.
l Lv 26, 23 ss.; Pro 3, 33, 34; Ac 7, 42; Rm 1, 28.
m cf. Ex 3, 7; Ps 71, 12, 13.
n cf. Is 2, 11, 12, 17; Lc 1, 51.
o Jb 29, 3; Ps 26, 1. — cf. Jb 18, 5, 6. — v. cp. 21, 17.
p cf. Is 35, 6.
q v. cp. 5, 6-9.
r Dt 32, 4; Dn 4, 37; Mt 5, 48. — cf. Ap. 15, 3.
s Ps 11, 7; Pro 30, 5.
t vr. 3; Ps 5, 13.
u cf. Ps 85, 8.
v 1 Rg 2, 4; Is 45, 5.
x Jb 22, 3; Ps 100, 2, 6; 118, 1.
y Hab 3, 19. — v. cp. 2, 18.
z Dt 32, 13; 33, 29; Is 58, 14.
a Ps 143, 1.
b Ps 30, 9; Pro 4, 12. — cf. Jb 18, 7. — v. vr. 20.
c cf. Ml 4, 3.
d Ps 43, 6; 58, 2.
e Ex 23, 27; Ps 20, 13.
f v. Jb 27, 9.
g 1 Rg 28, 6; Pro 1, 28. — cf. Is 1, 15; Mic 3, 4.
h 4 Rg 13, 7.
i Is 10, 6; Mic 7, 10; Zc 10, 5. — cf. Dt 28, 13.
j cf. cp. 3, 1; 19, 9, 43; 20, 1.
l cf. Ps 2, 8. — v. cp. 8, 1-14.
m Is 55, 5. — cf. Ps 22, 28.
n Dt 33, 29. — Ps 65, 4; 80, 15.
o Mic 7, 16, 17.
p vr. 3, 32.
q Ps 94, 1.
r Ps 143, 2; Is 45, 1.

4. Verba David novissima (23, 1-7).
5. Catalogus heroum, qui in tres ordines distribuuntur, quorum ad primum spectant tres praestantissimi viri (8-12); ad alterum tres ex tri-

49 [s]qui educis me ab inimicis meis
et a resistentibus mihi elevas me;
[t]a viro iniquo liberabis me.

50 [u]Propterea confitebor tibi, Domine, in gentibus
[v]et nomini tuo cantabo
51 [x]magnificans salutes regis sui,
et faciens misericordiam [y]christo suo David
et semini eius [z]in sempiternum.

23 Haec autem sunt verba David novissima:
[a]Dixit David filius Isai,
dixit [b]vir, cui constitutum est de christo Dei Iacob,
egregius psaltes Israël;
2 [c]Spiritus Domini locutus est per me,
et sermo eius per linguam meam.

3 Dixit Deus Israël,
mihi locutus est [d]fortis Israël
dominator hominum, iustus
dominator [e]in timore Dei,
4 [f]sicut lux aurorae, [g]oriente sole,
mane absque nubibus rutilat,
et sicut pluviis germinat herba de terra.

5 [h]Nec tanta est domus mea apud Deum,
ut pactum aeternum iniret mecum
firmum in omnibus atque munitum.
Cuncta enim salus mea et omnis voluntas;
nec est quidquam ex ea quod non germinet.

6 [i]Praevaricatores autem quasi spinae evellentur universi,
quae non tolluntur manibus,
7 et si quis tangere voluerit eas,
armabitur ferro et ligno lanceato,
igneque succensae comburentur usque ad nihilum.

8 Haec nomina fortium David: [j]*Sedens in cathedra sapien-*
tissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni
vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno. 9 Post hunc
Eleazar filius *patrui* eius [k]ahohites, inter tres fortes, qui erant cum
David quando exprobraverunt Philisthiim et congregati sunt illuc in
proelium. 10 Cumque ascendissent viri Israël, ipse stetit et percussit
Philisthaeos, donec deficeret manus eius et obrigesceret cum gladio;
fecitque Dominus salutem magnam in die illa, et populus, qui fu-
gerat, reversus est ad caesorum spolia detrahenda. 11 Et post hunc
Semma filius Age [l]de Arari. Et congregati sunt Philisthiim in sta-
tione; erat quippe ibi ager lente plenus; cumque fugisset populus a
facie Philisthiim, 12 stetit ille in medio agri et tuitus est eum percus-
sitque Philisthaeos, et fecit Dominus salutem magnam.
13 Necnon et ante descenderant tres, qui erant principes inter tri-
ginta et venerant tempore messis ad David in [m]speluncam Odollam;
castra autem Philisthinorum erant posita in [n]*valle gigantum*. 14 Et
David erat in [o]praesidio; porro [p]statio Philisthinorum tunc erat in
Bethlehem. 15 Desideravit ergo David et ait: O si quis mihi daret
potum aquae de cisterna, quae est in Bethlehem iuxta portam!
16 Irruperunt ergo tres fortes castra Philisthinorum et hauserunt
aquam de cisterna Bethlehem, quae erat iuxta portam, et attulerunt
ad David. At ille noluit bibere, sed [q]libavit eam Domino 17 dicens:
Propitius sit mihi Dominus ne faciam hoc. [r]Num sanguinem ho-
minum istorum, qui profecti sunt, et animarum periculum bibam?
Noluit ergo bibere: haec fecerunt tres robustissimi.
18 [s]Abisai quoque frater Ioab filius [t]Sarviae princeps erat de tribus.
Ipse est qui levavit hastam suam contra trecentos, quos interfecit.
Nominatus in tribus 19 et inter tres nobilior eratque eorum princeps;
sed usque ad [u]tres primos non pervenerat. 20 Et [v]Banaias filius Io-
iadae viri fortissimi magnorum operum de [x]Cabseel. Ipse percussit

s Ps 58, 2.
t Ps 139, 2.
u (all) Rm 15, 9.
v Ps 65, 4.
x cf. Ps 143, 10.
y cf. 1 Rg 16, 12, 13; Ps 88, 21. — v. Ps 2, 2.
z cp. 7, 12, 13; Ps 88, 30.
a cf. Nm 24, 3, 15.
b cf. cp. 7, 8, 9; Ps 77, 70, 71.
c cf. Mt 22, 44; 2 Pt 1, 21.
d cp. 22, 3, 32, 47.
e Ex 18, 21; 2 Par 19, 7, 9.
f v. Ps 71, 5, 6.
g cf. Jd 5, 31; Pro 4, 18; Ecli 50, 7; Os 6, 5.
h cp. 7, 15-18; Ps 88, 30; Is 55, 3.
i v. Dt 13, 13.
8-39] 1 Par 11, 10-47.
j cf. 1 Par 11, 11; 27, 2, 3.
k vr. 27 (. — cf. 1 Par 27, 4).
l vr. 33. — cf. 1 Rg 38, 28.
m v. 1 Rg 22, 1.
n v. cp. 5, 18.
o 1 Rg 22, 4, 5.
p cf. 1 Rg 13, 23.
q cf. 1 Rg 7, 6.
r cf. Lv 17, 10.
s cp. 21, 17.
t cp. 17, 26.
u 1 Par 11, 21.
v cp. 8, 18; 20, 23; 1 Par 27, 5.
x Js 15, 21; 2 Es 11, 25.

ginta nobilioribus (13-23); ad tertium ceteri omnes (24-39).
6. Census populi (24, 1-10) et pestilentia inde secuta (11-15), necnon sacrificium post eius cessationem in area Areunae oblatum (16-25).

duos leones Moab et ipse descendit et percussit leonem in media ci-
sterna in diebus nivis. 21 Ipse quoque interfecit virum aegyptium virum
dignum spectaculo, habentem in manu hastam. Itaque cum descen-
disset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Aegyptii, et inter-
fecit eum hasta sua. 22 Haec fecit Banaias filius Ioiadae, 23 et ipse
nominatus inter tres robustos, qui erant inter triginta nobiliores;
veruntamen usque ad tres non pervenerat. Fecitque eum sibi David
[y]auricularium a secreto.
24 [z]Asaël frater Ioab inter triginta, [a]Elehanan filius patrui eius de
Bethlehem, 25 [b]Semma de Harodi, Elica de Harodi, 26 [c]Heles de
Phalti, Hira filius Acces de [d]Thecua, 27 Abiezer de [e]Anathoth, Mo-
bonnai de [f]Husathi, 28 Selmon [g]ahohites, Maharai netophathites,
29 Heled filius Baana et ipse [h]netophathites, Ithai filius Ribai de [i]Ga-
baath filiorum Beniamin, 30 Banaia [j]pharathonites, Heddai de tor-
rente [k]Gaas, 31 Abialbon [l]arbathites, Azmaveth de [m]Beromi, 32 Eliaba
de [n]Salaboni. Filii Iassen Ionathan, 33 [o]Semma de Orori, Aiam filius
Sarar arorites, 34 Eliphelet filius Aasbai filii [p]Machati, [q]Eliam filius
[r]Achitophel gelonites, 35 Hesrai de [s]Carmelo, Pharai de [t]Arbi, 36 Igaal
filius Nathan de [u]Soba, Bonni de Gadi, 37 Selec de Ammoni, Naharai
[v]berothites armiger Ioab filii Sarviae, 38 [x]Ira iethrites, Gareb et ipse
iethrites, 39 [y]Urias hethaeus: omnes triginta septem.
24 Et [a]addidit furor Domini irasci contra Israël, commovitque Da-
vid in eis dicentem: [b]Vade, numera Israël et Iudam. 2 Dixit-
que rex ad Ioab [c]principem exercitus sui: Perambula omnes tribus
Israël [d]a Dan usque Bersabee, et numerate populum, ut sciam nu-
merum eius. 3 Dixitque Ioab regi: [e]Adaugeat Dominus Deus tuus ad
populum tuum quantus nunc est, iterumque centuplicet in conspectu
domini mei regis; sed quid sibi dominus meus rex vult in re huiusce-
modi? 4 Obtinuit autem sermo regis verba Ioab et principum exer-
citus; egressusque est Ioab et principes militum a facie regis, ut
numerarent populum Israël. 5 Cumque pertransissent Iordanem, ve-
nerunt in [f]Aroër ad dexteram urbis quae est in valle Gad, 6 et per
[g]Iazer transierunt in Galaad et in terram inferiorem Hodsi, et ve-
nerunt in [h]Dan silvestria. Circumeuntesque iuxta [i]Sidonem 7 trans-
ierunt prope [j]moenia Tyri et omnem terram [k]Hevaei et Chananaei
veneruntque ad meridiem Iuda in Bersabee; 8 et, [l]lustrata universa
terra, adfuerunt post novem menses et viginti dies in Ierusalem.
9 [m]Dedit ergo Ioab numerum descriptionis populi regi; et inventa
sunt de Israël [n]octingenta milia virorum fortium, [o]qui educerent gla-
dium, et de Iuda quingenta milia pugnatorum.
10 [p]Percussit autem cor David eum, postquam numeratus est po-
pulus; et dixit David ad Dominum: [q]Peccavi valde in hoc facto,
sed precor Domine ut transferas iniquitatem servi tui, quia [r]stulte
egi nimis. 11 Surrexit itaque David mane, et sermo Domini factus est
ad [s]Gad prophetam et [t]videntem David dicens: 12 Vade et loquere
ad David: Haec dicit Dominus: Trium tibi datur optio; elige unum
quod volueris ex his ut faciam tibi. 13 Cumque venisset Gad ad Da-
vid, nuntiavit ei dicens: [u]Aut [v]septem annis veniet tibi fames in terra
tua, aut tribus mensibus fugies adversarios tuos et illi te persequentur,
aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo de-
libera et vide quem respondeam ei, qui me misit, sermonem. 14 Di-
xit autem David ad Gad: Coartor nimis; sed [x]melius est ut inci-
dam in manus Domini ([y]multae enim misericordiae eius sunt), quam
in manus [z]hominum. 15 [a]Immisitque Dominus pestilentiam in Israël
de mane usque ad tempus constitutum, et mortui sunt ex populo [b]a
Dan usque ad Bersabee septuaginta milia virorum.
16 Cumque extendisset manum suam [c]angelus Domini super Ieru-
salem ut [d]disperderet eam, misertus est Dominus super adflictione
et ait angelo percutienti populum: Sufficit: nunc contine manum
tuam. Erat autem angelus Domini iuxta aream [e]Areuna iebusaei.
17 Dixitque David ad Dominum, cum vidisset angelum caedentem po-
pulum: [f]Ego sum qui peccavi, ego inique egi; isti, qui oves sunt,
quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me et contra
domum patris mei.

y 1 Rg 22, 14.
z cp. 2, 18; 1 Par 27, 7.
a (cp. 21, 19).
b cf. 1 Par 27, 8.
c 1 Par 27, 9, 10.
d v. cp. 14, 2.
e Js 21, 18.
f cp. 21, 18.
g vr. 9.
h 4 Rg 25, 23; 1 Es 2, 22; 2 Es [7, 26.
i Js 18, 28; Jd 19, 14.
j Jd 12, 13, 15; 1 Par 27, 14; 1 Mc 9, 50.
k Js 24, 30; Jd 2, 9.
l Js 15, 61; 18, 22.
m cf. cp. 3, 16.
n Js 19, 42.
o vr. 11.
p cp. 10, 6, 8.
q cp. 11, 3.
r cp. 15, 12.
s Js 15, 55; 1 Rg 25, 2.
t Js 15, 52.
u cp. 8, 3.
v cp. 4, 2.
x 1 Rg 30, 27. — cf. cp. 20, 26; 1 Par 2, 53.
y cp. 11, 3, 6.

1-25] 1 Par 21, 1-28.
a cf. 1 Par 21, 1.
b cf. 1 Par 27, 23, 24.
c cp. 2, 8; 3 Rg 2, 32. — v. Gn 21, 22.
d vr. 15. — v. cp. 3, 10.
e Dt 1, 11.

f Dt 2, 36; Js 13, 8, 16.
g Nm 21, 32; 32, 1, 3.
h Jd 18, 29 (?).
i Js 19, 28; Jd 18, 28.
j cf. Js 19, 29.
k Js 11, 3; Jd 3, 3.
l cf. Js 18, 9.

m cf. 1 Par 27, 24.
n cf. 2 Par 13, 3.
o Jd 8, 10.
p 1 Rg 24, 6.
q cp. 12, 13. — cf. Ex 30, 12.
r v. 1 Rg 13, 13.

s v. 1 Rg 22, 5.
t v. 1 Rg 9, 9.

u Jr 24, 10; 29, 17; Ez 6, 12.
v cf. 1 Par 21, 12.

x Dn 13, 23.
y 1 Par 21, 13; Ecli 2, 22. — cf. Heb 10, 31.
z Ps 118, 156.

a 1 Par 27, 24.
15-25] L. in Mis. pro vitanda [mortal.
b vr. 2.
c 4 Rg 19, 35; 2 Par 32, 21; Is 37, 36; Ac 12, 23.
16 b] v. Jdt 9, 18.
d Ex 12, 13, 23.
e cf. 2 Par 3, 1.
17 b] v. vr. 16.
f cf. Nm 16, 22.

1 Regnum Salomonis (1, 1-11, 48). *David, iam senuerat, et quia Adonias primogenitus suus adiuvantibus Ioab et Abiathar thronum arripere moliebatur* (*1, 1-10*), *rogatus a Bethsabee et prophetae mo-*

18 Venit autem Gad ad David in die illa et dixit ei: Ascende et
constitue altare Domino in area Areuna iebusaei. 19 Et ascendit
David iuxta sermonem Gad, quem praeceperat ei Dominus. 20 Con-
spiciensque Areuna animadvertit regem et servos eius transire ad se;
21 et egressus adoravit regem prono vultu in terram et ait: [g]Quid
causae est ut veniat dominus meus rex ad servum suum? Cui David
ait: Ut emam a te aream et aedificem altare Domino, et cesset in-
terfectio, quae grassatur in populo. 22 Et ait Areuna ad David: Acci-
piat et offerat dominus meus rex, sicut placet ei: habes boves in
holocaustum et [h]plaustrum et iuga boum in usum lignorum. 23 Omnia
dedit Areuna rex regi. Dixitque Areuna ad regem: Dominus Deus
tuus [i]suscipiat votum tuum. 24 Cui respondens rex ait: Nequaquam
ut vis; sed emam pretio a te et non offeram Domino Deo meo
holocausta gratuita. Emit ergo David aream et boves argenti siclis
quinquaginta. 25 Et aedificavit ibi David altare Domino et obtulit
holocausta et pacifica. Et [j]propitiatus est Dominus terrae, et cohibita
est plaga ab Israël.

19-25] cf. Gn 23, 3-18.

g Nm 16, 48, 50. — cf. Lc 1, 43.

h 3 Rg 19, 21. — cf. 1 Rg 6, 14.

i Dt 33, 11. — cf. Ps 19, 4.

j cp. 21, 14.

LIBER REGUM TERTIUS

SECUNDUM HEBRAEOS “PRIMUS MALACHIM„

ET rex David senuerat habebatque aetatis plurimos
dies: cumque operiretur vestibus, non calefiebat.
2 Dixerunt ergo ei servi sui: Quaeramus domino
nostro regi adulescentulam virginem, et stet coram
rege et foveat eum dormiatque in sinu suo et ca-
lefaciat dominum nostrum regem. 3 Quaesierunt
igitur adulescentulam speciosam in omnibus finibus
Israël et invenerunt Abisag [a]sunamitidem et addu-
xerunt eam ad regem. 4 Erat autem puella pulchra nimis dormie-
batque cum rege et ministrabat ei; rex vero non cognovit eam.
5 [b]Adonias autem filius Haggith elevabatur dicens: Ego regnabo.
[c]Fecitque sibi currus et equites et quinquaginta viros, qui currerent
ante eum. 6 Nec corripuit eum pater suus aliquando dicens: Quare
hoc fecisti? Erat autem et ipse pulcher valde, [d]secundus natu post
Absalom. 7 Et sermo ei cum [e]Ioab filio Sarviae et cum [f]Abiathar
sacerdote, qui adiuvabant partes Adoniae. 8 Sadoc vero sacerdos et
[g]Banaias filius Ioiadae et [h]Nathan propheta et [i]Semei et Rei et
[j]robur exercitus David non erat cum Adonia. 9 Immolatis ergo Ado-
nias arietibus et vitulis et universis pinguibus iuxta lapidem Zoheleth,
qui erat vicinus [k]fonti Rogel, vocavit universos fratres suos filios
regis et omnes viros Iuda servos regis. 10 Nathan autem prophetam
et Banaiam et robustos quosque et [l]Salomonem fratrem suum non
vocavit.
11 Dixit itaque Nathan ad Bethsabee matrem Salomonis: Num au-
disti quod regnaverit Adonias filius Haggith, et dominus noster Da-
vid hoc ignorat? 12 Nunc ergo veni, accipe consilium a me et salva
animam tuam filiique tui Salomonis. 13 Vade et ingredere ad regem
David et dic ei: Nonne tu, domine mi rex, iurasti mihi ancillae tuae
dicens: [m]Salomon filius tuus regnabit post me et ipse sedebit in
solio meo? Quare ergo regnat Adonias? 14 Et, adhuc ibi te loquente
cum rege, ego veniam post te et complebo sermones tuos.
15 Ingressa est itaque Bethsabee ad regem in cubiculum. Rex
autem senuerat nimis, et Abisag sunamitis ministrabat ei. 16 Inclinavit
se Bethsabee et adoravit regem. Ad quam rex, Quid tibi, inquit,

1-15] *LL. in D. 7 p. Pnt.*

a Js 19, 18; 4 Rg 4, 12. — cf. Cn 6, 12; 7, 1.

b 2 Rg 3, 4.
c 2 Rg 15, 1.

d 2 Rg 3, 3, 4; 1 Par 3, 2.
e 2 Rg 2, 13, 18.
f 2 Rg 20, 25.
g 2 Rg 8, 18.
h 2 Rg 12, 1.
i cp. 4, 18.
j v. 2 Rg 23, 8-39.
k Js 15, 7; 2 Rg 17, 17.

l 2 Rg 12, 24.

m vr. 30. — cf. 1 Par 22, 9.

nitu permotus (11-27) Salomonem Israëlitarum regem ungi iubet (28-37) quod ilico per Sadoc sacerdotem et Nathan prophetam factum est (38-40). Tunc Adonias veniam impetrat (41-53);

vis? 17 Quae respondens ait: Domine mi, tu iurasti per Dominum
Deum tuum ancillae tuae: Salomon filius tuus regnabit post me et
ipse sedebit in solio meo; 18 et ecce nunc Adonias regnat, te, domine
mi rex, ignorante. 19 [n]Mactavit boves et pinguia quaeque et arietes
plurimos et vocavit omnes filios regis. Abiathar quoque sacerdotem
et Ioab principem militiae; Salomonem autem servum tuum non vocavit.
20 Veruntamen, domine mi rex, in te oculi respiciunt totius
Israël, ut indices eis quis sedere debeat in solio tuo, domine mi rex,
post te. 21 Eritque, cum [o]dormierit dominus meus rex cum patribus
suis: erimus ego et filius meus Salomon peccatores.
22 Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit. 23 Et
nuntiaverunt regi dicentes: Adest Nathan propheta. Cumque introisset
in conspectu regis et adorasset eum pronus in terram, 24 dixit Nathan:
Domine mi rex, tu dixisti: Adonias regnet post me et ipse sedeat
super thronum meum? 25 Quia descendit hodie et immolavit boves et
pinguia et arietes plurimos et vocavit universos filios regis et principes
exercitus, Abiathar quoque sacerdotem; illisque vescentibus et
bibentibus coram eo et dicentibus: [p]Vivat rex Adonias! 26 [q]me servum
tuum et Sadoc sacerdotem et Banaiam filium Ioiadae et Salomonem
famulum tuum non vocavit. 27 Nunquid a domino meo rege
exivit hoc verbum, et mihi non indicasti servo tuo quis sessurus esset
super thronum domini mei regis post eum?
28 Et respondit rex David dicens: Vocate ad me Bethsabee. Quae
cum fuisset ingressa coram rege et stetisset ante eum, 29 iuravit rex
et ait: [r]Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia,
30 [s]quia, sicut iuravi tibi per Dominum Deum Israël dicens: Salomon
filius tuus regnabit post me et ipse sedebit super solium meum pro
me, [t]sic faciam hodie. 31 Summissoque Bethsabee in terram vultu
adoravit regem dicens: [u]Vivat dominus meus David in aeternum.
32 Dixit quoque rex David: Vocate mihi Sadoc sacerdotem et Nathan
prophetam et Banaiam filium Ioiadae. Qui cum ingressi fuissent
coram rege, 33 dixit ad eos: Tollite vobiscum [v]servos domini vestri
et imponite Salomonem filium meum super [x]mulam meam et ducite
eum in [y]Gihon, 34 et ungat eum ibi Sadoc sacerdos et Nathan propheta
in regem super Israël. [z]Et canetis bucina atque dicetis: [a]Vivat
rex Salomon! 35 Et ascendetis post eum et veniet et sedebit super
solium meum et ipse regnabit pro me, illique praecipiam ut sit dux
super Israël et super Iudam. 36 Et respondit Banaias filius Ioiadae
regi dicens: Amen, sic loquatur Dominus Deus domini mei regis.
37 [b]Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, sic sit cum Salomone
[c]et sublimius faciat solium eius a solio domini mei regis David.
38 Descendit ergo Sadoc sacerdos et Nathan propheta et Banaias
filius Ioiadae et [d]Cerethi et Phelethi, et imposuerunt Salomonem
super mulam regis David et adduxerunt eum in Gihon. 39 Sumpsitque
Sadoc sacerdos cornu [e]olei de tabernaculo et [f]unxit Salomonem, et
cecinerunt bucina, et dixit omnis populus: Vivat rex Salomon! 40 Et
ascendit universa multitudo post eum et populus canentium tibiis et
laetantium gaudio magno, et insonuit terra a clamore eorum.
41 Audivit autem Adonias, et omnes qui invitati fuerant ab eo:
iamque convivium finitum erat; sed et Ioab, audita voce tubae, ait:
Quid sibi vult clamor civitatis tumultuantis? 42 Adhuc illo loquente,
[g]Ionathas filius Abiathar sacerdotis venit. Cui dixit Adonias: Ingredere,
quia vir fortis es et [h]bona nuntians. 43 Responditque Ionathas
Adoniae: Nequaquam; dominus enim noster rex David regem constituit
Salomonem 44 misitque cum eo Sadoc sacerdotem et Nathan
prophetam et Banaiam filium Ioiadae et Cerethi et Phelethi, et imposuerunt
eum super mulam regis, 45 unxeruntque eum Sadoc sacerdos
et Nathan propheta regem in Gihon, et ascenderunt inde laetantes,
et insonuit civitas: haec est vox quam audistis. 46 [i]Sed et Salomon
sedet super solium regni; 47 et ingressi servi regis benedixerunt domino
nostro regi David dicentes: [j]Amplificet Deus nomen Salomonis
super nomen tuum et magnificet thronum eius super thronum
tuum; et [k]adoravit rex in lectulo suo 48 et locutus est: Benedictus
Dominus Deus Israël [l]qui dedit hodie sedentem in solio meo, vi-

n vr. 9, 10.
o cp. 2, 10; 2 Rg 7, 12. — cf. Dt 31, 16.
p cf. 2 Rg 16, 16.
q vr. 8, 10, 32.
28-40] *LL. in fr. 2 p. D. 7 p. Pnt.*
r v. Rt 3, 13.
s vr. 13, 17.
t 1 Par 23, 1. — cf. 1 Par 28, 5.
u 2 Es 2, 3; Dn 2, 4; 3, 9; 5, 10; 6, 6, 21.
v 2 Rg 11, 11; 20, 6.
x 2 Rg 13, 29; 18, 9.
y 2 Par 32, 30; 33, 14.
z 2 Rg 15, 10; 4 Rg 9, 13; 11, 14.
a cf. vr. 25. — v. 1 Rg 10, 24.
b v. 1 Rg 20, 13.
c vr. 47.
d v. 2 Rg 8, 18.
e cf. Ps 88, 21. — v. Ex 30, 23-32.
f 1 Par 29, 22.
g 2 Rg 15, 27, 36; 17, 17.
h 2 Rg 18, 27.
45] *Ant. in sb. a. D. 7 p. Pnt.*
i 1 Par 29, 23.
j vr. 37.
k cf. Gn 47, 31.
l cp. 3, 6. — cf. Ps 131, 11, 12.

at, cum, mortuo David, qui Salomoni commiserat tum punitionem
Ioab et Semei (2, 1-9), tum gratiarum redditionem Berzellai galaaditi
(10-12), Abisag petisset uxorem morti traditur (13-25), de ipsius vero

dentibus oculis meis. 49 Territi sunt ergo et surrexerunt omnes qui
invitati fuerant ab Adonia, et ivit unusquisque in viam suam. 50 Ado-
nias autem timens Salomonem surrexit et abiit [m]tenuitque [n]cornu
altaris.
51 Et nuntiaverunt Salomoni dicentes: Ecce Adonias timens regem
Salomonem tenuit cornu altaris dicens: Iuret mihi rex Salomon
hodie, quod non interficiat servum suum gladio. 52 Dixitque Salo-
mon: Si fuerit vir bonus, [o]non cadet ne unus quidem capillus eius
in terram; sin autem malum inventum fuerit in eo, morietur. 53 Mi-
sit ergo rex Salomon et eduxit eum ab altari, et ingressus adoravit
regem Salomonem, dixitque ei Salomon: Vade in domum tuam.
2 Appropinquaverunt autem [a]dies David ut moreretur, praecepit-
que Salomoni filio suo dicens: 2 [b]Ego ingredior viam universae
terrae: [c]confortare et esto vir 3 et observa custodias Domini Dei
tui, ut ambules in viis eius, ut custodias caeremonias eius et prae-
cepta eius et iudicia et testimonia, [d]sicut scriptum est in lege Moysi;
[e]ut intelligas universa quae facis et quocumque te verteris; 4 [f]ut
confirmet Dominus sermones suos, quos locutus est de me dicens:
[g]Si custodierint filii tui vias suas et [h]ambulaverint coram me in ve-
ritate in omni corde suo et in omni anima sua, [i]non auferetur tibi
vir de solio Israël.
5 Tu quoque nosti quae [j]fecerit mihi Ioab filius Sarviae, quae fe-
cerit duobus principibus exercitus Israël, [k]Abner filio Ner et [l]Amasae
filio Iether, quos occidit et effudit sanguinem belli in pace et posuit
cruorem proelii in balteo suo, qui erat circa lumbos eius, et in calcea-
mento suo, quod erat in pedibus eius. 6 [m]Facies ergo iuxta sapientiam
tuam, et non [n]deduces canitiem eius pacifice ad inferos. 7 Sed et filiis
[o]Berzellai galaaditis [p]reddes gratiam, eruntque [q]comedentes in mensa
tua; [r]occurrerunt enim mihi quando fugiebam a facie Absalom fratris
tui. 8 Habes quoque apud te Semei filium Gera filii Iemini de Bahu-
rim, [s]qui maledixit mihi maledictione pessima [t]quando ibam ad
castra; [u]sed, quia descendit mihi in occursum cum transirem Iorda-
nem, et iuravi ei per Dominum dicens: Non te interficiam gladio.
9 Tu noli pati eum esse innoxium. [v]Vir autem sapiens es, ut scias
quae facies ei [x]deducesque canos eius cum sanguine ad inferos.
10 [y]Dormivit igitur David cum patribus suis et [z]sepultus est in ci-
vitate David. 11 Dies autem, quibus regnavit David super Israël,
[a]quadraginta anni sunt: in Hebron regnavit septem annis, in Ieru-
salem triginta tribus.
12 [b]Salomon autem sedit super thronum David patris sui, et fir-
matum est regnum eius nimis.
13 Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Bethsabee matrem
Salomonis. Quae dixit ei: [c]Pacificusne est ingressus tuus? Qui re-
spondit: Pacificus. 14 Addiditque: Sermo mihi est ad te. Cui ait:
Loquere. Et ille, 15 Tu, inquit, nosti quia [d]meum erat regnum, et
me praeposuerat omnis Israël sibi in regem; sed translatum est re-
gnum et factum est fratris mei; [e]a Domino enim constitutum est
ei. 16 Nunc ergo petitionem unam precor a te: [f]ne confundas faciem
meam. Quae dixit ad eum: Loquere. 17 Et ille ait: Precor ut dicas
Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) ut det
mihi [g]Abisag sunamitidem uxorem. 18 Et ait Bethsabee: Bene, ego
loquar pro te regi.
19 Venit ergo Bethsabee ad regem Salomonem ut loqueretur ei
pro Adonia; et surrexit rex in occursum eius adoravitque eam et
sedit super thronum suum; positusque est thronus matri regis, [h]quae
sedit ad dexteram eius. 20 Dixitque ei: Petitionem unam parvulam
ego deprecor a te: [f]ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex:
Pete, mater mea; neque enim fas est ut avertam faciem tuam.
21 Quae ait: Detur Abisag sunamitis Adoniae fratri tuo uxor. 22 Re-
sponditque rex Salomon et dixit matri suae: Quare postulas Abisag
sunamitidem Adoniae? Postula ei et regnum: [i]ipse est enim frater
meus maior me, et [j]habet Abiathar sacerdotem et Ioab filium Sar-
viae. 23 Iuravit itaque rex Salomon per Dominum dicens: [k]Haec fa-
ciat mihi Deus et haec addat, quia contra animam suam locutus est

m cp. 2, 28.
n Ex 27, 2.
o v. 1 Rg 14, 45; 2 Rg 14, 11.
1-9] *LL. in fr. 3 p. D. 7 p. Pnt.*
a cf. Gn 47, 29.
b Js 23, 14.
c v. Js 1, 6, 7.
d Dt 17, 14-20.
e Dt 29, 9; 1 Par 22, 12, 13. — cf. 1 Rg 18, 5, 14, 15, 30.
f 2 Rg 7, 25.
g Ps 131, 12.
h cf. cp. 3, 6; 9, 4; 4 Rg 20, 3
i cp. 8, 25; 9, 5; 2 Rg 7, 12, 13.
j 2 Rg 18, 5, 12, 14. — cf. 2 Rg 3, 39.
k vr. 32; 2 Rg 3, 27.
l 2 Rg 20, 10.
m cf. vr. 9.
n cf. Gn 42, 18.
o v. 2 Rg 19, 31.
p cf. Pro 27, 10; Ecli 30, 6.
q 2 Rg 9, 7, 10.
r 2 Rg 17, 27-29.
s 2 Rg 16, 5. — cf. Ex 22, 28.
t 2 Rg 17, 24.
u 2 Rg 19, 18.
v cf. vr. 6.
x cf. Gn 42, 38; 44, 31.
y cp. 1, 21; Ac 2, 29; 13, 36.
z cp. 3, 1; 9, 24; 2 Rg 5, 7 etc.
a 2 Rg 5, 4, 5; 1 Par 29, 26, 27.
b 1 Par 29, 23; 2 Par 1, 1.
c 1 Rg 16, 4.
d cf. cp. 1, 5, 25.
e 1 Par 22, 9, 10; 28, 5-7.
f vr. 20. — cf. Ps 131, 10.
g cp. 1, 3, 4. — cf. 2 Rg 3, 7; 12, 8.
1-] * *cf. Catech. R. III 5, 10.*
h cf. 2 Es 2, 6; Ps 44, 10; 109, 1; Mt 25, 34.
i cp. 1, 6; 1 Par 3, 2, 5.
j cp. 1, 7.
k v. Rt 1, 17.

fautoribus Abiathar et Ioab, alter sacerdotio privatur, alter occiditur, Sadoc et Bonania pro eis electis (26-35); Semei quoque capite damnatur (36-46). Interea Salomon filiam Pharaonis ducit uxorem (3, 1);

Adonias verbum hoc. 24 Et nunc [l]vivit Dominus, qui firmavit me
et collocavit me super solium David patris mei, et qui [m]fecit mihi
domum [n]sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias.
25 Misitque rex Salomon per manum [o]Banaiae filii Ioiadae, qui
interfecit eum et mortuus est. 26 Abiathar quoque sacerdoti dixit rex:
Vade in [p]Anathoth ad agrum tuum, equidem [q]vir mortis es; sed
hodie te non interficiam, [r]quia portasti arcam Domini Dei coram
David patre meo et [s]sustinuisti laborem in omnibus in quibus la-
boravit pater meus. 27 [t]Eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset
sacerdos Domini, ut impleretur sermo Domini, [u]quem locutus est
super domum Heli in Silo.
28 Venit autem nuntius ad Ioab, quod Ioab [v]declinasset post Ado-
niam et [x]post Salomonem non declinasset; fugit ergo Ioab in taber-
naculum Domini et [y]apprehendit cornu altaris. 29 Nuntiatumque est
regi Salomoni, quod fugisset Ioab in tabernaculum Domini, et esset
iuxta altare. Misitque Salomon Banaiam, filium Ioiadae dicens: Vade,
interfice eum. 30 Et venit Banaias ad tabernaculum Domini et dixit
ei: Haec dicit rex: Egredere. Qui ait: Non egrediar, sed hic moriar.
Renuntiavit Banaias regi sermonem dicens: Haec locutus est Ioab,
et haec respondit mihi. 31 Dixitque ei rex: [z]Fac sicut locutus est
et interfice eum et sepeli; et [a]amovebis sanguinem innocentem,
qui effusus est a Ioab, a me et a domo patris mei. 32 Et [b]reddet
Dominus sanguinem eius super caput eius, quia [c]interfecit duos
viros iustos [d]melioresque se et occidit eos gladio, patre meo David
ignorante, [e]Abner filium Ner principem militiae Israël et [f]Amasam
filium Iether principem exercitus Iuda; 33 et revertetur sanguis il-
lorum in caput Ioab et in caput seminis eius in sempiternum. David
autem et semini eius et domui et throno illius sit pax usque in
aeternum a Domino. 34 Ascendit itaque Banaias filius Ioiadae, et ad-
gressus eum interfecit; sepultusque est in domo sua in deserto.
35 Et [g]constituit rex Banaiam filium Ioiadae pro eo super exercitum
et [h]Sadoc sacerdotem posuit [i]pro Abiathar. 36 Misit quoque rex et
vocavit [j]Semei dixitque ei: Aedifica tibi domum in Ierusalem et
habita ibi; et non egredieris inde huc atque illuc. 37 Quacumque
autem die egressus fueris et transieris [k]torrentem Cedron, scito te
interficiendum; [l]sanguis tuus erit super caput tuum. 38 Dixitque
Semei regi: Bonus sermo. Sicut locutus est dominus meus rex, sic
faciet servus tuus. Habitavit itaque Semei in Ierusalem diebus
multis.
39 Factum est autem post annos tres, ut fugerent servi Semei ad
[m]Achis filium Maacha regem Geth: nuntiatumque est Semei, quod
servi eius issent in Geth. 40 Et surrexit Semei et stravit asinum
suum ivitque ad Achis in Geth ad requirendum servos suos et
adduxit eos de Geth. 41 Nuntiatum est autem Salomoni, quod isset
Semei in Geth de Ierusalem et redisset. 42 Et mittens vocavit eum
dixitque illi: Nonne testificatus sum tibi per Dominum et praedixi
tibi: Quacumque die egressus ieris huc et illuc, scito te esse mori-
turum? Et respondisti mihi: [n]Bonus sermo quem audivi. 43 Quare
ergo non custodisti iusiurandum Domini et praeceptum, quod prae-
ceperam tibi? 44 Dixitque rex ad Semei: Tu nosti [o]omne malum,
cuius tibi conscium est cor tuum, [p]quod fecisti David patri meo;
[q]reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum; 45 et rex Salomon
benedictus, et [r]thronus David erit stabilis coram Domino usque in
sempiternum. 46 Iussit itaque rex Banaiae filio Ioiadae, qui egressus
percussit eum, et mortuus est.
3 [a]Confirmatum est igitur regnum in manu Salomonis, et [b]adfinitate
coniunctus est Pharaoni regi Aegypti, accepit namque filiam eius
et adduxit in [c]civitatem David, donec compleret [d]aedificans domum
suam et [e]domum Domini et [f]murum Ierusalem per circuitum.
2 Attamen [g]populus immolabat in excelsis, non enim aedificatum
erat templum nomini Domini usque in diem illum. 3 [h]Dilexit au-
tem Salomon Dominum [i]ambulans in praeceptis David patris sui,
excepto quod in excelsis immolabat et accendebat thymiama.
4 Abiit itaque in Gabaon ut immolaret ibi, illud quippe erat

l v. Rt 3, 13.
m cf. 1 Rg 25, 28.
n 2 Rg 7, 11, 13; 1 Par 22, 10.
o 2 Rg 8, 18.
p Js 21, 18; 2 Rg 23, 27; Jr 1, [1.
q cp. 1, 7; 1 Rg 26, 16.
r Dt 31, 9; 1 Rg 23, 6; 2 Rg 15, 24, 29.
s v. 1 Rg 22, 20-23.
t cf. vr. 35.
u v. 1 Rg 2, 27-36.
v cp. 1, 7.
x (2 Rg 17, 35; 18, 2).
y cp. 1, 50, 51.
z cf. Ex 21, 14.
a Nm 35, 33; Dt 19, 13; 21, 8, [9.
b v. Jd 9, 24.
c vr. 5.
d 2 Par 21, 13.
e vr. 5; 1 Rg 14, 50; 2 Rg 2, 8; 3, 27.
f 2 Rg 20, 9, 10.
g cp. 4, 4.
h 1 Par 29, 22.
i vr. 27.
j vr. 8.
k 2 Rg 15, 23.
l 2 Rg 1, 16.
m cf. 1 Rg 27, 2.
n vr. 38.
o v. 2 Rg 16, 5-14.
p vr. 8.
q v. 1 Rg 25, 39.
r cf. Pro 25, 5.
1-13] *LL. in fr. 4 p. D. 7 p. Pnt.*
a vr. 12. — cf. 2 Par 1, 1.
b cp. 7, 8; 9, 16, 24; 2 Par 8, 11.
c v. cp. 2, 10.
d cp. 7, 1.
e v. cp. 6, 1-38.
f cp. 9, 15.
g cp. 22, 43. — cf. Dt 12, 2, 3.
h Dt 6, 5; 30, 16, 20. — cf. Ps 30, 24.
i vr. 6, 14.

et in Gabaon ad recte populum iudicandum sapientiam postulat (2-9). Hanc cum divitiis et gloria impetrasse (10 - 15), conicimus sive ex causa proposita a duabus meretricibus (16 - 28), sive ex ordi-

[j]excelsum maximum. Mille hostias in holocaustum obtulit Salomon
super altare illud in Gabaon.
5 Apparuit autem [l]Dominus Salomoni [m]per somnium nocte dicens:
Postula quod vis ut dem tibi. 6 Et ait Salomon: Tu fecisti cum
servo tuo David patre meo misericordiam magnam, [n]sicut ambulavit
in conspectu tuo in veritate et iustitia et recto corde tecum; custo-
disti ei misericordiam tuam grandem et [o]dedisti ei filium sedentem
super thronum eius, sicut est hodie. 7 Et nunc, Domine Deus, [p]tu
regnare fecisti servum tuum pro David patre meo. [q]Ego autem
sum puer parvulus et ignorans [r]egressum et introitum meum; 8 [s]et
servus tuus in medio est populi quem elegisti, populi infiniti, [t]qui
numerari et supputari non potest prae multitudine. 9 [u]Dabis ergo
servo tuo cor docile, ut populum tuum [v]iudicare possit et [x]discer-
nere inter bonum et malum. Quis enim poterit iudicare populum
istum, populum tuum hunc multum?
10 Placuit ergo sermo coram Domino, quod Salomon postulasset
huiuscemodi rem. 11 Et dixit Dominus Salomoni: Quia postulasti
verbum hoc, et non petisti tibi dies multos nec divitias aut animas
inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum
iudicium: 12 ecce [y]feci tibi secundum sermones tuos, et [z]dedi tibi
cor sapiens et intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui
fuerit nec post te surrecturus sit. 13 [a]Sed et haec, quae non postu-
lasti, dedi tibi, [b]divitias scilicet et gloriam, ut nemo fuerit similis
tui in regibus cunctis retro diebus. 14 Si autem ambulaveris in viis
meis et custodieris praecepta mea et mandata mea [c]sicut ambulavit
pater tuus, [d]longos faciam dies tuos. 15 Igitur [e]evigilavit Salomon
et intellexit quod esset somnium. Cumque venisset Ierusalem, stetit
coram arca foederis Domini et obtulit holocausta et fecit victimas
pacificas et grande convivium universis famulis suis.
16 Tunc venerunt duae mulieres meretrices ad regem [f]steterunt-
que coram eo. 17 Quarum una ait: Obsecro, mi domine: ego et
mulier haec habitabamus in domo una, et peperi apud eam in cu-
biculo; 18 tertia autem die, postquam ego peperi, peperit et haec,
et eramus simul, nullusque alius nobiscum in domo, exceptis nobis
duabus. 19 Mortuus est autem filius mulieris huius nocte, dormiens
quippe oppressit eum; 20 et consurgens intempestae noctis silentio
tulit filium meum de latere meo ancillae tuae dormientis et colloca-
vit in sinu suo, suum autem filium, qui erat mortuus, posuit in
sinu meo. 21 Cumque surrexissem mane ut darem lac filio meo, ap-
paruit mortuus; quem diligentius intuens clara luce deprehendi non
esse meum quem genueram. 22 Responditque altera mulier: Non
est ita ut dicis, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. E
contrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus vivit, et filius
tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege.
23 Tunc rex ait: Haec dicit filius meus vivit et filius tuus mortuus
est, et ista respondit: Non sed filius tuus mortuus est, meus autem
vivit. 24 Dixit ergo rex: Adferte mihi gladium. Cumque attulissent
gladium coram rege, 26 Dividite, inquit, infantem vivum in duas
partes et date dimidiam partem uni et dimidiam partem alteri.
26 Dixit autem mulier, cuius filius erat vivus, ad regem ([g]commota
sunt quippe viscera eius super filio suo): Obsecro, domine, date illi
infantem vivum et nolite interficere eum. E contrario illa dicebat:
Nec mihi nec tibi sit, sed dividatur. 27 Respondit rex et ait: Date
huic infantem vivum, et non occidatur; haec est enim mater eius.
28 Audivit itaque omnis Israël iudicium, quod iudicasset rex, et ti-
muerunt regem videntes [h]sapientiam Dei esse in eo ad faciendum
iudicium.
4 Erat autem rex Salomon regnans super omnem Israël. 2 Et hi
principes quos habebat: [a]Azarias filius Sadoc sacerdotis, 3 Eliho-
reph et Ahia filii Sisa scribae, [b]Iosaphath filius Ahilud a commentariis,
4 [c]Banaias filius Ioiadae super exercitum, [d]Sadoc autem et Abia-
thar sacerdotes, 5 Azarias filius Nathan super [e]eos qui adsistebant
regi, Zabud filius Nathan sacerdos [f]amicus regis et Ahisar praepo-
situs domus 6 et [g]Adoniram filius Abda super [h]tributa.

j 2 Par 1, 8, 13. — cf. 1 Par 16, 39; 21, 29.
5-14] 2 Par 1, 7-12.
l cp. 9, 2; 11, 9.
m cf. Nm 12, 6; Mt 1, 20; 2, 13, 19.
n cp. 2, 4; 9, 4. — cf. Ps 14, 2.
o cp. 1, 48.
p cf. 1 Par 28, 5.
q cf. 1 Par 29, 1.
r Nm 27, 17.
s Dt 7, 6.
t cp. 4, 20. — v. Gn 13, 16; 15, 5.
u cf. Pro 2, 6, 9; Jc 1, 5.
v Ps 71, 1, 2.
x cf. 2 Rg 14, 17; Is 7, 15; Heb 5, 14.
y cf. 1 Jo 5, 14, 15.
z cp. 4, 29-31; 5, 12; 10, 23, 24; Ec 1, 16. — v. Pro 2, 3-6.
a Sap 7, 11. — cf. Mt 6, 29, 33.
b cp. 4, 21-24; 10, 23, 27. — cf. Pro 3, 16.
c vr. 6; cp. 15, 5.
d cp. Ps 90, 16; Pro 3, 2.
e v. Gn 41, 7.
16-28] L. in fr. 2 p. D. 4 Qdg.
f Nm 27, 2.
g Gn 48, 30; Ir 31, 20. — cf. Is 49, 15.
h vr. 9, 11, 12. — cf. 1 Es 7, 25.
a 1 Par 6, 10.
b 2 Rg 8, 16; 20, 24.
c cp. 2, 35; 2 Rg 23, 20.
d 2 Rg 20, 25. — cf. cp. 2, 27, 35.
e vr. 7.
f cf. 2 Rg 15, 37; 16, 16; 1 Par 27, 33.
g cp. 5, 14. — cf. cp. 12, 18; 2 Rg 20, 24; 2 Par 10, 18.
h cf. cp. 9, 15.

nata gubernatione regni per principes vel toti rei publicae vel singulis provinciis ad annonam praesertim aulae ministrandam praefectos (4, 1-28), necnon ex iis quae de ipsius encyclopaedica scientia traduntur

7 Habebat autem Salomon duodecim praefectos super omnem Israël, qui praebebant annonam regi et domui eius; per singulos enim menses in anno singuli necessaria ministrabant. 8 Et haec nomina eorum: Benhur [i]in monte Ephraim, 9 Bendecar in Macces et in Salebim et in Bethsames et in Elon et in Bethhanan, 10 Benhesed in Aruboth: ipsius erat Socho et omnis terra Epher; 11 Benabinadab, cuius omnis [j]Nephath Dor, Tapheth filiam Salomonis habebat uxorem; 12 Bana filius Ahilud regebat [k]Thanac et Mageddo et universam Bethsan, quae est iuxta Sarthana subter Iezraël a Bethsan usque Abelmehula e regione Iecmaan; 13 Bengaber in [l]Ramoth Galaad habebat [m]Avoth Iair filii Manasse in Galaad: ipse praeerat in omni [n]regione Argob, quae est in Basan, sexaginta civitatibus magnis atque muratis, quae habebant seras aereas; 14 Ahinadab filius Addo praeerat in Manaim, 15 Achimaas in Nephthali, sed et ipse habebat Basemath filiam Salomonis in coniugio; 16 Baana filius Husi in Aser et in Baloth, 17 Iosaphat filius Pharue in Issachar, 18 [o]Semei filius Ela in Beniamin, 19 Gaber filius Uri in terra Galaad, [p]in terra Sehon regis Amorrhaei et Og regis Basan, super omnia quae erant in illa terra.

20 Iuda et Israël innumerabiles, [r]sicut harena maris in multitudine, [q]comedentes et bibentes atque laetantes.

21 [s]Salomon autem erat in dicione sua habens omnia regna a [t]flumine terrae Philisthiim usque ad terminum Aegypti [u]offerentium sibi munera et servientium ei cunctis diebus vitae eius.

22 Erat autem cibus Salomonis per dies singulos triginta cori similae, et sexaginta cori farinae, 23 decem boves pingues et viginti boves pascuales et centum arietes, excepta venatione cervorum, caprearum atque bubalorum et avium altilium. 24 Ipse enim obtinebat omnem regionem, quae erat trans flumen, a Thaphsa usque ad [v]Gazam et cunctos reges illarum regionum, et [x]habebat pacem ex omni parte in circuitu.

25 [y]Habitabatque Iuda et Israël absque timore ullo, [z]unusquisque sub vite sua et sub ficu sua [a]a Dan usque Bersabee cunctis diebus Salomonis.

26 [b]Et habebat Salomon quadraginta milia praesaepia equorum currilium et duodecim milia equestrium. 27 Nutriebantque eos supradicti regis praefecti; sed et necessaria mensae regis Salomonis cum ingenti cura praebebant in tempore suo. 28 Hordeum quoque et paleas equorum et iumentorum deferebant in locum, ubi erat rex, iuxta constitutum sibi.

29 [c]Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni et prudentiam multam nimis et latitudinem cordis, [d]quasi harenam quae est in litore maris. 30 Et praecedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium [e]orientalium et [f]Aegyptiorum; 31 et [c]erat sapientior cunctis hominibus, sapientior Ethan ezrahita et Hemam et Chalcol et Dorda filiis Mahol, et erat nominatus in universis gentibus per circuitum. 32 [g]Locutus est quoque Salomon tria milia parabolas, et fuerunt carmina eius quinque et mille. 33 Et disputavit super lignis a cedro, quae est in Libano, usque ad hysopum quae egreditur de pariete; et disseruit de iumentis et volucribus et reptilibus et piscibus. 34 Et veniebant de cunctis populis [h]ad audiendam sapientiam Salomonis, et ab universis [i]regibus terrae, qui audiebant sapientiam eius.

5 Misit quoque [a]Hiram rex Tyri servos suos ad Salomonem; audivit enim quod ipsum unxissent regem pro patre eius; [b]quia amicus fuerat Hiram David omni tempore. 2 Misit autem Salomon ad Hiram dicens: 3 Tu scis voluntatem David patris mei, et quia non potuerit aedificare domum nomini Domini Dei sui [c]propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos [d]sub vestigio pedum eius. 4 [e]Nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum, et non est [f]satan neque occursus malus. 5 Quamobrem cogito aedificare templum nomini Domini Dei mei, [g]sicut locutus est Dominus David patri meo dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse aedificabit domum nomini meo. 6 Praecipe igitur ut praecidant mihi servi tui cedros de Libano, et servi mei sint cum servis tuis; mercedem autem servorum tuorum

i v. Js 24, 33.
j cf. Js 11, 2; 17, 11; Jd 1, 27; 1 Mc 15, 11, 13.
k cf. Js 17, 11.
l cf. cp. 22, 3.
m Nm 32, 41.
n Dt 3, 4.
o cp. 1, 8.
p Dt 3, 8-10.
q Gn 22, 17. — cf. cp. 5, 8; 2 Par 1, 9.
r cf. Ec 8, 15.
21-34] *LL. in fr. 5 p. D. 7 p. Pnt.*
s 2 Par 9, 26; Ecli 47, 15.
t Gn 15, 18; Ex 23, 31; Js 1, 4; Ps 71, 8.
u Ps 67, 30; 71, 10, 11.
v Gn 10, 19.
x 1 Par 22, 9.
y Jr 23, 6; 32, 37; Ex 28, 26.
z Mic 4, 4; Zc 3, 10. — cf. 4 Rg 18, 31; Is 36, 6.
a v. 2 Rg 3, 10.
b cp. 10, 26; 2 Par 1, 14; 9, 25. — cf. Dt 18, 16.
c cp. 3, 12; 5, 12. — Ecli 47, 16-18.
d vr. 20.
e Jd 6, 3.
f Ac 7, 22. — cf. Is 19, 11.
g Pro 1, 1; Ec 12, 9; Ecli 47, 18.
h cf. cp. 10, 6.
i cp. 10, 1; 2 Par 9, 23.
1-9] *LL. in fr. 6 p. D. 7 p. Pnt.*
a cf. 2 Par 2, 3.
b 2 Rg 5, 11; 1 Par 14, 1.
3-11] 2 Par 2, 3-16.
c 1 Par 22, 8; 28, 3.
d cf. Dt 33, 29; Ps 109, 2.
e cf. cp. 4, 24; 1 Par 22, 9.
f 2 Rg 19, 22; 1 Par 21, 1.
g 2 Rg 7, 13; 1 Par 17, 12; 22, 10; 28, 6.

(29-34). Eandem insuper sapientiam luculenter ostendunt:
A) *Praeclara opera publica, nempe:* a) *templum, pro cuius aedificatione Hiram rex Tyri commodat ligna, operarios et magi-*

dabo tibi quamcumque petieris; scis enim quomodo non est in po-
pulo meo vir qui noverit ligna caedere sicut Sidonii. 7 Cum ergo
audisset Hiram verba Salomonis, laetatus est valde et ait; [h]Bene-
dictus Dominus Deus hodie qui dedit David filium sapientissimum
super populum hunc plurimum.
8 Et misit Hiram ad Salomonem dicens: Audivi quaecumque man-
dasti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis
et abiegnis. 9 Servi mei deponent ea de Libano ad mare, et ego
componam ea in ratibus in mari usque ad locum quem significave-
ris mihi: et applicabo ea ibi, et tu tolles ea praebebisque necessaria
mihi ut detur cibus domui meae. 10 Itaque [i]Hiram dabat Salomoni
ligna cedrina et ligna abiegna iuxta omnem voluntatem eius. 11 Sa-
lomon autem praebebat Hiram coros tritici viginti milia in cibum
domui eius et viginti coros purissimi olei: haec tribuebat Salomon
Hiram per singulos annos. 12 Dedit quoque Dominus sapientiam Sa-
lomoni, [j]sicut locutus est ei. Et erat pax inter Hiram et Salomonem,
et percusserunt ambo foedus.
13 Elegitque rex Salomon operarios de omni Israël, et erat indictio
triginta milia virorum. 14 Mittebatque eos in Libanum decem milia
per menses singulos vicissim, ita ut duobus mensibus essent in do-
mibus suis; et [k]Adoniram erat super huiuscemodi indictione. 15 Fue-
runtque Salomoni [l]septuaginta milia eorum qui onera portabant et
octoginta milia latomorum in monte, 16 absque [m]praepositis qui
praeerant singulis operibus numero trium milium et trecentorum
[n]praecipientium populo et his qui faciebant opus. 17 Praecepitque
rex ut [o]tollerent lapides grandes, lapides pretiosos in fundamentum
templi, et quadrarent eos; 18 quos dolaverunt caementarii Salomonis
et caementarii Hiram. Porro [p]Giblii praeparaverunt ligna et lapides
ad aedificandam domum.
6 [a]Factum est ergo quadringentesimo et octogesimo anno egres-
sionis filiorum Israël de terra Aegypti, [b]in anno quarto, mense
zio (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israël [c]aedi-
ficari coepit domus Domino.
2 [d]Domus autem, quam aedificabat rex Salomon Domino, habebat
sexaginta cubitos in longitudine et viginti cubitos in latitudine et
triginta cubitos in altitudine. 3 Et porticus erat ante templum viginti
cubitorum longitudinis iuxta mensuram latitudinis templi, et habe-
bat decem cubitos latitudinis ante faciem templi. 4 [e]Fecitque in
templo fenestras obliquas. 5 [f]Et aedificavit super parietem templi
tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi et [g]ora-
culi, et fecit latera in circuitu. 6 Tabulatum, quod subter erat, quin-
que cubitos habebat latitudinis, et medium tabulatum sex cubitorum
latitudinis, et tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis.
Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, ut non hae-
rerent muris templi. 7 [h]Domus autem, cum aedificaretur, de lapi-
dibus dolatis atque perfectis aedificata est; et malleus et securis et
omne ferramentum non sunt audita in domo, cum aedificaretur.
8 Ostium lateris medii in parte erat domus dextrae, et per cocleam
ascendebant in medium cenaculum, et a medio in tertium. 9 [i]Et
aedificavit domum et consummavit eam, texit quoque domum la-
quearibus cedrinis. 10 Et aedificavit tabulatum super omnem domum
quinque cubitis altitudinis et operuit domum lignis cedrinis.
11 Et factus est sermo Domini ad Salomonem dicens: 12 Domus
haec, quam aedificas, [j]si ambulaveris in praeceptis meis et iudicia
mea feceris et custodieris omnia mandata mea gradiens per ea, fir-
mabo sermonem meum tibi, [k]quem locutus sum ad David patrem
tuum, 13 [l]et habitabo in medio filiorum Israël et [m]non derelinquam
populum meum Israël.
14 [n]Igitur aedificavit Salomon domum et consummavit eam. 15 Et
aedificavit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis; a pavi-
mento domus usque ad summitatem parietum et usque ad laquearia
operuit lignis cedrinis intrinsecus; et texit [o]pavimentum domus ta-
bulis abiegnis. 16 [p]Aedificavitque viginti cubitorum ad posteriorem
partem templi tabulata cedrina a pavimento usque ad superiora, et

h cp. 10, 9.
i cf. 1 Es 3, 7; Ez 27, 17; Ac 12, 20.
j cp. 3, 12; 4, 29.
k cp. 4, 6.
l 2 Par 2, 18. — cf. cp. 9, 20-22.
m cp. 4, 5.
n cp. 9, 23.
o cf. cp. 6, 7; 1 Par 22, 2.
p (Js 13, 5;) Ez 27, 9.
a 2 Par 3, 1, 2.
b vr. 37.
c Ac 7, 47.
d 2 Par 3, 3, 4. — v. Ez 40-42.
e Ez 40, 16; 41, 16, 26.
f Ez 41, 6.
g vr. 16, 19, 23, 31; cp. 7, 49; 8, 6, 8; 2 Par 3, 16; 4, 20; 5, 7, 9.
h cp. 5, 18; Dt 27, 5, 6.
i vr. 14; Ac 7, 47.
j cp. 9, 4. — cf. cp. 2, 4.
k Rg 7, 13, 17.
l Ex 25, 8; 29, 45; 1 Par 22, 10.
m Dt 31, 6; Js 1, 5.
n vr. 9; Ac 7, 47.
o cf. cp. 7, 7.
p 2 Par 3, 8.

stros operum (*5, 1-8*), *et quod describitur secundum partes suas exteriores* (*6, 1-13*), *secundum interiorem distributionem et ornatus* (*14-36*) *et secundum tempus ad opus perficiendum insumptum* (*37, 38*); b) *do-*

fecit interiorem domum oraculi [q]in sanctum sanctorum. 17 Porro
quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi. 18 Et
cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur habens tornaturas et iun-
cturas suas fabrefactas et caelaturas eminentes. Omnia cedrinis ta-
bulis vestiebantur, nec omnino lapis apparere poterat in pariete.
19 Oraculum autem in medio domus in interiori parte fecerat, ut
poneret ibi arcam foederis Domini. 20 Porro oraculum habebat vi-
ginti cubitos longitudinis et viginti cubitos latitudinis et viginti cubi-
tos altitudinis. Et operuit illud atque vestivit auro purissimo; sed et
altare vestivit cedro. 21 Domum quoque ante oraculum operuit auro
purissimo et adfixit laminas clavis aureis. 22 Nihilque erat in tem-
plo quod non auro tegeretur; [r]sed et totum altare oraculi texit auro.
23 Et fecit in oraculo [s]duos cherubim de lignis olivarum decem
cubitorum altitudinis. 24 Quinque cubitorum ala cherub una et quin-
que cubitorum ala cherub altera, id est decem cubitos habentes a
summitate alae unius usque ad alae alterius summitatem. 25 Decem
quoque cubitorum erat cherub secundus in mensura pari, et opus
unum erat in duobus cherubim, 26 id est altitudinem habebat unus
cherub decem cubitorum, et similiter cherub secundus. 27 Posuitque
cherubim in medio templi interioris: [t]extendebant autem alas suas
cherubim et tangebat ala una parietem, et ala cherub secundi tan-
gebat parietem alterum; alae autem alterae in media parte templi se
invicem contingebant. 28 Texit quoque cherubim auro.
29 Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis caelatu-
ris et torno; et fecit in eis cherubim et palmas et picturas varias
quasi prominentes de pariete et egredientes. 30 Sed et pavimentum
domus texit auro intrinsecus et extrinsecus.
31 Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum postesque
angulorum quinque 32 et duo ostia de lignis olivarum, et sculpsit
in eis picturam cherubim et palmarum species et anaglypha valde
prominentia et texit ea auro et operuit tam cherubim quam palmas
et cetera auro. 33 Fecitque in introitu templi postes de lignis oliva-
rum quadrangulatos 34 et duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus,
et [u]utrumque ostium duplex erat et se invicem tenens aperiebatur.
36 Et sculpsit cherubim et palmas et caelaturas valde eminentes
operuitque omnia laminis aureis opere quadro ad regulam. 36 [v]Et
aedificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, et
uno ordine lignorum cedri.
17 [x]Anno quarto fundata est domus Domini in mense zio, et in
anno undecimo mense bul (ipse est mensis octavus) 38 perfecta est
domus in omni opere suo et in universis utensilibus suis: aedifica-
vitque eam annis septem.
7 Domum autem suam [a]aedificavit Salomon tredecim annis, et ad
perfectum usque perduxit. 2 Aedificavit quoque [b]domum saltus
Libani centum cubitorum longitudinis et quinquaginta cubitorum
latitudinis et triginta cubitorum altitudinis et quattuor deambulacra
inter columnas cedrinas; ligna quippe cedrina exciderat in columnas.
3 Et tabulatis cedrinis vestivit totam cameram, quae quadraginta
quinque columnis sustentabatur. Unus autem ordo habebat columnas
quindecim 4 contra se invicem positas 5 et e regione se respicientes,
aequali spatio inter columnas et super columnas quadrangulata ligna
in cunctis aequalia.
6 Et [c]porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longi-
tudinis et triginta cubitorum latitudinis, et alteram porticum in facie
maioris porticus et columnas et epistylia super columnas. 7 Porticum
quoque solii, in qua tribunal est, fecit et [d]texit lignis cedrinis a
pavimento usque ad summitatem. 8 Et domuncula, in qua sedebatur
ad iudicandum, erat in media porticu simili opere.
Domum quoque fecit filiae Pharaonis, [e]quam uxorem duxerat Sa-
lomon, tali opere quali et hanc porticum.
9 Omnia lapidibus pretiosis, qui ad normam quandam atque men-
suram tam intrinsecus quam extrinsecus serrati erant, a fundamento
usque ad summitatem parietum, et extrinsecus usque ad atrium
maius. 10 Fundamenta autem de lapidibus pretiosis, lapidibus ma-

q cp. 7, 50; 8, 6; Ez 26, 33, 34; 2 Par 3, 8; Ez 45, 3; Heb 9, 3.
r Ex 30, 1, 3, 9.
23, 24] * *Catech. R. III 12, 17.*
23-27] 2 Par 3, 10-12.
s Ez 37, 7-9.
t cp. 8, 7; Ex 25, 20; 37, 19; 2 Par 5, 9.
u cf. Ez 41, 24.
v cp. 7, 12.
x vr. 1.
a cp. 3, 1; 9, 10; 2 Par 8, 1.
b cp. 10, 17, 21; Is 22, 8.
c cf. vr. 12.
d cp. 6, 15, 16.
e cp. 3, 1; 2 Par 8, 11.

mus saltus Libani et domus filiae Pharaonis (*7, 1-8*); c) *supellex ad templi usum aptata et ab artifice quodam tyrio aut ex aere, ut duae columnae, mare fusile, lavacra, lebetes et pelves aliaque vasa*

gnis decem sive octo cubitorum. 11 Et desuper lapides pretiosi ae-
qualis mensurae secti erant, similiterque de cedro. 12 [f]Et atrium
maius rotundum trium ordinum de lapidibus sectis et unius ordinis
de dolata cedro, necnon et in atrio domus Domini interiori et in
[g]porticu domus.
13 Misit quoque rex Salomon et tulit [h]Hiram de Tyro, 14 filium
mulieris viduae [i]de tribu Nephthali, patre tyrio, artificem aerarium
et [j]plenum sapientia et intelligentia et doctrina ad faciendum omne
opus ex aere. Qui, cum venisset ad regem Salomonem, fecit omne
opus eius.
15 Et finxit duas [k]columnas aereas, [l]decem et octo cubitorum
altitudinis columnam unam, et linea duodecim cubitorum ambiebat
columnam utramque. 16 Duo quoque capitella fecit, quae ponerentur
super capita columnarum, fusilia ex aere; quinque cubitorum altitu-
dinis capitellum unum et quinque cubitorum altitudinis capitellum
alterum, 17 et quasi in modum retis et catenarum sibi invicem miro
opere contextarum. Utrumque capitellum columnarum fusile erat,
septena versuum retiacula in capitello uno et septena retiacula in
capitello altero. 18 Et perfecit columnas et duos ordines per cir-
cuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella quae erant
super summitatem, malogranatorum; eodem modo fecit et capi-
tello secundo. 19 Capitella autem, quae erant super capita colum-
narum, quasi opere lilii fabricata erant in porticu quattuor cubito-
rum. 20 Et rursum alia capitella in summitate columnarum desu-
per, iuxta mensuram columnae contra retiacula; malogranatorum
autem [m]ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi. 21 [n]Et
statuit duas columnas in porticu templi. Cumque statuisset colum-
nam dexteram, vocavit eam nomine Iachin, similiter erexit colum-
nam secundam et vocavit nomen eius Booz. 22 Et super capita co-
lumnarum opus in modum lilii posuit. Perfectumque est opus co-
lumnarum.
23 Fecit quoque mare [o]fusile decem cubitorum a labio usque ad
labium, rotundum in circuitu, quinque cubitorum altitudo eius, et
resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum. 24 Et sculp-
tura subter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare:
duo ordines sculpturarum striatarum erant fusiles. 25 Et stabat super
[p]duodecim boves, e quibus tres respiciebant ad aquilonem et tres
ad occidentem et tres ad meridiem et tres ad orientem et mare super
eos desuper erat, quorum posteriora universa intrinsecus latitabant.
26 Grossitudo autem luteris trium unciarum erat, labiumque eius quasi
labium calicis et folium repandi lilii. Duo milia batos capiebat.
27 Et fecit [q]decem bases aeneas, quattuor cubitorum longitudinis
bases singulas et quattuor cubitorum latitudinis et trium cubitorum
altitudinis. 28 Et ipsum opus basium interrasile erat, et sculpturae
inter iuncturas. 29 Et inter coronulas et plectas leones et boves et
cherubim, et in iuncturis similiter desuper; et subter leones et bo-
ves, quasi lora ex aere dependentia. 30 Et quattuor rotae per bases
singulas et axes aerei, et per quattuor partes quasi umeruli subter
luterem fusiles contra se invicem respectantes. 31 Os quoque luteris
intrinsecus erat in capitis summitate, et quod forinsecus apparebat
unius cubiti erat totum rotundum; pariterque habebat unum cubitum
et dimidium; in angulis autem columnarum variae caelaturae erant
et media intercolumnia quadrata non rotunda. 32 Quattuor quoque
rotae, quae per quattuor angulos basis erant, cohaerebant sibi subter
basim: una rota habebat altitudinis cubitum et semis. 33 Tales au-
tem rotae erant quales solent in curru fieri, et axes earum et radii
et canthi et modioli omnia fusilia. 34 Nam et umeruli illi quattuor
per singulos angulos basis unius ex ipsa basi fusiles et coniuncti
erant. 35 In summitate autem basis erat quaedam rotunditas dimidii
cubiti, ita fabrefacta, ut luter desuper posset imponi habens caela-
turas suas variasque sculpturas ex semetipsa. 36 Sculpsit quoque in
tabulatis illis, quae erant ex aere, et in angulis cherubim et leones
et palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, ut non caelata
sed apposita per circuitum viderentur. 37 In hunc modum fecit de-

f cp. 6, 36.
g cf. vr. 6.
h 2 Par 2, 13.
i cf. 2 Par 2, 14.
j cf. Ex 21, 3-5; 35, 31.
15-21] 2 Par 3, 15-17.
k 4 Rg 25, 17; 1 Par 18, 8; 2 Par 4, 12; Jr 52, 21-23.
l vr. 41.
m cf. vr. 42; 2 Par 3, 16; 4, 13; Jr 52, 23.
n 2 Par 3, 17.
23-26] 2 Par 4, 2-5.
o 4 Rg 16, 17; 25, 13; 1 Par 18, 8; Jr 52, 17. — cf. Ex 30, 18.
p Jr 52, 20.
q 4 Rg 25, 13; 2 Par 4, 14; Jr 52, 17.

(*9-47*), ***aut ex auro, veluti altare thymiamatis, mensa panum propositionis, candelabra decem, hydriae, phialae, turibula etc., conflata*** (*48-51*).
B) ***Religiosa exercitia et praecipue templi dedicatio, quae***

cem bases fusura una et mensura sculpturaque consimili. **38** Fecit quoque [r]decem luteres aeneos: quadraginta batos capiebat luter unus, eratque quattuor cubitorum; singulos quoque luteres per singulas, id est decem bases posuit. **39** Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi et quinque ad sinistram; mare autem posuit ad dexteram partem templi contra orientem ad meridiem.

40 Fecit ergo Hiram [s]lebetes et scutras et hamulas. Et perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini: **41** columnas duas et funiculos capitellorum super capitella columnarum duos et [t]retiacula duo, ut operirent duos funiculos, qui erant super capita columnarum, **42** et [u]malogranata quadringenta in duobus retiaculis, duos versus malogranatorum in retiaculis singulis ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant super capita columnarum; **43** et bases decem et luteres decem super bases **44** et [v]mare unum et boves duodecim subter mare **45** et [x]lebetes et scutras et hamulas. Omnia vasa, quae fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant. **46** In campestri regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter [y]Sochoth et [z]Sarthan. **47** Et posuit Salomon omnia vasa: propter multitudinem autem nimiam [a]non erat pondus aeris.

48 Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: [b]altare aureum et [c]mensam, super quam ponerentur [d]panes propositionis, auream; **49** et [e]candelabra aurea, quinque ad dexteram et quinque ad sinistram contra oraculum ex auro puro et [f]quasi lilii flores et lucernas desuper aureas et forcipes aureos **50** et hydrias et fuscinulas et phialas et mortariola et [g]turibula de auro purissimo. Et cardines ostiorum domus interioris [h]sancti sanctorum et ostiorum domus templi ex auro erant.

51 Et perfecit omne opus, quod faciebat Salomon in domo Domini, et [i]intulit quae sanctificaverat David pater suus, argentum et aurum et vasa, reposuitque in thesauris domus Domini.

8 Tunc congregati sunt omnes maiores natu Israël cum [a]principibus tribuum et duces familiarum filiorum Israël ad regem Salomonem in Ierusalem, [b]ut deferrent arcam foederis Domini de [c]civitate David, id est de Sion. **2** Convenitque ad regem Salomonem universus Israël in mense ethanim in [d]sollemni die (ipse est mensis septimus). **3** Veneruntque cuncti senes de Israël, et [e]tulerunt arcam sacerdotes **4** et portaverunt arcam Domini [f]et tabernaculum foederis et omnia vasa sanctuarii, quae erant in tabernaculo, et ferebant ea sacerdotes et levitae. **5** Rex autem Salomon et omnis multitudo Israël, quae convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, et [g]immolabant oves et boves absque aestimatione et numero. **6** [h]Et intulerunt sacerdotes arcam foederis Domini in [i]locum suum, [j]in oraculum templi in sanctum sanctorum [l]subter alas cherubim; **7** siquidem cherubim expandebant alas super locum arcae et protegebant arcam et vectes eius desuper. **8** [m]Cumque eminerent vectes, et apparerent summitates eorum foris sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus; qui et fuerunt ibi usque in praesentem diem. **9** In arca autem non erat aliud nisi [n]duae tabulae lapideae, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, [o]quando pepigit Dominus foedus cum filiis Israël cum egrederentur de terra Aegypti.

10 Factum est autem, cum exissent sacerdotes de sanctuario, [p]nebula implevit domum Domini, **11** et non poterant sacerdotes stare et ministrare propter nebulam; impleverat enim gloria Domini domum Domini.

12 Tunc ait Salomon: Dominus dixit ut [q]habitaret in nebula. **13** [r]Aedificans aedificavi domum in habitaculum tuum, [s]firmissimum solium tuum in sempiternum. **14** Convertitque rex faciem suam et [t]benedixit omni ecclesiae Israël; omnis enim ecclesia Israël stabat. **15** Et ait Salomon: [u]Benedictus Dominus Deus Israël, [v]qui locutus est ore suo ad David patrem meum, et in manibus eius perfecit dicens: **16** [x]A die qua eduxi populum meum Israël de Aegypto, non elegi civitatem de universis tribubus Israël ut aedificaretur domus et [y]es-

r 2 Par 4, 6. — cf. Ex 30, 18.
40-52] 2 Par 4, 11-5, 1.
s Ex 27, 3; 38, 3.
t vr. 17, 18.
u cf. vr. 20.
v vr. 23, 25.
x Ex 27, 3; 38, 3.
y Js 13, 27.
z Js 3, 16.
a Jr 52, 20. — cf. 1 Par 22, 3. 14.
b v. Ex 37, 25-29.
c cf. 2 Par 4, 8. — v. Ex 37, 10-16.
d Ex 25, 30. — v. Lv 24, 5-8.
e 2 Par 4, 7.
f v. Ex 25, 31-38.
g Ex 27, 3.
h v. cp. 6, 16.
51-8, 12] ***LL. in sb. p. D. 7 p. Pnt.***
i 2 Rg 8, 11; Par 5, 1.
1-9] 2 Par 5, 2-10.
a Nm 1, 16.
b cf. 2 Rg 6, 17.
c v. 2 Rg 5, 7.
d vr. 65; Lv 23, 34. — v. 2 Par 7, 8-10.
e Dt 3, 9; Js 3, 3; — cf. Nm 4, 15; Dt 31, 25; 2 Rg 15, 24; 1 Par 15, 14, 15.
f cf. cp. 3, 4; 2 Par 1, 3.
g cf. 2 Rg 6, 13.
h 2 Rg 6, 17.
i Ex 26, 33, 34.
j v. cp. 6, 5.
l cp. 6, 27.
m Ex 25, 13-15.
n Ex 25, 21; 40, 20; Dt 10, 2, 5; Heb 9, 4.
o Ex 34, 27, 20; Dt 4, 13.
p Ex 40, 32, 33; 2 Par 2, 13, 14; 7, 1, 2. — cf. Ex 10, 3,
12-50] 2 Par 6, 1-39. [4.
q Ps 17, 12; 96, 2. — cf. Ex 20, 21; Lv 16, 2.
r 2 Rg 7, 13.
s Ex 15, 17. — cf. Ps 131, 14.
t vr. 55; 2 Rg 6, 18.
u Lc 1, 68.
v cp. 6, 12.
x v. 2 Rg 7, 4-16, 25.
y vr. 29; Dt 12, 11.

translatione arcae praeparata (8, 1-10), illustrata ostensione gloriae divinae (11-12), et praeclara oratione Salomonis gratias Deo agentis qui sedem stabilem sibi eligere dignatus est (13-21), enixeque pe-

set nomen meum ibi; sed [z]elegi David ut esset super populum
meum Israël. 17 [a]Voluitque David pater meus aedificare domum no-
mini Domini Dei Israël, 18 et ait Dominus ad David patrem meum:
Quod cogitasti in corde tuo aedificare domum nomini meo, bene fecisti
hoc ipsum mente tractans; 19 [b]veruntamen tu non aedificabis mihi
domum sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse aedifi-
cabit domum nomini meo. 20 Confirmavit Dominus sermonem suum
quem locutus est; stetique pro David patre meo et sedi super thro-
num Israël, [c]sicut locutus est Dominus; et aedificavi domum nomini
Domini Dei Israël, 21 et constitui ibi locum arcae, [d]in qua foedus
Domini est, quod percussit cum patribus nostris quando egressi sunt
de terra Aegypti.
22 [e]Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu eccle-
siae Israël et [f]expandit manus suas in caelum 23 et ait: Domine
Deus Israël, [g]non est similis tui Deus in caelo desuper et super
terram deorsum, [h]qui custodis pactum et misericordiam servis tuis,
qui ambulant coram te in toto corde suo; 24 qui custodisti servo
tuo David patri meo, quae locutus es ei; [i]ore locutus es et mani-
bus perfecisti, ut haec dies probat. 25 Nunc igitur, Domine Deus
Israël, conserva famulo tuo David patri meo quae locutus es ei
dicens: [j]Non auferetur de te vir coram me qui sedeat super thro-
num Israël, ita tamen, si custodierint filii tui viam suam, ut am-
bulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo. 26 [k]Et nunc,
Domine Deus Israël, firmentur verba tua, quae locutus es servo tuo
David patri meo. 27 Ergone putandum est quod vere Deus habitet
super terram? Si enim [l]caelum et caeli caelorum te capere non
possunt, quanto magis domus haec quam aedificavi. 28 Sed respice
ad orationem servi tui et ad preces eius, Domine Deus meus; audi
hymnum et orationem, quam servus tuus orat coram te hodie, 29 [m]ut
sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die, super domum
de qua dixisti: [n]Erit nomen meum ibi; ut exaudias orationem quam
orat in loco isto ad te servus tuus; 30 ut exaudias deprecationem
servi tui et populi tui Israël, quodcumque oraverint in loco isto;
et exaudies in loco habitaculi tui in caelo et, cum exaudieris, pro-
pitius eris.
31 Si peccaverit homo in proximum suum et [o]habuerit aliquod
iuramentum, quo teneatur adstrictus, et venerit propter iuramentum
coram altari tuo in domum tuam, 32 tu exaudies in caelo et facies
et iudicabis servos tuos [p]condemnans impium et reddens viam suam
super caput eius iustificansque iustum et retribuens ei secundum
iustitiam suam.
33 [q]Si fugerit populus tuus Israël inimicos suos (quia peccaturus
est tibi), [r]et agentes paenitentiam et confitentes nomini tuo venerint
et oraverint et deprecati te fuerint in domo hac, 34 exaudi in caelo,
et dimitte peccatum populi tui Israël, et reduces eos in terram,
quam dedisti patribus eorum.
35 [s]Si clausum fuerit caelum et non pluerit propter peccata eorum,
et orantes in loco isto paenitentiam egerint nomini tuo, et a pec-
catis suis conversi fuerint propter adflictionem suam, 36 exaudi eos in
caelo, et dimitte peccata servorum tuorum et populi tui Israël, et
[t]ostende eis [u]viam bonam per quam ambulent, et da pluviam
super terram tuam quam dedisti populo tuo in possessionem.
37 [v]Fames si oborta fuerit in terra aut pestilentia aut corruptus
aër aut aerugo, aut locusta vel robigo, et adflixerit eum inimicus eius
portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas, 38 cuncta devotatio et
imprecatio, quae acciderit omni homini de populo tuo Israël: si quis
cognoverit plagam cordis sui et expanderit manus suas in domo
hac, 39 tu exaudies in caelo, in loco habitationis tuae, et repropitiaberis
et facies ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris
cor eius ([x]quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum), 40 ut
timeant te [y]cunctis diebus quibus vivunt super faciem terrae quam
dedisti patribus nostris.
41 Insuper et alienigena, qui non est de populo tuo Israël, cum
[z]venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim no-

z 1 Rg 16, 1; 2 Rg 7, 8; 1 Par 28, 4.
a 2 Rg 7, 2, 3; 1 Par 17, 1, 2.
b cp. 5, 3, 5; 2 Rg 7, 5, 12, 13.
c 1 Par 28, 5, 6.
d vr. 9; Dt 31, 26.
ex 22-43] LL. in fs. transl. Dom. Lauret.
e vr. 54; 2 Par 6, 12, 13.
f cf. Ex 9, 33; 1 Es 9, 5; Is 1, 15.
g Ex 15, 11; 2 Rg 7, 22.
h v. Dt 7, 9.
i cp. 6, 12.
j v. cp. 2, 4; 2 Rg 7, 12.
k 2 Rg 7, 25.
l 2 Par 2, 6. — cf. Is 66, 1; Jr 23, 24; Ac 7, 49; 17, 24.
28, 29] R. in fr. 2 p. D. 3 p. Pnt. — v. Ps. 45, 5.
m vr. 52. — cf. 2 Par 7, 15; 2 Es 1, 6.
n vr. 16; cp. 9, 3; Dt 12, 5, 11; 4 Rg 21, 4 etc.
o cf. Ex 22, 11.
p Dt 25, 1.
33] R. in fs. ded. Eccl.
q Lv 26, 17; Dt 28, 25, 45.
r Lv 26, 40. — cf. 2 Es 1, 9.
s cp. 17, 1; Dt 11, 17; Lc 4, 25. — cf. Lv 26, 17; Dt 28, 25.
36] v. vr. 33.
t cf. Ps 24, 4; 26, 11; 85, 11.
u 1 Rg 12, 23.
v cf. Lv 26, 16, 25, 26; Dt 28, 21, 22, 37, 38, 42, 52; 2 Par 20, 9.
39] R. in fr. 2 p. D. 1 Aug.
x 1 Par 28, 9; Ps 7, 10; Ac 1, 24. — cf. 1 Rg 16, 7; Ps 138, 16.
y Dt 12, 1.
z cf. Ac 8, 27.

tentis ut omnes eo venientes ac Dominum deprecantes exaudiantur (22-53), benedictione in universum populum (54-61) et sollemni victimarum mactatione celebrata (62-66), denique a Deo secundo regi ap-

men tuum magnum et [a]manus tua fortis et bracchium tuum 42 ex-
tentum ubique); cum venerit ergo, et oraverit in hoc loco, 43 tu
exaudies in caelo, in firmamento habitaculi tui, et facies omnia pro
quibus invocaverit te alienigena; [b]ut discant universi populi terrarum nomen tuum [c]timere, sicut populus tuus Israël, et probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam aedificavi.
44 Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos,
per viam quocumque miseris eos, orabunt te [d]contra viam civitatis,
quam elegisti, et contra domum, quam aedificavi nomini tuo, 45 et
exaudies in caelo orationes eorum et preces eorum et facies iudicium eorum.
46 Quod si peccaverint tibi ([e]non est enim homo qui non peccet),
et iratus tradideris eos inimicis suis, et captivi ducti fuerint [f]in ter-
ram inimicorum longe vel prope, 47 [g]et egerint paenitentiam in corde
suo in loco captivitatis, et conversi deprecati te fuerint in captivitate
sua dicentes: [h]Peccavimus, inique egimus, impie gessimus; 48 [i]te
reversi fuerint ad te in universo corde suo et tota anima sua in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti fuerint, et oraverint te [j]contra viam terrae suae, quam dedisti patribus eorum, et civitatis, quam elegisti, et templi, quod aedificavi nomini tuo;
49 exaudies in caelo in firmamento solii tui orationes eorum et preces
eorum et facies iudicium eorum 50 et propitiaberis populo tuo, qui
peccavit tibi, et omnibus iniquitatibus eorum, quibus praevaricati sunt in te, et [k]dabis misericordiam coram eis, qui eos captivos habuerint, ut misereantur eis.
51 [l]Populus enim tuus est et hereditas tua, quos eduxisti de terra
Aegypti, [m]de medio fornacis ferreae, 52 [n]ut sint oculi tui aperti ad
deprecationem servi tui et populi tui Israël, et exaudias eos in uni-
versis, pro quibus invocaverint te; 53 tu enim separasti eos tibi in
hereditatem de universis populis terrae, [o]sicut locutus es per Moysen servum tuum, quando eduxisti patres nostros de Aegypto, Domine Deus.
54 [p]Factum est autem, cum complesset Salomon orans Dominum
omnem orationem et deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini; [q]utrumque enim genu in terram fixerat et manus
expanderat in caelum. 55 Stetit ergo et [r]benedixit omni ecclesiae
Israël voce magna dicens: 56 Benedictus Dominus, qui dedit requiem
populo suo Israël, iuxta omnia quae locutus est; [s]non cecidit ne unus quidem sermo ex omnibus bonis, quae locutus est per Moysen
servum suum. 57 Sit Dominus Deus noster nobiscum sicut fuit cum
patribus nostris [t]non derelinquens nos neque proiciens, 58 [u]sed in-
clinet corda nostra ad se, ut ambulemus in universis viis eius et custodiamus mandata eius et caeremonias eius et iudicia, quae-
cumque mandavit patribus nostris. 59 Et sint sermones mei isti, qui-
bus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die ac nocte, ut faciat iudicium servo suo et populo suo
Israël per singulos dies, 60 ut [v]sciant omnes populi terrae quia [x]Do-
minus ipse est Deus et non est ultra absque eo. 61 [y]Sit quoque
cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro, ut ambulemus in decretis eius et custodiamus mandata eius sicut et hodie.
62 Igitur [z]rex et omnis Israël cum eo immolabant victimas coram
Domino. 63 Mactavitque Salomon hostias pacificas, quas immolavit
Domino, boum viginti duo milia et ovium centum viginti milia. Et dedicaverunt templum Domini rex et filii Israël.
64 In die illa sanctificavit rex medium atrii, quod erat ante domum
Domini; fecit quippe holocaustum ibi et sacrificium et adipem pacificorum, quoniam [a]altare aereum, quod erat coram Domino, minus erat et capere non poterat holocaustum et sacrificium et adipem
pacificorum. 65 Fecit ergo Salomon in tempore illo [b]festivitatem
celebrem, et omnis Israël cum eo, multitudo magna ab [c]introitu Emath usque ad [d]rivum Aegypti, coram Domino Deo nostro [e]sep-
tem diebus et septem diebus, id est quattuordecim diebus. 66 Et in
die octava dimisit populos; qui benedicentes regi profecti sunt in

a Dt 3, 24; 2 Par 6, 32.

b vr. 60. — cf. Js 4, 24.
c Ps 101, 16.

d v. vr. 48.
46] * *cf. Catech. R. IV 14, 5.*

e 2 Par 6, 36; Pro 20, 9; Ec 7, 21; Rm 3, 23; Jc 3, 2; 1 Jo 1, 8, 10. — cf. Jr 2, 32.
f Lv 26, 34, 44; Dt 28, 36, 64.
g Lv 26, 40.
h 2 Es 1, 6; Ps 105, 6; Dn 9, [5.
i Rg 7, 3; Jr 29, 12-14.

j vr. 44; Dn 6, 10. — cf. Ps 5, 8; Jn 2, 4.

k Ps 105, 46.

l Dt 9, 29; 32, 9. — cf. 2 Es 1, 10; Est 13, 15, 16.
m Dt 4, 20; Jr 11, 4.
n cf. vr. 29.

o Ex 19, 5, 6; Dt 9, 26, 29; 14, 2.

p 2 Par 7, 1.

q 2 Par 6, 13.
r vr. 14. — cf. 2 Rg 6, 18.

s Js 21, 43; 23, 14.

t cf. Dt 31, 6; Js 1, 5; 1 Rg 12, 22.
u Ps 118, 36.

v vr. 43.
x Dt 4,35, 39. — cf. cp. 18,39.
y 4 Rg 20, 3. — cf. cp. 11, 4; 15, 3, 14.
62-66] 2 Par 7, 4-10.
z 2 Mc 2, 8, 9. — cf. 1 Es 6, 16, 17.

a v. 2 Par 4, 1.

b vr. 2; Lv 23, 34.
c 2 Par 7, 8.
d Nm 34, 5; 4 Rg 24, 7.
e cf. 1 Mc 4, 56; 2 Mc 2, 12.

parente benignissime acceptata et commendata (*9-19*).
C) *Politica studia quibus et foedera confirmavit* (*10-14*) *et urbes munivit* (*15-19*) *et cives in classes quasdam distribuit* (*20-23*) *et*

tabernacula sua laetantes et alacri corde super omnibus bonis, quae
fecerat Dominus David servo suo et Israël populo suo.
9 Factum est autem, cum perfecisset Salomon aedificium domus
Domini et [a]aedificium regis et [b]omne quod optaverat et vo-
luerat facere, 2 apparuit ei Dominus [c]secundo, sicut apparuerat ei
in Gabaon. 3 Dixitque Dominus ad eum: Exaudivi orationem tuam
et deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me; sanctificavi
domum hanc, quam aedificasti, ut [d]ponerem nomen meum ibi in
sempiternum; et erunt [e]oculi mei et cor meum ibi cunctis diebus.
4 Tu quoque, si [f]ambulaveris coram me, [g]sicut ambulavit pater
tuus in simplicitate cordis et in aequitate, et feceris omnia quae
praecepi tibi et legitima mea et iudicia mea servaveris, 5 [h]ponam
thronum regni tui super Israël in sempiternum, sicut locutus sum
David patri tuo dicens: Non auferetur vir de genere tuo de solio
Israël. 6 [i]Si autem aversione aversi fueritis vos et filii vestri non
sequentes me nec custodientes mandata mea et caeremonias meas,
quas proposui vobis; sed abieritis et colueritis deos alienos et ado-
raveritis eos, 7 [j]auferam Israël de superficie terrae quam dedi eis,
et [k]templum quod sanctificavi nomini meo proiciam a conspectu
meo, [l]eritque Israël in proverbium et in fabulam cunctis populis,
8 et [m]domus haec erit in exemplum: omnis qui transierit per eam
stupebit et sibilabit et dicet: [n]Quare fecit Dominus sic terrae huic
et domui huic? 9 Et respondebunt: Quia [o]dereliquerunt Dominum
Deum suum, qui eduxit patres eorum de terra Aegypti, et secuti
sunt deos alienos et adoraverunt eos et coluerunt eos; idcirco in-
duxit Dominus super eos omne malum hoc.

10 Expletis autem [p]annis viginti postquam aedificaverat Salomon
duas domos, id est domum Domini et domum regis 11 (Hiram rege
Tyri praebente Salomoni ligna cedrina et abiegna et aurum iuxta
omne quod opus habuerat), tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida
in terra Galilaeae. 12 Et egressus est Hiram de Tyro ut videret op-
pida, quae dederat ei Salomon, et non placuerunt ei, 13 et ait: Hae-
cine sunt civitates, quas dedisti mihi, frater? Et appellavit eas ter-
ram [q]Chabul usque in diem hanc. 14 Misit quoque Hiram ad regem
Salomonem centum viginti talenta auri. 15 Haec est summa expen-
sarum, quam obtulit rex Salomon ad aedificandam domum Domini
et domum suam et [r]Mello et murum Ierusalem et [s]Heser et [t]Ma-
geddo et Gazer.
16 Pharao rex Aegypti ascendit et cepit Gazer succenditque eam
igni, et [u]Chananaeum, qui habitabat in civitate, interfecit, et dedit
eam in dotem [v]filiae suae uxori Salomonis. 17 Aedificavit ergo Sa-
lomon Gazer et [x]Bethoron inferiorem 18 et Baalath et Palmyram in
terra solitudinis. 19 Et omnes vicos, qui ad se pertinebant et erant
absque muro, munivit, et [y]civitates curruum et civitates [z]equitum et
quodcumque ei [a]placuit ut aedificaret in Ierusalem et in Libano et
in omni terra potestatis suae.
20 Universum populum, qui remanserat de Amorrhaeis et Hethaeis
et Pherezaeis et Hevaeis et Iebusaeis, qui non sunt de filiis Israël,
21 [b]horum filios, qui remanserant in terra, [c]quos scilicet non po-
tuerant filii Israël exterminare, fecit Salomon [d]tributarios usque in
diem hanc. 22 [e]De filiis autem Israël non constituit Salomon servire
quemquam; sed erant viri bellatores et ministri eius et principes et
duces et praefecti curruum et equorum. 23 Erant autem principes
super omnia opera Salomonis praepositi [f]quingenti quinquaginta,
[g]qui habebant subiectum populum, et statutis operibus imperabant.
24 [h]Filia autem Pharaonis ascendit de civitate David in [i]domum
suam, quam aedificaverat ei Salomon. [j]Tunc aedificavit [k]Mello.
25 Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos
holocausta et pacificas victimas super altare, quod aedificaverat
Domino, et adolebat thymiama coram Domino. Perfectumque est
templum.
26 Classem quoque fecit rex Salomon in [l]Asiongaber, quae est
iuxta Ailath in litore maris Rubri in terra Idumaeae. 27 Misitque
Hiram in [m]classe illa servos suos viros nauticos et gnaros maris

1-9] 2 Par 7, 11-22.
1-14] *LL. in D. 8 p. Pnt.*
a cp. 7, 1; 2 Par 8, 1.
b vr. 19; 2 Par 8, 9.
c cp. 3, 5. — v. cp. 11, 9.
(*3*)] *R. in fr. 2 p. D. 8 p. Pnt.*
d cp. 8, 16, 29; 4 Rg 21, 4; 2 Par 33, 4.
e Dt 11, 12.
f Gn 17, 1.
g cp. 11, 4, 6, 38; 14, 8; 15, 5.
h cp. 6, 12; 2 Rg 7, 12-16; 1 Par 22, 10. — v. cp. 2, 4.
i cf. 2 Rg 7, 15, 16; Ps 88, 30, 32.
j Dt 4, 26; 4 Rg 17, 23; 25, 21.
k Jr 7, 14. — cf. Mt 23, 38.
l Dt 28, 37. — cf. Tb 3, 4; Ps 43, 14.
m cf. Sph 2, 15.
n Dt 29, 24-26; Jr 22, 9, 9.
o cp. 18, 18.
10-28] 2 Par 8, 1-18.
p cf. cp. 6, 37, 38; 7, 1.
q cf. Js 19, 27.
r vr. 24. — v. 2 Rg 5, 9.
s Js 11, 1.
t Js 17, 11.
u Js 16, 10.
v cp. 3, 1; 7, 8.
x v. Js 10, 10.
y cp. 10, 26; 2 Par 1, 14; 9, 25.
z cp. 4, 26.
a vr. 1.
b cf. Jd 1, 21, 27, 29; 3, 1.
c cf. Js 15, 63; 17, 12.
d 1 Es 2, 55-58; 2 Es 7, 57-60. — cf. Js 16, 10; Jd 1, 28.
e Lv 25, 39.
f cf. 2 Par 8, 10.
g cp. 5, 16.
h cp. 3, 1; 7, 8.
i cp. 7, 8.
j cp. 11, 27. — cf. 2 Rg 5, 9; 2 Par 32, 5.
k v. vr. 15.
l cp. 22, 49; Nm 33, 35; Dt 2, 8.
m cp. 10, 11.

observantiam sacrorum curavit (24, 25) et aerarium locupletavit (26-28).
D) *Fama, quae ubique terrarum de eo tam late diffusa est, ut mirabundam reginam Sabam Ierusalem attraxerit (10, 1-13).*

cum servis Salomonis. 28 Qui, cum venissent in [n]Ophir, sumptum
inde aurum quadringentorum viginti talentorum detulerunt ad regem
Salomonem.
10 Sed et [a]regina [b]Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit [c]tentare eum in aenigmatibus. 2 Et ingressa Ieru-
salem multo cum comitatu et divitiis, camelis [d]portantibus aromata
et aurum infinitum nimis et gemmas pretiosas, venit ad regem Sa-
lomonem et locuta est ei universa quae habebat in corde suo. 3 Et
docuit eam Salomon omnia verba quae proposuerat; non fuit sermo
qui regem posset latere, et non responderet ei. 4 Videns autem
regina Saba omnem sapientiam Salomonis et domum, quam aedifi-
caverat, 5 et cibos mensae eius et habitacula servorum et ordines
ministrantium vestesque eorum et pincernas et holocausta, quae
offerebat in domo Domini, non habebat ultra spiritum; 6 dixitque
ad regem: Verus est sermo, quem audivi in terra mea 7 super ser-
monibus tuis et super sapientia tua, et non credebam narrantibus
mihi, donec ipsa veni et vidi oculis meis et probavi quod media
pars mihi nuntiata non fuerit. Maior est sapientia et opera tua quam
rumor quem audivi. 8 [e]Beati viri tui et beati servi tui, qui stant
coram te semper et audiunt sapientiam tuam. 9 [f]Sit Dominus Deus
tuus benedictus, cui complacuisti, et posuit te super thronum Israël,
[g]eo quod dilexerit Dominus Israël in sempiternum et constituit te
regem [h]ut faceres iudicium et iustitiam. 10 [i]Dedit ergo regi centum
viginti talenta auri et aromata multa nimis et gemmas pretiosas. Non
sunt allata ultra aromata tam multa quam ea quae dedit regina
Saba regi Salomoni. 11 (Sed et [j]classis Hiram, quae portabat [k]aurum
de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis et gemmas pre-
tiosas. 12 Fecitque rex de lignis thyinis fulcra domus Domini et do-
mus regiae et citharas lyrasque cantoribus. Non sunt allata huiusce-
modi ligna thyina neque visa usque in praesentem diem). 13 Rex
autem Salomon dedit reginae Saba omnia quae voluit et petivit ab
eo, exceptis his quae ultro obtulerat ei munere regio. Quae reversa
est et abiit in terram suam cum servis suis.
14 Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per annos
singulos, sescentorum sexaginta sex talentorum auri, 15 excepto eo
quod adferebant viri, qui super vectigalia erant, et negotiatores uni-
versique scruta vendentes et omnes reges Arabiae ducesque terrae.
16 Fecit quoque rex Salomon ducenta [l]scuta de auro purissimo,
sescentos auri siclos dedit in laminas scuti unius: 17 et trecentas
peltas ex auro probato, trecentae minae auri unam peltam vestiebant;
posuitque eas rex [m]in domo saltus Libani.
18 Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore grandem et vestivit
eum auro fulvo nimis. 19 Qui habebat sex gradus, et summitas
throni rotunda erat in parte posteriori, et duae manus hinc atque
inde tenentes sedile, et duo leones stabant iuxta manus singulas, 20 et
duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde. Non est
factum tale opus in universis regnis.
21 Sed et omnia vasa, quibus potabat rex Salomon, erant aurea,
et universa supellex domus saltus Libani de auro purissimo; non
erat argentum, nec alicuius pretii putabatur in diebus Salomonis,
22 quia [n]classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres
annos ibat in [o]Tharsis deferens inde aurum et argentum et dentes
elephantorum et simias et pavos.
23 [p]Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terrae
divitiis et sapientia. 24 Et universa terra desiderabat vultum Salo-
monis, ut audiret sapientiam eius, quam dederat Deus in corde eius.
25 Et singuli deferebant ei munera vasa argentea et aurea, vestes et
arma bellica, aromata quoque et equos et mulos per annos singulos.
26 Congregavitque Salomon [q]currus et equites, et facti sunt ei mille
quadringenti currus et duodecim milia equitum, et disposuit eos per
civitates munitas et cum rege in Ierusalem 27 [r]fecitque ut tanta
esset abundantia argenti in Ierusalem quanta et lapidum, et cedro-
rum praebuit multitudinem quasi [s]sycomoros, quae nascuntur in
campestribus. 28 Et educebantur [t]equi Salomoni de Aegypto et de

n cp. 10, 11; 22, 49; Gn 10, 29; 1 Par 29, 4; Jb 22, 24; 28, 16; (Ps 44, 9; Ecli 7, 20;) Is 13, 12.
1-11] *LL. in fr. 2 p. D. 8 p. Pnt.*
1-13] 2 Par 9, 1-12.
a cf. Mt 12, 42; Lc 11, 31.
b Ps 71, 10; Is 60, 6; Jr 6, 20; Ez 27, 22, 23; 38, 13; Jl 3, 8.
c v. Jd 14, 12.
c vr. 10.
e cf. Pro 8, 24; Lc 10, 23.
f cp. 5, 7.
g 2 Par 2, 11. — cf. Sap 12, 7.
h 2 Rg 8, 15. — cf. Ps 71, 2.
i vr. 2.
j cp. 9, 27.
k v. cp. 9, 28.
14-28] 2 Par 9, 13-38.
l cp. 14, 26.
m cp. 7, 2; Is 20, 8.
n cp. 22, 49.
o Gn 10, 4; 1 Par 1, 7; Par 20, 36, 37; Ps 47, 8; 71, 10; Is 2, 16; 23, 1, 6, 10 etc.
23, 24] *Antt. in Nativ. Dñi.*
p cp. 3, 12, 13; 4, 30. — cf. Ec 2, 9.
26-29] 2 Par 1, 14-17.
q cf. cp. 4, 26; 2 Par 9, 25.
r Ecli 47, 20. — cf. Zc 9, 3.
s 1 Par 27, 28.
t 2 Par 9, 28. — cf. Dt 17, 16.

E) *Abundantia denique divitiarum, aulae magnificentia et rerum omnium copia, quae undique adfluebant* (14-25). *Ab uxoribus tamen ad idololatriam conversus senex a Domino recedit* (11, 1-10).

Coa; negotiatores enim regis emebant de Coa et, statuto pretio, per-
ducebant. 29 Egrediebatur autem quadriga ex Aegypto sescentis
siclis argenti, et equus centum quinquaginta. Atque in hunc modum
cuncti reges [u]Hethaeorum et Syriae equos venundabant.

11 [a]Rex autem Salomon adamavit mulieres alienigenas multas, filiam
quoque Pharaonis et moabitidas et ammonitidas, idumaeas et
sidonias et hethaeas, 2 de gentibus super quibus dixit Dominus
filiis Israël: [b]Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur
ad vestras; certissime enim avertent corda vestra ut sequamini deos
earum. His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore: 3 fue-
runtque ei uxores quasi reginae septingentae et concubinae trecentae;
et averterunt mulieres cor eius. 4 Cumque iam esset senex, depra-
vatum est cor eius per mulieres ut sequeretur deos alienos; [c]nec
erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo [d]sicut cor David
patris eius. 5 Sed colebat Salomon [e]Astarthen deam Sidoniorum et
[f]Moloch idolum Ammonitarum. 6 Fecitque Salomon quod non pla-
cuerat coram Domino, et non adimplevit ut sequeretur Dominum
sicut David pater eius. 7 Tunc aedificavit Salomon fanum [g]Chamos
idolo Moab in monte, qui est contra Ierusalem, et [h]Moloch idolo
filiorum Ammon. 8 Atque in hunc modum fecit universis uxoribus
suis alienigenis, quae adolebant tura et immolabant diis suis.

9 Igitur iratus est Dominus Salomoni, quod aversa esset [i]mens
eius a Domino Deo Israël, [j]qui apparuerat ei secundo 10 et [k]prae-
ceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos, et non custodivit
quae mandavit ei Dominus. 11 Dixit itaque Dominus Salomoni:
Quia habuisti hoc apud te et non custodisti pactum meum et prae-
cepta mea quae mandavi tibi, [l]disrumpens scindam regnum tuum
et dabo illud servo tuo. 12 [m]Veruntamen in diebus tuis non faciam
propter David patrem tuum; de manu filii tui scindam illud. 13 [n]Nec
totum regnum auferam, sed [o]tribum unam dabo filio tuo propter
David servum meum et Ierusalem [p]quam elegi.

14 Suscitavit autem Dominus adversarium Salomoni Adad idu-
maeum de semine regio, qui erat in Edom. 15 [q]Cum enim esset
David in Idumaea, et ascendisset Ioab princeps militiae ad sepelien-
dum eos qui fuerant interfecti, et occidisset omne masculinum in
Idumaea (16 sex enim mensibus ibi moratus est Ioab et omnis Israël,
donec interimeret omne masculinum in Idumaea), 17 fugit Adad ipse
et viri Idumaei de servis patris eius cum eo, ut ingrederetur Ae-
gyptum; erat autem Adad puer parvulus. 18 Cumque surrexissent
de Madian, venerunt in [r]Pharan tuleruntque secum viros de Pha-
ran et introierunt Aegyptum ad Pharaonem regem Aegypti; [s]qui
dedit ei domum et cibos constituit et terram delegavit. 19 Et invenit
Adad gratiam coram Pharaone valde, in tantum ut daret ei uxorem
sororem uxoris suae germanam Taphnes reginae. 20 Genuitque ei
soror Taphnes Genubath filium, et nutrivit eum Taphnes in domo
Pharaonis; eratque Genubath habitans apud Pharaonem cum filiis
eius. 21 Cumque audisset Adad in Aegypto [t]dormisse David cum
patribus suis et mortuum esse Ioab principem militiae, dixit Pha-
raoni: Dimitte me ut vadam in terram meam. 22 Dixitque ei Pharao:
Qua enim re apud me indiges, ut quaeras ire ad terram tuam? At
ille respondit: Nulla, sed obsecro te ut dimittas me.

23 Suscitavit quoque ei Deus adversarium Razon filium Eliada,
qui fugerat [u]Adarezer regem Soba dominum suum; 24 et congre-
gavit contra eum viros et factus est princeps latronum [v]cum inter-
ficeret eos David, abieruntque Damascum et habitaverunt ibi et con-
stituerunt eum regem in Damasco; 25 eratque adversarius Israëli
cunctis diebus Salomonis. Et hoc est malum Adad et odium contra
Israël; regnavitque in Syria.

26 [x]Ieroboam quoque filius Nabat [y]ephrathaeus de Sareda servus
Salomonis, cuius mater erat nomine Sarva mulier vidua, [z]levavit
manum contra regem. 27 Et haec est causa rebellionis adversus eum,
quia [a]Salomon aedificavit Mello et coaequavit voraginem civitatis
David patris sui.

28 Erat autem [b]Ieroboam vir fortis et potens; vidensque Salomon

u Jd 1, 26.
1-12] *LL. in fr. 3 p. D. 8 p. Pnt.*
a 2 Es 13, 26. — cf. Dt 17, 17; Ecli 47, 21.
b Dt 7, 2. — v. Ex 34, 16.
4] * *cf. Catech. R. III 7, 9.*
c cf. cp. 8, 61.
d cp. 9, 4.
e vr. 33; Jd 2, 13; 4 Rg 23, 13.
f v. vr. 7.
g Nm 21, 29; 4 Rg 23, 13; Jr 48, 7.
h Lv 18, 21; 20, 2-4; 4 Rg 23, 10; Ac 7, 43.
i vr. 2, 4.
j cp. 3, 5; 9, 2.
k cp. 6, 12; 9, 6.
l vr. 31. — cf. 1 Rg 15; 28; Dn 5, 28.
m cf. cp. 12, 16-19.
n cf. 2 Rg 7, 15; Ps 88, 33-37.
o vr. 32, 36. — cf. cp. 12, 20.
p Dt 12, 5, 11.
q 2 Rg 8, 14; 1 Par 18, 12, 13.
r Nm 10, 12; Dt 33, 2.
s cf. Gn 47, 11, 12.
t cp. 2, 10.
u cf. 2 Rg 10, 16.
v 2 Rg 8, 3; 10, 8, 18.
26-43] *LL. in fr. 4 p. D. 8 p. Pnt.*
x cp. 12, 2; 2 Par 13, 6.
y 1 Rg 1, 1.
z 2 Rg 20, 21.
a cp. 9, 24. — cf. 2 Rg 5, 9.
b 2 Par 10, 15.

ab eoque punitur, suscitatis contra eum adversariis (11-43).

2. Regnorum Iuda et Israël synchronistica historia (III, 12, I-IV, 17, 41). — *Roboam filius et successor Salomonis, cum populi petitionem de minuen-*

adulescentem bonae indolis et industrium constituerat eum praefec-
tum super tributa universae domus Ioseph.
29 Factum est igitur in tempore illo, ut Ieroboam egrederetur de
Ierusalem, et inveniret eum [c]Ahias silonites propheta in via opertus
pallio novo; erant autem duo tantum in agro. 30 Apprehendensque
Ahias pallium suum novum, quo coopertus erat, [d]scidit in duode-
cim partes 31 et ait ad Ieroboam: Tolle tibi decem scissuras;
haec enim dicit Dominus Deus Israël: [e]Ecce ego scindam regnum
de manu Salomonis et dabo tibi decem tribus. 32 Porro [f]una tribus
remanebit ei propter servum meum David et Ierusalem [g]civitatem,
quam elegi ex omnibus tribubus Israël; 33 eo quod dereliquerit me
et [h]adoraverit Astarthen deam Sidoniorum et Chamos deum Moab
et [i]Moloch deum filiorum Ammon et non ambulaverit in viis meis,
ut faceret iustitiam coram me et praecepta mea et iudicia sicut
David pater eius. 34 Nec auferam omne regnum de manu eius, sed
ducem ponam eum cunctis diebus vitae suae [j]propter David ser-
vum meum quem elegi, qui custodivit mandata mea et praecepta
mea; 35 [k]auferam autem regnum de manu filii eius et dabo tibi
decem tribus; 36 filio autem eius dabo tribum unam, [l]ut remaneat
lucerna David servo meo cunctis diebus coram me in Ierusalem,
civitate quam elegi ut esset nomen meum ibi. 37 Te autem adsu-
mam et regnabis super omnia quae desiderat anima tua, erisque rex
super Israël. 38 Si igitur audieris omnia quae praecepero tibi, et
[m]ambulaveris in viis meis et feceris quod rectum est coram me cu-
stodiens mandata mea et praecepta mea, sicut fecit David servus
meus, [n]ero tecum et [o]aedificabo tibi domum fidelem, quomodo ae-
dificavi David domum, et tradam tibi Israël 39 et adfligam semen
David super hoc, veruntamen non cunctis diebus.
40 Voluit ergo Salomon interficere Ieroboam, qui surrexit et au-
fugit in Aegyptum ad [p]Sesac regem Aegypti et fuit in Aegypto usque
ad mortem Salomonis.
41 Reliquum autem verborum Salomonis et omnia quae fecit, et
sapientia eius, ecce universa scripta sunt in libro verborum dierum
Salomonis.
42 Dies autem, quos regnavit Salomon in Ierusalem super omnem
Israël, quadraginta anni sunt. 43 [q]Dormivitque Salomon cum patri-
bus suis et sepultus est in civitate David patris sui regnavitque [r]Ro-
boam filius eius pro eo.

12 Venit autem Roboam in [a]Sichem; illuc enim congregatus erat
omnis Israël ad constituendum eum regem.
2 At vero [b]Ieroboam filius Nabat, [c]cum adhuc esset in Aegypto
profugus a facie regis Salomonis, audita morte eius, reversus est de
Aegypto. 3 Miseruntque et vocaverunt eum.
Venit ergo Ieroboam et omnis multitudo Israël, et locuti sunt ad
Roboam dicentes: 4 [d]Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis;
tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo et
de iugo gravissimo, quod imposuit nobis, et serviemus tibi. 5 Qui
ait eis: [e]Ite usque ad tertium diem et revertimini ad me.
Cumque abisset populus, 6 iniit consilium rex Roboam cum se-
nioribus, qui adsistebant coram Salomone patre eius, cum adhuc
viveret, et ait: Quod datis mihi consilium ut respondeam populo
huic? 7 Qui dixerunt ei: Si hodie oboedieris populo huic et servie-
ris et petitioni eorum cesseris locutusque fueris ad eos verba lenia,
erunt tibi servi cunctis diebus. 8 Qui dereliquit consilium senum, quod
dederant ei, et adhibuit adulescentes, qui nutriti fuerant cum eo et
adsistebant illi, 9 dixitque ad eos: Quod mihi datis consilium ut
respondeam populo huic qui dixerunt mihi: Levius fac iugum quod
imposuit pater tuus super nos? 10 Et dixerunt ei iuvenes qui nutriti
fuerant cum eo: Sic loqueris populo huic, qui locuti sunt ad te di-
centes: Pater tuus adgravavit iugum nostrum, tu releva nos; sic
loqueris ad eos: Minimus digitus meus grossior est dorso patris
mei. 11 Et nunc pater meus posuit super vos iugum grave, ego
autem addam super iugum vestrum; pater meus cecidit vos flagellis,
ego autem caedam vos scorpionibus.

c cp. 12, 15; 14, 2; 15, 29; 2 Par 10, 15.
d cf. 1 Rg 15, 27.
e vr. 11-13.
f vr. 13; cp. 12, 21.
g cp. 14, 21. — v. Dt 12, 5.
h vr. 5, 7.
i cf. Jd 11, 24.
j 2 Rg 7, 12.
k vr. 12; cp. 12, 16, 17.
l cp. 15, 4; 2 Rg 21, 17; 4 Rg 8, 19; 2 Par 21, 7.
m cf. cp. 9, 4.
n Js 1, 5.
o 1 Rg 2, 35; 2 Rg 7, 11, 27.
p cp. 14, 25; 2 Par 12, 2, 5, 7, 9.
41-43] 2 Par 9, 29-31. — cf. 1 Mc 9, 22; 16, 23, 24.
q cp. 2, 10; 14, 20.
r Mt 1, 7.
1-16] *LL. in fr. 5 p. D. 8 p.* [*Pnt.*
1-19] 2 Par 10, 1-19.
a cf. Jd 9, 6.
b cp. 11, 26.
c cp. 11, 40.
d cp. 4, 7, 22; 9, 15. — v. 1 Rg 8, 11-18.
e vr. 12.

dis oneribus durius reiceret (12, 1-15), a decem tribubus deseritur et a Deo prohibetur quominus rebelles eorumque regem ad oboedientiam redigat (16-24). Ieroboam vero regnum novum instaurans, erectis vitulis

12 Venit ergo Ieroboam et omnis populus ad Roboam die tertia,
sicut locutus fuerat rex dicens: [f]Revertimini ad me die tertia.
13 Responditque rex populo dura, derelicto consilio seniorum quod
ei dederant, 14 et locutus est eis secundum consilium iuvenum di-
cens: Pater meus adgravavit iugum vestrum, ego autem addam
iugo vestro; pater meus cecidit vos flagellis, ego autem caedam
vos scorpionibus. 15 Et non adquievit rex populo, [g]quoniam aver-
satus fuerat eum Dominus, ut suscitaret verbum suum, [h]quod locu-
tus fuerat in manu Ahiae silonitae ad Ieroboam filium Nabat.
16 Videns itaque populus, quod noluisset eos audire rex, [i]respondit
ei dicens: [j]Quae nobis pars in David? vel quae hereditas in filio
Isai? Vade in tabernacula tua, Israël; nunc vide domum tuam,
David. Et abiit Israël in tabernacula sua. 17 [k]Super filios autem
Israël, quicumque habitabant in civitatibus Iuda, regnavit Roboam.
18 Misit ergo rex Roboam [l]Aduram, qui erat super tributa; et
lapidavit eum omnis Israël, et mortuus est. Porro rex Roboam fe-
stinus ascendit currum, et fugit in Ierusalem. 19 [m]Recessitque Israël
a domo David usque in praesentem diem.
20 Factum est autem, cum audisset omnis Israël quod reversus
esset Ieroboam, miserunt et vocaverunt eum, congregato coetu, et
constituerunt eum regem super omnem Israël; nec secutus est quis-
quam domum David praeter tribum Iuda solam.
21 Venit autem Roboam Ierusalem et congregavit universam do-
mum Iuda et tribum Beniamin, centum octoginta milia electorum
virorum bellatorum, ut pugnarent contra domum Israël et reduce-
rent regnum Roboam filio Salomonis.
22 Factus est autem sermo Domini ad [n]Semeiam virum Dei di-
cens: 23 Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda et ad om-
nem domum Iuda et Beniamin et reliquos [o]de populo dicens: 24 Haec
dicit Dominus: Non ascendetis neque bellabitis contra fratres ve-
stros filios Israël; revertatur vir in domum suam: [p]a me enim factum
est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, et reversi sunt de iti-
nere, sicut eis praeceperat Dominus.
25 [q]Aedificavit autem Ieroboam Sichem in monte Ephraim et ha-
bitavit ibi: et egressus inde aedificavit [r]Phanuel.
26 Dixitque Ieroboam in corde suo: Nunc revertetur regnum ad
domum David, 27 [s]si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in
domo Domini in Ierusalem; et convertetur cor populi huius ad do-
minum suum Roboam regem Iuda; interficientque me et revertentur
ad eum. 28 [t]Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos et dixit
eis: Nolite ultra ascendere in Ierusalem; [u]ecce dii tui, Israël, qui
te eduxerunt de terra Aegypti. 29 Posuitque unum in Bethel et alte-
rum in [v]Dan.
30 [x]Et factum est verbum hoc in peccatum; ibat enim populus
ad adorandum vitulum usque in Dan.
31 Et fecit [y]fana in excelsis et [z]sacerdotes de extremis populi,
qui non erant de filiis Levi. 32 Constituitque diem sollemnem in
mense octavo quintadecima die mensis in similitudinem [a]sollemni-
tatis quae celebrabatur in Iuda. Et ascendens altare similiter fecit
in Bethel, ut immolaret vitulis quos fabricatus fuerat, constituitque
in Bethel [b]sacerdotes excelsorum quae fecerat. 33 Et ascendit super
altare, quod exstruxerat in Bethel, quintadecima die mensis octavi,
quem finxerat de corde suo, et fecit sollemnitatem filiis Israël et
ascendit super altare ut [c]adoleret incensum.
13 Et ecce [a]vir Dei venit de Iuda in sermone Domini in Bethel,
Ieroboam stante super altare et [b]tus iaciente, 2 [c]et exclama-
mavit contra altare in sermone Domini et ait: Altare, altare, haec
dicit Dominus: Ecce filius nascetur domui David, [d]Iosias nomine,
et immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te tura
succendunt, et ossa hominum super te incendet. 3 Deditque in illa
die [e]signum dicens: Hoc erit signum quod locutus est Dominus:
Ecce altare scindetur, et effundetur cinis qui in eo est.
4 Cumque audisset rex sermonem hominis Dei, quem inclamaverat
contra altare in Bethel, extendit manum suam de altari dicens:

f vr. 5.
g vr. 24.
h cp. 11, 11, 31.
i cf. Pro 15, 1.
j v. 2 Rg 20, 1.
k cp. 11, 13, 32, 36.
l cp. 4, 6; 5, 14.
m 4 Rg 17, 21.
21-24] 2 Par 11, 1-4.
n 2 Par 12, 5, 7, 15.
o cf. vr. 17.
p vr. 15.
q cf. Jd 9, 45.
r Gn 32, 21. — cf. Jd 8, 17.
s Dt 12, 5, 6.
t 4 Rg 10, 29; 17, 16; 2 Par 11, 15; 13, 8; Os 8, 5, 6; 10, 5; 13, 2. — cf. cp. 14, [9.
u cf. Ex 32, 4, 8.
v Jd 18, 30.
x cp. 13, 34; 14, 16; 22, 58; 4 Rg 17, 21.
y cp. 13, 32.
z cp. 13, 33; 4 Rg 17, 33; 2 Par 11, 14, 15; 13, 9.
a Lv 23, 33, 34; Nm 29, 12.
b cp. 13, 2. — cf. Am 7, 13.
c cp. 13, 1.
a 4 Rg 23, 17.
b cp. 12, 33.
c vr. 32.
d 4 Rg 23, 15-17.
e v. Jd 6, 12.

aureis in Bethel et in Dan, peccare facit Israël (25-33), et ne a malo quidem incepto desistit, etsi admonitus a Deo per prophetam verba et minas plurimis miraculis honestantem (13, 1-34). Ex quo

Apprehendite eum. Et exaruit manus eius, quam extenderat contra
eum, nec valuit retrahere eam ad se. 5 Altare quoque scissum est
et effusus est cinis de altari iuxta signum, quod praedixerat vir Dei
in sermone Domini. 6 Et ait rex ad virum Dei: [f]Deprecare faciem
Domini Dei tui et ora pro me, ut restituatur manus mea mihi. Oravitque vir Dei faciem Domini, et reversa est manus regis ad eum
et facta est sicut prius fuerat.

7 Locutus est autem rex ad virum Dei: Veni mecum domum ut
prandeas, [g]et dabo tibi munera. 8 Responditque vir Dei ad regem:
[h]Si dederis mihi mediam partem domus tuae, [i]non veniam tecum,
nec comedam panem neque bibam aquam in loco isto; 9 sic enim
mandatum est mihi in sermone Domini praecipientis: Non comedes
panem neque bibes aquam nec reverteris per viam qua venisti.
10 Abiit ergo per aliam viam, et non est reversus per iter quo venerat
in Bethel.

11 [j]Prophetes autem quidam senex habitabat in Bethel; ad quem
venerunt filii sui et narraverunt ei omnia opera quae fecerat vir Dei
illa die in Bethel, et verba, quae locutus fuerat ad regem, narraverunt patri suo. 12 Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abiit?
Ostenderunt ei filii sui viam per quam abierat vir Dei qui venerat
de Iuda. 13 Et ait filiis suis: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent, ascendit 14 et abiit post virum Dei et invenit eum sedentem subtus terebinthum et ait illi: Tune es vir Dei qui venisti de
Iuda? Respondit ille: Ego sum. 15 Dixitque ad eum: Veni mecum
domum ut comedas panem. 16 Qui ait: [k]Non possum reverti neque
venire tecum, nec comedam panem neque bibam aquam in loco
isto, 17 quia locutus est Dominus ad me [l]in sermone Domini dicens: Non comedes panem et non bibes aquam ibi nec reverteris
per viam qua ieris. 18 Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui,
et angelus locutus est mihi in sermone Domini dicens: Reduc eum
tecum in domum tuam, ut comedat panem et bibat aquam. Fefellit eum 19 et reduxit secum; comedit ergo panem in domo eius
et bibit aquam.

20 Cumque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam, qui reduxerat eum, 21 et exclamavit ad virum Dei, qui venerat de Iuda, dicens: Haec dicit Dominus: Quia non oboediens
fuisti ori Domini et non custodisti mandatum, quod praecepit tibi
Dominus Deus tuus, 22 et reversus es et comedisti panem et bibisti
aquam in loco, in quo praecepit tibi ne comederes panem neque
biberes aquam, non inferetur cadaver tuum in sepulcrum patrum
tuorum.

23 Cumque comedisset et bibisset, stravit asinum suum prophetae
quem reduxerat. 24 Qui cum abisset, [m]invenit eum leo in via et
occidit. Et erat cadaver eius proiectum in itinere; asinus autem stabat
iuxta illum, et leo stabat iuxta cadaver. 25 Et ecce viri transeuntes
viderunt cadaver proiectum in via et leonem stantem iuxta cadaver,
et venerunt et divulgaverunt in civitate, in qua [n]prophetes ille senex habitabat. 26 Quod cum audisset propheta ille, qui reduxerat
eum de via, ait: Vir Dei est, qui inoboediens fuit ori Domini, et tradidit eum Dominus leoni et confregit eum et occidit iuxta verbum
Domini, quod locutus est ei.

27 Dixitque ad filios suos: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent, 28 et ille abisset, invenit cadaver eius proiectum in via et asinum et leonem stantes iuxta cadaver: non comedit leo de cadavere,
nec laesit asinum. 29 Tulit ergo prophetes cadaver viri Dei et posuit illud super asinum et reversus intulit in civitatem prophetae
senis, ut plangeret eum. 30 Et posuit cadaver eius in sepulcro suo,
et planxerunt eum: [o]Heu, heu, mi frater! 31 Cumque planxissent
eum, dixit ad filios suos: Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulcro in quo vir Dei sepultus est: [p]iuxta ossa eius ponite ossa
mea; 32 [q]profecto enim veniet sermo, quem praedixit in sermone
Domini contra altare, quod est in Bethel, et contra omnia fana excelsorum, quae sunt in urbibus [r]Samariae.

33 Post verba haec non est reversus Ieroboam de via sua pessima,

f Ex 8, 8; 9, 28; 10, 17; Nm 21, 7; Ac 8, 24.
g cf. 1 Rg 9, 8; 4 Rg 5, 15.
h Nm 22, 18; 24, 13.
i vr. 16, 17.
j vr. 25. — cf. 4 Rg 23, 18.
k vr. 8, 9.
l vr. 1; cp. 20, 35.
m cp. 20, 36.
n vr. 11.
o Jr 22, 18.
p cf. 4 Rg 23, 17, 18.
q vr. 2. — v. 4 Rg 23, 16-19.
r cf. cp. 16, 24.

factum est ut in peccati poenam eidem adnuntietur, per Ahiam mors filii, et interitus ipsius domus regnique Israël praedicetur (*14, 1-18*). *Tandem impius rex, cum regnasset 22 annos, moritur* (*19-20*). *Interea*

sed e contrario fecit [s]de novissimis populi sacerdotes excelsorum.
Quicumque volebat [t]implebat manum suam et fiebat sacerdos excel-
sorum. 34 [u]Et propter hanc causam peccavit domus Ieroboam, et
[v]eversa est et deleta de superficie terrae.
14 In tempore illo aegrotavit Abia filius Ieroboam, 2 dixitque Ie-
roboam uxori suae: Surge et commuta habitum, ne cognoscaris
quod sis uxor Ieroboam, et vade in [a]Silo, ubi est Ahias propheta,
[b]qui locutus est mihi, quod regnaturus essem super populum hunc.
3 [c]Tolle quoque in manu tua decem panes et crustulam et vas mellis
et vade ad illum: ipse enim indicabit tibi quid eventurum sit puero
huic.
4 Fecit ut dixerat uxor Ieroboam et consurgens abiit in Silo et
venit in domum [d]Ahiae. At ille non poterat videre, quia [e]caliga-
verant oculi eius prae senectute. 5 Dixit autem Dominus ad Ahiam:
Ecce uxor Ieroboam ingreditur ut consulat te super filio suo, qui
aegrotat: haec et haec loqueris ei. Cum ergo illa intraret et dissi-
mularet se esse quae erat, 6 audivit Ahias sonitum pedum eius in-
troëuntis per ostium et ait: Ingredere, uxor Ieroboam; quare aliam
te esse simulas? Ego autem missus sum ad te durus nuntius. 7 Vade
et dic Ieroboam: Haec dicit Dominus Deus Israël: [f]Quia exaltavi
te de medio populi et dedi te ducem super populum meum Israël
8 et [g]scidi regnum domus David et dedi illud tibi, et non fuisti [h]si-
cut servus meus David, qui custodivit mandata mea et secutus est
me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo;
9 sed operatus es mala super omnes qui fuerunt ante te, et [i]fe-
cisti tibi deos alienos et [j]conflatiles, ut me ad iracundiam pro-
vocares; [k]me autem proiecisti post corpus tuum; 10 idcirco ecce
ego inducam mala super domum Ieroboam et [l]percutiam de Iero-
boam mingentem ad parietem et [m]clausum et novissimum in Israël;
et mundabo reliquias domus Ieroboam, sicut mundari solet fimus
usque ad purum. 11 [n]Qui mortui fuerint de Ieroboam in civitate,
comedent eos canes; qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt
eos aves caeli: quia Dominus locutus est. 12 Tu igitur surge et vade
in domum tuam, et [o]in ipso introitu pedum tuorum in urbem mo-
rietur puer, 13 et planget eum omnis Israël et sepeliet; iste enim
solus inferetur de Ieroboam in sepulcrum, quia [p]inventus est super
eo sermo bonus a Domino Deo Israël in domo Ieroboam. 14 [q]Con-
stituet autem sibi Dominus regem super Israël, qui percutiet domum
Ieroboam in hac die et in hoc tempore, 15 et percutiet Dominus
Deus Israël, sicut moveri solet harundo in aqua, et [r]evellet Israël
de terra [s]bona hac, quam dedit patribus eorum, et ventilabit eos
[t]trans flumen, quia fecerunt sibi [u]lucos ut irritarent Dominum, 16 et
tradet Dominus Israël propter peccata Ieroboam, qui peccavit et
[v]peccare fecit Israël.
17 Surrexit itaque uxor Ieroboam et abiit et venit in [x]Thersa.
[y]Cumque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus est. 18 Et
sepelierunt eum, et planxit eum omnis Israël [z]iuxta sermonem Do-
mini, quem locutus est in manu servi sui Ahiae prophetae.
19 Reliqua autem verborum Ieroboam, [a]quomodo pugnaverit et
quomodo regnaverit, ecce scripta sunt in libro verborum dierum re-
gum Israël. 20 Dies autem quibus regnavit Ieroboam viginti duo
anni sunt, et dormivit cum patribus suis, regnavitque [b]Nadab filius
eius pro eo.
21 [c]Porro Roboam filius Salomonis regnavit in [d]Iuda. Quadra-
ginta et unius anni erat Roboam, cum regnare coepisset; decem et
septem annos regnavit in Ierusalem civitate, [e]quam elegit Dominus
ut poneret nomen suum ibi ex omnibus tribubus Israël. Nomen au-
tem [f]matris eius Naama ammanitis. 22 [g]Et fecit Iudas malum co-
ram Domino, et [h]irritaverunt eum super omnibus, quae fecerant pa-
tres eorum in peccatis suis quae peccaverunt; 23 aedificaverunt enim
et ipsi sibi aras et [i]statuas et [j]lucos [k]super omnem collem excel-
sum et subter omnem [l]arborem frondosam. 24 Sed et [m]effeminati
fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas
attrivit Dominus ante faciem filiorum Israël. 25 [n]In quinto autem

s cp. 12, 31; 4 Rg 17, 32.
t Jd 17, 5.
u cp. cp. 12, 30; 4 Rg 17, 21.
v cp. 14, 10. — cf. cp. 15, 29-30.
a v. Js 18, 1.
b v. cp. 11, 20-31.
c cf. 1 Rg 9, 7, 8.
d cp. 11, 29.
e cf. Gn 27, 1.
5-13] *LL. in fr. 6 p. D. 8 p. Pnt.*
f cf. 2 Rg 12, 7, 8.
12, 7, 8.
g cp. 11, 31.
h cp. 11, 33, 38; 15, 5. — cf. cp. 9, 4.
i cp. 12, 28; 2 Par 11, 16.
j cp. Ex 34, 17.
k Ez 23, 35. — cf. 2 Es 9, 26; Ps 49, 17.
l cp. 15, 29; 21, 21. — cf. 4 Rg 9, 8.
m Dt 32, 36; 4 Rg 14, 26.
n cp. 16, 4; 21, 24.
o vr. 17.
p 2 Par 12, 12; 19, 3.
q v. cp. 15, 27-29.
r Dt 29, 28; Ps 51, 7; Pro 2, 22. — v. 4 Rg 17, 23.
s Js 23, 15, 16.
t cf. 4 Rg 15, 29.
u Ex 34, 13; Dt 12, 3.
v cp. 12, 30; 13, 34; 16, 2, 19, 26 etc.
x cp. 15, 21, 33; 16, 6, 8, 15, [23.
y vr. 12.
z vr. 13.
a v. 2 Par 13, 2-20.
b cp. 15, 25.
c 2 Par 12, 13.
d cp. 12, 17.
e cp. 11, 32, 36.
f 2 Par 12, 13.
g cf. 2 Par 12, 1, 14.
h v. Nm 25, 11.
i v. Ex 23, 24.
j vr. 15.
k 4 Rg 16, 4. — v. Dt 12, 2, 3.
l Is 57, 5; Jr 2, 20.
m cp. 15, 12; 22, 47. — cf. Dt 23, 17.
n 2 Par 12, 2, 9-11.

Roboam, qui ab idololatria populum non averterat (21-24), a Sesac devincitur (25-28) eique cum Israël continuo dimicandum est (29-31). Patris exempla secutus non meliorem sortem obtinet Abia (15, 1-8). Asa

anno regni Roboam ascendit [o]Sesac rex Aegypti in Ierusalem 26 et
tulit thesauros domus Domini et thesauros regios et [p]universa diri-
puit, [q]scuta quoque aurea, quae fecerat Salomon; 27 pro quibus
fecit rex Roboam scuta aerea et tradidit ea in manum ducum scuta-
riorum et [r]eorum qui excubabant ante ostium domus regis. 28 Cum-
que ingrederetur rex in domum Domini portabant ea qui praeeundi
habebant officium et postea reportabant ad armamentarium scuta-
riorum.
29 Reliqua autem sermonum Roboam et omnia quae fecit ecce
scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda. 30 [s]Fuitque
bellum inter Roboam et Ieroboam cunctis diebus. 31 Dormivitque
Roboam cum patribus suis et sepultus est cum eis in civitate David;
nomen autem matris eius Naama ammanitis. Et regnavit [t]Abiam
filius eius pro eo.
15 [a]Igitur in octavo decimo anno regni Ieroboam filii Nabat re-
gnavit Abiam super Iudam. 2 Tribus annis regnavit in Ierusalem.
Nomen matris eius Maacha filia [b]Abessalom. 3 Ambulavitque in om-
nibus peccatis patris sui, quae fecerat ante eum, [c]nec erat cor eius
perfectum cum Domino Deo suo sicut cor David patris eius. 4 Sed
propter David dedit ei Dominus Deus suus [d]lucernam in Ierusalem,
ut suscitaret filium eius post eum et statueret Ierusalem; 5 eo quod
fecisset [e]David rectum in oculis Domini et non declinasset ab om-
nibus quae praeceperat ei cunctis diebus vitae suae, [f]excepto ser-
mone Uriae hethaei. 6 [g]Attamen bellum fuit inter Roboam et Iero-
boam omni tempore vitae eius.
7 [h]Reliqua autem sermonum Abiam et omnia quae fecit, nonne
haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? [i]Fuitque
proelium inter Abiam et inter Ieroboam. 8 Et [j]dormivit Abiam cum
patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David, regnavitque Asa
filius eius pro eo.
9 In anno ergo vicesimo Ieroboam regis Israël regnavit Asa rex
Iuda, 10 et quadraginta et uno anno regnavit in Ierusalem. [k]Nomen
matris eius Maacha filia Abessalom.
11 [l]Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini sicut David pater
eius. 12 Et abstulit [m]effeminatos de terra purgavitque universas [n]sor-
des idolorum, quae fecerant patres eius. 13 Insuper et Maacham ma-
trem suam amovit, ne esset princeps in sacris Priapi et in luco eius
quem consecraverat, subvertitque specum eius et confregit simulacrum
turpissimum et [o]combussit in torrente Cedron; 14 [p]excelsa autem
non abstulit. Veruntamen [q]cor Asa perfectum erat cum Domino
cunctis diebus suis, 15 [r]et intulit ea, quae sanctificaverat pater suus
et voverat, in domum Domini argentum et aurum et vasa.
16 [s]Bellum autem erat inter Asa et Baasa regem Israël cunctis
diebus eorum. 17 Ascendit quoque Baasa rex Israël in Iudam et ae-
dificavit [t]Rama, [u]ut non posset quispiam egredi vel ingredi de parte
Asa regis Iuda.
18 [v]Tollens itaque Asa omne argentum et aurum, [x]quod reman-
serat in thesauris domus Domini et in thesauris domus regiae, dedit
illud in manus servorum suorum et misit ad Benadad filium Tabre-
mon filii Hezion regem Syriae, [y]qui habitabat in Damasco, dicens:
19 [z]Foedus est inter me et te et inter patrem meum et patrem
tuum; ideo misi tibi munera argentum et aurum, et peto ut venias
et irritum facias foedus, quod habes cum Baasa rege Israël, et rece-
dat a me. 20 Adquiescens Benadad regi Asa misit principes exerci-
tus sui in civitates Israël, et percusserunt [a]Ahion et [b]Dan et [c]Abel -
domum - Maacha et universam [d]Cenneroth, omnem scilicet terram
Nephthali. 21 Quod cum audisset Baasa, [e]intermisit aedificare Rama
et reversus est in [f]Thersa. 22 Rex autem Asa nuntium misit in om-
nem Iudam dicens: Nemo sit excusatus. Et tulerunt lapides de Rama
et ligna eius, quibus aedificaverat Baasa, et exstruxit de eis rex Asa
[g]Gabaa Beniamin et [h]Maspha.
23 Reliqua autem omnium sermonum Asa et universae fortitudines
eius et cuncta, quae fecit, et civitates, quas exstruxit, nonne haec
scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? Veruntamen in

o cp. 11, 40.
p cf. cp. 15, 18.
q cp. 10, 16.
r 1 Rg 22, 17.
29-31[2 Par 12, 15, 16.
s cp. 15, 6. — cf. cp. 12, 21-24.
t cf. Mt 1, 7.
a 2 Par 13, 1.
b cf. 2 Par 13, 2.
c cp. 11, 4. — cf. vr. 14; cp. 8, 61.
d v. cp. 11, 36.
e cp. 9, 4; 14, 8.
f 2 Rg 11, 4, 27; 12, 9.
g cp. 14, 30.
h cf. 2 Par 13, 22.
i v. 2 Par 13, 2-20.
j 2 Par 14, 1.
k vr. 2.
l 2 Par 14, 2.
m cp. 14, 24; 22, 47; 4 Rg 23, 7.
n cf. 2 Par 15, 8.
13-15] 2 Par 15, 16-18.
o cp. Ex 32, 20.
p cp. 22, 42. — cf. 4 Rg 12 3; 14, 4.
q cf. vr. 3.
r cf. cp. 7, 51.
s vr. 32.
17-22] 2 Par 26, 1-6.
t vr. 21, 22.
u cf. cp. 12, 27.
v cf. 4 Rg 12, 18; 16, 8.
x cp, 14. 26.
y cp. 11, 24.
z cf. 2 Par 16, 7.
a 4 Rg 15, 29.
b Jd 18, 29.
c 2 Rg 20, 14; 4 Rg 15, 29.
d v. Js 11, 2.
e vr. 17.
f cp. 14, 17; 16, 6, 9.
g Js 21, 17.
h Js 18, 26.

vero et removet idola et repellit Baasam (9-22), et pio Iosaphat auctum
prosperumque regnum transmittit (23-24). In regno autem Israël Nadab
suam et patris improbitatem expiat (25-32), Baasa vero impie agens in

tempore senectutis suae doluit pedes 24 et dormivit cum patribus
suis et sepultus est cum eis in civitate David patris sui [i]regnavit-
que Iosaphat filius eius pro eo.
25 [j]Nadab vero filius Ieroboam regnavit super Israël anno secundo
Asa regis Iuda, regnavitque super Israël duobus annis. 26 Et fecit
quod malum est in conspectu Domini et [k]ambulavit in viis patris
sui et in peccatis eius, quibus [l]peccare fecit Israël. 27 [m]Insidiatus
est autem ei Baasa filius Ahiae de domo Issachar et percussit eum
in [n]Gebbethon, quae est urbs Philisthinorum; siquidem Nadab et
omnis Israël obsidebant Gebbethon. 28 Interfecit ergo illum Baasa
in anno tertio Asa regis Iuda et [o]regnavit pro eo. 29 Cumque re-
gnasset, [p]percussit omnem domum Ieroboam: non dimisit ne unam
quidem animam de semine eius, donec deleret eum iuxta verbum
Domini, quod [q]locutus fuerat in manu servi sui Ahiae silonitis
30 propter peccata Ieroboam, quae peccaverat et quibus peccare fecerat
Israël, et propter delictum, quo irritaverat Dominum Deum Israël.
31 Reliqua autem sermonum Nadab et omnia, quae operatus est,
nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Israël?
32 [r]Fuitque bellum inter Asa et Baasa regem Israël cunctis diebus
eorum.
33 [s]Anno tertio Asa regis Iuda regnavit Baasa filius Ahiae super
omnem Israël in Thersa viginti quattuor annis, 34 et fecit malum
coram Domino [t]ambulavitque in via Ieroboam et in peccatis eius,
quibus peccare fecit Israël.
16 Factus est autem sermo Domini ad [a]Iehu filium [b]Hanani con-
tra Baasa dicens: 2 Pro eo quod [c]exaltavi te de pulvere et
posui te ducem super populum meum Israël, [d]tu autem ambulasti
in via Ieroboam et peccare fecisti populum meum Israël, ut me irri-
tares in peccatis eorum; 3 ecce ego [e]demetam posteriora [f]Baasa
et posteriora domus eius et faciam domum tuam [g]sicut domum
Ieroboam filii Nabat. 4 [h]Qui mortuus fuerit de Baasa in civitate,
comedent eum canes, et qui mortuus fuerit ex eo in regione come-
dent eum volucres caeli.
5 [i]Reliqua autem sermonum Baasa et quaecumque fecit et proe-
lia eius nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum
Israël? 6 Dormivit ergo Baasa cum patribus suis supultusque est in
[j]Thersa, et regnavit Ela filius eius pro eo.
7 Cum autem in manu Iehu filii Hanani prophetae verbum Domini
factum esset contra Baasa et contra domum eius et contra omne
malum, quod fecerat coram Domino ad irritandum eum in operibus
manuum suarum, ut fieret sicut domus Ieroboam, ob hanc causam
[k]occidit eum, hoc est, Iehu filium Hanani prophetam.
8 Anno vicesimo sexto Asa regis Iuda regnavit Ela filius Baasa
super Israël in Thersa duobus annis. 9 Et rebellavit contra eum
servus suus [l]Zambri dux mediae partis equitum. Erat autem Ela in
Thersa bibens et temulentus in domo Arsa praefecti Thersa. 10 [m]Ir-
ruens ergo [n]Zambri percussit et occidit eum anno vicesimo septimo
Asa regis Iuda et regnavit pro eo.
11 Cumque regnasset et sedisset super solium eius, percussit om-
nem domum Baasa et non dereliquit ex ea [o]mingentem ad parietem
et propinquos et amicos eius. 12 Delevitque Zambri omnem domum
Baasa iuxta verbum Domini [p]quod locutus fuerat ad Baasa [q]in
manu Iehu prophetae, 13 propter universa peccata Baasa et peccata
Ela filii eius, qui peccaverunt et peccare fecerunt Israël [r]provocantes
Dominum Deum Israël in vanitatibus suis.
14 Reliqua autem sermonum Ela et omnia quae fecit nonne haec
scripta sunt in libro verborum dierum regum Israël?
15 Anno vicesimo septimo Asa regis Iuda regnavit Zambri septem
diebus in Thersa. Porro exercitus obsidebat [s]Gebbethon urbem Phi-
listhinorum.
16 Cumque audisset [t]rebellasse Zambri et occidisse regem, fecit
sibi regem omnis Israël Amri, qui erat princeps militiae super Israël
in die illa in castris. 17 Ascendit ergo Amri et omnis Israël cum
eo de Gebbethon, et obsidebant Thersa. 18 Videns autem Zambri

i cp. 22, 41.
j cp. 14, 20.
k cf. vr. 34.
l vr. 30; cp. 12, 30; 14, 16.
m cp. 14, 14.
n cp. 16, 13; Js 19, 44; 21, 23.
o vr. 33.
p cp. 14, 10; 21, 22.
q cp. 14, 10, 11.
r vr. 16.
s vr. 28.
t cf. vr. 26.
a vr. 7; 2 Par 19, 2; 20, 34.
b 2 Par 16, 7.
c cf. cp. 14, 7.
d cp. 15, 34.
e cf. cp. 14, 10; 21, 21.
f vr. 11.
g cf. cp. 15, 29.
h cf. cp. 14, 11; 21, 24.
i 2 Par 16, 1.
j cp. 14, 17; 15, 21.
k cp. 15, 27, 29. — cf. Os 1, 4.
l 4 Rg 9, 31.
m cf. vr. 3.
n 4 Rg 15, 10, 14, 25, 30.
o v. 1 Rg 25, 22.
p vr. 2-4.
q 2 Par 19, 2; 20, 34.
r vr. 26; Dt 32, 21.
s cp. 15, 27.
t vr. 9, 10.

filio Ela punitur (16, 1-14). Post hunc regnat Zambri cui succedit Amri, qui aulam regiam in Samariam a se exstructam transfert et successorem habet Achab (15-33). Eo regnante Iericho reaedificatur (34)

quod expugnanda esset civitas ingressus est [u]palatium et succendit
se cum domo regia, et mortuus est 19 in peccatis suis quae pecca-
verat faciens malum coram Domino et [v]ambulans in via Ieroboam
et in peccato eius, quo fecit peccare Israël.
20 Reliqua autem sermonum Zambri et insidiarum eius et tyran-
nidis, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum
Israël?
21 Tunc divisus est populus Israël in duas partes: media pars po-
puli sequebatur Thebni filium Gineth, ut constitueret eum regem,
et media pars Amri. 22 Praevaluit autem populus, qui erat cum Amri,
populo, qui sequebatur Thebni filium Gineth; mortuusque est Thebni,
et regnavit Amri.
23 Anno tricesimo primo Asa regis Iuda regnavit Amri super
Israël duodecim annis; in Thersa regnavit sex annis, 24 emitque
montem [x]Samariae a Somer duobus talentis argenti et aedificavit
eum et vocavit nomen civitatis, quam exstruxerat, nomine Somer do-
mini montis [y]Samariam. 25 Fecit autem [z]Amri malum in conspectu
Domini et operatus est nequiter [a]super omnes qui fuerunt ante
eum. 26 Ambulavitque in omni via Ieroboam filii Nabat et in pec-
catis eius, quibus peccare fecerat Israël, ut [b]irritaret Dominum
Deum Israël in vanitatibus suis.
27 Reliqua autem sermonum Amri et proelia eius quae gessit nonne
haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Israël? 28 Dor-
mivitque Amri cum patribus suis et sepultus est in Samaria, regna-
vitque Achab filius eius pro eo.
29 Achab vero filius Amri regnavit super Israël anno tricesimo
octavo Asa regis Iuda. Et regnavit Achab filius Amri super Israël
in Samaria viginti et duobus annis, 30 et fecit Achab filius Amri
malum in conspectu Domini [c]super omnes qui fuerunt ante eum.
31 Nec suffecit ei ut ambularet in peccatis Ieroboam filii Nabat: [d]in-
super duxit uxorem Iezabel filiam Ethbaal regis [e]Sidoniorum, et
abiit et [f]servivit Baal et adoravit eum 32 et posuit aram Baal in
[g]templo Baal, quod aedificaverat in Samaria, 33 et plantavit [h]lucum.
Et addidit Achab in opere suo irritans Dominum Deum Israël super
omnes reges Israël, qui fuerunt ante eum.
34 In diebus eius aedificavit Hiel de Bethel [i]Iericho: 'in Abiram
primitivo suo fundavit eam, et in Segub novissimo suo posuit portas
eius': iuxta verbum Domini, [j]quod locutus fuerat in manu Iosue
filii Nun.

17 Et [a]dixit Elias thesbites [b]de habitatoribus Galaad ad Achab:
[c]Vivit Dominus Deus Israël, [d]in cuius conspectu sto, [e]si erit
annis his ros et pluvia, nisi iuxta oris mei verba.
2 Et factum est verbum Domini ad eum dicens: 3 Recede hinc et
vade contra orientem et abscondere in torrente Carith, qui est con-
tra Iordanem; 4 et ibi de torrente bibes, corvisque praecepi ut pa-
scant te ibi. 5 Abiit ergo et fecit iuxta verbum Domini. Cumque
abisset, sedit in torrente Carith, qui est contra Iordanem. 6 Corvi
quoque deferebant ei panem et carnes mane, similiter panem et car-
nes vesperi, et bibebat de torrente. 7 Post dies autem siccatus est
torrens; non enim pluerat super terram. 8 Factus est ergo sermo Do-
mini ad eum dicens: 9 Surge et vade in [f]Sarephta Sidoniorum, et
manebis ibi; praecepi enim ibi mulieri viduae ut pascat te. 10 Sur-
rexit et abiit in Sarephta. Cumque venisset ad portam civitatis, ap-
paruit ei [g]mulier vidua [h]colligens ligna, et vocavit eam dixitque ei:
Da mihi paululum aquae in vase ut bibam. 11 Cumque illa pergeret ut
adferret, clamavit post tergum eius dicens: Adfer mihi, obsecro, et
buccellam panis in manu tua. 12 Quae respondit: [i]Vivit Dominus
Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere
potest farinae in hydria et paululum olei in lecytho. En colligo duo
ligna ut ingrediar, et faciam illum mihi et filio meo, ut comedamus
et moriamur. 13 Ad quam Elias ait: Noli timere, sed vade et fac
sicut dixisti; veruntamen mihi primum fac de ipsa farinula subcine-
ricium panem parvulum et adfer ad me; tibi autem et filio tuo facies
postea. 14 Haec autem dicit Dominus Deus Israël: Hydria farinae

u 4 Rg 15, 25.
v cf. cp. 15, 26, 34.
x cf. cp. 13, 32.
y vr. 28, 29, 32.
z Mic 6, 26.
a vr. 30.
b vr. 13.
c cp. 21, 25. — cf. vr. 25.
d cf. Ex 34, 16; Dt 7, 3.
e Jd 18, 7.
f cp. 20, 25, 26. — cf. 4 Rg 3, 2; 10, 18; 17, 16.
g 4 Rg 10, 21, 26, 27.
h cp. 18, 19; 4 Rg 13, 6; 17, 10; 21, 3; 2 Par 14, 3. — cf. Ex 34, 13; Jr 17, 2.
i v. 4 Rg 2, 4, 18, 19-22.
j Js 6, 26.

a Ecli 48, 1; Jc 5, 17.
b cf. Jd 12, 4.
c cp. 18, 10, 15; 22, 14; 4 Rg 3, 14; 5, 16. — v. Rt 3, 13.
d cp. 18, 15. — cf. Dt 10, 8.
e Ecli 48, 3; Lc 4, 25; Jc 5, 17. — cf. Ap 11, 6.

8-16] L. in fr. 3 p. D. 2 Qdg.
f Ab 20; Lc 4, 26.
g cf. 4 Rg 4, 8.
h Nm 15, 32.
i cp. 18, 10.

et Elias prophetat. Hic post tres annos in quibus, invalescente fame, secus torrentem Carith commoratus erat (17, 1-8) et apud viduam sarephtanam, cuius oleum multiplicaverat et filium a mortuis suscitaverat

non deficiet, [j]nec lecythus olei minuetur usque ad diem in qua
Dominus daturus est pluviam super faciem terrae. 15 Quae abiit et
fecit iuxta verbum Eliae, et comedit ipse et illa et domus eius; et
ex illa die 16 hydria farinae non defecit, et lecythus olei non est im-
minutus iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Eliae.
17 Factum est autem post haec, aegrotavit filius mulieris matris
familias, et erat languor fortissimus, ita ut non remaneret in eo ha-
litus. 18 Dixit ergo ad Eliam: [k]Quid mihi et tibi, [l]vir Dei? Ingres-
sus es ad me ut rememorarentur iniquitates meae, et interficeres
filium meum? 19 Et ait ad eam Elias: Da mihi filium tuum. Tulit-
que eum de sinu eius et portavit in cenaculum, ubi ipse manebat,
et posuit super lectulum suum 20 et clamavit ad Dominum et dixit:
Domine Deus meus, etiamne viduam, apud quam ego utcumque
sustentor, adflixisti ut interficeres filium eius? 21 [m]Et expandit se
atque mensus est super puerum tribus vicibus et clamavit ad Domi-
num et ait: Domine Deus meus, revertatur, obsecro, anima pueri huius
in viscera eius. 22 Et exaudivit Dominus vocem Eliae, et reversa est
anima pueri intra eum et [n]revixit. 23 Tulitque Elias puerum et de-
posuit eum de cenaculo in inferiorem domum et [o]tradidit matri
suae et ait illi: En vivit filius tuus. 24 Dixitque mulier ad Eliam:
[p]Nunc in isto cognovi quoniam vir Dei es tu, et verbum Domini in
ore tuo verum est.
18 [a]Post dies multos factum est verbum Domini ad Eliam in anno
tertio dicens: Vade et ostende te Achab, ut dem pluviam super
faciem terrae. 2 Ivit ergo Elias ut ostenderet se Achab. Erat autem
fames vehemens in Samaria.
3 Vocavitque Achab Abdiam, [b]dispensatorem domus suae. Abdias
autem timebat Dominum valde; 4 nam, [c]cum interficeret Iezabel
prophetas Domini, tulit ille centum prophetas et abscondit eos quin-
quagenos et quinquagenos in speluncis et pavit eos pane et aqua.
5 Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in terram ad universos fontes
aquarum et in cunctas valles, si forte possimus invenire herbam et
salvare equos et mulos, et non penitus iumenta intereant. 6 Divise-
runtque sibi regiones ut circuirent eas: Achab ibat per viam unam,
et Abdias per viam alteram seorsum.
7 Cumque esset Abdias in via, Elias occurrit ei; qui cum cogno-
visset eum, cecidit super faciem suam et ait: Num tu es, domine
mi, Elias? 8 Cui ille respondit: Ego. Vade et dic domino tuo: Adest
Elias. 9 Et ille, Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me servum
tuum in manu Achab ut interficiat me? 10 [d]Vivit Dominus Deus
tuus, quia non est gens aut regnum, quo non miserit dominus meus
te requirens; et, respondentibus cunctis: Non est hic, adiuravit
regna singula et gentes, eo quod minime repereris. 11 Et nunc tu
dicis mihi: Vade et dic domino tuo: Adest Elias. 12 Cumque re-
cessero a te, [e]spiritus Domini asportabit te in locum, quem ego
ignoro, et ingressus nuntiabo Achab, et non inveniens te interficiet
me; servus autem tuus [f]timet Dominum ab infantia sua. 13 Nun-
quid non indicatum est tibi domino meo quid fecerim, cum interfi-
ceret Iezabel prophetas Domini: quod absconderim de prophetis
Domini centum viros quinquagenos et quinquagenos in speluncis et
paverim eos pane et aqua? 14 Et nunc tu dicis: Vade et dic domino
tuo: Adest Elias, ut interficiat me. 15 Et dixit Elias: [g]Vivit Do-
minus exercituum, ante cuius vultum sto, quia hodie apparebo ei.
16 Abiit ergo Abdias in occursum Achab et indicavit ei.
Venitque Achab in occursum Eliae; 17 et, cum vidisset eum, ait:
[h]Tune est ille [i]qui conturbas Israël? 18 Et ille ait: Non ego turbavi
Israël, sed tu et domus patris tui, [j]qui dereliquistis mandata Do-
mini et [k]secuti estis Baalim. 19 Veruntamen nunc mitte et con-
grega ad me universum Israël in monte [l]Carmeli et prophetas Baal
[m]quadringentos quinquaginta prophetasque [n]lucorum quadringentos
[o]qui comedunt de mensa Iezabel.
20 Misit Achab ad omnes filios Israël et congregavit prophetas in
monte Carmeli.
21 Accedens autem Elias ad omnem populum ait: Usquequo [p]clau-

j cf. 4 Rg 4, 2-4.
17-24] *L. in fr. 6 p. D. 4 Qdg.*
k cf. Lc 4, 34; 5, 8.
l v. Dt 33, 1. — cf. Mt 8, 34.
m 4 Rg 4, 34, 35; Ac 20, 10.
22] * *cf. Catech. R. I 6, 9.*
n cf. Heb 11 ,35.
o Lc 7, 15.
p cf. Jo 3, 2.
a v. cp. 17, 1.
b cp. 16, 9.
c vr. 12, 13.
d cp. 17, 12.
e 4 Rg 2, 16; Ez 3, 12, 14; 8 3; Ac 8, 39.
f vr. 3, 4.
g cp. 17, 1.
h cf. cp. 21, 20.
i cf. Js 7, 25; Ac 16, 20,
j cp. 9, 9; 2 Par 15, 2; 24, 20.
k cp. 16, 31, 32.
l v. Js 19, 26.
m vr. 22.
n vr. cp. 16, 33.
o cf. 4 Rg 3, 13.
21-27] *LL. in sb. p. D. 8 p. Pnt.*
p cf. 4 Rg 17, 41.

(9-24), ingressus ad Achab (18, 1-18) sacerdotes Baal congregat (19-24), quos ad holocaustum provocat ignemque de caelo obtinere non valentes, postquam sacrificium suum mirabiliter consummatum est, occidi iubet

dicatis in duas partes? [q]Si Dominus est Deus, sequimini eum: si au-
tem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum. 22 Et
ait rursus Elias ad populum: [r]Ego remansi propheta Domini solus;
prophetae autem Baal [s]quadringenti et quinquaginta viri sunt. 23 Den-
tur nobis duo boves; et illi eligant sibi bovem unum, et in frusta cae-
dentes ponant super ligna; ignem autem non supponant; et ego fa-
ciam bovem alterum et imponam super ligna, ignem autem non sup-
ponam. 24 Invocate nomina deorum vestrorum et ego invocabo no-
men Domini mei; et Deus, qui [t]exaudierit per ignem, ipse sit Deus.
Respondens omnis populus ait: Optima propositio.
25 Dixit ergo Elias prophetis Baal: Eligite vobis bovem unum et
facite primi, quia vos plures estis, et invocate nomina deorum ve-
strorum, ignemque non supponatis. 26 Qui, cum tulissent bovem
quem dederat eis, fecerunt, et invocabant nomen Baal [u]de mane
usque ad meridiem dicentes: Baal, exaudi nos. Et non erat vox nec
qui responderet. Transiliebantque altare quod fecerant. 27 Cumque
esset iam meridies, illudebat illis Elias dicens: Clamate voce maiore.
deus enim est et forsitan loquitur, aut in deversorio est aut in iti-
nere aut certe dormit, ut excitetur. 28 Clamabant ergo voce magna
et [v]incidebant se iuxta ritum suum cultris et lanceolis, donec per-
funderentur sanguine.
29 Postquam autem transiit meridies, et, illis [x]prophetantibus, ve-
nerat tempus [y]quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox, nec
aliquis respondebat, nec attendebat orantes, 30 dixit Elias omni po-
pulo: Venite ad me. Et, accedente ad se populo, curavit altare Do-
mini, quod [z]destructum fuerat, 31 et [a]tulit duodecim lapides, iuxta
numerum tribuum filiorum Iacob, ad quem factus est sermo Domini
dicens: [b]Israël erit nomen tuum, 32 et aedificavit de lapidibus altare
in nomine Domini, fecitque aquaeductum quasi per duas aratiunculas
in circuitu altaris, 33 [c]et composuit ligna divisitque per membra
bovem et posuit super ligna 34 et ait: Implete quattuor hydrias
aqua et [d]fundite super holocaustum et super ligna. Rursumque
dixit: Etiam secundo hoc facite. Qui cum fecissent secundo, ait:
Etiam tertio idipsum facite. Feceruntque tertio 35 et currebant aquae
circum altare, et fossa aquaeductus repleta est.
36 Cumque iam tempus esset ut [e]offerretur holocaustum, accedens
Elias propheta ait: Domine, [f]Deus Abraham et Isaac et Israël, ostende
hodie quia [g]tu es Deus Israël et ego servus tuus, et [h]iuxta prae-
ceptum tuum feci omnia verba haec. 37 Exaudi me, Domine, exaudi
me, ut discat populus iste quia tu es Dominus Deus, et tu conver-
tisti cor eorum iterum. 38 [i]Cecidit autem ignis Domini et voravit
holocaustum et ligna et lapides, pulverem quoque et aquam,
quae erat in aquaeductu lambens. 39 Quod cum vidisset omnis
populus, cecidit in faciem suam et ait: [j]Dominus ipse est Deus,
Dominus ipse est Deus. 40 Dixitque Elias ad eos: [k]Apprehendite
prophetas Baal, et ne unus quidem effugiat ex eis. Quos cum
apprehendissent, duxit eos Elias ad [l]torrentem Cison et [m]inter-
fecit eos ibi.
41 Et ait Elias ad Achab: Ascende, comede et bibe, quia sonus
multae pluviae est.
42 Ascendit Achab ut comederet et biberet; Elias autem ascendit
in verticem Carmeli et [n]pronus in terram posuit faciem suam inter
genua sua 43 et dixit ad puerum suum: Ascende et prospice contra
mare. Qui, cum ascendisset et contemplatus esset, ait: Non est
quidquam. Et rursum ait illi: Revertere septem vicibus. 44 In sep-
tima autem vice [o]ecce nubecula parva quasi vestigium hominis
ascendebat de mari. Qui ait: Ascende et dic Achab: Iunge currum
tuum et descende, ne occupet te pluvia. 45 Cumque se verteret huc
atque illuc, ecce caeli contenebrati sunt, et nubes et ventus, et facta
est pluvia grandis. Ascendens itaque Achab abiit in [p]Iezrahel; 46 [q]et
manus Domini facta est super Eliam, [r]accinctisque lumbis currebat
ante Achab, donec veniret in Iezrahel.

19 Nuntiavit autem Achab Iezabel omnia quae fecerat Elias, et
quomodo [a]occidisset universos prophetas gladio. 2 Misitque Ie-

q Js 24, 15. — cf. Mt 6, 24.
r cp. 19, 10, 14.
s vr. 19.
t v. vr. 38.
u cf. Mt 6, 7.
v cf. Lv 19, 28; Dt 14, 1.
x cf. 1 Rg 18, 10.
y cf. Ex 29, 39, 41; Nm 28, 4, 5.
z cp. 19, 10, 14.
a cf. Ex 24, 4; Js 4, 3-8.
b Gn 35, 10. — cf. Gn 32, 29; 4 Rg 17, 34.
c Gn 22, 9; Lv 1, 7.
d cf. Jd 6, 20; 2 Mc 1, 21.
e vr. 29.
f v. Ex 3, 6.
g Js 4, 24; 1 Rg 17, 46.
h cf. Nm 16, 28.
i vr. 24. — v. Lv 9, 24.
j vr. 24; 2 Par 33, 13. — cf. Dn 4, 25.
k cf. Dt 13, 6.
l Jd 4, 7.
m cf. 4 Rg 10, 25.
n cf. Jc 5, 17, 18.
o cf. Lc 12, 54.
p Js 17, 16.
q 4 Rg 3, 15; Ez 1, 3; 3, 14.
r Ex 12, 11; 4 Rg 4, 29; 9, 1; Jr 1, 17.
a cp. 18, 40.

(25-40), regi vero pluviam praedicit et obtinet (41-46). Quaesitus autem ad mortem fugit in montem Horeb (19, 1-8) ibique a Deo sibi apparente (9-14) mandatum accipit Hazaël et Iehu in reges, Eliseum vero in pro-

zabel nuntium ad Eliam dicens: [b]Haec mihi faciant dii et haec ad-
dant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam unius
ex illis.
3 Timuit ergo Elias et surgens abiit quocumque eum ferebat vo-
luntas, venitque in [c]Bersabee Iuda et dimisit ibi puerum suum. 4 Et
perrexit in desertum viam unius diei. Cumque venisset et sederet
subter unam iuniperum, [d]petivit animae suae ut moreretur et ait:
Sufficit mihi, Domine: tolle animam meam, [e]neque enim melior sum
quam patres mei. 5 Proiecitque se et obdormivit in umbra iuniperi.
Et ecce angelus Domini tetigit eum et dixit illi: Surge et comede.
6 Respexit, et ecce ad caput suum subcinericius panis et vas aquae;
comedit ergo et bibit et rursum obdormivit. 7 Reversusque est an-
gelus Domini secundo et tetigit eum dixitque illi: Surge, comede,
grandis enim tibi restat via. 8 Qui, cum surrexisset, comedit et bibit
et ambulavit in fortitudine cibi illius [f]quadraginta diebus et qua-
draginta noctibus usque ad montem Dei [g]Horeb.
9 Cumque venisset illuc, mansit in spelunca. Et ecce [h]sermo Do-
mini ad eum dixitque illi: Quid hic agis, Elia? 10 At ille respondit:
[i]Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt
pactum tuum filii Israël, [j]altaria tua destruxerunt, [k]prophetas tuos
occiderunt gladio: derelictus sum [l]ego solus, et quaerunt animam
meam ut auferant eam. 11 Et ait ei: Egredere et [m]sta in monte co-
ram Domino, et ecce [n]Dominus transit. Et [o]spiritus grandis et
fortis subvertens montes et conterens petras ante Dominum; non in
spiritu Dominus. Et post spiritum [p]commotio; non in commotione
Dominus. 12 Et post commotionem ignis; non in igne Dominus. Et
post ignem [q]sibilus aurae tenuis. 13 Quod cum audisset Elias, [r]ope-
ruit vultum suum pallio et egressus stetit in ostio speluncae; et
ecce [s]vox ad eum dicens: Quid hic agis, Elia? 14 Et ille respondit:
[t]Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, [u]quia dereliquerunt
pactum tuum filii Israël, altaria tua destruxerunt, prophetas tuos oc-
ciderunt gladio: derelictus sum ego solus, et quaerunt animam meam
ut auferant eam.
15 Et ait Dominus ad eum: Vade et revertere in viam tuam per
desertum in Damascum; cumque perveneris illuc, [v]unges [x]Hazaël
regem super Syriam, 16 et [y]Iehu filium Namsi unges regem super
Israël, [z]Eliseum autem filium Saphat, qui est de Abelmehula, un-
ges prophetam pro te. 17 Et erit: quicumque fugerit [a]gladium Ha-
zaël [b]occidet eum Iehu, et quicumque fugerit gladium Iehu [c]inter-
ficiet eum Eliseus. 18 [d]Et derelinquam mihi in Israël septem milia
virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, et omne os
quod non [e]adoravit eum osculans manus.
19 Profectus ergo inde Elias repperit Eliseum filium Saphat aran-
tem in duodecim iugis boum, et ipse in duodecim iugis boum aran-
tibus unus erat; cumque venisset Elias ad eum, misit [f]pallium suum
super illum. 20 Qui statim, [g]relictis bobus, cucurrit post Eliam et ait:
[h]Osculer, oro, patrem meum et matrem meam, et sic sequar te.
Dixitque ei: Vade et revertere, quod enim meum erat feci tibi.
21 Reversus autem ab eo tulit par boum et mactavit illud et [i]in
aratro boum coxit carnes et dedit populo, et comederunt; consur-
gensque abiit et secutus est Eliam et [j]ministrabat ei.
20 Porro [a]Benadad rex Syriae congregavit omnem exercitum
suum et [b]triginta duos reges secum, et equos et currus et
ascendens pugnabat contra [c]Samariam et obsidebat eam. 2 Mittens-
que nuntios ad Achab regem Israël in civitatem 3 ait: Haec dicit
Benedad: Argentum tuum et aurum tuum meum est, et uxores
tuae et filii tui optimi mei sunt. 4 Responditque rex Israël: Iuxta
verbum tuum, domine mi rex, tuus sum ego et omnia mea. 5 Re-
vertentesque nuntii dixerunt: Haec dicit Benadad, qui misit nos ad
te: Argentum tuum et aurum tuum et uxores tuas et filios tuos da-
bis mihi. 6 Cras igitur hac eadem hora mittam servos meos ad te,
et scrutabuntur domum tuam et domum servorum tuorum et [d]omne,
quod eis placuerit, ponent in manibus suis et auferent. 7 Vocavit
autem rex Israël omnes [e]seniores terrae et ait: [f]Animadvertite et

b cf. cp. 20, 10. — v. Rt 1, 18.
3-8] L. in fr. 4 Q. T. Qdg.
c vr. Gn 21, 31.
d cf. Nm 11, 15; Tb 3, 9; Jb 7, 15, 16; Jn 4, 3, 8.
e cf. 1 Mc 13, 5.
6, 8] R. in fs. Corp. Christi.
*8] * cf. Conc. Trid. s. XIII cp. 8. — * Catech. R. II 4, 54.*
f Ex 24, 18; 34, 28; Dt 9, 9, 18; Mt 4, 2; Mr 1, 13; Lc 4, 2.
g Ex 3, 1.
h vr. 13.
i Nm 25, 11, 13. — cf. Is 49, 4.
j (all) Rm 11, 3. — cp. 18, 30.
k cp. 18, 4.
l cp. 18, 22.
m Ex 24, 12; 34, 2.
n cf. Ex 33, 22.
o Ez 1, 4.
p Ez 37, 7.
q Jb 4, 16.
r cf. Ex 3, 6.
s vr. 9.
t vr. 10; Ps 68, 18. — cf. Ecli 48, 7.
u vr. 10; Rm 11, 3.
v cf. Ecli 48, 8.
x cf. 4 Rg 8, 13, 15.
y cf. 4 Rg 9, 1-6.
z vr. 19-21; 4 Rg 2, 9, 15.
a 4 Rg 8, 12; 13, 3, 22.
b v. 4 Rg 9 et 10.
c cf. Os 6, 5.
d (all) Rm 11, 4. — cf. vr. 10.
e Jd 32, 37. — cf. Os 13, 2.
f 4 Rg 2, 8.
g cf. Mt 4, 20.
h cf. Mt 8, 21, 22; Lc 9, 61, 62.
i cf. 1 Rg 6, 14; 2 Rg 24, 22.
j cf. 4 Rg 6, 15.
a 4 Rg 6, 24; 8, 7. — cf. cp. 15, 18.
b cp. 22, 31.
c cp. 16, 24.
d Ez 24, 16, 21, 25.
e cp. 21, 8, 11.
f cf. 4 Rg 5, 7.

phetam inungere (15-21). Porro Achabo, qui auxilio Dei fretus Benadad semel atque et devicerat (20, 1-2) eidemque anno insequente gravissimam cladem intulerat (22-26), quia ipsius vitae contra Dei vo-

videte quoniam insidietur nobis; misit enim ad me pro uxoribus meis
et filiis et pro argento et auro, et non abnui. [8] Dixeruntque omnes
maiores natu et universus populus ad eum: Non audias neque adquiescas illi. [9] Respondit itaque nuntiis Benadad: Dicite domino meo
regi: Omnia, propter quae misisti ad me servum tuum in initio, faciam, hanc autem rem facere non possum. [10] Reversique nuntii ret-
tulerunt ei. Qui remisit et ait: [g]Haec faciant mihi dii et haec ad-
dant, si suffecerit pulvis Samariae pugillis omnis populi [h]qui sequi-
tur me. [11] Et respondens rex Israël ait: Dicite ei: Ne glorietur ac-
cinctus aeque ut discinctus. [12] Factum est autem, cum audisset Be-
madad verbum istud, [i]bibebat ipse et reges in umbraculis et ait ser-
vis suis: Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam.
[13] Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israël ait ei:
Haec dicit Dominus: Certe vidisti omnem multitudinem hanc ni-
miam; ecce [j]ego tradam eam in manu tua hodie, [k]ut scias quia
ego sum Dominus. [14] Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei: Haec
dicit Dominus: Per pedissequos principum provinciarum. Et ait:
Quis incipiet proeliari? Et ille dixit: Tu. [15] Recensuit ergo pueros
principum provinciarum, et repperit numerum ducentorum triginta
duorum; et recensuit post eos populum, omnes filios Israël, septem
milia. [16] Et egressi sunt meridie. Benedad autem bibebat temulentus
in umbraculo suo et reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium
eius venerant. [17] Egressi sunt autem pueri principum provinciarum
in prima fronte. Misit itaque Benadad, qui nuntiaverunt ei dicentes:
Viri egressi sunt de Samaria; [18] et ille ait: Sive pro pace veniunt,
apprehendite eos vivos; sive ut proelientur, vivos eos capite. [19] Egressi
sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus
sequebatur; [20] et percussit unusquisque virum qui contra se venie-
bat; fugeruntque Syri, et persecutus est eos Israël. Fugit quoque
Benadad rex Syriae in equo cum equitibus suis. [21] Necnon egres-
sus rex Israël percussit equos et currus et percussit Syriam plaga
magna.
[22] [l]Accedens autem propheta ad regem Israël dixit ei: Vade et
confortare, et scito et vide quid facias; [m]sequenti enim anno rex
Syriae ascendet contra te.
[23] Servi vero regis Syriae dixerunt ei: Dii montium sunt dii eo-
rum, ideo superaverunt nos; sed melius est ut [n]pugnemus contra
eos in campestribus et obtinebimus eos. [24] Tu ergo verbum hoc
fac; amove reges singulos ab exercitu tuo et pone principes pro
eis [25] et instaura numerum militum, qui ceciderunt de tuis, et equos
secundum equos pristinos et currus secundum currus quos ante ha-
buisti, et [n]pugnabimus contra eos in campestribus, et videbis quod
obtinebimus eos. Credidit consilio eorum, et fecit ita.
[26] Igitur, postquam annus transierat, recensuit Benadad Syros et
ascendit in [o]Aphec ut pugnaret contra Israël. [27] Porro filii Israël
recensiti sunt et, acceptis cibariis, profecti ex adverso castraque me-
tati sunt contra eos, quasi duo parvi greges caprarum; Syri autem
repleverunt terram. ([28] Et accedens [p]unus vir Dei dixit ad regem
Israël: Haec dicit Dominus: Quia dixerunt Syri: [q]Deus montium
est Dominus et non est Deus vallium, [r]dabo omnem multitudinem
hanc grandem in manu tua, et scietis quia ego sum Dominus).
[29] Dirigebantque septem diebus ex adverso hi atque illi acies, septima
autem die commissum est bellum; percusseruntque filii Israël de
Syris centum milia peditum in die una. [30] Fugerunt autem qui re-
manserant in Aphec in civitatem; et cecidit murus super viginti
septem milia hominum qui remanserant. Porro Benadad fugiens in-
gressus est civitatem, in [s]cubiculum quod erat intra cubiculum. [31] Di-
xeruntque ei servi sui: Ecce audivimus quod reges domus Israël
clementes sint; [t]ponamus itaque saccos in lumbis nostris et funicu-
los in capitibus nostris, et egrediamur ad regem Israël; forsitan
salvabit animas nostras. [32] Accinxerunt saccis lumbos suos et posue-
runt funiculos in capitibus suis veneruntque ad regem Israël, et di-
xerunt ei: Servus tuus Benadad dicit: Vivat, oro te, anima mea.
Et ille ait: Si adhuc vivit, frater meus est. [33] Quod acceperunt viri

g cp. 19, 2.
h Jd 4, 10. — cf. Ex 11, 8.
i cf. cp. 16, 9.
j vr. 28.
k cf. cp. 18, 36.
l vr. 13.
m 2 Rg 11, 1.
n vr. 25.
o 1 Rg 20, 26; 4 Rg 13, 17.
p vr. 22; cp. 17, 18.
q vr. 23.
r vr. 13.
s cp. 22, 25; 4 Rg 9, 2; 2 Par 18, 24.
t v. 2 Rg 3, 31.

luntatem pepercerat (30-34), a propheta mors violenta praedicitur (35-43), et quia avaritia ductus vineam Naboth concupiverat, immo etiam ad eam occupandam, viro innoxio per Iezabelem damnato ac lapidato

pro omine et festinantes rapuerunt verbum ex ore eius atque dixe-
runt: Frater tuus Benadad. Et dixit eis: Ite et adducite eum ad
me. Egressus est ergo ad eum Benadad, et [u]levavit eum in currum
suum. 34 Qui dixit ei: [u]Civitates, quas tulit pater meus a patre tuo,
reddam, et plateas fac tibi in [v]Damasco, sicut fecit pater meus in
Samaria, et ego foederatus recedam a te. Pepigit ergo foedus et di-
misit eum.
35 Tunc vir quidam [x]de filiis prophetarum dixit ad socium suum
in [y]sermone Domini: Percute me. At ille noluit percutere. 36 Cui
ait: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes a me, et per-
cutiet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo, [z]invenit eum leo
atque percussit 37 Sed et alterum inveniens virum dixit ad eum: Per-
cute me. Qui percussit eum et vulneravit.
38 Abiit ergo propheta et occurrit regi in via et [a]mutavit adsper-
sione pulveris os et oculos suos. 39 Cumque rex transisset, clamavit
ad regem et ait: Servus tuus egressus est ad proeliandum commi-
nus; cumque fugisset vir unus, adduxit eum quidam ad me et ait:
Custodi virum istum; qui si lapsus fuerit, [b]erit anima tua pro anima
eius, aut talentum argenti appendes. 40 Dum autem ego turbatus
huc illucque me verterem, subito non comparuit. Et ait rex Israël
ad eum: Hoc est iudicium tuum, quod ipse decrevisti. 41 At ille
statim abstersit pulverem de facie sua, et cognovit eum rex Israël quod
esset de prophetis. 42 Qui ait ad eum: Haec dicit Dominus: Quia di-
misisti virum dignum morte de manu tua, [c]erit anima tua pro anima
eius, et populus tuus pro populo eius. 43 [d]Reversus est igitur rex Israël
in domum suam audire contemnens et furibundus venit in Samariam.
21 Post verba autem haec, tempore illo vinea erat Naboth iezrahe-
litae, quae erat in [a]Iezrahel iuxta palatium Achab regis Sama-
riae. 2 Locutus est ergo Achab ad Naboth dicens: [b]Da mihi vineam
tuam ut faciam mihi hortum holerum, quia vicina est et prope do-
mum meam; daboque tibi pro ea vineam meliorem, aut, si commo-
dius tibi putas, argenti pretium, quanto digna est. 3 Cui respondit
Naboth: Propitius sit mihi Dominus, [c]ne dem hereditatem patrum
meorum tibi. 4 [d]Venit ergo Achab in domum suam indignans et
frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth iezrahe-
lites dicens: Non dabo tibi hereditatem patrum meorum. Et proi-
ciens se in lectulum suum avertit faciem suam ad parietem et non
comedit panem.
5 Ingressa est autem ad eum Iezabel uxor sua dixitque ei: Quid
est hoc unde anima tua contristata est? et quare non comedis pa-
nem? 6 Qui respondit ei: Locutus sum Naboth iezrahelitae et dixi
ei: Da mihi vineam tuam, accepta pecunia; aut, si tibi placet, dabo
tibi vineam meliorem pro ea; et ille ait: Non dabo tibi vineam
meam. 7 Dixit ergo ad eum Iezabel uxor eius: Grandis auctoritatis
es et bene regis regnum Israël. Surge et comede panem et aequo
animo esto; ego dabo tibi vineam Naboth iezrahelitae.
8 [e]Scripsit itaque litteras ex nomine Achab et signavit eas anulo
eius et misit [f]ad maiores natu et optimates, qui erant in civitate
eius et habitabant cum Naboth. 9 Litterarum autem haec erat sen-
tentia: Praedicate ieiunium et sedere facite Naboth inter primos
populi 10 et [g]submittite duos viros [h]filios Belial contra eum, et
falsum testimonium dicant: [i]Benedixit Deum et regem; et educite
eum et lapidate sicque moriatur. 11 Fecerunt ergo cives eius maio-
res natu et optimates, qui habitabant cum eo in urbe, sicut praece-
perat eis Iezabel et sicut scriptum erat in litteris, quas miserat ad
eos. 12 [j]Praedicaverunt ieiunium et sedere fecerunt Naboth inter pri-
mos populi 13 et, adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos
sedere contra eum; at illi, scilicet ut viri diabolici, dixerunt contra
eum testimonium coram multitudine: [i]Benedixit Naboth Deum et
regem. Quamobrem [k]eduxerunt eum extra civitatem et lapidibus
interfecerunt. 14 Miseruntque ad Iezabel dicentes: Lapidatus est Na-
both et mortuus est.
15 Factum est autem, cum audisset Iezabel lapidatum Naboth et
mortuum, locuta est ad Achab: Surge et posside vineam Naboth

u cf. Ac 8, 31.
v cp. 15, 20.
w cf. cp. 11, 24.
x 4 Rg 2, 3, 5, 7, 15.
y cp. 13, 17, 18.
z cf. cp. 13, 24.
a 1 Rg 28, 8.
b cf. 4 Rg 10, 24.
c cp. 22, 35. — cf. 1 Rg 15, 23.
d cp. 21, 4.
a cp. 18, 45, 46.
b cf. 1 Rg 8, 14.
c Lv 25, 23; Nm 36, 7; Ex 46, 18.
d cp. 20, 43.
e cf. Est 3, 12.
f cp. 20, 7; Rt 4, 2.
g cf. Mt 26, 59; Ac 6, 11.
h v. Dt 13, 13. — v. vr. 13.
10] * *cf. Catech. R. III 3, 29.*
i Ex 22, 28; Lv 24, 16. — cf. Jb 1, 5; Ac 6, 11; 23, 5.
j cf. Is 58, 4.
k cf. Ac 7, 57. — v. Lv 24, 23.

(21, 1-16), accesserat, ab Elia funus insuper ignobile sibi praenuntiari audit (17-26); quae tamen poena ob regis paenitentiam (27-29) aliquantulum mitigatur. Iamvero in Ramoth Galaad quo pseudopro-

iezrahelitae; qui noluit tibi adquiescere et dare eam, accepta pecu-
nia; non enim vivit Naboth, sed mortuus est. 14 Quod cum audisset
Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit, et descendebat in vi-
neam Naboth iezrahelitae ut possideret eam.
17 [l]Factus est igitur sermo Domini ad Eliam thesbiten dicens:
18 Surge et descende in occursum Achab regis Israël, [m]qui est in
Samaria; ecce ad vineam Naboth descendit ut possideat eam. 19 Et
loqueris ad eum dicens: Haec dicit Dominus: [n]Occidisti, insuper
et possedisti. Et post haec addes: Haec dicit Dominus: [o]In loco
hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque
sanguinem tuum. 20 Et ait Achab ad Eliam: [p]Num invenisti me
inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, [q]eo quod venundatus sis ut face-
res malum in conspectu Domini. 21 Ecce ego inducam super te ma-
lum et [r]demetam posteriora tua et interficiam de Achab mingentem
ad parietem et clausum et ultimum in Israël. 22 Et dabo domum
tuam [s]sicut domum Ieroboam filii Nabat et [t]sicut domum Baasa
filii Ahia, quia egisti ut me ad iracundiam provocares et [u]peccare
fecisti Israël.
23 Sed et de Iezabel locutus est Dominus dicens: [v]Canes come-
dent Iezabel [x]in agro Iezrahel. 24 [y]Si mortuus fuerit Achab in ci-
vitate, comedent eum canes; si autem mortuus fuerit in agro, come-
dent eum volucres caeli. 25 Igitur [z]non fuit alter talis sicut Achab,
qui venundatus est ut faceret malum in conspectu Domini; conci-
tavit enim eum Iezabel uxor sua, 26 et abominabilis factus est, in
tantum ut [a]sequeretur idola, [b]quae fecerant Amorrhaei, quos con-
sumpsit Dominus a facie filiorum Israël.
27 Itaque, cum audisset Achab sermones istos, [c]scidit vestimenta
sua et [d]operuit cilicio carnem suam [e]ieiunavitque et dormivit in
sacco et ambulavit demisso capite. 28 Et factus est sermo Domini
ad Eliam thesbiten dicens: 29 Nonne vidisti humiliatum Achab co-
ram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum
in diebus eius, [f]sed in diebus filii sui inferam malum domui eius.
22 Transierunt igitur tres anni absque bello inter Syriam et Israël.
2 In anno autem tertio descendit [a]Iosaphat rex Iuda ad re-
gem Israël. (3 Dixitque rex Israël ad servos suos: Ignoratis quod
nostra sit [b]Ramoth Galaad, et negligimus tollere eam de manu re-
gis Syriae?) 4 Et ait ad Iosaphat: Veniesne mecum ad proeliandum
in Ramoth Galaad? 5 Dixitque Iosaphat ad regem Israël: [c]Sicut
ego sum ita et tu: populus meus et populus tuus unum sunt, et
equites mei equites tui.
Dixitque Iosaphat ad regem Israël: Quaere, oro te, hodie sermo-
nem Domini. 6 [d]Congregavit ergo rex Israël prophetas, quadringen-
tos circiter viros, et ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad
bellandum an quiescere? Qui responderunt: Ascende, et dabit eam
Dominus in manu regis. 7 [e]Dixit autem Iosaphat: Non est hic pro-
pheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum? 8 Et ait rex Israël
ad Iosaphat: Remansit vir unus, per quem possumus interrogare
Dominum; sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed
malum, Michaeas filius Iemla. Cui Iosaphat ait: Ne loquaris ita rex.
9 Vocavit ergo rex Israël eunuchum quendam et dixit ei: Festina
adducere Michaeam filium Iemla. 10 Rex autem Israël et Iosaphat
rex Iuda sedebant unusquisque in solio suo vestiti cultu regio in
area [f]iuxta ostium portae Samariae; et universi prophetae prophe-
tabant in conspectu eorum.
11 Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana [g]cornua ferrea et
ait: Haec dicit Dominus: His [h]ventilabis Syriam donec deleas eam
12 Omnesque prophetae similiter prophetabant dicentes: Ascende in
Ramoth Galaad et vade prospere, et tradet Dominus in manus
regis.
13 Nuntius vero, qui ierat ut vocaret Michaeam, locutus est ad
eum dicens: Ecce sermones prophetarum ore uno regi bona praedi-
cant; sit ergo sermo tuus similis eorum, et loquere bona. 14 Cui
Michaeas ait: [i]Vivit Dominus; quia [j]quodcumque dixerit mihi Domi-
nus hoc loquar.

l cf. Ps 9, 13.
m cp. 16, 24.
n cf. 2 Rg 12, 9; Mt 21, 38.
o cp. 22, 38; 4 Rg 9, 26.
p cf. cp. 18, 17.
q vr. 25; 4 Rg 17, 17; 1 Mc 11, 16; Rm 7, 14.
r 3 Rg 16, 3.
s 4 Rg 9, 8. — v. cp. 14, 10.
t cp. 15, 29.
u cp. 16, 3, 11; 4 Rg 9, 9.
v cp. 14, 16.
x 3 Rg 9, 36.
y (2 Rg 20, 15.)
z cf. cp. 14, 11; 16, 4.
a v. cp. 16, 30-33.
b cf. cp. 15, 12; 4 Rg 17, 12; 21, 11.
c Gn 15, 16.
d 4 Rg 6, 30.
e v. 2 Rg 3, 31.
f 2 Rg 12, 16.
2-35] 2 Par 18, 2-34.
a cp. 15, 24.
b Dt 4, 43; Js 21, 38; 4 Rg 8, 28; 9, 1, 14; 2 Par 22, 5.
c 4 Rg 3, 7. — cf. 1 Mc 12, 23.
d cp. 18, 19.
e 4 Rg 3, 11.
f v. Rt 4, 1.
g cf. Zc 1, 18, 19.
h cf. Dt 33, 17; 1 Mc 7, 46.
i v. cp. 17, 1.
j Nm 22, 18; 24, 13.

phetis fausta vaticinantibus descenderat ut bellaret contra Syriam (22-16).
iuxta praedictionem Michaeae (7-28) Israël profligatur, ipse vero
sagitta transfossus misere perit (24-40). Iosaphat tunc Ierusalem re-

15 Venit itaque ad regem, et ait illi rex: Michaea, ire debemus
in Ramoth Galaad ad proeliandum, an cessare? Cui ille respondit:
Ascende et vade prospere, et tradet eam Dominus in manus regis.
16 Dixit autem rex ad eum: Iterum atque iterum adiuro te, ut non
loquaris mihi nisi quod verum est in nomine Domini. 17 Et ille ait:
Vidi cunctum Israël dispersum in montibus [k]quasi oves non haben-
tes pastorem, et ait Dominus: Non habent isti dominum, revertatur
unusquisque in domum suam in pace.
18 Dixit ergo rex Israël ad Iosaphat: [l]Nunquid non dixi tibi quia
non prophetat mihi bonum sed semper malum?
19 Ille vero addens ait: Propterea audi sermonem Domini: [m]Vidi
Dominum sedentem super solium suum et [n]omnem exercitum caeli
adsistentem ei a dextris et a sinistris, 20 et ait Dominus: Quis de-
cipiet Achab regem Israël, ut ascendat et cadat in Ramoth Galaad?
Et dixit unus verba huiuscemodi et alius aliter. 21 Egressus est au-
tem spiritus et stetit coram Domino et ait: Ego decipiam illum.
Cui locutus est Dominus: In quo? 22 Et ille ait: Egrediar et [o]ero
spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius; et dixit Dominus:
Decipies et praevalebis: egredere et fac ita. 23 Nunc igitur ecce de-
dit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum,
qui hic sunt, et Dominus locutus est contra te malum.
24 Accessit autem Sedecias filius Chanaana et [p]percussit Michaeam
in maxillam et dixit: Mene ergo dimisit spiritus Domini et locutus
est tibi? 25 Et ait Michaeas: Visurus es in die illa, quando ingre-
dieris cubiculum [q]intra cubiculum ut abscondaris. 26 Et ait rex
Israël: Tollite Michaeam, et maneat apud Amon principem civitatis
et apud Ioas filium Amelech, 27 et dicite eis: Haec dicit rex: [r]Mit-
tite virum istum in carcerem et sustentate eum pane tribulationis
et aqua angustiae, [s]donec revertar in pace. 28 Dixitque Michaeas:
Si reversus fueris in pace, [t]non est locutus in me Dominus. Et
ait: [u]Audite, populi omnes.
29 Ascendit itaque rex Israël et Iosaphat rex Iuda in Ramoth
Galaad. 30 Dixit itaque rex Israël ad Iosaphat: Sume arma et ingre-
dere proelium et induere vestibus tuis. Porro [v]rex Israël mutavit
habitum suum et ingressus est bellum. 31 Rex autem Syriae praece-
perat [x]principibus curruum triginta duobus dicens: Non pugnabitis
contra minorem et maiorem quempiam, nisi contra regem Israël so-
lum. 32 Cum ergo vidissent principes curruum Iosaphat, suspicati
sunt quod ipse esset rex Israël, et impetu facto pugnabant contra
eum. Et exclamavit Iosaphat. 33 Intellexeruntque principes curruum
quod non esset rex Israël, et cessaverunt ab eo.
34 Vir autem quidam tetendit arcum in incertum sagittam dirigens
et casu percussit regem Israël inter pulmonem et stomachum. At
ille dixit aurigae suo: Verte manum tuam et eice me de exercitu,
[y]quia graviter vulneratus sum.
35 Commissum est ergo proelium in die illa, et rex Israël stabat in
curru suo contra Syros et mortuus est vespere. Fluebat autem san-
guis plagae in sinum currus. 36 Et praeco insonuit in universo exer-
citu, antequam sol occumberet, dicens: Unusquisque revertatur in
civitatem et in terram suam. 37 Mortuus est autem rex et perlatus
est in Samariam. Sepelieruntque regem in Samaria 38 et laverunt
currum in piscina Samariae, et linxerunt canes sanguinem eius, et
habenas laverunt [z]iuxta verbum Domini quod locutus fuerat.
39 Reliqua autem sermonum Achab et universa, quae fecit ,et [a]do-
mus eburnea, quam aedificavit, cunctarumque urbium, quas exstruxit,
nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?
40 Dormivit ergo Achab cum patribus suis, et [b]regnavit Ochozias
filius eius pro eo.
41 Iosaphat vero filius [c]Asa regnare coeperat super Iudam anno
quarto Achab regis Israël. 42 Trigintaquinque annorum erat cum
regnare coepisset, et vigintiquinque annis regnavit in Ierusalem.
Nomen matris eius Azuba filia Salai. 43 [d]Et ambulavit in omni via
Asa patris sui et non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in
conspectu Domini. 44 Veruntamen [e]excelsa non abstulit; adhuc

k Nm 27, 17; Jdt 11, 15; Mt 9, 36.
l vr. 8.
m Is 6, 1; Dn 7, 9; Ap 4, 2.
n cf. Dt 33, 2; Jb 1, 6; 2, 1; Ps 102, 20, 21; Dn 7, 10; Heb 12, 22.
o Jo 8, 44. — cf. Jd 9, 23; Is 19, 14; Ez 14, 9; 2 Th 2, 11; Ap 16, 14.
p cf. Lm 3, 30; Mic 5, 1; Mt 5, 39; Ac 23, 2.
q cp. 20, 30.
r cf. 2 Par 16, 10; Jdt 5, 28, 29.
s cf. Jd 8, 9.
t cf. Nm 16, 29; Dt 18, 22.
u Mic 1, 2.
v 2 Par 35 ,22.
x cf. cp. 20, 1, 16, 24.
y cf. 2 Par 35, 23.
z cp. 21, 19.
a cf. Am 3, 15.
b vr. 52.
41-43] 2 Par 20, 31-33.
c vr 51.
d cf. 2 Par 17, 3.
e cf. cp. 15, 14; 4 Rg 12, 3.

vertitur et septem annis post moritur, relicto successore Ioram (41-51). Ochoziae autem, qui regnavit pro patre suo Achab (52-54) et aegrotans miserat qui Beelzebub consulerent (IV, 1, 1-8), Elias mortem vati-

enim populus sacrificabat et adolebat incensum in excelsis. 45 [f]Pa-
cemque habuit Iosaphat cum rege Israël.
46 Reliqua autem verborum Iosaphat et opera eius, quae gessit,
et proelia nonne haec scripta sunt in [g]libro verborum dierum regum
Iuda? 47 Sed et reliquias [h]effeminatorum, qui remanserant in diebus
Asa patris eius, abstulit de terra. 48 [i]Nec erat tunc rex constitutus
in Edom. 49 Rex vero Iosaphat fecerat [j]classes in mari, quae naviga-
rent in [k]Ophir propter aurum; et ire non potuerunt, quia confractae
sunt in [l]Asiongaber. 50 Tunc ait Ochozias filius Achab ad Iosaphat:
Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit Iosaphat.
51 [m]Dormivitque Iosaphat cum patribus suis et sepultus est cum
eis in civitate David patris sui; [n]regnavitque Ioram filius eius pro eo.
52 Ochozias autem filius Achab [o]regnare coeperat super Israël in
Samaria anno septimodecimo Iosaphat regis Iuda, regnavitque super
Israël, duobus annis. 53 Et fecit malum in conspectu Domini et
[p]ambulavit in via patris sui et matris suae et [q]in via Ieroboam filii
Nabat, qui peccare fecit Israël. 54 [r]Servivit quoque Baal et adora-
vit eum, et irritavit Dominum Deum Israël, [s]iuxta omnia quae fece-
rat pater eius.

f cf. 2 Par 18, 1; 20, 35, 36.
g cf. 2 Par 20, 34.
h cp. 14, 24; 15, 12.
i cf. 2 Rg 8, 14; 4 Rg 3, 8; 3, 20. — v. Gn 36, 31.
j v. cp. 10, 22.
k v. cp. 9, 28.
l v. cp. 9, 26.
m 2 Par 21, 1.
n 4 Rg 8, 16.
o vr. 40.
p cf. cp. 15, 26.
q v. cp. 12, 30.
r cp. 16, 32; 4 Rg 11, 18; 17, 16.
s cp. 16, 30-33.

LIBER REGUM QUARTUS

SECUNDUM HEBRAEOS "MALACHIM SECUNDUS„

PRAEVARICATUS est autem Moab in Israël, [b]postquam
mortuus est Achab.
2 Ceciditque [c]Ochozias per cancellos [d]cenaculi
sui, quod habebat in Samaria, et aegrotavit; mi-
sitque nuntios dicens ad eos: Ite, consulite [e]Beel-
zebub deum Accaron, [f]utrum vivere queam de in-
firmitate mea hac.
3 Angelus autem Domini locutus est ad Eliam
[g]thesbiten dicens: Surge et ascende in occursum nuntiorum regis Sa-
mariae et dices ad eos: [h]Nunquid non est Deus in Israël, ut eatis ad
consulendum Beelzebub deum Accaron? 4 Quam ob rem haec dicit
Dominus: De lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte
morieris. Et abiit Elias. 5 Reversique sunt nuntii ad Ochoziam. Qui
dixit eis: Quare reversi estis? 6 At illi responderunt ei: Vir occurrit
nobis et dixit ad nos: Ite et revertimini ad regem, qui misit vos, et
dicetis ei: Haec dicit Dominus: Nunquid quia non erat Deus in Israël,
mittis ut consulatur [i]Beelzebub deus Accaron? Idcirco de lectulo,
super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. 7 Qui
dixit eis: Cuius figurae et habitus est vir ille, qui occurrit vobis et
locutus est verba haec? 8 At illi dixerunt: [j]Vir pilosus et zona pel-
licea accinctus renibus. Qui ait: Elias thesbites est.
9 Misitque ad eum quinquagenarium principem et quinquaginta
qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum sedentique in vertice montis
ait: [k]Homo Dei, rex praecepit ut descendas. 10 Respondensque
Elias dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, [l]descendat ignis de
caelo et devoret te et quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de
caelo et devoravit eum et quinquaginta qui erant cum eo.
11 Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterum
et quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, haec dicit
rex: Festina, descende. 12 Respondens Elias ait: Si homo Dei ego
sum, descendat ignis de caelo et devoret te et quinquaginta tuos.
[m]Descendit ergo ignis de caelo, et devoravit illum et quinquaginta eius.

1-10] LL. in D. 9 p. Pent.
a cf. 2 Rg 8, 2.
b cp. 3, 5.
c 3 Rg 22, 40, 52.
d Jd 3, 20.
e cf. Mt 10, 25; 12, 24, 27; Mr 3, 22; Lc 11, 15, 18, 19.
f cf.. cp. 8, 8.
g 3 Rg 17, 1; 21, 17.
h vr. 6, 16; Is 8, 19.
i cf. Mt 10, 25; 12, 24, 27.
j cf. Zc 13, 4; Mt 3, 4; Mr 1, 6.
k Dt 33, 1; Jd 13, 6; 1 Rg 2, 27; 9, 6.
l Lc 9, 54. — cf. Ap 11, 5.
*10] * cf. prop. 51 M. Molinos ab Inn. XI damn.*
m Jb 1, 16.

cinatur; quod vaticinium rei exitus probavit (*9-18*). *Interea Elias Galgalis profectus trans Iordanem rapitur in caelum, Eliseo comiti et ministro suum ipsius duplicem spiritum impetrans* (*2, 1-12*). *Doni ac-*

13 Iterum misit principem quinquagenarium tertium et quinquaginta
qui erant cum eo. Qui cum venisset, curvavit genua contra Eliam et
precatus est eum et ait: Homo Dei, [n]noli despicere animam meam
et animas servorum tuorum qui mecum sunt. 14 Ecce descendit ignis
de caelo et devoravit duos principes quinquagenarios primos et quinquagenos qui cum eis erant; sed nunc obsecro ut miserearis animae
meae. 15 Locutus est autem angelus Domini ad Eliam dicens: Descende cum eo, ne timeas.
Surrexit igitur et descendit cum eo ad regem 16 et locutus est ei:
Haec dicit Dominus: [o]Quia misisti nuntios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israël, a quo posses
interrogare sermonem, ideo de lectulo, super quem ascendisti, non
descendes, sed morte morieris.
17 Mortuus est ergo iuxta sermonem Domini, quem locutus est
Elias; et regnavit Ioram frater eius pro eo [p]anno secundo Ioram
filii Iosaphat regis Iudae; non enim habebat filium.
18 Reliqua autem verborum Ochoziae, quae operatus est, nonne
haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?
2 Factum est autem, cum [a]levare vellet Dominus Eliam per turbinem in caelum, ibant Elias et [b]Eliseus de [c]Galgalis. 2 Dixitque
Elias ad Eliseum: [d]Sede hic, quia Dominus misit me usque in
Bethel. Cui ait Eliseus: [e]Vivit Dominus, et vivit anima tua: quia
non derelinquam te. Cumque descendissent Bethel, 3 egressi sunt
[f]filii prophetarum qui erant in Bethel ad Eliseum et dixerunt ei:
Nunquid nosti quia hodie Dominus tollet dominum tuum a te? Qui
respondit: Et ego novi: silete. 4 Dixit autem Elias ad Eliseum: Sede
hic, quia Dominus misit me in [g]Iericho. Et ille ait: Vivit Dominus,
et vivit anima tua; quia non derelinquam te. Cumque venissent Iericho,
5 accesserunt filii prophetarum qui erant in Iericho ad Eliseum et dixerunt ei: Nunquid nosti quia Dominus hodie tollet dominum tuum
a te? Et ait: Ego novi: silete. 6 Dixit autem ei Elias: Sede hic,
quia Dominus misit me usque ad Iordanem. Qui ait: Vivit Dominus,
et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter. 7 Et quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt eos, qui
et steterunt econtra longe; illi autem ambo stabant super Iordanem.
8 Tulitque Elias [h]pallium suum et involvit illud et percussit aquas,
[i]quae divisae sunt in utramque partem, et transierunt ambo per
siccum. 9 Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod
vis ut faciam tibi, antequam tollar a te. Dixitque Eliseus: Obsecro
ut fiat in me [j]duplex spiritus tuus. 10 Qui respondit: Rem difficilem
postulasti; attamen si videris me, quando tollar a te, erit tibi quod
petisti; si autem non videris, non erit.
11 Cumque pergerent, et incedentes sermocinarentur, ecce [k]currus
igneus et equi ignei diviserunt utrumque; et [l]ascendit Elias per
turbinem in caelum. 12 Eliseus autem videbat et clamabat: Pater mi,
pater mi! [m]currus Israël et auriga eius! Et non vidit eum amplius.
Apprehenditque vestimenta sua et [n]scidit illa in duas partes. 13 Et
levavit [o]pallium Eliae, quod ceciderat ei. Reversusque stetit super
ripam Iordanis; 14 et pallio Eliae, quod ceciderat ei, percussit
aquas, et non sunt divisae; et dixit: Ubi est Deus Eliae etiam nunc?
Percussitque aquas, et divisae sunt huc atque illuc, et transiit Eliseus. 15 Videntes autem [p]filii prophetarum, qui erant in Iericho
econtra, dixerunt: Requievit [q]spiritus Eliae super Eliseum.
Et venientes in occursum eius adoraverunt eum proni in terram
16 dixeruntque illi: Ecce, cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire et quaerere dominum tuum, ne forte tulerit
eum [r]spiritus Domini et proiecerit eum in unum montium aut in
unam vallium. Qui ait: Nolite mittere. 17 Coëgeruntque eum, donec
adquiesceret et diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros; qui,
cum quaesissent tribus diebus, non invenerunt, 18 et reversi sunt ad
eum. At ille habitabat in Iericho et dixit eis: Nunquid non dixi vobis:
Nolite mittere?
19 Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliseum: Ecce habitatio civitatis huius optima est, sicut tu ipse, domine, perspicis; sed aquae

n cf. 1 Rg 26, 21; Ps 71, 14.
o vr. 3, 6.
p cf. cp. 3, 1; 8, 16.
a cf. Gn 5, 24.
b v. 3 Rg 19, 19-21.
c cp. 4, 38. — cf. Js 5, 9.
d cf. Rt 1, 15, 16.
e v. Rt 3, 13.
f cp. 4, 1, 38; 5, 22; 6, 1; 9, 1; 3 Rg 20, 35.
g cf. Js 6, 26; 3 Rg 16, 34.
3-13] *LL. in fr. 2 p. D. 9 p. Pnt.*
h cf. 3 Rg 19, 19.
i cf. Ex 14, 21; Js 3, 16.
j cf. Dt 21, 17.
k v. cp. 6, 17.
11, 12] * *cf. Catech. R. I 5, 2. — Ant. in sb. a. D. 9 p. Pnt. — R. in fr. 3 p. D. 9 p. Pnt.*
l Ecli 48, 13; 1 Mc 2, 58. — cf. Gn 5, 24.
m cp. 13, 14.
n cf. 3 Rg 11, 30.
o vr. 8.
14] * *cf. Catech. R. III 2, 15.*
p v. vr. 3.
q cf. Lc 1, 17.
r v. 3 Rg 18, 12.

cepti autem haec sunt signa: flumen ab Eliseo transmissum eius aquis pallio Eliae divisis (13-18), aquae amarae sanatae (19-22), pueri illudentes horrendum in modum ab ursibus lacerati (23-25), regibus Iuda

pessimae sunt et terra sterilis. 20 At ille ait: Adferte mihi vas novum
et [s]mittite in illud sal. Quod cum attulissent, 21 egressus ad fontem
aquarum misit in illum sal et ait: Haec dicit Dominus: Sanavi aquas
has, et non erit ultra in eis mors neque sterilitas. 22 Sanatae sunt
ergo aquae usque in diem hanc iuxta verbum Elisei, quod locutus est.

23 Ascendit autem inde in Bethel. Cumque ascenderet per viam,
pueri parvi egressi sunt de civitate et illudebant ei dicentes: Ascende, calve; ascende, calve! 24 Qui, cum respexisset, vidit eos et [t]maledixit eis in nomine Domini: egressique sunt duo ursi de saltu et
laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros. 25 Abiit autem inde
in [u]montem Carmeli et inde reversus est in [v]Samariam.

3 Ioram vero filius Achab regnavit super Israël in Samaria [a]anno
decimo octavo Iosaphat regis Iudae: Regnavitque duodecim annis,
2 et fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus et mater;
tulit enim [b]statuas Baal, [c]quas fecerat pater eius. 3 Veruntamen
in [d]peccatis Ieroboam filii Nabat, [e]qui peccare fecit Israël, adhaesit, nec recessit ab eis.

4 Porro Mesa rex Moab nutriebat pecora multa et [f]solvebat regi
Israël centum milia agnorum et centum milia arietum cum velleribus suis. 5 [g]Cumque mortuus fuisset Achab, praevaricatus est foedus, quod habebat cum rege Israël. 6 Egressus est igitur rex Ioram
in die illa de Samaria et recensuit universum Israël.

7 Misitque ad Iosaphat regem Iuda dicens: Rex Moab recessit a
me; veni mecum contra eum ad proelium. Qui respondit: Ascendam:
[h]qui meus est tuus est; populus meus populus tuus, et equi mei
equi tui. 8 Dixitque: Per quam viam ascendemus? At ille respondit:
Per desertum Idumaeae.

9 Perrexerunt igitur rex Israël et rex Iuda et [i]rex Edom et circuierunt per viam septem dierum; nec erat aqua exercitui et iumentis, quae sequebantur eos.

10 Dixitque rex Israël: Heu, heu, heu! [j]congregavit nos Dominus
tres reges, ut traderet in manus Moab. 11 [k]Et ait Iosaphat: Estne
hic propheta Domini, ut deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de servis regis Israël: Est hic [l]Eliseus filius Saphat, [m]qui
fundebat aquam super manus Eliae. 12 Et ait Iosaphat: Est apud
eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israël, et Iosaphat
rex Iuda et rex Edom. 13 Dixit autem Eliseus ad regem Israël:
[n]Quid mihi et tibi est? Vade ad [o]prophetas patris tui et [p]matris tuae.
Et ait illi rex Israël: Quare congregavit Dominus tres reges hos? ut
traderet eos in manus Moab? 14 Dixitque ad eum Eliseus: [q]Vivit
Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod, si non vultum
Iosaphat regis Iudae erubescerem, non attendissem quidem te, [r]nec
respexissem. 15 Nunc autem [s]adducite mihi psaltem. Cumque caneret psaltes, [t]facta est super eum manus Domini, et ait: 16 Haec
dicit Dominus: Facite alveum torrentis huius fossas et fossas: 17 haec
enim dicit Dominus: Non videbitis ventum neque pluviam, et alveus
iste replebitur aquis, et bibetis vos et familiae vestrae et iumenta
vestra. 18 Parumque est hoc in conspectu Domini; insuper tradet
etiam Moab in manus vestras. 19 Et percutietis omnem civitatem
munitam et omnem urbem electam et universum lignum fructiferum
succidetis, cunctosque fontes aquarum obturabitis et [u]omnem agrum
egregium operietis lapidibus. 20 Factum est igitur mane, [v]quando
sacrificium offerri solet, et ecce aquae veniebant per viam Edom, et
repleta est terra aquis.

21 Universi autem Moabitae audientes quod ascendissent reges ut
pugnarent adversum eos convocaverunt omnes qui accincti erant
balteo desuper et steterunt in terminis. 22 Primoque mane surgentes
et orto iam sole ex adverso aquarum viderunt Moabitae econtra
aquas rubras quasi sanguinem: 23 dixeruntque: Sanguis gladii est;
pugnaverunt reges contra se et caesi sunt mutuo; nunc perge ad
praedam, Moab. 24 Perrexeruntque in castra Israël. Porro consurgens
Israël percussit Moab; at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur
qui vicerant et percusserunt Moab 25 et civitates destruxerunt et

s cf. cp. 4, 41; Ex 15, 25.

*23-25] * cf. prop. 51 M. Molinos ab Inn. XI damn.*

t cf. 2 Es 13, 25.

u Js 19, 26; 3 Rg 18, 19, 20.
v cf. cp. 3, 11.

a cf. cp. 1, 17.
b cf. cp. 10, 26, 27; Ex 23, 24.
c 3 Rg 16, 31, 32.
d 3 Rg 12, 28, 31, 32.
e v. 3 Rg 14, 16.
f cf. Is 16, 1, 2.

g cp. 1, 1.

6-28] LL. in fr. 3 p. D. 9 p. Pnt.
h 3 Rg 22, 5; 1 Mc 12, 23.

i cf. 3 Rg 22, 47.

j cf. Js 7, 7.
k cf. 3 Rg 22, 7.

l cf. cp. 2, 25.
m cf. 3 Rg 19, 21; Jo 13, 4, 5.

n cf. Ez 14, 3.
o 3 Rg 22, 6.
p 3 Rg 18, 19.
q cp. 5, 16; 3 Rg 17, 1; 18, 15.

r cf. Ps 14, 4.
s cf. 1 Rg 10, 5; 1 Par 25, 1.
t 3 Rg 18, 46; Ez 1, 3; 3, 14, 22; 8, 1; 37, 1; 40, 1.

u cf. vr. 25; Is 25, 2.
v cf. Ex 29, 39, 40.

et Israël contra Moab proeliantibus et aqua obtenta et comparata victoria (3, 1-27). Haec etiam ostendunt: oleum viduae mirabiliter auctum (4, 1-7). filius Sunamitidi impetratus (8-17) idemque a morte repentina

[x]omnem agrum optimum mittentes singuli lapides repleverunt et
universos fontes aquarum obturaverunt et omnia ligna fructifera suc-
ciderunt, ita ut [y]muri tantum fictiles remanerent; et circumdata est
civitas a fundibulariis et magna ex parte percussa. 26 Quod cum
vidisset rex Moab, praevaluisse scilicet hostes, tulit secum septin-
gentos viros educentes gladium, ut [z]irrumperent ad regem Edom,
et non potuerunt. 27 Arripiensque filium suum primogenitum, qui
regnaturus erat pro eo, [a]obtulit holocaustum super murum; et facta
est indignatio magna in Israël, statimque recesserunt ab eo et reversi
sunt in terram suam.

4 Mulier autem quaedam de uxoribus prophetarum clamabat ad
Eliseum dicens: Servus tuus vir meus mortuus est, et tu nosti
quia servus tuus fuit timens Dominum; et [a]ecce creditor venit ut
tollat duos filios meos ad serviendum sibi. 2 Cui dixit Eliseus:
Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa
respondit: Non habeo ancilla tua quidquam in domo mea nisi parum
olei, quo ungar. 3 Cui ait: Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis
tuis vasa vacua non pauca; 4 et ingredere et claude ostium tuum,
cum intrinsecus fueris tu et filii tui, et mitte inde in omnia vasa
haec; et, cum plena fuerint, tolles. 5 Ivit itaque mulier et clausit
ostium super se et super filios suos: illi offerebant vasa, et illa infun-
debat. 6 Cumque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum: Adfer
mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo. Stetitque oleum.
7 Venit autem illa et indicavit [b]homini Dei. Et ille, Vade, inquit,
vende oleum et redde creditori tuo; tu autem et filii tui vivite de
reliquo.

8 Facta est autem quaedam dies, et transibat Eliseus per [c]Sunam.
Erat autem ibi mulier [d]magna, quae [e]tenuit eum ut comederet
panem; cumque frequenter inde transiret, divertebat ad eam ut come-
deret panem. 9 Quae dixit ad virum suum: Animadverto quod vir
Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter: 10 faciamus
ergo ei cenaculum parvum et ponamus ei in eo lectulum, et mensam
et sellam et candelabrum, ut, cum venerit ad nos, maneat ibi.

11 Facta est ergo dies quaedam, et veniens divertit in cenaculum
et requievit ibi. 12 Dixitque ad [f]Giezi puerum suum: Voca Suna-
mitidem istam. Qui, cum vocasset eam et illa stetisset coram eo,
13 dixit ad puerum suum: Loquere ad eam: Ecce sedule in omni-
bus ministrasti nobis, quid vis ut faciam tibi? Nunquid habes nego-
tium et vis ut loquar regi sive [g]principi militiae? Quae respondit:
In medio populi mei habito. 14 Et ait: Quid ergo vult ut faciam ei?
Dixitque Giezi: Ne quaeras, filium enim non habet, et vir eius senex
est. 15 Praecepit itaque ut vocaret eam; quae cum vocata fuisset et
stetisset ante ostium, 16 dixit ad eam: [h]In tempore isto et in hac
eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium. At illa
respondit: Noli, quaeso, domine mi, vir Dei, [i]noli mentiri ancillae
tuae. 17 Et concepit mulier et peperit filium in tempore et in hora
eadem, qua dixerat Eliseus.

18 Crevit autem puer et, cum esset quaedam dies, et egressus
isset ad patrem suum, ad messores, 19 ait patri suo: Caput meum
doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle et duc eum ad
matrem suam. 20 Qui cum tulisset et duxisset eum ad matrem suam,
posuit eum illa super genua sua usque ad meridiem, et mortuus
est. 21 Ascendit autem et [j]collocavit eum super lectulum hominis
Dei et clausit ostium; et egressa 22 vocavit virum suum et ait:
Mitte mecum, obsecro, unum de pueris et asinam, ut excurram usque
ad hominem Dei et revertar. 23 Qui ait illi: Quam ob causam vadis
ad eum? hodie non sunt [k]calendae neque sabbatum. Quae respon-
dit: Vadam. 24 Stravitque asinam et praecepit puero: Mina et pro-
pera, ne mihi moram facias in eundo; et hoc age quod praecipio
tibi.

25 Profecta est igitur et venit ad virum Dei in [l]montem Carmeli.
Cumque vidisset eam vir Dei econtra, ait ad Giezi puerum suum:
Ecce Sunamitis illa: 26 vade ergo in occursum eius et dic ei: Rec-
tene agitur circa te et circa virum tuum et circa filium tuum? Quae

x cf. vr. 19.
y (Is 16, 7;) Jr 48, 31, 36.
z cf. Jd 20, 2.
a Am 2, 1. — cf. Mic 6, 7.
1-7] L. in fr. 3 p. D. 3 Qdg.
1-17] LL. in fr. 4 p. D. 9 p. Pnt.
a cf. Lv 25, 39-41; 1 Rg 22, 2; 2 Es 5, 5; Pro 22, 7; Mt 18, 25.
b v. Dt 33, 1.
c Js 19, 18.
d cp. 5, 1. — cf. 1 Rg 25, 2.
e cf. 3 Rg 17, 9; Mt 10, 41.
f cp. 5, 20, 21, 25; 8, 4, 5.
g 2 Rg 19, 13. —cf. cp. 5, 1.
h Gn 18, 10, 14. — cf. Gn 17, 21.
i vr. 28.
20] v. Mr 15, 43.
j vr. 32.
k cf. Nm 28, 11; 1 Rg 20, 5.
l cp. 2, 25.

*revocatus (18-38), pulmenti amaritudo per additam farinam sub-
lata (38-41), panes primitiarum multiplicati (42-44), Naaman syrus
post septemplicem in aquis Iordanis ablutionem a lepra mundatus*

respondit: Recte. 27 Cumque venisset ad virum Dei in [m]montem,
apprehendit pedes eius, et accessit Giezi ut amoveret eam. Et ait
homo Dei: Dimitte illam, anima enim eius in amaritudine est, et
Dominus celavit a me et non indicavit mihi. 28 Quae dixit illi: Nun-
quid petivi filium a domino meo? nunquid non dixi tibi: [n]Ne illu-
das me? 29 Et ille ait ad Giezi: [o]Accinge lumbos tuos et [p]tolle
baculum meum in manu tua et vade. Si occurrerit tibi homo, [q]non
salutes eum; et, si salutaverit te quispiam, non respondeas illi; et
pones baculum meum super faciem pueri. 30 Porro mater pueri ait:
[r]Vivit Dominus, et vivit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo
et secutus est eam.
31 Giezi autem praecesserat ante eos et posuerat baculum super
faciem pueri, et non erat vox neque sensus: reversusque est in occur-
sum eius, et nuntiavit ei dicens: [s]Non surrexit puer. 32 Ingressus
est ergo Eliseus domum, et ecce puer mortuus iacebat in lectulo
eius: 33 ingressusque [t]clausit ostium super se et super puerum et
[u]oravit ad Dominum. 34 Et ascendit et incubuit super puerum posuit-
que os suum super os eius et oculos suos super oculos eius et manus
suas super manus eius et [v]incurvavit se super eum, et calefacta est
caro pueri. 35 At ille reversus deambulavit in domo semel huc atque
illuc. Et ascendit et incubuit super eum, et oscitavit puer septies
aperuitque oculos.
36 At ille vocavit Giezi et dixit ei: Voca Sunamitidem hanc.
Quae vocata, ingressa est ad eum. Qui ait: [x]Tolle filium tuum.
37 Venit illa et corruit ad pedes eius et adoravit super terram;
[y]tulitque filium suum et egressa est. 38 Et Eliseus reversus est in
[z]Galgala.
[a]Erat autem fames in terra, et filii prophetarum [b]habitabant coram
eo. Dixitque uni de pueris suis: [c]Pone ollam grandem, et coque
pulmentum filiis prophetarum. 39 Et egressus est unus in agrum ut
colligeret herbas agrestes; invenitque quasi vitem silvestrem et col-
legit ex ea colocynthidas agri, et implevit pallium suum et reversus
concidit in ollam pulmenti; nesciebat enim quid esset. 40 Infude-
runt ergo sociis ut comederent. Cumque gustassent de coctione,
clamaverunt dicentes: Mors in olla, vir Dei. Et non potuerunt come-
dere. 41 At ille, Adferte, inquit, farinam. Cumque tulissent, [d]misit
in ollam et ait: Infunde turbae, ut comedant. Et non fuit amplius
quidquam amaritudinis in olla.
42 Vir autem quidam venit de [e]Baal Salisa [f]deferens viro Dei
panes primitiarum viginti panes hordeaceos et frumentum novum in
pera sua. At ille dixit: [g]Da populo, ut comedat. 43 Responditque
ei minister eius: Quantum est hoc, ut apponam centum viris? Rur-
sum ille ait: Da populo, ut comedat; haec enim dicit Dominus:
Comedent, et supererit. 44 Posuit itaque coram eis; qui comederunt,
et superfuit iuxta verbum Domini.
5 [a]Naaman [b]princeps militiae regis Syriae erat vir magnus apud
dominum suum et honoratus, per illum enim dedit Dominus salu-
tem Syriae; erat autem vir fortis et dives, sed leprosus. 2 Porro de
Syria egressi fuerant [c]latrunculi et captivam duxerant de terra Israël
puellam parvulam, quae erat in obsequio uxoris Naaman; 3 quae
ait ad dominam suam: Utinam fuisset dominus meus ad prophetam,
qui est in Samaria! Profecto curasset eum a lepra quam habet.
4 Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum et nuntiavit ei
dicens: Sic et sic locuta est puella de terra Israël. 5 Dixitque ei rex
Syriae: Vade et mittam litteras ad regem Israël. Qui, cum profec-
turus esset et [d]tulisset secum decem talenta argenti et sex milia aureos
et [e]decem mutatoria vestimentorum, 6 detulit litteras ad regem
Israël in haec verba: Cum acceperis epistulam hanc, scito quod mi-
serim ad te Naaman servum meum, ut cures eum a lepra sua.
7 Cumque legisset rex Israël litteras, [f]scidit vestimenta sua et ait:
[g]Nunquid Deus ego sum, ut occidere possim et vivificare, quia iste
misit ad me, ut curem hominem a lepra sua? [h]Animadvertite et
videte quod occasiones quaerat adversum me.
8 Quod cum audisset Eliseus [i]vir Dei, scidisse videlicet regem

25-38] L. in fr. 5 p. D. 4 Qdg.
m vr. 25.
n vr. 16.
o v. 3 Rg 18, 46.
p cf. Ex 7, 18; 14, 16; Ac 19, [12.
q Lc 10, 4.
r v. Rt 3, 13.
s cf. Jo 11, 11.
t vr. 4; Is 26, 20; Mt 6, 6. — cf. Mt 9, 25; Mr 5, 37, 40; Lc 8, 51.
u Rg 17, 20; Ac 9, 40.
v 3 Rg 17, 21. — cf. Ac 20, 10.
x cf. Lc 7, 15.
y 3 Rg 17, 23; Heb 11, 35. — cf. cp. 8, 1, 5.
z cp. 2, 1.
a cp. 8, 1.
b (Dt 33, 3; Lc 10, 39; Ac 22, 3. — cf. cp. 2, 3, 5).
c Ez 24, 3.
d cf. cp. 2, 21; Ex 15, 25.
e cf. 1 Rg 9, 4.
f cf. 1 Rg 9, 7.
g cf. Mt 14, 16-21; 15, 32-38; Mr 6, 37-44; 8, 4-9; Lc 9, 12-17; Jo 6, 5-13.
1-15] L. in fr. 2 p. D. 3 Qdg.
a Lc 4, 27.
b cf. cp. 4, 13.
c cp. 6, 23; 24, 2.
d cf. cp. 4, 42; 8, 8, 9; 1 Rg 9, 7.
e vr. 22, 23. — cf. Jd 14, 12.
f v. Gn 44, 13.
g cf. Gn 30, 2; Dt 32, 39; 1 Rg 2, 6; Tb 13, 2; Sap 16, 13.
h cf. 3 Rg 20, 7.
i cf. Dt 33, 1.

(5, 1-19) Giezi vero in poenam avaritiae leprosus factus (20-27), ferrea securis aquis supernatans (6, 1-7), milites syri, qui ut Eliseum caperent advenerant (8-13), obcaecati, in mediam Samariam ducti, in-

Israël vestimenta sua, misit ad eum dicens: Quare scidisti vestimenta
tua? Veniat ad me et sciat esse prophetam in Israël.
9 Venit ergo Naaman cum equis et curribus et stetit ad ostium
domus Elisei. 10 Misitque ad eum Eliseus nuntium dicens: [j]Vade
et lavare septies in Iordane, et recipiet sanitatem caro tua, atque
mundaberis. 11 Iratus Naaman recedebat dicens: Putabam quod
egrederetur ad me et stans invocaret nomen Domini Dei sui et tan-
geret manu sua locum leprae et curaret me. 12 Nunquid non melio-
res sunt [k]Abana et Pharphar, fluvii [l]Damasci, omnibus aquis Israël,
ut laver in eis et munder? Cum ergo vertisset se et abiret indignans,
13 accesserunt ad eum servi sui et locuti sunt ei: [m]Pater, et si rem
grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras; quanto magis
quia nunc dixit tibi: Lavare et mundaberis.
14 Descendit et lavit in Iordane septies iuxta sermonem viri Dei,
et [n]restituta est caro eius sicut caro pueri parvuli, et [o]munda-
tus est.
15 Reversusque ad virum Dei cum universo comitatu suo venit et
stetit coram eo et ait: Vere scio [p]quod non sit alius Deus in uni-
versa terra, nisi tantum in Israël. Obsecro itaque ut [q]accipias bene-
dictionem a servo tuo. 16 At ille respondit: [r]Vivit Dominus, ante
quem sto, quia [s]non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non
adquievit. 17 Dixitque Naaman: Ut vis; sed, obsecro, concede mihi
servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra; non enim
faciet ultra servus tuus holocaustum aut victimam diis alienis, nisi
Domino. 18 Hoc autem solum est, de quo depreceris Dominum pro
servo tuo quando ingredietur dominus meus templum [t]Remmon ut
adoret, et [u]illo innitente super manum meam: si adoravero in templo
Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus
servo tuo pro hac re. 19 Qui dixit ei: [v]Vade in pace. Abiit ergo ab
eo electo terrae tempore.
20 Dixitque [x]Giezi puer viri Dei: Pepercit dominus meus Naaman
syro isti, ut non acciperet ab eo quae attulit. Vivit Dominus, quia
curram post eum et accipiam ab eo aliquid. 21 Et secutus est
Giezi post tergum Naaman. Quem cum vidisset ille currentem ad
se, desiliit de curru in occursum eius et ait: [y]Rectene sunt omnia?
22 Et ille ait: Recte. Dominus meus misit me ad te dicens: Modo
venerunt ad me duo adulescentes [z]de monte Ephraim ex filiis pro-
phetarum: da eis talentum argenti et [a]vestes mutatorias duplices.
23 Dixitque Naaman. [b]Melius est ut accipias duo talenta. Et coëgit
eum ligavitque duo talenta argenti in duobus saccis et duplicia ve-
stimenta, et imposuit duobus pueris suis, qui et portaverunt coram eo.
24 Cumque venisset iam [c]vesperi, tulit de manu eorum et repo-
suit in domo dimisitque viros; et abierunt. 25 Ipse autem ingressus
stetit coram domino suo. Et dixit Eliseus: Unde venis, Giezi? Qui
respondit: Non ivit servus tuus quoquam. 26 At ille ait: Nonne cor
meum in praesenti erat, quando reversus est homo de curru suo in
occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum et accepisti vestes, ut
emas oliveta et vineas et oves et boves et servos et ancillas; 27 sed
et lepra Naaman adhaerebit tibi et semini tuo usque in sempiternum.
Et egressus est ab eo [d]leprosus quasi nix.
6 Dixerunt autem [a]filii prophetarum ad Eliseum: Ecce locus in
quo habitamus coram te angustus est nobis. 2 Eamus usque ad
Iordanem, et tollant singuli de silva materias singulas, ut aedifice-
mus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit: Ite. 3 Et ait unus
ex illis: Veni ergo et tu cum servis tuis. Respondit: Ego veniam.
4 Et abiit cum eis. Cumque venissent ad Iordanem, caedebant ligna.
5 Accidit autem ut, cum unus materiam succidisset, caderet ferrum
securis in aquam; exclamavitque ille et ait: Heu, heu, heu, domine
mi, et hoc ipsum mutuo acceperam. 6 Dixit autem homo Dei: Ubi ce-
cidit? At ille monstravit ei locum. [b]Praecidit ergo lignum et misit
illuc, natavitque ferrum. 7 Et ait: Tolle. Qui extendit manum et
tulit illud.
8 Rex autem Syriae pugnabat contra Israël, consiliumque iniit
cum servis suis dicens: In loco illo et illo ponamus insidias. 9 Misit

j cf. Jo 9, 7.
k cf. Cn 4, 8.
l cf. 3 Rg 11, 24.
13] * *cf. Catech. R. III 5, 2, 8.*
m cp. 6, 21; 13, 15. — cf. cp. 8, 9; Jd 18, 19.
14] * *Catech. R. II 2, 9.*
n vr. 10. — cf. Jb 33, 25.
o Lc 4, 27.
p cf. Dn 2, 47; 3, 29; 6, 26. 27.
q Gn 33, 11. — cf. vr. 5.
r cp. 3, 14; 3 Rg 17, 1.
s cf. Gn 14, 23.
t cf. 3 Rg 15, 18; Zc 12, 11.
u cp. 7, 2, 17.
v 1 Rg 1, 17.
x cp. 4, 12.
y cp. 4, 26; 9, 11.
z v. Js 24, 33.
a vr. 5.
b cp. 6, 3.
c (cf. 2 Par 27, 3).
d Ex 4, 6; Nm 12, 10. — cf. cp. 15, 5.
a v. cp. 2, 3.
b cp. 2, 21.

columesque ad suum regem remissi, (14-23), pro fame adeo urbem vastante ut matres filios suos comederent (24-29) promissa maxima frumenti copia ab hostibus mirabiliter fugatis relinquenda (7, 1-20),

itaque vir Dei ad regem Israël dicens: Cave ne transeas in locum
illum, quia ibi Syri in insidiis sunt. 10 Misit itaque rex Israël ad
locum, quem dixerat ei vir Dei, et praeoccupavit eum et observavit
se ibi non semel neque bis.
11 Conturbatumque est cor regis Syriae pro hac re, et, convocatis
servis suis, ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud
regem Israël? 12 Dixitque unus servorum eius: Nequaquam, do-
mine mi rex, sed Eliseus propheta, qui est in Israël, indicat regi
Israël omnia verba quaecumque locutus fueris in conclavi tuo. 13 Di-
xitque eis: Ite et videte ubi sit, ut mittam et capiam eum. Adnun-
tiaveruntque ei dicentes: Ecce in [c]Dothan. 14 Misit ergo illuc equos
et currus et robur exercitus. Qui cum venissent nocte, circumdede-
runt civitatem. 15 Consurgens autem diluculo [d]minister viri Dei
egressus vidit exercitum in circuitu civitatis et equos et currus, nun-
tiavitque ei dicens: Heu, heu, heu, domine mi, quid faciemus? 16 At
ille respondit: Noli timere, [e]plures enim nobiscum sunt, quam cum
illis. 17 Cumque orasset Eliseus, ait: Domine, [f]aperi oculos huius,
ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, et vidit, et ecce mons ple-
nus [g]equorum et curruum igneorum in circuitu Elisei. 18 Hostes vero
descenderunt ad eum; porro Eliseus oravit ad Dominum dicens: Percu-
te, obsecro, gentem hanc caecitate. [h]Percussitque eos Dominus ne vi-
derent iuxta verbum Elisei. 19 Dixit autem ad eos Eliseus: Non
est haec via neque ista est civitas: sequimini me et ostendam vobis
virum, quem quaeritis. Duxit ergo eos in Samariam. 20 Cumque in-
gressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus: Domine, aperi oculos
istorum, ut videant. Aperuitque Dominus oculos eorum, et viderunt
se esse in medio Samariae. 21 Dixitque rex Israël ad Eliseum, cum
vidisset eos: Nunquid percutiam eos, [i]pater mi? 22 At ille ait: Non
percuties neque enim cepisti eos [j]gladio et arcu tuo, ut percutias;
sed [k]pone panem et aquam coram eis, ut comedant et bibant et
vadant ad dominum suum. 23 Appositaque est eis ciborum magna
praeparatio, et comederunt et biberunt, et dimisit eos, abieruntque
ad dominum suum; et ultra non venerunt [l]latrones Syriae in ter-
ram Israël.
24 Factum est autem post haec, congregavit [m]Benadad rex Syriae
universum exercitum suum et ascendit et obsidebat Samariam.
25 Factaque est fames magna in Samaria, et tandiu obsessa est,
donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, et quarta pars
cabi stercoris columbarum quinque argenteis.
26 Cumque rex Israël transiret per murum, mulier quaedam excla-
mavit ad eum dicens: Salva me, domine mi rex. 27 Qui ait: Non
te salvat Dominus, unde te possum salvare? de area vel de torcu-
lari? Dixitque ad eam rex: Quid tibi vis? Quae respondit: 28 Mulier
ista dixit mihi: Da filium tuum ut comedamus eum hodie, et filium
meum comedemus cras. 29 [n]Coximus ergo filium meum et come-
dimus; dixique ei die altera: Da filium tuum ut comedamus eum;
quae abscondit filium suum.
30 Quod cum audisset rex, [o]scidit vestimenta sua, et transibat
per murum; viditque omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad
carnem intrinsecus. 31 Et ait rex: [p]Haec mihi faciat Deus et haec
addat, si steterit caput Elisei filii Saphat super ipsum hodie. 32 Eli-
seus autem sedebat in domo sua, et [q]senes sedebant cum eo. Prae-
misit itaque virum; et antequam veniret nuntius ille, dixit ad senes:
Nunquid scitis quod miserit [r]filius homicidae hic ut praecidatur
caput meum? Videte ergo, cum venerit nuntius, claudite ostium et
non sinatis eum introire; ecce enim sonitus pedum domini eius post
eum est. 33 Adhuc illo loquente eis, apparuit nuntius qui veniebat
ad eum. Et ait: Ecce, [s]tantum malum a Domino est; [t]quid am-
plius exspectabo a Domino?
7 Dixit autem Eliseus: Audite verbum Domini: haec dicit Domi-
nus: In tempore hoc [a]cras modius similae uno statere erit, et
duo modii hordei statere uno in porta Samariae. 2 Respondens [b]unus
de ducibus, super cuius manum rex incumbebat, homini Dei ait:
[c]Si Dominus fecerit, etiam cataractas in caelo, nunquid poterit esse

c Gn 37, 17; Jdt 4, 5; 7, 3.
d cp. 4, 33.
e 2 Par 32, 7. — cf. Nm 14, 9; Ps 117, 6; Rm 8, 31; 1 Jo 4, 4.
f vr. 20.
g cp. 2, 11. — cf. Ps 33, 8; 67, 18; 2 Mc 3, 25, 26. — v. Zc 1, 8-10; 6, 1-7.
h cf. Gn 19, 11.
21] * *cf. Catech. R. III 5, 8.*
i cp. 5, 13; 8, 9; Jd 18, 19.
j Gn 48, 22.
k Pro 25, 21; 2 Par 28, 15; Rm 12, 20.
l vr. 8, 9; cp. 5, 2; 24, 2.
24-7, 1] *LL. in fr. 5 p. D. 9 p. Pnt.*
m 3 Rg 20, 1.
n cf. Lv 26, 29; Dt 28, 53, 57; Ez 5, 10.
o 3 Rg 21, 27.
p cf. 3 Rg 19, 2. — v. Rt 1, 17.
q Ez 8, 1; 14, 1; 20, 1.
r cf. 3 Rg 18, 4; 21, 13; Ecli 48, 13.
s cf. Am 3, 6.
t cf. Jb 2, 9.
a vr. 16, 18.
b vr. 17, 19. — cf. cp. 5, 18.
c Ml 3, 10. — cf. Gn 7, 11.

novum beneficium mulieri sunamitidi praestitum (8, 1-6), prophetia eventu comprobata de morte Benadad regis Syriae et de impio Hazaël in ipsius locum provecto (7-15). Quibus omnibus descriptis, resumi-

quod loqueris. Qui ait: Videbis oculis tuis et inde non comedes.
3 Quattuor ergo viri erant leprosi [d]iuxta introitum portae; qui
dixerunt ad invicem: Quid hic esse volumus donec moriamur? 4 Sive
ingredi voluerimus civitatem, fame moriemur; sive manserimus
hic, moriendum nobis est; venite ergo et transfugiamus ad castra Sy-
riae. Si pepercerint nobis, vivemus; [e]si autem occidere voluerint,
nihilominus moriemur. 5 Surrexerunt ergo vesperi, ut venirent ad
castra Syriae. Cumque venissent ad principium castrorum Syriae, nul-
lum ibidem reppererunt.
6 Siquidem Dominus [f]sonitum audiri fecerat in castris Syriae
[g]curruum et equorum et exercitus plurimi; dixeruntque ad invicem:
Ecce mercede conduxit adversum nos rex Israël [h]reges Hethaeorum
et Aegyptiorum, et venerunt super nos. 7 [i]Surrexerunt ergo et fu-
gerunt in tenebris et dereliquerunt tentoria sua et equos et asinos
in castris fugeruntque animas tantum suas salvare cupientes.
8 Igitur, cum venissent leprosi illi ad principium castrorum, in-
gressi sunt unum tabernaculum et comederunt et biberunt, tuleruntque inde argentum et aurum et vestes et abierunt et absconderunt;
et rursum reversi sunt ad aliud tabernaculum, et inde similiter aufe-
rentes absconderunt. 9 Dixeruntque ad invicem: Non recte faci-
mus; haec enim dies boni nuntii est: si tacuerimus et noluerimus
nuntiare usque mane, sceleris arguemur; venite, eamus et nuntie-
mus in aula regis. 10 Cumque venissent ad portam civitatis, narra-
verunt eis dicentes: Ivimus ad castra Syriae et nullum ibidem reppe-
rimus hominem nisi equos et asinos alligatos et fixa tentoria.
11 Ierunt ergo portarii et nuntiaverunt in palatio regis intrinse-
cus. 12 Qui surrexit nocte et ait ad servos suos: Dico vobis quid
fecerint nobis Syri. Sciunt quia fame laboramus, et idcirco egressi
sunt de castris et latitant in agris dicentes: Cum egressi fuerint de
civitate, capiemus eos vivos, et tunc civitatem ingredi poterimus.
13 Respondit autem unus servorum eius: Tollamus quinque equos
qui remanserunt in urbe (quia ipsi tantum sunt in universa multitu-
dine Israël, alii enim consumpti sunt), et mittentes explorare pote-
rimus. 14 Adduxerunt ergo duos equos, misitque rex in castra Sy-
rorum dicens: Ite et videte. 15 Qui abierunt post eos usque ad
Iordanem: Ecce autem omnis via plena erat vestibus et vasis, quae
proiecerant Syri cum turbarentur. Reversique nuntii indicaverunt
regi.
16 Et egressus populus diripuit castra Syriae; factusque est mo-
dius similae statere uno, et duo modii hordei statere uno [j]iuxta ver-
bum Domini.
17 Porro rex [k]ducem illum, in cuius manu incumbebat, constituit
ad portam; quem conculcavit turba in introitu portae, et mortuus
est, iuxta quod locutus fuerat vir Dei, [l]quando descenderat rex ad
eum. 18 Factumque est secundum sermonem viri Dei, quem dixerat
regi, quando ait: Duo modii hordei statere uno erunt, et modius
similae statere uno, hoc eodem tempore cras in porta Samariae;
19 quando responderat dux ille viro Dei et dixerat: Etiamsi Domi-
nus fecerit cataractas in caelo, nunquid poterit fieri quod loqueris?
Et dixit ei: [m]Videbis oculis tuis, et inde non comedes. 20 Evenit
ergo ei, sicut praedictum fuerat et conculcavit eum populus in porta,
et mortuus est.
8 Eliseus autem locutus est ad mulierem, [a]cuius vivere fecerat fi-
lium, dicens: Surge, vade tu et domus tua et peregrinare ubi-
cumque reppereris; [b]vocavit enim Dominus famem, et veniet super
terram [c]septem annis. 2 Quae surrexit et fecit iuxta verbum hominis
Dei; et vadens cum domo sua peregrinata est in terra Philisthiim
diebus multis. 3 Cumque finiti essent anni septem, reversa est mulier
de terra Philisthiim et egressa est ut interpellaret regem pro domo
sua et pro agris suis. 4 Rex autem loquebatur cum [d]Giezi puero
viri Dei dicens: Narra mihi omnia magnalia, quae fecit Eliseus.
5 Cumque ille narraret regi quomodo mortuum suscitasset, apparuit
mulier, cuius vivificaverat filium, clamans ad regem pro domo sua
et pro agris suis. Dixitque Giezi: Domine mi rex, haec est mulier,

d cf. Lv 13, 46.
e cf. Est 4, 14, 16.
f cf. cp. 19, 7; 2 Rg 5, 24; Jb 15, 21.
g cf. cp. 6, 17.
h cf. 3 Rg 10, 29.
i cf. Ps 47, 5-7; Pro 28, 1.
j vr. 1.
k vr. 2.
l cp. 6, 32.
m vr. 2.
1-10] LL. in fr. 6 p. D. 9 p. Pnt.
a cp. 4, 35.
b Ps 104, 16; Ag 1, 11.
c cf. Gn 41, 27.
d v. cp. 4, 12.

tur regum Israël et Iuda historia. Narrantur itaque pii Iosaphat degenerum successorum, res gestae nempe Ioram (16-24) et Ochoziae (25-29) et domus Achabi interitus, adnitente Iehu rege Israël constituto

et hic est filius eius quem suscitavit Eliseus. 6 Et interrogavit rex
mulierem, quae narravit ei, deditque ei rex eunuchum unum dicens:
Restitue ei omnia quae sua sunt et universos reditus agrorum a die
qua reliquit terram usque ad praesens.
7 Venit quoque Eliseus [e]Damascum, et [f]Benadad rex Syriae ae-
grotabat. Nuntiaveruntque ei dicentes: Venit vir Dei huc. 8 Et ait
rex ad [g]Hazaël: [h]Tolle tecum munera et vade in occursum viri Dei
et [i]consule Dominum per eum dicens: Si evadere potero de infir-
mitate mea hac? 9 Ivit igitur Hazaël in occursum eius, habens se-
cum munera et omnia bona Damasci onera quadraginta camelorum.
Cumque stetisset coram eo, ait: [j]Filius tuus Benadad, rex Syriae,
misit me ad te dicens: Si sanari potero de infirmitate mea hac?
10 Dixitque ei Eliseus: [k]Vade, dic ei: Sanaberis. Porro ostendit
mihi Dominus [l]quia morte morietur. 11 Stetitque cum eo et contur-
batus est [m]usque ad suffusionem vultus, [n]flevitque vir Dei. 12 Cui
Hazaël ait: Quare dominus meus flet? At ille dixit: Quia scio [o]quae
facturus sis filiis Israël mala: civitates eorum munitas igne succen-
des et iuvenes eorum interficies gladio et [p]parvulos eorum elides et
praegnantes divides. 13 Dixitque Hazaël: Quid enim sum servus
tuus [q]canis, ut faciam rem istam magnam? Et ait Eliseus: [r]Ostendit
mihi Dominus te regem Syriae fore. 14 Qui, cum recessisset ab
Eliseo, venit ad dominum suum. Qui ait ei: Quid dixit tibi Eliseus?
At ille respondit: Dixit mihi: [s]Recipies sanitatem. 15 Cumque ve-
nisset dies altera, tulit stragulum et infudit aquam et expandit super
faciem eius. Quo mortuo, regnavit Hazaël pro eo.
16 Anno quinto [t]Ioram filii Achab regis Israël et Iosaphat regis
Iuda [u]regnavit Ioram filius Iosaphat rex Iuda. 17 Triginta duorum
annorum erat cum regnare coepisset et octo annis regnavit in Ieru-
salem. 18 Ambulavitque in viis regum Israël, sicut ambulaverat do-
mus Achab; [v]filia enim Achab erat uxor eius, et fecit quod malum
est in conspectu Domini. 19 [x]Noluit autem Dominus disperdere Iu-
dam propter David servum suum, [y]sicut promiserat ei ut daret illi
[z]lucernam et filiis eius cunctis diebus.
20 In diebus eius recessit Edom, ne esset sub Iuda, et [a]constituit
sibi regem. 21 Venitque Ioram Seira et omnes currus cum eo; et
surrexit nocte percussitque Idumaeos, qui eum circumdederant, et
principes curruum; [b]populus autem fugit in tabernacula sua. 22 [c]Re-
cessit ergo Edom, ne esset sub Iuda, usque ad diem hanc. Tunc
recessit et [d]Lobna in tempore illo.
23 Reliqua autem sermonum Ioram et universa, quae fecit, nonne
haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? 24 Et dor-
mivit Ioram [e]cum patribus suis sepultusque est cum eis in civitate
David. Et regnavit [f]Ochozias filius eius pro eo.
25 Anno [g]duodecimo Ioram filii Achab regis Israël regnavit Ocho-
zias filius Ioram regis Iudae. 26 [h]Viginti duorum annorum erat
Ochozias cum regnare coepisset, et uno anno regnavit in Ierusalem.
Nomen matris eius [i]Athalia filia Amri regis Israël. 27 Et ambulavit
in viis domus Achab, et fecit quod malum est coram Domino sicut
domus Achab; gener enim domus Achab fuit.
28 Abiit quoque cum Ioram filio Achab ad proeliandum contra
[j]Hazaël regem Syriae in [k]Ramoth Galaad; et vulneraverunt Syri
Ioram. 29 [l]Qui reversus est ut curaretur in Iezrahel, quia vulnera-
verant eum Syri in [m]Ramoth proeliantem contra Hazaël regem Syriae.
Porro [n]Ochozias filius Ioram rex Iuda descendit invisere Ioram
filium Achab in Iezrahel, quia aegrotabat ibi.
9 Eliseus autem prophetes vocavit unum de [a]filiis prophetarum et
ait illi: [b]Accinge lumbos tuos et tolle [c]lenticulam olei hanc in
manu tua et vade in [d]Ramoth Galaad. 2 [e]Cumque veneris illuc,
videbis Iehu [f]filium Iosaphat filii Namsi; et ingressus suscitabis
eum de medio [g]fratrum suorum et introduces in interius cubiculum.
3 Tenensque lenticulam olei fundes super caput eius et dices: Haec
dicit Dominus: [h]Unxi te regem super Israël. Aperiesque ostium et
fugies et non ibi subsistes. 4 Abiit ergo adulescens puer prophetae
in Ramoth Galaad 5 et ingressus est illuc. Ecce autem principes

e cf. 3 Rg 11, 24.
f cp. 6, 24; 3 Rg 20, 1.
g 3 Rg 19, 15, 17.
h v. 1 Rg 9, 7.
i cf. cp. 1, 2.
j cf. cp. 5, 13; 6, 21.
k vr. 14.
l vr. 15.
m cp. 2, 17.
n cf. Lc 19, 41.
o cp. 10, 32; 12, 17; 13, 3, 7, 22; Am 1, 3, 4. — cf. Jdt 16, 6.
p Is 13, 16; Os 13, 16; Nh 3, 10. — cf. Ps 136, 9; Os 10, 14.
q v. 1 Rg 24, 15.
r cf. 3 Rg 19, 15.
s vr. 10.
t cf. cp. 1, 17; 3, 1.
17-24] 2 Par 21, 5-10.
u 1 Rg 22, 51.
v cf. vr. 26.
x 2 Rg 7, 16-20.
y 2 Rg 7, 12, 13; Os 131, 11.
z 3 Rg 11, 36; 15, 4. — cf. 2 Rg 21, 17.
a cp. 3, 9. — cf. 3 Rg 22, 48.
b v. 2 Rg 18, 17.
c cf. Gn 27, 40.
d Js 10, 29, 30.
e cf. 2 Par 21, 20.
f cf. 2 Par 21 17; 22, 6; 25, 23.
25-29] 2 Par 22, 1-7.
g cf. cp. 9, 29.
h cf. 2 Par 22, 2.
i cp. 11, 1. — vr. 18.
j vr. 15.
k cp. 9, 1. — v. Dt 4, 43.
l cp. 9, 15.
m cf. vr. 28; 2 Par 22, 5.
n cp. 9, 16.
1-13] *LL. in sb. p. D. 9 p. Pnt.*
a v. cp. 2, 3.
b v. 3 Rg 18, 46.
c 1 Rg 10, 1.
d cp. 8, 28.
e 3 Rg 19, 15, 16.
f vr. 14. — cf. vr. 20.
g cf. vr. 5, 11.
h cf. 3 Rg 19, 16; 2 Par 22, 7.

exercitus sedebant et ait: Verbum mihi ad te, o princeps. Dixitque
Iehu: Ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit: Ad te, o princeps.
6 Et surrexit et ingressus est cubiculum; at ille fudit oleum super
caput eius et ait: Haec dicit Dominus Deus Israël: Unxi te regem
super populum Domini Israël, 7 et percuties domum Achab domini
tui, et ulciscar sanguinem servorum meorum prophetarum et san-
guinem omnium servorum Domini [i]de manu Iezabel. 8 Perdamque
omnem domum Achab et [j]interficiam de Achab [k]mingentem ad
parietem et [l]clausum et novissimum in Israël. 9 Et dabo domum
Achab [m]sicut domum Ieroboam filii Nabat et [n]sicut domum Baasa
filii Ahia. 10 [o]Iezabel quoque comedent canes in agro Iezrahel, nec
erit qui sepeliat eam.
Aperuitque ostium et fugit.
11 Iehu autem egressus est ad servos domini sui, qui dixerunt
ei: [p]Rectene sunt omnia? quid venit [q]insanus iste ad te? Qui ait
eis: Nostis hominem, et quid locutus sit. 12 At illi responderunt:
Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis: Haec et haec locu-
tus est mihi, et ait: Haec dicit Dominus: Unxi te regem super
Israël.
13 Festinaverunt itaque et [r]unusquisque tollens pallium suum po-
suerunt sub pedibus eius in similitudinem tribunalis et cecinerunt
tuba atque dixerunt: [s]Regnavit Iehu!
14 Coniuravit ergo Iehu filius Iosaphat filii Namsi contra Ioram.
[t]Porro Ioram obsederat Ramoth Galaad ipse et omnis Israël
contra [u]Hazaël regem Syriae; 15 [v]et reversus fuerat ut curaretur
in Iezrahel propter vulnera, quia percusserant eum Syri proeliantem
contra Hazaël regem Syriae. Dixitque Iehu: Si placet vobis, nemo
egrediatur profugus de civitate, ne vadat et nuntiet in Iezrahel.
16 Et ascendit et profectus est in Iezrahel; Ioram enim aegrota-
bat ibi, et Ochozias rex Iuda descenderat ad visitandum Ioram.
17 Igitur speculator, qui stabat super turrim Iezrahel vidit globum
Iehu venientis et ait: Video ego globum. Dixitque Ioram: Tolle
currum et mitte in occursum eorum, et dicat vadens: Rectene sunt
omnia? 18 Abiit ergo qui ascenderat currum in occursum eius et
ait: Haec dicit rex: Pacatane sunt omnia? Dixitque Iehu: Quid tibi
et paci? Transi et sequere me. Nuntiavit quoque speculator dicens:
Venit nuntius ad eos et non revertitur. 19 Misit etiam currum equo-
rum secundum; venitque ad eos et ait: Haec dicit rex: Nunquid
pax est? Et ait Iehu: Quid tibi et paci? Transi et sequere me.
20 Nuntiavit autem speculator dicens: Venit usque ad eos et non
revertitur. Est autem [x]incessus quasi incessus [y]Iehu filii Namsi;
praeceps enim graditur. 21 Et ait Ioram: [z]Iunge currum. Iunxerunt-
que currum eius, et [a]egressus est Ioram rex Israël et Ochozias rex
Iuda singuli in curribus suis; egressique sunt in occursum Iehu et
invenerunt eum in [b]agro Naboth iezrahelitae. 22 Cumque vidisset
Ioram Iehu, dixit: Pax est Iehu? At ille respondit: Quae pax?
Adhuc [c]fornicationes Iezabel matris tuae et veneficia eius multa vi-
gent. 23 Convertit autem Ioram manum suam et fugiens ait ad Ocho-
ziam: Insidiae, Ochozia.
24 Porro Iehu tetendit arcum manu et percussit Ioram inter sca-
pulas, et egressa est sagitta per cor eius, statimque corruit in curru
suo. 25 Dixitque Iehu ad Badacer [d]ducem: Tolle, proice eum in
agro Naboth iezrahelitae; memini enim, quando ego et tu sedentes
in curru sequebamur Achab patrem huius, quod [e]Dominus [f]onus
hoc levaverit super eum dicens: 26 [g]Si non pro sanguine Naboth et
pro sanguine filiorum eius, quem vidi heri, ait Dominus, reddam
tibi in [h]agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle et proice eum in
agrum iuxta verbum Domini.
27 [i]Ochozias autem rex Iuda videns hoc fugit per viam domus
horti, persecutusque est eum Iehu et ait: Etiam hunc percutite in
curru suo. Et percusserunt eum in ascensu Gaver, qui est iuxta
[j]Ieblaam. Qui fugit in Mageddo et mortuus est ibi. 28 Et [k]impo-
suerunt eum servi eius super currum suum et tulerunt in Ierusalem
sepelieruntque eum in sepulcro cum patribus suis in civitate David.

i cf. 3 Rg 18, 4. — v. 3 Rg 21, 5-15.
j cp. 10, 17; 3 Rg 21, 21. — cf. 3 Rg 14, 10.
k v. 1 Rg 25, 22.
l Dt 32; 36.
m 3 Rg 14, 10; 15, 29; 21, 22.
n 3 Rg 16, 3, 11; 21, 22.
o vr. 35, 36; 3 Rg 21, 23.
p cp. 5, 21.
q Jr 29, 26; Os 9, 7. — cf. Jo 10, 20; Ac 26, 25.
r cf. Mt 21, 7, 8; Mr 11, 8.
s cf. 3 Rg 1, 34.
t cf. cp. 8, 28.
u cf. 3 Rg 19, 17.
v cp. 8, 29.
x cf. 2 Rg 18, 27.
y 3 Rg 19, 17. — cf. vr. 2, 14.
z 3 Rg 18, 44.
a 2 Par 22, 7.
b 3 Rg 21, 1. — cf. vr. 26.
c cf. 2 Par 21, 13.
d cf. cp. 7, 2.
e 3 Rg 21, 19, 29.
f v. Is 13, 1.
g 3 Rg 21, 22.
h vr. 21, 19.
i cf. 2 Par 22, 9.
j cp. 23, 29; Js 17, 33.
k cf. cp. 14, 20; 23, 30; 2 Par 35, 24.

Samaria occidantur optimatibus insinuat (10, 1-11); regisque Ochoziae fratres sibi in Samariam pergenti obviantes interfici iubet (12-17). Cultum Baal etiam exterminat, interfectis eius sacerdotibus

29Anno [l]undecimo Ioram filii Achab regnavit Ochozias super Iudam,
30 venitque Iehu in Iezrahel. Porro Iezabel, introitu eius audito,
[m]depinxit oculos suos stibio et ornavit caput suum et respexit per
fenestram 31 ingredientem Iehu per portam et ait: [n]Nunquid pax
potest esse Zambri, qui interfecit dominum suum?
32 Levavitque Iehu faciem suam ad fenestram et ait: Quae est
ista? Et inclinaverunt se ad eum duo vel tres eunuchi. 33 At ille
dixit eis: Praecipitate eam deorsum; et praecipitaverunt eam, adspersusque est sanguine paries, et equorum ungulae conculcaverunt eam.
34 Cumque introgressus esset ut comederet biberetque, ait: Ite et videte maledictam illam et sepelite eam, [o]quia filia regis est. 35 Cumque issent ut sepelirent eam, non invenerunt nisi calvariam et pedes
et summas manus. 36 Reversique nuntiaverunt ei. Et ait Iehu: Sermo
Domini est, quem locutus est per servum suum Eliam thesbiten
dicens: [p]In agro Iezrahel comedent canes carnes Iezabel, 37 et erunt
carnes Iezabel [q]sicut stercus super faciem terrae in agro Iezrahel,
ita ut praetereuntes dicant: Haecine est illa Iezabel?
10 Erant autem Achab septuaginta filii in [a]Samaria. Scripsit ergo
Iehu litteras et misit in Samariam ad optimates civitatis et ad
maiores natu et ad [b]nutricios Achab dicens: 2 Statim ut acceperitis
litteras has, qui habetis filios domini vestri et currus et equos et
civitates firmas et arma, 3 eligite meliorem et eum qui vobis placuerit de filiis domini vestri, et eum ponite super solium patris sui
et pugnate pro domo domini vestri. 4 Timuerunt illi vehementer et
dixerunt: Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo, et quomodo nos valebimus resistere? 5 Miserunt ergo praepositi domus et
praefecti civitatis et maiores natu et nutricii ad Iehu dicentes: [c]Servi
tui sumus: quaecumque iusseris faciemus, nec constituemus nobis
regem: quaecumque tibi placent fac.
6 Rescripsit autem eis litteras secundo dicens: Si mei estis et
oboeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri et venite ad me
hac eadem hora cras in Iezrahel. Porro filii regis, septuaginta viri,
apud optimates civitatis nutriebantur. 7 Cumque venissent litterae ad
eos, tulerunt filios regis et [d]occiderunt septuaginta viros et posuerunt capita eorum in cophinis et miserunt ad eum in Iezrahel.
8 Venit autem nuntius et indicavit ei dicens: Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit: Ponite ea ad duos acervos iuxta introitum
portae usque mane. 9 Cumque diluxisset egressus est, et stans dixit
ad omnem populum: Iusti estis: [e]si ego coniuravi contra dominum
meum et interfeci eum, quis percussit omnes hos? 10 Videte ergo
nunc quoniam [f]non cecidit de sermonibus Domini in terram, quos
nunc locutus est Dominus super domum Achab, et Dominus fecit
[g]quod locutus est in manu servi sui Eliae. 11 Percussit igitur Iehu
omnes, qui reliqui erant de domo Achab in Iezrahel, et universos
optimates eius et notos et sacerdotes, donec non remanerent ex eo
reliquiae.
12 Et surrexit, et venit in Samariam. Cumque venisset ad cameram pastorum in via, 13 invenit [h]fratres Ochoziae regis Iuda dixitque ad eos: Quinam estis vos? Qui responderunt: Fratres Ochoziae
sumus et descendimus ad salutandos filios regis et filios reginae.
14 Qui ait: Comprehendite eos vivos. Quos cum comprehendissent
vivos, iugulaverunt eos in cisterna iuxta cameram, quadraginta
duos viros, et non reliquit ex eis quemquam.
15 Cumque abisset inde, invenit [i]Ionadab filium [j]Rechab in occursum sibi et benedixit ei. Et ait ad eum: Nunquid est cor tuum
rectum sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est,
inquit, [k]da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille levavit
eum ad se in currum 16 dixitque ad eum: Veni mecum et vide
[l]zelum meum pro Domino. Et impositum in curru suo 17 duxit in
Samariam. Et [m]percussit omnes, qui reliqui fuerant de Achab in
Samaria usque ad unum, iuxta verbum Domini quod locutus est
per Eliam.
18 Congregavit ergo Iehu omnem populum et dixit ad eos:
[n]Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius. 19 Nunc

29-10, 7] LL. in D. 10 p. Pnt.
l cf. cp. 8, 25; 2 Par 21, 17-19.
m cf. Jr 4, 30; Ez 23, 40.
n v. 3 Rg 16, 9-20.
o 3 Rg 16, 31.
p vr. 10, 26; 3 Rg 21, 23.
q cf. Ps 82, 11; Jr 8, 2; 9, 22; 16, 4; 25, 33.
a 3 Rg 16, 24.
b cf. Est 2, 7.
c Js 9, 8, 11.
d cf. 3 Rg 21, 21.
e cp. 9, 14, 24.
f cf. 1 Rg 3, 19.
g 3 Rg 21, 19, 21, 22, 29.
h cf. cp. 8, 29; 9, 16; 2 Par 21, 17; 22, 8.
i v. Ps 70, 1; Jr 35, 6-10, 14, 16, 18.
j 1 Par 2, 55.
k 1 Es 10, 19; Ez 17, 18. — cf. 1 Par 29, 24.
l cf. 3 Rg 19, 10.
m cp. 9, 8; 2 Par 22, 8.
n 3 Rg 16, 31, 32.

igitur omnes [o]prophetas Baal et universos servos eius et cunctos
sacerdotes ipsius vocate ad me; nullus sit qui non veniat, sacrificium
enim grande est mihi Baal: quicumque defuerit non vivet. Porro
Iehu faciebat hoc insidiose, ut disperderet cultores Baal. 20 Et dixit:
[p]Sanctificate [q]diem sollemnem Baal. [r]Vocavitque 21 et misit in
universos terminos Israël, et venerunt cuncti servi Baal: non fuit residuus ne unus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt [s]templum
Baal, et repleta est domus Baal a summo usque ad summum.
22 Dixitque his [t]qui erant super vestes: Proferte vestimenta universis servis Baal. Et protulerunt eis vestes. 23 Ingressusque Iehu et
Ionadab filius Rechab templum Baal ait cultoribus Baal: Perquirite
et videte, ne quis forte vobiscum sit de servis Domini, sed ut sint
servi Baal soli. 24 Ingressi sunt igitur ut facerent victimas et holocausta; Iehu autem praeparaverat sibi foris octoginta viros et dixerat eis: Quicumque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero
in manus vestras, [v]anima eius erit pro anima illius.
25 Factum est autem, cum completum esset holocaustum, praecepit Iehu [x]militibus et ducibus suis: Ingredimini et [y]percutite eos:
nullus evadat. Percusseruntque eos in ore gladii et proiecerunt milites et duces et ierunt in civitatem templi Baal 26 et protulerunt
[z]statuam de fano Baal et combusserunt 27 et comminuerunt eam.
Destruxerunt quoque [a]aedem Baal et fecerunt pro ea [b]latrinas usque
in diem hanc.
28 Delevit itaque Iehu Baal de Israël. 29 Veruntamen a [c]peccatis
Ieroboam filii Nabat, [d]qui peccare fecit Israël, non recessit nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel et in Dan.
30 Dixit autem Dominus ad Iehu: Quia studiose egisti quod
rectum erat et placebat in oculis meis et omnia quae erant in corde
meo fecisti contra domum Achab, [e]filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israël.
31 Porro Iehu non custodivit ut ambularet in lege Domini Dei
Israël in toto corde suo; [f]non enim recessit a peccatis Ieroboam,
qui peccare fecerat Israël.
32 In diebus illis [g]coepit Dominus taedere super Israël; [h]percussitque eos Hazaël in universis finibus Israël, 33 a Iordane contra
orientalem plagam omnem terram Galaad et Gad et Ruben et Manasse, ab [i]Aroër, quae est super torrentem Arnon, et [j]Galaad et
Basan.
34 Reliqua autem verborum Iehu et universa, quae fecit, et fortitudo eius nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum
Israël? 35 Et dormivit Iehu cum patribus suis, sepelieruntque eum in
Samaria; et [k]regnavit Ioachaz filius eius pro eo. 36 Dies autem,
quos regnavit Iehu super Israël, viginti et octo anni sunt, in Samaria.
11 Athalia vero [a]mater Ochoziae videns [b]mortuum filium suum surrexit et interfecit omne semen regium. 2 Tollens autem Iosaba
filia regis Ioram soror Ochoziae [c]Ioas filium Ochoziae furata est
eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur, et nutricem eius
de triclinio et abscondit eum a facie Athaliae, ut non interficeretur.
3 Eratque cum ea sex annis clam in domo Domini; porro Athalia
regnavit super terram.
4 Anno autem septimo misit [d]Ioiada, et adsumens centuriones
et milites introduxit ad se in templum Domini pepigitque cum eis
foedus; et adiurans eos in domo Domini ostendit eis filium regis
5 et praecepit illis dicens: Iste est sermo quem facere debetis: 6 tertia pars vestrum [e]introëat sabbato, et observet excubias domus
regis; [f]tertia autem pars sit ad portam Sur, et tertia pars sit ad
portam, quae est post habitaculum scutariorum, et custodietis excubias domus Messa. 7 Duae vero partes e vobis omnes egredientes
sabbato custodiant excubias domus Domini circa regem. 8 Et vallabitis eum habentes arma in manibus vestris; si quis autem ingressus fuerit saeptum templi interficiatur; eritisque cum rege [g]introëunte
et egrediente. 9 Et fecerunt centuriones iuxta omnia quae praeceperat eis Ioiada sacerdos, et adsumentes singuli viros suos, qui in-

o 3 Rg 18, 19; 22, 6.
p cf. Jl 1, 14.
q cf. Lv 23, 36.
r cf. Ex 32, 5.
s cp. 11, 18; 3 Rg 16, 32.
t cp. 22, 14.
u vr. 15.
v cf. 3 Rg 20, 39, 42.
x cp. 11, 4, 6; 1 Rg 22, 17.
y cf. 3 Rg 18, 40.
z cp. 3, 2; 3 Rg 14, 23.
a cp. 11, 18; 3 Rg 16, 32.
b cf. 1 Es 6, 11, Dn 2, 5; 3, 29.
c v. 3 Rg 12, 28-31.
d v. 3 Rg 14, 16.
e (all) cp. 15, 12.— cf. vr. 35; cp. 13, 1, 10; 14, 23; 15, 8.
f vr. 29.
g cf. Gn 6, 6.
h cf. cp. 8, 12; 3 Rg 19, 17.
i Dt 2, 36.
j cf. Am 1, 3, 4.
k cp. 13, 1.
1-12] *LL. in fr. 2 p. D. 10 p. Pnt.*
1-3] 2 Par 22, 10-12.
a cp. 8, 26.
b cp. 9, 27.
c cf. vr. 21; cp. 12, 1.
4-20] 2 Par 23, 1-21.
d vr. 9.
e cf. 1 Par 9, 25.
f cf. 2 Par 23, 5.
g cf. Nm 27, 17.

Ochoziae filius natu minimus (17-21). Is templum instaurat ad hoc impendens oblationes quae in eo fieri solent (12, 1-16). Bellum tamen contra Hazaëlem regem Syrorum haud feliciter gerit (17-21). Narrantur

grediebantur sabbatum, cum his qui egrediebantur sabbato, vene-
runt ad Ioiadam sacerdotem, 10 [h]qui dedit eis hastas et arma regis
David, quae erant in domo Domini. 11 Et steterunt singuli habentes
arma in manu sua a parte templi dextera usque ad partem sinistram
altaris et aedis circum regem. 12 Produxitque filium regis et posuit
super eum [i]diadema et [j]testimonium, feceruntque eum regem et
unxerunt et plaudentes manu dixerunt: [k]Vivat rex!
13 Audivit autem Athalia vocem populi currentis, et ingressa ad
turbas in templum Domini 14 vidit regem stantem [l]super tribunal
iuxta morem et cantores et tubas prope eum omnemque populum
terrae laetantem et [m]canentem tubis; et [n]scidit vestimenta sua cla-
mavitque: Coniuratio, coniuratio! 15 Praecepit autem Ioiada centu-
rionibus, qui erant super exercitum, et ait eis: Educite eam extra
saepta templi, et quicumque eam secutus fuerit feriatur gladio. Di-
xerat enim sacerdos: Non occidatur in templo Domini. 16 Imposue-
runtque ei manus et impegerunt eam per viam [o]introitus equorum
iuxta palatium, et interfecta est ibi.
17 [p]Pepigit ergo Ioiada foedus inter Dominum et inter regem et
inter populum, ut esset populus Domini, et [q]inter regem et popu-
lum. 18 Ingressusque est omnis populus terrae templum Baal, et [r]de-
struxerunt [s]aras eius et imagines contriverunt valide; Mathan quo-
que sacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et posuit sacerdos
custodias in domo Domini. 19 Tulitque centuriones et [t]Cerethi et
Phelethi legiones et omnem populum terrae; deduxeruntque regem
de domo Domini et venerunt per viam [u]portae scutariorum in pa-
latium, et sedit super thronum regum. 20 Laetatusque est omnis po-
pulus terrae, et civitas conquievit; Athalia autem occisa est gladio
in domo regis.
21 [v]Septemque annorum erat Ioas, cum regnare coepisset.
12 Anno septimo Iehu regnavit Ioas et quadraginta annis regnavit
in Ierusalem. 2 Nomen matris eius Sebia de Bersabee.
Fecitque Ioas rectum coram Domino cunctis diebus quibus docuit
eum Ioiada sacerdos; 3 veruntamen [a]excelsa non abstulit; adhuc
enim populus immolabat et adolebat in excelsis incensum.
4 Dixitque Ioas ad sacerdotes: Omnem pecuniam sanctorum, [b]quae
illata fuerit in templum Domini a praetereuntibus, quae offertur pro
pretio animae, et quam [c]sponte et arbitrio cordis sui inferunt in tem-
plum Domini, 5 accipiant illam sacerdotes iuxta ordinem suum et
instaurent sartatecta domus, si quid necessarium viderint instaura-
tione. 6 Igitur usque ad vicesimum tertium annum regis Ioas non
instauraverunt sacerdotes sartatecta templi.
7 Vocavitque rex Ioas Ioiadam pontificem et sacerdotes dicens
eis: Quare sartatecta non instauratis templi? Nolite ergo amplius acci-
pere pecuniam iuxta ordinem vestrum; sed ad instaurationem templi
reddite eam.
8 Prohibitique sunt sacerdotes ultra accipere pecuniam a populo
et instaurare sartatecta domus. 9 Et tulit Ioiada pontifex [d]gazophy-
lacium unum aperuitque foramen desuper et posuit illud iuxta altare
ad dexteram ingredientium domum Domini; mittebantque in eo
sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam quae deferebatur
ad templum Domini. 10 Cumque viderent nimiam pecuniam esse in
gazophylacio, ascendebat [e]scriba regis et pontifex, effundebantque
et [f]numerabant pecuniam, quae inveniebatur in domo Domini, 11 et
dabant eam iuxta numerum atque mensuram in manu eorum qui
praeerant caementariis domus Domini; qui impendebant eam in
fabris lignorum et in caementariis, iis qui operabantur in domo Do-
mini 12 [g]et sartatecta faciebant, et in iis, qui caedebant saxa, et ut
emerent ligna et lapides qui excidebantur; ita ut impleretur instau-
ratio domus Domini in universis quae indigebant expensa ad mu-
niendam domum. 13 [h]Veruntamen non fiebant ex eadem pecunia
[i]hydriae templi Domini et fuscinulae et turibula et tubae et omne
vas aureum et argenteum, de pecunia quae inferebatur in templum
Domini; 14 iis enim qui faciebant opus dabatur, ut instauraretur
templum Domini. 15 Et [j]non fiebat ratio iis hominibus qui accipie-

h 2 Rg 8, 7; 1 Par 18, 7.
i cf. 2 Rg 1, 10.
j Ex 25, 16; 31, 18. — v. Dt 17, 18-20.
k 1 Rg 10, 24; 2 Rg 16, 16; 3 Rg 1, 39.
l cp. 23, 3. — cf. 2 Par 34, 31.
m 3 Rg 1, 34.
n v. Gn 44, 13.
o 2 Es 3, 28; Jr 31, 40.
p cf. Js 24, 25.
q 2 Rg 5, 3.
r cp. 10, 26, 27. — cf. Jd 6, 25.
s cf. Dt 12, 3.
t (vr. 4.)
u vr. 6. — cf. 2 Par 23, 20.
21-12, 15] 2 Par 24, 1-14.
v vr. 4. — cf. vr. 3.
1-8] LL. in fr. 3 p. D. 10 p. Pnt.
2] Ant. in sb. a. D. 10 p. Pnt.
a cp. 14, 4; 15, 35; 3 Rg 15, 14; 22, 44. — cf. 3 Rg 3, 2, 3.
b cp. 22, 4.
c cf. Ex 35, 5; 1 Par 29, 9.
d cf. Mr 12, 41; Lc 21, 1.
e 3 Rg 4, 3.
f cf. cp. 22, 4.
g cf. cp. 22, 5, 6.
h cf. 2 Par 24, 14.
i 3 Rg 7, 50.
j cp. 22, 7.

praeterea res gestae Ioachaz (13, 1-9) et Ioas eius filii cui tres de
Syris profligatis victorias vaticinatur Eliseus (10-19) paulo ante quam
ultimum obiret diem (20, 21); necnon brevis historia regnorum Ioas

bant pecuniam, ut distribuerent eam artificibus; sed in fide tracta-
bant eam.
16 Pecuniam vero [k]pro delicto et pecuniam [l]pro peccatis non
inferebant in templum Domini, [m]quia sacerdotum erat.
17 Tunc ascendit [n]Hazaël rex Syriae et pugnabat contra Geth,
cepitque eam et [o]direxit faciem suam [p]ut ascenderet in Ierusalem.
18 Quam ob rem [q]tulit Ioas rex Iuda omnia sanctificata, quae conse-
craverant Iosaphat et Ioram et Ochozias patres eius reges Iuda, et
quae ipse obtulerat, et universum argentum, quod inveniri potuit in
thesauris templi Domini et in palatio regis, misitque Hazaëli regi
Syriae et recessit ab Ierusalem.
19 Reliqua autem sermonum Ioas et universa, quae fecit, nonne
haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda?
20 Surrexerunt autem servi eius et coniuraverunt inter se percus-
seruntque Ioas in domo [s]Mello in descensu Sella. 21 [t]Iosachar nam-
que filius Semaath et Iozabad filius Somer servi eius percusserunt
eum, et mortuus est; et sepelierunt eum cum patribus suis in civi-
tate David; regnavitque [u]Amasias filius eius pro eo.
13 Anno vicesimo tertio Ioas filii Ochoziae regis Iuda [a]regnavit
Ioachaz filius Iehu super Israël in Samaria decem et septem an-
nis. 2 Et fecit malum coram Domino secutusque est peccata Iero-
boam filii Nabat, [b]qui peccare fecit Israël; et non declinavit ab eis.
3 [c]Iratusque est furor Domini contra Israël et tradidit eos in manu
[d]Hazaël regis Syriae et in manu [e]Benadad filii Hazaël [f]cunctis
diebus. 4 [g]Deprecatus est autem Ioachaz faciem Domini, et audivit
eum Dominus: [h]vidit enim angustiam Israël, quia attriverat eos
rex Syriae. 5 Et dedit Dominus [i]salvatorem Israëli, et liberatus est
de manu regis Syriae; habitaveruntque filii Israël in [j]tabernaculis
suis sicut heri et nudiustertius. 6 Veruntamen non recesserunt a pec-
catis domus Ieroboam, qui peccare fecit Israël, sed in ipsis ambu-
laverunt: siquidem et [k]lucus permansit in Samaria. 7 Et non sunt
derelicti Ioachaz de populo nisi quinquaginta equites et decem cur-
rus et decem milia peditum; interfecerat enim eos rex Syriae et
redegerat quasi pulverem in [l]tritura areae.
8 Reliqua autem sermonum Ioachaz et universa quae fecit et for-
titudo eius nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum
Israël? 9 Dormivitque Ioachaz cum patribus suis, et sepelierunt eum
in Samaria; regnavitque Ioas filius eius pro eo.
10 Anno tricesimo septimo Ioas regis Iuda regnavit Ioas filius
Ioachaz super Israël in Samaria sedecim annis 11 et fecit quod ma-
lum est in conspectu Domini: non declinavit ab omnibus peccatis
Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israël, sed in ipsis ambulavit.
12 [m]Reliqua autem sermonum Ioas et [n]universa quae fecit et
[o]fortitudo eius, quomodo pugnaverit contra Amasiam regem Iuda,
nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?
13 Et dormivit Ioas cum patribus suis; [p]Ieroboam autem sedit super
solium eius. Porro Ioas sepultus est in Samaria cum regibus Israël.
14 Eliseus autem aegrotabat infirmitate, qua et mortuus est; de-
scenditque ad eum Ioas rex Israël et flebat coram eo dicebatque:
[q]Pater mi, pater mi, currus Israël et auriga eius! 15 Et ait illi Eli-
seus: Adfer arcum et sagittas. Cumque attulisset ad eum arcum et
sagittas, 16 dixit ad regem Israël: Pone manum tuam super arcum.
Et, cum posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus suas
manibus regis 17 et ait: Aperi fenestram orientalem. Cumque ape-
ruisset, dixit Eliseus: Iace sagittam. Et iecit. Et ait Eliseus: Sagitta
salutis Domini, et sagitta salutis contra Syriam; percutiesque Sy-
riam in [r]Aphec donec consumas eam. 18 Et ait: Tolle sagittas. Qui
cum tulisset, rursum dixit ei: Percute iaculo terram. Et, cum per-
cussisset tribus vicibus et stetisset, 19 iratus est vir Dei contra eum
et ait: Si percussisses quinquies aut sexies sive septies, percussisses
Syriam usque ad consumptionem; nunc autem [s]tribus vicibus per-
cuties eam.
20 Mortuus est ergo Eliseus, et sepelierunt eum. Latrunculi au-
tem de [t]Moab venerunt in terram in ipso anno. 21 Quidam autem

k Lv 5, 15, 18.
l Lv 4, 24, 29.
m Lv 7, 7; Nm 18, 19.
n cp. 8, 12; 10, 32. — cf. 3 Rg 19, 17.
o v. Lc 9, 51.
p cf. 2 Par 24, 23, 24.
q cp. 16, 8; 18, 15, 16; 3 Rg 15, 18. — cf. cp. 14, 11; 3 Rg 14, 26.
20-21] 2 Par 24, 25-27.
r cp. 14, 5.
s cf. 2 Rg 5, 9.
t cp. 2 Par 24, 26.
u cp. 14, 1.
a cp. 10, 35.
b v. 3 Rg 14, 16.
c cf. Jd 2, 14.
d cp. 8, 12; 10, 32. — cf. 3 Rg 19, 17.
e vr. 24, 25.
f vr. 22.
g cf. Ps 77, 34.
h cp. 14, 26; Ex 3, 7, 9.
i cf. cp. 14, 27; Jd 3, 9; 2 Es 9, 27.
j v. 2 Rg 18, 17.
k 3 Rg 16, 33.
l cf. Am 1, 3.
m cp. 14, 15.
n v. vr. 14-19, 25.
o v. cp. 14, 8-14.
p cp. 14, 23.
14-25] LL. in fr. 4 p. D. 10 p. Pnt.
q cp. 2, 12. — cf. cp. 5, 13.
r 3 Rg 20, 26.
s vr. 25.
t cp. 1, 1; 3, 7; 24, 2.

filii Ioachaz (22-25), et Amasiae, qui cum alterna fortuna pugnavit contra Idumaeos (14, 1-7) et contra Israël (8-16), et in coniuratione confossus periit (17-22). Narrantur praeterea res gestae Ieroboam, qui pri-

sepelientes hominem viderunt latrunculos et proiecerunt cadaver in
sepulcro Elisei. Quod cum tetigisset ossa Elisei, [u]revixit homo et
stetit super pedes suos.
22 Igitur [v]Hazaël rex Syriae adflixit Israël cunctis diebus Ioachaz;
23 [x]et misertus est Dominus eorum et [y]reversus est ad eos propter
[z]pactum suum, quod habebat cum Abraham et Isaac et Iacob, et
noluit disperdere eos neque proicere penitus usque in praesens tem-
pus. 24 Mortuus est autem Hazaël rex Syriae, et regnavit Benadad
filius eius pro eo. 25 Porro Ioas filius Ioachaz tulit urbes de manu
Benadad filii Hazaël, [a]quas tulerat de manu Ioachaz patris sui iure
proelii; [b]tribus vicibus percussit eum Ioas et reddidit civitates
Israël.
14 In [a]anno secundo Ioas filii Ioachaz regis Israël regnavit [b]Ama-
sias filius Ioas regis Iuda. 2 Viginti quinque annorum erat cum
regnare coepisset; viginti autem et novem annis regnavit in Ieru-
salem. Nomen matris eius Ioadan de Ierusalem. 3 Et fecit rectum
coram Domino, veruntamen non ut David pater eius. Iuxta omnia
quae fecit Ioas pater suus fecit, 4 nisi hoc tantum [c]quod excelsa
non abstulit; [d]adhuc enim populus immolabat et adolebat incen-
sum in excelsis.
5 [e]Cumque obtinuisset regnum, percussit servos suos, [f]qui in-
terfecerant regem patrem suum; 6 filios autem eorum qui occiderant
non occidit, iuxta quod scriptum est in libro legis Moysi, sicut prae-
cepit Dominus dicens: '[g]Non morientur patres pro filiis, neque filii
morientur pro patribus; sed unusquisque in peccato suo morietur'.
7 [h]Ipse percussit Edom in [i]valle salinarum decem milia, et
apprehendit [j]Petram in proelio, vocavitque nomen eius [k]Iectehel
usque in praesentem diem.
8 Tunc misit Amasias nuntios ad Ioas filium Ioachaz filii Iehu
regis Israël dicens: [l]Veni et videamus nos. 9 Remisitque Ioas rex
Israël ad Amasiam regem Iuda dicens: [m]Carduus Libani misit ad
cedrum, quae est in Libano, dicens: Da filiam tuam filio meo uxo-
rem; transieruntque bestiae saltus, quae sunt in Libano, et concul-
caverunt carduum. 10 Percutiens [n]invaluisti super Edom, et [o]suble-
vavit te cor tuum. Contentus esto gloria et sede in domo tua;
quare provocas malum, ut cadas tu et Iudas tecum? 11 Et non
adquievit Amasias.
Ascenditque Ioas rex Israël et [p]viderunt se ipse et Amasias rex
Iuda in [q]Bethsames oppido Iudae. 12 Percussusque est Iuda coram
Israël, [r]et fugerunt unusquisque in tabernacula sua. 13 Amasiam
vero regem Iuda filium Ioas filii Ochoziae cepit Ioas rex Israël in
Bethsames et adduxit eum in Ierusalem. Et interrupit murum Ieru-
salem [s]a porta Ephraim usque ad [t]portam anguli quadringentis cu-
bitis; 14 tulitque [u]omne aurum et argentum et universa vasa, quae
inventa sunt in domo Domini et in thesauris regis, et obsides, et
reversus est in Samariam.
15 [v]Reliqua autem verborum Ioas, quae fecit, et fortitudo eius, qua
pugnavit contra Amasiam regem Iuda, nonne haec scripta sunt in
libro sermonum dierum regum Israël? 16 Dormivitque Ioas cum pa-
tribus suis et sepultus est in Samaria cum regibus Israël [x]et regna-
vit Ieroboam filius eius pro eo.
17 Vixit autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam mortuus
est Ioas filius Ioachaz regis Israël, quindecim annis.
18 Reliqua autem sermonum Amasiae nonne haec scripta sunt in
libro sermonum dierum regum Iuda? 19 [y]Factaque est contra eum
coniuratio in Ierusalem; at ille fugit in Lachis. Miseruntque post
eum in [z]Lachis et interfecerunt eum ibi, 20 et [a]asportaverunt in equis,
sepultusque est in Ierusalem cum patribus suis in civitate David.
21 Tulit autem universus populus Iudae Azariam annos natum
sedecim, et [b]constituerunt eum regem pro patre eius Amasia. 22 Ipse
aedificavit [c]Aelath et restituit eam Iudae, postquam dormivit rex
cum patribus suis.
23 Anno quintodecimo Amasiae filii Ioas regis Iuda [d]regnavit
Ieroboam filius Ioas regis Israël in Samaria quadraginta et uno anno.

u Ecli 48, 14, 15.
*21] * v. cp. 2, 14.*
a cp. 8, 12.
x cp. 14, 27.
y cf. Ex 2, 24, 25; Lv 26, 42.
z Ex 32, 13.
a cf. cp. 10, 33; 14, 25.
b vr. 18, 19. — cf. Am 1, 3.
1-6] 2 Par 25, 1-4.
a cf. cp. 12, 1; 13, 10.
b cp. 12, 21.
c cf. cp. 15, 4. — v. cp. 12, 3.
d cf. cp. 16, 4; 2 Rg 3, 2, 3.
e cf. cp. 15, 19.
f cp. 12, 20, 21.
g Dt 24, 16. — cf. Jr 31, 30; Ez 18, 4, 20.
h 2 Par 25, 11.
i 2 Rg 8, 13; 1 Par 18, 12.
j Jd 1, 36; Is 16, 1.
k cf. Js 15, 38.
8-14] 2 Par 25, 15-24.
l cf. cp. 23, 29.
m cf. Jd 9, 8-15.
n vr. 7.
o Dt 8, 14; 2 Par 26, 16; 32, 25; Ez 28, 2, 5, 17.
p cf. cp. 23, 29.
q Js 15, 10.
r v. 1 Rg 4, 10.
s 2 Es 8, 16; 12, 39.
t 2 Par 25, 23; 26, 9; Jr 31, 38; Zc 14, 20.
u cp. 12, 18; 3 Rg 7, 51.
v cp. 13, 12, 13.
x vr. 23. — cf. Os 1, 1; Am 1, 1.
17-22] 2 Par 25, 25-26, 2.
y cf. cp. 12, 21, 22.
z v. Js 10, 3.
a cf. cp. 9, 28.
b cp. 15, 1.
c cp. 16, 6; Dt 2, 8. — cf. 2 Par 8, 17; 26, 2.
d vr. 16; cp. 13, 13.

stinos fines Israël restituit (23-29), necnon historia Azariae filii Amasiae, qui principatum Iuda duos et quinquaginta annos obtinuit (15, 1-7), et quo regnante, in Israël succedunt Zacharias

24 Et fecit quod malum est coram Domino: non recessit ab omni-
bus peccatis Ieroboam filii Nabat, [e]qui peccare fecit Israël.
25 [f]Ipse restituit terminos Israël [g]ab introitu Emath usque ad
[h]mare solitudinis iuxta sermonem Domini Dei Israël, quem locutus
est per servum suum [i]Ionam filium Amathi prophetam, qui erat
de [j]Geth, quae est in Opher. 26 [k]Vidit enim Dominus adflictionem
Israël amaram nimis, et quod [l]consumpti essent usque ad clausos
carcere et extremos, et non esset qui auxiliaretur Israëli. 27 Nec lo-
cutus est Dominus ut deleret nomen Israël de sub caelo; sed [m]sal-
vavit eos in manu Ieroboam filii Ioas.
28 Reliqua autem sermonum Ieroboam et universa, quae fecit, et
fortitudo eius, qua proeliatus est, et quomodo restituit [n]Damascum
et [o]Emath Iudae in Israël, nonne haec scripta sunt in libro sermo-
num dierum regum Israël? 29 Dormivitque Ieroboam cum patribus
suis regibus Israël, et [p]regnavit Zacharias filius eius pro eo.
15 [a]Anno vicesimo septimo Ieroboam regis Israël [b]regnavit Aza-
rias filius Amasiae regis Iuda. 2 [c]Sedecim annorum erat cum
regnare coepisset, et quinquaginta duobus annis regnavit in Ierusa-
lem. Nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. 3 Fecitque quod erat
placitum coram Domino, iuxta omnia quae fecit Amasias pater eius.
4 [d]Veruntamen excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrifi-
cabat et adolebat incensum in excelsis. 5 Percussit autem Dominus
regem, et fuit leprosus usque in diem mortis suae et [e]habitabat in
domo libera seorsum. Ioathan vero filius regis gubernabat palatium
et iudicabat populum terrae.
6 Reliqua autem sermonum Azariae et universa quae fecit, nonne
haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? 7 Et dor-
mivit Azarias cum patribus suis; sepelieruntque eum cum maioribus
suis in [f]civitate David, et [g]regnavit Ioathan filius eius pro eo.
8 Anno tricesimo octavo Azariae regis Iuda [h]regnavit Zacharias
filius Ieroboam super Israël in Samaria sex mensibus. 9 Et fecit quod
malum est coram Domino, sicut fecerant patres eius. Non recessit
a peccatis Ieroboam filii Nabat, [i]qui peccare fecit Israël. 10 [j]Coniu-
ravit autem contra eum Sellum filius Iabes [k]percussitque eum palam
et interfecit regnavitque pro eo.
11 Reliqua autem verborum Zachariae, nonne haec scripta sunt
in libro sermonum dierum regum Israël? 12 Iste est sermo Domini
quem locutus est ad Iehu dicens: [l]Filii tui usque ad quartam gene-
rationem sedebunt super thronum Israël. Factumque est ita.
13 Sellum filius Iabes regnavit tricesimo nono anno [m]Azariae
regis Iuda: regnavit autem uno mense in [n]Samaria; 14 et ascendit
Manahem filius Gadi de [o]Thersa, venitque in Samariam, et per-
cussit Sellum filium Iabes in Samaria, et interfecit eum regnavitque
pro eo.
15 Reliqua autem verborum Sellum et coniuratio eius, per quam
tetendit insidias, nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum
regum Israël? 16 Tunc percussit Manahem [q]Thapsam et omnes qui
erant in ea et terminos eius de Thersa, noluerant enim aperire ei;
[r]et interfecit omnes praegnantes eius et scidit eas.
17 Anno tricesimo nono Azariae regis Iuda regnavit Manahem
filius Gadi super Israël decem annis in Samaria. 18 Fecitque quod
erat malum coram Domino, non recessit a peccatis Ieroboam filii
Nabat, qui peccare fecit Israël cunctis diebus eius. 19 Veniebat [s]Phul
rex Assyriorum in terram, et dabat Manahem Phul mille talenta ar-
genti, ut esset ei in auxilium et [t]firmaret regnum eius. 20 [u]Indixit-
que Manahem argentum super Israël cunctis potentibus et divitibus,
ut daret regi Assyriorum, quinquaginta siclos argenti per singulos.
Reversusque est rex Assyriorum, et non est moratus in terra.
21 Reliqua autem sermonum Manahem et universa quae fecit,
nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?
22 Et dormivit Manahem cum patribus suis, regnavitque Phaceia
filius eius pro eo.
23 Anno quinquagesimo Azariae regis Iuda regnavit [v]Phaceia
filius Manahem super Israël in Samaria biennio. 24 Et fecit quod

e v. 3 Rg 14, 16.
f cf. cp. 10, 32; 13, 25.
g v. 3 Rg 8, 65.
h v. Dt 3, 17.
i Jn 1, 1. — cf. Mt 12, 39, 40.
j Js 19, 13.
k Ex 3, 7. — cf. cp. 13. 4.
l v. Dt 32, 36.
m cf. cp. 13, 5, 23.
n cf. 2 Rg 8, 6; 3 Rg 11, 24; 1 Par 18, 5, 6.
2 Par 8, 3.
p cp. 15, 8.
a cf. cp. 14, 17.
b cp. 14, 21. — cf. vr. 13, 30, 32, 34; 2 Par 26, 1.
c 2 Par 26, 3, 4.
d v. cp. 12, 3.
5-7] 2 Par 26, 21-23.
e v. Lv 13, 46.
f cf. 2 Par 26, 23.
g vr. 32.
h cp. 14, 29.
i v. 3 Rg 12, 26.
j cf. vr. 14, 25, 30.
k cf. Am 7, 9.
l cp. 10, 30.
m cf. vr. 1.
n 3 Rg 16, 24.
o 3 Rg 14, 17; 16, 17.
p cf. vr. 10.
q 3 Rg 4, 24 (?).
r v. cp. 8, 12.
s 1 Par 5, 26.
t cf. cp. 14, 5.
u cf. cp. 23, 35.
v vr. 9, 18, 28.

ultimus de stirpe Iehu, cui occiso succedit Sellum, qui et ipse a Manahem interficitur (8-15). Manahem primus tributum solvit regi Assyriorum (16-22) et successorem habet Placeiam (23-26); iste autem Phacee (27-31).

erat malum coram Domino: non recessit a peccatis Ieroboam filii
Nabat, qui peccare fecit Israël. 25 [x]Coniuravit autem adversus eum
Phacee filius Romeliae dux eius et percussit eum in Samaria in
[y]turre domus regiae iuxta Argob et iuxta Arie, et cum eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum; et interfecit eum regnavitque
pro eo.
26 Reliqua autem sermonum Phaceia et universa quae fecit, nonne
haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?
27 Anno quinquagesimo secundo Azariae regis Iuda regnavit Phacee filius Romeliae super Israël in Samaria viginti annis, 28 [z]et
fecit quod erat malum coram Domino; non recessit a peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israël.
29 In diebus Phacee regis Israël venit [a]Theglathphalasar rex Assur
et cepit [b]Aion et [c]Abel domum Maacha et [d]Ianoë et [e]Cedes et
[f]Asor et Galaad et [g]Galilaeam et universam terram Nephthali et
transtulit eos in Assyrios.
30 Coniuravit autem et tetendit insidias [h]Osee filius Ela contra
Phacee filium Romeliae, et percussit eum et interfecit regnavitque
pro eo [i]vicesimo anno Ioatham filii Oziae.
31 Reliqua autem sermonum Phacee et universa quae fecit nonne
haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?
32 Anno secundo Phacee filii Romeliae regis Israël [j]regnavit Ioatham filius Oziae regis Iuda. 33 Viginti quinque annorum erat cum
regnare coepisset, et sedecim annis regnavit in Ierusalem. Nomen
matris eius Ierusa filia Sadoc. 34 Fecitque quod erat placitum coram
Domino; [k]iuxta omnia quae fecerat Ozias pater suus operatus est.
35 Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc populus immolabat et
adolebat incensum in excelsis. [l]Ipse aedificavit portam domus Domini sublimissimam.
36 Reliqua autem sermonum Ioatham et universa quae fecit, nonne
haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? 37 In diebus illis coepit Dominus mittere in Iudam [m]Rasin regem Syriae et
Phacee filium Romeliae. 38 Et dormivit Ioatham cum patribus suis
sepultusque est cum eis in civitate David patris sui, et [n]regnavit
Achaz filius eius pro eo.
16 Anno decimo septimo Phacee filii Romeliae regnavit Achaz
filius Ioatham regis Iuda. 2 Viginti annorum erat Achaz cum
regnare coepisset et sedecim annis regnavit in Ierusalem. Non fecit
quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut David pater
eius, 3 sed ambulavit in via regum Israël. Insuper et [a]filium suum
consecravit transferens per ignem [b]secundum idola gentium, quae
dissipavit Dominus coram filiis Israël. 4 [c]Immolabat quoque victimas
et adolebat incensum [d]in excelsis et in collibus et sub omni ligno
frondoso.
5 [e]Tunc ascendit [f]Rasin rex Syriae et Phacee filius Romeliae
rex Israël in Ierusalem ad proeliandum. Cumque obsiderent Achaz,
[g]non valuerunt superare eum.
6 In tempore illo restituit Rasin rex Syriae [h]Ailam Syriae, et
eiecit Iudaeos de Aila; et Idumaei venerunt in Ailam et habitaverunt ibi usque in diem hanc.
7 [i]Misit autem Achaz nuntios ad [j]Theglathphalasar regem Assyriorum dicens: [k]Servus tuus et filius tuus ego sum: ascende et salvum me
fac de manu regis Syriae et de manu regis Israël, qui consurrexerunt
adversum me. 8 Et, [l]cum collegisset argentum et aurum quod inveniri potuit in domo Domini et in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera. 9 [m]Qui et adquievit voluntati eius; ascendit enim
rex Assyriorum in Damascum et [n]vastavit eam et transtulit habitatores eius [o]Cyrenen; Rasin autem interfecit.
10 Perrexitque rex Achaz in occursum Theglathphalasar regi Assyriorum in Damascum. Cumque vidisset altare Damasci, misit rex
Achaz ad [p]Uriam sacerdotem exemplar eius et similitudinem iuxta
omne opus eius. 11 Exstruxitque Urias sacerdos altare. Iuxta
omnia, quae praeceperat rex Achaz de Damasco, ita fecit sacerdos
Urias, donec veniret rex Achaz de Damasco. 12 Cumque venisset

x cf. vr. 10, 14, 30.
y 3 Rg 16, 18 (?).
z vr. 9, 24.
a cp. 16, 7, 10. — cf. 1 Par 5, 6, 26; 2 Par 28, 20.
b 3 Rg 15, 20.
c 2 Rg 20, 14, 15.
d Js 16, 6 (?).
e Js 19, 37.
f Js 11, 1; Jd 4, 2; 3 Rg 9, 15.
g Js 9, 1.
h cp. 17, 1.
i cf. cp. 17, 1.
32-34] 2 Par 27; 1, 2.
j vr. 7.
k vr. 3, 4. — cf. 2 Par 27, 6.
l 2 Par 23, 20; 27, 3.
m cp. 16, 5; Js 7, 1.
n cp. 16, 1.
2-4] 2 Par 28, 1-4.
a cf. cp. 21, 6; Ps 105, 37, 38. —v. Lv 18, 21.
b cp. 21, 2. — cf. Dt 12, 31; 18, 9.
c cf. cp. 14, 4.
d cp. 17, 10; Dt 12, 2; 3 Rg 14, 23.
e Is 7, 1-9.
f cp. 15, 37.
g cf. 2 Par 28, 5, 6.
h v. cp. 14, 22.
i v. 2 Par 28, 16.
j v. cp. 15, 29.
k cf. cp. 18, 7.
l cf. 3 Rg 15, 8. — v. cp. 12, 18.
m cf. 2 Par 28, 21.
n Am 1, 5. — cf. Is 8, 4.
o Am 1, 5; 9, 7.
p Is 8, 2.

Mortuo Azaria in Iuda succedit Ioatham (32-38), eique filius Achaz, qui ad idololatriam reficiendam multum confert (16, 1-20) et adventum sollicitat regis Assyriae, a quo non multo post, nempe regnante Osea, re-

rex de Damasco, vidit altare et [q]veneratus est illud ascenditque
et immolavit holocausta et sacrificium suum 13 et libavit libamina,
et fudit sanguinem pacificorum, quae obtulerat super altare. 14 Porro
[r]altare aereum, quod erat coram Domino, transtulit [s]de facie templi
et de loco altaris et de loco templi Domini posuitque illud ex latere
altaris ad aquilonem.
15 Praecepit quoque rex Achaz Uriae sacerdoti dicens: Super
altare maius offer [t]holocaustum matutinum et sacrificium vespertinum et holocaustum regis et sacrificium eius et holocaustum universi
populi terrae et sacrificia eorum et libamina eorum et omnem sanguinem holocausti et universum sanguinem victimae super illud
effundes; [u]altare vero aereum erit paratum ad voluntatem meam.
16 Fecit igitur Urias sacerdos iuxta omnia quae praeceperat rex
Achaz. 17 Tulit autem rex Achaz [v]caelatas bases et luterem, qui
erat desuper, et [x]mare deposuit de bobus aereis, qui sustentabant
illud, et posuit super pavimentum stratum lapide. 18 [y]Musach quoque
sabbati, quod aedificaverat in templo, et ingressum regis exterius
convertit in templum Domini propter regem Assyriorum.
19 Reliqua autem verborum Achaz quae fecit, nonne haec scripta
sunt in [z]libro sermonum dierum regum Iuda? 20 Dormivitque Achaz
cum patribus suis, et [a]sepultus est cum eis in civitate David, et
[b]regnavit Ezechias filius eius pro eo.

17 Anno duodecimo Achaz regis Iuda [a]regnavit Osee filius Ela in
Samaria super Israël novem annis. 2 Fecitque malum coram
Domino, sed non sicut reges Israël qui ante eum fuerant.
3 [b]Contra hunc ascendit [c]Salmanasar rex Assyriorum, et factus
est ei Osee servus reddebatque illi tributa. 4 Cumque deprehendisset
rex Assyriorum Osee, quod rebellare nitens misisset nuntios ad Sua
regem Aegypti, ne praestaret tributa regi Assyriorum, sicut singulis
annis solitus erat, obsedit eum et vinctum misit in carcerem. 5 Pervagatusque est omnem terram et ascendens Samariam obsedit eam
tribus annis. 6 [d]Anno autem nono Osee [e]cepit rex Assyriorum Samariam et [f]transtulit Israël in Assyrios [g]posuitque eos in Hala et in
Habor iuxta fluvium [h]Gozan, in civitatibus [i]Medorum.
7 Factum est enim, cum peccassent filii Israël Domino Deo suo,
[j]qui eduxerat eos de terra Aegypti, de manu Pharaonis regis Aegypti,
coluerunt deos alienos. 8 Et [k]ambulaverunt [l]iuxta ritum gentium,
quas consumpserat Dominus in conspectu filiorum Israël et regum
Israël, quia similiter fecerant. 9 Et offenderunt filii Israël verbis
non rectis Dominum Deum suum et aedificaverunt sibi excelsa in
cunctis urbibus suis, [m]a turre custodum usque ad civitatem munitam. 10 Feceruntque sibi [n]statuas et [o]lucos [p]in omni
colle sublimi et subter omne lignum nemorosum, 11 et adolebant ibi
incensum super aras in morem gentium, quas transtulerat Dominus a
facie eorum, feceruntque verba pessima irritantes Dominum 12 et coluerunt immunditias, [q]de quibus praecepit eis Dominus ne facerent
verbum hoc.
13 Et [r]testificatus est Dominus in Israël et in Iuda [s]per manum
omnium prophetarum et [t]videntium dicens: [u]Revertimini a viis
vestris pessimis et custodite praecepta mea et caeremonias, iuxta
omnem legem, quam praecepi patribus vestris, et [v]sicut misi ad vos
in manu servorum meorum prophetarum. 14 Qui non audierunt, sed
[x]induraverunt cervicem suam iuxta cervicem patrum suorum, qui
noluerunt oboedire Domino Deo suo; 15 et abiecerunt legitima eius et
[y]pactum, quod pepigit cum patribus eorum, et testificationes, quibus contestatus est eos [z]secutique sunt vanitates et [a]vane egerunt
et secuti sunt gentes, quae erant per circuitum eorum, super quibus
[b]praeceperat Dominus eis ut non facerent sicut et illae faciebant,
16 et dereliquerunt omnia praecepta Domini Dei sui feceruntque sibi
conflatiles [c]duos vitulos et [d]lucos et [e]adoraverunt universam militiam caeli [f]servieruntque Baal 17 [g]et consecraverunt filios suos et
filias suas per ignem et [h]divinationibus inserviebant et [i]auguriis, et
[j]tradiderunt se ut facerent malum coram Domino, ut irritarent eum.
18 Iratusque est Dominus vehementer Israëli et abstulit eos a

q v. 2 Par 26, 16-19.
r 2 Par 4, 1.
s cf. Ex 40, 6, 29.
t Ex 29, 30-41.
u vr. 14.
v 3 Rg 7, 27, 28, 38.
x 3 Rg 7, 23, 25.
y (cf. Ez 46, 1, 2).
z cf. 2 Par 28, 26.
a cf. 2 Par 28, 27.
b cp. 18, 1.
a cf. cp. 15, 30.
3-7] cp. 18, 9-12.
b Tb 1, 2.
c cp. 18, 9-12. — cf. Os 10, 14.
6-21a] *LL. in fr. 5 p. D. 10 p. Pnt.*
d cf. vr. 1.
e cf. Os 13, 16.
f cf. Lv 26, 32, 33; Dt 28, 36, 64; 29, 27, 28.
g cp. 18, 11. — cf. 1 Par 5, 26.
h Is 37, 12.
i 1 Es 6, 2; Is 13, 17; 21, 2; Jr 51, 11, 28; Dn 5, 28, 31 etc.
j vr. 36; Lv 25, 38. — v. Ex 20, 2.
k Lv 18, 3. Dt 18, 9.
l vr. 19; cp. 16, 3.
m cp. 18, 8.
n v. Ex 23, 24.
o cf. Ex 34, 13; 3 Rg 14, 23; Mic 4, 14 etc.
p cp. 16, 3.
q v. Ex 20, 4.
r 2 Es 9, 30.
s vr. 23.
t v. 1 Rg 9, 9.
u Jr 18, 11; 25, 5; 35, 15.
v vr. 23.
x Dt 9, 6; 2 Par 30, 8. — cf. Dt 31, 27; Ac 7, 51.
y Dt 29, 25.
z Dt 32, 21. — cf. 3 Rg 16, 13.
a Jr 2, 5; Rm 1, 21.
b Ex 23, 24; Dt 12, 30, 31.
c v. 3 Rg 12, 28.
d 3 Rg 14, 15, 23; 15, 13; 16, 33.
e cp. 21, 3; 23, 5. — cf. Dt 4, 19.
f cp. 11, 18; 3 Rg 16, 32; 22, 54.
g cp. 16, 3. — cf. Lv 18, 21; Ex 23, 27.
h cf. Dt 18, 10.
i cf. Lv 19, 26.
j v. 3 Rg 21, 20; 1 Mc 1, 16.

gnum Israël subvertitur (17, 1-6), populus in praevaricationum poenam (7-23) transportatur in Assyriam, terra autem traditur gentibus idolatris, a quibus Samaritanorum genus traxit origincm (24-41).

conspectu suo; et non remansit nisi [k]tribus Iuda tantummodo.
19 [l]Sed nec ipse Iuda custodivit mandata Domini Dei sui, verum
ambulavit in erroribus Israël, quos operatus fuerat. 20 Proiecitque
Dominus omne semen Israël et adflixit eos et [m]tradidit eos in manu
diripientium, donec proiceret eos a facie sua 21 ex eo iam tempore,
[n]quo scissus est Israël a domo David, et [o]constituerunt sibi regem
Ieroboam filium Nabat; separavit enim Ieroboam Israël a Domino
et [p]peccare eos fecit peccatum magnum. 22 Et ambulaverunt filii
Israël in universis peccatis Ieroboam, quae fecerat, et non recesserunt ab eis 23 [q]usquequo Dominus auferret Israël a facie sua, [r]sicut
locutus fuerat in manu omnium servorum suorum prophetarum;
[s]translatusque est Israël de terra sua in Assyrios usque in diem
hanc.

24 [t]Adduxit autem rex Assyriorum de [u]Babylone et de Cutha
et de [v]Avah et de [x]Emath et de [y]Sepharvaim, et collocavit eos in
civitatibus Samariae pro filiis Israël, qui possederunt Samariam, et
habitaverunt in urbibus eius. 25 Cumque ibi habitare coepissent, non
timebant Dominum, et immisit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos. 26 Nuntiatumque est regi Assyriorum et dictum: Gentes, quas transtulisti et habitare fecisti in civitatibus Samariae, ignorant legitima Dei terrae, et immisit in eos Dominus leones, et ecce
interficiunt eos, eo quod ignorent ritum Dei terrae. 27 Praecepit
autem rex Assyriorum dicens: Ducite illuc unum de sacerdotibus,
quos inde captivos adduxistis; et vadat et habitet cum eis et doceat
eos legitima Dei terrae.

28 Igitur, cum venisset unus de sacerdotibus his, qui captivi ducti
fuerant de Samaria, habitavit in [z]Bethel et docebat eos quomodo
colerent Dominum. 29 Et unaquaeque gens fabricata est deum suum,
posueruntque eos in [a]fanis excelsis, quae fecerant Samaritae, gens
et gens in urbibus suis, in quibus habitabat. 30 Viri enim [b]babylonii
fecerunt Sochoth Benoth, viri autem chutaei fecerunt Nergel, et viri de
Emath fecerunt Asima; 31 porro Hevaei fecerunt Nebahaz et Tharthac, hi autem qui erant de [c]Sepharvaim [d]comburebant filios suos
igni [e]Adramelech et Anamelech diis Sepharvaim. 32 [f]Et nihilominus
colebant Dominum. [g]Fecerunt autem sibi de novissimis sacerdotes
excelsorum et ponebant eos in [h]fanis sublimibus 33 et, cum Dominum colerent, diis quoque suis serviebant iuxta consuetudinem gentium, de quibus translati fuerant Samariam.

34 Usque in praesentem diem morem sequuntur antiquum: non
timent Dominum neque custodiunt caeremonias eius, iudicia et legem
et mandatum, quod praeceperat Dominus filiis Iacob, [i]quem cognominavit Israël, 35 et percusserat cum eis pactum et mandaverat eis
dicens: [j]Nolite timere deos alienos, et [k]non adoretis eos neque
colatis eos et non immoletis eis; 36 sed Dominum Deum vestrum,
[l]qui eduxit vos de terra Aegypti in fortitudine magna et [m]in bracchio extento, [n]ipsum timete et illum adorate et ipsi immolate.
37 Caeremonias quoque et iudicia et legem et mandatum, quod scripsit
vobis [o]custodite ut faciatis cunctis diebus, et non timeatis deos
alienos. 38 Et pactum, quod percussit vobiscum, [p]nolite oblivisci,
nec colatis deos alienos: 39 sed [q]Dominum Deum vestrum timete,
et ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum. 40 Illi
vero non audierunt, sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant. 41 Fuerunt igitur gentes istae timentes quidem Dominum,
sed nihilominus et idolis suis servientes; nam et filii eorum et
nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt usque in praesentem diem.

18 Anno [a]tertio Osee filii Ela regis Israël [b]regnavit [c]Ezechias filius
Achaz regis Iuda. 2 Vigintiquinque annorum erat, cum regnare
coepisset et vigintinovem annis regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius [d]Abi filia Zachariae. 3 [e]Fecitque quod erat bonum coram
Domino iuxta omnia quae fecerat David pater eius.

4 Ipse [f]dissipavit [g]excelsa et contrivit [h]statuas et succidit [i]lucos
confregitque [j]serpentem aeneum, quem fecerat Moyses: siquidem
usque ad illud tempus filii Israël adolebant ei incensum: vocavitque

k cf. 3 Rg 11, 13, 32; 12, 20.
l cf. Jr 3, 8.
m Jd 2, 14. — cf. cp. 13, 3; 15, 29.
21 b-27] *LL. in fr. 6 p. D. 10 p. Pnt.*
n 3 Rg 11, 11, 31; 12, 19.
o 3 Rg 12, 20.
p v. 3 Rg 14, 16.
q Jr 25, 9.
r vr. 13. — v. Dt 28, 63, 64.
s vr. 6.
t 1 Es 4, 2, 10.
u vr. 30.
v cf. cp. 18, 34; 19, 13.
x v. 3 Rg 8, 65.
y vr. 31; cp. 18, 34; 19, 13.
z 3 Rg 12, 29.
a 3 Rg 12, 31; 13, 32.
b vr. 24.
c vr. 24; 19, 13.
d v. vr. 17.
e cf. cp. 19, 37.
f cf. Sph 1, 5.
g 3 Rg 13, 33.
h vr. 29.
i Gn 32, 28; 35, 10; 3 Rg 18, 31.
j Js 24, 15; Jd 6, 10.
k v. Ex 20, 5.
l vr. 7.
m Ex 6, 6; Dt 4, 34.
n Dt 6, 13.
o Dt 5, 32.
p Dt 4, 23.
q Dt 6, 13; 10, 20.

1-12] *LL. in sb. p. D. 10 p. Pnt.*

a cf. cp. 16, 2; 17, 1.
b cp. 16, 20.
c 2 Par 28, 27; Mt 1, 9.
2, 3] 2 Par 29, 1.
e cp. 20, 3; 2 Par 31, 20.
f vr. 22; 2 Par 31, 1.
g cf. cp. 15, 4, 35.
h cp. 17, 10. — v. Ex 23, 24.
i cp. 17, 16. — v. Dt 16, 21.
j Nm 21, 8, 9.

nomen eius Nohestan. 5 [k]In Domino Deo Israël speravit; [l]itaque
post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Iuda, sed neque in
his qui ante eum fuerunt. 6 [m]Et adhaesit Domino et non recessit a
vestigiis eius fecitque mandata eius, quae praeceperat Dominus
Moysi. 7 [n]Unde et erat Dominus cum eo et in cunctis, ad quae pro-
cedebat, sapienter se agebat. [o]Rebellavit quoque contra regem Assy-
riorum et [p]non servivit ei. 8 Ipse [q]percussit Philisthaeos usque ad
Gazam et omnes terminos eorum, [r]a turre custodum usque
ad civitatem munitam.
9 Anno quarto regis Ezechiae, qui erat annus septimus Osee
filii Ela regis Israël, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Sama-
riam et oppugnavit eam 10 et cepit; nam post annos tres anno
sexto Ezechiae, id est nono anno Osee regis Israël, capta est Sama-
ria. 11 Et [s]transtulit rex Assyriorum Israël in Assyrios, [t]collocavit-
que eos in Hala et in Habor fluviis Gozan, in civitatibus Medorum,
12 quia non audierunt vocem Domini Dei sui, sed praetergressi sunt
pactum eius; omnia, quae praeceperat Moyses servus Domini, non
audierunt neque fecerunt.
13 Anno quartodecimo regis Ezechiae ascendit [u]Sennacherib rex
Assyriorum ad universas civitates Iuda munitas et cepit eas. 14 Tunc
misit Ezechias rex Iuda nuntios ad regem Assyriorum in Lachis
dicens: [v]Peccavi, recede a me, et omne quod imposueris mihi feram.
Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiae regi Iudae trecenta talenta
argenti et triginta talenta auri. 15 [x]Deditque Ezechias omne argen-
tum, quod repertum fuerat in domo Domini et in thesauris regis.
16 In tempore illo confregit Ezechias valvas templi Domini et lami-
nas auri, quas ipse adfixerat, et dedit eas regi Assyriorum.
17 Misit autem rex Assyriorum [y]Tharthan et Rabsaris et Rabsa-
cen de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida Ierusalem. Qui,
cum ascendissent, venerunt Ierusalem et steterunt [z]iuxta aquaeduc-
tum piscinae superioris, quae est in via agri fullonis, 18 vocave-
runtque regem. Egressus est autem ad eos [a]Eliacim filius Helciae
praepositus domus et [b]Sobna scriba et Ioahe filius Asaph a com-
mentariis.
19 Dixitque ad eos Rabsaces: Loquimini Ezechiae: Haec dicit
rex magnus, rex Assyriorum: Quae est ista fiducia qua niteris?
20 Forsitan inisti consilium ut praepares te ad proelium. In quo con-
fidis, ut audeas rebellare? 21 An speras [c]in baculo harundineo atque
confracto, Aegypto, super quem, si incubuerit homo, comminutus
ingredietur manum eius et perforabit eam? Sic est Pharao rex Aegypti
omnibus qui confidunt in se. 22 Quod si dixeritis mihi: In Domino
Deo nostro habemus fiduciam; nonne iste est, [d]cuius abstulit Eze-
chias excelsa et altaria, et praecepit Iudae et Ierusalem: [e]Ante
altare hoc adorabitis in Ierusalem? 23 Nunc igitur transite ad domi-
num meum regem Assyriorum, et dabo vobis duo milia equorum;
et videte an habere valeatis ascensores eorum. 24 Et quomodo pote-
stis resistere ante unum satrapam de servis domini mei minimis?
An fiduciam habes in Aegypto propter currus et equites? 25 Nun-
quid sine Domini voluntate ascendi ad locum istum ut demolirer
eum? Dominus dixit mihi: Ascende ad terram hanc et demo-
lire eam.
26 Dixerunt autem [f]Eliacim filius Helciae et Sobna et Ioahe
Rabsaci: Precamur ut loquaris nobis servis tuis [g]syriace, siquidem
intelligimus hanc linguam, et non loquaris nobis iudaice, audiente
populo, qui est super murum. 27 Responditque eis Rabsaces dicens:
Nunquid ad dominum tuum et ad te misit me dominus meus, ut
loquerer sermones hos, et non potius ad viros, qui sedent super
murum, ut comedant stercora sua et bibant urinam suam vobiscum?
28 Stetit itaque Rabsaces et exclamavit voce magna iudaice et ait:
Audite verba regis magni, regis Assyriorum. 29 Haec dicit rex: Non
vos seducat Ezechias, non enim poterit eruere vos de manu mea;
30 neque fiduciam vobis tribuat super Dominum dicens: Eruens
liberabit nos Dominus, et non tradetur civitas haec in manu regis
Assyriorum. 31 Nolite audire Ezechiam; haec enim dicit rex Assy-

k cp. 19, 10.
l cp. 23, 25.
m cf. Dt 10, 20; Js 23, 8.
n 2 Par 15, 2.
o vr. 14. — cf. cp. 24, 1.
p cf. cp. 16, 7.
q cf. Is 14, 29.
r cp. 17, 9.
9-12] cp. 17, 3-7.
s Tb 1, 2.
t cp. 17, 6; 1 Par 5, 26.
13-37] 2 Par 32, 1-20; Is 36, 1-22.
u Ecli 48, 20.
v vr. 7. — cf. cp. 23, 33.
x cf. cp. 12, 18; 16, 8.
y Is 20, 1.
z Is 7, 3. — cf. cp. 20, 20.
a Is 22, 20.
b Is 22, 15.
c Ez 29, 6, 7. — v. Is 30, 2, 3, 7.
d cf. vr. 4; 2 Par 31, 1.
e v. Ex 20, 24; Dt 12, 14.
f vr. 18.
g cf. 1 Es 4, 7; Dn 2, 4.

inimicorum compescere (9-37) petit a Deo auxilium (19, 1-19), quod iuxta promissionem factam per Isaiam prophetam (20-34) non multo post conceditur, et ob Sennacherib veteres novasque blasphemias eius exercitus

riorum: Facite mecum quod vobis est utile et egredimini ad me,
et [h]comedet unusquisque de vinea sua et de ficu sua et bibetis
aquas de cisternis vestris, 32 donec veniam et transferam vos in
terram, quae similis est terrae vestrae, in [i]terram fructiferam et
fertilem vini, terram panis et vinearum, terram olivarum et olei ac
[j]mellis, et vivetis, et non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui
vos decipit dicens: Dominus liberabit nos. 33 [k]Nunquid liberaverunt
dii gentium terram suam de manu regis Assyriorum? 34 [l]Ubi est
deus [m]Emath et [n]Arphad? ubi est deus Sepharvaim, Ana et [o]Ava?
Nunquid liberaverunt Samariam de manu mea? 35 Quinam illi sunt
in universis diis terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu
mea, [p]ut possit eruere Dominus Ierusalem de manu mea?

36 Tacuit itaque populus et non respondit ei quidquam; siquidem
praeceptum regis acceperant ut non responderent ei. 37 Venitque
[q]Eliacim filius Helciae praepositus domus et Sobna scriba et Ioahe
filius Asaph a commentariis ad Ezechiam [r]scissis vestibus, et nuntiaverunt ei verba Rabsacis.

19 Quae cum audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua et [a]opertus est sacco ingressusque est domum Domini. 2 Et misit Eliacim praepositum domus et Sobnam scribam et senes de sacerdotibus
opertos saccis ad Isaiam prophetam filium Amos. 3 Qui dixerunt:
Haec dicit Ezechias: Dies tribulationis et increpationis et blasphemiae
dies iste: venerunt filii usque ad partum, et vires non habet parturiens. 4 [b]Si forte audiat Dominus Deus tuus universa verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus, ut [c]exprobraret
Deum viventem et argueret verbis, quae audivit Dominus Deus
tuus; et fac orationem pro [d]reliquiis quae repertae sunt.

5 Venerunt ergo servi regis Ezechiae ad Isaiam. 6 Dixitque eis
Isaias: Haec dicetis domino vestro: haec dicit Dominus: Noli timere
a facie sermonum quos audisti, quibus [e]blasphemaverunt [f]pueri
regis Assyriorum me. 7 Ecce ego immittam ei spiritum et [g]audiet
nuntium et revertetur in terram suam, et [h]deiciam eum gladio in
terra sua.

8 Reversus est ergo Rabsaces et invenit regem Assyriorum expugnantem [i]Lobnam; audierat enim quod recessisset de [j]Lachis.
9 [l]Cumque audisset de Tharaca rege Aethiopiae dicentes: Ecce
egressus est ut pugnet adversum te, et iret contra eum, misit nuntios ad Ezechiam dicens: 10 Haec dicite Ezechiae regi Iuda: Non
te seducat Deus tuus, [m]in quo habes fiduciam, neque dicas: Non
tradetur [n]Ierusalem in manus regis Assyriorum; 11 tu enim ipse
audisti quae fecerunt reges Assyriorum universis terris, quomodo
vastaverunt eas. Num ergo solus poteris liberari? 12 [o]Nunquid liberaverunt dii gentium singulos quos vastaverunt patres mei, [p]Gozan
videlicet et [q]Haran et Reseph et filios [r]Eden, qui erant in Thelassar? 13 [s]Ubi est rex Emath et rex Arphad et rex civitatis Sepharvaim, Ana et Ava?

14 Itaque, cum accepisset Ezechias [t]litteras de manu nuntiorum
et legisset eas, ascendit in domum Domini et expandit eas coram
Domino 15 et oravit in conspectu eius dicens: Domine, Deus Israël,
[u]qui sedes super cherubim, [v]tu es Deus solus regum omnium terrae, tu fecisti caelum et terram. 16 [x]Inclina aurem tuam et audi:
[y]aperi, Domine, oculos tuos et vide: audi omnia verba Sennacherib,
qui misit ut [z]exprobraret nobis Deum viventem. 17 Vere, Domine,
dissipaverunt reges Assyriorum gentes et terras omnium 18 et miserunt deos eorum in ignem; non enim erant dii, sed [a]opera manuum
hominum ex ligno et lapide; et perdiderunt eos. 19 Nunc igitur,
Domine Deus noster, salvos nos fac de manu eius, [b]ut sciant omnia regna terrae quia [c]tu es Dominus Deus solus.

20 Misit autem Isaias filius Amos ad Ezechiam dicens: Haec
dicit Dominus Deus Israël: Quae deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum [d]audivi. 21 Iste est sermo, quem locutus
est Dominus de eo: Sprevit te et subsannavit te, [e]virgo filia Sion;
post tergum tuum [f]caput movit filia Ierusalem. 22 Cui [g]exprobrasti
et quem [h]blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam et ele-

h cf. 3 Rg 4, 25.
i Dt 8, 7, 8.
j v. Ex 3, 8.
k cp. 19, 12. — cf. Is 10, 10, [11.
l cf. cp. 19, 13.
m v. 3 Rg 8, 65.
n Is 10, 9.
o cf. cp. 17, 24.
p cf. Dn 3, 15.
q vr. 18, 26; cp. 19, 2.
r vr. Js 7, 6.
1-37] 2 Par 32, 20-22; Is 37, 1-38.
a v. 2 Rg 3, 31.
b cf. 2 Rg 16, 12.
c vr. 16, 23. — cf. 1 Rg 17, 10, 26.
d cf. Is 1, 9.
e v. cp. 18, 22-25, 30-35.
f cp. 18, 17.
g vr. 9. — cf. cp. 6, 6.
h vr. 37.
i Js 10, 29.
j cp. 18, 14; Js 10, 31.
l cf. 1 Rg 23, 27.
m cp. 18, 5.
n cp. 18, 30.
o cp. 18, 33.
p cp. 17, 6; 1 Par 5, 26; Is 37, [12.
q Gn 11, 31; Ez 27, 23.
r Ez 27, 23; Am 1, 5.
s cf. cp. 18, 34.
t cf. 2 Par 32, 17.
u Ex 25, 22; Ps 79, 2.
v 3 Rg 18, 39; 2 Es 9, 6; Ps 85, 10; Is 37, 16, 20; 44, 6; Jr 10, 10, 12.
x Ps 30, 3; 70, 2; Dn 9, 18.
y 2 Par 6, 40; Dn 9, 18.
z vr. 4.
a 2 Par 32, 19; Ps 113, 4.
b Js 4, 24; Ps 82, 19.
c v. vr. 15.
d cf. cp. 20, 5.
e Lm 2, 13.
f Jb 16, 4; Ps 21, 8; 108, 25; [Lm 2, 15.
g vr. 4.
h vr. 6.

ab angelo ingenti strage opprimitur, rex autem a filiis trucidatur (35, 37), Ezechias vero, qui ad mortem aegrotans vitae prolongationem supplici deprecatione a Deo obtinuerat (20, 1-11) quia superbiens

vasti in excelsum oculos tuos? [i]Contra sanctum Israël. 23 [j]Per ma-
num servorum tuorum exprobrasti Domino et dixisti: [k]In multitu-
dine curruum meorum ascendi excelsa montium in summitate [l]Li-
bani et succidi sublimes cedros eius et electas abietes illius. Et in-
gressus sum usque ad terminos eius, et saltum [m]carmeli eius 24 ego
succidi et bibi aquas alienas et [n]siccavi vestigiis pedum meorum
omnes aquas clausas. 25 Nunquid non audisti [o]quid ab initio fece-
rim? Ex diebus antiquis plasmavi illud et nunc adduxi; eruntque
in ruinam collium pugnantium civitates munitae. 26 Et qui sedent
in eis humiles manu contremuerunt et confusi sunt; facti sunt [p]velut
faenum agri et virens herba tectorum, quae arefacta est antequam
veniret ad maturitatem. 27 Habitaculum tuum et [q]egressum tuum
et introitum tuum et viam tuam ego praescivi, et furorem tuum
contra me. 28 Insanisti in me, et superbia tua ascendit in aures
meas; [r]ponam itaque circulum in naribus tuis et camum in labiis
tuis et [s]reducam te in viam per quam venisti. 29 Tibi autem, Eze-
chia, [t]hoc erit signum: comede hoc anno quae reppereris, in secundo
autem anno quae sponte nascuntur; porro in tertio anno seminate
et metite, plantate vineas et comedite fructum earum. 30 [u]Et quod-
cumque reliquum fuerit de domo Iuda mittet radicem deorsum et
faciet fructum sursum; 31 de Ierusalem quippe egredientur reliquiae
et [v]quod salvetur de monte Sion: [x]zelus Domini exercituum faciet
hoc. 32 Quamobrem haec dicit Dominus de rege Assyriorum: Non
ingredietur urbem hanc nec mittet in eam sagittam nec occupabit
eam clipeus nec [y]circumdabit eam munitio. 33 [z]Per viam qua venit
revertetur et civitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus. 34 [a]Pro-
tegamque urbem hanc et salvabo eam propter me et [b]propter David
servum meum.

35 Factum est igitur in nocte illa, venit [c]angelus Domini et
percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque milia.
Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: et
recedens abiit 36 et reversus est Sennacherib rex Assyriorum et
mansit in [d]Ninive.

37 Cumque adoraret in templo Nesroch deum suum, [e]Adramelech
et Sarasar filii eius [f]percusserunt eum gladio fugeruntque in terram
Armeniorum; et regnavit [g]Asarhaddon filius eius pro eo.

20 In diebus illis aegrotavit Ezechias usque ad mortem, et venit
ad eum Isaias filius Amos propheta dixitque ei: Haec dicit
Dominus Deus: [a]Praecipe domui tuae, morieris enim tu et non vi-
ves. 2 Qui convertit faciem suam ad parietem et oravit Dominum
dicens: 3 Obsecro, Domine: [b]memento, quaeso, quomodo ambula-
verim coram te in veritate et in [c]corde perfecto et [d]quod placitum
est coram te fecerim. [e]Flevit itaque Ezechias fletu magno.

4 Et antequam egrederetur Isaias mediam partem atrii, factus
est sermo Domini ad eum dicens: 5 Revertere et dic Ezechiae [f]duci
populi mei: Haec dicit Dominus Deus David patris tui: [g]Audivi
orationem tuam et [h]vidi lacrimas tuas et ecce sanavi te: die tertio
[i]ascendes templum Domini, 6 et addam diebus tuis quindecim annos;
sed et de manu regis Assyriorum liberabo te et civitatem hanc et
[j]protegam urbem istam propter me et propter David servum meum.

7 Dixitque Isaias: Adferte massam ficorum. Quam cum attulissent et
posuissent super ulcus eius, curatus est. 8 Dixerat autem Ezechias
ad Isaiam: Quod erit signum quia Dominus me sanabit, et quia
ascensurus sum die tertia templum Domini? 9 Cui ait Isaias: Hoc
erit [k]signum a Domino, quod facturus sit Dominus sermonem quem
locutus est: [l]vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur
totidem gradibus? 10 Et ait Ezechias: Facile est [m]umbram crescere
decem lineis, nec hoc volo ut fiat; sed ut revertatur retrorsum de-
cem gradibus. 11 Invocavit itaque Isaias propheta Dominum, et [n]re-
duxit umbram per lineas, quibus iam descenderat in horologio Achaz,
retrorsum decem gradibus.

12 In tempore illo misit [o]Berodach Baladan filius Baladan rex
Babyloniorum [p]litteras et munera ad Ezechiam; audierat enim quod
aegrotasset Ezechias. 13 [q]Laetatus est autem in adventu eorum Eze-

i Ps 70, 22; Is 5, 34, 60, 9; Jr 51, 5.
j cp. 18, 17.
k Ps 19, 8.
l v. Jd 9, 15.
m 2 Par 26, 10. — cf. Js 10, 18.
n cf. Jdt 16, 5.
o cf. Is 45, 6, 7.
p Ps 128, 6.
q cf. 1 Rg 29, 6.
r Ez 29, 4; 38, 4. — cf. Jb 41, 2 Is 30, 28; Am 4, 2.
s vr. 33, 36.
t cp. 20, 8, 9; 1 Rg 2, 34; Is 7, 11, 14; Lc 2, 12 etc.
u cf. 2 Par 32, 22, 23.
v cf. Is 10, 20.
x Is 9, 7.
y 2 Rg 20, 15.
z vr. 28.
a cp. 20, 6. — cf. Is 31, 5.
b 3 Rg 11, 13.
c Tb 1, 21; Ecli 48, 24; Is 37, 36; 1 Mc 7, 41; 2 Mc 8, 19. —cf. Ex 12, 23; 2 Rg 24, 16.
d Gn 10, 11; Jn 1, 2; Nh 1, 1 etc.
e cf. cp. 17, 31.
f Tb 1, 24.
g 1 Es 4, 2.
1-10] *LL. in D. 11 p. Pnt.*
1-11] 2 Par 32, 24; Is 38, 1-22.
a cf. 2 Rg 17, 23.
3] *Ant. in sb. a. D. 11 p. Pnt.*
b cf. 2 Es 5, 19; 13, 14, 22, 31.
c v. 3 Rg 8, 61.
d cp. 18, 3.
e cp. Ps 38, 13, 14.
f 3 Rg 9, 16; 10, 1.
g cp. 19, 20. — cf. Ps 64, 3.
h Ps 38, 13; 55, 9.
i Ps 121, 4; Lc 18, 10; Ac 3, 1.
j cp. 19, 34.
k v. cp. 19, 29.
l Ecli 48, 26.
m cf. Ps 101, 12.
n cf. Is 10, 12, 13.
12-19] Is 39, 1-8.
o cf. Is 39, 1.
p cf. 2 Par 32, 31.
q 2 Par 32, 25.

legatis Chaldaeorum thesauros suos ostentat (12, 13), graviter reprehenditur eique poena denuntiatur (14-20). Filius Manasses, qui ei in regnum succedit (21), propter revocatam idololatriam et innoxii sanguinis

chias et ostendit eis [r]domum aromatum et aurum et argentum et
pigmenta varia, unguenta quoque et domum vasorum suorum et
omnia quae habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non
monstraret eis Ezechias in domo sua et in omni potestate sua.
14 Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam dixitque ei:
Quid dixerunt viri isti? aut unde venerunt ad te? Cui ait Ezechias:
De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone. 15 At ille respondit: Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias: Omnia quaecumque
sunt in domo mea viderunt: nihil est quod non monstraverim eis in
thesauris meis.
16 Dixit itaque Isaias Ezechiae: Audi sermonem Domini: 17 Ecce
dies venient, et [s]auferentur omnia, quae sunt in domo tua et quae
condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem; non remanebit quidquam, ait Dominus. 18 [t]Sed et de filiis tuis, qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur et [u]erunt eunuchi in palatio
regis Babylonis. 19 Dixit Ezechias ad Isaiam: [v]Bonus sermo Domini
quem locutus es: sit pax et veritas in diebus meis.
20 [x]Reliqua autem sermonum Ezechiae et omnis fortitudo eius,
et quomodo fecerit [y]piscinam et aquaeductum et [z]introduxerit aquas
in civitatem, nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda? 21 [a]Dormivitque Ezechias cum patribus suis, et regnavit
Manasses filius eius pro eo.
21 Duodecim annorum erat Manasses cum regnare coepisset; et
quinquagintaquinque annis regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius Haphsiba. 2 Fecitque malum in conspectu Domini, [a]iuxta
idola gentium, quas delevit Dominus a facie filiorum Israël. 3 Conversusque est et aedificavit excelsa, [b]quae dissipaverat Ezechias
pater eius, et erexit aras Baal et fecit [c]lucos, [d]sicut fecerat Achab
rex Israël, et [e]adoravit omnem militiam caeli et coluit eam. 4 [f]Exstruxitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus: '[g]In Ierusalem ponam nomen meum'. 5 [h]Et exstruxit altaria universae militiae
caeli [i]in duobus atriis templi Domini 6 [j]et traduxit filium suum
per ignem et [l]hariolatus est et observavit auguria et [m]fecit pythones et haruspices multiplicavit, ut faceret malum coram Domino,
et irritaret eum. 7 Posuit quoque [n]idolum luci, quem fecerat in
templo Domini, [o]super quod locutus est Dominus ad David et ad
Salomonem filium eius: In templo hoc et in Ierusalem, quam elegi
de cunctis tribubus Israël, ponam nomen meum in sempiternum;
8 [p]et ultra non faciam commoveri pedem Israël de terra, quam dedi
patribus eorum, si tamen custodierint opere omnia, quae praecepi
eis, et universam legem, quam mandavit eis servus meus Moyses.
9 Illi vero non audierunt, sed seducti sunt a Manasse, ut facerent malum super gentes, quas contrivit Dominus a facie filiorum
Israël.
10 Locutusque est Dominus in manu servorum suorum prophetarum dicens: 11 [q]Quia fecit Manasses rex Iuda abominationes istas
pessimas [r]super omnia, quae fecerunt Amorrhaei ante eum, et [s]peccare fecit etiam Iudam [t]in immunditiis suis; 12 propterea haec dicit
Dominus Deus Israël: Ecce ego inducam mala super Ierusalem et
Iudam, ut quicumque audierit [u]tinniant ambae aures eius; 13 [v]et
extendam super Ierusalem funiculum Samariae et pondus domus
Achab et delebo Ierusalem, sicut deleri solent tabulae, et delens
vertam et ducam crebrius stilum super faciem eius. 14 Dimittam
vero reliquias hereditatis meae et tradam eas in manus inimicorum
eius, eruntque in vastitatem et in rapinam cunctis adversariis suis.
15 eo quod fecerint malum coram me, et perseveraverint irritantes
me, ex die qua egressi sunt patres eorum ex Aegypto usque ad
hanc diem.
16 Insuper et [x]sanguinem innoxium fudit Manasses multum nimis,
donec impleret Ierusalem usque ad os, absque peccatis suis, [y]quibus
peccare fecit Iudam, ut faceret malum coram Domino.
17 [z]Reliqua autem sermonum Manasse et universa quae fecit et
peccatum eius quod peccavit, nonne haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda? 18 Dormivitque Manasses cum patribus

r 2 Par 32, 27, 28.
s cp. 24, 13; Jr 20, 5. — cf. cp. 25, 13. — v. Jr 27, 19-22.
t cp. 24, 12; 2 Par 33, 11.
u cf. Dn 1, 3.
v 1 Rg 3, 18; 2 Rg 10, 12; 15, 26. — cf. 2 Par 32, 26.
x cf. 2 Par 32, 32.
y cp. 18, 17; 2 Es 2, 14; 3, 16.
z 2 Par 32, 30. — cf. Is 22, 9, 11.
a 2 Par 32, 33.
1-9] 2 Par 33, 1-9.
a cf. cp. 16, 3.
b cp. 18, 4.
c v. Dt 16, 21.
d 3 Rg 16, 32, 33.
e cp. 17, 16; 23, 5. — cf. Dt 4, 19.
f Jr 7, 30; 32, 34.
g vr. 7; cp. 23, 27; 2 Rg 7, 13; 3 Rg 8, 29; 9, 3; 11, 36. — cf. Dt 12, 5, 11, 21.
h cp. 17, 16; 23, 5. — cf. Dt 4, 19.
i cp. 23, 12; 3 Rg 6, 36; 7, 12.
j cf. cp. 16, 3. — v. Lv 18, 21; Dt 18, 10.
l cp. 17, 17; Lv 19, 26.
m cp. 23, 24. — v. Lv 19, 31.
n v. Dt 16, 21.
o 2 Rg 7, 26; 3 Rg 8, 16; 9, 3. — v. vr. 4.
p cf. 2 Rg 7, 10.
q vr. 2; cp. 23, 26; 24, 3, 4; Jr 15, 4.
r 3 Rg 21, 26.
s vr. 16.
t vr. 21.
u 1 Rg 3, 11; Jr 19, 3.
v Is 34, 11. — cf. Is 28, 27; Lm 2, 8; Am 7, 7, 8.
x cp. 24, 4.
y vr. 11.
z v. 2 Par 33, 11-19.

effusionem iram Dei provocat (21, 1-17) et successorem habet Amon pariter malum imo peiorem (18-22). Eo vero a coniuratis occiso, Iosias regnare coepit (23-26), qui ob zelum domus Dei (22, 1-7) studiumque legis,

suis et sepultus est in horto domus suae, [a]in horto Oza. Et regnavit
Amon filius eius pro eo.
19 Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare coepisset;
duobus quoque annis regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius
Messalemeth filia Harus de Ieteba. 20 Fecitque malum in conspectu
Domini, [b]sicut fecerat Manasses pater eius, 21 et ambulavit in omni
via, per quam ambulaverat pater eius, servivitque [c]immunditiis,
quibus servierat pater eius, et adoravit eas 22 et [d]dereliquit Do-
minum Deum patrum suorum et non ambulavit in via Domini.
23 Tetenderuntque ei insidias servi sui et interfecerunt regem in
domo sua. 24 Percussit autem populus terrae omnes qui coniurave-
rant contra regem Amon et constituerunt sibi regem Iosiam filium
eius pro eo.
25 Reliqua autem sermonum Amon quae fecit, nonne haec scripta
sunt in libro sermonum dierum regum Iuda? 26 Sepelieruntque
eum in sepulcro suo [f]in horto Oza, et regnavit, Iosias filius eius
pro eo.
22 [a]Octo annorum erat Iosias cum regnare coepisset. Triginta et
uno anno regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius Idida
filia Hadaia de [b]Besecath. 2 Fecitque [c]quod placitum erat coram Do-
mino et ambulavit per omnes vias David patris sui: [d]non declinavit
ad dexteram sive ad sinistram.
3 Anno autem octavo decimo regis Iosiae misit rex Saphan filium
Aslia filii Messulam scribam templi Domini dicens ei: 4 Vade ad
[e]Helciam sacerdotem magnum, ut confletur pecunia, [f]quae illata
est in templum Domini, quam collegerunt [g]ianitores templi a po-
pulo, 5 [h]deturque fabris per praepositos domus Domini; qui et dis-
tribuant eam his qui operantur in templo Domini ad instauranda
sartatecta templi, 6 tignariis videlicet et caementariis et iis qui in-
terrupta componunt; et ut emantur ligna et lapides de lapicidinis
ad instaurandum templum Domini. 7 Veruntamen non supputetur
eis argentum quod accipiunt, sed in potestate habeant et in fide.
8 Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam: [i]Librum
legis repperi in domo Domini. Deditque Helcias volumen Saphan,
qui et legit illud. 9 Venit quoque Saphan scriba ad regem et renun-
tiavit ei quod praeceperat et ait: Conflaverunt servi tui pecuniam,
quae reperta est in domo Domini, et dederunt ut distribueretur
fabris a praefectis operum templi Domini: 10 Narravit quoque Saphan
scriba regi dicens: Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cum
legisset Saphan coram rege, 11 et audisset rex verba libri legis Do-
mini, [j]scidit vestimenta sua.
12 Et praecepit Helciae sacerdoti et [k]Ahicam filio Saphan et
[l]Achobor filio Micha et Saphan scribae et Asaiae servo regis di-
cens: 13 Ite et consulite Dominum super me et super populo et
super omni Iuda de verbis voluminis istius, quod inventum est;
magna enim [m]ira Domini succensa est contra nos, quia non audie-
runt patres nostri verba libri huius, ut facerent omne quod scriptum
est nobis.
14 Ierunt itaque Helcias sacerdos et Ahicam et Achobor et Saphan
et Asaia ad Holdam prophetidem uxorem Sellum filii [n]Thecuae
filii Araas [o]custodis vestium, quae habitabat in Ierusalem in [p]secunda,
locutique sunt ad eam. 15 Et illa respondit eis: Haec dicit Dominus
Deus Israël: Dicite viro qui misit vos ad me: 16 Haec dicit Do-
minus: Ecce ego adducam mala super locum istum et super habi-
tatores eius omnia verba legis, quae legit rex Iuda, 17 [q]quia dere-
liquerunt me et sacrificaverunt diis alienis irritantes me in cunctis
operibus manum suarum, et succendetur indignatio mea in loco
hoc et non exstinguetur. 18 Regi autem Iuda, qui misit vos ut con-
suleretis Dominum, sic dicetis: Haec dicit Dominus Deus Israël:
Pro eo quod audisti verba voluminis, 19 [r]et perterritum est cor
tuum, et [s]humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra
locum istum et habitatores eius, quod videlicet fierent in [t]stuporem
et in [u]maledictum, et [v]scidisti vestimenta tua et flevisti coram me,
et ego audivi, ait Dominus; 20 idcirco colligam te ad patres tuos,

18-24] 2 Par 33, 20-25.
a vr. 26.
b v. vr. 2-6, 11.
c vr. 11.
d cp. 22, 17. — cf. 3 Rg 11, 33.
e cf. cp. 15, 10, 25, 30.
f vr. 18.
1-13] LL. in fr. 2 p. D. 11 p. Pnt.
a v. 2 Par 34, 1, 2.
b Js 15, 39.
c cf. cp. 18, 3.
d v. Dt 5, 32.
e cf. cp. 12, 10.
f cp. 12, 4.
g cp. 12, 9.
h cp. 12, 11, 12, 14.
i v. Dt 31, 24-26; 2 Par 34, 14.
j cf. Jr 36, 24. — v. Js 7, 8.
k cp. 25, 22; Jr 26, 24; 39, 14; 40, 5.
l cf. 2 Par 34, 20.
m Dt 29, 27.
n cf. 2 Par 34, 22.
o cp. 10, 22.
p Sph 1, 10. — cf. cp. 20, 4.
q cp. 21, 22; Dt 29, 25, 26; 32, 21, 23.
r cf. Ps 50, 19; Is 57, 15.
s cf. 2 Rg 21, 29.
t Lv 26, 31, 32; Jr 25, 18; 44, 22. — cf. 2 Par 29, 8; Jr 25, 9; 29, 18.
u Jr 24, 9; 26, 6; 44, 22.
v vr. 11.

praesertim post Moysi librum inventum (8-14) et lectum (15-20), ob renovatum foedus cum Deo (23, 1-3) et idololatriam penitus exstirpatam in Iuda (4-14), in Bethel et civitatibus Samariae (15-20), necnon ob

et [x]colligeris ad sepulcrum tuum in pace, ut non videant oculi tui
omnia mala, quae inducturus sum super locum istum.
23 Et renuntiaverunt regi quod dixerat. Qui misit, et congregati
sunt ad eum omnes senes Iuda et Ierusalem. 2 Ascenditque
rex templum Domini et omnes viri Iuda universique, qui habitabant
in Ierusalem cum eo, sacerdotes et prophetae et omnis populus a
parvo usque ad magnum; [a]legitque cunctis audientibus omnia verba
libri foederis [b]qui inventus est in domo Domini. 3 Stetitque rex [c]su-
per gradum et [d]foedus percussit coram Domino, [e]ut ambularent
post Dominum et custodirent praecepta eius et testimonia et caere-
monias in omni corde et in tota anima, et suscitarent verba foederis
huius, quae scripta erant in libro illo. Adquievitque populus pacto.
4 Et praecepit rex Helciae pontifici et [f]sacerdotibus secundi or-
dinis et ianitoribus, [g]ut proicerent de templo Domini omnia vasa,
quae facta fuerant [h]Baal et in [i]luco et universae militiae caeli, et
[j]combussit ea foris Ierusalem in convalle Cedron et tulit pulverem
eorum in Bethel. 5 Et delevit haruspices, quos posuerant reges Iuda
ad sacrificandum in excelsis per civitates Iuda et in circuitu Ieru-
salem, et eos qui adolebant incensum Baal et soli et lunae et duo-
decim signis et [k]omni militiae caeli. 6 Et efferri fecit lucum de domo
Domini foras Ierusalem in convalle Cedron, et combussit eum ibi
et [l]redegit in pulverem et proiecit super sepulcra [m]vulgi. 7 De-
struxit quoque aediculas [n]effeminatorum, quae erant in domo Do-
mini, [o]pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci. 8 Con-
gregavitque omnes sacerdotes de civitatibus Iuda et contaminavit
excelsa, ubi sacrificabant sacerdotes, de [p]Gabaa usque Bersabee, et
destruxit aras portarum in introitu ostii Iosue principis civitatis,
quod erat ad sinistram portae civitatis. 9 [q]Veruntamen non ascen-
debant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Ierusalem, sed
tantum comedebant azyma in medio fratrum suorum. 10 Contami-
navit quoque [r]Topheth, quod est in [s]convalle filii Ennom, [t]ut nemo
consecraret filium suum aut filiam per ignem [u]Moloch. 11 Abstulit
quoque equos, quos dederant reges Iuda soli in introitu templi Do-
mini iuxta [v]exedram Nathan Melech eunuchi, qui erat in Pharurim;
currus autem solis combussit igni. 12 [x]Altaria quoque, quae erant
[y]super tecta cenaculi Achaz, quae fecerant reges Iuda, et altaria,
[z]quae fecerat Manasses in duobus atriis templi Domini, destruxit
rex; et cucurrit inde et dispersit cinerem eorum [a]in torrentem Ce-
dron. 13 Excelsa quoque, quae erant in Ierusalem ad dexteram par-
tem [b]montis offensionis, quae aedificaverat Salomon rex Israël
[c]Astaroth idolo Sidoniorum et [d]Chamos offensioni Moab et [e]Mel-
chom abominationi filiorum Ammon, polluit rex. 14 Et contrivit [f]sta-
tuas et succidit lucos replevitque loca eorum ossibus mortuorum.
15 Insuper et [g]altare, quod erat in Bethel, et excelsum, quod
fecerat Ieroboam filius Nabat [h]qui peccare fecit Israël et altare
illud et excelsum destruxit atque [i]combussit et comminuit in pul-
verem succenditque etiam lucum. 16 Et conversus Iosias vidit ibi
sepulcra, quae erant in monte; misitque et tulit ossa de sepulcris
et combussit ea super altare et polluit illud iuxta verbum Domini,
[j]quod locutus est vir Dei qui praedixerat verba haec. 17 Et ait:
Quis est titulus ille quem video? Responderuntque ei cives urbis
illius: [k]Sepulcrum est hominis Dei, qui venit de Iuda et praedixit
verba haec, quae fecisti super altare Bethel. 18 Et ait: Dimittite
eum, nemo commoveat ossa eius. Et intacta manserunt ossa illius
cum ossibus [l]prophetae, qui venerat de Samaria. 19 Insuper et [m]omnia
fana excelsorum, quae erant in civitatibus Samariae, quae fecerant
reges Israël ad irritandum Dominum, abstulit Iosias et fecit eis secun-
dum omnia opera, quae fecerat in Bethel 20 et [n]occidit universos
sacerdotes excelsorum, qui erant ibi super altaria, et [o]combussit ossa
humana super ea.
Reversusque est Ierusalem 21 [p]et praecepit omni populo dicens:
Facite Phase Domino Deo vestro, [q]secundum quod scriptum est in
libro foederis huius. 22 [r]Nec enim factum est Phase tale a diebus
Iudicum, qui iudicaverunt Israël, et omnium dierum regum Israël

x Is 57, 1, 2. — cf. Ps 36, 37; Sap 4, 11.
1-3] 2 Par 34, 28-32.
2-8] *LL. in fr. 3p. D. 11 p. Pnt.*
a v. Dt 31, 11.
b cp. 22, 8.
c cp. 11, 14. — cf. 2 Par 6, 13.
d cf. cp. 11, 17.
e Dt 13, 4.
f cf. cp. 25, 18; Jr 52, 24.
g Ecli 49, 3.
h cp. 21, 3.
i v. Dt 16, 21.
j vr. 15.
k cp. 21, 3.
l vr. 15. — cf. 2 Par 15, 16.
m cf. 2 Par 34, 4.
n 3 Rg 14, 24; 15, 12; 22, 47. — v. Dt 23, 17.
o cf. Ez 16, 16.
p 3 Rg 15, 22.
q v. Ez 44, 10-14.
r Is 30, 33; Jr 7, 31, 32; 19, 6, 11-14.
s v. Js 15, 8.
t cf. cp. 17, 17. — v. Lv 18, 21.
u v. 3 Rg 11, 7.
v cf. 1 Par 9, 26, 33; 28, 12; 2 Par 31, 11.
x cf. 2 Par 28, 24.
y cf. Jr 19, 13; 32, 29; Sph 1, 5.
z cp. 21, 5.
a vr. 4, 6.
b cf. 3 Rg 11, 7.
c v. 3 Rg 11, 5.
d cf. Nm 21, 29.
e cf. 3 Rg 11, 5.
f v. Ex 23, 24.
g 3 Rg 12, 28-33; 13, 32.
h v. 3 Rg 14, 16.
i vr. 6.
j 3 Rg 13, 2.
k 3 Rg 13, 30.
l 3 Rg 13, 11, 31.
m 3 Rg 13, 32. — v. 2 Par 34, 6, 7.
n cf. cp. 11, 18; Ex 22, 20; 3 Rg 18, 40.
o 2 Par 34, 5.
p v. 2 Par 35, 1-17.
q 2 Par 35, 7. — v. Ex 12, 2-11; Lv 23, 5-8; Nm 9, 2-4; Dt 16, 2-8.
r 2 Par 35, 18, 19.

celebrationem paschatis et alia plura maxime commendatur ac proba-
tur (21-27); ruina vero Iuda propter ipsius antecessorum scelus de-
creta, intuitu regis pietatis paulisper retardatur, post ipsius scilicet mor-

et regum Iuda, 23 sicut in octavo decimo anno regis Iosiae factum
est Phase istud Domino in Ierusalem.
24 [s]Sed et pythones et hariolos et [t]figuras idolorum et [u]immun-
ditias et abominationes, quae fuerant in terra Iuda et Ierusalem,
abstulit Iosias, ut statueret [v]verba legis, quae scripta sunt in libro,
[x]quem invenit Helcias sacerdos in templo Domini.
25 [y]Similis illi non fuit ante eum rex, qui reverteretur ad Domi-
num in omni corde suo et in tota anima sua et in universa virtute
sua iuxta omnem legem Moysi, neque post eum surrexit similis illi.
26 Veruntamen [z]non est aversus Dominus ab ira furoris sui magni,
quo iratus est furor eius contra Iudam [a]propter irritationes, quibus
provocaverat eum Manasses. 27 Dixit itaque Dominus: Etiam Iudam
[b]auferam a facie mea, [c]sicut abstuli Israël, et proiciam civitatem
hanc, quam elegi, Ierusalem [d]et domum de qua dixi: [e]Erit nomen
meum ibi.
28 Reliqua autem sermonum Iosiae et universa, quae fecit, nonne
haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda?
29 In diebus eius ascendit [f]Pharao Nechao rex Aegypti contra
regem Assyriorum ad flumen Euphraten, et abiit Iosias rex in oc-
cursum eius et occisus est in [g]Mageddo, cum vidisset eum. 30 Et
[h]portaverunt eum servi sui mortuum de Mageddo, et pertulerunt
in Ierusalem et sepelierunt eum in sepulcro suo. Tulitque populus
terrae Ioachaz filium Iosiae, et unxerunt eum et constituerunt eum
regem pro patre suo.
31 Viginti trium annorum erat [i]Ioachaz, cum regnare coepisset,
et tribus mensibus regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius [j]Amital
filia Ieremiae de Lobna. 32 Et fecit malum coram Domino [k]iuxta
omnia quae fecerant patres eius.
33 Vinxitque eum Pharao Nechao in [l]Rebla, quae est in terra
[m]Emath, ne regnaret in Ierusalem; et imposuit multam terrae cen-
tum talentis argenti et talento auri. 34 Regemque constituit Pharao
Nechao Eliacim filium Iosiae pro Iosia patre eius vertitque nomen
eius [n]Ioakim. Porro Ioachaz tulit et [o]duxit in Aegyptum, et mor-
tuus est ibi. 35 [p]Argentum autem et aurum dedit Ioakim Pharaoni,
cum indixisset terrae per singulos ut conferretur iuxta praeceptum
Pharaonis; et unumquemque iuxta vires suas exegit tam argentum
quam aurum de populo terrae, ut daret Pharaoni Nechao.
36 Viginti quinque annorum erat [q]Ioakim cum regnare coepisset;
et undecim annis regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius Zebida
filia Phadaia de [r]Ruma. 37 Et fecit malum coram Domino, iuxta
omnia quae fecerant patres eius.
24 [a]In diebus eius ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, et
factus est ei Ioakim servus tribus annis et rursum [b]rebellavit
contra eum. 2 [c]Immisitque ei Dominus latrunculos [d]Chaldaeorum
et [e]latrunculos Syriae et latrunculos Moab et latrunculos filiorum
Ammon, et immisit eos in Iudam ut disperderent eum, [f]iuxta ver-
bum Domini, quod locutus fuerat per servos suos prophetas.
3 Factum est autem hoc per verbum Domini contra Iudam, ut
[g]auferret eum coram se [h]propter peccata Manasse universa quae
fecit 4 et propter sanguinem innoxium quem effudit et implevit
Ierusalem cruore innocentium, et ob hanc rem noluit Dominus pro-
pitiari.
5 [i]Reliqua autem sermonum Ioakim et universa quae fecit, nonne
haec scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda? Et [j]dor-
mivit Ioakim cum patribus suis.
6 Et regnavit Ioachin filius eius pro eo. 7 [k]Et ultra non addidit
rex Aegypti ut egrederetur de terra sua; tulerat enim [l]rex Babylonis
a [m]rivo Aegypti usque ad fluvium Euphraten omnia quae fuerant
regis Aegypti.
8 [n]Decem et octo annorum erat [o]Ioachin cum regnare coepisset,
et tribus mensibus regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius Nohesta
filia Elnathan de Ierusalem. 9 Et fecit malum coram Domino, [p]iuxta
omnia quae fecerat pater eius.
10 In tempore illo ascenderunt servi [q]Nabuchodonosor regis Ba-

24-;4] LL. in fr. 4 p. D. 11 p. Pnt.
s cp. 21, 6. — v. Lv 19, 31.
t cf. Gn 31, 19.
u cp. 21, 11, 21.
v Lv 19, 31; 20, 27; Dt 18, 11.
x cp. 22, 8.
*25, 26] * cf. Catech. R. III 2, 31.*
y cf. cp. 18, 5.
z cf. Dt 13, 17; Jr 4, 8.
a cp. 21, 11-16; 24, 3, 4; Jr 15, 4.
b cp. 24, 2, 3.
c cp. 17, 18, 20; 18, 11; 21, 13.
d v. cp. 21, 4.
e Dt 12, 5, 11, 21; 3 Rg 8, 16, 29.
29, 30] 2 Par 35, 20-24.
f Jr 46, 2.
g cp. 9, 27. — cf. Jd 7, 19; Zc 12, 11.
30-34] 2 Par 36, 1-4.
h cf. cp. 9, 28.
i cf. 1 Par 3, 15; Jr 22, 11.
j cp. 24, 18.
k cf. cp. 24, 9, 19.
l cp. 25, 6, 20, 21; Jr 39, 5, 6; 52, 9, 10, 26, 27.
m v. 3 Rg 8, 65.
n cf. cp. 24, 17; Dn 1, 7.
o Jr 22, 11, 12. — cf. Ez 19, 3, 4.
p vr. 33. — cf. cp. 15, 20.
36-24, 7] LL. in fr. 5 p. D. 11 p. Pnt.
q 2 Par 36, 5.
r Js 15, 52.
a 2 Par 36, 6; Jr 25, 1, 9; Dn 1, 1.
b cf. cp. 18, 7.
c cf. Bar 2, 4.
d cp. 25, 4; Jr 32, 28, 29; 35, 11. — cf. Ez 19, 8.
e Jr 35, 11.
f cp. 20, 17; 21, 12-14.
g cp. 23, 27.
h cp. 21, 11-16; 27, 26.
i 2 Par 36, 8.
j cf. 2 Par 29, 6; Jr 22, 18, 19; 36, 30
k Jr 37, 5-7.
l cf. Jr 46, 2, 20, 24, 26.
m v. Nm 34, 5.
8-16] LL. in fr. 4 p. D. 11 p. Pnt.
n cf. 2 Par 36, 9.
o cf. 1 Par 3, 16; Jr 22, 24, 28; 24, 1; 37, 1; Est 2, 6.
p cp. 23, 37.
q Dn 1, 1.

tem (28-30), et post infaustum Ioachaz (31-37) ,et Ioackim seu Eliacim regnum (24, 1-7) postque abductionem Ioachin (8-16). Enimvero, regnante Sedecia (17-20), urbs capitur et cum templo diripitur ac devastatur

bylonis in Ierusalem, et circumdata est urbs munitionibus; 11 ve-
nitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servis suis
ut oppugnarent eam. 12 Egressusque est [r]Ioachin rex Iuda ad regem
Babylonis, ipse et mater eius et servi eius et principes eius et eu-
nuchi eius, et [s]suscepit eum rex Babylonis [t]anno octavo regni sui.
13 Et [u]protulit inde omnes thesauros domus Domini et [v]thesauros
domus regiae et [x]concidit universa vasa aurea, [y]quae fecerat Salo-
mon rex Israël in templo Domini iuxta verbum Domini, 14 et [z]trans-
tulit omnem Ierusalem et universos principes et omnes fortes exer-
citus [a]decem milia in captivitatem: [b]et omnem artificem et cluso-
rem, nihilque relictum est, [c]exceptis pauperibus populi terrae. 15 [d]Trans-
tulit quoque Ioachin in Babylonem et matrem regis et uxores regis
et eunuchos eius, et [e]iudices terrae duxit in captivitatem de Ieru-
salem in Babylonem 16 et omnes viros robustos [f]septem milia et
artifices et clusores mille omnes viros fortes et bellatores, duxitque
eos rex Babylonis captivos in Babylonem, 17 et [g]constituit Mattha-
niam [h]patruum eius pro eo [i]imposuitque nomen ei Sedeciam.
18 Vicesimum et primum annum aetatis habebat Sedecias cum
regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Ierusalem. Nomen
matris eius erat [j]Amital filia Ieremiae de Lobna. 19 Et fecit malum
coram Domino, [k]iuxta omnia quae fecerat Ioakim; 20 irascebatur
enim Dominus contra Ierusalem et contra Iudam, donec proiceret
eos a facie sua; [l]recessitque Sedecias a rege Babylonis.

25 Factum est autem anno nono regni eius mense decimo decima
die mensis, [a]venit Nabuchodonosor rex Babylonis ipse et omnis
exercitus eius in Ierusalem, et circumdederunt eam et [b]exstruxerunt
in circuitu eius munitiones, 2 et clausa est civitas atque vallata usque
ad undecimum annum regis Sedeciae 3 nona die mensis; [c]praeva-
luitque fames in civitate, nec erat panis populo terrae. 4 Et interrupta
est civitas, et omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae,
quae est inter duplicem murum [d]ad hortum regis. Porro [e]Chaldaei
obsidebant in circuitu civitatem. Fugit itaque Sedecias per viam,
quae ducit ad campestria solitudinis. 5 Et persecutus est exercitus
Chaldaeorum regem comprehenditque eum in [f]planitie Iericho; et
omnes bellatores, qui erant cum eo, dispersi sunt et reliquerunt eum.
6 Apprehensum ergo regem [g]duxerunt ad regem Babylonis in [h]Re-
blatha, qui locutus est cum eo iudicium. 7 Filios autem Sedeciae
occidit coram eo et [i]oculos eius effodit vinxitque eum catenis et
adduxit in Babylonem.
8 Mense quinto [j]septima die mensis, ipse est annus nonus de-
cimus regis Babylonis, venit Nabuzardan [k]princeps exercitus servus
regis Babylonis in Ierusalem 9 et [l]succendit domum Domini et
[m]domum regis et domos Ierusalem, omnemque domum combussit
igni. 10 Et [n]muros Ierusalem in circuitu destruxit omnis exercitus
Chaldaeorum, qui erat cum principe militum. 11 [o]Reliquam autem
populi partem, quae remanserat in civitate, et perfugas, qui transfu-
gerant ad regem Babylonis, et reliquum vulgus transtulit Nabuzardan
princeps militiae 12 et [p]de pauperibus terrae reliquit vinitores et
agricolas. 13 [q]Columnas autem [r]aereas, quae erant in templo Do-
mini, et [s]bases et [t]mare aereum, quod erat in domo Domini, con-
fregerunt Chaldaei et transtulerunt aes omne in Babylonem. 14 [u]Ollas
quoque aereas et trullas et tridentes et scyphos et mortariola et
omnia vasa aerea, in quibus ministrabant, tulerunt, 15 necnon et
turibula et phialas, quae aurea aurea et quae argentea argentea,
tulit princeps militiae; 16 id est columnas duas, mare unum et bases
quas fecerat Salomon in templo Domini: [v]non erat pondus aeris
omnium vasorum. 17 [x]Decem et octo cubitos altitudinis habebat
columna una et capitellum aereum super se altitudinis trium cubi-
torum: et retiaculum et malogranata super capitellum columnae
omnia aerea; similem et columna secunda habebat ornatum.
18 Tulit quoque princeps militiae [y]Saraiam sacerdotem primum
et [z]Sophoniam sacerdotem secundum et tres ianitores 19 et de ci-
vitate eunuchum unum, qui erat praefectus super bellatores viros,
et [a]quinque viros de his, qui steterant coram rege, quos repperit

r cf. Jr 24, 1; 29, 1, 2; Ez 17, 12.
s cf. 2 Par 36, 10.
t cf. cp. 25. 27.
u cf. Jr 20, 5; 28, 3.
v cp. 20, 17; Is 39, 6.
x 2 Par 36, 7; 1 Es 1, 7; Dn 1, 2; 5, 2, 3.
y v. 3 Rg 7, 48-50.
z Jr 24, 1.
a cf. vr. 16; Jr 52, 28.
b Jr 24, 1; 29, 2. — cf. 1 Rg 13, 19, 22.
c cp. 25, 12.
d 2 Par 36, 10; Est 2, 6; 11, 4. — v. Jr 22, 24-26.
e (Ez 17, 13.)
f cf. vr. 14.
17-20] 2 Par 36, 10-13.
g cf. Jr 37, 1; 52, 1.
h cf. 1 Par 3, 15.
i cf. cp. 23, 34; 2 Par 36, 4.
18-25, 13] LL. in sb. p. D. 11 p. Pnt.
18-25, 21] Jr 52, 1-27.
j cp. 23, 31.
k cp. 23, 37.
l Ez 17, 18.
1-7] 2 Par 36, 17-20; Jr 39, 1-7; 52, 4-11.
a Jr 34, 1, 2; Ez 24, 2.
b cf. Ez 21, 22; 26, 8.
c cf. Lm 4, 9, 10.
d 2 Es 3, 15.
e v. cp. 24, 2.
f 1 Mc 16, 11.
g Jr 32, 4.
h cf. cp. 23, 33.
i cf. Ez 12, 13.
8-12] Jr 39, 8-12; 52, 12-16.
j cf. Jr 52, 12.
k Gn 21, 22; 39, 1; Jd 4, 7; 2 Rg 2, 8; 24, 2; 1 Par 27, 34 etc.
l 2 Par 36, 19; Ps 73, 7.
m cf. Os 8, 14; Am 2, 5.
n 2 Es 1, 3.
o 2 Par 36, 20.
p cp. 24, 14; Jr 40, 7.
13-17] 2 Par 36, 18-20; Jr 52, 17-23.
q cf. Jr 27, 19-22.
r 3 Rg 7, 15.
s 3 Rg 7, 27.
t 3 Rg 7, 23.
u Ex 27, 3; 3 Rg 7, 45, 50.
v 3 Rg 7, 47.
x cf. 3 Rg 7, 15-18; 2 Par 3, 15.
18-21] Jr 52, 24-27.
y 1 Par 5, 14; 1 Es 7, 1.
z Jr 21, 1; 29, 25; 37, 3.
a Est 1, 14. — cf. Jr 52, 25.

(*25, 1-3*), *rex vero et optimates in captivitatem transferuntur* (*8-21*), *relicto tantum vulgo* (*22-26*), *concessa tamen spe futurae instaurationis* (*27-30*).
I. Brevis ab Adam ad David regem historia (I Par I, 1-9, 34). *Descriptis Patriarcha-*

in civitate, et Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de
populo terrae, et sexaginta viros e vulgo, qui inventi fuerant in ci-
vitate: 20 quos tollens Nabuzardan princeps militum duxit ad regem
Babylonis in [b]Reblatha, 21 percussitque eos rex Babylonis et inter-
fecit eos in Reblatha in terra Emath.
Et [c]translatus est Iuda de terra sua.
22 Populo autem, qui relictus erat in terra Iuda, quem dimiserat
Nabuchodonosor rex Babylonis, praefecit [d]Godoliam filium [e]Ahicam
filii Saphan. 23 Quod cum audissent omnes duces militum ipsi et
viri, qui erant cum eis, videlicet quod constituisset rex Babylonis
Godoliam, venerunt ad Godoliam in [f]Maspha Ismahel filius Na-
thaniae et Iohanan filius Caree et Saraia filius Thanehumeth neto-
phathites et Iezonias filius Maachathi ipsi et socii eorum. 24 Iura-
vitque Godolias ipsis et sociis eorum dicens: Nolite timere servire
Chaldaeis, manete in terra et servite regi Babylonis, et bene erit
vobis.
25 [g]Factum est autem in mense septimo venit [h]Ismahel filius
Nathaniae filii Elisama de semine regio et decem viri cum eo; per-
cusseruntque Godoliam, qui et mortuus est, sed et Iudaeos et Chal-
daeos qui erant cum eo in Maspha. 26 [i]Consurgensque omnis popu-
lus a parvo usque ad magnum et principes militum venerunt in
Aegyptum timentes Chaldaeos.
27 Factum est vero in anno tricesimo septimo [j]transmigrationis Io-
achin regis Iuda mense duodecimo vicesimaseptima die mensis, [k]suble-
vavit Evilmerodach rex Babylonis, anno quo regnare coeperat, caput
Ioachin regis Iuda de carcere. 28 Et locutus est ei benigne et posuit
thronum eius super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone,
29 et mutavit vestes eius, quas habuerat in carcere, et [l]comedebat
panem semper in conspectu eius cunctis diebus vitae suae. 30 [m]An-
nonam quoque constituit ei sine intermissione, quae et dabatur ei
a rege per singulos dies omnibus diebus vitae suae.

b cp. 23, 33.
c cf. cp. 23, 27; Lv 26, 33; Dt 28, 64.
22-24] Jr 40, 7-9.
d Jr 39, 14; 40, 5.
e cp. 22, 12.
f Js 18, 25.
g Jr 41, 1, 2.
h Jr 40, 14, 15.
i v. Jr 43, 4-7.
27-30] Jr 52, 31-34.
j cp. 24, 12, 15.
k Gn 40, 13, 20.
l cf. 2 Rg 9, 7, 13.
m cf. Jr 40, 5.

LIBER
I PARALIPOMENON

HEBRAICE “ DIBRE HAIAMIM „

ADAM, Seth, Enos, 2 Cainan, Malaleel, Iared, 3 He-
noch„ Mathusale, Lamech, 4 Noë, [b]Sem, Cham et
Iapheth.
5 Filii Iapheth Gomer et Magog et Madai et
Iavan, Thubal, Mosoch, Thiras; 6 porro filii Go-
mer Ascenez et Riphath et Thogorma; 7 filii
autem Iavan Elisa et Tharsis, Cethim et Do-
danim.
8 Filii Cham Chus et Mesraim et Phut et Chanaan; 9 filii autem
Chus Saba et Hevila, Sabatha et Regma et Sabathacha; porro filii
Regma Saba et Dadan. 10 Chus autem genuit Nemrod; iste coepit
esse potens in terra; 11 Mesraim vero genuit Ludim et Anamim et
Laabim et Nephthuim, 12 Phetrusim quoque et Casluim, de quibus
egressi sunt Philisthiim et [c]Caphtorim; 13 Chanaan vero genuit Si-
donem primogenitum suum Hethaeum quoque 14 et Iebusaeum et
Amorrhaeum et Gergesaeum 15 Hevaeumque et Aracaeum et Si-
naeum, 16 Aradium quoque et Samaraeum et Hamathaeum.

a Gn 2, 7; 4, 25, 26; 5, 3, 6, 9.
2-4] Gn 5, 9-32.
b Gn 6, 10; 9, 18.
5-10] Gn 10, 2-8.
11-16] Gn 10, 13-18.
c (Dt 2, 23).

rum nominibus, qui vel ante (1-4) vel post diluvium (5-27) fuere, praesertim eorum qui sunt ex genere Abraham(28-33), Esau (34-54) et Iacob (2, 1, 2) texitur genealogia Iudae (3-5) filiorumque eius Zarae (6-8)

17 [d]Filii Sem Aelam et Assur et Arphaxad et Lud et Aram et
Hus et Hul et Gether et Mosoch. **18** Arphaxad autem genuit Sale,
qui et ipse genuit Heber; **19** porro Heber nati sunt duo filii: nomen
uni Phaleg, quia in diebus eius divisa est terra, et nomen fratris
eius Iectan. **20** Iectan autem genuit Elmodad et Saleph et Asarmoth
et Iare **21** Adoram quoque et Huzal et Decla, **22** Hebal etiam et Abi-
maël et Saba, necnon **23** et Ophir et Hevila et Iobab: omnes isti
filii Iectan.
24 [e]Sem, Arphaxad, Sale, **25** Heber, Phaleg, Ragau, **26** Serug, Na-
chor, Thare, **27** Abram: [f]iste est Abraham.
28 Filii autem Abraham [g]Isaac et [h]Ismahel, **29** et hae genera-
tiones eorum: primogenitus Ismahelis Nabaioth et Cedar et Adbeel
et Mabsam **30** et Masma et Duma, Massa, Hadad et Thema, **31** Ie-
tur, Naphis, Cedma: hi sunt filii Ismahelis.
32 Filii autem Ceturae concubinae Abraham, quos genuit, Zamran,
Iecsan, Madan, Madian, Iesboc et Sue; porro filii Iecsan Saba et
Dadan; filii autem Dadan Assurim et Latussim et Laomim; **33** filii
autem [i]Madian Epha et Epher et Henoch et Abida et Eldaa: omnes
hi filii Ceturae.
34 [j]Genuit autem Abraham Isaac, cuius fuerunt filii [k]Esau et
[l]Israël.
35 Filii Esau Eliphaz, Rahuel, Iehus, Ihelom et Core; **36** filii
Eliphaz Theman, Omar, Sephi, Gathan, Cenez, Thamna, Amalec;
37 filii Rahuel Nahath, Zara, Samma, Mera; **38** filii Seir Lotan, So-
bal, Sebeon, Ana, Dison, Eser, Disan; **39** filii Lotan Hori, Homam.
Soror autem Lotan fuit Thamna; **40** filii Sobal Alian et Manahath
et Ebal, Sephi et Onam; filii Sebeon Aia et Ana; filii Ana Dison;
41 filii Dison Hamram et Eseban et Iethran et Charan; **42** filii Eser
Balaan et Zavan et Iacan; filii Disan Hus et Aran.
43 Isti sunt reges, qui imperaverunt in terra Edom antequam
esset rex super filios Israël: Bale filius Beor, et nomen civitatis eius
Denaba. **44** Mortuus est autem Bale, et regnavit pro eo Iobab filius
Zare de [m]Bosra. **45** Cumque et Iobab fuisset mortuus, regnavit pro
eo Husam de terra [n]Themanorum. **46** Obiit quoque et Husam, et
regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in terra
Moab, et nomen civitatis eius Avith. **47** Cumque et Adad fuisset
mortuus, regnavit pro eo Semla de Masreca. **48** Sed et Semla mor-
tuus est, et regnavit pro eo Saul de [o]Rohoboth, quae iuxta amnem
sita est. **49** Mortuo quoque Saul, regnavit pro eo Balanan filius Acho-
bor. **50** Sed et hic mortuus est, et regnavit pro eo Adad, cuius urbis
nomen fuit Phau, et appellata est uxor eius Meetabel filia Matred
filiae Mezaab.
51 Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse coepe-
runt: dux Thamna, dux Alva, dux Ietheth, **52** dux Oolibama, dux
Ela, dux Phinon, **53** dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar, **54** dux
Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom.
2 Filii autem [a]Israël [b]Ruben, Simeon, Levi, Iuda, [c]Issachar et Za-
bulon, **2** [d]Dan, [e]Ioseph, [f]Beniamin, [g]Nephthali, [h]Gad et Aser.
3 [i]Filii Iuda Her, Onan et Sela. Hi tres nati sunt ei de filia Sue
chananitide. Fuit autem [j]Her primogenitus Iuda malus coram Do-
mino, et occidit eum.
4 [k]Thamar autem nurus eius peperit ei Phares et Zara; [l]omnes
ergo filii Iuda quinque. **5** [m]Filii autem Phares Hesron et Hamul.
6 Filii quoque Zarae Zamri et Ethan et Eman, Chalchal quoque et
Dara: simul quinque.
7 Filii Charmi [n]Achar, qui turbavit Israël et peccavit in furto
anathematis. **8** Filii Ethan Azarias. **9** [o]Filii autem Hesron, qui nati
sunt ei, Ierameel et Ram et [p]Calubi.
10 Porro Ram genuit Aminadab. [q]Aminadab autem genuit Na-
hasson principem filiorum Iuda. **11** [r]Nahasson quoque genuit [s]Salma,
de quo ortus est [t]Booz, **12** Booz vero genuit Obed, qui et ipse ge-
nuit Isai. **13** [u]Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Abi-
nadab, tertium [v]Simmaa, **14** quartum Nathanaël, quintum Raddai,
15 sextum Asom, septimum [x]David; **16** quorum sorores fuerunt Sar-

17-23] Gn 10, 22-29.
d Gn 11, 10.
24-27] Gn 11, 10-26; Lc 3, 34-36.
e v. vr. 17-19.
f Gn 17, 5.
g Gn 21, 2, 3.
h Gn 16, 11, 15.
29-31] Gn 25, 13-16.
32, 33] Gn 25, 1-4.
i Gn 25, 4.
j v. vr. 28; Gn 25, 19.
k Gn 27, 5, 26.
l Gn 32, 28.
35-37] Gn 36, 4, 5, 9-13.
38-42] Gn 36, 20-28.
43-54] Gn 36, 31-43.
m Is 34, 6; 63, 1; Jr 49, 13, 22 etc.
n Gn 36, 11; Jb 2, 11; Jr 49, 7, 20; Ez 25, 13; Ab 9 etc.
o cf. 36, 37.
a cp. 1, 34. — v. Gn 29, 32; 30, 5; 35, 23.
b Gn 29, 32-35.
c Gn 20, 18-20.
d Gn 30, 6.
e Gn 30, 22-24.
f Gn 35, 18.
g Gn 30, 8.
h Gn 30, 10-13.
i cp. 4, 1; Gn 38, 2-5; 46, 12; Mt 1, 3.
j Gn 38, 7.
k Gn 38, 11, 14, 29, 30; Rt 4, [12.
l Gn 46, 12; Rt 4, 18.
m cf. Js 7, 1.
n Js 6, 18; 7, 1.
o Rt 4, 19; Mt 1, 3, 4.
p cf. vr. 18, 12.
q Rt 4, 19; Mt 1, 4.
r Nm 1, 7; 2, 3. — cf. Ex 6, 23.
s cf. Rt 4, 20, 21; Mt 1, 4.
t Rt 4, 21, 22; Mt 1, 5, 6.
u 1 Rg 16, 6, 8; 17, 13. — cf. 2 Par 11, 18.
v cf. 1 Rg 16, 9; 17, 13. — cf. 1 Rg 21, 21.
x cf. 1 Rg 16, 10; 17, 12, 14.

et Phares vel potius Hesron primogeniti istius (9-17), cuius generis recensentur nobilissimae familiae (18-55), inter quas facile excellit familia David. Huius praeter filios (3, 1-9) describuntur reges (10-16) et ceteri qui

via et Abigail. [y]Filii Sarviae Abisai, Ioab et Asaël, tres; 17 Abigail
autem genuit [z]Amasa, cuius pater fuit Iether [a]ismahelites.
18 [b]Caleb vero filius Hesron accepit uxorem nomine Azuba, de
qua genuit Ierioth; fueruntque filii eius Iaser et Sobab et Ardon.
19 Cumque mortua fuisset Azuba, accepit uxorem Caleb [c]Ephratha,
quae peperit ei [d]Hur; 20 porro Hur genuit Uri, et Uri genuit [e]Be-
zeleel.
21 Post haec ingressus est Hesron ad filiam [f]Machir patris Ga-
laad et accepit eam, cum esset annorum sexaginta; quae peperit ei
Segub. 22 Sed et Segub genuit Iair et possedit [g]viginti tres civitates
[h]in terra Galaad 23 [i]cepitque Gessur et Aram, oppida Iair, et Ca-
nath et viculos eius sexaginta civitatum. Omnes isti filii Machir patris
Galaad.
24 Cum autem mortuus esset Hesron, ingressus est [j]Caleb ad
Ephratha. Habuit quoque Hesron uxorem Abia, quae peperit ei [k]Ashur
patrem Thecuae.
25 Nati sunt autem filii [l]Ierameel primogeniti Hesron Ram pri-
mogenitus eius et Buna et Aram et Asom et Achia. 26 Duxit quo-
que uxorem alteram Ierameel nomine Atara, quae fuit mater Onam.
27 Sed et filii Ram primogeniti Ierameel fuerunt Moos, Iamin et
Achar. 28 Onam autem habuit filios Semei et Iada; filii autem Semei
Nadab et Abisur; 29 nomen vero uxoris Abisur Abihail, quae pe-
perit ei Ahobban et Molid; 30 filii autem Nadab fuerunt Saled et
Apphaim. Mortuus est autem Saled absque liberis. 31 Filius vero Ap-
phaim Iesi, qui Iesi genuit Sesan; porro [m]Sesan genuit Oholai.
32 Filii autem Iada fratris Semei Iether et Ionathan. Sed et Iether
mortuus est absque liberis; 33 porro Ionathan genuit Phaleth et
Ziza: isti fuerunt filii Ierameel. 34 Sesan autem [n]non habuit filios
sed filias et [o]servum aegyptium nomine Ieraa; 35 deditque ei filiam
suam uxorem, quae peperit ei Ethei. 36 Ethei autem genuit Nathan,
et Nathan genuit [p]Zabad, 37 Zabad quoque genuit Ophlal et Ophlal
genuit [q]Obed, 38 Obed genuit Iehu, Iehu genuit Azariam, 39 Azarias
genuit Helles, et Helles genuit Elasa, 40 Elasa genuit Sisamoi, Si-
samoi genuit Sellum, 41 Sellum genuit Icamiam, Icamia autem ge-
nuit [r]Elisama.
42 Filii autem [s]Caleb fratris Ierameel Mesa primogenitus eius,
ipse est pater [t]Ziph et filii Maresa patris [u]Hebron; 43 porro filii
Hebron Core et Thaphua et Recem et Samma; 44 Samma autem
genuit Raham patrem Iercaam, et Recem genuit Sammai. 45 Filius
Sammai Maon et Maon pater Bethsur.
46 Epha autem concubina Caleb peperit Haran et Mosa et Ge-
zez; porro Haran genuit Gezez. 47 Filii autem Iahaddai Regom et
Ioathan et Gesan et Phalet et Epha et Saaph.
48 Concubina Caleb Maacha peperit Saber et Tharana. 49 Genuit
autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena et patrem Gabaa.
[v]Filia vero Caleb fuit Achsa: 50 hi erant filii Caleb.
Filii Hur [x]primogeniti Ephratha Sobal pater Cariathiarim, 51 [y]Sal-
ma pater Bethlehem, [z]Hariph pater Bethgader. 52 Fuerunt autem
filii Sobal patris Cariathiarim, qui videbat dimidium requie-
tionum. 53 Et de cognatione Cariathiarim Iethrei et Aphuthei et
Semathei et Maserei. Ex his egressi sunt [a]Saraitae et Esthaolitae.
54 Filii Salma Bethlehem et [b]Netophathi, coronae domus Ioab et
dimidium requietionis Sarai. 55 Cognationes quoque scribarum
habitantium in Iabes canentes atque resonantes et in taber-
naculis commorantes. Hi sunt [c]Cinaei, qui venerunt de calore
patris [d]domus Rechab.
3 David vero hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron: primo-
genitum Amnon ex Achinoam iezrahelitide, secundum [a]Daniel de
Abigail carmelitide, 2 tertium Absalom filium Maacha filiae Tholmai
regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith, 3 quintum Saphatiam
ex Abital, sextum Iethraham de Egla uxore sua. 4 Sex ergo nati
sunt ei in Hebron, [b]ubi regnavit septem annis et sex mensibus.
[c]Triginta autem et tribus annis regnavit in Ierusalem.
5 Porro in Ierusalem nati sunt ei filii [d]Simmaa et Sobab et Nathan

y 2 Rg 2, 18.
z v. 2 Rg 17, 25.
a cf. 2 Rg 17, 25.
b cf. vr. 9.
c cf. vr. 50.
d Ex 17, 10, 12; 24, 14; 31, 2. — cf. vr. 50 ss.
e cf. Ex 31, 2; 35, 30.
f Nm 27, 1.
g cf. Jd 10, 4.
h Nm 32, 41; 3 Rg 4, 13.
i cf. Nm 32, 41, 42; Dt 3, 14, Js 13, 30.
j cf. vr. 19, 50.
k (c. 4, 5-13).
l vr. 9. — v. 1 Rg 27, 10; 30, 29.
m cf. vr. 34, 35.
n cf. vr. 31.
o cf. 1 Rg 30, 13 ss.
p cp. 11, 41.
q cf. 2 Par 23, 1.
r 4 Rg 25, 25 (?)
s cf. vr. 9.
t v. Js 15, 55.
u v. Js 14, 13.
v cf. Js 15, 16, 17; Jd 1, 12, 13.
x vr. 19; cp. 4, 4.
y cf. cp. 4, 4.
z v. 1 Es 2, 18.
a (cp. 4, 2).
b cp. 9, 16; 1 Es 2, 22; 2 Es 7, 26.
c Jd 1, 19; 4, 11.
d 4 Rg 10, 15; Jr 35; 2, 6.
1-4] 2 Rg 3, 2-5.
a cf. 2 Rg 3, 3.
b 2 Rg 2, 11.
c 2 Rg 5, 5.
5-8 cp. 14, 4-7; 2 Rg 14-16.
d cf. cp. 14, 4; 2 Rg 5, 14.

etiam post exsilium aavidica progenie gloriabantur (17 - 24). Dein, additis quibusdam supplementis de familiis ab eodem Hesron ortis (4, 1 - 20) et de filiis Sela filii pariter Iuda (21 - 23), sequuntur

et [e]Salomon, quattuor de [f]Bethsabee filia Ammiel; 6 Iebaar quoque
et [g]Elisama 7 et Eliphaleth et Noge et Nepheg et Iaphia 8 necnon
Elisama et [h]Eliada et Elipheleth, novem. 9 Omnes hi filii David
absque filiis [i]concubinarum; habueruntque sororem [j]Thamar.
10 [k]Filius autem Salomonis [l]Roboam, cuius [m]Abia filius genuit
[n]Asa; de hoc quoque natus est [o]Iosaphat 11 pater [p]Ioram; qui
Ioram genuit [q]Ochoziam, ex quo ortus est [r]Ioas, 12 et huius [s]Ama-
sias filius genuit [t]Azariam; porro Azariae filius [u]Ioathan 13 pro-
creavit [v]Achaz patrem [x]Ezechiae, de quo natus est [y]Manasses.
14 Sed et Manasses genuit [z]Amon patrem [a]Iosiae; 15 filii autem
Iosiae fuerunt primogenitus [b]Iohanan, secundus [c]Ioakim, tertius
[d]Sedecias, quartus [e]Sellum. 16 [f]De Ioakim natus est [g]Iechonias et
[h]Sedecias.
17 Filii Iechoniae fuerunt [i]Asir, [j]Salathiel, 18 Melchiram, Phadaia,
Senneser et Iecemia, Sama et Nadabia. 19 De Phadaia orti sunt [k]Zo-
robabel et Semei. [l]Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam et Salomith
sororem eorum, 20 Hasaban quoque et Ohol et Barachian et Hasa-
dian, Iosabhesed, quinque. 21 Filius autem Hananiae Phaltias pater
Ieseiae, cuius filius Raphaia; huius quoque filius Arnan, de quo natus
est Obdia, cuius filius fuit Sechenias. 22 Filius Secheniae [m]Semeia,
cuius filii [n]Hattus et Iegaal et Baria et Naaria et Saphat, sex nu-
mero. 23 Filius Naariae Elioënai et Ezechias et Ezricam, tres. 24 Filii
Elioënai Oduia et Eliasub et Pheleia et Accub et Iohanan et Dalaia
et Anani, septem.

4 [a]Filii Iuda [b]Phares, Hesron et [c]Charmi et Hur et Sobal. 2 [d]Raia
vero filius Sobal genuit Iahath, de quo nati sunt Ahumai et
Laad: hae cognationes [e]Sarathi. 3 Ista quoque stirps Etam: Iezrahel
et Iesema et Iedebos; nomen quoque sororis eorum Asalelphuni.
4 [f]Phanuel autem pater [g]Gedor et Ezer pater Hosa: isti sunt filii
Hur [h]primogeniti Ephratha patris Bethlehem.
5 [i]Assur vero patri Thecuae erant duae uxores Halaa et Naara.
6 Peperit autem ei Naara Oozam et Hepher et Themani et Ahasthari:
isti sunt filii Naara; 7 porro filii Halaa Sereth, Isaar et Ethnan.
8 Cos autem genuit Anob et Soboba et cognationem Aharehel
filii Arum.
9 Fuit autem Iabes [j]inclitus prae fratribus suis, et mater eius
vocavit nomen illius Iabes dicens: Quia peperi eum in dolore. 10 In-
vocavit vero Iabes Deum Israël dicens: [k]Si benedicens benedixeris
mihi et dilataveris terminos meos, et fuerit manus tua mecum, et
feceris me a malitia non opprimi. Et praestitit Deus quae preca-
tus est.
11 Caleb autem frater Sua genuit Mahir, qui fuit pater Esthon.
12 Porro Esthon genuit Bethrapha et Phesse et Tehinna patrem urbis
Naas: hi sunt viri Recha.
13 Filii autem [l]Cenez [m]Othoniel et Saraia; porro filii Othoniel
Hathath et Maonathi, 14 Maonathi genuit Ophra; Saraia autem ge-
nuit Ioab patrem [n]vallis artificum: ibi quippe artifices erant.
15 Filii vero [o]Caleb filii Iephone Hir et Ela et Naham; filii quo-
que Ela Cenez. 16 Filii quoque Ialeleel [p]Ziph et Zipha, Thiria et
Asraël. 17 Et filii Ezra Iether et Mered et Epher et Ialon; genuitque
Mariam et Sammai et Iesba patrem [q]Esthamo. 18 Uxor quoque eius
[r]Iudaia peperit Iared patrem Gedor et Heber patrem Socho et
Icuthiel patrem Zanoë. Hi autem filii Bethiae filiae Pharaonis, quam
accepit Mered. 19 Et filii uxoris Odaiae sororis Naham patris Ceila,
Garmi et Esthamo, qui fuit de Machathi. 20 Filii quoque Simon
Amnon et Rinna filius Hanan et Thilon. Et filii Iesi Zoheth et Ben-
zoheth.
21 [s]Filii Sela filii Iuda Her pater Lecha et Laada pater Maresa et
cognationes domus operantium byssum in domo iuramenti. 22 Et
qui stare fecit solem virique [t]mendacii et securus et incen-
dens, qui principes fuerunt in Moab, et qui reversi sunt in
Lahem: haec autem verba vetera. 23 Hi sunt figuli habitantes in
plantationibus et in saepibus, apud regem in operibus eius,
commoratique sunt ibi.

e 2 Rg 12, 24.
f cf. 2 Rg 11, 3.
g cf. cp. 14, 5; 2 Rg 5, 15.
h cf. cp. 14, 7.
i 2 Rg 5, 13.
j 2 Rg 13, 1.
10-17] Mt 1, 7-12.
l 3 Rg 11, 43.
m cf. 3 Rg 14, 31; 15, 1.
n 3 Rg 15, 8.
o 3 Rg 15, 24.
p 4 Rg 8, 16.
q 4 Rg 8, 24. — cf. 2 Par 11, 17; 22, 9.
r 4 Rg 11, 2.
s 4 Rg 12, 21.
t cf. 2 Rg 15, 30.
u 4 Rg 15, 7.
v 4 Rg 15, 38.
x 4 Rg 16, 20.
y 4 Rg 20, 21.
z 4 Rg 21, 18.
a 4 Rg 21, 26.
b cf. 4 Rg 23, 30.
c cf. 4 Rg 23, 34.
d cf. 4 Rg 24, 17.
e cf. Jr 22, 11.
f cf. Mt 1, 11.
g cf. 4 Rg 24, 6; Jr 22, 24.
h cf. 4 Rg 24, 17.
i (4 Rg 24, 15; 2 Par 36, 10).
j 1 Es 3, 2; 5, 2; Ag 1, 1, 12, 14; 2, 2, 23; Mt 1, 12; Lc 3, 27.
l 1 Es 2, 2; 3, 2, 8; Ecli 49, 13; Ag 1, 1, 12, 14; Zc 4, 6.
m 2 Es 3, 29.
n 1 Es 8, 2.

a cp. 2, 4. — cf. Gn 38, 3; 46, 12.
b Gn 38, 29.
c cp. 2, 7.
d cf. cp. 2, 52.
e (cp. 2, 53).
f cf. vr. 18.
g vr. 18, 39. — Js 15, 58.
h cf. cp. 2, 50, 51; Gn 35, 19.
i cp. 2, 24.
j cf. Gn 34, 19.
k cf. Gn 28, 20.

l Js 15. 17.
m Jd 1, 13; 3, 9, 11.
n v. 2 Es 11, 33.
o Nm 13, 6; 14, 6.
p v. Js 15, 24.
q v. Js 15, 50; 21, 14.
r cf. v. 4.

s cp. 2, 3; Gn 38, 1, 5; 46, 12; Nm 26, 20.
t (cf. Gn 38, 5).

genealogiae Simeonis, qui in media tribu Iuda sedes obtinuit (24-43); Ruben, cuius primogenita in Ioseph et Iuda transierant (5, 1-10), necnon Gad et illius dimidiae Manasse partis, quae trans Iordanem

24 [u]Filii Simeon Namuel et Iamin, Iarib, Zara, Saul; 25 Sellum
filius eius, Mapsam filius eius, Masma filius eius. 26 Filii Masma
Hamuel filius eius, Zachur filius eius, Semei filius eius. 27 Filii Semei
sedecim et filiae sex; [v]fratres autem eius non habuerunt filios mul-
tos, et universa cognatio [x]non potuit adaequare summam filiorum
Iuda.
28 Habitaverunt autem in Bersabee et Molada et Hasarsuhal
29 et in [y]Bala et in Asom et in [z]Tholad 30 et in Bathuel et in Horma
et in Siceleg 31 et in Bethmarchaboth et in [a]Hasarsusim et in Beth-
berai et in Saarim. Hae civitates eorum usque ad regem David.
32 Villae quoque eorum [b]Etam et Aën, Remmon et Thochen et
Asan, civitates quinque. 33 Et universi viculi eorum per circuitum
civitatum istarum usque ad [c]Baal. Haec est habitatio eorum et se-
dium distributio.
34 Mosobab quoque et Iemlech et Iosa filius Amasiae 35 et Ioël
et Iehu filius Iosabiae filii Saraiae filii Asiel 36 et Elioënai et Iacoba
et Isuhaia et Asaia et Adiel et Ismiel et Banaia, 37 Ziza quoque
filius Sephei filii Allon filii Idaia filii Semri filii Samaia. 38 Isti sunt
nominati principes in cognationibus suis, et in domo adfinitatum
suarum [d]multiplicati sunt vehementer. 39 Et profecti sunt ut ingre-
derentur in [e]Gador usque ad orientem vallis, et ut quaererent pascua
gregibus suis. 40 Inveneruntque pascuas uberes et valde bonas et
terram latissimam et [f]quietam et fertilem, in qua ante habitaverant
de stirpe Cham. 41 Hi ergo venerunt, quos [g]supra descripsimus no-
minatim, [h]in diebus Ezechiae regis Iuda, et percusserunt taberna-
cula eorum et habitatores, qui inventi fuerant ibi, et deleverunt eos
usque in praesentem diem, [i]habitaveruntque pro eis, quoniam uber-
rimas pascuas ibidem reppererunt.
42 De filiis quoque Simeon abierunt in [j]montem Seir viri quin-
genti habentes principes Phaltiam et Naariam et Raphaiam et Oziel
filios Iesi, 43 et percusserunt [k]reliquias, quae evadere potuerant,
Amalecitarum, et habitaverunt ibi pro eis usque ad diem hanc.
5 Filii quoque Ruben primogeniti Israël ([a]ipse quippe fuit primo-
genitus eius; sed, cum [b]violasset torum patris sui, data sunt
primogenita eius [c]filiis Ioseph filii Israël, et non est ille reputatus
in primogenitum. 2 Porro [d]Iudas, qui erat fortissimus inter fratres
suos, de stirpe eius [e]principes germinati sunt; primogenita autem
reputata sunt Ioseph). 3 [f]Filii ergo Ruben primogeniti Israël He-
noch et Phallu, Esron et Charmi.
4 Filii Ioël Samia filius eius, Gog filius eius, [g]Semei filius eius,
5 Micha filius eius, Reia filius eius, Baal filius eius, 6 Beera filius
eius, quem captivum duxit [h]Thelgathphalnasar rex Assyriorum, et
fuit princeps in tribu Ruben. 7 Fratres autem eius et universa co-
gnatio eius, [i]quando numerabantur per familias suas, habuerunt
principes Iehiel et Zachariam. 8 Porro Bala filius Azaz filii [j]Samma
filii Ioël ipse habitavit in [k]Aroër usque ad [l]Nebo et [m]Beelmeon.
9 Contra orientalem quoque plagam habitavit usque ad introitum
eremi et flumen Euphraten; multum quippe iumentorum numerum
possidebant in [n]terra Galaad. 10 In diebus autem Saul proeliati sunt
contra [o]Agareos et interfecerunt illos habitaveruntque pro eis in
tabernaculis eorum in omni plaga, quae respicit ad orientem Galaad.
11 Filii vero Gad e regione eorum habitaverunt in terra Basan
usque [p]Selcha: 12 Ioël in capite et Saphan secundus, Ianai autem
et Saphat in Basan; 13 fratres vero eorum secundum domos cogna-
tionum suarum, Michaël et Mosollam et Sebe et Iorai et Iachan et
Zie et Heber, septem. 14 Hi filii Abihail filii Huri filii Iara filii Ga-
laad filii Michaël filii Iesesi filii Ieddo filii Buz. 15 Fratres quoque
filii Abdiel filii Guni princeps domus in familiis suis. 16 Et habita-
verunt in Galaad et in Basan et in viculis eius et in cunctis subur-
banis [q]Saron usque ad terminos. 17 Omnes hi numerati sunt in [r]die-
bus Ioathan regis Iuda et in [s]diebus Ieroboam regis Israël.
18 Filii Ruben et Gad et dimidiae tribus Manasse viri bellatores
scuta portantes et gladios et tendentes arcum eruditique ad proelia,
quadraginta quattuor milia et septingenti sexaginta [t]procedentes ad

u Nm 26, 12, 13. — cf. Gn 46, 10; Ex 6, 15.
v cf. vr. 38.
x cf. Nm 2, 4, 13; 26, 14, 22.
28-32] Js 19, 2-8.
y cf. Js 19, 3.
z cf. Js 19, 4.
a cf. Js 19, 6.
b cf. Js 19, 7.
c cf. Js 19, 8.
d cf. vr. 27.
e vr. 4, 18.
f cf. Jd 18, 7, 27.
g v. vr. 34-38.
h 4 Rg 18, 1 ss.
i cf. cp. 5, 22.
j Gn 38, 8.
k cf. Ex 17, 14. — v. 1 Rg 14, 48; 15, 7, 8; 30, 17; 2 Rg 8, 12.
a Gn 29, 32; 49, 3.
b Gn 48, 15-22. — cf. Dt 33, 13-17.
d v. Gn 49, 8-10.
e cp. 28, 4; Dt 33, 7; Ps 77, 68. — cf. Mic 5, 2; Mt 2, 6.
f Gn 46, 9; Ex 6, 14; Nm 26, 5, 6.
g cf. vr. 8.
h vr. 26; 2 Par 28, 20. — cf. 4 Rg 15, 29.
i vr. 17.
j cf. vr. 4.
k Dt 2, 36; Js 13, 9, 16.
l Nm 32, 3, 38; 33, 47.
m Nm 32, 38; Js 13, 17.
n Js 22, 9.
o vr. 19; 20; cp. 11, 38; 27, 31; Ps 82, 7; Bar 3, 23.
p Js 12, 4; 13, 11. — cf. Dt 3, 10.
q cp. 27, 29.
r 4 Rg 15, 5, 32.
s 4 Rg 14, 16-29.
t Nm 1, 3.

possessionem sortita erat (11-26). Quibus dictis, post accuratiorem descriptionem stirpis Levi, tum quoad genus aaroniticum (6, 1-15), tum quoad ceteras familias (16-30) et classes levitarum (31-53), postque

pugnam; **19** dimicaverunt contra Agareos; [u]Ituraei vero et Naphis
et Nodab **20** praebuerunt eis auxilium. Traditique sunt in manus
eorum Agarei et universi qui fuerant cum eis, quia [v]Deum invocaverunt cum proeliarentur, et exaudivit eos, [x]eo quod credidissent in eum.
21 Ceperuntque omnia quae possederant, camelorum quinquaginta milia et ovium ducenta quinquaginta milia et asinos duo milia et animas
hominum centum milia. **22** Vulnerati autem multi corruerunt; fuit enim
bellum Domini. [y]Habitaveruntque pro eis usque ad [z]transmigrationem.
23 Filii quoque dimidiae tribus Manasse possederunt terram a
finibus Basan usque [a]Baal Hermon et [b]Sanir et montem Hermon;
ingens quippe numerus erat. **24** Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum Epher et Iesi et Eliel et Ezriel et Ieremia et Odoia
et Iediel viri fortissimi et potentes et nominati duces in familiis suis.
25 Reliquerunt autem Deum patrum suorum et [c]fornicati sunt
[d]post deos populorum terrae, quos abstulit Deus coram eis. **26** Et
suscitavit Deus Israël spiritum [e]Phul regis Assyriorum et spiritum
[f]Thelgathphalnasar regis Assur, et transtulit Ruben et Gad et dimidiam tribum Manasse, et adduxit eos in [g]Lahela et in Habor et Ara
et fluvium [h]Gozan usque ad diem hanc.

6 [a]Filii Levi Gerson, Caath et Merari. **2** [b]Filii Caath Amram,
Isaar, Hebron et Oziel. **3** [c]Filii Amram Aaron, Moyses et Maria.
[d]Filii Aaron Nadab et Abiu, Eleazar et Ithamar. **4** Eleazar genuit
Phinees, et [e]Phinees genuit Abisue; **5** Abisue vero genuit Bocci, et
Bocci genuit Ozi; **6** Ozi genuit Zaraiam, et Zaraias genuit [f]Meraioth; **7** porro Meraioth genuit Amariam, et Amarias genuit [g]Achitob; **8** Achitob genuit Sadoc, et [h]Sadoc genuit Achimaas, **8** Achimaas genuit [i]Azariam, Azarias genuit Iohanan; **10** Iohanan genuit
Azariam: [j]ipse est qui sacerdotio functus est in domo, [k]quam aedificavit Salomon in Ierusalem. **11** Genuit autem Azarias [l]Amariam,
et Amarias genuit Achitob; **12** Achitob genuit Sadoc, et Sadoc genuit [m]Sellum; **13** Sellum genuit [n]Helciam, et Helcias genuit Azariam; **14** Azarias genuit [o]Saraiam, et Saraias genuit [p]Iosedec **15** Porro
Iosedec egressus est, quando [q]transtulit Dominus Iudam et Ierusalem per manus Nabuchodonosor.
16 Filii ergo Levi Gersom, Caath et Merari. **17** Et haec nomina
filiorum Gersom: [s]Lobni et Semei. **18** [t]Filii Caath Amram et Isaar
et Hebron et Oziel. **19** [u]Filii Merari Moholi et Musi.
20 Hae autem cognationes Levi secundum familias eorum:
[v]Gersom, Lobni filius eius, Iahath filius eius, Zamma filius eius,
21 Ioah filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius, [x]Iethrai filius eius.
22 Filii Caath Aminadab filius eius, Core filius eius, [y]Asir filius eius,
23 Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius, **24** Thahath
filius eius, Uriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. **25** Filii
Elcana Amasai et Achimoth **26** et Elcana. Filii Elcana Sophai filius
eius, Nahath filius eius, **27** Eliab filius eius, Ieroham filius eius,
[z]Elcana filius eius. **28** Filii Samuel primogenitus [a]Vasseni et Abia.
29 [b]Filii autem Merari Moholi, Lobni filius eius, Semei filius eius,
Oza filius eius, **30** Sammaa filius eius, Haggia filius eius, Asaia
filius eius. **31** Isti sunt [c]quos constituit David super cantores domus
Domini, [d]ex quo collocata est arca, **32** et ministrabant coram tabernaculo testimonii canentes, donec aedificaret Salomon domum Domini
in Ierusalem; stabant autem iuxta ordinem suum in ministerio.
33 Hi vero sunt, qui adsistebant cum filiis suis: de filiis Caath
[e]Heman cantor filius [f]Ioël filii Samuel **34** filii Elcana filii Ieroham
filii Eliel filii Thohu **35** filii Suph filii Elcana filii Mahath filii Amasai
36 filii Elcana filii Iohel filii Azariae filii Sophoniae **37** filii Thahath
filii Asir filii Abiasaph filii Core **38** filii Isaar filii Caath filii Levi
filii Israël. **39** Et frater eius [g]Asaph, qui stabat a dextris eius. Asaph
filius Barachiae filii Samaa **40** filii Michaël filii Basaiae filii Melchiae
41 filii Athanai filii Zara filii Adaia **42** filii Ethan filii Zamma filii
Semei **43** filii Ieth filii Gerson filii Levi.
44 Filii autem Merari fratres eorum ad sinistram, [h]Ethan filius Cusi
filii Abdi filii Maloch **45** filii Hasabiae filii Amasiae filii Helciae
46 filii Amasai filii Boni filii Somer **47** filii Moholi filii Musi filii Merari

u u cp. 1, 31. — cf. Gn 25, 15.
v cf. 2 Par 14, 11; 18, 31. — v. cp. 4, 10.
x Ps 21, 5, 6.
y cp. 4, 41.
z vr. 6; 4 Rg 15, 29; 17, 6.
a Jd 3, 3.
b cf. Dt 3, 9; Ez 27, 5.
c v. Ex 34, 15.
d 4 Rg 17, 7.
e 4 Rg 15, 19, 29.
f v. vr. 6.
g 4 Rg 17, 6; 18, 11.
h 4 Rg 19, 12; Is 37, 12.
a vr. 16; cp. 23, 6; Gn 46, 11; Ex 6, 16; Nm 26, 57.
b Ex 6, 18. — cf. vr. 22.
c Ex 6, 20; 15, 20.
d vr. 50-53; Lv 10, 1, 12.
4-6, 11-14] 1 Es 7, 1-5.
e vr. 50-53. — v. Ex 6, 25.
f cf. cp. 9, 11; 2 Es 11, 11.
g 2 Rg 8, 17.
h 2 Rg 15, 27, 36; 3 Rg 4, 15 (?).
i cf. 3 Rg 4, 2.
j 2 Par 26, 17, 18 (?).
k v. 3 Rg 6; 2 Par 3.
l 2 Par 19, 11; 1 Es 7, 3.
m cf. 2 Es 11, 11.
n 4 Rg 22, 4; 1 Es 7, 1.
o 4 Rg 25, 18; Jr 52, 24.
p cf. 1 Es 3, 2; 2 Es 12, 26; Ag 1, 1.
q v. 4 Rg 25, 8-21; 1 Es 5, 2.
r vr. 1.
16-19] Ex 6, 16-19.
s cp. cp. 23, 7.
t cp. 23, 12.
u cp. 23, 21. — cf. vr. 44, 47.
20-21] vr. 41-43.
v vr. 43.
x cf. vr. 41.
y Ex 6, 24.
22-28] vr. 33-38.
z 1 Rg 1, 1.
a cf. vr. 33; 1 Rg 8, 2.
b cf. vr. 19, 44-47.
c v. cp. 16, 4-6.
d v. cp. 15, 25-16, 1; 2 Rg 6, 12-17.
e cp. 15, 17, 19; 16, 41, 42; 2 Par 5, 12 etc.
f 1 Rg 8, 2. — cf. cr. 28.
g cp. 15, 17, 19; Ps 49, 1; 2 Par 5, 12; 1 Es 2, 41; 2 Es 7, 44.
h cf. cp. 15, 17, 19.

recensitas urbes sacerdotales et leviticas, a Iosue Aaronitis aliisque familiis leviticis adsignatas (54-81), reliquarum tribuum, nempe Issachar (7, 1-5), Beniamin (6-12), Nephthali (13), Manasse occiden-

filii Levi. 48 Fratres quoque eorum levitae, qui ordinati sunt in cun-
ctum ministerium tabernaculi domus Domini.
49 [i]Aaron vero et filii eius adolebant incensum super [j]altare holo-
causti et super [k]altare thymiamatis in omne opus sancti sanctorum;
et ut precarentur pro Israël, iuxta omnia quae praeceperat Moyses
[l]servus Dei.
50 Hi sunt autem filii Aaron: [m]Eleazar filius eius, Phinees filius eius,
Abisue filius eius, 51 Bocci filius eius, Ozi filius eius, Zarahia filius
eius, 52 Meraioth filius eius, Amarias filius eius, Achitob filius eius,
53 Sadoc filius eius, Achimaas filius eius.
54 Et haec habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum
scilicet Aaron iuxta [n]cognationes Caathitarum, ipsis enim sorte con-
tigerant. 55 Dederunt igitur eis Hebron in terra Iuda et suburbana
eius per circuitum; 56 [o]agros autem civitatis et villas Caleb filio
Iephone. 57 Porro filiis Aaron dederunt civitates ad confugiendum,
Hebron et Lobna et suburbana eius. 58 Iether quoque et Esthemo
cum suburbanis suis, sed et Helon et Dabir cum suburbanis suis,
59 Asan quoque et Bethsemes et suburbana eorum. 60 De tribu
autem Beniamin Gabee et suburbana eius et Almath cum suburba-
nis suis, Anathoth quoque cum suburbanis suis: omnes civitates tre-
decim per cognationes suas. 61 [p]Filiis autem Caath residuis de cognatio-
ne sua dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem urbes decem.
62 [q]Porro filiis Gersom per cognationes suas de tribu Issachar et de tri-
bu Aser et de tribu Nephthali et de tribu Manasse in Basan urbes trede-
cim. 63 [r]Filiis autem Merari per cognationes suas de tribu Ruben et
de tribu Gad et de tribu Zabulon dederunt sorte civitates duodecim.
64 [s]Dederunt quoque filii Israël levitis civitates et suburbana
eorum; 65 dederuntque per sortem ex tribu filiorum Iuda et ex tribu
filiorum Simeon et ex tribu filiorum Beniamin [t]urbes has, quas
vocaverunt nominibus suis; 66 et his, qui erant de cognatione filio-
rum Caath, fueruntque civitates in terminis eorum de tribu Ephraim.
67 Dederunt ergo eis urbes ad confugiendum Sichem cum suburbanis
suis in monte Ephraim et Gazer cum suburbanis suis, 68 [u]Iecmaam quo-
que cum suburbanis suis et Bethoron similiter, 69 necnon et Helon cum
suburbanis suis et Gethremmon in eundem modum. 70 Porro ex di-
midia tribu Manasse Aner et suburbana eius, Balaam et suburbana
eius: his videlicet, qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant.
71 Filiis autem Gersom de cognatione dimidiae tribus Manasse,
Gaulon in Basan et suburbana eius et [v]Astharoth cum suburbanis
suis. 72 De tribu Issachar Cedes et suburbana eius et Dabereth cum
suburbanis suis 73 Ramoth quoque et suburbana eius et Anem cum
suburbanis suis. 74 De tribu vero Aser Masal cum suburbanis suis
et Abdon similiter, 75 Hucac quoque et suburbana eius et Rohob
cum suburbanis suis. 76 Porro de tribu Nephthali Cedes in Galilaea
et suburbana eius, Hamon cum suburbanis suis et Cariathiarim et
suburbana eius.
77 Filiis autem Merari residuis de tribu Zabulon [x]Remmono et
suburbana eius et Thabor cum suburbanis suis. 78 [y]Trans Iordanem
quoque ex adverso Iericho contra orientem Iordanis de tribu Ruben
Bosor in solitudine cum suburbanis suis et Iassa cum suburbanis
suis, 79 Cademoth quoque et suburbana eius et Mephaat cum subur-
banis suis; 80 necnon et de tribu Gad [z]Ramoth in Galaad et subur-
bana eius et [a]Manaim cum suburbanis suis, 81 sed et [b]Hesebon cum
suburbanis suis et [c]Iezer cum suburbanis suis.
7 Porro filii [a]Issachar [b]Thola et [c]Phua, Iasub et Simeron quattuor.
2 Filii Thola Ozi et Raphaia et Ieriel et Iemai et Iebsem et
Samaul, principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola
viri fortissimi numerati sunt [d]in diebus David vigintiduo milia se-
scenti. 3 Filii Ozi Izrahia, de quo nati sunt Michaël et Obadia et Ioël
et Iesia, quinque omnes principes. 4 Cumque eis per familias et popu-
los suos accincti ad proelium viri fortissimi triginta sex milia; multas
enim habuerunt uxores et filios; 5 fratres quoque eorum per omnem
cognationem Issachar robustissimi ad pugnandum octoginta septem
milia numerati sunt.

i cp. 23, 13; Ex 28, 1; Lv 16, [2 ss.
j Lv 1, 7, 9.
k Ex 30, 7.
l 2 Par 24, 9; 2 Es 10, 29.
m v. vr. 4-8.
n Js 21, 4, 10.
o Js 14, 13; 15, 13; 21, 12.
57-60] Js 21, 13-19.
p cf. vr. 66-70; Js 21, 5.
q vr. 71-79.
r Js 21, 7. — v. vr. 77-81.
s Js 21, 3.
t v. vr. 57-60.
66-70] Js 21, 20-26.
u Js 12, 22; 3 Rg 4, 12.
71-76] Js 21, 27-33.
v Js 9, 10.
77-81] Js 21, 34-39.
x cf. Js 19, 12, 13.
y Js 13, 32.
z 3 Rg 22, 3, 4; 4 Rg 9, 1, 14.
a v. Gn 32, 2.
b Js 13, 17; 21, 37.
c Nm 21, 32.
a Gn 46, 13.
b Jd 10, 1, 2 (?).
c cf. Nm 29, 23, 24.
d 2 Rg 24, 1, 2, 9.

talis (14-19), Ephraim (20-29) atque Aser (30-40) cognationes enumerantur. Tandem ad Beniamin revertitur, ad cuius territorium civitas sancta pertinebat, et ex eiusdem genealogia quaedam accuratius traduntur

6 [e]Filii Beniamin Bela et Bechor et Iadihel tres. 7 Filii Bela Esbon
et Ozi et Oziel et Ierimoth et Urai quinque principes familiarum et
ad pugnandum robustissimi; numerus autem eorum vigintiduo milia
et trigintaquattuor. 8 Porro filii Bechor Zamira et Ioas et Eliezer
et Elioënai et Amri et Ierimoth et Abia et [f]Anathoth et Almath:
omnes hi filii Bechor. 9 Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi viginti milia et ducenti.
10 Porro filii Iadihel Balan, filii autem Balan Iehus et Beniamin et
Aod et Chanana et Zethan et Tharsis et Ahisahar; 11 omnes hi
filii Iadihel principes cognationum suarum viri fortissimi decem et
septem milia et ducenti ad proelium procedentes. 12 [g]Sepham quoque
et Hapham filii Hir et Hasim filii [h]Aher.

13 [i]Filii autem Nephthali [j]Iasiel et Guni et Ieser et Sellum,
filii Bala.

14 Porro filius Manasse [k]Esriel, concubinaque eius Syra peperit
Machir patrem Galaad; 15 [l]Machir autem accepit uxores filiis suis
Happhim et Saphan et habuit sororem nomine Maacha. Nomen
autem secundi Salphaad, nataeque sunt [m]Salphaad filiae. 16 Et peperit Maacha uxor Machir filium vocavitque nomen eius Phares; porro
nomen fratris eius Sares, et filii eius Ulam et Recen. 17 Filius autem
Ulam [n]Badan: hi sunt filii Galaad filii Machir filii Manasse. 18 Soror
autem eius regina peperit virum decorum et Abiezer et Mohola.
19 Erant autem filii Semida Ahin et Sechem et Leci et Aniam.

20 [o]Filii autem Ephraim Suthala, Bared filius eius, Thahath filius
eius, Elada filius eius, Thahath filius eius; huius filius Zabad 21 et
huius filius Suthala et huius filius Ezer et Elad; occiderunt autem
eos viri Geth indigenae, quia descenderant ut invaderent possessiones eorum. 22 Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, et
venerunt fratres eius ut consolarentur eum. 23 Ingressusque est ad
uxorem suam, quae concepit et peperit filium et vocavit nomen eius
Beria, eo quod in malis domus eius ortus esset. 24 Filia autem eius
fuit Sara, quae aedificavit [p]Bethoron inferiorem et superiorem et
Ozensara; 25 porro filius eius Rapha et Reseph et Thale, de quo natus
est Thaan, 26 qui genuit Laadan; huius quoque filius [q]Ammiud,
qui genuit Elisama, 27 de quo ortus est Nun, qui habuit filium
[r]Iosue. 28 [s]Possessio autem eorum et habitatio Bethel cum filiabus
suis et contra orientem Noran, ac occidentalem plagam [t]Gazer et
filiae eius, Sichem quoque cum filiabus suis usque ad Aza cum
filiabus eius 29 [u]Iuxta filios quoque Manasse [v]Bethsan et filias eius,
Thanach et filias eius, Mageddo et filias eius, Dor et filias eius. In
his habitaverunt filii Ioseph filii Israël.

30 [x]Filii Aser Iemna et Iesua et Iessui et Baria et Sara soror
eorum. 31 Filii autem Baria Heber et Melchiel: ipse est pater Barsaith. 32 Heber autem genuit Iephlat et Somer et Hotham et Suaa
sororem eorum. 33 Filii Iephlat Phosech et Chamaal et Asoth: hi
filii Iephlat; 34 porro filii Somer Ahi et Roaga et Haba et Aram;
35 filii autem Helem fratris eius Supha et Iemna et Selles et Amal.
36 Filii Supha Sue, Harnapher et Sual et Beri et Iamra, 37 Bosor
et Hod et Samma et Salusa et Iethran et Bera. 38 Filii Iether Iephone
et Phaspha et Ara. 39 Filii autem Olla Aree et Haniel et Resia;
40 omnes hi filii Aser principes cognationum, electi atque fortissimi
duces ducum; numerus autem eorum aetatis, quae apta esset ad
bellum, vigintisex milia.

8 [a]Beniamin autem genuit Bale primogenitum suum, Asbel secundum, [b]Ahara tertium, 2 Nohaa quartum et Rapha quintum.
3 Fueruntque filii Bale Addar et Gera et Abiud 4 Abisue quoque et
[c]Naaman et Ahoë, 5 sed et Gera et [d]Sephuphan et Huram.

6 Hi sunt filii Ahod principes cognationum habitantium in Gabaa,
qui translati sunt in [e]Manahath. 7 Naaman autem et Achia et Gera
ipse transtulit eos et genuit Oza et Ahiud.

8 Porro Saharaim genuit in regione Moab, postquam dimisit Husim
et Bara uxores suas. 9 Genuit autem de Hodes uxore sua Iobab et
Sebia et Mosa et Molchom 10 Iehus quoque et Sechia et Marma: hi
sunt filii eius principes in familiis suis. 11 Mehusim vero genuit

e Gn 46, 21; Nm 26, 38. — v. c. 8, 1-40.
f cf. cp. 6, 60.
g cf. Nm 26, 39.
h cf. cp. 8, 1.
i Gn 46, 24. — v. Nm 26, 48-50.
j cf. Nm 26, 48.
20-19] Nm 26, 29-33.
k cf. Nm 26, 49.
l v. Js 17, 1.
m Nm 27, 1; 36, 11; Js 17, 3.
n Rg 12, 11 (?).
o Nm 26, 35.
p v. Js 10, 10, 11.
q Nm 1, 10; 7, 48.
r Nm 13, 8, 16.
s Js 16, 2, 3.
t Js 16, 3.
u Js 17, 7.
v Js 17, 11.
x Gn 46, 17; Nm 26, 44.

a cp. 7, 6; Gn 46, 21; Nm 26, 38.
b cf. cp. 7, 12.
c Nm 26, 40.
d cf. cp. 7, 12.
e cf. cp. 2, 52, 54.

(8, 1-28), et in primis Saulis maiores et posteri recensentur (29-40). Porro describuntur familiae quae ante exsilium Ierusalem incoluerunt (9, 1-16), variaque ministeria quibus levitae in templo vel

Abitob et Elphaal. 12 Porro filii Elphaal Heber et Misaam et Samad:
hic aedificavit [f]Ono et [g]Lod et filias eius.
13 Baria autem et [h]Sama principes cognationum habitantium in
[i]Aialon: hi fugaverunt habitatores Geth. 14 Et Ahio et Sesac et
Ierimoth 15 et Zabadia et Arod et Heder, 16 Michaël quoque et Iespha
et Ioha filii Baria. 17 Et Zabadia et Mosollam et Hezeci et Heber.
18 Et Iesamari et Iezlia et Iobab filii [j]Elphaal. 19 Et Iacim et Zechri
et Zabdi 20 et Elioënai et Selethai et Eliel 21 et Adaia et Baraia et
Samarath filii [k]Semei. 22 Et Iespham et Heber et Eliel 23 et Abdon
et Zechri et Hanan 24 et Hanania et Aelam et Anathothia 25 et
Iephdaia et Phanuel filii [l]Sesac. 26 Et Samsari et Sohoria et Otho-
lia 27 et Iersia et Elia et Zechri filii Ieroham: 28 hi patriarchae et
cognationum principes, qui habitaverunt in Ierusalem.
29 In Gabaon autem habitaverunt [m]Abigabaon, et nomen uxoris
eius Maacha, 30 filiusque eius primogenitus Abdon et Sur et Cis
et Baal et Nadab, 31 Gedor quoque et Ahio et [n]Zacher et Macelloth.
32 Et Macelloth genuit Samaa. Habitaveruntque ex adverso fratrum
suorum in Ierusalem cum fratribus suis.
33 Ner autem genuit Cis, et Cis genuit Saul; porro Saul genuit
[o]Ionathan et Melchisua et [p]Abinadab et [q]Esbaal. 34 Filius autem Iona-
than Meribbaal, et [r]Meribbaal genuit [s]Micha. 35 Filii Micha Phithon
et Melech et Tharaa et Ahaz. 36 Et Ahaz genuit [t]Ioada, et Ioada genuit
Alamath et Azmoth et Zamri; porro Zamri genuit Mosa, 37 et Mosa
genuit Banaa, cuius filius fuit [u]Rapha, de quo ortus est Elasa, qui
genuit Asel; 38 porro Asel sex filii fuerunt his nominibus: Ezricam,
Bocru, Ismahel, Saria, Obdia et Hanan: omnes hi filii Asel. 39 Filii
autem Esec fratris eius Ulam primogenitus et Iehus secundus et
Eliphalet tertius. 40 Fueruntque filii Ulam viri robustissimi et magno
robore [v]tendentes arcum et multos habentes filios ac nepotes usque
ad centum quinquaginta: omnes hi filii Beniamin.
9 Universus ergo Israël dinumeratus est, et summa eorum scripta
est in [a]libro regum Israël et Iuda. [b]Translatique sunt in Babylo-
nem propter delictum suum.
2 Qui autem habitaverunt primi [c]in possessionibus et in urbibus
suis: Israël et sacerdotes et levitae et [d]Nathinaei. 3 [e]Commorati
sunt in Ierusalem de filiis Iuda et de filiis Beniamin, de filiis quoque
Ephraim et Manasse: 4 Othei filius Ammiud filii Amri filii Omrai
filii Bonni de filiis [f]Phares filii Iuda; 5 et de Siloni Asaia primoge-
nitus et filii eius; 6 de filiis autem Zara Iehuel et fratres eorum sescenti
nonaginta.
7 Porro de filiis Beniamin Salo filius Mosollam filii Oduia filii Asana
8 et Iobania filius Ieroham et Ela filius Ozi filii Mochori et Mosollam
filius Saphatiae filii Rahuel filii Iebaniae 9 et fratres eorum per fami-
lias suas [g]nongenti quinquagintasex: omnes hi principes cognatio-
num per [h]domos patrum suorum.
10 De sacerdotibus autem Iedaia, Ioiarib et Iachin; 11 Azarias
quoque filius [i]Helciae filii Mosollam filii Sadoc filii Maraioth filii
Achitob [j]pontifex domus Dei. 12 Porro Adaias filius Ieroham filii
Phassur filii Melchiae et Maasai filius Adiel filii Iezra filii Mosollam
filii Mosollamith filii Emmer, 13 fratres quoque eorum principes per
familias suas mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad fa-
ciendum opus ministerii in domo Dei.
14 De levitis autem Semeia filius Hassub filii Ezricam filii Ha-
sebia de filiis Merari, 15 Bacbacar quoque carpentarius et Galal et
Mathania filius Micha filii Zechri filii Asaph 16 et Obdia filius Se-
meiae filii Galal filii Idithun et Barachia filius Asa filii Elcana, qui
habitavit in atriis [k]Netophati.
17 Ianitores autem Sellum et Accub et Telmon et Ahimam, et
frater eorum Sellum princeps. 18 Usque ad illud tempus [l]in porta
regis ad orientem observabant per vices suas [m]de filiis Levi; 19 Sel-
lum vero filius Core filii Abiasaph filii Core cum fratribus suis et
domo patris sui, hi sunt [n]Coritae, super opera ministerii, custodes
vestibulorum tabernaculi, et familiae eorum per vices [o]castrorum
Domini custodientes introitum. 20 [p]Phinees autem filius Eleazari erat

f 1 Es 2, 33; 2 Es 6, 2; 7, 37; 11, 35.
g Ac 9, 32, 35, 38.
h cf. vr. 21.
i Js 10, 12.
j vr. 12.
k cf. vr. 13.
l vr. 14.
29-32] cp. 9, 35-38.
m cf. cp. 9, 35.
n cf. cp. 9, 37.
33-38] cp. 9, 39-44. — cf. 1 Rg 9, 1; 14, 51.
o cp. 10, 2; 1 Rg 31, 2.
p cf. 1 Rg 14, 49.
q cf. 2 Rg 2, 8.
r cf. 2 Rg 4, 4; 9, 6, 10.
s 2 Rg 9, 12.
t cf. cp. 9, 42.
u cf. cp. 9, 43.
v cp. 12, 2.
a 2 Par 16, 11; 25, 26; 27, 7; 36, 8 (; 2 Par 20, 34; 33, 18).
b 4 Rg 24, 15, 16. — cf. cp. 5, 25, 26.
2-22] 2 Es 11, 3-22.
c 1 Es 2, 70; 2 Es 7, 73.
d 1 Es 2, 43, 58; 7, 7; 8, 17, 20; 2 Es 3, 26; 7, 60, 73; 10, 28; 11, 3, 21. — cf. Js 9, 23, 27.
e 2 Es 11, 4-19.
f cf. cp. 2, 5, 6.
g cf. 2 Es 11, 8.
h cf. 2 Par 35, 4, 5.
10-17] 2 Es 11, 10-19.
i cp. 6, 13.
j cf. Jr 20, 1; 2 Mc 3, 4; Ac 4, 1.
k cp. 2, 54.
l Es 46, 1, 2.
m cf. cp. 26, 1.
n cp. 12, 6; Nm 26, 58; 2 Par 20, 19.
o cf. Nm 4, 18-20.
p cf. Nm 25, 11-13.

praeerant vel vacabant (*17-34*).

2. Historia religiosa regni davidici (9, 35-II, 36, 21) A] Historia David (9, 35-29, 30). *Post repetitum Saulis* (*35-44*), *etiam eius mors in memoriam revocatur* (*10, 1-12*),

dux eorum coram Domino. 21 Porro [q]Zacharias filius Mosollamia
ianitor portae tabernaculi testimonii. 22 Omnes hi electi in ostiarios
per portas ducenti duodecim, et descripti in villis propriis, quos
constituerunt [r]David et Samuel [s]videns [t]in fide sua, 23 tam ipsos
quam filios eorum in ostiis domus Domini et in tabernaculo vicibus
suis. 24 Per quattuor ventos erant ostiarii, id est ad orientem et ad
occidentem et ad aquilonem et ad austrum. 25 Fratres autem eorum
[u]in viculis morabantur et veniebant in [v]sabbatis suis de tempore
usque ad tempus. 26 His quattuor levitis creditus erat omnis numerus ianitorum, et erant super [x]exedras et thesauros domus Domini. 27 Per gyrum quoque templi Domini [y]morabantur in custodiis
suis ut, cum tempus fuisset, ipsi mane aperirent fores.

28 De horum genere erant et super vasa ministerii; ad numerum
enim et inferebantur vasa et efferebantur. 29 De ipsis et qui credita
habebant utensilia sanctuarii, praeerant [z]similae et vino et oleo
et turi et aromatibus.

30 Filii autem sacerdotum [a]unguenta ex aromatibus conficiebant.
31 Et Mathathias levites, primogenitus [b]Sellum coritae, praefectus erat
eorum [c]quae in sartagine frigebantur. 32 Porro de filiis Caath fratribus eorum [d]super panes erant propositionis, ut semper novos per
singula sabbata praepararent. 33 Hi sunt [e]principes cantorum per
familias levitarum, qui in exedris morabantur, ut [f]die ac nocte
iugiter suo ministerio deservirent. 34 Capita levitarum per familias
suas principes manserunt in Ierusalem.

35 In Gabaon autem commorati sunt pater Gabaon Iehiel et nomen uxoris eius Maacha. 36 Filius primogenitus eius Abdon et Sur
et Cis et Baal et Ner et Nadab. 37 Gedor quoque et Ahio et Zacharias et Macelloth; 38 porro Macelloth genuit Samaan: isti habitaverunt e regione fratrum suorum in Ierusalem, cum fratribus suis.
39 Ner autem genuit Cis, et Cis genuit Saul, et Saul genuit Ionathan
et Melchisua et Abinadab et Esbaal. 40 Filius autem Ionathan [g]Meribbaal, et Meribbaal genuit Micha. 41 Porro filii Micha Phithon et
Melech et Tharaa et [h]Ahaz; 42 Ahaz autem genuit [i]Iara, et Iara
genuit Alamath et Azmoth et Zamri; Zamri autem genuit Mosa;
43 Mosa vero genuit Banaa, cuius filius [j]Raphaia genuit Elasa, de
quo ortus est Asel. 44 Porro Asel sex filios habuit his nominibus:
Ezricam, Bocru, Ismahel, Saria, Obdia, Hanan: hi sunt filii Asel.

10 Philisthiim autem pugnabant contra Israël, fugeruntque viri
Israël Palaestinos et ceciderunt vulnerati in monte Gelboë. 2 Cumque appropinquassent Philisthaei persequentes Saul et filios eius,
percusserunt Ionathan et Abinadab et Melchisua filios Saul. 3 Et
adgravatum est proelium contra Saul; inveneruntque eum sagittarii
et vulneraverunt iaculis. 4 Et dixit Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum et interfice me, ne forte veniant incircumcisi isti
et illudant mihi. Noluit autem armiger eius hoc facere timore perterritus; arripuit ergo Saul ensem et irruit in eum. 5 Quod cum vidisset armiger eius, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse
in gladium suum et mortuus est. 6 Interiit ergo Saul et tres filii eius,
et omnis domus illius pariter concidit. 7 Quod cum vidissent viri
Israël, qui habitabant in campestribus, fugerunt et, Saul ac filiis
eius mortuis, dereliquerunt urbes suas et huc illucque dispersi sunt:
veneruntque Philisthiim et habitaverunt in eis. 8 Die igitur altero
detrahentes Philisthiim spolia caesorum invenerunt Saul et filios
eius iacentes in monte Gelboë. 9 Cumque spoliassent eum et amputassent caput armisque nudassent, miserunt in terram suam, ut circumferretur et ostenderetur idolorum templis et populis. 10 Arma
autem eius consecraverunt in fano dei sui et caput adfixerunt in templo Dagon. 11 Hoc cum audissent viri Iabes Galaad, omnia scilicet
quae Philisthiim fecerant super Saul, 12 consurrexerunt singuli virorum fortium et tulerunt cadavera Saul et filiorum eius attuleruntque
ea in Iabes et [a]sepelierunt ossa eorum subter quercum, quae erat in
Iabes, et ieiunaverunt septem diebus.

13 Mortuus est ergo Saul [b]propter iniquitates suas, eo quod praevaricatus sit [c]mandatum Domini, quod praeceperat, et non custo-

q c. 26, 2.
r cf. cp. 20, 1, 2.
s v. 1 Rg 9, 9, 12.
t 2 Par 31, 15, 18.
u vr. 16.
v cf. 4 Rg 1, 6.
x cf. 1 Rg 6, 5, 8.
y v. Nm 1, 53.
z cp. 23, 20; Lv 6, 20, 21.
a v. Ex 30, 23-25.
b vr. 19.
c cp. 23, 29.
d Lv 24, 5-8. — cf. 1 Rg 21, 6.
33-44] cp. 8, 29-38.
e cp. 6, 31; 25, 1.
f Ps 133, 1, 2.
39-44] v. cp. 8, 33-38.
g cf. 2 Rg 4, 4; 9, 6, 10.
h cp. 8, 35.
i cf. cp. 8, 36.
j cf. cp. 8, 37.
1-12] 1 Rg 31, 1-13.
a 2 Rg 2, 5.
b 1 Rg 13, 13, 14; 15, 23.
c 1 Rg 15, 3, 11. — cf. Ex 17, 14.

ut innotescat quibus in rerum adiunctis David salutetur rex in Hebron sedemque Hierosolymis figat (13 - 11, 9). In confirmando autem regno multos habuit socios, quorum haud pauci ei adhaese-

dierit illud; sed insuper etiam [d]pythonissam consuluerit, 14 [e]nec spe-
raverit in Domino; propter quod interfecit eum et [f]transtulit re-
gnum eius ad David filium Isai.

11 Congregatus est igitur omnis Israël ad David in Hebron dicens:
[a]Os tuum sumus et caro tua. 2 Heri quoque et nudiustertius,
cum adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas et introducebas
Israël; tibi enim dixit Dominus Deus tuus; [b]Tu pasces populum
meum Israël et tu eris princeps super eum. 3 Venerunt ergo omnes
maiores natu Israël ad regem in Hebron, et iniit David cum eis
foedus coram Domino. Unxeruntque eum regem super Israël [c]iuxta
sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel.
4 Abiit quoque David et omnis Israël in Ierusalem: haec est
[d]Iebus, ubi erant [e]Iebusaei habitatores terrae. 5 Dixeruntque qui
habitabant in Iebus ad David: Non ingredieris huc. Porro David
cepit arcem Sion, quae est civitas David, 6 dixitque: Omnis qui
percusserit Iebusaeum in primis erit princeps et dux. Ascendit
igitur primus Ioab filius Sarviae et [f]factus est princeps. 7 Habitavit
autem David in arce, et idcirco appellata est civitas David. 8 Aedi-
ficavitque urbem in circuitu a Mello usque ad gyrum; Ioab autem
reliqua urbis exstruxit. 9 [g]Proficiebatque David vadens et crescens,
et Dominus exercituum erat cum eo.
10 Hi principes virorum fortium David, qui adiuverunt eum ut
rex fieret super omnem Israël [h]iuxta verbum Domini, quod locutus
est ad Israël, 11 et iste numerus robustorum David: [i]Iesbaam filius
[j]Hachamoni princeps inter triginta. Iste levavit hastam suam super
trecentos vulneratos una vice. 12 Et post eum [k]Eleazar filius patrui
eius ahohites, qui erat inter tres potentes. 13 Iste fuit cum David
in [l]Phesdomim, [m]quando Philisthiim congregati sunt ad locum
illum in proelium. Et erat ager regionis illius plenus hordeo; fuge-
ratque populus a facie Philisthinorum. 14 Hi steterunt in medio agri
et defenderunt eum; cumque percussissent Philisthaeos, [n]dedit Do-
minus salutem magnam populo suo. 15 Descenderunt autem tres de
triginta principibus ad petram, in qua erat David, ad [o]speluncam
Odollam, quando Philisthiim fuerant castrametati in [p]valle Raphaim.
16 [q]Porro David erat in praesidio, et statio Philisthinorum in Beth-
lehem. 17 Desideravit igitur David et dixit: O si quis daret mihi
aquam de cisterna Bethlehem, quae est in porta! 18 Tres ergo isti
per media castra Philisthinorum perrexerunt et hauserunt aquam de
cisterna Bethlehem, quae erat in porta, et attulerunt ad David ut
biberet. Qui noluit, sed magis libavit illam Domino 19 dicens: Absit
ut in conspectu Dei mei hoc faciam et sanguinem istorum virorum
bibam, quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam.
Et ob hanc causam noluit bibere. Haec fecerunt tres robustissimi.
20 Abisai quoque frater Ioab ipse erat princeps trium, et ipse
levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, et ipse erat inter
tres nominatissimus 21 et inter tres secundos inclitus et princeps
eorum; veruntamen usque ad tres primos non pervenerat.
22 [r]Banaias filius Ioiadae viri robustissimi, qui multa opera perpetra-
rat, de [s]Cabseel. Ipse percussit duos A r i e l Moab; et ipse descendit et
interfecit leonem in media cisterna tempore nivis. 23 Et ipse percus-
sit virum aegyptium, cuius statura erat quinque cubitorum, et habe-
bat lanceam ut [t]liciatorium texentium. Descendit igitur ad eum [u]cum
virga et rapuit hastam, quam tenebat manu, et interfecit eum hasta
sua. 24 Haec fecit Banaias filius Ioiadae; qui erat inter tres robustos
nominatissimus, inter triginta primus, veruntamen ad tres usque non
pervenerat. 25 [v]Posuit autem eum David ad auriculam suam.
26 Porro fortissimi viri in exercitu [x]Asahel frater Ioab, et El-
chanan, filius patrui eius de Bethlehem, 27 [y]Sammoth arorites, Hel-
les phalonites, 28 Ira filius Acces thecuites, Abiezer anathothites,
29 Sobbochai husathites, [a]Ilai ahohites, 30 Maharai netophathites,
Heled filius Baana netophathites, 31 Ethai filius Ribai de Gabaath
filiorum Beniamin, Banaia pharathonites, 32 [b]Hurai de [c]torrente
Gaas, [d]Abiel arbathites, Azmoth bauramites, Eliaba salabonites,
33 filii Assem gezonites, [e]Ionathan filius Sage ararites, 34 Ahiam

d 1 Rg 28, 8.
e cf. 1 Rg 28, 6.
f cp. 12, 23; 1 Rg 15, 28; 2 Rg 3, 9, 10.
1-9] 2 Rg 5, 1-3, 6-10.
a Gn 29, 14.
b Ez 34, 23.
c vr. 10; cp. 12, 23; 1 Rg 16, 1, 3, 12, 13.
d Js 15, 8.
e Jd 1, 21.
f 2 Rg 8, 16.
g Est 9, 4.
10-41] 2 Rg 23, 8-39.
h vr. 1.
i cp. 27, 2. — cf. 2 Rg 23, 8.
j cf. cp. 12, 18.
k (cf. cp. 27, 4.)
l 1 Rg 17, 1.
m cf. 2 Rg 23, 11, 12.
n 2 Rg 19, 2.
o 1 Rg 22, 1.
p cp. 14, 9; 2 Rg 5, 18, 22.
q cf. 1 Rg 10, 5.
r cp. 27, 5, 6.
s Js 15, 21.
t cp. 20, 5; 1 Rg 17, 7; 2 Rg 21, 19.
u 1 Rg 17, 40.
v cf. 1 Rg 22, 14; 2 Rg 23, 23.
x cp. 27, 7.
y cf. cp. 27, 8; 2 Rg 23, 25.
z cf. 2 Rg 23, 26, 27.
a cf. 2 Rg 23, 28.
b cf. 2 Rg 23, 30, 31.
c cf. Js 24, 30; Jd 2, 9.
d cf. 2 Rg 23, 32.
e cf. 2 Rg 23, 33.

rant ab initio (10-46), alii in Siceleg et deinceps ante Saulis mortem (12, 1-22), alii demum post mortem Saulis qui venerant ut eum regem constituerent in Hebron (23-40). Eorum nomina describuntur.

filius [f]Sachar ararites, 35 Eliphal filius Ur, 36 Hepher mecherathites,
Ahia phelonites, 37 Hesro carmelites, [g]Naarai filius Asbai, 38 Ioël
frater Nathan, Mibahar filius Agarai, 39 Selec ammonites, Naharai
berothites armiger Ioab, filii Sarviae, 40 Ira iethraeus, Gareb iethraeus,
41 [h]Urias hethaeus, [i]Zabad filius Oholi, 42 Adina filius Siza rubenites princeps Rubenitarum, et cum eo triginta, 43 Hanan filius Maacha et Iosaphat mathanites. 44 Ozia astarothites, Samma et Iehiel
filii Hotham arorites, 45 Iedihel filius Samri, et Ioha frater eius thosaites, 46 Eliel mahumites, et Ieribai et Iosaia filii Elnaëm et Iethma
moabites, Eliel et Obed et Iasiel de Masobia.

12 [a]Hi quoque venerunt ad David in Siceleg cum adhuc fugeret Saul filium Cis, qui erant fortissimi et egregii pugnatores 2 [b]tendentes arcum et [c]utraque manu fundis saxa iacientes et dirigentes
sagittas: [d]de fratribus Saul ex Beniamin 3 princeps Ahiezer et Ioas
filii Samaa [e]gabaathites et Iaziel et Phallet filii Azmoth et Baracha
et Iehu [f]anathothites, 4 Samaias quoque [g]gabaonites fortissimus
inter triginta et super triginta, Ieremias et Iehezìel et Iohanan et
Iezabad gaderothites, 5 et Eluzai et Ierimuth et Baalia et Samaria et
Saphatia haruphites, 6 Elcana et Iesia et [h]Azareel et Ioëzer et Iesbaam de Carehim, 7 Ioëla quoque et Zabadia filii Ieroham de Gedor.
8 Sed et de Gaddi [i]transfugerunt ad David, cum lateret in deserto, viri robustissimi et pugnatores optimi tenentes clipeum et
hastam. [j]Facies eorum quasi facies leonis, et veloces [k]quasi capreae
in montibus: 9 Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab tertius, 10 Masmana quartus, Ieremias quintus, 11 Ethi sextus, Eliel septimus,
12 Iohanan octavus, Elzebad nonus, 13 Ieremias decimus, Machbanai
undecimus. 14 Hi de filiis Gad principes exercitus. [l]Novissimus centum militibus praeerat et maximus mille. 15 Isti sunt qui transierunt
Iordanem mense primo, [m]quando inundare consuevit super ripas
suas; et omnes fugaverunt, qui morabantur in vallibus ad orientalem
plagam et occidentalem.
16 Venerunt autem et de Beniamin et de Iuda ad praesidium, in
quo morabatur David. 17 Egressusque est David obviam eis et ait:
Si pacifice venistis ad me ut auxiliemini mihi, cor meum iungatur
vobis; si autem insidiamini mihi pro adversariis meis, cum ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum
et iudicet. 18 [n]Spiritus vero induit [o]Amasai principem [p]inter triginta,
et ait: Tui sumus, o David, et tecum, fili Isai, [q]pax. Pax tibi, et
pax adiutoribus tuis; te enim adiuvat Deus tuus. Suscepit ergo eos
David et constituit principes turmae.
19 Porro de Manasse transfugerunt ad David, [r]quando veniebat
cum Philisthiim adversus Saul, ut pugnaret; et non dimicavit cum
eis, quia, [s]inito consilio, remiserunt eum principes Philisthinorum
dicentes: Periculo capitis nostri revertetur ad dominum suum Saul.
20 Quando igitur reversus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de
Manasse Ednas et Iozabad et Iedihel et Michaël et Ednas et Iozabad et Eliu et Salathi principes milium in Manasse. 21 Hi praebuerunt auxilium David adversus [t]latrunculos; omnes enim erant viri
fortissimi, et facti sunt principes in exercitu. 22 Sed et per singulos
dies veniebant ad David ad auxiliandum ei usque dum fieret grandis numerus, quasi [u]exercitus Dei.
23 [v]Iste quoque est numerus principum exercitus, qui venerunt ad
David, cum esset in Hebron [x]ut transferrent regnum Saul ad eum
[y]iuxta verbum Domini: 24 filii Iuda portantes clipeum et hastam
sex milia octingenti expediti ad proelium. 25 De filiis Simeon virorum
fortissimorum ad pugnandum septem milia centum. 26 De filiis Levi
quattuor milia sescenti. 27 Ioiada quoque princeps de stirpe Aaron
et cum eo tria milia septingenti. 28 [z]Sadoc etiam puer egregiae indolis, et domus patris eius principes viginti duo. 29 De filiis autem
Beniamin [a]fratribus Saul tria milia; [b]magna enim pars eorum adhuc
sequebatur domum Saul. 30 Porro de filiis Ephraim viginti milia
octingenti, fortissimi robore viri nominati in cognationibus suis. 31 Et
ex dimidia tribu Manasse decem et octo milia, singuli [c]per nomina
sua venerunt ut constituerent regem David. 32 De filiis quoque Is-

f cf. 2 Rg 23, 34.
g cf. 2 Rg 23, 35.
h 2 Rg 11, 3.
i cf. cp. 2, 36.
a v. 1 Rg 27, 2-6.
b cp. 8, 40. — cf. Ps 77, 9.
c cf. Jd 3, 15; 20, 16.
d vr. 29.
e Js 18, 28.
f cp. 11, 28; 27, 12.
g Js 9, 3.
h cp. 25, 18.
i v. 1 Rg 22, 2.
j cf. Js 5, 29; Ap 9, 17.
k 2 Rg 2, 18.
l cf. Lv 26, 8.
m v. Js 3, 15.
n v. Jd 3, 10.
o cf. 2 Rg 17, 25.
p cp. 11, 11.
q cf. 1 Rg 25, 6.
r 1 Rg 29, 2-9.
s 1 Rg 29, 4.
t 1 Rg 30, 1; 4 Rg 4, 24.
u cf. Gn 23, 6; 1 Rg 14, 15.
v cp. 11, 1; 2 Rg 2, 3, 4; 5, 1.
x cp. 10, 14.
y cp. 11, 3, 10; 1 Rg 16, 1, 3.
z cp. 6, 8; 2 Rg 8, 17; 15, 24.
a vr. 2.
b cf. Rg 2, 8, 9.
c v. Nm 1, 17.

Porro Ierusalem vix occupata, David cogitat de transferenda in Sion arca foederis (13, 1-4), sed subita morte Ozae perterritus (5-11) eam in domo Obededom gethaei collocat. At, cum huic Deus benedixe-

sachar viri [d]eruditi, qui noverant singula tempora ad praecipiendum
quid facere deberet Israël, principes ducenti. Omnis autem reliqua
tribus eorum consilium sequebatur. 33 Porro de [e]Zabulon, qui egre-
diebantur ad proelium et stabant in acie instructi armis bellicis,
quinquaginta milia venerunt in auxilium [f]non in corde duplici. 34 Et
de Nephthali principes mille, et cum eis instructi clipeo et hasta
triginta et septem milia. 35 De Dan etiam praeparati ad proelium
vigintiocto milia sescenti. 36 Et de [g]Aser [h]egredientes ad pugnam
et in acie provocantes quadraginta milia. 37 Trans Iordanem autem
de filiis Ruben et de Gad et dimidia parte tribus Manasse instructi
armis bellicis centum viginti milia.

38 Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum [i]corde per-
fecto venerunt in Hebron, ut constituerent regem David super uni-
versum Israël; sed et omnes reliqui ex Israël [j]uno corde erant ut
rex fieret David. 39 Fueruntque ibi apud David tribus diebus come-
dentes et bibentes; praeparaverant enim eis fratres sui. 40 Sed et
qui iuxta eos erant, usque ad Issachar et Zabulon et Nephthali, ad-
ferebant panes in asinis et camelis et mulis et bobus ad vescendum:
[k]farinam, palathas, uvam passam, vinum, oleum, boves, arietes ad
omnem copiam; gaudium quippe erat in Israël.

13 [a]Iniit autem consilium David cum tribunis et centurionibus et
universis principibus 2 et ait ad omnem coetum Israël: Si pla-
cet vobis, et a Domino Deo nostro egreditur sermo quem loquor,
mittamus ad fratres nostros reliquos in universas regiones Israël et
ad sacerdotes et levitas, qui habitant in suburbanis urbium, ut con-
gregentur ad nos, 3 et reducamus arcam Dei nostri ad nos; [b]non
enim requisivimus eam in diebus Saul. 4 Et respondit universa mul-
titudo ut ita fieret; placuerat enim sermo omni populo. 5 [c]Congre-
gavit ergo David cunctum Israël a [d]Sihor Aegypti usque dum in-
grediaris Emath, ut adduceret arcam Dei de [e]Cariathiarim. 6 Et
ascendit David et omnis vir Israël ad [f]collem Cariathiarim, qui est
in Iuda, ut adferret inde arcam Domini Dei [g]sedentis super cheru-
bim, ubi invocatum est nomen eius. 7 Imposueruntque arcam Dei
super plaustrum novum, de domo [h]Abinadad. Oza autem et frater
eius minabant plaustrum.

8 Porro David et universus Israël ludebant coram Deo omni vir-
tute in canticis et in [i]citharis et psalteriis et tympanis et cymbalis
et tubis.

9 Cum autem pervenissent ad aream [j]Chidon, tetendit Oza ma-
num suam ut sustentaret arcam, bos quippe lasciviens paululum
inclinaverat eam; 10 iratus est itaque Dominus contra Ozam, et
percussit eum, [k]eo quod tetigisset arcam, et [l]mortuus est ibi coram
Domino.

11 Contristatusque est David, eo quod divisisset Dominus Ozam;
vocavitque locum illum divisio Ozae usque in praesentem diem.
12 Et timuit Deum tunc temporis dicens: Quomodo possum ad me
introducere arcam Dei? 13 Et ob hanc causam non adduxit eam ad
se, hoc est in civitatem David, sed avertit in domum [m]Obededom
gethaei. 14 Mansit ergo arca Dei in domo Obededom tribus mensi-
bus; et [n]benedixit Dominus domui eius et omnibus quae habebat.

14 Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David et ligna cedrina
et artifices parietum lignorumque, ut aedificarent ei domum.
2 Cognovitque David quod confirmasset eum Dominus in regem
super Israël et sublevatum esset regnum suum super populum eius
Israël.

3 Accepit quoque David alias uxores in Ierusalem genuitque fi-
lios et filias. 4 Et haec nomina eorum qui nati sunt ei in Ierusa-
lem: [a]Samua et Sobad, Nathan et Salomon, 5 Iebahar et Elisua et
Eliphalet, 6 Noga quoque et Napheg et Iaphia, 7 Elisama et [b]Baa-
liada et Eliphalet.

8 [c]Audientes autem Philisthiim, eo quod unctus esset David in
regem super universum Israël, ascenderunt omnes ut quaererent
eum; quod cum audisset David, egressus est obviam eis. 9 Porro
Philisthiim venientes [d]diffusi sunt in [e]valle Raphaim. 10 Consuluitque

d cf. 2 Par 2, 12.
e vr. 36, 38.
f vr. 38. — cf. Ps 11, 3.
g cf. 2 Rg 2, 9.
h vr. 33.
i vr. 33. — cf. 3 Rg 8, 61.
j cf. vr. 33.
k cf. 1 Rg 25, 18; 30, 12.
a cf. 1 Rg 31, 1.
b cf. 1 Rg 7, 1, 2.
c cp. 15, 3; 2 Rg 6, 1.
d cf. 3 Rg 8, 65. — v. Nm 34, 5; Js 13, 3.
e cf. 1 Rg 6, 21; 7, 1.
5-14] 2 Rg 6, 2-11.
f cf. Js 15, 9, 60.
g v. 1 Rg 4, 4; 2 Rg 6, 2; 4 Rg 19, 15.
h cf. 1 Rg 7, 1.
i cf. cp. 15, 16.
j cf. 2 Rg 6, 6.
k cf. cp. 15, 13, 15; Nm 4, 15.
l Lv 10, 2.
m cf. 2 Par 25, 24.
n cf. cp. 26, 4, 5.
1-16] 2 Rg 5, 11-25.
4-7] cp. 3, 5-8.
a cf. cp. 3, 5.
b cf. cp. 3, 8.
c 2 Rg 5, 17.
d vr. 13.
e cp. 11, 15.

rit (12-14), cumque ipse inspexerit Deum sibi domi (14, 1-7) bellique (8-17) propitium esse, arcam magna pompa et populi celebritate, ipseque exsultans et psallens, per levitas in illum locum quem eidem

David Dominum dicens: Si ascendam ad Philisthaeos et si trades
eos in manu mea? Et dixit ei Dominus: Ascende, et tradam eos
in manu tua. 11 Cumque illi ascendissent in Baalpharasim, percussit
eos ibi David et dixit: Divisit Deus inimicos meos per manum
meam, sicut dividuntur aquae. Et idcirco vocatum est nomen illius
loci Baalpharasim. 12 Dereliqueruntque ibi deos suos, [f]quos David
iussit exuri.
13 Alia etiam vice Philisthiim irruerunt et [g]diffusi sunt in valle.
14 Consuluitque rursum David Deum, et dixit ei Deus: Non ascen-
das post eos, recede ab eis et venies contra illos ex adverso py-
rorum. 15 Cumque audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum,
tunc egredieris ad bellum; egressus est enim Deus ante te, ut per-
cutiat castra Philisthiim. 16 Fecit ergo David, sicut praeceperat ei
Deus, et percussit castra Philisthinorum de Gabaon usque Gazera.
17 Divulgatumque est nomen David in universis regionibus, et Do-
minus dedit [h]pavorem eius super omnes gentes.
15 Fecit quoque sibi domos in civitate David et aedificavit locum
arcae Dei [a]tetenditque ei tabernaculum. 2 Tunc dixit David:
Illicitum est ut a quocumque portetur arca Dei nisi a [b]levitis, quos
elegit Dominus ad portandum eam et ad ministrandum sibi usque
in aeternum. 3 [c]Congregavitque universum Israël in Ierusalem, ut
adferretur arca Dei [d]in locum suum, quem praeparaverat ei; 4 necnon
et filios Aaron et [e]levitas. 5 De filiis Caath Uriel princeps fuit et
fratres eius centum viginti, 6 de filiis Merari Asaia princeps et fra-
tres eius ducenti viginti, 7 de filiis Gersom Ioël princeps et fratres
eius centum triginta, 8 de filiis Elisaphan Semeias princeps et fra-
tres eius ducenti, 9 de filiis Hebron Eliel princeps et fratres eius
octoginta, 10 de filiis Oziel Aminadab princeps et fratres eius centum
duodecim. 11 Vocavitque David [f]Sadoc et [g]Abiathar sacerdotes et
levitas Uriel, Asaiam, Ioël, Semeiam, Eliel et Aminadab 12 et dixit
ad eos: Vos, qui estis principes familiarum leviticarum, [h]sanctifica-
mini cum fratribus vestris et adferte arcam Domini Dei Israël ad
[i]locum, qui ei praeparatus est; 13 [j]ne, ut a principio, quia non
eratis praesentes, [k]percussit nos Dominus, sic et nunc fiat, [l]illici-
tum quid nobis agentibus. 14 Sanctificati sunt ergo sacerdotes et
levitae, ut portarent arcam Domini Dei Israël.
15 Et tulerunt filii Levi arcam Dei, sicut praeceperat Moyses
iuxta verbum Domini, [m]umeris suis [n]in vectibus. 16 Dixitque David
principibus levitarum ut constituerent de fratribus suis cantores [o]in
organis musicorum, nablis videlicet et lyris et cymbalis, ut resonaret
in excelsis sonitus laetitiae.
17 Constitueruntque levitas [p]Heman filium Ioël et de fratribus
eius [q]Asaph filium Barachiae; de filiis vero Merari fratribus eorum
[r]Ethan filium Casaiae, 18 et cum eis fratres eorum. In secundo or-
dine Zachariam et Ben et Iaziel et Semiramoth et Iahiel et Ani,
Eliab et Banaiam et Maasiam et Mathathiam et Eliphalu et Mace-
niam et Obededom et Iehiel ianitores. 19 Porro cantores [s]Heman,
Asaph et Ethan in cymbalis aeneis concrepantes; 20 Zacharias au-
tem et [t]Oziel et Semiramoth et Iahiel et Ani et Eliab et Maasias
et Banaias in [u]nablis arcana cantabant; 21 porro Mathathias et Eli-
phalu et Macenias et [v]Obededom et Iehiel et Ozaziu in citharis
[x]pro octava canebant epinicion; 22 [y]Chonenias autem princeps le-
vitarum prophetiae [z]praeerat ad praecinendam melodiam, erat quippe
valde sapiens. 23 Et Barachias et Elcana ianitores arcae. 24 Porro
Sebenias et Iosaphat et Nathanaël et Amasai et Zacharias et Ba-
naias et Eliezer sacerdotes [a]clangebant tubis coram arca Dei, et
[b]Obededom et Iehias erant ianitores arcae.
25 Igitur David et omnes maiores natu Israël et tribuni ierunt ad
deportandam arcam foederis Domini de domo Obededom cum lae-
titia. 26 Cumque adiuvisset Deus levitas, qui portabant arcam foe-
deris Domini, immolabantur [c]septem tauri et septem arietes. 27 Porro
David erat indutus stola byssina, et universi levitae, qui portabant
arcam, cantoresque et Chonenias [d]princeps prophetiae inter cantores;
David autem etiam indutus erat ephod lineo. 28 Universusque Israël

f Dt 7, 5, 25.
g vr. 9.
h cf. Dt 2, 25.
a cf. 16, 1.
b vr. 15, 26; Nm 4, 2, 15; Dt 10, 8; 31, 25; 1 Rg 6, 15. — cf. Js 3, 8.
c cp. 13, 5. — cf. 3 Rg 8, 1.
d vr. 1, 12; 2 Rg 6, 17.
e v. cp. 6, 16-30.
f cp. 6, 8; 16, 39. — cf. 2 Rg 8, 17.
g 1 Rg 22, 20; 3 Rg 2, 26.
12] *R. in consecr. Altaris. — cf. 2 Par 19, 7.*
h 2 Par 35, 6. — v. Ex 19, 10, 15.
i vr. 1, 3.
j cp. 13, 7, 10; 2 Rg 6, 3.
k cp. 13, 11; 2 Rg 6, 8.
l Nm 4, 15.
14] *v. vr. 27.*
m Nm 7, 9.
n Ex 25, 14.
o cf. cp. 13, 8; 16, 5, 42; 25, 1, 6.
p cp. 6, 33.
q cp. 6, 39.
r cp. 6, 44.
s vr. 17.
t cf. vr. 18.
u v. Ps 45, 1.
v cp. 26, 4.
x v. Ps 6, 1.
y cp. 26, 29.
z vr. 27.
a v. Nm 10, 1-10; Js 6, 4 ss.
b vr. 21.
25-29] 2 Rg 6, 12-16.
c Nm 23, 1; Jb 42, 8.
27-28] *R. in D. 3 p. Psch.*
d vr. 22.

excipiendae destinaverat defert (18 - 16, 3). Hisce peractis levitas constituit quibus cum ceteris muneribus committit laudare Deum hymnis et canticis. Horum specimen adfertur, quod compositum ex Pss.

deducebant arcam foederis Domini in iubilo et sonitu bucinae et
[e]tubis et cymbalis et [f]nablis et citharis concrepantes.
29 Cumque pervenisset arca foederis Domini usque ad civitatem
David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram vidit regem David
saltantem atque ludentem et despexit eum in corde suo.
16 Attulerunt igitur arcam Dei et constituerunt eam in medio [a]tabernaculi, quod tetenderat ei David, et obtulerunt holocausta
et pacifica coram Deo.
2 Cumque complesset David offerens holocausta et pacifica, benedixit populo in nomine Domini.
3 Et divisit universis per singulos
a viro usque ad mulierem tortam panis et partem assae carnis bubalae et frixam oleo similam.
4 Constituitque coram arca Domini de levitis, qui ministrarent
et recordarentur operum eius et glorificarent atque laudarent Dominum Deum Israël,
5 [b]Asaph principem et secundum eius Zachariam,
porro Iahiel et Semiramoth et Iehiel et Mathathiam et Eliab et Banaiam et Obededom, Iehiel super organa psalterii et lyras, Asaph
autem ut cymbalis personaret,
6 Banaiam vero et Iaziel sacerdotes
canere tuba iugiter coram arca foederis Domini.
7 In illo die fecit [c]David principem ad confitendum Domino Asaph
et fratres eius.

8 [d]Confitemini Domino et invocate nomen eius,
[e]notas facite in populis adinventiones eius.
9 Cantate ei et psallite ei
et narrate omnia mirabilia eius.
10 Laudate nomen sanctum eius,
laetetur cor quaerentium Dominum.
11 [f]Quaerite Dominum et virtutem eius,
quaerite faciem eius semper.
12 [g]Recordamini mirabilium eius quae fecit,
[h]signorum illius et iudiciorum oris eius.
13 Semen Israël servi eius,
filii Iacob electi eius.
14 Ipse Dominus Deus noster:
[i]in universa terra iudicia eius.
15 Recordamini in sempiternum pacti eius,
sermonis, quem praecepit in mille generationes,
16 [j]quem pepigit cum Abraham,
et iuramenti illius cum Isaac.
17 [k]Et constituit illud Iacob in praeceptum,
et Israël in pactum sempiternum.
18 Dicens: [l]Tibi dabo terram Chanaan,
funiculum hereditatis vestrae,
19 cum essent pauci numero, [m]parvi et [n]coloni eius.
20 Et transierunt de gente in gentem
et de regno ad populum alterum.
21 Non dimisit quemquam calumniari eos,
[o]sed increpavit pro eis reges:
22 Nolite tangere christos meos,
et in [p]prophetis meis nolite malignari.

23 Cantate Domino omnis terra,
adnuntiate ex die in diem salutare eius;
24 narrate in gentibus gloriam eius,
in cunctis populis mirabilia eius;
25 quia [q]magnus Dominus et laudabilis nimis
et horribilis [r]super omnes deos.
26 Omnes enim dii populorum [s]idola,
[t]Dominus autem caelos fecit;
27 confessio et magnificentia coram eo,
fortitudo et gaudium in loco eius.
28 Adferte Domino, familiae populorum,
[u]adferte Domino gloriam et imperium.
29 Date Domino gloriam nomini eius,
levate sacrificium et venite in conspectu eius

e cf. vr. 24.
f vr. 16.
1-3] 2 Rg 6, 17-19.
a cp. 15, 1.
b cp. 9, 39.
c cf. 2 Rg 22, 1; 23, 1.
8-22] Ps 104, 1-15.
d Is 12, 4.
e cf. Ps 144, 12.
f Ps 23, 6; 26, 8. — cf. 3 Rg 10, 24; 2 Par 9, 23.
g Ps 76, 12; 142, 5.
h cf. Ps 77, 43.
i Is 26, 9.
j Gn 17, 2; 22, 16; 26, 3; 28, 13. — cf. Lc 1, 73.
k Gn 36, 11, 12.
l Gn 13, 15; 15, 18-21.
m Dt 4, 27; 7, 7; 26, 5; 28, 62.
n Heb 11, 9.
o cf. Gn 12, 17; 20, 3; 26, 9.
p cf. Gn 20, 7.
23-33] Ps 95, 1-13.
25] R. in fs. ss. Trin. et ss. Cordis J.
q Ps 144, 3.
r cf. Ps 94, 3.
s Lv 19, 4.
t cf. Ps 113, 15; Is 42, 5; 48, 24; Jr 10, 11, 12.
u cf. Ps 28, 1, 2.

104, 95, 105, in ipsa translatione verisimilius est decantatum (4-43). Cum vero cogitaret etiam de templo Deo exstruendo, per Natham prophetam arcetur (17, 1-6); at in signum bene accepti propositi, promis-

et [v]adorate Dominum in decore sancto.
30 Commoveatur a facie eius omnis terra;
ipse enim fundavit orbem immobilem.
31 [x]Laetentur caeli et exsultet terra,
et dicant in nationibus: [y]Dominus regnavit.
32 Tonet mare et plenitudo eius;
exsultent agri et omnia quae in eis sunt.
33 Tunc laudabunt ligna saltus coram Domino,
quia venit iudicare terram.
34 [a]Confitemini Domino quoniam bonus,
quoniam in aeternum misericordia eius.
35 Et dicite: Salva nos, Deus salvator noster,
et congrega nos et erue de gentibus,
ut confiteamur nomini sancto tuo
et exsultemus in carminibus tuis.
36 [b]Benedictus Dominus Deus Israël,
ab aeterno usque in aeternum;
[c]et dicat omnis populus: Amen et hymnum Domino.

37 Reliquit itaque ibi [d]coram arca foederis Domini Asaph et fra-
tres eius, ut ministrarent in conspectu arcae iugiter [e]per singulos
dies et vices suas. 38 Porro [f]Obededom et fratres eius sexaginta
octo et Obededom filium Idithun et [g]Hosa constituit ianitores;
39 [h]Sadoc autem sacerdotem et fratres eius sacerdotes coram taber-
naculo Domini [i]in excelso, quod erat in Gabaon, 40 ut offerrent
holocausta Domino super [j]altare holocautomatis [l]iugiter, mane et
vespere, iuxta omnia quae scripta sunt in lege Domini, quam prae-
cepit Israëli. 41 Et post eum [m]Heman et Idithun et [n]reliquos elec-
tos [o]unumquemque vocabulo suo ad confitendum Domino:
[p]Quoniam in aeternum misericordia eius.
42 Heman quoque et Idithun canentes tuba et quatientes cymbala
et omnia musicorum organa ad [q]canendum Deo; filios autem Idi-
thun fecit esse portarios.
43 [r]Reversusque est omnis populus in domum suam et David,
ut benediceret etiam domui suae.

17 Cum autem habitaret David in [a]domo sua, dixit ad Nathan
prophetam: Ecce ego habito in domo cedrina, arca autem foe-
deris Domini sub pellibus est. 2 Et ait Nathan ad David: Omnia,
quae in corde tuo sunt, fac; Deus enim tecum est.
3 Igitur nocte illa factus est sermo Dei ad Nathan dicens: 4 Vade
et loquere David servo meo: Haec dicit Dominus: [b]Non aedificabis
tu mihi domum ad habitandum, 5 neque enim mansi in domo ex
eo tempore, quo eduxi Israël usque ad diem hanc; [c]sed fui semper
mutans loca tabernaculi et in tentorio 6 manens cum omni Israël.
Nunquid locutus sum saltem uni iudicum Israël, quibus praeceperam
ut pascerent populum meum, et dixi: Quare non aedificastis mihi
domum cedrinam? 7 Nunc itaque sic loqueris ad servum meum Da-
vid: Haec dicit Dominus exercituum: Ego tuli te, cum in pascuis
sequereris gregem, ut esses dux populi mei Israël, 8 et fui tecum
quocumque perrexisti et interfeci omnes inimicos tuos coram te fe-
cique tibi nomen quasi unius magnorum qui celebrantur in terra.
9 Et dedi locum populo meo Israël: plantabitur et habitabit in eo
et ultra non commovebitur, nec filii iniquitatis atterent eos sicut a
principio 10 ex diebus, quibus dedi iudices populo meo Israël et
[d]humiliavi universos inimicos tuos. Adnuntio ergo tibi, quod aedi-
ficaturus sit tibi Dominus domum. 11 Cumque impleveris dies tuos,
ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit
de filiis tuis, et stabiliam regnum eius. 12 [e]Ipse aedificabit mihi
domum et firmabo solium eius usque in aeternum. 13 [f]Ego ero ei
in patrem, et ipse erit mihi in filium, et [g]misericordiam meam non
auferam ab eo, [h]sicut abstuli ab eo qui ante te fuit, 14 et statuam
eum in domo mea et in regno meo usque in sempiternum, et thro-
nus eius erit firmissimus in perpetuum. 15 Iuxta omnia verba haec
et iuxta universam visionem istam sic locutus est Nathan ad David.
16 Cumque venisset rex David et sedisset coram Domino, dixit:

v Ps 28, 2; 95, 9. — cf. 2 Par 20, 21; Ps 109, 3.
x cf. Is 49, 13.
y Ps 92, 1; 96, 1; 98, 1. — cf. Is 53, 7; Ap 11, 15, 17; 19, 6.
z Ps 97, 7.
a 2 Par 5, 13; Ps 105, 1; 106, 1; 117, 1; 135, 1 etc.
34, 36] Ps 105, 1, 47, 48.
b Ps 40, 14. — cf. 3 Rg 8, 15.
c cf. Dt 27, 15. — v. 1 Cor 14, 16.
d vr. 4, 5.
e 2 Par 31, 16.
f cp. 26, 4.
g cp. 26, 10, 16.
h cp. 15, 11.
i cp. 21, 29; 2 Par 1, 3. — v. 3 Rg 3, 4.
j Ex 27, 1.
l v. Ex 29, 38-41; Nm 28, 3-8.
m v. cp. 6, 33.
n cf. cp. 25, 1, 6.
o Nm 1, 17.
p 2 Par 5, 13; 7, 3, 6; 20, 21; 1 Es 3, 11; Jr 33, 11. — v. vr. 34.
q cf. 1 Par 25, 7; 2 Par 7, 6; 29, 27.
r 2 Rg 6, 19, 20.
1-27] 2 Rg 7, 1-29.
a cp. 14, 1; 15, 1.
b cp. 28, 3.
c cf. 2 Rg 7, 6, 7.
d cf. 2 Rg 7, 11.
e cp. 22, 10; 28, 6.
f (all) Heb 1, 5.
g cf. 2 Rg 7, 14.
h cf. 1 Rg 15, 23, 28.

sionem accipit sibi Deum aedificaturum domum et stabiliturum imperium (7-14). Tanti beneficii, de quo gratias agit (15-27), sunt veluti praeludium devictae per circuitum gentes (18, 1-13) prosperumque

[i]Quis ego sum, Domine Deus, et quae domus mea, ut praestares
mihi talia? 17 Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo; ideo-
que locutus es super domum servi tui etiam in futurum, et fecisti
me spectabilem super omnes homines, Domine Deus. 18 Quid ultra
addere potest David, cum ita glorificaveris servum tuum et cogno-
veris eum? 19 Domine, propter [j]famulum tuum iuxta cor tuum fe-
cisti omnem magnificentiam hanc et nota esse voluisti universa ma-
gnalia. 20 Domine, non est similis tui, et non est alius Deus absque
te, ex omnibus quos audivimus auribus nostris. 21 Quis enim est
alius ut populus tuus Israël, gens una in terra, ad quam perrexit
Deus, ut liberaret et faceret populum sibi, et magnitudine sua atque
terroribus eiceret nationes a facie eius, quem de Aegypto liberarat?
22 Et posuisti populum tuum Israël tibi in populum usque in aeter-
num, et tu, Domine, factus es Deus eius. 23 Nunc igitur, Domine,
sermo quem locutus es famulo tuo et super domum eius, confir-
metur in perpetuum, et fac sicut locutus es. 24 Permaneatque et ma-
gnificetur nomen tuum usque in sempiternum et dicatur: Dominus
exercituum Deus Israël; et domus David servi eius permanens co-
ram eo. 25 Tu enim, Domine Deus meus, [k]revelasti auriculam servi
tui, ut aedificares ei domum; et idcirco invenit servus tuus fiduciam,
ut oret coram te. 26 Nunc ergo, Domine, tu es Deus et locutus es
ad servum tuum tanta beneficia 27 et coepisti benedicere domui
servi tui, ut sit semper coram te; te enim, Domine, benedicente,
benedicta erit in perpetuum.
18 Factum est autem post haec, ut percuteret David Philisthiim et
humiliaret eos, et tolleret Geth et filias eius de manu Philisthiim,
2 percuteretque Moab, et fierent Moabitae servi David offerentes ei
munera.
3 Eo tempore percussit David etiam Adarezer regem [a]Soba re-
gionis [b]Hemath, quando perrexit ut dilataret imperium suum usque
ad flumen Euphraten. 4 Cepit ergo David mille quadrigas eius et
[c]septem milia equitum ac viginti milia virorum peditum, subnerva-
vitque omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis, quas re-
servavit sibi. 5 Supervenit autem et Syrus damascenus, ut auxilium
praeberet Adarezer regi Soba; sed et huius percussit David viginti
duo milia virorum 6 et posuit milites in Damasco, ut Syria quoque
serviret sibi et offerret munera. Adiuvitque eum Dominus in cunctis
ad quae perrexerat. 7 Tulit quoque David pharetras aureas, quas
habuerant servi Adarezer, et attulit eas in Ierusalem. 8 Necnon de
[d]Thebath et Chun urbibus Adarezer aeris plurimum, [e]de quo fecit
Salomon mare aeneum et columnas et vasa aenea. 9 Quod cum au-
disset Thou rex Hemath, percussisse videlicet David omnem exerci-
tum Adarezer regis Soba, 10 misit [f]Adoram filium suum ad regem
David, ut postularet ab eo pacem et congratularetur ei, quod per-
cussisset et expugnasset Adarezer; adversarius quippe erat Thou
Adarezer. 11 Sed et omnia vasa aurea et argentea et aenea conse-
cravit David rex Domino cum argento et auro, quod tulerat ex uni-
versis gentibus, tam de [g]Idumaea et Moab et filiis Ammon, quam
de Philisthiim et Amalec. 12 [h]Abisai vero filius Sarviae percussit
Edom in [i]valle salinarum decem et octo milia. 13 Et constituit
in Edom praesidium, ut serviret Idumaea David; salvavitque Do-
minus David in cunctis, ad quae perrexerat.
14 Regnavit ergo David super universum Israël et faciebat iudi-
cium atque iustitiam cuncto populo suo. 15 Porro [j]Ioab filius Sar-
viae erat super exercitum, et Iosaphat filius Ahilud a commentariis,
16 [k]Sadoc autem filius Achitob et Ahimelech filius Abiathar sacer-
dotes et Susa scriba; 17 Banaias quoque filius Ioiadae super legio-
nes Cerethi et Phelethi, porro filii David [l]primi ad manum regis.
19 Accidit autem ut moreretur Naas rex filiorum Ammon et re-
gnaret filius eius pro eo. 2 Dixitque David: Faciam misericor-
diam cum Hanon filio Naas, praestitit enim mihi pater eius gratiam.
Misitque David nuntios ad consolandum eum super morte patris sui.
Qui, cum pervenissent in terram filiorum Ammon ut consolarentur
Hanon, 3 dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon: Tu for-

i cf. Gn 32, 10.
j cf. 2 Rg 7, 21.
k 1 Rg 9, 15; 20, 13; 2 Rg 7, 27.
1-17] 2 Rg 8, 1-18.
a vr. 10; cp. 19, 6.
b vr. 9. — v. Nm 34, 8; 1 Mc 12, 25.
c cf. 2 Rg 8, 4.
d cf. 2 Rg 8, 8.
e 3 Rg 7, 15, 23; 2 Par 2, 12, 15, 16.
f cf. 2 Rg 8, 10.
g cf. 2 Rg 8, 12.
h cp. 19, 11; 1 Rg 26, 6. — cf. 2 Rg 8, 13.
i v. 4 Rg 14, 7.
j cf. cp. 11, 6.
k cp. 24, 6. — cf. 2 Rg 8, 17; 3 Rg 4, 3.
l cf. 2 Rg 8, 18.
1-19] 2 Rg 10, 1-19.

regnum (4-17) necnon in bellis strenue gestis contra filios Ammon ac Syros in eorum auxilium accitos (19, 1-20, 3), et contra Philisthaeos in Gazer convocatos relatae victoriae (4-7). Quae nunc adduntur:

sitan putas quod David honoris causa in patrem tuum miserit qui
consolentur te, nec animadvertis quod, ut explorent et investigent et
scrutentur terram tuam, venerint ad te servi eius.
4 Igitur Hanon pueros David decalvavit, et rasit et praecidit tu-
nicas eorum a natibus usque ad pedes et dimisit eos. 5 Qui cum
abissent et hoc mandassent David, misit in occursum eorum (gran-
dem enim contumeliam sustinuerant) et praecepit ut manerent in
Iericho, donec cresceret barba eorum, et tunc reverterentur.
6 Videntes autem filii Ammon, quod iniuriam fecissent David,
tam Hanon quam reliquus populus miserunt mille talenta argenti,
ut conducerent sibi de [a]Mesopotamia et de [b]Syria Maacha et de
[c]Soba currus et equites. 7 Conduxeruntque triginta duo milia cur-
ruum et regem Maacha cum populo eius. Qui cum venissent, ca-
strametati sunt e regione [d]Medaba. Filii quoque Ammon congregati
de urbibus suis venerunt ad bellum.
8 Quod cum audisset David, misit Ioab et omnem exercitum
virorum fortium. 9 Egressique filii Ammon direxerunt aciem iuxta
portam civitatis; reges autem, qui ad auxilium eius venerant, se-
paratim in agro steterunt. 10 Igitur Ioab intelligens bellum ex ad-
verso et post tergum contra se fieri elegit viros fortissimos de uni-
verso Israël et perrexit contra Syrum. 11 Reliquam autem partem
populi dedit sub manu [e]Abisai fratris sui et perrexerunt contra filios
Ammon; 12 dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi; si
autem superaverint te filii Ammon, ero tibi in praesidium. 13 Con-
fortare et agamus viriliter pro populo nostro et pro urbibus Dei
nostri; Dominus autem [f]quod in conspectu suo bonum est, faciet.
14 Perrexit ergo Ioab et populus, qui cum eo erat, contra Syrum
ad proelium et fugavit eos. 15 Porro filii Ammon videntes quod
fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem eius et ingressi
sunt civitatem; reversusque est etiam Ioab in Ierusalem. 16 Videns
autem Syrus quod cecidisset coram Israël, misit nuntios et adduxit
Syrum, qui erat trans fluvium; [g]Sophach autem princeps militiae
Adarezer erat dux eorum. 17 Quod cum nuntiatum esset David, con-
gregavit universum Israël et transivit Iordanem irruitque in eos et
direxit ex adverso aciem, illis contra pugnantibus. 18 Fugit autem
Syrus Israël, et interfecit David de Syris [h]septem milia curruum et
quadraginta milia peditum et Sophach exercitus principem.
19 Videntes autem servi Adarezer se ab Israël esse superatos
transfugerunt ad David et servierunt ei. Noluitque ultra Syria auxi-
lium praebere filiis Ammon.
20 [a]Factum est autem post anni circulum, eo tempore quo solent
reges ad bella procedere, congregavit Ioab exercitum et robur
militiae et vastavit terram filiorum Ammon, perrexitque et obsedit
Rabba. Porro David manebat in Ierusalem, [b]quando Ioab percussit
Rabba et dextruxit eam. 2 Tulit autem David coronam [c]Melchom de
capite eius et invenit in ea auri pondo talentum et pretiosissimas
gemmas fecitque sibi inde diadema; manubias quoque urbis plurimas
tulit. 3 Populum autem, qui erat in ea, eduxit et [d]fecit super eos
tribulas et trahas et ferrata carpenta transire, ita ut dissecarentur et
contererentur. Sic fecit David cunctis urbibus filiorum Ammon et
reversus est cum omni populo suo in Ierusalem.
4 Post haec initum est bellum in Gazer adversum Philisthaeos,
in quo percussit [e]Sobochai husathites, Saphai de genere Raphaim,
et humiliavit eos. 5 Aliud quoque bellum gestum est adversus Phi-
listhaeos, in quo percussit Adeodatus filius saltus bethlehemites
fratrem [f]Goliath gethaei, [g]cuius hastae lignum erat quasi liciato-
rium texentium. 6 Sed et aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit
homo longissimus senos habens digitos, idest simul vigintiquattuor,
qui et ipse de Rapha fuerat stirpe generatus. 7 Hic [h]blasphemavit
Israël, et percussit eum Ionathan filius [i]Samaa fratris David. Hi
sunt filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu David et servorum
eius.
21 Consurrexit autem [a]Satan contra Israël et concitavit David ut
numeraret Israël. 2 Dixitque David ad Ioab et ad principes po-

a cf. 2 Rg 10, 6.
b Js 13, 13.
c cp. 18, 5, 9.
d v. Nm 21, 30; 1 Mc 9, 36.
e cp. 18, 12.
f v. 2 Rg 3, 18.
g cf. 2 Rg 10, 16, 18.
h cf. 2 Rg 10, 18.
a 2 Rg 10, 7; 11, 1.
b 2 Rg 12, 26.
2, 3] 2 Rg 12, 30, 31.
c 3 Rg 11, 5, 33; 4 Rg 23, 13.
d cf. 2 Rg 12, 31.
4-8] 2 Rg 21, 18-22.
e cp. 27, 11.
f cf. 2 Rg 21, 19.
g 1 Rg 17, 7.
h cf. 1 Rg 17, 10.
i cp. 2, 13; 2 Rg 13, 3. — cf. 1 Rg 16, 9; 17, 13.
1-28] 2 Rg 24, 1-25. — cf. cp. 27, 23, 24.
1] * *cf. Catech. R. IV 15, 6.*
a Zc 3, 1, 2. — cf. 2 Rg 24, 1; Lc 13, 19. — v. Jb 1, 6-12; 2, 1-7.

puli: Ite et numerate Israël a Bersabee usque Dan et adferte mihi
numerum ut sciam. 3 Responditque Ioab: Augeat Dominus populum
suum centuplum, quam sunt. Nonne, domine mi rex, omnes servi
tui sunt? Quare hoc quaerit dominus meus, [b]quod in peccatum re-
putetur Israëli? 4 Sed sermo regis magis praevaluit; egressusque est
Ioab et circuivit universum Israël et reversus est Ierusalem. 5 De-
ditque David numerum eorum, quos circuierat; et inventus est
omnis numerus Israël, [c]mille milia et centum milia virorum educen-
tium gladium; de Iuda autem quadringenta septuaginta milia bella-
torum. 6 [d]Nam Levi et Beniamin non numeravit, eo quod Ioab in-
vitus exsequeretur regis imperium.
7 Displicuit autem Deo quod iussum erat et percussit Israël.
8 Dixitque David ad Deum: Peccavi nimis ut hoc facerem: obsecro,
[e]aufer iniquitatem servi tui, quia insipienter egi. 9 Et locutus est
Dominus ad Gad [f]videntem Davidis dicens: 10 Vade et loquere
ad David et dic ei: Haec dicit Dominus: Trium tibi optionem do:
unum, quod volueris, elige et faciam tibi. 11 Cumque venisset Gad
ad David, dixit ei: Haec dicit Dominus: Elige, quod volueris:
12 aut [g]tribus annis famem, aut tribus mensibus te fugere hostes
tuos et gladium eorum non posse evadere aut tribus diebus gladium
Domini et pestilentiam versari in terra et angelum Domini interfi-
cere in universis finibus Israël. Nunc igitur vide quid respondeam
ei qui misit me. 13 Et dixit David ad Gad: Ex omni parte me an-
gustiae premunt; sed melius mihi est ut [h]incidam in manus Do-
mini, quia multae sunt miserationes eius, quam in manus hominum.
14 Misit ergo Dominus pestilentiam in Israël; et ceciderunt de Israël
septuaginta milia virorum. 15 Misit quoque angelum in Ierusalem,
ut percuteret eam. Cumque percuteretur, vidit Dominus et [i]misertus
est super magnitudine mali: et imperavit angelo qui percutiebat:
Sufficit, iam cesset manus tua. Porro angelus Domini stabat iuxta
aream Ornan iebusaei. 16 Levansque David oculos suos vidit ange-
lum Domini stantem inter caelum et terram et evaginatum gladium
in manu eius et versum contra Ierusalem. Et ceciderunt tam ipse
quam maiores natu [j]vestiti ciliciis proni in terram. 17 Dixitque David
ad Deum: Nonne ego sum, qui iussi ut numeraretur populus? ego
qui peccavi: ego qui malum feci. Iste grex quid commeruit? Do-
mine Deus meus, vertatur, obsecro, manus tua in me et in domum
patris mei; populus autem tuus non percutiatur.
18 [k]Angelus autem Domini praecepit Gad, ut diceret Davidi ut
ascenderet exstrueretque altare Domino Deo in area Ornan iebusaei.
19 Ascendit ergo David iuxta sermonem Gad, quem locutus ei fuerat
ex nomine Domini. 20 Porro Ornan, cum suspexisset et vidisset an-
gelum, quattuorque filii eius cum eo absconderunt se; nam eo tem-
pore terebat in area triticum. 21 Igitur, cum veniret David ad Ornan,
conspexit eum Ornan et processit ei obviam de area et adoravit eum
pronus in terram. 22 Dixitque ei David: Da mihi locum areae tuae,
ut aedificem in ea altare Domino, ita ut quantum valet argenti acci-
pias, et [l]cesset plaga a populo. 23 Dixit autem Ornan ad David: Tolle
et faciat dominus meus rex quodcumque ei placet; sed et boves do
in holocaustum et tribulas in ligna et triticum in sacrificium: omnia
libens praebebo. 24 Dixitque ei rex David: Nequaquam ita fiet, sed
argentum dabo quantum valet, neque enim tibi auferre debeo et sic
offerre Domino holocausta gratuita. 25 Dedit ergo David Ornan pro
loco [m]siclos auri iustissimi ponderis sescentos. 26 Et [n]aedificavit ibi
altare Domino, obtulitque holocausta et pacifica et invocavit Domi-
num et [o]exaudivit eum in igne de caelo super altare holocausti.
27 Praecepitque Dominus angelo, et convertit gladium suum in va-
ginam. 28 Protinus ergo David videns quod exaudisset eum Dominus
in area Ornan iebusaei immolavit ibi victimas.
29 Tabernaculum autem Domini [p]quod fecerat Moyses in deserto
et altare holocaustorum [q]ea tempestate erat in excelso Gabaon.
30 Et non praevaluit David ire ad altare, ut ibi obsecraret Deum;
nimio enim fuerat in timore perterritus [r]videns gladium angeli
Domini.

b cf. Ex 30, 12.
c cf. 2 Rg 24, 9.
d cp. 27, 24.
7] *Ant. in sb. a. D. 6 p. Pnt.*
e cf. 2 Rg 12, 13.
f cp. 29, 29. — v. 1 Rg 9, 9.
g cf. 2 Rg 24, 13.
h Ecli 2, 22; Dn 13, 23.
15] *R. in fr. 2 p. D. 3 p. Pnt.*
i (v. Gn 6, 6).
15 (, 17)] *cf. 2 Rg 24, 16.*
j 3 Rg 20, 31. — v. 2 Rg 3, 31.
17] *cf. 2 Rg 24, 17.*
k cf. 2 Par 3, 1.
l Nm 25, 8.
m cf. 2 Rg 24, 24.
n 2 Par 3, 1.
o cf. 3 Rg 18, 38, v. Lv 9, 24.
p Ex 36, 2.
q cp. 16, 39; 2 Par 1, 3. — cf. 3 Rg 3, 4.
r vr. 16.

templum aedificandum parant (*22, 1-5*) *et de Salomone et princi-
pibus ad opus suscipiendum exoratis* (*6 - 19*)*;* c) *de censu levita-
rum nempe stirpium Gersom, Caath et Merari* (*23, 1-24*), *de di-*

22 Dixitque David: [a]Haec est domus Dei et [b]hoc altare in holo-
caustum Israël.
2 Et praecepit ut congregarentur omnes [c]proselyti de terra Israël
et constituit ex eis latomos ad [d]caedendos lapides et poliendos, ut
aedificaretur domus Dei. 3 Ferrum quoque plurimum ad clavos ianua-
rum et ad commissuras atque iuncturas praeparavit David et [e]aeris
pondus innumerabile. 4 Ligna quoque cedrina non poterant aesti-
mari, quae [f]Sidonii et Tyrii deportaverant ad David. 5 Et dixit Da-
vid: [g]Salomon filius meus puer parvulus est et delicatus, domus au-
tem, quam aedificari volo Domino, talis esse debet ut in cunctis regio-
nibus nominetur. Praeparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam
ante mortem suam omnes praeparavit impensas.
6 Vocavitque Salomonem filium suum et praecepit ei ut aedifica-
ret domum Domino Deo Israël. 7 Dixitque David ad Salomonem:
Filii mi, [h]voluntatis meae fuit ut aedificarem domum nomini Domini
Dei mei, 8 sed factus est sermo Domini ad me dicens: [i]Multum
sanguinem effudisti et plurima bella bellasti: non poteris aedificare
domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me. 9 Filius qui
nascetur tibi erit vir quietissimus; [j]faciam enim eum requiescere ab
omnibus inimicis suis per circuitum, et ob hanc causam [k]pacificus
vocabitur, et pacem et otium dabo in Israël cunctis diebus eius.
10 [l]Ipse aedificabit domum nomini meo, et [m]ipse erit mihi in filium,
et ego ero illi in patrem firmaboque solium regni eius super Israël in
aeternum. 11 Nunc ergo, fili mi, [n]sit Dominus tecum, et prosperare
et aedifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te. 12 [o]Det
quoque tibi Dominus prudentiam et sensum, ut regere possis Israël
et custodire legem Domini Dei tui. 13 [p]Tunc enim proficere poteris,
si custodieris mandata et iudicia, quae praecepit Dominus Moysi
ut doceret Israël: [q]confortare et viriliter age, ne timeas neque
paveas. 14 Ecce ego [r]in paupertate mea praeparavi impensas domus
Domini, [s]auri talenta centum milia et argenti mille milia talentorum,
[t]aeris vero et ferri non est pondus, vincitur enim numerus magni-
tudine; ligna et lapides praeparavi ad universa impendia. 15 Habes
quoque plurimos artifices latomos et caementarios artificesque ligno-
rum et omnium artium ad faciendum opus prudentissimos 16 in auro
et argento et aere et ferro, cuius non est numerus. Surge igitur et
fac, et erit Dominus tecum.
17 Praecepit quoque David [u]cunctis principibus Israël, ut adiuva-
rent Salomonem filium suum, 18 Cernitis, inquiens, quod Dominus
Deus vester vobiscum sit et [v]dederit vobis requiem per circuitum
et tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras, et subiecta
sit terra coram Domino et coram populo eius. 19 [x]Praebete igitur
corda vestra et animas vestras, ut quaeratis Dominum Deum vestrum;
et consurgite et aedificate sanctuarium Domino Deo, ut [y]introduca-
tur arca foederis Domini et vasa Domino consecrata in domum, quae
[z]aedificatur nomini Domini.

23 Igitur David [a]senex et plenus dierum [b]regem constituit Salomo-
nem filium suum super Israël, 2 et congregavit omnes princi-
pes Israël et sacerdotes atque levitas.
3 Numeratique sunt levitae a [c]triginta annis et supra, et inventa
sunt [d]triginta octo milia virorum. 4 Ex his electi sunt et distributi
in [e]ministerium domus Domini vigintiquattuor milia; [f]praepositorum
autem et iudicum sex milia. 5 Porro quattuor milia ianitores et toti-
dem psaltae canentes Domino in organis, [g]quae fecerat ad canendum.
6 [h]Et distribuit eos David [i]per vices filiorum Levi, Gersom videli-
cet et Caath et Merari.
7 [j]Filii Gersom Leedan et Semei. 8 [k]Filii Leedan princeps Iahiel
et Zethan et Ioël, tres. 9 Filii Semei Salomith et Hosiel et Aran,
tres: isti principes familiarum Leedan. 10 Porro filii Semei Leheth
et Ziza et Iaus et Baria: isti filii Semei quattuor. 11 Erat autem
Leheth prior, Ziza secundus; porro Iaus et Baria non habuerunt
plurimos filios, et idcirco in una familia unaque domo computati
sunt.
12 [l]Filii Caath Amram et Isaar, Hebron et Oziel, quattuor.

a v. 2 Par 3, 1.
b cp. 21, 18, 26, 28.
c cf. 3 Rg 9, 20, 21; 2 Par 2, 17.
d cf. 3 Rg 5, 17.
e vr. 14; 3 Rg 7, 47; 4 Rg 25, 16.
f cf. 1 Rg 5, 6.
g cp. 29, 1. — cf. 3 Rg 3, 7; Pro 4, 3.
h cp. 17, 1-14; 28, 2-7; 2 Rg 7, 2, 3; 3 Rg 8, 17. — v. Ps 131, 1-5.
i cp. 28, 3. — cf. 3 Rg 5, 3.
j 3 Rg 5, 4. — cf. vr. 18; 3 Rg 4, 25.
k (2 Rg 12, 24).
l cp. 17, 12; Rg 7, 13; 3 Rg 5, 5; Heb 1, 5.
m cp. 28, 6; 2 Rg 7, 14. — v. cp. 17, 13.
n vr. 16. — cf. 1 Rg 20, 13.
o cf. 3 Rg 3, 9, 12; Ps 71, 2.
p cp. 28, 7.
q cp. 28, 20; 3 Rg 2, 2, 3. — cf. Dt 31, 6, 7; Js 1, 6, 7, 9.
r cf. cp. 29, 2.
s cf. cp. 29, 4.
t vr. 3.
u v. cp. 28, 1-6.
v cp. 23, 25. — cf. Dt 12, 10; Js 21, 44; 23, 1; 2 Rg 7, 1. — v. vr. 9.
x cf. 2 Par 20, 3.
y 3 Rg 8, 6, 21; 2 Par 5, 7; 6, 11.
z vr. 7; 3 Rg 5, 3.
a cp. 29, 28.
b cf. cp. 28, 5; 29, 22, 28. — v. 3 Rg 1, 33-39.
c Nm 4, 3, 47.
d cf. Nm 4, 47, 48.
e (cf. 2 Par 2, 2, 18; 34, 12; 1 Es 3, 8, 9).
f cp. 26, 29. — cf. Dt 16, 18; 2 Par 19, 8.
g 2 Par 29, 25, 26; 2 Es 12, 36; Am 6, 5.
h cf. 2 Par 8, 14; 23, 18; 35, 4; 1 Es 6, 18.
i cp. 6, 1, 16; Ex 6, 16; Nm 26, 57.
j cp. 26, 21.
k cp. 15, 18; 29, 8. — cf. cp. 26, 21.
l cp. 6, 18; 26, 23; Ex 6, 18; Nm 3, 19.

stributione sacerdotum in vigintiquattuor classes deque muneribus eorum (24, 1-19) et levitarum inferioris ordinis, qui vel sacerdotibus adsistunt (20-31) vel adnumerantur sive inter cantores - pariter

13 [m]Filii Amram Aaron et Moyses. [n]Separatusque est Aaron ut mi-
nistraret in sancto sanctorum ipse et filii eius in sempiternum et [o]ado-
leret incensum Domino secundum ritum suum ac [p]benediceret nomini
eius in perpetuum.
14 Moysi quoque [q]hominis Dei [r]filii adnumerati sunt in tribu Levi.
15 [s]Filii Moysi Gersom et Eliezer. 16 Filii Gersom [t]Subuel primus;
17 fuerunt autem filii Eliezer Rohobia primus, et non erant Eliezer
filii alii; porro filii Rohobia [u]multiplicati sunt nimis. 18 Filii Isaar
Salomith primus. 19 [v]Filii Hebron Ieriau primus, Amarias secundus,
Iahaziel tertius, Iecmaam quartus. 20 [x]Filii Oziel Micha primus, Iesia
secundus. 21 [y]Filii Merari Moholi et Musi. Filii Moholi Eleazar et
[z]Cis. 22 Mortuus est autem Eleazar, et [a]non habuit filios sed filias;
[b]acceperuntque eas filii Cis fratres earum. 23 [c]Filii Musi Moholi et
Eder et Ierimoth, tres. 24 [d]Hi filii Levi in cognationibus et familiis
suis, principes per vices et numerum capitum singulorum, qui fa-
ciebant opera ministerii domus Domini [e]a viginti annis et supra.
25 Dixit enim David: [f]Requiem dedit Dominus Deus Israël populo
suo et [g]habitationem Ierusalem usque in aeternum; 26 nec erit officii
levitarum, [h]ut ultra portent tabernaculum et omnia vasa eius ad
ministrandum.
27 Iuxta praecepta quoque David novissima, supputabitur numerus
filiorum Levi a viginti annis et supra. 28 Et erunt sub manu filiorum
Aaron in cultum domus Domini in vestibulis et in exedris et in loco
purificationis et in sanctuario et in universis operibus ministerii tem-
pli Domini. 29 Sacerdotes autem [i]super panes propositionis et [j]ad
similae sacrificium et ad lagana azyma et [k]sartaginem et [l]ad torren-
dum et [m]super omne pondus atque mensuram. 30 Levitae vero ut
stent [n]mane ad confitendum et canendum Domino, similiterque ad
vesperam 31 tam in oblatione holocaustorum Domini, quam in [o]sab-
batis et [p]calendis et [q]sollemnitatibus reliquis iuxta numerum et cae-
remonias uniuscuiusque rei iugiter coram Domino. 32 Et [r]custodiant
observationes tabernaculi foederis et ritum sanctuarii et [s]observatio-
nem filiorum Aaron fratrum suorum, ut ministrent in domo Domini.
24 Porro filiis Aaron hae [a]partitiones erant: [b]filii Aaron Nadab
et Abiu et Eleazar et Ithamar. 2 [c]Mortui sunt autem Nadab
et Abiu ante patrem suum absque liberis, sacerdotioque functus est
Eleazar et Ithamar. 3 Et [d]divisit eos David, id est [e]Sadoc de filiis
Eleazari et Ahimelech de filiis Ithamar, secundum vices suas et
ministerium. 4 Inventique sunt multo plures filii Eleazar in principi-
bus viris, quam filii Ithamar. Divisit autem eis, hoc est filiis Elea-
zar principes per familias sedecim, et filiis Ithamar per familias et
domos suas octo. 5 Porro divisit utrasque inter se familias [f]sortibus;
erant enim principes sanctuarii et principes Dei tam de filiis Elea-
zar quam de filiis Ithamar. 6 Descripsitque eos Semeias filius Natha-
naël scriba levites coram rege et principibus et Sadoc sacerdote et
[g]Ahimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdota-
lium et leviticarum: unam domum, quae ceteris praeerat, Eleazar; et
alteram domum, quae sub se habebat ceteros, Ithamar. 7 Exivit autem
sors prima Ioiarib, secunda Iedei, 8 tertia Harim, quarta Seorim,
9 quinta Melchia, sexta Maiman, 10 septima Accos, octava [h]Abia,
11 nona Iesua, decima Sechenia, 12 undecima Eliasib, duodecima Iacim,
13 tertiadecima Hoppha, decimaquarta Isbaab, 14 decimaquinta Belga,
decimasexta Emmer, 15 decimaseptima Hezir, decimaoctava Aphses,
16 decimanona Pheteia, vicesima Hezechiel, 17 vicesimaprima Iachin,
vicesimasecunda Gamul, 18 vicesimatertia Dalaiau, vicesimaquarta
Maaziau. 19 Hae vices eorum secundum ministeria sua, ut [i]ingredian-
tur domum Domini, et iuxta ritum suum sub manu Aaron patris
eorum, sicut praeceperat Dominus Deus Israël.
20 Porro filiorum Levi qui reliqui fuerant, de [j]filiis Amram erat
Subaël et de filiis Subaël Iehedeia. 21 De filiis quoque [k]Rohobiae prin-
ceps Iesias. 22 Isaari vero filius Salemoth filiusque Salemoth Iahath;
23 [l]filiusque eius Ieriau primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iec-
maam quartus. 24 [m]Filius Oziel Micha, filius Micha Samir; 25 frater
Micha Iesia, filiusque Iesiae Zacharias. 26 [n]Filii Merari Moholi et Musi.

m cp. 6, 3; Ex 6, 20.
n cp. 6, 49; Ex 28, 1. — cf. Heb 5, 4.
o Ex 30, 7; Nm 16, 40; 1 Rg [2, 28.
p Nm 6, 23; Dt 10, 8.
q Dt 33, 1.
r cf. cp. 26, 23-25.
s Ex 2, 22; 18, 3, 4.
t cp. 26, 24.
u cp. 24, 21-30.
v cp. 24, 23. — cf. cp. 26, 31.
x cp. 24, 24, 25.
y cp. 6, 19, 29; 24, 29; Ex 6, 19. — cf. Nm 26, 58.
z cp. 24, 29.
a cp. 24, 28.
b cf. Nm 36, 6, 8.
c cp. 24, 30; Ex 6, 19.
d cf. Nm 10, 17, 21.
e vr. 27; 2 Par 31, 17; 1 Es 3, 8. cf. vr. 3; Nm 4, 3; 8, 24.
f v. cp. 22, 18.
g Jl 3, 20.
h 2 Par 34, 3. — v. Nm 4, 5-15.
i v. Lv 24, 5-8.
j cp. 9, 29; Lv 6, 20, 21.
k cp. 9, 31.
l Lv 6, 21; 7, 12.
m cf. Lv 19, 35.
n Ps 91, 3.
o Is 1, 13.
p v. Nm 28, 11.
q v. Lv 23, 2, 4.
r Nm 1, 53.
s v. Nm 3, 6-9.
a cp. 23, 6.
b cp. 6, 3; Lv 16, 1, 6; Nm 26, 60.
c Lv 10, 2; Nm 3, 4; 26, 61.
d 2 Par 8, 14.
e vr. 31; 2 Rg 8, 17.
f vr. 31.
g 2 Rg 8, 17. — cf. cp. 18, 16; 1 Rg 22, 20; 23, 6.
h Lc 1, 5. — cf. 2 Es 10, 3 (?).
i cp. 9, 25.
j cp. 23, 13.
k cp. 23, 17. — cf. cp. 26, 25.
l cf. cp. 23, 19.
m cp. 23, 30.
n cp. 23, 21.

in vigintiquattuor classes divisos (25, 1-31) - sive inter ianitores (26, 1-19) sive denique inter thesaurarios (20-28), doctores, iudices et praefectos (29-32); d) *de re publica tandem ordinata, nempe de exercitu*

Filius Oziau Benno. 27 Filius quoque Merari Oziau et Soam et Zachur et Hebri. 28 Porro Moholi filius Eleazar, [o]qui non habebat liberos. 29 Filius vero Cis Ierameel. 30 [p]Filii Musi Moholi, Eder et Ierimoth: isti filii Levi secundum domus familiarum suarum. 31 Miseruntque et ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron coram David rege et [r]Sadoc et Ahimelech et principibus familiarum sacerdotalium et leviticarum tam maiores quam minores: omnes sors aequaliter dividebat.

25 Igitur David et magistratus exercitus segregaverunt in ministerium filios [a]Asaph et [b]Heman et [c]Idithun, qui [d]prophetarent in [e]citharis et psalteriis et cymbalis secundum numerum suum dedicato sibi officio servientes. 2 De filiis Asaph Zacchur et Ioseph et Nathania et Asarela filii Asaph sub manu Asaph prophetantis iuxta regem. 3 Porro Idithun, filii Idithun Godolias, Sori Ieseias et Hasabias et Mathathias, sex sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes et laudantes Dominum. 4 Heman quoque, filii Heman Bocciau, Mathaniau, Oziel, Subuel et Ierimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi et Romemthiezer et Iesbacassa, Mellothi, Othir, Mahazioth: 5 omnes isti filii Heman [f]videntis regis in sermonibus Dei ut exaltaret cornu: deditque Deus Heman filios quattuordecim et filias tres. 6 Universi sub manu patris sui ad cantandum in templo Domini distributi erant in [g]cymbalis et psalteriis et citharis in ministeria domus Domini iuxta regem, Asaph videlicet et Idithun et Heman. 7 Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores [h]ducenti octogintaocto.

8 Miseruntque sortes per vices suas [i]ex aequo tam maior quam minor, doctus pariter et indoctus. 9 Egressaque est sors prima Ioseph, qui erat de Asaph; secunda Godoliae, ipsi et filiis eius et fratribus eius duodecim; 10 tertia Zachur, filiis et fratribus eius duodecim; 11 quarta Isari, filiis et fratribus eius duodecim, 12 quinta Nathaniae, filiis et fratribus eius duodecim; 13 sexta Bocciau, filiis et fratribus eius duodecim; 14 septima Isreela, filiis et fratribus eius duodecim; 15 octava Iesaiae, filiis et fratribus eius duodecim; 16 nona Mathaniae, filiis et fratribus eius duodecim; 17 decima Semeiae, filiis et fratribus eius duodecim; 18 undecima Azareel, filiis et fratribus eius duodecim; 19 duodecima Hasabiae, filiis et fratribus eius duodecim; 20 tertiadecima Subaël, filiis et fratribus eius duodecim; 21 quartadecima Mathathiae, filiis et fratribus eius duodecim; 22 quintadecima Ierimoth, filiis et fratribus eius duodecim; 23 sextadecima Hananiae, filiis et fratribus eius duodecim; 24 septimadecima Iesbacassae, filiis et fratribus eius duodecim; 25 octavadecima Hanani, filiis et fratribus eius duodecim; 26 nonadecima Mellothi, filiis et fratribus eius duodecim; 27 vicesima Eliatha, filiis et fratribus eius duodecim; 28 vicesimaprima Othir, filiis et fratribus eius duodecim; 29 vicesimasecunda Geddelthi, filiis et fratribus eius duodecim; 30 vicesimatertia Mahazioth, filiis et fratribus eius duodecim; 31 vicesimaquarta Romemthiezer, filiis et fratribus eius duodecim.

26 Divisionem autem [a]ianitorum de Coritis [b]Meselemia filius Core de filiis Asaph. 2 Filii Meselemiae [c]Zacharias primogenitus, Iadihel secundus, Zabadias tertius, Iathanaël quartus, 3 Aelam quintus, Iohanan sextus, Elioënai septimus. 4 Filii autem [d]Obededom Semeias primogenitus, Iozabad secundus, Ioaha tertius, Sachar quartus, Nathanaël quintus, 5 Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi octavus, [e]quia benedixit illi Dominus. 6 Semei autem filio eius nati sunt filii praefecti familiarum suarum, erant enim viri fortissimi; 7 filii ergo Semeiae Othni et Raphaël et Obed, Elzabad, fratres eius viri fortissimi, Eliu quoque et Samachias: 8 omnes hi de filiis Obededom: ipsi et filii et fratres eorum fortissimi ad ministrandum sexaginta duo de Obededom. 9 Porro Meselemiae filii et fratres eorum robustissimi decem et octo. 10 De [f]Hosa autem, id est de filiis Merari, Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, et idcirco posuerat eum pater eius in principem). 11 Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: omnes hi filii et fratres Hosa tredecim.

o cp. 23, 22.
p cp. 23, 23.
q vr. 5; cp. 25, 8; 26, 13, 14; 2 Es 11, 1.
r vr. 6.

a v. cp. 6, 39; 15, 19.
b v. cp. 6, 33.
c cp. 16, 41.
d cf. Ex 15, 20; 4 Rg 3, 15.
e cp. 15, 16; 2 Es 12, 27.
f cf. cp. 21, 9; 2 Rg 24, 11; 2 Par 35, 15.
g cp. 15, 16; 2 Es 12, 27.
h cf. cp. 23, 5.
i cp. 26, 13.

a cf. 2 Par 8, 14; 35, 15.
b cf. vr. 14.
c cp. 9, 21.
d cp. 15, 18, 24; 16, 38.
e cp. 13, 14; 2 Rg 6, 11.
f cp. 16, 38.

in duodecim turmas distributo (27, 1-15), de principibus constitutis super singulas tribus Israël (16-24), de administratoribus thesaurorum regis et de eiusdem consiliariis 25-34): haec, inquam, omnia illam abdica-

12 Hi divisi sunt in ianitores, ut semper principes custodiarum sicut
et fratres eorum ministrarent in domo Domini. 13 Missae sunt ergo
sortes [g]ex aequo et parvis et magnis per familias suas in unamquam-
que portarum. 14 Cecidit ergo sors orientalis [h]Selemiae; porro Za-
chariae filio eius viro prudentissimo et erudito sortito obtigit plaga
septentrionalis; 15 Obededom vero et filiis eius ad austrum, in qua
parte domus erat seniorum concilium; 16 Sephim et [i]Hosa ad occi-
dentem, iuxta portam quae ducit ad viam ascensionis: custodia con-
tra custodiam. 17 Ad orientem vero levitae sex et ad aquilonem
quattuor, per diem, atque ad meridiem similiter in die quattuor et,
ubi erat concilium, bini et bini. 18 In cellulis quoque ianitorum ad
occidentem quattuor in via, binique per cellulas: 19 hae sunt divisio-
nes ianitorum filiorum Core et Merari.
20 Porro Achias erat super [j]thesauros domus Dei et vasa sancto-
rum. 21 [k]Filii Ledan filii Gersonni: de Ledan principes familiarum
Ledan et Gersonni [l]Iehieli. 22 [m]Filii Iehieli Zathan et Ioël fratres
eius super thesauros domus Domini, 23 [n]Amramitis et Isaaritis et
Hebronitis et Ozihelitis. 24 [o]Subaël autem filius Gersom filii Moysi
praepositus thesauris. 25 Fratres quoque eius [p]Eliezer, cuius filius
Rahabia et huius filius [q]Isaias et huius filius Ioram, huius quoque
filius Zechri et huius filius [r]Selemith. 26 Ipse Selemith et fratres
eius super thesauros sanctorum, quae [s]sanctificavit David rex, et
principes familiarum et tribuni et centuriones et duces exercitus
27 de bellis et manubiis proeliorum, quae consecraverant ad instaura-
tionem et supellectilem templi Domini.
28 Haec autem universa sanctificavit [t]Samuel videns et Saul filius
Cis et Abner filius Ner et Ioab filius Sarviae: omnes qui sanctifi-
caverant ea per manum Selemith et fratrum eius.
29 Isaaritis vero praeerat Chonenias et filii eius ad [u]opera forin-
secus super Israël ad [v]docendum et iudicandum eos. 30 Porro de He-
bronitis [x]Hasabias et fratres eius viri fortissimi mille septingenti
praeerant Israël trans Iordanem contra occidentem in cunctis operibus
Domini et in ministerium regis; 31 Hebronitarum autem princeps
fuit [y]Ieria secundum familias et cognationes eorum. Quadragesimo
anno regni David recensiti sunt et inventi sunt viri fortissimi in
[z]Iazer Galaad 32 fratresque eius robustioris aetatis duo milia septin-
genti principes familiarum. Praeposuit autem eos David rex Rubeni-
tis et Gaditis et dimidiae tribui Manasse, in omne [a]ministerium Dei
et regis.
27 Filii autem Israël secundum numerum suum, principes familia-
rum, tribuni et centuriones et praefecti, qui ministrabant regi
iuxta turmas suas ingredientes et egredientes per singulos menses
in anno, vigintiquattuor milibus singuli praeerant. 2 Primae turmae
in primo mense [a]Iesboam praeerat filius Zabdiel, et sub eo vigin-
tiquattuor milia. 3 De [b]filiis Phares princeps cunctorum principum
in exercitu mense primo. 4 Secundi mensis habebat turmam [c]Dudia
ahohites, et post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem
exercitus vigintiquattuor milium. 5 Dux quoque turmae tertiae in
mense tertio erat [d]Banaias filius Ioiadae sacerdos, et in divisione sua
vigintiquattuor milia. 6 Ipse est Banaias [e]fortissimus inter triginta
et super triginta. Praeerat autem turmae ipsius Amizabad filius eius.
7 Quartus, mense quarto, [f]Asahel frater Ioab et Zabadias filius eius
post eum, et in turma eius vigintiquattuor milia. 8 Quintus, mense
quinto, princeps [g]Samaoth iezerites et in turma eius vigintiquattuor
milia. 9 Sextus, mense sexto, [h]Hira filius Acces thecuites, et in
turma eius vigintiquattuor milia. 10 Septimus, mense septimo, [i]Hel-
les phallonites de filiis Ephraim, et in turma eius vigintiquattuor
milia. 11 Octavus, mense octavo, [j]Sobochai husathites de stirpe Za-
rahi, et in turma eius vigintiquattuor milia. 12 Nonus, mense nono,
[l]Abiezer anathothites de filiis Iemini, et in turma eius vigintiquat-
tuor milia. 13 Decimus, mense decimo, [m]Marai et ipse netophathi-
tes de stirpe Zarahi, et in turma eius vigintiquattuor milia. 14 Unde-
cimus, mense undecimo, [n]Banaias pharathonites de filiis Ephraim,
et in turma eius vigintiquattuor milia. 15 Duodecimus, mense duo-

g cp. 25, 8.
h cf. vr. 1, 2.
i cp. 16, 38.
j vr. 22, 24, 26; cp. 28, 12; 1 Es 2, 69; 2 Es 10, 38. — cf. Ml 3, 10, etc.
k cp. 23, 8.
l cf. cp. 29, 8.
m cf. cp. 23, 8.
n cp. 23, 12.
o cp. 23, 16. — cf. cp. 24, 20.
p cf. cp. 23, 17.
q cf. cp. 24, 21.
r cf. cp. 23, 18.
s 2 Rg 8, 11. — cf. Nm 31, 50.
t cp. 29, 29. — v. 1 Rg 9, 9.
u 2 Es 11, 16.
v cp. 23, 4. — v. Dt 16, 18.
x cp. 27, 17.
y cp. 24, 23. — cf. cp. 33, 19.
z cp. 6, 81; Nm 21, 32; Js 21, 39.
a 2 Par 19, 11.
a cp. 11, 11. — cf. 2 Rg 23, 8.
b Nm 26, 20.
c 2 Rg 23, 9. — cf. cp. 11, 12.
d 2 Rg 8, 18.
e cp. 11, 24, 25; 2 Rg 23, 20-33.
f cf. 11, 26; 2 Rg 23, 24.
g cf. cp. 11, 27; 2 Rg 23, 25.
h cp. 11, 28.
i cp. 11, 27.
j cp. 11, 29; 20, 4; 2 Rg 21, 18.
l cp. 11, 28.
m cp. 11, 30.
n cp. 11, 31.

tionem Davidis in manus filii Salomonis quodammodo praenuntiant. Ea facta est post convocationem principum (28, 1-10), verborum Dei commemorationem (11-21), traditionem thesaurorum et earum re-

decimo, [o]Holdai netophathites de stirpe [p]Gothoniel, et in turma eius
vigintiquattuor milia.
16 Porro tribubus praeerant Israël: Rubenitis dux Eliezer filius
Zechri, Simeonitis dux Saphatias filius Maacha, 17 Levitis [q]Hasabias
filius Camuel, Aaronitis [r]Sadoc, 18 Iuda Eliu frater David, Issachar
Amri filius Michaël, 19 Zabulonitis Iesmaias filius Abdiae, Nephtha-
litibus Ierimoth filius Ozriel, 20 filiis Ephraim Osee filius Ozaziu,
dimidiae tribui Manasse Ioël filius Phadaiae, 21 et dimidiae tribui
Manasse in Galaad Iaddo filius Zachariae, Beniamin autem Iasiel
filius Abner, 22 Dan vero Ezrihel filius Ieroham: [s]hi principes filio-
rum Israël. 23 Noluit autem David numerare eos a viginti annis
inferius, [t]quia dixerat Dominus ut multiplicaret Israël quasi stellas
caeli. 24 [u]Ioab filius Sarviae coeperat numerare nec complevit, [v]quia
super hoc ira irruerat in Israël; et idcirco numerus eorum, qui fuerant
recensiti, non est relatus in fastos regis David.
25 Super thesauros autem regis fuit [x]Azmoth filius Adiel; his
autem thesauris, qui erant in urbibus et in vicis et in turribus, prae-
sidebat Ionathan filius Oziae; 26 operi autem rustico et agricolis,
qui exercebant terram, praeerat Ezri filius Chelub; 27 vinearumque
cultoribus Semeias romathites; cellis autem vinariis Zabdias aphoni-
tes; 28 nam super oliveta et ficeta, quae erant in campestribus,
Balanan gederites; super apothecas autem olei Ioas; 29 porro armen-
tis, quae pascebantur in [y]Saron, praepositus fuit Setrai saronites, et
super boves in vallibus Saphat filius Adli; 30 super camelos vero
Ubil ismahelites, et super asinos Iadias meronathites; 31 super
oves quoque Iaziz [z]agareus: omnes hi principes substantiae regis
David.
32 Ionathan autem patruus David consiliarius, vir prudens et lit-
teratus; ipse et Iahiel filius Hachamoni erant cum filiis regis. 33 [a]Achi-
tophel etiam consiliarius regis, et Chusai arachites [b]amicus regis.
34 Post Achitophel fuit Ioiada filius [c]Banaiae et [d]Abiathar. [e]Prin-
ceps autem exercitus regis erat Ioab.
28 [a]Convocavit igitur David omnes principes Israël, [b]duces tribuum
et [c]praepositos turmarum, qui ministrabant regi, tribunos quo-
que et centuriones et [d]qui praeerant substantiae et possessionibus
regis filiosque suos cum eunuchis et [e]potentes et robustissimos quos-
que in exercitu Ierusalem. 2 Cumque surrexisset rex et stetisset,
ait: Audite me, fratres mei et populus meus: [f]cogitavi ut aedifi-
carem domum, in qua requiesceret arca foederis Domini et [g]scabel-
lum pedum Dei nostri, et ad aedificandum omnia praeparavi;
3 Deus autem dixit mihi: [h]Non aedificabis domum nomini meo, eo
quod sis vir bellator et sanguinem fuderis. 4 Sed [i]elegit Dominus
Deus Israël me de universa domo patris mei, ut essem rex super
Israël [j]in sempiternum; [k]de Iuda enim elegit principes, porro de
domo Iuda [l]domum patris mei, et de [m]filiis patris mei placuit ei
ut me eligeret regem super cunctum Israël. 5 Sed et [n]de filiis meis
(filios enim mihi multos dedit Dominus) [o]elegit [p]Salomonem filium
meum ut sederet in throno regni Domini super Israël. 6 Dixitque
mihi: [q]Salomon filius tuus aedificabit domum meam et atria mea;
ipsum enim elegi mihi in filium et ego ero ei in patrem 7 et firmabo
regnum eius usque in aeternum, [r]si perseveraverit facere praecepta
mea et iudicia, sicut et hodie. 8 Nunc ergo coram universo coetu
Israël, audiente Deo nostro, custodite et perquirite cuncta mandata
Domini Dei nostri, ut possideatis terram bonam et relinquatis eam
filiis vestris post vos usque in sempiternum.
9 Tu autem, Salomon fili mi, scito Deum patris tui et servito ei
[s]corde perfecto et animo voluntario; [t]omnia enim corda scrutatur
Dominus et universas mentium cogitationes intelligit. [u]Si quaesieris
eum, invenies; si autem dereliqueris eum, proiciet te in aeternum.
10 Nunc ergo, quia elegit te Dominus ut aedificares domum sanctuarii,
[v]confortare et perfice.
11 Dedit autem David Salomoni filio suo [x]descriptionem [y]por-
ticus et templi et cellariorum et cenaculi et cubiculorum in adytis
et domus propitiationis 12 necnon et omnium quae cogitaverat, atrio-

o cf. 2 Rg 23, 29.
p cp. 4, 13; Js 15, 17; Jd 1, 13; 3, 9.
q cp. 26, 30.
r cp. 24, 3.
s cp. 28, 1.
t v. Gn 15, 5; 22, 17.
u cf. cp. 21. 2, 5, 6.
v cp. 21, 7, 14; 2 Rg 24 12-15.
x cp. 11, 32; 2 Rg 23, 31 (?).
y cp. 5, 16.
z cp. 5, 10.
a v. 2 Rg 15, 12.
b v. 2 Rg 15, 37.
c cf. vr. 5.
d 3 Rg 1, 7. — cf. cp. 24, 6.
e cf. cp. 11, 6. — v. 4 Rg 25, [8.
a cp. 23, 2.
b v. cp. 27, 16-22.
c cp. 27, 1-15.
d v. cp. 27, 25-32.
e v. cp. 11, 10-46.
f v. cp. 22, 7-10.
g Ps 98, 5; 131, 7, Is 66, 1; Lm 2, 1. — cf. Ps 109, 1.
h cp. 22. 8; 2 Rg 7, 5, 13. — cf. 3 Rg 5, 3.
i 1 Rg 16, 12, 13.
j cp. 17, 23, 27.
k cp. 5, 2; Gn 49, 8-10; Ps 59[9], 9; Ps 77, 68.
l 1 Rg 16, 1.
m 1 Rg 16, 12, 13.
n v. cp. 3, 1-9; 14, 3-7; Sap 9, 7.
o cp. 22, 9; 23, 1.
p v. 2 Rg 7, 13, 14.
q cp. 17, 12; 22, 10.
r cf. cp. 22, 13.
9] *v. 3 Rg 8, 39.*
s cf. 3 Rg 8, 61.
t 1 Rg 16, 7; Ps 7, 10; 39, 16.
u v. 2 Par 15, 2.
v vr. 20; 1 Es 10, 4; Ag 2, 4.
x vr. 19. — cf. Ex 25, 9, 40.
y 3 Rg 6, 3; 2 Par 3, 4.

rum quae paratae sunt ad templum aedificandum (*29, 1-5*), *post exhortationem principibus factam ut opus Dei promoveant* (*6- 9*) *postque gratiarum actionem et petitionem divini auxilii* (*10-19*). *Itaque Salo-*

rum et exedrarum per circuitum [z]in thesauros domus Domini et in
thesauros sanctorum 13 [a]divisionumque sacerdotalium et [b]leviticarum
in omnia opera domus Domini et in universa vasa ministerii templi
Domini; 14 aurum in pondere per singula vasa ministerii, argenti
quoque pondus pro vasorum et operum diversitate, 15 sed et in [c]can-
delabra aurea et ad lucernas eorum aurum pro mensura uniuscu-
iusque candelabri et lucernarum, similiter et in candelabra argentea
et in lucernas eorum pro diversitate mensurae, pondus argenti tra-
didit. 16 Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diversitate
mensarum; similiter et argentum in alias mensas argenteas. 17 Ad
fuscinulas quoque et phialas et turibula ex auro purissimo et leunculos
aureos pro qualitate mensurae pondus distribuit in leunculum et
leunculum; similiter et in leones argenteos diversum argenti pondus
separavit. 18 [d]Altari autem, in quo adoletur incensum, aurum puris-
simum dedit, ut ex ipso fieret similitudo [e]quadrigae [f]cherubim
extendentium alas et velantium arcam foederis Domini. 19 Omnia,
inquit, venerunt scripta manu Domini ad me, [g]ut intelligerem uni-
versa opera exemplaris.
20 Dixit quoque David Salomoni filio suo: [h]Viriliter age et con-
fortare et fac: ne timeas et ne paveas; Dominus enim Deus meus
tecum erit et [i]non dimittet te, nec derelinquet donec perficias omne
opus ministerii domus Domini. 21 Ecce [j]divisiones sacerdotum et
levitarum in omne ministerium domus Domini adsistunt tibi et [k]pa-
rati sunt, et noverunt tam principes quam populus facere omnia
praecepta tua.

29 Locutusque est David rex ad omnem ecclesiam: Salomonem
filium meum unum elegit Deus [a]adhuc puerum et tenellum;
opus namque grande est; [b]neque enim homini praeparatur habitatio,
sed Deo. 2 Ego autem totis viribus meis praeparavi impensas do-
mus Dei mei: aurum ad vasa aurea et argentum in argentea, aes
in aenea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea et [c]lapides onychinos et
quasi stibinos et diversorum colorum omnemque pretiosum lapidem
et marmor parium abundantissime. 3 Et super haec, quae obtuli in
domum Dei mei, de peculio meo aurum et argentum do in templum
Dei mei exceptis his quae praeparavi in aedem sanctam, 4 [d]tria milia
talenta auri de auro [e]Ophir et septem milia talentorum argenti pro-
batissimi ad deaurandos parietes templi; 5 et ubicumque opus est
aurum de auro, et ubicumque opus est argentum de argento, opera
fiant per manus artificum. Et, si quis [f]sponte offert, impleat manum
suam hodie, et offerat quod voluerit Domino.
6 [g]Polliciti sunt itaque principes familiarum et proceres tribuum
Israël, tribuni quoque et centuriones et [h]principes possessionum
regis. 7 Dederuntque in opera domus Dei auri talenta quinque milia
et [i]solidos decem milia, argenti talenta decem milia et aeris talenta
decem et octo milia; ferri quoque centum milia talentorum. 8 Et
apud quemcumque inventi sunt lapides, dederunt in thesauros domus
Domini per manum [j]Iahiel Gersonitis. 9 Laetatusque est populus,
cum vota sponte promitterent, quia [k]corde toto offerebant ea Do-
mino; sed et David rex laetatus est gaudio magno.
10 Et benedixit Domino coram universa multitudine et ait: [l]Be-
nedictus es, Domine Deus Israël patris nostri, ab aeterno in aeter-
num. 11 [m]Tua est, Domine, magnificentia et potentia et gloria atque
victoria, et tibi laus; cuncta enim, quae in caelo sunt et in terra, tua
sunt; tuum, Domine, regnum, et tu es super omnes principes. 12 [n]Tuae
divitiae et tua est gloria; tu dominaris omnium, [o]in manu tua virtus
et potentia, in manu tua magnitudo et imperium omnium.
13 Nunc igitur, Deus noster, confitemur tibi et laudamus nomen
tuum inclitum. 14 Quis ego, et quis populus meus, ut possimus haec
tibi universa promittere? Tua sunt omnia, et quae de manu tua
accepimus dedimus tibi; 15 [p]peregrini enim sumus coram te et adve-
nae, sicut omnes patres nostri. [q]Dies nostri quasi umbra super
terram, et nulla est mora. 16 Domine Deus noster, omnis haec copia
quam paravimus, ut aedificaretur domus nomini sancto tuo, de manu
tua est et tua sunt omnia. 17 Scio, Deus meus, quod [r]probes corda

z Mt 7, 7. — v. cp. 26, 20.
a cp. 24, 1.
b cp. 23, 6.
c v. Ex 25, 31-37.
d v. Ex 30, 1.
e cf. Ecli 49, 10.
f v. Ex 25, 18-22; 3 Rg 6, 23-38.
g vr. 11, 12; Ex 25, 40.
h v. cp. 22, 23.
i Js 1, 5.
j vr. 13. — v. cpp. 24-26.
k cf. Ex 35, 25, 26; 35, 1, 2.

a cp. 22, 5. — cf. 3 Rg 3, 7.
b vr. 19.
c cf. Is 54, 11, 12; Ap 21, 19-21.
d cf. cp. 22, 14.
e v. 3 Rg 9, 28.
f cf. Ex 25, 2; 35, 5.
g cp. 27, 1; 28, 1.
h cp. 27, 25-31.
i 1 Es 2, 69; 8, 27 (; 2 Es 6, 40-72).
j cp. 23, 8. — cf. cp. 26, 21.
k cf. 4 Rg 12, 4; 2 Cor 9, 7.
10-13] *Cn. ad ll. in fr. 2 per ann.*
l Lc 1, 68.
11] *R. in D. 1 Oct. — Ant. in sb. a. D. 5 Oct.*
m cf. 1 Tm 1, 17; Ap 5, 13.
n cf. 3 Rg 3, 13; 2 Par 1, 12; Rm 11, 36.
o 2 Par 20, 6.
14] * *Conc. Araus. II* (*an. 529*) *can. 11.*
p Ps 38, 13; Heb 11, 13. — v. Lv 25, 23.
q Jb 14, 2; Ps 101, 12; 143, 4; Sap 2, 5; 5, 9.
r cp. 28, 9; Pro 17, 3. — cf. 1 Rg 16, 7.

mon, regia unctione accepta, ab omnibus rex salutatur (20-25); David autem non multo post in senectute bona moritur (26-30).

B) Salomonis historia (2 Par 1, 1-9, 30). ***Sapientiam, quam a Deo in Gabaon***

et [s]simplicitatem diligas, unde et ego in simplicitate cordis mei
laetus obtuli universa haec, et populum tuum, qui hic repertus est,
vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. 18 Domine Deus Abra-
ham et Isaac et Israël patrum nostrorum, custodi in aeternum hanc
voluntatem cordis eorum, et semper in venerationem tui mens ista
permaneat. 19 [t]Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, ut cu-
stodiat mandata tua, testimonia tua et caeremonias tuas et faciat
universa et [u]aedificet aedem, [v]cuius impensas paravi.

20 Praecepit autem David universae ecclesiae: [x]Benedicite Domino
Deo nostro. Et benedixit omnis ecclesia Domino Deo patrum suo-
rum, et [y]inclinaverunt se et adoraverunt Deum et deinde regem.
21 Immolaveruntque victimas Domino et obtulerunt holocausta die
sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum [z]libaminibus
suis et universo ritu abundantissime in omnem Israël. 22 Et come-
derunt et biberunt coram Domino in die illo cum grandi laetitia.
Et [a]unxerunt, [b]secundo Salomonem filium David. Unxerunt autem
eum Domino in principem et [c]Sadoc in pontificem. 23 [d]Seditque
Salomon super [e]solium Domini in regem pro David patre suo, et
cunctis placuit, et paruit illi omnis Israël. 24 Sed et universi prin-
cipes et potentes et cuncti filii regis David dederunt manum et su-
biecti fuerunt Salomoni regi. 25 [f]Magnificavit ergo Dominus Salo-
monem super omnem Israël et [g]dedit illi gloriam regni, qualem
nullus habuit ante eum rex Israël.

26 Igitur David filius Isai regnavit super universum Israël. 27 Et
[h]dies, quibus regnavit super Israël, fuerunt quadraginta anni; in
Hebron regnavit septem annis et in Ierusalem annis triginta tribus.
28 Et mortuus est [i]in senectute bona [j]plenus dierum et divitiis et
gloria. Et regnavit Salomon filius eius pro eo.

29 Gesta autem David regis priora et novissima scripta sunt in
libro [k]Samuelis videntis, et in libro [l]Nathan prophetae atque in vo-
lumine [m]Gad videntis, 30 universique regni eius et fortitudinis et tem-
porum, [n]quae transierunt sub eo sive in Israël sive in cunctis regnis
terrarum.

s cf. Pro 11, 20.
17, 18] *Of. in Ded. Eccl.*
t Ps 71, 1.
u vr. 1. 2.
v cp. 22, 14.
x v. Js 22, 33.
y v. Ex 4, 31.
z Gn 35, 14.
a v. 3 Rg 1, 33-39.
b cf. cp. 23, 1.
c 3 Reg 2, 35.
d 3 Rg 2, 12.
e cp. 28, 5. — cf. 2 Par 9, 8.
f 2 Par 1, 1. — cf. Js 3, 7.
g 3 Rg 3, 13; 2 Par 1, 12. — cf. Ec 2, 9.
h 2 Rg 5, 4, 5; 3 Rg 2, 11.
i cf. Gn 15, 15; 25, 8.
j cp. 23, 1.
k cp. 26, 28. — cf. 1 Rg 9, 9.
l v. 2 Rg 12, 1.
m cp. 21, 9. — v. 1 Rg 22, 5.
n cf. Dn 4, 23, 25.

LIBER
II PARALIPOMENON

HEBRAICE " DIBRE HAIAMIM „

Confortatus est ergo [a]Salomon filius David [b]in re-
gno suo, et Dominus Deus eius erat cum eo et
[c]magnificavit eum in excelsum. 2 Praecepitque
Salomon universo Israëli, [d]tribunis et centurioni-
bus et ducibus et iudicibus omnis Israël et prin-
cipibus familiarum 3 et abiit cum universa multi-
tudine in excelsum Gabaon, [f]ubi erat [g]taberna-
culum foederis Dei, quod fecit Moyses famulus Dei
in solitudine. 4 [h]Arcam autem Dei adduxerat David de Cariathiarim
in locum, quem praeparaverat ei et ubi fixerat illi tabernaculum, hoc
est in Ierusalem. 5 Altare quoque aeneum, quod [i]fabricatus fuerat
[j]Beseleel filius Uri filii Hur, ibi erat [l]coram tabernaculo Domini;
quod et requisivit Salomon et omnis ecclesia. 6 Ascenditque Salo-
mon ad altare aeneum coram tabernaculo foederis Domini et [m]obtu-
lit in eo mille hostias.

a 3 Rg 2, 12, 15.
b 3 Rg 3, 1.
c 1 Par 29, 25.
d 1 Par 27, 1.
e v. 3 Rg 3, 4.
f 1 Par 16, 39; 21, 29.
g Ex 29, 10; Lv 10, 7; Nm 14, 10; Js 18, 1 etc.
h 2 Rg 6, 2, 12; 1 Par 13, 6, 8; 15, 3, 25-16, 1.
i Ex 27, 1, 2; 38, 1-8.
j Ex 31, 2.
l cf. 1 Par 13, 3.
m 3 Rg 3, 4.

Salomon postulat, una cum divitiis et gloria obtinet (1, 1-17). Hoc demonstrat in primis templum, quod aedificandum suscepit, ab Hiram rege Tyriorum impetratis architecto, lignis et opera-

7 Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus dicens: Postula
quod vis ut dem tibi. 8 Dixitque Salomon Deo: Tu fecisti cum
David patre meo misericordiam magnam et [n]constituisti me regem
pro eo. 9 Nunc ergo, Domine Deus, [o]impleatur sermo tuus, quem
pollicitus es David patri meo; tu enim me fecisti regem super po-
pulum tuum multum, [p]qui tam innumerabilis est quam pulvis terrae.
10 [q]Da mihi sapientiam et intelligentiam, ut ingrediar et egrediar
coram populo tuo; quis enim potest hunc populum tuum digne,
qui tam grandis est, iudicare? 11 Dixit autem Deus ad Salomonem:
Quia hoc magis placuit cordi tuo, et non postulasti [r]divitias et sub-
stantiam et gloriam neque animas eorum qui te oderant, sed nec
dies vitae plurimos; petisti autem sapientiam et scientiam, ut iudi-
care possis populum meum, super quem constitui te regem: 12 sa-
pientia et scientia data sunt tibi, divitias autem et substantiam et
gloriam dabo tibi, [s]ita ut nullus in regibus nec ante te nec post te
fuerit similis tui.
13 Venit ergo Salomon ab excelso Gabaon in Ierusalem coram
[t]tabernaculo foederis et regnavit super Israël. 14 Congregavitque
sibi currus et equites, et [u]facti sunt ei mille quadringenti currus
et duodecim milia equitum, et fecit eos esse in [v]urbibus quadriga-
rum et cum rege in Ierusalem. 15 [x]Praebuitque rex argentum et
aurum in Ierusalem [y]quasi lapides et cedros quasi sycomoros quae
nascuntur in campestribus multitudine magna. 16 [z]Adducebantur
autem ei equi de Aegypto et de Coa a negotiatoribus regis, qui
ibant et emebant pretio, 17 quadrigam equorum sescentis argenteis
et equum centum quinquaginta, similiter de universis regnis Hethaeo-
rum et a regibus Syriae emptio celebrabatur.
2 [a]Decrevit autem Salomon aedificare domum nomini Domini et
palatium sibi. 2 Et [b]numeravit septuaginta milia virorum por-
tantium umeris et octoginta milia qui caederent lapides in montibus
praepositosque eorum [c]tria milia sescentos.
3 Misit quoque ad Hiram regem Tyri dicens: [d]Sicut egisti cum
David patre meo et misisti ei ligna cedrina, ut aedificaret sibi do-
mum in qua et habitavit, 4 sic fac mecum, ut aedificem domum no-
mini Domini Dei mei, ut consecrem eam ad adolendum [e]incensum
coram illo et fumiganda aromata, et [f]ad propositionem panum sem-
piternam et ad [g]holocautomata mane et vespere, [h]sabbatis quoque
et neomeniis et sollemnitatibus Domini Dei nostri in sempiternum,
quae mandata sunt Israëli. 5 Domus enim, quam aedificare cupio
magna est; [i]magnus est enim Deus noster super omnes deos. 6 [j]Quis
ergo poterit praevalere, ut aedificet ei dignam domum? Si caelum
et caeli caelorum capere eum nequeunt, quantus ego sum ut possim
aedificare ei domum? Sed ad hoc tantum ut adoleatur incensum
coram illo. 7 [l]Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noverit operari
in auro et argento, aere et ferro, purpura, coccino et hyacintho, et
qui sciat sculpere caelaturas cum his artificibus, quos mecum habeo
in Iudaea et Ierusalem, [m]quos praeparavit David pater meus. 8 Sed
et ligna cedrina mitte mihi et arceuthina et pinea de Libano; scio
enim quod servi tui noverint caedere ligna de Libano, et [n]erunt
servi mei cum servis tuis, 9 ut parentur mihi ligna plurima; domus
enim quam cupio aedificare magna est nimis et inclita. 10 Praeterea
[o]operariis, qui caesuri sunt ligna, servis tuis, dabo in cibaria tritici
coros viginti milia et hordei coros totidem et vini viginti milia me-
tretas, olei quoque sata viginti milia.
11 Dixit autem Hiram rex Tyri per litteras, quas miserat Salo-
moni: [p]Quia dilexit Dominus populum suum, idcirco te regnare
fecit super eum; 12 et addidit dicens: Benedictus Dominus Deus
Israël, [q]qui fecit caelum et terram, qui dedit David regi filium sa-
pientem et eruditum et sensatum atque prudentem, [r]ut aedificaret
domum Domino et palatium sibi.
13 Misi ergo tibi virum prudentem et scientissimum [s]Hiram
patrem meum, 14 filium mulieris de filiabus Dan, cuius pater fuit
Tyrius, [t]qui novit operari in auro et argento, aere et ferro et mar-
more et lignis, in purpura quoque et hyacintho et bysso et coccino,

7-12] 3 Rg 3, 5-14.
n 1 Par 28, 5.
o cp. 6, 17; 3 Rg 8, 26.
p Gn 13, 16.
q cf. Nm 27, 17; Dt 31, 2; Sap 8, 4; 9, 10.
r Ex 5, 9; 6, 2.
s cp. 9, 22. — cf. 1 Par 29, 25.
t vr. 3.
14-17] cp. 25, 28; 3 Rg 10, 26-29.
u cf. 3 Rg 4, 26.
v cf. 3 Rg 9, 19.
x cp. 9, 27.
y cf. Sap. 7, 9.
z cp. 9, 28.
a 3 Rg 5, 5.
b vr. 17; 3 Rg 5, 15, 16. — cf. cp. 8, 7, 8; 3 Rg 9, 29, 21.
c cf. 3 Rg 5, 16.
d 1 Par 14, 1.
3-16] 3 Rg 5, 2-11.
e v. Ex 30, 7.
f v. Lv 24, 5-8.
g v. Nm 28, 3-8.
h cp. 8, 13; Nm 28, 9, 11, 19, 26.
i Ps 134, 5. — cf. Ex 15, 1; 1 Par 16, 25; Ps 85, 8.
j cp. 6, 18; 3 Rg 8, 27; Is 66, 1; Ac 7, 49.
l vr. 13, 14.
m 1 Par 22, 15.
n cp. 9, 10, 11.
o cf. 3 Rg 5, 11
p cp. 9, 8; 3 Rg 10, 9.
q v. Gn 1 ,1.
r cf. vr. 1.
s 3 Rg 7, 13, 14. — cf. Ex 31, 4-6.
t cf. vr. 7.

riis, qui cum Israëlitis et advenis opus exsequuntur (2, 1-18). Idipsum vero in singulis eius partibus perfectum (13, 1-17) pretiosissimisque omnis generis vasis per atrium et in sanctuario distributis

u vr. 10.
v cf. 3 Rg 5, 9.
x v. Js 19, 46.
y cf. 1 Par 21, 2.
z v. vr. 2.
a cf. Js 9, 27.
1-4] 3 Rg 6, 1-3.
a Gn 22, 2, 14.
b cf. 2 Rg 24, 23; 1 Par 21, 15, 18, 25, 28.
c cf. 1 Es 3, 11.
d cf. vr. 8; 3 Rg 6, 17.
e cf. 3 Rg 5, 8; 6, 9.
f 3 Rg 6, 29, 32.
g cf. 3 Rg 6, 16.
h 1 Par 28, 11.
10-13] 3 Rg 6, 23-28.
i Ex 40, 9.
j v. Ex 26, 31; Mt 27, 51.
15, 16] 3 Rg 6, 7, 15-20.
l cf. 3 Rg 7, 15; 4 Rg 25, 17; Jr 52, 20.
m 3 Rg 7, 21.
a cp. 7, 7; 8, 12. — cf. cp. 15, 8; 3 Rg 8, 44; 4 Rg 16, 14. v. Ez 43, 13-17.
2-5] 3 Rg 7, 23-26.

et qui scit caelare omnem sculpturam et adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est cum artificibus tuis et cum artificibus domini mei David patris tui. 15 Triticum ergo et hordeum et oleum et vinum [u]quae pollicitus es, domine mi, mitte servis tuis. 16 [v]Nos autem caedemus ligna de Libano, quot necessaria habueris, et applicabimus ea ratibus per mare in [x]Ioppe; tuum autem erit transferre ea in Ierusalem.

17 Numeravit igitur Salomon omnes viros proselytos, qui erant in terra Israël, [y]post dinumerationem quam dinumeravit David pater eius, et [z]inventi sunt centum quinquaginta milia et tria milia sescenti. 18 [a]Fecitque ex eis septuaginta milia qui umeris onera portarent et octoginta milia qui lapides in montibus caederent, tria autem milia et sescentos praepositos operum populi.

3 Et coepit Salomon aedificare domum Domini in Ierusalem in [a]monte Moria, qui demonstratus fuerat David patri eius, in loco quem paraverat David in [b]area Ornan iebusaei. 2 Coepit autem aedificare mense secundo, anno quarto regni sui.

3 Et haec sunt [c]fundamenta quae iecit Salomon ut aedificaret domum Dei: longitudinis cubitos in mensura prima [d]sexaginta, latitudinis cubitos viginti. 4 Porticum vero ante frontem, quae tendebatur in longum iuxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti; porro altitudo centum viginti cubitorum erat, et deauravit eam intrinsecus auro mundissimo.

5 Domum quoque maiorem texit [e]tabulis ligneis abiegnis et laminas auri obrizi adfixit per totum; [f]sculpsitque in ea palmas et quasi catenulas se invicem complectentes, 6 stravit quoque pavimentum templi pretiosissimo marmore decore multo. 7 Porro aurum erat probatissimum de cuius laminis texit domum et trabes eius et postes et parietes et ostia, et caelavit cherubim in parietibus.

8 [g]Fecit quoque domum sancti sanctorum: longitudinem iuxta latitudinem domus cubitorum viginti, et latitudinem similiter viginti cubitorum, et laminis aureis texit eam quasi talentis sescentis. 9 Sed et clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi siclos quinquagenos appenderent. [h]Cenacula quoque texit auro.

10 Fecit etiam in domo sancti sanctorum cherubim duos opere statuario et texit eos auro. 11 Alae cherubim viginti cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque et tangeret parietem domus, et altera quinque cubitos habens alam tangeret alterius cherub. 12 Similiter cherub alterius ala quinque habebat cubitos et tangebat parietem, et ala eius altera quinque cubitorum alam cherub alterius contingebat. 13 Igitur alae utriusque cherubim expansae erant et extendebantur per cubitos viginti; ipsi autem stabant erectis pedibus, et facies eorum erant versae ad [i]exteriorem domum.

14 [j]Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, cocco et bysso et intexuit ei cherubim.

15 [l]Ante fores etiam templi duas columnas quae triginta et quinque cubitos habebant altitudinis; porro capita earum quinque cubitorum. 16 Necnon et quasi catenulas in oraculo, et superposuit eas capitibus columnarum, malogranata etiam centum quae catenulis interposuit. 17 Ipsas quoque columnas [m]posuit in vestibulo templi unam a dextris et alteram a sinistris; eam quae a dextris erat vocavit Iachin et quae ad laevam Booz.

4 Fecit quoque [a]altare aeneum viginti cubitorum longitudinis et viginti cubitorum latitudinis et decem cubitorum altitudinis.

2 Mare etiam fusile decem cubitis a labio usque ad labium rotundum per circuitum; quinque cubitus habebat altitudinis, et funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum eius. 3 Similitudo quoque boum erat subter illud, et decem cubitis quaedam extrinsecus caelaturae quasi duobus versibus alvum maris circuibant. Boves autem erant fusiles. 4 Et ipsum mare super duodecim boves impositum erat, quorum tres respiciebant ad aquilonem et alii tres ad occidentem, porro tres alii meridiem et tres qui reliqui erant orientem habentes mare superpositum, posteriora autem boum erant intrinsecus sub mari. 5 Porro vastitas eius habebat mensuram palmi, et labium

instruitur et ornatur (4, 1-22), sollemniterque Deo dicatur, et, translata in illud de urbe David foederis arca (5, 1-12), totum impletur gloria Domini (13, 14). Tunc Salomon gratias agit eo quod

illius erat quasi labium calicis vel repandi lilii, [b]capiebatque tria milia
metretas.
6 [c]Fecit quoque conchas decem et posuit quinque a dextris et
quinque a sinistris, ut lavarent in eis omnia quae in holocaustum
oblaturi erant, porro in mari sacerdotes lavabantur.
7 Fecit autem et candelabra aurea decem, [d]secundum speciem
qua iussa erant fieri, et posuit ea in templo quinque a dextris et
quinque a sinistris. 8 [e]Necnon et mensas decem et posuit eas in
templo quinque a dextris et quinque a sinistris; phialas quoque aureas centum.
9 Fecit etiam [f]atrium sacerdotum et [g]basilicam grandem et ostia
in basilica, quae texit aere.
10 [h]Porro mare posuit in latere dextro, contra orientem ad meridiem.
11 Fecit autem [i]Hiram lebetes et creagras et phialas, et complevit omne opus regis in domo Dei: 12 hoc est columnas duas
et [j]epistylia et capita et quasi quaedam retiacula quae capita tegerent super epistylia, 13 [l]malogranata quoque quadringenta et retiacula
duo, ita ut bini ordines malogranatorum singulis retiaculis iungerentur, quae protegerent epistylia et capita columnarum. 14 [m]Bases
etiam fecit et conchas quas superposuit basibus; 15 mare unum,
boves quoque duodecim sub mari; 16 et lebetes et [n]creagras et
phialas. Omnia vasa [o]fecit Salomoni Hiram pater eius in domo Domini ex aere mundissimo. 17 In regione Iordanis fudit ea rex in
argillosa terra inter Sochot et Saredatha. 18 [p]Erat autem multitudo
vasorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus aeris.
19 Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei et altare aureum
et [q]mensas et super eas panes propositionis, 20 candelabra quoque
cum lucernis suis, [r]ut lucerent ante oraculum iuxta ritum, ex auro
purissimo 21 et florentia quaedam et lucernas et forcipes aureos:
omnia de auro mundissimo facta sunt. 22 Thymiateria quoque et
turibula et phialas et mortariola ex auro purissimo. Et ostia caelavit templi interioris, id est in sancta sanctorum, et ostia templi forinsecus aurea. Sicque completum est omne opus quod fecit Salomon in domo Domini.
5 Intulit igitur Salomon omnia [a]quae voverat David pater suus,
argentum et aurum et universa vasa posuit in thesauris domus Dei.
2 Post quae congregavit maiores natu Israël et cunctos principes tribuum et capita familiarum de filiis Israël in Ierusalem, ut
adducerent arcam foederis Domini de [b]civitate David, quae est
Sion. 3 Venerunt itaque ad regem omnes viri Israël in die sollemni
mensis septimi. 4 Cumque venissent cuncti seniorum Israël, [c]portaverunt levitae arcam 5 et intulerunt eam et omnem paraturam tabernaculi. Porro vasa sanctuarii, quae erant in tabernaculo, [d]portaverunt sacerdotes cum levitis. 6 Rex autem Salomon et universus
coetus Israël et omnes qui fuerunt congregati ante arcam immolabant arietes et boves absque ullo numero: tanta enim erat multitudo
victimarum. 7 Et intulerunt sacerdotes arcam foederis Domini in locum suum, id est ad oraculum templi in sancta sanctorum subter
alas cherubim, 8 ita ut cherubim expanderent alas suas super locum,
in quo posita erat arca, et ipsam arcam tegerent cum vectibus suis.
9 Vectium autem quibus portabatur arca, quia paululum longiores
erant, [e]capita parebant ante oraculum; si vero quis paululum fuisset extrinsecus eos videre non poterat. Fuit itaque arca ibi usque
in praesentem diem. 10 [f]Nihilque erat aliud in arca nisi duae tabulae, [g]quas posuerat Moyses in Horeb quando legem dedit Dominus filiis Israël egredientibus ex Aegypto. 11 Egressis autem sacerdotibus de sanctuario (omnes enim sacerdotes, qui ibi potuerant
inveniri, sanctificati sunt, nec adhuc in illo tempore [h]vices et ministeriorum ordo inter eos divisus erat), 12 tam levitae quam cantores,
id est et qui [i]sub [j]Asaph erant et qui sub [k]Eman et qui sub Idithun, filii et fratres eorum vestiti byssinis, [l]cymbalis et psalteriis et
citharis concrepabant stantes ad orientalem plagam altaris, et cum
eis [m]sacerdotes centum viginti canentes tubis. 13 Igitur cunctis pa-

b cf. 3 Rg 7, 26.
c 3 Rg 7, 38. 39.
d vr. 20; 3 Rg 7, 49. — Ex 25, 31-39; 27, 20, 21.
e vr. 19, — cf. 3 Rg 7, 48.
f 3 Rg 6, 36.
g cf. cp. 6, 13; 4 Rg 21, 5.
h 3 Rg 7, 39.
11-5, 1] Rg 7, 40-51.
i cf. 3 Rg 7, 13, 14.
j 3 Rg 7, 41.
l cf. 3 Rg 7, 20.
m 3 Rg 7, 38, 39.
n v. vr. 11; 1 Par 28, 17; Jr 52, 18.
o 3 Rg 7, 14.
p 3 Rg 7, 46.
q vr. 8.
r vr. 7.
2-10] 3 Rg 8, 1-9.
a 1 Par 28, 14-18.
b 2 Rg 6, 12.
c cf. vr. 7; 3 Rg 8, 3.
d cp. 23, 18; 30, 27.
e cf. 3 Rg 8, 8.
f Heb 9, 4.
g Dt 10, 2, 5. — cf. cp. 6, 11.
h 1 Par 24, 1, 5. — cf. Lc 1, 5.
i v. 1 Par 25, 1-4.
j v. 1 Par 6, 39.
k v. 1 Par 6, 33.
l 1 Par 15, 16; Ps 150, 3-5.
m cp. 7, 6; 1 Par 15, 24.

promissiones Davidi factae impletae sint (*6, 1-11*), *et coram omni multitudine supplex Deum exorat ut propitius respiciat et fidelium preces benignus exaudiat* (*12-42*); *quam quidem precationem sibi bene*

riter et tubis, et voce et [n]cymbalis et organis et diversi generis mu-
sicorum concinentibus et vocem in sublime tollentibus, longe so-
nitus audiebatur; ita ut, cum Dominum laudare coepissent et di-
cere:

Confitemini Domino, [o]quoniam bonus,
quoniam in aeternum misericordia eius,

[p]impleretur domus Dei nube, 14 nec possent sacerdotes stare et mi-
nistrare propter caliginem; [q]compleverat enim gloria Domini do-
mum Dei.

6 Tunc Salomon ait: Dominus pollicitus est ut habitaret in caligine;
2 ego autem aedificavi [a]domum nomini eius, ut habitaret ibi in
perpetuum.

3 Et convertit rex faciem suam et benedixit universae multitudini
Israël (nam omnis turba stabat intenta) et ait: 4 Benedictus Domi-
nus Deus Israël, qui quod locutus est David patri meo opere com-
plevit dicens: 5 A die qua eduxi populum meum de terra Aegypti,
non elegi civitatem de cunctis tribubus Israël, ut aedificaretur in ea
domus nomini meo neque elegi quemquam alium virum, ut esset
dux in populo meo Israël, 6 [c]sed elegi Ierusalem ut sit nomen meum
in ea et [d]elegi David ut constituerem eum super populum meum
Israël. 7 [e]Cumque fuisset voluntatis David patris mei, ut aedificaret
domum nomini Domini Dei Israël, 8 dixit Dominus ad eum: Quia
haec fuit voluntas tua ut aedificares domum nomini meo, bene qui-
dem fecisti huiuscemodi habere voluntatem; 9 sed non tu aedificabis
domum, verum filius tuus qui egredietur de lumbis tuis, ipse aedi-
ficabit domum nomini meo. 10 Complevit ergo Dominus sermonem
suum quem locutus fuerat, et ego surrexi pro David patre meo et
sedi super thronum Israël, sicut locutus est Dominus, et aedificavi
domum nomini Domini Dei Israël 11 et posui in ea arcam, [f]in qua
est pactum Domini quod pepigit cum filiis Israël.

12 Stetit ergo coram altari Domini ex adverso universae mul-
titudinis Israël et extendit manus suas; 13 [g]siquidem fecerat Sa-
lomon basim aeneam et posuerat eam in medio basilicae haben-
tem quinque cubitos longitudinis et quinque cubitos latitudinis et
tres cubitos altitudinis; stetitque super eam et deinceps, flexis
genibus contra universam multitudinem Israël et palmis in cae-
lum levatis, 14 ait: Domine Deus Israël, [h]non est similis tui Deus
in caelo et in terra, [i]qui custodis pactum et misericordiam cum
servis tuis; qui ambulant coram te in toto corde suo, 15 [j]qui praesti-
tisti servo tuo David patri meo, quaecumque locutus fueras ei; et
quae ore promiseras opere complesti, sicut et praesens tempus
probat. 16 Nunc ergo, Domine Deus Israël, imple servo tuo patri
meo David quaecumque locutus es dicens: [k]Non deficiet ex te vir
coram me, qui sedeat super thronum Israël, [l]ita tamen si custo-
dierint filii tui vias suas et ambulaverint in lege mea, sicut et tu
ambulasti coram me. 17 Et nunc, Domine Deus Israël, firmetur
sermo tuus, quem locutus es servo tuo David. 18 Ergone credibile
est ut habitet Deus cum hominibus super terram? Si caelum et
[m]caeli caelorum non te capiunt, quanto magis domus ista quam
aedificavi. 19 Sed ad hoc tantum facta est ut respicias orationem
servi tui et obsecrationem eius, Domine Deus meus, et audias preces
quas fundit famulus tuus coram te, 20 [n]ut aperias oculos tuos super
domum istam diebus ac noctibus, super locum in quo [o]pollicitus es
ut invocaretur nomen tuum, 21 et exaudires orationem quam servus
tuus orat in eo, et exaudias preces famuli tui et populi tui Israël.
Quicumque oraverit in loco isto exaudi de habitaculo tuo, id est de
caelis, et [p]propitiare.

22 Si peccaverit quispiam in proximum suum et [q]iurare contra
eum paratus venerit seque maledicto constrinxerit coram altari in
domo ista, 23 tu audies de caelo et facies iudicium servorum tuorum,
ita ut reddas iniquo viam suam in caput proprium et ulciscaris
iustum retribuens ei secundum iustitiam suam.

24 [r]Si superatus fuerit populus tuus Israël ab inimicis (peccabunt
enim tibi), et conversi egerint paenitentiam et obsecraverint nomen

n 1 Par 16, 41.
o cp. 7, 3. — v. 1 Par 16, 34.
p Ex 40, 32, 33.
q cp. 7, 2; 3 Rg 8, 10. — cf. Ez 10, 10, 3, 4.
1-39] 3 Rg 8, 12-50.
2] *RR. in cons. et dedic. Eccl.*
a cf. Ex 20, 21. Heb 12, 21.
b cf. Ps 134, 21.
c cp. 12, 13; Ps 77, 68.
d 1 Par 28, 4 — v. 1 Rg 16. 11-13.
e 2 Rg 7, 2; 1 Par 17, 1; 28, 2.
(*10*)] *R. in fr. 2 p. D. 3 p. Pnt.*
f cf. cp. 5, 10.
g cf. 3 Rg 8, 54.
14] *v. vr. 10.*
h v. Ex 15, 11.
i v. Dt 7, 9.
j 1 Par 22, 9, 10.
k cp. 7, 18; 2 Rg 7, 16. — v. 3 Rg 2, 4.
l Ps 131, 12.
m v. cp. 2, 6.
(*20*)] *v. Ps 45, 5.*
n cf. vr. 40.
o Ex 20, 24.
p cf. Dn 9, 19.
q cf. Ex 22, 11.
24, 25] *R. in fr. 3 p. D. 3 p. Pnt.*
r cf. Dt 28, 25.

probari Deus manifestat misso de caelo igne ad sacrificium comburendum (7, 1-3). Itaque consecratione completa, Salomon populum dimittit (4-10); ipse vero a Domino sibi iterum in visione apparente de divino

tuum et fuerint deprecati in loco isto, 25 [s]tu exaudies de caelo et
propitiare peccato populi tui Israël et reduc eos in terram quam
dedisti eis et patribus eorum.
26 [t]Si clauso caelo pluvia non fluxerit propter peccata populi, et
deprecati te fuerint in loco isto et confessi nomini tuo et conversi a
peccatis suis, cum eos adflixeris, 27 exaudi de caelo, Domine, et di-
mitte peccata servis tuis et populi tui Israël et doce eos viam bonam,
per quam ingrediantur, et da pluviam terrae quam dedisti populo
tuo ad possidendum.
28 [u]Fames si orta fuerit in terra et pestilentia, aerugo et aurugo
et locusta et bruchus et hostes, vastatis regionibus, portas obsede-
rint civitatis, omnisque plaga et infirmitas presserit; 29 si quis de
populo tuo Israël fuerit deprecatus cognoscens plagam et infirmita-
tem suam et expanderit manus suas in domo hac, 30 tu exaudies
de caelo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, et propitiare et redde
unicuique secundum vias suas, quas nosti eum habere in corde suo
([v]tu enim solus nosti corda filiorum hominum), 31 ut timeant te et
ambulent in viis tuis, cunctis diebus quibus vivunt super faciem
terrae, quam dedisti patribus nostris.
32 Externum quoque, qui non est de populo tuo Israël, si venerit
de terra longinqua propter nomen tuum magnum et propter manum
tuam robustam et bracchium tuum extentum, et adoraverit in loco
isto, 33 tu exaudies de caelo firmissimo habitaculo tuo et facies cuncta,
pro quibus invocaverit te ille peregrinus; ut sciant omnes populi
terrae nomen tuum et timeant te sicut populus tuus Israël et co-
gnoscant [x]quia nomen tuum invocatum est super domum hanc quam
aedificavi.
34 Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra adversarios
suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te [y]contra viam, in
qua civitas haec est quam elegisti et domus quam aedificavi nomini
tuo, 35 tu exaudies de caelo preces eorum et obsecrationem et ulci-
scaris. 36 Si autem peccaverint tibi ([z]neque enim est homo qui non
peccet), et iratus fueris eis et tradideris hostibus, et captivos duxe-
rint eos in terram longinquam, vel certe quae iuxta est, 37 et con-
versi in corde suo in terra, ad quam captivi ducti fuerant, egerint
paenitentiam et deprecati te fuerint in terra captivitatis suae dicen-
tes: Peccavimus, inique fecimus, iniuste egimus, 38 et reversi fuerint
ad te in toto corde suo et in tota anima sua in terra captivitatis
suae ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terrae suae,
quam dedisti patribus eorum, et urbis quam elegisti et domus quam
aedificavi nomini tuo, 39 tu exaudies de caelo, hoc est de firmo ha-
bitaculo tuo, preces eorum et facias iudicium et dimittas populo
tuo quamvis peccatori; 40 tu es enim Deus meus. [a]Aperiantur, quaeso,
oculi tui, et [b]aures tuae intentae sint ad orationem quae fit in loco
isto.
41 [c]Nunc igitur consurge, Domine Deus, in requiem tuam tu et
arca fortitudinis tuae. Sacerdotes tui, Domine Deus, [d]induantur
salutem et sancti tui [e]laetentur in bonis. 42 Domine Deus, [f]ne aver-
teris faciem christi tui; [g]memento misericordiarum David servi
tui.
7 [a]Cumque complesset Salomon fundens preces, [b]ignis descendit
de caelo et devoravit holocausta et victimas, et [c]maiestas Do-
mini implevit domum. 2 Nec poterant sacerdotes ingredi templum
Domini, eo quod implesset maiestas Domini templum Domini. 3 Sed
et omnes filii Israël videbant descendentem ignem et gloriam Do-
mini super domum et corruentes proni in terram super pavimentum
stratum lapide adoraverunt et laudaverunt Dominum:
Quoniam bonus, [d]quoniam in saeculum misericordia eius.
4 [e]Rex autem et omnis populus immolabant victimas coram Do-
mino. 5 Mactavit igitur rex Salomon hostias, boum viginti duo milia,
arietum centum viginti milia, et dedicavit domum Dei rex et uni-
versus populus. 6 Sacerdotes autem stabant in officiis suis, et [f]le-
vitae in organis carminum Domini, quae fecit David rex ad laudan-
dum Dominum:

s cf. Dn 9, 19.

t cp. 7, 13. — cf. Dt 28, 23, 24; 3 Rg 17, 1.

u cf. cp. 20, 9.

29, 30] *v. vrr. 2, 37, 38.*

30] *v. 3 Rg 8, 28.*

v 1 Rg 16, 7; 1 Par 29, 17; Ps 7, 10.

x cp. 7, 14. — cf. Jc 2, 7.

y cf. Dn 6, 10.

z v. 3 Rg 8, 46; Ec 7, 21; Jc 3, 2; 1 Jo 1, 8.

37, 38] *v. vr. 2, 29, 30.*

a 2 Es 1, 6, 11. — cf. vr. 20; cp. 7, 15.
b Ps 129, 2.
c Ps 131, 8, 9. — cf. 1 Par 28; 2.
d cf. Is 61, 10.
e cf. cp. 7, 30; 2 Es 9, 25.
f Ps 131, 10.
g Ps 131, 1.

1-16] *LL. in fs. ded. Eccl.*
a 3 Rg 8, 54.
b Lv 9, 24; 3 Rg 18, 38; 2 Par 21, 26; 2 Mc 2, 10.
c Ex 40, 32; 2 Mc 2, 8. — v. cp. 5, 13.
3] *cf. 3 Rg 8, 33.*

d cp. 5, 13; Ps 135, 1.
e 3 Rg 8, 62, 63.

f cf. 1 Par 15, 16.

auxilio in posterum accipiendo certior fit, dummodo divinam legem fidelissime adimpleat (11-22). Idem etiam demonstrant res gestae Salomonis, veluti oppida et aedificia ab eo munita et exstructa (8, 1-10),

Quoniam in aeternum misericordia eius;
hymnos David canentes per manus suas. Porro [g]sacerdotes ca-
nebant tubis ante eos, cunctusque Israël stabat. 7 Sanctificavit quo-
que Salomon medium atrii ante templum Domini; obtulerat enim
ibi holocausta et adipes pacificorum, quia altare aeneum quod fe-
cerat non poterat sustinere holocausta et sacrificia et adipes. 8 Fecit
ergo Salomon sollemnitatem in tempore illo septem diebus, et omnis
Israël cum eo, ecclesia magna valde [h]ab introitu Emath usque ad
torrentem Aegypti. 9 Fecitque die octavo [i]collectam, eo quod [j]de-
dicasset altare septem diebus et sollemnitatem celebrasset diebus
septem. 10 Igitur in die vicesimotertio mensis septimi dimisit populos
ad tabernacula sua laetantes atque gaudentes super bono quod fecerat
Dominus Davidi et Salomoni et Israëli populo suo.
11 Complevitque Salomon domum Domini et domum regis et
omnia quae disposuerat in corde suo, ut faceret in domo Domini
et in domo sua, et prosperatus est.
12 Apparuit autem ei Dominus nocte et ait: Audivi orationem
tuam et [k]elegi locum istum mihi in domum sacrificii. 13 [l]Si clausero
caelum, et pluvia non fluxerit, et mandavero et praecepero locustae
ut devoret terram et misero pestilentiam in populum meum, 14 con-
versus autem populus meus, super quos invocatum est nomen meum,
[m]deprecatus me fuerit et exquisierit faciem meam et egerit paeni-
tentiam a viis suis pessimis, et ego exaudiam de caelo et propitius
ero peccatis eorum et sanabo terram eorum. 15 [n]Oculi quoque mei
erunt aperti et aures meae erectae ad orationem eius qui in loco
isto oraverit; 16 elegi enim et sanctificavi locum istum, ut sit no-
men meum ibi in sempiternum, et permaneant oculi mei et cor meum
ibi cunctis diebus. 17 Tu quoque, si ambulaveris coram me, sicut
ambulavit David pater tuus, et feceris iuxta omnia quae praecepi
tibi et iustitias meas iudiciaque servaveris, 18 suscitabo thronum re-
gni tui, sicut pollicitus sum David patri tuo dicens: [o]Non auferetur
de stirpe tua vir qui sit princeps in Israël. 19 [p]Si autem aversi fue-
ritis et dereliqueritis iustitias meas et praecepta mea, quae proposui
vobis, et abeuntes servieritis diis alienis et adoraveritis eos, 20 [q]evel-
lam vos de terra mea, quam dedi vobis, et domum hanc quam
sanctificavi nomini meo proiciam a facie mea et [r]tradam eam in
parabolam et in exemplum cunctis populis, 21 et domus ista erit
in proverbium universis transeuntibus; et dicent stupentes: [s]Quare
fecit Dominus sic terrae huic et domui huic? 22 Respondebuntque:
Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxit
eos de terra Aegypti, et apprehenderunt deos alienos et adoraverunt
eos et coluerunt; idcirco venerunt super eos universa haec mala.
8 Expletis autem viginti annis, postquam aedificavit Salomon do-
mum Domini et domum suam, 2 civitates, quas dederat Hiram
Salomoni, aedificavit et habitare ibi fecit filios Israël. 3 Abiit quoque
in Emath Suba et obtinuit eam. 4 Et aedificavit Palmyram in deserto
et alias civitates munitissimas aedificavit in Emath. 5 Exstruxitque
[a]Bethoron superiorem et [b]Bethoron inferiorem, [c]civitates muratas
habentes portas et vectes et seras, 6 Balaath etiam et omnes urbes
firmissimas, quae fuerunt Salomonis, cunctasque urbes quadrigarum
et urbes equitum. Omnia quaecumque voluit Salomon atque disposuit
aedificavit in Ierusalem et in Libano et in universa terra potestatis suae.
7 [d]Omnem populum qui derelictus fuerat de Hethaeis et Amor-
rhaeis et Pherezaeis et Hevaeis et Iebusaeis, qui non erant de stirpe
Israël, 8 de filiis eorum et de posteris, quos non interfecerant filii
Israël, subiugavit Salomon [e]in tributarios usque in diem hanc. 9 Porro
de filiis Israël non posuit ut servirent operibus regis; ipsi enim erant
viri bellatores et duces primi et principes quadrigarum et equitum
eius. 10 Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt du-
centi quinquaginta, qui erudiebant populum.
11 [f]Filiam vero Pharaonis transtulit de civitate David in domum
quam aedificaverat ei; dixit enim rex: Non habitabit uxor mea in
domo David regis Israël, eo quod sanctificata sit, quia ingressa est
in eam arca Domini.

g cp. 5, 12.
7-10] 3 Rg 3, 62-66.
h 3 Rg 8, 65; 4 Rg 14, 25; Am 6, 15.
i Lv 23, 36.
j v. Nm 7, 10.
11-22] 3 Rg 9, 1-9.
k v. Dt 12, 5.
l cf. cp. 6, 26, 28.
m cf. cp. 12, 7.
n cp. 33, 7. — v. cp. 6, 40.
16] Ant. in fs. ss. Cordis J.
o 2 Rg 7, 12, 16; 3 Rg 8, 25. — v. cp. 6, 16.
p cf. Lv 26, 14; Dt 28, 15.
q cf. Dt 29, 28.
r v. Dt 28, 37.
s Dt 29, 23-26; Jr 22, 8, 9.
1-18] 3 Rg 9, 10-28.
a 2 Rg 8, 9; 4 Rg 23, 33; 25, 21.
b v. Js 16, 3, 5.
c cp. 14, 7; Dt 3, 5.
d v. Gn 15, 18-21.
e cp. 10, 18; 3 Rg 4, 6; 6, 21; 12, 18. — cf. Js 16, 10.
f 3 Rg 3, 1; 7, 8; 9, 24.

renovata patris instituta de sacerdotibus et levitis (12-16), ad comparandas divitias maritimae expeditiones (17, 18), reginae Sabae adventus in Ierusalem (9, 1-12), ipsius regni denique gloria et opes (13-28).

12 Tunc [g]obtulit Salomon holocausta Domino super altare Do-
mini [h]quod exstruxerat ante porticum, 13 [i]ut per singulos dies offer-
retur in eo, [j]iuxta praeceptum Moysi, in sabbatis et in calendis et
in festis diebus, [k]ter per annum, id est in sollemnitate azymorum
et in sollemnitate hebdomadarum et in sollemnitate tabernaculorum.
14 Et constituit, iuxta dispositionem David patris sui, [l]officia sacer-
dotum in ministeriis suis et [m]levitas in ordine suo, ut laudarent et
ministrarent coram sacerdotibus [n]iuxta ritum uniuscuiusque diei,
et [o]ianitores in divisionibus suis per portam et portam: sic enim
praeceperat David [p]homo Dei. 15 Nec praetergressi sunt de man-
datis regis tam sacerdotes quam levitae ex omnibus quae praece-
perat et in custodiis thesaurorum. 16 Omnes impensas praeparatas
habuit Salomon, ex eo die quo fundavit domum Domini, usque in
diem quo perfecit eam.
17 Tunc abiit Salomon in [q]Asiongaber et in [r]Ailath ad oram
maris Rubri, quae est in terra Edom. 18 Misit autem ei Hiram per
manus servorum suorum naves et nautas gnaros maris, et abierunt
cum servis Salomonis in Ophir tuleruntque inde [s]quadringenta quin-
quaginta talenta auri et attulerunt ad regem Salomonem.
9 [a]Regina quoque Saba, cum audisset famam Salomonis, venit ut
tentaret eum in aenigmatibus in Ierusalem cum magnis opibus
et camelis, qui portabant aromata et auri plurimum gemmasque
pretiosas. Cumque venisset ad Salomonem, locuta est ei quaecumque
erant in corde suo, 2 et exposuit ei Salomon omnia quae propo-
suerat, nec quidquam fuit quod non perspicuum ei fecerit. 3 Quae
postquam vidit, sapientiam scilicet Salomonis et domum, quam aedi-
ficaverat, 4 necnon et cibaria mensae eius et habitacula servorum et
officia ministrorum eius et vestimenta eorum, pincernas quoque et
vestes eorum et victimas, quas immolabat in domo Domini, non erat
prae stupore ultra in ea spiritus. 5 Dixitque ad regem: Verus est
sermo, quem audieram in terra mea, de virtutibus et sapientia tua:
6 non credebam narrantibus, donec ipsa venissem, et vidissent oculi
mei, et probassem vix medietatem sapientiae tuae mihi fuisse nar-
ratam. Vicisti famam virtutibus tuis. 7 [b]Beati viri tui et beati servi
tui, qui adsistunt coram te omni tempore et audiunt sapientiam
tuam. 8 Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te [c]ordinare
super thronum suum regem Domini Dei tui. [d]Quia diligit Deus
Israël et vult servare eum in aeternum, idcirco posuit te super eum
regem, ut facias iudicia atque iustitiam. 9 Dedit autem regi centum
viginti talenta auri et aromata multa nimis et gemmas pretiosissimas.
Non fuerunt aromata talia ut haec, quae dedit regina Saba regi
Salomoni. 10 Sed et servi Hiram cum servis Salomonis [e]attulerunt
aurum de Ophir et ligna thyina et gemmas pretiosissimas, 11 de
quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, [f]gradus in domo Domini
et in domo regia, citharas quoque et psalteria cantoribus. Nunquam
visa sunt in terra Iuda ligna talia. 12 Rex autem Salomon dedit re-
ginae Saba cuncta quae voluit et quae postulavit, et [g]multo plura
quam attulerat ad eum; quae reversa abiit in terram suam cum
servis suis.
13 Erat autem pondus auri, quod adferebatur Salomoni per singu-
los annos, sescenta sexaginta sex talenta auri, 14 excepta ea summa
quam legati diversarum gentium et negotiatores adferre consueve-
rant [h]omnesque reges Arabiae et satrapae terrarum qui compor-
tabant aurum et argentum Salomoni. 15 Fecit igitur rex Salomon
ducentas hastas aureas de summa sescentorum aureorum, qui in
singulis hastis expendebantur, 16 [i]trecenta quoque scuta aurea trecen-
torum aureorum, quibus tegebantur singula scuta, posuitque ea rex
in armamentario quod erat consitum nemore. 17 Fecit quoque rex
solium eburneum grande et vestivit illud auro mundissimo. 18 Sex
quoque gradus, quibus ascendebatur ad solium, et scabellum aureum
et bracchiola duo altrinsecus et duos leones stantes iuxta bracchiola,
19 sed et alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex
utraque parte: non fuit tale solium in universis regnis. 20 Omnia
quoque vasa convivii regis erant aurea, et vasa domus saltus Libani

g cp. 1, 6.
h cp. 4, 1; 15, 8.
i cf. Ex 29, 38.
j Nm 28, 3, 9, 11, 26; 29, 12.
k Ex 23, 14; Dt 16, 16.
l v. 1 Par 24, 1 sq.
m v. 1 Par 25, 1 sq.
n cp. 7, 6.
o v. 1 Par 9, 17-23.
p 2 Es 12, 24, 36. — cf. cp. 11, 2; Dt 33, 1.
q 3 Rg 9, 26.
r cf. Dt 2, 8; 4 Rg 14, 22.
s cp. 9, 10. — cf. 1 Par 9, 28.
1] *v. vr. 3.*
1-12] 3 Rg 10, 1-13.
a cf. Mt 12, 42; Lc 11, 31.
2] *Of. in fs. S. Joannae Val.*
b cf. Lc 10, 23.
c 1 Par 29, 23.
8] *v. vr. 3.*
d cp. 2, 11.
e vr. 21; cp. 8, 18.
f cf. 3 Rg 10, 12.
g cf. 3 Rg 10, 13.
13-28] 3 Rg 10, 14-28.
h Ps 67, 30; 71, 10.
i cf. 3 Rg 10, 17.

Paucis de fontibus regum Iuda historiae delibatis (29-31), sequuntur:
C) Res gestae Roboam, Abia et Asa (10, 1-16, 14). *Roboam filius et successor Salomonis, iuvenum morem gerens ut decem tribus Israël deficiant causa est*

ex auro purissimo. [j]Argentum enim in diebus illis pro nihilo repu-
tabatur; 21 siquidem naves regis ibant in [k]Tharsis cum servis Hi-
ram semel in annis tribus et [l]deferebant inde aurum et argentum
et ebur et simias et pavos.
22 [m]Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terrae
prae divitiis et gloria; 23 omnesque reges terrarum desiderabant
videre faciem Salomonis, ut audirent sapientiam quam dederat
Deus in corde eius; 24 et deferebant ei munera, vasa argentea et
aurea et vestes et arma et aromata, equos et mulos per singulos
annos. 25 Habuit quoque Salomon [n]quadraginta milia equorum in
stabulis et curruum equitumque duodecim milia. Constituitque eos
in urbibus quadrigarum et, ubi erat rex, in Ierusalem. 26 [o]Exercuit
etiam potestatem super cunctos reges [p]a flumine Euphrate usque ad
terra Philisthinorum et usque ad terminos Aegypti. 27 [q]Tantamque
copiam praebuit argenti in Ierusalem quasi lapidum, et cedrorum tan-
tam multitudinem velut sycomororum, quae gignuntur in campestribus.
28 [r]Adducebantur autem ei equi de Aegypto cunctisque regionibus.
29 Reliqua autem operum Salomonis [s]priorum et novissimorum
scripta sunt in verbis [t]Nathan prophetae et in libris [u]Ahiae silonitis,
in visione quoque [v]Addo [x]videntis contra Ieroboam filium Nabat.
30 Regnavit autem Salomon in Ierusalem super omnem Israël qua-
draginta annis 31 dormivitque cum patribus suis, et sepelierunt eum
in [y]civitate David; regnavitque Roboam filius eius pro eo.

10 Profectus est autem Roboam in Sichem; illuc enim cunctus
Israël convenerat ut constituerent eum regem. 2 Quod cum
audisset Ieroboam filius Nabat, qui erat in Aegypto ([a]fugerat quippe
illuc ante Salomonem), statim reversus est. 3 Vocaveruntque eum,
et venit cum universo Israël, et locuti sunt ad Roboam dicentes:
4 [b]Pater tuus durissimo iugo nos pressit; tu leviora impera patre
tuo, qui nobis imposuit gravem servitutem, et paululum de onere
subleva, ut serviamus tibi. 5Qui ait: Post tres dies revertimini ad me.
Cumque abisset populus, 6 iniit consilium cum senibus, qui ste-
terant coram patre eius Salomone dum adhuc viveret, dicens: Quid
datis consilii ut respondeam populo? 7 Qui dixerunt ei: [c]Si placueris
populo huic et leniveris eos verbis clementibus, servient tibi omni
tempore. 8 At ille reliquit consilium senum et cum iuvenibus trac-
tare coepit, qui cum eo nutriti fuerant et erant in comitatu illius.
9 Dixitque ad eos: Quid vobis videtur? vel respondere quid debeo
populo huic qui dixit mihi: Subleva iugum quod imposuit nobis
pater tuus? 10 At illi responderunt ut iuvenes et nutriti cum eo in
deliciis atque dixerunt: Sic loqueris populo, qui dixit tibi: Pater
tuus adgravavit iugum nostrum, tu subleva, et sic respondebis ei:
Minimus digitus meus grossior est [d]lumbis patris mei; 11 pater
meus imposuit vobis grave iugum, et ego maius pondus apponam;
pater meus cecidit vos flagellis, ego vero caedam vos scorpionibus.
12 Venit ergo Ieroboam et universus populus ad Roboam die
tertio, sicut praeceperat eis. 13 Responditque rex dura, derelicto
consilio seniorum; 14 locutusque est iuxta iuvenum voluntatem:
Pater meus grave vobis imposuit iugum, quod ego gravius faciam;
pater meus cecidit vos flagellis, ego vero caedam vos scorpionibus.
15 Et non adquievit populi precibus; [e]erat enim voluntatis Dei ut
compleretur sermo eius, [f]quem locutus fuerat per manum Ahiae
silonitis ad Ieroboam filium Nabat.
16 Populus autem universus, rege duriora dicente, sic locutus est
ad eum:

[g]Non est nobis pars in David
neque hereditas in filio Isai.
Revertere in tabernacula tua Israël.
Tu autem pasce domum tuam David.

Et abiit Israël in tabernacula sua. 17Super filios autem Israël, qui habi-
tabant in civitatibus Iuda, regnavit Roboam. 18Misitque rex Roboam
[h]Aduram qui praeerat tributis, et lapidaverunt eum filii Israël, et mor-
tuus est. Porro rex Roboam currum festinavit ascendere et fugit in
Ierusalem; 19 recessitque Israël a domo David usque ad diem hanc.

j vr. 27.
k cp. 20, 36, 37.
l vr. 10; cp. 8, 18.
22] *Ant. in Nat. Dñi.*
m 3 Rg 3, 13.
n cf. cp. 1, 14; 3 Rg 4, 26; 10, 26.
o 3 Rg 4, 21.
p Gn 15, 18; Ex 23, 31; Ps 71, 8.
q cp. 1, 15.
r cp. 1, 16.
29-31] 3 Rg 11, 41-43.
s 1 Par 29, 29.
t 2 Rg 12, 1.
u 3 Rg 11, 29.
v cp. 12, 15; 13, 22.
x 2 Rg 24, 11. — v. 1 Rg 9, 9.
y cf. 2 Rg 2, 10.
1-19] 3 Rg 12, 1-20.
a 3 Rg 11, 40.
b cf. 3 Rg 5, 15.
c cf. 3 Rg 12, 7.
d cf. 3 Rg 12, 10.
e cp. 11, 4.
f v. 3 Rg 11, 29-39.
g v. 2 Rg 20, 1.
h cf. 3 Rg 4, 6; 5, 14.

(10, 1-19), easque quominus ad oboedientiam vi redigat a Deo prohibetur (11, 1-4). Vexatione prudens factus, urbes Iuda et Beniamin munit (5-12), levitas e finibus Israël expulsos suscipit (13-17) et rei

11 Venit autem Roboam in Ierusalem et convocavit universam do-
mum Iuda et Beniamin, centum octoginta milia electorum atque
bellantium, ut dimicaret contra Israël et converteret ad se regnum
suum. 2 Factusque est sermo Domini ad [a]Semeiam hominem Dei
dicens: 3 Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda et Ben-
iamin: 4 Haec dicit Dominus: Non ascendetis neque pugnabitis
contra [b]fratres vestros. Revertatur unusquisque in domum suam,
quia mea hoc gestum est voluntate. Qui, cum audissent sermonem
Domini, reversi sunt, nec perrexerunt contra Ieroboam.
5 Habitavit autem Roboam in Ierusalem et aedificavit [c]civitates
muratas in Iuda. 6 Exstruxitque Bethlehem et Etam et Thecue,
7 Bethsur quoque et Socho et Odollam, 8 necnon et Geth et [d]Ma-
resa et Ziph, 9 sed et Aduram et Lachis et Azeca, 10 Saraa quoque
et Aialon et Hebron, quae erant in Iuda et Beniamin civitates mu-
nitissimas. 11 Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes
ciborumque horrea, hoc est olei et vini. 12 Sed et in singulis urbibus
fecit armamentarium scutorum et hastarum, firmavitque eas summa
diligentia et imperavit super Iudam et Beniamin.
13 Sacerdotes autem et levitae, qui erant in universo Israël, ve-
nerunt ad eum de cunctis sedibus suis 14 [e]relinquentes suburbana
et possessiones suas et transeuntes ad Iudam et Ierusalem, [f]eo
quod abiecisset eos Ieroboam et posteri eius, ne sacerdotio Domini
fungerentur. 15 Qui constituit sibi [g]sacerdotes excelsorum et daemo-
niorum [h]vitulorumque quos fecerat. 16 [i]Sed et de cunctis tribubus
Israël, quicumque dederant cor suum ut quaererent Dominum Deum
Israël, venerunt in Ierusalem ad immolandum victimas suas coram
Domino Deo patrum suorum. 17 [j]Et roboraverunt regnum Iuda et
confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos; ambula-
verunt enim in viis David et Salomonis annis tantum tribus.
18 Duxit autem Roboam uxorem Mahalath filiam Ierimoth filii
David, Abihail quoque filiam [l]Eliab filii Isai, 19 quae peperit ei
filios Iehus et Somoriam et Zoom. 20 Post hanc quoque accepit
[m]Maacha filiam Absalom, quae peperit ei [n]Abia et Ethai et Ziza
et Salomith. 21 Amavit autem Roboam Maacha filiam Absalom super
omnes uxores suas et concubinas; nam uxores decem et octo duxe-
rat, concubinas autem sexaginta. Et genuit viginti octo filios et
sexaginta filias. 22 [o]Constituit vero in capite Abiam filium Maacha
ducem super omnes fratres suos; ipsum enim regem facere cogi-
tabat, 23 quia sapientior fuit et potentior super omnes filios eius et
in cunctis finibus Iuda et Beniamin et in universis civitatibus mu-
ratis: [p]praebuitque eis escas plurimas et multas petivit uxores.
12 [a]Cumque roboratum fuisset regnum Roboam et [b]confortatum,
[c]dereliquit legem Domini, et omnis Israël cum eo.
2 [d]Anno autem quinto regni Roboam, ascendit [e]Sesac rex Aegypti
in Ierusalem (quia peccaverant Domino) 3 cum mille ducentis cur-
ribus et sexaginta milibus equitum; nec erat numerus vulgi quod
venerat cum eo ex Aegypto, [f]Libyes scilicet et Troglodytae et
Aethiopes. 4 [g]Cepitque civitates munitissimas in Iuda et venit usque
in Ierusalem. 5 [h]Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam
et principes Iuda, qui congregati fuerant in Ierusalem fugientes
Sesac, dixitque ad eos: Haec dicit Dominus: [i]Vos reliquistis me,
et ego reliqui vos in manu Sesac. 6 Consternatique principes [j]Israël
et rex dixerunt: [l]Iustus est Dominus. 7 Cumque vidisset Dominus
quod humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semeiam dicens:
[m]Quia humiliati sunt, non disperdam eos daboque eis pauxillum
auxilii, et non stillabit [n]furor meus super Ierusalem per manum
Sesac. 8 Veruntamen servient ei [o]ut sciant distantiam servitutis meae
et servitutis regni terrarum. 9 Recessit itaque Sesac rex Aegypti ab
Ierusalem, sublatis thesauris domus Domini et domus regis; om-
niaque secum tulit et [p]clipeos aureos quos fecerat Salomon, 10 pro
quibus fecit rex aeneos et tradidit illos principibus scutariorum, qui
custodiebant vestibulum palatii. 11 Cumque introiret rex domum
Domini, veniebant scutarii et tollebant eos iterumque referebant eos
ad armamentarium suum. 12 Veruntamen, quia humiliati sunt, aversa

1-4] 3 Rg 12, 21-24.
a cp. 12, 5, 15.
b cp. 28, 8, 11.
c vr. 23; cp. 8, 5; 12, 4; 14, 6; 17, 2, 19; 21, 3.
d cp. 14, 9.
e Nm 35, 2.
f cp. 13, 9.
g 3 Rg 12, 31; 13, 33.
h v. 3 Rg 12, 28.
i cp. 15, 9.
j cf. cp. 12, 1.
l 1 Rg 16, 6; 17, 13, 28. — cf. 1 Par 27, 18.
m 3 Rg 15, 2.
n cf. cp. 13, 11; 3 Rg 14, 31.
o cf. Dt 21, 15-17.
p cf. cp. 21, 3.
a cp. cp. 11, 17.
b cp. 26, 16.
c v. 3 Rg 14, 22-24.
d 3 Rg 14, 25.
e 3 Rg 11, 40.
f cp. 16, 8; Nh 3, 9. — cf. Dn 11, 43.
g v. cp. 11, 5-12.
h cp. 11, 2; 3 Rg 12, 22.
i cf. cp. 15, 2.
j cf. cp. 21, 2.
l Ex 9, 27. — cf. 1 Rg 3, 18.
8] * *Catech. R. III 1, 13.*
m cf. cp. 7, 14; 3 Rg 21, 29; Jc 4, 10.
n cf. cp. 34, 25.
o cf. Dt 28, 47, 48; Is 26, 13.
9-11] 3 Rg 14, 26-28.
p cp. 9, 15, 16; 3 Rg 10, 16, 17.

publicae Abiam praeficit (18-23). Quoniam vero legem dereliquerat, a Deo punitur per manus Sesac regis Aegyptiorum (12, 1-16). Successorem habet Abiam, qui verbis non valens (13, 1-12) armis conatur

est ab eis ira Domini, nec deleti sunt penitus, si quidem et in
Iuda [q]inventa sunt opera bona.
13 [r]Confortatus est ergo rex Roboam in Ierusalem atque regnavit.
Quadraginta autem et unius anni erat cum regnare coepisset, et
decem et septem annis regnavit in Ierusalem urbe, quam elegit
Dominus, ut confirmaret nomen suum ibi, de cunctis tribubus Israël.
Nomen autem matris eius Naama ammanitis. 14 Fecit autem malum
et [s]non praeparavit cor suum ut quaereret Dominum.
15 [t]Opera vero Roboam [u]prima et novissima scripta sunt in
libris [v]Semeiae prophetae et [x]Addo videntis et diligenter exposita.
Pugnaveruntque adversum se Roboam et Ieroboam cunctis diebus.
16 Et dormivit Roboam cum patribus suis sepultusque est in civi-
tate David; et regnavit [y]Abia filius eius pro eo.
13 [a]Anno octavo decimo regis Ieroboam regnavit [b]Abia super
Iudam. 2 Tribus annis regnavit in Ierusalem, nomemque matris
eius [c]Michaia filia Uriel de Gabaa.
[d]Et erat bellum inter Abiam et Ieroboam. 3 Cumque inisset Abia
certamen et haberet bellicosissimos viros et electorum quadringenta
milia, Ieroboam [e]instruxit econtra aciem octingenta milia virorum,
qui et ipsi electi erant et ad bella fortissimi.
4 Stetit ergo Abia super montem [f]Semeron, qui erat in [g]Ephraim,
et ait: Audi, Ieroboam et omnis Israël: 5 Num ignoratis quod Do-
minus Deus Israël, [h]dederit regnum David super Israël in sempi-
ternum, ipsi et filiis eius, in [i]pactum salis? 6 Et surrexit Ieroboam
filius Nabat servus Salomonis filii David [j]et rebellavit contra do-
minum suum, 7 congregatique sunt ad eum viri [l]vanissimi et [m]filii
Belial et praevaluerunt contra Roboam filium Salomonis. Porro Ro-
boam erat rudis et corde pavido, nec potuit resistere eis. 8 Nunc
ergo vos dicitis quod resistere possitis regno Domini, quod possidet
per filios David, habetisque grandem populi multitudinem atque
[n]vitulos aureos quos fecit vobis Ieroboam in deos. 9 [o]Et eiecistis
sacerdotes Domini filios Aaron atque levitas et fecistis vobis sacer-
dotes sicut omnes populi terrarum. Quicumque venerit et [p]initiaverit
manum suam in tauro de bobus et in arietibus septem fit sacerdos
eorum [q]qui non sunt dii. 10 Noster autem Dominus Deus est, quem
non relinquimus, sacerdotesque ministrant Domino de filiis Aaron,
et levitae sunt in ordine suo. 11 Holocausta quoque offerunt Domino
per singulos dies, [r]mane et vespere, et thymiama iuxta legis prae-
cepta confectum, et [s]proponuntur panes in mensa mundissima;
estque apud nos [t]candelabrum aureum et lucernae eius, [u]ut accen-
dantur semper ad vesperam; nos quippe [v]custodimus praecepta
Domini Dei nostri, quem vos reliquistis. 12 Ergo in exercitu nostro
dux Deus est et sacerdotes eius, [x]qui clangunt tubis et resonant
contra vos. Filii Israël, [y]nolite pugnare contra Dominum Deum
patrum vestrorum, quia non vobis expedit.
13 Haec illo loquente, Ieroboam retro [z]moliebatur insidias; cum-
que ex adverso hostium staret, ignorantem Iudam suo ambiebat
exercitu. 14 Respiciensque Iudas vidit instare bellum ex adverso et
post tergum et [a]clamavit ad Dominum, ac sacerdotes tubis canere
coeperunt, 15 omnesque viri Iuda vociferati sunt; et ecce, illis cla-
mantibus [b]perterruit Deus Ieroboam et omnem Israël, qui stabat
ex adverso Abia et Iuda. 16 Fugeruntque filii Israël Iudam, et [c]tra-
didit eos Deus in manu eorum. 17 Percussit ergo eos Abia et po-
pulus eius plaga magna, et corruerunt vulnerati ex Israël quingenta
milia virorum fortium. 18 Humiliatique sunt filii Israël in tempore
illo, et vehementissime confortati filii Iuda, [d]eo quod sperassent in
Domino Deo patrum suorum.
19 Persecutus est autem Abia fugientem Ieroboam et [e]cepit ci-
vitates eius, Bethel et filias eius et Iesana cum filiabus suis, [f]Ephron
quoque et filias eius; 20 nec valuit ultra resistere Ieroboam in die-
bus Abia. [g]Quem percussit Dominus et [h]mortuus est.
21 Igitur Abia, confortato imperio suo, accepit uxores quattuor-
decim, procreavitque vigintiduos filios et sedecim filias.

q cp. 19, 3. — cf. Gn 18, 24.
r 3 Rg 14, 21.
s cf. cp. 19, 3.
t cf. 3 Rg 14, 29.
u cp. 9, 29; 1 Par 29, 29.
v vr. 5; 3 Rg 12, 22.
x v. cp. 9, 29; 13, 22.
y cf. 3 Rg 14, 31.
a 3 Rg 15, 1, 2.
b v. cp. 12, 16.
c cf. cp. 11, 20, 22; 3 Rg 15, 2.
d 3 Rg 15, 7.
e cp. 14, 10; Jd 30, 22; 1 Rg 17, 2.
f Js 18, 22.
g v. Js 16, 5 ss.
h 2 Rg 7, 12, 13, 16.
i Nm 18, 19. — v. Lv 2, 13.
j 3 Rg 11, 26; 12, 19, 20.
l (v. Jd 9, 4).
m v. Dt 13, 13.
n v. 3 Rg 12, 28.
o cp. 11, 14, 15; 3 Rg 12, 31.
p cp. 29, 31.
q Jr 5, 7.
r cp. 2, 4. — v. Nm 28, 3-8.
s v. Lv 24, 5, 9.
t v. Ex 25, 31-39.
u Ex 27, 20, 21; Lv 24, 2-4.
v Nm 1, 53.
x Nm 10, 9.
y cf. Ac 5, 39.
z cf. Js 8, 9.
a cf. cp. 14, 11.
b cf. cp. 14, 12.
c cf. cp. 16, 8.
d cf. cp. 14, 11; 16, 7, 8.
e cf. cp. 15, 8; 17, 2.
f Js 15, 9 (?).
g 1 Rg 25, 38.
h 3 Rg 14, 20.

22 Reliqua autem sermonum Abia viarumque et operum eius scri-
pta sunt diligentissime in [i]libro [j]Addo prophetae.
14 [a]Dormivit autem Abia cum patribus suis, et sepelierunt eum
in civitate David; regnavitque Asa filius eius pro eo; in cuius
diebus quievit terra annis decem.
2 Fecit autem Asa quod bonum et placitum erat in conspectu
Dei sui, et subvertit altaria peregrini cultus et [b]excelsa, 3 et con-
fregit [c]statuas [d]lucosque succidit, 4 et praecepit Iudae ut quaereret
Dominum Deum patrum suorum et faceret legem et universa man-
data, 5 et abstulit de cunctis urbibus Iuda aras et fana et [e]regnavit
in pace. 6 Aedificavit quoque [f]urbes munitas in Iuda, quia quietus
erat, et nulla temporibus eius bella surrexerant, [g]pacem Domino
largiente. 7 Dixit autem Iudae: Aedificemus civitates istas et [h]vallemus
muris et roboremus turribus et portis et seris, donec a bellis quieta
sunt omnia, eo quod quaesierimus Dominum Deum patrum nostro-
rum, et dederit nobis pacem per gyrum. Aedificaverunt igitur, et
nullum in exstruendo impedimentum fuit. 8 Habuit autem Asa in
exercitu suo portantium scuta et hastas de Iuda [i]trecenta milia;
de Beniamin vero scutariorum et sagittariorum ducenta octoginta
milia, omnes isti viri fortissimi.
9 Egressus est autem contra eos [j]Zara aethiops cum exercitu suo,
decies centena milia et curribus trecentis, et venit usque [k]Maresa.
10 Porro Asa perrexit obviam ei et [l]instruxit aciem ad bellum in
valle Sephata, quae est iuxta Maresa, 11 et [m]invocavit Dominum
Deum et ait: [n]Domine, non est apud te ulla distantia, utrum in
paucis auxilieris an in pluribus; adiuva nos, Domine Deus noster;
[o]in te enim et [p]in tuo nomine habentes fiduciam venimus contra
hanc multitudinem. Domine, Deus noster tu es; non praevaleat
contra te homo. 12 [q]Exterruit itaque Dominus Aethiopes coram Asa
et Iuda; fugeruntque Aethiopes. 13 Et persecutus est eos Asa et
populus, qui cum eo erat, usque [r]Gerara; et ruerunt Aethiopes
usque ad internecionem, quia Domino caedente contriti sunt et
exercitu illius proeliante. Tulerunt ergo spolia multa 14 et percus-
serunt civitates omnes per circuitum Gerarae; [s]grandis quippe cun-
ctos terror invaserat, et diripuerunt urbes et multam praedam aspor-
taverunt. 15 Sed et caulas ovium destruentes tulerunt pecorum in-
finitam multitudinem et camelorum reversique sunt in Ierusalem.
15 [a]Azarias autem filius Oded, [b]facto in se spiritu Dei, 2 egressus
est in occursum Asa et dixit ei: Audite me, Asa et omnis Iuda
et Beniamin: [c]Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. [d]Si quaesie-
ritis eum, invenietis; [e]si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos.
3 [f]Transibunt autem multi dies in Israël absque Deo vero et absque
[g]sacerdote doctore et absque lege. 4 [h]Cumque reversi fuerint in an-
gustia sua ad Dominum Deum Israël et [i]quaesierint eum, reperient
eum. 5 In tempore illo non erit pax [j]egredienti et ingredienti, sed ter-
rores undique in cunctis habitatoribus terrarum; 6 [k]pugnabit enim gens
contra gentem et civitas contra civitatem, quia Dominus conturbabit
eos in omni angustia. 7 Vos ergo confortamini et non dissolvantur ma-
nus vestrae; [l]erit enim merces operi vestro.
8 Quod cum audisset Asa, verba scilicet et prophetiam Azariae
filii [m]Oded prophetae, confortatus est et abstulit idola de omni terra
Iuda et de Beniamin et ex [n]urbibus quas ceperat [p]montis Ephraim.
Et dedicavit altare Domini, [q]quod erat ante porticum Domini.
9 Congregavitque universum Iudam et Beniamin et advenas cum
eis de Ephraim et de Manasse et de Simeon; plures enim ad eum
confugerant ex Israël videntes quod Dominus Deus illius esset cum
eo. 10 Cumque venissent in Ierusalem mense tertio, anno decimo-
quinto regni Asa, 11 immolaverunt Domino in die illa [s]de manu-
biis et praeda quam adduxerant, boves septingentos et arietes septem
milia. 12 [t]Et intravit ex more ad corroborandum foedus, ut quae-
rerent Dominum Deum patrum suorum in toto corde et in tota
anima sua. 13 Si quis autem, inquit, non quaesierit Dominum Deum
Israël, [u]moriatur a minimo usque ad maximum, a viro usque ad
mulierem. 14 [v]Iuraveruntque Domino voce magna in iubilo et in

i cp. 24, 27.
j cp. 9, 29; 12, 15.
a cf. 3 Rg 15, 8.
b cf. cp. 15, 17; 3 Rg 15, 14.
c v. Ex 23, 24.
d Ex 34, 13.
e cf. vr. 9; cp. 16, 9.
f v. cp. 11, 5.
g cp. 15, 19; 20, 30.
h cp. 8, 5.
i cf. cp. 13, 3.
j cp. 12, 3; 16, 8.
k cp. 11, 8; Js 15, 44.
l cp. 13, 3.
m cp. 13, 14; Ex 14, 10; Ps 21, 6.
n v. 1 Rg 14, 6.
o cp. 13, 18.
p cf. 1 Rg 17, 45.
q cf. cp. 20, 6.
r cp. 13, 15.
s Gn 10, 19; 20, 1; 29, 1, 6.
t cp. 17, 10; 20, 29; — cf. Gn 35, 5.
a cf. vr. 8.
b cp. 20, 14; 24, 20; Nm 24, 2; Jd 3, 10.
c cp. 20, 17.
d 1 Par 28, 9; Is 55, 6; Jr 29, 13.
e cp. 12, 5; 24, 20.
f cf. Os 3, 4.
g cp. 17, 8, 9; 35, 3. — cf. Lv 10, 11.
h Dt 4, 30, 31.
i Jr 29, 13, 14.
j Jd 5, 6.
k cf. Mt 24, 7; Lc 21, 10.
l Js 1, 6, 7, 9.
m Gn 15, 4. — cf. Ps 36, 37; Ag 1, 6; 1 Cor 15, 58.
n cf. vr. 1.
o cp. 17, 2. — cf. cp. 13, 19.
p v. Js 24, 33.
q cp. 8, 12.
r cp. 11, 16.
s v. cp. 14, 13-15.
t cp. 29, 10; 34, 31; 4 Rg 23, 3; 2 Es 10, 29.
u cp. 23, 16.
v Dt 13, 6-9.

clangore tubae et in sonitu bucinarum 15 omnes qui erant in Iuda
cum exsecratione; in omni enim corde suo iuraverunt et in tota voluntate quaesierunt eum et invenerunt. [x]Praestititque eis Dominus
requiem per circuitum. 16 Sed et Maacham [y]matrem Asa regis ex
augusto deposuit imperio, eo quod fecisset in [z]luco simulacrum
Priapi; quod omne contrivit et [a]in frusta comminuens combussit in
torrente Cedron. 17 [b]Excelsa autem derelicta sunt in Israël. Attamen
cor Asa erat perfectum cunctis diebus eius. 18 Eaque, quae voverat
pater suus et ipse, intulit in domum Domini, argentum et aurum
vasorumque diversam supellectilem. 19 [c]Bellum vero non fuit usque
ad tricesimum quintum annum regni Asa.

16 Anno autem [a]tricesimosexto regni eius, ascendit Baasa rex
Israël in Iudam et muro circumdabat Rama, [b]ut nullus tute
posset egredi et ingredi de regno Asa. 2 Protulit ergo Asa argentum
et aurum de thesauris domus Domini et de thesauris regis misitque
ad Benadad regem Syriae, qui habitabat in [c]Damasco, dicens:
3 Foedus inter me et te est, pater quoque meus et pater tuus habuere concordiam; quamobrem misi tibi argentum et aurum, ut,
rupto foedere quod habes cum Baasa rege Israël, facias eum a me
recedere. 4 Quo comperto, Benadad misit principes exercituum suorum ad urbes Israël; qui percusserunt Ahion et Dan et Abelmaim
et universas urbes Nephthali muratas. 5 Quod cum audisset Baasa,
desiit aedificare Rama et intermisit opus suum. 6 Porro Asa rex
adsumpsit universum Iudam, et tulerunt lapides de Rama et ligna,
quae aedificationi praeparaverat Baasa, aedificavitque ex eis Gabaa
et Maspha.
7 In tempore illo venit [d]Hanani propheta ad Asa regem Iuda et
dixit ei: [e]Quia habuisti fiduciam in rege Syriae et non in Domino Deo
tuo, idcirco evasit Syriae regis exercitus de manu tua. 8 Nonne [f]Aethiopes et [g]Libyes multo plures erant quadrigis et equitibus et multitudine
nimia, [h]quos, cum Domino credidisses, tradidit in manu tua? 9 [i]Oculi
enim Domini contemplantur universam terram, et praebent fortitudinem his [j]qui corde perfecto credunt in eum. [k]Stulte igitur egisti, et
propter hoc ex praesenti tempore [l]adversum te bella consurgent.
10 Iratusque Asa adversus [m]videntem [n]iussit eum mitti [o]in nervum.
valde quippe super hoc fuerat indignatus, et interfecit de populo in
tempore illo plurimos.
11 Opera autem Asa prima et novissima scripta sunt in libro
regum Iuda et Israël. 12 Aegrotavit etiam Asa anno tricesimo nono
regni sui dolore pedum vehementissimo et [p]nec in infirmitate sua
quaesivit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est, 13 dormivitque cum patribus suis et mortuus est anno quadragesimo primo
regni sui. 14 Et sepelierunt eum in sepulcro suo, quod foderat sibi
in civitate David; posueruntque eum super lectum suum [q]plenum
aromatibus et unguentis meretriciis, quae erant pigmentariorum arte
confecta et [r]combusserunt super eum ambitione nimia.

17 [a]Regnavit autem Iosaphat filius eius pro eo et invaluit contra
Israël. 2 Constituitque militum numeros in cunctis urbibus Iuda,
[b]quae erant vallatae muris, praesidiaque disposuit in terra Iuda et
in civitatibus Ephraim, [c]quas ceperat Asa pater eius.
3 Et fuit Dominus cum Iosaphat, quia ambulavit in viis David
patris sui primis et non speravit in Baalim, 4 sed in Deo patris sui,
et perrexit in praeceptis illius [d]et non iuxta peccata Israël. 5 Confirmavitque Dominus regnum in manu eius, et [e]dedit omnis Iuda munera Iosaphat: [f]factaeque sunt ei infinitae divitiae et multa gloria.
6 Cumque sumpsisset cor eius audaciam propter vias Domini, etiam
[g]excelsa et lucos de Iuda abstulit.
7 Tertio autem anno regni sui misit de principibus suis Benhail
et Obdiam et Zachariam et Nathanaël et Michaeam, [h]ut docerent
in civitatibus Iuda, 8 [i]et cum eis levitas Semeiam et Nathaniam et
Zabadiam, Asaël quoque et Semiramoth et Ionathan Adoniamque
et Thobiam et Thobadoniam levitas et cum eis Elisama et Ioran sacerdotes. 9 Docebantque populum in Iuda habentes librum legis
Domini et circuibant cunctas urbes Iuda atque erudiebant populum.

x cp. 14, 7; 20, 30.
16-18] 1 Rg 15, 13-15.
y cf. 3 Rg 15, 3, 10.
z Ex 34, 13.
a cf. cp. 30, 14; 4 Rg 23, 6, 15.
b cf. cp. 14, 3, 5.
c cf. cp. 14, 1, 6.
1-6] 3 Rg 15, 17-22.
a cf. 3 Rg 16, 8, 22.
b cf. cp. 15, 9.
c 1 Par 18, 5.
d cp. 19, 2; 3 Rg 16, 1.
e cf. Is 31, 1; Jr 17, 5.
f cp. 14, 8-12.
g cp. 12, 3.
h cf. cp. 13, 16, 18.
i Zc 4, 10. — cf. Pro 15, 3.
j cf. 3 Rg 8, 61.
k 1 Rg 13, 13.
l 3 Rg 15, 16, 32.
m cf. vr. 7; 1 Rg 9, 9.
n cf. cp. 18, 26; Mt 14, 3.
o Jb 33, 11; Jr 20, 2, 3; 29, 26.
11-14] 3 Rg 15, 23, 24.
p cf. Ecli 38, 9.
q Gn 50, 2; Mr 16, 1; Jo 19, 39-40.
r cf. cp. 21, 19; Jr 34, 5.
a 3 Rg 15, 24.
b v. cp. 11, 5.
c cp. 15, 8.
d cf. 3 Rg 12, 28.
e cf. cp. 32, 23.
f cp. 18, 1.
g cf. cp. 15, 17; 20, 33; 3 Rg 22, 43.
h cp. 35, 3.
i cp. 19, 8.

10 [j]Itaque factus est pavor Domini super omnia regna terrarum,
quae erant per gyrum Iuda, nec audebant bellare contra Iosaphat.
11 Sed et Philisthaei Iosaphat [k]munera deferebant et vectigal argenti;
Arabes quoque adducebant pecora, arietum septem milia septingenta
et hircorum totidem.
12 Crevit ergo Iosaphat et magnificatus est usque in sublime,
atque aedificavit in Iuda domos ad instar turrium urbesque muratas.
13 Et multa opera paravit in urbibus Iuda; viri quoque bellatores et
robusti erant in Ierusalem, 14 quorum iste numerus per domos atque
familias singulorum: in Iuda principes exercitus, Ednas dux et cum
eo robustissimi viri trecenta milia. 15 Post hunc Iohanan princeps
et cum eo ducenta octoginta milia. 16 Post istum quoque Amasias
filius Zechri, [l]consecratus Domino, et cum eo ducenta milia viro-
rum fortium. 17 Hunc sequebatur robustus ad proelia Eliada et cum
eo [m]tenentium arcum et clipeum ducenta milia. 18 Post istum etiam
Iozabad et cum eo centum octoginta milia expeditorum militum.
19 Hi omnes erant ad manum regis, exceptis [n]aliis, quos posuerat
in urbibus muratis in universo Iuda.

18 Fuit ergo Iosaphat [a]dives et inclitus multum et [b]adfinitate con-
iunctus est Achab. 2 Descenditque post annos ad eum in Sa-
mariam, ad cuius adventum mactavit Achab arietes et boves plu-
rimos ipsi et populo qui venerat cum eo, persuasitque illi ut ascen-
deret in Ramoth Galaad.
3 Dixitque Achab rex Israël ad Iosaphat regem Iuda: Veni me-
cum in Ramoth Galaad. Cui ille respondit: Ut ego, et tu; sicut popu-
lus tuus, sic et populus meus, tecumque erimus in bello.
4 Dixitque Iosaphat ad regem Israël: Consule, obsecro, imprae-
sentiarum sermonem Domini. 5 Congregavit igitur rex Israël prophe-
tarum quadringentos viros et dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad
bellandum ire debemus, an quiescere? At illi, Ascende, inquiunt, et
tradet Deus in manu regis. 6 Dixitque Iosaphat: [c]Nunquid non est
hic prophetes Domini, ut ab illo etiam requiramus? 7 Et ait rex
Israël ad Iosaphat: Est vir unus a quo possumus quaerere Domini
voluntatem; sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed
malum omni tempore; est autem Michaeas filius Iemla. Dixitque
Iosaphat: Ne loquaris, rex, hoc modo. 8 Vocavit ergo rex Israël
unum de eunuchis et dixit ei: Voca cito Michaëam filium Iemla.
9 Porro rex Israël et Iosaphat rex Iuda uterque sedebant in solio
suo vestiti cultu regio; sedebant autem in area [d]iuxta portam Sama-
riae, omnesque prophetae vaticinabantur coram eis. 10 Sedecias vero
filius Chanaana fecit sibi cornua ferrea et ait: Haec dicit Dominus:
His ventilabis Syriam, donec conteras eam. 11 Omnesque prophetae
similiter prophetabant atque dicebant: Ascende in Ramoth Galaad
et prosperaberis, et tradet eos Dominus in manu regis.
12 Nuntius autem qui ierat ad vocandum Michaëam ait illi: En
verba omnium prophetarum uno ore bona regi adnuntiant, quaeso
ergo te ut et sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera.
13 Cui respondit Michaeas: [e]Vivit Dominus, [f]quia, quodcumque
dixerit mihi Deus meus, hoc loquar. 14 Venit ergo ad regem. Cui
rex ait: Michaëa, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum an
quiescere? Cui ille respondit: Ascendite, cuncta enim prospera eve-
nient, et tradentur hostes in manus vestras. 15 Dixitque rex: Iterum
atque iterum te adiuro, ut mihi non loquaris nisi quod verum est
in nomine Domini. 16 At ille ait: Vidi universum Israël dispersum
in montibus [g]sicut oves absque pastore, et dixit Dominus: Non ha-
bent isti dominos: revertatur unusquisque in domum suam in pace.
17 Et ait rex Israël ad Iosaphat: Nonne dixi tibi quod non prophe-
taret iste mihi quidquam boni, sed ea quae mala sunt? 18 At ille,
Idcirco, ait, audite verbum Domini: [h]Vidi Dominum sedentem in
solio suo et omnem exercitum caeli adsistentem ei a dextris et a
sinistris, 19 et dixit Dominus: Quis decipiet Achab regem Israël, ut
ascendat et corruat in Ramoth Galaad? Cumque diceret unus hoc
modo et alter alio, 20 processit spiritus et stetit coram Domino et
ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus, In quo, inquit, decipies?

j cp. 14, 14; 20, 29.
k cf. cp. 26, 8; 2 Rg 8, 2.
l Jd 5, 2, 9; 2 Es 11, 2.
m cf. 1 Par 12, 2.
n vr. 2.
a cp. 17, 5.
b cp. 21, 6; 4 Rg 8, 18.
2-34] 3 Rg 22, 2-35.
c 4 Rg 3, 11.
d v. Rt 4, 1.
e 3 Rg 17, 1.
f cf. Nm 22, 18; 24, 13.
g Nm 27, 17; Mt 9, 36.
h 3 Rg 20, 19. — cf. Jb 1, 6; 2, 1.

quamvis dissuadente (18, 1-27), bellum suscipit (28-34), in quo Achab delictorum suorum poenam luit, et propter quod ipse graviter a propheta reprehenditur (19, 1-3). Reversus tamen et in legis studio perseverans

21 At ille respondit: Egrediar et [i]ero spiritus mendax in ore omnium
prophetarum eius. Dixitque Dominus: Decipies et praevalebis. Egre-
dere et fac ita. 22 Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiritum men-
dacii in ore omnium prophetarum tuorum, et Dominus locutus est
de te mala. 23 Accessit autem [j]Sedecias filius Chanaana et [k]percus-
sit Michaeae maxillam et ait: Per quam viam transivit spiritus Domini
a me, ut loqueretur tibi? 24 Dixitque Michaeas: Tu ipse videbis in
die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo ut abscon-
daris. 25 Praecepit autem rex Israël dicens: Tollite Michaeam et
ducite eum ad Amon [m]principem civitatis et ad Ioas filium Amelech,
26 et dicetis: Haec dicit rex: [n]Mittite hunc in carcerem et date ei
panis modicum et aquae pauxillum, donec revertar in pace. 27 Dixit-
que Michaeas: Si reversus fueris in pace, non est locutus Dominus
in me. Et ait: [o]Audite, omnes populi.
28 Igitur ascenderunt rex Israël et Iosaphat rex Iuda in Ramoth
Galaad. 29 Dixitque rex Israël ad Iosaphat: Mutabo habitum et sic
ad pugnam vadam; tu autem induere vestibus tuis. Mutatoque rex
Israël habitu venit ad bellum. 30 Rex autem Syriae praeceperat duci-
bus equitatus sui dicens: Ne pugnetis contra minimum aut contra
maximum, nisi contra solum regem Israël. 31 Itaque, cum vidissent
principes equitatus Iosaphat, dixerunt: Rex Israël est iste. Et cir-
cumdederunt eum dimicantes; at ille clamavit ad Dominum, et auxi-
liatus est ei atque avertit eos ab illo. 32 Cum enim vidissent duces
equitatus quod non esset rex Israël, reliquerunt eum. 33 Accidit
autem ut unus e populo sagittam in incertum iaceret et percuteret
regem Israël inter cervicem et scapulas. At ille aurigae suo ait:
Converte manum tuam et educ me de acie, quia vulneratus sum.
34 Et finita est pugna in die illo. Porro rex Israël stabat in curru
suo contra Syros usque ad vesperam et mortuus est, occidente sole.

19 Reversus est autem Iosaphat rex Iuda in domum suam pacifice
in Ierusalem. 2 Cui occurrit [a]Iehu filius [b]Hanani videns et ait
ad eum: Impio [c]praebes auxilium et his, qui oderunt Dominum,
amicitia iungeris, et idcirco [d]iram quidem Domini merebaris; 3 sed
[e]bona opera inventa sunt in te, eo quod [f]abstuleris lucos de terra
Iuda et [g]praeparaveris cor tuum ut requireres Dominum Deum patrum
tuorum.
4 Habitavit ergo Iosaphat in Ierusalem; [h]rursumque egressus est
ad populum de Bersabee usque ad [i]montem Ephraim et revocavit
eos ad Dominum Deum patrum suorum. 5 Constituitque [j]iudices
terrae in cunctis [k]civitatibus Iuda munitis per singula loca. 6 Et
praecipiens iudicibus, Videte, ait, quid faciatis; [l]non enim homi-
nis exercetis iudicium sed Domini; et quodcumque iudicaveritis in
vos redundabit. 7 Sit timor Domini vobiscum et cum diligentia
cuncta facite; [m]non est enim apud Dominum Deum nostrum iniqui-
tas [n]nec personarum acceptio nec cupido munerum.
8 In Ierusalem quoque [o]constituit Iosaphat levitas et sacerdotes
et principes familiarum ex Israël, [p]ut iudicium et causam Domini
iudicarent habitatoribus eius. 9 Praecepitque eis dicens: [q]Sic agetis
in timore Domini fideliter et [r]corde perfecto; 10 omnem causam
quae venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis,
inter cognationem et cognationem, ubicumque quaestio est de lege,
de mandato, de caeremoniis, de iustificationibus, ostendite eis, ut
non peccent in Dominum, et ne veniat [s]ira super vos et super fra-
tres vestros: sic ergo agentes, non peccabitis. 11 Amarias autem
sacerdos et pontifex vester [t]in his quae ad Deum pertinent praesi-
debit; porro Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Iuda,
super ea opera erit quae ad regis officium pertinent; habetisque
magistros levitas coram vobis. [u]Confortamini et agite diligenter, et
erit Dominus vobiscum in bonis.

20 Post haec congregati sunt [a]filii Moab et filii Ammon et cum
eis de Ammonitis ad Iosaphat, ut pugnarent contra eum. 2 Ve-
neruntque nuntii et indicaverunt Iosaphat dicentes: Venit contra
te multitudo magna de his locis, quae trans mare sunt et de Syria,
et ecce consistunt in [b]Asasonthamar, quae est [c]Engaddi.

i v. 3 Rg 22, 22.
j vr. 10.
k v. 3 Rg 22, 24.
m cp. 34, 8.
n cf. cp. 16, 10; Jdt 5, 28, 29.
o Mic 1, 3.

a cp. 20, 34; 3 Rg 16, 1.
b cp. 16, 3.
c cf. cp. 18, 1; 20, 27; Ps 138, 21.
d vr. 10; cp. 24, 18; 32, 25.
e cp. 12, 12; 3 Rg 14, 13. — v. cp. 17, 3-6.
g cp. 30, 19; 1 Es 7, 10.
h cp. 17, 7-9.
i v. Js 24, 33.
j cf. Dt 16, 18.
k cp. 11, 5.
l Dt 1, 17.
7] *v. 1 Par 15, 12.*
m Dt 32, 4; Jb 8, 3; 34, 10. — cf. Gn 18, 25, Ex 18, 21; Rm 9, 14.
n Dt 10, 17; Sap 6, 8; Ecli 35, 15; Ac 10, 34; Rm 2, 11; Gal 2, 6; Eph 6, 9; Col 3, 25; 1 Pt 1, 17.
o cp. 17, 8, 9.
p v. Dt 17, 8, 9; 19, 17.
q 2 Rg 23, 3.
r 3 Rg 8, 61.
s vr. 2.
t 1 Par 26, 30, 32.
u 1 Par 28, 10; — cf. 1 Es 10, 4.
a 4 Rg 1, 1; 3, 4, 7.
b Gn 14, 7.
c v. 1 Rg 24, 1.

*(4-11) de Moabitis et Ammonitis, auxiliante Deo, splendidam victo-
riam reportat et terrorem in omnes finitimos populos infert (20, 1-29).
Demum propter societatem cum Ochozia impio rege Israël classem*

3 Iosaphat autem timore perterritus totum se contulit [d]ad rogan-
dum Dominum et [e]praedicavit ieiunium universo Iuda. 4 Congre-
gatusque est Iudas ad deprecandum Dominum; sed et omnes de
urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum.
5 Cumque stetisset Iosaphat in medio coetu Iuda et Ierusalem
in domo Domini ante atrium novum, 6 ait: [f]Domine Deus patrum
nostrorum, tu es [g]Deus in caelo et [h]dominaris cunctis regnis gen-
tium, [i]in manu tua est fortitudo et potentia, [j]nec quisquam tibi
potest resistere. 7 Nonne tu, Deus noster, [k]interfecisti omnes habi-
tatores terrae huius coram populo tuo Israël et dedisti eam semini
[l]Abraham amici tui in sempiternum? 8 Habitaveruntque in ea et
exstruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo dicentes: 9 [m]Si irruerint
super nos mala, gladius iudicii, pestilentia et fames, stabimus coram
domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum, et
clamabimus ad te in tribulationibus nostris, et exaudies salvosque
facies. 10 Nunc igitur ecce filii [n]Ammon et Moab et mons Seir, per
quos [o]non concessisti Israël ut transirent quando egrediebantur de
Aegypto, [p]sed declinaverunt ab eis et non interfecerunt illos,
11 econtrario agunt, et [q]nituntur eicere nos de possessione quam tradi-
disti nobis. 12 Deus noster, ergo non [r]iudicabis eos? In nobis qui-
dem non est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere
quae irruit super nos; sed, cum ignoremus quid agere debeamus,
hoc solum habemus residui ut [s]oculos nostros dirigamus ad te.
13 [t]Omnis vero Iuda stabat coram Domino cum parvulis et uxoribus
et liberis suis.
14 Erat autem Iahaziel filius Zachariae filii Banaiae filii Iehiel filii
Mathaniae levites de filiis Asaph, [u]super quem factus est spiritus
Domini in medio turbae, 15 et ait: Attendite, omnis Iuda et qui habi-
tatis Ierusalem et tu rex Iosaphat: haec dicit Dominus vobis: [v]Nolite
timere nec paveatis hanc multitudinem; [x]non est enim vestra pugna,
sed Dei. 16 Cras descendetis contra eos; ascensuri enim sunt per
clivum nomine Sis, et invenietis illos in summitate [y]torrentis qui
est contra solitudinem Ieruel. 17 [z]Non eritis vos qui dimicabitis; sed
tantummodo confidenter state, et videbitis auxilium Domini super vos,
o Iuda et Ierusalem: nolite timere nec paveatis, cras egrediemini
contra eos, et [a]Dominus erit vobiscum. 18 Iosaphat ergo et Iuda
et omnes habitatores Ierusalem [b]ceciderunt proni in terram coram
Domino, et adoraverunt eum. 19 Porro levitae de [c]filiis Caath et
de [d]filiis Core laudabant Dominum Deum Israël voce magna in
excelsum.
20 Cumque mane surrexissent, egressi sunt per desertum Thecue;
profectisque eis, stans Iosaphat in medio eorum dixit: Audite me,
viri Iuda et omnes habitatores Ierusalem; [f]credite in Domino Deo
vestro, et securi eritis; credite prophetis eius, et cuncta evenient
prospera. 21 Deditque consilium populo et statuit cantores Domini,
ut laudarent eum in turmis suis et antecederent exercitum ac voce
consona dicerent:
[g]Confitemini Domino, quoniam in aeternum misericordia eius.
22 Cumque coepissent laudes canere, [h]vertit Dominus insidias
eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon et Moab et montis
Seir qui egressi fuerant ut pugnarent contra Iudam, et percussi
sunt. 23 Namque filii Ammon et Moab consurrexerunt adversum
habitatores montis Seir, ut interficerent et delerent eos; cumque hoc
opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi [i]mutuis concidere
vulneribus. 24 Porro Iuda, cum venisset ad speculam, quae re-
spicit solitudinem, vidit procul omnem late regionem plenam cada-
veribus, nec superesse quemquam qui necem potuisset evadere.
25 Venit ergo Iosaphat et omnis populus cum eo, ad detrahenda
spolia mortuorum, inveneruntque inter cadavera variam supellectilem,
vestes quoque et vasa pretiosissima et diripuerunt; ita ut omnia
portare non possent nec per tres dies spolia auferre prae praedae
magnitudine.
26 Die autem quarto congregati sunt in valle benedictionis;
etenim, quoniam ibi benedixerant Domino, vocaverunt locum illum

d cp. 19, 3. — cf. 1 Par 22, 10.
e 1 Es 8, 21; Jr 36, 9; Jn 3, 5. — cf. Jl 1, 14; 2, 15.
f Est 13, 9.
g v. Dt 4, 39.
h cf. Dn 4, 17, 25, 32.
i 1 Par 29, 12.
j v. Gn 50, 19.
k Ps 43, 3.
l Jdt 8, 22; Is 41, 8; Jc 2, 23.
m c. 6, 28-30; 3 Rg 8, 33, 37. — cf. Ez 14, 21.
n vr. 1, 22, 23; cp. 25, 11, 14.
o Dt 2, 1, 4, 5, 9, 19.
p Nm 20, 21.
q Ps 82, 5, 13.
r cf. 1 Rg 3, 13.
s Ps 24, 15; 122, 1, 2; 140, 8.
t cf. Jdt 4, 9; Jo 3, 5; Jl 1, 14; 2 Mc 3, 18.
u v. cp. 15, 1.
v cp. 32, 7. — cf. Dt 1, 29, 30; 32, 6, 8.
x 1 Rg 17, 47. — v. Ex 14, 14.
y Nm 13, 22.
17] *R. etc. in vig Nativit. Dñi.*
z cf. Ex 14, 13, 14.
a cp. 15, 2; 32, 8. — cf. Nm 14, 9.
b cp. 29, 29, 30; Ex 4, 31; 2 Es 8, 6.
c Ex 6, 16, 18.
d v. 1 Par 9, 19.
e 1 Mc 9, 33. — cf. 2 Rg 14, 2.
f Is 7, 6. — cf. Is 28, 16.
g Ps 105, 1. — v. 1 Par 16, 34.
h cf. cp. 13, 13.
i cf. Jd 7, 22; 1 Rg 14, 20.

quam paraverat perdit (35-37). Successorem habuit Ioram qui et fratrum occisione et impio cum Athalia coniugio regnum inaugurat (21, 1-6). Propterea Idumaei ab eo deficiunt (7-11) et clades totius familiae et

vallis benedictionis usque in praesentem diem. 27 Reversusque est omnis vir Iuda et habitatores Ierusalem et Iosaphat ante eos in Ierusalem cum laetitia magna, [j]eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis. 28 Ingressique sunt in Ierusalem cum psalteriis et citharis et tubis in domum Domini. 29 [k]Irruit autem pavor Domini super universa regna terrarum, cum audissent quod pugnasset Dominus contra inimicos Israël.

30 Quievitque regnum Iosaphat, et [l]praebuit ei Deus pacem per circuitum. 31 Regnavit igitur Iosaphat super Iudam, et erat triginta quinque annorum cum regnare coepisset; viginti autem et quinque annis regnavit in Ierusalem, et nomen matris eius Azuba filia Selahi. 32 Et ambulavit in via patris sui Asa nec declinavit ab ea faciens quae placita erant coram Domino. 33 Veruntamen [m]excelsa non abstulit, et adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

34 Reliqua autem gestorum Iosaphat priorum et novissimorum scripta sunt in verbis [o]Iehu filii Hanani, [p]quae digessit in libros regum Israël.

35 [q]Post haec iniit amicitias Iosaphat rex Iuda cum Ochozia rege Israël, cuius opera fuerunt impiissima, 36 et particeps fuit ut facerent naves, quae irent in [r]Tharsis, feceruntque classem in Asiongaber. 37 Prophetavit autem Eliezer filius Dodau de Maresa ad Iosaphat dicens: [s]Quia habuisti foedus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua: contritaeque sunt naves nec potuerunt ire in Tharsis.

21 [a]Dormivit autem Iosaphat cum patribus suis et sepultus est cum eis in civitate David; regnavitque Ioram filius eius pro eo. 2 Qui habuit fratres filios Iosaphat Azariam et Iahiel et Zachariam et Azariam et Michaël et Saphatiam: omnes hi filii Iosaphat regis Iuda. 3 Deditque eis pater suus multa munera argenti et auri et pensitationes cum [b]civitatibus munitissimis in Iuda; regnum autem tradidit Ioram, eo quod esset primogenitus.

4 Surrexit ergo Ioram super regnum patris sui; [c]cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio et quosdam de principibus Israël.

5 [d]Trigintaduorum annorum erat Ioram, cum regnare coepisset, et octo annis regnavit in Ierusalem 6 [e]ambulavitque in viis regum Israël, sicut egerat domus Achab; [f]filia quippe Achab erat uxor eius. Et fecit malum in conspectu Domini. 7 Noluit autem Dominus disperdere domum David propter pactum [g]quod inierat cum eo, et quia promiserat ut daret ei [h]lucernam et filiis eius omni tempore.

8 In diebus illis [i]rebellavit Edom, ne esset subditus Iudae, et constituit sibi regem. 9 Cumque transisset Ioram cum principibus suis et cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte et percussit Edom qui se circumdederat et omnes duces equitatus eius; 10 attamen rebellavit Edom, ne esset sub dicione Iuda usque ad hanc diem. Eo tempore et Lobna recessit ne esset sub manu illius; dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum. 11 Insuper et excelsa fabricatus est in urbibus Iuda, et [j]fornicari fecit habitatores Ierusalem et praevaricari Iudam.

12 Allatae sunt autem ei litterae ab Elia propheta, in quibus scriptum erat: Haec dicit Dominus Deus David patris tui: Quoniam non ambulasti in [k]viis Iosaphat patris tui et in [l]viis Asa regis Iuda, 13 sed incessisti per iter regum Israël et fornicari fecisti Iudam et habitatores Ierusalem [m]imitatus fornicationem domus Achab, insuper et fratres tuos, domum patris tui, meliores te [n]occidisti; 14 ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo et filiis et uxoribus tuis universaque substantia tua; 15 tu autem aegrotabis pessimo languore uteri tui, donec [o]egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies.

16 [p]Suscitavit ergo Dominus contra Ioram spiritum Philisthinorum et [q]Arabum, qui confines sunt Aethiopibus, 17 et ascenderunt in terram Iuda et vastaverunt eam diripueruntque cunctam substantiam, quae inventa est in domo regis, insuper et filios eius et uxores nec remansit ei filius nisi [r]Ioachaz, qui minimus natu erat.

j 2 Es 12, 43.
k cp. 14, 14; 17, 10.
l cf. cp. 14, 6, 7; 15, 15.
31-33] 3 Rg 22, 41-43.
m cf. cp. 17, 6.
n cp. 12, 14.
o cp. 19, 2.
p 3 Rg 16, 1, 7.
q 3 Rg 22, 48, 46.
r cf. cp. 9, 21.
s cf. cp. 19, 2.
a 3 Rg 22, 51.
b v. cp. 11, 5.
c cf. cp. 25, 3.
5-10] 4 Rg 8, 17-22.
d cf. vr. 20.
e v. 3 Rg 12, 28, 30; 16, 31, 33.
f cp. 18, 1; 4 Rg 8, 18.
g 2 Rg 7, 12.
h v. 3 Rg 11, 36. — cf. 2 Rg 21, 17; Ps 131, 17.
i vr. 10. — cf. Gn 27, 40.
j Ex 34, 16; Lv 17, 7; 10, 5.
k cp. 17, 3.
l cp. 14, 2-5.
m v. 3 Rg 16, 31-33.
n vr. 4.
o vr. 18, 19.
p cf. 3 Rg 11, 14, 23.
q cp. 16. 11; 22, 1; 26, 7.
r cp. 25, 23. — cf. cp. 22, 6.

denuntiatur et consummata est (12-20). Etenim Ochozia eius successor cum fratribus a Iehu interficitur (22, 1-9); Athalia vero omnes filios regis trucidat, uno excepto Ioas, qui ereptus et in templo absconditus (10-12)

18 Et super haec omnia [s]percussit eum Dominus alvi languore
insanabili. 19 Cumque diei succederet dies et temporum spatia vol-
verentur, duorum annorum expletus est circuitus; et sic longa con-
sumptus tabe, ita ut egereret etiam viscera sua, languore pariter et
vita caruit. Mortuusque est in infirmitate pessima; et non fecit ei popu-
lus secundum morem [t]combustionis exsequias, [u]sicut fecerat maio-
ribus eius.
20 [v]Trigintaduorum annorum fuit cum regnare coepisset et octo
annis regnavit in Ierusalem. [x]Ambulavitque non recte [y]et sepelie-
runt eum in civitate David, veruntamen non in sepulcro regum.
22 Constituerunt autem habitatores Ierusalem Ochoziam filium
eius minimum regem pro eo; omnes enim maiores natu, qui
ante eum fuerant, interfecerant [a]latrones Arabum qui irruerant in
castra. Regnavitque Ochozias filius Ioram regis Iuda.
2 [b]Quadragintaduorum annorum erat Ochozias, cum regnare coe-
pisset, et uno anno regnavit in Ierusalem. Et nomen matris eius
Athalia [c]filia Amri. 3 Sed et ipse ingressus est per vias domus
Achab; mater enim eius impulit eum ut impie ageret. 4 Fecit igitur
malum in conspectu Domini sicut domus Achab; ipsi enim fuerunt
ei consiliarii post mortem patris sui in interitum eius; 5 ambulavit-
que in consiliis eorum et perrexit cum Ioram filio Achab rege Israël
in bellum contra Hazaël regem Syriae in Ramoth Galaad; vulnera-
veruntque Syri Ioram. 6 Qui reversus est ut curaretur in Iezrahel,
multas enim plagas acceperat in supradicto certamine. Igitur Ocho-
zias filius Ioram rex Iuda descendit ut inviseret Ioram filium Achab
in Iezrahel aegrotantem. 7 Voluntatis quippe fuit Dei adversus
Ochoziam ut veniret ad Ioram et, cum venisset, et [d]egrederetur
cum eo adversus Iehu filium Namsi, [e]quem unxit Dominus ut deleret
domum Achab. 8 [f]Cum ergo everteret Iehu domum Achab, invenit
principes Iuda et filios fratrum Ochoziae, qui ministrabant ei, et
interfecit illos. 9 [g]Ipsum quoque perquirens Ochoziam comprehendit
latitantem in Samaria [h]adductumque ad se occidit. [i]Et sepelierunt
eum, eo quod esset filius Iosaphat, [j]qui quaesierat Dominum in toto
corde suo.
Nec erat ultra spes aliqua, ut de stirpe quis regnaret Ochoziae.
10 Siquidem Athalia mater eius videns quod mortuus esset filius suus
surrexit et interfecit omnem stirpem regiam domus Ioram. 11 Porro
Iosabeth filia regis tulit Ioas filium Ochoziae et furata est eum de
medio filiorum regis, cum interficerentur, absconditque eum cum
nutrice sua in cubiculo lectulorum. Iosabeth autem, quae abscondе-
rat eum, erat filia regis Ioram uxor Ioiadae pontificis, soror Ocho-
ziae; et idcirco Athalia non interfecit eum. 12 Fuit ergo cum eis in
domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Athalia super
terram.
23 [a]Anno autem septimo, confortatus Ioiada adsumpsit centurio-
nes, Azariam videlicet filium Ieroham et Ismahel filium Ioha-
nan, Azariam quoque filium Obed et Maasiam filium Adaiae et Eli-
saphat filium Zechri, et iniit cum eis foedus. 2 Qui circumeuntes
Iudam congregaverunt levitas de cunctis urbibus Iuda et principes
familiarum [b]Israël veneruntque in Ierusalem. 3 Iniit ergo omnis
multitudo pactum in domo Dei cum rege, dixitque ad eos Ioiada:
Ecce filius regis regnabit [c]sicut locutus est Dominus super filios
David. 4 Iste est ergo sermo quem facietis; 5 [d]tertia pars vestrum,
[e]qui veniunt ad sabbatum, sacerdotum et levitarum et ianitorum
erit in portis, tertia vero pars ad domum regis et tertia ad portam
quae appellatur fundamenti; omne vero reliquum vulgus sit in
atriis domus Domini, 6 nec quispiam alius ingrediatur domum
Domini, nisi sacerdotes et [f]qui ministrant de levitis; ipsi tantum-
modo ingrediantur, quia sanctificati sunt. Et omne reliquum vulgus
observet custodias Domini. 7 Levitae autem circumdent regem ha-
bentes singuli arma sua (et si quis alius ingressus fuerit templum, in-
terficiatur), sintque cum rege et intrante et egrediente. 8 Fecerunt ergo
levitae et universus Iuda iuxta omnia quae praeceperat Ioiada pon-
tifex et adsumpserunt singuli viros, qui sub se erant, et veniebant

s vr. 15.
t cf. Jr 34, 5.
u cp. 16, 14.
v cf. vr. 5.
x cf. Jr 22, 18.
y cf. cp. 24, 25; 28, 27.
1-6] 4 Rg 8, 24-28.
a v. cp. 21, 16.
b cf. 4 Rg 8, 26.
c cf. cp. 21, 6; 4 Rg 8, 18.
d 4 Rg 9, 21.
e 3 Rg 19, 16; 4 Rg 9, 6, 7.
f v. 4 Rg 10, 11-14.
g cf. cp. 24, 24.
h cf. 4 Rg 9, 27.
i 4 Rg 9, 28.
j cp. 17, 4.
10-12] 4 Rg 11, 1-3.
1-21] 4 Rg 11, 4-20.
a 4 Rg 8, 25.
b cf. cp. 21, 2.
c v. cp. 6, 16.
d cf. 1 Par 24, 4.
e cf. 1 Par 9, 25.
f v. 1 Par 23, 27-29.

Ioiade auctore, septimo aetatis suae anno ungitur rex (23, *1-11*).
E) De regibus Iuda a Ioas ad Ezechiam (23, 12-28, 27). *Athalia gladio interempta, exstirpato cultu Baal, renovatoque foedere populi cum Deo*

per ordinem sabbati cum his qui impleverant sabbatum et egressuri
erant; siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire [g]turmas, quae
sibi per singulas hebdomadas succedere consueverant. 9 Deditque
Ioiada sacerdos centurionibus lanceas clipeosque et peltas regis David, quas consecraverat in domo Domini. 10 Constituitque omnem
populum tenentium pugiones a parte templi dextra usque ad partem
templi sinistram coram altari et templo per circuitum regis. 11 Et
eduxerunt filium regis et imposuerunt ei diadema et [h]testimonium
dederuntque in manu eius tenendam legem et constituerunt eum
regem. Unxit quoque illum Ioiada pontifex et filii eius; imprecatique sunt ei atque dixerunt: [i]Vivat rex!
12 Quod cum audisset Athalia, vocem scilicet currentium atque
laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini.
13 Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu et principes turmasque circa eum omnemque populum terrae gaudentem
atque clangentem tubis et diversi generis organis concinentem vocemque laudantium, scidit vestimenta sua et ait: Insidiae, insidiae.
14 Egressus autem Ioiada pontifex ad centuriones et principes exercitus dixit eis: Educite illam extra saepta templi, et interficiatur
foris gladio. Praecepitque sacerdos ne occideretur in domo Domini.
15 Et imposuerunt cervicibus eius manus; cumque intrasset [j]portam
equorum domus regis, interfecerunt eam ibi.
16 Pepigit autem Ioiada [k]foedus inter se universumque populum
et regem, ut esset populus Domini. 17 Itaque ingressus est omnis
populus domum Baal et destruxerunt eam et altaria ac simulacra
illius confregerunt; [l]Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt
ante aras. 18 Constituit autem Ioiada praepositos in domo Domini
sub manibus [m]sacerdotum et levitarum, [n]quos distribuit David in
domo Domini, ut offerrent holocausta Domino, [o]sicut scriptum est in
lege Moysi, in gaudio et canticis [p]iuxta dispositionem David.
19 Constituit quoque [q]ianitores in portis domus Domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re. 20 Adsumpsitque centuriones
et fortissimos viros ac principes populi et omne vulgus terrae, et
fecerunt descendere regem de domo Domini et introire [r]per medium portae superioris in domum regis, et collocaverunt eum in
solio regali. 21 Laetatusque est omnis populus terrae, et urbs quievit.
Porro Athalia interfecta est gladio.
24 Septem annorum erat Ioas cum regnare coepisset et quadraginta annis regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius Sebia
de Bersabee. 2 [a]Fecitque quod bonum est coram Domino cunctis diebus Ioiadae sacerdotis. 3 Accepit autem ei Ioiada uxores duas, e
quibus genuit filios et filias.
4 Post quae placuit Ioas ut instauraret domum Domini. 5 Congregavitque sacerdotes et levitas et dixit eis: Egredimini ad civitates Iuda et colligite de universo [b]Israël pecuniam ad sartatecta
templi Dei vestri per singulos annos, festinatoque hoc facite. Porro
levitae egere negligentius; 6 vocavitque rex Ioiadam principem et
dixit ei: Quare tibi non fuit curae ut cogeres levitas inferre de Iuda
et de Ierusalem pecuniam, [c]quae constituta est a Moyse servo Domini ut inferret eam omnis multitudo Israël [d]in tabernaculum testimonii? 7 Athalia enim impiissima et [e]filii eius destruxerunt domum
Dei et de universis [f]quae sanctificata fuerant in templo Domini ornaverunt fanum Baalim. 8 Praecepit ergo rex, et fecerunt arcam posueruntque eam iuxta portam domus Domini forinsecus. 9 Et [g]praedicatum est in Iuda et Ierusalem, ut deferrent singuli pretium Domino, quod constituit Moyses servus Dei super omnem Israël in
deserto. 10 Laetatique sunt cuncti principes et omnis populus, et
ingressi contulerunt in arcam Domini atque miserunt ita, ut impleretur. 11 Cumque tempus esset ut deferrent arcam coram rege per
manus levitarum (videbant enim multam pecuniam), ingrediebatur
scriba regis et quem primus sacerdos constituerat, effundebantque
pecuniam quae erat in arca, porro arcam reportabant ad locum suum:
sicque faciebant per singulos dies. Et congregata est infinita pecunia,
12 quam dederunt rex et Ioiada his qui praeerant operibus domus

g v. 1 Par 24, 1 ss.
h Dt 17, 18, 19.
i v. 1 Rg 10, 24.
j 2 Es 3, 28; Jr 31 40. — cf. 4 Rg 11. 16.
k cp. 15, 12.
l Dt 13, 9.
m cp. 5, 5; 30, 27.
n 1 Par 23, 6, 30, 31; 24, 1.
o Nm 28, 2.
p cf. 1 Par 22. 2.
q v. 1 Par 26, 1-19.
r cf. 4 Rg 11, 6, 19; 15, 35.
1-41] 4 Rg 11, 21-12, 15.
a cf. cp. 26, 5.
b vr. 16.
c v. Ex 30, 12-16.
d v. Nm 17, 7, 8.
e cp. 22, 3, 4.
f cf. 3 Rg 15, 15.
g cf. 1 Es 1, 1.

(12-21), Ioas bene et pie regnum inaugurat (24, 1-14); at, mortuo Ioiada, a recta via deflectit et Zachariam, qui restaurandae idololatriae cum aliis obstiterat, occidit et iram Dei provocat (15-27). Etiam

Domini; at illi conducebant ex ea caesores lapidum et artifices
operum singulorum ut instaurarent domum Domini, fabros quoque
ferri et aeris, ut quod cadere coeperat fulciretur. 13 Egeruntque hi
qui operabantur industrie, et [h]obducebatur parietum cicatrix per
manus eorum, ac suscitaverunt domum Domini in statum pristinum
et firmiter eam stare fecerunt. 14 Cumque complessent omnia opera,
detulerunt coram rege et Ioiada reliquam partem pecuniae, de qua
[i]facta sunt vasa templi in ministerium et ad holocausta, phialae
quoque et cetera vasa aurea et argentea; et offerebantur holocausta
in domo Domini iugiter cunctis diebus Ioiadae.

15 Senuit autem Ioiada plenus dierum et mortuus est cum esset
centum triginta annorum. 16 Sepelieruntque eum in civitate David
[j]cum regibus, eo quod fecisset bonum cum [l]Israël et cum domo
eius.

17 Postquam autem obiit Ioiada, ingressi sunt principes Iuda et
adoraverunt regem, qui delenitus obsequiis eorum adquievit eis. 18 Et
dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum servieruntque [m]lu-
cis et sculptilibus, et facta est [n]ira contra Iudam et Ierusalem propter
hoc peccatum. 19 [o]Mittebatque eis prophetas ut reverterentur ad Do-
minum, [p]quos protestantes illi audire nolebant. 20 [q]Spiritus itaque Dei
induit Zachariam [r]filium Ioiadae sacerdotem, et stetit in conspectu
populi et dixit eis: Haec dicit Dominus Deus: [s]Quare transgre-
dimini praeceptum Domini, quod vobis non proderit, et [t]dereliqui-
stis Dominum, ut derelinqueret vos? 21 [u]Qui congregati adversus eum
miserunt lapides iuxta regis imperium in atrio domus Domini. 22 Et
non est recordatus Ioas rex misericordiae quam fecerat Ioiada pater
illius secum, [v]sed interfecit filium eius. Qui, cum moreretur, ait:
Videat Dominus et [x]requirat.

23 Cumque evolutus esset annus, [y]ascendit contra eum exercitus
Syriae venitque in Iudam et Ierusalem et interfecit cunctos principes
populi, atque universam praedam miserunt regi in Damascum. 24 Et
certe, cum permodicus venisset numerus Syrorum, [z]tradidit Dominus
in manibus eorum infinitam multitudinem, eo quod dereliquissent
Dominum Deum patrum suorum; [a]in Ioas quoque ignominiosa
exercuere iudicia. 25 Et abeuntes dimiserunt eum in [b]languoribus
magnis. Surrexerunt autem contra eum servi sui in ultionem san-
guinis [c]filii Ioiadae sacerdotis et occiderunt eum in lectulo suo et
mortuus est. [d]Sepelieruntque eum in civitate David, sed non in
sepulcris regum. 26 Insidiati vero sunt ei Zabad filius Semmaath
ammanitidis et Iozabad filius Semarith moabitidis. 27 Porro filii eius
ac summa pecuniae, quae adunata fuerat sub eo, et [e]instauratio
domus Dei scripta sunt diligentius in [f]libro regum; regnavit autem
Amasias filius eius pro eo.

25 Viginti quinque annorum erat Amasias cum regnare coepisset
et viginti novem annis regnavit in Ierusalem. Nomen matris
eius Ioaden de Ierusalem. 2 Fecitque bonum in conspectu Domini,
veruntamen [a]non in corde perfecto. 3 Cumque [b]roboratum sibi vi-
deret imperium, iugulavit servos [c]qui occiderant regem patrem
suum, 4 sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in libro
legis Moysi, ubi praecepit Dominus dicens: [d]Non occidentur patres
pro filiis neque filii pro patribus suis, sed unusquisque in suo peccato
morietur.

5 Congregavit igitur Amasias Iudam et constituit eos per fami-
lias tribunosque et centuriones in universo Iuda et Beniamin; et
recensuit [e]a viginti annis supra invenitque [f]trecenta milia iuvenum,
qui egrederentur ad pugnam et [g]tenerent hastam et clipeum. 6 Mer-
cede quoque conduxit de Israël centum milia robustorum centum
talentis argenti. 7 Venit autem [h]homo Dei ad illum et ait: O rex,
ne egrediatur tecum exercitus Israël; non est enim Dominus cum
Israël et cunctis filiis Ephraim. 8 Quod si putas in [i]robore exercitus
bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus; [j]Dei quippe
est et adiuvare et in fugam convertere. 9 Dixitque Amasias ad homi-
nem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis quae dedi militibus
Israël? Et respondit ei homo Dei: Habet Dominus unde tibi dare

h 2 Es 4, 7.
i cf. 4 Rg 12. 13.
j cf. 3 Rg 2, 10; 11, 43; 14, 31 etc.
l v. vr. 5.
m v. Dt 16, 21.
n cp. 19, 2, 10; 28, 11, 13; 29, 8; 32, 25.
o Jr 25, 4. — cf. Mt 23, 36; Lc 11, 49. — v. cp. 36, 15.
p 2 Es 13, 15, 21.
q cp. 15, 1; 20, 14; Jd 6, 34.
r cf. Mt 23, 35.
s cf. Nm 14, 41.
t cp. 15, 2.
u cf. 2 Es 9, 26.
v cf. Mt 23, 35; Lc 11, 51; Heb 11, 37.
x Gn 9, 5; Ps 9, 13. — cf. Lc 23, 34.
y cf. 4 Rg 12, 17, 18.
z Is 30, 17. — cf. Lv 26, 8, 36, 37.
a cf. cp. 22, 8.
25-27] 4 Rg 12, 20, 21.
b cf. Dt 28, 35.
c cf. vr. 21, 22.
d cf. cp. 21, 20; 28, 27.
e vr. 12.
f cp. 13, 22.
1-4] 4 Rg 14, 1-6.
a cf. vr. 14.
b cf. cp. 21, 4.
c cp. 24, 26.
d Dt 24, 16. — cf. Jr 31, 30; Es 18, 20.
e Nm 1, 3.
f cf. cp. 11, 1; 13, 3; 17, 14-18; 26, 13.
g 1 Par 12, 8.
h h Dt 33, 1; Jd 13, 6 etc.
i cf. 1 Rg 14, 6.
j cf. cp. 20, 6. — v. 1 Rg 2,4.

Amasia qui Deo et prophetis obsequens optime regnare coeperat (25, 1-13), ad cultum idolorum transgressus a Ioachaz rege Israël devincitur et ab urbe profugus misere perit (14-28). Loco ipsius regnat Osia, qui

possit multo his plura. 10 Separavit itaque Amasias exercitum qui
venerat ad eum ex Ephraim ut reverteretur in locum suum. At illi
contra Iudam vehementer irati reversi sunt in regionem suam.
11 Porro Amasias confidenter eduxit populum suum et abiit in
[k]vallem salinarum percussitque [l]filios Seir decem milia. 12 Et
alia decem milia virorum ceperunt filii Iuda et adduxerunt ad prae-
ruptum cuiusdam petrae praecipitaveruntque eos de summo in prae-
ceps, qui universi crepuerunt. 13 At ille exercitus, quem remiserat
Amasias ne secum iret ad proelium, diffusus est in civitatibus Iuda,
[m]a Samaria usque ad Bethoron; et, interfectis tribus milibus, diripuit
praedam magnam.
14 Amasias vero, post caedem Idumaeorum et [n]allatos deos filio-
rum Seir, statuit illos in deos sibi, et adorabat eos et illis adolebat
incensum. 15 Quamobrem iratus Dominus contra Amasiam misit ad
illum prophetam, qui diceret ei: Cur adorasti deos [o]qui non libe-
raverunt populum suum de manu tua? 16 Cumque haec ille loque-
retur, respondit ei: Num consiliarius regis es? Quiesce, ne interfi-
ciam te. Discedensque propheta, Scio, inquit, quod [p]cogitaverit
Deus occidere te, quia fecisti hoc malum et insuper non adquievisti
consilio meo.
17 Igitur Amasias rex Iuda, inito pessimo consilio, misit ad Ioas
filium Ioachaz filii Iehu regem Israël dicens: Veni, videamus nos
mutuo. 18 At ille remisit nuntios dicens: [q]Carduus, qui est in Li-
bano, misit ad cedrum Libani dicens: Da filiam tuam filio meo
uxorem. Et ecce bestiae, quae erant in silva Libani, transierunt et
conculcaverunt carduum. 19 Dixisti: Percussi Edom, et idcirco [r]eri-
gitur cor tuum in superbiam: sede in domo tua, cur malum adversum
te provocas, ut cadas et tu et Iuda tecum? 20 Noluit audire Ama-
sias, eo quod Domini esset voluntas ut traderetur in manus ho-
stium [s]propter deos Edom. 21 Ascendit igitur Ioas rex Israël, et
mutuos sibi praebuere conspectus. Amasias autem rex Iuda erat in
Bethsames Iuda. 22 Corruitque Iuda coram Israël et fugit in taber-
nacula sua. 23 Porro Amasiam regem Iuda filium Ioas filii [t]Ioachaz
cepit Ioas rex Israël in Bethsames et adduxit in Ierusalem destru-
xitque murum eius a [u]porta Ephraim usque ad portam anguli,
quadringentis cubitis. 24 Omne quoque aurum et argentum et universa
vasa quae reppererat in domo Dei et apud [v]Obededom in thesauris
etiam domus regiae necnon et filios obsidum reduxit in Samariam.
25 Vixit autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam mortuus
est Ioas filius Ioachaz rex Israël, quindecim annis. 26 Reliqua autem
sermonum Amasiae priorum et novissimorum scripta sunt in libro
regum Iuda et Israël. 27 Qui postquam recessit a Domino, [x]teten-
derunt ei insidias in Ierusalem; cumque fugisset in Lachis, mise-
runt et interfecerunt eum ibi. 28 Reportantesque super equos sepe-
lierunt eum cum patribus suis in civitate David.
26 Omnis autem populus Iuda filium eius Oziam annorum sedecim
constituit regem pro Amasia patre suo.
2 Ipse aedificavit Ailath et restituit eam dicioni Iuda postquam
dormivit rex cum patribus suis. 3 [a]Sedecim annorum erat Ozias cum
regnare coepisset et quinquagintaduobus annis regnavit in Ierusalem.
Nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. 4 Fecitque quod erat
rectum in oculis Domini [b]iuxta omnia quae fecerat Amasias pater
eius. 5 Et exquisivit Dominum [c]in diebus Zachariae [d]intelligentis et vi-
dentis Deum; cumque requireret Dominum, direxit eum in omnibus.
6 Denique egressus est et [e]pugnavit contra Philisthiim et de-
struxit murum Geth et murum Iabniae murumque Azoti; aedifica-
vit quoque oppida in Azoto et in Philisthiim. 7 Et adiuvit eum Deus
[f]contra Philisthiim et contra Arabes, qui habitabant in Gurbaal,
et [g]contra Ammonitas. 8 [h]Appendebantque Ammonitae munera
Oziae; et divulgatum est nomen eius usque ad introitum Aegypti
propter crebras victorias. 9 Aedificavitque Ozias turres in Ierusalem
super [i]portam anguli et super [j]portam vallis et reliquas in
eodem muri latere firmavitque eas. 10 Exstruxit etiam turres in so-
litudine et [k]effodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pe-

k 4 Rg 14, 7.
l cp. 20, 10.
m cf. cp. 15, 8; 19, 4.
n cf. cp. 28, 23.
o cf. vr. 11.
p cf. Js 11, 20.
17-24] 4 Rg 14, 8-15.
q cf. Jd 9, 8.
r v. cp. 26, 16.
s vr. 14, 15.
t cp. 21, 17.
u 2 Es 8, 16.
v 1 Par 26, 15.
25-26, 2] 4 Rg 14, 17-22.
x cf. cp. 24, 25.
a v. 4 Rg 15, 2, 3.
b cp. 5, 2.
c cf. cp. 24, 2.
d cf. Dn 1, 17; 10, 1.
e cf. Is 14, 29.
f cp. 21, 16.
g cp. 20, 1.
h cf. cp. 17, 11; 2 Rg 8, 2.
i v. 4 Rg 14, 13.
j 2 Es 2, 13, 15; 3, 13.
k Dt 6, 11; 2 Es 9, 25.

etiam, dum fidelis est, contra Philisthaeos et alias gentes prosperatur (26, 1-15), at more sacerdotum incensum adolere volens lepra corripitur (16-22); Ioathan autem eius filius pro eo feliciter regnat (23-27, 9),

cora tam in campestribus quam in eremi vastitate. Vineas quoque
habuit et vinitores in montibus et in Carmelo; erat quippe homo
agriculturae deditus. 11 Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui
procedebant ad proelia, sub manu Iehiel scribae Maasiaeque docto-
ris et sub manu Hananiae, qui erat de ducibus regis. 12 Omnisque
numerus principum per familias virorum fortium, duorum milium
sescentorum. 13 Et sub eis universus exercitus [l]trecentorum et sep-
tem milium quingentorum, qui erant apti ad bella et pro rege contra
adversarios dimicabant. 14 Praeparavit quoque eis Ozias, id est
cuncto exercitui, clipeos et hastas et galeas et [m]loricas arcusque et
fundas ad iaciendos lapides. 15 Et fecit in Ierusalem diversi generis
machinas, quas in turribus collocavit et in angulis murorum, ut
mitterent sagittas et saxa grandia; egressumque est nomen eius
procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus et corroborasset illum.
16 Sed, cum [n]roboratus esset, [o]elevatum est cor eius in interi-
tum suum, et neglexit Dominum Deum suum [p]ingressusque tem-
plum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.
17 Statimque ingressus post eum [q]Azarias sacerdos et cum eo sa-
cerdotes Domini octoginta viri fortissimi 18 restiterunt regi atque
dixerunt: [r]Non est tui officii, Ozia, ut adoleas incensum Domino,
sed sacerdotum, [s]hoc est filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad
huiuscemodi ministerium; egredere de sanctuario, ne contempseris,
quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo. 19 Iratusque
Ozias tenens in manu turibulum ut adoleret incensum minabatur
sacerdotibus. Statimque orta est [t]lepra in fronte eius coram sacer-
dotibus in domo Domini super altare thymiamatis. 20 Cumque re-
spexisset eum Azarias pontifex et omnes reliqui sacerdotes, viderunt
lepram in fronte eius et festinato expulerunt eum; sed et ipse per-
territus acceleravit egredi, eo quod sensisset ilico plagam Domini.
21 Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suae et ha-
bitavit in [u]domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de
domo Domini. Porro Ioatham filius eius rexit domum regis et iudi-
cabat populum terrae.
22 Reliqua autem sermonum Oziae priorum et novissimorum scripsit
[v]Isaias filius Amos propheta. 23 Dormivitque Ozias cum patribus
suis; et sepelierunt eum in agro regalium sepulcrorum, eo quod esset
leprosus; regnavitque Ioatham filius eius pro eo.
27 Vigintiquinque annorum erat Ioatham cum regnare coepisset
et sedecim annis regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius
Ierusa filia Sadoc. 2 Fecitque quod rectum erat coram Domino iuxta
omnia quae fecerat Ozias, pater suus, [a]excepto quod non est in-
gressus templum Domini, et adhuc populus delinquebat.
3 Ipse aedificavit portam domus Domini excelsam et in muro
[b]Ophel multa construxit. 4 Urbes quoque aedificavit in montibus
Iuda et in saltibus [c]castella et turres. 5 Ipse pugnavit contra regem
filiorum Ammon et vicit eos, dederuntque ei filii Ammon in tem-
pore illo centum talenta argenti et decem milia coros tritici ac to-
tidem coros hordei: haec ei praebuerunt filii Ammon in anno se-
cundo et tertio. 6 Corroboratusque est Ioatham, eo quod direxisset
vias suas coram Domino Deo suo.
7 [d]Reliqua autem sermonum Ioatham et omnes pugnae eius et
opera scripta sunt in libro regum Israël et Iuda. 8 Vigintiquinque
annorum erat cum regnare coepisset et sedecim annis regnavit in
Ierusalem. 9 Dormivitque Ioatham cum patribus suis, et sepelierunt
eum in civitate David; et regnavit Achaz filius eius pro eo.
28 Viginti annorum erat Achaz cum regnare coepisset et sedecim
annis regnavit in Ierusalem. Non fecit rectum in conspectu
Domini sicut David pater eius, 2 sed ambulavit in viis regum Israël.
Insuper et statuas [a]fudit [b]Baalim. 3 Ipse est qui [c]adolevit incensum
in [d]valle Benennom et [e]lustravit filios suos in igne iuxta [f]ritum
gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israël. 4 Sacri-
ficabat quoque et thymiama succendebat [g]in excelsis et in collibus et
sub omni ligno frondoso.
5 Tradiditque eum Dominus Deus eius in manu regis Syriae, qui

l cf. cp. 25, 5.
m 2 Es 4, 16.
n cf. cp. 12, 1; Dt 32, 15.
o cp. 32, 25; Ez 28, 2, 5, 17. — cf. cp. 25, 19; Dt 8, 14; 4 Rg 14, 10.
p cf. 4 Rg 16, 12, 13.
q 1 Par 6, 10.
r Nm 16, 40; 18, 7.
s Ex 30, 7, 8.
19] * *cf. Catech. R. II 7, 24.*
t cf. Ex 4, 6; Nm 12, 10; 4 Rg 5, 27.
21-23] 4 Rg 15, 5-7.
u cf. Lv 13, 46; Nm 5, 2.
v Is 1, 1; 6, 1.
1-3] 4 Rg 15, 33-35.
a cf. cp. 26, 16.
b cp. 33, 14; 2 Es 3, 26; 11, 21.
c cp. 26, 10.
d cf. 4 Rg 15, 36.
1-4] 4 Rg 16, 2-4.
a cf. Ex 34, 17.
b Jd 2, 11.
c vr. 25.
d v. Js 15, 8.
e cp. 33, 6. — cf. Lv 18, 21.
f cp. 33, 2; Dt 18, 9.
g cf. 3 Rg 14, 23.

Huius filius et successor, Achaz, quippe qui cultum omnis generis idolorum provexerit (28, 1-4), in manus hostium traditur, undique angustiis premitur, impaenitens moritur et regali sepultura privatur (5-27).

percussit eum magnamque praedam cepit de eius imperio et adduxit in Damascum. Manibus quoque regis Israël traditus est et percussus plaga grandi. 6 Occiditque [i]Phacee filius Romeliae de Iuda centum viginti milia in die uno, omnes viros bellatores; eo quod reliquissent Dominum Deum patrum suorum. 7 Eodem tempore occidit Zechri vir potens ex Ephraim Maasiam filium regis et Ezricam ducem domus eius, Elcanam quoque secundum a rege. 8 Ceperuntque filii Israël [j]de fratribus suis ducenta milia mulierum, puerorum et puellarum et infinitam praedam pertuleruntque eam in Samariam.

9 Ea tempestate erat ibi propheta Domini nomine [k]Oded, qui egressus obviam exercitui venienti in Samariam dixit eis: Ecce [l]iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Iuda tradidit eos in manibus vestris et occidistis eos atrociter, [m]ita ut ad caelum pertingeret vestra crudelitas. 10 Insuper filios Iuda et Ierusalem vultis vobis subicere in servos et ancillas, quod nequaquam facto opus est; peccastis enim super hoc Domino Deo vestro. 11 Sed audite consilium meum et reducite captivos quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Domini imminet vobis. 12 Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Iohanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum et Amasa filius Adali, contra eos qui veniebant de proelio 13 et dixerunt eis: Non introducetis huc captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adicere super peccata nostra et vetera cumulare delicta? Grande quippe peccatum est, et ira furoris Domini imminet super Israël. 14 Dimiseruntque viri bellatores praedam et universa quae ceperant coram principibus et omni multitudine. 15 Steteruntque [n]viri, quos supra memoravimus, et apprehendentes captivos omnesque qui nudi erant vestierunt de spoliis; cumque vestissent eos et calceassent et [o]refecissent cibo ac potu unxissentque propter laborem et adhibuissent eis curam, quicumque ambulare non poterant et erant imbecillo corpore, imposuerunt eos iumentis et adduxerunt Iericho [p]civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt in Samariam.

16 [q]Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum postulans auxilium. 17 Veneruntque Idumaei et percusserunt multos ex Iuda et ceperunt praedam magnam. 18 [r]Philisthiim quoque diffusi sunt per [s]urbes campestres et ad meridiem Iuda, ceperuntque Bethsames et Aialon et Gaderoth, [t]Socho quoque et Thamnan et Gamzo cum viculis suis, et habitaverunt in eis. 19 Humiliaverat enim Dominus Iudam propter Achaz regem Iuda, eo quod nudasset eum auxilio et contemptui habuisset Dominum. 20 Adduxitque contra eum [u]Thelgathphalnasar regem Assyriorum, qui et adflixit eum et, nullo resistente, vastavit. 21 [v]Igitur Achaz, spoliata domo Domini et domo regum ac principum, dedit regi Assyriorum munera et tamen nihil ei profuit.

22 Insuper et tempore angustiae suae auxit contemptum in Dominum. Ipse per se rex Achaz 23 immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis et dixit: [x]Dii regum Syriae auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis et aderunt mihi; cum econtrario ipsi fuerint ruinae ei et universo Israël. 24 Direptis itaque Achaz omnibus vasis domus Dei atque [z]confractis, [a]clausit ianuas templi Dei et fecit sibi [b]altaria in universis angulis Ierusalem. 25 In omnibus quoque urbibus Iuda exstruxit aras [c]ad cremandum tus; atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.

26 Reliqua autem sermonum eius et omnium operum suorum priorum et novissimorum scripta sunt in libro regum Iuda et Israël. 27 Dormivitque Achaz cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate Ierusalem [d]neque enim receperunt eum in sepulcra regum [e]Israël; regnavitque Ezechias filius eius pro eo.

29 Igitur Ezechias regnare coepit cum vigintiquinque esset annorum et vigintinovem annis regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius [a]Abia filia [b]Zachariae. 2 [c]Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, iuxta omnia quae fecerat David pater eius.

3 Ipse anno et mense primo regni sui [d]aperuit valvas domus Domini et instauravit eas. 4 Adduxitque sacerdotes atque levitas et

h Is 7, 1. — cf. 4 Rg 16, 5, 6.
i 4 Rg 15, 21; 16, 5.
j cp. 11, 4.
k cf. Ab 1.
l Is 47, 6; Ez 25, 12, 15; 26, 2.
m Gn 18, 21; 1 Es 9, 6; Ap 18, 5.
n vr. 12. — cf. cp. 31, 19; Nm 1, 17.
o 4 Rg 6, 22; Pro 25, 21, 22; Rm 12, 20.
p Dt 34, 3; Jd 1, 16.
q cf. 4 Rg 16, 7, 8.
r cf. Ez 16, 27, 57.
s v. Js 15, 33-36.
t cf. Nm 21, 25.
u cf. 4 Rg 15, 29; 16, 7, 10.
v 4 Rg 16, 8, 9.
x cf. cp. 25, 14.
y cf. Jr 44, 17, 18.
z cf. 4 Rg 16, 17.
a cf. cp. 29, 3, 7.
b cf. cp. 30, 14.
c vr. 3.
26, 27] 4 Rg 16, 19, 20.
d cf. cp. 21, 20; 24, 25.
e cf. vr. 1.
1, 2] 4 Rg 18, 1-3.
a cf. 4 Rg 18, 2.
b cp. 24, 20; 26, 5 (?).
c cf. cp. 34, 2.
d cf. vr. 7; cp. 28, 24.

F) Regnum Ezechiae (29, 1-32, 33). *Patris impietati haud obsequens Ezechia templum iterum aperit, expiat (20, 1-19) et pluribus a se et a populo immolatis hostiis sollemni cultu dedicat (20 36). Curat quoque ut non modo*

congregavit eos in plateam orientalem 5 dixitque ad eos: Audite
me, levitae, et [e]sanctificamini: mundate domum Domini Dei patrum
vestrorum et auferte omnem immunditiam de sanctuario. 6 Pecca-
verunt patres nostri et fecerunt malum in conspectu Domini Dei
nostri derelinquentes eum; [f]averterunt facies suas a tabernaculo
Domini et praebuerunt dorsum, 7 [g]clauserunt ostia quae erant in
porticu et exstinxerunt lucernas incensumque non adoleverunt et ho-
locausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israël. 8 [h]Concitatus est
itaque furor Domini super Iudam et Ierusalem, tradiditque eos in
[i]commotionem et in interitum et in [j]sibilum, sicut ipsi cernitis
oculis vestris. 9 En, corruerunt [k]patres nostri gladiis, filii nostri et
filiae nostrae et coniuges captivae ductae sunt propter hoc scelus.
10 Nunc ergo [l]placet mihi [m]ut ineamus foedus cum Domino Deo
Israël, et avertet a nobis furorem irae suae. 11 Filii mei, nolite ne-
gligere; [n]vos elegit Dominus ut stetis coram eo et ministretis illi
colatisque eum et cremetis ei incensum.
12 Surrexerunt ergo levitae, [o]Mahath filius Amasai et Ioël filius
Azariae de filiis Caath, porro [p]de filiis Merari Cis filius Abdi et
Azarias filius Ialaleel; de filiis autem Gersom Ioah filius Zemma et
Eden filius Ioah, 13 at vero de filiis [q]Elisaphan Samri et Iahiel;
de filiis quoque [r]Asaph Zacharias et Mathanias, 14 necnon de filiis
[s]Heman Iahiel et Semei, sed et de filiis [t]Idithun Semeias et Oziel.
15 Congregaveruntque fratres suos et [u]sanctificati sunt et ingressi sunt
iuxta mandatum regis et [v]imperium Domini, [x]ut expiarent domum Dei.
16 Sacerdotes quoque ingressi templum Domini, ut sanctificarent il-
lud, extulerunt omnem immunditiam, quam intro reppererant in
vestibulo domus Domini, quam tulerunt levitae et asportaverunt
[y]ad torrentem Cedron foras. 17 Coeperunt autem prima die men-
sis primi mundare, et in die octavo eiusdem mensis ingressi
sunt porticum templi Domini expiaveruntque templum diebus octo,
et in die sexta decima mensis eiusdem, quod coeperant impleve-
runt. 18 Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem et dixerunt ei:
Sanctificavimus omnem domum Domini et altare holocausti vasaque
eius necnon et mensam propositionis cum omnibus vasis suis 19 cunc-
tamque templi supellectilem, [a]quam polluerat rex Achaz in regno suo,
postquam praevaricatus est; et ecce exposita sunt omnia coram altare
Domini.
20 Consurgensque diluculo Ezechias rex adunavit omnes principes
civitatis et ascendit in domum Domini, 21 obtuleruntque [b]simul tau-
ros septem et arietes septem, agnos septem et hircos septem pro
peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Iuda; dixitque sacerdotibus
filiis Aaron, ut offerrent super altare Domini. 22 Mactaverunt igitur
tauros et susceperunt sanguinem sacerdotes et [c]fuderunt illum su-
per altare; mactaverunt etiam arietes et illorum sanguinem super
altare fuderunt immolaveruntque agnos et fuderunt super altare san-
guinem; 23 applicuerunt hircos pro peccato coram rege et universa
multitudine [d]imposueruntque manus suas super eos 24 et immola-
verunt illos sacerdotes et adsperserunt sanguinem eorum coram al-
tare [e]pro piaculo universi Israëlis; pro omni quippe Israël praece-
perat rex ut holocaustum fieret et pro peccato. 25 Constituit quoque
levitas in domo Domini cum cymbalis et psalteriis et citharis [f]se-
cundum dispositionem David regis et Gad [g]videntis et [h]Nathan
prophetae; siquidem Domini praeceptum fuit per manum propheta-
rum eius. 26 Steteruntque levitae tenentes [i]organa David et [k]sa-
cerdotes tubas. 27 Et iussit Ezechias ut offerrent holocausta super
altare; cumque offerrentur holocausta, coeperunt [l]laudes canere
Domino et clangere tubis atque in diversis organis, quae David
rex Israël praeparaverat, concrepare. 28 Omni autem turba adorante,
cantores et ii qui tenebant tubas erant in officio suo, donec comple-
retur holocaustum. 29 Cumque finita esset oblatio, [m]incurvatus est
rex et omnes qui erant cum eo et adoraverunt. 30 Praecepitque
Ezechias et principes levitis ut laudarent Dominum sermonibus [n]Da-
vid et Asaph videntis. Qui laudaverunt eum magna laetitia et incur-
vato genu adoraverunt.

e vr. 15, 34; cp. 35, 6; 1 Par 15, 12; 1 Es 6, 20.
f Jr 2, 27; Ez 8, 16.
g cp. 28, 24.
h v. cp. 24, 18.
i Dt 28, 25; Is 28, 19; Jr 15, 9.
j Jr 19, 8; 25, 9, 18; 29, 18; Mic 6, 16. — cf. 3 Rg 9, 8 etc.
k cp. 28, 5, 6, 8, 17.
l v. 1 Par 22, 2.
m v. cp. 15, 12.
n Nm 3, 6; 8, 14; 18, 2, 6.
o cp. 31, 13.
p Nm 3, 17.
q 1 Par 15, 8.
r 1 Par 6, 39.
s 1 Par 9, 16.
u v. vr. 5.
v cp. 30, 12.
x cf. 2 Es 13, 9.
y vr. 3.
z v. 2 Rg 15, 23.
a cf. cp. 28, 24.
b Lv 4, 14.
c Lv 8, 15, 19, 24; Heb 9, 21. — cf. cp. 35, 11.
a Lv 4, 15.
c Lv 4, 26.
f 1 Par 16, 4; 25, 6. — cf. 1 Par 15, 16.
g cp. 8, 14; 1 Par 23, 5; 25, 1.
h v. 1 Rg 9, 9.
i v. 2 Rg 12, 1.
j 1 Par 23, 5. — cf. Am 6, 5.
k v. 1 Par 15, 24.
l cf. cp. 23 ,18.
m cf. cp. 20, 18.
n cf. cp. 7, 6.

31 Ezechias autem etiam haec addidit: [o]Implestis manus vestras
Domino, accedite et offerte victimas et laudes in domo Domini.
Obtulit ergo universa multitudo hostias et laudes et holocausta
[p]mente devota. 32 Porro numerus holocaustorum, quae obtulit mul-
titudo, hic fuit: tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos.
33 Sanctificaveruntque Domino boves sescentos et oves tria milia.
34 Sacerdotes vero pauci erant nec poterant sufficere ut pelles ho-
locaustorum detraherent; unde et levitae [q]fratres eorum adiuverunt
eos, donec impleretur opus et sanctificarentur antistites; [r]levitae
quippe faciliori ritu sanctificantur quam sacerdotes. 35 Fuerunt ergo
holocausta plurima, [s]adipes pacificorum et [t]libamina holocaustorum,
et completus est cultus domus Domini. 36 Laetatusque est Ezechias
et omnis populus, eo quod ministerium Domini esset expletum; de
repente quippe hoc fieri placuerat.

30 Misit quoque Ezechias ad omnem Israël et Iudam scripsitque
epistulas ad Ephraim et Manassen, ut venirent ad domum
Domini in Ierusalem et [a]facerent Phase Domino Deo Israël.
2 Inito ergo consilio regis et principum et universi coetus Ieru-
salem, decreverunt ut facerent Phase [b]mense secundo; 3 non enim
potuerant facere [c]in tempore suo, [d]quia sacerdotes, qui possent
sufficere, sanctificati non fuerant, et populus nondum congregatus
fuerat in Ierusalem. 4 Placuitque sermo regi et omni multitudini,
5 et decreverunt ut mitterent nuntios in universum Israël, [e]de Ber-
sabee usque Dan, ut venirent et facerent Phase Domino Deo Israël
in Ierusalem; multi enim non fecerant sicut lege praescriptum est.
6 [f]Perrexeruntque cursores cum epistulis ex regis imperio et princi-
pum eius in universum Israël et Iudam, iuxta id quod rex iusserat,
praedicantes: Filii Israël, [g]revertimini ad Dominum Deum Abraham
et Isaac et Israël, et revertetur ad reliquias quae effugerunt manum
[h]regis Assyriorum. 7 [i]Nolite fieri sicut patres vestri et fratres, qui
recesserunt a Domino Deo patrum suorum, qui tradidit eos [j]in in-
teritum, ut ipsi cernitis: 8 nolite [k]indurare cervices vestras sicut
patres vestri, [l]tradite manus Domino et venite ad sanctuarium eius,
quod sanctificavit in aeternum, servite Domino Deo patrum vestro-
rum, [m]et avertetur a vobis ira furoris eius. 9 Si enim vos reversi
fueritis ad Dominum, fratres vestri et filii [n]habebunt misericordiam
coram dominis suis, qui illos duxerunt captivos, et revertentur in
terram hanc; [o]pius enim et clemens est Dominus Deus vester et
non avertet faciem suam a vobis, [p]si reversi fueritis ad eum. 10 Igi-
tur [q]cursores pergebant velociter de civitate in civitatem per [r]ter-
ram Ephraim et Manasse usque ad Zabulon, [s]illis irridentibus et sub-
sannantibus eos. 11 Attamen [t]quidam viri ex Aser et Manasse
et Zabulon adquiescentes consilio venerunt Ierusalem. 12 In Iuda
vero facta est manus Domini, ut daret eis cor unum ut facerent iuxta
praeceptum regis et principum [u]verbum Domini.
13 Congregatique sunt in Ierusalem populi multi, ut facerent sol-
lemnitatem azymorum in [v]mense secundo, 14 et surgentes destru-
xerunt [x]altaria, quae erant in Ierusalem, atque universa in quibus
idolis adolebatur incensum subvertentes [y]proiecerunt in torrentem
Cedron. 15 [z]Immolaverunt autem Phase quarta decima die mensis se-
cundi. [a]Sacerdotes quoque atque levitae tandem [b]sanctificati obtu-
lerunt holocausta in domo Domini. 16 [c]Steteruntque in ordine suo
iuxta dispositionem et legem Moysi [d]hominis Dei; sacerdotes vero
suscipiebant effundendum sanguinem de manibus [e]levitarum, 17 eo
quod multa turba sanctificata non esset; et idcirco immolarent le-
vitae Phase his qui non occurrerant sanctificari Domino. 18 Magna
etiam pars populi [f]de Ephraim et Manasse et Issachar et Zabulon,
quae sanctificata non fuerat, comedit Phase non [g]iuxta quod scriptum
est; et oravit pro eis Ezechias dicens: Dominus bonus, propitia-
bitur 19 [h]cunctis qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum
suorum, et non imputabit eis quod minus sanctificati sunt. 20 Quem
exaudivit Dominus et placatus est populo.
21 Feceruntque filii Israël, qui inventi sunt in Ierusalem, [i]sol-
lemnitatem azymorum septem diebus in laetitia magna laudantes

o cp. 13, 9. — cf. Ex 28, 41.
p Ex 35, 5, 22.
q cf. cp. 35, 11.
r cf. cp. 30, 16, 17. — v. Nm 8, 5-19.
s Lv 3, 3, 16, 17.
t Nm 15, 5, 7, 10.

a cp. 35, 1.
b vr. 13, 15; Nm 9, 10, 11.
c cf. cp. 29, 17; Ex 12, 6, 18.
d cp. 29, 34. — cf. vr. 24.
e v. 2 Rg 3, 10.
f cf. Est 3, 13, 15; 8, 10, 14; Jr 51, 31.
g Jr 4, 1; Jl 2, 12, 13.
h 4 Rg 15, 19. 29.
i cf. Ez 20, 18.
j cf. cp. 29, 8; 4 Rg 22, 19.
k Ex 32, 9; Dt 9, 6; 10, 16; 4 Rg 17, 14; 2 Es 9, 16, 29; Jr 7, 26; 17, 23. — cf. Ac 7, 51.
l 1 Par 29, 24.
m cp. 29, 10.
n cf. Ps 105, 46.
o Ex 34, 6; Dn 9, 9.
p v. 1 Rg 7, 3.
q v. vr. 6.
r vr. 1.
s cf. cp. 36, 16.
t vr. 18, 21, 25.
u cf. cp. 29, 15.
v vr. 2.
x cp. 28, 24.
y cf. cp. 15, 16; 4 Rg 23, 6.
z cp. 35, 11. —v. Nm 9, 11.
a cf. cp. 29, 34.
b cf. 1 Es 6, 20.
c cp. 35, 10.
d Dt 33, 1.
e cf. cp. 29. 34.
f vr. 11, 25.
g v. Ex 12, 43-49.
h cp. 19, 3.
i Ex 12, 15; 13, 6; 1 Es 6, 22.

tibus et levitis pristini tribuantur honores et munera nec modo iis qui Ierusalem degunt, sed et ceteris omnibus (2-21). Quapropter Deus ei bene dicit et contra Sennacherib, qui maximos belli impetus in

Dominum per singulos dies, levitae quoque et sacerdotes per or-
gana quae suo officio congruebant. 22 Et locutus est Ezechias [j]ad
cor omnium levitarum, qui habebant intelligentiam bonam super
Domino; et comederunt septem diebus sollemnitatis immolantes
victimas pacificorum [k]et laudantes Dominum Deum patrum suorum.
23 Placuitque universae multitudini ut celebrarent etiam [l]alios
dies septem, quod et fecerunt cum ingenti gaudio. 24 Ezechias enim
rex Iuda [m]praebuerat multitudini mille tauros et septem milia ovium,
principes vero dederant populo tauros mille et oves decem milia;
[n]sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo. 25 Et hilaritate
perfusa omnis turba Iuda, tam sacerdotum et levitarum quam [o]uni-
versae frequentiae, quae venerat ex Israël, proselytorum quoque de
terra Israël et habitantium in Iuda. 26 Factaque est grandis celebritas
in Ierusalem, [p]qualis a diebus Salomonis filii David regis Israël in
ea urbe non fuerat. 27 Surrexerunt [q]autem sacerdotes atque levitae
[r]benedicentes populo; et exaudita est vox eorum, pervenitque oratio
in [s]habitaculum sanctum caeli.

31 Cumque haec fuissent rite celebrata, egressus est omnis Israël,
qui inventus fuerat in urbibus Iuda, et [a]fregerunt [b]simulacra suc-
ciderúntque [c]lucos, demoliti sunt excelsa et altaria destruxerunt non
solum de universo Iuda et Beniamin, sed et de Ephraim quoque et
Manasse, donec penitus everterent; reversique sunt omnes filii Israël
in possessiones et civitates suas.
2 Ezechias autem constituit [d]turmas sacerdotales et leviticas per
divisiones suas, unumquemque in officio proprio tam sacerdotum
videlicet quam levitarum, [e]ad holocausta et pacifica, ut ministrarent
et confiterentur canerentque in portis castrorum Domini.
3 [f]Pars autem regis erat ut de propria eius substantia offerretur
holocaustum mane semper et vespere, sabbatis quoque et calendis
et sollemnitatibus ceteris, [g]sicut scriptum est in lege Moysi. 4 Prae-
cepit etiam populo habitantium Ierusalem ut darent [h]partes sacer-
dotibus et levitis, ut possent vacare legi Domini. 5 Quod cum per-
crebruisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere [i]primitias filii
Israël frumenti, vini et olei, mellis quoque et omnium, quae gignit
humus [j]decimas obtulerunt. 6 Sed et filii Israël et Iuda, qui habi-
tabant in urbibus Iuda, obtulerunt [k]decimas boum et ovium, deci-
masque sanctorum, quae voverant Domino Deo suo; atque universa
portantes fecerunt acervos plurimos. 7 Mense tertio coeperunt acer-
vorum iacere fundamenta et mense septimo compleverunt eos.
8 Cumque ingressi fuissent Ezechias et principes eius, viderunt
acervos et benedixerunt Domino ac populo Israël. 9 Interrogavitque
Ezechias sacerdotes et levitas cur ita iacerent acervi. 10 Respondit
illi Azarias sacerdos primus [l]de stirpe Sadoc dicens: Ex quo coe-
perunt offerri primitiae in domo Domini comedimus et saturati su-
mus et remanserunt plurima, [m]eo quod benedixerit Dominus populo
suo; reliquiarum autem copia est ista quam cernis.
11 Praecepit igitur Ezechias ut praepararent [n]horrea in domo
Domini. Quod cum fecissent, 12 intulerunt tam primitias quam de-
cimas et quaecumque voverant fideliter. [o]Fuit autem praefectus eo-
rum Chonenias levita et [p]Semei frater eius secundus, 13 post quem
Iahiel et Azarias et Nahath et Asaël et Ierimoth, Iozabad quoque
et Eliel et Iesmachias et Mahath et Banaias, praepositi sub manibus
Choneniae et Semei fratris eius ex imperio Ezechiae regis et [q]Aza-
riae pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant. 14 Core vero
filius Iemna levites et ianitor orientalis portae praepositus erat iis
quae sponte offerebantur Domino primitiisque et consecratis in sancta
sanctorum. 15 Et sub cura eius Eden et Beniamin, Iesue et Semeias,
Amarias quoque et Sechenias in [r]civitatibus sacerdotum, ut fideliter
distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque maioribus, 16 ex-
ceptis maribus ab annis tribus et supra, cunctis qui ingrediebantur
templum Domini; et [s]quidquid per singulos dies conducebat in mi-
nisterio atque observationibus iuxta divisiones suas, 17 sacerdotibus
per familias et levitis [t]a vicesimo anno et supra per ordines et tur-
mas suas 18 universaeque multitudini, tam uxoribus quam liberis

j cp. 32, 6; Is 40, 2.
k cf. Lv 5, 5; 1 Es 10, 11.
l cf. 3 Rg 8, 65.
m cf. cp. 35, 7-9.
n vr. 3; cp. 29, 34.
o vr. 11, 18.
p cf. cp. 35, 18. — v. cp. 7, 8-10.
q cp. 5, 5; 23, 18.
r v. Nm 6, 23-27.
s Dt 26, 15; Is 63, 15; Zc 2, 13.
a 4 Rg 18, 4. — cf. Dt 7, 5.
b Ex 23, 24. — v. Dt 16, 22.
c v. Dt 16, 21
d 1 Par 23, 6; 24, 1.
e 1 Par 23, 30, 31.
f cf. cp. 35, 7.
g v. Nm 28, 3-29, 40.
h cf. 2 Es 13, 10. — v. Nm 18, 8-24.
i v. Ex 23, 19.
j 2 Es 13, 19.
k Lv 27, 30; Dt 14, 22, 23, 28.
l 1 Par 6, 8.
m cf. Ml 3, 10.
n 1 Par 9, 29, 33. — cf. 4 Rg 23, 11; 2 Es 10, 39.
o cf. cp. 35, 9; 2 Es 13, 13.
p cf. cp. 29, 12, 14.
q vr. 10.
r v. Js 21, 9-19.
s 3 Rg 8, 59; 1 Es 3, 4; 2 Es 11, 23; 12, 47.
t 1 Par 23, 24, 27.

sanctam civitatem paraverat (32, 1-8), regi insuper et Domino superbissime exprobraverat (9-19), roborat et, mirum in modum destructo Assyriorum exercitu, liberat et servat (20-23). Illum praeterea sanat

eorum utriusque sexus, fideliter cibi de his, quae sanctificata fuerant,
praebebantur. 19 Sed et filiorum Aaron [u]per agros et suburbana
urbium singularum dispositi erant viri, [v]qui partes distribuerent
universo sexui masculino de sacerdotibus et levitis.
20 Fecit ergo Ezechias universa quae diximus in omni Iuda,
[x]operatusque est bonum et rectum et verum coram Domino Deo
suo, 21 in universa cultura ministerii domus Domini iuxta legem et
caeremonias volens requirere Deum suum in toto corde suo: [y]fecitque et prosperatus est.

32 Post quae et huiuscemodi [a]veritatem [b]venit Sennacherib rex
Assyriorum; et ingressus Iudam obsedit civitates munitas volens eas capere. 2 Quod cum vidisset Ezechias, venisse scilicet Sen-
nacherib, et totum belli impetum verti contra Ierusalem, 3 inito cum
principibus consilio virisque fortissimis ut obturarent capita fontium
qui erant extra urbem, et, hoc omnium decernente sententia, 4 congregavit plurimam multitudinem, et obturaverunt cunctos fontes et
[c]rivum, qui fluebat in medio terrae, dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, et inveniant aquarum abundantiam. 5 Aedificavit quoque
agens industrie [d]omnem murum qui fuerat dissipatus et exstruxit
turres desuper et forinsecus alterum murum instauravitque [e]Mello
in civitate David et fecit universi generis armaturam et clipeos,
6 constituitque principes bellatorum in exercitu et convocavit universos in platea portae civitatis ac locutus est [f]ad cor eorum dicens:
7 [g]Viriliter agite et confortamini: [h]nolite timere nec paveatis regem
Assyriorum et universam multitudinem, quae est cum eo; [i]multo
enim plures nobiscum sunt quam cum illo. 8 Cum illo enim est
[j]bracchium carneum, [k]nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus
huiuscemodi verbis Ezechiae regis Iuda.
9 Quae postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum
servos suos in Ierusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat
Lachis) ad Ezechiam regem Iuda et ad omnem populum qui erat in
urbe dicens: 10 Haec dicit Sennacherib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in Ierusalem? 11 Num Ezechias decipit vos,
ut tradat morti in fame et siti adfirmans quod Dominus Deus vester
liberet vos de manu regis Assyriorum? 12 [l]Nunquid non iste est Ezechias qui destruxit excelsa illius et altaria et praecepit Iuda et Ierusalem dicens: Coram altari uno adorabitis et in ipso comburetis incensum? 13 An ignoratis quae ego fecerim et patres mei cunctis terrarum populis? Nunquid praevaluerunt dii gentium omniumque terrarum liberare regionem suam de manu mea? 14 Quis est de universis diis gentium, quas vastaverunt patres mei, qui potuerit eruere
populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vester eruere
vos de hac manu? 15 Non vos ergo decipiat Ezechias nec vana
persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus
cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu
mea et de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vester
poterit eruere vos de manu mea. 16 Sed et alia multa locuti sunt
servi eius contra Dominum Deum et contra Ezechiam servum eius.
17 Epistulas quoque scripsit plenas blasphemiae in Dominum Deum
Israël et locutus est adversus eum: Sicut dii gentium ceterarum non
potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic et Deus Ezechiae eruere non poterit populum suum de manu ista. 18 Insuper
et clamore magno, lingua iudaica contra populum qui sedebat in
muris Ierusalem personabat ut terreret eos et caperet civitatem.
19 Locutusque est contra Deum Ierusalem, sicut adversum deos populorum terrae opera manuum hominum.
20 Oraverunt igitur Ezechias rex et Isaias filius Amos prophetes
adversum hanc blasphemiam ac vociferati sunt usque in caelum.
21 [m]Et misit Dominus angelum, qui percussit omnem virum robustum et bellatorem et principem exercitus regis Assyriorum; reversusque est cum [n]ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset
domum dei sui, [o]filii, qui egressi fuerant de utero eius, interfecerunt
eum gladio. 22 Salvavitque Dominus Ezechiam et habitatores Ieru-

u Lv 25, 34.
v v. vr. 13-15.
x 4 Rg 18, 3; 20, 3.
y Ps 1, 3.
1-22] 4 Rg 18, 13-10; Is 36, 1-37, 38.
b Ecli 48, 20.
c vr. 30.
d cp. 25, 23. — cf. Is 22, 9, 10.
e v. 2 Rg 5, 9.
f cp. 30, 22; Is 40, 2.
g v. Dt 31, 6.
h cp. 20, 15.
i 4 Rg 6, 16.
j Jr 17, 5, 7.
k cp. 15, 2; 20, 17.
l cf. cp. 31, 1.
21] *Ant. in fs. ss. Ang. c.*
m Tb 1, 21.
n cf. Ps 43, 16; Jr 7, 19.
o Tb 1, 24.

a gravi infirmitate (24-26); at, cum propter elationem cordis iram Dei provocasset, corripitur et, quia paenitentiam egit, excidium ipsius domus nonnisi post eius mortem infertur (27-33).

salem de manu Sennacherib regis Assyriorum et de manu omnium;
et praestitit eis quietem per circuitum. 23 Multi etiam [p]deferebant
hostias et sacrificia Domino in Ierusalem et munera Ezechiae regi
Iuda, qui exaltatus est post haec coram cunctis gentibus.
24 [q]In diebus illis aegrotavit Ezechias usque ad mortem et oravit
Dominum; exaudivitque eum et dedit ei signum. 25 Sed [r]non, iuxta
beneficia quae acceperat, retribuit; [s]quia elevatum est cor eius; et
[t]facta est contra eum ira et contra Iudam et Ierusalem. 26 [u]Humiliatusque est postea, eo quod exaltatum fuisset cor eius, tam ipse
quam habitatores Ierusalem; et idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiae.
27 Fuit autem Ezechias dives et inclitus valde; et thesauros sibi
plurimos congregavit argenti et auri et lapidis pretiosi, aromatum et
armorum universi generis et [v]vasorum magni pretii. 28 [x]Apothecas
quoque frumenti, vini et olei et praesaepia omnium iumentorum
caulasque pecorum 29 et urbes aedificavit sibi; habebat quippe greges ovium et armentorum innumerabiles, eo quod dedisset ei Dominus substantiam multam nimis.
30 Ipse est Ezechias [y]qui obturavit superiorem fontem aquarum
[z]Gihon et avertit eas subter ad occidentem urbis David. In omnibus operibus suis fecit prospere quae voluit. 31 Attamen in legatione
principum Babylonis, [a]qui missi fuerant ad eum ut interrogarent
de [b]portento quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus,
[c]ut tentaretur, et nota fierent omnia quae erant in corde eius.
32 Reliqua autem sermonum Ezechiae et misericordiarum eius
scripta sunt [d]in visione Isaiae filii Amos prophetae et [e]in libro
regum Iuda et Israël. 33 Dormivitque Ezechias cum patribus suis, et
sepelierunt eum super sepulcra filiorum David; et [f]celebravit eius
exsequias universus Iuda et omnes habitores Ierusalem; regnavitque
Manasses filius eius pro eo.

33 Duodecim annorum erat Manasses cum regnare coepisset,
et quinquagintaquinque annis regnavit in Ierusalem. 2 Fecit
autem malum coram Domino [a]iuxta abominationes gentium, quas
subvertit Dominus coram filiis Israël. 3 Et conversus instauravit
excelsa, [b]quae demolitus fuerat Ezechias pater eius, construxitque
aras Baalim et fecit [c]lucos et [d]adoravit omnem militiam caeli et
coluit eam. 4 Aedificavit quoque altaria in domo Domini, de qua
dixerat Dominus: [e]In Ierusalem erit nomen meum in aeternum.
5 Aedificavit autem ea cuncto exercitui caeli in duobus atriis domus
Domini, 6 [f]transireque fecit filios suos per ignem in [g]valle Benennom. Observabat somnia, [h]sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat, habebat secum magos et incantatores multaque mala operatus est coram Domino, ut irritaret eum. 7 [i]Sculptile quoque et
conflatile signum posuit in domo Dei [e]de qua locutus est Deus ad
David et ad Salomonem filium eius dicens: In domo hac et in Ierusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israël, ponam nomen meum in
sempiternum. 8 Et moveri non faciam pedem Israël de terra [j]quam
tradidi patribus eorum, ita dumtaxat si custodierint facere quae praecepi eis, cunctamque legem et caeremonias atque iudicia, per manum
Moysi. 9 Igitur Manasses seduxit Iudam et habitatores Ierusalem,
ut facerent malum super omnes gentes, quas subverterat Dominus a
facie filiorum Israël.
10 Locutusque est Dominus ad eum et ad populum illius, et
attendere noluerunt. 11 [l]Idcirco superinduxit eis principes exercitus
regis Assyriorum; ceperuntque Manassen et [m]vinctum catenis atque
compedibus [n]duxerunt in Babylonem. 12 Qui, postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum et [o]egit paenitentiam valde
coram Deo patrum suorum. 13 Deprecatusque eum et [p]obsecravit
intente et exaudivit orationem eius reduxitque eum Ierusalem in regnum suum; et [q]cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus.
14 Post haec aedificavit murum extra civitatem David ad occidentem [r]Gihon in convalle ab introitu [s]portae piscium per circuitum usque ad [t]Ophel et exaltavit illum vehementer constituitque
principes exercitus in cunctis civitatibus Iuda munitis. 15 [u]Et abstulit

p cf. cp. 17, 5.
q v. 4 Rg 20, 1-11; Is 38, 1-8.
r cf. Ps 115, 12.
s v. cp. 26, 16.
t cp. 19, 2; 24, 18.
u Jr 26, 18, 19. — cf. cp. 33, 12.
v cp. 36, 10.
x cf. cp. 31, 11.
y cp. 32, 3; 4 Rg 20, 20. — cf. Ecli 48, 16; Is 22, 9, 11.
z 3 Rg 1, 33.
a 4 Rg 20, 12; Is 39, 1.
b vr. 24.
c Dt 8, 2.
d v. Is 36-39.
e v. 4 Rg 18-20.
f cf. cp. 16, 14.

1-9] 4 Rg 21, 1-9.
a cp. 28, 3; 36, 14; Dt 18, 9.
b cp. 30, 14; 31, 1; 4 Rg 18, [4.
c v. Dt 16, 21.
d cf. Dt 17, 3.
e cp. 6, 6; 2 Rg 7, 10; 3 Rg 9, 3. — cf. Dt 12, 5, 11.
f cp. 28, 3.
g v. Js 15, 8.
h Dt 18, 10.
i vr. 15; 3 Rg 8, 18.
j 2 Rg 7, 10.
l cf. Dt 28, 36.
m cf. cp. 36, 6. — cf. Jd 16, 21.
n cf. 4 Rg 20, 17.
o cf. cp. 32, 26.
p 1 Par 5, 20; 1 Es 8, 33.
q 3 Rg 18, 39. — cf. Dn 4, 25.
r 3 Rg 1, 33.
s 2 Es 3, 3; 12, 39; Sph 1, 10.
t cp. 27, 3.
u vr. 3, 5, 7.

deos alienos et simulacrum de domo Domini, aras quoque, quas
fecerat in monte domus Domini et in Ierusalem, et proiecit omnia
extra urbem. 16 Porro instauravit altare Domini et immolavit super
illud victimas et pacifica et laudem, praecepitque Iudae ut serviret
Domino Deo Israël. 17 [v]Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

18 Reliqua autem gestorum Manasse et [x]obsecratio eius ad Deum
suum, verba quoque [y]videntium, qui loquebantur ad eum in nomine
Domini Dei Israël, continentur in sermonibus regum [z]Israël. 19 Oratio
quoque eius et exauditio et cuncta peccata atque contemptus, loca
etiam [a]in quibus aedificavit excelsa et fecit lucos et statuas, antequam
ageret paenitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai. 20 Dormivit
ergo Manasses cum patribus suis, et sepelierunt eum in domo sua;
regnavitque pro eo filius eius Amon.

21 Vigintiduorum annorum erat Amon cum regnare coepisset et
duobus annis regnavit in Ierusalem. 22 Fecitque malum in conspectu
Domini, sicut fecerat Manasses pater eius, et cunctis idolis, [b]quae
Manasses fuerat fabricatus, immolavit atque servivit. 23 Et non est
reveritus faciem Domini, [c]sicut reveritus est Manasses pater eius,
et multo maiora deliquit. 24 Cumque coniurassent adversus eum
servi sui, interfecerunt eum in domo sua. 25 Porro reliqua populi
multitudo, caesis iis qui Amon percusserant, constituit regem Iosiam
filium eius pro eo.

34 Octo annorum erat Iosias cum regnare coepisset et triginta et
uno anno regnavit in Ierusalem. 2 [a]Fecitque quod erat rectum
in conspectu Domini et ambulavit in viis David patris sui: [b]non
declinavit neque ad dextram neque ad sinistram.

3 Octavo autem anno regni sui, cum adhuc esset puer, coepit
quaerere Deum patris sui David et duodecimo anno, postquam
regnare coeperat, mundavit Iudam et Ierusalem ab excelsis et [c]lucis
simulacrisque et sculptilibus. 4 Destruxeruntque coram eo aras Baalim et simulacra, quae superposita fuerant, demoliti sunt, lucos etiam
et sculptilia [d]succidit atque comminuit et super tumulos eorum,
qui eis immolare consueverant fragmenta dispersit. 5 [e]Ossa praeterea
sacerdotum combussit in altaribus idolorum mundavitque Iudam et
Ierusalem. 6 Sed et in [f]urbibus Manasse et Ephraim et Simeon
usque Nephthali cuncta subvertit. 7 Cumque altaria dissipasset et
lucos et sculptilia [g]contrivisset in frusta cunctaque delubra demolitus
esset de universa terra Israël, reversus est in Ierusalem.

8 Igitur anno octavo decimo regni sui, mundata iam terra et
templo Domini, misit Saphan filium Eseliae et Maasiam [h]principem
civitatis et Ioha filium Ioachaz [i]a commentariis ut instaurarent domum
Domini Dei sui. 9 Qui venerunt ad [j]Helciam sacerdotem magnum,
acceptamque ab eo pecuniam, quae illata fuerat in domum Domini
et quam congregaverant levitae et ianitores de Manasse et Ephraim
et universis reliquiis Israël, ab omni quoque Iuda et Beniamin et
habitatoribus Ierusalem, 10 tradiderunt in manibus eorum, qui praeerant operariis in domo Domini, ut instaurarent templum et infirma
quaeque sarcirent. 11 At illi dederunt eam artificibus et caementariis,
ut emerent lapides de lapicidinis et ligna ad commissuras aedificii
et [k]ad contignationem domorum, quas destruxerant reges Iuda. 12 Qui
fideliter cuncta faciebant. Erant autem praepositi operantium Iahath
et Abdias de filiis Merari, Zacharias et Mosollam de filiis Caath, qui
urgebant opus: [l]omnes levitae scientes organis canere. 13 Super eos
vero, [m]qui ad diversos usus onera portabant, erant scribae et magistri
de levitis ianitores.

14 Cumque efferrent pecuniam, quae illata fuerat in templum
Domini repperit Helcias sacerdos librum legis Domini per manum
Moysi 15 et ait ad Saphan scribam: Librum legis inveni in domo
Domini. Et tradidit ei. 16 At ille intulit volumen ad regem et nuntiavit ei dicens: Omnia quae dedisti in manu servorum tuorum ecce
complentur: 17 argentum quod repertum est in domo Domini conflaverunt, datumque est praefectis artificum et diversa opera fabricantium. 18 Praeterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum.

v cf. cp. 32, 12.
x vr. 13, 19.
y v. 1 Rg 9, 9.
z cf. cp. 28, 26.
a vr. 3.
20-25] 4 Rg 21, 19-24.
b vr. 7. — cf. cp. 34, 3, 4.
c vr. 12.
1, 2] 4 Rg 22, 1, 2.
a cf. cp. 29, 2.
b v. Dt 28, 14.
c v. cp. 14, 3.
d cf. 4 Rg 23, 6.
e 4 Rg 23, 20. — cf. 3 Rg 13, 2.
f 4 Rg 23, 15, 19.
g cf. Dt 9, 21.
8-28] 4 Rg 22, 3-20.
h cp. 18, 25.
i 2 Rg 8, 16.
j cp. 33, 8.
k 2 Es 2, 8.
l 1 Par 23, 5.
m cp. 2, 2, 18; 2 Es 4, 10.

(21-25), Iosias regnat et totis viribus idololatriam impugnat (34, 1-7) legisque obsequium, praesertim post librum Moysi inventum (8-18), promovet auferens abominationes de cunctis regionibus Israël (19-33) et ma-

Quem cum rege praesente recitasset 19 audissetque ille verba legis,
[n]scidit vestimenta sua 20 et praecepit Helciae et Ahicam filio Saphan
et Abdon filio Micha, Saphan quoque scribae et Asae servo regis
dicens: 21 Ite et orate Dominum pro me et pro reliquiis Israël et
Iuda super universis sermonibus libri istius, qui repertus est; [o]magnus enim furor Domini stillavit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini, ut facerent omnia quae scripta sunt in isto volumine.

22 Abiit ergo Helcias et hi qui simul a rege missi fuerant ad Oldam prophetidem uxorem Sellum filii Thecuath filii Hasra custodis vestium, quae habitabat in Ierusalem in secunda, et locuti sunt
ei verba quae supra narravimus. 23 At illa respondit eis: Haec dicit
Dominus Deus Israël: Dicite viro qui misit vos ad me: 24 Haec
dicit Dominus: Ecce ego inducam mala super locum istum et super habitatores eius [p]cunctaque maledicta quae scripta sunt in libro
hoc, quem legerunt coram rege Iuda; 25 quia dereliquerunt me et
[q]sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum; idcirco stillabit furor meus super
locum istum et non exstinguetur. 26 Ad regem autem Iuda, qui
misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini: Haec dicit Dominus Deus Israël: Quoniam audisti verba voluminis, 27 atque emollitum est cor tuum, et [r]humiliatus es in conspectu Dei super his quae dicta sunt contra locum hunc et habitatores Ierusalem, reveritusque faciem meam scidisti vestimenta tua et flevisti coram me,
ego quoque exaudivi te, dicit Dominus. 28 Iam enim colligam te ad
patres tuos, et infereris in sepulcrum tuum in pace; nec videbunt oculi tui omne malum, quod ego inducturus sum super locum istum et super habitatores eius. Rettulerunt itaque regi cuncta quae dixerat.

29 At ille, convocatis universis maioribus natu Iuda et Ierusalem,
30 ascendit in domum Domini, unaque omnes viri Iuda et habitatores Ierusalem, sacerdotes et levitae et cunctus populus a minimo usque ad maximum. Quibus audientibus, in domo Domini legit rex
omnia verba voluminis 31 et [s]stans in tribunali suo [t]percussit foedus coram Domino, ut ambularet post eum et custodiret praecepta et testimonia et iustificationes eius in toto corde suo et in tota anima sua faceretque quae scripta sunt in volumine illo quod legerat.
32 Adiuravit quoque super hoc omnes qui reperti fuerant in Ierusalem et Beniamin; et fecerunt habitatores Ierusalem iuxta pactum
Domini Dei patrum suorum. 33 Abstulit ergo Iosias [u]cunctas abominationes de universis regionibus filiorum Israël et fecit omnes qui residui erant in Israël servire Domino Deo suo. Cunctis diebus eius non recesserunt a Domino Deo patrum suorum.

35 [a]Fecit autem Iosias in Ierusalem Phase Domino, quod immolatum est [b]quarta decima die mensis primi. 2 Et constituit
sacerdotes in officiis suis [c]hortatusque est eos ut ministrarent in
domo Domini. 3 Levitis quoque, [d]ad quorum eruditionem omnis
Israël sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi, quod aedificavit Salomon filius David rex Israël; [e]nequaquam enim eam ultra portabitis. Nunc autem ministrate Domino
Deo vestro et populo eius Israël 4 et praeparate vos [f]per domos
et cognationes vestras in divisionibus singulorum, [g]sicut praecepit
David rex Israël, et [h]descripsit Salomon filius eius. 5 Et ministrate
in sanctuario [i]per familias turmasque leviticas 6 et [j]sanctificati immolate Phase; fratres etiam vestros, ut possint iuxta verba quae
locutus est Dominus in manu Moysi facere, praeparate. 7 [k]Dedit
praeterea Iosias omni populo, qui ibi fuerat inventus in sollemnitate Phase, agnos et haedos de gregibus et reliqui pecoris triginta milia,
boum quoque tria milia: [l]haec de regis universa substantia. 8 Duces
quoque eius sponte quod voverant obtulerunt, tam populo quam sacerdotibus et levitis. Porro [m]Helcias et Zacharias et Iahiel principes domus Domini dederunt sacerdotibus ad faciendum Phase pecora commixtim duo milia sescenta et boves trecentos. 9 Chonenias autem
et Semeias, etiam Nathanaël fratres eius necnon Hasabias et Iehiel

n v. Js 7, 6.
o cp. 12, 7.
p Lv 26, 14-39; Dt 28, 15-68.
q cp. 28, 3, 4, 25.
r cp. 33, 12.
28-32] 4 Rg 23, 1-3.
s cp. 6, 13; 4 Rg 11, 14. — cf. cp. 30, 16.
t cp. 15, 12. — cf. Js 24, 25.
u cp. 28, 3; 33, 2.
a 4 Rg 23, 21-23.
b Ex 12, 6; Es 6, 19.
c cp. 29, 11.
d cp. 17, 9; 2 Es 8, 7, 9. — cf. cp. 15, 3; 30, 22; Lv 10, 11; Dt 33, 10; 2 Es 7, 10; Ml 2, 7.
e 1 Par 23, 26.
f 1 Par 9, 9.
g v. 1 Par 23-26.
h cp. 8, 14.
i cf. 1 Es 6, 18.
j v. cp. 29, 5.
k cp. 30, 24.
l cf. cp. 31, 3.
m cp. 34, 9, 14.

gna cum sollemnitate paschale festum agens (35, 1-19). Attamen occiditur in bello contra Nechao regem Aegyptiorum suscepto, et a Ieremia cum universo populo amarissime comploratur (20-26). Ipsius successores fue-

et Iozabad principes levitarum dederunt ceteris levitis ad celebrandum
Phase quinque milia pecorum et boves quingentos.
10 Praeparatumque est ministerium, et [n]steterunt sacerdotes in
officio suo, [o]levitae quoque in turmis iuxta regis imperium. 11 [p]Et
immolatum est Phase; [q]adsperseruntque sacerdotes manu sua sangui-
nem, et [r]levitae detraxerunt pelles holocaustorum 12 et separave-
runt ea ut darent per domos et familias singulorum, et offerrentur
Domino, sicut scriptum est in libro Moysi; de bobus quoque fece-
runt similiter. 13 [s]Et assaverunt Phase super ignem, iuxta quod in
lege scriptum est; pacificas vero hostias [t]coxerunt in lebetibus et
cacabis et ollis et festinato distribuerunt universae plebi. 14 Sibi
autem et sacerdotibus postea paraverunt; nam in oblatione holocau-
storum et adipum usque ad noctem sacerdotes fuerunt occupati;
unde levitae sibi et sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis.
15 Porro cantores filii Asaph stabant in ordine suo, [u]iuxta praecep-
tum David et Asaph et Heman et Idithun [v]prophetarum regis,
[x]ianitores vero per portas singulas observabant, ita ut nec puncto
quidem discederent a ministerio; quamobrem et fratres eorum levitae
paraverunt eis cibos. 16 Omnis igitur cultura Domini rite completa
est in die illa, ut facerent Phase et offerrent holocausta super
altare Domini, iuxta praeceptum regis Iosiae. 17 Feceruntque filii
Israël, qui reperti fuerant ibi, Phase in tempore illo et [y]sollemnita-
tem azymorum septem diebus. 18 [z]Non fuit Phase simile huic in Israël
a diebus Samuelis prophetae; sed nec quisquam de cunctis regibus
Israël fecit Phase sicut Iosias sacerdotibus et levitis et omni Iudae
et Israël, qui repertus fuerat, et habitantibus in Ierusalem. 19 Octavo-
decimo anno regni Iosiae hoc Phase celebratum est.
20 [a]Postquam instauraverat Iosias templum, ascendit Nechao rex
Aegypti ad pugnandum in [b]Charcamis iuxta Euphraten. Et proces-
sit in occursum eius Iosias. 21 At ille, missis ad eum nuntiis, ait:
[c]Quid mihi et tibi est rex Iuda? Non adversum te hodie venio,
sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinato ire
praecepit: desine adversum Deum facere qui mecum est, ne inter-
ficiat te. 22 Noluit Iosias reverti; sed praeparavit contra eum bellum,
nec adquievit sermonibus Nechao ex ore Dei; verum perrexit ut
dimicaret in campo [d]Mageddo. 23 Ibique vulneratus a sagittariis
dixit pueris suis: [e]Educite me de proelio, quia oppido vulneratus
sum. 24 Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum, qui
sequebatur eum more regio, et asportaverunt eum [f]in Ierusalem;
mortuusque est et sepultus in mausoleo patrum suorum; et univer-
sus Iuda et Ierusalem luxerunt eum; 25 [g]Ieremias maxime, cuius
[h]omnes cantores atque cantatrices usque in praesentem diem lamen-
tationes super Iosiam replicant, et quasi lex obtinuit in Israël: ecce
scriptum fertur in lamentationibus.
26 Reliqua autem sermonum Iosiae et misericordiarum eius, quae
lege praecepta sunt Domini, 27 opera quoque illius prima et noviss-
sima scripta sunt in libro regum Iuda et Israël.
36 Tulit ergo populus terrae Ioachaz filium Iosiae et constituit
regem pro patre suo in Ierusalem. 2 Vigintitrium annorum
erat Ioachaz cum regnare coepisset et tribus mensibus regnavit in
Ierusalem. 3 Amovit autem eum rex Aegypti, cum venisset in Ieru-
salem, et [a]condemnavit terram centum talentis argenti et talento
auri. 4 Constituitque pro eo regem [b]Eliakim fratrem eius super
Iudam et Ierusalem et vertit nomen eius Ioakim, ipsum vero Ioachaz
tulit secum et abduxit in Aegyptum.
5 [c]Vigintiquinque annorum erat Ioakim, cum regnare coepisset,
et undecim annis regnavit in Ierusalem; fecitque malum coram
Domino Deo suo. 6 [d]Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chal-
daeorum et [e]vinctum catenis [f]duxit in Babylonem, 7 [g]ad quam et
vasa Domini transtulit et posuit ea in templo suo.
8 Reliqua autem verborum Ioakim et abominationum eius, quas
operatus est, et quae inventa sunt in eo, continentur in libro regum
Iuda et Israël. Regnavit autem Ioachin filius eius pro eo.
9 Octo annorum erat Ioachin cum regnare coepisset et tribus

n cp. 30, 16.
o 1 Es 6, 18.
p cp. 30, 15; 1 Es 6, 20.
q v. cp. 29, 22.
r cf. cp. 29, 34.
s Ex 12, 8, 9; Dt 16, 7.
t cf. 1 Rg 2, 13-15.
u v. 1 Par 25, 1.
v v. 1 Rg 9, 9.
x v. 1 Par 9, 17-29; 26, 1-19.
y v. cp. 30, 21.
z 4 Rg 23, 22, 23. — cf. cp. 30, 26.
a 4 Rg 23, 29, 30.
b Is 10, 9. — cf. Jr 46, 2.
c cf. 2 Rg 2, 20-23.
d Jd 5, 19.
e cf. 3 Rg 22, 34.
f cf. Zc 12, 11.
g Lm 4, 20. — cf. 2 Rg 1, 17; Jr 22, 10, 11.
h 2 Rg 19, 35; 1 Es 2, 65; 2 Es 7, 67. — cf. Mt 9, 23.
1-4] 4 Rg 23, 30-34.
a Dt 22, 19.
b Mt 1, 11.
c 4 Rg 23, 36, 37.
d 4 Rg 24, 1.
e cf. cp. 33, 11.
f cf. 4 Rg 24, 6; Jr 22, 18, 19; 36, 30.
g 4 Rg 24, 13; 1 Es 1, 7; Dn 1, 2; 5, 2. — cf. vr. 10, 18.
9, 10] 4 Rg 24, 8-17.

*runt Ioachaz in Aegyptum abductus (36, 1-4). Ioakim in huius locum suf-
fectus et Babylonem translatus (5-8), Ioachin (9-10) et Sedecia, quo regnan-
te, templum evertitur, populusque in servitutem abducitur (11-23).*

mensibus ac decem diebus regnavit in Ierusalem; fecitque malum
in conspectu Domini. **10** Cumque anni circulus volveretur, misit
Nabuchodonosor rex qui adduxerunt [h]eum in Babylonem, asportatis
simul pretiosissimis vasis domus Domini; regem vero constituit [i]Se-
deciam patruum eius super Iudam et Ierusalem.
11 Viginti et unius anni erat Sedecias cum regnare coepisset, et
undecim annis regnavit in Ierusalem. **12** Fecitque malum in oculis
Domini Dei sui, nec erubuit faciem [j]Ieremiae prophetae loquentis ad
se ex ore Domini. **13** [k]A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui
adiuraverat eum per Deum, et [l]induravit cervicem suam et cor ut
non reverteretur ad Dominum Deum Israël. **14** Sed et universi prin-
cipes sacerdotum et populus praevaricati sunt inique iuxta universas
abominationes gentium, et polluerunt domum Domini, quam sancti-
ficaverat sibi in Ierusalem. **15** [m]Mittebat autem Dominus Deus patrum
suorum ad illos per manum nuntiorum suorum de nocte consurgens
et cotidie commonens, eo quod parceret populo et habitaculo suo.
16 [n]At illi subsannabant nuntios Dei et [o]parvipendebant sermones
eius illudebantque prophetis, [p]donec ascenderet furor Domini in
populum eius, et esset nulla curatio. **17** Adduxit enim super eos
regem Chaldaeorum et interfecit iuvenes eorum gladio in domo san-
ctuarii sui; non est misertus adulescentis et virginis et senis nec
decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus eius. **18** [q]Universa-
que vasa domus Domini tam maiora quam minora et thesauros
templi et regis et principum transtulit in Babylonem. **19** [r]Incenderunt
hostes domum Dei, destruxeruntque murum Ierusalem, universas tur-
res combusserunt et quidquid pretiosum fuerat, demoliti sunt. **20** Si
quis evaserat gladium, [s]ductus in Babylonem [t]servivit regi et filiis
eius, donec imperaret rex Persarum, **21** et compleretur [u]sermo Domini
ex ore Ieremiae, et [v]celebraret terra sabbata sua; cunctis enim die-
bus desolationis [x]egit sabbatum, usque dum complerentur septua-
ginta anni.
22 Anno autem primo Cyri regis Persarum [y]ad explendum sermo-
nem Domini, quem locutus fuerat per os Ieremiae, [z]suscitavit Domi-
nus spiritum Cyri regis Persarum, qui iussit praedicari in universo
regno suo etiam per scripturam dicens: **23** Haec dicit Cyrus rex
Persarum: Omnia regna terrae dedit mihi Dominus Deus caeli, et
ipse praecepit mihi ut aedificarem ei domum in Ierusalem, quae est
in Iudaea. Quis ex vobis est in omni populo eius? Sit Dominus
Deus suus cum eo, et ascendat.

h Jr 22, 24-30.
i Jr 37, 1. — cf. 4 Rg 24, 17, 22.
11-13] 4 Rg 24, 18-20; Jr 52, 1, 2.
j v. Jr 21, 3-7; 27, 12-22; 32, 1-5; 37, 6-10; 38, 26.
k Jr 52, 3; Ez 17, 15, 18.
l v. cp. 30, 8.
m Jr 7, 13, 25; 25, 3, 4; 26, 5; 29, 19; 35, 15; 44, 4. — cf. Jr 11, 7; 32, 33.
n cf. Jr 5, 12, 13; Lc 20, 10-12; Ac 7, 52.
o cf. Pro 1, 25, 30.
p cf. 1 Es 5, 12.
17-20] 4 Rg 25, 1-7. — Dt 28, 49; 1 Es 9, 7.
q 4 Rg 25, 13-15. — cf. vr. 7, 10.
r 4 Rg 25, 9.
s 4 Rg 25, 11.
t Jr 27, 7.
u Jr 29, 10. — v. Jr 25, 9-12.
v Lv 26, 34, 35, 43. — cf. Dn 9, 2.
x cf. Lv 25, 4, 5.
22-23] 1 Es 1, 1-3; 6, 3.
y Jr 25, 12, 13; 29, 10; 33, 10, 11, 14.
z Is 44, 28.

LIBER PRIMUS ESDRAE

IN anno primo Cyri regis Persarum, ut compleretur
[a]verbum Domini ex ore Ieremiae, suscitavit Domi-
nus spiritum Cyri regis Persarum, et [b]traduxit
vocem in omni regno suo etiam per scripturam
dicens: **2** Haec dicit [c]Cyrus rex Persarum: Omnia
regna terrae dedit mihi Dominus Deus caeli, et
ipse praecepit mihi ut aedificarem ei domum in
Ierusalem, quae est in Iudaea. **3** Quis est in
vobis de universo populo eius? Sit Deus illius cum ipso: ascendat
in Ierusalem, quae est in Iudaea, et aedificet domum Domini Dei
Israël: [d]ipse est Deus qui est in Ierusalem. **4** Et omnes reliqui in

1-3] 2 Par 36, 22, 23.
a Jr 25, 12, 13; 29, 10.
b cp. 5, 13.
c Is 44, 28. — cf. Is 45, 1, 13.
d Dn 6, 26.

1. De templo aedificato et moribus restitutis ab Esdra (1, 1-10, 44). *Tempore a Deo iam constituto (1-4) Iudaei, ducibus Zorobabele et Iosua, cum sacerdotibus, levitis et Nathinaeis revertuntur ut templum iterum aedificent (5-2, 70).*

cunctis locis ubicumque habitant adiuvent eum viri de loco suo
argento et auro et substantia et pecoribus, excepto quod voluntarie
offerunt templo Dei, quod est in Ierusalem.
5 Et surrexerunt principes patrum de Iuda et Beniamin et sacer-
dotes et levitae, et [e]omnis cuius Deus suscitavit spiritum, ut ascen-
derent ad aedificandum templum Domini, quod erat in Ierusalem.
6 Universique qui erant in circuitu [f]adiuverunt manus eorum in
vasis argenteis et aureis, in substantia et iumentis, in supellectili,
exceptis his quae sponte obtulerant.
7 [g]Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, [h]quae tulerat
Nabuchodonosor de Ierusalem, et posuerat ea in templo dei sui.
8 Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum [i]Mithridatis
filii Gazabar et adnumeravit ea [j]Sassabasar principi Iuda. 9 Et hic
est numerus eorum: [l]phialae aureae triginta, phialae argenteae mille,
cultri vigintinovem, scyphi aurei triginta, 10 scyphi argentei secundi
quadringenti decem, vasa alia mille. 11 Omnia vasa aurea et argentea
quinque milia quadringenta. Universa tulit Sassabasar, cum his qui
ascendebant de transmigratione Babylonis in Ierusalem.
2 Hi sunt autem provinciae filii, qui ascenderunt de captivitate,
[a]quam transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonem,
et reversi sunt in Ierusalem et Iudam, unusquisque in civitatem
suam. 2 Qui venerunt cum [b]Zorobabel, Iosue, Nehemia, Saraia,
Rahelaia, [c]Mardochai, Belsan, Mesphar, Beguai, Rehum, Baana.
Numerus virorum populi Israël: 3 [d]filii Pharos duo milia centum
septuagintaduo, 4 filii Sephatia trecenti septuagintaduo, 5 filii Area
septingenti septuagintaquinque, 6 filii Phahath Moab, filiorum Iosue
Ioab, duo milia octingenti duodecim 7 filii Aelam mille ducenti quin-
quagintaquattuor, 8 filii Zethua nongenti quadragintaquinque, 9 filii Za-
chai septingenti sexaginta, 10 filii Bani sescenti quadragintaduo, 11 filii
Bebai sescenti vigintitres, 12 filii Azgad mille ducenti vigintiduo, 13 fi-
lii Adonicam sescenti sexagintasex, 14 filii Beguai duo milia quinqua-
gintasex, 15 filii Adin quadringenti quinquagintaquattuor, 16 filii Ather,
qui erant ex Ezechia, nonagintaocto, 17 filii Besai trecenti vigintitres
18 filii Iora centum duodecim, 19 filii Hasum ducenti vigintitres,
20 filii Gebbar nonagintaquinque, 21 filii Bethlehem centum viginti-
tres, 22 viri Netupha quinquagintasex, 23 viri Anathoth centum vigin-
tiocto, 24 filii Azmaveth quadragintaduo, 25 filii Cariathiarim, Cephira
et Beroth septingenti quadragintatres, 26 filii Rama et Gabaa sescenti
viginti unus, 27 viri Machmas centum vigintiduo, 28 viri Bethel et
Hai ducenti vigintitres, 29 filii Nebo quinquagintaduo, 30 filii Megbis
centum quinquagintasex, 31 filii Aelam [e]alterius mille ducenti quin-
quagintaquattuor, 32 filii Harim trecenti viginti, 33 filii Lod, Hadid
et Ono septingenti vigintiquinque, 34 filii Iericho trecenti quadragin-
taquinque, 35 filii Senaa tria milia sescenti triginta.
36 Sacerdotes: filii Iadaia in domo Iosue nongenti septuagintatres,
37 filii Emmer mille quinquagintaduo, 38 [f]filii Pheshur mille ducenti
quadragintaseptem, 39 filii Harim mille decem et septem.
40 Levitae: filii [g]Iosue et Cedmihel filiorum Odoviae septuagin-
taquattuor. 41 Cantores: filii [h]Asaph centum vigintiocto. 42 [i]Filii
ianitorum: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita,
filii Sobai: universi centum trigintanovem.
43 [j]Nathinaei: filii Siha, filii Hasupha, filii Tabbaoth, 44 filii Ceros,
filii Siaa, filii Phadon, 45 filii Lebana, filii Hagaba, filii Accub, 46 filii
Hagab, filii Semlai, filii Hanan, 47 filii Gaddel, filii Gaher, filii Raaia,
48 filii Rasin, filii Necoda, filii Gazam, 49 filii Aza, filii Phasea, filii
Besee, 50 filii Asena, filii Munim, filii Nephusim, 51 filii Bacbuc, filii
Hacupha, filii Harhur, 52 filii Besluth, filii Mahida, filii Harsa, 53 filii
Bercos, filii Sisara, filii Thema, 54 filii Nasia, filii Hatipha. 55 [k]Filii
servorum Salomonis: filii Sotai, filii Sophereth, filii Pharuda, 56 filii
Iala, filii Dercon, filii Geddel, 57 filii Saphatia, filii Hatil, filii Pho-
chereth, qui erant de Asebaim, filii Ami. 58 Omnes Nathinaei et filii
servorum Salomonis trecenti nonagintaduo.
59 Et hi qui ascenderunt de Thelmala, Thelharsa, Cherub et
Adon et [l]Emer, et non potuerunt indicare domum patrum suorum

e vr. 1. — cf. Ph 2, 13.
f cf. cp. 4, 4; Jr 38, 4.
g cp. 5, 14; 6, 5.
h 4 Rg 24, 13; 2 Par 36, 7.
i cp. 4, 7.
j cp. 5, 14.
l cf. cp. 8, 27; 1 Par 28, 17.

1-70] 2 Es 7, 6-73.
a 4 Rg 24, 14-16; 25, 11; 2 Par 36, 20.
b cp. 3, 2, 8; 1 Par 3, 17-19; Ecli 49, 13; Ag 1, 12. 14; Zc 4, 6.
c 2 Es 7, 7; Est 2, 5, 6.
d cp. 8, 3, 10, 25.
e cf. vr. 7.
36-39] 1 Par 24, 7-18.
f 1 Par 9, 9, 10.
g cf. 2 Es 10, 9; 12, 8.
h v. 1 Par 6, 39.
i 1 Par 9, 17, 18.
j cp. 8, 20; 1 Par 9, 2; Es 11, 3.
k 2 Es 11, 3. — cf. 3 Rg 9, 21.
l cf. 1 Par 9, 1.

Ab eo tamen exstruendo post festum tabernaculorum (3, 1-6), paene iactis fundamentis (7-13), a Samaritanis et a gentibus, quae Ierusalem commorantur impediuntur (4, 1-5), et quominus urbem reficiant

et semen suum, utrum ex Israël essent: 60 filii Dalaia, filii Tobia,
filii Necoda, sescenti quinquagintaduo.
61 Et de filiis sacerdotum: filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai,
qui accepit de filiabus [m]Berzellai Galaaditis uxorem et vocatus est
nomine eorum. 62 Hi quaesierunt scripturam genealogiae suae et non
invenerunt, [n]et eiecti sunt de sacerdotio. 63 Et dixit [o]Athersatha
eis [p]ut non comederent de sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos [q]doctus atque perfectus.
64 [r]Omnis multitudo quasi unus, quadragintaduo milia trecenti
sexaginta, 65 exceptis servis eorum et ancillis, qui erant septem milia
trecenti trigintaseptem, et in ipsis [s]cantores atque cantatrices ducenti.
66 Equi eorum septingenti trigintasex, muli eorum ducenti quadragintaquinque, 67 cameli eorum quadringenti trigintaquinque, asini eorum
sex milia septingenti viginti.
68 [t]Et de principibus patrum, cum ingrederentur templum Domini,
quod est in Ierusalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad exstruendam eam in loco suo. 69 Secundum vires suas, dederunt impensas
operis, auri solidos [u]sexaginta milia et mille, argenti mnas quinque
milia et vestes sacerdotales centum.
70 Habitaverunt ergo sacerdotes et levitae et de populo et cantores et ianitores et Nathinaei in urbibus suis, universusque Israël
in civitatibus suis.
3 [a]Iamque venerat mensis septimus, et erant filii Israël in civitatibus suis. Congregatus est ergo populus quasi vir unus in Ierusalem. 2 Et surrexit [b]Iosue filius Iosedec et fratres eius sacerdotes
et [c]Zorobabel filius [d]Salathiel et fratres eius et aedificaverunt altare
Dei Israël, ut offerrent in eo holocautomata, [e]sicut scriptum est in lege
Moysi [f]viri Dei. 3 Collocaverunt autem altare Dei super bases suas,
deterrentibus eos per circuitum [g]populis terrarum, et [h]obtulerunt super illud holocaustum Domino mane et vespere. 4 [i]Feceruntque sollemnitatem tabernaculorum, [j]sicut scriptum est, et [l]holocaustum
diebus singulis per ordinem, secundum praeceptum opus diei in die
suo. 5 Et post haec holocaustum iuge, tam [m]in calendis quam [n]in
universis sollemnitatibus Domini, quae erant consecratae, et in omnibus in quibus ultro offerebatur munus Domino.
6 A primo die mensis septimi coeperunt offerre holocaustum Domino. Porro templum Dei nondum fundatum erat. 7 Dederunt autem
pecunias latomis et caementariis; [o]cibum quoque et potum et oleum
Sidoniis Tyriisque, [p]ut deferrent ligna cedrina de Libano ad mare
Ioppe, [q]iuxta quod praeceperat Cyrus rex Persarum eis.
8 Anno autem secundo adventus eorum ad templum Dei in Ierusalem mense secundo, coeperunt [r]Zorobabel filius Salathiel et Iosue
filius Iosedec et reliqui de fratribus eorum sacerdotes et levitae et
omnes, qui venerant de captivitate in Ierusalem, et [s]constituerunt
levitas a viginti annis et supra, [t]ut urgerent opus Domini. 9 Stetitque Iosue et filii eius et fratres eius, Cedmihel et filii eius et filii
Iuda quasi vir unus, ut instarent super eos qui faciebant opus in
templo Dei: [u]filii Henadad et filii eorum et fratres eorum levitae.
10 Fundato igitur a caementariis templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis, et levitae filii Asaph in cymbalis,
ut laudarent Deum [v]per manus David regis Israël. 11 Et [x]concinebant in hymnis et confessione Domino:

[y]Quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius

super Israël. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in
laudando Dominum, eo quod fundatum esset templum Domini.
12 Plurimi etiam de sacerdotibus et levitis et principes patrum
et [z]seniores, qui viderant templum prius, cum fundatum esset, et
hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna; et multi vociferantes in laetitia elevabant vocem. 13 Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris laetantium et vocem fletus populi; commixtim
enim populus vociferabatur clamore magno, et vox audiebatur procul.
4 Audierunt autem [a]hostes Iudae et Beniamin, quia filii captivitatis
aedificarent templum Domino Deo Israël, 2 et accedentes ad Zorobabel et ad principes patrum dixerunt eis: Aedificemus vobiscum,

m 2 Rg 17, 27; 19, 32.
n cf. Nm 3, 10.
o 2 Es 7, 65, 70. — cf. 2 Es 8, 9; 10, 1.
p Lv 22, 2, 10, 15, 16.
q v. Ex 28, 30; Nm 27, 21.
r cp. 3, 1; 2 Es 7, 66, 67.
s v. 2 Par 35, 25.
t 2 Es 7, 70-72.
u cf. 2 Es 7, 72.
v 2 Es 7, 73.
a 2 Es 7, 73; 8, 1.
b 2 Es 12, 1, 7. — cf. Ag 1, 1, 12, 14; 2, 2, 4; Zc 3, 1, 3, 9; 8, 9.
c Mt 1, 12; Lc 3, 27. — v. cp. 2, 2.
d 1 Par 3, 17; Mt 1,12; Lc 3, 27.
e Dt 12, 5, 6.
f Dt 33, 1.
g cf. cp. 4, 4.
h Ex 29, 38; Nm 28, 3, 4.
i Zc 14, 16. — v. 2 Es 8, 14-17.
j Ex 23, 16; Lv 23, 34.
l v. Nm 29, 12-38.
m v. Nm 28, 11-15; 1 Rg 20, 5.
n Nm 29, 39.
o 3 Rg 5, 6, 9; 2 Par 2, 10.
p 2 Par 2, 16.
q cp. 1, 3, 4; 6, 3.
r cp. 2, 2; 4, 3. — v. vr. 2.
s 1 Par 23, 24.
t 1 Par 23, 4.
u 2 Es 10, 10.
v 1 Par 6, 31; 16, 4-6; 25, 1, 2.
x cf. 1 Rg 18, 7. — cf. 2 Es 12, 24.
y 1 Par 16, 34, 41; 2 Par 5, 13; 7, 3; Ps 117, 1.
z Ag 2, 3.
a v. vr. 7, 10.

variis machinationibus apud Assuerum et Artaxerxem prohibiti sunt (6-24). Templi tamen aedificatio resumitur anno II° Darii, qui, post repertum pristinum Cyri decretum (5, 1-17), satrapis praecipit ut Iu-

quia ita ut vos quaerimus Deum vestrum: ecce nos immolavimus
victimas [b]a diebus [c]Asorhaddan regis Assur, [d]qui adduxit nos huc.
3 Et dixit eis Zorobabel et Iosue et reliqui principes patrum Israël:
[e]Non est vobis et nobis ut aedificemus domum Deo nostro; sed
nos ipsi soli aedificabimus Domino Deo nostro, [f]sicut praecepit
nobis Cyrus rex Persarum. 4 Factum est igitur ut [g]populus terrae
impediret manus populi Iudae et turbaret eos in aedificando. 5 Con-
duxerunt autem adversus eos consiliatores, ut destruerent consilium
eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum et [h]usque ad regnum
Darii regis Persarum.
6 In regno autem [i]Assueri, in principio regni eius scripserunt
accusationem adversus habitatores Iudae et Ierusalem. 7 Et in diebus
Artaxerxis scripsit Beselam, [j]Mithridates et Thabeel et reliqui, qui
erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum. Epistula
autem accusationis scripta erat [k]syriace, et legebatur sermone syro.
8 Reum Beelteem et Samsai scriba scripserunt epistulam unam
de Ierusalem Artaxerxi regi huiuscemodi: 9 Reum Beelteem et
Samsai scriba et reliqui consiliatores eorum, [l]Dinaei et [m]Aphar-
sathachaei, Terphalaei, Apharsaei, Erchuaei, Babylonii, Susanechaei,
Dievi et [n]Aelamitae 10 et ceteri de gentibus, quas transtulit [o]Ase-
naphar magnus et gloriosus et habitare eas fecit in civitatibus Sa-
mariae et in reliquis regionibus trans flumen in pace.
11 (Hoc est exemplar epistulae quam miserunt ad eum:) Artaxerxi
regi servi tui, viri, qui sunt trans fluvium, salutem dicunt. 12 Notum
sit regi quia Iudaei, qui ascenderunt a te ad nos, venerunt in Ierusalem
civitatem rebellem et pessimam, quam aedificant exstruentes [p]muros
eius et parietes componentes. 13 Nunc igitur notum sit regi, quia,
si civitas illa aedificata fuerit et muri eius instaurati, [q]tributum et
vectigal et annuos reditus non dabunt; et usque ad reges haec noxa
perveniet. 14 Nos autem memores salis, quod in palatio comedimus,
et quia laesiones regis videre nefas ducimus, idcirco misimus et
nuntiavimus regi, 15 ut recenseas in libris historiarum patrum tuorum
et invenies scriptum in commentariis et scies quoniam urbs illa urbs
rebellis est et nocens regibus et provinciis, et bella concitantur in
ea ex diebus antiquis; quamobrem et civitas ipsa destructa est.
16 Nuntiamus nos regi, quoniam, si civitas illa aedificata fuerit et
muri ipsius instaurati, possessionem trans fluvium non habebis.
17 Verbum misit rex ad Reum Beelteem et Samsai scribam et
ad reliquos, qui erant in consilio eorum, habitatores Samariae et
ceteris trans fluvium salutem dicens et pacem. 18 Accusatio, quam
misistis ad nos [r]manifeste lecta est coram me, 19 et a me prae-
ceptum est, et recensuerunt inveneruntque quoniam civitas illa a
diebus antiquis adversum reges rebellat, et seditiones et proelia
concitantur in ea; 20 nam et reges fortissimi fuerunt in Ierusalem,
[s]qui et dominati sunt omni regioni quae trans fluvium est, [t]tribu-
tum quoque et vectigal et reditus accipiebant. 21 Nunc ergo audite
sententiam: Prohibeatis viros illos ut urbs illa non aedificetur, donec
si forte a me iussum fuerit. 22 Videte ne negligenter hoc impleatis
et paulatim crescat malum contra reges.
23 Itaque exemplum edicti Artaxerxis' regis lectum est coram
Reum Beelteem et Samsai scriba et consiliariis eorum. Et abierunt
festini in Ierusalem ad Iudaeos et prohibuerunt eos in bracchio et
robore.
24 Tunc intermissum est opus domus Domini in Ierusalem et
non fiebat usque ad annum secundum regni [u]Darii regis Persarum.
5 Prophetaverunt autem [a]Aggaeus propheta et [b]Zacharias filius
Addo prophetantes ad Iudaeos, qui erant in Iudaea et Ierusalem,
in nomine Dei Israël. 2 Tunc surrexerunt [c]Zorobabel filius Salathiel
et Iosue filius Iosedec et coeperunt aedificare templum Dei in Ieru-
salem; et [d]cum eis prophetae Dei adiuvantes eos.
3 In ipso autem tempore venit ad eos [e]Thathanai, qui erat dux
trans flumen, et Stharbuzanai et consiliarii eorum sicque dixerunt
eis: [f]Quis dedit vobis consilium ut domum hanc aedificaretis et
muros eius instauraretis? 4 Ad quod respondimus eis quae essent

b 4 Rg 17, 24, 32, 33.
c 4 Rg 19, 37.
d cf. vr. 10.
e 2 Es 2, 20.
f cp. 1, 1, 3.
g cp. 3, 3.
h vr. 24.
i Est 1, 1; Dn 9, 1.
j cp. 1, 8.
k cf. 4 Rg 18, 26.
l cf. 4 Rg 17, 24, 30, 31.
m cf. cp. 5, 6; 6, 6.
n Is 11, 11.
o cf. vr. 2.
p cp. 5, 3, 9.
q vr. 20; cp. 7, 24.
r cf. 2 Es 8, 8.
s 3 Rg 4, 21; Ps 71, 8. — cf. Gn 15, 18; Js 1, 4.
t vr. 13. — cf. cp. 7, 24.
u vr. 5; cp. 6, 12, 14, 15.
a Ag 1, 1.
b Zc 1, 1.
c cp. 3, 2.
d cf. cp. 6, 14.
e cp. 6, 6, 13.
f cp. 4, 12.

daeis aedificantibus auxilio adsint (6, 1 - 12). Quod factum est, ita ut anno VI° eiusdem Darii regis, filii Israël templum dedicent et consecrent, primumque Pascha quam solemnissime celebrent (13 - 22).

nomina hominum auctorum aedificationis illius. 5 [g]Oculus autem
Dei eorum factus est super senes Iudaeorum, et non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad Darium referretur, et tunc satisfacerent adversus accusationem illam.
6 Exemplar epistulae quam misit Thathanai dux regionis trans flumen et Stharbuzanai et consiliatores eius [h]Arphasachaei, qui
erant trans flumen, ad Darium regem. 7 Sermo, quem miserant ei,
sic scriptus erat: Dario regi pax omnis. 8 Notum sit regi isse nos
ad Iudaeam provinciam, ad domum Dei magni, quae aedificatur lapide impolito, et ligna ponuntur in parietibus, opusque illud diligenter exstruitur et crescit in manibus eorum. 9 Interrogavimus ergo
senes illos et ita diximus eis: [i]Quis dedit vobis potestatem ut domum hanc aedificaretis et muros hos instauraretis? 10 Sed et no-
mina eorum quaesivimus ab eis, ut nuntiaremus tibi; scripsimusque
nomina eorum virorum qui sunt principes in eis. 11 Huiuscemodi
autem sermonem responderunt nobis dicentes: Nos sumus servi Dei caeli et terrae et aedificamus templum, quod erat exstructum ante hos annos multos, quodque [j]rex Israël magnus aedificaverat et ex-
struxerat. 12 [l]Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres
nostri Deum caeli, [m]tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis chaldaei. Domum quoque hanc destruxit et populum eius
transtulit in Babylonem. 13 [n]Anno autem primo Cyri regis Baby-
lonis Cyrus rex proposuit edictum ut domus Dei haec aedificaretur.
14 [o]Nam et vasa templi Dei aurea et argentea, quae Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Ierusalem, et asportaverat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, et data sunt [p]Sassabasar vocabulo, quem et principem constituit 15 dixitque
ei: Haec vasa tolle et vade et pone ea in templo, quod est in Ierusalem, et domus Dei aedificetur in loco suo. 16 Tunc itaque Sas-
sabasar ille venit et [q]posuit fundamenta templi Dei in Ierusalem; et ex eo tempore usque nunc aedificatur et [r]necdum completum
est. 17 Nunc ergo, si videtur regi bonum, [s]recenseat in bibliotheca
regis, quae est in Babylone, utrumnam a Cyro rege iussum fuerit ut aedificaretur domus Dei in Ierusalem, et voluntatem regis super hac re mittat ad nos.
6 Tunc Darius rex praecepit, et [t]recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone, 2 et inventum est in [u]Ecba-
tanis, quod est castrum in [v]Medena provincia, volumen unum, talisque scriptus erat in eo commentarius:
3 Anno primo Cyri regis Cyrus rex decrevit ut domus Dei aedificaretur, quae est in Ierusalem, in loco ubi immolent hostias, et ut ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta et latitudinem cubitorum sexaginta, 4 [x]ordines de lapidibus impolitis
tres, et sic ordines de lignis novis; sumptus autem de domo regis
dabuntur. 5 Sed [y]et vasa templi Dei aurea et argentea, quae Nabu-
chodonosor tulerat de templo Ierusalem et attulerat ea in Babylonem, reddantur et referantur in templum in Ierusalem in locum suum,
quae et posita sunt in templo Dei. 6 Nunc ergo, [z]Thathanai dux
regionis quae est trans flumen, Stharbuzanai et consiliarii vestri Apharsachaei, qui estis trans flumen, procul recedite ab illis 7 et
dimittite fieri templum Dei illud a duce Iudaeorum et a senioribus
eorum, ut domum Dei illam aedificent in loco suo. 8 Sed [a]et a me
praeceptum est quid oporteat fieri a presbyteris Iudaeorum illis ut aedificetur domus Dei; scilicet ut de arca regis, id est de tributis quae dantur de regione trans flumen, studiose sumptus dentur viris
illis, ne impediatur opus. 9 Quod si necesse fuerit, et vitulos et agnos
et haedos in holocaustum Deo caeli, frumentum, sal, vinum et oleum, secundum ritum sacerdotum qui sunt in Ierusalem, detur eis per
singulos dies, ne sit in aliquo querimonia, 10 et offerant oblationes
Deo caeli [b]orentque pro vita regis et filiorum eius. 11 A me ergo
positum est decretum, ut omnis homo, qui hanc mutaverit iussionem, [c]tollatur lignum de domo ipsius et erigatur et configatur
in eo, [d]domus autem eius publicetur. 12 Deus autem, [e]qui habi-
tare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna et populum, qui

g Ps 32, 18. — cf. Dt 11, 12; 3 Rg 8, 29.
h cf. cp. 4, 9.
i v. vr. 3.
j 3 Rg 6, 1.
l 2 Par 36, 16, 17.
m 4 Rg 24, 2. — v. 4 Rg 25, 8-11.
n cp. 1, 1.
o cp. 1, 7, 8; 6, 5.
p cp. 1, 8. — cf. vr. 2; cp. 2, 2 etc.
q cp. 3, 8, 10.
r cf. cp. 6, 15.
s cp. 6, 1, 2.
t cp. 5, 17.
u 2 Mc 9, 3.
v cf. 4 Rg 17, 6.
x 3 Rg 6, 36.
y cp. 1, 7, 8; 5, 14.
z cp. 5, 3, 6.
a cp. 7, 13, 21.
b Jr 29, 7. — cf. 1 Tm 2, 2.
c cf. Est 7, 9, 10.
d Dn 2, 5; 3, 29.
e 3 Rg 9, 3.

Regnante Artaxerxe, etiam Esdras impetrat facultatem captivos in patriam reducendi (7, 1-10). Itaque, opibus et cuiuscumque generis donariis undique collectis (11-28) congregatisque ex populo et sacer-

extenderit manum suam, ut repugnet et dissipet domum Dei illam quae est in Ierusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiose impleri volo.

13 Igitur Thathanai dux regionis trans flumen et Stharbuzanai et consiliarii eius, secundum quod praeceperat Darius rex, sic diligenter exsecuti sunt. 14 [f]Seniores autem Iudaeorum aedificabant et prosperabantur, iuxta prophetiam Aggaei prophetae et Zachariae filii Addo; et aedificaverunt et construxerunt, iubente Deo Israël et [g]iubente Cyro et [h]Dario et [i]Artaxerxe regibus Persarum, 15 et compleverunt domum Dei istam usque ad diem tertium [j]mensis adar, qui est annus sextus regni Darii regis.

16 Fecerunt autem filii Israël sacerdotes et levitae et reliqui filiorum transmigrationis [k]dedicationem domus Dei in gaudio 17 et obtulerunt in dedicationem domus Dei vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, [l]hircos caprarum pro peccato totius Israël duodecim, iuxta numerum tribuum Israël. 18 Et statuerunt sacerdotes in [m]ordinibus suis et levitas in [n]vicibus suis super opera Dei in Ierusalem, [o]sicut scriptum est in libro Moysi.

19 Fecerunt autem filii Israël transmigrationis Pascha [p]quartadecima die mensis primi. 20 [q]Purificati enim fuerant sacerdotes et levitae quasi unus: omnes mundi [r]ad immolandum pascha universis filiis transmigrationis et fratribus suis sacerdotibus et sibi. 21 Et comederunt filii Israël, qui reversi fuerant de transmigratione, et [s]omnes qui se separaverant a [t]coinquinatione gentium terrae ad eos ut quaererent Dominum Deum Israël. 22 Et fecerunt sollemnitatem azymorum [u]septem diebus in laetitia, quoniam laetificaverat eos Dominus et [v]converterat cor [y]regis Assur ad eos, ut adiuvaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israël.

7 Post haec autem verba, in [a]regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius [b]Saraiae filii Azariae filii Helciae 2 filii Sellum filii Sadoc filii Achitob 3 filii Amariae filii Azariae filii Maraioth 4 filii Zarahiae filii Ozi filii Bocci 5 filii Abisue filii Phinees filii Eleazar filii Aaron sacerdotis ab initio, 6 ipse Esdras ascendit de Babylone, et ipse [c]scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israël. Et dedit ei rex, [d]secundum manum Domini Dei eius super eum, omnem petitionem eius. 7 Et [e]ascenderunt de filiis Israël et de filiis sacerdotum et [f]de filiis levitarum et de cantoribus et de ianitoribus et de [g]Nathinaeis in Ierusalem; anno septimo Artaxerxis regis. 8 Et venerunt in Ierusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis. 9 Quia in primo die mensis primi coepit ascendere de Babylone et in primo die mensis quinti venit in Ierusalem, [h]iuxta manum Dei sui bonam super se. 10 Esdras enim paravit cor suum, ut investigaret legem Domini et faceret et [i]doceret in Israël praeceptum et iudicium.

11 Hoc est autem exemplar epistulae edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdrae sacerdoti, scribae erudito in sermonibus et praeceptis Domini et caeremoniis eius in Israël:

12 Artaxerxes [j]rex regum Esdrae sacerdoti, [k]scribae legis Dei caeli doctissimo, salutem. 13 [l]A me decretum est ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israël et de sacerdotibus eius et de levitis ire in Ierusalem tecum vadat. 14 A facie enim regis et [m]septem consiliatorum eius missus es, ut visites Iudaeam et Ierusalem in lege Dei tui, quae est in manu tua, 15 et ut feras argentum et aurum quod rex et consiliatores eius sponte obtulerunt Deo Israël [n]cuius in Ierusalem tabernaculum est. 16 [o]Et omne argentum et aurum, quodcumque inveneris in universa provincia Babylonis et populus [p]offerre voluerit, et de sacerdotibus quae sponte obtulerint domui Dei sui quae est in Ierusalem, 17 libere accipe et studiose eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos et [q]sacrificia et libamina eorum et [r]offer ea super altare templi Dei vestri, quod est in Ierusalem. 18 Sed et, si quid tibi et fratribus tuis placuerit de reliquo argento et auro ut faciatis iuxta voluntatem Dei vestri, facite. 19 Vasa quoque, quae dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Ierusalem. 20 Sed et cetera quibus opus fuerit in domum Dei tui, quantumcumque necesse est ut expendas, dabitur de thesauro

f cp. 5, 1, 2.
g vr. 3; cp. 1, 1; 5, 13.
h vr. 12. — cf. cp. 4, 5, 24.
i cp. 7, 1.
j Est 3, 7.
k Nm 7, 10; 3 Rg 8, 63; 2 Par 7, 5.
l cf. cp. 8, 35.
m 1 Par 24, 1; 2 Par 35, 5.
n 1 Par 23, 6.
o Nm 3, 6; 8, 9, 24.
p p Ex 12, 6.
q 2 Par 20, 15.
r 2 Par 35, 11.
s 2 Es 9, 2; 10, 28. — cf. cp. 9, 1.
t cp. 9, 11.
u Ex 12, 15; 13, 6; 2 Par 30, 21; 35, 17.
v cp. 7, 27. — cf. Pro 21, 1.
y cp. 5, 1. — Jdt 1, 5.
1-5] 1 Par 6, 4-14.
a 2 Es 2, 1.
b 1 Par 6, 14.
c vr. 11, 12, 21; 2 Es 8, 1, 4, 13; 12, 26, 36.
d vr. 9, 28; cp. 8, 18, 22, 31; 2 Es 2, 8, 18. — cf. cp. 5, 5.
e v. cp. 8, 1-14.
f cp. 8, 15-19.
g cp. 8, 17, 20. — cf. cp. 2, 43.
h v. vr. 6.
10] *R. in fs. s. Vincentii a P. (pr.).*
i vr. 25. — cf. Dt 33, 10; 2 Par 17, 7; Ml 2, 7; Mt 13, 2, 3. — v. 2 Es 8, 1-8.
j Ez 26, 7; Dn 2, 37.
k v. vr. 6.
l cp. 6, 8.
m vr. 15, 28; cp. 8, 25. — cf. Est 2, 14.
n 2 Par 6, 2. — cf. Ps 134, 21.
o cf. cp. 8, 25.
p 1 Par 29, 6, 9.
q v. Nm 15, 4-13.
r Dt 12, 5, 11.

dotibus plurimis, ex levitis et Nathinaeis nonnullis (8, 1-20), Ierusalem ascendit (21-30), et non modo templi splendorem promovet (31-36), sed bonos mores praeterea instaurat. Etenim ad legis constitutum ma-

et de fisco regis
21 et a me. Ego Artaxerxes rex statui atque decrevi
omnibus custodibus arcae publicae, qui sunt trans flumen, ut quod-
cumque petierit a vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei caeli, absque
mora detis
22 usque ad argenti talenta centum et usque ad frumenti
coros centum et usque ad vini batos centum et usque ad batos olei
centum, sal vero absque mensura.
23 Omne quod ad ritum Dei caeli
pertinet tribuatur diligenter in domo Dei caeli, ne forte irascatur
contra regnum regis et filiorum eius.
24 Vobis quoque notum faci-
mus de universis sacerdotibus et levitis et cantoribus et ianitoribus,
Nathinaeis et ministris domus Dei huius, ut [s]vectigal et tributum
et annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.
25 Tu autem, Esdra, secundum sapientiam Dei tui, quae est in
manu tua, [t]constitue iudices et praesides, ut iudicent omni populo,
qui est trans flumen, his videlicet qui noverunt legem Dei tui; [u]sed
et imperitos docete libere.
26 Et omnis qui non fecerit legem Dei
tui et legem regis diligenter, iudicium erit de eo sive in mortem
sive in exsilium sive in condemnationem substantiae eius vel certe
in carcerem.
27 [v]Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, [x]qui dedit hoc
in corde regis ut glorificaret domum Domini, quae est in Ierusalem,
28 [y]et in me inclinavit misericordiam suam coram rege et consilia-
toribus eius et universis principibus regis potentibus. Et ego confor-
tatus manu Domini Dei mei, quae erat in me, congregavi de Israël
principes qui ascenderent mecum.
8 [a]Hi sunt ergo principes familiarum et genealogia eorum qui
ascenderunt mecum in regno Artaxerxis regis de Babylone:
2 de
filiis Phinees Gersom, de filiis Ithamar Daniel, de filiis David
[b]Hattus,
3 de filiis [c]Secheniae filiis [d]Pharos Zacharias, et cum eo
numerati sunt viri centum quinquaginta;
4 de filiis [e]Phahath Moab
Elioënai filius Zarehe, et cum eo ducenti viri;
5 de filiis Secheniae
filius Ezechiel, et cum eo trecenti viri;
6 de filiis Adan Abed filius
Ionathan, et cum eo quinquaginta viri;
7 de filiis Alam Isaias filius
Athaliae, et cum eo septuaginta viri;
8 de filiis Saphatiae Zebedia
filius Michaël, et cum eo octoginta viri;
9 de filiis Ioab Obedia filius
Iahiel, et cum eo ducenti decem et octo viri;
10 de filiis Selomith
filius Iosphiae, et cum eo centum sexaginta viri;
11 [f]de filiis Bebai
Zacharias filius Bebai, et cum eo vigintiocto viri;
12 de filiis Azgad
Iohanan filius Eccetan, et cum eo centum et decem viri;
13 de filiis
Adonicam, qui erant novissimi, et haec nomina eorum: Elipheleth et
Iehiel et Samaias, et cum eis sexaginta viri;
14 de filiis Begui Uthai
et Zachur, et cum eis septuaginta viri.
15 Congregavi autem eos ad fluvium, qui decurrit ad [g]Ahava,
et mansimus ibi tribus diebus, quaesivique in populo et in sacer-
dotibus de filiis Levi [h]et non inveni ibi.
16 Itaque misi Eliezer et
Ariel et Semeiam et Elnathan et Iarib et alterum Elnathan et Nathan
et Zachariam et [i]Mosollam principes et Ioiarib et Elnathan sapientes.
17 Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Chasphiae loco, et posui
in ore eorum verba quae loquerentur ad Eddo et fratres eius [j]Na-
thinaeos in loco Chasphiae, ut adduceret nobis ministros domus Dei
nostri.
18 Et adduxerunt nobis [k]per manum Dei nostri bonam super
nos virum doctissimum de filiis [l]Moholi filii Levi filii Israël et Sa-
rabiam et filios eius et fratres eius decem et octo
19 et [m]Hasabiam
et cum eo Isaiam [n]de filiis Merari fratresque eius et filios eius viginti
20 [o]et de Nathinaeis, quos dederat David et principes ad ministe-
ria levitarum, Nathinaeos ducentos viginti. Omnes hi suis nominibus
vocabantur.
21 [p]Et praedicavi ibi ieiunium iuxta fluvium [q]Ahava, ut adflige-
remur coram Domino Deo nostro et [r]peteremus ab eo viam rectam
nobis et filiis nostris, universaeque substantiae nostrae.
22 Erubui
enim petere a rege auxilium et equites, qui defenderent nos ab ini-
mico in via, quia dixeramus regi: [s]Manus Dei nostri est super
[t]omnes qui quaerunt eum in bonitate, et imperium eius et fortitudo
eius et furor super omnes qui derelinquunt eum.
23 Ieiunavimus
autem et rogavimus Deum nostrum per hoc, et evenit nobis pro-

s cp. 4, 13, 20.
t Ex 18, 21, 22; Dt 16, 18.
u v. vr. 10.
v 1 Par 29, 10.
x cp. 6, 22.
y cp. 9, 9.
a cp. 7, 1, 6, 7.
b 1 Par 24, 3, 4.
c cf. 1 Par 3, 22.
d cp. 2, 3.
e cp. 2, 6; 10, 30.
f cp. 10, 28.
g vr. 21, 31.
h cf. cp. 7, 7.
i cp. 10,
j cp. 2, 43.
k v. cp. 7, 6.
l 1 Par 6 19.
m 2 Es 12, 24.
n 1 Par 6, 1, 16.
o cp. 2, 43; 7, 7; 1 Par 9, 2.
p v. 2 Par 20, 3.
q vr. 15, 31.
r cf. Ps 5, 9.
s v. cp. 7, 6.
t cf. 2 Par 15, 2.

trimonia cum gentibus non toleranda praedicat, populique peccatum
coram Deo deflens et divinam misericordiam implorans (9, 1-15), sa-
cerdotes, levitas, plerosque de populo ad paenitentiam provocat et ut

spere. 24 Et separavi de principibus sacerdotum duodecim, Sarabiam
et Hasabiam et cum eis de fratribus eorum decem, 25 appendique
eis [u]argentum et aurum et vasa consecrata domus Dei nostri, quae
obtulerat rex et [v]consiliatores eius et principes eius universusque
Israël eorum qui inventi fuerant. 26 [x]Et appendi in manibus eorum
argenti talenta sescenta quinquaginta et vasa argentea centum, auri
centum talenta 27 et crateres aureos viginti, qui habebant solidos
millenos, et vasa aeris fulgentis optimi duo pulchra ut aurum. 28 Et
dixi eis: [y]Vos sancti Domini: et [z]vasa sancta et argentum et aurum
quod sponte oblatum est Domino Deo patrum nostrorum, 29 vigi-
late et custodite,donec appendatis coram principibus sacerdotum
et levitarum et ducibus familiarum Israël in Ierusalem in [a]thesaurum
domus Domini. 30 Susceperunt autem sacerdotes et levitae [b]pondus
argenti et auri et vasorum, ut deferrent Ierusalem in domum Dei
nostri.
31 Promovimus ergo a flumine Ahava [c]duodecimo die mensis
primi, ut pergeremus Ierusalem: et [d]manus Dei nostri fuit super
nos et liberavit nos de manu inimici et insidiatoris in via. 32 [e]Et
venimus Ierusalem et mansimus ibi tribus diebus. 33 Die autem
quarta appensum est argentum et aurum et vasa in domo Dei nostri
per manum [f]Meremoth filii Uriae sacerdotis et cum eo Eleazar
filius Phinees, cumque eis [g]Iozabed filius Iosue et Noadaia filius
[h]Bennoi levitae, 34 iuxta numerum et pondus omnium; descriptumque
est omne pondus in tempore illo. 35 [i]Sed et qui venerant de captivi-
tate filii transmigrationis obtulerunt holocautomata Deo Israël [j]vi-
tulos duodecim pro omni populo Israël, arietes nonagintasex, agnos
septuagintaseptem, hircos pro peccato duodecim; omnia in holo-
caustum Domino. 36 [k]Dederunt autem edicta regis [l]satrapis, qui
erant de conspectu regis et ducibus trans flumen, et elevaverunt
populum et domum Dei.
9 Postquam autem haec completa sunt, accesserunt ad me principes
dicentes: [a]Non est separatus populus Israël, sacerdotes et le-
vitae a populis terrarum et [b]abominationibus eorum, [c]Chananaei
videlicet et Hethaei et Pherezaei et Iebusaei et Ammonitarum et
Moabitarum et Aegyptiorum et Amorrhaeorum; 2 [d]tulerunt enim de
filiabus eorum sibi et filiis suis et [e]commiscuerunt [f]semen sanctum
cum populis terrarum; manus etiam principum et magistratuum fuit
in transgressione hac prima.
3 Cumque audissem sermonem istum, [g]scidi pallium meum et
tunicam et evelli capillos capitis mei et barbae et sedi maerens.
4 Convenerunt autem ad me omnes [h]qui timebant verbum Dei
Israël, pro transgressione eorum qui de captivitate venerant, et ego
sedebam tristis usque ad [i]sacrificium vespertinum. 5 Et in sacrificio
vespertino surrexi de adflictione mea et, scisso pallio et tunica, cur-
vavi genua mea et [j]expandi manus meas ad Dominum Deum meum
6 et dixi: Deus meus, [k]confundor et erubesco levare faciem meam
ad te, quoniam iniquitates nostrae [l]multiplicatae sunt super caput
nostrum, et [m]delicta nostra [n]creverunt usque ad caelum 7 [o]a diebus
patrum nostrorum. Sed et nos ipsi peccavimus graviter usque ad
diem hanc, et in iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi et reges
nostri et sacerdotes nostri in manum regum terrarum et in gladium
et in captivitatem et in rapinam et in [p]confusionem vultus, sicut et
die hac. 8 Et nunc quasi parum et ad momentum facta est depre-
catio nostra apud Dominum Deum nostrum, ut dimitterentur nobis
[q]reliquiae, et daretur nobis [r]paxillus in loco sancto eius, et [s]illu-
minaret oculos nostros Deus noster et daret nobis vitam modicam
in servitute nostra. 9 [t]Quia servi sumus, et in servitute nostra non
dereliquit nos Deus noster; sed [u]inclinavit super nos misericordiam
coram rege Persarum, ut daret nobis vitam et sublimaret domum
Dei nostri et exstrueret solitudines eius et daret nobis [v]saepem in
Iuda et Ierusalem. 10 Et nunc quid dicemus, Deus noster, post
haec? quia dereliquimus mandata tua, 11 quae praecepisti in manu
servorum tuorum prophetarum dicens: Terra, ad quam vos ingredi-
mini ut possideatis eam, [x]terra immunda est, iuxta immunditiam

u cp. 7, 15, 16.
v v. cp. 7, 14.
x cf. cp. 1, 9-11.
y Lv 21, 6.
z Lv 22, 2, 3.
a cf. cp. 10, 6.
b cf. cp. 2, 9, 11.
c cf. cp. 7, 9.
d v. cp. 7, 6.
e 2 Es 2, 11.
f 2 Es 3, 4, 21.
g 2 Es 11, 16.
h 2 Es 3, 24.
i cp. 2, 1.
j cf. cp. 6, 17.
k cp. 7, 21.
l Est 3, 12; 8, 9; 9, 3; Dn 3, 2, 3, 27; 6, 2, 3.
a cf. cp. 6, 21; 2 Es 9, 2.
b cf. Dt 12, 29, 30.
c v. Ex 13, 5.
d cp. 10, 2; 2 Es 13, 23, 27. — cf. Ex 34, 16; Dt 7, 3; 2 Es 10, 30. — v. vr. 11, 12.
e v. Dt 7, 6.
f Ps 105, 35. — cf. 2 Cor 6, 14.
g Nm 14, 6. — v. Js 7, 6.
h cp. 10, 3; Is 66, 2, 5.
i Ex 29, 39, 41.
j 3 Rg 8, 22.
k cf. Dn 9, 7, 8.
l cf. Ps 37, 5.
m vr. 7, 13, 15; cp. 10, 10, 19; 2 Par 24, 18.
n cf. 2 Par 28, 9; Ap 18, 5.
o Ps 105, 6; Dn 9, 5, 6.
p Dn 9, 7, 8.
q vr. 13, 14, 15.
r Is 22, 23.
s Ps 12, 4.
t cf. 2 Es 9, 6.
u cp. 7, 28.
v cf. Is 5, 5.
x v. Lv 18, 24, 25.

uxores alienigenas dimittant, inducit (10, 1-14). Huic operi qui praesint (15 - 17) et quorum huiuscemodi matrimonia dissoluta sint recenseantur (18-44).

populorum ceterarumque terrarum, abominationibus eorum qui re-
pleverunt eam ab ore usque ad os in [y]coinquinatione sua. 12 Nunc
ergo [z]filias vestras ne detis filiis eorum et filias eorum ne accipiatis
filiis vestris et non quaeratis pacem eorum et prosperitatem eorum
usque in aeternum, ut confortemini et comedatis quae bona sunt
terrae et [a]heredes habeatis filios vestros usque in saeculum. 13 Et
post omnia quae venerunt super nos in operibus nostris pessimis et
in [b]delicto nostro magno, quia tu, [c]Deus noster, liberasti nos de
iniquitate nostra et dedisti nobis salutem sicut est hodie, 14 ut non
converteremur et irrita faceremus mandata tua, [d]neque matrimonia
iungeremus cum populis abominationum istarum. [e]Nunquid iratus
es nobis usque ad consummationem, ne dimitteres nobis reliquias
ad salutem? 15 Domine Deus Israël, [f]iustus es tu, quoniam dere-
licti sumus, qui salvaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in
delicto nostro; [g]non enim stari potest coram te super hoc.
10 [a]Sic ergo orante Esdra et implorante eo et flente et [b]iacente
[c]ante templum Dei, collectus est ad eum de Israël coetus gran-
dis nimis virorum et mulierum et puerorum, et flevit populus fletu
multo. 2 Et respondit Sechenias filius Iehiel de filiis Aelam et dixit
Esdrae: [d]Nos praevaricati sumus in Deum nostrum et duximus
uxores alienigenas de populis terrae; et nunc, si est paenitentia in
Israël super hoc, 3 [e]percutiamus foedus cum Domino Deo nostro,
ut proiciamus universas uxores et [f]eos qui de his nati sunt: iuxta
voluntatem Domini et [g]eorum qui timent praeceptum Domini Dei
nostri, [h]secundum legem fiat. 4 Surge: tuum est decernere, nosque
erimus tecum: [i]confortare et fac. 5 Surrexit ergo Esdras et adiuravit
principes sacerdotum et levitarum et omnem Israël, ut facerent se-
cundum verbum hoc; et [j]iuraverunt. 6 Et surrexit Esdras [l]ante
domum Dei et abiit ad [m]cubiculum [n]Iohanan filii [o]Eliasib et ingres-
sus est illuc: [p]panem non comedit et aquam non bibit; lugebat enim
transgressionem eorum qui venerant de captivitate.
7 Et missa est vox in Iuda et in Ierusalem, omnibus filiis trans-
migrationis, ut congregarentur in Ierusalem; 8 et omnis qui non
venerit in tribus diebus iuxta consilium principum et seniorum, au-
feretur universa substantia eius, et ipse abicietur de coetu transmi-
grationis. 9 Convenerunt igitur omnes viri Iuda et Beniamin in Ieru-
salem tribus diebus, ipse est mensis nonus, vicesimo die mensis, et
sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato et
[q]pluviis. 10 Et surrexit Esdras sacerdos et dixit ad eos: Vos trans-
gressi estis et duxistis uxores alienigenas, ut adderetis super de-
lictum Israël. 11 Et nunc [r]date confessionem Domino Deo patrum
vestrorum et facite placitum eius et [s]separamini a populis terrae et
ab uxoribus alienigenis. 12 Et respondit universa multitudo dixitque
voce magna: Iuxta verbum tuum ad nos sic fiat. 13 Veruntamen quia
populus multus est et tempus pluviae, et non sustinemus stare foris, et
opus non est diei unius vel duorum, vehementer quippe peccavimus
in sermone isto, 14 constituantur principes in universa multitudine, et
omnes in civitatibus nostris qui duxerunt uxores alienigenas veniant
in [t]temporibus statutis, et cum his seniores per civitatem et civitatem
et iudices eius, [u]donec avertatur ira Dei nostri a nobis super peccato hoc.
15 Igitur Ionathan filius Azahel et Iaasia filius Thecue steterunt
super hoc, et [v]Mesollam et [x]Sebethai levites adiuverunt eos: 16 fe-
ceruntque sic filii transmigrationis. Et abierunt Esdras sacerdos et
viri principes familiarum in domos patrum suorum et omnes per
nomina sua, et sederunt in die primo mensis decimi ut quaererent
rem. 17 Et consummati sunt omnes viri qui duxerant uxores alie-
nigenas, usque ad diem primam mensis primi.
18 Et inventi sunt de filiis sacerdotum qui duxerant uxores alie-
nigenas: de filiis [y]Iosue filii Iosedec et fratres eius Maasia et Elie-
zer et Iarib et Godolia; 19 et [z]dederunt manus suas, ut eicerent
uxores suas et pro delicto suo [a]arietem de ovibus offerrent; 20 [b]et
de filiis Emmer Hanani et Zebedia; 21 et de filiis Harim Maasia et
Elia et Semeia et Iehiel et Ozias; 22 et de filiis Pheshur Elioënai,
Maasia, Ismaël, Nathanaël, Iozabed et Elasa; 23 et de filiis levitarum

y v. cp. 6, 21.
z v. vr. 2; Dt 7, 2, 3.
a cf. Pro 12, 22.
b vr. 6, 7.
c Jb 11, 9; Ps 102, 10.
d v. vr. 2.
e cf. Dt 9, 8.
f 2 Es 9, 33; Ps 118, 137; Jr 12, 1; Dn 9, 14.
g Ps 129, 3.
a 2 Es 1, 4, 5.
b Dt 9, 18.
c cf. 2 Par 20, 9.
d v. cp. 9, 2.
e 2 Par 34, 31.
f cf. vr. 44.
g cp. 9, 4.
h Dt 7, 2, 3.
i 1 Par 28, 10. — cf. 2 Par 16, 11.
j 2 Es 5, 12; 13, 25.
l vr. 1.
m cp. 8, 29.
n 2 Es 12, 23.
o 2 Es 3, 1.
p Dt 9, 18.
q cf. 1 Rg 12, 18.
r cf. Js 7, 19.
s vr. 3.
t 2 Es 13, 31.
u 2 Par 29, 10; 30, 8. — cf. Nm 25, 4.
v cp. 8, 16.
x 2 Es 11, 16.
y cp. 3, 2.
z v. 4 Rg 10, 15.
a Lv 6, 6.
20-43] cp. 2, 3-41.
b (cf. cr. 31).

Iozabed et Semei et Celaia, ipse est Calita, Phataia, Iuda et Eliezer;
24 et de cantoribus Eliasib; et de ianitoribus Sellum et Telem et
Uri; 25 et ex Israël de filiis Pharos Remeia et Iezia et Melchia Miamin
et Eliezer et Melchia et Banea; 26 et de filiis Aelam Mathania, Zacha-
rias et Iehiel et Abdi et Ierimoth et Elia; 27 et de filiis Zethua Elioënai,
Eliasib, Mathania et Ierimuth et Zabad et Aziza; 28 et de filiis Bebai
Iohanan, Hanania, Zabbai, Athalai; 29 et de filiis Bani Mosollam et
Melluch et Adaia, Iasub et Saal et Ramoth; 30 et de filiis Phahath
Moab Edna et Chalal, Banaias et Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui
et Manasse; 31 et de filiis [c]Herem Eliezer, Iosue, Melchias, Semeias,
Simeon, 32 Beniamin, Maloch, Samarias; 33 et de filiis Hasom Ma-
thanai, Mathatha, Zabad, Eliphelet, Iermai, Manasse, Semei; 34 de
filiis [d]Bani Maaddi, Amram et Uel, 35 Baneas et Badaias, Cheliau,
36 Vania, Marimuth et Eliasib, 37 Mathanias, Mathanai et Iasi 38 et
Bani et Bennui, Semei 39 et Salmias et Nathan et Adaias 40 et Mech-
nedebai, Sisai, Sarai, 41 Ezrel et Selemiau, Semeria, 42 Sellum,
Amaria, Ioseph; 43 de filiis Nebo Iehiel, Mathathias, Zabad, Za-
bina, Ieddu et Ioël et Banaia.
44 Omnes hi acceperant uxores alienigenas; et fuerunt ex eis mu-
lieres [e]quae pepererant filios.

c (vr. 21).
d cf. vr. 29.
e cf. vr. 3.

LIBER NEHEMIAE

QUI ET "ESDRAE SECUNDUS„ DICITUR

ERBA [a]Nehemiae filii Helchiae.
Et factum est in mense [b]casleu, [c]anno vice-
simo, et ego eram in [d]Susis castro. 2 Et venit
[e]Hanani unus de fratribus meis, ipse et viri ex
Iuda; et interrogavi eos de Iudaeis, qui remanse-
rant et supererant de captivitate, et Ierusalem. 3 Et
dixerunt mihi: Qui remanserunt et relicti sunt de
captivitate ibi in provincia, in [f]adflictione magna
sunt et in opprobrio; et [g]murus Ierusalem dissipatus est et [h]portae
eius combustae sunt igni.
4 Cumque audissem verba huiuscemodi, [i]sedi et flevi et luxi die-
bus multis: ieiunabam et orabam ante faciem Dei caeli. 5 Et dixi:
Quaeso, Domine [j]Deus caeli [l]fortis, magne atque terribilis, qui
custodis pactum et misericordiam cum his qui te diligunt et custo-
diunt mandata tua, 6 [m]fiant aures tuae auscultantes et oculi tui aperti,
ut audias orationem servi tui, quam ego oro coram te hodie, nocte
et die, pro filiis Israël servis tuis; [n]et confiteor pro peccatis filiorum
Israël, quibus peccaverunt tibi. [o]Ego et domus patris mei peccavi-
mus, 7 [p]vanitate seducti sumus et non custodivimus mandatum tuum
et caeremonias et iudicia, [q]quae praecepisti Moysi famulo tuo. 8 Me-
mento verbi, quod mandasti Moysi servo tuo dicens: Cum transgressi
fueritis, [r]ego dispergam vos in populos; 9 [s]et si revertamini ad
me et custodiatis praecepta mea et faciatis ea, [t]etiam si abducti
fueritis ad extrema caeli, inde congregabo vos et reducam in [u]locum
quem elegi, ut habitaret nomen meum ibi.
10 [v]Et ipsi servi tui et populus tuus, quos redemisti in fortitu-
dine tua magna et in manu tua valida. 11 Obsecro, Domine, [x]sit
auris tua attendens ad orationem servi tui et ad orationem servorum

a cp. 10, 1.
b Zc 7, 1; 1 Mc 1, 54.
c cp. 2, 1.
d Est 1, 2, 5; 2, 3, 5; Dn 8, 2 etc.
e cp. 7, 2.
f cp. 2, 17.
g cp. 2, 13; 4 Rg 25, 10; 2 Par 36, 19.
h cp. 2, 3, 13, 17.
i cf. 1 Es 9, 3.
j cp. 2, 4.
l cp. 4, 14; 9, 32; Dn 9, 4. — cf. Dn 7, 21.
6] *R. in fs. Orat. DNJC.*
m Dn 9, 18. — cf. 3 Rg 8, 29; 2 Par 6, 40; Ps 129, 2.
n 1 Es 10, 1; Dn 9, 20.
o cf. Ps 105, 6.
p Dn 9, 5.
q Dt 18, 15.
r Lv 26, 33; Dt 28, 64. —v. Dt 4, 25-27.
s Lv 26, 39, 42; Dt 4, 29-31; 30, 2, 3.
t Dt 30, 4.
u Dt 12, 5.
v Dt 9, 29.
x v. vr. 6.

instaurandae (1, 1-2, 10). Eo ubi pervenit Iudaeis persuadet ut dissipatos muros reficiant (11-20), et ut singulae familiae singulas partes murorum cum turribus ac portis aedificandas suscipiant (3, 1-31).

tuorum, qui volunt timere nomen tuum. Et dirige servum tuum hodie,
et da ei misericordiam ante virum hunc.
Ego enim eram [y]pincerna regis.
2 Factum est autem in mense [a]nisan, [b]anno vicesimo [c]Artaxer-
xis regis et vinum erat ante eum, et [d]levavi vinum et dedi regi.
Et eram quasi languidus ante faciem eius. 2 Dixitque mihi rex:
Quare vultus tuus tristis est, cum te aegrotum non videam? non est
hoc frustra; sed [e]malum, nescio quod, in corde tuo est. Et timui valde
ac nimis 3 et dixi regi: [f]Rex, in aeternum vive! Quare non maereat
vultus meus, quia [g]civitas domus sepulcrorum patris mei deserta
est, et portae eius combustae sunt igni? 4 Et ait mihi rex: Pro qua
re postulas? Et oravi [h]Deum caeli 5 et dixi ad regem: Si videtur
regi bonum, et si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas
me in Iudaeam ad civitatem sepulcri patris mei, et aedificabo eam.
6 Dixitque mihi rex et [i]regina quae sedebat iuxta eum: Usque ad
quod tempus erit iter tuum et quando reverteris? Et placuit ante
vultum regis et misit me. [j]Et constitui ei tempus. 7 Et dixi regi:
Si regi videtur bonum, epistulas det mihi [l]ad duces regionis trans
flumen, ut traducant me donec veniam in Iudaeam; 8 et epistulam
ad Asaph custodem [m]saltus regis, ut det mihi ligna ut tegere possim
portas [n]turris domus et muros civitatis et domum quam ingressus
fuero. Et dedit mihi rex [o]iuxta manum Dei mei bonam mecum.
9 Et veni ad duces regionis trans flumen deditque eis epistulas re-
gis. Miserat autem rex mecum principes militum et equites.
10 Et audierunt [p]Sanaballat horonites et [q]Tobias servus amma-
nites et contristati sunt adflictione magna quod venisset homo qui
quaereret prosperitatem filiorum Israël.
11 [r]Et veni Ierusalem et eram ibi tribus diebus. 12 Et surrexi
nocte ego et viri pauci mecum, et non indicavi cuiquam quid Deus
dedisset in corde meo ut facerem in Ierusalem, et iumentum non
erat mecum, nisi animal cui sedebam. 13 Et egressus sum per [s]por-
tam vallis nocte et ante fontem draconis et ad [t]portam ster-
coris; et considerabam murum Ierusalem [u]dissipatum et [v]portas
eius consumptas igni. 14 Et transivi ad [x]portam fontis et ad [y]aquae-
ductum regis, et non erat locus iumento cui sedebam ut transiret.
15 Et ascendi [z]per torrentem nocte et considerabam murum et reversus
veni ad portam vallis et redii.
16 Magistratus autem nesciebant quo abissem aut quid ego face-
rem; sed et Iudaeis et sacerdotibus et optimatibus et magistratibus
et reliquis qui faciebant opus, usque ad id loci nihil indicaveram.
17 Et dixi eis: Vos nostis adflictionem in qua sumus, [a]quia Ierusa-
lem deserta est, et portae eius consumptae sunt igni: venite, et aedi-
ficemus muros Ierusalem et non simus ultra [b]opprobrium. 18 Et indi-
cavi eis [c]manum Dei mei, quod esset bona mecum, et verba regis
quae locutus esset mihi et aio: Surgamus et aedificemus. Et [d]con-
fortatae sunt manus eorum in bono.
19 Audierunt autem Sanaballat horonites et Tobias servus amma-
nites et [e]Gosem arabs et [f]subsannaverunt nos et despexerunt dixe-
runtque: Quae est haec res quam facitis? [g]nunquid contra regem
vos rebellatis? 20 Et reddidi eis sermonem dixique ad eos: [h]Deus
caeli ipse nos iuvat, et nos servi eius sumus. Surgamus et aedifice-
mus; vobis autem [i]non est pars et iustitia et memoria in Ierusalem.
3 Et surrexit [a]Eliasib sacerdos magnus et fratres eius sacerdotes,
et aedificaverunt [b]portam gregis: ipsi sanctificaverunt eam et
[c]statuerunt valvas eius et usque ad [d]turrim centum cubitorum
sanctificaverunt eam, usque ad [e]turrim Hananeel. 2 Et iuxta eum
aedificaverunt [f]viri Iericho; et iuxta eum aedificavit Zachur filius
Amri. 3 [g]Portam autem piscium aedificaverunt filii Asnaa; ipsi
[h]texerunt eam et statuerunt valvas eius et seras et vectes. Et iuxta
eos aedificavit [i]Marimuth filius Uriae filii Accus. 4 Et iuxta eum
aedificavit [j]Mosollam filius Barachiae filii Mesezebel. Et iuxta eos
aedificavit Sadoc filius Baana. 5 Et iuxta eos aedificaverunt [l]The-
cueni; optimates autem eorum non supposuerunt colla sua in opere
Domini sui. 6 [m]Et portam veterem aedificaverunt Ioiada filius Pha-

y cf. cp. 2, 1; Gn 40, 1.
a Ex 12, 2.
b cp. 1, 1; 5, 14.
c 1 Es 7, 1.
d cf. cp. 1, 11.
e Pro 15, 13.
f 3 Rg 1, 31; Dn 2, 4; 5, 18; 6, 21. — cf. Bar 1, 11.
g vr. 13, 17; cp. 1, 3.
h vr. 20; cp. 1, 4, 5; 1 Es 5, 12; Dn 2, 18.
i cf. Ps 44, 10.
j cf. cp. 5, 14; 13, 6.
l 1 Es 8, 36.
m cf. Ec 2, 5, 6.
n cp. 7, 2.
o vr. 18. — v. 1 Es 7, 6.
p vr. 19; cp. 4, 1, 7; 6, 1, 2, 5, 12, 14; 13, 28.
q cp. 13, 4.
r 1 Es 8, 32.
s cp. 3, 13, 2 Par 26, 9.
t cp. 3, 13, 14; 12, 31.
u cp. 1, 3.
v vr. 3, 17.
x cp. 3, 15; 12, 37.
y 4 Rg 20, 20. — cf. cp. 3, 16; 2 Par 22, 3, 30.
z 2 Rg 15, 23.
a vr. 3, 13; cp. 1, 3.
b cp. 1, 3; Ps 43, 14; 78, 4; Jr 24, 9; Ez 5, 14, 15; 22, 4.
c vr. 8.
d cf. 2 Rg 2, 7.
e cf. cp. 6, 6.
f cp. 4, 1; Ps 43, 14.
g cp. 6, 6.
h vr. 4.
i cf. Eph 2, 12.
a vr. 20, 21; cp. 12, 10; 13, 4, 7, 28.
b vr. 32; cp. 12, 39; Jo 5, 2.
c cp. 6, 1; 7, 1.
d (cp. 12, 38).
e cp. 12, 38; Jr 31, 38; Zc 14, 10.
f 1 Es 2, 34.
g cp. 12, 38; 2 Par 33, 14; Soph 1, 10.
h cf. cp. 2, 8.
i vr. 21; 1 Es 8, 33.
j vr. 30; 1 Es 8, 10.
l vr. 27. — cf. 2 Rg 14, 2.
m cp. 12, 39.

Itaque, licet hinc gentes finitimae non modo operariis irrideant (4, 1-3), sed etiam aperta vi eos deturbare conentur (4-23); inde vero usuris a divitibus oppressi pauperes tumultum faciant (5, 1-5), Nehemias, qui

sea et Mosollam filius Besodia; ipsi texerunt eam et statuerunt valvas
eius et seras et vectes. 7 Et iuxta eos aedificaverunt Meltias gabaonites
et Iadon meronathites, viri de Gabaon et Maspha, pro [n]duce qui
erat in regione trans flumen. 8 Et iuxta eum aedificavit Eziel filius
Araia aurifex. Et iuxta eum aedificavit Ananias filius pigmentarii,
et dimiserunt Ierusalem usque ad [o]murum plateae latioris. 9 Et
iuxta eum aedificavit Raphaia filius Hur [p]princeps vici Ierusalem.
10 Et iuxta eum aedificavit Iedaia filius Haromaph contra domum
suam. Et iuxta eum aedificavit Hattus filius Haseboniae. 11 Mediam
partem vici aedificavit Melchias filius Herem et Hasub filius Phahath
Moab et [q]turrim furnorum. 12 Et iuxta eum aedificavit Sellum
filius Alohes [r]princeps mediae partis vici Ierusalem ipse et filiae eius.
13 Et [s]portam vallis aedificavit Hanun et habitatores Zanoë; ipsi
aedificaverunt eam et [t]statuerunt valvas eius et seras et vectes et
mille cubitos in muro usque ad [u]portam sterquilinii. 14 Et portam sterquilinii aedificavit Melchias filius Rechab princeps vici
[v]Bethacharam; ipse aedificavit eam et statuit valvas eius et seras
et vectes. 15 Et [x]portam fontis aedificavit Sellum filius Cholhoza,
princeps pagi Maspha; ipse aedificavit eam et texit et statuit valvas
eius et seras et vectes et muros [y]piscinae Siloë, in [z]hortum regis
et usque ad [a]gradus qui descendunt de civitate David. 16 Post eum
aedificavit Nehemias filius Azboc princeps dimidiae partis vici Bethsur, usque contra [b]sepulcrum David et usque ad [c]piscinam quae
grandi opere constructa est, et usque ad domum fortium.
17 Post eum aedificaverunt levitae, Rehum filius Benni; post eum aedificavit Hasebias princeps dimidiae partis vici Ceilae in vico suo. 18 Post
eum aedificaverunt fratres eorum, Bavai filius Enadad, princeps dimidiae partis Ceilae. 19 Et aedificavit iuxta eum Azer filius Iosue princeps Maspha, mensuram secundam contra [d]ascensum firmissimi anguli. 20 Post eum in monte aedificavit Baruch filius Zachai mensuram
secundam, ab [d]angulo usque ad portam domus [e]Eliasib sacerdotis
magni. 21 Post eum aedificavit [f]Merimuth filius Uriae filii Haccus
mensuram secundam, a porta domus Eliasib donec extenderetur
domus Eliasib; 22 et post eum aedificaverunt sacerdotes viri de
campestribus Iordanis. 23 Post eum aedificavit Beniamin et Hasub
contra domum suam; et post eum aedificavit Azarias filius Maasiae
filii Ananiae contra domum suam. 24 Post eum aedificavit Bennui
filius Henadad mensuram secundam, a domo Azariae usque ad
[e]flexuram et usque ad angulum. 25 Phalel filius Ozi contra flexuram et [g]turrim quae eminet de domo regis excelsa, id est in [h]atrio
carceris. Post eum Phadaia filius Pharos. 26 [i]Nathinaei autem habitabant in [j]Ophel usque contra [k]portam aquarum ad orientem et
turrim quae prominebat. 27 Post eum aedificaverunt [l]Thecueni
mensuram secundam e regione, a turre magna et eminente usque
ad murum templi. 28 Sursum autem a [m]porta equorum aedificaverunt sacerdotes, unusquisque contra domum suam. 29 Post eos
aedificavit Sadoc filius Emmer contra domum suam; et post eum
aedificavit Semaia filius Secheniae custos portae orientalis. 30 Post
eum aedificavit Hanania filius Selemiae et Hanun filius Seleph sextus mensuram secundam. Post eum aedificavit [n]Mosollam filius Barachiae contra [o]gazophylacium suum. Post eum aedificavit Melchias
filius aurificis usque ad domum Nathinaeorum et scruta vendentium,
contra portam iudicialem et usque ad cenaculum anguli; 31 et
inter cenaculum anguli in [p]porta gregis aedificaverunt aurifices et
negotiatores.

4 Factum est autem, cum audisset [a]Sanaballat quod aedificaremus
murum iratus est valde et motus nimis subsannavit Iudaeos
2 et dixit coram fratribus suis et frequentia Samaritanorum: Quid
Iudaei faciunt imbecilles? num dimittent eos gentes? num sacrificabunt et complebunt in una die? nunquid aedificare poterunt lapides
de acervis pulveris qui combusti sunt? 3 Sed et Tobias ammanites
proximus eius ait: Aedificent: [b]si ascenderit vulpes, transiliet murum
eorum lapideum.

4 [c]Audi, Deus noster, quia facti sumus despectui; [d]converte

n cp. 2, 7, 9.
o cf. cp. 12, 37.
p vr. 12.
q cp. 12, 37.
r vr. 9.
s cp. 2, 13, 15; 2 Par 26, 9.
t v. vr. 1.
u cp. 2, 13; 12. 31.
v Jr 6, 1.
x cp. 2, 14; 12, 36.
y cf. Lv 13, 4; Jo 9, 7, 11.
z 4 Rg 25, 4.
a cp. 12, 36.
b 3 Rg 2, 10; Ac 2, 29.
c 4 Rg 20, 20; Is 22, 11.
d cf. 4 Rg 14, 13; 2 Par 26, 9.
e vr. 1.
f vr. 3; 1 Es 8, 33.
g vr. 26, 27.
h Jr 32, 2; 33, 1; 37, 21; 38, 6, 13, 38; 39, 14. — cf. cp. 12, 39.
i cp. 11, 21.
j 2 Par 27, 3.
k cp. 8, 1, 3, 16; 12, 36.
l vr. 5.
m 4 Rg 11, 16; 2 Par 23, 15; Jr 31, 40.
n vr. 4.
o cf. cp. 12, 44; 13, 7.
p v. vr. 1.
a vr. 7; cp. 2, 10, 19.
b cf. Lm 5, 18.
c Ps 122, 3, 4. — cf. cp. 6, 13.
d Ps 7, 17; 78, 12.

opprobrium super caput eorum, et da eos in despectionem in terra
captivitatis. 5 [e]Ne operias iniquitatem eorum, et peccatum eorum
coram facie tua non deleatur, quia irriserunt aedificantes. 6 Itaque
aedificavimus murum et coniunximus totum usque ad partem dimi-
diam, et provocatum est cor populi ad operandum.
7 Factum est autem, cum audisset Sanaballat et Tobias et Ara-
bes et Ammanitae et Azotii quod obducta esset [f]cicatrix muri
Ierusalem et quod coepissent interrupta concludi, irati sunt nimis;
8 [g]et congregati sunt omnes pariter, ut venirent et pugnarent contra
Ierusalem et molirentur insidias. 9 Et oravimus Deum nostrum et
posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos. 10 Dixit
autem Iudas: Debilitata est fortitudo portantis, et humus nimia est
et nos non poterimus aedificare murum. 11 Et dixerunt hostes nostri:
Nesciant et ignorent, donec veniamus in medium eorum et interfi-
ciamus eos et cessare faciamus opus. 12 Factum est autem, venien-
tibus Iudaeis, qui habitabant iuxta eos, et dicentibus nobis per de-
cem vices ex omnibus locis quibus venerant ad nos, 13 statui in
loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis
suis et lanceis et arcubus. 14 Et perspexi atque surrexi et aio ad
optimates et magistratus et ad reliquam partem vulgi: [h]Nolite ti-
mere a facie eorum: [i]Domini magni et terribilis mementote et [j]pu-
gnate pro fratribus vestris, filiis vestris et filiabus vestris et uxoribus
vestris et domibus vestris.
15 Factum est autem, cum audissent inimici nostri nuntiatum
esse nobis, [k]dissipavit Deus consilium eorum. Et reversi sumus
omnes ad muros, unusquisque ad opus suum. 16 Et factum est a
die illa, media pars iuvenum eorum faciebat opus, et media parata
erat ad bellum, et lanceae et scuta et arcus et loricae et principes
post eos in omni domo Iuda 17 aedificantium in muro et portan-
tium onera et imponentium: una manu sua faciebat opus et altera
tenebat gladium; 18 aedificantium enim unusquisque gladio erat ac-
cinctus renes, et aedificabant et clangebant bucina iuxta me. 19 Et
dixi ad [l]optimates et ad magistratus et ad reliquam partem vulgi:
Opus grande est et latum, et nos separati sumus in muro, procul
alter ab altero. 20 In loco quocumque audieritis clangorem tubae,
illuc concurrite ad nos; [m]Deus noster pugnabit pro nobis. 21 Et
nos ipsi faciamus opus: et media pars nostrum teneat lanceas ab
ascensu aurorae donec egrediantur astra. 22 In tempore quoque illo
dixi populo: Unusquisque cum puero suo maneat in medio Ieru-
salem, et sint nobis vices per noctem et diem ad operandum. 23 Ego
autem et fratres mei et pueri mei et custodes, qui erant post me,
non deponebamus vestimenta nostra; unusquisque tantum nudabatur
ad [n]baptismum.
5 Et factus est [a]clamor populi et uxorum eius magnus [b]adversus
fratres suos Iudaeos. 2 Et erant qui dicerent: Filii nostri et filiae
nostrae multae sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum
et comedamus et vivamus. 3 Et erant qui dicerent: Agros nostros
et vineas et domos nostras opponamus et accipiamus frumentum in
fame. 4 Et alii dicebant: Mutuo sumamus pecunias [c]in tributa regis
demusque agros nostros et vineas. 5 [d]Et nunc, sicut carnes fratrum
nostrorum, sic carnes nostrae sunt, et, sicut filii eorum, ita et filii
nostri. Ecce nos subiugamus filios nostros et filias nostras in ser-
vitutem, et de filiabus nostris sunt famulae, nec habemus unde
possint redimi: et agros nostros et vineas nostras alii possident.
6 Et iratus sum nimis, cum audissem clamorem eorum secundum
verba haec. 7 Cogitavitque cor meum mecum et increpavi optima-
tes et magistratus et dixi eis: [e]Usurasne singuli a fratribus ve-
stris exigitis? Et congregavi adversum eos contionem magnam
8 et dixi eis: Nos, ut scitis, [f]redemimus fratres nostros Iudaeos,
qui venditi fuerant gentibus secundum possibilitatem nostram; et
vos igitur vendetis fratres vestros, et redimemus eos? Et siluerunt,
nec invenerunt quid responderent. 9 Dixique ad eos: Non est bona
res quam facitis; quare non [g]in timore Dei nostri ambulatis, [h]ne
exprobretur nobis a gentibus inimicis nostris? 10 Et ego et fratres

e Ps 68, 27, 28; 108, 14, 15; Jr 18, 23.
f 2 Par 24, 13.
g v. Ps 82, 3-5.
h cf. Nm 14, 9; Dt 1, 29.
i cp. 1, 5; Dt 7, 21; 10, 17.
j 2 Rg 10, 12. — cf. 1 Mc 3, 43; 1 Cor 16, 13.
k cf. Jb 5, 12.
l vr. 14.
m Ex 14, 14, 25; Dt 1, 30; 3, 22; 20, 4. Js 23, 10.
n Jdt 12, 7. — cf. Mr 7, 4.
a cf. Ex 3, 9; Is 5, 7.
b Lv 25, 35, 37; Dt 15, 7.
c 1 Es 4, 13, 20; 7, 24. — cf. Gn 47, 13-22.
d cf. Ex 21, 7; Lv 25, 39; 4 Rg 4, 1.
e cf. Ex 22, 25; Lv 25, 36; Ps 14, 5; Ez 22, 12.
f Lv 25, 48, 49.
g Lv 25, 36.
h cp. 4, 4. — cf. 2 Rg 12, 14.

communita et singularum portarum custodibus constitutis (7, 1-3), Nehemiae cordi est ut in civitatem pro incolarum numero spatiosiorem aliunde cives arcessat, inventumque catalogum eorum qui, duce

mei et pueri mei commodavimus plurimis pecuniam et frumentum;
non repetamus in commune istud: aes alienum concedamus quod
debetur nobis. 11 Reddite eis hodie agros suos et vineas suas et
oliveta sua et domos suas; quin potius et centesimam pecuniae,
frumenti, vini et olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis.
12 Et dixerunt: Reddemus et [i]ab eis nihil quaeremus, sicque faciemus ut loqueris. Et vocavi sacerdotes et [j]adiuravi eos, [k]ut facerent iuxta quod dixeram.
13 Insuper [l]excussi sinum meum et
dixi: Sic excutiat Deus omnem virum, qui non compleverit verbum
istud, de domo sua et de laboribus suis; sic excutiatur et vacuus
fiat. [m]Et dixit universa multitudo: Amen. Et laudaverunt Deum.
Fecit ergo populus sicut erat dictum.

14 A die autem illa, qua praeceperat rex mihi ut essem [n]dux in
terra Iuda, ab anno [o]vicesimo usque ad annum [p]tricesimumsecundum Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego et fratres mei [q]annonas, quae ducibus debebantur, non comedimus.
15 Duces autem
primi, qui fuerant ante me, gravaverunt populum et acceperunt ab
eis in pane et vino et pecunia, cotidie siclos quadraginta; sed et
ministri eorum depresserunt populum. Ego autem non feci ita [r]propter timorem Dei;
16 quin potius in opere muri aedificavi et agrum
non emi, et omnes pueri mei congregati ad opus erant.
17 Iudaei
quoque et magistratus, centum quinquaginta viri, et qui veniebant
ad nos de gentibus, quae in circuitu nostro sunt, [s]in mensa mea
erant.
18 Parabatur autem mihi per dies singulos bos unus, arietes
sex electi, exceptis volatilibus; et inter dies decem vina diversa et
alia multa tribuebam. Insuper et [t]annonas ducatus mei non quaesivi; valde enim attenuatus erat populus.
19 [u]Memento mei, Deus
meus, in bonum, secundum omnia quae feci populo huic.

6 Factum est autem, cum audisset [a]Sanaballat et Tobias et [b]Gossem arabs et ceteri inimici nostri, quod aedificassem ego murum,
et non esset in ipso residua interruptio ([c]usque ad tempus autem,
illud valvas non posueram in portis),
2 miserunt Sanaballat et Gossem ad me dicentes: Veni et percutiamus foedus pariter [d]in viculis,
in campo Ono. Ipsi autem cogitabant ut facerent mihi malum.
3 Misi
ergo ad eos nuntios dicens: Opus grande ego facio et non possum
descendere, ne forte negligatur cum venero et descendero ad vos.
4 Miserunt autem ad me secundum verbum hoc per quattuor vices,
et respondi eis iuxta sermonem priorem.
5 Et misit ad me Sanaballat iuxta verbum prius quinta vice puerum suum, et epistulam
habebat in manu sua scriptam hoc modo:
6 [e]In gentibus auditum
est, et Gossem dixit quod tu et [f]Iudaei cogitetis rebellare, et propterea aedifices murum et levare te velis super eos regem; propter
quam causam
7 et prophetas posueris, qui praedicent de te in Ierusalem dicentes: Rex in Iudaea est. Auditurus est rex verba haec;
idcirco nunc veni, ut ineamus consilium pariter.
8 Et misi ad eos
dicens: Non est factum secundum verba haec, quae tu loqueris;
de corde enim tuo tu componis haec.
9 Omnes enim hi terrebant
nos cogitantes quod cessarent manus nostrae ab opere et quiesceremus; quam ob causam magis confortavi manus meas.

10 Et ingressus sum domum Semaiae filii Dalaiae filii [g]Metabeel
secreto. Qui ait: Tractemus nobiscum in domo Dei, in medio templi,
et claudamus portas aedis; quia venturi sunt ut interficiant te et
nocte venturi sunt ad occidendum te.
11 Et dixi: Num quisquam
similis mei fugit? Et quis, ut ego, ingredietur templum et vivet?
Non ingrediar.
12 Et intellexi quod Deus non misisset eum, [h]sed
quasi vaticinans locutus esset ad me, et Tobias et Sanaballat conduxissent eum;
13 acceperat enim pretium, ut territus facerem et
[i]peccarem, et haberent malum quod exprobrarent mihi.
14 [j]Memento mei, Domine, pro Tobia et Sanaballat, iuxta opera eorum
talia sed et [k]Noadiae prophetae et ceterorum prophetarum qui terrebant me.

15 Completus est autem murus vicesimoquinto die mensis [l]elul
quinquagintaduobus diebus.
16 Factum est ergo, [m]cum audissent
omnes inimici nostri, ut timerent universae gentes, quae erant in

i cf. cp. 10, 31.
j 1 Es 10, 5.
k J 34, 8, 9.
l cf. Ac 18, 6.
m cp. 8, 6. — cf. Dt 27, 15; 1 Par 16, 36; Ps 105, 48.
n (v. cp. 8, 9).
o cp. 2, 2.
p cp. 13, 6.
q cf. 2 Th 3, 8.
r vr. 9.
s cf. 2 Rg 9, 7, 10; 3 Rg 18, 19.
t vr. 17.
u cp. 13, 14, 22, 31.
a cp. 2, 10, 19; 4, 1, 7.
b cf. vr. 6.
c cf. cp. 3, 1, 3.
d 1 Par 8, 12.
e cf. 1 Es 4, 12.
f cp. 2, 19.
g Jr 36, 5.
h cf. Ez 13, 17, 22.
i cf. Nm 18, 7, 22.
j cp. 13, 29. — cf. cp. 4, 4, 5.
k cf. Ez 13, 17.
l 1 Mc 14, 27.
m cp. 2, 10; 4, 1, 7.

Zorobabele, reverterant de servitute, in commentarium suum refert (4-73). Porro in rem religiosam instaurandam totus incumbit, sibi auxilium praebente Esdra sacerdote et scriba. Qui a festo tabernacu-

circuitu nostro, et conciderent intra semetipsos [n]et scirent quod a
Deo factum esset opus hoc.
17 Sed et in diebus illis, multae optimatum Iudaeorum epistulae
mittebantur ad Tobiam et a Tobia veniebant ad eos: 18 multi enim
erant in Iudaea habentes iuramentum eius, quia gener erat Seche-
niae filii [o]Area, et Iohanan filius eius acceperat filiam [p]Mosollam
filii Barachiae; 19 sed et laudabant eum coram me, et verba mea
nuntiabant ei; et Tobias mittebat epistulas ut terreret me.
7 Postquam autem aedificatus est murus, et [a]posui valvas, et re-
censui ianitores et cantores et levitas, 2 praecepi [b]Hanani fratri
meo et Hananiae principi domus de Ierusalem, ipse enim quasi vir
[c]verax et timens Deum plus ceteris videbatur, 3 et dixi eis: Non
aperiantur portae Ierusalem usque ad calorem solis. Cumque adhuc
adsisterent, clausae portae sunt et oppilatae; et posui custodes de
habitatoribus Ierusalem, singulos per vices suas et unumquemque
contra domum suam.
4 Civitas autem erat lata nimis et grandis, et populus parvus in
medio eius, et non erant domus aedificatae. 5 Deus autem dedit in
corde meo, et congregavi optimates et magistratus et vulgus, ut
recenserem eos; et inveni librum census [d]eorum qui ascenderant
primum, et inventum est scriptum in eo: 6 Isti filii provinciae, qui
ascenderunt de captivitate migrantium, quos transtulerat Nabucho-
donosor rex Babylonis, et reversi sunt in Ierusalem et in Iudaeam,
unusquisque in civitatem suam; 7 qui venerunt cum Zorobabel,
Iosue, Nehemias, [e]Azarias, Raamias, Nahamani, [f]Mardochaeus, Bel-
sam, Mespharath, Begoai, Nahum, Baana.
Numerus virorum populi Israël: 8 filii Pharos duo milia centum
septuagintaduo, 9 filii Saphatia trecenti septuagintaduo, 10 filii Area
sescenti quinquagintaduo, 11 filii Phahath Moab, filiorum Iosue et
Ioab, duo milia octingenti decem et octo, 12 filii [g]Aelam mille du-
centi quinquaginta quattuor, 13 filii Zethua octingenti quadraginta
quinque, 14 filii Zachai septingenti sexaginta, 15 filii [h]Bannui se-
scenti quadragintaocto, 16 filii Bebai sescenti vigintiocto, 17 filii
Azgad duo milia trecenti vigintiduo, 18 filii Adonicam sescenti
sexagintaseptem, 19 filii Beguai duo milia sexagintaseptem, 20 filii
Adin sescenti quinquagintaquinque, 21 filii Ater filii Hezeciae nona-
gitaocto, 22 filii Hasem trecenti vigintiocto, 23 filii Besai trecenti
vigintiquattuor, 24 filii [i]Hareph centum duodecim, 25 filii [j]Gabaon
nonagintaquinque 26 filii Bethlehem et Netupha centum octoginta-
octo, 27 viri Anathoth centum vigintiocto, 28 viri [l]Bethazmoth qua-
dragintaduo, 29 viri [m]Cariathiarim, Cephira et Beroth septingenti
quadragintatres, 30 viri Rama et Geba sescenti vigintiunus, 31 viri
Machmas centum vigintiduo, 32 viri Bethel et Hai centum vigintі-
tres, 33 viri Nebo alterius quinquagintaduo, 34 viri [n]Aelam alterius
mille ducenti quinquagintaquattuor, 35 filii Harem trecenti viginti,
36 filii Iericho trecenti quadragintaquinque, 37 filii Lod, Hadid et
Ono septingenti vigintiunus, 38 filii Senaa tria milia nongenti tri-
ginta.
39 Sacerdotes: filii [o]Idaia in domo Iosue nongenti septuaginta-
tres, 40 filii [p]Emmer mille quinquagintaduo, 41 filii [q]Phashur mille
ducenti quadragintaseptem, 42 filii [r]Arem mille decem et septem.
Levitae: 43 filii Iosue et Cedmihel filiorum 44 [s]Oduiae septuaginta-
quattuor. Cantores: 45 filii Asaph centum quadragintaocto. 46 Iani-
tores: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita,
filii Sobai centum trigintaocto.
47 Nathinaei: filii Soha, filii Hasupha, filii Tebbaoth, 48 filii
Ceros, filii [t]Siaa, filii Phadon, filii Lebana, filii [u]Hagaba, filii Selmai,
49 filii Hanan, filii Geddel, filii Gaher, 50 filii Raaia, filii Rasin, filii
Necoda, 51 filii Gezem, filii Aza, filii Phasea, 52 filii Besai, filii Mu-
nim, filii [v]Nephussim, 53 filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,
54 filii [x]Besloth, filii Mahida, filii Harsa, 55 filii Bercos, filii Sisara,
filii Thema, 56 filii Nasia, filii Hatipha. 57 Filii servorum Salomonis:
filii Sothai, filii Sophereth, filii [y]Pharida, 58 filii Iahala, filii Darcon,
filii Ieddel, 59 filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erat

n cf. Ps 125, 2.
o 1 Es 2, 5.
p 1 Es 8, 16.
a cf. cp. 6, 1; Ecli 49, 15.
b cp. 1, 2.
c cf. cp. 13, 13.
d Es 1, 11.
6-73] 1 Es 2, 1-70.
e cf. 1 Es 2, 2; Est 2, 5 (?).
f cf. 1 Es 2, 5.
g cf. vr. 34.
h cf. 1 Es 2, 10.
i cf. 1 Es 2, 17.
j cf. 1 Es 2, 20.
l cf. 1 Es 2, 24.
m cf. 1 Es 2, 25.
n cf. vr. 12.
o 1 Par 9, 10; 24, 7.
p 1 Par 9, 12; 24, 14.
q 1 Par 9, 12.
r 1 Par 24, 8.
s cf. 1 Es 2, 40; 3, 9.
t cf. 1 Es 2, 44.
u cf. 1 Es 2, 46.
v cf. 1 Es 2, 50.
x cf. 1 Es 2, 52.
y cf. Es 2, 55.

lorum rite agendo sumens principium, legem coram universo populo,
quem convocaverat, magna animorum commotione perlegit (8, 1-18);
eiusque ab alienigenis aversionem confirmat (9, 1-3); deinde, longa

ortus ex Sabaim filio [z]Amon: 60 omnes Nathinaei et filii servorum
Salomonis trecenti nonagintaduo.
61 [a]Hi sunt autem qui ascenderunt de Thelmela, Thelharsa,
Cherub, [b]Addon et Emmer, et non potuerunt indicare domum pa-
trum suorum et semen suum, utrum ex Israël essent: 62 filii Dalaia,
filii Tobia, filii Necoda, sescenti quadragintaduo; 63 et de sacer-
dotibus filii Habia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus
Berzellai galaaditis uxorem et vocatus est nomine eorum. 64 Hi
quaesierunt scripturam suam in censu et non invenerunt, et eiecti
sunt de sacerdotio. 65 [c]Dixitque [d]Athersatha eis, ut non mandu-
carent de sanctis sanctorum, donec staret sacerdos doctus et eruditus.
66 Omnis multitudo quasi vir unus quadragintaduo milia trecenti
sexaginta, 67 absque servis et ancillis eorum, qui erant septem milia
trecenti trigintaseptem; et inter eos cantores et cantatrices ducenti
quadraginta quinque. 68 Equi eorum septingenti trigintasex, muli
eorum ducenti quadragintaquinque, 69 cameli eorum quadringenti
trigintaquinque, asini sex milia septingenti viginti.

Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit;
exin Nehemiae historia texitur.

70 Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus:
Athersatha dedit in thesaurum auri drachmas mille, phialas quinqua-
ginta, tunicas sacerdotales quingentas triginta. 71 Et de principibus
familiarum dederunt in thesaurum operis auri drachmas viginti milia
et argenti mnas duo milia ducentas. 72 Et quod dedit reliquus popu-
lus auri drachmas viginti milia et argenti mnas duo milia et tunicas
sacerdotales [e]sexagintaseptem.
73 Habitaverunt autem sacerdotes et levitae et ianitores et can-
tores et reliquum vulgus et Nathinaei et omnis Israël in civitatibus suis.
8 [a]Et venerat mensis septimus, filii autem Israël erant in civita-
tibus suis; congregatusque est omnis populus quasi vir unus
ad plateam, quae est ante [b]portam aquarum, et dixerunt [c]Esdrae
scribae ut adferret librum legis Moysi, quam praeceperat Dominus
Israëli. 2 [d]Attulit ergo Esdras sacerdos legem coram multitudine vi-
rorum et mulierum cunctisque qui poterant intelligere [e]in die prima
mensis septimi; 3 [f]et legit in eo aperte in platea, quae erat [g]ante
portam aquarum, de mane usque ad mediam diem in conspectu
virorum et mulierum et sapientium, et aures omnis populi erant
erectae ad librum.
4 Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat
ad loquendum; et steterunt iuxta eum Mathathias et Semeia et
Ania et Uria et Helcia et Maasia ad dexteram eius, et ad sinistram
Phadaia, Misaël et Melchia et Hasum et Hasbadana, Zacharia et
Mosollam. 5 Et aperuit Esdras librum coram omni populo (super
universum quippe populum eminebat), et, cum aperuisset eum, stetit
omnis populus. 6 Et benedixit Esdras Domino Deo magno et re-
spondit omnis populus: [h]Amen, amen, [i]elevans manus suas. Et
[j]incurvati sunt et adoraverunt Deum proni in terram. 7 [l]Porro
Iosue et Bani et Serebia, Iamin, Accub, Septhai, Odia, Maasia, Ce-
lita, Azarias, Iozabed, Hanan, Phalaia, levitae [m]silentium faciebant
in populo ad audiendam legem. [n]Populus autem stabat in gradu
suo. 8 Et legerunt in libro legis Dei distincte et aperte ad intelli-
gendum; et intellexerunt cum legeretur.
9 Dixit autem Nehemias (ipse est [o]Athersatha) et Esdras [p]sa-
cerdos et scriba et levitae interpretantes universo populo: [q]Dies
sanctificatus est Domino Deo nostro: nolite lugere et [r]nolite flere;
flebat enim omnis populus, cum audiret verba legis. 10 Et dixit eis:
Ite, comedite pinguia et bibite mulsum et [s]mittite partes his qui
non praeparaverunt sibi, quia sanctus dies Domini est; et nolite
contristari, gaudium etenim Domini est fortitudo nostra. 11 Levitae
autem silentium faciebant in omni populo, dicentes: Tacete quia dies
sanctus est, et nolite dolere. 12 Abiit itaque omnis populus, ut come-
deret et biberet et mitteret partes et faceret laetitiam magnam, quia
[t]intellexerant verba quae docuerat eos.
13 Et in die secundo congregati sunt principes familiarum universi

z cf. 1 Es 2, 57.
a 1 Es 2, 59.
b cf. Es 2, 59.
c 1 Es 2, 63.
d vr. 70; cp. 8, 9; 10, 1.
e cf. 1 Es 2, 69.
a 1 Es 3, 1.
b vr. 3, 26.
c v. 1 Es 7, 6.
d v. Dt 31, 10-13.
e Lv 23, 24.
f v. cp. 13, 1.
g vr. 1.
h v. cp. 5, 13.
i Ps 133, 2; Lm 3, 41. — cf. 1 Tm 2, 8.
j v. 2 Par 20, 18.
l cf. cp. 9, 4.
m v. 2 Par 35, 3.
n cp. 9, 3.
o cp. 10, 1. — cf. cp. 7, 65, 70; 1 Es 2, 63.
p cp. 12, 26.
q vr. 2; Lv 23, 24; Nm 29, 1.
r cf. Ec 3, 4.
10] *Com. in fr. 4 QT. Spbr.*
s Ez 9, 19, 22.
t vr. 7, 8.

oratione a levitis facta, qua misericordia Dei celebratur, populi vero malitia describitur, ad paenitentiam cunctos adstantes provocat (4-35), cohortaturque ut foedus cum Deo feriant (36, 37); eoque publice icto et a

populi, sacerdotes et levitae ad Esdram scribam, ut interpretaretur
eis verba legis. 14 Et invenerunt scriptum in lege praecepisse Do-
minum in manu Moysi, [u]ut habitent filii Israël in tabernaculis in
die sollemni, mense septimo, 15 et [v]ut praedicent et divulgent vo-
cem in universis urbibus suis et [x]in Ierusalem dicentes: Egredi-
mini in montem et adferte [y]frondes olivae et frondes ligni pulcher-
rimi, frondes myrti et ramos palmarum et frondes ligni nemorosi,
ut fiant tabernacula, sicut scriptum est. 16 Et egressus est populus,
et attulerunt feceruntque sibi tabernacula unusquisque [z]in domate
suo et in atriis suis et in atriis domus Dei et in platea [a]portae
aquarum et in platea [b]portae Ephraim. 17 Fecit ergo universa ec-
clesia eorum, qui redierant de captivitate, tabernacula, et habitave-
runt in tabernaculis. [c]Non enim fecerant a diebus Iosue filii Nun
taliter filii Israël usque ad diem illum; et fuit [d]laetitia magna ni-
mis. 18 [e]Legit autem in libro legis Dei per dies singulos, a die
primo usque ad diem novissimum; et fecerunt sollemnitatem septem
diebus et in [f]die octavo collectam iuxta ritum.
9 In die autem vicesimo quarto [a]mensis huius, convenerunt filii
Israël in [b]ieiunio et in [c]saccis, et [d]humus super eos. 2 [e]Et sepa-
ratum est semen filiorum Israël ab omni filio alienigena; et stete-
runt et confitebantur peccata sua et iniquitates patrum suorum. 3 Et
consurrexerunt ad standum et legerunt in volumine legis Domini
Dei sui quater in die, et quater confitebantur et adorabant Domi-
num Deum suum.
4 Surrexerunt autem super gradum levitarum [g]Iosue et Bani et
Cedmihel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani et Chanani et clamaverunt
voce magna ad Dominum Deum suum. 5 Et dixerunt levitae Iosue
et Cedmihel, Bonni, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia:
Surgite, benedicite Domino Deo vestro ab aeterno usque in aeter-
num, et [h]benedicant nomini gloriae tuae excelso in omni benedi-
ctione et laude. 6 [i]Tu ipse, Domine, solus; tu [j]fecisti caelum et
[l]caelum caelorum et [m]omnem exercitum eorum, [n]terram et uni-
versa quae in ea sunt, maria et omnia quae in eis sunt; et tu
vivificas omnia haec, et exercitus caeli te adorat. 7 Tu ipse, Do-
mine Deus, [o]qui elegisti Abram et eduxisti eum de [p]igne Chal-
daeorum et [q]posuisti nomen eius Abraham. 8 [r]Et invenisti cor
eius fidele coram te et [s]percussisti cum eo foedus, ut dares ei ter-
ram Chananaei, Hethaei et Amorrahaei et Pherezaei et Iebusaei et
Gergesaei, ut dares semini eius; et [u]implesti verba tua, quoniam
iustus es.
9 Et [v]vidisti adflictionem patrum nostrorum in Aegypto, [x]clamo-
remque eorum audisti super mare Rubrum. 10 [y]Et dedisti signa
atque portenta in Pharaone et in universis servis eius et in omni
populo terrae illius; cognovisti enim [z]quia superbe egerant contra
eos; et [a]fecisti tibi nomen, sicut et in hac die, 11 [b]et mare divi-
sisti ante eos, et transierunt per medium maris in sicco; persecu-
tores autem eorum proiecisti in profundum, [c]quasi lapidem in aquas
validas. 12 [d]Et in columna nubis ductor eorum fuisti per diem et in
columna ignis per noctem, ut appareret eis via per quam ingredie-
bantur. 13 [e]Ad montem quoque Sinai descendisti et [f]locutus es cum
eis de caelo et dedisti eis [g]iudicia recta et legem veritatis, caere-
monias et praecepta bona. 14 [h]Et sabbatum sanctificatum tuum
ostendisti eis et mandata et caeremonias et legem praecepisti eis in
manu Moysi servi tui. 15 [i]Panem quoque de caelo dedisti eis in
fame eorum et [j]aquam de petra eduxisti eis sitientibus et [k]dixisti
eis ut ingrederentur et possiderent terram, super quam levasti ma-
num tuam ut traderes eis.
16 Ipsi vero et patres nostri superbe egerunt et [l]induraverunt
cervices suas et non audierunt mandata tua 17 et noluerunt audire
et [m]non sunt recordati mirabilium tuorum quae feceras eis. Et in-
duraverunt cervices suas et [n]dederunt caput, ut converterentur ad
servitutem suam quasi per contentionem. Tu autem, Deus propitius,
[o]clemens et misericors, longanimis et multae miserationis, non de-
reliquisti eos, 18 et quidem [p]cum fecissent sibi vitulum conflatilem

u Lv 23, 34, 40, 42.
v Lv 23, 4.
x Dt 16, 16.
y cf. Lv 23, 40.
z v. 1 Rg 9, 25.
a vr. 1, 3; cp. 3, 26.
b cp. 12, 39; 4 Rg 14, 13; 2 Par 25, 26.
c cf. 3 Rg 8, 2; 2 Par 7, 9; 8, 13; 1 Es 3, 4.
d cf. 2 Par 30, 21.
e Dt 31, 10, 11.
f Lv 23, 36; Nm 29, 35.
a cf. cp. 8, 2.
b cf. 1 Rg 7, 6.
c v. 2 Rg 3, 31.
d v. Js 7, 6; Jb 2, 12.
e cp. 10, 28; 13, 3, 30. — cf. 1 Es 6, 21; 10, 11.
f cp. 8, 7, 8.
g cf. cp. 8, 7.
h cf. 1 Par 29, 13.
i v. 2 Rg 19, 15.
j v. Gn 1, 1.
l v. Dt 10, 14.
m v. Gn 2, 1.
n cf. Ps 35, 7.
o v. Gn 11, 31.
p cf. Gn 11, 31.
q Gn 17, 5.
r Gn 15, 16.
s Gn 12, 7; 15, 18; 17, 7-9.
t v. Ex 13, 5.
u cf. Js 23, 14.
v Ex 3, 7.
x Ex 14, 10.
y v. Ex 7-14.
z Ex 18, 11.
a Is 63, 12, 14; Jr 32, 20; Dn 9, 15. — cf. Ex 9, 16.
b Ex 14, 21, 22, 17, 28; Ps 77, 13.
11, 12] R. in D. 5 Qdg.; Ant. in fs. s. Andr. Ap.
c Ex 15, 5, 10.
d vr. 19; Ex 13, 21, 22; Nm 14, 14; 1 Cor 10, 1.
e Ex 19, 20.
f v. Ex 20, 1-17.
g Ps 18, 8, 9: — cf. Rm 7, 12.
h Ex 16, 23; 20, 8-11. — cf. Gn 2, 2, 3; Ez 20, 12, 20.
i (all) Jo 6, 31. — cf. Ex 16, 14, 15; Ps 77, 25; 104, 40; 1 Cor 20, 3.
j Ex 17, 6; Nm 20, 10; Ps 77, 15-17; 104, 41; 1 Cor 10, 4.
k Dt 1, 8.
l vr. 29. — cf. Ex 32, 9; Dt31, 27; 2 Par 30, 8; Ac 7, 51, etc.
m Ps 77, 11, 42, 43.
n Nm 14, 4.
o vr. 31; Ex 34, 6; Nm 14, 18; Ps 85, 5, 15; Jl 2, 13.
p Ex 32, 4; Ps 105, 19, 20; Ac 7, 41.

Nehemia, optimatibus et plerisque de populo subscripto (38-10, 27), omnes sollemniter spondent se velle mandatis Dei obsequi, iis maxime quae de vitandis conubiis illicitis, de sabbatis, de annis sabbaticis, de oblatio-

et dixissent: Iste est Deus tuus, qui eduxit te de Aegypto, [q]fece-
runtque blasphemias magnas. 19 Tu autem in [r]misericordiis tuis
multis non dimisisti eos in deserto. [s]Columna nubis non recessit
ab eis per diem, ut duceret eos in viam, et columna ignis per noctem,
ut ostenderet eis iter per quod ingrederentur, 20 [t]et spiritum tuum
bonum dedisti, qui doceret eos, et [u]manna tuum non prohibuisti
ab ore eorum et aquam dedisti eis in siti. 21 [v]Quadraginta annis
pavisti eos in deserto, nihilque eis defuit, [w]vestimenta eorum non
inveteraverunt, et pedes eorum non sunt attriti. 22 Et dedisti eis
regna et populos, et partitus es eis sortes; et [x]possederunt terram
Sehon et terram regis Hesebon [y]et terram Og regis Basan. 23 [z]Et
multiplicasti filios eorum sicut stellas caeli et adduxisti eos ad ter-
ram, de qua dixeras patribus eorum ut ingrederentur et possiderent.
24 [a]Et venerunt filii et possederunt terram; et [b]humiliasti coram eis
habitatores terrae, Chananaeos, et dedisti eos in manu eorum et
reges eorum et populos terrae, ut facerent eis sicut placebat illis.
25 Ceperunt itaque [c]urbes munitas et [d]humum pinguem et posse-
derunt [e]domos plenas cunctis bonis, cisternas ab aliis fabricatas,
vineas et oliveta et ligna pomifera multa, et comederunt et saturati
sunt et [f]impinguati sunt et abundaverunt deliciis in [g]bonitate tua
magna. 26 [h]Provocaverunt autem te ad iracundiam et recesserunt a
te et [i]proiecerunt legem tuam post terga sua et [j]prophetas tuos
occiderunt, qui [l]contestabantur eos ut reverterentur ad te, [m]fece-
runtque blasphemias grandes. 27 [n]Et dedisti eos in manu hostium
suorum, et adflixerunt eos. Et [o]in tempore tribulationis suae clama-
verunt ad te, et tu de caelo audisti et secundum miserationes tuas
multas dedisti eis [p]salvatores, qui salvarent eos de manu hostium
suorum. 28 [q]Cumque requievissent, reversi sunt ut facerent malum
in conspectu tuo, et dereliquisti eos in manu inimicorum suorum,
et possederunt eos. Conversique sunt et clamaverunt ad te; tu
autem de caelo exaudisti et [r]liberasti eos in misericordiis tuis multis
temporibus. 29 [s]Et contestatus es eos ut reverterentur ad legem
tuam; ipsi vero [t]superbe egerunt et non audierunt mandata tua et
in iudiciis tuis peccaverunt, [u]quae faciet homo et vivet in eis, et
[v]dederunt umerum recedentem et [x]cervicem suam induraverunt,
nec audierunt. 30 Et [y]protraxisti super eos annos multos et [z]con-
testatus es eos [a]in spiritu tuo per manum prophetarum tuorum, [b]et
non audierunt, [c]et tradidisti eos in manu populorum terrarum.
31 [d]In misericordiis autem tuis plurimis [e]non fecisti eos in consum-
ptionem nec dereliquisti eos, [f]quoniam Deus miserationum et cle-
mens es tu.
32 Nunc itaque, Deus noster [g]magne, fortis et terribilis, custo-
diens pactum et misericordiam, ne avertas a facie tua omnem laborem
qui invenit nos, reges nostros et principes nostros et sacerdotes nostros
et prophetas nostros et patres nostros et omnem populum tuum [h]a die-
bus regis Assur usque in diem hanc. 33 Et tu [i]iustus es in omnibus
quae venerunt super nos, quia veritatem fecisti, [j]nos autem impie egi-
mus. 34 Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri et patres nostri
non fecerunt legem tuam et non attenderunt mandata tua et testimo-
nia tua, quae testificatus es in eis. 35 [l]Et ipsi in regnis suis et [m]in boni-
tate tua multa, quam dederas eis, et in terra latissima et pingui, quam
tradideras in conspectu eorum, non servierunt tibi nec reversi sunt
a studiis suis pessimis. 36 Ecce [n]nos ipsi hodie servi sumus, et terra,
quam dedisti patribus nostris, ut comederent panem eius et quae
bona sunt eius, et nos ipsi servi sumus in ea. 37 [o]Et fruges eius
multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra,
et corporibus nostris dominantur et iumentis nostris secundum volun-
tatem suam; et in tribulatione magna sumus.
38 Super omnibus ergo his [p]nos ipsi percutimus foedus et scri-
bimus, et [q]signant principes nostri, levitae nostri et sacerdotes
nostri.
10 [a]Signatores autem fuerunt: Nehemias [b]Athersatha [c]filius Hache-
lai et Sedecias, 2 Saraias, Azarias, Ieremias, 3 Pheshur, Amarias,
Melchias, 4 Hattus, Sebenia, Melluch, 5 Harem, Merimuth, Obdias,

q vr. 36; Ps 78, 41, 58. — cf Heb 3, 15.
r vr. 27, 31; Ps 105, 45.
s v. vr. 12.
t Is 63, 1. — cf. Nm 11, 17, 25.
u cf. Ex 19, 35. — v. vr. 15.
v Dt 2, 7.
w Dt 8, 4; 29, 5.
x v. Nm 21, 21, 31.
y v. Nm 21, 33-35.
z Gn 15, 5; 22, 17.
a v. Js 1-12.
b Ps 43, 3, 4.
c Dt 3, 5; 6, 10; Js 10, 20; 14, 12.
d vr. 35. — cf. Nm 13, 20, 27; Dt 8, 7, 8; Ez 20, 6.
e Dt 6, 11.
f Dt 32, 15.
g vr. 35; Os 3, 5.
h Jd 2, 11, 12; Ez 20, 21.
i Ps 49, 17. — cf. 3 Rg 14, 9.
j 3 Rg 18, 4; 19, 10; 2 Par 24, 20, 21; Mt 23, 37; Ac 7, 52.
l v. vr. 30.
m v. vr. 18.
27] *Int. (Ps 32, 1) in fs. ss. App. Phil. et Jac.*
n Jd 2, 14; Ps 105, 41, 42.
o Ps 105, 44, 45.
p Jd 2, 6; 3, 9, 15, etc.
q Jd 3, 11, 12, 30; 4, 1; 5, 31; 6, 1. — v. Jd 2, 19.
r Ps 105, 43.
s v. vr. 30.
t vr. 10, 16.
u v. Lv. 18, 5.
v Zc 7, 11.
x Jr 7, 25, 26; 44, 4-6.
y cf. Ac 13, 18.
z vr. 26, 26, 34; 4 Rg 17, 13.
a 1 Pt 1, 10, 11; 2 Pt 1, 21.
b Ac 7, 51.
c 1 Es 9, 7. — cf. Is 42, 24.
d vr. 19, 27.
e Jr 4, 27; 5, 10, 18; Lm 3, 22.
f vr. 17.
g cp. 1, 5; 4, 14; Dt 7, 21.
h 4 Rg 17, 3.
i v. 1 Es 9, 15; Dn 9, 5, 7.
j Ps 105, 6; Dn 9, 5.
l Dt 28, 47.
m vr. 25.
n 1 Es 9, 9.
o Dt 28, 33, 51.
p 4 Rg 23, 3; 2 Par 29, 10; 34, 31; 1 Es 10, 3. — cf. cp. 10, 29.
q cf. cp. 10, 1.
a cp. 9, 38.
b v. cp. 8, 6.
c cp. 1, 1.
2-27] cp. 12, 2-21.

nibus et primitiis statuta sunt (28-29). Quibus peractis, rem politicam reficiendam curat et ad augendum Ierusalem incolarum numerum statuit ut totius populi decima pars civitatem sanctam inhabitet (11, 1-3),

6 [d]Daniel, Genthon, Baruch, 7 Mosollam, Abia, Miamin, 8 Maazia,
Belgai, Semeia: hi sacerdotes. 9 Porro levitae [e]Iosue filius Azaniae,
Bennui de filiis [f]Henadad, Cedmihel 10 et fratres eorum Sebenia,
Odaia, Celita, Phalaia, Hanan, 11 Micha, Rohob, Hasebia, 12 Zachur,
Serebia, Sabania, 13 Odaia, Bani, Baninu; 14 capita populi [g]Pharos,
Phahath Moab, Aelam, Zethu, Bani, 15 Bonni, Azgad, Bebai, 16 Adonia, Begoai, Adin, 17 Ater, Hezecia, Azur, 18 Odaia, Hasum, Besai,
19 Hareph, Anathoth, Nebai, 20 Megphias, Mosollam, Hazir, 21 Mesizabel, Sadoc, Ieddua, 22 Pheltia, Hanan, Anaia, 23 Osee, Hanania,
Hasub, 24 Alohes, Phalea, Sobec, 25 Rehum, Hasebna, Maasia,
26 Echaia, Hanan, Anan, 27 Melluch, Haran, Baana.
28 [h]Et reliqui de populo, sacerdotes, levitae, ianitores et cantores,
Nathinaei et [i]omnes qui se separaverunt de populis terrarum ad legem
Dei, uxores eorum, filii eorum et filiae eorum, 29 omnes qui poterant
sapere, [j]spondentes pro fratribus suis, optimates eorum et qui veniebant ad pollicendum et iurandum, [k]ut ambularent in lege Dei, quam
dederat in manu Moysi servi Dei, ut facerent et custodirent universa
mandata Domini Dei nostri et iudicia eius et caeremonias eius,
30 [l]et ut non daremus filias nostras populo terrae et filias eorum
non acciperemus filiis nostris. 31 [m]Populi quoque terrae, qui importabant venalia et omnia ad usum per diem sabbati [n]ut vendant, non
accipiemus ab eis in sabbato et in die sanctificato. Et [o]dimittemus
annum septimum et [p]exactionem universae manus. 32 Et statuemus
super nos praecepta, ut demus [q]tertiam partem sicli per annum ad
opus domus Dei nostri, 33 [r]ad panes propositionis et [s]ad sacrificium sempiternum et in holocaustum sempiternum in sabbatis, in
calendis, in sollemnitatibus et in sanctificatis et pro peccato, ut exoretur pro Israël, et in omnem usum domus Dei nostri.
34 [t]Sortes ergo misimus [u]super oblationem lignorum inter sacerdotes et levitas et populum, ut inferrentur in domum Dei nostri
per domos patrum nostrorum, per tempora, a temporibus anni usque
ad annum, ut arderent super altare Domini Dei nostri, [v]sicut scriptum est in lege Moysi, 35 [x]et ut adferremus primogenita terrae nostrae
et primitiva universi fructus omnis ligni ab anno in annum in domo
Domini, 36 et primitiva filiorum nostrorum et pecorum nostrorum,
[y]sicut scriptum est in lege, et primitiva boum nostrorum et ovium
nostrarum, ut offerrentur in domo Dei nostri sacerdotibus, qui ministrant in domo Dei nostri, 37 [z]et primitias ciborum nostrorum et
libaminum nostrorum et poma omnis ligni, vindemiae quoque et
olei adferemus sacerdotibus ad [a]gazophylacium Dei nostri, et decimam partem terrae nostrae levitis. Ipsi levitae [b]decimas accipient
ex omnibus civitatibus operum nostrorum. 38 Erit autem sacerdos
filius Aaron cum levitis in [c]decimis levitarum, et levitae offerent
decimam partem decimae suae in domo Dei nostri ad gazophylacium
in domum thesauri; 39 ad gazophylacium enim [d]deportabunt filii
Israël et filii Levi primitias frumenti, vini et olei, et ibi erunt vasa
sanctificata et sacerdotes et cantores et ianitores et ministri; et [e]non
dimittemus domum Dei nostri.
11 [a]Habitaverunt autem principes populi in Ierusalem; reliqua vero
plebs [b]misit sortem, ut tollerent unam partem de decem, qui
habitaturi essent in Ierusalem [c]civitate sancta, novem vero partes in
civitatibus. 2 Benedixit autem populus omnibus viris, [d]qui se sponte
obtulerant ut habitarent in Ierusalem. 3 Hi sunt itaque principes
provinciae qui habitaverunt in Ierusalem; et in civitatibus Iuda
[e]habitavit autem unusquisque in possessione sua, in urbibus suis,
Israël, sacerdotes, levitae, [f]Nathinaei et [g]filii servorum Salomonis.
4 Et in Ierusalem habitaverunt de filiis Iuda et de filiis Beniamin.
De filiis Iuda Athaias filius Aziam filii Zachariae filii Amariae filii
Saphathiae filii Malaleel; de filiis [h]Phares 5 Maasia filius Baruch,
filius Cholhoza, filius Hazia, filius Adaia, filius Ioiarib, filius Zachariae,
filius Silonitis: 6 omnes hi filii Phares, qui habitaverunt in Ierusalem, quadringenti sexagintaocto viri fortes. 7 Hi sunt autem filii Beniamin: Sellum filius Mosollam, filius Ioëd, filius Phadaia, filius Colaia,
filius Masia, filius Etheel, filius Isaia; 8 et post eum Gebbai, Sellai

d 1 Es 8, 2.
e 1 Es 2, 40.
f 1 Es 3, 9.
g v. cp. 7, 8-42; 1 Es 2, 3-35.
h v. 1 Es 2, 36-68.
i v. cp. 9, 2.
j cp. 5, 12, 13; Dt 29, 12, 14. cf. Ps 118, 106.
k cf. 4 Rg 23, 3; 2 Par 34, 31.
l Es 34, 16; Dt 7, 3; 1 Es 9, 12, 14.
m Ex 20, 10; Lv 23, 3; Dt 5, 12. — v. cp. 13, 15-22.
n Am 8, 5.
o Ex 23, 10, 11; Lv 25, 4.
p Dt 15, 1, 2. — cf. cp. 5, 12.
q cf. Mt 17, 24.
r 2 Par 2, 4. — cf. 1 Par 9, 32. — v. Lv 24, 5-9.
s v. Nm 28-29.
t cf. cp. 11, 1.
u cp. 13, 13. — cf. Is 40, 16.
v Lv 6, 12.
x Ex 23, 19; 34, 26; Lv 19, 23, 24; Nm 18, 12; Dt 26, 2.
y Ex 13, 2, 12, 13; Lv 27, 26, 27; Nm 16, 15, 16.
z Lv 23, 17; Nm 15, 20, 21; 18, 12; Dt 18, 4.
a 1 Par 9, 26; 2 Par 31, 11.
b Nm 18, 21.
c 1 Par 26, 20. — v. vr. 37.
d cf. 13, 12; Dt 13, 6, 11; 2 Par 31, 12.
e cf. cp. 13, 11.
a cf. 1 Par 9, 3.
b cp. 10, 34.
c vr. 18; Is 48, 1; 52, 1; Mt 4, 5; 27, 53.
d cf. Jd 5, 9; 2 Par 17, 16.
3-19] 1 Par 9, 2-34.
e vr. 20.
f 1 Es 2, 43.
g cp. 7, 57; 1 Es 2, 55.
h cf. Gn 28, 29.

arreptaque occasione, et familias Ierusalem incolentes (4-24) et civitates a filiis Iuda et Beniamin occupatas (25-36) et sacerdotes et levitas, qui vel cum Zorobabele vel cum Nehemia reversi sunt, recenset (12, 1-26),

nongenti vigintiocto, 9 et Ioël filius Zechri praepositus eorum, et
Iudas filius Senua super civitatem secundus.
10 Et de sacerdotibus Idaia filius Ioarib, Iachin, 11 Saraia filius
Helciae, filius Mosollam, filius Sadoc, filius Meraioth, filius Achitob
princeps domus Dei. 12 Et fratres eorum facientes opera templi octin-
genti vigintiduo. Et Adaia filius Ieroham, filius Phelelia, filius Amsi,
filius Zachariae, filius Pheshur filius Melchiae, 13 et fratres eius, prin-
cipes patrum, ducenti quadragintaduo; et Amassai filius Azreel, fi-
lius Ahazi, filius Mosollamoth, filius Emmer, 14 et fratres eorum po-
tentes nimis centum vigintiocto, et praepositus eorum Zabdiel filius
potentium.
15 Et de levitis Semeia filius Hasub, filius Azaricam, filius Hasa-
bia, filius Boni; 16 et Sabathai et [i]Iozabed [j]super omnia opera
quae erant forinsecus in domo Dei a principibus levitarum; 17 et
[l]Mathania filius Micha, filius Zebedei, filius Asaph princeps ad lau-
dandum et ad confitendum in oratione, et Becbecia secundus de
fratribus eius, et Abda filius Samua, filius Galal, filius Idithun:
18 omnes levitae in [m]civitate sancta ducenti octogintaquattuor. 19 Et
ianitores Accub, Telmon et fratres eorum, qui custodiebant ostia,
centum septuagintaduo.
20 Et [n]reliqui ex Israël sacerdotes et levitae in universis civi-
tatibus Iuda, unusquisque in possessione sua. 21 [o]Et Nathinaei, qui
habitabant in Ophel et Siaha et Gaspha de Nathinaeis. 22 Et episcopus
levitarum in Ierusalem Azzi filius Bani, filius Hasabiae, filius Matha-
niae, filius Michae. De filiis Asaph cantores in ministerio domus Dei.
23 [p]Praeceptum quippe regis super eos erat, et ordo in canto-
ribus [q]per dies singulos. 24 Et Phathahia filius Mesezebel de filiis
Zara filii Iuda [r]in manu regis iuxta omne verbum populi. 25 Et in
domibus per omnes regiones eorum de filiis Iuda habitaverunt in
[s]Cariatharbe et in [t]filiabus eius et in Dibon et in filiabus eius et
in Cabseel et in viculis eius 26 et in Iesue et in Molada et in Beth-
phaleth 27 et in Hasersual et in Bersabee et in filiabus eius 28 et in
[u]Siceleg et in Mochona et in filiabus eius 29 et in Remmon et in
Saraa et in Ierimuth, 30 Zanoa, Odollam et in villis earum, Lachis
et regionibus eius et Azeca et filiabus eius. Et manserunt in Ber-
sabee usque ad [v]vallem Ennom. 31 Filii autem Beniamin a Geba,
Mechmas et Hai et [x]Bethel et filiabus eius; 32 Anathoth, Nob, Ana-
nia, 33 Asor, Rama, Gethaim, 34 Hadid, Seboim et Neballat, Lod
35 et [y]Ono, valle artificum. 36 Et de levitis portiones Iudae et
Beniamin.
12 [a]Hi sunt autem sacerdotes et levitae qui ascenderunt cum [b]Zo-
robabel filio Salathiel et [c]Iosue: Saraia, Ieremias, Esdras, 2 Ama-
ria, Melluch, Hattus, 3 Sebenias, Rheum, Merimuth, 4 Addo, Gen-
thon, [d]Abia, 5 Miamin, Madia, Belga, 6 Semeia et Ioiarib, Idaia,
Sellum, Amoc, Helcias, 7 Idaia: isti principes sacerdotum et fratres
eorum in diebus Iosue. 8 Porro levitae [e]Iesua, Bennui, Cedmihel,
Sarebia, Iuda, Mathanias [f]super hymnos, ipsi et fratres eorum; 9 et
Becbecia atque Hanni et fratres eorum, unusquisque in [g]officio suo.
10 Iosue autem genuit Ioacim, et Ioacim genuit [h]Eliasib, et Eliasib
genuit Ioiada, 11 et Ioiada genuit Ionathan, et Ionathan genuit
Ieddoa.
12 [i]In diebus autem Ioacim erant sacerdotes et principes fami-
liarum Saraiae Maraia, Ieremiae Hanania, 13 Esdrae Mosollam,
Amariae Iohanan, 14 Milicho Ionathan, Sebeniae Ioseph, 15 Haram
Edna, Maraioth Helci, 16 Adaiae Zacharia, Genthon Mosollam,
17 Abiae Zechri, Miamin et Moadiae Phelti, 18 Belgae Sammua,
Semaiae Ionathan, 19 Ioiarib Mathanai, Iodaiae Azzi, 20 Sellai
Celai, Amoc Heber, 21 Helciae Hasebia, Idaiae Nathanaël. 22 Le-
vitae in diebus [j]Eliasib et Ioiada et Iohanan et Ieddoa scripti prin-
cipes familiarum et sacerdotes in regno Darii [k]persae; 23 filii Levi
principes familiarum scripti in [l]libro verborum dierum et usque
ad dies Ionathan filii Eliasib. 24 Et principes levitarum Hasebia,
Serebia et [m]Iosue filius Cedmihel et fratres eorum per vices suas,
[n]ut laudarent et confiterentur [o]iuxta praeceptum David [p]viri Dei, et

i 1 Es 8, 33.
j 1 Par 26, 29.
l cp. 12, 8, 24.
m v. vr. 1.
n vr. 3.
o cp. 3, 26.
p 1 Es 6, 8, 9; 7, 20.
q cp. 12, 47; 2 Par 31. 16.
r cf. 1 Par 23, 28.
s Js 14, 15; 20, 7; 21, 11.
t cf. Nm 21, 25.
u Js 15, 31.
v Js 15, 8.
x Js 18, 22.
y cp. 6, 2; 1 Par 8, 12.
a 1 Es 2, 1, 2.
b vr. 47. — v. 1 Par 3, 19.
c vr. 10. — v. 1 Es 3, 2.
1-7] vr. 12-21; cp. 10, 2-8.
d 1 Par 24, 10; Lc 1, 3 (?).
e cp. 10, 9; 1 Es 2, 40.
f vr. 24; cp. 11, 17. — cf. 2 Par 5, 13.
g cf. vr. 24.
h cp. 3, 1, 20; 13, 4, 7.
i vr. 26.
j vr. 10, 11.
k cf. 1 Es 6, 22.
l v. 1 Par 9, 14-16.
m cp. 10, 9; 1 Es 2, 40.
n vr. 24; cp. 11, 17. — cf. 2 Par 5, 13.
o 1 Par 25, 2 Par 8, 14.
p vr. 36.

et dedicationem murorum victimis et choris celebratam describit (27-42).
Brevis appendix (12, 43-13, 31) *refert quomodo Esdra et Nehemia res ad cultum pertinentes apte ordinaverint et ab alienigenis populum sepa-*

[q]observarent aeque per ordinem. 25 [r]Mathania et Becbecia, Obedia,
Mosollam, Telmon, Accub custodes portarum et [s]vestibulorum ante
portas: 26 hi in diebus [t]Ioacim filii Iosue filii [u]Iosedec et in diebus
Nehemiae ducis et Esdrae sacerdotis scribaeque.
27 [v]In dedicatione autem muri Ierusalem requisierunt levitas de
omnibus locis suis, ut adducerent eos in Ierusalem et facerent dedicationem et laetitiam in actione gratiarum et cantico et [x]in cymbalis, psalteriis et citharis. 28 Congregati sunt autem filii cantorum de
[y]campestribus circa Ierusalem et de villis Nethuphati 29 et de domo
Galgal et de regionibus Geba et Azmaveth, quoniam villas aedificaverunt sibi cantores in circuitu Ierusalem.
30 Et [z]mundati sunt sacerdotes et levitae, et mundaverunt populum et portas et murum. 31 Ascendere autem feci principes Iuda
super murum et statui duos magnos choros laudantium. Et [a]ierunt
ad dexteram super murum ad [b]portam sterquilinii. 32 Et ivit
post eos Osaias et media pars principum Iuda 33 et Azarias, Esdras
et Mosollam, Iudas et Beniamin et Semeia et Ieremias; 34 et de filiis
sacerdotum [c]in tubis Zacharias filius Ionathan, filius Semeiae, filius
Mathaniae, filius Michaiae, filius Zechur, filius Asaph 35 et fratres
eius Semeia et Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanaël et Iudas
et Hanani in [d]vasis cantici David [e]viri Dei; et Esdras scriba ante
eos in [f]porta fontis. 36 Et contra eos ascenderunt in gradibus
civitatis David in [g]ascensu muri super domum David et usque ad
[h]portam aquarum ad orientem.
37 Et [i]chorus secundus gratias referentium ibat ex adverso, et
ego post eum et media pars populi super murum et super [j]turrim
furnorum et usque [k]ad murum latissimum 38 et super [l]portam
Ephraim et super [m]portam antiquam et super [n]portam piscium
et [o]turrim Hananeel et turrim Emath et usque ad [p]portam gregis,
et steterunt in [q]porta custodiae; 39 steteruntque duo chori laudantium in domo Dei, et ego et dimidia pars magistratuum mecum.
40 Et sacerdotes Eliachim, Maasia, Miamin, Michea, Elioënai, Zacharia, Hanania in tubis; 41 et Maasia et Semeia et Eleazar et Azzi
et Iohanan et Melchia et Aelam et Ezer. Et clare cecinerunt cantores et Iezraia praepositus. 42 Et immolaverunt in die illa victimas
magnas et laetati sunt; Deus enim laetificaverat eos laetitia magna;
sed et uxores eorum et liberi gavisi sunt, et audita est laetitia Ierusalem procul.
43 [r]Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia
thesauri ad libamina et ad primitias et ad decimas, ut introferrent
per eos principes civitatis in decore gratiarum actionis, sacerdotes
et levitas; quia laetificatus est Iuda in sacerdotibus et levitis adstantibus. 44 Et custodierunt observationem Dei sui et observationem
expiationis et cantores et ianitores [s]iuxta praeceptum David et Salomonis filii eius; 45 quia in diebus David et [t]Asaph ab exordio erant
principes constituti cantorum in carmine laudantium et confitentium
Deo. 46 Et omnis Israël in diebus Zorobabel et in diebus Nehemiae
dabant partes cantoribus et ianitoribus [u]per dies singulos; et [v]sanctificabant levitas, et [x]levitae sanctificabant filios Aaron.
13 In die autem illo [a]lectum est in volumine Moysi, audiente populo, et inventum est scriptum in eo, quod [b]non debeant introire
Ammonites et Moabites in ecclesiam Dei usque in aeternum; 2 eo
quod non occurrerint filiis Israël cum pane et aqua et [c]conduxerint
adversum eos Balaam ad maledicendum eis, et convertit Deus noster
maledictionem in benedictionem. 3 Factum est autem, cum audissent
legem, [d]separaverunt [e]omnem alienigenam ab Israël.
4 Et super hoc erat [f]Eliasib sacerdos, qui [g]fuerat praepositus in
gazophylacio domus Dei nostri et proximus [h]Tobiae. 5 Fecit ergo
sibi gazophylacium grande, et ibi erant ante eum reponentes munera
et tus et vasa et decimam frumenti, vini et olei, [i]partes levitarum et
cantorum et ianitorum et primitias sacerdotales. 6 In omnibus autem
his non fui in Ierusalem, quia [j]anno tricesimosecundo Artaxerxis
regis [k]Babylonis veni ad regem et in fine dierum rogavi regem.
7 Et veni in Ierusalem et intellexi malum, quod fecerat Eliasib To-

q cf. vr. 9; 1 Es 3, 11.
r cp. 11, 17, 19. cf. 2 Par 8, 14.
s cf. 1 Par 26, 15.
t vr. 10.
u cp. 8, 9. — cf. 1 Par 6, 14, 15.
v Nm 7, 10.
x v. 1 Par 15, 16.
y cp. 3, 22.
z cp. 13, 22, 30.
a cf. vr. 38.
b cp. 2, 13; 3, 13.
c v. 1 Pra 15, 24.
d v. 1 Par 23, 5.
e vr. 24.
f cp. 2, 14; 3, 15.
g cp. 3, 15.
h cp. 3, 26; 8, 1, 3, 16.
i cf. vr. 31.
j cp. 3, 11.
k cp. 3, 8.
l cp. 8, 16.
m cp. 3, 6.
n v. cp. 3, 3.
o cp. 3, 1.
p v. cp. 3, 1.
q v. cp. 3, 25.
r cp. 13, 5, 12, 13. — cf. 2 Par 31, 11, 12.
s v. 1 Par 25; 26.
t 1 Par 25, 1; 2 Par 29, 30.
u cp. 11, 23; 2 Par 31, 16.
v Nm 18, 21, 24.
x cp. 10, 38, 39. — v. Nm 18, 26-28.
a cp. 8, 3, 8, 9, 18; 9, 3. — cf. Dt 31, 3, 11, 12; 4 Rg 23, 2.
b v. Dt 23, 3-5.
c Nm 22, 5, 6.
d v. cp. 9, 2.
e cf. Ex 12, 28; Nm 11, 4.
f vr. 28; cp. 3, 1, 20; 12, 10.
g cf. cp. 12, 44.
h cp. 2, 10.
i Nm 18, 22, 24.
j cp. 5, 14.
k cf. 1 Es 6, 22.

raverint (43-1, 3), necnon quomodo Nehemia a Babylone, quo revocatus fuerat a rege Artaxerxe, in Iudaeam reversus populum ad legis observationem iterum revocaverit (4-31),

biae, [l]ut faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei. 8 Et malum
mihi visum est valde, et proieci vasa domus Tobiae foras de ga-
zophylacio 9 praecepique, et [m]emundaverunt gazophylacia; et ret-
tuli ibi vasa domus Dei, sacrificium et thus.
10 Et cognovi quod [n]partes levitarum non fuissent datae, et fu-
gisset unusquisque [o]in regionem suam de levitis et cantoribus et
de his qui ministrabant; 11 [p]et egi causam adversus magistratus et
dixi: [q]Quare dereliquimus domum Dei? Et congregavi eos et feci
stare in stationibus suis. 12 Et omnis Iuda apportabat [r]decimam
frumenti, vini et olei in horrea. 13 Et [s]constituimus super horrea
Selemiam sacerdotem et Sadoc scribam et Phadaiam de levitis et
iuxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathaniae, [t]quoniam fideles
comprobati sunt; et ipsis creditae sunt partes fratrum suorum.
14 [u]Memento mei, Deus meus, pro hoc; et ne deleas miserationes
meas quas feci in domo Dei mei et in caeremoniis eius.
15 In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia [v]in sabbato,
portantes acervos et onerantes super asinos vinum et uvas et ficus
et omne onus [x]et inferentes in Ierusalem die sabbati; et [y]conte-
status sum, ut in die, qua vendere liceret, venderent. 16 Et Tyrii
habitaverunt in ea inferentes pisces et omnia venalia, et vendebant
in sabbatis filiis Iuda in Ierusalem. 17 [z]Et obiurgavi optimates Iuda
et dixi eis: Quae est haec res mala quam vos facitis, et [a]profanatis
diem sabbati? 18 [b]Nunquid non haec fecerunt patres nostri, et ad-
duxit Deus noster super nos omne malum hoc et super civitatem
hanc? Et vos additis iracundiam super Israël violando sabbatum.
19 Factum est autem, [c]cum quievissent portae Ierusalem in die sab-
bati, dixi, et clauserunt ianuas, et praecepi ut non aperirent eas
usque post sabbatum, et de pueris meis constitui super portas ut
nullus inferret onus in die sabbati. 20 Et manserunt negotiatores et
vendentes universa venalia foris Ierusalem semel et bis. 21 [d]Et
contestatus sum eos et dixi eis: Quare manetis ex adverso muri?
Si secundo hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore
illo non venerunt in sabbato. 22 Dixi quoque levitis, [e]ut mundaren-
tur et venirent ad custodiendas portas et sanctificandam diem sab-
bati. Et [f]pro hoc ergo memento mei, Deus meus, et parce mihi
secundum multitudinem miserationum tuarum.
23 Sed et in diebus illis vidi Iudaeos [g]ducentes uxores [h]azoti-
das, [i]ammonitidas et moabitidas, 24 et filii eorum ex media parte
loquebantur azotice et nesciebant loqui iudaice et loquebantur iuxta
linguam populi et populi. 25 Et [j]obiurgavi eos et maledixi. Et ce-
cidi ex eis viros et decalvavi eos et [k]adiuravi in Deo, ut non darent
filias suas filiis eorum et non acciperent de filiabus eorum filiis suis
et sibimetipsis, dicens: 26 [l]Nunquid non in huiuscemodi re peccavit Sa-
lomon rex Israël? Et [m]certe in gentibus multis non erat rex similis
ei et [n]dilectus Deo suo erat, et posuit eum Deus regem super omnem
Israël; [o]et ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenae.
27 Nunquid et nos inoboedientes faciemus omne malum grande hoc,
[p]ut praevaricemur in Deo nostro et ducamus uxores peregrinas?
28 De filiis autem [q]Ioiada filii [r]Eliasib sacerdotis magni, gener erat
[s]Sanaballat horonites, quem fugavi a me. 29 [t]Recordare, Domine Deus
meus, adversum eos qui polluunt sacerdotium [u]iusque sacerdotale et
leviticum.
30 Igitur mundavi eos ab omnibus alienigenis et constitui ordines
sacerdotum et levitarum, unumquemque in ministerio suo 31 et in
[v]oblatione lignorum [x]in temporibus constitutis et in primitivis. [y]Me-
mento mei, Deus meus, in bonum. Amen.

l vr. 5.
m 2 Par 29, 15, 16, 18.
n cp. 10, 37; 2 Par 31, 4. — cf. Ml 3, 8.
o cp. 12, 28, 29.
p vr. 17, 25.
q cf. cp. 10, 39.
r cf. cp. 10, 36, 37; 12, 14.
s cf. 2 Par 31, 12, 13.
t cp. 7, 2. — cf. 1 Cor 4, 2.
14] R. in D. 5 Spbr. [*v. vr. 29*].
u vr. 22, 31; cp. 5, 19.
v cf. Ex 20, 10.
x v. cp. 10, 31.
y vr. 21.
z vr. 11.
a cf. Mt 12, 5.
b v. Js 17, 19-23.
c Lv 23, 32.
d vr. 15.
e cp. 12, 30.
f v. vr. 14, 31; cp. 2, 19.
g 1 Es 9, 2; 10, 10.
h cf. cp. 4, 7.
i cf. vr. 1; 1 Es 9, 1.
j vr. 11.
k 1 Es 10, 5. — cf. cp. 10, 29, 30.
l v. 3 Rg 3, 1.
m 3 Rg 3, 13; 2 Par 1, 12.
n cf. 2 Rg 12, 24.
o 3 Rg 11, 1, 4.
p 1 Es 10, 2.
q cp. 12, 10, 11, 22.
r vr. 4, 7; cp. 3, 1; 13, 4, 7.
s cp. 2, 10, 19.
29] v. vr. 14.
t cf. cp. 6, 14.
u Ml 2, 4.
v cp. 10, 40.
x 1 Es 10, 14.
y vr. 14, 22; cp. 5, 19.

LIBER TOBIAE

OBIAS ex tribu et civitate Nephthali, quae est in
superioribus Galilaeae supra Naasson, post viam
quae ducit ad occidentem in sinistro habens civi-
tatem Sephet, 2 cum captus esset in diebus [a]Sal-
manasar regis Assyriorum, in captivitate tamen
positus [b]viam veritatis non deseruit; 3 ita ut om-
nia, quae habere poterat, cotidie concaptivis fra-
tribus, qui erant ex eius genere, impertiret. 4Cum-
que esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile
gessit in opere. 5 Denique, cum irent omnes ad vitulos aureos,
[c]quos Ieroboam fecerat rex Israël, hic solus fugiebat consortia om-
nium; 6 sed [d]pergebat in Ierusalem ad templum Domini et ibi ado-
rabat Dominum Deum Israël, [e]omnia primitiva sua et [f]decimas suas
fideliter offerens; 7 ita ut in [g]tertio anno proselytis et advenis mi-
nistraret omnem decimationem. 8 Haec et his similia secundum le-
gem Dei puerulus observabat.
9 Cum vero factus esset vir, [h]accepit uxorem Annam [i]de tribu
sua genuitque ex ea filium [j]nomen suum imponens ei. 10 Quem ab
infantia [k]timere Deum docuit et abstinere ab omni peccato.
11 Igitur cum per capitivitatem devenisset cum uxore sua et filio
in civitatem [l]Niniven cum omni tribu sua, 12 cum omnes ederent
[m]ex cibis gentilium, iste custodivit animam suam et [n]nunquam con-
taminatus est in escis eorum.
13 Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi
Deus gratiam in conspectu Salmanasar regis, 14 et dedit illi pote-
statem quocumque vellet ire, habens libertatem quaecumque facere
voluisset. 15 Pergebat ergo ad omnes, qui erant in captivitate, et
monita salutis dabat eis. 16 Cum autem venisset in [o]Rages civita-
tem [p]Medorum, et ex his quibus [q]honoratus fuerat a rege habuisset
[r]decem talenta argenti, 17 et cum in multa turba generis sui Ga-
belum egentem videret, qui erat ex tribu eius, sub chirographo dedit
illi memoratum pondus argenti.
18 Post multum vero temporis, mortuo Salmanasar rege, [s]cum
regnaret Sennacherib filius eius pro eo, et filios Israël exosos habe-
ret in conspectu suo, 19 Tobias cotidie pergebat per omnem cogna-
tionem suam et consolabatur eos dividebatque unicuique prout po-
terat de facultatibus suis. 20 [t]Esurientes alebat nudisque vestimenta
praebebat et [u]mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat.
21 [v]Denique, cum reversus esset rex Sennacherib fugiens a Iudaea pla-
gam, quam circa eum fecerat Deus [x]propter blasphemiam suam, et ira-
tus multos occideret ex filiis Israël, Tobias sepeliebat corpora eorum.
22 At, ubi nuntiatum est regi, iussit eum occidi et tulit omnem
substantiam eius. 23 Tobias vero cum filio suo et cum uxore fugiens
nudus latuit, quia multi diligebant eum.
24 [y]Post dies vero quadraginta quinque occiderunt regem filii
ipsius; 25 et reversus est Tobias in domum suam, omnisque facultas
eius restituta est ei.

2 Post haec vero, cum esset dies festus Domini, et [a]factum esset
prandium bonum in domo Tobiae, 2 dixit filio suo: [b]Vade et
adduc aliquos de tribu nostra timentes Deum, ut epulentur nobiscum.
3 Cumque abisset, reversus nuntiavit ei unum ex filiis Israël iugula-
tum iacere in platea. Statimque exsiliens de accubitu suo relinquens
prandium, ieiunus pervenit ad corpus, 4 tollensque illud portavit ad
domum suam occulte, ut, dum sol occubuisset, caute sepeliret eum.

1-14] LL. in D 3 Spbr.
a 4 Rg 17, 3; 18, 9-11.
b Ps 118, 30.
c 3 Rg 12, 28-30.
d v. Dt 16, 16.
e v. Ex 23, 19.
*6] * cf. Conc. Trid. s. XXV cp. 12 de Ref.*
f Lv 27, 30; Dt 14, 22.
g Dt 14, 28, 29.
h cp. 2, 1.
i cf. Nm 36, 6, 7.
j cf. Lc 1, 61.
k Pro 3, 7. — cf. 2 Tm 3, 15.
l v. Gn 10, 11.
m Ez 4, 13; Os 9, 3.
n Jdt 12, 2; Dn 1, 8; 1 Cor 10, 14 s.
o cp. 4, 21. — Jdt 1, 9.
p Gn 10, 2; 4 Rg 17, 6; 18, 11. — cf. cp. 9, 5.
q Sap 10, 10, 11.
r cp. 4, 21. — v. Ex 38, 24, 25.
s 4 Rg 18, 13.
t cp. 4, 17; Jb 31, 17, 19; Is 58, 7. — cf. Mt 25, 35, 26.
u cp. 2, 7, 8; 8, 14. — cf. Ecli 38, 16.
v 4 Rg 19, 35. 36; Ecli 48, 24; Is 37, 36; 2 Mc 8, 19; 15, 22.
x 4 Rg 18, 13; Ecli 48, 20; Is 36, 18, 20; 1 Mc 7, 41.
y 4 Rg 19, 37; 2 Par 32, 21; Is 37, 38; 2 Mc 8, 19.
1-18] LL. in fr. 2 p. D. 3 Spbr.
a cf. Dt 16, 9-11.
b v. Ecli 9, 22.

5 Cumque occultasset corpus, [c]manducavit panem cum luctu et tre-
more 6 memorans illum sermonem, quem dixit Dominus per Amos
prophetam: '[d]Dies festi vestri convertentur in lamentationem et
luctum'. 7 Cum vero sol occubuisset, abiit et [e]sepelivit eum. 8 Ar-
guebant autem eum omnes proximi eius dicentes: Iam huius rei
causa [f]interfici iussus es et vix effugisti mortis [g]imperium; et ite-
rum sepelis mortuos? 9 Sed Tobias [h]plus timens Deum quam
regem rapiebat corpora occisorum et occultabat in domo sua et
mediis noctibus sepeliebat ea.
10 Contigit autem ut quadam die fatigatus a sepultura, veniens
in domum suam iactasset se iuxta parietem et obdormisset, 11 et
ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora inciderent super
oculos eius [i]fieretque caecus. 12 Hanc autem tentationem ideo per-
misit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiae
eius, [j]sicut et sancti Iob. 13 Nam, cum ab infantia sua semper
Deum timuerit et mandata eius custodierit, [k]non est contristatus
contra Deum quod plaga caecitatis evenerit ei; 14 sed immobilis in
Dei timore permansit [l]agens gratias Deo omnibus diebus vitae
suae. 15 Nam sicut beato Iob [m]insultabant reges, ita isti parentes
et cognati eius [n]irridebant vitam eius dicentes: 16 [o]Ubi est spes tua,
pro qua elemosynas et sepulturas faciebas? 17 Tobias vero incre-
pabat eos dicens: Nolite ita loqui; 18 quoniam [p]filii sanctorum su-
mus et [q]vitam illam exspectamus, quam Deus daturus est his qui
[r]fidem suam nunquam mutant ab eo.
19 Anna vero uxor eius ibat ad opus textrinum cotidie et de
labore manuum suarum victum, quem consequi poterat, deferebat.
20 Unde factum est ut haedum caprarum accipiens, detulisset domi:
21 cuius cum vocem balantis vir eius audisset, dixit: Videte, ne
forte furtivus sit; reddite eum dominis suis, quia [s]non licet nobis
aut edere ex furto aliquid aut contingere. 22 Ad haec [t]uxor eius
irata respondit: Manifeste vana facta est spes tua et [u]elemosynae
tuae modo apparuerunt. 23 Atque his et aliis huiuscemodi verbis ex-
probrabat ei.
3 Tunc Tobias [a]ingemuit et coepit orare cum lacrimis 2 dicens:
[b]Iustus es, Domine, et omnia iudicia tua iusta sunt, et [c]omnes
viae tuae misericordia et veritas et iudicium. 3 Et nunc, Domine,
memor esto mei et [d]ne vindictam sumas de peccatis meis neque
reminiscaris delicta mea vel parentum meorum. 4 [e]Quoniam non
oboedivimus praeceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionem et
captivitatem et mortem et in fabulam et in improperium omnibus
nationibus, in quibus dispersisti nos. 5 Et nunc, Domine, magna
iudicia tua, quia non egimus secundum praecepta tua et non ambu-
lavimus sinceriter coram te. 6 Et nunc, Domine, secundum volun-
tatem tuam fac mecum et [f]praecipe in pace [g]recipi spiritum meum;
[h]expedit enim mihi mori magis quam vivere.
7 [i]Eadem itaque die contigit ut [j]Sara filia Raguelis, in [k]Rages
civitate Medorum, et ipsa audiret improperium ab una ex ancillis
patris sui; 8 quoniam [l]tradita fuerat septem viris, et [m]daemonium
nomine Asmodaeus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam.
9 Ergo, cum pro culpa sua increparet puellam, respondit ei dicens:
Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, inter-
fectrix virorum tuorum. 10 [n]Nunquid et occidere me vis, sicut iam
occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in [o]superius cubi-
culum domus suae et tribus diebus et tribus noctibus non mandu-
cavit neque bibit, 11 sed in oratione persistens cum lacrimis depre-
cabatur Deum, ut ab isto improperio liberaret eam.
12 Factum est autem die tertia, dum compleret orationem, bene-
dicens Dominum 13 dixit: Benedictum est nomen tuum, Deus pa-
trum nostrorum, [p]qui, cum iratus fueris, misericordiam facies et [q]in
tempore tribulationis peccata dimittis his qui invocant te. 14 Ad te,
Domine, faciem meam converto, ad te oculos meos dirigo. 15 Peto,
Domine, ut de vinculo improperii huius absolvas me, aut certe [r]de-
super terram eripias me. 16 Tu scis, Domine, quia nunquam con-
cupivi virum et mundam servavi animam meam ab omni concupi-

c cf. Gn 31, 54.
d Am 8, 10. — cf. 1 Mc 1, 41.
e v. cp. 1, 20.
f cp. 1, 22, 23.
g cf. Jr 26, 11.
h cf. Ac 5, 29.
i cp. 6, 9; 11, 14.
j cf. Jc 5, 11.
k Jb 1, 22.
l Jb 1, 21.
m Jb 6, 23, 26; 13, 4; 19, 2.
n Jb 12, 4; Sap 5, 3.
o Jb 4, 6.
p cp. 8, 5. — cf. Ac 3, 25.
q 2 Mc 7, 11; Heb 11, 37. — cf. Jb 19, 25; Heb 12, 2.
r 1 Mc 10, 27.
19-3, 6] *LL. in fr. 3 p. D. 3 Spbr.*
s Dt 22, 1.
t cf. Jb 2, 9; Ecli 11, 25.
u cp. 1, 20.
a Ec 7, 8.
b v. 1 Es 9, 15; Ps 118, 137.
c Ps 24, 10.
2. 3] *v. vr. 15.*
3] *Ant. in sb. a. D. 3 Spbr. ad Pss. Paenit. et ad praep. ad Ms.*
d Ecli 23, 2, 3.
e Jdt 5, 18. — v. Dt 28, 15, 37.
f cf. Nm 11, 15; 3 Rg 19, 4.
g cf. Lc 16, 22.
h 3 Rg 19, 4; Jb 7, 15; Ecli 30, 17; Jn 4, 3, 8; 2 Cor 1, 8. — cf. vr. 15.
i v. vr. 25.
j cp. 6, 11.
k cf. cp. 9, 3.
l v. cp. 6, 14.
m cp. 6, 14; 8, 3.
n cf. E8 2, 14.
o 2 Rg 18, 33; 3 Rg 17, 19. — cf. Jdt 9, 1.
p cp. 11, 17; Is 54, 8; Hab 3, 2.
q Sap 11, 24; Ecli 2, 13; 3, 17; Is 12, 1.
13] *Cp. in fs. ss. Redempt. — R. in s. ss. nom. J. et in D. 5 Spbr.*
r cf. vr. 6.

scentia. 17 Nunquam cum [s]ludentibus miscui me neque cum his
qui in levitate ambulant participem me praebui. 18 Virum autem
cum timore tuo non cum libidine mea consensi suscipere. 19 Et,
aut ego indigna fui illis, aut [t]illi forsitan me non fuerunt digni,
quia forsitan viro alii conservasti me. 20 [u]Non est enim in hominis
potestate consilium tuum. 21 Hoc autem pro certo habet omnis qui
te colit, quod vita eius, [v]si in probatione fuerit, coronabitur; si
autem in tribulatione fuerit, liberabitur et, si in correptione fuerit,
ad misericordiam tuam venire licebit. 22 [x]Non enim delectaris in
perditionibus nostris; quia [y]post tempestatem tranquillum facis et
post lacrimationem et fletum exsultationem infundis. 23 Sit nomen
tuum, Deus Israël, benedictum in saecula.
24 [z]In illo tempore exauditae sunt preces amborum in conspectu
gloriae summi Dei, 25 et [a]missus est angelus Domini sanctus [b]Raphaël,
[c]ut curaret eos ambos, quorum uno tempore [d]sunt orationes
in conspectu Domini recitatae.

4 Igitur, cum Tobias putaret [a]orationem suam exaudiri ut mori
potuisset, vocavit ad se Tobiam filium suum 2 dixitque ei: Audi,
fili mi, verba oris mei, et ea in corde tuo quasi fundamentum construe.
3 Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli, et
[b]honorem habebis matri tuae omnibus diebus vitae eius; 4 [c]memor
enim esse debes quae et quanta pericula passa sit propter te in
utero suo. 5 Cum autem et ipsa compleverit tempus vitae suae,
[d]sepelias eam circa me.
6 Omnibus autem diebus vitae tuae [e]in mente habeto Deum, et
cave ne aliquando peccato consentias et praetermittas praecepta Domini
Dei nostri. 7 [f]Ex substantia tua fac elemosynam, et [g]noli avertere
faciem tuam ab ullo paupere; ita enim fiet ut [h]nec a te avertatur
facies Domini. 8 [i]Quomodo potueris, ita esto misericors.
9 Si multum tibi fuerit, abundanter tribue; [j]si exiguum tibi fuerit,
etiam exiguum libenter impertiri stude. 10 [k]Praemium enim bonum
tibi thesaurizas in die necessitatis; 11 [l]quoniam elemosyna ab
omni peccato et a morte liberat et non patietur animam ire in tenebras.
12 [m]Fiducia magna erit coram summo Deo elemosyna omnibus
facientibus eam. 13 [n]Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione
et, praeter uxorem tuam, nunquam patiaris crimen scire. 14 [o]Superbiam
nunquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas;
[p]in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. 15 [q]Quicumque tibi
aliquid operatus fuerit statim ei mercedem restitue, et merces mercennarii
tui apud te omnino non remaneat. 16 [r]Quod ab alio oderis
fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. 17 [s]Panem tuum cum
esurientibus et egenis comede et de vestimentis tuis nudos tege.
18 [t]Panem tuum et vinum tuum super sepulturam iusti constitue et
[u]noli ex eo manducare et bibere cum peccatoribus. 19 [v]Consilium semper
a sapiente perquire. 20 [x]Omni tempore benedic Deum, et [y]pete ab
eo ut vias tuas dirigat, et omnia consilia tua in ipso permaneant.
21 Indico etiam tibi, fili mi, [z]dedisse me decem talenta argenti,
dum adhuc infantulus esses, Gabelo in Rages civitate Medorum, et
chirographum eius apud me habeo. 22 Et ideo perquire quomodo ad
eum pervenias et recipias ab eo supra memoratum pondus argenti
et restituas ei chirographum suum.
23 Noli timere, fili mi: [a]pauperem quidem vitam gerimus, [b]sed
multa bona habebimus, si timuerimus Deum et recesserimus ab
omni peccato et fecerimus bene.

5 Tunc respondit Tobias patri suo et dixit: Omnia quaecumque
praecepisti mihi faciam, pater. 2 Quomodo autem pecuniam hanc
requiram, ignoro. Ille me nescit, et ego eum ignoro; quod signum
dabo ei? Sed neque viam, per quam pergatur illuc, aliquando cognovi.
3 Tunc pater suus respondit illi et dixit: [a]Chirographum quidem
illius penes me habeo; quod dum illi ostenderis, statim restituet.
4 Sed perge nunc et inquire tibi aliquem fidelem virum, qui
eat tecum, salva mercede sua, ut, dum adhuc vivo, recipias eam.
5 Tunc egressus Tobias invenit iuvenem splendidum stantem
praecinctum et quasi paratum ad ambulandum. 6 Et ignorans quod

s Jr 15, 17. — cf. Ex 32, 6; 1 Cor 10, 7.
t cf. cp. 7, 12.
u cp. 7, 12; Jb 15, 8; Ec 8, 4; Sap 9, 13.
v Jc 1, 12. — cf. Rm 8, 28.
22] * *Catech. R. III 3, 30.*
x Sap 1, 13. — cf. Sap 2, 23.
y Ps 93, 19; 125, 5; Pro 14, 10.
z cf. Dn 9, 20, 21.
24, 25] *R. etc. in fs. s. Raph. arch.*
a cf. Lc 1, 26.
b cp. 5, 17, 12, 15.
c cp. 8, 3; 11, 15.
d cp. 12, 12; Ap. 8, 3.

a v. cp. 3, 6.
2] * *cf. Catech. R. II, 18, 23; III, 5, 22.*
4] * *cf. Catech. R. III, 5, 9.*
b Ex 20, 12; Dt 5, 6; Ecli 3, 8, 18; 7, 29.
c cf. 2 Mc 7, 27.
7] * *cf. Catech. R. IV, 14, 23.*
d cf. Gn 25, 50; 49, 29.
e Dt 8, 11; Pro 3, 6; Ec 12, 1.
6] *v. vr. 23.*
f Dt 15, 7, 8; Pro 3, 9, 27; Ecli 4, 1; 7, 10; 14, 13; Lc 14, 13.
g Ecli 4, 4.
h Mt 5, 7; Lc 6, 37; Jc 2, 13.
i Ecli 35, 10-12. — cf. 1 Cor 16, 2; 2 Cor 8, 12.
j cf. Mt 10, 42; Lc 21, 2.
k Ecli 29, 15; Mt 10, 21; Lc 12, 33; 1 Tm 6, 19.
l cp. 12, 9; Ecli 3, 33; 29, 15; Dn 4, 24.
m Pro 19, 17; Ecli 35, 13.
n Ac 15, 29; I Cor 6, 9; 1 Th 4. 3, etc.
o cf. Ecli 3, 20.
5-3] * *Catech. R. III 7, 4.*
p Gn 3, 5; Ecli 10, 15.
q Lv 19, 13; Dt 24, 14, 15.
r Mt 7, 12; Lc 6, 31. — cf. Ecli 31, 18.
s Is 58, 7; Ez 18, 7, 16; Mt 25, 35, 36; Lc 14, 13. — cf. Jb 31, 17-19.
t cf. Ecli 30, 18; Jr 16, 7.
u Ecli 12, 13; 13, 1.
v Pro 19, 20; Ecli 32, 24.
x cp. 2, 14; Ecli 37, 19.
20] *R. in D. 3 Spbr*
y Ps 24, 4; 118, 5.
z cp. 1, 16, 17.
15, 16] * *cf. Catech. R. III 8, 10.*
23] *R. in D. 3 Spbr.*

a cp. 1, 22.
b Ps 111, 1, 2, 3; Ecli 10, 23. 24. — cf. Rm 8, 17; 1 Tm 6, 6.

a cp. 9, 3.

5, 6] *Ant. et R. etc. in fs. s. Raph. arch.*

modo pecuniam Gabelo commodatam recuperet (5, 1-4) Raphaël adstat, eique itineris se comitem praebet (5-28). Quod iter cum una faciunt a pisce invadente et arcanis virtutibus praedito iuvenem servat (6, 1-9).

[b]angelus Dei esset, salutavit eum et dixit: Unde te habemus, bone iuvenis? 7 At ille respondit: Ex filiis Israël. Et Tobias dixit ei: Nosti viam quae ducit in regionem Medorum? 8 Cui respondit: Novi, et omnia itinera eius frequenter ambulavi et mansi apud [d]Gabelum fratrem nostrum, qui moratur in Rages civitate Medorum, quae posita est in monte Ecbatanis. 9 Cui Tobias ait: Sustine me, obsecro, donec haec ipsa nuntiem patri meo.

10 Tunc ingressus Tobias indicavit universa haec patri suo, super quae admiratus pater rogavit ut introiret ad eum. 11 Ingressus itaque salutavit eum et dixit: Gaudium tibi sit semper! 12 Et ait Tobias: [e]Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo et lumen caeli non video? 13 Cui ait iuvenis: Forti animo esto; in proximo est ut a Deo cureris. 14 Dixit itaque illi Tobias: Nunquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages civitatem Medorum, et, cum redieris, [f]restituam tibi mercedem tuam? 15 Et dixit ei angelus: Ego ducam et reducam eum ad te. 16 Cui Tobias respondit: Rogo te, indica mihi de qua domo aut de qua tribu es tu? 17 Cui [g]Raphaël angelus dixit: Genus quaeris mercennarii, an ipsum mercennarium qui cum filio tuo eat? 18 Sed ne forte sollicitum te reddam, ego sum Azarias Ananiae magni filius. 19 Et Tobias respondit: Ex magno genere es tu; sed peto ne irascaris quod voluerim cognoscere genus tuum. 20 Dixit autem illi angelus: Ego sanum ducam et sanum tibi reducam filium tuum. 21 Respondens autem Tobias ait: Bene ambuletis, et sit Deus in itinere vestro, et [f]angelus eius comitetur vobiscum.

22 Tunc, paratis [g]omnibus quae erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo et matri suae, et ambulaverunt ambo simul. 23 Cumque profecti essent, coepit mater eius [h]flere et dicere: Baculum senectutis nostrae tulisti et transmisisti a nobis. 24 Nunquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum! 25 Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus hoc quod videbamus filium nostrum. 26 Dixitque ei Tobias: Noli flere: salvus perveniet filius noster et salvus revertetur ad nos, et oculi tui videbunt illum; 27 credo enim quod [i]angelus Dei bonus comitetur ei et bene disponat omnia quae circa eum geruntur, ita ut [j]cum gaudio revertatur ad nos. 28 Ad hanc vocem cessavit mater eius flere et tacuit.

6 Profectus est autem Tobias, et [a]canis secutus est eum, et mansit prima mansione iuxta fluvium [b]Tigris. 2 Et exivit ut lavaret pedes suos, et ecce piscis immanis exivit ad devorandum eum. 3 Quem expavescens Tobias clamavit voce magna dicens: [c]Domine, invadit me. 4 Et dixit ei angelus: Apprehende branchiam eius et trahe eum ad te. Quod cum fecisset, attraxit eum in siccum, et palpitare coepit ante pedes eius. 5 Tunc dixit ei angelus: Exentera hunc piscem et cor eius et fel et iecur repone tibi; sunt enim haec necessaria ad medicamenta utiliter. 6 Quod cum fecisset, assavit carnes eius, et secum tulerunt in via: cetera salierunt, quae sufficerent eis quousque pervenirent in Rages civitatem Medorum. 7 Tunc interrogavit Tobias angelum et dixit ei: Obsecro te, Azaria frater, ut dicas mihi quod remedium habebunt ista, quae de pisce servare iussisti? 8 Et respondens angelus dixit ei: [d]Cordis eius particulam, si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus daemoniorum sive a viro sive a muliere, ita ut ultra non accedat ad eos; 9 et fel valet ad ungendos oculos in quibus fuerit albugo, et sanabuntur.

10 Et dixit ei Tobias: Ubi vis ut maneamus? 11 Respondensque angelus ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua; et hic habet filiam nomine [e]Saram, sed neque masculum neque feminam ullam habet aliam praeter eam. 12 [f]Tibi debetur omnis substantia eius, et oportet eam te accipere coniugem. 13 Pete ergo eam a patre eius, et dabit tibi eam in uxorem.

14 Tunc respondit Tobias et dixit: Audio quia [g]tradita est septem viris, et mortui sunt; sed et hoc audivi, quia daemonium occidit illos. 15 Timeo ergo ne forte et mihi haec eveniant, et, cum sim unicus parentibus meis, [h]deponam senectutem illorum cum tristitia

b vr. 17.
c cp. 1, 17; 4, 21
d 1 Es 6, 2; Jdt 1, 1; 2 Mc 9, 3.
11-13] *ut sup. vr. 5.*
e cf. cp. 2, 13; Jd 6, 12, 13.
15] * *cf. Catech. R. IV, 9, 5.*
f cf. cp. 4, 15.
16-18] *ut sup. vr. 5.*
g cp. 3, 25
21] * *cf. Catech R. IV 9, 4.*
20] *ut sup. vr. 5.*
21] *Ant. in off. ss. Ang. cust. et V. in absol. Cordis. s. Franc.*
f cp. 10, 11. — cf. Jdt 13, 20.
g v. cp. 6, 6.
h cp. 10, 4.
23-25] *R. in D. 3 Spbr.*
i Ps 90, 11. — cf. Gn 24, 7; Mt 18, 10.
j cp. 11, 11.
a cp. 11, 9.
b Gn 2, 14; Ecli 24, 35; Dn 10, 4.
ex cp. 6] *plura in fs. s. Raph. archang.*
c cf. Mt 8, 25.
d cf. vr. 19; cp. 8, 2.
e cp. 3 7.
f Nm 27, 8; 30, 8: Dt 25, 5; Rt 4, 4.
g cp. 3, 8 ,10.
h cf. Gn 42, 38.

eique suadet ut Raguelis filiam in uxorem petat (10-13), et quomodo daemonem, qui priores Sarae maritos occiderat, fugare possit revelat (14-22). Postquam a Raguele suscepti sunt, Tobias cum Sara

ad inferos. 16 Tunc angelus Raphaël dixit ei: Audi me, et osten-
dam tibi qui sunt, quibus praevalere potest daemonium. 17 Hi nam-
que qui coniugium ita suscipiunt, ut Deum a se et a sua mente
excludant et suae libidini ita vacent, [i]sicut equus et mulus quibus
non est intellectus; habet potestatem daemonium super eos. 18 Tu
autem, cum acceperis eam, ingressus cubiculum [j]per tres dies con-
tinens esto ab ea, et nihil aliud nisi orationibus vacabis cum ea.
19 Ipsa autem nocte, incenso iecore piscis, fugabitur daemonium.
20 Secunda vero nocte, in copulatione sanctorum patriarcharum ad-
mitteris. 21 Tertia autem nocte, benedictionem consequeris, ut filii
ex vobis procreentur incolumes. 22 Transacta autem tertia nocte,
accipies virginem cum timore Domini, [k]amore filiorum magis quam
libidine ductus, ut [l]in semine Abrahae benedictionem in filiis con-
sequaris.

7 Ingressi sunt autem ad Raguelem, et suscepit eos Raguel cum
gaudio. 2 Intuensque Tobiam Raguel dixit Annae uxori suae:
[a]Quam similis est iuvenis iste consobrino meo! 3 Et, cum haec
dixisset, ait: Unde estis, iuvenes fratres nostri? At illi dixerunt:
Ex tribu Nephthali sumus ex captivitate Ninive. 4 Dixitque illis
Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Novimus.
5 Cumque multa bona loqueretur de eo, dixit angelus ad Raguelem:
Tobias, de quo interrogas, pater istius est. 6 Et misit se Raguel,
et [b]cum lacrimis osculatus est eum et plorans supra collum eius
7 dixit: [c]Benedictio sit tibi, fili mi, quia boni et optimi viri filius
es. 8 Et Anna uxor eius et Sara ipsorum filia lacrimatae sunt.
9 Postquam autem locuti sunt, praecepit Raguel occidi arietem
et parari convivium. Cumque hortaretur eos discumbere ad prandium,
10 Tobias dixit: [d]Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi
prius petitionem meam confirmes et promittas mihi dare Saram
filiam tuam. 11 Quo audito verbo, Raguel expavit sciens [e]quid eve-
nerit illis septem viris, qui ingressi sunt ad eam, et timere coepit
ne forte et huic similiter contingeret. Et, cum nutaret et non daret
petenti ullum responsum, 12 dixit ei angelus: Noli timere dare eam
isti, quoniam [f]huic timenti Deum debetur coniux filia tua; [g]prop-
terea alius non potuit habere illam. 13 Tunc dixit Raguel: [h]Non
dubito quod Deus preces et lacrimas meas in conspectu suo admi-
serit, 14 et credo quoniam ideo fecit vos venire ad me, ut ista coniun-
geretur cognationi suae [i]secundum legem Moysi, et nunc noli dubium
gerere quod tibi eam tradam.
15 Et apprehendens dexteram filiae dextrae Tobiae tradidit dicens:
Deus Abraham, [j]Deus Isaac et Deus Iacob vobiscum sit et ipse coniun-
gat vos impleatque benedictionem suam in vobis. 16 Et accepta charta
fecerunt conscriptionem coniugii. 17 Et post haec epulati sunt benedi-
centes Deum. 18 Vocavitque Raguel ad se Annam uxorem suam et
praecepit ei ut praepararet alterum cubiculum. 19 Et introduxit illuc
Saram filiam suam et lacrimata est. 20 Dixitque ei: [k]Forti animo
esto, filia mea. Dominus caeli det tibi gaudium pro taedio quod per-
pessa es.

8 Postquam vero cenaverunt, introduxerunt iuvenem ad eam. 2 Re-
cordatus itaque Tobias [l]sermonum angeli protulit de cassidili
suo partem iecoris posuitque eam super carbones vivos. 3 Tunc
Raphaël angelus apprehendit daemonium et [m]religavit illud in [n]de-
serto superioris Aegypti. 4 Tunc hortatus est virginem Tobias dixit-
que ei: Sara exsurge, et deprecemur Deum hodie et cras et secundum
cras, quia his tribus noctibus Deo iungimur, tertia autem transacta
nocte, in nostro erimus coniugio; 5 [o]filii quippe sanctorum sumus et
non possumus ita coniungi sicut gentes quae ignorant Deum. 6 Sur-
gentes autem pariter instanter orabant ambo simul, ut sanitas dare-
tur eis. 7 Dixitque Tobias: [p]Domine Deus patrum nostrorum,
[q]benedicant te caeli et terrae mareque et fontes et flumina et omnes
creaturae tuae, quae in eis sunt. 8 [r]Tu fecisti Adam de limo terrae
dedistique ei adiutorium Hevam. 9 Et nunc, Domine, tu scis quia
[s]non luxuriae causa accipio sororem meam coniugem, sed sola
posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in saecula

i cf. Jr 5, 7, 8; Ez 23, 20.
j cf. Mt 17, 20.
k cp. 8, 9.
l Gn 13, 16; 22, 17, 18.

a cf. Ecli 30, 4.
b Gn 45, 14.
c cp. 9, 9.
d cf. Gn 24, 33.
e cp. 3, 8.
f cp. 6, 12.
g cf. cp. 3, 19.
h Ps 87, 3.
i Nm 36, 6-8.
15] *Int. (Ps. 127, 1) et Or. in Mis. pro Sponsis.*
j cf. Gn 24, 60; Rt 4, 11, 12.
k cp. 5, 13.

l cp. 6, 18, 19.
3] *Gr. et V. in fs. s. Raph. arch.. Catech. R. IV, 9, 5.*
m Ap 20, 2.
n cf. Is 13, 21; Bar 3, 35; Mt 12, 43; Ap 18, 2.
o cp. 2, 18. — cf. 1 Th 4, 4, 5.
p cp. 3, 13; 11, 17; Dn 3, 57.
q Dn 3, 57-88.
r Gn 2, 7, 18.
s cf. cp. 6, 17.

feliciter sancteque matrimonium contrahit (7, 1-8, 24), angelum vero ad Gabelum mittit ut resumpta pecunia, ipsum ad nuptias adducat (9, 1-12). Tunc Tobia, qui ne longiori commoratione parenti suum ad-

saeculorum. 10 Dixit quoque Sara: Miserere nobis, Domine, miserere
nobis, et consenescamus ambo pariter sani.
11 Et factum est circa [t]pullorum cantum, accersiri iussit Raguel
servos suos; et abierunt cum eo pariter ut foderent sepulcrum;
12 dicebat enim: Ne forte simili modo evenerit ei, quo et ceteris
illis septem viris, qui sunt ingressi ad eam. 13 Cumque parassent
fossam, reversus Raguel ad uxorem suam dixit ei: 14 Mitte unam
ex ancillis tuis, et videat si mortuus est, ut sepeliam eum antequam
illucescat dies. 15 At illa misit unam ex ancillis suis, quae ingressa
cubiculum, repperit eos salvos et incolumes secum pariter dormientes.
16 Et reversa nuntiavit bonum nuntium, et benedixerunt Dominum,
Raguel videlicet et Anna uxor eius, 17 et dixerunt: [u]Benedicimus
te, Domine Deus Israël, quia non contigit quemadmodum
putabamus; 18 [v]fecisti enim nobiscum misericordiam tuam et exclusisti
a nobis inimicum persequentem nos; 19 misertus es autem
[x]duobus unicis. Fac eos, Domine, plenius benedicere te et [y]sacrificium
tibi laudis tuae et suae sanitatis offerre, ut cognoscat universitas
gentium, quia tu es Deus solus in universa terra. 20 Statimque
praecepit servis suis Raguel, ut replerent fossam, quam fecerant,
priusquam elucesceret.
21 Uxori autem suae dixit ut instrueret convivium et praepararet
omnia quae in cibos erant iter agentibus necessaria. 22 Duas quoque
pingues vaccas et quattuor arietes occidi fecit, et parari epulas
omnibus vicinis suis cunctisque amicis. 23 Et adiuravit Raguel Tobiam,
ut [z]duas hebdomadas moraretur apud se. 24 De omnibus autem
quae possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiae; et fecit
scripturam, ut pars dimidia quae supererat, post obitum eorum Tobiae
dominio deveniret.

9 Tunc vocavit Tobias angelum ad se, quem quidem hominem
existimabat, dixitque ei: [a]Azaria frater, peto ut auscultes verba
mea. 2 Si meipsum tradam tibi servum, [b]non ero condignus providentiae
tuae. 3 Tamen obsecro te ut adsumas tibi animalia sive servitia
et [c]vadas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum reddasque
ei [d]chirographum suum et recipias ab eo pecuniam et roges eum
venire ad nuptias meas. 4 Scis enim ipse quoniam numerat pater
meus dies, et, si tardavero una die plus, contristatur anima eius.
5 Et certe vides quomodo [e]adiuravit me Raguel, cuius adiuramentum
spernere non possum. 6 Tunc Raphaël adsumens quattuor ex
servis Raguelis et duos camelos in Rages civitatem Medorum perrexit
et inveniens Gabelum reddidit ei chirographum suum et recepit
ab eo omnem pecuniam 7 indicavitque ei de Tobia filio Tobiae
omnia quae gesta sunt, fecitque eum secum venire ad nuptias.
8 Cumque ingressus esset domum Raguelis, invenit Tobiam discumbentem,
et exsiliens osculati sunt se invicem, et flevit Gabelus benedixitque
Deum 9 et dixit: [f]Benedicat te Deus Israël, quia filius es
optimi viri et iusti et timentis Deum et elemosynas facientis: 10 et
dicatur benedictio super uxorem tuam et [g]super parentes vestros; 11 et
[h]videatis filios vestros et filios filiorum vestrorum [i]usque in tertiam et
quartam generationem, et sit semen vestrum benedictum a Deo Israël,
qui regnat in saecula saeculorum. 12 Cumque omnes dixissent: Amen,
accesserunt ad convivium; sed et [j]cum timore Domini nuptiarum
convivium exercebant.

10 Cum vero moras faceret Tobias causa nuptiarum, sollicitus
erat pater eius Tobias dicens: Putas quare moratur filius meus
aut quare detentus est ibi? 2 Putasne Gabelus mortuus est, et nemo
reddet illi pecuniam? 3 Coepit autem contristari nimis ipse et Anna
uxor eius cum eo, et coeperunt ambo simul flere, eo quod die statuto
minime reverteretur filius eorum ad eos. 4 [a]Flebat igitur mater
eius [b]irremediabilibus lacrimis atque dicebat: Heu, heu me, fili mi,
ut quid te misimus peregrinari, [c]lumen oculorum nostrorum, [d]baculum
senectutis nostrae, solacium vitae nostrae, [e]spem posteritatis
nostrae? 5 [f]Omnia simul in te uno habentes te non debuimus dimittere
a nobis. 6 Cui dicebat Tobias: Tace et noli turbari; sanus est
filius noster; satis fidelis est vir ille, cum quo misimus eum. 7 Illa

---

t Mr 13, 35.
u v. vr. 7.
v cp. 12, 6; 13, 8; Jdt 8, 17; Ps 118,124.
19] *v. cp. 7, 15.*
x cp. 6, 11, 15.
y Ps 49, 14, 23.
z cf. cp. 12, 21; Gn 29, 27; Jd 14, 12-17.
a cp. 5, 18.
b cf. Rm 8, 18.
c cf. cp. 3, 7.
d cp. 4, 21; 5, 3.
e cp. 8, 23.
f cp. 7, 7.
g cf. Lc 11, 27.
11] *v. cp. 7, 15.*
h cf. Gn 50, 22; Jb 42, 6.
i v. cp. 14, 15.
j (Ecli 9, 22).
a cp. 5, 23-25.
b vr. 7.
4] *v. cp. 5, 23.*
c cf. Pro 15, 30; Bar 3, 4.
d cp. 5, 23.
e Ecli 30, 4-7.
f cf. cp. 5, 23-25.

ventum praestolanti (10, 1-7) causa anxietatis sit, a socero veniam proficiscendi impetrarat (8-13), et recto itinere domum petit edoctusque ab angelo patris caecitati medetur (11, 1-17). Quod cum factum sit, cumque ad-

autem nullo modo consolari poterat; sed cotidie exsiliens [g]circum-
spiciebat et circuibat vias omnes, per quas spes remeandi videbatur,
ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.
8 At vero Raguel dicebat ad generum suum: [h]Mane hic, et ego
mittam nuntium salutis de te ad Tobiam patrem tuum. 9 Cui To-
bias ait: Ego novi quia pater meus et mater mea modo dies com-
putant, et cruciatur spiritus eorum in ipsis. 10 Cumque verbis multis
rogaret Raguel Tobiam, et ille eum nulla ratione vellet audire, tra-
didit ei Saram et [j]dimidiam partem omnis substantiae suae in pueris,
in puellis, in pecudibus, in camelis et in vaccis et in pecunia multa;
et salvum atque gaudentem dimisit eum a se 11 dicens: [k]Angelus
Domini sanctus [l]sit in itinere vestro perducatque vos incolumes, et
inveniatis omnia recte circa parentes vestros, et videant oculi mei
filios vestros priusquam moriar. 12 Et apprehendentes parentes filiam
suam osculati sunt eam et dimiserunt ire 13 monentes eam hono-
rare soceros, [m]diligere maritum, regere familiam, gubernare domum
et seipsam irreprehensibilem exhibere.
11 Cumque reverterentur, pervenerunt ad [a]Charan, quae est in me-
dio itinere contra Niniven, undecimo die. 2 Dixitque angelus:
Tobia frater, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum. 3 Si placet
itaque tibi, praecedamus, et lento gradu sequantur iter nostrum fa-
miliae simul cum coniuge tua et cum animalibus. 4 Cumque hoc
placuisset ut irent, dixit Raphaël ad Tobiam: Tolle tecum ex [b]felle
piscis, erit enim necessarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, et
abierunt.
5 [c]Anna autem sedebat secus viam cotidie in supercilio montis,
unde respicere poterat de longinquo. 6 Et, dum ex eodem loco spe-
cularetur adventum eius, [d]vidit a longe et ilico agnovit venientem
filium suum currensque nuntiavit viro suo dicens: Ecce venit filius
tuus. 7 Dixitque Raphaël ad Tobiam: At, ubi introieris domum
tuam, statim [e]adora Dominum Deum tuum et gratias agens ei ac-
cede ad patrem tuum et osculare eum. 8 Statimque lini super oculos
eius ex felle isto piscis, quod portas tecum; scias enim quoniam
mox aperientur oculi eius, et videbit pater tuus lumen caeli et in
adspectu tuo gaudebit. 9 Tunc praecucurrit [f]canis, qui simul fuerat
in via, et quasi nuntius adveniens blandimento suae caudae gaudebat.
10 Et consurgens caecus pater eius, coepit offendens pedibus currere
et, data manu puero, occurrit obviam filio suo 11 et suscipiens
osculatus est eum cum uxore sua, et coeperunt ambo flere [g]prae
gaudio. 12 Cumque adorassent Deum et gratias egissent, consederunt.
13 Tunc sumens Tobias de felle piscis linivit oculos patris sui,
14 et sustinuit quasi dimidiam fere horam, et coepit albugo ex oculis
eius, quasi membrana ovi, egredi. 15 Quam apprehendens Tobias
traxit ab oculis eius, statimque visum recepit. 16 Et glorificabant
Deum, ipse videlicet et uxor eius et omnes qui sciebant eum. 17 Di-
cebatque Tobias: Benedico te, Domine Deus Israël, quia [h]tu cas-
tigasti me et tu salvasti me; et ecce ego video Tobiam filium
meum.
18 Ingressa est etiam post septem dies Sara uxor filii eius et
omnis familia sana et pecora et cameli et pecunia multa uxoris, sed
et illa pecunia quam receperat a Gabelo. 19 Et narravit parentibus
suis omnia beneficia Dei, quae fecisset circa eum per hominem qui
eum duxerat. 20 Veneruntque Achior et Nabath consobrini Tobiae
gaudentes ad Tobiam et congratulantes ei de omnibus bonis, quae
circa illum ostenderat Deus. 21 Et [i]per septem dies epulantes
omnes cum gaudio magno gavisi sunt.
12 Tunc vocavit ad se Tobias filium suum dixitque ei: Quid pos-
sumus dare viro isti sancto, qui venit tecum? 2 Respondens
Tobias dixit patri suo: Pater, quam [a]mercedem dabimus ei? aut
quid dignum poterit esse beneficiis eius? 3 [b]Me duxit et reduxit
sanum, pecuniam a Gabelo ipse recepit, uxorem ipse me habere
fecit et daemonium ab ea ipse compescuit, gaudium parentibus eius
fecit, meipsum a devoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit
lumen caeli, et bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad

g cf. cp. 11, 5.
h cf. Gn 24, 55.
i cf. vr. 3.
j cp. 8, 24.
k cp. 5, 21. — cf. Ex 28, 20; 32, 34; Jdt 13, 20.
l 4 Rg 4, 26.
m Tt 2, 4, 5; 1 Pt 3, 1-5.
a Gn 11, 31 (?).
3] *v. vr. 7.*
b cp. 6, 9.
c cf. cp. 10, 7.
d cf. Lc 15, 20.
7, 7] *R. in fs. s. Raph. arch.*
e cf. cp. 6, 18.
f cp. 5, 1.
g cp. 5, 27.
15, 17] * *Catech. R. IV 9, 15.*
h cp. 3, 13, 22; 13, 2, 5; Dt 32, 39; 4 Rg 5, 7; Sap 16, 13.
i Gn 29, 27; Jd 14, 12. — cf. cp. 8, 22, 23.
1-17] *LL. in fr. 5 p. D. 3 Spbr.*
1-22] *LL. in fs. s. Raph. arch.*
a cp. 5, 14.
b cp. 5, 20.

ventante uxore tota domus magno gaudio repleta esset (*18-21*), *pater et filius de praemio comiti benemerenti dando consulunt, at Raphaël se manifestans disparet* (*12, 1-22*). *Mirantibus omnibus, Tobias gratias Deo*

haec poterimus dignum dare? 4 Sed peto te, pater mi, ut roges
eum, si forte dignabitur medietatem de omnibus quae allata sunt
sibi adsumere. 5 Et vocantes eum, pater scilicet et filius, tulerunt
eum in partem et rogare coeperunt ut dignaretur dimidiam partem
omnium, quae attulerant, acceptam habere.
6 Tunc dixit eis occulte: Benedicite Deum caeli et coram omnibus
viventibus confitemini ei, [c]quia fecit vobiscum misericordiam suam.
7 Etenim sacramentum regis abscondere bonum est, opera autem
Dei revelare et confiteri honorificum est. 8 [d]Bona est oratio cum
ieiunio, et [e]elemosyna magis quam thesauros auri recondere; 9 [f]quoniam
elemosyna a morte liberat, et ipsa est quae purgat peccata,
et facit invenire misericordiam et vitam aeternam; 10 [g]qui autem
faciunt peccatum et iniquitatem hostes sunt animae suae. 11 Manifesto
ergo vobis veritatem et non abscondam a vobis occultum sermonem.
12 [h]Quando orabas cum lacrimis et [i]sepeliebas mortuos et
derelinquebas prandium tuum et mortuos abscondebas per diem in
domo tua et nocte sepeliebas eos, [j]ego obtuli orationem tuam Domino.
13 [k]Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret
te. 14 Et nunc misit me Dominus ut curarem te et Saram uxorem filii
tui a daemonio liberarem; 15 ego enim sum Raphaël angelus, unus
ex septem [l]qui adstamus ante Dominum.
16 Cumque haec audissent, turbati sunt et trementes [m]ceciderunt
super terram in faciem suam. 17 Dixitque eis angelus: [n]Pax vobis,
nolite timere. 18 Etenim, cum essem vobiscum, per voluntatem Dei
eram. Ipsum benedicite et cantate illi. 19 Videbar quidem vobiscum
manducare et bibere, sed ego [o]cibo invisibili et potu, qui ab hominibus
videri non potest, utor. 20 [p]Tempus est ergo ut revertar ad
eum qui me misit; vos autem benedicite Deum et [q]narrate omnia
mirabilia eius.
21 Et cum haec dixisset, ab adspectu eorum ablatus est, et ultra
eum videre non potuerunt. 22 Tunc prostrati per horas tres in faciem
benedixerunt Deum, et exsurgentes narraverunt omnia mirabilia
eius.

13 Aperiens autem Tobias senior os suum benedixit Dominum et
dixit: [tuum;
Magnus es, Domine, in aeternum et in omnia saecula regnum
2 [a]quoniam tu flagellas et salvas, deducis ad inferos et re-
et non est qui effugiat manum tuam. [ducis,
3 Confitemini Domino, filii Israël,
et in conspectu gentium laudate eum;
4 quoniam [b]ideo dispersit vos inter gentes, quae ignorant eum,
ut vos enarretis mirabilia eius, et faciatis scire eos,
quia non est alius Deus omnipotens praeter eum.
5 [c]Ipse castigavit nos propter iniquitates nostras;
et ipse salvabit nos propter misericordiam suam.
6 Adspicite ergo quae fecit nobiscum
et cum timore et tremore confitemini illi
[d]regemque saeculorum exaltate in operibus vestris.
7 Ego autem in terra captivitatis meae confitebor illi,
quoniam ostendit maiestatem suam in gentem peccatricem.
8 [e]Convertimini itaque, peccatores, et facite iustitiam coram Deo,
credentes quod faciat vobiscum misericordiam suam.
9 [f]Ego autem et anima mea in eo laetabimur.
10 Benedicite Dominum, omnes [g]electi eius,
agite dies laetitiae et confitemini illi.
11 Ierusalem, civitas Dei,
[h]castigavit te Dominus in operibus manuum tuarum.
12 Confitere Domino in bonis tuis
et benedic Deum saeculorum;
ut reaedificet in te tabernaculum suum et revocet ad te omnes
et gaudeas in omnia saecula saeculorum. [captivos,
13 [i]Luce splendida fulgebis
[j]et omnes fines terrae adorabunt te.
14 [k]Nationes ex longinquo ad te venient.

c] *R. etc. in fs. s. Raph. arch. in D. 3 Spbr. etc.*
c cp. 8, 18.
7] *V. iln fs. s. Jo. Nepom.*
d v. Mt 6, 1-18.
e cp. 4, 11; Ecli 29, 15.
7-15] *L. et Cp.* (*12, 14*) *in fs. s. Raph. arch.*
8-13] *L. in fs. Or. DNJC.*
f cp. 4, 11; Ecli 40, 17.
12] *Of. in fs. s. Hier. Aem.*
g Ps 10, 6. — cf. Pro 14, 34; Rm 6, 23.
h cp. 1, 20.
i cp. 2, 3-7.
15] * *Catech. R. IV 15, 9.*
j cp. 3, 24.
15-10] *Ant. in fs. s. Raph. arch.*
k Jd 8, 23; Pro 3, 12; Sap 11, 11; Ecli 2, 1; 2 Tm 3, 12; Heb 12, 6, 7; Jc 1, 1 sq.; Ap 3, 19.
l Ap 1, 4. — cf. Est 1, 10.
m Js 5, 14. — v. Jd 13, 20.
n Lc 23, 36.
o cf. Jd 13, 16.
p cf. Jo 18, 5.
20] *R. in D. 3 Spbr. et Cp. ut sup. vr. 12.*
q v. vr. 22; cp. 13, 1 sq.
1-10] *Cn. ad Ld. in fr. 3.*
a vr. 5; cp. 3, 13, 22; 11, 17; Dt 32, 39; 1 Rg 2, 6; Sap 16, 13-15.
b cf. cp .3 ,4.
c v. vr. 2, 10.
d cf. 1 Tm 1, 17.
e Am 5, 15; Jn 3, 9.
f Lc 1, 46, 47.
g Pr 104, 42.
10] *Ant. in fs. SS. Omn. et in ord. sepel. parvulos.*
h vr. 5.
13] v. vr. *12.*
ex 13-22] *plura in consecr. Eccl.*
i Is 60, 1-9.
j Is 49, 23.
k Ps 85, 9; Mic 4, 2; Zc 8, 22.

agit (13, 1-10) et futuram gloriam instauratae sanctae civitatis praedicit (11-23). Tandem plenus dierum moritur, relictis filio et nepotibus suarum virtutum et misericordiarum Dei heredibus (14, 1-17).

et [l]munera deferentes adorabunt in te Dominum,
et terram tuam in sanctificationem habebunt;
15 [m]nomen enim magnum invocabunt in te.
16 [n]Maledicti erunt qui contempserint te,
et condemnati erunt omnes qui blasphemaverint te,
[o]benedictique erunt qui aedificaverint te.
17 Tu autem laetaberis in filiis tuis,
quoniam omnes benedicentur et congregabuntur ad Dominum.
18 Beati omnes qui diligunt te
et [p]qui gaudent super pace tua.
19 [q]Anima mea, benedic Dominum;
quoniam liberavit Ierusalem civitatem suam
a cunctis tribulationibus eius, Dominus Deus noster.
20 Beatus ero si fuerint reliquiae seminis mei
ad videndam claritatem Ierusalem.
21 [r]Portae Ierusalem ex sapphiro et smaragdo aedificabuntur,
et ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius.
22 [s]Ex lapide candido et mundo omnes plateae eius sternentur,
et per vicos eius alleluia cantabitur.
23 Benedictus Dominus qui exaltavit eam,
et sit regnum eius in saecula saeculorum super eam. Amen.

14 Et consummati sunt sermones Tobiae. Et postquam [a]illumina-
tus est Tobias, vixit annis quadraginta duobus et vidit filios
nepotum suorum. 2 Completis itaque annis centum duobus, sepultus
est honorifice in Ninive. 3 Quinquaginta namque et sex annorum
[b]lumen oculorum amisit, sexagenarius vero [c]recepit. 4 Reliquum
vero vitae suae in gaudio fuit, et cum bono [d]profectu timoris Dei
perrexit in pace.
5 [e]In hora autem mortis suae [f]vocavit ad se Tobiam filium suum
et septem iuvenes filios eius nepotes suos dixitque eis: 6 Prope erit
[g]interitus Ninive; [h]non enim excidit verbum Domini: et [i]fratres
nostri, qui dispersi sunt a terra Israël, revertentur ad eam. 7 Omnis
autem deserta terra eius replebitur, et domus Dei, [j]quae in ea in-
censa est, [k]iterum reaedificabitur, ibique revertentur omnes timentes
Deum, 8 et relinquent gentes idola sua et venient in Ierusalem et
inhabitabunt in ea, 9 et gaudebunt in ea omnes reges terrae ado-
rantes regem Israël. 10 Audite ergo, filii mei, patrem vestrum: ser-
vite Domino in veritate et inquirite ut faciatis quae placita sunt illi;
11 et filiis vestris mandate ut faciant iustitias et elemosynas, ut
sint memores Dei et benedicant eum in omni tempore in veritate
et in tota virtute sua. 12 Nunc ergo, filii, audite me et nolite ma-
nere hic; sed quacumque die [l]sepelieritis matrem vestram circa me
in uno sepulcro, ex eo dirigite gressus vestros ut exeatis hinc; 13 video
enim quia iniquitas eius finem dabit ei.
14 Factum est autem post obitum matris suae, Tobias abscessit
ex Ninive cum uxore sua et filiis et filiorum filiis et reversus est
ad [m]soceros suos 15 invenitque eos incolumes in senectute bona,
et curam eorum gessit et ipse [n]clausit oculos eorum et omnem he-
reditatem domus Raguelis ipse percepit viditque [o]quintam genera-
tionem, filios filiorum suorum. 16 Et, completis annis nonaginta no-
vem in timore Domini, cum gaudio sepelierunt eum. 17 Omnis au-
tem cognatio eius et omnis generatio eius in bona vita et [p]in sancta
conversatione permansit, ita ut accepti essent tam Deo quam homi-
nibus et cunctis habitantibus in terra.

l Ps 71, 10; 95, 7, 8. — v. Is 60, 6-10.
m Ex 6, 3.
n Gn 12, 3; 27, 29; Nm 24, 9.
o Ps 121, 6.
17] V. All. in fs. BMV. div. Prov. matris.
p cf. Ps 121, 6.
q Ps 102, 1.
r Is 54, 11, 12. — v. Ap 21, 10-21.
22] R. in fr. 4 p. D. 3 p. Pasch.
s Ap 19, 1.

a cp. 11, 14, 15.
b cp. 2, 11.
c cp. 11, 13, 114.
d cf. Lc 2, 52.
e cf. Gn 27, 27; 49, 1; Dt 33, 1.
f cf. Gn 49, 1; 50, 23.
g Nh 3, 7; Sph 2, 13, 15.
h cp. Mt 5, 18; Lc 21, 33.
i 1 Es 2, 1; Jr 50, 4, 5; Bar 5, 5-9. — v. Jr 31, 1-14.
j 4 Rg 25, 9.
k 1 Es 1, 3-5; 3, 10; 6, 3-7.
10, 11] v. cp. 4, 20.
l cp. 4, 5. — cf. Ecli 38, 16.
m v. cp. 3, 7.
n v. Gn 46, 4.
o cp. 9, 11. — cf. Jb 42, 15.
p cf. 1 Pt 2, 12; 3, 16.

LIBER IUDITH

LIBER IUDITH
1, 1 — 2, 13

1-2, 3] *LL. in D. 4 Spbr.*

a v. Tb 5, 8.
b 1 Mc 10, 11.
c cf. cp. 4, 13; 5, 15; Ps 32, 16.
d cf. 1 Es 6, 22.
e Jn 1, 2; 3, 2; 4, 11.
f cf. Tb 1, 16.
g Gn 14, 1.
h Tb 6, 1.
i cp. 2, 12.
j v. Js 19, 26.
k Gn 25, 13.
l 1 Mc 12, 49.
m cp. 4, 5.
n cp. 4, 3.
o (Gn 45, 10).

a v. cp. 1-12.
b cp. 1, 10.
c Js 13, 18.
d vr. 5.
e cf. cp. 7, 2.
f Jd 7, 12; Nh 3, 15.
g vr. 15; cp. 1, 7; 2 Mc 4, 36; Ac 6, 9; 15, 23, 41; 21, 38 etc.
h cf. 2 Mc 4, 30.
i Ac 9, 30 (?).

RPHAXAD itaque rex Medorum subiugaverat multas
gentes imperio suo, et ipse aedificavit civitatem
potentissimam, quam appellavit [a]Ecbatanis, 2 ex
lapidibus [b]quadratis et sectis. Fecit muros eius
in altitudinem cubitorum septuaginta et in latitu-
dinem cubitorum triginta; turres vero eius posuit
in altitudinem cubitorum centum. 3 Per quadrum
vero earum latus utrumque vicenorum pedum
spatio tendebatur; posuitque portas eius in altitudinem turrium;
4 et [c]gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui et in gloria
quadrigarum suarum.

5 Anno igitur duodecimo regni sui Nabuchodonosor [d]rex Assy-
riorum, qui regnabat in [e]Ninive civitate magna, pugnavit contra
Arphaxad et obtinuit eum 6 in campo magno qui appellatur [f]Ragau,
circa [g]Euphraten et [h]Tigrin et Iadason, in campo Erioch regis Eli-
corum.

7 Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, et cor eius ele-
vatum est; et misit ad omnes, qui habitabant in [i]Cilicia et Da-
masco et Libano, 8 et ad gentes, quae sunt in [j]Carmelo et [k]Cedar
et inhabitantes [l]Galilaeam in campo magno [m]Esdrelon 9 et ad omnes,
qui erant in [n]Samaria et trans flumen Iordanem usque ad Ieru-
salem, et omnem terram [o]Iesse, quousque perveniatur ad terminos
Aethiopiae.

10 Ad hos omnes misit nuntios Nabuchodonosor rex Assyriorum;
11 qui omnes uno animo contradixerunt et remiserunt eos vacuos
et sine honore abiecerunt. 12 Tunc indignatus Nabuchodonosor rex
adversus omnem terram illam, iuravit per thronum et regnum suum,
quod defenderet se de omnibus regionibus his.

2 Anno tertio decimo Nabuchodonosor regis, vicesima et secunda
die mensis primi factum est [a]verbum in domo Nabuchodonosor
regis Assyriorum, ut defenderet se. 2 Vocavitque omnes maiores
natu omnesque duces et bellatores suos, et habuit cum eis myste-
rium consilii sui 3 dixitque cogitationem suam in eo esse, ut omnem
terram suo subiugaret imperio. 4 Quod dictum cum placuisset omni-
bus, vocavit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militiae
suae 5 et dixit ei: Egredere adversus omne regnum occidentis et
contra eos praecipue [b]qui contempserunt imperium meum: 6 non
parcet [c]oculus tuus ulli regno, omnemque urbem munitam subiu-
gabis mihi.

7 Tunc Holofernes vocavit duces et magistratus virtutis Assyrio-
rum, et dinumeravit viros in expeditionem, [d]sicut praecepit ei rex,
centum viginti milia peditum pugnatorum et equitum sagittariorum
[e]duodecim milia. 8 Omnemque expeditionem suam fecit praeire in
multitudine innumerabilium camelorum, cum his quae exercitibus
sufficerent copiose, boum quoque armenta gregesque ovium, quorum
non erat numerus. 9 Frumentum ex omni Syria in transitu suo pa-
rari constituit. 10 Aurum vero et argentum de domo regis adsumpsit
multum nimis. 11 Et profectus est ipse et omnis exercitus cum qua-
drigis et equitibus et sagittariis, qui cooperuerunt faciem terrae [f]sicut
locustae.

12 Cumque pertransisset fines Assyriorum, venit ad magnos mon-
tes Ange, qui sunt a sinistro [g]Ciliciae, ascenditque omnia castella
eorum et obtinuit omnem munitionem. 13 Effregit autem civitatem
opinatissimam [h]Melothi praedavitque omnes filios [i]Tharsis et filios

Ismaël, [j]qui erant contra faciem deserti et ad austrum terrae Cellon.
14 Et transivit Euphraten et venit in Mesopotamiam; et fregit omnes
civitates excelsas, quae erant ibi, a torrente Mambre usquequo per-
veniatur ad mare. 15 Et occupavit terminos eius a Cilicia usque ad
[l]fines Iapheth, qui sunt ad austrum; 16 abduxitque omnes filios
[m]Madian et praedavit omnem locupletationem eorum omnesque resi-
stentes sibi occidit in ore gladii.
17 Et post haec descendit in campos Damasci [n]in diebus messis
et succendit omnia sata omnesque arbores et vineas fecit incidi; et
cecidit timor illius super omnes inhabitantes terram.

3 Tunc miserunt legatos suos universarum urbium ac provinciarum
reges ac principes, [a]Syriae scilicet Mesopotamiae et [b]Syriae So-
bal et Libyae atque [c]Ciliciae, qui venientes ad Holofernem dixe-
runt: 2 Desinat indignatio tua circa nos; [d]melius est enim ut vi-
ventes serviamus Nabuchodonosor [e]regi magno et subditi simus
tibi, quam morientes cum interitu nostro ipsi servitutis nostrae
damna patiamur. 3 Omnis civitas nostra omnisque possessio, omnes
montes et colles et campi et armenta boum gregesque ovium et ca-
prarum equorumque et camelorum et universae facultates nostrae
atque familiae in conspectu tuo sunt: 4 sint omnia nostra sub lege
tua. 5 Nos et filii nostri servi tui sumus. 6 Veni nobis pacificus do-
minus et utere servitio nostro, sicut placuerit tibi.
7 Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna
et obtinuit omnem civitatem et omnem inhabitantem terram. 8 De
universis autem urbibus adsumpsit sibi auxiliarios viros fortes et
electos ad bellum. 9 Tantusque metus provinciis illis incubuit, ut
universarum urbium habitatores, principes et honorati simul cum
populis, exirent obviam venienti 10 excipientes eum [f]cum coronis
et lampadibus, ducentes choros in [g]tympanis et tibiis. 11 Nec ista
tamen facientes ferocitatem eius pectoris mitigare potuerunt; 12 nam
et [h]civitates eorum destruxit et [i]lucos eorum excidit; 13 praece-
perat enim illi Nabuchodonosor rex, ut [j]omnes deos terrae extermi-
naret, videlicet [k]ut ipse solus diceretur deus ab his nationibus quae
potuissent Holofernis potentia subiugari. 14 Pertransiens autem [l]Sy-
riam Sobal et omnem Apameam omnemque Mesopotamiam venit
ad Idumaeos in terram Gabaa 15 accepitque civitates eorum et
sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari praecepit uni-
versum exercitum virtutis suae.

4 Tunc audientes haec filii Israël, [a]qui habitabant in terra Iuda,
timuerunt valde a facie eius; 2 tremor et horror invasit sensus
eorum, ne hoc faceret Ierusalem et templo Domini, quod fecerat
ceteris civitatibus et templis earum. 3 Et miserunt in omnem [b]Sa-
mariam per circuitum usque Iericho, et [c]praeoccupaverunt omnes
vertices montium 4 et muris circumdederunt vicos suos et [d]congre-
gaverunt frumenta in praeparationem pugnae. 5 [e]Sacerdos etiam [f]Elia-
chim scripsit ad universos qui erant contra [g]Esdrelon, quae est contra
faciem campi magni iuxta [h]Dothain, et universos per quos viae
transitus esse poterat, 6 ut obtinerent [i]ascensus montium, per quos
via esse poterat ad Ierusalem, et illic custodirent ubi angustum
iter esse poterat inter montes. 7 Et fecerunt filii Israël secundum
quod constituerat eis sacerdos Domini Eliachim.
8 Et [j]clamavit omnis populus ad Dominum instantia magna, et
[k]humiliaverunt animas suas in ieiuniis et orationibus ipsi et mulieres
eorum. 9 Et induerunt se sacerdotes ciliciis, et [l]infantes prostrave-
runt [m]contra faciem templi Domini, et altare Domini operuerunt
cilicio, 10 et clamaverunt ad Dominum Deum Israël unanimiter, ne
darentur in praedam infantes eorum et uxores eorum in divisionem,
et civitates eorum in exterminium et sancta eorum in pollutionem,
et fierent opprobrium gentibus.
11 Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus circuivit omnem Israël
allocutusque est eos 12 dicens: Scitote quoniam [n]exaudiet Dominus
preces vestras, si manentes permanseritis in ieiuniis et orationibus
in conspectu Domini. 13 Memores estote Moysi servi Domini, [o]qui
Amalec [p]confidentem in virtute sua et in potentia sua et in exercitu

j v. cf. Gn 25, 18.
l v. Gn 10, 2-5. — Js 19, 46 (?).
m Jd 6, 1, 5; Hab 3, 7.
n cf. cp. 4, 4.

a v. Jd 3, 8, 10.
b 2 Rg 8, 3, 5; 10, 6.
c cp. 2, 12.
d cp. 7, 16.
e 4 Rg 18, 8; Is 36, 13.
f cf. 1 Mc 10, 29; Ac 14, 13.
g cp. 15, 15; 16, 2; Ex 15, 20; Jd 11, 34.
h cp. 2, 13, 14.
i cf. 3 Rg 14, 23.
j 4 Rg 19, 18.
k cf. cp. 6, 2; Js 14, 13, 14; Dn 3, 5, 6.
l cp. vr. 1.

1-12] *LL. in fr. 2 p D. 4 Spbr.*
a cf. 2 Par 11, 3.
(*1-3*)] *R. in D. 3 Spbr.*
b cp. 1, 9.
c cp. 5, 1.
d cp. 2, 17.
e cf. Jd 6, 35.
f Is 22, 20. — cf. cp. 15, 9.
g cp. 1, 8.
h cp. 7, 3. — v. Gn 37, 18; 4 Rg 6, 13.
i cp. 7, 1, 5. — cf. cp. 5, 1.

(*8*)] *v. vr. 1-3.*
j cf. Jn 3, 7; 1 Mc 3, 47.
k 1 Pt 5, 6.
l 2 Par 20, 13; Jl 2, 16.
m 1 Es 10, 1.

n Lc 11, 9, 10.
o Ex 17, 9-13.
p v. cp. 1, 4.

tas terrore perculsos at in Deum confidentes dimicaturus (14-4, 17). Tanta autem superbia effervet ut Achior, qui Dei in Israël providentiam narraverat (5, 1-25) in manu Israëlitarum tradat volens suae et Nabuchodo-

suo et in clipeis suis et in curribus suis et in equitibus suis non
ferro pugnando sed precibus sanctis orando deiecit. 14 Sic erunt
universi hostes Israël, si perseveraveritis in hoc opere quod coepis-
tis. 15 Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum
permanebant in conspectu Domini, 16 ita ut [q]etiam hi qui offerebant
Domino holocausta, praecincti ciliciis offerrent sacrificia Domino, et
[r]erat cinis super capita eorum. 17 Et ex toto corde suo omnes ora-
bant Deum, ut visitaret populum suum Israël.
5 Nuntiatumque est Holoferni principi militiae Assyriorum, quod
filii Israël praepararent se ad resistendum ac [a]montium itinera
conclusissent; 2 et furore nimio exarsit in iracundia magna voca-
vitque omnes principes Moab et duces Ammon 3 et dixit eis: Di-
cite mihi quis sit populus iste, qui montana obsidet, aut quae et
quales et quantae sint civitates eorum, quae etiam sit virtus eorum,
aut quae sit multitudo eorum, vel quis rex militiae illorum; 4 et
quare, prae omnibus qui habitant in oriente, isti contempserunt nos
et [b]non exierunt obviam nobis, ut susciperent nos cum pace?
5 Tunc [c]Achior dux omnium filiorum Ammon respondens ait:
Si digneris audire, domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo de
populo isto, qui in montanis habitat, et non egredietur verbum
falsum ex ore meo. 6 [d]Populus iste ex progenie Chaldaeorum est.
7 Hic primum [e]in Mesopotamia habitavit, [f]quoniam noluerunt sequi
deos patrum suorum, qui erant in terra Chaldaeorum. 8 Deserentes
itaque caeremonias patrum suorum, quae in multitudine deorum
erant, 9 unum [g]Deum caeli coluerunt, qui et praecepit eis ut exirent
inde et habitarent in [h]Charan. Cumque operuisset omnem terram
[i]fames, [j]descenderunt in Aegyptum illicque per [l]quadringentos
annos sic [m]multiplicati sunt, ut dinumerari eorum non posset exer-
citus. 10 Cumque [n]gravaret eos rex Aegypti atque in aedificationibus
urbium suarum in luto et latere subiugasset eos, [o]clamaverunt ad
Dominum suum, et [p]percussit totam terram Aegypti plagis variis.
11 [q]Cumque eiecissent eos Aegyptii a se, et cessasset plaga ab eis,
et iterum eos vellent capere et ad suum servitium revocare, 12 [r]fu-
gientibus his Deus caeli mare aperuit, ita ut hinc inde aquae quasi
murus solidarentur, et isti pede sicco fundum maris perambulando
transirent. 13 [s]In quo loco, dum innumerabilis exercitus Aegyptio-
rum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, [t]ut non remaneret
vel unus qui factum posteris nuntiaret. 14 Egressi vero mare Ru-
brum [u]deserta Sina montis occupaverunt, [v]in quibus nunquam
homo habitare potuit, vel filius hominis requievit. 15 [x]Illic fontes
amari obdulcati sunt eis ad bibendum, et [y]per annos quadraginta
annonam de caelo consecuti sunt. 16 Ubicumque ingressi sunt [z]sine
arcu et sagitta et absque scuto et gladio, Deus eorum pugnavit pro
eis et vicit. 17 Et [a]non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando
recessit a cultu Domini Dei sui. 18 Quotiescumque autem, praeter
ipsum Deum suum, alterum coluerunt, [b]dati sunt in praedam et in
gladium et in opprobrium. 19 [c]Quotiescumque autem paenituerunt
se recessisse a cultura Dei sui, dedit eis Deus caeli virtutem resis-
tendi. 20 [d]Denique Chananaeum regem et Iebusaeum et Pherezaeum
et Hethaeum et Hevaeum et Amorrhaeum et omnes potentes in [e]He-
sebon prostraverunt et terras eorum et civitates eorum ipsi possede-
runt. 21 Et, usque dum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum
illis bona; [f]Deus enim illorum odit iniquitatem. 22 Nam et ante
hos annos cum recessissent a via, quam dederat illis Deus ut am-
bularent in ea, [g]exterminati sunt proeliis a multis nationibus; et
plurimi eorum [h]captivi abducti sunt in terram non suam. 23 [i]Nuper
autem reversi ad Dominum Deum suum ex [j]dispersione, qua di-
spersi fuerant, adunati sunt et ascenderunt montana haec omnia, et
iterum possident Ierusalem, ubi sunt sancta eorum.
24 Nunc ergo, mi domine, perquire: si est aliqua iniquitas eorum
in conspectu Dei eorum, ascendamus ad illos, quoniam [k]tradens
tradet illos Deus eorum tibi, et subiugati erunt sub iugo potentiae
tuae; 25 [l]si vero non est offensio populi huius coram Deo suo,

q Jl 1, 13.
r cp. 7, 4; 9, 1. — v. Js 7, 6.
a cp. 14, 6.
b cf. cp. 3, 1, 10.
c cp. 6, 5-20; 13, 27-31; 14, 6.
d v. Gn 11, 31.
e Ac 7, 2.
f v. Js 24, 2.
g cp. 6, 15; 1 Mc 3, 18.
h 1 Gn 12, 1; Ac 7, 2, 4.
i Gn 42, 5.
j v. Gn 46, 6.
j v. Gn 15, 13; Ac 7, 6. — cf. Ex 12, 40.
m v. Ex 1, 7.
n v. Ex 1, 8-14.
o Ex 2, 23.
p Ex 7-11; 12, 29, 30.
q v. Ex 12, 31-33.
r Ex 14, 21, 22.
s Ex 14, 23-28.
t cf. 1 Rg 27, 11; Jb 1, 15-19.
u Ex 19, 1.
v v. Dt 8, 15; 32, 10; Sap 11, 2; Jr 2, 6.
x Ex 15, 23.
y Ex 16, 35. — cf. Js 5, 12.
z cf. Js 6, 20.
a v. Dt 28, 7.
b cp. 8, 19; Dt 28, 37; Tb 3, 4. — cf. Jd 2, 11-15 etc.
c v. Jd 3, 9, 15; 4, 2 etc.
d v. Js 12, 1-24.
e Nm 21, 26.
f Ps 5, 7; 44, 8; 118, 104, 128.
g v. Ps 105, 41, 42.
h 4 Rg 17, 6; 18, 10-12.
i 2 Par 33, 11-13.
j Jo 7, 35.
k cf. cp. 11, 8.
l v. vr. 17; Lv 26, 7, 8.

nosor potentiae testem constituere et tandem cum ipsis hostibus perdere (26-6, 7). Quod ubi factum est, Achior in Bethuliam adducitur et, omnibus quae sibi occurrerant narratis, benigne excipitur (8-21). Porro

[m]non poterimus resistere illis, quoniam Deus eorum defendet illos,
et erimus in opprobrium universae terrae.
26 Et factum est, cum cessasset loqui Achior verba haec, irati
sunt omnes magnates Holofernis et cogitabant interficere eum di-
centes ad alterutrum: 27 Quis est iste, qui filios Israël posse dicat
resistere regi Nabuchodonosor et exercitibus eius, homines inermes et
sine virtute et sine peritia artis pugnae? 28 Ut ergo agnoscat Achior
quoniam fallit nos, ascendamus in montana, et, cum capti fuerint po-
tentes eorum, tunc cum eisdem gladio transverberabitur, 29 ut sciat
omnis gens quoniam [n]Nabuchodonosor deus terrae est, et praeter ip-
sum alius non est.
6 Factum est autem cum cessassent loqui, indignatus Holofernes
vehementer dixit ad [a]Achior: 2 Quoniam prophetasti nobis di-
cens quod gens Israël [b]defendatur a Deo suo, ut ostendam tibi
quoniam [c]non est deus nisi Nabuchodonosor, 3 [d]cum percusserimus
eos omnes sicut hominem unum, tunc et ipse cum illis Assyriorum
gladio interibis, et omnis Israël tecum perditione disperiet, 4 et pro-
babis quoniam [e]Nabuchodonosor dominus sit universae terrae. Tunc-
que gladius militiae meae transiet per latera tua, et confixus cades
inter vulneratos Israël et non respirabis ultra donec extermineris
cum illis. 5 Porro autem, si prophetiam tuam veram existimas, non
[f]concidat vultus tuus, et pallor, qui faciem tuam obtinet, abscedat
a te, si verba mea haec putas impleri non posse. 6 Ut autem no-
veris quia simul cum illis haec experieris, ecce ex hac hora illorum
populo sociaberis ut, dum dignas mei gladii poenas exceperint, ipse
simul ultioni subiaceas.
7 Tunc Holofernes praecepit servis suis, ut comprehenderent
Achior et perducerent eum in Bethuliam et traderent eum in manus
filiorum Israël. 8 Et accipientes eum servi Holofernis profecti sunt
per campestria; sed, cum appropinquassent ad montana, exierunt
contra eos fundibularii. 9 Illi autem divertentes a latere montis li-
gaverunt Achior ad arborem manibus et pedibus; et sic vinctum resti-
bus dimiserunt eum et reversi sunt ad dominum suum.
10 Porro filii Israël descendentes de Bethulia venerunt ad eum;
quem solventes duxerunt ad Bethuliam; atque in medium populi
illum statuentes percunctati sunt quid rerum esset, quod illum vin-
ctum Assyrii reliquissent.
11 In diebus illis erant illic [g]principes [h]Ozias filius Micha de
tribu Simeon et Charmi qui et Gothoniel.
12 In medio itaque [i]seniorum et in conspectu omnium Achior
dixit [j]omnia, quae locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus; et
qualiter populus Holofernis voluisset propter hoc verbum interficere
eum, 13 et quemadmodum ipse Holofernes iratus iusserit eum Israë-
litis hac de causa tradi, ut, dum vicerit filios Israël, tunc et ipsum
Achior diversis iubeat interire suppliciis, propter hoc quod dixisset:
[k]Deus caeli defensor eorum est.
14 Cumque Achior universa haec exposuisset, omnis populus ceci-
dit in faciem adorantes Dominum et communi lamentatione et fletu
unanimes preces suas Domino effuderunt 15 dicentes: Domine [l]Deus
caeli et terrae, intuere superbiam eorum et respice ad nostram humi-
litatem et faciem sanctorum tuorum attende et ostende quoniam non
derelinquis praesumentes de te et [m]praesumentes de se et de sua
virtute gloriantes humilias. 16 Finito itaque fletu, et per totam diem
oratione populorum completa, consolati sunt Achior 17 dicentes:
Deus patrum nostrorum, cuius tu virtutem praedicasti, ipse tibi hanc
dabit vicissitudinem, ut eorum magis tu interitum videas. 18 [n]Cum
vero Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis, sit
et tecum Deus in medio nostri, ut sicut placuerit tibi, ita cum tuis
omnibus converseris nobiscum. 19 Tunc Ozias, finito consilio, susce-
pit eum in domum suam et fecit ei cenam magnam, 20 et, vocatis
omnibus presbyteris, simul expleto ieiunio refecerunt. 21 Postea vero
convocatus est omnis populus, et per totam noctem intra ecclesiam
oraverunt petentes auxilium a Deo Israël.

m Rm 8, 31. — cf. Est 6, 13.
n v. cp. 3, 13; 6, 4.
a v. cp. 5, 5.
b cp. 5, 25.
c cf. cp. 3, 13.
d cp. 5, 28. — cf. 3 Rg 22, 26, 27.
e cf. cp. 5, 29.
f cf. Gn 4, 6.
g cf. 2 Par 33, 14; Dn 13, 5.
h cp. 7, 30; 8, 3.
i cp. 8, 9; 13, 12.
j cp. 5, 5-25.
k cp. 5, 8.
15] *v. cp. 16, 16.*
l Ps 21, 6; 14, 3 etc. — cf. cp. 9, 17.
m v. cp. 1, 4.
n cp. 14, 6. — cf. Dt 23, 3; 2 Es 13, 1.

Holofernes urbem obsidet** (7, 1-5) **et, interciso aquaeducto fontibusque diligenter custoditis, eo obsessos artat** (6 21), **ut Ozia populo tumultuanti deditionem urbis intra dies quinque promittere cogatur

7 Holofernes autem altera die praecepit exercitibus suis, ut ascenderent contra Bethuliam. 2 Erant autem pedites bellatorum centum viginti milia et equites [a]vigintiduo milia, praeter praeparationes virorum illorum, quos occupaverat captivitas, et abducti fuerant de provinciis et urbibus universae iuventutis. 3 Omnes paraverunt se pariter ad pugnam contra filios Israël, et venerunt per crepidinem montis usque ad apicem, qui respicit super [b]Dothain, a loco qui dicitur Belma usque ad Chelmon qui est contra Esdrelon. 4 Filii autem Israël, ut viderunt multitudinem illorum, prostraverunt se super terram [c]mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes ut Deus Israël misericordiam suam ostenderet super populum suum. 5 Et adsumentes arma sua bellica [d]sederunt per loca, quae ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa, et erant custodientes ea tota die et nocte.

6 Porro Holofernes, dum circuit per gyrum, repperit quod fons, qui influebat, aquaeductum illorum a parte australi extra civitatem dirigeret; et incidi praecepit aquaeductum illorum. 7 Erant tamen non longe a muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam ad refocillandum potius quam ad potandum. 8 Sed filii Ammon et Moab accesserunt ad Holofernem dicentes: Filii Israël non in lancea nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos, et muniunt illos colles in praecipitio constituti. 9 Ut ergo sine congressione pugnae possis superare eos, pone custodes fontium, ut non hauriant aquam ex eis, et sine gladio interficies eos; vel certe fatigati tradent civitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse. 10 Et placuerunt verba haec coram Holoferne et coram satellitibus eius, et constituit per gyrum centenarios per singulos fontes. 11 Cumque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternae et collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliam, ita ut non esset intra civitatem unde satiarentur vel una die, quoniam [f]ad mensuram dabatur populis aqua cotidie.

12 Tunc ad Oziam congregati omnes viri feminaeque, iuvenes et parvuli, omnes simul una voce 13 dixerunt: [g]Iudicet Deus inter nos et te, quoniam fecisti in nos mala nolens loqui pacifice cum Assyriis; et propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum. 14 Et ideo non est qui adiuvet, cum prosternamur ante oculos eorum in siti et perditione magna. 15 Et nunc congregate universos, qui in civitate sunt, ut sponte tradamus nos omnes populo Holofernis. 16 [h]Melius est enim ut captivi benedicamus Dominum viventes, quam moriamur et simus opprobrium omni carni, cum viderimus uxores nostras et infantes nostros mori ante oculos nostros. 17 [i]Contestamur hodie caelum et terram et Deum patrum nostrorum, qui ulciscitur nos secundum peccata nostra, ut iam tradatis civitatem in manu militiae Holofernis, et sit finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis. 18 Et cum haec dixissent, factus est fletus et ululatus magnus in ecclesia ab omnibus, et per multas horas una voce clamaverunt ad Deum dicentes: 19 [j]Peccavimus cum patribus nostris, iniuste egimus, iniquitatem fecimus. 20 [k]Tu, quia pius es, miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, et noli tradere confitentes te populo qui ignorat te, 21 [l]ut non dicant inter gentes: Ubi est Deus eorum?

22 Et, cum fatigati his clamoribus et his fletibus lassati siluissent, 23 exsurgens Ozias infusus lacrimis dixit: Aequo animo estote, fratres, et hos [m]quinque dies exspectemus a Domino misericordiam. 24 Forsitan enim indignationem suam abscindet et dabit gloriam nomini suo. 25 [n]Si autem, transactis quinque diebus, non venerit adiutorium, faciemus haec verba quae locuti estis.

8 Et factum est, cum audisset haec verba Iudith vidua, [a]quae erat filia Merari filii Idox filii Ioseph filii Oziae filii Elai filii Iammor filii Gedeon filii Raphaim filii Achitob filii Melchiae filii Enan filii Nathaniae filii Salathiel filii Simeon [b]filii Ruben, 2 et vir eius fuit Manasses, qui mortuus est [c]in diebus messis hordeaceae; 3 instabat enim super alligantes manipulos in campo, et [d]venit aestus super caput eius, et mortuus est in Bethulia civitate sua et sepultus

a cf. cp. 2, 7.
b cp. 3, 8.
c v. cp. 4, 5.
d cp. 4, 16; 9, 1. — v. Js 7, 6.
e cp. 4, 6.
f Ez 4, 11, 16.
g Gn 16, 5; 31, 53; Ex 5, 21; 1 Rg 24, 12.
h cp. 3, 2.
i v. Dt 4, 26.
*19] * cf. Catech. R. IV 14, 11.*
19] V. in D. 3 Spbr.
j Ps 105, 6; Dn 9, 8.
k cf. 2 Rg 23, 14; Jl 2, 17; Ps 78, 9, 10.
l Ps 113, 2. — cf. Nm 14, 13-16.
m cp. 8, 9.
n cf. 1 Rg 11, 3.
1-11] LL. in fr. 3 p. D. 4 Spbr.
a cp. 16, 8.
b cf. cp. 9, 2.
c Rt 1, 22; 2, 23; 2 Rg 21, 9.
d cf. 4 Rg 5, 18, 19.

est illic cum patribus suis. 4 Erat autem Iudith relicta eius vidua
iam annis tribus et mensibus sex. 5 Et in [e]superioribus domus suae
fecit sibi secretum cubiculum, [f]in quo cum puellis suis clausa mora-
batur. 6 Et habens [g]super lumbos suos cilicium, [h]ieiunabat omnibus
diebus vitae suae praeter [i]sabbata et neomenias et festa domus Israël.
7 Erat autem eleganti adspectu nimis; cui vir suus reliquerat divitias
multas et familiam copiosam ac possessiones armentis boum et gre-
gibus ovium plenas. 8 Et erat haec in omnibus famosissima, quoniam
timebat Dominum valde, nec erat qui loqueretur de illa verbum
malum.
9 Haec itaque, cum audisset quoniam Ozias promisisset [j]quod,
transacto quinto die, traderet civitatem, misit ad presbyteros Chabri
et Charmi. 10 Et venerunt ad illam, et dixit illis: Quod est hoc
verbum, in quo consensit Ozias, ut tradat civitatem Assyriis, si
intra quinque dies non venerit vobis adiutorium? 11 Et qui estis
vos, [k]qui tentatis Dominum? 12 Non est iste sermo, qui misericor-
diam provocet, sed potius qui iram excitet et furorem accendat.
13 Posuistis vos tempus miserationis Domini, et in arbitrium vestrum
diem constituistis ei. 14 Sed quia [l]patiens Dominus est, in hoc ipso
paeniteamus, et indulgentiam eius fusis lacrimis postulemus; 15 [m]non
enim quasi homo sic Deus comminabitur neque sicut filius hominis
ad iracundiam inflammabitur. 16 Et ideo humiliemus illi animas no-
stras, et in spiritu constituti humiliato servientes illi 17 dicamus
flentes Domino, ut [n]secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum
misericordiam suam; ut sicut conturbatum est cor nostrum in su-
perbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur; 18 quoniam
non sumus secuti peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum
suum et adoraverunt deos alienos. 19 Pro quo scelere [o]dati sunt in
gladium et in rapinam et in confusionem inimicis suis; nos autem
alterum Deum nescimus praeter ipsum. 20 [p]Exspectemus humiles
consolationem eius, et exquiret sanguinem nostrum de adflictionibus
inimicorum nostrorum, et humiliabit omnes gentes quaecumque in-
surgunt contra nos, et faciet illas sine honore Dominus Deus noster.
21 Et nunc, fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei,
et ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum
erigite, ut memores sint quia [q]tentati sunt patres nostri, ut proba-
rentur si vere colerent Deum suum. 22 Memores esse debent [r]quo-
modo pater noster Abraham tentatus est et per multas tribulationes
probatus [s]Dei amicus effectus est. 23 Sic [t]Isaac, sic [u]Iacob, sic
[v]Moyses et [w]omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes tran-
sierunt fideles. 24 Illi autem, [x]qui tentationes non susceperunt cum
timore Domini et impatientiam suam et improperium murmurationis
suae contra Dominum protulerunt, 25 [y]exterminati sunt ab extermi-
natore et [z]a serpentibus perierunt. 26 Et nos ergo non ulciscamur
nos pro his quae patimur, 27 sed reputantes peccatis nostris haec
ipsa supplicia minora esse, flagella Domini, quibus quasi servi cor-
ripimur, [a]ad emendationem et non ad perditionem nostram eve-
nisse credamus.
28 Et dixerunt illi [b]Ozias et presbyteri: Omnia quae locuta es
vera sunt, et non est in sermonibus tuis ulla reprehensio. 29 Nunc
ergo ora pro nobis, [c]quoniam mulier sancta es et timens Deum.
30 Et dixit illis Iudith: Sicut, quod potui loqui, Dei esse cognoscitis,
31 ita quod facere disposui probate, si ex Deo est, et orate ut fir-
mum faciat Deus consilium meum. 32 [d]Stabitis vos ad portam nocte
ista, et ego exeam cum [e]abra mea; et orate ut, [f]sicut dixistis, in
diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israël. 33 Vos
autem nolo ut scrutemini actum meum, et, usque dum renuntiem
vobis, nihil aliud fiat nisi oratio pro me ad Dominum Deum no-
strum. 34 Et dixit ad eam Ozias princeps Iuda: [g]Vade in pace, et
[h]Dominus sit tecum in ultionem inimicorum nostrorum. Et rever-
tentes abierunt.
9 Quibus abscedentibus, Iudith ingressa est oratorium suum et in-
duens se cilicio [a]posuit cinerem super caput suum et prosternens
se Domino clamabat ad Dominum dicens: 2 Domine Deus patris

e v. 1 Rg 9, 25.
f cf. 1 Tm 5, 5.
g v. 2 Rg 3, 31.
h cf. cp. 12, 9; 2 Rg 1, 12; 3, 35.
i cf. Is 1, 13, 14.
j v. cp. 7, 23-25.
k Mt 4, 7. — cf. Ac 15, 10.
l Ps 102, 8.
m cf. Nm 23, 19; 1 Rg 15, 29.
14, 16] *v. vr. 19, 20.*
n cf. 1 Mc 3, 60.
o c. cp. 5, 18.
16, 20] *R. in D. 4 Spbr.*
p cf. Lm 3, 26.
q Dt 13, 3; Jc 1, 2-12. — cf. Tb 12, 13; Ecli 2, 1.
r Gn 22, 1-20; 1 Mc 2, 52.
s v. 2 Par 20, 7.
t Gn 25, 21.
u Gn 28, 7 etc.
v cf. Heb 11, 24-28.
w cf. Tb 12, 13.
x Nm 11, 1; 14, 10-12; 20, 4-6; 21, 5.
y Nm 11, 33; 14, 36, 37.
z Nm 21, 6; Sap 16, 5; 1 Cor 10, 9.
a cf. Rm 8, 28.
b cf. vr. 9.
c cf. Jc 5, 10.
d cf. cp. 10, 6.
e cp. 10, 2, 5; cp. 13, 11; 16, 28.
f cp. 7, 23, 25. — cf. cp. 12, 10.
g 1 Rg 17, 37.
h cp. 13, 13. — cf. Dt 9, 3; 31, 3.
a cp. 4, 16; 7, 4.

Itaque ferventi oratione obtestata ut deiciendo hostes per manus feminae Deus se omnipotentem exhibeat (9, 1- 9), omnibusque ad opus necessariis comparatis, ex urbe egreditur (10, 1-10) et ad Holofernem ve-

mei [b]Simeon, [c]qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum,
qui violatores exstiterunt in coinquinatione sua et denudaverunt femur virginis in confusionem,
3 et [d]dedisti mulieres illorum in praedam et filias illorum in captivitatem et omnem praedam in divisionem servis tuis, qui zelaverunt zelum tuum: subveni, quaeso te, Domine Deus meus, mihi viduae.
4 [e]Tu enim fecisti priora et illa post illa cogitasti, et [f]hoc factum est quod ipse voluisti.
5 [g]Omnes enim viae tuae paratae sunt, et tua iudicia in tua providentia posuisti.
6 Respice castra Assyriorum nunc, sicut [h]tunc castra Aegyptiorum videre dignatus es, quando post servos tuos armati currebant [i]confidentes in quadrigis et in equitatu suo et in multitudine bellatorum.
7 Sed adspexisti super castra eorum, et [j]tenebrae fatigaverunt eos.
8 [k]Tenuit pedes eorum abyssus, et aquae operuerunt eos.
9 Sic fiant et isti, Domine, qui confidunt in multitudine sua et in curribus suis et in [l]contis et in scutis et in sagittis suis et in lanceis gloriantur,
10 et nesciunt quia tu ipse es Deus noster, [m]qui conteris bella ab initio, et Dominus nomen est tibi.
11 Erige brachium tuum sicut ab initio et allide virtutem illorum in virtute tua; cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua et polluere tabernaculum nominis tui et deicere gladio suo [n]cornu altaris tui.
12 Fac, Domine, ut gladio proprio eius superbia amputetur.
13 Capiatur laqueo oculorum suorum in me; et percuties eum ex labiis caritatis meae.
14 Da mihi in animo constantiam ut contemnam illum, et virtutem ut evertam illum.
15 Erit enim hoc memoriale nominis tui, [o]cum manus feminae deiecerit eum.
16 [p]Non enim in multitudine est virtus tua, Domine, neque [q]in equorum viribus voluntas tua est, [r]nec superbi ab initio placuerunt tibi; sed humilium et mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.
17 Deus caelorum, creator aquarum et Dominus totius creaturae, exaudi me miseram deprecantem et de tua misericordia [s]praesumentem.
18 Memento, Domine, testamenti tui et da verbum in ore meo et in corde meo consilium corrobora, ut domus tua in sanctificatione tua permaneat,
19 et [t]omnes gentes agnoscant quia tu es Deus, et non est [u]alius praeter te.

10 Factum est autem, cum cessasset clamare ad Dominum, surrexit de [a]loco, in quo iacuerat prostrata ad Dominum,
2 vocavitque abram suam et descendens in domum suam abstulit a se [b]cilicium et [c]exsuit se vestimentis viduitatis suae
3 et lavit corpus suum et [d]unxit se myro optimo et discriminavit crinem capitis sui et imposuit mitram super caput suum et induit se vestimentis iucunditatis suae induitque sandalia pedibus suis adsumpsitque dextraliola et lilia et inaures et annulos et omnibus ornamentis suis ornavit se.
4 Cui etiam Dominus contulit splendorem, quoniam omnis ista compositio non ex libidine sed ex virtute pendebat; et ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret.
5 Imposuit itaque abrae suae [f]ascoperam vini et vas olei et polentam et palathas et panes et caseum et profecta est.
6 Cumque venissent ad portam civitatis, invenerunt [g]exspectantem Oziam et presbyteros civitatis.
7 Qui, cum vidissent eam, stupentes mirati sunt nimis [h]pulchritudinem eius;
8 nihil tamen interrogantes eam dimiserunt transire dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, et omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, ut [i]glorietur super te Ierusalem, et sit nomen tuum in numero sanctorum et iustorum.
9 [j]Et dixerunt hi, qui illic erant, omnes una voce: Fiat, fiat.
10 Iudith vero orans Dominum transivit per portas ipsa et abra eius.
11 Factum est autem, cum descenderet montem circa ortum diei, occurrerunt ei [k]exploratores Assyriorum et tenuerunt eam dicentes: Unde venis aut quo vadis?
12 Quae respondit: Filia sum Hebraeorum; ideo ego fugi a facie eorum, quoniam futurum agnovi quod dentur vobis in depraedationem, pro eo quod contemnentes vos noluerunt ultro tradere seipsos, ut invenirent misericordiam in con-

b cf. cp. 8, 1.
c Gn 34, 25, 26. — cf. Gn 49, 5-7.
d Gn 34, 28, 29.
e cf. Ps 73, 12; Is 41, 22, 23; 44, 7.
f Ps 113, 3; 134, 6; Sap 12, 18.
g cf. Is 46, 10, 11.
h Ex 14, 9, 24.
i cf. Ps 19, 8. — cf. 1 Rg 17, 45, 47.
j Ex 14, 19.
k Ex 14, 25-28.
l Ez 39, 9.
m cp. 16, 3; Ps 45, 10; 2 Mc 12, 28.
10, 11] *R. in D. 4 Spbr.*
n v. Ex 27, 2.
o cp. 13, 19; 16, 7. — cf. Jd 4, 9, 21; 5, 26; 9, 53.
p 1 Rg 14, 6. — cf. 2 Par 14, 11; Jc 4, 6.
q Ps 146, 10.
r Lc 1, 51.
16, 17] *R. in D. 4 Spbr.*
s cf. cp. 6, 15.
10] *Int. (Ps. 79, 2) in Mis. pro vit. mortal.*
t Is 37, 20.
u Dt 3, 24; Ps 85, 8; 88, 7.
1-4] *1 L. in fr. 4 p. D. 4 Spbr.*
a cp. 8, 5; 9, 2-19.
b cp. 8, 5.
c cp. 16, 9. — cf. cp. 8, 6.
d cp. 16, 10; Est 2, 12; Ct 5, 5. — cf. Is 3, 18-23.
e cf. Ex 34, 29.
f cf. 1 Rg 25, 18.
g cp. 8, 32.
h cf. vr. 14, 17.
i cp. 15, 10.
j v. cp. 13, 26.
11-20] *2 L. et 3 L. in fr. 4 p. D. 4 Spbr.*
k cp. 14, 3.

niens (11-20) narrat cur a suis effugerit (11, 1-20), sicque eum adlicit ut inter alia plura facultatem obtineat singulis noctibus cum abra de castris egrediendi (12, 1-9). Quarto itaque die cum invitata ad cenam, quam

spectu vestro. 13 Hac de causa cogitavi mecum dicens: Vadam ad
faciem principis Holofernis, ut indicem illi secreta illorum et ostendam illi quo aditu possit obtinere eos, ita ut non cadat vir unus de
exercitu eius. 14 Et, cum audissent viri illi verba eius, considerabant faciem eius; et erat in oculis eorum [l]stupor, quoniam pulchritudinem eius mirabantur nimis. 15 Et dixerunt ad eam: Conservasti
animam tuam, eo quod tale repperisti consilium, ut descenderes ad
dominum nostrum. 16 Hoc autem scias quoniam, cum steteris in
conspectu eius, bene tibi faciet, et eris gratissima in corde eius.
Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernis adnuntiantes eam.
17 Cumque intrasset ante faciem eius, statim [m]captus est in suis
oculis Holofernes. 18 Dixeruntque ad eum satellites eius: Quis contemnat populum Hebraeorum, qui tam decoras mulieres habent, ut
non pro his merito pugnare contra eos debeamus? 19 Videns itaque
Iudith Holofernem sedentem in [n]conopeo, quod erat ex purpura et
auro et smaragdo et lapidibus pretiosis intextum, 20 et, cum in faciem eius intendisset, [o]adoravit eum prosternens se super terram;
et elevaverunt eam servi Holofernis, iubente domino suo.

11 Tunc Holofernes dixit ei: Aequo animo esto et noli pavere in
corde tuo [a]quoniam ego nunquam nocui viro qui voluit servire
Nabuchodonosor regi; 2 populus autem tuus, si non contempsisset
me, [b]non levassem lanceam meam super eum. 3 Nunc autem dic
mihi qua ex causa recessisti ab illis, et placuit tibi ut venires ad nos?
4 Et dixit illi Iudith: Sume verba ancillae tuae, quoniam si secutus fueris verba ancillae tuae, perfectam rem faciet Dominus tecum. 5 [c]Vivit enim Nabuchodonosor rex terrae, et vivit virtus eius,
quae est in te ad correptionem omnium animarum errantium, quoniam non solum homines serviunt illi per te, [d]sed et bestiae agri
obtemperant illi. 6 Nuntiatur enim animi tui industria universis gentibus, et indicatum est omni saeculo, quoniam [e]tu solus bonus et
potens es in omni regno eius, et disciplina tua omnibus provinciis
praedicatur. 7 Nec hoc latet [f]quod locutus est Achior, nec illud
ignoratur [g]quod ei iusseris evenire; 8 constat enim Deum nostrum
sic peccatis offensum, ut mandaverit per prophetas suos ad populum,
quod tradat eum pro peccatis suis. 9 Et, quoniam [h]sciunt se offendisse Deum suum filii Israël, tremor tuus super ipsos est. 10 Insuper etiam fames invasit eos, et [i]ab ariditate aquae iam inter mortuos computantur: 11 denique hoc ordinant, [j]ut interficiant pecora
sua et [k]bibant sanguinem eorum, 12 et [l]sancta Domini Dei sui,
quae praecepit Deus non contingi, in frumento, vino et oleo, haec
cogitaverunt impendere et volunt consumere, quae nec manibus deberent contingere. Ergo quoniam haec faciunt, certum est quod in
perditionem dabuntur: 13 quod ego ancilla tua cognoscens fugi
ab illis, et [m]misit me Dominus haec ipsa nuntiare tibi. 14 Ego enim,
ancilla tua, Deum colo etiam nunc apud te, et exiet ancilla tua et
orabo Deum, 15 et dicet mihi quando eis reddat peccatum suum,
et veniens nuntiabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Ierusalem, et habebis omnem populum Israël [n]sicut oves quibus non
est pastor; et [o]non latrabit vel unus canis contra te, 16 quoniam
haec mihi dicta sunt per providentiam Dei. 17 Et quoniam iratus
est illis Deus, haec ipsa missa sum nuntiare tibi.
18 Placuerunt autem omnia verba haec coram Holoferne et coram
pueris eius ,et mirabantur sapientiam eius et dicebant alter ad alterum: 19 Non est talis mulier super terram in adspectu, in [p]pulchritudine et in sensu verborum. 20 Et dixit ad illam Holofernes: Bene
fecit Deus, qui misit te ante populum, ut des illum tu in manibus nostris. 21 Et quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi
hoc Deus tuus, [q]erit et Deus meus, et tu in domo Nabuchodonosor
magna eris, et nomen tuum nominabitur in universa terra.

12 Tunc iussit eam introire ubi repositi erant [a]thesauri eius et
iussit illic manere eam et constituit quid daretur illi de convivio
suo. 2 Cui respondit Iudith et dixit: Nunc [b]non potero manducare
ex his quae mihi praecipis tribui, ne veniat super me offensio; ex
his autem, [c]quae mihi detuli, manducabo. 3 Cui Holofernes ait: Si

l v. vr. 4, 7, 18.
m cp. 16, 8, 11.
n cp. 13, 10, 19.
o cf. cp. 13, 30.

a cf. cp. 3, 11, 12.
b 2 Rg 23, 18.
c cf. Gn 32, 15; 2 Rg 14, 21.
*4-17] * cf. prop. 51 M. Molinos. ab Inn. XI damn.*
d Bar 3, 16, 17; Dn 2, 38.
e cf. Lc 22, 25.
f cp. 5, 5-25.
g cp. 6, 2-6.
h v. Dt 33, 29.
i cf. cp. 7, 14, 17; 16, 13.
j cf. 1 Rg 14, 32, 33.
k cf. Lv 17, 10.
l Lv 22, 1-16; Nm 18, 8-19. — cf. 1 Rg 14, 31-33.
m vr. 17.
n 3 Rg 22, 17. — v. Nm 27, 17.
o Ex 11, 7; Js 10, 21.
p cp. 10, 7, 18.
q Rt 1, 16; Dn 6, 26. — cf. cp. 3, 13; 6, 2.

a v. cp. 15, 14.
b Tb 1, 12; Est 14, 17, Dn 1, 8. — cf. Ac 10, 14.
c cp. 10, 5.

Holofernes servis suis fecerat, venisset, et sola cum duce temulento relinqueretur (10-20), capta occasione, pugione de lectulo pendente caput Holofernis amputat traditumque abrae in Bethuliam adfert (13, 1-21). Magno gaudio

defecerint tibi ista quae tecum detulisti, quid faciemus tibi? 4 Et
dixit Iudith: [d]Vivit anima tua, domine meus, quoniam non expen-
det omnia haec ancilla tua, [e]donec faciat Deus in manu mea haec
quae cogitavi. Et induxerunt illam servi eius in [f]tabernaculum quod
praeceperat. 5 Et petiit, dum introiret, ut daretur ei copia [g]nocte et
ante lucem egrediendi foras ad orationem et deprecandi Dominum.
6 Et praecepit cubiculariis suis, ut, sicut placeret illi, exiret et in-
troiret ad adorandum Deum suum per triduum. 7 Et exibat noctibus
in vallem Bethuliae et [h]baptizabat se in [i]fonte aquae. 8 Et, ut ascen-
debat, orabat Dominum Deum Israël, [j]ut dirigeret viam eius ad
liberationem populi sui. 9 Et introiens munda manebat in taberna-
culo, usque dum acciperet escam suam in [k]vespere.
10 Et factum est, in [l]quarto die Holofernes fecit cenam servis
suis et dixit ad Vagao eunuchum suum: Vade et suade Hebraeam
illam ut sponte consentiat habitare mecum. 11 [m]Foedum est enim
apud Assyrios, si femina irrideat virum agendo ut immunis ab eo
transeat.
12 Tunc introivit Vagao ad Iudith et dixit: Non vereatur bona
puella introire ad dominum meum, ut honorificetur ante faciem eius,
ut manducet cum eo et bibat vinum in iucunditate. 13 Cui Iudith
respondit: Quae ego sum, ut contradicam domino meo? 14 Omne,
quod erit ante oculos eius bonum et optimum, faciam; quidquid
autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitae
meae. 15 Et surrexit et ornavit se vestimento suo et ingressa stetit
ante faciem eius. 16 [n]Cor autem Holofernis concussum est, [o]erat
enim ardens in concupiscentia eius, 17 et dixit ad eam Holofernes:
Bibe nunc et accumbe in iucunditate, quoniam invenisti gratiam
coram me. 18 Et dixit Iudith: Bibam, domine, quoniam magnificata
est anima mea hodie prae omnibus diebus meis. 19 Et accepit et
manducavit et bibit coram ipso, [p]ea quae paraverat illi ancilla eius.
20 Et iucundus factus est Holofernes ad eam [q]bibitque vinum mul-
tum nimis, quantum nunquam biberat in vita sua.
13 Ut autem sero factum est, festinaverunt servi illius ad hospitia
sua; et conclusit Vagao ostia cubiculi et abiit. 2 Erant autem
omnes fatigati a vino; 3 eratque Iudith sola in cubiculo. 4 Porro
Holofernes iacebat in lecto [a]nimia ebrietate sopitus.
5 Dixitque Iudith puellae suae ut staret foris ante cubiculum et
observaret. 6 Stetitque Iudith ante lectum orans cum lacrimis et [b]la-
biorum motu in silentio 7 dicens: Confirma me, Domine Deus Israël,
et respice in hac hora ad opera manuum mearum, ut, [c]sicut promi-
sisti, Ierusalem civitatem tuam erigas, et hoc, quod credens per te
posse fieri cogitavi, perficiam. 8 Et, cum haec dixisset, accessit ad
columnam, quae erat ad caput lectuli eius, et pugionem eius, qui in
ea ligatus pendebat, exsolvit. 9 Cumque evaginasset illum, apprehen-
dit comam capitis eius et ait: [d]Confirma me, Domine Deus, in hac
hora. 10 Et percussit bis in cervicem eius et [e]abscidit caput eius
et abstulit [f]conopeum eius a columnis et evolvit corpus eius truncum.
11 Et post pusillum exivit et tradidit caput Holofernis ancillae suae
et iussit ut mitteret illud in [g]peram suam. 12 Et exierunt duae [h]se-
cundum consuetudinem suam quasi ad orationem et transierunt
castra et gyrantes [i]vallem venerunt ad portam civitatis.
13 Et dixit Iudith a longe custodibus murorum: Aperite portas,
quoniam [j]nobiscum est Deus, qui fecit virtutem in Israël. 14 Et
factum est, cum audissent viri vocem eius, vocaverunt [k]presbyteros
civitatis, 15 et concurrerunt ad eam omnes, a minimo usque ad
maximum, quoniam sperabant eam iam non esse venturam. 16 Et ac-
cendentes luminaria congyraverunt circa eam universi; illa autem a-
scendens in eminentiorem locum iussit fieri silentium. Cumque omnes
tacuissent, 17 dixit Iudith: Laudate Dominum Deum nostrum, qui
non deseruit sperantes in se 18 et in me ancilla sua adimplevit
misericordiam suam [l]quam promisit domui Israël et interfecit in
manu mea hostem populi sui hac nocte. 19 Et proferens de pera
caput Holofernis ostendit illis dicens: Ecce caput Holofernis principis
militiae Assyriorum, et ecce conopeum illius, in quo recumbebat in

d v. 1 Rg 1, 26.
e cf. cp. 10, 8.
f vr. 1. cp. 14, 15.
g cf. Ps 118, 148.
h 2 Es 4, 23. — cf. Mr 7, 4.
i cp. 7, 6, 7, 10.
j cp. 9, 14.
k cf. 2 Rg 1, 12; 3, 35.
10-13] *1 L. in fr. 5 p. D. 4 Spbr.*
l cf. cp. 7, 23.
m cf. Est 1, 12, 15.
n cf. Ecli 9, 7.
o cp. 10, 17; 16, 8, 11.
p cf. vr. 2.
q cp. 13, 2. — cf. Ecli 19, 2.
1-11] *LL. 2 et 3 in fr. 5 p. D. 4 Spbr.*
a cp. 12, 20. — cf. Ecli 31, 30-41.
b cf. 1 Rg 1, 13.
c 3 Rg 9, 3; 4 Rg 19, 34.
d v. cp. 8, 31.
e cf. 1 Rg 17, 51; 1 Mc 7, 47; 2 Mc 15, 30.
f vr. 10, 19.
g cp. 10, 5; 12, 2.
h cf. cp. 12, 5.
i cp. 12, 7.
j cp. 8, 34.
k cp. 8, 9, 28. — cf. cp. 8, 32.
18, 20] *v. Ecli 24, 26.*
l cf. Lv 26, 7, 8.

excepta, ut irruant repente in Assyrios cives hortatur (22-31), qui oriente sole caput Holofernis suspendunt muris et magno cum strepitu impetum faciunt (14, 1-7). Interea hostes comperiunt ducem suum per mulierem

ebrietate sua, ubi [m]per manum feminae percussit illum Dominus
Deus noster. 20 [n]Vivit autem ipse Dominus, quoniam [o]custodivit
me angelus eius et hinc euntem et ibi commorantem et inde huc
revertentem, et non permisit me Dominus ancillam suam coinqui-
nari, sed sine pollutione peccati revocavit me vobis gaudentem in
victoria sua, in evasione mea et in liberatione vestra.
21 ' [p]Confitemini illi omnes, quoniam bonus,
quoniam in saeculum misericordia eius '.
22 Universi autem adorantes Dominum dixerunt ad eam:
Benedixit te Dominus in virtute sua,
quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros.
23 Porro Ozias [q]princeps populi Israël dixit ad eam: [r]Benedicta
es tu, filia, a Domino Deo excelso, prae omnibus mulieribus super
terram. 24 Benedictus Dominus qui creavit caelum et terram, qui
te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum; 25 quia
hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore
hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in aeternum, pro
quibus non perpecisti animae tuae propter angustias et tribulationem
generis tui, sed subvenisti ruinae ante conspectum Dei nostri. 26 Et
[s]dixit omnis populus: Fiat, fiat.
27 Porro Achior vocatus venit et dixit ei Iudith: Deus Israël,
cui tu [t]testimonium dedisti, quod ulciscatur se de inimicis suis, ipse
caput omnium incredulorum incidit hac nocte in manu mea. 28 Et,
ut probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu su-
perbiae suae Deum Israël contempsit et tibi interitum minabatur
dicens: [u]Cum captus fuerit populus Israël, gladio perforari praeci-
piam latera tua. 29 Videns autem Achior caput Holofernis, angu-
stiatus prae pavore cecidit in faciem suam super terram et aestuavit
anima eius. 30 Postea vero quam resumpto spiritu recreatus est,
procidit ad pedes eius et adoravit eam et dixit: 31 [v]Benedicta tu
a Deo tuo in omni tabernaculo Iacob, quoniam in omni gente, quae
audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israël.
14 Dixit autem Iudith ad omnem populum: Audite me, fratres:
[a]suspendite caput hoc super muros nostros. 2 Et erit, cum ex-
ierit sol, accipiat unusquisque arma sua et exite cum impetu, non
ut descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes. 3 Tunc ex-
ploratores necesse erit ut fugiant, ad principem suum excitandum
ad pugnam. 4 Cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum
Holofernis et invenerint eum truncum in suo sanguine volutatum,
[b]decidet super eos timor. 5 Cumque cognoveritis fugere eos, ite
post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus vestris.
6 Tunc Achior videns virtutem, quam fecit Deus Israël, relicto
gentilitatis ritu, credidit Deo et [c]circumcidit carnem praeputii sui
et [d]appositus est ad populum Israël, et omnis successio generis eius
usque in hodiernum diem.
7 Mox autem ut ortus est dies, suspenderunt super muros caput
Holofernis, accepitque unusquisque vir arma sua, et egressi sunt
cum grandi strepitu et ululatu. 8 Quod videntes exploratores ad ta-
bernaculum Holofernis cucurrerunt. 9 Porro hi, qui in tabernaculo
erant, venientes et ante ingressum cubiculi perstrepentes excitandi
gratia inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, sed
a sonantibus Holofernes evigilaret. 10 Nullus enim audebat cubiculum
virtutis Assyriorum pulsando aut intrando aperire. 11 Sed, cum ve-
nissent eius duces ac tribuni et universi maiores exercitus regis As-
syriorum, dixerunt cubiculariis: 12 Intrate et excitate illum, quoniam
egressi [e]mures de cavernis suis ausi sunt provocare nos ad proelium.
13 Tunc ingressus Vagao cubiculum eius stetit ante cortinam et
plausum fecit manibus suis, suspicabatur enim illum cum Iudith
dormire; 14 sed cum nullum motum iacentis sensu aurium caperet,
accessit proximans ad cortinam et elevans eam vidensque cadaver
absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactum iacere super
terram exclamavit voce magna cum fletu et [f]scidit vestimenta sua.
15 Et ingressus [g]tabernaculum Iudith non invenit eam et exsiliit
foras ad populum 16 et dixit: Una mulier hebraea fecit confusionem

m v. cp. 9, 15; 15, 7. — cf. Jd 4, 9.
20] *R. in fs. ss. Ang. cust.*
n v. Ex 23, 20; Rt 3, 13; Tb 3, 25; Dn 10, 15.
o v. Tb 10, 11.
p Ps 135, 1; 105, 1; 106, 1. — cf. 2 Par 5, 13; 20, 21.
22-25] *R. in D. 4 Spbr.*
22-25] *L. in fs. 7 dol. BMV.*
q cf. cp. 6, 11.
r Lc 1, 28. — cf. Jd 5, 24.
s cp. 10, 9; 15, 12. — cf. 1 Par 16, 36; Ps 40, 14.
t v. cp. 5, 5-25.
u cp. 5, 28; 6, 4-6.
v vr. 23.
a cf. 2 Mc 15, 35.
b cf. cp. 15, 1-2.
c Gn 17, 23; Ex 12, 48. — cf. Dt 23, 3; 2 Es 13, 1, 2.
d cf. Gn 49, 32; Dt 32, 50; Ac 13, 36.
e cf. 1 Rg 14, 11.
f v. Gn 37, 29.
g v. cp. 12, 4.

occisum (8-18), trementesque fugam arripiunt et a filiis Israël insequentibus et magna praeda relicta, penitus profligantur (15, 1-4). Iudith autem ab Ioachim summo pontifice et populo laudibus et Holofernis spoliis

in domo regis Nabuchodonosor: ecce enim Holofernes iacet in terra
et caput eius non est in illo. 17 Quod cum audissent principes vir-
tutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua; et [h]intolerabilis
timor et tremor cecidit super eos, et turbati sunt animi eorum
valde, 18 et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum
eorum.

15 Cumque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, [a]fugit
mens et consilium ab eis, et solo tremore et metu agitati fugae
praesidium sumunt, 2 ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed
inclinato capite, relictis omnibus, evadere festinabant Hebraeos, quos
armatos super se venire audiebant, fugientes per vias camporum et
semitas collium. 3 Videntes itaque filii Israël fugientes, secuti sunt
illos descenderuntque clangentes tubis et ululantes post ipsos. 4 Et
quoniam Assyrii non adunati in fugam ibant praecipites, filii autem
Israël uno agmine persequentes, debilitabant omnes quos invenire
potuissent.

5 [b]Misit itaque Ozias nuntios per omnes civitates et regiones
Israël. 6 Omnis itaque regio omnisque urbs electam iuventutem ar-
matam misit post eos, et persecuti sunt eos in ore gladii, quousque
pervenirent ad extremitatem finium suorum. 7 Reliqui autem, qui
erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum et [c]praedam,
quam fugientes Assyrii reliquerant, abstulerunt et onustati sunt valde.
8 Hi vero qui victores reversi sunt ad Bethuliam, omnia quae erant
illorum attulerunt secum, ita ut non esset numerus in pecoribus et
iumentis et universis mobilibus eorum, ut a minimo usque ad ma-
ximum omnes divites fierent depraedationibus eorum.

9 [d]Ioachim autem summus pontifex de Ierusalem venit in Be-
thuliam cum universis presbyteris suis, ut videret Iudith. 10 Quae
cum exisset ad illum, benedixerunt eam omnes una voce dicentes:
[e]Tu gloria Ierusalem, tu laetitia Israël, tu honorificentia populi
nostri. 11 Quia fecisti viriliter, et confortatum est cor tuum, eo quod
castitatem amaveris et post virum tuum alterum nescieris, ideo et
manus Domini confortavit te, et ideo eris benedicta in aeternum.
12 Et [f]dixit omnis populus: Fiat, fiat.

13 Per dies autem triginta vix collecta sunt spolia Assyriorum a
populo Israël. 14 Porro autem universa, quae Holofernis peculiaria
fuisse probata sunt, dederunt Iudith in auro et argento et vestibus
et gemmis et omni supellectili, et tradita sunt omnia illi a populo.
15 Et omnes populi gaudebant cum [g]mulieribus et virginibus et iuve-
nibus in organis et citharis.

16 Tunc [a]cantavit canticum hoc Domino Iudith dicens:
2 Incipite Domino in [b]tympanis,
cantate Domino in cymbalis,
[c]modulamini illi psalmum novum,
exaltate et invocate nomen eius.
3 [d]Dominus conterens bella. [e]Dominus nomen est illi.
4 Qui posuit castra sua in medio populi sui,
ut [f]eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.
5 [g]Venit Assur ex montibus ab aquilone
[h]in multitudine fortitudinis suae,
[i]cuius multitudo obturavit torrentes,
et equi eorum cooperuerunt valles.
6 [j]Dixit se incensurum fines meos
et iuvenes meos occisurum gladio,
infantes meos dare in praedam
et virgines in captivitatem.
7 Dominus autem omnipotens nocuit eum
et [k]tradidit eum in [l]manus feminae et confodit eum.
8 [m]Non enim cecidit potens eorum a iuvenibus,
nec filii Titan percusserunt eum,
nec [n]excelsi gigantes opposuerunt se illi:
sed Iudith filia Merari in [o]specie faciei suae dissolvit eum.
9 [p]Exuit enim se vestimento viduitatis,
et induit se vestimento laetitiae in exsultatione filiorum [Israël.

h Dt 11, 25.
1-12] *LL. in fr. 6 p. D. 4 Spbr.*
a cf. 4 Rg 7, 7; 2 Par 13, 15; 14, 12.
b cf. Jd 7, 24.
c cf. cp. 2, 8, 10.
d cf. cp. 4, 5.
10] *R. etc. in fss. BMV. et Sctar.*
e cp. 2, 8.
f cp. 10, 9; 13, 26.
g cf. Ex 15, 20-21.
a cf. Ex 15, 1; Jd 5, 2.
b Ps 150, 4, 5. — cf. cp. 3, 10.
c vr. 15; Ps 95, 1; 97, 1; Is 42, 10.
3] *v. Ex 15, 2, 3.*
d cp. 9, 10; Ps 45, 10; 2 Mc 12, 28.
e Ps 67, 5.
f cf. Ps 33, 7, 8.
g v. cp. 2, 12-17; Is 49, 12.
h v. cp. 2, 11.
i cf. 4 Rg 19, 24.
j cf. 4 Rg 8, 12.
7] *v. vr. 16.*
k cf. 2 Rg 3, 33, 34.
l cf. Jd 4, 9. — v. cp. 9, 15; 13, 19.
m cf. Bar 3, 26.
n cp. 8, 1.
o cp. 10, 17; 12, 16.
p cp. 10, 2, 3.

honestata (9'-15), Dei potentiam contra innumerabiles hostes per mulierem ostensam carmine triumphali celebrat (16, 1-21). Tantum autem facinus etiam post Iudith mortem quotannis memorandum constitutum est (22-31).

10 Unxit faciem suam unguento
et colligavit cincinnos suos mitra,
accepit stolam novam ad decipiendum illum.
11 [q]Sandalia eius rapuerunt oculos eius,
pulchritudo eius captivam fecit animam eius.
[r]Amputavit pugione cervicem eius.
12 Horruerunt Persae constantiam eius,
et Medi audaciam eius.
13 Tunc [s]ululaverunt castra Assyriorum
quando apparuerunt humiles mei [t]arescentes in siti.
14 [u]Filii puellarum [v]compunxerunt eos,
et sicut pueros fugientes occiderunt eos.
Perierunt in proelio a facie Domini Dei mei.
15 [x]Hymnum cantemus Domino;
hymnum novum cantemus Deo nostro.
16 Adonai Domine, [y]magnus es tu et praeclarus in virtute tua,
et quem superare nemo potest.
17 Tibi serviat omnis creatura tua;
[z]quia dixisti, et facta sunt;
[a]misisti spiritum tuum, et creata sunt;
et [b]non est qui resistat voci tuae.
18 [c]Montes a fundamentis movebuntur cum aquis,
petrae sicut cera liquescent ante faciem tuam;
19 [d]qui autem timent te magni erunt apud te per omnia.
20 [e]Vae genti insurgenti super genus meum!
[f]Dominus enim omnipotens vindicabit in eis,
in die iudicii visitabit illos.
21 [g]Dabit enim ignem et vermes in carnes eorum,
ut urantur et sentiant usque in sempiternum.
22 Et factum est post haec, omnis populus post victoriam venit
in Ierusalem adorare Dominum; et mox, [h]ut purificati sunt, obtu-
lerunt omnes holocausta et vota et repromissiones suas. 23 Porro
Iudith universa vasa bellica Holofernis, [i]quae dedit illi populus, et
[j]conopeum, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, [k]obtulit in ana-
thema oblivionis. 24 Erat autem populus iucundus secundum faciem
sanctorum; et per tres menses gaudium huius victoriae celebratum
est cum Iudith.
25 Post dies autem illos unusquisque rediit in domum suam, et
Iudith magna facta est in Bethulia et praeclarior erat universae ter-
rae Israël. 26 Erat etiam virtuti castitas adiuncta, ita ut non cogno-
sceret virum omnibus diebus vitae suae, ex quo defunctus est Manas-
ses vir eius. 27 Erat autem, diebus festis, procedens cum magna
gloria. 28 Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque,
et dimisit abram suam liberam et defuncta est ac sepulta [l]cum viro
suo in Bethulia. 29 [m]Luxitque illam omnis populus diebus septem.
30 In omni autem spatio vitae eius non fuit qui perturbaret Israël,
et post mortem eius annis multis. 31 [n]Dies autem victoriae huius
festivitatis ab Hebraeis in numero sanctorum dierum accipitur et
colitur a Iudaeis ex illo tempore usque in praesentem diem.

q cp. 10, 17; 12, 16. — v. Cn 7, 1.
r cp. 13, 9, 10.
s cp. 14, 12, 18.
t v. cp. 11, 10.
u v. cp. 5, 27. — (cf. 1 Rg 17, 47; 2 Par 20, 15).
v cp. 15, 4, 5.
15-21] *Cn. ad ll. in fr. 4.*
15] *Ant. in Sxg.*
x vr. 2; Ps 95, 1; 97, 1; Is 42, 10.
y Ex 15, 11.
16] *R. in D. 4 Spbr. et Ant. in sb. praec.*
z cp. 9, 4; Gn 1, 3; Ps 32, 9.
a Ps 103, 30.
b Est 13, 9, 11. — v. Gn 50, 19.
c 2 Rg 22, 8, 16; Ps 96, 5; Is 64, 1. — cf. Ps 67, 3.
d Ps 102, 13.
e cf. Zc 2, 8.
f cf. 2 Pt 2, 9; 3, 7.
g Ecli 7, 16; Is 66, 24; Mr 9, 43, 45, 47, 48.
h Nm 19, 11; 31, 19. — cf. Nm 31, 21.
22-31] *LL. in sb. p. D. 4 Spbr.*
i cp. 15, 14.
j cp. 13, 10.
k cf. 1 Rg 21, 9; 31, 10.
l cf. Gn 23, 19; Tb 14, 22.
m cf. Gn 50, 10; 1 Rg 31, 13; Ecli 22, 12.
n cf. Est 9, 21-27; 16, 22.

LIBER ESTHER

N diebus *a*Assueri, qui regnavit ab *b*India usque
Aethiopiam super centum viginti septem provin-
cias, **2** quando *c*sedit in solio regni sui, *d*Susan
civitas regni eius exordium fuit. **3** Tertio igitur
anno imperii sui, fecit *e*grande convivium cunctis
principibus et pueris suis fortissimis Persarum et
Medorum inclitis et praefectis provinciarum coram
se, **4** ut ostenderet divitias gloriae regni sui, ac
magnitudinem atque iactantiam potentiae suae, multo tempore, cen-
tum videlicet et octoginta diebus. **5** Cumque implerentur dies con-
vivii, invitavit omnem populum, qui inventus est in Susan a maximo
usque ad minimum; et iussit septem diebus convivium praeparari
in vestibulo *f*horti et nemoris, quod regio cultu et manu consitum
erat. **6** Et pendebant ex omni parte tentoria aërii coloris et carbasini
ac hyacinthini sustentata funibus byssinis atque purpureis, qui ebur-
neis circulis inserti erant et columnis marmoreis fulciebantur. *g*Le-
ctuli quoque aurei et argentei super pavimentum smaragdino et pario
stratum lapide dispositi erant, quod mira varietate pictura decora-
bat. **7** Bibebant autem, qui invitati erant aureis poculis et aliis
atque aliis vasis cibi inferebantur. Vinum quoque, ut magnificentia
regia dignum erat, abundans et praecipuum ponebatur. **8** Nec erat
qui nolentes cogeret ad bibendum, sed, sicut rex statuerat praepo-
nens mensis singulos de principibus suis, ut sumeret unusquisque
quod vellet.

9 Vasthi quoque regina fecit convivium feminarum in palatio, ubi
rex Assuerus manere consueverat.

10 Itaque die septimo, *h*cum rex esset hilarior et post nimiam
potationem incaluisset mero, praecepit Maumam et Bazatha et *i*Har-
bona et *j*Bagatha et Abgatha et Zethar et Charchas, septem eunuchis,
qui in conspectu eius ministrabant, **11** ut introducerent reginam
Vasthi coram rege, *l*posito super caput eius diademate, ut ostende-
ret cunctis populis et principibus pulchritudinem illius: erat enim
pulchra valde. **12** Quae renuit et ad regis imperium, quod per eunu-
chos mandaverat, venire *m*contempsit.

Unde iratus rex et nimio furore succensus **13** interrogavit *n*sapien-
tes, qui ex more regio semper ei aderant et illorum faciebat cuncta
consilio scientium leges ac iura maiorum (**14** erant autem primi et
proximi Charsena et Sethar et Admatha et Tharsis et Mares et
Marsana et *o*Mamuchan, *p*septem duces Persarum atque Medorum,
*q*qui videbant faciem regis, et primi post eum residere soliti erant),
15 cui sententiae Vasthi regina subiaceret, quae Assueri regis impe-
rium, quod per eunuchos mandaverat, facere noluisset. **16** Respon-
ditque Mamuchan, audiente rege atque principibus: Non solum re-
gem laesit regina Vasthi, sed et omnes populos et principes, qui
sunt in cunctis provinciis regis Assueri. **17** Egredietur enim sermo
reginae ad omnes mulieres, ut contemnant viros suos et dicant:
Rex Assuerus iussit ut regina Vasthi intraret ad eum et illa noluit;
18 atque hoc exemplo omnes principum coniuges Persarum atque
Medorum parvipendent imperia maritorum; unde regis iusta est
indignatio. **19** *r*Si tibi placet, egrediatur edictum a facie tua et scri-
batur iuxta legem Persarum atque Medorum, *s*quam praeteriri illici-
tum est, ut nequaquam ultra Vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum
illius altera, quae melior est illa, accipiat; **20** et hoc in omne (quod
latissimum est) provinciarum tuarum divulgetur imperium, et *t*cunctae
uxores, tam maiorum quam minorum, deferant maritis suis honorem.

1-9] *LL. in D. 5 Spbr.*
a 1 Es 4, 6 (?).
b cp. 8, 9; 9, 30. — cf. Dn 6, 1.
c 3 Rg 1, 46.
3, 0] *v. 1 Pt 5, 4.*
d v. 2 Es 1, 1.
e cp. 2, 18. — cf. Gn 40, 20; 3 Rg 3, 15; Mr 6, 21.
f cp. 7, 7, 8.
g cf. Es 23, 41; Am 6, 4.
h cf. Jd 16, 25; 2 Rg 13, 28.
i cp. 7, 9.
j cp. 2, 21; 6, 8.
l cp. 2, 17; 6, 8.
m cf. Jdt 12, 11.
n Is 44, 25; 47, 10; Jr 10, 7; 50, 35; Dn 2, 12; 5, 15; Mt 2, 1.
o v. 16, 21.
p 1 Es 7, 14.
q 4 Rg 25, 19. — cf. 2 Rg 14, 24, 32.
r cp. 5, 4; 2 Es 2, 5.
s cp. 8, 8; Dn 6, 8, 12, 15.
t cf. Eph 5, 22, 24, 33; Col 3, 18; 1 Tm 2, 12; 1 Pt 3, 1. cf. Gn 3, 16.

21 Placuit consilium eius regi et principibus, fecitque rex iuxta
consilium Mamuchan; 22 et misit epistulas [u]ad universas provincias
regni sui, ut quaeque gens audire et legere poterat, diversis linguis
et litteris, esse viros principes ac maiores in domibus suis, et hoc
per cunctos populos divulgari.

2 His ita gestis, [a]postquam regis Assueri indignatio deferbuerat,
recordatus est Vasthi, et quae fecisset vel quae passa esset. 2 Dixe-
runtque pueri regis ac ministri eius: Quaerantur regi puellae virgi-
nes ac speciosae, 3 et mittantur qui considerent per universas pro-
vincias puellas speciosas et virgines et adducant eas ad civitatem
Susan et tradant eas in domum feminarum sub manu [b]Egei eunuchi,
qui est praepositus et custos mulierum regiarum; et accipiant [c]mun-
dum muliebrem et cetera ad usus necessaria. 4 Et quaecumque inter
omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo
regi; et ita, ut suggesserant, iussit fieri.
5 Erat vir iudaeus in Susan civitate vocabulo [d]Mardochaeus, filius
Iair filii [e]Semei filii [f]Cis de stirpe Iemini, 6 qui translatus fuerat
de Ierusalem [g]eo tempore quo Iechoniam regem Iuda Nabuchodono-
sor rex Babylonis transtulerat. 7 Qui fuit nutritius filiae [h]fratris sui
Edissae, quae altero nomine vocabatur Esther, et utrumque parentem
amiserat: pulchra nimis et decora facie. Mortuisque patre eius ac
matre, Mardochaeus sibi eam adoptavit in filiam.
8 Cumque percrebruisset regis imperium, et iuxta mandatum illius
multae pulchrae virgines adducerentur Susan et [i]Egeo traderentur
eunucho, Esther quoque inter ceteras puellas ei tradita est, ut ser-
varetur in numero feminarum. 9 Quae placuit ei et invenit gratiam
in conspectu illius, et praecepit eunucho ut acceleraret mundum
muliebrem et traderet ei [j]partes suas et septem puellas speciosissi-
mas de domo regis, et tam ipsam quam pedisequas eius ornaret
atque excoleret. 10 Quae [l]noluit indicare ei populum et patriam
suam; Mardochaeus enim praeceperat ei, ut de hac re omnino reti-
ceret. 11 Qui deambulabat cotidie ante vestibulum domus, in qua
electae virgines servabantur, curam agens salutis Esther et scire volens
quid ei accideret.
12 Cum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum,
ut intrarent ad regem, expletis omnibus quae ad cultum muliebrem
pertinebant, mensis duodecimus vertebatur; ita dumtaxat, ut sex
mensibus oleo ungerentur myrrhino et aliis sex quibusdam pigmentis
et aromatibus uterentur. 13 Ingredientesque ad regem quidquid postu-
lassent ad ornatum pertinens accipiebant et, ut eis placuerat, com-
positae de triclinio feminarum ad regis cubiculum transibant. 14 Et
quae intraverat vespere egrediebatur mane, atque inde in secundas
aedes deducebatur, quae sub manu Susagazi eunuchi erant, qui con-
cubinis regis praesidebat; nec habebat potestatem ad regem ultra
redeundi, nisi voluisset rex et eam venire iussisset ex nomine.
15 Evoluto autem tempore per ordinem, instabat dies quo Esther
[m]filia Abihail fratris Mardochaei, quam sibi adoptaverat in filiam,
deberet intrare ad regem. Quae non quaesivit muliebrem cultum,
sed quaecumque voluit [n]Egeus eunuchus custos virginum, haec ei
ad ornatum dedit; erat enim formosa valde et incredibili pulchritu-
dine: omnium oculis gratiosa et amabilis videbatur. 16 Ducta est
itaque ad cubiculum regis Assueri mense decimo, qui vocatur te-
beth, septimo anno regni eius. 17 Et adamavit eam rex plus quam
omnes mulieres, habuitque gratiam et misericordiam coram eo super
omnes mulieres, et posuit [o]diadema regni in capite eius fecitque
eam regnare in loco Vasthi 18 et iussit convivium praeparari per-
magnificum cunctis principibus et servis suis, pro [p]coniunctione et
nuptiis Esther et dedit requiem universis provinciis ac dona largitus
est [q]iuxta magnificentiam principalem.
19 Cumque [r]secundo quaererentur virgines et congregarentur Mar-
dochaeus manebat [s]ad ianuam regis, 20 necdum prodiderat Esther
patriam et populum suum [t]iuxta mandatum eius; quidquid enim
ille praecipiebat observabat Esther et ita cuncta faciebat, ut eo
tempore solita erat, quo eam parvulam [u]nutriebat.

u cp. 3, 12; 8, 9.
a cf. cp. 7, 10.
b vr. 8, 15.
c vr. 9, 12.
5-11] *LL. 1 et 2 in fr. 2 p. D. 5 Spbr.*
d 1 Es 2, 2 (?). — v. cp. 11, 2.
e 2 Rg 16, 58; 3 Rg 2, 8, 36-46.
f 1 Rg 9, 1; 14, 51; 1 Par 8, 33.
g cp. 11, 4; 4 Rg 24, 14, 15; 2 Par 36, 10, 20; Jr 24, 1; 29, 1, 2.
h v. vr. 15.
i vr. 3.
j cf. 1 Rg 15, 5.
l vr. 20. — cf. cp. 7, 2-4.
15-17] *3 L. in fr. 2 p. D. 5 Spbr.*
m vr. 7; cp. 9, 29.
n vr. 3.
o v. cp. 1, 3.
p cf. Dt 7, 3.
q cp. 1, 7.
r vr. 3, 4.
s vr. 21; cp. 3, 2, 3; 5, 9, 13; 6, 10, 12.
t vr. 10.
u vr. 7.

ter puellas, quae ei offeruntur (2, 1-18). Mardochaeus vero reginae patruus stans ad portam palatii detectam coniurationem regi manifestat (19-23); sed, cum renuat genuflectere coram Aman, eius in se et in gentem suam

21 Eo igitur tempore quo Mardochaeus ad regis ianuam morabatur,
irati sunt [v]Bagathan et Thares, duo eunuchi regis, qui ianitores erant
et in primo palatii limine praesidebant, volueruntque insurgere in re-
gem et occidere eum. 22 Quod Mardochaeum non latuit, statimque
nuntiavit reginae Esther, et illa regi ex nomine Mardochaei, qui ad
se rem detulerat. 23 Quaesitum est et inventum, et appensus est uter-
que eorum in patibulo, [x]mandatumque est historiis et annalibus tra-
ditum coram rege.
3 Post haec rex Assuerus [a]exaltavit Aman filium Amadathi, qui
erat de stirpe [b]Agag, et posuit solium eius super omnes prin-
cipes quos habebat. 2 Cunctique servi regis, qui in foribus palatii
versabantur, flectebant genua et adorabant Aman; sic enim praece-
perat eis imperator. Solus Mardochaeus [c]non flectebat genu neque
adorabat eum. 3 Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores palatii prae-
sidebant: Cur praeter ceteros non observas mandatum regis? 4 Cum-
que hoc crebrius dicerent, et ille nollet audire, nuntiaverunt Aman
scire cupientes utrum perseveraret in sententia; dixerat enim eis [d]se
esse Iudaeum.
5 Quod cum audisset Aman et experimento probasset quod Mar-
dochaeus non flecteret sibi genu nec se adoraret, [e]iratus est valde
6 et pro nihilo duxit in unum Mardochaeum mittere manus suas; au-
dierat enim quod esset gentis iudaeae, magisque voluit omnem Iu-
daeorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem.
7 Mense primo, cuius vocabulum est nisan, anno duodecimo
regni Assueri, missa est sors in urnam, quae hebraice dicitur [f]phur,
coram Aman, quo die et quo mense gens Iudaeorum deberet inter-
fici; et exivit mensis duodecimus [g]qui vocatur adar. 8 Dixitque
Aman regi Assuero: [h]Est populus per omnes provincias regni tui
dispersus et a se mutuo separatus, [i]novis utens legibus et caere-
moniis insuper et regis scita contemnens; et optime nosti quod
non expediat regno tuo ut insolescat per licentiam. 9 Si tibi placet,
decerne ut pereat, et decem milia talentorum appendam arcariis
gazae tuae. 10 [j]Tulit ergo rex anulum, quo utebatur, de manu sua
et dedit eum Aman filio Amadathi [k]de progenie Agag, [l]hosti Iu-
daeorum; 11 dixitque ad eum: Argentum, quod tu polliceris, tuum
sit; de populo age quod tibi placet.
12 [m]Vocatique sunt scribae regis mense primo nisan, tertia-
decima die eiusdem mensis, et [n]scriptum est, ut iusserat Aman, ad
omnes [o]satrapas regis et iudices provinciarum diversarumque gen-
tium, ut quaeque gens legere poterat et audire pro varietate lin-
guarum, [p]ex nomine regis Assueri. Et [q]litterae signatae ipsius anulo,
13 missae sunt per cursores regis ad universas provincias, ut [r]occi-
derent atque delerent omnes Iudaeos a puero usque ad senem, par-
vulos et mulieres [t]uno die, hoc est tertiodecimo mensis duodecimi
qui vocatur adar, et [u]bona eorum diriperent. 14 Summa autem
epistularum haec fuit, ut omnes provinciae scirent et pararent se
ad praedictam diem. 15 [v]Festinabant cursores, qui missi erant, regis
imperium explere. Statimque in Susan pependit [x]edictum, rege et
Aman celebrante convivium, et cunctis Iudaeis, qui in urbe erant,
flentibus.
4 Quae cum audisset Mardochaeus, [a]scidit vestimenta sua et indu-
tus est sacco [b]spargens cinerem capiti; et in platea mediae ci-
vitatis [c]voce magna clamabat ostendens amaritudinem animi sui,
2 et hoc heiulatu usque ad fores palatii gradiens; non enim erat
licitum indutum sacco aulam regis intrare. 3 In omnibus quoque
provinciis, oppidis ac locis, ad quae crudele regis [d]dogma perve-
nerat, planctus ingens erat apud Iudaeos, [e]ieiunium, ululatus et
fletus, [f]sacco et cinere multis pro strato utentibus.
4 Ingressae autem sunt [g]puellae Esther et eunuchi nuntiaveruntque
ei. Quod audiens consternata est et vestem misit, ut, ablato sacco,
induerent eum: quam accipere noluit. 5 Accitoque Athach eunucho,
quem rex ministrum ei dederat, praecepit ei ut iret ad Mardochaeum
et disceret ab eo cur hoc faceret. 6 Egressusque Athach ivit ad
Mardochaeum stantem in platea civitatis ante ostium palatii. 7 Qui

21-23] cp. 12, 1-4.
v cf. cp. 1, 10; 6, 2.
x cf. cp. 6, 1, 2; 10, 2; 1 Es 4, 15.
1-7] LL. in fr. 3 p. D. 5 Spbr.
a cp. 5, 11.
b vr. 10; cp. 8, 3, 5; 9, 24; 1 Rg 15, 8. — cf. cp. 16, 10, 14.
c cp. 5, 9.
d cf. cp. 13, 14.
e Dn 3, 19.
f cp. 9, 24, 26.
g 1 Es 6, 15.
h cp. 15, 2.
i cf. 1 Es 4, 12, 13; Ac 16, 20, 21. — cf. Sap. 2, 15.
j cp. 8, 2. — cf. Gn 41, 42; 1 Mc 6, 15.
k vr. 1.
l cp. 7, 6; 8, 1; 9, 24.
m cp. 8, 9.
n cf. cp. 1, 22.
o v. 1 Es 8, 36.
p cp. 8, 8, 10. — cf. 3 Rg 21, 8.
q v. cp. 13, 1-7.
r cp. 8, 10. — cf. 2 Par 30, 6.
s cp. 7, 4; 8, 11.
t cp. 8, 12. — cf. cp. 9, 1.
u cp. 8, 11. — v. cp. 13, 1-7.
v vr. 13.
x cp. 4, 8.
1-17] LL. in fr. 4 p. D. 5 Spbr.
a v. Is 37, 1.
b cp. 14, 2. — v. Jdt 4, 19.
c v. Gn 27, 34.
d Ac 16, 4.
e vr. 16; cp. 9, 31.
f Dn 9, 3. — cf. Is 58, 5.
g cp. 2, 9.

concitat iram (3, 1-15). Metu perculsus ad neptem recurrit eique suadet ut sibi et populo suo salutem intercedat (4, 1-16). Itaque, invocato Dei auxilio (17), Esther ad regem venit eumque cum Amano

indicavit ei omnia quae acciderant, quo modo [h]Aman promisisset,
ut in thesauros regis pro Iudaeorum nece inferret argentum; 8 exem-
plar quoque edicti, quod [i]pendebat in Susan, dedit ei ut reginae
ostenderet et moneret eam ut intraret ad regem et deprecaretur eum
pro populo suo.
9 Regressus Athach nuntiavit Esther omnia quae Mardochaeus
dixerat. 10 Quae respondit ei et iussit ut diceret Mardochaeo:
11 Omnes servi regis et cunctae, quae sub dicione eius sunt, norunt
provinciae, quod sive vir sive mulier non vocatus [j]interius atrium
regis intraverit, absque ulla cunctatione statim interficiatur, nisi [k]forte
rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementiae, atque ita
possit vivere. Ego igitur quomodo ad regem intrare potero, quae
triginta iam diebus non sum vocata ad eum? 12 Quod cum audisset
Mardochaeus, 13 rursum mandavit Esther dicens: Ne putes quod
animam tuam tantum liberes, quia in domo regis es, prae cunctis
Iudaeis; 14 si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur
Iudaei, et tu et domus patris tui peribitis. Et [l]quis novit utrum
idcirco ad regnum veneris, ut in tali tempore parareris?
15 Rursumque Esther haec Mardochaeo verba mandavit: 16 Vade
et congrega omnes Iudaeos, quos in Susan reppereris, et orate pro
me. Non comedatis et non bibatis [m]tribus diebus et tribus noctibus,
et ego cum ancillis meis similiter ieiunabo; et tunc ingrediar ad regem
contra [n]legem faciens non vocata tradensque me morti et periculo.
17 [o]Ivit itaque Mardochaeus, et fecit omnia quae ei Esther prae-
ceperat.

5 Die autem tertio [a]induta est Esther regalibus vestimentis et stetit
in [b]atrio domus regiae, quod erat interius contra basilicam regis.
At ille sedebat super solium suum in consistorio palatii contra ostium
domus. 2 Cumque vidisset Esther reginam stantem, [c]placuit oculis
eius et [d]extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu.
Quae accedens osculata est summitatem virgae eius, 3 dixitque ad
eam rex: Quid vis, Esther regina? quae est petitio tua? [e]Etiam si
dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi. 4 At illa respondit:
[f]Si regi placet, obsecro ut venias ad me hodie et Aman tecum ad
convivium quod paravi. 5 Statimque rex, Vocate, inquit, cito Aman
ut Esther oboediat voluntati.
Venerunt itaque rex et Aman ad convivium, quod eis regina pa-
raverat. 6 [g]Dixitque ei rex, postquam vinum biberat abundanter:
[h]Quid petis ut detur tibi, et pro qua re postulas? [e]Etiam si dimi-
diam partem regni mei petieris, impetrabis. 7 Cui respondit Esther:
Petitio mea et preces sunt istae: 8 [i]si inveni in conspectu regis gra-
tiam, et si regi placet ut det mihi quod postulo et meam impleat
petitionem, veniat rex et Aman ad [j]convivium quod paravi eis, et
cras aperiam regi voluntatem meam.
9 Egressus est itaque illo die Aman [k]laetus et alacer. Cumque
vidisset Mardochaeum [l]sedentem ante fores palatii, et [m]non solum
non adsurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suae,
indignatus est valde 10 et, dissimulata ira, reversus in domum suam
convocavit ad se amicos suos et [n]Zares uxorem suam 11 et expo-
suit illis magnitudinem divitiarum suarum [o]filiorumque turbam et
[p]quanta eum gloria super omnes principes et servos suos rex ele-
vasset. 12 Et post haec ait: Regina quoque Esther [q]nullum alium
vocavit ad convivium cum rege, praeter me, apud quam etiam cras
cum rege pransurus sum; 13 et, cum haec omnia habeam, nihil me
habere puto, quandiu videro Mardochaeum Iudaeum sedentem ante
fores regias. 14 Responderuntque ei Zares uxor eius et ceteri amici:
[r]Iube parari excelsam trabem habentem altitudinis quinquaginta
cubitos, et dic mane regi ut appendatur super eam Mardochaeus;
et sic ibis cum rege laetus ad convivium. Placuit ei consilium et
iussit excelsam parari crucem.

6 Noctem illam duxit rex insomnem iussitque sibi adferri [a]historias
et annales priorum temporum. Quae cum, illo praesente, legeren-
tur, 2 ventum est ad illum locum, ubi scriptum erat quomodo nun-
tiasset Mardochaeus [b]insidias Bagathan et Thares eunuchorum re-

h cp. 3, 9.
i cp. 3, 15.
j cp. 5, 1. — cf. cp. 6, 4.
k cp. 5, 2; 8, 4.
l cf. Gn 45, 7.
m cf. cp. 5, 1.
n vr. 11.
o v. cp. 13, 8-18.
1-14] *LL. in fr. 5 p. D. 5 Spbr.*
1, 2] cp. 15, 4-19.
a cf. cp. 4, 16.
b cp. 4, 11. — cf. cp. 6, 4.
c cf. cp. 4, 9.
d cp. 4, 11; 8, 4.
e cp. 7, 2. — cf. Mr 6, 23.
f cp. 1, 19.
g cp. 7, 2.
h vr. 3; cp. 7, 2; 9, 12.
i cp. 7, 2; 8, 5.
j cp. 6, 14.
k 3 Rg 8, 66.
l cp. 2, 19.
m cp. 3, 5.
n cp. 6, 13.
o cp. 9, 7-10.
p cp. 3, 1.
q vr. 4.
r cp. 6, 4; 7, 9, 10. — cf. cp. 8, 7; 9, 13, 25.
1-13] *LL. fr. 6 p. D. 5 Spbr.*
a cp. 2, 23; 10, 2.
b cp. 2, 21-23.

ad cenandum semet et bis invitat (5, *1-8*). *Aman inflatus et Mardochaeo etiam atque etiam iratus, de eo suspendendo cogitat* (*9-14*)*; at, sic Deo disponente, invitus eum honorat* (*6, 1-14*) *et a regina accusatur quod*

gem Assuerum iugulare cupientium. 3 Quod cum audisset rex ait:
Quid pro hac fide honoris ac praemii Mardochaeus consecutus est?
Dixerunt ei servi illius ac ministri: [c]Nihil omnino mercedis accepit.
4 Statimque rex, Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe [d]interius
atrium domus regiae intraverat, ut suggereret regi et iuberet Mardochaeum [e]adfigi patibulo, quod ei fuerat praeparatum. 5 Responderunt pueri: Aman stat in atrio. Dixitque rex: Ingrediatur.
6 Cumque esset ingressus, ait illi: Quid debet fieri viro, quem
[f]rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman et
reputans quod nullum alium rex nisi se vellet honorare 7 respondit:
Homo quem rex honorare cupit 8 debet [g]indui vestibus regiis et
[h]imponi super equum, qui de sella regis est, et accipere [i]regium
diadema super caput suum, 9 et primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum eius et per plateam civitatis incedens clamet
et dicat: Sic honorabitur quemcumque voluerit rex honorare. 10 Dixitque ei rex: Festina et, sumpta [j]stola et equo, fac, ut locutus es,
Mardochaeo iudaeo, [l]qui sedet ante fores palatii. Cave ne quidquam de his quae locutus es praetermittas. 11 Tulit itaque Aman
stolam et equum, indutumque Mardochaeum in platea civitatis et
impositum equo praecedebat atque clamabat: Hoc honore condignus
est quemcumque rex voluerit honorare.
12 Reversusque est Mardochaeus ad ianuam palatii, et Aman festinavit ire in domum suam lugens et [m]operto capite. 13 Narravitque
[n]Zares uxori suae et amicis omnia quae evenissent sibi. Cui responderunt sapientes, quos habebat in consilio, et uxor eius: Si de semine Iudaeorum est Mardochaeus, ante quem cadere coepisti, [o]non
poteris ei resistere, sed cades in conspectu eius.
14 Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis et cito eum
[p]ad convivium, quod regina paraverat, pergere compulerunt.
7 Intravit itaque rex et Aman, ut biberent cum regina. 2 [a]Dixitque
ei rex etiam secunda die, postquam vino incaluerat: Quae est
petitio tua, Esther, ut detur tibi, et quid vis fieri? [b]Etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis. 3 Ad quem illa respondit: [c]Si inveni gratiam in oculis tuis, o rex, et si tibi placet, dona
mihi animam meam, pro qua rogo, et populum meum pro quo obsecro. 4 [d]Traditi enim sumus ego et populus meus, ut conteramur,
iugulemur et pereamus. Atque utinam in servos et famulas venderemur: esset tolerabile malum et gemens tacerem; nunc autem hostis noster est cuius crudelitas redundat in regem. 5 Respondensque
rex Assuerus ait: Quis est iste et cuius potentiae, ut haec audeat
facere? 6 Dixitque Esther: [e]Hostis et inimicus noster pessimus iste
est Aman. Quod ille audiens ilico obstupuit vultum regis ac reginae
ferre non sustinens.
7 Rex autem iratus surrexit et de loco convivii intravit [f]in hortum arboribus consitum. Aman quoque surrexit ut rogaret Esther
reginam pro anima sua; intellexit enim a rege sibi paratum malum.
8 Qui cum reversus esset de horto nemoribus consito et intrasset
convivii locum, repperit Aman super lectulum corruisse in quo iacebat Esther et ait: Etiam reginam vult opprimere, me praesente,
in domo mea. Necdum verbum de ore regis exierat, et statim operuerunt faciem eius. 9 Dixitque [g]Harbona unus de eunuchis qui
stabant in ministerio regis: En [h]lignum, quod paraverat Mardochaeo, [i]qui locutus est pro rege, stat in domo Aman habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex: Appendite eum in eo. 10 [j]Suspensus est itaque Aman in patibulo, quod paraverat Mardochaeo,
et [l]regis ira quievit.
8 Die illo [a]dedit rex Assuerus Esther reginae domum Aman [b]adversarii Iudaeorum, et Mardochaeus ingressus est ante faciem
regis: confessa est enim ei Esther quod esset patruus suus. 2 [c]Tulitque rex anulum, quem ab Aman recipi iusserat, et tradidit Mardochaeo. Esther autem constituit Mardochaeum super domum suam.
3 Nec his contenta procidit ad pedes regis flevitque et locuta ad
eum oravit ut malitiam Aman agagitae et machinationes eius pessimas, quas excogitaverat contra Iudaeos, iuberet irritas fieri. 4 At

c cf. cp. 12, 5.
d cp. 4, 11; 5, 1.
e cp. 5, 14.
f vr. 7, 9, 11.
g cp. 8, 15. — cf. Gn 41, 42, 43; Dn 5, 29.
h cf. 3 Rg 1, 33.
i cp. 1, 11; 2, 17.
j vr. 8.
l v. cp. 2, 19.
m v. 2 Rg 15, 30.
n cp. 5, 10, 14.
o v. Jdt 5, 25.
p cp. 5, 8.
1-10] *LL. in sb. p. D. 5 Spbr.*
a cp. 5, 6; 9, 12.
b cp. 5, 3, 6.
c cp. 5, 8.
d cp. 3, 9, 13.
e v. cp. 3, 10.
f cp. 1, 5.
g cp. 1, 10.
h v. cp. 5, 14.
i cp. 2, 22.
j cf. Ps 7, 16; Pro 11, 5, 6; Ecli 27, 28, 29; Dn 6, 24.
l cf. cp. 2, 1.
a cf. 1 Es 6, 11.
b v. cp. 7, 6.
b cp. 3, 10.

ille ex more [d]sceptrum aureum protendit manu, quo signum clemen-
tiae monstrabatur. Illaque consurgens stetit ante eum 5 et ait: [e]Si
placet regi, et si inveni gratiam in oculis eius, et deprecatio mea
non ei videtur esse contraria, obsecro ut novis epistulis veteres
Aman litterae insidiatoris et hostis Iudaeorum, quibus eos in cunctis
regis provinciis perire praeceperat, corrigantur. 6 Quomodo enim po-
tero sustinere [f]necem et interfectionem populi mei?
7 Responditque rex Assuerus Esther reginae et Mardochaeo iu-
daeo: [g]Domum Aman concessi Esther et ipsum iussi adfigi cruci,
quia ausus est manum mittere in Iudaeos. 8 Scribite ergo Iudaeis
sicut vobis placet regis nomine, [h]signantes litteras anulo meo. Haec
enim consuetudo erat, ut epistulis, quae ex regis nomine mittebantur
et illius anulo signatae erant, [i]nemo auderet contradicere.
9 [j]Accitisque scribis et librariis regis (erat autem tempus tertii
mensis, qui appellatur [l]siban, vicesima et tertia die illius) scriptae
sunt [m]epistulae, ut Mardochaeus voluerat, ad Iudaeos et ad principes
procuratoresque et iudices qui [n]centum viginti septem provinciis ab
India usque ad Aethiopiam praesidebant, [o]provinciae atque provin-
ciae, populo et populo, iuxta linguas et litteras suas, et Iudaeis,
prout legere poterant et audire. 10 Ipsaeque epistulae, [p]quae regis
nomine mittebantur, [q]anulo ipsius obsignatae sunt et missae per
veredarios, qui per omnes provincias discurrentes [r]veteres litteras
novis nuntiis praevenirent. 11 Quibus imperavit rex ut [s]convenirent
Iudaeos per singulas civitates et in unum praeciperent congregari,
ut starent pro animabus suis et [t]omnes inimicos suos cum coniu-
gibus ac liberis et universis domibus interficerent atque delerent et
[u]spolia eorum diriperent. 12 Et constituta est per omnes provincias
una ultionis dies, id est tertiadecima mensis duodecimi adar.
13 [v]Summaque epistulae haec fuit, ut in omnibus terris ac populis,
qui regis Assueri subiacebant imperio, notum fieret paratos esse
Iudaeos ad capiendam vindictam de hostibus suis. 14 Egressique
sunt veredarii celeres nuntia perferentes, et edictum regis pependit
in Susan.
15 Mardochaeus autem de palatio et de conspectu regis egrediens
fulgebat [x]vestibus regiis, hyacinthinis videlicet et aëriis, coronam
auream portans in capite et amictus serico pallio atque purpureo.
Omnisque [y]civitas exsultavit atque laetata est. 16 Iudaeis autem
[z]nova lux oriri visa est, gaudium, honor et tripudium. 17 Apud omnes
populos, urbes atque provincias, quocumque regis iussa veniebant,
mira exsultatio, epulae atque convivia et [a]festus dies, in tan-
tum ut [b]plures alterius gentis et sectae, eorum religioni et caere-
moniis iungerentur; [c]grandis enim cunctos iudaici nominis terror
invaserat.
9 Igitur duodecimi mensis, quem adar vocari ante iam diximus,
[a]tertiadecima die, quando cunctis Iudaeis interfectio parabatur,
et hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice Iudaei superiores
esse coeperunt et se de adversariis vindicare. 2 [b]Congregatique sunt
per singulas civitates, oppida et loca, ut extenderent manum contra
inimicos et persecutores suos; nullusque ausus est resistere, [c]eo
quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetrarat. 3 Nam
et provinciarum iudices et duces et procuratores omnisque dignitas,
quae singulis locis ac operibus praeerat, extollebant Iudaeos timore
Mardochaei, 4 quem principem esse palatii et plurimum posse cogno-
verant. Fama quoque nominis eius [d]crescebat cotidie et per cuncto-
rum ora volitabat.
5 Itaque percusserunt Iudaei inimicos suos plaga magna et occi-
derunt eos [e]reddentes eis quod sibi paraverant facere; 6 in tantum
ut etiam in Susan quingentos viros interficerent extra [f]decem filios
Aman agagitae [g]hostis Iudaeorum, quorum ista sunt nomina: 7 Phar-
sandatha et Delphon et Esphatha 8 et Phoratha et Adalia et Ari-
datha 9 et Phermestha et Arisai et Aridai et Iezatha. 10 Quos cum
occidissent, [h]praedas de substantiis eorum tangere noluerunt.
11 Statimque numerus eorum qui occisi erant in Susan ad regem
relatus est. 12 Qui dixit reginae: In urbe Susan interfecerunt Iudaei

d cp. 4, 11; 5, 2.
e cp. 5, 8; 7, 3.
f cf. cp. 7, 4.
g vr. 1.
h vr. 10; cp. 3, 12.
i cf. cp. 1, 19; Dn 6, 8, 12, 15.
j cp. 3, 12.
l Bar 1, 8.
m v. cp. 16, 1-24.
n cp. 1, 1.
o cp. 1, 22; 3, 12.
p cp. 3, 12, 13.
q vr. 8.
r cp. 3, 12.
s cp. 9, 2, 15, 16, 18.
t cf. cp. 3, 13; 7, 4.
u cf. cp. 9, 10, 15, 16.
v cf. cp. 3, 14.
x cf. Gn 41, 42; Dn 5, 29.
y cf. cp. 3, 15. — v. Pro 11, 10.
z cf. Ps 96, 11. 12; 111, 4; Pro 13, 9.
a cp. 9, 19, 22.
b cp. 9, 27.
c cp. 9, 2. — cf. Gn 15, 16; Ex 15, 14, 15; Dt 11, 25; Ps 104, 38.
a vr. 17; cp. 8, 12. — cf. 2 Mc 15, 37.
b vr. 15, 16, 18; cp. 8, 11.
c v. cp. 8, 17.
d cf. 2 Rg 3, 1; 1 Par 11, 9.
e cf. Ex 21, 23-27.
f vr. 13, 14. — cf. cp. 5, 11.
g v. cp. 3, 10.
h cf. cp. 8, 11.

ctis ab Amano sortibus delendi forent (3-17). Quod summo gaudio Hebraeorum factum est in Susa et provinciis (9, 1-16) et, ne memoria intereat, dies festus Purim instituitur quotannis celebrandus (17-32).

quingentos viros et alios decem, filios Aman. Quantam putas eos
exercere caedem in universis provinciis? Quid ultra postulas et quid
vis, ut fieri iubeam? **13** Cui illa respondit: Si regi placet, detur po-
testas Iudaeis, ut sicut fecerunt hodie in Susan, sic et [i]cras faciant,
et decem filii Aman [j]in patibulis suspendantur. **14** Praecepitque rex
ut ita fieret. Statimque in Susan pependit edictum, et decem filii
Aman suspensi sunt. **15** [k]Congregatis Iudaeis quartadecima die men-
sis adar, interfecti sunt in Susan trecenti viri, [l]nec eorum ab illis
direpta substantia est.
16 Sed et per omnes provincias, quae dicioni regis subiacebant,
pro animabus suis steterunt Iudaei, interfectis hostibus ac persecu-
toribus suis, in tantum ut septuaginta quinque milia occisorum im-
plerentur, et [m]nullus de substantiis eorum quidquam contingeret.
17 Dies autem tertiusdecimus mensis adar, primus apud omnes
interfectionis fuit, et quartadecima die caedere desierunt. Quem con-
stituerunt esse sollemnem, ut in eo omni tempore deinceps vacarent
epulis, gaudio atque conviviis. **18** At hi qui in urbe Susan caedem
exercuerant, tertiodecimo et quartodecimo die eiusdem mensis in
caede versati sunt; quintodecimo autem die [n]percutere desierunt.
Et idcirco eundem diem constituerunt sollemnem epularum atque
laetitiae. **19** Hi vero Iudaei, qui in [o]oppidis non muratis ac villis
morabantur, quartumdecimum diem mensis adar conviviorum et
gaudii decreverunt, ita ut exsultent in eo et [p]mittant sibi mutuo
partes epularum et ciborum.
20 [q]Scripsit itaque Mardochaeus omnia haec et litteris compre-
hensa misit ad Iudaeos, qui in omnibus regis provinciis morabantur,
tam in vicino positis quam procul, **21** [r]ut quartamdecimam et quin-
tamdecimam diem mensis adar pro festis susciperent et, revertente
semper anno, sollemni celebrarent honore **22** (quia in ipsis diebus
se ulti sunt Iudaei de inimicis suis, et luctus atque tristitia in hila-
ritatem gaudiumque conversa sunt); essentque dies isti epularum
atque laetitiae, et mitterent sibi invicem ciborum partes et pauperibus
munuscula largirentur. **23** Susceperuntque Iudaei in sollemnem ritum
cuncta quae eo tempore facere coeperant, et quae Mardochaeus lit-
teris facienda mandaverat. **24** Aman enim filius Amadathi stirpis
Agag, [s]hostis et adversarius Iudaeorum, cogitavit contra eos malum,
ut occideret illos atque deleret; et [t]misit phur, quod nostra lingua
vertitur in sortem. **25** Et postea ingressa est Esther ad regem
obsecrans ut [u]conatus eius litteris regis irriti fierent, et malum, quod
contra Iudaeos cogitaverat, [v]reverteretur in caput eius. Denique et
ipsum et filios eius adfixerant cruci. **26** Atque ex illo tempore dies
isti appellati sunt phurim, id est sortium, eo quod phur, id
est sors, in urnam missa fuerit. Et [x]cuncta, quae gesta sunt, epi-
stulae, id est libri huius volumine continentur; **27** quaeque sustinue-
runt, et quae deinceps immutata sunt, susceperunt Iudaei super se
et semen suum, et super [y]cunctos qui religioni eorum voluerunt co-
pulari ut nulli liceat [z]duos hos dies absque sollemnitate transigere;
quos scriptura testatur, et certa expetunt tempora, annis sibi iugiter
succedentibus. **28** Isti sunt dies quos nulla unquam delebit oblivio,
et per singulas generationes cunctae in toto orbe provinciae celebra-
bunt; nec est ulla civitas in qua dies phurim, id est sortium,
non observentur a Iudaeis et ab eorum progenie, quae his caere-
moniis obligata est.
29 Scripseruntque Esther regina filia Abihail et Mardochaeus iu-
daeus etiam [a]secundam epistulam, ut omni studio dies ista sollem-
nis sanciretur in posterum. **30** Et miserunt ad omnes Iudaeos, qui
in centum viginti septem provinciis regis Assueri versabantur, ut
haberent pacem et susciperent veritatem **31** observantes dies sor-
tium et suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constituerant
Mardochaeus et Esther, et illi observanda susceperunt a se et a se-
mine suo, [b]ieiunia et clamores et sortium dies **32** [c]et omnia
quae libri huius, qui vocatur Esther, historia continentur.

10 Rex vero Assuerus omnem terram et [a]cunctas maris insulas
fecit tributarias; **2** cuius fortitudo et imperium et dignitas atque

i cp. 5, 6; 7, 2.
j cf. Dt 21, 23; Gal 3, 13.
k cf. 2 Mc 15, 37.
l vr. 10.
m cf. cp. 8, 11.
n vr. 21.
o Dt 3, 5; Ez 38, 11; Zc 2, 4.
p 2 Es 8, 10, 12.
q cf. vr. 29.
r cf. cp. 16, 21; Jdt 16, 31.
s v. cp. 3, 10.
t cp. 3, 7.
u cp. 7, 9, 10; 8, 3, 7.
v cf. Ps 7, 16, etc.
x vr. 32.
y cf. Is 56, 3, 6; Zc 2, 11.
z vr. 21.
a cf. vr. 20.
b cp. 4, 3.
c vr. 26.
a Is 11, 11; 24, 15.

sublimitas, [b]qua exaltavit Mardochaeum, scripta sunt in [c]libris Me-
dorum atque Persarum, 3 et quomodo Mardochaeus iudaici generis
[d]secundus a rege Assuero fuerit et magnus apud Iudaeos et ac-
ceptabilis plebi fratrum suorum, [e]quaerens bona populo suo et lo-
quens ea quae ad pacem seminis sui pertinerent.

Quae habentur in hebraeo plena fide expressi. Haec autem, quae sequuntur, scripta repperi in editione vulgata, quae Graecorum lingua et litteris continentur; et interim post finem libri hoc capitulum ferebatur; quod iuxta consuetudinem nostram obelo, id est veru praenotavimus.

4 Dixitque Mardochaeus: A Deo facta sunt ista. 5 Recordatus
sum somnii, [f]quod videram, haec eadem significantis, nec eorum
quidquam irritum fuit. 6 [g]Parvus fons, qui crevit in fluvium et in
lucem solemque conversus est et in aquas plurimas redundavit,
Esther est, quam rex accepit uxorem et voluit esse reginam; 7 [h]duo
autem dracones ego sum et Aman; 8 gentes, quae convenerant, hi
sunt qui conati sunt [i]delere nomen Iudaeorum; 9 gens autem mea
Israël est, quae clamavit ad Dominum et salvum fecit Dominus
populum suum liberavitque nos ab omnibus malis et [j]fecit signa
magna atque portenta inter gentes, 10 [k]et duas sortes esse prae-
cepit, unam populi Dei et alteram cunctarum gentium. 11 Venitque
utraque sors in statutum ex illo iam tempore diem coram Deo uni-
versis gentibus. 12 Et recordatus est Dominus populi sui ac miser-
tus est [l]hereditatis suae. [m]Et observabuntur dies isti in mense adar,
quartadecima et quintadecima die eiusdem mensis, cum omni stu-
dio et gaudio in unum coetum populi congregati, in cunctas dein-
ceps generationes populi Israël.

11 Anno quarto, regnantibus [a]Ptolemaeo et Cleopatra, attulerunt
Dositheaus, qui se sacerdotem et levitici generis ferebat, et Pto-
lemaeus filius eius [b]hanc epistulam phurim, quam dixerunt inter-
pretatum esse Lysimachum Ptolemaei filium in Ierusalem.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in hebraeo, nec apud ullum fertur interpretum.

2 [c]Anno secundo, regnante Artaxerxe maximo, prima die mensis
nisan [d]vidit somnium [e]Mardochaeus filius Iairi filii Semei filii
Cis de tribu Beniamin, 3 homo iudaeus, qui habitabat in urbe [f]Su-
sis, vir magnus et inter primos aulae. 4 Erat autem de eo numero
captivorum, [g]quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de
Ierusalem cum Iechonia rege Iuda. 5 Et hoc eius somnium fuit:
apparuerunt voces et tumultus et tonitrua et terraemotus et con-
turbatio super terram; 6 et ecce [h]duo dracones magni paratique
contra se in proelium. 7 Ad quorum clamorem cunctae concitatae sunt
nationes, ut pugnarent contra [i]gentem iustorum. 8 Fuitque dies
illa [j]tenebrarum et discriminis, tribulationis et angustiae, et ingens
formido super terram. 9 Conturbataque est gens iustorum timentium
mala sua et praeparata ad mortem, 10 clamaveruntque ad Deum; et,
illis vociferantibus, fons parvus crevit in [l]fluvium maximum et in
aquas plurimas redundavit; 11 [m]lux et sol ortus est, et [n]humiles
exaltati sunt et devoraverunt inclitos.
12 Quod cum vidisset Mardochaeus et surrexisset de strato, co-
gitabat quid Deus facere vellet; et fixum habebat in animo scire
cupiens quid significaret somnium.

12 Morabatur autem eo tempore in aula regis cum Bagatha et
Thara eunuchis regis, qui ianitores erant palatii. 2 Cumque in-
tellexisset cogitationes eorum et curas diligentius pervidisset, di-
dicit quod conarentur in regem Artaxerxem manus mittere et nun-
tiavit super eo regi. 3 Qui, de utroque habita quaestione, confessos
iussit duci ad mortem. 4 Rex autem quod gestum erat scripsit in
commentariis; sed et Mardochaeus rei memoriam litteris tradidit.
5 Praecepitque ei rex ut in aula palatii moraretur, [a]datis ei pro de-
latione muneribus. 6 Aman vero filius Amadathi [b]bugaeus erat glo-
riosissimus coram rege et [c]voluit nocere Mardochaeo et populo eius
pro duobus eunuchis regis qui fuerant interfecti.

b cp. 8, 2, 15.
c cp. 2, 23; 6, 1.
d cp. 13, 3; 2 Par 28, 7. — cf. Gn 41, 40.
e cf. 2 Es 2, 10; Ps 121, 8, 9.
f v. cp. 11, 5-11.
g cp. 11, 10.
h cp. 11, 6.
i cf. Ps 82, 5.
j cf. Dt 4, 32, 34. — v. Ex 7, 3.
k cf. cp. 3, 7; 9, 24.
l cp. 13, 15; 14, 9; Jb 31, 2.
m cp. 9, 15, 21, 28.
a 1 Mc 1, 19; 10, 51, 55, 57; 11, 8, 13, 15, 17, 18.
b cf. cp. 9, 20, 26.
c cf. cp. 2, 16, 19.
d cp. 2, 5.
e cp. 10, 5.
f v. 2 Es 1, 1.
g v. cp. 2, 6; 4 Rg 24, 15.
h cp. 10, 7.
i cf. Sap 10, 15. — cf. Ex 19, 6.
j cf. Jl 2, 2; Sph 1, 25.
l cp. 10, 6.
m cf. Sap 5, 6.
n 1 Rg 2, 8; Jb 5, 11; Ez 21, 16; Lc 1, 52.
1-4] cp. 2, 21-23; 6, 2.
a cf. cp. 6, 3.
b cf. cp. 3, 1; 16, 10.
c cf. cp. 3, 6.

Assuerum (*12, 1-6*). C) *Ad cp. 3, 14: exemplar epistulae qua rex, instigante Amano, iussit omnes Iudaeos interfici die XIV mensis adar* (*13, 1-7*). D) *Ad cp. 4, 17: deprecationes, quas cum Mardochaeus* (*8-18*)

Hucusque prooemium. Quae sequuntur, in eo loco posita erant, ubi scriptum est in volumine: [d]Et diripuerunt bona vel substantias eorum. *Quae in sola vulgata editione repperimus.*

Epistulae autem hoc exemplar fuit:
13 [a]Rex maximus Artaxerxes [b]ab India usque Aethiopiam centum viginti septem provinciarum principibus et ducibus, qui eius imperio subiecti sunt, salutem. 2 Cum plurimis gentibus imperarem et [c]universum orbem meae dicioni subiugassem, volui nequaquam abuti potentiae magnitudine, sed clementia et lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo terrore vitam silentio transigentes, [d]optata cunctis mortalibus pace fruerentur. 3 Quaerente autem me a consiliariis meis quomodo posset hoc impleri, unus, qui sapientia et fide ceteros praecellebat et erat [e]post regem secundus, Aman nomine, 4 indicavit mihi in toto orbe terrarum [f]populum esse dispersum, qui novis uteretur legibus et contra omnium gentium consuetudinem faciens regum iussa contemneret et universarum concordiam nationum sua dissensione violaret. 5 Quod cum didicissemus videntes unam gentem rebellem adversus omne hominum genus perversis uti legibus nostrisque iussionibus contraire et turbare subiectarum nobis provinciarum pacem atque concordiam, 6 iussimus ut quoscumque Aman, qui omnibus provinciis praepositus est et secundus a rege et quem [g]patris loco colimus, monstraverit cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusque eorum misereatur, [h]quartadecima die duodecimi mensis adar anni praesentis; 7 ut nefarii homines uno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turbaverant.

Hucusque exemplar epistulae. Quae sequuntur, post eum locum scripta repperi, ubi legitur: [i]Pergensque Mardochaeus fecit omnia quae ei mandaverat Esther. *Nec tamen habentur in hebraico, et apud nullum penitus feruntur interpretum.*

8 Mardochaeus autem deprecatus est Dominum memor omnium operum eius, 9 et dixit: [j]Domine, Domine rex omnipotens, [l]in dicione enim tua cuncta sunt posita, et [m]non est qui possit tuae resistere voluntati, si decreveris salvare Israël. 10 Tu fecisti caelum et terram et quidquid caeli ambitu continetur. 11 Dominus omnium es, [m]nec est qui resistat maiestati tuae. 12 Cuncta nosti et scis quia non pro superbia et contumelia et aliqua gloriae cupiditate fecerim hoc, [n]ut non adorarem Aman superbissimum (13 [o]libenter enim pro salute Israël etiam vestigia pedum eius deosculari paratus essem); 14 sed [p]timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem et ne quemquam adorarem, excepto Deo meo. 15 Et nunc, Domine rex, [q]Deus Abraham, [r]miserere populi tui, quia volunt nos inimici nostri perdere et [s]hereditatem tuam delere. 16 [t]Ne despicias partem tuam quam redemisti tibi de Aegypto. 17 Exaudi deprecationem meam, et propitius esto sorti et funiculo tuo; et [u]converte luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum, Domine, et [v]ne claudas ora te canentium. 18 Omnis quoque Israël pari mente et obsecratione clamavit ad Dominum, eo quod eis certa mors impenderet.

14 Esther quoque regina confugit ad Dominum pavens periculum quod imminebat; 2 cumque deposuisset vestes regias, fletibus et luctui apta indumenta suscepit et pro unguentis variis cinere et stercore implevit caput et corpus suum humiliavit ieiuniis; omniaque loca, in quibus antea laetari consueverat, [b]crinium laceratione complevit.

3 Et deprecabatur Dominum Deum Israël dicens: [c]Domine mi, qui rex noster es solus, adiuva me solitariam et cuius praeter te nullus est auxiliator alius. 4 [d]Periculum meum in manibus meis est. 5 Audivi a patre meo [e]quod tu, Domine, tulisses Israël de cunctis gentibus et [f]patres nostros ex omnibus retro maioribus suis, ut possideres [g]hereditatem sempiternam; fecistique eis sicut locutus es. 6 Peccavimus in conspectu tuo, et idcirco [h]tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum; 7 coluimus enim deos eorum. [i]Iustus

d cp. 3, 13.
a cp. 16, 1. — cf. cp. 1, 1; 3, 12.
b v. cp. 1, 1.
c cf. Jdt 2, 3.
d v. cp. 16, 8.
e vr. 6; cp. 16, 11. — cf. cp. 10, 3.
f cp. 3, 8.
g cp. 16, 11. — cf. Gn 45, 8; 2 Par 2, 13; 1 Mc 11, 31.
h cf. cp. 3, 13.
i v. cp. 4, 17.
12-17] *L. in fr. 4 p. D. 2 Qdg. et in Ms. cont. Paganos.*
9] *R. in D. 5 Spbr. — Ant. in sb. praec.*
9-11] *Int.* (*Ps 118, 1*) *in D. 21 p. Pnt.*
j 2 Par 20, 6.
l v. Ex 19, 2.
m Jdt 16, 17. — v. Gn 50, 29.
n cp. 14, 15.
o cf. Rm 9, 3.
p cp. 3, 2.
q Gn 31, 42; Ps 46, 10.
r Jl 2, 17.
s Dt 32, 9; 3 Rg 8, 51. — v. cp. 10, 12.
17] *v. vr. 9.*
17b] *v. Jl 2, 17.*
t Dt 9, 26.
u cf. Jr 31, 13.
v cp. 14, 9. — Ps 6, 6.
a cf. cp. 4, 1.
b 1 Es 9, 3.
c cf. Jdt 9, 1.
b 1 Es 9, 3.
c cf. Jdt 9, 1.
d Ps 118, 109. — v. Jd 12, 3.
e Dt 4, 20, 34; 32, 9; Jl 2, 19, 20.
f cf. Js 24, 2, 3; Jdt 5, 7, 8.
g v. cp. 10, 12.
h cf. Jd 2, 13, 14; 4 Rg 21, 11, 12.
i v. 1 Es 9, 15.

tum, antequam ad regem ingrediatur, Esther ad Dominum faciunt ut
misereatur populi sui et eruat eum ab imminenti discrimine (*14, 1-19*).
E) *Ad cp. 4, 8-14: monitum Mardochaei ad Esther* (15, *1-3*).

es, Domine. 8 Et nunc non eis sufficit quod durissima nos oppri-
munt servitute; sed [j]robur manuum suarum idolorum potentiae de-
putantes 9 volunt tua mutare promissa et delere hereditatem tuam
et claudere [k]ora laudantium te atque exstinguere gloriam templi et
altaris tui, 10 ut aperiant ora gentium et laudent idolorum fortitu-
dinem et [l]praedicent carnalem regem in sempiternum.
11 Ne tradas, Domine, sceptrum tuum [m]his qui non sunt, ne ri-
deant ad ruinam nostram; sed [n]converte consilium eorum super
eos et eum, qui in nos coepit saevire, disperde. 12 Memento, Do-
mine, et ostende te nobis in tempore tribulationis nostrae et da
mihi fiduciam, Domine [o]rex deorum et universae potestatis. 13 Tri-
bue sermonem compositum in ore meo in [p]conspectu leonis et
[q]transfer cor illius in odium hostis nostri, ut et ipse pereat et ce-
teri qui ei consentiunt. 14 Nos autem libera manu tua et adiuva me
nullum aliud auxilium habentem nisi te, Domine, qui habes omnium
scientiam 15 et [r]nosti quia oderim gloriam iniquorum et detester
cubile incircumcisorum et omnis alienigenae. 16 Tu scis necessitatem
meam, quod abominer signum superbiae et gloriae meae, [s]quod est su-
per caput meum in diebus ostentationis meae, et detester illud [t]quasi
pannum menstruatae et non portem in diebus silentii mei, 17 et
quod [u]non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit convi-
vium regis et non [v]biberim vinum libaminum, 18 et nunquam lae-
tata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in praesentem
diem, nisi in te, Domine Deus Abraham. 19 Deus fortis super omnes,
exaudi vocem eorum, qui nullam aliam spem habent, et libera nos
de manu iniquorum et erue me a timore meo.

Haec quoque addita repperi in editione vulgata:

15 Et mandavit ei (haud dubium quin esset Mardochaeus) ut [a]in-
grederetur ad regem et rogaret pro populo suo et pro patria
sua. 2 Memorare, inquit, dierum humilitatis tuae, [b]quomodo nutrita
sis in manu mea, quia Aman [c]secundus a rege [d]locutus est contra
nos in mortem, 3 et tu invoca Dominum et loquere regi pro nobis
et libera nos de morte.

Necnon et ista quae subdita sunt:

4 Die autem tertio deposuit [e]vestimenta ornatus sui et circum-
data est gloria sua. 5 Cumque regio fulgeret habitu et invocasset
omnium rectorem et salvatorem Deum, adsumpsit duas famulas, 6 et
super unam quidem innitebatur, quasi [f]prae deliciis et nimia tene-
ritudine corpus suum ferre non sustinens; 7 altera autem famularum
sequebatur dominam defluentia in humum indumenta sustentans.
8 Ipsa autem roseo colore vultum perfusa et gratis ac nitentibus oculis
tristem celabat animum et [g]nimio timore contractum. 9 Ingressa igi-
tur cuncta per ordinem ostia stetit contra regem, ubi ille residebat
super solium regni sui indutus vestibus regiis auroque fulgens et
pretiosis lapidibus eratque terribilis adspectu. 10 Cumque elevasset
faciem et ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina cor-
ruit et, in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclina-
vit caput.
11 [h]Convertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem, et festi-
nus ac metuens exsilivit de solio et sustentans eam ulnis suis, donec
rediret ad se, his verbis blandiebatur: 12 Quid habes, Esther? Ego
sum [i]frater tuus: noli metuere. 13 Non morieris; non enim pro te,
sed pro omnibus [j]haec lex constituta est: 14 accede igitur et [k]tange
sceptrum. 15 Cumque illa reticeret, tulit auream virgam et posuit
super collum eius et osculatus est eam et ait: Cur mihi non lo-
queris? 16 Quae respondit: Vidi te, domine, [l]quasi angelum Dei,
et conturbatum est cor meum prae timore gloriae tuae. 17 Valde
enim mirabilis es, domine, et facies tua plena est gratiarum. Cum-
que loqueretur rursus corruit et paene exanimata est. 19 Rex autem
turbabatur, et omnes ministri eius consolabantur eam.

Exemplar [a]epistulae regis Artaxerxis, quam pro Iudaeis
ad totas regni sui provincias misit; quod et ipsum in hebraico
volumine non habetur.

j cf. 1 Par 29, 24; 1 Es 10, 19.
k cp. 13, 17.
l cf. Jdt 3, 13.
11-13] *Of. in D. 22 p. Pnt. et R. in D. 4 Spbr.*
m cf. 1 Cor 8, 4.
n cf. Ps 34, 8.
o Ps 94, 3.
p cf. Pro 19, 12; 2 Tm 4, 17.
q cf. Pro 21, 6.
r cp. 13, 12.
s cf. cp. 2, 17.
t Is 30, 22; 64, 6.
u v. Jdt 12, 2.
v Dt 32, 38.
a cp. 4, 3.
b cp. 2, 7.
c v. cp. 13, 3.
d cp. 3, 8.
3] *R. in fs. App. BMV. Imm.*
4-19] cp. 5, 1, 2.
e cf. cp. 14, 2.
f cf. Dt 28, 33.
g cf. cp. 4, 11.
h cf. Pro 21, 2.
i cf. Pro 7, 4; Cn 4, 9 etc.
j cp. 4, 11.
k cf. cp. 8, 4.
l cf. Gn 33, 10; 1 Rg 29, 9; 2 Rg 14, 17, 20; 19, 27.
a v. cp. 3, 9.

F) *Ad cp. 5, 1-3: congressus Esther cum rege (4-19).* G) *Ad cp. 8, 11-13): exemplar alterius epistulae ab Assuero missae, ut priorum effectum mitiget et Iudaeos vel servet vel facultatem eis concedat ut se defendant (16, 1-24).*

16 [b]Rex magnus Artaxerxes ab India usque Aethiopiam centum
viginti septem provinciarum ducibus ac principibus, qui nostrae
iussioni oboediunt, salutem dicit.
2 Multi bonitate principum et honore, qui in eos collatus est,
abusi sunt in superbiam; 3 et non solum subiectos regibus nituntur
opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes in ipsos qui dede-
runt moliuntur insidias. 4 Nec contenti sunt gratias non agere be-
neficiis et humanitatis in se iura violare, sed Dei quoque cuncta
cernentis arbitrantur se posse fugere sententiam. 5 Et in tantum ve-
saniae proruperunt, ut eos, qui credita sibi officia diligenter obser-
vant et ita cuncta agunt ut omnium laude digni sint, mendaciorum
cuniculis conentur subvertere, 6 dum aures principum simplices et
ex sua natura alios aestimantes callida fraude decipiunt. 7 Quae res
et ex veteribus probatur historiis et ex his quae geruntur cotidie,
quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia depraventur.
8 Unde providendum est paci omnium provinciarum: 9 nec putare
debetis, [c]si diversa iubeamus, ex animi nostri venire levitate, sed
pro qualitate et necessitate temporum, ut rei publicae poscit utilitas,
ferre sententiam.
10 Et ut manifestius quod dicimus intelligatis, Aman filius Ama-
dathi et animo et [d]gente Macedo alienusque a Persarum sanguine
et pietatem nostram sua crudelitate commaculans peregrinus a nobis
susceptus est 11 et tantam in se expertus humanitatem, ut [e]pater no-
ster vocaretur et adoraretur ab omnibus [f]post regem secundus. 12 Qui
in tantum arrogantiae tumorem sublatus est, [g]ut regno privare nos
niteretur et spiritu. 13 Nam Mardochaeum, cuius fide et beneficiis
vivimus, et consortem regni nostri Esther cum omni gente sua novis
quibusdam atque inauditis machinis expetivit in mortem 14 hoc co-
gitans, ut, illis interfectis, insidiaretur nostrae solitudini et regnum Per-
sarum transferret in Macedonas. 15 Nos autem, a pessimo mortalium
Iudaeos neci destinatos, in nulla penitus culpa repperimus, sed e
contrario iustis utentes legibus 16 et filios altissimi et maximi sem-
perque [h]viventis Dei, [i]cuius beneficio et patribus nostris et nobis
regnum est traditum et usque hodie custoditur. 17 Unde [j]eas lit-
teras, quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas;
18 pro quo scelere ante portas huius urbis, id est Susan, et [k]ipse
qui machinatus est et [l]omnis cognatio eius pendet in patibulis, non
nobis sed Deo reddente ei quod meruit.
19 [m]Hoc autem edictum, quod nunc mittimus, in cunctis urbibus
proponatur, ut liceat Iudaeis uti legibus suis. 20 [n]Quibus debetis
esse adminiculo ut eos, qui se ad necem eorum paraverant, possint
interficere tertiadecima die mensis duodecimi, qui vocatur adar;
21 hanc enim diem Deus omnipotens maeroris et luctus, eis vertit
in gaudium. 22 Unde et vos [o]inter ceteros festos dies hanc habetote
diem, et celebrate eam cum omni laetitia, ut et in posterum cogno-
scatur 23 omnes qui fideliter Persis oboediunt dignam pro fide reci-
pere mercedem; qui autem insidiantur regno eorum perire pro sce-
lere. 24 [p]Omnis autem provincia et civitas, quae noluerit sollemni-
tatis huius esse particeps, gladio et igne pereat, et sic deleatur, ut
non solum hominibus, [q]sed etiam bestiis invia sit in sempiternum,
pro exemplo contemptus et inoboedientiae.

b cp. 13, 1.
c v. cp. 3, 13; 13, 1-7.
d vr. 14. — cf. cp. 3, 1.
e v. cp. 13, 6.
f v. cp. 13, 3.
g v. cp. 12, 16.
h Dn 14, 4; 2 Mc 15, 4.
i cf. 1 Es 1, 1; Is 45, 1.
j v. cp. 13, 1-7.
k cp. 7, 10.
l cp. 9, 10.
m cf. cp. 8, 13; 1 Es 7, 25, 26.
n cf. cp. 9, 3.
o cf. cp. 9, 21; Jdt 16, 30.
p cf. Dn 3, 29.
q cf. Jr 4, 25; 32, 43; Ez 14, 13.

LIBER IOB

IR erat in terra [a]Hus nomine [b]Iob, et erat vir
ille [c]simplex et rectus ac [d]timens Deum et [e]re-
cedens a malo. 2 Natique sunt ei septem filii et
tres filiae. 3 Et fuit possessio eius septem milia
ovium et tria milia camelorum, quingenta quoque
iuga boum et quingentae asinae ac familia multa
nimis: eratque vir ille magnus inter omnes [f]orien-
tales. 4 Et ibant filii eius et faciebant convivium
per domos unusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres so-
rores suas, ut comederent et biberent cum eis. 5 Cumque in orbem
transissent dies convivii, mittebat ad eos Iob et [g]sanctificabat illos
consurgensque diluculo [h]offerebat holocausta pro singulis; dicebat
enim: Ne forte peccaverint filii mei et [i]benedixerint Deo in cordi-
bus suis.

Sic faciebat Iob cunctis diebus.

6 Quadam autem die, cum venissent [j]filii Dei ut adsisterent coram
Domino, adfuit inter eos etiam [l]Satan. 7 Cui dixit Dominus: Unde
venis? Qui respondens ait: [m]Circuivi terram et perambulavi
eam. 8 Dixitque Dominus ad eum: Nunquid [n]considerasti [o]servum
meum Iob, quod non sit ei similis in terra, homo simplex et rectus
ac timens Deum et recedens a malo? 9 Cui respondens Satan ait:
Nunquid Iob [p]frustra timet Deum? 10 Nonne tu [q]vallasti eum ac
domum eius universamque substantiam per circuitum: operibus ma-
nuum eius [r]benedixisti, et possessio eius crevit in terra? 11 Sed
[s]extende paululum manum tuam et [t]tange cuncta quae possidet,
nisi in faciem [i]benedixerit tibi. 12 Dixit ergo Dominus ad Satan:
Ecce universa, quae habet, in manu tua sunt; tantum in eum ne
extendas manum tuam. Egressusque est Satan a facie Domini.

13 Cum autem quadam die filii et filiae eius comederent et bibe-
rent vinum in domo fratris sui primogeniti, 14 nuntius venit ad Iob,
qui diceret: Boves arabant et asinae pascebantur iuxta eos, 15 et
irruerunt [u]Sabaei tuleruntque omnia et pueros percusserunt gladio,
[v]et evasi ego solus ut nuntiarem tibi.

16 Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter et dixit: [x]Ignis Dei
cecidit e caelo et tactas oves puerosque consumpsit, et [v]effugi ego
solus ut nuntiarem tibi.

17 Sed, et illo adhuc loquente, venit alius et dixit: [y]Chaldaei
fecerunt [z]tres turmas et invaserunt camelos et tulerunt eos, necnon
et pueros percusserunt gladio, et [v]ego fugi solus ut nuntiarem tibi.

18 Adhuc loquebatur ille, et ecce alius intravit et dixit: [a]Filiis
tuis et filiabus vescentibus et bibentibus vinum in domo fratris sui
primogeniti, 19 repente ventus vehemens irruit a regione [b]deserti
et concussit quattuor angulos domus, quae corruens oppressit liberos
tuos, et mortui sunt, et [v]effugi ego solus ut nuntiarem tibi.

20 Tunc surrexit Iob et [c]scidit [d]vestimenta sua et, [e]tonso ca-
pite, [f]corruens in terram adoravit 21 et dixit: [g]Nudus egressus sum
de utero matris meae et nudus [h]revertar illuc. Dominus [i]dedit, Do-
minus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est: [j]sit nomen
Domini benedictum. 22 [l]In omnibus his non peccavit Iob labiis suis
neque stultum quid contra Deum locutus est.

2 Factum est autem, cum quadam die [a]venissent filii Dei et sta-
rent coram Domino, venisset quoque Satan inter eos et staret in
conspectu eius, 2 ut diceret Dominus ad Satan: Unde venis? Qui

1-11] LL. in D. 1 Spbr..
1] Of. in D. 21, p. Pnt.
a Gn 22, 21; Jr 25, 20; Lm 4,
b Ez 14, 14, 20; Jc 5. 11. [21.
c vr. 8; cp. 2, 3. — cf. cp. 9, 20, 21.
d cp. 4, 6; Pro 16, 6.
e cf. cp. 28, 28; Ps 33, 14.
f v. Jd 6, 3.

*5] * cf. Catech. R. II 8, 23.*
g 1 Rg 16, 5.
h cf. cp. 42, 8; Gn 8, 20.
i cp. 2, 5 ;3 Rg 21, 10, 13.

6-8] cp. 2, 1-3.
j cp. 38, 7; Gn 6, 2, 14; Dn 3, 92. — cf. 3 Rg 22, 19-22; Ps 88, 6.
l cf. 1 Par 21, 1; Zc 3, 1; Lc 22, 31; Ap 12, 9, 10.
m cp. 2, 2. — cf. Zc 1, 10, 11; 1 Pt 5, 8.
n cp. 2, 3.
o Nm 12, 7; 2 Rg 7, 5; Is 20,
p Ps 72, 13. [3.
q cp. 30, 2. — cf. Ps 3, 3; 33.
r cf. Ps 127, 1, 2. [8.
s cp. 2, 5.
t cp. 19, 21; Is 53, 4.

*12] * Catech. R. IV 15, 8.*
13-22] LL. in fr. 2 p. D. 1 Spbr.

u cp. 6, 19; Gn 10, 7, 28 (?); 25, 3 (?). — v. 3 Rg 10, 1.
v vr. 16, 17, 19.
x 4 Rg 1, 12. — cf. Gn 19, 24; Ps 10, 7 etc.
y Gn 11, 28; 4 Rg 24, 2; Dn 1, 4 etc.
z cf. Jd 7, 16: 9, 43; 2 Rg 11, 11; 2 Rg 18, 2.
a vr. 4, 13.
b Is 21, 1; Jr 4, 11; Os 13, 15.
c v. Gn 37, 30, 34.
d 1 Es 9, 3.
e Jr 7, 29. — cf. Is 15, 2; 22,
21] v. cp. 2, 10. [12.
f cf. 1 Pt 5, 6.
g Ec 5, 14. — cf. Ps 48, 18; Ecli 11, 20; 1 Tm 6, 7.
h Gn 3, 19; Ec 12, 7.
i Ec 5, 18; Ecli 11, 14, 1 Cor 4, 7; Jc 1, 17.
j Ps 112, 2; Dn 2, 20. — cf. Eph 5, 20; 1 Th 5, 18.
22] Ant. in sb. a D. 2 Spbr. — v. cp. 2, 10.
l cp. 2, 10.
1-13] LL. in fr. 3 p. D. 1 Spbr.
a cp. 1, 6.

Protasis historica (1, 1-2, 13). *Quia Iob erat vir simplex et rectus (1-5), a Satan, Deo permittente, impetitur in facultatibus suis (6-22) et in incolumitate sua (2, 1-10), ei relicta uxore quae dicteriis lacessat.*

respondens ait: Circuivi terram et perambulavi eam. 3 Et dixit Do-
minus ad Satan: Nunquid considerasti servum meum Iob, quod
non sit ei similis in terra, [b]vir simplex et rectus ac timens Deum
et recedens a malo et [c]adhuc retinens innocentiam? Tu autem com-
movisti me adversus eum, ut adfligerem eum [d]frustra. 4 Cui respon-
dens Satan ait: Pellem pro pelle, et [e]cuncta, quae habet homo, dabit
pro anima sua. 5 Alioquin [f]mitte manum tuam et tange os eius et
carnem; et tunc videbis quod in faciem [g]benedicat tibi. 6 Dixit ergo
Dominus ad Satan: [h]Ecce in manu tua est, veruntamen animam
illius serva.
7 Egressus igitur Satan a facie Domini percussit Iob [i]ulcere pes-
simo [j]a planta pedis usque ad verticem eius; 8 qui testa saniem rade-
bat sedens in sterquilinio.
9 Dixit autem illi [k]uxor sua: Adhuc tu [l]permanes in simplici-
tate tua? Benedic Deo et morere. 10 Qui ait ad illam: Quasi una
de [m]stultis mulieribus locuta es: [n]si bona suscepimus de manu Dei,
mala quare non suscipiamus? In omnibus his [o]non peccavit Iob
labiis suis.
11 Igitur audientes tres [p]amici Iob omne malum quod accidisset
ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz [q]themanites et Baldad
[r]suhites et Sophar [s]naamathites. Condixerant enim ut pariter ve-
nientes [t]visitarent eum et consolarentur. 12 Cumque elevassent
procul oculos suos, non cognoverunt eum et exclamantes plorave-
runt, [u]scissisque vestibus sparserunt [v]pulverem super caput suum
in caelum 13 et [x]sederunt cum eo in terra [y]septem diebus et septem
noctibus, et nemo loquebatur ei verbum; videbant enim dolorem
esse vehementem.

3 Post haec [a]aperuit Iob os suum et maledixit diei suo 2 et lo-
cutus est:
3 [b]Pereat dies in qua natus sum,
et nox in qua dictum est: Conceptus est homo.
4 Dies ille vertatur in tenebras:
non requirat eum Deus desuper,
et non illustretur lumine:
5 obscurent eum [c]tenebrae et umbra mortis;
occupet eum caligo, et involvatur amaritudine.
6 Noctem illam tenebrosus turbo possideat;
non computetur in diebus anni
nec numeretur in mensibus.
7 Sit nox illa solitaria nec laude digna;
8 maledicant ei qui maledicunt diei,
qui parati sunt suscitare [d]leviathan.
9 Obtenebrentur stellae caligine eius,
exspectet lucem et non videat,
nec [e]ortum surgentis aurorae;
10 quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me,
nec abstulit mala ab oculis meis.
11 Quare non in vulva [f]mortuus sum?
Egressus ex utero non statim perii?
12 Quare [g]exceptus genibus? cur lactatus uberibus?
13 Nunc enim dormiens silerem
et somno meo requiescerem
14 cum regibus et consulibus terrae,
qui [h]aedificant sibi solitudines,
15 aut cum principibus qui possident aurum,
et replent domos suas argento;
16 aut sicut [i]abortivum absconditum non subsisterem,
vel qui concepti non viderunt lucem.
17 Ibi impii cessaverunt a [j]tumultu
et ibi [k]requieverunt fessi robore;
18 et quondam vincti pariter sine molestia
non audierunt vocem [l]exactoris.
19 Parvus et magnus ibi sunt,
et servus liber a domino suo.

b cp. 1, 1.
c vr. 9. — cf. cp. 27, 5, 6.
d cp. 9, 17.
e cf. Lc 8, 43.
f cp. 1, 11.
g cp. 1, 5, 11.
h cf. 1 Cor 5, 5.

7] *v. cp. 1, 1.*
i Ex 9, 9; Lv 13, 18. — cf. Dt 28, 27.
j Dt 28, 35; Is 1, 6.
k cp. 19, 17. — cf. Tb 2, 22.
l vr. 3.
10] *R. in D. 1 Spbr. — Ant. in sb. a. D. 1 Spbr.*
m cf. Ps 73, 18.
n cf. Ecli 2, 4.
o cp. 1, 22. — cf. Ps 38, 1; Jc 5, 10, 11.
p cf. Pro 17, 17.
q v. Gn 36, 15; 1 Par 1, 45; Jr 49, 7; Bar 3, 22, 23; Ab 8.
r Gn 25, 2; 1 Par 1, 32.
s Js 15, 41 (?).
t cf. Rm 12, 15, 16.
u v. Gn 37, 29.
v v. Js 7, 6; 2 Es 9, 1; Jdt 4, 16; Est 4, 12; 14, 2; Lm 2, 10; Ez 27, 30.
x Ez 3, 15.
y cf. Gn 20, 10; 1 Rg 31, 13; Jdt 16, 29; Ecli 22, 13.

1-16] *LL. in fr. 4 p. D. 1 Spbr.*
a Ps 77, 2; Mt 5, 2.
b cf. cp. 10, 18, 19; Tb 3, 6. — v. Ecli 23, 19; Jr 20, 14-18.
3] * *cf. Catech. R. III 5, 8.*
c cp. 10, 21, 22; 12, 22; 24, 17; 28, 3; 34, 22; 38, 17; Ps 22, 4; Is 9, 2; Mt 4, 16; Lc 1, 79 etc.

d cp. 40, 20.

e cp. 41, 9.

f cp. 10, 18, 19.

g Gn 30, 3; 50, 23; Is 66, 12.

h Is 58, 12; Ez 36, 20.

i Ec 6, 3. — cf. 1 Cor 15, 8.

j v. Is 57, 20.
k cp. 17, 16.

l Ex 3, 7.

20 Quare misero data est lux,
et vita his [m]qui in amaritudine animae sunt? [saurum.
21 Qui [n]exspectant mortem, et non venit, quasi [o]effodientes the-
22 gaudentque vehementer cum invenerint sepulcrum.
23 Viro, cuius [p]abscondita est via,
et circumdedit eum Deus tenebris?
24 [q]Antequam comedam suspiro,
et tanquam inundantes aquae sic [r]rugitus meus;
25 [s]quia timor, quem timebam, evenit mihi,
et quod verebar accidit.
26 Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi?
Et venit super me indignatio.

4 Respondens autem Eliphaz themanites dixit:
2 Si coeperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies;
sed conceptum sermonem tenere quis poterit?
3 [a]Ecce docuisti multos et manus lassas roborasti,
4 vacillantes confirmaverunt sermones tui
et [b]genua trementia confortasti.
5 Nunc autem venit super te plaga, et defecisti;
tetigit te, et conturbatus es.
6 [c]Ubi est timor tuus, fortitudo tua,
patientia tua et perfectio viarum tuarum?
7 Recordare, obsecro te, [d]quis unquam innocens periit?
aut quando recti deleti sunt?
8 Quin potius vidi eos, qui [e]operantur iniquitatem
et seminant dolores et metunt eos, [ptos.
9 [f]flante Deo, perisse et [g]spiritu irae eius esse consum-
10 Rugitus leonis et vox leaenae et [h]dentes catulorum leonum
11 tigris periit, eo quod non haberet praedam, [contriti sunt;
et catuli leonis dissipati sunt.
12 Porro ad me dictum est verbum absconditum.
et quasi furtive suscepit auris mea [i]venas susurri eius.
13 In horrore [j]visionis nocturnae,
quando solet sopor occupare homines,
14 pavor tenuit me et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt,
15 et cum spiritus, me praesente, transiret, inhorruerunt pili
16 Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum, [carnis meae.
[k]imago coram oculis meis, et [l]vocem quasi aurae lenis au-
17 [m]Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur? [divi:
aut factore suo purior erit vir?
18 [n]Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles,
et in [o]angelis suis repperit pravitatem;
19 quanto magis hi, qui habitant domos [p]luteas,
qui terrenum habent fundamentum,
[q]consumentur velut a tinea:
20 [r]de mane usque ad vesperam succidentur
et, [s]quia nullus intelligit, in aeternum peribunt.
21 Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis:
[t]morientur, et non in sapientia.

5 1 Voca ergo, si est qui tibi respondeat,
et ad aliquem [a]sanctorum convertere.
2 Vere stultum interficit iracundia,
et parvulum occidit invidia.
3 [b]Ego vidi stultum firma radice,
et maledixi pulchritudini eius statim.
4 [c]Longe fient filii eius a salute,
et [d]conterentur in porta, et non erit qui eruat;
5 cuius messem famelicus comedet,
et ipsum rapiet armatus, et bibent sitientes divitias eius.
6 Nihil in terra sine causa fit, et de humo non oritur dolor;
7 homo [e]nascitur ad laborem, et avis ad volatum.
8 Quamobrem ego deprecabor Dominum,
et ad Deum ponam eloquium meum, [mero;
9 qui [f]facit magna et inscrutabilia et mirabilia absque nu-

m Pro 31, 6. — cf. cp. 10, 1; 1 Rg 1, 10; 4 Rg 4, 27.
n Ap 9, 6.
o Pro 2, 4.
p cp. 19, 8; Is 40, 27; Lm 3, 7, 9; Os 2, 6.
24-26] *R. in D. 1Spbr.*
q Ps 41, 3; 79, 6; 101, 10.
r Ps 37, 8.
s cf. Pro 10, 24.
1-18 LL. in fr. 5 p. D. 1 Spbr.
a v. cp. 2 9,15, 21.
b Is 35, 3; Ecli 25, 22. — cf. Heb 12, 12.
c Tb 2, 16. — v. cp. 1, 1.
d cf. Ps 36, 25; Ecli 2, 12. — v. Jo 9, 2.
e Os 8, 7; 10, 13. — cf. Ps 7, 15; Pro 22, 8; Ecli 7, 3; Gal 6, 8.
f Sap 11, 21; Is 30, 33.
g Ex 15, 8; Ps 17, 16; Is 11, 4; 2 Th 2, 8.
h Ps 57, 7. — cf. cp. 29, 17; Ps 3, 8.
i cp. 26, 14.
j cp. 33, 15; Gn 2, 21; 15, 12; 1 Rg 28, 6; Is 29, 10.
15] *v. cp. 9, 17.*
k Nm 12, 8.
l 3 Rg 19, 12.
m cp. 9, 2; 10, 4; 15, 14-16; 25, 4; Ps 129, 3; 142, 2. — cf. cp. 32, 2.
n cp. 15, 15; 25, 5.
o 2 Pt 2, 4; Ju 6.
p cp. 10, 9; 33, 6; Sap 9, 15; 2 Cor 4, 7; 5, 1. — cf. Is 64, 8
q cp. 13, 28; Is 50, 9.
r cf. Ps 89, 6; Is 38, 12.
s cf. Is 57, 1.
t cp. 36, 12; Pro 5, 23; 10, 12. — cf. Os 4, 6.
a cp. 15, 15; Ps 88, 6.
b Jr 12, 2, 3. — cf. Ps 36, 35, 36; 72, 18-20.
c Ps 118, 155.
d Pro 22, 22. — cf. Js 20, 4; Am 5, 12.
e Gn 3, 17-19.
f cp. 9, 10; 37, 5; Ps 39, 6; 72, 18; 2 Mc 15, 21; Rm 11, 33; Ap 15, 3.

semper in poenam et ad mensuram peccatorum immitti (4, 1-21); ideo ad visionem Dei provocans, Iob exhortatur ut ad Deum iustum iudicem confugiat (5, 1-16) sicque correptus novam felicitatem obtineat

10 qui dat [g]pluviam super faciem terrae,
et irrigat aquis universa;
11 qui [h]ponit humiles in sublime,
et maerentes erigit sospitate;
12 [i]qui dissipat cogitationes malignorum,
ne possint implere manus eorum quod coeperant;
13 [j]qui apprehendit sapientes in astutia eorum,
et consilium pravorum dissipat.
14 Per diem incurrent tenebras
et, quasi in nocte, sic [l]palpabunt in meridie.
15 Porro [m]salvum faciet egenum a gladio oris eorum,
et de manu violenti pauperem,
16 et erit egeno spes; [n]iniquitas autem contrahet os suum.
17 [o]Beatus homo qui corripitur a Deo;
[p]increpationem ergo Domini ne reprobes,
18 quia ipse vulnerat et [q]medetur,
[r]percutit et manus eius sanabunt.
19 [s]In sex tribulationibus [t]liberabit te,
et in septima non [u]tanget te malum;
20 [v]In fame eruet te de morte
et in bello de manu gladii;
21 [w]a flagello linguae [x]absconderis
et non timebis calamitatem, cum venerit;
22 [y]in vastitate et fame ridebis
et [z]bestias terrae non formidabis;
23 sed cum lapidibus regionum pactum tuum,
et bestiae terrae pacificae erunt tibi,
24 et scies quod [a]pacem habeat tabernaculum tuum,
et visitans speciem tuam non peccabis;
25 scies quoque, quoniam [b]multiplex erit semen tuum,
et progenies tua quasi [c]herba terrae.
26 Ingredieris in [d]abundantia sepulcrum,
sicut infertur acervus tritici in tempore suo.
27 Ecce hoc, ut [e]investigavimus, ita est;
quod auditum mente pertracta.

6 Respondens autem Iob dixit:
2 Utinam [a]appenderentur peccata mea, quibus iram merui,
et calamitas, quam patior, in statera.
3 [b]Quasi harena maris haec gravior appareret,
unde et verba mea dolore sunt plena;
4 quia [c]sagittae Domini in me sunt,
quarum indignatio ebibit spiritum meum,
et [d]terrores Domini militant contra me.
5 Nunquid rugiet onager, cum habuerit herbam?
aut mugiet bos, cum ante praesaepe plenum steterit?
6 Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum?
aut potest aliquis gustare, quod gustatum adfert mortem?
7 Quae prius nolebat tangere anima mea,
nunc prae angustia cibi mei sunt.
8 Quis det ut veniat petitio mea,
et quod exspecto tribuat mihi Deus?
9 Et qui coepit [e]ipse me conterat,
solvat manum suam et [f]succidat me?
10 Et [g]haec mihi sit consolatio, ut adfligens me dolore [h]non parcat,
nec contradicam sermonibus [i]Sancti.
11 Quae est enim fortitudo mea, ut sustineam?
aut quis finis meus, ut patienter agam?
12 Nec fortitudo lapidum fortitudo mea,
nec caro mea aenea est.
13 Ecce non est auxilium mihi in me,
et [j]necessarii quoque mei recesserunt a me.
14 Qui tollit ab amico suo misericordiam,
timorem Domini derelinquit.
15 [k]Fratres mei praeterierunt me

g cp. 36, 37; Ps 64, 10, 11; 146, 8; Jr 5, 24; 14, 22; Ac 14, 17. — cf. Ps 103, 10, 13; Mt 5, 45.
h 2 Rg 2, 7, 8. — cf. Est 11, 11; Ps 112, 7; Lc 1, 52.
i Ps 32, 10. — cf. 2 Es 4, 4; Ecli 10, 16; Is 8, 10; Dn 4, 34.
j (all) 1 Cor 3,19. — cf. Ps 9, 16, 17.
l cp. 12, 25; Dt 28, 29. — cf. Is 59, 10; Jr 23, 12.
m Ps 34, 10.
18] * *Catech. R. IV 9, 12.*
n Ps 106, 42. — cf. Ps 62, 12.
o Ps 93, 12; Pro 3, 12. — cf. Tb 3, 21; Jc 1, 12.
p Pro 3, 11; Heb 12, 5; Ap 3, 19.
q Is 30, 26; 61, 1; Os 6, 1.
r Dt 32, 39; Tb 13, 2; Os 6, 2. — cf. cp. 9, 23. — v. 1 Rg 2, 6.
s cf. Pro 6, 16; 30, 15, 18, 21; Am 1, 6, 9, 11 etc.
t Ps 33, 19; 90, 3; 1 Cor 10, 13.
u Ps 90, 10. — cf. Pro 24, 16.
v Ps 32, 19; 36, 19; Jr 39, 18.
w cf. Ps 56, 5; 63, 4; Ecli 18, 21; 51, 3; Jr 9, 7.
x Ps 30, 21.
y Pro 31, 25. — cf. Mt 6, 34.
z Is 11, 8, 9; 35, 9; 65, 25; Ez 34, 25; Os 2, 18.

a cf. cp. 21, 9.
b cp. 21, 8; Ps 111, 2; 127, 3.
c Ps 71, 16.
d cp. 42, 16; Gn 25, 8; 35, 29; Pro 9, 11; 10, 27. — cf. Ps 54, 24; Is 38, 10.
e cf. Ps 110, 2.

1-13] *LL. in fr. 6 p. D. 1 Spbr.*
2] *R. in fr. 2 p. D. 1 Spbr.*
a cf. Dn 5, 27.
b cf. Pro 27, 3.
c Ps 37, 2. — cf. cp. 16, 13; 34, 6.
d Ps 87, 17.
e cf. Nm 11, 15; 3 Rg 19, 4.
f Is 38, 12.
g Is 12, 1.
h cf. Is 30, 14.
i Is 40, 30; Bar 4, 22; Hab 3, 3.
13] *v. cp. 3, 24-26.*
j cp. 19, 14, 15. — cf. Pro 19, 7.
k cf. Ps 37, 12; 40, 10.

sicut torrens, qui raptim transit in convallibus.
16 [l]Qui timent pruinam, irruet super eos nix.
17 Tempore, quo fuerint dissipati, peribunt
et, ut incaluerit, solventur de loco suo.
18 Involutae sunt semitae gressuum eorum,
ambulabunt in [m]vacuum et peribunt.
19 Considerate semitas [n]Thema,
itinera [o]Saba, et exspectate paulisper.
20 [p]Confusi sunt, quia speravi;
venerunt quoque usque ad me, et pudore cooperti sunt.
21 Nunc venistis; et modo videntes plagam meam, timetis.
22 Nunquid dixi: Adferte mihi
et de substantia vestra donate mihi?
23 vel: Liberate me de manu hostis,
et de manu [q]robustorum eruite me?
24 Docete me, et ego tacebo;
et, si quid forte ignoravi, instruite me.
25 Quare detraxistis sermonibus veritatis,
cum e vobis nullus sit, qui possit arguere me?
26 Ad increpandum tantum eloquia concinnatis
et in [r]ventum verba profertis.
27 Super pupillum irruitis
et subvertere nitimini amicum vestrum.
28 Veruntamen quod coepistis explete;
praebete aurem et videte an mentiar;
29 respondete, obsecro, absque contentione
et loquentes id, quod iustum est, iudicate.
30 Et non invenietis in lingua mea iniquitatem,
nec in faucibus meis stultitia personabit.

7

1 [a]Militia est vita hominis super terram,
et, sicut dies mercennarii, [b]dies eius.
2 Sicut servus desiderat [c]umbram,
et sicut [d]mercennarius praestolatur finem [e]operis sui,
3 sic et ego habui menses vacuos
et [f]noctes laboriosas enumeravi mihi.
4 [g]Si dormiero, dicam: Quando consurgam?
Et rursum exspectabo vesperam,
et replebor doloribus usque ad tenebras.
5 Induta est caro mea [h]putredine,
et sordibus [i]pulveris cutis mea aruit et contracta est.
6 Dies mei [j]velocius transierunt [k]quam a texente tela succiditur,
et consumpti sunt absque ulla spe.
7 Memento quia [l]ventus est vita mea,
et non revertetur oculus meus ut videat bona.
8 [m]Nec adspiciet me visus hominis;
oculi tui in me, et [n]non subsistam.
9 [o]Sicut consumitur nubes et pertransit,
[p]sic qui descenderit ad [q]inferos non ascendet
10 [r]nec revertetur ultra in domum suam,
neque [s]cognoscet eum amplius locus eius.
11 Quapropter et ego [t]non parcam ori meo;
loquar in tribulatione spiritus mei,
[u]confabulabor cum [v]amaritudine animae meae.
12 Nunquid [w]mare ego sum aut cetus,
quia circumdedisti me carcere?
13 Si dixero: Consolabitur me lectulus meus,
et relevabor loquens mecum in strato meo;
14 terrebis me per somnia,
et per visiones horrore concuties.
15 Quamobrem [x]elegit suspendium anima mea,
et mortem [y]ossa mea.
16 [z]Desperavi: nequaquam ultra iam vivam,
[a]parce mihi, [b]nihil enim sunt dies mei.
17 Quid est homo, quia magnificas eum?

l v. cp. 20, 24.
m cf. Gn 1, 2; Jr 4, 23.
n Gn 25, 15; 1 Par 1, 30; Is 21, 14; Jr 25, 23.
o cp. 1, 15. — v. 3 Rg 10, 1.
p Is 1, 29; Jr 14, 3.
q cp. 15, 20; 27, 13.
25-30] *R. in O. 1 Spbr.*
r Is 41, 29.
1] * *Catech. R. IV 15, 4, 14.*
1-12] *LL. in sb. p. D. 1 Spbr.*
a cp. 14, 14; Is 40, 2.
b cf. cp. 14, 6; Ps 38, 5.
c Gn 2, 17, 4, 6; Jr 6, 4.
d cp. 14, 6.
e cf. Lv 19, 13.
f cf. cp. 30, 17.
g cf. Dt 28, 67.
5-7] *R. in D. 1 Spbr.*
h Is 14, 11.
i cf. cp. 2, 8, 12.
j cp. 9, 25.
k cf. Is 38, 12.
7, 8] *R. in off. Df.*
l Ps 77, 39.
m cp. 20, 9, — cf. cp. 8, 18; Ps 36, 36.
n cf. vr. 21; Ps 38, 14.
o cp. 30, 15; Sap 2, 4.
p Sap 2, 1.
q v. c.p 21, 13.
r cp. 10, 21; 14, 10-12; 16, 23; 2 Rg 12, 23; 14, 14.
s cp. 20, 9; Ps 102, 16. — cf. cp. 8, 18.
t Ps 39, 10.
u cp. 10, 1.
v cp. 21, 25; 1 Rg 1, 10; Is 38, 15. — cf. cp. 3, 20.
w cp. 38, 10. 11; Pro 8, 29; Jr 5, 22.
x cf. 2 Rg 17, 23.
y cf. Ps 34, 10.
z cp. 8, 21; 10, 1. — cf. 3 Rg 19, 4.
a cp. 10, 20; Ex 14, 12. — cf Ps. 38, 14; Jl 2, 17.
16-21] *1 L. in off. Df.*
16] *v. cp. 30, 30.*
b cp. 14, 1-5; Ps 8, 5.
17] *Ant. in fs. ss. Cord. J.*

concludit quaerens a Deo cur tantis et incessantibus malis in eum animadvertat (7, 1-21). Tunc accedit Baldad qui acerbe increpat Iob et exemplis et auctoritate sententiam iam ab Eliphaz propo-

aut quid [c]apponis erga eum cor tuum?
18 [d]Visitas eum diluculo et subito [e]probas illum.
19 Usquequo non parcis mihi,
nec dimittis me ut glutiam salivam meam?
20 Peccavi: quid faciam tibi, o [f]custos hominum?
Quare [g]posuisti me contrarium tibi,
et factus sum mihimetipsi gravis?
21 Cur non tollis peccatum meum?
et quare non aufers iniquitatem meam?
Ecce nunc [h]in pulvere dormiam;
et, si mane [i]me quaesieris, non subsistam.
8 Respondens autem [a]Baldad suhites dixit:
2 Usquequo loqueris talia,
et [b]spiritus multiplex sermones oris tui?
3 [c]Nunquid Deus supplantat iudicium,
aut Omnipotens subvertit quod iustum est?
4 Etiam [d]si filii tui peccaverunt ei,
et dimisit eos in manu iniquitatis suae,
5 tu tamen, si diluculo consurrexeris ad Deum
et Omnipotentem [e]fueris deprecatus,
6 si mundus et rectus incesseris,
statim evigilabit ad te
et [f]pacatum reddet habitaculum iustitiae tuae;
7 in tantum ut, si priora tua fuerint parva,
et [g]novissima tua multiplicentur nimis.
8 [h]Interroga enim generationem pristinam
et diligenter investiga patrum memoriam
9 (hesterni quippe sumus, et ignoramus,
quoniam sicut [i]umbra dies nostri sunt super terram),
10 et ipsi docebunt te, loquentur tibi
et de corde suo proferent eloquia:
11 Nunquid virere potest [j]scirpus absque umore,
aut crescere carectum sine aqua?
12 Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu,
[k]ante omnes herbas arescit.
13 Sic viae omnium [l]qui obliviscuntur Deum,
[m]et spes hypocritae peribit.
14 Non ei placebit vecordia sua,
et [n]sicut tela aranearum fiducia eius.
15 Innitetur super [o]domum suam, et non stabit;
fulciet eam, et non consurget.
16 Umectus videtur antequam veniat sol,
et in ortu suo germen eius egredietur.
17 Super acervum petrarum radices eius densabuntur,
et inter lapides commorabitur.
18 Si absorbuerit eum de loco suo,
negabit eum et dicet: [p]Non novi te.
19 Haec est enim laetitia viae eius,
ut rursum [q]de terra alii germmentur.
20 Deus [r]non proiciet simplicem, nec porriget manum malignis,
21 donec [s]impleatur risu os tuum, et labia tua iubilo.
22 Qui oderunt te [t]induentur confusione,
et tabernaculum impiorum non subsistet.
9 Et respondens Iob ait:
2 Vere scio quod ita sit,
et quod non iustificetur homo [a]compositus Deo.
3 Si voluerit [b]contendere cum eo,
[c]non poterit ei respondere unum pro mille.
4 [d]Sapiens corde est et fortis robore.
[e]Quis restitit ei et pacem habuit?
5 Qui transtulit montes, et nescierunt
hi quos subvertit in furore suo;
6 qui [f]commovet terram de loco suo,
et [g]columnae eius concutiuntur;

c cf. Ex 7, 23.
d Ps 16, 3.
e Ps 10, 5, 6.
f cf. Ps 35, 7; Is 27, 3.
g Lm 3, 12.
h Dn 12, 2.
i cf. cp. 8, 5; Pro 1, 28.
j cf. vr. 8.
a cp. 2, 11.
b 3 Rg 19, 11. — cf. cp. 15, 2.
c cp. 34, 10, 12. — cf. Gn 18, 25; Dt 32, 4; 2 Par 19, 7; 1 Es 9, 15; Ps 9, 5, 9; Dn 9, 14; Rm 3, 5.
d cp. 1, 5, 18, 19. — v. cp. 4, 10, 11; 5, 4.
e cf. cp. 5, 8; 11, 13; etc.
f cf. Pro 3, 33.
g cf. cp. 42, 12; Jc 5, 11.
h Dt 4, 32; 32, 7. — cf. cp. 15, 18.
i cp. 14, 2; 17, 7; 1 Par 29, 15; Ps 101, 12; 108, 23; 143, 4; Ec 7, 1; Sap 2, 5.
j Ex 2, 3.
k cf. Ps 36, 2; 128, 6.
l v. Ps 9, 18.
m cp. 11, 20; 18, 14; Pro 10, 28; 11, 7.
n Sap 5, 15; Is 59, 5, 6.
o cp. 27, 18.
p cp. 7, 8, 10.
q c.f cp. 34, 24; 1 Rg 2, 7, 8; Ps 112, 7.
r cf. cp. 9, 22.
s Ps 125, 2.
t Ps 34, 26; 131, 18. — cf. cp. Ps 108, 29; Lc 13, 17.
1-17] *LL. in D. 2 Spbr.*
a cp. 25, 4. — v. cp. 4, 17-19.
b Jr 2, 29. — cf. cp. 10, 2; Ps 142, 2; Rm 3, 20.
c cf. Ps 18, 13; 129, 3.
d cf. cp. 12, 13.
e cf. Ex 7, 13; 32, 9.
f Is 2, 19, 21; 13, 13; Ag 2, 7, 22; Heb 12, 26.
g cp. 26, 11; Ps 74, 4.

sitam illustrat (8, 1-22). Ipsi quoque Iob respondit adseverans nullum quidem apud Deum esse iustum, nec se cum Deo contendere velle (9, 1-21); at, cum nec soli nec semper impii adfligantur, et quanquam

7 qui praecipit soli, et non oritur,
et stellas claudit quasi sub signaculo;
8 [h]qui extendit caelos solus
et graditur super fluctus maris;
9 qui [i]facit [j]Arcturum et Oriona
et Hyadas et interiora austri,
10 qui facit [k]magna et incomprehensibilia
et mirabilia, quorum non est numerus.
11 Si venerit ad me, [l]non videbo eum;
si abierit, non intelligam;
12 si repente interroget, quis respondebit ei?
vel [m]quis dicere potest: Cur ita facis?
13 Deus, [n]cuius irae nemo resistere potest,
et sub quo curvantur qui portant orbem;
14 [o]quantus ergo sum ego, ut [p]respondeam ei
et loquar verbis meis cum eo?
15 Qui, [q]etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo,
sed meum iudicem [r]deprecabor.
16 Et, cum invocantem exaudierit me,
non credo quod audierit vocem meam.
17 In turbine enim conteret me,
et multiplicabit vulnera mea, etiam [s]sine causa.
18 Non concedit requiescere spiritum meum,
et implet me amaritudinibus.
19 Si fortitudo quaeritur, [t]robustissimus est; [cere;
si aequitas iudicii, [u]nemo audet pro me testimonium di-
20 [v]si iustificare me voluero, [x]os meum condemnabit me;
si innocentem ostendero, pravum me comprobabit.
21 Etiam si [y]simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea,
et [z]taedebit me vitae meae.
22 Unum est quod locutus sum:
et [a]innocentem et impium ipse consumit.
23 Si [b]flagellat, occidat semel
et non de poenis innocentum rideat.
24 [c]Terra data est in manus impii,
vultum iudicum eius operit.
[d]Quod si non ille est, quis ergo est?
25 [e]Dies mei velociores fuerunt [f]cursore:
fugerunt et non viderunt bonum,
26 pertransierunt quasi [g]naves poma portantes,
sicut [h]aquila volans ad escam.
27 Cum dixero: Nequaquam ita loquar,
commuto faciem meam et dolore torqueor.
28 Verebar omnia opera mea
sciens [i]quod non parceres delinquenti.
29 Si autem et sic impius sum, quare frustra laboravi?
30 Si lotus fuero quasi aquis nivis,
et [j]fulserint velut mundissimae manus meae,
31 tamen sordibus intinges me,
et [k]abominabuntur me vestimenta mea.
32 Neque enim viro, qui similis mei est, respondebo,
nec qui [l]mecum in iudicio ex aequo possit audiri.
33 Non est qui utrumque valeat arguere
et ponere manum suam in ambobus.
34 [m]Auferat a me [n]virgam suam,
et [o]pavor eius non me terreat.
35 Loquar et non timebo eum,
neque enim possum metuens respondere.

10

1 [a]Taedet animam meam vitae meae;
dimittam adversum me [b]eloquium meum,
loquar [c]in amaritudine animae meae.
2 Dicam Deo: Noli me condemnare:
Indica mihi cur me ita iudices.
3 [d]Nunquid bonum tibi videtur, si calumnieris me,

h cp. 26, 7; Ps 103, 2; Is 40, 22; Jr 10, 12; 51, 15; Zc 12, 1. — cf. Gn 1, 6, etc.
i Gn 1, 16.
j cp. 38, 31, 32; Am 5, 8.
k v. cp. 5, 9.
l cp. 23, 8, 9.
m Ec 8, 4; Is 45, 9; Dn 4, 32. — cf. Jr 18, 6; Rm 9, 20.
n Nh 1, 6. — cf. Jdt 16, 17; Est 13, 11; Ps 75, 8; Sap 11, 22.
o cp. 15, 16. — cf. 2 Rg 7, 18.
p vr. 3.
q cp. 10, 15.
r cp. 8, 5.
17, 18] *R. in fs. ss. col. Flagel. DNJC.*
s cp. 2, 3. — cf. cp. 34, 6.
t cf. vr. 4.
u Jr 49, 19.
v Ecli 7, 5.
x cp. 15, 6; 2 Rg 1, 16; Lc 19, 22.
y v. cp. 1, 1.
z cp. 7, 16.
a Ec 9, 2, 3; Ez 21, 3. — v. cp. 34, 9.
b Is 10, 26. — cf. cp. 5, 18.
c cf. cp. 10, 3.
d cf. cp. 24, 25.
e cp. 7, 6.
f cf 2 Par 30, 6; Sap 5, 9; Jr 51, 31.
g cf. Is 12, 2. — v. Pro 30, 19.
h Hab 1, 8. — cf. cp. 39, 30.
i cp. 10, 14.
j Jr 2, 22. — v. cp. 22, 30.
k cp. 19, 19; 30, 10.
l Ec 6, 10; Rm 9, 20.
m Ps 38, 11.
n cp. 21, 9; Ps 88, 33; Pro 10, 13; Is 10, 24.
o cf. cp. 13, 21; (33, 7).
1-12] *LL. 2 et 3 in off. Df.*
a cf. cp. 7, 16; 9, 21; Nm 11, 15; 3 Rg 19, 4.
b cp. 23, 2.
c v. cp. 7, 11.
d cp. 13, 9.

ipse omnino iustus non sit, neque adeo impius sibi esse videatur (22-35), ut Dei miserationem sperare non possit, divinam severitatem avertere satagit (10, 1-22); sed Sophar eum exprobrat loquacitatis et

et opprimas me [e]opus manuum tuarum,
et [f]consilium impiorum adiuves?
4 Nunquid [g]oculi carnei tibi sunt,
aut, sicut videt homo, et [h]tu videbis?
5 Nunquid sicut dies hominis dies tui,
et [i]anni tui sicut humana sunt tempora,
6 ut [j]quaeras iniquitatem meam,
et peccatum meum scruteris?
7 Et [k]scias quia nihil impium fecerim,
cum [l]sit nemo, qui de manu tua possit eruere.
8 [m]Manus tuae fecerunt me,
et plasmaverunt me totum in circuitu;
et sic repente praecipitas me?
9 Memento, quaeso, quod sicut [n]lutum feceris me,
et in [o]pulverem reduces me.
10 [p]Nonne sicut lac mulsisti me,
et sicut caseum me coagulasti?
11 Pelle et carnibus vestisti me,
ossibus et nervis compegisti me,
12 vitam et misericordiam tribuisti mihi,
et [q]visitatio tua custodivit spiritum meum.
13 Licet haec celes in corde tuo,
tamen scio quia universorum memineris.
14 Si peccavi, et ad horam pepercisti mihi,
cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?
15 Et, si impius fuero, [r]vae mihi est;
et, [s]si iustus, [t]non levabo caput, saturatus adflictione et
16 Et propter superbiam quasi [u]leaenam capies me, [miseria.
reversusque mirabiliter me crucias.
17 Instauras [v]testes tuos contra me,
et multiplicas iram tuam adversum me.
et poenae militant in me.
18 [x]Quare de vulva eduxisti me?
qui utinam consumptus essem, ne oculus me videret.
19 [y]Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum.
20 [z]Nunquid non paucitas dierum meorum finietur brevi?
[a]Dimitte ergo me, [b]ut plangam paululum dolorem meum,
21 antequam vadam et [c]non revertar
ad [d]terram tenebrosam et opertam mortis caligine,
22 terram miseriae et tenebrarum, [inhabitat.
ubi umbra mortis et nullus ordo, sed sempiternus horror

11 Respondens autem [a]Sophar naamathites dixit:
2 Nunquid qui [b]multa loquitur non et audiet?
aut vir verbosus iustificabitur?
3 Tibi soli tacebunt homines?
et, cum ceteros irriseris, a nullo confutaberis?
4 Dixisti enim: Purus est sermo meus,
et [d]mundus sum in conspectu tuo.
5 Atque [e]utinam Deus loqueretur tecum,
et aperiret labia sua tibi,
6 ut [f]ostenderet tibi secreta sapientiae,
et quod multiplex esset lex eius,
et [g]intelligeres quod multo minora exigaris ab eo,
quam meretur iniquitas tua.
7 [h]Forsitan vestigia Dei comprehendes,
et usque ad perfectum Omnipotentem reperies?
8 [i]Excelsior caelo est, et quid facies?
profundior inferno, et unde cognosces?
9 Longior terra mensura eius et latior mari.
10 [j]Si subverterit omnia vel in unum coartaverit, [k]quis
11 Ipse enim novit [l]hominum vanitatem; [contradicet ei?
et videns iniquitatem nonne considerat?
12 Vir vanus in superbiam erigitur,
et [m]tanquam pullum [n]onagri se liberum natum putat.

e cp. 14, 15; Gn 2, 7; Ps 137, 8; Is 64, 8.
f cf. cp. 9, 24.
g cf. Jo 8, 15.
h 1 Rg 16, 7.
5-7] *v. cp. 14, 13.*
i cp. 36, 26. — cf. Ps 89, 4; 2 Pt 3, 8.
j cf. cp. 14, 16.
k cf. cp. 2, 3, 9. — v. cp. 33, 9.
l Dt 32, 39; Sap 16, 15; Is 45, 13.
8] *v. vr. 20.*
m Ps 118, 73; 138, 13.
n cp. 33, 6. — cf. cp. 4, 19.
o cp. 34, 15; Gn 2, 7; 3, 19; Ps 145, 4; Ec 12, 7.
p cf. Ec 11, 5; Sap 7, 1, 2; 2 Mc 7, 22.
q Lc 19, 44. — cf. Lv 26, 16; Pro 19, 23; Ecli 34, 6.
r Is 3, 11.
s cp. 9, 15. — v. cp. 34, 9.
t Ps 36, 1. — cf. cp. 22, 26.
u Os 5, 14; 13, 7. — cf. Is 38, 13; Jr 25, 38.
v cf. cp. 16, 8.
18-22] *9 L. in off. Df.*
x cp. 3, 3, 11; Jr 20, 14.
y Ab 16.
z v. cp. 14, 1.
20-21] *R. in D. 1 Spbr.*
a v. cp. 7, 16.
b cp. 9, 27; Ps 38, 13.
c cf. cp. 16, 23; 2 Rg 12, 23.
d v. cp. 9, 5.
a cp. 2, 11.
b Pro 10, 19; Ec 5, 1, 2.
c cp. 10, 7. — cf. cp. 9, 21.
d v. cp. 33, 9.
e cf. Nm 12, 6. — v. cp. 38, 1.
f Ps 50, 8.
g cf. 1 Cor 4, 4.
h cp. 5, 9; 8, 7; Ecli 43, 30-36; Rm 11, 33.
i cp. 22, 12; Ps 139, 8; Jr 23, 24.
j v. cp. 9, 11-16; 12, 14.
k cp. 9, 12; 23, 13.
l Ps 5, 4; 38, 6; 102, 14.
m Ps 72, 23; Ec 3, 18.
n v. cp. 39, 5-8.

arrogantiae (11, 1-6) atque, celebrata Dei sapientia, Iob ad paenitentiam invitat (7-20). Iob ei nihil respondet, sed ad amicos conversus eos carpit quod, ut eum fatigent, ea quae evidentia sunt non videant, Deum

13 [o]Tu autem firmasti cor tuum
[p]et expandisti ad eum manus tuas.
14 Si iniquitatem, quae est in manu tua, abstuleris a te,
et non manserit in tabernaculo tuo iniustitia,
15 tunc [q]levare poteris faciem tuam absque [r]macula,
et eris stabilis et non timebis.
16 [s]Miseriae quoque oblivisceris
et [t]quasi aquarum, quae praeterierunt, recordaberis;
17 et [u]quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam,
et, cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer
18 et habebis fiduciam, proposita tibi spe,
et defossus [v]securus dormies,
19 requiesces, et non erit qui te exterreat;
et [x]deprecabuntur faciem tuam plurimi.
20 [y]Oculi autem impiorum deficient, et [z]effugium peribit ab eis,
et [a]spes illorum abominatio animae.

12 Respondens autem Iob dixit:
2 Ergo vos estis soli homines,
et vobiscum morietur sapientia?
3 [a]Et mihi est cor sicut et vobis, nec inferior vestri sum;
quis enim [b]haec, quae nostis, ignorat?
4 [c]Qui deridetur ab amico suo, sicut ego,
[d]invocabit Deum, et exaudiet eum;
deridetur enim [e]iusti simplicitas.
5 [f]Lampas contempta apud cogitationes divitum,
parata ad tempus statutum.
6 [g]Abundant tabernacula praedonum,
et audacter provocant Deum,
cum [h]ipse dederit omnia in manus eorum.
7 Nimirum interroga iumenta, et docebunt te;
et volatilia caeli, et indicabunt tibi.
8 Loquere terrae, et respondebit tibi,
et narrabunt pisces maris.
9 [i]Quis ignorat quod omnia haec manus Domini fecerit?
10 [j]In cuius manu anima omnis viventis
et spiritus universae carnis hominis.
11 [l]Nonne auris verba diiudicat,
et fauces comedentis saporem?
12 [m]In antiquis est sapientia,
et in multo tempore prudentia,
13 [n]Apud ipsum est sapientia et fortitudo
ipse habet consilium et intelligentiam.
14 [o]Si destruxerit, nemo est qui aedificet;
[p]si incluserit hominem, nullus est qui aperiat;
15 [q]si continuerit aquas, omnia siccabuntur,
et, [r]si emiserit eas, subvertent terram.
16 Apud ipsum est fortitudo et sapientia,
[s]ipse novit et decipientem et eum qui decipitur.
17 Adducit [t]consiliarios in stultum finem
et [u]iudices in stuporem,
18 [v]balteum regum dissolvit
et praecingit fune renes eorum,
19 ducit sacerdotes inglorios
et optimates supplantat
20 commutans labium veracium
et [w]doctrinam senum auferens;
21 [x]effundit despectionem super principes
eos, qui oppressi fuerant, relevans.
22 [y]Qui revelat profunda de tenebris
et producit in lucem [z]umbram mortis;
23 [a]qui multiplicat gentes, et perdit eas
et subversas in integrum restituit,
24 qui immutat [b]cor principum populi terrae
et [c]decipit eos, ut frustra incedant per invium:

o v. cp. 9, 15; 10, 2, 9, 20.
p Ex 9, 29; Ps 43, 21; 87, 10; 142, 6; 2 Mc 14, 34; 1 Tm 2, 8.
q cp. 22, 26; Lc 21, 28. — cf. Ps 118, 6; 1 Jo 3, 21.
r cp. 31, 7; 2 Pt 3, 14.
s cf. Is 65, 16.
t cf. cp. 14, 11; Ps 57, 8.
u Ps 36, 6; Is 58, 8-10. — cf. Mic 7, 8.
v Lv 26, 6; Ps 3, 6; 4, 9; Pro 3, 24; Is 17, 2; Sph 3, 13.
x v. Ps 44, 13. — cf. Pro 19, 6.
y cp. 17, 5; Lv 26, 16.
z Ps 141, 5.
a v. cp. 8, 13.
a cf. cp. 13, 2; 15, 9. — cf. cp. 20, 2.
b cp. 16, 2.
c cp. 21, 3; 30, 1. — cf. cp. 6, 14; Pro 14, 2; Ecli 7, 12.
d Ps 90, 15.
e cp. 33, 9.
f cf. Sap 5, 1 sqq.
g v. cp. 21, 7.
h cf. 1 Cor 4, 7.
i Is 41, 20. — cf. cp. 1, 21.
j Nm 16, 22; Dn 5, 23; Ac 17, 28.
l cp. 34, 3.
m cp. 32 ,7. — cf. cp. 8, 8; Ps 118, 100.
n cp. 9, 4; 1 Rg 2, 3; Eph 3, 10. — cf. Pro 21, 30.
o cp. 11, 10; Ps 27, 5; Ec 7, 14, — cf. Ps 126, 1.
p cf. Is 12, 22; Ap 3 ,7.
q cf. Dt 11, 17; 3 Rg 8, 35; 17, 1, 7.
r cf. Gn 7, 11-24; Ps 147, 18; Am 9, 6.
s cf. cp. 5, 12.
t cf. 2 Rg 17, 23.
u Is 40, 23. — cf. Is 29, 14; 44, 25; 1 Cor 1, 19.
v cf. Ecli 11, 6; Is 23, 10; Dn Dn 2, 21.
w cf. cp. 32, 9; Mt 11, 25.
x Ps 106, 40; Ecli 10, 16.
y Dn 2, 22; 1 Cor 4, 5. — cf. Ps 17, 29.
z v. cp. 3, 5.
a Ps 11, 9; Is 9, 3; 26, 15. — cf. Ecli 10, 8.
b cf. Pro 21, 1; Js 19, 13. 14.
c Ps 106, 40. — cf. cp. 6, 18.

nempe non semper ad normam iustitiae vindicantis omnia disponere (12, 1-25); quapropter eos ad silentium redigit (13, 1-13), ipse vero ad Deum confugiens (14-22), ut eius misericordiam moveat, describit sui de-

25 [d]Palpabunt quasi in tenebris et non in luce,
et [e]errare eos faciet quasi ebrios.

13

1 [a]Ecce omnia haec vidit oculus meus,
et audivit auris mea, et intellexi singula.
2 [b]Secundum scientiam vestram et ego novi:
nec inferior vestri sum,
3 [c]sed tamen ad Omnipotentem loquar
et disputare cum Deo cupio,
4 prius vos ostendens fabricatores mendacii
et cultores perversorum dogmatum.
5 [d]Atque utinam taceretis ut putaremini esse sapientes!
6 Audite ergo correptionem meam
et iudicium labiorum meorum attendite.
7 Nunquid Deus indiget vestro mendacio,
ut pro illo loquamini dolos?
8 Nunquid [e]faciem eius accipitis
et pro Deo iudicare nitimini?
9 Aut placebit ei [f]quem celare nihil potest?
aut [g]decipietur, ut homo, vestris fraudulentiis?
10 Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.
11 [h]Statim ut se commoverit, turbabit vos,
et terror eius irruet super vos.
12 [i]Memoria vestra comparabitur cineri,
et redigentur in lutum cervices vestrae.
13 Tacete paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens sugges- [serit.
14 Quare lacero carnes meas dentibus meis,
et animam meam porto in manibus meis?
15 [m]Etiam si occiderit me, in ipso sperabo;
[n]veruntamen vias meas in conspectu eius arguam.
16 Et ipse erit salvator meus;
non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita.
17 [o]Audite sermonem meum,
et aenigmata percipite auribus vestris.
18 [p]Si fuero iudicatus, scio quod [q]iustus inveniar.
19 [r]Quis est qui iudicetur mecum?
Veniat: [s]quare tacens consumor?
20 Duo tantum ne facias mihi,
et tunc [t]a facie tua non abscondar:
21 [u]manum tuam longe fac a me,
et [v]formido tua non me terreat.
22 [x]Voca me, et ego respondebo tibi;
aut certe loquar, et tu responde mihi.
23 Quantas habeo iniquitates et peccata,
scelera mea et delicta [y]ostende mihi.
24 Cur [z]faciem tuam abscondis,
et [a]arbitraris me inimicum tuum?
25 Contra [b]folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam [tuam,
et [c]stipulam siccam persequeris;
26 [d]scribis enim contra me amaritudines,
et [e]consumere me vis peccatis adulescentiae meae.
27 [f]Posuisti in nervo pedem meum,
et observasti omnes semitas meas,
et vestigia pedum meorum considerasti,
28 [g]qui, quasi putredo consumendus sum,
et quasi vestimentum quod comeditur a tinea.

14

1 Homo [a]natus de muliere, [b]brevi vivens tempore [c]repletur [multis miseriis.
2 [d]Qui quasi flos egreditur et conteritur,
et [e]fugit velut umbra, et [f]nunquam in eodem statu permanet.
3 Et dignum ducis super huiuscemodi [g]aperire oculos tuos,
et [h]adducere eum tecum in iudicium?
4 [i]Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine?
Nonne tu qui solus es? [est:
5 Breves dies hominis sunt: [j]numerus mensium eius apud te
constituisti terminos eius, qui praeteriri non poterunt.

d Sph 1, 17. — v. cp. 5, 14.
e Ps 106, 27; Is 19, 14.
a cf. Is 6, 9.
b cf. cp. 12, 3; 15, 9.
c cp. 23, 4; 31, 35.
d cf. Pro 17, 28.
e v. Lv 19, 15.
f Heb 4, 15.
g Gal 6, 7.
h cf. Is 30, 30; Jr 30, 23; Nh 1, 6.
i Ps 15, 4; Pro 10, 6. — cf. Jr 17, 15; Nh 1, 14.
j cf. cp. 19, 22; 31, 31.
l v. Jd 12, 3.
m cp. 14, 14. — cf. Pro 14, 32.
n vr. 3; cp. 27, 5.
o cp. 21, 2.
p cf. 1 Cor 11, 3.
q v. cp. 33, 9.
r Is 50, 8, 9.
s Ecli 4, 2.
20, 21] R. in D. 1 Spbr.
t cf. Gn 3, 8.
u cp. 9, 34; Ps 38, 11.
v cp. 37, 7.
ex 22-14, 16] LL. 4 et 6 in off. Df.
x cp. 14, 15.
y cf. Ps 18, 13.
z Dt 32, 20; Ps 12, 1; 43, 24; 87, 15 etc. — cf. Ps 29, 8.
a cp. 19, 11; 33, 10; Lm 2, 5.
b Lv 26, 36, — cf. Is 42, 3.
c cp. 21, 18; Ps 83, 14.
d cf. Ps 149, 9.
e Ps 24, 7.
f cf. cp. 20, 11; 33, 11.
g Hab 3, 16.
h cp. 4, 19.
a cp. 15, 14; 25, 4; Mt 11, 11.
b cp. 10, 20; 16, 22; Gn 47, 9; Ps 38, 5, 6; 88, 46; Sap [2, 1.
c v. cp. 5, 7.
d Ps 89, 6; 102, 15; Ecli 14, 18; Is 40, 6, 7; Jc 1, 10; 1 Pt 1, 24.
e cp. 8, 9; Ps 101, 12; 108, 23; 143, 4.
f Ec 1, 4; Ecli 14, 19.
g cf. Ps 8, 5; 143, 3.
h cp. 22, 4; Ps 142, 2.
i Ps 50, 4, 7; Ecli 22, 33; Jo 3, 6; Rm 3, 23.
j cp. 21, 21. — cf. Ps 38, 5, 6; Ecli 37, 28.

6 [k]Recede paululum ab eo ut quiescat,
donec optata veniat, [l]sicut mercennarii, dies eius.
7 [m]Lignum habet spem, si praecisum fuerit:
rursum virescit et rami eius pullulant.
8 Si senuerit in terra radix eius,
et in pulvere emortuus fuerit truncus illius,
9 ad odorem aquae germinabit
et faciet comam, quasi cum primum plantatum est.
10 Homo vero, cum mortuus fuerit et nudatus
atque consumptus, [n]ubi, quaeso, est?
11 [o]Quomodo si recedant aquae de mari,
et fluvius vacuefactus arescat;
12 sic homo, [p]cum dormierit, non resurget, [q]donec atteratur
non evigilabit nec [r]consurget de somno suo. [caelum;
13 Quis mihi hoc tribuat, ut in [s]inferno protegas me
et [t]abscondas me, [u]donec pertranseat furor tuus,
et constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?
14 [v]Putasne mortuus homo rursum vivat?
Cunctis diebus, quibus nunc [w]milito,
exspecto, donec veniat [x]immutatio mea.
15 [y]Vocabis me, et ego respondebo tibi;
[z]operi manuum tuarum porriges dexteram.
16 [a]Tu quidem gressus meos dinumerasti,
sed parce peccatis meis.
17 [b]Signasti quasi in sacculo delicta mea,
sed curasti iniquitatem meam.
18 Mons cadens defluit, et [c]saxum transfertur de loco suo;
19 lapides excavant aquae, et alluvione paulatim terra con-
et hominem ergo similiter perdes. [sumitur;
20 Roborasti eum paululum, ut in perpetuum transiret;
immutabis faciem eius et emittes eum.
21 Sive nobiles fuerint filii eius sive ignobiles, [d]non intelliget;
22 attamen [e]caro eius, dum vivet, dolebit,
et anima illius super semetipso lugebit.

15 Respondens autem [a]Eliphaz themanites dixit:
2 Nunquid [b]sapiens respondebit quasi [c]in ventum loquens,
et implebit ardore stomachum suum?
3 Arguis verbis eum, qui non est aequalis tibi,
et loqueris quod tibi non expedit.
4 Quantum in te est evacuasti timorem,
et tulisti preces coram Deo.
5 [d]Docuit enim iniquitas tua os tuum,
et imitaris linguam blasphemantium.
6 [e]Condemnabit te os tuum et non ego,
et labia tua respondebunt tibi.
7 Nunquid primus homo tu natus es
et [f]ante colles formatus?
8 Nunquid [g]consilium Dei audisti,
et inferior te erit eius sapientia?
9 [h]Quid nosti quod ignoremus?
quid intelligis quod nesciamus?
10 [i]Et senes et antiqui sunt in nobis,
multo vetustiores quam patres tui.
11 Nunquid grande est ut [j]consoletur te Deus?
Sed [k]verba tua prava hoc prohibent.
12 Quid te elevat cor tuum
et quasi magna cogitans attonitos habes oculos?
13 Quid tumet [l]contra Deum spiritus tuus,
ut proferas de ore tuo huiuscemodi sermones?
14 Quid est homo ut [m]immaculatus sit,
et ut iustus appareat [n]natus de muliere?
15 [o]Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis,
et caeli non sunt mundi in conspectu eius.
16 Quanto magis abominabilis et [p]inutilis homo,

k cp. 7, 19; 10, 20.
l cp. 7, 1; Is 20, 2.
m cf. cp. 19, 10; Is 56, 3, 4; Dn 4, 12.
7] *Of. in fs. s. Jo. Damasc.*
n cp. 20, 7. — cf. Zc 1, 5.
o 2 Rg 14, 14; Ps 57, 8; Is 19, 5. — cf. cp. 11, 16.
p cp. 7, 10. — cf. cp. 19, 25.
q Dt 11, 21. — cf. Ps 72, 5; Mt 5, 18.
r cf. Js 11, 11.
13] *R. in D. 1 Spbr.*
s v. cp. 21, 13.
t cf. Ps 26, 5; 30, 21.
u cf. Is 20, 13.
v cf. cp. 19, 25, 26.
w cp. 7, 1.
x 1 Cor 15, 51.
y cp. 13, 22.
z v. cp. 10, 3.
a cp. 34, 21; Pro 5, 21. — v. cp. 31, 4.
b cf. Dt 32, 34; Ez 18, 22; Os 13, 12.
c cp. 18, 4.
d cf. 9, 5.
e cp. 7, 20.
a cp. 2, 11.
b cf. cp. 12, 3.
c cp. 16, 3; Jr 5, 13; 1 Cor 14, 9.
d Mt 12, 34.
e cp. 9, 20; 2 Rg 1, 16; Mt 12, 37; Lc 19, 22.
f cf. Ps 89, 2; Pro 8, 25.
g cp. 11, 7; Sap 9, 13; Jr 23, 18; Rm 11, 34; 1 Cor 2, 11. — cf. Gn 1, 26; 3, 22.
h cp. 12, 3; 13, 2.
i cf. cp. 12, 12; 32, 6, 7. — cf. Ecli 18, 8.
j Ps 93, 19.
k Ps 11, 3.
l cf. cp. 21, 4.
14-16] cp. 25, 4-6.
m cp. 14, 4; Ps 13, 3; Pro 20, 9; Ec 7, 21; 1 Jo 1, 8, 10.
n v. cp. 14, 1.
o cp. 4, 18, 19. — cf. Ecli 17, 30; Mr 10, 18.
p Ps 13, 3.

et dum Eliphaz Iob arguit rebellionis, insolentiae et superbiae (15, 1-13), declarat impios semper internis cruciatibus adfligi (14 - 24) eosque vindex Dei iustitia exagitare (25 - 35); Iob pari vehementia con-

[q]qui bibit quasi aquam iniquitatem?
17 Ostendam tibi, audi me; quod vidi narrabo tibi.
18 Sapientes confitentur et non abscondunt patres suos:
19 quibus solis data est terra, et [r]non transivit alienus per [eos.
20 Cunctis diebus suis impius superbit,
et numerus annorum incertus est tyrannidis eius.
21 [s]Sonitus terroris semper in auribus illius;
et, [t]cum pax sit, ille semper insidias suspicatur.
22 [u]Non credit quod reverti possit de tenebris ad lucem
circumspectans undique gladium.
23 Cum se moverit ad quaerendum panem,
novit quod paratus sit in manu eius tenebrarum dies.
24 Terrebit eum tribulatio, et angustia vallabit eum,
sicut regem qui praeparatur ad proelium.
25 [v]Tetendit enim adversus Deum manum suam
et contra Omnipotentem roboratus est,
26 [x]cucurrit adversus eum [y]erecto collo
[z]et pingui cervice armatus est,
27 operuit faciem eius crassitudo,
et de lateribus eius arvina dependet.
28 Habitavit in [a]civitatibus desolatis
et in domibus desertis, quae in tumulos sunt redactae.
29 Non ditabitur, nec perseverabit substantia eius,
nec [b]mittet in terra radicem suam.
30 Non recedet de tenebris;
ramos eius arefaciet flamma, et [c]auferetur spiritu oris sui.
31 Non credet frustra errore deceptus,
quod aliquo pretio redimendus sit. [arescent.
32 [d]Antequam dies eius impleantur peribit et manus eius
33 [e]Laedetur, quasi vinea in primo flore, botrus eius,
et quasi oliva proiciens florem suum.
34 [f]Congregatio enim hypocritae sterilis,
et [g]ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera liben-
35 [h]Concepit dolorem et peperit iniquitatem, [ter accipiunt.
et uterus eius praeparat dolos.

16 Respondens autem Iob dixit:
2 Audivi frequenter [a]talia: consolatores onerosi omnes vos
3 Nunquid habebunt finem [b]verba ventosa? [estis.
aut aliquid tibi molestum est, si loquaris?
4 Poteram et ego similia vestri loqui;
atque utinam esset anima vestra pro anima mea!
5 Consolarer et ego vos sermonibus
et [c]moverem caput meum super vos,
6 roborarem vos ore meo
et moverem labia mea quasi parcens vobis.
7 Sed quid agam? Si [d]locutus fuero, non quiescet dolor meus
et, si tacuero, non recedet a me.
8 Nunc autem oppressit me dolor meus,
et in nihilum redacti sunt omnes artus mei.
9 [e]Rugae meae testimonium dicunt contra me,
et suscitatur falsiloquus adversus faciem meam contradi-
10 Collegit furorem suum in me [cens mihi.
et comminans mihi [f]infremuit contra me dentibus suis;
hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.
11 [g]Aperuerunt super me ora sua,
et exprobrantes [h]percusserunt maxillam meam,
satiati sunt poenis meis.
12 Conclusit me Deus apud iniquum
et manibus impiorum me tradidit.
13 Ego ille quondam opulentus repente contritus sum:
[i]tenuit cervicem meam, confregit me
et [j]posuit me sibi quasi in signum.
14 [k]Circumdedit me lanceis suis, [l]convulneravit lumbos meos
[m]non pepercit et [n]effudit in terra viscera mea.

q cp. 34, 7. — cf. Ps 13, 4; Pro 19, 28; 26, 6.
r Is 35, 8; Jl 3, 17.
s Pro 28, 1. — cf. Gn 4, 14; 43, 18; Lv 26, 36; Dt 28, 65, 66; Sap 17, 4, 17.
t cf. 1 Th 5, 3.
u cf. Sap 17, 2-20.
v cf. Is 23, 11; Ez 25, 7.
x Pro 1, 19; Is 59, 7. — cf. Dn 3, 6.
y Is 3, 16. — cf. Ps 74, 6.
z Ps 72, 7. — cf. Dt 32, 15; Ps 16, 10.
a Sph 3, 6.
b cf. cp. 5, 3, 4.
c cp. 4, 9; Is 11, 4; 2 Th 2, 8.
d cp. 22, 16; Ec 7, 18. — cf. Ps 54, 24; 101, 24.
e Ps 57, 10.
f Sap 3, 11, 18.
g cf. cp. 20, 26.
h Ps 7, 15; Is 59, 4. — cf. Os 10, 13.
a cf. cp. 12, 3.
b cf. cp. 15, 2.
c 4 Rg 19, 21; Ps 21, 8; 108, 25; Ecli 12, 19; 13, 8; Is 37, 22; Jr 18, 16; Lm 2, 15; Mt 27, 39.
d cf. cp. 6, 3; 7, 11.
8] *Ant. in fs. 7 dol. BMV. — v. vr. 18.*
e Lm 5, 14.
f Ps 34, 16; 36, 12; 111, 10; Lm 2, 16; Ac 7, 54.
11] *R. in fs. ss. col. Flag. DNJC.*
g Ps 21, 14; 34, 21.
h Is 50, 6; Lm 3, 30; Mic 3, 5. — cf. 3 Rg 22, 24; Ac 23, 2.
12-14] *Of. in eod. fs.*
i Bar 4, 25.
j Lm 3, 12. — cf. cp. 7, 20.
k (Jr 50, 29).
l Lm 3, 13.
m cp. 27, 22.
n cf. Lm 2, 11.

queritur, quod sui consolatores semper eadem recoquentes (16, 1-6), ad suam ipsius miseriam animum non advertant (7-17); ideo Deo iudici et testi in paucis qui supersunt diebus confidit (18-17, 3) amicos vero tanquam iudi-

15 [o]Concidit me vulnere super vulnus,
irruit in me quasi gigas.
16 [p]Saccum consui super cutem meam
et [q]operui cinere carnem meam,
17 Facies mea intumuit a fletu,
et [r]palpebrae meae caligaverunt.
18 Haec passus sum [s]absque iniquitate manus meae,
cum haberem mundas ad Deum preces.
19 [t]Terra, ne operias sanguinem meum,
[u]neque inveniat in te locum latendi clamor meus;
20 ecce enim [v]in caelo testis meus,
et [x]conscius meus in excelsis.
21 Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus;
22 atque [y]utinam sic iudicaretur vir cum Deo,
quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo!
23 Ecce enim breves anni transeunt,
et semitam, [z]per quam non revertar, ambulo.
17 1 Spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur,
et [a]solum mihi superest sepulcrum:
2 [b]non peccavi, et in amaritudinibus moratur oculus meus.
3 Libera me, Domine, et [c]pone me iuxta te,
et cuiusvis manus pugnet contra me.
4 [d]Cor eorum, longe fecisti a disciplina;
propterea non exaltabuntur.
5 Praedam pollicetur sociis,
[e]et oculi filiorum eius deficient.
6 [f]Posuit me quasi in proverbium vulgi,
et [g]exemplum sum coram eis.
7 [h]Caligavit ab indignatione oculus meus,
et membra mea quasi in nihilum redacta sunt.
8 [i]Stupebunt iusti super hoc,
et innocens contra hypocritam suscitabitur.
9 et tenebit iustus viam suam
et [j]mundis manibus addet fortitudinem.
10 Igitur omnes vos convertimini et venite,
et [k]non inveniam in vobis ullum sapientem.
11 [l]Dies mei transierunt,
cogitationes meae dissipatae sunt torquentes cor meum.
12 [m]Noctem verterunt in diem,
et rursum post tenebras spero lucem.
13 Si sustinuero, [n]infernus [o]domus mea est,
et in tenebris stravi lectulum meum.
14 [p]Putredini dixi: Pater meus es;
[q]mater mea et soror mea, vermibus.
15 [r]Ubi est ergo nunc praestolatio mea?
et patientiam meam quis considerat?
16 In profundissimum [s]infernum descendent omnia mea.
Putasne saltem ibi erit requies mihi?
18 Respondens autem [a]Baldad suhites dixit:
2 Usque ad quem finem verba iactabitis?
Intelligite prius, et sic loquamur.
3 Quare reputati sumus ut [b]iumenta
et [c]sorduimus coram vobis?
4 [d]Qui perdis animam tuam in furore tuo,
[e]nunquid propter te derelinquetur terra,
et transferentur rupes de loco suo?
5 [f]Nonne lux impii exstinguetur,
nec splendebit flamma ignis eius?
6 Lux obtenebrescet in tabernaculo illius;
et lucerna, quae super eum est, exstinguetur.
7 [g]Artabuntur gressus virtutis eius,
et [h]praecipitabit eum consilium suum.
8 [i]Immisit enim in rete pedes suos,
et in maculis eius ambulat.

o cp. 2, 7; Ps 63, 27; Jr 8, 18.
p Gn 37, 34; 3 Rg 21, 27; Ps 34, 13; 68, 12.
q v. cp. 2, 12, 13.
17] V. in fs. 7 dol. B. M. V. — R. in Parasc.
r Lm 2, 11.
*18] cf. * Prop. 49 M. Molinos ab Inn. XI damn. — Ant. ut s. vr. 11.*
(18-21)] Of. in vig. s. Laur.
s cf. Is 53, 9. — v. cp. 33, 9.
t Is 26, 21; Ez 24, 7.
u cf. Gn 4, 10.
v Ps 88, 38; Rm 1, 9. — cf. Heb 11, 4.
x Ps 112, 5.
y cp. 9, 32, 33.
z v. cp. 10, 21.
ex 1-15] 7 L. in off. Df.
a Ps 48, 12.
b cp. 6, 2, etc.
3] Ant. in fr. off. T. Pass.
c Is 50, 8; Rm 8, 31.
d cf. Mt 11, 25.
e cp. 11, 20; Ps 87, 10; Jr 14, 16; Bar 2, 18.
f cp, 30, 9; Dt 28, 37; Ps 43, 14; 68, 12; Lm 3, 14.
g Nm 5, 27; 3 Rg 9, 8; 2 Par 7, 20; Ez 5, 15; Nh 3, 6.
h Ps 6, 8. — cf. cp. 16, 17.
i Is 52, 14.
j Ps 83, 8.
k 1 Cor 3, 18, 19. — cf. Pro 3, 7; Is 5, 21; Rm 12, 26.
l cp. 9, 25.
m cf. cp. 11, 17.
n v. cp. 21, 13.
o Ec 12, 5.
p cp. 13, 28; 21, 26.
q cf. cp. 25, 6; Ecli 19, 3.
r Ps 38, 8.
a cp. 2, 11; 8, 1.
b cp. 12, 7; 17, 10; Ps 72, 23.
c cp. 16, 2, 3 etc.
d Ecli 1, 28; 30, 10. — cf. Ecli 27, 28.
e cp. 14, 18.
f cp. 21, 17; Pro 13, 9; 20, 20; 24, 10. — cf. vr. 18; Ps 17, 29; 72, 18-20.
g cf. Ps 118, 32.
h cf. cp. 5, 13.
i Ps 9, 16; (10), 10; 34, 8; 56, 7; 140, 10. — cf. 2 Es 6, 10.

ces prorsus recusat (4-16). In erroneae sententiae subsidium tunc subvenit Baldad qui impiorum ruinam, ait, iuxta Dei consilia, ad eorum progeniem extensuram fore (18, 1-21); sed Iob de amicorum opprobriis conque-

9 Tenebitur planta illius laqueo,
et exardescet contra eum sitis.
10 Abscondita est in terra pedica eius,
et decipula illius super semitam.
11 [j]Undique terrebunt eum formidines et involvent pedes
12 [k]Attenuetur fame robur eius, [eius.
et inedia invadat costas illius.
13 Devoret pulchritudinem cutis eius,
consumat bracchia illius primogenita mors.
14 [l]Avellatur de tabernaculo suo fiducia eius,
et calcet super eum, quasi rex interitus.
15 Habitent in tabernaculo illius socii eius, qui non est;
[m]adspergatur in tabernaculo eius sulphur.
16 Deorsum [n]radices eius siccentur;
sursum autem atteratur messis eius.
17 [o]Memoria illius pereat de terra,
et non celebretur nomen eius in plateis.
18 [p]Expellet eum de luce in tenebras
et de orbe transferet eum.
19 [q]Non erit semen eius neque progenies in populo suo,
nec ullae reliquiae in regionibus eius.
20 [r]In die eius stupebunt novissimi,
et primos invadet horror.
21 Haec sunt ergo tabernacula iniqui,
et iste locus eius [s]qui ignorat Deum.

19 Respondens autem Iob dixit:
2 Usquequo adfligitis animam meam
et atteritis me sermonibus?
3 En [a]decies confunditis me,
et [b]non erubescitis opprimentes me.
4 Nempe, et si ignoravi, mecum erit ignorantia mea. [meis.
5 [c]At vos contra me erigimini, et arguitis me opprobriis
6 Saltem nunc intelligite quia Deus [d]non aequo iudicio adflixe-
et flagellis suis me cinxerit. [rit me,
7 [e]Ecce clamabo vim patiens, et nemo audiet;
vociferabor, et non est qui iudicet.
8 [f]Semitam meam circumsaepsit, et transire non possum;
et in calle meo tenebras posuit.
9 [g]Spoliavit me gloria mea
et abstulit [h]coronam de capite meo.
10 [i]Destruxit me undique, et pereo,
et quasi evulsae arbori abstulit spem meam.
11 Iratus [j]est contra me furor eius,
et sic me habuit quasi hostem suum.
12 Simul venerunt latrones eius
et [l]fecerunt sibi viam per me
et obsederunt in gyro tabernaculum meum.
13 [m]Fratres meos longe fecit a me,
et [n]noti mei quasi alieni recesserunt a me.
14 [o]Dereliquerunt me propinqui mei,
et qui me noverant obliti sunt mei.
15 [p]Inquilini domus meae et ancillae meae sicut alienum ha-
et quasi peregrinus fui in oculis eorum. [buerunt me,
16 Servum meum vocavi, et non respondit;
ore proprio deprecabar illum.
17 [q]Halitum meum exhorruit uxor mea,
et orabam filios uteri mei.
18 [r]Stulti quoque despiciebant me
et, cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.
19 Abominati sunt me quondam consiliarii mei,
et, [s]quem maxime diligebam, aversatus est me.
20 [t]Pelli meae, consumptis carnibus, adhaesit os meum,
et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.
21 Miseremini mei, miseremini mei saltem vos, amici mei,

j cp. 15, 20-24; 27, 20; Lv 26, 36; Sap 17, 10; Jr 46, 5. — cf. Mt 14, 7.
k Is 8, 21, 22; 14, 30.
l cp. 8, 13; 11, 20; Pro 10, 28.
m v. Ps 10, 7; Ez 18, 22.
n Os 9, 16; Am 2, 9; Ml 4, 1 etc.
o Ps 33, 17; Pro 10, 7; Sap 9, 5. — cf. Ecli 30, 4; 41, 14.
p cp. 10, 21, 22; Pro 2, 22. — cf. 2 Pt 2, 17.
q Is 14, 22.
r cp. 21, 30; Ps 36, 13; Ir 50, 27. — cf. 1 Rg 26, 10.
s Jd 2, 10; Jr 9, 3; 10, 25; 2 Th 1, 8.
2, 3] R. in fs. ss. col. Flag. DNJC.
a Gn 31, 7; Nm 14, 22.
b Ps 34, 26.
c Ps 37, 17.
6] v. vr. 2, 3.
d cp. 6, 2.
7] v. cp. 9, 17.
e cp. 30, 20; Ps 68, 4; Lm 3, 8; Hab 1, 2.
f Lm 3, 7, 9; Os 2, 6.
g cp. 3, 23.
9] v. vr. 2, 3.
h cf. cp. 29, 14, 25.
i Lm 5, 16.
11] v. vr. 2, 3.
j cp. 14, 7.
k cp. 13, 24; 33, 10.
l Is 51, 23. — cf. 2 Rg 12, 31; 1 Par 20, 3.
m Ps 68, 9. — cf. cp. 6, 12.
n Ps 30, 12; 87, 9, 19.
13-14] R. in D. Palm.
o cp. 6, 13; Ps 37, 12. — v. vr. 19.
14] R. in Parasceve.
p Gn 17, 27; Mt 10, 36.
15] Com. in fs. s. Alexii.
q cp. 2, 9.
rf cp. 30, 1. — cf. 4 Rg 2, 23.
19 b] v. vr. 14.
s Ecli 6, 8. — cf. Ps 40, 10; 54, 14, 15.
20-27] 8 L. in off. Df.
t Ps 101, 6. — cf. Lm 4, 8.
*21] * cf. Catech. R. IV 9, 12.*

quia [u]manus Domini tetigit me.
22 Quare [v]persequimini me sicut Deus
et [x]carnibus meis saturamini?
23 Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei?
Quis mihi det [y]ut exarentur in libro [z]stilo ferreo,
24 et plumbi lamina vel celte sculpantur in silice?
25 [a]Scio enim quod [b]redemptor meus vivit,
et in novissimo die [c]de terra surrecturus sum.
26 Et [d]rursum circumdabor pelle mea
et in carne mea [e]videbo Deum meum.
27 Quem visurus sum ego ipse,
et oculi mei conspecturi sunt, et non alius:
reposita est haec spes mea in sinu meo.
28 Quare ergo nunc dicitis: [f]Persequamur eum
et radicem verbi inveniamus contra eum?
29 Fugite ergo a facie gladii, [iudicium.
quoniam ultor iniquitatum gladius est, et [g]scitote esse

20 Respondens autem [a]Sophar naamathites dixit:
2 Idcirco cogitationes meae variae succedunt sibi,
et mens in diversa rapitur.
3 Doctrinam, qua me arguis, audiam,
et spiritus intelligentiae meae respondebit mihi.
4 Hoc scio a principio, [b]ex quo positus est homo super terram,
5 [c]quod laus impiorum brevis sit,
et [d]gaudium hypocritae ad instar puncti.
6 [e]Si ascenderit usque ad caelum superbia eius,
et caput eius nubes tetigerit,
7 quasi [f]sterquilinium in fine perdetur,
et qui eum viderant dicent: [g]Ubi est?
8 [h]Velut somnium avolans non invenietur,
transiet sicut visio nocturna;
9 [i]oculus, qui eum viderat, [j]non videbit,
neque ultra intuebitur eum locus suus.
10 [k]Filii eius atterentur egestate,
et [l]manus illius reddent ei dolorem suum.
11 Ossa eius implebuntur [m]vitiis adulescentiae eius
et [n]cum eo in pulvere dormient.
12 Cum enim [o]dulce fuerit in ore eius malum,
abscondet illud [p]sub lingua sua.
13 Parcet illi, et non derelinquet illud et celabit in gutture suo.
14 [q]Panis eius in utero illius vertetur in fel [r]aspidum in-
15 Divitias, quas devoravit, evomet, [trinsecus.
et de ventre illius extrahet eas Deus.
16 [s]Caput aspidum suget, et occidet eum lingua viperae.
17 Non videat rivulos fluminis, [t]torrentes [u]mellis et butyri.
18 [v]Luet quae fecit omnia, nec tamen consumetur;
iuxta multitudinem adinventionum suarum sic et sustine-
19 Quoniam confringens nudavit pauperes, [bit.
domum rapuit et non aedificavit eam,
20 [x]nec est satiatus venter eius;
et, [y]cum habuerit quae concupierat, possidere non po-
21 [z]non remansit de cibo eius; [terit:
et propterea nihil permanebit de bonis eius.
22 [a]Cum satiatus fuerit, artabitur,
aestuabit, et omnis dolor irruet super eum.
23 Utinam impleatur venter eius,
ut [b]emittat in eum iram furoris sui,
et pluat super illum bellum suum.
24 [c]Fugiet arma ferrea
et irruet in [d]arcum aereum:
25 [e]eductus et egrediens de vagina sua
et fulgurans in amaritudine sua;
vadent et venient super eum horribiles.
26 Omnes tenebrae absconditae sunt in occultis eius;

u cp. 1, 11; Rt 1, 13; Ps 31, 4; 37, 3; Is 53, 4.
v cf. Ps 68, 27.
x cp. 31, 31; Ps 26, 2; Ec 4, 5; Mic 3, 3.
y cp. 31, 35; Is 30, 8.
z Jr 17, 1.

vr. 25-27] Ph 3, 20; Tt 2, 12.
a cf. 2 Tm 1, 12.
b Is 41, 14; 43, 14; 44, 6, 24; 49, 7; Os 13, 14. — cf. Gn 48, 16; Ps 18, 15; 102, 4; 1 Th 1, 10.
25-27] R. in off. Df.
c cf. cp. 7, 21; 14, 8 etc.
d 2 Mc 7, 1. — cf. Ez 37, 3-8.
e Ps 16, 15; 1 Cor 13, 12; 1 Jo 3,2.
f cf. Ps 68 ,27.
g Ec 12, 14; Rm 14, 12; 1 Pt 4, 5. — v. Ps 57, 11, 12.

a cp. 2, 11.

b cf. Dt 4, 32.
c Ps 36, 35, 36.
d cp. 21, 13; Pro 14, 13.
e cf. Ps 36, 35; Is 14, 12-16; Ab 3-4.
f Ps 82, 11; Sph 1, 17, 8. — cf. 3 Rg 14, 10; 4 Rg 9, 37.
g cp. 14, 10; Ps 36, 10, 36; 102, 16; Dn 11, 19.
h Ps 72, 20; Is 29, 7, 8. — cf. Ps 38, 7.
i v. cp. 7, 8, 10.
j Ps 36, 10, 36.
k cp. 27, 14; Ps 108, 10.
l cf. Is 3, 10.
m cp. 13, 26; Ps 24, 7. — cf. Pro 22, 6.
n cp. 7, 21; 21, 26.
o cf. Pro 9, 17; 20, 17.
p Ps (10), 7.

q cf. Pro 4, 5.
r Dt 32, 33; Ps 139, 4.

s Is 59, 5. — cf. Pro 23, 32.
t Ex 3, 8 etc. — cf. cp. 29, 6.
u Dt 32, 13, 14; 1 Rg 14, 25.
v Dt 28, 30-38; Jr 12, 13.

x Ec 5, 9.
y Ec 5, 14; Lc 12, 20. — cf. 1 Tm 6, 9.
z cf. cp. 31, 17.
a cp. 15, 20, sqq.

b Ps 10, 7; Ez 38, 22.

c cf. cp. 6, 16; Is 24, 18; Jr 48, 44; Am 5, 19.
d 2 Rg 22, 35.
e Dt 32, 41; Ps 7, 13.

rat impiorum ruinam et iustam et futuram esse completam (20, 1-29). Contra vero Iob dicit sententiam non omnes comprehendere casus (21, 1-5) neque omnium peccata statim a Deo puniri (16-26), cum

[f]devorabit eum ignis, qui non succenditur;
adfligetur relictus in tabernaculo suo.
27 [g]Revelabunt caeli iniquitatem eius,
et terra consurget adversus eum.
28 Apertum erit germen domus illius;
detrahetur in die furoris Dei.
29 [h]Haec est pars hominis impii a Deo,
et hereditas verborum eius a Domino.

21 Respondens autem Iob dixit:
2 [a]Audite, quaeso, sermones meos et agite paenitentiam:
3 sustinete me, et ego loquar;
et post mea, si videbitur, verba ridete.
4 Nunquid contra hominem disputatio mea est,
ut merito non debeam contristari?
5 Attendite me et obstupescite
et [b]superponite digitum ori vestro.
6 Et ego, quando recordatus fuero, pertimesco,
et concutit carnem meam tremor.
7 [c]Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt confortatique divi-
8 [d]Semen eorum permanet coram eis, [tiis?
propinquorum turba et nepotum in conspectu eorum.
9 Domus eorum securae sunt et pacatae,
et non est [e]virga Dei super illos.
10 [f]Bos eorum concepit et non abortivit,
vacca peperit et non est privata fetu suo.
11 Egrediuntur quasi greges [g]parvuli eorum,
et infantes eorum exsultant lusibus. [organi.
12 Tenent [h]tympanum et [i]citharam, et gaudent ad sonitum
13 [j]Ducunt in bonis dies suos, et in [l]puncto ad [m]inferna
14 Qui dixerunt Deo: [n]Recede a nobis, [descendunt.
et scientiam viarum tuarum nolumus;
15 [o]quis est Omnipotens, ut serviamus ei?
et quid nobis prodest si oraverimus illum?
16 Veruntamen, quia non sunt in manu eorum bona sua,
[p]consilium impiorum longe sit a me.
17 [q]Quoties lucerna impiorum exstinguetur,
et superveniet eis inundatio, et dolores dividet furoris
18 [r]Erunt sicut paleae ante faciem venti [sui?
et sicut [s]favilla, quam turbo dispergit.
19 [t]Deus servabit filiis illius dolorem patris,
et, cum reddiderit, tunc [u]sciet.
20 Videbunt oculi eius interfectionem suam,
et de furore Omnipotentis [v]bibet.
21 Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se,
et [x]si numerus mensium eius dimidietur?
22 [y]Nunquid Deum docebit quispiam scientiam,
[z]qui excelsos iudicat?
23 [a]Iste moritur robustus et sanus, dives et felix;
24 viscera eius plena sunt adipe,
et [b]medullis ossa illius irrigantur; [bus;
25 alius vero moritur in [c]amaritudine animae absque ullis opi-
26 et tamen [d]simul in pulvere dormient, et [e]vermes ope-
27 Certe novi cogitationes vestras [rient eos.
et sententias contra me iniquas.
28 Dicitis enim: [f]Ubi est domus principis?
et ubi [g]tabernacula impiorum?
29 Interrogate quemlibet de viatoribus,
et haec eadem illum intelligere cognoscetis:
30 [h]quia in diem perditionis servatur malus,
et ad diem furoris ducetur.
31 [i]Quis arguet coram eo viam eius?
et [j]quae fecit quis reddet illi?
32 Ipse [k]ad sepulcra ducetur
et in congerie mortuorum vigilabit.

f Dt 32, 22.
g cf. Sap 5, 18, 21.
h cp. 27, 13. — cf. cp. 18, 21; 31, 2, 3.
a cp. 13, 17.
b cp. 29, 9; 39, 34; Jd 18, 19; Pro 30, 32; Sap 8, 12; Ecli 5, 12; Mt 7, 16.
c cp. 12, 6; Ps 36, 45; 72, 3; Ec 8, 14, Jr 12, 1, 2; Hab 1, 3, 13, 16; Mt 3, 14, 15.
d cf. cp. 17-25; Ex 20, 12; Ps 127, 3-5.
e v. cp. 9, 34.
f Ps 143, 13, 14. — cf. Ex 23, 26.
g Ps 16, 14.
14] * *Catech. R. IV 16, 18.*
h Ex 15, 20.
i cp. 30, 31.
j cf. Is 21, 4, 5.
l cp. 34, 20. — cf. Ecli 5, 9; Lm 4, 6.
m cp. 7, 9; 14, 13; 17, 13; Gn 37, 35. — v. Ps 15, 10.
n cp. 22, 17; Mt 8, 34; Ac 16, 39. —cf. Ps 72, 27; Eph 3, 13.
o Ml 3, 14. — cf. Ex 5, 2; Dn 3, 15. — v. cp. 34, 9.
p cp. 22, 18.
q v. cp. 18, 5, 6; Pro 13, 9.
r cp. 13, 25; Ps 1, 4; 82, 14; Sap 5, 15. — cf. Mt 3, 12.
s Is 17, 13; Dn 2, 35.
t cp. 20, 10; Ez 18, 2. — v. Ex 20, 5.
u Ez 25, 14.
v Ps 59, 5; 74, 9; Is 51, 17, 22; Jr 25, 16; Ab 16; Ap 14, 10.
x cp. 14, 5.
y Is 40, 14; Rm 11, 34; 1 Cor 2, 16.
z cp. 4, 18; 15, 15.
a cf. Lc 16, 25.
b Pro 3, 8.
c v. cp. 7, 11.
d Ec 2, 15; 9, 2.
e Is 14, 11. — cf. cp. 17, 14; 25, 6.
f cf. cp. 20, 6, 7.
g cf. cp. 8, 22; 15, 34.
h cf. Pro 16, 4; Ecli 5, 4; 2 Pt 2, 9.
i cf. 3 Rg 13, 4; Jr 38, 6; Mr 6, 17.
j Dt 7, 10.
k cp. 10, 19.

etiam post mortem impii quandoque in honore esse videantur (27-34). Nova hic initur disceptatio, in qua Eliphaz multorum Iob scelerum criminatur (22, 1-11), propter quae Deus, ut solet (12-20), calamitates

33 Dulcis fuit glareis Cocyti,
et [l]post se omnem hominem trahet,
et ante se innumerabiles.
34 Quomodo igitur consolamini me frustra,
cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

22 Respondens autem [a]Eliphaz themanites dixit:
2 [b]Nunquid Deo potest comparari homo,
etiam cum perfectae fuerit scientiae?
3 [c]Quid prodest Deo, si iustus fueris?
aut quid ei confers, [d]si immaculata fuerit via tua?
4 Nunquid timens arguet te et [e]veniet tecum in iudicium?
5 Et non propter malitiam tuam plurimam,
et infinitas iniquitates tuas?
6 [f]Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa,
et [g]nudos spoliasti vestibus;
7 [h]aquam lasso non dedisti,
et [i]esurienti subtraxisti panem;
8 [j]in fortitudine bracchii tui possidebas terram,
et potentissimus obtinebas eam;
9 [k]viduas dimisisti vacuas,
et [l]lacertos pupillorum comminuisti:
10 propterea [m]circumdatus es laqueis,
et conturbat te formido subita.
11 Et putabas te [n]tenebras non visurum,
et impetu [o]aquarum inundantium non oppressum iri.
12 An non cogitas quod [p]Deus excelsior caelo sit,
et super stellarum verticem sublimetur?
13 Et dicis: [q]Quid enim novit Deus,
et quasi per caliginem iudicat?
14 [r]Nubes latibulum eius, nec nostra considerat
et [s]circa cardines caeli perambulat.
15 Nunquid semitam saeculorum custodire cupis,
quam calcaverunt viri iniqui,
16 qui sublati sunt [t]ante tempus suum,
et [u]fluvius subvertit fundamentum eorum?
17 qui dicebant Deo: [v]Recede a nobis?
et, [w]quasi nihil posset facere Omnipotens, aestimabant
18 [x]cum ille implesset domos eorum bonis? [eum.
[y]Quorum sententia procul sit a me.
19 [z]Videbunt iusti et laetabuntur,
et [a]innocens subsannabit eos.
20 Nonne succisa est erectio eorum,
et reliquias eorum devoravit ignis?
21 [b]Adquiesce igitur ei et habeto pacem,
et per haec habebis fructus optimos.
22 [c]Suscipe ex ore illius legem
et [d]pone sermones eius in corde tuo.
23 [e]Si reversus fueris ad Omnipotentem, [f]aedificaberis,
et [g]longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo.
24 Dabit pro terra silicem,
et pro silice torrentes aureos.
25 [h]Eritque Omnipotens contra hostes tuos,
et argentum coacervabitur tibi.
26 [i]Tunc super Omnipotentem deliciis adflues,
et [j]elevabis ad Deum faciem tuam.
27 [l]Rogabis eum, et exaudiet te, et [m]vota tua reddes.
28 Decernes rem, et veniet tibi, et [n]in viis tuis splende-
29 [o]Qui enim humiliatus fuerit erit in gloria, [bit lumen.
et qui inclinaverit oculos, ipse salvabitur.
30 [p]Salvabitur innocens: salvabitur autem in [q]munditia

23 Respondens autem Iob ait: [manuum suarum.
2 Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, [meum.
et manus plagae meae [a]adgravata est super gemitum
3 Quis mihi tribuat ut cognoscam et inveniam illum,

l cf. cp. 30, 23; Heb 9, 27.
a cp. 2, 11.
b cp. 9, 2.
c cp. 35, 7. — cf. Lc 17, 10.
d v. Ps 17, 33.
e cp. 14, 3. — cf. Ps 142, 2.
f cp. 24, 3, 9; Ex 22, 26, 27; Dt 24, 6, 17; Ex 18, 12, 16. — cf. Is 58, 3.
g cp. 24, 7. — cf. cp. 31, 19.
h v. Gn 18, 4.
i cf. cp. 31, 17; 1 Es 18, 7, 16; Is 58, 7; Mt 25, 42.
j cf. Js 5, 8.
k Dt 24, 17; 27, 19; Is 10, 2; Ez 22, 7. — cf. cp. 29, 13; 31, 16.
l cf. cp. 29, 12; 31, 21.
m cp. 18, 8-10; Ps 10, 6.
n Ps 54, 6; Is 21, 4.
o Ps 17, 17; 68, 2; Cn 8, 7. — cf. cp. 3, 24.
p cp. 11, 8. — cf. Ps 2, 4; Mt 6, 1.
q Ps (10), 11; 63, 6; 72, 11; 93, 7; Ecli 23, 25-29; Is 29, 15; Ez 8, 12; 9, 9; Sph 1, 12; Ml 2, 17. — cf. Ps 32, 13; Ac 17, 17.
r Ps 17, 12
s Pro 8, 26.
t v. cp. 15, 32.
u cf. Ez 13, 11; Mt 7, 27.
v cp. 21, 14.
w Sph 1, 12. — cf. 1 Rg 2, 7.
x Os 2, 8.
y cp. 21, 16.
z Ps 51, 8; 58, 11; 63, 11; 106, 42.
a cf. Ps 2, 4; Pro 1, 26-28.
b Ps 118, 165; Pro 3, 1, 2.
c cf. Ps 1, 2; Ml 2, 7.
d Ps 39, 9; 118, 11.
e cf. cp. 8, 5, 6; Ml 3, 7.
f Js 24, 6; 33, 7.
g cp. 11, 14, 15.
h Ex 23, 22.
i cp 27, 10; Ps 36, 4; Is 58, 14.
j cp. 10, 15; Lc 21, 28. — cf. cp. 10, 15.
l cp. 33, 26; Ps 49, 14, 15; Is 58, 9.
m Ps 49, 14; 115, 14, 18. — v. Nm 30, 3.
n Pro 4, 18.
o Ps 17, 28; 137, 6; Pro 6, 16, 17; 29, 23; Mt 23, 12; Lc 1, 52, Jc 4, 10; 1 Pt 5, 5.
p cf. Gn 18, 26.
q cp. 17, 9; Ps 17, 21, 25; 24, 4; 25, 6. — cf. cp. 9, 30.
2] *Ant. in off. 5 vuln. DNJC.*
a Ps 31, 4.

immisit, eumque ad paenitentiam hortatur (21-30). Iob autem respondens ad Deum, quippe qui omniscius sit, se refert (23, 1-17) suoque ingenio explicat cur in praesenti vita pauperes ab impiis vexentur

et veniam usque ad [b]solium eius?
4 Ponam coram eo iudicium
et os meum replebo increpationibus;
5 ut sciam verba, quae mihi respondeat,
et intelligam quid loquatur mihi.
6 [c]Nolo multa fortitudine contendat mecum,
nec magnitudinis suae mole me premat.
7 Proponat aequitatem contra me,
et perveniat ad victoriam iudicium meum.
8 [d]Si ad orientem iero, non apparet;
si ad occidentem, non intelligam eum;
9 si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum;
si me vertam ad dexteram, non videbo illum.
10 [e]Ipse vero scit viam meam
et [f]probavit me quasi aurum, quod per ignem transit.
11 [g]Vestigia eius secutus est pes meus,
viam eius custodivi et non declinavi ex ea.
12 [h]A mandatis labiorum eius non recessi
et in sinu meo abscondi verba oris eius.
13 [i]Ipse enim solus est, et nemo avertere potest cogitationem [eius,
et anima eius [j]quodcumque voluit hoc fecit.
14 Cum expleverit in me voluntatem suam,
et alia multa similia praesto sunt ei;
15 et idcirco a facie eius turbatus sum
et [k]considerans eum timore sollicitor.
16 Deus [l]mollivit cor meum,
et Omnipotens conturbavit me.
17 [m]Non enim perii propter imminentes tenebras,
nec faciem meam operuit caligo.

24

1 [a]Ab Omnipotente non sunt abscondita tempora;
[b]qui autem noverunt eum ignorant [c]dies illius.
2 Alii [d]terminos transtulerunt,
diripuerunt greges et paverunt eos,
3 [e]asinum pupillorum abegerunt
et abstulerunt pro [f]pignore bovem viduae,
4 [g]subverterunt pauperum viam,
et oppresserunt pariter [h]mansuetos terrae.
5 Alii, [i]quasi onagri in deserto, [j]egrediuntur ad opus suum:
vigilantes ad praedam praeparant panem liberis,
6 [k]agrum non suum demetunt
et [l]vineam eius, quem vi oppresserint, vindemiant;
7 [m]nudos dimittunt homines indumenta tollentes,
quibus non est operimentum in frigore,
8 quos imbres montium rigant,
et non habentes velamen [n]amplexantur lapides;
9 vim fecerunt depraedantes pupillos
et vulgum pauperem spoliaverunt,
10 [o]nudis et incedentibus absque vestitu
et [p]esurientibus tulerunt spicas,
11 inter acervos eorum [q]meridiati sunt,
[r]qui calcatis torcularibus sitiunt;
12 de civitatibus fecerunt viros gemere,
et [s]anima vulneratorum clamavit;
et [t]Deus inultum abire non patitur.
13 Ipsi fuerunt [u]rebelles lumini, nescierunt vias eius
nec reversi sunt per semitas eius.
14 [v]Mane primo consurgit homicida,
interficit egenum et pauperem;
per noctem vero erit quasi fur.
15 [x]Oculus adulteri observat caliginem
[y]dicens: Non me videbit oculus, et operiet vultum suum.
16 [z]Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi;
et ignoraverunt lucem.
17 Si subito apparuerit aurora,

b cf. Ps 9, 8, 9; Is 57, 15; Ac 17, 27.
c cf. cp. 9, 34; 15, 20, 21.
d cp. 9, 41; 35, 14.
e Ps 1, 6; 138, 3-4; Jo 10, 14. — cf. Mt 25, 12. — v. cp. 31, 4.
f Ps 16, 3; 25, 2; 65, 10; 138, 23; Pro 17, 3; Zc 13, 9; Ml 3, 3; 1 Pt 1, 7; Ap 3, 18. cf. Jc 1, 12.
g cf Ps 16, 5.
h Ps 39, 9; 118, 11; Pro 4, 21. — cf. Lc 2, 19.
i Gn 50, 19; Is 14, 27.
j cp. 42, 2; Ps 113, 3; 134, 6; Ec 8, 3.
k Jr 10, 7.
l cf. Ps 21, 15.
m cf. cp. 22, 11.
a cf. cp. 22, 13, 14.
b cf. Mt 24, 36.
c Js 2, 12; 13, 6, 9; Jl 1, 15; 2, 1, 2; Am 5, 18.
d cf. Dt 27, 17; Sap 2, 10-12. — v. Dt 19, 14.
e cf. 2 Rg 12, 2-5.
f cf. 1 Rg 12, 2.— v. cp. 22,9.
g Am 2, 7. — cf. Is 10, 2.
h Ps 75, 10; Sph 2, 3.
i cp. 6, 5; 11, 12.
j Ps 103. 23.
k cf. Is 1, 7; Mic 6, 15. — cf. 2 Tm 2, 6.
l cf. 3 Rg 21, 19.
m cp. 22, 6. — cf. Dt 24, 13.
n Lm 4, 5. — cf. cp. 30, 6; Heb 11, 38.
o cf. Is 58, 7.
p cf. Mt 12, 2.
q Cn 1, 7.
r cf. Mic 6, 15.
s Jr 51, 52; Ez 30, 24.
t Ec 12, 14.
u Jo 3, 19, 20. — cf. cp. 21, 14; Pro 2, 13; Rm 13, 15; Eph 5, 11.
v cf. Ps (10), 8.
x Pro 7, 9.
y Ecli 23, 25 sqq.; Dn 13, 20. — cf. cp. 22, 13.
z Mt 24, 43; Lc 12,39.

[a]arbitrantur umbram mortis;
et sic in tenebris, quasi in luce, ambulant.
18 [b]Levis est super faciem aquae;
maledicta sit pars eius in terra,
nec ambulet per viam vinearum.
19 [c]Ad nimium calorem transeat [d]ab aquis nivium,
et usque ad inferos peccatum illius.
20 [e]Obliviscatur eius misericordia, [f]dulcedo illius vermes;
non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum in-
21 Pavit enim sterilem, quae non parit, [fructuosum.
et viduae bene non fecit.
22 Detraxit fortes in fortitudine sua,
et, cum steterit, non credet vitae suae.
23 [g]Dedit ei Deus locum paenitentiae,
et ille [h]abutitur eo in superbiam;
[i]oculi autem eius sunt in viis illius.
24 [j]Elevati sunt ad modicum et non subsistent,
et humiliabuntur sicut omnia et auferentur,
et sicut summitates spicarum [l]conterentur.
25 Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum,
et ponere ante Deum verba mea?
25 Respondens autem [a]Baldad suhites dixit:
2 Potestas et terror apud eum est,
qui facit concordiam in sublimibus suis.
3 Nunquid est numerus [b]militum eius,
et [c]super quem non surget lumen illius?
4 [d]Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo,
aut apparere [e]mundus [f]natus de muliere?
5 [g]Ecce luna etiam non splendet,
et stellae non sunt mundae in conspectu eius:
6 quanto magis homo putredo, et filius hominis [h]vermis!
26 Respondens autem Iob dixit:
2 [a]Cuius adiutor es? nunquid imbecillis?
et sustentas bracchium eius qui non est fortis?
3 Cui dedisti consilium forsitan illi, qui non habet sapien-
et prudentiam tuam ostendisti plurimam. [tiam,
4 Quem docere voluisti?
nonne eum [b]qui fecit spiramentum?
5 Ecce [c]gigantes gemunt sub aquis, et qui habitant cum eis;
6 [d]nudus est [e]infernus coram illo,
et nullum est operimentum [f]perditioni.
7 Qui [g]extendit aquilonem super [h]vacuum,
et appendit terram super nihilum;
8 qui [i]ligat aquas in nubibus suis,
ut non erumpant pariter deorsum;
9 qui tenet vultum solii sui,
et [j]expandit super illud nebulam suam.
10 [l]Terminum circumdedit aquis,
usque dum finiantur lux et tenebrae.
11 [m]Columnae caeli contremiscunt et pavent ad nutum eius;
12 [n]in fortitudine illius repente maria congregata sunt,
et prudentia eius percussit superbum.
13 [o]Spiritus eius ornavit caelos,
et obstetricante manu eius, eductus est [p]coluber tortuo-
14 [q]Ecce haec ex parte dicta sunt [r]viarum eius; [sus.
et, cum vix parvam stillam sermonis eius audierimus,
quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?
27 [a]Addidit quoque Iob adsumens parabolam suam et dixit:
2 Vivit Deus, qui [b]abstulit iudicium meum,
et Omnipotens, [c]qui ad amaritudinem adduxit animam
3 Quia, donec superest halitus in me, [meam.
et [d]spiritus Dei in naribus meis,
4 [e]non loquentur labia mea [f]iniquitatem,
nec lingua mea meditabitur mendacium.

a cf. Is 5, 20.
b cf. Gn 49, 4; Os 10, 7.
c cf. Mt 5, 22; 18, 9.
d cf. Mt 22, 13.
e Os 1, 6.
f cf. Pro 10, 7.
g Rm 2, 4, 5; Ap 2, 21.
h cf. Ex 8, 15.
i Ps 33, 17; Por 15, 3; Ecli 15, 20.
j Ps 36, 10, 35, 36.
l cp. 14, 2.
a cp. 2, 11.
b Js 5, 13; Nh 2, 3; 2 Mc 10, 29; Mt 26, 53; Lc 2, 13; Ap 9, 17.
c Mt 5, 45; Jc 1, 17.
d v. cp. 4, 17-19; 9, 2.
e cp. 14, 4.
f v. cp. 14, 1.
x cp. 15, 15. — cf: cp. 4, 18.
g cp. 4, 19; 15, 16.
h Ps 21, 7; Is 41, 14.
a cf. cp. 13, 7.
b Gn 2, 7; Ac 17, 25.
c Pro 9, 18. — cf. Am 9, 3.
d Ps 138, 7-12; Pro 15, 11; Heb 4, 13.
e v. cp. 21, 13; Is 14, 9.
f cp. 28, 22; Ps 87, 12. —cf. Ap 9, 11.
g v. cp. 9, 8.
h cf. Gn 1, 2.
i Pro 30, 4. — cf. Ps 32, 7.
j cf. cp. 36, 29.
l Pro 8, 29. — cf. cp. 38, 8-11; Jr 5, 22.
11] * *cf. Catech. R. II 4, 5, 7.*
m cp. 9, 6. — cf. Ps 103, 32; Nh 1, 5.
n Is 51, 15; 31, 35.
13] *V. All. in sb. s. p. 2 L.*
o Ps 32, 6.
p Is 27, 1.
q Ecli 43, 36. — cf. Ecli 18, 2.
r cp. 40, 14.
s cf. cp. 4, 12.
1-13] *LL. in fr. 2 p. D. 2 Spbr.*
a cp. 29, 1. — v. Nm 23, 7.
b cp. 34, 5.
c cf. Rt 1, 20; 4 Rg 4, 27.
d cp. 33, 4. — cf. Gn 2, 7.
e Ps 33, 14.
f cp. 13, 7.

celebrata Dei magnificentia ubique manifesta (26, 1-14), duobus sermonibus disputationi, quae tamen insoluta remanet, finem imponit. In priori innocentiam suam denuo praedicat (27, 1-10),

5 Absit a me, ut iustos vos esse iudicem;
donec deficiam, non recedam [g]ab innocentia mea.
6 Iustificationem meam, quam coepi tenere, non deseram;
neque enim [h]reprehendit me cor meum in omni vita mea.
7 Sit ut impius inimicus meus,
et adversarius meus quasi iniquus.
8 [i]Quae est enim spes hypocritae, [j]si avare rapiat,
[k]et non liberet Deus animam eius?
9 [l]Nunquid Deus audiet clamorem eius, [n]cum venerit super [eum [m]angustia?
10 Aut poterit in Omnipotente [o]delectari,
et invocare Deum omni tempore?
11 Docebo vos per manum Dei
quae Omnipotens habeat, nec abscondam.
12 Ecce vos omnes nostis, et quid sine causa vana loqui- [mini?
13 [p]Haec est pars hominis impii apud Deum,
et hereditas [q]violentorum, quam ab Omnipotente susci- [pient:
14 [r]si multiplicati fuerint filii eius, in [s]gladio erunt,
et nepotes eius non saturabuntur pane;
15 qui reliqui fuerint ex eo sepelientur in interitu,
et [t]viduae illius non plorabunt.
16 Si [u]comportaverit quasi terram argentum
et sicut lutum praeparaverit vestimenta,
17 [v]praeparabit quidem, sed iustus vestietur illis,
et [w]argentum innocens dividet.
18 [x]Aedificavit sicut tinea domum suam,
et [y]sicut custos fecit umbraculum.
19 [z]Dives, cum dormierit, nihil secum auferet;
[a]aperiet oculos suos et nihil inveniet.
20 Apprehendet eum, [b]quasi aqua, inopia,
[c]nocte opprimet eum tempestas.
21 Tollet eum [d]ventus urens et auferet,
et velut turbo rapiet eum de loco suo.
22 Et mittet super eum, et non parcet;
de manu eius fugiens fugiet;
23 [e]stringet super eum manus suas
et [f]sibilabit super illum intuens locum eius.

28

1 Habet argentum venarum suarum principia,
et auro locus est, [a]in quo conflatur.
2 [b]Ferrum de terra tollitur,
et lapis solutus calore in aes vertitur.
3 Tempus posuit tenebris, et universorum finem ipse consi- [derat,
lapidem quoque caliginis et [c]umbram mortis.
4 Dividit torrens a populo peregrinante
eos, quos oblitus est pes egentis hominis, et invios.
5 Terra, [d]de qua oriebatur panis, in loco suo igni sub- [versa est,
6 Locus [e]sapphiri lapides eius,
et glaebae illius aurum,
7 Semitam ignoravit avis,
nec intuitus est eam oculus vulturis.
8 Non calcaverunt eam filii institorum,
nec pertransivit per eam leaena.
9 Ad silicem extendit manum suam,
subvertit a radicibus montes.
10 In petris rivos excidit,
et omne pretiosum vidit oculus eius.
11 Profunda quoque fluviorum scrutatus est
et abscondita in lucem produxit.
12 [f]Sapientia vero ubi invenitur?
et quis est locus intelligentiae?
13 Nescit homo pretium eius,
nec invenitur [g]in terra suaviter viventium.
14 [h]Abyssus dicit: Non est in me,
et mare loquitur: Non est mecum.
15 [i]Non dabitur aurum obrizum pro ea.

g cp. 2, 3, 9. — cf. cp. 13, 15. — v. cp. 33, 9.
h cf. Ecli 14, 1-2; Ac 23, 1; 24, 16; 1 Cor 4, 4.
i v. cp. 8, 13.
j Mt 16, 26. — cf. Lc 12, 20.
k Sap 15, 8.
l Ps 17, 42; Pro 1, 28; 15, 29; Is 1, 15; Jr 11, 11; 14, 12; Ez 8, 18; Mic 3, 4; Zc 7, 13. — cf. cp. 35, 12. — v. Ps 65, 18-20.
m cf. 2 Mc 9, 13.
n cf. Dn 13, 22.
o v. cp. 22, 26.
p cp. 20, 29. — cf. cp. 18, 21; 31, 2
q cp. 6, 23, 15, 20.
r Dt 28, 41; Os 9, 13, 16. — cf. cp. 21, 19.
s Jr 15, 2.
t Ps 77, 64.
u Zc 9, 3. — cf. cp. 22, 24; 3 Rg 10, 27; Sap 7, 9.
v v. Pro 13, 22.
w cf. Pro 22, 16; Ec 2, 26.
x cp. 8, 14, 15.
y Is 1, 8; Lm 2, 6.
z Ps 48, 18; 75, 6. — cf. Ecli 5, 1.
a cf. Lc 16, 23.
b Is 8, 7. — v. cp. 22, 11.
c cf. Lc 12, 20; 1 Th 5, 2.
d Ex 17, 10.
e (Lm 2, 15; Ez 25, 6; Nh 3, 10).
f cf. 2 Par 29, 8; Jr 25, 9; 49, 17; Ez 27, 36; Sph 2, 15. — cf. Pro 1, 26.
a Ml 3, 3.
b Dt 8, 9.
c v. cp. 3, 5.
d Ps 103, 14.
e vr. 16; Ex 24, 10; 28, 18. — cf. Lm 4, 7.
f vr. 20. — cf. Pro 16, 16; Ec 7, 24; Bar 3, 14-38.
12-28] LL. in fr. 3 p. D. 2 Spbr.
g v. Ps 26, 13.
h Gn 49, 25.
i Pro 3, 14; 8, 10, 11, 19: 16, 16; Sap 7, 7-11. — cf. Ph 3, 8. — v. Ps 18, 11.

amicis autem veram sapientiam deesse ostendit (11-23), illam nempe sapientiam, quae non natura et arte comparatur (28, 1-11), sed ab omnibus timentibus Deum caelitus conceditur (12-28). In altero ele-

nec appendetur argentum in commutatione eius;
16 non conferetur tinctis Indiae coloribus
nec [j]lapidi sardonycho pretiosissimo vel [k]sapphiro,
17 non adaequabitur ei aurum vel vitrum,
nec commutabuntur pro ea vasa auri.
18 [l]Excelsa et eminentia non memorabuntur comparatione eius;
trahitur autem sapientia de occultis.
19 Non adaequabitur ei [m]topazius de Aethiopia,
nec tincturae mundissimae componetur.
20 [n]Unde ergo sapientia venit?
et quis est locus intelligentiae?
21 Abscondita est ab oculis omnium viventium,
volucres quoque caeli latet.
22 [o]Perditio et mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam eius.
23 Deus intelligit viam eius
et [p]ipse novit locum illius;
24 [q]ipse enim fines mundi intuetur
et omnia, quae sub caelo sunt, respicit.
25 Qui fecit ventis [r]pondus
et aquas appendit in mensura.
26 [s]Quando ponebat pluviis legem
et viam procellis sonantibus,
27 tunc vidit illam et enarravit
et praeparavit et investigavit.
28 Et dixit homini: Ecce [t]timor Domini, ipsa est sapientia,
et [u]recedere a malo intelligentia.

29 [a]Addidit quoque Iob adsumens parabolam suam et dixit:
2 Quis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos,
secundum dies, [b]quibus Deus custodiebat me,
3 [c]quando splendebat lucerna eius super caput meum,
et ad lumen eius ambulabam in tenebris?
4 Sicut fui in diebus adulescentiae meae,
[d]quando secreto Deus erat in tabernaculo meo;
5 quando erat Omnipotens mecum,
et [e]in circuitu meo pueri mei;
6 quando [f]lavabam pedes meos [g]butyro,
et [h]petra fundebat mihi rivos olei;
7 quando procedebam [i]ad portam civitatis,
et in platea parabant cathedram mihi?
8 Videbant me [j]iuvenes et abscondebantur,
et senes adsurgentes stabant;
9 [l]principes cessabant loqui
et [m]digitum superponebant ori suo;
10 vocem suam cohibebant duces,
et [n]lingua eorum gutturi suo adhaerebat;
11 auris audiens beatificabat me,
et oculus videns testimonium reddebat mihi.
12 Eo quod [o]liberassem pauperem vociferantem
et pupillum cui non esset adiutor,
13 [p]benedictio perituri super me veniebat,
et [q]cor viduae consolatus sum.
14 [r]Iustitia indutus sum et vestivi me,
sicut vestimento et [s]diademate, iudicio meo.
15 [t]Oculus fui caeco et pes claudo, 16 [u]pater eram pauperum,
et [v]causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam.
17 [x]Conterebam molas iniqui
et de dentibus illius auferebam praedam
18 [y]dicebamque: In [z]nidulo meo moriar
et [a]sicut palma multiplicabo dies;
19 [b]radix mea aperta est secus aquas,
et ros morabitur in messione mea;
20 gloria mea semper innovabitur,
et [c]arcus meus in manu mea [d]instaurabitur.
21 Qui me audiebant exspectabant sententiam,

j cf. Gn 2, 12.
k vr. 6.
l cf. Pro 24, 7; Ecli 6, 21.
m Ex 28, 17; 39, 10; Ez 28, 13.
n vr. 12, 14.
o v. cp. 26, 6.
23-28] Pro 8, 22-31.
p Pro 2, 6; Sap 7, 15; Ecli 1, 1; Jc 1, 5.
q cf. Pro 15, 3; Bar 3, 31, 32; Zc 4, 10.
r Sap 11, 21; Is 40, 12.
s cp. 38, 25; Pro 3, 20.
*28] * Catech. R. III 1, 9.*
t Dt 4, 6; Ps 110, 10; Pro 1, 7; 3, 7; 9, 10; Ecli 1, 16, 34. — cf. Ec 12, 13.
u Pro 3, 7; 14, 16; 16, 16.
a cp. 27, 1. — v. Nm 23, 7.
b cp. 1, 10. — cf. Ps 126, 1.
c cp. 18, 6. — cf. 2 Rg 21, 17; Ps 17, 29.
d Pro 3, 32.
e cp. 1, 2. — Ps 126, 3; 127, 3.
f cf. Gn 49, 11.
g cp. 20, 17.
h Dt 32, 13, 14; 33, 34; Ps 80, 17.
i cp. 5, 4; 31, 21; Ps 126, 5; Pro 31, 23.
v. Lv 15, 32.
8-10] L. in fs. s. Jo. B. de R.
l Sap 8, 10-12.
m v. cp. 21, 5; Pro 30, 22; Ecli 5, 14.
n Ez 3, 26. — cf. Ps 21, 16; 136, 6; Lm 4, 4.
o Ps 71, 12; Jr 22, 3. — cf. Pro 21, 13.
12-13] Of. in fs. s. Petri Cl.
13] Of. in fs. s. Franc. R.
p cp. 31, 20.
q cf. Rt 2, 20.
r Ps 131, 9; Is 59, 17; 61, 10. — cf. Is 11, 5; Eph 6, 14; 1 Th 3, 8. — v. cp. 33, 9.
14-16] Of. in fs. s. Jo. Cant.
s Is 62, 3; Zc 3, 5. — cf. cp. 19, 9.
t 1 Cor 9, 22. — cf. Nm 10, 31.
* *15-16] v. vr. 12, 13.*
u Ecli 4, 10.
v Pro 29, 7.
x Ps 3, 8; 57, 7. — cf. Pro 30, 14.
y v. cf. Ps 29, 7.
z Nm 24, 21; Jr 49, 16; Ab 4; Hab 2, 9.
a Ps 1, 3.
b cp. 14, 9. — cf. cp. 18, 16.
c Gn 49, 24.
d cf. Is 40, 31.

giaco quodam modulo, sua pristina prosperitate (29, 1-10), et in pauperes misericordia (11-17) honoribusque, quibus fruebatur, decantatis (18-25), describit statum in quo nunc tabescit et in quo sibi a quoque vilissimo de-

et intenti tacebant ad consilium meum,
22 verbis meis addere nihil audebant,
et super illos [e]stillabat eloquium meum;
23 exspectabant me sicut pluviam,
et [f]os suum aperiebant [g]quasi ad imbrem serotinum.
24 Si quando ridebam ad eos, non credebant,
et [h]lux vultus mei non cadebat in terram;
25 si voluissem ire ad eos, sedebam primus;
cumque sederem [i]quasi rex, circumstante exercitu,
eram tamen maerentium consolator.

30

1 Nunc autem [a]derident me [b]iuniores tempore,
quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis
2 quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo [mei;
et vita ipsa putabantur indigni;
3 egestate et fame steriles, qui rodebant in solitudine
squalentes [c]calamitate et miseria
4 et mandebant herbas et arborum cortices,
et radix iuniperorum erat cibus eorum;
5 qui de convallibus ista rapientes,
cum singula repperissent, ad ea cum clamore currebant;
6 [d]in desertis habitabant torrentium
et in cavernis terrae vel super glaream;
7 [e]qui inter huiuscemodi laetabantur,
et esse sub sentibus delicias computabant:
8 filii stultorum et ignobilium
et [f]in terra penitus non parentes.
9 Nunc [g]in eorum canticum versus sum
et factus sum eis in [h]proverbium;
10 [i]abominantur me et longe fugiunt a me
et faciem meam [j]conspuere non verentur.
11 Pharetram enim suam aperuit et adflixit me,
et frenum posuit in os meum.
12 Ad dexteram orientis calamitates meae ilico surrexerunt;
pedes meos subverterunt, et oppresserunt [k]quasi fluctibus
13 [l]Dissipaverunt itinera mea, [semitis suis.
insidiati sunt mihi et praevaluerunt,
et non fuit qui ferret auxilium.
14 Quasi rupto muro et aperta ianua irruerunt super me
et ad meas miserias devoluti sunt.
15 [m]Redactus sum in nihilum;
[n]abstulisti, quasi ventus, desiderium meum,
et velut nubes pertransiit salus mea.
16 Nunc autem in memetipso [o]marcescit anima mea,
et possident me dies adflictionis;
17 [p]nocte [q]os meum perforatur doloribus,
et [r]qui me comedunt non dormiunt:
18 in multitudine eorum consumitur vestimentum meum,
et quasi capitio tunicae succinxerunt me.
19 [s]Comparatus sum luto
et [t]adsimilatus sum favillae et cineri.
20 [u]Clamo ad te, et non exaudis me;
sto, et non respicis me.
21 [v]Mutatus es mihi in crudelem
et in duritia manus tuae adversaris mihi.
22 [w]Elevasti me, et [x]quasi super ventum ponens elisisti
23 [y]Scio quia morti trades me, [me valide.
[z]ubi constituta est domus omni viventi.
24 [a]Veruntamen non ad consumptionem eorum emittis ma-
et, si corruerint, ipse salvabis. [num tuam;
25 [b]Flebam quondam super eo, qui adflictus erat
et compatiebatur anima mea pauperi.
26 [c]Exspectabam bona, et venerunt mihi mala;
praestolabar lucem, et eruperunt tenebrae.
27 [d]Interiora mea efferbuerunt absque ulla requie,

e cf. Dt 32, 2; 33, 28; Cn 4, 11; Is 55, 10, 11; Ez 21, 2; Am 7, 16; Mic 2, 11.
f Ps 118, 131.
g Pro 16, 15; Jr 5, 24; Zc 10, 1; Jc 5, 7. — cf. Dt 11, 14.
h Pro 16, 15.
i cp. 15, 24.

a v. cp. 12, 4.
b cp. 19, 18. — cf. cp. 29, 8; 32, 6.
c Sph 1, 15.
d cf. 1 Rg 13, 6.
e cp. 6, 5.
f cf. cp. 18, 17.
g Ps 68, 13; Lm 3, 14, 63.
h v. cp. 17, 6.
i Ps 87, 9.
j Nm 12, 14; Is 50, 6; Mt 26, 67; 27, 30.
k cp. 19, 12.
l Lm 3, 9.
m Ps 72, 21.
n Sap 2, 3. — cf. cp. 7, 9.
o cf. cp. 10, 1; Ps 21, 15, 16.
p cf. cp. 7, 3, 4.
q cp. 33, 19; Ps 21, 5; Is 38, [13.
r cf. cp. 19, 22.
s cf. Sap 15, 10; 1 Cor 4, 13.
t cp. 42, 6. — cf. Gn 18, 27; Ecli 10, 9, etc.
u cp. 19, 7.
v cf. Is 63, 10.
w Ps 101, 18.
x cf. cp. 27, 21.
y Ec 12, 5; Rm 5, 22; Heb 9, 27.
z Ps 48, 12. — cf. cp. 3, 19.
a cf. Sap 4, 7.
b Ps 34, 14; Ecli 7, 38; Rm 12, 13, 15.
c Is 59, 9; Jr 8, 1 5; 14, 19.
d Jr 4, 19; Lm 2, 11; Hab 3, 16.

specto (30, 1-10), omni destituto auxilio (11-15) totque malis oppresso, nulla spes relinquitur (16-31); quamvis nunquam vel libidinibus (31, 1-10), vel iniustitiis in proximos et praesertim in pauperes (9-23), vel avari-

[e]praevenerunt me dies adflictionis.
28 [f]Maerens incedebam sine furore,
consurgens in turba clamabam.
29 [g]Frater fui draconum et socius struthionum.
30 Cutis mea [h]denigrata est super me,
et [i]ossa mea aruerunt prae caumate.
31 [j]Versa est in luctum [k]cithara mea,
et [l]organum meum in vocem flentium.

31

1 Pepigi foedus cum [a]oculis meis,
ut ne cogitarem quidem de virgine.
2 [b]Quam enim partem haberet in me Deus desuper,
et hereditatem Omnipotens de excelsis?
3 [c]Nunquid non perditio est iniquo,
et alienatio operantibus iniustitiam?
4 [d]Nonne ipse considerat vias meas
et cunctos gressus meos dinumerat?
5 Si ambulavi in vanitate,
et festinavit in dolo pes meus,
6 [e]appendat me in statera iusta, et sciat Deus simplicitatem meam.
7 [f]Si declinavit gressus meus de via,
et si secutum est oculos meos [g]cor meum,
et si manibus meis adhaesit [h]macula,
8 [i]seram, et alius comedat, et progenies mea eradicetur.
9 Si deceptum est cor meum super muliere,
et si [j]ad ostium amici mei insidiatus sum,
10 scortum alterius sit uxor mea,
[k]et super illam incurventur alii.
11 [l]Hoc enim nefas est et iniquitas maxima;
12 [m]ignis est usque ad perditionem devorans
et omnia eradicans genimina.
13 Si contempsi subire iudicium cum servo meo et ancilla mea,
cum disceptarent adversum me:
14 [n]quid enim faciam, cum surrexerit ad iudicandum Deus?
et, [o]cum quaesierit, quid respondebo illi?
15 [p]Nunquid non in utero fecit me, qui et illum operatus est?
et formavit me in vulva unus?
16 [q]Si negavi, quod volebant, pauperibus,
et oculos viduae exspectare feci,
17 [r]si comedi buccellam meam solus,
et non comedit pupillus ex ea
(18 [s]quia ab infantia mea crevit mecum miseratio
et de utero matris meae egressa est mecum);
19 si despexi [t]pereuntem, eo quod [u]non habuerit indumentum,
et absque operimento pauperem;
20 si non [v]benedixerunt mihi latera eius,
et de velleribus ovium mearum calefactus est;
21 si levavi super [w]pupillum manum meam,
etiam cum viderem me [x]in porta superiorem,
22 umerus meus a iunctura sua cadat,
et bracchium meum cum suis ossibus confringatur.
23 Semper enim, quasi tumentes super me fluctus, timui Deum,
et [y]pondus eius ferre non potui.
24 [z]Si putavi aurum robur meum,
et [a]obrizo dixi: Fiducia mea;
25 [b]si laetatus sum super multis divitiis meis,
et [c]quia plurima repperit manus mea;
26 [d]si vidi solem cum fulgeret et [e]lunam incedentem clare,
27 et laetatum est in abscondito cor meum,
et [f]osculatus sum manum meam ore meo:
28 [g]quae est iniquitas maxima,
et [h]negatio contra Deum altissimum.
29 [i]Si gavisus sum ad ruinam eius, qui me oderat,
et exsultavi, quod invenisset eum malum;
30 non enim dedi ad peccandum guttur meum,

e 2 Rg 22, 6.
f Ps 37, 7; 41, 10; 42, 2.
g Mic 1, 8. — cf. Is 13, 21; 34, 13; Jr 50, 39.
h Ps 118, 82; Lm 4, 8. — cf. Pro 17, 22; Nh 2, 10.
31, 30] R. in fr. 2 p. D. 1 Spbr.
i Ps 101, 3.
j Lm 5, 15; Ps 137, 2; Am 8, 10. — cf. Ps 29, 12.
l cp. 21, 12.
1-18] LL. in fr. 4 p. D. 2 Spbr.
a Ecli 9, 5, 8. — cf. Ps 39, 5; 118, 37; Ecli 42, 12; Is 33, 15; Mt 5, 28; 1 Jo 2, 16.
b cf. Ps 23, 4; Mt 5, 8; 1 Cor 6, 19.
c Pro 6, 25; Ecli 9, 3, 5; Mt 5, 28.
d cp. 14, 16; 23, 10; 33, 11; 34, 21; 2 Par 16, 9; Ps 138, 3; Pro 5, 21; 15, 3; Ecli 15, 20; Jr 16, 17; 32, 10; Am 9, 2-4; Zc 4, 10.
e cp. 6, 2; Dn 5, 27.
f cf. Ps 7, 4, 5.
g Nm 15, 39; Ec 11, 9.
h cf. cp. 11, 15.
i Lv 26, 16; Dt 28, 30, 38; Mic 6, 15; Ag 1, 6. — cf. Jo 4, 37.
j cf. cp. 24, 15.
k cf. 2 Rg 12, 11, 12.
l vr. 28. — cf. Gn 16, 10; Lv 20, 10; Dt 22, 22.
m v. Pro 6, 27-29; Ecli 9, 8, 9.
n cf. Sap 6, 6.
o (Ps 16, 3).
p cp. 34, 19; Pro 22, 2; Sap 6, 8; 7, 6; Ml 2, 10; Eph 6, 9.
q cf. cp. 22, 7, 9; 29, 12.
r Th 4, 17. — cf. Is 58, 7; Ez 18, 7, 16; Mt 25, 25.
s Ecli 1, 16.
t cp. 29, 13. — cf. Is 58, 7.
u cp. 24, 7, 10.
v cp. 29, 13; Dt 24, 13.
w cf. cp. 22, 9.
x v. cp. 29, 7.
y cf. 2 Cor 5, 11.
z cp. 13, 11.
a Ps 51, 9; Mr 10, 24. — cf. Ecli 31, 8.
b cf. Eph 5, 5; Col 3, 5.
b Ps 51, 9; 61, 11. — cf. Ecli 31, 8; 1 Tm 6, 7.
d Dt 8, 17.
e Dt 4, 19. — cf. Dt 17, 3; 4 Rg 23, 5, 11, Sap 13, 2; Ez 8, 16.
f v. Jr 44, 17-19.
g 3 Rg 19, 18.
h cf. Dt 17, 2-7.
i cf. Is 24, 27.
j Pro 24, 17; Ecli 8, 8. — cf. Ex 23, 4; Ps 7, 4, 5; Pro 25, 21; Mt 5, 44; Lc 6, 27; Rm 12, 14; 1 Pt 3, 9.

tiae, vel idolatriae, vel odio inimicorum, vel hypocrisi (24-34), indulserit, et de hoc ipsum Deum testem invocat et iudicem (35-40).

2. Intervenientibus Eliu et Deo, controversia dirimitur (32, 1-42, 6). *Eliu (32, 1-6), qui*

ut expeterem maledicens animam eius;
31 si non dixerunt viri tabernaculi mei:
[j]Quis det de carnibus eius, ut saturemur?
32 [k]Foris non mansit peregrinus;
ostium meum viatori patuit.
33 Si [l]abscondi, [m]quasi homo, peccatum meum
et celavi in sinu meo iniquitatem meam;
34 [o]si expavi ad multitudinem nimiam,
et despectio propinquorum terruit me;
et non magis tacui, nec egressus sum ostium.
35 [p]Quis mihi tribuat auditorem,
ut desiderium meum audiat Omnipotens,
et [q]librum scribat ipse, qui iudicat,
36 ut in umero meo portem illum,
et [r]circumdem illum quasi coronam mihi?
37 Per singulos gradus meos pronuntiabo illum,
et quasi principi offeram eum.
38 [s]Si adversum me terra mea clamat,
et cum ipsa sulci eius deflent;
39 [t]si fructus eius comedi absque pecunia,
et [u]animam agricolarum eius adflixi;
40 [v]pro frumento oriatur mihi tribulus,
et pro hordeo spina.

Finita sunt verba Iob.

32 Omiserunt autem tres viri isti respondere Iob, eo quod [a]iustus
sibi videretur. 2 Et iratus indignatusque est Eliu filius Bara-
chel [b]buzites de cognatione Ram. Iratus est autem adversum Iob,
[c]eo quod iustum se esse diceret coram Deo; 3 porro adversum
amicos eius indignatus est, eo quod non invenissent responsionem
rationabilem, sed tantummodo [d]condemnassent Iob. 4 Igitur Eliu
exspectavit Iob loquentem, eo quod [e]seniores essent qui loqueban-
tur. 5 Cum autem vidisset quod tres respondere non potuissent
iratus est vehementer. 6 Respondensque Eliu filius Barachel buzi-
tes dixit:

[f]Iunior sum tempore, vos autem antiquiores; [sententiam
idcirco demisso capite [g]veritus sum vobis indicare meam
7 [h]Sperabam enim quod aetas prolixior loqueretur,
et annorum multitudo doceret sapientiam;
8 sed, ut video, [i]spiritus est in hominibus,
et [j]inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.
9 [k]Non sunt longaevi sapientes,
nec senes intelligunt iudicium.
10 Ideo dicam: Audite me,
ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.
11 Exspectavi enim sermones vestros,
audivi prudentiam vestram:
donec disceptaremini sermonibus,
12 et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam;
sed, ut video, non est qui possit arguere Iob,
et respondere ex vobis sermonibus eius.
13 Ne forte dicatis: Invenimus sapientiam;
Deus proiecit eum, non homo.
14 Nihil locutus est mihi;
et ego non secundum sermones vestros respondebo illi.
15 Extimuerunt, nec responderunt ultra
abstuleruntque a se eloquia.
16 Quoniam igitur exspectavi, et non sunt locuti,
steterunt nec ultra responderunt;
17 respondebo et ego partem meam
et ostendam scientiam meam.
18 Plenus sum enim sermonibus,
et [l]coartat me spiritus uteri mei.
19 En venter meus [m]quasi mustum absque spiraculo,
quod lagunculas novas [n]disrumpit.

k cf. 1 Rg 25, 11.
32] v. Mt 26, 26 .
l cf. Gn 19, 2, 3; Jd 18, 20, 21; Mt 25, 35; Rm 12, 13; Heb 13, 2.
m Pro 28, 13.
n (Gn 3, 8, 12; Os 6, 7).
o cf. Ex 29, 2.
p cp. 13, 3, 18; 33, 13. — v. cp. 23, 3-7.
q cf. cp. 19, 23.
r cf. Pro 3, 3; 6, 20-22.
s cf. 2 Rg 21, 16, 19.
t cf. cp. 23, 8; 24, 1; Is 5, 8.
u Jr 22, 13; 5, 4. — cf. Lc 10, 7; 2 Tm 2, 6.
v cf. Gn 3, 18; 4, 12.
40] Ant. in fs. ss. spin. Cor.
a v. cp. 33, 9.
b Gn 22, 21; Jr 25, 23.
c cp. 13, 18; 27, 6; 34, 5; 25, 2. — cf. cp. 4, 17; 9, 20; 40, 8.
d cp. 22, 5. — v. cp. 15, 6.
e Ecli 7, 15; 32, 4, 13.
f cf. Ecli 32, 9-11.
g cf. cp. 29, 8.
h cp. 12, 12.
i cp. 20, 3.
j cp. 33, 4; 35, 11; 38, 36; Gn 2, 7; 3 Rg 3, 12 4, 29; Pro 2, 6; Ec 2,26 , Dn 1, 17; 2, 10, 21; Jc 1, 5.
k cf. Ps 118, 9; Sap 4, 8; Is 65, 20; Mt 11, 25
l Ps 38, 4; Jr 20, 9. — cf. cp. 4, 2.
m Mt 9, 17. — cf. Jo 7, 38.
n cf. Ecli 19, 10.

20 Loquar et respirabo paululum,
aperiam labia mea et respondebo.
21 [o]Non accipiam personam viri
et Deum homini non aequabo.
22 Nescio enim quandiu subsistam,
et si post modicum tollat me factor meus.

33

1 Audi igitur, Iob, eloquia mea
et omnes sermones meos ausculta.
2 Ecce [a]aperui os meum,
loquatur lingua mea in faucibus meis.
3 Simplici corde meo sermones mei
et sententiam puram labia mea loquentur.
4 [b]Spiritus Dei fecit me,
et [c]spiraculum Omnipotentis vivificavit me.
5 [d]Si potes, responde mihi
et adversus faciem meam consiste.
6 [e]Ecce, et me sicut et te fecit Deus,
et de eodem [f]luto ego quoque formatus sum;
7 veruntamen miraculum meum non te terreat,
et eloquentia mea non sit tibi gravis.
8 Dixisti ergo in auribus meis,
et vocem verborum tuorum audivi:
9 [g]Mundus sum ego et absque delicto,
immaculatus et non est iniquitas in me.
10 Quia querelas in me repperit,
ideo [h]arbitratus est me inimicum sibi.
11 [i]Posuit in nervo pedes meos,
[j]custodivit omnes semitas meas.
12 Hoc est ergo, in quo non es iustificatus.
Respondebo tibi, quia maior sit Deus homine.
13 [l]Adversum eum contendis,
quod non ad omnia verba responderit tibi?
14 [m]Semel loquitur Deus
et secundo idipsum non repetit.
15 [n]Per somnium, in visione nocturna,
quando irruit sopor super homines, et dormiunt in lectulo.
16 [o]Tunc aperit aures virorum
et erudiens eos instruit disciplina,
17 ut avertat hominem ab his, quae facit,
et liberet eum de superbia,
18 eruens animam eius a corruptione
et vitam illius, [p]ut non transeat in gladium.
19 Increpat quoque per dolorem in lectulo,
et omnia [q]ossa eius marcescere facit;
20 [r]abominabilis ei fit in vita sua panis,
et animae illius cibus ante desiderabilis;
21 tabescet caro eius,
et ossa, quae tecta fuerant, [s]nudabuntur;
22 appropinquavit [t]corruptioni anima eius,
et vita illius [u]mortiferis.
23 Si fuerit pro eo [v]angelus loquens, [x]unus de milibus,
ut adnuntiet hominis aequitatem,
24 miserebitur eius et dicet: Libera eum,
ut non descendat in corruptionem;
inveni in [y]quo ei propitier.
25 Consumpta est caro eius a suppliciis;
[z]revertatur ad dies adulescentiae suae.
26 [a]Deprecabitur Deum, et placabilis ei erit,
et [b]videbit faciem eius in iubilo,
et [c]reddet homini iustitiam suam.
27 Respiciet homines et dicet: [d]Peccavi
et vere deliqui et, ut eram dignus, non recepi.
28 Liberavit [e]animam suam, ne [f]pergeret in interitum,
sed vivens lucem videret.

o v. Lv 19, 15.
a cp. 3, 1.
b Ps 32, 6; 103, 30.
c cp. 32, 8; Gn 2, 7; Ps 10, 3, 30. — cf. Ez 37, 5, 9; Ac 17, 25.
d vr. 32.
e cp. 31, 15.
f v. cp. 4, 19.
g cp. 10 ,7; 12, 4; 13, 18; 16, 18; 27, 5, 6; 29, 14; 32, 1; 34, 5.
h cp. 13, 24; 19, 11.
i cp. 13, 27. — v. 2 Par 16, 10.
j v. cp. 31, 4.
l cf. 13, 3; 31, 35; 40, 4. — cf. Is 45, 9; Jr 18, 6; Rm 9, 20.
m Ps 61, 12. — cf. Ps 94, 8.
n cp. 4, 3. — cf. 1 Rg 3, 4, 6. — v. Nm 12, 6; Dn 2, 19.
o Is 50, 5. — cf. cp. 36, 10, 15; 1 Rg 9, 15; 1 Par 17, 25; Ps 15, 7, 11; Lc 24, 32, 45.
p cf. Is 1, 20.
q cp. 30, 17.
r cp. 3, 24; 6, 7; Ps 106, 18.
s cf. cp. 19, 20; Ps 21, 18.
t vr. 24, 28.
u 2 Rg 24, 16, 17; Ps 77, 49.
v Gn 48, 16; Ex 23, 20; Ps 33, 8; Is 63, 9. — cf. Ml 3, 1.
x Ec 7, 29; Cn 5, 10. — cf. Ecli 6, 6.
y Ps 48, 8, 9.
z cf. 4 Rg 5, 14; Ps 102, 5.
a v. cp. 22, 27.
b Ps 16, 15.
c cf. 2 Rg 12, 13; Lc 15, 21-24; 1 Jo 1, 9.
d Ps 105, 6.
e v. vr. 18; Is 38, 17.
f vr. 22, 24.

nempe nocturnas (14-18), per aerumnas (19-22) et per nuntios (23-33). Resumens deinde quaedam ab Iob prolata verba, ea quasi blasphema reprehendit (34, 1-9) et contra illa iustitiam Dei demonstrat cum ex

29 Ecce haec omnia operatur Deus [g]tribus vicibus per singulos,
30 [h]ut revocet animas eorum a corruptione
et illuminet luce viventium.
31 Attende, Iob, et audi me
et tace, dum ego loquor.
32 [i]Si autem habes quod loquaris, responde mihi:
loquere; volo enim te apparere iustum.
33 Quod si non habes, [j]audi me:
tace, et docebo te sapientiam.

34 Pronuntians itaque Eliu etiam haec locutus est:
2 Audite, sapientes verba mea
et, eruditi, auscultate me.
3 [a]Auris enim verba probat,
et guttur escas gustu diiudicat.
4 [b]Iudicium eligamus nobis,
et inter nos videamus quid sit melius.
5 Quia dixit Iob: [c]Iustus sum,
et [d]Deus subvertit iudicium meum.
6 In iudicando enim me [e]mendacium est,
[f]violenta sagitta mea absque ullo peccato.
7 Quis est vir, ut est Iob, qui [g]bibit subsannationem quasi
8 Qui graditur cum operantibus iniquitatem [aquam?
[h]et ambulat cum viris impiis? [eo.
9 [i]Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si [j]cucurrerit cum
10 Ideo, viri cordati, audite me: Absit a Deo impietas,
[k]et ab Omnipotente iniquitas.
11 [l]Opus enim hominis reddet ei
et [m]iuxta vias singulorum restituet eis.
12 Vere enim Deus non condemnabit frustra,
[n]nec Omnipotens subvertet iudicium.
13 Quem constituit alium super terram?
aut quem posuit super [o]orbem, quem fabricatus est?
14 Si [p]direxerit ad eum cor suum,
[q]spiritum illius et flatum ad se trahet.
15 Deficiet omnis caro simul,
et [r]homo in cinerem revertetur.
16 Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur,
et ausculta vocem eloquii mei.
17 [s]Nunquid qui non amat iudicium sanari potest?
et quomodo tu eum, qui iustus est, in tantum condem-
18 [t]Qui dicit regi: Apostata, [nas?
qui vocat duces impios,
19 [u]qui non accipit personas principum
[v]nec cognovit tyrannum, cum disceptaret contra paupe-
[w]opus enim manuum eius sunt universi. [rem;
20 [x]Subito morientur et in [y]media nocte
turbabuntur populi et pertransibunt
et auferent violentum, [z]absque manu.
21 [a]Oculi enim eius super [b]vias hominum,
et omnes gressus eorum considerat.
22 [c]Non sunt tenebrae, et non est [d]umbra mortis,
ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.
23 Neque enim ultra in hominis potestate est,
ut veniat ad Deum [e]in iudicium.
24 [f]Conteret multos et innumerabiles,
et [g]stare faciet alios pro eis. [conterentur:
25 Novit enim opera eorum, et idcirco [h]inducet noctem, et
26 Quasi impios percussit eos, in loco videntium;
27 Qui quasi de industria [i]recesserunt ab eo
et omnes vias eius [j]intelligere noluerunt;
28 ut pervenire facerent ad eum [k]clamorem egeni,
et [l]audiret vocem pauperum.
29 Ipso enim concedente pacem, [m]quis est qui condemnet?
ex quo absconderit vultum, quis est qui contempletur eum

g cf. cp. 5, 19.
h Ps 55, 13; 102, 4.
i vr. 5.
j Ps 33, 12.

a cp. 12, 11.
b 1 Th 5, 21, 22.
c v. cp. 33, 9.
d cp. 27, 2. — cf. vr. 12; cp. 8, 3.
e cp. 9, 20.
f cp. 6, 4; 16, 18.
g v. cp. 15, 16.
h Ps 49, 18. — cf. Ps 1, 1.
i cp. 9, 22, 23, 30, 31; 10, 15; 21, 15; 35, 3. — cf. Ml 3, 14.
j cf. Gn 6, 9; 17, 1.
k cp. 36, 23; Gn 18, 25; Dt 32, 4; 2 Par 19, 7; Ps 91, 16; Rm 9, 14.
l Ps 61, 13; Pro 24, 12; Ecli 2, 8; Mt 16, 27; Rm 2, 6; 1 Cor 1, 8; 2 Cor 5, 10; 1 Pt 4, 5; Ap 22, 12.
m Jr 17, 10; 32, 19; Ez 33, 20.
n cf. vr. 5. — v. cp. 8, 3.
o v. cp. 38, 4-7.
p cp. 7, 15.
q Ps 103, 29. — cf. Ps 143. 4.
r v. cp. 10, 9.
s cf. Mt 5, 6.
t Ex 22, 28.
u Dt 10, 17; 2 Par 19, 7; Sap 6, 7, 8; Ecli 35, 15; Ac 10, 34; Rm 2, 11; Gal 2 6; Eph 6, 9; Col 3, 25; 1 Pt 1, 17.
v Ecli 35, 12.
w cp. 31, 15; Pro 22, 2.
x cp. 21, 13.
y Ex 11, 4. — cf. cp. 27, 20, Lm 4, 6.
z Dn 2, 34; 8, 25. — cf. 2 Mc 9, 5.
a cf. Ecli 15, 20.
b v. cp. 31, 4; Pro 5, 21.
c cf. Ps 138, 12; Am 9, 2, 3; Heb 4, 13.
d v. cp. 3, 5.
e cp. 14. 3.
f Ps 2, 9; 75, 4; 2 Mc 12, 28.
g v. cp. 8, 19.
h Pro 12, 7.
i 1 Rg 15, 11.
j Ps 27, 5; Is 5, 12,
k Ps 9, 13; Jc 5, 4. — cf. Gn 4, 10; 18. 20, 21.
l Ex 3, 7; 22, 23.
m Is 50, 9; Rm 8, 33, 34.

amore quo omnia a se procreata (10-20) prosequitur, tum ex ipsius omniscientia et potentia (21-30). Tacente autem Iob (31-37), sermonem resumit eique ostendit quae sit patientiae et iustitiae utilitas (35, 1-8)

et super gentes et super omnes homines? [puli.
30 [n]Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata po-
31 Quia ergo ego locutus sum ad Deum te quoque non
32 Si erravi, tu doce me; [prohibebo.
[o]si iniquitatem locutus sum, ultra non addam.
33 Nunquid a te Deus expetit eam, quia displicuit tibi?
Tu enim coepisti loqui, et non ego:
[p]quod si quid nosti melius, loquere.
34 Viri intelligentes loquantur mihi,
et vir sapiens audiat me.
35 [q]Iob autem stulte locutus est,
et verba illius non sonant disciplinam.
36 Pater mi, probetur Iob usque ad finem;
ne desinas ab homine iniquitatis.
37 Quia addit super peccata sua blasphemiam,
[r]inter nos interim constringatur;
et tunc ad iudicium provocet sermonibus suis Deum.
35 Igitur Eliu haec rursum locutus est:
2 Nunquid aequa tibi videtur tua cogitatio,
ut diceres: [a]Iustior sum Deo?
3 Dixisti enim: Non tibi placet quod rectum est;
[b]vel quid tibi proderit, si ego peccavero?
4 Itaque ego respondebo sermonibus tuis et amicis tuis tecum.
5 [c]Suscipe caelum et intuere;
et contemplare aethera, quod altior te sit.
6 [d]Si peccaveris, quid ei nocebis?
et si multiplicatae fuerint iniquitates tuae, quid facies
7 Porro, [e]si iuste egeris, quid donabis ei? [contra eum?
[f]aut quid de manu tua accipiet?
8 Homini, qui similis tui est, nocebit impietas tua,
et filium hominis adiuvabit iustitia tua.
9 Propter multitudinem calumniatorum [g]clamabunt,
et [h]heiulabunt propter vim bracchii tyrannorum.
10 Et non dixit: Ubi est Deus, [i]qui fecit me,
[j]qui dedit carmina in nocte,
11 qui [k]docet nos [l]super iumenta terrae
et super volucres caeli erudit nos?
12 Ibi [m]clamabunt, et non exaudiet propter superbiam malo-
13 Non ergo frustra audiet Deus, [rum.
et Omnipotens causas singulorum intuebitur.
14 Etiam [n]cum dixeris: Non considerat;
iudicare coram illo et [o]exspecta eum.
15 [p]Nunc enim non infert furorem suum
nec ulciscitur scelus valde.
16 Ergo Iob frustra aperit os suum
et [q]absque scientia verba multiplicat.
36 Addens quoque Eliu haec locutus est:
2 Sustine me paululum, et indicabo tibi;
adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.
3 Repetam scientiam meam [a]a principio
et [b]operatorem meum [c]probabo iustum.
4 Vere enim absque mendacio sermones mei,
et [d]perfecta scientia probabitur tibi.
5 [e]Deus potentes non abicit, cum et ipse sit potens;
6 [f]sed non salvat impios et iudicium pauperibus tribuit.
7 [g]Non auferet a iusto oculos suos,
et [h]reges in solio collocat in perpetuum, [i]et illi eriguntur.
8 Et [j]si fuerint in catenis et [k]vinciantur funibus paupertatis,
9 indicabit eis opera eorum
et scelera eorum, quia violenti fuerunt.
10 [l]Revelabit quoque aurem eorum, ut corripiat;
et loquetur, ut [m]revertantur ab iniquitate.
11 [n]Si audierint et observaverint, complebunt dies suos in bono
et annos suos in gloria;

n Os 13, 11; Zc 11, 16.
o cf. cp. 39, 35.
p cp. 33, 32.
q cp. 35, 16; 42, 3. — cf. cp. 38, 2.
r v. cp. 27, 23.
a v. cp. 32, 2.
b cp. 21, 15. — v. cp. 34, 9.
c cf. cp. 22. 12.
d Por 8, 36; Jr 7, 19. — cf. Gn 4, 7.
e cp. 22, 3; Pro 9, 12; Lc 17, 10; Rm 11, 35.
f cp. 41, 2; Par 29, 14; Ps 15, 2.
g Ex 2, 32. — cf. cp. 24, 12; 34, 28.
h cf. cp. 22, 8.
i cp. 4, 17; 36, 3.
j Ps 41, 9. — cf. Ac 16, 25.
k Ps 94, 12; Is 28, 26; Jo 1, [9.
l Ps 31, 9.
m cp. 27, 9; Pro 15, 29. — cf. Jo 9, 31; Jc 4, 3.
n cp. 19, 7; 23, 8, 9.
o cf. cp. 13, 15; Ec 8, 11-13.
p cf. Nm 16, 29; Ps 88, 33.
q cp. 34, 35; 38, 2; 42, 3.
a cf. Ps 77, 2.
b cp. 35, 10.
c Ap 15, 3, 4; 16, 5, 7; 19, 2.
d cp. 37, 16.
e Sap 12, 16; Ecli 34, 19.
f Ps 71, 4, 12, 13.
g Ps 33, 16; 1 Pt 3, 12.
h 1 Rg 2, 6-8; Ps 112, 7, 8. — cf. Ps 131, 12; Bar 6, 52.
i Ps 74, 11.
j cf. Gn 42, 21.
k Ps 106, 10.
l cp. 33, 16.
m Jr 18, 11.
n Is 1, 19, 20.

et quare aliquando miseri a Deo derelicti videantur (9-16). Tandem virtutem medicinalem tribulationum ex eo desumit quia memoriam peccatorum et humilitatem et timorem Dei inducunt (36, 1-21). Quam

12 si autem non audierint, transibunt per gladium
et [o]consumentur in stultitia.
13 [p]Simulatores et callidi provocant iram Dei
neque clamabunt cum vincti fuerint.
14 [q]Morietur in tempestate anima eorum,
et vita eorum inter [r]effeminatos.
15 [s]Eripiet de angustia sua pauperem
et [t]revelabit in tribulatione aurem eius.
16 Igitur [u]salvabit te de ore angusto latissime,
et non habente fundamentum subter se;
requies autem [v]mensae tuae erit plena pinguedine.
17 Causa tua, quasi impii, iudicata est:
causam iudiciumque recipies.
18 Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas;
nec multitudo donorum inclinet te.
19 Depone magnitudinem tuam absque tribulatione
et omnes robustos fortitudine.
20 Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.
21 Cave ne declines ad iniquitatem;
hanc enim coepisti sequi post miseriam.
22 Ecce [x]Deus excelsus in fortitudine sua,
et nullus [y]ei similis in legislatoribus.
23 [z]Quis poterit scrutari vias eius?
aut quis potest ei dicere: [a]Operatus es iniquitatem?
24 Memento quod ignores [b]opus eius, de quo cecinerunt viri.
25 [c]Omnes homines vident eum,
[d]unusquisque intuetur procul.
26 Ecce, [e]Deus magnus [f]vincens scientiam nostram;
[g]numerus annorum eius inaestimabilis.
27 [h]Qui aufert stillas pluviae
et effundit imbres ad instar gurgitum,
28 qui de nubibus fluunt, quae praetexunt cuncta desuper.
29 Si voluerit extendere nubes [i]quasi tentorium suum
30 et fulgurare [j]lumine suo desuper,
cardines quoque maris operiet.
31 [k]Per haec enim iudicat populos
et [l]dat escas multis mortalibus.
32 [m]In manibus abscondit lucem
et praecipit ei ut rursus adveniat.
33 Adnuntiat de ea amico suo, quod possessio eius sit
et ad eam possit ascendere.

37

1 Super hoc expavit cor meum
et emotum est de loco suo.
2 Audite auditionem in [a]terrore vocis eius
et sonum de ore illius procedentem.
3 Subter omnes caelos ipse considerat,
et [b]lumen illius super [c]terminos terrae.
4 Post eum rugiet sonitus,
tonabit voce magnitudinis suae;
et non investigabitur, cum audita fuerit vox eius.
5 [d]Tonabit Deus in voce sua mirabiliter,
[e]qui facit magna et [f]inscrutabilia,
6 [g]qui praecipit nivi, ut descendat in terram,
et hiemis pluviis et imbri fortitudinis suae;
7 qui in manu omnium hominum [h]signat,
ut noverint singuli opera sua.
8 Ingredietur bestia [i]latibulum
et in antro suo morabitur.
9 Ab [j]interioribus egredietur tempestas,
et ab [k]Arcturo [l]frigus.
10 Flante Deo, concrescit [m]gelu,
et rursum latissimae [n]funduntur aquae.
11 Frumentum desiderat nubes,

o Os 4, 6.
p Ps 52, 6.
q Ps 54, 24, Sap 5, 15.
r Dt 23, 17; 3 Rg 14, 24; 15, 12; 22, 47; Os 4, 14.
s Ps 34, 10; 71, 12.
t vr. 10; Ps 118, 67, 71.
u Ps 17, 19; 30, 9; 117, 5.
v Ps 22, 5; 35, 9.
w cf. cp. 33, 8-11; 34, 5 sqq. 37.
x Ps 146, 5.
y Ps 24, 9; 93, 12.
z Is 40, 13, 14; Rm 11, 34; 1 Cor 2, 16.
a cf. cp. 34, 10.
b cf. cp. Ps 91, 6; Lc 1, 46; Ap 15, 3.
c Rm 1, 2. — cf. 1 Tm 6, 16.
d 1 Cor 13, 12, 13. — cf. 2 Cor 3, 18.
e Ps 144, 3.
f cf. cp. 37, 5; Ps 138, 6.
g Ps 89, 2; 101, 27, 28.
g Ps 89, 2; 101, 27, 28.
h cp. 5, 10; Ps 146, 8; Pro 3, 20.
i Ps 17, 12; 103, 3. — cf. Ex 16, 10; Mt 17, 5; Ac 1, 9.
j cf. cp. 37, 3.
k cf. Gn 7, 9; Ex 9, 24 etc.
l cf. Ps 146, 8; Ec 11, 3; Ecli 43, 24; Is 5, 6.
m cf. Ex 10, 22; Mt 27, 45.

a cf. cp. 38, 1; Ps 67, 34.
b cp. 36, 30, 32.
c cp. 38, 13. — cf. Is 11, 12.
d cp. 40, 4; Ps 17, 14; 67, 34. — v. Ps 28, 3-9.
e v. cp. 5, 9.
f cp. 36, 26.
g Ps 147, 16; 148, 8.
7] * *cf. can. 7 Conc. Milev. II.*
h Dn 12, 9. — cf. cp. 14, 17.
i cp. 38, 40; Ps 103. 22.
j cp. 9, 9. — cf. Is 21, 1.
k cp. 9, 9; 38, 31; Am 5, 8.
l Ps 147, 17.
m cp. 38, 29, 30.
n Ps 147, 17-18.

animi dispositionem in Iob ut inducat, ad divinam sapientiam et potentiam provocat (22-37, 14); eique ostendit quomodo cuncta Deo subesse oporteat (15-24). Tandem Deus ipse intervenit et argumenta Eliu com-

et nubes spargunt lumen suum. [bernantis duxerit,
12 Quae lustrant per circuitum, [o]quocumque eas voluntas gu-
ad omne quod praeceperit illis super faciem [p]orbis ter-
13 [q]sive in una tribu, sive in terra sua, [rarum:
sive in quocumque loco misericordiae suae eas [r]iusserit
14 Ausculta haec, Iob, [inveniri.
sta, et considera mirabilia Dei:
15 Nunquid scis quando praeceperit Deus pluviis,
ut ostenderent lucem nubium eius?
16 Nunquid nosti semitas nubium magnas,
et [s]perfectas scientias?
17 Nonne vestimenta tua calida sunt,
cum perflata fuerit terra austro?
18 [t]Tu forsitan cum eo fabricatus es caelos,
qui solidissimi, quasi aere, fusi sunt.
19 Ostende nobis quid dicamus illi;
[u]nos quippe involvimur tenebris.
20 Quis narrabit ei quae loquor?
Etiam si locutus fuerit homo, devorabitur.
21 At nunc non vident lucem: subito aër cogetur in nubes,
et ventus transiens fugabit eas.
22 Ab aquilone aurum venit,
et ad Deum formidulosa laudatio.
23 Digne eum invenire [v]non possumus: [x]magnus fortitudine
et [y]iudicio et iustitia, et enarrari non potest.
24 Ideo [z]timebunt eum viri, [esse sapientes.
et non audebunt contemplari omnes, qui [a]sibi videntur

38 [a]Respondens autem Dominus Iob [b]de turbine dixit:
2 Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?
3 [c]Accinge, sicut vir, lumbos tuos;
interrogabo te et responde mihi.
4 Ubi eras quando [d]ponebam fundamenta terrae
Indica mihi, si habes intelligentiam.
5 [e]Quis posuit mensuras eius, si nosti?
vel quis tetendit super eam lineam?
6 Super quo bases illius solidatae sunt?
aut quis demisit lapidem angularem eius,
7 [f]cum me laudarent simul astra matutina,
et iubilarent omnes filii Dei?
8 Quis [g]conclusit ostiis mare,
quando erumpebat quasi de vulva procedens,
9 cum ponerem nubem vestimentum eius,
et caligine illud, quasi pannis infantiae, obvolverem?
10 Circumdedi illud terminis meis et posui vectem et ostia
11 et [h]dixi: Usque huc venies et non procedes amplius
et hic [i]confringes tumentes fluctus tuos.
12 Nunquid post ortum tuum [j]praecepisti diluculo
et ostendisti aurorae locum suum?
13 Et tenuisti concutiens [l]extrema terrae
et [m]excussisti impios ex ea?
14 Restituetur ut lutum signaculum,
et stabit sicut vestimentum:
15 auferetur ab impiis [n]lux sua,
et [o]bracchium excelsum confringetur.
16 Nunquid [p]ingressus es profunda maris
et in novissimis abyssi deambulasti?
17 Nunquid [q]apertae sunt tibi portae mortis,
et ostia tenebrosa vidisti?
18 Nunquid considerasti latitudinem terrae?
Indica mihi, si nosti, omnia.
19 In qua via lux habitet,
et tenebrarum quis locus sit;
20 ut ducas unumquodque ad terminos suos
et intelligas [r]semitas domus eius.

o Ps 148, 8; Sap 19, 6. — cf. Ps 64, 10.
p cf. Pro 8, 31.
q Am 4, 7.
r cf. 3 Rg 17, 1; 18, 41.
s cp. 36, 4. — cf. 1 Rg 2, 3.
t Is 42, 5; 44, 24. — cf. Gn 1, 6.
u Is 60, 2. — cf. Eph 4, 18.
v 1 Tm 6, 16.
x cp. 36, 5.
y Ps 98, 4.
z cf. Mt 10, 28.
a cf. Pro 26, 5, 12; Is 5, 21; Mt 11, 25; 1 Cor 1, 26.
1-20] LL. in fr. 5 p. D. 2 Spbr.
a cp. 40, 6. — cf. cp. 13, 22.
b cp. 37, 2. — cf. Ex 19, 18; 3 Rg 8, 10.
c cp. 40, 2; 3 Rg 18, 46; Jr 1, 17.
d Ps 103, 5. — cf. Pro 30, 4; Is 40, 12-14. — v. Pro 8, 24-29.
e cf. Sap 11, 21.
f cf. 2 Es 9, 6; Ps 18, 2-5; 148, 3; Pro 8, 29; Is 14, 12.
g cp. 26, 10; Gn 1, 9; Ps 32, 7; 103, 9; Jr 5, 22.
h cf. Ps 103, 9; Mt 8, 16.
i Ps 88, 10.
j Ps 73, 16; Mt 5, 45.
l cp. 37, 3.
m cf. 2 Es 5, 13.
n cp. 18, 5. — cf. Mt 6, 23. — v. cp. 24, 13-17.
o Ps 9, 15; 36, 17; Ez 30, 21, 22.
p Ps 76, 20.
q Ps 9, 15; 106, 18. — cf. Is 38, 10; Mt 16, 18. — v. Ap 1, 18.
r cp. 24, 13.

plet ac perficit enumerans plura quae humanae intelligentiae impervia sunt in ipso naturali rerum ordine, nec modo in prima creatione (38, 1-11) aut in ipsa ordinaria procreatarum rerum gubernatione (12-38), immo

21 Sciebas tunc quod nasciturus esses
et numerum dierum tuorum noveras?
22 Nunquid ingressus es [s]thesauros nivis
aut thesauros grandinis adspexisti,
23 quae praeparavi in [t]tempus hostis, in diem pugnae
24 Per quam viam spargitur lux, [et belli?
dividitur aestus super terram?
25 Quis dedit vehementissimo imbri cursum,
et [u]viam sonantis tonitrui,
26 ut plueret super [v]terram absque homine in deserto,
ubi nullus mortalium commoratur,
27 [x]ut impleret inviam et desolatam
et [y]produceret herbas virentes?
28 [z]Quis est pluviae pater,
vel quis genuit stillas roris?
29 De cuius utero egressa est [a]glacies,
et gelu de caelo quis genuit?
30 In similitudinem lapidis aquae durantur,
et [b]superficies abyssi constringitur.
31 Nunquid coniungere valebis micantes stellas [c]Pleiadas
aut gyrum Arcturi poteris dissipare?
32 Nunquid producis luciferum in tempore suo
et vesperum super filios terrae consurgere facis?
33 Nunquid nosti [d]ordinem caeli
et pones rationem eius in terra?
34 Nunquid elevabis in nebula vocem tuam,
et [e]impetus aquarum operiet te?
35 [f]Nunquid mittes fulgura, et ibunt,
et revertentia dicent tibi: Adsumus?
36 [g]Quis posuit in visceribus hominis sapientiam,
vel quis dedit gallo intelligentiam?
37 Quis enarrabit caelorum rationem,
et [h]concentum caeli quis dormire faciet?
38 Quando fundebatur pulvis in terra,
et glaebae compingebantur?
39 Nunquid capies leaenae praedam,
et animam [i]catulorum eius implebis,
40 quando [j]cubant in antris,
et in [k]specubus insidiantur?
41 Quis praeparat [l]corvo escam suam, [non habeant cibos?
quando pulli eius [m]clamant ad Deum vagantes, eo quod

39

1 Nunquid nosti tempus partus [a]ibicum in petris,
vel parturientes [b]cervas observasti?
2 Dinumerasti menses conceptus earum
et scisti tempus partus earum?
3 [c]Incurvantur ad fetum et pariunt et rugitus emittunt.
4 Separantur filii earum, et pergunt ad pastum;
egrediuntur, et non revertuntur ad eas.
5 Quis dimisit onagrum liberum,
et vincula eius quis solvit?
6 Cui dedi in [d]solitudine domum
et tabernacula eius in terra [e]salsuginis.
7 Contemnit multitudinem civitatis;
[f]clamorem exactoris non audit.
8 Circumspicit montes pascuae suae,
et virentia quaeque perquirit.
9 Nunquid volet [g]rhinoceros servire tibi
aut morabitur ad [h]praesaepe tuum?
10 Nunquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo,
aut confringet glaebas vallium post te?
11 Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius,
et derelinques ei labores tuos?
12 Nunquid credes illi quod sementem reddat tibi,
et aream tuam congreget?

s cf. Ps 124, 7.
t Js 10, 11; Ecli 39, 35; Is 28, 17; 30, 30; Ez 13, 11, 13; 38, 22; Ap 16, 21.
u cp 28, 26.
v cf. Jdt 5, 14; Sap 11, 2.
x Ps 106, 35.
y 2 Rg 23, 4.
z Ps 146, 8, Jr 14, 22.
a Ps 147, 16, 17.
b cf. cp. 37, 10.
c cp. 9, 9; Am 5, 8.
d Jr 31, 35.
e cp. 22, 11.
f Ps 148, 8.
g cp. 35, 8; Ps 50, 8.
h cf. Ps 18, 2.
i cp. 4, 11; Ps 103, 21.
j cp. 37, 8.
k Ps 16, 12.
l Ps 146, 9; Lc 12, 24. — cf. Mt 6, 26.
m cf. Ps 103, 21, 27; 144, 15; Jb 1, 20.
a 1 Rg 24, 3 (; Ps 103, 18).
b Ps 28, 9. — cf. Jr 14, 5.
c cf. 1 Rg 4, 19.
d cp. 24, 5; Jr 2, 24.
e Ps 106, 34; Jr 17, 6. — cf. Dt 20, 23; Jd 9, 45.
f cf. cp. 3, 18.
g v. Nm 23, 22.
h Pro 14, 4; Is 1, 3.

in vivendi etiam ratione animalium ex. gr. leaenae et corvi (39-41), ibicis, onagri et rhinocerotis (39, 1-12), struthionis (13-18) et equi (19-25), accipitris et aquilae (26-30). Quibus Iob commotus hinc fatetur se incon-

13 Penna [i]struthionis similis est pennis [j]herodii et [l]accipitris.
14 Quando derelinquit ova sua in terra,
tu forsitan in pulvere calefacies ea?
15 Obliviscitur quod pes conculcet ea,
aut bestia agri conterat.
16 [m]Duratur ad filios suos, quasi non sint sui;
frustra laboravit, nullo timore cogente.
17 [n]Privavit enim eam Deus sapientia,
nec dedit illi intelligentiam.
18 Cum tempus fuerit, in altum alas erigit;
deridet equum et ascensorem eius.
19 Nunquid praebebis equo fortitudinem,
aut circumdabis collo eius hinnitum?
20 Nunquid suscitabis eum quasi locustas?
[o]Gloria narium eius terror;
21 terram ungula fodit, exsultat audacter,
in [p]occursum pergit armatis,
22 contemnit pavorem, nec cedit gladio,
23 super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta et clipeus;
24 fervens et tremens sorbet terram,
nec reputat tubae sonare clangorem.
25 Ubi audierit [q]bucinam, dicit: Vah, procul odoratur bellum,
exhortationem ducum et ululatum exercitus.
26 Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter,
expandens alas suas ad austrum?
27 Nunquid ad praeceptum tuum elevabitur aquila,
et [r]in arduis ponet nidum suum?
28 In petris manet et in praeruptis silicibus
commoratur atque inaccessis rupibus;
29 inde contemplatur escam,
et de longe oculi eius prospiciunt.
30 Pulli eius lambent sanguinem,
et, [s]ubicumque cadaver fuerit, statim adest.
31 Et adiecit Dominus et locutus est ad Iob:
32 Nunquid qui [t]contendit cum Deo, [u]tam facile conquiescit?
Utique qui arguit Deum debet respondere ei.
33 Respondens autem Iob Domino dixit:
34 [v]Qui leviter locutus sum, respondere quid possum?
[x]Manum meam ponam super os meum.
35 [y]Unum locutus sum, quod utinam non dixissem!
et alterum, quibus ultra non addam.
40 [a]Respondens autem Dominus Iob de turbine dixit:
2 [b]Accinge sicut vir lumbos tuos;
[c]interrogabo te, et indica mihi.
3 Nunquid irritum facies iudicium meum
et [d]condemnabis me, ut tu iustificeris?
4 Et, [e]si habes [f]bracchium sicut Deus, et, si voce simili tonas
5 [g]circumda tibi decorem et in sublime erigere,
et esto gloriosus et speciosis induere vestibus;
6 disperge superbos in furore tuo
et respiciens omnem [h]arrogantem humilia,
7 respice cunctos superbos et confunde eos,
et [i]contere impios in loco suo,
8 [j]absconde eos in [l]pulvere simul,
et facies eorum demerge in foveam,
9 et ego confitebor quod [m]salvare te possit dextera tua.
10 Ecce behemoth, quem feci tecum,
faenum, [n]quasi bos, comedet.
11 Fortitudo eius in lumbis eius,
et virtus illius in umbilico ventris eius;
12 stringit caudam suam quasi cedrum,
nervi testiculorum eius perplexi sunt,
13 ossa eius velut fistulae aeris,
cartilago illius quasi laminae ferreae.

i Lv 11, 16; Is 13, 12; Lm 4, 3.
j Lv 11, 19; Ps 103, 17.
l vr. 26; Lv 11, 16.
m Lm 4, 3.
n cf. cp. 35, 11.
o Jr 8, 16.
p cf. Jr 8, 6.
q cf. Nm 10, 9; Jr 4, 19; Am 3, 6.
r cf. Nm 24, 21; Jr 49, 16; Ab 4; Hab 2, 9.
s Mt 24, 28; Lc 17, 37. — cf. cp. 9, 26.
t v. cp. 33, 13.
u cf. Is 45, 9.
v cf. cp. 42, 6; 1 Es 9, 6.
x cp. 21, 5; 29, 9; Jd 18, 19. — cf. Ps 38, 10.
y cp. 33, 14; Ps 61, 11.
1-11] *LL. 1 et 2 in fr. 6, p. D. 2 Spbr.*
a cp. 38, 1.
b v. cp. 38, 3.
c cp. 42, 4.
d cf. Ez 18, 25. — v. cp. 32, 2.
e Ps 88, 14; Is 53, 1; 63, 12.
f v. cp. 37, 5.
g cf. Ps 92, 1; 103, 1.
h cf. Dn 4, 34. — v. Is 2, 11-17.
i Is 63, 3.
j Is 2, 10.
l cp. 21, 26.
m Ps 97, 1; Is 59, 16; 63, 5.
n Nm 22, 4; Is 11, 7.

siderate locutum esse (31-35), inde vero increpatur quod vix Deum non condemnaverit (40, 1-9), et, ut plenius suam imbecillitatem comprehendat duo animalia describuntur, behemoth (10-19) et leviatham, quae Deus qui-

14 Ipse est [o]principium [p]viarum Dei:
qui fecit eum applicabit gladium eius.
15 Huic montes herbas ferunt;
omnes bestiae agri [q]ludent ibi.
16 Sub umbra dormit, in secreto calami et in locis umentibus;
17 protegunt umbrae umbram eius;
circumdabunt eum salices torrentis.
18 Ecce absorbebit fluvium, et non mirabitur,
et habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius.
19 [r]In oculis eius quasi hamo capiet eum,
et in sudibus perforabit nares eius.
20 An extrahere poteris [s]leviathan hamo,
et fune ligabis linguam eius?
21 Nunquid pones [t]circulum in naribus eius
aut armilla perforabis maxillam eius?
22 Nunquid multiplicabit ad te preces
aut loquetur tibi mollia?
23 Nunquid feriet tecum pactum,
et accipies eum [u]servum sempiternum?
24 Nunquid illudes ei quasi avi,
aut ligabis eum ancillis tuis?
25 Concident eum amici?
divident illum negotiatores?
26 Nunquid implebis sagenas pelle eius,
et gurgustium piscium capite illius?
27 Pone super eum manum tuam;
memento belli, nec ultra addas loqui.
28 Ecce spes eius frustrabitur eum,
et videntibus cunctis praecipitabitur.

41

1 Non quasi crudelis suscitabo eum;
quis enim resistere potest vultui meo?
2 [a]Quis ante dedit mihi, ut reddam ei?
[b]Omnia, quae sub caelo sunt, mea sunt.
3 Non parcam ei et verbis potentibus
et ad deprecandum compositis.
4 Quis revelabit faciem indumenti eius?
et in medium oris eius quis intrabit?
5 Portas vultus eius quis aperiet?
Per gyrum dentium eius formido.
6 Corpus illius quasi scuta fusilia,
compactum squamis se prementibus. [eas.
7 Una uni coniungitur, et ne spiraculum quidem incedit per
8 [c]Una alteri adhaerebit, et tenentes se nequaquam sepa-
9 Sternutatio eius splendor ignis, [rabuntur.
et oculi eius ut palpebrae diluculi.
10 [d]De ore eius lampades procedunt,
sicut taedae ignis accensae.
11 De naribus eius procedit fumus,
sicut ollae succensae atque ferventis.
12 [e]Halitus eius prunas ardere facit,
et flamma de ore eius egreditur.
13 [f]In collo eius morabitur fortitudo,
et faciem eius praecedit egestas.
14 Membra carnium eius [g]cohaerentia sibi:
mittet contra eum fulmina et ad locum alium non fe-
15 Cor eius indurabitur tanquam lapis [rentur.
et stringetur quasi malleatoris incus.
16 Cum sublatus fuerit, timebunt angeli,
et territi purgabuntur.
17 Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit
neque hasta neque thorax;
18 reputabit enim quasi paleas ferrum
et quasi lignum putridum aes.
19 Non fugabit eum vir sagittarius;

o cf. Pro 8, 22.
p cp. 26, 14.
q (cf. Ps 103, 26).
r cf. Pro 1, 17.
s cp. 3, 8; Is 27, 1.
t cf. 4 Rg 19, 28; Is 37, 29.
u Ex 21, 6; Dt 15, 17.
a v. cp. 35, 7; Rm 11, 35.
b Dt 10, 14; Ps 23, 1; 49, 12.
c vr. 14.
d cf. Sap 11, 19.
e Ps 17, 9.
f cp. 15, 26.
g vr. 8.

dem creavit, homo autem gubernare nequit (20-41, 25). Porro Iob adducitur ad suam ignorantiam profitendam et Dei sapientiam exaltandam (42, 1-6).
Accedit **epilogus historicus,** *quo ultimus rei exitus narratur (7-16).*

in stipulam versi sunt ei lapides fundae.
20 Quasi stipulam aestimabit malleum
et deridebit vibrantem hastam.
21 Sub ipso erunt radii solis,
et sternet sibi aurum quasi lutum.
22 Fervescere faciet, quasi ollam, profundum mare
et ponet quasi cum unguenta bulliunt.
23 Post eum lucebit semita;
aestimabit abyssum quasi senescentem.
24 Non est super terram potestas, quae comparetur ei,
qui factus est ut nullum timeret.
25 Omne sublime videt:
ipse est rex super universos filios superbiae.

42 Respondens autem Iob Domino dixit:
2 Scio quia [a]omnia potes, et nulla te latet cogitatio.
3 [b]Quis est iste qui celat consilium absque scientia?
Ideo [c]insipienter locutus sum,
et [d]quae ultra modum excederent scientiam meam.
4 Audi, et ego loquar;
[e]interrogabo te, et responde mihi.
5 Auditu auris audivi te;
nunc autem oculus meus videt te.
6 Idcirco ipse me reprehendo,
et ago paenitentiam in [f]favilla et cinere.

7 Postquam autem locutus est Dominus verba haec ad Iob, dixit
ad Eliphaz [g]themanitem: Iratus est furor meus in te et in duos
amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus
meus Iob. 8 Sumite ergo vobis [h]septem tauros et septem arietes
et ite ad servum meum Iob et [i]offerte holocaustum pro vobis; Iob
autem servus meus [j]orabit pro vobis. [k]Faciem eius suscipiam, ut
non vobis imputetur stultitia; neque enim locuti estis ad me recta,
sicut servus meus Iob. 9 Abierunt ergo [l]Eliphaz themanites et Baldad
suhites et Sophar naamathites, et fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, et suscepit Dominus faciem Iob.
10 Dominus quoque [m]conversus est ad paenitentiam Iob, cum
oraret ille pro amicis suis, et addidit Dominus omnia, quaecumque
fuerant Iob, [n]duplicia. 11 Venerunt autem ad eum omnes [o]fratres
sui et universae sorores suae et cuncti, qui noverant eum prius, et comederunt cum eo panem in domo eius et moverunt super eum caput et [p]consolati sunt eum super omni malo, quod intulerat Dominus super eum, et dederunt ei unusquisque [q]ovem unam et [r]inaurem auream unam.
12 Dominus autem benedixit [s]novissimis Iob magis quam principio eius, et facta sunt ei [t]quattuordecim milia ovium et sex milia
camelorum et mille iuga boum et mille asinae, 13 et fuerunt ei
[u]septem filii et tres filiae, 14 et vocavit nomen unius diem et nomen
secundae cassiam et nomen tertiae cornu stibii. 15 Non sunt
autem inventae mulieres speciosae sicut filiae Iob in universa terra;
deditque eis pater suus hereditatem [v]inter fratres earum.
16 Vixit autem Iob post haec centum quadraginta annis, et [w]vidit
filios suos et filios filiorum suorum usque ad quartam generationem;
et mortuus est senex et [x]plenus dierum.

25] * *Catech. R. IV 14, 7.*
1-6] 3 L. in fr. 6 p. D. 2 Spbr.
a cp. 23, 13; Gn 18, 14; Ps 134, 5; Jr 32, 17; Mt 19, 26.
4] * *cf. prop. 44 M. Molinos ab Inn. XI damn.*
b cp. 38, 2.
c cp. 34, 35; 35, 16.
d Ps 39, 6; 138, 6. — cf. Pro 25, 27.
e cp. 38, 3; 40, 2.
f cp. 30, 19; Gn 18, 27. — v. cp. 2, 8.
7-16] LL. in sb. p. D. 2 Spbr.
g v. cp. 2, 3.
8] cf. Catech. R. III 2, 13.
h Nm 23, 1; 1 Par 15, 26.
i cp. 1, 5.
j Ez 14, 14. — cf. Gn 20, 7; 1 Rg 12, 23; Jc 5, 16; 1 Jo 5, 16.
k Ml 1, 9.
l cp. 2, 11.
m Ecli 11, 13.
n cp. 8, 7; Is 40, 2; 61, 7.
o cp. 19, 13.
p cp. 2, 11.
q cf. Gn 33, 19; Js 24, 32.
r Gn 24, 22.
s cp. 8, 7. — cf. Ez 36, 11.
t cf. vr. 10; cp. 1, 3.
u cp. 1, 2.
v cf. Nm 27, 1-8.
w Gn 50, 22; Tb 9, 11. — cf. Ps 127, 6; Is 53, 10.
x v. Gn 25, 8. — v. cp. 5, 26.

LIBER PSALMORUM

EATUS vir, qui non [a]abiit in [b]consilio impiorum
et in via peccatorum non stetit
et in cathedra pestilentiae [c]non sedit;
2 sed [d]in lege Domini [e]voluntas eius,
et in [f]lege eius meditabitur die ac nocte.
3 Et [g]erit tanquam lignum, quod plantatum
est secus decursus aquarum,
quod fructum suum dabit in tempore suo,
et [h]folium eius non defluet,
et [i]omnia quaecumque faciet prosperabuntur.
4 Non sic impii, non sic;
sed [j]tanquam pulvis, quem proicit ventus a facie terrae.
5 Ideo [k]non resurgent impii in iudicio,
[l]neque peccatores in concilio iustorum;
6 quoniam [m]novit Dominus viam iustorum,
et iter impiorum peribit.

2

1 [a]Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania?
2 Adstiterunt reges terrae,
et [b]principes convenerunt in unum
adversus Dominum et adversus [c]Christum eius.
3 [d]Dirumpamus vincula eorum
et [e]proiciamus a nobis iugum ipsorum.
4 [f]Qui habitat in caelis [g]irridebit eos,
et Dominus subsannabit eos.
5 Tunc loquetur ad eos in [h]ira sua
et in furore suo conturbabit eos.
6 Ego autem [i]constitutus sum rex ab eo super [j]Sion [k]montem
praedicans praeceptum eius. [sanctum eius,
7 Dominus dixit ad me: [l]Filius meus es tu:
ego hodie genui te.
8 Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam
et [m]possessionem tuam terminos terrae.
9 [n]Reges eos in virga ferrea
et [o]tanquam vas figuli confringes eos.
10 Et [p]nunc, reges, intelligite:
erudimini, qui iudicatis terram.
11 [q]Servite Domino in timore,
et [r]exsultate ei cum tremore.
12 Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus,
et pereatis de via iusta,
13 cum [s]exarserit in brevi ira eius.
[t]Beati omnes qui confidunt in eo!

3

Psalmus David, cum fugeret a facie Absalom filii sui.
2 Domine, [a]quid multiplicati sunt qui tribulant me?
multi [b]insurgunt adversum me:
3 multi dicunt animae meae:
[c]Non est salus ipsi in Deo eius.
4 Tu autem, Domine, [d]susceptor meus es,

Ad mt. in Dd. et Psch. (1, 2), in cm. Cf. (1-3) et Mm. (2, 3); in fs. Corp. Ch., de spin. Cor. (3), et SS. Omn. (6).
*1, 2] * cf. Catech. R. III 1, 2;* [*IV 15, 10.*
a Pro 4, 14, 15.
b Jn 2, 16. [106, 32.
c Ps 25, 4; Jr 15, 17. — cf. Ps
d Ps 111, 1; 118, 2. — cf. Ecli 33, 2. [22.
e Ps 118, 35, 47, 92; Rm 7,
f Ps 118, 97; Dt 6, 7; Js 23, 61.
g Jr 17, 8; Ez 19, 10. — cf. Nm 24, 6. — v. Ps 91, 13-16.
h Ez 47, 12.
i cf. Gn 39, 3, 23; Ps 127, 1, 2.
j v. Jb 21, 28; Sap 5, 15.
k Sap 5, 1. — cf. Lc 21, 36;
l cf. Ez 13, 9. [Eph 6, 13.
m Ps 36, 18; Jb 23, 10; Nm 1, 7. — cf. Ps 138, 2-13; Jo 10, 14; 2 Dm 2, 19.
** cf. § v. decreti commiss. pont. de re bibl. ∩ Mai 1910.*
Ad mt. in Dd. (11) in Parasc. (2) in cm. Mm. et Cf. (6) et in Psch. (8).
a (all) Ac 4, 25, 26. — Ps 45, 7; Ap 11, 18. — cf. Ps 101, [illegible]
b Ap 19, 19.
c Ps 17, 51; 19, 7. — cf. Ps 44, 8; 88, 21. — v. Jo 1, 41.
d Jr 2, 20; 5, 5.
e cf. Lc 19, 14.
f Ps 10, 5. — cf. Is 40, 22.
g Ps 36, 13; 58, 9; Pro 1, 26; Sap 4, 18.
h Ap 6, 16, 17. — v. Is 34, 1-17.
6] cf. Catech. R. IV 11, 8.
i v. Ps 47, 3; Heb 12, 22.
j cf. Ps 73, 2; 75, 3; Is 8, 18;
k Ps 77, 54; Sap 9, 8. [24, 23.
l (all) Ac 13, 33; Heb 1, 5; 5, 5. — cf. Mt 3, 17; 17, 5; 2 Pt 1, 17; 1 Jo 5, 9.
*8] * Catech. R. I 10, 16.*
m cf. Ps 71, 8; Dn 7, 14; Zc 9, 10; Ap 1, 20.
n (all) Ap 2, 27; 12, 5; 19, 15.
o Is 30, 14; Jr 19, 11.
p Sap 1, 1; 6, 2-6.
q Heb 12, 28. — cf. Ph 2, 12.
r cf. Mt 28, 6. *s* vr. 5.
t Ps 33, 9; 83, 13; Pro 16, 20; Is 30, 18; Jr 17, 7; 2 Cor 1, 9 etc.
Ad mt. in Dd. (7), in off. de Pass. etc. (2) in cm. Cf. (4, 5) et Mm. (5), et in Psch. (6). — in ritu exorcismor.
*2, 3, 7] * Catech. R. IV 17, 3.*
a 2 Rg 15, 12, 13.
b 2 Rg 18, 31, 32. — v. Ps 58, 2.
c Ps 70, 11. — cf. 2 Rg 16, 8.
d Ps 27, 7; 118, 14. — cf. Gn 15, 1.

gloria mea et [e]exaltans caput meum.
5 [f]Voce mea ad Dominum clamavi,
et exaudivit me [g]de monte sancto suo.
6 [h]Ego dormivi et soporatus sum
et exsurrexi, quia Dominus suscepit me.
7 [i]Non timebo milia populi [j]circumdantis me.
[k]Exsurge, Domine, salvum me fac, Deus meus;
8 quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine
[l]dentes peccatorum contrivisti. [causa,
9 [m]Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua.

4

[a]In finem, in [b]carminibus. Psalmus David.
2 Cum invocarem exaudivit me Deus [c]iustitiae meae,
in tribulatione [d]dilatasti mihi.
[e]Miserere mei et exaudi orationem meam.
3 Filii hominum, usquequo gravi corde?
ut quid diligitis [f]vanitatem et [g]quaeritis mendacium?
4 Et scitote quoniam [h]mirificavit Dominus sanctum suum;
Dominus exaudiet me, cum clamavero ad eum.
5 [i]Irascimini, et nolite peccare; [compungimini.
[j]quae dicitis in cordibus vestris [k]in cubilibus vestris
6 Sacrificate [l]sacrificium iustitiae et [m]sperate in Domino.
Multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?
7 Signatum est super nos [n]lumen vultus tui, Domine;
dedisti laetitiam in corde meo.
8 [o]A fructu frumenti, vini et olei sui multiplicati sunt.
9 In pace in idipsum [p]dormiam et requiescam,
10 quoniam tu, Domine, [q]singulariter in spe constituisti me.

5

In finem, pro ea quae hereditatem consequitur. Psalmus David.
2 Verba mea auribus percipe, Domine;
intellige clamorem meum.
3 Intende voci orationis meae, [a]rex meus et Deus meus.
4 Quoniam ad te orabo,
Domine, [b]mane exaudies vocem meam.
5 Mane adstabo tibi, et videbo:
quoniam non Deus volens iniquitatem tu es;
6 neque habitabit iuxta te malignus,
[c]neque permanebunt iniusti ante oculos tuos.
7 [d]Odisti omnes qui operantur iniquitatem,
perdes omnes qui loquuntur mendacium:
[e]virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus.
8 Ego autem in multitudine misericordiae tuae [f]introibo in
domum tuam;
adorabo ad [g]templum sanctum tuum in timore tuo.
9 [h]Domine, deduc me in iustitia tua,
propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.
10 Quoniam non est in ore eorum veritas; cor eorum vanum
11 [i]sepulcrum patens est guttur eorum; [est;
[l]linguis suis dolose agebant:
iudica illos, Deus:
[m]decidant a cogitationibus suis;
secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos,
quoniam irritaverunt te, Domine.
12 Et [n]laetentur omnes qui sperant in te:
in aeternum exsultabunt, et habitabis in eis.
Et [o]gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum,
13 quoniam [p]tu benedices iusto.
Domine, ut [q]scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos.

6

In finem, in carminibus. Psalmus David, pro [a]octava.
2 [b]Domine, ne in furore tuo arguas me

e cf. Jo 10, 15.
f Jn 2, 3.
g Ps 2, 6; 14, 1; 42, 3 etc.
h Ps 4, 9. — cf. Lv 26, 6; Jb 18, 19; Pro 3, 24.
i Ps 22, 4; 26, 3.
j cf. 3 Rg 20, 12.
k Ps 7, 7; 9, 20; (10), 12; Nm 10, 35.
l Ps 57, 7; Jb 29, 16.
m Ps 36, 39; 61, 8; Jr 3, 23 etc.

Ad mt. in sb. s. (9); in fss. SS. Omn. etc. (4), Corp. Ch. (8), et ss. Rdmpt. (5), ss. spin. Cor. (2) et cm. Cf. — ad cmpl. in Dd. (2).
a (cf. Hab 3, 19).
b (Ps 75, 1).
c Is 54, 17; Jr 23, 6.
d cf. Jb 39, 16.
e Ps 9, 13; 50, 3; 85, 3.
f cf. Sap 4, 12.
g cf. Ps 5, 6, 7.
h Ps 70, 7.
*5] * Catech. R. III 6, 12.*
i (all) Eph 4, 26.
j Ps 76, 7.
k cf. Ps 15, 7. — v. Ps 41, 9.
l Ps 50, 21; Dt 33, 19.
m Ps 36, 3; 61 9.
n Ps 31, 16; 66, 1; 79, 4, 8, 20; 118, 135. — cf. Nm 6, 25, 26.
o Jl 2, 19.
*9] * Catech. R. IV 17, 3.*
p cf. Lv 26, 6. — v. Ps 3, 6.
q (cf. Lv 25, 18, 19; 26, 3-6; Dt 33, 28).

Ad mt. in cm. Cf. (12-13) et Mm. et in off. ss. spin. Cor. (3). — ad ll. in fr. 2 (3, 9) et in off. Df.
3] V. All. in D. 1 p. Pnt.
2-4] Int et Cm. in T. Adv.
a Ps 83, 4.
b Ps 56, 9; 58, 17; 62, 7; 76, 5; 87, 14; 91, 3; 118, 148; 129, 6. — cf. Lv 6. 12; Nm 28, 4; Sap 16, 28; Dn 6, 10.
3-4] Of. in D. 1 p. Pnt. et fr. 6 p. D. 3 Qdg.
*5] * Catech. R. IV 17, 2.*
c Ps 1, 5; 74, 11; Jdt 5, 18, 19. — cf. Hab 1, 13.
d Sap 14, 9; Mt 7, 23; Ap 21, 8; 22, 15.
*7] *Catech. R. III 9, 7; IV 15, 11.*
e Ps 54, 24; 58, 5; 138, 19.
8] Of. in fs. transl. Domus l. V. All. in fs. s. Alexii.
f Ps 131, 7; Ecli 51, 19.
g Ps 10, 5; 27, 2; 79, 1; 137, 2; Jn 2, 8, etc.
h Ps 22, 3; 26, 11.
i 1 Es 8, 21. — v. Ps 24, 4.
j (all) Rm 3, 13. — Ps 13, 3. — cf. Jr 5, 16.
l Ps 11, 3, 4.
m cf. 2 Rg 15, 31; 17, 14, 23.
12] R. in fs. ss. nom. J.
n Ps 2, 13; 32, 21; 39, 17.
o cf. Ps 9, 3; 1 Rg 2, 1.
12, 13] Of. in fss. quorund. Mm.
p Ps 113, 13; Ecli 10, 23.
q cf. Ps 34, 2; 102, 4.

Ad mt. in fs. 7 dol. BMV. (4), et in off. Df. (5, 6). — ad cmpl. in fr. 2 (5). — in proces. T. mort. et pest.
a Ps 11, 1. — cf. 1 Par 15, 20.
b Ps 37, 2; Jr 10, 24.

vitat. — **5.** *Confidens se exauditum iri, precatur ut sibi tandem templum Dei pateat. —* **6.** Paenitent. I. *Rogat ut morbo et peccatis liberetur: exauditus hostibus insultat. —* **7.** *Falso accusatus, insontem se clamat, Deo-*

neque in ira tua [c]corripias me.
3 Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum;
[d]sana me, Domine, quoniam [e]conturbata sunt ossa mea,
4 et anima mea [f]turbata est valde; sed tu, Domine,
5 Convertere, Domine, et eripe animam meam, [[g]usquequo?
salvum me fac propter misericordiam tuam.
6 Quoniam [h]non est in morte qui memor sit tui;
in [i]inferno autem quis confitebitur tibi?
7 [j]Laboravi in gemitu meo,
[k]lavabo per singulas noctes lectum meum,
lacrimis meis stratum meum rigabo.
8 [l]Turbatus est a furore oculus meus,
inveteravi inter omnes inimicos meos.
9 [m]Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem,
quoniam [n]exaudivit Dominus vocem fletus mei.
10 [o]Exaudivit Dominus deprecationem meam;
Dominus orationem meam suscepit.
11 [p]Erubescant et conturbentur vehementer omnes inimici mei;
convertantur et erubescant valde velociter.

7 Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Iemini.
2 Domine Deus meus, [a]in te speravi:
[b]salvum me fac ex omnibus persequentibus me et libera
3 [c]ne quando rapiat [d]ut leo animam meam, [me;
dum non est qui redimat neque qui salvum faciat.
4 Domine Deus meus, [e]si feci istud,
[f]si est iniquitas in manibus meis,
5 si [g]reddidi retribuentibus mihi mala,
decidam merito ab inimicis meis inanis;
6 [h]persequatur inimicus animam meam et comprehendat
et conculcet in terra vitam meam
et gloriam meam [i]in pulverem deducat.
7 Exsurge, Domine, in ira tua
et [j]exaltare in finibus inimicorum meorum
et exsurge, Domine Deus meus, in praecepto quod mandasti,
8 et synagoga populorum circumdabit te:
et propter hanc in altum regredere.
9 [k]Dominus iudicat populos;
[l]iudica me, Domine, secundum iustitiam meam
et secundum innocentiam meam super me.
10 Consumetur nequitia peccatorum; et diriges iustum,
[m]scrutans [n]corda et renes Deus.
11 Iustum adiutorium meum a Domino,
qui salvos facit rectos corde.
12 Deus iudex [o]iustus, fortis et patiens,
nunquid [p]irascitur per singulos dies?
13 Nisi conversi fueritis, [q]gladium suum vibrabit,
[r]arcum suum tetendit et paravit illum.
14 Et in eo paravit vasa mortis;
[s]sagittas suas [t]ardentibus effecit.
15 Ecce parturiit iniustitiam,
[u]concepit dolorem et peperit iniquitatem.
16 [v]Lacum aperuit et effodit eum
et incidit in foveam quam fecit.
17 [x]Convertetur dolor eius in caput eius,
et in [y]verticem ipsius iniquitas eius descendet.
18 [z]Confitebor Domino secundum iustitiam eius,
et psallam nomini Domini altissimi.

8 In finem, pro [a]torcularibus. Psalmus David. [in universa terra!
2 Domine Dominus noster, quam admirabile est [b]nomen tuum,
quoniam [c]elevata est magnificentia tua super caelos.

2, 3] * *Catech. R. IV 16, 3; 17, 3. — R. in D. 2 p. Epiph.*
c Pro 3, 11, 12; Jr 30, 11; 46, 28. — v. Heb 12, 5-11.
d Ps 29, 3; 40, 5; 102, 3; 146, 3; Jr 17, 14. — cf. Os 6, 1, 2 etc.
e v. Ps 30, 11.
3, 4] Gr. in Ms. pro infir. et in fr. 4 p. D. 3 Qdg.
f cf. Jo 12, 27.
g Ps 12, 1-3; 89, 13.
5] Of. in fr. 2 p. D. Pass.
h Ps 29, 10; 87, 11-13; 113, 17; Is 38, 18,
i Ecli 17, 25, 27; Is 38, 18; Bar 2, 17. — v. Gn 37, 35.
7] * *Conc. Trid. Sess. XIV cp. 4.* * *Catech. R. II 5, 23; IV 14, 22.*
j Ps 37, 9; 68, 4; Jr 45, 3.
k Lm 1, 2.
l Ps 30, 10; 37, 11; 87, 10; Jb 17, 7; Lm 2, 11; 5, 7.
m Ps 118, 115; 138, 19; Mt 7, 23; 25, 41; Lc 13, 27.
n Ps 3, 5.
o Ps 54, 2. — cf. 3 Rg 8, 39.
10] R. in fs. Orat. DNJC.
p Ps 34, 4; 39, 15.
11] Cm. in fr. 6 p. D. 1 Qdg.

Ad mt. in off. Df. (?). — ad cmpl. in fr. 2.
a v. Ps 10, 2.
2] V. All. in D. 2 p. Pnt. — Cm. in sb. QT. Qdg.
2, 18] * *Catech. R. IV 17, 2.*
b Ps 30, 16; 141, 7.
c v. Ps 49, 23.
d Ps (10), 9. — v. Jb 19, 16.
e cf. 2 Rg 16, 7, 8.
f cf. Jb 31, 7-40.
g 1 Rg 24, 11; 26, 4-11. — cf. Mt 5, 44.
5] v. vr. 8.
h cf. Dn 8, 6, 7.
i Jb 20, 11; 21, 26. — cf. Is 26, 19; Dn 12, 2.
j Ps 93, 2; Is 33, 10. — v. Ps 3, 7.
9] R. in fr. 3 mai. hebd.
k Ps 9, 9; 57, 12; 109, 6; Gn 18, 25, Is 3, 13.
l Ps 25, 1; 34, 24; 42, 1. — cf. Ps 17, 21-27.
9, 10] v. vr. 8.
m 1 Rg 16, 7; 3 Rg 8, 39; 1 Par 28, 9; Jb 23, 10; Ecli 23, 28; Jr 11, 20; 17, 10; Ap 2, 23. — cf. Ps 138, 1-5.
n Ps 25, 2; Sap 1, 6; Jr 11, 20; 17, 10: 20, 12.
o Ps 9, 5, 9; Jb 8, 3; 2 Mc 12, 5.
12] V. All. in D. 3 p. Pnt. et in Mis. v. pro remis. pec.
p cf. Nh 1, 2, 6.
q Dt 32, 41, 42. [Lm 2, 4; 3, 12.
r Ps 10, 3; 36, 14; Is 5, 28;
s Ps 17, 15; 37, 3; Jb 6, 4.
t cf. Eph 6, 16.
u Jb 15, 35; Is 33, 11; 59, 4. — cf. Os 8, 7; Jc 1, 15.
v Ps 56, 7; Pro 26, 27; Ec 10, 8; Ecli 27, 29; Jr 18, 20, 22. — cf. Ps 9, 16.
x Ps 93, 23; 140, 10; 3 Rg 2, 32; Pro 5, 22,; 28, 10; Ecli 27, 28; Dn 6, 24.
y 1 Rg 25, 39; Est 7, 10; 9, 25; Ez 17, 19.
z Ps 9, 2.

Ad mt. in Dd. (2); in fss. ss. Cord. J. (5), ss. Rdmp., ss. nom. J., Asc. (2) et Transf. Dñi (6, 7), in cm. M. et Cf. (2, 6) et Sctar., in fss. ss. spin. Cor. (6), ss. Ang. et SS. Omn. (6, 7). — in bapt. adult. *a* Ps 80, 1; 83, 1. *2] v. Jr 4, 26. — Cm. in fr. 2 p. D. 2 Qdg.* *b* Ps 148, 13; Is 12, 4. — cf. Is 6, 2 *c* Ps 112, 4. — cf. Is 6, 3.

3 [d]Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem
propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et ultorem.
4 Quoniam videbo caelos tuos, [e]opera [f]digitorum tuorum,
lunam et stellas [g]quae tu fundasti.
5 [h]Quid est homo, quod [i]memor es eius?
aut filius hominis, quoniam [j]visitas eum?
6 Minuisti eum paulo minus ab angelis,
[k]gloria et honore coronasti eum
7 et [l]constituisti eum super [m]opera manuum tuarum,
8 [n]omnia subiecisti sub pedibus eius,
oves et boves universas, insuper et pecora campi, [maris.
9 volucres caeli et pisces maris qui perambulant semitas
10 [o]Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen
[tuum in universa terra!

9 In finem, pro occultis filii. Psalmus David.

2 Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo;
[a]narrabo omnia mirabilia tua.
3 [b]Laetabor et exsultabo in te,
psallam nomini tuo, [c]Altissime.
4 In convertendo inimicum meum retrorsum
infirmabuntur et peribunt a facie tua.
5 Quoniam fecisti iudicium meum et causam meam,
sedisti super thronum, [d]qui iudicas iustitiam.
6 [e]Increpasti gentes, et periit impius:
[f]nomen eorum delesti in aeternum et in saeculum saeculi.
7 Inimici defecerunt frameae in finem,
et civitates eorum destruxisti: periit memoria eorum cum
8 et [g]Dominus in aeternum permanet: [sonitu;
paravit in iudicio thronum suum;
9 et ipse [h]iudicabit orbem terrae in aequitate,
iudicabit populos in iustitia.
10 Et factus est Dominus refugium pauperi,
adiutor in [i]opportunitatibus, in tribulatione.
11 Et [j]sperent in te qui noverunt nomen tuum,
quoniam non dereliquisti quaerentes te, Domine.
12 Psallite Domino [k]qui habitat in Sion,
adnuntiate inter gentes studia eius;
13 quoniam [l]requirens sanguinem eorum recordatus est,
non est oblitus clamorem pauperum.
14 Miserere mei, Domine: vide humilitatem meam de inimi-
15 qui exaltas me de [m]portis mortis, [cis meis,
ut [n]adnuntiem omnes laudationes tuas in portis [o]filiae Sion:
16 [p]exsultabo in salutari tuo.
[q]Infixae sunt gentes in interitu quem fecerunt;
in laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes
17 Cognoscetur Dominus iudicia faciens; [eorum.
in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.
18 [s]Convertantur peccatores in infernum,
omnes gentes quae [t]obliviscuntur Deum.
19 Quoniam non in finem oblivio erit pauperis,
[u]patientia pauperum non peribit in finem.
20 [v]Exsurge, Domine, non confortetur homo;
iudicentur gentes in conspectu tuo.
21 Constitue, Domine, legislatorem super eos,
[x]ut sciant gentes quoniam homines sunt.

(10)

1 [y]Ut quid, Domine, recessisti longe,
despicis in [z]opportunitatibus, in tribulatione?
2 Dum superbit impius, incenditur pauper:
[a]comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.
3 Quoniam [b]laudatur peccator in desideriis animae suae.
et iniquus benedicitur.
4 Exacerbavit Dominum peccator;

3] *Int. in fs. ss. Innoc.*
d (all) Mt 21, 16. — cf. Sap 10, 21; Mt 11, 25; 1 Cor 1, 27.
e Ps 18, 2.
f Ex 8, 19; 31, 18; Lc 11, 20. — cf. Ps 101, 26.
g Gn 1, 16.
h (all) Heb 2, 6-8. — cf. Ps 143, 3; Jb 8, 17; 25, 6.
i cf. Gn 8, 1. [Jdt 4, 17, etc.
j Ps 64, 10; 79, 15; Gn 50, 23;
6] *Int. (Ps 148, 2) in fs. s. Alois. G., Of. in vg. s. Jo. B.*
k Ps 20, 4; 50, 6.
l Gn 1, 26, 28; Sap 9, 2.
m v. Ps 76, 12.
n (all) 1 Cor 15, 27. — cf. Mt 28, 18, 19; Eph 1, 22.
o vr. 2.

Ad mt. in Dd. (5, 20, [10], 1, 12).
2, 3] *Cm. in D. 1 p. Pnt. etc.*
a Ps 25, 7; 74, 2; 77, 4; 95, 3; 104, 5; 144, 5.
b Ps 30, 8; 44, 16.
3] *Ecli 51, 15; Ps 58, 18.*
c Ps 7, 18. — v. Ps 82, 19.
4] *v. vr. 20.*
5] *V. All. in D. 4 p. Pnt. — R. in fs ss. Rdmpt.*
d vr. 9. — cf. Ps 7, 12.
e cf. Ps 67, 31.
f Ps 33, 17; Dt 9, 14; 29, 20; 32, 26. — cf. Pro 10, 7; Ecli 10, 20; 41, 14.
g Ps 101, 13, 27; 144, 13; Lm 5, 19.
h Ps 95, 10, 13; 97, 9; Is 42, 3; Ac 17, 31. — v. Ps 57, 12.
i Ps (10), 1; 36, 39; Jr 14, 8.
10] *v. vr. 5.*
10, 11] *Gr. in D. Sptg.*
j Ps 90, 14.
11] *R. in fs. ss. nom. J.* [*etc.*
11, 13] *Of. in fr. 3 p. D. Pass.*
k Ps 73, 2; 75, 3. — v. Ps 67, 17; 131, 13, 14.
l Gn 4, 10; 9, 5. — cf. Ps (10), 4, 13. — v. 3 Rg 21, 17-19.
m Ps 106, 16, 18; Is 38, 10; Mt 16, 18. — v. Jb 38, 17.
n Ps 21, 23; 39, 10.
o 4 Rg 19, 21; Is 37, 22.
p Ps 19, 6; 20, 2; 34, 9; 1 Rg 2, 1; Is 25, 9.
q v. Ps 7, 16. [v. Jb 18, 8.
r Ps 34, 7, 8; Ecli 17, 29. —
s Is 14, 15-17. — cf. Gn 3, 19.
t Ps 49, 22; Jb 8, 13; Is 51, 13.
u Pro 23, 18; 24, 14. — cf. Pro 10, 28.
19, 20] *v. vr. 10, 11.*
20] *Gr. in D. 3 Qdg.*
v Ps 81, 8. — v. Ps 3, 7.
x cf. Ps 58, 14. — cf. Ps 8, 5.
y Ps 21, 2, 12, 20; 34, 22; 37, 22; 43, 24; 70, 12. — cf. Jb 13, 14.
z v. Ps 9, 10.
1, 2] *v. vr. 14.*
a cf. Ps 7, 15, 16.
b Pro 28, 4.

((10), 1-11) exsurgat et pauperes ulciscatur obsecrat (12-16). — **10.** *Se suosque, qui Deo fidunt, securos; impios vero perituros adfirmat.* — **11.** *Periculo grassante, auxilium et solacium, quod implorat, obtinet.*

secundum multitudinem irae suae [c]non quaeret:
5 [d]non est Deus in conspectu eius,
inquinatae sunt viae illius in omni tempore,
[e]auferuntur iudicia tua a facie eius,
omnium inimicorum suorum dominabitur.
6 Dixit enim in corde suo: [f]Non movebor a generatione in generationem, sine malo.
7 [g]Cuius maledictione os plenum est et amaritudine et [dolo:
[h]sub lingua eius labor et dolor.
8 Sedet [i]in insidiis cum divitibus,
in occultis ut interficiat innocentem.
9 [j]Oculi eius in pauperem respiciunt.
Insidiatur in abscondito, [k]quasi leo in spelunca sua:
insidiatur ut rapiat pauperem;
rapere pauperem dum attrahit eum.
10 In laqueo suo humiliabit eum,
[m]inclinabit se et cadet, cum dominatus fuerit pauperum.
11 Dixit enim in corde suo: [n]Oblitus est Deus,
avertit faciem suam, ne videat in finem.
12 [o]Exsurge, Domine Deus, [p]exaltetur manus tua,
[q]ne obliviscaris pauperum.
13 Propter quid irritavit impius Deum?
dixit enim in corde suo: [r]Non requiret.
14 Vides, quoniam tu laborem et dolorem consideras,
ut tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus est pauper; [s]orphano tu eris adiutor.
15 [t]Contere bracchium peccatoris et maligni:
[u]quaeretur peccatum illius et non invenietur.
16 [v]Dominus regnabit in aeternum et in saeculum saeculi;
[x]peribitis, gentes, de terra illius.
17 Desiderium pauperum exaudivit Dominus,
[y]praeparationem cordis eorum audivit auris tua:
18 [z]iudicare pupillo et humili,
ut non [a]apponat ultra magnificare se homo super terram.

10

In finem. Psalmus David.
2 [a]In Domino confido: quomodo dicitis animae meae:
[b]Transmigra in montem sicut passer?
3 Quoniam ecce peccatores [c]intenderunt arcum;
paraverunt sagittas suas in pharetra,
ut [d]sagittent in obscuro rectos corde.
4 Quoniam quae perfecisti destruxerunt;
iustus autem quid fecit?
5 [e]Dominus in templo sancto suo,
Dominus, [f]in caelo sedes eius.
Oculi eius in pauperem respiciunt,
palpebrae eius [g]interrogant filios hominum.
6 Dominus interrogat iustum et impium;
[h]qui autem diligit iniquitatem odit animam suam.
7 Pluet super peccatores laqueos;
[i]ignis et sulphur et spiritus procellarum [j]pars calicis
8 Quoniam iustus Dominus et [k]iustitias dilexit; [eorum.
aequitatem vidit vultus eius.

11

In finem, [a]pro octava. Psalmus David.
2 Salvum me fac, Domine; [b]quoniam defecit sanctus,
quoniam diminutae sunt veritates a filiis hominum.
3 [c]Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum;
[d]labia dolosa in corde, et corde locuti sunt. [gniloquam,
4 [e]Disperdat Dominus universa labia dolosa et linguam [f]ma-
5 qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus,
labia nostra a nobis sunt: [g]quis noster dominus est?

---

c vr. 13. — v. Ps 9, 13.
d Ps 13, 1; Dn 13, 9.
e Ps 12, 5.
f Ps 12, 5; 14, 5; 16, 8; 20, 8 etc. — cf. Ap 18, 7.
g (all) Rm 3, 14. — Ps 13, 3.
h Ps 139, 4; Jb 20, 12. — cf. Cn 4, 11.
i Ps 16, 12; 63, 5. — cf. Hab 3, 14.
j cf. Pro 9, 11-13. — v. Ps 36, 12, 32.
k Ps 16, 12.— cf. Jb 38, 39, 40.
l Ps 7, 3; 58, 4; Mic 7, 2.
m cf. Ecli 12, 11.
n vr. 5; Ps 72, 11; 93, 7; Jb 22, 12-14; Ecli 23, 25, 26; Is 29, 15; Ez 8, 12; 9, 9. — cf. vr. 14; Ps 57, 11; Sph 1, 12.
12] *V. All. in fs. s. Pt. Clav.*
o v. Ps 3, 7.
p Mic 5, 9.
q Ps 9, 13, 19.
r vr. 4.
14] *v. vr. 12; Ps 9, 5. — Gr. in sb. p. D. 4 Qdg.*
s Ps 67, 6; 145, 9; Os 14, 4. — cf. Ex 22, 23; Jr 49, 11.
t v. Ps 36, 17.
u cf. Ps 36, 36; Is 41, 12.
v Ps 98, 1; Ex 15, 18; Jr 10, 10; Dn 4, 31; 6, 26; 1 Tm 1, 17; Ap 11, 15. — cf. Ps 144, 13; 145, 10.
x Dt 8, 20.
17] *Of. in fs. s. Jos. Calas.*
y cf. 1 Par 29, 18.
z Ps 81, 3. — cf. Is 1, 17.
a Ps 9, 20.

Ad mt. in Dd. (8), in fss. Ascens. et ss. Rdmpt. (5), 7 dol. BMV. et ss. spin. Cor. etc. (3); in cm. M. et fss. Ang. (8). — in ritu exorcism.
a Ps 7, 2; 12, 6; 24, 2; 55, 24, etc.
b cf. 1 Rg 23, 14, 19; 24, 2; 26, 19, 20; 1 Mc 2, 28; Mt 24, 16.
c Ps 7, 13; 36, 14. — cf. Jr 9, [3.
d Ps 63, 5.
e Ps 17, 7; Is 18, 4; 66, 1, 2; Hab 2, 20; Mic 1, 2.
f Ps 2, 4; 102, 19; 113, 3 (bis); Is 66, 1; Mt 5, 34; 23, 22 etc.
g Ps 32, 13, 14; Pro 15, 3; 32, 19. — cf. Jb 23, 10.
h Tb 12, 10. — cf. Pro 14, 34; Rm 6, 23.
i Ps 139, 11; Gn 19, 24; Ez 38, [22.
j Ps 74, 9.
k Ps 32, 5; 36, 28; 44, 8; 98, 4; 145, 9; Is 61, 8.

Ad cmpl. in fr. 3 (8).
a Ps 6, 1.
b Is 57, 1; Mic 7, 2. — cf. Ps 13, 1-3.
c Ps 40, 7; 143, 8; Pro 23, 7.
d Ecli 27, 27.
e Ps 5, 11; Jr 9, 8; 16, 18.
f Dn 7, 8; Ap 13, 5. — cf. Ps 16, 10; 72, 9.
g cf. Sap 2, 11; Ecli 5, 3.

6 [h]Propter miseriam inopum et gemitum pauperum,
[i]nunc exsurgam, dicit Dominus:
ponam in salutari, fiducialiter agam in eo.
7 [j]Eloquia Domini eloquia casta;
argentum igne examinatum, probatum terrae, purgatum [septuplum.
8 Tu, Domine servabis nos
et custodies nos a generatione hac in aeternum.
9 In circuitu impii ambulant
secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

12 In finem. Psalmus David.

[a]Usquequo, Domine, [b]oblivisceris me in finem?
usquequo [c]avertis faciem tuam a me?
2 Quandiu [d]ponam consilia in anima mea,
dolorem in corde meo per diem?
3 Usquequo exaltabitur inimicus meus super me?
4 [e]Respice et exaudi me, Domine Deus meus:
[f]illumina oculos meos, ne unquam [g]obdormiam in morte;
5 [h]ne quando dicat inimicus meus: Praevalui adversus eum.
Qui tribulant me exsultabunt, [i]si motus fuero;
6 ego autem in misericordia tua speravi:
exsultabit cor meum in salutari tuo.
Cantabo Domino qui bona [j]tribuit mihi
et psallam nomini Domini altissimi.

13 In finem. Psalmus David.

Dixit [a]insipiens in corde suo: [b]Non est Deus.
[c]Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis:
[d]non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
2 [e]Dominus de caelo prospexit super filios hominum,
ut videat si est intelligens aut [f]requirens Deum.
3 Omnes declinaverunt, simul [g]inutiles facti sunt:
[h]non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
[i]Sepulcrum patens est guttur eorum,
linguis suis dolose agebant,
[j]venenum aspidum sub labiis eorum,
[l]quorum os maledictione et amaritudine plenum est;
[m]veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.
Contritio et infelicitas in viis eorum,
et viam pacis non cognoverunt:
[n]non est timor Dei ante oculos eorum.
4 [o]Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem,
qui [p]devorant plebem meam sicut escam panis?
5 Dominum non invocaverunt.
illic trepidaverunt timore, [q]ubi non erat timor.
6 Quoniam Dominus [r]in generatione iusta est,
consilium inopis confudistis,
[s]quoniam Dominus spes eius est.
7 Quis dabit ex Sion salutare Israël?
Cum [t]averterit Dominus captivitatem plebis suae,
exsultabit Iacob, et laetabitur Israël.

14 Psalmus David.

Domine, quis habitabit in [a]tabernaculo tuo,
aut quis requiescet in [b]monte sancto tuo?
2 [c]Qui ingreditur sine macula et [d]operatur iustitiam,
3 [e]qui loquitur veritatem in corde suo,
qui non [f]egit dolum in lingua sua
nec fecit proximo suo malum
et [g]opprobrium non accepit adversus proximos suos.

h cf. Ps (10), 12.
i Is 33, 10.

*7] * cf. Catech. R. II 8, 33.*
j Ps 17, 31; 18, 8, 9; 118, 140; Pro 30, 5.
8] Cm. in fr. 6 p. D. 2 Qdg.

Ad mt. in fss. Orat. DNJC., ss. col. Flag., 7 dol. BMV. (5, 6). — ad cmpl. in fr. 3. — in ritu exorcism. [— Ap 6, 10.
a Ps 78, 5; 88, 47; Hab 1, 2.
b Ps (10), 12; 41, 10; 73, 19, 23; Lm 5, 20.
c Ps 43, 24; 87, 15; Hab 1, 2.
*2] * Catech. R. II 5, 24.*
d cf. Ps 76, 7.
3-6] R. in D. Pas.
e Ps 5, 2; 118, 157.
f Ps 18, 9; 1 Es 9, 8; Pro 29, 13; Ecli 34, 20; Bar 1, 12; Eph 1, 18. — cf. 1 Rg 14, 27.
g v. Ps 75, 6. [*bene mor. etc.*
4, 5] Int. Mss. v. ad postul. gr.
h Ps 24, 3; Dt 32, 27.
5] v. Ps 3, 2, 3.
i v. Ps (10), 6.
6] Int. in D. 1 p. Pnt.
6c] Cm. in D. 2 p. Pnt.
j Ps 9, 15; 118, 17.

Ad mt. in fr. 2 (2).
1-7] Ps 52, 1-6.
a Jb 2, 10; Sap 13, 1. — cf. Jr [4, 22.
b Ps (10), 5.
c Gn 6, 5, 11, 12; 8, 21.
d v. vr. 3. [50. — cf. Ps 32, 13.
e Ps 101, 20; Is 63, 15; Lm 3,
f 2 Par 14, 2; 19, 3.
g Jb 15, 16. [5.
*3] * Catech. R. III 6, 15; IV 14,*
h (all) Rm 3, 10-12. — Gn 6,
3] Rm 3, 13-18. [12; Ec 7, 21.
i v. Ps 5, 11.
j v. Ps 139, 4.
l v. Ps (10), 7.
m v. Pro 1, 16; Is 59, 7, 8.
n v. Ps 35, 2.
o cf. Is 1, 3. — v. vr. 1.
p Nm 14, 9; Pro 30, 14; Mic 3, 3. — cf. Ps 26, 2. — v. Ps 43, 12; 78, 6, 7; Jr 10, 25; Os 7, 7.
*5] * Catech. R. III 3, 28.*
q Ps 52, 6. — cf. Lv 26, 17, 36; Pro 28, 1; Sap 17, 10.
r Ps 23, 6.
s v. Ps 70, 5.
7] Cm. in fr. 2 p. D. 3 Qdg.
t Ps 84, 1; 125, 1, 4; Jr 30, 18, Ez 39, 25; Os 6, 11; Jl 3, 1.

Ad mt. in 2 fr. et in sb. s. (1), in fss. ss. Ang., SS. Omn. et ss. spin. Cor. (2, 1) in cm. Mm. et Cf. (1).
E-5] Ps 23, 3-5; Is 33, 14-16.
1, 2] Cm. in fr. 3 p. D. 3 Qdg.
*1-4] * Catech. R. III 9, 20; 3, 12.*
a Ps 83, 2.
1, 3] v. Pro 11, 13.
b v. Ps 2, 6.
c Pro 28, 18. — cf. Ap 21, 27.
d Ps 105, 3. — cf. Mt 6, 1.
e Zc 8, 16; Eph 4, 25. — cf. Jo 1, 47; Col 3, 9.
f Lv 19, 16. — cf. Ps 33, 13-15.
g Ex 23, 1. — cf. Pro 30, 10.

dicit. — **15.** *Iustus petit ut piorum studiosus et pravorum osor evadat, deque gratias agit, quod sit a morte excitandus et perpetua felicitate donandus.* — **16.** *Obsecrat ne ab hostibus opprimatur et vindictam in eos*

4 [h]Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus;
timentes autem Dominum glorificat.
Qui iurat proximo suo et non decipit,
5 qui [i]pecuniam suam non dedit ad usuram,
et [j]munera super innocentem non accepit:
qui facit haec non [k]movebitur in aeternum.

15 Tituli inscriptio ipsi David.
Conserva me, Domine, quoniam speravi in te.
2 Dixi Domino: [a]Deus meus es tu,
quoniam bonorum meorum non eges.
3 [b]Sanctis, qui sunt in terra eius,
mirificavit omnes voluntates meas in eis.
4 Multiplicatae sunt infirmitates eorum,
postea acceleraverunt.
Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus;
[c]nec memor ero nominum eorum per labia mea.
5 Dominus [d]pars hereditatis meae et [e]calicis mei,
tu es qui restitues hereditatem meam mihi.
6 [f]Funes ceciderunt mihi in [g]praeclaris;
etenim hereditas mea praeclara est mihi.
7 Benedicam Dominum, [h]qui tribuit mihi intellectum;
insuper et [i]usque ad noctem increpuerunt me [j]renes mei.
8 [l]Providebam Dominum in conspectu meo semper,
quoniam a [m]dextris est mihi, [n]ne commovear.
9 [o]Propter hoc laetatum est cor meum, [in spe.
et exsultavit lingua mea, insuper et caro mea requiescet
10 Quoniam [p]non derelinques animam meam in inferno
[q]nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.
11 [r]Notas mihi fecisti [s]vias vitae,
[t]adimplebis me laetitia cum vultu tuo,
delectationes in dextera tua usque in finem.

16 Oratio David.
Exaudi, Domine, iustitiam meam;
[a]intende deprecationem meam,
auribus percipe orationem meam [b]non in labiis dolosis.
2 [c]De vultu tuo iudicium meum prodeat,
oculi tui videant aequitates.
3 [d]Probasti cor meum et [e]visitasti nocte;
[f]igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas.
4 Ut non loquatur os meum opera hominum,
propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.
5 [g]Perfice gressus meos in semitis tuis,
ut non moveantur vestigia mea.
6 Ego clamavi, quoniam exaudisti me, Deus;
[h]inclina aurem tuam mihi et exaudi verba mea; [te.
7 [i]mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in
8 A [j]resistentibus dexterae tuae [k]custodi me ut pupillam oculi:
[l]sub umbra alarum tuarum protege me
9 a facie impiorum qui me adflixerunt.
Inimici mei animam meam [m]circumdederunt,
10 [n]adipem suum concluserunt,
os eorum locutum est superbiam;
11 proicientes me nunc circumdederunt me,
oculos suos statuerunt declinare in terram.
12 Susceperunt me [o]sicut leo paratus ad praedam,
et sicut catulus leonis [p]habitans in abditis.
13 Exsurge, Domine; praeveni eum et supplanta eum,
eripe animam meam [q]ab impio,
frameam tuam 14 ab [r]inimicis manus tuae;
Domine, a paucis de terra divide eos in vita eorum;

h cf. Est 3, 2. — v. Ps 100, 3.
i Ex 22, 25; Lv 25, 36; Dt 23, 19; Ez 18, 8; 22, 12; Lc 6, 35.
j Ex 23, 8; Dt 16, 19. — cf. Pro 17, 23.
k Pro 10, 25, — v. Ps (10), 6.

Ad mt. in sb. s. (9); in fs. Corp. Ch. (4), in cm. Mm (3), ad cmpl. in fr. 3, et in ritu (PR) de clerico fac. (5).
1] Catech. R. I 2, 15.
a Ex 15, 2; Is 25, 1; 2 Mc 14, 35. — cf. Ps 49, 7-13; 72, 25; Ac 17, 25.
b cf. Ex 19, 6; Dt 7, 6; 1 Pt 2, 9.
c (Ex 23, 13. —) cf. Eph 5, 3.
4] Catech. R. IV 6, 12.
d Ps 72, 26; 118, 57; 141, 6; Nm 18, 20; Jr 10, 16; Lm 3, 24. — [cf. Dt 32, 9.
e Ps 22, 5; Ap 14, 10.
5] vr. vr. 8 et 11.
f Js 17, 5, 14; Mic 2, 5.
g cf. Lc 10, 42; Col 1, 12.
h cf. Sap 7, 7.
i cf. Ps 41, 9.
j Ps 7, 10. [*in fs. s. Bonif. M.*
7, 8] Of. in fr. 2 p. D. 2 Qdg etc.
8, 6] R. in fs. ss. Rdmpt. etc.
l (all) Ac 2, 25-28.
m Ps 108, 31; 109, 5; 120, 5; [141, 5.
n v. Ps (10), 6.
9, 10] Ant. in fs. ss. Sind.
o Ps 12, 6; 29, 12, 13 etc. — cf. 1 Th 5, 23.
p (all) Ac 2, 31. — Ps 85, 13; Jb 33, 24, 25. — cf. Ecli 25, 4; Os 13, 14; 1 Pt 3, 19; 4, 2.
q (all) Ac 13, 35. — Ps 36, 28; 48, 16; 102, 4.
*10] * Catech. R. I 5, 7; 6, 4.*
11] R. in D. 2 p. Epiph.; Cm. in fr. 4 p. D. 3 Qdg.
r cf. Bar 3, 13, 14.
s Mt 7, 14. [Ps 62, 6.
t Ps 20, 7; 35, 9; 64, 5. — v.
Ad mt. in 2 fr. (6) et in fss. Orat. et ss. col. Flag. (9, 12) et s. Laur. M. (3).
a Ps 61, 1; 141, 7. — cf. Jr 7, [16.
b cf. Sap 1, 6-8.
c Ps 25, 1; 42, 1.
d Ps 138, 1; Jr 12, 3. — v. Jb [23, 10.
2] v. vr. 8.
e cf. Gn 46, 2; 1 Rg 15, 16; Jb 4, 12-16; 33, 14, 15; Is 29, 7: Dn 2, 19; Ac 16, 9 etc
3] Int. etc. in fs. s. Laur. M.
f Ps 65, 10-12; Sap 3, 6: Zc 13, 9. — cf. Ml 3, 2, 3. [118, 133.
g Jb 32, 11. — cf. Ps 43, 19;
5] Of. in Ms. pro peregrin. etc.
6] Int. in fr. 3 p. D. 3 Qdg. Cm. in D. 22 p. Pnt.
h Ps 30, 3; 87, 3.
7] V. ad mt. in fr. 2.
i Ps 30, 22.
8] v. vr. 6. — Gr. in fr. 5 p. D. 1 Qdr. etc. — V. ad cmpl. — [*v. Ps 62, 8.*
j Ps 138, 21.
k Dt 23, 10; Pro 7, 2; Zc 2, 8.
l Ps 35, 8; 56, 2; 60, 5; 62, 7; 90, 4; Dt 32, 11, Rt 2, 12. — cf. Mt 23, 37 etc.
m cf. 1 Rg 23, 26.
n Ps 118, 70; Is 6, 10; Mt 13, 15; Ac 28, 27. — cf. Dt 32, 15.
o Ps (10), 9. — cf. Ez 32, 2.
p cf. Ps (10), 8, 9.
q (cf. Is 10, 5).
r v. vr. 8.

de absconditis tuis [s]adimpletus est venter eorum,
saturati sunt filiis et dimiserunt reliquias suas parvulis [suis.
15 Ego autem in iustitia [t]apparebo conspectui tuo,
[u]satiabor cum apparuerit gloria tua.

17 In finem. Puero Domini David, qui locutus est Domino verba cantici huius, in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius et de manu Saul, et dixit:

2 Diligam te, Domine, fortitudo mea. [liberator meus.
3 [a]Dominus firmamentum meum et refugium meum et
Deus meus adiutor meus, et [b]sperabo in eum;
[c]protector meus et [d]cornu salutis meae et susceptor meus.
4 Laudans invocabo Dominum, et ab inimicis mei salvus
5 [e]Circumdederunt me dolores mortis, [ero.
et torrentes iniquitatis conturbaverunt me,
6 [f]dolores inferni circumdederunt me,
praeoccupaverunt me laquei mortis.
7 [g]In tribulatione mea invocavi Dominum
et ad Deum meum clamavi;
et exaudivit de [h]templo sancto tuo vocem meam,
et clamor meus in conspectu eius introivit in aures eius.
8 [i]Commota est et contremuit terra,
fundamenta montium conturbata sunt
et commota sunt, quoniam iratus est eis.
9 [j]Ascendit fumus in ira eius,
et ignis a facie eius exarsit, carbones succensi sunt ab eo.
10 [k]Inclinavit caelos et descendit, et [m]caligo sub pedibus eius.
11 Et [n]ascendit super cherubim et volavit;
[o]volavit super pennas ventorum.
12 Et [p]posuit tenebras latibulum suum,
in circuitu eius [q]tabernaculum eius,
tenebrosa aqua in nubibus aëris.
13 Prae fulgore in conspectu eius nubes transierunt,
[r]grando et carbones ignis.
14 Et [s]intonuit de caelo Dominus,
et Altissimus [t]dedit vocem suam, grando et carbones
15 et misit [u]sagittas suas et dissipavit eos, [ignis;
fulgura multiplicavit et conturbavit eos.
16 Et [v]apparuerunt fontes aquarum,
et revelata sunt [w]fundamenta orbis terrarum
ab [x]increpatione tua, Domine,
ab inspiratione spiritus irae tuae.
17 Misit de summo et accepit me
et [y]adsumpsit me de aquis multis.
18 Eripuit me de inimicis meis fortissimis
et ab his qui oderunt me,
quoniam confortati sunt super me.
19 Praevenerunt me in die adflictionis meae,
et factus est Dominus protector meus
20 et eduxit me in [z]latitudinem,
salvum me fecit, quoniam voluit me.
21 Et [a]retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam,
et secundum [b]puritatem manuum mearum retribuet mihi;
22 quia [c]custodivi vias Domini
nec impie gessi a Deo meo;
23 quoniam [d]omnia iudicia eius in conspectu meo.
et iustitias eius non repPuli a me.
24 Et ero [e]immaculatus cum eo
et observabo me ab iniquitate mea.
25 Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam
et secundum puritatem manuum mearum
in conspectu oculorum eius. [eris
26 [f]Cum sancto sanctus eris et cum viro innocente innocens

s Lc 16, 25; Ph 3, 19. — cf. Jb 21, 7-11.
15] Int. in fr. 6 p. D. 2 Adv.
t Ps 62, 3; Jb 19, 25; 33, 26; 1 Jo 3, 2. [Dn 12, 2.
u Ps 15, 11. — cf. Is 26, 19;

Ad mt. in fr. 2 (2, 21, 47).

2-51] 2 Rg 22, 2-51.
2, 3] R. etc. in D. 2 p. Epiph.
a Ps 45, 1; 70, 3. [*etc.*
b (all) Heb 2, 13.
c vr. 30; Gn 15, 1. [Ph 4, 13.
d 1 Rg 2, 1; Lc 1, 69. — cf.
4] v. Ps 115, 12, 13 (3, 4).
e Ps 54, 5; 87, 18; 114, 3; 117, 11, 12. — cf. Ps 11, 13, 17.
5] Ant. in fs. ss. col. Flag.
5-s] Int. in Sptg.
f cf. Pro 13, 14; 14, 27; 2 Tm 2, 26. — v. Gn 37, 35.
g Ps 58, 17; 101, 3; 119, 1; Jn 2, 3. — v. Ps 114, 4.
7, 8] Int. in Litan. maj.
h v. Ps 10, 5.
8] Int. (Ps 4?, 15) in fs. s. E.
i Ps 28, 8; 76, 19; 113, 7. — cf. Ps 103, 32; Jd 5, 4; Jr 10, 10.
j Is 30, 27. — cf. Ez 38, 18.

k Ps 143, 5.
l Ex 19, 20; Is 64, 1. — v. Gn 11, 7.
m v. Ex 19, 9; 20, 21.
n Ps 67, 34; 98, 1; Is 19, 1;
o Ps 103, 3. [Ez 1, 4.
p cf. Is 50, 3.
q Jb 36, 29. — cf. Ps 96, 2.

r cf. Ps 148, 7.
s Ps 103, 7; 1 Rg 7, 10; Ecli 46, 20. — cf. Ps 76, 18.
14] Of. in fr. 2 p. Psch. etc.
t Is 30, 30. — v. Ps 28, 3-9.
u Ps 7, 14; 76, 18; 146, 6; Dt 32, 42; Sap 5, 22; Hab 3, 11; Zc 9, 14.
v cf. Ex 14, 21; 15, 8.
w cf. Ps 23, 2; 135, 6.
16] v. vr. 14.
x Ps 103, 7; Is 50, 2; Nh 1, 4. — cf. Ps 105, 9; Ex 15, 8; Mt 8, 26. [68, 3.
y cf. Ex 2, 10. — v. Ps 31, 7;
17] Gr. in fs. s. Fel. a Cant.
18, 19] v. vr. 3; Rm 5, 12.

19] Ant. in fs. ss. col. Flag.
19, 20] Int. in D. 2 p. Pnt.

z vr. 37; Ps 4, 2; 30, 9; 117, 5; Pro 4, 12. — v. Jb 36, 15, 16.

a Ps 7, 9; 1 Rg 24, 20; 26, 13;
b Jb 22, 30. [3 Rg 7, 32.
21 b] v. vr. 17.
c cf. 3 Rg 14, 6; Pro 8, 32.
d Ps 118, 30, 102. — cf. Dt 17, 19.

e Ps 14, 2. — cf. Gn 17, 1.

f cf. Mic 2, 7; Mt 5, 7.

servo suo favebit (31-43), eius vero hostes debellans salutem parabit (44-51). — **18.** *Deum cum creatione rerum tum revelatione sese manifestantem extollit ab eoque veniam suorum delictorum petit.* — **19.** *Re-*

27 et cum electo electus eris et [g]cum perverso perverteris.
28 [h]Quoniam tu populum humilem salvum facies,
et [i]oculos superborum humiliabis;
29 quoniam tu illuminas [j]lucernam meam, Domine;
Deus meus, illumina tenebras meas;
30 quoniam [k]in te eripiar a tentatione
et in Deo meo transgrediar murum.
31 Deus meus, [l]impolluta via eius,
[m]eloquia Domini igne examinata:
protector est omnium sperantium in se.
32 Quoniam [n]quis deus praeter Dominum?
aut quis deus praeter Deum nostrum?
33 Deus, qui [o]praecinxit me virtute
et posuit immaculatam viam meam,
34 qui [p]perfecit pedes meos tanquam cervorum
et super [q]excelsa statuens me,
35 [r]qui docet manus meas ad proelium,
et posuisti, ut arcum aereum, bracchia mea
36 et dedisti mihi protectionem salutis tuae,
et dextera tua suscepit me;
et [s]disciplina tua correxit me in finem
et disciplina tua ipsa me docebit.
37 [t]Dilatasti gressus meos subtus me,
et non sunt infirmata vestigia mea.
38 [u]Persequar inimicos meos et comprehendam illos
et non convertar donec deficiant.
39 Confringam illos nec poterunt stare,
cadent subtus pedes meos.
40 Et praecinxisti me virtute ad bellum
et supplantasti [v]insurgentes in me subtus me.
41 Et [w]inimicos meos dedisti mihi dorsum
et odientes me disperdidisti.
42 [x]Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret;
ad Dominum, nec exaudivit eos.
43 Et comminuam eos [y]ut pulverem ante faciem venti,
ut [z]lutum platearum delebo eos.
44 Eripies me de [a]contradictionibus populi;
[b]constitues me in caput gentium.
45 [c]Populus, quem non cognovi, servivit mihi,
in auditu auris oboedivit mihi,
46 [d]filii alieni mentiti sunt mihi,
filii alieni inveterati sunt et claudicaverunt a semitis suis.
47 Vivit Dominus, et benedictus Deus meus
et exaltetur Deus salutis meae:
48 Deus qui das vindictas mihi et [e]subdis populos sub me;
liberator meus de inimicis meis iracundis,
49 [f]et ab insurgentibus in me exaltabis me,
a viro iniquo eripies me.
50 [g]Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine,
et [h]nomini tuo psalmum dicam:
51 magnificans [i]salutes regis eius
et faciens misericordiam [j]christo suo,
[k]David et semini eius usque in saeculum.

18 In finem. Psalmus David.
2 [a]Caeli enarrant gloriam Dei,
et opera manuum eius adnuntiat firmamentum.
3 Dies diei eructat verbum,
et nox nocti indicat scientiam. [voces eorum.
4 Non sunt loquelae neque sermones, quorum non audiantur
5 [b]In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis
6 In sole posuit tabernaculum suum; [terrae verba eorum.
et [c]ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo,

g Lv 26, 23, 24; Pro 3, 34; Ecli 39, 29; Ac 7, 42; Rm [1, 28.
h v. Jb 22, 29.
28] *Of. in Ms. contra pag. et* [*T. belli.*
i v. Ps 100, 5.
29] *V. in Dd ad mt.*
j 3 Rg 11, 36; 15, 4; 4 Rg 8, 19. — cf. 2 Rg 21, 17. — v. Jb 18, 5, 6.
k cf. Is 42, 16; Eph 6, 16.
l Dt 32, 4; Dn 4, 34; Mt 5, 48; Ap 15, 3.
m Ps 11, 7; Pro 30, 5.
32] *v. vr. 28.*
n cf. Ps 85, 8.
33] *Gr. in fs. s. Jo. D. — V. in fr. Imm. Conc.*
o 1 Rg 2, 4; Is 45, 5. — cf. Eph 6, 14.
p 2 Rg 2, 18; Hab 3, 19. — v. [Cn 2, 9.
q Dt 32, 13; Is 58, 18.
35] *v. vr. 33.*
35, 36] * *Catech. R. IV 15, 19.*
r Ps 143, 1.
36] *R. et V. in fs. s. Jos. — V. All. in fs. s. Jo. Dam.*
s Ps 70, 20-21; 118, 71.
t cf. Ps 4, 2; Gn 26, 22. — v. vr. 20 .
38, 39] *Tr. in fs. s. Jo. Dam.*
u cf. Lv 26, 7, 8.
v vr. 49; Lm 3, 62.
w Ex 23, 27.
x Pro 1, 28. — v. Jb 27, 9.
y Ps 1, 4. — cf. 4 Rg 13, 7.
z Is 10, 6; Mic 7, 10; Zc 10, 5.
a 2 Rg 3, 1; 19, 9; 20, 1. — cf. Ps 2, 2.
b cf. Ps 2, 8. — v. 2 Rg 8, 1-14.
c Is 55, 5. — cf. Ps 21, 28.
d Ps 65, 3; 80, 16. — cf. Dt 33, 29.
48, 49] *Int. in fr. 4 p. D. Pass. — v. Ps 142, 9, 10.*
e Ps 46, 4; 143, 2. — cf. Is 45, [1.
f Ps 58, 2.
g (all) Rm 15, 9.
50] *V. ad mt. in fr. 2. — v.* [*vr. 38, 39.*
h Ps 65, 2, 4.
i Ps 143,, 10.
j v. Ps 2, 2.
k cf. Ps 88, 29; 2 Rg 7, 12, 13, 29.

Ad mt. in Dd. (4), Nativ. (6) et Asc. Dñi (7), in cm. Ap. (5) et Sctar. et fss. ss. Cord. J. et ss. Ang. — ad prm. in fr. 2.
a Ps 49, 6; 88, 8; 96, 6. — cf. Sap 13, 4, 6; Rm 1, 19, 20.
2] *Int. in D. 4 Adv.*
b (all) Rm 10, 18.
5] *Gr. etc. in fss. Ap.*
6, 9] *Gr. in sb. QT. Adv.*
c Jl 2, 16; Lc 24, 46. — cf. Ecli 43, 2.
6] *Ant. in fs. Imm. Conc.*

*gi in bellum proficiscenti populus fausta et de hostibus victoriam in Domino ominatur. — **20.** Victoriam adeptus, populus gratias agit aliasque denuo victorias a Deo invocat. — **21.** Conqueritur servus Dei*

[d]exsultavit ut gigas ad currendam viam.
7 [e]A summo caelo egressio eius,
et occursus eius usque ad summum eius,
nec est qui se abscondat a calore eius.
8 [f]Lex Domini immaculata [g]convertens animas;
[h]testimonium Domini [i]fidele [j]sapientiam praestans par-
9 Iustitiae Domini rectae [l]laetificantes corda; [vulis.
praeceptum Domini lucidum [m]illuminans oculos.
10 Timor Domini sanctus permanens in saeculum saeculi,
iudicia Domini [n]vera, iustificata in semetipsa,
11 [o]desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum
et [p]dulciora super mel et favum.
12 Etenim servus tuus custodit ea:
[q]in custodiendis illis retributio multa.
13 [r]Delicta quis intelligit? Ab occultis meis [s]munda me
14 et ab alienis [t]parce servo tuo.
[u]Si mei non fuerint dominati, tunc [v]immaculatus ero
et emundabor a delicto maximo.
15 Et [x]erunt ut complaceant eloquia oris mei,
et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.
Domine, adiutor meus et [y]redemptor meus.

19

In finem. Psalmus David.
2 [a]Exaudiat te Dominus in die tribulationis,
[b]protegat te nomen Dei Iacob.
3 [c]Mittat tibi auxilium de sancto
et de Sion tueatur te;
4 [d]memor sit omnis sacrificii tui,
et holocaustum tuum pingue fiat.
5 [e]Tribuat tibi secundum cor tuum
et omne consilium tuum confirmet.
6 [f]Laetabimur in salutari tuo
et in nomine Dei nostri magnificabimur.
7 Impleat Dominus omnes petitiones tuas.
Nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus christum
exaudiet illum [g]de caelo sancto suo, [suum:
[h]in potentatibus salus dexterae eius.
8 [i]Hi in curribus, et hi in equis;
[j]nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus.
9 Ipsi obligati sunt et ceciderunt,
nos autem surreximus et erecti sumus.
10 Domine, salvum fac [k]regem
et exaudi nos in die qua invocaverimus te.

20

In finem. Psalmus David.
2 Domine, in virtute tua laetabitur rex,
et [a]super salutare tuum exsultabit vehementer.
3 [b]Desiderium cordis eius tribuisti ei
et voluntate labiorum eius non fraudasti eum.
4 Quoniam [c]praevenisti eum in benedictionibus dulcedinis,
posuisti in capite eius [d]coronam de lapide pretioso.
5 Vitam petiit a te, et [e]tribuisti ei,
longitudinem dierum in saeculum et in saeculum saeculi.
6 [f]Magna est gloria eius in salutari tuo,
gloriam et magnum decorem [g]impones super eum,
7 quoniam [h]dabis eum in benedictionem in saeculum saeculi,
[i]laetificabis eum in gaudio cum vultu tuo.
8 Quoniam rex sperat in Domino
et in misericordia Altissimi non [j]commovebitur.
9 [k]Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis;
dextera tua inveniat omnes qui te oderunt.
10 [l]Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui:

d cf. Jd 5, 31.
e Ec 1, 5; Ecli 43, 3; Jc 1, 11.
8] *Int. in sb. p. D. 2 Qdg.*
f Rm 7, 12. — v. Ps 11, 7.
8-12] * *Catech. R. III 1, 9, 10.*
g Ps 22, 3. — cf. 2 Tm 3, 16.
h Ps 24, 10; 92, 5; Ex 25, 16.
i Ps 110, 8. [— v. Ps 77, 5.
j Ps 118, 130; Pro 1, 4. — cf.
Sap 10, 21; Mt 11, 25. [*Pnt.*
‹-12] *Of. in D. 3 Qdg. et 9 p.*
9] * *Conc. VII oecum. can. 1.*
l Ps 118, 50.
m v. Ps 12, 4. [Ps 110, 8.
n Ps 118, 142, 151, 160. — cf.
o Ps 118, 14, 72, 127, 162; Pro
3, 13-15; 8, 10, 19: Sap 7,
8-11. — v. Jb 28, 12-19.
p Ps 118, 103; Pro 16, 24; Ez
3, 3. — cf. Ecli 24, 27. [24,14.
q cf. Ps 118, 112; Pro 23, 18;
1;] * *Conc. Trid. Sess. XIV cp. 5.*
13, 14] *Gr. in fr. 3 p. D. 3 Qdg.*
— Cm. in fr. 2 p. D. 4 Qdg.
— V. ad nn. [4, 4.
r Ps 39, 13; cf. Jb 9, 3; 1 Cor
s cf. Lv 4, 2; Nm 15, 27. [39).
t cf. (Gn 20, 6; 1 Rg 25, 33, 34,
u Ps 118, 133; Rm 6, 12, 14.
v Ps 14, 2. — 17, 24. — cf. Gn
x Ps 103, 34.]17, 1.
15] *Int. in fr. 6 p. D. 4 Qdg.*
y Lm 3, 58. — v. Jb 19, 25.

Ad mt. in fr. 2 (2), in fss. Corp. Ch. (4) et ss. Rdmpt. — in vis. infirm. et in qcq. trib.
a cf. Ps 76, 3; Gn 35, 3.
b cf. Pro 18, 10.
c Ps 40, 4. — v. 2 Par 20, 8-12.
3] *V. All. in Mis. pro Spons. et saepe in prec. (R. et PR.).*
d cf. Ac 10, 4.
e Ps 20, 3; 36, 4; 54, 23.
6] *Cm. in fr. 3 p. D. 4 Qdg.*
f v. Ps 9, 16.
g Sap 9, 10.
h cf. Ex 15, 6.
8] *v. Ps 98, 3.*
i Is 31, 1; 36, 9. — cf. Ps 32,
17; Zc 10, 5; 2 Mc 8, 18.
j Dt 20, 1; Pro 21, 31. — cf.
1 Rg 17, 45; 2 Par 32, 8.
9] *V. ad prec. frl.*
k Ps 20, 2; 47, 8.

Ad mt. in fr. 2 (2), in fss. Asc. (14) et ss. spin. Cor. (4) et in cm. M. (4) et Cf. (5, 6, 4).
ex vrr. 2-6] *plura in cm, et pr.*
2] *V. All. in D. 5 p. Pnt.* [*Ss.*
a v. Ps 9, 16.
b Ps 19, 5, 7; 36, 4.
3] *R. in fs. s. Elis. reg. Portug. — Gr. in fs. S. Stan. K.*
4] * *Catech. R. IV 17, 2. — v. Ecli 45, 14. — R. in fs. app.*
c Ps 58, 11. [*Imm.*
d cf. 2 Rg 12, 30.
e Ps 60, 7; 90, 16; Dt 6, 2;
3 Rg 3, 14; Pro 3, 1, 2, 16;
Ecli 1, 12.
6] *v. vr. 4. — V. in Transf.*
f Ps 8, 6. [*Dñi.*
g cf. Zc 6, 13. [34, 26.
h cf. Gn 12, 3; Is 19, 24, Ez
i Ps 45, 8. — v. Ps 15, 11.
j v. Ps (10), 6.
o cf. Is 10, 10. — cf. Sap 3, 1.
l Ps 82, 14; Is 31, 9; Ml 4, 1.
— cf. 2 Rg 12, 31.

se plane solum relinqui sed omnia a Deo sperans obsecrat, ut sibi in angustiis versanti, quas enumerat, adsit (1 - 22); vitae autem iterum datus, divinas laudes toto mundo praedicandas proponit (23-32).

[m]Dominus in ira sua conturbabit eos, et [n]devorabit eos
11 [o]Fructum eorum de terra perdes, [ignis.
et semen eorum a filiis hominum.
12 quoniam declinaverunt in te mala,
[p]cogitaverunt consilia quae non potuerunt stabilire.
13 Quoniam pones eos dorsum;
in [q]reliquiis tuis praeparabis vultum eorum.
14 Exaltare, Domine, in virtute tua,
cantabimus et psallemus virtutes tuas.

21

In finem pro susceptione matutina. Psalmus David.
2 [a]Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?
[b]Longe a salute mea verba [c]delictorum meorum.
3 Deus meus, [d]clamabo per diem, et non exaudies,
et nocte, et non ad insipientiam mihi.
4 Tu autem in sancto habitas, [e]laus Israël.
5 In te speraverunt patres nostri, speraverunt et liberasti eos;
6 ad te [f]clamaverunt et salvi facti sunt,
in te [g]speraverunt et non sunt confusi.
7 Ego autem sum [h]vermis et non homo,
[i]opprobrium hominum et abiectio plebis.
8 Omnes videntes me [j]deriserunt me,
locuti sunt labiis et [k]moverunt caput:
9 [l]Speravit in Domino, eripiat eum,
[m]salvum faciat eum, quoniam vult eum.
10 [n]Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre,
spes mea ab uberibus matris meae.
11 In te proiectus sum ex utero,
de ventre matris meae [o]Deus meus es tu;
12 [p]ne discesseris a me, quoniam tribulatio proxima est,
quoniam [q]non est qui adiuvet.
13 Circumdederunt me [r]vituli multi,
tauri pingues obsederunt me,
14 [s]aperuerunt super me os suum,
sicut leo rapiens et rugiens.
15 [t]Sicut aqua effusus sum, et dispersa sunt omnia ossa mea:
factum est cor meum [u]tanquam cera [v]liquescens in medio
16 [w]Aruit tanquam testa virtus mea, [ventris mei.
et [x]lingua mea adhaesit faucibus meis,
et in pulverem mortis deduxisti me.
17 Quoniam circumdederunt me [y]canes multi,
concilium malignantium [z]obsedit me,
[a]foderunt manus meas et pedes meos.
18 Dinumeraverunt omnia ossa mea,
ipsi vero [b]consideraverunt et inspexerunt me.
19 [c]Diviserunt sibi vestimenta mea
et super vestem meam miserunt sortem.
20 Tu autem, Domine, [d]ne elongaveris auxilium tuum a me;
[e]ad defensionem meam conspice.
21 Erue a framea, Deus, animam meam,
et [f]de manu canis unicam meam;
22 salva me [g]ex ore leonis,
et a cornibus [h]unicornium humilitatem meam.
23 [i]Narrabo nomen tuum [j]fratribus meis:
in medio ecclesiae laudabo te.
24 [l]Qui timetis Dominum laudate eum;
universum semen Iacob, glorificate eum:
25 timeat eum omne semen Israël,
quoniam [m]non sprevit neque despexit deprecationem pau-
nec avertit faciem suam a me [peris;
et, [n]cum clamarem ad eum, exaudivit me.
26 [o]Apud te laus mea in ecclesia magna,
[p]vota mea reddam in conspectu timentium eum.

m Ps 17, 9; 49, 3; Ecli 21, 10; Is 26, 11. — cf. Jb 20, 26; [Dn 7, 10.
n Is 26, 11.
o cf. Ps 33, 17; 36, 28; 108, 13; Jb 18, 16; Is 14, 20-22; Os 9, 16.
p Ps 2, 1.
q (Ps 7, 13. — cf. Ps 10, 3).
14] Ant. et V. in Dd.

Ad mt. in Parasc. etc. (9) et in fs. ss. Cord. J. (15). — ad prm. in fr. 6 (12), in rit. exorcis.
ex vrr. 2-22] plura in maj. hebd.
a (all) Mt 27, 46; Mr 15, 34.
b vr. 12.
c (Ps 37, 9; Jb 3, 24; Is 59, 11).
d Ps 87, 2; Jb 40, 26; Lm 3, 8. — cf. Lc 18, 7.
e Dt 10, 21; Jr 17, 14.
f v. Jd 3, 9.
g cf. Ps 30, 2; 70, 1; Is 49, 23. — v. Ps 24, 2, 3, 20.
h Jb 25, 6; Is 41, 14. [33, 3.
i Ps 68, 9, 20, 21; 108, 25; Is
j cf. Mt 27, 39-44; Mr 15, 29.
k Ps 108, 25. — cf. Ps 43, 14; 4 Rg 19, 21; Ecli 12, 19; 13, 8; Lm 2, 15, etc.
l (all) Mt 27, 43. — Sap 2, 16-18. — cf. Ps 90, 14.
m Ps 17, 20.
n Ps 70, 5, 6; Is 46, 1.
o Ps 139, 7.
p vr. 2. — v. Ps (10), 1.
q Ps 196, 12; 4 Rg 14, 26; Is 63, 5.
r Is 34, 7. — cf. Am 4, 1.
s Ps 34, 21; Lm 2, 16; 3, 46.
t Lm 2, 19. — cf. Is 7, 5; 2 Rg 14, 14. [*Car.*
15] Int. (Ps 72, 1) in fs. s. Franc.
u cf. Lc 22, 44. — v. Ps 67, 4.
v cf. Jb 23, 16; Nb 2, 10. — v. Js 2, 11.
w cf. Pro 17, 22.
x Lm 4, 4. — cf. Ps 67, 4; Jo 19, 28. — v. Jb 29, 19.
y vr. 21.
z Ps 67, 18.
a Mt 27, 35 etc. — cf. Zc 12, 10; 13, 6; Jo 20, 25, 27.
b vr. 8; Lc 23, 35.
c (all) Mt 27, 35 etc. — Jo 16, 24.
d v. vr. 1.
e Ps 37, 23.
21] V. ad mt. in T. Pass.
f Ps 34, 17.
g cf. Dan 8, 22; 2 Tm 4, 17.
h (cf. Nm 23, 22. —) v. Ps 91, 11.
23] R. in D. 4 p. Psch. — v. Mt. 21, 12. [22; Jo 17, 6, 26.
i (all) Heb 2, 12. — Ps 101,
j cf. Mt 28, 10; Rm 8, 29.
24, 25] Gr. in fs. s. Jo. a Cap.
25] Of. in fs. s. Jo. B. La Salle.
l Ps 134, 20.
m Ps 9, 13. — cf. Is 53, 3.
n Heb 5, 7.
o vr. 23, 25, 32; Ps 34, 18; 39, 10, 11; 67, 27.
p Ps 65, 13; 115, 14, 18; Jn 2, 10. — v. Ps 49, 49, 14.

22. *Beneficia a Deo accepta celebrat, cuius opera semper tutum se fuisse et fore dicit.* — **23.** *Ad templum Dei omnium dominatoris quibusnam ascendere liceat declarat.* — **24.** *Protestatus suam in Deo fiduciam*

27 [q]Edent pauperes et saturabuntur
et laudabunt Dominum qui requirunt eum;
[r]vivent corda eorum in saeculum saeculi. [terrae,
28 Reminiscentur et convertentur ad Dominum [s]universi fines
et [t]adorabunt in conspectu eius universae familiae gen-
29 quoniam [u]Domini est regnum. [tium;
et ipse dominabitur gentium.
30 Manducaverunt et adoraverunt omnes [v]pingues terrae.
[x]in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in ter-
31 [y]et anima mea illi vivet, [ram;
et [z]semen meum serviet ipsi.
32 Adnuntiabitur Domino [a]generatio ventura,
et adnuntiabunt caeli iustitiam eius
[b]populo qui nascetur, quem fecit Dominus.

22

Psalmus David.
Dominus [a]regit me, et [b]nihil mihi deerit;
2 [c]in loco pascuae ibi me collocavit,
super aquam refectionis educavit me,
3 [d]animam meam convertit,
[e]deduxit me super [f]semitas iustitiae propter nomen suum.
4 Nam, et [g]si ambulavero in medio [h]umbrae mortis,
[i]non timebo mala, quoniam tu mecum es:
[j]virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt.
5 [k]Parasti in conspectu meo mensam, adversus eos qui tri-
[l]impinguasti in oleo caput meum, [bulant me:
et [m]calix meus inebrians quam praeclarus est! [meae,
6 Et [n]misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitae
et ut [o]inhabitem in domo Domini in longitudinem dierum.

23

Prima sabbati. Psalmus David.
[a]Domini est terra et plenitudo eius,
orbis terrarum et universi qui habitant in eo.
2 Quia ipse [b]super maria fundavit eum
et super flumina praeparavit eum.
3 Quis ascendet in montem Domini?
aut quis stabit in loco sancto eius?
4 [c]Innocens manibus et [d]mundo corde,
qui non accepit in vano animam suam
nec iuravit in dolo proximo suo.
5 [e]Hic accipiet [f]benedictionem a Domino
et misericordiam a Deo salutari suo.
6 Haec est [g]generatio quaerentium eum,
[h]quaerentium faciem Dei Iacob.
7 [i]Attollite portas, principes, vestras,
et elevamini, portae aeternales, et introibit rex gloriae.
8 Quis est iste [j]rex gloriae?
Dominus fortis et potens, Dominus [k]potens in proelio.
9 Attollite portas, principes, vestras,
et elevamini, portae aeternales, et introibit rex gloriae?
10 Quis est iste [j]rex gloriae?
[l]Dominus virtutum ipse est rex gloriae.

24

In finem. Psalmus David.
[a]Ad te, Domine, levavi animam meam, Deus meus:
2 in te [b]confido: [c]non erubescam,
3 [d]neque irrideant me inimici mei.
Etenim [e]universi qui sustinent te non confundentur:
4 confundantur omnes iniqua agentes supervacue.
[f]Vias tuas, Domine, demonstra mihi,

---

q Is 25, 6; 55, 1; 65, 13.— cf. Lv
27] V. in bened. mensae. [7, 16.
r Ps 68, 33. — v. Jo 6, 52.
s Ps 2, 8; 47, 11; 64, 6; 66, 8.—
cf. Ps 71, 8-11; 85, 9; Is 49, 6,
t Ps 65, 4; 85, 9; 95, 7-9. [etc.
u Ab 21. — cf. Ps 46, 8, 9; Zc
v cf. Ps 44, 13; Is 25, 6. [14, 9.
x Ph 2, 10. — cf. Jo 5, 25.
y cf. Ez 18, 27, *z* Is 53, 10.
a Ps 47, 14; 70, 18.
b Ps 101, 19. — cf. Ps 77, 6-8.

Ad mt. in fss. Corp. Ch. et ss. spin. Cor. (5) et in off. Df. (2). — ad prm. in fr. 5 (2) et ad prec. T. penur. et f. [*ad sxt.*
1, 2] Cm in sb. p. D. 4 Qdg.—V.
*1] * Catech. R. IV 11, 2, 8.*
a Ps 77, 52; 79, 2; Is 40, 10, 11; Jr 23, 4; 31, 10 Ez 34, 11-16, 23; Jo 10, 11; * 1 Pt 2, 25; 5, 4; Ap 7, 17.
b Ps 33, 10, 11.— cf. Mt 6, 33.
c Ez 34, 14. — cf. Jo 10, 9.
d cf. Ps 18, 8.
e Ps 5, 9; 138, 24; 142, 10 etc.
f Pro 4, 11; 8, 20.
4] Gr. in Ms. pro pereg. et ad
g Pro 137, 7. [*postul. gr. b. mor.*
46] V. in fs. s. Elis. vid. — v.
k v. Jb 3, 5. [*Gal 6, 14.*
i cf. Ex 3, 11, 12; Is 43, 2. — v. Ps 26, 1.
j Mic 7, 14; Ac 16, 34.
5] v. Ps 34, 13.
k Ps 77, 19, 20. — cf. 2 Rg 17, 27-29; Pro 9, 1, 2.
l Ps 44, 8; Ec 9, 8. — cf. Jd 9, 9; Sap 2, 7; Lc 7, 46.
m Ps 15, 5; 35, 9. *n* Ps 91, 11.
o Ps 26, 4. — cf. Ps 83, 4, 5.

Ad mt. in Circ. in fss. ss. Cord. J. (9), ss. Rdmpt. (Ps 43, 5), ss. Ang. SS. Omn. (6); in cm. Mm. Cff. (5, 6), Sctar., in ded. eccl. — ad prm. in fr. 2 (4). — in ritu de cler. fac. in ord. sepel. parvulos et in ben. mulieris p. part. (5, 6).
*1] * cf. Catech. R. IV 13, 14.*
1, 2] R. in D. 2 p. Epiph.
a (all) 1 Cor 10, 26. — Ps 49, 12; Ex 9, 29; 19, 5; Lv 25, 23; Dt 10, 14. *b* Ps 17, 16.
3, 4] Of. in fs. s. Alois. G. et Ant. in fs. transl. Dom. l.
3-5] Ps 14, 1-5. *c* v. Jb 22, 30.
d Mt 5, 8. — cf. Ps 72, 1.
e Pro 10, 6. — cf. Is 48, 28.
f Gn 33, 11.— cf. Gn 22, 17, 18.
g Ps 13, 6. — cf. Rm 2, 28, 29.
h Ps 26, 8; 104, 4. [Is 40, 3, 4.
i Ps 117, 19, 20; Is 26, 2. — cf.
7] Gr. etc. in fr. 4 QT. Adv.
7-10] in ritu cons. eccl (P. R.).
j Ac 7, 2; 1 Cor 2, 8; Jc 2, 1.
k Ex 15, 3.
l Ps 58, 6; 79, 5; 8[illegible], 4; 88, 9.
10] Cm. in fr. 2 p. D. Pass.

Ad mt. in off. Df. (7), et in fs. ss. col. Flag. (10).— ad prm. in fr. 3 (2). [*in fr. 5 p. Cin.*
1-3] R. in D. 2 p. Epiph.—Of.
1-4] Int. etc. in D. 1 Adv.
a Ps 85, 4; 142, 8; Lm 3, 41.
b v. Ps 10, 1. *c* vr. 20; Ps 21, 6.
d cf. Ps 12, 5.
e Is 49, 23; Dn 3, 40, 95; Rm 5, 5; Ph 1, 20. cf. Jr 39, 18.
4] V. in Itin. cler. [33; 142, 8.
f Ps 5, 9; 26, 11, 85, 11; 118, 12,

(1-3), eum rogat, ut, qui bonus est in iustos (4-15) et in eos qui paenitentiam agunt (16-19), sibi quoque auxilio sit (20, 21). — 25. Rogat etiam ne se innocentem in improborum numero habeat. — 26. Quamquam

et semitas tuas edoce me,
5 [g]dirige me in veritate tua et doce me,
quia tu es Deus salvator meus, et te sustinui tota die.
6 Reminiscere miserationum tuarum, Domine,
et misericordiarum tuarum, [h]quae a saeculo sunt.
7 [i]Delicta iuventutis meae et [j]ignorantias meas ne memineris,
secundum misericordiam tuam memento mei tu,
propter bonitatem tuam. Domine.
8 [k]Dulcis et rectus Dominus;
propter hoc [l]legem dabit delinquentibus in via.
9 Diriget mansuetos in iudicio,
docebit mites vias suas.
10 [m]Universae viae Domini misericordia et veritas
requirentibus testamentum eius et testimonia eius.
11 [n]Propter nomen tuum, Domine,
propitiaberis peccato meo; multum est enim.
12 Quis est homo qui timet Dominum?
[o]legem statuit ei in via quam elegit.
13 Anima eius [p]in bonis demorabitur,
et [q]semen eius [r]hereditabit terram.
14 Firmamentum est Dominus timentibus eum;
et testamentum ipsius ut manifestetur illis.
15 [s]Oculi mei semper ad Dominum,
quoniam ipse [t]evellet de laqueo pedes meos.
16 [u]Respice in me et miserere mei;
quia unicus et pauper sum ego.
17 Tribulationes cordis mei multiplicatae sunt:
de necessitatibus meis erue me.
18 [v]Vide humilitatem meam et laborem meum
et dimitte universa delicta mea.
19 Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt
et [w]odio iniquo oderunt me.
20 Custodi animam meam et erue me;
[x]non erubescam, quoniam speravi in te.
21 Innocentes et recti adhaeserunt mihi, quia sustinui te.
22 [y]Libera, Deus, Israël ex omnibus tribulationibus suis.

25

In finem. Psalmus David.
[a]Iudica me, Domine, quoniam ego [b]in innocentia mea ingressus sum,
et in Domino sperans [c]non infirmabor.
2 [d]Proba me, Domine, et tenta me,
ure renes meos et cor meum.
3 Quoniam misericordia tua ante oculos meos est,
et complacui in veritate tua:
4 [e]non sedi cum concilio vanitatis
et cum iniqua gerentibus non introibo,
5 odivi [f]ecclesiam malignantium
et cum impiis non sedebo,
6 [g]lavabo inter innocentes manus meas
et circumdabo altare tuum, Domine;
7 ut audiam vocem laudis
et [h]enarrem universa mirabilia tua.
8 Domine, [i]dilexi decorem domus tuae
et [j]locum habitationis gloriae tuae.
9 Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam,
et cum viris sanguinum vitam meam
10 in quorum manibus iniquitates sunt,
dextera eorum repleta est [k]muneribus.
11 Ego autem in innocentia mea ingressus sum:
redime me et miserere mei.
12 Pes meus stetit [l]in directo,
in [m]ecclesiis benedicam te, Domine.

g Ps 85, 11; Ecli 37, 19.

h Ps 88, 50; Ps 102, 17.
6] Int. in Ms. T. belli, in D. 2 Qdg. etc.
i Jb 13, 26, 20, 11; Jr 3, 35.
j Ecli 23, 3.
k v. Ps 99, 4.
l vr. 12; Ps 31, 8; Pro 4, 11. — cf. Ps 72, 24.

m Tb 3, 2; Os 14, 10.

n Bar 2, 14; Dn 9, 19.
11] V. in fs. ss. nom. Jesu.

o Rm 5, 20.
p cf. Pro 1, 33; 19, 23.
q v. Ps 111, 2.
r v. Ps 36, 9.

15, 16] Ant. in D. 3 Qdg.
s Ps 120, 1; 122, 1, 2; 140, 8. — cf. 2 Par 20, 12.
t Ps 30, 4.
u Ps 68, 17; 85, 16; 118, 132.
17, 18] Gr., Tr. (vr. 1, 4) et Int. in frr. QT. Qdg.
v cf. 2 Rg 16, 12.

w Ps 34, 19; Jo 15, 25. — v. Ps 68, 5.
x v. vr. 2.

y v. Ps 129, 8.
22] v. vr. 6. — R. in prec. frl.

Ad prm. in fr. 4 (3).
a v. Ps 7, 8.
1] Of. in fs. s. Mich de S.
b vr. 11; Pro 40, 13; Pro 19, 1.
c cf. Ps 17, 37.
d Ps 16, 3; 138, 23. — cf. Ps 7. 10. — v. Pro 17, 3.

e v. Ps 1, 1; Jr 15, 17.

*5] * cf. Catech. R. J 10, 2.*
f Ps 63, 3.
g Ps 72, 13. — cf. Ex 30, 19, 20; Dt 21, 6; Mt 27, 24.
6-12] in ord. Mss.
6, 7] Cm. in fr. 4 p. D. Pass.
h v. Ps 9, 2.
8] Ant. in cons. eccl.
i cf. Ps 26, 4.
j Ps 131, 1, 3.
9] V. et R. in T. Pass.
k cf. 23, 8; Dt 16, 19; 1 Rg 8, 3; 12, 3.
11] v. vr. 9.
11, 12] V. in fs. ss. Rdmpt. ad sxt. et ad nn. — Int. in fr. 2 p. D. 2 Qdg. et in Ms. pro Peregr.
l v. Ps 26, 11.
m v. Ps 21, 23.

26 Psalmus David, [a]priusquam liniretur.
Dominus [b]illuminatio mea et salus mea: [c]quem timebo?
Dominus protector vitae meae: a quo trepidabo?
2 Dum appropiant super me nocentes, ut [d]edant carnes meas.
Qui tribulant me inimici mei,
ipsi infirmati sunt et ceciderunt.
3 [e]Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.
Si exsurgat adversum me proelium, in hoc ego sperabo.
4 [f]Unam petii a Domino, hanc requiram, [meae,
[g]ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae
ut videam voluptatem Domini et visitem templum eius.
5 Quoniam abscondit me in tabernaculo suo [h]in die malorum,
protexit me in abscondito tabernaculi sui.
6 [i]In petra exaltavit me;
et nunc [j]exaltavit caput meum super inimicos meos.
Circuivi et immolavi in tabernaculo eius [k]hostiam vocifera-
[l]cantabo et psalmum dicam Domino. [tionis,
7 Exaudi, Domine, vocem meam, qua clamavi ad te,
miserere mei et exaudi me.
8 Tibi dixit cor meum, [m]exquisivit te facies mea:
faciem tuam, Domine, requiram.
9 [n]Ne avertas faciem tuam a me,
ne declines in ira a servo tuo;
adiutor meus esto: ne derelinquas me
neque despicias me, Deus salutaris meus.
10 Quoniam [o]pater meus et mater mea dereliquerunt me,
Dominus autem [p]adsumpsit me.
11 [q]Legem pone mihi, Domine, in via tua
et dirige me in [r]semitam rectam propter inimicos meos.
12 Ne tradideris me in animas tribulantium me,
quoniam [s]insurrexerunt in me testes iniqui,
et mentita est iniquitas sibi.
13 Credo videre bona Domini in [t]terra viventium
14 [u]Exspecta Dominum, [v]viriliter age,
et confortetur cor tuum, et [x]sustine Dominum.

Ad mt. in sb. s. et off. Df. (13). — ad trt. in fr. 2 (1).
*1] * Catech. R. III 2, 27.*
a v. 2 Rg 2, 4. [18, 9.
b Is 60, 20; Mic 7, 8. — cf. Ps
c Ps 22, 4; 55, 5, 11; 117, 6; Is 12, 2; 51, 12; Rm 8, 31.
1, 2] Int. in D. 4 p. Pnt.
1, 3] R. in fs. patroc. s. Joseph.
d Jb 19, 22; Mic 3, 3; Zc 11, 9. — v. Ps 13, 4.
e Ps 3, 7. [10, 42.
f cf. Ps 25, 8; 83, 2, 3, 11; Lv
3] Gr. in fs. transl. Dom. l., in fr. 6 p. Cin. etc. — V. All. in fs. s. Fel. a C.
g Ps 14, 1; 22, 6; 41, 5; 60, 5; 64, 5. — cf. Lc 2, 37.
h Ps 30, 21. — cf. Ps 90, 1; Is
i Ps 39, 3. [4, 6.
j Ps 3, 4.
6] Cm. in D. 6 p. Pnt.
k cf. Nm 10; 10.
l Eph 5, 19; Col 3, 16.
7-9] Int. in D. inf. oct. Asc. etc.
9] Catech. R. IV 8, 2.
m Ps 23, 6; 104, 4. — cf. Dt 4, 29.
n Ps 68, 18; 101, 3; 142, 7.
9] R. in fr. 2 p. D. 2 p. Epiph.
10 b] v. Jr. 21, 7. [— *V. ad trt.*
o Is 63, 16. — cf. Is 49, 15.
p cf. Is 49, 15; 63, 16; Zc 13, 3.
q Ps 88, 19. — v. Is 40, 11.
r Ps 25, 12; Pro 3, 6; Is 26, 7. — cf. Ps 142, 10; Is 40, 3; Mt 3, 3, etc. [*Palm. etc.*
12] Cm. etc. in fr. 6 et sb. a D.
s Ps 24, 4; 85, 11 etc.
t Ps 34, 11. — cf. 3 Rg 21, 13; Mt 26, 59, 60 etc.
u Ps 51, 7; 114, 9; 141, 6; Jb 28, 13; Is 38, 11; Ex 20, 20; 32. 23. [Pro 20, 22.
v Ps 36, 34; 51, 7; 114, 9;
14] Int. in fr. 3 p. D. Pass.
x Pro 20, 22. — v. Ps 30, 25; Dt 31, 7; Js 1, 6; 9, 18.

27 Psalmus ipsi David.
Ad te, Domine, clamabo: Deus meus, ne [a]sileas a me; [lacum.
ne quando taceas a me, et adsimilabor [b]descendentibus in
2 [c]Exaudi, Domine, vocem deprecationis meae, dum oro ad te,
dum [d]extollo manus meas ad [e]templum sanctum tuum.
3 [f]Ne simul trahas me cum peccatoribus
et cum operantibus iniquitatem ne perdas me;
[g]qui loquuntur pacem cum proximo suo,
mala autem in cordibus eorum.
4 [h]Da illis secundum opera eorum
et secundum nequitiam adinventionum ipsorum.
[i]Secundum opera manuum eorum tribue illis,
[j]redde retributionem eorum ipsis.
5 Quoniam [k]non intellexerunt opera Domini
et in opera manuum eius;
destrues illos et non aedificabis eos.
6 Benedictus Dominus, quoniam exaudivit vocem deprecationis
7 [l]Dominus adiutor meus et protector meus: [meae.
in ipso speravit cor meum, et adiutus sum,
et refloruit caro mea; et ex voluntate mea confitebor ei.
8 Dominus fortitudo plebis suae,
et protector salvationum christi sui est. [tati tuae
9 Salvum fac populum tuum, Domine, et [m]benedic [n]heredi-
et [o]rege eos et [p]extolle illos usque in aeternum.

Ad mt in Orat. DNJC. et off. ss. Cord. J. (7). — ad trt. in [*fr. 2.*
a Ps 34, 22; 82, 2; 108, 2.
b Ps 29, 4; 87, 4, 5; 142, 7; Pro [1, 12; Bar 3, 11.
1] v. vr. 7.
c Ps 30, 23; 129, 2; 139, 7.
d Ps 62, 5; 118, 48; 133, 2; 140, 2; Lm 2, 19; 3, 41; 1 Tm 2, 8.
e Ps 137, 2. — cf. 3 Rg 8, 29, 30; 2 Par 6, 34, 38, 48; Dn 6, 10. — v. Ps 5, 8; Ecli 5, 19.
f Ps 25, 9. — cf. Gn 19, 23-32.
g Ps 54, 22; 61, 5; Pro 26, 25; Ecli 12, 15; Jr 9, 8.
h cf. Jr 50, 29; 51, 49; 136, 8; 2 Tm 4, 14; Ap 18, 9.
i Lm 3, 14. — cf. 2 Tm 4, 14.
j cf. Ps 136, 8.
k Is 5, 12. — cf. Jb 34, 27.
l Ps 17, 2, 3; 30, 3, 4; 39, 18, Ecli 51, 2.
7] Gr. in fr. 6 p. D. 3 Odg. — V. All. in Ms. pro inf. — v. Ps 114, 3, 4.
8, 9] Int. in D. 6 p. Pnt. etc.
9] V. in hymn. «Te Deum» et [*in prec frl.*
m v. Ps 28, 11.
n Dt 9, 29; 32, 9; 3 Rg 8, 51 [etc.
o cf. Ps 77, 71, 72.
p Is 63, 9.

efflagitat. — **28.** *Pios ad Deum colendum hortatur, cuius potentiam describit.* — **29.** *Exauditus a Deo, penes quem est vita et mors et a quo derelictus iterum adsumptus est, gratias agit.* — **30.** *Cum rogasset ut a periculis eva-*

28 Psalmus David in consummatione tabernaculi.
[a]Adferte Domino, filii Dei,
adferte Domino filios arietum,
2 [b]adferte Domino gloriam et honorem,
adferte Domino gloriam nomini eius:
adorate Dominum in atrio sancto eius.
3 Vox Domini [c]super aquas, Deus maiestatis [d]intonuit;
Dominus super aquas multas.
4 Vox Domini [e]in virtute, vox Domini in magnificentia,
5 vox Domini confringentis cedros.
Et confringet Dominus [f]cedros Libani
6 et comminuet eas tanquam [g]vitulum Libani,
et [h]dilectus quemadmodum filius unicornium.
7 Vox Domini intercidentis flammam ignis,
8 vox Domini concutientis desertum,
et commovebit Dominus desertum [i]Cades.
9 Vox Domini praeparantis [l]cervos, et revelabit condensa,
et in templo eius omnes dicent gloriam.
10 Dominus [m]diluvium inhabitare facit,
et sedebit Dominus [n]rex in aeternum;
11 Dominus [o]virtutem populo suo dabit,
Dominus [p]benedicet populo suo in pace.

Ad mt. in Epiph. (*1, 2*) *et Transf.* (*9*); *ad ll. fr. 2* (*3, 11*). — *in bened. campanae* (*3*), *et bapt. adul.*
a Ps 81, 6. — cf. Ps 88, 7.
2] *V. in fs. ss. Nom. J.* — *v. Ps 67, 5.*
b Ps 95, 7-6. — cf. Ps 67, 35.
e cf. Ps 17, 2.
d Jb 37, 4, 5.
e Ps 67, 34. — v. Ps 45, 7.
f Ps 103, 16; Jd 9, 15; Is 2, 13 etc.
g cf Ps 113, 4, 6.
h (Dt 3, 9).
i (cf. Nm 23, 22).
j Nm 13, 26.
l cf. Jb 39, 1-3.
9] *v. Ps 95, 8, 9.*
m cf. Ps 31, 6 (?); Gn 6, 17 (?).
10, 11] *Cm. in fs. DNJC. regis.*
n Ps (10), 16; Jr 10, 10.
o Ps 67, 36. — cf. Is 40, 29.
p Ps 27, 9; Nm 6, 24-26; Ph 4, 7.

29 Psalmus cantici in [a]dedicatione domus David.
2 Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me,
nec [b]delectasti inimicos meos super me.
3 Domine Deus meus, clamavi ad te et [c]sanasti me,
4 Domine, eduxisti ab [d]inferno animam meam,
salvasti me a [e]descendentibus in lacum.
5 Psallite Domino, sancti eius;
et [f]confitemini memoriae sanctitatis eius.
6 Quoniam [g]ira in indignatione eius,
et [h]vita in voluntate eius.
[i]Ad vesperum demorabitur fletus,
et ad matutinum laetitia;
7 ego autem dixi in [j]abundantia mea: [l]Non movebor in aeternum.
8 Domine, in voluntate tua praestitisti decori meo virtutem;
[m]avertisti faciem tuam a me, et factus sum [n]conturbatus.
9 Ad te, Domine, clamabo
et ad Deum meum deprecabor.
10 Quae utilitas in sanguine meo, dum [o]descendo in corruptionem?
[p]Nunquid confitebitur tibi pulvis,
aut adnuntiabit veritatem tuam?
11 [q]Audivit Dominus et misertus est mei,
Dominus factus est adiutor meus.
12 [r]Convertisti planctum meum in gaudium mihi,
conscidisti saccum meum et circumdedisti me laetitia,
13 ut cantet tibi [s]gloria mea, et non compungar.
Domine Deus meus, in aeternum confitebor tibi.

Ad mt. in fr. 2 (*2*), *in sb. s.* (*4*), *in Asc.* (*2*), *in fs. ss. Cord. J.* (*12*), *in fs. ss. col. Flag.*
a 2 Rg 5, 11; 1 Par 22, 1.
2] *V. in off. Imm. Conc. BMV.*
2, 3] *Of. in fr. 4 Cin.*
2-4] *G. in fr. 4 p. D. Pass.*
b Ps 24, 3; 34, 19, 24; 37, 17; Ecli 23, 3. — cf. Ps 12, 5; Lm 2, 17.
c v. Ps 6, 3.
d v. Ps 15, 10.
e v. Ps 27, 1. — cf. Ps 113, 17.
5] *V. ad mt. in fr. 2.*
f Ps 96, 12.
g cf. Is 54, 7-9.
h 2 Rg 14, 14. — cf. Ez 18, 32; 33, 11.
i cf. Tb 3, 22; Is 17, 14; 2 Cor 4, 17, 18.
j cf. Jb 29, 18; Pro 1, 32.
l v. Ps (10), 6.
m Ps 103, 29. — cf. Dt 31, 17. — v. Ps 12, 1.
n cf. 2 Rg 24 ,10.
o Jb 33, 24. — cf. Ps 15, 10.
p v. Ps 6, 6.
q v. vr. 3.
11] *Int. in fr. 6 et sb. p. Cin.*
12] *v. vr. 3, 4.*
r Jo 16, 20. — cf. Jb 30, 31; Lm 5, 15.
s Ps 56, 9. — cf. Gn 49, 6.

30 In finem. Psalmus David, pro ecstasi.
2 In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum:
[a]in iustitia tua libera me.
3 [b]Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me,
esto mihi in Deum protectorem
et in domum refugii, ut salvum me facias:
4 quoniam [c]fortitudo mea et refugium meum es tu
et [d]propter nomen tuum deduces me et enutries me.
5 [e]Educes me de laqueo hoc quem absconderunt mihi,
quoniam tu es protector meus.

Ad mt. in fs. 7 dol. BMV. (*11*). — *ad sxt. in fr. 2* (*2*), *et ritu exorcis.*
2-4] Ps 70, 1-3.
2] *V. in hymn. Te Deum.*
a Dn 9, 16.
2, 3] *V. All. in D. 6 p. Pnt.*
b Ps 85, 1; Is 37, 17; Bar 2, 16.
3] *Gr. in D. 8 p. Pnt.*
3, 4] *Int. in Qng.* — *V. in fs. manif. M. Imm. a s. numis.*
c Is 25, 4; Jr 16, 19.
d Ps 22, 3.
e Ps 24, 15.

deret, quae ei undique circumstabant, hostibus debellatis (*2-21*)*, bonitatem et iustitiam Dei remuneratoris extollit* (*22-25*). — **31.** Paenitent. 2. *Infelici impiorum condicione proposita, ad iustitiam fideles provocat.*

6 [f]In manus tuas commendo spiritum meum:
redemisti me, Domine Deus veritatis.
7 Odisti [g]observantes vanitates supervacue;
ego autem in Domino speravi.
8 Exsultabo et laetabor in misericordia tua,
quoniam respexisti humilitatem meam,
salvasti de necessitatibus animam meam
9 nec [h]conclusisti me in manibus inimici;
statuisti in [i]loco spatioso pedes meos.
10 Miserere mei, Domine, [j]quoniam tribulor;
[k]conturbatus est in ira oculus meus, anima mea et ven-
11 [l]Quoniam defecit in dolore vita mea, [ter meus.
et anni mei in gemitibus;
infirmata est in paupertate virtus mea,
et [m]ossa mea conturbata sunt.
12 Super omnes inimicos meos [n]factus sum opprobrium,
et [o]vicinis meis valde, et timor notis meis:
qui videbant me [p]foras fugerunt a me.
13 [q]Oblivioni datus sum, tanquam mortuus a corde;
factus sum tanquam [r]vas perditum.
14 Quoniam audivi vituperationem multorum commorantium
in eo dum [t]convenirent simul adversum me [in circuitu:
[u]accipere animam meam consiliati sunt.
15 Ego autem in te speravi, Domine;
dixi: Deus meus es tu;
16 in manibus tuis sortes meae.
Eripe me de manu inimicorum meorum et a persequenti-
17 [v]Illustra faciem tuam super servum tuum, [bus me.
salvum me fac in misericordia tua.
18 [x]Domine, non confundar, quoniam invocavi te.
Erubescant impii et deducantur in infernum;
19 [y]muta fiant labia dolosa, [et in abusione.
[z]quae loquuntur adversus iustum iniquitatem, in superbia
20 [a]Quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine,
quam abscondisti timentibus te!
Perfecisti eis qui sperant in te,
in conspectu filiorum hominum. [hominum,
21 [b]Absconde eos in abscondito faciei tuae a conturbatione
proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum.
22 Benedictus Dominus, quoniam [c]mirificavit misericor-
diam suam mihi in [d]civitate munita.
23 [e]Ego autem dixi in excessu mentis meae:
[f]Proiectus sum a facie oculorum tuorum;
ideo exaudisti vocem orationis meae, dum clamarem ad
24 Diligite Dominum, omnes [g]sancti eius, [te.
quoniam veritatem requiret Dominus
et [h]retribuet abundanter facientibus superbiam.
25 [i]Viriliter agite, et confortetur cor vestrum,
omnes [j]qui speratis in Domino.

31

Ipsi David intellectus.
[a]Beati, quorum [b]remissae sunt iniquitates
et quorum tecta sunt peccata.
2 Beatus vir, cui non [c]imputavit Dominus peccatum,
[d]nec est in spiritu eius dolus.
3 Quoniam tacui, [e]inveteraverunt ossa mea,
dum clamarem tota die.
4 Quoniam die ac nocte [f]gravata est super me manus tua,
conversus sum in aerumna mea, dum configitur spina.
5 [g]Delictum meum cognitum tibi feci
et iniustitiam meam non abscondi.
Dixi: [h]Confitebor adversum me iniustitiam meam Domino,
et tu remisisti impietatem peccati mei.

f (all) Lc 23, 46. — cf. Ac 7, 59.
6] *Rbr. ad compl.*
g Jn 2, 9. — cf. Dt 32, 21; Jr 8, 19.
7, 8] *Int. in fr. 4 p. D. 3 Qdg.*
8] *Int. in fs. b. Jo. Valesiae. — V. All. in Mis. pro qcq. necess.*
h cf. Dt 32, 30.
i v. Ps 17, 20, 37.
10, 11] *Int. in fr. 6 p. D. Pas. — Tr. in Ms. pro inf.*
j Lm 1, 20.
k v. Ps 6, 8.
11-14] *P. in fs. ss. col. Flag.*
l cf. Jr 20, 18.
m Ps 6, 3; 31, 5; 37, 4; 50, 10. — cf. Ps 101, 4; Jb 30, 30.
n Ps 43, 14; 78, 4; 79, 7.
o cf. Jb 19, 13, 14. — v. Ps 68, 9-13.
p cf. Mt 26, 56 etc.
q cf. Ps 87, 6; Ec 6, 4; 9, 5.
r Is 30, 14; Jr 19, 10, 11; Ecli 21, 17; Jr 22, 28; 48, 38. — cf. Rm 9, 21.
s Jr 20, 10.
t Ps 2, 2.
u cf. Mt 27, 1. — v. 2 Rg 17, 1-4.
15, 16] *Of. in fr. 3 p. D. 1 Qdg., in Ms. pro spons. etc.*
v Ps 4, 6; 35, 10; 66, 2; 79, 4; 88, 16; 118, 135; Nm 6, 25.
17, 18] *Cm. in Sptg. et Ms. pro inf. ser.*
17.20] *V. in prec. ad postul.*
x Jr 17, 18. — cf. Ecli 2, 11.
y 1 Rg 2, 9.
z cf. Ju 15.
20] *R. in fr. 2 p. Epiph. — Of. in fs. Cord. J. euch. — Cm. in fs. s. Franc. Car.*
a cf. Is 69, 4; 1 Cor 2, 9.
b v. Ps 26, 5.
22] *V. All. in fs. s. Fel. a C.*
c Ps 16, 7.
d cf. 1 Rg 23, 7.
e Ps 115, 11. — cf. 2 Rg 15, 14.
f Jn 2, 5.
g Ps 29, 5.
h Dt 32, 41.
i v. Ps 26, 14.
j Ps 32, 18; 146, 11; Is 49, 23.

Ad mt. fs. SS. Omn. (*11*). — *ad nn. in fr. 2.*
1] * *Catech. R. IV 14, 2.*
a (all) Rm 4, 7, 8. — cf. Ps 84, 3.
b cf. Ex 34, 7; Is 38, 17; Mic 7, 18, 19.
c cf. 2 Rg 19, 19; 2 Cor 5, 19.
d Sph 3, 13; Jo 1, 47.
e Pro 17, 22. — v. Ps 30, 11.
f cf. Ps 37, 3; 1 Rg 5, 6, 12.
4] *Ant. in fs. ss. spin. Cor.*
g Ps 37, 19; 2 Rg 12, 13. — cf. 2 Es 1, 6; Jb 33, 27; Pro 28, 13; Lc 15, 18, 21; 1 Jo 1, 9.
5] * *Catech. R. II 5, 34.*
h Is 65, 24.

— **32.** *Ut laudes divinas promoveat* (*1-5*), *mirabile mundi opificium et providentiam, qua omnia gubernantur, enarrat* (*9-22*). — **33.** *Adhortatur ad Dominum pie colendum* (*2-4*), *quoniam ipse ab omnibus malis*

6 Pro hac [i]orabit ad te omnis sanctus [j]in tempore opportuno,
veruntamen in [k]diluvio aquarum multarum ad eum non
approximabunt.
7 [l]Tu es refugium meum a tribulatione quae circumdedit me:
exsultatio mea, erue me a circumdantibus me.
8 [m]Intellectum tibi dabo et instruam te in via hac qua gra-
firmabo super te oculos meos [dieris,
9 [n]Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus:
in [o]camo et freno maxillas eorum constringe, qui non ap-
10 [p]Multa flagella peccatoris; [proximant ad te.
[q]sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.
11 [r]Laetamini in Domino et exsultate, iusti,
et gloriamini, omnes [s]recti corde.

32

Psalmus David.

[a]Exsultate, iusti, in Domino: [b]rectos decet collaudatio.
2 Confitemini Domino in [c]cithara,
in psalterio decem chordarum psallite illi;
3 cantate ei [d]canticum novum,
bene psallite ei in vociferatione.
4 Quia rectum est verbum Domini,
et [e]omnia opera eius in fide:
5 [f]diligit misericordiam et iudicium,
[g]misericordia Domini plena est terra.
6 [h]Verbo Domini caeli firmati sunt,
et [i]spiritu oris eius omnis virtus eorum.
7 [j]Congregans sicut in utre aquas maris,
ponens in thesauris abyssos.
8 [k]Timeat Dominum omnis terra;
ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.
9 [l]Quoniam ipse dixit, et facta sunt;
ipse mandavit, et creata sunt.
10 Dominus [m]dissipat consilia gentium,
reprobat autem cogitationes populorum
et reprobat consilia principum;
11 [n]consilium autem Domini in aeternum manet:
cogitationes cordis eius in generatione et generationem.
12 [o]Beata gens, cuius est Dominus Deus eius,
[p]populus, quem elegit in hereditatem sibi.
13 [q]De caelo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.
14 [r]De praeparato habitaculo suo respexit super omnes,
15 qui finxit sigillatim corda eorum, [qui habitant terram,
qui intelligit omnia opera eorum.
16 [s]Non salvatur rex per multam virtutem,
et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suae:
17 [t]fallax equus ad salutem.
in abundantia autem virtutis suae non salvabitur.
18 Ecce [u]oculi Domini super metuentes eum,
et in eis qui sperant super misericordia eius;
19 ut [v]eruat a morte animas eorum et [x]alat eos in fame.
20 Anima nostra [y]sustinet Dominum,
[z]quoniam adiutor et protector noster est;
21 quia [a]in eo laetabitur cor nostrum.
et in nomine sancto eius speravimus. [speravimus in te.
22 Fiat misericordia tua, Domine, super nos, quemadmodum

33

Davidi, [a]cum immutavit vultum suum coram [b]Achimelech et dimisit eum et abiit.

2 Benedicam Dominum [c]in omni tempore,
semper laus eius in ore meo.
3 [d]In Domino laudabitur anima mea;
audiant mansueti et laetentur.

i Ps 29, 5. — cf. Heb 4, 16.
j Is 55, 6.
k cf. Ps 17, 5, 17; 41, 8; 68, 2-3. 15,16; 123,5; 143,7; Jb 22,11; 27,20; Is 28, 2; 30,28; Lm 3,
l v. Ps 90, 1, sq. [54; Jn 2, 4.
m Ps 118, 34, 73; Pro 4, 11. — cf. Ps 24, 12.
n Tb 6, 17; Pro 26, 3, — cf. Jb
o Pro 26, 3; Jb 3, 3. [illegible]
p cf. Pro 13, 21; Rm 2, 9. [17, 7.
q Ps 33, 9; 83, 13; Pro 19, 20; Jr
11] *Of. et V. in fss. et cm. Ss.*
r Ps 32, 1; 63, 11; 67, 4; 96, 11, 12.
s Ps 7, 11; 35, 11; 63, 11; 96, 11, etc. — cf. Ac 8, 21.

Ad mt. in cm. Mm. — ad nn. in fr. 2 (*1*).
a v. Ps 31, 11. *b* cf. Ecli 15, 9.
1] *Cm. V. etc. in fss. Ss.*
c Ps 56, 6; 70, 22; 91, 4; 143, 9,
3, 2] *R. in D. 1 p. Pasch.* [150, 3.
d Ps 39, 4; 95, 1; 97, 1; 143, 9; 149, 1; Jdt 16, 2, 15; Is 42, 10; Ap 5, 9; 14, 3 etc.
e cf. Dt 32, 4; Dn 4, 34; Ap
f Ps 10, 8; Mt 23, 23. [15, 3.
5, 6] *Int. in D. 2 p. Psch.*
6] *V. in fs. ss. Trin. — v. vr. 12.*
g Ps (103, 24;) 118, 64; Is 6, 3; 11, 9; Hab 3, 3.
6] * *Catech. R. I 2, 23.*
h Gn 1, 6, 7; Jdt 16, 7; Sap 9, 1; Heb 11, 3. — cf. Jo 1, 3.
i cf. Jb 26, 13.
j Ps 77, 13; 103, 3; Ex 15, 8. — cf. Jb 38, 8; Ecli 39, 22.
8] *Cm. in fs. s. Emigdi.*
k Ps 66, 8. [147, 15, 18.
l Ps 148, 5; Gn 1, 3. — cf. Ps
m Is 19, 3; Lc 1, 51. — cf. 2 Rg 15, 34; 17, 14; 2 Es 4, 15; Jb 5, 12; Pro 21, 30; Is 8, 10.
n Jb 23, 13; Pro 19, 21; Is 46, 10.
o Ps 143, 15; Dt 4, 7, 8; 33, 29.
12] *Gr. in Ms. de Sp. S. — v. Is 10, 25.* [cf. Ex 19, 5.
p Ps 64, 5; Dt 7, 6; 32, 9. —
q Ps 65, 7; 2 Par 16, 9; Jb 28, 24, — v. Ps 10, 5. [Zc 2, 13
r 3 Rg 8, 39; 43, 49; Is 63, 15;
s cf. Ps 43, 7; 1 Rg 17, 47.
t Ps 146, 10; Pro 21, 31; Os 1, 7. — cf. Ps 19, 8; Am 2, 15.
u Ps 10, 5; 33, 16; Jb 36, 7; Ecli 15, 20; 34, 19; 1 Pt 3, 12. — cf. Ps 146, 11; Sap 3, 1.
18-20] *Int. in fs. ss. Nerei etc.*
v cf. Ac 12, 11.
x Ps 38, 10, 11; 36, 19, 25; 110, 5; Jb 5, 20; Lc 1, 58. [*s Jos.*
20, 21] *Int.* (*Ps 79, 1*) *in fs. Patr.*
y Ps 24, 3, 105, 13; 129, 4; Is 8, 17. — cf. Ps 61, 2.
z Ps 113, 9-11.
a Ps 30, 7, 8. — v. Jo 16, 22.
22] *V. In hymn. «Te Deum» et in prec. frl.*

Ad mt. in cm. Ap. (*18*) *et Mm.* (*9*), *in fss. ss. Cord. J.* (*9*). *SS. Omn.* (*10, 16*), *ss. Ang.* (*8*) *ad cmpl. in fr. 4* (*8*) *et in recept. pecc.* (*6*).
a 1 Rg 21, 13-15.
b cf. 1 Rg 21, 10. [*p. Pnt. etc.*
2] *Rbr. ad sxt. — Gr. in D. 2*
2] * *Catech. R. III 3, 6.*
2-4] *Vv. in ben. mensae.*
c Ps 43, 9. — cf. Eph 5, 20; 1 Th 5, 17. [1 Cor 1, 31.
d Is 45, 26. — cf. Jr 9, 23, 24;

iustos (5-11), qui vere tales sunt, custodit (12-13), impios autem disperdit (16-22). — **34.** *Ut Deus, arreptis armis, hostes dissipet et conterat in eosque mala convertat quae aliis inferre velint (1-10); ab*

4 [e]Magnificate Dominum mecum,
et exaltemus nomen eius in idipsum.
5 [f]Exquisivi Dominum, et exaudivit me
et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.
6 [g]Accedite ad eum et illuminamini,
et facies vestrae non confundentur,
7 [h]Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum
et [i]de omnibus tribulationibus eius salvavit eum.
8 [j]immittet angelus Domini in circuitu timentium eum
[k]et eripiet eos.
9 [l]Gustate et videte quoniam [m]suavis est Dominus:
[n]beatus vir qui sperat in eo.
10 Timete Dominum, omnes sancti eius,
quoniam [o]non est inopia timentibus eum.
11 Divites eguerunt et esurierunt,
inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.
12 [p]Venite, filii, audite me,
timorem Domini docebo vos.
13 [q]Quis est homo qui vult vitam,
diligit dies videre bonos?
14 [r]Prohibe linguam tuam a malo,
et labia tua ne loquantur dolum;
15 [s]diverte a malo et fac bonum,
[t]inquire pacem et persequere eam.
16 [u]Oculi Domini super iustos,
[v]et aures eius in preces eorum;
17 [x]vultus autem Domini super facientes mala,
ut [y]perdat de terra memoriam eorum.
18 Clamaverunt iusti, et Dominus exaudivit eos
et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.
19 [z]Iuxta est Dominus iis, qui [a]tribulato sunt corde,
et humiles spiritu salvabit.
20 [b]Multae tribulationes iustorum,
et [c]de omnibus his liberabit eos Dominus.
21 Custodit Dominus omnia ossa eorum,
[d]unum ex his non conteretur.
22 [e]Mors peccatorum pessima,
et qui oderunt iustum delinquent.
23 [f]Redimet Dominus animas servorum suorum,
et non delinquent omnes qui sperant in eo.

34 Ipsi David.
[a]Iudica, Domine, nocentes me,
[b]expugna impugnantes me;
2 apprehende arma et [c]scutum et exsurge in adiutorium mihi;
3 effunde frameam et conclude adversus eos qui persequuntur me:
dic animae meae: Salus tua ego sum.
4 [d]Confundantur et revereantur quaerentes animam meam;
[e]avertantur retrorsum et confundantur cogitantes mihi mala.
5 [f]Fiant tanquam pulvis ante faciem venti,
et angelus Domini coartans eos;
6 [g]fiat via illorum tenebrae et lubricum,
et angelus Domini persequens eos.
7 Quoniam [h]gratis [i]absconderunt mihi interitum laquei sui,
supervacue exprobraverunt animam meam.
8 [j]Veniat illi laqueus quem ignorat,
et captio, quam abscondit, apprehendat eum,
et in laqueum cadat in ipsum.
9 [k]Anima autem mea exsultabit in Domino
et delectabitur super salutari suo.
10 [l]Omnia ossa mea dicent: Domine, [m]quis similis tibi,
[n]eripiens inopem de manu fortiorum eius,
egenum et pauperem a diripientibus eum?

4] *Ant. et V. in fs. ss. nom. J.*
e v. Ps 34, 27; Lc 1, 46.
f 2 Par 15. 2. — cf. Mt 7, 7 etc.
g cf. Eph 5, 14.
h vr. 16, 18, 20; Ecli 21, 6. — cf. 2 Rg 22, 1.
i cf. Dn 3, 95.
j Ps 90, 11; Gn 32, 1, 2; Ex 23, 20. — cf. Js 5, 13, 14; 4 Rg 6, 17; Mt 17, 10; Ac 12, 15; Heb 1, 14.
8, 9] *Of. in D. 14 p. Pnt. Cm. in D. 8 p. Pnt.*
k Gn 48, 16; 4 Rg 6, 8.
9] * *cf. Catech. R. IV 17, 2.*
l Heb 6, 5; 1 Pt 2, 3.
m Ps 99, 4.
n v. Ps 2, 13; 39, 5; 83, 13; Jr 17, 7. — cf. Ecli 34, 14, 19.
10, 11] *Int. et Gr. in fs. s. Cyriaci. — Gr. in fs. SS. Omn.*
o Ps 36, 19, 25; Pro 10, 3. — v. Ps 32, 19.
11] *Gr. in fs. s. Phil. N. etc. — cf. rit. cons. virginum, et reconc. pecc. (PR.).*
p Ps 65, 16. — cf. Pro 1, 8.
q (all) 1 Pt 3, 10-12.
r Ps 14, 3; 38, 2; 140, 3, 4; Pro 13, 3; 16, 1; 21, 23; Ecli 22, 33; Jc 1, 23; 3, 2; 1 Pt 2, 1, 22.
s Ps 36, 27; Is 1, 16, 17. — cf. Ps 60, 10; Jb 28, 28.
t Rm 14, 19; Heb 12, 14. — cf. Rm 12, 18.
u cf. Sap 5, 16. — v. Ps 32, 18.
v vr. 5, 7; Pro 15, 29. — Jo 9, 31.
x Lv 17, 10; Jr 44, 11; Am 9, 4.
y Ps 108, 15; Pro 10, 7. — cf. Ps 20, 11.
18] * *Catech. R. IV 16, 5. — Int. in fss. Mm.*
z Is 42, 3; 57, 15; 66, 2. — cf. Ps 144, 18; 148, 14; Dt 4, 7.
18, 19] *Gr. in cm. Mm.*
a Ps 50, 19; 108, 17; 146, 3. — cf. Jl 2, 13; Lc 15, 17-24; 18, 13, 14.
b cf. 2 Cor 1, 5.
20, 12] *Int. in fs. ss. Reliq. et in fss. Mn.*
c vr. 5, 23. — cf. Ac 12, 11.
12] *v. Ps 115, 15.*
d cf. 1 Rg 14, 45, Mt 10, 30. — v. Jo 19, 36.
e Pro 24, 19; Sap 3, 19. — cf. Ps 7, 15, 16; 36, 36, 38.
f v. Ps 24, 22.

Ad mt. in fr. 3 (1, 17, 23). — in ritu exorcism.
c Is 49, 25; Lm 3, 58.
1-2] *v. vr. 13*
1-3] *Int. in fr. 2 maj. hebd.*
b cf. Ex 14, 25.
2] *Rbr. in fs. ss. Lanc. et Clav.*
c cf. Ps 5, 13; 90, 5; Eph 6, 16.
3] *v. vr. 23.*
4-8] cf. Ps 68, 23-28; 108, 6-15.
d vr. 26; Ps 6, 11; 39, 15; 70, 13; 82, 17, 18; 128, 5; Jr 17, 18.
e Ps 128, 5.
f v. Ps 1, 4; 82, 14.
5, 6] *V. in prec. T. belli.*
6] *v. Jr 0, 1, 4.*
g Jr 23, 12.
h vr. 19. — v. Ps 68, 5.
i Ps 9, 16; 139, 6. — cf. Ps 30, 5; Ecli 27, 29.
j cf. Is 47, 11; 1 Th 5, 3.

k Is 61, 10; Hab 3, 18; Lc 1, 47. — v. Ps 9, 16.
l Ps 50, 10.
m Ps 70, 19; 76, 14; 82, 2; 85, 8; 88, 7-9; 112, 5; Ex 15, 11.
n Ps 71, 12; Jb 36, 15.

iis vero, qui se iniuste accusant sibique irrident (*11-18*), *ne unquam vincatur vehementer exorat* (*19-28*). — **35.** *Malitiae impiorum* (*2-5*) *bonitatem et fidelitatem Dei, qua iustos prosequitur, opponit* (*6-10*) *eumque*

11 [o]Surgentes testes iniqui, quae ignorabam, interrogabant me;
12 [p]retribuebant mihi mala pro bonis, sterilitatem animae
13 Ego autem, [q]cum mihi molesti essent, [r]induebar cilicio, [meae.
[s]humiliabam in ieiunio animam meam,
et oratio mea [t]in sinu meo convertetur.
14 Quasi proximum et quasi fratrem nostrum sic complacebam,
quasi lugens et contristatus sic humiliabar.
15 Et adversum me laetati sunt et [u]convenerunt,
congregata sunt super me flagella et ignoravi.
16 Dissipati sunt nec compuncti,
tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione,
[v]frenduerunt super me dentibus suis.
17 Domine, quando respicies?
Restitue animam meam a malignitate eorum,
[w]a leonibus unicam meam.
18 [x]Confitebor tibi in ecclesia magna,
in populo gravi laudabo te.
19 [y]Non supergaudeant mihi [z]qui adversantur mihi inique,
[a]qui oderunt me gratis et [b]adnuunt oculis.
20 Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur,
et in iracundia terrae loquentes dolos cogitabant;
21 et [c]dilataverunt super me os suum,
dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.
22 [e]Vidisti, Domine: ne sileas;
Domine, ne discedas a me.
23 [f]Exsurge et intende iudicio meo:
Deus meus et Dominus meus, in causam meam.
24 [g]Iudica me secundum iustitiam tuam, Domine Deus meus,
et non supergaudeant mihi.
25 Non dicant in cordibus suis: Euge euge, animae nostrae,
nec dicant: [h]Devoravimus eum. [meis;
26 [i]Erubescant et revereantur simul qui gratulantur malis
[j]induantur confusione et reverentia qui [k]magna loquuntur super me.
27 [l]Exsultent et laetentur qui volunt iustitiam meam;
et dicant semper: [m]Magnificetur Dominus,
qui volunt pacem servi eius.
28 Et [n]lingua mea meditabitur iustitiam tuam,
tota die laudem tuam.

35 In finem. [a]Servo Domini ipsi David.
2 Dixit iniustus ut delinquat in semetipso,
[b]non est timor Dei ante oculos eius;
3 [c]quoniam dolose egit in conspectu eius,
ut inveniatur iniquitas eius ad odium.
4 [d]Verba oris eius iniquitas et dolus:
[e]noluit intelligere ut bene ageret.
5 [f]Iniquitatem meditatus est in cubili suo,
adstitit [g]omni viae non bonae, [h]malitiam autem non
6 Domine, [i]in caelo misericordia tua, [odivit.
et veritas tua usque ad nubes.
7 [j]Iustitia tua sicut montes Dei,
[l]iudicia tua abyssus multa:
homines et [m]iumenta salvabis, Domine.
8 Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus:
filii autem hominum [n]in tegmine alarum tuarum spera-
9 Inebriabuntur ab [o]ubertate domus tuae, [bunt.
et [p]torrente voluptatis tuae potabis eos;
10 quoniam apud te est [q]fons vitae,
et [r]in lumine tuo videbimus lumen.
11 [s]Praetende misericordiam tuam scientibus te
et iustitiam tuam his [t]qui recto sunt corde.
12 Non veniat mihi pes superbiae.

o v. Ps 26, 12.
p Ps 37, 21; 108, 4, 5; Pro 17, 13; Jr 18, 20. — cf. Jo 10,
q (Jb 31, 29; Rm 12, 15). [32.
r Ps 68, 11, 12.
13] Gr. in fr. 3 maj. hebd., Tr. in fs. s. Alph. et Of. in fs. s. Jos. a C.
s Ps 108, 24; Nm 29, 7.
t v. Ps 78, 12.
u cf. Jr 18, 18.
v Ps 36, 12; 111, 10; Jb 16, 10; Lm 2, 16; Ac 7, 54.
w Ps 21, 21, 22.
x Ps 21, 26.
y vr. 24; Ps 12, 5.
z Ps 24, 19; 37, 20; 118, 78, 86.
a (all) Jo 15, 25. — Ps 68, 5.
b Pro 6, 13; 10, 10; Ecli 27, 25.
c Is 57, 14. — v. Ps 21, 14.
d vr. 25; Ps 39, 16; 69, 4; Lm 2, 16.
22] V. in Gr. fr. 6 p. D. Pass.
e cf. Ex 3, 7; Hab 1, 14. — v.
f v. Ps 43, 23. [Ps 27, 1.
23] Gr. in fr. 2 maj. hebd.
g Ps 7, 9.
h Ps 123, 3; Pro 1, 12; Lm 2, 16. — cf. 2 Rg 17, 16.
i v. vr. 4.
26] Cm. ut sup.
j v. Jb 8, 22.
k v. Ps 37, 17.
l Ps 39, 17; 69, 5; Pro 29, 6. — cf. Ex 15, 1, 21.
m Ps 33, 4.
28] V. ad mt. in fr. 3 — v. Ps 23, 24.
n Ps 50, 16; 70, 8, 15, 24.

Ad ll. in fr. 5 (6).
a v. Ps 17, 1.
b (all) Rm 3, 18. — cf. Gn 20,
c cf. Dt 29, 19. [11.
d cf. Ps 11, 3; 58, 13.
e cf. Jr 4, 22.
f Mic 2, 1. — cf. Pro 4, 16.
g Is 65, 2.
h cf. Ps 96, 10.
i Ps 56, 11; 88, 3, 15; 102, 11; 107, 5; 118, 9 etc.
j Ps 70, 19.
l Ps 91, 6; Rm 11, 33.
7, 8] V. in ben. animal.
m Lc 12, 24. — cf. Jn 4, 11.
8-10] Tr. in fs. Cordis J. euch.
n Dt 32, 11. — v. Rt 2, 12.
o cf. Ps 64, 5; Is 25, 6; Jr 31, 12-14. 25.
p Ps 45, 5; Ap 22, 1. — cf. Ps 22, 5.
9, 10] R. in Transf. Dñi.
*10] * cf. Catech. R. I 13, 9.*
10] V. in ben. fontis. bapt. (R R.).
q Jr 2, 13, Jo 4, 10, 14; 5, 26. — cf. Pro 10, 11.
r Jo 1, 9; Ac 26, 18; 1 Pt 2, 9.
s Jr 22, 16. — cf. Ps 78, 6;
t Ps 7, 11. [86, 9.

rogat ut semper iustos de manibus eruat impiorum (11-13). — **36.** ***Plurimis exemplis sententiam propositam illustrat, non esse nempe a pietate discedendum, eo quod impii floreant; nam tempore suo impii plagas,***

et manus peccatoris non moveat me.
13 Ibi ceciderunt qui [u]operantur iniquitatem,
expulsi sunt [v]nec potuerunt stare.

36

Psalmus ipsi David.
[a]Noli aemulari in malignantibus,
neque [b]zelaveris facientes iniquitatem;
2 quoniam [c]tanquam faenum velociter arescent
et quemadmodum holera herbarum cito decident.
3 [d]Spera in Domino et fac bonitatem
et [e]inhabita terram et pasceris in divitiis eius.
4 [f]Delectare in Domino, et [g]dabit tibi petitiones cordis tui;
5 [h]revela Domino viam tuam et spera in eo, et ipse faciet
6 et [i]educet quasi lumen iustitiam tuam
et iudicium tuum tanquam [j]meridiem.
7 [l]Subditus esto Domino et ora eum;
noli aemulari in eo [m]qui prosperatur in via sua,
in homine faciente iniustitias.
8 [n]Desine ab ira et derelinque furorem,
noli aemulari ut maligneris.
9 [o]Quoniam qui malignantur exterminabuntur,
sustinentes autem Dominum [p]ipsi hereditabunt terram.
10 Et [q]adhuc pusillum et non erit peccator,
et quaeres locum eius et non invenies;
11 [r]mansueti autem hereditabunt terram
et delectabuntur in [s]multitudine pacis.
12 [t]Observabit peccator iustum
et [u]stridebit super eum dentibus suis.
13 Dominus autem [v]irridebit eum,
quoniam prospicit quod veniet [x]dies eius.
14 Gladium evaginaverunt peccatores,
[y]intenderunt arcum suum,
ut deiciant pauperem et inopem,
ut trucident rectos corde;
15 gladius eorum intret in corda ipsorum,
et [z]arcus eorum confringatur.
16 [a]Melius est modicum iusto super divitias peccatorum mul-
17 quoniam [b]bracchia peccatorum conterentur. [tas;
confirmat autem iustos Dominus.
18 [c]Novit Dominus dies immaculatorum,
et hereditas eorum in aeternum erit;
19 non confundentur in tempore malo
et [d]in diebus famis saturabuntur.
20 Quia peccatores peribunt; [tati,
inimici vero Domini, mox ut honorificati fuerint et exal-
[e]deficientes quemadmodum fumus deficient.
21 [f]Mutuabitur peccator et non solvet,
[g]iustus autem miseretur et tribuet.
22 Quia benedicentes ei [h]hereditabunt terram,
maledicentes autem ei disperibunt.
23 [i]Apud Dominum gressus hominis dirigentur,
et viam eius volet;
24 cum [j]ceciderit non collidetur,
quia [k]Dominus supponit manum suam.
25 [l]Iunior fui, etenim senui, et non vidi iustum derelictum,
nec semen eius [m]quaerens panem.
26 Tota die [n]miseretur et commodat,
et semen illius in benedictione erit.
27 [o]Declina a malo et fac bonum
et inhabita in saeculum saeculi;
28 quia Dominus [p]amat iudicium
et non derelinquet sanctos suos:
in aeternum conservabuntur; iniusti punientur.

u Ps 93, 4.
v v. (Ps 1, 5).

Ad mt. in fr. 3 (1, 17, 37).
a vr. 7, 8.
b Ps 72, 3 Pro 3, 31; 23, 17; 24, 1, 19. — cf. Ec 10, 4.
c Ps 91, 8; 101, 5; 102, 15; 128, 6; Jb 14, 2; Ecli 14, 18; Is 37, 27; 40, 5-8.— cf. Jb 27, 13-23; Jc 1, 10, 11. — v. [Ps 89, 6.
j] *v. Mic. 6, 8.*
d Ps 61, 9; 113, 9-11; Pro 3, 5; Ec 3, 12; Ecli 2, 6; 32, 28.
e vr. 27, 29; Lv 26, 5; Pro 2, 21.
f Jb 22, 26: Is 58, 14. — Ph 3. 1: 4, 4.
g Pro 10, 24; Mt 6, 33. — v. Ps 19. 5, 6. — cf. Is 26, 8.
h Pro 16, 3: 1 Pt 5, 7. — cf. Ps 118, 26. — v. Ps 54, 23.
i Ecli 32, 20; Is 58. 8, 10; Os 6, 5; Mic 7, 9. — cf. Ps 90, 11; 111, 4.
j Jb 11, 17.
l Ps 61, 2. [1, 13.
m Jr 12, 1.— cf. Jb 21, 7; Hab
n Ps 4, 5. — cf. Eph 4, 26, 31.
o vr. 2, 22.
p Ps 24, 13; Pro 2, 21; Sap. 1, 29; Is 57, 11. — v. vr. 11, 22; 29, 34.
q vr. 36; Jb 24, 24; Is 41, 12. — v. Jb 20, 5-9.
r (all) Mt 5, 4. — Mt 11, 29.
s vr. 37; Ps 118, 165; Pro 3, 2. — cf. Is 32, 17.
t Sap 3, 17; 18. — cf. Sap 2, 12-20. — v. vr. 32.
u v. Ps 34, 16.
v v. Ps 2, 4.
x v. Jb 18, 20.
y Ps 7, 13; 10, 3.
z v. 1 Rg 2, 4.
a Pro 15, 16: 16, 8; 17, 1. — cf. Ps 83, 11; 1 Tm 6, 6.
b Ps (10), 15; Jb 38, 15; Ez 30, 21, 22.
17] *Cm. in fs. s. Jo. Dam.*
c.v. Ps 1, 6.
d vr. 25; Pro 10, 3. — v. Ps 32, 19.
e Ps 67, 3; 101, 4; Sap 5, 15: Os 13. 3; Jc 4, 15.
21] * *Catech. R. III 8, 12.*
f cf. Ecli 8, 15; 29, 2, 4-9.
g vr. 26.
h v. vr 9.
i Ps 39, 3: 118, 5; 1 Rg 2, 9; Pro 16, 9; 20, 24; Jr 10, 23. — cf. Ph 2, 13.
24] *Gr. in cm. M.*
j Pro 24, 16; Mic 7, 8. —cf. Ps 90, 12; 2 Cor 4, 9.
k Ps 90, 12.
l cf. Ecli 2, 11; 1 Mc 2, 61. — v. Ps 33, 10, 11.
m Pro 10, 3. — cf. Ps 108, 10; Jb 15, 23.
n Ps 111, 5, 9; Dt 15, 7-10; Ecli 29, 1; Mt 5, 42.
o v. Ps 33, 15.
28] *V. All. in fs. 7 ss. Fund.*
p v. Ps 10, 8.

iusti vero praemia accipient. — **37**. Paenitent. 3. *Ut iustitiae Dei severitatem mitiget enarrat quot malis cum corpore* (2-8) *tum animo* (9-13) *adfligatur, atque enixe rogat ne hostes de suo ipsius interitu laetentur*

et [q]semen impiorum peribit.
29 Iusti autem hereditabunt terram
et inhabitabunt in saeculum saeculi super eam.
30 [r]Os iusti meditabitur sapientiam,
et lingua eius loquetur iudicium;
31 [s]lex Dei eius in corde ipsius,
et non supplantabuntur gressus eius.
32 [t]Considerat peccator iustum
et quaerit mortificare eum;
33 [u]Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius
nec damnabit eum cum iudicabitur illi.
34 [v]Exspecta Dominum et custodi viam eius,
et exaltabit te, ut hereditate capias terram:
[w]cum perierint peccatores, videbis.
35 [x]Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Li-
36 et transivi, et [y]ecce non erat; [bani;
et quaesivi eum et non est inventus locus eius.
37 [z]Custodi innocentiam et vide aequitatem,
quoniam sunt reliquiae homini pacifico;
38 [a]iniusti autem disperibunt simul,
reliquiae impiorum interibunt.
39 [b]Salus autem iustorum a Domino,
et protector eorum in [c]tempore tribulationis;
40 et adiuvabit eos Dominus et [d]liberabit eos,
et [e]eruet eos a peccatoribus et salvabit eos,
quia speraverunt in eo.

37 Psalmus David, [a]in rememorationem de sabbato.
2 [b]Domine, ne in furore tuo arguas me
neque in ira tua corripias me.
3 Quoniam [c]sagittae tuae infixae sunt mihi,
et [d]confirmasti super me manum tuam.
4 [e]Non est sanitas in carne mea a facie irae tuae,
[f]non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.
5 Quoniam [g]iniquitates meae supergressae sunt caput meum,
et [h]sicut onus grave gravatae sunt super me,
6 [i]putruerunt et corruptae sunt cicatrices meae a facie insipientiae meae;
7 miser factus sum et curvatus sum usque in finem,
tota die [j]contristatus ingrediebar.
8 Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus,
et non est sanitas in carne mea,
9 adflictus sum et humiliatus sum nimis,
[k]rugiebam a gemitu cordis mei.
10 Domine, ante te omne desiderium meum,
et gemitus meus a te non est absconditus.
11 Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea,
et lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum.
12 [m]Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt et steterunt;
et qui iuxta me erant [n]de longe steterunt,
13 et [o]vim faciebant qui quaerebant animam meam,
et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates
et dolos tota die meditabantur.
14 Ego autem tanquam surdus non audiebam,
et [p]sicut mutus non aperiens os suum.
15 Et factus sum sicut homo non audiens
et [q]non habens in ore suo redargutiones.
16 Quoniam [r]in te, Domine, speravi:
tu exaudies me, Domine Deus meus.
17 Quia dixi: [s]Nequando supergaudeant mihi inimici mei,
et, [t]dum commoventur pedes mei, super me [u]magna lo-
18 Quoniam ego in [v]flagella paratus sum, [cuti sunt.
et dolor meus in conspectu meo semper.

q vr. 2, 9; Ps 20, 11; Pro 2, 22.

30, 31] *Int. Gr., V. in cm. Ss.*
r cf. Pro 8, 7; 10, 11, 31.
s Ps 39, 9; 118, 11; Dt 6, 6; Is 51, 7; Jr 31, 33. — cf. Rm 7, 22.
t Ps (10), 9. — v. vr. 12.
u Ps 33, 23; 2 Pt 2, 9. — cf. Ps 108, 31.
34] *V. ad mt. in fr. 3.*
v vr. 6; Ps 26, 14.
w Ps 51, 7; 90, 8; Pro 29, 16.
x Ps 72, 18-20; Jb 5, 3; 20, 6, 7; Pro 12, 7; Ecli 16, 6; Jr 12, 2, 3; Ez 31, 3-16; Dn 4, 7, 8, 17-20. — cf. 1 Mc 2, 63.
y vr. 10; Jb 20, 36; Pro 24, 22. — cf. Ps 102, 16; Jb 7, 10.
37] *v. Ps 121, 3.*
z Is 3, 10. — cf. Gn 39, 8, 9; 41, 41; Pro 23, 17, 18.
a Ps 72, 19; 103, 35; Pro 2, 22; 24, 20; Sap 3, 16.
39] *Int. in cm. Mm.*
b Ps 3, 9; 45, 2.
c Ps 9, 10.
d cf. Is 31, 5; Ac 12, 11.
e cf. 1 Par 5, 20; Jr 39, 18; Dn 3, 17, 95; 6, 23.

Ad mt. in fr. 3 (*1, 23*), *in Parasc.* (*13*), *et fs. ss. col. Flag.* (*3*).
a Ps 69, 1. — cf. 1 Par 16, 4.
b v. Ps 6, 2.
c Jb 6, 4; Lm 3, 13. — v. Ps
d v. Ps 31, 4. [7, 14.
4] * *Catech. R. IV 14, 8.*
e Is 1, 6.
f cf. Is 38, 13. — v. Ps 30, 11.
g Ps 39, 10; 1 Es 9, 6.
h Lm 1, 14.
i Jr 30, 12, 13.

7, 8] *R. in D. Pass.*
j Ps 41, 10; 42, 2; Jb 30, 28.

k Is 59, 11; Bar 6, 31.

l Pro 15, 30. — v. Ps 6, 8.

m cf. Jb 19, 13-20. — v. Ps 68,
12, 13] *v. vr. 7, 8.* [9.
n Ps 87, 9, 19; Pro 19, 7. — cf. Mt 27, 55 etc.
o Ps 70, 10, 11. — cf. Mt 22, 15 etc.

14] * *cf. Catech. R. IV 14, 8.*
p Ps 38, 3, 10; Is 53, 7; Dn 3, 30; 10, 15; 1 Pt 2, 23. — cf. Mr 14, 60, 61; 15, 4, 5 etc.
q cf. 2 Rg 16, 6-10.
r Ps 38, 8. — cf. 2 Rg 18, 12.
s cf. Lm 2, 17. — v. Ps 29, 2.
t Ps 93, 18.
u Ps 34, 26; 54, 13; 72, 8; 1 Rg 2, 3; Ap 13, 5.
18] *V. in fs. ss. col. Flag.*
v P. 34, 15. — cf. Ps 90, 10.

19 Quoniam [x]iniquitatem meam adnuntiabo
et cogitabo pro peccato meo.
20 Inimici autem mei vivunt et confirmati sunt super me,
et multiplicati sunt qui oderunt me inique.
21 [y]Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi,
quoniam [z]sequebar bonitatem.
22 Ne derelinquas me, Domine;
Deus meus, [a]ne discesseris a me.
23 [b]Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meae.

38

In finem, ipsi [a]Idithun. Canticum David.
2 Dixi: [b]Custodiam vias meas, ut non [c]delinquam in lingua mea:
[d]posui ori meo custodiam,
cum consisteret peccator adversum me.
3 [e]Obmutui et humiliatus sum et silui a bonis,
et dolor meus renovatus est.
4 [f]Concaluit cor meum intra me,
et in meditatione mea exardescet ignis.
5 [g]Locutus sum in lingua mea: Notum fac mihi, Domine, finem meum
et numerum dierum meorum quis est, ut sciam quid desit mihi.
6 Ecce [h]mensurabiles posuisti dies meos,
et [i]substantia mea tanquam nihilum ante te;
[j]veruntamen universa vanitas omnis homo vivens.
7 Veruntamen [l]in imagine pertransit homo;
sed et frustra conturbatur,
[m]thesaurizat et ignorat cui congregabit ea.
8 Et nunc quae est exspectatio mea? Nonne Dominus?
Et substantia mea apud te est.
9 Ab omnibus iniquitatibus meis erue me,
[n]opprobrium insipienti dedisti me.
10 [o]Obmutui et non aperui os meum, quoniam tu fecisti.
11 [p]Amove a me plagas tuas:
12 a fortitudine manus tuae [q]ego defeci in increpationibus,
propter iniquitatem corripuisti hominem,
et [r]tabescere fecisti sicut araneam animam eius;
[s]veruntamen vane conturbatur omnis homo.
13 [t]Exaudi orationem meam, Domine, et deprecationem meam,
auribus percipe lacrimas meas.
Ne sileas, quoniam [u]advena ego sum apud te
et [v]peregrinus sicut omnes patres mei.
14 [x]Remitte mihi ut refrigerer
priusquam abeam et [y]amplius non ero.

39

In finem. Psalmus ipsi David.
2 [a]Exspectans exspectavi Dominum, et intendit mihi
3 [b]et exaudivit preces meas
et eduxit me de [c]lacu miseriae et de [d]luto faecis
et [e]statuit super petram pedes meos
et direxit gressus meos
4 et immisit in os meum [f]canticum novum,
carmen Deo nostro.
[g]Videbunt multi et timebunt et sperabunt in Domino.
5 [h]Beatus vir cuius est nomen Domini spes eius,
[i]et non respexit in vanitates et insanias falsas.
6 Multa fecisti tu, Domine Deus meus, [j]mirabilia tua;
et [k]cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi:
[l]Adnuntiavi et locutus sum, multiplicati sunt super numerum.
7 [m]Sacrificium et oblationem noluisti,
[n]aures autem perfecisti mihi;
[o]holocaustum et pro peccato non postulasti,
8 tunc dixi: [p]Ecce venio,
[q]in capite libri scriptum est de me;

x v. Ps 31, 5.
y v. Ps 34, 12.
z cf. Mt 5, 10.
22, 23] Int. in fr. 4 p. D. 2 Qdg.
a v. Ps (10), 1.
b v. Ps 39, 14.

Ad mt. in fr. 3 (11). [25, 1, 3.
a Ps 61, 1; 76, 1; 1 Par 16, 41;
1] V. in fs. s. Jo. Nepom.
b 3 Rg 2, 4; 4 Rg 10, 21.
c Jb 2, 10. — cf. Ecli 22, 33; Jc 3, 3-10.
d Ps 140, 3. — v. Ps 33, 14.
e v. Ps 37, 14.
4] V. All. in fs. s. Phil. N. et s. Jo. M. Vianney.
f Jr 20, 9. — cf. Jb 32, 18, 19; Lc 24, 32.
g Ps 89, 12; 101, 24; Jb 6, 11.
h Jb 10, 20; 14, 5; Ecli 37, 28.
i Ps 88, 47; 143, 4. — cf. Ps 89, 4, 5; 2 Pt 3, 8.
j Ps 61, 10; Jb 7, 20; Ec 1, 2. — cf. Ps 93, 11.
l cf. Jb 14, 2; 1 Cor 7, 31; Jc 4, 15.
m Ps 48, 11; Lc 12, 20. — cf. Ec 2, 18, 19, 20, 26; 4, 8; 6, 2; Jr 17, 11.
9] v. Ps 40, 5.
n cf. Ps 43, 10-15.
o 2 Rg 16, 10; Jb 2, 10; Mic 7, 9. — cf. Mt 26, 39.
p Jb 9, 34.
q cf. Ps 79, 17.
r (Jb 4, 19; 13, 28; Is 50, 9; 51, 8); Lm 3, 20.
s vr. 6
13] V. All. in fs. s. B. Jos. Labre, et V. ad mt. in fr. 3.
13, 14] R. in fr. 3 p. D. 2 p. Epiph.
t Ps 101, 2.
u Lv 25, 23; 1 Par 29, 15; Ps 118, 19; Heb 11, 13; 1 Pt 2, 11. — cf. Gn 47, 9.
v Jb 7, 16, 19; Jl 2, 17.
x Jb 10, 20, 21.
y Jb 7, 8, 21; 14, 10-12; 20, 9.

Ad mt. in Parasc. (15), in off. Df. (14). — ad trt. in fr. 2 ([Ps 6, 10]). [129, 4, 5.
a Ps 26, 14; 36, 34. — cp. Ps
2-4] Of. in D. 15 p. Pnt.
b Ps 33, 16; 38, 13.
c cf. Jr 38, 6.
d Ps 68, 3, 15.
3, 4] R. in fr. 3 p. D. 2 p. Epiph.
e Ps 26, 6.
f v. Ps 32, 3.
g Ps 51, 8; 63, 9, 10; 90, 8; Dt 13, 11.
h v. Ps 2, 12; 33, 9.
5] Gr. in fs. s. Ben. Jos. Labre.
i v. Ps 100, 3.
j Ps 9, 2; Ex 15, 11; Jb 5, 9, etc.
k Ps 91, 6; 138, 6; Is 55, 8.
l (Ps 138, 18).
*7] * Catech. R. II 4, 69.*
m (all) Heb 10, 6-8. — Ps 49, 8; 50, 18; 68, 32; 1 Rg 15, 22. — Is 66, 3; Jr 6, 20. — v. Pro 21, 3.
3-9] Tr. in fs. ss. Famil.
n Is 50, 5. — v. Jb 33, 16.
o cf. Lv 1, 4 etc.
p Zc 2, 10.
q Lc 24, 44. — cf. 4 Rg 22, 13.

qui Dño confidunt (2-4), eique pro sacrificiis oboedientiam profert (5-11) et, protectione expetita, laudes tribuit (12-18). — **40**. *Precatus pro iis qui miseris benefaciunt (2 - 4) et pro se, cui hostes et falsi amici*

r Ps 118, 16, 24, 35, 92. — cf. Jo 4, 34; 8, 29.
s v. Ps 36, 31.
t Ps 21, 26.
u Ps 118, 13. — cf. Ac 20, 20, [27.
v Is 22, 22.
11] *v. Ps 118, 52.*

x Ps 56, 4; 60, 8; 84, 11; 88, 15; Pro 20, 28. — v. Ps 35, [6.
y Ps 114, 3.
z Ps 37, 5.
z Ps 37, 5.
a cf. Ps 37, 11.
b Ps 68, 5. — cf. Ps 37, 5.
c Ps 37, 11; 72, 26.
14-18] Ps 69, 2-6.
14] *v. Ps 38, 13.*
14, 15] *Of in D. 16 p. Pnt. etc.*
d v. Ps 6, 11; 34, 4, 26; 70, 13.
e v. Ps 34, 21, 25.
f v. Ps 34, 27.
g Ps 85, 1; 108, 22.
h Sap 6, 8. — cf. 1 Pt 5, 7.
18] *v. vr. 5. — R. in fs. ss.* [*Famil.*
i Ps 27, 7; Ecli 51, 2.
j Dn 9, 19.

Ad mt. in off. Pass. etc. (6) et Df. (5). — ad sxt. in fr. 3 (13).
a Pro 14, 21. — cf. Ps 81, 3; Pro 19, 17. [*v. vr. 5.*
2] *cf. Catech. R. IV 14, 23.* —
b Tb 4, 11; Dn 4, 24. — cf. Ps 36, 19; Ec 11, 1.
3] *R. in prec. p. Litanias.*
c Ps 26, 12.
d v. Ps 19, 3.
4] *V. in visit. inf. (RR.).*
e Ps 4, 2. [*trt. in Dd. etc.*
5] *Gr. in D. 1 p. Pnt. — V. ad*
f Ps 146, 3. — cf. 2 Par 30, 20. — v. Ps 6, 3.
g Ps 11, 3; 143, 8.
8, 9] *v. Jr 11, 19.* [66.
h Jb 14, 12. — cf. Mt 27, 65,
10] *V. in Cen. Dñi.*
i Ps 54, 14, 15; Jb 19, 13, 14, 19; Jr 9, 4; 20, 10; Ab 7; Mic 7, 5. Mt 10, 36; Ac 1, 17. — cf. 2 Rg 15, 12; 16, 23.
j (all) Jo 13, 18. — cf. Dn 11, [26.
11] *V. in sb. s.*
k Ecli 12, 18; 13, 7.
12] *V. in fs. Imm. Concpt.*
l cf. 2 Rg 15, 25, 26.
13] *v. Ps 70, 5.*
m v. Ps 25, 1.
n Jb 36, 7.
o Ps 22, 6.
p Ps 71, 18, 29; 88, 53; 105,
q Ps 71, 19. [48; Lc 1, 68.

Ad mt. in fr. 3 in fs. Corp. Ch. (5), 7 dol. BMV. (4) in off. Df. (3) in bapt. adul. etc.
a Ps 43, 1.
b 1 Par 6, 37. [6: Jo 7, 37.
c Ps 142, 6. — Jl 1, 20; Mt 5,
2, 3] *Gr. in fs. s. Franc. C.*
2-4] *Tr. ad ben. fontis bapt.*
d Ps 62, 2; Jo 7, 37. — cf. Ps 84, 3; 142, 6; Is 41, 17; 55, 1.
3] *Int. in fs. s. Cath. Flis.*
e Ps 83, 3; Jo 3, 10; Jr 10, 10; 23, 36; 1 Tm 4, 10 etc. — v. Mt 16, 16.
f Ps 26, 4; 83, 8. — cf. Ez 23, 17; Jn 2, 5.
g Ps 79, 6; 101, 10; Lm 2, 18.

9 [r]ut facerem voluntatem tuam, Deus meus,
volui, et [s]legem tuam in medio cordis mei.
10 Adnuntiavi iustitiam tuam in [t]ecclesia magna,
[u]ecce labia mea non prohibebo: [v]Domine, tu scisti.
11 Iustitiam tuam non abscondi in corde meo;
veritatem tuam et salutare tuum dixi: [concilio multo.
non abscondi misericordiam tuam et veritatem tuam a
12 Tu autem, Domine, ne longe facias miserationes tuas a me;
[x]misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me.
13 Quoniam [y]circumdederunt me mala quorum non est numerus.
[z]comprehenderunt me iniquitates meae, et [a]non potui ut
[b]multiplicatae sunt super capillos capitis mei, [viderem;
et [c]cor meum dereliquit me.
14 Complaceat tibi, Domine, ut eruas me;
Domine, ad adiuvandum me respice.
15 [d]Confundantur et revereantur simul,
qui quaerunt animam meam, ut auferant eam.
Convertantur retrorsum et revereantur,
qui volunt mihi mala, [ge, euge!
16 Ferant confestim confusionem suam, [e]qui dicunt mihi: Eu-
17 Exsultent et laetentur super te omnes quaerentes te,
et [f]dicant semper: Magnificetur Dominus, qui diligunt
18 Ego autem [g]mendicus sum et pauper; [salutare tuum,
[h]Dominus sollicitus est mei.
[i]Adiutor meus et protector meus tu es,
Deus meus, ne tardaveris.

40 In finem. Psalmus ipsi David.
2 [a]Beatus qui intelligit super egenum et pauperem:
[b]in die mala liberabit eum Dominus.
3 Dominus conservet eum et vivificet eum
et beatum faciat eum in terra
et [c]non tradat eum in animam inimicorum eius.
4 [d]Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius:
universum stratum eius versasti in infirmitate eius.
5 Ego dixi: [e]Domine, miserere mei,
[f]sana animam meam, quia peccavi tibi.
6 Inimici mei dixerunt mala mihi:
Quando morietur et peribit nomen eius?
7 Et, si ingrediebatur ut videret, [g]vana loquebatur;
cor eius congregavit iniquitatem sibi,
egrediebatur foras et loquebatur 8 in idipsum.
Adversum me susurrabant omnes inimici mei,
adversum me cogitabant mala mihi.
9 Verbum iniquum constituerunt adversum me:
[h]Nunquid qui dormit non adiciet ut resurgat?
10 Etenim [i]homo pacis meae, in quo speravi, [tationem.
[j]qui edebat panes meos, magnificavit super me supplan-
11 Tu autem, Domine, miserere mei et resuscita me, et re-
12 In hoc cognovi quoniam [l]voluisti me, [tribuam eis.
quoniam non gaudebit inimicus meus super me.
13 Me autem propter [m]innocentiam suscepisti
et [n]confirmasti me in conspectu tuo [o]in aeternum.
14 [p]Benedictus Dominus Deus Israël,
a saeculo et usque in saeculum. [q]Fiat, fiat.

41 In finem. [a]Intellectus [b]filiis Core.
2 [c]Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum,
ita desiderat anima mea ad te, Deus.
3 [d]Sitivit anima mea ad [e]Deum fortem vivum:
quando veniam et [f]apparebo ante faciem Dei?
4 [g]Fuerunt mihi lacrimae meae panes die ac nocte,

insidiantur, tempus ulciscendi invocat (*5-14*).
Liber II: Pss 41-71. — **41, 42.** *Domus Dei recordatus, ingemiscit* (*2-6*) *et meliorem sortem sperans Deum precatur* (*7-12*), *qui suam causam*

dum [h]dicitur mihi cotidie: Ubi est Deus tuus?
5 Haec recordatus sum et [i]effudi in me animam meam,
quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad [j]domum Dei,
in voce exsultationis et confessionis, sonus [l]epulantis.
6 [m]Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi:
salutare vultus mei 7 et Deus meus.
Ad meipsum anima mea conturbata est; [a monte modico.
propterea memor ero tui [n]de terra Iordanis et [o]Hermoniim,
8 Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum;
[p]omnia excelsa tua et [q]fluctus tui super me transierunt.
9 In die [r]mandavit Dominus misericordiam suam, et [s]nocte
apud me oratio Deo vitae meae. [canticum eius;
10 Dicam Deo: Susceptor meus es; [t]quare oblitus es mei?
et quare [u]contristatus incedo, dum adfligit me inimicus?
11 Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei,
[v]dum dicunt mihi per singulos dies: Ubi est Deus tuus?
12 [x]Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi:
salutare vultus mei et Deus meus.

h vr. 11; Ps 78, 10; 113, 2 (bis); Jl 2, 17; Mic 7, 10. — cf. Ex 32, 12; Nm 14, 13-16.
i Ps 61, 9; 141, 3. — cf. 1 Rg 1 15; Lm 2, 19.
j Ps 54, 15. [etc.
l cf. Dt 12, 7, 12, 18; 16, 11,
m vr. 12; Ps 42, 5. — cf. Mt 26, 38; Jo 12, 27.
n 2 Rg 17, 22, 24.
o D. 3, 9; Js 11, 3.
p Jn 2, 4. [3; 123, 4.
q Ps 87, 8. — cf. Ps 31, 6; 68,
r Ps 43, 5; 67, 29; 132, 3.
s Jb 35, 10. — cf. Ps 15, 7; 118, 55, 62; 149, 5.
t Is 49, 14. — cf. Mt 27, 46.
u v. Ps 37, 7.
v v. vr. 4.
x v. vr. 6.

42

Psalmus David.
[a]Iudica me, Deus, et discerne causam meam de gente non
ab homine iniquo et doloso erue me. [sancta;
2 Quia tu es, Deus, [b]fortitudo mea, quare me [c]reppulisti?
et [d]quare tristis incedo, dum adfligit me inimicus?
3 [e]Emitte lucem tuam et veritatem tuam:
ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum
4 Et introibo ad altare Dei, [tuum et in [f]tabernacula tua.
ad Deum, qui laetificat iuventutem meam;
confitebor tibi in cithara, Deus Deus meus.
5 [g]Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi:
salutare vultus mei et Deus meus.

Ad mt. in fs. Corp. Ch. et orat. DNJC. — ad ll. in fr. 3 (5) et sb. s. — in ord. Ms. — in rit. cons. alt. et eccl. (4) et in coem. reconc. (PR). [24, 16.
a Ps 7, 9; 25, 1 etc. — cf. 1 Rg
1-7] *Int. etc. in D. et T. Pass.*
b Ps 30, 4.
c Ps 43, 10, 23; 59, 3, 12; 73, 1; 107, 12. — v. Ps 78, 39-46.
d v. Ps 41, 10.
e cf. Ps 56, 4.
f 14, 1; Ps 83, 2.
4] *Cm. in Sxg. — Of. in fs. s. Stan. K.*
g v. Ps 41, 6, 12.

43

In finem. [a]Filiis Core ad intellectum.
2 Deus, [b]auribus nostris audivimus,
patres nostri adnuntiaverunt nobis
opus [c]quod operatus es in diebus eorum et in diebus
3 Manus tua [d]gentes disperdidit, et [e]plantasti eos, [antiquis.
adflixisti populos et expulisti eos.
4 Nec enim [f]in gladio suo possederunt terram,
et bracchium eorum non salvavit eos;
sed [g]dextera tua et bracchium tuum et [h]illuminatio vultus tui,
quoniam [i]complacuisti in eis.
5 [j]Tu es ipse, rex meus et Deus meus,
[k]qui mandas salutes Iacob.
6 In te inimicos nostros [l]ventilabimus cornu
et [m]in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.
7 [n]Non enim in arcu meo sperabo,
et gladius meus non salvabit me;
8 salvasti enim nos de adfligentibus nos
et [o]odientes nos confudisti.
9 [p]In Deo laudabimur tota die
et in nomine tuo confitebimur in saeculum.
10 [q]Nunc autem reppulisti et confudisti nos
et [r]non egredieris, Deus, in virtutibus nostris,
11 [s]avertisti nos retrorsum post inimicos nostros,
et qui oderunt nos diripiebant sibi;
12 dedisti nos tanquam [t]oves escarum

Ad nn. in fr. 3 (*8, 9*).
a v. Ps 41, 1.
b Ps 77, 3; Ex 10, 2; 12, 26, 27 etc.; Jd 6, 13. — v. Dt 6, 20-23.
c cf. Is 51, 9.
d Ps 77, 54; 79, 9; Ex 23, 31; Js 3, 10; 26, 12; 2 Par 20, 7; Ecli 10, 18-20.
e v. Ex 15, 17.
f Js 24, 12; Os 1, 7.
g cf. Dt 2, 36.
h v. Ps 4, 7.
i Dt 4, 37; 7, 7, 8; 10, 15.
j Ps 73, 12.
5] *Ant. in fs. ss. Rdmpt.*
k v. Ps 41, 9.
l v. Dt 33, 17.
m Ps 59, 14.
n cf. Ps 32, 16, 17; 1 Rg 17, 47.
o v. Ps 34, 4.
8, 9] *Gr. in D. 23 p. Pnt. et Ms.*
p v. Ps 33, 2. [*pro qcq. necess.*
q Ps 88, 39. — v. Ps 42, 2.
r Ps 59, 12. — cf. Jd 4, 14; 2 Rg 5, 24. [8, 12.
s Lv 26, 17; Dt 28, 25; Js 7,
t v. vr. 22. — cf. Ps 13, 4; 73, 14; Is 49, 26.

definiat (42, 1-5). — **43.** *Recordans beneficia patribus praestita (2-6), in Deum, tot ingruentibus malis fidit.* — **44.** *Vates, post celebratam pulchritudinem et potentiam regis (2-10), ipsius sponsae ingressum in intimas*

et [u]in gentibus dispersisti nos;
13 [v]vendidisti populum tuum sine pretio,
et non fuit multitudo in commutationibus eorum;
14 [x]posuisti nos opprobrium vicinis nostris,
subsannationem et derisum his qui sunt in circuitu no- [stro;
15 [y]posuisti nos in similitudinem gentibus,
[z]commotionem capitis in populis;
16 tota die verecundia mea contra me est
et [a]confusio faciei meae cooperuit me
17 a voce exprobrantis et obloquentis,
a facie inimici et persequentis.
18 [b]Haec omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te
et inique non egimus in testamento tuo,
19 et non recessit retro cor nostrum,
et [c]declinasti semitas nostras a via tua;
20 quoniam humiliasti nos in loco adflictionis,
et cooperuit nos [d]umbra mortis.
21 Si obliti sumus nomen Dei nostri
et [e]si expandimus manus nostras ad [f]deum alienum,
22 nonne Deus [g]requiret ista?
Ipse enim [h]novit abscondita cordis.
[i]Quoniam propter te mortificamur tota die;
aestimati sumus sicut oves occisionis.
23 [j]Exsurge, quare obdormis, Domine?
exsurge et [l]ne repellas in finem.
24 Quare [m]faciem tuam avertis,
oblivisceris inopiae nostrae et tribulationis nostrae?
25 Quoniam [n]humiliata est in pulvere anima nostra,
conglutinatus est in terra venter noster.
26 [o]Exsurge, Domine, adiuva nos
et redime nos propter nomen tuum.

44 In finem, [a]pro iis qui commutabuntur. [b]Filiis Core ad intellectum. Canticum pro dilecto.

2 Eructavit cor meum verbum bonum,
dico ego opera mea regi:
lingua mea calamus scribae [c]velociter scribentis.
3 [d]Speciosus forma prae filiis hominum,
[e]diffusa est gratia in labiis tuis;
propterea benedixit te Deus in aeternum.
4 [f]Accingere [g]gladio tuo super femur tuum, [h]potentissime:
5 specie tua et pulchritudine tua
intende, prospere procede et regna
propter veritatem et mansuetudinem et iustitiam,
et deducet te mirabiliter dextera tua.
6 [i]Sagittae tuae acutae, populi sub te cadent in corda inimi- [corum regis,
7 [j]sedes tua, Deus, in saeculum saeculi,
[k]virga directionis virga regni tui.
8 [l]Dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem;
propterea [m]unxit te Deus Deus tuus
[n]oleo laetitiae, prae [o]consortibus tuis.
9 [p]Myrrha et gutta et casia a vestimentis tuis, [q]a domibus [eburneis,
ex quibus delectaverunt te 10 filiae regum in honore tuo.
[r]Adstitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato,
[s]circumdata varietate.
11 Audi, filia, et vide et inclina aurem tuam;
et [t]obliviscere populum tuum et domum patris tui;
12 et concupiscet rex decorem tuum,
quoniam ipse est [u]Dominus Deus tuus,
et [v]adorabunt eum 13 et filiae Tyri in [w]muneribus,
[x]vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis.
14 Omnis gloria eius [y]filiae regis [z]ab intus,
[a]in fimbriis aureis, 15 circumamicta varietatibus.

u Ps 105, 27; Lv 26, 33; Dt 4, 27; 28, 64; Is 52, 3; Ez 20, 23; 36, 24. — cf. Jo 7, 15; 1 Pt 1, 1.
v Jr 15, 13. — cf. Dt 32, 30; Jd 2, 14.
x Ps 38, 9; 78, 4; 79, 7; 88, 42; 118, 22; 3 Rg 9, 7, 8; Jr 20, 7. — cf. 2 Es 2, 17; Dn 9, 16.
y cf. Jo 24, 9. — v. Jb 17, 6.
z v. Jb 16, 5.

a Ps 68, 8; Jr 7, 19. — cf. Bar 1, 15; 2, 6.
b Dn 9, 13.
c (Ps 118, 51, 157, Jb 23, 11).
d v. Jb 3, 5.
e Ps 87, 10; 142, 6; 3 Rg 8, 22, 28, 54; 2 Par 6, 29; Jb 11, [31 etc.
f v. Ps 80, 10.
g Ps (10), 13. — cf. Dt 23; 21; Bar 6, 34; Ez 34, 16. Heb 4, 13. — v. Ps 7, 10.
h Dn 10, 42. — cf. Jo 2, 35; Heb 4, 13. — v. Ps 7, 10.
i (all) Rm 8, 36. — vr. 12; Ps 68, 8; Jr 15, 15.
j v. Ps 34, 23; 58, 6; 77, 65.
23-26] Int. in Sxg. et Ms. cont. [*paganos.*
l vr. 10.
m Ps 12, 1. — v. Jb 13, 24.
n Ps 118, 25. — cf. Jdt 4, 8; 8, 16; Est 14, 2.
26] Gr. in fr. 3 p. D. 4 Qdg. etc. — V. ad horas et in prec. T. belli etc. — v. Ps 9, 11.
o cf. Nm 10, 35, 36.

Ad mt. in fr. 4 (3. 18), in Nat. et Transf. Dñi (3) etc. in cm. Ap. (17, 18) et Sctar. (5). — in rit. cons. eccl. et alt. (8).
a Ps 68, 1. *b* Ps 43, 1.
2] v. vr. 3. — Gr. in fs. S. Jo. [*M. Vianney.*
c cf. 1 Es 7, 6.
d cf. Cn 5, 10-16.
e cf. Lc 4, 22. — v. Is 61, 1-3.
3] Gr. etc in Transf. Dñi etc. — Ant. ad ben. novi mil. [*(PR).*
f Ex 32, 27.
g cf. Is 49, 2; Heb 4, 12; Ap 1, 16; 19, 15.
4] In rit. ben. et coron. Regis (PR).
h cf. Ps 23, 8; Is 9, 6.
i cf. Ps 2, 9.
6] Ant. in fs. ss. Cord. J,
j (all) Heb 1, 8, 9. — Ps 92, 2. — cf. 2 Rg 7, 13.
k cf. Ps 66, 5; 95, 10; 109, 2.
8] Catech. R. I 3, 7; II 3, 8.
l cf. Ps (10), 8.
m Ps 2, 2; Is 61, 1; Dn 9, 24; Ac 4, 26, 27. — cf. Ac 10, 38.
n cf. Ps 103, 15; Is 61, 3. — [v. Ps 22, 5.
o cf. 3 Rg 3, 13.
p Pro 7, 17; Jo 19, 39. — cf. Mt 2, 11.
q 3 Rg 22, 39; Am 3, 15.
10] Int. in fs. BMV. de cons.
r cf. Ps 109, 11; 3 Rg 2, 19; 2 [Es 2, 6.
s v. vr. 15.
t cf. Gn 2, 24; Lc 9, 62; Ph 3, 13.
11, 12] vr. Gn 12, 1.
u Ps 94, 7; Is 54, 5, 6.
v. Ps 71, 11.
w cf. Ps 67, 30; 71, 10; 3 Rg [4, 21.
x cf. Ps 118, 58; Jb 11, 19.
14, 15] Int. in fs. puriss. cordis BMV. etc.
y cf. Cn 7, 1; Ap 19, 7; 11, 9.
z cf. 1 Pt 3, 4.
a cf. Ez 16, 10-13.

Adducentur regi virgines post eam,
proximae eius adferentur tibi;
16 adferentur in laetitia et exsultatione,
adducentur in templum regis.
17 Pro patribus tuis nati sunt tibi filii;
constitues eos [b]principes super omnem terram.
18 [c]Memores erunt nominis tui in omni generatione et generationem:
propterea populi confitebuntur tibi in aeternum et in saeculum saeculi.

45

In finem, [a]filiis Core, [b]pro arcanis. Psalmus.
2 [c]Deus noster refugium et virtus,
adiutor in tribulationibus quae invenerunt nos nimis.
3 Propterea non timebimus dum [d]turbabitur terra,
et [e]transferentur montes in cor maris.
4 [f]Sonuerunt et turbatae sunt aquae eorum,
conturbati sunt montes in fortitudine eius.
5 [g]Fluminis impetus [h]laetificat civitatem Dei:
sanctificavit [i]tabernaculum suum Altissimus.
6 [j]Deus in medio eius: non commovebitur;
adiuvabit eam Deus mane diluculo.
7 [l]Conturbatae sunt gentes, et inclinata sunt regna,
[m]dedit vocem suam, mota est terra.
8 [n]Dominus virtutum nobiscum,
susceptor noster Deus Iacob.
9 [o]Venite et videte opera Domini,
quae posuit prodigia super terram:
10 [p]auferens bella usque ad finem terrae:
[q]arcum conteret et confringet arma et scuta comburet igni.
11 [r]Vacate et videte quoniam ego sum Deus:
[s]exaltabor in gentibus et exaltabor in terra.
12 [t]Dominus virtutum nobiscum,
susceptor noster Deus Iacob.

46

In finem, pro [a]filiis Core. Psalmus.
2 Omnes gentes, [b]plaudite manibus,
iubilate Deo in voce exsultationis:
3 quoniam Dominus excelsus, [c]terribilis,
[d]rex magnus super omnem terram.
4 [e]Subiecit populos nobis et gentes [f]sub pedibus nostris:
5 elegit nobis [g]hereditatem suam;
[h]speciem Iacob quam dilexit.
6 [i]Ascendit Deus in iubilo,
et Dominus in voce tubae.
7 Psallite Deo nostro, psallite,
psallite regi nostro, psallite;
8 quoniam [j]rex omnis terrae Deus, [k]psallite sapienter.
9 [l]Regnabit Deus [m]super gentes;
Deus sedet super sedem sanctam suam.
10 Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham,
[n]quoniam dii fortes terrae vehementer elevati sunt.

47

Psalmus cantici [a]filiis Core, secunda sabbati.
2 [b]Magnus Dominus et laudabilis nimis,
in [c]civitate Dei nostri, in [d]monte sancto eius.
3 Fundatur [e]exsultatione universae terrae mons Sion,
latera aquilonis, [f]civitas regis magni.
4 Deus in domibus eius cognoscetur cum suscipiet eam.
5 Quoniam ecce [g]reges terrae congregati sunt, convenerunt in unum.
6 Ipsi videntes sic admirati sunt,

15] Ant. in fs. B. Mariae de Socos.
17, 18] Gr. etc. in fss. Ap.
b 1 Pt 2, 9; Ap 1, 6; 5, 1; 20, 6; 22, 5.
18] Ant. in fs. ss. nom. J.
c cf. Ml 1, 11.
Ad mt. in fr. 4 (2) in Epiph. Dñi. (5) in fss. ss. Cord. J. (5), ss. Rdmpt., 7 dol. BMV. (2), in cm. Mm. et Sctar. (6), in ded. eccl etc. et in prec. T. belli (10).
a v. Ps 41, 1.
b cf. 1 Par 15, 20.
2] V. in proc. pro qcq. necess.
c v. Ps 17, 3; 36, 39.
d cf. Ps 17, 8.
e Ez 27, 26. — cf. Mt 17, 19; 21, 21; 1 Cor 13, 2.
f cf. Ps 92, 3, 4.
g Ps 35, 9; 64, 10; Ez 47, 1; Jl 3, 18. — cf. Is 8, 6; 12, 3; 33, 21; Ap 22, 1, 2.
h Ps 47, 2, 3, 9; 86, 4; 100, 8. — cf. Is 60, 14.
5, 6] Gr. etc. in fss. BMV. et Sctar.
5] Ant. in cons. eccl. etc.
i Ps 42, 3; 83, 2.
j v. Dt 23, 14; Is 12, 6; Os 11, 9.
l Ps 2, 1. — cf. Hab 3, 12.
m Ps 17, 14; 28, 4; 67, 34; 75, 9; Jr 25, 30; Jl 2 11; 3, 16; Am 9, 5.
n vr. 12; 2 Par 13, 12; 20, 17. — cf. Nm 14, 9.
o Ps 65, 5, 16.
p Jdt 16, 3; Is 2, 4; Os 2, 18; Mic 4, 3; Zc 8, 10.
q Ps 36, 15; 75, 4; 1 Rg 2, 4. — cf. Ez 39, 9; Nh 2, 13.
10b] Ant. in fs. s. Elis. reg. Port.
r cf. Ex 14, 13.
s Is 2, 11, 12, 17; 33, 10.
t v. vr. 8.
Ad ll. in fr. 2 (2). — Ad mt. in Epiph. (7, 8). Asc. (6), fs. ss. Trin. et cm. Ap. (10).
a Ps 41, 1.
b 4 Rg 11, 12; Is 55, 12.
*2, 6] * Catech. R. I 7, 1.*
2, 3] Int. etc. in D. 7 p. Pnt.
c Ps 65, 5; 75, 8; 88, 8; 95, 4; Ex 15, 11; Dt 7, 1; 2 Es 1, 5; 9, 32; Ecli 1, 8; Dn 9, 4. — cf. 2 Par 20, 29.
d Ps 102, 19; Ml 1, 14.
3] v. Ps 94, 3.
e v. Ps 17, 48.
f Ps 8, 8; 17, 39. — cf. Ps 109, 1.
g Ps 2, 8; Is 19, 25. — cf. 1 Pt 1, 3, 4.
h Ml 1, 2.
6] Of etc. in Asc. Dñi.
i Ps 67, 19. — v. 2 Rg 6, 15; 1 Par 15, 28.
j vr. 3; Zc 14, 9. — cf. Ap 11, 15.
k 1 Cor 14, 15.
l Ps 21, 29; 1 Par 16, 31.
9] V. All. in D. inf. oct. Asc.
m Ps 71, 11; Is 49, 7, 23.
n cf. Ps 88, 19.
Ad mt. in fr. 4 (1), in Nat. Dñi (10), Pnt. et fs. ss. Trin., in cm. Sctar., in ded. eccl. et in ben. Abatis (10).
a Ps 41, 4; 45, 1.
b Ps 95, 4; 144, 3; 146, 5; Ecli 43, 31.
2] V. All. in D. 8 p. Pnt. — v. vr. 13.
c vr. 9. — v. Ps 45, 5.
d Ps 2, 6; 86, 2; 120, 1; Zc 8, 3. — cf. Is 2, 3; Mic 4, 1.
e Lm 2, 15. — cf. Ez 20, 6.
f Mt 5, 35. *g* cf. 2 Rg 10, 6-19.

celebrat. — **47.** *Ab hostibus mirabiliter territis Ierusalem liberata (2-9), populum cohortatur ad Dei laudes celebrandas (10-15).* — **48.** *Non divitiis, quae contra mortem non valent (6-15), sed iustitiae fidendum est (16-21).*

[h]conturbati sunt, commoti sunt: 7 tremor apprehendit eos;
ibi [i]dolores ut parturientis.
8 In spiritu vehementi [j]conteres [l]naves Tharsis.
9 Sicut audivimus, sic vidimus,
in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri.
[m]Deus fundavit eam in aeternum. [tui.
10 [n]Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi
11 Secundum [o]nomen tuum, Deus, sic et laus tua in [p]fines
Iustitia plena est dextera tua. [terrae.
12 [q]Laetetur mons Sion, et exsultent filiae Iudae
propter iudicia tua, Domine.
13 Circumdate Sion et complectimini eam,
narrate [r]in turribus eius;
14 ponite corda vestra in virtute eius et distribuite domos eius,
ut [s]enarretis in progenie altera.
15 Quoniam [t]hic est Deus Deus noster
in aeternum et in saeculum saeculi;
ipse [u]reget nos in saecula.

48

In finem, [a]filiis Core, Psalmus.
2 [b]Audite haec, omnes gentes;
auribus percipite, omnes qui habitatis orbem;
3 quique terrigenae et filii hominum,
simul in unum dives et pauper.
4 Os meum loquetur [c]sapientiam,
et meditatio cordis mei prudentiam.
5 Inclinabo in [d]parabolam aurem meam,
aperiam in psalterio propositionem meam.
6 [e]Cur timebo in [f]die mala?
iniquitas calcanei mei circumdabit me,
7 qui [g]confidunt in virtute sua
et in [h]multitudine divitiarum suarum gloriantur.
8 [i]Frater non redimit, redimet homo:
[j]non dabit Deo placationem suam
9 et pretium redemptionis animae suae.
Et laborabit in aeternum, 10 et vivet adhuc in finem,
11 [k]non videbit interitum, cum [l]viderit sapientes mo-
Simul insipiens et stultus peribunt [rientes.
et [m]relinquent alienis divitias suas,
12 et sepulcra eorum domus illorum in aeternum,
tabernacula eorum in progenie et progenie;
vocaverunt nomina sua in terris suis.
13 [n]Et homo, [o]cum in honore esset, non intellexit:
[p]comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus
14 [q]Haec via illorum scandalum ipsis; [est illis.
et postea in ore suo complacebunt.
15 [r]Sicut oves in inferno positi sunt: [s]mors depascet eos:
et dominabuntur eorum iusti in matutino,
et auxilium eorum veterascet in inferno a gloria eorum;
16 veruntamen [t]Deus redimet animam meam de manu
inferi, [u]cum acceperit me.
17 [v]Ne timueris cum dives factus fuerit homo,
et cum multiplicata fuerit gloria domus eius:
18 [w]quoniam, cum interierit, non sumet omnia,
neque descendet cum eo gloria eius.
19 Quia [x]anima eius in vita ipsius benedicetur,
confitebitur tibi cum benefeceris ei.
20 [y]Introibit usque in progenies patrum suorum,
et usque in aeternum [z]non videbit lumen.
21 [a]Homo, cum in honore esset, non intellexit, [est illis.
[b]comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus

h cf. Ex 15, 15.
i v. Is 13, 8.
j Ez 27, 26. — cf. 3 Rg 22, 49.
k 3 Rg 22, 48; Jn 1, 3.
l 3 Rg 9, 28; 10, 22; Is 2, 16 (; Ez 27, 25).
9] v. vr. 10.
m Ps 86, 5.
n Ps 39, 12.
10] Ant. in fs. ss. Rdmpt. etc.
10, 11] Int. et Gr. in fs. Purif. BMV. et in D. 8 p. Pnt.
*11] * Catech. R. I 2, 6. — Ant. in fs. ss. nom. J.*
o Ps 112, 3; Ml 1, 11.
p v. Ps 21, 28.
q Ps 96, 8.
13] Ant. in cons. eccl.
r Ps 121, 7.
s Ps 101, 19. — cf. Ps 77, 4-6.
t Is 25, 9. — v. Ps 94, 7.
u Ps 22, 1-4.

Ad mt. in fr. 4 (4, 17).
a v. Ps 41, 1.
b Ps 49, 7; 77, 1; Dt 32, 1; Jb 34, 2; Is 1, 2; 34, 1; 51, 4; Mic 1, 2.
3] V. in R. D. 1 Adv.
c Pro 1, 20. — cf. Pro 24, 7.
d Ps 77, 2; Nm 21, 27; Mt 13, 35.
e cf. Ps 26, 1.
f Ps 93, 13.
g Ps 32, 16, 17.
h Ps 51, 9; Pro 11, 28; Mr 10, 24. — cf. Jb 31, 24.
i cf. Lv 25, 48, 49.
j cf. Mt 16, 26; Heb 10, 4; 1 Pt 1, 18.
k v. Ps 15, 10. — cf. Ps 88, 49.
l Ec 2, 14, 16.
m Ec 6, 2; Ecli 11, 20; 14, 4, 5. — v. Ps 38, 7.
n vr. 21.
o cf. Ps 81, 6.
p Ec 3, 18, 19; 2 Pt 2, 12. — cf. Dn 4, 22.
q Jb 21, 31-33; Is 14, 11.
r cf. Jb 18, 14.
s cf. Sap 3, 7-8; Ml 4, 3; Lc 22, 30; 1 Cor 6, 2. — v. Sap 4, 16-5, 24.
t Ps 15, 10; 29, 4; 55, 13; 85, 13; 102, 4; 114, 8; Jb 19, 25-27; Dn 3, 88; Jn 2, 7; Os 13, 14. — cf. Dn 12, 2.
u Ps 72, 24. — cf. Gn 5, 24.
v cf. Jb 21, 7-15.
w Jo 1, 21; 27, 19; Ecli 11, 20; 1 Tm 6, 7. — cf. Ec 5, 12-16; Lc 16, 19-31.
x Ps (10), 3; Dt 29, 19; Lc 12, 19.
y Gn 15, 15.
z Ps 57, 9; Mt 8, 12. — cf. Ps 35, 10; 55, 13; Jb 33, 30.
a vr. 13.

— **49.** *Deum iudicantem gentes* (*1-6*) *atque arguentem eos qui vel externa tantum sacrificia faciunt* (*7-15*) *vel legem ore non opere observant* (*16-21*), *utrosque etiam minitantem inducit* (*22, 23*). — **50.** Paenitent. 4. *Ad*

49 Psalmus [a]Asaph.
[b]Deus deorum Dominus locutus est et vocavit terram
[c]a solis ortu usque ad occasum.
2 Ex Sion [d]species decoris eius:
3 [e]Deus manifeste veniet, Deus noster, et [f]non silebit.
[g]Ignis in conspectu eius exardescet,
et in circuitu eius tempestas valida.
4 [h]Advocabit caelum desursum et terram,
discernere populum suum.
5 [i]Congregate illi [j]sanctos eius,
[l]qui ordinant testamentum eius super sacrificia.
6 Et [m]adnuntiabunt caeli iustitiam eius,
quoniam [n]Deus iudex est.
7 [o]Audi, populus meus, et loquar, Israël et testificabor tibi,
[p]Deus Deus tuus ego sum,
8 [q]non in sacrificiis tuis arguam te,
holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper;
9 non accipiam de domo tua vitulos
neque de gregibus tuis hircos;
10 quoniam meae sunt omnes ferae silvarum,
iumenta in montibus et boves;
11 [r]cognovi omnia volatilia caeli,
et pulchritudo agri mecum est.
12 Si esuriero, non dicam tibi,
[s]meus est enim orbis terrae et plenitudo eius.
13 Nunquid manducabo carnes taurorum?
aut sanguinem hircorum potabo?
14 [t]Immola Deo sacrificium laudis
et [u]redde Altissimo vota tua
15 et [v]invoca me in die tribulationis:
[w]eruam te, et [x]honorificabis me.
16 Peccatori autem dixit Deus: [y]Quare tu enarras iustitias
et adsumis testamentum meum per os tuum? [meas?
17 Tu vero odisti disciplinam
et [z]proiecisti sermones meos retrorsum.
18 Si videbas furem, [a]currebas cum eo
et cum adulteris portionem tuam ponebas.
19 Os tuum abundavit malitia,
et [b]lingua tua concinnabat dolos;
20 sedens adversus fratrem tuum loquebaris
et adversus filium matris tuae ponebas scandalum.
21 Haec fecisti, et [c]tacui:
existimasti inique quod ero tui similis:
[d]arguam te et statuam contra faciem tuam.
22 Intelligite haec [e]qui obliviscimini Deum;
[f]nequando rapiat, et non sit qui eripiat.
23 [g]Sacrificium laudis honorificabit me,
et [h]illic iter quo [i]ostendam illi salutare Dei.

50 In finem. Psalmus David, 2 [a]cum venit ad eum Nathan propheta, quando intravit ad Bethsabee. [tuam;
3 [b]Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam
et secundum [c]multitudinem miserationum tuarum dele
4 [e]Amplius lava me ab iniquitate mea [iniquitatem meam.
et a [f]peccato meo munda me;
5 [g]quoniam iniquitatem meam ego cognosco,
et peccatum meum contra me est semper.
6 [h]Tibi soli peccavi et malum [i]coram te feci,
[j]ut iustificeris in sermonibus tuis
et vincas cum iudicaris.
7 Ecce enim [l]in iniquitatibus conceptus sum,
et in peccatis concepit me mater mea.

Ad mt. (*1, 22*) *et ad ll.* (*1, 14, 22*) *in fr. 4.* [39; 2 Par 29, 30.
a Ps 72, 1; 73, 1. — v. 1 Par 6,
b Dt 10, 17; Is 22, 22.
c Ps 112, 3.
2, 3] *Gr. et V. in T. Adv. etc.*
d Lm 2, 15; 1 Mc 2, 12. [8-16.
e Ps 79, 2; Dt 33, 2. — v. Ps 17,
f Is 65, 6. — cf. Ex 19, 16; 2 Pt 3, 10-12.
g Ps 96, 3. — cf. Lv 10, 2; Nm 16, 35; Dn 7, 10.
h Dt 4, 26; 31, 29; 32, 2; Is 1, 2; Mic 6, 1, 2.
i Mt 13, 41; 24, 31.
5] *v. vr. 2.* [*Pontif.*
5-7] *Int. in comm. ss. summ.*
j Ex 19, 6; Dt 7, 6. — cf. Rm 1, 1, 7. — v. Ps 51, 11.
l Ex 24, 7, 8. — v. Gn 9, 18.
m Ps 88, 6; 96, 6. — cf. Ap. 16, 5, 7; 19, 2. — v. Ps 18, 2.
n Ps 57, 12; 74, 8; Ecli 35, 15.
o Ps 77, 1; 80, 9; Am 3, 13;
p Ex 20, 2. [Mic 1, 2.
q cf. Is 1, 11. — v. Ps 39, 7.

r cf. Lc 12, 6.
s v. Ps 23, 1.
t vr. 23; Ps 26, 6; 68, 31, 32; 106, 22; 115, 17; Heb 13, 15. — cf. Os 14, 3; Rm 12, 1.
14] *Ant. in fs. ss. Rdmpt. et V. in fr. 3.*
u Ps 60, 9; 64, 2; 65, 13; 75, 12; Nm 30, 3; Dt 33, 21; Jb 22, 27; Ec 5, 3, 4. — cf. Ps 131, 1. — v. Ps 21, 26.
15] * *Catech. R. III 3, 6; IV 2, 1; 3, 2; 6, 1; 16, 1.*
16] * *Catech. R. II 1, 26.*
v Ps 80, 8; Zc 13, 9. — cf. Ps
w Ps 90, 15. [76, 3; 106, 6.
x vr. 23; Ps 21, 24.
y cf. Mt 23, 3-28; Rm 2, 22-23.
z 2 Rg 14, 9; 2 Es 9, 26.
a cf. Pro 29, 24; Rm 1, 32; Eph 5, 11; 1 Tm 5, 22; 1 Pt 4, 4.
b cf. Ps 51, 4.
c Is 42, 14; 57, 11. — cf. Ec 8,
d cf. 5, 1. [11, Ecli 5, 4.
e v. Ps 9, 18. [15, — cf. Ps 7, 3.
f Dt 32, 39; Jb 10, 7; Sap 16,
23] *V. ad mt. in fr. 4.*
g vr. 14, 15.
h cf. Gal 6, 16.
i Ps 90, 16.

Ad mt. in fr. 4 (*21*). — *ad ll. a. Sptg. ad D. Palm. etc. in ben. campanae, prim. lap. et con-*
a 2 Rg 12, 1. [*secr. alt.* (*9*).
b v. Ps 4, 2.
3] *Of. in fr. 3 p. D. 2 Qdg.*
c v. Ps 105, 45.
d vr. 11; Is 43, 25; 44, 22; Ac 3, 19; Col 2, 14.
e vr. 9; Is 1, 16; Jr 4, 14; Ac 22, 16; Ap 1, 5.
4] * *Catech. R. II 5, 65.*
f Tt 3, 5; Heb 9, 14; 1 Jo 1,
5] * *Catech. R. IV 14, 22.* [7, 9.
g Ps 31, 5; Is 59, 12. [4.
6] * *Conc. Trid. Sess. XIV, cp.*
h Gn 20, 9; 39, 9; 2 Rg 12, 13; Jr 14, 7, 20. — cf. 1 Cor
i cf. Lc 15, 18, 21. [8, 12.
6b] *Ant. in Cen. Dñi.*
j (all) Rm 3, 4. — Ecli 18, 1.
l Rm 5, 12, 19; Eph 2, 3. — cf. Ps 57, 4; Gn 8, 21; Jb 14, 4; 15, 14.

misericordiam Dei sibi conciliandam peccata et infirmitatem suam fatetur (3-9) rogatque ut, delictis purgatus et laetitia impletus, debitas gratias rependere possit (10-21). — 51. Iis qui peccant interitum (3-7),

8 Ecce enim veritatem dilexisti,
[m]incerta et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi.
9 Adsperges me [n]hysopo, et mundabor;
lavabis me, et [o]super nivem dealbabor.
10 Auditui meo dabis gaudium et laetitiam,
et exsultabunt [p]ossa humiliata.
11 [q]Averte faciem tuam a peccatis meis
et omnes iniquitates meas dele;
12 [r]cor mundum [s]crea in me, Deus,
et [t]spiritum rectum innova in visceribus meis;
13 [u]ne proicias me a facie tua
et [v]spiritum sanctum tuum ne auferas a me;
14 redde mihi laetitiam salutaris tui
et spiritu principali confirma me.
15 [x]Docebo iniquos vias tuas,
et impii ad te convertentur.
16 Libera me de [y]sanguinibus, Deus Deus salutis meae,
et [z]exsultabit lingua mea [a]iustitiam tuam.
17 Domine, labia mea aperies,
et os meum adnuntiabit laudem tuam.
18 [b]Quoniam, si voluisses sacrificium, dedissem utique:
holocaustis non delectaberis.
19 Sacrificium Deo [c]spiritus contribulatus:
cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.
20 [d]Benigne fac, Domine ,in bona voluntate tua Sion,
ut [e]aedificentur muri Ierusalem.
21 Tunc acceptabis [f]sacrificium iustitiae, oblationes et [g]holocausta;
tunc imponent super altare tuum vitulos.

51 In finem. [a]Intellectus David, 2 [b]cum venit Doëg idumaeus et nuntiavit Sauli: ' Venit David in domum Achimelech '.

3 [c]Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?
4 Tota die [d]iniustitiam cogitavit lingua tua;
[e]sicut novacula acuta fecisti dolum.
5 Dilexisti malitiam super benignitatem;
[f]iniquitatem magis quam loqui aequitatem.
6 Dilexisti omnia verba praecipitationis, lingua dolosa.
7 [g]Propterea Deus destruet te in finem,
[h]evellet te et emigrabit te de tabernaculo tuo
et radicem tuam de [i]terra viventium.
8 [j]Videbunt iusti et timebunt
et super eum ridebunt et dicent:
9 Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum,
sed [k]speravit in multitudine divitiarum suarum
et praevaluit in vanitate sua.
10 Ego autem, sicut [l]oliva fructifera in domo Dei,
speravi in misericordia Dei in aeternum et in saeculum saeculi.
11 Confitebor tibi in saeculum, quia fecisti;
et exspectabo nomen tuum, [m]quoniam bonum est,
in conspectu [n]sanctorum tuorum.

52 In finem, [a]pro maëleth intelligentiae, David.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.
2 Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in iniquitatibus:
non est qui faciat bonum.
3 Deus de caelo prospexit super filios hominum,
ut videat si est intelligens aut requirens Deum.
4 Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt:
non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
5 Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem,
qui devorant plebem meam ut cibum panis? 6 Deum non invocaverunt,
[b]illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor,

m (Jb 38, 36).
9] Ant. ad aspers. aquae ben.
n Ex 12, 22; Lv 14, 4; Nm 19, 18; Heb 9, 19.
o Is 1, 18. — cf. Ap 7, 14.
10] V. ad mt. in fr. 4.
p Ps 31, 3; 37, 4; Is 38, 13.
11-14] VV. in prec. frl. ad prm.
q cf. Jr 16, 17.
r Ps 23, 4; Mt 5, 8; Ac 15, 9.
s 1 Rg 10, 9; Ecli 6, 37; Jr 24, 7.
t Ez 11, 19; 36, 26. — cf. Eph 4, 23-25.
u Ps 21, 2. — cf. 1 Rg 16, 14; 4 Rg 13, 33; 17, 20; 24, 20; Jr 7, 15.
*13] * Catech. R. I 9, 2.*
v 1 Rg 16, 13. — cf. Rm 8, 9; Eph 4, 30.
*15] * Catech. R. IV 16, 3.*
x Ps 21, 23; 33, 12.
15-17] R. in fr. 6 p. D. Pass.
y Is 4, 4. — cf. 2 Rg 12, 9.
z v. Ps 34, 28.
a cf. 1 Jo 1, 9.
17] V. in initio off.
*18, 19] * Catech. R. II 4, 69; 5, 34, 66; 7, 23.*
b Ps 39, 7. — cf. Ps 49, 8-13.
c Dn 3, 39, 40. — v. Ps 33, 19.
d cf. Ps 68, 36; 121, 6. — cf. Ps 146, 2.
e cf. Dn 9, 25.
21] Cm. in D. 10 p. Pnt. et fr. 5 p. ciner.
f Ps 4, 6. — Dt 33, 19; Ml 3, 3.
g Lv 6, 22.

Ad prm. fr. 4.
a Ps 31, 1.
b v. 1 Rg 22, 9-18.
c cf. Is 5, 21, 22.
d Ps 49, 19.
e cf. Ps 56, 5.
f cf. Jr 9, 4, 5.
g Pro 11, 3.
h Jb 18, 17, 18; Pro 2, 22.
i v. Ps 26, 13.
j Ps 90, 8. — v. Ps 39, 4.
k v. Ps 48, 7.
l Jb 11, 16; Os 14, 7. — cf. Ps 1, 3; 91, 13, 14; 127, 3; Pro 11, 28.
10] Int. (Ps 111, 1) in fs. s. Jac. de M. — V. All. in fs. s. Leonardi.
10, 11] Int. in vg. Ap.
11 b] R. in fs. ss. nom. J.
m Ps 53, 8.
n Ps 29, 5; 49, 5; 78, 2; 149, 9; Ex 16, 6; Ecli 24, 16. — cf. Ps 134, 3; Is 4, 3.

Ad prm. in fr. 4.
a Ps 87, 1.
1-6 a] Ps 13, 1-5.

*4] * Catech. R. IV 12, 3.*

b Lv 26, 17; Pro 28, 1. — cf. Sap 17, 17-18. — v. Ps 13, 5.

*iustis prosperitatem praenuntiat (8-11). — **52.** Malorum impietas et clades idcirco illata describuntur. — **53.** Hostes cum adversario suo congregatos (3-5) Deum rogat ut compescat, certusque se exauditum iri gra-*

quoniam Deus [c]dissipavit ossa eorum qui hominibus
confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos. [placent;
7 Quis dabit ex Sion salutare Israël?
Cum converterit Deus captivitatem plebis suae,
exsultabit Iacob, et laetabitur Israël.

c Ps 140, 7; Jr 8, 1, 2; Ez 6, 5.

53

In finem, in carminibus. [a]Intellectus David, 2 [b]cum venissent
Ziphaei et dixissent ad Saul: 'Nonne David absconditus est
apud nos?'
3 Deus, [c]in nomine tuo salvum me fac
et in virtute tua iudica me.
4 Deus, [d]exaudi orationem meam,
auribus percipe verba oris mei.
5 [e]Quoniam [f]alieni insurrexerunt adversum me,
et fortes [g]quaesierunt animam meam,
et non [h]proposuerunt Deum ante conspectum suum.
6 Ecce enim Deus [i]adiuvat me,
et Dominus susceptor est animae meae.
7 Averte mala inimicis meis
et [j]in veritate tua [k]disperde illos.
8 Voluntarie sacrificabo tibi
et confitebor nomini tuo, Domine, [l]quoniam bonum est;
9 quoniam ex omni tribulatione eripuisti me,
et [m]super inimicos meos despexit oculus meus.

Ad mt. in Parasc. etc. (5), in sb. s. (6); ad prm. in Dd. a Sptg. ad D. Palm. — ad trt. in fr. 4 (16). — in ben. campan.; in ritu Exorcis.
a Ps 51, 1.
b 1 Rg 23, 19; 26, 1.
3] V. in R. in off. Df. [*v. vr. 4.*
3-4] Int. in fr. 2 p. D. 4 Qdg. —
*3, 6] * Catech. R. IV 17, 3, 6.*
c Ps 5, 12; 24, 11; 51, 11; 78, 9.
d v. Ps 54, 2.
4] Gr in fr. 2 p. D. Pass.
e Ps 85, 14.
f Ps 143, 7; Is 25, 5.
g cf. 1 Rg 23, 15.
h cf. Tb 4, 6.
6, 7] Int. in D. 9 p. Pnt.
i Ps 117, 7, 7.
j cf. Ps 88, 50.
k Ps 142, 12.
l Ps 51, 11.
m Ps 91, 12; 111, 8; 117, 7.

54

In finem, in [a]carminibus. [b]Intellectus David.
2 [c]Exaudi, Deus, orationem meam
et ne despexeris deprecationem meam;
3 intende mihi et exaudi me.
Contristatus sum in exercitatione mea et conturbatus sum
4 a voce inimici et a tribulatione peccatoris;
quoniam declinaverunt in me iniquitates et [d]in ira mo-
5 Cor meum conturbatum est in me, [lesti erant mihi.
et [e]formido mortis cecidit super me;
6 [f]timor et tremor venerunt super me,
et contexerunt me tenebrae; [et requiescam.
7 et dixi: [g]Quis dabit mihi pennas sicut columbae, et volabo
8 [h]Ecce elogavi fugiens et mansi in solitudine.
9 Exspectabam eum qui salvum me fecit
a pusillanimitate spiritus et tempestate.
10 Praecipita, Domine, [i]divide linguas eorum;
quoniam [j]vidi iniquitatem et contradictionem in civitate.
11 Die ac nocte circumdabit eam super muros eius iniquitas,
et labor in medio eius 12 et iniustitia;
et [k]non defecit de plateis eius usura et dolus. [utique;
13 Quoniam, si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem
et, si is qui oderat me super me [l]magna locutus fuisset,
abscondissem me forsitan ab eo:
14 [m]tu vero homo [n]unanimis, dux meus et notus meus,
15 qui simul mecum dulces capiebas cibos,
in [o]domo Dei ambulavimus cum consensu. [ventes,
16 Veniat mors super illos, et [p]descendant [q]in infernum vi-
quoniam nequitiae in habitaculis eorum, in medio eorum.
17 Ego autem ad Deum clamavi, et Dominus salvabit me.
18 [r]Vespere et [s]mane et [t]meridie narrabo
et adnuntiabo, et exaudiet vocem meam.
19 Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant
quoniam inter [u]multos erant mecum. [mihi,
20 Exaudiet Deus et humiliabit illos, [v]qui est ante saecula.
[x]Non enim est illis commutatio, et non timuerunt Deum.
21 Extendit manum suam in retribuendo.
Contaminaverunt testamentum eius.

Ad trt. in fr. 4.
a Ps 4, 1; 53, 1.
b Ps 51, 1.
c Ps 5, 2; 53, 4; 60, 1; 85, 6.
2, 3] Int. et Of. in Mis. pro infir. etc.
3b, 4] Tr. in fs. s. Jo. Leonardi.
d cf. 2 Rg 16, 7, 8.
4c] v. Ps 34, 20.
e Ez 7, 18. — cf. Ps 17; 5; 114, 3.
5, 6] Int. (Ps 68, 2) in fs. Orat. [*DNJC.*
6] v. Ps 6, 2.
f Jb 21, 6; Is 21, 3, 4; Ez 7, 18.
g cf. Ps 10, 1; Is 60, 8.
h cf. Jr 9, 2.
8] v. Mt 2 19.
i cf. Gn 11, 9.
j cf. Jr 6, 7; 20, 8.
k cf. Ps (10), 7, 8.
l v. Ps 37, 17.
m cf. 2 Rg 15, 12; 16, 23; Mic 7, 5. — v. Ps 40, 10.
n cf. Ph 2, 20.
o Ps 41, 5.
p Nm 16, 30, 33; Pro 1, 12.
q v. Ps 15, 10.
r Ps 140, 2; Ac 3, 1; 10, 3, 30. — cf. Dn 6, 10.
17] v. vr. 3. — Ant. in fs. ss. Rdmpt.
17-20] Int. in D. 10 p. Pnt. et fr. 5, p. Cin.
s v. Ps 5, 4.
t Ac 10, 9.
u cf. Ps 3, 3; 55, 3.
v v. Ps 101, 28.
x cf. Jr 13, 23.

tias agit (6-9). — **54.** *Exsul (1-8) inimico cuidam, qui urbem perturbaverat (9-15), male precatur (16-24).* — **55.** *Etsi confidit a Deo defendi, rogat ut hostes sui abscindantur seque laudes persoluturum promittit.*

22 divisi sunt ab ira vultus eius, et appropinquavit cor illius;
[y]molliti sunt sermones eius super oleum, et [z]ipsi sunt ia-
23 [a]Iacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet; [cula.
[b]non dabit in aeternum fluctuationem iusto.
24 Tu vero, Deus, [c]deduces eos in [d]puteum interitus:
[e]viri sanguinum et dolosi [f]non dimidiabunt dies suos;
ego autem [g]sperabo in te, Domine.

55

In finem, pro populo qui a sanctis longe factus est. [a]David in tituli inscriptionem, [b]cum tenuerunt eum allophyli in Geth.
2 [c]Miserere mei, Deus, quoniam [d]conculcavit me homo,
tota die impugnans tribulavit me.
3 Conculcaverunt me inimici mei tota die;
quoniam [e]multi bellantes adversum me.
4 Ab altitudine diei timebo, [f]ego vero in te sperabo.
5 [g]In Deo laudabo sermones meos,
in Deo speravi: [h]non timebo quid faciat mihi caro.
6 Tota die verba mea exsecrabantur,
adversum me omnes [i]cogitationes eorum in malum.
7 Inhabitabunt et abscondent,
ipsi calcaneum meum observabunt.
Sicut sustinuerunt animam meam, 8 pro nihilo salvos facies
in ira populos confringes. [illos,
Deus, 9 [l]vitam meam adnuntiavi tibi;
posuisti lacrimas meas in conspectu tuo, [m]sicut et in pro-
10 Tunc convertentur inimici mei retrorsum: [missione tua.
[n]in quacumque die invocavero te,
ecce cognovi quoniam Deus meus es.
11 In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem;
in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi homo.
12 [o]In me sunt, Deus vota tua, quae reddam, laudationes tibi;
13 quoniam [p]eripuisti animam meam de morte et pedes
meos de lapsu,
ut [q]placeam coram Deo in lumine viventium.

56

In finem, [a]ne disperdas. David in tituli inscriptionem, [b]cum fugeret a facie Saul in speluncam.
2 [c]Miserere mei, Deus, miserere mei;
quoniam in te confidit anima mea,
et [d]in umbra alarum tuarum sperabo [e]donec transeat ini-
3 Clamabo ad Deum [f]altissimum, [quitas.
Deum qui benefecit mihi.
4 [g]Misit de caelo et liberavit me,
dedit in opprobrium [h]conculcantes me.
[i]Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam
5 et eripuit animam meam de medio catulorum [j]leonum;
dormivi conturbatus.
Filii hominum, [k]dentes eorum arma et sagittae,
et [l]lingua eorum gladius acutus.
6 [m]Exaltare super caelos, Deus,
et in omnem terram gloria tua.
7 [n]Laqueum paraverunt pedibus meis
et [o]incurvaverunt animam meam;
[p]foderunt ante faciem meam foveam
et inciderunt in eam.
8 [q]Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum:
cantabo et psalmum dicam.
9 [r]Exsurge, gloria mea;
exsurge, psalterium et cithara: exsurgam [s]diluculo.
10 Confitebor tibi in populis, Domine,
et psalmum dicam tibi in gentibus;
11 [t]quoniam magnificata est usque ad caelos misericordia tua,

y v. Ps 27, 3; Ecli 12, 15; 27, 26. — cf. Pro 2, 16; 5, 3.
z cf. Ps 56, 5; Jr 9, 8.
a Ps 36, 5; Pro 16, 3; Mt 6, 25; Lc 12, 22; 1 Pt 5, 7.
*23] * Catech. R. IV 3, 4; 13, 12. — Gr. in D. 3 p. Pnt. — v. vr. 17-20.*
b Ps 111, 6. — cf. Ps (10), 6.
c vr. 16; Ps 58, 11.
d Ps 68, 16; 93, 13.
e Ps 5, 7; 58, 3.
f Pro 10, 27; Jr 17, 11. — cf. Ps 101, 25. — v. Jb 15, 32.
g v. Ps 10, 2.

Ad mt. in off. de Pass. (3) et in fs. 7 dol. BMV. (6). — ad sxt. in fr. 4 (5).
a Ps 15, 1; 56, 1.
b cf. 1 Rg 21, 10, 11; 22, 1.
c Ps 56, 2.
d Ps 56, 4. — cf. Am 2, 7.
2] v. vr. 9.
2, 3] Int. in fr. 2 p. D. Pass.
e Ps 54, 19.
f vr. 11. — v. Ps 10, 2.
g vr. 11. — cf. Is 12, 2; 51, 12.
h vr. 11; Ps 117, 6. — v. Ps 26, 1.
i Gn 6, 5; Mt 9, 4; Mr 7, 21.
6b] v. vr. 3.
j Ps 7, 7.
k Ps 2, 9.
l cf. Jb 31, 4 sqq.; Ecli 15, 20.
9] Gr. in fr. 2 p. D. 3 Qdg. — V. in fr. 4.
m (Ml 3, 16).
n Ps 101, 3; Jr 29, 12.
11] Int. in fr. 5 p. D. 3 Qdg.

o v. Ps 49, 14.
13] v. Rm 5, 12.
p Ps 48, 16; 114, 8; Jb 33, 30.
q Ps 114, 9.
r cf. Ps 48, 20.

Ad mt. in off. vt. Pass. et fs. 7 dol. BMV. (5). — ad sxt. in fr. 4. — in ben. campan.
a Ps 57, 1.
b 1 Rg 22, 1. — cf. Ps 141, 1.
c Ps 55, 2. — v. Ps 4, 2.
2] Gr. in fr. 4 Cin.
d Ps 90, 1, 2. — v. Ps 16, 8.
e (Is 26, 20).
f Gn 14, 18; Nm 24, 16; Lc 1, 32.
g Ps 143, 5, 7. — cf. Ps 17, 17; Ecli 51, 34.
h Ps 55, 2.
4] v. vr. 2.
4, 5] v. 1 Rg 17, 37; Dn 6, 22.
i Ps 39, 12; 42, 3.
j Ps 57, 7.
k cf. Pro 30, 14.
l Ps 58, 8; 63, 4; Pro 12, 18. — cf. Ps 51, 4; Jr 9, 8.
m Ps 107, 6. — cf. Ps 112, 4.
n Ps 34, 7; 118, 110; 139, 6; 141, 4; Ecli 27, 29; Jr 18, 20, 22.
o cf. Is 2, 17; 5, 15; 26, 5.
p Ps 7, 16; Jr 18, 20.
8-12] Ps 107, 2-6.
q Ps 111, 7.
r cf. Jd 5, 12.
s cf. Ps 62, 7; Sap 16, 28.
10] v. Ps 21, 23.
t v. Ps 35, 6.

et usque ad nubes veritas tua.
12 Exaltare super caelos, Deus,
et super omnem terram gloria tua.

57

In finem, [a]ne disperdas. [b]David in tituli inscriptionem.
2 [c]Si vere utique iustitiam loquimini,
recta iudicate, filii hominum,
3 etenim in corde iniquitates operamini in terra,
iniustitias manus vestrae concinnant.
4 [d]Alienati sunt peccatores a vulva,
erraverunt ab utero, [e]locuti sunt falsa.
5 [f]Furor illis secundum similitudinem serpentis,
sicut aspidis surdae et obturantis aures suas,
6 [g]quae non exaudiet vocem incantantium
et venefici incantantis sapienter.
7 Deus [h]conteret dentes eorum in ore ipsorum,
[i]molas leonum confringet Dominus.
8 [j]Ad nihilum devenient tanquam aqua decurrens,
[k]intendit arcum suum donec infirmentur.
9 [l]Sicut cera, quae fluit, auferentur,
[m]supercecidit ignis, et non viderunt solem.
10 [n]Priusquam intelligerent spinae vestrae [o]rhamnum,
sicut viventes, sic in ira absorbet eos.
11 [p]Laetabitur iustus cum viderit vindictam,
[q]manus suas lavabit in sanguine peccatoris.
12 Et dicet homo: Si utique est fructus iusto,
utique est Deus iudicans eos in terra.

Ad sxt. in fr. 4.
a Ps 56, 1.
b Ps 15, 1; 55, 1.
c cf. Ps 81, 2-4.
d v. Ps 50, 7; Gn 8, 21; Sap 12, 10.
e Ps 115, 11.
f Ps 139, 4. — cf. Dt 32, 33.
g Jr 8, 17. — cf. Ec 10, 11; Ecli 12, 13.
h Ps 3, 8; Jb 29, 17; Lm 3, 16.
i Jb 4, 10. — cf. Jb 29, 17.
j Jb 14, 10, 11. — cf. Js 7, 5; 2 Rg 14, 14.
k Ps 63, 4.
l Ps 21, 15; 67, 2.
m (v. Jb 3, 16).
n cf. Ps 117, 12; Ec 7, 7.
o Jd 9, 14, 15.
p Dt 32, 43. — cf. Pro 24, 17; Ps 93, 1. — Jb 22, 19.
q Ps 67, 24.
r Js 3, 10.
s Ps 7, 9, 12; 66, 5; 81, 1; 93, 2; Gn 18, 25; Jb 19, 29; Ec 11, 14; Ecli 36, 15. — cf. Ps (10), 11. — v. Ps 9, 9.

58

In finem, [a]ne disperdas. [b]David in tituli inscriptionem, [c]quando misit Saul et custodivit domum eius, ut eum interficeret.
2 [d]Eripe me de inimicis meis, Deus meus,
et [e]ab insurgentibus in me libera me.
3 Eripe me de [f]operantibus iniquitatem
et de [g]viris sanguinum salva me.
4 Quia ecce [h]ceperunt animam meam,
irruerunt in me fortes:
5 [i]neque iniquitas mea neque peccatum meum, Domine;
sine iniquitate cucurri et direxi:
6 [j]exsurge in occursum meum et vide,
et tu, [k]Domine Deus virtutum, Deus Israël,
intende ad visitandas omnes gentes:
non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem.
7 [l]Convertentur ad vesperam et famem patientur ut canes
et circuibunt civitatem.
8 Ecce loquentur in ore suo, et [m]gladius in labiis eorum;
quoniam quis audivit? 9 Et tu, Domine, [n]deridebis eos,
ad nihilum deduces omnes gentes.
10 Fortitudinem meam ad te custodiam,
[o]quia, Deus, susceptor meus es.
11 Deus meus, misericordia eius [p]praeveniet me;
12 Deus ostendet mihi super inimicos meos.
Ne occidas eos, nequando obliviscantur populi mei:
disperge illos in virtute tua
et depone eos, protector meus Domine;
13 [q]delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum;
et comprehendantur in superbia sua.
Et [r]de exsecratione et mendacio adnuntiabuntur 14 in con-
in ira consummationis, et non erunt; [summatione,
et [s]scient quia Deus dominabitur Iacob et finium terrae.
15 Convertentur ad vesperam et famem patientur ut canes
et circuibunt civitatem.

Admt. in Parasc. (2, 4). — ad nn. in fr. 4 (10).
a Ps 56, 1.
b Ps 57, 1.
c v. 1 Rg 19, 11.
d d Ps 142, 9. — cf. Ps 17, 49.
2] *V. All. in D. 9 p. Pnt. et T. belli Of. in fr. 4 p. D. Pass. — v. vr. 17.*
2, 3] *VV. ad prm. in fr. off.*
e Ps 3, 2; 17, 40, 49; Lm 3, 62.
f Ps 93, 4.
g Ps 34, 24.
h Ps (10), 9, 10.
i Ps 7, 4, 5. — cf. 1 Rg 24, 11.
j v. Ps 43, 23.
k Ps 79, 5; 83, 9. — v. Ps 23, 10.
l vr. 15.
m v. Ps 56, 5.
n Ps 2, 4; 36, 13; Pro 1, 26.
11] * *Conc. Araus. II (an. 529) [can. 14.*
o vr. 17.
p Ps 20, 4.
12] *v. Ecli 36, 12; Ps 55, 6.*
q v. Pro 12, 13.
r Ps 35, 4.
s Ps 9, 21; 82, 19; Dn 3, 45; 1 Mc 4, 11; 1 Mc 2, 27.

allatrantes (*2-8*) *Deum sperat puniturum* (*11-14*) *et ab iis se liberatum iri* (*15-18*). — **59.** *Contra Idumaeos* (*3-6*) *a Deo semper fideli* (*7-11*) *auxilium postulat* (*12-14*). — **60.** *Spem domum redeundi longamque vi-*

16 [t]Ipsi dispergentur ad manducandum;
si vero non fuerint saturati, et murmurabunt.
17 Ego autem cantabo fortitudinem tuam
et exsultabo mane misericordiam tuam:
quia factus es [u]susceptor meus
et refugium meum [v]in die tribulationis meae.
18 Adiutor meus, tibi psallam,
quia Deus susceptor meus es.
[x]Deus meus, misericordia mea.

59

In finem. [a]Pro his qui immutabuntur, [b]in tituli inscriptionem
ipsi David, [c]in doctrinam, 2 [d]cum succendit Mesopotamiam
Syriae et Sobal, et convertit Ioab et percussit Idumaeam in valle
salinarum duodecim milia.

3 Deus, [e]reppulisti nos et dextruxisti nos,
iratus es et misertus es nobis.
4 [f]Commovisti terram et conturbasti eam;
[g]sana contritiones eius, quia commota est.
5 [h]Ostendisti populo tuo dura,
[i]potasti nos [j]vino compunctionis.
6 Dedisti metuentibus te [k]significationem,
ut fugiant a facie arcus, ut liberentur dilecti tui:
7 salvum fac dextera tua et exaudi me.
8 Deus locutus est in [l]sancto suo:
Laetabor et [m]partibor [n]Sichimam
et convallem [o]tabernaculorum metibor.
9 Meus est [p]Galaad, et meus est Manasses,
et [q]Ephraim [r]fortitudo capitis mei, [s]Iuda rex meus,
10 [t]Moab olla spei meae:
in Idumaeam extendam calceamentum meum,
mihi [v]alienigenae subditi sunt.
11 Quis deducet me in civitatem munitam?
quis deducet me usque in Idumaeam?
12 Nonne tu, Deus, qui [x]reppulisti nos?
et [y]non egredieris, Deus, in virtutibus nostris?
13 Da nobis auxilium de tribulatione,
quia [z]vana salus hominis.
14 [a]In Deo faciemus virtutem,
et ipse [b]ad nihilum deducet tribulantes nos.

60

In finem, in hymnis David.
2 [a]Exaudi, Deus, deprecationem meam,
intende orationi meae.
3 A finibus terrae ad te clamavi, dum anxiaretur cor meum;
[b]in petra exaltasti me.
Deduxisti me, 4 [c]quia factus es spes mea,
[d]turris fortitudinis a facie inimici.
5 [e]Inhabitabo in tabernaculo tuo in saecula;
protegar in [f]velamento alarum tuarum.
6 Quoniam tu, Deus meus, exaudisti orationem meam,
dedisti hereditatem timentibus nomen tuum.
7 [g]Dies super dies regis adicies;
[h]annos eius usque in diem generationis et generationis.
8 Permanet in aeternum in conspectu Dei:
[i]misericordiam et veritatem eius quis requiret?
9 Sic psalmum dicam nomini tuo in saeculum saeculi,
ut reddam vota mea de die in diem.

61

In finem, pro [a]Idithun. Psalmus David.
2 Nonne Deo subiecta erit anima mea?
ab ipso enim salutare meum;

t Ps 108, 10; Jb 15, 23.
17] *V. All. in fs. s. Jo. a Cap.*
u Ps 17, 3; Ps 90, 2.
v v. Ps 17. 7.
18] *R. in fr. 4 p. D. 2 p. Epiph.*
x vr. 11.

Ad nn. in fr. 4.
a Ps 44, 1; 79, 1.
b Ps 15, 1; 55, 1 etc.
c cf. Dt 31, 19.
d 2 Rg 8, 3, 13; 10, 13, 18.
e vr. 12; Ps 70, 20. — v. Ps 42, 2.
f Is 24, 19; Jr 8, 16.
4] *Tr. in Sxg. — Of. in fs. s. Emigdi.*
g 2 Par 7, 14.
h Ps 70, 20.
i Jb 21, 20. — v. Jr 25, 15.
j Is 51, 17, 22.
k (Is 5, 26; 11, 12; 13, 2).
6-13] Ps 107, 7-13.
6 b] *v. vr. 4.*
6, 7] *Gr. in fs. ut s.*
l Ps 88, 36; Am 4, 2.
m cf. Js 1, 6.
n (Gn 12, 6; 33, 18; Js 17, 7).
o Gn 33, 17; Js 13, 27.
p Js 13, 31.
q Dt 33, 17.
r cf. Ps 139, 8.
s Gn 49, 10; 1 Par 28, 4.
t cf. 2 Rg 8, 2.
u Nm 24, 18; 2 Rg 8, 14; Is 11, 14.
v cf. (2 Rg 8, 1).
x vr. 3.
y Ps 43, 10.
z cf. Ps 145, 3.
a Nm 24, 18. — cf. Ps 117, 16.
b Ps 43, 6.

Ad mt. in cm. Ap. (*5*) *et fss. ss. Rdmpt. et SS. Omn.* (*4-6*). — *ad cmpt. in fr. 4.*
a Ps 54, 2, 3.
b Is 33, 16.
c Ps 61, 8.
d Ps 70, 3; Pro 18, 10; Jl 3, 16.
4] *V. in Itin. cler. et saepe in prec.* (*R. et P. R.*).
e v. Ps 14, 1; 26, 4.
5, 6] *Cm. in fs. b. Joannae Val.*
f v. Ps 16, 8.
6] *Ant. in comm. Summ. Pont.*
g v. Ps 20, 5. — cf. 4 Rg 20, 6.
h 2 Rg 7, 13-16.
i v. Ps 39, 12.
9] *V. ad prm. in fr. off.*
j v. Ps 49, 14.

Ad mt. in fr. 5 (*8*).
a Ps 38, 1.

tam obtinendi exprimit. — **61.** *In manus Dei se tradens et una cum iustis adiuvari cupiens* (*2-9*), *impiis iustum iudicium minatur* (*10-13*). — **62.** *Exsul laudibus Dei, a quo nunquam relinquendus est,*

3 nam et [b]ipse Deus meus et salutaris meus:
susceptor meus, [c]non movebor amplius.
4 Quousque irruitis in hominem?
interficitis universi vos,
tanquam [d]parieti inclinato et maceriae depulsae?
5 Veruntamen pretium meum cogitaverunt repellere:
cucurri in siti;
[e]ore suo benedicebant et corde suo maledicebant.
6 Veruntamen [f]Deo subiecta esto, anima mea,
quoniam ab ipso patientia mea.
7 Quia ipse Deus meus et salvator meus,
adiutor meus: non emigrabo.
8 In Deo [g]salutare meum et gloria mea;
Deus auxilii mei, et [h]spes mea in Deo est.
9 [i]Sperate in eo, omnis congregatio populi;
[j]effundite coram illo corda vestra;
Deus adiutor noster in aeternum.
10 [k]Veruntamen vani filii hominum,
[l]mendaces filii hominum in stateris,
ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.
11 Nolite [m]sperare in iniquitate,
et rapinas nolite concupiscere;
[n]divitiae si adfluant, nolite cor apponere.
12 [o]Semel locutus est Deus; duo haec audivi:
[p]quia potestas Dei est, 13 et [q]tibi, Domine, misericordia;
quia [r]tu reddes unicuique iuxta opera sua.

62

Psalmus David, [a]cum esset in deserto Idumaeae.
2 Deus Deus meus, ad te [b]de luce vigilo.
[c]Sitivit in te anima mea;
quam multipliciter tibi caro mea,
3 in terra [d]deserta et invia et inaquosa,
sic in [e]sancto apparui tibi,
ut viderem virtutem tuam et gloriam tuam.
4 Quoniam [f]melior est misericordia tua super vitas,
labia mea laudabunt te.
5 [g]Sic benedicam te in vita mea
et [h]in nomine tuo [i]levabo manus meas.
6 Sicut adipe et pinguedine [j]repleatur anima mea,
et labiis exsultationis laudabit os meum.
7 Si memor fui tui [l]super stratum meum,
in [m]matutinis meditabor in te, 8 quia fuisti adiutor meus,
et in [n]velamento alarum tuarum exsultabo.
9 [o]Adhaesit anima mea post te;
me suscepit dextera tua.
10 Ipsi vero in vanum quaesierunt animam meam,
introibunt in [p]inferiora terrae,
11 [q]tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.
12 Rex vero laetabitur in Deo;
laudabuntur omnes qui iurant in eo,
quia [s]obstructum est os [t]loquentium iniqua.

63

In finem. Psalmus David.
2 [a]Exaudi, Deus, orationem meam cum deprecor;
a timore inimici eripe animam meam.
3 Protexisti me a [b]conventu malignantium,
a multitudine operantium iniquitatem.
4 Quia [c]exacuerunt ut gladium linguas suas;
[d]intenderunt arcum rem amaram,
5 ut sagittent [e]in occultis immaculatum:
6 [f]subito sagittabunt eum et [g]non timebunt.
Firmaverunt sibi sermonem nequam,

b Ps 94, 1. — cf. Ps 17, 3.
c v. Ps (10), 6.
d cf. Is 30, 13.
e v. Ps 27, 4.
f vr. 2, 3.
g v. Ps 3, 9.
8] *V. All. in fs. s. Jo. Leonardi.*
h Ps 60, 4.
i v. Ps 36, 3. [*Ecli 14, 16.*
9] * *Catech. R. IV 3, 4. — v.*
j 1 Rg 1, 15; Lm 2, 19. — cf. Ps 41, 5.
k Ps 38, 6; 93, 11. — cf. Is 40, 17.
l Jb 31, 6; Dn 5, 27. — cf. Ps 115, 11; Rm 3, 4.
m Is 30, 12. — v. Pro 1, 10-19.
n Ps 48, 7; Jb 11, 24; Ecli 5, 1; 31, 8; Lc 12, 15; 1 Tm 6, 17.
12 b] * *Catech. R. III 2, 1; IV*
o Jb 33, 14; 39, 35. [*4, 4.*
12, 13] * *Conc. Valent.* (*an.*
p Ap 19, 1. [*855*) *can. 2.*
q Ps 85, 5; 102, 8; 114, 5; Dn 9, 9.
r Jb 34, 11; Pro 24, 12; Ecli 16, 15; Rm 2, 6-11 etc.

Ad ll. in Dd (*5*) *etc. et in ben. tobal. et vas.* (*P. R.*).
a 1 Rg 23, 14; 24, 1. — (cf. 2 Rg 19, 14; 17, 2, 29).
2] *Of. in D. 2 p. Psch.*
b Ps 77, 34; Is 26, 9.
c Ps 41, 2; 83, 3.
d Ps 142, 6; Is 32, 2.
e Ps 133, 2. — cf. Ps 16, 15; 22, 6.
f cf. Ps 68, 17.
g Ps 103, 33; 144, 2; 145, 2.
5 b] *v. vr. 2.*
h Ps 19, 2, 6.
i v. Ps 27, 2.
j Ps 64, 5; Jr 31, 14. — cf. Is 32, 18. — v. Ps 35, 9.
l Ps 4, 5, 76, 3; 149, 5; Is 26,
m v. Ps 41, 9. [9.
n v. Ps 16, 8.
o Ps 72, 28; Dt 4, 4; 10, 20; 11, 22; Js 22, 5. — cf. 1 Cor 6, 17.
9 b] * *Catech. R. IV 15, 19. — Ant. in off. Df.*
p Ps 87, 7; 138, 15; Ecli 14, 45; Ez 26, 20; 31, 14; Eph 4, 9.
q Ecli 26, 27.
r Dt 6, 13; Is 45, 23; 65, 16.
12] * *Catech. R. III 3, 15.*
s Ps 106, 42; Jb 5, 16. — cf.
t Ps 40, 6-9. [Rm 3, 19.

Ad mt. in cm. Ap. (*10*), *in off. Pass.* (*4-5*) *etc. — ad ll. in sb.* (*11*).
a Ps 54, 2.
3] *Int. in cm. Ap. et Mm. TP.*
b Ps 2, 2; 25, 5.
c Jr 9, 3. — v. Ps 56, 5.
d Ps 10, 3. — cf. Ps 119, 2-4.
e Ps (10), 8-10; 11, 3; Pro 1,
f Ps 54, 20. [11, 18.
g cf. Jr 23, 14; Ez 13, 22.

gaudet. — **63.** *Contra calumniatores imploratum auxilium, quasi stuporem videntium et bonorum laetitiam, extollit.* — **64.** *Hortatur gentes ad Deum laudandum, qui peccata remittit suosque ditat, atque omnia*

narraverunt ut absconderent laqueos,
dixerunt: [h]Quis videbit eos?
7 Scrutati sunt iniquitates, [i]defecerunt scrutantes scrutinio:
accedet homo ad cor altum, 8 [j]et exaltabitur Deus.
Sagittae parvulorum factae sunt plagae eorum,
9 [k]et infirmatae sunt contra eos linguae eorum. [homo:
[l]Conturbati sunt omnes qui videbant eos, 10 et timuit omnis
et [m]adnuntiaverunt opera Dei et facta eius [n]intellexerunt.
11 [o]Laetabitur iustus in Domino et sperabit in eo,
et laudabuntur omnes recti corde.

64 In finem. Psalmus David, canticum Ieremiae et Ezechielis populo transmigrationis, cum inciperent exire.

2 Te decet hymnus, Deus, in Sion,
et tibi [a]reddetur votum in Ierusalem.
3 Exaudi orationem meam, [b]ad te omnis caro veniet.
4 [c]Verba iniquorum praevaluerunt super nos,
et impietatibus nostris [d]tu propitiaberis.
5 [e]Beatus quem elegisti et adsumpsisti:
[f]inhabitabit in atriis tuis.
[g]Replebimur in bonis domus tuae;
sanctum est templum tuum, 6 mirabile in aequitate.
Exaudi nos, Deus, salutaris noster,
spes [h]omnium finium terrae et in mari longe.
7 Praeparans montes in virtute tua, [i]accinctus potentia;
8 qui [j]conturbas profundum maris, sonum fluctuum eius.
[l]Turbabuntur gentes, 9 et timebunt qui habitant terminos a
exitus matutini et vespere delectabis. [signis tuis;
10 [m]Visitasti terram et [n]inebriasti eam,
multiplicasti locupletare eam.
[o]Flumen Dei repletum est aquis,
[p]parasti cibum illorum, quoniam ita est praeparatio eius.
11 Rivos eius inebria, multiplica genimina eius;
[q]in stillicidiis eius laetabitur germinans.
12 Benedices coronae anni benignitatis tuae,
et [r]campi tui replebuntur ubertate.
13 Pinguescent [s]speciosa deserti,
et [t]exsultatione colles accingentur.
14 Induti sunt arietes ovium,
et valles abundabunt frumento;
[u]clamabunt, etenim hymnum dicent.

65 In finem. Canticum psalmi [a]resurrectionis.

[b]Iubilate Deo, omnis terra,
2 psalmum dicite nomini eius,
[c]date gloriam laudi eius;
3 Dicite Deo: [d]Quam terribilia sunt opera tua, Domine!
In multitudine virtutis tuae [e]mentientur tibi inimici tui.
4 [f]Omnis terra adoret te et psallat tibi,
psalmum dicat nomini tuo.
5 [g]Venite et videte opera Dei,
[h]terribilis in consiliis super filios hominum.
6 [i]Qui convertit mare in aridam,
[j]in flumine pertransibunt pede:
ibi laetabimur in ipso,
7 [k]qui dominatur in virtute sua in aeternum.
[l]Oculi eius super gentes respiciunt,
qui exasperant non exaltentur in semetipsis.
8 Benedicite, gentes, Deum nostrum
et auditam facite vocem laudis eius;
9 [m]qui posuit animam meam ad vitam
et non dedit in commotionem pedes meos.

h Ps 93, 7. — v. Jb 24, 15; Ecli 23, 25; Dn 13, 20.
i cf. Jr 17, 9.
j (Ps 7, 13, 14).

k cf. Pro 18, 7.
l v. Ps 39, 4.
m Jr 51, 10.
n Ps 2, 10.
o v. Ps 31, 11.
11] Int. et Cm in cm. et fss. M. et Cf.

Ad ll. in fr. 4 (2) et in off. Df. (3).
2] V. All. in D. 10 p. Pnt.
a v. Ps 49, 14.
b Ps 144, 21. — v. Ps 85, 9.
c (v. Ps 37, 5).
d Ps 78, 9; Is 6, 7. — v. Ps 50, 4.
e cf. Ps 32, 12.
5] V. All. in fs. s. Alois. G. etc.
f Ps 83, 5. — v. Ps 26, 4
g v. Ps 62, 6.
6] V. ad prm. in frr.
h v. Ps 21, 28.
i Ps 92, 1.
j (Ps 88, 10; 106, 25. 29; Mt 8, 26. — cf. Jr 5, 22).
l Is 17, 12-14; Lc 21, 25.
m Dt 11, 12. — v. Ps 8, 5.
10] Cm. in fs. app. BMV. Imm.
n Ps 67, 9; 71, 6; 103, 13; Lv 26, 3. — v. Jb 5, 10.
o cf. Ps 45, 5.
p cf. Ps 67, 11; 147, 14.

q Dt 32, 2.
12] V. in ben. popul. et agror. (R. R.).
r cf. Dt 30, 9.
s Jr 9, 10; Jl 2, 22. — cf. Jb 38, 26, 27; Is 35, 1, 2; Am 1, 2.
t Ps 97, 8; Is 55, 12.
u Is 44, 23.

Ad mt. in fr. 5 (5, 16) et Epiph. (4).— in prec. pro grat. act.
a v. vr. 9, 12.
b Ps 80, 2; 94, 1; 97, 4; 99, 1; Is 44, 23.
1, 2] Of. in D. 4 p. Pnt. etc.
1-3] Int. in D. 3 p. Psch.
2] v. Ps 67, 27.
c cf. Js 7, 19; Is 42, 12. [21.
d Ps 144, 6; Ex 34, 10; Dt 10,
e Ps 17, 46; 80, 16. — cf. Dt 33, 29.
f Ps 21, 28; 85, 9.
4] Ant. in cons. eccl. (P. R.). — Int et V. in Epiph. etc.
g vr. 16, Ps 45. 9.
h v. Ps 46. 3.
i cf. Ex 14. 21. — v. Ps 113, 3.
j Ps 73. 15. — v. Js 3, 14-17.
k Sap 8, 1.
l v. Ps 32, 13.
8, 9] Of. in D. 3 p. Psch. etc.

m cf. Dt 30, 20; Jo 11, 25.

creat et fecunditatem praebet. — **65.** *Deum laudat qui perpetuo populum suum tuetur (1-12) eique vota offert et gratias agit (13-20).* — **66.** *Gentium ad Deum conversio expetitur et de effectu secuto gratiae aguntur.* —

10 [n]Quoniam probasti nos, Deus,
igne nos examinasti [o]sicut examinatur argentum.
11 [p]Induxisti nos in laqueum,
posuisti tribulationes in dorso nostro,
12 [q]imposuisti homines super capita nostra;
[r]transivimus per ignem et aquam,
et [s]eduxisti nos in refrigerium.
13 [t]Introibo in domum tuam in holocaustis,
[u]reddam tibi vota mea, 14 [v]quae distinxerunt labia mea,
et locutum est os meum in tribulatione mea:
15 holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum,
offeram tibi boves cum hircis.
16 [x]Venite, audite, et narrabo, omnes qui timetis Deum,
quanta fecit animae meae.
17 Ad ipsum ore meo clamavi
et exaltavi sub lingua mea.
18 [y]Iniquitatem si adspexi in corde meo,
[z]non exaudiet Dominus.
19 Propterea [a]exaudivit Deus
et attendit voci deprecationis meae.
20 Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam
et misericordiam suam a me.

66

In finem, [a]in hymnis. Psalmus cantici David.
2 [b]Deus misereatur nostri et benedicat nobis,
[c]illuminet vultum suum super nos et misereatur nostri.
3 Ut cognoscamus in terra [d]viam tuam,
in omnibus gentibus [e]salutare tuum.
4 [f]Confiteantur tibi populi, Deus,
confiteantur tibi populi omnes.
5 Laetentur et exsultent gentes
quoniam [g]iudicas populos in aequitate
et gentes in terra dirigis.
6 [h]Confiteantur tibi populi, Deus,
confiteantur tibi populi omnes.
7 [i]Terra dedit fructum suum.
Benedicat nos Deus Deus noster, 8 benedicat nos Deus,
et [j]metuant eum [k]omnes fines terrae.

67

In finem. Psalmus cantici ipsi David.
2 [a]Exsurgat Deus, et [b]dissipentur inimici eius,
et fugiant qui oderunt eum a facie eius.
3 [c]Sicut deficit fumus, deficiant;
sicut [d]fluit cera a facie ignis,
sic pereant peccatores a facie Dei,
4 et [e]iusti epulentur et exsultent in conspectu Dei
et delectentur in laetitia.
5 Cantate Deo, [f]psalmum dicite nomini eius,
[g]iter facite ei qui [h]ascendit super occasum: [i]Dominus [nomen illi:
exsultate in conspectu eius.
Turbabuntur a facie eius,
6 [j]patris orphanorum et [l]iudicis viduarum:
Deus in loco sancto suo.
7 Deus, qui [m]inhabitare facit unius moris in domo,
[n]qui educit vinctos in fortitudine,
similiter eos qui [o]exasperant, qui habitant in sepulcris.
8 Deus, cum [p]egredereris in conspectu populi tui,
[q]cum pertransires in deserto,
9 terra mota est, etenim caeli distillaverunt a facie Dei Sinai,
a facie Dei Israël.
10 [r]Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hereditati tuae:
et infirmata est; tu vero perfecisti eam.

n Pro 27, 21; Sap 3, 6. — cf. Ps 16, 3. — v. Jb 23, 10.
o Pro 17, 3.
p Lm 1, 13; Ez 12, 13. — cf. Jb 23, 13.
q cf. Is 26, 13; 51, 23.
12] Ant. in fs. s. Jo. Nepom.
r Is 43, 2. — cf. Dt 4, 20; 3 Rg 8, 51; Dn 3, 17; Zc 13, 19; 1 Cor 3, 15.
s cf. Ps 17, 17, 18. — v. Ps 32, 6.
t Ps 42, 4; 99, 4.
u v. Ps 49, 14.
v cf. Jd 11, 30, 35.
x vr. 5. — cf. Mr 5, 19; Lc 8, 39.
16] Int. in vg. Imm. Concpt. etc. — Gr. in fs. s. Mich. de S.
y Jb 31, 7.
z cf. Jb 27, 9; Pro 28, 9; Is 1, 15, 59, 2; Jo 9, 31; Jc 4, 7.
a Ps 114, 1, 2.

Ad ll. in fr. 3 (2). — in ben. campan. in prec. ad postul. seren.
a Ps 60, 1.
b v. Nm 6, 24-26.
2-4] Int. in Ms. pro Fidei prop.
c v. Ps 30, 17.
d cf. Ac 18, 25.
e Ps 97, 2; Lc 2, 30; Ac 28, 28; Tt 2, 11.
f Ps 116, 1.
g v. Ps 57, 12.
h vr. 4.
6-8] Gr. ut sup. vr. 2-4.
i Ps 64, 10; 84, 13; Lv 26, 4; Ez 34, 27; Zc 8, 12. — cf. Os 2, 22; 1 Mc 14, 8; Ac 14, 16.
7, 8] R. in fs. ss. Trin.
j Ps 32, 8.
k v. Ps 21, 28.

Ad mt. in fr. 5 (1, 21, 27) et in fs. Pnt., in ben. Abbatis (29, 30), et ritu exorcis.
a Nm 10, 35. — cf. Is 33, 3.
2] Ant. in cons. eccl. (P. R.).
b cf. Ps 88, 11; 91, 10.
c v. Ps 36, 20.
d Ps 21, 15; 96, 5; Mic 1, 4. — cf. Dt 4, 24.
e v. Ps 31, 11.
4] V. in fs. SS. Omn. etc.
5] Ant. in fs. ss. nom. J.
f Ps 65, 4.
g Is 40, 3; 57, 14; 62, 10.
h cf. vr. 34.
i Ps 82, 19; Ex 15, 3.
j Ps (10), 14; 145, 9.
6-7] Int. in D. 11 p. Pnt.
l Ps 145, 9; Dt 10, 18.
m Ps 132, 1. — cf. Ecli 25, 2.
n Ps 106, 10, 14; 145, 7; Ac 12, 7; 16, 26.
o Ps 65, 7. — cf. Nm 14, 29; Heb 3, 17.
p Ex 13, 21; Jd 4, 14; Hab 3, 13; Zc 14, 3.
8, 9] Int. in fr. 4 QT. Pnt.
q Ex 19, 16-18. — v. Jd 5, 4, 5.
r cf. Dt 11, 11-14.

67. ***Dum post relatam victoriam arca foederis in templum reducitur, psaltes virtutes Dei enarrat Sion inhabitantis et inde populum protegentis (2-24); solemnemque pompam describit precesque effundit (25-36). —***

11 Animalia tua habitabunt in ea;
[s]parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
12 Dominus dabit [t]verbum [u]evangelizantibus virtute multa.
13 [v]Rex virtutum dilecti,
dilecti et speciei domus [x]dividere spolia.
14 Si dormiatis inter medios [y]cleros,
pennae [z]columbae deargentatae,
et posteriora dorsi eius in pallore auri.
15 Dum discernit caelestis reges super eam,
nive dealbabuntur in [a]Selmon.
16 Mons Dei mons [b]pinguis,
mons coagulatus, mons pinguis.
17 Ut quid suspicamini montes coagulatos?
Mons, [c]in quo beneplacitum est Deo habitare in eo;
etenim Dominus habitabit in finem.
18 [d]Currus Dei decem milibus multiplex,
milia laetantium;
Dominus in eis in Sina in sancto.
19 [e]Ascendisti in altum, [f]cepisti captivitatem,
accepisti dona in hominibus,
etenim [g]non credentes [h]inhabitare Dominum Deum.
20 Benedictus Dominus die cotidie!
[i]Prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.
21 Deus noster Deus salvos faciendi,
et [j]Domini Domini exitus mortis.
22 Veruntamen Deus [k]confringet capita inimicorum suorum,
verticem capilli perambulantium in delictis suis.
23 Dixit Dominus: [l]Ex Basan convertam,
[m]convertam in profundum maris;
24 [n]ut intingatur pes tuus in sanguine,
[o]lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.
25 Viderunt ingressus tuos, Deus,
[p]ingressus Dei mei regis mei, qui est in sancto.
26 Praevenerunt [r]principes coniuncti psallentibus,
in medio [s]iuvencularum tympanistriarum.
27 In [t]ecclesiis benedicite Deo Domino de [u]fontibus Israël.
28 Ibi Beniamin [v]adulescentulus in mentis excessu,
principes Iuda duces eorum,
principes [x]Zabulon, principes Nephthali.
29 [y]Manda, Deus, virtuti tuae,
confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.
30 A templo tuo in Ierusalem
tibi [z]offerent reges munera.
31 Increpa [a]feras harundinis;
congregatio [b]taurorum in vaccis populorum
ut [c]excludant eos qui probati sunt argento:
dissipa gentes quae bella volunt.
32 Venient legati [d]ex Aegypto,
[e]Aethiopia [f]praeveniet manus eius Deo.
33 [g]Regna terrae, cantate Deo, psallite Domino.
Psallite Deo, 34 [h]qui ascendit super [i]caelum caeli ad
ecce [j]dabit voci suae vocem virtutis. [orientem:
35 [l]Date gloriam Deo: super Israël magnificentia eius
et virtus eius in [m]nubibus.
36 [n]Mirabilis Deus in [o]sanctis suis;
Deus Israël ipse [p]dabit virtutem
et fortitudinem plebi suae. Benedictus Deus.

68

In finem, [a]pro iis qui commutabuntur. David.
2 Salvum me fac, Deus, quoniam [b]intraverunt aquae usque ad animam meam.
3 Infixus sum in [c]limo profundi, et non est substantia;
veni in altitudinem maris, et [d]tempestas demersit me.

11]V. All. in fs. s. Fel. a C.
s cf. Ps 77, 20. — v. Ps 64, 10.
12] V. All. in fs. s. Franc. R.
t cf. Ps 32, 9.
u Is 52, 7. — (cf. Ex 15, 20; 1 Rg 18, 6).
v.(Ps 109, 5. — cf. Nm 31, 8; Js 10, 16; Jd 5, 19. — v. Js [12, 7-24).
x cf. Jd 5, 30.
y (cf. Gn 49, 14; Jd 5, 16).
z cf. Os 7, 11; 11, 11.
a Jd 9, 48.
b (vr. 23. — v. Nm 21, 33).
c Ps 131, 13. 14. — cf. Ps 9, 12; 77, 55, 68; 2, 3; Dt 12, 5.
18, 19] V. All. etc. in Asc. Dñi.
d 4 Rg 6, 17; Hab 3, 8. — cf. Dt 33, 2; Dn 7, 10; Mt 26, 53.
*19] * Catech. R. I 7, 6.*
e (all) Eph 4, 8. — cf. Ac 1, 9. — v. Ps 46, 6.
f Jd 5, 12, — cf. Col 2, 15.
*19] * cf. Caelest. I epist. adv. Semipel. cp. 12.*
g cf. Rm 5, 8; 1 Tm 1, 13.
h Ex 29, 45, 46; Ap 21, 3. — cf. Jo 14, 23.
20]V. in itin. cler.
i (Is 53, 4; Mt 11, 28). — cf. [1 Cor 10, 13.
j v. Dt 32, 39.
k Ps 109, 5; Ecli 36, 12; Hab [3, 13.
l Nm 21, 33.
m v. Am 9, 2-4.
n Ps 57, 11. — cf. Dt 32, 42.
o cf. 3 Rg 21, 19; 22, 38. [14.
p cf. Ps 23, 7, 9; 2 Rg 6, 13,
r 1 Par 15, 16. — cf. Ps 32, 2, 3; 1 Par 13, 8.
s Ex 15, 20; Jd 11, 34. — v. vr. [12.
27] R. in D. 4 p. Pnt.
27-26] in cons. alt., eccl., et [coem. reconc. (2).
t v. Ps 21, 26.
u cf. Pro 5, 6; Is 48, 1.
v 1 Rg 9, 21.
x cf. Jd 5, 18.
y v. Ps 41, 9.
*29] * cf. Catech. R. II 3, 21.*
29, 30] Of. in Pnt. Ant. in ritu Confirm. V. in celeb. Matr. etc.
z Ps 71, 10; 75, 12; 1 Rg 10, 10, 27; 2 Par 32, 23; Tb 13, 14; Is 18, 7. — v. Ps 44, 13.
a Ez 29, 3, 4. — cf. Jb 40, 10, [16; Ez 32, 2.
b Ps 21, 13.
c (cf. 2 Rg 8, 2, 6).
d Is 19, 19, 21. [Sph 3, 10.
e Ps 86, 4; Is 18, 7; 45, 12;
f Ps 87, 14; 118, 148. — cf. Ps [43, 21.
g Ps 101, 23.
33, 34] Cm. in Asc. Dñi.
h v. Dt 33, 26.
34, 35] v. Is 58, 1. [27; 2 Es 9, 6.
i Ps 148, 4; Dt 10, 14; 3 Rg 8,
j v. Ps 45, 7. — cf. Ps 76, 18.
l Ps 28, 2.
m Ps 35, 6; 56, 11; 107, 5.
n (v. Ps 46, 3).
36] Of. etc. in cm. et fss. Ss. — [V. ad mt. in fr. 5.
o cf. Ex 39, 1.
p v. Ps 28, 11.

Ad mt. in fr. 5 (2, 19, 33), in Cen. Dñi. 1101 *et in fs. col. Flag. (21). — in ord. ad Sy- [nodum (17).*
a Ps 44, 1.
2] R. in D. Palm. — Of. in fs. Orat. DNJC. — V. All. in Ms. pro vit. mort. [— v. vr. 18.
2, 3] V. All. in fs. ss. col. Flag.
b vr. 15, 16; Lm 3, 54. — v. Ps [31, 6.
3] R. in fs. Orat. DN.
c Ps 39, 3. — cf. Ps 129, 1.
d (Ps 123, 5).

68. ***Tribulationum mari demersus, vates timet ne sua ipsius sorte iusti turbentur (2-13); ut autem cito de malis eripiatur gravitatem malorum suorum proponit (14-22) exoratque ut hostibus poena, iustis autem lae-***

4 [e]Laboravi clamans, [f]raucae factae sunt fauces meae,
[g]defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum. [[j]gratis;
5 [h]Multiplicati sunt super capillos capitis mei [i]qui oderunt me
confortati sunt [l]qui persecuti sunt me inimici mei iniuste;
quae non rapui, tunc exsolvebam.
6 Deus, tu scis insipientiam meam,
et delicta mea a te non sunt abscondita. [virtutum.
7 [m]Non erubescant in me qui exspectant te, Domine, Domine.
Non confundantur super me qui quaerunt te, Deus Israël.
8 Quoniam [n]propter te sustinui opprobrium,
operuit confusio faciem meam,
9 [o]extraneus factus sum fratribus meis
et peregrinus filiis matris meae;
10 quoniam [p]zelus domus tuae comedit me,
et [q]opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.
11 Et operui in [r]ieiunio animam meam,
et factum est in opprobrium mihi;
12 et posui vestimentum meum [s]cilicium
et factus sum illis in parabolam.
13 Adversum me loquebantur [t]qui sedebant in porta,
et [u]in me psallebant [v]qui bibebant vinum.
14 [w]Ego vero orationem meam ad te, Domine:
[x]tempus beneplaciti, Deus:
in [y]multitudine misericordiae tuae
exaudi me in veritate salutis tuae.
15 Eripe me de [z]luto, ut non infigar;
[a]libera me ab iis, qui oderunt me, et de profundis aqua-
16 [b]Non me demergat tempestas aquae, [rum.
neque absorbeat me profundum,
neque urgeat super me [c]puteus os suum. [tua;
17 Exaudi me, Domine, quoniam [d]benigna est misericordia
[e]secundum multitudinem miserationum tuarum [f]respice
18 et [g]ne avertas faciem tuam a puero tuo; [in me
quoniam tribulor, [h]velociter exaudi me.
19 Intende animae meae et libera eam,
propter inimicos meos eripe me.
20 Tu scis [i]improperium meum
et confusionem meam et reverentiam meam;
21 in conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me.
Improperium exspectavit cor meum et miseriam,
et [j]sustinui qui simul contristaretur, et non fuit,
et [k]qui consolaretur, et non inveni.
22 Et dederunt in escam meam [l]fel
et in siti mea [m]potaverunt me aceto.
23 [n]Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum
et [o]in retributiones et in scandalum;
24 [p]obscurentur oculi eorum ne videant,
et [q]dorsum eorum semper incurva;
25 effunde super eos iram tuam,
et furor irae tuae comprehendat eos.
26 [r]Fiat habitatio eorum deserta,
et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet;
27 quoniam [s]quem tu percussisti [t]persecuti sunt
et [u]super dolorem vulnerum meorum addiderunt.
28 [v]Appone iniquitatem super iniquitatem eorum,
et non intrent in iustitiam tuam;
29 [w]deleantur de libro viventium
et cum iustis [x]non scribantur.
30 Ego sum pauper et dolens,
salus tua, Deus, suscepit me.
31 [y]Laudabo nomen Dei cum cantico
et magnificabo eum in laude;
32 [z]et placebit Deo super vitulum novellum, cornua pro-
[a]Videant pauperes et laetentur, [ducentem et ungulas.

e Ps 6, 7.
f cf. Ps 21, 16.
g Ps 118, 82, 123; Dt 28, 32;
h Ps 39, 13. [Is 38, 14.
i (all) Jo 15, 25. [161.
j cf. Ps 34, 7, 19; 108, 3; 118,
l Ps 24, 19; 34, 19; 37, 20.
5] * *Catech. R. IV 14, 12.*
m cf. Ps 24, 3.
7-10] R. in fr. mai. hebd.
n Jr 15, 15. — v. Ps 43, 22.
o Ps 30, 12; 37, 12; 87, 9, 19; Jb 19, 13; Cn 1, 5; Jo 1, 11; 9, 29.
10] * *Catech. R. III 2, 29.*
p (all) Jo 2, 17. — cf. Ps 118, 139; Ml 3, 1-3.
10] v. Ps 21, 25; 72, 21.
q (all) Rm 15, 3. — cf. Ps 88,
r Ps 34, 13. [42, 51, 52.
s cf. Dt 28, 37. — v. Jb 17, 6.
t cf. Dt 16, 18. — v. Rt 4, 1.
13, 14] Cm. in fr. 3 mai. hebd.
u Jb 30, 9; Lm 3, 14, 63.
v Is 22, 13; Am 6, 6.
w v. Ps 108, 4.
x Is 49, 8.
y Ecli 51, 4.
z vr. 3. — cf. Jr 38, 6.
a Ps 143, 7.
b cf. vr. 3.
c Ps 54, 24. — Nm 16, 32.
17] Ant. ad ben. Ciner.
d Ps 62, 4; 108, 21.
e v. Ps 105, 45.
f v. Ps 24, 16.
17, 18] Tr. in fs. Orat. DNJC.
g v. Ps 26, 9.
18] Gr. in fr. 4 mai. hebd.
h Ps 101, 3; 142, 7. — cf. Ps 69, 6.
18, 19] R. in D. Pass.
i vr. 11, 12. — cf. Heb 12, 2. — v. Ps 21, 7.
21, 22] Gr. Cm. Ant. Cp. etc. in fss. ss. Cordis J. et in off. de Pass.
j Ps 141, 5; Ecli 51, 10; Is 63, 5; Jr 15, 5. — cf. Mt 26, 37-40.
k cf. Ec 4, 1; Lm 1, 1, 9.
l Jb 20, 14; Mt 27, 34. — cf. Jr 9, 15; 23, 15.
m Mt 27, 48; Lc 23, 36; Jo 19, 29. — cf. Mr 15, 23.
n (all) Rm 11, 9, 10. — v. Ps
o (cf. 1 Th 5, 3). [34, 4-8.
p Is 6, 10. — cf. 2 Cor 3, 14,
q cf. Nh 2, 10. [15.
r (all) Ac 1, 20. — cf. Mt 23,
s Is 53, 4. [38; Lc 13, 35.
t cf. Zc 1, 15.
27] v. vr. 21, 22.
u cf. Jb 19, 21.
v 2 Es 4, 4, 5.
w Ps 138, 16; Ex 32, 33; Ap 3, 5. — cf. Ph 4, 3.
x cf. Is 4, 3; Ez 13, 9; Lc 10, 20; Heb 12, 23. — cf. Ps
30] c. vr 21, 22. [86, 6.
30, 31] Cm. in fs. s. Jos. a C.
31] V. ad mt. in fr. 5.
y Ps 60, 9.
z Ps 39, 7; 50, 18, 19. — v. Ps 49, 9-15.
a Ps 21, 27; 33, 3.
33, 34] v. 1 Rg 2, 7, 8.

titia concedatur (*23-37*). — **69.** *Addita invocatione repetitur Psalmus 39, 15-18.* — **70.** *Iam senescens psaltes fiduciam in Deum protestatur* (*1-12*), *petitque, ut tot periculis servatus illaesus* (*13-21*), *potentias quo-*

quaerite Deum, et vivet anima vestra.
34 Quoniam exaudivit pauperes Dominus
et [b]vinctos suos non despexit.
35 [c]Laudent illum caeli et terra,
mare et omnia reptilia in eis.
36 Quoniam [d]Deus salvam faciet Sion,
et aedificabuntur civitates Iuda,
et inhabitabunt ibi et hereditate adquirent eam;
37 [e]et semen servorum eius possidebit eam,
et qui diligunt nomen eius habitabunt in ea.

69

In finem. Psalmus David in [a]rememorationem, quod salvum fecerit eum Dominus.

2 Deus, in adiutorium meum intende;
Domine, ad adiuvandum me [b]festina.
3 Confundantur et revereantur qui quaerunt animam meam,
4 avertantur retrorsum et erubescant qui volunt mihi mala,
avertantur statim erubescentes qui dicunt mihi: Euge,
5 Exsultent et laetentur in te omnes qui quaerunt te, [euge !
et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.
6 Ego vero egenus et pauper sum: Deus, adiuva me; [ris.
7 adiutor meus et liberator meus es tu: [c]Domine, ne more-

70

Psalmus David, filiorum [a]Ionadab et priorum captivorum.

In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum.
2 [b]In iustitia tua libera me et eripe me,
inclina ad me aurem tuam et salva me.
3 Esto mihi in Deum protectorem
et in [c]locum munitum, ut salvum me facias;
quoniam firmamentum meum et refugium meum es tu.
4 [d]Deus meus, eripe me de manu peccatoris
et de manu contra legem agentis et iniqui:
5 quoniam tu es patientia mea, Domine;
[e]Domine, spes mea a iuventute mea.
6 [f]In te confirmatus sum ex utero:
de ventre matris meae tu es protector meus;
in te cantatio mea semper.
7 Tanquam [g]prodigium factus sum multis,
et tu adiutor fortis.
8 [h]Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam,
tota die magnitudinem tuam.
9 [i]Ne proicias me in tempore senectutis;
cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.
10 Quia dixerunt inimici mei mihi,
et [j]qui custodiebant animam meam
[k]consilium fecerunt in unum 11 dicentes: Deus dereliquit
persequimini et comprehendite eum, [eum:
quia non est qui eripiat.
12 Deus, [l]ne elongeris a me,
Deus meus, in auxilium meum respice.
13 [m]Confundantur et deficiant detrahentes animae meae,
[n]operiantur confusione et pudore [o]qui quaerunt mala
14 Ego autem [p]semper sperabo [mihi.
et adiciam super omnem laudem tuam.
15 [q]Os meum adnuntiabit iustitiam tuam,
tota die salutare tuum,
quoniam non cognovi litteraturam.
16 Introibo in potentias Domini;
Domine, memorabor iustitiae tuae solius.
17 Deus, docuisti me a iuventute mea,
et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua;

b cf. Ps 67, 7.
c Ps 95, 11; Is 44, 13; 49, 13. — v. Ps 148, 1-13; Dn 3, 57-88.
d cf. Is 44, 26. — v. Ps 50, 20.

e Ps 101, 29; Is 65, 9. — cf. Ps 36, 29.

Ad mt. in Cena Dñi (4), in fs. ss. Trin. — post Litanias. in ben. campan. — ad cmpl. in fr. 5 (6).
a Ps 37, 1.
2-6] Ps 39, 14-18.
2] V. in princ. precum.
2-4] Int. in D. 12 p. Pnt. etc. — Of. in fr. 5 p. D. 4 Qdg.
b vr. 6; Ps 30, 3. — cf. Mt 8, 25. — v. Ps 68, 18.
3] v. Jr 17, 17, 18.

6 b] Gr. in fr. 2 p. D. 2 Qdg.
c v. vr. 2.

Ad mt. in Cen. Dñi (4). — ad cmpl. in fr. 5.
a 4 Rg 10, 15, 23; Jr 35, 6, 10,
1-3] Ps 30, 2-4. [19.
1, 2] R. in fr. 5 p. D. 2 p. Pnt.
b Dn 9, 16.

c Ps 60, 4; Jl 3, 16.

d Ps 139, 2, 5.
4, 5] R. in fr. 2 p. D. Pass.

e Pro 3, 5; 22, 19; Ecli 34, 16; Jr 14, 8; 17, 7. — cf. 1 Tm 1, 1.
f v. Ps 21. 10, 11; Ecli 50, 24; Is 44, 2.
5, 6] Gr. in fs. s. Alois. G.
g Ps 4, 4; Is 8, 18. — cf. 1 Cor 4, 9.
6, 7] v. Ps 26, 3.
7] V. All. in fs. s. Jo. Leon.
h vr. 15, 24; Ps 39, 4, 6; 50, 15, 17.
8] V. in prec. ad prm. — Int. in fr. 6 QT. Pnt.
8, 9] R. in fr. 5 p. D. 2 p. E-
i vr. 18. [*piph.*
j v. Ps 37, 13.
10, 12] R. in fr. 2 p. D. Pass.
k Ps 82, 4, 5. — cf. Ps 40, 8, 9.
l v. Ps (10). 1.
12] v. vr. 4, 5.
m vr. 24. — v. Ps 34, 4, 26.
n Ps 86, 46; 108, 29; Jb 8, 22. — cf. Est 9, 2.
o vr. 24; Ps 69, 3.
p cf. Jb 15, 15.
q v. vr. 8.

16-18] Cm. in Ms. ad postul. gr. b. moriendi, et in D. 16 p. Pnt.
17] v. Ps 65, 16.

que Dei et consummatam victoriam celebrare possit (22-24). — 71. Regi pacificum prosperumque regnum ominatur (2-11), unde iustitia in pauperes sempiternaque subditorum prosperitas effluat (12-17).

18 et [r]usque in senectam et senium, Deus, [s]ne derelinquas me,
donec adnuntiem [t]bracchium tuum generationi omni quae
potentiam tuam 19 et [u]iustitiam tuam, [ventura est,
Deus, usque in altissima, quae fecisti, [v]magnalia.
Deus, [w]quis similis tibi?
20 [x]Quantas ostendisti mihi tribulationes multas et malas!
et [y]conversus vivificasti me
et de [z]abyssis terrae iterum reduxisti me;
21 multiplicasti magnificentiam tuam
et conversus consolatus es me.
22 Nam et [a]ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam,
psallam tibi in cithara, [b]sanctus Israël. [Deus;
23 Exsultabunt labia mea cum cantavero tibi,
et anima mea quam [c]redemisti.
24 Sed et [d]lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam,
cum [e]confusi et reveriti fuerint qui quaerunt mala mihi.

71 Psalmus in [a]Salomonem.
2 Deus, [b]iudicium tuum regi da,
et iustitiam tuam filio regis;
[c]iudicare populum tuum in iustitia
et pauperes tuos in iudicio.
3 Suscipiant montes [d]pacem populo, et colles iustitiam:
4 iudicabit pauperes populi
et [e]salvos faciet filios pauperum et humiliabit calumnia-
5 et [f]permanebit cum sole [torem;
et ante lunam in [g]generatione et generationem.
6 Descendet sicut [h]pluvia in [i]vellus
et sicut [j]stillicidia stillantia super terram.
7 [k]Orietur in diebus eius iustitia
et [l]abundantia pacis, [m]donec auferatur luna.
8 Et dominabitur [n]a mari usque ad mare
et a flumine usque ad terminos orbis terrarum.
9 Coram illo [o]procident [p]Aethiopes,
et inimici eius [q]terram lingent;
10 reges [r]Tharsis et [s]insulae [t]munera offerent,
reges [u]Arabum et [v]Saba dona adducent;
11 et [w]adorabunt eum omnes reges terrae,
omnes gentes servient ei.
12 Quia liberabit pauperem a potente,
et pauperem cui non erat adiutor.
13 Parcet pauperi et inopi
et animas pauperum salvas faciet;
14 ex usuris et iniquitate redimet animas eorum,
et honorabile nomen eorum coram illo.
15 Et vivet et [x]dabitur ei de auro Arabiae;
et adorabunt de ipso semper,
tota die benedicent ei.
16 Et erit firmamentum in terra in summis montium;
superextolletur super Libanum fructus eius
et [y]florebunt de civitate sicut faenum terrae.
17 [z]Sit nomen eius benedictum in saecula,
ante solem permanet nomen eius;
et [a]benedicentur in ipso omnes tribus terrae,
[b]omnes gentes magnificabunt eum.
18 [c]Benedictus Dominus, Deus Israël, [d]qui facit mirabilia solus.
19 Et benedictum nomen maiestatis eius in aeternum,
et [e]replebitur maiestate eius omnis terra. [f]Fiat, fiat.
20 [h]Defecerunt [i]laudes David filii Iesse.

72 Psalmus [a]Asaph.
[b]Quam bonus Israël Deus, his qui recto sunt [c]corde!
2 [d]Mei autem paene moti sunt pedes,

r Is 46, 4.
s vr. 9.
t Ps 78, 11; Is 53, 1.
u Ps 35, 7. [Lc 1, 49.
v Ps 125, 2, 3; 1 Rg 12, 24;
w Ex 15, 11. — v. Ps 34, 10.
x Ps 59, 3. [11. — cf. Os 6, 3.
y Ps 84, 7; 118, 50; 137, 7; 142,
z cf. Ps 68, 2, 3. — v. 1 Rg 2, 6.

a v. Ps 32, 2. [50, 29; 51, 15.
b Ps 77, 41; 88, 19; Is 60, 9; Jr
23] v. vr. 8.
23, 24] R. in fr. 5 p. D. 2 p.
c cf. Ps 33, 23. [*Epiph.*
d vr. 8, 15; Ps 34, 28.
e vr. 13.

Ad mt. in Nativ. (6), Epiph. (10) et Cen. Dñi (12) et in off. ss. Cord. J. (2). — ad
a Ps 126, 1. [*prm. in fr. 5.*
b cf. 1 Par 22, 12; Jo 5, 22, 27.
c Is 11, 2, 3. — cf. Ps 121, 5.
d cf. Ps 84, 9-14; Is 32, 17.
3] R. in fr. 3 p. D. 1 Adv. —
e vr 12. [*v. vr. 18.*
f vr. 17; Ps 88, 38. — cf. Dt 11, 21; Jr 33, 20-26.
g Ps 88, 4; Lc 1, 33.
h 2 Rg 23, 4; Os 6, 3. — cf. Pro 16, 15. [Am 7, 1).
i cf. Jd 6, 36-38; (Dt 32, 2;
j Dt 32, 2. — cf. Jb 5, 10; Is
6-8] saepe in T. Adv. [45, 8.
k cf. Is 45, 8.
l Is 2, 4; Mic 4, 3. — cf. Eph
m cf. Jr 33, 20. [2, 14.
n Ps 88, 26; Zc 9, 10. — cf. Ps 79, 9-12. — v. Ex 23, 31.
o Ps 21, 30.
p Ps 73, 14.
q Is 49, 23; Mic 7, 17.
10, 11] Ant. etc. in Epiph. Dñi.
r 3 Rg 10, 22; Ez 38, 13. [60, 9.
s Ps 96, 1; Is 42, 10, 12; 51, 5;
t v. Ps 67, 30. — cf. Mt 2, 13.
u cf. Gn 10, 17; 3 Rg 10, 1.
v Gn 10, 28; Is 43, 3; 60, 6.
w Ps 2, 8, 10-12; 101, 23; Tb 13, 13; Is 49, 7, 23.
12-10] Gr. in fs. s. Pt. Cl.
x 3 Rg 10, 10.
y Jb 5, 25. [38.
z Ps 103, 31. — cf. Ps 88, 37,
17] v. Is 9, 6, 7; Rm 15, 12.
a Gn 12, 3; 18, 18; 22, 18.
b cf. Lc 1, 48.
c Dn 2, 20. — v. Ps 40, 14.
18] G. in D. inf. oct. Epiph.
18, 19] R. in fs. ss. Trin. et ss. Cordis J. — v. Tb 3, 13.
d Ps 76, 15; 85, 10; 135, 4; 138, 14; Ex 15, 11; Ecli 50, 24; — v. Jb 5, 9.
e Nm 14, 21; Js 6, 3; Hab 2, 14. — cf. Ps 8, 2, 10.
f Ps 40, 14.
h cf. 2 Rg 23, 1.
i (Ps 16, 1; 85, 1).

Ad mt. in Cen. Dñi (8) et fs. ss. col. Flag. (14) etc. — ad trt.
a v. Ps 49, 1. [*in fr. 5 (1).*
b cf. 2 Rg 7, 23. — v. Ps 99, 5;
1-3] v. vr. 24. [Sap 12, 1.
c Ps 23, 4; 35, 11; 63, 11; 93, 15 etc.; Mt 5, 8.
d Ps 93, 18. — cf. Ps 37, 17.

Liber III: Pss. 72-88. — 72. *Quamvis felicitas impiorum tanta aliquando videatur ut piis offendiculo sit (1-14), eam tamen fallacem esse a Deo cognovit et ostendit (15-18).* — **73.** *Pius Israëlita templum dirutum et*

paene effusi sunt gressus mei;
3 [e]quia zelavi super iniquos pacem peccatorum videns;
4 [f]quia non est respectus morti eorum,
et firmamentum in plaga eorum;
5 in labore hominum non sunt
et cum hominibus non [g]flagellabuntur.
6 Ideo tenuit eos superbia,
[h]operti sunt iniquitate et impietate sua.
7 Prodiit quasi ex [i]adipe iniquitas eorum,
transierunt in adfectum cordis;
8 Cogitaverunt et locuti sunt nequitiam,
[j]iniquitatem in excelso locuti sunt;
9 [k]posuerunt in caelum os suum,
et lingua eorum transivit in terra.
10 Ideo convertetur populus meus hic,
et dies pleni invenientur in eis.
11 Et dixerunt: [l]Quomodo scit Deus,
et si est scientia in Excelso?
12 Ecce ipsi peccatores et abundantes
in saeculo obtinuerunt divitias.
13 Et dixi: [m]Ergo sine causa [n]iustificavi cor meum
et [o]lavi inter innocentes manus meas
14 et [p]fui flagellatus tota die,
et [q]castigatio mea in matutinis.
15 Si dicebam: Narrabo sic,
ecce nationem filiorum tuorum reprobavi.
16 Existimabam ut cognoscerem hoc,
[r]labor est ante me,
17 donec intrem in sanctuarium Dei,
et intelligam in [s]novissimis eorum.
18 Veruntamen [t]propter dolos posuisti eis;
deiecisti eos dum allevarentur.
19 Quomodo facti sunt in desolationem,
[u]subito defecerunt; [v]perierunt propter iniquitatem suam
20 Velut [w]somnium surgentium, Domine,
in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.
21 Quia inflammatum est cor meum,
et [x]renes mei commutati sunt;
22 et ego ad nihilum redactus sum et nescivi,
23 ut [y]iumentum factus sum apud te,
et ego semper tecum.
24 Tenuisti manum dexteram meam
et [z]in voluntate tua deduxisti me,
et cum gloria [a]suscepisti me.
25 [b]Quid enim mihi est in caelo?
et a te quid volui super terram?
26 [c]Defecit caro mea et cor meum, Deus cordis mei,
et [d]pars mea Deus in aeternum.
27 Quia ecce [e]qui elongant se a te peribunt;
perdidisti omnes [f]qui fornicantur abs te.
28 Mihi autem [g]adhaerere Deo bonum est,
ponere in Domino Deo [h]spem meam,
ut [i]adnuntiem omnes praedicationes tuas in portis filiae Sion.

73

[a]Intellectus [b]Asaph.
Ut quid, Deus [c]reppulisti in finem,
[d]iratus est furor tuus super [e]oves pascuae tuae?
2 [f]Memor esto congregationis tuae, [g]quam possedisti ab ini-
[h]redemisti [i]virgam hereditatis tuae, [tio;
[j]mons Sion, in quo habitasti in eo.
3 Leva manus tuas in superbias eorum in finem.
[k]Quanta malignatus est inimicus in sancto!
4 Et gloriati sunt qui oderunt te in medio sollemnitatis tuae,

e Jb 21, 7; Jr 12, 1 sqq.; Hab 1, 13. — cf. Ps 36, 1; Ecli 9, 16.
f cf. Jb 21, 9.
g cf. Jb 15, 26.
h cf. Ps 108, 18.
i cf. Jb 15, 27; Is 17, 4.
j cf. 2 Pt 2, 18; Ju 16. — v. Ps 37, 17.
k Is 3, 8. — cf. Ps 11, 4; Ecli 13, 28.
l Ps (10), 11; 93, 7. — v. Jb 22, 13.
m Ml 3, 14. — v. Jb 34, 9.
13, 14] Ant. in fs. ss. Cordis J.
n cf. vr. 1.
o v. Ps 25, 6.
p Ps 37, 18; Is 53, 4.
q Ac 3, 19. — cf. Heb 12, 5.
r Ec 8, 17.
s Ps 36, 38.
t (Ps 34, 6).
u cf. Nm 16, 21.
v Sap. 4, 19.
w Jb 20, 8; Is 29, 7, 8.
21] Gr. in fs. s. Jo. Leonardi.
x cf. 1 Mc 2, 24.
y Ps 48, 13, 21; Jb 11, 12; 18, 3. — cf. Ec 3, 18, 19.
z Ps 24, 8, 9; 31, 8.
24] Int. in fs. s. Jo. Dam. et Gr. in D. Palm.
a cf. Ps 40, 12, 13. — Ps 3, 4.
b Ps 15, 2. — cf. Ph 3, 8.
25, 26] Tr. in fs. s. Clarae a cruce..
c v. Ps 83, 3.
26] V. All. in fs. s. Franc. Car.
d v. Ps 15, 5.
*27] * cf. Catech. R. III 2, 29.*
e Is 1, 28; Os 7, 13.
f Ps 105, 39; Ex 34, 15; Nm 15, 39; Jr 3, 9.
28] v. vr. 25, 26; Jr 12, 3. — Int. in fs. s. Tharsicii. — V. in fs. ss. Cordis J.
g Jc 4, 8. — cf. Heb 10, 22.
h Pc 13, 6; Pro 3, 13.
i Ps 9, 2.

Ad mt. et in Cen. Dñi (22). —ad sxt. in fr. 5 (2).
2] V. in prec T. penuriae et f., in ben. Abbatis etc. (PR.).
a Ps 41, 1.
b Ps 49, 1.
c v. Ps 42, 2.
d Ps 79, 5. — cf. Is 64, 9.
e Ps 78, 13; 99, 3; Jr 23, 1. cf. Ps 94, 7.
f vr. 18, 22.
g Ex 15, 16; Dt 33, 6. — cf. Ps 77, 54.
h Ps 79, 16; Is 63, 9.
i (Is 63, 17); Jr 10, 16; 51, 19.
j Ps 131, 13. — v. Ps 67, 17.
k Lm 2, 7.

[l]posuerunt [m]signa sua, signa;
5 et non cognoverunt sicut in exitu super summum.
[n]Quasi in silva lignorum securibus 6 exciderunt [o]ianuas eius,
in idipsum in securi et ascia deiecerunt eam.
7 [p]Incenderunt igni sanctuarium tuum,
[q]in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.
8 [r]Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul:
Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra.
9 [s]Signa nostra non vidimus;
[t]iam non est propheta, et nos non cognoscet amplius.
10 Usquequo, Deus, [u]improperabit inimicus?
irritat adversarius nomen tuum in finem?
11 Ut quid [v]avertis manum tuam
et dexteram tuam de medio sinu tuo in finem?
12 Deus autem [w]rex noster ante saecula
operatus est salutem in medio terrae.
13 Tu [x]confirmasti in virtute tua mare,
[y]contribulasti capita draconum in aquis;
14 tu confregisti capita [z]draconis,
dedisti eum escam populis [a]Aethiopum;
15 tu [b]dirupisti fontes et torrentes,
tu [c]siccasti fluvios Ethan.
16 Tuus est dies et tua est nox,
tu [d]fabricatus es auroram et solem;
17 tu [e]fecisti omnes terminos terrae,
[f]aestatem et ver tu plasmasti ea; 18 [g]memor esto huius:
inimicus improperavit Domino,
et populus [h]insipiens incitavit nomen tuum.
19 [i]Ne tradas bestiis animas confitentes tibi
et animas [j]pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.
20 Respice in [l]testamentum tuum,
quia repleti sunt [m]qui obscurati sunt terrae domibus ini-
21 Ne avertatur humilis factus confusus; [quitatum.
[n]pauper et inops laudabunt nomen tuum.
22 Exsurge, Deus, [o]iudica causam tuam;
[p]memor esto improperiorum tuorum,
eorum quae ab insipiente sunt tota die.
23 Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum;
superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

l cf. 1 Mc 1, 57.
m Nm 2, 2.
n cf. Jr 46, 22.
o Lm 2, 9. — (v. 3 Rg 6, 29).
p 4 Rg 25, 9. — cf. Ps 78, 1; Lm 2, 2.
q Ps 78, 1; 88, 40. — cf. 1 Mc [2, 12; 4, 38.
r cf. (Ps 82, 5;) Lm 1, 7.
s cf. vr. 4; Ecli 36, 6.
t cf. 1 Rg 3, 1; 2 Par 15, 3; Is 3, 2; J; 5, 31; Lm 2, 9; Ez 7, 26; Dn 3, 38; Os 3, 4; Am 8, 11-13; 1 Mc 4, 46; 9, 27; 14, 41.
u vr. 18, 22; Ps 78, 12; 88, [52; 93, 3, 4.
v Lm 2, 3.
w Ps 43, 5.
12] V. All. in fs. ss. Rdmpt.
x v. Ex 14, 21.
y Is (27, 1;) 51, 9; Ez 29, 3; 32, 2 etc. — cf. Ps 90, 13.
z v. Jb 40, 20.
a Ps 71, 9.
b Ps 77, 15; 104, 41. — Ex 17, [6.
c v. Js 3, 13-17; 4, 22, 23.
d Ps 103, 19; 135, 7, 8. — v. Gn 1, 14-16.
e Dt 32, 8. — cf. Ac 17, 26.
f Gn 8, 22.
g vr. 2, 22; Ps 88, 51.
h Ps 38, 9; Dt 32, 6, 21; Ecli [50, 28.
19] V. in off. Df.
i Ps 78, 2.
j Ps 9, 19. — cf. Ps 67, 11.
20, 19] Int. et Gr. in D. 13 p. Pnt. etc.
l Ps 105, 45; Gn 17, 7, 8; Lv 26, 44, 45; Jr 33, 21.
m cf. 1 Mc 1, 56.
21] V. All. in fs. s. Jo. B. de Rossi.
n Ps 85, 1, 5-10; Bar 2, 18.
22] v. vr. 20, 19.
o cf. 1 Rg 24, 15.
p vr. 2, 18.

74 In finem, [a]ne corrumpas. Psalmus cantici [b]Asaph.
2 Confitebimur tibi, Deus,
confitebimur et invocabimus nomen tuum;
[c]narrabimus mirabilia tua, 3 [d]cum accepero tempus,
ego iustitias iudicabo.
4 [e]Liquefacta est terra et omnes qui habitant in ea;
ego confirmavi [f]columnas eius.
5 Dixi iniquis: [g]Nolite inique agere,
et delinquentibus: Nolite exaltare cornu;
6 [h]nolite extollere in altum cornu vestrum,
nolite loqui adversus Deum iniquitatem.
7 Quia neque ab oriente neque ab occidente
neque a [i]desertis montibus, 8 quoniam [j]Deus iudex est:
[l]hunc humiliat et hunc exaltat:
9 [m]quia [n]calix in manu Domini vini meri, plenus mixto,
et inclinavit ex hoc in hoc; veruntamen faex eius non est
[o]bibent omnes peccatores terrae. [exinanita;
10 Ego autem adnuntiabo in saeculum;
cantabo Deo Iacob;
11 [p]et omnia cornua peccatorum confringam,
et [q]exaltabuntur cornua iusti.

Ad mt. in Cen. Dñi (5, 6) in cm. Ap. (11) et fs. ss. Rdmpt. — ad nn. in fr. 5 (2).
a (Ps 56, 1; 57, 1).
b Ps 49, 1.
c v. Ps 9, 2.
d cf. Ex 32, 34; Dn 8, 19; Il 2, 1; Hab 2, 3.
e (Is 24, 19).
f Jb 9, 6. — cf. 1 Rg 2, 8.
g vr. 10; Zc 1, 21.
h cf. Ps 93, 3, 4.
i cf. Js 1, 4.
j v. Ps 49, 6.
l 1 Rg 2, 7; Jb 5, 11; Dn 2, 21. — v. Lc 1, 52.
m cf. Jb 21, 20.
n Ps 10, 7; Jr 25, 15; 51, 7; Ez 23, 31, 33, 35. — cf. Ps 59, 5.
o Jr 25, 15-29; Jr 51, 17; Ab 16; Nh 3, 11. — cf. Is 19, 14.
11] Ant. in comm. Summ. Pont.
p Jr 48, 25.
q vr. 5; Ps 88, 18, 25; 91, 11; 111, 9; 1 Rg 2, 1.

praedicat. — **75.** *Ob cladem a Deo hostibus mirum in modum illatam (1-9) summae gratiae persolvuntur (10-13).* — **76.** *Ut semper (2-4) sic nunc instante calamitate (5-10) animum in Deum erigit, pristina eius mira-*

75

In finem, in [a]laudibus. Psalmus [b]Asaph, canticum ad Assyrios.
2 [c]Notus in Iudaea Deus;
in Israël magnum nomen eius.
3 Et factus est in [d]pace locus eius,
et [e]habitatio eius in Sion.
4 Ibi [f]confregit potentias arcuum,
scutum, gladium et bellum.
5 Illuminans tu mirabiliter a [g]montibus aeternis.
6 Turbati sunt omnes insipientes corde;
[h]dormierunt somnum suum et nihil invenerunt
omnes viri divitiarum in manibus suis.
7 Ab increpatione tua, Deus Iacob,
dormitaverunt [i]qui ascenderunt equos.
8 [j]Tu terribilis es, et [k]quis resistet tibi? ex tunc ira tua.
9 De caelo auditum fecisti iudicium:
[l]terra tremuit et quievit,
10 [m]cum exsurgeret in iudicium [Deus,
ut salvos faceret omnes [n]mansuetos terrae.
11 Quoniam [o]cogitatio hominis confitebitur tibi,
et reliquiae cogitationis diem festum agent tibi.
12 [p]Vovete et reddite Domino Deo vestro
omnes qui in circuitu eius [q]adfertis munera,
[r]terribili
13 et ei qui aufert spiritum principum,
[s]terribili apud reges terrae.

Ad mt. in Cen. Dñi (9, 10), sb. s. (3) et Transf. (5, 6). — ad [nn. in fr. 5.
a (Ps 4, 1).
b Ps 49, 1.
c Ps 47, 5. [*schisma etc.*
2-4] Tr. in Ms. ad tollendum
d (Gn 14, 18).
e Ps 9, 12; 73, 2; 131, 13; Jl [3, 17, 21.
f Ps 45, 10.
g Hab 3, 6. — v. Dt 33. 15.
h Ps 12, 4; 4 Rg 19, 35; Jr 31, 39; Nh 3, 18.
i cf. Ex 15, 1, 21.
j v. Ps 46, 3.
k Ps 129, 3; 2 Par 20, 6; Sap 11, 22; Nh 1, 6.
9, 10] Of. in D. Resur.
l 2 Par 20, 29, 30. — cf. Hab 2, 20.
m cf. Ps 9, 8, 9; Is 2, 19.
n Is 11, 4; Sph 2, 3.
o (cf. Ex 9, 16).
p v. Ps 49, 14.
12, 13] Cm. in D. 17 p. Pnt.
q v. Ps 67, 30.
r Ex 15, 11; Dt 7, 21.
s Ml 1, 14. — v. vr. 8; Ps 46, [3.

76

In finem, pro [a]Idithun. Psalmus [b]Asaph.
2 [c]Voce mea ad Dominum clamavi,
voce mea ad Deum, et intendit mihi.
3 [d]In die tribulationis meae Deum exquisivi;
[e]manibus meis [f]nocte contra eum, et non sum deceptus:
[g]renuit consolari anima mea.
4 [h]Memor fui Dei et delectatus sum
et exercitatus sum et defecit spiritus meus.
5 [i]Anticipaverunt vigilias oculi mei;
[j]turbatus sum et non sum locutus.
6 Cogitavi [k]dies antiquos
et annos aeternos in mente habui
7 et [l]meditatus sum nocte cum corde meo et exercitabar
et scopebam spiritum meum.
8 [m]Nunquid in aeternum proiciet Deus?
aut non apponet ut complacitior sit adhuc?
9 aut in finem misericordiam suam abscindet a generatione
10 aut [n]obliviscetur misereri Deus? [in generationem?
aut [o]continebit in ira sua misericordias suas?
11 Et dixi: Nunc coepi;
haec mutatio dexterae Excelsi.
12 [p]Memor fui [q]operum Domini,
quia memor ero ab initio mirabilium tuorum
13 et meditabor in omnibus [r]operibus tuis
et in [r]adinventionibus tuis exercebor.
14 Deus, in sancto via tua:
[s]quis Deus magnus sicut Deus noster?
15 Tu es Deus [t]qui facis mirabilia:
[u]notam fecisti in populis virtutem tuam;
16 [v]redemisti in bracchio tuo populum tuum,
filios Iacob et Ioseph.
17 [x]Viderunt te aquae, Deus;
viderunt te aquae et timuerunt,
et turbatae sunt abyssi,
18 multitudo sonitus aquarum;
[y]vocem dederunt nubes, etenim [z]sagittae tuae transeunt;
19 [a]vox tonitrui tui in rota;
[b]illuxerunt coruscationes tuae orbi terrae,
[c]commota est et contremuit terra.

Ad mt. in Cen. Dñi (3). — ad cmpl. in fr. 6 (2).
a Ps 38, 1; 61, 1.
b Ps 49, 1.
c Ps 3, 5. [15.
d Ps 85, 7.— cf. Ps 19, 2; 49,
e Ps 142, 6; 2 Par 6, 12; 2 Mc 15, 21. — cf. Ps 43, 21.
f Is 26, 9. — v. Ps 62, 7.
g Gn 37, 35; Jr 31, 15.
h (Ps 42, 5).
i Ps 118, 148. — v. Ps 5, 4, 5.
j cf. Gn 41, 8.
k Ps 43, 2; 142, 5; Dt 32, 7; Is 51, 9.
l Ps 4, 5; 118, 54, 62. — cf. Gn 24, 63.
m Ps 78, 5; 84, 6. — cf. Ps 12, 1.
n cf. Is 49, 15.
*10] * Catech. R. IV 9, 9.*
10, 11] Int. in fs. s. Margar. de C.
o cf. Hab 3, 2. [*can. 15.*
*11] * Conc. Araus. II (an. 529)*
p vr. 4; Ps 104, 5. — cf. Dt 4, 9, 10.
q Ps 8, 4, 7; 63, 10; 77, 7; 89, 16; 91, 5; 94, 9; Dt 32, 4; Ecli 42, 15; Hab 3, 2. — cf. Nm 14, 22.
r cf. Is 12, 4.
s Ps 85, 10. — v. Ps 34, 10; 77, 7.
14-16] R. in fs. ss. Trin.
t Ex 15, 11. — v. Ps 71, 18.
15, 16] Gr. in Ms. T. belli et in D. Qng. — V. in fs. ss. Rdmpt.
u Ps 105, 8. [Dt 9, 29.
v Ps 73, 2; 77, 35; Ex 15, 13;
x Ps 113, 3; Ex 14, 21; Js 3, 16.
17-10] R. in D. 4 p. Pnt.
17-21] in ben. campan. (14).
y cf. Ps 17, 14; 67, 34.
z v. Ps 17, 15.
a Ps 103, 7.
19] Int. (Ps 83, 2) in Transf. [*Dñi.*
b Ps 96, 4.
c v. Ps 17, 8.

cula recordans (11-21). — 77. Antiquae historiae utilitatem vates proponit (1-12), ostenditque quomodo Israëlitae divina beneficia parvipenderint, tum ea quibus in deserto aucti erant, ubi tentantes Deum (13-20) manna

20 [d]In mari via tua, et semitae tuae in aquis multis,
et [e]vestigia tua non cognoscentur.
21 [f]Deduxisti sicut oves populum tuum in manu Moysi et [Aaron.

77 [a]Intellectus Asaph.
[b]Attendite ,popule meus, legem meam,
inclinate aurem vestram in verba oris mei.
2 [c]Aperiam in parabolis os meum,
loquar propositiones ab initio,
3 [d]quanta audivimus et cognovimus ea,
et [e]patres nostri narraverunt nobis.
4 Non sunt occultata a filiis eorum in generatione altera,
narrantes laudes Domini
et virtutes eius et [f]mirabilia eius quae fecit.
5 Et suscitavit [g]testimonium in [h]Iacob
et legem posuit in Israël,
quanta mandavit patribus nostris
nota facere ea filiis suis:
6 ut cognoscat [i]generatio altera;
filii qui nascentur et exsurgent et narrabunt filiis suis,
7 ut ponant in Deo spem suam
et non obliviscantur [j]operum Dei
et [l]mandata eius exquirant;
8 [m]ne fiant, sicut patres eorum,
[n]generatio prava et exasperans:
generatio quae non [o]direxit cor suum,
et non est creditus cum Deo spiritus eius.
9 Filii Ephrem intendentes et mittentes arcum
[p]conversi sunt in die belli,
10 [q]non custodierunt testamentum Dei
et in lege eius noluerunt ambulare
11 [r]et obliti sunt benefactorum eius
et [s]mirabilium eius, quae ostendit eis.
12 Coram patribus eorum [t]fecit mirabilia
in terra Aegypti, in [u]campo Taneos:
13 [v]interrupit mare et perduxit eos
et [x]statuit aquas quasi in utre
14 et [y]deduxit eos in nube diei
et tota nocte in illuminatione ignis;
15 [z]interrupit petram in eremo
et adaquavit eos velut in abysso multa
16 et eduxit aquam de petra
et deduxit tanquam flumina aquas.
17 Et apposuerunt adhuc peccare ei,
in [a]iram excitaverunt Excelsum in inaquoso
18 et [b]tentaverunt Deum in cordibus suis,
ut peterent escas animabus suis,
19 et male locuti sunt de Deo.
Dixerunt: Nunquid [c]poterit Deus [d]parare mensam in deserto?
20 Quoniam [e]percussit petram, et fluxerunt aquae,
et torrentes inundaverunt.
Nunquid et panem poterit dare
aut parare mensam populo suo?
21 Ideo audivit Dominus et distulit,
et [f]ignis accensus est in Iacob,
et ira ascendit in Israël;
22 quia [g]non crediderunt in Deo
nec speraverunt in salutari eius.
23 Et mandavit nubibus desuper
et [h]ianuas caeli aperuit
24 et [i]pluit illis manna ad manducandum
et [j]panem caeli dedit eis.
25 Panem angelorum manducavit homo,

d cf. Sap. 14, 3; Is 43, 16; Hab [3, 15.
20, 21] R. in D. 4 Qdg.
e cf. Ps 35, 7.
f Ps 77, 52, 53; 79, 1; Ex 12, 51; Is 63, 11, 12; Os 12, 13.

Ad mt. in fr. 6 (5, 12, 23-24, 35, 42, 68).
a Ps 73, 1.
1-2] R. in D. 4 Qdg.
b cf. Is 51, 4. — v. Ps 48, 2.
c (all) Mt 13, 35. — Mt 5, 2; Ac 8, 35; 10, 40. — v. Ps 48, [4.
d v. Ps 43, 2.
e cf. Ex 12, 26, 27; 13, 8, 14; Dt 4, 9, 10; 6, 7, 20; 11, 19; Js 4, 6, 7; Jl 1, 3.
f vr. 11, 32.
g Ps 18, 8. — cf. Ps 80, 6; 118, 2; 121, 4.
h Ps 147, 19. — cf. Ps 76, 16.
i vr. 4; Ps 101, 19.
j Ps 76, 13.
l Ps 104, 45.
m cf. 4 Rg 17, 14-19; 2 Par 30, 7; Ez 20, 18.
n Ex 32, 9; 33, 3; Dt 9, 7, 24; 31, 27; 32, 5, 6; Jr 5, 23.
o vr. 37. — cf. Ps 72, 1.
p vr. 57. — cf. 1 Par 7, 21, 22.
q cf. 4 Rg 17, 15.
r v. Ps 105, 21; Dt 8, 14.
s vr. 4.
t vr. 43. — v. Ex 7-12.
u vr. 43; Nm 13, 23; Is 19, 11, 13; 30, 4; Ez 30, 14.
v Ps 135, 13.
x Ex 14, 21, 22; 15, 8.
y Sap 18, 3. — v. Ex 13, 21.
z vr. 20; Ps 104, 41; 106, 35; 113, 8; Ex 17, 6; Nm 20, 11; Dt 8, 15; Sap 11, 4. — v. Ps 73, 15.
a vr. 40, 56; Dt 9, 7; Is 63, 10; Lm 3, 42; Heb 3, 16.
b vr. 41, 56; Ps 94, 9; 105, 14; Ex 16, 3; Dt 6, 16; 1 Cor 10, 9. — cf. Is 7, 12.
c Nm 11, 4; 21, 5.
d cf. Ps 22, 5.
e vr. 15, 16.
20] V. ad mt. in fr. 6. — v. Sap, 19, 5-7.
j Nm 11, 1. — cf. Ps 78, 5; Ecli 16, 7; Nh 1, 6.
g vr. 8, 32, 37. — cf. Nm 14, 11.
23-25] Of. in frr. 4 p. Psch. et 3 p. Pnt.
h cf. Gn 7, 11; Is 24, 18; Ml 3, 10.
i v. Ex 16, 4, 14, 15.
24] v. Dt 29, 5.
24, 25] Cm. in fs. s. Alois. G. et V. in fs. Corp. Ch.
j Ps 104, 40; 2 Es 9, 15; Sap 16, 20. — cf. Jo 6, 31; 1 Cor 10, 3.
l Sap 16, 20. — cf. Tb 12, 10.
*25] * Conc. Trid. sess. XIII cp. 8*

quidem et coturnices obtinuerant (21-28) sed etiam puniti fuerant et, quia eos suae pravitatis non paenituerat, in deserto perierant (29-40); tum ea quae concessa sunt in exitu de Aegypto (41-52) et in terra Chanaan

cibaria misit eis in [m]abundantia.
26 [n]Transtulit austrum de caelo
et induxit in virtute sua africum
27 et pluit super eos [o]sicut pulverem carnes
et [p]sicut harenam maris volatilia pennata;
28 et [q]ceciderunt in medio castrorum eorum,
circa tabernacula eorum.
29 Et [r]manducaverunt et saturati sunt nimis,
et [s]desiderium eorum attulit eis;
30 non sunt fraudati a desiderio suo.
[t]Adhuc escae eorum erant in ore ipsorum,
31 et ira Dei ascendit super eos
et occidit [u]pingues eorum et electos Israël impedivit.
32 In omnibus his [v]peccaverunt adhuc
et [x]non crediderunt in mirabilibus eius,
33 et [y]defecerunt in vanitate dies eorum,
et anni eorum cum festinatione.
34 Cum occideret eos, [z]quaerebant eum
et revertebantur et [a]diluculo veniebant ad eum;
35 et rememorati sunt, quia Deus adiutor est eorum,
et Deus excelsus [b]redemptor eorum est.
36 Et [c]dilexerunt eum in ore suo
et lingua sua [d]mentiti sunt ei;
37 [e]cor autem eorum non erat rectum cum eo,
nec fideles habiti sunt in testamento eius.
38 Ipse autem est [f]misericors
et [g]propitius fiet peccatis eorum et non disperdet eos
et abundavit ut averteret iram suam
et non accendit omnem iram suam
39 et [h]recordatus est quia [i]caro sunt,
[j]spiritus vadens et non rediens.
40 Quoties [k]exacerbaverunt eum in deserto,
in iram concitaverunt eum in inaquoso!
41 Et conversi sunt et [l]tentaverunt Deum
et [m]sanctum Israël exacerbaverunt!
42 [n]Non sunt recordati manus eius,
die qua redemit eos de manu tribulantis.
43 Sicut posuit in Aegypto [o]signa sua
et prodigia sua in [p]campo Taneos,
44 et [q]convertit in sanguinem flumina eorum
et imbres eorum, ne biberent,
45 misit in eos [r]coenomyiam, et comedit eos,
et [s]ranam, et disperdidit eos,
46 et dedit [t]aerugini fructus eorum
et labores eorum [u]locustae
47 et occidit in [v]grandine vineas eorum
et [x]moros eorum in pruina
48 et tradidit [y]grandini iumenta eorum
et possessionem eorum [z]igni,
49 misit in eos iram indignationis suae,
indignationem et iram et tribulationem,
immissiones per [a]angelos malos,
50 viam fecit semitae irae suae,
non pepercit a morte animabus eorum
et [b]iumenta eorum in morte conclusit
51 et [c]percussit omne primogenitum in terra Aegypti,
[d]primitias omnis laboris eorum in tabernaculis [e]Cham,
52 et abstulit sicut oves populum suum
et [f]perduxit eos tanquam gregem in deserto
53 et [g]deduxit eos in spe, et non timuerunt,
et [h]inimicos eorum operuit mare.
54 Et induxit eos in [i]montem sanctificationis suae,
montem quem adquisivit [j]dextera eius,
et [l]eiecit a facie eorum gentes

m cf. vr. 29.
n Nm 11, 31.
o cf. Gn 13, 16.
p cf. Gn 22, 17.
q Ex 16, 16; Nm 11, 31.
r Nm 11, 19, 20.
29, 30] *Cm. in D. Qng.*
s Nm 11, 4, 34.
t Nm 11, 33. — cf. Jb 20, 20-23.
u Is 10, 16.
v v. Nm 14; 16; 17.
x v. vr. 22.
y Nm 14, 23, 35; 26, 64, 65. — v. Dt 2, 14.
z Nm 11, 2; 21, 7; Sap 16, 6, 11; Os 5, 15.
a cf. Jr 7, 25.
35] *R. in fs. ss. Rdmpt.*
b v. Ps 76, 16; Is 41, 14; 54, 5.
c Is 29, 13; Ez 33, 31; Mt 15, 8.
d Is 57, 11.
e vr. 8. — cf. Os 7, 14; Ac 8, 21.
f Ex 34, 6. — cf. Nm 14, 20.
g Jr 31, 34; Dn 9, 24.
h cf. Ps 102, 14; Jb 10, 9.
i Gn 6, 3.
j Jb 7, 7. — cf. Jb 10, 21, 22; Jc 4, 15.
k vr. 17, 56; Ps 105, 33; 106, 11; Is 63, 10. — cf. Nm 14, 22; Eph 4, 30.
l v. vr. 18.
m v. Ps 70, 22.
n Jd 8, 34.
43-51] Ps 104, 27-36.
o Ex 7, 3. — cf. Ps 105, 21; Ac 7, 36.
p v. vr. 12.
q v. Ex 7, 17-24.
r v. Ex 8, 21-24.
s v. Ex 8, 2-14.
t cf. 3 Rg 8, 37; 2 Par 6, 28; Jl 1, 4; 2, 25.
u v. Ex 10, 12-15.
v v. Ex 9, 23-15.
x cf. 1 Mc 6, 34; Lc 17, 6.
y v. Ex 9, 19-21.
z Ex 9, 24.
a cf. Ez 12, 23; 2 Rg 24, 16; Sap 18, 15, 16.
b Ex 9, 15. — v. Ps 9, 3-6.
c Ex 12, 29. — cf. Ps 104, 36; 134, 8; 135, 10.
d (cf. Gn 49, 3).
e Ps 104, 23, 27; 106, 22. — cf. Gn 10, 6.
f f v. Ps 76, 21.
g cf. Ex 14, 22.
53] *Int. in fr. 6. Psch.*
h Ex 14, 27, 28; 15, 10.
i cf. Ex 15, 17; Is 11, 9; 57, 13. — v. Ps 67, 17.
j cf. Ps 43, 4.
l Ps 43, 3.

(53-56), ubi idololatriae studentes iram Dei provocaverunt (57-64). Concludit exhortans ut ad Deum et ad politicam unitatem redeant (65-72). — 78. Videns civitatem sanctam dirutam, Deum orat ut in hostes iam iram

et [m]sorte divisit eis terram in funiculo distributionis
55 et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israël.
56 Et [n]tentaverunt et [o]exacerbaverunt Deum excelsum
et testimonia eius non custodierunt
57 et averterunt se et non servaverunt pactum, quemadmodum
conversi sunt in [p]arcum pravum, [patres eorum:
58 [q]in iram concitaverunt eum in [r]collibus suis
et in [s]sculptilibus suis ad [t]aemulationem eum provoca-
59 Audivit Deus et [u]sprevit [verunt.
et ad nihilum redegit valde Israël
60 [v]et reppulit tabernaculum Silo,
tabernaculum suum, ubi habitavit in hominibus,
61 et tradidit in captivitatem virtutem eorum
et [x]pulchritudinem eorum in manus inimici
62 et [y]conclusit in gladio populum suum
et hereditatem suam sprevit.
63 Iuvenes eorum comedit [z]ignis,
et [a]virgines eorum non sunt lamentatae;
64 [b]sacerdotes eorum in gladio ceciderunt,
et [c]viduae eorum non plorabantur.
65 Et [d]excitatus est tanquam dormiens Dominus,
tanquam potens crapulatus a vino,
66 et [e]percussit inimicos suos in posteriora,
opprobrium sempiternum dedit illis.
67 Et reppulit tabernaculum [f]Ioseph
et tribum Ephraim non elegit,
68 sed [g]elegit tribum Iuda, montem Sion, quem [h]dilexit.
69 Et [i]aedificavit sicut unicornium sanctificium suum
in terra, quam fundavit in saecula,
70 et [j]elegit David servum suum
et sustulit eum de [k]gregibus ovium,
de post fetantes accepit eum,
71 [l]pascere Iacob servum suum et Israël [m]hereditatem
72 Et pavit eos in [n]innocentia cordis sui, [suam.
et in [o]intellectibus manuum suarum deduxit eos.

78

Psalmus [a]Asaph.
Deus, venerunt [b]gentes in [c]hereditatem tuam,
[d]polluerunt templum sanctum tuum,
[e]posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam;
2 posuerunt [f]morticina servorum tuorum escas volatilibus caeli,
[g]carnes [h]sanctorum tuorum bestiis terrae;
3 [i]effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu
et [j]non erat qui sepeliret. [Ierusalem,
4 [k]Facti sumus opprobrium vicinis nostris,
subsannatio et illusio his qui in circuitu nostro sunt.
5 [l]Usquequo, Domine, irasceris in finem?
[m]accendetur velut ignis [n]zelus tuus?
6 [o]Effunde iram tuam in gentes, quae te [p]non noverunt,
et in regna, quae [q]nomen tuum non invocaverunt;
7 quia comederunt Iacob et locum eius desolaverunt.
8 [r]Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum;
[t]cito anticipent nos misericordiae tuae,
quia [s]pauperes facti sumus nimis.
9 [u]Adiuva nos, Deus salutaris noster,
et propter gloriam nominis tui, Domine, libera nos
et [v]propitius esto peccatis nostris [x]propter nomen tuum;
10 [y]ne forte dicant in gentibus: Ubi est Deus eorum?
et [a]innotescat in nationibus coram oculis nostris
ultio sanguinis servorum tuorum qui effusus est.
11 Introëat in conspectu tuo [b]gemitus compeditorum,
secundum magnitudinem [c]bracchii tui posside filios mortificatorum

m Js 14, 2; 23, 11. — cf. Ps 134. 12; 135, 21, 22; Ac 13,
n vr. 18. [19.
o vr. 17, 40; Dt 9, 22; Jd 2, 12.

p Os 7, 16.
q Dt 31, 29; 32, 16, 21, 22.
r Lv 26, 30; Dt 12, 2; 3 Rg 11, 7; 12, 31; Ez 20, 28.
s Dt 7, 25; 12, 3.
t Nm 25, 11. — cf. Ps 78, 5.
u vr. 62; Ps 105. 40.

v 1 Rg 4, 11; Jr 7, 11-14; 26, 6. — cf. Js 18, 1.
x 1 Mc 2, 12. — cf. 1 Rg 4, 22.
y cf. 1 Rg 4, 10.
z cf. Ps 78, 5; 88, 47.
a cf. Jr 7, 34.
b 1 Rg 4, 11, 18:
c Jb 27, 15. — cf. Jr 16, 4-8: 22, 18.
d v. Ps 43, 23.
e Ps 39, 15.
f Ps 79, 2; 80, 6. — cf. vr. 9.
g 1 Par 28, 4.
68] V. ad mt. in fr. 6.
h Ps 86, 3. — cf. Ps 67, 17.
i v. 2 Rg 6 sqq.
j 1 Rg 16, 12, 13; 2 Par 6, 6.
k 2 Rg 7, 8. — cf. Am 7, 15.
l 2 Rg 5, 2; Ez 34, 23; Mic 7, 14. — cf. Ps 27, 9.
m 1 Rg 10, 1. — v. Ps 27, 9.
72] v. vr. 35.
n Ps 100, 2; 3 Rg 9, 4.
o cf. Ecli 17, 5.

Ad mt. in fr. 6 (9). — in ord. ad Synodum (9, 10), in prec.
a Ps 49, 1. [*T. belli (6).*
b Is 63, 18; Jr 51, 51; Lm 1,
c v. Ps 73, 2. [10; Lc 21, 24.
d Ez 25, 3. — v. Ps 73, 7.
2] Cm. in vg. ss. Sim. et Ju. et in fss. plur. Mm. — v. vr. 3,
e cf. Is 1, 8. [*10.*
f v Dt 28, 26
g (all) 1 Mc 7, 17. — Dt 28, 26. — cf. Ps 73, 19.
h v. Ps 51, 11.
3] R. et Tr. in fs. ss. Innoc.
i Sph 1, 17; 1 Mc 7, 16.
j Jr 14, 16. — cf. 4 Rg 9, 10; Tb 1, 21; 2, 9. [— v. Ps 43, 14.
k Jr 24, 9; Ez 5, 14; Dn 9, 16.
*5] * cf. Catech. R. IV 5, 6.* [11.
l Ps 73, 1; 79, 5; 84, 6; Is 6,
m Ps 77, 21; 88, 47; Lm 2, 3.
n Sph 1, 18; 3, 8. — cf. Ps 77, 58.
o (all) Jr 10, 25. — cf. Ecli 36,
p 2 Th 1, 8. [2; Eph 3, 8.
q Ps 13, 5. — cf. Nm 14, 9.
r Is 64, 9.
8-11] V. etc. in T. tribul. et
8, 9] v. Ps 102, 10. [*paenit.*
*8 b] * Conc. Araus. II (an. 529)*
s Ps 141, 7. [*can. 14.*
t cf. Ps 58, 11.
u 2 Par 14, 11.
9-11] Tr. in Ms. c. paganos.
9 b] V. in fs. ss. nom. J.
v v. Ps 64, 4; Lc 18, 13.
x Ps 22, 3; 24, 11; Jr 14, 17.
y Ps 41, 4; 113, 2 (bis); Jl 2, 17. — v. Ex 42, 12.
10] Gr. ut sup. vr. 2. — v. Ap. 6, 9.
10-12] Int. in cm. Mm.
a v. Dt 32, 43.
b Ps 101, 21.
c Ps 70, 18.

suam vertat et populum exaudiat. — **79.** *Vates queritur quod populum quasi vineam hostes vastentur (2-14), postulatque a Deo auxilium (15-20).* — **80.** *Israëlem, quem vates ad exitum de Aegypto celebrandum incitat*

12 et [d]redde vicinis nostris [e]septuplum in [f]sinu eorum
[g]improperium ipsorum, quod exprobraverunt tibi, Do- [mine.
13 [h]Nos autem, populus tuus et oves pascuae tuae,
confitebimur tibi in saeculum,
in generationem et generationem [i]adnuntiabimus laudem [tuam.

79 In finem, [a]pro iis qui commutabuntur. Testimonium [b]Asaph, psalmus.
2 [c]Qui regis Israël intende,
qui deducis [d]velut ovem [e]Ioseph;
qui [f]sedes super cherubim [g]manifestare
3 coram [h]Ephraim, Beniamin et Manasse:
[i]excita potentiam tuam et veni, ut salvos facias nos.
4 Deus, converte nos et [j]ostende faciem tuam,
et salvi erimus, 5 [m]Domine Deus virtutum.
[n]Quousque irasceris super orationem servi tui?
6 cibabis nos [o]pane lacrimarum
et potum dabis nobis in lacrimis in mensura?
7 [p]Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris,
et inimici nostri subsannaverunt nos.
8 Deus virtutum, [q]converte nos
et ostende faciem tuam, et salvi erimus.
9 [r]Vineam de Aegypto transtulisti
[s]eiecisti gentes et plantasti eam;
10 dux itineris fuisti in conspectu eius,
plantasti radices eius, et [t]implevit terram.
11 Operuit montes umbra eius,
et arbusta eius cedros Dei.
12 [u]Extendit palmites suos usque ad [v]mare
et usque ad flumen propagines eius.
13 Ut quid [w]destruxisti maceriam eius,
et vindemiant eam omnes qui [x]praetergrediuntur viam.
14 Exterminavit eam, [y]aper de silva,
et singularis ferus depastus est eam.
15 Deus virtutum, convertere, [z]respice de caelo
et vide et visita vineam istam
16 et [a]perfice eam quam plantavit dextera tua,
et super filium hominis quem confirmasti tibi.
17 [b]Incensa igni et suffossa,
ab [c]increpatione vultus tui peribunt.
18 [d]Fiat manus tua super [e]virum dexterae tuae
et super filium hominis quem confirmasti tibi;
19 et non discedimus a te;
[f]vivificabis nos, et nomen tuum invocabimus.
20 [g]Domine Deus virtutum ,converte nos
et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

80 In finem. [a]Pro torcularibus. Psalmus ipsi [b]Asaph.
2 Exsultate Deo adiutori nostro,
[c]iubilate Deo Iacob.
3 Sumite psalmum et date [d]tympanum,
psalterium iucundum cum cithara;
4 bucinate in [e]neomenia tuba,
in insigni die sollemnitatis vestrae,
5 quia praeceptum in Israël est,
et iudicium Deo Iacob;
6 [f]testimonium in [g]Ioseph posuit illud,
cum exiret de terra Aegypti.
[h]Linguam quam non noverat audivit,
7 [i]divertit ab [j]oneribus dorsum eius,
manus eius in cophino servierunt.

d cf. Ps 136, 7.
e Gn 4, 15, 24; Lv 26, 21, 28; Pro 6, 31; Ecli 7, 3; 40, 8.
f Ps 34, 13; 128, 7; Is 65, 6, 7; Jr 32, 18; Lc 6, 38.
g v. Ps 73, 10.
h Ps 99, 3.
i Is 43, 21.

Ad trt. in fr. 6 (3).
a Ps 59, 1.
b Ps 49, 1.
c Ps 22, 1. — cf. Is 40, 11.
2-5] saepe in T. Adv. etc.
2] v. Ex 4, 13; 3 Rg 8, 33; Bar 2. [16.
d cf. Ps 94, 7. — v. Ps 76, 21.
e Ps 77, 67; 80, 6.
f Ps 98, 1; Ex 25, 22; 1 Rg 4, 4; 2 Rg 6, 2. — v. Is 37, 16.
g v. Ps 49, 3.
3] V. All. in Ms. c. paganos.
h v. Nm 2, 18-24.
i cf. Ps 43, 23.
j vr. 8, 20; Ps 84, 5; Jr 31, 18; Lm 5, 21.
l Nm 6, 25. — v. Ps 4, 7.
m v. Ps 58, 6.
n Ps 73, 1; 78, 5.
o Ps 41, 4; 126, 2. — cf. Ps 101, 10; 3 Rg 22, 27; Jr 9, [15.
p v. Ps 43, 14.
q vr. 4.
r vr. 15; Is 5, 1-7; 27, 2; Jr 2, 21; 12, 10; Ez 17, 5, 6; Os 10, 1. — cf. Mt 21, 33; Jo 15, 1 etc.
s Ps 43, 2; Ecli 10, 18.
t Is 27, 6. — cf. Dn 2, 35.
u cf. Jr 48, 32.
v cf. Ps 71, 8.
w v. Ps 88, 41, 42; Is 5, 5; Jr 39, 8; Lm 2, 2.
x Jb 21, 29; Lm 1, 12.
y cf. Jr 5, 6.
15, 16] ut sup. vr. 3. —V. in off. s. Joseph.
z Is 63, 15.

a cf. Ph 1, 6.

b cf. Js 33, 12.
c Ps 75, 7. — cf. Ps 38, 12.
d Ps 88, 22; Lc 1, 66; Ac 11, 21; 13, 11.
e cf. Gn 35, 18.
f Ps 70, 20.
19, 20] R. in D. 4 Adv.
g vr. 4, 8, 15.
20] Tr. in fs. ss. nom. J. — Gr. in sb. QT. Adv. — V. ad nn. T. Adv. et in prec. frl.

Ad mt. in fr. 6 (11) et fs. ss. Corp. Ch. (17). — in prec pro grat. act.
a Ps 8, 1.
b Ps 49, 1.
2, 3] V. All. in D. 1 p. Pnt.
2-6] Int. in fr. 4 QT. Spb.
c v. Ps 65, 1, 2.
d Ex 15, 20.
3, 4] R. in fs. ss. ros. BMV.
e cf. Lv 23, 24, 35; Nm (10, 10;) 29, 1; 1 Mc 10, 34.
f Ps 121, 4. — cf. Ps 77, 5.
6, 7] R. in D. 3 Qdg.
g Ps 70, 16; 77, 67; 79, 2.
h cf. Dt 28, 49.
i Is 9, 4; 10, 27.
j Ex 1, 11.

(2-7), Deum semper protexisse ait, nec unquam ab illo recessisse, nisi ut paenitentem artius ad se traheret (8-17). — **81.** *Deus iniustos iudices arguens et minitans inducitur.* — **82.** *Ut hostes Deus foederatos*

8 [l]In tribulatione invocasti me, et liberavi te;
[m]exaudivi te in abscondito tempestatis,
[n]probavi te apud aquam contradictionis.
9 [o]Audi, populus meus, et contestabor te;
Israël, si audieris me, 10 non erit in te deus [p]recens,
neque adorabis deum alienum.
11 [q]Ego enim sum Dominus Deus tuus,
qui eduxi te de terra Aegypti:
[r]dilata os tuum et implebo illud.
12 Et non audivit populus meus vocem meam,
et Israël [s]non intendit mihi;
13 et [t]dimisi eos secundum desideria cordis eorum:
ibunt in adinventionibus suis.
14 [u]Si populus meus audisset me,
Israël [v]si in viis meis ambulasset,
15 pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem
et super tribulantes eos [x]misissem manum meam.
16 Inimici Domini [y]mentiti sunt ei,
et erit tempus eorum in saecula;
17 et cibavit eos ex [z]adipe frumenti
et [a]de petra melle saturavit eos.

81 Psalmus [a]Asaph.

Deus [b]stetit in synagoga [c]deorum;
in medio autem [d]deos diiudicat.
2 Usquequo iudicatis iniquitatem
et [e]facies peccatorum sumitis?
3 [f]Iudicate egeno et pupillo,
humilem et pauperem iustificate;
4 [g]eripite pauperem et egenum,
de manu peccatoris liberate.
5 [h]Nescierunt neque intellexerunt, [i]in tenebris ambulant;
[j]movebuntur omnia fundamenta terrae.
6 [l]Ego dixi: Dii estis et filii Excelsi omnes;
7 [m]vos autem sicut homines moriemini
et sicut unus de principibus cadetis.
8 [n]Surge, Deus, iudica terram;
quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus.

82 Canticum psalmi [a]Asaph

2 Deus, [b]quis similis erit tibi?
[c]Ne taceas neque compescaris, Deus:
3 quoniam ecce inimici tui [d]sonuerunt,
et qui oderunt te [e]extulerunt caput,
4 super populum tuum [f]malignaverunt consilium
et cogitaverunt adversus sanctos tuos.
5 Dixerunt: [g]Venite et disperdamus eos de gente,
et non memoretur nomen Israël ultra;
6 quoniam cogitaverunt unanimiter,
simul adversum te testamentum disposuerunt,
7 tabernacula [h]Idumaeorum et [i]Ismahelitae,
Moab et [j]Agareni, 8 [k]Gebal et Ammon et [l]Amalec,
[m]alienigenae cum habitantibus [n]Tyrum.
9 Etenim [o]Assur venit cum illis,
facti sunt in adiutorium [p]filiis Lot.
10 Fac illis sicut [q]Madian et Sisarae,
sicut [r]Iabin in [s]torrente Cison.
11 Disperierunt in [t]Endor,
facti sunt ut [u]stercus terrae.
12 Pone principes eorum sicut [v]Oreb et Zeb,
et [w]Zebee et Salmana omnes principes eorum
13 qui dixerunt: [x]Hereditate possideamus sanctuarium Dei.

l v. Ps 49, 15. — cf. Ex 2, 23; 14, 10.
m Ex 19, 10. — cf. Ps 17, 12.
n Ex 17, 7; Nm 20, 13.
o v. Ps 49, 7.
9-11] v. Ex 23, 20.
p cf. Ps 43, 21; Ex 20, 3; Dt 5, 7; 32, 12; Is 43, 12.
q Ex 20, 2; Dt 5, 6.
r Ps 118, 131. — cf. Jb 29, 23.
s Pro 1, 25, 30. — cf. Ex 32, 1; Dt 32, 15, 18.
t Jb 8, 4. — cf. Ex 21, 25; Mic 4, 5; Ac 7, 42; 14, 16; Rm 1, 14, 26.
u Dt 5, 29; 32, 29; Is 48, 18.
v Ps 94, 11; Dt 5, 33; Bar 3, 13.
x cf. Am 1, 8.
y Ps 17, 46; 65, 3. — cf. Dt 33, 29.
z Ps 147, 14; Nm 18, 12; Dt 32, 14.
17] Int. etc. in fs. Corp. Ch. et fr. 2 p. Pnt.
a Dt 32, 13. — cf. 1 Rg 14, 25; Jb 29, 6; Ez 16, 19.

Ad sxt. in fr. 6.
a Ps 49, 1.
b Is 3, 13.
c vr. 6; Ex 21, 6. — cf. 1 Rg 28, 13; 2 Par 19, 5, 6.
d v. Ps 57, 12.
e Pro 18, 5. — cf. Dt 16, 19.
ff Ps (10), 18; Dt 1, 17; Is 1, 17. — cf. Ps 40, 2.
g Jb 29, 12. — cf. Pro 24, 11.
h cf. Is 1, 3; Mic 3, 1.
i Pro 2, 13. — cf. Jo 3, 19, 20; Eph 4, 17-19.
j Ps 17, 8.
l (all) Jo 10, 34. — vr. 1.
6] * *cf. Catech. R. I 2, 8.*
m Ps 48, 12; Jb 21, 32; Ez 31, 14. — v. Ez 28, 2-10.
o Ps 2, 8. — cf. Ap 11, 15.

Ad mt. in fr. 6 (2).
a Ps 49, 1.
b v. Ps 34, 10.
c v. Ps 27, 1.
d cf. Ps 2, 1.
e Jd 8, 28.
f cf. Ps 21, 17; 2 Es 4, 8.
g Jr 48, 2. — cf. Js 7, 9; Est 3, 6; Jr 11, 19.
h Ps 130, 7. — v. 2 Par 20, 10, 11.
i v. Gn 25, 12-16.
j 1 Par 5, 10; Bar 3, 23.
k 3 Rg 5, 18; Ez 27, 9.
l 1 Rg 15, 2.
m Ps 59, 10; 86, 4; 107, 10. — v. (2 Rg 8, 1).
n Ez 27, 3. — cf. Am 1, 9.
o 4 Rg 15, 19.
p Dt 2, 9, 19.
q Nm 31, 7. — v. Is 9, 4.
r Jd 4, 15, 24.
s Jd 4, 7; 5, 21.
t Js 17, 11; 1 Rg 28, 7.
u Sph 1, 7. — v. Jb 20, 7.
v Jd 7, 25; 8, 3; Is 10, 26.
w v. Jd 8, 5-21.
x cf. 2 Par 20, 11.

disperdat et ideo solus Dñus agnoscatur, vates rogat. — **83.** *In templum, quod super omnia diligit, sperat se reversurum, idque a Deo efflagitat. —* **84.** *Deus exoratur ut, populo, quem ex exsilio reduxerat,*

14 Deus meus, [y]pone illos ut rotam
et [z]sicut stipulam ante faciem venti.
15 [a]Sicut ignis qui comburit silvam
et sicut flamma comburens montes,
16 ita persequeris illos [b]in tempestate tua
et in ira tua turbabis eos.
17 [c]Imple facies eorum ignominia,
et quaerent nomen tuum, Domine.
18 Erubescant et conturbentur in saeculum saeculi
et confundantur et pereant
19 et [d]cognoscant quia nomen tibi [e]Dominus;
tu solus [f]Altissimus in omni terra.

83

In finem. [a]Pro torcularibus [b]filiis Core. Psalmus.
2 [c]Quam dilecta [d]tabernacula tua, Domine virtutum!
3 [e]Concupiscit et [f]deficit anima mea in atria Domini;
cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum [g]vivum.
4 Etenim passer invenit sibi domum,
et turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos.
Altaria tua, Domine virtutum, [h]rex meus et Deus meus
5 [i]Beati qui habitant in domo tua, Domine:
in saecula saeculorum [j]laudabunt te.
6 Beatus vir cuius est auxilium abs te,
[l]ascensiones in corde suo disposuit
7 in valle lacrimarum, in loco quem posuit.
8 Etenim [m]benedictionem dabit [n]legislator;
[o]ibunt de virtute in virtutem,
[p]videbitur Deus deorum in Sion.
9 [q]Domine Deus virtutum, exaudi orationem meam,
auribus percipe, Deus Iacob.
10 [r]Protector noster, [s]adspice, Deus,
et respice in faciem christi tui.
11 [t]Quia melior est dies una in atriis tuis super milia;
[u]elegi [v]abiectus esse in domo Dei mei,
magis quam habitare in tabernaculis peccatorum.
12 [w]Quia misericordiam et veritatem diligit Deus,
gratiam et gloriam dabit Dominus.
13 [x]Non privabit bonis eos qui [y]ambulant in innocentia.
Domine virtutum, [z]beatus homo qui sperat in te.

84

In finem, [a]filiis Core. Psalmus.
2 Benedixisti, Domine, terram tuam,
[b]avertisti captivitatem Iacob;
3 [c]remisisti iniquitatem plebis tuae,
operuisti omnia peccata eorum;
4 [d]mitigasti omnem iram tuam,
avertisti ab ira indignationis tuae.
5 [e]Converte nos, Deus salutaris noster,
et averte iram tuam a nobis.
6 [f]Nunquid in aeternum irasceris nobis?
aut extendes iram tuam a generatione in generationem?
7 Deus, tu [g]conversus vivificabis nos,
et plebs tua [h]laetabitur in te;
8 ostende nobis, Domine, misericordiam tuam
et salutare tuum da nobis.
9 [i]Audiam quid loquatur in me Dominus Deus,
quoniam [l]loquetur pacem in plebem suam
et super [m]sanctos suos et in eos qui convertuntur ad cor.
10 Veruntamen [n]prope timentes eum salutare ipsius,
ut [o]inhabitet gloria in terra nostra.
11 [p]Misericordia et veritas obviaverunt sibi,
[q]iustitia et pax osculatae sunt.

y 1 Rg 25, 29.
z Ps 34, 5; Jb 13, 25; 21, 18; Is 17, 13; 40, 24 — cf. Ps 1, 4.
a cf. Is 9, 18. — v. Is 10, 16-19.
b Jb 9, 17.
*17] * Catech. R. IV 16, 2.*
c cf. Ps 34, 4.
d Ps 58, 14; Dn 3, 45.
19] Gr. in D. Sxg. et Ms c. pag.
e Ex 6, 2, 3; Jr 16, 2; 38, 2; Am 9, 6. [112, 4.
f Ps 9, 3; 17, 14; 96, 9; 98, 2;

Ad mt. in fss. Corp. Ch., ss. Cord. (12), Transf. (11). Rdmpt. (10) et in ded. eccl. — ad sxt. in fr. 6 (5). — in prec. ad Ms., in ben. prim. lap. et cons. alt.
*2, 3] * Catech. R. I 13, 12.*
a Ps 8, 1; 80, 1.
b Ps 41, 1. *c* cf. 26, 4.
d Ps 42, 3; 131, 5, 7.
e Ps 41, 2, 3. — cf. Ps 62, 2.
3] Of. in fs. s. Clarae a C.
3b] Cm. in fs. s. Phil. N. etc.
f Ps 72, 26; 118, 81; 142, 7. —
g v. Ps 41, 3. [cf. Ec 5, 19.
4, 5] Cm. in D. 3 Qdg.
h Ps 5, 3. *i* v. Ps 64, 5
5] Ant. et R. in fs. ss. Fam. — V. All. in transl. D. laur.
j Ps 41, 5, 12; 42, 5.
l cf. Ps 121, 1; Pro 4, 18.
m Ez 34, 26. *n* (Jl 2, 23).
o cf. Pro 4, 18; Is 40, 31; 2 Cor 3, 18.
p v. Ps 41, 3.
q v. Ps 58, 6. [3, 4.
r Ps 30, 5; Sap 5, 17. — v. Ps
10, 9] Gr. in D. 5 p. Pnt. etc.
s Ps 79, 15.
10, 11] Int. in D. 14 p. Pnt.
t Ps 36, 16; Pro 15, 16, 16, 8; 17, 1.
u Ps 26, 4.
11] Gr. in fs. s. Peregr. L.
v cf. 1 Par 26, 19. [1; Ml 4, 2).
w (Is 60, 19, 20. — v. Ps 26.
*12] * cf. Catech. R. II 85, 16.*
x cf. Ps 33, 10, 11; Mt 6, 33;
y Ps 14, 2; Pro 2, 7. [7, 11.
13] V. in prec. ad repell. temp.
z Ps 2, 12; Jr 17, 7.

Ad mt. in Nativ. Dñi (12) etc., in off. ss. Cord. J. (13). — ad ll. in fr. 6 (2-3), in off. parv. BMV. ad prm. — in praep. ad Ms. in rit. ben. popul. et agr.
a Ps 41, 1.
2] v. vr. 8.
2, 3] Of. in D. 3 Adv.
b v. Ps 13, 7.
c Ps 31, 1.
d Ps 77, 38. — cf. Ps 105, 23; Ex 32, 12; Dt 13, 17; Jn 3, 9.
e v. Ps 79, 4.
f Ps 76, 8; 78, 5; 88, 47.
g v. Ps 79, 20.
7, 8] Of. in D. 2 Adv. etc. VV. in ord Ms. ritu Confirm. etc.
h Ps 89, 14; 149, 2.
8] Gr. in fr. 6 QT. Adv. etc.
i cf. Heb 2, 1.
9] Int. in fs. ss. Gerv. et Prot.
l Ps 121, 8; Zc 9, 10. — cf. Ag 2, 10.
m v. Ps 49, 5; Dt 7, 6.
10] V. All. in fs. s. Petri Cl.
n Ps 144, 18; Is 46, 13.
o Zc 2, 5. — cf. Jo 1, 14.
p Ps 88, 15. — v. Ps 39, 12.
q Is 32, 17. — cf. Ps 71, 3; Eph 2, 13-17.

*misericordiam ostendat et promissiones adimpleat. — **85.** Psaltes Deum, quippe qui misericors et potens est, precatur, ut sibi auxilium praebeat, eique gratias pollicetur. — **86.** Sion et incolis eius gloriam et gaudium*

12 Veritas de terra orta est,
et [r]iustitia de caelo prospexit.
13 Etenim [s]Dominus dabit benignitatem,
et [t]terra nostra dabit fructum suum.
14 [u]Iustitia ante eum ambulabit,
et ponet in via gressus suos.

85

[a]Oratio ipsi David.
[b]Inclina, Domine, aurem tuam et exaudi me,
quoniam [c]inops et pauper sum ego.
2 Custodi animam meam, [d]quoniam sanctus sum;
salvum fac servum tuum, Deus meus, [e]sperantem in te.
3 [f]Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamavi tota die;
4 laetifica animam servi tui,
quoniam [g]ad te, Domine, animam meam levavi;
5 [h]quoniam tu, Domine, suavis et mitis
et multae misericordiae omnibus invocantibus te:
6 [i]auribus percipe, Domine, orationem meam
et intende voci deprecationis meae.
7 [j]In die tribulationis meae clamavi ad te, [k]quia exau-
8 [l]Non est similis tui in diis, Domine, [disti me.
et [m]non est secundum opera tua.
9 [n]Omnes gentes, quascumque fecisti, venient
et adorabunt coram te, Domine,
et glorificabunt nomen tuum; 10 quoniam [o]magnus es tu
et [p]faciens mirabilia [q]tu es Deus solus.
11 [r]Deduc me, Domine, in via tua,
et ingrediar in veritate tua;
laetetur cor meum, ut timeat nomen tuum.
12 Confitebor tibi, Domine Deus meus, in toto corde meo
et glorificabo nomen tuum in aeternum;
13 [s]quia misericordia tua magna est super me,
et [t]eruisti animam meam ex inferno inferiori.
14 Deus, [u]iniqui insurrexerunt super me,
et synagoga potentium quaesierunt animam meam
et non proposuerunt te in conspectu suo.
15 Et tu, Domine Deus, [v]miserator et misericors,
patiens et multae misericordiae et verax,
16 [w]respice in me et miserere mei;
da imperium tuum [x]puero tuo
et salvum fac [y]filium ancillae tuae,
17 fac mecum signum in [z]bonum,
ut videant qui oderunt me et confundantur,
quoniam tu, Domine, adiuvisti me et consolatus es me.

86

[a]Filiis Core. Psalmus cantici.
[b]Fundamenta eius in [c]montibus sanctis;
2 [d]diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula
3 [e]gloriosa dicta sunt de te [f]civitas Dei. [Iacob:
4 Memor ero [g]Rahab et Babylonis [h]scientium me:
ecce alienigenae et [i]Tyrus et populus [j]Aethiopum, hi
fuerunt illic.
5 Nunquid Sion dicet: Homo et homo natus est in ea,
et ipse [l]fundavit eam Altissimus?
6 Dominus [m]narrabit in scripturis populorum
et principum, horum qui fuerunt in ea.
7 Sicut laetantium omnium habitatio est in te.

87

Canticum psalmi, [a]filiis Core, in finem, [b]pro maheleth ad respondendum. [c]Intellectus [d]Eman ezrahitae.
2 Domine [e]Deus salutis meae, [f]in die clamavi et nocte co-
3 [g]intret in conspectu tuo oratio mea, [ram te;

r Ps 96, 6; Is 45, 8.
s cf. Jc 1, 17.
13] Cm. in D. 1 Adv. etc. — V. in prec T. penuriae et f.
t Lv 25, 19. — v. Ps 66, 7.
u Ps 88, 15; Is 52, 12; 58, 8.

Ad mt. in Epiph. (8) et fs. ss. Cord. J. (5). — ad cmpl. in fr. 6. — in praep. ad Ms. et ben. [campan.
a (cf. Ps 71, 20).
b Ps 30, 3; 87, 3.
ex 1-4] Int. in D. 15 p. Pnt.
c Ps 39, 18; 108, 22.
2] Gr. in fr. 6 QT. Qdg. — V. frequenter in prec.
d cf. Ps 17, 21-27. — v. Ps 49; [5.
e v. Ps 10, 2.
f vr. 16; Ps 55, 2; 56, 2. — v. [Ps 4, 2.
3, 5] Int. in D. 16 Pnt.
g v. Ps 24, 1.
5] v. vr. 12 [Ex 34, 6; Jl 2, 13.
h vr. 15; Ps 102, 8; 144, 8, 9;
i Ps 5, 2; 129, 2. — v. Ps 54, 2, [3.
j Ps 76, 3. — cf. Ps 49, 15.
k Ps 16, 6.
l cf. Ps 88, 7; 94, 3; Ex 15, 11; Jr 10, 6, 7. — v. Ps 34, 10.
m Dt 3, 24.
n Ps 65, 4. — cf. Ps 64, 3; Is 66, 23; Zc 14, 26; Ap 15, 4.
7] v. vr. 12, 13; Lm 3, 57.
ex 9-10] Ant., Cm., Of. etc. in fr. ss. nom. J. etc.
o Ps 76, 14. *p* v. Ps 72, 18.
q Dt 6, 4; Is 37, 16; 44, 6-8; 45, 5; Cor 8, 4, 6. [37, 19.
r Ps 24, 5; 26, 11; 118, 35; Ecli
11] R. in fs. puriss. Cord. BMV.
12, 13] R. in fr. 6 p. D. 2 p. [*Epiph.*
s cf. vr. 5.
t Ps 29, 4. — cf. Ps 87, 7; Ez [26, 20.
u Ps 53, 5.
13] R. in fr. 2 mai. hebd.
v vr. 5; Ps 102, 8; 110, 4; Nm 4; 129, 7; Ex 34, 6; Nm 14; 18; 2 Es 9, 17; Ecli 2, 13; Jn 4, 2. — v. Ps 61, 13.
w v. Ps 24, 19.
x Sap 9, 5. — v. Ps 115, 16.
y cf. Jd 6, 17.
17] Int. in fr. 6 p. D. 3 Qdg.
z 2 Es 5, 19; 13, 31.

Ad mt. in Circ., Epiph. (5). Transf. (3), fs. ss. Cord. J. (7), in ded. eccl. et off. BMV. — ad sxt. in fr. 6. — in ben. prim. lap., cons. alt. etc.
a Ps 41, 1.
b Is 28, 16. — cf. Is 14, 32.
c v. Ps 47, 2. *d* Ps 77, 67, 68.
e cf. Is 60, 18 sqq. — v. Is 54, [1-3.
f v. Ps 45, 5.
g (Ps 88, 11. — cf. Is 30, 7).
h Ps 35, 11. — cf. Jo 10, 14.
i Ps 82, 8.
j cf. Is 37, 9. — v. Ps 67, 32.
l Ps 47, 9; Is 14, 32. — cf. Is [28, 16.
*5] * Catech. R. I 10, 21.*
m cf. Ps 68, 29.

Ad mt. in Parasc. (8, 9), in fs. 7 dol. BMV. et ded. eccl. — [ad cmpl. in sb. (3).
a Ps 41, 1
b Ps 52, 1. *c* Ps 31, 1.
d 1 Par 6, 33. — cf. 3 Rg 4, 31.
e v. Ps 26, 1; 34, 3; 117, 14.
2] V. All. in D. 12 p. Pnt.
2, 3] Of. etc. in sb. QT. Qdg., Pnt., Spbr.
f Ps 21, 3; Lc 18, 7.
g 2 Par 30, 27; Jn 2, 8.
3-5] R. et Gr. in fs. Or. DNJC.

ominatur. — **87.** *Vates malis obrutus et morti proximus (2-7) Deum invocat ut, qui humilium precibus delectatur, sibi subveniat (8-19).* — **88.** *Deum fidelem (2-5) dicunt ipsius magnitudo et benignitas (6-19); quapropter rogat*

[h]inclina aurem tuam ad precem meam;
4 quia repleta est malis anima mea,
et [i]vita mea inferno appropinquavit.
5 Aestimatus sum cum [j]descendentibus in lacum, [[l]liber;
factus sum sicut homo sine adiutorio, 6 inter mortuos
sicut vulnerati dormientes in sepulcris, quorum [m]non es me-
et ipsi de manu tua repulsi sunt. [mor amplius,
7 [n]Posuerunt me in lacu inferiori,
in [o]tenebrosis et in umbra mortis.
8 Super me [p]confirmatus est furor tuus,
et [q]omnes fluctus tuos induxisti super me.
9 [r]Longe fecisti notos meos a me;
posuerunt me [s]abominationem sibi:
[t]traditus sum et [u]non egrediebar,
10 [v]oculi mei languerunt prae inopia:
clamavi ad te, Domine, tota die,
[w]expandi ad te manus meas.
11 [x]Nunquid mortuis facies mirabilia?
aut medici suscitabunt et confitebuntur tibi?
12 Nunquid narrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam,
et veritatem tuam in perditione?
13 Nunquid cognoscentur in tenebris [y]mirabilia tua,
et iustitia tua in terra [z]oblivionis?
14 Et ego [a]ad te, Domine, clamavi,
et [b]mane oratio mea praeveniet te.
15 Ut quid, Domine, repellis orationem meam,
[c]avertis faciem tuam a me?
16 Pauper sum ego et in laboribus a iuventute mea;
exaltatus autem humiliatus sum et conturbatus.
17 In me transierunt irae tuae,
et [d]terrores tui conturbaverunt me;
18 [e]circumdederunt me [f]sicut aqua [g]tota die,
circumdederunt me simul.
19 [h]Elongasti a me amicum et proximum
et notos meos a miseria.

88 [a]Intellectus [b]Ethan ezrahitae.
2 [c]Misericordias Domini in aeternum cantabo;
in generationem et generationem adnuntiabo [d]veritatem
tuam in ore meo.
3 Quoniam dixisti: [e]In aeternum misericordia aedificabitur in
praeparabitur veritas tua in eis. [caelis,
4 Disposui [f]testamentum [g]electis meis,
[h]iuravi David servo meo:
5 [i]Usque in aeternum praeparabo semen tuum
et [j]aedificabo in generationem et generationem sedem
6 [k]Confitebuntur caeli mirabilia tua, Domine, [tuam.
etenim veritatem tuam in [l]ecclesia sanctorum.
7 Quoniam [m]quis in nubibus aequabitur Domino?
Similis erit Deo in filiis Dei?
8 Deus, qui [n]glorificatur in consilio sanctorum,
magnus et [o]terribilis super omnes [p]qui in circuitu eius
9 Domine Deus virtutum, quis similis tibi? [sunt.
[q]Potens es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo.
10 [r]Tu dominaris potestati maris,
motum autem fluctuum eius tu mitigas.
11 Tu [s]humiliasti, sicut vulneratum, [t]superbum,
in bracchio virtutis tuae dispersisti inimicos tuos.
12 [u]Tui sunt caeli, et tua est terra;
orbem terrae et plenitudinem eius tu [v]fundasti,
13 [w]aquilonem et mare tu creasti,
[x]Thabor et [y]Hermon in nomine tuo [z]exsultabunt.
14 Tuum bracchium cum potentia,
firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua.

h Ps 30, 3; 85, 1.
i Ps 93, 17; Jb 33, 22. — cf. Ps 106, 18; Ecli 51, 9.
j v. Ps 27, 1.
5-7] R. in sb. s. etc.
*6] * cf. Catech. R. I 6, 5.*
l cf. Jb 3, 19; Rm 6, 6, 7.
m vr. 13. — cf. Ps 30, 13.
n cf. Ps 85, 13. — v. Ps 62, 10; Jn 2, 4.
o vr. 13; Ps 142, 3; Lm 3, 6. — cf. Jb 10, 21, 22.
p cf. Ps 31, 4.
8] Ant. et Tr. in fs. ss. col. Flag.
q Ps 41, 8.
r vr. 19; Ps 37, 12. — v. Ps 68, 9; Lc 23, 49.
s Jb 30, 10.
t (cf. Jr 32, 2).
u Lm 3, 7.
v v. Ps 9, 8.
w v. Ps 43, 21.
x cf. Ps 6, 6; Is 38, 18; Bar [2, 17.
y cf. Ps 88, 6.
z vr. 6; Ec 6, 4; 9, 5.

a Ps 29, 3.
14] V. in prec. ad prm.
b Ps 118, 147, 148. — cf. Jdt 12, 5; Sap 16, 28 etc. — v. Ps 5, 4, 5.
c Ps 29, 8. — v. Ps 12, 1.
16] V. in fs. ss. Famil. — v. [*Mt 8, 20.*
17] v. vr. 8.
d Jb 6, 4; 9, 34.
e v. Ps 17, 5.
f cf. Ps 68, 16; 123, 4, 5; 143, [7; Lm 3, 54.
g Ps 84, 3.
h v. vr. 9.
19] vr. vr. 8.

Ad mt. in Nativ. (27) et Transf. Dñi (13, 14). — ad nn. in fr. [*6 (15).*
a Ps 31, 1.
b 3 Rg 4, 31; 1 Par 2, 6. — cf. 1 Par 6, 29; 25, 17.
c vr. 3, 15, 25, 29, 34, 50; Ps 87, 11; 91, 2, 3; 100, 1.
2] v. vr. 6.
d vr. 2, 6, 9, 34, 50; Ps 87, 11; [118, 90.
e v. Ps 35, 6.
f vr. 29, 35, 40.
g vr. 20; 3 Rg 8, 16. — cf. Is 42, 1; 49, 7.
h vr. 36, 50; Ps 131, 11; 2 Rg 7, 8-16; 1 Par 17, 7-14; Is 55, 3; Jr 33, 17-22; Ac 2, 30.
i vr. 30, 37; Is 9, 7; Jr 33, 17. — cf. Jb 12, 34. [33.
j vr. 30, 38; Is 9, 7; Lc 1, 32,
k Ps 18, 2; 49, 6; 96, 6. — cf. Ps 87, 13. [*fss. Mm.*
6] V. All. et Of. etc. in cm. et
l vr. 8; Jb 5, 15. — cf. Jb 1, 6.
m vr. 9. — cf. Ps 85, 8.
n cf. 2 Th 10, 10.
o v. Ps 46, 3.
p cf. Ps 102, 20, 21. — v. Ex [15, 11.
q v. Lc 1, 49.
r cf. Jb 38, 11. — v. Mt 8, 26; [14, 32.
s cf. Ex 14, 30.
t Is 51, 9. — cf. Is 30, 7. — (v. Ps 86, 4).
u 1 Par 29, 11. — v. Ps 23, 1.

*12] * Catech. R. I 2, 20. — Of. in Nat. Dñi.*
v Ps 103, 5. — v. Ps 23, 2.
w Jb 26, 7.
x Jd 4, 6; Jr 46, 18.
y v. Dt 3, 9.
z Ps 97, 8. [*etc. (P. R.).*
14, 15] Ant. in consecr. Episc.

ut, quomodo electum suum confortavit (20-26) eique regnum aeternum promisit (27-34) iureiurando (35-38), in tanta animorum deiectione et hostium iactantia (39-46) populo quoque suo auxilium praestet (47-52).

15 [a]Iustitia et iudicium praeparatio sedis tuae,
[b]misericordia et veritas praecedent faciem tuam.
16 Beatus populus qui scit [c]iubilationem;
Domine, in [d]lumine vultus tui ambulabunt
17 et [e]in nomine tuo exsultabunt tota die
et in iustitia tua [f]exaltabuntur.
18 Quoniam [g]gloria virtutis eorum tu es,
et in beneplacito tuo [h]exaltabitur cornu nostrum;
19 quia Domini est [i]adsumptio nostra et [j]sancti Israël [regis nostri.
20 [l]Tunc locutus es in visione sanctis tuis
et dixisti: Posui adiutorium in [m]potente
et exaltavi [n]electum de plebe mea.
21 [o]Inveni David servum meum,
oleo sancto meo unxi eum;
22 [p]manus enim mea auxiliabitur ei,
et bracchium meum confortabit eum.
23 nihil proficiet inimicus in eo,
et [q]filius iniquitatis non apponet nocere ei.
24 Et [r]concidam a facie ipsius inimicos eius
et odientes eum in fugam convertam.
25 Et veritas mea et misericordia mea cum ipso,
et in nomine meo [s]exaltabitur cornu eius;
26 et [t]ponam in mari manum eius
et in fluminibus dexteram eius.
27 Ipse invocabit me: [u]Pater meus es tu,
Deus meus et susceptor salutis meae;
28 et ego [v]primogenitum ponam illum,
[w]excelsum prae regibus terrae.
29 [x]In aeternum servabo illi misericordiam meam
et [y]testamentum meum fidele ipsi;
30 [z]et ponam in saeculum saeculi semen eius
et thronum eius sicut [a]dies caeli.
31 [b]Si autem dereliquerint filii eius legem meam
et in iudiciis meis non ambulaverint;
32 si iustitias meas profanaverint
et mandata mea non custodierint,
33 visitabo in [c]virga iniquitates eorum
et in verberibus peccata eorum;
34 [d]misericordiam autem meam non dispergam ab eo
neque nocebo in veritate mea
35 neque profanabo testamentum meum
et quae procedunt de labiis meis non faciam irrita.
36 Semel [e]iuravi in sancto meo, si David [f]mentiar:
37 [g]semen eius in aeternum manebit,
38 et thronus eius [h]sicut sol in conspectu meo
et sicut luna perfecta in aeternum,
et [i]testis in caelo fidelis.
39 Tu vero [j]reppulisti et despexisti,
distulisti [k]christum tuum,
40 [l]evertisti testamentum servi tui,
[m]profanasti in terra sanctuarium eius,
41 [n]destruxisti omnes saepes eius,
posuisti firmamentum eius formidinem.
42 Diripuerunt eum omnes transeuntes viam,
factus est [o]opprobrium vicinis suis.
43 [p]Exaltasti dexteram deprimentium eum,
laetificasti omnes inimicos eius,
44 avertisti adiutorium gladii eius
et non es auxiliatus ei in bello.
45 Destruxisti eum ab emundatione
et sedem eius in terram collisisti,
46 [q]minorasti dies temporis eius,
[r]perfudisti eum confusione.
47 [s]Usquequo Domine, avertis in finem?

a Ps 96, 2.
15] v. vr. 12.
b vr. 3. — cf. Ps 39, 12; 84, 14; Is 58, 8.
16, 17] v. Ps 5, 12.
c cf. Ps 65, 1; Lv 23, 24.
d v. Ps 4, 7; 30, 17.
e cf. Ps 19, 6, 8.
f cf. Jb 36, 7.
g cf Ps. 77, 61.
h vr. 25. — v. Ps 74, 11.
i cf. Ps 26, 10; 46, 10; (90, 5).
j v. Ps 70, 22.
l cf. 2 Rg 7, 4-16.
20-21] R. etc. in cm. Ss.
m cf. 2 Rg 17, 10.
n vr. 4; Ecli 47, 24.
o (all) Ac 13, 21. — 1 Rg 16, 12, 13. — cf. 1 Rg 13, 14.
p Ps 79, 18; Pro 8, 14; Ec 7, 20.
23] V. in prec. p. litanias maior.
q cf. 2 Rg 7, 10.
r cf. 2 Rg 7, 9. — v. Ps 2, 9.
23] Of. in cm. Ss.
s vr. 18; Ps 131, 17; 1 Rg 2, 10.
t v. Ps 71, 8.
27-30] Tr. in fs. DNJC. regis.
u 2 Rg 7, 14. — cf. Ps 2, 7; Jr 31, 9; Heb 1, 5.
v cf. Rm 8, 29; Col 1, 15; Heb 1, 6.
28] v. Ecli 45, 4.
w cf. Ap 19, 16.
x Is 54, 10.
y v. vr. 4.
z v. vr. 5; Is 66, 22.
a Ecli 45, 19; Bar 1, 11. — cf. Ps 71, 17; 101, 28.
b cf. Lv 26, 14; Dt 28, 15.
31-38] 2 Rg 7, 14-16.
c cf. Is 10, 5. — v. Jb 21, 9.
*34, 35] * Catech. R. IV 9, 12.*
d cf. Ecli 47, 24; Jr 33, 21.
36-38] Cm. in cm. Ss.
e Ps 59, 8; Am 4, 2.
f cf. Heb 6, 18.
g vr. 30.
h v. Ps 71, 5, 17.
i cf. Gn 9, 13. — v. Jb 16, 20.
j Ps 43, 10-25.
k vr. 21, 52.
l cf. Lm 2, 1-12.
m v. Ps 73, 7.
n v. Ps 79, 13.
42-44] Cm. in fs. ss. col. Flag.
o vr. 51. — v. Ps 43, 14; 68, 10.
p Lm 2, 17. — cf. Ps 29, 2.
q cf. Ps 53, 24; 101, 25.
r Ps 70, 13; 108, 29.
s Ps 12, 1; Is 6, 11. — v. Ps 84, 6.

Liber IV: Pss. 89-105. — 89. *Aeternus Deus (1-6), cuius ira tot in Israël interierunt (7-12), rogatur ut reliquiis misericordiam exhibeat (13-17),* — **90.** *Deum iustos a periculis eripientem glorificat, eoque iuvante,*

[t]exardescet sicut ignis ira tua?
48 [u]Memorare quae mea substantia;
nunquid enim vane constituisti omnes filios hominum?
49 [v]Quis est homo qui vivet et non [w]videbit mortem?
[x]eruet animam suam de manu inferi?
50 Ubi sunt misericordiae tuae antiquae, Domine,
sicut iurasti David in veritate tua?
51 [y]Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum,
quod continui in [z]sinu meo, [a]multarum gentium;
52 quod exprobraverunt inimici tui, Domine,
quod exprobraverunt [b]commutationem [c]christi tui.
53 [d]Benedictus Dominus in aeternum. Fiat, fiat!

89

[a]Oratio Moysi [b]hominis Dei.
Domine, [c]refugium factus es nobis a generatione in generationem.
2 [d]Priusquam montes fierent, aut formaretur terra et orbis.
[e]a saeculo et usque in saeculum tu es Deus.
3 Ne avertas hominem in humilitatem,
et dixisti: [f]Convertimini, filii hominum.
4 Quoniam [g]mille anni ante oculos tuos
tanquam [h]dies hesterna, quae praeteriit, et [i]custodia in nocte:
5 quae pro nihilo habentur, eorum anni erunt:
6 mane [j]sicut herba transeat; [l]mane floreat et transeat;
[m]vespere decidat, induret et arescat.
7 Quia defecimus in ira tua
et in furore tuo turbati sumus.
8 [n]Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo,
saeculum nostrum in illuminatione vultus tui.
9 Quoniam omnes dies nostri defecerunt,
et [o]in ira tua defecimus:
[p]anni nostri [q]sicut aranea meditabuntur;
10 [r]dies annorum nostrorum in ipsis [s]septuaginta anni,
si autem [t]in potentatibus octoginta anni,
et amplius eorum labor et dolor;
quoniam supervenit mansuetudo, et corripiemur.
11 Quis novit potestatem irae tuae,
et prae timore tuo iram tuam 12 dinumerare?
[u]Dexteram tuam sic notam fac,
et eruditos corde in sapientia.
13 [v]Convertere, Domine; [x]usquequo?
et [y]deprecabilis esto super servos tuos.
14 Repleti sumus mane misericordia tua
et [z]exsultavimus et delectati sumus omnibus diebus nostris.
15 Laetati sumus [a]pro diebus quibus nos humiliasti,
annis quibus vidimus mala.
16 Respice in servos tuos et in [b]opera tua
et dirige filios eorum.
17 Et sit splendor Domini Dei nostri super nos;
et [c]opera manuum nostrarum dirige super nos
et opus manuum nostrarum dirige.

90

Laus cantici David.
Qui habitat in adiutorio Altissimi,
in [a]protectione Dei caeli commorabitur.
2 Dicet Domino: [b]Susceptor meus es tu
et refugium meum, Deus meus: [c]sperabo in eum.
3 Quoniam ipse liberavit me de [d]laqueo venantium
et a verbo aspero.
4 Scapulis suis [e]obumbrabit tibi,
et [f]sub pennis eius [g]sperabis.
5 [h]Scuto circumdabit te veritas eius,
[i]non timebis a [j]timore nocturno,

---

t Ps 77, 63; 78, 5. — cf. Dt 4, 24; 32, 22; Js 23, 16.
u Ps 38, 6. — cf. Jb 7, 7; 10, 9; 14, 1. [12.
v cf. Ecli 40, 11; 41, 5; Rm 5,
w cf. Lc 2, 26; Heb 11, 5.
x cf. Sap 1, 1; Ecli 38, 22. — v. Ps 15, 10.

y Lm 5, 1. — v. Ps 73, 18, 22.
z Ps 78, 12.
a cf. 2 Par 12, 3.
b (cf. Ps 55, 7).
c vr. 21, 39.
d v. Ps 40, 14.

Ad ll. in fr. 5 (1).
a Ps 16, 1.
b Dt 33, 1; Js 14, 16; 1 Es 3, 2.
c Ps 9, 10; 93, 22. — cf. Ps 17, 3; 45, 2; 70, 3 etc.
1] V. in fs. ss. Rdmpt. — v. vr. 13.
1, 2] Gr. in D. 21 p. Pnt. — Int. in fr. 3 p. D. 1 Qdg.
d Pro 8, 25. — cf. Dt 33, 15; Jb 15, 7.
e Ps 92, 2; 101, 25; Hab 1, 12, — v. Jb 26, 36.
f (cf. Gn 3, 19; Ec 1, 4; 12, 7).
g 2 Pt 3, 8. — cf. Ecli 18, 8.
h cf. Ps 38, 6; Jb 8, 9.
i Ex 14, 24; Jd 7, 19.
j 4 Rg 19, 26; Jb 14, 2; 1 Pt 1, 24. — v. Ps 36, 2.
l v. Jb 4, 20; 14, 2.
m cf. Is 38, 12; Jc 1, 11.
n Jr 16, 17; Os 7, 2; Heb 4, 13. — cf. Ps 108, 15; Ecli 15, 20.
o cf. Nm 14, 29.
p cf. Gn 47, 9; Jb 14, 1; Ec 12,
q Ps 38, 12. [1.
r cf. 2 Rg 5, 4.
s cf. Ecli 18, 8; Is 65, 20.
t cf. Js 14, 10.

u (v. Ps 38, 5).

v Ps 6, 5; Is 63, 17,
x v. Ps 73, 10, 11.
13] Gr. in D. 6 p. Pnt. etc. — V. in prec. frl.
y cf. Ps 134, 14; Ex 32, 12; Dt 32, 36; Jn 3, 10.
14] V. ad ll. in fr.
z Ps 84, 7.
a cf. Nm 14, 34.
16, 17] V. ad prm.
b Hab 3, 2.
c cf. Is 26, 12; 65, 21-23.

Ad mt. in ded. eccl. — ad cmpl. in Dd. — in cons. alt. (1).
1-7, 11-16] Tr. etc. in D. 1 Qdg.
a Ps 120, 5. — cf. Is 25, 4.
b Ps 58, 17, 18.
c vr. 9. — v. Ps 10, 2.
d Ps 118, 110; 123, 7; 139, 6; 140, 9; Pro 6, 5. — cf. 1 Tm
e cf. 3 Rg 8, 7. [6, 9.
f Rt 2, 12. — v. Ps 16, 8.
g Ps 56, 2.
h v. Ps 34, 2.
i cf. Jb 5, 19-23; Pro 3, 23-26;
j Cn 3, 8. [Is 43, 1, 2.

sperat sibi nihil nocere posse. — **91.** *Bonitate Dei, quam stulti non intelligunt, quia interdum impios florere vident, sancti crescunt et exsultant.* — **92.** *Deum eiusque legis praestantiam extollit.* — **93.** *Quia*

6 a sagitta volante in die,
a negotio perambulante in tenebris,
ab incursu et daemonio meridiano.
7 Cadent a latere tuo [k]mille,
et decem milia a dextris tuis;
ad te autem non appropinquabit;
8 [l]veruntamen oculis tuis considerabis
et [m]retributionem peccatorum videbis.
9 Quoniam tu es, Domine, spes mea;
[n]altissimum posuisti refugium tuum.
10 [o]Non accedet ad te malum,
et [p]flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
11 [q]Quoniam angelis suis mandavit de te,
ut custodiant te in omnibus viis tuis.
12 In manibus portabunt te,
ne forte [r]offendas ad lapidem pedem tuum.
13 [s]Super aspidem et basiliscum ambulabis
et [t]conculcabis leonem et draconem.
14 [u]Quoniam in me speravit, liberabo eum,
protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.
15 [v]Clamabit ad me, et ego exaudiam eum;
[x]cum ipso sum in tribulatione,
eripiam eum et [y]glorificabo eum.
16 [z]Longitudine dierum replebo eum
et [a]ostendam illi salutare meum.

91 Psalmus cantici, in die sabbati.
2 [a]Bonum est confiteri Domino
et psallere nomini tuo, [b]Altissime.
3 Ad adnuntiandum [c]mane misericordiam tuam
et veritatem tuam per noctem
4 in [d]decachordo psalterio, cum cantico, in cithara.
5 Quia delectasti me, Domine, in [e]factura tua,
et in operibus manuum tuarum exsultabo.
6 [f]Quam magnificata sunt opera tua, Domine!
[g]Nimis profundae factae sunt [h]cogitationes tuae.
7 [i]Vir insipiens non cognoscet,
et stultus non intelliget haec.
8 [j]Cum exorti fuerint peccatores [l]sicut faenum,
et apparuerint omnes [m]qui operantur iniquitatem,
ut intereant in saeculum saeculi;
9 [n]tu autem Altissimus in aeternum, Domine;
10 [o]quoniam ecce inimici tui, Domine,
[b]quoniam ecce inimici tui peribunt,
et [p]dispergentur omnes qui operantur iniquitatem.
11 Et exaltabitur sicut [q]unicornis [r]cornu meum,
et [s]senectus mea in misericordia uberi.
12 Et [t]despexit oculus meus inimicos meos,
et in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.
13 [u]Iustus ut palma florebit,
sicut [v]cedrus Libani multiplicabitur.
14 Plantati in domo Domini,
in [x]atriis domus Dei nostri florebunt.
15 Adhuc multiplicabuntur in [y]senecta uberi
et bene patientes erunt:
16 ut adnuntient [z]quoniam rectus Dominus Deus noster,
et non est iniquitas in eo.

92 Laus cantici ipsi David, in [a]die ante sabbatum, quando fundata est terra.
[b]Dominus regnavit, [c]decorem indutus est:
[d]indutus est Dominus fortitudinem et praecinxit se.
[e]Etenim firmavit orbem terrae, qui non commovebitur.

k cf. Lv 26, 8; Dt 32, 30; 2 Rg 21, 11.
l Ps 51, 8; Ml 1, 5.
m Ps 36, 34-36.
n Ps 70, 2.
o Pro 12, 21; Ecli 33, 1.
p cf. Ex 12, 23. — v. Ps 37, 18.
*11] * Catech. R. IV 9, 4.*
q (all) Mt 4, 6; Lc 4, 10, 11. — Ps 33, 8; Ex 23, 20; Is 63, 9. — cf. Zc 3, 7.
11-13] Ant. R., Gr., in fs. ss. Ang. c. — V. in Qdg. et in Itin. cler. — Gr. in fs. Fugae DN. in Aegyp. — Tr. in Ms. pro peregr.
r Pro 3, 23. — cf. Ps 36, 24.
s cf. Mr 16, 18; Lc 10, 19; Ac 28, 5.
t cf. Ps 73, 13; Dn 6, 22.
u Ps 9, 11. — cf. Pro 8, 17.
v Jb 12, 4; 22, 27; Is 58, 9; [Jr 33, 3.
x v. Ps 49, 15.
y 1 Rg 2, 30; Jo 12, 26.
z Pro 3, 16 etc. — v. Ps 20, 5.
a Ps 49, 23. — cf. Ps 117, 14, 21.

Ad ll. in sb. (6). — in cons. alt.
a Ps 146, 1. — cf. Ps 70, 23.
b cf. Ps 56, 3; Gn 14, 19.
2-4] Of. in Sptg. — Gr. in sb. p. D. 2 Qdg. etc. — R. in D. 4 p. Psch.
c cf. Ps 118, 147, 148. — v. Ps [5, 5.
d v. Ps 32, 2.
e v. Ps 76, 12.
f Ps 103, 24; 110, 2; Is 55, 9; Ap 15, 3.
g cf. Ps 35, 7; Sap 17, 1; Rm [11, 33.
h v. Ps 39, 6.
i cf. Sap 13, 1, sqq.
j cf. Is 37, 27; 1 Mc 9, 3.
l v. Ps 36, 2; 89, 6.
m Ps 93, 4; 124, 5.
n Ps 9, 8; 101, 13, 27.
o cf. Nh 1, 2.
p Ps 67, 2; 93, 23.
q cf. Ps 77, 69; Is 34, 7.
r v. Ps 74, 11.
s Ps 22, 6.
t v. Ps 53, 9.
u Ps 1, 3; 51, 10; Pro 11, 28. — cf. Nm 24, 6; Ecli 24, 17-19; Os 14, 5-8.
13, 14] V., Of. etc. in cm. et prop. Ss.
v Ps 83, 3. — v. Ecli 24, 17; 50 [13.
x Ps 99, 3; 115, 19; 133, 1; 134, 2.
y cf. Gn 15, 15; 25, 8; Jd 8, 32.
z Dt 32, 4; Jb 34, 10. — cf. Rm 9, 14.
Ad ll. in Dd. (1) et ad prm. in Dd. a Sptg. ad D. Palm.
a cf. Ps 91, 1.
b Ps 95, 10; 96, 1; 98, 1; Ex 15, 18; Is 52, 7. — v. 1 Par 16, 31.
1, 2] V. All. etc. in Nat. Dñi. — V. in Dd. et fs. ss. Sind. etc.
c Ps 103, 1.
d Is 51, 9. — cf. Ps 64, 7.
e cf. Ps 95, 10.

etiam occultae machinationes malorum Deo iudici apertae sunt, satius est ei confidere qui pios semper tuetur et adiuvat. — **94.** *Invitantur omnes ad Deum creatorem et pastorem laudandum, poenis quoque*

2 [f]Parata sedes tua ex tunc, [g]a saeculo tu es.
3 Elevaverunt flumina, Domine,
elevaverunt flumina [h]vocem suam,
elevaverunt flumina fluctus suos.
4 A vocibus aquarum multarum mirabiles elationes maris;
[i]mirabilis in altis Dominus.
5 [j]Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: [dierum.
[l]domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudinem

93

Psalmus ipsi David, [a]quarta sabbati.
Deus [b]ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit.
2 [c]Exaltare [d]qui iudicas terram,
redde retributionem superbis.
3 [e]Usquequo peccatores, Domine,
usquequo peccatores gloriabuntur?
4 Effabuntur et [f]loquentur iniquitatem,
loquentur omnes [g]qui operantur iniustitiam?
5 Populum tuum, Domine, humiliaverunt
et hereditatem tuam vexaverunt,
6 [h]viduam et advenam interfecerunt et pupillos occiderunt
7 et dixerunt: [i]Non videbit Dominus,
nec intelliget Deus Iacob.
8 Intelligite, [j]insipientes in populo,
et, stulti, aliquando sapite.
9 [l]Qui plantavit aurem non audiet?
aut qui finxit oculum non considerat?
10 [m]Qui corripit gentes non arguet?
[n]qui docet hominem scientiam?
11 [o]Dominus scit cogitationes hominum, quoniam [p]vanae sunt.
12 [q]Beatus homo quem tu erudieris, Domine,
et de lege tua docueris eum;
13 ut [r]mitiges ei a [s]diebus malis,
donec fodiatur peccatori [t]fovea;
14 quia [u]non repellet Dominus plebem suam
et [v]hereditatem suam non derelinquet.
15 [x]Quoadusque iustitia convertatur in iudicium,
et qui iuxta illam omnes qui recto sunt corde.
16 [y]Quis consurget mihi adversus malignantes?
aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem?
17 [z]Nisi quia Dominus adiuvit me,
paulo minus habitasset in inferno anima mea.
18 Si dicebam: [a]Motus est pes meus,
[b]misericordia tua, Domine, adiuvabat me.
19 [c]Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo,
consolationes tuae laetificaverunt animam meam.
20 Nunquid adhaeret tibi [d]sedes iniquitatis,
[e]qui fingis laborem in praecepto?
21 Captabunt in animam iusti
et [f]sanguinem innocentem condemnabunt.
22 Et [g]factus est mihi Dominus in refugium
et Deus meus in adiutorium spei meae
23 et [h]reddet illis iniquitatem ipsorum
et in malitia eorum disperdet eos;
[i]disperdet illos Dominus Deus noster.

94

Laus cantici ipsi David.
Venite, exsultemus Domino,
[a]iubilemus Deo [b]salutari nostro;
2 [c]praeoccupemus faciem eius in confessione
et in psalmis iubilemus ei.
3 Quoniam Deus [d]magnus Dominus
et rex magnus super [e]omnes deos.

f Ps 44, 7.
g Ps 89, 2; Hab 1, 12.
h cf. Ps 97, 8; Hab 3, 10.
i Ps 91, 9. [6.
j Ps 18, 8. — cf. Ap. 19, 9; 22,
5] * *Conc. Trid. sess. XXV in decr. de invoc. SS. — Ant., V. et Inv. in off. ded. eccl.*
l cf. 1 Par 16, 29. — v. 2 Par 7, 16.

Ad mt. Parasc. (21). — ad prm. in sb. (2).
a cf. Ps 92, 1.
b Dt 32, 35, 43; Ecli 28, 1; Is 33, 4; Jr 51, 56; Nh 1, 2; Rm
1, 2] *v. Is 65, 2.* [12, 19.
c cf. Ps 7, 7.
d Gn 18, 25. — v. Ps 57, 12.
e cf. Jb 20, 5.
f Ps 30, 19. Ju 15.
g Ps 91, 8, 10; 124, 5; 140, 4, 9; Is 31, 2.
h cf. Is 10, 2. — v. Ex 22, 21, 22.
s Ps (10), 11; 63, 6; 72, 11; Jb 22, 13; Ecli 16, 16; Sph 1, 12.
j Pro 8, 5. — cf. Ps 91, 7.
l Ex 4, 11; Pro 20, 12. — cf. Sap 13, 3, 4, 9.
m Ps 9, 6.
10] *v. Is 45, 15.*
n cf. Jb 35, 11.
10b] * *cf. Conc. Milev. II can. 4.*
o (all) 1 Cor 3, 20.
p Ps 61, 10.
q Pro 3, 11, 12; Heb 12, 5, 6. — cf. Dt 8, 5. — v. Jb 5, 17.
12] *Of. in fs. s. Peregr. L.*
r cf. Ps 84, 4.
s Ps 48, 6.
t cf. Ps 7, 16; 56, 7.
u 1 Rg 12, 22; Rm 11, 2.
v Dt 9, 29; 3 Rg 8, 51; 2 Es
x cf. Is 42, 3, 4. [1, 10.
y cf. Ps 11, 6.
z Ps 123, 1-3.
a Ps 37, 17. — cf. Ps 72, 2.
b cf. Ps 12, 5, 6.
c cf. 2 Cor 1, 45; 7, 4.
19] * *Catech. R. IV 16, 8. — Ant. in fs. ss. Cord. J.*
d Am 6, 3. — cf. Ap 2, 13.
e cf. Mt 23, 4.
f Mt 27, 1. — cf. Pro 17, 15; Dn 13, 53.
g Ps 9, 10. — v Ps. 89, 1.
h v. Ps 7, 17.
i Ps 67, 2; 88, 11; 91, 10.
Invit. ad mt. in fs. Epiph. (6, 7). — in consecr. alt.
1] *V. All. in D. 14 p. Pnt.*
a v. Ps 65, 2.
b Ps 88, 27; 61, 3, 8.
c Ps 99, 2. — cf. Jn 4, 2.
3] *V. All. in D. 15 p. Pnt.*
d Ps 95, 4; 134, 5.
4] * *Catech. R. IV 2, 7.*
e Ps 85, 8; 95, 4; 96, 9; 2 Par 2, 5.

in refragantes propositis. — **95.** *Vates omnes invitat ad Deum in gentibus nuntiandum, quem creaturae quoque ratione carentes laudant.* — **96.** *Iudicium Dei, quasi tempestatem supervenientem, in gen-*

4 Quia in manu eius sunt omnes fines terrae,
et altitudines montium ipsius sunt;
5 quoniam ipsius est mare, et [f]ipse fecit illud,
et siccam manus eius formaverunt.
6 Venite, adoremus et [g]procidamus
et ploremus ante Dominum [h]qui fecit nos;
7 quia [i]ipse est Dominus Deus noster,
et nos populus [j]pascuae eius et oves manus eius.
8 [l]Hodie, si [m]vocem eius audieritis,
nolite [n]obdurare corda vestra sicut in [o]irritatione,
secundum diem [p]tentationis in deserto;
9 ubi [q]tentaverunt me patres vestri,
probaverunt me et [r]viderunt opera mea.
10 [s]Quadraginta annis [t]offensus fui generationi illi
et dixi: Semper hi errant corde;
11 et isti non cognoverunt [u]vias meas;
ut [v]iuravi in ira mea: Si introibunt in [x]requiem meam.

95

Canticum ipsi David, [a]quando domus aedificabatur post captivitatem.
[b]Cantate Domino canticum novum,
cantate Domino omnis terra;
2 cantate Domino et benedicite nomini eius,
adnuntiate de die in diem salutare eius.
3 [c]Adnuntiate inter gentes gloriam eius,
in omnibus populis mirabilia eius.
4 Quoniam [d]magnus Dominus et laudabilis nimis,
[e]terribilis est super omnes [f]deos;
5 quoniam [g]omnes dii gentium daemonia,
Dominus autem [h]caelos fecit.
6 Confessio et pulchritudo in conspectu eius,
sanctimonia et magnificentia in [i]sanctificatione eius.
7 [j]Adferte Domino, [l]patriae gentium,
adferte Domino gloriam et honorem;
8 adferte Domino gloriam nomini eius,
tollite [m]hostias et introite in [n]atria eius.
9 Adorate Dominum in atrio sancto eius;
[o]commoveatur a facie eius universa terra;
10 dicite in gentibus, quia [p]Dominus regnavit,
etenim correxit orbem terrae, qui non commovebitur;
[q]iudicabit populos in aequitate.
11 [r]Laetentur caeli, et [s]exsultet terra,
[t]commoveatur mare et plenitudo eius;
12 [u]gaudebunt campi et omnia quae in eis sunt.
Tunc [v]exsultabunt omnia ligna silvarum
13 a facie Domini, quia venit,
quoniam [x]venit iudicare terram.
[y]Iudicabit orbem terrae in aequitate
et populos in veritate sua.

96

Huic David, quando terra eius restituta est.
[a]Dominus regnavit, [b]exsultet terra,
laetentur [c]insulae multae.
2 [d]Nubes et caligo in circuitu eius,
[e]iustitia et iudicium correctio sedis eius.
3 [f]Ignis ante ipsum praecedet,
et inflammabit in circuitu inimicos eius.
4 [g]Illuxerunt fulgura eius orbi terrae,
vidit et [h]commota est terra.
5 [i]Montes [j]sicut cera fluxerunt a facie Domini,
a facie [l]Domini omnis terra.
6 [m]Adnuntiaverunt caeli iustitiam eius;

f Gn 1, 9, 10; Jn 1, 9.
6, 7] Int. in sb. QT. Spbr. [10.
g Gn 24, 52; 2 Par 6, 13; Dn 6,
h Ps 99, 3; 138, 14; 149, 2; Dt 32. 6; Jb 31, 15; 35, 10.
*7] * Catech. R. III 2, 1.*
i Ps 47, 15; 99, 3.
j Jo 10, 27, 28. — v. Ps 73, 1.
l (all) Heb 3, 7-11, 15; 4, 7. — Ecli 5, 8; Is 55, 6.
m Nm 14, 22.
n Ex 7, 13; 1 Rg 6, 6; 2 Par 36, 13. — cf. Pro 28, 14.
o (Nm 20, 13).
p Ex 17, 7; Dt 6, 16. [14.
q 1 Cor 10, 9. — cf. Ps 78, 18,
r cf. Nm 14, 22. — v. Ps 76, 12.
s Nm 14, 34. — cf. Dt 2, 14.
t cf. Dt 9, 7. *u* cf. Ps 80, 14.
v (all) Heb 3, 11; 4, 3, 5. — Nm 14, 28-30; Dt 1, 34, 35.
x Ex 33, 14; Dt 12, 9; Heb 4, 3.

Ad mt. in Nativ. et Circ. (12, 13), in Epiph. (9); in fss. ss. Nom. et Cord. J. (2), Imm. Conc. (6, 3) et ss. Ang., in transl. Dom. l. (8, 9), in cm. Sctar. — ad ll. in fr. 3 (2). —in prec. pro gr. act.
a v. 1 Es 6, 14.
1-13] 1 Par 16, 23, 33.
1, 2] Cm. in D. 5 p. Psch.
1, 3] v. Ps 80, 3, 4. [32, 3.
b Ps 97, 1; 149, 1. — v. Ps
c cf. Is 52, 7; 60, 6.
3-3] Tr. in Ms. pro Fid. propag.
d Ps 47, 2; 144, 3; Ex 15, 11; 2
e v. Ps 46, 3. [Rg 22, 4, etc.
f v. Ps 94, 3.
g 1 Cor 10, 20. — cf. Ps 105, 37; Lv 17, 7; Is 41, 29.
h Ps 101, 26; 113, 15; Is 44, 20. — cf. Jr 10, 11, 12.
6] Int. et Of. in fs. s. Laur. m.
i cf. Is 60, 13.
j cf. Ps 28, 1, 2. *l* Ps 21, 28.
7-9] Of. ut vr. 3-5.
8, 9] Cm. in D. 18 p. Pnt. etc.
m cf. Ps 67, 30; 71, 10.
n Ps 83, 3; 99, 4. — cf. 3 Rg 7,
o Ps 98, 1; 113, 7. [12.
10] V. All. in fs. Inv. s. Cruc. et V. in comm. de Cruc. — v. Is
p v. Ps 92, 1. [*9, 6.*
q vr. 13. — v. Ps 9, 9.
r Is 49, 13. — v. Ps 68, 35.
11, 13] Of. in Nativ. Dñi.
s Ps 96, 1. *t* Ps 97, 7.
u cf. Is 35, 1. *v* cf. Is 55, 12.
x cf. Ps 97, 9; 109, 6. — v. Is 11,
y Ac 17, 31. — v. vr. 10. [1-9.

Ad mt. in Epiph. (7), Asc. (9) et Transf. (11), in fss. ss. Cord. J. et ss. Ang. (7, 8) SS. Omn. (10), Imm. Conc. (12), in cm. Ap. (10) et Sctar. — ad ll. in
a v. Ps 92, 1. [*fr. 4 (1).*
1] V. All. in D. 3 p. Epiph.
b Ps 94, 11. *c* v. Ps 71, 10.
d Ex 19, 19; Dt 4, 11; 5, 22; 3 Rg 8, 12. — v. Ps 17, 8-15.
e Ps 88, 15.
f cf. Hab 3, 3-6. — v. Ps 20, 10.
3] V. in fs. s. Elis. reg. Port.
g Ps 76, 19.
h Ps 95, 9; Is 6, 4.
i Jd 5, 5; Is 64, 1, 3. — cf. Nh
j v. Ps 67, 3; Mic 1, 4. [1, 6.
l (v. Js 3, 11).
m Ps 49, 6. — v. Ps 18, 2.
6] Ant. ut sup. vr. 3.

tium confusionem et sanctorum laetitiam adumbrat. — **97.** *Creaturae omnes exhortatur ut Deum celebrent protectorem et iudicem.* — **98.** *Ut Deus in Sion rite colatur, sanctorum exempla proponuntur.* — **99.** *Va-*

et [n]viderunt omnes populi gloriam eius.
7 [o]Confundantur omnes qui adorant sculptilia,
et qui gloriantur in simulacris suis:
[p]adorate eum, omnes angeli eius.
8 Audivit et [q]laetata est Sion,
et exsultaverunt filiae Iudae propter iudicia tua, Domine;
9 quoniam tu Dominus [r]altissimus super omnem terram,
nimis exaltatus es super [s]omnes deos.
10 Qui diligitis Dominum, [t]odite malum;
[u]custodit Dominus animas sanctorum suorum:
[v]de manu peccatoris liberabit eos.
11 [x]Lux orta est iusto, et rectis corde laetitia.
12 [y]Laetamini, iusti, in Domino
et [z]confitemini memoriae sanctificationis eius.

97

Psalmus ipsi David.
[a]Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit:
salvavit sibi [b]dextera eius,
et [b]bracchium sanctum eius.
2 [c]Notum fecit Dominus salutare suum,
[d]in conspectu gentium revelavit [e]iustitiam suam.
3 Recordatus est misericordiae suae
et veritatis suae domui Israël:
[g]viderunt omnes termini terrae salutare Dei nostri.
4 [h]Iubilate Deo, omnis terra, cantate et exsultate et psallite.
5 Psallite Domino in cithara, in cithara et voce psalmi,
6 in tubis ductilibus et voce tubae [j]corneae:
iubilate in conspectu regis Domini.
7 [l]Moveatur mare et plenitudo eius,
orbis terrarum et qui habitant in eo.
8 Flumina [m]plaudent manu simul,
[n]montes exsultabunt 9 a conspectu Domini,
quoniam [o]venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrarum in iustitia
et populos in aequitate.

98

Psalmus ipsi David.
[a]Dominus regnavit, irascantur populi;
[b]qui sedet super cherubim, moveatur terra.
2 Dominus in Sion magnus et [c]excelsus super omnes populos.
3 Confiteantur nomini tuo magno, [d]quoniam terribile et
4 et honor regis [e]iudicium diligit. [sanctum est,
Tu parasti directiones,
[f]iudicium et iustitiam in Iacob tu fecisti.
5 [g]Exaltate Dominum Deum nostrum
et adorate [h]scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.
6 [i]Moyses et Aaron in sacerdotibus eius,
et Samuel inter eos [j]qui invocant nomen eius:
[k]invocabant Dominum, et ipse exaudiebat eos,
7 [l]in columna nubis loquebatur ad eos.
[m]Custodiebant testimonia eius
et praeceptum quod dedit illis.
8 Domine Deus noster, tu exaudiebas eos;
Deus, tu [n]propitius fuisti eis
et [o]ulciscens in omnes adinventiones eorum.
9 [p]Exaltate Dominum Deum nostrum
et adorate in [q]monte sancto eius,
quoniam sanctus Dominus Deus noster.

99

Psalmus [a]in confessione.
2 [b]Iubilate Deo, omnis terra,
[c]servite Domino in laetitia,

n Is 40, 5; 64, 18. — cf. Ps 96, 3.
o Is 42, 17; 44, 9; Jr 10, 14; Bar 6, 38. — cf. Ex 20, 4; Lv 26, 1; Dt 5, 8.
7] * *Catech. R. II 3, 57.* — *Ant. in transl. Dom. laur.*
p (all) Heb 1, 6.
q Ps 47, 11. — cf. Ph 4, 4, 5.
r v. Ps 82, 19.
s Ps 94, 3; 95, 4.
t Pro 8, 13, Am 5. 15; Rm 12, 9. — v. Ps 33, 15.
u Ps 36, 28; 130, 3, 5; 144, 20; Pro 2, 8; Ecli 31, 30. — Dn 14, 37.
v cf. Dn 13, 44, 60; Ac 12, 11.
x Ps 111, 4; 117, 27; Pro 4, 18. — cf. Jb 11, 17; Is 58, 8;
y v. Ps 31, 1. 60, 1-3.
z Ps 29, 5.

Ad mt. in fr. 5, in Nativ. (2), in fs. ss. Cord. J. (3) et cm. Sctar. — ad ll. in fr. 5 (6).
1] * *Catech. R. I 6. 8.* — *V. All. in D. 16 p. Pnt.* — *Ant. in transl. Dom. laur.*
a Ps 95, 1. — v. Ps 32, 3.
b Ps 117, 16; Ex 15, 6; Lc 1, 51; Ac 2, 33. — cf. Jb 40, 4, 9.
1, 2] *Int. in D. 4 p. Psch.*
c Is 49, 6; 52, 10; Lc 2, 30, 31.
2] *Ant. in fs. Imm. Conc.*
d Ps 95, 3. — cf. Lc 2, 31.
e Rm 3, 25, 26.
f Lc 1, 54, 72. [cf. Mt 24, 14.
g Is 49, 6; 52, 10; Lc 3, 6. —
h v. Ps 65, 1; Ecli 39, 20.
3, 4] *Cm., V., et Gr. in Nativ.*
i Nm 10, 10; 1 Par 15, 24. [*Dñi.*
j cf. 2 Par 15, 14.
l Ps 95, 11. — cf. Ps 23, 1.
m Is 55, 12; Ez 25, 6. — cf. Ps
n cf. Ps 88, 13. [92, 3.
o v. Ps 95, 13.
R *b*] *Ant. in fs. s. Elis. reg. Port.*

Ad mt. in Asc. Dñi (2) et cm. Ap. (7). — ad ll. in fr. 6 (5).
a Ps 92, 1. — cf. Is 24, 23; Mic
b v. Ps 79, 2. [4, 7.
c Ps 112, 4. — v. Ps 82, 19.
3] *R. in fs. ss. nom. J.*
d Ps 110, 9; Dt 28, 58; Is 57, 15; Lc 1, 49. — cf. Ps 8, 2.
e v. Ps 10, 8.

f cf. Is 9, 7. [2; Is 25, 1.
g Ps 106, 32; 117, 28; Ex 15,
h cf. Ps 131, 7; 1 Par 28, 2; Is 60, 13; Lm 2, 1; Ez 43, 7.
i v. Lv 8, 1-30. [Ps 115, 13.
j 1 Rg 7, 9; Ecli 46, 19. — cf.
k Ex 17, 11; 32, 32; 33, 11; Nm 16, 48; 1 Rg 12, 18. — cf. Jr
l Ex 33, 9; Nm 12, 5. [15, 1.
m cf. Ps 65, 18.

n Nm 14, 20.
o Ex 32, 35; Nm 12, 1-9; 20,
p vr. 5. [12; Dt 1, 37.
q cf. Ps 131, 7.

Ad mt. in sb. (2). — ad ll. in Dd. (2). — In prec. pro gr.
a cf. Ps 146, 7. [*act.*
b v. Ps 65, 1.
2, 3] *V. All. et Of. in Ms. pro Fidei prop. et in D. inf. oct. Epiph.* — *Tr. in Qng.*
c cf. Ps 2, 11.

tes omnes ad Dei laudes et cultum cohortatur. — **100.** *Cupiens malorum vitare contagium, cum iustis habitare vult, et ab impiis abstinere.* — **101.** Paenitent. V. *Suis Dño explanatis aerumnis (2-6), conqueritur se ab*

[d]introite in conspectu eius in exsultatione.
3 Scitote quoniam [e]Dominus ipse est Deus;
ipse [f]fecit nos et [g]non ipsi nos,
[h]populus eius et oves pascuae eius.
4 [i]Introite portas eius in confessione,
[j]atria eius in hymnis, confitemini illi:
laudate nomen eius, 5 quoniam [l]suavis est Dominus,
in aeternum misericordia eius
et usque in generationem et generationem veritas eius.

100

Psalmus ipsi David.
[a]Misericordiam et iudicium cantabo: tibi, Domine, psallam
2et [b]intelligam in [c]via immaculata: quando [d]venies ad me?
[e]Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus
3 Non [f]proponebam ante oculos meos rem iniustam, [meae.
[g]facientes praevaricationes odivi, non adhaesit mihi 4[h]cor
declinantem a me malignum [i]non cognoscebam, [pravum,
5 [j]detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar,
[k]superbo oculo et insatiabili corde, cum hoc non edebam;
6 oculi mei ad fideles terrae, ut sedeant mecum;
ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat;
7 non habitabit in medio domus meae qui facit superbiam,
[l]qui loquitur iniqua non direxit in conspectu oculorum
meorum.
8 In matutino [m]interficiebam omnes peccatores terrae,
ut disperderem de [n]civitate Domini omnes operantes
iniquitatem.

101

Oratio pauperis, cum [a]anxius fuerit et in conspectu Domini
[b]effuderit precem suam.
2 [c]Domine, exaudi orationem meam,
et clamor meus [d]ad te veniat.
3 [e]Non avertas faciem tuam a me;
[f]in quacumque die tribulor [g]inclina ad me aurem tuam;
in quacumque die invocavero te [h]velociter exaudi me.
4 Quia defecerunt [i]sicut fumus dies mei,
et [j]ossa mea sicut cremium aruerunt.
5 Percussus sum [k]ut faenum, et [l]aruit cor meum,
quia [m]oblitus sum comedere panem meum.
6 A voce gemitus mei adhaesit [n]os meum carni meae.
7 Similis factus sum [o]pellicano solitudinis,
factus sum sicut [p]nycticorax in domicilio,
8 [q]vigilavi et factus sum sicut passer solitarius in tecto.
9 Tota die exprobrabant mihi inimici mei,
et [r]qui laudabant me adversum me iurabant.
10 Quia [s]cinerem tanquam panem manducabam,
et [t]potum meum cum fletu miscebam,
11 a facie irae et indignationis tuae, quia elevans [u]allisi-
12 [v]Dies mei sicut umbra declinaverunt, [sti me.
et ego [x]sicut faenum arui.
13 Tu autem, Domine, in aeternum [y]permanes,
et [z]memoriale tuum in generationem et generationem.
14 [a]Tu exsurgens misereberis Sion,
quia tempus miserendi eius, quia [b]venit tempus:
15 quoniam placuerunt servis tuis [c]lapides eius,
et terrae eius miserebuntur;
16 et [d]timebunt gentes nomen tuum, Domine,
et omnes reges terrae gloriam tuam;
17 quia [e]aedificavit Dominus Sion
et [f]videbitur in gloria sua.
18 [g]Respexit in orationem humilium
et non sprevit precem eorum.
19 [h]Scribantur haec in [i]generatione altera.

d v. Ps 94, 2. *e* 3 Rg 18, 39.
3, 5] Antt. in fs. ss. nom. J.
f Dt 32, 6; Is 29, 23; Eph 2, 10,
g cf. Ez 29, 3. [— v. Ps 94, 6.
h Ps 78, 13; Zc 9, 16. — cf. Ez
i cf. Ps 65, 13. [34, 31.
j Ps 95, 8.
l Ps 24, 8; 72, 1; 105, 1; 118, 68; 134, 3; 2 Par 5, 13; 1 Es 3, 11; Sap 12, 1; Jr 33. 11; Nh 1, 7; 1 Mc 4, 24.

Ad ll. in fr. 4 (1,3).
a v. Ps 88, 2.
b cf. Ps 72, 17; Dt 29, 9.
c vr. 6. — cf. Ps 118, 1; Pro 11,
d Ex 20, 24; Jo 14, 23. [20.
e 3 Rg 9, 4.
f Ps 39, 5. — cf. Pro 20, 8.
g Ps 14, 4; 25, 5; 118, 104; 138, 21. — cf. vr. 8; Pro 20, 26; 1 Cor 4. 11. — v. Ps 96, 10.
h Pro 11, 20; 17, 20.
i cf. Mt 7, 23; 10. 33.
*5] * Catech. R. III 9, 8.*
j Pro 4, 24; 30, 10; Sap 1, 11; Ecli 28, 28.
k Ps 17, 28; 130, 2; Pro 6, 17; 21, 4; 30, 13; Ecli 23, 15, Is
l (Pro 13, 5). [2, 11.
m Pro 20, 26. — cf. vr. 3.
*8] * Catech. R. III 6, 4.*
n v. Ps 45, 5. — cf. Is 52, 1.

Ad mt. in sb. (2, 3).
a Ps 60, 3.
b Ps 141, 3. — v. Ps 41, 5.
c Ps 39, 13.
d Ps 17, 7; 1 Rg 9, 16.
2] V. All. in Ms. pro inf. et D. 17 p. Pnt. — V. saepius ante « Dñus vobiscum ».
2, 3] Of. in Ms. pro remis. pec.
2, 5] Tr. et Of. in fr. 4 mai.
e v. Ps 26, 9. [*hebd.*
f v. Ps 17, 7.
g Ps 30, 3; 70, 2.
h v. Ps 68, 18.
i cf. Jc 4, 14. — v. Ps 36, 20.
j Jb 30, 30; Lm 1, 13. — cf. Ps
l vr. 12. — v. Ps 36, 2. [30, 11.
m Ps 106, 18. — cf. 1 Rg 1, 7; 2 Rg 12, 17; 3 Rg 21, 4; Jb 33. 20; Dn 6, 18.
n v. Jb 19, 20; Lm 4, 8.
o (Lv 11, 18; Is 34. 11; Jr 15, 17; Lm 3, 28; Sph 2, 14).
p (Lv 11, 17).
q Ps 76, 5.
r (cf. 2 Rg 16, 7).
s Lm 3, 16. — cf. Ps 79, 6.
10-14] Cm. in fr. 4 mai. hebd.
t v. Ps 41, 4. *u* Jb 30, 22.
v Ps 108, 23; 143, 4; Jb 8, 9; 14, 2; Sap 2, 5; Jr 6, 4; Bar 3, 3.
x v. vr. 5.
y vr. 27; Ps 9, 8. [8; Os 12, 5.
z Ps 134, 13; Ex 3, 15; Is 26.
a Ecli 36, 15; Is 14, 1; 60, 10. — cf. Ps 50, 20; 68, 36.
14] v. vr. 2-5. [2. — cf. Is 40, 2.
b Jr 15, 32; 29, 10; Dn 8, 19; 9,
c 2 Es 4, 2; Lm 4, 1.
d 3 Rg 8, 43; Is 59, 19.
16] V. ad trt. in Adv. [*16 p. Pnt.*
16. 17] Gr. in D. 3 p. Epiph. et
e Ps 146, 2. — cf. Ps 86, 5.
f Is 60, 1, 2.
*18] * Catech. R. IV 7, 1.*
g 2 Rg 1, 6, 11. [10, 11.
h Dt 31, 19; Rm 15, 4; 1 Cor
i Ps 47, 14. — cf. Ps 77, 4-6.

omnibus derelictum ira Dei consumi (7-12), at sperat se cum gentibus Sion veneraturum nec penitus populum sanctum periturum (24-29). — **102.** *Misericordiam, qua Deus sciens fragilitatem nostram peccata igno-*

et [j]populus qui creabitur laudabit Dominum.
20 Quia [l]prospexit de excelso sancto suo,
Dominus de caelo in terram adspexit,
21 ut audiret [m]gemitus compeditorum,
ut solveret filios interemptorum;
22 ut [n]adnuntient in Sion nomen Domini
et laudem eius in Ierusalem,
23 in [o]conveniendo populos in unum,
et reges ut serviant Domino.
24 Respondit ei in via virtutis suae:
[p]Paucitatem dierum meorum nuntia mihi,
25 [q]ne revoces me in dimidio dierum meorum.
[r]In generationem et generationem anni tui.
26 [s]Initio tu, Domine, terram fundasti,
et opera manuum tuarum sunt caeli:
27 [t]ipsi peribunt, [u]tu autem permanes,
et omnes [v]sicut vestimentum veterascent,
et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur;
28 [x]tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.
29 [y]Filii servorum tuorum habitabunt,
et [z]semen eorum in saeculum dirigetur.

102

Ipsi David.
[a]Benedic, anima mea, Domino,
et omnia quae intra me sunt nomini sancto eius.
2 Benedic, anima mea, Domino,
et [b]noli oblivisci omnes retributiones eius,
3 [c]qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis,
[d]qui sanat omnes infirmitates tuas,
4 [e]qui redimit de interitu vitam tuam,
[f]qui coronat te in misericordia et miserationibus,
5 [g]qui replet in bonis desiderium tuum:
renovabitur ut [h]aquilae iuventus tua.
6 Faciens misericordias Dominus
et [i]iudicium omnibus iniuriam patientibus.
7 Notas fecit [j]vias suas Moysi,
filiis Israël [l]voluntates suas.
8 [m]Miserator et misericors Dominus,
longanimis et multum misericors.
9 [n]Non in perpetuum irascetur
neque in aeternum comminabitur.
10 [o]Non secundum peccata nostra fecit nobis
neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.
11 [p]Quoniam, secundum altitudinem caeli a terra,
corroboravit misericordiam suam super [q]timentes se.
12 [r]Quantum distat ortus ab occidente,
longe fecit a nobis iniquitates nostras.
13 [s]Quomodo miseretur pater filiorum,
misertus est Dominus timentibus se;
14 quoniam [t]ipse cognovit figmentum nostrum,
[u]recordatus est quoniam [v]pulvis sumus.
15 [x]Homo, sicut faenum dies eius,
tanquam [y]flos agri sic efflorebit.
16 Quoniam [z]spiritus pertransibit in illo et non subsistet
et [a]non cognoscet amplius locum suum.
17 [b]Misericordia autem Domini ab aeterno
et usque in aeternum super timentes eum;
et [c]iustitia illius in filios filiorum,
18 [d]his qui servant testamentum eius
et [e]memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea.
19 [f]Dominus in caelo paravit sedem suam,
et [g]regnum ipsius omnibus dominabitur.
20 [h]Benedicite Domino, omnes angeli eius,

j cf. Is 43, 1. — v. Ps 21, 32.
l cf. Is 63, 15. — v. Ps 13, 1.
m Ps 78, 11.
n v. Ps 21, 23.
o Is 45, 14; Zc 8, 22. — cf. Ps 2, 1, 2.
p Ps 88, 46.
q cf. Ps 54, 24; Is 38, 10.
r v. Ps 89, 2. [48, 13.
s (all) Heb 1, 10-12. — cf. Is
t Is 35, 4; 51, 6; Mt 24, 35; 2 Pt 3, 7, 10-12; Ap 20, 11. — cf. Heb 12, 27.
u vr. 13.
v (Ecli 14, 18). [Heb 13, 8.
x Nm 23, 19; Ml 3, 6. — cf.
*28] * cf. Catech. R. III 2, 4.*
y v. Ps 68, 38
z Ps 111, 2; 1 Jo 2, 17.

Ad mt. in Asc. (9) et fs. ss. Ang. (20, 21). - ad cmpl. in sb. - in prec. pro grat. act. (cf. 2).
a vr. 22; Ps 104, 1.
1] V. All. in fs. s. Raph. arch.
1, 3] Gr. in fs. BMV. salus infirm.
1-5] VV. in prec. ad prm.
*2] * Catech. R. III 3, 5.*
2, 5] Of. in fs. ss. Cord. J., fr. 6 p. D. 1 Qdg. et QT. Spbr.
b Dt 6, 12; 8, 11. [7, 47, 48.
c Ex 34, 7. — cf. Mt 9, 2; Lc
*3, 4] * cf. Caelest. I epist. adv. Semipel. cp. 12.*
d Ps 146, 3; Ex 15, 26; Is 53, 5. — cf. Mt 8, 17.
e Jn 2, 7. — v. Ps 48, 16.
4] v. Is 53, 3.
f cf. 2 Tm 4, 8; Jc 1, 12.
g Ps 106, 9.
36] Ant. in cm. Min.
h Is 40, 31.
i Ps 145, 7.
j (Ex 33, 13). — cf. Ps 24. 4.
l cf. Ps 77. 10.
m Jr 3, 12. — v. Ps 85, 15; 144. 8.
8] V. in fs. ss. Cord. J.
n Is 57, 16; Jr 3, 5. 12; Lm 3, 31; Mic 7, 18.
o Ez 20, 44.
10] Tr. in fr. 4 Cin. etc. — V. saepius in prec.
p Is 55, 9. —v. Ps 35, 6.
q vr. 13, 17; Lc 1, 50.
r cf. Is 38, 17; Mic 7, 19.
s Jl 2, 18; Ml 3, 17. — cf. Lc 15, 11-24.
t Jb 11, 11. — cf. Heb 4, 15.
u Ps 77, 39. [15; Ecli 10, 9.
v Gn 3, 19; Jb 10, 9; Sap 9,
x 1 Pt 24, 25. — v. Ps 36, 2.
y v. Jb 14, 2; Is 40, 6-8.
z Is 40, 7.
a Ps 36, 36; Jb 7. 10.
b Lc 1, 50. — v. Ps 24, 6.
17] V. in fs. ss. Cord. J.
c Ex 20, 5.
d Dt 7, 9.
c cf. Nm 15, 39, 40.
f v. Ps 10, 5.
g Ps 46, 3.
20-22] saepe saepius in off. et Ms. ss. Ang. [Lc 2, 13.
h Ps 148, 2; Dn 3, 58. — cf.

potentes virtute, [i]facientes verbum illius,
ad audiedam vocem sermonum eius;
21 benedicite Domino, omnes [j]virtutes eius,
[l]ministri eius qui facitis voluntatem eius;
22 [m]benedicite Domino, omnia opera eius,
in omni loco dominationis eius:
[n]benedic, anima mea, Domino.

103

Ipsi David.
[a]Benedic, anima mea, Domino:
Domine Deus meus, [b]magnificatus es vehementer.
Confessionem et [c]decorem induisti
2 [d]amictus lumine sicut vestimento,
[e]extendens caelum sicut pellem.
3 [f]Qui tegis aquis superiora eius,
[g]qui ponis nubem ascensum tuum,
qui [h]ambulas super pennas ventorum,
4 [i]qui facis angelos tuos spiritus
et [j]ministros tuos ignem urentem;
5 [k]qui fundasti terram super stabilitatem suam:
[l]non inclinabitur in saeculum saeculi.
6 [m]Abyssus sicut vestimentum amictus eius;
super montes stabunt aquae.
7 Ab [n]increpatione tua fugient,
a [o]voce tonitrui tui formidabunt.
8 Ascendunt montes, et descendunt campi
in locum quem fundasti eis;
9 [p]terminum posuisti quem non transgredientur.
neque convertentur operire terram.
10 [q]Qui emittis fontes in convallibus,
inter medium montium pertransibunt aquae;
11 potabunt omnes bestiae agri,
exspectabunt onagri in siti sua.
12 Super ea volucres caeli habitabunt,
de medio petrarum dabunt voces.
13 [r]Rigans montes de [s]superioribus suis,
de fructu operum tuorum satiabitur terra
14 [t]producens faenum iumentis
et herbam servituti hominum;
ut [u]educas panem de terra, 15 et [v]vinum laetificet cor hominis;
ut [x]exhilaret faciem in oleo,
et [y]panis cor hominis confirmet.
16 Saturabuntur ligna campi,
et [z]cedri Libani quas [a]plantavit;
17 illic passeres nidificabunt;
[b]herodii domus dux est eorum; 18 montes excelsi [c]cervis,
petra refugium [d]herinaciis.
19 [e]Fecit lunam in tempora,
[f]sol cognovit occasum suum.
20 [g]Posuisti tenebras, et facta est nox,
in ipsa pertransibunt omnes bestiae silvae:
21 [h]catuli leonum rugientes, ut rapiant
et [i]quaerant a Deo escam sibi.
22 Ortus est sol et congregati sunt
et in [j]cubilibus suis collocabuntur.
23 Exibit homo ad [k]opus suum
et ad operationem suam usque ad vesperum.
24 Quam magnificata sunt opera tua, Domine!
Omnia in [l]sapientia fecisti:
impleta est terra possessione tua.
25 Hoc mare magnum et spatiosum manibus,
illic [m]reptilia, quorum non est numerus,

i Ps 148, 8; Dn 7, 10. — cf. Mt 6, 10.
j Ps 148, 3; Dn 3, 6.
l Ps 103, 4; Dn 7, 10; Heb 1, 14.
m Ps 144, 10; Dn 3, 57.
n vr. 1, 2.

Ad mt. in fs. Pnt. (30), et Transf. Dñi (1, 2). — ad sxt. in sb. (1). — in ben. telegraphi (3, 4).
a vr. 35; Ps 102, 1, 2, 22.
b v. 2 Rg 7, 22.
c Ps 92, 1. — cf. Jb 40, 5.
d cf. Jr 43, 12; Dn 7, 9; Hab 3, 4; Mt 17, 2; 1 Tm 6, 16.
e v. Jb 9, 8; Is 40, 22.
f cf. Gn 1, 7. — v. vr. 13.
1-3] R. in Asc. Dñi.
3] in Hymn. ad Ms. sb. QT. Adv. Qdg. et Spbr.
g cf. Am 9, 6.
h Ps 17, 11.
i (all) Heb 1, 7. — cf. Ps 148, 8; Zc 6, 5.
j Ps 102, 20.
k v. Ps 23, 2.
l Ps 118, 90; Ec 1, 4.
m Gn 1, 2. — cf. Gn 7, 19; Am 5, 8.
n Ps 17, 16; Is 50, 2. — cf. Ps 105, 9; Mt 8, 26; Mr 4, 39.
o Ps 17, 14. — cf. Jb 26, 11.
p cf. Jb 26, 10; 38, 8-11; Pro 8, 29; Jr 5, 22.
q cf. Ps 73, 15; 77, 16; 148, 6.

r Ps 146, 8; Jr 14, 22. — v. Ps 64, 10.
s vr. 3.
13] V. in proces. ad pet. pluv. etc.
13-15] Cm. in D. 12 p. Pnt.
t Ps 146, 8, 9; Gn 1, 29, 30; 3, 18; Dt 11, 15; Jb 38, 27. — cf. Ps 135, 25.
14, 15] V. in fs. Corp. Ch.
u Jb 28, 5.
v Jd 9, 13, Ec 10, 19; Ecli 31, 35; 40, 20. — cf. Pro 31, 6, 7.
x cf. Ps 22, 5; Jd 9, 9.
y cf. Gn 18, 5; Lv 22, 26.
z v. Jd 9, 15; Ps 148, 9.
a cf. Nm 24, 6.
b Lv 11, 19.
c v. Jb 39, 1.
d Lv 11, 5; Pro 30, 26.
e Gn 1, 14; Ecli 43, 6-8. — cf. Ps 73, 16.
f cf. Ps 18, 6, 7.
g cf. Is 45, 7.
h Jb 38, 39.
i cf. Ps 144, 15; Jb 38, 41; Jl 1, 10.
j Jb 37, 8.
k cf. Gn 3, 19.

l Pro 3, 19.

m Ps 68, 35; Ecli 43, 27.

cunctis animantibus, quae omnia creator alit conservatque (24-30), argumentum ad Deum laudandum sumit (31-35). — **104.** *Populus invitatur ad laudandum Deum qui Israël dilexit (1-7) eumque non oblitus foede-*

animalia pusilla cum magnis; 26 illic naves pertransibunt;
[n]draco iste quem formasti [o]ad illudendum ei:
27 omnia a te [p]exspectant, ut des illis escam in tempore.
28 [q]Dante te illis, colligent;
aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate;
29 [r]avertente autem te faciem, turbabuntur:
[s]auferes spiritum eorum, et deficient
et in [t]pulverem suum revertentur.
30 [u]Emittes spiritum tuum, et creabuntur,
et renovabis faciem terrae.
31 [v]Sit gloria Domini in saeculum;
[x]laetabitur Dominus in operibus suis.
32 [y]Qui respicit terram et facit eam tremere,
[z]qui tangit montes et fumigant.
33 [a]Cantabo Domino in vita mea,
psallam Deo meo quandiu sum.
34 [b]Iucundum sit ei eloquium meum;
ego vero delectabor in Domino.
35 [c]Deficiant peccatores a terra,
et iniqui, ita ut non sint.
[d]Benedic, anima mea, Domino.

104

[a]Alleluia.
1 [b]Confitemini Domino et invocate nomen eius,
[c]adnuntiate inter gentes opera eius.
2 Cantate ei et psallite ei,
narrate omnia mirabilia eius.
3 Laudamini in nomine sancto eius;
laetetur cor quaerentium Dominum.
4 [d]Quaerite Dominum et confirmamini,
quaerite faciem eius semper.
5 [e]Mementote mirabilium eius quae fecit,
prodigia eius et [f]iudicia oris eius.
6 Semen [g]Abraham servi eius,
filii Iacob [h]electi eius.
7 Ipse Dominus Deus noster: in universa terra [i]iudicia eius.
8 [j]Memor fuit in saeculum testamenti sui,
verbi, quod mandavit in [l]mille generationes,
9 [m]quod disposuit ad Abraham,
et [n]iuramenti sui ad Isaac;
10 et [o]statuit illud Iacob in praeceptum,
et Israël in testamentum aeternum
11 dicens: [p]Tibi dabo terram Chanaan
[q]funiculum hereditatis vestrae.
12 Cum essent [r]numero brevi, paucissimi et incolae eius,
13 et [s]pertransierunt de gente in gentem
et de regno ad populum alterum.
14 [t]Non reliquit hominem nocere eis,
et [u]corripuit pro eis reges:
15 [v]Nolite tangere christos meos
et in prophetis meis nolite malignari.
16 Et [x]vocavit famem super terram
et omne [y]firmamentum panis contrivit.
17 [z]Misit ante eos virum,
in [a]servum venundatus est Ioseph.
18 [b]Humiliaverunt in compedibus pedes eius,
ferrum pertransiit animam eius;
19 donec veniret [c]verbum eius,
[d]eloquium Domini [e]inflammavit eum.
20 [f]Misit rex et [g]solvit eum,
princeps populorum et dimisit eum.
21 Constituit eum dominum domus suae

n (v. Jb 40, 20).
o cf. Jb 40, 15.
*27-29] * Catech. R. IV 13, 11.*
p Ps 144, 15, 16; Jb 36, 31.
q cf. Mt 6, 26.
r Ps 29, 8. — v. Dt 31, 27.
s Ps 145, 4. — v. Jb 34, 14, 15.
t v. Gn 3, 19; Sap 2, 3.
u v. Jb 33, 4.
30] V. etc. in Pnt. et invoc. Spir. S.
30, 31] Of. in vg. Pnt.
v Ps 72, 17.
x cf. Gn 1, 31; Pro 8, 30.
y Am 9, 5. — cf. Hab 3, 10.
z Ps 143, 5; Ex 19, 18; Ecli 16, 19.
a Ps 62, 5. — v. Ps 145, 2.
b Pc 18, 15.
c cf. Is 13, 9. — v. Ps 36, 38.
d v. vr. 1. — cf. Ps 112, 2; 113, 18.

Ad mt in sb. (8, 25, 37).
a Ps 105, 1; 106, 1; 110, 1, 118, 1 etc.
1] V. All. in D. 19 p. Pnt.
1-15] 1 Par 16, 8-22.
b Ps 98, 6; 115, 13, 17. — cf. Gn 4, 26.
c Ps 144, 4, 5, 11, 12.
3, 4] Int. in fr. 5 p. D. 4 Qdg. et fr. 6 QT. Spbr.
d Ps 23, 6; 26, 8.
e Ps 76, 12. — cf. Ps 71, 18.
5] Gr. in fs. manif. BMV. a s. [num.
f Ex 6, 6; 7, 4.
g vr. 42.
h vr. 43; Ps 105, 5. — cf. Ps 134, 4.
*6-27] * cf. Catech. R. III 1, 11.*
i Is 26, 9.
j vr. 42; Ps 105, 45; 110, 5; Lv 26, 42; Lc 1, 72.
l Dt 7, 9.
m Gn 17, 2. — v. Gn 22, 15-18.
n Gn 26, 3.
o Gn 28, 13, 14; 35, 11, 12.
p Gn 12, 7; 15, 18.
q cf. Ps 77, 54; Lm 5, 2.
r Gn 34, 30; Dt 7, 7; 26, 5.
s cf. Heb 11, 9.
t cf. Gn 35, 5.
u Gn 12, 17; 20, 3, 7.
v Gn 20, 6, 7; 2 Rg 1, 14; 1 Par 16, 22. — cf. Gn 26, 11.
x Gn 41, 54; 4 Rg 8, 1. — cf. Ag 1, 11.
y cf. Ps 103, 15. — v. Lv 26, 26; Is 3, 1; Ez 4, 16.
z Gn 45, 5; 50, 20.
a Gn 37, 28, 36; Ac 7, 9.
b cf. Gn 39, 20.
18, 19] v. Ps 80, 6, 7.
c Gn 40, 20, 21; 41, 53, 54.
d Ps 118, 50; Gn 41, 25.
e (cf. Jd 7, 4).
f Gn 41, 14. — cf. Ps 145, 7.
g Gn 41, 40-44; 42, 6.
21] V. in fs. s. Joseph.

ris cum patribus constituti ab hostibus semper servavit (8-15). Hoc demonstrant historiae Ioseph (16-25) et Moysi educentis Israël de Aegypto (26-38) eumque usque ad terram promissionis deducentis (39-45). —

et principem omnis possessionis suae.
22 Ut erudiret principes eius sicut semetipsum
et senes eius prudentiam doceret.
23 [h]Et intravit Israël in Aegyptum,
et Iacob [i]accola fuit in [j]terra Cham.
24 Et [k]auxit populum suum vehementer
et firmavit eum super inimicos eius,
25 [l]convertit cor eorum, ut odirent populum eius,
et [m]dolum facerent in servos eius.
26 [n]Misit Moysen servum suum,
Aaron, quem [o]elegit ipsum:
27 [p]posuit in eis verba signorum suorum
et prodigiorum in terra Cham.
28 [q]Misit tenebras et obscuravit
et non exacerbavit sermones suos.
29 [r]Convertit aquas eorum in sanguinem,
et [s]occidit pisces eorum;
30 [t]edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipso-
31 Dixit, et [u]venit coenomyia [rum.
et [v]cinifes in omnibus finibus eorum.
32 [x]Posuit pluvias eorum grandinem,
ignem comburentem in terra ipsorum.
33 Et [y]percussit vineas eorum et ficulneas eorum
et contrivit lignum finium eorum.
34 Dixit, et [z]venit locusta et bruchus cuius non erat numerus;
35 et comedit omne faenum in terra eorum
et comedit omnem fructum terrae eorum.
36 Et [a]percussit omne primogenitum in terra eorum,
[b]primitias omnis laboris eorum,
37 et eduxit eos cum [c]argento et auro,
et non erat in tribubus eorum infirmus.
38 [d]Laetata est Aegyptus in profectione eorum,
quia incubuit [e]timor eorum super eos.
39 [f]Expandit nubem in protectionem eorum
et ignem, ut luceret eis per noctem.
40 [g]Petierunt, et [h]venit coturnix,
et [i]pane caeli saturavit eos.
41 [j]Dirupit petram, et fluxerunt aquae,
abierunt in sicco flumina.
42 Quoniam [m]memor fuit verbi sancti sui,
quod habuit ad [n]Abraham puerum suum,
43 et eduxit populum suum in exsultatione
et electos suos in [o]laetitia
44 et [p]dedit illis regiones gentium,
et [q]labores populorum possederunt,
45 ut [r]custodiant iustificationes eius
et [s]legem eius requirant.

h Gn 46, 6; Ac 7, 15.
i Ac 13, 17.
j vr. 27; Ps 105, 22. — cf. Ps 77, 51.
k Ex 1, 7; Dt 26, 5.
l cf. Ex 9, 12; Rm 11, 8. — v. Ex 1, 8-14.
m Ex 1, 10; Ac 7, 19.
n Ex 3, 10; 4, 12.
o Nm 16, 5; 17, 5.
27-36] Ps 78, 43-51.
p v. Ex 3-12.
27] *V., Gr. et Ant. ut s. vr. 5.*
q Ex 10, 21-23; Sap 17, 2.
r Ex 7, 20-25.
s Ex 7, 21.
t Ex 8, 3, 6.
u Ex 8, 24.
v Ex 8, 17.
x Ex 9, 23.
y Ex 9, 25.
z cf. Jl 1, 4; 2, 25. — v. Ex 10, 12-15.
a Ex 12, 29; Sap 18, 12.
b (cf. Gn 49, 3).
c Ex 12, 35. 36.
d Ex 12, 33.
e Ex 15, 16.
f Ex 13, 21. — cf. Jb 36, 29; Is 4, 5.
g Ps 77, 18.
h Ps 77, 27; Ex 16, 13; Nm 11, 31.
i Ps 77, 24-26; Ex 16, 14, 15; 2 Es 9, 15. — cf. Jo 6, 31.
j Ps 77, 15.
l cf. Ps 62, 3.
m vr. 8, 9; Ex 2, 24.
n vr. 6; Gn 15, 14.
42] *V. ad mt. in sb.*
43] *Int. in sb. in Albis.*
o cf. Is 35, 10. — v. Ex 15, 1-21.
p Js 24, 13. — cf. Ps 77, 54, 55.
q Dt 6, 10. — cf. Jo 4, 38.
r Dt 4, 1, 40.
s Ps 77, 7.

105

[a]Alleluia.
1 [b]Confitemini Domino, quoniam bonus,
quoniam in saeculum misericordia eius.
2 [c]Quis loquetur potentias Domini,
auditas faciet omnes laudes eius?
3 Beati qui custodiunt iudicium
et [d]faciunt iustitiam in omni tempore.
4 [e]Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui;
visita nos in salutari tuo,
5 ad videndum in bonitate [f]electorum tuorum,
ad laetandum in laetitia gentis tuae,
ut lauderis cum hereditate tua.
6 [g]Peccavimus cum patribus nostris,
iniuste egimus, iniquitatem fecimus.

Ad mt. in sb. (8, 51, 44).
a v. Ps 104, 1.
b Ps 106, 1; 117, 1; 135, 1; 1 Par 16, 34; Jdt 13, 21; Jr 33. 11; Dn 3, 89: 1 Mc 4, 24.
1-4] *Tr. in D. 2 Qdg.*
c cf. Ec 1, 8; Ecli 18, 2, 3; 43. 29, 35.
d cf. Ps 14, 2.
e cf. Ps 118, 132.
4] *v. Ps 79, 19, 20. — V. in frr. Adv. et in fs. ss. Rdmpt.*
4b. 5] *Ant. in sb. p. D. 1 Adv.*
f Ps 104. 43.
g 3 Rg 8. 47; 1 Es 9, 6; 2 Es 1, 6, 7; 9, 19: Jdt 7, 19; Jr 3, 25; 14. 20: Lm 3, 42; Bar 2, 12; Dn 9, 5.
6] *v. Jdt 4, 1-3.*

105. *Misericordiam Dei magnam esse ostendunt defectiones, quibus Israël in Aegypto (1-12), in peregrinatione per desertum (13-33), necnon in terra Chanaan, tempore praesertim Iudicum (34-46), iram*

7 Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua,
[h]non fuerunt memores multitudinis misericordiae tuae,
et [i]irritaverunt ascendentes in mare, mare Rubrum.
8 Et salvavit eos [j]propter nomen suum,
ut [l]notam faceret potentiam suam.
9 Et increpuit [m]mare Rubrum, et [n]exsiccatum est,
et [o]deduxit eos in abyssis sicut in deserto
10 et [p]salvavit eos de manu odientium
et [q]redemit eos de manu inimici
11 et [r]operuit aqua tribulantes eos:
unus ex eis non remansit.
12 Et [s]crediderunt verbis eius
et [t]laudaverunt laudem eius.
13 Cito fecerunt, [u]obliti sunt operum eius
et non [v]sustinuerunt [x]consilium eius
14 et [y]concupierunt concupiscentiam in deserto
et [z]tentaverunt Deum in inaquoso.
15 Et [a]dedit eis petitionem ipsorum
et misit saturitatem in animas eorum.
16 Et [b]irritaverunt Moysen in castris, Aaron sanctum Domini.
17 [c]Aperta est terra et deglutivit Dathan,
et operuit super congregationem Abiron;
18 et [d]exarsit ignis in synagoga eorum,
flamma combussit peccatores.
19 Et fecerunt [e]vitulum in Horeb
et adoraverunt sculptile
20 et [f]mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli
[comedentis faenum.
21 [g]Obliti sunt Deum [h]qui salvavit eos,
qui fecit [i]magnalia in Aegypto,
22 mirabilia in [j]terra Cham, terribilia in mari Rubro.
23 Et dixit ut disperderet eos, si non Moyses [l]electus eius
[m]stetisset in confractione in conspectu eius,
ut averteret iram eius, ne disperderet eos;
24 et [n]pro nihilo habuerunt terram desiderabilem,
[o]non crediderunt verbo eius
25 et [p]murmuraverunt in tabernaculis suis,
non exaudierunt vocem Domini.
26 Et [q]elevavit manum suam super eos,
ut prosterneret eos in deserto
27 et ut deiceret semen eorum in nationibus,
et [r]dispergeret eos in regionibus.
28 Et [s]initiati sunt Beelphegor
et comederunt sacrificia [t]mortuorum
29 et irritaverunt eum in adinventionibus suis,
et multiplicata est in eis ruina.
30 Et [u]stetit Phinees et placavit, et cessavit quassatio.
31 Et [v]reputatum est ei in iustitiam
in generationem et generationem usque in sempiternum.
32 Et [x]irritaverunt eum ad aquas contradictionis,
et vexatus est Moyses propter eos;
33 quia [y]exacerbaverunt spiritum eius,
et [z]distinxit in labiis suis.
34 [a]Non disperdiderunt gentes, quas [b]dixit Dominus illis;
35 et [c]commixti sunt inter gentes
et didicerunt opera eorum
36 et [d]servierunt sculptilibus eorum,
et factum est illis [e]in scandalum;
37 et [f]immolaverunt filios suos et filias suas [g]daemoniis
38 et [h]effuderunt sanguinem innocentem,
sanguinem filiorum suorum et filiarum suarum,
quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan.
Et [i]infecta est terra in sanguinibus
39 et contaminata est in operibus eorum,
et [j]fornicati sunt in adinventionibus suis.

h vr. 13, 21.
i Ex 14, 11, 12.
j Ez 20, 9, 14.
l Ex 9, 16.
m Nh 1, 4. — cf. Ps 17, 16; 103, 7.
n Ps 65, 6; Ex 14, 21. — cf. Ps 50, 2; 51, 10.
o Sap 19, 7; Is 63, 13.
p Ex 14, 30; Lc 1, 71.
q Ps 106, 2.
r Ex 14, 28; 15, 5.
s Ex 14, 31.
t v. Ex 15, 1-21.
u cf. Ex 15, 22-24; 16, 2; 17, 2; Is 17, 10. — v. vr. 21.
v v. Ps 32, 20.
x cf. Ps 106, 11.
y Nm 11, 4; 1 Cor 10, 6.
z Ex 17, 2; Ps 77, 18, 41; 94, 9.
a Ps 77, 29.
b v. Nm 16, 1-3.
c Nm 16, 31, 32; Dt 11, 6.
d Nm 16, 35. — cf. Nm 11, 1.
e Ex 32, 4; Dt 9, 16; Ac 7, 41.
f Js 2, 11. — cf. Sap 12, 24; Rm 1, 23.
20] * *Catech. R. III 2, 18.*
g vr. 7, 13; Ps 77, 11; Dt 32, 18; Is 17, 10. — v. Jr 2, 32.
h Lc 1, 47.
i Dt 10, 21. — cf. Ps 77, 43.
j Ps 104, 23, 27.
k Ex 32, 10; Dt 9, 13, 14; Ez 20, 8.
l Ps 104, 6.
m cf. Ez 22, 30.
n Nm 14, 2, 4, 31.
o Dt 1, 32; 9, 23.
p Nm 14, 2; Dt 1, 27.
q Ex 6, 8; Nm 14, 30; Dt 32, 40; Ez 44, 12. — cf. Ps 94, 11. — v. Gn 17, 22.
r v. Ps 43, 12.
s Nm 25, 3; Os 9, 10.
t Is 8, 19.
u Nm 25, 7, 8.
30] *v. Nm 16, 46, 48; 25, 8.*
v cf. Gn 15, 6; Nm 25, 10-13.
x v. Nm 20, 12, 13; Dt 1, 37.
y Ps 77, 40; 106, 11; Is 63, 10.
z (Nm 20, 10).
a Jd 1, 21, 27-36. — cf. Dt 7, 1, 2; 12, 2, 3.
b Ex 23, 24; Nm 33, 52; Dt 7, 16, 24.
c Jd 3, 5, 6. — cf. 1 Es 9, 2; Os 4, 8.
d Jd 2, 12, 13, 17, 19.
e Ex 23, 33; Dt 7, 16; Js 23, 13; Jd 2, 3; Sap 14, 11.
f 4 Rg 16, 3; Is 57, 5; Ez 16, 20; 20, 26.
g Dt 32, 17. — cf. 1 Cor 10, 20.
h v. Jr 2, 34.
i cf. Jr 7, 31.
j Is 24, 5; Jr 2, 7.

ipsius provocavit. Nova igitur protectio speranda ab eo est (*47-58*).
Liber V: Pss. 106-150. — 106. *Ut bonitas Dei exaltetur ab iis, qui ab eo servati sunt, vates enarrat mala quibus iter in deserto facientes*

40 Et [k]iratus est furore Dominus in [l]populum suum
et abominatus est hereditatem suam
41 et [m]tradidit eos in manus gentium;
et dominati sunt eorum [n]qui oderunt eos,
42 et tribulaverunt eos inimici eorum,
et humiliati sunt sub manibus eorum.
43 [o]Saepe liberavit eos;
ipsi autem exacerbaverunt eum in [p]consilio suo
et [q]humiliati sunt in iniquitatibus suis.
44 Et vidit, cum tribularentur,
et [r]audivit orationem eorum
45 et [s]memor fuit testamenti sui, [suae,
et [t]paenituit eum [u]secundum multitudinem misericordiae
46 et [v]dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui
47 Salvos nos fac, Domine Deus noster, [ceperant eos.
et [x]congrega nos de nationibus;
ut confiteamur nomini sancto tuo
et gloriemur in laude tua.
48 [y]Benedictus Dominus Deus Israël
a saeculo et usque in saeculum:
et dicet omnis populus: Fiat, fiat.

106

[a]Alleluia.
1 [b]Confitemini Domino, quoniam bonus,
quoniam in saeculum misericordia eius.
2 Dicant [c]qui redempti sunt a Domino,
quos redemit de manu inimici
et de [d]regionibus [e]congregavit eos
3 a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari.
4 [f]Erraverunt in solitudine, in inaquoso,
viam [g]civitatis habitaculi non invenerunt,
5 esurientes et sitientes, anima eorum in ipsis defecit.
6 Et [h]clamaverunt ad Dominum cum tribularentur,
et de necessitatibus eorum eripuit eos
7 et deduxit eos in viam [i]rectam,
ut irent in [j]civitatem habitationis.
8 [l]Confiteantur Domino misericordiae eius,
et mirabilia eius filiis hominum,
9 quia [m]satiavit animam inanem
et [n]animam esurientem satiavit bonis.
10 [o]Sedentes in tenebris et [p]umbra mortis,
[q]vinctos in mendicitate et ferro,
11 quia [r]exacerbaverunt eloquia Dei
et [s]consilium Altissimi irritaverunt,
12 et humiliatum est in laboribus cor eorum,
infirmati sunt, [t]nec fuit qui adiuvaret.
13 Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur,
et de necessitatibus eorum liberavit eos
14 et [u]eduxit eos de tenebris et umbra mortis
et [v]vincula eorum disrupit.
15 [x]Confiteantur Domino misericordiae eius,
et mirabilia eius filiis hominum,
16 quia [y]contrivit portas aereas
et vectes ferreos confregit.
17 Suscepit eos de via iniquitatis eorum;
propter iniustitias enim suas humiliati sunt.
18 [z]Omnem escam abominata est anima eorum,
et [a]appropinquaverunt usque ad [b]portas mortis.
19 Et [c]clamaverunt ad Dominum cum tribularentur,
et de necessitatibus eorum liberavit eos,
20 [d]misit verbum suum et [e]sanavit eos
et [f]eripuit eos de interitionibus eorum.

k v. Ps 72, 27.
l v. Ps 27, 9.
m 2 Es 9, 27; Jdt 5, 22. — cf. Jd 2, 14; 3, 8, 12; 4, 2 etc.
n Lv 26, 17.
o v. Jd 2, 16.
p cf. Ps 80, 13.
q Lv 26, 39.
r Ps 106, 6; Jd 3, 9, 15; 4, 3; 6, 7 etc.
s Ps 104, 8; Lv 26, 42; 2 Mc 1, 2.
t Jr 26, 3, 13, 19.
u vr. 7; Ps 50, 3; 68, 17; Is 63, 7; Lm 3, 32.
v 3 Rg 8, 50; 2 Par 30, 9; 1 Es 9, 9; 2 Es 1, 11; Jr 42, 12, — cf. Gn 39, 21; Dn 1, 9.
47] *Gr. in fs. ss. nom. J. — Int. in Ms. ad toll. schisma. — v. Ps 16, 8; 51, 11.*
47, 48] 1 Par 16, 35, 36.
x Dt 30, 3. — cf. 2 Mc 1, 27. — v. Ps 106, 2.
y v. Ps 40, 14.

Ad mt. in sb. (*6, 24, 42*).
a v. Ps 104, 1.
b v. Ps 105, 1.
c Ps 105, 10; Is 62, 12; 63, 4.
2] *v. Ps 117, 24. — R. in fr. 2 p. D. 4 p. Pascha.*
d cf. 4 Rg 17, 6; 24, 14; Tb 1, 16, 17; Est 2, 5; Is 44, 28.
e Ps 105, 47; Dt 30, 3; Ecli 36, 13; Is 11, 12; 43, 5; 56, 8; Jr 29, 14; 31, 8, 10; Ez 20, 34, 41; 39, 27.
f vr. 40. — cf. Dt 33, 10.
g vr. 35.
h vr. 19; Ps 76, 4; 105, 44.
i vr. 13, 19, 28; Ps 105, 44, — cf. Jn 1, 5.
j 1 Es 8, 21.
l vr. 15, 21, 31.
8] *Cm. in fs. ss. Rdmpt. — V. All. in fs. cath. s. Pet.*
8, 9] *Gr. in fs. s. Jo. Cantii.*
m cf. Ps 33, 11; 145, 7. — cf. Mt 5, 6.
n Lc 1, 53. [*Cl.*
9, 10] *Int.* (*vr. 8*) *in fs. s. Petri*
o Lc 1, 79. — cf. Is 42, 7; 49, 9; Mic 7, 8.
p vr. 14. — v. Jb 3, 5.
q cf. Jb 36, 8.
r v. Ps 105, 33.
s Pro 1, 30. — cf. Dt 31, 20; Lc 7, 30.
t v. Ps 21, 12.
u cf. vr. 10.
v cf. Ps 2, 3; 115, 16; Jr 5, 5.
x vr. 8.
y Is 45, 2.
16, 14] *R. in fs. ss. Cord. J.*
(*16, 14*)] *R. in off. Df.*
z v. Ps 101, 5.
a v. Ps 87, 4.
b Ps 9, 15. — v. Jb 38, 17.
c vr. 6.
d Ps 147, 15, 18; Ex 15, 26; Sap 16, 12; Ac 10, 36. — cf. Mt 8, 8, 13.
e Ps 29, 3, 4; 4 Rg 20, 5.
20, 21] *Gr. in D. 2 p. Epiph. et in Ms. pro vit. mort.*
f Ps 102, 4; Jb 33, 28, 30. — v. Ps 48, 16.

(1-9), morbo vel carcere detenti (10-22), periclitantes in mari (23-32) aliisqui tribulationibus laborantes immunes evaserunt (33-43). — **107.** *Psalmorum 56, 8-12, et 59, 6-14 verbis postulatur a Deo auxilium.* —

21 Confiteantur Domino misericordiae eius,
et mirabilia eius filiis hominum,
22 et [g]sacrificent sacrificium laudis
et [h]adnuntient opera eius in exsultatione.
23 Qui [i]descendunt mare in navibus
facientes operationem in aquis multis,
24 ipsi viderunt opera Domini
et mirabilia eius in profundo.
25 [j]Dixit, et stetit [l]spiritus procellae,
et exaltati sunt fluctus eius:
26 ascendunt usque ad caelos
et descendunt usque ad abyssos;
anima eorum in malis tabescebat.
27 Turbati sunt et [m]moti sunt sicut ebrius,
et omnis sapientia eorum devorata est.
28 Et [n]clamaverunt ad Dominum cum tribularentur,
et de necessitatibus eorum eduxit eos
29 et [o]statuit procellam eius in auram,
et siluerunt fluctus eius.
30 Et laetati sunt quia siluerunt,
et deduxit eos in portum voluntatis eorum.
31 [p]Confiteantur Domino misericordiae eius,
et mirabilia eius filiis hominum
32 et exaltent eum in [q]ecclesia plebis
et in cathedra seniorum laudent eum.
33 [r]Posuit flumina in desertum
et exitus aquarum in sitim,
34 [s]terram fructiferam in salsuginem
a malitia inhabitantium in ea.
35 [t]Posuit desertum in stagna aquarum
et [u]terram sine aqua in exitus aquarum
36 et collocavit illic esurientes,
et constituerunt [v]civitatem habitationis
37 et seminaverunt agros et plantaverunt vineas
et fecerunt fructum nativitatis.
38 Et [x]benedixit eis, et multiplicati sunt nimis;
et iumenta eorum non minoravit,
39 et pauci facti sunt et vexati sunt a tribulatione malorum et dolore.
40 [y]Effusa est contemptio super principes;
et [z]errare fecit eos in invio et non in via
41 et [a]adiuvit pauperem de inopia
et [b]posuit sicut oves familias.
42 [c]Videbunt recti et laetabuntur,
et [d]omnis iniquitas oppilabit os suum.
43 [e]Quis sapiens et custodiet haec
et intelliget misericordias Domini?

107

Canticum psalmi ipsi David.
2 Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum,
cantabo et psallam in gloria mea:
3 Exsurge, gloria mea, exsurge, psalterium et cithara; exsurgam diluculo.
4 Confitebor tibi in populis, Domine,
et psallam tibi in nationibus;
5 quia magna est [a]super caelos misericordia tua,
et usque ad nubes veritas tua.
6 Exaltare super caelos, Deus,
et super omnem terram gloria tua;
7 ut liberentur dilecti tui,
salvum fac dextera tua et exaudi me.
8 Deus locutus est in sancto suo:
Exsultabo et dividam Sichimam
et convallem tabernaculorum dimetiar.
9 Meus est Galaad, et meus est Manasses,

g v. Ps 49, 14.
h Ps 9, 2. — v. 117, 17.
i Js 42, 10; Jn 1, 3. — v. Sap 14, 3; Ecli 43, 27.
j Ps 104, 31, 34.
l Ps 148, 8; Jr 1, 4. — cf. Lc 8, 25
m Is 24, 20. — v. Jb 12, 25.
n vr. 6, 19.
o cf. Mt 8, 16.
p vr. 8, 15. 21.
q Ps 21, 23, 26.
33, 31] Gr. et V. in fs. cath. s. Petri
32] V. in sb. ad mt. et in comm. omn. ss. Pont.
r Is 42, 15; 50, 2.
s v. Gn 19, 24-28; Dt 29, 33.
t Ps 113, 8; Is 41, 18. — cf. Is 35, 6, 7; 43, 19, 20. — v. Ps 77, 15, 16.
u Jb 38, 26, 27. — cf. Is 30, 35.
v vr. 4, 7.
x Gn 12, 2; 17, 20; Ex 1, 7.
y Jb 12, 21.
z Jb 12, 24; Sap 5, 7.
a Ps 112, 7, 8; 1 Rg 2, 8; Lc 1, 52.
b Jb 21, 11.
c Ps 33, 3; 34, 27; 118, 74; Jb 22, 19, 29.
d v. Ps 62, 12.
e Jr 9, 12; Os 14, 10.

Ad prm. in sb.
2-6] Ps 56, 8-12.
2] *V. All. in D. 20 p. Pnt. et in Ms. ad postul. grat. b. moriendi.*
2, 3] *R. in fr. 4 p. D. 2 p. Epiph.*
a cf. Ps 112, 4.
5] *V. in fr. 2 ad mt.*
7-13] Ps 59, 6-13.

108. *Impietate et calumnia oppressus (1-5) hosti cuidam mala gravissima in re familiari (6-10), in bonis fortunae et in eius progenie (6-15) ob cordis duritiam imprecatur (16-20); sibi misero autem Dñum suc-*

et Ephraim susceptio capitis mei;
Iuda, rex meus, 10 Moab [b]lebes spei meae;
in Idumaeam extendam calceamentum meum;
mihi [b]alienigenae amici facti sunt.
11 Quis deducet me in civitatem munitam?
quis deducet me usque in Idumaeam?
12 Nonne tu, Deus, qui reppulisti nos?
Et non exibis, Deus, in virtutibus nostris?
13 Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis.
14 In Deo faciemus virtutem,
et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

108

In finem. Psalmus David.
2 [a]Deus laudem meam [b]ne tacueris;
quia os peccatoris et os [c]dolosi super me apertum est:
3 locuti sunt adversum me lingua dolosa
et sermonibus odii circumdederunt me
et expugnaverunt me [d]gratis.
4 [e]Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi, [f]ego autem ora-
5 et posuerunt adversum me mala pro bonis [bam;
et odium pro dilectione mea.
6 Constitue super eum peccatorem,
et [g]diabolus stet a dextris eius;
7 cum iudicatur, exeat condemnatus,
et [h]oratio eius fiat in peccatum:
8 fiant [i]dies eius pauci, et [j]episcopatum eius accipiat alter;
9 [l]fiant filii eius orphani, et uxor eius vidua;
10 [m]nutantes transferantur filii eius et [n]mendicent
et eiciantur de habitationibus suis;
11 [o]scrutetur faenerator omnem substantiam eius,
et diripiant alieni labores eius;
12 non sit illi adiutor,
[p]nec sit qui misereatur pupillis eius;
13 [q]fiant nati eius in interitum;
in generatione una [r]deleatur nomen eius;
14 [s]in memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu
et peccatum matris eius [t]non deleatur; [Domini,
15 [u]fiant contra Dominum semper,
et [v]dispereat de terra memoria eorum.
16 Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam,
17 et persecutus est [x]hominem inopem et mendicum
et [y]compunctum corde mortificare,
18 et [z]dilexit maledictionem, et veniet ei;
et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo,
et induit maledictionem sicut vestimentum,
et intravit sicut aqua in interiora eius
et sicut oleum in ossibus eius.
19 [a]Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur,
et sicut zona, qua semper praecingitur.
20 Hoc opus eorum [c]qui detrahunt mihi apud Dominum
et qui loquuntur mala adversus animam meam.
21 Et tu, Domine Domine, fac mecum [d]propter nomen tuum,
quia [e]suavis est misericordia tua; [f]libera me,
22 quia egenus et pauper ego sum,
et cor meum conturbatum est intra me.
23 [g]Sicut umbra, cum declinat, ablatus sum
et [h]excussus sum sicut locustae.
24 Genua mea infirmata sunt [i]a ieiunio,
et [j]caro mea immutata est propter oleum,
25 et ego factus sum [l]opprobrium illis;
viderunt me et [m]moverunt capita sua.
26 Adiuva me, Domine Deus meus.
salvum me fac secundum misericordiam tuam,
27 et [n]sciant quia manus tua haec,

b cf. Ps 59, 10.

Ad nn. in sb. (2, 3).
a (Dt 10, 21. — cf. Ps 70, 6; Jr 17, 14).
b v. Ps 27, 1.
c Ps 51, 4.
3] V. in Parasc. — v. vr. 25.
d v. Ps 68, 5.
3-5] R. in fr. 4 mai. hebd.
e v. Ps 34, 12.
4] V. in R. s. Luciae Virg.
f Ps 68, 14; 119, 7. — cf. Ps 140, 5; Lc 6, 42; Heb 5, 7.
*6 sqq.] * cf. Catech. R. IV 5, 6.*
6-15] cf. Ps 34, 4-8; 68, 23-29.
g cf. 1 Par 21, 1; Jb 1, 6; Zc 3, 1, 2.
h Pro 15, 8; 21, 27; 28, 9. — cf. Is 1, 15.
i Ps 54, 24. —cf. Sap 4, 3, 4.
j (all) Ac 1, 20. — cf. Jo 17, 12.
l Ex 22, 24.
m Ps 58, 16. — cf. Lc 13, 35.
n Jr 18, 21. — cf. Ps 36, 35.
o Lv 26, 16; Dt 28, 43, 44. — cf. Ps 127, 2; Ag 1, 11.
p cf. Ex 22, 22, 23; Jb. 5, 4.
q v. Ps 20, 11; Ecli 41, 14.
r vr. 15.
s Ex 20, 5; Lm 1, 22.
t 1 Es 4, 5; Jr 18, 23.
u cf. Ps 89, 8.
v vr. 13; Ps 33, 17; Pro 10, 7. — v. Ecli 41, 14.
x vr. 22; Ps 39, 18. — cf. 2 Cor 8, 9.
y v. Ps 33, 19.
z cf. Pro 14, 14; Ez 35, 6.
a cf. vr. 29; Ps 72, 6.
b Nm 5. 22. — cf. Jb 15. 16; 34, 7; Is 24, 6.
c vr. 29.
21] Of. in fr. 4 p. D. 3 Qdg.
d Ps 22, 3. — cf. Jr 14, 7.
e Ps 68, 17. — cf. Ps 62, 4; 117, 76.
f cf. Is 66, 2.
g v. Ps 101. 12,
h 2 Es 5, 13: Jb 38, 13.
i Ps 34, 13.
j (cf. Jb 16, 8).
25, 26] R. in fr. 2 mai. hebd.
l Ps 21, 7; 68, 20.
m v. Ps 21, 8.
26] v. Ps 118, 23.
n cf. Ex 8, 19: Jb 37, 7.

currentem sperat (21-31). — **109.** ***Messiae dignitas, officium, potentia et triumphus describuntur.*** — **110.** ***Laudantur opera Dei praesertim miracula et legislatio.*** — **111.** ***Religiosi et benefici beati dicuntur,***

et tu, Domine, fecisti eam.
28 [o]Maledicent illi, et tu benedices:
qui insurgunt in me confundantur,
[p]servus autem tuus laetabitur.
29 [q]Induantur qui detrahunt mihi pudore,
et operiantur sicut diploide confusione sua.
30 Confitebor Domino nimis in ore meo
et [r]in medio multorum laudabo eum;
31 quia adstitit [s]a dextris pauperis,
ut salvam faceret a persequentibus animam meam.

109 Psalmus David.

[a]Dixit Dominus Domino meo: [b]Sede a dextris meis,
[c]donec ponam inimicos tuos [d]scabellum pedum tuorum.
2 [e]Virgam virtutis tuae emittet Dominus [f]ex Sion:
[g]dominare in medio inimicorum tuorum.
3 Tecum principium in die [h]virtutis tuae,
[i]in splendoribus sanctorum;
ex utero [j]ante luciferum genui te.
4 [l]Iuravit Dominus, et [m]non paenitebit eum: [sedech.
[n]Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem [o]Melchi-
5 Dominus [p]a dextris tuis [q]confregit in die irae suae reges;
6 [r]iudicabit in nationibus, [s]implebit ruinas,
[t]conquassabit capita in terra multorum.
7 [u]De torrente in via bibet;
[v]propterea exaltabit caput.

110 [a]Alleluia.

1 [b]Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo,
in [c]consilio iustorum et congregatione.
2 [d]Magna opera Domini,
[e]exquisita in omnes voluntates eius:
3 confessio et magnificentia opus eius,
et [f]iustitia eius manet in saeculum saeculi.
4 [g]Memoriam fecit mirabilium suorum
[h]misericors et miserator Dominus:
5 [i]escam dedit timentibus se,
[j]memor erit in saeculum testamenti sui.
6 Virtutem operum suorum adnuntiabit populo suo,
7 ut det illis hereditatem gentium.
[l]Opera manuum eius veritas et iudicium,
8 [m]fidelia omnia mandata eius,
[n]confirmata in saeculum saeculi,
[o]facta in veritate et aequitate.
9 [p]Redemptionem misit populo suo,
mandavit in aeternum testamentum suum:
[q]sanctum et terribile nomen eius.
10 [r]Initium sapientiae timor Domini,
[s]intellectus bonus omnibus facientibus eum.
Laudatio eius manet in saeculum saeculi.

111 [a]Alleluia. Reversionis [b]Aggaei et Zachariae.

1 [c]Beatus vir qui timet Dominum,
[d]in mandatis eius volet nimis:
2 [e]potens in terra erit semen eius,
generatio rectorum benedicetur;
3 [f]gloria et divitiae in domo eius,
et iustitia eius manet in saeculum saeculi.
4 [h]Exortum est in tenebris lumen rectis,
[i]misericors et miserator et iustus.
5 [j]Iucundus homo qui miseretur et commodat,

o cf. 2 Rg 16, 12; Mt 5, 11.
p cf. Is 65, 14. [v. Jb 8, 22.
q vr. 18; Ps 34, 26; 70, 13. —
30, 31] Of. in Litaniis.
r cf. Ps 21, 26.
s Ps 15, 8; 109, 5.

Ad vsp. in D. (1), in fs. Corp. Ch. (4), ss. Cor.d J. (7) etc.
a (all) Mt 22, 44 etc.; Ac 2, 34. 35.
b (all) Heb 1, 13. — cf. Mt 26, 64; Eph 1. 20; Col 3, 1; Heb 1, 3; 8, 1; 10, 12; 12, 2. — v. Ps 44, 10.
c Heb 10, 13. — cf. 1 Cor 15, 25; Eph 1, 22; Heb 2, 8; 1 Pt 3, 22.
d Dt 33, 29; Js 10, 24. — cf. Ps 8, 8.
2] Ant. in fs. ss. Rdmpt.
e Jr 48, 17; Ez 19, 14. — cf. Ps
f cf. Is 2, 3; Mic 4, 2. [44, 7.
g Ps 71, 8. — cf. Dn 7, 13, 14.
h cf. Jl 2, 1, 2. [*Dñi.*
3] Gr. Cm. et Ant. in Nativ.
i cf. 1 Cor 6, 2. *j* Ps 2, 7.
l (all) Heb 7, 21; Ps 131, 11.
*4] * Catech. R. III 3, 15. Ant. etc. in cm. et pr. Ss.*
m Ps 131, 11; 1 Rg 15, 29.
n (all) Heb 5, 6; 7, 13, 21. — Zc 6, 13; Heb 7, 24. — cf. Jo 12, 34.
*4b] * Catech. R. I 3, 7; II 4, 75.*
o Gn 14, 18-20.
p v. Ps 15, 8. *q* Ps 2, 9; 88, 24.
r Is 2, 4; Jl 3, 12; Mic 4, 3. — v. Ps 7, 9 etc. [18).
s (v. Ez 39, 17-19; Ap 19, 17,
t cf. Ps 67, 22; Ecli 36, 12;
u cf. Jd 7, 5, 6. [Hab 3, 13.
v cf. Ph 2, 9.

Ad vsp. in Dd. (2), in Nativ. (9), in fs. Corp. Ch. (4, 5), ss. Cordis (4, 9) et nom. J.
a Ps 104, 1. [*(9, 10) etc.*
b Ps 137, 1.
c Ps 149, 1. — v. Ps 21, 26.
d Ps 91, 6; 103, 24; 138, 14; Ap 15, 3. [Ps 111, 1.
e Ps 118, 45, 64, 155. — cf.
*3, 4] * Catech. R. II 4, 3.*
f Ps 111, 3, 9.
g cf. Ex 12, 14; 13, 9.
*4] * cf. Conc. Trid. s. XIII cp. 2. — V. in bened. mensae.*
h v. Ps 85, 15.
i cf. Ps 33, 10, 11; Mt 6, 31-33.
j v. Ps 104, 8. [— v. Ps 32, 19.
l Dn 4, 34; Ap 15, 3.
m Ps 18, 8.
n Is 40, 8; Mt 5, 18.
o cf. Ps 18, 10. — Ps 118, 142.
p cf. Mt 1, 21; Lc 1, 68.
*9b] * Catech. R. IV 10, 1.*
q v. Ps 98, 3; Lc 1, 49.
r Dt 4, 6; Jb 28, 28; Pro 1, 7; 9, 10; Ecli 1, 16. — cf. Ecli
10] R. in D. 1, Aug. [25, 16.
s Jo 7, 17. — cf. Pro 13, 15.

Ad vsp. in Dd. (1), in Nativ.
a Ps 104, 1. [*Dñi (4) etc.*
b Ps 145, 1. [15; 34, 16.
c Ps 113, 13; 127, 1, 4; Ecli 25,
1, 3] saepe in cm. et pr. Ss.
d Ps 1, 2; 118, 1.
e cf. Ps 24, 13; 101, 29; Pro 11, 21; 20. 7. — cf. Ps 36, 36.
f v. Pro 3, 16. *3] Of. in Transf. Dñi.* *g* Ps 110, 3. *h* cf. Jb 11, 17; Mic 7, 8. — v. Ps 96, 11. *4]* v. 2 Cor 4, 6. *i* cf. Ps 110, 4. *j* Ps 36, 6; 96, 11. — cf. Ps 40, 3. *5] * Catech. R. III 8, 17.*

disponet sermones suos in iudicio;
6 quia [k]in aeternum non commovebitur.
7 [l]In memoria aeterna erit iustus,
ab auditione mala [m]non timebit.
[n]Paratum cor eius sperare in Domino:
8 confirmatum est cor eius, [o]non commovebitur
[p]donec despiciat inimicos suos.
9 [q]Dispersit, dedit pauperibus,
iustitia eius manet in saeculum saeculi,
[r]cornu eius exaltabitur in gloria.
10 Peccator videbit et irascetur,
[s]dentibus suis fremet et tabescet:
[t]desiderium peccatorum peribit.

112 [a]Alleluia.
1 [b]Laudate, pueri, Dominum; laudate nomen Domini
2 [c]Sit nomen Domini benedictum
ex hoc nunc et usque in saeculum.
3 A [d]solis ortu usque ad occasum laudabile nomen Domini.
4 [e]Excelsus super omnes gentes Dominus,
et [f]super caelos gloria eius.
5 [g]Quis sicut Dominus Deus noster, [h]qui in altis habitat
6 et humilia respicit in caelo et in terra?
7 [i]Suscitans a terra inopem et de stercore erigens pauperem,
8 ut [j]collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.
9 [l]Qui habitare facit sterilem in domo
matrem filiorum laetantem.

113 [a]Alleluia.
1 In [b]exitu Israël de Aegypto,
domus Iacob de [c]populo barbaro
2 facta est Iudaea [d]sanctificatio eius,
Israël potestas eius.
3 [e]Mare vidit et fugit,
[f]Iordanis conversus est retrorsum:
4 [g]montes exsultaverunt ut arietes,
et colles sicut agni ovium.
5 [h]Quid est tibi, mare, quod fugisti?
et tu, Iordanis, quia conversus es retrorsum?
6 montes, exsultastis sicut arietes?
et, colles, sicut agni ovium?
7 A facie Domini [i]mota est terra, a facie Dei Iacob;
8 qui convertit [j]petram in stagna aquarum
et rupem in fontes aquarum.

1 [l]Non nobis, Domine, non nobis;
sed nomini tuo da gloriam
2 super misericordia tua et veritate tua.
Nequando dicant gentes: [m]Ubi est Deus eorum?
3 [n]Deus autem noster in caelo: [o]omnia quaecumque voluit fecit.
4 Simulacra gentium argentum et aurum,
[p]opera manuum hominum.
5 [q]Os habent et non loquentur,
[r]oculos habent et non videbunt,
6 aures habent et non audient,
nares habent et non odorabunt,
7 manus habent et non palpabunt,
pedes habent et non ambulabunt,
non clamabunt in gutture suo.
8 [s]Similes illis fiant qui faciunt ea,
et omnes qui confidunt in eis.
9 [t]Dominus Israël speravit in Domino:
[u]adiutor eorum et protector eorum est.

5, 6] *v. Pro 5, 16.*
k Ps 54, 23. — cf. Ps 126, 5.
l cf. Pro 10, 7; Sap 4, 1.
7] *V. in Gr. Ms. Df.*
m Pro 1, 33.
n Ps 56, 8; 11, 7.
o Ps 124, 1. — cf. Ecli 22, 19.
p Ps 53, 7.
q (all) 2 Cor 9, 9.
9] *Gr., V. etc. in fs. s. Laur. M. et plurim. Ss. — V. in ben. mensae.*
r v. Ps 74, 11.
s cf. Ps 34, 16; Mt 8, 12; Lc 13, 28. — v. Jb 16, 10.
t v. Jb 8, 13.

Ad vsp. in Dd. (*2*)*, in fs. ss. nom. J.* (*3*) *etc. — in ord. sepel. parv,* (*2*).
a Ps 104, 1.
1] *V. All. in fs. ss. Innoc. et sb. p. Psch.*
b Ps 134, 1; Dn 3, 85.
1, 2] *Int. in fs. ss. 7 fratr. et Rufinae Mm. etc.*
c Dn 2, 20. — v. Jb 1, 21; Ps 40, 14.
2] *V. saepiss. occurrens.*
d Ps 49, 1; Is 59, 19; Ml 1, 11. — cf. Ps 47, 11.
e Ps 98, 2; 137, 6.
f Ps 8, 2; 56, 6, 12; 148, 13, 14.
g v. Ps 34, 10.
5-7] *Gr. in fr. 4 QT. Spbr. et V. All. in fs. s. Ben. Jos. L.*
h Dt 33, 27. — cf. Ps 10, 5.
i Ps 10, 6; 137, 6.
j cf. Ps 137, 23. — v. Ps 106, 41.
k cf. Jb 36, 7.
8] *Ant. in cm. Ap. et V. in off. Df.*
l Gn 21, 2; 1 Rg 1, 20. — cf. Ex 1, 21; Is 54, 1.
9] *v. vr. 1, 1.*

Ad vsp. in Dd. (*3 bis*).
a Ps 104, 1.
b Ex 12, 37 41.
1] *V. All. in D. 21 p. Pnt. et in Ms. ad postul. grat. b. mor.*
c (Ps 80, 9. — cf. Gn 42, 23).
d Ps 77, 68, 69. — cf. Ex 15, 17; 25, 8.
e Ex 14, 21, 22. — v. Ps 76, 17.
f cf. Js 3, 13-16.
g cf. Ps 17, 8; Ex 19, 18.
h cf. Hab 3, 8.
i Ps 67, 9; 95, 9.
j Ps 106, 35; Ex 17, 6; Nm 20, 11; Is 48, 21. — v. Ps 77, 16.

l cf. Is 48, 11; Ex 36, 22; Dn 3, 43; 9, 18, 19. — cf. Ac 12, 23.
1] *V. in gratiar. act. p. Ms.*
m Ex 32, 12; Nm 14, 13-16; Jdt 7, 21. — cf. Ps 41. 4.
n v. Ps 10, 5. — Jn 1, 14.
o Ps 134, 6; Jdt 9, 4; Dn 4, 32;
4-8] Ps 134, 15-18. — cf. Bar 6, 7-72.
p Dt 4, 28; 4 Rg 19, 18; Dn 14, 4; Ac 19, 26. — v. Sap 13, 11-16; Is 44, 10-20; Jr 10, 3-5.
q Sap 13, 17; Bar 6, 7; Hab 2, 19.
r Sap 15, 15.

s cf. Dt 27, 15; Sap 14, 8; Is 44, 9.
t cf. Ps 117, 2-4; 134, 19, 20.
u Ps 32, 20.

idolis, gloria tribuenda est (1-8 bis), ab eoque solo sperandum auxilium (9-18). — **114.** *Post grave discrimen, Deo auxiliante, superatum quies facta est.* — **115.** *Gratias et vota Deo reddit de quodam superato pe-*

10 Domus Aaron speravit in Domino;
adiutor eorum et protector eorum est.
11 [v]Qui timent Dominum speraverunt in Domino;
adiutor eorum et protector eorum est.
12 Dominus memor fuit nostri et benedixit nobis,
[x]benedixit domui Israël, benedixit domui Aaron.
13 Benedixit omnibus qui timent Dominum,
[y]pusillis cum maioribus. [vestros:
14 [z]Adiciat Dominus super vos, super vos et super filios
15 [a]benedicti vos a Domino, [b]qui fecit caelum et terram.
16 Caelum caeli Domino; [c]terram autem dedit filiis ho-
17 [d]Non mortui laudabunt te, Domine, [minum.
neque omnes qui descendunt in infernum;
18 [e]sed nos, qui vivimus, benedicimus Domino
ex hoc nunc et usque in saeculum.

114

[a]Alleluia.
1 [b]Dilexi, quoniam [c]exaudiet Dominus vocem orationis meae,
2 quia [d]inclinavit aurem suam mihi,
et in diebus meis invocabo.
3 [e]Circumdederunt me dolores mortis,
et pericula inferni invenerunt me;
tribulationem et dolorem inveni
4 et [f]nomen Domini invocavi:
O Domine, libera animam meam.
5 [g]Misericors Dominus et [h]iustus et Deus noster [i]miseretur.
6 Custodiens parvulos Dominus;
[j]humiliatus sum, et liberavit me.
7 Convertere, anima mea, in [l]requiem tuam,
quia Dominus [m]benefecit tibi,
8 quia [n]eripuit animam meam de morte,
oculos meos a lacrimis, pedes meos a lapsu.
9 Placebo Domino [o]in regione vivorum.

115

[a]Alleluia.
10 [b]Credidi, [c]propter quod locutus sum;
ego autem humiliatus sum nimis.
11 Ego dixi [d]in excessu meo: [e]Omnis homo mendax.
12 [f]Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi?
13 [g]Calicem salutaris accipiam et [h]nomen Domini invoca-
14 [i]Vota mea Domino reddam coram omni populo eius; [bo
15 pretiosa in conspectu Domini mors [j]sanctorum eius.
16 O Domine, quia ego [k]servus tuus,
ego [l]servus tuus et filius ancillae tuae.
[m]Dirupisti vincula mea: 17 [n]tibi sacrificabo hostiam laudis,
et [o]nomen Domini invocabo.
18 [p]Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi eius
19 in atriis domus Domini, in medio tui, Ierusalem.

116

[a]Alleluia.
1 [b]Laudate Dominum, omnes gentes,
laudate eum, omnes populi.
2 Quoniam [c]confirmata est super nos misericordia eius,
et [d]veritas Domini manet in aeternum.

117

[a]Alleluia.
1 [b]Confitemini Domino, quoniam bonus,
quoniam in saeculum misericordia eius;
2 [c]dicat nunc Israël, quoniam bonus,
quoniam in saeculum misericordia eius;
3 dicat nunc domus Aaron,
quoniam in saeculum misericordia eius:

v Ps 21, 24; 102, 11, 13, 17.
11] V. All. in D. 22 p. Pnt. et in fs. s. Jo B. Lasalle.
x Ecli 10, 23. — v. Ps 111, 1.
y Jr 31, 34. — cf. Sap 6, 7.
z Dt 1, 11; 2 Rg 24, 3.

a v. Rt 2, 20.
b Ps 120, 2; 123, 8; 133, 3; 145, 6; Gn 1, 1; 14, 19; Ac 14, 14; Ap 14, 7. — cf. Jr 10, 11.
c Jr 27, 5.
d Is 38, 18; Bar 2, 17. — cf. Ecli 14, 13, 17. — v. Ps 6, 6.
e Ecli 17, 25. — v. Ps 103, 35.

Ad vsp. in fr. 2 (2) et in off. [Df. (9).
a Ps 104, 1.
b Ps 17, 2.
c Ps 65, 19; 117, 21.
d cf. Ps 30, 3.
e v. Ps 17, 5.
3, 4] R. in fs. ss. nom. J.
f Ps 98, 6; 104, 1; 115, 13, 17; 117, 5. — cf. Gn 4, 26. — v. Ps 17, 7.
g v. Ps 85, 15.
h Ps 118, 137; 128, 4; 144, 17; Ex 9, 27; 1 Es 9, 15; 2 Es 9, 8, 33; Jr 12, 1; Dn 9, 7.
i v. Ps 61, 13.
j Ps 141, 7.
l Jr 6, 16. — cf. Mt 11, 39.
m Ps 12, 6.
n Dn 3, 88. — v. Ps 48, 16.
o Ps 26, 13. — cf. Ps 55, 13.

Ad vsp. in fr. 2 (14); in Cen. Dñi (13) etc. in cm. Ap. (16, 17) et Mm. — in praep. ad [Ms.
a v. Ps 104, 1.
10, 11] Catech. R. II 2, 4; III [9, 1.
b (all) 2 Cor 4, 13.
c cf. Ps 37, 15, 16.
d Ps 30, 23.
e Ps 61, 10; Rm 3, 4.
f cf. 2 Par 32, 25; Tb 12, 2, 5.
*12, 13] * Catech. R. II 5, 63. — in ord. Ms.*
g cf. Ps 15, 5; 1 Cor 10, 16.
h v. Ps 114, 4.
i v. Ps 114, 4. [6, 10.
j Sap 2, 16. — cf. Ps 9, 13; Ap
15] V. ad prm. — R. et V. in Ap. et Mm. TP.
k v. Ps 50, 5.
l Ps 118, 125; 142, 12; Sap 8, 5. — cf. Ps 112, 1.
16, 17] V. in fs. ss. Cord. J. Of. in fs. s. Jo Berchm.
m Ps 85, 16; Sap 9, 5. — cf. Ex 21, 4.
n v. Ps 106, 14.
o v. Ps 49, 14.
17] Ant. in fs. ss. nom. J.
p v. Ps 91, 14.

Ad ll. in fr. 2 (1) etc.; ad prm. in off. p. BMV.
a v. Ps 104, 1.
b (all) Rm 15, 11.
1, 2] Tr. in sb. s. etc. — Cm. in Ms. pro Fidei prop.
c Ps 102, 11.
d c. Ps 99, 5; 145, 7.

Ad ll. in Dd. a Sptg. ad D. Palm.; ad prm. in Dd.
a Ps 104, 1.
b vr. 29. — v. Ps 99, 5.
1] V. All. in sb. s. etc.
c Ps 134, 19; Dn 3, 83, 84. — cf. Ps 113, 9-11.
1, 2] v. vr. 24.

4 dicant nunc qui timent Dominum,
quoniam in saeculum misericordia eius.
5 [d]De tribulatione invocavi Dominum,
et exaudivit me [e]in latitudine Dominus.
6 [f]Dominus mihi adiutor, [g]non timebo quid faciat mihi homo;
7 Dominus mihi adiutor, [h]et ego despiciam inimicos meos.
8 [i]Bonum est confidere in Domino, [j]quam confidere in homine;
9 bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus.
10 [l]Omnes gentes circuierunt me,
et in nomine Domini quia ultus sum in eos.
11 Circumdantes circumdederunt me,
et in nomine Domini quia ultus sum in eos;
12 [m]circumdederunt me sicut apes
et exarserunt sicut [n]ignis in spinis,
et in nomine Domini quia ultus sum in eos.
13 [o]Impulsus eversus sum ut caderem,
et Dominus suscepit me.
14 [p]Fortitudo mea et laus mea Dominus,
et factus est mihi in salutem.
15 Vox exsultationis et salutis in tabernaculis iustorum.
16 [q]Dextera Domini fecit virtutem,
dextera Domini exaltavit me,
dextera Domini fecit virtutem.
17 [r]Non moriar, sed vivam et [s]narrabo opera Domini.
18 [t]Castigans castigavit me Dominus et morti non tradidit me.
19 [u]Aperite mihi portas iustitiae:
ingressus in eas confitebor Domino.
20 Haec porta Domini, [v]iusti intrabunt in eam.
21 Confitebor tibi, quoniam [w]exaudisti me
et factus es mihi in salutem.
22 [x]Lapidem, quem reprobaverunt aedificantes,
hic factus est [y]in caput anguli:
23 [z]a Domino factum est istud
et est mirabile in oculis nostris.
24 [a]Haec est dies quam fecit Dominus:
[b]exsultemus et laetemur in ea.
25 O Domine, [c]salvum me fac;
o Domine, bene prosperare.
26 [d]Benedictus qui venit in nomine Domini:
[e]benediximus vobis de domo Domini.
27 Deus Dominus et [f]illuxit nobis:
constituite diem sollemnem in condensis, usque ad [g]cornu altaris.
28 Deus meus es tu et confitebor tibi;
Deus meus es tu, et [h]exaltabo te:
confitebor tibi, quoniam exaudisti me
et factus es mihi in salutem.
29 [i]Confitemini Domino, quoniam bonus,
quoniam in saeculum misericordia eius.

118 [a]Alleluia. *Aleph*
1 Beati [b]immaculati in via, qui [c]ambulant in lege Domini.
2 Beati qui [d]scrutantur [e]testimonia eius, [f]in toto corde exquirunt eum;
3 non enim qui [g]operantur iniquitatem in viis eius ambulaverunt.
4 Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.
5 [h]Utinam dirigantur viae meae ad custodiendas iustificationes tuas!
6 [i]Tunc non confundar, cum perspexero in [j]omnibus mandatis tuis.
7 Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod didici [l]iudicia iustitiae tuae.
8 Iustificationes tuas custodiam: non me [m]derelinquas usquequaque.
Beth
9 In quo corrigit adulescentior viam suam? In custodiendo sermones tuos.
10 In [n]toto corde meo exquisivi te: ne [o]repellas me a mandatis tuis.
11 [p]In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi.
12 Benedictus es, Domine; [q]doce me iustificationes tuas.

d Ps 119, 1: Jn 2. 3.
e v. Ps 17, 20.
f (all) Heb 13, 6. — Ps 53, 6.
g Ps 55, 11. — cf. Is 51, 12; Jr 1, 8; Rm 8, 31.
h v. Ps 53, 9.
i Ps 145, 3. — cf. Ps 39, 5; 61, 8, 9.
8, 9] Gr. in D. 14 p. Pnt. etc.
j Ps 145, 2, 3. — cf. Jr 17, 5.
l Ps 21, 13. — cf. 1 Es 4, 9, 10.
m Dt 1, 44; Is 7, 18.
n Is 33, 12. — cf. Ps 57, 9, 10.
o cf. Ps 139, 5.
p v. Ex 15, 2.
q Ex 15, 6; Lc 1, 51. [*v. vr. 24.*
16] V. All. in D. 4 p. Psch. —
16, 17] Of. in fs. s. Cruc. et in D. 3 p. Epiph.
r cf. Hab 1, 12.
s Ps 9, 2; 72, 28; 106, 22. — cf. Ps 6, 6.
t cf. Jr 30, 11; 2 Cor 6.
19, 22] Int. in fs. s. Ritae a Cass.
u Is 26, 2. — cf. Ps 23, 7, 9.
v Ap 21, 27; 22, 14. — cf. Is 35, 8.
w Ps 114, 1.
x (all) Mt 21, 42, etc.; 1 Pt 2, 7. — cf. Is 28, 16; Ac 4, 11; Rm 9, 33; Eph 2, 20; 1 Pt 2, 4-6.
22] V. ad ben. prim. lap. (P. R.).
y cf. Zc 4, 7.
22, 23] v. vr. 24.
z cf. Zc 8, 6.
23] v. vr. 26; Eph 2, 13, 14.
a cf. Is 49, 8; 2 Cor 6, 2.
b Ap 19, 7.
24] V. et Gr. in Psch.
c (Mt 21, 9; Jo 12, 13); Jr 31, 7.
d (all) Mt 21, 9; 23, 39, etc.
26, 27] v. vr. 24. — Of. in sb. in Albis; Gr. in Nativ. et R. in Circ. Dñi.
e Ps 128, 8.
f Ps 17, 29; 96, 11. — cf. Est 8, 16; 1 Pt 2, 9.
g Jr 17, 1. — v. Ex 27, 2.
28] v. Ps 85, 12, 13.
h v. Ps 98, 5.
i vr. 1.

In Dd. ad horas: 1-32 ad prm. (1); 33-80 ad trt. (35); 81-[illegible] (117); 129-176 ad nn. (132).
1] [illegible] R. IV 12, 23.
a Ps 104, 1. — cf. Ps 83, 13.
b Pro 11, 20; 13, 6. — cf. Ps 100, 2, 6.
c Ps 127, 1. — cf. Gn 17, 1.
d cf. Ps 1, 2.
e Ps 18, 8. — cf. Ps 77, 5.
f vr. 10; Dt 4, 29; 2 Par 15, 2.
g cf. 1 Jo 3, 9; 5, 18.
4, 5] Cm. in Ms. pro peregr. etc. in Itin. cleric.
h v. Ps 36, 23.
*5] * Catech. R. IV 12, 13. — V. v. Ps 36, 31.*
i vr. 80. — cf. 1 Jo 2, 28.
j cf. Jc 2, 10.
7] v. vr. 27.
l vr. 62, 106; Ex 21, 1; 24, 3.
m Ps 37, 22; 70, 9, 18.
n vr. 2. — cf. 2 Mc 1, 3.
10] v. Ps 85, 11. — R. in D. 4 p. Psch.
o cf. vr. 21, 118.
p Lc 2, 19, 51. — cf. Tb 4, 6. —
11] v. vr. 31.
12] v. vr. 10.
q vr. 26, 64, 68; 108, 124, 135, 171; Ps 142, 10. - v. Ps 24, 4, 5.

plum ingredi possit et dies festos agere enixe rogat (*19-29*). — **118.** *Psalmus est didacticus et, ut dicunt, alphabeticus. Vates enim omnes homines ad legem observandam docet eamque testimonium* (*vr. 2, 14, 22, 24, 31,*

13 In labiis meis [r]pronuntiavi omnia iudicia oris tui. [divitiis.
14 In via testimoniorum tuorum [s]delectatus sum, [t]sicut in omnibus
15 In mandatis tuis exercebor et considerabo [u]vias tuas;
16 in iustificationibus tuis [v]meditabor, [w]non obliviscar sermones tuos.

Gimel

17 [x]Retribue servo tuo, vivifica me, et custodiam sermones tuos.
18 Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua.
19 [y]Incola ego sum in terra, [z]non abscondas a me mandata tua.
20 [a]Concupivit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore.
21 Increpasti superbos: [b]maledicti qui declinant a mandatis tuis.
22 Aufer a me [c]opprobrium et contemptum, quia testimonia tua exquisivi.
23 Etenim sederunt [d]principes et adversum me loquebantur; servus autem tuus [e]exercebatur in iustificationibus tuis.
24 Nam et testimonia tua [f]meditatio mea est et consilium meum iustificationes tuae.

Daleth [tuum.

25 [g]Adhaesit pavimento anima mea; [h]vivifica me [i]secundum verbum
26 [j]Vias meas enuntiavi, et exaudisti me; [l]doce me iustificationes tuas;
27 viam iustificationum tuarum instrue me, et [m]exercebor in mirabilibus tuis.
28 Dormitavit anima mea prae taedio; confirma me in verbis tuis.
29 Viam iniquitatis amove a me, et de lege tua miserere mei.
30 Viam veritatis elegi; iudicia tua non sum oblitus.
31 Adhaesi testimoniis tuis, Domine, noli me [n]confundere.
32 Viam mandatorum tuorum cucurri, cum [o]dilatasti cor meum.

He

33 Legem pone mihi, Domine, viam iustificationum tuarum, et exquiram eam semper.
34 [p]Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam et custodiam illam in [q]toto corde meo.
35 [r]Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui.
36 [s]Inclina cor meum in testimonia tua et [t]non in avaritiam.
37 [u]Averte oculos meos, ne videant vanitatem; in via tua vivifica me.
38 [v]Statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo. [iucunda.
39 Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum, quia iudicia tua
40 Ecce [x]concupivi mandata tua; [y]in aequitate tua vivifica me.

Vau

42 Et [z]veniat super me misericordia tua, Domine; salutare tuum secundum eloquium tuum.
42 Et [a]respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia speravi in sermonibus tuis.
43 Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque, quia in iudiciis tuis [b]supersperavi.
44 Et custodiam legem tuam semper, in saeculum et in saeculum saeculi.
45 Et ambulabam in [c]latitudine, quia mandata tua [d]exquisivi.
46 Et loquebar de testimoniis tuis in [e]conspectu regum et [f]non con-
47 Et [g]meditabar in mandatis tuis, quae dilexi. [fundebar.
48 Et [h]levavi manus meas ad mandata tua, quae dilexi, et exercebar in iustificationibus tuis.

Zain

49 Memor esto [i]verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti.
50 Haec [j]me consolata est in humilitate mea, quia eloquium tuum [l]vivificavit me.
51 [m]Superbi inique agebant usquequaque, a lege autem tua non [n]declinavi.
52 Memor fui iudiciorum tuorum a saeculo, Domine, et consolatus sum.
53 [o]Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.
54 Cantabiles mihi erant iustificationes tuae in loco [p]peregrinationis meae.

12, 15] *Of. in D. Qdg. et in fr. 6 et sb. p. D. Pass.*
r Ps 39, 10. — cf. Dt 6, 7.
s vr. 111, 162. — cf. Rm 7, 22.
t v. Ps 18, 11.
u Ps 24, 4.
v vr. 24, 47, 70, 77, 92, 143, [174.
w vr. 61, 83.
x (Ps 12, 6).
17] *Of. in D. Pass.*
18] *Of. in fr. 2 p. D. 1 Qdg.*
y vr. 54. — v. Ps 38, 13.
z cf. Is 6, 9, 10.
20] * *Catech. R. III 10, 6.*
a vr. 40, 131, 174. — cf. Ps 41, [2, 3.
b Dt 27, 26.
c v. Ps 43, 14.
22, 24] *Cm. in fr. 6 QT. Spbr.*
d vr. 161. — cf. Dn 6, 4.
23] *Gr. et Int. in fs. s. Laur. M.*
e vr. 15, 27; 78, 97.
f vr. 16.
g Ps 43, 25.
23] *Ant. in fs. Orat. DNJC.*
h vr. 37, 40, 50, 88, 107, 149. 154, 156, 159; Ps 142, 11.
25 b] *v. vr. 17.*
i vr. 42. 58, 65, 76, 116, 170.
j cf. Ps 36, 5.
26] *v. vr. 18.*
l vr. 12.
m v. vr. 23.
31] *Gr. in fs. b. Joannae V.*
n vr. 116.
32] *Of. in fs. s. Phil. N. — V. in fs. puriss. Cord. BMV.*
o 3 Rg 4. 29; Js 60, 5; 2 Cor 6, 11, 13.
33, 34] * *Catech. R. III 4, 2.*
p vr. 73, 125, 144. 169. — cf. Ps 31, 8; Jb 32, 8; Pro 2, 6; Sap [7, 7; Jc 1, 5.
q vr. 2.
35-37] * *Catech. R. IV 12, 13;* [*15, 5.*
r v. Ps 24, 5.
s vr. 112; 3 Rg 8, 58. — cf. Ps [140, 4.
39, 37] *Rbr. ad trt. in D.*
t cf. Lc 12, 15; 1 Tm 6, 10; Heb 13, 5.
u cf. Pro 23, 5; Is 33, 15.
v Ps 24, 12. — cf. 2 Rg 7, 25.
x vr. 20.
y cf. vr. 149, 156.
z vr. 77. — cf. Ps 105, 4.
a Pro 27, 11. *42*] *v. vr. 12.*
43] * *Catech. R. IV 15, 15.*
b vr. 74, 81, 114, 147. — cf. Ps 30, 35.
c Pro 4, 12. — v. Ps 17, 10.
d vr. 94, 155.
46] *Ant. in fs. s. Jo. Nepom. — V. All. etc. in fs. s. Agathae et s. Luciae. — v. vr. 85.*
46, 47] *Int. in fs. s. Fr. Xav.* (*Ps 116*) *et decoll. s. Jo. B.* (*Ps 91*) *et in cm. Virg. et M.*
e cf. Mt 10, 18-20; Ac 26, 1, 2.
f Rm 1, 16.
g vr. 16; Rm 7, 22.
47, 48] *Of. in D. 2 Qdg. etc.*
h v. Ps 27, 2.
49, 50] *Cm. in Ms. pro qcq. necessitate, in D. 20 p. Pnt. etc.*
i vr. 41-43.
j Ps 18, 9; Jr 15, 16. — cf. 1 Mc 12, 9; Rm 15, 4.
l vr. 25. — v. Ps 70. 20, 21.
m vr. 69, 78, 122. — cf. Ps 122, 4.
n vr. 157; (Ps 43, 19;) Jb 23, 11.
52, 53] *Gr. in fs. s. Alph. M.* [*de L.*
o (cf. 2 Es 13, 25).
p vr. 19. — v. Ps 38, 13.

55 [q]Memor fui nocte nominis tui, Domine, et custodivi legem tuam.
56 Haec facta est mihi, quia [r]iustificationes tuas exquisivi.

Heth

57 [s]Portio mea, Domine, dixi custodire legem tuam.
58 [t]Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo, miserere mei [u]secundum eloquium tuum.
59 [v]Cogitavi vias meas et converti pedes meos in testimonia tua.
60 Paratus sum et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua.
61 [x]Funes peccatorum circumplexi sunt me, et legem tuam [y]non sum oblitus.
62 [z]Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustificationis tuae.
63 Particeps ego sum omnium timentium te et custodientium mandata tua.
64 [b]Misericordia tua, Domine, plena est terra; iustificationes tuas [[c]doce me.

Teth

65 Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine, secundum verbum tuum.
66 [d]Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi.
67 [e]Priusquam [f]humiliarer ego deliqui, propterea eloquium tuum custodivi.
68 [g]Bonus es tu et in bonitate tua doce me iustificationes tuas.
69 [h]Multiplicata est super me iniquitas superborum; ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.
70 [i]Coagulatum est sicut lac cor eorum; ego vero legem tuam meditatus sum.
71 [j]Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam iustificationes tuas.
72 Bonum mihi lex oris tui [l]super milia auri et argenti.

Iod

73 [m]Manus tuae fecerunt me et plasmaverunt me; [n]da mihi intellectum et discam mandata tua.
74 Qui timent te videbunt me et [o]laetabuntur, quia [p]in verba tua supersperavi.
75 Cognovi, Domine, quia aequitas iudicia tua, et in veritate tua humiliasti me.
76 [q]Fiat misericordia tua ut consoletur me, secundum eloquium tuum servo tuo.
77 [r]Veniant mihi miserationes tuae et vivam, quia lex tua meditatio mea est.
78 [s]Confundantur [t]superbi, quia iniuste iniquitatem fecerunt in me; ego autem [u]exercebor in mandatis tuis.
79 [v]Convertantur mihi timentes te et qui noverunt testimonia tua.
80 Fiat cor meum [x]immaculatum in iustificationibus tuis, ut non [confundar.

Caph

81 [y]Defecit in salutare tuum anima mea, et in verbum tuum supersperavi.
82 [z]Defecerunt oculi mei in eloquium tuum dicentes: [a]Quando consolaberis me?
83 Quia [b]factus sum sicut [c]uter in pruina; iustificationes tuas [d]non sum oblitus.
84 [e]Quot sunt dies servi tui? [f]quando facies de persequentibus me iudicium?
85 Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. [me.
86 Omnia mandata tua veritas; [g]inique persecuti sunt me, adiuva
87 Paulo minus consummaverunt me in terra; ego autem non dereliqui mandata tua.
88 Secundum misericordiam tuam vivifica me, et custodiam testi- [monia oris tui.

Lamed

89 [h]In aeternum, Domine, verbum tuum permanet in caelo.
90 [i]In generationem et generationem veritas tua; [j]fundasti terram et permanet.
91 [m]Ordinatione tua perseverat dies, quoniam omnia serviunt tibi.
92 Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte periissem in humilitate mea.

q vr. 62; Ps 41, 7.
55] V. in Dd. ad mt.
r vr. 22, 100.
s (v. Ps 15, 5).
t cf. Ps 44, 13.
u vr. 25.
v cf. Lc 15, 17.
x vr. 110. — cf. Jb 36, 8; Pro 5, 22.
y vr. 16, 83.
z cf. Ps 41, 9; Ac 16, 25.
62] V. ad mt. in Dd.
b Ps 32, 5. — cf. Sap 11, 24; Ecli 18, 12.
c vr. 12.
d cf. Ph 1, 9; Jc 1, 5.
e cf. Jr 31, 18, 19; Heb 12, 5-11. — v. Is 26, 16; 28, 19.
f vr. 71, 75, 107.
g Ps 105, 1.
h vr. 78.
i v. Ps 16, 10.
j cf. vr. 67.
l vr. 14, 127. — v. Ps 18, 11; Pro 8, 90.
72] v. vr. 31.
m Jb 10, 8; Sap 7, 1. — v. Ps 94, 8; Jb 31, 15.
*73] * Catech. R. IV 12, 13. — v. vr. 18.*
n vr. 34.
o Ps 33, 3; 38, 27; 68, 33; 106. [42.
p Ps 129, 4. — v. vr. 43.
75] Int. pro nec Virg. nec M.
q cf. Ps 108, 21.
r cf. Lm 3, 22.
s Ps 24, 4.
78, 80] Cm. in Ms. pro Virg. et [*M.*
t vr. 51.
u vr. 23.
v cf. Jr 15, 19.
80] Ant. etc. in fs. s. Caeciliae.
x vr. 1. — cf. vr. 6.
y v. Ps 83, 3.
81] Cm. in Ms. c. paganos et in D. 21 p. Pnt.
z vr. 123. — v. Ps 68, 4.
a cf. Ps 93, 19.
b cf. Jb 30, 20; Lm 4, 8.
c cf. Mt 9, 17.
d vr. 91, 93, 141.
e Ps 38, 5.
84] v. vr. 81.
f Ap 6, 10. — cf. Zc 1, 12.
85] Int. in fs. s. Justini M.
86] v. vr. 23, 81.
g vr. 78; Ps 34, 19.
*89] * Catech. R. IV 11, 5.*
89-90] Rbr. ad sxt. in Dd.
h Is 40, 8; Mt 24, 25; Lc 21, 33; 1 Pt 1, 23, 25. — cf. Jr 31, 35-37.
i v. Ps 35, 6.
j cf. Ps 148, 6.
l Ps 103, 5; Ec 1, 4.
m cf. Jr 33, 25.
*91] * Catech. R. IV 12, 23.*

eloquium (vr. 11, 38, 41, 50, 58, 67 etc.), viam (vr. 1, 3, 14, 27, 32, 33, 37, 151 etc.), esse dicit; ideoque eam summis laudibus extollit, congerens quamplurimas sententias nullo quidem inter se evidenti idearum nexu

93 In aeternum [n]non obliviscar iustificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me.
94 [o]Tuus sum ego, salvum me fac, quoniam [p]iustificationes tuas exquisivi.
95 Me exspectaverunt peccatores ut perderent me, testimonia tua intellexi.
96 Omnis consummationis vidi finem, [q]latum mandatum tuum nimis.

Mem

97 Quomodo [r]dilexi legem tuam, Domine; tota die meditatio mea est.
98 Super inimicos meos [s]prudentem me fecisti mandato tuo, quia in aeternum mihi est.
99 [t]Super omnes docentes me intellexi, quia [u]testimonia tua meditatio mea est.
100 [v]Super senes intellexi, quia mandata tua quaesivi.
101 [x]Ab omni via mala prohibui pedes meos, ut custodiam verba tua.
102 A iudiciis tuis non declinavi, quia tu legem posuisti mihi.
103 [y]Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo.
104 A mandatis tuis intellexi; propterea [z]odivi omnem viam iniquitatis.

Nun

105 [a]Lucerna pedibus meis verbum tuum et lumen semitis meis.
106 [b]Iuravi et statui custodire iudicia iustitiae tuae.
107 [c]Humiliatus sum usquequaque; Domine, [d]vivifica me secundum verbum tuum.
108 [e]Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine, et iudicia tua doce me.
109 [f]Anima mea in manibus meis semper, et legem tuam non sum oblitus.
110 Posuerunt peccatores [g]laqueum mihi, et de mandatis tuis non erravi.
111 [h]Hereditate adquisivi testimonia tua in aeternum, quia [i]exsultatio cordis mei sunt.
112 [j]Inclinavi cor meum ad [l]faciendas iustificationes tuas in aeternum [m]propter retributionem.

Samech

113 [n]Iniquos odio habui et [o]legem tuam dilexi.
114 [p]Adiutor et susceptor meus es tu, et in verbum tuum superspe-ravi.
115 [q]Declinate a me, maligni, et scrutabor mandata Dei mei.
116 Suscipe me secundum eloquium tuum et vivam, et [r]non confundas me ab exspectatione mea.
117 Adiuva me, et salvus ero et meditabor in iustificationibus tuis semper.
118 Sprevisti omnes discedentes a iudiciis tuis, quia iniusta cogitatio eorum.
119 Praevaricantes reputavi omnes peccatores terrae; ideo dilexi testimonia tua.
120 [s]Confige timore tuo carnes meas; a iudiciis enim tuis timui.

Ain

121 Feci iudicium et iustitiam; non tradas me calumniantibus me.
122 [t]Suscipe servum tuum in bonum; non calumnientur me [u]superbi.
123 [v]Oculi mei defecerunt in salutare tuum et in eloquium iustitiae tuae.
124 Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam et iustificationes tuas doce me.
125 [x]Servus tuus sum ego; [y]da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua.
126 [z]Tempus faciendi, Domine; dissipaverunt legem tuam.
127 Ideo dilexi mandata tua [a]super aurum et topazion;
128 propterea ad omnia mandata tua dirigebar, [b]omnem viam iniquam odio habui.

Phe

129 [c]Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est ea anima mea.
130 Declaratio sermonum tuorum [d]illuminat et [e]intellectum dat parvulis.
131 [f]Os meum aperui et attraxi spiritum, quia [g]mandata tua desiderabam.
132 [h]Adspice in me et miserere mei secundum iudicium diligentium nomen tuum.

n vr. 83.

o Dn 5, 23; Ac 27, 23.
p vr. 45.
95, 6] Int. pro una M. et in fs. s. M. Magd.
q cf. Ps 17, 20.

r vr. 113, 140, 159, 163. — cf. Ps 1, 2; Rm 7, 22.
s cf. Dt 4, 6.
t cf. Mt 11, 25.
u cf. 2 Tm 3, 14, 15.
v cf. Jb 12, 12; Ecli 6, 35; 8, 9. — v. Jb 32, 7-9; Sap 8, 10.
x Pro 1, 15; 4, 27.

y Ps 18, 11; Ecli 23, 37. — cf. vr. 14, 72; Ecli 24, 27.
z vr. 128.

a vr. 130; Pro 6, 23. — cf. Ps 18, 9; Sap 18, 4; Ecli 32, 20; 1 Pt 1, 19.
*107] * Synod. VIII oecum. can. 1.*
b 2 Es 10, 29.
107] Of. in fr. 6 et sb. p. Cineres.
c vr. 67, 71.
d vr. 25.
e Am 4, 5. — cf. Ps 18, 15; 49, 14; Os 14, 3.
108] v. vr. 91.
f v. Jd 12, 3.
g v. Ps 90, 3.
h Dt 33, 4.
i vr. 14, 162; Jr 15, 16.
*112] * Conc. Trid. s. VI cp. 11.*
j vr. 36.
l cf. Mt 10, 22; Heb 3, 6; Ap 2, 26.
m cf. Heb 11, 26.
n Ps 30, 7.
113-115] R. in fr. 3 p. D. Pass.
o vr. 97.
p Ps 3, 4; 17, 3.
q v. Ps 6, 9.
r vr. 31; Rm 5, 5; Ph 1, 20. — v. Ps 24, 3.
116] in ben Abb. et cons. Virg. (PR).

s cf. Jb 4, 14; Hab 3, 16.
120] v. vr. 75.

121, 122] Cm. ut s. vr. 95.
121 b] v. vr. 12.
t v. Jb 17, 3.
u vr. 51.
v vr. 82. — cf. vr. 166.
124] v. vr. 137.
x v. Ps 115, 16.
*125] * Catech. R. IV 12, 13. — v. vr. 107.*
y vr. 34.
z cf. Ps 101, 14.

a vr. 72; Ps 18, 11; Pro 8, 10.
128] v. vr. 21.
b vr. 104.

c vr. 18, 27.
d vr. 105; Ps 18, 9.
e Ps 18, 8; Pro 1, 4. — cf. Sap 10, 21; Mt 11, 25.
f Ps 80, 11; Jb 29, 23.
g cf. Ps 41, 2.
h Ps 24, 16.

colligatas easque distribuens vigintaduobus strophis octonarum sententiarum, quarum unaquaeque in textu originali, in quo strophae seriem litterarum in alphabeto hebraicarum sequuntur, eadem lit-

133 [i]Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, et non [j]domi-
netur mei omnis iniustitia.
134 [k]Redime me a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua.
135 [l]Faciem tuam illumina super servum tuum et doce me iustifica-
tiones tuas.
136 [m]Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia [n]non custodierunt
Sade [legem tuam.
137 [o]Iustus es, Domine, et [p]rectum iudicium tuum.
138 Mandasti [q]iustitiam testimonia tua et veritatem tuam nimis. [mei.
139 [r]Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici
140 [s]Ignitum eloquium tuum vehementer, et servus tuus [t]dilexit illud.
141 Adulescentulus sum ego et contemptus; iustificationes tuas [u]non
sum oblitus.
142 Iustitia tua iustitia in aeternum, et lex tua [v]veritas. [est.
143 Tribulatio et angustia invenerunt me; mandata tua meditatio mea
144 Aequitas testimonia tua in aeternum; [x]intellectum da mihi et
Coph [vivam.
145 Clamavi in [y]toto corde meo, exaudi me, Domine, iustificationes
tuas requiram.
146 Clamavi ad te, salvum me fac, ut custodiam mandata tua.
147 Praeveni in [z]maturitate et clamavi, quia in verba tua supersperavi.
148 [a]Praevenerunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua.
149 Vocem meam audi secundum misericordiam tuam, Domine, et se-
cundum iudicium tuum [b]vivifica me.
150 Appropinquaverunt persequentes me iniquitati, a lege autem tua
longe facti sunt.
151 [c]Prope es tu, Domine, et omnes viae tuae veritas.
152 Initio cognovi de testimoniis tuis, quia in aeternum [d]fundasti ea.
Res [oblitus.
153 Vide [e]humilitatem meam et eripe me, quia [f]legem tuam non sum
154 [g]Iudica iudicium meum et redime me, [h]propter eloquium tuum
vivifica me.
155 [i]Longe a peccatoribus salus, quia iustificationes tuas non exqui-
sierunt.
156 [j]Misericordiae tuae multae, Domine; secundum iudicium tuum
vivifica me.
157 [l]Multi qui persequuntur me et tribulant me; a testimoniis tuis non
[m]declinavi.
158 Vidi praevaricantes et [n]tabescebam, quia eloquia tua non custo-
dierunt.
159 Vide quoniam [o]mandata tua dilexi, Domine; in misericordia tua
vivifica me.
160 Principium verborum tuorum [p]veritas, in aeternum omnia iudi-
Sin [cia iustitiae tuae.
161 [q]Principes persecuti sunt me [r]gratis, et a verbis tuis formidavit
cor meum.
162 [s]Laetabor ego super eloquia tua, [t]sicut qui invenit spolia multa.
163 Iniquitatem odio habui et abominatus sum, legem autem tuam dilexi.
164 [u]Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiae tuae.
165 [v]Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis [x]scandalum.
166 [y]Exspectabam salutare tuum, Domine, et mandata tua dilexi.
167 Custodivit anima mea testimonia tua et dilexit ea vehementer.
168 Servavi mandata tua et testimonia tua, [z]quia omnes viae meae
Tau [in conspectu tuo.
169 [a]Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo, Domine; [b]iuxta
eloquium tuum [c]da mihi intellectum.
170 [d]Intret postulatio mea in conspectu tuo, secundum eloquium
tuum eripe me.
171 [e]Eructabunt labia mea hymnum, cum [f]docueris me iustificationes
tuas.
172 Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum, quia omnia mandata
tua aequitas.
173 Fiat manus tua ut salvet me, quoniam [g]mandata tua elegi.
174 [h]Concupivi salutare tuum, Domine, et [i]lex tua meditatio mea est.

i cf. Pro 20, 24. — v. Ps 16, 5.
133] V. All. in Ms. pro peregrin. — Of. in sb. p. D. 3 Qdg.
j Ps 18, 14. — v. Rm 6, 12.
k cf. Lc 1, 74.
l Ps 30, 17; 66, 2; 76, 4, 8, 20; Nm 6, 25. — cf. Ps 4, 7; 88, 16.
m Jr 9, 1, 18; 14, 17; Lm 3, 48. — cf. Ez 9, 4; Ps 3, 18.
n vr. 158.
o v. Ps 114, 5.
p Ps 18, 9, 10; Rm 7, 12.
137] Int. in D. 17 p. Pnt.
q vr. 75, 172. — v. Ps 18, 8-10.
r vr. 158. — v. Ps 68. 10.
s v. Ps 11, 7.
t vr. 97.
u vr. 83.
v vr. 151, 160; Jo 17, 16. — cf. Ps 18, 10; 110, 8.
143] Ant. in fs. Orat. DNJC.
x vr. 34.
145] Rbr. ad nn. in Dd. — v. Ps 6, 10.
y vr. 2, 10; Sap 8, 21.
z (vr. 62).
a v. Ps 76, 5. — v. Ps 5, 4, 5.
148] V. in Dd. ad mt.
b vr. 25.
c Ps 33, 19; 144, 18; Dt 4, 7; Jr 23, 23; Ac 17, 28.
151, 152] Int. in fr. 6 Q.T. Adv.
152] V. All. in fs. s. Stanisl. K.
d cf. Mt 5, 18; 1 Pt 1, 25.
e cf. Jb 36, 15.
f vr. 61, 83, 179.
g Ps 34, 1.
h vr. 25.
i Jb 5, 4.
j 2 Rg 24, 14. — v. Ex 22, 27.
l Ps 3, 2, 3.
m vr. 51.
n Ps 138, 21. — cf. vr. 136.
o vr. 97.
p vr. 142.
q vr. 23. — cf. 1 Rg 26, 18.
*161, 162] * Catech. R. IV 16, 12. — Cm. in fs. s. Luciae M. et in Ms. pro M. non Virg.*
r Ps 68, 5.
s cf. vr. 14, 72, 127. — v. Ps 18, 11.
t 1 Rg 30, 16; Is 9, 3. — cf. Mt 13, 44.
u cf. Ps 54, 18.
v Ps 36, 11; Pro 3, 2. — cf. Is 32, 17; 48, 22; 54, 13; 57, 21.
x Pro 3, 23; 1 Jo 2, 10. — cf. Mt 13, 41.
y vr. 174; Gn 49, 18.
166-168] Tr. in fs. s. Joannae V.
z Ps 138, 3, 4; Pro 5, 21. — cf. Gn 17, 1.
a cf. vr. 145.
b vr. 65.
c v. vr. 34.
d Ps 140, 2. — v. cf. Ecli 35, 21.
e Ps 144, 7.
f vr. 12.
g Js 24, 22. — cf. Pro 1, 29.
h vr. 166.
i vr. 16.

tera exorditur. — 119-133: Psalmi graduales. — **119.** *Ab hominibus litigiosis, quibuscum versatur, vates liberationem postulat.* — **120.** *Auxilium a Deo et iugem protectionem exspectat.* — **121.** *Qui ascendunt Ierusalem*

175 Vivet anima mea et laudabit te, et iudicia tua adiuvabunt me.
176 Erravi sicut ovis quae periit; quaere servum tuum, quia [l]mandata tua non sum oblitus.

119

[a]Canticum graduum.
[b]Ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me.
2 [c]Domine, libera animam meam
a labiis iniquis et a lingua dolosa. [sam?
3 Quid [d]detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolo-
4 [e]Sagittae potentis acutae cum [f]carbonibus desolatoriis.
5 [g]Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est!
Habitavi cum habitantibus [h]Cedar; 6 multum incola fuit
7 Cum his qui oderunt pacem eram pacificus; [anima mea.
cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

120

Canticum graduum.
1 [a]Levavi oculos meos in [b]montes, unde veniet auxilium mihi.
2 [c]Auxilium meum a Domino, qui fecit caelum et terram.
3 [d]Non det in commotionem pedem tuum
neque dormitet [e]qui custodit te.
4 Ecce non [f]dormitabit neque dormiet qui custodit Israël.
5 Dominus custodit te,
Dominus [g]protectio tua super manum dexteram tuam.
6 Per diem [h]sol non [i]uret te, neque luna per noctem.
7 Dominus custodit te ab omni malo;
custodiat animam tuam Dominus.
8 Dominus custodiat [j]introitum tuum et exitum tuum,
ex hoc nunc et usque in saeculum.

121

Canticum graduum.
1 [a]Laetatus sum in his quae dicta sunt mihi:
[b]In domum Domini ibimus:
2 stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Ierusalem.
3 Ierusalem, quae [c]aedificatur ut civitas,
cuius participatio eius [d]in idipsum.
4 Illuc enim [e]ascenderunt tribus, tribus Domini, [f]testimonium
ad confitendum nomini Domini. [Israël,
5 Quia illic sederunt [g]sedes in iudicio,
sedes super domum David:
6 [h]rogate quae ad pacem sunt Ierusalem
et abundantia diligentibus te.
7 Fiat pax in virtute tua
et abundantia in [i]turribus tuis. [de te.
8 Propter fratres meos et proximos meos loquebar [j]pacem
9 Propter domum Domini Dei nostri [l]quaesivi bona tibi.

122

Canticum graduum.
1 [a]Ad te levavi oculos meos, [b]qui habitas in caelis.
2 Ecce sicut [c]oculi servorum in manibus dominorum suo-
sicut [d]oculi ancillae in manibus dominae suae; [rum,
ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum
donec misereatur nostri.
3 Miserere nostri, Domine, miserere nostri,
[e]quia multum repleti sumus [f]despectione;
4 quia multum repleta est anima nostra,
[g]opprobrium [h]abundantibus et despectio [i]superbis.

123

Canticum graduum.
[a]Nisi quia Dominus erat in nobis, [b]dicat nunc Israël,
2 nisi quia Dominus erat in nobis;

j Is 53, 6; Mt 10, 6; 1 Pt 2, 25. — cf. Mt 18, 12; Lc 15, 4.
l vr. 83.
Ad vsp. in fr. 2 (1) in off. Df. (8), in Cena Dñi etc. (7). — ad trt. in off. p. BMV. — in ben. novae eccl.
a Is 30, 29. — cf. Ex 34, 24; 3 Rg 12, 27. — v. Ps 119-133.
b Ps 3, 5; Jn 2, 3.
1, 2] Gr. in D. 2 p. Pnt. etc.
c cf. Ecli 51, 3.
d (cf. 1 Rg 3, 17; 25, 22 etc.).
e Ps 10, 3; 73, 4, 5; 126, 4; Jr 50, 9. — cf. Eph 6, 16.
f cf. Tb 3, 6; Jb 3, 3, 7; Ph 1, [23.
g Ps 139, 11; Pro 25, 22.
h Gn 25, 13; Cn 1, 4; Is 21, 16; 60, 7; Jr 2, 10; 49, 28; Ez 27, 15.
*7] * Catech. R. III 5, 16, 18. — v. Ml 2, 6.*
Ad vsp. in fr. 2 (2) et in off. Df. 5, 7). — ad mt. in Orat. Dñi N. — ad trt. in off. p. BMV. — in ben. novae eccl.
a v. Ps 122, 1.
b Ps 86, 1; 132, 3. — cf. Jr 3, 23, — v. Ps 47, 2.
c Ps 123, 8. — cf. Ps 19, 3.
d Ps 65, 9; Pro 3, 23, 26. — cf. 1 Rg 2, 9.
e Ps 40, 3; 126, 1; Nm 6, 14; Jb 7, 20. — cf. Is 27, 3. — v. Ps 96, 10.
f cf. 3 Rg 8, 52; 18, 27.
g Ps 90, 1.
h Is 49, 10; Ap 7, 16.
i cf. 4 Rg 4, 18-20; Jdt 8, 3; Sap 18, 3.
j Dt 28, 6. — cf. Nm 27, 17; 1 Rg 29, 6; Ac 1, 21.
8] V. in ben. Abb. etc. (P. R.).
Ad vsp. in fr. 2 (1), cm. Sctar. etc. — ad trt. in off. p. BMV. — in ben. prim. lap. consecr. [altaris etc.
a cf. Ps 25, 8.
1] V. All. in Ms. pro peregrin. etc. — Gr. in D. 4 Qdg. et 18 p. Pnt.
b Is 2, 3; Mic 4, 2; Zc 8, 21.
c Ps 146, 2.
*3] * Catech. R. I 10, 10.*
3, 4] Cm. in D. 4 Qdg.
d 2 Es 4, 6.
e cf. Dt 16, 16; Lc 2, 42; 18, [10 etc.
f Ps 77, 5.
g Dt 17, 8; 2 Rg 15, 2; 3 Rg 7, 7; 2 Par 19, 8.
h cf. Ps 50, 20; Jr 29, 7.
*6] * cf. Conc. Trid. s. XVIII decr. de libr. delectu etc.*
6, 7] Gr. in Ms. pro pace etc.
7] v. vr. 1. — V. in prec. frl. etc.
i Ps 47, 13.
8] Gr. in fs. s. Irenaei.
j cf. 1 Rg 25, 6.
9] Ant. in transl. Domus. l.
l cf. 2 Es 2, 10; Est 10, 3.
Ad vsp. in fr. 3 (1, 3). — ad *sxt. in off. p. BMV. — in ben. ejusdem imag. (P. R.).*
a Ps 120, 1. — cf. Ps 140, 8. — v. Ps 24, 15.
1-3] Tr. in D. 3 Qdg.
b Ps 2, 4; 10, 5; 102, 19; 113, 3 (bis); Is 40, 22; 2 Mc 3, 39; Mt 5, 34 etc.
2, 3] Int. in fr. 2 p. D. 1 Qdg. et ad prm. *f* cf. 2 Es 4, 4. *c* cf. Ps 144, 15; Ecli 33, 22. *d* Ps 4, 2. *e* Bar 2, 13. *3] V. in «Te Deum»* *g* cf. 2 Es 2, 19. *h* cf. Is 32, 9, 11; Am 6, 1. *i* v. Ps 118, 51.
Ad vsp. in fr. 3 (8). — ad sxt. in off. p. BMV. *a* Ps 93, 17. *b* Ps 128, 1.

eam laudant eique bona adprecantur. — 122. Psaltes Deo confidit et petit ut ab irridentibus liberetur. — 123. Deo soli adiutori gratiae agun-tur. — 124. Deus oppressos protegit. — 125. Actis gratiis de fine captivi-

cum exsurgerent homines in nos, 3 forte vivos [c]deglutissent
cum irasceretur furor eorum in nos, [nos;
4 forsitan [d]aqua absorbuisset nos.
5 Torrentem pertransivit anima nostra;
forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.
6 [e]Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem den-
tibus eorum.
7 Anima nostra [f]sicut passer erepta est de laqueo venan-
laqueus contritus est, et nos liberati sumus, [tium;
8 [g]Adiutorium nostrum in nomine Domini,
qui fecit caelum et terram.

124 Canticum graduum.
[a]Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion: [salem.
[b]non commovebitur in aeternum, qui habitat 2 in Ieru-
Montes in circuitu eius; et Dominus in circuitu populi sui,
ex hoc nunc et usque in saeculum. [tem iustorum,
3 Quia non relinquet [c]Dominus [d]virgam peccatorum super [e]sor-
ut non [f]extendant iusti ad iniquitatem manus suas.
4 [g]Benefac, Domine, bonis et [h]rectis corde;
5 [i]declinantes autem in obligationes,
[j]adducet Dominus cum [k]operantibus iniquitatem.
[l]Pax super Israël!

125 Canticum graduum.
[a]In convertendo Dominus captivitatem Sion,
facti sumus sicut consolati.
2 Tunc [b]repletum est gaudio os nostrum,
et lingua nostra exsultatione;
tunc [c]dicent inter gentes:
[d]Magnificavit Dominus facere cum eis.
3 Magnificavit Dominus facere nobiscum,
facti sumus laetantes.
4 [e]Converte, Domine, captivitatem nostram
sicut torrens in austro.
5 [f]Qui seminant in lacrimis, in exsultatione metent.
6 [g]Euntes ibant et flebant mittentes semina sua.
[h]Venientes autem venient cum exsultatione
portantes manipulos suos.

126 Canticum graduum [a]Salomonis
Nisi Dominus aedificaverit domum,
[b]in vanum laboraverunt qui aedificant eam.
Nisi Dominus [c]custodierit civitatem,
frustra vigilat qui custodit eam.
2 Vanum est vobis ante lucem surgere,
surgite postquam sederitis,
[d]qui manducatis panem doloris,
[e]cum dederit dilectis suis somnum.
3 Ecce [f]hereditas Domini filii,
[g]merces [h]fructus ventris.
4 Sicut [i]sagittae in manu potentis,
ita filii excussorum.
5 [j]Beatus vir, qui implevit desiderium suum ex ipsis:
[l]non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta.

127 Canticum graduum.
[a]Beati omnes qui timent Dominum,
[b]qui ambulant in viis eius.
2 [c]Labores manuum tuarum quia manducabis,

c Ps 34, 25; Pro 1, 12.
d Ps 41, 8; 68, 3; Is 8, 8. — v. Ps 31, 6.
e cf. Ps 21, 14; Jdt 16, 2-4.
7] Of. in fs. ss. Innoc. et in fss. plur. Mm. — V. All. in fs. s. Petri. Cl.
f Pro 6, 5. — cf. Ps 90, 3.
7, 8] Gr. in fs. ss. Inn. etc.
g Ps 120, 2. *[J. etc.*
8] V. in Ord. Ms. in fs. ss. nom.

Ad vsp. in fr. 3 (2). — ad sxt. in off. p. BMV.
a Ps 24, 2, 3.
1, 2] Gr. in D. 4 Qdg et in anniv. ded. eccl.
b Ps 92, 1; 103, 5; Jl 3, 20. — cf. Pro 10, 30.
c cf. 4 Rg 6, 17; Zc 2, 5.
d Is 14, 5; Nh 1, 15.
e v. Ps 15, 5.
f Ex 22, 8. — cf. 1 Cor 10, 13.
g Ps 118, 65.
h v. Ps 7, 11.
i cf. Pro 2, 15.
j cf. Mt 7, 23; 24, 51.
*k*K Ps 91, 8, 10; 93, 4.
l Ps 127, 6; Gal 6, 16.

Ad vsp. in fr. 3 (3) et in cm. Ap. (6). — ad nn. in off. p. BMV.
a Os 6, 11. — v. Ps 13, 7.
b Jb 8, 21.
c cf. Ps 113, 2 (bis).
d Jl 2, 21. — cf. Ez 36, 36. — v. Ps 70, 19.
e v. Jr 29, 14; 30, 3.
f 1 Es 6, 22; Jr 31, 9; Mt 5, 5; Jo 16, 20; Gal 6, 9; Jc 5, 7. — cf. Ag 2, 3-10.
5, 6] Tr. in Mss. plur. Mm. et *[Ss.*
g Jr 50, 4.
h cf. Is 35, 10.
6] v. Is 2, 2.

Ad vsp. in fr. 4 (1) et in cm. Sctar. — ad nn. in off. p. BMV. — in ben. prim. lap.
a Ps 71, 1.
*1] * Catech. R. IV 13, 6.*
b cf. 1 Rg 2, 9; Lc 5, 5; Jo 21, 3-6; 1 Cor 3, 6, 7.
c v. Ps 120, 3.
(2)] Invit. in Dd. Qdg.
d Gn 3, 17, 19. — cf. Ec 5, 16.
e cf. Mr 4, 26-29.
f cf. Gn 33, 5.
g Gn 30, 18. — v. Ps 128, 3, 4.
h Dt 28, 4. — cf. Ps 131, 11; Lc 1, 42.
i v. Ps 119, 4.
j Ecli 30, 2-5.
l cf. Is 29, 21; Am 5, 10.

Ad vsp. in fr. 4 (1) et in fs. Corp. ch. (3). — ad nn. in off. p. BMV. — in ben. peregrin. p. reditum (4).
a v. Ps 111, 1.
b Ps 1, 1, 2; 118, 1. — cf. Ps 8, 32; 1, 11.
*2] * Catech. R. IV 13, 12. — v. Ps 39, 18. — Ant. in fs. s. Isidori agric.*
c Is 3, 10. — cf. Ps 108, 11; Ag 1, 11.

tatis (1-3), vates rogat ut liberatio perficiatur (4, 5). — **126.** *Quidquid a Deo non est vanum est.* — **127.** *Piis domestica et diuturna felicitas promittitur.* — **128.** *Iis qui persequuntur Israël psaltes mala imprecatur.* —

beatus es et bene tibi erit.
3 [d]Uxor tua sicut [e]vitis abundans in lateribus domus tuae;
filii tui, [f]sicut novellae olivarum, in circuitu mensae tuae.
4 Ecce sic benedicetur homo qui timet Dominum.
5 [g]Benedicat tibi Dominus [h]ex Sion,
et videas [i]bona Ierusalem omnibus diebus vitae tuae
6 et videas [j]filios filiorum tuorum, [l]pacem super Israël.

128 Canticum graduum.
Saepe [a]expugnaverunt me a [b]iuventute mea,
[c]dicat nunc Israël:
2 saepe expugnaverunt me a iuventute mea;
etenim [d]non potuerunt mihi.
3 [e]Supra dorsum meum [f]fabricaverunt peccatores,
prolongaverunt iniquitatem suam.
4 Dominus iustus concidit cervices peccatorum.
5 [g]Confundantur et convertantur retrorsum omnes qui ode-
6 fiant [h]sicut faenum tectorum, [runt Sion,
quod priusquam evellatur exaruit;
7 de quo non implevit manum suam qui metit,
et [i]sinum suum qui manipulos colligit.
8 Et non dixerunt qui praeteribant: [j]Benedictio Domini super
[l]benediximus vobis in nomine Domini. [vos:

129 Canticum graduum.
[a]De profundis clamavi ad te, Domine:
2 Domine, exaudi vocem meam;
[b]fiant aures tuae intendentes in [c]vocem deprecationis
3 [d]Si iniquitates observaveris, Domine, [meae.
Domine, [e]quis sustinebit?
4 Quia [f]apud te propitiatio est,
et propter legem tuam [g]sustinui te, Domine;
[h]sustinuit anima mea in verbo eius;
5 speravit anima mea in Domino.
6 [i]A custodia matutina usque ad noctem [j]speret Israël in
7 quia apud Dominum misericordia, [Domino;
et [l]copiosa apud eum [m]redemptio,
8 et ipse [n]redimet Israël ex omnibus iniquitatibus eius.

130 Canticum graduum David.
Domine, [a]non est exaltatum cor meum,
neque [b]elati sunt oculi mei;
neque ambulavi in [c]magnis
neque in [d]mirabilibus super me.
2 Si non humiliter sentiebam,
sed exaltavi animam meam;
sicut [e]ablactatus est super matre sua,
ita retributio in anima mea.
3 [f]Speret Israël in Domino
ex hoc nunc et usque in saeculum.

131 Canticum graduum.
Memento, Domine, David et omnis [a]mansuetudinis eius;
2 sicut iuravit Domino, [b]votum vovit [c]Deo Iacob:
3 [d]Si introiero in tabernaculum domus meae,
si ascendero in lectum strati mei,
4 [e]si dedero somnum oculis meis et palpebris meis dormita-
5 et requiem temporibus meis, [tionem
[f]donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo
6 Ecce audivimus eam in [g]Ephrata, [Iacob.
invenimus eam in [h]campis silvae.

3] Gr. in Ms. pro sponsis.
d Ps 126, 3; Dt 28, 4; Pro 5, 18.
e Ez 19, 10. — (cf. Gn 49, 22).
f Ps 143, 12. — cf. Ps 51, 10.
4, 5] in fine ritus Confirm. (PR).
4-6] Tr. et Cm in Ms. pro sponsis.
g Ps 133, 3. — cf. Pro 10, 22.
h Ps 19, 3.
i cf. Ps 121, 9.
j Pro 17, 6. — cf. Zc 8, 7. —
l v. Ps 124, 5. [v. Jb 42, 16.

Ad vsp. in fr. 4 (1). — ad cmpl. in off. p. BMV.
1-4] Tr. in D. Pss. [3 etc.
a cf. Ex 1, 14; Jd 3, 8, 14; 4,
b Is 47, 12; Jr 22, 21; Os 2, 15.
c Ps 123, 1.
d cf. 2 Cor 4, 8-10.
e cf. Is 50, 6; 51, 23.
3] Ant. in fs. ss. Col. Flag.
f cf. Jb 4, 6.
g v. Ps 34, 4.
h 4 Rg 19, 26; Is 37, 27. — v. Ps 36, 2.
i v. Ps 34, 12.
j Rt 2, 4.
l Ps 117, 26.

Ad vsp. in fr. 4 (1)), in off. et exequiis Df. (3). in Nat. Dñi et. fs. ss. Cord. J. et ss. Rdmpt. (7). — ad cmpl. in off. p. BMV. — in praep. ad Ms et ben. campan.
a Ps 68, 3; Lm 3, 55; Jn 2, 2, 4.
1, 2] Of. et V. All. in D. 23 p. Pnt. — v. Jb 7, 7, 8.
1-4] Tr. in Sptg. et in Ms. pro remis. pecc.
b Ps 85, 6; 2 Par 6, 40.
c Ps 139, 7.
d cf. Ps 89, 8; 142, 2; Jb 9, 3.
3, 4] Int. in D. 22 p. Pnt.
e Ps 75, 8; Nh 1, 6; Ml 3, 2; Ap 6, 17. — cf. Ps 142, 2.
f vr. 7; Is 55, 7; Dn 9, 9; Rm 6, 3. — v. Ps 85, 15.
g Ps 39, 2; Is 8, 17; 26, 7.
h Ps 118, 74, 81. — v. Ps 32,
i cf. Ps 5, 4, 5. [20.
j Ps 130, 3.
l Ecli 5, 6; Is 55, 7.
m Ps 110, 9; Lc 1, 68; Tb 2, 14. — cf. Mt 1, 21. — v. Ps 24, 22.

Ad vsp. in fr. 4 (1). — ad cmpl. in off. p. BMV.
a cf. Ps 137, 6; Is 57, 15.
b cf. 2 Rg 6, 22, Tb 4, 14. — Ps 100, 5.
c cf. Jr 45, 5; Rm 12, 16.
d v. Jb 42, 3.
e cf. Mt 18, 3; 1 Cor 14, 20.
f Ps 129, 6.

Ad vsp. in fr. 4 (13), in Nat. Dñi etc. (11) et in cm. CP.
1] V. All. in fs. s. Urbani P.
a cf. 1 Par 22, 14.
b cf. Ps 49, 14.
c vr. 5.
d 2 Rg 7, 2.
e Pro 6, 4.
f 1 Par 22, 7; Ac 7, 46.
g Gn 35, 19; 1 Rg 17, 12. — cf. 1 Rg 1, 1; 3 Rg 11, 26.
h cf. 1 Rg 7, 2. — v. Js 15, 9, 60.

7 [i]introibimus in tabernaculum eius,
adorabimus in loco [j]ubi steterunt pedes eius.
8 [l]Surge, Domine, in [m]requiem tuam,
tu et arca sanctificationis tuae:
9 [n]sacerdotes tui [o]induantur iustitiam,
et [p]sancti tui exsultent.
10 Propter David servum tuum
[q]non avertas faciem [r]christi tui.
11 [s]Iuravit Dominus David veritatem et [t]non frustrabitur [eam:
[u]De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.
12 [v]Si custodierint filii tui testamentum meum
et testimonia mea haec quae docebo eos,
et filii eorum usque in saeculum [x]sedebunt super sedem [tuam.
13 Quoniam [y]elegit Dominus Sion,
elegit eam in habitationem sibi;
14 haec [z]requies mea in saeculum saeculi:
hic [a]habitabo, quoniam elegi eam.
15 Viduam eius benedicens benedicam,
[b]pauperes eius saturabo panibus;
16 sacerdotes eius induam salutari,
et sancti eius exsultatione exsultabunt.
17 Illuc producam [c]cornu David,
paravi [d]lucernam christo meo;
18 inimicos eius [e]induam confusione;
super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.

132

Canticum graduum David.
[a]Ecce quam bonum et quam iucundum habitare [b]fratres in [unum!
2 [c]Sicut unguentum in [d]capite, quod descendit in barbam, [barbam Aaron,
quod descendit [e]in oram vestimenti eius;
3 sicut [f]ros [g]Hermon, qui descendit in [h]montem Sion;
quoniam illic [i]mandavit Dominus benedictionem
et vitam usque in saeculum.

133

Canticum graduum.
Ecce nunc benedicite Dominum, omnes [a]servi Domini;
[b]qui statis in domo Domini,
in atriis domus Dei nostri.
2 In noctibus [c]extollite manus vestras in [d]sancta,
et benedicite Dominum.
3 [e]Benedicat te Dominus ex Sion,
[f]qui fecit caelum et terram.

134

[a]Alleluia.
[b]Laudate nomen Domini, laudate, servi, Dominum:
2 [c]qui statis in domo Domini, [d]in atriis domus Dei nostri.
3 Laudate Dominum, quia [e]bonus Dominus;
psallite nomini eius, quoniam [f]suave;
4 quoniam [g]Iacob elegit sibi Dominus,
Israël in [h]possessionem sibi.
5 Quia ego cognovi quod [i]magnus est Dominus,
et Deus noster prae omnibus diis:
6 [j]omnia quaecumque voluit Dominus fecit,
in caelo, in terra, in mari et in omnibus abyssis;
7 [l]educens nubes ab extremo terrae
fulgura in [m]pluviam fecit;
qui producit ventos de [n]thesauris suis.
8 [o]Qui percussit primogenita Aegypti
[p]ab homine usque ad pecus;
9 et [q]misit signa et prodigia in medio tui, Aegypte,
in Pharaonem et in omnes servos eius.
10 Qui percussit gentes multas et occidit reges fortes:

7] *V. in transl. Domus Laur.*
i Ps 5, 8.
j cf. Ps 98, 5. [6, 41, 42.
l Ps 67, 2; Nm 10, 35; 2 Par
8-10] *Tr. in Ms. pro elig. s. Pont.*
m vr. 14, cf. Ecli 24, 15; 36,
n vr. 16. [15.
9] *V. in prec. frl.*
o v. Jb 29, 14.
p cf. Ps 14, 5.
9b] *Inv. in cm. Mm. T. P.*
R, *10*] *Int. in cm. Cf. etc.*
q cf. 4 Rg 18, 24.
r vr. 17. — cf. 1 Rg 1, 39.
s Ps 88, 4, 36.
t Ps 109, 4.
u 2 Rg 7, 12; 2 Par 6, 16; Lc 1, 32; Ac 2, 20.
v 3 Rg 2, 4.
x 3 Rg 8, 25. — cf. Jb 36, 7.
y Ps 25, 8; 73, 2; 77, 68; 3 Rg 8, 13; 2 Par 6, 2. — v. Ps
z vr. 8. [67, 17.
14] *v. Ps 5, 8.*
a Ps 134, 21. — cf. Mt 23, 21.
b Ps 36, 19; 110, 5. — cf. Rt 1, 6.
1-6] *Int. in fs. s. Steph. PM.*
16, 17] *Gr. in cm. CP., etc.*
c Ps 88, 25; 1 Rg 2, 1, 10; Ez 29, 21. — cf. Lc 1, 69.
d v. 2 Rg 21, 17.
e cf. Lc 13, 17. — v. Jb 8, 22.

Ad vsp. in fr. 5 (1). — in cons. Episc. (2,3) et ben. Abbat.
a cf. Pro 18, 19; Ec 4, 9.
1] *Ant. in fs. 7 ss. Fund. — V. in R. etc. in fss. plur. Mm.*
1, 2] *Gr. in D. 22 p. Pnt. — V. All. in fs. s. Alphonsi.*
b 67, 7; Ecli 25, 2. — cf. Gn 13,
c Ex 30, 25, 30. [8; Heb 13, 1.
2] * *Catech. R. II 3, 4, 8.*
d Ex 29, 7; Lv 8, 22.
e Ex 28, 32, 33; 39, 24. [(*P.R.*).
3] *Ant. in ritu de tond. barba*
f Pro 19, 12; Os 14, 6; Mic 5, 7.
g Dt 3, 9; 4, 48.
h Ps 47, 2. [Ps 42, 8.
i Lv 25, 21; Dt 28, 8. — v.

Ad cmpl. in Dd.
a Ps 134, 1.
b Dt 10, 8; 18, 7; 1 Par 23, 30; 1 Par 29, 11; 35, 5. — 2
c v. Ps 27, 1. [Ps 134, 2.
d Ps 62, 3; 150, 2.
e Ps 127, 5. — cf. Nm 6, 24.
3] *V. All. in Ms. pro sponsis.*
f v. Ps 113, 15.

Ad vsp. in fr. 3 (1, 2).
a Ps 104, 1. — 2. Ps 145, 1.
b Ps 112, 1; 133, 1; Dn 3, 85.
c Ps 133, 1.
d v. Ps 91, 14. [*pace.*
3] *Of. in D. Qdg. et Ms pro*
e v. Ps 99, 5.
f Ps 146, 1. — cf. Ps 51, 11.
g Dt 7, 6, 7; 10, 15. — v. Ps
h Ex 19, 5. [104, 6.
i Ps 85, 8; 88, 7; 94, 3.
j Ps 113, 3 (bis); Sap 12, 18; Dn 4, 32; Jn 1, 14.
6] *v. vr. 3.*
l Jr 10, 13; 51, 16.
m cf. Jb 28, 25, 26; 38, 25; (Zc 10, 1).
n Jb 38, 22.
o Ps 77, 51. — v. Ex 12, 29.
p cf. Jr 50, 3, 51, 62.
q Dt 6, 22; Jr 32, 20.

132. Celebrat fidelium communionem. — 133. Ad Deum etiam nocte celebrandum exhortatur. — 134. Deum, quem celebrant res creatae (1-7) et miracula in egressu Israël de Agypto (10-13) laudandum esse, idola autem

10-12] Ps 135, 17-22.
r Dt 29, 7. — v. Nm 21, 21-26.
s v. Nm 21, 33-35.
t v. Js 12, 7-24.
u Dt 29, 8. — v. Ps 77, 54.
v Ps 101, 13; Ex 3, 15; Os 11, 5.
x Dt 32, 36, 43.
14] R. in cm. Mm. T. P.
y v. Ps 89, 13.
15-20] Ps 113, 4 (bis)-11.
z Jr 10, 14; Bar 6, 24; Hab 2, 19.
a Ps 117. 2-4; Dn 3, 83, 84.
b cf. Ps 127, 5.
c Ps 131, 13, 14.

11 [r]Sehon regem Amorrhaeorum et [s]Og regem Basan
et [t]omnia regna Chanaan;
12 et [u]dedit terram eorum hereditatem,
hereditatem Israël populo suo.
13 Domine, [v]nomen tuum in aeternum;
Domine, memoriale tuum in generationem et generationem.
14 [x]Quia iudicabit Dominus populum suum
et [y]in servis suis deprecabitur.
15 [z]Simulacra gentium argentum et aurum,
opera manuum hominum.
16 Os habent et non loquentur,
oculos habent et non videbunt.
17 Aures habent et non audient;
[z]neque enim est spiritus in ore ipsorum.
18 Similes illis fiant qui faciunt ea,
et omnes qui confidunt in eis.
19 [a]Domus Israël, benedicite Domino;
domus Aaron, benedicite Domino;
20 domus Levi, benedicite Domino,
qui timetis Dominum, benedicite Domino.
21 [b]Benedictus Dominus ex Sion,
[c]qui habitat in Ierusalem.

Ad vsp. in fr. 5 (1, 22).
a Ps 104, 1.
b v. Ps 105, 1.
c v. 1 Par 16, 41.
d Dt 10, 17.
e Dn 4, 3; 2 Mc 15, 21. — v. Ps 71, 18.
f v. Ps 32, 6.
g Pro 3, 19; Jr 10, 12; 51, 15. — cf. Ps 103, 24.
h Is 42, 5; 44, 24.
i v. Ps 23, 2.
j Gn 1, 16; Eccli 43, 1-11.
l Ps 77, 51; 134, 8-10.
m Ex 12, 51; 13, 3.
n Dt 4, 34. — cf. Ex 15, 12, 13.
o Ps 77, 13; Ex 14, 21.
p Ex 14, 22.
q Ex 14, 27. — cf. Ps 77, 53.
r Ex 15, 22; Dt 8, 15. — cf. Ps 76, 21.
17-22] Ps 134, 10-12.

135

[a]Alleluia.
[b]Confitemini Domino, quoniam bonus,
[c]quoniam in aeternum misericordia eius.
2 Confitemini [d]Deo deorum,
quoniam in aeternum misericordia eius.
3 Confitemini Domino dominorum,
quoniam in aeternum misericordia eius.
4 [e]Qui facit mirabilia magna solus,
quoniam in aeternum misericordia eius.
5 [f]qui fecit caelos in [g]intellectu,
quoniam in aeternum misericordia eius;
6 [h]qui firmavit terram [i]super aquas,
quoniam in aeternum misericordia eius;
7 [j]qui fecit luminaria magna,
quoniam in aeternum misericordia eius,
8 solem in potestatem diei,
quoniam in aeternum misericordia eius,
9 lunam et stellas in potestatem noctis,
quoniam in aeternum misericordia eius.
10 [l]Qui percussit Aegyptum cum primogenitis eorum,
quoniam in aeternum misericordia eius;
11 [m]qui eduxit Israël de medio eorum,
quoniam in aeternum misericordia eius,
12 [n]in manu potenti et bracchio excelso,
quoniam in aeternum misericordia eius;
13 qui divisit mare Rubrum in divisiones,
quoniam in aeternum misericordia eius,
14 et [p]eduxit Israël per medium eius,
quoniam in aeternum misericordia eius,
15 et [q]excussit Pharaonem et virtutem eius in mari Rubro,
quoniam in aeternum misericordia eius;
16 [r]qui traduxit populum suum per desertum,
quoniam in aeternum misericordia eius;
17 qui percussit reges magnos,
quoniam in aeternum misericordia eius,
18 et occidit reges fortes,
quoniam in aeternum misericordia eius,
19 Sehon regem Amorrhaeorum,
quoniam in aeternum misericordia eius,
20 et Og regem Basan,

irridenda docet (14-21). — **135.** *Bonitas divina sive generatim (1-4) sive in creatione (5-9), sive in Aegypto et in terra Chanaan (10-22), sive in protectione populo iugiter concessa celebratur (23-26).* — **136.** *Exsulum*

quoniam in aeternum misericordia eius,
21 et dedit terram eorum hereditatem,
quoniam in aeternum misericordia eius,
22 hereditatem Israël [s]servo suo,
quoniam in aeternum misericordia eius.
23 Quia in humilitate nostra [t]memor fuit nostri,
quoniam in aeternum misericordia eius,
24 et [u]redemit nos ab inimicis nostris,
quoniam in aeternum misericordia eius.
25 [v]Qui dat escam omni carni,
quoniam in aeternum misericordia eius.
26 Confitemini [x]Deo caeli,
quoniam in aeternum misericordia eius.
Confitemini [y]Domino dominorum,
quoniam in aeternum misericordia eius.

s Ps 104, 6, 25.
t cf. Ps 113, 12; Gn 8, 1.
u Ps 106, 2.
v Ps 103, 37; 144, 15; 146, 9. — v. Jb 36, 31.
x 1 Es 5, 12; 2 Es 1, 4; Dn 2, 18.
y vr. 3; 1 Tm 6, 15; Ap 19, 16.

136

Psalmus David, Hieremiae.
1 Super [a]flumina Babylonis illic sedimus
et flevimus cum recordaremur Sion:
2 in salicibus in medio eius [b]suspendimus organa nostra,
3 quia illic interrogaverunt nos,
qui captivos duxerunt nos, verba cantionum;
et qui abduxerunt nos: Hymnum cantate nobis de canticis Sion.
4 [c]Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?
5 [d]Si oblitus fuero tui, Ierusalem,
[e]oblivioni detur dextera mea;
6 [f]adhaereat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui;
si non proposuero Ierusalem in principio laetitiae meae.
7 Memor esto, Domine, filiorum [g]Edom in [h]die Ierusalem,
qui dicunt: [i]Exinanite, exinanite
usque ad fundamentum in ea.
8 [j]Filia Babylonis misera [l]beatus qui retribuet tibi
[m]retributionem tuam, quam retribuisti nobis.
9 Beatus qui tenebit et [n]allidet parvulos tuos ad petram.

Ad vsp. in fr. 5 (6).
1] Of. in fr. 5 p. D. Pass. et D. 20 p. Pnt. — v. vr. 3-6.
a Ez 1, 3; 3, 15; Dn 8, 2; 10, 4.
b Is 24, 8. — cf. Ecli 22, 6.
3-6] RR. in D. 4 p. Psch.
c cf. 2 Es 2, 3; Ec 3, 4.
d cf. Jr 51, 50.
e cf. Ps 75, 6.
f Jb 29, 10; Ez 3, 26.
g Is 34, 5, 6; Lm 4, 21, 22; Ez 25, 12; 35, 2. — cf. Ecli 57, 26, 28; Am 1, 11, 12. — v. Jr 49, 7-22; Ez 25, 12-14; Ab 8-14.
h Ab 11. — cf. Jb 18, 20.
i Ps 34, 25; Pro 1, 12; Lm 2, 16.
j (Is 21, 9; 47, 1-15; Jr 25, 12; 50, 1-46; 51, 1-64. — v. Is 13, 1-22).
*8, 9] * Catech. R. IV 5, 6.*
l cf. Ps 78, 12.
m Jr 25, 14; 51, 24, 56. — cf. Ps 27, 4.
n 4 Rg 8, 12; Is 13, 16; Os 10, 14; 14, 1; Nh 3, 10.

137

1 Ipsi David.
[a]Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo,
quoniam audisti verba oris mei:
in conspectu angelorum psallam tibi.
2 [b]Adorabo ad [c]templum sanctum tuum
et confitebor nomini tuo
super misericordia tua et veritate tua,
quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum.
3 In quacumque die invocavero te, exaudi me;
multiplicabis in anima mea virtutem.
4 [d]Confiteantur tibi, Domine, omnes reges terrae,
[e]quia audierunt omnia verba oris tui;
5 et cantent in [f]viis Domini,
quoniam magna est gloria Domini;
6 quoniam [g]excelsus Dominus et humilia respicit
et [h]alta a longe cognoscit.
7 [i]Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me;
et super iram inimicorum meorum [j]extendisti manum tuam,
et [k]salvum me fecit dextera tua.
8 Dominus retribuet pro me.
Domine, [l]misericordia tua in saeculum;
[m]opera manuum tuarum ne despicias.

Ad vsp. in fr. 5 (2), in fs. ss. Cord. J. (2, 1), et ss. Ang. et in off. Df. (8).
a Ps 9, 2; 110, 1; Ecli 5, 1.
1, 2] V. All. etc. in fss. ss. Ang.
b v. Ps 5, 8.
2] V. All in anniv. ded. eccl. — v. Ps 5, 8.
c Ps 27, 2. — cf. 3 Rg 8, 29; Dn 6, 10.
3L Ant. in fs. ss. Rdmpt.
d Ps 71, 11; 101, 16, 22, 23.
e Is 2, 3.
f Ps 102, 7.
g cf. Ps 130, 1; Pro 3, 34; Lc 1, 48; Jc 4, 6. — v. Ps 112, 4-7.
h cf. Ps 17, 28.
i cf. Ps 22, 4; 70, 20.
7] Of. in Ms. pro qcq. necess., in D. 19 p. Pnt. et fr. 5 p. D. 3 Qdg.
j Pro 31, 20; Is 1, 25; Sph 1, 4; Ac 4, 30.
k Ps 59, 7.
l Ps 135, 1. — v. 1 Par 16, 41.
m v. Ps 91, 5.

138

1 In finem. Psalmus David.
Domine, [a]probasti me et cognovisti me;
2 tu [b]cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam.
3 [c]Intellexisti cogitationes meas de longe;

Ad vsp. in fr. 6 (1, 14) et cm. Ap. (17, 18).
a vr. 23; Jr 12, 3. — v. Ps 7, 9; 16, 3; 43, 22.
b Lm 3, 63. — cf. 4 Rg 19, 27.
c Am 4, 13. — cf. Dt 31, 21; Jb 14; 16; 31, 4; Jr 17, 10; Mt 9, 4; Jo 2, 24, 25.

flebilis querimonia et imprecatio. — **137.** *Deus propter sua benefacta ab omnibus laudandum est.* — **138.** *Sciens Deum nihil latere (1-12), eum testificari desiderat se a peccatoribus semper abhorruisse (13-24).* — **139.** *Deum*

semitam meam et funiculum meum investigasti
4 et omnes vias meas praevidisti,
quia non est sermo in lingua mea.
5 Ecce, Domine, tu [d]cognovisti omnia, novissima et antiqua;
tu formasti me et [e]posuisti super me manum tuam.
6 [f]Mirabilis facta est scientia tua ex me;
confortata est, et non potero ad eam.
7 [g]Quo ibo a spiritu tuo?
et [h]quo a facie tua fugiam?
8 [i]Si ascendero in caelum, tu illic es;
[j]si descendero in infernum, ades.
9 Si sumpsero pennas meas diluculo
et habitavero in extremis maris,
10 etenim illuc [l]manus tua deducet me,
et tenebit me dextera tua.
11 Et dixi: [m]Forsitan tenebrae conculcabunt me,
et nox illuminatio mea in deliciis meis;
12 quia [n]tenebrae non obscurabuntur a te,
et nox sicut dies illuminabitur;
sicut tenebrae eius, ita et lumen eius.
13 Quia tu [o]possedisti renes meos,
[p]suscepisti me de utero matris meae.
14 Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es;
[q]mirabilia opera tua, et anima mea cognoscit nimis.
15 [r]Non est occultatum os meum a te quod fecisti in occulto,
et substantia mea [s]in inferioribus terrae.
16 Imperfectum meum viderunt oculi tui,
et [t]in libro tuo omnes scribentur;
dies formabuntur, et nemo in eis.
17 Mihi autem nimis honorificati sunt [u]amici tui, Deus;
nimis confortatus est principatus eorum.
18 Dinumerabo eos, et [v]super harenam multiplicabuntur;
exsurrexi et adhuc sum tecum.
19 Si [y]occideris, Deus, peccatores,
[z]viri sanguinum, [a]declinate a me;
20 quia dicitis in cogitatione:
[b]accipient in vanitate civitates tuas.
21 [c]Nonne qui oderunt te, Domine, oderam,
et [d]super inimicos tuos tabescebam?
22 Perfecto odio oderam illos,
et inimici facti sunt mihi.
23 [e]Proba me, Deus, et scito cor meum;
interroga me et cognosce semitas meas
24 et vide, si via iniquitatis in me est,
et [f]deduc me in [g]via aeterna.

139 In finem. Psalmus David.

2 [a]Eripe me, Domine, ab homine malo,
[b]a viro iniquo eripe me.
3 Qui cogitaverunt iniquitates in corde,
[c]tota die constituebant proelia;
4 [d]acuerunt linguas suas [e]sicut serpentis;
[f]venenum aspidum [g]sub labiis eorum.
5 Custodi me, Domine, de manu peccatoris
et ab hominibus iniquis eripe me,
[h]qui cogitaverunt supplantare gressus meos;
6 [i]absconderunt superbi laqueum mihi
et funes extenderunt in laqueum;
iuxta iter scandalum posuerunt mihi.
7 [j]Dixi Domino: Deus meus es tu;
[l]exaudi, Domine, vocem deprecationis meae.
8 Domine Domine, [m]virtus salutis meae,
obumbrasti super caput meum in die belli.

d Ecli 42, 20; Heb 4, 13.
5, 6] *v.* *1* *18*.
e cf. 1 Pt 5, 6.
f Rm 11, 33. — cf. Jb 42, 3; Eph 3, 10.
7] * *Catech. R. I 9, 4; III 2, 27.*
g cf. Sap 1, 7, 8; Jr 23, 24; Ac 17, 28.
h cf. Tb 13, 2; Sap 16, 15; Jn 1, 3.
i cf. Am 9, 2.
8] * *Catech. R. I 2, 6; IV 9, 19.*
j cf. Jb 26, 6; Ecli 23. 28..
l Ps 22, 3. — cf. vr. 24.
m cf. Jb 22, 13, 14; Ecli 15, 20.
n Jb 34, 22. — cf. Dn 2, 12; 13, 42.
(12, 11)] *in ben. cerei in Sb. s.*
o Dt 32, 6.
p cf. Jb 10, 10, 11.
q Ecli 11, 4. — v. Ps 71, 18.
r cf. Jb 10, 8; Ec 11, 5; 2 Mc 7, 22, 23.
s v. Ps 62, 10.
16] *v. 3 Rg 8, 39.*
t v. Ps 68, 29; Ex 32, 32.
17] * *cf. Catech. R. I 13, 11.*
u (v. Ps 39, 6).
18] *Int. in D. Resurect.*
v Gn 22, 17; Jr 15, 8.
x cf. Ps 39, 6.
y Is 11, 4. — cf. Ps 9, 17.
z Ps 5, 7.
a v. Ps 6, 9.
b (Ex 20, 7).
c v. Ps 25, 5.
d Ps 118, 158.
e Ps 15, 2. — v. vr. 1.
f cf. vr. 10.
g Jr 6, 16; 18, 15. — cf. Ps 1, 6.

Ad vsp. in fr. 6 (8, 9), in Cena Dñi (5) etc.
2-10, 14] *Tr. in Ms. praesanctif.*
a vr. 5; Ps 70, 4; 118, 153, 170.
b Ps 17, 49. — cf. Pro 3, 31.
2] *v. Ps 25, 9, 10. — V. ad prm. in off. frl. etc.*
c Ps 55, 6.
d cf. Ps 51, 4; Mt 3, 7.
e Ps 57, 5.
f (all) Rm 3, 13.
g v. Ps (10), 7.
5] *Of. in fr. 3 mai. hebd.*
h cf. Ps 117, 5.
i Ps 34. 7; 63, 6; 140, 9; 141, 4; Jr 18, 22. — cf. Jb 18, 7-10.
j Ps 141, 6.
k Ps 21, 11.
l v. Ps 27, 2.
8] *v. Ps 34, 1, 2.*
m Ps 27, 8.

9 Ne tradas me, Domine, a desiderio meo peccatori;
cogitaverunt contra me, [n]ne derelinquas me, ne forte
10 Caput circuitus eorum, [exaltentur.
[o]labor labiorum ipsorum operiet eos.
11 Cadent super eos [p]carbones, in ignem deicies eos,
in miseriis non subsistent.
12 Vir linguosus non dirigetur in terra,
virum iniustum mala capient in interitu.
13 Cognovi quia [q]faciet Dominus iudicium inopis
et vindictam pauperum.
14 Veruntamen [r]iusti confitebuntur nomini tuo,
et [s]habitabunt recti cum vultu tuo.

140 Psalmus David.
Domine, clamavi ad te, exaudi me,
intende voci meae, cum clamavero ad te.
2 Dirigatur [a]oratio mea sicut incensum in conspectu tuo;
[b]elevatio manuum mearum [c]sacrificium vespertinum.
3 Pone, Domine, [d]custodiam ori meo
et [e]ostium circumstantiae labiis meis.
4 [f]Non declines cor meum in verba malitiae,
ad [g]excusandas excusationes in peccatis
cum hominibus [h]operantibus iniquitatem,
et [i]non communicabo cum electis eorum.
5 [j]Corripiet me iustus in misericordia et increpabit me,
[k]oleum autem peccatoris non impinguet caput meum,
[l]quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum.
6 [m]Absorpti sunt iuncti petrae iudices eorum,
audient verba mea, quoniam potuerunt.
7 Sicut crassitudo terrae erupta est super terram,
[n]dissipata sunt ossa nostra secus infernum.
8 Quia [o]ad te, Domine Domine, oculi mei,
[p]in te speravi, non auferas animam meam.
9 Custodi me [q]a laqueo quem statuerunt mihi,
et a scandalis operantium iniquitatem.
10 [r]Cadent in retiaculo eius peccatores:
[s]singulariter sum ego donec transeam.

141 1 [a]Intellectus David, [b]cum esset in spelunca, oratio.
2 [c]Voce mea ad Dominum clamavi,
voce mea ad Dominum [d]deprecatus sum.
3 [e]Effundo in conspectu eius orationem meam,
et tribulationem meam ante ipsum pronuntio.
4 In [f]deficiendo ex me spiritum meum,
et tu cognovisti semitas meas.
In via hac qua ambulabam [g]absconderunt laqueum mihi.
5 [h]Considerabam ad [i]dexteram et videbam,
et [j]non erat qui cognosceret me.
[k]Periit fuga a me;
et non est qui [l]requirat animam meam.
6 Clamavi ad te, Domine; dixi: Tu es [m]spes mea,
[n]portio mea in [o]terra viventium. [nimis.
7 [p]Intende ad deprecationem meam, quia [q]humiliatus sum
[r]Libera me a persequentibus me, quia [s]confortati sunt
8 [t]Educ de custodia animam meam, [super me.
ad confitendum nomini tuo:
me exspectant iusti donec retribuas mihi.

142 Psalmus David, quando persequebatur eum Absalom filius
[a]Domine, exaudi orationem meam, [eius.
auribus percipe obsecrationem meam in [b]veritate tua,
exaudi me in tua iustitia.

n Is 14, 21.
o cf. Pro 12, 13; 18, 7. — v. Ps 7, 16, 17.
p Ps 10, 7; 17, 9, 13, 14. — cf. Rm 12, 20.
q Ps 9, 5; 3 Rg 8, 45, 49, 59; Pro 22, 23.
r cf. Ps 63, 11.
s Ps 15, 11. — cf. Mt 5, 8.

Ad vsp. in fr. 6 (1), in Cena Dñi etc. (9).
a Ps 87, 3; Lc 1, 10; Ap 5, 8; 8, 3, 4. — cf. Ac 10, 4, 31.
2] * *Catech. R. IV 2, 1. V. ad vsp. per annum. — Gr. in D. 1[?] p. Pnt. etc. — R. in cons. eccl.*
2-4] *In Ord. Ms. ad incens. altaris.*
3] *V. in fs. s. Jo Nepom.*
b v. Ps 27, 2.
c v. Ex 29, 39, 41.
d Ps 38, 1; Pro 16, 1; Ecli 22, 33. — v. Ps 33, 14.
e Ecli 28, 28, 29; Mic 7, 5. —
f cf. Ps 118, 36. [cf. Jb 41, 5
4] * *Catech. R. IV 14, 15.*
g cf. Gn 3, 12, 13.
h vr. 9; Ps 93, 4.
i (cf. Par 23, 6).
j cf. Lv 19, 17; Pro 9, 8; 10, 25; 25, 12; 27, 6; Ec 7, 6; Gal 6, 1.
5] * *Catech. R. III 9, 11.*
k cf. Ps 32, 2.
l v. Ps 108, 4.
m (cf. 2 Par 25, 32).
n Ps 52, 6. — cf. Ez 37, 1.
o Ps 24, 15.
p v. Ps 10, 2.
q Ps 139, 9.
r cf. Ps 7, 16; Jr 50, 14.
s cf. Lc 4, 30.

Ad vsp. in fr. 6 (8), in Cena Dñi etc. (5). — ad mt. in Orat. Dñi N.
a Ps 31, 1; 41, 1; 77, 1 etc.
b cf. Ps 56, 1; 1 Rg 24, 4.
c Ps 3, 5.
d Ps 29, 9.
3] * *Catech. R. IV 3, 4.*
e Ps 101, 1. — cf. Is 26, 16. —
f v. Ps 76, 4. [v. Ps 41, 5.
g Ps 139, 6.
h cf. Ps 68, 21; Ecli 51, 10.
i Ps 15, 8.
j cf. Ps 30, 12.
k Jb 11, 20; Jr 25, 35; Am 2, 14.
l Pro 29, 10. — cf. 1 Rg 20, 1.
m v. Ps 13, 6; 90, 9.
n Ps 15, 5.
o v. Ps 26, 13.
p Ps 15, 1.
7] *Ant. in fs. ss. col. Flag.*
q Ps 78, 8.
r Ps 7, 2; 30, 16.
s Ps 17, 18.
t Is 42, 7. — cf. Ps 142, 11.

Ad ll. in fr. 6 (9).
a Ps 139, 7.
b 1 Jo 1, 9. — cf. Ps 30, 2.

— **142.** Paenitent. 7. *In gravi periculo constitutus ad Deum confugit (1-6), ut liberationem obtineat et ut sibi viam qua ambulet demonstret (7-10).* — **143.** *Deo benedicit ab eoque petit, ut potentiam suam in hostes manifestans*

2 Et [c]non intres in iudicium cum servo tuo,
[d]quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens;
3 quia persecutus est inimicus animam meam,
[e]humiliavit in terra vitam meam,
[f]collocavit me in obscuris sicut mortuos saeculi;
4 et [g]anxiatus est super me spiritus meus,
in me turbatum est cor meum.
5 [h]Memor fui dierum antiquorum,
[i]meditatus sum in omnibus operibus tuis,
in factis manuum tuarum meditabar.
6 [j]Expandi manus meas ad te;
[l]anima mea [m]sicut terra sine aqua tibi.
7 [n]Velociter exaudi me, Domine: [o]defecit spiritus meus:
[p]non avertas faciem tuam a me,
et similis ero [q]descendentibus in lacum.
8 Auditam fac mihi mane misericordiam tuam,
quia in te speravi;
[r]notam fac mihi viam in qua ambulem,
quia [s]ad te levavi animam meam.
9 [t]Eripe me de inimicis meis.
Domine, ad te confugi.
10 [u]Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu;
[v]spiritus tuus bonus [x]deducet me in [y]terram rectam.
11 [z]Propter nomen tuum, Domine, [a]vivificabis me in aequitate
[b]educes de tribulatione animam meam [tua,
12 et in misericordia tua [c]disperdes inimicos meos
et perdes omnes qui tribulant animam meam;
quoniam [d]ego servus tuus sum.

143

Psalmus David adversus Goliath.
Benedictus Dominus Deus meus
[a]qui docet manus mea ad proelium,
et digitos meos ad bellum.
2 [b]Misericordia mea et [c]refugium meum,
susceptor meus et liberator meus,
protector meus; et in ipso speravi,
qui [d]subdit populum meum sub me.
3 Domine, [e]quid est homo, quia innotuisti ei?
aut filius hominis, quia reputas eum?
4 [f]Homo vanitati similis factus est;
[g]dies eius sicut umbra praetereunt.
5 Domine, [h]inclina caelos tuos et descende,
[i]tange montes et fumigabunt,
6 fulgura coruscationem et dissipabis eos,
[j]emitte sagittas tuas et conturbabis eos,
7 [k]emitte manum tuam de alto,
eripe me et libera me de aquis multis,
[l]de manu [m]filiorum alienorum,
8 quorum os [n]locutum est vanitatem,
et [o]dextera eorum dextera iniquitatis.
9 Deus, [p]canticum novum cantabo tibi,
in psalterio decachordo psallam tibi.
10 [q]Qui das salutem regibus,
qui redemisti David servum tuum de gladio maligno,
11 eripe me et erue me de manu filiorum alienorum,
quorum os locutum est vanitatem,
et dextera eorum dextera iniquitatis;
12 quorum filii [r]sicut novellae [s]plantationes in iuventute sua;
filiae eorum compositae, circumornatae [t]ut similitudo tem-
13 promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud, [pli;
oves eorum fetosae, abundantes in egressibus suis,
14 boves eorum crassae;
[u]non est ruina maceriae neque transitus,

c cf. Jb 14, 3; Jr 2, 9, 35; Nh 1, 3.
*2] * cf. Conc. Milev. II can. 7. — Oratio in exequiis adult.*
d Ps 129, 3; 3 Rg 8, 46; Jb 9, 2, 20; 15, 14; 25, 4; Ec 7, 21; Ecli 7, 5; Rm 3, 23; 1 Cor 4, 4.
3, 4] Antt. in Parasc.
e v. Ps 87, 4-7.
f Lm 3, 6. — cf. Ps 87, 5, 6.
g Ps 76, 4.
h Ps 76, 5, 11, 13.
i Ps 76, 13; 110, 2.
j v. Jb 11, 13; Ps 87, 10; 2 Mc 13, 34.
l Ps 41, 2.
m cf. Ps 62, 2.
n Ps 68, 17; 101, 3.
o Ps (72, 26); 76, 4; 83, 3 etc.
p Ps 26, 9.
q v. Ps 27, 1.
8, 9] Ant. in fr. 6 p. D. 3 Adv.
r r. Ps 24, 4.
s Ps 24, 1; 85, 4.
t Ps 58, 2; 141, 7.
9, 10] Gr. in D. Pass. — Of. in fr. 2 mai. hebd.
u cf Ps 118, 12.
v 2 Es 9, 20; Sap 1, 6; 12, 1.
x v. Ps 22, 3.
y Is 26, 10. — cf. Ps 26, 11.
z Ps 22, 3; 24, 11; 30, 4; 118, [25.
a v. Ps 70, 20.
b cf. 24, 17; Ps 141, 8.
c Ps 53, 7.
d v. Ps 115, 16.

Ad vsp. in sb. (1, 15).
*1] * Catech. R. IV 15, 19. — V. All. in fs. s. Jo. Dam.*
a Ps 17, 35.
1, 2] in ben. novi militis (P. R.).
b Ps 58, 10, 11, 18; Jn 2, 8.
2] Ant. in fs. ss. Rdmpt.
c Ps 17, 3; 90, 2.
d Ps 17, 48.
e v. Ps 8, 5.
f Ec 1, 2. — cf. Rm 8, 20. — v. Ps 38, 6.
g Ps 101, 12; 108, 23; Jb 8, 9; 14, 2.
h Ps 17, 10. — cf. Is 64, 1.
i Ps 103, 32. — cf. Ex 19, 18; Am 9, 5.
j v. Ps 17, 15.
k v. Ps 17, 17.
l vr. 11.
m Ps 17, 65, 46.
n.Ps 11, 3. — cf. Is 44, 20.
o cf. Ps 105, 26; Gn 14, 22; Dt 32, 40; Is 62, 8.
p Ps 32, 2, 3. — cf. Ps 149, 1.
q Ps 17. 51.
r cf. Ps 127, 3.
s Is 1, 2; 23, 4; Os 9, 12.
t cf. Zc 9, 15).
u cf. Dt 28, 52; Am 4, 3.

eos in secundis rebus deturbet (11-15). — **144.** *Deum celebraturus, ipsius enarrat potentiam (1-7), misericordiam, regni gloriam (8-14) benignitatemque in diligentes se (15-21).* — **145.** *Non in principibus, sed soli*

neque [v]clamor in plateis eorum.
15 [x]Beatum dixerunt populum cui haec sunt:
[y]beatus populus cuius Dominus Deus eius.

144

[a]Laudatio ipsi David.
[b]Exaltabo te, Deus meus [c]rex,
et benedicam nomini tuo in saeculum et in saeculum sae- [culi;
2 per singulos dies benedicam tibi
et [d]laudabo nomen tuum in saeculum et in saeculum [saeculi.
3 [e]Magnus Dominus et laudabilis nimis,
et [f]magnitudinis eius non est finis.
4 [g]Generatio et generatio laudabit opera tua,
et potentiam tuam pronuntiabunt;
5 [h]magnificentiam gloriae sanctitatis tuae loquentur
et [i]mirabilia tua narrabunt
6 et virtutem terribilium tuorum dicent
et magnitudinem tuam narrabunt;
7 [j]memoriam abundantiae suavitatis tuae eructabunt
et iustitia tua exsultabunt.
8 [k]Miserator et misericors Dominus,
patiens et multum misericors,
9 [l]suavis Dominus universis,
et [m]miserationes eius super omnia opera eius.
10 [n]Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua,
et [o]sancti tui benedicant tibi.
11 Gloriam regni tui dicent
et potentiam tuam loquentur,
12 [p]ut notam faciant filiis hominum [q]potentiam tuam
et [r]gloriam magnificentiae regni tui.
13 [s]Regnum tuum regnum omnium saeculorum,
et dominatio tua in omni generatione et generationem.
[t]Fidelis Dominus in omnibus verbis suis;
et sanctus in omnibus operibus suis;
14 [u]allevat Dominus omnes qui corruunt
et [v]erigit omnes elisos.
15 [x]Oculi omnium in te sperant, Domine,
et [y]tu das escam illorum in tempore opportuno,
16 [z]aperis tu manum tuam et imples omne animal bene- [dictione.
17 [a]Iustus Dominus in omnibus viis suis
et sanctus in omnibus operibus suis.
18 [b]Prope est Dominus omnibus invocantibus eum,
omnibus invocantibus eum in [c]veritate.
19 Voluntatem timentium se [d]faciet
et [e]deprecationem eorum exaudiet et salvos faciet eos.
20 [f]Custodit Dominus omnes diligentes se
et omnes peccatores disperdet.
21 Laudationem Domini loquetur os meum,
et [g]benedicat omnis caro nomini sancto eius
in saeculum et in saeculum saeculi.

145

[a]Alleluia, [b]Aggaei et Zachariae.
2 Lauda, anima mea, Dominum:
[c]laudabo Dominum in vita mea,
[d]psallam Deo meo quandiu fuero.
[e]Nolite confidere in principibus,
3 [f]in filiis hominum, in quibus [g]non est salus.
4 [h]Exibit spiritus eius et revertetur in terram suam;
in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.
5 [i]Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius,
[j]spes eius in Domino Deo ipsius,
6 [l]qui fecit caelum et terram,
mare et omnia quae in eis sunt.
7 [m]Qui custodit veritatem in saeculum,

---

v Is 24, 11; Jr 14, 2, 46, 12.
x Dt 33, 29.
y Ps 32, 18; 145, 5.

Ad vsp. in sb. (3, 9, 13) et in fs. ss. Cord. J. (9).
a vr. 21.
b Ps 98, 5, 9.
c Ps 97, 6.
1] V. All. in fs. ss. nom. J.
d cf. Ps 145, 2.
2] V. in hymno « Te Deum ».
e Ps 47, 2.
3] R. in fss. ss. Trin. et ss. Cord. J.
f cf. (1 Par 29, 11); Jb 11, 7-9; (Is 40, 28).
g Is 38, 19. — cf. Is 12, 4.
h vr. 12.
i v. Os 9, 2.
j cf. Is 63, 12.
k v. Ps 85, 5, 15; Ps 102, 8.
l v. Ps 99, 5.
m Ecli 18, 12. — cf. Sap 6, 8.
n Ps 192, 22; Dn 3, 57. — cf. cf. Ps 18, 2.
10] V. in ben. mensae.
10, 11] Int. etc. in cm. et fs. [Mm.
o cf. Ps 139, 9, 16.
p Ps 104, 1, 2.
q vr. 4; Ps 150, 2; Dt 3, 24.
r vr. 5.
s cf. Ps 9, 8; 101, 13. — v. Ps (10), 16.
13] Ant. in fs. ss. Red.
t vr. 17.
u cf. Ps 36, 17, 24.
v Ps 145, 8.
x cf. Ps 103, 27; 122, 2.
*15] * Catech. R. IV 13, 11. — in prec. T. penuriae et famis.*
15, 16] Gr. in fs. Corp. Ch., in D. 20 p. Pnt. et fr. 5 p. D. 3 Odg. — V. in ben. mensae.
*16] * Catech. R. I 2, 6. — V. in ben. animal. (R. R.).*
y Ps 103, 27; 110, 5; 135, 25; 146, 9. — cf. Mt 6, 31-33; Ac 14, 19.
z Ps 103, 28.
a v. Dt 32, 4.
b cf. Ps 29, 3; 33, 19; 118, 151; Dt 4, 7; Ecli 2, 12; Ac 17, 27.
18] Gr. in D. 4 Adv. etc.
c Jo 4, 23, 24.
d Pro 10, 24. — cf. Jo 9, 31; 1 Jo 3, 21, 22.
e Ps 30, 23. — cf. Ex 22, 23.
f Ps 96, 10; Dn 14, 37.
21] v. vr. 18. — Ant. in fs. ss. [nom. J.
g cf. Ps 150, 6.

Ad ll. in fr. 4 (1) et in prec. off. Df. — in ben. campanae.
a v. Ps 134, 1.
b Ps 111, 1. *[fr. 6 p. Pnt.*
1] Of. in D. 3 p. Psch. et in
c Ps 62, 5; 103, 33; 144, 2. — Ps 6, 6.
d Ps 103, 33.
e Ps 117, 9.
f Ps 117, 8. — cf. Is 2, 22; Jr [17, 5.
g Ps 59, 11; 107, 13.
h Ps 103, 29; 1 Mc 2, 63. — cf. Ec 12, 7. — v. Jb 10, 9; 34, 14, 15.
i cf. Ps 143, 15. — v. Ecli 2, 11.
j Ps 118, 116. — v. Ps 2, 13.
l Jr 1, 9. — v. Ps 113, 15.
m cf. Ps 99, 5; 116, 1.

Deo fidendum est. — **146.** *Deus celebrandus, qui dispersos congregat, congregatos suscipit eosque nutrit.* — **147.** *Deum instaurantem Ierusalem, reducentem ver, legem manifestantem vates celebrat.* — **148.** *Crea-*

[n]facit iudicium iniuriam patientibus,
[o]dat escam esurientibus.
[p]Dominus solvit compeditos,
8 [q]Dominus illuminat caecos,
[r]Dominus erigit elisos,
[s]Dominus diligit iustos,
9 [t]Dominus custodit advenas:
[u]pupillum et viduam suscipiet
et [v]vias peccatorum disperdet.
10 [x]Regnabit Dominus in saecula;
Deus tuus, Sion, in generationem et generationem.

146

[a]Alleluia.
Laudate Dominum, quoniam [b]bonus est psalmus,
Deo nostro sit [c]iucunda decoraque laudatio.
2 [d]Aedificans Ierusalem Dominus,
[e]dispersiones Israëlis congregabit,
3 qui [f]sanat contritos corde
et [g]alligat contritiones eorum,
4 [h]qui numerat multitudinem stellarum
et [i]omnibus eis nomina vocat.
5 [j]Magnus Dominus noster et [l]magna virtus eius,
et [m]sapientiae eius non est numerus.
6 [n]Suscipiens mansuetos Dominus,
humilians autem peccatores usque ad terram.
7 [o]Praecinite Domino in confessione,
psallite Deo nostro in [p]cithara,
8 qui operit caelum nubibus
et parat terrae [q]pluviam,
[r]qui producit in montibus faenum
et herbam servituti hominum,
9 [s]qui dat iumentis escam ipsorum
et [t]pullis corvorum invocantibus eum.
10 Non in [u]fortitudine equi voluntatem habebit,
nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.
11 [v]Beneplacitum est Domino super timentes eum,
et in eis qui [x]sperant super misericordia eius.

147

[a]Alleluia.
12 Lauda, Ierusalem, Dominum,
lauda Deum tuum, Sion;
13 quoniam [b]confortavit seras portarum tuarum,
benedixit filiis tuis in te.
14 Qui [c]posuit fines tuos pacem
et [d]adipe frumenti [e]satiat te,
15 [f]qui emittit eloquium suum terrae:
velociter currit sermo eius,
16 [g]qui dat nivem sicut lanam,
[h]nebulam sicut cinerem spargit,
17 [i]mittit crystallum suam sicut buccellas,
ante faciem frigoris eius quis sustinebit?
18 [j]Emittet verbum suum et liquefaciet ea,
flabit spiritus eius et fluent aquae.
19 Qui adnuntiat verbum suum Iacob,
[l]iustitias et iudicia sua Israël.
20 [m]Non fecit taliter omni nationi
et [n]iudicia sua non manifestavit eis. [o]Alleluia.

148

[a]Alleluia.
Laudate Dominum [b]de caelis,
laudate eum [c]in excelsis.
2 Laudate eum omnes angeli eius;

---

n Ps 102, 6.
o Ps 103, 27; 106, 9; 144, 15.
p Is 61, 1. — cf. Ps 67, 7.
q Is 29, 18; Mt 9, 30; 11, 5; Jo 9, 7.
r Ps 144, 14. — cf. Ps 146, 6.
s v. Ps 10, 8.
t cf. Ex 22, 21, 22; Dt 10, 18, 19. — v. Ps (10), 14.
u Ps 67, 6.
v cf. Ps 146, 6.
x Ps 92, 1; 98, 1 etc — v. Ps (10), 16.

Ad ll. in fr. 5 (1) in ben. campanae et prec ad pet. pluviam (8).
a v. Ps 134, 1.
b Ps 91, 2.
c Ps 134, 3. — cf. Ps 32, 1.
d Ps 50, 20; 101, 17.
e Dt 30, 3; Is 11, 12; 27, 13; 56, 8; Ez 39, 28. — cf. Ps 106, 2-7; Mt 23, 25.
f Is 61, 1. — cf. Ps 33, 19.
g Ez 34, 16. — cf. Lc 10, 34.
h cf. Gn 15, 5.
i Is 40, 26; Bar 3, 35.
5] * *Symb. fid. Conc. Tolet. XI (an. 675). — v. 1 Par 16, 25; Tb 8, 3.*
j v. Ps 47, 2.
l Jb 9, 4; Nh 1, 3.
m Is 40, 28. — cf. Jb 5, 9.
n cf. Ps 145, 7-9; Ecli 10, 17.
o Ex 15, 21. — cf. Ps 94, 1, 2.
p v. 1 Par 15, 16.
q v. Jb 5, 10; Jr 5, 24.
r v. Jb 5, 10; Jr 5, 24.

9] * *Catech. R. IV 13, 11.*
s v. Ps 103, 27, 28.
t v. Jb 38, 41. — cf. Lc 12, 24.
u Ps 32, 16, 17. — cf. Pro 21, 31.
v Ps 149, 4.
x cf. Ps 19, 8. — v. Ps 33, 18.

Ad ll. in fr. 6 (12), in fs. Corp. Ch. (14), in cm. Sctar. et ded. eccl. — in cons. altaris, in ben. campan. et in prec. ad repell. temp. etc.
a v. Ps 134, 1.
12, 13] Of. in fss. Patr. s. Joseph.
12, 14] V. All. in Ms. pro pace
13] v. Cn 3, 11.
b 2 Es 7, 1-3.
c Ex 34, 24; Pro 16, 7; Is 60, 17, 18.
d Ps 80, 17; Dt 32, 14.
e cf. Ps 131, 15.
f cf. Ps 32, 9; 148, 5, 8.
g Jb 37, 6.
h (Ex 16, 14. — cf. Jb 38, 29).
i Jb 37, 9, 10; Ecli 43, 22.
j vr. 15. — cf. Jb 37, 12. — v. Ps 32, 9; 106, 20.
l Ps 77, 15; Ecli 17, 10; Bar 3, 37. — cf. Ml 4, 4; Rm 9, 4. — v. Dt 33, 2-4.
20] * *Catech. R. III 1, 5.*
m Dt 4, 7; 7, 7; 10, 15. — cf. Am 3, 2.
n cf. Rm 3, 2.
o v. Ps 134, 1.

Ad ll. in Dd. (1), in bened. campanae et ord. sepel. parvulos (12).
a v. Ps 134, 1.
1, 2] Gr. etc. in fs. et off. de ss. Angelis.
b cf. vr. 7. — v. Ps 68, 34.
c Mt 11, 10; Lc 2, 14.
2] V. All. in D. 2 Epiph.

turae omnes (1-12) Deum laudent ipsiusque maiestatem exaltent (13-14). — **149.** *Israël Deum regem et ducem post victoriam exaltare iubetur.* — **150.** *In omnibus et ubique Deus est celebrandus.*

laudate eum omnes [d]virtutes eius.
3 [e]Laudate eum, sol et luna,
laudate eum, omnes stellae et lumen.
4 Laudate eum, [f]caeli caelorum,
et [g]aquae omnes, quae super caelos sunt,
5 [h]laudent nomen Domini.
Quia ipse dixit et facta sunt,
ipse mandavit et creata sunt.
6 [i]Statuit ea in aeternum et in saeculum saeculi
[j]praeceptum posuit et [l]non praeteribit.
7 Laudate Dominum, [m]de terra [n]dracones et omnes abyssi,
8 [o]ignis, grando, [p]nix, glacies, [q]spiritus procellarum,
[r]quae faciunt verbum eius,
9 [s]montes et omnes colles,
[t]ligna fructifera et omnes [u]cedri,
10 [v]bestiae et universa pecora,
serpentes et [x]volucres pennatae,
11 reges terrae et [y]omnes populi,
principes et omnes iudices terrae.
12 Iuvenes et virgines, senes cum iunioribus laudent nomen [Domini.
13 [z]quia exaltatum est nomen eius solius;
14 [a]confessio eius super caelum et terram,
et [b]exaltavit cornu populi sui.
[c]Hymnus omnibus sanctis eius,
filiis Israël, populo [d]appropinquanti sibi. [e]Alleluia.

149

[a]Alleluia.
Cantate Dominum [b]canticum novum,
laus eius in [c]ecclesia sanctorum.
2 [d]Laetetur Israël in eo [e]qui fecit eum,
et filii Sion exsultent [f]in rege suo.
3 Laudent nomen eius in [g]choro,
in [h]tympano et [i]psalterio psallant ei.
4 Quia [j]beneplacitum est Domino in populo suo,
et [l]exaltabit mansuetos in salutem.
5 Exsultabunt sancti in gloria,
[m]laetabuntur in [n]cubilibus suis.
6 [o]Exaltationes Dei in gutture eorum,
et gladii [p]ancipites in manibus eorum:
7 ad faciendam vindictam in nationibus,
increpationes in populis,
8 ad [q]alligandos reges eorum in compedibus
et nobiles eorum in manicis ferreis;
9 ut faciant in eis iudicium [r]conscriptum:
[s]gloria haec est omnibus sanctis eius. Alleluia.

150

[a]Alleluia.
Laudate Dominum in [b]sanctis eius,
laudate eum in [c]firmamento virtutis eius;
2 laudate eum in [d]virtutibus eius,
laudate eum secundum multitudinem [e]magnitudinis eius;
3 laudate eum in sono [f]tubae,
laudate eum in [g]psalterio et cithara;
4 laudate eum in [h]tympano et choro,
laudate eum in chordis et [i]organo;
5 laudate eum in [j]cymbalis benesonantibus,
laudate eum in cymbalis iubilationis:
6 [l]omnis spiritus laudet Dominum. Alleluia.

d v. Ps 102, 20, 21.
e Dn 3, 62, 63.
f cf. 2 Cor 12, 2. — v. Ps 67, [34.
g Gn 1, 7; Dn 3, 60.
h vr. 12.
i Ps 32, 6, 9. [42, 24.
j Ps 118, 90, 91; Ecli 16, 27;
k cf. Jb 28, 26; Jr 31, 35, 36; 33, 25.
l Ps 103, 9; Jb 14, 5; Mt 24, 35. — cf. Est. 1, 19.
m cf. vr. 1.
n cf. Gn 1, 21; Ps 68, 35; 145, 6.
o Ps 17, 13; 104, 32.
p Pr 147, 16.
q Ps 106, 25. — cf. Dn 3, 65.
8 b] cfr. Catech. R. III 1, 10.
r Ps 172, 20. — v. Ps 147, 15, 18; Bar 3, 35.
s Is 44, 23; 49, 13; 55, 12; Dn [3, 75.
t Dn 3, 75.
u Ps 103, 16. *v* Gn 1, 24.
x Gn 1, 20, 21.
y cf. Ap 7, 9.
12] Ant. in fs. ss. nom. J.
z Ps 8, 1
a v. Ps 112, 4.
14] Ant. in fs. ss. Omn.
b Ps 131, 17. — 1 Rg 2, 1.
c cf. Dt 10, 21; Jr 17, 14.
d cf. Dt 4, 7; Eph 2, 17.
e v. Ps 134, 1.

Ad ll. in sb. (1). — in cons. alt. (5), in ben. campanae.
a v. Ps 134, 1.
b Ps 95, 1. — cf. Ps 143, 9. — [v. Ps 32, 3.
c Ps 88, 6, 8.
d Ps 84, 7.
e Ps 94, 6; 99, 3. [Ps 92, 1.
f 1 Rg 12, 12; Zc 9, 9. — v.
g Ps 150, 4. — cf. Ex 15, 20; Jd 11, 34; Jr 31, 4.
h Ps 150, 4; Ex 15, 20.
i Ps 150, 3. *j* Ps 146, 11.
4] Ant. in fs. ss. Cord. J.
l cf. Is 61, 3.
5] V. etc. in cm. et pr. Mm. etc. — Ant. in cons. eccl. — v. Ap. [6, 9, 10.
m v. Jb 35, 10.
n Ps 4, 5; 62, 7; Is 26, 9.
o cf. Ps 65, 17; 2 Mc 15, 27.
p Heb 4, 12; Ap 1, 16; 2, 12.
q cf. Jb 36, 8. [— cf. Pro 5, 4.
8] Ant. in fr. 4 mai. hebd.
o] v. Ps 248, 14.
r Is 65, 6. — cf. Jb 13, 26. —
s cf. Ps 148, 14. [cf. Jr 40, 4.

Ad ll. in sb. (6) etc. — in grat. act. p. Ms. — in cons. altaris. — in ben. campanae, organi [(14) etc.
a v. Ps 134, 1.
1] v. Ps 67, 36.
b Ps 67, 36; 133, 2. — Ps 67, 36; 133, 2. — cf. 3 Rg 8, 38, 39, 42, 43, 48, 49.
c Dn 3, 5, 6. — cf. Ps 67, 35.
d Ps 144, 12. *e* Dt 3, 24.
f Ps 80, 4; 97, 6.
g v. Ps 32, 2.
4] Ant. in D. Sxg.
h Ps 149, 3.
i Jb 21, 12. [28; 25, 1, 6.
j 2 Rg 6, 5; 1 Par 15, 16, 19.
l Ps 144, 21; Ap 5, 14.
6] Ant. in off. Df.

PROVERBIORUM LIBER

QUEM HEBRAEI " MISLE ,, APPELLANT

ARABOLAE Salomonis filii David regis Israël,
2 ad sciendam sapientiam et disciplinam,
3 ad intelligenda verba prudentiae
et suscipiendam eruditionem doctrinae,
[b]iustitiam et iudicium et aequitatem,
4 ut detur [c]parvulis [d]astutia,
adulescenti scientia et intellectus.
5 Audiens sapiens [e]sapientior erit,
et intelligens gubernacula possidebit:
6 animadvertet parabolam et interpretationem,
[f]verba sapientum et aenigmata eorum.
7 [h]Timor Domini principium sapientiae.
[i]Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt.
8 [j]Audi, [l]fili mi, disciplinam patris tui
et ne dimittas legem matris tuae,
9 [m]ut addatur gratia capiti tuo et [n]torques collo tuo.
10 Fili mi, si te [o]lactaverint peccatores, ne adquiescas eis:
11 si dixerint: Veni nobiscum [p]insidiemur sanguini,
[q]abscondamus tendiculas contra insontem frustra,
12 [r]deglutiamus eum [s]sicut infernus viventem
et integrum quasi [t]descendentem in lacum;
13 omnem pretiosam substantiam reperiemus,
implebimus domos nostras spoliis:
14 sortem mitte nobiscum,
marsupium unum sit omnium nostrum;
15 [u]fili mi, [v]ne ambules cum eis:
[w]prohibe pedem tuum a semitis eorum;
16 [x]pedes enim illorum ad malum currunt,
et festinant ut effundant sanguinem.
17 [y]Frustra autem iacitur rete ante oculos pennatorum.
18 Ipsi quoque contra sanguinem suum [z]insidiantur
et moliuntur fraudes contra animas suas.
19 [a]Sic semitae omnis [b]avari:
[c]animas possidentium rapiunt.
20 [d]Sapientia foris praedicat,
in plateis dat vocem suam,
21 in capite turbarum clamitat,
in [e]foribus portarum urbis profert verba sua dicens:
22 Usquequo, [f]parvuli, diligitis infantiam,
et stulti ea quae sibi sunt noxia cupient,
et imprudentes [g]odibunt scientiam?
23 Convertimini ad correptionem meam:
en [h]proferam vobis spiritum meum
et ostendam vobis verba mea.
24 [i]Quia vocavi, et [j]renuistis,
[l]extendi manum meam, et non fuit qui adspiceret,
25 [m]despexistis omne consilium meum
et [n]increpationes meas neglexistis;
26 [o]ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo,
cum vobis id [p]quod timebatis advenerit,
27 cum irruerit [q]repentina calamitas,
et interitus quasi tempestas ingruerit;
quando venerit super vos tribulatio et angustia.

a cp 10, 1; 35, 1; 3 Rg 4, 32; Ec 12, 9.
b cp. 2, 9.
c cp. 8, 5; 14, 15, 18; 27, 12; Ps 18, 8 etc.
d cp. 8, 5. — cf. Mt 10, 16.
e cp. 9, 9. — cf. Ecli 18, 29.
f cf. cp. 22, 17; (24, 23).
g Jd 14, 12; (Ps 77, 2; Sap 8, 8; Ecli 39, 2, 3).
h cp. 9, 10; Ps 110, 10; Ecli 1, 14. — cf. cp. 15, 33. — v. Jb [28, 28.
i cf. Ecli 21, 17.
8] * *Catech. R. III 5, 10.*
j cp. 6, 20. — cf. Ps 33, 12; Eph 6, 1, 2.
l cp. 2, 1; 3, 1, 11, 21; 4, 1, [10 etc.
m cp. 4, 9.
n cp. 3, 22. — cf. Gn 41, 42; Ecli 6, 25, 30; Dn 5, 29.
o cp. 16, 29; 24, 28; Ecli 30, 9. — cf. Gn 39, 10.
p vr. 18; cp. 12, 6. — cf. Ecli 11, 34. Jr 5, 29.
q vr. 18; Ps (10), 8-10; 63, 5. 6; Sap 2, 12.
r Gn 37, 20: Ps 54, 16; 123, 3. — cf. Nm 16, 32, 33.
12, 13] (*v. Sap 2, 20*).
s cf. cp. 27, 20; Js 5, 14.
t v. Ps Ps 27, 1.
14, 18] *v. vr. 12, 13.*
u vr. 8. — cf. cp. 13, 20.
v cf. 4, 14; 24, 1; Ps 1, 1.
w cp. 4, 27; Ps 118, 101.
x cp. 6, 18; Is 59, 7. — cf. Rm 3, [15.
16] *V. in fs. ss. col. Flag.*
y cf. Jb 40, 19.
z vr. 11.
a cf. Jb 8, 13.
b cp. 15, 27.
c cf. 3 Rg 21, 10 ss.
d cp. 8, 1; 9, 3; Ecli 24, 2. — cf. Mt 10, 27; Jo 7, 37.
20-2] *Ant. in sb. a. D. 4 Aug.*
e cp. 8, 3; 9, 3.
22] * *Catech. R. IV 12, 7.*
f cf. 1 Cor 14, 20. — v. vr 4.
g vr. 26; cp. 5, 12. — cf. Jb 21, 14.
h Jl 2, 28; Ac 2, 17.
i Is 65, 2, 12; 66, 4; Jr 7, 13; [Mt 23, 35.
j Zc 7, 11.
l Is 65, 2; Rm 10, 21.
m v. Ps 106, 11.
n cf. Ps 80, 12; Lc 7, 30.
o cp. 3, 34, Sap 4, 18. — cf. Dt 28, 63. — v. Ps 2, 4; 36, 13.
p cp. 10, 24; Jr 48, 43, 49, 5.
q cp. 29. 1. — cf. Is 30, 14; Jr 19, 11.

Parabolae Salomonis (1, 1-22, 16) Sectio I (1, 1-9, 18). *Auctor post titulum et argumentum (1-9) homines monet ut, vitantes impiorum consortium (10-19), digne sapientiam audiant (20-33), quaerant, adipiscantur (2, 1-9) utque a pra-*

28 [r]Tunc invocabunt me, et non exaudiam;
mane consurgent et non invenient me.
29 Eo quod [s]exosam habuerint disciplinam
et [t]timorem Domini non susceperint
30 [u]nec adquieverint consilio meo
et detraxerint universae correptioni meae;
31 [v]comedent igitur fructus viae suae
suisque consiliis [x]saturabuntur;
32 [y]aversio parvulorum interficiet eos,
et prosperitas stultorum perdet illos.
33 [z]Qui autem me audierit absque terrore requiescet,
et [a]abundantia perfruetur, [b]timore malorum sublato.

2

1 [a]Fili mi, [b]si susceperis sermones meos
et mandata mea absconderis penes te,
2 ut audiat sapientiam auris tua,
inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.
3 Si enim sapientiam invocaveris
et inclinaveris cor tuum prudentiae,
4 si quaesieris eam [c]quasi pecuniam,
et [d]sicut thesauros effoderis illam,
5 tunc [e]intelliges timorem Domini
et scientiam Dei invenies;
6 quia [f]Dominus dat sapientiam,
et [g]ex ore eius prudentia et scientia.
7 Custodiet rectorum salutem
et [h]proteget [i]gradientes simpliciter 8 servans semitas iu-
et [j]vias sanctorum custodiens. [stitiae
9 [k]Tunc intelliges [l]iustitiam et iudicium
et aequitatem et omnem semitam bonam.
10 Si intraverit sapientia cor tuum,
et scientia animae tuae placuerit,
11 [m]consilium custodiet te, et prudentia servabit te; [quitur.
12 ut eruaris a via mala et ab homine, qui [n]perversa lo-
13 qui relinquunt iter rectum et [o]ambulant per vias tenebrosas,
14 qui [p]laetantur cum malefecerint et [q]exsultant in rebus
15 [r]quorum viae perversae sunt, [pessimis,
et [s]infames gressus eorum;
16 [t]ut eruaris a muliere aliena
et ab extranea, quae [u]mollit sermones suos
17 et [v]relinquit ducem pubertatis suae
18 et [x]pacti Dei sui oblita est.
[y]Inclinata est enim ad mortem domus eius,
et [z]ad inferos semitae ipsius;
19 omnes qui ingrediuntur ad eam non revertentur
nec apprehendent semitas vitae;
20 ut ambules in via bona,
et calles iustorum custodias.
21 Qui enim recti sunt [a]habitabunt in terra,
et simplices permanebunt in ea;
22 [b]impii vero de terra perdentur,
et qui inique agunt [c]auferentur ex ea.

3

1 [a]Fili mi, ne obliviscaris legis meae,
et [b]praecepta mea cor tuum custodiat;
2 [c]longitudinem enim dierum
et annos vitae et [d]pacem apponent tibi.
3 Misericordia et veritas te non deserant:
[e]circumda eas gutturi tuo
et [f]describe in tabulis cordis tui,
4 et invenies gratiam
et disciplinam bonam coram Deo et hominibus.
5 Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo
et ne innitaris prudentiae tuae;
6 in omnibus viis tuis cogita illum,

r v. 1 Rg 8, 18; Jb 27, 9; Is 59, 2; Jr 11, 11; Ez 8, 18; Mic 3, 4; 2 Mc 9, 18.
s v. vr. 22.
t cf. Jb 21, 14, 15.
u vr. 25.
v Jr 6, 19. — cf. Sap 3, 10; Is 3, 10, 11; Gal 6, 8.
x cp. 14, 14; Jr 21, 14. — cf. Jb 4, 8.
y cp. 8, 36.
z cp. 8, 33, 34. — cf. Ps 24, 12, 13; Ecli 4, 16.
a Ps 111, 9, 10.
b Lv 26, 5.

a v. cp. 1, 8.
b cf. cp. 4, 1, 10, 20; 7, 1.

3, 5, 6] *R. in fs. BMV. de b. cons.*
c cp. 3, 14; 8, 10, 19; 16, 16. — v. Ps 18, 11.
d Jb 3, 21. — cf. Mt 13, 44.
e cf. Ps 24, 14; Jo 7, 17; 14, 21.
f Jb 32, 8; Sap 7, 15, 25; Ecli 1, 1; 39, 8; Jc 1, 5.
g Sap 7, 25; Ecli 24, 5.
h cf. cp. 30, 5.
i Ps 83, 13; 118, 1.
j 1 Rg 2, 9. —cf. Ps 96, 20.
k cf. vr. 5.
l cp. 1, 3.

10-15] *1 L. et R. in fs. BMV. de b. cons.*
m cp. 6, 22.
n cp. 6, 14; 10, 31, 32; 16, 30; 23, 33.
o Ps 81, 5. — cf. Sap 5, 6; Jo 3, 13, 20.
14] * *Catech. R. II 5, 6, 38.*
p Jr 11, 15. — cf. cp. 10, 23.
q cf. Ps 49, 18.
r cp. 21, 8.
s cp. 14, 2.
t cp. 6, 24; 7, 5; Ecli 9, 12. — cf. cp. 5, 3, 20; 22, 14.
u cp. 6, 24; 7, 5. — cf. Ps 5, 11; 11, 3, 4.
v Jr 3, 4.
x cf. Ml 2, 14, 15.
y cp. 7, 27. — cf. Lv 20, 10; Jo 8, 5.
z cf. cp. 5, 5, 6; 14, 12.

a cf. cp. 10, 30. — v. Ps 36, 9. 29.
b cp. 10, 7; Jb 18, 17; Ps 9, 6; 20, 9-11; 26, 22, 38; Ecli 16, 5.
c Dt 28, 63; Ps 51, 7.

a v. cp. 1, 8.
1-15] *LL. in fr. 2 p. D. 1 Aug.*
b cp. 4, 4, 10; Dt 8, 1; 30, 16, 20.
c vr. 16; cp. 4, 10; 9, 11; 10, 27; Dt 4, 40; Ecli 1, 12, 25; 23, 28; Is 65, 20; Bar 3, 14. — v. Ps 90, 16.
d cp. 1, 33; Ps 118, 165.
e cf. cp. 6, 21; 7, 3; Jb 31, 36.
f Dt 6, 6. — cf. 2 Cor 3, 3; Jr 17, 1; 31, 33.
g cf. 1 Rg 2, 26; Lc 2, 52; Rm 12, 14, 17, 18; 2 Cor 8, 21.
h Ps 36, 3, 5; 117, 8, 9; Ecli 5, 2.
i cp. 26, 12; 28, 26; Jr 9, 23, 24; Rm 12, 16.
j cp. 16, 3.

vis viris et mulieribus sese avertentes (10-19), una cum ipsa, quae omnium bonorum summa est, bona omnia possideant (20-3, 20) atque protectione Dei fruantur, qui peccatores odit, iustos vero diligit (21-35). Quam

et ipse diriget gressus tuos.
7 [k]Ne sis sapiens apud temetipsum,
[l]time Deum et recede a malo;
8 [m]sanitas quippe erit umbilico tuo
et [n]irrigatio ossium tuorum.
9 [o]Honora Dominum de tua substantia
et [p]de primitiis omnium frugum tuarum da ei;
10 et [q]implebuntur horrea tua saturitate,
et vino [r]torcularia tua redundabunt.
11 [s]Disciplinam Domini, filii mi, ne abicias,
nec deficias cum ab eo corriperis;
12 [t]quem enim diligit Dominus corripit,
et quasi [u]pater in filio complacet sibi.
13 [v]Beatus homo qui invenit sapientiam
et qui adfluit prudentia.
14 Melior est adquisitio eius negotiatione argenti,
et auri primi et purissimi fructus eius;
15 [x]pretiosor est cunctis opibus,
et omnia, quae desiderantur, huic non valent comparari;
16 [y]longitudo dierum in dextera eius,
et in sinistra illius [z]divitiae et gloria;
17 [a]viae eius viae pulchrae,
et omnes semitae illius pacificae;
18 [b]lignum vitae est his qui apprehenderint eam,
et qui tenuerit eam beatus.
19 [b]Dominus sapientia fundavit terram,
[c]stabilivit caelos prudentia;
20 sapientia illius [d]eruperunt abyssi,
et [e]nubes rore concrescunt.
21 Fili mi, [f]ne effluant haec ab oculis tuis:
custodi legem atque consilium,
22 et [g]erit vita animae tuae et gratia faucibus tuis.
23 [h]Tunc ambulabis fiducialiter in via tua,
et pes tuus non impinget;
24 [i]si dormieris non timebis,
quiesces, et [j]suavis erit somnus tuus.
25 [l]Ne paveas repentino terrore,
et [m]irruentes tibi potentias impiorum;
26 Dominus enim erit in latere tuo
et [n]custodiet pedem tuum, ne capiaris.
27 [o]Noli prohibere benefacere eum qui potest;
si vales, et ipse benefac;
28 [p]ne dicas amico tuo: Vade et revertere,
cras dabo tibi, cum statim possis dare.
29 [q]Ne moliaris amico tuo malum,
cum ille in te habeat fiduciam;
30 [r]ne contendas adversus hominem frustra,
cum ipse tibi nihil mali fecerit;
31 [s]ne aemuleris hominem iniustum,
nec imiteris vias eius.
32 Quia abominatio Domini est omnis illusor
et [t]cum simplicibus sermocinatio eius.
33 [u]Egestas a Domino in domo impii,
[v]habitacula autem iustorum benedicentur.
34 [x]Ipse deludet illusores et mansuetis dabit gratiam;
35 [y]Gloriam sapientes possidebunt, stultorum exaltatio
[ignominia.

4

1 [a]Audite, filii, disciplinam patris
et attendite ut sciatis prudentiam.
2 Donum bonum tribuam vobis,
legem meam ne derelinquatis.
3 Nam et ego filius fui patris mei [b]tenellus et [c]unigenitus co-
4 et [d]docebat me atque dicebat: [ram matre mea,
[e]Suscipiat verba mea cor tuum,

k Is 5, 21; Rm 11, 25; 12, 16. — cf. cp. 12, 15; 26, 12; Ecli 6, 2.
l cp. 16, 6; Ps 33, 10, 15; Jb 28, 28. — cf. Ec 12, 13.
m cf. cp. 4, 22.
n cf. cp. 17, 22. — v. Jb 21, 24.
9, *10*] *Cm. in D. 11 p. Pnt. et Of. in fs. s. Alph. de L.*
o cf. Lv 27, 30.
p Ex 23, 19; 34, 26; Dt 26, 2; Ecli 7, 34; 14, 11; 35, 10. — cf. Tb 1, 6.
q Dt 28, 8; Jl 2, 24. — cf. cp. [24, 4.
r Is 5, 2.
s (all) Heb 12, 5, 6. — v. Jb 5, 17.
t Tb 12, 13; Jdt 8, 23; Ap 3, 19. — cf. Jb 5, 17; Sap 3, 5; Ecli 2, 1.
u Dt 8, 5; Sap 11, 11. — cf. 1 Cor 11, 32.
v cp. 8, 34, 35; Ecli 25, 13. — cf. Sap 3, 11.
12-25] *R. in fs. BMV. de b. cons.*
w cf. Mt 13, 46. — v. cp. 2, 4.
x cp. 8, 11, 19. — v. Sap 7, [8-11.
y vr. 2. — cf. Is 65, 22.
z cp. 8, 18; 22, 4. — cf. 3 Rg 3, 11-14.
a cf. Mt 11, 29, 30.
b cp. 11, 30; 13, 12; 15, 9; Gn 2, 9; 3, 22; Ap 2, 7; 22, 2.
18 b] *v. cp. 1, 20, 21.*
c cp. 8, 27; Ps 103, 5, 24; 135, 5; Sap 7, 24; 8, 1; Ecli 1, 10.
d Gn 7, 11. — cf. Jb 38, 8.
e cf. Jb 36, 28.
21-26] *2 L. et R. ut sup. cp. 2, [10.*
f cp. 4, 21.
g cp. 1, 9. — v. cp. 4, 22.
h cp. 4, 12; 10, 9; 28, 18. — cf. Ps 90, 5, 11-13.
i cf. cp. 6, 22; Ps 3, 6; 4, 9. — [cf. Jb 11, 19.
j Jr 31, 26.
l cf. 1 Pt 3, 14. — v. Ps 90, 5.
m cf. Jb 5, 21.
n v. 1 Rg 2, 9.
o cf. Gal 6, 10.
27] *v. vr. 10.*
p Tb 4, 7; Ecli 4, 3. — cf. Lv 19, 13.
q cp. 6, 14; 12, 20; 14, 22; Ecli 7, 13. — cf. Jd 18, 7, 27; Jb 19, 19.
r cf. Rm 12, 18.
s cp. 23, 17; 24, 24, 1, 19. — v. Ps 36, 1.
t Mt 11, 25.
u cf. Zc 5, 3, 4; Ml 2, 2. — v. Lv 26, 14-39.
v cf. Jb 8, 6. — v. Lv 26, 3-5.
x cp. 1, 26. — cf. Ps 17, 27; Jc 4, 6; 1 Pt 5, 5.
y Ecli 37, 29.
a cp. 1, 8. — cf. cp. 5, 7; 7, 24; 8, 33; Ps 33, 12; Ecli 6, 24.
b v. 1 Par 22, 5; 29, 1.
c Zc 12, 10. — v. Ps 21, 21.
d 3 Rg 2, 2-9; 1 Par 28, 9.
e cf. cp. 3, 1.

sapientiam a patribus traditam (*4, 1-9*) *quicumque sequitur a contagione peccatorum sese custodit* (*10-19*) *et recto tramite ambulans nec ad dexteram nec ad sinistram deflectit* (*20-27*). *Etenim per ipsam homo discit*

[f]custodi praecepta mea et vives.
5 [g]Posside sapientiam, posside prudentiam,
ne obliviscaris neque declines a verbis oris mei.
6 [h]Ne dimittas eam, et custodiet te,
[i]dilige eam, et conservabit te;
7 [j]principium sapientiae, posside sapientiam,
et [k]in omni possessione tua adquire prudentiam.
8 Arripe illam, et [l]exaltabit te,
[m]glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus;
9 [n]dabit capiti tuo augmenta gratiarum
et [o]corona inclita proteget te.
10 [p]Audi, fili mi, et suscipe verba mea,
[q]ut multiplicentur tibi anni vitae;
11 [r]viam sapientiae monstrabo tibi,
ducam te per semitas aequitatis,
12 quas cum ingressus fueris, [s]non artabuntur gressus tui,
et [t]currens non habebis offendiculum.
13 Tene disciplinam, ne dimittas eam,
custodi illam, quia ipsa est [u]vita tua,
14 [v]Ne delecteris in semitis impiorum,
nec tibi placeat malorum via;
15 fuge ab ea, nec transeas per illam,
declina et desere eam;
16 [w]non enim dormiunt, nisi malefecerint,
et rapitur somnus ab eis, nisi supplantaverint,
17 comedunt panem impietatis
[x]et vinum iniquitatis bibunt;
18 [y]iustorum autem semita [z]quasi lux splendens,
[a]procedit et crescit usque ad [b]perfectam diem.
19 [c]Via impiorum tenebrosa, [d]nesciunt ubi corruant.
20 [e]Fili mi, ausculta sermones meos,
et ad eloquia mea inclina aurem tuam;
21 ne recedant ab oculis tuis,
[f]custodi ea in medio cordis tui;
22 [g]vita enim sunt invenientibus ea
et [h]universae carni sanitas.
23 [i]Omni custodia serva cor tuum,
quia [j]ex ipso vita procedit.
24 Remove a te [k]os pravum,
et [l]detrahentia labia sint procul a te.
25 [m]Oculi tui recta videant,
et palpebrae tuae praecedant gressus tuos:
26 [n]dirige semitam pedibus tuis,
et omnes viae tuae stabilientur;
27 [o]ne declines ad dexteram neque ad sinistram,
[p]averte pedem tuum a malo;
[q]vias enim, quae a dextris sunt, novit Dominus,
perversae vero sunt quae a sinistris sunt;
ipse autem rectos faciet cursus tuos,
itinera autem tua in pace producet.

5

1 [a]Fili mi, attende ad sapientiam meam
et [b]prudentiae meae inclina aurem tuam,
2 ut custodias cogitationes,
et disciplinam labia tua conservent.
[c]Ne attendas fallaciae mulieris;
3 [d]favus enim distillans labia meretricis,
et [e]nitidius oleo guttur eius;
4 novissima autem illius [f]amara quasi [g]absinthium
et [h]acuta quasi [i]gladius biceps;
5 [j]pedes eius descendunt in mortem,
et ad inferos gressus illius penetrant;
6 [l]per semitam vitae non ambulant,
vagi sunt gressus eius et investigabiles.

f vr. 22; cp. 7, 2; Lv 18, 5; Is 55, 3. — cf. cp. 3, 2.
g cp. 2, 2.
h Ecli 51, 28.
i cf. 2 Th 2, 10.
j cf. cp. 1, 7.
k cf. Mt 13, 46.
l Sap 6, 17.
m Ecli 1, 24. — cf. 1 Rg 2, 30; 3 Rg 10, 7; Ecli 44, 7; Jo 12,
n cp. 1, 9; Ecli 21, 24. [26.
9] *Cm. in fs. ss. spin. Cor. — v. Ap 12, 1.*
o Cn 3, 11; Sap 5, 17; Ecli 6, 31. — cf. Jr 13, 18.
10, 11] *R. et V. ut s. cp. 2, 3,*
p vr. 1. *[5, 6.*
q v. cp. 3, 2.
r Ps 26, 11; 31, 8. — cf. 2 Rg 12, 3.
s Ps 17, 37; 118, 45. — cf. Jb 18, 7.
t cp. 3, 23.
u vr. 22; cp. 3, 18. — cf. Jo 1, 4; 1 Jo 5, 12.
v cp. 1, 15; Ps 1, 1.
w cf. Ps 35, 5; Mic 2, 1.
x cf. Am 2, 8.
y Jb 11, 17; 22, 28; Is 60, 3; 62, 1, 2; Dn 12, 3; Mt 13, 43; Sph 5, 8.
z 2 Rg 23, 4. — cf. Mt 5, 14; Ph 2, 15. — v. Ps 96, 11.
a cf. Ps 83, 8.
b cf. Rm 13, 12.
c 1 Rg 2, 9; Is 59, 9, 10; Jr 23, 12; Jo 12, 35. — cf. cp. 13, 9; Jb 18, 5.
d cf. Jo 11, 10; 1 Jo 2, 10.
e vr. 1.
20] *R. ut s. vr. 10, 11.*
f cf. cp. 2, 1.
g vr. 4; cp. 8, 35; 21, 21; Dt 32, 47. — cf. 1 Tm 4, 8.
h cp. 3, 8; 12, 18; 13, 17. — cf. Sap 7, 10.
i Dt 4, 9.
j cf. Mt 12, 35; 15, 19; Ecli 37, 21.
k cp. 6, 12. — cf. cp. 8, 13.
l cf. Ecli 51, 3.
m cf. Ecli 7, 40; Heb 12, 2.
n cp. 5, 21; Ps 118, 5. — cf. Heb 12, 13.
o Dt 5, 32; 28, 14; Is 1, 17; 3 Rg 15, 5; Is 30, 21.
p Ps 118, 101.
q cf. Mt 25, 33.

1] *v. cp. 23, 26.*
a cp. 4, 20. — cf. cp. 2, 1. 2.
1-2;] *LL. in fr. 3 p. D. 1 Aug.*
b cp. 22, 17.
c cp. 2, 16.
d Cn 4, 11. — cf. cp. 7, 5.
e Ps 54, 22. — cf. cp. 2, 16.
f cf. Dt 29, 18; Ec 7, 27.
g Jr 9, 15; Lm 3, 15; Ap 8, 11.
h Ps 56, 5. — cf. Ps 54, 22.
i Ecli 5, 4. — v. Ps 149, 6.
j cp. 2, 18; 7, 27.
l cf. cp. 4, 19.

meretricum consortium vitare, quae homines alliciunt et, ablatis honoribus, viribus, opibus, ad perniciem adducunt (5, 1-14). Sapiens contra, sua contentus uxore, Deum timet (15-23), levi animo pro alio non

7 [m]Nunc ergo, fili mi, audi me,
et ne recedas a verbis oris mei.
8 [n]Longe fac ab ea viam tuam
et ne appropinques foribus domus eius;
9 ne des alienis honorem tuum
et annos tuos crudeli;
10 ne forte impleantur extranei viribus tuis,
et [o]labores tui sint in domo aliena,
11 et [p]gemas in novissimis,
quando consumpseris carnes tuas et corpus tuum
et dicas: 12 [q]Cur detestatus sum disciplinam,
et [r]increpationibus non adquievit cor meum;
13 nec audivi vocem docentium me
et magistris non inclinavi aurem meam?
14 Paene fui in omni malo,
[s]in medio ecclesiae et synagogae.
15 Bibe [t]aquam de cisterna tua
et fluenta putei tui;
16 deriventur [u]fontes tui foras,
et in plateis, aquas tuas divide;
17 habeto eas solus,
nec sint alieni participes tui,
18 sit vena tua benedicta,
et [v]laetare cum [x]muliere adulescentiae tuae;
19 [y]cerva carissima et gratissimus hinnulus,
ubera eius [z]inebrient te in omni tempore,
in amore eius delectare iugiter.
20 Quare seduceris, fili mi, ab [a]aliena
et foveris in sinu alterius?
21 [b]Respicit Dominus [c]vias hominis,
et omnes gressus eius considerat:
22 [d]iniquitates suae capiunt impium,
et funibus peccatorum suorum constringitur;
23 [e]ipse morietur, quia non habuit disciplinam,
et in multitudine stultitiae suae [f]decipietur.

6

1 Fili mi, [a]si spoponderis pro amico tuo,
[b]defixisti apud extraneum manum tuam,
2 [c]illaqueatus es verbis oris tui
et captus propriis sermonibus.
3 Fac ergo quod dico, fili mi, et temetipsum libera,
quia incidisti in manum proximi tui;
discurre, festina [d]suscita amicum tuum:
4 [e]ne dederis somnum oculis tuis,
nec dormitent palpebrae tuae;
5 eruere quasi damula de manu
et [f]quasi avis de manu aucupis.
6 [g]Vade ad [h]formicam, o [i]piger,
et considera vias eius et disce sapientiam;
7 [j]quae, cum non habeat ducem nec praeceptorem nec prin-
8 [k]parat in aestate cibum sibi [cipem,
et congregat in messe quod comedat.
9 [l]Usquequo, piger, dormies?
quando consurges e somno tuo?
10 [m]Paululum dormies, paululum dormitabis,
paululum conseres manus ut dormias,
11 [o]et veniet tibi quasi viator [p]egestas,
et pauperies quasi vir armatus.
[q]Si vero impiger fueris, veniet ut fons messis tua,
et egestas longe fugiet a te.
12 [r]Homo apostata vir inutilis graditur [s]ore perverso,
13 [t]adnuit oculis, terit pede, digito loquitur,
14 pravo corde [u]machinatur malum
et omni tempore [v]iurgia seminat:

m v. cp. 4, 1.
n cp. 7, 25; 1 Cor 6, 18.
o Ps 127, 2; Ecli 9, 6. — cf. cp. 23, 21.
p Ez 24, 23. — cf. 1 Cor 6, 18.
q cp. 1, 22, 29. — v. cp. 12, 1.
r cp. 1, 25. — v. Ps 106, 11.
s Ecli 1, 39. — cf. cp. 26, 26.
t vr. 18. — cf. cp. 9, 17; Cn 4, 12, 15; Jr 2, 13.
u v. Ps 67, 27.
16] *Gr. in fs. s. Hier. Aem.*
v cf. cp. 14, 10.
w v. Dt 24, 5; Ec 9, 9.
x Ml 2, 14.
y Cn 2, 9, 17; 8, 14.
z cp. 7, 18. — cf. Jr 31, 14.
a v. cp. 2, 16.
b Ecli 23, 28; Jr 16, 17; Os 7, 2; Heb 4, 13. — v. Jb 14, 16; Ps 10, 5.
c Ps 118, 168.
d cp. 6, 2; Os 7, 2. — cf. cp. 12, 14. — v. Ps 7, 16, 17.
e v. Jb 4, 21.
f cf. Jb 12, 24.
a cf. Ecli 8, 16; 29, 19. — v. cp. 11, 15; 20, 16; 22, 26.
b cf. 4 Rg 4, 1; Mt 18, 25.
c cf. cp. 5, 22.
d cf. Lc 11, 8.
e cp. 20, 13; Ps 131, 4.
f v. Ps 123, 7; Ecli 27, 21.
g cf. Jb 12, 7; Is 1, 3; Jr 8, 7.
h cp. 30, 25.
i cp. 10, 26; 20, 4.
j cf. cp. 30, 27.
k cp. 10, 5.
l cf. Jn 1, 6. — v. cp. 19, 15.
m cp. 24, 33.
n Ec 4, 5.
o cp. 24, 34.
p cf. cp. 10, 4; 12, 24; 13, 4; 20, 13; 21, 5 etc.
q v. cp. 12, 11.
r (cp. 17, 27).
s cf. cp. 10, 31, 32. — v. cp. 4, 24.
t cp. 10, 10; Ps 34, 19; Ecli 27, 29.
u cf. Mic 2, 1. — v. cp. 3, 29.
v vr. 19. — cf. cp. 16, 28.

spondet (6,1-5), pigritiae non indulget (6-11) nec fraudibus quibus proximo noceat (12-19). Pariter praeceptis parentum obsecutus, luxuriam et adulterium fugit (20-35), quod, ut dictum est, peculiaris fructus verae

15 [w]huic extemplo veniet perditio sua,
et subito conteretur [x]nec habebit ultra medicinam.
16 [y]Sex sunt quae odit Dominus,
et septimum detestatur anima eius:
17 [z]oculos sublimes, [a]linguam mendacem,
[b]manus effundentes innoxium sanguinem,
18 [c]cor machinans cogitationes pessimas,
[d]pedes veloces ad currendum in malum,
19 [e]proferentem mendacia testem fallacem,
et eum qui seminat inter fratres discordias.

20 [f]Conserva, fili mi, praecepta patris tui
et ne dimittas legem matris tuae;
21 [g]liga ea in corde tuo iugiter
et circumda gutturi tuo;
22 [h]cum ambulaveris, gradiantur tecum,
cum dormieris, [i]custodiant te,
et evigilans loquere cum eis;
23 quia mandatum [j]lucerna est,
et lex lux, et [k]via vitae increpatio disciplinae;
24 [l]ut custodiant te a muliere mala
et a blanda lingua extraneae.
25 [m]Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum,
nec capiaris [n]nutibus illius;
26 [o]pretium enim scorti vix est [p]unius panis,
[q]mulier autem viri pretiosam animam capit.
27 Nunquid potest homo abscondere [r]ignem in [s]sinu suo,
ut vestimenta illius non ardeant?
28 aut [t]ambulare super prunas,
ut non comburantur plantae eius?
29 Sic [u]qui ingreditur ad mulierem proximi sui
non erit mundus, cum tetigerit eam.
30 Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit,
[v]furatur enim ut esurientem impleat animam:
31 deprehensus quoque [w]reddet septuplum,
et omnem substantiam domus suae tradet; [mam suam,
32 [x]qui autem adulter est, propter [y]cordis inopiam [z]perdet ani-
33 [a]turpitudinem et ignominiam congregat sibi,
et opprobrium illius non delebitur:
34 quia [b]zelus et furor viri non parcet in [c]die vindictae;
35 [d]nec adquiescet cuiusquam precibus,
nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

7
1 [a]Fili mi, custodi sermones meos
et praecepta mea reconde tibi;
2 [b]fili, serva mandata mea et vives,
et legem meam quasi [c]pupillam oculi tui;
3 [d]liga eam in digitis tuis,
[e]scribe illam in tabulis cordis tui.
4 Dic sapientiae: Soror mea es,
et prudentiam voca amicam tuam,
5 [f]ut custodiat te a muliere extranea et ab aliena,
quae verba sua dulcia facit.
6 [g]De fenestra enim domus meae per cancellos prospexi
7 et video [h]parvulos, considero [i]vecordem iuvenem,
8 qui transit per plateam [j]iuxta angulum
et prope viam domus illius graditur
9 [k]in obscuro, advesperascente die,
in [l]noctis tenebris et caligine.
10 Et ecce [m]occurrit illi mulier [n]ornatu meretricio
[o]praeparata ad capiendas animas,
[p]garrula et vaga, 11 quietis impatiens
nec valens in domo consistere pedibus suis:
12 [q]nunc foris, nunc in plateis, nunc [r]iuxta angulos insi-
13 [s]Apprehensumque deosculatur iuvenem [dians.

w cp. 1, 27; 29, 1; Is 30, 13, 14; Jr 19, 11.
x cp. 29, 1; 2 Par 39, 16. — cf. Jr 19, 11.
*16-19] * Catech. R. III 9, 19.*
y cp. 30, 15, 18, 21, 24. — cf. Jb 5, 19; Ecli 23, 21; 25, 2; 26, 5, 28; 50, 27; Am 1, 3; Zc 13, 8.
z cf. cp. 8, 13; 16, 5; 51, 4; 30, 13. — cf. Ecli 23, 5. — v. Ps 100, 5.
a cp. 12, 22. — cf. Ps 30, 19; 119, 2.
b Dt 19, 10; Is 1, 15; 59, 3, 7.
c Gn 6, 5.
d v. cp. 1, 16.
e cp. 12, 17; 19, 5; Ps 26, 12.
f cp. 3, 3. — v. cp. 1, 8.
20, 21] Cp. in fs. BMV. de b. cons. — Ant. in sb. a. D. 5 [Aug.
g v. cp. 3. 3.
h v. cp. 3, 23, 24.
i cp. 2, 11.
*23] * Synod. VIII oecum. can. 1.*
j Ps 118, 105. — cf. Ps 12, 4; Sap 5, 6; 7, 10; 18, 4; Bar [4, 2.
k cf. cp. 10, 17.
l cp. 2, 16; 7, 5.
m Ex 20, 17; Dt 5, 21. — cf. Ecli 9, 8; 25, 28; Mt 5, 28.
n 4 Rg 9, 30. — cf. Ecli 26, 12.
o cf. cp. 29, 6.
p cf. cp. 28, 21; Ez 13, 19.
q Ez 13, 18.
r Jb 31, 12; Ecli 9, 9.
s Ps 78. 12.
t Is 43, 2.
u cf. Ecli 9, 12-13.
v cf. Jb 38, 39; Ps 103, 21.
w cf. Ex 22, 1, 4, 7; Lc 19, 8. — v. Ps 78, 12.
x cf. 1 Cor 4, 18.
y cp. 7, 7; 9, 4, 16; 10, 13. 21 [etc.
z cf. Lv 20, 10.
a v. Ecli 23, 30.
*32, 33] * Catech. R. III 7, 8.*
b cp. 37, 4; Cn 8, 6.
c cf. Lv 20, 10.
d cf. Cn 8, 7.
a v. cp. 2, 1.
b v. cp. 4, 4.
c cf. Dt 32, 10; Ps 16, 8; Zc 2, 8.
d Dt 6, 8.
e cp. 3, 3.
f cp. 2, 16; 6, 24.
g Jd 5, 28; Cn 2, 9.
h v. cp. 1, 4.
i v. cp. 6, 32.
j vr. 12.
k cf. Jb 24, 15; Ecli 23, 26.
l cp. 20, 20.
m cf. Ecli 9, 3.
n cf. Gn 38, 14.
o Ez 16, 10.
p cp. 9, 13. — cf. 1 Tm 5, 13.
q cp. 23, 28.
r vr. 8; Ec 7, 27.
s cf. Gn 39, 12.

sapientiae habetur (7, 1-5). *Etenim artibus meretricum allici* (6-12), *earumque blanditiis facile creaere* (13-20) *et ruinae tum corporis tum animae stupidi bovis instar occurrere, incauti hominis est* (21-27). *Conclu-*

et [t]procaci vultu blanditur dicens:
14 [u]Victimas pro salute vovi,
hodie [v]reddidi vota mea:
15 idcirco egressa sum in occursum tuum
desiderans te videre et repperi;
16 intexui funibus lectulum meum,
stravi [w]tapetibus pictis ex Aegypto;
17 [x]adspersi cubile meum [y]myrrha et aloë et [z]cinnamomo.
18 Veni, inebriemur uberibus
et fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies.
19 Non est enim vir in domo sua,
abiit via longissima;
20 sacculum pecuniae secum tulit,
in die plenae lunae reversurus est in domum suam.
21 Irretivit eum multis sermonibus,
et [a]blanditiis labiorum protraxit illum.
22 Statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam
et quasi agnus lasciviens
et ignorans quod ad vincula stultus trahatur,
23 donec transfigat sagitta iecur eius;
velut [b]si avis festinet ad laqueum,
et nescit quod de periculo animae illius agitur.
24 [c]Nunc ergo, fili mi, audi me et attende verbis oris mei;
25 ne abstrahatur in viis illius mens tua;
neque decipiaris semitis eius;
26 [d]multos enim vulneratos deiecit,
et fortissimi quique interfecti sunt ab ea;
27 [e]viae inferi domus eius penetrantes in interiora mortis.

8 1 Nunquid non sapientia [a]clamitat,
et prudentia dat vocem suam?
2 [b]In summis excelsisque verticibus supra viam,
in mediis semitis stans,
3 [c]iuxta portas civitatis,
in ipsis foribus loquitur dicens:
4 [d]O viri, ad vos clamito,
et vox mea ad filios hominum;
5 [e]intelligite, parvuli, astutiam,
et, [f]insipientes, animadvertite;
6 audite, quoniam de [g]rebus magnis locutura sum,
et aperientur labia mea, ut [h]recta praedicent.
7 [i]Veritatem meditabitur guttur meum,
et labia mea detestabuntur impium;
8 iusti sunt omnes sermones mei,
non est in eis [j]pravum quid neque perversum:
9 [l]recti sunt intelligentibus
et aequi invenientibus scientiam.
10 [m]Accipite disciplinam meam et non pecuniam,
doctrinam magis quam aurum eligite;
11 [n]melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis,
et [o]omne desiderabile ei non potest comparari.
12 Ego sapientia habito in consilio
et eruditis intersum cogitationibus;
13 [p]timor Domini [q]odit malum,
[r]arrogantiam et superbiam et viam pravam
et [s]os bilingue detestor;
14 [t]meum est consilium et aequitas,
mea est prudentia, [u]mea est fortitudo;
15 per me [v]reges regnant,
et legum conditores iusta decernunt;
16 per me principes imperant,
et potentes decernunt iustitiam;
17 [x]ego diligentes me diligo,
et [y]qui mane vigilant ad me invenient me.
18 [z]Mecum sunt divitiae et gloria,

t cp. 21, 29. — cf. Ecli 26, 12.
u Lv 7, 11 ss.
v v. Ps 49, 14.
w Ez 27, 7. — cf. Is 19, 9.
x cf. 2 Par 16, 14.
y Ps 44, 9; Cn 4, 14. — v. Ex 30, 20.
z Ecli 24, 20.
a cp. 5, 3; 6, 24. — v. Ps 11, 3.
b Ec 9, 12.
c v. cp. 4, 1.
d cf. 3 Rg 11, 1; 2 Es 13, 26; Ecli 19, 2. — v. Jd 16, 1-5.
e cp. 2, 18, 19; 5, 5.
1-17] *LL. in fr. 4 p. D. 1 Aug.*
a v. cp. 1, 20-33.
b cp. 9, 3, 14. — cf. Sap 6, 13.
c cp. 1, 21; Jb 29, 7.
d cf. Ps 48, 2, 3.
e Ecli 51, 31. — v. cp. 1, 4.
f cf. cp. 1, 22.
g cf. cp. 22, 20.
h cp. 23, 16.
i cf. Ps 36, 30.
8] *Ant. in fs. BMV. de b. cons.*
j Dt 32, 5.
l cf. cp. 14, 6; 1 Cor 2, 10.
m vr. 19; cp. 3, 14. — v. Ps 18, 11.
11] *v. Sap. 7, 7, 8.*
n cp. 3, 15. — cf. cp. 16, 16. — v. Jb 28, 12-19.
o cp. 3, 15; Sap 7, 8.
12] *Gr. ut s. vr. 8.*
12-17] *3 L. ut s. — v. cp. 2, 10; 3, 21.*
12-25] *1 L. et 2 L. in plur. fss. BMV.*
p cf. cp. 16, 6.
q v. Ps 95, 10.
r cf. cp. 6, 17; 16, 5; Sap 1, 4, 5; Ecli 15, 7.
s Ecli 28, 15. — cf. cp. 2, 12; 4, 24; 6, 12.
t Is 11, 2. — cf. Is 9, 6.
u Ec 7, 20. — cf. Ps 88, 22.
v Sap 6, 4; 8, 14. — cf. cp. 16, 12; Dn 2, 20; Rm 13, 1, 6; Ap 19, 16.
x Jo 14, 21. — cf. 1 Rg 2, 30.
ex 17-21] *Tr., Cp. etc. in plur. fss. BMV.*
y vr. 34; Sap 6, 15; Ecli 6, 28; (Jc 1, 5. — cf. 3 Rg 3, 9, 12).
z cp. 3, 16. — cf. Ps 111, 3; Sap 7, 14 ss.

dens auctor paraenesim suam, sapientiam extollit, et, prooemio praemisso (8, 1-11), bona enumerat, quae eam comitantur (12-21), ipsius originem praedicat (22-31) beatosque dicit qui eam invenerint (32-36).

opes superbae et iustitia;
19 [a]melior est enim fructus meus auro et lapide pretioso,
et genimina mea [b]argento electo.
20 [c]In viis iustitiae ambulo, in medio semitarum iudicii,
21 ut ditem diligentes me et thesauros eorum repleam.
22 [d]Dominus [e]possedit me in initio viarum suarum,
[f]antequam quidquam faceret a principio.
23 [g]Ab aeterno ordinata sum
et ex antiquis, [h]antequam terra fieret.
24 Nondum erant [i]abyssi, et ego iam [j]concepta eram,
necdum fontes aquarum eruperant,
25 necdum montes gravi mole [l]constiterant,
[m]ante colles ego parturiebar:
26 adhuc terram non fecerat et flumina et cardines orbis
27 [n]Quando praeparabat caelos aderam, [terrae.
[o]quando certa lege et gyro vallabat abyssos,
28 quando [p]aethera firmabat sursum,
et librabat fontes aquarum,
29 quando [q]circumdabat mari terminum suum
et legem ponebat aquis, ne transirent fines suos,
quando appendebat [r]fundamenta terrae,
30 [s]cum eo eram cuncta componens
et [t]delectabar per singulos dies ludens coram eo,
omni tempore 31 ludens in orbe terrarum,
et [u]deliciae meae esse cum filiis hominum.
32 [v]Nunc ergo, filii, audite me:
[x]Beati qui custodiunt vias meas!
33 [y]Audite disciplinam et estote sapientes
et [z]nolite abicere eam.
34 [a]Beatus homo qui audit me
et [b]qui vigilat ad fores meas cotidie
et observat ad postes ostii mei;
35 [c]qui me invenerit [d]inveniet vitam
et [e]hauriet salutem a Domino;
36 [f]qui autem in me peccaverit [g]laedet animam suam;
omnes [h]qui me oderunt diligunt mortem.

9

1 [a]Sapientia aedificavit sibi domum,
excidit [b]columnas [c]septem,
2 [d]immolavit victimas suas, [e]miscuit vinum
et [f]proposuit mensam suam;
3 [g]Misit ancillas suas ut [h]vocarent ad arcem et ad [i]moenia
4 [j]Si quis est parvulus, veniat ad me. [civitatis:
Et insipientibus locuta est:
5 [k]Venite, comedite panem meum
et [l]bibite vinum quod miscui vobis,
6 [m]relinquite infantiam et [n]vivite
et [o]ambulate per vias prudentiae.
7 [p]Qui erudit derisorem ipse iniuriam sibi facit,
et qui arguit impium sibi maculam generat.
8 [q]Noli arguere derisorem, [r]ne oderit te;
[s]argue sapientem, et diliget te.
9 Da sapienti occasionem, et [t]addetur ei sapientia;
doce iustum, et festinabit accipere.
10 [u]Principium sapientiae timor Domini,
et [v]scientia sanctorum prudentia;
11 per me enim [w]multiplicabuntur dies tui,
et addentur tibi anni vitae.
12 [x]Si sapiens fueris, tibimetipsi eris;
si autem illusor, solus portabis malum.
13 Mulier stulta et clamosa plenaque illecebris
et [y]nihil omnino sciens
14 sedit in foribus domus suae super sellam [z]in excelso ur-
15 ut vocaret transeuntes per viam [bis loco,

a vr. 11; cp. 3, 14; Ecli 24, 33.
b cp. 10, 20.
c Mt 21, 32. [*fss. BMV.*
ex 22-35] *L., Cp. etc. in plur.*
22] * *Dionysii II epistola adv. Sabell.*
d cf. Sap 9, 9; Ecli 1, 1; 24, 5, 14. — v. Jb 28, 25-28.
e Gn 14, 22. — cf. Ps 103, 24; [134, 4.
f Ecli 1, 3.
23-26, 30] *R. in D. 1 Aug.*
g Ps 2, 6; Ecli 1, 4.
h cf. Jo 17, 5.
24] *in R. in fs. Imm. Concept.*
i vr. 27; cp. 3, 20; Gn 1, 2.
j Jb 15, 7. *l* Jb 38, 6.
m Ps 89, 2. [Is 44, 24.
n cp. 3, 19; Ecli 24, 6, 7. — cf.
o Jr 5, 22. — cf. Jb 26, 10.
p Gn 1, 6, 9. — cf. Jb 38, 10, 11; Ps 103, 9; Jr 5, 22.
q Gn 1, 9, 10.
r Ps 103, 5. [Jo 1, 23.
s Sap 7, 21; 9, 9; Ecli 1, 10;
t Gn 1, 4-31; Ps 103, 31. — cf. Mt 3, 17.
31] * *Catech. R. II 4, 32.*
u Dt 33, 3. — cf. Ps 15, 3; Jo
32, 33] *R. etc. ut s. vr. 8.* [16, 27.
v cp. 5, 7; 17, 24. — Ecli 24, 26. — cf. 1 Jo 3, 1.
x Ps 118, 1, 2; 127, 1, 2. — cf.
y v. cp. 4, 1. [Lv 11, 28.
z cf. cp. 15, 32.
a cf. cp. 3, 13; Ecli 14, 22, 24.
34-9, 5] *3 L. in plur. fss. BMV. v. vr. 12.*
b vr. 17; Sap 6, 15; Ecli 14, 24.
c cp. 3, 13-18. — v. cp. 4, 22.
d Jo 1, 4; 17, 3. — v. cp. 3, 2.
e cp. 12, 2; 18, 22.
f cf. Heb 6, 4-6.
g cf. cp. 15, 32; 20, 2; 29, 24; Ecli 10, 32; 19, 4. [1, 12, 16.
h cp. 2, 22; 5, 23. — cf. Sap

a cf. Mt 16, 18; 1 Pt 2, 5. — v. Eph 2, 20, 22.
1] *Gr. etc. in vg. Imm. C.*
1, 2] * *Catech. R. II 1, 19; 4, 70. — Ant. in fs. Corp. Ch.*
b cf. 1 Tm 3, 15.
c cf. Ap 1, 4. *d* cf. Mt 22, 4.
e Ps 74, 9. — cf. Cn 8, 2.
f Ps 22, 5. — cf. Lc 14, 17.
g cf. Tb 2, 2; Est 6, 14; Mt 22,
h cp. 8, 1, 2. [3.
i vr. 14; cp. 8, 2. — cf. Mt 10, 27.
j vr. 16; Ecli 51, 31-33. — cf. Mt 11, 25; 1 Cor 1, 26. [*Past.*
4, 5] *Of. in fs. BMV. matris div.*
5] * *Catech. R. IV 13, 18. — v. Ml 1, 11; Lc 14, 17.*
k cf. Is 55, 1; Jo 6, 27.
l cf. Jo 7, 37. *m* v. cp. 1, 4.
n cf. vr. 11. *o* cf. cp. 23, 19.
p cp. 23, 9; Ecli 32, 6. — cf.
q cf. Mt 7, 6. [Mt 7, 6.
r cp. 15, 12; 23, 9.
s cp. 19, 25; Ecli 10, 28. — cf. 2 Rg 12, 13.
t cp. 1, 5; Ecli 21, 16. — cf. Mt 13, 12; 25, 29.
u cp. 1, 7; 15, 33; Jb 28, 28; Ps 110, 10; Ecli 1, 16, 22; 40, 28; Is 33, 6.
10, 11] *R. in fs. BMV. de b. cons.*
v Sap 10, 10. [16; 4, 10.
w cf. cp. 10, 27. — v. cp. 3, 2,
x cf. Jb 22, 2, 3; 1 Cor 3, 8;
13-18] cp. 7, 7-27. [Gal 6, 5.
y cf. cp. 5, 6. *z* vr. 3.

Itaque, si ad convivium a se paratum cum sapientia (9, 1-12) tum insipientia advocant (13-18), illius non huius invitationi obsequendum est.
Sectio altera (10, 1-22, 16). *Continet proverbia, quae iuxta plures interpre-*

et [a]pergentes itinere suo:
16 [b]Qui est parvulus declinet ad me.
Et vecordi locuta est:
17 [c]Aquae furtivae dulciores sunt,
et [d]panis absconditus suavior.
18 Et ignoravit [e]quod ibi sint gigantes,
et in profundis inferni convivae eius.

10 [a]Parabolae Salomonis.
1 [b]Filius sapiens laetificat patrem,
[c]filius vero stultus maestitia est matris suae.
2 [d]Nihil proderunt thesauri impietatis,
[e]iustitia vero liberabit a morte.
3 [f]Non adfliget Dominus fame animam iusti,
et [g]insidias impiorum subvertet.
4 [h]Egestatem operata est manus remissa,
[i]manus autem fortium divitias parat.
[j]Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos,
idem autem ipse sequitur aves volantes.
5 [k]Qui congregat in messe filius sapiens est,
qui autem stertit aestate [l]filius confusionis.
6 [m]Benedictio Domini super caput iusti,
[n]os autem impiorum operit iniquitas.
7 [o]Memoria iusti cum laudibus,
et [p]nomen impiorum putrescet.
8 [q]Sapiens corde praecepta suscipit,
stultus caeditur labiis.
9 [r]Qui ambulat simpliciter ambulat confidenter,
qui autem depravat vias suas [s]manifestus erit.
10 [t]Qui adnuit oculo dabit dolorem,
et stultus labiis verberabitur.
11 [u]Vena vitae [v]os iusti,
et [n]os impiorum operit iniquitatem.
12 Odium suscitat rixas,
et [x]universa delicta operit caritas.
13 In labiis sapientis invenitur sapientia,
et [y]virga in dorso eius [z]qui indiget corde.
14 [a]Sapientes abscondunt scientiam,
[b]os autem stulti confusioni proximum est.
15 [c]Substantia divitis urbs fortitudinis eius,
pavor pauperum egestas eorum.
16 [d]Opus iusti ad vitam,
[e]fructus autem impii ad peccatum.
17 [f]Via vitae custodienti disciplinam,
qui autem increpationes relinquit errat.
18 Abscondunt odium labia mendacia,
qui profert contumeliam insipiens est.
19 [g]In multiloquio non deerit peccatum,
[h]qui autem moderatur labia sua prudentissimus est.
20 [i]Argentum electum lingua iusti,
cor autem impiorum pro nihilo.
21 Labia iusti erudiunt plurimos,
qui autem indocti sunt in cordis egestate [j]morientur.
22 [k]Benedictio Domini divites facit,
nec sociabitur eis adflictio.
23 [l]Quasi per risum stultus operatur scelus,
sapientia autem est viro prudentia.
24 [m]Quod timet impius [n]veniet super eum,
[o]desiderium suum iustis dabitur.
25 [p]Quasi tempestas transiens non erit impius.
[q]iustus autem quasi fundamentum sempiternum.
26 [r]Sicut acetum dentibus et fumus oculis,
sic piger his qui miserunt eum.
27 [s]Timor Domini apponet dies,

a cf. vr. 6.
b b vr. 4.
c cf. cp. 5. 15.
d Ecli 23, 24. — cf. cp. 20, 17; 30, 20.
e (cp. 7, 27). — cf. Ps 87, 11.

a v. cp. 1, 1.
b cp. 15, 20. — v. cp. 29, 3.
3-16] *LL. in fr. 5 p. D. 1 Aug.*
c cp. 17, 25; 19, 13; 29, 15.
d cp. 11, 4, 6. — cf. cp. 21, 6; Ecli 5, 1, 10; Ez 7, 19.
e cf. Tb 4, 10; 12, 9; Ecli 3, 33; 29, 15.
f f Ps 33, 10; 36, 25. — cf. Mt 6, 33.
g cf. Ps. 111, 10.
h cf. cp. 6, 11; 12, 11, 24; 13, 4; 18, 9; 20, 13; 28, 19. — cf. cp. 14, 23.
i cp. 12, 24; 21, 5.
j Os 12, 1.
k cf. cp. 6, 8.
l cp. 17, 2; 19, 26.
m Ps 23, 5. — cf. Is 48, 18.
n cf. Ps 68, 8; Ab 10.
o Ps 111, 7; Sap 4, 1; Ecli 44, 7; 46, 14, 15; 1 Mc 3, 7.
p cf. Jb 18, 17; Ps 9, 7; Sap 4, 19; Ecli 41, 14. — v. cp. 2, 22.
q vr. 9. — cf. Mt 7, 24.
r cp. 3, 23; 28, 18; Ps 23, 4; Is 33, 15, 16.
s cf. Mt 10, 26; 1 Tm 5, 25.
t cp. 6, 13; Ps 34, 19; Ecli 27, 25.
u vr. 31; cp. 13, 14; 14, 27; Ps 35, 10; Ecli 21, 26; Jo 4, 10; Ap 22, 1.
v Ps 36, 30.
x Ecli 3, 33; 7, 36; 1 Pt 4, 8. cf. 1 Cor 13, 7; Jc 5, 20.
y cp. 19, 29; 26, 3.
z v. cp. 6, 32.
a vr. 8; cp. 12, 23; 14, 33. — cf. Ecli 20, 33.
b cp. 18, 7.
c cp. 18, 11. — cf. Ps 51, 8, 9; Ecli 8, 2; 40, 25, 26.
d cp. 11, 18, 19; Sap 3, 5. — cf. cp. 19, 23.
e cf. Mt 7, 16, 18.
f cf. cp. 6, 23; 15, 10.

g Ec 5,2; Ecli 20, 8. — cf. Mt 12, 36, 37.
h cp. 17, 27. — cf. Ecli 1, 30; 7, 15; 20, 5; Jc 3, 2.
i cp. 8, 19. — cf. cp. 16, 16.
j cf. Os 4, 6.
k Gn 24, 35; 26, 12; Dt 8, 18; Ecli 11, 24. — cf. Ps 126, 1; 127, 1-6.
l cp. 2, 14. — cf. cp. 14, 9; 15, 21.
m Is 66, 4; Heb 10 27. — cf. Jb 15, 21; Ecli 40, 13.
n Jb 3, 25. — cf. cp. 1, 26, 27.
o Ps 125, 19; Mt 5, 6; 1 Jo 5, 14, 15.
p cf. Jb 21, 18: Ps 1, 4; Sap 5, 15; Ecli 40 13. — v. Mt 7, 26, 27.
q cp. 12, 3; Ps 15, 5; 124, 1. —cf. Mt 24, 25.
r cf. E 18, 2.
s cp. 3, 2; 4, 10; 9, 11; 14, 27.

et [t]anni impiorum breviabuntur.
28 [u]Exspectatio iustorum laetitia,
[v]spes autem impiorum peribit.
29 Fortitudo simplicis [w]via Domini
et [x]pavor his qui operantur malum.
30 [y]Iustus in aeternum non commovebitur,
[z]impii autem non habitabunt super terram.
31 [a]Os iusti parturiet sapientiam,
lingua pravorum peribit.
32 [b]Labia iusti considerant placita,
et os impiorum [c]perversa.

11
1 [a]Statera dolosa abominatio est apud Dominum,
et [b]pondus aequum voluntas eius.
2 [c]Ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia;
ubi autem est humilitas, ibi et sapientia.
3 [d]Simplicitas iustorum diriget eos,
et [e]supplantatio perversorum vastabit illos.
4 [f]Non proderunt divitiae in die ultionis,
[g]iustitia autem liberabit a morte.
5 [h]Iustitia simplicis diriget viam eius,
et in impietate sua corruet impius.
6 Iustitia rectorum liberabit eos,
et [i]in insidiis suis capientur iniqui.
7 Mortuo homine impio, [j]nulla erit ultra spes,
et [l]exspectatio sollicitorum peribit.
8 [m]Iustus de angustia liberatus est,
et [n]tradetur impius pro eo.
9 [o]Simulator ore decipit amicum suum,
iusti autem liberabuntur scientia.
10 [p]In bonis iustorum exsultabit civitas,
et in perditione impiorum erit laudatio.
11 Benedictione iustorum exaltabitur civitas
et [q]ore impiorum [r]subvertetur.
12 [s]Qui despicit amicum suum indigens corde est,
vir autem prudens tacebit.
13 [t]Qui ambulat fraudulenter revelat arcana,
qui autem fidelis est animi celat amici commissum.
14 [u]Ubi non est gubernator populus corruet,
[v]salus autem ubi multa consilia.
15 [x]Adfligetur malo qui fidem facit pro extraneo,
qui autem cavet laqueos securus erit.
16 [y]Mulier gratiosa inveniet gloriam,
et [z]robusti habebunt divitias.
17 [a]Benefacit animae suae vir misericors,
qui autem crudelis est etiam propinquos abicit.
18 [b]Impius facit opus instabile,
[c]seminanti autem iustitiam merces fidelis.
19 [d]Clementia praeparat vitam,
et [e]sectatio malorum mortem.
20 [f]Abominabile Domino [g]cor pravum,
et [h]voluntas eius in iis [i]qui simpliciter ambulant.
21 [j]Manus in manu non erit innocens malus:
semen autem iustorum salvabitur.
22 Circulus aureus [k]in naribus suis
[l]mulier pulchra et fatua.
23 Desiderium iustorum omne bonum est,
[m]praestolatio impiorum furor.
24 [n]Alii dividunt propria et ditiores fiunt;
alii rapiunt non sua et semper in egestate sunt.
25 [o]Anima, quae benedicit, [p]impinguabitur;
et [q]qui inebriat ipse quoque inebriabitur.
26 Qui abscondit frumenta [r]maledicetur in populis,
[s]benedictio autem super caput [t]vendentium.
27 Bene consurgit diluculo qui quaerit bona

t v. Jb 15, 32, 33; Ps 54, 24.
u cf. Lc 21, 28.
v Ps 111, 10; Sap 3, 11; Is 59, 5-7. — v. Jb 8, 13; 18 14.
w cf. cp. 3, 26; Ps 24, 12-14; Os 14, 10.
x cp. 21, 15. — cf. Lc 23, 30.
y vr. 25; Ps 111, 6, 8; 124, 1.
z vr. 11. — v. cp. 2, 22.
a cp. 8, 7; Ps 36, 30.
31 b] *V. All. in fs. s. Jo. Nepom.*
b cf. Ec 10, 12; Eph 4, 29.
c cp. 2, 12.

a cp. 16, 11; 20, 10, 23; Os 12, 7. — v. Lv 19, 35, 36.
b cf. Dt 25, 13; Am 8, 5.
c cp. 16, 18; 18, 12. — cf. Dn 4, 30, 31. — v. cp. 29, 23.
d cp. 13, 6.
e cp. 19, 3; Ps 51, 7.
f cp. 10, 2; Ecli 5, 6, 10; Ez 7, 19; Sph 1, 18.
g cf. cp. 10, 3; Gn 7, 1.
h cp. 28, 18.

i cp. 26, 27. — v. Ps 7, 15-17.
j cp. 10, 28; Sap 3, 18; 5, 15.
l v. Jb 8, 13, 14.
m vr. 6. — cf. cp. 21, 18; Is 43, 2.
n Est 7, 9; Is 43, 5; Dn 6, 24; 13, 62.
o cp. 29, 5. — cf. cp. 28, 23.

p cp. 28, 12; Est 8, 15. — cf. cp. 28, 28; 29, 2.

q cf. Ps (10), 7.
r cf. cp. 14, 1; 29, 8.
s cp. 14, 21. — cf. Mt 7, 1.

t cp. 20, 19; Lv 19, 16. — cf. Ecli 27, 17, 24; Jr 6, 28; 9, 4.
13] *Gr. in fs. s. Jo. Nepom.*
u cp. 15, 22; 20, 18; 24, 6. — cf. Ec 10, 16.
v Sap 6, 26.
x cf. cp. 6, 1; Jb 17, 3.

y cf. cp. 31, 30.
z cf. Mt 11, 12.
a cf. Mt 5, 7; 25, 34-40.

b cp. 10, 16; Sap 3, 11.
c vr. 25; Os 10, 12; 2 Cor 9, 6; Gal 6, 8, 9. —cf. Jc 3, 18.
d cf. cp. 10, 16.
e cp. 19, 29. — cf. Rm 6, 23; Gal 6, 8.
f cp. 12, 22; 15, 9; 16, 5.
g cf. cp. 17, 20.
h 1 Par 29, 17.
i cp. 13, 6; Ps 118, 1.
j cp. 16, 5; Ecli 9, 17.
k cf. Gn 24, 47; Is 3, 21; Ez 16, 12.
l cf. cp. 31, 30.
m Rm 2, 8, 9.
n cp. 13, 7; 28, 27; Ps 36, 21, 26; 112, 9. — cf. cp. 19, 17; Mt 19, 29.
o v. 2 Cor 9, 6-11.
p cp. 13, 4.
q cf. Mt 7, 2.
26] * *Catech. R. III 8, 14.*
r cp. 24, 24. — cf. Ecli 4, 5, 6.
s cf. Jb 29, 13.
t cf. Gn 42, 6.

impium; cetera (16, 1-22, 10) exhortationes co itineant ad Deum rite colendum; utraque vero in capita distribuantur. Hanc analysim, prout valet, et quasi argumentorum enumerationem, proponimus. Iamvero

[u]qui autem investigator malorum est opprimetur ab eis.
28 [v]Qui confidit in divitiis suis corruet,
[x]iusti autem quasi virens folium germinabunt.
29 [y]Qui conturbat domum suam [z]possidebit ventos,
et qui stultus est serviet sapienti.
30 Fructus iusti [a]lignum vitae,
et [b]qui suscipit animas sapiens est.
31 [c]Si iustus in terra recipit,
quanto magis impius et peccator!

12

1 [a]Qui diligit disciplinam diligit scientiam,
[b]qui autem odit increpationes insipiens est.
2 Qui bonus est [c]hauriet gratiam a Domino,
qui autem confidit in cogitationibus suis impie agit.
3 Non roborabitur homo ex impietate,
et [d]radix iustorum non commovebitur.
4 [e]Mulier diligens [f]corona est viro suo,
et [g]putredo in ossibus eius quae [h]confusione res dignas [gerit.
5 [i]Cogitationes iustorum iudicia,
et consilia impiorum fraudulenta.
6 Verba impiorum [j]insidiantur sanguini,
[k]os iustorum liberabit eos.
7 [l]Verte impios, et non erunt;
[m]domus autem iustorum permanebit.
8 Doctrina sua noscetur vir,
qui autem vanus et excors est [n]patebit contemptui.
9 [o]Melior est pauper et sufficiens sibi,
quam gloriosus et indigens pane.
10 [p]Novit iustus iumentorum suorum animas,
[q]viscera autem impiorum crudelia.
11 [r]Qui operatur terram suam satiabitur panibus,
[s]qui autem sectatur otium stultissimus est.
Qui suavis est in vini demorationibus
in suis munitionibus relinquit contumeliam.
12 Desiderium impii munimentum est pessimorum,
radix autem iustorum proficiet.
13 [t]Propter peccata labiorum ruina proximat malo,
[u]effugiet autem iustus de angustia.
14 [v]De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis,
et [w]iuxta opera manuum suarum retribuetur ei.
15 [x]Via stulti recta in oculis eius,
qui autem sapiens est audit consilia.
16 [y]Fatuus statim indicat iram suam,
qui autem dissimulat iniuriam callidus est.
17 [z]Qui quod novit loquitur index iustitiae est,
[a]qui autem mentitur testis est fraudulentus.
18 Est qui promittit et [b]quasi gladio pungitur conscientiae,
lingua autem sapientium [c]sanitas est.
19 Labium veritatis firmum erit in perpetuum,
[d]qui autem testis est repentinus concinnat linguam men- [dacii.
20 [e]Dolus in corde cogitantium mala;
qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.
21 [f]Non contristabit iustum quidquid ei acciderit,
impii autem replebuntur malo.
22 [g]Abominatio est Domino labia mendacia,
[h]qui autem fideliter agunt placent ei.
23 [i]Homo [j]versutus celat scientiam,
et cor insipientium provocat stultitiam.
24 [k]Manus fortium dominabitur,
quae autem remissa est [l]tributis serviet.
25 [m]Maeror in corde viri humiliabit illum,
et [n]sermone bono laetificabitur.
26 Qui negligit damnum propter amicum iustus est,
iter autem impiorum decipiet eos.
27 Non inveniet fraudulentus lucrum,

u cp. 5, 22. — v. Ps 7, 17.
v Ps 51, 9, 10. — cf. Jb 31, 24; Ps 48, 7; Ecli 5, 10.
x Jr 17, 7, 8; Os 14, 6. — v. Ps 1, 3; 91, 13.
y cp. 15, 27.
z cf. Ec 5, 15, 16.
a cf. cp. 15, 4. — v. cp. 3, 18.
b Dn 12, 3; Jc 5, 20. — v. 1 Cor 9, 19-22.
c Jr 25, 29; 1 Pt 4, 18. — cf. Lc 23, 31.

a cp. 13, 18; 15, 5.
b cp. 5, 12; 15, 10; 29, 1; Ecli 19, 5; 21, 7. — cf. cp. 13. 1; 15, 12.
c cf. cp. 8, 35.

d vr. 12; cp. 10, 25. — cf. Eph 3, 17.
e Ecli 26, 1, 16. — v. cp. 31, [10.
f 1 Cor 11, 7.
g cf. cp. 14, 30; Ecli 22, 5; Hab 3, 16.
h cf. cp. 10, 5.
i cf. Mt 12, 35.
j v. cp. 1, 11.
k cp. 14, 3.
l cf. Ps 36, 35.
m cf. cp. 10, 25, 30; 14, 11.

n cf. cp. 27, 21.
o Ecli 10, 30. — cf. cp. 15, 16, 17; 28, 6; Ec 4, 3.
p cp. 27, 23. — cf. Dt 25, 4; Ecli 7, 24.
q cf. Sap 2, 10-12.
r cp. 28, 19; Ecli 20, 30; 40, 18.
s v. cp. 6, 6-11.

t cp. 18, 7. — cf. Ps 58, 13; 63, 9; Mt 12, 37.
u cp. 21, 23. — v. cp. 13, 3.
v cp. 13, 2; 14, 14; 18, 20.
w cp. 19, 17; Is 3, 10. — cf. Jb 9, 16, 56; Rm 2, 6.
x cp. 3, 7; 16, 2; 21, 2; 26, 12. — cf. cp. 14, 12; 16, 25.
15] *Ant. in fs. BMV. de b. cons.*
y cf. cp. 29, 11.
z cp. 14, 5.
a v. cp. 6, 19.
b v. Ps 56, 5.
18 *b*] *v. cp. 10, 31.*
c v. cp. 4, 22.

d cp. 19, 9. — cf. Ps 51, 4-6.
e cp. 3, 29.

f Ps 90, 10; Ecli 33, 1. — cf. 1 Pt 3, 13; 2 Pt 2, 9.
g cf. Ap. 22, 15. — v. cp. 6, 17.
h cf. cp. 11, 1.
i cf. cp. 13, 16; 15, 2; 29, 11.
j cf. cp. 14, 17.
k cp. 10, 4; 13, 4.
l cf. Gn 49, 15; 3 Rg 9, 21.
m cp. 15, 13; 17, 22; Ecli 38, 19-25.
n Is 50, 4. — cf. cp. 16, 24; Ecli 40, 21; Lc 1, 44.

iustus et impius inter se vel generatim conferuntur (10, 1-32) vel quoad fructus, quos sibi comparant: a) *cum iustitiam vel iniustitiam erga proximos suos exercent (cf. cp. 11, 1-31);* b) *cum vitam domesticam*

et substantia hominis erit auri pretium.
28 [o]In semita iustitiae vita,
iter autem devium ducit ad mortem.

13

1 [a]Filius sapiens doctrina patris,
[b]qui autem illusor est non audit cum arguitur.
2 [c]De fructu oris sui homo satiabitur bonis,
[d]anima autem praevaricatorum iniqua.
3 [e]Qui custodit os suum custodit animam suam,
[f]qui autem inconsideratus est ad loquendum sentiet mala.
4 [g]Vult et non vult piger,
[h]anima autem operantium [i]impinguabitur.
5 Verbum mendax iustus detestabitur,
impius autem confundit et confundetur.
6 [j]Iustitia custodit [k]innocentis viam,
impietas autem peccatorem supplantat.
7 [l]Est quasi dives, cum nihil habeat,
et [m]est quasi pauper, cum in multis divitiis sit.
8 [n]Redemptio animae viri divitiae suae,
qui autem pauper est [o]increpationem non sustinet.
9 [p]Lux iustorum laetificat;
[q]lucerna autem impiorum exstinguetur.
10 [r]Inter superbos semper iurgia sunt,
qui autem agunt omnia cum consilio reguntur sapientia.
11 [s]Substantia festinata minuetur,
quae autem paulatim colligitur manu multiplicabitur.
12 [t]Spes, quae differtur, adfligit animam;
[u]lignum vitae desiderium veniens.
13 Qui detrahit alicui rei ipse se in futurum obligat,
qui autem timet praeceptum in pace versabitur.
Animae dolosae errant in peccatis,
iusti autem misericordes sunt et miserantur.
14 [v]Lex sapientis [x]fons vitae,
ut declinet a ruina mortis.
15 [y]Doctrina bona dabit [z]gratiam,
in itinere contemptorum vorago.
16 [a]Astutus omnia agit cum consilio,
[b]qui autem fatuus est aperit stultitiam.
17 Nuntius impii cadet in malum,
[c]legatus autem fidelis sanitas.
18 [d]Egestas et ignominia ei qui deserit disciplinam,
[e]qui autem adquiescit arguenti glorificabitur.
19 [f]Desiderium, si compleatur, delectat animam;
detestantur stulti eos qui fugiunt mala.
20 [g]Qui cum sapientibus graditur sapiens erit,
amicus stultorum similis efficietur.
21 [h]Peccatores persequitur malum,
et [i]iustis retribuentur bona.
22 [j]Bonus relinquit heredes filios et nepotes,
et [k]custoditur iusto substantia peccatoris.
23 Multi cibi in novalibus patrum,
et aliis congregantur absque iudicio.
24 [l]Qui parcit virgae odit filium suum,
qui autem diligit illum instanter erudit,
25 [m]Iustus comedit et replet animam suam,
venter autem impiorum insaturabilis.

14

1 [a]Sapiens mulier [b]aedificat domum suam,
insipiens exstructam quoque manibus [c]destruet.
2 [d]Ambulans recto itinere et timens Deum
despicitur ab eo qui infami graditur via.
3 In ore stulti [e]virga superbiae,
[f]labia autem sapientium custodiunt eos.
4 [g]Ubi non sunt boves praesaepe vacuum est
ubi autem plurimae segetes ibi manifesta est fortitudo bovis.

o v. cp. 10, 2.
a cp. 10, 1. — cf. cp. 17, 6, 21, 25.
b cf. vr. 8; 1 Rg 2, 25.
c cp. 12, 14; 18, 20.
d cf. cp. 1, 31; 26, 6.
e cp. 21, 23. — cf. cp. 12, 13, 13; Ecli 28, 29, 30; Jc 3, 2.
f cp. 18 7; 20, 19. — cf. Am 5, 13.
g cp. 6, 9. — cf. cp. 21, 25.
h cp. 6, 11; 12, 11; 28, 19.
i cp. 11, 25; 12, 24.
j cp. 11, 3, 5, 6.
k cf. cp. 11, 20.
l cp. 11, 24. — cf. Lc 12, 21; Ap 2, 6.
m cf. Lc 12, 33; 2 Cor 6, 10; Jc 2, 5; Ap 3, 17.
n cf. Ec 7, 13.
o cf. vr. 1.
p cf. Jb 29, 3.
q cp. 24, 20; Jb 18, 5, 6; 21, 17. — cf. cp. 21, 4.
r cf. cp. 28, 25.
s cp. 20, 21; 28, 20, 22.
t cf. cp. 3, 28.
u vr. 19. — v. cp. 3, 18.
v cp. 14, 27. — cf. Ps 17, 6; 2 Tm 2, 26.
x v. cp. 10, 11.
y cf. Lc 2, 52. — v. Ps 110, 10.
z cp. 3, 4; 22, 1.
a cf. cp. 12, 23; 15, 2; 29, 11.
b cf. Ec 10, 3.
c cp. 25, 13. — cf. cp. 14, 5.
d cf. cp. 15, 5, 32.
e cp. 12, 1. — cf. cp. 15, 5.
f vr. 12.
g Ecli 6, 35, 36; 8, 9, 10; 9, 21. — cf. cp. 1, 15.
h Ecli 13, 1, 2. — cf. Ecli 22, 14.
i cf. Ps 10, 7; 31, 10.
j cf. Lc 6, 38.
k cp. 28, 8. — cf. Ps 36, 26; Ecli 44, 11.
l cp. 22, 16; 28, 10; Ecli 14, 4. — cf. Jb 27, 16, 17; Ec 2, 26; Sap 10, 19; Jr 17, 10.
m cp. 19, 18; 22, 15; 23, 13, 14; 29, 15; Ecli 7, 25; 30, 1, 8-13. — v. Ps 33, 11.
a cf. cp. 9, 1; 24, 3.
1-16] *LL. in fr. 6 p. D. 1 Aug.*
b Dt 25, 9; Rt 4, 11.
c cf. cp. 11, 11.
d cp. 19, 1; 28, 6; Sap 2, 10-20. — cf. Jb 12, 4; Jo 15, 18, 19.
e cf. Jr 18, 18.
f cp. 12, 6.
g cf. cp. 10, 4.

et socialem rite vel perperam degunt (cf. cp. 12, 1-28); c) *cum bonis sive corporis sive animi utuntur aut abutuntur;* d) *cum bene vel male se gerunt in mutuis relationibus, quae inter sapientes et stul-*

5 [h]Testis fidelis non mentitur,
[i]profert autem mendacium dolosus testis.
6 [j]Quaerit derisor sapientiam et non invenit,
[k]doctrina prudentium facilis.
7 Vade contra virum stultum,
et nescit labia prudentiae.
8 Sapientia callidi est intelligere viam suam,
et imprudentia stultorum errans.
9 [l]Stultus illudet peccatum,
et inter iustos morabitur gratia.
10 Cor, quod novit [m]amaritudinem animae suae,
in gaudio eius non miscebitur extraneus.
11 [n]Domus impiorum delebitur,
[o]tabernacula vero iustorum germinabunt.
12 [p]Est via, quae videtur homini iusta,
[q]novissima autem eius deducunt ad mortem.
13 [r]Risus dolore miscebitur,
et extrema gaudii luctus occupat.
14 [s]Viis suis replebitur stultus,
et [t]super eum erit vir bonus.
15 [u]Innocens credit omni verbo,
astutus considerat gressus suos.
Filio doloso nihil erit boni,
servo autem sapienti prosperi erunt actus et dirigetur via [eius.
16 [v]Sapiens timet et [w]declinat a malo,
stultus transilit et confidit.
17 [x]Impatiens operabitur stultitiam,
et vir versutus odiosus est.
18 Possidebunt parvuli stultitiam,
et exspectabunt astuti scientiam.
19 [y]Iacebunt mali ante bonos,
et impii ante portas iustorum.
20 [z]Etiam proximo suo pauper odiosus erit,
[a]amici vero divitum multi.
21 [b]Qui despicit proximum suum peccat,
qui autem miseretur pauperis [c]beatus erit.
[d]Qui credit in Domino misericordiam diligit.
22 [e]Errant qui operantur malum;
[f]misericordia et veritas praeparant bona.
23 [g]In omni opere erit abundantia,
ubi autem verba sunt plurima ibi frequenter egestas.
24 [h]Corona sapientium divitiae eorum,
fatuitas stultorum imprudentia.
25 Liberat animas testis fidelis,
et [i]profert mendacia versipellis.
26 [j]In timore Domini [k]fiducia fortitudinis,
et [l]filiis eius erit spes.
27 Timor Domini [m]fons vitae,
ut declinent a ruina mortis.
28 [n]In multitudine populi dignitas regis,
et in paucitate plebis ignominia principis.
29 [o]Qui patiens est multa gubernatur prudentia,
qui autem impatiens est exaltat stultitiam suam.
30 [p]Vita carnium sanitas cordis,
[q]putredo ossium invidia.
31 [r]Qui calumniatur egentem exprobrat [s]factori eius,
[t]honorat autem eum qui miseretur pauperis.
32 [u]In malitia sua expelletur impius,
[v]sperat autem iustus in morte sua.
33 [x]In corde prudentis requiescit sapientia,
et indoctos quosque erudiet.
34 Iustitia elevat gentem,
[y]miseros autem facit populos peccatum.
35 [z]Acceptus est regi minister intelligens,

h cp. 12, 17. — cf. Ex 23, 1.
i vr. 25. — v. cp. 6, 19.
j cf. Jo 18, 18.
o cp. 15, 14: 17. 24; Sap 6, 13. — cf. Ps 14, 10.
l cf. cp. 10, 23.
m cf. 1 Rg 1, 10.
n cf. cp. 3, 33; 11, 18; 15, 25; Jb 8, 15; 21, 28.
o cp. 12, 7; Ps 91, 13.
p cp. 16, 25; Ecli 21, 11. — cf. Mt 7, 13. — v. cp. 12, 15.
q cf. cp. 5, 5; Rm 6, 21. — v. cp. 7, 27.
r Jc 4, 9. — cf. Ec 2, 2; Lc 6, 25.
s cp. 1, 31; Mt 6, 2, 5. — cf. cp. 12, 14; Sap 5, 7.
t cf. cp. 12, 14; Is 3, 10.
u v. cp. 1, 4.
v cf. cp. 22, 3; 27, 12.
w cf. cp. 3, 7. — v. Jb 28, 28; Ps 33, 15.
x cf. vr. 29.
y cf. Gn 42, 6; 1 Rg 2, 36.
z cp. 19, 4. 7. — cf. cp. 27, 10.
a cf. Ecli 6, 8-10; 13, 25.
b cp. 11, 12.
c Ps 40, 2. — v. Dt 14, 29.
d cf. 2 Cor 9, 10.
e v. Sap 5, 6-13.
f cp. 3, 3; Sap 3, 9.
g cf. cp. 10, 4.
h cf. Ecli 13, 20; Jr 17, 11.
i vr. 5.
j cp. 18, 10.
k cf. cp. 1, 33; 18, 10; Jb 3, 16.
l cf. Ps 13, 6.
m Ec 12, 13. — v. cp. 10, 11; 13, 14.
n cp. 29, 12; Ecli 10, 3. — cf. 3 Rg 4, 20, 21.
o cp. 16, 32; 19, 11. — cf. vr. 17; Ec 7, 9, 10; Jc 1, 19.
p cf. cp. 4, 22.
q cp. 12, 4. — cf. Ecli 30, 26.
r cp. 17, 5. — cf. Mt 25, 40-45.
s cp. 22, 2. — v. Jb 35, 10.
31] * *cf. Catech. R. IV 14, 23.*
t cp. 19, 17. — cf. Mt 5, 16.
u cf. Jb 21, 16-18.
v Ps 15, 11; 16, 15; 22, 4; 2 Cor 1, 9; 5, 8. — cf. Nm 23, 10. — v. Jb 19, 25-27.
x cp. 10, 14. — cf. Ecli 21, 29.
33] *v. Gn 4, 11.*
34] * *Bened. XIV Encycl. 1 Nov. 1745.*
y cf. Is 48, 22; 57, 21.
z cf. cp. 16, 13; 22, 11. — v. Gn 41, 37, 38; 24, 45-47.

tos (*cf. cp. 14, 1, 3, 9, 18, 19*), *inter divites et pauperes* (*cf. vr. 20, 21, 31*), *inter dominos et servos intercedunt;* e) *denique cum agitur de variis vitae momentis et praesertim de divino servitio* (*cf. cp. 15, 1-33*).

iracundiam eius inutilis sustinebit.

15

1 [a]Responsio mollis frangit iram,
[b]sermo durus suscitat furorem.
2 Lingua sapientium ornat scientiam,
[c]os fatuorum ebullit stultitiam.
3 [d]In omni loco oculi Domini contemplantur bonos et malos.
4 [e]Lingua placabilis [f]lignum vitae,
[g]quae autem immoderata est [h]conteret spiritum.
5 [i]Stultus irridet disciplinam patris sui,
[j]qui autem custodit increpationes astutior fiet.
In abundanti iustitia virtus maxima est,
cogitationes autem impiorum eradicabuntur.
6 Domus iusti plurima fortitudo,
et in fructibus impii conturbatio.
7 [k]Labia sapientium disseminabunt scientiam,
cor stultorum dissimile erit.
8 [l]Victimae impiorum abominabiles Domino,
[m]vota iustorum placabilia.
9 [n]Abominatio est Domino via impii,
[o]qui sequitur iustitiam diligitur ab eo.
10 Doctrina mala deserenti viam vitae,
[p]qui increpationes odit morietur.
11 [q]Infernus et perditio coram Domino,
quanto magis [r]corda filiorum hominum!
12 [s]Non amat pestilens eum qui se corripit,
nec ad sapientes graditur.
13 [t]Cor gaudens exhilarat faciem,
[u]in maerore animi deicitur spiritus.
14 [v]Cor sapientis quaerit doctrinam,
et os stultorum pascitur imperitia.
15 Omnes dies pauperis mali,
[w]secura mens quasi iuge convivium.
16 [x]Melius est parum cum timore Domini,
quam thesauri magni et insatiabiles.
17 Melius est vocari ad holera cum caritate,
quam ad [y]vitulum saginatum cum odio.
18 [z]Vir iracundus [a]provocat rixas,
[b]qui patiens est mitigat suscitatas.
19 [c]Iter pigrorum quasi saepes [d]spinarum,
[e]via iustorum absque offendiculo.
20 [f]Filius sapiens laetificat patrem,
et stultus homo despicit matrem suam.
21 [g]Stultitia gaudium stulto,
et [h]vir prudens dirigit gressus suos.
22 [i]Dissipantur cogitationes ubi non est consilium,
ubi vero sunt plures consiliarii confirmantur.
23 Laetatur homo in sententia oris sui,
et [j]sermo opportunus est optimus.
24 [l]Semita vitae super eruditum,
ut declinet de inferno novissimo.
25 Domum [m]superborum demolietur Dominus
et [n]firmos faciet terminos [o]viduae.
26 [p]Abominatio Domini cogitationes malae,
et [q]purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.
27 [r]Conturbat domum suam [s]qui sectatur avaritiam,
[t]qui autem odit munera vivet.
[u]Per misericordiam et fidem purgantur peccata,
[v]per timorem autem Domini declinat omnis a malo.
28 [w]Mens iusti meditatur oboedientiam,
[x]os impiorum redundat malis.
29 [y]Longe est Dominus ab impiis
et [z]orationes iustorum exaudiet.
30 [a]Lux oculorum laetificat animam,
[b]fama bona impinguat ossa.

a vr. 18; Ecli 6, 5. — cf. cp. 25, 15. — v. Jd 8, 1-3.
b v. 1 Rg 25, 10-13; 3 Rg 12, 13-16.
c Ec 10, 14. — cf. vr. 28; cp. 12, 23; 13, 16; 18, 2.
d cp. 5, 21; 2 Par 16, 9; Jb 14, 16; 31, 4; 34, 21; Ps 33, 16, 17; Ecli 17, 13; Jr 16, 17; 32, 19; Zc 4, 10.
e cf. cp. 12, 18; Ecli 36, 25.
f v. cp. 3, 18.
g cp. 11, 3.
h Is 65, 14.
i cp. 13, 1.
j cf. cp. 12, 1; 13, 18.
k cf. Ecli 37, 26; Mt 12, 34, 35.
8] * *cf. Catech. R. II 5, 34.*
l cp. 21, 27; Gn 4, 5; Ec 4, 17; Ecli 7, 11; 34, 21, 23; 35, 14; Is 1, 11-15. — cf. cp. 21, 3; 28, 9; Is 61, 8; 66, 3; Jr 6, 20; 7, 22, 23; Am 5, 22; Mic 6, 7. —v. 1 Rg 15, 22.
m vr. 29; Ps 33, 16.
n vr. Sap 14, 9.
o cp. 11, 20; 21, 21; 1 Tm 6, 11. — cf. cp. 11, 19.
p Ecli 19, 5. — cf. vr. 5. — v. cp. 12, 1.
q cp. 27, 20; 29, 1; Ecli 42, 18. — v. Jb 26, 6.
r cp. 17, 3; 2 Par 6, 30; Ps 7, 10; 43, 22; Sap 1, 6; Jr 17, 10; Jo 2, 25. — v. 1 Rg 16, 7.
s Am 5, 10. — v. cp. 12, 1.
t vr. 15; cp. 17, 22. — cf. Ecli 13, 31; 26, 4.
u cp. 12, 25; 25, 20; Ecli 30, 25; 38, 19.
v cp. 14, 6; 19, 25; Ecli 39, 1.
w vr. 13; cp. 17, 22. — cf. Ecli 30, 27.
x cp. 16, 8; 17, 1; Ps 36, 16; 83, 11; Ec 4, 6. — cf. 1 Tm
y cf. Lc 15, 23. [6, 6.
z cp. 26, 21; 29, 22; Ecli 28, 11. — cf. cp. 16, 28.
a cp. 16, 28; 28, 25.
b vr. 1.
c cp. 22, 13. — cf. cp. 10, 4.
d cp. 24, 30, 31, — cf. Jr 18,
e Is 26, 7.]15.
f cp. 10, 1; 29, 3.
g cp. 10, 23.
h cf. Eph 5, 15.
i cp. 11, 14. — cf. cp. 20, 18.
j cp. 25, 11; Ec 3, 7; Ecli 20, 6, 7. — cf. Is 50, 4.
l cp. 2, 19. — cf. Ph 3, 20; Col 3, 1, 2.
m cf. cp. 29, 23.
n cf. cp. 23, 10.
o cf. Ps 67, 9; 145, 9.
p cp. 6, 16, 18.
q cp. 16, 24.
r cp. 11, 29. — cf. Js 7, 24, 25.
s cp. 1, 19. — Is 5, 8; Jr 17, 11.
t cp. 17, 23; Ps 14, 5. — cf. Ex 23, 8; Ecli 20, 31.
u cp. 16, 6; Dn 4, 24.
v cp. Ecli 7, 40.
w cp. 36, 40.
x cf. 1 Pt 3, 12. — v. vr. 2.
y cf. Jb 5, 4; Ps 17, 42; 36, 16; 118, 155; Is 1, 15.
z vr. 8; Ps 33, 16; Jo 9, 31; Jc 5, 16.
a Ps 37, 11.
b cp. 22, 1. — cf. Ecli 26, 16.

Aliis vero proverbiis (16, 1-22, 16), non modo iuxta antitheticum, sed plerumque iuxta synonymicum parallelismum compositis, auctor virtutes quae sequuntur, ut Deus digne serviatur, colendas inculcat:

31 [c]Auris, quae audit [d]increpationes vitae,
in medio sapientium commorabitur.
32 [e]Qui abicit disciplinam [f]despicit animam suam
qui autem adquiescit increpationibus [g]possessor est cor-
33 [h]Timor Domini disciplina sapientiae, [dis.
et [i]gloriam praecedit humilitas.

16

1 [a]Hominis est animam praeparare,
et [b]Domini gubernare linguam.
2 Omnes [c]viae hominis [d]patent oculis eius:
[e]spirituum ponderator est Dominus.
3 [f]Revela Domino opera tua,
et dirigentur cogitationes tuae.
4 [g]Universa propter semetipsum operatus est Dominus,
[h]impium quoque ad diem malum.
5 [i]Abominatio Domini est omnis arrogans,
etiamsi [j]manus ad manum fuerit, non est innocens.
[k]Initium viae bonae facere iustitiam,
[l]accepta est autem apud Deum magis quam immolare
6 [m]Misericordia et veritate redimitur iniquitas, [hostias.
et in [n]timore Domini declinatur a malo.
7 Cum placuerint Domino viae hominis,
[o]inimicos quoque eius convertet ad pacem.
8 [p]Melius est parum cum iustitia,
quam multi fructus cum iniquitate.
9 [a]Cor hominis disponit viam suam,
sed [q]Domini est dirigere gressus eius.
10 [r]Divinatio in labiis regis,
in iudicio non errabit os eius.
11 [s]Pondus et statera iudicia Domini sunt,
et opera eius omnes lapides sacculi.
12 Abominabiles regi qui agunt impie,
quoniam [t]iustitia firmatur solium.
13 [u]Voluntas regum labia iusta,
qui recta loquitur diligetur.
14 [v]Indignatio regis nuntii mortis,
et [x]vir sapiens placabit eam.
15 In [y]hilaritate vultus regis vita,
et clementia eius quasi [z]imber serotinus.
16 [a]Posside sapientiam, quia auro melior est,
et adquire prudentiam, quia pretiosior est argento.
17 Semita iustorum [b]declinat mala,
[c]custos animae suae servat viam suam.
18 [d]Contritionem praecedit superbia,
et ante ruinam exaltatur spiritus.
19 [e]Melius est humiliari cum mitibus,
quam [f]dividere spolia cum superbis.
20 [g]Eruditus in verbo reperiet bona,
et [h]qui sperat in Domino beatus est.
21 Qui sapiens est corde appellabitur prudens,
et [i]qui dulcis eloquio maiora percipiet.
22 [j]Fons vitae eruditio possidentis,
doctrina stultorum fatuitas.
23 [l]Cor sapientis erudiet os eius,
et labiis eius addet gratiam.
24 [m]Favus mellis [n]composita verba,
[o]dulcedo animae sanitas ossium.
25 [p]Est via, quae videtur homini recta,
et novissima eius ducunt ad mortem.
26 [q]Anima laborantis laborat sibi,
quia [r]compulit eum os suum.
27 [s]Vir impius fodit malum,
et in labiis eius [t]ignis ardescit.
28 [u]Homo perversus suscitat lites,
et [v]verbosus separat principes.

c vr. 5; cp. 10, 12; 25, 12.
d cf. cp. 6, 23.
e cf. cp. 8, 33.
f cf. cp. 8, 36.
g cf. cp. 9, 8; 19, 25.
h cp. 1, 7; Ecli 1, 34.
i cp. 18, 12.

a vr. 9; cp. 19, 21. — cf. Ecli 2, 20.
1-15] LL. in sb. p. D. 1 Aug.
b Sap 7, 16. — cf. Mt 10, 19, 20; 2 Cor 3, 5.
c cp. 3, 7 etc.
d cf. cp. 12, 15. — v. cp. 30, 12.
e cf. cp. 21, 2; 24, 12. — v. 1 Rg 16, 7.
f v. Ps 36, 5.
g Rm 11, 36. — cf. Ecli 39, 36.
h Jb 21, 30. — cf. Ex 9, 16.
i cp. 6, 16, 17; 8, 13; Lc 16, 15.
j cp. 11, 21. — cf. cp. 28, 20.
k Lc 10, 28.
l cf. cp. 15, 8.
m Tb 12, 9; Dn 4, 24; Lc 11, 41. — v. cp. 15, 27.
n cp. 14, 16. — cf. vr. 17; Jb 28, 28.
o cf. Gn 26, 28; 31, 24; 33, 4; 39, 21; 2 Par 17, 10; Jr 39, 12; Dn 1, 9.
p v. cp. 15, 10.
(9)] * *cf. Caelest. 1 epistola adv. Semipel. cp. 8; et Conc. Araus. II can. 4.*
q cp. 19, 21; 20, 24; Tb 4, 20 — cf. Ps 36, 23; Jr 10, 23; 2 Cor 3, 5; Ph 2, 13.
r cf. 3 Rg 3, 28.
s cf. cp. 11, 1; Mic 6, 11.
t cp. 25, 5. — cf. cp. 8, 15; 20, 28; 25, 5; 29, 14; Ecli 10, 1; Is 16, 5.
u cp. 14, 35; 22, 11.
v cp. 19, 12; 20, 2. — cf. Gn 40, 2; 3 Rg 2, 22-46.
x cf. cp. 25, 15.
y cf. Jb 29, 24.
z cp. 19, 12. — cf. Ps 71, 6. — v. Jb 26, 23.

a cp. 8, 10, 11, 19. — cf. cp. 3, 14; 10, 20.
b vr. 6.
c cf. cp. 19, 16.
d cp. 11, 2; 15, 33; 18, 12. — cf. Ecli 10, 15.
e cp. 29, 23; Is 57, 15.
f v. Ex 15, 9.
g vr. 24; cp. 15, 36.
h cp. 28, 25; Ps 2, 13; 39, 5; Is 30, 18; Jr 17, 7.
i vr. 20, 24.
j v. cp. 10, 11.

l cf. cp. 14, 33; Ps 36, 30; Ecli 21, 19; Mt 12, 34.
m cf. cp. 12, 25; Ps 18, 11; Ez 3, 3.
n vr. 21; cp. 15, 26. — cf. Ecli 40, 21.
o cp. 25, 13; 17, 22.
p v. cp. 14, 12.
q cp. 10, 4. — cf. Ecli 31, 4.
r cf. Ec 6, 7.
s cf. cp. 6, 12, 14, 19.
t Jc 3, 6.
u cp. 6, 14, 19; 15, 18.
v cp. 17, 9; 26, 20, 22; Ecli 28, 15.

29 [x]Vir iniquus [y]lactat amicum suum,
et ducit eum per viam non bonam.
30 Qui attonitis oculis [z]cogitat prava,
mordens labia sua perficit malum.
31 [a]Corona [b]dignitatis senectus,
[c]quae in viis iustitiae reperietur.
32 [d]Melior est [e]patiens viro forti,
et qui dominatur animo suo expugnatore urbium.
33 [f]Sortes mittuntur in sinum,
sed [g]a Domino temperantur.

17

1 [a]Melior est buccella sicca cum gaudio,
quam domus plena [b]victimis cum iurgio.
2 [c]Servus sapiens dominabitur [d]filiis stultis
et [e]inter fratres hereditatem dividet.
3 [f]Sicut igne probatur argentum et aurum camino,
ita [g]corda probat Dominus.
4 Malus oboedit linguae iniquae,
et fallax obtemperat labiis mendacibus.
5 [h]Qui despicit pauperem exprobrat factori eius,
et [i]qui ruina laetatur alterius non erit impunitus.
6 [j]Corona senum [k]filii filiorum,
et [l]gloria filiorum patres eorum.
7 [m]Non decent stultum [n]verba composita,
nec principem [o]labium mentiens.
8 [p]Gemma gratissima exspectatio praestolantis,
quocumque se vertit, prudenter intelligit.
9 [q]Qui celat delictum quaerit amicitias,
[r]qui [s]altero sermone repetit separat foederatos.
10 Plus proficit correptio apud prudentem,
quam centum plagae apud stultum.
11 Semper iurgia quaerit malus,
[t]angelus autem crudelis mittetur contra eum.
12 Expedit magis [u]ursae occurrere, raptis fetibus,
[v]quam fatuo confidenti in stultitia sua.
13 [x]Qui reddit mala pro bonis
[y]non recedet malum de domo eius.
14 Qui dimittit aquam caput est iurgiorum,
et, [z]antequam patiatur contumeliam, iudicium deserit.
15 [a]Qui iustificat impium et [b]qui condemnat iustum
abominabilis est uterque apud Deum.
16 Quid prodest stulto habere divitias,
[c]cum sapientiam emere non possit?
Qui altam facit domum suam quaerit ruinam,
et qui evitat discere incidet in mala.
17 [d]Omni tempore diligit qui amicus est,
et frater in angustiis comprobatur.
18 Stultus homo plaudet manibus,
[e]cum spoponderit pro amico suo.
19 [f]Qui meditatur discordias diligit rixas,
et [g]qui exaltat ostium quaerit ruinam.
20 [h]Qui perversi cordis est non inveniet bonum,
et qui vertit linguam incidet in malum.
21 Natus est stultus in ignominiam suam,
sed [i]nec pater in fatuo laetabitur.
22 [j]Animus gaudens aetatem floridam facit,
[k]spiritus tristis [l]exsiccat ossa.
23 [m]Munera de sinu impius accipit,
ut [n]pervertat semitas iudicii.
24 [o]In facie prudentis lucet sapientia,
oculi stultorum in finibus terrae.
25 Ira patris filius stultus
et [p]dolor [q]matris, quae genuit eum.
26 [r]Non est bonum damnum inferre iusto,
nec percutere principem qui recta iudicat.

x cf. Ecli 17, 10, 11.
y cp. 1, 10; 24, 28.
z v. cp. 2, 12.
a cf. cp. 17, 6.
b cp. 20, 29. — cf. 2 Mc 6, 23.
c cf. cp. 3, 1, 2. — cf. Sap 4, 8; Ecli 25, 6-9.
d Ec 9, 18; Sap 6, 1.
e cp. 14, 29. — cf. cp. 19, 11; 25, 28.
f cp. 18, 18; Is 7, 14.
g cf. Ac 1, 24, 26.
a cp. 15, 16, 17; 16, 8.
b cf. cp. 7, 14.
c cf. Ecli 10, 28.
d vr. 21, 25; cp. 10, 5.
e cf. 2 Rg 16, 4.
f cp. 27, 21; Ps 65, 10.
g cf. 15, 11; 1 Par 29, 17; Tb 2, 13; Ps 25, 2; 65, 10; Sap 3, 6; Ecli 2, 5; Jr 17, 10; Zc 13, 9; Ml 3, 3.
h cp. 14, 31. — cf. Ecli 4, 3, 4; 7, 12; 1 Cor 11, 22.
i Jb 31, 29; Ab 12. — cf. cp. 24, 17; Ecli 7, 38; Rm 12, 15.
j cp. 16, 31.
k Ps 127, 6. — cf. Tb 14, 15; Jb 42, 16; Ps 126, 3, 4; Ph 4, 1.
l Ecli 3, 13.
m cp. 26, 7.
n cf. Is 32, 6.
o cp. 6, 17; Ecli 25, 4.
p (cp. 18, 16; 19, 6; 21, 14).
q cp. 10, 12. — cf. Ecli 22, 27.
r cp. 19, 28; Ecli 19, 7.
s cf. Ecli 28, 16, 42, 1.
t cf. 3 Rg 2, 29.
u 2 Rg 17, 8; Os 13, 8.
v cf. cp. 27, 3.
x Ps 36, 12; 108, 4, 5. — cf. cp. 20, 22; Ps 7, 5; Jr 18, 19-23; Mt 5, 39.
y Ecli 23, 12. — cf. 2 Rg 12, 10.
z (cf. cp. 25, 8; Mt 5, 25, 40).
a cp. 24, 24; Is 5, 23. — cf. Ecli 11, 33.
b Ex 23, 7; Ps 93, 21. — cf. vr. 26; cp. 18, 5.
c cf. cp. 23, 23; Ecli 6, 21.
d cp. 18, 24; Ecli 6, 7, 10; 12, 8, 9. — cf. cp. 27, 10; Rt 1, 16; Jb 6, 14. — v. 2 Rg 16, 5.
e cp. 6, 1; 11, 15; 20, 16. — cf. Ecli 29, 20.
f cp. 15, 18; 16, 28.
g vr. 16. — cf. cp. 11, 2; 29, 23.
h cf. Ecli 6, 21; Mt 6, 23; Lc 11, 34.
i cp. 10, 1; 19, 13; Ecli 22, 3.
j cf. cp. 15, 13.
k cp. 12, 25; Ecli 30, 24, 25. — cf. Ps 21, 16.
l cf. cp. 3, 8.
m cf. 1 Rg 12, 3; Ps 14, 5. — v. Ex 23, 8.
n Ecli 20, 31. — cf. Mic 3, 11; 7, 3.
o Ec 8, 1. — cf. cp. 4, 8, 9; Ec 2, 13, 14; Ecli 19, 26.
p cp. 10, 1; 29, 15.
q cp. 23, 25.
r cf. vr. 15.

c) *animorum unitatem (cf. cp. 18, 1, 6, 7, 18), moderationem linguae (cf. vr. 2, 4, 7, 18, 20, 21), fidelitatem (cf. vr. 1, 8, 22) aliasque virtutes civiles (cf. vr. 5, 12, 24)*; d) *humilitatem (cf. cp. 19, 1, 22) et mansuetudinem*

27 [s]Qui moderatur sermones suos doctus et prudens est,
et pretiosi spiritus vir eruditus.
28 [t]Stultus quoque, si tacuerit, sapiens reputabitur
et, si compresserit labia sua, intelligens.

18

1 Occasiones quaerit qui vult recedere ab amico;
[a]omni tempore erit exprobrabilis.
2 Non recipit stultus verba prudentiae,
nisi ea dixeris quae versantur in [b]corde eius.
3 Impium, [c]cum in profundum venerit peccatorum, contemnit;
sed sequitur eum ignominia et opprobrium.
4 [d]Aqua profunda verba ex ore viri,
et [e]torrens redundans fons sapientiae.
5 [f]Accipere personam impii non est bonum,
ut [g]declines a veritate iudicii.
6 [h]Labia stulti miscent se rixis,
et os eius iurgia provocat.
7 [i]Os stulti contritio eius,
et labia ipsius ruina animae eius.
8 [j]Verba bilinguis quasi simplicia,
et ipsa perveniunt usque ad [k]interiora ventris.
Pigrum deicit timor,
[x]animae autem effeminatorum esurient.
9 [l]Qui mollis et dissolutus est in opere suo
frater est sua opera dissipantis.
10 [m]Turris fortissima nomen Domini,
ad ipsum currit iustus et exaltabitur.
11 [n]Substantia divitis urbs roboris eius,
et quasi murus validus circumdans eum.
12 [o]Antequam conteratur, exaltatur cor hominis,
et, [p]antequam glorificetur, humiliatur.
13 [q]Qui prius respondet quam audiat,
stultum se esse demonstrat et confusione dignum.
14 Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam,
spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere?
15 Cor prudens possidebit scientiam,
et auris sapientium quaerit doctrinam.
16 [r]Donum hominis dilatat viam eius
et ante principes spatium ei facit.
17 Iustus prior est accusator sui,
venit amicus eius et investigabit eum.
18 Contradictiones comprimit [s]sors,
et inter potentes quoque diiudicat.
19 Frater, qui adiuvatur a fratre, quasi civitas firma,
et iudicia quasi vectes urbium.
20 [t]De fructu oris viri replebitur venter eius,
et genimina labiorum ipsius saturabunt eum.
21 [u]Mors et vita in manu linguae,
[v]qui diligunt eam comedent fructus eius.
22 [w]Qui invenit mulierem bonam invenit [x]bonum,
et [y]hauriet iucunditatem [z]a Domino.
[a]Qui expellit mulierem bonam expellit bonum,
qui autem tenet adulteram stultus est et impius.
23 [b]Cum obsecrationibus loquetur pauper,
et dives effabitur rigide.
24 [c]Vir amabilis ad societatem
magis amicus erit quam frater.

19

1 [a]Melior est pauper, [b]qui ambulat in simplicitate sua,
quam dives [c]torquens labia sua et insipiens.
2 Ubi non est scientia animae, non est bonum,
et qui [d]festinus est pedibus offendet.
3 Stultitia hominis [e]supplantat gressus eius,
et [f]contra Deum fervet animo suo.
4 [g]Divitiae addunt amicos plurimos,
a paupere autem et hi, quos habuit, separantur.

s cp. 10, 19; Ecli 1, 30. cf. Jc 1, 19.
t Jb 13, 5; Ecli 20, 5.
a cf. Ju 19.
b cp. 13, 16. — cf. 12, 23; 13, 16; 15, 2; Ec 10, 3.
c cf. Sap 16, 11.
d cp. 20, 5.
e Ecli 21, 16. — cf. Jo 4, 14; 38.
f cp. 24, 23; 28, 21; Lv 19, 15; Dt 1, 17; Ps 81, 2.
g cf. Dn 13, 53. — v. cp. 17, 15.
h cf. cp. 15, 18.
i cp. 10, 14; 12, 13; 13, 3; Ps 63, 9; 139, 10; Ec 10, 12; Ecli 20, 20.
j cp. 26, 22; Ecli 28, 22. — cf. cp. 16, 28.
k cp. 20, 27. — cf. Ecli 28, 21.
x cf. 2 Th 3, 10.
l cf. cp. 10, 4; 28, 24.
m Ps 60, 4; 70, 3. — cf. Ps 19, 2; Jl 2, 32.
10] *v. Ps 114, 3.*
n v. cp. 10, 15.
o cp. 11, 2; 16, 18; Ecli 10, 15.
p cp. 15, 33. — cf. Mt 23, 12.
q Ecli 11, 8.
r cp. 21, 14; (17, 8). — cf. Gn 32, 20; 43, 11; 1 Rg 25, 27.
s cf. cp. 16, 33.
t cp. 12, 14; 13, 2; 14, 14.
u Ecli 37, 21. — cf. cp. 4, 23; 12, 13.
v cf. Mt 12, 36, 37.
w cp. 12, 4; 19, 14. — v. cp. 31, 10-31; Ecli 25, 11; 26, 1-3; 36, 26.
x Ecli 26, 3. — cf. Gn 2, 18.
y cf. Ecli 26, 16-10. — v. cp. 8, 35.
z cp. 19, 14.
a Ecli 7, 21.
22] * *cf. Catech. R. II 8, 22.*
b cp. 22, 7; Ecli 13, 4. — cf. Jc 2, 3, 6.
c cp. 17, 17.
a cp. 28, 6. — cf. cp. 12, 9.
b cp. 14, 2; 20, 7; Ps 25, 1, 11.
c cf. cp. 16, 30.
d cf. cp. 28, 20; 29, 20.
e cf. cp. 11, 3.
f cf. Is 8, 21; Lm 3, 39; Ap 16, 11.
g vr. 7; cp. 14, 20. — cf. Ecli 13, 25.

(cf. vr. 1-3, 6, 7, 11 etc.); e) *temperantiam in cibis et potibus (cf. cp. 20, 1; 21, 17) prudentiam in actionibus et in verbis (cf. vr. 2, 5, 15; cp. 21, 1, 2, 1, 23, 30, 31), iustitiam in Deum et proximum (cf. vr. 8, 10, 17, 23; cp. 21,*

5 [h]Testis falsus non erit impunitus,
et [i]qui mendacia loquitur non effugiet.
6 [j]Multi colunt personam potentis
et [k]amici sunt dona tribuentis.
7 [l]Fratres hominis pauperis oderunt eum,
insuper et [m]amici procul recesserunt ab eo.
Qui tantum verba sectatur nihil habebit;
8 [n]qui autem possessor est mentis diligit animam suam,
et custos prudentiae [o]inveniet bona.
9 [p]Falsus testis non erit impunitus,
et qui loquitur mendacia peribit.
10 [q]Non decent stultum deliciae,
[r]nec servum dominari principibus.
11 [s]Doctrina viri per patientiam noscitur,
et gloria eius est iniqua praetergredi.
12 [t]Sicut fremitus leonis ita et regis ira,
et [u]sicut ros super herbam ita et hilaritas eius.
13 [v]Dolor patris filius stultus,
et [x]tecta iugiter perstillantia litigiosa mulier.
14 [y]Domus et divitiae dantur a parentibus,
[z]a Domino autem proprie uxor prudens.
15 [a]Pigredo immittit [b]soporem,
et [c]anima dissoluta esuriet.
16 [d]Qui custodit mandatum custodit animam suam,
qui autem negligit viam suam mortificabitur.
17 [e]Faeneratur Domino qui miseretur pauperis,
et [f]vicissitudinem suam reddet ei.
18 [g]Erudi filium tuum, ne desperes;
[h]ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam.
19 Qui impatiens est sustinebit damnum,
et, cum rapuerit, aliud apponet.
20 Audi consilium et suscipe disciplinam,
ut sis sapiens in novissimis tuis.
21 [i]Multae cogitationes in corde viri,
voluntas autem Domini permanebit.
22 Homo indigens misericors est,
et melior est pauper quam vir mendax.
23 Timor Domini [j]ad vitam,
et [l]in plenitudine commorabitur [m]absque visitatione pes-
24 [n]Abscondit piger manum suam [o]sub ascella, [sima.
nec ad os suum applicat eam.
25 [p]Pestilente flagellato stultus sapientior erit;
si autem [q]corripueris sapientem, intelliget disciplinam.
26 [r]Qui adfligit patrem et fugat matrem
ignominiosus est et infelix.
27 [s]Non cesses, fili, audire doctrinam
nec ignores sermones scientiae.
28 Testis iniquus [t]deridet iudicium,
et os impiorum devorat iniquitatem.
29 Parata sunt derisoribus iudicia,
et [u]mallei percutientes stultorum corporibus.

20
1 [a]Luxuriosa res vinum et tumultuosa ebrietas:
[b]quicumque his delectatur non erit sapiens.
2 [c]Sicut rugitus leonis ita et terror regis:
qui provocat eum [d]peccat in animam suam.
3 Honor est homini [e]qui separat se a contentionibus;
omnes autem stulti miscentur contumeliis.
4 [f]Propter frigus piger arare noluit;
[g]mendicabit ergo aestate, et non dabitur illi.
5 [h]Sicut aqua profunda sic consilium in corde viri,
[i]sed homo sapiens exhauriet illud.
6 Multi homines [j]misericordes vocantur,
[k]virum autem fidelem quis inveniet?
7 Iustus, [l]qui ambulat in simplicitate sua,

h cf. cp. 12, 19; 21, 28. — v. Dt 19; 16-19.
i cf. Dn 13, 61. — v. cp. 6, 19.
j cp. 29, 26; Ec 4, 10. — cf. cp. 24, 23.
k (cp. 17, 8).
l cf. vr. 4.
m cf. Ps 37, 12; 87, 9, 19; Ecli 13, 5.
n cf. cp. 15, 32.
o cp. 16, 20.
p v. vr. 5.
q cp. 29, 1.
r cp. 30, 22; Ec 10, 6, 7.
s v. cp. 14, 29.
t cp. 20, 2. — cf. cp. 16, 14, 15; 28, 15; Est 15; 9, 10.
u Ps 132, 3; Ecli 43, 24; Is 18, 4; Os 14, 6; Mic 5, 7.
v cp. 10, 1; 17, 21, 25.
x cp. 27, 16; Ecli 26, 3. — cf. [cp. 31, 9.
y cf. 2 Cor 12, 14.
z cp. 18, 22; Ecli 26, 3, (17, 18); 40, 19.
a v. cp. 6, 9-11.
b Jb 4, 13.
c cf. cp. 10, 4; 20, 4, 13; 23, 21.
d cf. cp. 13, 13; 16, 17; Dt 4, 4; Lc 10, 28.
e cf. cp. 14, 21; 22, 9; 28, 27; Ps 40, 2; 111, 5, 9; Ec 11, 1; Mt 5, 7; 10, 42; Heb 6, 10. — v. Dt 15, 7-10; Mt 25, 50; 2 Cor 9, 6-8.
f cf. Ecli 35, 13; Lc 6, 38. — v. cp. 12, 14.
g cp. 13, 24; Eph 6, 4.
h cf. cp. 23, 13; Ecli 30, 1.
20] *Ant. in fs. BMV. de b. cons.*
i cp. 16, 1, 9. — cf. Jr 44, 29. — v. Ps 32, 10, 11.
j cp. 10, 16; 11, 19.
l cf. Ps 24, 13.
m Lv 26, 16. — cf. Jb 10, 12.
n Lv 26, 15. — cf. cp. 15, 19; 20, 4.
o (cf. Mt 26, 23; Mr 14, 20).
p cp. 17, 10; 21, 11. — cf. 1 Tm 5, 20.
q Ecli 10, 29. — cf. cp. 9, 8.
26] * *Catech. R. III 5, 20.*
r cp. 15, 20; Ecli 3, 14, 18.
s cf. Jc 1, 22.
t Jb 15, 16; 34, 7. — cf. cp. 26, 6.
29] * *Conc. Valent. (an. 855)* [*can. 3.*
u cp. 10, 13; 26, 3.
a cp. 23, 29-35; Os 4, 11. — cf. Gn 9, 21; 19, 33, 35; Sap 2, 7; Ecli 9, 13; 19, 2; Is 28, Eph 5, 18.
b cp. 31, 4, 5. — cf. 3 Rg 11, 4.
c v. cp. 19, 12.
d cp. 16, 14; Ecli 19; 4, 6. — cf 1 Rg 2, 25. — v. cp. 8, 36.
e cf. cp. 17, 14.
f Mt 25, 26. — cf. vr. 13; cp. 10, 4; 19, 24; 21, 25; 24, 30; 26, 13, 16.
g cp. 19, 15. — cf. cp. 6, 11.
h cp. 18, 4.
i cp. 28, 11. — cf. cp. 27, 19.
j cf. cp. 25, 14; Mt 6, 2; Lc 18, 11.
k cp. 28, 20. — cf. Ps 11, 2.
l v. cp. 19, 1.

6, 7, 21, 28), misericordiam praesertim in pauperes (cf. vr. 3, 6, 22, 28; cp. 21, 3, 10, 13), oboedientiam et reverentiam in parentes (cf. vr. 11; 12, 20, 21), sedulitatem in opere exsequendo (cf. vr. 4, 13; cp. 21; 5, 25), pa-

[m]beatos post se filios derelinquet.
8 [n]Rex, qui sedet in solio iudicii,
[o]dissipat omne malum intuitu suo.
9 [p]Quis potest dicere: Mundum est cor meum,
purus sum a peccato?
10 [q]Pondus et pondus, mensura et mensura,
utrumque abominabile est apud Deum.
11 [r]Ex studiis suis intelligitur puer,
si munda et recta sint opera eius.
12 [s]Aurem audientem et oculum videntem
[t]Dominus fecit utrumque.
13 [u]Noli diligere somnum, [v]ne te egestas opprimat;
aperi oculos tuos et [w]saturare panibus.
14 [x]Malum est, malum est, dicit omnis emptor,
et, cum recesserit, tunc gloriabitur.
15 Est aurum et multitudo [y]gemmarum
et [z]vas pretiosum labia scientiae.
16 [a]Tolle vestimentum eius qui fideiussor exstitit alieni,
et pro extraneis [b]aufer pignus ab eo.
17 [c]Suavis est homini panis mendacii,
et [d]postea implebitur os eius calculo.
18 [e]Cogitationes consiliis roborantur,
et [f]gubernaculis tractanda sunt bella.
19 Ei, [g]qui revelat mysteria et ambulat fraudulenter
et [h]dilatat labia sua, ne commiscearis.
20 [i]Qui maledicit patri suo et matri,
[j]exstinguetur lucerna eius in mediis tenebris.
21 [l]Hereditas, ad quam festinatur in principio,
in novissimo benedictione carebit.
22 Ne dicas: [m]Reddam malum:
[n]exspecta Dominum, et liberabit te.
23 [o]Abominatio est apud Dominum pondus et pondus,
[p]statera dolosa non est bona.
24 [q]A Domino diriguntur gressus viri;
quis autem hominum intelligere potest viam suam?
25 Ruina est homini [r]devorare sanctos
et [s]post vota retractare.
26 [t]Dissipat impios rex sapiens,
et [u]incurvat super eos fornicem.
27 [v]Lucerna Domini spiraculum hominis,
[x]quae investigat omnia [y]secreta ventris.
28 [z]Misericordia et veritas custodiunt regem,
et roboratur clementia thronus eius.
29 Exsultatio iuvenum fortitudo eorum,
et [a]dignitas senum canities.
30 [b]Livor vulneris absterget mala,
et plagae in secretioribus ventris.

21

1 Sicut divisiones aquarum ita cor regis in manu Domini:
[a]quocumque voluerit inclinabit illud.
2 [b]Omnis via viri recta sibi videtur,
[c]appendit autem corda Dominus.
3 [d]Facere misericordiam et iudicium
magis placet Domino quam victimae.
4 [e]Exaltatio oculorum est dilatatio cordis;
[f]lucerna impiorum peccatum.
5 [g]Cogitationes robusti semper in abundantia
[h]omnis autem piger semper in egestate est.
6 [i]Qui congregat thesauros lingua mendacii vanus et excors [est
et impingetur ad laqueos mortis.
7 Rapinae impiorum detrahent eos,
quia noluerunt facere iudicium.
8 [j]Perversa via viri aliena est;
qui autem mundus est, rectum opus eius.
9 [k]Melius est sedere in angulo domatis,

m Dt 5, 9, 10; 7, 9. — cf. 3 Rg 15, 4; Ps 36, 27; 111, 2; Ecli 11, 30; Jr 33, 20, 21.
n 2 Rg 15, 3.
o cf. vr. 26; cp. 16, 10; 25, 5; Ps 100, 6.
p 3 Rg 8, 46; 2 Par 3, 36; Ec 7, 21; Ecli 5, 5; 1 Jo 1, 8. — cf. cp. 30, 12.
q vr. 23. — v. cp. 11, 1.
r cp. 22, 6. — cf. Mt 7, 16.
s cp. 15, 31; 25, 12. — cf. Ps 93, 9.
t cf. Ex 4, 11; Ps 93, 9.
u cf. cp. 6, 4; 10, 4; 19, 15; 31, 15; Rm 12, 11.
v cf. vr. 4.
w cp. 12, 11.
x cf. Ecli 26, 28; 37, 12.
y Jb 28, 19.
z cf. cp. 3, 14, 15.
a cp. 27, 13. — cf. cp. 6, 1; 22, 26.
b Jb 22, 6. — cf. Dt 24, 10-12.
c cf. cp. 9, 17.
d Jd 20, 14, 15.
e cf. cp. 11, 14; 15, 22.
f cp. 24, 6. — cf. Lc 14, 31.
g cf. cp. 11, 13; 25, 9; Ecli 27, 17, 24.
h cf. cp. 13, 3; Rm 16, 18.
20] * *v. cp. 19, 26.*
i cp. 30, 11, 17; Ex 21, 17; Lv 20, 9; Ecli 3, 18; Mt 15, 4.
j cf. cp. 31, 18. — v. 2 Rg 21, 17; Jb 18, 5.
l cf. cp. 23, 5. — v. cp. 13, 11.
m cp. 24, 29. — cf. cp. 17, 13; Ecli 28, 1; Mt 5, 39; Rm 12, 17, 19; 1 Th 5, 15; 1 Pt 3, 9.
n Ps 26, 14. — cf. Dt 32, 35.
23] * *Catech. R. III 8, 9.*
o vr. 10; cp. 16, 11; Mic 6, 11.
p v. cp. 11, 1.
q cf. cp. 21, 30. — v. cp. 16, 9.
r cf. 1 Rg 21, 6; 22, 18, 19.
s cf. Ec 5, 4, 5.
t vr. 8. — cf. Mt 3, 12.
u (Is 28, 27. — cf. 2 Rg 12, 31).
v cf. 1 Cor 2, 11.
x cf. Sph 1, 12.
y cp. 18, 8.
z cp. 16, 12. — cf. 3 Rg 12, 16.
a cp. 16, 31.
b cp. Is 53, 5.

a cf. 1 Es 6, 22; Est 14, 13.
b cp. 4, 12. — cf. cp. 12, 15.
c cp. 16, 2; 24, 12. — cf. Lc 16, 15; 1 Cor 4, 4. — v. 1 Rg 16, 7.
d 1 Rg 15, 22; Os 6, 6. — v. cp. 15, 8.
e v. cp. 6, 17; Ps 100, 5; Ecli 23, 5.
f cf. cp. 13, 9.
g cp. 13, 4. — cf. cp. 22, 29.
h v. cp. 6, 11; 10, 4.
i cp. 10, 2; Ps 61, 11. — cf. 1 Tm 6, 9.
j cf. cp. 2, 15.
k cp. 25, 24. — cf. vr. 19; cp. 15, 17; 19, 13; 27, 15; Ecli 25, 23.

tientiam etc.; f) *studium de bono nomine comparando et servando* (*cf. cp. 22, 1, 10, 16*), *munditiam cordis* (*cf. vr. 11, 12, 14*) *ceterasque virtutes huiusmodi, quarum commendatio multifariam et hinc inde recurrit.*

quam cum muliere litigiosa et in domo communi.
10 Anima impii desiderat malum,
non miserebitur proximo suo.
11 [l]Multato pestilente sapientior erit parvulus
et, si sectetur sapientem, sumet scientiam.
12 [m]Excogitat iustus de domo impii,
ut detrahat impios a malo.
13 [n]Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis,
et ipse clamabit et non exaudietur.
14 [o]Munus absconditum exstinguit iras,
et donum in sinu indignationem maximam.
15 Gaudium iusto est facere iudicium,
et [p]pavor operantibus iniquitatem.
16 Vir, qui erraverit a via doctrinae,
in coetu [q]gigantum [r]commorabitur.
17 [s]Qui diligit epulas in egestate erit,
[t]qui amat vinum et pinguia non ditabitur.
18 [u]Pro iusto datur impius,
et pro rectis iniquus.
19 [v]Melius est habitare in terra deserta,
quam cum muliere rixosa et iracunda.
20 [w]Thesaurus desiderabilis et oleum in habitaculo iusti,
et [x]imprudens homo dissipabit illud.
21 [y]Qui sequitur iustitiam et misericordiam
inveniet vitam, iustitiam et gloriam.
22 [a]Civitatem fortium ascendit sapiens
et destruxit robur fiduciae eius.
23 [b]Qui custodit os suum et linguam suam
custodit ab [c]angustiis animam suam.
24 Superbus et arrogans vocatur indoctus,
qui in ira operatur superbiam.
25 [d]Desideria occidunt pigrum;
[e]noluerunt enim quidquam manus eius operari:
26 tota die concupiscit et desiderat;
qui autem iustus est [f]tribuet et non cessabit.
27 [g]Hostiae impiorum abominabiles,
quia offeruntur ex scelere.
28 [h]Testis mendax peribit,
vir oboediens loquetur victoriam.
29 Vir impius [i]procaciter obfirmat vultum suum,
qui autem rectus est [j]corrigit viam suam.
30 [l]Non est sapientia, non est prudentia,
non est consilium contra Dominum.
31 [m]Equus paratur ad diem belli,
[n]Dominus autem salutem tribuit.

22 1 [a]Melius est nomen bonum quam divitiae multae:
super argentum et aurum gratia bona.
2 [b]Dives et pauper obviaverunt sibi:
[c]utriusque operator est Dominus.
3 [d]Callidus vidit malum et abscondit se,
innocens pertransiit et adflictus est damno.
4 Finis modestiae timor Domini,
[e]divitiae et gloria et vita.
5 [f]Arma et gladii in via perversi,
[g]custos autem animae suae longe recedit ab eis.
6 Proverbium est: [h]adulescens iuxta viam suam,
etiam cum senuerit, non recedet ab ea.
7 [i]Dives pauperibus imperat,
et [j]qui accipit mutuum servus est faenerantis.
8 [k]Qui seminat iniquitatem metet mala,
et [l]virga irae suae consummabitur.
9 [m]Qui pronus est ad misericordiam benedicetur,
de panibus enim suis dedit pauperi.
Victoriam et honorem adquiret qui dat munera,

l cp. 19, 25.
m (Ps 36, 35, 36).
13] * *Catech. R. IV 7, 2.*
n cf. Jb 29, 12; Mt 6, 15; Jc 2, 13. — v. Mt 18, 30-34; 25, 42-45.
o cp. 18, 16. — cf. 1 Rg 25, 18.
p cp. 10, 29. — cf. Lc 23, 30.
q cp. 9, 18; Is 14, 9.
r cf. Ps 48, 15.
s cp. 23, 21; Ecli 19, 1.
t cf. Am 6, 6.
u cp. 11, 8. — cf. Is 43, 3.
v cf. vr. 9; Ecli 25, 27.
w cf. Ps 111, 3.
x cf. Jb 20, 15, 18.
y cp. 15, 9; Mt 5, 6. — cf. cp. 3, 3; 11, 19.
z cp. 3, 16; 3 Rg 3, 11; Ps 23, 5; Mt 6, 33. — v. cp. 4, 22.
a Sap 6, 1. — cf. cp. 24, 5; 3 Rg 20, 22; Ec 7, 20. — v. Ec 9, 14-18.
b cp. 13, 3. — cf. cp. 18, 21.
c cp. 12, 13.
d cf. cp. 13, 4.
e v. cp. 20, 4.
f v. Ps 36, 26; Mt 5, 42.
g Ecli 34, 21, 23. — cf. Gn 4, 5; Dt 23, 18. — v. cp. 15, 8.
h cp. 19, 5, 9.
i cp. 7, 13.
j cf. Ps 118, 9.
l Is 8, 9, 10; 14, 27; 1 Cor 3, 19, 20. — cf. cp. 19, 21; Js 12, 13; Ps 32, 10, 11; Jr 9, 23; Ac 5, 39.
m Ps 19, 8; 32, 17; Is 31, 1, 3. — cf. cp. 16, 9; 20, 24.
n Dt 20, 1; Ps 3, 9; Jr 3, 23.
a Ec 7, 2. — cf. Ecli 41, 15, 16.
b cf. cp. 29, 13.
c cp. 14, 31; Jb 31, 15; 34, 20; Ecli 11, 14.
d cp. 27, 12. — cf. cp. 14, 16.
e cf. cp. 3, 16; 8, 18; 21, 20, 21.
f cf. Sap. 5, 7.
g cp. 24, 12; Ps 90, 1; 1 Jo 5, 18.
6] * *Catech. R. II 2, 32.*
h cp. 20, 11. — cf. Ecli 6, 18; 7, 25; 25, 5; Lm 3, 27; Eph 6, 4; 2 Tm 3, 15.
i Dt 15, 6; Jc 2, 6.
j cf. 4 Rg 4, 1; Ecli 31, 42; Mt 18, 25, 34.
k Jb 4, 8; Ecli 7, 3; Os 8, 7. — cf. Os 10, 12; Gal 6, 8.
l cf. Is 14, 5.
m cp. 19, 17; Ps 111, 9; Ecli 31, 28; Is 58, 7-11; Lc 14, 13, 14.

Verba Sapientum (22, 17-24, 34). Sectio 1 (22, 17-24, 22). *Post exordium (17-21) auctor varia hominis erga proximum officia et exercitium quarundam virtutum societati necessarias proponit amplectendum (22-23, 14),*

n cp. 26, 20. — cf. Gn 21, 9, 10.
o Sap 6, 20; Mt 5, 8. — cf. cp. 16, 13; Ps 100, 6.
p cf. Ec 10, 12.
q v. cp. 14, 35.
r cp. 26, 13. — cf. cp. 20, 4, 13.
s cf. cp. 23, 27.
t Ec 7, 27. — cf. Ecli 28, 27; Rm 1, 24, 27.
u cf. Gn 8, 21.
v v. cp. 13, 24.
16] * *cf. Catech. R. III 8, 20.*
x 3 Rg 21, 8 sqq. — cf. Is 33, 2; Jr 30, 16.
y cp. 13, 22; 28, 10; Ecli 14, 4; Jr 17, 11.
z cp. 5, 1.
a cp. 1, 6; 24, 23; Ec 12, 11.
b cf. Ec 8, 16.
c cf. Mt 12, 34.
d cp. 3, 5; Jr 17, 7.
e cf. Lc 1, 3, 4.
f cf. Zc 7, 10.
g v. Jb 31, 21.
h cp. 23, 11; 1 Rg 25, 39; Ps 11, 6; 34, 10; 67, 6; 139, 13; Is 51, 36. — cf. Ex 22, 22-24.
i Ecli 8, 18, 19.
j v. cp. 6, 1.
k cp. 6, 1; 11, 15; 17, 18; 20, 16; Ecli 8, 16.
l cf. cp. 20, 16; Ex 22, 26; Dt 24, 10-13.
m cp. 23, 10; Dt 19, 14; 27, 17; Jb 24, 2; Os 5, 10.
n Ecli 31, 27. — cf. cp. 21, 5; Ec 9, 10.
a Ecli 9, 19; 31, 12. — cf. Lc 14, 8-11.
b (cf. Ecli 31, 12; 37, 29).
c vr. 6. — cf. Ecli 13, 8.
d cf. cp. 28, 20; Ecli 27, 1; Mt 6, 19; 1 Tm 6, 9, 10; Heb 13, 5.
e cf. Ecli 13, 8; Mt 6, 31. — v. cp. 3, 5, 7.
f cf. Ps 118, 37; Is 33, 15.
g Ps 104, 4.
h cp. 28, 22; Dt 28, 54; Ecli 14, 9, 10.
i cf. Ps 11, 3.
j cp. 9, 7. — cf. Ecli 22, 7, 8; 32, 6.
l v. cp. 22, 28.
m Nm 35, 19, 24, 27. — cf. cp. 22, 23.

animam autem aufert accipientium.
10 [n]Eice derisorem, et exibit cum eo iurgium,
cessabuntque causae et contumeliae.
11 [o]Qui diligit cordis munditiam,
propter [p]gratiam labiorum suorum habebit [q]amicum re-
12 Oculi Domini custodiunt scientiam [gem.
et supplantantur verba iniqui.
13 [r]Dicit piger: Leo est foris,
in medio platearum occidendus sum.
14 [s]Fovea profunda os alienae,
[t]cui iratus est Dominus incidet in eam.
15 [u]Stultitia colligata est in corde pueri,
et [v]virga disciplinae fugabit eam.
16 [x]Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas,
[y]dabit ipse ditiori et egebit.
17 [z]Inclina aurem tuam et audi [a]verba sapientium,
[b]appone autem cor ad doctrinam meam,
18 quae pulchra erit tibi, cum servaveris eam in ventre tuo,
et [c]redundabit in labiis tuis;
19 [d]ut sit in Domino fiducia tua,
unde et ostendi eam tibi hodie.
20 Ecce descripsi eam tibi tripliciter,
in cogitationibus et scientia,
21 ut [e]ostenderem tibi firmitatem et eloquia veritatis,
respondere ex his illis qui miserunt te.
22 [f]Non facias violentiam pauperi, quia pauper est,
neque [g]conteras egenum in porta;
23 quia [h]iudicabit Dominus causam eius,
et configet eos qui confixerunt animam eius.
24 [i]Noli esse amicus homini iracundo,
neque ambules cum viro furioso,
25 ne forte discas semitas eius
et sumas scandalum animae tuae.
26 Noli esse cum his qui [j]defigunt manus suas,
et [k]qui vades se offerunt pro debitis;
27 si enim non habes unde restituas,
quid causae est ut [l]tollat operimentum de cubili tuo?
28 [m]Ne transgrediaris terminos antiquos,
quos posuerunt patres tui.
29 Vidisti virum velocem in opere suo
[n]coram regibus stabit nec erit ante ignobiles.

23

1 [a]Quando sederis ut comedas cum principe,
diligenter attende quae apposita sunt ante faciem tuam,
2 et statue cultrum in gutture tuo,
[b]si tamen habes in potestate animam tuam.
3 [c]Ne desideres de cibis eius in quo est panis mendacii.
4 [d]Noli laborare ut diteris,
sed [e]prudentiae tuae pone modum.
5 [f]Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere,
quia facient sibi pennas, quasi aquilae,
et volabunt in caelum.
6 [g]Ne comedas cum homine [h]invido,
et ne desideres cibos eius, [mat quod ignorat.
7 quoniam, in similitudinem harioli et coniectoris, aesti-
Comede et bibe, dicet tibi, et [i]mens eius non est tecum;
8 cibos quos comederas evomes
et perdes pulchros sermones tuos.
9 [j]In auribus insipientium ne loquaris,
quia despicient doctrinam eloquii tui.
10 [l]Ne attingas parvulorum terminos,
et agrum pupillorum ne introëas;
11 [m]propinquus enim illorum fortis est
et ipse iudicabit contra te causam illorum.
12 Ingrediatur ad doctrinam cor tuum,

et aures tuae ad verba scientiae.
13 [n]Noli subtrahere a puero disciplinam;
[o]si enim percusseris eum virga, non morietur;
14 [p]tu virga percuties eum,
et [q]animam eius de inferno liberabis.
15 [r]Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus,
gaudebit tecum cor meum,
16 et exsultabunt [s]renes mei,
cum locuta fuerint [t]rectum labia tua.
17 [u]Non aemuletur cor tuum peccatores,
[v]sed in timore Domini esto tota die,
18 quia [x]habebis spem in novissimo,
et praestolatio tua non auferetur.
19 Audi, fili mi, et [y]esto sapiens
et [z]dirige in via animum tuum.
20 Noli esse in conviviis [a]potatorum, [dum conferunt;
nec in [b]comissationibus eorum qui carnes ad vescen-
21 [a]quia [c]vacantes potibus et dantes symbola [d]consumentur,
et vestietur pannis dormitatio.
22 [e]Audi patrem tuum, qui genuit te,
et [f]ne contemnas, cum senuerit mater tua.
23 [g]Veritatem eme et noli vendere
sapientiam et doctrinam, et intelligentiam.
24 [h]Exsultat gaudio pater iusti,
qui sapientem genuit laetabitur in eo.
25 Gaudeat pater tuus et mater tua,
et exsultet [i]quae genuit te.
26 Praebe, fili mi, cor tuum mihi,
et oculi tui vias meas custodiant.
27 [j]Fovea enim profunda est meretrix,
et puteus angustus aliena:
28 [k]insidiatur in via quasi latro
et quos incautos viderit interficiet.
29 [l]Cui vae? cuius patri vae? cui rixae? cui foveae?
cui [m]sine causa vulnera? cui [n]suffusio oculorum?
30 Nonne his [o]qui commorantur in vino
et student calicibus epotandis?
31 Ne intuearis vinum quando flavescit,
cum splenduerit in vitro color eius.
[p]Ingreditur blande, 32 sed in novissimo [q]mordebit ut coluber
et sicut [r]regulus venena diffundet.
33 [s]Oculi tui videbunt extraneas,
et cor tuum loquetur [t]perversa,
34 et eris sicut dormiens in medio mari
et quasi sopitus gubernator, amisso clavo;
35 et dices: [u]Verberaverunt me, sed non dolui,
traxerunt me, et ego non sensi;
quando evigilabo et [v]rursus vina reperiam?

24 1 [a]Ne aemuleris viros malos,
nec desideres esse [b]cum eis;
2 quia [c]rapinas meditatur mens eorum,
et [d]fraudes labia eorum loquuntur.
3 [e]Sapientia aedificabitur domus
et prudentia roborabitur;
4 [f]in doctrina replebuntur cellaria,
universa substantia pretiosa et pulcherrima.
5 [g]Vir sapiens fortis est,
et vir doctus robustus et validus;
6 [h]quia cum dispositione initur bellum,
et [i]erit salus ubi multa consilia sunt.
7 [j]Excelsa stulto sapientia,
[k]in porta non aperiet os suum.
8 [l]Qui cogitat mala facere stultus vocabitur:
9 cogitatio stulti peccatum est.

n v. cp. 13, 14.
o cf. cp. 19, 18.
p cp. 29, 15, 17.
q cf. 1 Cor 5, 5; 2 Cor 7, 8-10.
r vr. 24, 25. — cf. cp. 29, 3; Ecli 25, 10.
s Ps 7, 10; 72, 21.
t cf. cp. 8, 6.
u cp. 3, 31; 24, 1, 19. — v. Ps 36, 1.
v cf. cp. 28, 14.
x cp. 24, 14; Ps 9, 19; 18, 12.
y cp. 6, 6.
z cf. cp. 9, 6.
a vr. 29, 30; Mt 24, 49; Lc 21, 34; Rm 13, 13; Eph 5, 18.
b cp. 28, 7.
c vr. 30-35; cp. 21, 17.
d cf. Ecli 19, 1.
e v. cp. 1, 8.
f cf. cp. 30, 17; Ecli 3, 14, 15.
g cf. cp. 18, 15; Mt 13, 44.
h vr. 15; cp. 10, 1. — v. cp. 29, 3.
23, 25] *Int. (Ps 83) in fs. ss. Familiae.*
i cp. 17, 25.
26] *Cp. in fs BMV. de b. cons. — Cm. in fs. s. Mich. de S. — in fr. 3 p. D. 1 Aug.*
j cf. cp. 22, 14.
k cp. 7, 12. — cf. Ec 7, 27; Jr 3, 2.
l vr. 20, 21; Is 5, 11, 22. — cf. Ecli 31, 38-40.
m cf. vr. 35.
n Gn 49, 12.
o cf. Ecli 19, 2; Os 4, 11.
p cf. Ps 103, 14; Hab 2, 5.
q cf. Jb 20, 16; Ecli 12, 13; 21, 2.
r Is 11, 8; 59, 5.
s v. cp. 20, 1.
t v. cp. 2, 12.
u cf. vr. 29; Jr 5, 3.
v Is 56, 12.
a cp. 3, 31; 23, 17. — cf. Ec 5, 7; Ecli 11, 22. — v. Ps 36, 1.
b v. cp. 1, 15.
c cf. Is 59, 13.
d Ps (10), 7.
e cf. cp. 14, 1.
f cf. cp. 3, 10; 23, 23. — v. cp. 31, 10-31.
g cf. cp. 21, 22; Sap 6, 1. — v. Ec 9, 16.
h cp. 20, 18.
i v. cp. 11, 14.
j Ecli 6, 21. — cf. Jb 28, 18.
k cf. Ecli 20, 6.
l cf. Rm 1, 30, 31.

Sectio II (23-34), *in qua congeruntur quaedam sententiae iustitiam commendantes et pigritiam reprobantes.*

Nova parabolarum Salomonis collectio (25, 1-29, 28). *Hae quoque sententiae iuxta*

et abominatio hominum detractor.
10 [m]Si desperaveris lassus in die angustiae,
imminuetur fortitudo tua.
11 Erue eos qui ducuntur ad mortem
et qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.
12 Si dixeris: Vires non suppetunt,
[o]qui inspector est cordis [p]ipse intelligit,
et [q]servatorem animae tuae nihil fallit,
[r]reddetque homini iuxta opera sua.
13 [s]Comede, fili mi, mel quia bonum est,
et favum dulcissimum gutturi tuo:
14 sic et doctrina sapientiae animae tuae,
quam cum inveneris [t]habebis in novissimis spem,
et spes tua non peribit.
15 [u]Ne insidieris et quaeras impietatem in domo iusti,
neque vastes requiem eius.
16 [v]Septies enim [x]cadet iustus et resurget;
[y]impii autem corruent in malum.
17 [z]Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas,
et [a]in ruina eius ne exsultet cor tuum;
18 ne forte videat Dominus, et displiceat ei,
et auferat ab eo iram suam.
19 [b]Ne contendas cum pessimis [c]nec aemuleris impios;
20 quoniam [d]non habent futurorum spem mali,
et [e]lucerna impiorum exstinguetur.
21 [f]Time Dominum, fili mi, et regem
et cum detractoribus non commiscearis;
22 [g]quoniam repente consurget perditio eorum,
et ruinam utriusque quis novit?
23 Haec quoque [h]sapientibus:
[i]Cognoscere personam in iudicio non est bonum.
24 Qui dicunt impio: Iustus es, [j]maledicent eis populi,
et detestabuntur eos tribus;
25 qui arguunt eum laudabuntur,
et super ipsos veniet benedictio.
26 Labia [k]deosculabitur qui recta verba respondet.
27 [l]Praepara foris opus tuum
et [m]diligenter exerce agrum tuum,
ut postea [n]aedifices domum tuam.
28 [o]Ne sis testis frustra contra proximum tuum,
nec [p]lactes quemquam labiis tuis.
29 [q]Ne dicas: [r]Quomodo fecit mihi, sic faciam ei,
[s]reddam unicuique secundum opus suum.
30 [t]Per agrum hominis pigri transivi
et per vineam viri stulti;
31 et ecce totum repleverant [u]urticae,
et operuerant superficiem eius spinae,
et [v]maceria lapidum destructa erat:
32 quod cum vidissem, [w]posui in corde meo,
et exemplo didici disciplinam.
33 Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis,
[x]pauxillum manus conseres ut quiescas;
34 et veniet tibi quasi cursor egestas,
et mendicitas quasi vir armatus.

25 Hae quoque [a]parabolae Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechiae regis Iuda:
2 [b]Gloria Dei est celare verbum,
et gloria regum [c]investigare sermonem.
3 [d]Caelum sursum et terra deorsum
et cor regum inscrutabile.
4 Aufer [e]robiginem de argento,
et egredietur vas [f]purissimum.
5 Aufer [g]impietatem de vultu regis,
et [h]firmabitur iustitia thronus eius.

m cf. Heb 12, 3.
n cf. Ps 81, 4; Is 58, 6, 7.
o cp. 16, 2: — v. 1 Rg 16, 7.
p cf. Ec 5, 7.
q cp. 22, 5. — cf. Ps 90, 1; 1 Jo 5, 18.
r Ps 61, 13; Ecli 16, 15; Mt 16, 27; Rm 2, 6. — v. Jb 34, 11.
s cf. Ps 18, 11; 118, 103; Ecli 49, 2; Is 7, 15.
t cp. 23, 18; Ps 9, 19.
u cf. Ps (10) 9, 10.
v cf. Jb 5, 19.
x cf. Ps 36, 24; Ecli 3, 34; Mic 7, 8.
y Jb 8, 21; 15, 32; Ps 33, 22; Sap 3, 19.
z cf. 2 Rg 1, 17; Jb 31, 29; Ps 34, 15, 19; Ecli 8, 8; Mic 7, 8.
a cf. Ex 15, 1 ss.; Jd 5, 1, ss.; 2 Mc 15, 34.
b cf. Jr 12, 1. — v. Ps 36, 1.
c v. vr. 1.
d cf. cp. 23, 18.
e cp. 13, 9. — cf. cp. 4, 19.
f Ec 8, 2; 1 Pt 2, 17. — cf. 3 Rg 21, 10, 13; Rm 13, 7.
g v. Ps 36, 36.
h cp. (1, 6); 22, 17.
i cp. 18, 5; 19, 6; 28, 21; Lv 19, 15; Dt 1, 17; 16, 19; Ecli 42, 1; Jc 2, 1, 9; Ju 16.
j v. cp. 17, 15.
k cp. 11, 26.
l cf. cp. 15, 23; 25, 11; Ecli 20, 29.
m cp. 28, 19. — cf. Lc 14, 28.
n cf. Ex 1, 21; 2 Rg 7, 11.
o cf. cp. 3, 30; 25, 18.
p cp. 1, 10; 16, 29; 19, 5.
q Mt 5, 38-41; Rm 12, 17, 19.
r cp. 20, 22; Ecli 28, 1. — cf. Jd 15, 11.
s cf. Ex 21, 24; Lv 24, 20; Dt 19, 21.
t cf. cp. 15, 19; 20, 4.
u cp. 20, 22.
v Ps 79, 13; Is 5, 5.
w cp. 22, 17.
33. 34] cp. 6, 10, 11.
x cf. cp. 19, 24; 26, 14.
a v. cp. 1, 1.
b Tb 12, 7. — cf. Dt 29, 29; Ecli 16, 22; 43, 36; Rm 11, 33.
c cf. Jb 29, 16.
d Ec 8, 17.
e cf. cp. 26, 23; Ez 22, 18; 2 Tm 2, 20, 21.
f cf. Ml 3, 2, 3.
g cf. cp. 20, 8.
h v. cp. 16, 12.

plures nullo inter se evidenti ordine connexae, iuxta alios vero sic dicuntur colligatae, ut priores (25, 1-28) agant de regibus et subditis, quibus omnibus timor Dei et iustitia excolendi commendantur; ceterae vero (26, 1-28,

6 [i]Ne gloriosus appareas coram rege
et in loco magnorum ne steteris.
7 [j]Melius est enim ut dicatur tibi: Ascende huc,
quam ut humilieris coram principe.
8 [k]Quae viderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito,
ne postea emendare non possis,
cum dehonestaveris amicum tuum.
9 [l]Causam tuam tracta cum amico tuo
et secretum extraneo ne reveles;
10 ne forte insultet tibi, cum audierit,
et exprobrare non cesset.
Gratia et amicitia liberant;
quas tibi serva, ne exprobrabilis fias.
11 [m]Mala aurea in lectis argenteis
qui loquitur verbum in tempore suo.
12 [n]Inauris aurea et margaritum fulgens
qui arguit sapientem et [o]aurem oboedientem.
13 Sicut frigus nivis in die messis,
ita [p]legatus fidelis ei qui misit eum:
animam ipsius requiescere facit.
14 [q]Nubes et ventus et pluviae non sequentes
vir gloriosus et promissa non complens.
15 [r]Patientia lenietur princeps,
et [s]lingua mollis confringet duritiam.
16 [t]Mel invenisti? comede [u]quod sufficit tibi,
ne forte satiatus evomas illud.
17 [v]Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui,
nequando satiatus oderit te.
18 [w]Iaculum et gladius et sagitta acuta
homo qui loquitur contra proximum suum falsum testi-
19 [x]Dens putridus et pes lassus [monium.
qui sperat super infideli in die angustiae
20 et [y]amittit pallium in die frigoris.
[z]Acetum in nitro qui cantat carmina cordi pessimo;
[a]sicut tinea vestimento et vermis ligno,
ita tristitia viri nocet cordi.
21 [b]Si esurierit inimicus tuus, ciba illum;
si sitierit, da ei aquam bibere:
22 [c]prunas enim congregabis super caput eius,
et [d]Dominus reddet tibi.
23 Ventus aquilo dissipat pluvias,
et [e]facies tristis linguam detrahentem.
24 [f]Melius est sedere in angulo domatis,
quam cum muliere litigiosa et in domo communi.
25 Aqua frigida [g]animae sitienti,
et [h]nuntius bonus de terra longinqua.
26 [i]Fons turbatus pede et vena corrupta
iustus cadens coram impio.
27 [j]Sicut, qui mel multum comedit, non est ei bonum,
sic [k]qui scrutator est maiestatis opprimetur a gloria.
28 [l]Sicut urbs patens et absque murorum ambitu,
ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum
26 1 Quomodo nix in aestate et [a]pluviae in messe, [suum.
sic [b]indecens est stulto [c]gloria.
2 Sicut [d]avis ad alia transvolans et passer quolibet vadens,
[e]sic maledictum frustra prolatum in quempiam super-
3 [f]Flagellum equo et [g]camus asino [veniet.
et [h]virga in dorso imprudentium.
4 [i]Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam,
ne efficiaris ei similis.
5 [j]Responde stulto iuxta stultitiam suam,
[k]ne sibi sapiens esse videatur.
6 [l]Claudus pedibus et [m]iniquitatem bibens
qui mittit verba per nuntium stultum.

i cf. Ecli 13, 13.
j v. Lc 14, 8-11.
k cf. Mt 5, 25; Lc 12, 58.
l cf. Ecli 8, 21; Mt 18, 15.
m cp. 15, 23: Ecli 20, 7. — cf. Is 50, 4.
n cf. Gn 24, 22.
o cp. 15, 31; 20, 12.
p cp. 13, 17. — cf. cp. 26, 6.
q 2 Pt 2, 17; Ju 12. — cf. Jd 9, 28-38.
r cp. 15, 1, 4; 16, 14. — cf. Ec 10, 4.
s cf. Jd 8, 2; 1 Rg 25, 24; 26, 18.
t cf. Jd 14, 8; 1 Rg 14, 25.
u cf. vr. 27.
v Ecli 13, 12; 21, 25.
w cp. 12, 18. — cf. cp. 19, 5; 24, 28. — v. Ps 34, 22; 56, 5.
x cf. cp. 18, 10.
y cf. Ex 22, 26, 27.
z Ecli 22, 6. — cf. Rm 12, 5.
a cp. 12, 25; 15, 13; 17, 22; Ecli 25, 17; 30, 24.
21] * *Catech. R. IV 14, 18.*
b (all) Rm 12, 20. — cp. 24, 17; Mt 5, 44; Lc 6, 27. — cf. 4 Rg 6, 22; 2 Par 28, 15. — v. Ex 23, 4, 5.
c cf. Ps 10, 7; 139, 11. — cf. Rm 12, 21.
d cf. 1 Rg 24, 20; 26, 23.
e Ec 7, 4; Ecli 19, 5.
f v. cp. 21, 9.
g cf. Ps 41, 3.
h cf. Gn 45, 26-28.
i cf. Ez 32, 2; 34, 18, 19.
j cf. vr. 16.
27] * *Catech. R. I 2, 10.*
k cf. Ec 7, 1; Ecli 3, 22.
l cf. cp. 29, 11.
a cf. 1 Rg 12, 17.
b cp. 19, 10.
c cf. vr. 8.
d cp. 27, 8; Ps 83, 4.
e cf. Nm 23, 8; Dt 23, 5; 2 Rg 16, 12.
f Ecli 33, 25.
g cf. Ps 31, 9.
h cf. Ecli 33, 25. — v. cp. 10, 13; 19, 29.
i cf. 2 Rg 16, 10; 4 Rg 18, 39; Ecli 8, 13; Lc 23, 9.
j v. Mt 16, 1-4; 21, 24-27.
k vr. 12; cp. 12, 15; Rm 12, 16. — cf. vr. 16. — v. cp. 3, 7.
6] * *cf. Catech. IV 14, 8.*
l cf. cp. 25, 13.
m cf. cp. 19, 28; Jb 15, 16.

27) monita contineant: a) *de iis, qui nullam merentur* (*cf. cp. 26, 1, 3-10*) *aestimationem, et praeterea de insensatis* (*cf. vr. 11, 12*), *de pigris* (*cf. vr. 12-16*) *et de perversis* (*cf. vr. 18-28*); b) *de superbia, ira, iactantia,*

7 Quomodo pulchras frustra habet claudus tibias,
sic [n]indecens est in ore stultorum parabola.
8 [o]Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii,
ita [p]qui tribuit insipienti honorem.
9 Quomodo si spina nascatur in manu temulenti,
sic parabola in ore stultorum.
10 Iudicium determinat causas,
et qui imponit stulto silentium iras mitigat.
11 Sicut [q]canis, qui revertitur ad vomitum suum,
sic [r]imprudens qui iterat stultitiam suam.
12 [s]Vidisti hominem sapientem sibi videri?
magis illo spem habebit insipiens.
13 [t]Dicit piger: Leo est in via, et leaena in itineribus.
14 Sicut ostium vertitur in cardine suo,
[u]ita piger in lectulo suo.
15 [v]Abscondit piger manum sub ascella sua
et laborat si ad os suum eam converterit.
16 [w]Sapientior sibi piger videtur
[x]septem viris [y]loquentibus sententias.
17 Sicut qui apprehendit auribus canem,
sic qui transit impatiens et commiscetur rixae alterius.
18 Sicut [z]noxius est qui mittit sagittas et lanceas in mortem,
19 ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo
et, cum fuerit deprehensus, dicit: Ludens feci.
20 [a]Cum defecerint ligna exstinguetur ignis,
et [b]sussurrone subtracto, iurgia conquiescent.
21 [c]Sicut carbones ad prunas et ligna ad ignem,
sic [d]homo iracundus suscitat rixas.
22 [e]Verba sussurronis quasi simplicia,
et ipsa perveniunt ad intima ventris.
23 [f]Quomodo si argento [g]sordido ornare velis vas fictile,
sic labia tumentia cum pessimo corde sociata.
24 Labiis suis intelligitur inimicus,
cum in corde tractaverit dolos;
25 [h]quando submiserit vocem suam, ne credideris ei,
quoniam [i]septem nequitiae sunt in corde illius.
26 Qui operit odium fraudulenter,
revelabitur malitia eius in consilio.
27 [j]Qui fodit foveam incidet in eam,
et qui volvit lapidem revertetur ad eum.
28 Lingua fallax non amat veritatem,
et [l]os lubricum operatur ruinas.

27

1 [a]Ne glorieris in crastinum ignorans quid superventura pariat dies.
2 [b]Laudet te alienus et non os tuum,
extraneus et non labia tua.
3 [c]Grave est saxum et onerosa harena,
sed [d]ira stulti utroque gravior.
4 Ira non habet misericordiam nec erumpens furor,
et impetum concitati ferre quis poterit?
5 [e]Melior est manifesta correptio quam amor absconditus.
6 [f]Meliora sunt vulnera diligentis
quam [g]fraudulenta oscula odientis.
7 [h]Anima saturata calcabit favum,
et [i]anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet.
8 [j]Sicut avis transmigrans de nido suo,
[k]sic vir qui derelinquit locum suum.
9 [l]Unguento et variis odoribus delectatur cor,
et bonis amici consiliis anima dulcoratur.
10 [m]Amicum tuum et [n]amicum patris tui ne dimiseris,
et [o]domum fratris tui ne ingrediaris in die adflictionis tuae.
[p]Melior est vicinus iuxta, quam frater procul.
11 [q]Stude sapientiae, fili mi, et [r]laetifica cor meum,
ut possis [s]exprobranti respondere sermonem.

n cp. 17, 7; Ecli 20, 22.
o cf. Mt 7, 6.
p cf. cp. 23, 35.
q (all) 2 Pt 2, 22. — cf. Ecli 34, 30. 31.
r cf. Ex 8, 15.
s cp. 29, 20; Is 5, 21; Rm 1, 22. — v. vr. 5.
t cp. 22, 13. — cf. Ec 12, 5.
u cf. cp. 6, 9, 10.
v cp. 19, 24. — cf. cp. 24, 33.
w cf. vr. 5, 12.
x cf. vr. 25; cp. 6, 16. — v. Jb 5, 19.
y cf. cp. 17, 11.
z cf. Ps 10, 3; Is 50, 11.
a Ecli 28, 12.
b cp. 16, 28; 22, 10; Ecli 28, 15.
c Ecli 22, 30; 28, 12.
d cp. 15, 18; 29, 22.
e cp. 18, 8.
f cf. Mt 23, 27; Lc 11, 39.
g cf. cp. 25, 4.
h Ecli 12, 10, 11; 27, 26; Jr 12, 7. — v. Ps 28, 3.
i cf. vr. 16.
j Ec 10, 8; Sap 11, 17; Ecli 27, 28-30. — cf. cp. 18, 10; Dn 6, 24. — v. Ps 7, 16.
l cf. Ps 54, 22.
a Lc 12, 19, 20; Jc 4, 13, 14.
b 2 Cor 10, 12, 18. — cf. cp. 26, 12; 29, 20; Jo 8, 54; 2 Cor 12, 11.
c Ecli 22, 17, 18. — Ecli 21, 19.
d cf. cp. 12, 16.
e cf. cp. 28, 23.
f v. Ps 140, 5.
g cf. 2 Rg 20, 9, 10; Mt 26, 49.
h cf. cp. 25, 16.
i Jb 6, 7; Lc 15, 16.
j cp. 26, 2.
k cf. Ecli 29, 28-31; 36, 28. — v. Ps 10, 2.
l cf. Ps 22, 5.
m Ecli 37, 6. — cf. cp. 17, 17.
n cf. 3 Rg 12, 6-8; 2 Par 10, 6-8. — v. 3 Rg 2, 7.
o cf. Ecli 6, 7, 10.
9] *Catech. R. IV 7, 2.*
p cf. cp. 18, 24.
q cp. 6, 6.
r cp. 23, 24; 29, 3.
s Ps 118, 42. — cf. cp. 26, 16; Ps 126, 5.

etc. (27, 1-22). His adduntur exhortationes quaedam ad vilicos (23-27); c) *de iniustitiis (cf. cp. 28, 3, 5 etc.), quae maxime ab iis, qui praesunt, in eos, qui humiliores sunt, perpetrantur (cf. vr. 2, 16, 17, 28);* d) *de*

12 [t]Astutus videns malum absconditus est,
[u]parvuli transeuntes sustinuerunt dispendia.
13 [v]Tolle vestimentum eius qui spopondit pro extraneo,
et pro alienis aufer ei pignus.
14 Qui benedicit proximo suo voce grandi
de nocte consurgens maledicenti similis erit.
15 [w]Tecta perstillantia in die frigoris et litigiosa mulier compa-
16 qui retinet eam, [x]quasi qui ventum teneat, [rantur;
et oleum dexterae suae vocabit.
17 Ferrum ferro exacuitur,
et homo exacuit faciem amici sui.
18 [y]Qui servat ficum comedet fructus eius,
[z]et qui custos est domini sui glorificabitur.
19 Quomodo in aquis [a]resplendent vultus prospicientium,
sic [b]corda hominum manifesta sunt prudentibus.
20 [c]Infernus et perditio [d]nunquam implentur,
similiter et [e]oculi hominum insatiabiles.
21 [f]Quomodo probatur in conflatorio argentum et in fornace
[g]sic probatur homo ore laudantis. [aurum,
[h]Cor iniqui inquirit mala,
cor autem rectum inquirit scientiam.
22 [i]Si contuderis stultum in pila quasi [j]ptisanas, feriente de-
non auferetur ab eo stultitia eius. [super pilo,
23 [k]Diligenter agnosce vultum pecoris tui,
tuosque greges considera;
24 [l]non enim habebis iugiter potestatem,
sed corona tribuetur in generationem et generationem.
25 [m]Aperta sunt prata, et apparuerunt herbae virentes,
et collecta sunt faena de montibus.
26 [n]Agni ad vestimentum tuum,
et [o]haedi ad agri pretium.
27 [n]Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos
et in necessaria domus tuae et ad victum ancillis tuis.

28

1 [a]Fugit impius, nemine persequente;
[b]iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit.
2 Propter peccata terrae multi [c]principes eius;
et propter hominis sapientiam et horum scientiam, quae
dicuntur, vita ducis longior erit.
3 [d]Vir pauper calumnians pauperes
similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.
4 Qui derelinquunt legem [e]laudant impium,
qui custodiunt [f]succenduntur contra eum.
5 Viri mali [g]non cogitant iudicium,
qui autem inquirunt Dominum [h]animadvertunt omnia.
6 [i]Melior est pauper [j]ambulans in simplicitate sua,
quam dives [k]in pravis itineribus.
7 Qui custodit legem filius sapiens est,
qui autem [l]comissatores pascit confundit patrem suum.
8 Qui coacervat divitias [m]usuris et faenore
[n]liberali in pauperes congregat eas.
9 Qui declinat aures suas ne audiat legem,
[o]oratio eius erit exsecrabilis.
10 Qui decipit iustos in via mala [p]in interitu suo corruet,
et [q]simplices possidebunt bona eius.
11 Sapiens [r]sibi videtur vir dives,
[s]pauper autem prudens scrutabitur eum.
12 [t]In exsultatione iustorum multa gloria est,
[u]regnantibus impiis ruinae hominum.
13 [v]Qui abscondit scelera sua non dirigetur,
[x]qui autem confessus fuerit et reliquerit ea misericordiam
14 Beatus homo [y]qui semper est pavidus, [consequetur.
[z]qui vero mentis est durae corruet in malum.
15 [a]Leo rugiens et [b]ursus esuriens

t cp. 22, 3. — cf. cp. 14, 16.
u v. cp. 1, 4.
v cp. 20, 16. cf. cp. 22, 26, 27; 25, 26; Ecli 8, 16.
w cp. 19, 13. — cf. cp. 21, 9; 25, 24.
x cf. Ecli 34, 2.
y 1 Cor 3, 8; 9, 7; 2 Tm 2, 6.
z cf. Mt 25, 21.
18b] v. cp. 28, 20.
a cf. Ecli 34, 3.
b cp. 20, 5. — cf. Sap 7, 20.
c cp. 15, 11. — v. Jb 26, 6.
d cp. 30, 15, 16; Is 5, 14; Hab 2, 5. — cf. cp. 23, 4.
e Ec 1, 3; 4, 8; 5, 9; Ecli 14, 9, 10. — cf. 1 Jo 2, 16.
f cp. 17, 3; Ps 11, 7.
g cf. cp. 12, 8.
h cf. Lc 6, 45.
i cf. Ecli 22, 7; Jr 2, 30; 5, 3.
j 2 Rg 17, 19.
k cp. 12, 10; Ecli 7, 24. — cf. Jo 10, 3, 14; Ac 20, 28; 1 Pt 5, 2, 4.
l cf. (cp. 23, 5;) 1 Tm 6, 7.
m cf. Ps 14, 6, 8.
n cf. Ecli 29, 28; 39, 31; 1 Tm 6, 8.
o cf. Gn 33, 19.
a Gn 4, 14; Lv 26, 17, 36; Ps 13, 5; 52, 6; Sap 17, 10. — cf. Jb 15, 21.
b Lv 26, 8; 1 Rg 17, 32. — cf. cp. 30, 30; Ps 117, 6; Am 3, 8.
c cf. 3 Rg 16, 8-28; 4 Rg 15, 8-15.
d cp. 14, 31. — cf. Mt 18, 28.
e Ps (10), 3; Rm 1, 32.
f cf. 3 Rg 18, 18, 21; 2 Es 13, 11, 15; Mt 3, 7; 14, 4; Eph 5, 11.
g Ps 31, 7. — cf. Jo 12, 39, 40.
h Ps 118, 99, 100; Ec 8, 5. — cf. Jo 7, 17; 1 Cor 2, 15; Jc 1, 5; 1 Jo 2, 20, 27.
i cp. 19, 1. — cf. cp. 12, 9.
j vr. 18. — cf. cp. 3, 23; 10, 9.
k cf. Ecli 2, 14; Jc 1, 8.
l cf. cp. 23, 20; 29, 3.
m Ex 22, 25; Lv 25, 36.
n cp. 13, 22; Ec 2, 26. — v. Jb 27, 16, 17.
o cp. 15, 8; 21, 27; Ps 108, 7. — cf. Is 29, 13; Mt 15, 8.
*9] * Catech. R. IV 7, 2.*
p cf. cp. 26, 27. — v. Ps 7, 16.
q cp. 2, 21; 13, 22. — cf. vr. 8; cp. 22, 16; Ecli 14, 4.
r cp. 26, 5, 16.
s cf. cp. 20, 5.
t cp. 29, 2. — cf. cp. 11, 10, 11.
u vr. 28. — cf. vr. 15; Ec 10, 6.
v cf. Jb 31, 33; Ps 31, 3. — v. 1 Jo 1, 8-10.
x Ps 31, 5; Ecli 20, 4; 1 Jo 1, 9. — cf. Ecli 4, 24.
y cp. 23, 17; Is 66, 2; Ecli 18, 27; Ph 2, 12. — cf. Ecli 5, 5; 1 Pt 1, 17.
z v. Ps 94, 8; Ecli 3, 27.
a cp. 19, 12; 20, 2. — cf. Sph 3, 3.
b cf. 4 Rg 2, 24; Ecli 25, 24.

duritia (cf. cp. 29, 1 etc.), qua impii perseverant in opere malo, et quae continetur plerumque defectu correptionis (cf. vr. 15, 17, 19, 21), necnon de iis rebus quae vel nocent vel conferunt societati.

[c]princeps impius super populum pauperem.
16 Dux [d]indigens prudentia multos opprimet per calumniam;
qui autem odit avaritiam, longi fient dies eius.
17 [e]Hominem, qui calumniatur animae sanguinem,
si usque ad lacum fugerit, nemo sustinet.
18 [f]Qui ambulat simpliciter salvus erit,
qui perversis graditur viis concidet semel.
19 [g]Qui operatur terram suam satiabitur panibus,
[h]qui autem sectatur otium replebitur egestate.
20 [i]Vir fidelis multum laudabitur,
[j]Qui autem festinat ditari non erit innocens.
21 [k]Qui cognoscit in iudicio faciem non bene facit:
iste et [l]pro buccella panis deserit veritatem.
22 Vir qui festinat ditari et aliis invidet
ignorat quod [m]egestas superveniet ei.
23 [n]Qui corripit hominem gratiam postea inveniet apud eum,
magis quam ille [o]qui per linguae blandimenta decipit.
24 [p]Qui subtrahit aliquid a patre suo et a matre
et dicit hoc non esse peccatum, [q]particeps homicidae est.
25 Qui se iactat et dilatat [r]iurgia concitat,
[s]qui vero sperat in Domino sanabitur.
26 [t]Qui confidit in corde suo stultus est,
qui autem graditur sapienter ipse salvabitur.
27 [u]Qui dat pauperi non indigebit,
[v]qui despicit deprecantem sustinebit penuriam.
28 [x]Cum surrexerint impii, abscondentur homines;
cum illi perierint, multiplicabuntur iusti.

29

1 Viro, [a]qui corripientem dura cervice contemnit,
[b]repentinus ei superveniet interitus, et eum sanitas non sequetur.
2 [c]In multiplicatione iustorum laetabitur vulgus;
cum [d]impii sumpserint principatum, gemet populus.
3 Vir, [e]qui amat sapientiam, laetificat patrem suum,
[f]qui autem nutrit scorta [g]perdet substantiam.
4 Rex iustus [h]erigit terram,
[i]vir avarus destruet eam.
5 [j]Homo, qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo,
[k]rete expandit gressibus eius.
6 Peccantem virum iniquum [l]involvet laqueus,
et [m]iustus laudabit atque gaudebit.
7 [n]Novit iustus causam pauperum,
[o]impius ignorat scientiam.
8 [p]Homines pestilentes dissipant civitatem,
sapientes vero avertunt furorem.
9 [q]Vir sapiens, si cum stulto contenderit,
sive irascatur sive rideat, non inveniet [r]requiem.
10 Viri sanguinum [s]oderunt simplicem,
iusti autem [t]quaerunt animam eius.
11 [u]Totum spiritum suum profert stultus,
[v]sapiens differt et reservat in posterum.
12 [w]Princeps, qui libenter audit verba mendacii,
omnes ministros habet impios.
13 [x]Pauper et creditor obviaverunt sibi,
utriusque [y]illuminator est Dominus.
14 Rex, [z]qui iudicat in veritate pauperes,
[a]thronus eius in aeternum firmabitur.
15 [b]Virga atque correptio tribuit sapientiam,
puer autem, [c]qui dimittitur voluntati suae, [d]confundit matrem suam.
16 In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera,
et [e]iusti ruinas eorum videbunt.
17 Erudi filium tuum, et refrigerabit te
et dabit delicias animae tuae.
18 [f]Cum prophetia defecerit, [g]dissipabitur populus;
[h]qui vero custodit legem beatus est.

c Ecli 4, 35. — cf. Ex 1, 14, 16, 22; 3 Rg 12, 10, 11; Tb 1, 18, 21; Sap 6, 26; Mt 2, 16.
d (v. cp. 6, 32).
e cf. Gn 4, 12, 14; Ex 21, 14.

f v. vr. 6.
g cp. 12, 11; 24, 27; Ecli 7, 16; 20, 30.
h cp. 6, 11; 10, 4; 12, 11; 24, 33, 34.
20] *Cp. in fs. s. Joseph.*
i cp. 20, 6.
j vr. 22; cp. 13, 11; 23, 4; Ecli 27, 1; 1 Tm 6, 9. — cf. cp. 20, 21; Ecli 31, 5.
k v. cp. 24, 23. — cf. cp. 19, 5; Dt 1, 17.
l Ez 13, 19.
m cp. 22, 16.
n cp. 27, 5, 6. — cf. cp. 25, 12.
o cp. 29, 5.
p cf. Mr 7, 11-13.
q cf. Ecli 34, 25-27.
r cp. 15, 18.
s cp. 16, 20; 29, 25.
t cf. cp. 3, 5; 14, 16; 1 Cor 3, 18.
u cp. 11, 24. — cf. Dt 15, 20; Ecli 29, 14; 2 Cor 9, 6-9. — v. cp. 19, 17.
v cf. Ecli 4, 3-8.
x vr. 12; cp. 29, 2. — cf. cp. 22, 2.
y cf. 3 Rg 18, 4.

a cp. 15, 10. — cf. 1 Rg 2, 25. — v. cp. 1, 24-27.
b cp. 1, 27; 6, 15; Ec 9, 12. — cf. 1 Rg 4, 11.
c cp. 11, 10; 28, 12, 28. — cf. Est 8, 15.
d cf. Est 3, 15.
e cf. cp. 10, 1; 15, 20; 27, 11; 28, 7.
f cf. cp. 5, 10; 6, 26.
g cf. Lc 15, 13, 30.
h cf. vr. 14; 2 Par 9, 8; Ecli 10, 3.
x cf. Is 32, 6. 7.
i cp. 28, 23; Is 32, 7.
j cf. Ps 9, 16.
l cf. Ec 9, 12.
m cf. Ex 15, 1, 21; Ps 34, 27.
n Jb 29, 16; Ps 40, 2. — cf. Ecli 4, 9.
o cf. cp. 28, 27.
p cp. 11, 11. — cf. cp. 14, 1; Ecli 28, 16, 17.
q cf. Mt 11, 16-19.
r cf. Ec 4, 6.
s cf. Gn 4, 5, 8.
t Ps 141, 5. — cf. Ex 4, 19 etc.
u cf. cp. 12, 16, 23; 14, 33; 25, 28; Ecli 21, 29.
v cf. Ecli 20, 7.
w Ecli 10, 2.
x cf. cp. 22, 2.
y Ps 13, 3. — v. Jb 25, 3.
z cf. Ps 71, 4.

a cf. vr. 4; Ecli 10, 1. — v. cp. 16, 12.
b cp. 22, 15; Ecli 22, 6; 30, 1. — cf. cp. 13, 24; 23, 13, 14.
c Ecli 30, 8.
d cp. 10, 1; 17, 25.
e Ps 36, 34-36; 57, 11; 90, 8; 91, 12.
f 1 Rg 3, 11. — cf 2 Par 15, 3; 1 Mc 4, 46. — v. Ps 73, 9.
g cf. Jr 12, 11.

h Lc 11, 28; Jo 13, 17; Jc 1, 25.

19 [i]Servus verbis non potest erudiri.
quia quod dicis intelligit et respondere contemnit.
20 [j]Vidisti hominem velocem ad loquendum?
stultitia magis speranda est quam illius correptio.
21 Qui delicate a pueritia nutrit servum suum,
postea sentiet eum contumacem.
22 [k]Vir iracundus provocat rixas,
et [l]qui ad indignandum facilis est erit ad peccandum proclivior.
23 [m]Superbum sequitur humilitas,
et [n]humilem spiritu suscipiet gloria.
24 [o]Qui cum fure participat [p]odit animam suam,
[q]adiurantem audit et non indicat.
25 [r]Qui timet hominem cito corruet,
[s]qui sperat in Domino sublevabitur.
26 [t]Multi requirunt faciem principis,
et [u]iudicium a Domino egreditur singulorum.
27 [v]Abominantur iusti virum impium,
et abominantur impii eos qui in recta sunt via.
28 [x]Verbum custodiens filius extra perditionem erit.

30 Verba congregantis filii vomentis. [a]Visio, quam locutus
est vir, cum quo est Deus, et qui, Deo secum morante, confortatus ait:
2 [b]Stultissimus sum virorum,
et sapientia hominum non est mecum.
3 Non didici sapientiam
et non novi [c]scientiam sanctorum.
4 [d]Quis ascendit in caelum atque descendit?
[e]quis continuit spiritum in manibus suis?
[f]quis colligavit aquas quasi in vestimento?
quis suscitavit omnes terminos terrae?
[g]quod nomen est eius, et quod nomen filii eius, si nosti?
5 [h]Omnis sermo Dei ignitus clipeus est sperantibus in se;
6 [i]ne addas quidquam verbis illius,
et arguaris inveniarisque mendax.
7 Duo rogavi te ne deneges mihi [j]antequam moriar:
8 vanitatem et verba mendacia longe fac a me;
[k]mendicitatem et divitias ne dederis mihi:
[l]tribue tantum victui meo necessaria;
9 ne forte [m]satiatus illiciar [n]ad negandum
et dicam: [o]Quis est Dominus?
aut [p]egestate compulsus furer et [q]periurem nomen Dei mei.
10 [r]Ne accuses servum ad dominum suum,
[s]ne forte maledicat tibi et corruas.
11 Generatio, [t]quae patri suo maledicit
et quae matri suae non benedicit,
12 generatio, [u]quae sibi munda videtur
et tamen non est lota a sordibus suis,
13 generatio, [v]cuius excelsi sunt oculi,
et palpebrae eius in alta surrectae,
14 generatio, quae pro dentibus [w]gladios habet
et commandit [x]molaribus suis,
ut [y]comedat inopes de terra et pauperes ex hominibus.
15 Sanguisugae duae sunt filiae dicentes: Adfer, adfer;
[z]Tria sunt insaturabilia,
et quartum quod nunquam dicit: Sufficit:
16 [a]infernus et [b]os vulvae,
et terra, quae non satiatur aqua;
ignis vero nunquam dicit: Sufficit.
17 Oculum, qui [c]subsannat patrem
et qui [d]despicit partum matris suae,
[e]effodiant eum [f]corvi de torrentibus,
et [g]comedant eum filii aquilae?
18 Tria sunt difficilia mihi,

i cf. Ecli 33, 25-28.
j Ec 5, 1; Ecli 4, 34; Jc 1, 19. — cf. cp. 26, 12.
k cp. 15, 18; 26, 21.
l cp. Jc 1, 20.
m cp. 11, 2; 16, 18; 17, 19; 18, 12; 2 Rg 22, 28; Ecli 10, 17; Mt 23, 12; Jc 4, 6, 10; 1 Pt 5, 5, 6.
n cp. 15, 33; Jb 22, 29.
o cf. Ps 49, 18.
p cf. cp. 8, 36; 15, 32; 20, 2; Ecli 19, 4.
q cf. Jd 17, 2. — v. Lv 5, 1.
r Lc 12, 4. — cf. Gn 12, 12, 13; 20, 2, 11; 26, 7; Jo 12, 42, 43.
s cp. 16, 20; 28, 25.
t cp. 9, 6.
u Is 49, 4; 1 Cor 4, 4, 5. — cf. Ps 30, 16.
v cf. Sap 2, 15; Ecli 3, 21; 2 Cor 6, 14, 15.
x cp. 7, 2; Mt 19, 17.
a cp. 31, 1. — cf. Nm 24, 2-4. 15, 16.
b v. Ps 48, 11.
c cp. 9, 10.
d Jo 3, 13. — cf Ecli 1, 2.
e Jb 38, 4-11; Ps 103, 3-6. — cf. Is 40, 12.
f cf. Jb 26, 8.
g cf. Ap 19, 12.
h Ps 11, 7; 17, 31; 18, 9; 118, 140.
i Dt 4, 2; 12, 32. — cf. Ap 22, 18.
8, 7] R. in D. 1 Aug.
j Gn 45, 28.
*8] * Catech. R. IV 4, 3; 13, 10.*
k Ecli 40, 29. — cf. 1 Tm 6, 6.
l Gn 28, 20; Mt 6, 11, 34; 1 Cor 9, 8; 1 Tm 6, 8.
m Dt 8, 12; 31, 20; 32, 15; 2 Es 9, 25. — cf. vr. 22.
n Js 24, 27; Ecli 27, 1.
o Ex 5, 21. — cf. Jb 21, 14.
p cp. 6, 30. — cf. Ecli 27, 1.
q Is 8, 21.
r cf. Ps 14, 3; 100, 5.
s Ec 7, 22. — cf. Ecli 21, 6.
t cp. 20, 20. — cf. vr. 17; Ecli 3, 11. — v. Ex 21, 17.
u cf. cp. 20, 9; Is 65, 5; Mt 23, 27; Lc 18, 9.
v cp. 6, 17; Is 2, 11. — v. Ps 100, 5.
w cf. Ps 56, 5.
x cf. Jb 29, 17.
y v. Ps 13, 4; 52, 5; Is 9, 12.
z vr. 18, 21, 29. — cf. cp. 6, 16; Am 1, 3.
a v. cp. 27, 20
b cf. Gn 30, 1; Ecli 26, 15.
*17] * Catech. R. III 5, 20.*
c cf. vr. 11; Gn 9, 22.
d cf. cp. 23, 22.
e cf. Nm 16, 14.
f cf. Jr 16, 4.
g cf. 1 Rg 17, 44; 3 Rg 14, 11; 2 Mc 9, 15.

et quartum penitus ignoro:
19 [h]viam aquilae in caelo, viam colubri super petram,
[i]viam navis in medio mari et viam viri in adulescentia.
20 Talis est et via mulieris adulterae, [j]quae comedit
et tergens os suum dicit: Non sum operata malum.
21 Per tria [k]movetur terra
et quartum non potest sustinere:
22 [l]per servum, cum regnaverit,
per stultum, [m]cum saturatus fuerit cibo,
23 per [n]odiosam mulierem, cum [o]in matrimonio fuerit adsum-
et per [p]ancillam, cum fuerit heres dominae suae. [pta,
24 Quattuor sunt minima terrae et ipsa sunt sapientiora sa-
25 [q]formicae populus infirmus, [pientibus:
qui praeparat in messe cibum sibi,
26 [r]lepusculus plebs invalida,
qui collocat in petra cubile suum,
27 [s]regem locusta non habet et egreditur universa per [t]turmas
28 [u]stellio manibus nititur et moratur in aedibus regis. [suas
29 Tria sunt quae bene gradiuntur,
et quartum quod incedit feliciter:
30 leo fortissimus bestiarum [v]ad nullius pavebit occursum,
31 gallus succinctus lumbos et aries,
nec est rex qui resistat ei.
32 Est qui stultus apparuit, postquam elevatus est in sublime;
si enim intellexisset, [x]ori suo imposuisset manum.
33 Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac exprimit
et qui vehementer emungit elicit sanguinem, [butyrum,
et qui provocat iras producit discordias.

31 Verba Lamuelis regis. [a]Visio qua erudivit eum mater sua:
2 Quid, dilecte mi, quid, [b]dilecte uteri mei,
quid, [c]dilecte votorum meorum?
3 [d]Ne dederis mulieribus substantiam tuam
et divitias tuas ad delendos reges.
4 [e]Noli regibus, o Lamuel, noli regibus dare vinum,
quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas;
5 et ne forte bibant et obliviscantur iudiciorum
et [f]mutent causam filiorum pauperis.
6 [g]Date siceram maerentibus
et vinum his qui amaro sunt animo:
7 bibant et [h]obliviscantur egestatis suae
et doloris sui non recordentur amplius.
8 [i]Aperi os tuum muto,
et causis omnium filiorum qui pertranseunt:
9 Aperi os tuum, [j]decerne quod iustum est
et [l]iudica [m]inopem et pauperem.
10 [n]Mulierem fortem quis inveniet?
Procul et de ultimis finibus [o]pretium eius.
11 Confidit in ea cor viri sui, et spoliis non indigebit;
12 reddet ei bonum et non malum omnibus diebus vitae
13 [p]quaesivit lanam et linum [suae;
et operata est consilio manuum suarum;
14 facta est quasi navis institoris,
de longe portans panem suum,
15 et [q]de nocte surrexit [r]deditque praedam domesticis suis
et cibaria ancillis suis;
16 consideravit agrum et emit eum,
de fructu manuum suarum plantavit vineam.
17 [s]Accinxit fortitudine lumbos suos
et roboravit bracchium suum;
18 gustavit et vidit quia bona est negotiatio eius,
[t]non exstinguetur in nocte lucerna eius.
19 [u]Manum suam misit ad fortia,

h Sap 5, 10, 11; Jr 12, 26.
i v. vr. 15, 18.
j cf. cp. 9, 17; Ecli 23, 24.
k Jl 2, 10; Am 8, 8.
l cp. 19, 10; Ec 10, 6, 7.
m cf. vr. 9.
n cf. Dt 21, 15-17.
o cf. Is 54, 1; 62, 4.
p Gn 16, 3.
q cp. 6, 6-8. — cf. cp. 10, 5.
r Lv 11, 5; Ps 103, 18.
s cf. cp. 6, 7.
t cf. Jl 2, 7, 8, 25.
u Lv 11, 20. — cf. Lv 11, 27.
v v. vr. 15, 18, 21. — cf. cp. 6, 16.
x Jd 18, 19; Sap 8, 12; Mic 7, 16. — v. Jb 21, 5.

a v. cp. 30, 1.
b Is 49, 15. — cf. 2 Mc 7, 27.
c cf. 1 Rg 1, 11, 27.
d cp. 5, 9. — cf. Dt 17, 17; 3 Rg 11, 1.
e cp. 20, 1; Ec 10, 16; Os 7, 5. — cf. 1 Rg 16, 9; 20, 16.
f cf. Ecli 31, 38-40; Is 5, 22, 23.
g cf. Mt 27, 34.
h cf. Ps 103, 15; Ecli 40, 20.
i Jb 29, 12, 15, 16. — cf. Is 1, 17.
j Lv 19, 15; Dt 1, 16. — cf. cp. 16, 10; 20, 8.
l Jr 22, 16. — cf. Is 1, 17.
m vr. 20; Ps 39, 18; 85, 1.
n cp. 12, 4; Rt 3, 11. — cf. cp. 18, 22; 19, 14; 26, 1; 2 Mc 7, 21.
10-31] cf. Ecli 26, 1-3, 16-24.
10-31] L. et LL. etc. in cm. Sctar.
o Ecli 7, 21. — cf. Jb 28, 18.
p cf. vr. 19, 21, 22, 24.
q cf. cp. 20, 13.
r Lc 12, 42. — cf. Ps 110, 5.
s cf. vr. 25.
t cf. cp. 20, 20; Jo 18, 5, 6; Jr 25, 10.
u cf. cp. 19, 17; 22, 9; Ecli 7, 36; Rm 12, 13; Eph 4, 28.

virtutes ab omnibus praedicandas vates commendat.
I. Rerum humanarum vanitas (1, 1-7, 1). *Demonstratio desumitur:* 1) *ex generali consideratione* (*1-11*). 2) *ex sua ipsius auctoris experientia, qua no-*

et digiti eius apprehenderunt fusum;
20 manum suam aperuit [v]inopi
et palmas suas extendit ad pauperem,
21 [w]non timebit domui suae a frigoribus nivis;
omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.
22 [x]Stragulatam vestem fecit sibi,
[y]byssus et [z]purpura indumentum eius;
23 [a]nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus
24 [b]Sindonem fecit et vendidit [terrae.
et cingulum tradidit Chananaeo;
25 [c]fortitudo et decor indumentum eius,
et [d]ridebit in die novissimo.
26 [e]Os suum aperuit sapientiae,
et lex clementiae in lingua eius;
27 consideravit semitas domus suae
et [f]panem otiosa non comedit.
28 Surrexerunt filii eius et beatissimam praedicaverunt,
vir eius et laudavit eam.
29 [g]Multae filiae congregaverunt divitias,
tu supergressa es universas.
30 [h]Fallax gratia et vana est pulchritudo,
[i]mulier timens Dominum ipsa laudabitur.
31 Date ei de [j]fructu manuum suarum,
et laudent eam in portis opera eius.

20] Tr. et V. All. in fss. s. Vinc. a P. et Jo. B. de R.
v cf. vr. 9.
w cf. cp. 25, 20.
x cf. cp. 7, 16.
y Gn 41, 42; Ap 19, 8, 14.
z Jb 8, 26.
a Rt 4, 1, 2; Jb 29, 7; Ps 126, 5.
b Jd 14, 12; Is 3, 23. — cf. Ac 9, 39.
c cf. vr. 17; Jb 29, 14; Ps 92, 1; Is 61, 10.
d cf. Jb 5, 22; Ps 58, 9.
e cf. Tt 2, 3.
f cf. 2 Th 3, 9, 10.
g Cn 6, 8.
29] R. in fs. Matern. BMV.
h cp. 11, 22; 1 Tm 2, 9.
i cp. 11, 16.
j Ac 9, 36; 1 Tm 2, 10.

ECCLESIASTES

QUI AB HEBRAEIS "COHELETH" APPELLATUR

ERBA [a]Ecclesiastae filii David [b]regis Ierusalem.
2 [c]Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes;
vanitas vanitatum, et [d]omnia vanitas.
3 [e]Quid habet amplius homo de universo labore
suo quo laborat sub sole?
4 [f]Generatio praeterit, et generatio advenit;
[g]terra autem in aeternum stat. [vertitur;
5 [h]Oritur sol et occidit et ad locum suum re-
ibique renascens 6 [i]gyrat per meridiem et flectitur ad
Lustrans universa in circuitu pergit spiritus [aquilonem.
et in circulos suos revertitur.
7 [j]Omnia flumina intrant in mare, et mare non redundat;
ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum
fluant. [mone.
8 Cunctae res difficiles: [l]non potest eas homo explicare ser-
[m]Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.
9 [n]Quid est quod fuit? Ipsum quod futurum est.
Quid est quod factum est? Ipsum quod faciendum est.
10 Nihil sub sole novum,
nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est;
[o]iam enim praecessit in saeculis quae fuerunt ante nos.
11 [p]Non est priorum memoria;
sed nec eorum quidem, quae postea futura sunt,
erit recordatio apud eos qui futuri sunt in novissimo.

1-17] LL. in D. 2 Aug.
a vr. 12; cp. 7, 28; 12, 8, 9.
b vr. 12.
c vr. 14; cp. 12, 8.
d cf. cp. 7, 20; Ps 143, 4; Rm 8, 20. — v. Ps 38, 6.
e cp. 2, 11, 22; 3, 9; 5, 15.
f cf. Jb 14, 2; Ecli 14, 19.
g Ps 103, 5; 118, 90.
h cf. Ps 18, 6, 7.
i cf. cp. 11, 5; Jo 3, 8.
j Ecli 40, 11.
l cp. 8, 17; Ecli 43, 29. — cf. Ps 105, 2.
m cp. 4, 8; Pro 27, 20. — cf. Is 11, 3.
n cp. 3, 15; 6, 10. — cf. 2 Pt 3, 4.
o cp. 3, 15.
p cp. 2. 16. — cp. Sap 2, 4. — v. cp. 9, 5.

vit huius mundi rerum inquisitionem (12-18) et fruitionem, ipsas quoque delicias sapienter comparatas omnino esse caducas (2, 1-11); sapientia autem, quanquam stultitiae praestat (12-17), item copia divitiarum et

12 Ego Ecclesiastes fui rex Israël in Ierusalem
13 et [q]proposui in animo meo quaerere
et investigare sapienter de omnibus quae fiunt sub sole.
[r]Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum,
ut occuparentur in ea.
14 Vidi cuncta quae fiunt sub sole,
et ecce [s]universa vanitas et adflictio spiritus.
15 [t]Perversi difficile corriguntur,
et [u]stultorum infinitus est numerus.
16 Locutus sum in corde meo dicens:
Ecce magnus effectus sum
et [v]praecessi omnes sapientia qui fuerunt ante me in Ie-
et mens mea contemplata est multa sapienter, [rusalem;
et didici 17 [w]dedique cor meum ut scirem prudentiam
atque doctrinam erroresque et stultitiam
et agnovi quod in his quoque esset [x]labor et adflictio spiritus;
18 eo quod [y]in multa sapientia multa sit indignatio,
et qui addit scientiam addit et laborem.

2

1 [a]Dixi ego in corde meo: Vadam et adfluam deliciis et fruar
et vidi quod hoc quoque esset vanitas. [bonis;
2 [b]Risum reputavi errorem
et gaudio dixi: Quid frustra deciperis?
3 [c]Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam,
[d]ut animum meum transferrem ad sapientiam devitarem-
donec viderem quid esset utile filiis hominum, [que stultitiam,
quo facto opus est sub sole numero dierum vitae suae.
4 Magnificavi opera mea, [e]aedificavi mihi domos
et plantavi [f]vineas, 5 feci [g]hortos et pomaria
et consevi ea cuncti generis arboribus
6 et exstruxi mihi piscinas aquarum,
ut irrigarem [h]silvam lignorum germinantium;
7 possedi [i]servos et ancillas multamque familiam habui,
[j]armenta quoque et magnos ovium greges,
ultra omnes qui fuerunt ante me in Ierusalem;
8 coacervavi mihi argentum et [l]aurum
et substantias [m]regum ac [n]provinciarum;
feci mihi [o]cantores et cantatrices et delicias filiorum hominum,
scyphos et urceos in ministerio ad vina fundenda,
9 et [p]supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in
sapientia quoque perseveravit mecum. [Ierusalem:
10 Et omnia, [q]quae desideraverunt oculi mei, non negavi eis
nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur
et oblectaret se in his quae praeparaveram;
et hanc [r]ratus sum partem meam si uterer labore meo.
11 Cumque me convertissem ad universa opera, quae fecerant
et ad labores in quibus frustra sudaveram, [manus meae.
vidi in omnibus [s]vanitatem et adflictionem animi
et nihil [t]permanere sub sole.

12 [u]Transivi ad contemplandam sapientiam
erroresque et stultitiam. [suum?
Quid est, inquam, homo, ut sequi possit regem factorem
13 Et vidi quod tantum praecederet sapientia stultitiam,
quantum differt lux a tenebris.
14 [v]Sapientis oculi in capite eius, stultus in tenebris ambulat;
et didici quod [x]unus utriusque esset interitus. [erit,
15 Et dixi in corde meo: [y]Si unus, et stulti et meus, occasus
quid mihi prodest quod maiorem sapientiae dedi operam?
Locutusque cum mente mea,
animadverti quod hoc quoque esset vanitas. [petuum,
16 Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in per-
et [z]futura tempora oblivione cuncta pariter operient:
[a]moritur doctus similiter ut indoctus.
17 Et idcirco taeduit me vitae meae.

q vr. 17; cp. 7, 25; 8, 9. — cf. Rg 4, 33; Sap 7, 17; Ecli 39, 5.
r cp. 3, 11. — cf. Gn 3, 19; Ecli 40, 1 ss.
s vr. 2; cp. 2, 11, 17, 27; 4, 4; 6, 9.
t cf. cp. 7, 14.
u cf. Ecli 6, 23.
v cp. 2, 9. — cf. 3 Rg 3, 12, 13; 4, 30; 10, 7, 23.
w vr. 13. — cf. cp. 2, 3, 12; 7, 24-26.
x v. vr. 14.
y cf. cp. 12, 12; Ecli 21, 15.

1-11] *LL. in fr. 2 p. D. 2 Aug.*
a Sap 2, 6; Lc 12, 19.
b cf. Pro 14, 13.
c Pro 20, 1; 31, 4-7.
d cp. 1, 17; 7, 26.
e v. 3 Rg 7, 1-12.
f Cn 8, 11.
g Cn 4, 13; 5, 1; 6, 10.
h 2 Es 2, 8.
i Gn 14, 14; 15, 3.
j cf. 1 Rg 4, 22, 23.
l 3 Rg 9, 28; 10, 10; 14, 21.
m cf. 3 Rg 4, 21; 10, 15.
n 3 Rg 20, 14; Lm 1, 1; Ez 19, 8.
o cf. 2 Rg 19, 35; 2 Par 35, 25.
p 3 Rg 10, 23; 1 Par 29, 25.
q cf. cp. 11, 9; Sap 2, 8; Ecli 18, 30; Lm 3, 51.
r cp. 3, 22; 5, 18; 9, 9.
s v. cp. 1, 14.
t v. cp. 1, 3.
u cp. 1, 17; 7, 26.
v cp. 8, 1; Pro 17, 24.
x vr. 16; cp. 6, 8; Ps 48, 11. — cf. cp. 3, 19; 9, 2, 3.
y cf. vr. 16.
z cp. 1, 11; Sap 2, 4; Ecli 44, 9. — v. cp. 9, 5.
a v. vr. 14.

opes minime sunt anxie expetendae (18-23), cum satis sit bonis a Deo datis ut quisque fruatur (24-26). Ceterum suum cuique rei tempus est divinitus praestitutum (3,1-11), ideoque consentaneum est Dei voluntati obsequi

videntem mala universa esse sub sole,
et cuncta vanitatem et adflictionem spiritus.
18 Rursus detestatus sum omnem industriam meam,
[b]qua sub sole studiosissime laboravi habiturus heredem
19 [c]quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit [post me,
et dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi et sol-
et est quidquam tam vanum? [licitus fui:
20 Unde cessavi renuntiavitque cor meum
ultra laborare sub sole;
21 nam, cum alius laboret in sapientia et doctrina et sollici-
homini otioso quaesita dimittit: [tudine,
et hoc ergo vanitas et magnum malum.
22 [d]Quid enim proderit homini de universo labore suo
et [e]adflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est?
23 [f]Cuncti dies eius doloribus et aerumnis pleni sunt,
nec per noctem mente requiescit:
et hoc nonne vanitas est?

24 [g]Nonne melius est [h]comedere et bibere
et ostendere animae suae bona de laboribus suis?
Et [i]hoc de manu Dei est.
25 Quis ita devorabit et deliciis adfluet ut ego?
26 Homini bono in conspectu suo dedit Deus
sapientiam et scientiam et laetitiam;
peccatori autem dedit [j]adflictionem et [l]curam superfluam,
ut addat et congreget et tradat ei qui placuit Deo;
sed et [m]hoc vanitas est et cassa sollicitudo mentis.

3
1 Omnia tempus habent,
et [a]suis spatiis transeunt universa sub caelo.
2 Tempus nascendi et tempus [b]moriendi,
tempus plantandi et tempus evellendi quod plantatum est,
3 tempus occidendi et tempus sanandi,
tempus destruendi et tempus aedificandi,
4 tempus [c]flendi et tempus ridendi,
tempus plangendi et tempus [d]saltandi,
5 tempus [e]spargendi lapides et tempus [f]colligendi,
tempus amplexandi et tempus [g]longe fieri ab amplexibus,
6 tempus adquirendi et tempus [h]perdendi,
tempus custodiendi et tempus [i]abiciendi,
7 tempus scindendi et tempus consuendi,
tempus [j]tacendi et tempus loquendi,
8 tempus dilectionis et tempus [l]odii,
tempus [m]belli et tempus pacis.
9 [n]Quid habet amplius homo de labore suo?
10 Vidi adflictionem, quam [o]dedit Deus
filiis hominum, ut distendantur in ea.
11 [p]Cuncta fecit bona in tempore suo
et mundum tradidit disputationi eorum,
ut [q]non inveniat homo opus,
quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.
12 Et cognovi quod [r]non esset melius nisi laetari
et [s]facere bene in vita sua;
13 [t]omnis enim homo qui comedit et bibit
et videt bonum de labore suo, hoc [u]donum Dei est.
14 Didici quod omnia opera, quae fecit Deus,
perseverent in perpetuum;
[v]non possumus eis quidquam addere nec auferre,
quae fecit Deus ut timeatur.
15 [w]Quod factum est ipsum permanet,
quae futura sunt iam fuerunt,
et Deus instaurat quod abiit.

16 [x]Vidi sub sole in loco iudicii impietatem
et in loco iustitiae iniquitatem
17 et dixi in corde meo: Iustum et [z]impium iudicabit Deus,

b cf. cp. 1, 3.
c cf. Ps 38, 7; 48, 11; Ecli 11, 20; Lc 12, 20.
d v. cp. 1, 3.
e cf. cp. 1, 14.
f Jb 5, 7; 14, 1.
g cp. 3, 12, 13, 22; 5, 18; 8, 15. — cf. Sap 2, 7; Ph 3, 1; 1 Tm 6, 17.
h cf. cp. 9, 7; Lc 12, 19; 1 Cor 15, 32.
i cf. cp. 3, 13; 5, 18.
j Jb 32, 8; Sap 3, 9; Ecli 1, 10; Jo 7, 17.
l cf. Jb 27, 16, 17; Pro 13, 22; 28, 8.
m v. cp. 1, 14.
1-17] *LL. in fr. 3 p. D. 2 Aug.*
a vr. 17; cp. 8, 6.
b Heb 9, 27. — cf. vr. 20; Jb 14, 5 etc.
c cf. 1 Mc 1, 28; Rm 12, 15.
d cf. 2 Rg 6, 14. — v. Ex 15, 20.
e cf. 4 Rg 3, 25.
f cf. Is 5, 2.
g cf. Jl 2, 16.
h cf. Ecli 29, 13; Mt 10, 30.
i cf. Pro 11, 24.
j Pro 13, 3; Ecli 18, 19; 20, 7. 8, 22; 32, 4; Am 5, 13.
l cf. Ps 138, 21, 22; Lc 14, 26.
m cf. Mt 10, 34; Lc 12, 51.
n v. cp. 1, 3.
o v. Gn 3, 17-19.
p cp. 7, 30; Ecli 39, 21, 39. — cf. Gn 1, 31.
q cp. 8, 17; 11, 5. — cf. Pro 25, 2.
r cf. vr. 22.
s Ps 33, 15; 36, 3.
t v. cp. 2, 24.
u cf. cp. 2, 24; 5, 19; Ecli 11, 14.
14] * *Conc. Valent. (an. 853) can. 3.*
v Ecli 18, 5. — cf. Jc 1, 17.
w cf. cp. 1, 9.
x cp. 4, 1. — cf. cp. 5, 7.
z cp. 12, 14; Mt 16, 27; 2 Cor 5, 10. — v. Rm 2, 6-11; 2 Th 1, 6-10.

(12-15), nec putandum est in praesenti vita omnia secundum iustitiam fieri (16-22). 3) Cum ex calamitatibus quibus omnes (4, 1-17), reges non excepti premimur qui quandoque gratiam populi amittunt (13-16), Deum

et [a]tempus omnis rei tunc erit.
18 Dixi in corde meo de filiis hominum,
ut probaret eos Deus et ostenderet similes esse [b]bestiis.
19 Idcirco unus interitus est hominis et iumentorum,
et aequa utriusque conditio.
Sicut moritur homo, sic et illa moriuntur: [plius:
similiter spirant omnia, et nihil habet homo iumento am-
cuncta subiacent vanitati, 20 et omnia pergunt ad unum locum:
[c]de terra facta sunt et in terram pariter revertuntur.
21 [d]Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum,
et si spiritus iumentorum descendat deorsum?
22 Et deprehendi [e]nihil esse melius, quam laetari hominem in
et [f]hanc esse partem illius. [opere suo,
Quis enim eum adducet ut [g]post se futura cognoscat?

4

1 [a]Verti me ad alia et [b]vidi calumnias, quae sub sole geruntur,
et lacrimas innocentium et [c]neminem consolatorem,
nec posse resistere eorum violentiae cunctorum auxilio
2 et [d]laudavi magis mortuos quam viventes [destitutos;
3 et [e]feliciorem utroque iudicavi qui necdum natus est
nec vidit mala quae sub sole fiunt.
4 Rursum contemplatus sum omnes labores hominum
et industrias animadverti [f]patere invidiae proximi;
et in hoc ergo [g]vanitas et cura superflua est.
5 Stultus [h]complicat manus suas et [i]comedit carnes suas
dicens: 6 [j]Melior est pugillus cum requie, [animi.
quam plena utraque manus cum labore et adflictione
7 Considerans repperi et aliam vanitatem sub sole.
8 Unus est et secundum non habet, non filium, non fra-
et tamen laborare non cessat, [trem,
[k]nec satiantur oculi eius divitiis,
nec recogitat dicens: [l]Cui laboro et fraudo animam meam
In hoc quoque [m]vanitas est et adflictio pessima. [bonis?
9 [n]Melius est ergo duos esse simul quam unum;
[o]habent enim emolumentum societatis suae.
10 Si unus ceciderit, ab altero fulcietur.
Vae soli, quia, cum ceciderit, non habet sublevantem se.
11 [p]Et, si dormierint duo, fovebuntur mutuo:
unus quomodo calefiet?
12 Et, si quispiam praevaluerit contra unum, duo resistunt ei;
funiculus triplex difficile rumpitur.
13 Melior est puer pauper et sapiens rege sene et stulto,
qui nescit praevidere in posterum:
14 [r]quod de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad
et alius natus in regno inopia consumatur. [regnum;
15 Vidi cunctos viventes qui ambulant sub sole
cum adulescente secundo, qui consurget pro eo.
16 Infinitus numerus est populi omnium qui fuerunt ante eum,
et qui postea futuri sunt non laetabuntur in eo;
sed et hoc [s]vanitas et adflictio spiritus.
17 [t]Custodi pedem tuum ingrediens [u]domum Dei,
et appropinqua ut audias.
[v]Multo enim melior est oboedientia quam stultorum victimae,
qui nesciunt quid faciunt mali.

5

1 [a]Ne temere quid loquaris,
neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem co-
Deus enim in caelo, et tu super terram; [ram Deo.
[b]idcirco sint pauci sermones tui.
2 Multas curas sequuntur somnia,
et [c]in multis sermonibus invenietur stultitia.
3 [d]Si quid vovisti Deo, [e]ne moreris reddere;
displicet enim ei infidelis et stulta promissio;
[f]sed quodcumque voveris redde;

a vr. 1; cp. 8, 6.
b cf. Ps 48, 13, 21; 72, 23.
c cp. 12, 7; Gn 2, 7; 3, 19; Ps 102, 14; Sap 2, 3; Ecli 10, 9; 17, 1, 2; 40, 11; 41, 13.
d Sap 2, 2. — cf. cp. 12, 7.
e v. cp. 2, 24.
f v. cp. 2, 10.
g cp. 2, 19; 8, 7; 10, 14.
1-13] LL. in fr. 4 p. D. 2 Aug.
a cp. 9, 11.
b cp. 5, 7; Jb 35, 9.
c Ps 68, 21; Lm 1, 2, 9, 17, 21; Nh 3, 7.
d cp. 7, 2. — v. Jb 3, 11-26.
e v. cp. 6, 3.
f cf. Dn 6, 4.
g v. cp. 1, 14.
h Pro 6, 10. — cf. Pro 28, 19.
i cf. Is 9, 20.
j cf. Ps 36, 16; Pro 15, 16; 16, 8; 17, 1.
k cf. cp. 1, 8. — v. Pro 27, 20; 1 Jo 2, 16.
l cf. cp. 2, 18; Ps 38, 7; 126, 2; Ecli 11, 11; 14, 4.
m v. cp. 1, 14.
n cf. Gn 2, 18; Ps 132, 1; Lc 10, 1.
o Pro 18, 19.
p cf. 1 Rg 1, 4.
q cf. cp. 9, 15, 16; Pro 10, 1; 28, 6.
r cf. Gn 41, 14-43; 3 Rg 11, 11, 12; 4 Rg 25, 27-30.
s v. cp. 1, 14.
t cf. Ex 3, 5; Is 1, 12.
u cf. Gn 28, 17.
v 1 Rg 15, 22. — v. Pro 15, 8.
1-13] LL. in fr. 5 p. D. 2 Aug.
a cf. Pro 29, 20; Ecli 4, 34; Jc 1, 19.
b cf. Ecli 7, 15; Mt 6, 7.
c cp. 10, 14; Pro 10, 19. — cf. Jb 11, 2; Ecli 7, 15; 20, 8.
d Nm 30, 3; Jb 22, 27.
e Dt 23, 21, 23; Ps 49, 14.
f Ps 65, 13, 14; 75, 12.

in hoc imitantes, cui debitus cultus a creaturis nonnunquam negatur (17-5, 8); tum a sollicitudinibus, quae bona temporalia in causam laboris et adflictionis (9-16) saepe convertunt. Concluditur utendum esse bonis a

4 [g]multoque melius est non vovere,
[h]quam post votum promissa non reddere.
5 Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam;
neque dicas coram [i]angelo: [j]Non est providentia;
ne forte iratus Deus contra sermones tuos
dissipet cuncta opera manuum tuarum.
6 [k]Ubi multa sunt somnia plurimae sunt vanitates
et sermones innumeri; [l]tu vero Deum time.
7 [m]Si videris calumnias egenorum et violenta iudicia
et subverti iustitiam in provincia, [n]non mireris super hoc
quia [o]excelso excelsior est alius, [negotio;
et super hos quoque eminentiores sunt alii;
8 et insuper universae terrae rex imperat servienti.
9 [p]Avarus non implebitur pecunia,
et [q]qui amat divitias fructum non capiet ex eis.
Et hoc ergo vanitas.
10 [r]Ubi multae sunt opes, multi et qui comedunt eas. [suis?
Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis
11 [s]Dulcis est somnus operanti, sive parum sive multum come-
[t]saturitas autem divitis non sinit eum dormire. [dat;
12 [u]Est et alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole:
divitiae conservatae in malum domini sui.
13 Pereunt enim in adflictione pessima:
generavit filium qui in summa egestate erit.
14 [v]Sicut egressus est nudus de utero matris suae,
sic revertetur et [w]nihil auferet secum de labore suo.
15 Miserabilis prorsus infirmitas:
quomodo venit, sic revertetur.
[y]Quid ergo prodest ei quod [z]laboravit in ventum?
16 Cunctis diebus vitae suae [a]comedit in tenebris
et in curis multis et in aerumna atque tristitia. [bat,
17 Hoc itaque visum est mihi bonum, [b]ut comedat quis et bi-
et fruatur laetitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub
numero dierum vitae suae quos dedit ei Deus; [sole,
et [c]haec est pars illius.
18 Et omni homini, [d]cui dedit Deus divitias,
atque [e]substantiam [f]potestatemque ei tribuit,
ut comedat ex eis et fruatur parte sua
et laetetur de labore suo: [g]hoc est donum Dei.
19 Non enim satis recordabitur dierum vitae suae,
eo quod Deus occupet deliciis cor eius.

6
1 [a]Est et aliud malum quod vidi sub sole,
et quidem frequens apud homines:
2 vir, [b]cui dedit Deus divitias et substantiam et honorem,
et [c]nihil deest animae suae, ex omnibus quae desiderat;
[d]nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo,
sed [e]homo extraneus vorabit illud:
hoc vanitas et miseria magna est.
3 Si genuerit quispiam centum liberos
et vixerit multos annos et [f]plures dies aetatis habuerit,
et anima illius [g]non utatur bonis substantiae suae
[h]sepulturaque careat;
de hoc ego pronuntio, quod [i]melior illo sit abortivus.
4 [j]Frustra enim venit et pergit ad tenebras,
et oblivione delebitur nomen eius.
5 Non vidit solem neque cognovit distantiam boni et mali.
6 Etiam si duobus milibus annis vixerit
et [k]non fuerit perfruitus bonis,
nonne ad unum locum properant omnia?
7 [l]Omnis labor hominis in ore eius;
sed anima eius non implebitur.
8 [m]Quid habet amplius sapiens a stulto?
et quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est vita?

g cf. Pro 20, 25; Ac 5, 4.
h cf. Dt 23, 21; Mt 5, 33.
i cf. Ml 2, 7; 1 Cor 11, 10; Ap 1, 20. — v. Lv 5, 6-8.
j (Lv 4, 2; Nm 15, 22-26).
k Ecli 34, 5. — cf. Is 29, 8.
l cp. 12, 13; Dt 6, 2; 10, 12; Lc 12, 5.
m cp. 3, 16; 4, 1.
n cf. 1 Pt 4, 12; Ecli 11, 22.
o cf. Ps 11, 6; Sap 6, 6; Eph 6, 9.
9] * *Catech. R. III 10, 12; IV 13, 13.*
p cf. Ps 51, 9; Pro 28, 22. — v. Pro 27, 20.
q Por 28, 8; Ecli 14, 4. — cf. Lc 12, 20.
r cf. Pro 14, 20; 19, 4, 6; Ecli 6, 10; 37, 5.
s Ecli 31, 24. — cf. Sap 8, 7.
t cf. Ecli 31, 30; 37, 34.
u cp. 6, 1.
v 1 Tm 6; 7. — cf. Sap 7, 6. — v. Jb 1, 21.
w Jb 27, 19; Ps 48, 18; Ecli 11, 20.
x Ecli 14, 15.
y cp. 1, 3.
z cf. Pro 11, 29; Ecli 34, 2.
a cf. Ps 126, 2; Ecli 14, 10.
b v. cp. 2, 24.
c v. cp. 2, 10.
d cp. 6, 2. — cf. cp. 2, 24.
e 2 Par 1, 11.
f cf. cp. 6, 2.
g Jb 1, 21; Ecli 11, 14. — v. cp. 3, 13.
a cp. 15, 12. — cf. Ecli 30, 18-21.
1-9] *LL. in fr. 6 p. D. 2 Aug.*
b cp. 5, 19; Ecli 11, 18-20. — cf cp. 5, 18, 19.
c cf. Jb 21, 7-13.
d cf. cp. 5, 15; Lc 12, 20.
e cp. 2, 18, 19. — cf. Ecli 14, 4.
f Gn 47, 8, 9.
g cf. vr. 6.
h Is 14, 20: Jr 8, 2; 22, 19. — cf. 4 Rg 9, 35.
i cf. Jb 3, 16; 1 Cor 15, 80.
j cf. Sap 2, 3, 4.
k vr. 3.
l cf. Pro 16, 26.
m cf. cp. 2, 15.

Deo datis, nec vires impendendas in aliorum tantum utilitatem (6, 1-7, 1).
II. Praecepta ad tranquillam vitam agendam (7, 2-12, 8). 1) *In omnibus rebus est id, quod propositum est, respiciendum ex eoque omnia iudicanda (2-12).*

n cp. 11, 9. — cf. Pro 23, 5.
o v. cp. 1, 14.
p Jb 9, 32; Is 10, 15; 45, 9. — cf. 1 Cor 10, 22.
1-14] *LL. in sb. p. D. 2 Aug.*
a Pro 25, 17; Ecli 3, 22. — cf. Sap 9, 16; Rm 12, 3, 16.
b cp 8, 13. — v. Ps 101, 12.
c cf. cp. 2, 18; 3, 22.
d Pro 22, 1; Ecli 41, 15, 16. — cf. Cn 1, 2: Ecli 7, 38.
e cp. 4, 2; Tb 3, 9; Ecli 30, 17; Jn 4, 3. — cf. cp. 12, 7; 2 Rg 19, 4; Sap 3, 1; Ap 14, 13.
f cf. Ecli 7, 38, 39.
g Pro 25, 23. — cf. 2 Cor 7, 10.
h Pro 25, 23. — cf. Ecli 7, 26; 2 Cor 7, 10.
i Pro 28, 18: 15, 31, 32; 27, 6. — v. Ps 140, 5.
j Ecli 21, 23.
k cf. Jl 2, 5.
l cf. Is 54, 14.
9] * *cf. Catech. R. IV 17, 1.*
m v. Pro 14, 29.
n cf. Pro 14, 17; 16, 32; Jc 1, 19.
o cf. Eph 4, 26.
p cf. Ecli 39, 40.
q cp. 6, 5; 11, 7.
r cf. 10, 19; Pro 13, 8; Ecli 8, 3.
s cf. Pro 3, 2, 18; 8, 35.
t cf. cp. 3, 11.
u cf. cp. 1, 15; Is 14, 27.
v cf. cp. 3, 4, 22; Dt 28, 47.
w Ecli 33, 15. — cf. Ecli 39, 39, 40.
x cf. cp. 3, 11; 8, 12.
y cp. 9, 9.
z cp. 8, 14; Ps 72, 12, 13.
a cp. 8, 12, 13.
b cf. Pro 30, 33; Rm 12, 3.
c cf. Pro 10, 27. — v. Jb 15, 32, 33; 22, 16.
d cp. 11, 6.
e v. cp. 9, 16, 18.
21] * *cf. Conc. Milev. II can. 7.* — * *Catech. R. IV 14, 5.*
f 3 Rg 8, 46; 2 Par 6, 36; Jb 9, 20; 15, 14; 25, 4; Pro 20, 9: Ecli 7, 5: 8, 6; 1 Jo 1, 8.
g Pro 30, 10.
h cf. Gal 6, 1.
i cf. Rm 1, 22.
j cf. Rm 11, 33.
k Jb 28, 12, 20. — cf. 1 Tm 6, 16.
l cp. 1, 17; 2, 12.

9 [n]Melius est videre quod cupias, quam desiderare quod ne-
sed et [o]hoc vanitas est et praesumptio spiritus. [scias;
10 Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius;
et scitur quod homo sit
et [p]non possit contra fortiorem se in iudicio contendere.
11 Verba sunt plurima multamque in disputando habentia va-

7

1 [a]Quid necesse est homini maiora se quaerere, [nitatem.
cum ignoret quid conducat sibi in vita sua,
numero dierum peregrinationis suae
et tempore [b]quod velut umbra praeterit? [sole sit?
Aut quis ei poterit indicare [c]quid post eum futurum sub
2 [d]Melius est nomen bonum quam unguenta pretiosa,
et [e]dies mortis die nativitatis.
3 [f]Melius est ire ad domum luctus quam ad domum convivii;
in illa enim finis cunctorum admonetur hominum,
et [g]vivens cogitat quid futurum sit.
4 Melior est ira risu,
quia per [h]tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.
5 Cor sapientium ubi tristitia est,
et cor stultorum ubi laetitia.
6 [i]Melius est a sapiente corripi,
quam stultorum adulatione decipi;
7 quia [j]sicut [k]sonitus spinarum ardentium sub olla,
sic risus stulti; sed et hoc vanitas.
8 [l]Calumnia conturbat sapientem
et perdet robur cordis illius.
9 Melior est finis orationis quam principium,
[m]melior est patiens arrogante.
10 [n]Ne sis velox ad irascendum,
quia [o]ira in sinu stulti requiescit.
11 [p]Ne dicas: Quid putas causae est
quod priora tempora meliora fuere quam nunc sunt?
stulta enim est huiuscemodi interrogatio.
12 Utilior est sapientia cum divitiis
et magis prodest [q]videntibus solem.
13 Sicut enim protegit sapientia, sic [r]protegit pecunia;
hoc autem plus habet eruditio et sapientia,
[s]quod vitam tribuunt possessori suo.
14 Considera [t]opera Dei,
quod [u]nemo possit corrigere quem ille despexerit.
15 [v]In die bona fruere bonis et malam diem praecave;
[w]sicut enim hanc, sic et illam fecit Deus,
[x]ut non inveniat homo contra eum iustas querimonias.
16 Haec quoque vidi in diebus [y]vanitatis meae,
[z]iustus perit in iustitia sua,
et impius [a]multo vivit tempore in malitia sua.
17 Noli esse iustus multum
neque [b]plus sapias quam necesse est, ne obstupescas.
18 Ne impie agas multum et noli esse stultus,
[c]ne moriaris in tempore non tuo.
19 Bonum est te sustentare iustum;
sed et ab illo [d]ne subtrahas manum tuam;
quia qui timet Deum nihil negligit. [vitatis;
20 [e]Sapientia confortavit sapientem super decem principes ci-
21 [f]non est enim homo iustus in terra
qui faciat bonum et non peccet. [cor tuum,
22 Sed et cunctis sermonibus qui dicuntur ne accommodes
ne forte audias [g]servum tuum maledicentem tibi; [aliis.
23 scit enim conscientia tua quia et tu [h]crebro maledixisti
24 Cuncta tentavi in sapientia. [i]Dixi: Sapiens efficiar,
et ipsa longius recessit a me 25 multo magis quam erat;
et [j]alta profunditas, [k]quis inveniet eam?
26 [l]Lustravi universa animo meo, ut scirem et considerarem.

Qui hoc modo se gesserit in adversis etiam solacium et laudem consequetur (13-8, 1). 2) *Regi Deo obsequendum in omnibus est; scire enim debemus, quamvis in hac vita plerumque eadem sors contingat iusto et iniusto,*

et quaererem sapientiam et [m]rationem
et ut cognoscerem impietatem stulti et errorem impru-
27 et [n]inveni [o]amariorem morte [p]mulierem, [dentium;
quae [q]laqueus venatorum est, et sagena cor eius,
vincula sunt manus illius.
Qui placet Deo effugiet illam;
qui autem [r]peccator est capietur ab illa.
28 Ecce hoc inveni, dixit [s]Ecclesiastes,
unum et alterum, ut invenirem rationem,
29 quam adhuc quaerit anima mea, et non inveni.
[t]Virum de mille unum repperi;
[u]mulierem ex omnibus non inveni.
30 Solummodo hoc inveni, quod [v]fecerit Deus hominem re-
et ipse se infinitis miscuerit quaestionibus. [ctum,
Quis talis ut sapiens est?
et quis cognovit solutionem verbi?

8

1 [a]Sapientia hominis lucet in vultu eius,
et potentissimus faciem illius commutabit.
2 [b]Ego os regis observo et praecepta iuramenti Dei.
3 [c]Ne festines recedere a facie eius
neque permaneas in opere malo,
quia [d]omne quod voluerit faciet.
4 Et sermo illius potestate plenus est,
[e]nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis?
5 Qui custodit praeceptum non experietur quidquam mali.
[f]Tempus et responsionem cor sapientis intelligit.
6 [g]Omni negotio tempus est et opportunitas,
et multa hominis adflictio, 7 [h]quia ignorat praeterita
et futura nullo scire potest nuntio.
8 Non est in hominis potestate [i]prohibere spiritum
nec habet potestatem in die mortis,
[j]nec sinitur quiescere ingruente bello,
neque salvabit impietas impium.
9 [k]Omnia haec consideravi et dedi cor meum
in cunctis operibus quae fiunt sub sole.
Interdum dominatur homo homini in malum suum.
10 Vidi impios sepultos,
qui etiam, cum adhuc viverent, in [l]loco sancto erant
et laudabantur in civitate quasi iustorum operum.
Sed et hoc vanitas est.
11 Etenim, [m]quia non profertur cito contra malos sententia,
[n]absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.
12 [o]Attamen peccator ex eo quod centies facit malum
et per patientiam sustentatur,
[p]ego cognovi quod [q]erit bonum [r]timentibus Deum,
qui verentur faciem eius.
13 [s]Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius,
sed quasi [t]umbra transeant qui non timent faciem Do-
14 Est et alia vanitas quae fit super terram: [mini.
sunt iusti, [u]quibus mala proveniunt
quasi opera egerint impiorum;
et sunt impii, [v]qui ita securi sunt
quasi iustorum facta habeant.
Sed et hoc vanissimum iudico. [sub sole,
15 Laudavi igitur laetitiam; quod [x]non esset homini bonum
nisi quod [y]comederet et biberet atque gauderet
et hoc solum secum auferret de labore suo
in diebus vitae suae, quos dedit ei Deus sub sole.
16 Et apposui cor meum ut scirem sapientiam
et intelligerem [z]distentionem quae versatur in terra.
[a]Est homo qui diebus et noctibus somnum non capit oculis.
17 Et intellexi quod omnium operum Dei [sub sole;
[b]nullam possit homo invenire rationem eorum, quae fiunt

m vr. 28.
n Ecli 25, 19.
o Pro 5, 4.
p v. Pro 2, 16.
q Pro 7, 12. — cf. Pro 23, 28; Jr 3, 2.
r Pro 22, 14. — cf. Sap 8, 21.
s v. cp. 1, 1.
t vr. 26.
u Jb 33, 23. — cf. vr. 21; Ecli 6, 6.
v 3 Rg 11, 4. — cf. Pro 31, 10.
x cp. 3, 11. — cf. Gn 1, 27, 31.

a cp. 2, 14; Pro 17, 24. — cf. Pro 4, 8, 9; Sap 7, 10; Ecli 19, 26; Ac 6, 15.
b Pro 24, 21. — cf. Ex 24, 7.
c cf. cp. 10, 4; Ecli 11, 22.
d Jdt 9, 4; Pro 113, 3 (bis); Jn 1, 14 etc.
e Sap 12, 12; Dn 4, 32. — cf Is 45, 9; Jr 18, 9. — v. Jb 9, 12.
f v. Pro 28, 5.
g cp. 3, 1, 17. — cf. Gal 6, 10.
h cp. 3, 22; 7, 1; 10, 14.
i cf. Jb 14, 5.
j cf. Sap 2, 1 .— v. Dt 20, 5-8.
k cf. cp. 1, 13.
l 2 Es 11, 1; Mt 24, 15.
m cf. Jb 35, 15; Ps 49, 21; Ecli 5, 4; 2 Mc 6, 13; Rm 2, 4, 5; 2 Pt 3, 9.
n cf. Jr 44, 16, 17.
o Is 65, 20. — cf. Sap 4, 8, 9. — v. Ps 72, 18-28.
p cp. 7, 15.
q cf. Dt 12, 25; Is 3, 10; Jr 22, 15; Dn 8, 30.
r cf. Ps 36, 12, 19, 20; Pro 1, 33; Mt 25, 34.
s Is 3, 11. — cf. 1 Es 8, 22; Rm 8, 28.
t cp. 7, 1; Sap 2, 5. —v. Jb 8, 9.
u cp. 7, 16. — cf. Jdt 8, 23, Lc 16, 25.
v cf. Jb 21, 7; Ps 16, 9, 10; 72, 12; Jr 12, 1.
x v. cp. 2, 24.
y cf. 3 Rg 4, 20.
z cp. 1, 13; 3, 10.
a cf. Ps 126, 2.
b cf. Pro 25, 2. — v. cp. 3, 11.

divinum instare iudicium (2-14), nos autem ordinem a Deo statutum nec intelligere nec mutare posse (9, 1-12). 3) Sapientia quaerenda semper est, quae fortitudini praestat, etsi non semper ab omnibus aeque

et quanto plus laboraverit ad quaerendum, tanto minus inveniat:
etiam si dixerit sapiens [c]se nosse, non poterit reperire.

9

1 Omnia haec tractavi in corde meo, ut curiose intelligerem;
[a]sunt iusti atque sapientes, et opera eorum [b]in manu Dei;
et tamen [c]nescit homo utrum amore an odio dignus sit.
2 Sed omnia in futurum servantur incerta,
eo quod universa [d]aeque eveniant iusto et impio,
bono et malo, mundo et immundo,
immolanti victimas et sacrificia contemnenti.
Sicut bonus, sic et peccator;
ut [e]periurus, ita et ille qui verum deierat.
3 Hoc est pessimum inter omnia, quae sub sole fiunt,
quia eadem cunctis eveniunt. [temptu in vita sua,
[f]Unde et corda filiorum hominum implentur malitia et con-
et post haec ad inferos deducentur.
4 Nemo est qui semper vivat, et [g]qui huius rei habeat fidu-
melior est canis vivus leone mortuo. [ciam;
5 Viventes enim sciunt se esse morituros;
[h]mortui vero nihil noverunt amplius nec habent ultra
quia [i]oblivioni tradita est memoria eorum. [mercedem,
6 Amor quoque et odium et invidiae simul perierunt;
nec habent partem in hoc saeculo
et in opere quod sub sole geritur.
7 Vade ergo et [j]comede in laetitia panem tuum
et bibe cum gaudio vinum tuum, quia Deo placent
8 [k]Omni tempore sint vestimenta tua candida, [opera tua.
et [l]oleum de capite tuo non deficiat.
9 [m]Perfruere vita cum uxore quam diligis,
cunctis diebus vitae instabilitatis tuae,
qui dati sunt tibi sub sole omni tempore [n]vanitatis tuae;
haec est enim [o]pars in vita
et in labore tuo, quo laboras sub sole.
10 [p]Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare,
[q]quia nec opus nec ratio nec sapientia
nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas.
11 [r]Verti me ad aliud et vidi sub sole [s]nec velocium esse cur-
[t]nec fortium bellum, nec sapientium panem, [sum,
nec doctorum divitias, nec artificum gratiam;
sed tempus [u]casumque in omnibus.
12 [v]Nescit homo finem suum;
sed [w]sicut pisces capiuntur hamo,
et sicut aves laqueo comprehenduntur,
sic [x]capiuntur homines in tempore malo,
cum eis extemplo supervenerit.
13 Hanc quoque sub sole vidi sapientiam et probavi maximam:
14 [y]civitas parva, et pauci in ea viri;
venit contra eam rex magnus et vallavit eam
exstruxitque munitiones per gyrum, et perfecta est obsi-
15 [z]Inventusque est in ea [a]vir pauper et sapiens [dio.
et liberavit urbem [b]per sapientiam suam,
et nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.
16 Et dicebam ego, [c]meliorem esse sapientiam fortitudine.
Quomodo ergo sapientia pauperis contempta est,
et verba eius non sunt audita?
17 Verba sapientium audiuntur in silentio,
plus quam clamor principis inter stultos.
18 [o]Melior est sapientia quam arma bellica;
et [d]qui in uno peccaverit multa bona perdet.

10

1 Muscae morientes perdunt suavitatem unguenti.
Pretiosior est sapientia et gloria,
parva et ad tempus stultitia.
2 [a]Cor sapientis in dextera eius,
et cor stulti in sinistra illius.

c cf. Ps 72, 16.

a cf. cp. 8, 14.
b Dt 33, 3; Sap 3, 1; 7, 16.
c cf. Ecli 5, 5; 1 Cor 4, 4.
d Jd 9, 22; Ez 21, 3. — v. cp. 2, 14.
e Zc 5, 3. — ccf. Ml 3, 5.
f cp. 8, 11.
g Jb 7, 6.
h cf. Jb 14, 21.
i cp. 1, 11; Ps 30, 13; 87, 6, 13; Is 26, 14.
j cp. 2, 1; 8, 15; 11, 9. — v. cp. 2, 24.
k cf. Ap 3, 4.
l Ps 22, 5.
m Pro 5, 18.
n cp. 7, 16.
o v. cp. 2, 10.
p Pro 22, 29; Ecli 14, 17. — cf. Rm 12, 11; Gal 6, 10; Col 3, 23.
q cf. vr. 5. — v. Ps 6, 6; 113, 17; Bar 2, 17, 18.
r cp. 4, 1, 7. — cf. Pro 3, 5; 21, 30; Ecli 10, 26.
s Am 2, 14, 15. — cf. Rm 9, 16.
t 2 Par 20, 15; Jr 9, 23; 10, 23.
u cf. 3 Rg 22, 34.
v cf. cp. 8, 7; Lc 12, 40.
w Lc 21, 35. — cf. Pro 7, 23; Is 24, 17.
x cf. Pro 29, 6; Ez 12, 13; Os 7, 12; Lc 21, 34, 35; 1 Th 5, 3.
y cf. Jdt 1-15.
z Ecli 13, 27; 26, 26. — cf. Mr 6, 2, 3.
a cf. cp. 4, 13.
b vr. 18. — cf. 2 Rg 20, 22.
c cp. 7, 20; Pro 16, 32; 21, 22; 24, 5; Sap 6, 1.
d cf. Js 7, 1-9.
a cf. cp. 2, 14.

3 Sed et in via stultus ambulans,
cum ipse insipiens sit, [b]omnes stultos aestimat.
4 [c]Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te,
[d]locum tuum ne dimiseris,
quia [e]curatio faciet cessare peccata maxima.
5 Est malum, quod vidi sub sole
quasi per errorem egrediens a facie principis:
6 [f]positum stultum in dignitate sublimi,
et divites sedere deorsum.
7 [g]Vidi servos in equis,
et principes ambulantes super terram quasi servos.
8 [h]Qui fodit foveam incidet in eam,
et qui dissipat saepem [i]mordebit eum coluber.
9 [j]Qui transfert lapides adfligetur in eis,
et [k]qui scindit ligna vulnerabitur ab eis.
10 Si retusum fuerit ferrum, et hoc non ut prius,
sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur;
et post industriam sequetur sapientia.
11 Si mordeat serpens [l]in silentio,
[m]nihil eo minus habet qui occulte detrahit.
12 [n]Verba oris sapientis gratia,
et [o]labia insipientis praecipitabunt eum;
13 initium verborum eius stultitia,
et novissimum oris illius error pessimus.
14 [p]Stultus verba multiplicat.
[q]Ignorat homo quid ante se fuerit,
et quid post se futurum sit quis ei poterit indicare?
15 Labor stultorum adfliget eos,
[r]qui nesciunt in urbem pergere.
16 [s]Vae tibi, terra, [t]cuius rex puer est,
et cuius principes mane comedunt.
17 Beata terra cuius rex nobilis est,
et cuius principes vescuntur in tempore suo
ad reficiendum et non ad [u]luxuriam.
18 In pigritiis humiliabitur contignatio,
et in infirmitate manuum perstillabit domus.
19 In risum faciunt panem et [v]vinum ut epulentur viventes;
et [w]pecuniae oboediunt omnia.
20 In cogitatione tua [x]regi ne detrahas,
et in secreto [y]cubiculi tui ne maledixeris diviti:
quia et aves caeli portabunt vocem tuam,
et qui habet pennas adnuntiabit sententiam.

11 1 [a]Mitte panem tuum super transeuntes aquas,
quia post tempora multa [b]invenies illum.
2 [c]Da partem [d]septem necnon et octo,
[e]quia ignoras quid futurum sit mali super terram.
3 Si repletae fuerint nubes, imbrem super terram effundent.
Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem,
in quocumque loco ceciderit, ibi erit.
4 Qui observat ventum non seminat,
et qui considerat nubes nunquam metet.
5 Quomodo ignoras [f]quae sit via spiritus,
et qua ratione [g]compingantur ossa in ventre praegnantis;
sic [h]nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.
6 [i]Mane semina semen tuum, et vespere ne [j]cesset manus tua:
quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud;
et, si utrumque simul, melius erit.
7 Dulce lumen et delectabile est oculis [k]videre solem.
8 [l]Si annis multis vixerit homo et in his omnibus laetatus [fuerit,
meminisse debet [m]tenebrosi temporis
et dierum multorum, qui, cum venerint,
[n]vanitatis arguentur praeterita.
9 [o]Laetare ergo, iuvenis, in adulescentia tua,

b cf. Pro 13, 16; 18, 2.
c cf. Ps 36, 1; Pro 24, 1, 19.
d Ecli 11, 22. — cf. cp. 8, 3.
e cf. 1 Rg 23, 24, 32, 33. — v. Pro 25, 15.
f Pro 19, 10. — cf. Est 3, 1; Pro 28, 12; 29, 2.
g cf. Pro 30, 22.
h Pro 26, 27; Ecli 27, 28-30. — v. Ps 7, 16.
i Am 5, 19.
j Ps 7, 17; Ecli 27, 28.
k cf. Dt 19, 5.
l (cf. Jr 8, 17). — cf. Ps 57, 6; Ecli 12, 13.
m Gal 5, 15. — cf. Pro 26, 22.
n Pro 10, 32; Ecli 21, 19. — cf. Pro 22, 11; Lc 4, 22; Eph 4, 29.
o v. Pro 18, 7.
p cp. 5, 2. — cf. Pro 10, 19; 14, 23; 15, 2; Ecli 20, 8.
q cp. 8, 7.
r cf. Is 35, 8.
s Is 3, 4, 12. — cf. 2 Par 13, 7.
t cf. Pro 31, 4; Is 5, 11.
u cf. Pro 20, 1; Ecli 31, 35; Is 5, 11.
v Jd 9, 13. — v. Ps 103, 15.
w cf. cp. 7, 13; Ecli 8, 3.
x Ex 22, 28; Ac 23, 25. — cf. 2 Rg 16, 6-8.
y v. 4 Rg 6, 12; Lc 12, 3.
a Ecli 29, 15. — cf. Is 32, 20.
b cf. Dt 15, 10; Pro 19, 17; Ecli 12, 2; Mt 10, 42; Lc 14, 14; 2 Cor 9, 8; Gal 6, 9, 10; Heb 6, 10.
c cf. Tb 4, 9; Ps 111, 9; Mt 5, 42; Lc 6, 30; 1 Tm 6, 18. 19.
d Mic 5, 5. — v. Jb 5, 19; Pro 6, 16.
e cf. Lc 16, 9; Eph 5, 16.
f cf. cp. 1, 6; Jo 3, 8.
g cf. Jb 10, 19; Sap 7, 2; 2 Mc 7, 22. — v. Ps 138, 13-16.
h cp. 8, 17.
i cf. Mr 4, 26, 27.
j cp. 7, 19.
k cp. 6, 5; 7, 12.
l Ecli 11, 27; 18, 25.
m cf. cp. 12, 1, 2.
n cp. 2, 23. — v. cp. 1, 2.
o cf. cp. 2, 10; 8, 15; 9, 7; Sap 2, 6.

dedecet, a pigritia et dicteriis (16-20). *Virtutes vero exercendae sunt, maxime misericordia* (*11, 1-6*), *temperantia* (*7-10*) *et pietas in Deum* (*12, 1-8*).
Epilogus *contionem commendat et resumit* (*9-14*).

et in bono sit cor tuum in diebus iuventutis tuae;
et [p]ambula in viis cordis tui
et [q]in intuitu oculorum tuorum, [iudicium.
et [r]scito quod pro omnibus his [s]adducet te Deus in
10 Aufer iram a corde tuo et [t]amove malitiam a carne tua;
[u]adulescentia enim et voluptas vana sunt.

12

1 Memento creatoris tui [a]in diebus iuventutis tuae,
[b]antequam veniat [c]tempus adflictionis, [cent;
et appropinquent anni [d]de quibus dicas: Non mihi pla-
[e]antequam 2 tenebrescat sol et lumen et luna et stellae,
et revertantur nubes post pluviam;
3 quando commovebuntur custodes domus,
et [f]nutabunt viri fortissimi,
et otiosae erunt molentes in minuto numero,
et [g]tenebrescent videntes per foramina,
4 et claudent ostia in platea [h]in humilitate vocis molentis,
et consurgent ad vocem volucris,
et obsurdescent omnes [i]filiae carminis.
5 Excelsa quoque timebunt et [j]formidabunt in via.
Florebit amygdalus, impinguabitur locusta, et dissipabitur cap-
quoniam ibit homo in [k]domum aeternitatis suae, [paris,
et circuibunt in platea [l]plangentes.
6 Antequam rumpatur funiculus argenteus,
et recurrat vitta aurea, et [m]conteratur hydria super fon-
et confringatur rota super cisternam, [tem,
7 et [n]revertatur pulvis in terram suam unde erat,
et [o]spiritus redeat ad Deum, [p]qui dedit illum.
8 [q]Vanitas vanitatum, dixit [r]Ecclesiastes, et omnia vanitas.

9 Cumque esset [s]sapientissimus Ecclesiastes,
docuit populum et enarravit quae fecerat
et investigans composuit [t]parabolas multas.
10 Quaesivit verba utilia
et conscripsit sermones rectissimos ac veritate plenos.
11 [u]Verba sapientium sicut stimuli
et quasi [v]clavi in altum defixi,
quae per magistrorum consilium [x]data sunt a [y]pastore
12 His amplius, fili mi, ne requiras. [uno.
Faciendi [z]plures libros nullus est finis,
[a]frequensque meditatio carnis adflictio est.
13 Finem loquendi pariter omnes audiamus.
[b]Deum time et mandata eius observa;
hoc est enim omnis homo;
14 et cuncta quae fiunt [c]adducet Deus in iudicium
pro omni errato, sive bonum sive malum illud sit.

p cf. Nm 15, 39; Jb 31, 7.
q cp. 6, 9.
r Ecli 7, 40.
s v. cp. 12, 14.
t 2 Cor 7, 1; 1 Tm 2, 22.
u cf. Ecli 30, 26.

a cf. Lm 3, 27.
b cf. cp. 11, 8.
c cf. Am 5, 13; Mic 2, 3; Eph 5, 16; 6, 13.
d cf. Gn 47, 9; 2 Rg 19, 35; Ps 86, 10.
e Jr 13, 16. — cf. Jb 3, 9; Is 5, 30; Ez 32, 7, 8.
f cf. Jb 4, 4.
g cf. Gn 27, 1; 48, 10; 1 Rg 3, 2.
h cf. Jr 25, 10; Ap 18, 22.
i cf. cp. 2, 8.
j cf. Pro 26, 13.
o cf. Jb 17, 13; 30, 23.
l cf. 2 Par 35, 25; Jr 9, 17; Mt 9, 23.
m cf. Is 30, 14.
n Ps (89, 3;) 103, 14. — v. cp. 3, 20; Jb 34, 15.
o cf. cp. 3, 21.
p cf. Jb 34, 14; Is 57, 16; Zc 12, 1; Ac 17, 25. — v. Gn 2, 7.
q cp. 1, 2.
r v. cp. 1, 1.
s cp. 1, 16.
t 3 Rg 4, 32; Pro 1, 1.
u Pro 22, 17, 18. — cf. Heb 4, 12.
v 1 Es 9, 8; Is 22, 23.
x Pro 1, 6; 2, 6.
y Ps 79, 2; Ex 34, 23; Jo 10, 11, 16.
z cf. 3 Rg 4, 32, 33.
a cf. cp. 1, 18.
b 1 Rg 12, 4, 34; 4 Rg 17. 39; Ecli 1, 20. — cf. Pro 3, 7. — v. cp. 5, 6.
c cp. 11, 9; Jb 19, 29; Ecli 11, 28; Ac 17, 31; Rm 2, 16; 4, 10, 12, 14, 12; 1 Cor 4, 5; 1 Pt 4, 5. — cf. cp. 3, 17; Gn 18, 25; Ps 57, 12. — v. Mt 16, 27.

CANTICUM [a]CANTICORUM SALOMONIS

QUOD HEBRAICE DICITUR "SIR HASIRIM"

1
OSCULETUR me osculo oris sui,
quia [b]meliora sunt ubera tua vino,
2 [c]fragrantia unguentis optimis.
[d]Olum effusum nomen tuum; [me:
ideo adulescentulae dilexerunt te. 3 [e]Trahe
[f]post te curremus in odorem unguentorum
[g]Introduxit me rex in cellaria sua; [tuorum.
[h]exsultabimus et laetabimur in te
memores uberum tuorum super vinum.
Recti diligunt te.
4 Nigra sum, sed [i]formosa, [j]filiae Ierusalem,
sicut [l]tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.
5 Nolite me considerare quod fusca sim,
quia decoloravit me sol.
[m]Filii matris meae pugnaverunt contra me,
posuerunt me [n]custodem in [o]vineis,
vineam meam non custodivi.
6 Indica mihi [p]quem diligit anima mea,
ubi [q]pascas, ubi [r]cubes in meridie,
ne vagari incipiam post greges [s]sodalium tuorum.
7 Si ignoras te, o [t]pulcherrima inter mulieres,
egredere et abi post vestigia gregum
et pasce haedos tuos iuxta tabernacula pastorum.
8 [u]Equitatui meo in curribus Pharaonis adsimilavi te, amica
9 [v]Pulchrae sunt genae tuae sicut turturis, [mea.
collum tuum sicut monilia.
10 Murenulas aureas faciemus tibi
vermiculatas argento.
11 Dum esset rex in [x]accubitu suo,
[y]nardus mea dedit odorem suum.
12 Fasciculus [z]myrrhae dilectus meus mihi,
inter ubera mea commorabitur.
13 Botrus [a]cypri dilectus meus mihi in vineis [b]Engaddi.
14 [c]Ecce tu pulchra es, [d]amica mea.
ecce tu pulchra es; [e]oculi tui columbarum.
15 Ecce tu pulcher es, [f]dilecte mi, et [g]decorus:
lectulus noster floridus,
16 tigna domorum nostrarum [h]cedrina,
laquearia nostra cupressina.
2 1 Ego flos campi et [a]lilium convallium.
2 Sicut lilium inter spinas, sic [b]amica mea inter filias.
3 Sicut malus inter ligna silvarum, sic [c]dilectus meus inter fi-
[d]Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi, [lios.
et [e]fructus eius dulcis gutturi meo.
4 [f]Introduxit me in cellam vinariam,
ordinavit in me caritatem.
5 Fulcite me floribus, stipate me malis, [g]quia amore langueo.
6 [h]Laeva eius sub capite meo,

a 3 Rg 4, 32.
1-17] LL. etc. in fss. Nat., Desp., et Adsump. BMV.
b cp. 4, 10.
c cf. Lc 7, 46; Jo 12, 3.
2] Ant. in fs. ss. nom. J. — v. Ps 70, 20.
d cf. Ec 7, 2.
3, 2] Ant. in cm. Sctarum.
e cf. Os 11, 4; Jo 6, 44; 12, 32,
f Ps 118, 32. — cf. 2 Cor 2, 14.
g Ps 44, 15, 16. — cf. cp. 2, 4; Jo 14, 2; Eph 2, 6.
h Ps 9, 2; 44, 16.
i cp. 2, 14.
j cp. 2, 7; cp. 3, 5, 10. 11; 5, 8, 16; 8, 4; Lc 23, 28.
l Ps 119, 5.
m cf. Ps 68, 9.
n Jb 27, 18; Pro 27, 18.
o cp. 8, 11, 12.

p v. cp. 3, 1-4.
q cp. 2, 16; 6, 3. — cf. Ps 22, 1-3; Ez 34, 14, 15.
r cf. Is 13, 20; Jr 33, 12.
s cp. 8, 13.
t cp. 5, 9, 17.
u cf. 2 Par 1, 16, 17.
v cf. cp. 5, 13. — v. Ez 16, 10-14.
11] ut s. vr. 3, 2.
x cf. vr. 3.
y cp. 4, 13, 14. — cf. Mr 14, 3; Jo 12, 3.
z Ps 44, 9. — cf. Jo 19, 39.
12] Ant. in fs. ss. spin. Cor et s. Tharsicii M.

a cp. 5, 13.
b 1 Rg 24, 1; 2 Par 20, 2.
c cp. 4, 1, 7; 6, 3.
d vr. 8; cp. 2, 2, 10, 13; 4, 1, 7; 5, 2; 6, 3.
e cp. 4, 1; 5, 12.
f cp. 2, 3.
g 2 Rg 1, 23, 26. — v. cp 5, 16.
h Is 37, 24; 60, 13; Ez 31, 8.
ex 1-14 etc.] L., LL. etc. in fss. BMV. et Sctarum.
a Is 35, 1; Os 14, 5. — cf. cp. [5, 13.
b v. cp. 1, 14.
2] V. in fs. Patroc. s. Jos.
3] Cm. in fs. puriss. C. BMV. — Int. (1 Rg 2, 1) in fs. s. Marg. M. Al.
c cp. 1, 15.
d Is 25, 4; 32, 2.
4, 5] R. in fs. ss. Cord. J. — v. [*cp. 7, 10.*
e cf. Ap 22, 2.
f cp. 1, 3.
g cp. 5, 8.
h cp. 8, 3.
6] Ant. in cm. Sctarum.

Sponsa, id est Ecclesia, divinum sponsus exspectat (*1-7*), *eoque adventante gaudet et semper se fruituram sperat* (*8-2, 7*). *Dein in laborem, cui addicta est, incumbens* (*8-17*) *solitudine fatigatur, et cum per*

et dextera illius amplexabitur me.
7 [i]Adiuro vos, [j]filiae Ierusalem,
per [l]capreas cervosque camporum [usque ipsa velit.
[m]ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam, quoad-
8 Vox dilecti mei:
ecce iste venit [n]saliens in montibus, transiliens colles.
9 Similis est dilectus meus [o]capreae hinnuloque cervorum.
En ipse stat post parietem nostrum
[p]respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.
10 En dilectus meus loquitur mihi: [et veni.
[q]Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea,
11 Iam enim hiems transiit, [r]imber abiit et recessit,
12 [s]flores apparuerunt in terra nostra,
tempus putationis advenit,
[t]vox turturis audita est in terra nostra,
13 [u]ficus protulit grossos suos,
[v]vineae florentes dederunt odorem suum.
[x]Surge, amica mea, speciosa mea,
et veni, 14 [y]columba mea, in [z]foraminibus petrae,
in caverna maceriae, ostende mihi faciem tuam,
[a]sonet vox tua in auribus meis:
vox enim tua dulcis, et facies tua [b]decora.
15 Capite nobis [c]vulpes parvulas, quae demoliuntur vineas;
nam [d]vinea nostra floruit.
16 [e]Dilectus meus mihi, et ego illi, [f]qui pascitur inter lilia,
17 donec [g]adspiret dies, et [h]inclinentur umbrae.
Revertere; similis esto, dilecte mi, [i]capreae
hinnuloque cervorum super montes Bether.

3
1 In lectulo meo [a]per noctes quaesivi [b]quem diligit anima
[c]quaesivi illum et non inveni. [mea;
2 Surgam et circuibo civitatem [d]per vicos et plateas,
quaeram quem diligit anima mea:
quaesivi illum et non inveni.
3 Invenerunt me [e]vigiles qui custodiunt civitatem.
Num quem diligit anima mea vidistis?
4 Paululum cum pertransissem eos,
inveni quem diligit anima mea,
[f]tenui eum, nec dimittam,
donec [g]introducam illum in domum matris meae
et in cubiculum [h]genetricis meae.
5 [i]Adiuro vos, [j]filiae Ierusalem,
[l]per capreas cervosque camporum, [velit.
ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa
6 [m]Quae est ista quae ascendit per desertum
sicut virgula fumi ex aromatibus [n]myrrhae
et turis et universi pulveris pigmentarii? [simis Israël.
7 En lectulum Salomonis [o]sexaginta [p]fortes ambiunt ex fortis-
8 omnes tenentes [q]gladios et ad bella doctissimi:
uniuscuiusque ensis super femur suum propter [r]timores
9 Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani: [nocturnos.
10 columnas eius fecit argenteas,
reclinatorium aureum, ascensum purpureum;
media caritate constravit, propter [s]filias Ierusalem.
11 Egredimini et videte, [t]filiae Sion, regem Salomonem
in diademate, [u]quo coronavit illum mater sua
in [v]die desponsationis illius et in die laetitiae cordis eius.

4
1 [a]Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra es!
[b]Oculi tui columbarum, absque eo quod [c]intrinsecus latet.
[d]Capilli tui sicut greges caprarum
quae ascenderunt de monte Galaad.
2 [e]Dentes tui sicut greges tonsarum
quae ascenderunt de lavacro;
omnes gemellis fetibus et sterilis non est inter eas.

i cp. 3, 5; 5, 8, 9; 8, 4.
j v. cp. 1, 4.
l v. vr. 9.
m cp. 8, 4.
ex 8 b-14] *L. ut s. vr. 1.*
n cf. Is 52, 7.
o vr. 7, 17; cp. 4, 5; 7, 3; 8, 14; 2 Rg 2, 18; 1 Par 12, 8. — cf. Ps 17, 34; Hab 3, 19.
p Jd 5, 28; Pro 7, 6.
q vr. 13.
r cf. Jl 2, 23.
11-13] *Tr. in fs. s. Marg. de C.; Ant. in cm. Sctar. et in cons. Virg.* (*P. R.*).
s cf. 2 Rg 23, 4.
t cf. Jr 8, 7.
u cf. Mt 24, 32.
v cp. 7, 12.
x vr. 10.
y cp. 5, 2; 6, 8. — cf. cp. 1, 14.
z Ps 54, 7, 8; Jr 48, 28; 49, 16; [Ab 3.
a cp. 8, 13.
14 b] *v. Ps 79, 20.*
b cp. 1, 4; 4, 3; 6, 3.
c Ex 13, 4; Lm 5, 18.
d v. vr. 13.
e cp. 6, 2; 7, 10.
16] *Cm. in fs. s. Fel. a Cant.*
f cp. 4, 5; 6, 3.
g cp. 4, 6. — cf. Gn 3, 8.
h Jr 6, 4. — v. Ps 101, 12.
i vr. 9. — cf. 1 Par 12, 8.
1-4] *1 L. in fs. s. M. Magd.*
a Is 26, 9.
b cp. 1, 7.
c cp. 5, 6. — cf. Jo 7, 34.
2-5] *L. ut sup. et in fs. s. Marg. a Cort. etc.*
d Jr 5, 1.
e cp. 5, 7.
4 b] *Ant in fs. Tharsicii M. — v. cp. 2, 16 et cp. 7, 10.*
f cf. Jb 27, 6.
g cp. 8, 2.
h cf. Os 2, 5.
i v. cp. 2, 7.
j v. cp. 1, 4.
l v. cp. 2, 9.
m cp. 8, 5. — cp. 6, 9; Is 60, 8.
n cp. 4, 6, 14; Ps 44, 9; Pro 7, 17; Mt 2, 11; Jo 19, 30.
7-4, 1 a] *L. in fs. ss. spin. Cor.*
o cp. 6, 7.
p 2 Rg 23, 8; 1 Par 11, 10.
q Ps 44, 4.
r Ps 90, 5.
s v. cp. 1, 4.
11] *Int.* (*Ps 8, 6, 7*). *Cpp. et Ant. in fss. ss. Cord. J. et spin. Cor.*
t Is 3, 16, 17; 4, 4.
u cf. Pro 4, 9; Sap 5, 17.
v cf. Is 62, 5.
a v. cp. 1, 14.
ex 1-12] *1 L. in fs. puriss. Cord. BMV.*
1-16] *LL. in die 4 Oct. Adsump. et in fs. BMV. de Consol. etc.*
b cp. 1, 14; 5, 12.
c Ps 44, 14.
d cp. 6, 4. — cf. cp. 7, 5.
e cp. 6, 5.

noctis tenebras sponsum quaereret et inveniret (3, 1-5), cum eo suas laudes extollente (4, 1-5, 1) ad locum nuptialis convivii adducitur. Postea tamen, quia sopita non statim sponso advocanti occurrerat, denuo et non

3 Sicut [f]vitta coccinea labia tua, et [g]eloquium tuum dulce.
[h]Sicut fragmen mali punici, ita genae tuae,
absque eo quod intrinsecus latet.
4 [i]Sicut turris David collum tuum,
quae aedificata est cum [j]propugnaculis:
[k]mille clipei pendent ex ea, [l]omnis armatura fortium.
5 [m]Duo ubera tua sicut duo [n]hinnuli capreae gemelli,
[o]qui pascuntur in liliis.
6 [p]Donec adspiret dies, et inclinentur umbrae,
vadam ad montem [q]myrrhae et ad collem turis.
7 [r]Tota pulchra es, amica mea, et [s]macula non est in te.
8 Veni de [t]Libano, [u]sponsa mea,
veni de Libano, veni, coronaberis;
de capite Amana, de vertice [v]Sanir et Hermon,
de cubilibus leonum, de montibus pardorum.
9 Vulnerasti cor meum, [x]soror mea sponsa;
vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum
et in uno crine colli tui.
10 [y]Quam pulchrae sunt mammae tuae, soror mea sponsa!
[z]Pulchriora sunt ubera tua vino,
et [a]odor unguentorum tuorum super omnia aromata,
11 [b]favus distillans [c]labia tua, sponsa,
mel et lac sub lingua tua;
et odor vestimentorum tuorum [c]sicut odor turis.
12 Hortus conclusus soror mea sponsa,
hortus conclusus, [d]fons [e]signatus.
13 Emissiones tuae [f]paradisus malorum punicorum
cum [g]pomorum fructibus, [h]cypri cum [i]nardo.
14 Nardus et crocus, [j]fistula et cinnamomum
cum universis lignis Libani;
[k]myrrha et [l]aloë cum omnibus primis unguentis.
15 Fons hortorum, puteus [m]aquarum viventium,
quae fluunt impetu de Libano.

16 Surge, aquilo, et veni, auster,
perfla [n]hortum meum, et fluant aromata illius.
5 1 [a]Veniat dilectus meus in hortum suum
et [b]comedat fructum pomorum suorum.

Veni in hortum meum, soror mea sponsa,
messui [c]myrrham meam cum aromatibus meis,
comedi [d]favum cum melle meo,
[e]bibi vinum meum cum lacte meo.
Comedite, [f]amici, et bibite et inebriamini, carissimi.

2 Ego dormio, et cor meum vigilat.
Vox dilecti mei [g]pulsantis:
Aperi mihi, soror mea, amica mea,
columba mea, immaculata mea,
quia caput meum plenum est rore,
et [h]cincinni mei guttis noctium.
3 [i]Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa?
[j]Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?
4 Dilectus meus misit manum suam per foramen,
et [k]venter meus intremuit ad tactum eius.
5 Surrexi ut aperirem dilecto meo.
Manus meae [l]stillaverunt myrrham,
et digiti mei pleni myrrha probatissima.
6 Pessulum ostii mei aperui dilecto meo;
at ille declinaverat atque transierat.
Anima mea [m]liquefacta est, ut [n]locutus est;
[o]quaesivi et non inveni illum;
[p]vocavi, et non respondit mihi.
7 Invenerunt me [q]custodes, qui circumeunt civitatem,
percusserunt me et vulneraverunt me;
tulerunt [r]pallium meum mihi custodes murorum.

f cf. Js 2, 18.
g cp. 2, 14.
h cp. 6, 6.
i cf. cp. 7, 4.
j cf. 2 Es 3, 19.
k cf. Ez 27, 10, 11.
l cf. 2 Rg 1, 21.
m cp. 7, 3. — cf. cp. 8, 10; Pro 5, 19.
n cf. cp. 2, 9.
o cp. 2, 16; 6, 5.
p cp. 2, 17.
6 b] *Ant. in off. de Pass.*
q vr. 14. — cf. cp. 3, 6.
r vr. 1.
s cp. 5, 2. — cf. Ps 44, 14; Eph 5, 27.
8] *v. cp. 3, 7.*
t cp. 7, 4. — v. 3 Rg 4, 33.
u cf. Is 62, 5; Sap 8, 2.
v Dt 3, 9; 1 Par 5, 23; Ez 27, 5.
x cp. 5, 1, 2.
y cf. vr. 5; cp. 7, 3.
z cp. 1, 1, 3.
a cf. cp. 1, 2.
b Pro 24, 13. — cf. Pro 5, 3.
11] *R. in fr. 3 p. Psch.*
c Os 14, 6, 7. — cf. Gn 27, 27.
d cf. Pro 5, 15, 18.
e cf. Gn 29, 3; Dn 6, 17.
f Ec 2, 5.
g cp. 7, 13.
h cp. 1, 13.
i cp. 1, 11.
j Ex 30, 23.
k cp. 3, 6; Pro 7, 17.
l Jo 19, 39.
m Jr 3, 13. — cf. Jo 4, 10; 7, 38.
n cf. cp. 5, 1; 6, 1.
a cf. cp. 6, 1.
b cp. 7, 13.
ex 1-6] *2 L. ut sup. cp. 4, 1.*
c cf. vr. 5, 13; cp. 4, 14.
d cp. 4, 11.
e cf. Pro 9, 5.
f cf. Jd 14, 20; Jo 15, 14, 15.
g cf. Ap 3, 20.
h vr. 11.
i cf. Lc 11, 7.
j v. Gn 18, 4.
k cf. Jr 31, 20.
l vr. 13.
m cf. Ps 21, 15.
n vr. 2.
o cp. 3, 1.
p cf. Pro 1, 28.
q cp. 3, 3.
r Gn 24, 75; Rt 3, 15.

sine sui ipsius periculo eum, qui diverterat, quaerit (2-7), immo amicas quoque ut eum quaerant invitat (8-16). Interea sponsus rediens, dilectam laudat (17-6, 12) eique ostensione illius magnitudinis exterritae sodales

8 [s]Adiuro vos, filiae Ierusalem, si inveneritis dilectum meum,
ut nuntietis ei, quia [t]amore langueo.
9 Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o [u]pulcherrima mulierum?
Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos?
10 [v]Dilectus meus candidus et [w]rubicundus; [x]electus ex mi-
11 Caput eius aurum optimum. [libus.
[y]Comae eius sicut elatae palmarum, nigrae quasi corvus.
12 [z]Oculi eius sicut columbae super rivulos aquarum,
quae lacte sunt lotae et resident iuxta fluenta plenissima.
13 [a]Genae illius sicut [b]areolae aromatum consitae a pigmen-
Labia eius [c]lilia distillantia myrrham primam, [tariis.
14 Manus illius tornatiles aureae, plenae [d]hyacinthis.
Venter eius eburneus, distinctus [e]sapphiris.
15 Crura illius columnae marmoreae,
quae fundatae sunt super bases aureas.
[f]Species eius ut Libani, electus ut cedri,
16 [g]guttur illius suavissimum, et totus desiderabilis.
Talis est dilectus meus
et ipse est amicus meus, filiae Ierusalem.
17 Quo abiit dilectus tuus, o [h]pulcherrima mulierum?
quo declinavit dilectus tuus, et quaeremus eum tecum?

6

1 Dilectus meus descendit in [a]hortum suum ad [b]areolam aro-
ut [c]pascatur in hortis et lilia [d]colligat. [matum,
2 [e]Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi,
qui pascitur inter lilia.
3 [f]Pulchra es, amica mea, suavis et [g]decora sicut [h]Ierusalem,
terribilis ut castrorum acies ordinata.
4 Averte oculos tuos a me, quia ipsi me avolare fecerunt.
[i]Capilli tui sicut grex caprarum
quae apparuerunt de Galaad.
5 [j]Dentes tui sicut grex ovium
quae ascenderunt de lavacro,
omnes gemellis fetibus, et sterilis non est in eis.
6 [l]Sicut cortex mali punici, sic genae tuae, absque occultis
7 [m]Sexaginta sunt [n]reginae, et octoginta concubinae, [tuis.
et [o]adulescentularum non est numerus;
8 [p]una est columba mea, perfecta mea,
una est matris suae, electa genetrici suae.
[q]Viderunt eam filiae et beatissimam praedicaverunt,
reginae et concubinae et laudaverunt eam.
9 [r]Quae est ista, quae progreditur quasi aurora consurgens,
pulchra ut luna, electa ut sol,
terribilis ut castrorum acies ordinata?
10 Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium
et [s]inspicerem si floruisset vinea,
et germinassent mala punica. [Aminadab.
11 Nescivi: anima mea conturbavit me propter [t]quadrigas
12 Revertere, revertere, [u]Sulamitis,
revertere, reveretere, ut intueamur te.

7

1 Quid videbis in Sulamite, nisi [a]choros [b]castrorum?
Quam pulchri sunt gressus tui in [c]calceamentis, [d]filia princi-
Iuncturae femorum tuorum sicut monilia [pis!
quae fabricata sunt manu artificis;
2 umbilicus tuus crater tornatilis nunquam indigens poculis;
venter tuus sicut acervus tritici vallatus [e]liliis;
3 [f]duo ubera tua sicut duo hinnuli, gemelli capreae;
4 [g]collum tuum sicut turris eburnea;
[h]oculi tui sicut piscinae in [i]Hesebon,
quae sunt in porta filiae [j]multitudinis;
nasus tuus sicut turris Libani, quae respicit contra [l]Dama-
5 [m]caput tuum ut [n]Carmelus, [scum;
et [o]comae capitis tui sicut purpura regis vincta canalibus.

s v. cp. 2, 7.
8-12] 1 L. in die 5 Oct. Adsumpt.
t cp. 2, 5.
cx 9-6, 8] 3 L. ut sup. vr. 1 b.
u vr. 17; cp. 1, 7.
10] Ant. in fs. ss. spin. Cor.
v cp. 1, 15. — cf. Ps 44, 3.
w cf. 1 Rg 16, 12.
x cf. Ps 44, 3.
y vr. 2.
z cp. 1, 14; 4, 1. — cf. cp. 7, 4.
a cf. cp. 1, 9.
b cp. 6, 2.
c cf. cp. 2, 1.
d (Ex 28, 20; 39, 13;) Ap 21, 20.
e Ex 24, 10; Ez 1, 26; 10, 1; Ap 21, 19.
f Is 35, 2; 60, 13. — cf. cp. 7, 4.
g cf. cp. 7, 9.
h cp. 1, 7, 14; 6, 3; 7, 6.
1-12] LL. 2 et 3 ut sup. cp. 5, 8.
a cp. 4, 16; 5, 1.
b cp. 5, 13.
c cp. 1, 6.
d cf. cp. 2, 1.
e cp. 2, 16; 7, 10.
f cp. 1, 14.
g cp. 1, 4.
h Ps 47, 3; 49, 2.
*3] * cf. Conc. Trid. s. XXIII cp. 4.*
i cp. 4. 1.
j cp. 7, 2.
l cp. 4, 3.
m cf. cp. 3, 7.
n cf. 3 Rg 11, 3.
o cf. Ps 44, 10, 15.
*8] * Bonif. VIII in bulla « Unam Sanctam ».*
p Pro 4, 3.
q cf. Gn 30, 13; Lc 1, 48.
r v. cp. 3, 6.
*9] * v. vr. 3. — R. in fs. transl. Dom. Laur.*
s cp. 7, 12.
t cf. 4 Rg 2, 12; 13, 14.
u cf. 3 Rg 1, 3; 4 Rg 4, 12.
a cf. Jd 21, 21.
b (Gn 32, 2; 2 Rg 17, 24).
c Ez 16, 10.
d Ps 44, 14.
e cp. 2, 1.
f cp. 4, 5.
g cf. cp. 4, 4.
h Nm 21, 26.
i cp. 4, 8. — v. 3 Rg 4, 33.
j cf. Jr 48, 45.
l 3 Rg 11, 24; 4 Rg 5, 12; Is 7, 8 etc.
m Is 35, 2. — cf. cp. 5, 15.
n v. Js 19, 26.
o cp. 4, 1.
5 b] Ant. in fs. ss. spin. Cor.

adsistunt (7, 1-12). Denique, repetitis a sponso laudibus (7, 1-9), sponsa cum eo in hortum descendit, rogat ut ipse sibi sit frater et magister, votique compos eique innixa in caelestem thalamum ingreditur (8, 5-14).

6 [p]Quam pulchra es et quam [q]decora, carissima, in deliciis!
7 Statura tua adsimilata est [r]palmae, et ubera tua botris.
8 Dixi: Ascendam in palmam et apprehendam fructus eius;
et erunt ubera tua sicut [s]botri vineae,
et odor oris tui sicut malorum.
9 [t]Guttur tuum sicut vinum optimum,
[u]dignum dilecto meo ad potandum,
labiisque et dentibus illius ad ruminandum.
10 [v]Ego dilecto meo, et ad me conversio eius.
11 [x]Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum,
commoremur in villis,
12 mane surgamus ad vineas, [y]videamus si floruit vinea,
si [z]flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica;
ibi dabo tibi ubera mea.
13 [a]Mandragorae dederunt odorem.
In portis nostris omnia poma:
[b]nova et vetera, dilecte mi, servavi tibi.
8 1 Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meae,
ut inveniam te foris et deosculer te,
et iam me nemo despiciat?
2 Apprehendam te et [a]ducam in domum matris meae;
ibi me docebis, et dabo tibi poculum ex [b]vino condito
et mustum malorum granatorum meorum.
3 [c]Laeva eius sub capite meo,
et dextera illius amplexabitur me.
4 [d]Adiuro, vos, filiae Ierusalem, [velit.
ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa
5 [e]Quae est ista, quae ascendit de deserto
deliciis adfluens, innixa super dilectum suum?
Sub arbore malo suscitavi te,
ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genetrix tua.
6 Pone me ut [f]signaculum super cor tuum,
ut [g]signaculum super bracchium tuum,
quia [h]fortis est ut mors dilectio,
[i]dura sicut infernus aemulatio
lampades eius lampades ignis atque flammarum.
7 Aquae multae non potuerunt exstinguere caritatem,
nec flumina obruent illam.
Si dederit homo omnem substantiam domus suae,
pro dilectione quasi nihil despiciet eam.
8 Soror nostra parva et ubera non habet; [est?
quid faciemus sorori nostrae in die quando [k]alloquenda
9 Si murus est, aedificemus super eum propugnacula argentea;
si ostium est, compingamus illud [l]tabulis cedrinis.
10 [m]Ego murus, et [n]ubera mea sicut turris,
ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.
11 Vinea fuit pacifico in ea quae habet populos;
[o]tradidit eam [p]custodibus;
vir adfert pro fructu eius [q]mille argenteos.
12 Vinea mea coram me est.
Mille tui pacifici, et ducenti his [r]qui custodiunt fructus
13 [s]Quae habitas in hortis, [t]amici auscultant. [eius.
[u]Fac me audire vocem tuam.
14 Fuge, dilecte mi, et [v]adsimilare capreae
hinnuloque cervorum super [x]montes aromatum.

p cp. 1, 15, 16.
q cp. 1, 15; 2, 14.
r Eccli 24, 18.
8] *Cm. in fs. s. Helenae Imp.*
s cf. cp. 1, 13; Mic 7, 1.
t cf. cp. 5, 16.
u (cf. Pro 23, 31).
v cp. 2, 16; 6, 2.
10] *Tr. et Ant. in fs. s. Francisci a 5 vuln. et s. Marg. de C.*
x cf. cp. 2, 10; 4, 8.
y cp. 6, 10.
z cp. 2, 13, 15.
a Gn 30, 14.
b cf. Mt 13, 52.
1-7] *LL. 2 et 3 in fs. s. M. Magd. — v. cp. 3, 1.*
a cp. 3, 4.
b v. Pro 9, 2, 5.
c cp. 2, 6.
d v. cp. 2, 7.
e v. cp. 3, 6.
3-14] *LL. in Oct. Adsumpt. BMV.*
6, 7] *L. et Cp. in fss. BMV., s. Mich. de S. et s. Clarae a M. — Cp. in fs. ss. Cord. J.*
f Jr 22, 24; Ag 2, 24.
g cf. Is 49, 16; Ap 13, 16.
h cf. Rm 8, 35; 1 Cor 13, 8.
i Pro 6, 34.
7] *Ant. in fs. s. Jo. Nepom. et Cp. in fs. s. Cath. Fliscae.*
j cf. Pro 6, 35.
k cf. 1 Rg 25, 39.
l cf. 3 Rg 6, 15.
m cf. cp. 4, 12, 13.
n cf. cp. 4, 5; 7, 3.
o cf. Mt 21, 33.
p cp. 1, 5.
q cf. Is 7, 23.
r v. Pro 27, 18.
s cf. cp. 5, 1.
t cp. 1, 6.
u cp. 2, 14.
v v. cp. 2, 9.
x cf. cp. 4, 6.

LIBER SAPIENTIAE

DILIGITE iustitiam, qui iudicatis terram,
sentite de Domino in bonitate
et in simplicitate cordis quaerite illum;
2 quoniam [a]invenitur ab his qui non tentant illum,
[b]apparet autem eis qui fidem habent in illum.
3 [c]Perversae enim cogitationes separant a Deo,
probata autem virtus corripit insipientes.
4 [d]Quoniam in malevolam animam non introibit
nec habitabit in corpore subdito peccatis. [sapientia,
5 [e]Spiritus enim sanctus disciplinae effugiet fictum
et auferet se [f]a cogitationibus quae sunt sine intellectu
et [g]corripietur a superveniente iniquitate.
6 Benignus est enim spiritus sapientiae
et non liberabit maledicum a labiis suis;
[h]quoniam renum illius testis est Deus
et cordis illius scrutator est verus et linguae eius auditor.
7 [i]Quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum,
et [j]hoc quod continet omnia scientiam habet vocis.
8 [k]Propter hoc qui loquitur iniqua non potest latere,
nec praeteriet illum corripiens iudicium.
9 In cogitationibus enim impii interrogatio erit,
sermonum autem illius auditio [l]ad Deum veniet
ad correptionem iniquitatum illius.
10 Quoniam auris [m]zeli audit omnia,
et tumultus murmurationum non abscondetur.
11 [n]Custodite ergo vos a murmuratione, quae nihil prodest,
et [o]a detractione parcite linguae:
quoniam sermo obscurus [p]in vacuum non ibit,
[q]os autem quod mentitur occidit animam.
12 [r]Nolite zelare mortem in errore vitae vestrae
neque adquiratis perditionem in operibus manuum ve-
13 [s]quoniam Deus mortem non fecit, [strarum:
[t]nec laetatur in perditione vivorum;
14 creavit enim, ut essent omnia,
et sanabiles fecit nationes orbis terrarum;
et non est in illis medicamentum exterminii,
[u]nec inferorum regnum in terra;
15 [v]iustitia enim perpetua est et immortalis.
16 Impii autem manibus et verbis accersierunt illam
et [x]aestimantes illam amicam defluxerunt
et sponsiones posuerunt ad illam,
quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

2

1 Dixerunt enim cogitantes apud se non recte:
[a]Exiguum et cum taedio est tempus vitae nostrae,
et [b]non est refrigerium in fine hominis,
et [c]non est qui agnitus sit reversus ab inferis.
2 Quia ex nihilo nati sumus
et post hoc [d]erimus tanquam non fuerimus;
[e]quoniam fumus flatus est in naribus nostris,
et sermo scintilla ad commovendum cor nostrum;
3 qua exstincta, [f]cinis erit corpus nostrum,
et spiritus diffundetur [g]tanquam mollis aër;
et transibit vita nostra tanquam vestigium nubis
et [h]sicut nebula dissolvetur, quae fugata est a radiis solis
et a calore illius adgravata.
4 [i]Et nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus,

LIBER SAPIENTIAE
1, 1 — 2, 3

a Dt 1 16. — cf. cp. 3, 1, 8; 6, 1; 3 Rg 3, 9; Ecli 4, 16; 10, 1; Is 56, 1.
1-11] *LL. in D. 3 Aug.*
b 2 Par 15, 2-4. — v. Dt 4, 29.
c Is 59, 2.
d Pro 8, 13; Ecli 15, 7. — cf. cp. 7, 22; Ecli 1, 20, 22. — cf. Jc 3, 14, 15.
e cf. Jr 4, 22.
f cf. Eph 4, 30.
g cp. 7, 23. — cf. Jo 16, 26, 27.
h Ecli 42, 18-20; Jr 17, 10; Gal 5, 22. — cf. Ps 138, 4. — v. Ps 7, 10.
i 3 Rg 8, 24; Pro 8, 31; Is 6, 3. — cf. Ps 138, 8; Jr 23, 24; Ac 17, 28.
7] *Inv., Ant. etc. in Pnt.*
j cf. cp. 12, 1; Ecli 43, 28; Col 1, 17. — v. Nm 16, 22.
k Pro 20, 12; Ecli 39, 24.
l Jc 5, 4.
m cf. cp. 5, 17. — Ex 20, 5.
n cf. Pro 21, 23; Ph 2, 14. — v. Ps 33, 14.
o cf. Rm 1, 30; 2 Cor 12, 20.
p cf. Mt 12, 36.
q Pro 19, 5, 9. — cf. Dn 13, 61.
r cf. vr. 16; Pro 8, 36.
s cf. cp. 2, 23, 24; Ecli 11, 14.
t Tb 3, 22. — cf. Ez 18, 23, 32; 33, 11; 2 Pt 3, 9.
u cf. Jo 12, 31.
v cf. cp. 6, 18, 19.
x Pro 8, 36.
y Is 28, 15, 18.
z cp. 2, 24.
1] *RR. etc. in D. Palm. etc.*
a v. Gn 47, 9; Jb 14, 1; Ps 38, 5-7.
b cf. Ec 8, 8.
c Jb 7, 9; Ps 88, 49; Ecli 38, 22. — cf. Mt 22, 23.
d Ecli 44, 9; Ab 16.
e cf. Ps 101, 3, 4; Ec 3, 19, 21.
f Ps 103, 29. — cf. Ecli 10, 9; 17, 31. — v. Gn 3, 19.
g cf. Jb 7, 9; Os 13, 3.
h cf. Jc 4, 14.
i Ecli 44, 9. — cf. Ec 2, 16; 9, 5.

1. Cohortatio ad sectandam sapientiam (1, 1-6, 23). *Sapientiam qui vult possidere, a pravis cogitationibus, sermonibus et operibus (1-16) abstineat. Peccatores enim (2, 1-9) et qui iustum opprimunt (10-20) oppido errant nescientes*

et nemo memoriam habebit operum nostrorum;
5 [j]umbrae enim transitus est tempus nostrum,
et non est reversio finis nostri,
quoniam consignata est; et nemo revertitur.
6 [l]Venite ergo, et fruamur bonis quae sunt
et utamur creatura tanquam [m]in iuventute celeriter.
7 [n]Vino pretioso et unguentis nos impleamus,
et non praetereat nos flos temporis:
8 [o]coronemus nos rosis antequam marcescant;
[p]nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra:
9 nemo nostrum exsors sit luxuriae nostrae;
ubique relinquamus signa laetitiae;
[q]quoniam haec est pars nostra et haec est sors.
10 [r]Opprimamus pauperem iustum et non parcamus viduae,
[s]nec veterani revereamur canos multi temporis;
11 [t]sit autem fortitudo nostra lex iustitiae;
quod enim infirmum est inutile invenitur.
12 [u]Circumveniamus ergo iustum quoniam inutilis est nobis
et contrarius est operibus nostris
et improperat nobis peccata legis
et diffamat in nos peccata disciplinae nostrae.
13 [v]Promittit se scientiam Dei habere
et [w]filium Dei se nominat;
14 [x]factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum,
15 [y]gravis est nobis etiam ad videndum;
[z]quoniam dissimilis est aliis vita illius,
et immutatae sunt viae eius.
16 [a]Tanquam nugaces aestimati sumus ab illo,
et [b]abstinet se a viis nostris tanquam ab immunditiis
et [c]praefert [d]novissima iustorum
et [e]gloriatur patrem se habere Deum.
17 [f]Videamus ergo si sermones illius veri sint
et tentemus quae ventura sunt illi
et sciemus quae erunt novissima illius.
18 [g]Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum
et liberabit eum de manibus contrariorum.
19 [h]Contumelia et tormento interrogemus eum,
ut sciamus reverentiam eius et probemus patientiam [illius.
20 [i]Morte turpissima condemnemus eum;
erit enim ei respectus ex sermonibus illius.
21 Haec cogitaverunt et erraverunt;
[j]excaecavit enim illos malitia eorum.
22 Et nescierunt [k]sacramenta Dei,
neque mercedem speraverunt iustitiae,
nec iudicaverunt honorem animarum sanctarum.
23 [l]Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem
et [m]ad imaginem similitudinis suae fecit illum.
24 [n]Invidia autem [o]diaboli mors introivit in orbem terrarum;
25 [p]imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

3

1 [a]Iustorum autem animae [b]in manu Dei sunt,
et non tanget illos tormentum mortis.
2 [c]Visi sunt oculis insipientium mori,
et aestimata est adflictio exitus illorum,
3 et, quod a nobis est [d]iter, exterminium;
[e]illi autem sunt in pace;
4 et si coram hominibus tormenta passi sunt,
[f]spes illorum immortalitate plena est.
5 [g]In paucis vexati in multis bene disponentur,
quoniam Deus [h]tentavit eos et invenit illos [i]dignos se.
6 [j]Tanquam aurum in fornace probavit illos,
et quasi holocausti [k]hostiam accepit illos
et in tempore erit respectus illorum.
7 [l]Fulgebunt iusti et [m]tanquam scintillae in harundineto di-
8 [n]iudicabunt nationes et dominabuntur populis, [scurrent;

j cp. 5, 9; Jb 8, 9. — v. 1 Par 29, 15.
l Is 22, 13; 56, 12; 1 Cor 15, 32.
m cf. Ec 11, 9.
n cf. Pro 20, 1; Ec 2, 24; Is 56, 12; Os 4, 11.
o 2 Mc 6, 7. — cf. Ecli 32, 3.
p Ec 1, 10.
q cf. Jb 34, 2, 4; Pro 12, 10;
10] *v. vr. 1.* [s 10, 2.
r cf. Pro 12, 10.
s cf. cp. 4, 8; Lv 19, 32.
t cf. Ps 11, 5; Ecli 5, 3.
u Ps (10) 8, 10; Pro 1, 11; Jr 11, 19. — cf. Is 59, 15.
v cf. Jo 7, 7, 29; 8, 54, 55.
w vr. 17. — cf. Mt 27, 43; Jo 10, 29-33.
x cf. Mt 9, 4.
y cf. Pro 29, 27; Ecli 13, 21; Is 53, 3; Jo 3, 20.
z cf. Ac 24, 14; 1 Cor 7, 31; 1 Jo 3, 12.
a cf. Jr 6, 30.
b 2 Pt 2, 20. — cf. Lc 12, 1.
c Ps 115, 15; Mt 5, 10. — v. Nm 23, 10.
d cf. Is 3, 10.
e vr. 13. — cf. cp. 5, 5; Mt 26, 63; Jo 5, 18.
f Gn 37, 20. — cf. Is 5, 19; 66, 5; Mt 27, 49.
g vr. 13, 16. — cf. Ps 21, 9; Mt 4, 6; 27, 43.
h Is 53, 7; Jr 11, 19.
i Jc 5, 6. — cf. Dt 21, 23.
21] * *Catech. R. III 1, 2.*
j Jo 3, 19; Rm 1, 21; Eph 4, 18. — cf. cp. 4, 12.
k cf. Mt 13, 11; 1 Cor 2, 10.
l cp. 1, 13.
m Ecli 17, 1. — v. Gn 1, 26, 27.
n Gn 3, 13; Jo 8, 44. — cf. Rm 5, 12.
o Ecli 21, 30; Mt 4, 5 etc.
p 1 Jo 3, 8. — cf. Mt 13, 38.
1-8] *L.. Cp. (7, 6), R. etc. in cm. Mm.*
1-11] *LL. iet 2 in fr. 2 p. D. 3 Aug.*
a cf. Ps 32, 18.
b Dt 33, 3; Lc 23, 36; Jo 10, 28. — cf. Is 49, 2; 51, 16.
c cp. 4, 17; 5, 4.
d cf. Lc 22, 22.
e cp. 4, 7; Is 57, 1, 2.
f 2 Cor 5, 1; 1 Pt 1, 13. — cf. 2 Mc 7, 6, 28; Ac 23, 6.
g cf. Rm 8, 18; 2 Cor 4, 17; Heb 12, 11; 1 Pt 1, 6, 7.
h Tb 12, 13; Jdt 8, 23; Pro 3, 12; Ecli 2, 1.
i cf. Mt 10, 37.
j Ecli 2, 5. —v. Pro 17, 3; Is 48, 10.
k cf. Rm 12, 1.
l Pro 4, 18; Dn 12, 3; Mt 13, 43.
m cf. Is 5, 24; Ab 18; Zc 12, 6.
n cp. 5, 17; Ecli 4, 16; Dn 7, 22; 1 Cor 6, 2. — cf. Mt 18, 28; Ap 20, 4.

hominem ad aeternam vitam creatum esse; mortem autem nonnisi per diabolum inductam (21-25). Itaque iustorum mors est transitus ad vitam, impiorum vero est damnatio ad poenam (3, 1-12); iusti mercedem

et regnabit Dominus illorum in perpetuum.
9 [o]Qui confidunt in illo intelligent veritatem,
et [p]fideles in dilectione adquiescent illi,
[q]quoniam donum et pax est [r]electis eius. [habebunt,
10 [s]Impii autem, secundum quae cogitaverunt, correptionem
qui neglexerunt iustum et a Domino recesserunt.
11 Sapientiam enim et disciplinam qui abicit infelix est;
et [t]vacua est spes illorum, et labores sine fructu,
et inutilia opera eorum.
12 Mulieres eorum insensatae sunt, et [u]nequissimi filii eorum,
13 [v]maledicta creatura eorum, quoniam [x]felix est sterilis;
et [y]incoinquinata, quae nescivit torum in delicto,
habebit fructum in [z]respectione animarum sanctarum;
14 et [a]spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem,
nec cogitavit adversus Deum nequissima;
dabitur enim illi fidei donum electum,
et [b]sors in templo Dei acceptissima.
15 [c]Bonorum enim laborum gloriosus est fructus,
et, [d]quae non concidat, radix sapientiae.
16 [e]Filii autem adulterorum [f]in inconsummatione erunt,
et ab iniquo toro semen exterminabitur.
17 Et, si quidem longae vitae erunt, in nihilum computabun-
et sine honore erit novissima senectus illorum; [tur,
18 et, si celerius defuncti fuerint, [g]non habebunt spem
nec in [h]die agnitionis allocutionem;
19 nationis enim iniquae dirae sunt consummationes.

4

1 [a]O quam pulchra est casta generatio cum claritate!
[b]Immortalis est enim memoria illius,
quoniam et apud Deum nota est et apud homines.
2 Cum praesens est, imitantur illam,
et desiderant eam, cum se eduxerit;
et [c]in perpetuum coronata triumphat
incoinquinatorum certaminum praemium vincens.
3 Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis,
et [d]spuria vitulamina [e]non dabunt radices altas,
nec stabile firmamentum collocabunt.
4 Et si in ramis [f]in tempore germinaverint,
infirmiter posita [g]a vento commovebuntur
et a nimietate ventorum eradicabuntur.
5 [h]Confringentur enim rami inconsummati,
et fructus illorum inutiles,
et acerbi ad manducandum et ad nihilum apti.
6 Ex iniquis enim somnis filii qui nascuntur, [sua.
testes sunt nequitiae adversus parentes in interrogatione
7 [i]Iustus autem, si morte praeoccupatus fuerit, in refrigerio
8 [j]senectus enim venerabilis est non diuturna [erit;
neque annorum numero computata;
cani autem sunt sensus hominis,
9 [k]et aetas senectutis vita immaculata.
10 [l]Placens Deo factus est dilectus
et vivens inter peccatores translatus est:
11 [m]raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius,
aut ne fictio deciperet animam illius;
12 [n]fascinatio enim nugacitatis [o]obscurat bona,
et inconstantia concupiscentiae transvertit sensum sine
13 Consummatus in brevi explevit tempora multa; [malitia.
14 placita enim erat Deo anima illius,
propter hoc properavit educere illum de medio iniqui-
[p]populi autem videntes et non intelligentes [tatum;
nec ponentes in praecordiis talia,
15 [q]quoniam gratia Dei et misericordia est in sanctos eius,
et respectus in electos illius.
16 [r]Condemnat autem iustus mortuus vivos impios,
et [s]iuventus celerius consummata longam vitam iniusti.

o cf. Ec 2, 26; Ecli 1, 10; Jo 7, 17.
p cf. Jo 15, 10.
q cp. 4, 15. — cf. Lc 18, 7.
r Rm 3, 30.
9 b] *v. vr. 1-8.*
s Pro 1, 29-31; Gal 6, 8.
t Pro 10, 16; 11, 18.
u vr. 16-18; Ecli 41, 8.
v cf. cp. 12, 10, 11.
13 b] *Ant. in cm. Virg.*
x cf. Is 54, 1; Lc 23, 29.
y Ap 14, 4.
z vr. 6; Ecli 15, 8.
a Is 56, 3-5. — cf. Mt 19, 12.
b cf. Dt 23, 1.
c Pro 10, 16; 19, 23.
d cf. cp. 15, 3; Ecli 1, 6, 25.
e Ecli 41, 8, 9; Is 57, 3. — cf. Ecli 47, 22.
f cp. 4, 3, 5; Ecli 23, 25. — cf. 2 Rg 12, 14.
g cf. vr. 4.
h Ecli 27, 9. — cf. Ml 3, 17; Mt 13, 29, 49.
i Ps 33, 22; 36, 38; Pro 2, 22; 24, 16.
1] *Cp. etc. in fs. Pur. BMV. et cm. Sctar.*
a cf. Ecli 16, 3; Ap 14, 4.
b Ps 111, 7; Pro 10, 7; Ecli 44, 13, 14.
c cf. cp. 5, 16; 1 Cor 9, 24, 25; Jc 1, 12.
d cp. 3, 16; Ecli 40, 15.
e cf. Ecli 23, 35; Mt 15, 13.
f cf. Ps 36, 35, 36.
g cf. Jb 22, 16; Ez 13, 11; Mt 7, 27.
h cf. Jo 15, 2, 6; Rm 11, 17, 20.
7-16] *L. etc. in fs s. Stan. K.*
7-5, 5] *LL. in cm. Cf.*
7 b] *in ord. Ms. ad « memento Dff. ».*
8] * *Catech. R. II 7, 22.*
i cp. 3, 3; Is 57, 1, 2.
j Ecli 25, 6, 7. — cf. Ec 8, 12; Is 65, 20; Dn 13, 50.
k Pro 16, 31.
l cf. Gn 5, 21; Heb 11, 5.
11] * *cf. Catech. R. III 5, 19.*
m cf. 4 Rg 22, 20; Is 57, 1.
n Ps 4, 3. — cf. Gal 3, 1.
o cp. 2, 21. — cf. 1 Cor 15, 33.
12, 14] *Gr. in fs. s. Jo. Berch. — Int. (Ps 112) in fs. s. Stan. K.*
p cp. Rm 11, 8. — v. Is 6, 9.
q cp. 3, 9.
16] *v. vr. 13.*
r cf. Mt 12, 41. 42; Heb 11. 7.
s Is 65, 20. — cf. Pro 3, 1, 2.

gloriosam habebunt (13-15), impii decident sine honore (16-19); iusti beati erunt (4, 1-16), impiorum vero mors contumeliosa (17-20), dum enim iusti praemium a Deo adipiscuntur, impii, in quos ira Dei

17 [t]Videbunt enim finem sapientis
et non intelligent quid cogitaverit de illo Deus, et quare
18 [u]Videbunt et contemnent eum; [munierit illum Dominus.
[v]illos autem Dominus irridebit.
19 Et erunt post haec decidentes sine honore
et in contumelia inter mortuos in perpetuum;
quoniam disrumpet illos inflatos sine voce
et commovebit illos a fundamentis,
et usque ad supremum desolabuntur,
et erunt gementes, et [x]memoria illorum peribit.
20 Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi,
et [y]traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum.

5

1 Tunc [a]stabunt iusti in magna constantia
adversus eos, qui se angustiaverunt
et qui abstulerunt labores eorum.
2 Videntes [b]turbabuntur timore horribili
et mirabuntur in subitatione insperatae salutis;
3 dicentes intra se paenitentiam agentes
et prae angustia spiritus gementes:
Hi sunt, [c]quos habuimus aliquando in derisum
et in similitudinem improperii: 4 [d]nos insensati!
Vitam illorum aestimabamus [e]insaniam
et [f]finem illorum sine honore:
5 ecce quomodo computati sunt inter [g]filios Dei,
et [h]inter sanctos sors illorum est.
6 Ergo erravimus a via veritatis,
et [i]iustitiae lumen non luxit nobis,
et sol intelligentiae non est ortus nobis.
7 [j]Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis
et ambulavimus [k]vias difficiles,
viam autem Domini ignoravimus.
8 [l]Quid nobis profuit superbia?
aut divitiarum iactantia quid contulit nobis?
9 Transierunt omnia illa [m]tanquam umbra
et [n]tanquam nuntius percurrens
10 et [o]tanquam navis quae pertransit fluctuantem aquam,
cuius cum praeterierit non est vestigium invenire
neque semitam carinae illius in fluctibus;
11 aut tanquam avis quae transvolat in aëre,
cuius nullum invenitur argumentum itineris,
sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum
et scindens per vim itineris aërem:
commotis alis transvolavit,
et post hoc nullum signum invenitur itineris illius;
12 aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum,
divisus aër continuo in se reclusus est,
ut ignoretur transitus illius:
13 [p]sic et nos nati continuo desivimus esse,
et virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere.
in malignitate autem nostra consumpti sumus.
14 Talia dixerunt in inferno hi qui peccaverunt; [tollitur,
15 [q]quoniam spes impii [r]tanquam lanugo est, quae a vento
et tanquam spuma gracilis, quae a procella dispergitur,
et [s]tanquam fumus, qui a vento diffusus est,
et tanquam [t]memoria hospitis unius diei praetereuntis.
16 Iusti autem in perpetuum vivent,
et [u]apud Dominum est merces eorum
et cogitatio illorum apud Altissimum.
17 Ideo accipient [v]regnum decoris et [x]diadema speciei de manu
quoniam [y]dextera sua teget eos [Domini;
et bracchio sancto suo defendet illos.
18 [z]Accipiet armaturam [a]zelus illius
et [b]armabit creaturam ad ultionem inimicorum.
19 [c]Induet pro thorace iustitiam

t cf. cp. 3, 2.
u Ps 36, 12, 13.
v Ps 2, 4; Pro 1, 26.
x Ps 9, 7; 108, 15; Pro 10, 7; Ecli 41, 14.
*20] * Catech. R. II 6, 18.*
y cf. Jr 12, 19.
1-5] L., Cpp. etc. in cm. Ap et Mm. T. P. etc.
a cf. Lc 21, 26; 2 Th 1, 6; Ap 6, 17.
b cf. Lc 13, 28.
c cf. Ps 68, 12; Jr 20, 7; Lm 3, 14.
d cf. Lc 12, 20.
e cf. Jo 10, 20; Ac 26, 24.
f cf. cp. 3, 2; 4, 17.
g cf. cp. 2, 16, 18; Mt 5, 9.
h Ac 26, 18; Col 1, 12.
i cf. cp. 7, 10; Pro 2, 13; 6, 23; Bar 4, 2; Jo 3, 19; 12, 35; Eph 4, 18.
j cf. Pro 14, 14.
k cf. Jb 12, 24; Ps 106, 40; Pro 22, 5; 28, 6.
l cf. Ecli 11, 29.
m cp. 2, 5; 1 Par 29, 15.
n cf. Jb 9, 25.
o Jb 9, 25. — cf. Pro 30, 19.
p cf. 2 Rg 14, 14; 1 Cor 15, 31.
q cf. Jb 8, 14; Pro 10, 28; Is 59, 5-7.
r cf. cp. 16, 29. — v. Jb 21, 18; Ps 1, 5.
s Ps 36, 20; 67, 3: Os 13, 3.
t cf. Jr 14, 8.
16-20] L. etc. in cm. Mm.
16-21] 3 L. in fr. 2 p. D. 3 Aug. — v. cp. 3, 1.
u Gn 15, 1; Ap 22, 12.
v cf. cp. 4, 2; Ps 92, 1; Dn 7, 18; 1 Pt 5, 4.
17] R. etc. in fs. ss. spin. Cor.
x Pro 4, 9; Is 28, 5; 62, 3; Jr 13, 18; 2 Tm 4, 8. — cf. 1 Mc 10, 20.
y cp. 19, 8.
18] V. in fs. ss. Lanc. et Clav.
z Is 59, 17; 61, 10.
a cf. cp. 1, 10.
b cp. 16, 24. — v. Ecli 39, 28-34; Ez 38, 21-23.
c Is 59, 17, 18; Eph 6, 14. — cf. 1 Th 5, 8.

exardescet, non item (5, 1-24). At si ab omnibus quaerenda est sapientia, a principibus est obtinenda, ne duriore poena adficiantur (6, 1-11) cum ipsis et facilior sit ipsius inquisitio et utilior eius possessio (12-23).

et [d]accipiet pro galea iudicium certum,
20 [e]sumet scutum inexpugnabile aequitatem.
21 [f]Acuet autem duram iram in lanceam,
et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.
22 [g]Ibunt directe emissiones fulgurum,
et tanquam a bene curvato arcu nubium exterminabun-
et ad certum locum insilient, [tur
23 [h]et a petrosa ira plenae mittentur grandines;
[i]excandescet in illos aqua maris,
et flumina concurrent duriter;
24 [j]contra illos stabit spiritus virtutis,
et [k]tanquam turbo venti dividet illos;
et ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum,
et malignitas evertet sedes potentium.

6

1 [a]Melior est sapientia quam vires,
et vir prudens quam fortis.
2 [b]Audite ergo, reges, et intelligite;
discite, iudices finium terrae;
3 praebete aures, vos qui continetis multitudines
et placetis vobis in turbis nationum.
4 [c]Quoniam data est a Domino potestas vobis,
et virtus ab Altissimo,
qui interrogabit opera vestra et cogitationes scrutabitur;
5 quoniam, cum essetis [d]ministri regni illius, non recte iudica-
nec custodistis legem iustitiae [stis
neque secundum voluntatem Dei ambulastis.
6 [f]Horrende et [g]cito apparebit vobis,
[h]quoniam iudicium durissimum his qui praesunt fiet.
7 Exiguo enim conceditur misericordia;
potentes autem potenter tormenta patientur;
8 [i]non enim subtrahet personam cuiusquam Deus
nec verebitur magnitudinem cuiusquam;
[j]quoniam pusillum et magnum ipse fecit,
et [l]aequaliter cura est illi de omnibus;
9 fortioribus autem fortior instat cruciatio.
10 [m]Ad vos ergo, reges, sunt hi sermones mei,
ut discatis sapientiam et [n]non excidatis.
11 [o]Qui enim custodierint iusta iuste, iustificabuntur;
et, [p]qui didicerint ista, invenient quid respondeant.
12 [q]Concupiscite ergo sermones meos,
diligite illos et habebitis disciplinam.
13 [r]Clara est et quae nunquam marcescit sapientia
et [s]facile videtur ab his qui diligunt eam
et invenitur ab his qui quaerunt illam; [ostendat.
14 [t]praeoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior
15 Qui de luce [u]vigilaverit ad illam non laborabit;
adsidentem enim illam foribus suis inveniet.
16 Cogitare ergo de illa sensus est consummatus,
et qui vigilaverit propter illam [v]cito securus erit.
17 Quoniam dignos se ipsa circuit quaerens
et [x]in viis ostendit se illis hilariter
et in omni providentia occurrit illis.
18 Initium enim illius verissima est [y]disciplinae concupiscen-
19 cura ergo disciplinae dilectio est, [tia;
et [z]dilectio custodia legum illius est,
custoditio autem legum consummatio incorruptionis est,
20 [a]incorruptio autem facit esse proximum Deo; [perpetuum.
21 [b]concupiscentia itaque sapientiae [c]deducit ad regnum
22 [d]Si ergo delectamini sedibus et sceptris, o reges populi,
diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis.
23 Diligite lumen sapientiae, omnes qui praeestis populis.

24 Quid est autem sapientia et quemadmodum facta sit refe-
et [e]non abscondam a vobis sacramenta Dei, [ram

d cf. Eph 6, 17; 1 Th 5, 8.
e cf. Eph 6, 16.
f cf. Eph 6, 17; Heb 4, 12.
g cp. 16, 16; Ecli 39, 35. — cf. Ps 7, 13, 14; 143, 6; Hab 3, 11.
h cf. Js 10, 11.
i cf. Ex 14, 27, 28; 15, 10; Lc 21, 25.
j cf. Is 41, 16; Jr 23, 18.
o cp. 11, 21. — cf. Ps 1, 4 etc.

a Pro 16, 32; Ec 9, 18.
1-13] *LL. in fr. 3 p. D. 3 Aug.*
b cp. 1, 1; Ps 2, 10; Ecli 33, 19.
c Pro 8, 15; Dn 2, 21; Jo 19, 11; Rm 13, 1.
d cf. 2 Par 19, 6.
e cf. Jr 22, 15-17.
f cf. Heb 10, 31.
g 1 Th 5, 3.
h Jc 2, 13. — cf. Lc 12, 48.
7] * *Leonis XIII encycl. 1 Nov. 1885, « Immortale Dei ».*
i Ecli 35, 15. — v. Dt 10, 17.
j Jb 31, 15; 54, 19; Pro 22, 2.
l cp. 12, 13; 1 Pt 5, 7. — cf. Ps 144, 9; Ecli 18, 12.
m cf. vr. 1.
n cf. cp. 12, 2.
o 1 Jo 3, 7.
p cf. Ecli 18, 20.
12] * *Catech. R. III 10, 9.*
q cf. cp. 7, 10.
r Pro 14, 6. — cf. Jo 7, 17.
s Pro 8, 17; Ecli 6, 28; Jr 29, 13.
t Ecli 15, 2. — cf. Jo 65, 24. — v. Dt 30, 11-14.
u Pro 8, 17, 34; Ecli 4, 13; 14, 24.
v cf. cp. 7, 23.
x Pro 8, 2-4.
y cp. 3, 11; 7, 14.
19 b] *v. Ps 110, 10.*
z cf. Ex 20, 6; Dt 5, 10; 7, 9; Jo 14, 15, 21; Rm 13, 10; 1 Jo 5, 3.
a Pro 22, 11; Mt 5, 8.
b cf. Dn 7, 27.
c cf. Rm 5, 17; 2 Tm 2, 12.
d v. Ps 2, 10-12.
e cf. Tb 12, 7; Mt 13, 11; Jo 15, 15.

sed [f]ab initio nativitatis investigabo
et ponam in lucem scientiam illius
et non praeteribo veritatem.
25 [g]Neque cum invidia tabescente iter habebo,
[h]quoniam talis homo non erit particeps sapientiae.
26 [i]Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum,
et [j]rex sapiens stabilimentum populi est. [vobis.
27 Ergo accipite disciplinam per sermones meos, et proderit

7

1 Sum quidem et ego mortalis homo similis omnibus
et [a]ex genere terreni illius, [b]qui prior factus est,
et in ventre matris figuratus sum caro,
2 [c]decem mensium tempore [d]coagulatus sum in sanguine
ex semine hominis et delectamento somni conveniente;
3 et ego natus accepi communem aërem
et in similiter factam decidi terram
et primam vocem similem omnibus emisi plorans;
4 [e]in involumentis nutritus sum et curis magnis.
5 Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium:
6 [f]unus ergo introitus est omnibus ad vitam et [g]similis
7 Propter hoc optavi, et [h]datus est mihi sensus; [exitus.
et invocavi, et venit in me spiritus sapientiae;
8 et praeposui illam regnis et sedibus
et [i]divitias nihil esse duxi in comparatione illius.
9 Nec comparavi illi lapidem pretiosum; [exigua,
[j]quoniam omne aurum in comparatione illius harena est
et tanquam lutum aestimabitur argentum in conspectu
10 [k]Super salutem et speciem [l]dilexi illam [illius.
et proposui [m]pro luce habere illam,
quoniam inexstinguibile est lumen illius.
11 [n]Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa,
et innumerabilis honestas per manus illius; [sapientia,
12 et laetatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me ista
et ignorabam quoniam horum omnium [o]mater est.
13 Quam sine fictione didici et [p]sine invidia communico
et honestatem illius non abscondo.
14 Infinitus enim thesaurus est hominibus;
quo qui usi sunt [q]participes facti sunt amicitiae Dei,
propter [r]disciplinae dona commendati.
15 [s]Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia
et praesumere digna horum, quae mihi dantur,
quoniam ipse sapientiae dux est et sapientium emendator.
16 [t]In manu enim illius et nos et [u]sermones nostri
et [v]omnis sapientia et operum scientia et disciplina.
17 [x]Ipse enim dedit mihi horum quae sunt scientiam veram,
ut sciam dispositionem orbis terrarum et virtutes elemen-
18 initium et consummationem et medietatem temporum, [torum,
vicissitudinum permutationes et commutationes tempo-
19 anni cursus et [y]stellarum dispositiones, [rum,
20 [z]naturas animalium et iras bestiarum,
vim ventorum et [a]cogitationes hominum,
differentias virgultorum et virtutes radicum.
21 Et quaecumque sunt absconsa et improvisa didici;
omnium enim [b]artifex docuit me sapientia.
22 [c]Est enim in illa spiritus intelligentiae, sanctus, unicus,
[d]multiplex, subtilis, [e]disertus, [f]mobilis,
[g]incoinquinatus, certus, suavis, amans bonum, [h]acutus,
quem nihil vetat, benefaciens, 23 humanus,
[i]benignus, stabilis, certus, securus,
omnem habens virtutem, [j]omnia prospiciens [tilis.
et [k]qui capiat omnes spiritus, intelligibilis, mundus, sub-
24 Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia;
attingit autem ubique propter suam munditiam.
25 [m]Vapor est enim virtutis Dei, [cera;
et emanatio quaedam est claritatis omnipotentis Dei sin-

f cf. Is 53, 8. — v. Pro 8, 22-31.
g cf. cp. 7, 13.
h cf. Jc 3, 14, 15.
i cf. Pro 11, 14.
j cf. Pro 28, 15.

1-14] LL. in fr. 4 p. D. 5 Aug.
a Jb 33, 6; Ecli 17, 1; 33, 10. — cf. Ecli 40, 1; 1 Cor 15, 47. — v. Gn 2, 7.
b cp. 10, 1.
c cf. 2 Mc 7, 27.
d cf. Jb 10, 10; Ec 11, 52; 2 Mc 7, 22.
e cf. Lc 2, 7.
f cf. Jb 1, 21; Ecli 40, 1-4; 1 Tm 6, 7.
g cf. Ex 11, 5; Lc 9, 31.
7-14] L. in fs. ss. Thom. Aq. et Phil. N.
7, 8] R. in fs. s. Elisabeth reg. Ant. in fs. BMV. de b. cons.
h 3 Rg 3, 9, 12; 4, 29. — cf. Ps 15, 7; Ecli 51, 18, 19; Jc 1, 5.
i cp. 8, 5. — cf. 3 Rg 3, 11; Jb 28, 15-19; Ps 18, 11; Pro 3, 14, 15; 8, 11; 15, 16
j Bar 3, 30. — cf. 2 Par 1, 15; Ecli 47, 20.
k cf. Pro 4, 22.
l cf. Ecli 4, 13.
m cf. vr. 26; cp. 6, 13; Bar 4, 2.
11] V. in fs. BMV. de b. cons.
n 3 Rg 3. 13; Ps 33, 11; Pro 3, 16. — cf. Ecli 51, 36; 1 Tm 4, 8.
o Ecli 24, 24. — cf. cp. 8, 7.
p cf. cp. 6, 25; Ecli 20, 33; 41, 17; Ac 20, 10.
q v. vr. 27.
r cp. 6, 18. — cf. 2 Cor 10, 18.
s cf. Ecli 51. 30; Eph 6, 20.
*15] * Greg. XVI encycl. 15 Aug. 1832 adv. Indiffer. etc.*
t Jb 12, 10; Pro 16, 1, 9; 20, 24; Jr 10, 13; Dn 5, 23; Ac 17, 28. — cf. Tb 4, 20; 2 Cor 3, 5.
u Ex 4, 12.
v cf. Ex 35, 31, 35; Is 28, 26.
x cf. 3 Rg 4, 29; Ec 1, 13.
y vr. 29.
z cf. 3 Rg 4. 33.
a cf. Pro 27, 19.
b cp. 8, 5; 14, 2. — cf. Pro 8, 30.
21 b] V. in R. in fr. 6 p. Pnt. — v. cp. 1, 7.
c cf. Jc 3, 17.
d v. 1 Cor 12, 4-11.
e cf. cp. 10, 21.
f vr. 24.
g cf. cp. 1, 4.
h cf. Heb 4, 12.
23 b] v. vr. 21.
i cp. 1, 6. — cf. Jo 16, 27.
j 1 Cor 2, 10.
k 1 Cor 15, 28. — cf. Ac 17, 28; Heb 4, 13.
l cf. cp. 8, 1; Pro 3, 19; Ecli 1, 10.
m cf. Pro 2, 9; Ecli 24, 5.

coniungi (7-14); eamque obtinuisse una cum gratia de ea digne disserendi (15-21) testatur. Sapientiam idcirco describit iuxta ipsius attributa, qualitates et fructus (22-8, 1), additque eam a se expetitam fuisse

n vr. 22. — cf. Ap 21, 27.
o cf. Heb 1, 3.
25b-26b] Ant. etc. in fs. Pur. BMV. etc.
*26] * Symb. Fid. Conc. Tolet. XI (an. 675).*
26b] V. All. in Transf. DNJC.
p cf. Jo 14, 9; 2 Cor 4, 4; Col 1, 15.
q vr. 22.
r Ps 101, 28; Jc 1, 17.
s Ps 103, 30. — cf. Ap 21, 5.
t vr. 14. — cf. Ex 33, 11; Jc 2, 23.
u Ecli 4, 15.
v cf. Jo 14, 16.
x cf. Mt 17, 5.
y vr. 19.

a cp. 7, 24.
*1] * Conc. Vat. s. III cp. 1. — * Catech. R. I 12, 22; III 3, 16. — Ant. in die 17 Dbris.*
b cf. Rg 3, 7, 9; Ecli 47, 14.
c cf. vr. 9, 18; Ecli 15, 2.
d cf. cp. 9, 4; Jo 1, 1.
e cf. Pro 8, 30.
3b] V. in P. in fs. s. Luciae Virg. — v. Ps 118, 46.
f cf. Pro 8, 22-31.
g cf. cp. 7, 8, 9; Pro 8, 18.
h cp. 7, 21.
i cf. Ecli 31, 34; 37, 34.
j cf. 3 Rg 10, 3.
k cf. Dn 2, 21; Ac 1, 7.
l cf. vr. 2, 18.
9-15] L. in fs. b. Iohannae de Arc V.
m cf. 2 Cor 1 ,3.
n cf. 3 Rg 3, 28; 4, 34; Jb 29, 7-11.
o cf. Ecli 4, 7.
p cf. 3 Rg 3, 16-28.
11, 12] Ant. in fs. s. Jo. Nepom — Cm. in fs. s. Laur. a Brund.
q v. Jb 29, 9.
r cf. vr. 17.
s Ps 111, 7; Ecli 15,6; Is 56,5.
t 3 Rg 4, 21, 24. — cf. cp. 6, 4; Pro 8, 15.
u cf. Mr 6, 20.
v cf. vr. 18; Pro 3, 17; Ps 50, 14.
x cf. vr. 13, Pro 3, 18.
y cf. vr. 2, 9.
z cf. Jo 9 ,2.

et ideo [n]nihil inquinatum in eam incurrit;
26 [o]candor est enim lucis aeternae
et speculum sine macula Dei maiestatis
et [p]imago bonitatis illius.
27 Et, cum sit una, [q]omnia potest
et [r]in se permanens [s]omnia innovat
et per nationes in animas sanctas se transfert,
[t]amicos Dei et prophetas constituit.
28 [u]Neminem enim diligit Deus
nisi eum [v]qui cum sapientia inhabitat.
29 [x]Est enim haec speciosior sole
et super omnem [y]dispositionem stellarum,
luci comparata, invenitur prior;
30 illi enim succedit nox,
sapientiam autem non vincit malitia.
8 1 [a]Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter
et disponit omnia suaviter.
2 [b]Hanc amavi et exquisivi a iuventute mea
et quaesivi [c]sponsam mihi eam adsumere
et amator factus sum formae illius.
3 Generositatem illius glorificat [d]contubernium habens Dei;
sed et [e]omnium Dominus dilexit illam.
4 [f]Doctrix enim est disciplinae Dei et electrix operum illius.
5 Et si divitiae appetuntur in vita,
[g]quid sapientia locupletius, [h]quae operatur omnia?
6 Si autem sensus operatur,
quis horum quae sunt magis quam illa est artifex?
7 Et si iustitiam quis diligit,
labores huius magnas habent virtutes;
[i]sobrietatem enim et prudentiam docet et iustitiam et virtutem,
quibus utilius nihil est in vita hominibus.
8 Et, si multitudinem scientiae desiderat quis,
scit praeterita et de futuris aestimat,
scit versutias sermonum et [j]dissolutiones argumentorum,
signa et monstra scit, antequam fiant,
et [k]eventus temporum et saeculorum.
9 [l]Proposui ergo hanc adducere mihi ad convivendum
sciens quoniam mecum communicabit de bonis,
et erit [m]allocutio cogitationis et taedii mei.
10 [n]Habebo propter hanc claritatem ad turbas
et honorem apud seniores [o]iuvenis,
11 et acutus [p]inveniar in iudicio
et in conspectu potentium admirabilis ero,
et facies principum mirabuntur me,
12 [q]tacentem me sustinebunt et loquentem me respicient
et, sermocinante me plura, manus ori suo imponent.
13 Praeterea [r]habebo per hanc immortalitatem
et [s]memoriam aeternam his, qui post me futuri sunt, relinquam.
14 [t]Disponam populos, et nationes mihi erunt subditae,
15 [u]timebunt me audientes reges horrendi;
in multitudine videbor bonus et in bello fortis.
16 Intrans in domum meam conquiescam cum illa;
non enim habet amaritudinem conversatio illius,
[v]nec taedium convictus illius, sed laetitiam et gaudium.
17 Haec cogitans apud me et commemorans in corde meo,
[x]quoniam immortalitas est in cognatione sapientiae,
18 et in amicitia illius delectatio bona,
et in operibus manuum illius honestas sine defectione,
et in certamine loquelae illius sapientia,
et praeclaritas in communicatione sermonum ipsius,
circuibam quaerens, ut [y]mihi illam adsumerem.
19 Puer autem eram ingeniosus et sortitus sum animam bonam.
20 Et, [z]cum essem magis bonus,
veni ad corpus incoinquinatum.

cum nosset ipsam a Deo ortam omnia bona vel continere vel superare, eamque praesertim regibus perutilem esse (2-21). Petitionis autem modulus ad aedificationem nostram in sequentibus repetit (9, 1-19).

21 Et, ut scivi quoniam aliter non possem esse [a]continens,
[b]nisi Deus det;
(et [c]hoc ipsum erat sapientiae, scire cuius esset hoc do-
adii Dominum et [d]deprecatus sum illum [num)
et dixi ex totis praecordiis meis:
9 1 [a]Deus patrum meorum et Domine misericordiae,
[b]qui fecisti omnia verbo tuo
2 et sapientia tua [c]constituisti hominem,
[d]ut dominaretur creaturae, quae a te facta est;
3 [e]ut disponat orbem terrarum in aequitate et iustitia
et in directione cordis iudicium iudicet;
4 [f]da mihi [g]sedium tuarum [h]adsistricem sapientiam
et noli me reprobare a [i]pueris tuis,
5 quoniam [j]servus tuus sum ego et filius ancillae tuae,
[k]homo infirmus et exigui temporis
et [l]minor ad intellectum iudicii et legum.
6 [m]Nam, et si quis erit consummatus inter filios hominum,
si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.
7 Tu [n]elegisti me regem populo tuo
et iudicem [o]filiorum tuorum et [p]filiarum
8 et [q]dixisti me aedificare templum in [r]monte sancto tuo
et in [s]civitate habitationis tuae altare,
[t]similitudinem tabernaculi sancti tui, quod praeparasti ab
9 et [u]tecum sapientia tua, quae novit opera tua, [initio;
quae et [v]adfuit tunc, cum orbem terrarum faceres,
et sciebat quid esset placitum oculis tuis
et quid directum in praeceptis tuis. [tuae,
10 [x]Mitte illam [y]de caelis sanctis tuis et [z]a sede magnitudinis
ut mecum sit et mecum laboret ut sciam quid acceptum
11 [a]scit enim illa omnia et intelligit [sit apud te;
et deducet me in operibus meis sobrie
et custodiet me in sua potentia.
12 [b]Et erunt accepta opera mea, et disponam populum tuum
et ero dignus sedium patris mei. [iuste
13 [c]Quis enim hominum poterit scire consilium Dei?
aut quis poterit cogitare quid velit Deus?
14 [d]Cogitationes enim mortalium timidae,
et incertae providentiae nostrae;
15 [e]corpus enim quod corrumpitur adgravat animam,
et [f]terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitan-
16 Et [g]difficile aestimamus quae in terra sunt, [tem.
et quae in prospectu sunt invenimus cum labore;
quae autem in caelis sunt quis investigabit?
17 Sensum autem tuum quis sciet, [h]nisi tu dederis sapientiam,
et [i]miseris spiritum sanctum tuum de [j]altissimis,
18 et sic correctae sint semitae eorum qui sunt in terris,
et [l]quae tibi placent didicerint homines?
19 Nam [m]per sapientiam sanati sunt
quicumque placuerunt tibi, Domine, a principio.
10 1 Haec illum, [a]qui primus formatus est a Deo pater orbis ter-
[b]cum solus esset creatus, custodivit [rarum
2 et eduxit illum a delicto suo
et [c]dedit illi virtutem continendi omnia.
3 [d]Ab hac, ut recessit iniustus in ira sua,
per iram homicidii fraterni, deperiit. [pientia
4 Propter quem, cum [e]aqua deleret terram, [f]sanavit iterum sa-
per [g]contemptibile lignum [h]iustum gubernans.
5 Haec, et in [i]consensu nequitiae cum se nationes contulissent,
[j]scivit iustum et conservavit sine querela Deo
et [l]in filii misericordia fortem custodivit.
6 [m]Haec [n]iustum a pereuntibus impiis liberavit fugientem,
descendente igne in [o]Pentapolim,
7 quibus in testimonium nequitiae
[p]fumigabunda constat deserta terra,

a cf. Ecli 6, 28.
b cf. Pro 2, 6; Ecli 39, 8, 9; Jc 1, 5. — cf. 3 Rg 3, 9; 4, 29.
c cf. Ecli 39, 6.
d Ps 118, 145.
a v. 3 Rg 3, 6-9.
b Ps 32, 6. 9; Jo 1, 3, 10.
c Ecli 17, 3.
d v. Gn 1, 26, 28; Ps 8, 7.
e cf. Lc 1, 75.
f 2 Par 1, 10.
g v. vr. 10.
4, 5] *RR. in D. 1 Aug.*
h cf. cp. 8, 3.
i cf. 2, 12; Lc 1, 54.
j Ps 85, 16; 115, 16; 118, 25; 142, 13.
k cf. Jb 14, 1.
l 3 Rg 3, 7.
m cf. 1 Cor 3, 19.
n cf. 2 Rg 7, 12; 1 Par 28, 5; 2 Par 1, 9.
o Dt 14, 1; Os 11, 1.
p Is 43, 6; 2 Cor 6, 18.
q cf. 2 Rg 7, 13; 3 Rg 8, 19.
r Ps 2, 6; 77, 54 etc.
s Ps 131, 13; Mt 5, 35.
t cf. Heb 8, 2, 5; 9, 11.
u cf. Jo 1, 1, 2.
v Jo 1, 3, 10. — v. Pro 8, 22-30.
x cf. Jo 3, 17; 20, 21.
y Ps 19, 7.
10] *v. vr. 4, 5.*
z vr. 4. — cf. cp. 18, 15; Mt 5, 34.
a vr. 9; cp. 8, 8.
b cf. 3 Rg 3, 9.
c Jb 38, 4-37; Is 40, 13; Bar 3, 15; Rm 11, 34; 1 Cor 2, 16. — cf. Ecli 1, 6.
13-10, 9] *LL. in fr. 5 p. D. 3 Aug.*
d Is 55, 8. — cf. Pro 14, 14.
e cf. Rm 7, 24; 2 Cor 5, 4; Eph 4, 22.
f Jb 4, 19; 2 Cor 5, 1.
g Ec 1, 8. — cf. Jo 3, 12.
17] * *Catech. R. I 9, 2.*
h Lc 10, 22. — cf. Jo 7, 26; 1 Cor 2, 10, 11.
i Jo 14, 26. — cf. Ac 2, 33.
j Lc 2, 14.
l Bar 4, 4.
m cf. cp. 10, 4.
a cp. 7, 1; Gn 2, 7.
b Gn 2, 18. — cf. 1 Tm 2, 13.
c cf. cp. 9, 2. — v. Gn 1, 28.
d v. Gn 4, 8-13.
e v. Gn 7, 21-23.
f cf. cp. 9, 19.
g cf. cp. 14, 5, 6.
h v Gn 7, 1.
i cf. Gn 11, 3.
j cf. Gn 12, 1.
l Ecli 44, 21. — cf. Gn 22, 10; Heb 11, 17-19.
m cf. Gn 19, 16; 17, 22.
n cp. 19, 16; 2 Pt 2, 7.
o Gn 14, 12; Dt 19, 23.
p cf. Gn 19, 28.

3. Laudes Sapientiae ab historia haustae (10, 1-19, 20). *Enarrantur opera sapientiae disponentis vel circa personas singulas, ut puta circa patriarchas ab Adam ad Ioseph (10, 1-14), vel circa nationes nempe circa Hebraeos,*

et incerto tempore fructus habentes arbores,
et incredibilis animae [q]memoria stans [r]figmentum salis.
8 Sapientiam enim praetereuntes
non tantum in hoc lapsi sunt ut ignorarent bona,
sed et insipientiae suae reliquerunt hominibus memoriam,
ut in his quae peccaverunt nec latere potuissent.
9 Sapientia autem hos qui se observant a doloribus liberavit.
10 [s]Haec profugum irae fratris iustum
deduxit per vias rectas et [t]ostendit illi regnum Dei
et dedit illi [u]scientiam sanctorum,
[v]honestavit illum in laboribus et complevit labores illius,
11 [x]in fraude circumvenientium illum adfuit illi
et [y]honestum fecit illum,
12 [z]custodivit illum ad inimicis et a seductoribus tutavit illum
et [a]certamen forte dedit illi, ut vinceret
et sciret [b]quoniam omnium potentior est sapientia.
13 [c]Haec venditum iustum non dereliquit,
sed [d]a peccatoribus liberavit eum
[e]descenditque cum illo in foveam
14 [f]et in vinculis non dereliquit illum
donec adferret illi sceptrum regni
et potentiam adversus eos qui eum deprimebant,
et mendaces ostendit qui maculaverunt illum,
et dedit illi claritatem aeternam.
15 Haec [g]populum iustum et semen sine querela
[h]liberavit a [i]nationibus, quae illum deprimebant.
16 [j]Intravit in animam [k]servi Dei
et [l]stetit contra reges horrendos in portentis et signis
17 et reddidit iustis [m]mercedem laborum suorum
et deduxit illos in via mirabili
et [n]fuit illis in velamento diei et in luce stellarum per
18 [o]transtulit illos per mare Rubrum [noctem;
et transvexit illos per aquam nimiam;
19 [p]inimicos autem illorum demersit in mare
et ab altitudine inferorum eduxit illos.
[q]Ideo iusti tulerunt spolia impiorum
20 et [r]decantaverunt, Domine, nomen sanctum tuum
et victricem manum tuam laudaverunt pariter;
21 quoniam sapientia aperuit [s]os mutorum
et [t]linguas infantium fecit [u]disertas.

11

1 Direxit opera eorum in manibus [a]prophetae sancti.
2 [b]Iter fecerunt per deserta, quae non habitabantur,
et [c]in locis desertis fixerunt casas;
3 [d]steterunt contra hostes et de inimicis se vindicaverunt;
4 sitierunt et invocaverunt te,
et [e]data est illis aqua de petra altissima,
et requies sitis de [f]lapide duro. [ctione potus sui,
5 [g]Per quae enim poenas passi sunt inimici illorum a defe-
et in eis, cum abundarent, filii Israël laetati sunt,
6 per haec, cum illis deessent, bene cum illis actum est.
7 Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis
[h]humanum sanguinem dedisti iniustis.
8 [i]Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum,
dedisti illis abundantem aquam insperate
9 ostendens per sitim, quae tunc fuit, quemadmodum tuos
et [j]adversarios illorum necares. [exaltares
10 [k]Cum enim tentati sunt,
et quidem cum misericordia disciplinam accipientes,
scierunt, quemadmodum cum ira iudicati impii tormenta
11 Hos quidem [l]tanquam pater [m]monens probasti; [paterentur.
[n]illos autem tanquam durus rex interrogans condemnasti.
12 Absentes enim et praesentes similiter torquebantur.
13 Duplex enim illos acceperat taedium,
et gemitus cum memoria praeteritorum.

q Lc 17, 32.
r Gn 19, 26.

s Gn 28, 5, 10. — v. Gn 27, 42-45.
10-14] L. Cp. etc. in cm. et fss. Mm. et Cf.
10] Cp. in fs. s. Joseph.
t v. Gn 28, 12-17.
u Pro 9, 10.
v Gn 30, 43.
x Gn 31, 1-16.
y v. Ecli 11, 14.
z Gn 33, 1-4.
a v. Gn 32, 24-30.
b cf. 1 Tm 4, 8.
c Gn 37, 28.
d v. Gn 39, 7-10.
e v. Gn 39, 20-23.
f Gn 41, 4, 41.
g cf. cp. 18, 1; Ex 19, 6.
h Ex 1, 12; 12, 51. — cf. Est 11, 7.
i v. Ex 1, 11-14.
j Ex 3, 12.
k Ex 14, 31; Nm 12, 7; Dt 34, 5. — cf. Dt 33, 1.
l Ecli 45, 3. — cf. Ps 104, 30. — v. Ex 7, 10-12, 30.
m cf. Ex 12, 35, 36.
17-20] L. Cp. etc. in cm. et fss. Mm.
n Ex 13, 21; Ps 104, 39.
18] v. cp. 17, 1; Ps 76, 20.
o v. Ex 14, 21, 22; Ps 77, 13.
p cp. 18, 5. — v. Ex 14, 27.
q v. Ex 12, 36.
r v. Ex 15, 1-18.
20 b, 21] Int. (Ps 8) in fr. 5 p. Psch.
s cf. Ex 4, 10-12.
t cf. Ps 8, 3; Mt 21, 16. — cf. Mt 11, 25.
u cf. cp. 7, 22.

a Os 12, 13. — v. Dt 18, 15, 18.
b Ex 16, 1; Dt 8, 15; Jdt 5, 14. — v. Dt 32, 10.
c cf. Ex 17, 1.
d v. Ex 17, 10-13; Nm 21, 1, 23, 33; 25, 17; 31, 2.
e v. Ex 17, 6; Nm 20, 11.
f Dt 8, 15; Ps 113, 8.
g cf. cp. 16, 2.

h Ex 7, 17, 20. — cf. Is 49, 26.
i cp. 18, 5; Ex 1, 22.

j cf. Ex 7, 21.
k cf. cp. 16, 3, 4.

l cp. 3, 5. — cf. Pro 3, 12. — v. Dt 8, 5.
m cp. 16, 6.
n cf. Ex 14, 4, 18.

quos de servitute aegyptiaca liberavit et in desertum perduxit (15-11, 4), vel circa Aegyptios (5-12, 2) et Chananaeos, quos percussit et quibus nihilominus misericordiam suam ostendit, dans tempus paenitentiae et

14 Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi,
[o]commemorati sunt Dominum admirantes in finem exitus.
15 [p]Quem enim in expositione prava proiectum deriserunt,
in finem eventus mirati sunt non similiter iustis sitientes.
16 Pro cogitationibus autem [q]insensatis iniquitatis illorum,
[r]quod quidam errantes colebant mutos serpentes
et bestias supervacuas, [ctam;
[s]immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindi-
17 ut scirent, quia [t]per quae peccat quis, per haec et tor-
18 Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, [quetur.
quae creavit orbem terrarum ex [u]materia invisa,
[v]immittere illis multitudinem ursorum aut audaces leones
19 aut novi generis [x]ira plenas ignotas bestias
aut [y]vaporem ignium spirantes aut fumi odorem proferentes
aut horrendas ab oculis scintillas emittentes;
20 quarum non solum laesura poterat illos [z]exterminare,
sed et adspectus per timorem occidere.
21 Sed et sine his [a]uno spiritu poterant occidi,
[b]persecutionem passi ab ipsis factis suis
et dispersi per spiritum virtutis tuae;
sed [c]omnia in mensura et numero et pondere disposuisti;
22 multum enim valere tibi soli supererat semper;
et [d]virtuti bracchii tui quis resistet?
23 Quoniam tanquam [e]momentum staterae,
sic est ante te orbis terrarum,
et [f]tanquam gutta roris antelucani, quae descendit in
24 Sed [g]misereris omnium, quia omnia potes, [terram.
et [h]dissimulas peccata hominum propter paenitentiam.
25 [i]Diligis enim omnia quae sunt
et nihil odisti eorum quae fecisti,
nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti.
26 Quomodo autem posset aliquid permanere nisi tu voluisses?
aut, quod a te [j]vocatum non esset, conservaretur?
27 Parcis autem omnibus, [l]quoniam tua sunt,
Domine, qui amas animas.

12 1 [a]O quam bonus et suavis est, Domine, spiritus tuus [b]in
2 Ideoque eos [c]qui exerrant partibus corripis [omnibus!
et, [d]de quibus peccant admones et alloqueris,
ut, [e]relicta malitia, credant in te, Domine.
3 Illos enim antiquos [f]inhabitatores terrae sanctae tuae,
[g]quos exhorruisti, 4 quoniam odibilia opera tibi faciebant
per medicamina et sacrificia iniusta;
5 et filiorum suorum [h]necatores sine misericordia
et comestores viscerum hominum
et devoratores sanguinis a medio sacramento tuo
6 et auctores parentes animarum inauxiliatarum,
[i]perdere voluisti per manus parentum nostrorum;
7 ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei,
[j]quae tibi omnium carior est terra.
8 Sed et his tanquam hominibus [l]pepercisti
et [m]misisti antecessores exercitus tui vespas,
ut illos [n]paulatim exterminarent.
9 Non quia impotens eras in bello subicere impios iustis
aut [o]bestiis saevis aut [p]verbo duro simul exterminare;
10 sed partibus iudicans [q]dabas locum paenitentiae,
non ignorans quoniam [r]nequam est natio eorum,
et naturalis malitia ipsorum,
et quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in per-
11 [s]Semen enim erat maledictum ab initio [petuum.
[t]nec timens aliquem veniam dabas peccatis illorum.
12 [u]Quis enim dicet tibi: Quid fecisti?
aut quis stabit contra iudicium tuum?
aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum?

o cf. cp. 16, 8; Ex 8, 8, 19.
p cp. 18, 5; Ex 2, 3.
q cp. 12, 23; Rm 1, 21, 22.
r cp. 12, 24; 15, 18.
s Lv 26, 22; Dt 32, 24. — cf. Jr 8, 17. — v. cp. 16, 1.
t cf. Gn 9, 6; Pro 26, 27; Ecli 14, 7; Is 33, 1; Hab 2, 8; Mt 25, 52. — v. cp. 12, 23, 27.
18] * *cf. Rosmini prop. 19 damn.*
u cf. Gn. 1, 2.
v cf. cp. 12, 8, 9; 16, 1; Lv 26, 22; Ecli 39, 36; Jr 8, 17.
x cp. 16, 5.
y cf. Jb 41, 10, 12.
z cf. Am 9, 9; Lc 20, 18.
a Jb 4, 8; Is 30, 33.
b cp. 14; 31. — cf. Ac 28, 4.
c Jb 28, 25; Ecli 1, 9; Is 40, 12. — cf. Dn 5, 25.
d 2 Par 20, 6; Ps 75, 8; Nh 1, 6. — cf. Is 40, 26.
e Is 40, 15.
f cf. Os 6, 4; 13, 3.
g cp. 12, 10; Ps 144, 9; Ecli 2, 23; 18, 4, 12.
h cp. 12, 2, 10; 19, 20; Ac 17; 30; Rm 2, 4; 21, 32; 2 Pt 3, 9; Ecli 5, 4.
23-27] *Int. (Ps 56) in fr. 4 Cin. et in Ms. pro rem. pecc.*
i vr. 27; Ps 144, 9. — cf. Mt 6, 26; 10, 29, 30.
j cf. Is 41, 4; Rm 4, 17.
27] * *Catech. R. I 2, 21.*
l cp. 12, 16. — cf. Ez 18, 23; Jn 4, 11.
27] * *cf. prop. 19 Ekkardi damn. a Jo. XXII.*
a Ps 105, 1.
1] *V. All. in fr. 6 QT. Pnt. etc. — Ant. in fs. Corp. Ch.*
b cf. cp. 1, 7; Nm 16, 22.
c cp. 6, 9.
d cp. 11, 16. — v. vr. 23.
e cf. cp. 11, 24.
f 2 Mc 1, 7.
g Dt 9, 3; 12, 29; 18, 10-12.
h cp. 14, 23; Ps 105, 37, 38; Is 57, 5. — v. Lc 18, 21.
i Nm 33, 51-56; Dt 20, 17.
j cf. Dt 11, 12.
l cf. cp. 11, 27.
m Ex 23, 28; Dt 7, 20; Js 24, 12.
n Ex 23, 30; Dt 7, 22.
o cf. cp. 11, 18.
p cf. Nm 16, 45.
q cf. Rm 2, 4. — v. cp. 11, 24; Jb 24, 23; Ap 2, 21.
r cf. cp. 3, 12.
s cf. Gn 9, 25; Ecli 41, 12.
t cf. Lc 13, 24.
u Jb 9, 12; Ec 8, 4; Is 45, 9; Dn 4, 32. — cf. Jr 18, 6; Rm 9, 20.

modum ad notitiam veri Dei perveniendi (3-27). At divinae scientiae stultitiam praetulerunt illi qui ex magnitudine et pulchritudine rerum creatarum non valuerunt pervenire ad ipsarum auctoris notitiam (13, 1-9),

aut quis tibi imputabit, si perierint nationes quas tu fe-
13 [v]Non enim est alius Deus quam tu, [cisti?
[x]cui cura est de omnibus,
ut ostendas quoniam non iniuste iudicas iudicium.
14 Neque rex neque tyrannus in conspectu tuo
inquirent de his quos perdidisti.
15 Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponis;
ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare
[y]exterum aestimas a tua virtute.
16 Virtus enim tua iustitiae initium est, [cere facis.
et ob hoc, [z]quod omnium Dominus es, omnibus te par-
17 [a]Virtutem enim ostendis tu,
qui non crederis esse in virtute consummatus,
et horum, qui te nesciunt, audaciam traducis.
18 Tu autem, dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas
et cum magna reverentia disponis nos:
[b]subest enim tibi, cum volueris, posse.
19 [c]Docuisti autem populum tuum per talia opera,
quoniam oportet iustum esse et humanum;
et bonae spei fecisti filios tuos,
quoniam iudicans [d]das locum in peccatis paenitentiae.
20 [e]Si enim inimicos servorum tuorum et debitos morti
cum tanta cruciasti attentione dans tempus et locum,
per quae possent mutari a malitia;
21 cum quanta diligentia iudicasti filios tuos,
[f]quorum parentibus iuramenta et conventiones dedisti bo-
22 [g]Cum ergo das nobis disciplinam, [narum promissionum!
inimicos nostros multipliciter flagellas,
ut bonitatem tuam cogitemus [h]iudicantes
et, cum de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuam.
23 Unde et [i]illis, qui in vita sua insensate et iniuste vixerunt,
[j]per haec, quae coluerunt, [l]dedisti summa tormenta.
24 Etenim in erroris via diutius erraverunt, [vacua,
[m]deos aestimantes haec, quae in animalibus sunt super-
infantium insensatorum more viventes. [dedisti.
25 Propter hoc, tanquam pueris insensatis, iudicium in derisum
26 Qui autem ludibriis et increpationibus non sunt corre-
dignum Dei iudicium experti sunt. [cti,
27 In quibus enim patientes indignabantur, [rentur,
[n]per haec, quos putabant deos, in ipsis, cum extermina-
videntes [o]illum, [p]quem olim negabant se nosse,
verum Deum agnoverunt; [illos.
[q]propter quod et finis condemnationis eorum venit super

13

1 [a]Vani autem sunt omnes homines,
[b]in quibus non subest scientia Dei; [qui est,
et [c]de his, quae videntur bona, non potuerunt intelligere [d]eum
neque operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex;
2 sed aut ignem aut spiritum aut citatum aërem
aut [e]gyrum stellarum aut nimiam aquam aut solem et
rectores orbis terrarum deos putaverunt. [lunam
3 Quorum si [f]specie delectati, deos putaverunt,
sciant quanto his dominator eorum speciosior est;
speciei enim generator haec omnia constituit.
4 Aut, si virtutem et opera eorum mirati sunt,
[g]intelligant ab illis, quoniam qui haec fecit fortior est
5 a magnitudine enim speciei et creaturae [illis;
cognoscibiliter poterit creator horum videri.
6 Sed tamen adhuc in his minor est querela, [invenire.
et hi enim fortasse errant, [h]Deum quaerentes et volentes
7 Etenim, cum in operibus illius conversentur, inquirunt
et persuasum habent quoniam bona sunt quae videntur.
8 Iterum autem nec his debet ignosci. [culum,
9 Si enim tantum potuerunt scire, ut possent aestimare sae-
quomodo huius Dominum non facilius invenerunt?

v cf. Dt 32, 39.
x cp. 6, 8. — cf. 1 Pt 5, 7.
y cf. Gn 18, 25; Jb 10, 2, 3.
z cf. cp. 11, 24, 27.
a cf. Ex 5, 2; 4 Rg 18, 35.
18] * *Catech. R. I 2, 11.*
b cf. Ps 113, 3 (bis); 134, 6; Dn 4, 32; Jn 1, 14.
c vr. Mt 5, 44, 45; Lc 6, 35, 36.
d cf. cp. 11, 24.
e vr. 10. — cf. Rm 9, 22-24.
f Dt 7, 8; 13, 17. — Rm 9, 4, 5.
g cf. Hab 1, 12; 2 Mc 6, 12.
h cf. Mt 5, 7; 7, 2.
i cf. vr. 27. — v. 11, 27.
j cf. cp. 14, 11.
l v. cp. 16, 1.
m cf. Ps 105, 20; Rm 1, 23.
n v. vr. 23.
o Ex 8, 8, 28; 9, 27; 10, 7, 16; 12, 31.
p cp. 16, 16. — cf. Ex 5, 2.
q Ex 14, 28. — cf. 1 Th 2, 16.
1-15, 19] cf. Rm 1, 19-32.
a Jr 10, 8, 14. — cf. 4 Rg 17, 5; Eph 4, 17.
b Rm 1, 28.
1-10] *LL. in fr. 6 p. D. 3 Aug.*
c cf. Ac 14, 17.
d cf. Ex 3, 14; Ap 1, 4, 8.
e cf. Dt 4, 19; 17, 3; Jb 31, 26-28.
f cf. Ps 8, 4; Ecli 43, 10.
g cf. Rm 1, 20.
h cf. Ac 17, 27.

sed auxilium speraverunt a manuum suarum figmentis (10-19). Quae licet interdum utilia sint, ut quidem rates a Noë parata, quae, favente Deo, suum servavit auctorem (14,1-7), maledictionem e contra inducunt in eos

10 Infelices autem sunt, et inter [i]mortuos spes illorum est,
qui appellaverunt deos [j]opera manuum hominum,
[l]aurum et argentum, artis inventionem et [m]similitudines ani-
aut lapidem inutilem opus manus antiquae. [malium
11 [n]Aut, si quis artifex faber de silva lignum rectum secuerit,
et huius docte eradat omnem corticem [sationem vitae,
et arte sua usus diligenter fabricet [o]vas utile in conver-
12 [p]reliquiis autem eius operis ad praeparationem escae abu-
13 et reliquum horum, quod ad nullos usus facit, [tatur,
lignum curvum et vorticibus plenum
sculpat diligenter per vacuitatem suam
et per scientiam suae artis figuret illud
et adsimilet illud imagini hominis
14 aut alicui ex [q]animalibus illud comparet
[r]perliniens rubrica et rubicundum faciens fuco colorem illius
et omnem maculam, quae in illo est, perliniens
15 et faciat ei dignam habitationem et [s]in pariete ponens illud
et [t]confirmans ferro, 16 [u]ne forte cadat;
prospiciens illi, sciens quoniam [v]non potest adiuvare se:
imago enim est et opus est illi adiutorium.
17 [x]Et de substantia sua et de filiis suis
et de nuptiis votum faciens inquirit.
Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est:
18 et pro sanitate quidem infirmum deprecatur [vocat.
et pro vita rogat mortuum et in adiutorium inutilem in-
19 Et pro itinere petit ab eo, [y]qui ambulare non potest;
et de adquirendo et de operando et de omnium rerum
petit ab eo qui in omnibus est inutilis. [eventu

14
1 Iterum alius navigare cogitans
et per feros fluctus iter facere incipiens
ligno portante se [a]fragilius lignum invocat.
2 Illud enim cupiditas adquirendi excogitavit,
et [b]artifex sapientia fabricavit sua.
3 Tua autem, Pater, providentia gubernat;
[c]quoniam dedisti et in mari viam
et inter fluctus semitam firmissimam
4 ostendens quoniam potens es ex omnibus salvare,
etiam si sine arte aliquis adeat mare.
5 Sed, ut non essent vacua sapientiae tuae opera,
propter hoc etiam et [d]exiguo ligno credunt homines ani-
et transeuntes mare per ratem liberati sunt. [mas suas,
6 Sed et ab initio, [e]cum perirent superbi gigantes,
spes orbis terrarum [f]ad ratem confugiens [gubernata.
remisit saeculo semen nativitatis, [g]quae manu tua erat
7 Benedictum est enim lignum, per quod fit iustitia;
8 per manus autem quod fit idolum
maledictum est et ipsum, et [h]qui fecit illud;
quia ille quidem operatus est,
[i]illud autem, cum esset fragile, deus cognominatus est.
9 [j]Similiter autem odio sunt Deo impius et impietas eius;
10 etenim quod factum est
cum illo, qui fecit, tormenta patietur.
11 Propter hoc et [l]in idolis nationum non erit respectus,
quoniam creaturae Dei in odium factae sunt
et in tentationem animabus hominum
et [m]in muscipulam pedibus insipientium.
12 [n]Initium enim fornicationis est [o]exquisitio idolorum,
et [p]adinventio illorum corruptio vitae est;
13 neque enim erant ab initio [q]neque erunt in perpetuum.
14 Supervacuitas enim hominum haec advenit in orbem terra-
et ideo brevis illorum finis est inventus. [rum,
15 Acerbo enim luctu dolens pater
cito sibi rapti filii fecit imaginem

i cf. cp. 15, 5, 17.
j Dt 4, 28; Bar 6, 4, 51. — v. Ps 113, 4 (bis).
l Is 40, 18, 19, 25. — cf. Ac 17, 29.
m cf. Dt 4, 16-18.
n cf. Is 40, 20; 44, 10-17; Jr 2, 27; 10, 3-5.
o Bar 6, 58. — cf. 2 Tm 2, 20, 21.
p Is 44, 15, 16.
q cf. cp. 11, 16.
r cf. Jr 22, 14; Ex 23, 14.
s cf. Is 46, 7.
t Is 41, 7.
u Bar 6, 26. — cf. 1 Rg 5, 3, 4; Is 46, 2.
v Bar 6, 57.
x cf. Is 44, 17; Jr 2, 27.
y cp. 15, 15. — cf. Ps 113, 7 (bis); Jr 10, 5.
a cf. Jn 1, 5.
b cp. 7, 21; 8, 5. — cf. Pro 3, 30.
3] *Of. in fs. BMV. div. Prov. matris.*
c cf. Ps 76, 20. — v. Ps 106, 23-30.
d cf. cp. 10, 4.
e Ecli 16, 8; Bar 3, 26-28. — cf. Gn 6, 4.
f v. Gn 7, 1.
g cf. Gn 7, 7, 18.
h Lv 19, 4; Dt 27, 15. — cf. cp. 15, 6; Ps 113, 8.
i cf. Rm 1, 23.
j Ps 5, 7; Pro 15, 9; Mt 7, 23; Ap 21, 8. — cf. Ps 113, 8 (bis); Bar 6, 3.
l Ex 12, 12; Nm 33, 4; Jr 10, 11, 15; 43, 12; 46, 25; Zc 13, 2.
m cf. vr. 21; Jd 2, 3; Ps 105, 36. — v. Ex 23, 32.
n Dt 31, 16; Jd 2, 17; Is 1, 21; Ez 16, 8, 15; Os 2, 5. — cf. Ex 34, 15; Rm 1, 23, 24.
o cf. cp. 15, 5; Ps 72, 27.
p cf. vr. 27; 2 Pt 1, 4.
q cf. Is 2, 18; Os 2, 17.

qui ea colunt (8-11). Idola enim, quae crassae cuiusdam ignorantiae sunt fructus (12-20), rectis moribus magnopere officiunt (21-31), bonisque cum veri Dei cognitione nexis privant (15,1-3); iis vero, qui ea faciunt et colunt,

et illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat,
nunc tanquam deum colere coepit
et constituit inter servos suos [r]sacra et sacrificia.
16 Deinde, interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine,
hic error tanquam lex custoditus est,
et [s]tyrannorum imperio colebantur figmenta.
17 Et hos, quos in palam homines honorare non poterant,
propter hoc quod longe essent,
e longinquo figura eorum allata,
evidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt,
ut illum qui aberat, tanquam praesentem colerent sua sollicitudine.
18 Provexit autem ad horum culturam
et hos qui ignorabant artificis eximia diligentia.
19 Ille enim volens placere illi, qui se adsumpsit,
[t]elaboravit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret.
20 [u]Multitudo autem hominum, abducta per speciem operis,
eum, [v]qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat,
nunc deum aestimaverunt.
21 Et haec fuit vitae humanae [x]deceptio,
quoniam aut adfectui [y]aut regibus deservientes homines
[z]incommunicabile nomen lapidibus et lignis imposuerunt.
22 Et non suffecerat errasse eos circa Dei sciėntiam,
sed et in magno viventes inscientiae bello
[a]tot et tam magna mala pacem appellant.
23 [b]Aut enim filios suos sacrificantes
aut [c]obscura sacrificia facientes
aut [d]insaniae plenas vigilias habentes,
24 neque vitam neque nuptias mundas iam custodiunt,
sed alius alium per invidiam occidit
aut adulterans contristat;
25 et [e]omnia commixta sunt: sanguis, homicidium,
furtum et fictio, corruptio et infidelitas,
turbatio et periurium, tumultus bonorum,
26 [f]Dei immemoratio, animarum inquinatio,
[g]nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia,
inordinatio moechiae et impudicitiae.
27 [h]Infandorum enim idolorum cultura
[i]omnis mali causa est et initium et finis.
28 Aut enim, dum laetantur, insaniunt
aut certe [j]vaticinantur falsa
aut vivunt iniuste aut peierant cito.
29 Deum enim confidunt in idolis, quae sine anima sunt,
[l]male iurantes noceri se non sperant.
30 Utraque ergo illis evenient digne,
quoniam male senserunt de Deo attendentes idolis
et [m]iuraverunt iniuste in dolo contemnentes iustitiam.
31 Non enim iuratorum virtus, sed [n]peccantium poena
perambulat semper iniustorum praevaricationem.

15

1 [a]Tu autem, Deus noster, suavis et verus es,
patiens et in misericordia disponens omnia.
2 Etenim, si peccaverimus, [b]tui sumus
scientes magnitudinem tuam;
et, si non peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati.
3 [c]Nosse enim te, consummata iustitia est,
et [d]scire iustitiam et virtutem tuam radix est immortalitatis.
4 [e]Non enim in errorem indixit nos
hominum malae artis excogitatio,
nec umbra [f]picturae labor sine fructu,
effigies sculpta per varios colores,
5 [g]cuius adspectus insensato dat concupiscentiam,
et diligit [h]mortuae imaginis effigiem [i]sine anima.
6 Malorum amatores digni sunt qui spem habeant in talibus,
et [j]qui faciunt illos et qui diligunt et qui colunt.
7 [k]Sed et figulus mollem terram premens laboriose

r cf. vr. 23.
s cf. Dn 3, 4-6; 1 Mc 1, 43, 50.
t Ecli 38, 28.
u cf. cp. 15, 4.
v cf. 2 Th 2, 4.
x cf. vr. 11.
y cf. vr. 16.
z cf. Is 42, 8.
a cf. Jr 6, 14.
b cp. 12, 5; Is 57, 5; Jr 19, 4. — v. Lv 18, 21.
c cf. vr. 15; Eph 5, 12.
d cf. 2 Mc 6, 4.
e Rm 1, 28-31; 2 Cor 12, 21; Gal 5, 19-21; 1 Tm 1, 9, 10.
f cf. Rm 1, 26, 27.
g cf. cp. 16, 29.
h cf. Ex 23, 13; Ps 15, 4; Os 2, 17; Ac 15, 20.
i cf. vr. 12.
j v. Jr 5, 31.
l cf. Bar 6, 34; Ecli 23, 12.
m cf. Ex 17, 18.
n cp. 11, 20; Ac 28, 4. — cf. Nm 32, 23.
1-8] *LL. in sb. p. D. 3 Aug.*
a v. Ex 34, 6.
b cf. Is 63, 19.
c cf. Jo 17, 3; Heb 11, 6.
d cf. cp. 3, 15.
e cf. cp. 14, 20; Ac 17, 29.
f cf. cp. 13, 14.
g cf. cp. 14, 12.
h vr. 17; cp. 13, 10.
i cf. vr. 15.
j cf. cp. 14, 8. 9. — v. Is 44, 9-11.
k cf. Ecli 33, 13; 38, 32, 33; Is 29, 16; 45, 9; 64, 8; Jr 18, 4, 6. — v. Rm 9, 20-24.

derisum comparant et perniciem (7-19). Aegyptii namque qui bestias adorabant puniti sunt, Israël autem cui animalia usui erant, etiam de serpentibus, quibus vulnerabatur, a Deo medelam obtinuit (16, 1-14);

fingit ad usus nostros unumquodque vas;
et de eodem luto fingit, quae munda sunt in usum, vasa
et similiter quae his sunt contraria;
[l]horum autem vasorum quis sit usus iudex est figulus.
8 Et [m]cum labore vano deum fingit de eodem luto ille,
qui paulo ante de terra factus fuerat,
et post pusillum [n]reducit se unde acceptus est,
[o]repetitus animae [p]debitum quam habebat.
9 Sed cura est illi, non quia laboraturus est,
nec quoniam brevis illi vita est;
sed concertatur aurificibus et [q]argentariis;
sed et aerarios imitatur et gloriam praefert,
quoniam res supervacuas fingit.
10 [r]Cinis est enim cor eius, et terra [s]supervacua spes illius,
et [t]luto vilior vita eius;
11 quoniam ignoravit qui se finxit
et qui inspiravit illi animam, quae operatur,
et qui [u]insufflavit ei spiritum vitalem.
12 Sed et aestimaverunt lusum esse vitam nostram
et conversationem vitae [v]compositam ad lucrum
et oportere undecumque, [x]etiam ex malo, adquirere.
13 Hic enim scit se super omnes delinquere,
[y]qui ex terrae materia fragilia vasa et sculptilia fingit.
14 Omnes enim insipientes et infelices supra modum animae
sunt inimici populi tui et imperantes illi; [superbi
15 quoniam [z]omnia idola nationum deos aestimaverunt,
quibus [a]neque oculorum usus est ad videndum
neque nares [b]ad percipiendum spiritum
neque aures ad audiendum
neque digiti manuum ad tractandum,
sed et [c]pedes eorum pigri ad ambulandum.
16 Homo enim fecit illos,
et qui spiritum [d]mutuatus est, is finxit illos.
Nemo enim sibi similem homo poterit deum fingere.
17 Cum enim sit mortalis, [e]mortuum fingit manibus iniquis.
Melior enim est ipse his quos colit,
quia ipse quidem vixit, cum esset mortalis, illi autem
18 [g]Sed et animalia miserrima colunt; [nunquam.
insensata enim comparata his, illis sunt deteriora. [spicere;
19 Sed nec adspectu aliquis ex his animalibus bona potest con-
[h]effugerunt autem Dei laudem et benedictionem eius.

16 1 Propter haec et per his similia [a]passi sunt digne tormenta
et per multitudinem bestiarum exterminati sunt.
2 Pro quibus tormentis bene disposuisti populum tuum,
quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui novum
[b]escam parans eis ortygometram: [saporem,
3 ut illi quidem concupiscentes escam,
propter ea quae illis ostensa et missa sunt
etiam [c]a necessaria concupiscentia averterentur.
Hi autem [d]in brevi inopes facti novam gustaverunt escam.
4 Oportebat enim illis sine excusatione quidem
supervenire interitum exercentibus tyrannidem;
[e]his autem tantum ostendere
quemadmodum inimici eorum exterminabantur.
5 Etenim, cum illis [f]supervenit saeva bestiarum ira,
[g]morsibus perversorum colubrorum exterminabantur;
6 sed non in perpetuum ira tua permansit,
sed [h]ad correptionem in brevi turbati sunt [legis tuae.
[i]signum habentes salutis ad commemorationem mandati
7 Qui enim conversus est, [j]non per hoc quod videbat sana-
sed per te [l]omnium salvatorem. [batur,
8 In hoc autem [m]ostendisti inimicis nostris,
quia tu es qui liberas ab omni malo.
9 Illos enim [n]locustarum et [o]muscarum occiderunt morsus,

l cf. 2 Tm 2, 20.
m vr. 13.
n v. Gn 3, 19; Ec 12, 7.
o cf. Jb 27, 8; Lc 12, 20.
p vr. 16.
q cf. Ac 19, 24.
r Is 44, 20.
s cf. Eph 2, 12; 1 Th 4, 12.
t cf. Jb 30, 19.
u v. Gn 2, 7.
v cf. Jc 4, 13.
x cf. Ac 19, 24, 25
y vr. 8. — cf. Dt 4, 16.
z cf. cp. 13, 17-19.
a Ps 113, 5-7 (bis); Bar 6, 18.
b cf. vr. 5; Hab 2, 19.
c v. cp. 13, 19; Jr 10, 5.
d vr. 8
e cp 13, 11, 19
f cf. 1 Cor 8, 4.
g cp. 11, 16; 12, 24. — cf. Dn 14, 22.
h cf. Gn 1, 25, 31; 3, 14.
a cp. 11, 16, 17; 12, 23, 27. — — cf. vr. 9; Ex 8, 2, 17, 24.
b cf. cp. 19, 11, 12. — v. Ex 16, 13; Nm 11, 31.
c cf. Ex 8, 3, 21, 24.
d Ex 16, 3.
e cf. cp. 11, 8, 9.
f cf. cp. 11, 19.
g v. Nm 21, 6.
h cp. 11, 11. — cf. Tb 12, 13; Pro 3, 12.
i Nm 21, 8, 9. — cf. Jo 3, 14, 15.
j cf. 4 Rg 18. 4.
l 1 Tm 4, 10.
m vr. 18. — cf. cp. 11, 14.
n Ap 9, 7. — v. Ex 10, 14-17.
o Ex 8, 24; Ps 77, 45.

Aegyptii pluvia et grandine sunt castigati (15-19), Israëlitis contra manna pluit de caelo (20-29); Aegyptii, qui peccata sua occultare posse putabant, maximo terrore perculsi et spissis tenebris adflicti sunt (17, 1-20), Israë-

et non est inventa sanitas animae illorum,
quia digni erant ab huiusmodi exterminari. [dentes;
10 Filios autem tuos [p]nec draconum venenatorum vicerunt
misericordia enim tua adveniens [q]sanabat illos.
11 In memoria enim [r]sermonum tuorum [s]examinabantur
et velociter salvabantur,
ne [t]in altam incidentes oblivionem
non possent tuo uti adiutorio.
12 Etenim neque herba neque [u]malagma sanavit eos;
sed tuus, Domine, sermo, [v]qui sanat omnia.
13 Tu es enim, Domine, [x]qui vitae et mortis habes potestatem
et [y]deducis ad [z]portas mortis et [a]reducis.
14 Homo autem occidit quidem per malitiam,
et, [b]cum exierit spiritus, non revertetur,
nec revocabit animam quae recepta est.
15 Sed tuam manum [c]effugere impossibile est;
16 [d]negantes enim te nosse impii
[e]per fortitudinem bracchii tui flagellati sunt,
novis aquis et [f]grandinibus et pluviis
persecutionem passi et per ignem consumpti.
17 Quod enim mirabile erat, in aqua, quae omnia exstinguit,
[g]plus ignis valebat, [h]vindex est enim orbis iustorum.
18 Quodam enim tempore mansuetabatur ignis,
[i]ne comburerentur quae ad impios missa erant animalia,
[j]sed ut ipsi videntes scirent quoniam Dei iudicio patiun-
19 et quodam tempore in aqua [tur persecutionem;
supra virtutem ignis exardescebat undique,
ut [l]iniquae terrae nationem exterminaret.
20 Pro quibus [m]angelorum esca nutrivisti populum tuum
et paratum [n]panem de caelo [o]praestitisti illis sine labore,
[p]omne delectamentum in se habentem et omnis saporis sua-
21 Substantia enim tua [q]dulcedinem tuam, [vitatem.
quam in filios habes, ostendebat
et deserviens uniuscuiusque voluntati,
ad quod quisque volebat, convertebatur.
22 [r]Nix autem et glacies sustinebant vim ignis, et non tabesce-
ut scirent quoniam [s]fructus inimicorum [bant:
[t]exterminabat ignis ardens in grandine et pluvia coru-
23 Hic autem iterum, ut nutrirentur iusti [scans.
etiam suae virtutis oblitus est.
24 [u]Creatura enim tibi Factori deserviens
[v]exardescit in tormentum adversus iniustos
et lenior fit ad benefaciendum pro his qui in te confidunt.
25 Propter hoc et tunc [x]in omnia transfigurata
omnium nutrici gratiae tuae deserviebat,
ad voluntatem eorum qui a te desiderabant;
26 ut scirent filii tui, [y]quos dilexisti, Domine,
[z]quoniam non nativitatis fructus pascunt homines,
sed sermo tuus hos, qui in te crediderint, conservat.
27 Quod enim [a]ab igne non poterat exterminari,
[b]statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat,
28 ut notum omnibus esset quoniam oportet
[c]praevenire solem ad benedictionem tuam
et ad ortum lucis [d]te adorare.
29 [e]Ingrati enim spes [f]tanquam hibernalis glacies tabescet
et disperiet tanquam aqua supervacua.

17

1 [a]Magna sunt enim iudicia tua, Domine,
et [b]inenarrabilia verba tua;
propter hoc [c]indisciplinatae animae erraverunt.
2 Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi
[d]vinculis tenebrarum et longae noctis compediti, [sanctae,
inclusi sub tectis, fugitivi perpetuae providentiae iacuerunt.
3 Et, dum [e]putant se latere in obscuris peccatis, [horrende
tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt [f]paventes

p vr. 5; Nm 21, 6.
q vr. 6. 7.
r Ac 7, 38; Rm 3, 2; Heb 5, 12; 1 Pt 4, 11.
s cf. vr. *6*; Ps 77, 34; Os 5, 15.
t cf. Pro 18, 3.
u cf. Is 1, 6.
v cf. Ex 15, 26; Ps 106, 20; Mt 8, 8.
x Dt 32, 39. — cf. Mt 16, 19.
y 1 Rg 2, 6. — v. Tb 13, 2.
z Ps 9, 15; 106, 18. — cf. Mt 16, 18.
a Ps 29, 4; 85, 13.
b cf. Ec 8, 8.
c Tb 13, 2; Ps 138, 7. — cf. Jn 1, 3.
d Ex 5, 2. — cf. 4 Rg 18, 35; Dn 3, 15.
e v. Dt 4, 34.
f v. Ex 9, 23.
g cf. cp. 19, *19*. — cf. Ex 9, 24.
h cf. vr. 24; Jd 5, 20.
i cp. 19, 20.
j vr. 18. — cf. cp. 11, 14; Ex 8, 8, 19.
l cf. vr. 22.
m Ex 16, 14; Ps 77, 25. — cf. Tb 12, 19.
20] * *Catech. R. II 4, 51. — Ant. V. etc. in fs. Corp. Ch. — Cm. in D. 13 p. Pnt.*
n Ps 77, 24; 104, 40; Jo 6, 31.
o Ex 16, 13, 14; Nm 11, 7.
p cf. Ex 16, 31; Nm 11, 8; 21, 5.
q cf. Ps 33, 9; 1 Pt 2, 3.
r cf. cp. 19, 20.
s cf. Ex 9, 25, 31.
t cf. vr. 19; Ex 9, 24.
u cf. vr. 17; cp. 19, 6.
v cf. cp. 5, 28, 21; Ecli 39, 30.
x cf. cp. 19, 18.
y Dt 4, 37; 10, 15.
z cf. Pro 9, 5; Jr 15, 16. — v. Dt 8, 3.
a vr. 22.
b Ex 16, 21.
c cf. Ps 56, 9; 62, 7. — v. Ps 5, 4, 5.
d cp. 8, 21.
e Lc 6, 35. — cf. cp. 14, 26.
f cf. cp. 5, 15.
a Ex 6, 6; 7, 4.
1] *R. in fr. 2 p. D. 1 Aug.*
b cf. Ps 91, 6, 7; Rm 11, 33.
c cf. cp. 1, 4, 5.
d cf. vr. 17; cp. 18, 4; Ex 10, 22, 23.
e cf. Jb 24, 15-17; Is 29, 15.
f cp. 18, 17.

litis autem lux fulgidissima resplenduit (18, 1-4); Aegyptii volentes filios Hebraeorum occidere una eademque nocte omnes primogenitos suos amiserunt, Hebraeorum vero filii servati sunt (5-19) et si aliquando, cum

et cum admiratione nimia perturbati.
4 Neque enim quae continebat illos spelunca sine timore custo-
quoniam [g]sonitus descendens pertubabat illos, [diebat,
et personae tristes illis apparentes pavorem illis praesta-
5 Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen praebere, [bant.
[h]nec siderum limpidae flammae
illuminare poterant illam noctem horrendam.
6 [i]Apparebat autem illis subitaneus ignis timore plenus,
et timore perculsi illius, quae non videbatur, faciei
aestimabant deteriora esse quae videbantur.
7 [j]Et magicae artis appositi erant derisus,
et [l]sapientiae gloriae correptio cum contumelia.
8 Illi enim, qui promittebant timores et perturbationes expel-
lere se ab anima languente,
hi cum derisu pleni timore languebant.
9 Nam, etsi nihil illos ex monstris perturbabat,
[m]transitu animalium et serpentium sibilatione
commoti tremebundi peribant
et aërem, quem nulla ratione quis effugere posset,
negantes se videre. [nationis;
10 [n]Cum sit enim timida nequitia, [o]dat testimonium condem-
[p]semper enim praesumit saeva [q]perturbata conscientia.
11 [r]Nihil enim est timor nisi proditio cogitationis auxilio-
12 Et, dum ab intus minor est exspectatio, [rum.
maiorem computat inscientiam eius causae,
de qua tormentum praestat.
13 Illi autem, qui impotentem vere noctem
et ab infimis et ab altissimis inferis supervenientem,
eundem somnum dormientes,
14 aliquando monstrorum exagitabantur timore,
aliquando animae deficiebant traductione;
subitaneus enim illis et insperatus timor supervenerat.
15 Deinde, si quisquam ex illis decidisset,
[s]custodiebatur in carcere sine ferro reclusus.
16 Si enim rusticus quis erat aut pastor
aut agri laborum operarius preoccupatus esset,
ineffugibilem sustinebat necessitatem;
17 una enim [t]catena tenebrarum omnes erant colligati.
Sive [u]spiritus sibilans,
aut inter spissos arborum ramos avium sonus suavis,
aut vis aquae decurrentis nimium,
18 aut sonus validus praecipitatarum petrarum,
aut ludentium animalium cursus invisus,
aut mugientium valida bestiarum vox,
aut resonans de altissimis montibus echo
deficientes faciebant illos prae timore.
19 [v]Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine,
et non impeditis operibus continebatur.
20 [x]Solis autem illis superposita erat gravis nox,
imago tenebrarum, [y]quae superventura illis erat;
ipsi ergo sibi erant graviores tenebris.
18 1 [a]Sanctis autem tuis [b]maxima erat lux, [debant.
et horum quidem vocem audiebant, sed figuram non vi-
Et, quia non et ipsi eadem passi erant, magnificabant te,
2 [c]et qui ante laesi erant, quia non laedebantur, gratias
et, ut esset differentia, donum petebant. [agebant
3 Propter quod [d]ignis ardentem columnam
ducem habuerunt ignotae viae,
et solem sine laesura boni hospitii praestitisti.
4 Digni quidem illi carere luce et pati [e]carcerem tenebrarum,
qui [f]inclusos custodiebant filios tuos,
[g]per quos incipiebat incorruptum legis [h]lumen [i]saeculo
5 [j]Cum cogitarent iustorum occidere infantes, [dari.
et [l]uno exposito filio et liberato, in traductionem illorum,

g vr. 10. — cf. Jb 15, 21-24.
h cf. Ex 32, 7, 8.
i Dt 28, 65-67.
j cp. 18, 13. — v. Ex 7, 11.
l cf. Ex 8, 18; 9, 11.
m v. cp. 16, 1.
n cf. Gn 4, 14; Pro 28, 1. — v. Ps 13, 5.
o cf. Rm 2, 15; 1 Jo 3, 20.
p cf. Gn 42, 21.
q vr. 4.
r cf. Ecli 40, 2.
s cp. 18, 4. — cf. Ex 10, 23.
t vr. 2. — cf. cp. 18, 4.
u cf. Lv 26, 36; Ps 52, 6.
v v. Ex 10, 24.
x Ex 10, 22.
y cf. Jb 18, 18; 2 Pt 2, 17; Ju 13.
a Ex 19, 6. — cf. cp. 10, 15.
b Ex 10, 23.
c Ex 11, 8; 12, 33, 36.
d v. Ex 13, 21; 14, 24; Ps 77, 14; 104, 39.
e cp. 17, 17. — cf. cp. 17, 2.
f cf. Ex 6, 5.
g cf. Jo 4, 22; Rm 3, 2.
h Ps 118, 105; Pro 6, 23. — cf. Ps 18, 9; 1 Pt 1, 19.
i cf. Is 2, 3, 5; Mic 4, 1, 2.
j cp. 11, 8; Ex 1, 16, 22.
l cp. 11, 15; Ex 2, 3, 5.

peregrinarentur in deserto, iram Dei experti sunt, eam sustulerunt non-nisi ad tempus (20-25); Israëlitae mare Rubrum sicco pede transierunt, Aegyptii in eo misere periere; hi animantium molestia cruciati sunt, illi

[m]multitudinem filiorum abstulisti
et [n]pariter illos perdidisti in aqua valida.
6 [o]Illa enim nox ante cognita est a patribus nostris,
ut vere scientes quibus [p]iuramentis crediderunt animae-
7 [q]Suscepta est autem a populo tuo [quiores essent.
sanitas quidem iustorum, iniustorum autem exterminatio.
8 Sicut enim laesisti adversarios,
sic et nos provocans magnificasti;
9 [r]absconse enim sacrificabant iusti pueri bonorum,
et iustitiae legem in concordia disposuerunt:
similiter et bona et mala recepturos iustos
[s]patrum iam decantantes laudes.
10 Resonabat autem inconveniens [t]inimicorum vox,
et flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium.
11 [u]Simili autem poena servus cum domino adflictus est,
et popularis homo regi similia passus.
12 Similiter ergo omnes uno nomine mortis
mortuos habebant innumerabiles.
[v]Nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant,
quoniam uno momento, [x]quae erat praeclarior,
natio illorum exterminata est.
13 De omnibus enim non credentes [y]propter veneficia;
tunc vero primum, cum fuit exterminium primogenito-
sponderunt [z]populum Dei esse. [rum,
14 Cum enim quietum silentium contineret omnia,
et nox in suo cursu [a]medium iter haberet,
15 omnipotens [b]sermo tuus de caelo, [c]a regalibus sedibus,
[d]durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit,
16 [e]gladius acutus insimulatum imperium tuum portans
et stans replevit omnia morte
et [f]usque ad caelum attingebat stans in terra.
17 [g]Tunc continuo visus somniorum malorum turbaverunt il-
et [h]timores supervenerunt insperati. [los,
18 Et alius alibi proiectus semivivus,
propter quam moriebatur, causam demonstrabat mortis.
19 Visiones enim, quae illos turbaverunt haec praemonebant,
ne inscii quare mala patiebantur perirent.
20 Tetigit autem tunc et iustos [i]tentatio mortis,
et [j]commotio in eremo facta est multitudinis;
sed non diu permansit ira tua.
21 [l]Properans enim homo sine querela deprecari pro populis,
proferens servitutis suae scutum,
orationem, et per incensum deprecationem allegans
restitit irae et finem imposuit necessitati
ostendens [m]quoniam tuus est famulus.
22 Vicit autem turbas non in virtute corporis nec armaturae
sed verbo illum, qui se vexabat, subiecit [potentia;
[n]iuramenta parentum et testamentum commemorans.
23 Cum enim iam acervatim cecidissent super alterutrum mor-
[o]interstitit et amputavit impetum [tui,
et divisit illam quae ad vivos ducebat viam.
24 [p]In veste enim poderis, quam habebat,
totus erat orbis terrarum, [sculpta,
et parentum magnalia [q]in quattuor ordinibus lapidum erant
et magnificentia tua in [r]diademate capitis illius sculpta
25 His autem cessit [s]qui exterminabat, et haec extimuit; [erat.
erat enim [t]sola tentatio irae sufficiens.

19

1 Impiis autem usque in novissimum sine misericordia ira su-
[a]praesciebat enim et futura illorum, [pervenit;
2 quoniam cum ipsi permisissent ut se educerent
et [b]cum magna sollicitudine praemisissent illos,
[c]consequebantur illos paenitentia acti.
3 Adhuc enim inter manus habentes [d]luctum
et [e]deplorantes ad monumenta mortuorum

m cf. Ex 12, 29.
n cp. 10, 19. — v. Ex 14, 27.
o Ex 11, 4; 12, 12, 29. — cf. vr. 14, 15.
p cf. Ex 6, 8; 13, 5; 32, 13; 33, 1.
q cf. Ex 14, 13.
r v. Ex 12, 21-28.
s cf. 2 Par 30, 21; Mt 26, 30.
t v. Ex 12, 30.
u v. Ex 12, 29.
v cf. Nm 33, 4.
x cf. Ps 104, 36.
y cp. 17, 7. — v. Ex 7, 11.
z Ex 4, 22, 23; Lv 26, 12; Os 2, 24; Zc 13, 9.
14, 15] Int. (Ps 92) etc. in Adv. et in T. Nat. Dñi.
a Ex 12, 29.
b cf. Ps 147, 15, 18.
c cf. cp. 9, 4, 10.
d cf. Ex 15, 3.
e cf. Heb 4, 12; Ap 1, 16.
f cf. 1 Par 21, 16; Ap 10, 2, 5.
g Ecli 40, 6, 7.
h cp. 17, 3, 4.
i vr. 25.
j Nm 16, 41. 42.
l Nm 16, 46, 47.
21] R. in cm. Cf.
m Nm 16, 5; Ps 98, 6. — cf. cp. 10, 16; Nm 12, 7. — v. Ex 14, 31.
n v. Ex 32, 13.
o v. Nm 16, 48.
24] R. in fr. 3 p. D. 3 p. Psch.
p Ex 28, 2; Ecli 27, 9; 45, 9. — cf. Ecli 50, 11.
q Ex 28, 17; Ecli 45, 13.
r Ecli 45, 14; Bar 5, 2. — v. Ex 28, 36-38.
s cf. Heb 11, 28.
t vr. 20.
a cf. Ex 14, 4.
b Ex 12, 33.
c Ex 14, 5, 8.
d Ex 12, 30, 31.
e cf. cp. 18, 10, 12.

avibus venientibus, saturati (19, 1-12); Aegyptii, ad instar Sodomitarum, caecitate sunt perculsi, Israëlitis demum verum Deum colentibus, omnia cesserunt in bonum (13-20).

aliam sibi adsumpserunt cogitationem inscientiae,
et, [f]quos rogantes proiecerant,
[g]hos tanquam fugitivos persequebantur.
4 Ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas,
et horum, quae acciderant, commemorationem amitte-
ut, quae deerant tormentis, repleret punitio, [bant,
5 et [h]populus quidem tuus mirabiliter transiret,
illi autem novam mortem invenirent.
6 [i]Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur
[j]deserviens tuis praeceptis,
ut pueri tui custodirentur illaesi.
7 [l]Nam nubes castra eorum obumbrabat,
et ex aqua, quae ante erat, [m]terra arida apparuit,
et in mari Rubro via sine impedimento,
et campus germinans de profundo nimio;
8 per quem omnis natio transivit, quae [n]tegebatur tua manu,
videntes tua mirabilia et monstra.
9 [o]Tanquam enim equi depaverunt escam
et [p]tanquam agni [q]exsultaverunt
[r]magnificantes te, Domine, qui liberasti illos.
10 Memores enim erant adhuc eorum,
quae in incolatu illorum facta fuerant,
quemadmodum pro natione animalium [s]eduxit terra muscas,
et pro piscibus eructavit fluvius [t]multitudinem ranarum;
11 [u]novissime autem viderunt novam creaturam avium,
cum adducti concupiscentia postulaverunt escas epulatio-
12 In allocutione enim desiderii [nis.
ascendit illis [v]de mari ortygometra,
et vexationes peccatoribus supervenerunt,
[x]non sine illis, quae ante facta erant, argumentis per vim ful-
iuste enim patiebantur secundum suas nequitias. [minum:
13 [y]Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt:
[z]alii quidem ignotos non recipiebant advenas,
[a]alii autem bonos hospites in servitutem redigebant.
14 Et non solum haec, sed et alius quidam respectus illorum
[b]quoniam inviti recipiebant extraneos. [erat;
15 [c]Qui autem cum laetitia receperunt hos,
qui eisdem usi erant iustitiis,
saevissimis adflixerunt doloribus.
16 [d]Percussi sunt autem caecitate,
sicut [e]illi in foribus [f]iusti,
cum subitaneis cooperti essent tenebris,
unusquisque transitum ostii sui quaerebat.
17 In se enim elementa dum convertuntur,
[g]sicut in organo qualitatis sonus immutatur,
et omnia suum sonum custodiunt;
unde aestimari ex ipso visu certo potest.
18 Agrestia enim in aquatica convertebantur,
et quaecumque erant natantia in terram transibant.
19 [h]Ignis in aqua valebat supra suam virtutem,
et aqua exstinguentis naturae obliviscebatur.
20 Flammae e contrario [i]corruptibilium animalium
non vexaverunt carnes coambulantium,
[j]nec dissolvebant illam, quae facile dissolvebatur,
sicut glacies, bonam escam.
In omnibus enim magnificasti populum tuum, Domine, et ho-
et non despexisti in omni tempore [norasti
et in omni loco adsistens eis.

f Ex 11, 8.
g Ex 14, 5.
h cf. 2 Mc 6, 14; Mt 23, 32.
5-7] R. in cm. Mm.
i Ex 14, 29-30.
j cf. cp. 10, 24, 25.
k cf. Jb 37, 12; Ps 148, 8.
l Ex 13, 21; 14, 20.
m cf. Ps 105, 9.
n cp. 5, 17.
o Is 63, 13.
p cf. Ps 76, 21; 77, 52; Is 63, 11.
q cf. Ps 113, 4.
r v. Ex 15, 1-18.
s Ex 8, 16.
t Ex 8, 2, 3, 6.
u cf. cp. 16, 2. — v. Ex 16, 13.
v Nm 11, 31.
x cf. Ps 76 18, 19.
y v. Ex 1, 11-14, 16, 22.
z cf. Gn 19, 4-8; Jd 19, 15, 16.
a cf. Gn 41, 56; Ex 1, 11.
b cf. Mt 10, 14, 15.
c Gn 45, 17-20; 47, 5, 6.
d cf. cp. 17, 2: 18, 4; Ex 10, 23.
e v. Gn 19, 11.
f cp. 10, 6; 2 Pt 2, 7.
g cf. Ecli 40, 21.
h cp. 16, 17.
i cp. 16, 18.
j cf. cp. 16, 22, 27; Ex 16, 14.
20b] v. cp. 17, 1.

IN ECCLESIASTICUM PROLOGUS

a cf. Lc 24, 44.

b cf. Lc 23, 38; Jo 5, 2; 19, 13, 17, 20; Ac 21, 40; 22, 2; 26, 14.

c (Lc 22, 25).

PROLOGUS.

MULTORUM nobis et magnorum per [a]legem et prophetas aliosque, qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est, in quibus oportet laudare Israël doctrinae et sapientiae causa, quia non solum ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse et dicentes et scribentes doctissimos fieri.

Avus meus Iesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis legis et prophetarum et aliorum librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt, voluit et ipse scribere aliquid horum quae ad doctrinam et sapientiam pertinent, ut desiderantes discere et illorum periti facti magis magisque attendant animo et confirmentur ad legitimam vitam.

Hortor itaque venire vos cum benevolentia et attentiori studio lectionem facere et veniam habere in illis, in quibus videmur sequentes imaginem sapientiae deficere in verborum compositione. Nam deficiunt verba [b]hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam; non autem solum haec, sed et ipsa lex et prophetae ceteraque aliorum librorum non parvam habent differentiam quando inter se dicuntur.

Nam in octavo et tricesimo anno temporibus Ptolemaei [c]Evergetis regis, postquam perveni in Aegyptum et, cum multum temporis ibi fuissem, inveni ibi libros relictos non parvae neque contemnendae doctrinae. Itaque bonum et necessarium putavi et ipse aliquam addere diligentiam et laborem interpretandi librum istum et multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis ad illa, quae ad finem ducunt, librum istum dare et illis, qui volunt animum intendere et discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundum legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICUS

LIBER ECCLESIASTICI
1, 1-9

a cp. 15, 10; 3 Rg 3, 9; 4, 29; Pro 2, 6. — v. Sap 8, 21.
b cp. 24, 14; Pro 8, 22. — cf. Sap 9, 9; Jo 1, 1. —
1-16] LL. in D. 3 Aug.
1] Ant. in sb. a. D. 3 Aug.
c cf. cp. 18, 8; Ps 138, 18; Is 40, 12; Jr 33, 22.
d cf. Pro 30, 4.
e cp. 24, 5, 14; Pro 3, 19; 8, 22, 23. — cf. Col 1, 15, 16.
f Bar 3, 12. — cf. cp. 24, 5; Jr 2, 13; Jo 4, 10, 14.

g vr. 25; Sap 3, 15; 15, 3. — cf. Jb 38, 4, 37.

h cf. Ps 46, 3; Dn 9, 4.
*9] * Catech. R. I 9, 2.*
i cf. vr. 4.

OMNIS [a]sapientia a Domino Deo est
et [b]cum illo fuit semper et est ante aevum.
2 [c]Harenam maris et pluviae guttas
et dies saeculi quis dinumeravit?
[d]Altitudinem caeli et latitudinem terrae
et profundum abyssi quis dimensus est?
3 Sapientiam Dei [e]praecedentem omnia quis [investigavit?
4 Prior omnium creata est sapientia,
et intellectus prudentiae ab aevo.
5 [f]Fons sapientiae verbum Dei in excelsis,
et ingressus illius mandata aeterna.
6 [g]Radix sapientiae cui revelata est?
et astutias illius quis agnovit?
7 Disciplina sapientiae cui revelata est et manifestata?
et multiplicationem ingressus illius quis intellexit?
8 Unus est altissimus, creator omnipotens
et rex potens et [h]metuendus nimis,
sedens super thronum illius et dominans, Deus.
9 [i]Ipse creavit illam in Spiritu sancto

et vidit et [j]dinumeravit et mensus est.
10 Et [k]effudit illam super omnia opera sua
et [l]super omnem carnem secundum datum suum
et [m]praebuit illam diligentibus se.
11 [n]Timor Domini gloria et gloriatio
et laetitia et [o]corona exsultationis.
12 [p]Timor Domini delectabit cor
et dabit laetitiam et gaudium et [q]longitudinem dierum.
13 Timenti Dominum bene erit in extremis
et in [r]die defunctionis suae benedicetur.
14 Dilectio Dei honorabilis sapientia;
15 quibus autem apparuerit in visu diligunt eam in visione
et in agnitione magnalium suorum.
16 [s]Initium sapientiae timor Domini,
et cum fidelibus [t]in vulva concreatus est,
cum electis feminis graditur
et cum iustis et fidelibus agnoscitur.
17 Timor Domini scientiae religiositas.
18 Religiositas custodiet et iustificabit cor,
iucunditatem atque gaudium dabit.
19 Timenti Dominum bene erit
et in diebus consummationis illius benedicetur.
20 [u]Plenitudo sapientiae est timere Deum,
et [v]plenitudo a fructibus illius.
21 [x]Omnem domum illius implebit a generationibus,
et receptacula a thesauris illius.
22 [y]Corona sapientiae timor Domini
replens pacem et salutis fructum;
23 et vidit et [z]dinumeravit eam:
utraque autem sunt dona Dei.
24 [a]Scientiam et intellectum prudentiae sapientia compartietur
et [b]gloriam tenentium se exaltat.
25 [c]Radix sapientiae est timere Dominum,
et rami illius longaevi.
26 In thesauris sapientiae intellectus et scientiae religiositas,
[d]exsecratio autem peccatoribus sapientia.
27 [e]Timor Domini expellit peccatum;
28 [f]nam qui sine timore est non poterit iustificari;
[g]iracundia enim animositatis illius subversio illius est.
29 Usque in tempus [h]sustinebit patiens,
et postea redditio iucunditatis.
30 [i]Bonus sensus usque in tempus abscondet verba illius,
et labia multorum enarrabunt sensum illius.
31 In thesauris sapientiae significatio disciplinae,
32 [j]exsecratio autem peccatori cultura Dei.
33 [l]Filii, concupiscens sapientiam conserva iustitiam,
et Deus praebebit illam tibi.
34 [m]Sapientia enim et disciplina timor Domini,
et quod beneplacitum est illi 35 fides et mansuetudo,
et adimplebit thesauros illius.
36 Ne sis incredibilis timori Domini,
et ne accesseris ad illum [n]duplici corde.
37 Ne fueris hypocrita in conspectu hominum
et non scandalizeris in labiis tuis.
38 [o]Attende in illis, ne forte cadas
et adducas animae tuae inhonorationem,
39 [p]et revelet Deus absconsa tua
et [q]in medio synagogae elidat te;
40 quoniam [r]accessisti maligne ad Dominum,
et [s]cor tuum plenum est dolo et fallacia.

2 1 Fili, [a]accedens ad servitutem Dei sta in iustitia et timore,
et praepara animam tuam ad tentationem.
2 Deprime cor tuum et sustine,
inclina aurem tuam et suscipe verba intellectus

j vr. 23; Jb 28, 25; Sap 11, 21; Is 40, 12.
k cf. Pro 3, 19; Sap 7, 24; 8, 1.
l cp. 17, 5.
m Ec 2, 26. — cf. vr. 33; Sap 3, 9; Jo 7, 17.
n cf. cp. 9, 22; 10, 25.
o cp. 6, 32. — cf. cp. 15, 6.
p cf. Dt 4, 40; Dn 3, 30.
q Ps 20, 5; Pro 3, 2, 16; 9, 11; 10, 27. cf. vr. 25.
r cf. cp. 11, 29; Ps 36, 37; Is 57, 2.
14, 15] Int. (Ps 83) in fs. s. Jos. a C.
s vr. 34; cp. 19, 18; Jb 27, 28; Ps 110, 10; Pro 1, 7; 9, 10.
t Jb 31, 18. — cf. Ps 57, 4; Sap 12, 10.
u cf. Ec 12, 13. — v. vr. 16.
v cf. Pro 8, 18, 19.
x v. Sap 7, 11. — cf. cp. 51, 36.
22-40] LL. in fr. 2 p. D. 4 Aug.
22] V. in fs. BMV. de b. cons.
y cp. 21, 13.
z vr. 9.
a cf. cp. 15, 5.
b Pro 4, 8. — cf. 1 Rg 2, 30.
c vr. 6.
d Jo 3, 20. — cf. vr. 32.
*27] * Conc. Trid. s. VI cp. 6.*
e cf. cp. 7, 40. — v. Gn 39, 9.
f cf. cp. 18, 27.
g cf. Pro 29, 22; Mt 5, 22.
h cf. cp. 2, 7; Ps 36. 9.
i cp. 20, 7. — cf. cp. 7, 15; Pro 10, 19; 17, 27; Jc 1, 19.
j vr. 26.
l cp. 21, 14. — cf. vr. 10.
m vr. 16; Pro 15, 33.
n cf. Jc 1, 8; 4, 8.
o cf. Mt 23, 12.
p 1 Cor 4, 5.
q Pro 5, 14. — cf. Pro 26, 26.
r Sap 1, 1-4.
s cf. Ac 13, 10.
a 2 Tm 3, 12; 1 Pt 4, 12. — cf. Tb 12, 13; Pro 3, 11; Mt 4, 1, 2.
1-12] LL. in fr. 3 p. D. 4 Aug.

officiorum genere proponuntur, nempe: 1. *De apparatu ad verum Dei servitium et praesertim de fiducia in bonitate divina habenda* (*2, 1-22*). — 2. *De filiorum officiis erga parentes* (*3, 1-18*). — 3. *De moderatione*

et [b]ne festines in tempore obductionis.
3 Sustine sustentationes Dei, coniungere Deo et sustine,
ut crescat in novissimo vita tua.
4 [c]Omne quod tibi applicitum fuerit accipe et in dolore su-
et in humilitate tua patientiam habe; [stine
5 [d]quoniam in igne probatur aurum et argentum,
[e]homines vero receptibiles in camino humiliationis.
6 [f]Crede Deo, et recuperabit te,
et dirige viam tuam et spera in illum:
serva timorem illius et in illo veterasce.
7 Metuentes Dominum, [g]sustinete misericordiam eius
et non deflectatis ab illo, ne cadatis.
8 Qui timetis Dominum credite illi,
et [h]non evacuabitur merces vestra.
9 Qui timetis Dominum sperate in illum,
et in oblectationem veniet vobis misericordia.
10 [i]Qui timetis Dominum diligite illum,
et illuminabuntur corda vestra.
11 Respicite, filii, nationes hominum et scitote
quia [j]nullus speravit in Domino et confusus est.
12 Quis enim permansit in mandatis eius et derelictus est?
[k]aut quis invocavit eum, et despexit illum?
13 [l]Quoniam pius et misericors est Deus
et [m]remittet in die tribulationis peccata
et protector est omnibus exquirentibus se in veritate.
14 Vae duplici corde et labiis scelestis et manibus malefacien-
et peccatori terram [n]ingredienti duabus viis! [tibus
15 Vae dissolutis corde, qui non credunt Deo,
et ideo non protegentur ab eo!
16 Vae his qui [o]perdiderunt sustinentiam, [pravas!
et qui dereliquerunt vias rectas et diverterunt in [p]vias
17 et quid facient, cum inspicere coeperit Dominus?
18 Qui timent Dominum non erunt incredibiles verbo illius,
et qui diligunt illum [q]conservabunt viam illius.
19 Qui timent Dominum [r]inquirent quae beneplacita sunt ei,
et qui diligunt eum [s]replebuntur lege ipsius.
20 Qui timent Dominum [t]praeparabunt corda sua
et in conspectu illius sanctificabunt animas suas.
21 Qui timent Dominum custodiunt mandata illius
et patientiam habebunt usque ad inspectionem illius
22 dicentes: Si paenitentiam non egerimus,
[u]incidemus in manus Domini et non in manus hominum.
23 [v]Secundum enim magnitudinem ipsius,
sic et misericordia illius cum ipso est.

3

1 Filii sapientiae ecclesia iustorum,
et natio illorum oboedientia et dilectio.
2 [a]Iudicium patris audite, filii, et sic facite ut salvi sitis.
3 Deus enim honoravit patrem in filiis,
et iudicium matris exquirens firmavit in filios.
4 Qui diligit Deum exorabit pro peccatis
et continebit se ab illis
et in oratione dierum exaudietur.
5 Et, sicut [b]qui thesaurizat, ita et qui honorificat matrem
6 qui honorat patrem suum iucundabitur in filiis [suam;
et in die orationis suae exaudietur.
7 Qui honorat patrem suum [c]vita vivet longiore,
et qui oboedit patri refrigerabit matrem.
8 Qui timet Dominum honorat parentes
et quasi dominis serviet his qui se genuerunt.
9 [d]In opere et sermone et omni patientia [e]honora patrem
10 ut superveniat tibi benedictio ab eo, [tuum
et benedictio illius in novissimo maneat.
11 [f]Benedictio patris firmat domos filiorum,
maledictio autem matris eradicat fundamenta.

b cf. Is 28, 16.
c cf. Jb 2, 10.
d Pro 17, 13; Sap 3, 5, 6; 1 Pt 1, 7; 4, 12.
e cf. Tb 12, 13.
f Ps 36, 3. — cf. Ps 54, 23; Mt 6, 25; 1 Pt 5, 7.
g cf. cp. 1, 29.
h cp. 16, 15; 51, 30. — v. Jb 34, 11.
i cf. Eph 5, 14.
j Ps 36, 25; 1 Mc 2, 61.
k Ps 144, 18, 19. — cf. Dt 4, 7; Ps 29, 3.
l Ex 34, 6, 7; Jb 2, 13. — v. Ps 85, 15; Jn 4, 2.
m cf. cp. 51, 14.
n cp. 3, 28; 3 Rg 18, 21 — cf. Pro 28, 6, 10; Mt 6, 24.
o cp. 41, 4. — cf. Heb 10, 36; Jc 1, 3, 4.
p Pro 28, 6.
q Jo 14, 15, 21, 23. — cf. 1 Jo 2, 5.
r Jb 1, 21; Jo 8, 29.
s cf. Ps 118, 97, 103.
t 1 Rg 7, 3; 2 Par 19, 3; 30, 19. — cf. Pro 16, 1, 9.
u Heb 10, 31. — cf. 2 Rg 24, 14; Dn 13, 23.
v cp. 18, 4, 12; Sap 11, 24.

1-23] *LL. in fr. 4 p. D. 4 Aug.*
a vr. 9; cp. 7, 29. — v. Ex 20, 12; Dt 5, 16.
b cf. Mt 6, 20; 1 Tm 6, 19.
c v. Ex 20, 12.
d Mt 21, 28-31.
e Ex 20, 12; Dt 5, 16; Mt 15, 4; Mr 7, 10; Eph 6, 2.
f cf. Gn 9, 25-27; 27, 27, 29; 49, 2-27.

in omnibus habenda, praecipue in investigatione veritatis (*9-32*). — 4. *De elemosynae fructibus, de officiis erga egenos, deque ratione qua cum ipsis est agendum* (*3, 33-4, 11*). — 5. *De cautelis circa pudorem ma-*

12 [g]Ne glorieris in contumelia patris tui,
non enim est tibi gloria eius confusio.
13 [h]Gloria enim hominis ex honore patris sui,
et [i]dedecus filii pater sine honore.
14 Fili, [j]suscipe senectam patris tui
et [k]non contristes eum in vita illius
15 [l]et, si defecerit sensu, veniam da
et [m]ne spernas eum in virtute tua;
elemosyna enim patris non erit in oblivione;
16 [n]nam pro peccato matris restituetur tibi bonum,
17 et in iustitia [o]aedificabitur tibi,
et in die tribulationis commemorabitur tui,
et sicut in sereno glacies solventur peccata tua.
18 [q]Quam malae famae est qui derelinquit patrem!
Et [r]est maledictus a Deo qui exasperat matrem.

19 Fili, in mansuetudine opera tua perfice,
et super hominum gloriam diligeris.
20 [s]Quanto magnus es, humilia te in omnibus
et coram Deo invenies gratiam
21 quoniam magna potentia Dei solius,
et ab humilibus honoratur.
22 [t]Altiora te ne quaesieris
et fortiora te ne scrutatus fueris;
sed, [u]quae praecepit tibi Deus, illa cogita semper
et [v]in pluribus operibus eius ne fueris curiosus;
23 non est enim tibi necessarium
ea quae abscondita sunt videre oculis tuis.
24 In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter,
et in pluribus operibus eius non eris curiosus;
25 plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi;
26 multos quoque supplantavit suspicio illorum
et in vanitate detinuit sensus illorum.
27 [w]Cor durum habebit male in novissimo,
et qui amat periculum in illo peribit.
28 Cor [x]ingrediens duas vias non habebit successus,
et pravus corde in illis scandalizabitur.
29 Cor nequam gravabitur in doloribus,
et [y]peccator adiciet ad peccandum.
30 [z]Synagogae superborum non erit sanitas,
frutex enim peccati radicabitur in illis et non intelligetur.
31 Cor sapientis intelligitur in sapientia,
et auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam.
32 Sapiens cor et intelligibile abstinebit se a peccatis
et in operibus iustitiae successus habebit.
33 Ignem ardentem exstinguit aqua,
et [a]elemosyna resistit peccatis;
34 [b]et Deus prospector est eius qui reddit gratiam,
meminit eius in posterum,
[c]et in tempore casus sui inveniet firmamentum.

4

1 [a]Fili, elemosynam pauperis ne defraudes
et oculos tuos ne transvertas a paupere.
2 Animam esurientem ne despexeris
et non exasperes pauperem in inopia sua.
3 Cor inopis ne adflixeris
et non [b]protrahas datum angustianti.
4 [c]Rogationem contribulati ne abicias
et [d]non avertas faciem tuam ab egeno.
5 Ab inope ne avertas oculos tuos propter iram
et [e]non relinquas quaerentibus tibi retro maledicere;
6 [f]maledicentis enim tibi in amaritudine animae,
exaudietur deprecatio illius;
exaudiet autem eum qui fecit illum.
7 Congregationi pauperum adfabilem te facito

g cf. Gn 9, 22.
h Pro 17, 6.
i cp. 41, 10.
j v. Mt 15, 4-6.
k cf. vr. 18; Pro 19, 26.
l cf. Pro 23, 22.
m cf. Pro 30, 11, 17.
n cf. Dt 25, 9.
o cf. cp. 2, 5.
q Pro 30, 11, 17. — cf. Pro 19, 26.
r cf. Pro 28, 24.
s cf. Ph 2, 3; Jc 4, 6, 10; 1 Pt 5, 5.
22-34] *LL. in fr. 5 p. D. 4 Aug.*
t Pro 25, 27; Ec 7, 1. — cf. Ps 130, 1; Rm 12, 3, 16.
u cf. Dt 29, 29.
v cf. 2 Th 3, 11.
w Pro 28, 14; Rm 2, 5. — v. Ex 4, 21.
x v. cp. 2, 14.
y cp. 5, 5, 7, 8; Is 30, 1.
z cf. cp. 10, 15; Tb 4, 14.
32] *Ant. in fs. BMV. de b. cons.*
33] *v. cp. 29, 15. — * Catech. R. IV 14, 23.*
a cp. 7, 36; 29, 15; 35, 4; Ps 40, 1, 2; Pro 10, 12; Dn 4, 24; Mt 5, 7; 1 Pt 4, 8. — v. Tb 4, 11.
b cf. Mt 6, 3, 4.
c cf. cp. 40, 24; Ps 36, 24.
a cp. 7, 10; 14, 13; Tb 4, 7; Lc 14, 13, 14.
1-11] *LL. in fr. 6 p. D. 4 Aug.*
1] *Gr. in fs. s. Jo. Bapt. de R.*
b Pro 3, 28. — cf. Lv 10, 13.
c cp. 7, 12. — cf. Pro 17, 5.
d vr. 1; Tb 4, 7.
e cf. Dt 15, 9.
f cp. 21, 6; 35, 16, 19; Ex 22, 23, 24; Jb 34, 28; Jc 5, 4. — cf. Pro 17, 5.

lum sive in agendo (12-22) sive in abstinendo ab opere (23-36). — 6. De peccato vitando et de commisso peccato expiando antequam ira Dei exardescat (5, 1-10). — 7. De bono usu linguae comparando et faciendo, seu de

et [g]presbytero humilia animam tuam
et magnato humilia caput tuum.
8 Declina pauperi [h]sine tristitia aurem tuam et redde debitum [tuum
et responde illi pacifica in mansuetudine.
9 [i]Libera eum, qui iniuriam patitur, de manu superbi
et non [j]acide feras in anima tua.
10 [k]In iudicando esto pupillis misericors ut pater
et pro viro matri illorum;
11 [l]et eris tu velut filius Altissimi oboediens,
et miserebitur tui [m]magis quam mater.
12 Sapientia filiis suis vitam inspirat
et [n]suscipit inquirentes se et praeibit in via iustitiae;
13 [o]et qui illam diligit diligit vitam,
et [p]qui vigilaverint ad illam complectentur placorem eius.
14 Qui tenuerint illam vitam hereditabunt,
et quo introibit benedicet Deus.
15 Qui serviunt ei [q]obsequentes erunt sancto,
et [r]eos qui [s]diligunt illam diligit Deus.
16 Qui audit illam [t]iudicabit gentes,
et qui intuetur illam [u]permanebit confidens.
17 Si crediderit ei, hereditabit illam,
et erunt in confirmatione creaturae illius;
18 quoniam [v]in tentatione ambulat cum eo
et in primis eligit eum.
19 [w]Timorem et metum et probationem inducet super illum,
et cruciabit illum in tribulatione doctrinae suae,
donec tentet eum in cogitationibus suis, et credat animae [illius.
20 Et firmabit illum et iter adducet directum ad illum
et laetificabit illum 21 et [x]denudabit absconsa sua illi,
et thesaurizabit super illum scientiam et intellectum iu- [stitiae.
22 Si autem oberraverit, derelinquet eum
et tradet eum in manus inimici sui.
23 Fili, [y]conserva tempus et devita a malo.
24 Pro anima tua ne confundaris dicere verum;
25 [z]est enim confusio adducens peccatum,
et est [a]confusio adducens gloriam et gratiam.
26 [b]Ne accipias faciem adversus faciem tuam
nec adversus animam tuam mendacium.
27 Ne reverearis proximum tuum in casu suo,
28 [c]nec retineas verbum in tempore salutis.
Non abscondas sapientiam tuam in decore suo;
29 in lingua enim sapientia dignoscitur,
et sensus et scientia et doctrina in verbo sensati,
et firmamentum in operibus iustitiae.
30 Non contradicas verbo veritatis ullo modo
et de mendacio ineruditionis tuae confundere.
31 [d]Non confundaris confiteri peccata tua
et [e]ne subicias te omni homini pro peccato.
32 Noli resistere contra faciem potentis,
nec coneris contra ictum fluvii.
33 [f]Pro iustitia agonizare pro anima tua
et usque ad mortem certa pro iustitia,
et Deus expugnabit pro te inimicos tuos.
34 [g]Noli citatus esse in lingua tua
et inutilis et remissus in operibus tuis.
35 [h]Noli esse sicut leo in domo tua
[i]evertens domesticos tuos et opprimens subiectos tibi.
36 [j]Non sit porrecta manus tua ad accipiendum
et ad dandum collecta.

5

1 [a]Noli attendere ad possessiones iniquas
et ne dixeris: [b]Est mihi sufficiens vita;
[c]nihil enim proderit in tempore vindictae et obductionis.
2 [d]Ne sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui,
3 et ne dixeris: Quomodo potui?

g cp. 6, 35; 8, 9. — cf. Sap. 8, 10.
h 2 Cor 9, 7.
i Jb 29, 12; Jr 22, 3. — cf. Pro 29, 7.
j cp. 7, 26; 22, 16.
10] * *Catech. R. III 5, 2.*
k cf. Jb 29, 14, 16; Jc 1, 27.
l Lc 6, 35.
m cf. Is 49, 15.
n cp. 6, 28.
o Pro 3, 18; Sap 7, 10; 8, 17.
p Pro 8, 17, 34; Sap 6, 15. — cf. cp. 14, 24; 32, 18.
q cf. 1 Rg 15, 22.
r Sap 7, 28.
s cf. Sap 1, 1.
t Sap 3, 8; Dn 7, 22; 1 Cor 6, 2.
u cf. Pro 1, 33.
v cf. cp. 2, 1.
w Heb 12, 11.
x cp. 14, 23; 38, 10; Ps 24, 14.
23-26] LL. in sb. p. D. 4 Aug.
y cf. Eph 5, 16; Col 4, 5. — v. Ec 3, 1-8.
z cp. 20, 24; 41, 10; 42, 1-8.
a v. cp. 41, 21-25
b cp. 42, 1. — cf. vr. 27.
c cf. Lv 19, 17.
d Pro 28, 13; Jc 5, 16. — cf. 1 Jo 1, 8, 9.
e cp. 8, 22; 19, 8. — cf. Gal 1, 10.
f Lc 13, 24; 1 Tm 6, 12. — v. 1 Cor 9, 25.
g cf. cp. 5, 13; 18, 19; Pro 29, 20; Jc 1, 19.
h Pro 28, 15.
i cf. Eph 6, 9.
j Ac 20, 35. — cf. Mt 10, 8.
a vr. 10; cp. 31, 8; Ps 61, 11; Pro 10, 2; 21, 6; 1 Tm 6, 17. — cf. Jb 31, 24.
1-14] LL. in D. 5 Aug.
b cp. 11, 26. — cf. Lc 12, 15, 19.
c vr. 10; Jb 27, 19; Pro 1, 4; Ez 7, 19; Sph 1, 18. — cf. Mt 16, 26.
d Gn 4, 7.

omnimoda sinceritate in verbis (*11-18*). — 8. *De vera amicitia, de iis scilicet a quibus ipsa adhorret* (*6,1-14*), *deque iis quibus agnoscitur et commendatur* (*5-13*) *necnon de ipsius commodis* (*14-17*). *Deinde, nonnul-*

aut [e]quis me subiciet propter facta mea?
Deus enim vindicans vindicabit.
4 [f]Ne dixeris: Peccavi, et quid mihi accidit triste?
Altissimus enim est [g]patiens redditor.
5 [h]De propitiato peccato noli esse sine metu
[i]neque adicias peccatum super peccatum
6 et ne dicas: [j]Miseratio Domini magna est,
multitudinis peccatorum meorum miserebitur;
7 [l]misericordia enim et ira ab illo cito proximant,
et [m]in peccatores respicit ira illius.
8 [n]Non tardes converti ad Dominum
et ne differas de die in diem;
9 [o]subito enim veniet ira illius
et in tempore vindictae disperdet te.
10 [p]Noli anxius esse in [q]divitiis iniustis;
non enim proderunt tibi in die obductionis et vindictae.
11 [r]Non ventiles te in omnem ventum et non eas in omnem
sic enim omnis peccator probatur in [s]duplici lingua. [viam:
12 Esto firmus in via Domini et in veritate sensus tui et scien-
et prosequatur te verbum pacis et iustitiae. [tia;
13 [t]Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas,
et [u]cum sapientia proferas responsum verum.
14 Si est tibi intellectus, responde proximo;
sin autem, [v]sit manus tua super os tuum,
ne capiaris in verbo indisciplinato et confundaris.
15 Honor et gloria in sermone sensati;
[w]lingua vero imprudentis subversio est ipsius.
16 Non appelleris [x]susurro,
et lingua tua ne capiaris et confundaris;
17 super furem enim est confusio et paenitentia,
et denotatio pessima super [y]bilinguem;
susurratori autem odium et inimicitia et contumelia.
18 [z]Iustifica pusillum et magnum similiter.

6

1 Noli fieri pro amico inimicus proximo;
improperium enim et contumeliam malus hereditabit,
et omnis peccator invidus et [a]bilinguis.
2 [b]Non te extollas in cogitatione animae tuae velut taurus,
[c]ne forte elidatur virtus tua per stultitiam,
3 [d]et folia tua comedat et fructus tuos perdat,
et relinquaris velut [e]lignum aridum in eremo.
4 Anima enim nequam disperdet qui se habet,
et [f]in gaudium inimicis dat illum
et deducet in sortem impiorum.
5 [g]Verbum dulce multiplicat amicos et mitigat inimicos,
et lingua eucharis in bono homine abundat.
6 Multi pacifici sint tibi,
et [h]consiliarius sit tibi unus de mille. [cile credas ei;
7 [i]Si possides amicum, in tentatione posside eum et [j]ne fa-
8 [k]est enim amicus secundum tempus suum,
et [l]non permanebit in die tribulationis;
9 et est amicus [m]qui convertitur ad inimicitiam,
et est amicus qui odium et rixam et convicia denudabit.
10 Est autem amicus socius mensae,
et non permanebit in die necessitatis.
11 Amicus, si permanserit fixus, erit tibi quasi coaequalis
et in domesticis tuis fiducialiter aget.
12 Si humiliaverit se contra te, et a facie tua absconderit se,
unanimem habebis amicitiam bonam.
13 Ab inimicis tuis separare et ab amicis tuis attende.
14 [o]Amicus fidelis protectio fortis;
[p]qui autem invenit illum invenit thesaurum.
15 Amico fideli nulla est comparatio, [nitatem fidei illius.
et non est digna ponderatio auri et argenti contra bo-
16 Amicus fidelis medicamentum vitae et immortalitatis,

e Ps 11, 5; Sap 2, 11.
f cf. Ps 49, 16-21; Ec 8, 11; Jr 44, 17; 2 Mc 6, 13.
g Sap 11, 24; 12, 2, 10; Rm 2, 4; 2 Pt 3, 9.
h cf. Pro 28, 14; Ec 9, 2; 1 Cor 4, 4.
i i cp. 21, 1.
6] * *Catech. R. I 11, 12.*
j Is 55, 7. — cf. Ex 34, 7.
l cp. 16, 12; Ex 20, 5, 6.
m cf. Pro 5, 21.
8] * *Catech. R. II 2 35.*
n cf. Ps 94, 8; Is 55, 6.
o cf. Is 47, 11; Lc 21, 34; 1 Th 5, 3; 2 Th 1, 9.
p vr. 1; cp. 14, 4; Pro 11, 4, [28.
q Lc 16, 9.
r cf. Eph 4, 14; Heb 13, 9.
s vr. 17; cp. 6, 1; 28, 15; Pro 18, 8. — cf. Jc 1, 8.
t cp. 4, 34; Pro 29, 20; Jc 1, 19.
u cf. cp. 18, 19.
v cf. Sap 8, 12. — v. Jb 21, 5.
w cf. Mt 12, 35.
x cp. 21, 31; 28, 15; Pro 26, 22; Rm 1, 29; 2 Cor 12, 20.
17] * *Catech. R. III 8, 22.*
y vr. 11.
z v. Lv 19, 15.
a v. cp. 5, 11.
b cf. Pro 3, 7; 12, 15; 26, 12; Is 5, 21; Rm 12, 16; Ph 2, [3.
c cf. Ps 1. 3, 4.
d cf. Dn 4, 11, 30.
e Is 56, 3.
f cp. 18, 31.
g cf. cp. 20, 13; Pro 15, 1; 25, 25.
h cf. cp. 37, 7-11; Ec 7, 29.
i cp. 12, 8, 9; Pro 17, 17. — cf. cp. 22, 28; Lc 22, 28.
j cf. Mic 7, 5.
k cp. 37, 4. — cf. Ps 40, 10; Pro 14, 20; 19, 4. 7.
l cp. 13, 25.
m cp. 37, 2. — cf. Jb 19, 19; Ps 54, 14, 15.
n cp. 37, 5. — cf. Ec 5, 10.
o Pro 17, 17; 18, 24. — cf. 2 Rg 15, 37; 16, 15, 16.
p cf. cp. 25, 12.

lis interiectis de studio et labore quibus sapientia comparanda est (18-37), sequuntur praecepta morum cum generalia tum specialia, scilicet de cavendis peccatis in genere (7,1-3) necnon de ambitione et mendacio (4-13);

et qui metuunt Dominum invenient illum.
17 Qui timet Deum aeque habebit amicitiam bonam,
[q]quoniam secundum illum erit amicus illius.
18 [r]Fili, a iuventute tua excipe doctrinam
et usque ad canos invenies sapientiam.
19 [s]Quasi is qui arat et seminat, accede ad eam
et sustine bonos fructus illius.
20 [t]In opere enim ipsius exiguum laborabis
et [u]cito edes de generationibus illius.
21 [v]Quam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus!
et non permanebit in illa excors.
22 [x]Quasi lapidis virtus probatio erit in illis,
et [y]non demorabuntur proicere illam.
23 Sapientia enim doctrinae secundum nomen est eius,
et [z]non est multis manifesta;
quibus autem cognita est, [a]permanet usque ad conspec-
24 [b]Audi, fili, et accipe consilium intellectus [tum Dei.
et ne abicias consilium meum.
25 [c]Inice pedem tuum in compedes illius
et in [d]torques illius collum tuum.
26 [e]Subice umerum tuum et porta illam
et ne [f]acedieris vinculis eius.
27 [g]In omni animo tuo accede ad illam
et in omni virtute tua conserva vias eius.
28 [h]Investiga illam, et manifestabitur tibi,
et continens factus [i]ne derelinquas eam;
29 [j]in novissimis enim invenies requiem in ea,
et [l]convertetur tibi in oblectationem.
30 Et erunt tibi [m]compedes eius in protectionem fortitudinis
et torques illius in stolam gloriae; [et bases virtutis,
31 [n]decor enim vitae est in illa,
et vincula illius alligatura salutaris.
32 [o]Stolam gloriae indues eam
et [p]coronam gratulationis superpones tibi.
33 Fili, si attenderis mihi, disces
et, si accomodaveris animum tuum, sapiens eris.
34 Si inclinaveris aurem tuam, excipies doctrinam
et, si dilexeris audire, sapiens eris.
35 [q]In multitudine presbyterorum prudentium sta
et sapientiae illorum ex corde coniungere,
ut omnem narrationem Dei possis audire,
et [r]proverbia laudis non effugiant a te;
36 [s]et, si videris sensatum, evigila ad eum,
et [t]gradus ostiorum illius exterat pes tuus.
37 [u]Cogitatum tuum habe in praeceptis Dei
et in mandatis illius maxime adsiduus esto;
et [v]ipse dabit tibi cor,
et concupiscentia sapientiae dabitur tibi.

7

1 [a]Noli facere mala, et non te apprehendent;
2 [b]discede ab iniquo, et deficient mala abs te.
3 [c]Fili, non semines mala in sulcis iniustitiae
et non metes ea [d]in septuplum.
4 [e]Noli quaerere a domino ducatum,
neque a rege cathedram honoris.
5 [f]Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est
et [g]penes regem noli velle videri sapiens.
6 Noli quaerere fieri iudex,
nisi valeas virtute irrumpere iniquitates;
[h]ne forte extimescas faciem potentis
et ponas scandalum in aequitate tua.
7 [i]Non pecces in multitudinem civitatis
nec te immittas in populum
8 neque alliges [j]duplicia peccata,
[l]nec enim in uno eris immunis.

q cf. Am 3, 3.
r Pro 22, 6; Lm 3, 27.
s Jc 5, 7.
t cf. cp. 51, 35; Sap 6, 13, 14.
u cf. Pro 8, 18; Sap 7, 14.
v Pro 24, 7. — cf. cp. 24, 7; Pro 1, 22, 29; 5, 12; 17, 16, 20.
x cf. Is 28, 16; Zc 12, 3.
y cf. Pro 1, 7.
z cf. Ec 1, 15.
a v. Pro 4, 4-6.
b cf. Pro 3, 1; 5, 1.
24] *Ant. in fs. BMV. de b. cons.*
c cf. vr. 30.
d cf. Pro 1, 9.
e cp. 51, 34. — cf. Mt 11, 29.
f cp. 4, 9; cp. 22, 16.
g cf. Dt 6, 5; Pro 4, 5.
h cp. 4, 12; Pro 2, 4, 5; Sap 6, 13. — cf. Jr 29, 13.
i Pro 4, 13.
j Jr 6, 16; Ps 114, 7; Mt 11, 29.
l cp. 4, 20.
m vr. 25.
n Pro 4, 9; Sap 5, 17.
o cp. 1, 24; 15, 5.
p cp. 1, 12; Pro 4, 9.
q cp. 8, 9; 39, 4. — cf. Jb 12, 12.
35] *V. All. in fs. s. Iren. Ep. M.*
r cf. cp. 9, 9; 39, 3.
s cf. cp. 37, 15.
t Pro 8, 34.
u Ps 1, 2. — cf. Pro 2, 3-6.
v Ps 50, 12. — cf. 1 Th 3, 13; Jc 5, 8.
1-15] *LL. in fr. 2 p. D. 5 Aug.*
a Gn 4, 7; Rm 6, 16. — cf. 1 Pt 3, 13.
b cp. 22, 15. — cf. cp. 13, 1.
c Jb 4, 8; Pro 22, 8; Os 8, 7. — cf. Os 10, 12; Gal 6, 8.
d cp. 40, 8; Gn 4, 24; Ps 78, 12.
e Gal 5, 26. — cf. 1 Tm 3, 1.
4] *Ant. in fs. s. Jo. Nepom.*
f cf. cp. 8, 6; 3 Rg 8, 46; Jb 9, 20; 15, 15; 25, 4; Ps 142, 2; Ec 7, 17, 21; Lc 18, 11; Jo 9, 2; 1 Jo 1, 8.
g Pro 25, 6. — cf. cp. 6, 2.
h cf. Lv 19, 15.
i cf. 3 Rg 12, 13.
j cf. cp. 3, 29.
l cf. cp. 12, 7.

de officiis hominum communibus (14-20), de officiis patrisfamilias (21-40), ea nempe quae ipse habet erga uxorem (cf. vr. 21, 28), servos et filios (vr. 22-27), parentes (vr. 29-30), Deum (vr. 31-35), pauperes (3-39).

9 Noli esse pusillanimis in animo tuo,
10 [m]exorare et [n]facere elemosynam ne despicias.
11 [o]Ne dicas: In multitudine munerum meorum respiciet Deus
et, offerente me Deo altissimo, munera mea suscipiet.
12 [p]Non irrideas hominem in amaritudine animae;
[q]est enim qui humiliat et exaltat, circumspector Deus.
13 [r]Noli arare mendacium adversus fratrem tuum
neque in amicum similiter facias.
14 Noli velle mentiri omne mendacium;
adsiduitas enim illius non est bona.
15 [s]Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum
et [t]non [u]iteres verbum in oratione tua.
16 [v]Non oderis laboriosa opera
et [w]rusticationem creatam ab Altissimo.
17 [x]Non te reputes in multitudine indisciplinatorum:
18 memento irae, quoniam non tardabit.
19 [y]Humilia valde spiritum tuum;
quoniam vindicta carnis impii [z]ignis et vermis.
20 Noli praevaricari in amicum pecuniam differentem
[a]neque fratrem carissimum auro spreveris.
21 [b]Noli [c]discedere a muliere sensata et bona,
quam sortitus es in timore Domini;
[d]gratia enim verecundiae illius super aurum.
22 [e]Non laedas servum in veritate [f]operantem
neque mercennarium dantem animam suam.
23 [g]Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua,
[h]non defraudes illum libertate neque inopem derelinquas
24 [i]Pecora tibi sunt? Attende illis, [illum.
et, si sunt utilia, perseverent apud te.
25 Filii tibi sunt? [j]Erudi illos
et curva illos a pueritia illorum.
26 [k]Filiae tibi sunt? Serva corpus illarum
et non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.
27 Trade filiam, et [l]grande opus feceris,
et homini sensato da illam.
28 [m]Mulier si est tibi secundum animam tuam, non proicias
et odibili non credas te. [illam
In toto corde tuo 29 [n]honora patrem tuum
et [o]gemitus matris tuae ne obliviscaris:
30 memento, quoniam nisi per illos natus non fuisses,
et retribue illis quomodo et illi tibi.
31 [p]In tota anima tua time Dominum
et [q]sacerdotes illius sanctifica;
32 [r]in omni virtute tua dilige eum qui te fecit
et ministros eius ne derelinquas;
33 Honora Deum ex tota anima tua
et [s]honorifica sacerdotes et propurga te cum bracchiis.
34 [t]Da illis partem, sicut mandatum est tibi,
[u]primitiarum et purgationis
et de negligentia tua purga te [x]cum paucis.
35 Datum bracchiorum tuorum et [y]sacrificium sanctificationis
offeres Domino et initia sanctorum;
36 et pauperi [z]porrige manum tuam,
ut perficiatur [a]propitiatio et [b]benedictio tua.
37 Gratia dati in conspectu omnis viventis,
et [c]mortuo non prohibeas gratiam;
38 [d]non desis plorantibus in consolatione
et [e]cum lugentibus ambula;
39 [f]non te pigeat visitare infirmum,
ex his enim in dilectione firmaberis.
40 [g]In omnibus operibus tuis memorare novissima tua
et in aeternum non peccabis.

8
1 [a]Non litiges cum homine potente,
ne forte incidas in manus illius.

m Lc 18, 1.
n Tb 4, 7. — v. cp. 4, 1.
o cp. 34, 21; 35, 14. — cf. Pro 15, 8; 21, 27; Os 8, 13.
p cf. cp. 4, 3, 4; Pro 17, 5.
q 1 Rg 2, 7.
r cf. Os 10, 13.
s cp. 32, 9-13. — cf. cp. 20, 8.
t cf. Ec 5, 2; Mt 6, 7.
u cf. Ps 135, 1-26; Mt 26, 44; 2 Cor 12, 8.
v cp. 20, 30; Pro 24, 27; 28, 19.
w Gn 2, 15; 3, 19, 23.
x cf. Ps 49, 18.
y cf. cp. 18, 21; 1 Pt 5, 6.
z Jdt 16, 17; Is 66, 24; Mr 9, 43.
a cf. cp. 6, 14.
b Pro 12, 4; 18, 22. — cf. cp. 25, 11; 26, 1-3.
c Dt 24, 1. — cf. vr. 28.
d cp. 26, 29; Pro 31, 10.
e v. cp. 33, 30.
f cf. cp. 34, 27; Lv 19, 13.
g v. cp. 33, 31.
h Ex 21, 2; Dt 15, 12, 13. — v. Jr 34, 8-16.
i cf. Pro 12, 10; 27, 23.
*25] * Catech. R. II 8, 23.*
j cp. 30, 8-13. — cf. Pro 29, 15, 17.
k cf. cp. 42, 9-11.
l 1 Cor 7, 38; Heb 13, 4.
m vr. 21.
28, 29] R. in fs. 7 dol BMV.
n cf. cp. 3, 2-9; 23, 18. — v. Ex 20, 12.
o cf. Tb 4, 3, 4; 2 Mc 7, 27.
p cp. 6, 27. — v. Dt 6, 5.
q cf. Ac 23, 4; 1 Tm 5, 17, 18. — v. Dt 12, 19.
r cp. 13, 18.
*33] * Catech. R. III 5, 14.*
s v. Lv 7, 32.
t Ex 29, 27; Lv 7, 32, 8, 25; 9, 21; Nm 18, 18; Dt 18, 3-5.
u cf. Pro 3, 9.
v v. Lv 7, 1-7.
x cf. Lv 12, 8; 14, 21.
y cf. Lv 2, 3, 10.
z Dt 14, 29; 15, 7. 8.
a cp. 3, 33; Tb 4, 11; 12, 9; Dn 4, 24.
b Dt 14, 29; 2 Cor 9, 6.
36 b] v. vr. 28.
c cf. 2 Rg 2, 5; Tb 4, 18; 2 Mc 12, 43.
d cf. cp. 37, 16.
e Jb 30, 25; Rm 12, 13, 15. — cf. Ec 7, 3.
f Mt 25, 35; Lc 10, 33, 34.
*39] * Catech. R. II 6, 1; III 6, 25. — v. cp. 4, 1.*
g cp. 1, 27; 18, 24; 28, 6; 38, 21; Dt 32, 29. — cf. Is 47, 7; Lm 1, 9.
a cf. cp. 28, 10.

Subsequuntur monita de quibusdam cavendis in conversatione proximi, scilicet de non litigando (8, 1-5), de non spernendis miseris (6-12), de iis qui non sunt arguendi vel consulendi (13-22); de quibusdam

2 [b]Non contendas cum viro locuplete,
ne forte contra te constituat litem tibi;
3 [c]multos enim perdidit aurum et argentum,
et usque ad [d]cor regum extendit et convertit.
4 Non litiges cum [e]homine linguato
et [f]non strues in ignem illius ligna.
5 non communices homini [g]indocto,
ne male de progenie tua loquatur. [properes ei,
6 Ne despicias hominem [h]avertentem se a peccato neque im-
[i]memento quoniam omnes in correptione sumus.
7 [j]Ne spernas hominem in sua senectute,
[l]etenim ex nobis senescunt.
8 [m]Noli de mortuo inimico tuo gaudere [venire.
sciens quoniam omnes morimur et in gaudium nolumus
9 [n]Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium
et [o]in proverbiis eorum conversare;
10 ab ipsis enim disces sapientiam et doctrinam intellectus
et servire magnatis sine querela.
11 Non te praetereat narratio seniorum,
ipsi enim didicerunt a patribus suis;
12 quoniam ab ipsis disces intellectum
et in tempore necessitatis [p]dare responsum.
13 Non incendas carbones peccatorum arguens eos
et [q]ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum.
14 Ne contra faciem stes contumeliosi,
ne sedeat quasi insidiator ori tuo.
15 Noli faenerari homini fortiori te;
[r]quod, si faeneraveris, quasi perditum habe.
16 [s]Non spondeas super virtutem tuam;
[t]quod, si spoponderis, quasi restituens cogita.
17 Non iudices contra iudicem,
quoniam secundum quod iustum est iudicat.
18 [u]Cum audace non eas in via,
ne forte gravet mala sua in te;
ipse enim secundum voluntatem suam vadit,
et simul cum stultitia illius peries.
19 Cum iracundo non facias rixam
et [v]cum audace non eas in desertum;
quoniam quasi nihil est ante illum sanguis,
et, ubi non est adiutorium, elidet te.
20 [w]Cum fatuis consilium non habeas;
non enim poterunt diligere nisi quae eis placent.
21 [x]Coram extraneo ne facias consilium;
nescis enim quid pariet.
22 [y]Non omni homini cor tuum manifestes,
ne forte inferat tibi gratiam falsam et convicietur tibi.

9

1 Non zeles [a]mulierem sinus tui,
ne ostendat super te malitiam doctrinae nequam.
2 [b]Non des mulieri potestatem animae tuae,
ne ingrediatur in virtutem tuam, et confundaris:
3 [c]ne respicias mulierem multivolam,
ne forte incidas in laqueos illius;
4 cum saltatrice ne assiduus sis nec audias illam,
ne forte pereas in efficacia illius;
5 [d]virginem ne conspicias,
ne forte scandalizeris [e]in decore illius;
6 ne des fornicariis animam tuam in ullo,
[f]ne perdas te et hereditatem tuam;
7 noli circumspicere [g]in vicis civitatis,
nec oberraveris in plateis illius;
8 [h]averte faciem tuam a muliere compta
et ne [i]circumspicias speciem alienam.
9 [j]Propter speciem mulieris multi perierunt,
et ex hoc concupiscentia [k]quasi ignis exardescit.

b cf. Pro 10, 15; 18, 11.
c cp. 31, 6. — cf. Ec 10, 19.
d cf. cp. 20 ,31; Dt 16, 19.
e cp. 9, 25.
f cf. vr. 10; cp. 28, 12, 13; 31, 41; Pro 26, 20, 21; Jc 3, 5, 6.
g cp. 6, 21.
h 2 Cor 2, 6; Gal 6, 1, 2. — cf. Lc 15, 7.
i cf. cp. 7, 21.
j Lv 19, 32.
l cf. Tb 4, 16; Lc 6, 3.
m v. Jb 31, 29.
n cp. 9, 21; 37, 15; 39, 2, 3. — cf. Jb 8, 8; 12, 12.
o cf. cp. 6, 35; 37, 12; Pro 13, 20.
p Col 4, 6; 1 Pt 3, 15. — cf. 1 Rg 25, 36; Pro 26, 4.
q cf. cp. 28, 26.
r cf. cp. 29, 4, 9, 10.
s cp. 29, 19. — cf. Pro 22, 26.
t cf. Pro 6, 1, 2; 11, 15; 17, 18; 20, 16; 27, 13.
u Pro 22, 24. — cf. cp. 28, 10, 11.
v cf. Gn 4, 8.
w cf. cp. 9, 14.
x Pro 25, 9.
y cp. 19, 8. — cf. cp. 21, 29.
a Dt 13, 6; 28, 54, 56.
b cp. 25, 30. — cf. Pro 31, 3.
c cf. Pro 7, 10, 23.
d Mt 5, 28; Jb 31, 1. — cf. cp. 19, 2; Gn 34, 1, 2.
e (cf. Dt 22, 29).
f Pro 5 10; 6, 26; 29, 3.
g cf. Pro 7, 8, 12.
8] * *Catech. R. III 7, 11.*
h cf. cp. 41, 25.
i cp. 25, 28; 41, 27; Jb 31, 1; Pro 6, 25.
j cp. 19, 2. — cf. 2 Rg 11, 2; 3 Rg 11, 1-8; Jdt 12, 16; Dn 13, 8, 56.
k cf. 1 Cor 7, 9.

servandis in conversatione cum uxoribus, cum feminis (9, 1-13), cum amicis (14, 15) cumque aliorum hominum classibus (14-25). Veniunt praeterea quaedam de rei publicae regimine (10, 1-5), de malis et damnis

10 Omnis mulier, quae est fornicaria,
quasi stercus in via conculcabitur.
11 Speciem mulieris alienae multi admirati reprobi facti sunt,
colloquium enim illius [l]quasi ignis exardescit.
12 [m]Cum [n]aliena muliere ne sedeas omnino
nec accumbas cum ea super cubitum
13 [o]et non alterceris cum illa in vino,
ne forte declinet cor tuum in illam
et sanguine tuo labaris in perditionem.
14 [p]Ne derelinquas amicum antiquum;
novus enim non erit similis illi.
15 Vinum novum amicus novus:
veterascet, et [q]cum suavitate bibes illud.
16 [r]Non zeles gloriam et opes peccatoris;
non enim scis quae futura sit illius subversio.
17 Non placeat tibi iniuria iniustorum
sciens [s]quoniam usque ad inferos non placebit impius.
18 Longe abesto ab homine potestatem habente occidendi
et [t]non suspicaberis timorem mortis;
19 et, [u]si accesseris ad illum, noli aliquid committere,
ne forte auferat vitam tuam.
20 Communionem mortis scito, quoniam in medio laqueorum [ingredieris
et super dolentium arma ambulabis.
21 Secundum virtutem tuam cave te a proximo tuo
et [v]cum sapientibus et prudentibus tracta.
22 [x]Viri iusti sint tibi convivae,
et [y]in timore Dei sit tibi gloriatio,
23 et in sensu sit tibi cogitatus Dei,
et [z]omnis enarratio tua in praeceptis Altissimi.
24 In manu artificum opera laudabuntur,
et princeps populi in sapientia sermonis sui,
in sensu vero seniorum verbum.
25 Terribilis est in civitate sua [a]homo linguosus,
et [b]temerarius in verbo suo odibilis erit.

10

1 [a]Iudex sapiens iudicabit populum suum,
et [b]principatus sensati stabilis erit.
2 [c]Secundum iudicem populi sic et ministri eius,
et, qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea.
3 [d]Rex insipiens perdet populum suum,
et [e]civitates inhabitabuntur per sensum potentium.
4 [f]In manu Dei potestas terrae,
et utilem rectorem suscitabit in tempus super illam.
5 In manu Dei prosperitas hominis,
et [g]super faciem scribae imponet honorem suum.
6 [h]Omnis iniuriae proximi ne memineris
et nihil agas in operibus iniuriae.
7 [i]Odibilis coram Deo est et hominibus superbia,
et exsecrabilis omnis iniquitas gentium.
8 [j]Regnum a gente in gentem transfertur propter iniustitias
et iniurias et contumelias et diversos dolos.
9 [k]Avaro autem nihil est scelestius.
Quid superbit [l]terra et cinis?
10 Nihil est iniquius quam amare pecuniam;
hic enim et animam suam venalem habet,
[m]quoniam in vita sua proiecit intima sua.
11 Omnis potentatus brevis vita;
languor prolixior gravat medicum,
12 brevem languorem praecidit medicus;
sic et [n]rex hodie est et cras morietur:
13 cum enim morietur homo,
[o]hereditabit serpentes et bestias et vermes.
14 Initium superbiae hominis [p]apostatare a Deo;
15 quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor eius,
[q]quoniam initium omnis peccati est superbia.

l Jb 31, 12; Pro 6, 27-29.
m cf. cp. 41, 27.
n Pro 2, 16.
o cf. Pro 20, 1.
p cf. Pro 27, 10.
q cf. Lc 5, 39.
r Ps 36, 1, 2; 72, 2, 19. — cf. Jd 9, 35; 2 Rg 15, 10.
s cf. Pro 11, 21.
t cf. Pro 19, 12; 20, 2.
u cf. Pro 23, 1, 2.
v cp. 6, 35; 8, 9; 27, 13; Tb 4, 19; Pro 13, 20.
x cp. 37, 15; Tb 2, 2.
22 b, 23] Of. in fs. s. Jac. de M.
y cp. 1, 11; 10, 25. — cf. cp. 25, 8; (Tb 9, 12).
z Ps 1, 2.
a cp. 8, 4
b cp. 20, 5; 37, 23.
1-16] LL. in fr. 3 p. D. 5 Aug.
e cf. Sap. 1, 1.
b Pro 16, 12; 20, 28; 25, 5.
c cf. Pro 29, 12.
d cp. 47, 28; 3 Rg 12, 6-16.
e Pro 14, 28; 29, 4.
f v. 1 Par 29, 12.
g cp. 38, 25. — cf. 1 Es 7, 5.
h cf. Lv 19, 18; Pro 20, 22; Mt 5, 22; 18, 21, 22.
i v. Est 16, 2-4.
j Jb 12, 23; Dn 4, 14; Mt 21, 43. — v. Jr 18, 7-10; 27, 5-8.
k 1 Tm 6, 10.
l cp. 17, 31; Gn 3, 19; 18, 27; Sap 2, 3; 1 Mc 2, 62, 63. — cf. vr. 22, Jb 33, 6.
m cf. 2 Par 21, 19.
n cf. 1 Mc 2, 63.
o Jb 17, 14; Is 14, 11; 1 Mc 2, 62.
p cf. Dt 8, 14.
*15] * cf. Catech. R. II 5, 7.*
q Tb 4, 14. — cf. Gn 3, 5; 1 Jo 2, 16.

superbiae, quam Deus cum in nationibus tum in individuis prae ceteris vitiis castigat (6-22); de vero honore, qui nonnisi cum timore Dei haberi potest (23-34), de eterna rerum specie et de modestia (11, 1-10), de

Qui tenuerit illam adimplebitur maledictis,
et [r]subvertet eum in finem.
16 Propterea [s]exhonoravit Dominus conventus malorum
et destruxit eos usque in finem;
17 [t]sedes ducum superborum destruxit Deus
et [u]sedere fecit mites pro eis;
18 [v]radices gentium superbarum arefecit Deus
et plantavit humiles ex ipsis gentibus;
19 [x]terras gentium evertit Dominus
et perdidit eas usque ad fundamentum;
20 arefecit ex ipsis et disperdidit eos
et [y]cessare fecit memoriam eorum a terra;
21 memoriam superborum perdidit Deus
et reliquit memoriam humilium sensu.
22 [z]Non est creata hominibus superbia,
neque iracundia nationi mulierum.
23 [a]Semen hominum [b]honorabitur hoc, quod timet Deum;
semen autem hoc exhonorabitur, quod praeterit mandata [Domini.
24 In medio fratrum rector illorum in honore,
et [c]qui timent Dominum erunt in oculis illius:
25 [d]gloria divitum honoratorum et pauperum timor Dei [est.
26 [e]Noli despicere hominem iustum pauperem
et noli magnificare virum peccatorem divitem.
27 Magnus et iudex et potens est in honore
et [f]non est maior illo qui timet Deum.
28 [g]Servo sensato liberi servient,
et [h]vir prudens et disciplinatus non murmurabit corre-[ptus,
et inscius non honorabitur.
29 [i]Noli extollere te in faciendo opere tuo
et noli cunctari in tempore angustiae.
30 [j]Melior est qui operatur et abundat in omnibus,
quam qui gloriatur et eget pane.
31 Fili, in mansuetudine serva animam tuam
et da illi honorem secundum meritum suum.
32 [k]Peccantem in animam suam quis iustificabit?
et quis honorificabit exhonorantem animam suam?
33 [l]Pauper gloriatur per disciplinam et timorem suum,
et est homo qui honorificatur propter substantiam suam;
34 qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis in substan-[tia;
et qui gloriatur in substantia paupertatem vereatur.

11

1 Sapientia humiliati exaltabit caput illius
et [a]in medio magnatorum consedere illum faciet.
2 [b]Non laudes virum in specie sua
neque spernas hominem in visu suo.
3 Brevis in volatilibus est apis,
et [c]initium dulcoris habet fructus illius.
4 [d]In vestitu ne glorieris unquam
[e]nec in die honoris tui extollaris;
[f]quoniam mirabilia opera Altissimi solius,
et gloriosa et absconsa et invisa opera illius.
5 Multi tyranni sederunt in throno,
et [g]insuspicabilis portavit diadema;
6 [h]multi potentes oppressi sunt valide,
et gloriosi traditi sunt in manus alterorum.
7 [i]Priusquam interroges, ne vituperes quemquam,
et, cum interrogaveris, corripe iuste.
8 [j]Priusquam audias, ne respondeas verbum,
et in medio sermonum ne adicias loqui.
9 De ea re, quae te non molestat, ne certeris
et in iudicio peccantium ne consistas.
10 Fili, ne in multis sint actus tui,
et, [k]si dives fueris, non eris immunis a delicto.
Si enim secutus fueris, non apprehendes
et non effugies, si praecucurreris.

---

r cf. Pro 18, 12.
s vr. 23; Jb 12, 21; Ps 106, 40.
t Ps 74, 8; 146, 6. — v. Lc 1, 52.
u 1 Rg 2, 8; Jb 36, 7.
v Ps 43, 3; 79, 9, 10.
x cf. Dt 31, 3, 4; Ps 43, 3; 79, 9, 10; Is 13, 19.
y cp. 41, 14; Dt 32, 26. — v. Ps 9, 6, 7; 33, 17.
z cf. vr. 9. — cf. Ec 7, 30.
a cf. cp. 19, 21.
b cp. 1, 11; 1 Rg 2, 30; Ps 111, 1. — cf. cp. 23, 38; Jr 9, 22.
c cf. 1 Rg 2, 30.
d cp. 9, 22. — cf. Jr 9, 23, 24.
e cf. cp. 13, 27-29; Jc 2, 2, 3.
f cp. 25, 13. — cf. Jdt 16, 19.
g Pro 17, 2.
h Pro 9, 8; 19, 25. — cf. 2 Rg 12, 13.
i Lc 17, 10. — cf. Tb 13, 6.
j v. Pro 12, 9.
k v. Por 8, 36; 20, 2.
l vr. 25, 27.
1] *R. in fs. s. Vinc. a P.*
a cp. 39. — cf. Gn 41, 40; Dn 2, 48; 6, 3; Jo 7, 18.
b cf. 1 Rg 16, 7; 3 Cor 10, 10.
c cf. Jd 14, 18; Ps 18, 11; 118, 103; Pro 16, 14; 24, 13.
d cf. Js 2, 2.
e cf. Dn 4, 30; Ac 12, 21, 22.
f Ps 138, 14.
g Ps 112, 7, 8. — cf. Ps 77, 70, 71.
h Jd 16, 21, 30; 1 Rg 15, 28; Est 7, 10. — cf. Jb 12, 18; Dn 2, 21.
i cf. Dt 13, 14; Jo 7, 51; Ac 25, 6.
j Pro 18, 13.
k 1 Tm 6 9.

ratione qua Deus bona et mala tum corporis tum animae distribuit (11-30), de cautelis pro contubernio, a quo caute arcendus est dolosus, machinator malorum, extraneus et ignotus (31-36); de servandis quando

11 [l]Est homo laborans et festinans et dolens impius,
et tanto magis non abundabit.
12 Est homo marcidus egens recuperatione,
plus deficiens virtute et abundans paupertate;
13 et [m]oculus Dei respexit illum in bono
et erexit eum ab humilitate ipsius et exaltavit caput eius,
et mirati sunt in illo multi et honoraverunt Deum.
14 [n]Bona et mala, vita et mors, paupertas et [o]honestas a Deo
15 Sapientia et disciplina et scientia legis apud Deum, [sunt.
dilectio et [p]viae bonorum apud ipsum.
16 Error et tenebrae peccatoribus concreata sunt;
qui autem exsultant in malis [q]consenescunt in malo.
17 [r]Datio Dei permanet iustis,
et profectus illius successus habebit in aeternum.
18 [s]Est qui locupletatur parce agendo,
et haec est pars mercedis illius
19 in eo quod dicit: [t]Inveni requiem mihi
et nunc manducabo de bonis meis solus;
20 et nescit quod tempus praeteriet, et mors appropinquet,
et [u]relinquat omnia aliis et morietur.
21 Sta in [v]testamento tuo et in illo colloquere
et in opere mandatorum tuorum veterasce.
22 [x]Ne manseris in operibus peccatorum,
confide autem in Deo et mane in loco tuo;
23 [y]facile est enim in oculis Dei subito honestare paupe-
24 [z]Benedictio Dei in mercedem iusti festinat, [rem.
et in hora veloci processus illius fructificat. [bona?
25 Ne dicas: Quid est mihi opus, et quae erunt mihi ex hoc
26 Ne dicas: [a]Sufficiens mihi sum et quid ex hoc pessi-
27 [b]In die bonorum ne immemor sis malorum [mabor?
et in die malorum ne immemor sis bonorum;
28 quoniam facile est coram Deo in die obitus
[c]retribuere unicuique secundum vias suas.
29 [d]Malitia horae oblivionem facit luxuriae magnae,
et [e]in fine hominis denudatio operum illius.
30 Ante mortem ne laudes hominem quemquam,
[f]quoniam in filiis suis agnoscitur vir.
31 Non omnem hominem inducas in domum tuam;
multae enim sunt insidiae dolosi.
32 Sicut enim eructant praecordia fetentium,
et [g]sicut perdix inducitur in caveam,
et ut caprea in laqueum, sic et cor superborum,
et sicut prospector videns casum proximi sui.
33 [h]Bona enim in mala convertens insidiatur
et in electis imponet maculam.
34 [i]A scintilla una augetur ignis,
et ab uno doloso augetur sanguis;
[j]homo vero peccator sanguini insidiatur.
35 [k]Attende tibi a pestifero, fabricat enim mala;
ne forte inducat super te subsannationem in perpetuum.
36 Admitte ad te alienigenam, et subvertet te in turbine
et abalienabit te a tuis propriis.

12

1 Si benefeceris, [a]scito cui feceris,
et erit gratia in bonis tuis multa.
2 [b]Benefac iusto et [c]invenies retributionem magnam,
et, [d]si non ab ipso, certe a Domino;
3 non est enim ei bene qui adsiduus est in malis
et [e]elemosynas non danti;
quoniam et [f]Altissimus odio habet peccatores
et misertus est paenitentibus.
4 Da misericordi et [g]ne suscipias peccatorem,
et impiis et peccatoribus reddet vindictam
custodiens eos in diem vindictae.
5 Da bono et non receperis peccatorem;

l cf. Ps 126, 2; Ec 4, 8; 9, 11.
m cf. Jb 42, 10.
13] *V. All in fs. s. Jo. a Cap.*
n Jb 1, 21; 2, 10. — cf. Ec 5, 18; Pro 22, 2; Jc 1, 17.
o cf. cp. 13, 2; 31, 1; Sap 10, 11.
p Ps 118, 5.
q Jb 20, 11.
r Rm 11, 29.
s cp. 31, 3.
t vr. 26. — cf. Lc 12, 19, 20.
u cp. 14, 4, 15. — v. Ps 38, 7; 48, 11; Ec 5, 14; Lc 12, 20.
v Ex 19, 5.
x Ec 5, 7. — cf. Ps 72, 3; Pro 23, 17.
y cf. cp. 18, 26.
z Pro 10, 22. — cf. Ps 126, 1, 2; Mt 25, 34.
a vr. 19; cp. 5, 1.
b cp. 18, 25; Ec 11, 8.
c cp. 17, 19; Lc 16, 15; Ec 12, 14.
d cf. Sap 5, 8.
e cf. cp. 1, 13; Jb 42, 12.
f cf. Pro 20, 7.
g cf. Jr 5, 26, 26.
h cf. Is 5, 20, 23.
i cf. Jc 3, 5.
j cf. Pro 1, 11.
k cf. Pro 6, 12-14.
a Mt 7, 6; Gal 6, 10. — cf. Lc 6, 27, 30.
b cf. Mt 10, 41.
c Ec 11, 2.
d Mt 6, 4; Lc 6, 35.
e cf. Tb 4, 7.
f vr. 7; Ps 5, 7; 10, 6, 7; Sap 14, 9.
g cf. Tb 4, 18; Mt 5, 43-48.

proximo benefacimus (12, 1-7), de iis quae amicum verum et falsum manifestant (8-19), de ratione habenda in familiari commercio, quod cum inaequalibus vel nullum vel cautum habendum est (13, 1-18), cum

6 benefac humili et non dederis impio,
prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te sit;
7 nam duplicia mala invenies in omnibus bonis quaecumque feceris illi:
quoniam et [f]Altissimus odio habet peccatores
et impiis reddet vindictam.
8 [h]Non agnoscetur in bonis amicus,
et non abscondetur in malis inimicus.
9 In bonis viri inimici illius in tristitia,
et in malitia illius amicus agnitus est.
10 [i]Non credas inimico tuo in aeternum,
sicut enim aeramentum aeruginat nequitia illius;
11 et, [l]si humiliatus vadat [m]curvus,
adice animum tuum et custodi te ab illo.
12 Non statuas illum penes te,
nec sedeat ad dexteram tuam,
ne forte conversus in locum tuum
inquirat cathedram tuam,
et in novissimo agnoscas verba mea
et in sermonibus meis [n]stimuleris.
13 [o]Quis miserebitur incantatori a serpente percusso
et omnibus qui appropiant bestiis?
et [p]sic qui comitatur cum viro iniquo
et obvolutus est in peccatis eius.
14 Una hora tecum permanebit;
si autem declinaveris, non supportabit.
15 [q]In labiis suis [r]indulcat inimicus
et in corde suo insidiatur, ut subvertat te in foveam.
16 [s]In oculis suis lacrimatur inimicus
et, si invenerit tempus, non satiabitur sanguine,
17 et, si incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem.
18 In oculis suis lacrimatur inimicus
et quasi adiuvans [t]suffodiet plantas tuas.
19 [u]Caput suum movebit et plaudet manu
et multa susurrans [v]commutabit vultum suum.

13

1 Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea,
et [a]qui communicaverit superbo induet superbiam.
2 Pondus super se tollet qui honestiori se communicat,
et ditiori te ne socius fueris.
3 Quid communicabit cacabus ad ollam?
quando enim se colliserint, confringetur.
4 [b]Dives iniuste egit et fremet,
pauper autem laesus tacebit.
5 Si largitus fueris, adsumet te
et, [c]si non habueris, derelinquet te.
6 Si habes, convivet tecum et evacuabit te,
et ipse non dolebit super te.
7 Si necessarius illi fueris, supplantabit te
et subridens spem dabit narrans tibi bona
et dicet: Quid opus est tibi?
8 Et [d]confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis et ter,
et in novissimo deridebit te
et postea videns derelinquet te
et [e]caput suum movebit ad te.
9 Humiliare Deo et exspecta manus eius;
10 attende, ne seductus in stultitiam humilieris.
11 [f]Noli esse humilis in sapientia tua,
ne humiliatus in stultitiam seducaris.
12 [g]Advocatus a potentiore discede,
[h]ex hoc enim magis te advocabit.
13 [i]Ne improbus sis, ne impingaris
et ne longe sis ab eo, ne eas in oblivionem.
14 [j]Ne retineas ex aequo loqui cum illo
nec credas multis verbis illius;
ex multa enim loquela tentabit te

35] * *Catech. R. II 5, 35.*
h cp. 6, 7, 10; Pro 17, 17. — cf. cp. 23, 28. — v. 2 Rg 16, 5.
i cf. Pro 26, 25; Jr 12, 6.
l cp. 19, 23. — cf. Mt 6, 16.
m cf. Ps (10), 10.
n cp. 14, 1.
o cf. Ps 57, 6; Ec 10, 11; Jr 8, 17.
p cf. cp. 21, 2; Pro 23, 32.
q cf. Pro 5, 3; 6, 12.
r cf. cp. 27, 26; Ps 27, 3; 54, 22; Pro 26, 24, 25; Jr 9, 8; Mt 22, 15.
s cf. Jr 41, 6, 7.
t cp. 13, 7. — cf. Ps 40, 10; Lm 2, 15.
u cf. cp. 13, 9; Ps 21, 8; Lm 2, 15.
v cf. cp. 13, 31.
1-12] *LL. in fr. 4 p. D. 5 Aug.*
a cf. cp. 7, 2; 22, 15; Pro 13, 20; Is 52, 11.
b cf. Pro 18, 23.
c cf. Pro 19, 7.
d cf. Pro 23, 3.
e cp. 12, 19; Jb 16, 4; Is 37, 22; Jr 18, 16. — v. Mt 27, 39.
f cf. cp. 20, 32, 33; 41, 18.
g cf. cp 21, 25; Pro 25, 17.
h cf. 1 Rg 18, 18.
i cf. Pro 25, 6, 7.
j cf. cp. 7, 5; 32, 9-13.

aequalibus vero colendum est utpote natura ipsa et popolari aestimatione commendatum (19-32); de vera hominis beatitudine (14, 1, 2) deque avari stultitia (3-10) et prudenti temporalium bonorum usu (11-21).

et subridens interrogabit te de absconditis tuis.
15 Immitis animus illius conservabit verba tua
et non parcet de malitia et de vinculis.
16 Cave tibi et attende diligenter auditui tuo,
quoniam cum subversione tua ambulas;
17 audiens vero illa quasi in somnis vide et vigilabis.
18 [l]Omni vita tua dilige Deum et invoca illum in salute
19 [m]Omne animal diligit simile sibi, [tua.
sic et [n]omnis homo proximum sibi;
20 omnis caro ad similem sibi coniungetur,
et omnis homo simili sui sociabitur.
21 [o]Si communicabit lupus agno aliquando, [p]sic peccator iusto.
22 Quae communicatio sancto homini ad canem?
aut quae pars diviti ad pauperem?
23 Venatio leonis [q]onager in eremo,
sic et [r]pascua divitum sunt pauperes;
24 et sicut abominatio est superbo humilitas,
sic et exsecratio divitis pauper.
25 [s]Dives commotus confirmatur ab amicis suis,
[t]humilis autem, cum ceciderit, expelletur et a notis.
26 Diviti decepto multi recuperatores:
locutus est superba et iustificaverunt illum;
27 humilis deceptus est, insuper et arguitur;
[u]locutus est sensate, et non est datus ei locus.
28 [v]Dives locutus est, et omnes tacuerunt
et [w]verbum illius usque ad nubes perducent;
29 [x]pauper locutus est, et dicunt: Quis est hic?
et, si offenderit, subvertent illum.
30 [y]Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia,
et nequissima paupertas in ore impii.
31 [z]Cor hominis immutat faciem illius sive in bona sive in
32 Vestigium cordis boni et faciem bonam [mala.
difficile invenies et cum labore.

14
1 [a]Beatus vir, qui non est lapsus verbo ex ore suo
et non est [b]stimulatus in tristitia delicti;
2 felix qui non habuit animi sui tristitiam
et [c]non excidit a spe sua.
3 [d]Viro cupido et tenaci sine ratione est substantia,
et homini [e]livido ad quid aurum?
4 [f]Qui acervat ex animo suo iniuste [g]aliis congregat,
et [h]in bonis illius alius luxuriabitur.
5 Qui sibi nequam est cui alii bonus erit?
et [i]non iucundabitur in bonis suis.
6 Qui sibi invidet, nihil est illo nequius,
et [j]haec redditio est malitiae illius;
7 et, si bene fecerit, ignoranter et non volens facit
et in novissimo manifestat malitiam suam.
8 Nequam est oculus [k]lividi
et avertens faciem suam et [l]despiciens animam suam.
9 [m]Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis non satiabitur,
donec consumat arefaciens animam suam.
10 [n]Oculus malus ad mala et non satiabitur pane,
[o]sed indigens et in tristitia erit super mensam suam.
11 Fili, si habes, [p]benefac tecum et [q]Deo dignas oblationes
12 Memor esto quoniam [r]mors non tardat, [offer.
et [s]testamentum inferorum, quia demonstratum est tibi;
testamentum enim huius mundi [t]morte morietur.
13 Ante mortem [u]benefac amico tuo
et [v]secundum vires tuas exporrigens da pauperi.
14 [x]Non defrauderis a [y]die bono,
et particula boni doni non te praetereat.
15 [z]Nonne aliis relinques dolores et [a]labores tuos in divisione
16 Da et accipe et iustifica animam tuam: [sortis?
17 [b]ante obitum tuum operare iustitiam;

l cp. 7, 32; Dt 6, 5; Mt 22, 37-40.
m cf. cp. 27, 10.
n cf. cp. 18, 13.
o cf. Mt 7, 15.
p Pro 29, 27; Sap 3, 12-20; 2 Cor 6, 14, 15.
q cf. Jr 2, 24; Os 8, 9.
r cf. Is 3, 14, 15; Am 2, 7; 8, 6.
s cf. Pro 19, 4.
t cp. 6, 8; Pro 14, 20.
u cp. 10, 26; 26, 26; Ec 9, 10.
v cf. Jb 29, 9.
w cf. Ps 72, 9.
x cf. Mt 13, 55-57; Mr 6, 2, 3.
y cf. Pro 14, 24; Jr 17, 11.
z cp. 26, 4; Pro 15, 13. — cf. cp. 12, 19.
a cp. 19, 17; 25, 11. — cf. Jc 3, 2.
b cp. 12, 12.— cf. Ac 2, 37.
c cf. 1 Jo 3, 21.
d cf. Ec 4, 8.
e vr. 8.
f cp. 5, 10. — cf. Pro 11, 4, 28.
g vr 15; cp. 11, 20; Pro 13, 22; 22, 16; 28, 8, 10; Ec 2, 21; 5, 12-15; etc. — v. Ps 38, 7.
h Ec 6, 2.
i cf. Ec 5, 18.
j cf. Sap 11, 17.
k vr. 3. — cf. cp. 31, 14.
l Is 58, 7.
m Ec 5, 9. — v. Pro 23, 4, 5; 27, 20.
n Dt 15, 9; Mt 6, 23; 20, 15; Mr 7, 22.
o cf. Pro 23, 6, 7.
p Ec 3, 22; 5, 17. — cf. 1 Tm 4, 3-5.
q cp. 7, 33; 25, 6-15. — v. Pro 3, 9.
r cf. Jb 14, 5.
s Is 28, 15.
t cf. Gn 2, 17; 3, 19.
u Pro 3, 27, 28.
v cp. 4, 1; Tb 4, 7; Lc 16, 9.
x cf. Ec 2, 24; 5, 17, 18; 9, 7-9; Pb 3, 1.
y cf. Est 9, 18.
z vr. 4.
a cf. Ec 5, 14.
b Ecli 9, 10. — cf. cp. 17, 25. — v. Ps 113, 17; Bar 2, 27.

Altera interposita commendatione sapientiae, descriptaque via ad eam perveniendi (22-25) et fructu inde sumendo (26-15, 10), proponuntur monita quaedam de auctore peccati, qui non est Deus sed liberum homi-

quoniam non est apud inferos invenire [c]cibum.
18 [d]Omnis caro sicut faenum veterascet
et sicut folium fructificans in arbore viridi.
19 Alia generantur, et alia deiciuntur;
sic generatio [e]carnis et sanguinis [f]alia finitur, et alia na-
20 [g]Omne opus corruptibile in fine deficiet, [scitur.
et [h]qui illud operatur ibit cum illo;
21 et omne opus electum iustificabitur,
et qui operatur illud honorabitur in illo.
22 [i]Beatus vir qui in sapientia morabitur
et qui in iustitia sua meditabitur
et in sensu cogitabit circumspectionem Dei; [intelligens,
23 qui excogitat vias illius in corde suo et in absconditis suis
vadens post illam quasi investigator
et in viis illius consistens;
24 [l]qui respicit per fenestras illius et in ianuis illius audiens,
25 qui requiescit iuxta domum illius
et in parietibus illius [m]figens palum,
statuet casulam suam ad manus illius,
et requiescent in casula illius bona per aevum.
26 Statuet filios suos sub tegmine illius,
et sub ramis eius morabitur.
27 [n]Protegetur sub tegmine illius a fervore,
et in gloria eius requiescet.

15

1 [a]Qui timet Deum faciet bona,
et qui continens est iustitiae apprehendet illam,
2 et obviabit illi [b]quasi mater honorificata
et [c]quasi mulier a virginitate suscipiet illum.
3 [d]Cibabit illum pane vitae et intellectus
et [e]aqua sapientiae salutaris potabit illum
et firmabitur in illo et non flectetur
4 et continebit illum et non confundetur:
et [f]exaltabit illum apud proximos suos
5 et [g]in medio ecclesiae aperiet os eius
et adimplebit illum spiritu sapientiae et intellectus
et [h]stola gloriae vestiet illum;
6 [i]iucunditatem et exsultationem thesaurizabit super illum
et [j]nomine aeterno hereditabit illum.
7 [l]Homines stulti non apprehendent illam,
et homines sensati obviabunt illi;
Homines stulti non videbunt eam,
longe enim abest a superbia et dolo.
8 Viri mendaces non erunt illius memores,
et viri veraces invenientur in illa
et successum habebunt usque ad [m]inspectionem Dei.
9 [n]Non est speciosa laus in ore peccatoris,
10 quoniam a Deo profecta est sapientia.
Sapientiae enim Dei adstabit laus,
et in ore fideli abundabit, et Dominator dabit eam illi.
11 [o]Non dixeris: Per Deum abest;
quae enim odit ne feceris.
12 Non dicas: [p]Ille me implanavit;
non enim necessarii sunt ei homines impii.
13 Omne exsecramentum erroris odit Dominus,
et non erit amabile timentibus eum.
14 Deus [q]ab initio constituit hominem
et reliquit illum in [s]manu consilii sui,
15 adiecit mandata et praecepta sua:
16 si volueris mandata servare, conservabunt te,
et in perpetuum fidem placitam facere.
17 [t]Apposuit tibi aquam et ignem:
ad quod volueris porrige manum tuam;
18 ante hominem vita et mors, bonum et malum:
quod placuerit ei dabitur illi;

c cf. Jo 6, 27.
d v. Is 40, 6.
e Mt 16, 17.
f Jb 14, 2; Ec 1, 4.
g 1 Cor 3, 12. — cf. 1 Jo 2, 17.
h cf. Jr 51, 58; Gal 6, 8; Ap 14, 13.
i Ps 1, 2.
l cf. Pro 8, 34; Cn 2, 9; Jc 1, 25. — cf. cp. 21, 26.
m 1 Es 9, 8. — v. Is 22, 23.
26, 27] *R. in fs. Patr. s. Jos.*
n Sap 10, 17. — cf. cp. 34, 19; Cn 2, 3; Is 4, 6; 25, 4.
a Jo 3, 21.
1-6] *L. et Cpp. in fs. s. Jo. Ap.*
b cf. Is 66, 13.
c cf. Sap 8, 2.
d Jo 6, 27. — cf. Pro 9, 5; Is 55, 1.
e cf. Jo 4, 10, 14; 7, 38, 39.
3] *Cp. in cm. M. — Cm. in fs. s. Stan. K. — v. cp. 45, 9; Jo 6, 58.*
3, 4, 6] *Int. (Ps 104) in fr. 3 p. Psch.*
f Sap 8, 10-15.
g cp. 21, 20. — cf. Mt 10, 19; Jo 16, 13.
h cp. 1, 24; 6, 32.
5, 6] *Int. (Ps [illegible]1) et R. in fs. s. Jo. Ap. et in cm. Doct.*
i cf. cp. 1, 11.
j Is 56, 5.
l cf. Pro 8, 13; Sap 1, 4, 5.
m Sap 3, 13.
n Ps [illegible] 16. — cf. Ps 32, 1.
o cf. Jc 1, 13, 14.
p cf. vr. 21.
q Gn 1, 26, 27.
r cf. Gn 2, 16, 17.
s cf. Gn 16, 6.
t Dt 30, 15, 19; Jr 21, 8. — cf. cp. 17, 6; Gn 2, 17; Dt 11, 26; Js 24, 15; Rm 2, 7, 8.

19 quoniam multa sapientia Dei,
et fortis in potentia videns omnes sine intermissione.
20 [u]Oculi Domini ad timentes eum,
et [v]ipse agnoscit omnem operam hominis.
21 [x]Nemini mandavit impie agere
et nemini dedit spatium peccandi; [et inutilium.
22 non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium

16

1 [a]Ne iucunderis in filiis impiis, si multiplicentur,
nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis.
2 [b]Non credas vitae illorum
et ne respexeris in labores eorum.
3 [c]Melior est enim unus timens Deum, quam mille filii impii;
4 et utile est mori sine filiis, quam relinquere filios impios.
5 Ab uno sensato inhabitabitur patria,
[d]tribus impiorum deseretur.
6 [e]Multa talia vidit oculus meus,
et fortiora horum audivit auris mea.
7 [f]In synagoga peccantium exardebit ignis,
et in gente incredibili exardescet ira.
8 Non exoraverunt pro peccatis suis [g]antiqui gigantes,
qui destructi sunt confidentes suae virtuti;
9 et [h]non pepercit peregrinationi Lot,
et [i]exsecratus est eos prae superbia verbi illorum.
10 Non misertus est illis gentem totam perdens
et extollentem se in peccatis suis.
11 Et [j]sicut [k]sescenta milia peditum,
qui congregati sunt in duritia cordis sui;
et, si unus fuisset cervicatus, mirum si fuisset immunis.
12 [l]Misericordia enim et ira est cum illo:
potens exoratio et effundens iram.
13 Secundum misericordiam suam, sic correptio illius:
[m]hominem secundum opera sua iudicat.
14 Non effugiet in rapina peccator,
et non retardabit sufferentia misericordiam facientis.
15 [n]Omnis misericordia faciet locum [o]unicuique
secundum meritum operum suorum
et secundum intellectum peregrinationis ipsius.
16 Non dicas: [p]A Deo abscondar,
et ex summo quis mei memorabitur?
17 In populo magno non agnoscar;
quae est enim anima mea in tam immensa creatura?
18 [q]Ecce caelum et [r]caeli caelorum,
abyssus et universa terra et quae in eis sunt,
in conspectu illius commovebuntur;
19 [s]montes simul et colles et [t]fundamenta terrae,
cum conspexerit illa Deus, tremore concutientur.
20 Et in omnibus his insensatum est cor,
et [u]omne cor intelligitur ab illo.
21 [v]Et vias illius quis intelligit
et [x]procellam, quam nec oculus videbit hominis?
22 [y]Nam plurima illius opera sunt in absconsis.
Sed opera iustitiae eius quis enuntiabit, aut quis sustinebit?
Longe enim est testamentum a quibusdam,
et [z]interrogatio omnium in consummatione est.
23 Qui minoratur corde cogitat inania,
et vir imprudens et errans cogitat stulta.
24 [a]Audi me, fili, et disce disciplinam sensus
et in verbis meis attende in corde tuo,
25 et dicam in aequitate disciplinam
et scrutabor enarrare sapientiam,
et in verbis meis attende in corde tuo,
et dico in aequitate spiritus virtutes,
quas posuit Deus in opera sua ab initio,
et in veritate enuntio scientiam eius.

u cp. 17, 16; 34, 19; Ps 33, 16. — v. Ps 32, 18.
v cp. 17, 13; 23, 27, 28; 39, 24. — cf. Jb 34, 21; 2 Mc 7, 35; 9, 4.
x cf. vr. 12,
a Pro 17, 21; 19, 13. — cf. cp. 22, 3.
b cf. Pro 10, 27.
c cf. Sap 4, 1.
d Ps 20, 9-11; Pro 2, 22.
e v. Ps 36, 35.
f cp. 21, 10. — cf. Ps 77, 21. — v. Nm 11, 1; 16, 1-35.
g Gn 6, 4; Sap 14, 6; Bar 3, 26-28.
h Gn 19, 24, 25.
i Ez 16, 49, 50.
j Nm 14, 23-35; 15, 51; 26, 64.
k v. Ex 12, 37.
l cp. 5, 7. — cf. Is 55, 7.
m vr. 15. — cf. cp. 2, 8; 51, 38. — v. Jb 34, 11.
n (cf. Mt 10, 42).
o cp. 2, 8; 51, 38; Rm 2, 6.
p cp. 23, 25, 26; Jb 22, 24; 24, 19; Ps 93, 7; 138, 7; Is 29, 15, 16; Jr 23, 23, 24; Ez 9, 9; Dn 13, 20.
q Mic 1, 3, 4; 2 Pt 3, 7, 10.
r Dt 10, 14; 3 Rg 8, 27.
s Ps 17, 8; 103, 32.
t Is 24, 18.
u cf. cp. 23, 28.
v cf. Rm 11, 33.
x cf. Jb 38, 25; Jo 3,8.
y cp. 43, 36; Dt 29, 29. — cf. Pro 25, 2.
z Ec 12, 11.
a Pro 4, 20.

hominis formationem et dotationem (17, 1-9), post descriptam Hebraeorum gentis electionem (9-15) et omnium populorum gubernatricem rationem (16-20), postque adhortationem ad paenitentiam, ad perfectio-

26 In iudicio Dei opera eius ab initio,
et ab institutione ipsorum [b]distinxit partes illorum,
et initia eorum in gentibus suis.
27 [c]Ornavit in aeternum opera illorum;
nec esurierunt nec laboraverunt
et [d]non destiterunt ab operibus suis;
28 unusquisque proximum sibi non angustiabit usque in aeter-
29 Non sis incredibilis verbo illius. [num.
30 [e]Post haec Deus in terram respexit
et implevit illam bonis suis,
31 [f]anima omnis vitalis denuntiavit ante faciem ipsius,
et [g]in ipsam iterum reversio illorum.

17

1 [a]Deus creavit [b]de terra hominem
et [c]secundum imaginem suam fecit illum
2 [d]et iterum convertit illum in ipsam
et secundum se vestivit illum virtute;
3 [e]numerum dierum et tempus dedit illi
et [f]dedit illi potestatem eorum, quae sunt super terram;
4 [g]posuit timorem illius super omnem carnem,
et dominatus est bestiarum et volatilium.
5 [h]Creavit ex ipso adiutorium simile sibi;
consilium et linguam et oculos et aures et cor dedit illis
et [i]disciplina intellectus replevit illos; [excogitandi
6 creavit illis scientiam spiritus, [j]sensu implevit cor illorum
et [l]mala et bona ostendit illis;
7 posuit oculum suum super corda illorum,
ostendere illis magnalia operum suorum,
8 ut nomen sanctificationis collaudent,
et gloriari in mirabilibus illius,
ut magnalia enarrent operum eius.
9 Addidit illis disciplinam et [m]legem vitae hereditavit illos,
10 [n]testamentum aeternum constituit cum illis
et [o]iustitiam et iudicia sua ostendit illis.
11 [p]Et magnalia honoris eius vidit oculus illorum,
et honorem vocis audierunt aures illorum.
Et dixit illis: [q]Attendite ab omni iniquo;
12 [r]et mandavit illis unicuique de proximo suo.
13 [s]Viae illorum coram ipso sunt semper,
non sunt absconsae ab oculis ipsius.
14 [t]In unamquamque gentem praeposuit rectorem,
15 et pars Dei Israël facta est manifesta,
16 et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei,
et [v]oculi eius sine intermissione inspicientes in viis eorum.
17 [x]Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem illorum
et omnes iniquitates eorum in conspectu Dei.
18 [y]Elemosyna viri quasi [z]signaculum cum ipso,
et gratiam hominis [a]quasi pupillam conservabit.
19 Et postea resurget et [b]retribuet illis
retributionem unicuique [c]in caput ipsorum
et convertet in interiores partes terrae.
20 [d]Paenitentibus autem dedit viam iustitiae
et confirmavit deficientes sustinere
et destinavit illis sortem veritatis.
21 [e]Convertere ad Dominum et relinque peccata tua,
22 [f]precare ante faciem Domini et minue offendicula;
23 revertere ad Dominum et avertere ab iniustitia tua
et nimis odito exsecrationem
24 et cognosce iustitias et iudicia Dei
et [g]sta in sorte propositionis et orationis altissimi Dei.
25 In partes vade saeculi sancti
cum vivis et [h]dantibus confessionem Deo.
26 Non demoreris in errore impiorum: ante mortem confitere;
a mortuo, quasi nihil, perit confessio.
27 Confiteberis vivens, vivus et sanus confiteberis

b Gn 1, 4-10.
c cf. cp. 42, 21.
d Ps 148, 6. — cf. cp. 42, 24.
e Gn 1. 29-31.
f Gn 1, 25.
g cp. 40. 11. — v. Ec 3, 20.
a Gn 2, 7. — v. Sap 7, 1.
b cp. 40, 11; 41, 13.
c cp. 2, 23.
d Gn 3, 19.
e Jb 14, 15; Ps 89. 10.
f Gn 1, 26, 28; Sap 9, 2, 3.
g Gn 9, 2; Ps 8, 6-8; Jc 3, 7.
h Gn 2, 18.
i cf. cp. 1, 10.
j cf. 1 Jo 5, 20.
l Gn 2, 17. — v. cp. 15, 18.
m cf. Lv 18, 5.
n cf. Dt 5, 2-3.
o Ps 147, 19.
p Dt 4, 11, 12.
q v. Ex 20, 1-11.
r v. Ex 20, 12-17.
s v. cp. 15, 20.
t cf. Dn 10, 13, 20; Rm 13, 1.
u Ex 19, 5; Dt 7, 6; 32, 9; Is 19, 25; Jr 10, 16; 2 Mc 1, 26.
16] *v. Mt 13, 43.*
v cp. 15, 20; 34. 18; Ps 33, 16. — v. Ps 32, 18.
x Rm 3, 3.
y cp. 29, 15; Tb 4, 7.
z cf. cp. 49, 13; Jr 22, 24.
a Dt 32, 10; Ps 16, 8; Pro 7, 2.
b cf. Pro 11, 31; Rm 2, 6.
c Ps 7, 17; Jr 23, 19; Jb 3, 4, 7; Ab 15.
d cf. Ac 3, 19; 2 Pt 3, 9.
e Jr 3, 12; Ez 14, 6.
f cp. 21, 1.
g cf. 1 Cor 7, 20.
h Ps 6, 6; 113, 18; Is 38, 18, 19; Bar 2, 17.

et laudabis Deum et gloriaberis in miserationibus illius.
28 [i]Quam magna misericordia Domini,
et propitiatio illius convertentibus ad se!
29 Nec enim omnia possunt esse in hominibus,
quoniam non est immortalis filius hominis,
et [j]in vanitate malitiae placuerunt.
30 [k]Quid lucidius sole? et [l]hic deficiet;
aut quid nequius quam quod excogitavit [m]caro et sanguis? [et hoc arguetur.
31 Virtutem altitudinis caeli ipse conspicit,
et omnes homines [n]terra et cinis.

18

1 Qui vivit in aeternum [a]creavit omnia simul.
Deus solus iustificabitur et manet invictus rex in aeter-[num.
2 [b]Quis sufficit enarrare opera illius?
3 [c]Quis enim investigabit magnalia eius?
4 [d]Virtutem autem magnitudinis eius quis enuntiabit?
aut quis adiciet enarrare misericordiam eius?
5 [e]Non est minuere neque adicere,
nec est invenire magnalia Dei:
6 [f]cum consummaverit homo, tunc incipiet,
et, cum quieverit, aporiabitur.
7 [g]Quid est homo, et quae est gratia illius?
et quid est bonum, aut quid nequam illius?
8 [h]Numerus dierum hominum, ut multum centum anni.
[i]quasi gutta aquae maris deputati sunt,
et, sicut calculus harenae, sic exigui anni in die aevi.
9 [j]Propter hoc patiens est Deus in illis
et effundit super eos misericordiam suam.
10 [l]Vidit praesumptionem cordis eorum, quoniam mala est,
et cognovit subversionem illorum, quoniam nequam est.
11 [m]Ideo adimplevit propitiationem suam in illis
et ostendit eis viam aequitatis.
12 [n]Miseratio hominis circa proximum suum,
[o]misericordia autem Dei super omnem carnem.
13 [p]Qui misericordiam habet docet
et erudit [q]quasi pastor gregem suum.
14 [r]Miseretur excipientis doctrinam miserationis
et [s]qui festinat in iudiciis eius.
15 Fili, [t]in bonis non des querelam
et [u]in omni dato non des tristitiam verbi mali.
16 Nonne ardorem refrigerabit ros?
[v]sic et verbum melius quam datum.
17 Nonne ecce verbum super datum bonum?
sed [x]utraque cum homine iustificato.
18 [y]Stultus acriter improperabit,
et datus indisciplinati tabescere facit oculos.
19 Ante iudicium para iustitiam tibi
et, [z]antequam loquaris, disce.
20 Ante languorem [a]adhibe medicinam
et [b]ante iudicium interroga teipsum
et in conspectu Dei invenies propitiationem.
21 Ante languorem [c]humilia te
et in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam.
22 [d]Non impediaris orare semper
et ne verearis usque ad mortem iustificari,
[e]quoniam merces Dei manet in aeternum.
23 Ante orationem praepara animam tuam
et noli esse quasi homo qui tentat Deum.
24 [f]Memento irae in die consummationis
et tempus retributionis in conversatione faciei.
25 [g]Memento paupertatis in tempore abundantiae
et necessitatum paupertatis in die divitiarum.
26 [h]A mane usque ad vesperam immutabitur tempus,
et haec omnia citata in oculis Dei.
27 [i]Homo sapiens in omnibus metuet

i Ps 102, 11; Is 55, 7.
j cf. Gn 8, 21.
k cf. Jb 25, 5, 6.
l cf. Lc 23, 45.
m Mt 16, 17; 1 Cor 15, 50; Gal 1, 16 etc.
n cp. 10, 9; Gn 18, 27.
a v. Gn 1, 1, 31.
b cf. cp. 42, 17; Jb 26, 14.
c cp. 43, 29-36; Ps 105, 2.
d cf. cp. 2, 23; Sap 11, 24.
e cp. 42, 21, 22. — cf. Jb 5, 9; 37, 23; Ps 144, 3; 146, 5; Is 40, 28.
f cf. Lc 17, 10.
g Jb 7, 17. — cf. Jb 22, 3; 35, 6, 7; Ps 15, 2.
h cf. Ps 89, 10.
i Ps 89, 4; 2 Pt 3, 8. — cf. cp. 1, 2.
j Lc 18, 7. — cf. cp. 35, 22; Sap 11, 24; 12, 10; 2 Pt 3,9.
l Gn 8, 21.
m Rm 5, 20. — cf. 1 Tm 1, 13, 14.
n cp. 13, 19.
12, 13] Int. (Ps 1) in fs. s. Jo. Cant.
o Ps 144, 9; Sap 11, 24.
p cf. Mt 11, 29.
q Is 40, 11; Jr 31, 10; Jo, 10, 11.
r Mt 6, 14; Lc 6, 37, 38.
s cf. cp. 32, 14.
t cf. cp. 41, 28.
u cf. cp. 20, 15; 41, 28.
v cf. cp. 2, 15. 16.
x cf. Rm 15, 32.
y cp. 20, 14, 15.
z cf. cp. 5, 14.
a cf. cp. 38, 1, 4.
b cf. Sap 6, 11; 1 Cor 11, 28, 31.
c cf. cp. 7, 19; 1 Pt 5, 6.
d Lc 18, 1; 21, 36; Rm 12, 12; Eph 6, 18; Col 4, 2; 1 Th 5, 17.
*22] * Conc. Trid. s. VI cp. 10.*
22, 3] Ant. in fs. Orat. DNJC.
e 2 Cor 4, 17.
*23] * Catech. R. IV 7, 1.*
f cp. 7, 18. — cf. cp. 7, 40.
g cp. 11, 27.
h cf. cp. 11, 23.
i Pro 28, 14.

(15-18), de prudentia in agendo (19-33), de ebrietate vitanda (19, 1-3) de levitate cordis (4-6), de usu malo (7-12) vel bono linguae (13-18), de honestate (19-21), de hypocrisi (22-27), de correptione proximi et de correpti

et in diebus delictorum attendet ab inertia.
28 Omnis astutus agnoscit sapientiam
et invenienti eam dabit confessionem.
29 [j]Sensati in verbis et ipsi sapienter egerunt
et intellexerunt veritatem et iustitiam
et impleverunt proverbia et iudicia.
30 [l]Post concupiscentias tuas non eas
et a voluntate tua avertere.
31 Si praestes animae tuae concupiscentias eius,
[m]faciet te in gaudium inimicis tuis.
32 [n]Ne oblecteris in turbis nec in modicis;
adsidua enim est commissio illorum.
33 Ne fueris mediocris in contentione ex faenore,
et est tibi nihil in sacculo; eris enim invidus vitae tuae.

19
1 [a]Operarius ebriosus non locupletabitur,
et [b]qui spernit modica paulatim decidet.
2 [c]Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes et arguent [sensatos,
3 et qui se iungit fornicariis erit nequam:
[d]putredo et vermes hereditabunt illum, [anima eius.
et extolletur in exemplum maius, et tolletur de numero
4 [e]Qui credit cito levis corde est et minorabitur,
et [f]qui delinquit in animam suam insuper habebitur.
5 Qui gaudet iniquitate denotabitur,
et [g]qui odit correptionem minuetur vita,
et [h]qui odit loquacitatem exstinguit malitiam.
6 Qui peccat in animam suam paenitebit,
et qui iucundatur in malitia denotabitur.
7 [i]Ne iteres verbum nequam et durum et non minoraberis,
8 [j]amico et inimico noli narrare sensum tuum
et, [l]si est tibi delictum, noli denudare;
9 audiet enim te et custodiet te
et quasi defendens peccatum odiet te
et sic aderit tibi semper.
10 Audisti verbum adversus proximum tuum? commoriatur in [te
fidens quoniam non te [m]dirumpet.
11 [n]A facie verbi parturit fatuus
tanquam gemitus partus infantis.
12 Sagitta infixa femori carnis,
sic verbum in corde stulti.
13 [o]Corripe amicum, ne forte non intellexerit et dicat: Non [feci;
aut, si fecerit, ne iterum addat facere.
14 Corripe proximum, ne forte non dixerit,
et, si dixerit, ne forte iteret.
15 Corripe amicum, saepe enim fit commissio,
16 [p]et non omni verbo credas.
Est qui labitur lingua, sed non ex animo;
17 [q]quis est enim qui non deliquerit in lingua sua?
[r]Corripe proximum antequam commineris,
18 et da locum timori Altissimi.
Quia [s]omnis sapientia timor Dei et in illa timere Deum,
et in omni sapientia dispositio legis.
19 [t]Et non est sapientia nequitiae disciplina,
et non est cogitatus peccatorum prudentia.
20 Est nequitia et in ipsa exsecratio,
et est insipiens qui minuitur sapientia, [in timore,
21 [u]Melior est homo qui minuitur sapientia et deficiens sensu
quam qui abundat sensu et transgreditur legem Altissimi.
22 Est sollertia certa et ipsa iniqua,
23 et est qui emittit verbum certum enarrans veritatem.
[v]Est qui nequiter humiliat se, et interiora eius plena sunt dolo,
24 et est qui se nimium submittit a multa humilitate,
et est qui inclinat faciem suam
et fingit se non videre quod ignoratum est;
25 et, [x]si ab imbecillitate virium vetetur peccare,

j cf. Pro 1, 5, 6.
l cf. Ec 2, 10; Rm 13, 14; 1 Pt 2, 11.
m cp. 6, 4.
n (cf. Pro 23, 20, 21).
a Pro 21, 17; 23, 21.
b cp. 27, 4. — cf. Lc 16, 10.
c Pro 7, 26; Os 4, 11. — cf. cp. 9, 5, 9; Gn 19, 33; 3 Rg 11, 1-4; Pro 20, 1; 31, 3-5; Dn 13, 56.
d cf. Is 51, 8.
e vr. 16. — cf. Js 9, 15-19; 22, 11.
f cp. 10, 32; Pro 8, 36.
g Pro 12, 1; 15, 10. — cf. cp. 21, 7; 32, 21.
h Pro 21, 23. — cf. Pro 25, 23; Ec 7, 4; Jc 3, 2.
i cf. cp. 41, 28; Pro 17, 9.
j cp. 8, 22.
l cf. cp. 4, 31; Pro 28, 13.
m cf. Jb 32, 19.
n cf. cp. 21, 27.
o Lv 19, 17; Mt 18, 15; Lc 17, 3; Gal 6, 1.
p vr. 4.
q cf. cp. 14, 1; Jc 3, 2.
r Mt 18, 15.
18] * *cf. Catech. R. II 5, 8.*
s cp. 1, 11, 16, 17. — Ps 110, 10; Pro 9, 10.
t cf. Jr 4, 22; 1 Cor 14, 20.
u cp. 25, 13. — cf. cp. 10, 23; 23, 37.
v cf. cp. 12, 11; Mt 6, 16.
x cp. 20, 27. — cf. 2 Rg 13, 28.

si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.
26 [y]Ex visu cognoscitur vir,
et [z]ab occursu faciei cognoscitur sensatus.
27 Amictus corporis et [a]risus dentium
et [b]ingressus hominis enuntiant de illo.
28 Est correptio mendax in ira contumeliosi,
et [c]est iudicium quod non probatur esse bonum,
et [d]est tacens et ipse est prudens.

20

1 Quam bonum est arguere, quam irasci,
et [a]confitentem in oratione non prohibere!
2 [b]Concupiscentia spadonis devirginabit iuvenculam:
3 sic qui facit per vim iudicium iniquum.
4 [c]Quam bonum est correptum manifestare paenitentiam!
sic enim effugies voluntarium peccatum.
5 [d]Est tacens qui invenitur sapiens,
et [e]est odibilis qui procax est ad loquendum;
6 [f]est tacens non habens sensum loquelae,
et [g]est tacens sciens tempus aptum.
7 [h]Homo sapiens tacebit usque ad tempus,
[i]lascivus autem et imprudens non servabunt tempus.
8 [j]Qui multis utitur verbis laedet animam suam,
et [k]qui potestatem sibi sumit iniuste odietur.
9 Est processio in malis viro indisciplinato,
et est inventio in detrimentum.
10 Est datum quod non est utile,
et est datum cuius retributio duplex.
11 [l]Est propter gloriam minoratio,
et [m]est qui ab humilitate levabit caput.
12 Est qui multa redimat modico pretio
et restituens ea in septuplum.
13 [n]Sapiens in verbis seipsum amabilem facit,
gratiae autem fatuorum effundentur.
14 [o]Datus insipientis non erit utilis tibi,
[p]oculi enim illius septemplices sunt.
15 [q]Exigua dabit et multa improperabit,
et [r]apertio oris illius inflammatio est.
16 Hodie faeneratur quis et cras expetit:
odibilis est homo huiusmodi.
17 Fatuo non erit amicus,
et non erit gratia bonis illius;
18 [s]qui enim edunt panem illius falsae linguae sunt.
Quoties et quanti irridebunt eum!
19 Neque enim quod habendum erat directo sensu distribuit,
similiter et quod non erat habendum.
20 Lapsus falsae linguae quasi qui in pavimento cadens;
[t]sic casus malorum festinanter veniet.
21 Homo a c h a r i s quasi fabula vana,
in ore indisciplinatorum adsidua erit.
22 [u]Ex ore fatui reprobabitur parabola,
[v]non enim dicit illam in tempore suo.
23 [w]Est qui vetatur peccare prae inopia
et in requie sua stimulabitur.
24 [x]Est qui perdet animam suam prae confusione
et ab imprudenti persona perdet eam;
personae autem acceptione perdet se.
25 Est qui prae confusione promittit amico,
et lucratus est eum inimicum gratis.
26 [y]Opprobrium nequam in homine mendacium,
et in ore indisciplinatorum adsidue erit.
27 Potior fur, quam adsiduitas viri mendacis,
[z]perditionem autem ambo hereditabunt.
28 Mores hominum mendacium sine honore,
et confusio illorum cum ipsis sine intermissione.
29 [a]Sapiens in verbis producet seipsum,

y cp. 13, 31. — cf. Is 3, 9.
z Pro 17, 24.
a cf. cp. 21, 23; Ec 7, 7.
b cf. Is 3, 16.
c cf. cp. 21, 15; Jr 4, 22.
d cp. 20, 5, 6, 7; Am 5, 13.

a Pro 28, 13. — cf. cp. 19, 8.
b cf. cp. 30, 21.
c Mt 21, 29. — cf. Pro 9, 8; 19, 25.
d cp. 19, 28; Pro 10, 19; 17, 28.
e cp. 9, 25; 37, 23.
f cf. Pro 24, 7.
g Pro 15, 23; 25, 11; Ec 3, 7; Am 5, 13. — cf. vr. 22; cp. 18, 19.
h cp. 1, 30. — cf. cp. 32, 6; Pro 29, 11.
i vr. 22.
j Pro 10, 19 .— cf. Ec 5, 2; 10, 14.
k v. cp. 7, 4.
l cf. Mt 23, 12; Lc 14, 11; 18, 24.
m Ps 112, 7; Lc 1, 52.
n cf. cp. 6, 5; 21, 19; 37, 26.
o cp. 18, 18.
p cf. cp. 14, 9.
q cp. 18, 15; 41, 28. — cf. cp. 35, 11.
r (cf. Mt 6, 2).
s Ps 40, 10; Jo 13, 18.
t Pro 12, 13; 18, 7. — cf. Bar 3, 28.
u cf. Pro 26, 7, 9.
v vr. 6; cp. 22, 6. — Pro 15, 23.
w cp. 19, 25.
x cf. cp. 4, 25.
y cp. 7, 14. — cf. cp. 25, 4; Pro 6, 17, 19.
z Ps 5, 7; 1 Cor 6, 10; Ap 21, 8.
a cf. Gn 41, 39, 40.

nere (21, 1-4) et praesertim de superbia sollicite vitanda (5-12). Porro discrimine inter sapientem et insipientem studiis (13-16), corde (17-18), sermone (19-21), gestibus et actionibus utriusque illustrato (22-31),

et homo prudens placebit magnatis.
30 [b]Qui operatur terram suam inaltabit acervum frugum,
et qui operatur iustitiam ipse exaltabitur,
qui vero placet magnatis effugiet iniquitatem.
31 [c]Xenia et dona excaecant oculos iudicum,
et [d]quasi mutus in ore avertit correptiones eorum.
32 [e]Sapientia absconsa et [f]thesaurus invisus, quae utilitas in [utrisque?
33 [g]Melior est qui celat insipientiam suam,
quam homo qui abscondit sapientiam suam.

21

1 Fili, peccasti? [a]non adicias iterum,
sed et de pristinis deprecare, ut tibi dimittantur.
2 [b]Quasi a facie colubri fuge peccata
et, si accesseris ad illa, suscipient te.
3 [c]Dentes leonis dentes eius [d]interficientes animas hominum,
4 quasi [e]romphaea bis acuta omnis iniquitas,
plagae illius non est sanitas.
5 Obiurgatio et iniuriae annullabunt substantiam,
et [f]domus, quae nimis locuples est, annullabitur superbia:
sic substantia superbi eradicabitur.
6 [g]Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures eius perveniet,
et iudicium festinato adveniet illi.
7 [h]Qui odit correptionem vestigium est peccatoris,
et qui timet Deum [i]convertetur ad cor suum.
8 Notus a longe potens lingua audaci,
et sensatus scit labi se ab ipso.
9 [j]Qui aedificat domum suam impendiis alienis,
quasi qui colligit lapides suos in hieme.
10 [l]Stuppa collecta synagoga peccantium,
et [m]consummatio illorum flamma ignis.
11 [n]Via peccantium complanata lapidibus,
et in fine illorum inferi et tenebrae et poenae.
12 Qui custodit iustitiam continebit sensum eius.
13 [o]Consummatio timoris Dei sapientia et sensus.
14 [p]Non erudietur qui non est sapiens in bono;
15 [q]est autem sapientia quae abundat in malo,
et non est sensus ubi est [r]amaritudo.
16 [s]Scientia sapientis tanquam inundatio abundabit,
et consilium illius sicut [t]fons vitae permanet.
17 [u]Cor fatui quasi [v]vas confractum
et [w]omnem sapientiam non tenebit.
18 Verbum sapiens quodcumque audierit scius,
laudabit et ad se adiciet;
audivit luxuriosus, et displicebit illi,
et [y]proiciet illud post dorsum suum.
19 [z]Narratio fatui quasi sarcina in via;
nam [a]in labiis sensati invenietur gratia.
20 [b]Os prudentis quaeritur in ecclesia,
et verba illius cogitabunt in cordibus suis.
21 Tanquam domus exterminata, sic fatuo sapientia,
et scientia insensati inenarrabilia verba.
22 [c]Compedes in pedibus stulto doctrina,
et quasi vincula manuum super manum dextram.
23 [d]Fatuus in risu exaltat vocem suam,
[e]vir autem sapiens vix tacite ridebit.
24 [f]Ornamentum aureum prudenti doctrina
et quasi bracchiale in bracchio dextro.
25 [g]Pes fatui facilis in domum proximi,
et homo peritus confundetur a persona potentis.
26 [h]Stultus a fenestra respiciet in domum,
vir autem eruditus foris stabit.
27 Stultitia hominis auscultare per ostium,
et prudens gravabitur contumelia.
28 Labia imprudentium stulta narrabunt,
verba autem prudentium [i]statera ponderabuntur.

b cp. 7, 16; Pro 12, 11; 28, 19.
c cp. 8, 3. — v. Ex 23, 8; Dt 16, 19.
d cf. Is 56, 10.
e cp. 41, 17. — cf. Mt 25, 26.
f cp. 29, 13.
g cp. 41, 18. — cf. cp. 13, 11.
*1] * v. cp. 5, 6.*
1-16] LL. in fr. 6 p. D. 5 Aug.
a cp. 5, 5. — cf. Jo 5, 14; 8, 11.
b cf. cp. 12, 13; Pro 23, 32.
c cf. cp. 27, 11; 1 Pt 5, 8.
d cf. Ez 13, 18, 19.
e Jd 3, 16; Pro 5, 4.
f cf. Pro 16, 18. — v. 3 Rg 12, 14, 15; 2 Par 10, 14 ss.
g cp. 4, 6; Ex 3, 9; 22, 23; Jb 34, 28; Ps 33, 6.
h cp. 19, 5; 32, 21; Pro 12, 1; 15, 10.
i cf. Is 46, 8.
j Jr 22, 13; Mic 3, 10. — cf. Pro 24, 27; Hab 2, 6.
l Is 1, 31; Ml 4, 1. — cf. Gn 19, 24; Mt 13, 30; 1 Cor 3, 12, 15.
m v. Ps 20, 10.
n cf. Pro 14, 12; 16, 25; Mt 7, 13.
o cp. 1, 22. — Pro 9, 10.
p Pro 1, 7.
q cp. 19, 21, 22. 28; Jr 4, 22. — cf. Ec 1, 18.
r cf. cp. 4, 31; Heb 12, 15; Jc 3, 14, 15.
s cf. cp. 24, 35-47; Pro 18, 4.
16b] Ant. in fs. BMV. de b. cons.
t Pro 10, 11; 16, 22; Jo 4, 10.
u cf. cp. 33, 5.
v cf. Ps 30, 13; Jr 2, 13; 48, 38.
w cf. cp. 22, 7; Pro 27, 22; Bar 6, 15.
x Pro 9, 9.
y cf. Ez 23, 35.
z cf. cp. 22, 17, 18; Pro 27, 3.
a cp. 20, 14; Pro 14, 23, 24; Ec 10, 12. — cf. Eph 4, 29.
b cp. 15, 5; Jb 29, 7-23; Sap 8, 10-12.
c cf. cp. 6, 30; 2 Rg 3, 34; Ac 16, 24.
d Ec 7, 7.
e Ec 7, 4, 5.
f cf. Pro 4, 9.
g cf. cp. 13, 12; 1 Tm 5, 13.
h cf. cp. 14, 24.
26-31] L., 1 L. et Cp. in fs. s. Jo Nepom.
i cp. 28, 29.

hominis male morati et impii pluribus sententiis vilitate insuper exhibita, atque modo quo cum eo agendum est indicato (22, 1-23); enarratis praeterea quae, inter amicos vel cavenda vel praestanda sunt

29 [j]In ore fatuorum cor illorum,
[l]et in corde sapientium os illorum.
30 Dum maledicit impius [m]diabolum,
maledicit ipse animam suam.
31 [n]Susurro coinquinabit animam suam et in omnibus odietur,
et qui cum eo manserit odiosus erit:
tacitus et sensatus honorabitur.
22 1 In lapide luteo lapidatus est piger;
et omnes loquentur super adspernationem illius.
2 De stercore boum lapidatus est piger;
et omnis qui tetigerit eum excutiet manus.
3 [a]Confusio patris est de filio indisciplinato;
filia autem in deminoratione fiet.
4 [b]Filia prudens hereditas viro suo;
nam [c]quae confundit in contumeliam fit genitoris.
5 Patrem et virum [d]confundit audax,
et ab impiis non minorabitur;
ab utrisque autem inhonorabitur.
6 [e]Musica in luctu [f]importuna narratio;
[g]flagella et doctrina in omni tempore sapientia.
7 [h]Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.
8 [i]Qui narrat verbum non audienti,
quasi qui excitat dormientem de gravi somno.
9 Cum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam;
et in fine narrationis dicit: Quis est hic?
10 [j]Supra mortuum plora, defecit enim lux eius;
et supra fatuum plora, deficit enim sensus.
11 [l]Modicum plora supra mortuum, quoniam [m]requievit;
12 nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui.
13 Luctus mortui septem dies,
fatui autem et impii omnes dies vitae illorum.
14 Cum stulto ne multum loquaris
et [o]cum insensato ne abieris,
15 [p]serva te ab illo, ut non molestiam habeas
et non coinquinaberis peccato illius.
16 Deflecte ab illo et invenies requiem
et non [q]acediaberis in stultitia illius.
17 [r]Super plumbum quid gravabitur?
et quod illi aliud nomen quam fatuus?
18 [s]Harenam et salem et massam ferri facilius est ferre,
quam hominem imprudentem et fatuum et impium.
19 Loramentum ligneum colligatum in fundamento aedificii non
sic et [t]cor confirmatum in cogitatione consilii. [dissolvetur,
20 Cogitatus sensati in omni tempore metu non depravabi-
21 Sicut pali in excelsis et caementa sine impensa posita [tur.
contra faciem venti non permanebunt;
22 sic et cor timidum in cogitatione stulti
contra impetum timoris non resistet.
23 Sicut cor trepidum in cogitatione fatui omni tempore non
sic et qui in praeceptis Dei permanet semper. [metuet;
24 Pungens oculum deducit lacrimas,
et qui pungit cor profert sensum.
25 Mittens lapidem in volatilia [u]deiciet illa;
[v]sic et qui conviciatur amico dissolvit amicitiam.
26 Ad amicum etsi produxeris gladium,
non desperes; est enim regressus.
Ad amicum 27 si aperueris os triste,
non timeas; est enim concordatio:
excepto [x]convitio et improperio et superbia et [y]mysterii reve-
in his omnibus effugiet amicus. [latione et plaga dolosa:
28 [z]Fidem posside cum amico in paupertate illius,
ut et in bonis illius laeteris.
29 [a]In tempore tribulationis illius permane illi fidelis.
ut et in hereditate illius coheres sis.

j cf. cp. 8, 22.
l Pro 10, 14; 14, 33; 16, 23.
m Sap 2, 24; Mt 4, 5; Ap 12, 9.
n cp. 5, 16.
a Pro 10, 1; 17, 21, 25; 19, 13; 29, 15.
b Pro 18, 22; 31, 10.
c cf. cp. 42, 10, 21.
d cf. Pro 12, 4.
e Pro 25, 20.
f cf. cp. 20, 22.
g cp. 30, 1; Pro 29, 15.
h vr. 14; cp. 21, 17; Pro 9, 7. — cf. Pro 27, 22.
i cf. cp. 32, 6; Pro 23, 9; Mt 7, 6; 15, 26.
j cp. 38, 16. — cf. Jr 22, 10.
l cp. 38, 18. — cf. Gn 50, 10; Jdt 16, 29.
m Ap 14, 13.
o vr. 7. — cf. Pro 14, 7.
p Pro 13, 20.
q cp. 7, 12. — cf. cp. 13, 1.
r cp. 4, 9.
s Pro 27, 3. — cf. cp. 21, 19.
t Pro 111, 8.
u cf. Dt 28, 26; Jr 7, 33; Zc 1, 21.
v cp. 41, 28.
x vr. 25.
y cp. 27, 17, 24; 42, 1. — cf. Pro 11, 13; 20, 19.
z cf. cp. 6, 7-10; 12, 8, 9; Pro 17, 17; 27, 10.
a cf. Lc 22, 28, 29.

(24-32), interponitur Siracidis precatio ad Deum (23, 1-6), necnon exhortatio cum ad vitia linguae (7-20) tum ad peccata praesertim carnis cavenda, indicatis insuper tribus hominum classibus, quae iis

30 Ante ignem camini vapor et fumus ignis inaltatur,
sic et ante sanguinem maledicta et contumeliae et minae.
31 Amicum salutare non confundar,
a facie illius non me abscondam
et, si mala mihi evenerint per illum, sustinebo:
32 omnis qui audiet cavebit se ab eo.
33 [b]Quis dabit ori meo custodiam,
et super labia mea signaculum certum,
ut non cadam ab ipsis, et lingua mea perdat me?

23

1 [a]Domine pater et dominator vitae meae,
ne derelinquas me in consilio eorum,
nec sinas me cadere in illis.
2 Quis superponet in cogitatu meo flagella
et in corde meo doctrinam sapientiae,
ut ignorationibus eorum non parcant mihi,
et non appareant delicta eorum,
3 et ne adincrescant [b]ignorantiae meae,
et multiplicentur delicta mea, et peccata mea abundent,
et incidam in conspectu adversariorum meorum,
et [c]gaudeat super me inimicus meus?
4 [d]Domine pater et Deus vitae meae,
ne derelinquas me in cogitatu illorum.
5 [e]Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi,
et omne desiderium averte a me.
6 Aufer a me ventris concupiscentias,
et concubitus concupiscentiae ne apprehendant me,
et animae irreverenti et infrunitae ne tradas me.
7 Doctrinam oris audite, filii;
et qui custodierit illam non periet labiis
nec scandalizabitur in operibus nequissimis.
8 In vanitate sua apprehenditur peccator,
et superbus et maledicus scandalizabitur in illis.
9 [f]Iurationi non adsuescat os tuum;
multi enim casus in illa.
10 [g]Nominatio vero Dei non sit adsidua in ore tuo,
et nominibus sanctorum non admiscearis,
quoniam non eris immunis ab eis.
11 Sicut enim servus interrogatus adsidue [h]a livore non minuitur,
sic omnis iurans et nominans in toto a peccato non purgabitur.
12 Vir multum iurans implebitur iniquitate,
et [i]non discedet a domo illius plaga.
13 Et [j]si frustraverit, delictum illius super ipsum erit;
et, [l]si dissimulaverit, delinquit dupliciter;
14 et, si in vacuum iuraverit, [m]non iustificabitur;
replebitur enim retributione domus illius.
15 [n]Est et alia loquela contraria morti:
non inveniatur in hereditate Iacob.
16 Etenim a misericordibus omnia haec auferentur,
et [o]in delictis non volutabuntur.
17 Indisciplinatae loquelae non adsuescat os tuum;
est enim in illa verbum peccati.
18 [p]Memento patris et matris tuae,
in medio enim magnatorum consistis;
19 ne forte obliviscatur te Deus in conspectu illorum,
et adsiduitate tua infatuatus improperium patiaris,
et [q]maluisses non nasci et diem nativitatis tuae maledicas.
20 Homo [r]adsuetus in verbis improperii
in omnibus diebus suis non erudietur.
21 [s]Duo genera abundant in peccatis,
et tertium adducit iram et perditionem.
22 Anima calida quasi ignis ardens
non exstinguetur, donec aliquid glutiat,
23 et homo nequam in ore carnis suae
non desinet, donec incendat ignem.

b cf. Ps 140, 3; Pro 23, 1.

a vr. 4; cp. 51, 14; Sap 14, 3; Is 63, 6. — cf. Tb 3, 2, 3. — v. Mt 6, 1, 9.
1] R. in fr. 2 p. D. 1 Aug.

b Ps 24, 7.
3 b] v. vr. 1.

c Ps 12, 5. — v. Ps 29, 2.
d vr. 1.
4-6] R. in D. 1 Aug.
e cf. Pro 6, 16, 17. — v. Ps 100, 5; Pro 21, 4.

*9] * Catech. R. III 3, 19.*
f cf. vr. 12; cp. 27, 15; Ex 20, 7; Mt 5, 34, ss.
g cf. Ex 20, 7.

h cf. cp. 28, 21.

i cf. 2 Rg 12, 10.
j v. Lv 5, 4-6.
l Lv 19, 12; Mt 5, 33.
m cp. 1, 28; 31, 5.

n Lv 24, 16.

o cf. 1 Pt 2, 22.

p cp. 3, 2-9; 7, 29. — v. Ex 20, 12.

q cf. 3 Rg 19, 4; Jb 3, 1-3; Jr 20, 14; Jn 4, 8.
r cf. 2 Rg 16, 7.

s cp. 25, 2, 9; 26, 5, 28. — v. Pro 6, 16.

noxiis iudulgent (*21-38*). *Sequitur magnificum quoddam sapientiae encomium, quo ipsa sapientia suam a Deo originem describit et declarat* (*24, 1-16*), *suam incomparabilem praestantiam effert* (*17-23*), *locupletantes*

24 Homini fornicario [t]omnis panis dulcis:
non fatigabitur transgrediens usque ad finem.
25 Omnis homo qui transgreditur lectum suum
[u]contemnens in animam suam et dicens: [v]Quis me videt?
26 tenebrae circumdant me, et parietes cooperiunt me,
et nemo circumspicit me: quem vereor?
[w]delictorum meorum non memorabitur Altissimus;
27 et non intelligit quoniam [x]omnia videt oculus illius,
quoniam expellit a se timorem Dei huiusmodi hominis
et oculi hominum timentes illum; [timor,
28 et non cognovit quoniam oculi Domini
multo plus lucidiores sunt super solem,
[y]circumspicientes omnes vias hominum et [z]profundum abyssi
et hominum [a]corda intuentes in absconditas partes.
29 Domino enim Deo, antequam crearentur, omnia sunt agnita;
sic et [b]post perfectum respicit omnia.
30 [c]Hic in plateis civitatis vindicabitur
et quasi [d]pullus equinus fugabitur
et, ubi non speravit, apprehendetur [rem Domini.
31 et erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timo-
32 Sic et mulier omnis relinquens virum suum
et statuens hereditatem ex alieno matrimonio;
33 primo enim in [e]lege Altissimi [f]incredibilis fuit,
secundo in virum suum deliquit,
tertio in adulterio fornicata est
et ex alio viro filios statuit sibi.
34 [g]Haec in ecclesiam adducetur
et [h]in filios eius respicietur;
35 [i]non tradent filii eius radices,
et rami eius non dabunt fructum;
36 derelinquet in maledictum memoriam eius,
et dedecus illius non delebitur.
37 Et agnoscent qui derelicti sunt,
quoniam [j]nihil melius est quam timor Dei,
et [k]nihil dulcius quam respicere in mandatis Domini.
38 Gloria magna est sequi Dominum;
[l]longitudo enim dierum adsumetur ab eo.

24

1 Sapientia laudabit animam suam et in Deo honorabitur
et in medio populi sui gloriabitur
2 et in ecclesiis Altissimi aperiet os suum
et in conspectu virtutis illius gloriabitur
3 [a]et in medio populi sui exaltabitur
et in plenitudine sancta admirabitur
4 et in multitudine electorum habebit laudem
et inter benedictos benedicetur dicens: [creaturam;
5 [b]Ego ex ore Altissimi prodivi, [c]primogenita ante omnem
6 ego feci in caelis ut oriretur lumen indeficiens
et sicut nebula texi omnem terram.
7 Ego in altissimis habitavi,
et [d]thronus meus in columna nubis.
8 [e]Gyrum caeli circuivi sola et profundum abyssi penetravi,
in fluctibus maris ambulavi
9 et in omni terra steti et in omni populo
10 et in omni gente primatum habui
11 et omnium excellentium et humilium corda virtute calcavi
[f]et in his omnibus requiem quaesivi
et in hereditate Domini morabor.
12 Tunc praecepit et dixit mihi [g]Creator omnium,
et [h]qui creavit me requievit in tabernaculo meo
13 et dixit mihi: [i]In Iacob inhabita
et in Israël hereditare et in [j]electis meis mitte radices.
14 [l]Ab initio et ante saecula creata sum
et usque ad futurum saeculum non desinam
et [m]in habitatione sancta coram ipso ministravi.

t Pro 9, 17. — cf. Pro 20, 17; 30, 20.
u cf. Lv 20, 10; Dt 22, 22; Ez 16, 40; Jo 8, 5.
v Jb 24, 15. — cf. Ps (10), 11; Is 29, 15; Dn 13, 20.
w cp. 16, 16; Ps 93, 7.
x v. cp. 15, 20; 2 Mc 7, 35; 9, 5; 15, 2.
y cp. 15, 20; Pro 5, 21; Jr 16, 17; Heb 4, 13.
z v. Ps 138, 8.
a v. Ps 7, 10.
b v. Gn 1, 31.
c Pro 6, 33-35. — v. Lv 20, 10; Dt 22, 21.
d cf. Jr 5, 8.
e v. Ex 20, 14; Lv 18, 20; Dt 22, 22.
f v. cp. 1, 36; 2, 18; 16, 7. 29; 41, 4; Sap 10, 7.
g v. Gn 38, 24; Jo 8, 3.
h cf. Sap 3, 16-19.
i cp. 40, 15. — cf. Jb 18, 16; Sap 3, 16; 4, 3, 6.
j cp. 19, 21; 25, 14; 40, 26.
k cf. cp. 24, 27; Ps 118, 103.
l cp. 1, 12; 25; Pro 3, 2, 16 etc.
1-47] Pro 8, 1-36.
1-13] *L. in fs. BMV. div. Prov. matris.*
a Pro 1, 20.
b Pro 2, 6. — cf. cp. 1, 5; Sap 7, 25.
c cp. 1, 4. — cf. Col 1, 15.
5-32] *L., LL., Cpp. etc. in plur. fs. BMV.*
5a] *Ant. in die 17 Dbris.*
7] *Ant. in sb. a. D. 2 Aug.*
d cf. Ps 17, 10; 67, 35; 88, 7; Bar 3, 29.
e cf. Jb 22, 14.
8-11] *R. in D. 1 Aug.*
f cp. 1, 10. — cf. 2 Cor 6, 16.
g 2 Mc 1, 24; 7, 23; 13, 14.
h cf. Col 2, 9.
i cf. Bar 3, 37.
j Dt 7, 6.
l vr. 5; cp. 1, 4; Pro 8, 22, 23.
m cf. Ex 31, 3; 35, 31.

suos fructus enarrat (24-31) suamque ad revelationem et ad legem mosaicam relationem illustrat (32-47). Quod encomium tres sententiae excipiunt numerorum artificio distinctae de tribus bonis, de tribus malis et

15 [n]Et sic in Sion firmata sum
et in civitate sanctificata similiter [o]requievi,
et in Ierusalem potestas mea.
16 Et [p]radicavi in populo [q]honorificato,
et [r]in parte Dei mei hereditas illius,
et in plenitudine sanctorum detentio mea.
17 Quasi [s]cedrus exaltata sum in [t]Libano
et quasi [u]cupressus in [v]monte Sion,
18 quasi palma exaltata sum in Cades
et quasi [x]plantatio rosae in Iericho,
19 quasi oliva speciosa in campis
et quasi platanus exaltata sum iuxta aquam in plateis,
20 sicut [y]cinnamomum et balsamum aromatizans odorem dedi,
quasi [z]myrrha electa dedi suavitatem odoris;
21 et quasi storax et galbanus et ungula et gutta
et quasi [a]libanus non incisus vaporavi habitationem
et quasi balsamum non mixtum odor meus. [meam.
22 Ego quasi terebinthus extendi ramos meos,
et rami mei honoris et gratiae.
23 Ego quasi [b]vitis fructificavi suavitatem odoris,
et [c]flores mei fructus honoris et [d]honestatis.
24 Ego [e]mater pulchrae dilectionis et timoris et agnitionis et
25 [f]In me gratia omnis viae et veritatis, [sanctae spei.
in me omnis spes vitae et virtutis.
26 [g]Transite ad me, omnes qui concupiscitis me,
et a generationibus meis implemini;
27 spiritus enim meus [h]super mel dulcis,
et hereditas mea super mel et favum.
28 Memoria mea in generationes saeculorum.
29 [i]Qui edunt me adhuc esurient,
et [j]qui bibunt me adhuc sitient.
30 Qui audit me non confundetur,
et qui operantur in me non peccabunt;
31 [l]qui elucidant me vitam aeternam habebunt.
32 Haec omnia [m]liber vitae
et testamentum Altissimi et agnitio veritatis.
33 [n]Legem mandavit Moyses in praeceptis iustitiarum,
et hereditatem domui Iacob et Israël promissiones.
34 Posuit David [o]puero suo excitare regem ex ipso fortissimum,
et [p]in throno honoris sedentem in sempiternum.
35 [q]Qui implet quasi [r]Phison sapientiam
et sicut [s]Tigris in diebus [t]novorum,
36 qui adimplet quasi Euphrates sensum,
qui multiplicat quasi [u]Iordanis in tempore messis,
37 qui mittit disciplinam sicut lucem
et adsistens quasi [v]Gehon in die vindemiae.
38 Qui perficit primus scire ipsam,
et infirmior non investigabit eam.
39 [x]A mari enim abundavit cogitatio eius,
et consilium illius ab abysso magna.
40 Ego sapientia effudi flumina,
41 ego quasi trames aquae immensae de fluvio,
ego quasi fluvii dioryx et sicut aquaeductus exivi de pa-
42 Dixi: Rigabo hortum meum plantationum [radiso.
et inebriabo prati mei fructum.
43 [y]Et ecce factus est mihi trames abundans,
et fluvius meus appropinquavit ad mare;
44 quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus
et [z]enarrabo illam usque ad longinquum.
45 [a]Penetrabo omnes inferiores partes terrae
et inspiciam omnes dormientes
et illuminabo omnes sperantes in Domino.
46 [b]Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam
et relinquam illam quaerentibus sapientiam

n cf. 3 Rg 7, 14.
o cf. cp. 36, 15; Ps 131, 8.
p vr. 13.
q cf. Dt 4, 7.
r cf. Ex 19, 6; Dt 32, 9.
s cp. 50, 13. 14; Jd 9, 15; Ps 91, 13. — cf. Cn 7, 7.
t cf. 4 Rg 14, 9; Is 2, 13; Ez 17, 22; 31, 3.
u cp. 50, 11.
v Ps 132, 3.
x cp. 39, 17; 50, 8.
y Ex 30, 23; Pro 7, 17; Cn 4, 14.
z Ex 30, 23, Cn 1, 13; 4. 14; Est 2, 12; Mt 2, 21; Jo 19, 39.
a cp. 39, 18.
22-31] L. in fs. BMV. regina SS. Omn.
b cf. Jd 9, 13; Jo 15, 1.
23] R. in D. 3 p. Psch.
c cf. Pro 8, 19.
d v. cp. 11, 14.
e Sap 7, 12.
f cf. Sap 7, 16.
25. 26] v. vr. 23.
*26] * Catech. R. III 10, 9.*
g Pro 1, 23; 9, 4. 5; Is 55, 1. — cf. Mt 11, 28.
h cp. 23, 37. — cf. Ps 18, 11, 118, 103; Pro 16, 24; 24, 13.
i cf. Pro 9, 5.
j cf. Jo 4, 13.
l Dn 12, 3.
m cf. Lv 18, 5; Gal 3, 12.
n Ex 24, 9; Dt 4, 1; 29, 1, 2; 33, 4; Jo 1, 17.
o Ps 18, 1; 36, 1; 89, 4. 20.
p 2 Rg 7, 12, 13; Ps 88, 30.
q cf. cp. 21, 16.
r Gn 2, 11.
s Gn 2, 14.
t cf. Nm 28, 26.
u Jo 3, 15. — cf. Js 4, 19.
v Gn 2, 13.
x cf. Rm 11, 33.
42] Ant. in fs. BMV. boni Pastor. Matris.
y cf. Ex 47, 1-8.
44] Of. in fs. s. Iren. Ep. M.
z cf. Ps 21, 23.
a cf. cp. 46, 1-50.
b Jl 2, 28; Ac 2, 18.

de decem iucundis (25, 1-16). Hinc auctor transit ad mulierem nequam, veluti pessimum malum, vituperandam (17-36), et ad mulierem bonam e contra laudandam (26, 1-4) ipsiusque, postquam mulieres nequam vitare

et non desinam in progenies illorum usque in aevum [sanctum.
47 [c]Videte quoniam non soli mihi laboravi,
sed omnibus exquirentibus veritatem.

25

1 [a]In tribus placitum est spiritui meo,
quae sunt probata coram Deo et hominibus;
2 [b]concordia fratrum et [c]amor proximorum
et [d]vir et mulier bene sibi consentientes.
3 [e]Tres species odivit anima mea,
et adgravor valde animae illorum:
4 pauperem superbum, [f]divitem mendacem,
[g]senem fatuum et insensatum.
5 [h]Quae in iuventute tua non congregasti
quomodo in senectute tua invenies?
6 [i]Quam speciosum canitiei iudicium
et presbyteris cognoscere consilium!
7 Quam speciosa veteranis sapientia,
et gloriosis intellectus et consilium!
8 Corona senum multa peritia,
et gloria illorum timor Dei.
9 [j]Novem insuspicabilia cordis magnificavi,
et decimum dicam in lingua hominibus:
10 [l]homo qui iucundatur in filiis,
vivens et videns subversionem inimicorum suorum,
11 [m]beatus qui habitat cum muliere sensata,
et [o]qui lingua sua non est lapsus,
et [p]qui non servivit indignis se,
12 [q]beatus qui invenit amicum verum,
et [r]qui enarrat iustitiam auri audienti,
13 [s]quam magnus qui invenit sapientiam et scientiam!
[t]sed non est super timentem Dominum;
14 [u]timor Dei super omnia se superposuit.
15 [v]Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei!
qui tenet illum, cui adsimilabitur?
16 [x]Timor Dei initium dilectionis eius;
fidei autem initium adglutinandum est ei.
17 Omnis plaga tristitia cordis est,
et [y]omnis malitia nequitia mulieris.
18 Et omnem plagam et non plagam videbit cordis,
19 et omnem nequitiam et non nequitiam mulieris,
20 et omnem obductum et non obductum odientium,
21 et [z]omnem vindictam et non vindictam inimicorum.
22 Non est caput nequius super caput colubri,
23 et [a]non est ira super iram mulieris.
[b]Commorari leoni et draconi placebit,
quam habitare cum muliere nequam.
24 Nequitia mulieris immutat faciem eius [cum ostendit.
et [c]obcaecat vultum suum tanquam ursus et quasi [d]sac-
In medio proximorum eius 25 ingemuit vir eius
et audiens suspiravit modicum.
26 [e]Brevis omnis malitia super malitiam mulieris:
[f]sors peccatorum cadat super illam.
37 [g]Sicut ascensus [h]harenosus in pedibus veterani,
sic mulier linguata homini quieto.
28 Ne respicias in mulieris speciem
et non concupiscas mulierem in specie.
29 Mulieris ira et irreverentia et confusio magna.
30 [i]Mulier, si primatum habeat, contraria est viro suo.
31 Cor humile et facies tristis et plaga cordis mulier nequam;
32 [j]manus debiles et genua dissoluta
mulier, quae non beatificat virum suum.
33 [l]A muliere initium factum est peccati,
et [m]per illam omnes morimur.
34 [n]Non des aquae tuae exitum nec modicum
nec mulieri nequam veniam prodeundi.

c v. cp. 33, 18.
47] Cm. in fs. s. Iren. Ep. M.
a Pro 6, 16.
b Ps 67, 7; 132, 1; Rm 12, 10; Heb 13, 1.
c v. Lv 19, 18.
d cf. cp. 26, 1-3.
e cf. cp. 23, 21.
f Pro 17, 7.
g (cf. Dn 13, 8).
h cf. Pro 6, 6-11; 22, 6.
i Sap 4, 8. — cf. Jb 32, 7; Pro 16, 31.
j Pro 6, 16.
l Pro 23, 15, 24-25. — cf. 3 Jo 4.
m cf. Pro 24, 17.
n cp. 7, 21; 26, 1-3; Pro 12, 4; 18, 22. — cf. Pro 19, 14.
11] Ant. etc. in fs. s. Jo. Nepom.
o cp. 14, 1; 19, 16, 17; Ps 14, 3; Jc 3, 2.
p cf. Pro 30, 22.
q cp. 6, 14, 15.
r cf. cp. 22, 7, 8.
s Pro 3, 13; Sap 7, 10, 11.
t cp. 10, 27. — cf. Jdt 16, 19.
u cp. 23, 37; 40, 26.
v Ps 111, 2. — cf. cp. 34, 16.
x cf. Ps 110, 10, etc.
y cf. vr. 26; (cp. 42, 19); Es 7, 27.
z Ps 63, 2. — cf. cp. 2, 22; 2 Rg 24, 14.
a vr. 29.
b cf. Pro 19, 13; 21, 9, 19; 25, 24; 27, 15.
c cf. Gn 4, 6.
d cf. Ap 6, 12.
e vr. 17.
f cf. cp. 6, 4.
g Pro 21, 19.
h cp. 9, 8, 9. — cf. cp. 42, 12.
i cp. 9, 2. — cf. Gn 3, 16.
j cf. Jb. 4, 3, 4; Is 35, 3; Ez 7, 17; Heb 12, 12.
l Gn 3, 6; Ps 50, 7; 1 Tm 2, 14.
m cf. Rm 5, 12.
n cf. Pro 17, 14.

iussit earumque varias classes aistinxit (5-15), *virtutes enumerat et extollit* (16-24). *Deinde post quaedam de variis vitae statibus* (25-28), *cupiditatem damnat* (27, 1-4), *tentationis utilitatem extollit* (5-8), *iusti*

35 Si non ambulaverit ad manum tuam,
confundet te in conspectu inimicorum:
36 [o]a carnibus tuis [p]abscinde illam, ne semper te abu-
26
1 [a]Mulieris bonae beatus vir; [tatur.
numerus enim annorum illius duplex.
2 [b]Mulier fortis oblectat virum suum
et annos vitae illius in pace implebit.
3 [c]Pars bona mulier bona,
in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis;
4 [d]divitis autem et pauperis cor bonum,
in omni tempore vultus illorum hilaris.
5 [e]A tribus timuit cor meum,
et in quarto facies mea metuit:
6 delaturam civitatis et [f]collectionem populi,
7 calumniam mendacem, super mortem omnia gravia;
8 dolor cordis et luctus mulier zelotypa; [nicans.
9 in muliere zelotypa flagellum linguae omnibus commu-
10 Sicut boum iugum, quod movetur, ita et mulier nequam;
qui tenet illam quasi qui apprehendit [g]scorpionem.
11 Mulier ebriosa ira magna et contumelia,
et turpitudo illius non tegetur.
12 [h]Fornicatio mulieris in extollentia oculorum
et [i]in palpebris illius agnoscetur.
13 [j]In filia non avertente se firma custodiam,
ne, inventa occasione, utatur se;
14 ab omni irreverentia oculorum eius cave
et ne mireris, si te neglexerit;
15 sicut viator sitiens ad fontem os aperiet
et [l]ab omni aqua proxima bibet
et [m]contra omnem palum sedebit
et contra omnem sagittam aperiet pharetram donec defi-
16 [n]Gratia mulieris sedulae delectabit virum suum, [ciat.
et ossa illius [o]impinguabit 17 disciplina illius.
Datum Dei est 18 [p]mulier sensata et tacita,
non est immutatio eruditae animae.
19 [q]Gratia super gratiam mulier sancta et pudorata.
20 Omnis autem ponderatio non est digna continentis
21 Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, [animae.
sic mulieris bonae species in ornamentum domus eius;
22 [r]lucerna splendens super candelabrum sanctum,
et species faciei super [s]aetatem stabilem;
23 columnae aureae super bases argenteas,
et pedes firmi super plantas stabilis mulieris.
24 [t]Fundamenta aeterna supra petram solidam,
et mandata Dei in corde mulieris sanctae.
25 [u]In duobus contristatum est cor meum,
et in tertio iracundia mihi advenit:
26 vir bellator deficiens per inopiam
et [v]vir sensatus contemptus,
27 [x]et qui transgreditur a iustitia ad peccatum,
[y]Deus paravit eum ad romphaeam.
28 Duae species difficiles et periculosae mihi apparuerunt:
[z]difficile exuitur negotians a negligentia,
et non iustificabitur caupo a peccatis labiorum.
27
1 [a]Propter inopiam multi deliquerunt,
et [b]qui quaerit locupletari avertit oculum suum.
2 Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur,
sic et [c]inter medium venditionis et emptionis angustiabi-
3 conteretur cum delinquente delictum. [tur peccatum;
4 Si non in timore Domini tenueris te instanter,
cito subvertetur domus tua.
5 Sicut in percussura cribri remanebit pulvis,
sic aporia hominis in cogitatu illius.
6 [e]Vasa figuli probat fornax,

o cf. Gn 2, 24.
p v. Dt 24, 1.
a cp. 7, 21; 25, 11; Pro 12, 4; 18, 22.
b Pro 31, 10.
c cp. 36, 26; Pro 18, 22; 19, 14.
d cp. 30, 23. — cf. Pro 15, 13.
e Pro 6, 16. — cf. cp. 25, 1, 2.
f cf. Ac 19, 23-40.
g Dt 8, 15. — cf. Ez 2, 6.
h cf. Pro 7, 10-12.
i (Pro 6, 25).
j cp. 42, 11.
l cf. Pro 5, 15, 18; 9, 17.
m cf. Ez 16, 25.
n vr. 1; cp. 36, 24; Pro 31, 28, 29. — cf. 1 Cor 11, 7.
o Pro 15, 30. — cf. Pro 3, 8.
p cf. Pro 31, 10.
q cp. 7, 21.
r Lv 24, 2, 4; 1 Mc 1, 23; 4, 49, 50.
s Mt 6, 27; Lc 12, 25; 19, 3.
t cf. Mt 7, 24, 25.
u cp. 23, 21.
v cp. 13, 27. — cf. 3 Rg 12, 8.
x Ez 18, 24; 33, 12, 13.
y Ps 62, 11.
z cf. cp. 27, 2; Pro 20, 14.
a cf. cp. 7, 20.
b cp. 31, 5; Pro 13, 11; 23, 24; 28, 20; 1 Tm 6, 9.
c cf. cp. 26, 28.
d cp. 19, 1. — cf. Ez 33, 13.
e cf. cp. 2, 5; Ps 16, 3; Pro 17, 3; 27, 21.

et [f]homines iustos tentatio tribulationis.
7 [g]Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius,
[h]sic verbum ex cogitatu cordis hominis.
8 Ante sermonem non laudes virum;
haec enim tentatio est hominum.
9 Si sequaris iustitiam, apprehendes illam
et [i]indues quasi [j]poderem honoris
et inhabitabis cum ea, et proteget te in sempiternum,
et [l]in die agnitionis invenies firmamentum.
10 [m]Volatilia ad sibi similia conveniunt,
et [n]veritas ad eos qui operantur illam revertetur.
11 [o]Leo venationi insidiatur semper,
[p]sic peccata operantibus iniquitates.
12 Homo sanctus in sapientia manet sicut sol,
nam [q]stultus sicut luna mutatur.
13 In medio insensatorum [r]serva verbum tempori,
[s]in medio autem cogitantium adsiduus esto.
14 [t]Narratio peccantium odiosa,
et risus illorum in deliciis peccati.
15 Loquela multum iurans horripilationem capiti statuet,
et irreverentia ipsius obturatio aurium.
16 Effusio sanguinis in rixa superborum,
et maledictio illorum auditus gravis.
17 [v]Qui denudat arcana amici fidem perdit
et non inveniet amicum ad animum suum.
18 Dilige proximum et coniungere fide cum illo;
19 [x]quod, si denudaveris absconsa illius, non persequeris [post eum.
20 Sicut enim homo, qui perdit amicum suum,
sic et qui perdit amicitiam proximi sui;
21 et [y]sicut qui dimittit avem de manu sua,
sic dereliquisti proximum tuum et non eum capies.
22 Non illum sequaris quoniam longe abest,
effugit enim quasi caprea de laqueo;
quoniam vulnerata est anima eius,
23 ultra eum non poteris colligare.
Et maledicti est concordatio: [[a]infelicis.
24 [z]denudare autem amici mysteria desperatio est animae
25 [b]Adnuens oculo fabricat iniqua, et nemo eum abiciet.
26 In conspectu oculorum tuorum [c]condulcabit os suum
et super sermones tuos admirabitur;
novissime autem pervertet os suum
et in verbis tuis dabit scandalum.
27 Multa odivi et non coaequavi ei,
et [d]Dominus odiet illum.
28 [e]Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet,
et plaga dolosa dolosi dividet vulnera.
29 Et [f]qui foveam fodit incidet in eam,
et qui statuit lapidem proximo offendet in eo,
et qui laqueum alii ponit peribit in illo.
30 [g]Facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvetur,
et non agnoscet, unde adveniat illi.
31 Illusio et improperium superborum,
et vindicta [h]sicut leo insidiabitur illi.
32 Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum,
[i]dolor autem consumet illos antequam moriantur.
33 Ira et furor utraque exsecrabilia sunt,
et vir peccator continens erit illorum.
28 1 [a]Qui vindicari vult a Domino inveniet vindictam,
et peccata illius servans servabit.
2 [b]Relinque proximo tuo nocenti te,
et tunc deprecanti tibi peccata solventur.
3 [c]Homo homini reservat iram
et a Deo quaerit medelam;
4 In hominem [d]similem sibi non habet misericordiam
et de peccatis suis deprecatur.

f v. Tb 12, 13.
g cf. Mt 7, 17; 12, 33.
h cf. Mt 12, 34-37; Lc 6, 45.
i v. Jb 29, 14; Eph 6, 14.
j cp. 55. 9; Ex 28, 2; Sap 18, 24.
l Sap 3, 18. — cf. Ml 3, 17.
m cf. cp. 13, 19.
n cf. Jo 3, 21; 14, 23.
o vr. 31; cp. 28, 27. — cf. cp. 21, 2, 3.
p Gn 4, 17.
q cf. cp. 33, 5.
r cf. cp. 4, 23; Ec 3, 7.
s cp. 9, 21.
t cf. Pro 2, 14.
*15] * v. cp. 23, 9, 12.*
u cp. 23, 9, 12.
v vr. 24; cp. 22, 27; 42, 1; Pro 11, 13. — cf. cp. 19, 10; Pro 20, 19.
x cf. Pro 20, 19.
y Pro 6, 5. — cf. Ps 123, 7.
z vr. 17; cp. 22, 26, 27.
a cf. cp. 6, 14.
b Ps 34, 19; Pro 6, 13; 10, 10. — cf. Pro 16, 30.
c cp. 12, 15; Ps 54, 22. — cf. Pro 26, 24-26; Mt 22, 15, 16.
d Ps 11, 4.
e v. Ps 7, 17; Ec 10, 8.
f Pro 26, 27. — v. Ps 7, 16.
g Ps 9, 16; 34, 7, 8.
h cp. 28, 27.
i cf. Ps 111, 10.
a Dt 32, 35. — cf. Lv 19, 18; Pro 20, 22; 24, 29.
b Mt 6, 14; Lc 6, 37; Mr 11, 25; Rm 12, 19.
c v. Mt 18, 23-35; Jc 2, 13.
d cf. Mt 6, 12.

nis et susurrationis vitium cohiberi potest (15-30). Additis praeterea plurimis de mutui merito, periculis et utilitate (29, 1-18), de fideiussione (19-27), de frugalitate et de vitio quorundam qui ab hospitio in hospi-

5 Ipse, cum caro sit, reservat iram et propitiationem petit a
quis exorabit pro delictis illius? [Deo:
6 [e]Memento novissimorum et desine inimicari;
7 tabitudo enim et mors imminent in mandatis eius.
8 [f]Memorare timorem Dei et non irascaris proximo.
9 Memorare testamentum Altissimi et despice [g]ignoran-
10 [h]Abstine te a lite et minues peccata; [tiam proximi.
11 [i]homo enim iracundus incendit litem,
et vir peccator turbabit amicos
et in medio pacem habentium immittet inimicitiam.
12 [j]Secundum enim ligna silvae sic ignis exardescit,
et secundum virtutem hominis sic iracundia illius erit,
et secundum substantiam suam exaltabit iram suam.
13 Certamen festinatum incendit ignem,
et lis festinans effundit sanguinem,
et lingua testificans adducit mortem.
14 [l]Si sufflaveris in scintillam, quasi ignis exardebit,
et, si exspueris super illam, exstinguetur:
utraque ex ore proficiscuntur.
15 [m]Susurro et [n]bilinguis maledictus,
multos enim turbabit pacem habentes.
16 Lingua tertia multos commovit
et dispersit illos de gente in gentem,
17 [o]civitates muratas divitum destruxit
et domos magnatorum effodit,
18 virtutes populorum concidit
et gentes fortes dissolvit,
19 lingua tertia mulieres viratas eiecit
et [p]privavit illas laboribus suis.
20 Qui respicit illam non habebit requiem
nec habebit amicum in quo requiescat.
21 Flagelli plaga livorem facit,
[q]plaga autem linguae comminuet ossa.
22 Multi ceciderunt in ore gladii,
[r]sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.
23 Beatus, qui tectus est a lingua nequam,
qui in iracundiam illius non transivit,
et [s]qui non attraxit iugum illius
et in vinculis eius non est ligatus;
24 [t]iugum enim illius iugum ferreum est
et vinculum illius vinculum aereum est;
25 mors illius mors nequissima,
et utilis potius infernus quam illa.
26 Perseverantia illius non permanebit,
sed obtinebit vias iniustorum,
[u]et in flamma sua non comburet iustos.
27 [v]Qui relinquunt Deum incident in illam
et [w]exardebit in illis et non exstinguetur
et immittetur in illos [x]quasi leo
et [y]quasi pardus laedet illos.
28 [z]Saepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire
et [a]ori tuo facito ostia et seras.
29 Aurum tuum et argentum tuum confla
et verbis tuis facito [b]stateram et [c]frenos ori tuo rectos
30 et attende, ne forte labaris in lingua
et cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi,
et sit casus tuus insanabilis in mortem.

29

1 [a]Qui facit misericordiam faeneratur proximo suo:
et [b]qui praevalet manu [c]mandata servat.
2 [d]Faenerare proximo tuo in tempore necessitatis illius
et iterum redde proximo in tempore suo.
3 Confirma verbum et fideliter age cum illo,
et in omni tempore invenies quod tibi necessarium est.
4 [e]Multi quasi inventionem aestimaverunt faenus,

e cp. 7, 40; 38, 21.
f cf. Ex 23, 4, 5; Lv 19, 18.
g cp. 23, 3; Lv 4, 2, 22; 5, 17; Nm 15, 22; Jb 14, 4; Ps 24, 7 etc. — cf. Lc 23, 34.
h Jc 3, 16. — cf. cp. 8, 1.
i Pro 15, 18. — cf. cp. 8, 19; Pro 6, 14, 19; 16, 28; 29, 22.
j Pro 26, 20, 21. — cf. cp. 8, 4.
l cf. Pro 15, 1; 18, 21; Jc 3, 10.
m cp. 5, 16; 21, 31; Pro 26, 22; Rm 1, 29; 2 Cor 12, 20.
n Pro 8, 13. — cf. 1 Tm 3, 8.
o cf 1 Es 4, 12-24; Pro 29, 8.
p cf. Sap 5, 1.
21-30] LL. 2 et 3 in fs. s. Jo. Nepom. — v. cp. 21, 26.
q cf. Pro 18, 8; 26, 22.
r cf. Jc 3, 8.
s cf. Jc 3, 2.
t cf. Mt 11, 30.
u cp. 8, 13. — cf. Ps 124, 3.
v cf. Pro 22, 14; Rm 1, 24, 27
w cf. Jc 3, 6.
x cp. 21, 2, 3; 27, 11, 31.
y cf. Os 13, 7.
z cf. cp. 22, 33; 36, 27.
28-20] Cpp. etc. in fs. s. Jo. Nepom.
a Ps 38, 2. — cf. cp. 22, 33; Ps 140, 3; Pro 16, 1.
b cp. 21, 28.
c cf. Pro 13, 3; 21, 23.
a Dt 15, 8. — cf. Pro 19, 17. — v. Ps 36, 26.
b (Pro 31, 20).
c cf. Mt 7, 12. — v. Dt 15, 7.
d Ex 22, 25; Dt 15, 8; Mt 5, 42; Lc 6, 35. — cf. Lv 25, 36.
e cf. cp. 8, 15; Ps 36, 21.

et praestiterunt molestiam his qui se adiuverunt:
5 donec accipiant, osculantur manus dantis
et in promissionibus humiliant vocem suam;
6 et in tempore redditionis postulabit tempus
et loquetur verba taedii et murmurationum et tempus
7 Si autem potuerit reddere, adversabitur, [causabitur.
solidi vix reddet dimidium
et computabit illud [f]quasi inventionem;
8 sin autem, fraudabit illum pecunia sua
et possidebit illum inimicum gratis
9 et convicia et maledicta reddet illi
et pro honore et beneficio reddet illi contumeliam.
10 Multi non causa nequitiae non faenerati sunt,
sed fraudari gratis timuerunt;
11 veruntamen super humilem animo fortior esto
et [g]pro elemosyna non trahas illum;
12 [h]propter mandatum adsume pauperem,
et [i]propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum.
13 [j]Perde pecuniam propter fratrem et amicum tuum,
et [l]non abscondas illam sub lapide in perditionem.
14 Pone thesaurum tuum in praeceptis Altissimi,
et [m]proderit tibi magis quam aurum.
15 [n]Conclude elemosynam in corde pauperis,
et [o]haec pro te exorabit ab omni malo;
16-18 super scutum potentis et super lanceam
adversus inimicum tuum pugnabit.
19 [p]Vir bonus fidem facit pro proximo suo,
et qui perdiderit confusionem derelinquet sibi.
20 Gratiam fideiussoris ne obliviscaris,
[q]dedit enim pro te [r]animam suam.
21 Repromissorem fugit peccator et immundus.
22 Bona repromissoris sibi adscribit peccator
et ingratus sensu derelinquet liberantem se.
23 Vir repromittit de proximo suo,
et, cum perdiderit reverentiam, derelinquetur ab eo.
24 [s]Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes
et commovit illos quasi fluctus maris:
25 Viros potentes gyrans migrare fecit,
et vagati sunt in gentibus alienis.
26 Peccator transgrediens mandatum Domini
incidet in promissionem nequam;
et qui conatur multa agere incidet in iudicium.
27 Recupera proximum secundum virtutem tuam
et attende tibi ne incidas.
28 [t]Initium vitae hominis aqua et panis et vestimentum
et domus protegens turpitudinem.
29 [u]Melior est victus pauperis sub tegmine asserum,
quam epulae splendidae in peregre sine domicilio.
30 [v]Minimum pro magno placeat tibi,
et improperium peregrinationis non audies.
31 [x]Vita nequam hospitandi [y]de domo in domum,
et ubi hospitabitur non fiducialiter aget nec aperiet os;
32 hospitabitur et pascet et potabit ingratos
et ad haec amara audiet:
33 Transi, hospes, et orna mensam
et quae in manu habes, ciba ceteros;
34 [z]exi a facie honoris amicorum meorum,
necessitudine domus meae hospitio mihi factus est frater.
35 Gravia haec homini habenti sensum,
correptio domus et [a]improperium faeneratoris.

30

1 [a]Qui diligit filium suum adsiduat illi flagella,
ut laetetur in novissimo suo, et non palpet proximorum
2 qui docet filium suum [b]laudabitur in illo, [ostia;
et in medio domesticorum in illo gloriabitur;

f vr. 4.
g cp. 4, 3.
h Lv 19, 10; 23, 22; Dt 15, 8. 11; 24, 12.
i cp. 4, 1-3; Dt 15, 13. — cf. Jb 22, 9; Mr 12, 3.
j Ec 3, 6.
l cp. 20, 32. — cf. Mt 6, 19; Lc 12, 33; Jc 5, 2.
m Dt 15, 10; Pro 28, 27. — cf. Mt 19, 21. — v. 1 Tm 6, 17-19.
n cp. 17, 18, 19; Tb 4, 7, 11, 12. — cf. Ec 11, 1.
15] *R. in fr. 4 p. D. 1 Qdg.*
o cp. 40, 24; Tb 12, 9; Pro 16, 6; Dn 4, 23. — v. cp. 3, 33.
p vr. 23; cp. 8, 16. — cf. Pro 6, 1-5.
q cf. Pro 11, 15; 17, 18; 22, 26.
r cf. Mr 12, 44; Lc 8, 43; 21, 4
s Pro 6, 1, 2; 11, 15. — cf. cp. 8, 15.
t cp. 39, 31. — cf. Pro 27, 27; 1 Tm 6, 8.
u cp. 40, 30.
v Pro 27, 26-27.
x cf. cp. 36, 28.
y Lc 10, 7.
z (cf. Lc 14, 9).
a cf. cp. 31, 42; Pro 22, 7; Mt 18, 28.
a cp. 7, 26; Pro 13, 24; 23, 13; 29, 15, 17. — cf. cp. 42, 5.
b Pro 29, 17. — cf. cp. 42, 5.

circa studium et possessionem divitiarum (31, 1-11), circa ea quae convivam decent (12-29), circa usum vini, quod moderate, non in damnum mentis et corporis, sumendum est (30-42), circa symposia seu circa mo-

c v. Dt 4, 9.
d cf. 3 Rg 1, 48.
e cf. Ps 126, 3-5.
f cf. 3 Rg 2, 5, 8.
g Pro 27, 10. — cf. 3 Rg 2, 7.
h Pro 29, 15.
i Pro 1, 10; 16, 29; 24, 28.
j cf. Jr 31, 29; Ez 18, 2.
k cp. 7, 25. — cf. Pro 22, 6.
l Pro 17, 21.
m cf. Ec 5, 12.
n cf. cp. 41, 3, 4; Tb 3, 6, 15; Jb 3, 13; 7, 15; Ec 7, 2; Jn 4, 3.
o cf. Ec 6, 1-7.
p Tb 4, 18. — cf. Dt 26, 14.
q Dn 14, 6.
r Ps 113, 6 (bis).
s cf. Ec 6, 2, 3.
t cf. cp. 20, 2; Is 56, 3.
u cp. 38, 21; Pro 12, 25; 15, 13; 17, 22.
v cp. 26, 4. — cf. Pro 17, 22; Ec 3, 12.
w cp. 25, 17; Pro 12, 25; 17, 22; 25, 20.
x cp. 38, 19; Pro 15, 13; 2 Cor 7, 10.
y Pro 14, 30. — cf. Ec 11, 10.
z Pro 15, 15. — cf. Ec 8, 15; 9, 7.
a cf. Ec 5, 12; 1 Tm 6, 9, 10.
b v. cp. 11, 14.
c cp. 11, 18, 19. — (cf. Mt 13, 12).
d cf. Lc 12, 19.
e cf. Pro 16, 26.
f cf. Pro 28, 20; 1 Tm 6, 9.
g cp. 1, 22; 27, 1. — cf. Pro 30, 9.
h cp. 8, 3. — cf. Eph 5, 5; Col 3, 5.

3 [c]qui docet filium suum in zelum mittit inimicum,
et in medio amicorum gloriabitur in illo.
4 Mortuus est pater eius et quasi non est mortuus,
[d]similem enim reliquit sibi post se.
5 [e]In vita sua vidit et laetatus est in illo,
in obitu suo non est contristatus
nec confusus est coram inimicis;
6 [f]reliquit enim defensorem domus contra inimicos
et [g]amicis reddentem gratiam.
7 Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua,
et super omnem vocem turbabuntur viscera eius.
8 Equus indomitus evadit durus,
et [h]filius remissus evadet praeceps.
9 [i]Lacta filium et paventem te faciet,
lude cum eo et contristabit te.
10 Non corrideas illi, ne doleas,
et in novissimo [j]obstupescent dentes tui.
11 Non des illi potestatem in iuventute
et ne despicias cogitatus illius.
12 [k]Curva cervicem eius in iuventute,
et tunde latera eius dum infans est,
ne forte induret et non credat tibi, et [l]erit tibi dolor ani-
13 Doce filium tuum et operare in illo, [mae.
ne in turpitudinem illius offendas.
14 [m]Melior est pauper sanus et fortis viribus,
quam dives imbecillis et flagellatus malitia.
15 Salus animae in sanctitate iustitiae melior est omni auro
et corpus validum, quam census immensus. [et argento,
16 Non est census super censum salutis corporis,
et non est oblectamentum super cordis gaudium.
17 [n]Melior est mors, quam vita amara,
et requies aeterna, quam languor perseverans.
18 [o]Bona abscondita in ore clauso
quasi [p]appositiones epularum circumpositae sepulcro.
19 Quid proderit libatio idolo?
nec enim [q]manducabit nec odorabit;
20 [s]sic qui effugatur a Domino portans mercedes iniqui-
21 videns oculis et ingemiscens [tatis;
[t]sicut spado complectens virginem et suspirans.
22 [u]Tristitiam non des animae tuae
et non adfligas temetipsum in consilio tuo.
23 [v]Iucunditas cordis haec est vita hominis
et thesaurus sine defectione sanctitatis,
et exsultatio viri est longaevitas.
24 Miserere animae tuae placens Deo et contine, [repelle a te;
congrega cor tuum in sanctitate eius et [w]tristitiam longe
25 [x]Multos enim occidit tristitia, et non est utilitas in illa.
26 [y]Zelus et iracundia minuunt dies,
et ante tempus senectam adducet cogitatus.
27 [z]Splendidum cor et bonum in epulis est;
epulae enim illius diligenter fiunt.

31

1 [a]Vigilia [b]honestatis tabefaciet carnes,
et cogitatus illius auferet somnum.
2 Cogitatus praescientiae avertit sensum,
et infirmitas gravis sobriam facit animam.
3 [c]Laboravit dives in congregatione substantiae
et [d]in requie sua replebitur bonis suis.
4 [e]Laboravit pauper in diminutione victus
et in fine inops fit.
5 [f]Qui aurum diligit [g]non iustificabitur,
et qui insequitur consumptionem replebitur ex ea.
6 [h]Multi dati sunt in auri casus,
et facta est in specie ipsius perditio illorum.
7 Lignum offensionis est aurum sacrificantium;

dum, quo praesertim adulescentes se gerere debeant in conviviis (32, 1-17), circa principia agendorum, qualia timorem Dei (18-21), consilium, cautelam, rectum conscientiae dictamen (22-28), fiduciam in Deum

[i]vae illis qui sectantur illud!
et omnis imprudens deperiet in illo.
8 [j]Beatus dives, qui inventus est sine macula [thesauris:
et [l]qui post aurum non abiit nec speravit in pecunia et
9 quis est hic et laudabimus eum?
fecit enim mirabilia in vita sua. [terna;
10 Qui probatus est in illo et perfectus est, erit illi gloria ae-
qui potuit transgredi et non est transgressus,
facere mala et non fecit;
11 [m]ideo stabilita sunt bona illius in Domino,
et [n]elemosynas illius enarrabit omnis ecclesia sanctorum.
12 [o]Supra mensam magnam sedisti?
non aperias super illam faucem tuam prior;
13 non dicas sic: Multa sunt quae super illam sunt.
14 Memento quoniam [p]malus est oculus nequam:
15 nequius oculo quid creatum est?
Ideo ab omni facie sua lacrimabitur, cum viderit.
16 [q]Ne extendas manum tuam prior
et invidia contaminatus erubescas.
17 Ne comprimaris in convivio,
18 [r]intellige quae sunt proximi tui ex teipso;
19 [s]utere, quasi homo frugi, his quae tibi apponuntur,
ne, cum manducas multum, odio habearis.
20 Cessa prior causa disciplinae
et [t]noli nimius esse, ne forte offendas;
21 et, si in medio multorum sedisti, [bibere.
prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poscas
22 [u]Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum!
et [v]in dormiendo non laborabis ab illo et non senties
23 [x]vigilia, cholera et tortura viro infrunito; [dolorem:
24 somnus sanitatis in homine parco;
dormiet usque mane, et anima illius cum ipso delectabi-
25 Et, si coactus fueris in edendo multum, [tur.
surge e medio, evome et refrigerabit te,
et non adduces corpori tuo infirmitatem.
26 Audi me, fili, et ne spernas me
et in novissimo invenies verba mea.
27 [y]In omnibus operibus tuis esto velox,
et omnis infirmitas non occurret tibi.
28 [z]Splendidum in panibus benedicent labia multorum,
et testimonium veritatis illius fidele;
29 [a]nequissimo in pane murmurabit civitas,
et testimonium nequitiae illius verum est.
30 [b]Diligentes in vino noli provocare,
[c]multos enim exterminavit vinum;
31 ignis probat ferrum durum,
[d]sic vinum corda superborum arguet in ebrietate potatum.
32 [e]Aequa vita hominibus vinum in sobrietate,
si bibas illud moderate, eris sobrius.
33 Quae vita est ei [f]qui minuitur vino?
34 Quid defraudat vitam? Mors. [tatem, ab initio.
35 [g]Vinum in iucunditatem creatum est et [h]non in ebrie-
36 [g]Exsultatio animae et cordis vinum moderate potatum,
37 [i]sanitas est animae et corpori sobrius potus.
38 [j]Vinum multum potatum irritationem et iram et ruinas mul-
39 Amaritudo animae vinum multum potatum. [tas facit.
40 Ebrietatis animositas imprudentis offensio,
minorans virtutem et faciens vulnera.
41 [l]In convivio vini non arguas proximum
et non despicias eum in iucunditate illius.
42 [m]Verba improperii non dicas illi
et non premas illum in repetendo.

32

1 [a]Rectorem te posuerunt? noli extolli:
esto in illis quasi unus ex ipsis.

i cf Eph 5, 5; Col 3, 5, 6.
j cf. Mt 19, 23-26.
8-11] L., 1 L. et Cp. in cm. Cf.
l cp. 5, 1, 10. — cf. Jb 31, 24; Ps 61, 11; 1 Tm 6, 17.
m cf. Pro 29, 14.
n cf. 2 Cor 9, 12, 13.
11 b] Ant. in fs. s. Thom. a V.
o cp. 37, 32. — cf. Pro 23, 1, 2
p cp. 14, 8-10; Mt 20, 15. — cf. cp. 35, 11, 12.
z vr. 21. — cf. Lc 14, 9.
r cf. Tb 4, 16; Mt 7, 12; Lc 6, 31.
s Lc 10, 8,
t cp. 37, 32.
u vr. 32.
v Ec 5, 11. — cf. cp. 37, 34; Sap 8, 7.
x cp. 37, 33.
y Pro 22, 29. — cf. Pro 21, 5.
z cf. Pro 22, 9.
a cf. Jb 31, 17.
b Is 5, 22.
c cp. 37, 34. — cf. Jdt 13, 2, 10.
d cf. Pro 23, 29, 30; Hab 2, 5.
e vr. 22.
f cf. Pro 31, 4, 5.
g cp. 40, 20; Ps 103, 15; Pro 31, 6, 7.
h cf. Ec 10, 17.
i Tm 5, 23.
j cf. Pro 20, 1; 23, 29-35.
l cf. cp. 8, 13.
m cp. 29, 35.
1-17] LL. in sb. p. D. 5 Aug.
a cf. 2 Mc 2, 28; Jo 2, 8.

et prudentiam (33, 1-6), quam ut facilius adsequamur considerare praestat divinam providentiam omnia in mundo sapientissime disponentem, recenset (7-15). Porro quaedam de se ipso praefatus (16-19) auctor monet ne

2 Curam illorum habe et sic conside
et omni cura tua explicita recumbe, [ronam,
3 ut laeteris propter illos et [b]ornamentum gratiae accipias co-
et dignationem consequaris corrogationis.
4 [c]Loquere, maior natu; decet enim te 5 primum verbum di-
et [d]non impedias musicam. [ligenti scientia,
6 [e]Ubi auditus non est, non effundas sermonem
et [f]importune noli extolli in sapientia tua.
7 Gemmula carbunculi in ornamento auri,
et [g]comparatio musicorum in convivio vini;
8 sicut in fabricatione auri signum est smaragdi,
sic numerus musicorum in iucundo et moderato vino.
9 [h]Audi tacens, et pro reverentia accedet tibi bona gratia.
10 [i]Adulescens, loquere in tua causa vix.
11 Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum.
12 [j]In multis esto quasi inscius et audi tacens simul et
13 In medio magnatorum non praesumas [quaerens.
et, [k]ubi sunt senes, non multum loquaris.
14 Ante grandinem praeibit coruscatio,
et ante verecundiam praeibit gratia,
et [l]pro reverentia accedet tibi bona gratia.
15 Et hora surgendi non te trices,
praecurre autem prior in domum tuam et illic avocare
et illic lude 16 et age conceptiones tuas
et non in delictis et verbo superbo;
17 [m]et super his omnibus benedicito Dominum, qui fecit te,
et [n]inebriantem te ab omnibus bonis suis,
18 [o]Qui timet Dominum excipiet doctrinam eius,
et [p]qui vigilaverint ad illum invenient benedictionem;
19 [q]qui quaerit legem replebitur ab ea,
et qui insidiose agit scandalizabitur in ea;
20 qui timent Dominum invenient iudicium iustum
et [r]iustitias quasi lumen accendent.
21 [s]Peccator homo vitabit correptionem,
et secundum voluntatem suam inveniet comparationem.
22 Vir consilii non disperdet intelligentiam,
alienus et superbus non pertimescet timorem,
23 etiam postquam fecit cum eo sine consilio,
et suis insectationibus arguetur.
24 Fili, [t]sine consilio nihil facias
et post factum non paenitebis.
25 In via ruinae non eas et non offendes in lapides
nec credas te viae laboriosae, ne ponas animae tuae scan-
26 et [u]a filiis tuis cave et a domesticis tuis attende. [dalum;
27 [v]In omni opere tuo crede ex fide animae tuae,
[x]hoc est enim conservatio mandatorum.
28 [y]Qui credit Deo attendit mandatis,
et [z]qui confidit in illo non minorabitur.

33

1 [a]Timenti Dominum non occurrent mala,
sed [b]in tentatione Deus illum conservabit et liberabit a
2 [c]Sapiens non odit mandata et iustitias [malis.
et non illidetur quasi in procella navis.
3 Homo sensatus [d]credit legi Dei, et lex illi [e]fidelis.
4 Qui interrogationem manifestat [f]parabit verbum
et sic deprecatus exaudietur
et conservabit disciplinam et tunc respondebit.
5 [g]Praecordia fatui quasi rota carri,
et quasi axis versatilis cogitatus illius.
6 Equus emissarius, sic et amicus subsannator:
sub omni suprasedente hinnit.
7 [h]Quare dies diem superat,
et iterum lux lucem et annus annum a sole?
8 [i]A Domini scientia separati sunt,
facto sole et praeceptum custodiente:

b cf. Sap 2, 8.
c cf. vr. 10.
d 2 Rg 19, 36; Is 5, 12.
e Pro 9, 7; 23, 9. — cf. cp. 20, 7; Ec 3, 7.
f cp. 22, 8, 9; Pro 23, 9. — cf. cp. 25, 12; Mt 7, 6; 15, 26.
g cp. 40, 20, 21; 49, 2. — cf. Is 5, 12.
h v. cp. 7, 15.
i vr. 3; cp. 13, 14; Jb 32, 6.
j cp. 7, 15; 13, 14. — cf. Lc 2, 46.
k cf. cp. 7, 15; Pro 17, 27.
l (cf. cp. 42, 1).
m Dt 8, 10. — cf. 1 Tm 4, 3, 4.
n v. Ps 35, 9.
o cf. cp. 18, 4.
ex 18-34, 20] LL. 2 et 3 in cm. Cf. — v. cp. 31, 8.
p cf. cp. 4, 13; 39, 6.
q Ps 118, 45. — cf. cp. 2, 19.
r Ps 36, 6; 118, 105; Pro 4, 8; Is 58, 10. — cf. Mt 5, 16.
s cf. Pro 12, 1, 15. — v. cp. 21, 7.
t cp. 37, 20; Tb 4, 19.
24] *Ant. in fs. BMV. de b. cons.*
u cp. 33, 20; Mic. 7, 5, 6; Mt 10, 30.
v cf. cp. 37, 20; Rm 14, 5.
x cf. 1 Cor 7, 19.
y cf. cp. 35, 1, 2.
z Ps 22, 1; 83, 13. — cf. Ps 36, 3-5; 1 Es 8, 22; Rm 8, 28.
a Ps 90, 10; Pro 3, 23; 12, 21.
b 2 Pt 2, 9.
c cf. Ps 1, 2; 118, 97.
d Tt 1, 9.
e (v. Ex 28, 30).
f cf. cp. 4, 34; 18, 19.
g cf. cp. 21, 17; 27, 12.
h cf. Rm 14, 5.
i cf. Gn 1, 14; Ex 12, 14; 20, 8; 23, 14.

paterfamilias bonorum suorum dominium aliis tradat (20-24), ne servis nimis indulgeat (25-33), neque somniis credat (34, 1-8); directio enim futurorum concredita est, praeterquam uniuscuiusque experientiae, Dei provi-

9 et immutavit tempora et dies festos ipsorum,
et in illis dies festos celebraverunt ad horam.
10 [j]Ex ipsis exaltavit et magnificavit Deus
et ex ipsis posuit in numerum dierum;
[k]et omnes homines de solo
et ex terra, [l]unde creatus est Adam.
11 In multitudine disciplinae Dominus [m]separavit eos
et immutavit vias eorum.
12 Ex ipsis [n]benedixit et [o]exaltavit
et ex ipsis [p]sanctificavit et ad se [q]applicavit
et ex ipsis [r]maledixit et humiliavit
et convertit illos a separatione ipsorum.
13 [t]Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud et dispo-
14 omnes viae eius secundum dispositionem eius; [nere,
sic homo in manu illius, qui se fecit
et reddet illi secundum iudicium suum.
15 [u]Contra malum bonum est, et contra mortem vita,
sic et contra virum iustum peccator.
Et sic intuere in omnia opera Altissimi,
[v]duo et duo, et unum contra unum.
16 Et ego novissimus [x]evigilavi,
et, [y]quasi qui colligit acinos post vindemiatores,
17 in benedictione Dei et ipse speravi
et quasi qui vindemiat replevi [z]torcular.
18 [a]Respicite quoniam non mihi soli laboravi,
sed omnibus exquirentibus disciplinam.
19 [b]Audite me, magnates et omnes populi,
et, rectores ecclesiae, auribus percipite.
20 [c]Filio et mulieri, fratri et amico non des potestatem super
et non dederis alii possessionem tuam, [te in vita tua;
ne forte paeniteat te et depreceris pro illis.
21 Dum adhuc superes et adspiras, non immutabit te omnis
22 melius est enim ut filii tui te rogent, [caro;
quam [d]te respicere in manus filiorum tuorum.
23 In omnibus operibus tuis praecellens esto,
24 ne dederis maculam in gloria tua.
In [e]die consummationis dierum vitae tuae
et in tempore exitus tui distribue hereditatem tuam.
25 [f]Cibaria et virga et onus asino,
[g]panis et disciplina et opus servo.
26 Operatur in disciplina et quaerit requiescere,
laxa manus illi, et quaerit libertatem.
27 Iugum et lorum curvant collum durum,
et [h]servum inclinant operationes adsiduae;
28 servo malevolo tortura et compedes.
Mitte illum in operationem, ne vacet;
29 [i]multam enim malitiam docuit otiositas:
30 in opera constitue eum, sic enim condecet illum.
Quod [j]si non obaudierit, curva illum compedibus
et non amplifices super omnem carnem,
[k]verum sine iudicio nihil facias grave.
31 [l]Si est tibi servus fidelis, sit tibi [m]quasi anima tua,
quasi fratrem sic eum tracta,
quoniam in sanguine animae comparasti illum.
32 Si laeseris eum iniuste, in fugam convertetur;
33 et, si extollens discesserit, [n]quem quaeras
et in qua via quaeras illum nescis.

34

1 Vana spes et mendacium viro insensato,
et somnia extollunt imprudentes.
2 Quasi qui apprehendit umbram et [a]persequitur ventum,
sic et qui attendit ad [b]visa mendacia.
3 Hoc secundum hoc visio somniorum,
[c]ante faciem hominis similitudo hominis.
4 [d]Ab immundo quid mundabitur?

j Gn 2, 3; Ex 20, 11.
k Jb 33, 6; Sap 7, 1.
l Gn 1, 27; 2, 7.
m cf. Ac 17, 26.
n Gn 9, 1; 12, 2; 25, 28; 28, 1 etc.
o Gn 40, 41; 1 Rg 16, 13.
p Ex 19, 22; 28, 41.
q Ex 29, 4; Nm 8, 9.
r Gn 4, 11; 9, 25.
s cf. 1 Rg 13, 13.
t cp. 38, 32, 33; Sap 15, 7; Is 45, 9; Jr 18, 6; Rm 9, 20, 21.
u Ec 7, 15; Is 45, 7.
v cp. 42, 25.
16, 17] v. Eph 3, 7.
x cf. Sap 6, 15.
y Is 24,13; Mic 7, 1. — cf. Lv 19, 10; Dt 24, 21.
z Js 5, 2; 63, 3; Mt 21, 33.
a cp. 24, 47.
b Ps 2, 10; Sap 6, 2.
c cp. 32, 26. — cf. Lc 15, 12.
d cf. Ps 122, 2; 144, 15.
e cf. 4 Rg 20, 1; Is 38, 1.
f cf. Pro 26, 3.
g cf. Pro 29, 19.
h cf. cp. 42, 5.
i cf. Ez 16, 49; 2 Th 3, 11, 12.
j cf. Pro 29, 19.
k cp. 7, 32.
l cp. 7, 23. — cf. Eph 6, 9; Col 4, 1.
m cf. Phl 12.
n Dt 23, 15, 16.
a Pro 27, 16.
b Jr 29, 8.
c cf. Pro 27, 19.
d cf. Jb 14, 4.

dentiae (9-20). Sequuntur nonnulla de sacrificiis Deo ingratis (21-31) et de iis quae ei placent, inter quae primum locum obtinet praeceptorum observatio (35, 1-5); sacrificia vero externa rite offerenda sunt

et a mendace quid verum dicetur?
5 [e]Divinatio erroris et auguria mendacia
et somnia malefacientium vanitas est;
6 et, sicut parturientis, cor tuum phantasias patitur.
[f]Nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio,
ne dederis in illis cor tuum;
7 multos enim errare fecerunt somnia,
et exciderunt sperantes in illis.
8 Sine mendacio consummabitur verbum legis,
et sapientia in ore fidelis complanabitur.
9 Qui non est tentatus quid scit?
[g]Vir in multis expertus cogitabit multa,
et qui multa didicit enarrabit intellectum.
10 Qui non est expertus pauca recognoscit,
qui autem in multis factus est multiplicat malitiam.
11 Qui tentatus non est qualia scit?
qui implanatus est abundabit nequitia.
12 [h]Multa vidi errando et plurimas verborum consuetudines.
13 Aliquoties usque ad mortem periclitatus sum horum
et [i]liberatus sum gratia Dei. [causa
14 [j]Spiritus timentium Deum quaeritur,
et in respectu illius benedicetur.
15 Spes enim illorum in salvantem illos,
et oculi Dei in diligentes se.
16 [l]Qui timet Dominum nihil trepidabit
et non pavebit, quoniam [m]ipse est spes eius.
17 Timentis Dominum beata est anima eius.
18 Ad quem respicit? et quis est fortitudo eius?
19 [n]Oculi Domini super timentes eum:
protector potentiae, firmamentum virtutis,
[o]tegimen ardoris et umbraculum meridiani,
20 deprecatio offensionis et adiutorium casus,
exaltans animam et [p]illuminans oculos,
dans sanitatem et vitam et benedictionem.
21 [q]Immolantis ex iniquo oblatio est maculata,
et non sunt beneplacitae subsannationes iniustorum.
22 Dominus solus sustinentibus se in via veritatis et iusti-
23 Dona iniquorum non probat Altissimus [tiae.
nec respicit in oblationes iniquorum
nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur pec-
24 Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, [catis.
quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.
25 [r]Panis egentium vita pauperum est,
qui defraudat illum homo sanguinis est; [suum;
26 [s]qui aufert [t]in sudore panem, quasi qui occidit proximum
27 [u]qui effundit sanguinem et qui fraudem facit mercen-
28 Unus aedificans et unus destruens. [nario fratres sunt.
quid prodest illis, nisi labor?
29 Unus orans et unus maledicens,
cuius vocem exaudiet Deus?
30 [v]Qui baptizatur a mortuo et [w]iterum tangit eum,
quid proficit lavatio illius? [ciens,
31 sic homo qui [x]ieiunat in peccatis suis et [y]iterum eadem fa-
quid proficit humiliando se? orationem illius quis exau-

35
1 Qui conservat legem multiplicat oblationem: [diet?
2 [a]sacrificium salutare est attendere mandatis
et discedere ab omni iniquitate
3 et propitiationem litare sacrificii super iniustitias,
et deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia;
4 retribuet gratiam qui offert [b]similaginem,
et [c]qui facit misericordiam offert sacrificium.
5 Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate,
et [d]deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia.
6 [e]Non apparebis ante conspectum Domini vacuus:

e cf. Jr 14, 14; 23, 25.
f Nm 12, 6. — cf. Gn 28, 12; 37, 6; 41, 17; 3 Rg 3, 5; Jb 33, 15; Jl 2, 28; Mt 1, 20; 2, 12 etc. — v. Nm 12, 6.
g cp. 36, 22.
h cf. cp. 51, 18.
i v. cp. 51, 12-17.
j (cf. Is 38, 16).
l cf. Ps 22, 4; 111, 7, 8; Pro 3, 23-25; 28, 1; 1 Pt 3, 14.
m v. Ps 70, 5.
n cp. 15, 20 etc. — v. Ps 32, 18; 33, 16.
o cf. Is 4, 6. — v. cp. 14, 27.
p v. Ps 12, 4; Bar 1, 12.
q cp. 35, 14; Pro 21, 27. — v. Pro 15, 8.
r Dt 24, 15. — cf. Tb 4, 15.
s cf. Pro 28, 24.
t cf. Gn 3, 19.
u cp. 7, 22; Tb 4, 15. — v. Dt 24, 14.
v v. Nm 19, 11, 12.
w cf. Pro 26, 11.
x cf. Is 58, 3.
y cf. Heb 6, 4-6. — v. 2 Pt 2, 20-22.
a v. 1 Rg 15, 22; Ps 50, 18, 19; Ec 4, 17; Is 1, 11-18; Os 6, 6; Am 5, 21-24.
b cp. 38, 11. — v. Lv 2, 1.
c cf. cp. 3, 33; Dn 4, 24; Heb 13, 16.
d cf. Is 66, 2; Jr 7, 3; 26, 13 etc.
e Ex 23, 15; 34, 20; Dt 16, 16.

(6 14). Cum autem sciat preces pauperum et humilium Deo acceptas esse (15-26), Siracides postulat ut populi dispersi Deus misereatur (36, 1-19). Accedunt instructiones quaedam, quarum prima est de de-

7 haec enim omnia propter mandatum Dei fiunt.
8 Oblatio iusti impinguat altare,
et [f]odor suavitatis est in conspectu Altissimi.
9 [g]Sacrificium iusti acceptum est,
et [h]memoriam eius non obliviscetur Dominus.
10 [i]Bono animo gloriam redde Deo
et [j]non minuas primitias manuum tuarum;
11 [k]in omni dato hilarem fac vultum tuum
et in exsultatione sanctifica [l]decimas tuas,
12 [m]da Altissimo secundum datum eius
et in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum;
13 [n]quoniam Dominus retribuens est et septies tantum red-
14 [o]Noli offerre munera [p]prava, non enim suscipiet illa. [det tibi.
15 Et noli inspicere sacrificium iniustum.
[q]Quoniam Dominus iudex est, et [r]non est apud illum gloria
16 non accipiet Dominus personam in pauperem, [personae,
et [s]deprecationem laesi exaudiet.
17 [t]Non despiciet preces pupilli
nec viduam, si effundat loquelam gemitus:
18 nonne lacrimae viduae ad maxillam descendunt,
et exclamatio eius super deducentem eas?
19 A maxilla enim ascendunt usque ad caelum,
et Dominus exauditor non delectabitur in illis.
20 Qui adorat Deum in oblectatione suscipietur,
et deprecatio illius usque ad nubes propinquabit.
21 [u]Oratio humiliantis se nubes penetrabit,
et donec propinquet non consolabitur
et [v]non discedet donec Altissimus adspiciat.
22 Et Dominus [x]non elongabit, sed iudicabit iustos et faciet iu-
et Fortissimus [y]non habebit in illis patientiam, [dicium,
ut [z]contribulet dorsum ipsorum;
23 et gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem su-
et [a]sceptra iniquorum contribulet; [perborum
24 [b]donec reddat hominibus secundum actus suos
et secundum opera Adae et secundum praesumptionem
25 donec iudicet iudicium plebis suae [illius;
et oblectabit iustos misericordia sua.
26 [c]Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis,
[d]quasi nubes pluviae in tempore siccitatis.

36

1 Miserere nostri, Deus omnium, et respice nos
et ostende nobis lucem miserationum tuarum
2 et [a]immitte timorem tuum super gentes, quae non exquisie-
ut cognoscant quia non est Deus nisi tu [runt te,
et [b]enarrent magnalia tua.
3 [c]Alleva manum tuam super gentes alienas,
ut videant potentiam tuam.
4 Sicut enim in conspectu eorum [d]sanctificatus es in nobis,
sic in conspectu nostro magnificaberis in eis;
5 [e]ut cognoscant te, sicut et nos cognovimus
quoniam non est Deus praeter te, Domine.
6 Innova signa et immuta mirabilia,
7 [f]glorifica manum et bracchium dextrum,
8 [g]excita furorem et effunde iram,
9 tolle adversarium et adflige inimicum.
10 [h]Festina tempus et [i]memento finis,
ut enarrent mirabilia tua.
11 In ira flammae devoretur qui salvatur,
et qui pessimant plebem tuam inveniant perditionem.
12 [j]Contere caput principum inimicorum
dicentium: [k]Non est alius praeter nos.
13 [l]Congrega omnes tribus Iacob,
[m]ut cognoscant quia non est Deus nisi tu
et enarrent magnalia tua, et [n]hereditabis eos sicut ab initio.
14 [o]Miserere plebi tuae, super quam invocatum est nomen tuum,

f cp. 38, 11; 50, 17. — v. Gn 8, 21; Lv 1, 9, 13, 17 etc.
g cf. Heb 11, 4.
h cf. cp. 39, 13.
i (vr. 12).
j cp. 7, 34; 14, 11; Ex 23, 19. — v. Pro 3, 9.
k 2 Cor 9, 7; Tb 4, 9. — cf. cp. 18, 15; 20, 15; 41, 28. — v. Ex 15, 2.
l v. Lv 27, 30, 32.
m cp. 14, 11. — cf. Tb 4, 8, 9.
n Pro 19, 17. — cf. 2 Cor 9, 8.
o cp. 34, 21; Gn 4, 5; Pro 21, 27. — cf. Dt 15. 21.
p cf. Lv 22, 20.
q Ps 49, 6; 74, 8. — v. Ps 57, 12.
r Dt 10, 17; 2 Par 19, 7; Jb 34, 19; Sap 6, 8; Ac 10, 34; Rm 2, 11; Gal 2, 6; Col 3, 25; 1 Pt 1, 17.
s v. Ex 22, 23.
t v. Ex 22, 22.

u cf. Lm 3, 44.
*21] * Catech. R. IV 7, 1. — R. in fs. Orat. DNJC.*
v cf. Gn 32, 26; Lc 18, 7.
x 2 Pt 3, 9.
y cf. cp. 18, 9.
z cf. Dt 33, 11.

a Is 14, 5.
b v. Jb 34, 11.

c Is 49, 13.
d Os 6, 3.

1-11] L. in sb. QT. Qdg.
1-11 et 17-19] L. in Ms. de prop. Fid.
1-16] Cn in sb. (1) ad ll.
a cf. Ex 23, 27; 1 Par 14, 17.
b cf. 2 Mc 3, 34.
c Jr 10, 25. — cf. Ps 78, 6.
d Ez 20, 41; 28, 25; 36, 23; 38, 23; 39, 27. — cf. Jr 16, 21; Mt 6, 9.
e Is 4, 24; 3 Rg 8, 43, 60; 4 Rg 19, 19. — cf. Mt 27, 54.
5] v. vr. 12.
6, 7] Cm. in fs. manif. BMV. a s. num.
f cf. Dt 5, 15.
g cf. Ps 78, 6; Jr 10, 25.
10] v. vr. 6, 7.
h cf. Dt 32, 35.
i cf. cp. 44, 22; Sap 18, 22; Lc 1, 72, 73.
j Ps 67, 22; 109, 6; Hab 3, 13.
12] R. in D. 1 Ocbris.
k cf. Is 47, 8, 10.
l Ps 106, 2; Is 40, 11; Jr 3, 18; Am 9, 14, etc. — cf. cp. 48, 10; Jo 11, 51, 52.
m vr. 2, 5.
n Zc 2, 12.
o Jr 14, 9; Bar 2, 15; Dn 9, 18, 19. — v. 2 Mc 8, 15.

lectu faciendo in cibis et verbis (20-22), in nuptiis et coniugio (23-28), in sodalibus et amicis, in consiliariis et intimis (37, 1-21) et in candidatis sapientiae (23-29); secunda de curando corpore est, quod, si

et Israël, [p]quem coaequasti primogenito tuo.
15 Miserere [q]civitati sanctificationis tuae,
Ierusalem, [r]civitati requiei tuae.
16 Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis
et gloria tua populum tuum.
17 Da testimonium his, [s]qui ab initio creaturae tuae sunt,
et suscita [t]praedicationes,
quas locuti sunt in nomine tuo prophetae priores.
18 Da mercedem [u]sustinentibus te,
ut prophetae tui fideles inveniantur,
et exaudi orationes servorum tuorum,
19 secundum [v]benedictionem Aaron de populo tuo,
et dirige nos in viam iustitiae,
et sciant omnes, qui habitant terram,
quia tu es Deus conspector saeculorum.
20 Omnem escam manducabit venter,
et est cibus cibo melior.
21 [x]Fauces contingunt cibum ferae,
et cor sensatum verba mendacia.
22 Cor pravum dabit tristitiam,
et homo peritus resistet illi.
23 Omnem masculum excipiet mulier,
et est filia melior filia.
24 [y]Species mulieris exhilarat faciem viri sui,
et super omnem concupiscentiam hominis superducit desiderium.
25 Si est lingua curationis, est et mitigationis et misericordiae;
non est vir illius secundum filios hominum.
26 [z]Qui possidet mulierem bonam inchoat possessionem,
[a]adiutorium secundum illum est et [b]columna ut requies.
27 [c]Ubi non est saepes diripietur possessio,
et ubi non est mulier ingemiscit egens.
28 Quis credit ei [d]qui non habet nidum
et deflectens ubicumque obscuraverit,
quasi succinctus latro exsiliens de civitate in civitatem?

37

1 [a]Omnis amicus dicet: Et ego amicitiam copulavi?
sed est amicus solo nomine amicus.
[b]Nonne tristitia inest usque ad mortem?
2 [c]Sodalis autem et amicus ad inimicitiam convertentur.
3 O praesumptio nequissima, unde creata es
cooperire aridam malitia et dolositate illius?
4 Sodalis amico coniucundatur in oblectationibus,
et [d]in tempore tribulationis adversarius erit.
5 Sodalis amico condolet [e]causa ventris
et contra hostem accipiet scutum.
6 [f]Non obliviscaris amici tui in animo tuo
et non immemor sis illius in opibus tuis.
7 [g]Noli consiliari cum eo, qui tibi insidiatur,
et a zelantibus te absconde consilium.
8 Omnis consiliarius prodit consilium,
sed est consiliarius in semetipso.
9 A consiliario serva animam tuam,
prius scito quae sit illius necessitas,
et ipse enim animo suo cogitabit,
10 [h]ne forte mittat sudem in terram et dicat tibi: 11 Bona est via tua,
et stet e contrario videre quid tibi eveniat.
12 Cum viro irreligioso tracta de sanctitate
et cum iniusto de iustitia
et cum muliere de ea quae aemulatur,
cum timido de bello, cum negotiatore de traiectione,
[i]cum emptore de venditione, cum viro livido de gratiis agendis,
13 cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate,
cum operario agrario de omni opere,
14 cum operario annuali de consummatione anni,
cum servo pigro de multa operatione.

p Ex 4, 22; Jr 31, 9.
q cf. Jdt 5, 23.
r 2 Par 6, 41; Ps 131, 8, 14; Is 66, 1. — cf. cp. 24, 15.
s Is 43, 15. — cf. Ex 19, 6; Dt 7, 6; 14, 2 etc.
t cp. 44, 3. — cf. Jr 23, 2.
u cp. 51, 12; Ps 39, 2; Is 40, 31.
18] Ant. in fr. 3 p. D. 3 Adv. — Int. (Ps 121), in D. 18 p. Pnt. et in Ms. pro pace.
v v. Nm 6, 23-27.
w 3 Rg 8, 60.
x Jb 12, 11; 34, 3.
y cp. 26, 16.
z cp. 26, 1, 3. — cf. Pro 18, 22.
a Gn 2, 18.
b cf. Jr 1, 18.
c cf. cp. 28, 28.
d cf. cp. 29, 28; Pro 27, 8.
a cf. Pro 20, 6.
b cp. 6, 9. — cf. Ps 54, 13-15.
c cp. 6, 9; Jb 19, 19.
d cp. 6, 8. — cf. Jb 19, 19.
e cp. 6, 10.
f cf. Pro 27, 10.
g cf. 2 Rg 17, 7.
h cf. Pro 16, 29; Jb 19,19.
i cf. Pro 20, 14.

sanum, iuvat temperantia (30-34); si infirmum, medicus, medicina et oratio ad Deum (38, 1-15); si defunctum, honorant obsequia et luctus, qui moderatus esse oportet (16-24); tertia demum versatur circa scien-

Non attendas his in omni consilio;
15 sed [l]cum viro sancto adsiduus esto,
quemcumque cognoveris observantem timorem Dei,
16 cuius anima est secundum animam tuam,
et qui, cum titubaveris in tenebris, [m]condolebit tibi.
17 [n]Cor boni consilii statue tecum;
non est enim tibi aliud pluris illo.
18 Anima viri sancti enuntiat aliquando vera
quam septem [o]circumspectores sedentes in excelso ad spe-
19 Et [p]in his omnibus deprecare Altissimum, [culandum.
ut dirigat in veritate viam tuam.
20 Ante omnia opera verbum verax praecedat te,
et [q]ante omnem actum consilium stabile.
21 Verbum nequam immutabit cor, [r]ex quo partes quattuor
bonum et malum, vita et mors; [oriuntur:
et [s]dominatrix illorum est adsidua lingua.
Est vir astutus multorum eruditor et [t]animae suae inutilis est.
22 Vir peritus multos erudivit et [u]animae suae suavis est.
23 [v]Qui sophistice loquitur odibilis est,
in omni re defraudabitur.
24 Non est illi data a Domino gratia,
omni enim sapientia defraudatus est.
25 Est sapiens animae suae sapiens,
et fructus sensus illius laudabilis:
26 [x]vir sapiens plebem suam erudit,
et fructus sensus illius fideles sunt;
27 vir sapiens implebitur benedictionibus,
et videntes illum laudabunt.
28 [y]Vita viri in numero dierum;
[z]dies autem Israël innumerabiles sunt.
29 [a]Sapiens in populo hereditabit honorem,
et [b]nomen illius erit vivens in aeternum.
30 Fili, in vita tua tenta animam tuam
et, si fuerit nequam, non des illi potestatem;
31 [c]non enim omnia omnibus expediunt,
et non omni animae omne genus placet.
32 [d]Noli avidus esse in omni epulatione
et non te effundas super omnem escam;
33 [e]in multis enim escis erit infirmitas,
et aviditas appropinquabit usque ad choleram.
34 [f]Propter crapulam multi obierunt;
qui autem abstinens est adiciet vitam.

38

1 [a]Honora medicum propter necessitatem,
etenim [b]illum creavit Altissimus;
2 a Deo est enim omnis medela,
et a rege accipiet donationem.
3 Disciplina medici exaltabit caput illius,
et in conspectu magnatorum collaudabitur.
4 [c]Altissimus creavit de terra medicamenta,
et vir prudens non abhorrebit illa.
5 [d]Nonne a ligno indulcata est aqua amara?
6 Ad agnitionem hominum virtus illorum;
et dedit hominibus scientiam Altissimus honorari in mi-
7 [e]In his curans mitigabit dolorem, [rabilibus suis.
et unguentarius faciet pigmenta suavitatis
et unctiones conficiet sanitatis,
et non consummabuntur opera eius;
8 pax enim Dei super faciem terrae.
9 Fili, in tua infirmitate ne despicias te ipsum,
sed [f]ora Dominum, et ipse curabit te.
10 [g]Averte a delicto et dirige manus
et [h]ab omni delicto munda cor tuum. [tionem
11 Da [i]suavitatem et memoriam [j]similaginis et impingua obla-
et da locum medico, 12 [k]etenim illum Dominus creavit;

l cf. cp. 6, 36; 8, 9; 9, 21; 39, 1,2.
m cf. cp. 7, 38.
17] *Ant. in fs. BMV. de cons.*
n cf. cp. 32, 27.
o cf. 2 Rg 13, 34; 18, 24; 4 Rg 9, 17.
p Tb 4, 20. — cf. Ps 24, 5.
q cp. 32, 24; Tb 4, 19.
r cp. 15, 18; Dt 30, 19. — cf. Pro 4, 23.
s Pro 18, 21; Mt 12, 37; Jc 3, 2.
t cf. Mt 23, 3; 1 Cor 9, 27. — v. Rm 2, 16-23.
u cp. 25, 12.
v cf. cp. 9, 25; 20, 5.
x Pro 15, 7. — cf. cp. 20, 32, 33.
y Ps 38, 6. — cf. cp. 41, 16; Jb 14, 5.
z cf. cp. 44, 13.
a Pro 3, 35.
b cp. 39, 13. — cf. Ps 110, 10; 111, 3.
c 1 Cor 6, 12; 10, 23.
d cp. 31, 20.
e cp. 31, 23, 25.
f cp. 31, 30. — cf. Ec 5, 11; Sap 8, 7.
a cf. Ac 28, 9, 10.
b vr. 12.
4] * *Catech. R. IV 16, 14.*
c Gn 1, 29; 9, 3. — cf. 4 Rg 20, 4-7; Ez 47, 12.
d Ex 15, 23-25; 4 Rg 2, 19-22.
e cf. Jr 8, 22; 46, 11; 51, 8.
f cf. Is 38, 2, 3.
g cf. Mt 9, 2; Jo 5, 14; 9, 2.
h cp. 35, 5. — cf. Ps 50, 4, 12.
i v. cp. 35, 8.
j cp. 35, 4. — v. Lv 2, 1, 2, 9.
k vr. 1.

tiarum et mechanicharum artium discrimen et usum (25-39). Post quae et post descriptam viam, qua homo ad sapientiam perveniat (39, 1-7) et fructus quos ex ipsa capessere valeat (8-16) auctor divinas perfectiones

et non discedat a te, quia opera eius sunt necessaria.
13 Est enim tempus quando in manus illorum incurras;
14 ipsi vero Dominum deprecabuntur, ut dirigat requiem
et sanitatem propter conversationem illorum. [eorum
15 [l]Qui delinquit in conspectu eius, qui fecit eum,
[m]incidet in manus medici.
16 Fili, [n]in mortuum produc lacrimas
et quasi dira passus incipe plorare
et [o]secundum iudicium contege corpus illius
et [o]non despicias sepulturam illius.
17 Propter delaturam autem amare fer luctum illius [p]uno die
et [q]consolare propter tristitiam
18 et [r]fac luctum secundum meritum eius
uno die vel duobus propter detractionem;
19 [s]a tristitia enim festinat mors et cooperit virtutem,
et [t]tristitia cordis flectit cervicem.
20 In abductione permanet tristitia,
et substantia inopis secundum cor eius.
21 [u]Ne dederis in tristitia cor tuum,
sed repelle eam a te et [v]memento novissimorum.
22 Noli oblivisci, [x]neque enim est conversio;
et huic nihil proderis et te ipsum pessimabis.
23 [y]Memor esto iudicii mei, sic enim erit et tuum:
[z]mihi heri, et tibi hodie.
24 [a]In requie mortui requiescere fac memoriam eius
et consolare illum in exitu spiritus sui.
25 [b]Sapientia scribae in tempore vacuitatis,
et qui minoratur actu sapientiam percipiet.
Qua sapientia replebitur 26 qui tenet aratrum,
et qui gloriatur in iaculo?
Stimulo boves agitat et conversatur in operibus eorum,
et enarratio eius in filiis taurorum;
27 cor suum dabit ad versandos sulcos
et vigilia eius in sagina vaccarum.
28 Sic omnis faber et architectus,
qui noctem tanquam diem transigit;
qui sculpit signacula sculptilia,
et adsiduitas eius variat picturam:
[c]cor suum dabit in similitudinem picturae
et vigilia sua perficiet opus. [opus ferri:
29 [d]Sic faber ferrarius sedens iuxta incudem et considerans
vapor ignis uret carnes eius,
et in calore fornacis concertatur;
30 vox mallei [e]innovat aurem eius,
et contra similitudinem vasis oculus eius.
31 Cor suum dabit in consummationem operum
et vigilia sua ornabit in perfectionem.
32 [f]Sic figulus sedens ad opus suum,
convertens pedibus suis rotam,
qui in sollicitudine positus est semper propter opus suum,
et in numero est omnis operatio eius.
33 In bracchio suo formabit lutum
et ante pedes suos curvabit virtutem suam;
34 cor suum dabit ut consummet linitionem,
et vigilia sua mundabit fornacem.
35 Omnes hi in manibus suis speraverunt,
et unusquisque in arte sua sapiens est;
36 sine his omnibus non aedificatur civitas,
37 et non inhabitabunt nec inambulabunt
et in ecclesiam non transilient,
38 super sellam iudicis non sedebunt
et testamentum iudicii non intelligent
[g]neque palam facient disciplinam et iudicium
et [h]in parabolis non invenientur;

l cf. Jb 4, 7-9.
m cf. Jo 5, 14.
n cp. 22, 10.
o Tb 2, 4; 12, 12.
p cf. cp. 22, 11.
q cf. 1 Th 4, 12.
r cp. 30, 25. — cf. Pro 15, 13; 17, 22.
s Pro 15, 13; 17, 22.
t Pro 12, 25; 15, 13. — cf. 2 Cor 7, 10.
u cp. 30, 22.
v cp. 7, 40; 18, 24. — cf. Is 47, 7.
x Jb 7, 9; Sap 2, 1. — cf. 2 Rg 12, 22.
y cp. 41, 5. — v. Gn 3, 19.
z cf. Jc 4, 13-15.
a v. 2 Rg 12, 20-23.
b cf. 1 Cor 1, 20.
c cf. Sap 14, 19.
d cf. Is 44, 12.
e (Sph 3, 17).
f v. Sap 15, 7; Jr 18, 3.
g cf. cp. 39, 11.
h cf. cp. 39, 2.

et praesertim potentiam, bonitatem et iustitiam, qua bona bonis, mala autem malis comparantur, enarrat (17-37) atque ad eas celebrandas omnes invitat (38-41). His autem perfectionibus hominum

39 sed creaturam aevi confirmabunt,
et deprecatio illorum in operatione artis,
accomodantes animam suam
et conquirentes in lege Altissimi.

39

1 [a]Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens
et [b]in prophetis vacabit,
2 [c]narrationem virorum nominatorum conservabit
et [d]in versutias parabolarum simul introibit,
3 [e]occulta proverbiorum exquiret
et [f]in absconditis parabolarum conversabitur,
4 [g]in medio magnatorum ministrabit
et in conspectu praesidis apparebit;
5 [h]in terram alienigenarum gentium pertransiet;
[i]bona enim et mala in hominibus tentabit.
6 Cor suum tradet [j]ad vigilandum diluculo ad Dominum qui fecit illum
et [l]in conspectu Altissimi deprecabitur,
7 aperiet os suum in oratione
et [m]pro delictis suis deprecabitur;
8 si enim Dominus magnus voluerit,
[n]spiritu intelligentiae replebit illum,
9 et ipse tanquam imbres mittet eloquia sapientiae suae
et in oratione confitebitur Domino,
10 et ipse diriget consilium eius et disciplinam
et [o]in absconditis suis consiliabitur;
11 [p]ipse palam faciet disciplinam doctrinae suae
et [q]in lege testamenti Domini gloriabitur;
12 [r]collaudabunt multi sapientiam eius,
et usque in saeculum non delebitur;
13 [s]non recedet memoria eius,
et [t]nomen eius requiretur a generatione in generationem.
14 Sapientiam eius enarrabunt gentes,
et laudem eius enuntiabit ecclesia.
15 Si permanserit, nomen derelinquet plus quam mille,
et, si requieverit, proderit illi.
16 Adhuc [u]consiliabor ut enarrem;
ut furore enim repletus sum.
17 In voce dicit: Obaudite me, divini fructus,
et [v]quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate,
18 quasi [x]libanus odorem suavitatis habete.
19 Florete flores [y]quasi lilium et date odorem
et frondete in gratiam et collaudate canticum
et benedicite Dominum in operibus suis,
20 date nomini eius magnificentiam
et confitemini illi in [z]voce labiorum vestrorum
et in canticis labiorum et citharis
et sic dicetis in confessione:
21 [a]Opera Domini universa bona valde:
22 [b]in verbo eius stetit aqua sicut congeries,
et in sermone oris illius sicut exceptoria aquarum;
23 quoniam in praecepto ipsius placor fit,
et non est minoratio in salute ipsius.
24 [c]Opera omnis carnis coram illo,
et [d]non est quidquam absconditum ab oculis eius;
25 a saeculo usque in saeculum respicit,
et nihil est mirabile in conspectu eius.
26 [e]Non est dicere: Quid est hoc? aut quid est istud?
omnia enim in tempore suo quaerentur.
27 Benedictio illius [f]quasi fluvius inundavit:
28 quomodo cataclysmus aridam inebriavit,
sic ira ipsius gentes, quae non exquisierunt eum, hereditabit.
29 Quomodo [g]convertit aquas in siccitatem et siccata est terra,
et [h]viae illius viis illorum directae sunt,
sic [i]peccatoribus offensiones in ira eius.
30 Bona bonis creata sunt ab initio,

a cf. Jb 12, 12.
1-14] LL. in cm. Doct.
b cp. 44, 3; 46, 1.
c cp. 8, 9. — cf. Zc 7, 7.
d cf. cp. 38, 38.
e cp. 6, 35. — cf. Ps 50, 8.
f Pro 1, 6. — cf. Sap 8, 8.
g v. cp. 11, 1.
h cf. cp. 34, 12.
i cf. Ec 1, 13; 7, 25.
j cf. cp. 32, 18.
6-14] L. in cm. Doct.
6] Cp. in cm. M. et Cf. — Ant. in fs. BMV. div. Past. Matris.
l Sap 7, 7; 8, 21; Jc 1, 5. — cf. cp. 1, 10.
m cf. cp. 1, 33; Sap 1, 4; Mt 5, 8.
n cp. 18, 29. — cf. Jc 1, 5.
o cf. cp. 4, 21; 14, 23; Ps 50, 8.
p cf. cp. 38, 38.
q cf. Jr 9, 24.
r vr. 12. — v. cp. 44, 15.
s cf. cp. 35, 9.
t cp. 37, 29; 44, 14.
u vr. 38.
17b] Ant. etc. in fs. ss. Ros. BMV.
v cp. 24, 18; 50, 8. — cf. Ps 1, 3.
x cf. cp. 24, 21.
19] Cm. et Cp. in fs. ss. Ros. BMV.
y cp. 50, 8; Os 14, 6.
(19)] Ant. in cm. Ap. et Mm. TP.
20] V. in fs. s. Vinc. a P. etc.
z Ps 98, 4-6; 146, 7.
a vr. 39. — v. Gn 1, 31; Ec 3, 11, Mr 7, 37; 1 Tm 4, 4.
b cf. Gn 1, 6-10; Ex 14, 22; Js 3, 13-16. — v. Ps 32, 7.
c cf. Heb 4, 13. — v. cp. 15, 20; 42, 20.
d Sap 1, 8.
e cf. Pro 16, 4; Is 29, 19; 45, 9; Rm 9, 20.
f cf. cp. 24, 35-37.
g Ex 14, 21; (Ps 106, 34; Jr 17, 6).
h Os 14, 10.
i cf. Ps 17, 27.

vitae aerumnas, quas peccatum in mundum induxit (40, 1-11), opponit adfirmans omnes quidem homines eas indiscriminatim sustinere, impios vero eisdem cruciari insuper et torqueri (12-16).

[j]sic nequissimis bona et mala.
31 [k]Initium necessariae rei vitae hominum aqua, ignis et fer-
sal, lac et panis similagineus et mel [rum,
et botrus uvae et oleum et vestimentum:
32 [l]haec omnia sanctis in bona,
sic et impiis et [m]peccatoribus in mala convertentur.
33 [n]Sunt spiritus qui ad vindictam creati sunt
et in furore suo confirmaverunt tormenta sua,
34 in tempore consummationis effundent virtutem
et [o]furorem eius, qui fecit illos, placabunt.
35 [p]Ignis, grando, [q]fames et [r]mors,
omnia haec ad vindictam creata sunt;
36 [s]bestiarum dentes et [t]scorpii et serpentes
et [u]romphaea vindicans [v]in exterminium impios.
37 In mandatis eius epulabuntur
et super terram in necessitatem praeparabuntur
et in temporibus suis [w]non praeterient verbum.
38 Propterea ab initio confirmatus sum
et consiliatus sum et [x]cogitavi et scripta dimisi.
39 [y]Omnia opera Domini bona,
et omne opus hora sua subministrabit;
40 [z]non est dicere: Hoc illo nequius est;
omnia enim in tempore suo comprobabuntur.
41 [a]Et nunc in omni corde et ore collaudate
et benedicite nomen Domini.

40

1 [a]Occupatio magna creata est omnibus hominibus.
et iugum grave super filios Adam,
a die exitus de ventre matris eorum
usque in diem sepulturae in [b]matrem omnium:
2 [c]cogitationes eorum et timores cordis,
adinventio exspectationis et dies finitionis;
3 [d]a residente super sedem gloriosam,
usque ad humiliatum in terra et cinere;
4 ab eo qui utitur hyacintho et portat coronam,
usque ad eum qui operitur lino crudo:
furor, zelus, tumultus, fluctuatio et timor mortis,
iracundia perseverans et contentio,
5 et in tempore refectionis in cubili
somnus noctis immutat scientiam eius.
6 Modicum tanquam nihil in requie,
[e]et ab eo in somnis, quasi in die respectus,
7 conturbatus est in visu cordis sui
tanquam qui evaserit in die belli;
in tempore salutis suae [f]exsurrexit
et admirans ad nullum timorem.
8 Cum [g]omni carne ab homine usque ad pecus,
et super peccatores [h]septuplum.
9 [i]Ad haec mors, sanguis, contentio et romphaea,
oppressiones, fames et contritio et flagella,
10 [j]super iniquos creata sunt haec omnia,
et propter illos factus est [l]cataclysmus.
11 [m]Omnia, quae de terra sunt, in terram convertentur,
et [n]omnes aquae in mare revertentur.
12 [o]Omne munus et iniquitas delebitur,
et fides in saeculum stabit.
13 Substantiae iniustorum [p]sicut fluvius siccabuntur
et sicut tonitruum magnum in pluvia [q]personabunt.
14 [r]In aperiendo manus suas laetabitur,
sic praevaricatores in consummatione tabescent.
15 [s]Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos,
et radices immundae super cacumen petrae sonant.
16 Super omnem aquam viriditas,
et ad oram fluminis ante omne faenum evelletur.
17 Gratia sicut [u]paradisus in benedictionibus,

j (cp. 40, 9, 10); Sap 16, 24.
k cf. cp. 29, 28; Pro 27, 27. — v. Sap. 5, 18.
l cf. Rm 8, 28; 1 Tm 4, 4.
m cf. Sap 14, 11; 16, 24.
n vr. 35; cp. 40, 9, 10. — cf. Ex 9, 23; Ps 10, 7; 148, 8; Jn 1, 4, 12.
o cf. Ez 5, 13.
p cf. Ex 9, 18, 24; Js 10, 11; Ps 17, 13; 77, 47; Sap 5, 22, 23; 16, 16.
q Dt 28, 20; 2 Rg 24, 13; Pro 10, 3.
r Lv 26, 25; Nm 14, 12; Dt 28, 21; Jr 29, 18; Ez 7, 15.
s Dt 32, 24; 3 Rg 13, 24; 26, 36; 4 Rg 2, 24; Sap 11, 18.
t Nm 21, 6; Dt 8, 15; Jdt 8, 25. — cf. cp. 26, 10.
u Ex 22, 24; Lv 26, 25, 33; Dt 32, 25; Sap 18, 16.
v cp. 40, 10.
w Ps 148, 8. — cf. Ps 147, 15-18.
x vr. 16.
y vr. 21; 1 Tm 4, 4. — cf. Ec 7, 15.
z cf. Ec 7, 11.
a v. vr. 20.
a Jb 5, 7; 7, 1; 14, 1; Ec 1, 3, 13; 2, 23.
b cf. vr. 11; cp. 17, 1; 41, 13; Sap 7, 1.
c cf. Sap 17, 11; Jb 15, 21; 18, 11.
d cf. Sap 7, 6. — v. Ex 11, 5.
e cf. cp. 34, 2, 3; Sap 18, 17.
f cf. Is 29, 8.
g cf. Gn 7, 23; Ex 9, 25.
h cp. 7, 3; Gn 4, 24; Ps 78, 12.
i cp. 39, 35, 36.
j (cp. 39, 30).
l Gn 6, 13; 7, 11.
m vr. 1; cp. 41, 13. — v. Gn 3, 19.
n Ec 1, 7.
o cp. 20, 31; Ex 23, 8.
p cf. Jb 6, 15.
q cf. Pro 10, 25.
r cf. Dt 15, 7, 8, 11; Ps 103, 28; 144, 16.
s cp. 23, 35; Sap 4, 3-5. — cf. Jb 18, 16.
t Jb 8, 12.
u vr. 28.

et [v]misericordia in saeculum permanet.
18 [x]Vita [y]sibi sufficientis operarii condulcabitur,
et in ea invenies thesaurum.
19 Filii et aedificatio civitatis confirmabit nomen,
et [z]super haec mulier immaculata computabitur.
20 [a]Vinum et musica laetificant cor,
et super utraque dilectio sapientiae.
21 [b]Tibiae et psalterium suavem faciunt melodiam.
et [c]super utraque lingua suavis.
22 Gratiam et speciem desiderabit oculus tuus,
et [d]super haec virides sationes.
23 Amicus et sodalis in tempore convenientes,
et [e]super utrosque mulier cum viro.
24 [f]Fratres in adiutorium in tempore tribulationis,
et [g]super eos misericordia liberabit.
25 Aurum et argentum est constitutio pedum,
et [h]super utrumque consilium beneplacitum.
26 [i]Facultates et virtutes exaltant cor,
et super haec timor Domini.
27 [j]Non est in timore Domini minoratio,
et non est in eo inquirere adiutorium.
28 [l]Timor Domini [m]sicut paradisus benedictionis,
et super omnem gloriam operuerunt illum.
29 [n]Fili, in tempore vitae tuae ne indigeas;
[o]melius est enim mori quam indigere.
30 [p]Vir respiciens in mensam alienam,
non est vita eius in cogitatione victus,
alit enim animam suam cibis alienis;
31 vir autem disciplinatus et eruditus custodiet se.
32 In ore imprudentis condulcabitur inopia.
et in ventre eius ignis ardebit.

41

1 O mors, [a]quam amara est memoria tua
homini pacem habenti in substantiis suis,
2 viro quieto et cuius viae directae sunt in omnibus
et adhuc valenti accipere cibum!
3 [b]O mors, bonum est iudicium tuum
homini indigenti et qui minoratur viribus,
4 [c]defecto aetate et cui de omnibus cura est
et incredibili [d]qui perdit patientiam.
5 Noli metuere iudicium mortis:
[e]memento quae ante te fuerunt et quae superventura [sunt tibi.
[f]Hoc iudicium a Domino omni carni,
6 et quid superveniet tibi in beneplacito Altissimi?
sive decem sive centum sive mille anni,
7 non est enim in inferno accusatio vitae.
8 [g]Filii abominationum fiunt filii peccatorum,
et qui conversantur secus domos impiorum;
9 filiorum peccatorum periet hereditas,
et cum semine illorum adsiduitas opprobrii.
10 [h]De patre impio queruntur filii,
quoniam propter illum sunt in opprobrio.
11 [i]Vae vobis, viri impii qui dereliquistis legem Domini altis- [simi!
12 [j]Et, si nati fueritis, in maledictione nascemini,
et, si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.
13 Omnia, [k]quae de terra sunt, in terram convertentur,
sic impii a maledicto in perditionem.
14 Luctus hominum in corpore ipsorum;
[l]nomen autem impiorum delebitur.
15 [m]Curam habe de bono nomine hoc enim magis permane- [bit tibi,
quam mille thesauri pretiosi et magni.
16 [n]Bonae vitae numerus dierum,
bonum autem nomen permanebit in aevum.
17 Disciplinam in pace conservate, filii;
[o]sapientia enim abscondita et thesaurus invisus,

v cf. Tb 12, 11.
x Pro 12, 11; 28, 19.
y cf. Ph 4, 11; 1 Tm 6, 6.
z cf. Pro 19, 14; 31, 30.
a Ps 103, 15. — cf. cp. 32, 5; 49, 2.
b cp. 31, 35; Pro 16, 24. — cf. Sap 19, 17.
c cf. Pro 12, 25; 16, 24.
d cf. Mt 6, 28, 29.
e cf. Pro 31, 10, 11.
f cf. Pro 17. 17.
g cp. 29, 15; Pro 16, 6; Ec 11, 1.
h Pro 11, 14.
i cf. Pro 10, 15; 18, 11.
j cp. 23, 37; 25, 14; Ps 33, 10.
l cp. 1, 11, 12; 19, 18; 21, 13; 40. 28. — v. Pro 9, 10.
m vr. 17.
n Lc 16, 3; 1 Tm 6, 6-8.
o cp. 30. 17; 41, 3; Pro 30, 8. — cf. Tb 3, 6; Jb 15, 23.
p cf. cp. 29, 29, 31.

a 1 Rg 15, 32. — cf. Ec 11, 7, 8; Lc 12, 19.
b cf. cp. 30, 17; 40, 29.
c cf. Ps 89, 10.
d cp. 2, 16.
e cp. 38, 23.
f cp. 40, 11; Ps 88. 49. — cf. Rm 5, 12.
g Sap 3, 12, 16-18.
h cp. 3, 13. — cf. Pro 17, 6.
i Dt 27, 26; 28, 15; Jr 11, 3.
j cf. Jb 20, 28, 29; Sap 12, 11.
k cf. cp. 40, 11. — v. Gn 3, 19.
l cp. 10, 20, 21; Ps 9, 7; Pro 10, 7; Sap 4, 19.
m cf. Pro 22, 1; Ec 7, 2.
n cf. cp. 37, 28.
o cp. 20, 32.

(15, 16), de varietate pudoris (17-20), de rebus quibus nobis erubescendum est (21-42, 1) et e contra de rebus quibus nullo modo est erubescendum (2-8), atque de mediis quibus a nobis pudor malus est arcendus

quae utilitas in utrisque?
18 [p]Melior est homo qui abscondit stultitiam suam,
quam homo qui abscondit sapientiam suam.
19 Veruntamen reveremini in his quae procedunt de ore meo:
20 [q]non est enim bonum omnem reverentiam observare,
et non omnia omnibus bene placent in fide.
21 Erubescite a patre et a matre de fornicatione
et a praesidente et a potente de mendacio,
22 a principe et a iudice de delicto,
a synagoga et plebe de iniquitate,
23 a socio et amico de iniustitia
et de loco in quo habitas, 24 de furto,
de veritate Dei et testamento;
de discubitu in panibus
et ab obfuscatione [r]dati et accepti;
25 a salutantibus de silentio,
a [s]respectu mulieris fornicariae,
et [t]ab aversione vultus cognati;
26 ne avertas faciem a proximo tuo,
et ab auferendo partem et non restituendo;
27 [u]ne respicias mulierem alieni viri
et ne scruteris ancillam eius
[v]neque steteris ad lectum eius;
28 [x]ab amicis de sermonibus improperii,
et, [y]cum dederis, ne improperes.
42 1 [a]Non duplices sermonem auditus
[b]de revelatione sermonis absconditi;
et [c]eris vere sine confusione,
et invenies gratiam in conspectu omnium hominum.
Ne pro his omnibus [d]confundaris
et ne accipias personam ut delinquas:
2 [f]de lege Altissimi et testamento
et de iudicio iustificare impium,
3 de verbo sociorum et viatorum
et de datione hereditatis amicorum,
4 [g]de aequalitate staterae et ponderum,
de adquisitione multorum et paucorum,
5 de corruptione emptionis et negotiatorum
et [h]de multa disciplina filiorum
et [i]servo pessimo latus sanguinare.
6 Super mulierem nequam bonum est signum.
7 Ubi manus multae sunt, claude
et quodcumque trades numera et appende,
[j]datum vero et acceptum omne describe;
8 de disciplina insensati et fatui
et [l]de senioribus qui iudicantur ab adulescentibus;
et eris eruditus in omnibus
et probabilis in conspectu omnium vivorum.
9 [m]Filia patris abscondita est vigilia,
et sollicitudo eius aufert somnum;
ne forte in adulescentia sua [n]adulta efficiatur,
et cum viro commorata odibilis fiat;
10 ne quando polluatur in virginitate sua
et in paternis suis gravida inveniatur;
ne forte cum viro commorata transgrediatur,
aut certe [o]sterilis efficiatur.
11 [p]Super filiam luxuriosam confirma custodiam,
ne quando [q]faciat te in opprobrium venire inimicis,
a detractione in civitate et obiectione plebis,
et confundat te in multitudine populi.
12 Omni homini noli intendere in specie
et [r]in medio mulierum noli commorari;
13 de vestimentis enim procedit tinea,
et a [s]muliere iniquitas viri.

p cp. 20, 33. — cf. cp. 13, 11.
q cf. cp. 4, 25, 27; 42, 1.
r cp. 42, 7.
s cp. 9, 8; 25, 28.
t cf. Is 58, 7.
u cp. 9, 8; Mt 5, 28.
v cf. cp. 9, 12.
x cp. 19, 7; 22, 25.
y cp. 18, 15; 20, 15. — cf. cp. 35, 11.
a cf. cp. 19, 7; Pro 17, 9.
1]*Of in fs. s. Jo. Nepom.*
b cp. 22, 27; 27, 17, 19, 24.
c cf. cp. 32, 14.
d cf. cp. 4, 25, 27; 41, 20.
e v. Pro 24, 23.
f cf. 1 Mc 1, 16.
g Pro 11, 1.
h cf. cp. 30, 1-13.
i cf. cp. 30, 25-30.
j cf. cp. 41, 24.
l cf. Dn 13, 5, 45, 61.
m cf. cp. 7, 26, 27.
n 1 Cor 7, 36.
o cf. Dt 7, 14; Jr 22, 30.
p (cp. 26, 13).
q cp. 22, 4.
r cp. 9, 5, 8. — cf. Jb 31, 1.
s cf. cp. 9, 9.

14 Melior est enim iniquitas viri, quam mulier [t]benefaciens,
et mulier confundens in opprobrium.
15 [u]Memor ero igitur operum Domini
et quae vidi adnuntiabo:
[v]in sermonibus Domini opera eius.
16 Sol illuminans per omnia respexit,
et gloria Domini plenum est opus eius.
17 [w]Nonne Dominus fecit sanctos
enarrare omnia mirabilia sua,
quae confirmavit Dominus omnipotens
stabiliri in gloria sua?
18 Abyssum et cor hominum [x]investigavit
et in astutia eorum excogitavit;
19 cognovit enim Dominus omnem scientiam
et inspexit in [y]signum aevi
[z]adnuntians quae praeterierunt et quae superventura sunt,
revelans vestigia occultorum.
20 [a]Non praeterit illum omnis cogitatus,
et [b]non abscondit se ab eo ullus sermo.
21 [c]Magnalia sapientiae suae decoravit,
qui est ante saeculum et usque in saeculum,
[d]neque adiectum est, 22 neque minuitur
et [e]non eget alicuius consilio.
23 [f]Quam desiderabilia omnia opera eius,
et [g]tanquam scintilla quae est considerare!
24 Omnia haec vivunt et manent in saeculum,
et [h]in omni necessitate omnia obaudiunt ei.
25 [i]Omnia duplicia unum contra unum,
et non fecit quidquam deesse;
26 uniuscuiusque confirmavit bona,
et [j]quis satiabitur videns gloriam eius?

43

1 Altitudinis firmamentum pulchritudo eius est,
species caeli in visione gloriae.
2 [a]Sol in adspectu adnuntians in exitu,
vas admirabile opus Excelsi.
3 [b]In meridiano exurit terram,
et in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere?
Fornacem custodiens in operibus ardoris,
4 tripliciter sol exurens montes, radios igneos exsuffians,
et refulgens radiis suis obcaecat oculos.
5 Magnus Dominus qui fecit illum,
et in sermonibus eius [c]festinavit iter:
6 et luna in omnibus in tempore suo,
ostensio temporis et [d]signum aevi.
7 [e]A luna signum diei festi,
luminare quod minuitur in consummatione:
8 mensis secundum nomen eius est,
crescens mirabiliter in consummatione.
9 Vas castrorum in excelsis,
in firmamento caeli resplendens gloriose.
10 [f]Species caeli gloria stellarum,
mundum illuminans in excelsis Dominus;
11 [g]in verbis sancti stabunt ad iudicium
et non deficient in vigiliis suis.
12 [h]Vide arcum et benedic eum qui fecit illum,
valde speciosus est in splendore suo:
13 gyravit caelum in circuitu gloriae suae,
manus Excelsi aperuerunt illum.
14 [i]Imperio suo acceleravit nivem,
et accelerat [j]coruscationes emittere iudicii sui;
15 propterea aperti sunt [l]thesauri,
et evolaverunt nebulae sicut aves;
16 in magnitudine sua posuit nubes,
et confracti sunt [m]lapides grandinis.

t cf. Pro 5, 3; 6, 24; 7, 21.
u v. Ps 76, 12.
15b, 16] *Int. (Pss 67, 95), in fss. ss. Laur. a Brund. et Jo. Leonardi.*
v cf. Gn 1, 3, 9, 11, 14, 26; Ps 32, 6, 9.
w cf. cp. 18, 2-4; 43, 29, 30.
x Pro 15, 11. — cf. Jr 17, 9. 10; Dn 2, 22. — v. Ps 138, 1 sqq.; Sap 1, 6-8.
y cf. cp. 43, 6.
z Is 46, 10. — cf. Is 41, 22.
a cf. Is 29, 15, 16.
b cp. 39, 24; Ps 138, 5. — v. Sap 1, 6-10.
c cf. cp. 16, 27.
d cp. 18, 5.
e Rm 11, 34, 35. — v. Is 40, 13.
f cf. Ps 103, 24.
g cf. Jb 26, 14.
h Ps 148, 8. — cf. cp. 16, 24; Bar 3, 35.
i cp. 33, 15.
j cf. Ps 16, 15.
a v. Ps 18, 6.
b cf. Ps 18, 7; Jc 1, 11.
c Ps 18, 6.
d cf. cp. 42, 19; Gn 1, 14; Bar 6, 59.
e Nm 28, 11; 1 Rg 20, 5, 24; Ps 80, 3 etc. — v. Lv 23, 5. 27, 34.
f cf. Ps 8, 4; Sap 13, 3
g cf. Bar 3, 34. 35.
h cp. 50, 8; Gn 9, 13.
i Jb 37, 6; Ps 147, 16.
j Jb 28, 26; 38, 25.
l Dt 28, 12; Jb 38, 22; Jr 10, 13; 51, 16.
m cf. Is 10, 11; Ez 38, 22.

et mari conspiciuntur (18-28), atque concludit ea tam mirabilia esse, ut, prout decet, ab hominibus praedicari nequeant (29-37).

2 **Hymnus Patrum seu laudes sapientiae ex patriarcharum exemplis depromptae (44, 1-50, 23).**

17 In conspectu eius [n]commovebuntur montes,
et in voluntate eius adspirabit [o]notus.
18 [p]Vox tonitrui eius verberabit terram,
[q]tempestas aquilonis et congregatio spiritus.
19 Et, sicut avis deponens ad sedendum, adspergit nivem,
et, [r]sicut locusta demergens, descensus eius;
20 pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus,
et super imbrem eius expavescet cor.
21 [s]Gelu sicut salem effundet super terram,
et, dum gelaverit, fiet tanquam cacumina tribuli.
22 [t]Frigidus ventus aquilo flavit,
et gelavit crystallus ab aqua;
super omnem congregationem aquarum requiescet,
et sicut lorica induet se aquis;
23 et devorabit montes et exuret desertum,
et exstinguet viride sicut igne.
24 Medicina omnium in festinatione nebulae,
et [u]ros obvians ab ardore venienti humilem efficiet eum.
25 In sermone eius siluit ventus
et cogitatione sua [v]placavit abyssum,
et plantavit in illa Dominus insulas.
26 [w]Qui navigant mare enarrent pericula eius,
et audientes auribus nostris admirabimur.
27 [x]Illic praeclara opera et mirabilia,
varia bestiarum genera et omnium pecorum et creatura [beluarum.
28 Propter ipsum confirmatus est itineris finis,
et [y]in sermone eius composita sunt omnia.
29 [z]Multa dicemus et [a]deficiemus in verbis,
consummatio autem sermonum: [b]Ipse est in omnibus.
30 Gloriantes ad quid valebimus?
[c]ipse enim Omnipotens super omnia opera sua.
31 [d]Terribilis Dominus et magnus vehementer,
et mirabilis potentia ipsius.
32 Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis;
supervalebit enim adhuc,
et admirabilis magnificentia eius;
33 benedicentes Dominum exaltate illum quantum potestis;
maior enim est omni laude.
34 Exaltantes eum replemini virtute;
ne laboretis, non enim comprehendetis.
35 [e]Quis videbit eum et [f]enarrabit?
et quis magnificabit eum, sicut est ab initio?
36 [g]Multa abscondita sunt maiora his,
[h]pauca enim vidimus operum eius.
37 [i]Omnia autem Dominus fecit
et pie agentibus dedit sapientiam.

44

1 Laudemus viros gloriosos,
et parentes nostros in generatione sua.
2 Multam gloriam fecit Dominus,
magnificentia sua a saeculo.
3 Dominantes in potestatibus suis homines magni
virtute et prudentia sua praediti,
nuntiantes [a]in prophetis dignitatem prophetarum
4 et imperantes in praesenti populo
et virtute prudentiae populis sanctissima verba;
5 [b]in peritia sua requirentes modos musicos
et narrantes carmina scripturarum;
6 homines divites in virtute, [c]pulchritudinis studium habentes,
pacificantes in domibus suis.
7 [d]Omnes isti in generationibus gentis suae gloriam adepti [sunt
et in diebus suis habentur in laudibus.
8 Qui de illis nati sunt reliquerunt nomen
narrandi laudes eorum.
9 [e]Et sunt quorum non est memoria:

n cf. Ps 28, 8; 103, 32.
o cf. Jb 37, 17.
p cf. Ps 28, 8.
q Jb 37, 9.
r cf. Ex 10, 4.
s cf. Ps 147, 17.
t Jb 37, 9, 10.
u v. Pro 19, 12.
v cf. Jb 38, 10.
w v. Ps 106, 23-27; Is 42, 10.
x Ps 68, 35; 103, 24-26.
y Ps 32, 6. — cf. Sap 1, 7; 12, 1; Col 1, 17
z cf. cp. 18, 2-4; 41, 17; Ps 105, 2.
a Ec 1, 8.
b v. Ac 17, 28.
c cf. Sap 13, 3, 4.
d Ps 47, 2; 95, 4; 144, 3; 146, 5.

33] *in hymn. « Lauda Sion... ».*

e cf. Jo 1, 18; 5, 37; 6, 46.
f Ps 105, 2.
g cf. cp. 16, 22.
h Jb 26, 14.
i v. Gn 1, 1.

1-15] LL. in cm. CP.
*1] * Catech. R. III 5, 8. — cf. ib. III 2 12. — Ant. in fs. s. Joachim.*

a cp. 39, 1.

b cf. cp. 47, 10-12; 3 Rg 4, 32; 1 Par 15, 9; 2 Par 7, 6; 35, 15; 1 Es 10, 24; 2 Es 12, 35; Eph 5, 19.
c cf. Ec 2, 4-6.
d cf. Pro 4, 8.

e Ab 16; Sap 2, 4.

[f]perierunt quasi qui non fuerint;
et nati sunt quasi non nati, et filii ipsorum cum ipsis.
10 Sed illi [g]viri misericordiae sunt,
quorum pietates non defuerunt;
11 [h]Cum semine eorum permanent bona,
12 hereditas sancta nepotes eorum,
et [i]in testamentis stetit semen eorum,
13 [j]et filii eorum propter illos usque in aeternum manent;
semen eorum et [k]gloria eorum non derelinquetur.
14 [l]Corpora ipsorum in pace sepulta sunt,
et nomen eorum vivit in generationem et generationem.
15 [m]Sapientiam ipsorum narrent populi,
et laudem eorum nuntiet ecclesia.
16 [n]Enoch placuit Deo et translatus est in paradisum,
ut det gentibus paenitentiam.
17 [o]Noë inventus est perfectus iustus
et in tempore iracundiae factus est reconciliatio
18 [p]ideo dimissum est reliquum terrae, cum factum est di-
19 [q]testamenta saeculi posita sunt apud illum, [luvium;
ne deleri possit diluvio omnis caro.
20 [r]Abraham magnus pater multidinis gentium,
et non est inventus similis illi in gloria,
qui conservavit legem Excelsi
et fuit in testamento cum illo.
21 [s]In carne eius stare fecit testamentum,
et [t]in tentatione inventus est fidelis;
22 [u]ideo iureiurando dedit illi gloriam in gente sua,
crescere illum [v]quasi terrae cumulum
23 et [x]ut stellas exaltare semen eius
et hereditare illos a mari usque ad mare
et [y]a flumine usque ad terminos terrae. [eius;
24 [z]Et in Isaac eodem modo fecit propter Abraham patrem
25 benedictionem omnium gentium dedit illi Dominus
et [a]testamentum confirmavit super caput Iacob.
26 Agnovit eum in benedictionibus suis et [b]dedit illi heredi-
et divisit illi partem [c]in tribubus duodecim [tatem
27 et conservavit illi homines misericordiae
[d]invenientes gratiam in oculis omnis carnis.

45

1 [a]Dilectus Deo et hominibus Moyses,
[b]cuius memoria in benedictione est:
2 similem illum fecit in gloria sanctorum
et magnificavit eum in timore inimicorum
et [c]in verbis suis monstra placavit;
3 [d]glorificavit illum in conspectu regum
et [e]iussit illi coram populo suo et [f]ostendit illi gloriam
4 in fide et [g]lenitate ipsius sanctum fecit illum [suam;
et elegit eum ex omni carne;
5 [h]audivit enim eum et vocem ipsius, et [i]induxit illum in nubem
6 et [j]dedit illi coram praecepta et [k]legem vitae et discipli-
[l]docere Iacob testamentum suum et iudicia sua Israël. [nae,
7 [m]Excelsum fecit Aaron fratrem eius
et similem sibi de tribu Levi:
8 statuit ei [n]testamentum aeternum
et [o]dedit illi sacerdotium gentis et beatificavit illum in
9 et circumcinxit eum zona gloriae [gloria
et induit eum [p]stolam gloriae
et coronavit eum in vasis virtutis.
10 [q]Circumpedes et [r]femoralia et [s]umerale posuit ei
et cinxit illum [t]tintinnabulis aureis plurimis in gyro
11 [u]dare sonitum in incessu suo,
auditum facere sonitum in templo
in memoriam filiis gentis suae.
12 [v]Stolam sanctam auro et hyacintho et purpura,
opus textile viri sapientis, i u d i c i o e t v e r i t a t e praediti:

f Sap 2, 2.
g Is 57, 1.
10-15] L. in oct. ss. Ap. Pt. et P.
10, 13] V. in fs. ss. 7 Fund.
h Pro 13, 22. — v. Ps 111, 2.
i cf. 4 Rg 23, 3.
j cf. cp. 36, 14-18.
k Pro 10, 7; Sap 4, 1. — cf. cp. 37, 28.
14] V. All. et Ant. in cm. Mm. etc. — Ant. in cons. eccl. — v. Is 65, 23.
l cf. Gn 15, 15; Sap 3, 3; Lc 2, 29.
m cp. 39, 12-14.
15] V. All. in fs. ss. 7 Fund.
15, 14] Int. (Ps 32) in cm. Mm. etc.
n Gn 5, 22, 24; Heb 11, 5. — cf. Sap 4, 10, 11.
ex 16-45, 30] L. et Cpp. etc. in cm. CP.
o Gn 6, 8, 9; 7, 1.
p 1 Pt 3, 20; 2 Pt 2, 5.
q Gn 9, 11, 19.
r 1 Mc 2, 52. — v. Gn 12, 2; 15, 5; 17, 4, 5.
s Gn 17, 10, 13.
t Gn 22, 1, 12; 1 Mc 2, 52; Gal 3, 9; Heb 11, 17.
u v. Gn 22, 16-18; 26, 3.
v (v. Gn 13, 16; Nm 23, 10).
x v. Gn 15, 15.
y Gn 15, 18; Ex 23, 31; Dt 11, 24; Js 1, 4. — cf. 3 Rg 4, 7, 25.
z v. Gn 26, 3-5.
25-45, 9] L. in vg. unius Ap.
a Gn 27, 28, 29; 28, 14.
b Gn 32, 8, 9.
c Gn 49, 28.
d Ex 11, 3.
a cf. Ex 33, 11; Nm 12, 7.
1-6] L. et Cp. in fs. s. Jos. et in cm. Ab.
b cf. cp. 46, 14; 1 Mc 3, 7.
c Ex 8, 31; 9, 33; 19, 18, 19.
3] R. in ord. ad recip. regem (P. R.).
d Sap 10, 16. — cf. Nm 32, 33.
e cf. Ex 6, 13; 19, 3-7; Dt 6, 1-9.
f Ex 33, 22, 23; 34, 6.
g Nm 12, 3, 7.
h Ex (19, 20;) 33, 11; Nm 12, 8.
i Ex 24, 18.
j v. Ex 33, 11; Dt 5, 4; 34, 10.
k v. Lv 18, 5. — cf. Dt 30, 19.
l cf. Dt 4, 1, 45.
m v. Ex 4, 14-16.
n cf. Ex 40, 13; Nm 25, 13.
o v. Ex 28, 1-3.
p cp. 50, 11.
q Ex 28, 2; Sap 18, 24.
r Ex 28, 42.
s Ex 28, 4.
t Ex 28, 33, 34.
u Ex 28, 35.
v Ex 28, 15-30.

(45, 1-6), Aaron eius fratrem pontificali decore et auctoritate clarum (7-27), et Phinees Eleazari filium et ideo Aaronis nepotem (28-31), Iosuem et Caleb, qui Deo oboedientes soli repromissionem adepti

13 torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis
in ligatura auri et opere lapidarii sculptis,
in memoriam secundum numerum tribuum Israël.
14 [x]Corona aurea super mitram eius
expressa [y]signo sanctitatis et gloria honoris,
opus virtutis et desideria oculorum ornata.
15 Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem.
16 Non est indutus illa alienigena aliquis,
sed tantum [z]filii ipsius soli et nepotes eius per omne
17 [a]Sacrificia ipsius consumpta sunt igne cotidie. [tempus.
18 [b]Complevit Moyses manus eius,
et unxit illum oleo sancto.
19 Factum est illi in testamentum aeternum et [d]semini eius,
fungi sacerdotio et habere laudem [sicut [e]dies caeli,
et [f]glorificare populum suum in nomine eius.
20 [g]Ipsum elegit ab omni vivente
offerre sacrificium Deo, incensum et bonum odorem,
in memoriam placare [h]pro populo suo;
21 et [i]dedit illi in praeceptis suis potestatem
in testamentis iudiciorum: [j]docere Iacob testimonia
et in lege sua lucem dare Israël.
22 Quia [k]contra illum steterunt alieni,
et propter invidiam circumdederunt illum
homines in deserto, qui erant cum Dathan et Abiron,
et congregatio Core in iracundia.
23 [l]Vidit Dominus Deus, et non placuit illi,
et consumpti sunt in impetu iracundiae.
24 Fecit illis monstra, et consumpsit illos in flamma ignis.
25 Et [m]addidit Aaron gloriam et dedit illi hereditatem
et [n]primitias frugum terrae divisit illi,
26 [o]panem ipsis in primis paravit in satietatem;
nam et [p]sacrificia Domini edent,
quae dedit illi et semini eius.
27 [q]Ceterum in terra gentes non hereditabit,
et pars non est illi in gente;
ipse est enim pars eius et hereditas.
28 [r]Phinees filius Eleazari tertius in gloria est,
imitando eum in timore Domini,
29 et stare in reverentia gentis;
in bonitate et alacritate animae suae placuit Deo pro
30 [s]Ideo statuit illi testamentum pacis, [Israël.
principem sanctorum et gentis suae,
ut [t]sit illi et semini eius sacerdotii dignitas in aeternum.
31 Et [u]testamentum David regi filio Iesse de tribu Iuda,
hereditas ipsi et semini eius:
ut daret sapientiam in cor nostrum,
iudicare gentem suam in iustitia,
ne abolerentur bona ipsorum;
et gloriam ipsorum in gentem eorum aeternam fecit.

46
1 [a]Fortis in bello Iesus Nave successor Moysi [b]in prophetis,
qui fuit magnus secundum nomen suum,
2 maximus [c]in salutem [d]electorum Dei,
expugnare insurgentes hostes,
ut consequeretur hereditatem Israël.
3 [e]Quam gloriam adeptus est [f]in tollendo manus suas
et iactando contra civitates romphaeas!
4 Quis ante illum sic restitit?
nam hostes ipse Dominus perduxit.
5 [g]An non in iracundia eius impeditus est sol,
et una dies facta est quasi duo?
6 [h]Invocavit Altissimum potentem
in oppugnando inimicos undique,
et [i]audivit illum magnus et sanctus Deus
in saxis grandinis virtutis valde fortis.

14] V. in Gr. in fs. BMV. Reg. SS. Omn.
x Sap 18, 24; Bar 5, 2. — v. Ex 28, 36-38.
y cf. Zc 14, 20.
14] Gr. etc. in fs. ss. spin. Cor.
z Ex 28, 45: 40, 12, 13.
a v. Ex 29, 38, 42; Nm 28, 4, 6.
b Nm 3, 3; Jd 17, 5, 12; 3 Rg 13, 33. — cf. Ex 29, 9, 24.
d Ex 40 12, 13; Nm 25, 13; Dt 18, 5.
e Ps 88, 30; Bar 1, 11. — cf. Dt 11, 21; Ps 101, 18.
f (v. Nm 6, 23-27).
g Nm 17, 5; 1 Rg 2, 28.
h Lv 16, 24.
i Dt 17, 9-11; 21, 5.
j Dt 33, 10. — v. Lv 10, 11; Ml 2, 7.
o v. Nm 16, 1, ss.
l v. Nm 16, 23-35.
m cf. Nm 17, 8.
n v. Nm 18, 11-13.
o v. Lv 7, 31, 32; 23, 20; Nm 6, 20.
p cf. 1 Cor 9, 13.
q Nm 18, 20; Dt 10, 9.
r cf. Nm 25, 11-13; Ps 105, 30; Ml 2, 4, 5; 1 Mc 2, 26, 54.
s 1 Mc 2, 54.
t cf. 3 Rg 2, 26, 35.
u v. 2 Rg 7, 12-16.
v Ps 71, 20; Ac 13, 22. — cf. Rt 4, 22.
a Ex 17, 9; Nm 27, 18; Dt 34, 9; 1 Mc 2, 55; Jo 12, 7 etc.
b cp. 39, 1. — cf. Dt 18, 15.
c cf. Mt 1, 21.
d (cp. 47, 24).
e v. Js 6-12.
f v. Js 8, 18-26.
g Js 10, 12-14.
h cf. vr. 19.
6] Of. etc. in fss. ss. Jo. a Cap. et Laur. a Brund.
i Js 10, 8-11.

sunt (46, 1-12); ex Iudicibus Samuelem Deo dilectum et ab hominibus probatum (13-23); sub aetate Regum Nathan et David (47, 1-13) necnon Salomonem potentia, sapientia et divitiis conspicuum, qui

7 Impetum fecit contra gentem hostilem
et [j]in descensu perdidit contrarios,
8 ut cognoscant gentes potentiam eius,
quia contra Deum pugnare non est facile.
Et [k]secutus est a tergo potentis,
9 et in diebus Moysi misericordiam fecit
ipse et [l]Caleb filius Iephone,
stare contra hostem et prohibere gentem a peccatis
et perfringere murmur malitiae.
10 Et ipsi duo constituti, a periculo liberati sunt
a numero [m]sescentorum milium peditum,
[n]inducere illos in hereditatem,
in terram [o]quae manat lac et mel.
11 [p]Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem,
et usque in senectutem permansit illi virtus;
ut ascenderet in excelsum terrae locum,
et semen ipsius obtinuit hereditatem,
12 ut viderent omnes filii Israël,
quia bonum est [q]obsequi sancto Deo.
13 Et iudices singuli suo nomine,
[r]quorum non est corruptum cor,
qui non aversi sunt a Domino,
14 ut [s]sit memoria illorum in benedictione,
et [t]ossa eorum pullulent de loco suo,
15 et nomen eorum permaneat in aeternum,
permanens ad filios illorum, sanctorum virorum gloria.
16 [u]Dilectus a Domino Deo suo Samuel
[v]propheta Domini [x]renovavit imperium
et [y]unxit principes in gente sua.
17 [z]In lege Domini congregationem iudicavit,
et [a]vidit Deus Iacob, et [b]in fide sua probatus est propheta
18 et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vidit Deum
19 Et [c]invocavit Dominum omnipotentem, [lucis.
in [d]oppugnando hostes circumstantes undique
in oblatione agni inviolati.
20 Et [e]intonuit de caelo Dominus
et in sonitu magno auditam fecit vocem suam, [thiim;
21 et [f]contrivit principes [g]Tyriorum et omnes duces Philis-
22 et ante tempus finis vitae suae et saeculi
[h]testimonium praebuit in conspectu Domini et christi;
pecunias et usque ad calceamenta ab omni carne non accepit,
et non accusavit illum homo; 23 et [i]post hoc dormivit
et [j]notum fecit regi et ostendit illi finem vitae suae
et exaltavit vocem suam de terra
in prophetia, delere impietatem gentis.

47 1 Post haec surrexit [a]Nathan propheta in diebus David,
2 et quasi [b]adeps separatus a carne,
[c]sic David a filiis Israël.
3 [d]Cum leonibus lusit quasi cum agnis
et in ursis similiter fecit sicut in agnis ovium.
In iuventute sua 4 [e]nunquid non occidit gigantem
et abstulit opprobrium de gente? [Goliae;
5 In tollendo manum saxo fundae deiecit exsultationem
6 nam [f]invocavit Dominum omnipotentem
et dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello
et exaltare cornu gentis suae.
7 [g]Sic in decem milibus glorificavit eum
et laudavit eum in benedictionibus Domini,
in offerendo illi coronam gloriae;
8 [h]contrivit enim inimicos undique,
et [i]exstirpavit Philisthiim contrarios usque in hodiernum
[j]contrivit cornu ipsorum usque in aeternum. [diem,
9 In omni opere dedit confessionem Sancto
et Excelso in verbo gloriae;

j Js 10, 7.
k Js 14, 8. 9.
l cf. 1 Mc 2, 56. — v. Nm 14, 6-9.
m v. Nm 1, 46.
n Nm 14, 38; 26, 65.
o Ex 3, 8.
p Js 14, 6-14.
q Js 14, 8, 9, 14.
r cf. Jd 2, 16.
s cf. cp. 45, 1; 1 Mc 3, 7.
t cp. 49, 12; Is 66, 44.
14. 15] V. et ant. in fs. ss. 7 Fund.
u cf. Jr 15, 1.
v Ac 13, 20.
x 1 Rg 11, 14.
y 1 Rg 10, 1; 16, 13.
z cf. 1 Rg 12, 3 sqq.
a 1 Rg 7, 10-17.
b 1 Rg 3, 19, 21.
c vr. 6; cp. 47, 6; Ps 98, 6.
d v. 1 Rg 7, 7.
e 1 Rg 7, 9, 20; 12, 18.
f 1 Rg 7, 13.
g cf. Ps 82, 8.
h v. 1 Rg 12, 3-5.
i 1 Rg 25, 1; 28, 3. — cf. cp. 48, 15.
j 1 Rg 28, 11-20.
a v. 2 Rg 7, 1-17; 12, 1-15.
b Lv 3, 3.
c v. 1 Rg 16, 11-13.
d v. 1 Rg 17, 34-36.
e v. 1 Rg 17, 49-51.
4b] v. 1 Rg 18, 7.
f cf. cp. 46, 6, 19.
g 1 Rg 18, 7.
h v. 2 Rg 5, 6-10, 17, 25; 8, 1-14; 10, 7, 19.
i cf. 2 Rg 8, 1.
j cf. Dn 8, 8.
9, 10] Ant. in fs. s. Vinc. a P.

tamen amore mulierum captum in posteros suos indignationem Dei concitavit (14-25); ideo Roboam eius filius ob insipientiam suam, una cum Ieroboamo, qui peccare fecit Israël, vituperatur (26-31). Laudat

10 [k]de omni corde suo laudavit Dominum
et dilexit Deum, qui fecit illum
et dedit illi contra inimicos potentiam.
11 [l]Et stare fecit cantores contra altare
et in sono eorum dulces fecit modos
12 et dedit in celebrationibus decus
et ornavit tempora usque ad consummationem vitae,
ut laudarent nomen sanctum Domini
et amplificarent mane Dei sanctitatem.
13 [m]Dominus purgavit peccata ipsius
et [n]exaltavit in aeternum cornu eius
et [o]dedit illi testamentum regni et sedem gloriae in Israël.
14 [p]Post ipsum surrexit [q]filius sensatus,
et [r]propter illum deiecit omnem potentiam inimicorum.
15 [s]Salomon imperavit in diebus pacis,
cui subiecit Deus omnes hostes,
[t]ut conderet domum in nomine suo
et pararet sanctitatem in [u]sempiternum.
[v]Quemadmodum eruditus es in iuventute tua
16 et [x]impletus es quasi flumen sapientia,
et terram retexit anima tua,
17 et replesti in [y]comparationibus aenigmata!
[z]Ad insulas longe divulgatum est nomen tuum,
et [a]dilectus es in pace tua.
18 [b]In cantilenis et proverbiis et comparationibus
et interpretationibus miratae sunt terrae,
19 et in nomine Domini Dei, cui est cognomen Deus Israël,
20 [c]collegisti quasi aurichalcum aurum
et ut plumbum complesti argentum.
21 Et [d]inclinasti femora tua mulieribus,
potestatem habuisti in corpore tuo;
22 dedisti maculam in gloria tua et profanasti semen tuum,
[e]inducere iracundiam ad liberos tuos
et incitari stultitiam tuam,
23 ut [f]faceres imperium bipartitum,
et ex Ephraim imperare imperium durum.
24 [g]Deus autem non derelinquet misericordiam suam
et non corrumpet nec delebit opera sua,
[h]neque perdet a stirpe nepotes [i]electi sui
et semen eius, qui diligit Dominum, non corrumpet;
25 dedit autem reliquum Iacob et David de ipsa stirpe.
26 Et [j]finem habuit Salomon cum patribus suis,
27 et dereliquit post se de semine suo,
gentis stultitiam 28 [l]et imminutum a prudentia,
Roboam, qui avertit gentem consilio suo,
29 et Ieroboam filium Nabat, [m]qui peccare fecit Israël
et dedit viam peccandi Ephraim.
Et plurima redundaverunt peccata ipsorum:
30 valde [n]averterunt illos a terra sua.
31 Et quaesivit omnes nequitias,
usque dum perveniret ad illos defensio,
et ab omnibus peccatis liberavit eos.

48

1 Et [a]surrexit Elias propheta quasi ignis,
et verbum ipsius quasi facula ardebat.
2 [b]Qui induxit in illos famem,
et irritantes illum invidia sua [c]pauci facti sunt;
non enim poterant sustinere praecepta Domini.
3 [d]Verbo Domini continuit caelum et [e]deiecit de caelo ignem [ter.
4 Sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis.
Et quis potest similiter sic gloriari tibi?
5 [f]qui sustulisti mortuum ab inferis,
de sorte mortis in verbo Domini Dei;
6 [g]qui deiecisti reges ad perniciem
et confregisti facile potentiam ipsorum

k cf. cp. 44, 5. — v. 2 Rg 23, 1, 7.
l cp. 50, 20; 1 Par 16, 4; 23, 30-32; 25, 1-7.
12] *v. vr. 9.*
m 2 Rg 12, 13.
n Ps 88, 25.
o 2 Rg 7, 12-16; Ps 17, 51; 88, 27 ss.
p 3 Rg 2, 12.
q 3 Rg 5, 7. — cf. 3 Rg 3, 12; 4, 31.
r cf. 3 Rg 11, 12, 13; 4 Rg 19, 34.
s 3 Rg 4, 24, 25; 5, 4.
t v. 3 Rg 5, 5.
u 3 Rg 9, 3.
v 3 Rg 4, 29, 30. — cf. Sap 8, 10.
x cf. cp. 24, 35-27. — cf. Pro 18, 4.
y (cf. cp. 39, 3).
z 3 Rg 4, 34; 10, 1. — cf. Is 16, 29.
a (2 Rg 12, 25). — cf. 1 Rg 10, 8.
b v. 3 Rg 4, 31, 34.
c 3 Rg 10, 22, 27. — cf. Sap 7, 9; Bar 3, 30.
d 3 Rg 11, 1-13. — cf. Pro 31, 3.
e cf. Sap 3, 16-18.
f 3 Rg 12, 15-17. — v. 3 Rg 11, 31.
g 2 Rg 7, 15; Ps 88, 34-38.
h 3 Rg 11, 13.
i Ps 88, 20.
j 3 Rg 11, 43.
l 3 Rg 12, 6-16. — cf. cp. 10, 3.
m 3 Rg 12. 28-30.
n 4 Rg 17, 6-8, 18.

1] *V. All. in fs. b. Jo. M. Vianney.*
a Ml 4, 5; 1 Mc 2, 58.
b 3 Rg 17, 1; Jc 5, 17.
c 3 Rg 18, 40 (?).
d v. 3 Rg 17, 1; Lc 4, 25.
e 3 Rg 18, 38; 4 Rg 1, 10, 12.
f 3 Rg 17, 21, 22.
g v. 3 Rg 21, 19, 21; 2 Par 21, 12-15.

vero Eliam zelo aestuantem (48, 1-12), Eliseum duplici Eliae spiritu repletum (13-18), Ezechiam regem cum Isaia propheta, qui tempore Sennacherib floruere (19-28), pariter Iosiam regem et Ieremiam, qui

et [h]gloriosos de lecto suo,
7 [i]qui audis in Sina iudicium
et in Horeb iudicia defensionis,
8 [j]qui ungis reges ad paenitentiam
et prophetas facis successores post te,
9 [k]qui receptus es in turbine ignis,
in curru equorum igneorum;
10 qui scriptus es in iudiciis temporum
lenire iracundiam Domini,
[l]conciliare cor patris ad filium
et [m]restituere tribus Iacob?
11 Beati sunt qui te viderunt et in amicitia tua decorati sunt!
12 Nam nos vita vivimus tantum,
post mortem autem non erit tale nomen nostrum.
13 Elias quidem [k]in turbine tectus est,
et [n]in Eliseo completus est spiritus eius:
in diebus suis [o]non pertimuit principem,
et potentia nemo vicit illum.
14 Nec superavit illum verbum aliquod,
et [p]mortuum prophetavit corpus eius:
15 in vita sua fecit monstra
et in morte mirabilia operatus est.
16 [q]In omnibus istis non paenituit populus,
et non recesserunt a peccatis suis,
usque dum [r]eiecti sunt de terra sua
et [s]dispersi sunt in omnem terram,
17 et [t]relicta est gens perpauca, et princeps in domo Da-
18 Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo, [vid.
alii autem multa commiserunt peccata.
19 Ezechias [u]munivit civitatem suam
et [v]induxit in medium ipsius aquam
et fodit ferro rupem et aedificavit ad aquam puteum.
20 [y]In diebus ipsius ascendit Sennacherib
et misit Rabsacen et sustulit manum suam contra illos
et extulit manum suam in Sion
et [z]superbus factus est potentia sua.
21 [a]Tunc mota sunt corda et manus ipsorum,
et [b]doluerunt quasi parturientes mulieres
22 [c]et invocaverunt Dominum misericordem
et expandentes manus suas extulerunt ad caelum,
et sanctus Dominus Deus audivit cito vocem ipsorum:
23 [d]non est commemoratus peccatorum illorum
neque dedit illos inimicis suis,
sed purgavit eos in manu Isaiae sancti prophetae.
24 [e]Deiecit castra Assyriorum et contrivit illos angelus Do-
25 [f]nam fecit Ezechias quod placuit Deo, [mini;
et fortiter ivit in via David patris sui,
quam mandavit illi Isaias propheta
magnus et fidelis in conspectu Dei.
26 [g]In diebus ipsius retro rediit sol, et addidit regi vitam,
27 spiritu magno vidit ultima,
et [h]consolatus est lugentes in Sion.
Usque in sempiternum 28 [i]ostendit futura
et abscondita antequam evenirent.

49

1 Memoria [a]Iosiae [b]in compositionem odoris
facta opus pigmentarii.
2 In omni ore [c]quasi mel indulcabitur eius memoria
et [d]ut musica in convivio vini.
3 [e]Ipse est directus divinitus in paenitentiam gentis
et [f]tulit abominationes impietatis
4 et [g]gubernavit ad Dominum cor ipsius
et in diebus peccatorum corroboravit pietatem.
5 Praeter David et Ezechiam et Iosiam,
[h]omnes peccatum commiserunt;

h 4 Rg 1, 4, 16, 17; 2 Par 21, 15, 19.
i v. 3 Rg 19, 8-18.
j 3 Rg 19, 15, 16, 19.
k 4 Rg 2, 11; 2 Mc 2, 58.
l Ml 4, 6; Lc 1, 17.
10 b] Ant. in fs. s. Elis. reg. P.
m cf. cp. 36, 13; Mt 19, 28.
n 4 Rg 2, 9, 15.
o 4 Rg 3, 13, 14; 6, 16.
p 4 Rg 13, 21. — cf. cp 49, 18.
q v. 2 Par 36, 15, 16,
r 4 Rg 15, 29; 18, 11, 12.
s cf. Jo 7, 35; Jc 1, 1; 1 Pt 1, 1.
t Is 1, 9; Rm 9, 29.
u 2 Par 32, 5. — cf. Is 22, 10.
v 4 Rg 20, 20; 2 Par 32, 30. — cf. Nh 3, 14.
x Is 22, 11 (?).
y 4 Rg 18, 13, 17; Is 36, 1, 2.
z cf. 4 Rg 18, 23, 24; Is 36, 8, 9.
a 4 Rg 19, 1-3.
b v. Is 13, 8.
c v. 4 Rg 19, 15-20; Is 37, 15.
d Is 37, 22-35.
e 4 Rg 19, 35; Tb 1, 21; Is 37, 36; 1 Mc 7, 41; 2 Mc 8, 19.
f 4 Rg 18, 3-7; 2 Par 29, 2; Is 38, 3.
g 4 Rg 20, 10, 11; Is 38, 8.
h v. Is 40, 1; 61, 2.
i Is 42, 9; 46, 10; 48, 5.
a 4 Rg 22, 1, 2; 2 Par 34, 1, 2.
b cf. Ex 30, 34, 35.
c cf. Ps 18, 11; 118, 103.
d cp. 32, 7. — cf. cp. 40, 20, 21.
e v. 4 Rg 23, 3; 2 Par 34, 31-33.
f 4 Rg 23, 4-8; 2 Par 34, 3, 7, 33.
3, 4] V. All. in fss. s. Alph. de L., et b. Jo. M. Vianney.
g 4 Rg 23, 23.
cf. 3 Rg 15, 11; 22, 43; 4 Rg 12, 2; 2 Par 19, 3.

urbis excidium praedixit et lamentatus est (49, 1-9); similiter laudantur Ezechiel cum 12 prophetis minoribus, Zorobabel cum Iesu et Nehemia (10-15), quibus tamen praestare dicuntur Henoch, Ioseph, Seth,

i cf. 4 Rg 16, 7.
j cf. 4 Rg 25, 11; 2 Par 36, 19.
k Jr 21, 10; 34, 2; 37, 8; 38, 23.
l Jr 37, 14; 38, 6.
m Jr 1, 5. — cf. Gal 1, 15.
n Jr 1, 10; 2 Cor 10, 4.
o Ez 1, 1, 4, 15.
p Ez 13, 11; 38, 9, 22.
q cf. Ez 34, 12; 36, 8-12.
r cp. 46, 14; Is 66, 14.
s 1 Par 3, 19; 1 Es 3, 2; Ag 1, 12, 2, 2.
t Ag 2, 24. — cf. Cn 8, 6; Jr 22, 24.
u v. 1 Es 3, 8-11.
v Ag 2, 7-10.
x 2 Es 1, 1; 10, 1.
y 2 Ez 3, 1-31. — cf. 2 Es 2, 17; 7, 1.
z v. Gn 5, 24.
a Gn 41, 42-45.
b cf. Gn 37, 5.
c cf. Gn 42, 1 ss.
d Gn 50, 24; Ez 13, 19; Js 24, 32.
e cf. cp. 48, 14; 4 Rg 13, 21.
f Gn 4, 25; 6, 1.
g Gn 5, 32.
h v. Gn 1, 26.
1] *Cm. in fs. s. Alph. de L.*
a 1 Mc 12, 7, (?).
b cf. Ap 2, 28; 21, 16.
6, 8] *Ant. in fs. s. Elis. reg. P.*
c cf. 2 Rg 23, 4.
d cp. 43, 12; Gn 9, 14.
e cp. 24, 18; 39, 17.
8] *R. in fs. app. BMV. Imm. etc.*
f cp. 39, 19; Os 14, 6.
g cf. cp. 24, 21.
·] *v. vr. 1.*
h Lv 16, 12, 13.
i cp. 24, 19; Jr 11, 16.
j cp. 24, 17.
l cf. cp. 45, 9. — v. Sap 18, 24.
m cp. 24, 17; Ps 91, 13, 14.

6 nam relinquerunt legem Altissimi reges Iuda
et contempserunt timorem Dei;
7 [i]dederunt enim regnum suum aliis
et gloriam suam alienigenae genti,
8 [j]incenderunt electam sanctitatis civitatem,
et desertas fecerunt vias ipsius [k]in manu Ieremiae;
9 nam [l]male tractaverunt illum,
[m]qui a ventre matris consecratus est propheta
[n]evertere et eruere et perdere
et iterum aedificare et renovare.
10 [o]Ezechiel, qui vidit conspectum gloriae,
quam ostendit illi in curru cherubim;
11 nam commemoratus est [p]inimicorum in imbre
[q]benefacere illis qui ostenderunt rectas vias.
12 Et [r]duodecim prophetarum ossa pullulent de loco suo;
nam corroboraverunt Iacob
et redemerunt se in fide virtutis.
13 Quomodo amplificemus [s]Zorobabel?
nam et [t]ipse quasi signum in dextera manu;
14 sic et Iesum filium Iosedec,
[u]qui in diebus suis aedificaverunt domum
et exaltaverunt templum sanctum Domino
[v]paratum in gloriam sempiternam.
15 Et [x]Nehemias in memoriam multi temporis,
[y]qui erexit nobis muros eversos et stare fecit portas et
qui erexit domos nostras. [seras,
16 Nemo natus est in terra qualis [z]Henoch,
nam et ipse receptus est a terra,
17 [a]neque ut Ioseph, qui natus est homo [b]princeps fratrum,
[c]firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi;
18 [d]et ossa ipsius visitata sunt et [e]post mortem propheta-
19 [f]Seth et [g]Sem apud homines gloriam adepti sunt, [verunt.
et [h]super omnem animam in origine Adam.

50

1 Simon [a]Oniae filius sacerdos magnus,
qui in vita sua suffulsit domum
et in diebus suis corroboravit templum.
2 Templi etiam altitudo ab ipso fundata est,
duplex aedificatio, et excelsi parietes templi.
3 In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum
et quasi mare adimpleti sunt supra modum.
4 Qui curavit gentem suam et liberavit eam a perditione,
5 qui praevaluit amplificare civitatem,
qui adeptus est gloriam in conversatione gentis
et ingressum domus et atrii amplificavit.
6 [b]Quasi stella matutina in medio nebulae
et quasi luna plena in diebus suis lucet
7 et [c]quasi sol refulgens, sic ille effulsit in templo Dei;
8 quasi [d]arcus refulgens inter nebulas gloriae
et [e]quasi flos rosarum in diebus vernis
et [f]quasi lilia, quae sunt in transitu aquae,
et [g]quasi tus redolens in diebus aestatis,
9 quasi ignis effulgens, et [h]tus ardens in igne;
10 quasi vas auri solidum ornatum omni lapide pretioso,
11 [i]quasi oliva pullulans et [j]cupressus in altitudinem se extol-
in accipiendo ipsum [l]stolam gloriae [lens,
et vestiri eum in consummationem virtutis,
12 in ascensu altaris sancti gloriam dedit sanctitatis amictum;
13 in accipiendo autem partes de manu sacerdotum
et ipse stans iuxta aram, et circa illum corona fratrum:
[m]quasi plantatio cedri in monte Libano,
14 sic circa illum steterunt quasi rami palmae
et omnes filii Aaron in gloria sua,
15 oblatio autem Domini in manibus ipsorum
coram omni synagoga Israël,

et consummatione fungens in ara amplificare oblationem
16 porrexit manum suam in libatione [excelsi regis,
et [n]libavit de [o]sanguine uvae,
17 [p]effudit in fundamento altaris
[q]odorem divinum excelso principi.
18 Tunc exclamaverunt filii Aaron,
[r]in tubis [t]productilibus sonuerunt
et [s]auditam fecerunt vocem magnam in memoriam coram
19 Tunc omnis populus simul properaverunt [Deo.
et ceciderunt in faciem super terram
adorare Dominum Deum suum
et dare preces omnipotenti Deo excelso;
20 [u]et amplificaverunt psallentes in vocibus suis,
et in magna domo auctus est sonus suavitatis plenus;
21 et rogavit populus Dominum excelsum in prece,
usque dum perfectus est honor Domini, et munus suum
22 Tunc descendens manus suas extulit [perfecerunt.
in omnem congregationem filiorum Israël,
[v]dare gloriam Deo a labiis suis, et in nomine ipsius glo-
23 et iteravit orationem suam [riari;
volens ostendere virtutem Dei.
24 Et nunc orate Deum omnium,
[x]qui magna fecit in omni terra,
[y]qui auxit dies nostros a ventre matris nostrae
et fecit nobiscum secundum suam misericordiam.
25 Det nobis iucunditatem cordis [ternos;
et fieri pacem in diebus nostris in Israël per dies sempi-
26 credere Israël nobiscum esse Dei misericordiam,
ut liberet nos in diebus suis.
27 Duas gentes odit anima mea,
tertia autem non est gens quam oderim:
28 [z]qui sedent in [a]monte Seir et [b]Philisthiim
et [c]stultus populus qui habitat in [d]Sichimis.
29 Doctrinam sapientiae et disciplinae
scripsit in codice isto Iesus filius Sirach ierosolymita,
[e]qui renovavit sapientiam de corde suo.
30 [f]Beatus qui in istis versatur bonis;
qui ponit illa in corde suo sapiens erit semper;
31 si enim haec fecerit, ad omnia valebit,
quia [g]lux Dei vestigium eius est.
51 [a]Oratio Iesu filii Sirach.
[b]Confitebor tibi, Domine rex,
et collaudabo te Deum salvatorem meum.
2 Confitebor nomini tuo,
[c]quoniam adiutor et protector factus es mihi
3 [d]et liberasti corpus meum a perditione, [e]a laqueo linguae
et a labiis operantium mendacium, [iniquae
et in conspectu adstantium factus es mihi adiutor
4 et liberasti me, [f]secundum multitudinem misericordiae no-
a [g]rugientibus praeparatis ad escam, [minis tui,
5 de manibus quaerentium animam meam
et de portis tribulationum, quae circumdederunt me,
6 [h]a pressura flammae, quae circumdedit me,
et in medio ignis non sum aestuatus;
7 [i]de altitudine ventris inferi
et [j]a lingua coinquinata et a verbo mendacii,
a rege iniquo et a lingua iniusta.
8 Laudabit usque ad mortem anima mea Dominum,
9 et [l]vita mea appropinquans erat in inferno deorsum.
10 [m]Circumdederunt me undique, et [n]non erat qui adiuvaret,
[o]respiciens eram ad adiutorium hominum, et non erat.
11 Memoratus sum misericordiae tuae, Domine,
et operationis tuae quae a saeculo sunt,
12 quoniam eruis [p]sustinentes te, Domine,

n Nm 15, 5; 28, 7.
o Gn 49, 11; Dt 32, 14; 1 Mc 6,34.
p cf. Ex 29, 12; Lv 8, 15.
q cf. Nm 15, 7. — v. cp. 35, 8.
r Nm 10, 10; 2 Par 7, 6.
s Nm 10, 2.
t cf. 1 Par 16, 4.
u cp. 47, 11.
v cf. cp. 36, 19. — v. Nm 6, 22-26.
x Ps 71, 18; Jl 2, 21.
y v. Ps 21, 10, 11; 70, 6.
25] in cmm. de pace ad ll. et ad vsp.
z Ps 136, 8 (?).
a Dt 2, 12. — cf. Ez 35, 2 ss.
b cf. 2 Es 13, 23-25. — v. Ez 25, 15-17.
c 4 Rg 17, 24. — v. Jo 4, 20, 22.
d Gn 12, 6; 36, 8, 9; Jd 9, 7; 3 Rg 12, 25 etc.
e (v. cp. 18, 29).
f cf. Ap 1, 3.
g cf. Is 2, 5.
a cf. Dt 32, 1 sqq.; 2 Rg 22, 2 sqq. etc.
b Ps 137, 1, 2.
1-17] L. et LL. in fs. s. Laur. M. et in cm. Sctar.
c Ps 27, 7; 39, 18.
2 b] V. in fs. Patr. s. Joseph.
3] v. Lc 1, 54.
d vr. 16; Ps 56, 4, 5.
e vr. 7; Ps 90, 3; 119, 2.
f cf. Ps 68, 14.
g Ps 21, 14; 12, 3, 6.
h Ps 16, 3; 65, 10-12. — cf. Dn 3, 50.
i Jn 2, 3.
j vr. 3; Ps 5, 7.
l Ps 87, 4; 93, 17; 106, 18.
m Ps 117, 10-12.
n Ps 21, 12; 106, 12.
o Ps 141, 5. — cf. Ps 68, 21.
12] v. Tb 3, 13.
p cp. 36, 18. — cf. cp. 2, 11, 12.

agant atque serviant (24-31); ipse autem Deum celebrat a quo ex multis tribulationibus liberatus est (51, 1-17), suoque studio ad sapientiam adsequendam descripto, ut omnes similiter faciant invitat (18-38).

et liberas eos de manibus gentium.
13 Exaltasti super terram habitationem meam,
et pro morte defluente deprecatus sum.
14 Invocavi Dominum [q]patrem Domini mei,
ut [r]non derelinquat me in die tribulationis meae
et in tempore superborum sine adiutorio.
15 Laudabo nomen tuum adsidue
et collaudabo illud in confessione,
et exaudita est oratio mea,
16 [s]et liberasti me de perditione
et eripuisti me de tempore iniquo;
17 propterea confitebor et laudem dicam tibi
et benedicam nomini Domini.

18 Cum adhuc iunior essem, [t]priusquam oberrarem,
[u]quaesivi sapientiam palam in oratione mea:
19 [v]ante templum postulabam pro illa
et usque in novissimis inquiram eam,
et effloruit tanquam praecox uva.
20 Laetatum est cor meum in ea,
ambulavit pes meus iter rectum,
a iuventute mea investigabam eam.
21 Inclinavi modice aurem meam et excepi illam,
22 multam inveni in meipso sapientiam et multum pro-
23 danti mihi sapientiam dabo gloriam. [feci in ea:
24 Consiliatus sum enim ut facerem illam,
zelatus sum bonum et non confundar.
25 Colluctata est anima mea in illa,
et in faciendo eam confirmatus sum;
26 manus meas extendi in altum et insipientiam eius luxi;
27 animam meam direxi ad illam,
et in agnitione inveni eam,
28 possedi cum ipsa cor ab initio,
[x]propter hoc non derelinquar;
29 venter meus conturbatus est quaerendo illam,
propterea bonam possidebo possessionem.
30 [y]Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam,
et in ipsa laudabo eum.
31 [z]Appropiate ad me, indocti,
et congregate vos in domum disciplinae.
32 Quid adhuc retardatis? et quid dicitis in his?
[a]Animae vestrae sitiunt vehementer.
33 Aperui os meum et locutus sum:
Comparate vobis sine argento
34 [b]et collum vestrum subicite iugo,
et suscipiat anima vestra disciplinam;
[c]in proximo est enim invenire eam.
35 Videte oculis vestris, quia [d]modicum laboravi
et inveni mihi multam requiem.
36 [e]Adsumite disciplinam in multo numero argenti
et [f]copiosum aurum possidete in ea;
37 laetetur anima vestra in misericordia eius,
et non confundemini in laude ipsius;
38 [g]operamini opus vestrum ante tempus,
et [h]dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

13] Ant. in fs. transl. alm. Domus L.
13, 14] Cp. in cm. Virg. M.
q cf. Ps 2, 7; 109, 1. — v. cp. 23, 1, 4.
r cf. cp. 2, 13.
14] V. in fs. Patr. s. Jos.
15] R. in fs. ss. nom. J.
s vr. 3.
16, 17] Gr. in fs. s. Marg. de C.
17-25] L. in fs. s. Ioh. Berchm.
t cp. 34, 12.
u cf. 3 Rg 3, 6-9; Sap 7, 7.
v Ps 5, 8; 27, 2.
27, 28, 31] v. s. vrr. 17-25.
x cf. Pro 4. 6, 8.
y Sap 7, 15; Is 50, 4. — cf. Ex 4, 11; Eph 6, 20.
30] Int. (Ps 38) et Ant. in fs. s. Io. Nepom.
z Pro 8, 5; 9, 4, 5.
a Pro 9, 4, 5. — cf. Is 55, 1.
b cp. 6, 26. — cf. Mt 11, 29.
c Dt 30, 13, 14.
d cf. cp. 6, 20. — Sap 6, 13, 17.
e cf. Pro 4, 7.
f cf. Sap 7, 11, 14; Pro 8, 11.
g cf. Jo 9, 4.
h cp. 2, 8; 16, 15. — cf. Jb 34, 11; Gal 6, 10.

BIBLIORUM SACRORUM

TOMUS ALTER

PROPHETAE MAIORES ET MINORES

PRIMUS ET ALTER LIBER MACHABAEORUM

ET

NOVUM TESTAMENTUM

PROPHETIA ISAIAE

ISIO [b]Isaiae filii Amos, quam vidit super Iudam
et Ierusalem [c]in diebus [d]Oziae, [e]Ioathan, [f]Achaz
et [g]Ezechiae, regum Iuda.
2 [h]Audite, caeli, et auribus percipe, [i]terra, quo-
niam Dominus locutus est: [j]Filios enutrivi et
exaltavi, ipsi autem spreverunt me. 3 [k]Cognovit
bos possessorem suum, et asinus praesaepe domini
sui; Israël autem me non cognovit, et populus
meus non intellexit. 4 Vae genti peccatrici, populo gravi iniquitate,
[m]semini nequam, filiis sceleratis. Dereliquerunt Dominum, [n]blasphe-
maverunt [o]sanctum Israël, [p]abalienati sunt retrorsum. 5 [q]Super quo
percutiam vos ultra addentes praevaricationem? Omne caput langui-
dum, et [r]omne cor maerens. 6 [s]A planta pedis usque ad verticem
non est in eo sanitas: vulnus et livor et plaga tumens [t]non est cir-
cumligata nec curata medicamine neque fota oleo. 7 [u]Terra vestra
deserta, civitates vestrae succensae igni, regionem vestram coram
vobis alieni devorant, et desolabitur sicut in vastitate hostili. 8 Et
derelinquetur [v]filia Sion ut [x]umbraculum in vinea et sicut tugurium
in [y]cucumerario et sicut civitas quae vastatur. 9 [z]Nisi Dominus exer-
cituum [a]reliquisset nobis semen, [b]quasi Sodoma fuissemus et quasi
[c]Gomorrha similes essemus.
10 Audite verbum Domini, principes Sodomorum; percipite auri-
bus legem Dei nostri, populus Gomorrhae: 11 [d]Quo mihi multitudi-
nem victimarum vestrarum? dicit Dominus: Plenus sum: [e]holocausta
arietum et adipem pinguium et sanguinem vitulorum et agnorum et
hircorum nolui. 12 [f]Cum veniretis ante conspectum meum quis quae-
sivit haec de manibus vestris, ut [g]ambularetis in atriis meis? 13 [h]Ne
offeratis ultra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi;
[i]neomeniam et sabbatum et [j]festivitates alias non feram; iniqui
sunt coetus vestri; 14 [l]calendas vestras et sollemnitates vestras odivit
anima mea, facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens. 15 Et, cum
[m]extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis; et, cum
[n]multiplicaveritis orationem, [o]non exaudiam; [p]manus enim vestrae
sanguine plenae sunt.
16 [q]Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestra-
rum ab oculis meis, [r]quiescite agere perverse, 17 [s]discite benefacere,
quaerite iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite vi-
duam 18 et venite et [t]arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata
vestra ut coccinum, [u]quasi nix dealbabuntur; et, si fuerint rubra quasi
vermiculus, velut lana alba erunt. 19 [v]Si volueritis et audieritis me,
bona terrae comedetis; 20 quod, si nolueritis et me ad iracundiam
provocaveritis, [w]gladius devorabit vos, [x]quia os Domini locutum
est.
21 Quomodo [y]facta est meretrix civitas fidelis, [z]plena iudicii? Iu-
stitia habitavit in ea, nunc autem [a]homicidae. 22 [b]Argentum tuum
versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aqua, 23 [c]principes
tui infideles socii furum. Omnes [d]diligunt munera, sequuntur retri-
butiones, [e]pupillo non iudicant, et causa viduae non ingreditur ad
illos.
24 Propter hoc ait [f]Dominus Deus exercituum [g]fortis Israël: Heu,
consolabor super hostibus meis et [h]vindicabor de inimicis meis 25 et
[i]convertam manum meam ad te et excoquam ad purum [j]scoriam
tuam et auferam omne stannum tuum 26 et restituam iudices tuos,
ut fuerunt prius, et consiliarios tuos sicut antiquitus. Post haec [l]vo-
caberis civitas iusti, urbs fidelis; 27 [m]Sion in iudicio redimetur, et
reducent eam in iustitia; 28 et [n]conteret scelestos et peccatores simul

1-9] L. in D. 1 Adv. *a* cp. 6, 1.
b cp. 2, 1; 13, 1; 20, 1 etc.
c Os 1, 1.
d cf. 4 Rg 15, 1, 7. — v. 2 Par 26.
e Mic 1, 1. — v. 4 Rg 15, 32-38.
f cp. 7, 1, 3, 10, 12; 14, 28. — v. 4 Rg 16; 2 Par 28, [29-32.
g v. cp. 37, 1; 39, 8; 4 Rg 20; 2 Par
h Dt 32, 1; Jr 2, 12. — cf. Dt
i Mic 1, 2; 6, 2. [4, 26.
j cf. Dt 32, 6, 10, 15; Bar 4, 8.
k Pro 6. 6; Jr 8, 7. — cf. Jr 2, 32.
l cp. 5, 13; Ps 81. 5; Jr 4, 22,; Os
4] R. in fr. 3 p. D. 1 Nbr. [2, 9.
m Mt 3, 7.
n cp. 5, 24; 31, 1 etc.
o v. cp. 31, 1 .
p cp. 31, 6; Ex 34, 5. [Ex 21, 14.
q Jr 5, 8. — cf. cp. 9, 13; Jr 2, 30;
r Jr 8, 18; Lm 5, 17.
6] Ant. in fss. ss. 5 vuln. DN.
s Ps 37, 4. [*et 7 dol. BMV.*
t cf. Jr 8, 22.
u cp. 5, 6; 6, 11, 12; Lv 26, 16.
v cp. 10, 32; 37, 22; Zc 2, 10;
x Jb 27, 18; Lm 2, 6. [9, 9.
y Bar 6, 69.
z (all) Rm 9, 29. — Lm 3, 22.
a cp. 10, 12, 22. [29, 23; Lm 4, 6.
b cp. 13, 19; Gn 19, 24, 25; Dt
c Dt 32, 32; Jr 23, 14.
d Ml 1, 10. — cf. cp. 66, 3. — v. 1 Rg 15, 22; Pro 15, 8.
e Jr 6, 20. — cf. Os 6, 6; Am 5, 21, 22; Mic 6, 6-8. [3; 87, 8.
f Ez 23, 17; 34, 23. — cf. Ps 41,
g 1 Rg 23, 17.
h Jr 14, 12. [8, 6; 1 Mc 10, 34.
i Nm 28, 11; 1 Par 23, 31; Jdt
j Ex 12, 16; Lv 23, 36.
l Am 5, 21, Ml 1, 10.
*15] * Catech. R. IV 7, 2.* [6, 31.
m 3 Rg 8, 22; Ps 87, 10. — cf. Jo
n Jr 11, 11; Zz 7, 13. — cf. Mt 6, 7.
o Pro 1, 28; Mic 3, 4. [21, 27.
p cp. 59, 3. — cf. cp. 38, 4; Pro
16-1] L. in fr. 4 p. D. 4 Qdr.
16-28] LL. in fr. 2 p. D. 1 Adv.
q cf. Jr 2, 22; 4, 14; Jl 2, 12. 13.
r cp. 55, 7. — cf. 1 Pt 3, 11.
s Jr 7, 3-6; 22, 3. — cf. vr. 23.
t cf. cp.. 43, 26. [Ap 7, 14.
u Ps 50, 9. — cf. cp. 44. 22;
v Lv 25, 18, 19; Dt 28, 3. [etc.
w Lv 16, 25; Pr 2, 30; 14, 12
x vr. 2; cp. 24, 3. - cf. Nm 23, 19.
y Jr 2, 20. — cf. Ex 34, 15, 16;
z cf. Jr 31, 23. [Ez 16, 8, 15.
a Mt 23, 37. — cf. Jr 19, 4.
b cf. 6, 30; Lm 44, 1; Ez 22, 18.
*23-25] * Catech. R. III 8, 21.*
c Jr 6, 28. [23, 8.
d Mic 3, 11; 7, 3. — cf. Ex
e Jr 5, 28. — cf. vr. 17; Zc 7, 10.
f cp. 3, 1; 10, 33 etc. [49, 24.
g cp. 49, 26; 60, 16. — cf. Gn
h cf. Dt 32, 41; Jr 46, 10.
i cp. 5, 25; Am 1, 8. [Ml 3, 3.
j vr. 22. — cf. Ez 22, 19, 20;
l cp. 60, 14; 62, 3. — cf. Zc 8,
m cp. 46, 13; Jr 22, 3, 4. [3.
n Jb 31, 3; Ps 1, 6. — cf. Jr 4, 6.

1. Pars prior (1, 1-39, 8). Vaticinia tempore Oziae et Ioathan (1 1-6, 13). *Post descriptam politicam et moralem Israëlitarum condicionem (1, 1-31) occurrit vaticinium de Iuda, qui, gentibus ad montem Sion ascendentibus (2, 1-5), iudi-*

et [o]qui dereliquerunt Dominum consumentur. 29 [p]Confundentur enim
ab idolis, quibus sacrificaverunt, et erubescetis super [q]hortis, quos
elegeratis, 30 cum fueritis [r]velut quercus, defluentibus foliis, et velut
hortus absque aqua. 31 Et erit fortitudo vestra [s]ut favilla stuppae,
et opus vestrum quasi scintilla; et succendetur utrumque simul, et
[t]non erit qui exstinguat.

2 Verbum quod vidit [a]Isaias filius Amos super Iuda et Ierusalem.
2 Et erit in novissimis diebus praeparatus [b]mons domus Domini
in vertice montium et elevabitur super colles, et [c]fluent ad eum
omnes gentes, 3 et [d]ibunt populi multi et dicent: [e]Venite et ascendamus ad montem Domini et ad domum Dei Iacob, et docebit nos
vias suas, et ambulabimus in semitis eius, quia [f]de Sion exibit lex
et verbum Domini de Ierusalem. 4 Et [g]iudicabit gentes et arguet
populos multos; et [h]conflabunt gladios suos in vomeres et lanceas
suas in falces. [i]Non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad proelium.
5 Domus Iacob, venite et ambulemus in lumine Domini. 6 Proiecisti enim populum tuum, domum Iacob, quia repleti sunt ut olim
et [k]augures habuerunt [l]ut Philisthiim et [m]pueris alienis adhaeserunt.
7 [n]Repleta est terra argento et auro, et non est finis thesaurorum
eius; 8 et [o]repleta est terra eius equis, et innumerabiles quadrigae
eius; et [p]repleta est terra eius idolis: [q]opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum. 9 Et [r]incurvavit se homo, et
humiliatus est vir: ne ergo dimittas eis. 10 [s]Ingredere in petram et
abscondere in fossa humo [t]a facie timoris Domini et a gloria maiestatis eius. 11 [u]Oculi sublimes hominis humiliati sunt, et incurvabitur
altitudo virorum; [v]exaltabitur autem Dominus solus in die illa.
12 Quia [w]dies Domini exercituum super omnem superbum et excelsum et super omnem arrogantem, et humiliabitur; 13 et super omnes
[x]cedros Libani sublimes et erectas et super omnes [y]quercus Basan
14 et super omnes [z]montes excelsos et super omnes colles elevatos
15 et super omnem [a]turrim excelsam et super omnem murum munitum 16 et super omnes [b]naves Tharsis et super omne, quod visu
pulchrum est; 17 et incurvabitur sublimitas hominum, et humiliabitur
altitudo virorum, et [c]elevabitur Dominus solus in die illa, 18 et [d]idola
penitus conterentur, 19 et [e]introibunt in speluncas petrarum et in voragines terrae a facie formidinis Domini et a gloria maiestatis eius,
[f]cum surrexerit percutere terram. 20 In die illa [g]proiciet homo idola
argenti sui et simulacra auri sui, quae fecerat sibi ut adoraret, [h]talpas et [i]vespertiliones, 21 [j]et ingredietur scissuras petrarum et in cavernas saxorum a facie formidinis Domini et a gloria maiestatis eius,
cum surrexerit percutere terram. 22 [l]Quiescite ergo ab homine, [m]cuius
spiritus in naribus eius est, quia excelsus reputatus est ipse.

3 Ecce enim dominator [a]Dominus exercituum auferet a Ierusalem
et a Iuda validum et fortem, omne [b]robur panis et omne robur
aquae, 2 [c]fortem et virum bellatorem, iudicem et [d]prophetam et [e]hariolum et senem, 3 principem super quinquaginta et honorabilem vultu
et consiliarium et sapientem de architectis et prudentem eloquii mystici; 4 et dabo [f]pueros principes eorum, et effeminati dominabuntur
eis; 5 et [g]irruet populus, vir ad virum et unusquisque ad proximum
suum: tumultuabitur puer contra senem, et ignobilis contra nobilem;
6 [h]apprehendet enim vir fratrem suum domesticum patris sui: Vestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem haec sub manu
tua. 7 Respondebit in die illa dicens: Non sum medicus, et in domo
mea non est panis neque vestimentum: nolite constituere me principem populi. 8 Ruit enim Ierusalem et Iudas concidit, quia [i]lingua
eorum et adinventiones eorum contra Dominum, ut provocarent oculos maiestatis eius. 9 Agnitio vultus eorum respondit eis, et peccatum
suum [j]quasi Sodoma praedicaverunt nec absconderunt. Vae animae
eorum, [k]quoniam reddita sunt eis mala. 10 [l]Dicite iusto quoniam
bene, [m]quoniam fructum adinventionum suarum comedet. 11 [n]Vae impio in malum: [o]retributio enim manuum eius fiet ei. 12 [p]Populum
meum exactores sui spoliaverunt, et [f]mulieres dominatae sunt eis.

o Js 24, 20; Ps 72, 27; Os 7, 13.
p cp. 42, 17; 44, 11. — cf. Os 4. [19.
q cp. 65, 3; 66, 16.
r cf. Jr 8, 13; 17, 8.
s Jd 16, 9; Ecli 21, 10. — cf. [cp. 43, 17.
t cp. 66, 24.
1-9] LL. in fr. 3 p. D. 1 Adv.
a cp. 1, 1; 13, 1; 20, 2 etc.
2-4] Mic 4, 2-3.
2-5] L. in fr. 4 QT. Adv.
3] R. in cons. et ded. eccl. etc. —v. Zc 14, 3, 4.
2, 3] R. in appar. BMV. Imm.
b cf. cp. 14, 13; 25, 6.
c Jr 3, 17. — cf. cp. 56, 7.
d Mic 1, 5. — v. Zc 8, 20-23.
3 b] Ant. in fs. 7 dol. BMV. — Cp. ad U. in Adv.
3 c] R. etc. in D. 3 Adv. etc.
e cp. 27, 13; Jr 31, 6; 50, 5.
f cp. 51, 4. — cf. Lc 24, 47; Jo 4, 22.
g cf. cp. 42, 1. — cf. Jl 3, 12.
h cf. Jl 3, 10. [18; 9, 10.
i cp. 9, 7; Ps 71, 3, 7; Os 2.
j cp. 60, 1-3; Bar 4, 2. — cf. [Eph 5, 8.
k cf. Mic 5, 11.
l cf. 1 Rg 6, 1; 4 Rg 1, 2.
m (cf. 4 Rg 16, 7, 8).
n cp. 39, 2. — cf. Dt 17, 17.
o cp. 30, 16. — cf. Dt 17, 16; Mic 5, 10.
p vr. 18, 20; cp. 10, 10, 11; Jr 2, 28. — cf. Os 8, 11; Ac 16, 16.
q Jr 1, 16. — v. cp. 44, 9-17.
r cp. 5, 15. [Ap 6, 15, 16.
s vr. 19, 21. — cf. Sph 2, 3;
t (all) 2 Th 1, 9.
u cp. 5, 15; Ps 17, 28. — cf. Mic
v vr. 17. [2, 3; 2 Cor 10, 5.
w v. cf. Jb 40, 6-8; Jl 2, 31; Ml 4, 1. — v. Ac 17, 31.
x cp. 14, 8; 37, 24; Ez 27, 5; Zc 11, 2. — v. Jd 9, 15.
y Ez 27, 6; Zc 11, 2.
z cf. cp. 30, 25; 41, 16.
a cf. cp. 30, 25; 2 Par 26, 9; 27, 3, 4; Sph 1, 16.
b (cp. 60, 9); 3 Rg 10, 22; 2
c cp. 33, 5. [Par 20, 37; Jn 1, 3.
d vr. 8; Jr 10, 11, 15. — cf. Tb 14, 8; Sap 14, 13.
e vr. 10; cp. 7, 19. - cf. 1 Rg 13, 6; Os 10, 8; Lc 23, 30; Ap 6,
f Ps 75, 9, 10; Heb 3, 6. [16.
g cp. 30, 22; 31, 7.
h cf. Ez 8, 10.
i Lv 11, 19; Dt 14, 18.
j vr. 10, 19. — cf. Ex 33, 22.
k Ps 145, 2, 3. [Jc 4, 14.
l Jb 27, 3. — cf. Sap 2, 2, 3;
1-11] LL. in fr. 4 p. D. 1 Adv.
a cp. 1, 24.
b Lv 26, 26; Ps 104, 16; Ez 14, 13. — cf. Dt 28, 20, 48.
c 4 Rg 24, 14; Ez 17, 13, 14.
d cf. Ps 73, 9; Lm 2, 9.
e cf. Dt 18, 10; Dn 4, 6.
f Ec 10, 16. — cf. vr. 12.
g v. Mic 7, 3-6.
h cf. cp. 4, 1.
i v. Ps 72, 9, 49. — cf. cp. 1, 10.
j Gn 13, 13; 18, 20; Ez 46, 48,
k Os 13, 9. — cf. Rm 6, 23.
l Dt 12, 25; Ps 36, 37; Ec 8, 12; Dn 3, 30. — cf. cp. 32, 17. - v. Dt 28, 1-4. [Jr 21, 14.
m Ps 127, 2; Pro 23, 18. — cf.
n Ec 8, 13. — v. Dt 28, 15-68.
o cf. Gal 6, 5. *p* (vr. 4).

cabitur a Deo puniente praeprimis eos qui causa sunt perversionis populi, principes scilicet et mulieres (6-4, 1), reliquiis vero Iudaeorum misericordiam reservante (2-6). Ut autem Deus iustificetur proponitur

Populi meus, [q]qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt et viam gres-
suum tuorum dissipant.
13 [r]Stat ad iudicandum Dominus et stat ad iudicandos populos.
14 Dominus ad iudicium veniet cum [s]senibus populi sui et principi-
bus eius; vos enim depasti estis [t]vineam, et [u]rapina pauperis in
domo vestra. 15 Quare [v]atteritis populum meum et facies pauperum
commolitis? dicit Dominus Deus exercituum. 16 Et dixit Dominus:
[w]Pro eo quod elevatae sunt [x]filiae Sion et ambulaverunt extento collo
et nutibus oculorum ibant et plaudebant, ambulabant pedibus suis
et composito gradu incedebant; 17 [y]decalvabit Dominus verticem filia-
rum Sion, et Dominus crinem earum nudabit.
18 In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum et
[z]lunulas 19 et torques et monilia et armillas et [a]mitras 20 et discri-
minalia et periscelidas et murenulas et olfactoriola et inaures 21 et
anulos et [b]gemmas in fronte pendentes 22 et mutatoria et palliola
et linteamina et acus 23 et specula et sindones et [c]vittas et theristra.
24 Et erit pro [d]suavi odore fetor, et pro [e]zona [f]funiculus, et pro cri-
spanti crine [g]calvitium, et pro fascia pectorali [h]cilicium. 25 Pulcher-
rimi quoque viri tui gladio cadent et fortes tui in proelio, 26 et [i]mae-
rebunt atque lugebunt portae eius, et desolata in terra [j]sedebit.
4 Et [a]apprehendent septem mulieres virum unum in die illa di-
centes: Panem nostrum comedemus et vestimentis nostris ope-
riemur: tantummodo [b]invocetur nomen tuum super nos, [c]aufer oppro-
brium nostrum.
2 In die illa erit [d]germen Domini in magnificentia et gloria et
fructus terrae sublimis, et exsultatio his [e]qui salvati fuerint de Israël.
3 Et erit, omnis qui relictus fuerit in Sion et residuus in Ieru-
salem [f]sanctus vocabitur, omnis qui [g]scriptus est in vita in Ierusa-
lem. 4 Si [h]abluerit Dominus sordes filiarum Sion et [i]sanguinem Ie-
rusalem laverit de medio eius in spiritu iudicii et [j]spiritu ardoris.
5 Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion et ubi invo-
catus est, [k]nubem per diem et fumum et splendorem ignis flammantis
in nocte; super omnem enim gloriam protectio. 6 Et [l]tabernaculum
erit in umbraculum diei ab aestu et in securitatem et absconsionem
a turbine et a pluvia.
5 1 Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vineae suae:
[a]Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei.
2 Et saepivit eam et lapides elegit ex illa et plantavit eam electam
et aedificavit turrim in medio eius et torcular exstruxit in ea
et exspectavit ut faceret uvas, et fecit labruscas.
3 Nunc ergo, habitatores Ierusalem et viri Iuda, iudicate inter me
et vineam meam. 4 [d]Quid est quod debui ultra facere vineae meae
et non feci ei? [e]An quod exspectavi ut faceret uvas, et fecit labru-
scas? 5 Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineae meae: au-
feram [f]saepem eius, et erit in direptionem; [g]diruam maceriam eius,
et [h]erit in conculcationem, 6 et ponam eam desertam; non putabitur
et non fodietur, et ascendent [i]vepres et spinae, et [j]nubibus mandabo
ne pluant super eam imbrem. 7 [l]Vinea enim Domini exercituum do-
mus Israël est, et [m]vir Iuda germen eius delectabile: et exspectavi
ut faceret iudicium, et ecce iniquitas; et iustitiam, et ecce clamor.
8 Vae, qui [n]coniungitis domum ad domum et agrum agro copu-
latis usque ad terminum loci! Nunquid habitabitis vos soli in medio
terrae? 9 In auribus meis sunt haec, dicit Dominus exercituum, nisi
domus multae desertae fuerint, grandes et pulchrae absque habita-
tore. 10 [o]Decem enim iugera vinearum facient [p]lagunculam unam, et
triginta modii sementis facient modios tres.
11 Vae, qui [q]consurgitis mane ad ebrietatem sectandam et potan-
dum usque ad vesperam, ut vino aestuetis! 12 [r]Cithara et lyra et tym-
panum et tibia et vinum in conviviis vestris, et [s]opus Domini non respi-
citis nec opera manuum eius consideratis. 13 Propterea captivus ductus
est populus meus, quia [t]non habuit scientiam, et [u]nobiles eius inte-
rierunt fame, et multitudo eius siti exaruit. 14 Propterea [v]dilatavit
infernus animam suam et aperuit [w]os suum absque ullo termino; et
descendent fortes eius et populus eius et sublimes gloriosique eius

q Lm 2, 14; Ez 13, 10; Mic 3, 5.
r cp. 2, 4; Ps 7, 7-9, Os 4, 1.
s Mic 3, 1. [9.
t cf. cp. 5, 1; Dt 32, 32; Ps 79,
u Am 3, 10. — cf. Ecli 13, 24.
v Ps 93, 5.
w cf. Pro 31, 30; 1 Tm 2, 9.
x cp. 4, 4; Cn 3. 11.
y cf. 1 Cor 11, 6, 14, 15.
z (Jd 8, 21, 26).
a Ex 39, 26; Ez 44, 18.
b cf. Gn 24, 47; Ez 16, 11, 12.
c cp. 62, 3; Zc 3, 5.
d cf. Est 2, 12.
e Jr 2, 32.
f cf. cp. 22, 12.
g cp. 15, 2; 22, 12; Jr 16, 6; 47, 5; Ez 7, 18; 27, 31; Am 8, 10; Mic 1, 16. — cf. Jb 1, 20.
h Gn 37, 34; 2 Rg 21, 10; Lm
i Jr 14, 2; Lm 1, 4. [2, 10.
j cp. 47, 1; Jb 2, 13; Lm 2, 10; 3, 28. — cf. Jn 3, 6.
1-6] Prph. in sb. s. et vig. Pnt.
1-5, 7] LL. in fr. 5 p. D. 1 Adv.
a cp. 3, 6.
b Nm 6, 27; Ac 15, 17.
c Gn 30, 23; 1 Rg 1, 5, 6.
d Jt 23, 5; 33, 15. — cf. cp. 11, 1; 27, 6.
e cp. 10, 20.
f Ab 17.
g Lc 10, 20; Heb 12, 23. — cf. Ex 32, 32; Ps 68, 29.
h Ez 36, 25; Jl 3, 21. — cf. Zc
i cp. 3, 16. [13, 1.
j cf. Ml 3, 2; Mt 3, 11; Lc 3, 17.
k Ex 13. 21; 40, 32, 36.
l cp. 25, 4. — v. Ps 26, 5.
1, 2] Tr. p. Prph. 8 in sb. s.
a cp. 3, 14; 27, 2; Ps 79, 9; Mr 12, 1-9. — cf. Jr 2, 21; 12, 10; Ez 15, 2; Os 9, 10.
2] v. Jr 2, 21.
b Jr 2, 21.
c cf. Mt 21, 19 etc.
d cf. Jr 2, 5, 31; Mic 6. 2. 4.
3] V. in « Improperiis » in Parasc.
e cf. Dt 32, 6; Mt 3, 10; 21,
f cf. Jr 5, 10. [43.
g Ps 79, 13; 88, 41, 42; Pro
h cp. 10, 6. [24,31.
i cf. cp. 7, 23, 25. — v. Gn 3, 18.
j cf. 3 Rg 17, 1; Jr 14, 22.
l cf. cp. 3, 14. — v. Ps 79, 9-12.
7] v. vr. 1, 2.
m Jo 15, 1, 5. — cf. Gn 49, 10; 2 Rg 7, 14; 1 Par 28, 4.
*8] * Catech. R. III 10, 13; IV 13,13.*
n cf. Mic 2, 2; Hab 2, 6.
o cf. Lv 26, 20; Ag 1, 6, 2, 16.
p cf. Ez 45, 11.
q vr. 22. — cf. Pro 23, 29, 30; Ec 10, 16; Ecli 31, 30; Ac
r Am 6, 5, 6; 8, 3. [2, 15.
s vr. 19; cp. 10. 12: Ps 27, 5. — cf. cp. 22, 11; 26, 11.
t cp. 1, 3; Os 4, 6.
u cf. Dt 32, 24; Lm 4, 2; 7, 8.
v Hab 2, 5.
w cf. Pro 30, 15, 16.

x cp. 2, 9. *y* cp. 2, 11.
z cp. 2, 11, 17; 33, 5.
a cp. 7, 21. *b* cf. Jd 6, 3.

18] * *cf. Catech. R. II 5, 14.*
c Pro 5, 22.
d cp. 66, 5; Jr -1, 15. — cf. Sap 2, 17; Ez 12, 27; 2 Pt 3, 4.
20] * *Catech. R. III 9, 11; IV 12, 4.* [Am 5, 7.
e cp. 32, 5. — cf. Ecli 11, 33;
f cf. Jb 17, 12; Mt 6, 23; Lc 11, 25.
g Pro 3, 7; Rm 12, 16. — cf. Jb 37, 24.
h vr. 11.
i Ex 23, 8; Pro 17, 15; 24, 24.
j Ecli 11, 33.
l cp. 47, 14; Jl 2, 5; Nh 1, 10.
m Jb 13, 16. [— cf. Ex 15, 7.
n cp. 30, 9. *o* cp. 1, 4.
p 4 Rg 22, 13, 17.
q cp. 10, 4; Ez 6, 14. [3, 6.
r Jr 4, 24. — cf. Ps 45, 4; Hab
s cf. 4 Rg 9, 37, Jr 36, 30.
t cp. 9, 12, 17, 21; 10, 4.
u cp. 11, 12; 13, 2.
v Zc 10, 8. — cf. cp. 7, 18.
x cp. 10, 3; Dt 28, 49. — cf. Jr 5, 15, 17; Bar 4, 15.
y v. cp. 10, 28-32.
z Lc 3,, 16.
a Ps 119, 4. — v. Ps 7, 13.
b cp. 21, 1; Jr 4, 13.
c Jr 2, 15; 4, 7; 49, 19.
d v. 4 Rg 18, 13-14.
e cp. 8, 22.
f Jr 4, 23. — cf. Lm 3, 2.

1-12] *LL. in fs. ss. Trin. et fr. 6 p. D. 1 Adv.*
1-5] *R. et Ant. in D. 1 Nbr. etc.*
a cp. 1, 1; 2 Par 26, 26-21.
b Jo 12, 41. — cf. 3 Rg 22, 19.
c Ap 4, 8. — cf. Dn 7, 20.
3] * *cf. Catech. R. II 4, 57. — R. in Dd. et in fs. ss. Rdmpt. —in ord. Ms. et in hymn. « Te Deum ».*
d cf. Jr 22, 29; Ez 21, 27; Nh 1, 2. [3. — cf. Ps 8, 2, 10.
e Nm 14, 21; Ps 71, 19; Hab 3,
f cf. Ps 96, 4, 5.
g Am 9, 1; Sph 2, 14.
h Ap 15, 8. — cf. Ex 19, 18; 24, 18; Nm 16, 43; 3 Rg 8, 10. 11; Ez 10, 4.
i cf. Ex 33, 20. — cf. Jd 6, 22;
j cf. Jr 1, 6; Sph 3, 9. [13, 22.
l cf. 33, 17; Jr 10, 10. — cf. Zc 9, 9; Mt 25, 34, 40; Lc 5, 8.
6, 7] *Cm. in fs. s. Jo. Nepom.*
m cf. Jr 1, 9; Dn 10, 19.
n cp. 27, 9. — cf. Zc 3, 4, 9.
8] * *cf. Catech. R. I 9, 4.*
o v. Gn 1, 26.
p (all) Mt 13, 14, 15; Jo 12, 40; Ac 28, 25-27. — cf. Sap 4, 14; Jr 5, 21; Ez 12, 2; Mr 4, 12; Lc 8, 10; Rm 11, 8; 2 Cor 4. 4.
10] * *Catech. R. IV 15, 13.*
q cf. Dt 29. 4.
r Ps 78, 5; 78, 47.
s cf. cp. 1, 7; 27, 10. — v. Lv
t cp. 10, 23. [16, 31, 32.
u cf. cp. 10, 22.
v cf. Jb 14, 7.
x 1 Es 9, 2. — cf. cp. 4, 3.
1-15] *LL. in sb. p. D. 1 Adv.*
a cp. 1, 1.
b 4 Rg 15, 37; 16, 5.

ad eum, 15 et [x]incurvabitur homo, et humiliabitur vir, et [y]oculi su-
blimium deprimentur, 16 et [z]exaltabitur Dominus exercituum in iudi-
cio, et Deus sanctus sanctificabitur in iustitia. 17 Et [a]pascentur agni
iuxta ordinem suum, et deserta in ubertatem versa [b]advenae co-
medent.
18 Vae, qui trahitis iniquitatem in [c]funiculis vanitatis et quasi vin-
culum plaustri peccatum; 19 qui dicitis: [d]Festinet et cito veniat opus
eius, ut videamus; et appropiet et veniat consilium sancti Israël, et
sciemus illud!
20 Vae, [e]qui dicitis malum bonum et bonum malum, ponentes tene-
bras lucem et lucem tenebras, [f]ponentes amarum in dulce et dulce
in amarum!
21 Vae, [g]qui sapientes estis in oculis vestris et coram vobismet-
ipsis prudentes!
22 Vae, qui [h]potentes estis ad bibendum vinum et viri fortes ad
miscendam ebrietatem, 23 [i]qui iustificatis impium pro muneribus et
[j]iustitiam iusti aufertis ab eo!
24 Propter hoc, [l]sicut devorat stipulam lingua ignis, et calor flam-
mae exurit, sic [m]radix eorum quasi favilla erit, et germen eorum
ut pulvis ascendet; [n]abiecerunt enim legem Domini exercituum et
eloquium sancti Israël [o]blasphemaverunt; 25 ideo [p]iratus est furor
Domini in populum suum, et [q]extendit manum suam super eum et
percussit eum et [r]conturbati sunt montes, et facta sunt morticina
eorum [s]quasi stercus in medio platearum. [t]In his omnibus non est
aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. 26 Et [u]elevabit
signum in nationibus procul et [v]sibilabit ad eum de [x]finibus terrae,
et ecce [y]festinus velociter veniet. 27 Non est deficiens neque labo-
rans in eo, non dormitabit neque dormiet, neque solvetur cingulum
renum eius, nec [z]rumpetur corrigia calceamenti eius. 28 [a]Sagittae
eius acutae, et omnes arcus eius extenti, ungulae equorum eius ut
silex, et rotae eius [b]quasi impetus tempestatis, 29 [c]rugitus eius ut
leonis: rugiet ut catuli leonum et frendet et [d]tenebit praedam et
amplexabitur, et non erit qui eruat. 30 Et sonabit super eum in die
illa sicut sonitus maris: [e]Adspiciemus in terram, et ecce tenebrae
tribulationis, et [f]lux obtenebrata est in caligine eius.

6 In anno, quo mortuus est [a]rex Ozias, [b]vidi Dominum sedentem
super solium excelsum et elevatum, et ea, quae sub ipso erant, re-
plebant templum. 2 [c]S e r a p h i m stabant super illud: sex alae uni et
sex alae alteri: duabus velabant faciem eius et duabus velabant pedes
eius et duabus volabant, 3 et clamabant alter ad alterum et dice-
bant: [d]Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum: [e]plena
est omnis terra gloria eius. 4 Et [f]commota sunt [g]superliminaria car-
dinum a voce clamantis, et [h]domus repleta est fumo. 5 Et dixi: [i]Vae
mihi, quia tacui, quia vir [j]pollutus labiis ego sum et in medio populi
polluta labia habentis ego habito et [l]regem Dominum exercituum vidi
oculis meis. 6 Et volavit ad me unus de s e r a p h i m et in manu eius cal-
culus, quem forcipe tulerat de altari, 7 et tetigit os meum et dixit: Ecce
[m]tetigit hoc labia tua, et [n]auferetur iniquitas tua, et peccatum tuum
mundabitur. 8 Et audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? et
quis ibit [o]nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me. 9 Et dixit: Vade et
dices populo huic: [p]Audite audientes et nolite intelligere et videte
visionem et nolite cognoscere. 10 [q]Excaeca cor populi huius et aures
eius adgrava et oculos eius claude, ne forte videat oculis suis et auri-
bus suis audiat et corde suo intelligat et convertatur, et sanem eum.
11 Et dixi: [r]Usquequo, Domine? Et dixit: Donec [s]desolentur civi-
tates absque habitatore, et domus sine homine, et terra relinquetur
deserta, 12 et longe faciet Dominus homines, et multiplicabitur quae
derelicta fuerat [t]in medio terrae, 13 [u]et adhuc in ea decimatio, et
convertetur et erit in ostensionem sicut terebinthus et sicut quercus,
[v]quae expandit ramos suos. [x]Semen sanctum erit id quod steterit
in ea.

7 Et factum est in diebus [a]Achaz filii Ioathan filii Oziae regis
Iuda, ascendit [b]Rasin rex Syriae, et Phacee filius Romeliae rex
Israël in Ierusalem ad proeliandum contra eam, et non potuerunt

ob foedus a regibus Israëlitarum et Syrorum initum Isaias iubet ponere metum eique incredulo praedicit et Virginem Emmanuelem parituram (1-17) et poenam regi inferendam (18-25). Hoc novo vaticinio confir-

debellare eam. 2 Et nuntiaverunt domui David dicentes: [c]Requievit
Syria super [d]Ephraim. Et commotum est cor eius et cor populi eius
sicut moventur ligna silvarum a facie venti.
3 Et dixit Dominus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz tu
et [e]qui derelictus est Iasub filius tuus ad extremum [f]aquae-
ductus piscinae superioris in via agri fullonis, 4 et dices ad
eum: [g]Vide ut sileas: noli timere, et cor tuum ne formidet a duabus
caudis [h]titionum fumigantium istorum, in ira furoris Rasin regis Sy-
riae et filii Romeliae; 5 eo quod consilium inierit contra te Syria in
malum Ephraim et filius Romeliae dicentes: 6 Ascendamus ad Iudam
et suscitemus eum et avellamus eum ad nos et ponamus regem in
medio eius filium Tabeel.
7 Haec dicit Dominus Deus: [i]Non stabit et non erit istud, 8 sed
caput Syriae Damascus et [j]caput Damasci Rasin, et [l]adhuc sexa-
ginta et quinque anni, et desinet Ephraim esse populus; 9 et caput
Ephraim Samaria, et caput Samariae filius Romeliae. [m]Si non cre-
divderitis, non permanebitis.
10 Et adiecit Dominus loqui ad Achaz dicens: 11 Pete tibi [n]signum
a Domino Deo tuo in profundum inferni sive in excelsum supra.
12 Et dixit Achaz: Non petam et non [o]tentabo Dominum. 13 Et dixit:
Audite ergo, domus David: nunquid parum vobis est molestos esse
hominibus, quia [p]molesti estis et Deo meo? 14 [q]Propter hoc dabit
Dominus ipse vobis signum. [r]Ecce [s]virgo concipiet et pariet filium,
et vocabitur nomen eius [t]Emmanuel: 15 [u]butyrum et mel comedet,
ut sciat reprobare malum et eligere bonum; 16 quia, [v]antequam sciat
puer reprobare malum et eligere bonum, [x]derelinquetur terra, quam
tu detestaris a facie duorum regum suorum. 17 [y]Adducet Dominus
super te et super populum tuum et super domum patris tui dies,
qui non venerunt a diebus [z]separationis Ephraim a Iuda, cum rege
Assyriorum.
18 Et erit in die illa, [a]sibilabit Dominus muscae, quae est in
extremo fluminum Aegypti, et api, quae est terra Assur, 19 et ve-
nient et requiescent omnes in torrentibus vallium et in [b]cavernis petra-
rum et in omnibus frutetis et in universis foraminibus. 20 [c]In die
illa [d]radet Dominus in [e]novacula conducta in his, qui trans [f]flumen
sunt, in rege Assyriorum caput et pilos pedum et barbam universam.
21 Et [g]erit in die illa, nutriet homo vaccam boum et duas oves 22 et
prae ubertate lactis comedet [h]butyrum; butyrum enim et mel mandu-
cabit omnis qui relictus fuerit in medio terrae. 23 Et erit in die illa,
omnis locus, ubi fuerint mille vites mille argenteis, in [i]spinas et in
vepres erunt. 42 [j]Cum sagittis et arcu ingredientur illuc, vepres enim
et spinae erunt in universa terra. 25 [l]Et omnes montes, qui in sar-
culo sarientur, non veniet illuc terror spinarum et vepr ium, et erit
in pascua bovis et in conculcationem pecoris.
8 Et dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandem et [a]scribe
in eo stilo hominis: Velociter spolia detrahe, cito praedare. 2 Et
adhibui mihi [b]testes fideles, [c]Uriam sacerdotem et Zachariam filium
Barachiae, 3 et accessi ad prophetissam et concepit et peperit filium.
Et dixit Dominus ad me: [d]Voca nomen eius: accelera spolia
detrahere, festina praedari; 4 quia, [e]antequam sciat puer
vocare patrem suum et matrem suam, auferetur fortitudo [f]Damasci
et spolia Samariae coram rege Assyriorum.
5 Et adiecit Dominus loqui ad me adhuc dicens: 6 Pro eo quod
abiecit populus iste aquas [g]Siloë, quae vadunt cum silentio, et ad-
sumpsit magis [h]Rasin et filium Romeliae, 7 propter hoc ecce Domi-
nus [j]adducet super eos [k]aquas [l]fluminis fortes et multas, regem As-
syriorum et omnem gloriam eius, et [m]ascendet super omnes rivos
eius et fluet super universas ripas eius 8 et ibit per Iudam [n]inun-
dans et transiens [o]usque ad collum veniet. [p]Et erit extensio alarum
eius implens latitudinem [q]terrae tuae, o [r]Emmanuel.
9 Congregamini, populi, et vincimini; et audite, universae procul
terrae: confortamini et vincimini; accingite vos et vincimini: 10 [s]inite
consilium, et dissipabitur; loquimini verbum, et [t]non fiet, quia no-
biscum Deus.

c (cf. cp. 8, 12).
d Os 4, 17; 5, 9.
e (cf. cp. 8, 3. 18).
f cp. 36, 2; 4 Rg 18, 17.
g cp. 30, 15. — cf. Ex 14, 13.
h cf. Am 4, 11; Zc 3, 2.
i cp. 8, 10.
j cf. 3 Rg 11, 24.
l cf. cp. 16, 14; 21, 16; 38, 5; Jr 28, 16; Jn 3, 4.
m cf. 2 Par 20, 20.
10-15] 1 L. et in fs. Adnunt. etc. BMV. et L. in fr. 4 QT. Adv.
n 1 Rg 2, 34; 4 Rg 19, 29; 20, 8, 9; Lc 2, 12.
o cf. Ps 77, 18; Mt 4, 7; Ac 5, [6; 15, 10.
p cf. cp. 43, 24.
q cf. cp. 37, 30; 38, 7, 8.
*14] * Catech. R. I 4, 4. — * cf. Pii VI brev. c. Isenbiehl. — RR. etc. in Adv. et fss. BMV.*
r (all) Mt 1, 23. — cf. Lc 1, [31, 34.
s Gn 24, 43; Cn 6, 7.
t cp. 8, 8, 10.
u vr. 22.
v cf. cp. 8, 4.
x cp. 6, 12. — cf. 4 Rg 15, 29; [16, 9.
y cp. 8, 7. — cf. 2 Par 28, 20.
z 3 Rg 12, 16.
a cf. cp. 5, 26; Zc 10, 8.
b cp. 2, 19; Jr 13, 4; 16, 16.
c cp. 24, 1. — v. 4 Rg 18, 13-16 (?); 2 Par 28, 20-22.
d Ex 5, 1.
e cf. cp. 10, 5. 15.
f cp. 8, 7; 11, 15; Gn 31, 21; Jr 2, 18. — cf. Gn 15, 18.
g cf. cp. 5, 17.
h vr. 15.
i cp. 5, 6; 32, 13.
j cf. Jd 5, 11.
l cp. 32, 13, 14.
a cp. 3, 8.
b cf. cp. 43, 10.
c 4 Rg 16, 10, 11, 15, 16.
d cf. Os 1, 4, 6, 9.
e cf. cp. 7, 16.
f cp. 6, 8, 9; 4 Rg 16, 9.
g 4 Rg 15, 29.
h cf. 2 Es 2, 15; Lc 13, 4; Jo 9, 7, 1.
i cp. 7, 1, 4.
j cf. Jr 51, 42, 55.
k cf. cp. 17, 12, 13.
l v. cp. 7, 20.
m cf. Jr 46, 8.
n cf. Dn 11, 9.
o cp. 30, 28.
p cf. cp. 36, 1; Jr 48, 40.
q cf. cp. 14, 2; Os 9, 3.
r cp. 7, 14.
s Pro 21, 30. — cf. cp. 14, 27; Ac 5, 39.
t cp. 7, 7.

mat simulque docet Deum, a quo, non a superstitiosa consultatione, liberatio pendet, solum timendum esse (8, 1-22). Sequitur praedictorum amplificatio et quattuor strophis ostenditur Israël poenam meruisse.

11 Haec enim ait Dominus ad me, sicut in manu forti erudivit
me, [v]ne irem in via populi huius, dicens: 12 Non dicatis: [x]Coniuratio;
omnia enim quae loquitur populus iste coniuratio est; et [y]timorem
eius ne timeatis neque paveatis. 13 Dominum exercituum ipsum [z]sanctificate, ipse pavor vester et ipse terror vester; 14 et [a]erit vobis in
sanctificationem, in [b]lapidem autem offensionis et in petram scandali
duabus domibus Israël, in laqueum et in ruinam habitantibus Ierusalem. 15 Et [c]offendent ex eis plurimi et cadent et conterentur et irretientur et capientur.

16 Liga testimonium, [d]signa legem in discipulis meis. 17 Et [e]exspectabo Dominum, qui [f]abscondit faciem suam a domo Iacob, et
praestolabor eum. 18 [g]Ecce ego et [h]pueri mei, quos dedit mihi Dominus, in signum et in portentum Israël a Domino exercituum, qui
habitat in monte Sion.

19 Et cum dixerint ad vos: Quaerite a [i]pythonibus et a divinis,
qui [j]strident in incantationibus suis, [k]nunquid non populus a Deo suo
requiret, pro vivis a [l]mortuis? 20 [m]Ad legem magis et ad testimonium! Quod si non dixerint iuxta verbum hoc, [n]non erit eis matutina lux. 21 Et transibit per eam, corruet et esuriet et, cum esurierit,
irascetur et [o]maledicet regi suo et Deo suo et suspiciet sursum 22 et
[p]ad terram intuebitur, et ecce tribulatio et tenebrae, dissolutio et angustia et [q]caligo persequens, et non poterit avolare de angustia sua.

9 Primo tempore [a]alleviata est [b]terra Zabulon et terra Nephthali,
et novissimo adgravata est [c]via maris trans Iordanem [d]Galilaeae
gentium. 2 Populus, [e]qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, habitantibus in [f]regione umbrae mortis lux orta est eis. 3 [g]Multiplicasti gentem et non magnificasti laetitiam. Laetabuntur coram
te, sicut [h]qui laetantur in messe, sicut [i]exsultant victores, capta praeda,
[j]quando dividunt spolia. 4 [k]Iugum enim oneris eius et [l]virgam umeri
eius et sceptrum exactoris eius superasti [m]sicut in die Madian.
5 [n]Quia omnis violenta praedatio cum tumultu, et vestimentum
mixtum sanguine erit in combustionem et cibus ignis. 6 [o]Parvulus
enim natus est nobis et [p]filius datus est nobis, et factus est [q]principatus [r]super umerum eius, et vocabitur nomen eius admirabilis,
consiliarius, [s]Deus fortis, [t]pater futuri saeculi, [u]princeps pacis. 7 [v]Multiplicabitur eius imperium, et [x]pacis non erit finis; [y]super solium
David et super regnum eius sedebit, ut confirmet illud et [z]corroboret in iudicio et iustitia amodo et usque in sempiternum. [a]Zelus
Domini exercituum faciet hoc.

8 Verbum misit Dominus in Iacob, et cecidit in Israël.
9 Et sciet omnis populus [b]Ephraim et habitantes Samariam,
in superbia et magnitudine cordis dicentes:
10 Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus aedificabimus
[c]sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus.
11 Et elevabit Dominus hostes Rasin super eum
et inimicos eius in tumultum vertet:
12 [d]Syriam ab oriente et [e]Philisthiim ab occidente,
et devorabunt Israël toto ore.
[f]In omnibus his non est aversus furor eius,
sed adhuc [g]manus eius extenta.

13 Et populus [h]non est reversus ad percutientem se
et Dominum exercituum non inquisierunt.
14 Et [i]disperdet Dominus ab Israël [j]caput et caudam,
incurvantem et refrenantem [k]die una.
15 [l]Longaevus et honorabilis ipse est caput,
et [m]propheta docens mendacium ipse est cauda.
16 [n]Et erunt qui beatificant populum istum seducentes,
et qui beatificantur praecipitati.
17 Propter hoc super adulescentulis eius [o]non laetabitur Dominus
et pupillorum eius et viduarum non miserebitur,
quia omnis hypocrita est et nequam,
et universum os locutum est stultitiam.
In omnibus his [p]non est aversus furor eius,

u cf. vr. 8; Mt 1, 23; Rm 8,31.
v cf. Ez 2, 8.
x cf. cp. 7, 2; Jr 11, 9.
y (all) 1 Pt 3, 14, 15. — Mt 10, 28. — cf. 2 Mc 7, 29.
z cp. 29, 23. — cf. Nm 20, 12; [Ez 20, 41.
a Ez 11, 16.
b cp. 28, 16; Mt 11, 6; 21, 44; Lc 2, 34; 20, 18; Jo 9, 39; Rm 9, 33; 1 Cor 1, 23; Pt 2, 7, 8.
c cf. cp. 28, 13. [Ap 22, 10.
d Dn 8, 26; 12, 4, 9. — cf.
e Ps 26, 14; 32, 20; Mic 7, 7; Hab 2, 3.
17] Ant. in fr. 5 p. D. 1 Adv.
f cp. 54, 8. — cf. cp. 59, 2. —
g (all) Heb 2, 13. [v. Dt 31, 17.
h vr 3; cp. 7, 3.
i cp. 19, 3; 4 Rg 21, 6; 23, 24; 2 Par 33, 6. — v. Lv 19, 31.
j cf. cp. 29, 4. [9, 10.
k cf. 4 Rg 1, 3; Jb 14, 21; Ec
l cf. Ps 105, 28. — v. 1 Rg 28,
m cf. Lc 16, 29. [11-14.
n cf. Ps 118, 105, 143.
o cf. Ap 16, 9, 11.
p cp. 5, 30.
q Nh 1, 8. — cf. Jr 13, 16.
1-6] 1 L. in Nativ. Dñi.
a cf. 4 Rg 15, 29; 2 Par 16, 4.
b (all) Mt 4, 15, 16.
c cf. Nm 34, 12; Js 13, 27.
d 1 Mc 5, 15.
(2)] Ant. mai. in die 21 Dbr.
e cf. Lc 1, 79; Eph 5, 8, 14.
f v. Jb 3, 5.
g cp. 26, 15.
h cf. Jo 4, 36.
i Ps 118, 162. — cf. 1 Rg 30, 16.
j cf. Jd 5, 30.
o cp. 10, 27; 14, 25. [1, 13.
l cp. 10, 5, 24; 14, 5; 30, 31; Nh
m cp. 10, 26; Ps 82, 10. — v. Jd
n Ez 39, 9. [7, 19-25; 8, 10-21.
o Lc 2, 11. — cf. cp. 7, 14.
*6] * Catech. R. I 3, 6. — Int. in 2 Ms. (Ps 92) et 3 Ms. (Ps 97) Nativ. Dñi.*
6, 7] RR. etc. in Adv. et fss.
p cf. Jo 3, 16. [*BMV.*
q cf. Mt 28, 18; 1 Cor 15, 25.
r cp. 22, 22. [18.
s cp. 10, 21; 2 Es 9, 32; Jr 32,
t cp. 63, 16. — cf. Ex 4, 22; Dt 32, 18. [2, 14.
u cf. Mic 5, 5; Zc 9, 10; Eph
v Ps 2, 8; 71, 11. — cf. Gn 49, 10.
x Ps 71, 3; Lc 2, 14. — cf. cp. 54, 13.
y Lc 1, 32, 33. — cf. 2 Rg 7,
z Jr 23, 5. [13, 16.
a cp. 37, 32; 4 Rg 19, 31. — cf. Jl 2, 18; Zc 1, 14.
b cp. 7, 2; 5, 8; 9, 17; Os 5, 12, 13; 6, 4, 10.
c 3 Rg 10, 37; 1 Par 27, 28;
d cf. 4 Rg 16, 6. [Lc 19, 4.
e cf. 2 Par 28, 18.
f vr. 17, 21; cp. 5, 25; 10, 4.
g cf. Ex 6, 6; Dt 4, 34; 5, 15.
h cf. Jr 15, 7; Ag 2, 18. — cf. Jd 3, 15; 4, 3 etc.
i cf. cp. 10, 33.
j cp. 19, 15; Dt 28, 13. — cf.
k cf. cp. 10, 17. [Lm 1, 5.
l cp. 3, 2, 3.
m cf. cp. 28, 7; Ez 13, 9, 10;
n v. cp. 3, 12.]Mic 3, 5.
o cf. Ps 146, 10, 11.
p vr. 12, 21; cp. 10, 4.

eamque futuram esse gravissimam (9, 1-10, 4). Sed Assur quoque, qui superbia elatus munere suo adversus Israël abusus est, poenam suscipiet (5-15), ipsiusque ruina in bonum Iuda cedet (16-34). In bonum

sed adhuc manus eius extenta.
18 Succensa est enim quasi [q]ignis impietas, veprem et spinam vorabit,
et succendetur in densitate saltus et convolvetur superbia fumi.
19 In ira Domini exercituum conturbata est terra,
et [r]erit populus quasi esca ignis: [s]vir fratri suo non parcet.
20 Et [t]declinabit ad dexteram et esuriet,
et comedet ad sinistram et [u]non saturabitur:
[v]unusquisque carnem bracchii sui vorabit,
[x]Manasses Ephraim et Ephraim Manassen, simul ipsi [y]contra Iudam.
21 In omnibus his non est aversus furor eius,
sed adhuc manus eius extenta.

10 1 [a]Vae, qui condunt leges iniquas et scribentes [b]iniustitiam scripserunt,
2 [c]ut opprimerent in iudicio pauperes
et vim facerent causae humilium populi mei,
ut essent viduae praeda eorum, et pupillos diriperent!
3 [d]Quid facietis in [e]die visitationis et calamitatis [f]de longe venientis?
ad cuius confugietis auxilium?
et ubi derelinquetis gloriam vestram,
4 ne incurvemini sub vinculo et cum interfectis cadatis?
Super omnibus his [g]non est aversus furor eius,
sed adhuc [h]manus eius extenta.

5 Vae Assur, [i]virga furoris mei et baculus ipse est, in manu
eorum indignatio mea. 6 Ad gentem fallacem mittam eum et [j]contra
populum furoris mei mandabo illi, ut auferat [k]spolia et diripiat praedam
et [l]ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum.
7 [m]Ipse autem non sic arbitrabitur, et cor eius non ita existimabit;
sed ad conterendum erit cor eius et ad internecionem gentium non
paucarum. 8 Dicet enim: 9 [n]Nunquid non principes mei simul [o]reges
sunt? [p]nunquid non ut [q]Charcamis sic [r]Calano? et ut [s]Arphad sic
[t]Emath? [u]nunquid non ut Damascus sic Samaria? 10 Quomodo invenit
manus mea [v]regna idoli, sic et simulacra eorum de Ierusalem
et de Samaria. 11 Nunquid non [x]sicut feci Samariae et idolis eius,
sic faciam Ierusalem et [y]simulacris eius?
12 Et erit, [z]cum impleverit Dominus cuncta [a]opera sua in monte
Sion et in Ierusalem, [b]visitabo super fructum magnifici cordis regis
Assur et super gloriam altitudinis oculorum eius; 13 [c]dixit enim: In
fortitudine manus meae feci et in sapientia mea intellexi et abstuli
terminos populorum et principes eorum depraedatus sum et detraxi
quasi potens in sublimi residentes, 14 et invenit quasi nidum manus
mea fortitudinem populorum et, sicut colliguntur ova quae derelicta
sunt, sic universam terram ego congregavi, et non fuit qui moveret
pennam et aperiret os et ganniret. 15 [d]Nunquid gloriabitur securis
contra eum qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum a quo
trahitur? Quomodo si elevetur [e]virga contra elevantem se, et exaltetur
baculus, qui utique lignum est.
16 Propter hoc mittet dominator Dominus exercituum in [f]pinguibus
eius tenuitatem, et subtus gloriam eius [g]succensa ardebit quasi combustio
ignis, 17 et [h]erit lumen Israël in igne, et sanctus eius in flamma,
et [i]succendetur et devorabitur spina eius et vepres in [j]die una.
18 Et gloria [k]saltus eius et carmeli eius ab anima usque ad carnem
consumetur, et erit terrore profugus, 19 et reliquiae ligni saltus
eius prae paucitate numerabuntur et puer scribet eos.
20 Et erit in [l]die illa, non adiciet residuum Israël, et hi qui fugerint
de domo Iacob [m]inniti super eo qui percutit eos; sed [o]innitetur
super Dominum sanctum Israël in veritate. 21 Reliquiae convertentur,
reliquiae, inquam, Iacob ad [p]Deum fortem.
22 [q]Si enim fuerit populus tuus, Israël, [r]quasi harena maris, [s]reliquiae
convertentur ex eo; [t]consummatio abbreviata inundabit iustitiam.
23 [u]Consummationem enim et abbreviationem Dominus Deus
exercituum faciet [v]in medio omnis terrae.
24 Propter hoc haec dicit Dominus Deus exercituum: [x]Noli timere,
populus meus [y]habitator Sion, ab Assur: in virga percutiet te
et baculum suum levabit super te in via [z]Aegypti; 25 adhuc enim

q cp. 33, 11; Ps 82, 15. — cf. Jc 3, 5.
r cp. 24, 6.
s cf. Mic 7, 5.
t cp. 8, 21.
u Lv 26, 26. — cf. Mic 6, 14.
v cp. 49, 26. — cf. Zc 11, 9. — v. Dt 28, 53-57.
x cf. 4 Rg 15, 14. 30.
y cf. cp. 11, 13. — v. 2 Par 28, 6-8.
a cf. Mic 2, 1.
b Jr 8, 8.
c cp. 5, 23. — cf. Sap 2, 10: Mic 3, 1-4.
d cf. Os 9, 5.
e Jr 5, 28; Os 9, 7. — cf. Lc 19, 44.
f cf. cp. 5, 26.
g cp. 5, 25; 9, 12, 17, 21.
h cp. 5, 25; Ez 6, 14.
*5, 6] * cf. Catech. R. III 5, 15.*
i vr. 15, 24; cp. 9, 4; 14, 5. — cf. cp. 7, 20; Jr 50, 23; Mic 5, 1.
j cf. cp. 47, 6; Zc 1, 15.
k v. 4 Rg 18, 14-16.
l cp. 5, 5.
m cf. Mic 4, 12.
n cf. cp. 36, 8; 4 Rg 18, 24.
o cf. 4 Rg 25, 28. — cf. Ez 26, 7: Dn 2, 37.
p 4 Rg 19, 12, 13.
q cf. Gn 10, 10; Am 6, 2.
r 2 Rg 35, 20; Jr 46, 2.
s 4 Rg 18, 34.
t cp. 11, 11; 36, 19; Am 6, 2; Zc 9, 2.
u cf. 4 Rg 16, 9; 17, 6.
v 3 Rg 18, 34. — cf. cp. 7, 8.
x cf. cp. 36, 18-20; 4 Rg 19, 17, 18.
y cp. 2, 8.
z cf. cp. 29, 4, 5; 30, 18; 4 Rg 19, 31.
a cf. cp. 5, 12, 19.
b v. cp. 37, 36.
c cp. 37, 23-25; 4 Rg 19, 22-24.
d cf. cp. 29, 16; 45, 9; Rm 9, 17.
e vr. 5, 24.
f Ps 77, 31. — cf. Jb 15, 27; Ps 72, 7.
g cf. cp. 30, 33.
h Dt 4, 24. — cf. Jr 5, 14, Ab 16.
17] Ant. in fs. s. Jo. Nepom.
i cp. 27, 4. — cf. cp. 9, 18, Nh 1, 10.
j cf. cp. 9, 14; 4 Rg 19, 35.
k vr. 34. — cf. cp. 2, 13.
l vr. 27; cp. 2, 11.
m cp. 4, 2.
n cf. 4 Rg 16, 7; 2 Par 28, 20, 21.
o 4 Rg 19, 14, 15.
p cp. 9, 6.
q (all) Rm 9, 27, 28.
r cp. 48, 19; Gn 22, 17; 32, 12.
s cp. 48, 19; Gn 22, 17; 32, 12.
t cf. cp. 6, 13; Jr 31, 4; Jl 2, 32; Zc 8, 8.
u cp. 28, 22. — cf. Lm 4, 18; Ez 7, 2; Dn 9, 27; Sph 1, 18.
v cp. 6, 12.
x 4 Rg 16, 6.
y cf. cp. 31, 5.
z (Ex 2, 23).

vero omnium Messias orietur ex Iesse (11, 1-10), et quoniam in eo omnes reliquiae Israël salutem gloriamque adipiscentur (11-16), propheta munus ipsius et beneficia cantico effert (12, 1-6).

[a]paululum modicumque, et [b]consummabitur indignatio et furor meus
super scelus eorum, 26 et [c]suscitabit super eum Dominus exercituum
flagellum iuxta plagam [d]Madian in petra Oreb et [e]virgam suam su-
per mare et levabit eam [f]in via Aegypti. 27 Et erit in die illa, au-
feretur [g]onus eius de umero tuo et [h]iugum eius de collo tuo et com-
putrescet iugum a facie olei.
28 Veniet in [i]Aiath, transibit in [j]Magron, apud Machmas com-
mendabit vasa sua. 29 Transierunt cursim, [l]Gaba sedes nostra, ob-
stupuit [m]Rama, [n]Gabaath Saulis fugit. 30 Hinni voce tua, filia [o]Gallim,
attende [p]Laisa, paupercula [q]Anathoth. 31 Migravit Medemena; ha-
bitatores Gabim, confortamini. 32 Adhuc dies est, ut in [r]Nobe stetur,
[s]agitabit manum suam super montem [t]filiae Sion, collem Ierusalem.
33 Ecce dominator Dominus exercituum [u]confringet lagunculam
in terrore, et excelsi statura succidentur, et sublimes humiliabuntur,
34 et subvertentur [v]condensa saltus ferro, et [x]Libanus cum excelsis
cadet.

11 1 Et [a]egredietur virga de radice [b]Iesse,
et flos de radice eius ascendet,
2 et requiescet super eum [c]spiritus Domini:
spiritus sapientiae et intellectus,
spiritus consilii et fortitudinis,
spiritus scientiae et pietatis,
3 et replebit eum spiritus timoris Domini.
[d]Non secundum [e]visionem oculorum iudicabit
neque secundum auditum aurium arguet,
4 sed [f]iudicabit in iustitia pauperes
et arguet in aequitate pro [g]mansuetis terrae
et [h]percutiet terram virga oris sui
et [i]spiritu labiorum suorum [j]interficiet impium.
5 et erit iustitia cingulum lumborum eius,
et [k]fides cinctorium renum eius.
6 [l]Habitabit lupus cum agno,
et pardus cum haedo accubabit;
vitulus et leo et ovis simul morabuntur,
et puer parvulus minabit eos;
7 vitulus et ursus pascentur, simul requiescent catuli eorum,
et leo quasi bos comedet paleas.
8 Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis,
et in caverna [m]reguli qui ablactatus fuerit manum suam mittet.
9 [n]Non nocebunt et non occident in universo monte [o]sancto meo,
[p]quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquae maris ope-
rientes.
10 In die illa [q]radix [b]Iesse, qui stat in [r]signum populorum, [s]ipsum
gentes deprecabuntur, et erit sepulcrum eius gloriosum.
11 Et erit [t]in die illa, adiciet Dominus secundo manum suam ad
possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab [u]Assyriis et
ab Aegypto et a [v]Phetros et ab [x]Aethiopia et ab [y]Aelam et a [z]Sen-
naar et ab [a]Emath et ab [b]insulis maris. 12 Et [c]levabit signum in na-
tiones et [d]congregabit [e]profugos Israël et [f]dispersos Iuda colliget a
quattuor plagis terrae, 13 et [g]auferetur zelus Ephraim, et hostes Iuda
peribunt; [h]Ephraim non aemulabitur Iudam, et Iudas non pugnabit
contra Ephraim. 14 Et [i]volabunt in umeros Philisthiim per mare,
simul praedabuntur [j]filios orientis, [l]Idumaea et Moab praeceptum
manus eorum, et [m]filii Ammon oboedientes erunt. 15 Et desolabit
Dominus [n]linguam maris Aegypti et [o]levabit manum suam super
[p]flumen in fortitudine spiritus sui et percutiet eum in septem rivis,
ita ut transeant per eum calceati. 16 Et erit [q]via residuo populo meo,
qui relinquetur ab Assyriis, [r]sicut fuit Israëli in die illa, qua ascen-
dit de terra Aegypti.

12 Et dices in die illa:
Confitebor tibi, Domine, quoniam iratus es mihi;
conversus est furor tuus, et consolatus es me.
2 Ecce Deus salvator meus, fiducialiter agam et [a]non timebo,
quia [b]fortitudo mea et laus mea Dominus.

a cp. 14, 24-27; 26, 20. — cf. cp.
b cp. Dn 8, 9; 11, 36. [17, 15.
c 4 Rg 19, 35.
d v. cp. 9, 4; Jd 7, 25.
e Ex 14, 27, 28.
f cf. Ex 14, 30. *g* 4 Rg 18, 14.
h cf. cp. 9, 4; Jr 30, 8; Nh 1, 13.
i Js 7, 2; 9, 12; 1 Es 2, 28.
j 1 Rg 14, 2.
k 1 Rg 13, 2, 23; 14, 31.
l 1 Rg 13, 16.
m 1 Rg 7, 17.
n 1 Rg 11, 4.
o 1 Rg 25, 44.
p 1 Mc 9, 5.
q Jr 1, 1.
r 1 Rg 21, 1; 22, 19.
s cf. cp. 19, 16.
t cp. 1, 8; 37, 22.
u cf. Jd 7, 19. — v. cp. 37, 36.
v vr. 18.
x cf. Ez 31, 3, Am 2, 9.

a cp. 4, 2; 53, 2.
1-10] LL. in D. 2 Adv.
b vr. 10; Ps 71, 20; Ecli 45, 31; Ac 13, 22.
1-5] L. in fr. 6 QT. Adv. et 2 L. ut sup. cp. 7, 10.
c cp. 42, 1; 61, 1; Mt 3, 16; Mr 1, 10; Lc 3, 22.
2, 3] Ant. in fs. ss. spin. Cor.
d cf. Jo 7, 24.
e cf. Ec 1, 8.
f cp. 32, 1; Ps 71, 2, 4. 12-14.
g Ps 75, 10; Sph 2, 3.
h Ps 2, 9. — cf. Ml 4, 6.
i cp. 30, 28; Jb 4, 9; 2 Th 2, 8.
j Ps 138, 19.
5] v. vr. 1, 2. - Ant. in fs. BMV.
k cf. Eph 6, 14. [*de Consol.*
l cp. 65, 25. — cf. Os 2, 18.
m cp. 59, 5; Pro 23, 32.
n cp. 65, 25. — Os 2, 18.
o cp. 57, 13; Ps 77, 54.
p Hab 2, 14. [*RR. in Adv. etc.*
10] Ant. mai. in die 19 Dbr. —
q (all) Rm 15, 12.
r cp. 49, 22. — cf. vr. 12; cp. 5,
s cf. cp. 42, 4; Mt 12, 21. [26.
t cp. 10, 20. [10.
u cp. 27, 13; Mic 7, 12; Zc 10,
v Jr 44, 1, 15; Ez 29, 14; 30, 14.
x cp. 18, 1. (— v. Gn 10, 6-12).
y Gn 10, 22, 1 Es 1, 1; Jr 25, 25; 49, 34-39; Dn 8, 2.
z Gn 11, 1. [v. cp. 10, 9.
a 1 Mc 12, 25; 1 Par 18, 3. —
b cp. 24, 15; 41, 1; 49, 1; 51, 5; Est 10, 1.
12] Ant. in sb. p. D. 2 Adv.
c cp. 56, 8; Jr 30, 3. — cf. Zc
d cf. Ez 11, 17. [10, 6-10.
e cf. 2 Mc 1, 27; Jo 7, 35.
f cf. cp. 45, 22.
g Ez 37, 16-22. — cf. cp. 9, 20;
h Jr 3, 18, 50, 4. [Zc 11, 14.
j cf. 2 Rg 8, 1; 4 Rg 18, 8.
l Jd 6, 3. — v. Jr 49. 28.
i Ps 59, 10. — cf. 2 Rg 8, 2, 14.
m v. 2 Rg 12, 26-31.
n Js 15, 2. — cf. Zc 10, 11.
o Zc 2, 9. — cf. cp. 19, 16; 30,
p v. cp. 7, 20. [32.
q cp. 19, 23. — cf. cp. 35, 8.
r Ex 14, 29; Mic 7, 15.

1-6] L. et 1 L., Cpp. etc. in fss. ss. Cord. J. et ss. Rdmpt. (5, 6). — Cn. in fr. 2 (1) ad ll. (II).
a Ps 55, 5. — cf. cp. 51, 12.
b Ex 15, 2; Ps 117, 14.

3. Onera contra gentes (13, 1-27, 13). *Onus Babylonis. Deus per congregatum exercitum terrore orbem concutit, cives in fugam convertit et excidit (13, 1-22). Quare liberati filii Israël ipsius ruinam epinicio cele-*

et factus est mihi in salutem.
3 [c]Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris.
4 [d]Et dicetis in die illa:
[e]Confitemini Domino et invocate nomen eius,
[f]notas facite in populis adinventiones eius,
mementote quoniam excelsum est nomen eius.
5 [g]Cantate Domino, quoniam magnifice fecit,
adnuntiate hoc in universa terra.
6 [h]Exsulta et lauda, habitatio Sion,
quia magnus in [i]medio tui [j]sanctus Israël.

13 [a]Onus [b]Babylonis, quod vidit Isaias filius Amos. 2 Super mon-
tem caliginosum [c]levate signum, exaltate vocem, levate ma-
num, et ingrediantur portas duces. 3 Ego mandavi [d]sanctificatis
meis et vocavi fortes meos in ira mea exsultantes in gloria mea.
4 Vox multitudinis in montibus quasi populorum frequentium, vox
sonitus regum gentium [e]congregatarum. [f]Dominus exercituum prae-
cepit militiae belli 5 [g]venientibus de terra procul, a summitate caeli;
Dominus et [h]vasa furoris eius, ut disperdat omnem terram. 6 [i]Ulu-
late, quia prope est [j]dies Domini; quasi vastitas a Domino veniet.
7 Propter hoc [k]omnes manus dissolventur, et omne cor hominis [l]con-
tabescet 8 et conteretur. [m]Torsiones et dolores tenebunt, [n]quasi par-
turiens dolebunt, unusquisque ad proximum suum stupebit, [o]facies
combustae vultus eorum. 9 Ecce [j]dies Domini veniet, crudelis et in-
dignationis plenus et irae furorisque, ad [p]ponendam terram in soli-
tudinem et [q]peccatores eius conterendos de ea. 10 [r]Quoniam stellae
caeli et splendor earum non expandent lumen suum, [s]obtenebratus
est sol in ortu suo, et [t]luna non splendebit in lumine suo. 11 Et
visitabo super orbis mala et contra impios iniquitatem eorum, et
[u]quiescere faciam superbiam infidelium et arrogantiam fortium hu-
miliabo. 12 Pretiosor erit vir auro, et homo mundo [v]obrizo. 13 Super
hoc [x]caelum turbabo, et movebitur terra de loco suo propter indi-
gnationem Domini exercituum et propter diem irae furoris eius.
14 Et erit quasi damula fugiens et quasi ovis, et non erit qui con-
greget: [y]unusquisque ad populum suum convertetur, et singuli ad
terram suam fugient. 15 Omnis qui inventus fuerit occidetur, et
omnis qui supervenerit cadet in gladio; 16 [z]infantes eorum allidentur
in oculis eorum, diripientur domus eorum, et uxores eorum viola-
buntur. 17 Ecce [a]ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non
quaerant nec aurum velint, 18 sed [b]sagittis parvulos interficient et
lactantibus uteris non miserebuntur, et super filios non parcet oculus
eorum. 19 Et erit Babylon illa [c]gloriosa in regnis, inclita superbia
Chaldaeorum, [d]sicut subvertit Dominus Sodomam et Gomorrham.
20 [e]Non habitabitur usque in finem et non fundabitur usque ad ge-
nerationem et generationem, [f]nec ponet ibi tentoria Arabs, [g]nec pa-
stores requiescent ibi. 21 Sed [h]requiescent ibi bestiae, et replebuntur
domus eorum [i]draconibus, et habitabunt ibi struthiones, et [j]pilosi
saltabunt ibi, 22 et respondebunt ibi ululae in aedibus eius, et sire-
nes in delubris voluptatis.

14 Prope est ut veniat tempus eius, et dies eius non elongabun-
tur. [a]Miserebitur enim Dominus Iacob et [b]eliget adhuc de Israël
et [c]requiescere eos faciet super humum suam; [d]adiungetur advena
ad eos et adhaerebit domui Iacob. 2 Et [e]tenebunt eos populi et ad-
ducent eos in locum suum, et [f]possidebit eos domus Israël super
terram Domini [g]in servos et ancillas, et [h]erunt capientes eos qui se
ceperant et [i]subicient exactores suos.
3 Et erit in die illa, cum [j]requiem dederit tibi Deus a labore
tuo et a concussione tua et a servitute dura, qua ante servisti, 4 su-
mes [k]parabolam istam contra regem Babylonis et dices:
Quomodo cessavit exactor, quievit tributum?
5 Contrivit Dominus [l]baculum impiorum, virgam dominantium,
6 [m]caedentem populos in indignatione plaga insanabili,
subicientem in furore gentes, persequentem crudeliter.
7 Conquievit et [n]siluit omnis terra, [o]gavisa est et exsultavit;
8 [p]abietes quoque laetatae sunt super te et [q]cedri Libani.

c cf. Ps 45, 5; Zc 13, 1; Jo 4, 13, 14; 7, 37, 38.
d cp. 11, 11.
e 1 Par 16, 8; Ps 104, 1.
f cf. Ps 144, 5, 6.
g Ex 15, 1; Ps 97, 1.
6] *Gr. in fs. ss. Cord. J. euchar.*
h cp. 54, 1. — v. Sph 3, 14.
i Ps 45, 5; Os 11, 9. — v. Dt 23, 14.
j cp. 5, 24; 41, 14, 16; Jl 2, 27.
a cp. 14, 28; 15, 1; Nh 1, 1. — cf. Jr 23, 33, 34, 36 etc.
b vr. 19; cp. 14, 4; 21, 9. — v. Jr 50, 51.
1-11] *LL. in fr. 2 p. D. 2 Adv.*
c cp. 5, 26.
d *cf. Jr* YE, TS, *Jl* A, R. — *v.* Sph 1, 7.
e cf. Jr 49, 14.
f cf. Js 5, 13, 14.
g cf. cp. 46, 11.
h Jr 50, 25.
i cp. 14, 31; 15, 2, 3, 8; 16, 7; Jr 51, 8; Ez 30, 2.
j cp. 2, 12; Jr 46, 10; Jl 1, 15; Sph 1, 7.
k Jr 6, 24; Ez 7, 17; 21, 7.
l cp. 19, 1; Ez 15, 14, 15; Js 2, 11; Nh 2, 10.
m cf. Nh 2, 10.
n cp. 21, 3; 26, 17; Dt 2, 25; Ps 47, 7; Ecli 48, 21; Jr 4, 31; 6, 24; Mic 4, 9, 10; Jo 16, 21; 1 Tb 5, 3.
o v. Lm 4, 8.
p Jr 50, 3; 51, 29.
q cf. Ps 103, 35.
r cf. cp. 24, 23; 34, 4. — v. Mt 24, 29.
s Ez 32, 7; Jl 2, 10, 31; 3, 15; Mt 24, 29 etc.
t cp. 24, 21. *u* cp. 2, 11, 17.
v 2 Par 3, 5; Jb 28, 15; 31, 24.
x Ag 2, 7.
y Jr 50, 16; 51, 9. — cf. 3 Rg 22, 36.
z Ps 136, 9; Nh 3, 10.
a cp. 21, 9; Jr 51, 11, 28; Dn 5, 28, 31.
b Jr 50, 14, 29; 51, 3.
c cf. cp. 47, 5.
d cp. 1, 9; Gn 19, 24; Dt 29, 23; Ecli 10, 19; Jr 49, 18; 50, 40; Am 4, 11; Sph 2, 9.
e Jr 51, 37, 43; Bar 4, 23; Sph 2, 15. — v. Jr 25, 12.
f Jr 3, 2. *g* Jr 33, 13.
h cp. 34, 13, 14; Ml 1, 3. — cf. Jr 50, 39; Ap 18, 2.
i cp. 35, 7; Jb 30, 29; Jr 31, 37; Mic 1, 8.
j (Lv 17, 7; 2 Par 11, 15).
1-15] *LL. in fr. 3 p. D. 2 Adv.*
1] *R. in D. 3 Adv.*
a cp. 60, 10; Ps 101, 14; Zc 1, 17.
bc f. cp. 44, 5.
c 2 Par 36, 22, 23.
d cp. 2, 2; 56, 3; Zc 8, 22, 23. — v. Sph 2, 12-14.
e cp. 60, 9; 66, 20.
f cp. 45, 14. *g* cp. 61, 5.
h cf. Jl 3, 18. *i* cp. 60, 14.
j cf. Ps 93, 13; Hab 3, 16.
k Mic 2, 4; Hab 2, 6.
l cf. cp. 9, 4; Jr 48, 17.
m cf. Jr 50, 23.
n Hab 2, 20.
o cp. 44, 23; 49, 13; 55, 12.
p cf. Ez 31, 16.
q cp. 2, 13; 37, 24.

brant eiusdemque magnitudini praesentem abiectionem opponunt (14, 1-21), quam vero non esse temporaneam iuramentum Dei manifestat (22-27). — Onus Philisthaeae, cui, gaudio prohibito de infortunio Iuda, de sua ruina

Ex quo dormisti, non ascendet qui succidat nos.
9 [r]Infernus subter conturbatus est in occursum adventus tui,
suscitavit tibi [s]gigantes. Omnes [t]principes terrae
surrexerunt de soliis suis, omnes principes nationum.
10 Universi respondebunt et dicent tibi:
et tu vulneratus es sicut et nos, nostri similis effectus es;
11 [u]detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum;
[v]subter te sternetur tinea, et operimentum tuum erunt vermes.
12 [w]Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, [x]qui mane oriebaris?
corruisti in terram, qui vulnerabas gentes?
13 [y]qui dicebas in corde tuo: [z]In caelum conscendam,
super astra Dei [a]exaltabo solium meum;
sedebo in [b]monte testamenti, in lateribus aquilonis;
14 ascendam super altitudinem nubium, [c]similis ero [d]Altissimo?
15 [e]Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci.
16 Qui te viderint, ad te inclinabuntur teque prospicient:
Nunquid iste est [f]vir, qui conturbavit terram, qui concussit regna,
17 qui posuit orbem desertum et urbes eius destruxit,
[g]vinctis eius non aperuit carcerem? [sua;
18 Omnes reges gentium universi dormierunt in gloria, vir in domo
19 [h]tu autem proiectus es de sepulcro tuo, quasi stirps inutilis,
pollutus et obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio,
et descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadaver putridum.
20 Non habebis consortium neque cum eis in sepultura;
tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti.
[i]Non vocabitur in aeternum semen pessimorum.
21 Praeparate filios eius occisioni in iniquitate patrum suorum;
non consurgent nec hereditabunt terram
neque implebunt faciem orbis civitatum.
22 Et consurgam super eos, dicit Dominus exercituum, et perdam
Babylonis nomen et [k]reliquias et [l]germen et progeniem, dicit Do-
minus 23 et ponam eam in possessionem [m]ericii et in paludes aqua-
rum et scopabo eam in scopa terens, dicit Dominus exercituum.
24 Iuravit Dominus exercituum dicens: Si non, [n]ut putavi, ita erit,
et, quomodo mente tractavi, 25 sic eveniet, [o]ut conteram Assy-
rium in terra mea et in montibus meis conculcem eum, et auferetur
ab eis [p]iugum eius, et onus illius ab umero eorum tolletur. 26 Hoc
consilium, quod cogitavi super omnem terram, et haec est [q]manus
extenta super universas gentes. 27 [r]Dominus enim exercituum de-
crevit, et quis poterit infirmare? et manus eius extenta, et [s]quis
avertet eam?

28 In anno quo [t]mortuus est rex Achaz, factum est [u]onus istud:
29 [v]Ne laeteris, [w]Philisthaea omnis tu,
quoniam [x]comminuta est virga percussoris tui;
de radice enim colubri egredietur [y]regulus,
et semen eius absorbens volucrem.
30 Et pascentur primogeniti [z]pauperum,
et pauperes fiducialiter requiescent;
et interire faciam in fame radicem tuam
et [a]reliquias tuas interficiam.
31 [b]Ulula, [c]porta; clama, civitas,
prostrata est [d]Philisthaea omnis;
[e]ab aquilone enim fumus veniet,
et non est qui effugiet agmen eius.
32 Et quid respondebitur nuntiis gentis?
Quia Dominus [f]fundavit Sion,
et [g]in ipso sperabunt pauperes populi eius.

15 [a]Onus [b]Moab. Quia nocte vastata est [c]Ar Moab, conticuit: quia
nocte vastatus est [d]murus Moab, conticuit. 2 Ascendit domus et
[e]Dibon ad excelsa in planctum, super [f]Nabo et super Medaba Moab
ululavit; in cunctis capitibus eius [g]calvitium, et omnis barba radetur.
3 [h]In triviis eius accincti sunt [i]sacco, super [j]tecta eius et in plateis eius
omnis ululatus descendit in fletum. 4 Clamabit [k]Hesebon et Eleale,
usque [l]Iasa audita est vox eorum: super hoc expediti Moab ululabunt.

r cf. Ez 32, 21.
s cp. 26, 14.
t cf. Jr 51, 49.
u cf. Ez 32, 18. 19.
v Ecli 10, 13.
w cf. cp. 24, 21; 34, 4; Mt 24, 29; Lc 10, 18; Ap 6, 13; 9, 1.
x cf. Jb 38, 7.
13] * *Catech. R. IV 15, 16.*
y cf. cp. 47, 7, 8.
z (all) Mt 11, 23. — Jr 51, 53; Am 9, 3. — cf. 2 Mc 9, 10.
a Dn 3, 22, 23. — cf. Hab 2, 9; 2 Th 2, 4.
b cf. Ps 47, 2, 3; Ez 28, 14-16.
c cf. Gn 3, 5.
d Gn 14, 18; Nh 24, 16; Ps 56, 3. — v. Mr 5, 7.
e Ez 32, 23; Lc 10, 15.
f cf. Jr 25, 11; 30, 23.
g cf. Jr 50, 33.
h cf. cp. 34, 3; Jr 22, 19.
i cf. Jb 18, 19; Ps 20, 16; 108, 13; Pro 10, 7.
j cf. Ex 20, 5; Mt 23, 33.
k Jr 51, 62.
l Jb 18, 19. — cf. Gn 21, 43.
m cp. 34, 11; Sph 2, 44.
n cf. Ps 32, 11; Pro 19, 21.
o cp. 37, 36.
p cp. 10, 27. — cf. cp. 9, 4.
q cp. 9, 12, 17. — cf. Dt 4, 34.
r 2 Par 20, 6; Jb 9, 13; Pro 21, 30; Ac 5, 39. — cf. cp. 8, 10.
s Dn 4, 32.
t 4 Rg 16, 20; 2 Par 28, 27.
u v. cp. 13, 1.
v cf. 2 Rg 1, 20.
w Ex 15, 14. — cf. Js 13, 2-6; Jd 3, 3; cp. Am 1, 6, 8.
x cf. cp. 10, 24.
y cp. 30, 6.
z cf. cp. 29, 19; Sph 3, 12.
a cf. Jr 47, 5.
b cp. 13, 6. — cf. Jr 47, 2.
c cp. 24, 12.
d vr. 29.
e cf. cp. 20, 1.
f Ps 86, 5; 101, 17. — cf. cp. 28, 16.
g cf. cp. 37, 32.
a cp. 13, 6.
b Jr 48, 1-47; Ex 25, 8-11; Am 2, 1-3; Sph 2, 8-11.
c Nm 21, 15, 28; Dt 2, 36; Js 3, 9, 17.
d cf. cp. 16, 7, 11.
e Nm 21, 30; Js 13, 9, 16.
f Dt 34, 1.
g cp. 3, 24; Jr 48, 37; Ez 7, 18.
h cp. 16, 7.
i cf. cp. 3, 24.
j cp. 22, 1.
k Nm 32, 37.
l Jr 48, 34.

luctus imperatur (28-32). — Onus Moab, quem undequaque vastatum propheta exhortatur ut Sioni subsit eique refraganti iudicium praenuntiat (15, 1-16, 14). — Onus Damasci, cui ob inita adversus Israël foe-

anima eius ululabit sibi. 5 [m]Cor meum ad Moab clamabit, vectes
eius usque ad Segor vitulam conternantem; per [n]ascensum enim
Luith flens ascendet, et in via Oronaim clamorem contritionis leva-
bunt. 6 [o]Aquae enim Nemrim desertae erunt, quia aruit herba, de-
fecit germen, viror omnis interiit. 7 Secundum magnitudinem operis
et visitatio eorum; ad torrentem salicum ducent eos. 8 Quoniam
circuivit clamor terminum Moab, usque ad [p]Gallim ululatus eius, et
usque ad puteum Elim clamor eius. 9 Quia aquae [q]Dibon repletae
sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta, his [r]qui fu-
gerint de Moab leonem et reliquiis terrae.
16 [a]Emitte agnum, Domine, dominatorem terrae de [b]Petra de-
serti ad montem filiae Sion. 2 Et erit, sicut avis fugiens et pulli
de nido avolantes, sic erunt filiae Moab in [c]transcensu Arnon. 3 Ini
consilium, coge concilium, pone quasi noctem umbram tuam in me-
ridie, absconde fugientes et vagos ne prodas. 4 [d]Habitabunt apud te
profugi mei; Moab esto latibulum eorum a facie vastatoris; finitus
est enim pulvis, consummatus est miser, defecit [e]qui conculcabat
terram.
5 Et [f]praeparabitur in misericordia solium, et sedebit super illud in
veritate in tabernaculo David iudicans et quaerens iudicium et velociter
reddens quod iustum est. 6 [g]Audivimus superbiam Moab, superbus est
valde: superbia eius et arrogantia eius et indignatio eius plus quam
fortitudo eius. 7 Idcirco ululabit Moab ad Moab, [h]universus ululabit:
his qui laetantur super [i]muros cocti lateris loquimini plagas suas.
8 Quoniam suburbana [j]Hesebon deserta sunt, et [k]vineam Sabama do-
mini gentium exciderunt; flagella eius usque ad Iazer pervenerunt, er-
raverunt in deserto; propagines eius relictae sunt, transierunt mare.
9 [l]Super hoc plorabo in fletu Iazer vineam Sabama, inebriabo te
lacrima mea, Hesebon et Eleale, [m]quoniam super vindemiam tuam
et super messem tuam [n]vox calcantium irruit. 10 Et [o]auferetur lae-
titia et exsultatio de Carmelo, et [p]in vineis non exsultabit neque
iubilabit. [q]Vinum in torculari non calcabit qui calcare consueverat,
vocem calcantium abstuli. 11 Super hoc [r]venter meus ad Moab quasi
cithara sonabit, et viscera mea ad [s]murum cocti lateris. 12 Et
erit, cum apparuerit quod laboravit Moab super excelsis suis, ingre-
dietur ad sancta sua, ut obsecret, et non valebit.
13 Hoc verbum quod locutus est Dominus ad Moab [t]ex tunc.
14 Et nunc locutus est Dominus dicens: In tribus annis, [u]quasi anni
mercennarii, [v]auferetur gloria Moab super omni populo multo, et
relinquetur [x]parvus et modicus; nequaquam multus.
17 [a]Onus [b]Damasci. Ecce Damascus desinet esse civitas, et erit sicut
[c]acervus lapidum in ruina. 2 Derelictae civitates [d]Aroër gregibus
erunt et requiescent ibi, et [e]non erit qui exterreat. 3 Et cessabit adiu-
torium ab [f]Ephraim et regnum a [g]Damasco, et reliquiae Syriae sicut
[h]gloria filiorum Israël erunt, dicit Dominus exercituum.
4 Et erit in die illa, [i]attenuabitur gloria Iacob et [j]pinguedo carnis
eius marcescet. 5 Et erit [k]sicut congregans in messe quod restiterit, et
bracchium eius spicas leget; et erit sicut quaerens spicas in [l]valle Ra-
phaim. 6 Et [m]relinquetur in eo sicut racemus et sicut excussio oleae
duarum vel trium olivarum in summitate rami, sive quattuor aut quin-
que in cacuminibus eius fructus eius, dicit Dominus Deus Israël. 7 [n]In
die illa inclinabitur homo ad factorem suum, et oculi eius ad san-
ctum Israël respicient, 8 [o]et non inclinabitur ad altaria quae fecerunt
manus eius, et quae operati sunt digiti eius non respiciet, [p]lucos et
delubra.
9 [q]In die illa erunt civitates fortitudinis eius derelictae sicut ara-
tra et segetes, quae derelictae sunt a facie filiorum Israël, et eris de-
serta. 10 [r]Quia oblita es Dei salvatoris tui et [s]fortis adiutoris tui non
es recordata, propterea plantabis plantationem fidelem et germen
alienum seminabis; 11 in die plantationis tuae labrusca, et mane
semen tuum florebit; ablata est messis in die hereditatis et dolebit
graviter.
12 [t]Vae multitudini populorum multorum, ut multitudo maris so-
nantis! et tumultus turbarum sicut sonitus aquarum multarum;

m cp. 16, 9-11; Jr 48, 36.
n Jr 48, 5.
o cf. Nm 32, 36.
p (Ez 47, 10).
q vr. 2.
r cf. 4 Rg 17, 25; Jr 50, 17.
a (4 Rg 3, 4).
1-8] LL. in fr. 4 p. D. 2 Adv.
1] RR. etc. in Adv. et fs. exspect. part. BMV.
b cp. 42, 11; 4 Rg 14, 7.
c Jd 11, 18.
d cf. 1 Rg 22, 3.
e v. cp. 18, 7.
5] V. ad R. in D. 2 Adv.
f cp. 32, 1, 2; Dn 7, 14, 27; Mic 4, 7; Lc 1, 33.
g Jr 48, 29-31; Sph 2, 8-10.
h cp. 15, 3, 4.
i vr. 11. (— cf. cp. 15, 1; 16, 17).
j Nm 21, 25; Dt 2, 26; Js 21, [39.
k Jr 48, 32.
l cf. cp. 15, 5.
m cf. Jr 4, 19; Am 2, 2.
n cf. Jr 25, 30.
o Jr 48, 33.
p cf. 9, 3; Jd 9, 27.
q cp. 63, 3; Jr 65, 30. — cf.
r cp. 15, 5; Jr 4, 19; 48, 36. cp. 5, 2.
s cp. 15, 2. — cf. Nm 22, 41; 23, 14, 28.
t v. Am 2, 1-3.
u cp. 21, 16. — cf. Jb 7, 1; 14, [6.
v Jr 48, 13.
x cf. cp. 10, 22.
a v. cp. 13, 1.
b cp. 7, 8; Zc 9, 1. — v. Jr 49, 23, 27; Am 1, 3. 5.
c cp. 25, 2.
d Dt 2, 36; Js 13, 25.
e Mic 4, 4; Nh 2, 11. — cf. Jr 7, 33.
f cp. 7, 8, 17.
g cp. 7, 16; 8, 4.
h cf. 1 Rg 4, 21.
i cf. Sph 2, 11.
j cp. 10, 16. — cf. Jb 15, 27; Ps 72, 7.
k cf. Os 6, 11; Jl 3, 13.
l Js 15, 8; 2 Rg 5, 18; (23, 13).
m cp. 24, 13. — cf. cp. 65, 8.
n cp. 2, 17, 18. — cf. Os 8, 14.
o Mic 5, 12, 13.
p Ez 34, 13. — v. Dt 16, 21.
q cf. cp. 27, 10; Ez 35, 4.
r Ps 105, 2; Jr 2, 27, 32; Os 8, 14. — cf. Dt 32, 18.
s cf. cp. 26, 4. — v. Jr 2, 32.
t v. cp. 28, 2.

dera excidium per hostes, ipsos quoque proxime perituros, minatur (17, 1-14). — Onus Aethiopiae, quam increpat ob nimium de Assyriis timorem (18, 1-7). — Onus Aegypti, qui, etsi calamitatum, quas ei praedicit,

13 [u]sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, et [v]incre-
pabit eum et fugiet procul et [x]rapietur sicut pulvis montium a facie
venti et sicut turbo coram tempestate. 14 [y]In tempore vespere et
ecce turbatio, in [z]matutino et non subsistet. Haec est pars eorum
qui vastaverunt nos, et sors diripientium nos.

18 Vae terra [a]c y m b a l o a l a r u m, quae est trans flumina [b]Aethio-
piae, 2 qui [c]mittit in mare legatos et in vasis [d]papyri super aquas.
Ite, angeli veloces, ad [e]gentem convulsam et dilaceratam, ad popu-
lum terribilem, post quem non est alius, ad gentem exspectantem
et conculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius. 3 Omnes ha-
bitatores orbis qui moramini in terra, cum [f]elevatum fuerit signum
in montibus, videbitis et clangorem tubae audietis.
4 Quia haec dicit Dominus ad me: Quiescam et [g]considerabo in loco
meo, sicut meridiana lux clara est et sicut nubes roris in die mes-
sis. 5 [h]Ante messem enim totus effloruit et immatura perfectio ger-
minabit, et praecidentur ramusculi eius falcibus, et quae derelicta
fuerint abscindentur et excutientur 6 et relinquentur simul avibus
montium et bestiis terrae, et aestate perpetua erunt super eum vo-
lucres, et omnes bestiae terrae super illum hiemabunt.
7 [i]In tempore illo deferetur munus Domino exercituum a [j]populo
divulso et dilacerato, a [k]populo terribili, post quem non fuit alius,
a gente exspectante, exspectante et conculcata, cuius diripuerunt flu-
mina terram eius, ad locum [l]nominis Domini exercituum [m]montem
Sion.

19 [a]Onus [b]Aegypti. Ecce Dominus [c]ascendet super nubem levem et
ingredietur Aegyptum, et commovebuntur [d]simulacra Aegypti a
facie eius, et [e]cor Aegypti tabescet in medio eius. 2 Et concurrere fa-
ciam Aegyptios adversus Aegyptios, et [f]pugnabit vir contra fratrem
suum, et vir contra amicum suum, civitas adversus civitatem, [g]regnum
adversus regnum. 3 Et dirumpetur spiritus Aegypti in visceribus eius,
et [h]consilium eius praecipitabo, et interrogabunt simulacra sua et divi-
nos suos et [i]pythones et hariolos, 4 et [j]tradam Aegyptum in manu
[k]dominorum crudelium, et rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus
Deus exercituum. 5 Et [l]arescet aqua de mari, et fluvius desolabitur
atque siccabitur, 6 et deficient flumina, [m]attenuabuntur et siccabuntur
rivi aggerum, calamus et iuncus marcescet. 7 Nudabitur alveus rivi
a fonte suo, et omnis sementis irrigua siccabitur, arescet et non erit.
8 Et maerebunt [n]piscatores, et lugebunt omnes mittentes in flumen
hamum, et expandentes rete super faciem aquarum emarcescent.
9 Confundentur [o]qui operabantur linum, pectentes et texentes subtilia.
10 Et erunt irrigua eius flaccentia, omnes qui faciebant lacunas ad
capiendos pisces. 11 Stulti principes [p]Taneos, sapientes consiliarii
Pharaonis [q]dederunt consilium insipiens. Quomodo dicetis Pharaoni:
Filius sapientium ego, filius regum antiquorum? 12 Ubi nunc sunt
[r]sapientes tui? Adnuntient tibi et indicent quid cogitaverit Dominus
exercituum super Aegyptum. 13 Stulti facti sunt principes Taneos,
emarcuerunt principes [s]Mempheos, deceperunt Aegyptum [t]angulum
populorum eius. 14 [u]Dominus miscuit in medio eius [v]spiritum verti-
ginis, et errare fecerunt Aegyptum in omni opere suo, [x]sicut errat
ebrius et vomens. 15 Et non erit Aegypto opus quod faciat [y]caput
et caudam, incurvantem et refrenantem. 16 In die illa erit Aegyptus
[z]quasi mulieres, et stupebunt et timebunt a facie [a]commotionis
manus Domini exercituum, quam ipse movebit super eam. 17 [b]Et erit
terra Iuda Aegypto in pavorem: omnis qui illius fuerit recordatus
pavebit a facie consilii Domini exercituum, quod ipse cogitavit su-
per eam.
18 [c]In die illa erunt [d]quinque civitates in terra Aegypti [e]loquentes
lingua Chanaan et iurantes per Dominum exercituum, [f]c i v i t a s
s o l i s vocabitur una.
19 In die illa erit [g]altare Domini in medio terrae Aegypti et [h]titu-
lus Domini iuxta terminum eius. 20 Erit in signum et in testimo-
nium Domino exercituum in terra Aegypti; clamabunt enim ad Do-
minum a facie tribulantis, et [j]mittet eis salvatorem et propugnatorem
qui liberet eos. 21 Et [k]cognoscetur Dominus ab Aegypto, et cogno-

u cf. Ex 15, 9.
v cp. 33, 3; Ps 9, 6, 7.
x v. Ps 1, 4; 82, 14.
y cp. 38, 12; Ps 29, 6; 89, 6; Sph 3, 3.
z v. cp. 37, 36.

a cf. cp. 8, 8; 17, 12.
b cp. 11, 11; 4 Rg 19, 9.
c cp. 30. 4.
d cf. Ex 2, 3.
e vr. 7.
f cf. cp. 5, 26.
g Ps 10, 5.
h cf. Ez 31, 3, 12, 13.
i Ps 67, 39, 32. — cf. 2 Par 32, 23.
j vr. 2.
k cf. cp. 25, 3.
l 2 Rg 7, 13.
m v. cp. 2, 2-4.

1-13] LL. in fr. 5 p. 2 Adv.
1-4] 2 L. in fs. de fuga DNJC. in Aegypt.
a v. cp. 13, 1.
b cf. Jl 3, 19. — v. Jr 46, 1-26; Ez 29, 1-21.
c cp. 66, 15; Dt 33, 26, 27; Ps 17, 11; 103, 3. — cf. Mt 26, 64; Ap 1, 7.
d Jr 43, 12. — cf. Jr 50, 2.
e cp. 13, 7. — cf. Is 2, 11.
f cf. Jd 7, 22.
g Mt 24, 7.
h vr. 14; cp. 44, 27. — cf. Jr 19, 3.
i cp. 8, 19.
j Ez 30, 10-12.
k cp. 20, 4; Jr 46, 13, 26; Ez 29, 19.
l Jb 14, 11. — cf. cp. 50, 2; Ez 32, 2.
m cp. 37, 25.
n cf. Nm 11, 5.
o cf. Ez 27, 7.
p cp. 30, 4; Nm 13, 23; Ps 77, 12; Jr 43, 7, 8.
q cf. Jr 49, 7.
r 3 Rg 4, 30; Ac 7, 22.
s Jr 2, 10; 44. 1; 14, 19; Ez 30, 13, 16; Os 9, 6. — cf. Jb 12, 24, 25.
t Jd 20, 3; 14, 38. — cf. Zc 10, 4.
u cp. 29, 10. — cf. cp. 6, 10; Rm 11, 8.
v cf. 3 Rg 22, 22; Ps 74, 9.
x cf. cp. 24, 20; 29, 9.
y cp. 9, 14.
z Jr 50, 37; 51, 30; Nh 3, 13. — cf. Ez 30, 13.

a cp. 10, 23. — cf. cp. 11, 15.
b cf. Ex 14, 25.
c vr. 21.
d cf. Sph 3, 9.
e cp. 65, 16; Jr 12, 16.
f cf. Gn 41, 45; Jr 43, 13.
19-15] 3 L. ut sup. vr. 1.
g cf. 4 Rg 5, 17.
h cf. Gn 28, 18.
20b-22] L. ut sup. et in sb. QT. Adv.
21, 20] R. et Of. in fs. fugae DNJC. in Eegypt.
k cf. vr. 25.

fructus erit verus Dei cultus, decretam tamen sciat turpem per Assyrios cladem (19, 1-20, 6). — Onus deserti maris, seu dramatica de Babylonis eversione descriptio (21, 1-10). — Onus Duma (11-12). — Onus Arabiae (13-17). —

scent Aegyptii Dominum in die illa et [l]colent eum in hostiis et in
muneribus et vota vovebunt Domino et solvent. 22 Et [m]percutiet
Dominus Aegyptum plaga et sanabit eam, et revertentur ad Dominum, et placabitur eis et sanabit eos.
23 In die illa erit via de Aegypto in Assyrios; et intrabit Assyrius Aegyptum et Aegyptius in Assyrios, et [n]servient Aegyptii Assur.
24 In die illa erit Israël tertius Aegyptio et Assyrio; [o]benedictio
in [p]medio terrae, 25 cui benedixit Dominus exercituum dicens: Benedictus [q]populus meus Aegypti, et [r]opus manuum mearum Assyrio; [s]hereditas autem mea Israël.
20 In anno quo ingressus est [a]Tharthan in [b]Azotum, cum misisset eum Sargon rex Assyriorum et pugnasset contra Azotum
et cepisset eam, 2 in tempore illo locutus est Dominus in manu
Isaiae filii Amos dicens: Vade et solve saccum de lumbis tuis et [c]calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic vadens [d]nudus et discalceatus.
3 Et dixit Dominus: Sicut ambulavit servus meus Isaias nudus et discalceatus, trium annorum [e]signum et portentum erit super Aegyptum et super [f]Aethiopiam; 4 sic minabit [g]rex Assyriorum
captivitatem Aegypti et transmigrationem Aethiopiae iuvenum et senum, [h]nudam et discalceatam, discoopertis natibus ad ignominiam Aegypti. 5 [i]Et timebunt et confundentur ab Aethiopia spe sua
et ab Aegypto gloria sua. 6 Et dicet habitator [j]insulae huius in die
illa: Ecce haec erat spes nostra, [l]ad quos confugimus in auxilium,
ut liberarent nos a facie regis Assyriorum; et quomodo effugere poterimus nos?
21 [a]Onus deserti [b]maris. [c]Sicut turbines ab africo veniunt, de deserto venit, de terra horribili. 2 Visio dura nuntiata est mihi: [d]qui incredulus est infideliter agit, et qui depopulator est [e]vastat. Ascende,
[f]Aelam; obside, [g]Mede; omnem gemitum eius cessare feci. 3 Propterea [h]repleti sunt lumbi mei dolore, [i]angustia possedit me sicut angustia parturientis, corrui cum audirem, conturbatus sum cum viderem.
4 [j]Emarcuit cor meum, tenebrae stupefecerunt me. Babylon dilecta
mea posita est mihi in miraculum. 5 [l]Pone mensam, contemplare
in specula comedentes et bibentes: surgite, principes, [m]arripite clipeum.
6 Haec enim dixit mihi Dominus: [n]Vade et pone speculatorem,
et quodcumque viderit adnuntiet. 7 Et vidit currum duorum equitum,
ascensorem asini et ascensorem cameli; et contemplatus est diligenter
multo intuitu. 8 Et clamavit leo: [o]Super speculam Domini ego sum
stans iugiter per diem et super custodiam meam ego sum stans totis
noctibus. 9 Ecce iste venit ascensor vir bigae equitum et [p]respondit
et dixit: [q]Cecidit, cecidit Babylon, et [r]omnia sculptilia deorum eius
contrita sunt in terram. 10 [s]Tritura mea et filii areae meae, quae
audivi a Domino exercituum Deo Israël, adnuntiavi vobis.
11 [t]Onus [u]Duma. Ad me clamat ex [v]Seir: Custos, quid de nocte?
custos, quid de nocte? 12 Dixit custos: Venit mane et [x]nox; si quaeritis, [y]quaerite, convertimini, venite.
13 Onus in [z]Arabia. In saltu ad vesperam dormietis in semitis
[a]Dedanim. 14 Occurrentes sitienti ferte aquam, qui habitatis terram
[b]austri; cum panibus occurrite fugienti; 15 a facie enim gladiorum
fugerunt, a facie gladii imminentis, a facie arcus extenti, a facie gravis proelii.
16 Quoniam haec dicit Dominus ad me: Adhuc in uno anno,
[c]quasi in anno mercennarii ,et auferetur omnis gloria [d]Cedar. 17 Et
reliquiae numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur;
[e]Dominus enim Deus Israël locutus est.
22 [a]Onus [b]vallis visionis. Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti et tu omnis [c]in tecta? 2 Clamoris plena urbs frequens, [d]civitas exsultans, interfecti tui [e]non interfecti gladio nec mortui in
bello. 3 [f]Cuncti principes tui fugerunt simul dureque ligati sunt;
omnes, qui inventi sunt, vincti sunt pariter, procul fugerunt. 4 Propterea dixi: Recedite a me, [g]amare flebo: nolite incumbere ut consolemini me super [h]vastitate filiae populi mei; 5 [i]dies enim inter-

l Zc 14, 16, 18. — cf. cp. 2, 2.
m Jr 46, 25, 26.
23] *v. cp. 11, 16.*
n (cf. Sph 3, 9).
o Ez 34, 26. — cf. Gn 12, 2, 3.
p cf. Ez 38, 12.
(25)] *R. in D. 1 Nbr. et fs. ss. Rdmpt.*
q cf. Os 2, 24.
r cp. 20, 23.
s Dt 32, 9; 3 Rg 8, 51; Jr 10, 16.
a 4 Rg 18, 17.
b 1 Rg 5, 1.
c Ez 24, 17.
d Mic 1, 8. — cf. 1 Rg 19, 24; 2 Rg 6, 20.
e cf. cp. 8, 18.
f cp. 18, 1.
g cp. 19, 4.
h cf. cp. 47, 2.
i cp. 30, 3, 5. — cf. cp. 37, 9.
j cf. cp. 14, 29, 31; Jr 47, 7.
l cf. cp. 37, 6.
a v. cp. 13, 1.
b Jr 51, 36, 42.
c cp. 5, 28; Jb 1, 19; Jr 4, 11; 13, 24; Os 13, 15; Zc 9, 14.
d cp. 34, 16; 33, 1. — cf. Jr 12, 1.
e cp. 33, 1.
f v. cp. 11, 11.
g v. cp. 13, 17.
h cf. Ps 37, 8; Nh 2, 10.
i v. cp. 13, 8.
j cf. Dt 8, 66, 67.
l Jr 51, 39, 57. — cf. Dn 5, 1-6.
m (cf. 2 Rg 1. 21. —) cf. Dn 5, 30.
n cf. Jr 51, 12.
o Hab 2, 1.
p cf. Hab 2, 1.
q (all) Ap 14, 4; 18, 2. — Jr 50, 2; 51, 8.
r cp. 46, 1.
s Jr 51, 33; Am 2, 3. — cf. cp. 25, 10; Mic 4, 13.
t v. cp. 13; 1.
u Gn 25, 14; 1 Par 1, 30.
v Dt 2, 4, 8; Ez 35, 2.
x cf. Jb 36, 20; Am 5, 8.
y cf. Ps 36, 36.
z 3 Rg 10, 15; Jr 25, 24; 1 Mc 11, 16; Gal 1, 17.
a Gn 25, 3; 1 Par 1, 32. — cf. Jr 25, 23; 49, 8; Ez 25, 13; 27, 15, 20; 38, 13.
b (Gn 25, 14; Jb 6, 19).
c v. cp. 16, 14.
d cp. 60, 7; Gn 25, 13; Jr 2, 10; 49, 28. — v. Ps 119, 5.
e cp. 1, 20.
a cp. 13, 1.
b vr. 5. — cf. Jl 3, 12, 14.
c cp. 15, 3.
d cp. 43, 13. — cf. Ez 33, 42.
e cp. 4, 9.
f cf. cp. 1, 10.
4] *Ant. in fs. 7 dol. BMV.*
g Jr 9, 1; Mic 1, 8.
h Jr 8, 11, 21; 14, 17.
i cf. cp. 37, 3.

Onus vallis visionis, clade adflictae, humanis destitutae auxiliis et irae Dei obnoxiae (22, 1-14), in cuius vaticinii confirmationem mortem Sobnae propheta denuntiat (15-25). — Onus Tyri, cuius tamen vastitatis immani-

fectionis et [j]conculcationis et fletuum Domino Deo exercituum in
[b]valle visionis, scrutans murum et magnificus super montem. 6 Et
[l]Aelam sumpsit pharetram, currum hominis equitis, et parietem
nudavit clipeus. 7 Et erunt electae valles tuae plenae quadriga-
rum, et equites ponent sedes suas in porta. 8 Et [m]revelabitur operi-
mentum Iudae, et videbis in die illa [n]armamentarium domus sal-
tus. 9 Et [o]scissuras civitatis David videbitis, quia multiplicatae sunt.
Et [p]congregastis aquas [q]piscinae inferioris 10 et domos Ierusalem
numerastis et [r]destruxistis domos ad [s]muniendum murum 11 et lacum
fecistis inter [t]duos muros ad aquam piscinae veteris, et [u]non suspe-
xistis ad eum, qui fecerat eam, et operatorem eius de longe non vidi-
stis. 12 Et [v]vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum
et ad planctum, ad [x]calvitium et ad [y]cingulum sacci; 13 et ecce gau-
dium et laetitia; occidere vitulos et iugulare arietes, comedere car-
nes et [z]bibere vinum. [a]Comedamus et bibamus, cras enim moriemur.
14 Et [b]revelata est in auribus meis vox Domini exercituum: [c]Si di-
mittetur iniquitas haec vobis, [d]donec moriamini, dicit Dominus Deus
exercituum.

15 Haec dicit Dominus Deus exercituum: Vade, ingredere ad
eum qui habitat in tabernaculo, ad [e]Sobnam [f]praepositum templi et
dices ad eum: 16 Quid tu hic, aut quasi quis hic? quia [g]excidisti
tibi hic sepulcrum, [h]excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra
tabernaculum tibi. 17 Ecce Dominus [i]asportari te faciet, sicut aspor-
tatur gallus gallinaceus, et quasi amictum sic sublevabit te. 18 Co-
ronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram
latam et spatiosam; [j]ibi morieris et ibi erit [k]currus gloriae tuae,
ignominia domus domini tui. 19 Et expellam te de statione tua
et de ministerio tuo deponam te. 20 Et erit in die illa, vocabo
servum meum Eliacim filium Helciae 21 et induam illum tunica
tua et cingulo tuo confortabo eum et potestatem tuam dabo in
manu eius; et erit quasi [l]pater habitantibus Ierusalem et domui
Iuda. 22 Et [m]dabo clavem domus David [n]super umerum eius; et
[o]aperiet, et non erit qui claudat; et claudet, et non erit qui aperiat.
23 Et figam illum [p]paxillum in loco fideli, et erit [q]in solium gloriae
domui patris eius. 24 Et [r]suspendent super eum omnem gloriam do-
mus patris eius; vasorum diversa genera, omne vas parvulum, a
vasis craterarum usque ad omne vas musicorum. 25 In die illa, dicit
Dominus exercituum, auferetur [s]paxillus, qui fixus fuerat in loco fi-
deli, et frangetur et cadet et peribit quod pependerat in eo, quia
Dominus locutus est.

23 [a]Onus [b]Tyri. Ululate, [c]naves maris, quia [d]vastata est domus
[e]unde venire consueverant; [f]de terra Cethim revelatum est eis.
2 Tacete, qui habitatis in [g]insula; negotiatores [h]Sidonis transfretantes
mare repleverunt te. 3 In aquis multis semen Nili, messis fluminis fruges
eius; et facta est [i]negotiatio gentium. 4 Erubesce, Sidon! ait enim
mare, [j]fortitudo maris dicens: Non parturivi et non peperi et non enu-
trivi iuvenes nec ad incrementum perduxi virgines. 5 Cum auditum
fuerit in Aegypto, dolebunt cum audierint de Tyro. 6 Transite maria,
ululate, qui habitatis in [l]insula. 7 Nunquid non vestra haec est,
quae gloriabatur [m]a diebus pristinis in antiquitate sua? Ducent eam
pedes sui longe ad peregrinandum. 8 Quis cogitavit hoc super Ty-
rum quondam coronatam, [n]cuius negotiatores [o]principes, institores
eius incliti terrae? 9 Dominus exercituum cogitavit hoc, [p]ut detra-
heret superbiam omnis gloriae et ad ignominiam deduceret univer-
sos inclitos terrae. 10 Transi terram tuam quasi flumen, filia maris:
[q]non est cingulum ultra tibi. 11 [r]Manum suam extendit super mare,
conturbavit regna. Dominus mandavit adversus [s]Chanaan, ut conte-
reret fortes eius 12 et dixit: Non adicies ultra ut glorieris calum-
niam sustinens virgo filia [t]Sidonis; in Cethim consurgens transfreta;
ibi quoque non erit requies tibi. 13 [u]Ecce terra [v]Chaldaeorum, talis
populus non fuit, Assur fundavit eam; in captivitatem traduxerunt
robustos eius, suffoderunt domos eius, posuerunt eam in ruinam.
14 Ululate, naves maris, quia devastata est fortitudo vestra.
15 Et erit, in die illa in oblivione eris, o Tyre, [x]septuaginta annis,

j cp. 10, 6, 13, 2.

l cf Jr 49, 35. — v. cp. 11, 11.

m cf. cp. 47, 2; Jr 13, 22; 49, 10; Ez 23, 29; Nh 3, 5 etc.
n 3 Rg 7, 2; 10, 17.
o vr. 10. — cf. 2 Par 32, 5.
p cf. 2 Es 3, 16.
q cf. cp. 7, 3.
r cf. Jr 33, 4.
s 2 Par 32, 5; Ecli 48, 19.
t cf. cp. 7, 3; 4 Rg 20, 10; 2 Par 32, 3, 4; Ecli 48, 19.
v cf. Jl 2, 17.
x cp. 3, 24. — cf. Mic 1, 16.
y Jr 4, 8. — v. Rg 3, 31.
z cf. Ps 68, 13.
a (all) 1 Cor 15, 32. — cf. cp. 56, 12; Sph 2, 6-8; Lc 12, 19.
b cp. 5, 9.
c cf. cp. 27, 9; 1 Rg 3, 14.
d cf. vr. 13.
e cp. 36, 3; 37, 2; 4 Rg 18, 18; 26, 37; 19, 2.
f v. vr. 21; (2 Par 26, 21).
g 2 Par 16, 14.
h Mt 27. 60.
i Jr 10, 18; 16, 13.

j Jr 22, 26.
k cf. cp. 36, 9.

21] *Ant. in fs. BMV. de Cons.*

l Gn 45, 8; Est 13, 6; 16, 11.
m Ap 3, 7. — cf. Mt 16, 19.
n cp. 9, 6.
12] *Ant. mai. in die 20 Dbr.*
o cf. Jb 12, 14.
p 1 Es 9, 8; Ecli 14, 24. — cf. cp. 33, 20; 54, 2; Ec 12, 11.
q cf. Ap 3, 21.
r Ez 15, 3.
s cf. vr. 23.

a v. cp. 13, 1.
b cf. Jr 25, 22; 27, 2, 3. — v. Ez 26, 2-28; 28, 2-24; Jl 2, 4-8; Am 1. 9, 10; Zc 9, 2-4.
c vr. 14; 3 Rg 10, 22.
d cf. Ez 27, 3.
e cf. cp. 24, 10.
f Jr 2, 10. — cf. 1 Mc 1, 1; 8, 5. — v. Gn 10, 4.
g cp. 20, 6. — cf. Gn 10, 5.
h vr. 4, 12. — v. Gn 10, 18.
i v. Ez 27, 3-23.
j Ez 26, 17.
l cf. Ez 31, 4.
m cf. Gn 10, 15.
n Ap 18, 23.
o cf. Ez 26. 16.
p cf. Ez 28, 7.

q cf. Jb 12, 18.
r cf. Ez 14 21; 15, 12.
s cf. Nm 13, 30; Js 5. 1. — Gn 10, 15.
t Ez 28, 21, 22.
u cf. Ez 26, 11; 29, 18.
v cp. 47, 1; 48, 14.

x cf. Jr 25, 11, 12; 29, 10.

sicut dies regis unius. Post septuaginta autem annos erit Tyro quasi
canticum meretricis:
16 Sume [y]citharam, circui civitatem,
meretrix oblivioni tradita;
bene cane, frequenta canticum,
ut memoria tui sit.
17 Et erit, post septuaginta annos visitabit Dominus Tyrum et re-
ducet eam ad mercedes suas, et [z]rursum fornicabitur cum universis
regnis terrae super faciem terrae, 18 et [a]erunt negotiationes eius et
mercedes eius [b]sanctificatae Domino, non condentur neque reponen-
tur, quia his qui habitaverint coram Domino erit negotiatio eius, ut
manducent in saturitatem et vestiantur usque ad vetustatem.
24 Ecce Dominus [a]dissipabit terram et nudabit eam et adfliget
faciem eius et disperget habitatores eius. 2 Et [b]erit sicut popu-
lus sic sacerdos, et sicut servus sic dominus eius, sicut ancilla sic
domina eius, [c]sicut emens sic ille qui vendit, [d]sicut faenerator sic
is qui mutuum accipit, sicut qui repetit sic qui debet. 3 [e]Dissipa-
tione dissipabitur terra et direptione praedabitur, [f]Dominus enim
locutus est verbum hoc. 4 [g]Luxit et defluxit terra et infirmata est:
defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terrae. 5 Et terra [h]infecta
est ab habitatoribus suis, quia [i]transgressi sunt leges, mutaverunt
ius, dissipaverunt foedus sempiternum. 6 Propter hoc [j]maledictio vo-
rabit terram, et peccabunt habitatores eius, [l]ideoque insanient cul-
tores eius, et relinquentur homines pauci. 7 [m]Luxit vindemia, infir-
mata est vitis, ingemuerunt omnes qui laetabantur corde; 8 [n]ces-
savit gaudium tympanorum, quievit sonitus laetantium, conticuit
dulcedo citharae, 9 [o]cum cantico non bibent vinum, amara erit
potio bibentibus illam. 10 [p]Attrita est civitas vanitatis, [q]clausa est
omnis domus, nullo introëunte. 11 [r]Clamor erit super vino in pla-
teis, [s]deserta est omnis laetitia, translatum est gaudium terrae. 12 Re-
licta est in urbe solitudo, et calamitas opprimet portas. 13 Quia
haec erunt in medio terrae, in medio populorum, [t]quomodo si pau-
cae olivae, quae remanserunt, excutiantur ex olea, et racemi cum
fuerit finita vindemia. 14 Hi levabunt vocem suam atque laudabunt;
cum glorificatus fuerit Dominus, hinnient de mari. 15 Propter hoc in
doctrinis glorificate Dominum, [u]in insulis maris nomen Domini Dei
Israël.
16 [v]A finibus terrae laudes audivimus, gloriam [x]iusti. Et dixi:
Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Vae mihi! [y]praevari-
cantes praevaricati sunt et praevaricatione transgressorum praevari-
cati sunt. 17 [z]Formido et fovea et laqueus super te, qui habitator es
terrae. 18 Et erit, [a]qui fugerit a voce formidinis cadet in foveam, et
qui se explicaverit de fovea tenebitur laqueo; quia [b]cataractae de
excelsis apertae sunt et [c]concutientur fundamenta terrae. 19 Confra-
ctione confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione
commovebitur terra, 20 agitatione agitabitur terra [d]sicut ebrius et
auferetur quasi tabernaculum unius noctis, et gravabit eam [e]iniquitas
sua, et corruet et non adiciet ut resurgat.
21 Et erit, in die illa [f]visitabit Dominus super [g]militiam caeli in
excelso et [h]super reges terrae qui sunt super terram; 22 et [i]congre-
gabuntur in congregatione unius fascis in lacum et claudentur ibi
in carcere et [j]post multos dies visitabuntur. 23 Et [k]erubescet luna,
et confundetur sol, [l]cum regnaverit Dominus exercituum in monte
Sion et in Ierusalem et in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.
25 1 Domine, [a]Deus meus es tu;
[b]exaltabo te et confitebor nomini tuo,
quoniam [c]fecisti mirabilia
cogitationes antiquas fideles. Amen.
2 Quia posuisti civitatem in [d]tumulum,
urbem fortem in ruinam,
domum alienorum, ut non sit civitas
et in sempiternum non aedificetur.
3 [e]Super hoc laudabit te populus fortis,
civitas gentium robustarum timebit te;

y cp. 5, 12.
z Ap 17, 1, 2.
a Lv 27, 28. — cf. Mic 4, 13.
b Ez 28, 36; Zc 14, 20.
a cp. 13, 9. — cf. Rm 8, 20, 21.
1-10] LL. in fr. 6 p. D. 2 Adv.
b Os 4, 9. — cf. Lm 4, 16. — v. cp. 3, 1-3.
c cf. Ez 7, 12, 13; 1 Cor 7, 29, 30.
d cf. Jr 15, 10.
e vr. 1, 6.
f v. cp. 1, 20.
g cp. 33, 9. — cf. cp. 16, 8; Jr 4, 28; 12, 4; Os 4, 3; Nh 1, 4, 5.
h Nm 35, 33; Ps 105, 38; Jr 3, 2.
i cf. cp. 2, 6, 8.
j Zc 5, 3, 4. — cf. Nm 5, 22; Ps 108, 18, 19.
l cf. Ps 5, 11.
m cf. Jl 1, 10, 12.
n cf. 2, 11. — cf. Am 8, 10; 1 Th 5, 3. — v. Jr 7, 34.
o cf. Am 6, 5, 6.
p cf. cp. 34, 11.
q cp. 23, 1.
r vr. 7; Ps 144, 14; Jl 1, 5.
s cf. Jr 48, 33; Jl 1, 13.
t cp. 17, 6. — cf. Ecli 33, 16; Mic 7, 1.
u cf. 11, 11.
16] v. 2 Rg 14, 18.
v cf. vr. 14.
x cf. cp. 26, 2; 60, 21.
y cp. 21, 3; 33, 1.
z Jr 43, 44. — cf. Jb 20, 24; Am 5, 19; Lc 21, 20.
a cf. Sap 5, 21.
b v. Gn 7, 11; 8, 2.
c Ecli 16, 19. — cf. Ps 17, 8.
d cf. cp. 19, 14; 29, 9.
e cf. vr. 5, 6.
f cp. 10, 12; 13, 11.
g cf. Eph 6, 12.
h Ps 75, 13. — cf. cp. 10, 12; Ap 19, 18-21.
i Mic 4, 11, 12. — cf. Mt 13, 3, 40-42.
j Ez 38, 8.
k cp. 13, 10; 30, 26; 60, 19, 20. — v. Mt 24, 29.
l Ps 98, 1, 3; Mic 4, 7. — cf. Ap 21, 23. — v. Ab 21.
1-12] LL. in sb. p. D. 2 Adv.
a Ex 15, 2; Ps 15, 2.
b cf. Ps 106, 32.
c cf. cp. 37, 26.
d Jr 9, 11. — cf. cp. 17, 1; Jr 51, 37.
e cf. cp. 18, 7.

de debellatis hostibus (25, 1-12) et gratiarum actionis et laudis eorum qui salutem, auxilium Deo praebente, consecuturi sunt (26, 1-19). Israël interea Dñum patienter exspectet (20, 21), se in pristinam restituendum

4 [f]quia factus es fortitudo pauperi,
fortitudo egeno in tribulatione sua,
[g]spes a turbine, umbraculum ab aestu;
[h]spiritus enim robustorum, quasi turbo impellens parietem.
5 [i]Sicut aestus in siti, tumultum alienorum humiliabis
et, quasi calore sub nube torrente,
propaginem fortium marcescere facies.
6 Et [j]faciet Dominus exercituum omnibus populis [k]in monte hoc
convivium [l]pinguium, convivium vindemiae, pinguium medullatorum,
vindemiae defaecatae. 7 Et praecipitabit in monte isto faciem vin-
culi colligati super omnes populos et [m]telam quam orditus est super
omnes nationes. 8 [n]Praecipitabit mortem in sempiternum et [o]auferet
Dominus Deus lacrimam ab omni facie et [p]opprobrium populi sui
auferet de universa terra, [q]quia Dominus locutus est. 9 Et dicet in
die illa:
[r]Ecce Deus noster iste, [s]exspectavimus eum, et salvabit nos;
iste Dominus, sustinuimus eum,
[t]exsultabimus et laetabimur in salutari eius.
10 Quia requiescet manus Domini in monte isto, [stro,
et [u]triturabitur [v]Moab sub eo, sicuti teruntur paleae in plau-
11 et [x]extendet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad natan-
et [y]humiliabit gloriam eius cum allisione manuum eius; [dum,
12 et munimenta sublimium murorum tuorum concident
et humiliabuntur et detrahentur in terram usque ad pulverem.

26 In die illa [a]cantabitur canticum istud in terra Iuda:
Urbs fortitudinis nostrae Sion;
[b]salvator ponetur in ea [c]murus et antemurale.
2 [d]Aperite portas, et ingrediatur gens iusta custodiens veritatem.
3 Vetus error abiit, servabis pacem: pacem, quia in te speravi-
4 Sperastis in Domino in saeculis aeternis, [mus.
in Domino Deo [e]forti in perpetuum. [miliabit;
5 Quia incurvabit habitantes in excelso, [f]civitatem sublimem hu-
humiliabit eam usque ad terram, detrahet eam usque ad pul-
6 Conculcabit eam pes, pedes [g]pauperis, gressus egenorum. [verem.
7 Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum
8 Et in semita iudiciorum tuorum, Domine, sustinuimus te;
nomen tuum et memoriale tuum in desiderio animae.
9 Anima mea desideravit te in nocte,
sed et spiritu meo in praecordiis meis de mane vigilabo ad te.
[j]Cum feceris iudicia tua in terra iustitiam discent habitatores orbis.
10 [k]Misereamur impio, et non discet iustitiam: [mini.
in terra sanctorum iniqua gessit et non videbit gloriam Do-
11 Domine, [l]exaltetur manus tua, et [m]non videant: [n]videant et
confundantur zelantes populi, et [o]ignis hostes tuos devoret. 12 Do-
mine, dabis [q]pacem nobis, omnia enim opera nostra operatus es
nobis; 13 Domine Deus noster, [r]possederunt nos domini absque te;
tantum in te recordemur nominis tui. 14 Morientes non vivant, [t]gi-
gantes non resurgant; propterea visitasti et contrivisti eos et perdi-
disti omnem memoriam eorum. 15 [u]Indulsisti genti, Domine, indul-
sisti genti; nunquid glorificatus es? [v]elongasti omnes terminos terrae.
16 Domine, in [w]angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris
doctrina tua eis. 17 [x]Sicut quae concipit, cum appropinquaverit ad
partum, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus a facie tua,
Domine. 18 [y]Concepimus et quasi parturivimus et peperimus spiritum.
Salutes non fecimus in terra; ideo non ceciderunt habitatores terrae.
19 [z]Vivent mortui tui, interfecti mei resurgent. Expergiscimini et lau-
date, [a]qui habitatis in pulvere, quia [b]ros lucis ros tuus, et terram
gigantum detrahes in ruinam.
20 Vade, populus meus, [c]intra in cubicula tua, claude ostia tua
super te, [d]abscondere [e]modicum ad momentum, [f]donec pertranseat
indignatio. 21 [g]Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet
iniquitatem habitatoris terrae contra eum; et [h]revelabit terra sangui-
nem suum et non operiet ultra interfectos suos.

f cp. 14, 32; Jr 16, 19; Nh 1, 7. — cf. cp. 61, 1.
g cp. 4, 6; 32, 2.
h cf. 2 Par 32, 18.
i cp. 32, 2. — cf. Jr 51, 39.
j cf. Mt 22, 2, sq.; Lc 14, 16.
k cp. 2, 2, 3; 11, 9; 24, 23.
l cf. Ps 21, 30; 62, 6.
m cf. 2 Cor 3, 5.
8] ** Catech. R. I 12, 12; IV 16, 8.*
n (all) 1 Cor 15, 54. — cf. Os 13, 14; Ap 21, 4.
o (all) Ap 7, 17. — Lc 6, 21. cf. cp. 30, 19.
p Mic 6, 16. — cf. cp. 37, 4.
q v. cp. 1, 20.
r Ps 47, 15; 94, 7.
9] *Ant. in fss. ss. Rdmpt. et in fs exspect. part. BMV.*
s cp. 26, 8; 33, 2. — cf. Gn 49, 18; Ps 27, 14.
t Ps 9, 16; 36, 4.
u cp. 41, 15, 2 Rg 12, 31. — cf. cp. 21, 10.
v v. cp. 15, 11.
x cf. cp. 16. 12.
y cf. cp. 16, 14.

a cf. cp. 27, 2.
1-9] *2 et 3 L. in fs. ss. Cord. J.*
1-14] *LL. in D. 3 Adv.*
1, 2] *Ant. in D. 2 Adv.*
b cf. cp. 60, 18.
c cf. Zc 2, 5.
d Ps 117, 19, 20.
2, 4] *Ant. in cons. eccl.*
e cp. 30, 29.
f cp. 25, 12; 32, 19.
g cf. cp. 25. 4.
h 1 Rg 2, 9; Ps 36, 23.
i cp. 25, 9; 33, 2.
j Ex 3, 15; Ps 101, 13.
9] *R. in fs. BMV. div. Pastoris Matris.*
k cf. 2 Par 33, 12.
l v. Ps 72, 5-8.
m Mic 5, 9.
n cf. cp. 5. 12.
o Mic 7, 16. — cf. cp. 52, 15.
p Ps 20. 10. — cf. cp. 33, 14.
12] *V. in fs. ss. Cord. J.*
q cp. 9, 7; Mic 5, 5.
13] ** Catech. R. IV 14, 7.*
r cf. 4 Rg 16, 3, 4.
s Ps 19, 8. — v. 4 Rg 18, 4-6.
t cp. 14, 9. — cf. vr. 19.
u (cp. 9, 3).
v cf. cp. 54, 2, 3.
w cp. 28, 19; Jr 2, 27; Os 6, 1. — cf. Jd 3, 9. — v. cp. 37, 1-4.
17] ** Catech. R. II 5, 8.*
x Ap 12, 2. — v. cp. 13, 8.
y cf. Mic 4, 10.
z cf. Ez 37, 1-14; Dn 12, 2; Os 13, 14; Ap 20, 12.

a Jb 7, 21; 17, 16; 20, 11; 21, 26.
b cf. Os 14, 6.
c 4 Rg 4, 33; Mt 6, 6.
d cp. 2, 10. — cf. Sph 2, 3.
e cp. 10, 25. — cf. cp. 54, 7, 8.
f Ps 56, 2).
21] *Ant. et V. in Adv. in exspect. partus BMV. etc.*
g Mic 1, 3. — cf. Os 5, 15.
h cp. 24, 5. — cf. Gn 4, 10; Jb 16, 19.

gloriam, futurum vineam vere benedictam (27, 1-5), et, sublata ubique terrarum idololatria, novum populum sanctum constituendum (6-13).
4. Vaticinia tempore Ezechiae (28, 1-39, 8). *Vae contra Samariam, cuius pra-*

27 In die illa visitabit Dominus in [a]gladio suo duro et grandi
et forti super [b]Leviathan [c]serpentem vectem et super Leviathan serpentem tortuosum et occidet cetum qui in mari est.
2 In die illa [d]vinea meri [e]cantabit ei:
3 Ego Dominus qui servo eam, repente propinabo ei;
ne forte visitetur contra eam, nocte et die servo eam.
4 Indignatio non est mihi. [f]Quis dabit me spinam et veprem?
In proelio gradiar super eam, succendam eam pariter.
5 An potius tenebit fortitudinem meam?
Faciet pacem mihi, pacem faciet mihi.
6 [g]Qui ingrediuntur impetu ad Iacob, [h]florebit et germinabit Israël,
et [i]implebunt faciem orbis semine. 7 [j]Nunquid [k]iuxta plagam per-
cutientis se percussit eum? aut [l]sicut occidit interfectos eius, sic
occisus est? 8 [m]In mensura contra mensuram, cum abiecta fuerit,
iudicabis eam; [n]meditatus est in spiritu suo duro per diem aestus.
9 Idcirco super hoc [o]dimittetur iniquitas domui Iacob et iste omnis
fructus, ut auferatur peccatum eius, [p]cum posuerit omnes lapides
altaris sicut lapides cineris allisos, non stabunt [q]luci et delubra.
10 [r]Civitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur et dimit-
tetur quasi desertum, ibi pascetur vitulus et ibi accubabit et con-
sumet summitates eius. 11 In siccitate messes illius conterentur;
mulieres venientes et docentes eam, [s]non est enim populus sapiens;
propterea non miserebitur eius qui fecit eum, et qui formavit eum
non parcet ei.
12 Et erit, in die illa percutiet Dominus [t]ab alveo fluminis usque
ad torrentem Aegypti, et vos congregabimini unus et unus, filii
Israël.
13 Et erit, in die illa [u]clangetur in tuba magna, et [v]venient qui
perditi fuerant de terra Assyriorum, et qui eiecti erant in terra Aegy-
pti et [x]adorabunt Dominum in monte sancto in Ierusalem.

28 Vae coronae superbiae, [a]ebriis Ephraim et flori decidenti
gloriae exsultationis eius, qui erant in vertice [b]vallis pinguis-
simae errantes a vino. 2 Ecce validus et fortis Dominus sicut [c]im-
petus grandinis, turbo confringens, [d]sicut impetus aquarum multarum
inundantium et emissarum super terram spatiosam. 3 Pedibus con-
culcabitur [e]corona superbiae ebriorum Ephraim. 4 Et erit flos deci-
dens gloriae exsultationis eius, qui est super verticem vallis pin-
guium, [f]quasi temporaneum ante maturitatem autumni, quod, cum
adspexerit videns, statim, ut manu tenuerit, devorabit illud.
5 [g]In die illa erit Dominus exercituum corona gloriae et sertum
exsultationis residuo populi sui 6 [h]et spiritus iudicii sedenti super iudi-
cium et fortitudo revertentibus de bello ad portam. 7 [i]Verum hi quoque
prae vino nescierunt et prae [j]ebrietate erraverunt; sacerdos et [l]pro-
pheta nescierunt prae ebrietate, absorpti sunt a vino, erraverunt in
ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt iudicium. 8 Omnes enim
mensae repletae sunt vomitu sordiumque, ita ut non esset ultra locus.
9 [m]Quem docebit scientiam? et quem intelligere faciet audi-
tum? ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus. 10 Quia: [n]manda re-
manda, manda remanda, exspecta reexspecta, exspecta reexspecta,
modicum ibi modicum ibi. 11 [o]In loquela enim labii et lingua altera
loquetur ad populum istum, 12 cui dixit: [p]Haec est requies mea,
reficite lassum; et hoc est meum refrigerium, et noluerunt audire.
13 Et erit eis verbum Domini: Manda remanda, manda remanda,
exspecta reexspecta, exspecta reexspecta, modicum ibi modicum
ibi: ut [q]vadant et cadant retrorsum et conterantur et illaqueentur
et capiantur.
14 Propter hoc audite verbum Domini, viri [r]illusores, qui domi-
namini super populum meum qui est in Ierusalem. 15 Dixistis enim:
[s]Percussimus foedus cum morte et cum inferno fecimus pactum.
[t]Flagellum inundans, cum transierit, non veniet super nos, quia [u]po-
suimus mendacium spem nostram et mendacio protecti sumus.
16 Idcirco haec dicit Dominus Deus: [v]Ecce ego mittam in funda-
mentis [x]Sion lapidem, [y]lapidem probatum, angularem, pretiosum, [z]in
fundamento fundatum; qui crediderit [a]non festinet. 17 Et ponam in

a cf. Jr 47, 6.
b Jb 3, 8; 40, 20. — cf. Dn 7, 3, 4; Ap 13, 1; 20, 9.
c Jb 26, 3. — cf. Ez 29, 3.
d cp. 5, 1.
e cf. cp. 26, 1.
f cf. cp. 10, 17.
g cf. cp. 2, 3; 14, 1.
h cf. cp. 37, 31; 65, 9; Os 14, 5, 6.
i cf. Ps 79, 10; Dan 2, 35.
j Os 6, 1, 2.
k v. cp. 37, 36-38.
l cp. 37, 18, 19.
m Jr 10, 24; 30, 11.
n cf. Jr 18, 17.
*9] * Catech. R. IV 14, 2.*
o cf. cp. 22, 14.
p cf. 4 Rg 18, 4.
q v. Dt 16, 21.
r cp. 6, 11; 17, 9; 32, 14, 19. — cf. Ez 6, 9; Os 9, 14; Mic 5, 11.
s Dt 32, 28. — v. cp. 30, 16-18.
t Gn 15, 18. — cf. 2 Par 8, 26.
u Lc 25, 9. — cf. Mt 24, 31; Ap 11, 15.
v cp. 11, 12; Jr 31, 6; Mic 7, 12.
x cf. cp. 2, 2.
ex 1-18] LL. in fr. 2 p. D. 3 Adv.
a cf. Os 7, 5.
b cf. Am 5, 11; 6, 4-6.
c cf. Ez 38, 9.
d vr. 15, 18. — cf. cp. 8, 7, 8; 17, 12, 13; Jr 47, 2; Ez 1, 24; Ap 1, 15.
e vr. 1.
f Os 9, 10; Mic 7, 11. — cf. Jr 24, 2.
3] V. in fs. ss. spin. Coron.
g cp. 2, 11.
h cf. 3 Rg 3, 28.
i cf. cp. 3, 2.
j Os 4, 11.
l cp. 9, 15; 56, 10, 12.
*9] * Catech. R. III 1, 13.*
m Jr 6, 10.
n vr. 13.
o (all) 1 Cor 14, 21. — cf. cp. 33, 19; Jr 5, 15. — v. cp. 5, 26-29.
p cp. 30, 15. — cf. Jr 6, 16; Mt 11, 28, 29.
q cp. 8, 15.
r 22; cp. 29, 20.
s Sap 1, 16.
t vr. 2, 18. — cf. cp. 8, 7, 8; Jr 5, 12.
u Rm 1, 25.
*16] * Catech. R. II 1, 32.*
v (all) Rm 9, 33; 1 Pt 2, 6; Zc 3, 9. — cf. Ps 117, 22; Mt 22, 42; Ac 4, 11; Eph 2, 20-22.
x cp. 14, 22.
y cf. Ecli 6, 22; Zc 12, 3.
z cf. cp. 33, 6; 1 Cor 3, 11.
a cf. Ecli 2, 2.

vos mores Ierusalem cives imitantes nec verba prophetarum audiunt, nec angulari lapide, in quo tantum est salus, innituntur (28, 1-29). Vae contra Ierusalem, cui vexatio tandem intellectum dabit (29, 1-14).

pondere iudicium et iustitiam in mensura, et [b]subvertet grando spem
mendacii, et protectionem aquae inundabunt. **18** Et delebitur foedus
vestrum cum morte, et pactum vestrum cum inferno non stabit;
[c]flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem.
19 Quandocumque pertransierit, tollet vos; quoniam [d]mane diluculo
pertransibit in die et in nocte, et [e]tantummodo sola vexatio intel-
lectum dabit auditui. **20** Coangustatum est enim stratum, ita ut alter
decidat, et pallium breve utrumque operire non potest. **21** Sicut
enim in [f]monte divisionum stabit Dominus, sicut [g]in valle quae
est in [h]Gabaon irascetur, ut faciat [i]opus suum, alienum opus eius;
ut operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo. **22** Et nunc
nolite [j]illudere, ne forte constringantur vincula vestra; [l]consumma-
tionem enim et abbreviationem audivi a Domino Deo exercituum
super universam terram.

23 [m]Auribus percipite et audite vocem meam, attendite et audite
eloquium meum. **24** Nunquid tota die arabit arans ut serat? pro-
scindet et sariet humum suam? **25** [n]Nonne, cum adaequaverit fa-
ciem eius, seret gith et cyminum sparget? et ponet triticum per ordi-
nem et hordeum et milium et viciam in finibus suis? **26** Et [o]erudiet
illum in iudicio, Deus suus docebit illum. **27** Non enim in serris tri-
turabitur gith, nec rota plaustri super cyminum circuibit, sed in
virga excutietur gith, et cyminum in baculo; **28** panis autem com-
minuetur. Verum non in perpetuum triturans triturabit illum, neque
vexabit eum rota plaustri, nec ungulis suis comminuet eum.

29 Et hoc a Domino Deo exercituum exivit, ut [p]mirabile faceret
consilium et magnificaret iustitiam.

29 **1** Vae [a]Ariel, Ariel civitas, [b]quam expugnavit David. Additus
est annus ad annum, sollemnitates evolutae sunt. **2** Et circum-
vallabo Ariel, et erit tristis et maerens et erit mihi quasi ariel.
3 Et [c]circumdabo quasi sphaeram in circuitu tuo et iaciam contra te
[d]aggerem et munimenta ponam in obsidionem tuam. **4** [e]Humiliaberis,
de terra loqueris, et de humo audietur eloquium tuum; et erit
quasi [f]pythonis de terra vox tua, et de humo eloquium tuum mus-
sitabit; **5** et erit sicut [g]pulvis tenuis multitudo ventilantium te, et
sicut favilla pertransiens multitudo eorum [h]qui contra te praeva-
luerunt: **6** [i]eritque repente confestim; a Domino exercituum [j]visi-
tabitur in tonitruo et [l]commotione terrae et voce magna turbinis et
tempestatis et [m]flammae ignis devorantis. **7** Et [n]erit [o]sicut somnium
visionis nocturnae multitudo omnium gentium, quae dimicaverunt
contra Ariel, et omnes qui militaverunt et obsederunt et praeva-
luerunt adversus eam. **8** Et [p]sicut somniat esuriens et comedit, cum
autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius; et sicut somniat
sitiens et bibit et, postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit
et anima eius vacua est; sic erit multitudo omnium gentium quae
dimicaverunt contra montem Sion.

9 [q]Obstupescite et admiramini, fluctuate et vacillate, inebriamini
et non a vino, movemini et non ab ebrietate. **10** Quoniam [r]miscuit
vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, prophetas
et principes vestros, qui vident visiones, operiet. **11** Et erit vobis
visio omnium sicut verba libri [s]signati, quem cum dederint scienti
litteras dicent: Lege istum, et respondebit: Non possum, signatus
est enim. **12** Et dabitur liber nescienti litteras diceturque ei: Lege,
et respondebit: Nescio litteras.

13 Et dixit Dominus: Eo quod [t]appropinquat [u]populus iste ore
suo et labiis suis glorificat me, cor autem eius longe est a me, et
timuerunt me mandato hominum et doctrinis; **14** ideo ecce ego [v]ad-
dam, ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi et stu-
pendo; [x]peribit enim sapientia a sapientibus eius, et intellectus pru-
dentium eius abscondetur.

15 Vae [y]qui profundi estis corde, ut a Domino abscondatis con-
silium; quorum sunt in tenebris opera, et [a]dicunt: Quis videt nos?
et quis novit nos? **16** Perversa est haec vestra cogitatio, quasi si
[b]lutum contra figulum cogitet, et dicat opus factori suo: Non fecisti
me, et figmentum dicat fictori suo: Non intelligis. **17** Nonne adhuc

b vr. 2; cp. 32, 19; Ex 13, 11.
c vr. 2, 15.
d cf. cp. 50, 4.
e cp. 26, 16. — cf. Ps 118, 67.
f (cf. 2 Rg 5, 20; 1 Par 14, 11).
g v. Js 10, 10-14.
h 2 Rg 6, 25; 1 Par 14, 16. — v. Js 9, 3.
i cf. Hab 1, 5.
j vr. 14.
l cf. cp. 10, 22, 23.
m Ps 77, 1, 2; Pro 1, 8; 2, 1.
n cf. cp. 55, 10, 11.
o cf. cp. 21, 10.
p Jr 32, 19. — cf. cp. 9, 6.
a vr. 7, 8; Ez 43, 15.
b cf. 2 Rg 5. 9.
c cf. 4 Rg 25, 1; Ez 4, 2; Lc 19, 43.
d cp. 37, 33; Ez 21, 22; 26, 8.
e cf. cp. 2, 11, 12.
f v. cp. 8, 19.
g cp. 17, 13; Ps 17, 43.
h cf. cp. 17, 14; 37, 36; 4 Rg 19, 35.
i cf. 3 Rg 19, 11, 12.
j cf. cp. 5, 25; Ps 17, 8-16.
l cf. Am 1, 1; Zc 14, 5.
m cp. 30, 30.
n cf. Zc 12; 9. — v. Mic 4, 11-13.
o cp. 17, 14. — cf. Jb 20, 8; Mic 1, 3, 4; Hab 3, 6.
p cf. Ps 72, 20.
q Hab 1, 5.
r (all) Rm 11, 8. — cp. 6, 10; 19, 14.
s cp. 8, 16. — cf. Dn 12, 4.
t cf. cp. 1, 12; 58, 2.
u (all) Mt 15, 8, 9; Mr 7, 6, 7. — cf. cp. 1, 15; Ez 33, 31.
v Hab 1, 5. — v. cp. 3, 1-4.
x (all) 1 Cor 1, 19. — cp. 44, 25; Jr 49, 7. — cf. Ab 8; Rm 1, 21; 24, 28.
15] * *cf. Catech. R. IV 8, 5.*
y cf. cp. 50, 1; Ez 11, 5.
z Ez 8; 12. — cf. Jb 25, 15; Sap 17, 3.
a v. Ps (10), 11.
b cp. 10, 15; 45, 9; 64, 8; Jr 18, 4. 6. — cf. Ecli 33, 13, 14; 39, 26; Rm 9, 20.

in modico et in brevi [c]convertetur Libanus in carmel, et carmel
in saltum reputabitur? 18 Et audient in die illa [d]surdi verba [e]libri,
et [f]de tenebris et caligine oculi caecorum videbunt. 19 Et [g]addent
mites in Domino laetitiam, et pauperes homines in sancto Israël
exsultabunt; 20 quoniam defecit qui praevalebat, consummatus est
[h]illusor, et succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem, 21 qui
peccare faciebant homines in verbo et [i]arguentem in porta supplan-
tabant et declinaverunt frustra a iusto.
22 Propter hoc haec dicit Dominus ad domum Iacob, [j]qui redemit
Abraham: Non modo confundetur Iacob, nec modo vultus eius eru-
bescet; 23 sed cum viderit filios suos, [k]opera manuum mearum, in
medio sui sanctificantes nomen meum, et [l]sanctificabunt sanctum
Iacob et [m]Deum Israël praedicabunt, 24 et scient [n]errantes spiritu
intellectum, et mussitatores discent legem.
30 Vae, filii [a]desertores, dicit Dominus, [b]ut faceretis consilium
et non ex me et ordiremini telam et non per spiritum meum,
[c]ut adderetis peccatum super peccatum; 2 [d]qui ambulatis ut descen-
datis in Aegyptum et [e]os meum non interrogastis sperantes auxilium
in fortitudine Pharaonis et habentes fiduciam in umbra Aegypti!
3 [f]Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, et fiducia um-
brae Aegypti in ignominiam. 4 Erant enim in [g]Tani principes tui,
et [h]nuntii tui usque ad [i]Hanes pervenerunt. 5 Omnes confusi sunt
super [j]populo, qui eis prodesse non potuit; non fuerunt in auxilium
et in aliquam utilitatem, sed in confusionem et in opprobrium.
6 [k]Onus [l]iumentorum austri. [m]In terra tribulationis et angustiae
leaena et leo ex eis, vipera et [n]regulus volans, portantes super ume-
ros iumentorum divitias suas et super gibbum camelorum thesauros
suos ad populum qui eis prodesse non poterit. 7 [o]Aegyptus enim
frustra et vane auxiliabitur; ideo clamavi super hoc: [p]Superbia tan-
tum est, quiesce. 8 Nunc ergo ingressus [q]scribe ei super buxum et
in libro diligenter exara illud, et [r]erit in die novissimo in testimo-
nium usque in aeternum. 9 [s]Populus enim ad iracundiam provocans
est, et filii mendaces, filii [t]nolentes audire legem Dei, 10 [u]qui dicunt
[v]videntibus: [x]Nolite videre, et adspicientibus: Nolite adspicere nobis
ea quae recta sunt: loquimini nobis [y]placentia, videte nobis errores:
11 auferte a me viam, declinate a me semitam, cesset a facie nostra
sanctus Israël.
12 Propterea haec dicit sanctus Israël: Pro eo quod reprobastis
verbum hoc et sperastis [z]in calumnia et in tumultu et innixi estis
super eo, 13 propterea erit vobis iniquitas haec [a]sicut interruptio
cadens et requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non spe-
ratur, veniet contritio eius. 14 Et comminuetur [b]sicut conteritur la-
goena figuli contritione pervalida, et non invenietur de fragmentis
eius testa, in qua portetur igniculus de incendio aut hauriatur parum
aquae de fovea.
15 Quia haec dicit Dominus Deus sanctus Israël: [c]Si revertamini et
[d]quiescatis, salvi eritis; in silentio et in spe erit fortitudo vestra. Et no-
luistis 16 et dixistis: Nequaquam, sed [e]ad equos fugiemus; [f]ideo fugie-
tis; et super veloces ascendemus, ideo velociores erunt qui persequentur
vos. 17 [g]Mille homines a facie terroris unius, et a facie terroris quin-
que fugietis, donec [h]relinquamini quasi malus navis in vertice montis
et quasi signum super collem. 18 [i]Propterea exspectat Dominus ut
misereatur vestri, et ideo exaltabitur parcens vobis, quia Deus iu-
dicii Dominus: [j]beati omnes qui exspectant eum.
19 Populus enim [k]Sion habitabit in Ierusalem; [l]plorans nequaquam
plorabis, miserans miserebitur tui, [m]ad vocem clamoris tui, statim
ut audierit, respondebit tibi. 20 Et dabit vobis Dominus panem [n]ar-
tum et aquam brevem et [o]non faciet avolare a te ultra doctorem
tuum, et erunt oculi tui videntes praeceptorem tuum, 21 [p]et aures
tuae audient verbum post tergum monentis: Haec est [q]via: ambulate
in ea et [r]non declinetis neque ad dexteram neque ad sinistram. 23 Et
contaminabis [s]laminas sculptilium argenti tui et vestimentum confla-
tilis auri tui et [t]disperges ea sicut [u]immunditiam menstruatae. Egre-

c cp. 32, 15. — cf. Ps 106, 33, 35.
d cf. cp. 32, 3; 35, 5; Mt 11, 5.
e vr. 12.
f cf. cp. 35, 5; Mt 11, 5.
g cp. 61, 1. — cf. cp. 14, 30, 32.
h cp. 28, 14, 22.
i Am 5, 10. — cf. Ps 126, 5.
j cf. cp. 51, 2.
k cp. 19, 25; 45, 11; 60, 21; 64, 8; Dt 32, 6; Eph 2, 10. — cf. Ps 99, 3; Mt 15, 31.
l cp. 8, 13; Mt 6, 9; Lc 11, 2.
m Mt 15, 31; Lc 1, 68; Ac 13, 17.
n cf. cp. 28, 7.
a cf. cp. 1, 2, 4.
b cf. cp. 29, 15.
c Ecli 3, 29; 5, 5.
d cp. 31, 1; 36, 6.
e cf. Ex 4, 16; 7, 1; Jr 15, 19.
f cf. vr. 7; cp. 20, 5; 36, 9; Jr 2, 36.
g v. cp. 19, 11.
h cf. Ez 17, 15.
i cf. Jr 43, 7.
j cf. vr. 7; Jr 2, 36.
k v. cp. 13, 1.
l cf. cp. 51, 9; Ps 67, 31.
m cf. Dt 8, 15.
n cp. 14, 29.
o cp. 36, 6.
p cf. cp. 51, 9; Jr 46, 17.
q cp. 8, 1; Hab 2, 2. — cf. Ap 1, 19.
r cf. Dt 31, 26.
s vr. 1.
t cp. 5, 24.
u Am 2, 12. — cf. Am 7, 12. 13.
v v. 2 Rg 9, 9.
x Jr 11, 21; Am 2, 12.
y cf. 3 Rg 22, 13. — v. Jr 28, 1-11; Ez 13, 8-16.
z cf. cp. 5, 20.
a Ez 13, 13. — cf. Ps 6, 4.
b Ps 2, 9.
c cp. 31, 6; Os 14, 2.
d cp. 7, 4. — cf. Ex 14, 14.
e cp. 31, 1, 3. — cf. Os 14, 4.
f cf. cp. 66, 4.
g Lv 26, 17, 36; Dt 32, 30.
h cf. 4 Rg 19, 1-3; Ecli 48, 21.
i cf. cp. 10, 12.
18-29] LL. in fr. 3 p. D. 3 Adv.
j v. Jr 17, 6.
29] R. in D. 2 Adv.
k cp. 14, 32.
l cf. cp. 25, 8.
m cp. 58, 9.
n (cf. 3 Rg 22, 27; Ps 126, 2. — cf. Ez 4, 10, 11.
o cf. cp. 37, 2-6, 21.
p cf. Jr 31, 33, 34.
q cp. 35, 8. — cf. Ac 9, 7.
r Dt 5, 32; 28, 14; Pro 4, 27.
s cf. Bar 6, 7, 50.
t cp. 2, 20; 27, 9; 31, 7. — cf. Os 14, 4, 9.
u cp. 64, 6; Lv 26, 3-5; Dt 28, 12; Est 14, 16.

solus ab hostibus, maxime ab Assyriis, liberare valet (31, 1-9). Porro eorum stultitiam reprobans veri Dei potentiam illustrat et ab eo victoriam exspectat (32, 1-9), cui tamen praeibit poena praesertim in

dere, dices ei. 23 [v]Et dabitur [x]pluvia semini tuo, ubicumque seminave-
ris in terra; et panis frugum terrae erit uberrimus et pinguis; [y]pascetur
in possessione tua in die illo agnus spatiose, 24 et [z]tauri tui et pulli
asinorum, qui operantur terram, commixtum migma comedent sicut in
area ventilatum est. 25 [a]Et erunt super omnem montem excelsum
et super omnem collem elevatum rivi currentium aquarum in die
interfectionis multorum, [b]cum ceciderint turres. 26 [c]Et erit lux lunae
sicut lux solis, et lux solis erit semptempliciter sicut lux septem die-
rum, in die qua [d]alligaverit Dominus [e]vulnus populi sui et percus-
suram plagae eius sanaverit.
27 Ecce nomen Domini venit de longinquo: [f]ardens furor eius et
gravis ad portandum, labia eius repleta sunt indignatione, et lingua
eius quasi ignis devorans; 28 [g]spiritus eius velut torrens inundans
[h]usque ad medium colli ad perdendas gentes in nihilum, et [i]frenum
erroris, quod erat in maxillis populorum. 29 [j]Canticum erit vobis
sicut nox sanctificatae sollemnitatis, et laetitia cordis [l]sicut qui pergit
cum tibia, ut intret in [m]montem Domini ad [n]fortem Israël. 30 Et
[o]auditam faciet Dominus gloriam vocis suae et terrorem bracchii
sui ostendet in comminatione furoris et [p]flamma ignis devorantis:
[q]allidet in turbine et in lapide grandinis. 31 A voce enim Domini
pavebit Assur virga [r]percussus. 32 Et erit transitus virgae fundatus,
quam requiescere faciet Dominus super eum in [s]tympanis et citharis,
et in [t]bellis praecipuis expugnabit eos. 33 Praeparata est enim ab
heri Topheth, a rege praeparata, profunda et dilatata. [u]Nutrimenta
eius ignis et ligna multa, [v]flatus Domini sicut torrens sulphuris suc-
cendens eam.

31 Vae [a]qui descendunt in Aegyptum ad auxilium in equis spe-
rantes et [b]habentes fiduciam super quadrigis, quia multae sunt,
et super equitibus, quia praevalidi nimis, et [c]non sunt confisi super
[d]sanctum Israël et Dominum non requisierunt! 2 [e]Ipse autem sapiens
adduxit malum et [f]verba sua non abstulit, et [g]consurget contra do-
mum pessimorum et contra auxilium [h]operantium iniquitatem. 3 [i]Ae-
gyptus homo et non Deus, et equi eorum [j]caro et non spiritus; et
Dominus inclinabit manum suam, et corruet auxiliator, et cadet cui
praestatur auxilium, simulque omnes consummentur.
4 Quia haec dicit Dominus ad me: [k]Quomodo si rugiat leo et catulus
leonis super praedam suam et, cum occurrerit ei multitudo pastorum.
a voce eorum non formidabit et a multitudine eorum non pavebit; [l]sic
descendet Dominus exercituum ut proelietur super montem Sion et
super collem eius. 5 [m]Sicut aves volantes sic proteget Dominus
exercituum Ierusalem protegens et liberans, transiens et salvans.
6 [n]Convertimini, sicut in [o]profundum recesseratis, filii Israël; 7 in
die enim illa [p]abiciet vir idola argenti sui et idola auri sui, quae fece-
runt vobis manus vestrae in peccatum, 8 [q]et cadet Assur in gladio non
viri, et gladius non hominis vorabit eum, et fugiet non a facie gladii, et
iuvenes eius [r]vectigales erunt, 9 et [s]fortitudo eius a terrore transibit,
et pavebunt fugientes principes eius: dixit Dominus, cuius [t]ignis est
in Sion et [u]caminus eius in Ierusalem.

32 [a]Ecce in iustitia regnabit rex, et principes in iudicio praee-
runt. 2 [b]Et erit vir sicut qui absconditur a vento et celat se a
tempestate, [c]sicut rivi aquarum in siti et umbra petrae prominentis
in terra deserta. 3 [d]Non caligabunt oculi videntium, et aures audien-
tium diligenter auscultabunt, 4 et cor stultorum intelliget scientiam,
et [e]lingua balborum velociter loquetur et plane. 5 Non [f]vocabitur
ultra is qui insipiens est princeps, neque fraudulentus appellabitur
maior; 6 [g]stultus enim fatua loquetur, et cor eius faciet iniquitatem,
ut perficiat simulationem et loquatur ad Dominum fraudulenter et
[h]vacuam faciat animam esurientis et potum sitienti auferat. 7 [i]Frau-
dulenti vasa pessima sunt, [j]ipse enim cogitationes concinnavit ad per-
dendos mites in sermone mendaci, cum loqueretur pauper iudicium;
8 princeps vero ea, quae digna sunt principe, cogitabit et ipse super
duces stabit.
9 [k]Mulieres [l]opulentae, surgite et audite vocem meam; filiae
confidentes, percipite auribus eloquium meum. 10 Post dies enim et

v cf. cp. 32, 20; Ps 143, 13, 14.
x cf. Jr 5, 24.
y cf. Ps 64, 14.
z v. Gn 45, 6.

a Jl 3, 18. — cf. cp. 33, 21; Ps 106, 35.
b cp. 2, 15. — cf. cp. 32, 19.
26] *Ant. in fs. ss. 5 vuln. DNJC.*
c cp. 60, 19, 20. — cf. Zc 14, 7; Rm 8, 21-23; 2 Pt 3, 13.
d cf. cp. 61, 1; Os 6, 2.
e cf. cp. 1, 5, 6.
27] *Ant. in D. 1 Adv. etc.*
f Ps 17, 9, 10.
g cp. 11, 4; 2 Th 2, 8.
h cf. cp. 8, 8; Nh 1, 8.
i cp. 37, 29.
j cf. Nh 1, 15.
l 1 Rg 10, 5; 3 Rg 1, 40.
m cp. 2, 3.
n cp. 26, 4.
o Ps 17, 14.
p cp. 29, 6.
q cp. 28, 2. — cf. Js 10, 11.
r cp. 9, 4; 10, 5.
s Ex 15, 1.
t cf. cp. 11, 5; 19, 16.
u 4 Rg 23, 10; Jr 7, 31; 19, 6, 11-13.
v Ez 24, 9, 10.
x Jb 4, 8; Sap 11, 21. — cf. Ps 17, 9; Ez 20, 48.

a cp. 30, 2, 16; 36, 7.
b Ps 19, 8. — cf. cp. 30, 16; 36, 9.
c cf. cp. 22, 11.
d cp. 1, 4; 5, 19, 24; 10, 20.
e Am 3, 6. — cf. Ps 93,, 8-11.
f cf. Nm 23, 19.
g cf. cp. 22, 14.
h Ps 93, 4.
i cf. Ez 28, 2.
j cf. Jr 17, 5.
k cf. Jr 25, 30; Os 11, 10; Jl 3, 16; Am 1, 2; 3, 8.
l cf. cp. 42, 13.

m Dt 32, 11. — cf. Ps 90, 4; Mt 23, 37.
n cf. cp. 30, 15.
o cp. 1, 4.
p cp. 2, 20; 30, 22.
q cp. 37, 36.
r Lm 1, 1. — cf. Gn 49, 15; Pro 12, 24.
s cf. cp. 30, 30; Dt 32, 30, 31.
t cp. 30, 33.
u Ps 20, 9; Ml 4, 1.

a cp. 16, 5; Ps 71, 2-4; Jr 23, 5. — v. cp. 11, 2-4.
b cp. 4, 6; 25, 4.
c cp. 33, 21.
d cf. cp. 6, 10; 29, 10; 30, 10.

e cp. 35, 6.
f cp. 5, 20.

g cf. 1 Rg 24, 14.

h cf. cp. 3, 14, 15.
i Pro 29, 4.
j Mic 2, 1, 2.

k cp. 3, 16-4, 1.
l Am 6, 1.

mulieres luxuriantes (10-20). Vae contra Assur, qui tandem vastabitur (33, 1-6); Sion autem sub rege iusto secura erit (7-22) et victi hostis dividet spolia (23, 24). Quorum iudiciorum particularium quasi in

annum vos conturbabimini confidentes; consummata est enim vin-
demia, collectio ultra non veniet. 11 Obstupescite, opulentae; con-
turbamini, confidentes; [m]exsuite vos et confundimini, [n]accingite
lumbos vestros. 12 [o]Super ubera plangite, super regione desiderabili,
super vinea fertili. 13 [p]Super humum populi mei spinae et vepres
ascendent, [q]quanto magis super omnes domos gaudii civitatis exsul-
tantis! 14 Domus enim dimissa est, multitudo urbis relicta est, te-
nebrae et palpatio factae sunt super speluncas usque in aeternum,
gaudium onagrorum, pascua gregum; 15 donec effundatur super nos
spiritus de excelso. Et erit [t]desertum in carmel, et carmel in
saltum reputabitur, 16 et habitabit in solitudine iudicium, et iustitia in
carmel sedebit, 17 et erit [u]opus iustitiae pax, et cultus iustitiae si-
lentium et securitas usque in sempiternum. 18 Et [v]sedebit populus
meus in pulchritudine pacis et in tabernaculis fiduciae et in requie
opulenta. 19 [x]Grando autem in descensione saltus, et [y]humilitate hu-
miliabitur civitas. 20 [z]Beati, qui seminatis super omnes aquas, immit-
tentes pedem bovis et asini.

33 [a]Vae qui praedaris! nonne et ipse praedaberis? et qui sper-
nis! nonne et ipse sperneris? Cum consummaveris depraeda-
tionem, depraedaberis; cum fatigatus desieris contemnere, contemneris.
2 Domine, miserere nostri, [b]te enim exspectavimus; esto bracchium
nostrum in mane et salus nostra in tempore tribulationis. 3 [c]A voce
angeli fugerunt populi, et ab exaltatione tua dispersae sunt gentes.
4 [d]Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut
cum fossae plenae fuerint de eo. 5 [e]Magnificatus est Dominus, quo-
niam habitavit in excelso, implevit Sion iudicio et iustitia. 6 Et erit
fides in temporibus tuis; divitiae salutis sapientia et scientia; [g]timor
Domini ipse est thesaurus eius.
7 Ecce videntes clamabunt foris, [h]angeli pacis amare flebunt.
8 [i]Dissipatae sunt viae, cessavit transiens per semitam, [j]irritum fa-
ctum est pactum, proiecit civitates, non reputavit homines. 9 [k]Luxit
et elanguit terra, confusus est Libanus et obsorduit, et factus est
[l]Saron sicut desertum, et concussa est Basan et Carmelus.
10 [m]Nunc consurgam, dicit Dominus, nunc exaltabor, nunc suble-
vabor. 11 [n]Concipietis ardorem, parietis stipulam; spiritus vester
ut [o]ignis vorabit vos. 12 Et erunt populi quasi de incendio cinis:
[p]spinae congregatae igni comburentur.
13 [q]Audite, qui longe estis, quae fecerim, et cognoscite, vicini,
fortitudinem meam. 14 Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit
tremor hypocritas. Quis poterit habitare de vobis cum igne devo-
rante? [r]quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? 15 [s]Qui
ambulat in iustitiis et loquitur veritatem, qui proicit avaritiam ex
calumnia et excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures
suas, ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos, ne videat malum.
16 Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius;
[u]panis ei datus est, aquae eius fideles sunt. 17 [v]Regem in decore
suo videbunt oculi eius, [x]cernent terram de longe. 18 Cor tuum me-
ditabitur timorem. [y]Ubi est litteratus? ubi legis verba ponderans?
ubi doctor parvulorum? 19 [z]Populum impudentem non videbis, po-
pulum [a]alti sermonis, ita ut non possis intelligere disertitudinem
linguae eius, in quo nulla est sapientia. 20 Respice Sion civitatem
sollemnitatis nostrae, [b]oculi tui videbunt Ierusalem habitationem opu-
lentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit; nec aufe-
rentur clavi eius in sempiternum, et omnes funiculi eius non rumpen-
tur, 21 quia solummodo ibi magnificus est Dominus noster: [c]locus flu-
viorum, rivi latissimi et patentes; non transibit per eum navis remi-
gum, neque trieris magna transgredietur eum. 22 Dominus enim
[d]iudex noster, Dominus [e]legifer noster, [f]Dominus rex noster, ipse sal-
vabit nos. 23 Laxati sunt funiculi tui et non praevalebunt; sic erit ma-
lus tuus ut dilatare signum non queas. Tunc [g]dividentur spolia praeda-
rum multarum; claudi diripient rapinam. 24 Nec dicet vicinus: [h]Elan-
gui. [i]Populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

34 1 [a]Accedite, gentes, et audite; et, populi, attendite:
[b]audiat terra et plenitudo eius, orbis et omne germen eius.

m cf. cp. 47, 2, 3.
n cf. Jr 4, 8.
o cf. cp. 24, 7.
p cp. 7, 23; 34, 13; Os 9, 6.
q cf. cp. 24, 11, 12.
r Jr 2, 24.
s cp. 11, 2; 44, 3; Ez 36, 25; 39, 29; Jl 2, 28.
t cp. 35, 1, 2. — cf. cp. 29, 17.
u Jc 3, 18. — cf. cp. 1, 27; Ps 71, 4; 118, 165
v cp 33, 20. — cf. Jr 25, 37.
*18] * Catech. R. I 13, 13.*
x cp. 28, 2, 17.
y cp. 26, 5.
z Ec 11, 1. — cf. cp. 30, 23.
a cp. 22, 2. — cf. cp. 17, 14; Jr 30, 19; Ez 39, 10; Zc 2, 9.
ex 1-17] LL. in fr. 5 p. D. 3 Adv.
(1)] In ord. Ms., in precib. etc.
b cp. 25, 9; 26, 8.
c cp. 17, 13; Ps 9, 6, 7; 67, 3; 103, 7. — cf. 4 Rg 19, 7.
d vr. 23. — cf. 4 Rg 7, 16.
e cf. Nh 3, 15.
f cp. 2, 11, 17; 5, 15, 16.
g v. Pro 9, 10; Ecli 40, 28.
h cf. cp. 36, 22; 4 Rg 18, 37.
i cf. Jd 5, 6.
j cf. vr. 1. — v. 4 Rg 18, 14-17.
k cp. 24, 4. — cf. Nh 1, 4-5.
l cp. 35, 2.
m Ps 11, 6. — cf. cp. 10, 26.
n cf. cp. 59, 4; Ps 7, 15.
o cp. 9, 18; 10, 16, 17. — cf. Ps 79, 17.
p Ps 117, 12.
q cp. 49, 1.
r cf. cp. 66, 15, 16; Heb 12, 29.
s Ps 14, 2-6; 23, 3-5.
t Ps 118, 37; Pro 23, 5.
u cp. 30, 23-25.
v cp. 6, 5. — cf. cp. 32, 1; Zc 9, 9.
x cf. cp. 54, 2, 3.
y cf. 1 Cor 1, 20.
z cf. 4 Rg 19, 32, 33.
a cp. 28, 11; Dt 28, 49; Jr 5, 15; Ez 3, 5, 6.
b cp. 32, 18.
c cf. Ps 45, 5; Ez 47, 1.
*22] * Catech. R. IV 11, 8. — Ant. in fr. 5 p. D. 3 Adv. — Ant. maior in die 23 Dbr.*
d Jc 4, 12.
e cf. Jd 8, 23; 1 Rg 13, 12.
f cf. Gn 49, 27; Jd 5, 30; Ps 67, 13.
g cf. cp. 1, 5, 6.
*24] * Catech. R. I 11, 2.*
h cp. 1, 25, 26; Jr 50, 20.
i Zc 3, 9. — v. cp. 40, 2.
a Ps 48, 2. — cf. Jb 3, 1, 2; Mic 1, 2.
b cp. 1, 2; Dt 32, 1; Jr 6, 19.

sollemnem recapitulationem iudicium universale denuo describit, sumpta Edomitarum sorte in typum condemnationis malorum (34, 1-17), terra vero iustorum in typum restaurationis (35, 1-10). Tandem, in confir-

2 Quia indignatio Domini super omnes gentes,
et furor super universam militiam eorum;
[c]interfecit eos et dedit eos in occisionem.
3 Interfecti eorum [d]proicientur,
et de cadaveribus eorum [e]ascendet fetor,
[f]tabescent montes a sanguine eorum,
4 et tabescet [g]omnis militia caelorum,
et [h]complicabuntur, sicut liber, caeli,
et omnis militia eorum defluet,
sicut defluit folium de vinea et de ficu.
5 Quoniam inebriatus est in caelo gladius meus:
ecce super [i]Idumaeam descendet
et super populum interfectionis meae ad iudicium.
6 [j]Gladius Domini repletus est sanguine,
incrassatus est adipe,
de sanguine agnorum et hircorum,
de sanguine medullatorum arietum;
[k]victima enim Domini in Bosra,
et interfectio magna in terra Edom.
7 Et [l]descendent [m]unicornes cum eis,
et [n]tauri cum potentibus;
inebriabitur terra eorum sanguine,
et humus eorum adipe pinguium,
8 quia [o]dies ultionis Domini,
annus retributionum iudicii Sion.
9 [p]Et convertentur torrentes eius in picem
et humus eius in sulphur,
et erit terra eius in picem ardentem.
10 [q]Nocte et die non exstinguetur,
in [r]sempiternum ascendet fumus eius,
[s]a generatione in generationem desolabitur,
in saecula saeculorum non erit transiens per eam.
11 Et [t]possidebunt illam onocrotalus et ericius,
ibis et corvus habitabunt in ea,
et [u]extendetur super eam mensura,
ut [v]redigatur ad nihilum, et perpendiculum in desolationem.
12 Nobiles eius non erunt ibi;
regem potius invocabunt,
et omnes principes eius erunt in nihilum.
13 Et [x]orientur in domibus eius spinae et urticae,
et paliurus in munitionibus eius,
et erit [y]cubile draconum et pascua struthionum,
14 et [z]occurrent daemonia onocentauris,
et pilosus clamabit alter ad alterum;
ibi cubavit lamia et invenit sibi requiem,
15 ibi habuit foveam ericius et enutrivit catulos
et circumfodit et fovit in umbra eius,
illuc congregati sunt [a]milvi alter ad alterum.
16 Requirite diligenter in libro Domini et legite:
unum ex eis non defuit, alter alterum non quaesivit;
quia, quod ex ore meo procedit, ille mandavit,
et spiritus eius ipse congregavit ea.
17 [b]Et ipse misit eis sortem,
et manus eius divisit eam illis in mensuram;
usque in aeternum possidebunt eam,
in generationem et generationem habitabunt in ea.

35 1 [a]Laetabitur deserta et invia,
et [b]exsultabit solitudo et [c]florebit quasi lilium.
2 Germinans germinabit
et exsultabit laetabunda et laudans.
[d]Gloria Libani data est ei,
[e]decor Carmeli et [f]Saron;
[g]ipsi videbunt gloriam Domini

c cf. Js 6, 21.
d cf. cp. 14, 19.
e Jl 2, 20; Am 4, 10.
f cf. Ez 39, 4.
g cp. 13, 10; Jl 2, 31; 3, 15; Mt 24, 29; Ac 2, 20; Ap 6, 13, 14. — cf. cp. 14, 12; Ps 102, 26; Heb 1, 11, 12.
h cf. cp. 40, 22; Ps 103, 2.
i v. cp. 63, 1-6; Jr 49, 7-22; Ab 1-21; Ml 1, 2-4.
j Jr 46, 16. — cf. 2 Rg 1, 22.
k cp. 63, 1. — cf. Jr 46, 10; Sph 1, 7.
l cp. 47, 1. — cf. Jr 51, 40.
m Nm 23, 22.
n Ps 21, 13. — cf. Am 4, 1.
o cp. 13, 9; 61, 2; 63, 4; Ps 136, 7; Lc 21, 22.
p cf. Gn 19, 24; Dt 29, 23.
q cp. 66, 24.
r cf. Ap 14, 11; 18, 18; 19, 3.
s Ml 1, 4.
t cp. 14, 23; Sph 2, 14. — cf. Ap 18, 2.
u 4 Rg 21, 13; Lm 2, 8. — v. Am 7, 7, 9.
v cf. cp. 24, 10.
x cp. 32, 13.
y cp. 13, 21, 22; Mic 1, 8; Ml 1, 3.
z cf. Ap 18, 2.
a Dt 14, 13.
b cf. Ps 77, 55.
a cp. 55, 12, 13.
b cf. cp. 32, 15.
c cf. Os 14, 6.
1-17] *L. in sb. QT. Adv. et 3 L. in fs. Adnunt. etc.*
1-10] *1 et 2 L. in D. 4 Adv.*
d cp. 60, 13; Cn 5, 15. — cf. Ps 91, 13.
2] *Ant. in fs. BMV. de monte Carm.*
e Cn 7, 5.
f cp. 33, 9.
g cp. 40, 5.

et decorem Dei nostri.
3 [h]Confortate manus dissolutas
et genua debilia roborate;
4 dicite pusillanimis:
Confortamini et nolite timere;
[i]ecce Deus vester ultionem adducet retributionis:
Deus ipse veniet et salvabit vos.
5 [j]Tunc aperientur oculi caecorum,
et [k]aures surdorum patebunt;
6 tunc saliet sicut cervus claudus,
et aperta erit lingua mutorum;
[l]quia scissae sunt in deserto aquae,
et torrentes in solitudine.
7 [m]Et quae erat arida erit in stagnum,
et sitiens in fontes aquarum.
In cubilibus, [n]in quibus prius dracones habitabant,
orietur viror calami et iunci.
8 [o]Et erit ibi semita et via,
et via sancta vocabitur;
non transibit per eam pollutus;
et haec erit vobis [p]directa via,
ita ut [q]stulti non errent per eam.
9 Non erit ibi leo,
et mala bestia non ascendet per eam nec invenietur ibi;
et ambulabunt qui liberati fuerint,
10 et [r]redempti a Domino convertentur
et [s]venient in Sion cum laude,
et [t]laetitia sempiterna super caput eorum;
[u]gaudium et laetitiam obtinebunt,
et fugiet dolor et gemitus.
36 Et factum est in quarto decimo anno regis Ezechiae, ascen-
dit [a]Sennacherib rex Assyriorum super omnes civitates Iuda
munitas et cepit eas. 2 [b]Et misit rex Assyriorum Rabsacen de [c]Lachis
in Ierusalem ad regem Ezechiam in manu gravi, et stetit in [d]aquae-
ductu piscinae superioris in via agri fullonis. 3 Et egressus
est ad eum [e]Eliacim filius Helciae, qui erat super domum, et Sobna
scriba et Ioahe filius Asaph a commentariis.
4 Et dixit ad eos Rabsaces: Dicite Ezechiae: Haec dicit [f]rex
magnus, rex Assyriorum: Quae est ista fiducia qua confidis? 5 Aut
quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes
fiduciam, quia recessisti a me? 6 [g]Ecce confidis super baculum arun-
dineum confractum istum, super Aegyptum; cui, si innixus fuerit
homo, intrabit in manum eius et perforabit eam: sic Pharao rex
Aegypti omnibus qui confidunt in eo. 7 Quod si responderis mihi:
In Domino Deo nostro confidimus; nonne ipse est [h]cuius abstulit
Ezechias excelsa et altaria et dixit Iudae et Ierusalem: Coram altari
isto adorabitis? 8 Et nunc trade te domino meo regi Assyriorum, et
dabo tibi duo milia equorum, nec poteris ex te praebere ascensores
eorum. 9 Et quomodo sustinebis faciem [i]iudicis unius loci ex servis
domini mei minoribus? Quod si [j]confidis in Aegypto, in quadrigis
et in equitibus, 10 et nunc nunquid sine Domino ascendi ad terram
istam, ut dispederem eam? [l]Dominus dixit ad me: Ascende super
terram istam et disperde eam.
11 Et dixit Eliacim et Sobna et Ioahe ad Rabsacen: Loquere ad
servos tuos [m]syra lingua, intelligimus enim; ne loquaris ad nos iu-
daice in auribus populi, qui est super murum. 12 Et dixit ad eos
Rabsaces: Nunquid ad dominum tuum et ad te misit me dominus
meus, ut loquerer omnia verba ista? et non potius ad viros qui se-
dent in muro, ut comedant stercora sua et bibant urinam pedum
suorum vobiscum? 13 Et stetit Rabsaces et clamavit voce magna
iudaice et dixit: Audite verba [n]regis magni regis Assyriorum. 14 Haec
dicit rex: Non seducat vos [o]Ezechias, quia non poterit eruere vos;
15 et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino dicens:
Eruens liberabit nos Dominus, non dabitur civitas ista in manu regis

3-5] Ant. etc. T. Adv.
h (all) Heb 12, 12. Jb 4, 3, 4. — cf. Ecli 25. 32; Sph 3, 16.
4, 5] Ant. in exspect. part. BMV.
i Ps 93, 1. — cf. cp. 40, 10, 11.
j cp. 29, 18; 32, 3, 4; Jr 31, 8. — cf. Mt 11, 5; Lc 7, 21; Jo 5, 8, 9; 9, 6, 7; Ac 3, 2, 8 etc.
k cf. Mr 7, 32, 35.
l cf. vr. 1; cp. 41, 18; 43, 19; 44, 3, 4; Jr 31, 9; Jo 7, 38, 39.
m cp. 48, 21; 49, 10. — cf. Dt 8, 15.
n v. cp. 13, 21.
o cp. 40, 3. — cf. cp. 62, 10.
p cp. 43, 19; Jr 31, 9.
q cp. 52, 1.
r cp. 51. 11; 62, 12.
s cp. 48, 20; 55, 12; Ps 125, 6.
19] V. in cm. Ap. et Mm. TP. — v. 4 Es 2, 35.
t cp. 65, 19. — cf. cp. 25, 8; Ap 7, 17; 21, 4.
u cp. 51, 3; 60, 20.
1-22] 4 Rg 18, 13, 17-37.
a cf. 2 Par 32, 1.
b 2 Par 33, 9; Ecli 48, 20.
c Js 10, 3, 31, 34; 15, 39.
d cp. 7, 3.
e cp. 22, 15, 20, 21.
f vr. 13. — cf. cp. 10, 8, 9-11.
g Ez 29, 6, 7. — cf. cp. 30, 2, 3; Lm 4, 17.
h 4 Rg 18, 4. — cf. Dt 12, 2-5.
i cf. cp. 10, 8.
j cf. cp. 20, 5; 30, 3, 7; 31, 1.
l cf. cp. 10, 5, 6.
m 1 Es 4, 7; Dn 2, 4.
n vr. 4.
o cf. 2 Par 32, 6-8.

*(36, 1-22), Ezechiam autem enixe etiam per Isaiam prophetam Deum
deprecantem ut sibi esset auxilio (37, 1-20); illum insuper mirabili et
ingenti strage oppressum, in fugam conversum et tandem occisum; regem*

Assyriorum. 16 Nolite audire Ezechiam. Haec enim dicit rex Assy-
riorum: Facite mecum benedictionem et egredimini ad me et [p]co-
medite unusquisque vineam suam et unusquisque ficum suam et bi-
bite unusquisque aquam cisternae suae, 17 [q]donec veniam et tollam
vos ad terram, quae est ut terra vestra, terram frumenti et vini,
terram panum et vinearum. 18 Nec conturbet vos Ezechias dicens:
Dominus liberabit nos. [r]Nunquid liberaverunt dii gentium unusquisque
terram suam de manu regis Assyriorum? 19 [s]Ubi est deus [t]Emath
et Arphad? ubi est deus [u]Sepharvaim? [v]nunquid liberaverunt Sama-
riam de manu mea? 20 [x]Quis est ex omnibus diis terrarum istarum
qui eruerit terram suam de manu mea, ut eruat Dominus Ierusalem
de manu mea?
21 Et siluerunt et non responderunt ei verbum; mandaverat
enim rex dicens: Ne respondeatis ei. 22 Et [y]ingressus est Eliacim
filius Helciae, qui erat super domum, et Sobna scriba et Ioahe filius
Asaph a commentariis ad Ezechiam scissis vestibus et nuntiaverunt
ei verba Rabsacis.

37 Et factum est, cum audisset rex Ezechias, [a]scidit vestimenta
sua et obvolutus est sacco et intravit in domum Domini 2 et
misit Eliacim, qui erat super domum, et Sobnam scribam et seniores
de sacerdotibus opertos saccis ad [b]Isaiam filium Amos prophetam,
3 et dixerunt ad eum: Haec dicit Ezechias: [c]Dies tribulationis et
correptionis et blasphemiae dies haec, [d]quia venerunt filii usque ad
partum, et virtus non est pariendi. 4 [e]Si quo modo audiat Dominus
Deus tuus verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus
ad blasphemandum Deum viventem et exprobrandum sermonibus,
quos audivit Dominus Deus tuus; [f]leva ergo orationem pro [g]reliquiis
quae repertae sunt.
5 Et venerunt servi regis Ezechiae ad Isaiam. 6 Et dixit ad eos
Isaias: Haec dicetis domino vestro: Haec dicit Dominus: Ne ti-
meas a facie verborum quae audisti, quibus blasphemaverunt pueri
regis Assyriorum me. 7 Ecce [h]ego dabo ei spiritum, et audiet [i]nun-
tium et revertetur ad terram suam, et [j]corruere eum faciam gladio
in terra sua.
8 Reversus est autem Rabsaces et invenit regem Assyriorum proe-
liantem adversus [l]Lobnam; audierat enim quia profectus esset de
[m]Lachis. 9 Et audivit de Tharaca rege [n]Aethiopiae dicentes: Egres-
sus est ut pugnet contra te. Quod cum audisset, misit nuntios ad
Ezechiam dicens: 10 Haec dicetis Ezechiae regi Iudae loquentes:
[o]Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis dicens: Non dabitur
Ierusalem in manu regis Assyriorum. 11 Ecce tu audisti omnia quae
fecerunt reges Assyriorum omnibus terris quas subverterunt; et tu
poteris liberari? 12 [p]Nunquid eruerunt eos dii gentium,, quos subver-
terunt patres mei, [q]Gozam et [r]Haram et Reseph et filios Eden, qui
erant in Thalassar? 13 Ubi est rex [s]Emath et rex [t]Arphad et rex
urbis [u]Sepharvaim, Ana et Ava?
14 Et tulit Ezechias libros de manu nuntiorum et legit eos et
ascendit in domum Domini et expandit eos Ezechias coram Domino
15 et [v]oravit Ezechias ad Dominum dicens: 16 Domine exercituum
Deus Israël, [x]qui sedes super cherubim, tu es Deus solus omnium
regnorum terrae, [y]tu fecisti caelum et terram. 17 [z]Inclina Domine,
aurem tuam et audi: aperi, Domine, oculos tuos et vide et audi
[a]omnia verba Sennacherib, quae misit ad blasphemandum Deum
viventem. 18 Vere enim, Domine, desertas fecerunt [b]reges Assyriorum
terras et regiones earum 19 et dederunt deos earum igni; [c]non enim
erant dii, sed opera manuum hominum, lignum et lapis, et commi-
nuerunt eos. 20 Et nunc, Domine Deus noster, salva nos de manu
eius, et [d]cognoscant omnia regna terrae, quia tu es Dominus solus.
21 Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam dicens: Haec dicit
Dominus Deus Israël: Pro quibus rogasti me de Sennacherib rege
Assyriorum, 22 hoc est verbum quod locutus est Dominus super eum:
[e]Despexit te et subsannavit te, [f]virgo filia Sion;
post te [g]caput movit, filia Ierusalem.
23 Cui exprobrasti? et quem blasphemasti?

p cf. 3 Rg 4, 25; Mic 4, 4; Zc 3, 10.
q 4 Rg 18, 11.
r cf. cp. 10, 10; 37, 12.
s cp. 37, 13.
t Jr 49, 23.
u 4 Rg 16, 24.
v cf. 4 Rg 17, 6.
x cf. 2 Par 32, 19.
y vr. 3. — cf. cp. 33, 7; Ecli 48, 21.
1-33] 4 Rg 19, 1-37; 2 Par 32, 20-23.
a cf. Gn 37, 29; 2 Rg 1, 11; Jr 36, 34; Mt 26, 65.
b v. cp. 1, 1.
c cf. cp. 22, 5.
d cf. cp. 18, 3; Os 13, 13.
e cf. vr. 28, 29.
f cf. 1 Rg 7, 8; Jr 37, 3; 46, 2; Jc 5, 16.
g cp. 1, 9.
h cf. cp. 19, 14.
i vr. 9.
j vr. 38.
l Js 10, 30; 15, 42; 1 Par 6, 57.
m v. cp. 36, 2.
n cp. 18, 1, 2; 20, 5.
o cf. cp. 36, 14.
p cp. 36, 18, 19.
q 4 Rg 17, 6.
r (Gn 11, 31, 32).
s 4 Rg 17, 24.
t cp. 10, 9.
u v. cp. 36, 10.
v Ecli 48, 22.
x Ex 25, 22; 1 Rg 4, 4; 2 Rg 6, 2; Ps 79, 2; Ez 10, 1; Dn 3, 55.
y Jr 32, 37; Ac 4, 24. — cf. Jr 10, 11.
z cf. 2 Par 6, 40; Bar 2, 16; Dn 9, 18.
a 2 Par 32, 19.
b Nh 3, 19. — cf. cp. 10, 13, 14.
c Jr 2, 11; 16, 20.
d cf. cp. 40, 5.
e cf. Mic 4, 13.
f v. cp. 1, 8.
g Jb 16, 5; Ps 21, 8; 108, 25; Ecli 12, 19 etc. — v. Mt 27, 39.

autem Iuda exauditum et liberationem consecutum (21-38). Cum tamen postea ipse Ezechias, qui sanitati, impetrante Isaia, restitutus (38, 1-8) laetus gratias egerat (9-22) superbia elatus legatis Chaldaeorum the-

et super quem exaltasti vocem
et levasti altitudinem oculorum tuorum? Ad [h]sanctum Israël.
24 In manu servorum tuorum exprobrasti Domino et dixisti:
[i]In multitudine quadrigarum mearum
ego ascendi altitudinem montium, iuga Libani,
et [j]succidam excelsa cedrorum eius et electas abietes illius
et introibo altitudinem summitatis eius, saltum carmeli eius;
25 ego fodi et bibi aquam et [l]exsiccavi
vestigio pedis mei omnes rivos aggerum.
26 [m]Nunquid non audisti quae olim fecerim ei?
ex diebus antiquis ego plasmavi illud,
et nunc adduxi, et factum est in eradicationem,
collium compugnantium et civitatum munitarum.
27 Habitatores earum breviata manu contremuerunt et confusi sunt;
facti sunt sicut faenum agri et gramen pascuae
et herba tectorum, quae exaruit antequam maturesceret.
28 Habitationem tuam et egressum tuum et introitum tuum
cognovi et insaniam tuam contra me.
29 [n]Cum fureres adversum me, superbia tua ascendit in aures meas;
[o]ponam ergo circulum in naribus tuis et frenum in labiis tuis,
et [p]reducam te in viam per quam venisti.
30 Tibi autem hoc erit signum: comede hoc anno quae sponte
nascuntur et in anno secundo pomis vescere, in anno autem tertio
seminate et metite et plantate vineas et comedite fructum earum.
31 Et [q]mittet id quod salvatum fuerit de domo Iuda et quod reliquum
est radicem deorsum et faciet fructum sursum; 32 [r]quia de Ierusa-
lem exibunt reliquiae et salvatio de monte Sion; [s]zelus Domini exer-
cituum faciet istud. 33 Propterea haec dicit Dominus de rege As-
syriorum: Non intrabit civitatem hanc et non iaciet ibi sagittam, et
non occupabit eam clipeus, et non [t]mittet in circuitu eius aggerem.
34 [u]In via qua venit per eam revertetur et civitatem hanc non ingre-
dietur, dicit Dominus. 35 [v]Et protegam civitatem istam, ut salvem
eam propter me et [x]propter David servum meum.
36 [y]Egressus est autem angelus Domini et percussit in castris
Assyriorum centum octogintaquinque milia. Et surrexerunt mane,
et ecce omnes cadavera mortuorum. 37 Et egressus est et abiit et
reversus est Sennacherib rex Assyriorum et habitavit in [z]Ninive. 38 Et
factum est, cum adoraret in templo Nesroch deum suum, Adrame-
lech et Sarasar filii eius percusserunt eum gladio fugeruntque in ter-
ram [a]Ararat. Et regnavit [b]Asarhaddon filius eius pro eo.

38 In diebus illis [a]aegrotavit Ezechias usque ad mortem, et in-
troivit ad eum [b]Isaias filius Amos propheta et dixit ei: Haec
dicit Dominus: Dispone domui tuae, quia morieris tu et non vives.
2 Et convertit Ezechias faciem suam ad parietem et [c]oravit ad Do-
minum 3 et dixit: Obsecro, Domine: memento, quaeso, quomodo
[d]ambulaverim coram te in veritate et in corde perfecto et quod bo-
num est in oculis tuis fecerim. Et flevit Ezechias fletu magno.
4 Et factum est verbum Domini ad Isaiam dicens: 5 Vade et dic
Ezechiae: Haec dicit Dominus Deus David patris tui: Audivi ora-
tionem tuam et vidi lacrimas tuas; ecce ego adiciam super dies tuos
[e]quindecim annos 6 et [f]de manu regis Assyriorum eruam te et ci-
vitatem istam et protegam eam. 7 Hoc autem tibi erit signum a Do-
mino, quia faciet Dominus verbum hoc quod locutus est: 8 [g]ecce
ego reverti faciam umbram linearum per quas descenderat in ho-
rologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reversus est sol
decem lineis per gradus quos descenderat.
9 Scriptura Ezechiae regis Iuda, cum aegrotasset et convaluisset
de infirmitate sua:
10 Ego dixi: [h]In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi:
quaesivi residuum annorum meorum.
11 Dixi: Non videbo Dominum Deum [i]in terra viventium;
non adspiciam hominem ultra et habitatorem quietis.
12 Generatio mea ablata est et [j]convoluta est a me
[k]quasi tabernaculum pastorum,

h cp. 10, 17.
i cf. cp. 8, 7, 8.
j cf. cp. 14, 8.
l cp. 19, 6.
m cf. cp. 10, 5, 15; 25, 1, 2.
n cf. cp. 10, 12.
o cf. Dt 32, 26, 27.
p vr. 34.
q cp. 27, 6.
r cf. cp. 14, 32.
(*32*)] *Ant. in fr. 5 p. D. 3 Adv.*
s v. cp. 9, 7.
t cp. 29, 3. — cf. Hab 1, 10; Lc 19, 43.
u vr. 29.
v cp. 31, 5; 38, 6.
x cf. 3 Rg 11, 11-13, 32-39; 15, 4, 5; 4 Rg 8, 19; 2 Par 21, 7.
y cp. 17, 14; 30, 31; 31, 8. — cf. cp. 10, 33; 14, 25; 29, 5. — v. Ecli 48, 24.
z Gn 10, 11; Tb 1, 11; Jr 1, 2; 3, 3; 4, 11; Nh 1, 1 etc.
a (Gn 8, 4); Jr 51, 27. — cf. 4 Rg 19, 37.
b 1 Es 4, 2.

1-8] 4 Rg 20, 1-11.
1-6] *L. in fr. 5 p. Cin.*
a 2 Par 32, 24.
b v. cp. 1, 1.
c cf. Ecli 38, 9.
d 4 Rg 18, 5, 6; Ecli 48, 25; 49, 5.
e cf. 4 Rg 18, 2, 13.
f cp. 37, 35.
g cf. 4 Rg 20, 9, 10; Ecli 48, 26.
10-20] *Cn. ad Ll. in fr. 3* (*19*) *et in off. Df.* (*10*).
h cf. Ps 101, 25.
(*10*), *17*] *Ant. in sb. s. — V. in off. Df.*
i Ps 26, 13. — cf. Ps 87, 5, 6.
j cf. Hab 1, 12.
k cf. 2 Cor 5, 1; 2 Pt 1, 13, 14.

sauros ostenderet, graviter reprehenditur et gravi poena in suos posteros inferenda multatur (39, 1-8).
Pars altera (40, 1-66, 24). – 1. De liberatione per verum Deum obtinendam (40, 1-48, 22). *Post-*

[l]praecisa est velut a texente vita mea;
dum adhuc ordirer, succidit me.
De [m]mane usque ad vesperam finies me. [mea;
13 [n]Sperabam usque ad mane; [o]quasi leo sic [p]contrivit omnia ossa
de mane usque ad vesperam finies me.
14 Sicut [q]pullus hirundinis sic clamabo, [r]meditabor ut columba,
[s]attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum.
Domine, vim patior, [t]responde pro me.
15 Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerit?
Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae.
16 Domine, si sic vivitur, et in talibus vita spiritus mei,
corripies me et vivificabis me.
17 Ecce in pace amaritudo mea amarissima;
tu autem eruisti animam meam, ut non periret,
[u]proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.
18 [v]Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te:
non exspectabunt qui descendunt in lacum veritatem tuam.
19 [x]Vivens, vivens ipse confitebitur tibi, sicut et ego hodie;
[y]pater filiis notam faciet veritatem tuam.
20 Domine salvum me fac, et [z]psalmos nostros cantabimus
cunctis diebus vitae nostrae [a]in domo Domini.
21 [b]Et iussit Isaias ut tollerent massam de ficis et cataplasmarent
super vulnus, et sanaretur. 22 Et dixit Ezechias: Quod erit signum
quia ascendam in domum Domini?

39 In tempore illo [a]misit Merodach Baladan filius Baladan, rex
Babylonis, libros et munera ad Ezechiam; audierat enim quod
aegrotasset et convaluisset. 2 Laetatus est autem super eis Ezechias
et ostendit eis cellam aromatum et [b]argenti et auri et odoramentorum
et unguenti optimi et omnes apothecas supellectilis suae et universa
quae inventa sunt in thesauris eius. [c]Non fuit verbum quod non
ostenderet eis Ezechias in domo sua et in omni potestate sua.
3 Introivit autem Isaias propheta ad Ezechiam regem et dixit ei:
Quid dixerunt viri isti et unde venerunt ad te? Et dixit Ezechias:
[d]De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone. 4 Et dixit: Quid
viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias: Omnia quae in domo mea
sunt viderunt; non fuit res quam non ostenderim eis in thesauris
meis.
5 Et dixit Isaias ad Ezechiam: Audi verbum Domini exercituum:
6 Ecce dies venient, et auferentur omnia, quae in domo tua sunt et
quae thesaurizaverunt patres tui usque ad diem hanc, in Babylonem:
non relinquetur quidquam, dicit Dominus. 7 [e]Et de filiis tuis, qui
exibunt de te, quos genueris, tollent, et erunt eunuchi in palatio re-
gis Babylonis. 8 [g]Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bonum verbum Do-
mini, quod locutus est. Et dixit: Fiat tantum pax et veritas in die-
bus meis.

40 [a]Consolamini, consolamini, popule meus, dicit Deus vester.
2 [b]Loquimini ad cor Ierusalem et advocate eam, quoniam [c]com-
pleta est malitia eius, [d]dimissa est iniquitas illius, suscepit de manu
Domini [e]duplicia pro omnibus peccatis suis.
3 [f]Vox clamantis in deserto: [g]Parate viam Domini, [h]rectas facite
in solitudine semitas Dei nostri. 4 [i]Omnis vallis exaltabitur, et omnis
mons et collis humiliabitur, et erunt prava in directa, et aspera
in vias planas, 5 et [j]revelabitur [k]gloria Domini, et [l]videbit omnis
caro pariter [m]quod os Domini locutum est.
6 Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid clamabo? [n]Omnis caro
faenum, et omnis gloria eius quasi flos agri. 7 Exsiccatum est fae-
num, et cecidit flos, quia spiritus Domini sufflavit in eo. Vere faenum
est populus; 8 [o]exsiccatum est faenum et cecidit flos; [p]verbum autem
Domini nostri manet in aeternum.
9 [q]Super montem excelsum ascende, tu [r]qui evangelizas Sion;
exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Ierusalem; exalta,
noli timere, dic civitatibus Iuda: [s]Ecce Deus vester, 10 ecce Domi-
nus Deus in fortitudine veniet, et bracchium eius dominabitur: [t]ecce

l cf. Jb 6, 9; 7, 6; 2 Cor 5. 4; 2 Pt 1, 13, 14.
m cf. Jb 4, 20 Ps 72, 14.
n cf. Ps 29, 6.
13, 17] Ant. in fs. s. colum. Flag. DNJC.
o Jb 10, 16.
p Lm 3, 4. — cf. Ps 37, 4.
q cf. Jr 8, 7.
r cp. 59, 11. — cf. Ez 7, 16; Nh 2, 7.
s Ps 68, 4; 118, 82.
14 c, 15] Ant. in fr. 3 mai. hebd.
t cf. Heb 7, 22.
*15 b] * Conc. Trid. s. XIV cp. 4 et can. 5. — * Catech. R. II 5, 23. 29.*
17 b] v. vr. 10.
u cp. 43, 25. — cf. Ps 31, 1, 2; 102, 12; Mic 7, 18, 19.
v Ps 6, 6; 87, 11-13; 113, 17; Ecli 17, 26; Bar 2, 17, 18.
x Ecli 17, 25, 27.
y Dt 4, 9; 6, 7; Ps 77, 4-6.
20] Ant. in fr. 3.
z cf. Hab 3, 19.
a cf. 4 Rg 20, 5.
b 2 Rg 20, 7, 8.

1-8] 4 Rg 20, 12-19.
a 2 Par 32, 31.
b cf. 4 Rg 18, 15, 16.
c cf. 2 Par 32, 25.
d Jr 8, 19.
e 4 Rg 24, 13. — v. 4 Rg 25. 13-17.
f Dn 1, 3.
g 2 Par 32, 26.

a cp. 51, 12; 57, 18; Ecli 48, 27. — cf. Lc 2, 25.
1-8] 2 L. in Nativ. Dñi.
1] Ant. in fr. 5 p. D. 4 Adv.
b Os 2, 14.
c (2 Par 36, 22; Jr 25, 12); Lm 4, 22 (?).
d cp. 33, 24; Zc 3, 9.
3] Ant. in fr. 3 p. D. 2 Adv.
e cp. 61, 7; Jr 16, 18; 17, 18; Zc 9, 12. — cf. Jb 42, 11.
f (all) Mt 3, 3; Mr 1, 3; Lc 3, 4; Jo 1, 23.
g Ml 3, 1. — cf. cp. 57, 14.
h cp. 62, 19; Os 67, 5.
4] Ant. in T. Adv. — V. in itiner. Cler. et ben. Peregr. et Viae ferreae.
i (all) Lc 3, 5. — Bar 5, 7. — cf. cp. 49, 11; Zc 4, 7.
5] Cm. in Nativ. Dñi.
j cp. 35, 2. — cf. Lc 3, 6.
k cp. 58, 8; 60, 1; Ml 4, 2.
l Ez 20, 48.
m cp. 1, 20.
n (all) 1 Pt 1, 24, 25. — cp. 51, 12. — cf. Jb 14, 2; Ps 36, 2; 89, 6; 101, 12; Ecli 14, 18; Jc 1, 10.
o (all) Jc 1, 11.
p Ps 118, 89; Mt 24, 35; Lc 21, 33; 1 Pt 1, 23, 25. — cf. [Zc 1, 6.
q cf. cp. 59, 20.
9, 10] R. in fr. 4 p. D. 3 Adv.
r cp. 52, 7.
s cp. 59, 16, 17. — cf. Lc 11, [22.
10] v. Zc 14, 5-9.
t cp. 62, 11. — cf. Ap 22, 12.

merces eius cum eo, et opus illius coram illo. 11 [u]Sicut pastor gre-
gem suum pascet, [v]in bracchio suo congregabit agnos et [x]in sinu suo
levabit, fetas ipse portabit.
12 [y]Quis mensus est pugillo aquas et caelos palmo ponderavit?
quis appendit tribus digitis molem terrae et [z]libravit in pondere
montes et colles in statera? 13 [a]Quis adiuvit spiritum Domini, aut
quis consiliarius eius fuit et ostendit illi ? 14 Cum quo iniit consi-
lium, et instruxit eum et docuit eum semitam iustitiae et [b]erudivit
eum scientiam et viam prudentiae ostendit illi? 15 [c]Ecce gentes quasi
stilla situlae et [d]quasi momentum staterae reputatae sunt; ecce [e]in-
sulae quasi pulvis exiguus. 16 Et Libanus non sufficiet ad succen-
dendum; et [f]animalia eius non sufficient ad holocaustum.
17 [g]Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo, et quasi nihi-
lum et inane reputatae sunt ei. 18 [h]Cui ergo similem fecistis Deum [i]aut
quam imaginem ponetis ei? 19 [j]Nunquid sculptile conflavit faber aut
aurifex auro figuravit illud, et laminis argenteis argentarius? 20 [k]Forte
lignum et imputribile elegit; artifex sapiens quaerit quomodo sta-
tuat simulacrum, quod non moveatur. 21 [l]Nunquid non scitis? nun-
quid non audistis? nunquid non adnuntiatum est vobis ab initio?
nunquid non intellexistis fundamenta terrae? 22 Qui sedet super
gyrum terrae, et habitatores eius sunt [m]quasi locustae; [n]qui ex-
tendit velut nihilum caelos et expandit eos sicut tabernaculum ad
inhabitandum; 23 [o]qui dat secretorum scrutatores quasi non sint, iu-
dices terrae velut inane fecit. 24 Et quidem neque plantatus neque
satus neque radicatus in terra truncus eorum; repente flavit in eos,
et aruerunt, et [p]turbo quasi stipulam auferet eos.
25 Et [q]cui adsimilastis me et adaequastis? dicit [r]sanctus. 26 Le-
vate in excelsum oculos vestros et videte quis creavit haec, [s]qui
educit in numero militiam eorum et omnes ex nomine vocat; prae
multitudine fortitudinis et roboris virtutisque eius neque unum reli-
quum fuit.
27 Quare dicis, Iacob, et loqueris, Israël: [t]Abscondita est via
mea a Domino, et [u]a Deo meo iudicium meum transivit? 28 Nun-
quid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui crea-
vit terminos terrae, non deficiet, neque laborabit, [v]nec est investi-
gatio sapientiae eius. 29 Qui dat lasso virtutem et his qui non sunt
fortitudinem et robur multiplicat. 30 Deficient pueri et laborabunt,
et iuvenes in infirmitate cadent; 31 [x]qui autem sperant in Domino
mutabunt fortitudinem, adsument pennas [y]sicut aquilae, current et
non laborabunt, ambulabunt et non deficient.
41 [a]Taceant ad me [b]insulae, et gentes mutent fortitudinem: [c]acce-
dant et tunc loquantur, simul ad iudicium propinquemus. 2 [d]Quis
suscitavit ab oriente iustum, vocavit eum ut sequeretur se? [e]Dabit
in conspectu eius gentes et reges obtinebit, dabit quasi pulverem
gladio eius, [f]sicut stipulam vento raptam arcui eius. 3 Persequetur
eos, transibit in pace, semita in pedibus eius non apparebit. 4 [g]Quis
haec operatus est et fecit [h]vocans generationes ab exordio? [i]Ego
Dominus, primus et novissimus ego sum. 5 Viderunt insulae et timue-
runt, extrema terrae obstupuerunt, appropinquaverunt et accesserunt.
6 Unusquisque proximo suo auxiliabitur et fratri suo dicet: Confortare.
7 [j]Confortavit faber aerarius percutiens malleo eum, qui cudebat tunc
temporis dicens: Glutino bonum est; et [k]confortavit eum clavis,
[l]ut non moveretur.
8 Et tu, [m]Israël [n]serve meus, Iacob, quem elegi, semen Abraham
[o]amici mei; 9 in quo apprehendi te ab extremis terrae et a [p]longin-
quis eius [q]vocavi te et dixi tibi: Servus meus es tu, elegi te et non
abieci te. 10 [r]Ne timeas, quia ego tecum sum; ne declines, quia ego
Deus tuus; confortavi te et auxiliatus sum tibi, et suscepit te [s]dex-
tera iusti mei. 11 [t]Ecce confundentur et erubescent omnes qui pu-
gnant adversum te; [u]erunt quasi non sint et peribunt viri qui con-
tradicunt tibi. 12 [v]Quaeres eos et non invenies viros rebelles tuos;
erunt quasi non sint et veluti consumptio homines bellantes adver-
sum te. 13 [x]Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam
dicensque tibi: [y]Ne timeas, ego adiuvi te.

u Ez 34 23; Mic 5, 4; Zc 11, 7. — cf. Jo 10, 11; 21, 15; Ac 20, 28.
11] Ant. in fs. BMV. div. Pastoris Matris. [18, 12.
v cp. 49, 22; 66, 12. — cf. Mt
x cf. Nm 11, 12.
y Jb 28, 25. — cf. Pro 30, 4; Sap
12] v. Dn 3, 54, 55. [11, 21
z cf. 2 Mc 9, 8.
a (all) Rm 11, 34. — Jr 23, 18. — cf. Sap 9, 13; 1 Cor 2, 16.
b Jb 21, 22.
c Sap 11, 23.
d cp. 29, 5.
e cp. 41, 1.
f cf. Ps 50, 10. [cp. 41,12.
g Ps 61, 10; Dn 4, 32. — cf.
h vr. 25; Ac 17, 29. — v. cp. 44,
i cf. Os 13, 2. [9-20; 46, 5-7.
*18] * Catech. R. III 2, 19.*
j Sap 13, 11-16; Jr 10, 3-5.
k Jr 10, 3. — cf. cp. 44, 14.
l vr. 28. — cf. Ac 14, 15; Rm 1, 19, 20.
m cf. Nm 13, 33.
n cp. 51, 13; Jb 9, 8; Ps 103, 2. - cf. cp. 34, 4. - v. cp. 45, 12.
o cf. Jb 12, 21; Lc 1, 51, 52.
p cp. 41, 2. — cf. Ps 82, 14.
q vr. 18.
r Jb 6, 10; Bar 4, 22; Hab 3, 3.
s cp. 48, 13; Ps 146, 4; Bar 3, 35.
t cf. cp. 49, 14.
u cf. cp. 49, 4.
v Ps 146, 5. — cf. vr. 13; Jb 11, 7; Rm 11, 33.
31] Ant. in cm. Mm.
x cf. cp. 49, 23.
y cf. Ex 19, 4; Ps 102, 5.
a cf. Hab 2, 20; Sap 1, 7; Zc 2,
1-4] 3 L. in D. 5 Adv. [13.
1] v. Mt 12, 18.
b v. cp. 11, 11.
c cf. cp. 45, 20.
d vr. 25. — cf. cp. 46, 11; 48, 14, 15. — cf. cp. 45, 1.
e cf. 2 Par 36, 23.
f cp. 40, 24; 47, 14.
g cf. vr. 26.
h cf. Sap 11, 26; Rm 4, 17.
i cp. 43, 10, 11; 44, 6; 48, 12; Dt 32, 39; Ap 1, 8, 17; 22, 18.
j cp. 40, 19. — v. cp. 44, 10
k Jr 10, 4. [sqq.
l cp. 40, 40, 20; Sap 13, 15. — cf. Bar 6, 25, 26.
8-16] LL. in fr. 2 p. D. 4 Adv.
m cp. 42, 19; 44, 1, 2, 21; Jr 30, 10; 46, 27, 28.
n cp. 43, 10; Dt 7, 6; 10, 15; 14, 2; Ps 104, 6; 134, 4. — cf. 1 Pt 2, 9.
o 2 Par 20, 7; Jdt 8, 22; Dn 3,
p cp. 43, 6. [35; Jc 2, 23.
q cp. 42, 6.
r cp. 43, 1; 50, 9.
s cf. Ps 47, 11.
t cf. cp. 45, 25. — v. 1 Rg 2,
u cp. 40, 17. [20.
v Ps 36, 10, 36. — v. Jb 20, 5-9.
x cf. cp. 45, 1.
y cf. Dt 31, 6; Mt 14, 27; Jb 16, 33.

mortuum, a Deo liberatum iri (41, 1-20), quod quidem ipsi soli, non diis gentium, antequam fiat perspicuum est (21-29). Deinde de Cyro ad eius antitypum, nempe ad servum Dei provocans ipsum

14 [z]Noli timere, [a]vermis Iacob, qui mortui estis ex Israël; ego
auxiliatus sum tibi, dicit Dominus et [b]redemptor tuus [c]sanctus Israël.
15 [d]Ego posui te quasi plaustrum triturans novum, habens rostra ser-
rantia; triturabis [e]montes et comminues et colles quasi pulverem
pones, 16 [f]ventilabis eos, et [g]ventus tollet, et turbo disperget eos;
et tu [h]exsultabis in Domino, in sancto Israël laetaberis.
17 [i]Egeni et pauperes quaerunt aquas, et non sunt; lingua eorum
siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israël non derelinquam
eos, 18 [j]aperiam in supinis collibus flumina et in medio camporum
fontes, ponam desertum in stagna aquarum et [l]terram inviam in ri-
vos aquarum, 19 [m]dabo in solitudinem cedrum et spinam et myrtum
et lignum olivae, ponam in deserto [n]abietem, ulmum et buxum simul,
20 ut videant et sciant et recogitent et intelligant pariter, quia [o]manus
Domini fecit hoc, et sanctus Israël creavit illud.
21 Prope facite iudicium vestrum, dicit Dominus; adferte, si quid
forte habetis, dixit rex Iacob. 22 Accedant et [p]nuntient nobis quae-
cumque ventura sunt; priora quae fuerunt nuntiate, et ponemus cor
nostrum et sciemus novissima eorum, et quae ventura sunt indicate
nobis. 23 Adnuntiate quae ventura sunt in futurum, et sciemus quia
dii estis vos; [q]bene quoque aut male, si potestis, facite, et loqua-
mur et videamus simul. 24 Ecce vos estis [r]ex nihilo et opus vestrum
ex eo quod non est; abominatio est qui elegit vos.
25 [s]Suscitavi ab aquilone, et veniet ab ortu solis, vocabit nomen
meum et [t]adducet magistratus quasi lutum et velut plastes concul-
cans humum. 26 [u]Quis adnuntiavit ab exordio ut sciamus? et a prin-
cipio ut dicamus: Iustus es? Non est neque adnuntians neque prae-
dicens neque audiens sermones vestros. 27 Primus ad Sion dicet:
Ecce adsunt, et [v]Ierusalem evangelistam dabo. 28 [x]Et vidi, et non
erat neque ex istis quisquam qui iniret consilium et interrogatus respon-
deret verbum. 29 [y]Ecce omnes iniusti, et vana opera eorum, [z]ventus
et inane simulacra eorum.

42 [a]Ecce [b]servus meus, suscipiam eum, [c]electus meus, complacuit
sibi in illo anima mea, [d]dedi spiritum meum super eum, [e]iudi-
cium gentibus proferet. 2 Non clamabit neque accipiet personam, nec
audietur vox eius foris. 3 [f]Calamum quassatum non conteret et linum
fumigans non exstinguet, [g]in veritate educet iudicium. 4 Non erit
tristis neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium; et legem
eius [h]insulae exspectabunt.
5 Haec dicit Dominus Deus creans caelos et [i]extendens eos, fir-
mans terram et quae germinant ex ea, [j]dans flatum populo, qui est
super eam, et spiritum calcantibus eam. 6 Ego Dominus [k]vocavi te
in iustitia et apprehendi manum tuam et servavi te et dedi te in
foedus populi [l]in lucem gentium, 7 ut aperires oculos caecorum
et [m]educeres de conclusione vinctum, de domo carceris [n]sedentes in
tenebris. 8 [o]Ego Dominus, hoc est nomen meum, [p]gloriam meam
alteri non dabo et laudem meam sculptilibus. 9 Quae prima fuerunt
ecce venerunt; [q]nova quoque ego adnuntio: antequam oriantur, au-
dita vobis faciam.

10 [r]Cantate Domino canticum novum,
laus eius ab extremis terrae
qui descenditis in mare, et plenitudo eius;
insulae, et habitatores earum.
11 Sublevetur desertum et civitates eius.
In domibus habitabit [t]Cedar:
laudate, habitatores [u]Petrae,
de vertice montium clamabunt.
12 Ponent Domino gloriam
et laudem eius in [v]insulis nuntiabunt.
13 [w]Dominus sicut fortis egredietur,
sicut vir proeliator [x]suscitabit zelum,
vociferabitur et clamabit,
super inimicos suos confortabitur.
14 Tacui, semper silui, patiens fui;
[y]sicut parturiens loquar;

z cp. 43, 1, 2.
14] *v. Mic 4, 8, 9.*
a cf. Jb 25, 6; Ps 21, 7.
b cp. 54, 5. — cf. Ps 77, 35. — v. cp. 43, 14.
c cp. 12, 6.
d cp. 25, 10; Mic 4, 13. — cf. 2 Rg 12, 13.
e cf. cp. 2, 14.
f Jr 15, 7. — cf. Ps 43, 6; Jr 51, 2; Mt 3, 12.
g cf. vr. 2.
h cp. 45, 26.
i Lm 5, 4. — cf. cp. 44, 3.
j cp. 35, 6, 7; 43, 19; 48, 21.
l Ps 106, 35. — cf. cp. 49, 9.
m cp. 35, 1, 2; 55, 12, 13.
n cp. 60, 13.
o Jb 12, 9.
p cf. vr. 26; cp. 43, 9; 44, 7; 45, 21; 46, 10.
q Jr 10, 5. — cf. cp. 45, 7; Bar 6, 65.
r vr. 29. — cf. Ps 113, 4; 1 Cor 8, 4.
s cp. 44, 9. — cf. Jr 50, 3.
t vr. 2.
u cp. 46, 10. — cf. vr. 22.
v cp. 40, 9; 52, 7. — cf. Mt 23, 34.
x v. vr. 21-24.
y cf. vr. 12.
z cf. Ps 95, 5.
a (all) Mt 12, 18, 20.
b cp. 41, 8; 49, 3-6; 52, 13; 53, 11; Ez 34, 24; Zc 3, 8; Ac 3, 26; 4, 27; Ph 2, 7.
1-13] *LL. in fr. 3 p. D. 4 Adv.*
c cp. 43, 10; Mt 3, 15; 17, 5; Lc 23, 35.
d cp. 11, 2; 61, 1.
e cf. cp. 2, 4.
2, 4] *v. Mt 21, 5.*
f cf. cp. 57, 15; Ps 33, 19.
g Ps 9, 9.
h cp. 60, 9; Gn 10, 5. — cf. cp. 2, 3; Mt 12, 21.
i cp. 44, 24; 45, 12, 18; Zc 12, [1.
j Ac 17, 25.
k cp. 41, 9.
6] *v. Ecli 24, 5, 6. — V. in Tr. in fs. s. Emigdi.*
l cp. 49, 6, 8. — cf. cp. 60, 3. — v. Lc 2, 32; Jo 1, 9; 8, 12.
7] *v. cp. 22, 22.*
m cp. 61, 1; Lc 4, 19. — cf. cp. 35, 5; 49, 9; Heb 2, 14, 15.
n Lc 1, 79.
o Ex 3, 15.
p cp. 48, 11. — cf. Sap 14, 21.
q cp. 43, 19; 46, 10.
10] *Ant. in fr. 6 p. D. 2 Adv.*
r v. Ps 32, 3.
s Ps 106, 23; Ecli 43, 26.
t v. cp. 21, 16.
u cp. 16, 1.
v vr. 4.
w cp. 40.
x cf. cp. 9, 7; 59, 17.
y v. cp. 13, 8.

ostendit liberantem populum universum a peccato (42, 1-17). Hoc autem thema de duplici liberatore et liberatione plurimis animadversionibus et argumentis prosequitur et illustrat (18-43, 13): descriptis au-

dissipabo et absorbebo simul,
15 [z]desertos faciam montes et colles
et omne gramen eorum exsiccabo
et ponam flumina in insulas et stagna arefaciam
16 et [a]ducam caecos in viam, quam nesciunt,
et in semitis, quas ignoraverunt, ambulare eos faciam;
[b]ponam tenebras coram eis in lucem
et [c]prava in recta.
Haec verba feci eis et non dereliqui eos. 17 Conversi sunt retrorsum; [d]confundantur confusione qui confidunt in sculptili, qui dicunt conflatili: Vos dii nostri.
18 [e]Surdi, audite; et, caeci, intuemini ad videndum. 19 [f]Quis caecus,
nisi servus meus; et surdus, nisi ad quem nuntios meos misi? quis
caecus, nisi qui venundatus est? et quis caecus, nisi servus Domini?
20 [g]Qui vides multa, nonne custodies? [h]qui apertas habes aures, nonne
audies? 21 Et Dominus voluit ut sanctificaret eum et magnificaret
legem et extolleret. 22 Ipse autem populus direptus et vastatus; laqueus iuvenum omnes, et [i]in domibus carcerum absconditi sunt:
[j]facti sunt in rapinam, nec est qui eruat; in direptionem, nec est
qui dicat: Redde. 23 [k]Quis est in vobis qui audiat hoc, attendat et
auscultet futura? 24 Quis dedit in direptionem Iacob et Israël vastantibus? nonne Dominus ipse, cui peccavimus, et noluerunt in viis
eius ambulare et non audierunt legem eius? 25 Et [l]effudit super eum
indignationem furoris sui et forte bellum et combussit eum in circuitu, et [m]non cognovit, et succendit eum, et non intellexit.

43 Et nunc haec dicit Dominus [a]creans te, Iacob, et formans te,
Israël: [b]Noli timere, quia [c]redemi te et [d]vocavi te nomine tuo;
meus es tu. 2 [e]Cum transieris per aquas, tecum ero, et flumina non
operient te; cum ambulaveris in igne, [f]non combureris, et flamma
non ardebit in te; 3 [g]quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israël
salvator tuus [h]dedi propitiationem tuam Aegyptum, Aethiopiam
et [i]Saba pro te. 4 Ex quo honorabilis factus es in oculis meis et
gloriosus, [j]ego dilexi te et dabo homines [k]pro te et populos pro anima
tua. 5 [l]Noli timere, quia ego tecum sum; [m]ab oriente adducam semen tuum et ab occidente congregabo te. 6 Dicam aquiloni: Da, et
austro: Noli prohibere, [n]adfer filios meos de longinquo et filias meas
ab extremis terrae. 7 Et omnem, [o]qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum, formavi eum et feci eum. 8 Educ foras [p]populum caecum et oculos habentem, surdum, et aures ei sunt. 9 Omnes
gentes congregatae sunt simul, et collectae sunt tribus. [q]Quis in vobis adnuntiet istud et quae prima sunt audire nos faciet? dent testes eorum, iustificentur et audiant et dicant: Vere. 10 Vos [r]testes
mei, dicit Dominus, et [s]servus meus quem elegi, ut sciatis et credatis mihi et intelligatis quia ego ipse sum: [t]ante me non est formatus Deus et post me non erit.
11 [u]Ego sum, ego sum Dominus, et non est absque me salvator.
12 Ego adnuntiavi et salvavi, auditum feci, et non fuit in vobis alienus: [v]vos testes mei, dicit Dominus, et ego Deus. 13 Et [x]ab initio ego
ipse; et non est qui de manu mea eruat. [y]Operabor et quis avertet
illud?
14 Haec dicit Dominus, [z]redemptor vester sanctus Israël: [a]Propter
vos misi in Babylonem et detraxi vectes universos et [b]Chaldaeos in
navibus suis gloriantes. 15 Ego Dominus sanctus vester, creans Israël,
rex vester.
16 Haec dicit Dominus, [c]qui dedit in mari viam et [d]in aquis torrentibus semitam, 17 [e]qui eduxit quadrigam et equum, agmen et robustum; simul obdormierunt nec resurgent, [f]contriti sunt quasi linum et [g]exstinti sunt. 18 [h]Ne memineritis priorum et antiqua ne intueamini. 19 [i]Ecce ego facio nova, et nunc orientur, utique cognoscetis ea; [j]ponam in deserto viam et [k]in invio flumina. 20 Glorificabit me bestia agri, [l]dracones et struthiones, [m]quia dedi in deserto
aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo.
21 Populum istum formavi mihi, [n]laudem meam narrabit.
22 [o]Non me invocasti, Iacob, nec laborasti in me, Israël. 23 [p]Non

z cp. 50, 2.
a cp. 35, 5, 8.
b cp. 50, 10. — cf. Mic 7, 8.
c cp. 40, 4.
d cp. 1, 29; 45, 16; Ps 96, 7; Jr 10, 14; Bar 6, 38. — cf. cp. 44, 9-20.
*18] * cf. Catech. R. IV 14, 8.*
e cf. cp. 43, 8; 50, 2.
f cf. Mr 8, 18; 2 Cor 3, 14. — v. Mt 13, 13.
g (v. Rm 21-23).
h (cf. Jr 6, 10).
i cp. 14, 17.
j Sph 1, 13.
k Mt 13. 9.
l Ps 78,, 5; Lm 2, 3.
25, 24] R. in fs. s. colum. Flag. DNJC.
m cf. cp. 47, 31; 57, 1; Jr 12, 11; Os 7, 9.
a cp. 44, 2, 21, 24.
b cp. 41, 14.
c vr. 14; cp. 59, 20. — v. Lc 1, 68.
d cp. 45, 3, 4. — cf. Bar 4, 30; 5, 4.
e Ps 65, 12.
f cf. Dn 3, 50, 92.
g cp. 49, 26; Ex 20, 2.
h cp. 45, 14; 52, 3, 4; Ez 29, 20. — cf. Pro 11, 8.
i cp. 60, 6; 71, 10.
j Jr 31, 3.
k cf. vr. 14.
l cp. 41, 10. 13, 14; 44, 2; Jr 30, 10, 11.
m cp. 49, 12; Bar 4, 37. — cf. cp. 11, 16; 60, 8, 9; Ps 106, 2, 3.
n cf. 2 Cor 6, 18.
o cf. Jr 14. 9.
8] v. cp. 42, 18.
p cp. 42, 18, 19. — cf. Mt 13, 13, 14; Mr 8, 18.
q cp. 41, 22, 26.
10] Ant. in sb. a. D. 3 Adv.
r vr. 12; cp. 8, 2; 44, 8.
s cp. 42, 1. — cf. 3 Rg 2, 24.
t v. cp. 41, 4.
u cp. 45, 21; Dt 32, 39; Os 13, 4.
v v. vr. 10.
x cp. 41, 4; Ps 89, 2. — cf. Jo 8, 58.
y cf. Jb 9, 12.
z v. cp. 41, 14; 44, 6, 24; 48, 17; 49, 7, 26; Jr 50, 34 etc.
14, 15] R. in D. 2 Adv.
a vr. 4.
b cp. 23, 13.
c cp. 51, 10; Ex 14, 21, 22; Ps 76, 19; Hab 3, 15.
d Js 3, 16.
16] v. Ps 76, (20, 21).
e v. Ex 14, 4, 6-9.
f cf. cp. 1, 3.
g cf. Ps 75, 6-7.
h cp. 65, 16. — cf. Jr 16, 14; 23, 7.
i cf. cp. 42, 9; 2 Cor 5, 17; Ap. 21, 5.
j cp. 35, 6-8.
k cp. 41, 18; 44, 3; 48, 21.
l v. cp. 13, 21.
m cf. cp. 49, 10.
n Ps 78, 13. — cf. Ps 104, 1; Lc 1, 74, 75; 1 Pt 2, 9.
o cp. 64, 7. — cf. Mic 6, 3.
p cf. cp. 1, 11-15; Am 5, 25.

tem modo et effectibus ipsius liberationis (14-44, 8), conclusionis instar adserit omnino chimaericum esse auxilium quod ab iis qui vocantur dii, quique sunt opera hominum, gentes adsequi sperant (9-23).

obtulisti mihi arietem holocausti tui et victimis tuis non glorificasti
me; non te servire feci in oblatione nec laborem tibi praebui in
ture. 24 Non emisti mihi argento [q]calamum, et adipe victimarum tua-
rum non inebriasti me; veruntamen servire me fecisti in peccatis
tuis, [r]praebuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. 25 Ego sum, ego
sum ipse [s]qui deleo iniquitates tuas propter me et peccatorum tuo-
rum non recordabor. 26 Reduc me in memoriam, et [t]iudicemur simul;
narra si quid habes ut iustificeris. 27 [u]Pater tuus primus peccavit,
et [v]interpretes tui praevaricati sunt in me, 28 et [x]contaminavi prin-
cipes sanctos, [y]dedi ad internecionem Iacob et Israël in blasphemiam.

44 1 Et nunc audi, [a]Iacob serve meus,
et Israël, quem elegi.
2 Haec dicit Dominus faciens et [b]formans te,
ab utero auxiliator tuus:
[c]Noli timere, serve meus Iacob
et [d]rectissime, quem elegi.
3 [e]Effundam enim aquas super sitientem
et fluenta super aridam;
[f]effundam spiritum meum super semen tuum
et benedictionem meam super stirpem tuam,
4 et germinabunt inter herbas,
quasi salices [g]iuxta praeterfluentes aquas.
5 [h]Iste dicet: Domini ego sum,
et ille vocabit in nomine Iacob,
et hic scribet manu sua: Domino,
et in nomine Israël adsimilabitur.

6 Haec dicit Dominus rex Israël et [i]redemptor eius, Dominus
exercituum: [j]Ego primus et ego novissimus, et [l]absque me non est
Deus. 7 [m]Quis similis mei? vocet et adnuntiet et ordinem exponat
mihi, ex quo constitui populum antiquum; [n]ventura et quae futura
sunt adnuntient eis. 8 Nolite timere neque conturbemini; ex tunc
audire te feci et adnuntiavi; [o]vos estis testes mei. [p]Nunquid est
Deus absque me et formator quem ego non noverim? 9 [q]Plastae idoli
omnes nihil sunt, et amantissima eorum non proderunt eis. Ipsi
sunt testes eorum, quia non vident neque intelligunt, ut confundan-
tur. 10 [r]Quis formavit deum et sculptile conflavit ad nihil utile?
11 [s]Ecce omnes participes eius confundentur, fabri enim sunt ex
hominibus; convenient omnes, stabunt et pavebunt et confundentur
simul.

12 [t]Faber ferrarius lima operatus est, in prunis et in malleis for-
mavit illud et operatus est in bracchio fortitudinis suae, esuriet et
deficiet, non bibet aquam et lassescet. 13 Artifex lignarius extendit
normam, formavit illud in runcina, fecit illud in angularibus et in
circino tornavit illud et [u]fecit imaginem viri quasi speciosum homi-
nem habitantem in domo; 14 [v]succidit cedros, tulit ilicem et quercum,
quae steterat inter ligna saltus; plantavit pinum, quam pluvia nu-
trivit 15 et [x]facta est hominibus in focum; sumpsit ex eis et cale-
factus est et succendit et coxit panes; de reliquo autem operatus
est deum et adoravit: fecit sculptile et curvatus est ante illud.
16 [y]Medium eius combussit igni et de medio eius carnes comedit,
coxit pulmentum et saturatus est et calefactus est et dixit: Vah!
calefactus sum, vidi focum; 17 reliquum autem eius deum fecit et
sculptile sibi: curvatur ante illud et adorat illud et [z]obsecrat dicens:
Libera me, quia deus meus es tu. 18 Nescierunt neque intellexerunt;
obliti enim sunt ne videant oculi eorum, et ne intelligant corde suo.
19 Non recogitant in mente sua neque cognoscunt neque sentiunt,
ut dicant: Medietatem eius combussi igni et coxi super carbones
eius panes, coxi carnes et comedi et de reliquo eius [a]idolum faciam?
ante truncum ligni procidam? 20 Pars eius [b]cinis est; cor insipiens
adoravit illud et non liberabit animam suam neque dicet: Forte
[c]mendacium est in dextera mea.

21 [d]Memento horum, Iacob et Israël, quoniam servus meus es
tu, [e]formavi te; servus meus es tu, Israël, [f]ne obliviscaris mei.
22 [g]Delevi ut nubem iniquitates tuas et quasi nebulam peccata tua:

q Jr 6, 20.
r Ml 2, 17.
*25] * Catech. R. I 11, 8.*
s cp. 44, 22; Jr 31, 34. — cf. cp. 38, 17; Ez 36, 25, 26; Heb 10, 27.
t cp. 1, 18; Jr 2, 9, 35.
u cf. Ez 16, 3.
v cf. Jr 5, 31; Dn 9, 6, 8.
x Lm 2, 2.
y cf. Jr 24, 9; 29, 22.
a v. cp. 41, 8.
b vr. 24; cp. 49, 15. — cf. Ps 70, 6; Jr 1, 5; Lc 1, 15; Gal 1, 15.
c v. cp. 43, 5.
d Dt 33, 5. 26.
e cp. 55, 1; Jo 4, 14. — cf. cp. 35, 6.
f cp. 32, 15; Jl 2, 28; Jo 7, 39; Ac 2, 18.
g Ps 1, 3.
h cf. cp. 14, 1.
i v. cp. 43, 14.
*6] * Catech. R. I 2, 6.*
j cp. 48, 12; Dt 32, 39; Ap 1, 8. — v. cp. 41, 4.
k cp. 45, 5, 6. — cf. cp. 43, 11.
l cp. 41, 26, 27.
m cp. 41, 22.
n cp. 43, 10, 12.
o cp. 45, 5; Dt 4, 35, 39; 32, 39; 1 Rg 2, 2; Jl 2, 27.
p cp. 41, 24, 29. — cf. Dt 27, 15; Sap 14, 8; Hab 2, 18, 19.
q cf. cp. 41, 6, 7; 49, 6, 7. — v. Sap 13, 11-16; Jr 10, 3-5.
r cp. 45, 16; Ps 113, 8 (bis). — v. cp. 42, 17.
s cp. 42. 17.
t cp. 40, 18-20.
u v. Ps 113, 4-7 (bis).
v cf. cp. 40, 20.
x Sap 13, 12.
y cf. Bar 7, 54.
z cf. cp. 45, 20; Sap 13, 17, 18.
a cf. Dt 27, 15.
b Sap 15, 10. — cf. Jb 13, 12.
c cf. Ps 143, 8. — cf. Rm 1, 25.
d cp. 42, 19. — v. cp. 42, 8.
e vr. 2.
f cf. cp. 49, 15.
g cp. 43, 25; Mic 7, 19. — cf. cp. 1, 18.

Sermo redit de liberatione per Cyrum facienda. Is a Deo vocatus (24-28) et in subigendis regnis adiutus (45, 1-10) vincula captivorum solvet, regnum israëliticum restituet et gentium salutem praeparabit (11-26).

revertere ad me, quoniam redemi te. 23 [h]Laudate, caeli, quoniam
misericordiam fecit Dominus; [i]iubilate, extrema terrae; [k]resonate,
montes, laudationem, saltus et omne lignum eius, quoniam [l]redemit
Dominus Iacob et [m]Israël gloriabitur.
24 Haec dicit Dominus [n]redemptor tuus et [o]formator tuus ex utero:
[p]Ego sum Dominus faciens omnia, [q]extendens caelos solus, stabi-
liens terram, et nullus mecum, 25 [r]irrita faciens signa divinorum et
hariolos in furorem vertens, [s]convertens sapientes retrorsum et scien-
tiam eorum stultam faciens, 26 [t]suscitans verbum servi sui et [u]con-
silium nuntiorum suorum complens; qui dico Ierusalem: Habita-
beris, et [v]civitatibus Iuda: Aedificabimini, et deserta eius suscitabo;
27 [x]qui dico profundo: Desolare, et [y]flumina tua arefaciam; 28 qui
dico [z]Cyro: [a]Pastor meus es et omnem voluntatem meam complebis;
qui dico Ierusalem: Aedificaberis, et [b]templo: Fundaberis.

45 Haec dicit Dominus [a]christo meo Cyro, [b]cuius apprehendi dex-
teram ut subiciam ante faciem eius gentes et dorsa regum
vertam et [c]aperiam coram eo ianuas, et portae non claudentur:
2 Ego ante te ibo et [d]gloriosos terrae humiliabo, [e]portas aereas con-
teram et vectes ferreos confringam 3 et [f]dabo tibi thesauros abscon-
ditos et arcana secretorum, ut scias quia ego Dominus, [g]qui voco
nomen tuum, Deus Israël, 4 propter [h]servum meum Iacob et Israël
electum meum, et vocavi te nomine tuo, adsimilavi te, et non co-
gnovisti me. 5 [i]Ego Dominus, et non est amplius; extra me non est
Deus; accinxi te, et non cognovisti me; 6 [j]ut sciant hi qui ab ortu
solis et qui ab occidente, quoniam absque me non est: ego Dominus,
et non est alter; 7 formans lucem et creans tenebras, [k]faciens pacem
et creans malum: ego Dominus faciens omnia haec.
8 [l]Rorate, caeli, desuper, et [m]nubes pluant iustum; aperiatur
terra et [n]germinet Salvatorem, et iustitia oriatur simul: ego Dominus
creavi eum.
9 [o]Vae qui contradicit [p]fictori suo, [q]testa de samiis terrae! [r]Nun-
quid dicet lutum figulo suo: Quid facis, et opus tuum absque ma-
nibus est?
10 Vae qui dicit patri: Quid generas? et mulieri: Quid parturis?
11 Haec dicit [s]Dominus sanctus Israël, plastes eius: [t]Ventura in-
terrogate me super filios meos et super opus manuum mearum man-
date mihi. 12 [v]Ego feci terram et hominem super eam creavi ego,
[x]manus meae tetenderunt caelos, et [y]omni militiae eorum mandavi,
13 [z]ego suscitavi eum ad iustitiam et [a]omnes vias eius dirigam;
[b]ipse aedificabit civitatem meam et [c]captivitatem meam dimittet,
non in pretio neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum.
14 Haec dicit Dominus: [d]Labor Aegypti et negotiatio Aethiopiae
et Sabaim viri sublimes ad te transibunt et [e]tui erunt, post te am-
bulabunt, vincti manicis pergent et te adorabunt teque deprecabun-
tur: Tantum in te est Deus, et [f]non est absque te Deus. 15 [g]Vere
tu es Deus absconditus, Deus Israël salvator. 16 [h]Confusi sunt et
erubuerunt omnes, simul abierunt in confusionem fabricatores erro-
rum. 17 Israël salvatus est in Domino salute aeterna; [i]non confun-
demini et non erubescetis usque in saeculum saeculi.
18 [j]Quia haec dicit Dominus creans caelos, ipse Deus formans
terram et faciens eam, ipse plastes eius; non in vanum [k]creavit eam,
ut habitaretur formavit eam: Ego Dominus, et non est alius. 19 [l]Non
in abscondito locutus sum, in loco terrae tenebroso; non dixi se-
mini Iacob: [m]Frustra quaerite me; ego Dominus loquens [n]iustitiam,
adnuntians recta. 20 [o]Congregamini et venite et accedite simul qui
salvati estis ex gentibus: [p]nescierunt qui [q]levant lignum sculpturae
suae et [r]rogant deum non salvantem. 21 [s]Adnuntiate et venite et
consiliamini simul. Quis auditum fecit hoc ab initio, ex tunc prae-
dixit illud? [t]nunquid non ego Dominus, et non est ultra Deus absque
me? Deus iustus et [u]salvans non est praeter me. 22 Convertimini ad
me, et salvi eritis, [v]omnes fines terrae, quia ego Deus, et non est
alius. 23 [x]In memetipso iuravi; egredietur de ore meo [y]iustitiae ver-
bum et non revertetur; 24 [z]quia mihi curvabitur omne genu, et iu-

h cp. 49, 13. — cf. cp. 55, 12; Ps 68, 35; 95, 11; Jr 51, 48.
i cp. 14, 7.
j (cf. Ps 62, 10). [7, 5.
k cp. 55, 12; Ps 148, 9; Dn 3,
l cp. 40, 11; 48, 20; Jr 31, 11.
m cf. cp. 55, 5; 60, 9.
n v. cp. 43, 14.
o vr. 2. *p* cf. cp. 42, 5.
q cp. 42, 5; 45, 12.
r cf. cp. 19, 3, 14.
s cp. 29, 14. *t* cf. 2 Par 36, 22.
u v. cp. 46, 10.
v cf. Jr 32, 15, 44.
x cp. 50, 2. — cf. cp. 43, 16; 51, 10. — v. Ex 14, 21; Js 3,
y cf. Jr 50, 38; 51, 36. [9-17.
z cp. 45, 1.

a cf. 2 Rg 5, 2; Ps 77, 72.
b cp. 45, 1, 13. — v. 2 Par 36, 22, 23; 1 Es 1, 1-3.
a cf. cp. 44, 28.
1-8] *L. in sb. QT. Adv.*
b cf. cp. 41, 13.
c cp. 60, 11. — cf. cp. 22, 22.
d cf. 40, 4.
e Ps 106, 16. — cf. Jr 51, 30.
f cf. Jr 50, 37; 61, 13.
g cp. 43, 1. — cf. cp. 62, 2.
h cp. 41, 8. [32, 39.
i vr. 14; cp. 44, 6, 8. — v. Dt
j cf. cp. 36, 20; Ml 1, 11.
7] * *Catech. R. IV 16, 9.*
k Lm 3, 38; Am 3, 6. — cf. cp. 41, 23.
l cf. Dt 32, 2; Ps 71, 6.
8] *Int. in Ms. v. de s. M. in Adv. (Ps 84), in D. 4 Adv. et exspect. partus. BMV. (Ps 18). — Antt., V., R. etc. T. Adv.*
m Ps 84, 11. — cf. Os 10, 12.
n cp. 61, 11.
o cf. cp. 10, 15; Ec 6, 10.
p cp. 29, 16; 64, 8.
q Sap 15, 7; Jr 18, 6; Rm 9, 20. — cf. Sap 12, 12; Ecli 33, 13.
r Ez 39, 7.
s cp. 64, 8. — cf. cp. 41, 23.
t cf. Jr 31, 9.
u cp 29, 23; 64, 8.
v Jr 27, 5.
x cp. 40, 22; 42, 5; 44, 24.
y Gn 2, 1. *z* cp. 41, 2.

a cf. vr. 2.
b v. cp. 44, 28.
c cp. 49, 25; 52, 3; 61, 1.
d cf. cp. 43, 3.
e cp. 14, 2.
f vr. 5, 21.
g cp. 57, 17. — cf. Rm 11, 33.
15] *R. et V. All in fs. ss. Familiae J. M. Jos.*
h cp. 42, 17; 44, 9, 11; Jr 10, [14.
i cp. 54, 4.
j Jr 10, 12. — v. cp. 42, 5.
k cf. Ps 113, 15.
l cp. 48, 16. — cf. Dt 30, 11-14.
m cf. Jr 29, 13, 14.
n vr. 23.
o cf. cp. 41, 1; 43, 9; 66, 18.
p cf. cp. 44, 18, 19; 48, 5, 7.
q cp. 40, 20; 46, 1, 7; Jr 20, 5.
r cp. 44, 17. — cf. Jr 2, 28.
s vr. 5, 14; cp. 41, 22, 26.
t cp. 46, 9.
u cp. 43, 11; Os 13, 4.
v cp. 11, 12; 43, 5, 6.
x v. Gn 22, 16. *y* vr. 19.
24] *in Ant. in sb. a. D. 3 Adv.*
z (all) Rm 14, 11. — cf. Ph 2, 10, 11.

Momentis autem istius liberationis, ruina nempe et comminutione idolorum (46, 1-13) necnon vastatione Babylonis (47, 1-15), enarratis, Israëlitae monentur ut Deo, a quo etsi indigni salvandi sunt (48, 1-11),

rabit omnis lingua. 25 [a]Ergo in Domino, dicet, meae sunt iustitiae
et imperium; ad eum venient et [b]confundentur omnes qui repugnant
ei. 26 In Domino iustificabitur et [c]laudabitur omne semen Israël.

46 Confractus est [a]Bel, contritus est Nabo; facta sunt simulacra
eorum bestiis et iumentis, [b]onera vestra gravi pondere usque
ad lassitudinem. 2 [c]Contabuerunt et contrita sunt simul; non potue-
runt salvare portantem, et anima eorum in [d]captivitatem ibit.
3 Audite me, domus Iacob, et omne residuum domus Israël; [e]qui
portamini a meo utero, qui gestamini a mea vulva. 4 [f]Usque ad
senectam ego ipse et usque ad canos ego portabo, ego feci et ego
feram, ego portabo et salvabo.
5 [g]Cui adsimilastis me et adaequastis et comparastis me et fe-
cistis similem, 6 qui confertis aurum de sacculo et argentum statera
ponderatis: conducentes aurificem ut faciat deum et [h]procidunt et
adorant? 7 [i]Portant illum in umeris gestantes et [l]ponentes in loco
suo, et stabit ac de loco suo non movebitur; sed, et cum clamave-
rint ad eum, non audiet, de tribulatione non salvabit eos.
8 Mementote istud et confundamini; redite, praevaricatores, ad
cor, 9 recordamini prioris saeculi, [m]quoniam ego sum Deus, et non
est ultra Deus, nec est similis mei, 10 [n]adnuntians ab exordio novis-
simum et ab initio quae necdum facta sunt, dicens: [o]Consilium meum
stabit, et omnis voluntas mea fiet, 11 [p]vocans ab oriente avem, et
de terra longinqua virum voluntatis meae, et [q]locutus sum et addu-
cam illud, creavi et faciam illud.
12 Audite me, duro corde, qui longe estis a iustitia. 13 [r]Prope
feci iustitiam meam, [s]non elongabitur, et salus mea non morabitur.
[t]Dabo in Sion salutem et in [u]Israël gloriam meam.

47 [a]Descende, [b]sede in pulvere, virgo [c]filia Babylon, sede in terra;
non est solium filiae [d]Chaldaeorum, quia ultra non vocaberis
[e]mollis et tenera. 2 Tolle [f]molam et mole farinam, [g]denuda turpi-
tudinem tuam, discooperi umerum, revela crura, transi flumina.
3 [h]Revelabitur ignominia tua, et videbitur opprobrium tuum; ultio-
nem capiam, et non resistet mihi homo.
4 Redemptor noster, [i]Dominus exercituum nomen illius, sanctus
Israël. 5 [j]Sede tacens et intra in tenebras, filia Chaldaeorum, quia
non vocaberis ultra [l]domina regnorum. 6 [m]Iratus sum super popu-
lum meum, contaminavi hereditatem meam et dedi eos in manu
tua; [n]non posuisti eis misericordias, [o]super senem adgravasti iugum
tuum valde 7 et dixisti: In sempiternum ero [p]domina. Non posuisti
haec super cor tuum neque [q]recordata es novissimi tui.
8 [r]Et nunc audi haec, [s]delicata et habitans confidenter, [t]quae
dicis in corde tuo: [u]Ego sum, et non est praeter me amplius; [v]non
sedebo vidua et ignorabo sterilitatem: 9 [x]venient tibi duo haec su-
bito [y]in die una, sterilitas et viduitas; universa venerunt super te
propter multitudinem [z]maleficiorum tuorum et propter duritiam in-
cantatorum tuorum vehementem. 10 Et fiduciam habuisti in malitia
tua et dixisti: Non est qui videat me. Sapientia tua et scientia tua
haec decepit te. Et dixisti in corde tuo: [a]Ego sum, et praeter me
non est altera. 11 [b]Veniet super te malum, et nescies ortum eius, et
irruet super te calamitas, quam non poteris expiare, veniet super
te repente miseria, quam nescies. 12 [c]Sta cum [d]incantatoribus tuis
et cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab
adulescentia tua, si forte quid prosit tibi aut si possis fieri fortior.
13 Defecisti in multitudine consiliorum tuorum. [e]Stent et salvent te
augures caeli, qui contemplabantur sidera et supputabant menses,
ut ex eis adnuntiarent ventura tibi. 14 [f]Ecce facti sunt quasi stipula,
[g]ignis combussit eos, non liberabunt animam suam de manu flam-
mae, non sunt prunae quibus calefiant, nec focus ut sedeant ad
eum. 15 Sic facta sunt tibi in quibuscumque laboraveras; negotia-
tores tui ab adulescentia tua unusquisque in via sua erraverunt, non
est qui salvet te.

48 Audite haec, domus Iacob, qui [a]vocamini nomine Israël et [b]de
aquis Iuda existis, [c]qui iuratis in nomine Domini et Dei Israël
recordamini non in veritate neque in iustitia. 2 [d]De civitate enim

a cf. cp. 20, 4; Ps 32, 20; Jr 23, 5.
b cf. cp. 41, 11; 54, 17; 1 Rg 2, 30.
c cf. Ps 33, 3; Jr 9, 23, 24; 1 Cor 1, 31; 2 Cor 10, 17.

a Jr 50, 2; 51, 44; Bar 6, 40; Dn 14, 21. — cf. cp. 21, 9.
b vr. 7; cp. 45, 20.
c cf. Sap 13, 16; Bar 6, 26.
d cf. Jr 48, 7; Os 10, 5, 6.
e cf. Dt 1, 31; 32, 11; Gal 4, 19.
f Ps 70, 12.
g v. cp. 44, 9-20.
h cp. 44, 15.
i v. cp. 45, 20; Jr 10, 5. — cf. Ps 113, 7 (bis).
l cf. Sap 13, 15.
*8] * cf. Catech. R. IV 10, 6.*
m cp. 44, 6; 45, 5, 14, 18, 21.
n cp. 42, 9. — cf. cp. 41, 26.
o cp. 44, 26, 28; Jb 23, 13; Ps 32, 11; Pro 19, 21. — cf. Ac 4, 28; Heb 6, 17.
p Jr 12, 9. — v. cp. 41, 2.
q cf. Nm 23, 19.
*12] * Catech. R. IV 14, 9.*
r cp. 51, 5. — cf. cp. 56, 1; Ps 84, 10.
s cf. cp. 59, 9.
13] Antt. in T. Adv.; Cm. in fs. BMV. salus inf. — v. cp. 66, 13, 14.
t cf. Jl 2, 35; Ab 17.
u cf. Lc 2, 32.

a cf. Jr 48, 18.
b cp. 3, 26; Lm 2, 10; Jn 3, 6.
c Ps 136, 8. — cf. cp. 43, 14.
d cp. 23, 13; 48, 14.
e vr. 8; Dt 28, 56; Jr 6, 2. — cf. vr. 5; cp. 13, 19; Est 15, 6.
f Jd 16, 21. — cf. Ex 11, 5; Mt 24, 41.
g cp. 20, 3; Jr 13, 22, 26; Lm 1, 8, 9; Nh 3, 5.
h v. cp. 43, 14.
i cp. 48, 2. — v. Jr 10, 16.
j cf. Jr 8, 14.
l cf. vr. 1; cp. 13, 19; Sph 2, 15.
m cf. cp. 10, 6; Zc 1, 15.
6] v. cp. 42, 25, 24.
n cf. cp. 14, 17; 51, 23; Jr 21, 7.
o cf. Dt 28, 50; Bar 4, 16.
p v. vr. 1, 15.
q Lm 1, 9. — cf. Dt 32, 29.
r Sph 2, 15.
s Jr 6, 2. — cf. vr. 1.
t Ap 18, 7.
u cf. cp. 45, 6, 18; Jr 50 29.
v Lm 1, 10. — cf. Ap 18, 7.
x cf. cp. 51, 19.
y cf. Jr 50, 31, 32.
z cf. vr. 12, 13; Dt 18, 10; Dn 2, 2; Nh 3, 4.
a cf. Jr 50, 29.
b cp. 42, 25; Ps 34, 8; Ecli 5, 9; 1 Th 5, 9.
c vr. 9.
d cf. Dn 2, 2.
e cf. Dt 32, 38; Jd 10, 4; Jr 2, 28. — cf. Bar 6, 36.
f cp. 5, 24; 40, 24; 41, 2; Jl 2, 5; Nh 1, 10; Ml 4, 1.
g v. cp. 10, 17.

a cp. 43, 1.
b Ps 67, 27. — cf. cp. 51, 1.
c Jr 7, 9.
d 2 Es 11, 18.

adhaereant eiusque bonitati attendentes (12-19) a vecordia abhorreant, ne in interitum, qui impiis instat, ipsi quoque incurrant (20-22).
2. Servus Dei patiens et triumphans (49, 1-57, 21). *Servo Dei, conquerenti se*

sancta vocati sunt et [e]super Deum Israël constabiliti sunt, [f]Dominus
exercituum nomen eius.
3 [g]Priora ex tunc adnuntiavi, et ex ore meo exierunt, et audita
feci ea; repente operatus sum, et venerunt. 4 [h]Scivi enim quia durus
es tu, et nervus ferreus cervix tua, et frons tua aerea. 5 Praedixi
tibi ex tunc; antequam venirent indicavi tibi, ne forte diceres: [i]Idola
mea fecerunt haec, et sculptilia mea et conflatilia mandaverunt ista.
6 Quae audisti, vide omnia; vos autem, num adnuntiastis? [j]Audita
feci tibi nova ex tunc, et conservata sunt quae nescis. 7 Nunc creata
sunt et non ex tunc et ante diem, et non audisti ea, ne forte dicas:
Ecce ego cognovi ea. 8 Neque audisti neque cognovisti neque ex
tunc aperta est auris tua; scio enim quia praevaricans praevarica-
beris, et [k]transgressorem ex utero vocavi te. 9 [l]Propter nomen meum
longe faciam furorem meum et laude mea infrenabo te, ne intereas.
10 Ecce excoxi te, sed [m]non quasi argentum; [n]elegi te in camino
paupertatis. 11 [o]Propter me, propter me faciam, ut non blasphemer, et
[p]gloriam meam alteri non dabo.
12 Audi me, Iacob et Israël quem ego voco: [q]ego ipse, ego
primus et ego novissimus. 13 Manus quoque mea [r]fundavit terram,
et dextera mea mensa est caelos; [s]ego vocabo eos, et stabunt simul.
14 Congregamini, omnes vos, et audite: [t]quis de eis adnuntiavit
haec? Dominus dilexit eum, [u]faciet voluntatem suam in Babylone
et bracchium suum in [v]Chaldaeis. 15 [x]Ego, ego locutus sum et vo-
cavi eum, adduxi eum, et directa est via eius.
16 Accedite ad me et audite hoc: Non a principio in abscondito
locutus sum, ex tempore antequam fieret ibi eram; et [y]nunc Domi-
nus Deus misit me, et spiritus eius.
17 [z]Haec dicit Dominus [a]redemptor tuus sanctus Israël: Ego Do-
minus Deus tuus docens te utilia, gubernans te in via, qua ambulas.
18 [b]Utinam attendisses mandata mea! [c]facta fuisset sicut flumen pax
tua, et iustitia tua sicut gurgites maris; 19 [d]et fuisset quasi harena
semen tuum, et stirps uteri tui ut lapilli eius; non interisset et non
fuisset attritum nomen eius a facie mea.
20 [e]Egredimini de Babylone, fugite a Chaldaeis, [f]in voce exsulta-
tionis adnuntiate; auditum facite hoc et efferte illud usque ad ex-
trema terrae, dicite: [g]Redemit Dominus servum suum Iacob. 21 [h]Non
sitierunt in deserto, cum educeret eos; [i]aquam de petra produxit
eis et scidit petram, et fluxerunt aquae. 22 [j]Non est pax impiis, dicit
Dominus.
49 Audite, [a]insulae, et attendite, populi [b]de longe: [c]Dominus ab
utero vocavit me, de ventre matris meae recordatus est nominis
mei 2 [d]et posuit os meum quasi gladium acutum, [e]in umbra manus
suae protexit me et posuit me sicut sagittam electam, in pharetra
sua abscondit me 3 et dixit mihi: [f]Servus meus es tu, Israël, [g]quia
in te gloriabor. 4 [h]Et ego dixi: In vacuum laboravi, sine causa et
vane fortitudinem meam consumpsi; ergo [i]iudicium meum cum Do-
mino, et [j]opus meum cum Deo meo.
5 Et nunc, dicit Dominus [k]formans me ex utero servum sibi, ut
reducam Iacob ad eum, et Israël non congregabitur, et [l]glorificatus
sum in oculis Domini, et Deus meus factus est fortitudo mea. 6 Et
dixit: Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Iacob et
faeces Israël convertendas; [m]ecce dedi te in [n]lucem gentium, [o]ut
sis salus mea usque ad extremum terrae.
7 Haec dicit Dominus [p]redemptor Israël sanctus eius ad [q]contemp-
tibilem animam, ad abominatam gentem, ad servum dominorum:
[r]Reges videbunt, et consurgent principes et adorabunt propter Do-
minum, quia fidelis est, et sanctum Israël qui elegit [s]te.
8 Haec dicit Dominus: [t]In tempore placito exaudivi te et in die
salutis auxiliatus sum tui et servavi te et [u]dedi te in foedus populi,
ut suscitares terram et [v]possideres hereditates dissipatas, 9 [x]ut diceres
his qui vincti sunt: Exite, et his qui in tenebris: Revelamini. [y]Su-
per vias pascentur, et in omnibus planis pascua eorum. 10 [z]Non esu-
rient neque sitient, et non percutiet eos aestus et sol, [a]quia mise-
rator eorum [b]reget eos et [c]ad fontes aquarum potabit eos. 11 [d]Et

e cf. Mic 3, 11.
f cp. 47, 4.
g vr. 5; cp. 41, 26.
h cf. Ex 32, 9; Jr 5, 3.
i v. Jr 44, 15, 17.
j Jr 33, 3. — cf, cp. 43, 19.
k cf. Ps 57, 4.
l cf. Ml 3, 6.
m cf. 1 Pt 1, 7.
n cf. Dt 4, 20; 3 Rg 8, 51; Ps 65, 10.
o cp. 43, 25; Ps 24, 11; Bar 1, 14; Ex 20, 9; 36, 21; Dn 9, [19.
p cp. 42, 8.
q cp. 44, 6. — v. cp. 41, 4.
r cp. 51, 13. — cf. Ps 101, 25; Heb 1, 10.
s cp. 40, 26.
t cf. cp. 41, 26.
u cp. 41, 2; 46, 11.
v cp. 23, 13; 47, 1.
x v. cp. 45, 1-3.
y cp. 45, 19.
z cp. 61, 1.
a cp. 49, 7.
b Dt 5, 29; 32, 29; Ps 80, 14; Bar 3, 13; Lc 19, 42.
c cp. 66, 12.
d cp. 10, 22; Gn 22, 17; Os 1, 10.
e cp. 52, 11; 55, 12; Jr 50, 8; 51, 6, 45; Zc 2, 6, 7; 2 Cor 6, 17; Ap 18, 4.
20] *Int. (Ps 65) in D. 5 p. Psch.*
f cf. cp. 35, 19; 52, 9.
g cp. 44, 23. — cf. Ex 19, 4-6.
h Dt 8, 15. — cf. cp. 35, 7; 41, 18; 44, 3.
i cp. 43, 19; Ex 17, 6; Nm [20, 11.
j cp. 57, 21; 59, 8. — cf. cp. 66, 24.
a v. cp. 11, 11.
ex 1-7] *L. etc. in fs. s. Jo. B.*
b cp. 33, 13.
c v. cp. 44, 2.
d cp. 11, 4; Os 6, 5. — cf. Heb 4, 12; Ap 1, 16.
2] *Of. in fs. s. Laur. a Br.*
e cp. 51, 16. — cf. Dt 33, 3; Sap 3, 1.
f cp. 41, 8; 44, 21; Lc 1, 54.
g vr. 5; cp. 42, 1.
h cf. cp. 65, 23. — v. cp. 50, 6-8; 53, 10-12.
i cf. 3 Rg 19, 10.
j cf. cp. 61, 8.
k vr. 1.
l cp. 52, 13.
m (all) Ac 13, 47. — cp. 42, 6. — cf. cp. 60, 3.
n Lc 2, 32; Jo 1, 9. — cf. Jr 1, 5.
o Jo 11, 52; 1 Jo 2, 2. — Ps [97, 3.
p cp. 48, 17.
q cp. 53, 3. — cf. cp. 50, 6, 7.
r vr. 23.
s cf. cp. 42, 1; Lc 23, 35.
t (all) 2 Cor 6, 2. — Ps 68, 14. — cf. Lc 4, 19.
8] *L. in sb. p. D. 4 Qdg.*
u cp. 42, 6.
v cp. 61, 4.
x cp. 42, 7.
y cf. cp. 41, 18.
z (all) Ap 7, 16. — cf. cp. 35, [7.
a cf. cp. 43, 20.
b Ap 7, 17. — v. cp. 40, 11.
c Jr 31, 9.
d cf. cp. 40, 4.

*frusta laborasse, Dñus praedicit per ipsum liberandas fore univer-
sas gentes (49, 1-13); Sioni aeque desolationem suam deflenti et populi
undique accurrentes promittuntur (14-26) et peccatorum venia, quam*

ponam omnes montes meos in viam, et semitae meae exaltabuntur.
12 [e]Ecce isti de longe venient, et ecce illi ab aquilone et mari, et
isti de terra australi. 13 [f]Laudate, caeli, et exsulta, terra, iubilate,
montes, laudem, quia [g]consolatus est Dominus populum suum et
pauperum suorum miserebitur.
14 Et dixit Sion: [h]Dereliquit me Dominus, et Dominus oblitus
est mei. 15 [i]Nunquid oblivisci potest mulier infantem suum, [j]ut non
misereatur filio uteri sui? Et si illa oblita fuerit, [k]ego tamen non
obliviscar tui. 16 Ecce [l]in manibus meis descripsi te, muri tui coram
oculis meis semper. 17 [m]Venerunt structores tui, destruentes te et
dissipantes a te exibunt. 18 [n]Leva in circuitu oculos tuos et vide,
omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. [o]Vivo ego, dicit Dominus,
quia omnibus his velut ornamento vestieris et [p]circumdabis tibi eos
quasi sponsa; 19 [q]quia deserta tua et solitudines tuae et terra ruinae
tuae nunc angusta [r]erunt prae habitatoribus, et longe fugabuntur
qui absorbebant te. 20 Adhuc dicent in auribus tuis filii sterilitatis tuae:
Angustus est mihi locus, fac spatium mihi ut habitem. 21 Et dices in
corde tuo: Quis genuit mihi istos? ego sterilis et non pariens, trasmi-
grata et captiva; et istos quis enutrivit? ego destituta et sola; et isti
ubi erant?
22 Haec dicit Dominus Deus: Ecce levabo ad gentes manum
meam et ad populos [t]exaltabo signum meum, et [u]adferent filios tuos
in ulnis et [v]filias tuas super umeros portabunt. 23 [x]Et erunt reges
nutritii tui, et reginae nutrices tuae, [y]vultu in terram demisso ado-
rabunt te et [z]pulverem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego
Dominus, super quo [a]non confundentur qui exspectant eum.
24 [b]Nunquid tolletur a forti praeda? aut quod captum fuerit a ro-
busto salvum esse poterit? 25 Quia haec dicit Dominus: Equidem
et captivitas a forti tolletur, et quod ablatum fuerit a robusto sal-
vabitur; [c]eos vero qui iudicaverunt te ego iudicabo et filios tuos
ego salvabo 26 et [d]cibabo hostes tuos carnibus suis, et quasi musto
[e]sanguine suo inebriabuntur; et [f]sciet omnis caro quia [g]ego Domi-
nus salvans te et redemptor tuus fortis Iacob.

50 Haec dicit Dominus: Quis est hic [a]liber repudii matris vestrae,
quo [b]dimisi eam? aut [c]quis est creditor meus, cui [d]vendidi vos?
[e]Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, et in sceleribus vestris di-
misi matrem vestram. 2 Quia veni, et non erat vir; [f]vocavi, et non
erat qui audiret. Nunquid [g]abbreviata et parvula facta est manus mea,
ut non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum?
Ecce in [h]increpatione mea [i]desertum faciam mare, [j]ponam flumina
in siccum; [k]computrescent pisces sine aqua et morientur in siti. 3 [l]In-
duam caelos tenebris et saccum ponam operimentum eorum.
4 Dominus [m]dedit [n]mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare
eum [o]qui lassus est verbo. Erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut
audiam quasi magistrum. 5 [p]Dominus Deus aperuit mihi aurem,
[q]ego autem non contradico; retrorsum non abii. 6 [r]Corpus meum
dedi percutientibus et genas meas vellentibus; faciem meam non
averti ab increpantibus et conspuentibus in me. 7 Dominus Deus
auxiliator meus, ideo [s]non sum confusus, [t]ideo posui faciem meam
ut petram durissimam et scio quoniam non confundar. 8 [u]Iuxta est
qui iustificat me, quis contradicet mihi? Stemus simul, quis est ad-
versarius meus? accedat ad me. 9 [v]Ecce Dominus Deus auxiliator
meus, quis est qui condemnet me? Ecce omnes [x]quasi vestimentum
conterentur, tinea comedet eos.
10 Quis ex vobis timens Dominum, audiens [y]vocem servi sui?
Qui ambulavit in tenebris, et non est lumen ei, speret in nomine
Domini et innitatur super Deum suum. 11 Ecce vos omnes accen-
dentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri et
in flammis quas succendistis: [z]de manu mea factum est hoc vobis,
in doloribus dormietis.

51 [a]Audite me, qui sequimini quod iustum est et [b]quaeritis Do-
minum; attendite ad petram [c]unde excisi estis et ad cavernam
laci de qua praecisi estis; 2 [d]attendite ad Abraham patrem vestrum
et ad Saram, quae peperit vos; quia [e]unum vocavi eum et benedixi

e cp. 43, 5; Ps 106, 2, 3; Ez 37, 21; Zc 8, 7; Lc 13, 29.
f v. cp. 44, 23.
13] *R. in fr. 2 p. D. 1 Adv.*
g cp. 40, 1.

14-16] * *Catech. R. IV 9, 7.*
h cf. cp. 40, 27; 54, 6; 62, 4.
i cf. cp. 43, 1; Ps 26, 10; Ecli [4, 11.
j cf. 3 Rg 3, 26.
15] * *cf. Conc. Trid. s. XVIII. decret... de omn. ad Conc. invitandis. — Gr. in fs. BMV. div. Prov. matris.*
k Jr 31, 20.
l Cn 8, 6; Ap 13, 16.
m cf. Zc 1, 18-21.
n cp. 60, 4; Bar 4, 36; 5, 5.
o Nm 14, 21. — v. Ez 5, 11.
p cf. Jr 43, 12. *q* cp. 61. 10.
r cp. 54, 1. — cf. Zc 10, 10.
s cf. cp. 54, 2, 3.
t cp. 11, 10, 12.
u cf. cp. 66, 20.
v cf. cp. 40, 11; Lc 15, 5.
x cp. 60, 16. — cf. 1 Th 2, 7.
y cp. 60, 14.
z Ps 71, 9. — cf. Mic 7, 17.

a cp. 50, 7; Ps 24, 3; Dn 3, 40; Jl 2, 26, 27; Rm 5, 5; Ph 1, 20. [Lc 11, 21, 22.
b cp. 45, 13. — cf. Mt 12, 29;
c cf. cp. 51, 22.
d cf. cp. 9, 20; Zc 11, 9.
e cp. 63, 6. — cf. Sap 11, 7; Ap 16, 6.
f 1 Mc 4, 11, — cf. cp. 52, 6.
g cp. 43, 3. — v. Ex 20, 2.

a Dt 24, 1. [2, 2.
b cp. 54, 6; Jr 3, 8. — cf. Os
c cf. 4 Rg 4, 1; Mt 18, 25.
d cf. cp. 52, 3.
e cp. 59, 2.
f cf. cp. 42, 18-23.
g cp. 59, 1; Nm 11, 23.
h cp. 44, 27.
i Ex 14, 21. — cf. cp. 19, 5, 6; Ps 17, 16; 103, 7; 105, 3;
j cf. Js 3, 16. [Nh 1, 4.
k cf. Ex 7, 18, 21.
l Ap 6, 12. — cf. Jr 4, 28.
m cf. Mt 7, 28, 29; Eph 6, 19.
n cf. Ex 4, 11; Sap 7, 5; Ecli
o cf. Mt 11,28, [21, 30.
p Ps 39, 7. — 1 Rg 9, 15.
5-10] *L. in fr. 2 mai. heb.*
q cf. Jo 14, 31; Ph 2, 8; Heb 5, 8; 10, 7.
r Lc 6, 29. — cf. cp. 53, 5; Mt 26, 67, 68; 27, 26; Mr 15, 19; Lc 22, 63; Jo 19, 1.
6 a] *Ant. et V. in fs. s. col. Flag. DNJC.*
6 b] *Ant. in fr. 2 mai. hebd.*
6, 7] *L. br. ad prm. T. Pass.*
7] *Ant. in D. Palm.*
s cp. 49, 23; Ps 24, 3; Dn 3, 40.
t Ez 3, 8, 9. — cf. Jr 1, 18; Lc
u Rm 8, 33, 34. [9, 51.
v cp. 41, 10.
x cp. 51, 8; Jl 13, 28.
y cp. 42, 16. — cf. Mic 7, 8.
z cf. Jo 9, 39.

a vr 7.
1-8] *LL. in fr. 3 p. D. 4 Adv. et in fs. ss. Rdmpt.*
b cf. cp. 65, 1.
c cf. cp. 48, 1.
d Rm 4, 1.
e Ez 33, 24. — cf. Ac 7, 5.

ei et multiplicavi eum. 3 [f]Consolabitur ergo Dominus Sion et con-
solabitur omnes ruinas eius et ponet desertum eius quasi delicias et
solitudinem eius [g]quasi hortum Domini. [h]Gaudium et laetitia inve-
nietur in ea, gratiarum actio et vox laudis.
4 [i]Attendite ad me, popule meus et tribus mea; me audite [j]quia
lex a me exiet, et iudicium meum in lucem populorum requiescet.
5 [k]Prope est iustus meus, egressus est salvator meus, et bracchia
mea populos iudicabunt, me [l]insulae exspectabunt et bracchium
meum sustinebunt. 6 [m]Levate in caelum oculos vestros et videte
sub terra deorsum; [n]quia caeli sicut fumus liquescent, et terra sicut
vestimentum atteretur, et habitatores eius sicut haec interibunt, [o]sa-
lus autem mea in sempiternum erit, et iustitia mea non deficiet.
7 [p]Audite me, qui scitis iustum: [q]populus meus, lex mea in
corde eorum; [r]nolite timere opprobrium hominum et blasphemias
eorum ne metuatis; 8 [s]sicut enim vestimentum sic comedet eos ver-
mis, et sicut lanam sic devorabit eos tinea; salus autem mea in
sempiternum erit, et iustitia mea in generationes generationum.
9 [t]Consurge, consurge, [u]induere fortitudinem, [v]bracchium Do-
mini: consurge [x]sicut in diebus antiquis, in generationibus saeculo-
rum. Nunquid non tu percussisti [y]superbum, vulnerasti [z]draconem?
10 [a]Nunquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis, [b]qui
posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati? 11 [c]Et nunc
qui redempti sunt a Domino, revertentur et venient in Sion laudan-
tes, et laetitia sempiterna super capita eorum, gaudium et laetitiam
tenebunt, fugiet dolor et gemitus.
12 [d]Ego, ego ipse consolabor vos. [e]Quis tu, ut timeres ab homine
mortali et a filio hominis, qui [f]quasi faenum ita arescet? 13 [g]Et obli-
tus es Domini factoris tui, qui tetendit caelos et [i]fundavit terram,
et formidasti iugiter tota die a facie furoris eius [j]qui te tribulabat
et paraverat ad perdendum. Ubi nunc est furor tribulantis? 14 Cito
veniet [h]gradiens ad aperiendum et non interficiet usque ad interne-
cionem nec deficiet panis eius. 15 Ego autem sum Dominus Deus
tuus, [l]qui conturbo mare, et intumescunt fluctus eius; Dominus exer-
cituum nomen meum. 16 [m]Posui verba mea in ore tuo et [n]in umbra
manus meae protexi te, ut [o]plantes caelos et fundes terram et dicas
ad Sion: Populus meus es tu.
17 [p]Elevare, elevare, consurge, Ierusalem, [q]quae bibisti de manu
Domini calicem irae eius; usque ad [r]fundum calicis soporis bibisti
et potasti usque ad faeces. 18 [s]Non est qui sustentet eam ex omnibus
filiis quos genuit, et non est qui apprehendat manum eius ex omni-
bus filiis quos enutrivit. 19 [t]Duo sunt quae occurrerunt tibi; [u]quis
contristabitur super te? Vastitas et [v]contritio et fames et gladius;
quis consolabitur te? 20 [w]Filii tui proiecti sunt, dormierunt in capite
omnium viarum sicut [x]oryx illaqueatus, pleni indignatione Domini,
increpatione Dei tui.
21 Idcirco audi hoc, [y]paupercula et ebria non a vino.
22 Haec dicit dominator tuus, Dominus et Deus tuus, [z]qui pu-
gnabit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fun-
dum calicis indignationis meae; non adicies ut bibas illum ultra.
23 [a]Et ponam illum in manu eorum qui te humiliaverunt et [b]dixerunt
animae tuae: Incurvare, ut transeamus; et [c]posuisti ut terram corpus
tuum et quasi viam transeuntibus.
52 [a]Consurge, consurge, induere fortitudine tua, Sion: [b]induere
vestimentis gloriae tuae, Ierusalem [c]civitas sancti, [d]quia non
adiciet ultra ut pertranseat per te incircumcisus et immundus. 2 [e]Ex-
cutere de pulvere, consurge, sede, Ierusalem, [f]solve vincula colli
tui, captiva filia Sion: 3 Quia haec dicit Dominus: [g]Gratis venun-
dati estis et [h]sine argento redimemini.
4 Quia haec dicit Dominus Deus: [i]In Aegyptum descendit po-
pulus meus in principio, ut colonus esset ibi, et Assur absque ulla
causa calumniatus est eum. 5 Et nunc quid mihi est hic, dicit Do-
minus, quoniam ablatus est populus meus gratis? Dominatores eius
inique agunt, dicit Dominus, et [j]iugiter tota die nomen meum bla-

f vr. 12; cp. 41, 1; Zc 1, 17.
g Gn 2, 10, 15; 13, 10; Ez 28, 13; 31, 9; Jl 2, 3.
h cp. 35, 10; Jr 33, 10, 11.
i Ps 77, 1.
j cp. 2, 3.
k cp. 46, 13.
l v. cp. 42, 4; 51, 5.
m cp. 40, 26.
n Ps 101, 27. — cf. Mt 24, 35; 2 Pt 3, 10; Ap 21, 1.
o cf. Ps 101, 28, 29.
6 b] Ant. in fs. ss. Rdmpt.
p vr. 1. *q* Ps 36, 31.
r cp. 41, 14. — cf. Mt 5, 11, 12; 10, 22.
s cp. 50, 9; Jh 13, 28.
t vr. 17; cp. 52, 1; Ps 67, 2.
9] Ant. in fr. 3 p. D. 4 Adv.
u cf. Ps 92, 1.
v cp. 40, 10; 52, 10; 53, 1; Lc 1, 51.
x Ps 43, 2. — cf. Ex 14, 14; 15, 7.
y Ps 88, 11. — cf. cp. 30, 7.
z Ez 29, 3; 32, 2. — cf. Ps 73, 14, 15.
a Ex 14, 21, 22. — cf. cp. 44, 27; Ps 105, 9.
b cp. 43, 16; Ps 76, 19.
c cp. 35, 10.
d cp. 40, 1; 66, 13.
e cp. 8, 12, 13; 12, 2; Ps 55, 5; Jr 1, 8; 1 Mc 2, 62; 2 Mc 7, 29. — v. Mt 10, 28.
f v. cp. 40, 6.
g cp. 17, 10; Dt 32, 18.
h v. cp. 40, 22.
i cp. 48, 13.
j cf. cp. 14, 4-6.
k cp. 61, 1; Zc 9, 11.
l Jr 31, 35.
m cp. 59, 21. — cf. cp. 50, 4.
n cp. 49, 2. — cf. Dt 33, 3, Sap 3, 1.
o cf. vr. 13.
p v. vr. 9.
q Jb 21, 20; Jr 25, 15; Ez 23, 33. — cf. Ps 59, 5; 74, 9; Mt 20, 22; Lc 22, 42; Jo 18, 11; Ap 14, 10.
r vr. 22.
s cp. 59, 66; 63, 3, 5. — cf. cp. 3, 2; 62, 5; Jr 5, 31.
t cp. 47, 9.
u Jr 15, 5. — cf. Nh 3, 7.
v Lm 3, 47.
w Lm 2, 11, 19, 21; Am 8, 13; Nh 3, 10.
x Dt 14, 5.
y cp. 54, 11.
z Jr 50, 34. — cf. cp. 49, 25.
a Jr 25, 17, 26, 28.
b cf. cp. 47, 6.
c cf. cp. 52, 2; Ps 128, 3. — v. Ps 109, 1.
*1] * Catech. R. I 13, 4.*
a cp. 51, 9, 17.
1, 2] Ant. in fr. 5 p. D. 3 Adv.
1-6] 3 L. in Nativ. Dñi.
b Bar 5, 1. — cf. Ex 28, 2, 40. v. Zc 3, 4, 5.
c cp. 48, 2; 2 Es 11; 1.
d cp. 35, 8; 60, 21; Jl 3, 17; Ap 21, 27. — cf. Sap 7, 25.
e cf. cp. 51, 23.
j cf. cp. 49, 25.
g cp. 45, 13; 50, 1. — cf. Bar 4, 6.
h cf. 1 Pt 1, 18.
i Gn 46, 6.
j (all) Rm 2, 24. -- cf. Ez 36, 20, 23.

ad resumendas vestes laetitiae (17-52, 6) et ad excipiendos cum gaudio legatos messianicam redemptionem adnuntiantes excitat (7-12). Cuius redemptionis fructus ipse, postquam humiliationes et passiones si-

sphematur. 6 [l]Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die
illa, quia ego ipse qui loquebar ecce adsum.
7 [m]Quam pulchri super montes pedes [n]adnuntiantis et praedicantis
pacem, adnuntiantis bonum, praedicantis salutem, dicentis Sion:
[o]Regnabit Deus tuus! 8 Vox [p]speculatorum tuorum: levaverunt vo-
cem, simul laudabunt, quia [q]oculo ad oculum videbunt cum conver-
terit Dominus Sion. 9 [r]Gaudete et laudate simul, [s]deserta Ierusalem,
[t]quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Ierusalem.
10 Paravit Dominus [u]bracchium sanctum suum in oculis omnium
gentium, et [v]videbunt omnes fines terrae salutare Dei nostri.
11 [x]Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere, exite
de medio eius, mundamini qui fertis [y]vasa Domini. 12 Quoniam [z]non
in tumultu exibitis nec in fuga properabitis; [a]praecedet enim vos
Dominus, et [b]congregabit vos Deus Israël.
13 Ecce intelliget [c]servus meus, [d]exaltabitur et elevabitur et su-
blimis erit valde. 14 Sicut obstupuerunt super te multi, sic [e]inglorius
erit inter viros adspectus eius, et forma eius inter filios hominum.
15 [f]Iste adsperget gentes multas, [g]super ipsum continebunt reges os
suum, quia [h]quibus non est narratum de eo viderunt, et qui non au-
dierunt contemplati sunt.

53 [a]Quis credidit auditui nostro? et [b]bracchium Domini cui reve-
latum est? 2 Et [c]ascendet sicut virgultum coram eo et [d]sicut
radix de terra sitienti. [e]Non est species ei neque decor, et vidimus
eum, et non erat adspectus, et desideravimus eum; 3 [f]despectum,
et novissimum virorum, virum dolorum et scientem infirmitatem, et
quasi absconditus vultus eius et despectus, unde [g]nec reputavimus
eum. 4 [h]Vere languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse
portavit, et nos putavimus eum quasi leprosum et [i]percussum a Deo
et humiliatum. 5 [j]Ipse autem vulneratus est propter iniquitates no-
stras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostrae
super eum, et [k]livore eius sanati sumus. 6 [l]Omnes nos quasi oves
erravimus, unusquisque in viam suam declinavit, et [m]posuit Domi-
nus in eo iniquitatem omnium nostrum. 7 Oblatus est quia ipse vo-
luit et [n]non aperuit os suum, sicut ovis ad occisionem ducetur, et
[p]quasi agnus coram tondente se obmutescet et non aperiet os suum.
8 De angustia et de iudicio sublatus est. Generationem eius quis
enarrabit? quia abscissus est de terra viventium; [m]propter scelus
populi mei percussi eum. 9 Et dabit impios pro sepultura et [s]divitem
pro morte sua, [t]eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit
in ore eius. 10 Et [u]Dominus voluit conterere eum in infirmitate. [v]Si
posuerit pro peccato animam suam, [x]videbit semen longaevum, et
[y]voluntas Domini in manu eius dirigetur. 11 Pro eo quod laboravit
anima eius, videbit et saturabitur. In scientia sua [z]iustificabit ipse
[a]iustus servus meus multos et [b]iniquitates eorum ipse portabit.
12 [c]Ideo dispertiam ei plurimos, et [d]fortium dividet spolia, pro eo
quod tradidit in mortem animam suam et [e]cum sceleratis reputatus
est, et ipse peccata multorum tulit et [f]pro transgressoribus rogavit.

54 [a]Lauda, sterilis quae non paris, decanta laudem et hinni quae
non pariebas; [b]quoniam multi filii [c]desertae magis quam eius
quae habet virum, dicit Dominus. 2 [d]Dilata locum tentorii tui et
pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas, longos fac funi-
culos tuos et clavos tuos consolida. 3 [e]Ad dexteram enim et ad lae-
vam penetrabis et semen tuum gentes hereditabit et civitates desertas
inhabitabit. 4 Noli timere quia [f]non confunderis neque erubesces; non
enim te pudebit, quia confusionis adulescentiae tuae oblivisceris et op-
probrii [g]viduitatis tuae non recordaberis amplius. 5 [h]Quia dominabitur
tui qui fecit te, Dominus exercituum nomen eius, et [i]redemptor tuus
sanctus Israël [j]Deus omnis terrae vocabitur. 6 [c]Quia ut mulierem dere-
lictam et maerentem spiritu vocavit te Dominus, et [l]uxorem ab adu-
lescentia abiectam dixit Deus tuus. 7 [m]Ad punctum in modico dere-
liqui te et in miserationibus magnis congregabo te. 8 In momento
indignationis abscondi faciem meam parumper a te et [n]in misericordia
sempiterna misertus sum tui, dixit redemptor tuus Dominus.
9 Sicut in diebus Noë istud mihi est, [o]cui iuravi ne inducerem

l cf. cp. 49, 26.
7] *Cm. etc. in fs. s. Franc. Ass. R. in fs. ss. Cyrilli et M.*
m (all) Rm 10, 15. — Nh 1, 15.
n cp. 40, 9. *o* Zc 9, 9.
p v. cp. 56, 10; 62, 6; Ez 3, 17.
q cf. cp. 33, 17, 22; 1 Cor 13, 12; 1 Jo 3, 2; Ap 22, 4.
r cp. 48, 20. *s* cp. 58, 12.
t cp. 40, 1; 51, 3, 12; 53, 1.
u cp. 40, 10; 51, 9; 53, 1. [30.
v cp 48, 6; Ps 97, 13; Lc 2,
x (all) 2 Cor 6, 17. — cf. Ap 18, 4. — v. cp. 48, 20.
y v. 1 Es 1, 7-11.
z cf. Ex 12, 11, 33, 39.
a Mic 2, 13. — cf. Ex 14, 19.
b cp. 58, 8. *c* v. cp. 42, 1.
d cp. 49, 5; 53, 12. — cf. Mic 5, 4.
14, 15] Ant. in fs. ss. Lanc et
e cf. cp. 53, 2, 3. [*Clav.*
f Lc 4, 6, 17.
15] in R. in fr. 4 p. D. 1 Adv. etc. — v. cp. 11, 10.
g cp. 49, 7, 23.
h (all) Rm 15, 21. — cp. 65, 1; 66, 19. — cf. Rm 16, 25.
a (all) Jo 12, 38; Rm 10, 16.
1-10] LL. 1 et 2 in fs. ss. 5 Vuln.
1-12] L. in fr. 4 mai. hebd. et LL. etc. in fs. 7 dol. BMV. et ss. spin. Cor., etc.
b v. cp. 52, 10. *c* cp. 4, 2; 11, 1.
4] R. in Cena Dñi, in fs. s. Cord. J. etc.
d cp. 11, 1. *e* cp. 52, 14.
f cp. 49, 7. — cf. Ps 21, 7; Sap 2, 15; Mr 9, 12.
g cf. Jo 1. 10, 11. [24.
h (all) Mt 8, 17. — cf. 1 Pt 2,
i Ps 68, 27. — cf. vr. 10.
j cf. Rm 4, 25. *k* (all) 1 Pt 2, 24.
l (all) 1 Pt 2, 25. — cf. Jr 50, 6, 17. — v. Mt 10, 6. [*Matris.*
6] V. in fs. BMV. div. Past.
*6-8] * Catech. R. I 3, 8; 5, 7, 12.*
m 2 Cor 5, 21. — cf. vr. 11; Col 2, 14. [9; 1 Pt 2, 23.
n Mt 26, 63; Mr 14, 61; Jo 19,
o (all) Ac 8, 32. — Mt 27, 31.
7 b] Ant. in Cena Dñi. - R. in sb. s. et fs. ss. Cord. J. - v. vr. 5 etc.
p Jo 1, 29. *8] in R. in sb. s.*
s cf. Mt 27, 57, 60.
t (all) 1 Pt 2, 22. — cf. Heb
u cf. vr. 4. [4, 15; 1 Jo 3, 5.
v cp. vr. 6. — v. Mt 20, 28.
x cp. 66, 22; Ps 21, 31; 88, 30.
y cf. cp. 44, 28.
11] v. vr. 7. [Cor 5, 21; Ph 3, 8.
z Ac 13, 39; Rm 5, 18, 19; 2
a cf. 1 Jo 2, 1, 2. [— cf. vr. 4.
b (all) 1 Pt 2, 24. — Jo 1, 29.
12 b] Ant. in fs. s. Sind. DNJC.
c cp. 52, 13. — cf. Ph 2, 9.
d cf. Mt 12, 29; Col 2, 15.
e (all) Mr 15, 28; Lc 22, 37. [25.
f Lc 23, 34; Rm 8, 34; Heb 7,
a (all) Gal 4, 27. — cf. Lc 23, 29.
b cf. 1 Rg 2, 5. *c* cf. cp. 62, 4.
*2, 3, 5] * Catech. IV 11, 12.*
d cp. 49, 19, 20.
e cf. cp. 11, 14; Gn 28, 14.
f cp. 45, 17; Sph 3, 11. — cf. cp. 60, 15; 62, 4.
g cf. Jr 51, 5.
h cp. 62, 4, 5. — cf. Dt 32, 6.
i cp. 41, 14; 43, 14. *j* Zc 14, 9.
l cp. 50, 1. — cf. Ml 2, 14.
m cp. 60, 10. — cf. Lm 3, 32;
n cp. 55, 3. [2. Mc 7, 33.
(o). 10] R. in D. 4 Adv.
o Gn 8, 21; 9, 11, 15.

aquas Noë ultra supra terram; sic iuravi ut non irascar tibi et non
increpem te. 10 Montes enim commovebuntur, et colles contremi-
scent; misericordia autem mea non recedet a te, et [p]foedus pacis
meae non movebitur, dixit miserator tuus Dominus.
11 [q]Paupercula, tempestate convulsa absque ulla consolatione, ecce
[r]ego sternam per ordinem lapides tuos et [s]fundabo te in sapphiris
12 et ponam iaspidem propugnacula tua et portas tuas in lapides
desiderabiles, 13 [t]universos filios tuos [u]doctos a Domino et [v]mul-
titudinem pacis filiis tuis, 14 et in iustitia fundaberis. Recede procul
a calumnia, quia non timebis, et a pavore, quia non appropinquabit
tibi. 15 [x]Ecce accola veniet qui non erat mecum, advena quondam
tuus adiungetur tibi. 16 Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne
prunas et proferentem vas in opus suum et ego creavi interfectorem
ad disperdendum. 17 Omne vas quod fictum est contra te non diri-
getur, et omnem linguam resistentem tibi in iudicio iudicabis. Haec est
hereditas servorum Domini et [y]iustitia eorum apud me, dicit Dominus.
55 [a]Omnes sitientes, venite ad aquas, et qui non habetis argen-
tum [b]properate, emite et comedite; venite, emite absque ar-
gento et [c]absque ulla commutatione vinum et lac. 2 [d]Quare appen-
ditis argentum non in panibus et laborem vestrum non in saturitate?
Audite, audientes me, et comedite bonum, et delectabitur in crassi-
tudine anima vestra. 3 Inclinate aurem vestram et venite ad me,
[e]audite, et vivet anima vestra, et [f]feriam vobiscum pactum sempi-
ternum, [g]misericordias David fideles. 4 Ecce testem populis dedi
eum, [h]ducem ac praeceptorem gentibus. 5 [i]Ecce gentem quam ne-
sciebas vocabis, et gentes quae te non cognoverunt ad te current
propter Dominum Deum tuum et sanctum Israël, quia [j]glorificavit te.
6 [k]Quaerite Dominum [l]dum inveniri potest, invocate eum dum
prope est. 7 [m]Derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogita-
tiones suas et revertatur ad Dominum, et miserebitur eius; et ad
Deum nostrum, quoniam [n]multus est ad ignoscendum. 8 Non enim
cogitationes meae cogitationes vestrae, neque viae vestrae viae meae,
dicit Dominus. 9 Quia, [o]sicut exaltantur caeli a terra, sic exaltatae
sunt viae meae a viis vestris, et [p]cogitationes meae a cogitationibus
vestris. 10 Et quomodo descendit imber et nix de caelo et illuc ultra
non revertitur, sed inebriat terram et infundit eam et germinare eam
facit et [q]dat semen serenti et panem comedenti; 11 [r]sic erit verbum
meum quod egredietur de ore meo: non revertetur ad me vacuum,
sed [s]faciet quaecumque volui et prosperabitur in his ad quae misi
illud. 12 [t]Quia in laetitia egrediemini et in pace deducemini; [u]montes
et colles cantabunt coram vobis laudem, et omnia ligna regionis
[v]plaudent manu. 13 Pro saliunca ascendet abies, et pro urtica crescet
myrtus, et erit Dominus nominatus in signum aeternum, quod non
auferetur.
56 Haec dicit Dominus: Custodite iudicium et facite iustitiam,
quia [a]iuxta est salus mea ut veniat, et iustitia mea ut reveletur.
2 Beatus vir qui facit hoc, et filius hominis qui apprehendet istud
[b]custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas ne
faciat omne malum. 3 Et non dicat [c]filius advenae, qui adhaeret Do-
mino dicens: Separatione dividet me Dominus a populo suo; et
non dicat eunuchus: [d]Ecce ego [e]lignum aridum. 4 Quia haec dicit
Dominus [f]eunuchis: Qui [g]custodierint sabbata mea et elegerint quae
ego volui et tenuerint foedus meum, 5 dabo eis in [h]domo mea et in
muris meis [i]locum et nomen melius a filiis et filiabus: [j]nomen sem-
piternum dabo eis, quod non peribit.
6 Et [k]filios advenae, qui adhaerent Domino, ut colant eum et
diligant nomen eius, ut sint ei in servos, omnem custodientem sab-
batum ne polluat, illud et tenentem foedus meum, 7 [l]adducam eos
in [m]montem sanctum meum et laetificabo eos [n]in domo orationis
meae; [o]holocausta eorum et victimae eorum placebunt mihi super
altari meo, quia [p]domus mea domus orationis vocabitur cunctis po-
pulis. 8 Ait Dominus Deus, [q]qui congregat dispersos Israël: [r]Adhuc
congregabo ad eum congregatos eius. 9 [s]Omnes bestiae agri, venite
ad devorandum, universae bestiae saltus.

p Nm 25, 12; Ez 34, 25; 37, 26. — cf. Ml 2, 5.
q cp. 51, 21.
r cf. cp. 60, 10.
s cf. Tb 13, 21; Ap 21, 28-21.
12, 13] *V. in fs. ss. Famil. J. M. Jos.*
t (all) Jo 6, 45.
u Jr 31, 33, 34; Heb 8, 10, 11.
v cf. cp. 9, 7; Ps 118, 165.
x cp. 55, 5. — cf. Rm 8, 31.
17 b-54, 11] *Proph. in sb. s.*
y cp. 45, 25, 26.

1] *Catech. R. II 2, 9.*
a cp. 44, 3; Jo 7, 37; Ap 22, 17. — cf. Mt 5, 6.
1-4] *1 L. in Epiph. Dñi. — L. in fs. BMV. omn. grat. mediatr.*
1] *Int.* (*Ps 77*) *in sb. p. D. 4 Qdg. — v. Est 15, 3.*
1, 6] *Ant. in T. Adv.*
b Pro 9, 4, 5; Ecli 51, 32, 33.
c cf. Mt 10, 8; Ac 8, 20.
d Jo 6, 27. — cf. Lc 10, 42.
e Pro 4, 4.
f cp. 61, 8; Jr 31, 31-34; 32, 40; Ez 37, 26. — cf. cp. 54, 8; 59, 21. [13, 34.
g Ps 88, 3-5, 36, 37. — cf. Ac
h Dn 9, 35; Mic 5, 2; Ac 5, 31, Ap 17, 14; 19, 10. — cf. cp. 9, 6, 7.
i cp. 54, 15; Lc 8, 22, 23.
j cp. 44, 23; 60, 9. — cf. Ac 3, 13. — v. 2 Par 15, 2.
k cf. Jr 29, 13; Mt 7, 7.
6-11] *L. in fr. 3 p. D. 1 Qdg.*
6] *v. vr. 1. — L. br. ad prm. in Qdg.* [cf. Jo 12, 35.
l Ps 31, 6; 94, 8; Am 5, 4. —
m cp. 1, 16-18; Ez 18, 21, 27;
7] *Cp. ad sxt. in Qdg.* [32, 11.
n Ps 129, 4, 7; Ecli 5, 6.
o Ps 102, 11.
p Ps 91, 6. — cf. Sap 17, 1;
q cf. 2 Cor 9, 10. [Rm 11, 33.
r Ez 12, 25. — cf. Mt 5, 18.
s cp. 40, 8. — cf. Mt 13, 8.
t cp. 35, 10. — cf. cp. 48, 20, 21; 32, 12.
12 b] *Ant. in D. 2 Adv.*
u cp. 44, 23; Ps 148, 9; Dn 3,
v Ps 97, 8; Ez 25, 6. [75.
x cp. 36, 1, 2; 41, 19.
13] *V. in fs. ss. Cord. J.*

a v. cp. 46, 13.
1 b] *v. cp. 54, 9, 10.*
b vr. 4; cp. 58, 13.
c cp. 14, 1. — cf. Dt 23, 7, 8.
d Ecli 6, 3. — cf. Ez 17, 24; 20, 47; Dn 4, 14, 15.
e cf. Ecli 30, 21.
4, 6] * *cf. Catech. R. III 4, 2.*
f Sap 3, 14. — cf. Mt 19, 12.
g vr. 2.
h cf. 1 Tm 3, 15; Ap 3, 12.
i cf. 2 Rg 18, 18; Jo 1, 12.
j cf. 2 Tm 2, 19. *k* vr. 3.
l cp. 65, 1. — cf. cp. 19, 24, 25.
m cp. 2, 2; 57, 13.
7] *Of. in fs. ss. 7 Fund. — v. cp. 59, 21.*
n 1 Mc 7, 37; Mt 21, 13.
o cp. 10, 7. — cf. Rm 15, 16.
p (all) Mr 11, 17. — cf. 3 Rg 8, 50; 1 Mc 7, 37.
q cp. 11, 12.
r Jo 10, 16. — v. Eph 2, 11-16.
s Jr 12, 9; Ez 34, 8. — cf. Lv 26, 12; Dt 32, 24.

et in qua populus Deo fidelis congregabitur (6-56, 8); inde impios ostendit bestiarum praedam, gentesque idolatras a Deo reiciendas (9-57, 21).
3. Regni messianici descriptio (58, 1-66, 24). *Postquam significavit civibus novi*

10 [t]Speculatores eius caeci omnes nescierunt universi, [u]canes muti
non valentes latrare, videntes vana, dormientes et amantes somnia,
11 [v]et canes impudentissimi nescierunt saturitatem, [x]ipsi pastores
ignoraverunt intelligentiam, omnes in viam suam declinaverunt, [y]unusquisque
ad avaritiam suam, a summo usque ad novissimum. [z]Venite,
sumamus vinum et impleamur ebrietate, et [a]erit sicut hodie sic et
cras et multo amplius.

57 [a]Iustus perit, et [b]non est qui recogitet in corde suo; et viri
misericordiae colliguntur, quia non est qui intelligat, [c]a facie
enim malitiae collectus est iustus. 2 [d]Veniat pax, requiescat [e]in cubili
suo qui ambulavit in directione sua.
3 Vos autem accedite huc, filii auguratricis, [f]semen adulteri et
fornicariae. 4 Super quem lusistis? super quem [g]dilatastis os et
eiecistis linguam? Nunquid non vos [h]filii scelesti, semen mendax,
5 qui consolamini in diis [i]subter omne lignum frondosum; [j]immolantes
parvulos in torrentibus subter eminentes petras? 6 In partibus
[k]torrentis pars tua, haec est sors tua, et ipsis effudisti libamen, obtulisti
sacrificium. Nunquid super his non indignabor? 7 [l]Super montem
excelsum et sublimen posuisti [m]cubile tuum et illuc ascendisti,
ut immolares hostias, 8 et post ostium et retro postem posuisti
memoriale tuum; [n]quia iuxta me discooperuisti et suscepisti adulterum,
dilatasti cubile tuum et pepigisti cum eis foedus, dilexisti
stratum eorum manu aperta 9 et ornasti te regi unguento et multiplicasti
pigmenta tua. [o]Misisti legatos tuos procul et humiliata es usque
ad inferos. 10 In multitudine viae tuae laborasti; [p]non dixisti: Quiescam.
Vitam manus tuae invenisti; propterea non rogasti. 11 [q]Pro
quo sollicita timuisti, [r]quia mentita es et mei non es recordata neque
cogitasti in corde tuo? quia [s]ego tacens et quasi non videns, et mei
oblita es. 12 Ego adnuntiabo iustitiam tuam; et opera tua non proderunt
tibi. 13 [t]Cum clamaveris, liberent te congregati tui, et omnes
eos auferet ventus, tollet aura. [u]Qui autem fiduciam habet mei [v]hereditabit
terram et possidebit [x]montem sanctum meum.
14 Et dicam: [y]Viam facite, praebete iter, declinate de semita, auferte
offendicula de via populi mei.
15 Quia haec dicit [z]Excelsus et Sublimis habitans aeternitatem
et [a]sanctum nomen eius, in excelso et in sancto habitans et cum [b]contrito
et humili spiritu, ut vivificet spiritum humilium et [c]vivificet cor
contritorum: 16 [d]Non enim in sempiternum litigabo neque usque ad
finem irascar, quia [e]spiritus a facie mea egredietur, et flatus ego
faciam. 17 Propter iniquitatem [f]avaritiae eius iratus sum et percussi
eum, [g]abscondi a te faciem meam et indignatus sum, et abiit vagus
in via cordis sui. 18 Vias eius vidi et [h]sanavi eum et reduxi eum
et [i]reddidi consolationes ipsi et lugentibus eius. 19 [j]Creavi fructum
labiorum pacem, [k]pacem ei [l]qui longe est et qui prope, dixit Dominus;
et [m]sanavi eum. 20 [n]Impii autem quasi mare fervens, quod
quiescere non potest, et redundant fluctus eius in conculcationem et
lutum. 21 Non est pax impiis, dicit Dominus Deus.

58 [a]Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam et [b]adnuntia
populo meo scelera eorum et domui Iacob peccata eorum.
2 Me etenim de die in diem quaerunt et [c]scire vias meas volunt
quasi gens quae iustitiam fecerit et iudicium Dei sui non dereliquerit.
Rogant me iudicia iustitiae, [d]appropinquare Deo volunt.
3 [e]Quare ieiunavimus, et non adspexisti; humiliavimus animas
nostras, et nescisti? [f]Ecce in die ieiunii vestri invenitur voluntas
vestra, et [g]omnes debitores vestros repetitis. 4 Ecce ad lites et contentiones
ieiunatis et [h]percutitis pugno impie. [i]Nolite ieiunare sicut
usque ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor vester. 5 [j]Nunquid
tale est ieiunium quod elegi, per diem [k]adfligere hominem animam
suam? [l]nunquid contorquere quasi circulum caput suum et
saccum et cinerem sternere? nunquid istud vocabis ieiunium et diem
acceptabilem Domino? 6 [m]Nonne hoc est magis ieiunium quod
elegi: [n]dissolve colligationes impietatis, [o]solve fasciculos deprimentes,
dimitte eos qui confracti sunt liberos et omne onus dirumpe? 7 [p]frange
esurienti panem tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam:

t cp. 52, 8; Jr 6, 17; Ez 3, 17. — cf. Mt 15, 14; 23, 16, 24.
u cf. Ph 3, 2.
v Ez 34, 2, 3.
x cf. Jr 23, 1.
y cp. 57, 17; Jr 6, 13-15.
z cf. cp. 28, 7.
a cf. cp. 22, 13; Pro 23, 35; Sap 2, 6-8; Lc 12, 19; 1 Cor 15, 32.
a Ps 11, 2; Mic 7, 2.
b Jr 12, 11. — cf. Jb 4, 20.
c cf. 4 Rg 22, 20; Sap 4, 10, 11.
d Sap 3, 3; Dn 12, 13. — cf. [Lc 2. 20.
e Ez 32, 25.
f Sap 3, 16; Mt 12, 39; Mr 8, 38. — cf. Jo 8, 41, 42.
g Ps 34, 21.
h cf. cp. 1, 4.
i cf. 3 Rg 14, 23; 4 Rg 16, 4; Jr 2, 20; 3, 6.
j Ez 16, 20, 21.
k cf. 4 Rg 23, 10; Jr 32, 35.
l 3 Rg 14, 23; Ez 16, 16, 24.
m cf. Ez 23, 17, 41.
n Ez 16, 25. — cf. Os 1, 2.
o Ez 16, 26, 28, 29. — cf. 4 Rg [16, 7, 8.
p Jr 2, 25; 18, 12.
q cf. cp. 51, 12, 13.
r Ps 77, 36.
s cp. 42, 14; Ps 49, 21.
t Jr 11, 12.
u Ps 36, 9. — cf. Nm 14, 30.
v cf. Mt 5, 4. [Jl 3, 17.
x cp. 11, 9; 56, 7; 65, 11, 25;
y cp. 62, 10. — cf. Jr 18, 15; 31, 21.
z Dn 3, 93; Mic 6, 6. — cf. Ps 112, 4. [1, 4; 5, 19.
a Ps 98, 3; Lc 1, 49. — cf. cp.
b cp. 66, 2; Ps 33, 19; 50, 19.
c cf. cp. 42, 3; Ps 137, 6.
d Ps 102, 9; Jr 3, 5, 12; Lm 3, 21. — cf. cp. 64, 9.
e cf. Jr 38, 10.
f cp. 56, 11; Jr 6, 13.
g cp. 45, 15.
h Jr 3, 11; 33, 6; Os 6, 2.
i cp. 25, 8; 61, 3; Mt 5, 5; Lc [6, 21.
j Heb 13, 15.
k cf. Eph 2, 17. — cf. Ac 2, 39.
l Zc 6, 15. — cf. Eph 2, 13, 19.
m Ju 13. — cf. Jb 3, 17; Jr 49, 23. [12, 12.
n cp. 48, 22; 59, 8. — cf. Jr
1-9] L. in fr. 6 p. Cin.
1] Int. (Ps 67, 34, 35) in fs. s. Franc de Hieronymo. — cp. ad ll. in Qdg.
a Lv 25, 9. — cf. Jl 2, 1.
b Mic 3, 8. — cf. Ez 23, 36.
2] Ant. in sb. a. D. 1 Qdg.
c cf. Mt 13, 20; Mr 6, 20.
d cp. 29, 13.
e Zc 7, 5, 6. — cf. Ml 3, 14.
f cf. Ecli 34, 31.
g v. 2 Es 5, 1-8.
h cf. cp. 1, 15.
i Mt 6, 15. — cf. Zc 7, 5.
j cf. Mic 6, 6.
k Lv 16, 29.
l cf. Mt 6, 16.
m cf. Jc 1, 27.
n v. 2 Es 5, 10-12.
6-10] L. in fs. s. Pet. Clav.
o Lc 4, 19. — cf. Ex 21, 2; Lv 25, 39, 40.
p vr. 10; Ez 18, 7, 16. — cf. Mt 25, 35, 36. — v. Lc 3, 11.

cum videris nudum, operi eum et [q]carnem tuam ne despexeris?
8 [r]Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et [s]sanitas tua citius orie-
tur, et [t]anteibit faciem tuam iustitia tua, et [u]gloria Domini colliget
te; 9 [v]tunc invocabis, et Dominus exaudiet; clamabis, et dicet: Ecce
adsum. Si abstuleris de medio tui catenam et desieris extendere digitum
et loqui quod non prodest; 10 [w]cum effuderis esurienti animam tuam et
animam adflictam repleveris, [x]orietur in tenebris lux tua et tenebrae
tuae erunt sicut meridies. 11 Et requiem tibi dabit Dominus semper et
implebit splendoribus animam tuam et [y]ossa tua liberabit; et eris [z]quasi
hortus irriguus et sicut fons aquarum, cuius non deficient aquae. 12 Et
[a]aedificabuntur in te deserta saeculorum, fundamenta generationis et ge-
nerationis suscitabis, et vocaberis aedificator saepium avertens semitas
in quietem. 13 [b]Si averteris a sabbato pedem tuum facere voluntatem
tuam in die sancto meo et vocaveris sabbatum delicatum et sanctum
Domini gloriosum et glorificaveris eum, dum non facis vias tuas, et
[c]non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem; 14 tunc delectabe-
ris super Domino, et [d]sustollam te super altitudines terrae, et [e]cibabo
te hereditate Iacob patris tui; [f]os enim Domini locutum est.
59 Ecce [a]non est abbreviata manus Domini, ut salvare nequeat,
neque adgravata est auris eius, ut non exaudiat. 2 Sed [b]iniqui-
tates vestrae diviserunt inter vos et Deum vestrum, et peccata vestra
[c]absconderunt faciem eius a vobis, ne exaudiret. 3 [d]Manus enim
vestrae pollutae sunt sanguine, et digiti vestri iniquitate, labia vestra
locuta sunt mendacium, et lingua vestra iniquitatem fatur, 4 [e]non
est qui invocet iustitiam, neque est qui iudicet vere, sed confidunt
in nihilo et loquuntur vanitates, [f]conceperunt laborem et pepererunt
iniquitatem, 5 ova aspidum ruperunt et telas araneae texuerunt. Qui
comederit de ovis eorum morietur, et quod confotum est erumpet
in [g]regulum. 6 [h]Telae eorum non erunt in vestimentum, neque ope-
rientur operibus suis; opera eorum opera inutilia, et [i]opus iniquitatis
in manibus eorum. 7 [j]Pedes eorum ad malum currunt et festinant
ut effundant sanguinem innocentem, cogitationes eorum cogitationes
inutiles, vastitas et contritio in viis eorum. 8 Viam pacis nescierunt,
et non est iudicium in gressibus eorum; semitae eorum incurvatae
sunt eis; [l]omnis qui calcat in eis ignorat pacem. 9 Propter hoc
[m]elongatum est iudicium a nobis, et non apprehendet nos iustitia.
[n]Exspectavimus lucem, et ecce tenebrae; splendorem, et in tenebris
ambulavimus, 10 [o]palpavimus sicut caeci parietem et quasi absque
oculis attrectavimus, impegimus meridie quasi in tenebris, in caligino-
sis [p]quasi mortui. 11 [q]Rugiemus quasi ursi omnes et [r]quasi columbae
meditantes gememus, [s]exspectavimus iudicium, et non est; salutem,
et elongata est a nobis. 12 [t]Multiplicatae sunt enim iniquitates no-
strae coram te, et peccata nostra responderunt nobis, quia [u]scelera
nostra nobiscum, et iniquitates nostras cognovimus, 13 peccare et
[v]mentiri contra Dominum, et aversi sumus ne iremus post tergum
Dei nostri, ut [x]loqueremur calumniam et transgressionem; [y]concepi-
mus et locuti sumus de corde verba mendacii. 14 Et [z]conversum est
retrorsum iudicium, et iustitia longe stetit, quia corruit in platea
veritas, et aequitas non potuit ingredi, 15 et facta est veritas in obli-
vionem, et [a]qui recessit a malo praedae patuit. Et vidit Dominus
et [b]malum apparuit in oculis eius, quia non est iudicium. 16 Et vidit
quia [c]non est vir, et aporiatus est, quia [d]non est qui occurrat, et
salvavit sibi bracchium suum, et iustitia eius ipsa confirmavit eum.
17 [e]Indutus est iustitia ut lorica, et [f]galea salutis in capite eius, in-
dutus est vestimentis ultionis et opertus est quasi pallio [g]zeli. 18 [h]Si-
cut ad vindictam quasi ad retributionem indignationis hostibus suis
et vicissitudinem inimicis suis; [i]insulis vicem reddet. 19 [j]Et timebunt
qui ab occidente nomen Domini, et qui ab ortu solis gloriam eius,
[l]cum venerit quasi fluvius violentus quem spiritus Domini cogit.
20 [m]Et venerit Sion [n]redemptor, et eis qui redeunt ab iniquitate in
Iacob, dicit Dominus. 21 [o]Hoc foedus meum cum eis, dicit Dominus:
Spiritus meus qui est in te, et [p]verba mea [q]quae posui in ore tuo
non recedent de ore tuo et de ore seminis tui et de ore seminis semi-
nis tui, dicit Dominus, amodo et usque in sempiternum.

7] V. All. in fs. s. Jo. B. de R.
7. 8] R. in D. 1 Qdg.
7-9] L. in fs. s. Hieron. Aem.
q 2 Es 5, 5.
r vr. 10; 60, 1; Ps 36, 6; Ml 4, 7. — cf. vr. 10; Jl 11, 17.
*8-14] * cf. Catech. R. III 4, 10.*
s Jr 30, 17.
t cp. 52, 12; Ps 84, 14.
u cp. 60, 1.
** Catech. R. IV 2, 3.*
9] Ant. in sb. a D. 1 Qdg.
9 b] L. in sb. p. Cin.
v cp. 30, 19; Ps 90, 15; Jr 33, 3.
w vr. 7. [Mt 5, 16.
x Ps 36, 6; Ecli 32, 20. — cf.
11] Int. (Ps 80) in fs. s. Leo-
y cf. cp. 66, 14. [*nardi a P. M.*
z Jr 31, 12.
a cp. 5, 5, 6; 61, 4; 65, 21. — cf. 1 Es 6, 14; 2 Es 4, 6.
b cp. 56, 2, 4. — v. 2 Es 13, 15-21.
*13] * Catech. R. III 4, 2, 10.*
c cf. vr. 3. [3.
d Dt 32, 13; Am 4, 13; Mic 1,
e Jr 50, 19. *f* cp. 1, 20.

a cp. 50, 2; Nm 11, 23.
1-4] L. in fs. b. Latronis.
b cf. cp. 50, 1; Jr 5, 25.
c cf. cp. 8, 17; 54, 8; Pro 1, 28. — v. Dt 31, 17.
d cp. 1, 15.
e cf. vr. 14.
f vr. 13; Jb 15, 35; Ps 7, 15. — cf. cp. 54, 11.
g cp. 11, 8.
h Jb 8, 14.
i Jn 3, 8.
j (all) Rm 3, 15-17; Jb 15, 26; Pro 1, 16; 6, 18.
l cp. 48, 22; 66, 24.
m cf. vr. 11, 14.
n cp. 60, 2; Jr 13, 16.
o Dt 28, 29; Jb 5, 14; 12, 25; Lm 4, 12. — v. cp. 42, 18-20.
p cf. 1 Cor 4, 9.
q cf. 2 Rg 17, 8; Pro 17, 12;
r cp. 38, 14. [Os 13, 8.
s cf. vr. 9; cp. 46, 13.
t Jr 5, 6.
u cf. Nm 32, 23; Dn 13, 52.
v cf. Jr 5, 12.
x vr. 3.
y vr. 4.
z vr. 9.
a v. Sap 2, 12-20.
b cf. cp. 61, 8; Ps 10, 8.
c cp. 51, 18; 63, 3, 5.
d cf. Jr 27, 10.
e cf. cp. 61, 10; Ap 19, 11-17. — v. Sap 5, 18-20; Eph 6.
f 1 Th 5, 8. [13-17.
g cf. cp. 9, 7; 63, 15.
h cp. 66, 6; Jr 51, 56. — cf.
i cf. cp. 41, 1, 5. [cp. 63, 4.
j cf. Ps 112, 3; Mt 8, 11.
l cf. cp. 30, 27, 28.
m (all) Rm 11, 26, 27. — cf. cp. 1, 27; 40, 9; Jl 2, 32.
n cp. 43, 14; Lc 24, 21. — cf. Ps 110, 9; 129, 7, 8.
o Jr 31, 31; Heb 8, 10; 10, 16.
21] Int. (Ps 111) in fs. s. Clem. P. M.
p cp. 51, 16. — cf. Dt 4, 10.
q Jr 1, 9.

*ferunt, aedificia murosque deiectos erigunt (3-17) et cui ipse Dñus
sanctitatem confert et exsultationem (18-22); tum de Messia qui
urbem sanctam restituens ei dona duplicia confert eamque quasi*

60 [a]Surge, illuminare, Ierusalem, quia venit [b]lumen tuum, et [c]glo-
ria Domini super te orta est. 2 Quia ecce tenebrae operient
terram, et caligo populos; super te autem orietur Dominus, et gloria
eius in te videbitur. 3 Et [d]ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges
in splendore ortus tui. 4 [e]Leva in circuitu oculos tuos et vide: omnes
isti congregati sunt, venerunt tibi; [f]filii tui de longe venient, et
filiae tuae de latere surgent. 5 Tunc videbis et adflues, mirabitur et
dilatabitur cor tuum, quando conversa fuerit ad te multitudo maris,
[g]fortitudo gentium venerit tibi, 6 [h]inundatio camelorum operiet te,
dromedarii [i]Madian et Epha; omnes de [j]Saba venient [k]aurum et
tus deferentes et laudem Domino adnuntiantes. 7 Omne pecus [l]Ce-
dar congregabitur tibi, arietes [m]Nabaioth ministrabunt tibi, [n]offeren-
tur super placabili altari meo, et [o]domum maiestatis meae glorificabo.
8 Qui sunt isti, qui ut nubes volant et [p]quasi columbae ad fenestras
suas? 9 [q]Me enim insulae exspectant, et [r]naves maris in principio,
ut [s]adducam filios tuos de longe, argentum eorum et aurum eorum
cum eis nomini Domini Dei tui et sancto Israël, quia [t]glorificavit
te. 10 Et [u]aedificabunt [v]filii peregrinorum muros tuos, et reges eorum
ministrabunt tibi; [x]in indignatione enim mea percussi te et in recon-
ciliatione mea misertus sum tui. 11 Et [y]aperientur portae tuae iugiter,
die ac nocte non claudentur, ut adferatur ad te [z]fortitudo gentium,
et reges earum adducantur. 12 [a]Gens enim et regnum, quod non
servierit tibi, peribit, et gentes solitudine vastabuntur.

13 [b]Gloria Libani ad te veniet, [c]abies et buxus et pinus simul ad or-
nandum locum sanctificationis meae, et [d]locum pedum meorum glori-
ficabo. 14 [e]Et venient ad te curvi filii eorum qui humiliaverunt te, et
[f]adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, et [g]vo-
cabunt te civitatem Domini Sion sancti Israël. 15 [h]Pro eo quod fuisti
derelicta et odio habita, et non erat qui per te transiret, [i]ponam te in
superbiam saeculorum, gaudium in generationem et generationem;
16 et [j]suges lac gentium et mamilla regum lactaberis et scies quia [l]ego
Dominus salvans te et redemptor tuus, [m]fortis Iacob. 17 Pro aere
adferam aurum et pro ferro adferam argentum et pro lignis aes et pro
lapidibus ferrum et ponam visitationem tuam [n]pacem et [o]praepositos
tuos iustitiam. 18 [p]Non audietur ultra iniquitas in terra tua, vastitas
et contritio in terminis tuis; et [q]occupabit salus muros tuos, et [r]por-
tas tuas laudatio. 19 [s]Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem,
nec splendor lunae illuminabit te; sed erit tibi Dominus [t]in lucem
sempiternam, et Deus tuus in gloriam tuam. 20 Non occidet ultra sol
tuus, et luna tua non minuetur, quia erit tibi Dominus in lucem sempi-
ternam, et [u]complebuntur dies luctus tui. 21 [v]Populus autem tuus
omnes iusti, [x]in perpetuum hereditabunt terram, [y]germen plantationis
meae, [z]opus manus meae ad glorificandum. 22 [a]Minimus erit in mille,
et parvulus in gentem fortissimam. Ego Dominus, in tempore eius
subito faciam istud.

61 [a]Spiritus Domini super me, eo quod [b]unxerit Dominus me, [c]ad
adnuntiandum [d]mansuetis misit me, ut mederer contritis corde
et [e]praedicarem captivis indulgentiam et clausis apertionem, 2 [f]ut
praedicarem annum placabilem Domino et [g]diem ultionis Deo nostro
ut [h]consolarer omnes lugentes, 3 ut ponerem lugentibus Sion et [i]da-
rem eis coronam pro cinere, [j]oleum gaudii pro luctu, pallium laudis
pro spiritu maeroris et [l]vocabuntur in ea fortes iustitiae plantatio
Domini [m]ad glorificandum. 4 Et [n]aedificabunt deserta a saeculo et
ruinas antiquas erigent et instaurabunt civitates desertas, dissipatas
in generationem et generationem. 5 Et [o]stabunt alieni et pascent
pecora vestra, et filii peregrinorum agricolae et vinitores vestri erunt;
6 [p]vos autem sacerdotes Domini vocabimini, ministri Dei nostri,
dicetur vobis; [q]fortitudinem gentium comedetis et in gloria earum
superbietis. 7 [r]Pro confusione vestra duplici et rubore laudabunt
partem suam; propter hoc in terra sua [s]duplicia possidebunt, lae-
titia sempiterna erit eis. 8 [t]Quia ego Dominus diligens iudicium et

a cf. Eph 5, 14. — v. Tb 13, 13 sqq.
1-6] L. et 2 L. in Epiph. Dñi.
b cp. 2, 5.
[Transf. Dñi. 1, 3] RR. etc. in Epiph. et
c cp. 40, 5; 58, 8.
2] Ant. R. br. etc. in T. Adv.
d Bar 4, 36; 5, 5. — cf. cp. 42, 6; 49, 6; Pro 4, 18; Lc 2, 31; Ap 21, 14.
*3, 4] * Catech. R. IV 11, 12.*
4] v. Cn 8, 1.
e cp. 49, 18.
f vr. 9; cp. 66, 20. — cf. cp. 42, 5.
g vr. 5; cp. 61, 1.
h cf. Jd 6, 5; 7, 12.
i Gn 25, 4.
[Dñi. 6 b] Ant., V., R., Gr. in Epiph.
j cp. 43, 3; 3 Rg 10, 1; Ps 71, 10.
k cf. Mt 2, 1-11.
l v. cp. 21, 16.
7] Ant. in Transl. alm. Dom. l.
m Gn 25, 13; 28, 9; 36, 3. — cf. 1 Mc 5, 25; 9, 35.
n cp. 56, 7. — *o* Ag 2, 8.
p Os 11, 11. — cf. Gn 8, 9.
q cp. 42, 4; 51, 5.
r (cp. 2, 16).
s vr. 4; cp. 14, 2. — cf. cp. 43, 5.
t cp. 44, 23; 55, 5. — cf. Ac 3, 13. [cf. 1 Mc 3, 36.
u cp. 45, 1, 13; Zc 6, 15. —
v cf. cp. 14, 1.
x cp. 54, 7, 8.
y cp. 45, 1. — cf. Ap. 21, 25, 26.
z vr. 5.
a cf. Jr 12, 17; Ag 2, 23; Zc 14, 17-19.
b cp. 35, 2; Cn 5, 15.
c cp. 41, 19; 55, 13.
d cf. Ps 98, 5; 131, 7; Ez 43, 7.
13] v. vr. 7.
e cf. cp. 14, 1, 2; Zc 8, 23.
14] Ant. in die 6 p. Epiph.
f cp. 49, 23. — cf. Ps 71, 9; Ap 3, 9.
g cf. cp. 1, 26; 62, 2; Ez 48, 35. — cf. Jr 23, 6.
h cp. 54, 6; 62, 4.
i cf. cp. 65, 18.
j cp. 49, 23; 66, 12.
l cp. 43, 3; 49, 26. — cf. cp. 47, 4.
m cp. 1, 24; 49, 26. — cf. Gn 49, 24; Ps 131, 2, 5.
n v. cp. 52, 7.
o cf. cp. 58, 3.
p cp. 11, 9.
q cf. cp. 26, 1.
r cp. 61, 11; 62, 7; Sph 3, 20.
s Zc 14, 6, 7; Ap 21, 23; 22, 5. — cf. cp. 24, 23; 30, 26.
t v. Ml 4, 2.
u cp. 35, 10; 65, 19; Ap 21, 4.
v cp. 52, 1; Jr 31, 33, 34.
x cp. 57, 13; Ps 36, 1. — v. Ez 37, 25.
y cp. 61, 3. — cf. Jo 15, 1, 2. [1 Cor 3, 9.
z v. cp. 64, 8.
a cf. Mic 4, 7; Zc 12, 8; Mt 13, 31.

a (all) Lc 4, 18, 19. — cp. 11, 2; 42, 1; 48, 16; Mt 12, 18.
*1] * Catech. R. I 3, 7. — Of. in fs. s. Franc. de Hier. — Tr. in fs. s. Pet. Cl.*
b Ps 2, 2; 44, 8. — cf. Jo 2, 20, 27.
c Mt 11, 5. — cf. Mr 1, 38.
d Ps 146, 3. — cf. Ps 33, 19.
e cp. 45, 13; 52, 3; Ps 145, 7. — cf. 3 Rg 19, 16.
f cp. 63, 4. — cf. Lv 25, 10.
g cp. 34, 8.
h Mt 5, 5.
i vr. 10. — cf. cp. 28, 5; 57, 18; Jr 31, 13.
j Ps 44, 8; Heb 1, 9.
l cp. 60, 21. — cf. Mt 15, 13.
m Jo 15, 8; Ph 1, 11.
n cp. 58, 12; Am 9, 14. — cf. cp. 49, 8.
o cp. 14, 1. — cf. cp. 60, 10.
p 1 Pt 2, 9. — cf. cp. 66, 21; Jl 1, 9; 2, 17.
6] v. 1 Par 15, 12.
q cp. 60, 5, 11.
r cp. 40, 2. — cf. Sph 3, 19; Zc 9, 12.
s cf. Jo 42, 10, 11.
t Ps 10, 8. — cf. cp. 59, 14.

odio habens rapinam in holocausto et [u]dabo opus eorum in veritate
et [v]foedus perpetuum feriam eis. 9 Et scient in gentibus semen eorum
et germen eorum in medio populorum. Omnes qui viderint eos cogno-
scent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.
10 [x]Gaudens gaudebo in Domino, et exsultabit anima mea in Deo
meo, quia [y]induit me vestimentis salutis et [z]indumento iustitiae cir-
cumdedit me quasi sponsum decoratum corona et [a]quasi sponsam
ornatam monilibus suis. 11 Sicut enim terra profert germen suum et
sicut hortus semen suum germinat, sic Dominus Deus germinabit
[b]iustitiam et laudem coram universis gentibus.
62 [a]Propter Sion non tacebo et propter Ierusalem non quiescam,
[b]donec egrediatur ut splendor iustus eius, et salvator eius ut
lampas accendatur. 2 [c]Et videbunt gentes iustum tuum et cuncti
reges inclitum tuum, et vocabitur tibi nomen novum, quod os Do-
mini nominabit. 3 Et eris [d]corona gloriae in manu Domini, et diadema
regni in manu Dei tui. 4 [e]Non vocaberis ultra [f]derelicta, et terra
tua non vocabitur amplius desolata; sed vocaberis [g]voluntas
mea in ea, et terra tua inhabitata, quia complacuit Domino in
te, et terra tua inhabitabitur. 5 Habitabit enim iuvenis cum virgine,
et [h]habitabunt in te filii tui, et gaudebit sponsus super sponsam,
et [i]gaudebit super te Deus tuus.
6 [j]Super muros tuos, Ierusalem, constitui custodes; tota die et
tota nocte in perpetuum [l]non tacebunt. Qui reminiscimini Domini
ne taceatis, 7 et ne detis silentium ei, donec stabiliat et donec ponat
Ierusalem [m]laudem in terra.
8 Iuravit Dominus in [n]dextera sua et in bracchio fortitudinis suae:
[o]Si dedero triticum tuum ultra cibum inimicis tuis, et [p]si biberint
filii alieni vinum tuum in quo laborasti. 9 [q]Quia qui congregant illud
comedent et laudabunt Dominum, et qui comportant illud bibent
in atriis sanctis meis.
10 Transite, transite per portas, [r]praeparate viam populo, planum
facite iter, eligite lapides et [s]elevate signum ad populos.
11 Ecce Dominus auditum fecit in extremis terrae: [t]Dicite filiae
Sion: Ecce Salvator tuus venit, [u]ecce merces eius cum eo, et opus
eius coram illo. 12 Et vocabunt eos, [v]populus sanctus, [x]redempti a Do-
mino; [e]tu autem vocaberis quaesita civitas et non derelicta.
63 [a]Quis est iste qui venit de [b]Edom tinctis vestibus de Bosra?
iste formosus in [b]stola sua [c]gradiens in multitudine fortitudinis
suae. Ego [d]qui loquor iustitiam et propugnator sum ad salvandum.
2 Quare ergo [e]rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua sicut
[f]calcantium in torculari? 3 [g]Torcular calcavi solus, et de [h]gentibus non
est vir mecum; calcavi eos in furore meo et conculcavi eos in ira mea,
et adspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, et omnia indu-
menta mea inquinavi. 4 [i]Dies enim ultionis in corde meo, annus redem-
ptionis meae venit. 5 Circumspexi, et [j]non erat auxiliator; quaesivi et
non fuit qui adiuvaret, et salvavit mihi bracchium meum, et indignatio
mea ipsa auxiliata est mihi, 6 et conculcavi populos in furore meo et
[l]inebriavi eos in indignatione mea et detraxi in terram virtutem eorum.
7 Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omni-
bus, quae reddidit nobis Dominus et [m]super multitudinem bonorum
domui Israël, quae largitus est eis secundum indulgentiam suam et
secundum multitudinem misericordiarum suarum. 8 Et dixit: Verun-
tamen populus meus est, [n]filii non negantes; et factus est eis sal-
vator. 9 [o]In omni tribulatione eorum non est tribulatus, et angelus
faciei eius salvavit eos. [p]In dilectione sua et in indulgentia sua
ipse redemit eos et [q]portavit eos et elevavit eos cunctis die-
bus saeculi. 10 [r]Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt et [s]ad-
flixerunt spiritum sancti eius; et [t]conversus est eis in inimicum et
ipse debellavit eos. 11 Et [u]recordatus est dierum saeculi Moysi et
populi sui. [v]Ubi est qui eduxit eos de mari [x]cum pastoribus gregis
sui? ubi est qui posuit in medio eius spiritum sancti sui, 12 qui
eduxit ad dexteram Moysen bracchio maiestatis suae, qui [y]scidit
aquas ante eos, [z]ut faceret sibi nomen sempiternum, 13 [a]qui eduxit
eos per abyssos [b]quasi equum in deserto non impingentem? 14 Quasi

u cf. cp. 40, 10; 49, 4.
v v. cp. 54, 10; 55, 3.
x Ps 34, 9; Hab 3, 18; Lc 1, 47.
10-62, 1] 3 L. in Epiph. Dñi.
10] Int. in fss. ss. Rdmpt. (Ps 88) et Imm. Conc. (Ps 29).
10 b] In ordin. Diaconi (PR). — Ant. etc. in fs. ss. spin. Cor. — v. Ap 12, 1.
y cp. 59, 17; Zc 3, 4. — cf. Mt 22, 11, 12.
z Bar 5, 2. — v. vr. 3.
10 c] R. in fss. BMV.
a cp. 49, 18; Ap 21, 2.
b cf. cp. 60, 18; 62, 7.

a vr. 6, 7.
1] Ant. in fr. 4 p. D. 3 Adv.
b cp. 60, 3. — cf. Pro 4, 18.
c cp. 65, 15. — cf. Ap 2, 17; 3, 12.
2, 3] R. in fr. 5 p. D. 3 Adv. etc.
d Zc 3, 5. — cf. Ph 4, 1.
3] V. in fs. ss. spin. Coron.
e vr. 12; cp. 60, 15. — cf. Os 1, 10; 1 Pt 2, 10. — v. cp. 54, 6.
f cp. 49, 14; 54, 1, 7; 60, 15.
g (cf. 4 Rg 21, 1).
h cf. cp. 51, 18.
i cp. 65, 19; Jr 32, 41; Sph 3, 17.
6] Ant. in sb. a. D. 5 et R. in D. 1 Nbr.
j cp. 52, 8; 56, 10; Jr 6, 17 etc.
l vr. 1.
m cp. 60 18. — cf. cp. 61, 11; Sph 3, 20.
n cf. Heb 6, 13.
o cf. Dt 28, 33; Jr 5, 17; Zc 9, 17.
p cp. 65, 21, 22.
q cf. Dt 12, 12; 14, 23, 26.
r cp. 57, 14. — cf. cp. 40, 3.
s cp. 11, 10; 49, 22.
11-63, 7] L. in fr. 4 mai. hebd. et in fs. ss. Sind.
11] Ant. in fr. 4 p. D. 3 Adv. et in exspect. part. BMV. — v. Mt 21, 5.
t Zc 9, 9. — cf. Mt 21, 5; Jo 12, 15.
u cp. 40, 10. — cf. Ap 22, 12.
v Os 1, 10; 1 Pt 2, 10.
x cp. 35, 10; 51, 11.

1-5] 3 L. etc. in fs. ss. 5 vpln. DNJC. etc.
a cp. 34, 5, 6.
b cf. 1 Mc 14, 9.
c cf. Ps 67, 8.
d cf. cp. 42, 1, 3.
e Ap 19, 13.
f Lm 1, 15; Ap 16, 15.
g cp. 16, 10. — cf. Jl 3, 13; Ap 14, 19, 20.
h cf. cp. 59, 16.
i cp. 34, 8; Os 9, 7; Lc 21, 22. — v. cp. 61, 2.
j cp. 34, 8; 59, 16.
l cp. 49, 26. — cf. cp. 51, 17.
m Ps 144, 7.

n Dt 32, 5, 20.
o Jd 10, 16.
9] R. in fs. ss. Ang. c.
p Dt 7, 7, 8; Jr 31, 3. — cf. Ez 16, 5, 6. — v. Jo 3, 16.
q v. Dt 32, 10-12.
r Ez 15, 24; Nm 14, 11; Ps 77, 17, 56; Ez 10, 8.
s Gn 6, 6; Ps 77, 40; Ac 7, 51. — cf. Eph 4, 30.
t Jb 30, 21.
u Ps 76, 6 sqq.; Ml 3, 4.
v Jr 2, 6. — v. Ex 14, 19-22.
x Ps 76, 21; 77, 52; 79, 2.
y Ex 14, 21; Js 3, 16.
z 2 Rg 7, 23; 2 Es 9, 10.
a Ps 105, 9; Sap 19, 7.
b Sap 19, 9.

incitat (7, 13) Deumque rogat ut complens suam misericordiam (14-19) dirutum templum erigat (64, 1-12), Cui Deus respondet populum, a quo ipse toties derelictus est (65, 1-7), nunquam se derelicturum esse

animal in campo descendens [c]spiritus Domini ductor eius fuit. Sic
adduxisti populum tuum, ut faceres tibi nomen gloriae. 15 [d]Attende
de caelo et vide de [e]habitaculo sancto tuo et gloriae tuae. Ubi est
[f]zelus tuus et fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum et misera-
tionum tuarum? Super me continuerunt se. 16 [g]Tu enim pater noster,
et Abraham nescivit nos, et Israël ignoravit nos; tu Domine, pater
noster [h]redemptor noster, a saeculo nomen tuum. 17 Quare errare
nos fecisti, Domine, de viis tuis, [i]indurasti cor nostrum, ne timere-
mus te? [j]Convertere propter servos tuos, tribus hereditatis tuae.
18 [l]Quasi nihilum possederunt populum sanctum tuum, [m]hostes nostri
conculcaverunt sanctificationem tuam. 19 [n]Facti sumus quasi in prin-
cipio, cum non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum
super nos.

64 [a]Utinam [b]dirumperes caelos et descenderes! a [c]facie tua montes
defluerent!
2 Sicut exustio ignis tabescerent, aquae arderent igni, [d]ut notum
fieret nomen tuum inimicis tuis, a facie tua gentes turbarentur.
3 [e]Cum feceris mirabilia, non sustinebimus. Descendisti, et a facie
tua [c]montes defluxerunt. 4 [f]A saeculo non audierunt neque auribus per-
ceperunt; oculus non vidit, Deus, absque te, quae praeparasti ex-
spectantibus te. 5 Occurristi laetanti et facienti iustitiam, in viis tuis
recordabuntur tui. Ecce tu iratus es, et peccavimus. In ipsis fuimus
semper et salvabimur 6 [g]et facti sumus ut immundus omnes nos, et
[h]quasi pannus menstruatae universae iustitiae nostrae, et [i]cecidimus
quasi folium universi, et iniquitates nostrae quasi ventus abstulerunt
nos. 7 [j]Non est qui invocet nomen tuum, qui consurgat et teneat te.
[l]Abscondisti faciem tuam a nobis et allisisti nos in manu iniquitatis
nostrae. 8 [m]Et tunc, Domine, pater noster es tu, [n]nos vero lutum; et
fictor noster tu, et [o]opera manuum tuarum omnes nos. 9 [p]Ne irasca-
ris, Domine, satis et [q]ne ultra memineris iniquitatis nostrae, ecce,
respice, populus tuus omnes nos. 10 [r]Civitas sancti tui [s]facta est
deserta, Sion deserta facta est, Ierusalem desolata est. 11 [t]Domus
sanctificationis nostrae et gloriae nostrae, ubi laudaverunt te patres
nostri, facta est in exustionem ignis, et [u]omnia desiderabilia nostra
versa sunt in ruinas. 12 [v]Nunquid super his continebis te, Domine,
tacebis et adfliges nos vehementer?

65 [a]Quaesierunt me [b]qui ante non interrogabant, invenerunt qui
non quaesierunt me. Dixi: Ecce ego, ecce ego ad gentem,
[c]quae non invocabat nomen meum. 2 [d]Expandi manus meas tota
die ad populum incredulum, [e]qui graditur in via non bona post co-
gitationes suas; 3 populus, qui ad iracundiam provocat me ante fa-
ciem meam semper, [f]qui immolant in hortis et sacrificant super la-
teres, 4 qui habitant in sepulcris et in delubris idolorum dormiunt,
[g]qui comedunt carnem suillam et ius profanum in vasis eorum,
5 qui dicunt: Recede a me, non appropinques mihi, quia immundus
es. [h]Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. 6 Ecce
[i]scriptum est coram me: [j]non tacebo, sed [k]reddam et retribuam
in sinum eorum 7 iniquitates vestras et [l]iniquitates patrum vestrorum
simul, dicit Dominus, qui [m]sacrificaverunt super montes et [n]super
colles exprobraverunt mihi; et remetiar opus eorum primum in sinu
eorum.
8 Haec dicit Dominus: [n]Quomodo si inveniatur granum in botro
et dicatur: Ne dissipes illud, quoniam benedictio est; [o]sic faciam
propter servos meos, ut non disperdam totum. 9 Et [p]educam de
Iacob semen et de Iuda possidentem montes meos; et hereditabunt
eam [q]electi mei, et servi mei habitabunt ibi. 10 [r]Et erunt campestria
in caulas gregum, et [s]vallis Achor in [t]cubile armentorum populo
meo [u]qui requisierunt me. 11 Et vos, qui [v]dereliquistis Dominum, qui
obliti estis [x]montem sanctum meum, qui [y]ponitis [z]Fortunae mensam
et libatis super eam; 12 numerabo vos in gladio, et omnes in caede
corruetis. [a]Pro eo quod vocavi, et non respondistis; locutus sum,
et non audistis et [b]faciebatis malum in oculis meis et quae nolui
elegistis, 13 propter hoc haec dicit Dominus Deus: [c]Ecce servi mei
comedent, et vos esurietis; ecce servi mei bibent, et vos sitietis;

c cf. Nm 10, 33.
d Dt 26, 15; Bar 2, 16.
e Ps 32, 14; Zc 2, 13.
f cp. 59, 17. — cf. Zc 1, 14.
g cp. 64, 8; Dt 32, 6; Jo 8, 41. — cf. Jr 3, 19; 31, 9. — v. Mt 6, 1, 6.
*16] * Catech. R. III 5, 6; IV 0, 2. — v. Ps 105, 47.*
h v. cp. 43, 14.
i cp. 6, 10. — cf. Jo 12, 40.
j Ps 89, 13.
l cf. Dt 4, 25, 26.
m Ps 78, 1, Jr 51, 51; Lm 1, 10.
n cf. Jr 14, 8.

a Ps 17, 10; 143, 5.
b cf. Mt 1, 10; Ac 7, 56.
1-11] LL. in fr. 5 p. D. 4 Adv.
c vr. 3; Jd 5, 5; Ps 96, 5; Mic 1, 4; Hab 3, 10.
d cf. Js 2, 9, 10.
e cf. Ex 14, 13; 15, 11.
*4] * Catech. R. IV 11, 16.* [20.
f (all) 1 Cor 2, 9. — cf. Ps 30,

g v. cp. 59, 12-15.
h Est 14, 16. — v. cp. 30, 22.
i cf. Ps 89, 5-7.
j cp. 8, 17; 54, 8.
l cp. 43, 22; Os 7, 7.
*8] * v. cp. 63, 16.*
m cp. 63, 16; Dt 32, 6. [21.
n cp. 45, 9; Jr 18, 6; Rm 9, 20,
o cp. 29, 23; 45, 11; 60, 21.
p cf. cp. 57, 16; Ps 73, 1, 2.
q Ps 78, 8.
r 2 Es 1, 3; 2, 3.
s cf. Os 2, 12. — v. Jr 22, 5.
t cp. 63, 11; Ag 1, 9. — cf. 4 Rg 25, 9; 2 Par 36, 19; Ps 73, 7; 78, 1; Mt 23, 38.
u Lm 1, 7, 10, 11.
v cp. 42, 14. — cf. Zc 1, 12.

a (all) Rm 10, 20. — cf. Eph 2, 12, 13.
b cf. cp. 19, 25; Zc 14, 16.
*1] * Conc. Araus. II (an. 529) can. 3.*
c Pro 1, 24; Rm 10. 21.
2] R. in fs. s. Andr. Ap.
d cf. Jr 3, 17; 7, 24; Bar 1, 22.
e cp. 1, 29; 66, 17. — cf. cp. 57, 5, 6.
f cp. 66, 17; 1 Mc 1, 47. — cf. Lv 11, 7; 2 Mc 6, 18.
g Lc 18, 9. — cf. Pro 30, 2.
h cp. 1, 31; 9, 18.
i cf. Jr 16, 17; 17, 1.
j Ps 49, 3. [16, 18.
k Ps 78, 12; Lc 6, 38. — cf. Jr
l Ex 20, 5. — cf. Mt 23, 35.
m cf. Ez 20, 27, 28.
n cf. cp. 17, 6.
o cf. cp. 6, 13; Gn 18, 26.
p cf. cp. 27, 6; 37, 31.
q vr. 15.
r Sph 2, 6.
s Os 2, 15. — cf. Js 7, 26.
t Jr 50, 6.
u cf. cp. 51, 1.
v cf. Js 24, 20.
x vr. 25; cp. 57, 13; Jl 3, 17.
y Ez 23, 41; Dn 14, 13, 17, 20. — cf. 1 Cor 10, 21.
z (cf. Gn 30, 12).

a cp. 66, 4; Pro 1, 24; Jr 7, 13.
b cp. 66, 4.
c cf. cp. 55, 1; Ps 21, 27.

(8-10), sed, reservatis in impios poenis (11-16), fidelibus omnimoda bona praeparasse (17-25). Epilogi instar propheta dicit Deum, qui nonnisi ad cordis intima respicit (66, 1-4), piis largiri solacium (5-14), ma-

14 ecce [d]servi mei laetabuntur, et vos confundemini; ecce servi mei
laudabunt prae exsultatione cordis, et vos clamabitis prae dolore
cordis et prae contritione spiritus ululabitis 15 et dimittetis nomen
vestrum [e]in iuramentum [f]electis meis, et interficiet te Dominus Deus
et [g]servos suos vocabit nomine alio, 16 in quo [h]qui benedictus est
super terram benedicetur in Deo amen, et qui iurat in terra iurabit
in Deo amen; [i]quia oblivioni traditae sunt angustiae priores, et
quia absconditae sunt ab oculis meis. 17 [j]Ecce enim ego creo caelos
novos et terram novam; et non erunt in memoria priora et non ascen-
dent super cor. 18 Sed [l]gaudebitis et exsultabitis usque in sempi-
ternum in his quae ego creo. Quia ecce ego creo Ierusalem exsulta-
tionem et populum eius gaudium. 19 Et [m]exsultabo in Ierusalem et
gaudebo in populo meo, et [n]non audietur in eo ultra vox fletus et
vox clamoris. 20 [o]Non erit ibi amplius infans dierum et senex qui
non impleat dies suos, quoniam [p]puer centum annorum morietur,
et [q]peccator centum annorum maledictus erit. 21 Et [r]aedificabunt
domos et habitabunt et [s]plantabunt vineas et comedent fructus ea-
rum. 22 Non aedificabunt, et alius habitabit; non plantabunt, et
alius comedet; [t]secundum enim dies ligni erunt dies populi mei, et
opera manuum eorum inveterabunt. 23 [u]Electi mei non laborabunt
frustra [v]neque generabunt in conturbatione, [x]quia semen benedicto-
rum Domini est, et nepotes eorum cum eis. 24 Eritque antequam
clament, ego exaudiam; [y]adhuc illis loquentibus, ego audiam. 25 [z]Lu-
pus et agnus pascentur simul, leo et bos comedent paleas, et [a]ser-
penti pulvis panis eius. [b]Non nocebunt neque occident in omni [c]monte
sancto meo, dicit Dominus.

66 [a]Haec dicit Dominus: [b]Caelum sedes mea, terra autem scabellum
pedum meorum. Quae est ista domus, quam aedificabitis mihi? Et
quis est iste locus quietis meae? 2 [c]Omnia haec manus mea fecit, et
facta sunt universa ista, dicit Dominus. [d]Ad quem autem respiciam, ni-
si ad [e]pauperculum et contritum spiritu et trementem sermones meos?
3 [f]Qui immolat bovem [g]quasi qui interficiat virum, qui mactat
pecus quasi qui excerebret canem, qui offert oblationem quasi qui
[h]sanguinem suillum offerat, qui recordatur turis quasi qui benedicat
idolo. [i]Haec omnia elegerunt in viis suis, et in abominationibus suis
anima eorum delectata est. 4 [j]Unde et ego eligam illusiones eorum
et quae timebant adducam eis, [l]quia vocavi, et non erat qui respon-
deret; locutus sum, et non audierunt; [m]feceruntque malum in oculis
meis et quae nolui elegerunt.
5 Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum eius. Dixerunt
fratres vestri odientes vos et [n]abicientes propter nomen meum: [o]Glo-
rificetur Dominus, et videbimus in laetitia vestra; ipsi autem con-
fundentur. 6 Vox populi de civitate, vox de templo, vox Domini
[p]reddentis retributionem inimicis suis. 7 [q]Antequam parturiret pe-
perit, antequam veniret partus eius peperit masculum. 8 Quis audi-
vit unquam tale? et quis vidit huic simile? Nunquid parturiet terra
in die una, aut parietur gens simul, quia parturivit et peperit Sion
filios suos? 9 Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam?
dicit Dominus; si ego, qui generationem ceteris tribuo, sterilis ero?
ait Dominus Deus tuus.
10 [r]Laetamini cum Ierusalem et exsultate in ea, omnes qui dili-
gitis eam; gaudete cum ea gaudio, universi qui lugetis super eam, 11 ut
sugatis et repleamini ab ubere consolationis eius, ut mulgeatis et
deliciis adfluatis ab omnimoda gloria eius.
12 Quia haec dicit Dominus: Ecce ego declinabo super eam [t]quasi
fluvium pacis et quasi torrentem inundantem gloriam gentium, [u]quam
sugetis; [v]ad ubera portabimini, et super genua blandientur vobis.
13 Quomodo, si cui mater blandiatur, ita [x]ego consolabor vos, et in
Ierusalem consolabimini. 14 Videbitis, et [y]gaudebit cor vestrum, et
[z]ossa vestra quasi herba germinabunt, et [a]cognoscetur manus Do-
mini servis eius, et indignabitur inimicis suis. 15 Quia ecce [b]Dominus
in igne veniet, et [c]quasi turbo quadrigae eius reddere in indigna-
tione furorem suum et [d]increpationem suam in flamma ignis; 16 quia
in igne Dominus diiudicabit et in gladio suo ad omnem carnem, et

d cf. Ps 5, 12; Lc 6, 25.
e cf (Dt 28, 37); Jr 29, 22; Zc [8, 13.
f vr. 9.
g cp. 62, 2.
h Jr 4, 2. — v. Ps 71, 17.
i cf. cp. 43, 18, 19.
j cp. 66, 22; 2 Pt 3, 13; Ap 21, 1.
l cf. Jr 31, 7.
19] Int. (Ps 43) in fs. s. Bonif. E. M.
m cp. 62, 5; 66, 10.
n cp. 25, 8; 35, 10; Ap 21, 4.
o cf. Zc 8, 4.
p Sap 4, 16. — cf. Pro 3, 1. 2.
q Ec 8, 12.
r cp. 28, 26. — cf. Dt 28, 30.
s cp. 62, 8; Jr 31, 5; Am 9, 14.
t v. Ps 91, 12-14.
u cf. cp. 49, 4.
23] v. vr. 19. — Gr in fs. ss. [7 Fundat.
v cf. Dt 28, 41.
x cp. 61, 9. — v. Ps 113, 12-15; Mt 25, 34.
*24] * Catech. R. IV 2, 3.*
y cp. 30, 19; 58, 9. — cf. Dn [9, 21.
z cp. 11, 6, 7.
a Gn 3, 14; Mic 7, 17.
b cp. 11, 9.
c vr. 11.
a (all) Ac 7, 49, 50. — cf. 3 Rg 8, 27; Ac 17, 24. — v. Mt 5, 34.
b cf. Mt 5, 34, 35; 6, 1, 9.
c cf. 1 Par 29, 14; Jb 12, 9; Jr 14, 22.
d cp. 57, 15. — v. Ps 33, 19.
e Mt 5, 3; Lc 4, 18.
f cf. cp. 1, 11.
g cf. Lv 17, 4.
h v. cp. 65, 4.
i Jr 7, 24.
j cf. cp. 20, 16.
l v. cp. 65, 12.
m cf. Jr 7, 31.
5-16] LL. in fr. 6 p. D. 4 Adv.
n cf. Lc 6, 22.
o cp. 5, 19. — cf. Sap 2, 17.
p cp. 59, 18; 65, 6; Ps 78, 12.
q cf. cp. 13, 8.
r cp. 65, 19 Ps 121, 6.
10] V. All. in fs. s. Bonif. E. M. — Ant. in fr. 5 p. D. 3 Adv.
10. 11] Int. (Ps 121) in D. 4 [Qdg.
s Tb 13, 18.
12] v. vr. 10.
t cf. cp. 48, 18.
u cp. 49, 23; 60, 16.
v cf. cp. 40, 11.
13, 14] R. in D. 2 Adv.
x cp. 40, 1; 52, 12. — cf. cp. 35, 10.
y v. Jo 16, 22.
14] v. vr. 10.
a cp. 58, 11; Ecli 46, 14; 49. [12.
a cf. 1 Es 8, 22, 31.
b Ml 3, 1, 2; 2 Th 1, 7, 8. — cf. Ps 96, 3; Heb 12, 29; Ap 19, 11.
c cp. 19, 1. — v. Hab 3, 8.
d Jr 4, 13; Nh 1, 3. — cf. cp. 33, 14.

lis poenam parare (15-17), ad Sion innumeras gentes sibi fideles adducere, cadaveribus hostium extra muros relictis (18-24).

Exordium, *quo de vocatione (Jr 1, 1-10) et missione prophetae (11-19) agitur.*

multiplicabuntur interfecti a Domino, 17 [e]qui sanctificabantur et mun-
dos se putabant in hortis post ianuam intrinsecus, [f]qui comedebant
carnem suillam et abominationem et murem: simul consumentur,
dicit Dominus. 18 Ego autem opera eorum et cogitationes eorum
venio [g]ut congregem cum [h]omnibus gentibus et linguis, et venient
et videbunt gloriam meam. 19 Et ponam in eis signum et mittam
ex eis [i]qui salvati fuerint ad gentes [j]in mare, in [l]Africam et [m]Lydiam
tendentes sagittam, [n]in Italiam et Graeciam, ad [o]insulas longe, ad
eos [p]qui non audierunt de me et non viderunt gloriam meam. Et
adnuntiabunt gloriam meam gentibus 20 et [q]adducent omnes fratres
vestros de cunctis gentibus [r]donum Domino in equis et in quadri-
gis et in lecticis et in mulis et in carrucis ad montem sanctum
meum Ierusalem, dicit Dominus, quomodo si inferant filii Israël
munus in vase mundo in domum Domini. 21 [s]Et adsumam ex eis
in sacerdotes et levitas, dicit Dominus. 22 Quia sicut [t]caeli novi et
terra nova, quae ego facio stare coram me, dicit Dominus, sic [u]stabit
semen vestrum. 23 [v]Et erit mensis ex mense et sabbatum ex sabbato;
[w]veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit Dominus. 24 Et
egredientur et videbunt cadavera virorum, qui praevaricati sunt in
me: [x]vermis eorum non morietur, [y]et ignis eorum non exstinguetur;
et erunt usque ad satietatem visionis omni carni.

e cf. cp. 65, 3, 5.
f v. cp. 65, 4.
g cp. 2, 2, 3; 45, 20; Zc 14, 16.
h cf. Mt 28, 19.
i cp. 45, 20.
j (3 Rg 10, 22).
l cf. Nh 3, 9.
m Jr 46, 9; Ez 27, 10.
n (Gn 10, 2; Ez 27, 13).
19c] v. cp. 62, 6.
o Gn 10, 5.
p cp. 52, 15. — cf. Rm 15, 20, 21.
q cf. cp. 49, 22; Bar 5, 6; Sph 3, 10. — v. cp. 60, 3-7.
r cf. Rm 15, 16.
s cp. 61, 6; Ex 19, 6. — cf. 1 Pt 2, 9; Ap 1, 6.
t v. cp. 65, 17.
u cp. 53, 10. — cf. Ps 88, 30.
v cf. Zc 14, 16.
w Ps 85, 9. — cf. Ps 65, 4.
x Mr 9, 43. — cf. Ecli 7, 19.
y cp. 34, 10. — cf. Ap 21, 8.

PROPHETIA IEREMIAE

ERBA Ieremiae filii Helciae de sacerdotibus, qui
fuerunt in [a]Anathoth in terra Beniamin. 2 Quod
factum est verbum Domini ad eum in [b]diebus
Iosiae, filii Amon regis Iuda, in [c]tertio decimo
anno regni eius. 3 Et factum est in diebus [d]Ioakim
filii Iosiae regis Iuda, usque ad consummationem
undecimi anni [e]Sedeciae filii Iosiae regis Iuda,
[f]usque ad transmigrationem Ierusalem, in mense
quinto.

4 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 5 [g]Priusquam te
formarem in utero, novi te; et antequam exires de vulva, [h]sanctificavi
te et [i]prophetam in gentibus dedi te. 6 Et dixi: A a a, Domine Deus!
ecce [j]nescio loqui, quia [l]puer ego sum. 7 Et dixit Dominus ad me:
Noli dicere: Puer sum; quoniam ad omnia quae mittam te ibis et
[m]universa quaecumque mandavero tibi loqueris. 8 [n]Ne timeas a facie
eorum, [o]quia tecum ego sum ut eruam te, dicit Dominus? 9 [p]Et misit
Dominus manum suam et [q]tetigit os meum et dixit Dominus ad
me: [r]Ecce dedi verba mea in ore tuo; 10 ecce constitui te hodie
[s]super gentes et super regna, [t]ut evellas et destruas et disperdas
et dissipes et aedifices et plantes.

11 Et factum est verbum Domini ad me dicens: [u]Quid tu vides,
Ieremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video. 12 Et dixit Do-
minus ad me: Bene vidisti, quia [v]vigilabo ego super verbo meo, ut
faciam illud.

13 Et factum est verbum Domini secundo ad me dicens: [x]Quid
tu vides? Et dixi: Ollam succensam ego video et faciem eius a
facie [y]aquilonis. 14 Et dixit Dominus ad me: [z]Ab aquilone pandetur
malum super omnes habitatores terrae; 15 quia ecce [a]ego convocabo
omnes cognationes regnorum aquilonis, ait Dominus, et venient
et [b]ponent unusquisque solium suum in introitu portarum Ierusalem
et super omnes muros eius in circuitu et super universas urbes

a cp. 11, 21; 29, 27; 32, 7; Js 21, 18. [s. Jo. B.
1-19] LL. in D. Pass. et in fs.
b v. 4 Rg 22, 1-23, 30.
c cp. 25, 3.
d cf. cp. 25, 1; 36, 1. — v. 4 Rg 23, 34-24, 6.
e cp. 39, 2. — v. 4 Rg 24, 17-25, 7.
f v. 4 Rg 25, 8-11.
4-10] L. etc. in vg. et fs. s. Jo. B. [49, 1.
g Ecli 49, 9. — cf. Is 44. 2;
h cf. Gal 1, 15.
i cf. Is 49, 6; Ac 9, 15. — v. cp. 25, 15-29, 46-51.
j cf. Ex 4, 10; Is 6, 5-8.
l cf. 3 Rg 3, 7.
m vr. 17. — cf Ez 2, 7.
n Ps 117, 6; Is 8, 12, 13. —cf. Ez 2, 6; 3, 9. — v. Mt 10, 28. [3, 12.
o cp. 15, 20; 20, 11. — cf. Ex
p cf. Ez 2, 9.
q cf. Is 6, 7; Dn 10, 16.
r cp. 5, 14. — cf. Ez 4, 12, 15,
s vr. 5. [16; Dt 18, 18.
t cp. 18, 7; 31, 28; 45, 4; Ecli 49, 9. — cf. 2 Cor 10, 4, 5.
u cp. 24, 3. — cf. Am 7, 8; 8, 2.
v cp. 31, 28. — cf. Bar 2, 9; Dn 9, 14; 13, 55, 59.
x cf. Ez 22, 21; 24, 3.
y cp. 4, 6; 6, 1, 22; 10, 22. — cf. cp. 3, 12, 18; Ez 26, 7.
z cp. 47; 2; Is 14, 31.
a cf. cp: 25, 9.
b cf. cp. 39, 3; 43, 10.

Iuda, 16 et [c]loquar iudicia mea cum eis super omnem malitiam
eorum, [d]qui dereliquerunt me et [e]libaverunt diis alienis et [f]adoraverunt opus manuum suarum.
17 Tu ergo [g]accinge lumbos tuos et surge et [h]loquere ad eos
omnia quae ego praecipio tibi. Ne formides a facie eorum, [i]nec
enim timere te faciam vultum eorum. 18 [j]Ego quippe dedi te hodie
[l]in civitatem munitam et in [m]columnam ferream et in [n]murum aereum
super omnem terram regibus Iuda, principibus eius et sacerdotibus
et populo terrae. 19 Et bellabunt adversum te et non praevalebunt,
quia [o]ego tecum sum, ait Dominus, ut liberem te.

2 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 2 Vade et clama
in auribus Ierusalem dicens: Haec dicit Dominus: Recordatus
sum tui miserans [a]adulescentiam tuam et caritatem [b]desponsationis
tuae, [c]quando secuta es me in deserto, in terra quae non seminatur.
3 [d]Sanctus Israël Domino, [e]primitiae frugum eius: [f]omnes qui devorant eum delinquunt; [g]mala venient super eos, dicit Dominus.
4 Audite verbum Domini, domus Iacob, et omnes cognationes
domus Israël. 5 Haec dicit Dominus: [h]Quid invenerunt patres vestri
in me iniquitatis, quia elongaverunt a me et [i]ambulaverunt post
[j]vanitatem et vani facti sunt? 6 Et non dixerunt: [l]Ubi est Dominus
qui ascendere nos fecit de terra Aegypti, [m]qui traduxit nos per
desertum, per terram inhabitabilem et inviam, per terram sitis et
imaginem mortis, per terram in qua non ambulavit vir neque habitavit homo? 7 Et [n]induxi vos in terram carmeli, ut comederetis
fructum eius et optima illius; et ingressi [o]contaminastis [p]terram
meam et hereditatem meam posuistis in abominationem. 8 Sacerdotes
non dixerunt: Ubi est Dominus? et [q]tenentes legem nescierunt me,
et [r]pastores praevaricati sunt in me, et [s]prophetae prophetaverunt
in Baal et [t]idola secuti sunt. 9 Propterea [u]adhuc iudicio contendam
vobiscum, ait Dominus et [v]cum filiis vestris disceptabo. 10 Transite
ad insulas [x]Cethim et videte et in [y]Cedar mittite et considerate vehementer et videte si factum est huiuscemodi: 11 [z]si mutavit gens
deos suos, et certe [a]ipsi non sunt dii; populus vero meus [b]mutavit
gloriam suam in idolum. 12 [c]Obstupescite, caeli, super hoc, et, portae
eius, desolamini vehementer, dicit Dominus. 13 Duo enim mala fecit
populus meus: [d]me dereliquerunt [e]fontem aquae vivae et foderunt
sibi cisternas, cisternas dissipatas quae continere non valent aquas.
14 [f]Nunquid servus est Israël aut vernaculus? Quare ergo factus
est in praedam? 15 [g]Super eum rugierunt leones et dederunt vocem
suam, posuerunt terram eius in solitudinem, civitates eius exustae
sunt, et [h]non est qui habitet in eis. 16 Filii quoque Mempheos et [i]Taphnes constupraverunt te usque ad verticem. 17 [j]Nunquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum eo tempore [l]quo
ducebat te per viam? 18 [m]Et nunc quid tibi vis in via Aegypti, ut
bibas aquam turbidam? et [n]quid tibi cum via Assyriorum, ut bibas
aquam [o]fluminis? 19 [p]Arguet te malitia tua, et [q]aversio tua increpabit
te. Scito et vide, quia malum et [r]amarum est [s]reliquisse te Dominum
Deum tuum et non esse timorem mei apud te, dicit Dominus Deus
exercituum. 20 A saeculo [t]confregisti iugum meum, rupisti vincula
mea et dixisti: [u]Non serviam. [v]In omni enim colle sublimi et sub
omni ligno frondoso tu [x]prosternebaris meretrix. 21 [y]Ego autem plantavi te vineam electam, omne semen verum; [z]quomodo ergo conversa
es mihi in pravum, vinea aliena? 22 [a]Si laveris te nitro et multiplicaveris tibi herbam borith, [b]maculata es in iniquitate tua coram me,
dicit Dominus Deus. 23 [c]Quomodo dicis: Non sum polluta, post
Baalim non ambulavi? Vide vias tuas in [d]convalle, scito quid feceris:
cursor levis explicans vias suas. 24 [e]Onager adsuetus in solitudine
in desiderio animae suae attraxit ventum amoris sui; nullus avertet
eam; omnes qui quaerunt eam non deficient; in menstruis eius invenient eam; 25 prohibe pedem tuum a nuditate et guttur tuum a
siti. Et [f]dixisti: Desperavi, nequaquam faciam; [g]adamavi quippe
alienos et post eos ambulabo. 26 Quomodo confunditur fur quando
deprehenditur, [h]sic confusi sunt domus Israël, ipsi et reges eorum,
principes et sacerdotes et prophetae eorum 27 dicentes [i]ligno: Pater

c cp. 4, 12. [etc.
d cp. 19, 4; 22, 9; 4 Rg 22, 17
e cp. 7, 9; 44, 3.
f cp. 25, 6, 7; Is 2, 8; Ac 7, 41.
g cf. 3 Rg 18, 46; 1 Pt 1, 13.
17-19] L. in fs. decol. s. Jo. B.
h vr. 7; cp. 7, 27.
i vr. 8. — cf. cp. 49, 37.
j cf. Ez 3, 8, 9.
l cf. Is 50, 7.
m Ap 3, 12. — cf. Gal 2, 9.
n cp. 15, 20.
o vr. 8. — cf. Ac 18, 9, 10.

a cp. 3, 4. — cf. cp. 1, 6; Ex 16,
b Ez 16, 60. — cf. Ap 2, 4. [8.
c Dt 2, 7; 8, 2 etc.
d Ex 28, 36. — cf. Ex 19, 5, 6.
e cf. Ex 4, 22; Jc 1, 18.
f cp. 12, 14; 50, 7; Ex 25, 12, 13. — cf. Gn 12. 3.
g cf. Lc 22, 16.
h vr. 31; Is 5, 4; Mic 6, 3. — cf. Dt 32, 4.
i 4 Rg 17, 15; Jn 2, 9.
j cp. 10, 15; 16, 19; 1 Cor 8, 4. — cf. cp. 14, 22; Hab 2, 18.
l Is 63, 11-13; Os 13, 4, 5.
m Dt 8, 15; 32, 10.
n cf. Dt 8, 7-10.
o Ps 105, 39. — cf. Lv 18, 24,
p v. Lv 25 23. [25.
q cf. Ml 2, 7; Rm 2, 20.
r cf. cp. 5, 5.
s cp. 23, 13. — cf. cp. 5, 31.
t cf. vr. 5.
u vr. 35. — cf. Ez 17, 20; 20,
v Ex 20, 5, 6. [35, 36.
x Is 23, 1. — v. Gn 10, 4.
y cp. 49, 28. — v. Is 21, 16.
y cf. Mic 4, 5.
a cp. 16, 20; Dt 32, 21; Is 37, 19. — cf. 1 Cor 8, 7.
b Ps 105, 20. — Rm 1, 23.
ex 12-32] LL. in D. Palm.
c Dt 32, 1; Is 1, 2.
d cp. 17, 13; Bar 3, 12; Jn 2, 9. cf. Jo 4, 10; 7, 37.
e Ps 35, 10. — cf. Jo 4, 10.
f cf. Ex 4, 22.
g cp. 4, 7; 5, 6; 49, 19; Is 5, 29. — cf. Ez 19, 6, 7.
h cp. 9, 11. — cf. cp. 46, 19.
i cp. 44, 1; 46, 14; Ez 30, 16, 18.
j cp. 4, 18. — cf. Os 13, 9.
l vr. 6.
m vr. 36; Is 30, 1, 2; 31, 1.
18] R. in fs. fugae DN. in Aegypt.
n cf. Os 7, 11.
o Gn 31, 21; Is 7, 20; 8, 7.
p Os 5, 5. — cf. Sap 4, 20.
q cp. 3, 22; 5, 6; 14, 7.
*19 * Catech. R. IV 14, 9.*
r cp. 4, 18.
s vr. 13, 17.
t cp. 5, 5; 30, 8.
u cf. vr. 31.
v cp. 3, 6; 17, 2; Is 57, 5; Ez 6, 13. — v. Dt 12, 2.
x cp. 3, 1; Is 1, 21.
y cp. 32, 41; Ex 15, 17; Ps 43. 3; 79, 9; Is 5, 2. [*etc.*
21] v. Is 5 4. — R. in Parasc.
z Is 5, 1-4. — cf. Dt 32, 32.
a cf. Jb 9, 30.
b cf. cp. 17, 1.
c vr. 35.
d cp. 7, 31, 32; 19, 2, 6.
e cp. 14, 6; Os 8, 9. — cf. Ecli 13, 23.
f cp. 18, 12; Is 57, 10.
g cp. 3, 13; Dt 32, 16.
h cf. cp. 48, 27. *i* cp. 3, 9.

(2, 1-28), et in ea perseveravit, quamvis Deus multimodis eum ad se allicere studeret paratus quoque ipsum adhuc resumere (29-3, 5). Alia causa est populi impaenitens cor ad cuius eruditionem nihil

meus es tu; et lapidi: Tu me genuisti. [j]Verterunt ad me tergum
et non faciem et [l]in tempore adflictionis suae dicent: Surge et li-
bera nos. 28 [m]Ubi sunt dii tui quos fecisti tibi? Surgant et [n]liberent
te in tempore adflictionis tuae; secundum numerum quippe civitatum
tuarum erant dii tui, Iuda.
29 [o]Quid vultis mecum iudicio contendere? Omnes dereliquistis
me, dicit Dominus. 30 Frustra [p]percussi filios vestros, disciplinam
non receperunt. [q]Devoravit gladius vester prophetas vestros: quasi
leo vastator 31 generatio vestra. Videte verbum Domini: [r]Nunquid
solitudo factus sum Israëli aut terra serotina? Quare ergo dixit
populus meus: Recessimus, non veniemus ultra ad te? 32 Nunquid
obliviscetur virgo [s]ornamenti sui, aut sponsa fasciae pectoralis suae?
[t]populus vero meus oblitus est mei diebus innumeris. 33 Quid ni-
teris bonum ostendere viam tuam ad quaerendam dilectionem, quae
insuper et malitias tuas docuisti vias tuas, 34 et in alis tuis inventus
est [u]sanguis animarum pauperum et innocentum? [v]Non in fossis in-
veni eos, sed in omnibus quae supra memoravi. 35 Et dixisti: Abs-
que peccato et innocens ego sum, et propterea avertatur furor tuus a
me. [x]Ecce ego iudicio contendam tecum, eo quod [y]dixeris: Non pec-
cavi. 36 [z]Quam vilis facta es nimis iterans vias tuas! et ab Aegypto
confunderis, sicut confusa es ab Assur; 37 nam et ab ista egredieris,
et [a]manus tuae erunt super caput tuum, quoniam obtrivit Dominus
confidentiam tuam, et nihil habebis prosperum in ea.
3 Vulgo dicitur: [a]Si dimiserit vir uxorem suam. et recedens ab eo
duxerit virum alterum, nunquid revertetur ad eam ultra? nunquid
non polluta et contaminata erit mulier illa? Tu autem [b]fornicata es
cum amatoribus multis; tamen [c]revertere ad me, dicit Dominus, et
ego suscipiam te. 2 Leva oculos tuos [d]in directum et vide [e]ubi non
prostrata sis. [f]In viis sedebas [g]exspectans eos quasi latro in solitu-
dine, et polluisti terram in fornicationibus tuis et in malitiis tuis.
3 [h]Quam ob rem prohibitae sunt stillae pluviarum, et [i]serotinus
imber non fuit. Frons mulieris meretricis facta est tibi, [j]noluisti eru-
bescere. 4 Ergo saltem amodo [l]voca me: Pater meus, dux virgini-
tatis meae tu es; 5 [m]nunquid irasceris in perpetuum aut perseverabis
in finem? Ecce locuta es et fecisti mala et potuisti.
6 Et dixit Dominus ad me in diebus [n]Iosiae regis: Nunquid vi-
disti quae fecerit aversatrix Israël? Abiit sibimet [o]super omnem
montem excelsum et sub omni ligno frondoso et fornicata est ibi.
7 Et dixi, cum fecisset haec omnia: Ad me revertere, et non est
reversa. Et vidit praevaricatrix [p]soror eius Iuda, 8 quia, pro eo quod
moechata esset aversatrix Israël, [q]dimisissem eam et dedissem ei [r]li-
bellum repudii, et non timuit praevaricatrix Iuda [s]soror eius, sed
abiit et fornicata est etiam ipsa 9 et facilitate fornicationis suae con-
taminavit terram et moechata est cum [t]lapide et ligno 10 et in
omnibus his non est reversa ad me praevaricatrix soror eius [u]Iuda
in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dominus. 11 Et dixit Do-
minus ad me: [v]Iustificavit animam suam aversatrix Israël compara-
tione praevaricatricis Iudae. 12 Vade et clama sermones istos contra
[x]aquilonem et dices: [y]Revertere aversatrix Israël, ait Dominus, et
non avertam faciem meam a vobis, [z]quia sanctus ego sum, dicit
Dominus, et [m]non irascar in perpetuum. 13 Veruntamen scito iniqui-
tatem tuam, quia [a]in Dominum Deum tuum praevaricata es et di-
spersisti vias tuas alienis [b]sub omni ligno frondoso et vocem meam
non audisti, ait Dominus. 14 [c]Convertimini, filii revertentes, dicit
Dominus, quia ego [d]vir vester; et adsumam vos unum de civitate
et duos de cognatione et introducam vos in Sion 15 [e]et dabo vobis pa-
stores iuxta cor meum, et [f]pascent vos scientia et doctrina. 16 [g]Cum-
que multiplicati fueritis et creveritis in terra in diebus illis, ait Do-
minus, non dicent ultra: Arca testamenti Domini, neque ascendet
super cor, neque recordabuntur illius, nec visitabitur nec fiet ultra.
17 In tempore illo [h]vocabunt Ierusalem solium Domini, et [i]congre-
gabuntur ad eam omnes gentes [j]in nomine Domini in Ierusalem et
[l]non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi.
18 [m]In diebus illis ibit domus Iuda ad domum Israël, et venient

j cp. 32, 33. — cf. cp. 18, 17.
l Jd 3, 9; 10, 9, 10; Sap 13, 17, 18; Is 26, 16; 44, 17.
m cf. Dt 32, 37, 38; Jd 10, 24.
n cp. 11, 12, 13. — cf. Is 45, 20; Bar 6, 36.
o Jb 9, 2.
p cf. Is 1, 5; 9, 13.
q cp. 14, 12; 2 Es 9, 26; Is 1, 20; Mt 23, 34-37; 1 Th 2, 15.
r vr. 6. — cf. Dt 32, 5, 6.

s cf. Is 3, 18-24; 61, 10.
32] *Cm. et V. in fs. BMV. de Cons.*
t cp. 3, 21; 13, 25; 18, 15; Dt 32, 18; Ps 105, 21; Is 1, 3; 17, 10; Ez 22, 12; 23, 35; Os 8, 14.
u cp. 19, 4; 4 Rg 21, 16; 24, 4; Pc 105, 38.
v cf. Ex 22, 2.
35] *Catech. R. IV 14, 5.*
x vr. 9; Is 43, 26. — cf. Ps 142, 3.
y cf. Pro 28, 13; 1 Jo 1, 8, 10.
z Is 30, 3.
a 2 Rg 13, 19.
a v. Dt 24, 1-4.
b cp. 2, 20.
c v. Is 1, 18.
d cp. 7, 29.
e cf. vr. 6.
f Ez 16, 25. — cf. Gn 38, 14; Bar 6, 42.
g Pro 7, 10.
h cp. 5, 25; 9, 12; Dt 28, 24. — cf. cp. 14, 4.
i cf. Am 4, 7.
j cf. cp. 6, 15; Ez 3, 7.
l cf. Lc 15, 18.
m vr. 12; Ps 102, 9; Is 64, 9.
n cp. 1, 2.
o v. cp. 2, 20.

p cf. Ez 16, 46; 23, 4.
q 4 Rg 17, 18-20. — cf. Is 1, 6, 9.
r Is 50, 1. — cf. Mt 19, 7; Mr 10, 4. — Dt 24, 1-4.
s Ez 23, 2-11.
t cp. 2, 27.
u Os 7, 14.
v Ez 16, 51, 52.
x vr. 18; cp. 16, 15; 23, 8; 31, 8. — v. cp. 1, 13.
y cf. Pro 28, 13. — v. Dt 30, 1-10.
z Ps 102, 8, 9; Lm 3, 31. — cf. vr. 5.
a Lv 26, 40.
b vr. 6.
c vr. 22; Os 2, 2; 14, 2, 3.
d Os 2, 19, 20. — cf. Is 51, 6; 62, 5.
e cp. 23, 4; Ez 34, 23. — cf. Jo 10, 11.
f Ac 28, 28.
g cp. 23, 3. — cf. Lv 26, 9.
h cf. Ez 48, 35.
i Is 2, 2, 3; 56, 7.
j Is 60, 9.
l cf. cp. 7, 24; 9, 14; 11, 8 etc. — cf. Dt 29, 18; Is 65, 2.
m cp. 50, 4; Is 11, 13; Ez 37, 21, 22; Os 1, 11.

simul [n]de terra aquilonis ad [o]terram quam dedi patribus vestris.
19 Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios et tribuam tibi terram desiderabilem, [p]hereditatem praeclaram exercituum gentium?
Et dixi: [q]Patrem vocabis me et post me ingredi non cessabis. 20 [r]Sed,
quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me
domus Israël, dicit Dominus. 21 [s]Vox in viis audita est ploratus et
ululatus filiorum Israël, quoniam iniquam fecerunt viam suam, [t]obliti
sunt Domini Dei sui. 22 [u]Convertimini, filii revertentes, et [v]sanabo
aversiones vestras. [x]Ecce nos venimus ad te; tu enim es Dominus
Deus noster. 23 Vere mendaces erant [y]colles et multitudo montium;
vere in Domino Deo nostro [z]salus Israël. 24 [a]Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adulescentia nostra, greges eorum et
armenta eorum, filios eorum et filias eorum. 25 [b]Dormiemus in confusione nostra, et operiet nos ignominia nostra, quoniam Domino
Deo nostro [c]peccavimus nos et patres nostri [d]ab adulescentia nostra
usque ad diem hanc et non audivimus vocem Domini Dei nostri.

4 Si reverteris, Israël, ait Dominus, [a]ad me convertere; si abstuleris offendicula tua a facie mea, [b]non commoveberis. 2 [c]Et iurabis. Vivit Dominus in veritate et in iudicio et in iustitia, et [d]benedicent eum gentes ipsumque laudabunt.

3 Haec enim dicit Dominus viro Iuda et Ierusalem: [e]Novate
vobis novale et [f]nolite serere super spinas. 4 [g]Circumcidimini Domino
et auferte praeputia cordium vestrorum, viri Iuda et habitatores Ierusalem, [h]ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea et succendatur,
et non sit qui exstinguat [i]propter malitiam cogitationum vestrarum.
5 Adnuntiate in Iuda et in Ierusalem auditum facite, loquimini et
[j]canite tuba in terra, clamate fortiter et dicite: [l]Congregamini et
ingrediamur [m]civitates munitas. 6 [n]Levate signum in Sion, confortamini, nolite stare, [o]quia malum ego adduco ab aquilone et contritionem magnam. 7 [p]Ascendit leo de cubili suo, et praedo gentium se
levavit: egressus est de loco suo, ut [q]ponat terram tuam in solitudinem; civitates tuae vastabuntur remanentes [r]absque habitatore.
8 Super hoc [s]accingite vos ciliciis, plangite et ululate, quia [t]non est
aversa ira furoris Domini a nobis.

9 Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis, et cor principum, et obstupescent sacerdotes, et prophetae consternabuntur.
10 Et dixi: Heu, heu, heu, Domine Deus, [v]ergone decepisti populum
istum et Ierusalem dicens: Pax erit vobis, et ecce pervenit gladius
usque ad animam? 11 In tempore illo dicetur populo huic et Ierusalem: [y]Ventus urens in viis, quae sunt in deserto viae filiae populi
mei, non ad ventilandum et ad purgandum. 12 Spiritus plenus ex
his veniet mihi, et nunc ego [z]loquar iudicia mea cum eis. 13 Ecce
[a]quasi nubes ascendet et quasi tempestas [b]currus eius, [c]velociores
aquilis equi illius. Vae nobis, [d]quoniam vastati sumus. 14 [e]Lava a
malitia cor tuum, Ierusalem, ut salva fias; usquequo morabuntur in
te cogitationes noxiae? 15 Vox enim [f]adnuntiantis a Dan et notum
facientis idolum de [g]monte Ephraim. 16 Dicite gentibus: Ecce auditum est in Ierusalem custodes venire [h]de terra longinqua et dare
super civitates Iuda vocem suam; 17 quasi custodes agrorum [i]facti
sunt super eam in gyro, quia me ad iracundiam provocavit, dicit
Dominus. 18 [j]Viae tuae et cogitationes tuae [l]fecerunt haec tibi; ista
malitia tua, quia [m]amara, quia tetigit cor tuum.

19 [n]Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me, non tacebo, quoniam [o]vocem bucinae audivit anima
mea, clamorem proelii. 20 [p]Contritio super contritionem vocata est,
et vastata est omnis terra, [q]repente vastata sunt tabernacula mea,
subito pelles meae. 21 Usquequo videbo fugientem, audiam vocem bucinae? 22 Quia [r]stultus populus meus me non cognovit: filii insipientes
sunt et vecordes; [s]sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere
nescierunt.

23 Adspexi terram, et ecce [t]vacua erat et nihili; et [u]caelos, et
non erat lux in eis. 24 Vidi [v]montes, et ecce movebantur; et omnes
colles conturbati sunt. 25 [y]Intuitus sum, et non erat homo, et
[z]omne volatile caeli recessit. 26 Adspexi, et ecce [a]Carmelus de-

n vr. 12.
o cp. 7, 7; Am 9, 15.
p cf. Ez 20, 6.
q vr. 4. — cf. Is 63, 16.
r vr. 8: cp. 5, 11.
s cp. 34, 9; 50, 4. — cf. Is 22, 12.
t v. cp. 2, 32.
u vr. 1, 14; Zc 1, 3.
v cp. 30, 7; Is 57, 18; Os 6, 2; 14, 5.
x Os 6, 1.
y vr. 21. — cf. Ps 120, 1, 2.
z Ps 3, 9.
a cf. Dt 28, 18, 33, 53.
b Jb 8, 22; 1 Es 9, 6.
c 1 Es 9, 7; Ez 2, 3.
d cp. 32, 30.
a Jl 2, 12.
b cf. 3 Rg 14, 15. — v. Ps 14, 5.
c Dt 6, 13. — cf. cp. 12, 16.
d Is 65, 16. — v. Ps 71, 17.
e Os 10, 12. — cf. Pro 13, 23.
f cf. Mt 13, 7. 22.
g Dt 10, 16; Rm 2, 28, 29. — cf. cp. 9, 26; Dt 30, 6.
h cp. 21, 12; Am 5, 6.
i cp. 4, 4; 23, 2, 22; 26, 3; Dt 28, 20; Is 1, 16; Os 9, 15.
j cf. cp. 6, 1; Os 5, 8; Jl 2, 1.
l cp. 8, 14.
m cp. 34, 7.
n cf. cp. 50, 2; 51, 12, 27.
o v. cp. 1, 13, 14.
p cp. 2, 15, 25, 38; 49, 19; 50, 17. — cf. Is 5, 26- 29.
q cp. 6, 8.
r vr. 29; cp. 26, 9; 33, 10; 34, 22; 49, 18; Is 5, 9; 6, 11; Sph 2, 5.
s cp. 6, 26; Is 22, 12; 32, 11; Lm 2, 10; Ez 7, 18; Jl 1, 13.
t Nm 25, 4; Ps 77, 49. — v. Is 13, 9, 13.
u cf. Ps 47, 4, 5.
v Ez 14, 9. — cf. 3 Rg 22, 22.
x v. cp. 6, 14.
y Os 13, 15. — cf. cp. 51, 1
z cp. 1, 16.
a cf. Ez 38, 9.
b Is 5, 28.
c 2 Rg 1, 23; Lm 4, 19. — cf. Hab 1, 8.
d cp. 9, 19.
e Ps 50, 4, 9; Is 1, 16; Jc 4, 8.
f cp. 8, 16.
g v. Js 24, 33.
h cp. 5, 15.
i cp. 1, 15; 6, 3. — v. 4 Rg 25, 1-4.
j cf. Ps 106, 17.
l cp. 2, 17.
m cp. 2, 19.
n cp. 48, 36; Is 16, 11; Lm 1, 20; Hab 3, 16. — cf. cp. 9, 1; Is 22, 4.
o cp. 42, 14; 49, 2.
p cf. Ez 7, 26.
q cp. 10, 20; 49, 29.
r cp. 5, 4; 8, 7; Dt 32, 28; Ps 81, 5; Is 1, 3; 27, 11; Os 4, 1, 6.
s cf. Ps 36. 3; Is 1. 16, 17: Rm 16, 19.
t Gn 1, 2. — cf. Is 34, 11.
u Is 5, 30.
(24)] *v. vr. 26, 27.*
v Ex 38, 20.
x Nh 1, 5, 6.
y cf. Sph 1, 3.
z cf. Ps 106, 34.
26, 27] R. in fr. 3 p. D. 1 Nbr.
a cf. Lv 26. 33. 34.

terribilis, indubia, indeprecabilis (23-31). Quoniam vero omnes, recta via relicta (5, 1-9) despectisque prophetis (10-19), Deum coëgerunt ut servorum suorum verba confirmans saeviret (20-29); cumque

sertus, et omnes urbes eius destructae sunt [b]a facie Domini et a facie irae furoris eius.

27 Haec enim dicit Dominus: Deserta erit omnis terra, [c]sed tamen consummationem non faciam. 28 [d]Lugebit terra, et [e]maerebunt caeli desuper, eo quod locutus sum. Cogitavi, et [f]non paenituit me, nec aversus sum ab eo. 29 A voce equitis et mittentis sagittam fugit omnis civitas; ingressi sunt ardua et ascenderunt rupes, universae urbes derelictae sunt, et [g]non habitat in eis homo. 30 Tu autem, vastata, quid facies? Cum vestieris te coccino, [h]cum ornata fueris monili aureo et [i]pinxeris stibio oculos tuos, frustra componeris; [j]contempserunt te amatores tui, animam tuam quaerent. 31 [l]Vocem enim quasi parturientis audivi, angustias ut puerperae; vox filiae Sion intermorientis [m]expandentisque manus suas: Vae mihi, quia defecit anima mea propter interfectos!

5 [a]Circuite vias Ierusalem et adspicite et considerate et quaerite in plateis eius, [b]an inveniatis virum facientem iudicium et quaerentem fidem; et [c]propitius ero ei. 2 [d]Quod si etiam, Vivit Dominus, dixerint, et [e]hoc falso iurabunt. 3 Domine, oculi tui respiciunt fidem; [f]percussisti eos, et non doluerunt; attrivisti eos, et [g]renuerunt accipere disciplinam; [h]induraverunt facies suas supra petram et [i]noluerunt reverti. 4 Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt et stulti [j]ignorantes viam Domini, [l]iudicium Dei sui. 5 Ibo igitur ad [m]optimates et loquar eis; [n]ipsi enim cognoverunt viam Domini, iudicium Dei sui, et [o]ecce magis hi simul [p]confregerunt iugum, ruperunt vincula. 6 [q]Idcirco, percussit eos [r]leo de silva, [s]lupus ad vesperam vastavit eos, [t]pardus vigilans super civitates eorum: omnis qui egressus fuerit ex eis capietur, [u]quia multiplicatae sunt praevaricationes eorum, confortatae sunt [v]aversiones eorum. 7 [x]Super quo propitius tibi esse potero? Filii tui dereliquerunt me et [y]iurant in his qui non sunt dii. [z]Saturavi eos, et moechati sunt et [a]in domo meretricis luxuriabantur. 8 [b]Equi amatores et emissarii facti sunt: [c]unusquisque ad uxorem proximi sui [d]hinniebat. 9 [e]Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus, et in gente tali non ulciscetur anima mea?

10 [f]Ascendite muros eius et dissipate, [g]consummationem autem nolite facere, auferte propagines eius, quia non sunt Domini. 11 [h]Praevaricatione enim praevaricata est in me domus Israël et domus Iuda, ait Dominus. 12 Negaverunt Dominum et dixerunt: Non est ipse, [i]neque veniet super nos malum, [j]gladium et famem non videbimus. 13 Prophetae fuerunt in ventum locuti, et responsum non fuit in eis; haec ergo evenient illis.

14 Haec dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti estis verbum istud, [k]ecce ego do verba mea in ore tuo [l]in ignem et populum istum in ligna, et vorabit eos. 15 [m]Ecce ego adducam super vos gentem [n]de longinquo, domus Israël, ait Dominus, gentem robustam, gentem antiquam, gentem [o]cuius ignorabis linguam nec intelliges quid loquatur. 16 [p]Pharetra eius quasi [q]sepulcrum patens, universi fortes. 17 Et [r]comedet segetes tuas et panem tuum; devorabit filios tuos et filias tuas; comedet gregem tuum et armenta tua, comedet vineam tuam et ficum tuam et conteret [s]urbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio. 18 Veruntamen in diebus illis, ait Dominus, [t]non faciam vos in consummationem. 19 Quod si dixeritis: [u]Quare fecit nobis Dominus Deus noster haec omnia? dices ad eos: Sicut dereliquistis me et servistis deo alieno in terra vestra, sic [v]servietis alienis in terra non vestra.

20 Adnuntiate hoc domui Iacob et auditum facite in Iuda dicentes: 21 [x]Audi, popule stulte, qui non habes cor: [y]qui habentes oculos non videtis et aures et non auditis. 22 [z]Me ergo non timebitis, ait Dominus, et a facie mea non dolebitis? qui posui harenam [a]terminum mari, praeceptum sempiternum, quod non praeteribit; et commovebuntur et non poterunt et [b]intumescent fluctus eius et non transibunt illud? 23 [c]Populo autem huic factum est cor incredulum et exasperans; recesserunt et abierunt 24 [d]et non dixerunt in corde suo: Metuamus Dominum Deum nostrum, [e]qui dat nobis pluviam temporaneam et serotinam in tempore suo, plenitudinem annuae messis custodientem nobis. 25 [f]Iniquitates vestrae declinaverunt haec,

b v. vr. 8.
c cp. 5, 10, 18; 30, 11; 46, 28; 2 Es 9, 21; Ez 11, 13. — cf. Nh 1, 9.
d cp. 12, 4; Os 4, 3; Jl 1, 10.
e Is 50, 3.
f cf. Nm 23, 19.
g v. vr. 7.
h cf. Is 61, 10.
i cf. 4 Rg 9, 30.
j cp. 30, 14; Lm 1, 2, 19, Ez 23, 22.
l cp. 6, 24. — v. Is 13, 8.
m Ps 87, 10; Is 1, 15; Lm 1, 17. — v. Ps 43, 21.
a Am 8, 12. — cf. 2 Par 16, 9.
b cf. Gn 18, 13-32. — Lc 11, [42.
c cf. vr. 7.
d cf. Tt 1, 16.
e cp. 7, 9; Lv 19, 12.
f v. cp. 2, 30.
g cp. 7, 28; 17, 23; 35, 13; Sph [3, 2.
h Is 48, 4; Ez 3, 8.
i cp. 15, 7; Is 9, 13; Ag 2, 18.
j v. cp. 4, 22.
l cf. Mic 3, 1.
m cf. cp. 2, 8.
n Mic 3, 1. — cf. Ez 22, 27.
o cp. 6, 28.
p cp. 2, 20; Ps 2, 3; 106, 14; [115, 16.
q cf. Os 13, 7, 8.
r cp. 2, 15; 4, 7.
s Hab 1, 8; Sph 3, 3.
t Os 13, 7.
u cp. 14, 17; 30, 15; Is 59, 12.
v cp. 2, 19.
x cf. vr. 1. [9; Gal 4, 8.
y Ex 23, 13; Js 23, 7; 2 Par 13, 7] * *Catech. R. III 7, 10.*
z vr. 28; Dt 31, 20.
a cp. 9, 2; 23, 10.
b Tb 6, 17; Ps 31, 9. — cf. Ez [23, 20.
c Ez 22, 11.
d cp. 13, 27. — cf. cp. 50, 11.
e vr. 29; cp. 9, 9; Os 4, 14, cf. [Rm 2, 2.
f cf. cp. 39, 8.
g vr. 18; cp. 4, 27.
h cp. 3, 20.
i cf. Gn 3, 4.
j cf. cp. 14, 13; Is 28, 15.
k cp. 1, 9, 10. — cf. Dt 18, 18.
l cf. Is 10, 17; Ab 18; Zc 12, 6; Ap 11, 5.
m Dt 28, 49; Hab 1, 6. — cf. [cp. 1, 15.
n cp. 4, 16; 6, 22.
o Is 33, 19.
p cf. Is 5, 28.
q Ps 5, 11; 13, 3.
r Lv 26, 16; Dt 28, 31, 33, 51.
s cf. Os 8, 14.
t vr. 10.
u cp. 13, 22; 16, 10, 11; 22, 8, 9; Dt 29, 24, 25; 3 Rg 9, 8, 9.
v cp. 17, 4; Dt 4, 27, 28; 28, 47, 48, 68.
x vr. 4; Dt 32, 6; Is 6, 9, 10.
y cf. Dt 29, 4; Mt 13, 13, 14; Mr 8, 18.
z cf. cp. 10, 7. [9.
a Jb 26, 10; 38, 10, 11; Ps 103,
b cf. cp. 51, 55; Ps 45, 3.
c cf. cp. 6, 28.
d cf. Sph 1, 6.
e Dt 11, 14; 28, 12; Jb 5, 10; Ps 146, 8; Jl 2, 23; Ac 14, 16. — cf. Bar 6, 52.
f cp. 3, 3; 9, 12, 13.

omnes pseudoprophetis et sacerdotibus impiis adhaesissent et ideo imminentem calamitatem meruissent (6, 1-8), nunc fugere rogantur, si possint, ante hostem qui nemini parcet (9-15) et in Iuda, sicut in

et [g]peccata vestra prohibuerunt bonum a vobis, 26 quia inventi sunt
in populo meo impii [h]insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes
et pedicas ad capiendos viros. 27 Sicut decipula plena avibus, sic
domus eorum plenae dolo: ideo magnificati sunt et ditati, 28 [i]in-
crassati sunt et impinguati et praeterierunt sermones meos pessime.
[j]Causam viduae non iudicaverunt, causam pupilli non direxerunt
et iudicium pauperum non iudicaverunt. 29 [l]Nunquid super his non
visitabo, dicit Dominus, aut super gentem huiuscemodi non ulci-
scetur anima mea?
30 Stupor et [m]mirabilia facta sunt in terra: 31 [n]prophetae prophe-
tabant mendacium, et [o]sacerdotes applaudebant manibus suis, et
[p]populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in novissimo eius?
6 Confortamini, [a]filii Beniamin, in medio Ierusalem et in [b]Thecua,
[c]clangite bucina et super Bethacarem levate vexillum, quia ma-
lum visum est [d]ab aquilone, et contritio magna. 2 [e]Speciosae et deli-
catae adsimilavi [f]filiam Sion. 3 Ad eam venient pastores et greges
eorum, [g]fixerunt in ea tentoria in circuitu, pascet unusquisque eos
qui sub manu sua sunt. 4 [h]Sanctificate super eam bellum, consurgite,
et ascendamus [i]in meridie: vae nobis, quia [j]declinavit dies, quia
longiores factae sunt umbrae vesperi! 5 Surgite, et ascendamus in
nocte et dissipemus domos eius.
6 Quia haec dicit Dominus exercituum: [l]Caedite lignum eius et
[m]fundite circa Ierusalem aggerem. Haec est civitas [n]visitationis,
omnis [o]calumnia in medio eius. 7 Sicut frigidam fecit cisterna aquam
suam, sic frigidam fecit malitiam suam; [p]iniquitas et vastitas audietur
in ea, coram me semper infirmitas et plaga. 8 Erudire, Ierusalem,
ne forte [q]recedat anima mea a te, ne forte [r]ponam te desertam,
terram inhabitabilem.
9 Haec dicit Dominus exercituum: [s]Usque ad racemum colligent
quasi in vinea reliquias Israël. Converte manum tuam quasi vinde-
miator ad cartallum. 10 [t]Cui loquar et quem contestabor ut audiat?
[u]Ecce incircumcisae aures eorum et [x]audire non possunt; ecce [v]ver-
bum Domini factum est eis in opprobrium, et non suscipient illud.
11 Idcirco furore Domini plenus sum, [z]laboravi sustinens. [a]Effunde
super parvulum foris et super consilium iuvenum simul; vir enim
cum muliere capietur, senex cum pleno dierum. 12 [b]Et transibunt
domus eorum ad alteros, agri et uxores pariter, quia extendam
manum meam super habitantes terram, dicit Dominus; 13 [c]a minore
quippe usque ad maiorem, omnes [d]avaritiae student, [e]et a propheta
usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. 14 Et curabant contri-
tionem filiae populi mei cum ignominia dicentes: [f]Pax, pax, [g]et non e-
rat pax. 15 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt; quin potius
[h]confusione non sunt confusi et erubescere nescierunt. Quamobrem ca-
dent inter ruentes; [i]in tempore visitationis suae corruent, dicit Do-
minus.
16 Haec dicit Dominus: State super vias et videte et interrogate
de [j]semitis antiquis, quae sit via bona, et ambulate in ea et [l]inve-
nietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt: [m]Non ambulabimus.
17 [n]Et constitui super vos speculatores: [o]Audite vocem tubae. Et
dixerunt: [p]Non audiemus. 18 Ideo [q]audite, gentes, et cognosce, con-
gregatio, quanta ego faciam eis. 19 Audi, terra: Ecce ego adducam
mala super populum istum, [r]fructum cogitationum eius, quia verba
mea non audierunt et legem meam proiecerunt. 20 [s]Ut quid mihi
[t]tus de [u]Saba adfertis et [v]calamum suave olentem de terra longinqua?
[x]Holocautomata vestra non sunt accepta, et victimae vestrae non
placuerunt mihi. 21 Propterea haec dicit Dominus: Ecce ego [y]dabo
in populum istum ruinas; et ruent in eis patres et filii simul, vicinus
et proximus peribunt.
22 Haec dicit Dominus: [z]Ecce populus venit [a]de terra aquilonis,
et gens magna consurget a finibus terrae. 23 Sagittam et scutum
arripiet, [b]crudelis est et non miserebitur, [c]vox eius quasi mare so-
nabit, et super equos ascendent praeparati quasi vir ad proelium
adversum te, filia Sion. 24 Audivimus famam eius, [d]dissolutae sunt
manus nostrae, tribulatio apprehendit nos, [e]dolores ut parturientem.

g cf. Is 59, 2.
h cf. Ps (10), 9, 10; Pro 1, 11, 18. — cf. Ps 123, 7.
26-28] cf. Catech. R. III 8, 20.
i Dt 31, 30; 32, 15; Ps 16, 10. — cf. vr. 7.
j cf. cp. 7, 6; 22, 3; Is 1, 23; Zc 7, 10.
l v. vr. 9.
m Os 6, 10.
n cp. 6, 13; 14, 14; 20, 6; 23, 25; 27, 10, 15; Ez 13, 6; Sap 14, 28. — cf. cp. 2, 8.
o Lc 6, 26. — cf. Is 30, 10.
p cf. Mic 2, 11; Jo 3, 19.

a cf. Jd 1, 21.
b v. 2 Rg 14, 2.
c cp. 4, 5; Os 5, 8; Jl 2, 1.
d 2 Es 3, 14. *e* v. cp. 1, 14.
f Is 47, 8. — cf. Dt 28, 56.
g cp. 4, 17.
h cp. 22, 7; Jl 3, 9. — cf. cp. 12, 3; 51, 27.
i cp. 15, 8.
j Lc 9, 12; 24, 28.
l cf. Dt 20, 20.
m 4 Rg 19, 32; Is 37, 33; Ez 26, 8; Lc 19, 43. — cf. Is 37, 33.
n Lc 19, 44.
o cf. Ez 7, 23.
p cp. 20, 8. — cf. Ps 54, 10; Is 1, 5, 6; Ez 7, 11, 23.
q Ez 23, 18. — cf. Os 9, 12.
r v. cp. 4, 7.
s cf. Lv 19, 10; Dt 24, 21.
t Is 28, 9.
u cf. Ex 3, 12; Ac 7, 5.
v cp. 7, 26; Jo 8, 43. — cf. 1 Cor 2, 14.
x cp. 20, 8.
y cf. Mic 3, 8.
z cp. 20, 9.

a cp. 9, 21; Dt 32, 25; Lm 2, 21.
13-15] cp. 8, 10-12.
b Dt 28, 30.
c cf. cp. 31, 34; 42, 1; 44, 12; Bar 1, 4; Jn 3, 5; 1 Mc 5, 45.
d Is 56, 11; 57, 17.
e cp. 14, 18; 23, 11; Mic 3, 11. — v. cp. 5, 31.
f cp. 4, 10; 14, 13; 23, 17; Ez 13, 10, 16; Mic 3, 5. — cf. Jo 14, 27.
g Is 48, 22; 57, 21; Ez 7, 25. — cf. 1 Th 5, 3.
h cp. 8, 12. — cf. cp. 3, 3.
i cf. vr. 6.
j cp. 18, 15. — cf. Is 8, 20; Ml 4, 4; Lc 16, 29.
l cf. cp. 18, 12; Is 28, 12.
m Mt 11, 29. — cf. Ps 114, 7; Ecli 6, 29.
n Ez 3, 17; 33, 2, 7. — cf. Is 21, 11; 51, 8.
o Is 58, 1. — cf. cp. 4, 19.
p cf. cp. 42, 13; 44, 16.
q Dt 32, 1; Is 1, 2; 34, 1; Mic 1, 2.
r Pro 1, 31. — cf. Gal 6, 9.
s Is 1, 11.
t Is 43, 23; 60, 6.
u v. 3 Rg 10, 1.
v Is 43, 24.
x cp. 7, 21, 22; 14, 12; Is 1, 11; Am 5, 22. — v. Pro 15, 8.
y Ez 3, 20.
22-24] cp. 50, 41-43.
z cp. 5, 15. — cf. cp. 4, 6; Dt 28, 49; Bar 4, 15.

a cp. 31, 8.
b v. Is 13, 15-18.
c Is 17, 12, 13.
d cp. 38, 4; 49, 24; Ez 21, 7. — v. 2 Rg 4, 1; Ez 7, 77.
e cp. 4, 31. — v. Is 13, 8.

argentum reprobum, quod Dñus proicit, terribile iudicium exercebit (16-30). Neque eis fas erit in templo confidere, cum notum sit Silo vastatum fuisse (7, 1-15), aut in sacrificiis, quae, Deum utpote ab idola-

25 [f]Nolite exire ad agros et in via ne ambuletis, quoniam gladius
inimici, pavor in circuitu. 26 Filia populi mei, accingere cilicio et
[g]conspergere cinere, [h]luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum,
quia repente veniet vastator super nos. 27 Probatorem dedi te in
populo meo robustum, et scies et [i]probabis viam eorum. 28 [j]Omnes
isti principes declinantes, [l]ambulantes fraudulenter, [m]aes et ferrum;
universi corrupti sunt. 29 Defecit sufflatorium, in igne consumptum
est [n]plumbum; frustra conflavit conflator, malitiae enim eorum non
sunt consumptae. 30 [o]Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus
proiecit illos

7 Verbum quod factum est ad Ieremiam a Domino dicens: 2 [a]Sta
in porta domus Domini et praedica ibi verbum istud et dic:
Audite verbum Domini, omnis Iuda, qui ingredimini per portas has
ut adoretis Dominum.

3 Haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: [b]Bonas facite vias
vestras et studia vestra, et [c]habitabo vobiscum in loco isto. 4 [d]Nolite
confidere in verbis mendacii dicentes: Templum Domini, templum
Domini, templum Domini est! 5 Quoniam si bene direxeritis vias
vestras et studia vestra, [e]si feceritis iudicium inter virum et proxi-
mum eius, 6 [f]advenae et pupillo et viduae non feceritis calumniam
nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc et [g]post deos
alienos non ambulaveritis in malum vobismetipsis, 7 habitabo vobi-
scum in loco isto, [h]in terra, quam dedi patribus vestris a saeculo et
usque in saeculum. 8 Ecce vos confiditis vobis in sermonibus men-
dacii, qui non proderunt vobis: 9 [i]furari, occidere, adulterari, [j]iurare
mendaciter, [l]libare Baalim et [m]ire post deos alienos, quos ignoratis;
10 et venistis et stetistis coram me in domo hac, [n]in qua invocatum
est nomen meum, et dixistis: Liberati sumus, eo quod fecerimus
omnes abominationes istas. 11 Nunquid ergo [o]spelunca latronum
facta est [p]domus ista, in qua invocatum est nomen meum in oculis
vestris? Ego, ego sum, ego vidi, dicit Dominus. 12 Ite ad [q]locum
meum in Silo, [r]ubi habitavit nomen meum a principio, et [s]videte
quae fecerim ei propter malitiam populi mei Israël. 13 Et nunc, quia
fecistis omnia opera haec, dicit Dominus, et [t]locutus sum ad vos
mane consurgens et loquens, et non audistis, et [u]vocavi vos, et non
respondistis; 14 faciam domui huic, in qua invocatum est nomen
meum et in qua vos habetis fiduciam, et loco, quem dedi vobis et
patribus vestris, sicut feci Silo, 15 [v]et proiciam vos a facie mea [x]sicut
proieci omnes fratres vestros, universum semen [y]Ephraim.

16 Tu ergo, [z]noli orare pro populo hoc nec adsumas pro eis lau-
dem et orationem et non obsistas mihi, quia non exaudiam te.
17 Nonne vides quid isti faciunt in civitatibus Iuda et in plateis
Ierusalem? 18 Filii colligunt ligna, et patres succendunt ignem,
et [a]mulieres conspergunt adipem, ut [b]faciant placentas [c]reginae caeli
et [d]libent diis alienis et [e]me ad iracundiam provocent. 19 [f]Nunquid
me ad iracundiam provocant? dicit Dominus; nonne semetipsos [g]in
confusionem vultus sui? 20 Ideo haec dicit Dominus Deus: [h]Ecce
furor meus et indignatio mea conflatur super locum istum, super
viros et super iumenta et super lignum regionis et super fruges
terrae; et [i]succendetur et non exstinguetur.

21 Haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: [l]Holocautomata
vestra addite victimis vestris et comedite carnes; 22 quia non sum
locutus cum patribus vestris et non praecepi eis in die, qua eduxi
eos de terra Aegypti, de verbo [m]holocautomatum et victimarum;
23 sed hoc verbum praecepi eis dicens: [n]Audite vocem meam, et
[o]ero vobis Deus, et vos eritis mihi populus, et [p]ambulate in omni
via quam mandavi vobis, [q]ut bene sit vobis. 24 [r]Et non audierunt
nec inclinaverunt aurem suam, sed [s]abierunt in voluntatibus et in
pravitate cordis sui mali [t]factique sunt retrorsum et non in ante
25 [u]a die qua egressi sunt patres eorum de terra Aegypti usque ad
diem hanc. Et [v]misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem
[x]consurgens diluculo et mittens; 26 et [y]non audierunt me nec in-
clinaverunt aurem suam, sed [z]induraverunt cervicem suam et [a]peius
operati sunt quam patres eorum. 27 Et [b]loqueris ad eos omnia verba

f cf. Lm 5, 9.
g cp. 25, 34; Ez 27, 30. — cf. Lm 3, 16; Mic 1, 10 etc.
h Am 8, 10; Zc 12, 10.
i cp. 9, 7.
j cp. 5, 5; Is 1, 23.
l cp. 9, 4. — cf. Pro 20, 19.
m Ez 22, 18, 20. — cf. Is 1, 25.
n cf. Is 1, 25.
o cp. 2, 16; Is 1, 22; Ex 22, 19, 20. — cf. Sap 3, 6.
a cp. 26, 2.
b cp. 18, 11; 26, 13; Is 1, 16-18.
c Mic 3, 11. — cf. Am 5, 14.
d cf. vr. 8.
e cf. Mt 3, 9.
f cp. 22, 3.
g Ex 22, 20, 21; Dt 24, 14. — cf. cp. 5, 28.
h cp. 13, 10; 25, 6; Dt 6, 14.
i cp. 3, 18; Am 9, 15.
j Os 4, 1, 2.
k cp. 5, 2; Lv 19, 12.
l cp. 1, 16.
m cp. 19, 4; 44, 3; Dt 28, 64; 32, 17.
n cp. 32, 34; 34, 15; Bar 2, 26.
o (all) Mt 21, 13. — Ez 7, 22.
p Is 56, 7.
q Js 18, 1; Jd 18, 31; 1 Rg 1, 3.
r Dt 12, 5, 11.
s cp. 26, 6; Ps 77, 60. — v. 1 Rg 4, 3-12.
t vr. 25; cp. 35, 17; 2 Par 36, 15.
u Pro 1, 24. — cf. vr. 27; Is 50, 2; 65, 12.
v 3 Rg 9, 7. — cf. Ez 7, 20; [24, 21.
x 4 Rg 17, 6, 23.
y Ps 77, 67, Os 4, 17; 5, 3, 9; 6, 4; 12, 1.
z cp. 11, 14; 14, 11; Is 1, 15. — cf. Ex 32, 10; Dt 9, 14; 1 Jo 5, 10.
a Os 7, 4.
b cp. 44, 17, 19.
c cp. 4 Rg 23, 13.
d cp. 19, 13.
e cp. 11, 17; 32, 29; Dt 32, 16, 21; 3 Rg 14, 9; 16, 2; 2 Par 34, 25; Ez 8, 17; 16, 26.
f cf. Jb 35, 6.
g cp. 51, 51; Ps 43, 16, 17; Bar 1, 15; 2, 6.
h cp. 36, 29; 42, 18; 46, 6; 2 Par 34, 25; Lm 4, 11.
i cp. 17, 27.
l v. cp. 6, 20.
m Os 6, 6-8. — cf. Lv 1, 1-17.
n cp. 11, 4, 7; Ex 15, 26; 19, 5; Dt 6, 3.
o Lv 26, 12.
p Dt 5, 33.
q cp. 42, 6; Dt 4, 40; Pro 3, 2.
r cp. 6, 20; 7, 23; 11, 8; Ps 8, 12.
s cf. cp. 3, 17; 23, 17; Ps 80, 13; Bar 1, 22; Os 4, 16.
t cp. 2, 19; 8, 5; 15, 6; 32, 33.
u Bar 1, 19.
v 2 Par 36, 15, 16.
x cp. 11, 7.
y cp. 6, 10.
z 2 Par 30, 8. — cf. Ex 32, 9.
a cp. 16, 12.
b cp. 1, 17.

tris oblata (16-19), tamquam polluta et illegitima respicit et respuit (20-28), et ideo nequibunt perniciem avertere (29-8, 3). Eo minus in lege gloriari poterunt, propter quam maius potius incurrent suppli-

haec, et non audient te; et [c]vocabis eos, et non respondebunt tibi; 28 et dices ad eos: Haec est gens quae non audivit vocem Domini Dei sui [d]nec recepit disciplinam. [e]Periit fides et ablata est de ore eorum.

29 [f]Tonde capillum tuum et proice et [g]sume [h]in directum planctum, quia proiecit Dominus et reliquit generationem furoris sui; 30 quia [i]fecerunt filii Iuda malum in oculis meis, dicit Dominus, [j]posuerunt offendicula sua in domo, [l]in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam, 31 et aedificaverunt excelsa [m]Topheth, quae est in [n]valle filii Ennom, ut [o]incenderent filios suos et filias suas igni, [p]quae non praecepi nec cogitavi in corde meo.

32 [q]Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, et non dicetur amplius Topheth et vallis filii Ennom, sed vallis interfectionis; et [r]sepelient in Topheth, eo quod non sit locus. 33 Et [s]erit morticinum populi huius in cibos volucribus caeli et bestiis terrae, et [t]non erit qui abigat. 34 Et [u]quiescere faciam de urbibus Iuda et de plateis Ierusalem vocem gaudii et vocem laetitiae, [v]vocem sponsi et vocem sponsae; [x]in desolationem enim erit terra.

8 In illo tempore, ait Dominus, [a]eicient ossa regum Iuda et ossa principum eius et ossa sacerdotum et ossa prophetarum et ossa eorum, qui habitaverunt Ierusalem, de sepulcris suis, 2 et [b]expandent ea ad solem et lunam et omnem militiam caeli, quae dilexerunt et quibus servierunt et post quae ambulaverunt et quae quaesierunt et adoraverunt: [c]non colligentur et non sepelientur, [d]in sterquilinium super faciem terrae erunt. 3 [e]Et eligent magis mortem quam vitam omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima [f]in universis locis quae derelicta sunt, [g]ad quae eieci eos, dicit Dominus exercituum.

4 Et dices ad eos: Haec dicit Dominus: [h]Nunquid qui cadit non resurget? et qui aversus est non revertetur? 5 Quare ergo aversus est populus iste in Ierusalem [i]aversione contentiosa? [j]Apprehenderunt mendacium et noluerunt reverti. 6 [l]Attendi et ascultavi: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat paenitentiam super peccato suo dicens: Quid feci? Omnes conversi sunt ad cursum suum, [m]quasi equus impetu vadens ad proelium. 7 [n]Milvus in caelo cognovit tempus suum, [o]turtur et [p]hirundo et ciconia custodierunt tempus adventus sui; populus autem meus non cognovit iudicium Domini. 8 Quomodo dicitis: [q]Sapientes nos sumus, et lex Domini nobiscum est? vere mendacium operatus est stilus mendax scribarum! 9 [r]Confusi sunt sapientes, perterriti et [s]capti sunt; verbum enim Domini proiecerunt, et sapientia nulla est in eis.

10 Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum heredibus, quia a minimo usque ad maximum [t]omnes avaritiam sequuntur, a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium. 11 Et sanabant [u]contritionem filiae populi mei ad ignominiam dicentes: Pax, pax, cum non esset pax. 12 [v]Confusi sunt, quia abominationem fecerunt; quinimmo confusione non sunt confusi et erubescere nescierunt. [x]Idcirco cadent inter corruentes: in tempore visitationis suae corruent, dicit Dominus.

13 [y]Congregans congregabo eos, ait Dominus; [z]non est uva in vitibus, et [a]non sunt ficus in ficulnea, [b]folium defluxit, et dedi eis quae praetergressa sunt. 14 Quare sedemus? [c]Convenite, et ingrediamur civitatem munitam et sileamus ibi, quia Dominus Deus noster silere nos fecit et [d]potum dedit nobis aquam fellis, peccavimus enim Domino. 15 [e]Exspectavimus pacem, et non erat bonum; tempus medelae, et ecce formido. 16 [f]A Dan auditus est [g]fremitus equorum eius, a voce hinnituum [h]pugnatorum eius [i]commota est omnis terra, et venerunt et [j]devoraverunt terram et plenitudinem eius, urbem et habitatores eius. 17 Quia [l]ecce ego mittam vobis serpentes regulos, [m]quibus non est incantatio, et [n]mordebunt vos, ait Dominus.

18 Dolor meus super dolorem, [o]in me cor meum maerens. 19 Ecce vox clamoris filiae populi mei [p]de terra longinqua: Nunquid Dominus non est in Sion? aut [q]rex eius non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt in sculptilibus suis et in [r]vanitatibus

c cf. vr. 13.
d v. cp. 5, 1-3.
e cp. 9, 3; Is 21. 2.
f cf. Jb 1, 20.
g cf. Ez 19, 1; Am 5, 1.
h cp. 3, 2.
i cf. Dt 4, 25, 26.
j cp. 32, 34; Ez 5, 11. — cf. cp. 19, 5; 4 Rg 21, 4, 7; 1 [Mc 1, 47-50.
l v. vr. 10.
31-33] cp. 19, 5-7.
m 4 Rg 23, 10; Is 31, 33.
n Js 15, 18.
o Lv 18, 21. — cf. Ps 105, 38.
p cp. 32, 35. — cf. Lv 18, 21; [Dt 17, 31.
q cp. 19, 6.
r cp. 10, 11. — cf. Ez 6, 5.
s cp. 16, 4; 19, 7; 34, 20; Dt 28, 26; 1 Rg 17, 44, 46; Ps 78, 2; Is 18, 6.
t 2 Rg 21, 10. — cf. Is 17, 2; Mic 4, 4. — v. Ecli 22, 25.
u (all) Bar 2, 23. — cp. 16, 9; 25, 10; Tb 2, 6; Is 24, 7, 8; Am 8, 10; Ap 18, 22. — cf. Ez 26, 13; Os 2, 11.
v cp. 16, 9; Jl 2, 16; Ap 18, 23. — cf. 1 Mc 1, 28.
x Os 2, 12; Mic 7, 13; Zc 7, 14; Mt 23, 38. — v. cp. 22, 5.

a Bar 2, 24.
b Dt 4, 19; 4 Rg 21, 3; 23, 5. — cf. Jb 31, 26-28; Ez 8, 16.
c cp. 25, 33; Ez 29, 5.
d cp. 9, 22; 16, 4; 25, 33.
e cf. Jb 3, 22; 7, 15, 16; Ap 9, 6.
f cp. 23, 3, 8; 29, 14, 18; 32, [37; Dn 9, 7.
g Dn 6, 7.
h cf. Rm 11, 11.
i cf. cp. 3, 22.
j cf. cp. 9, 6.
l 2 Pt 3, 1, 2.

m v. Jb 39, 19-25.
n cf. Is 1, 3. — v. cp. 4, 22.
o Cn 2, 12.
p Is 38, 14.
q cf. Rm 2, 17, 18.
r cf. 1 Cor 1, 19, 20.
s Jb 5, 13.

10-12] cp. 6, 13-14.
t cf. Is 56, 11; 57, 17.

u vr. 21.
v v. cp. 6, 15.
x cf. Os 4, 5.
y Sph 1, 2.
z Is 5, 1, 2; Jl 1, 7.
a cf. Mt 21, 10; Lc 13, 6.
b Is 1, 30. — cf. cp. 17, 18; [Ps 1, 3.
c cp. 4, 5.
d cp. 9, 15; 23, 15; Lm 3, 15, 19; Am 6, 12. — cf. Ap 8, 12.
e cp. 14, 19; Ez 7, 25. — cf. [Jb 30, 26.
f cp. 4, 15.
g Jb 39, 20.
h Jd 5, 22.
i cp. 49, 21; 51, 29; Ps 59, 4.
j cp. 10, 25. — cf. cp. 47, 2.
l cf. Lv 22, 23; Dt 32, 24; Sap [11, 16.
m Ps 57, 6.
n cf. Nm 21, 6.
o cp. 4, 19; Is 1, 5; Lm 1, 13, 22; 5, 17; Ez 3, 15.
p Is 39, 3.
q Mic 4, 9.
r cp. 10, 8; 14, 22; 16, 19; 51, 18. — v. Dt 32, 21.

*cium (4-12). Rebus sic stantibus (13-22), propheta malitiam populi deplo-
rans et poenam videns necessariam (9, 1-16) lamentatrices vocat, quae
hinc terrae desolationem et incolarum dispersionem et stragem complo-*

alienis? 20 Transiit messis, finita est aestas, et nos salvati non sumus.
21 [s]Super contritione filiae populi mei contritus sum et contristatus,
stupor obtinuit me. 22 Nunquid [t]resina non est in Galaad? aut me-
dicus non est ibi? Quare igitur non est obducta cicatrix filiae po-
puli mei?

9 [a]Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis fontem lacrimarum,
et plorabo die ac nocte interfectos filiae populi mei?
2 Quis dabit me in solitudine deversorium viatorum, et derelin-
quam populum meum et recedam ab eis? quia [b]omnes adulteri sunt
coetus praevaricatorum. 3 [c]Et extenderunt linguam suam quasi arcum
mendacii et non veritatis; confortati sunt in terra, quia de malo ad
malum egressi sunt et [d]me non cognoverunt, dicit Dominus. 4 [e]Unus-
quisque se a proximo suo custodiat et in omni fratre suo non habeat
fiduciam, quia omnis frater [f]supplantans supplantabit, et omnis
amicus [g]fraudulenter incedet, 5 et vir fratrem suum deridebit, et ve-
ritatem non loquentur; docuerunt enim linguam suam loqui men-
dacium, ut inique agerent laboraverunt. 6 Habitatio tua in medio
doli; [h]in dolo renuerunt scire me, dicit Dominus.
7 Propterea haec dicit Dominus exercituum: [i]Ecce ego conflabo
et [j]probabo eos; quid enim aliud faciam a facie filiae populi mei?
8 [k]Sagitta vulnerans lingua eorum, [l]dolum locuta est; [m]in ore suo
pacem cum amico suo loquitur et occulte ponit ei insidias. 9 [n]Nun-
quid super his non visitabo, dicit Dominus, aut in gente huiusmodi
non ulciscetur anima mea?
10 Super montes adsumam fletum ac lamentum et super [o]speciosa
deserti planctum, [p]quoniam incensa sunt, eo quod non sit vir per-
transiens, et non audierunt vocem possidentis; a [q]volucre caeli usque
ad pecora transmigraverunt et recesserunt. 11 [r]Et dabo Ierusalem in
acervos harenae et [s]cubilia draconum, et [t]civitates Iuda dabo in de-
solationem, [u]eo quod non sit habitator.
12 [v]Quis est vir sapiens qui intelligat hoc, et ad quem verbum
oris Domini fiat, ut adnuntiet istud, quare [x]perierit terra et exusta
sit quasi desertum, eo quod non sit qui pertranseat?
13 Et dixit Dominus: [y]Quia dereliquerunt legem meam, quam
dedi eis, et non audierunt vocem meam et non ambulaverunt in ea
14 [z]et abierunt post pravitatem cordis sui et post Baalim, quod di-
dicerunt a patribus suis.
15 Idcirco haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: [a]Ecce
ego cibabo populum istum absinthio et [b]potum dabo eis aquam fellis.
16 [c]Et dispergam eos in gentibus, [d]quas non noverunt ipsi et patres
eorum, et [e]mittam post eos gladium, donec consumantur.
17 Haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: [f]Contemplamini
et vocate lamentatrices, et veniant, et ad eas, quae sapientes sunt,
mittite, et properent; 18 festinent et [g]adsumant super nos lamentum,
[h]deducant oculi nostri lacrimas, et palpebrae nostrae defluant aquis.
19 Quia vox lamentationis audita est de Sion: [i]Quomodo vastati
sumus et confusi vehementer! quia dereliquimus terram, quoniam
deiecta sunt tabernacula nostra.
20 Audite ergo, mulieres, verbum Domini et adsumant aures vestrae
sermonem oris eius, et docete filias vestras lamentum, et unaquaeque
proximam suam planctum, 21 [j]quia ascendit mors per fenestras no-
stras ingressa est domos nostras, [l]disperdere parvulos deforis, iuvenes
de plateis. 22 Loquere: Haec dicit Dominus: Et [m]cadet morticinum
hominis [n]quasi stercus super faciem regionis et [o]quasi faenum post
tergum metentis, et non est qui colligat.
23 Haec dicit Dominus: [p]Non glorietur sapiens in sapientia sua;
et non glorietur fortis in fortitudine sua, et non glorietur dives in
divitiis suis; 24 [q]sed in hoc glorietur qui gloriatur scire et nosse
me, quia ego sum Dominus qui facio misericordiam et iudicium et
iustitiam in terra; [r]haec enim placent mihi, ait Dominus.
25 Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et [s]visitabo super omnem
qui circumcisum habet praeputium, 26 [t]super Aegyptum et super
Iuda et super Edom et super filios Ammon et super Moab et super
omnes, qui [u]attonsi sunt in comam habitantes in deserto; quia omnes

s vr. 11; cp. 14, 17; Is 22, 4 etc.
t cp. 46, 11; 51, 8. — cf. Gn 37, 25.

1] *R. in D. Pass.*
a cp. 13, 17; Lm 1, 16. — cf. 2 Rg 1, 19.
b cf. cp. 5, 7, 8; 23, 10; Os 7,
c Ps 63, 4. — cf. cp. 7, 28. [4.
d cf. Jd 2, 10; Os 4, 1.
e cp. 12, 6; Ps 40, 10; Mic 7, 5. — cf. Mt 10, 36.
f cf. Gn 25, 25; 27, 36; Os 12,
4c] *v. vr. 1.* [3.
g vr. 8; cp. 6, 28. — cf. Pro 20, 19.
h cf. cp. 8, 5.
i Is 1, 25.
j cp. 6, 27.
k cp. 18, 18. — cf. Ps 56, 5.
l Ps 11, 3, 4; 119, 3.
m vr. 4; Ps 27, 3; 54, 22; 61, 5; Ecli 12, 15; Mic 6, 12.
n cp. 5, 9, 29.
o Ps 64, 13; Jl 2, 22. — cf. cp. 12, 4; 23, 10.
p vr. 12; Jl 1, 19, 20.
q cp. 4, 25; 12, 4.
r Is 25, 2. — cf. cp. 26, 18.
s cp. 10, 22; 49, 33; 51, 37.
t cp. 34, 22; 44, 2, 6.
u cp. 2, 15.
v cp. 32, 18; Ps 106, 43; Os 14, 10. cf. Dt 32, 29; Bar 3, 14.
x cp. 3, 3.
y cf. Dt 28, 15; Ps 88, 31-33.
z cp. 7, 24.
a cp. 23, 15. — cf. Dt 29, 18; Ps 79, 6; Lm 3, 15.
b v. cp. 8, 14.
c Lv 26, 33; Dt 28, 36, 64; Lm 1, 3.
d cp. 15, 14; 16, 13; 17, 4. — cf. cp. 7, 9; 19, 4; 44, 3.
e cp. 14, 12. — cf. cp. 49, 37; Ez 5, 2, 12; 12, 14.
f cf. 2 Par 35, 25.
g Am 5, 16. — cf. Mt 9, 23; Mr 5, 38.
h vr. 1; cp. 14, 17.
i cp. 4, 13.
j cf. Jl 2, 9.
l cp. 6, 11; Dt 32, 25; Lm 1, 20.
m cp. 7, 33. — cf. Ez 29, 5.
n v. cp. 8, 2.
o cf. Lv 23, 22; Jb 5, 26.
p Pro 3, 5; 21, 30; Ec 9, 11; Ecli 9, 22; 10, 25.
q cf. Ps 33, 2, 3; Is 45, 26; 1 Cor 1, 31; 2 Cor 10, 17.
r Is 45, 25. — cf. Mic 6, 8.
s cf. Is 24, 21.
t cf. cp. 25, 17-26.
u cp. 25, 23; 49, 32. — cf. Lv 19, 27; 21, 5.

rent (17-22), indeque in eos lugeant, qui vel humanis auxiliis confisi (23-26), vel idolis, quae contemptu solummodo digna sunt, nixi (10, 1-16) semperque rebelles, in exsilium pellentur, ubi tandem aliquando, stul-

gentes habent praeputium, omnis autem domus Israël [v]incircumcisi
sunt corde.
10 Audite verbum, quod locutus est Dominus super vos, domus
Israël. 2 Haec dicit Dominus: Iuxta vias gentium nolite discere
et [a]a signis caeli nolite metuere quae timent gentes, 3 [b]quia leges
populorum vanae sunt, [c]quia lignum de saltu praecidit opus manus
artificis in ascia, 4 [d]argento et auro decoravit illud, [e]clavis et mal-
leis compegit, ut non dissolvatur; 5 in similitudinem palmae fabri-
cata sunt et [f]non loquentur, [g]portata tollentur, quia incedere non
valent; [h]nolite ergo timere ea, quia [i]nec male possunt facere nec
bene.
6 [j]Non est similis tui, Domine; magnus es tu, et magnum no-
men tuum in fortitudine. 7 [l]Quis non timebit te, o Rex gentium?
tuum est enim decus: inter cunctos sapientes gentium et in universis
regnis eorum nullus est similis tui. 8 [m]Pariter insipientes et fatui
probabuntur, doctrina vanitatis eorum lignum est. 9 [n]Argentum in-
volutum de [o]Tharsis adfertur, et aurum de [p]Ophaz, [q]opus artificis
et manus aerarii, [r]hyacinthus et purpura indumentum eorum; opus
artificum universa haec. 10 [s]Dominus autem Deus verus est, ipse
[t]Deus vivens et [u]rex sempiternus. [v]Ab indignatione eius commove-
bitur terra, et non sustinebunt gentes comminationem eius.
11 Sic ergo dicetis eis: [x]Dii, qui caelos et terram non fecerunt,
[y]pereant de terra et de his quae sub caelo sunt!
12 [z]Qui facit terram in fortitudine sua, praeparat orbem in sa-
pientia sua et prudentia sua [z]extendit caelos. 13 [a]Ad vocem suam
dat multitudinem aquarum in caelo et [b]elevat nebulas ab extremi-
tatibus terrae, [c]fulgura in pluviam facit et educit ventum de [d]the-
sauris suis. 14 [e]Stultus factus est omnis homo a scientia, [f]confusus
est artifex omnis in sculptili, quoniam falsum est quod conflavit,
et non est spiritus in eis. 15 [g]Vana sunt, et opus risu dignum; in
tempore visitationis suae peribunt. 16 [h]Non est his similis pars Iacob;
qui enim formavit omnia ipse est, et [i]Israël virga hereditatis eius:
[j]Dominus exercituum nomen illi.
17 Congrega de terra confusionem tuam, quae habitas in obsi-
dione; 18 quia haec dicit Dominus: [l]Ecce ego longe proiciam habi-
tatores terrae in hac vice et [m]tribulabo eos ita ut inveniantur.
19 Vae mihi super contritione mea, [n]pessima plaga mea; ego
autem dixi: Plane haec infirmitas mea est, et portabo illam. 20 [o]Ta-
bernaculum meum vastatum est, omnes funiculi mei dirupti sunt;
filii mei exierunt a me et [p]non subsistunt. Non est qui extendat
ultra tentorium meum et erigat pelles meas. 21 [q]Quia [r]stulte egerunt
pastores et Dominum non quaesierunt; propterea non intellexerunt,
et [s]omnis grex eorum dispersus est.
22 Vox auditionis ecce venit, et commotio magna de terra aqui-
lonis, ut [t]ponat civitates Iuda solitudinem et habitaculum draconum.
23 Scio, Domine, quia [u]non est hominis via eius, nec viri est ut
ambulet et dirigat gressus suos. 24 [v]Corripe me, Domine, verunta-
men in iudicio et non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas
me. 25 [x]Effunde indignationem tuam super gentes, quae non cogno-
verunt te, et super provincias, quae nomen tuum non invocaverunt,
[y]quia comederunt Iacob et devoraverunt eum et consumpserunt
illum et decus eius dissipaverunt.
11 Verbum quod factum est a Domino ad Ieremiam dicens: 2 [a]Au-
dite verba pacti huius et loquimini ad viros Iuda et habita-
tores Ierusalem, 3 et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus Israël:
[b]Maledictus vir qui non audierit verba pacti huius, 4 quod praecepi
patribus vestris in die qua [c]eduxi eos de terra Aegypti, [d]de fornace
ferrea dicens: [e]Audite vocem meam et facite omnia quae praecipio
vobis et [f]eritis mihi in populum, et ego ero vobis in Deum, 5 [g]ut
suscitem iuramentum, quod iuravi patribus vestris, [h]daturum me eis
terram fluentem lacte et melle, sicut est dies haec. Et respondi et
dixi: [i]Amen, Domine.
6 Et dixit Dominus ad me: [j]Vociferare omnia verba haec in ci-
vitatibus Iuda et foris Ierusalem dicens: Audite verba pacti huius

v Dt 10, 16; Ez 44, 7; Ac 7, 51; Rm 2, 28, 29. — cf. cp. 4, 4; 6, 10; Lv 26, 41; Dt 30, 6.

a Bar 6, 66.
b cf. Is 44, 9.
c Is 40, 20; 44, 13-15; 45, 20; Sap 13, 11.
d Is 40, 19.
e Is 41, 7.
f Ps 113, 5 (bis); Hab 2, 18.
g Ps 113, 7 (bis); Is 46, 7. — cf. Sap 13, 15.
h Bar 6, 15.
i Is 41, 23. — cf. Is 45, 7; Bar 6, 65.
j cp. 49, 19; Ez 25, 11; Ps 85, [8-10.
l cp. 5, 22; Ap 15, 4.
m vr. 14, 21. — cf. Is 41, 29, Zc 10, 2.
n Is 40, 19.
o Gn 10, 4. — v. 3 Rg 10, 22.
p (Dn 10, 5).
q vr. 3, 4; Ps 113, 4 (bis).
r Bar 6, 12.
s Dt 32, 4; Ps 30, 6. — cf. Jo 17, 3; 1 Th 1, 9.
t Ps 41, 3; Dt 5, 26; Js 3, 10. — v. Mt 16, 16 .
u v. Ps (10) 16, 28.
v v. Ps 17, 8.
x cf. Ps 95, 5.
y vr. 15; cp. 46, 25; Sap 14, 11; Is 2, 18; Zc 13, 2.
12-16] cp. 51, 15-19.
z Gn 1, 1, 6, 9; Ps 103, 5 24; Pro 3; 19; Is 45, 18.

a Jb 9, 8.
b cf. Jb 38, 34; Ps 103, 6, 7.
c Ps 134, 7.
d Jb 38, 22.
e vr. 8; Sap 13, 11. — cf. Rm 1, 22.
f Is 42, 17; 45, 16.
g cp. 2, 5.
h cf. Dt 4, 20; Ps 15, 5.
i cf. Dt 32, 9; Zc 2, 12.
j cp. 31, 35; 32, 18; 46, 18; 50, 34; Is 47, 4 etc.
l cf. 1 Rg 25, 29. — v. cp. 16, [13.
m Dt 28, 20; Sph 1, 17.
n cp. 14, 17; 30, 12; Nh 3, 19.
o cp. 4, 20. — cf. Is 54, 2.
p cp. 31, 15.
q cp. 23, 1; Ez 34, 2.
r vr. 8.
s Ez 34, 5, 6.
t v. cp. 9, 11.
u Pro 16, 1, 9; 20, 24; Sap 7, 16; Dn 5, 23. — cf. Tb 4, 20; Ec 9, 11, 12.
24] v. Jb 13, 20, 21.
v cp. 30, 11; 46, 28; 6, 2; 37, 2. — cf. Ps 142, 2; Is 27, 8; [Hab 1, 12.
x Ps 78, 6, 7.
y cp. 8, 16; 30, 16; Ps 13, 4.

a vr. 6, 8. — cf. 4 Rg 23, 3. — v. cp. 17, 24-26.
b Dt 27, 26; Gal 3, 10.
c Ez 12, 41, 51.
d Dt 4, 20; 3 Rg 8, 21.
e cp. 7, 23.
f Ex 19, 5; Lv 26, 12; Dt 27, 9.
g Dt 8, 18; 9, 5; Ps 104. 8-10.
h cp. 32, 22. — v. Ex 3, 8; Nm 16, 13.
i cp. 28, 6; 2 Es 5, 13; 8, 9; 1 Cor 14, 16.
j cf. cp. 19, 2.

titiam suam agnoscentes, se ad Deum convertent (17-25). Denique causis quae tantam ruinam adduxerunt additur ***foedus violatum,*** *(11, 1-13) quod, ut Anathothitis accidit, plenum interitum adducet (14-23).*

et facite illa, 7 quia contestans contestatus sum patres vestros in die
qua eduxi eos de terra Aegypti usque ad diem hanc; [l]mane con-
surgens contestatus sum et dixi: [m]Audite vocem meam; 8 [n]et non
audierunt nec inclinaverunt aurem suam, sed [o]abierunt unusquisque
in pravitate cordis sui mali; et induxi super eos [p]omnia verba pacti
huius, quod praecepi ut facerent, et non fecerunt.
9 Et dixit Dominus ad me: [q]Inventa est coniuratio in viris Iuda
et in habitatoribus Ierusalem. 10 Reversi sunt ad [r]iniquitates patrum
suorum priores, qui noluerunt audire verba mea. Et hi ergo abie-
runt post deos alienos, ut servirent eis; [s]irritum fecerunt domus
Israël et domus Iuda pactum meum, quod pepigi cum patribus
eorum.
11 Quam ob rem haec dicit Dominus: Ecce ego inducam super
eos mala, de quibus exire non poterunt; et [t]clamabunt ad me, et
non exaudiam eos. 12 Et ibunt civitates Iuda et habitatores Ieru-
salem et [u]clamabunt ad deos quibus libant, et non salvabunt eos
in tempore adflictionis eorum. 13 Secundum numerum enim civitatum
tuarum erant dii tui, Iuda; et secundum numerum viarum Ierusa-
lem posuisti aras confusionis, [v]aras ad libandum Baalim.
14 [x]Tu ergo noli orare pro populo hoc et ne adsumas pro eis
laudem et orationem, [y]quia non exaudiam in tempore clamoris eorum
ad me, in tempore adflictionis eorum.
15 [z]Quid est, quod dilectus meus in domo mea fecit [a]scelera
multa? [b]Nunquid carnes sanctae auferent a te malitias tuas, [c]in qui-
bus gloriata es? 16 [d]Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam,
vocavit Dominus nomen tuum; ad vocem loquelae grandis exarsit
ignis in ea, et [e]combusta sunt fruteta eius. 17 Et Dominus exerci-
tuum, qui [f]plantavit te, locutus est super te malum pro malis domus
Israël et domus Iuda, quae fecerunt sibi [g]ad irritandum me libantes
Baalim.
18 Tu autem, Domine, demonstrasti mihi, et cognovi; tunc osten-
disti mihi studia eorum. 19 Et [h]ego quasi agnus mansuetus, qui por-
tatur ad victimam, et non cognovi, quia [i]cogitaverunt super me con-
silia dicentes: Mittamus lignum in panem eius et [j]eradamus eum de
[l]terra viventium et nomen eius non memoretur amplius.
20 Tu autem, Domine Sabaoth, qui iudicas iuste et [m]probas re-
nes et [n]corda, [o]videam ultionem tuam ex eis; tibi enim revelavi cau-
sam meam.
21 Propterea haec dicit Dominus ad viros [p]Anathoth, [q]qui quae-
runt animam tuam et dicunt: [r]Non prophetabis in nomine Domini
et non morieris in manibus nostris: 22 [s]Propterea haec dicit Domi-
nus exercituum: Ecce ego visitabo super eos: iuvenes morientur in
gladio, filii eorum et filiae eorum morientur in [t]fame, 23 et reliquiae
non erunt ex eis; inducam enim malum super viros Anathoth, [u]annum
visitationis eorum.

12 [a]Iustus quidem tu es, Domine, si disputem tecum; veruntamen
iusta loquar ad te. [b]Quare via impiorum prosperatur? bene est
omnibus [c]qui praevaricantur et inique agunt. 2 Plantasti eos et radi-
cem miserunt: proficiunt et faciunt fructum; [d]prope es tu ori eorum
et longe a renibus eorum. 3 [e]Et tu, Domine, nosti me, vidisti me
et [f]probasti cor meum tecum; [g]congrega eos quasi gregem ad victi-
mam et [h]sanctifica eos [i]in die occisionis. 4 Usquequo [j]lugebit terra,
et herba omnis regionis siccabitur [l]propter malitiam habitantium in
ea? [m]Consumptum est animal et volucre, quoniam dixerunt: Non
videbit novissima nostra.
5 Si cum peditibus currens laborasti, quomodo contendere poteris
cum equis? cum autem in terra pacis securus fueris, quid facies in [n]su-
perbia Iordanis? 6 Nam et [o]fratres tui et domus patris tui etiam ipsi
pugnaverunt adversum te et clamaverunt post te plena voce. [p]Ne cre-
das eis, cum locuti fuerint tibi bona.
7 Reliqui domum meam, dimisi [q]hereditatem meam,
dedi dilectam animam meam in manu inimicorum eius.
8 Facta est mihi hereditas mea quasi leo in silva;
dedit contra me vocem, ideo odivi eam.

---

l cp. 7, 25. — v. 2 Par 36, 15.
m vr. 4.
n cp. 7, 25; 17, 23; 32, 23.
o cp. 7, 24.
p vr. 2.
q Ez 22, 25. — cf. Is 8, 12.
r cf. Ps 77, 8; Ez 20, 18.
s Dt 31, 16, 20.
t vr. 14; Pro 1, 28; Is 1, 15; Ez 8, 18; Mic 3, 4; Zc 7, 13.
u cp. 2, 28. — cf. Dt 32, 37, 38.
v cf. Jd 6, 25-32.
x cp. 7, 16, 14, 11. — cf. Heb 10, 26; 1 Jo 5, 16.
y vr. 11.
z cf. Ez 16, 25.
ex 15-12, 11] LL. in fr. 3 mai. heb.
a Is 1, 12.
b Ag 2, 13.
c Pro 2, 14. — cf. Pro 10, 23.
d Ps 51, 10. — cf. Os 14, 7.
e cf. Rm 11, 17-20.
f cp. 2, 21; Is 5, 2.
g cp. 7, 18.
18-20] L. in fr. 3 mai. hebd.
h Is 53, 7. — cf. Ap 5, 6.
19, 20] Cpp. ad ll. in T. Pass. — R. in Cen. Dñi. — v. Sap 2, 1.
i cp. 18, 18; Lm 3, 60.
j Ps 82, 5; Sap 2, 20; Is 53, 8.
l v. Ps 26, 13.
20] Ant. ad sxt. in D. Palm.
m cp. 17, 10; 20, 12. — v. Ps 7, 10.
n v. 1 Rg 16, 7.
o cp. 15, 15; 17, 18; 20, 12.
p cp. 1, 1. — cf. Js 21, 18..
q cp. 12, 6. — cf. Mt 13, 57; Jo 7, 5.
r Is 30, 10; Am 2, 12.
s cp. 29, 19; Dt 18, 19.
t cp. 38, 9.
u cp. 23, 12.
a 1 Es 9, 15; Ps 50, 6; Lm 1, 18; Dn 9, 7.
b Jb 12, 6; Hab 1, 13; Ml 3, 5. — v. Jb 21, 7-15; Ps 72, 3-12.
c cf. Is 21, 2.
d cf. Is 29, 13.
e cp. 15, 15; Ps 138, 1, 2.
f Jb 23, 10; Ps 16, 3.
g cf. 2 Pt 2, 12.
h cf. cp. 6, 4.
i Jc 5, 5.
j cp. 4, 28; 9, 10; 23, 10; Os 4, 3. — cf. Rm 8, 22.
l Ps 106, 3.
m cp. 4, 25; 7, 20.
n cp. 49, 19; 50, 44; Zc 11, 3. — cf. Js 3, 15.
o cp. 9, 4. — cf. cp. 11, 19, 21.
p cf. Pro 26, 25; Ecli 12, 10.
7] Int. (Ps 41) in fs. s. Ben. Jos. Labre; et Gr. in fs. s. Alexii.
7-11] R. in Parasc.
q Is 19, 25.

9 Nunquid [r]avis discolor hereditas mea mihi?
nunquid avis tincta per totum?
[s]Venite, congregamini, omnes bestiae terrae,
properate ad devorandum.
10 [t]Pastores multi demoliti sunt vineam meam,
[u]conculcaverunt partem meam, [nis.
dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudi-
11 Posuerunt eam in dissipationem, luxitque super me;
desolatione desolata est omnis terra,
quia [v]nullus est qui recogitet corde.
12 Super omnes vias deserti venerunt vastatores,
quia gladius Domini devorabit ab extremo terrae usque ad
[x]non est pax universae carni. [extremum eius;
13 [y]Seminaverunt triticum et spinas messuerunt, hereditatem ac-
ceperunt, et non eis proderit; confundemini a fructibus vestris [z]propter
iram furoris Domini.
14 [a]Haec dicit Dominus adversum omnes [b]vicinos meos pessimos,
[c]qui tangunt hereditatem, [d]quam distribui populo meo Israël: Ecce
ego evellam eos de terra sua et domum Iuda evellam de medio
eorum. 15 Et cum evulsero eos, [e]convertar et miserebor eorum et
[f]reducam eos, virum ad hereditatem suam et virum in terram suam.
16 Et erit: si eruditi didicerint vias populi mei, [g]ut iurent in nomine
meo: Vivit Dominus, sicut docuerunt populum meum iurare in Baal,
[h]aedificabuntur in medio populi mei. 17 [i]Quod si non audierint,
evellam gentem illam evulsione et perditione, ait Dominus.
13 Haec dicit Dominus ad me: Vade et posside tibi [a]lumbare li-
neum et pones illud super lumbos tuos et in aquam non inferes
illud. 2 Et possedi lumbare iuxta verbum Domini et posui circa
lumbos meos.
3 Et factus est sermo Domini ad me secundo dicens: 4 Tolle
lumbare quod possedisti, quod est circa lumbos tuos, et surgens
[b]vade ad Euphraten et absconde ibi illud in [c]foramine petrae. 5 Et
abii et abscondi illud in Euphrate sicut praeceperat mihi Dominus.
6 Et factum est, post dies plurimos dixit Dominus ad me: Surge,
vade ad Euphraten et tolle inde lumbare, quod praecepi tibi ut
absconderes illud ibi. 7 Et abii ad Euphraten et fodi et tuli lumbare
de loco ubi absconderam illud, et ecce [d]computruerat lumbare, ita
ut [e]nulli usui aptum esset.
8 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 9 Haec dicit Do-
minus: Sic putrescere faciam [f]superbiam Iuda et superbiam Ierusa-
lem multam, 10 populum istum pessimum, [g]qui nolunt audire verba
mea et ambulant in pravitate cordis sui [h]abieruntque post deos
alienos, ut servirent eis et adorarent eos: et erunt sicut lumbare
istud, quod nulli usui aptum est. 11 Sicut enim adhaeret lumbare
ad lumbos viri, sic adglutinavi mihi omnem domum Israël et omnem
domum Iuda, dicit Dominus, [i]ut essent mihi in populum et [j]in no-
men et in laudem et in gloriam, et non audierunt. 12 Dices ergo
ad eos sermonem istum: Haec dicit Dominus Deus Israël: [l]Omnis
laguncula implebitur vino.
Et dicent ad te: Nunquid ignoramus quia omnis laguncula im-
plebitur vino? 13 Et dices ad eos: Haec dicit Dominus: [m]Ecce ego
implebo omnes habitatores terrae huius et [n]reges, qui sedent de
stirpe David super thronum eius, et [o]sacerdotes et prophetas et
omnes habitatores Ierusalem ebrietate, 14 [p]et dispergam eos virum
a fratre suo et patres et filios pariter, ait Dominus. Non parcam et
non concedam neque miserebor, ut non disperdam eos.
15 Audite et auribus percipite, nolite elevari, quia Dominus lo-
cutus est. 16 [q]Date Domino Deo vestro gloriam, [r]antequam contene-
brescat, et antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos.
Exspectabitis lucem, et ponet eam in [s]umbram mortis et in [t]caligi-
nem. 17 Quod si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea
a facie superbiae; [u]plorans plorabit et deducet oculus meus lacri-
mam, quia captus est grex Domini.
18 Dic [v]regi et dominatrici: Humiliamini, sedete, quoniam de-

r Is 46, 11.
s cp. 7, 33; Is 56, 9. — cf. Ez 39, 17; Ap 19, 17.
t cp. 2, 8; 6, 3. — cf. cp. 5, 10.
u Is 63, 18.
v Is 57, 1.
x cf. Is 48, 22; 57, 21.
y cf. Lv 26, 16; Dt 28, 38; Os 8, 7; Mic 6, 15; Ag 1, 6.
z cp. 4, 8, 26; 25, 37, 38; 30, 24; 49, 37; 51, 45; Lm 1, 12; 4, 11.
a cp. 2, 3.
b cf. Ps 136, 7. — v. Ez 25, 11.
c Zc 2, 8.
d cp. 3, 18.
e Mic 7, 19; Zc 1, 3.
f cp. 24, 6.
g Dt 6, 13; Is 19, 18; 65, 16. — cf. cp. 4, 2.
h cp. 24, 6. — cf. 1 Pt 2, 5.
i cf. Is 60, 12.
a Lv 16, 4. — cf. Ac 21, 11.
b cf. cp. 51, 63.
c cp. 16, 16; Is 7, 19.
d cf. cp. 18, 4.
e cf. Ez 15, 4, 5.
f Lv 26, 19. — cf. Ez 30, 6.
g cp. 11, 8.
h cp. 7, 6; 16, 11, 12.
i cf. Ex 19, 5; Dt 26, 18, 19.
j cp. 33, 9; Sph 3, 20.
l cf. cp. 48, 12.
m cf. cp. 25, 15-18; Is 51, 17; Ez 23, 33.
n cp. 17, 20; 19, 3; 22, 2.
o cf. cp. 18, 18.
p cf. cp. 19, 10, 11.
q cf. Js 7,19.
r Ec 12, 2; Is 5, 30; 8, 22; Am 8, 9. — cf. Jo 11, 10; 12, 35.
s Jb 3, 5; 10, 22; Is 9, 2.
t Is 60, 2.
u cp. 9, 1, 18; 14, 17 etc.; Lm 1, 16.
v cp. 22, 26; 4 Rg 24, 12.

idque iubetur duobus symbolis, lumbari nempe (13, 1-11) et laguncula (12-17) adumbrare. Porro propheta regem et populum ut resipiscant exorat (18-27); at, conversus ad Deum ut eorum misereatur (14, 1-12), ne post

scendit de capite vestro [x]corona gloriae vestrae. 19 [y]Civitates austri
clausae sunt, et non est qui aperiat. Translata est omnis Iuda trans-
migratione perfecta.
20 Levate oculos vestros et [z]videte qui venitis ab aquilone: ubi
est grex, qui datus est tibi, pecus inclitum tuum? 21 Quid dices
cum visitaverit te? [a]tu enim docuisti eos adversum te et erudisti in
caput tuum. [b]Nunquid non dolores apprehendent te quasi mulierem
parturientem? 22 [c]Quod si dixeris in corde tuo: Quare venerunt
mihi haec? Propter multitudinem iniquitatis tuae [d]revelata sunt ve-
recundiora tua, pollutae sunt plantae tuae. 23 [e]Si mutare potest
Aethiops pellem suam, aut pardus varietates suas, et [f]vos poteritis
benefacere, cum didiceritis malum. 24 Et disseminabo eos [g]quasi
stipulam, quae vento raptatur in deserto. 25 [h]Haec sors tua, parsque
mensurae tuae a me, dicit Dominus, quia [i]oblita es mei et confisa
es in mendacio. 26 Unde et ego [j]nudavi femora tua contra faciem
tuam, et apparuit ignominia tua, 27 [l]adulteria tua et hinnitus tuus,
scelus fornicationis tuae. [m]Super colles in agro vidi abominationes
tuas. Vae tibi, Ierusalem, non [n]mundaberis post me? usquequo adhuc?
14 Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam de sermonibus
[a]siccitatis. 2 [b]Luxit Iudaea, et [c]portae eius corruerunt et obscu-
ratae sunt in terra, et [d]clamor Ierusalem ascendit; 3 maiores mise-
runt minores suos ad aquam: venerunt ad hauriendum, non inve-
nerunt aquam, reportaverunt vasa sua vacua; confusi sunt et adflicti
et [e]operuerunt capita sua. 4 Propter terrae vastitatem, [f]quia non venit
pluvia in terram [g]confusi sunt agricolae, operuerunt capita sua.
5 Nam et [h]cerva in agro peperit et reliquit, quia non erat herba.
6 Et [i]onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones,
defecerunt oculi eorum, quia non erat herba. 7 [j]Si iniquitates nostrae
responderint nobis: Domine, fac [l]propter nomen tuum; quoniam
[m]multae sunt aversiones nostrae: [n]tibi peccavimus. 8 [o]Exspectatio
Israël salvator eius in tempore tribulationis, quare quasi colonus
futurus es in terra et [p]quasi viator declinans ad manendum? 9 Quare
futurus es velut vir vagus, [q]ut fortis qui non potest salvare? [r]Tu
autem in nobis es, Domine, et [s]nomen tuum invocatum est super
nos, [t]ne derelinquas nos.
10 Haec dicit Dominus populo huic qui dilexit movere pedes
suos et non quievit et Domino non placuit: [u]Nunc recordabitur ini-
quitatum eorum et visitabit peccata eorum.
11 Et dixit Dominus ad me: [v]Noli orare pro populo isto [x]in bo-
num. 12 Cum ieiunaverint, non exaudiam preces eorum et, [y]si obtu-
lerint holocautomata et victimas, non suscipiam ea, quoniam [z]gladio
et fame et peste consumam eos. 13 Et dixi: A a a, Domine Deus!
prophetae dicunt eis: [a]Non videbitis gladium, et fames non erit in
vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto. 14 Et dixit Domi-
nus ad me: [b]Falso prophetae vaticinantur in nomine meo; [c]non misi
eos et non praecepi eis neque locutus sum ad eos. Visionem men-
dacem et [d]divinationem et fraudulentiam et [e]seductionem cordis sui
prophetant vobis.
15 [f]Idcirco haec dicit Dominus de prophetis, qui prophetant in
nomine meo, quos ego non misi, dicentes: [g]Gladius et fames non
erit in terra hac: [h]In gladio et fame consumentur prophetae illi,
16 et populi, quibus prophetant, erunt proiecti in viis Ierusalem prae
fame et gladio, et [i]non erit qui sepeliat eos, ipsi et uxores eorum,
filii et filiae eorum; et effundam super eos malum suum. 17 Et dices ad
eos verbum istud: [j]Deducant oculi mei lacrimam per noctem et diem
et non taceant, quoniam [l]contritione magna contrita est virgo filia po-
puli mei, [m]plaga pessima vehementer. 18 [n]Si egressus fuero ad agros,
ecce occisi gladio, et, si introiero in civitatem, ecce attenuati fame;
[o]propheta quoque et sacerdos abierunt in [p]terram quam ignorabant.
19 [q]Nunquid proiciens abiecisti Iudam? aut Sion abominata est
anima tua? Quare ergo percussisti nos [r]ita ut nulla sit sanitas? [s]Ex-
spectavimus pacem, et non est bonum; et tempus curationis, et ecce
turbatio. 20 [t]Cognovimus, Domine, impietates nostras, iniquitates
patrum nostrorum, quia [u]peccavimus tibi. 21 Ne des nos in oppro-

x cf. Pro 4, 9; Sap 5, 17; Lm 5, 16.
y cf. Js 6, 1.
z cp. 1, 13, 14; 6, 22.

a v. Is 13, 8.
b cf. Dt 28, 24; Lm 1, 5.
c v. cp. 5, 19.
d vr. 26; Is 47, 2, 3; Lm 1, 8; Ez 16, 37; Nh 3, 5. — cf. Is 3, 17; Os 2, 10.
e cf. Mt 19, 24-26.
f cf. Ps 54, 20.
g Ps 1, 4; 82, 10; Is 17, 23.
h Jb 20, 29.
i v. cp. 2, 32.
j vr. 22.
l cp. 5, 8.
m v. cp. 2, 20.
n Is 1, 16. — cf. Ez 24, 13; Os 8, 5.

a cp. 17, 8.
b Lm 1, 4.
c Is 3, 26. — cf. Lm 2, 8.
d cf. 1 Rg 5, 12.

e cf. 2 Rg 15, 30.
f cp. 3, 3.
g Jl 1, 11.
h Jb 39, 1; Ps 28, 9.
i cp. 2, 24.
j Dn 9, 4-14.
7-9] *L. in Ms. pro qcq. nec.*
l vr. 21; Ps 24, 11.
m cp. 5, 6; Is 59, 12.
n vr. 20; Ps 50, 6.
o cp. 17, 13; 50, 7; Ps 70, 5; Ecli 34, 16; 1 Mc 4, 30.
p cf. Sap 5, 15.
q cf. Is 59, 1.
9 *b*] *Cp. ad cmpl.*
r cf. Ex 29, 45; Is 43, 7.
s cp. 15, 16; Dt 9, 18; 28, 10. — cf. Eph 3, 15.
t Ps 118, 121.
u Os 8, 13; 9, 9.
v cf. Ex 32, 10; Dt 9, 14. — v. cp. 7, 16; 11, 14.
x cf. cp. 21, 10; 39, 16.
y cp. 6, 20; 7, 21; Is 1, 11, 13; Ml 1, 10. — cf. Ps 39, 7; Is 58, 3.
z cp. 9, 16; 24, 10; 27, 8; 32, 24; Bar 2, 25; Ez 14, 21 etc.
a cp. 5, 12; Lv 16, 6. — cf. cp. 4, 10; 6, 14.
b v. cp. 5, 31; 29, 21.
c cp. 23, 21; 27, 15; Dt 18, 20; Lm 2, 14; Ez 12, 6, 7. — v. Mt 7, 15; 24, 5.
d Ez 13, 7. — cf. cp. 27, 9.
e cp. 23, 26. — cf. cp. 29, 8.
f cp. 23, 30-32.
g v. vr. 13.
h cf. cp. 23, 34.
i cp. 8, 2; Ps 78, 3.
j v. cp. 9, 18.
l v. cp. 8, 11, 21.
m cp. 10, 19; 30, 12.
n Ez 7, 15.
o cf. cp. 23, 34.
p v. cp. 15, 14.
q Lm 5, 22. — cf. Lv 26, 11.
19, 20] *R. in D. 1 Nbr.*
r cf. cp. 15, 18.
s cp. 8, 15.
t cf. Ps 105, 6; Dn 9, 5, 8.
u vr. 7.

binam quidem et ternam deprecationem exauditur (13-15, 9); tristemque Deus consolatur (10-14), et exhortatur ut suo viriliter munere fungatur (15-21) eumque constituit velut conspicuum futurae populi sortis

brium [v]propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam solii
gloriae tuae; [x]recordare, ne irritum facias foedus tuum nobiscum.
22 [y]Nunquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant, aut caeli possunt dare imbres? Nonne tu es Dominus Deus noster, quem exspectavimus? [z]Tu enim fecisti omnia haec.
15 Et dixit Dominus ad me: [a]Si steterit [b]Moyses et [c]Samuel [d]coram
me, [e]non est anima mea ad populum istum; eice illos a facie
mea, et egrediantur. 2 Quod si dixerint ad te: Quo egrediemur?
dices ad eos: Haec dicit Dominus: [f]Qui ad mortem ad mortem, et
qui ad gladium ad gladium, et qui ad famem ad famem, et qui ad captivitatem ad captivitatem. 3 Et [g]visitabo super eos quattuor species,
dicit Dominus: gladium ad occisionem et canes ad lacerandum et
[h]volatilia caeli et bestias terrae ad devorandum et dissipandum;
4 [i]et dabo eos in fervorem universis regnis terrae propter [j]Manassen filium Ezechiae regis Iuda, super omnibus quae fecit in Ierusalem. 5 [l]Quis enim miserebitur tui, Ierusalem, aut quis contristabitur pro te, aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? 6 [m]Tu reliquisti me, dicit Dominus, [n]retrorsum abisti, et extendam manum
meam super te et interficiam te; laboravi rogans. 7 Et [o]dispergam
eos ventilabro in portis terrae; interfeci et disperdidi populum meum,
et tamen [p]a viis suis non sunt reversi. 8 Multiplicatae sunt mihi
viduae eius super [q]harenam maris, induxi eis super matrem adulescentis vastatorem [r]meridie, misi super civitates repente terrorem,
9 [s]infirmata est quae peperit septem, defecit anima eius, [t]occidit ei
sol cum adhuc esset dies, confusa est et erubuit; et residuos eius in
gladium dabo in conspectu inimicorum eorum, ait Dominus.
10 [u]Vae mihi, mater mea, quare genuisti me virum rixae, virum
discordiae in universa terra? [v]Non faeneravi, nec faeneravit mihi
quisquam; omnes maledicunt mihi. 11 Dicit Dominus: Si non reliquiae
tuae in bonum, si non occurri tibi in tempore adflictionis et in tempore tribulationis adversus inimicum. 12 Nunquid foederabitur ferrum
ferro [x]ab aquilone et aes? 13 [y]Divitias tuas et thesauros tuos [z]in direptionem dabo gratis in omnibus peccatis tuis et in omnibus terminis tuis. 14 Et adducam inimicos tuos de [a]terra, quam nescis,
[b]quia ignis succensus est in furore meo; super vos ardebit.
15 [c]Tu scis, Domine, [d]recordare mei et visita me et [e]tuere me ab
his qui persequuntur me, noli in patientia tua suscipere me, [f]scito
quoniam sustinui [g]propter te opprobrium; 16 inventi sunt sermones
tui, et [h]comedi eos, et [i]factum est mihi verbum tuum in gaudium
et in laetitiam cordis mei, [j]quoniam invocatum est nomen tuum super
me, Domine Deus exercituum.
17 [l]Non sedi in concilio ludentium et gloriatus sum a facie manus
tuae, [m]solus sedebam, quoniam comminatione replesti me. 11 Quare
factus est dolor meus perpetuus, et [n]plaga mea desperabilis renuit
curari? Facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium.
19 Propter hoc haec dicit Dominus: [o]Si converteris, convertam te
et ante faciem meam stabis; et, si separaveris pretiosum a vili, [p]quasi
os meum eris: convertentur ipsi ad te, et tu non converteris ad eos.
20 Et dabo te populo huic in [q]murum aereum, fortem, et bellabunt
adversum te et [r]non praevalebunt, [s]quia ego tecum sum ut salvem
te et eruam te, dicit Dominus, 21 et liberabo te de manu pessimorum
et redimam te de manu [t]fortium.
16 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 2 Non accipies
uxorem, et non erunt tibi filii et filiae in loco isto, 3 quia haec
dicit Dominus super filios et filias, qui generantur in loco isto, et
super matres eorum, quae genuerunt eos, et super patres eorum,
de quorum stirpe sunt nati in terra hac: 4 [a]Mortibus aegrotationum
morientur, [b]non plangentur et non sepelientur; [c]in sterquilinium
super faciem terrae erunt et [d]gladio et fame consumentur, et [e]erit
cadaver eorum in escam volatilibus caeli et bestiis terrae.
5 Haec enim dicit Dominus: [a]Ne ingrediaris domum convivii
neque vadas ad plangendum neque consoleris eos, quia [b]abstuli
pacem meam a populo isto, dicit Dominus, misericordiam et miserationes; 6 et morientur grandes et parvi in terra ista, [c]non sepe-

v vr. 7.
x Lv 26, 42; Ps 105, 45.
y cf. cp. 10, 13; Jb 28, 26; 38, 26, 28; Bar 6, 52; Zc 10, 1, 2.
z Jb 12, 9; Is 66, 2.
a Ps 98, 6. — cf. Ez 14, 14.
b cf. Ps 105, 23. — v. Ex 32, 11-13.
c cf. 1 Rg 7, 9; 8, 6, 7; 12, 23; 15, 11; Eccli 46, 16.
d cp. 35, 19.
e cf. vr. 19.
f cp. 14, 12; 43, 11; Ez 5, 12; 6, 11, 12; Zc 11, 9.
g cf. Ez 14, 21. — v. Lv 26, 16-31.
h Dt 28, 26. — cf. Ap 6, 8.
i cp. 24, 9; 29, 18; 34, 17; 2 Par 29, 8; Ez 23, 46. — v. Dt 28, 25.
j cf. 4 Rg 21, 2, 11, 16, 17; 23, 26; 24, 3, 4.
l Is 51, 19. — cf. Nh 3, 7.
m Dt 32, 15.
n v. cp. 7, 24.
o Is 41, 16. — cf cp. 51, 2; Ps 43, 6; Am 9, 9; Mt 3, 12; Lc 3, 17.
p cp. 5, 3; Is 9, 13; Am 4, 6, 8-11; Ag 2, 18.
q Gn 22, 17; Ps 138, 18.
r cp. 6, 4.
s 1 Rg 2, 5. — cf. Lm 1, 1.
t Am 8, 9; Mic 3, 6.
u cp. 20, 14; Jb 3, 3.
v Ex 22, 25; Ps 14, 5; Is 24, 2.
x cp. 1, 13.
y cp. 17, 3.
z Ps 43, 13.
a cf. cp. 9, 16; 16, 13; 17, 4; 22, 28; Dt 28, 36.
b Dt 32, 22; Lm 4, 11.
c cp. 12, 3.
d cf. Jd 16, 28.
e cf. cp. 11, 20.
f cp. 17, 16.
g Ps 66, 8.
h Ez 3, 1, 3; Ap 10, 9, 10. — cf. Sap 16, 26.
i Ps 118, 14, 111, 162. — cf. Ex 3, 3.
j cp, 14, 9; Gn 48, 16; Nm 6, 27; 2 Par 7, 14. — cf. Is 63, 19. — v. 2 Mc 8, 15.
l Ps 1, 1; 25, 4.
m Ps 101, 7; Lm 3, 28.
n cf. cp. 30, 12, 15. — cf. cp. 14, 19.
o cp. 3, 14; Os 14, 2, 3. — cf. vr. 1.
p cf. Ex 4, 15, 16.
q cf. cp. 1, 18; 6, 27.
r cp. 1, 19.
s cp. 1, 8; 20, 11.
21] *V. in fs. s. Laur. M.*
t Is 13, 11; 25, 4, 5; 29, 5.
a v. cp. 15, 2.
b cp. 22, 18, 19; 25, 33.
c v. cp. 8, 2.
d v. cp. 14, 12.
e cp. 7, 33. — v. Dt 28, 26.
a v. Ez 24, 16-23.
b cf. Nm 6, 26.
c v. vr. 4.

symbolum (16, 1-9), eumque iubet scelera, quorum causa exsilium decretum est (10-13), ostendere et futuram praedicare liberationem (14-18). Tandem tantae poenae causae iterum proponuntur, idololatria nempe

lientur neque plangentur et [d]non se incident, neque [e]calvitium fiet
pro eis, 7 et non [f]frangent inter eos lugenti panem ad consolandum
super mortuo, et non dabunt eis potum calicis ad consolandum super
patre suo et matre. 8 Et domum convivii non ingrediaris, ut sedeas
cum eis et comedas et bibas.
9 Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce [g]ego
auferam de loco isto in oculis vestris et in diebus vestris vocem gaudii
et vocem laetitiae, [h]vocem sponsi et vocem sponsae.
10 Et, cum adnuntiaveris populo huic omnia verba haec, et di-
xerint tibi: [i]Quare locutus est Dominus super nos omne malum
grande istud? quae iniquitas nostra? et quod peccatum nostrum,
quod peccavimus Domino Deo nostro? 11 dices ad eos: [j]Quia de-
reliquerunt me patres vestri, ait Dominus, et abierunt post deos
alienos et servierunt eis et adoraverunt eos et me dereliquerunt et
legem meam non custodierunt; 12 sed et [l]vos peius operati estis
quam patres vestri: ecce enim ambulat unusquisque post pravitatem
cordis sui mali, ut me non audiat. 13 Et [m]eiciam vos de terra hac
in terram, [n]quam ignoratis vos et patres vestri, et [o]servietis ibi diis
alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.
14 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non dicetur
ultra: [p]Vivit Dominus, qui eduxit filios Israël de terra Aegypti;
15 sed: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israël [q]de terra aquilonis
et de universis terris, ad quas eieci eos, et [r]reducam eos in terram
suam quam dedi patribus eorum.
16 Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et [s]pisca-
buntur eos; et post haec mittam eis multos venatores, et venabuntur
eos de omni monte et de omni colle et [t]de cavernis petrarum;
17 quia [u]oculi mei super omnes vias eorum, [v]non sunt absconditae
a facie mea, et non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis,
18 et [x]reddam primum [y]duplices iniquitates et peccata eorum; quia
contaminaverunt terram meam in morticinis idolorum suorum et
[z]abominationibus suis impleverunt hereditatem meam.
19 [a]Domine, fortitudo mea et robur meum et [b]refugium meum in
die tribulationis, [c]ad te gentes venient ab extremis terrae et dicent:
Vere mendacium possederunt patres nostri, [d]vanitatem quae eis non
profuit. 20 Nunquid faciet sibi homo deos, et [e]ipsi non sunt dii?
21 Idcirco ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis
manum meam et virtutem meam, et scient [f]quia nomen mihi Do-
minus.

17 [a]Peccatum Iuda scriptum est [b]stilo ferreo in ungue adamantino
exaratum super [c]latitudinem cordis eorum et in [d]cornibus ararum
eorum. 2 Cum recordati fuerint filii eorum [e]ararum suarum et [f]luco-
rum suorum [g]lignorumque frondentium in montibus excelsis 3 sa-
crificantes in agro, [h]fortitudinem tuam et omnes thesauros tuos in
direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in universis finibus
tuis. 4 Et relinqueris sola ab hereditate tua, quam dedi tibi, et [i]ser-
vire te faciam inimicis tuis in [j]terra quam ignoras, [l]quoniam ignem
succendisti in furore meo, usque in aeternum ardebit.
5 Haec dicit Dominus: Maledictus homo [m]qui confidit in homine
et ponit carnem bracchium suum, et a Domino recedit cor eius.
6 [n]Erit enim quasi myricae in deserto, et [o]non videbit cum venerit
bonum; sed habitabit in siccitate in deserto, in [p]terra salsuginis et
inhabitabili.
7 [q]Benedictus vir qui confidit in Domino, et [r]erit Dominus fidu-
cia eius, 8 et [s]erit quasi lignum quod transplantatur super aquas,
quod ad humorem mittit radices suas et non timebit cum venerit
aestus, et erit folium eius viride et in [t]tempore siccitatis non erit sol-
licitum nec aliquando desinet facere fructum. 9 [u]Pravum est cor om-
nium et inscrutabile, quis cognoscet illud? 10 [v]Ego Dominus scrutans
cor et probans renes; [x]qui do unicuique iuxta viam suam et iuxta
fructum adinventionum suarum.
11 [y]Perdix fovit quae non peperit; [z]fecit divitias et non in iudicio,
[a]in dimidio dierum suorum derelinquet eas et [b]in novissimo suo
erit insipiens. 12 Solium gloriae altitudinis a principio, locus sancti-

d Lv 19, 28; Dt 14, 1.
e Jb 1, 20. — v. Is 3, 24.
f Ez 24, 17. — cf. Dt 26, 14; Tb 4, 17; Pro 31, 6, 7; Os 9, 4.
g cp. 7, 34; 25, 10; Bar 2, 23. — cf. Lm 5, 14, 15.
h cf. 1 Mc 2, 28.
10-13] cp. 9, 12-15.
i cp. 5, 19.
j cf. cp. 3, 17; 13, 10.
l cp. 7, 24-26.
m cp. 10, 18; 22, 26; Is 22, 17, 18. — v. Dt 4, 26-28; 28, 64, 65.
n v. cp. 15, 14.
o cf. Ez 20, 32.
14-16] Catech. R. III 2, 1.
14, 15] cp. 23, 7, 8.
p cp. 4, 2.
q cp. 3, 12, 18. — cf. Is 43, 5, 6.
r cp. 24, 6; 30, 3; 32, 37; Bar 2,34.
s cf. Ez 12, 13; Am 4, 2; Hab 1, 15.
t cp. 13, 4; Is 7, 19.
u cp. 32, 19; 2 Par 16, 9; Jb 34, 21; Pro 5, 21; Ecli 23, 28 etc.
v cf. Ps 50, 11; 89, 8; Os 7, 2.
x Is 65, 6, 7.
y cp. 17, 18; Is 40, 2; 61, 7.
z cf. Is 65, 4. — v. Ez 43, 7-9.
a 2 Rg 22, 2, 3; Ps 27, 7; 8, 38, 4; Is 25, 4.
b cp. 17, 17.
c cf. Is 2, 2, 3; Zc 8, 22, 23.
d cp. 2, 5; 10, 15.
e cp. 2, 11. — cf. 1 Cor 8, 4.
f cp. 33, 2; Ex 6, 3; Ps 82, 19; Am 9, 6.
a cf. cp. 2, 22.
b Jb 19, 24.
c Pro 3, 3; 7, 3. — cf. 2 Cor 3, 3.
d Ez 27, 2; Ps 117, 2.
e cp. 19, 5.
f Jd 3, 7. — v. Dt 16, 21.
g cp. 2, 20. — cf. Is 1, 29.
h cp. 15, 13.
i v. cp. 5, 19.
j v. cp. 15, 14; 16, 13; Dt 28, 36.
l v. Dt 32, 22.
5-10] L. in fr. 5 p. D. 2 Qdg.
m 2 Par 32, 8; Ps 117, 8; 145, 2, 3.
n cp. 48, 6.
o cp. 29, 32; Jb 20, 17; Ps 33, 13.
p Dt 29, 23; Jb 39, 6.
q Ps 2, 13; 33, 9; 39, 5; 83, 13; 145, 5; Pro 16, 20. — cf. vr. 5.
r Ps 70, 5; Pro 22, 19; Ecli 34, 16.
s Ps 1, 3; Ez 47, 12.
t cp. 14, 1.
u cf. Ps 63, 7.
v cp. 11, 20; 1 Rg 16, 7; 1 Par 28, 9; Ps 7, 10; Rm 8, 27. — cf. Ps 25, 2.
x cp. 32, 19; Jb 34, 11; Ps 61, 13; Pro 24, 12; Ecli 16, 15; Rm 2, 6.
y cf. 2 Rg 26, 20.
z Pro 13, 22; 22, 16; 28, 8; Ec 2, 18. — cf. Ps 38, 7.
a cf. Ps 38, 7; 54, 24.
b Lc 12, 20.

(*19-17, 4*), *vana fiducia in hominibus* (*5-18*) *legisque violatio* (*19-27*).
2. **Reprobatio confirmatur et perficitur (18, 1-45, 5).** *Denuo symbolis certam futuram esse poenam propheta ostendens, populi contra Deum et Dñum*

ficationis nostrae. 13 [c]Exspectatio Israël Domine, [d]omnes qui te de-
relinquunt confundentur, recedentes a te [e]in terra scribentur, quo-
niam [f]dereliquerunt [g]venam aquarum viventium, Dominum.
14 [h]Sana me, Domine, et sanabor, salvum me fac, et salvus ero,
[i]quoniam laus mea tu es. 15 [j]Ecce ipsi dicunt ad me: Ubi est
verbum Domini? veniat. 16 Et ego non sum turbatus te pastorem
sequens et [k]diem hominis non desideravi, [l]tu scis. Quod egressum
est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit. 17 Non sis tu mihi
formidini, [m]spes mea tu in die adflictionis; 18 [n]confundantur qui me
persequuntur, et non confundar ego; paveant illi, et non paveam
ego; [o]induc super eos diem adflictionis et [p]duplici contritione con-
tere eos.
19 Haec dicit Dominus ad me: Vade et sta in porta filiorum po-
puli, per quam ingrediuntur [q]reges Iuda et egrediuntur, et in cunctis
portis Ierusalem, 20 et dices ad eos: Audite verbum Domini, reges
Iuda et omnis Iuda cunctique habitatores Ierusalem, qui ingredimini
per portas istas.
21 Haec dicit Dominus: [r]Custodite animas vestras et nolite [s]por-
tare pondera in die sabbati nec inferatis per portas Ierusalem 22 et
nolite eicere onera de domibus vestris in die sabbati et [t]omne opus
non facietis: [u]sanctificate diem sabbati, sicut praecepi patribus vestris.
23 Et [v]non audierunt nec inclinaverunt aurem suam; sed [x]indurave-
runt cervicem suam, ne audirent me et [y]ne acciperent disciplinam.
24 Et erit, [z]si audieritis me, dicit Dominus, ut non inferatis onera
per portas civitatis huius in die sabbati, et si sanctificaveritis diem
sabbati, ne faciatis in eo omne opus, 25 ingredientur per portas
civitatis huius reges et principes sedentes super solium David et
ascendentes in curribus et equis, ipsi et principes eorum, viri Iuda
et habitatores Ierusalem, et habitabitur civitas haec in sempiternum,
26 et venient [a]de civitatibus Iuda et de circuitu Ierusalem et de terra
Beniamin et [b]de campestribus et de montuosis et ab austro [c]portantes
holocaustum et victimam et sacrificium et tus et inferent oblationem
in domum Domini. 27 Si autem non audieritis me, ut [d]sanctificetis
diem sabbati et ne portetis onus et ne inferatis per portas Ierusalem
in die sabbati, [e]succendam ignem in portis eius, et [f]devorabit domos
Ierusalem et [g]non exstinguetur.

18 Verbum quod factum est ad Ieremiam a Domino dicens: 2 Surge
et descende in [a]domum figuli et ibi audies verba mea. 3 Et de-
scendi in domum figuli, et ecce ipse [b]faciebat opus super rotam.
4 Et [c]dissipatum est vas, quod ipse faciebat e luto manibus suis,
[d]conversusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius
ut faceret.
5 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 6 Nunquid sicut
figulus iste, [e]non potero vobis facere, domus Israël, ait Dominus?
ecce, [f]sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus
Israël.
7 Repente loquar adversum gentem et adversus regnum, [g]ut era-
dicem et destruam et disperdam illud. 8 [h]Si paenitentiam egerit gens
illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam, [i]agam et ego pae-
nitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei.
9 Et subito loquar de gente et de regno, ut aedificem et plantem
illud. 10 Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam,
[j]paenitentiam agam super bono, quod locutus sum ut facerem ei.
11 Nunc ergo dic viro Iuda et habitatoribus Ierusalem dicens:
Haec dicit Dominus: Ecce ego fingo contra vos malum et cogito
contra vos cogitationem: [l]revertatur unusquisque a via sua mala
et [m]dirigite vias vestras et studia vestra. 12 Qui dixerunt: [n]Despe-
ravimus; post cogitationes enim nostras ibimus et unusquisque pra-
vitatem cordis sui mali faciemus.
13 Ideo haec dicit Dominus:
[p]Interrogate gentes, quis audivit [q]talia horribilia,
quae fecit nimis virgo Israël?
14 Nunquid deficiet de petra agri nix Libani?
aut evelli possunt aquae erumpentes frigidae et defluentes?

c v. cp. 14, 8. — cf. Is 49, 23.
d Ps 72, 27; Is 1, 28.
13-18] *1 L. in fr. 4 mai. hebd, L. in fr. 6 p. D. Pass. et Cpp. in T. Pass.*
e cf. Jo 8, 6.
f cp. 1, 16; 2, 13.
14] *Cp. in frr. ad trt.*
g cp. 2, 13; Ps 35, 10. — cf. Jo 4, 10, 14.
h Ps 6, 2; Os 6, 1, 2.
i Dt 10, 21; Ps 21, 4. — cf. cp. 13, 11.
j Is 5, 19; 2 Pt 3, 4.
k cf. Am 5, 18.
l cp. 15, 15; Js 22, 22; Ps 39, 10; 138, 5.
m cp. 16, 19.
17, 18] *R. et Ant. in D. Palm.*
(*18*)] *Ant. in fs. s. Thars. M.*
n Ps 30, 18; 34, 4, 6; 39, 15.
o cf. cp. 11, 20. — cf. Ps 34, 8.
p cf. cp. 16, 18.
q v. cp. 13, 13.
21] * *Catech. R. III 4, 3.*
r Dt 4, 15; Js 23, 11.
s cf. Jo 5, 10. — v. 2 Es 13, 15-19.
t cf. Nm 15, 32-36.
u Ex 23, 12; 31, 13; Is 56, 2; 58, 13; Ez 20, 12, 20. — v. Ex 20, 8, 11; Dt 5, 12-15.
v cp. 7, 24, 26; 11, 8. — v. cp. 34, 14.
x cf. 2 Par 30, 8; Ac 7, 51.
y 3; cp. 5, 3.
z cp. 22, 4.
a cp. 32, 44; 33, 13. — cf. Zc 7, 7.
b v. Js 15, 21, 33, 49.
c Lv 7, 12; 22, 29; 2 Par 33. 16. — cf. cp. 41, 5; Bar 1. 6, 10.
d v. vr. 22.
e cp. 7, 20; 21, 14; 50, 32; Os 8, 14; Am 1, 14; 2, 5.
f cp. 39, 8; 52, 14; 4 Rg 25, 9.
g cp. 7, 20.
a cp. 19. 1. — cf. 1 Par 4, 23.
b Ecli 38, 32.
c cf. cp. 13, 7.
d cf. Rm 9, 21.
e Is 45, 9; Sap 15. 7. — v. Rm 9, 20-24.
f Jb 10, 9; Ecli 33, 13; Is 64, 8.
g cp. 1, 10; 42, 10.
h Is 55, 7; Ez 18, 21, 27.
i cp. 26, 3, 13, 19; Jd 2, 18; 22, 15; Jn 3, 10. — cf. Gn 6, 6.
j v. Gn 6, 6.
l cp. 25, 5; 35, 15; 4 Rg 17. 13; Jn 3, 8.
m cp. 7, 3; 26, 13; 36, 3.
n cp. 2, 25. — cf. cp. 6, 16.
o cp. 3, 17; 7, 24; 9, 14; 11, 8 etc.
p cp. 2, 10, 11.
q cf. cp. 5, 30.
13b-23] *LL. 2 et 3 in fr. 4 mai. hebd.*

pervicaciam illustrat (18,1-17), illumque ostendit insidias quoque in prophetam moliri(18-23). Symbolo vero a vase confracto desumpto sors populi adumbrat (19, 1-15), quam quidem Phassur futura mors adhuc magis perspicuam

15 Quia [r]oblitus est mei populus meus frustra libantes
et impingentes in viis suis, in [s]semitis saeculi,
ut ambularent per eas [t]in itinere non trito,
16 ut fieret terra eorum [u]in desolationem
et in sibilum sempiternum; [suum.
[v]omnis qui praeterierit per eam obstupescet et [x]movebit caput
17 [y]Sicut ventus urens [z]dispergam eos coram inimico;
[a]dorsum et non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.
18 Et dixerunt: [b]Venite, et cogitemus contra Ieremiam cogita-
tiones; [c]non enim peribit lex a sacerdote, neque consilium a sapiente,
nec sermo a propheta. [d]Venite, et percutiamus eum lingua et non
attendamus ad universos sermones eius. 19 Attende, Domine, ad
me et audi vocem adversariorum meorum. 20 [e]Nunquid redditur pro
bono malum, quia [f]foderunt foveam animae meae? [g]Recordare quod
steterim in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum et averterem
indignationem tuam ab eis. 21 Propterea [h]da filios eorum in famem
et deduc eos in manus gladii, fiant uxores eorum absque liberis et
viduae, et viri earum interficiantur morte, [i]iuvenes eorum confodiantur
gladio in proelio, 22 [j]audiatur clamor de domibus eorum; adduces
enim super eos latronem repente, quia foderunt foveam ut caperent
me et [k]laqueos absconderunt pedibus meis. 23 [l]Tu autem, Domine,
scis omne consilium eorum adversum me in mortem; [m]ne propi-
tieris iniquitati eorum, et peccatum eorum a facie tua non deleatur,
fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.
19 Haec dicit Dominus: Vade et accipe [a]lagunculam figuli testeam
a [b]senioribus populi et a senioribus sacerdotum 2 et egredere
ad [c]vallem filii Ennom, quae est iuxta introitum portae fictilis,
et [d]praedicabis ibi verba, quae ego loquar ad te, 3 et dices: [e]Audite
verbum Domini, [f]reges Iuda et habitatores Ierusalem: haec dicit
Dominus exercituum Deus Israël: [g]Ecce ego inducam adflictionem
super locum istum, ita ut omnis qui audierit illam [h]tinniant aures
eius, 4 [i]eo quod dereliquerint me et alienum fecerint locum istum
et [j]libaverunt in eo diis alienis, quos nescierunt ipsi et patres eorum
et reges Iuda, et [k]repleverunt locum istum sanguine innocentum
5 et [l]aedificaverunt excelsa Baalim ad comburendos filios suos igni
in holocaustum Baalim: [m]quae non praecepi nec locutus sum nec
ascenderunt in cor meum.
6 [n]Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non vocabitur am-
plius locus iste Topheth et vallis filii Ennom, sed vallis occisionis,
7 et [o]dissipabo consilium Iuda et Ierusalem in loco isto et [p]subver-
tam eos gladio in conspectu inimicorum suorum et in manu quae-
rentium animas eorum et [q]dabo cadavera eorum escam volatilibus
caeli et bestiis terrae 8 [r]et ponam civitatem hanc in stuporem et in
sibilum; [s]omnis qui praeterierit per eam obstupescet et sibilabit
super universa plaga eius; 9 et [t]cibabo eos carnibus filiorum suorum
et carnibus filiarum suarum et unusquisque carnem amici sui co-
medet in [u]obsidione et in angustia, in qua concludent eos inimici
eorum et qui quaerunt animas eorum. 10 Et [v]conteres [x]lagunculam
in oculis virorum, qui ibunt tecum, 11 et dices ad eos: Haec dicit
Dominus exercituum: [y]sic conteram populum istum et civitatem
istam, sicut conteritur vas figuli, [z]quod non potest ultra instaurari;
et in [a]Topheth sepelientur, eo quod non sit alius locus ad sepelien-
dum. 12 Sic faciam loco huic, ait Dominus, et habitatoribus eius et
ponam civitatem istam [b]sicut Topheth. 13 Et erunt domus Ierusalem
et domus regum Iuda [c]sicut locus Topheth immundae, omnes do-
mus in quarum domatibus [d]sacrificaverunt omni militiae caeli et
[e]libaverunt libamina diis alienis.
14 Venit autem Ieremias de Topheth, [f]quo miserat eum Dominus
ad prophetandum, et [g]stetit in atrio domus Domini et dixit ad omnem
populum:
15 Haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce ego indu-
cam super civitatem hanc et super omnes urbes eius, universa mala
quae locutus sum adversum eam, [h]quoniam induraverunt cervicem
suam [i]ut non audirent sermones meos.

r v. cp. 2, 13, 32.
s cp. 6, 16.
t cf. Is 57, 14.
u cp. 19, 8; 25, 9, 11, 18; 49, 13; 50, 13; 51, 37; 2 Par 29, 8; Lm 2, 15.
v Sph 2, 15. — cf. Mt 27, 39.
x Jb 16, 4; Ps 21, 8; 108, 25; Lm 2, 15.
y Gn 41, 27; Ex 10, 13; Jb 27, 21; Os 13, 15; Jn 4, 8.
z cp. 13, 24.
a cf. cp. 2, 27.
18-23] *L. in sb. p. D. Pass.*
18] *V. in fs. ss. col. Flag. DNJC.*
b cp. 11, 19. — cf. Ps 34, 15, 16; Sap 2, 10 sqq.
c cf. cp. 2, 8; 5, 31; 13, 13; Ez 7, 26; Ml 2, 7.
d cp. 9, 3, 8; Jb 5, 21. — cf. Ps 30, 21.
19, 20] *R. in D. Palm.*
20 a] *Ant. in D. et T. Pass.*
e Ps 34, 12.
f Ps 7, 16; 56, 7.
20 b] *Of. in fs. 7 dol. BMV. etc. — Cp. in T. Pass.*
g cf. 2 Es 13, 14.
h Ps 108, 9, 10.
i cp. 9, 21.
j cf. cp. 20, 16.
k v. Ps 139, 6.
l Ps 34, 22. — cf. Hab 1, 13, 14.
m 2 Es 4, 5; Ps 108, 14, 15.

a cp. 18, 2.
b 4 Rg 19, 2; 23, 1. — cf. cp. 26, 17.
c vr. 6; cp. 7, 31; Js 15, 8.
d cp. 11, 6.
e cp. 17, 20.
f v. cp. 13, 13.
g cp. 7, 20; 4 Rg 21, 12; 22, 16; 2 Par 34, 25.
h 1 Rg 3, 11.
i v. cp. 1, 16.
j cp. 7, 9; 44, 3.
k 4 Rg 21, 16. — v. cp. 2, 34.
5-7] cp. 7, 31-33.
l cp. 32, 35. — cf. Lv 18, 21.
m Dt 17, 3.
n cp. 7, 32.
o cf. Is 19, 3.
p cf. Lv 26, 17.
q cf. Ps 78, 2. — v. cp. 7, 33.
r cf. cp. 49, 17. — v. cp. 18, 16.
s Sph 2, 15.
t Lv 26, 29; Dt 28, 53; Lm 4, 10; Bar 2, 3; Ez 5, 10. — cf. 4 Rg 6, 26-30.
u Dt 28, 53, 55, 57.
v cf. cp. 51, 63, 64.
x vr. 1.
y Ps 2, 9; Is 30, 14; Lm 4, 2.
z cf. Pro 6, 15.
a v. cp. 7, 32.
b cf. 4 Rg 23, 10; Is 30, 33.
c cp. 32, 29; 4 Rg 23, 12.
d Sph 1, 5. — cf. Dt 4, 19; Ac 7, 42.
e cp. 7, 18; 44, 17, 18.
f vr. 2, 3.
g cp. 26, 2. — cf. 2 Par 20, 5.
h cp. 7, 26; 2 Par 30, 8.
i cp. 25, 3.

exprimit (20, 1-6). Interea Ieremiam conquerentem de inutilitate et difficultatibus in munere suo obeundo, ita ut mori optaret (7-18), Deus iubet Sedeciae regi nuntiare ipsius in manus Nobuchodonosor traditionem

20 Et audivit [a]Phassur filius [b]Emmer sacerdos, qui constitutus
erat [c]princeps in domo Domini, Ieremiam prophetantem ser-
mones istos 2 et percussit Phassur Ieremiam prophetam et misit
eum in [d]nervum, quod erat [e]in porta Beniamin superiori in domo
Domini. 3 Cumque illuxisset in crastinum, eduxit Phassur Ieremiam
de nervo, et dixit ad eum Ieremias: Non Phassur vocavit Dominus
nomen tuum, sed [f]pavorem undique.
4 Quia haec dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pavorem, te et
omnes amicos tuos, et corruent gladio inimicorum suorum, et oculi
tui videbunt, et omnem Iudam dabo in manum regis Babylonis, et
traducet eos in Babylonem et percutiet eos gladio. 5 Et [g]dabo uni-
versam substantiam civitatis huius et omnem laborem eius, omneque
pretium et cunctos thesauros regum Iuda dabo in manu inimicorum
eorum, et diripient eos et tollent et ducent in Babylonem; 6 tu
autem, Phassur, et omnes habitatores domus tuae ibitis in captivi-
tatem et in Babylonem venies et ibi morieris ibique sepelieris tu
et omnes amici tui, quibus [h]prophetasti mendacium.
7 [i]Seduxisti me, Domine, et seductus sum; [j]fortior me fuisti et
invaluisti, factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me.
8 Quia iam olim loquor vociferans [l]iniquitatem et vastitatem clamito;
et [m]factus est mihi sermo Domini in opprobrium et in derisum tota
die. 9 Et dixi: Non recordabor eius neque loquar ultra in nomine
illius, et [n]factus est in corde meo quasi ignis exaestuans claususque
in ossibus meis, et [o]defeci ferre non sustinens. 10 [p]Audivi enim con-
tumelias multorum et [q]terrorem in circuitu: Persequimini, et [r]per-
sequantur eum: ab omnibus viris [s]qui erant pacifici mei et custo-
dientes latus meum: [t]si quo modo decipiatur, et praevaleamus ad-
versus eum et consequamur ultionem ex eo. 11 [u]Dominus autem
mecum est, quasi bellator fortis; idcirco qui persequuntur me ca-
dent et infirmi erunt, [v]confundentur vehementer, quia non intelle-
xerunt [x]opprobrium sempiternum, quod nunquam delebitur. 12 Et
tu, Domine exercituum probator iusti, [y]qui vides renes et cor, vi-
deam, quaeso, ultionem tuam ex eis; tibi enim revelavi causam
meam.
13 [z]Cantate Domino, laudate Dominum, quia liberavit animam pau-
peris de manu malorum.
14 [a]Maledicta dies in qua natus sum; dies, in qua peperit me
mater mea, non sit benedicta. 15 Maledictus vir qui adnuntiavit
patri meo dicens: Natus est tibi puer masculus, et [b]quasi gaudio
laetificavit eum: 16 sit homo ille ut sunt [c]civitates, quas subvertit
Dominus, et non paenituit eum; [d]audiat clamorem mane et ululatum
in tempore meridiano. 17 [e]Qui non me interfecit a vulva, ut fieret
mihi mater mea sepulcrum, et vulva eius conceptus aeternus. 18 [f]Quare
de vulva egressus sum, [g]ut viderem laborem et dolorem, et [h]consu-
merentur in confusione dies mei?

21 Verbum quod factum est ad Ieremiam a Domino, quando misit
ad eum rex Sedecias [a]Phassur filium [b]Melchiae et [c]Sophoniam
filium [d]Maasiae sacerdotem dicens: 2 [e]Interroga pro nobis Dominum
quia [f]Nabuchodonosor rex Babylonis proeliatur adversum nos; si
forte faciat Dominus nobiscum secundum [g]omnia mirabilia sua, et
recedat a nobis.
3 Et dixit Ieremias ad eos: Sic dicetis Sedeciae: 4 Haec dicit Do-
minus Deus Israël: [h]Ecce ego convertam vasa belli, quae in mani-
bus vestris sunt, et quibus vos pugnatis adversum regem Babylonis
et Chaldaeos, qui obsident vos in circuitu murorum; et [i]congregabo
ea in medio civitatis huius 5 et debellabo ego vos [j]in manu extenta
et in bracchio forti et [l]in furore et in indignatione et in ira grandi
6 et percutiam habitatores civitatis huius, homines et bestiae pesti-
lentia magna morientur. 7 Et post haec, ait Dominus, [m]dabo Sede-
ciam regem Iuda et servos eius et populum eius et qui derelicti
sunt in civitate hac a peste et gladio et fame in manu Nabucho-
donosor regis Babylonis et in manu inimicorum eorum et in manu
quaerentium animam eorum, et percutiet eos in ore gladii et [n]non
flectetur neque parcet nec miserebitur. 8 Et ad populum hunc dices:

a cp. 21, 1; 38, 1; 1 Par 9, 12. — cf. 1 Es 2, 38.
b 1 Par 24, 14; 1 Es 2, 37.
c cf. cp. 29, 26.
d cp. 29, 26; Jb 13, 27; 33, 11. — cf. 2 Par 16, 10.
e cp. 37, 12; Ez 9, 2.
f cf. 6, 25; Lm 2, 22.
g cf. 4 Rg 20, 17; Is 39, 6. — v. 4 Rg 24, 12-16; 25, 13-17.
h v. cp. 5, 31; 14, 14.
i cf. Ez 14, 9. — v. cp. 1, 7.
j Ps 43, 14; 68, 12; 78, 4; Lm 3, 14; Dn 9, 16. — cf. Sap 5, 3.
l cp. 6, 7.
m cp. 6, 10.
n Jb 32, 18, 19; Ps 38, 4. — cf. Lv 24, 32.
o cp. 6, 11.
10-12] *Ant. et RR. in D. Palm. et in mai. hebd.*
p Ps 30, 14.
q cf. Ps 34, 15, 16.
r v. cp. 6, 25.
s cp. 38, 22; Ps 40, 10; 54, 14, 15. — cf. cp. 9, 4.
t cf. cp. 1, 19.
u cp. 1, 8; 15, 20.
v cp. 17, 18. — v. Ps 34, 4-8.
x cp. 23, 40.
y v. cp. 11, 20; 17, 10.
z cf. Ps 34, 9, 10; 108, 30, 31.
a cp. 15, 10; Jb 3, 1-10; 10, 18; Ecli 23, 19. — cf. 1 Mc 2, 7.
b cf. Jo 16, 21.
c Gn 19, 25; Is 13, 9.
d cf. cp. 18, 22.
e cf. Jb 3, 10, 11; 10, 19.
f cf. Jb 3, 20.
g cf. Lm 3, 1, 2.
h cf. Ps 30, 11.
a v. cp. 20, 1.
b cp. 38, 1. — cf. cp. 20, 1.
c cp. 29, 25; 37, 3; 4 Rg 25, 18.
d cp. 35, 4; 2 Par 35, 8.
e cf. cp. 37, 6.
f cf. 4 Rg 25, 1.
g Ps 104, 2, 5.
h cf. cp. 32, 5; 37, 10.
i cf. Is 13, 4.
j cp. 27, 5; 32, 17, 21; Ex 6, 6; Dt 4, 34; 5, 15; Ex 20, 33.
l cp. 32, 27; Dt 29, 28.
m cp. 24, 21; 37, 16; 39, 5; 52, 9.
n Dt 28, 50; 2 Par 36, 17; Ez 5, 11. — cf. Is 47, 7.

(21,1-7), populo vero nullam patere viam salutis nisi dando manus victas
Chaldaeis (8-14). Deinde monens ex observatione foederis pendere salutem
domus regiae et regni (22,1-5), sortem denuntiat Sellum, Ioakim et Iechonia re-

[o]Haec dicit Dominus: [p]Ecce ego do coram vobis viam vitae et
viam mortis. 9 Qui habitaverit in urbe hac [q]morietur gladio et fame
et peste, qui autem egressus fuerit et [r]transfugerit ad Chaldaeos,
qui obsident vos, vivet et [s]erit ei anima sua quasi spolium. 10 [t]Posui
enim faciem meam super civitatem hanc [u]in malum et non in bonum,
ait Dominus: [v]in manu regis Babylonis dabitur, et exuret eam igni.
11 Et domui regis Iuda: Audite verbum Domini, 12 domus David:
haec dicit Dominus: [x]Iudicate mane iudicium et eruite vi oppressum
de manu calumniantis, [y]ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea
et succendatur, et non sit qui exstinguat propter malitiam studiorum
vestrorum. 13 Ecce ego ad te, [z]habitatricem vallis solidae atque cam-
pestris ait Dominus, qui dicitis: [a]Quis percutiet nos? et quis ingre-
dietur domos nostras? 14 Et [b]visitabo super vos [c]iuxta fructum stu-
diorum vestrorum, dicit Dominus, et [d]succendam ignem in saltu eius,
et devorabit omnia in circuitu eius.
22 Haec dicit Dominus: Descende in domum regis Iuda et lo-
queris ibi verbum hoc 2 et dices: [a]Audi verbum Domini, [b]rex
Iuda, qui sedes super solium David, tu et servi tui et populus tuus,
qui ingredimini per portas istas, 3 haec dicit Dominus: [c]Facite iu-
dicium et iustitiam et [d]liberate vi oppressum de manu calumniatoris
et [e]advenam et pupillum et viduam nolite contristare neque oppri-
matis inique et [f]sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.
4 [g]Si enim facientes feceritis verbum istud, ingredientur per portas
domus huius reges sedentes de genere David super thronum eius
et ascendentes currus et equos, ipsi et servi et populus eorum. 5 Quod
si non audieritis verba haec, [h]in memetipso iuravi, dicit Dominus, quia
[i]in solitudinem erit domus haec.
6 Quia haec dicit Dominus super domum regis Iuda: Galaad tu
mihi, caput [j]Libani, si non posuero te solitudinem, [l]urbes inhabita-
biles, 7 et [m]sanctificabo super te interficientem virum et arma eius,
et [n]succident electas cedros tuas et praecipitabunt in ignem, 8 et
pertransibunt gentes multae per civitatem hanc, et dicet unusquisque
proximo suo: [o]Quare fecit Dominus sic civitati huic grandi? 9 et re-
spondebunt: [p]Eo quod dereliquerint pactum Domini Dei sui et ado-
raverint deos alienos et servierint eis.
10 [q]Nolite flere mortuum neque lugeatis super eum fletu; [r]plangite
eum qui egreditur, quia non revertetur ultra nec videbit terram na-
tivitatis suae.
11 Quia haec dicit Dominus ad Sellum filium Iosiae regem Iuda,
qui regnavit pro Iosia patre suo, [s]qui egressus est de loco isto:
Non revertetur huc amplius, 12 sed in loco, ad quem transtuli eum,
ibi morietur et terram istam non videbit amplius.
13 [t]Vae qui aedificat domum suam [u]in iniustitia et cenacula sua
non in iudicio, [v]amicum suum opprimet frustra et mercedem eius
non reddet ei, 14 qui dicit: Aedificabo mihi domum latam et cena-
cula spatiosa, qui aperit sibi fenestras et facit laquearia cedrina pin-
gitque [x]sinopide! 15 Nunquid regnabis quoniam confers te cedro?
Pater tuus nunquid non comedit et bibit et [y]fecit iudicium et iusti-
tiam tunc, cum bene erat ei, 16 [z]iudicavit causam pauperis et egeni
in bonum suum, nunquid non ideo [a]quia cognovit me? dicit Domi-
nus. 17 [b]Tui vero oculi et [c]cor ad avaritiam et [d]ad sanguinem innocen-
tem fundendum et ad calumniam et [e]ad cursum mali operis.
18 Propterea haec dicit Dominus ad Ioakim filium Iosiae regem
Iuda: [f]Non plangent eum: [g]Vae, frater, et vae, soror! non concre-
pabunt ei: [h]Vae, domine, et vae, inclite! 19 [i]Sepultura asini sepe-
lietur putrefactus et proiectus extra portas Ierusalem.
20 Ascende Libanum et clama et in Basan da vocem tuam et
clama [j]ad transeuntes, quia contriti sunt omnes [l]amatores tui. 21 Lo-
cutus sum ad te in abundantia tua, et dixisti: Non audiam: [m]haec
est via tua ab [n]adulescentia tua, quia non audisti vocem meam.
22 [o]Omnes pastores tuos pascet ventus, et amatores tui in captivi-
tatem ibunt, et [p]tunc confunderis et erubesces ab omni malitia tua.
23 Quae sedes in [q]Libano et nidificas in cedris, quomodo congemuisti,
cum venissent tibi dolores [r]quasi dolores parturientis! 24 [s]Vivo ego,

o Dt 30, 15, 19.
p cp. 38, 2; Dt 30, 15, 19; Ecli 15, 18.
q cp. 38, 2. — cf. cp. 15, 2.
r cf. cp. 37, 12, 13.
s cp. 39, 18; 45, 5.
t cp. 34, 11; Lv 17, 10; 20, 3, 5; Ez 14, 8. — cf. Am 9, 4.
u cp. 39, 16. — cf. cp. 14, 11; Ps 33, 15, 16.
v vr. 7; cp. 32, 28, 29; 34, 2; 38, 18, 23; 2 Par 36, 19.
x cp. 22, 3; Zc 7, 9. — cf. cp. 22, 16.
y cp. 4, 4. — cf. cp. 7, 20.
z vr. 10. — cf. Ps 124, 2; Is 22, 1. — v. Ez 13, 8.
a cf. cp. 49, 4.
b cp. 9, 25.
c Pro 1, 31; Is 3, 10.
d cp. 17, 27; Ez 20, 47.

a cp. 21, 12.
b cp. 13, 13; 29, 16.
c cp. 7, 5; 21, 12; Ps 8, 3; Is 1, 17.
d Ecli 4, 9.
e Lv 19, 33.
f vr. 17. — cf. cp. 26, 15.
g cp. 17, 24, 25.

h cp. 49, 13; Gn 22, 16. — cf. Heb 6, 13. — v. cp. 51, 14.
i cp. 7, 34; 25, 11, 18; 44, 6, 22; Is 64, 10; Ez 5, 14; Os 2, 12; Mt 23, 38.
j vr. 20, 23. — cf. 3 Rg 7, 2-5.
l cf. cp. 6, 8.
m cp. 6, 4.
n 4 Rg 19, 23; Is 37, 24.
o cp. 5, 19; Dt 29, 24-26; 3 Rg 9, 8, 9.
p cp. 1, 16; 19, 4.

q cf. 2 Par 35, 24, 25.
r vr. 11.

s cf. 4 Rg 13, 34; 2 Par 36, 4; Ex 19, 4.

t Hab 2, 12. — v. Is 5, 18-23.
u cf. Mic 3, 10; Ecli 21, 9.
v cf. Lv 19, 13; 25, 39, 40; Dt 24, 14, 15; Jc 5, 4.
x Ez 23, 14. — cf. Sap 13, 14.
y Ec 8, 12; Is 3, 10. — cf. 4 Rg 23, 25.
z Pro 31, 9. — cf. Is 1, 17.
a cf. Jd 2, 10.
b cf. Ez 22, 13.
c Ez 22, 17.
d vr. 3. — cf. cp. 26, 15.
e cf. cp. 23, 10.
f cp. 16, 4-6; Ps 77, 64. — cf. 2 Mc 5, 10.
g cf. cp. 34, 5; 3 Rg 13, 30.
h cf. cp. 34, 5.
i cp. 8, 2; 36, 30. — cf. Is 14, 19.
j (Nm 27, 12; Dt 32, 49).
l cf. cp. 3, 1.
m cp. 3, 25.
n Ps 120, 1, 2.
o cp. 23, 1. — cf. Ez 34, 10.
p cp. 3, 25.
q vr. 6. — cf. Ez 17, 4.
r cp. 6, 24; 13, 21. — v. Is 13, 8.
s Is 49, 18; Ez 5, 11.

gum Iuda (6-30), promittit pro pastoribus qui gregem disperdunt a Deo suscitandos pastores iustos ac praecipue germen David (23, 1-8) monetque ut omnes a pseudoprophetis, qui caeci caecos ducunt (9-15) et

dicit Dominus, quia, si fuerit [t]Iechonias filius Ioakim regis Iuda
[u]anulus in manu dextera mea, inde evellam eum 25 et [v]dabo te in
manu quaerentium animam tuam et in manu [x]quorum tu formidas
faciem et [y]in manu Nabuchodonosor regis Babylonis et in manu
Chaldaeorum 26 et mittam te et [z]matrem tuam, quae genuit te, in
terram alienam, in qua nati non estis, [a]ibique moriemini; 27 [b]et in
terram, ad quam ipsi levant animam suam ut revertantur illuc, non
revertentur.
28 Nunquid vas fictile atque contritum vir iste Iechonias? nunquid [c]vas absque omni voluptate? Quare abiecti sunt ipse et semen
eius et proiecti in terram [d]quam ignoraverunt? 29 [e]Terra, terra, terra,
audi sermonem Domini. 30 Haec dicit Dominus: Scribe virum istum
[f]sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur; [g]nec enim
erit de semine eius vir [h]qui sedeat super solium David et potestatem
habeat ultra in Iuda.
23 [a]Vae pastoribus qui disperdunt et dilacerant gregem pascuae
meae, dicit Dominus; 2 ideo haec dicit Dominus Deus Israël
ad pastores qui pascunt populum meum: Vos dispersistis gregem
meum et eiecistis eos et non visitastis eos: ecce ego visitabo super
vos [b]malitiam studiorum vestrorum, ait Dominus. 3 [c]Et ego congregabo reliquias gregis mei de [d]omnibus terris, ad quas eiecero eos
illuc, et convertam eos ad rura sua, et [e]crescent et multiplicabuntur,
4 et [f]suscitabo super eos pastores, et pascent eos: non formidabunt
ultra et non pavebunt, et nullus quaeretur ex numero, dicit Dominus.
5 Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et [g]suscitabo David germen
iustum; et [h]regnabit rex et sapiens erit et [i]faciet iudicium et iustitiam in terra. 6 In diebus illis salvabitur Iuda, et [j]Israël habitabit
confidenter, et hoc est nomen quod vocabunt eum: [l]Dominus iustus
noster.
7 Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non dicent
ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israël de terra Aegypti, 8 sed:
Vivit Dominus, qui eduxit et adduxit semen domus Israël [m]de terra
aquilonis et de [n]cunctis terris, ad quas eieceram eos illuc, et habitabunt in terra sua.
9 Ad prophetas: [o]Contritum est cor meum in medio mei, [p]contremuerunt omnia ossa mea, factus sum quasi vir ebrius et quasi
homo madidus a vino a facie Domini et a facie verborum sanctorum
eius; 10 [q]quia adulteris repleta est terra, quia a facie [r]maledictionis
[s]luxit terra, [t]arefacta sunt arva deserti, [u]factus est cursus eorum
malus, et fortitudo eorum dissimilis. 11 [v]Propheta namque et sacerdos
polluti sunt, et [x]in domo mea inveni malum eorum, ait Dominus;
12 idcirco [y]via eorum erit quasi lubricum [z]in tenebris; impellentur
enim et corruent in ea; adferam enim super eos mala, [a]annum visitationis eorum, ait Dominus.
13 [b]Et in prophetis [c]Samariae vidi fatuitatem: [d]prophetabant in
Baal et [e]decipiebant populum meum Israël; 14 et [f]in prophetis Ierusalem vidi similitudinem adulterantium et iter mendacii, et [g]confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque a
malitia sua, [h]facti sunt mihi omnes ut Sodoma, et habitatores eius
quasi Gomorrha.
15 Propterea haec dicit Dominus exercituum ad prophetas: [i]Ecce
ego cibabo eos absinthio et [j]potabo eos felle; a prophetis enim Ierusalem egressa est pollutio super omnem terram.
16 Haec dicit Dominus exercituum: Nolite audire verba [l]prophetarum, qui prophetant vobis et [m]decipiunt vos, visionem cordis
sui loquuntur non de ore Domini: 17 dicunt his qui blasphemant
me: Locutus est Dominus: [n]pax erit vobis; et omni qui ambulat
in [o]pravitate cordis sui dixerunt: [p]Non veniet super vos malum.
18 [q]Quis enim adfuit in consilio Domini et vidit et audivit sermonem
eius? quis consideravit verbum illius et audivit?
19 [r]Ecce turbo dominicae indignationis egredietur, et tempestas
erumpens [s]super caput impiorum veniet, 20 [t]non revertetur furor Domini, usque dum faciat et usque dum compleat cogitationem cordis

t cp. 24, 1.
u 3 Rg 21, 8; Ecli 49, 13; Ag 2, 24.
v cp. 24, 20.
x cp. 39, 17.
y 4 Rg 24, 15; 2 Par 36, 10. — cf. cp. 16, 13.
z cf. 4 Rg 24, 8.
a Is 22, 18.
b cp. 44, 14.

c cf. cp. 48, 38; Ps 30, 13; Ecli 21, 17; Os 8, 8.
d v. cp. 15, 14.
e cf. Dt 32, 1; Is 1, 2; 34, 1; Mic 1, 2.
f cf. 1 Par 3, 17; Mt 1, 12.
g cp. 36, 30.
h cf. 2 Rg 7, 12, 13, 16.

a cp. 6, 3; 10, 21; 22, 22; 25, 34, 36; Is 56, 11; Ez 13, 3; 34, 2; Zc 11, 17. — cf. Jo 10, 12, 13.
b vr. 22; cp. 4, 4.
c cp. 29, 14; 32, 37; Dt 30, 3; Tb 13, 5; Ez 20, 34, 41; 37, 21. — cf. Ps 106, 2; Ecli 36, 13. — v. Ex 34, 11, 16.
d cf. cp. 8, 3.
e cf. Gn 1, 28.
f cp. 3, 15. — v. Ez 34, 23.
5, 6] cp. 33, 14-16.
5, 6] Cpp. ad trt. et sxt. in Adv.
g Is 4, 2; 11, 1. — v. 2 Rg 7, 12.
h cp. 30, 9; Is 32, 1; Ez 37, 24; Os 3, 5; Mt 2, 2; Lc 1, 32; 19, 38; Jo 1, 49.
i Dn 9, 24; Rm 3, 25, 26. — cf. 2 Rg 8, 15.
j cp. 32, 37; Dt 33, 28; Ez 28, 26. — cf. Zc 14, 11.
l cf. Ml 4, 2; Rm 10, 4; 1 Cor 1, 30.
7, 8] cp. 16, 14, 15.
m cp. 3, 12.
n cp. 8, 3.
o Ez 6, 9. — cf. cp. 4, 19, 20.
9] Ant. in Cen. Dñi.
p Ps 6, 3; 30, 11; Hab 3, 16.
q cp. 5, 7, 8; 9, 2.
r Ps (10), 7; Os 4, 2, 3.
s cp. 12, 4.
t cp. 9, 10, 12; 12, 4.
u cf. cp. 22, 17.
v cf. vr. 33, 34; Sph 3, 4. — v. cp. 6, 13.
x cp. 7, 30; 32, 34; Ez 8, 16; 23, 39.
y Ps 34, 6.
z Pro 4, 19; Jo 12, 35. — cf. cp. 13, 16.

a cp. 11, 23.
b Lm 2, 14.
c Is 7, 9 Ez 16, 46.
d cp. 2, 8.
e vr. 3; Is 3, 12; 9, 16; Mic 3, 5.
f v. cp. 29, 21-23.
g Ez 13, 22. — cf. Ps 63, 6.
h Is 1, 9, 10; 13, 19. — cf. Dt 32, 32.
i cp. 9, 15. — cf. Dt 29, 18; Ps 79, 6; Pro 5, 4.
j cp. 8, 14.
l cf. cp. 14, 14.
m vr. 21, 26; Nm 16, 28; Ez 13, 2, 17
n Zc 10, 2. — v. cp. 6, 14.
o cp. 3, 17; 7, 24.
p cp. 5, 12; Am 9, 10; Mic 3, 11.
q Is 40 13. — cf. vr. 22.
r cp. 30, 23; Sap 5, 24.
s cf. Ecli 17, 19; Jl 3, 4, 7; 2 Pt 3, 7.
t cp. 30, 24. — cf. Is 55, 11.

sua auctoritate semetipsos mittunt, caveant (16-22), illorum somnia vaticiniis legitimorum prophetarum non permisceant (23-32) atque eis irrideant (33-40). Quibus omnibus de reprobationis causis praemissis, iam

sui: in novissimis diebus intelligetis consilium eius. 21 [u]Non mitte-
bam prophetas, et ipsi currebant; non loquebar ad eos, et ipsi pro-
phetabant. 22 [v]Si stetissent in consilio meo et nota fecissent verba
mea populo meo, [y]avertissem utique eos a via sua mala et a [z]cogi-
tationibus suis pessimis.

23 [a]Putasne Deus e vicino ego sum, dicit Dominus, et non Deus
de longe? 24 Si occultabitur vir in absconditis, et ego non videbo
eum? dicit Dominus; [b]nunquid non caelum et terram ego impleo?
dicit Dominus. 25 Audivi quae dixerunt prophetae [c]prophetantes in
nomine meo mendacium atque dicentes: [d]Somniavi, somniavi. 26 Us-
quequo istud est [e]in corde [f]prophetarum vaticinantium mendacium
et prophetantium seductiones cordis sui? 27 qui volunt facere ut
obliviscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quae
narrat unusquisque ad proximum suum, sicut [g]obliti sunt patres
eorum nominis mei propter Baal. 28 [h]Propheta qui habet somnium
narret somnium, et qui habet sermonem meum loquatur sermonem
meum vere. [i]Quid paleis ad triticum? dicit Dominus; 29 nunquid non
verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et [j]quasi malleus con-
terens petram? 30 [l]Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus,
qui furantur verba mea unusquisque a proximo suo; 31 ecce ego ad
prophetas, ait Dominus, qui adsumunt linguas suas et aiunt: Dicit
Dominus; 32 ecce ego ad [m]prophetas somniantes mendacium, ait
Dominus, qui narraverunt ea et [n]seduxerunt populum meum in
mendacio suo et in miraculis suis, [o]cum ego non misissem eos nec
mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus.
33 [p]Si igitur interrogaverit te populus iste vel propheta aut sacerdos
dicens: Quod est [q]onus Domini? dices ad eos: Vos estis onus;
[r]proiciam quippe vos, dicit Dominus. 34 Et propheta et sacerdos
et populus qui dicit: Onus Domini, visitabo super virum illum et
super domum eius; 35 haec dicetis unusquisque ad proximum et ad
fratrem suum: Quid respondit Dominus? et quid locutus est Domi-
nus? 36 Et onus Domini ultra non memorabitur; quia onus erit
unicuique sermo suus, et [s]pervertistis verba [t]Dei viventis Domini
exercituum, Dei nostri. 37 Haec dices ad prophetam: Quid respondit
tibi Dominus? et quid locutus est Dominus? 38 Si autem onus Do-
mini dixeritis, propter hoc haec dicit Dominus: Quia dixistis sermo-
nem istum: onus Domini; et misi ad vos dicens: Nolite dicere onus
Domini.

39 Propterea ecce ego tollam vos portans et derelinquam vos et
civitatem, quam dedi vobis et patribus vestris a facie mea, 40 et [u]dabo
vos in opprobrium sempiternum et in ignominiam aeternam, quae nun-
quam oblivione delebitur.

24 Ostendit mihi Dominus, et ecce [a]duo calathi pleni ficis positi
ante templum Domini, postquam transtulit [b]Nabuchodonosor
rex Babylonis [c]Iechoniam filium Ioakim regem Iuda et [d]principes
eius et fabrum et inclusorem de Ierusalem et adduxit eos in Baby-
lonem. 2 Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut [e]solent ficus
esse primi temporis; et calathus unus [f]ficus habebat malas nimis,
quae comedi non poterant, eo quod essent malae.

3 Et dixit Dominus ad me: [g]Quid tu vides, Ieremia? Et dixi:
Ficus, ficus bonas, bonas valde; et malas, malas valde, quae comedi
non possunt, eo quod sint malae.

4 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 5 Haec dicit Do-
minus Deus Israël: Sicut ficus hae bonae, sic cognoscam transmi-
grationem Iuda, [h]quam emisi de loco isto in terram Chaldaeorum,
in bonum. 6 [i]Et ponam oculos meos super eos ad placandum et
[j]reducam eos in terram hanc et [l]aedificabo eos et non destruam et
plantabo eos et non evellam. 7 [m]Et dabo eis cor ut sciant me, quia
ego sum Dominus; et [n]erunt mihi in populum, et ego ero eis in
Deum, quia [o]revertentur ad me in toto corde suo.

8 Et [p]sicut ficus pessimae, quae comedi non possunt, eo quod
sint malae, haec dicit Dominus, sic dabo [q]Sedeciam regem Iuda et
principes eius et reliquos de Ierusalem, qui remanserunt in urbe
hac et [r]qui habitant in terra Aegypti, 9 et [s]dabo eos in vexationem

21] * *Catech. R. II 7, 8.*
u cp. 14, 14; 27, 15. —cf. cp. 5, 31 .
v cf. vr. 18.
y cf. Lc 1, 17.
z vr. 2; cp. 25, 5.

a cf. Ps 93, 7, 9. — cf. Ps 138, 8-13; Am 9, 2, 3; Ac 17, 27.
24] * *Catech. R. I 2,6; IV 9,10.*
b cf. Ps 138. 8; Sap 1, 7; Is 66, 1; Ac 7, 49.
c v. cp. 5, 31.
d cf. Zc 10, 2.
e cf. cp. 14, 14.
f vr. 11.
g Jd 2, 7; 8, 33, 34.
h cf. Nm 12, 6
i cf. Lc 3, 17.
j cf. Dn 2, 34, 45: Os 6, 5; Heb 4, 12.
l Ez 13, 8. — cf. cp. 14, 15; Dt 18, 20.
m Ez 13, 10; Mic 3, 5.
n vr. 13.
o vr. 21. — v. cp. 14, 14.
p v. Ez 14, 1-11.
q Ml 1, 1. — cf. Lm 2, 14.
r cf. Os 4, 6.
s cf. Mt 15, 6.
t cp. 10, 10; Ps 41, 3.
u cp. 20, 11.

a cf. Am 8, 1, 2.
b 4 Rg 24, 15; 2 Par 36, 10.
c Mt 1, 11. — cf. cp. 22, 18, 24, 28.
d cp. 29, 2; 4 Rg 24, 12, 14.
e cf. Is 28, 4.
f cp. 29, 17. — cf. vr. 8.
g cp. 1, 11, 13.
h cp. 29, 20.
i cf. Am 9, 4.
j cp. 12, 15; 16, 15; 29, 10; 30, 3. —
l cp. 12, 16; 31, 28. — cf. cp. 1, 10; Am 9, 15.
m cp. 32, 39; Dt 30, 6; Bar 2, 31; Ez 11, 19, 20; 36, 26, 27.
n cp. 30, 22; 31, 1, 33; 32, 38.
o Jl 2, 12, 13.
p cp. 29, 17. — cf. vr. 2.
q cp. 21, 1.
r v. cpp. 43-44.
s cp. 29, 18. — cf. cp. 49, 13.

adflictionemque omnibus regnis terrae, in [t]opprobrium et in [u]para-
bolam et in proverbium et [v]in maledictionem in universis locis, ad
quae eieci eos. 10 Et mittam in eis [x]gladium et famem et pestem,
donec consumantur de terra, quam dedi eis et patribus eorum.
25 Verbum, quod factum est ad Ieremiam de omni populo Iuda
in [a]anno quarto Ioakim filii Iosiae regis Iuda (ipse est annus
primus Nabuchodonosor regis Babylonis), 2 quod locutus est Iere-
mias propheta ad omnem populum Iuda et ad universos habitatores
Ierusalem dicens: 3 A [b]tertiodecimo anno Iosiae filii Amon regis
Iuda usque ad diem hanc, iste tertius et vicesimus annus, factum
est verbum Domini ad me, et [c]locutus sum ad vos de nocte con-
surgens et loquens, et [d]non audistis. 4 Et misit Dominus ad vos
omnes servos suos prophetas consurgens diluculo mittensque, et
non audistis neque inclinastis aures vestras ut audiretis, 5 cum di-
ceret: [e]Revertimini unusquisque a via sua mala et [f]a pessimis cogi-
tationibus vestris et habitabitis in terra, quam dedit Dominus vobis
et patribus vestris a saeculo et usque in saeculum, 6 et [g]nolite ire
post deos alienos, ut serviatis eis adoretisque eos, [h]neque me ad
iracundiam provocetis in operibus manuum vestrarum, et non adfli-
gam vos. 7 Et non audistis me, dicit Dominus, ut me ad iracundiam
provocaretis in operibus manuum vestrarum in malum vestrum.
8 [i]Propterea haec dicit Dominus exercituum: Pro eo quod non
audistis verba mea, 9 ecce ego mittam et adsumam universas co-
gnationes aquilonis, ait Dominus, et Nabuchodonosor regem Baby-
lonis [j]servum meum et [l]adducam eos super terram istam et super
habitatores eius et super omnes nationes, quae in circuitu illius
sunt, et interficiam eos et ponam eos [m]in stuporem et in sibilum
et in solitudines sempiternas 10 [n]perdamque ex eis vocem gaudii et
vocem laetitiae, vocem sponsi et vocem sponsae, [o]vocem molae et [p]lu-
men lucernae, 11 et erit universa terra haec in solitudinem et in stu-
porem, et [q]servient omnes gentes istae regi Babylonis [r]septuaginta an-
nis. 12 Cumque impleti fuerint septuaginta anni, [s]visitabo super regem
Babylonis et super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum et
super terram Chaldaeorum et [t]ponam illam in solitudines sempiternas
13 et adducam super terram illam omnia verba mea, quae locutus
sum contra eam, omne quod scriptum est [u]in libro isto, quaecumque
prophetavit Ieremias adversum omnes gentes, 14 quia [v]servierunt
eis, cum essent gentes multae et reges magni, et [x]reddam eis secun-
dum opera eorum et secundum facta manuum suarum.
15 Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israël: [y]Sume calicem
vini furoris huius de manu mea et [z]propinabis de illo cunctis gen-
tibus, ad quas ego mittam te. 16 Et bibent et turbabuntur et insa-
nient [a]a facie gladii, quem ego mittam inter eos. 17 Et accepi cali-
cem de manu Domini et [b]propinavi cunctis gentibus, ad quas misit
me Dominus, 18 [c]Ierusalem et civitatibus Iuda et regibus eius et
principibus eius, ut [d]darem eos in solitudinem et in stuporem et in
sibilum et in maledictionem, sicut est dies ista; 19 [e]Pharaoni regi
Aegypti et servis eius et principibus eius et omni populo eius 20 et
universis generaliter cunctis regibus [f]terrae Ausitidis et cunctis re-
gibus [g]terrae Philisthiim et Ascaloni et Gazae et Accaron et reliquiis
[h]Azoti 21 et [i]Idumaeae et [j]Moab et filiis [l]Ammon 22 et cunctis re-
gibus [m]Tyri et universis regibus Sidonis et regibus terrae insularum,
qui sunt trans [n]mare, 23 et [o]Dedan et [p]Thema et [q]Buz et universis,
qui [r]attonsi sunt in comam, 24 et cunctis [s]regibus Arabiae et cunctis
regibus occidentis qui habitant in deserto, 25 et cunctis regibus
Zambri et cunctis regibus [t]Elam et cunctis regibus [u]Medorum,
26 cunctis quoque regibus [v]aquilonis de prope et de longe, unicuique
contra fratrem suum, et omnibus regnis terrae, quae super faciem
eius sunt; et rex [x]Sesach bibet post eos.
27 Et dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israël:
[y]Bibite et inebriamini et vomite et cadite neque surgatis [z]a facie
gladii, quem ego mittam inter vos. 28 Cumque noluerint accipere
calicem de manu tua, ut bibant, dices ad eos: Haec dicit Dominus
exercituum: [a]Bibentes bibetis; 29 [b]quia ecce in civitate, in qua in-

t v. Ez 5, 14.
u v. Dt 28, 37; 2 Par 7, 20.
v cp. 25, 18; 26, 6; 4 Rg 22, 19.
x cp. 14, 12; 29, 17.
a cp. 1, 3; 36, 1; 45, 1; 46, 2. — cf. 4 Rg 24, 1; Dn 1, 1.
b cp. 1, 2.
c cp. 7, 13; 11, 7, 8; 26, 5; 29, 19; 35, 15; 2 Par 36, 15.
d v. cp. 19, 15.
e cp. 18, 11; 35, 15. — cf. Jn 3, 8.
f cp. 23, 22.
g cp. 1, 16; 7, 6.
h cf. cp. 32, 30.
i Bar 6, 1.
j cp. 27, 6; 43, 10. — cf. Is 44, 28; 45, 1. — v. Ez 29, 18-20.
l cf. cp. 1, 15.
m v. cp. 18, 16.
n cp. 7, 34; 16, 9.
o Ec 12, 4; Ap 18, 22.
p Ap 18, 23.
q cf. cp. 28, 14. — v. cp. 27, 3-6.
r cp. 29, 10; 2 Par 36, 21, 22; 1 Es 1, 1; Dn 9, 2. — cf. Is 23, 15; Zc 1, 12; 7, 15.
s cp. 30, 20; 51, 24, 26, 62; Is 13, 19. — cf. cp. 29, 10.
t Is 13, 20-22.
u v. cpp. 46-51
v cp. 27, 7; 50, 9, 41; 51, 27, 28.
x cp. 50, 15; 51, 6, 24. — cf. Ps 136, 8.
y cp. 49, 12; 51, 7; Jb 21, 20; Ps 59, 5; 74, 9; Is 51, 17; Lm 4, 21; Ap 14, 10. — cf. cp. 13, 13; Ex 23, 31.
z cf. Hab 2, 16.
a cf. cp. 47, 6.
b cf. Is 51, 22, 23.
c cf. Zc 12, 2.
d vr. 9, 11. — v. cp. 18, 16.
e cp. 45, 25.
f cf. Jb 1, 1; Lm 4, 21.
g cp. 47, 1, 4, 5.
h cf. Is 20, 1.
i cp. 9, 26. — v. cp. 49, 7, 22.
j v. cp. 48.
l v. cp. 49, 1. 6.
m cp. 47, 4; Is 23, 1, 2.
n cp. 49, 23.
o cp. 49, 8. — v. Is 21, 13.
p Gn 25, 15; Jb 6, 19.
q cf. Jb 32, 2, 6.
r cp. 9, 26; 49, 32.
s 2 Par 9, 14.
t Is 11, 11. — v. cp. 49. 34-39.
u cf. 4 Rg 17, 6.
v cp. 50, 9.
x cp. 51, 41.
y Ab 16; Hab 2, 16. — cf. cp. 48, 26.
z cf. vr. 16.
a cp. 49, 12.
b cf. Ez 9, 6.

dicium universarum gentium describitur (15-38). Haec tamen vaticinia sacerdotes et pseudoprophetae aegre ferentes captum Ieremiam ad mortem damnant (26, 1-11), qui tamen ad suam missionem provocans, quomi-

c Pro 11, 31; Am 3, 2; Ab 16. — cf. 1 Pt 4, 17.
d Ez 38, 21.
e Os 11, 10; Jl 3, 16; Am 1, 2.
f cp. 51, 14. — cf. Jd 9, 27; Is 16, 9.
g Is 3, 14; Os 4, 1. — cf. Is 66, 16; Jl 3, 2.
h cf. cp. 23, 19; 30, 23.
i cp. 6, 22.
j cf. cp. 7, 33.
l v. cp. 16, 4.
m cp. 8, 2; Ez 29, 5. — v. cp. 23, 1.
n cp. 4, 8; Zc 11, 2. — v. Is 13, 6.
34] v. Jl 1, 8.
o v. cp. 23, 1.
p cp. 6, 26.
q cf. Am 2, 14.
r cf. Is 32, 18.
s v. cp. 12, 13.
t cp. 4, 7. — cf. Jb 38, 40.
u cp. 46, 16; 50, 16.
a cp. 27, 1.
b 4 Rg 23, 36; 2 Par 36, 5.
c cp. 7, 2; 19, 14; 26, 2.
d cf. Ez 3, 10.
e Dt 4, 2; 12, 32. — cf. Ac 20, 27.
f cp. 36, 3.
g vr. 13, 19; Ps 105, 45. — v. cp. 18, 8.
h cp. 4, 4.
i Lv 26, 14; Dt 28, 15.
j v. cp. 25, 4.
l cp. 7, 12, 14; 1 Rg 4, 4, 12.
m v. cp. 24, 9.
n cp. 23, 33.
o cf. Mr 14, 58; Ac 6, 14.
p vr .6.
q v. cp. 4, 7
r cp. 36, 10.
s cf. cp. 38, 4; Ac 6, 13.
t cf. Dt 18, 20.
u v. cp. 7, 3.
v Dt 30, 2.
x vr. 3, 19.
y Js 9, 25. — cf. Mt 27, 24.
z vr. 8.
a cf. vr. 11.
b cf. Ac 5, 24.
c cf. cp. 19, 1.
d Mic 1, 1.

vocatum est nomen meum, ego incipiam adfligere, et vos quasi innocentes et immunes eritis? [c]Non eritis immunes; [d]gladium enim ego voco super omnes habitatores terrae, dicit Dominus exercituum.
30 Et tu prophetabis ad eos omnia verba haec et dices ad illos: [e]Dominus de excelso rugiet et de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum, [f]celeuma quasi calcantium concinetur adversus omnes habitatores terrae.
31 Pervenit sonitus usque ad extrema terrae, quia [g]iudicium Domino cum gentibus; iudicatur ipse cum omni carne. Impios tradidi gladio, dicit Dominus.

32 Haec dicit Dominus exercituum: Ecce adflictio egredietur de gente in gentem, et [h]turbo magnus egredietur [i]a summitatibus terrae,
33 [j]et erunt interfecti Domini in die illa a summo terrae usque ad summum eius; [l]non plangentur et [m]non colligentur neque sepelientur, in sterquilinium super faciem terrae iacebunt.
34 [n]Ululate, [o]pastores, et clamate et [p]adspergite vos cinere, optimates gregis, quia completi sunt dies vestri, ut interficiamini, et dissipationes vestrae, et cadetis quasi vasa pretiosa.
35 Et [q]peribit fuga a pastoribus et salvatio ab optimatibus gregis.
36 Vox clamoris pastorum et ululatus optimatum gregis, quia vastavit Dominus pascua eorum.
37 Et [r]conticuerunt arva pacis [s]a facie irae furoris Domini.
38 [t]Dereliquit quasi leo umbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem [u]a facie irae columbae et a facie irae furoris Domini.

26 [a]In principio regni [b]Ioakim filii Iosiae regis Iuda factum est verbum istud a Domino dicens:
2 Haec dicit Dominus: [c]Sta in atrio domus Domini et loqueris ad omnes civitates Iuda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini, [d]universos sermones, quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos: [e]noli subtrahere verbum,
3 [f]si forte audiant et convertantur unusquisque a via sua mala, et [g]paeniteat me mali quod cogito facere eis [h]propter malitiam studiorum eorum.
4 Et dices ad eos: Haec dicit Dominus: [i]Si non audieritis me, ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis;
5 [j]ut audiatis sermones servorum meorum prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte consurgens et dirigens, et non audistis,
6 [l]dabo domum istam sicut Silo et urbem hanc dabo in [m]maledictionem cunctis gentibus terrae.

7 [n]Et audierunt sacerdotes et prophetae et omnis populus Ieremiam loquentem verba haec in domo Domini.
8 Cumque complesset Ieremias loquens omnia, quae praeceperat ei Dominus ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes et prophetae et omnis populus dicens: Morte moriatur.
9 [o]Quare prophetavit in nomine Domini dicens: [p]Sicut Silo erit domus haec, et urbs ista desolabitur, [q]eo quod non sit habitator? Et congregatus est omnis populus adversus Ieremiam in domo Domini.
10 Et audierunt [r]principes Iuda verba haec et ascenderunt de domo regis in domum Domini et sederunt in introitu portae domus Domini novae.
11 Et locuti sunt sacerdotes et prophetae ad principes et ad omnem populum [s]dicentes: [t]Iudicium mortis est viro huic, quia prophetavit adversus civitatem istam, sicut audistis auribus vestris.
12 Et ait Ieremias ad omnes principes et ad universum populum dicens: Dominus misit me ut prophetarem ad domum istam et ad civitatem hanc omnia verba quae audistis.
13 Nunc ergo [u]bonas facite vias vestras et studia vestra et [v]audite vocem Domini Dei vestri, et [x]paenitebit Dominum mali, quod locutus est adversum vos.
14 [y]Ego autem ecce in manibus vestris sum, facite mihi quod bonum et rectum est in oculis vestris.
15 Veruntamen scitote et cognoscite quod, si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos et contra civitatem istam et habitatores eius; in veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia verba haec.

16 Et dixerunt principes et omnis populus ad [z]sacerdotes et ad prophetas; [a]Non est viro huic iudicium mortis, quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.
17 [b]Surrexerunt ergo viri de [c]senioribus terrae et dixerunt ad omnem coetum populi loquentes:
18 [d]Michaeas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiae regis

nus Uriae sortem incurreret, obtinuit (12-24); sed cum perseveraret symbolo quoque vinculorum in praedicanda abductione populi indeprecabili (27, 1-22) eamque morte Hananiae sibi contradicentis confirmaret (28,

Iuda et ait ad omnem populum Iuda dicens: Haec dicit Dominus
exercituum: '[e]Sion quasi ager arabitur, et Ierusalem in acervum lapidum erit, et mons domus in excelsa silvarum'. 19 Nunquid morte
condemnavit eum Ezechias rex Iuda et omnis Iuda? [f]nunquid non
timuerunt Dominum et deprecati sunt faciem Domini, et [g]paenituit
Dominum mali quod locutus fuerat adversum eos? [h]Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.
20 Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Urias filius Semei
de [i]Cariathiarim, et prophetavit adversus civitatem istam et adversus
terram hanc iuxta omnia verba Ieremiae. 21 Et audivit [j]rex Ioakim et
omnes potentes et principes eius verba haec et quaesivit rex interficere
eum, et audivit Urias et timuit fugitque et ingressus est Aegyptum.
22 Et misit rex Ioakim viros in Aegyptum, [l]Elnathan filium [m]Achobor et viros cum eo in Aegyptum,
23 et eduxerunt Uriam de Aegypto et adduxerunt eum ad regem Ioakim, et [n]percussit eum gladio
et proiecit cadaver eius in sepulcris vulgi ignobilis. 24 Igitur manus
[o]Ahicam filii Saphan fuit cum Ieremia, ut non traderetur in manus
populi, et interficerent eum.

27 [a]In principio regni Ioakim filii Iosiae regis Iuda factum est verbum istud ad Ieremiam a Domino dicens: 2 Haec dicit Dominus
ad me: [b]Fac tibi vincula et [c]catenas et pones eas in collo tuo 3 et mittes eas ad regem [d]Edom et ad regem Moab et ad regem filiorum Ammon et ad regem Tyri et ad regem Sidonis in manu nuntiorum, qui venerunt Ierusalem ad [e]Sedeciam regem Iuda, 4 et praecipies eis ut ad dominos suos loquantur: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israël:
Haec dicetis ad dominos vestros: 5 [f]ego feci terram et homines et iumenta, quae sunt super faciem terrae, [g]in fortitudine mea magna et in
bracchio meo extento et [h]dedi eam ei qui placuit in oculis meis. 6 [i]Et
nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis
Babylonis [j]servi mei; insuper et [l]bestias agri dedi ei, ut serviant illi,
7 [m]et servient ei omnes gentes et [n]filio eius et [o]filio filii eius, [p]donec veniat tempus terrae eius et ipsius; et [q]servient ei gentes multae et reges
magni. 8 [r]Gens autem et regnum, quod non servierit Nabuchodonosor
regi Babylonis, et quicumque non [s]curvaverit collum suum sub iugo regis Babylonis, [t]in gladio et in fame et in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus, donec consumam eos in manu eius. 9 Vos ergo [u]nolite audire prophetas vestros et divinos et somniatores et [v]augures et
maleficos, qui dicunt vobis: Non servietis regi Babylonis; 10 quia
[w]mendacium prophetant vobis, ut longe vos faciant de terra vestra et
eiciant vos, et pereatis. 11 [x]Porro gens quae subiecerit cervicem suam
sub iugo regis Babylonis et servierit ei, dimittam eam in terra sua, dicit Dominus, et colet eam et habitabit in ea. 12 Et ad [y]Sedeciam regem
Iuda locutus sum secundum omnia verba haec dicens: [z]Subicite colla
vestra sub iugo regis Babylonis et servite ei et populo eius et vivetis.
13 [a]Quare moriemini tu et populus tuus gladio et fame et peste, sicut
locutus est Dominus ad gentem, quae servire noluerit regi Babylonis?
14 Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non servietis regi Babylonis; quia mendacium ipsi loquuntur vobis, 15 quia non misi
eos, ait Dominus, et ipsi prophetant in nomine meo mendaciter, ut eiciant vos, et pereatis tam vos quam prophetae qui vaticinantur vobis.
16 Et ad sacerdotes et ad populum istum locutus sum dicens: Haec dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis dicentes: Ecce vasa Domini revertentur de Babylone
nunc cito; mendacium enim prophetant vobis. 17 [b]Nolite ergo audire
eos, sed servite regi Babylonis, ut vivatis: quare [c]datur haec civitas in
solitudinem? 18 Et, si prophetae sunt, et est verbum Domini in eis,
[d]occurrant Domino exercituum, ut [e]non veniant vasa, quae derelicta
fuerant in domo Domini et in domo regis Iuda et in Ierusalem, in Babylonem. 19 [f]Quia haec dicit Dominus exercituum ad columnas et ad
mare et ad bases et ad reliqua vasorum, quae remanserunt in civitate
hac, 20 quae non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, [g]cum transferret Iechoniam filium Ioakim regem Iuda de Ierusalem in Babylonem et omnes optimates Iuda et Ierusalem.
21 Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israël ad vasa,

e Mic 3, 5, 12.
f cf. 2 Par 32, 26.
g vr. 3, 13; cp. 18, 8; Ex 32, 14; 2 Rg 24, 16. — cf. 3 Rg 13, 6.
h cf. Ac 5, 39.
i Js 9, 17; 1 Rg 6, 22 etc.
j vr. 1.
l cp. 36, 12, 25.
m 4 Rg 22, 12, 14.
n cf. cp. 22, 17; 2 Es 9, 26; Mt 21, 35; 23, 37.
o 4 Rg 22, 12.
a cp. 26, 1. 21.
b cp. 3 Rg 22, 11; Ez 7, 23.
c cp. 28, 10, 12, 13. — cf. Lv 26, 13.
d cp. 25, 21, 22.
e vr. 12, 20; cp. 28, 1. — cf. vr. 1.
f Ps 113, 15; Is 45, 12.
g v. cp. 21, 5.
h Ps 113, 16; Dn 4, 14.
i cf. Ez 30, 21, 25.
j cp. 25, 9, 14.
l cp. 28, 14; Jdt 11, 5; Bar 3, 16; Dn 2, 38.
m cf. Dn 2, 37, 38; Hab 2, 5.
n cp. 52, 31.
o Dn 5, 1, 30.
p v. cp. 25, 12.
q v. cp. 25, 14.
r v. Bar 2, 22.
s vr. 11, 12. — cf. cp. 30, 8.
t vr. 13. — v. cp. 14, 12.
u vr. 16; cp. 29, 8, 9. — cf. cp. 14, 14.
v cf. Dt 18, 10; Is 2, 6.
w cp. 14, 14; 29, 9. — cf. cp. 23, 21. — v. cp. 5, 3.
x Bar 2, 21. — cf. vr. 2, 8.
y cp. 28, 1. — cf. cp. 27, 1.
z vr. 17. — cf. cp. 38, 17.
a vr. 8; cp. 42, 17; Ez 18, 31.
b cp. 28, 3; 4 Rg 24, 13; 2 Par 36, 7, 10, 18.
c v. cp. 7, 34.
d cf. Is 59, 16.
e Dn 1, 2.
f cp. 4 Rg 25, 13.
g 4 Rg 24, 14, 15; Mt 1, 11, 12. — cp. 24, 1.

1-17), immo cum ad eos qui exsules erant in Babylonia litteras daret exhortans ut quieti viverent, neve pseudoprophetis, qui falso liberationem imminentem dictitabant (*29, 1-15*) *et quibus gravem poenam*

quae derelicta sunt in domo Domini et in domo regis Iuda et Ie-
rusalem: 22 [h]In Babylonem transferentur [i]et ibi erunt [j]usque ad
diem visitationis suae, dicit Dominus, et [l]adferri faciam ea et re-
stitui in loco isto.
28 Et factum est in anno illo, in principio regni [a]Sedeciae regis
Iuda, in anno quarto, in mense quinto dixit ad me [b]Hananias
filius [c]Azur propheta de [d]Gabaon in domo Domini coram sacerdo-
tibus et omni populo dicens: 2 Haec dicit Dominus exercituum Deus
Israël: [e]Contrivi iugum regis Babylonis. 3 [f]Adhuc [g]duo anni dierum,
et ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini,
[h]quae tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto et transtulit
ea in Babylonem. 4 Et [i]Iechoniam filium Ioakim regem Iuda et
omnem transmigrationem Iuda, qui ingressi sunt in Babylonem, ego
convertam ad locum istum, ait Dominus; conteram enim iugum
regis Babylonis. 5 Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophe-
tam in oculis sacerdotum et in oculis omnis populi, qui stabat in
domo Domini, 6 et ait Ieremias propheta: [j]Amen! sic faciat Dominus:
suscitet Dominus verba tua quae prophetasti, ut referantur vasa
in domum Domini et omnis transmigratio de Babylone ad locum
istum. 7 Veruntamen audi verbum hoc, quod ego loquor in auribus
tuis et in auribus universi populi: 8 [l]Prophetae, qui fuerunt ante
me et ante te ab initio et prophetaverunt super terras multas et super
regna magna de proelio et de adflictione et de fame, 9 [m]propheta qui
vaticinatus est pacem, cum venerit verbum eius, scietur propheta,
quem misit Dominus in veritate. 10 Et tulit Hananias propheta
[n]catenam de collo Ieremiae prophetae et confregit eam; 11 et ait
Hananias in conspectu omnis populi dicens: [o]Haec dicit Dominus: [p]Sic
confringam iugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos [g]annos
dierum de collo [q]omnium gentium.
12 Et abiit Ieremias propheta in viam suam, et factum est verbum
Domini ad Ieremiam, postquam confregit Hananias propheta catenam
de collo Ieremiae prophetae, dicens: 13 Vade et dices Hananiae:
Haec dicit Dominus: Catenas ligneas contrivisti et facies pro eis
catenas ferreas. 14 Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israël:
[r]Iugum ferreum posui super collum [s]cunctarum gentium istarum,
[t]ut serviant Nabuchodonosor regi Babylonis, et servient ei, insuper
[u]et bestias terrae dedi ei. 15 Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam
prophetam: Audi, Hanania; [v]non misit te Dominus, et [x]tu confi-
dere fecisti populum istum in mendacio. 16 [y]Idcirco haec dicit Do-
minus: Ecce ego mittam te a facie terrae: hoc anno morieris, [z]ad-
versum enim Dominum locutus es. 17 Et mortuus est Hananias pro-
pheta in anno illo mense septimo.
29 Et haec sunt verba [a]libri, quem misit Ieremias propheta de
Ierusalem ad reliquias [b]seniorum transmigrationis et ad [c]sacer-
dotes et ad prophetas et ad omnem populum, quem traduxerat Na-
buchodonosor de Ierusalem in Babylonem, 2 postquam egressus est
[d]Iechonias rex et domina et [e]eunuchi et principes Iuda et Ierusa-
lem et faber et inclusor de Ierusalem, 3 in manu Elasa filii [f]Saphan
et Gamariae filii [g]Helciae, quos misit Sedecias rex Iuda ad Nabu-
chodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicens: 4 Haec dicit
Dominus exercituum Deus Israël omni transmigrationi, quam trans-
tuli de Ierusalem in Babylonem, 5 [h]Aedificate domos et habitate
et plantate hortos et comedite fructum eorum, 6 accipite uxores et
generate filios et filias et date filiis vestris uxores et filias vestras
date viris, et pariant filios et filias, et multiplicamini ibi et nolite
esse pauci numero 7 et quaerite pacem civitatis, ad quam transmi-
grare vos feci, et [i]orate pro ea ad Dominum, quia in pace illius
erit pax vobis. 8 Haec enim dicit Dominus exercituum Deus Israël:
[j]Non vos seducant prophetae vestri, qui sunt in medio vestrum,
et [l]divini vestri, et ne attendatis ad somnia vestra, quae vos som-
niatis, 9 quia [m]falso ipsi prophetant vobis in nomine meo, et [n]non
misi eos, dicit Dominus.
10 Quia haec dicit Dominus: Cum coeperint impleri in Babylone
[o]septuaginta anni, [p]visitabo vos et [q]suscitabo super vos verbum meum

h cp. 52, 17, 20, 21; 4 Rg 25, 13; 2 Par 36, 18.
i cp. 32, 5.
j 2 Par 36, 22; 1 Es 1, 1. — cf. cp. 29, 10.
l 1 Es 1, 7, 8; 5, 14; 7, 19.
a cp. 27, 12.
b cp. 36, 12.
c Ez 11, 1.
d Js 9, 3; 21, 17.
e cp. 27, 2, 11, 12. — cf. Lv 26, 13.
f cp. 27, 16.
g vr. 11.
h 4 Rg 24, 13, 14. — cf. cp. 20, 5.
i cf. cp. 22, 10, 12, 26; 27, 20.
j cp. 11, 5; 3 Rg 1, 36.
l cf. cp. 26, 18.
m Dt 18, 22. — v. cp. 6, 14.
n cp. 27, 2.
o cf. 3 Rg 22, 11.
p vr. 2, 3.
q cp. 27, 7.
r Dt 28, 48.
s cp. 27, 6, 7.
t cf. cp. 25, 11.
u v. cp. 27, 6.
v cp. 29, 31; Dt 18, 29. — cf. Ez 13, 22, 23.
x v. cp. 5, 31.
y Dt 13, 5.
z cp. 29, 32; Dt 13, 1, 2. — cf. Dt 18, 20.
a cf. Bar 6, 1.
b Ez 8, 1.
c cf. cp. 23, 33.
d cp. 24, 1; 4 Rg 24, 12, 14.
e cp. 34, 19. — cf. Is 56, 3-5.
f 2 Par 34, 8.
g 1 Par 6, 13.
h vr. 28.
i cf. 1 Es 6, 10; Bar 1, 11; 1 Mc 7, 23; 1 Tm 2, 1, 2.
j cp. 27, 9, 14. — cf. vr. 21; cp. 5, 21; 6, 14; 14, 14. — v. Mt 24, 4.
l cp. 27, 9.
m cp. 5, 31.
n vr. 31.
o v. cp. 25, 11.
p cf. cp. 25, 12.
q cp. 33, 14. — cf. cp. 24, 6.

bonum, ut reducam vos ad locum istum. 11 [r]Ego enim scio cogita-
tiones, quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogitationes pacis
et non adflictionis, [s]ut dem vobis finem et patientiam. 12 [t]Et invo-
cabitis me et ibitis et orabitis me, et ego exaudiam vos. 13 [u]Quae-
retis me et invenietis, cum quaesieritis me in toto corde vestro.
14 Et inveniar a vobis, ait Dominus, et [v]reducam captivitatem ve-
stram et [x]congregabo vos de universis gentibus et de [y]cunctis locis
ad quae expuli vos, dicit Dominus, et reverti vos faciam de loco,
ad quem transmigrare vos feci, 15 quia dixistis: Suscitavit nobis
Dominus prophetas in Babylone.
16 Quia haec dicit Dominus ad [z]regem, qui sedet super solium
David, et ad omnem populum habitatorem urbis huius, ad fratres
vestros qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem, 17 haec
dicit Dominus exercituum: Ecce mittam in eos [a]gladium et famem
et pestem et ponam eos quasi [b]ficus malas, quae comedi non pos-
sunt, eo quod pessimae sint; 18 et persequar eos in gladio et in
fame et in pestilentia et [c]dabo eos in vexationem universis regnis
terrae, in maledictionem et in stuporem et in sibilum et in oppro-
brium [d]cunctis gentibus, ad quas ego eieci eos, 19 eo quod non
audierint verba mea, dicit Dominus, quae misi ad eos [e]per servos
meos prophetas de nocte consurgens et mittens; et non audistis,
dicit Dominus.
20 Vos ergo audite verbum Domini, omnis transmigratio, [f]quam
emisi de Ierusalem in Babylonem.
21 Haec dicit Dominus exercituum Deus Israël ad Achab filium
Coliae et ad Sedeciam filium Maasiae, [g]qui prophetant vobis in
nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabucho-
donosor regis Babylonis, et percutiet eos in oculis vestris; 22 et [h]ad-
sumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Iuda, quae est in
Babylone, dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam et sicut
Achab, [i]quos frixit rex Babylonis in igne; 23 pro eo quod fecerint
stultitiam in Israël et [j]moechati sunt in uxores amicorum suorum
et locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non man-
davi eis. [l]Ego sum iudex et testis, dicit Dominus.
24 Et ad [m]Semeiam nehelamiten dices: 25 Haec dicit Dominus
exercituum Deus Israël: Pro eo quod misisti in nomine tuo libros
ad omnem populum, qui est in Ierusalem, et ad [n]Sophoniam filium
[o]Maasiae sacerdotem et ad universos sacerdotes dicens: 26 Dominus
dedit te sacerdotem pro [p]Ioiade sacerdote, ut sis [q]dux in domo Do-
mini super omnem [r]virum arreptitium et prophetantem, ut mittas
eum [s]in nervum et in carcerem; 27 et nunc quare non increpasti
Ieremiam [t]anathothiten, qui prophetat vobis? 28 Quia super hoc
misit in Babylonem ad nos dicens: Longum est: [u]aedificate domos
et habitate et plantate hortos et comedite fructus eorum. 29 [v]Legit
ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Ieremiae pro-
phetae.
30 [x]Et factum est verbum Domini ad Ieremiam dicens: 31 Mitte
ad omnem transmigrationem dicens: Haec dicit Dominus ad [y]Se-
meiam nehelamiten: Pro eo quod prophetavit vobis Semeias, et [z]ego
non misi eum, et fecit vos confidere in mendacio, 32 idcirco haec
dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semeiam nehelamiten et super
semen eius: non erit ei vir sedens in medio populi huius, et [a]non
videbit bonum quod ego faciam populo meo, ait Dominus, quia
[b]praevaricationem locutus est adversus Dominum.
30 Hoc verbum quod factum est ad Ieremiam a Domino dicens:
2 Haec dicit Dominus Deus Israël dicens: [a]Scribe tibi omnia
verba, quae locutus sum ad te in libro; 3 [b]ecce enim dies veniunt,
dicit Dominus, et [c]convertam conversionem populi mei [d]Israël et Iuda,
ait Dominus, et [e]convertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum,
et possidebunt eam.
4 Et haec verba, quae locutus est Dominus ad Israël et ad Iudam:
5 Quoniam haec dicit Dominus: Vocem terroris audivimus: formido
et non est pax. 6 Interrogate et videte si generat masculus; [f]quare
ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum quasi parturientis,

11, 11] Int. (Ps 84) in D. 23 p. Pnt.
r cf. Is 55, 8-11.
s cf. cp. 31, 17.
t cp. 33, 3; Dn 9, 3.
*13] * Catech. R. II 5, 27.*
u 2 Par 15, 2, 4; Sap 6, 13; Is 55, 6; Os 2, 5. — v. Lv 26, 41, 42; Dt 4, 29; 30, 1-3.
v v. cp. 30, 3; Ps 125, 4.
x v. cp. 23, 3.
y v. cp. 8, 3.
z v. cp. 22, 2.
a v. cp. 14, 12; 24, 10.
b cp. 24, 2, 8.
c cp. 18, 16; 42, 18; Bar 2, 4; 3, 8. — cf. cp. 11, 21-23; Dt 18, 19. — v. cp. 24, 9.
d cp. 8, 3.
e v. cp. 25, 4.
f cp. 24, 5.
g vr. 9. — cf. cp. 14, 14.
h v. cp. 24, 9.
i cf. Dn 3, 6.
j cp. 23, 14.
l Ml 3, 5. — cf. Dt 13, 10; 17, 7.
m vr. 31, 32.
n vr. 29; cp. 21, 1; 52, 24; 4 Rg 25, 18.
o cp. 35, 4.
p 4 Rg 11, 4, 15; 2 Par 22, 11; 23, 1 (?).
q cf. cp. 20, 1.
r cf. Os 9, 7.
s cp. 20, 2.
t cp. 1, 1; 32, 7.
u vr. 5.
v vr. 25; cp. 21, 1; 4 Rg 25, 18.
x vr. 1, 20.
y vr. 24.
z vr. 9. — v. cp. 5, 31.
a v. cp. 17, 6.
b cp. 28, 16.
a cp. 36, 2; Hab 2, 2.
b Hab 2, 3; Jl 3, 1.
c vr. 18; cp. 29, 14; 31, 23; 32, 44; 33, 7, 11, 36; Ez 39, 25; Am 9, 14.
d Is 11, 12, 13; Os 1, 11.
e cp. 12, 15; 16, 15; 23, 3; Bar 2, 34; Ez 20, 42.
f cf. cp. 4, 31; 6, 24; 31, 19. — v. Is 13, 8.

nibus quibus pseudoprophetae populum seducunt Ieremias iussus a Deo Israëlitis promittit et adventum novi David, et Dñum sanaturum vulnera populi (30, 1-17), et templum cum urbe reaedificandum impiosque coër-

et [g]conversae sunt universae facies in auruginem? 7 Vae, [h]quia magna
dies illa, [i]nec est similis eius, tempusque tribulationis est Iacob, et
ex ipso salvabitur. 8 Et erit, in die illa, ait Dominus exercituum,
conteram [l]iugum eius de collo tuo et vincula eius dirumpam et [m]non
dominabuntur ei amplius alieni; 9 sed servient Domino Deo suo et
[n]David regi suo, quem suscitabo eis.
10 Tu ergo [o]ne timeas, [p]serve meus Iacob, ait Dominus, neque
paveas, Israël, quia ecce ego salvabo te de terra longinqua et [q]semen
tuum de terra captivitatis eorum, et revertetur Iacob et quiescet et
cunctis adfluet bonis, et non erit quem formidet; 11 [s]quoniam tecum
ego sum, ait Dominus, ut salvem te. Faciam enim consummationem
in cunctis gentibus, in quibus dispersi te; te autem [t]non faciam
in consummationem, sed [u]castigabo te in iudicio, ut non videaris
tibi innoxius.
12 Quia haec dicit Dominus: [v]Insanabilis fractura tua, [x]pessima
plaga tua; 13 non est qui iudicet iudicium tuum ad alligandum, cu-
rationum utilitas non est tibi. 14 [z]Omnes amatores tui obliti sunt tui
teque non quaerent; [a]plaga enim inimici percussi te castigatione
crudeli: [b]propter multitudinem iniquitatis tuae dura facta sunt pec-
cata tua. 15 Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor
tuus; propter multitudinem iniquitatis tuae et propter dura peccata
tua feci haec tibi. 16 Propterea omnes [c]qui comedunt te devorabun-
tur, et [d]universi hostes tui in captivitatem ducentur, et [e]qui te va-
stant vastabuntur, cunctosque praedatores tuos dabo in praedam:
17 [f]obducam enim cicatricem tibi et [g]a vulneribus tuis sanabo te,
dicit Dominus. Quia [h]eiectam vocaverunt te, Sion; haec est quae
non habebat requirentem.
18 Haec dicit Dominus: Ecce [i]ego convertam conversionem ta-
bernaculorum Iacob et tectis eius miserebor, et aedificabitur civitas
[j]in excelso suo, et templum iuxta ordinem suum fundabitur, 19 et
[k]egredietur de eis laus voxque ludentium; et [l]multiplicabo eos, et
non minuentur; et glorificabo eos, et non attenuabuntur; 20 et
[m]erunt filii eius sicut a principio, et coetus eius coram me perma-
nebit, et [n]visitabo adversum omnes qui tribulant eum; 21 et erit
dux eius ex eo, et [o]princeps de medio eius producetur; et [p]appli-
cabo eum, et accedet ad me. [q]Quis enim iste est qui applicet cor
suum ut appropinquet mihi? ait Dominus. 22 [r]Et eritis mihi in po-
pulum et ego ero vobis in Deum.
23 [s]Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens; in ca-
pite impiorum conquiescet. 24 [t]Non avertet [u]iram indignationis Do-
minus, donec faciat et compleat cogitationem cordis sui; [v]in novis-
simo dierum intelligetis ea.
31 In tempore illo, dicit Dominus, ero Deus universis cognationibus
Israël, et [a]ipsi erunt mihi in populum.
2 Haec dicit Dominus: Invenit gratiam in deserto populus, qui
remanserat a gladio; [b]vadet ad requiem suam Israël. 3 Longe Do-
minus apparuit mihi. [c]Et in caritate perpetua dilexi te; ideo [d]attraxi
te [e]miserans, 4 [f]rursumque aedificabo te, et aedificaberis, virgo Israël:
[g]adhuc ornaberis tympanis tuis et egredieris in choro ludentium,
5 [h]adhuc plantabis vineas in montibus Samariae, plantabunt plan-
tantes et donec tempus veniat, non vindemiabunt; 6 quia erit dies,
in qua clamabunt custodes in [j]monte Ephraim: [k]Surgite, et ascen-
damus in Sion ad Dominum Deum nostrum.
7 Quia haec dicit Dominus: [l]Exsultate in laetitia, Iacob, et hin-
nite contra [m]caput gentium; personate et canite et dicite: [n]Salva,
Domine, populum tuum, reliquias Israël. 8 Ecce [o]ego adducam eos
[p]de terra aquilonis et congregabo eos [q]ab extremis terrae; inter quos
erunt [r]caecus et claudus, praegnans et pariens simul, coetus magnus
revertentium huc. 9 [s]In fletu venient, et in misericordia reducam eos
et [t]adducam eos per torrentes aquarum [u]in via recta, et non impin-
gent in ea, quia [v]factus sum Israëli pater, et Ephraim [x]primogenitus
meus est.
10 Audite verbum Domini, gentes et adnuntiate in [y]insulis, quae
procul sunt, et dicite: Qui dispersit Israël congregabit eum et cu-

g Nh 2, 10. — cf. Jl 2, 6.
h Jl 2, 11; Sph 1, 15.
i Dn 12, 1. — cf. Ap 16, 18.
j cp. 2, 20; Is 10, 27; Nh 1, 13.
l v. cp. 27, 12.
m Ez 34, 27.
n Ez 34, 23; 37, 24; Os 3, 5. — cf. Lc 1, 69, 70; Ac 13, 22, 23, — v. cp. 23, 5.
o cp. 42, 11; 46, 27. 28; Is 41. 13, 14; 43, 5; 44, 2.
p Is 41, 8. *q* v. cp. 3, 18.
r cp. 31, 2.
s cp. 46, 28. — cf. Am 9, 8.
t v. cp. 4, 27.
u cp. 10, 24; Ps 117, 18. — cf. 2 Cor 6, 9.
v v. cp. 15, 18.
x cp. 10, 19; 14, 17.
y cp. 46, 11. — cf. Ez 30, 21.
z cp. 22, 22; Lm 1, 2, 19. — cf. cp. 4, 30.
a Jb 13, 24; 19, 11; Is 63, 10; [Lm 2, 4.
b cp. 5, 6.
c cp. 2, 3; 8, 16; 50, 7. — cf. [cp. 10, 25.
d cf. Ez 23, 22.
e Is 33, 1.
f cp. 33, 6. — cf. cp. 8, 22.
g cp. 3, 22.
h cf. Is 62, 4, 12; Mic 4, 6; Sph 3, 19.
i cp. 31, 10. — cf. Am 9, 11. — v. vr. 3.
j Dt 13, 16.
k cp. 31, 12, 13; 33, 11; Is 35, [10; 51, 11.
l Ez 36, 10, 37; Zc 10, 8.
m cf. Is 1, 26.
n cp. 25, 12. — cf. Ac 7, 7.
o cf. vr. 9; Gn 49, 10.
p Nm 16, 5.
q cp. 49, 19. — cf. Hab 5, 4.
r cp. 24, 7; 31, 1, 33; 32, 38; Lv 26, 12; Ez 11, 20.
s cp. 23, 19. — cf. cp. 25, 32.
t cp. 23, 20. — cf. Is 55, 11.
u v. cp. 12, 13. *v* Os 3, 5.
a vr. 33; cp. 24, 7; Ez 11, 20. — cf. 2 Cor 6, 18. — v. Lv 26, 12.
b cf. cp. 30, 10; Ps 94, 11; Is [63, 14.
3] *v. vr. 21, 22; Pro 8, 22; Cn. 2, 11, 12. — V. in fs. s. Ther. a Jesu inf.*
c Dt 7, 8; 10, 15; Is 43; 4; 63, 9; Ml 1, 2; Jo 3, 16.
d Os 11, 4; Jo 6, 44.
e cf. Ps 35, 10.
f vr. 28; cp. 33, 7.
g Is 61, 10.
h vr. 13; Ex 15, 20; Jd 11, 34, 21. 24. - cf. Jdt 15, 15. - v. 2 Rg [6, 14.
5, 7] *R. in D. 2 Adv.*
i Is 65, 21; Am 9, 14.
j v. Js 24, 30, 33.
k Is 2, 3; 27, 13. — cf. Mic 4, [2.
l Is 12, 6; 65, 18.
m Am 6, 1.
n Is 10, 22; Jl 2, 32.
o cp. 23, 3. — cf. Ez 20, 34.
p cp. 3, 8.
q v. cp. 6, 22.
r Is 35, 5, 6.
s cp. 50, 4. — cf. 1 Es 3, 13; 10, 1.
t Is 35, 6, 7; 49, 10. — cf. Ps [22, 3.
u Is 35, 8; 43, 19; 49, 11.
v Rm 8, 15; 2 Cor 6, 17. 18. — cf. Ps 88, 27. — v. Dt 32, 6.
x cf. Ex 4, 22; Ps 88, 28.
10. 11] *R. in D. 1 Adv.*
y cf. Is 42, 12. [*storis matris.*
10 b] *Ant. in fs. BMV. div. Pa-*

cendos (13-24). Id autem etiam Ephraim saluti profecturum adfirmat, nam et ipse adunabitur et adducetur (31, 1-14), itaque Rachel, quae filios abductos defleverat, iam a fletu desistit (15-22), Iuda vero et

stodiet eum [z]sicut pastor gregem suum. 11 [a]Redemit enim Dominus
Iacob et liberavit eum [b]de manu potentioris, 12 [c]et venient et lauda-
bunt in monte Sion et [d]confluent [e]ad bona Domini [f]super frumento
et vino et oleo et fetu pecorum et armentorum, [g]eritque anima eo-
rum quasi hortus irriguus, et [h]ultra non esurient. 13 [i]Tunc laetabitur
virgo in choro, iuvenes et senes simul; et [j]convertam luctum eorum
in gaudium et consolabor eos et laetificabo a dolore suo 14 [l]et ine-
briabo animam sacerdotum pinguedine, et populus meus bonis meis
adimplebitur, ait Dominus.

15 Haec dicit Dominus: [m]Vox in excelso audita est lamentationis,
luctus et fletus [n]Rachel plorantis filios suos et [o]nolentis consolari
super eis, [p]quia non sunt.

16 Haec dicit Dominus: Quiescat vox tua a ploratu, et oculi tui
a lacrimis, quia est merces operi tuo, ait Dominus, et [q]revertentur
de terra inimici, 17 et [r]est spes novissimis tuis, ait Dominus, et re-
vertentur filii ad terminos suos. 18 Audiens audivi [s]Ephraim trans-
migrantem: Castigasti me, et eruditus sum quasi iuvenculus indo-
mitus; [t]converte me, et convertar, quia tu Dominus Deus meus.
19 Postquam enim [u]convertisti me, egi paenitentiam et, postquam
ostendisti mihi, [v]percussi femur meum. [x]Confusus sum et erubui,
quoniam sustinui opprobrium adulescentiae meae. 20 [y]Si filius hono-
rabilis mihi Ephraim, si puer delicatus, quia ex quo locutus sum de
eo, [z]adhuc recordabor eius. Idcirco [a]conturbata sunt viscera mea
super eum, miserans miserebor eius, ait Dominus.

21 Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines, [b]dirige cor tuum
in viam rectam, [c]in qua ambulasti; revertere, virgo Israël, revertere
ad civitates tuas istas. 22 [d]Usquequo deliciis dissolveris, filia vaga?
Quia [e]creavit Dominus novum super terram, femina circumdabit
virum.

23 Haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: Adhuc dicent
verbum istud in terra Iuda in urbibus eius, [f]cum convertero captivi-
tatem eorum: [g]Benedicat tibi Dominus, [h]pulchritudo iustitiae, [i]mons
sanctus; 24 [j]et habitabunt in eo Iudas et omnes civitates eius simul
agricolae et minantes greges, 25 quia [l]inebriavi animam lassam et
omnem animam esurientem saturavi; 26 ideo quasi de somno susci-
tatus sum et vidi, et somnus meus dulcis mihi.

27 [m]Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et [n]seminabo domum Israël
et domum Iuda semine hominum et semine iumentorum. 28 Et,
[o]sicut vigilavi super eos, [p]ut evellerem et demolirer et dissiparem et
disperderem et adfligerem, sic vigilabo super eos, [q]ut aedificem et
plantem, ait Dominus. 29 [r]In diebus illis non dicent ultra: Patres
comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt; 30 [s]sed
unusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo qui comederit
uvam acerbam, obstupescent dentes eius.

31 [t]Ecce dies venient, dicit Dominus, et feriam domui Israël et
domui Iuda [u]foedus novum, 32 non secundum pactum, quod pepigi
cum patribus eorum in die qua [v]apprehendi manum eorum, ut edu-
cerem eos de terra Aegypti, pactum quod irritum fecerunt, et ego
dominatus sum eorum, dicit Dominus; 33 sed [x]hoc erit pactum,
quod feriam cum domo Israël post dies illos, dicit Dominus: [y]dabo
legem meam in visceribus eorum et in corde eorum scribam eam
et [z]ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum, 34 et [a]non do-
cebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum dicens: Cognosce
Dominum; [b]omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad
maximum, ait Dominus; [c]quia propitiabor iniquitati eorum et peccati
eorum non memorabor amplius.

35 Haec dicit Dominus, [d]qui dat solem in lumine diei, ordinem
lunae et stellarum in lumine noctis, [e]qui turbat mare, et sonant
fluctus eius: [f]Dominus exercituum nomen illi. 36 [g]Si defecerint leges
istae coram me, dicit Dominus, tunc et semen Israël deficiet, [h]ut
non sit gens coram me cunctis diebus.

37 Haec dicit Dominus: Si mensurari potuerint caeli sursum et
investigari fundamenta terrae deorsum, et [i]ego abiciam universum
semen Israël, propter omnia quae fecerunt, dicit Dominus.

z Ecli 18, 13; Is 40, 11; Mic 2, 12.
a Is 43, 1; 44, 23; 48, 20.
11, 12] *v. Is 19, 20. — R. in fr. 2 p. D. 1 Nbr.*
b cf. Is 49, 24, 25.
c cf. cp. 30, 19.
d Is 2, 2; Mic 4, 1.
e Os 3, 5.
f cf. Dt 12, 17; Zc 9, 17.
g Is 58, 11.
h h Is 35, 10.
i vr 4.
j Is 61, 2, 3; Bar 4, 23. — cf. Jo 16, 20.
l cf. vr. 25; Is 55, 2.
15-23] *LL. in fs. ss. Imm.*
m (all) Mt 2, 18. — cp. 3, 21.
n Gn 35, 19, 20; 48, 7; 1 Rg 10, 2, 3.
o Gn 37, 35; Ps 76, 3.
p cp. 10, 20; 49, 10.
q 1 Es 1, 5; Os 1, 11.
r cp. 29, 11.
s cf. vr. 9; Os 10, 10, 11.
18] * *Catech. R. IV 9, 12.*
t Ps 79, 4; Lm 5, 21.
u Dt 30, 1, 2.
v Ez 21, 12. — cf. cp. 30, 6; Jd 15, 8.
x cf. cp. 3, 25.
y cf. vr. 9.
z cf. Is 49, 15.
a cf. Cn 5, 4; Is 16, 11; Os 11, 8.
21] *v. cp. 2, 18; Is 14, 1*
b cf. Is 57, 14; 62, 10.
21 b, 22] *R. in D. 4 Adv.*
c cp. 50, 4, 5.
d cf. cp. 2, 23, 35.
e cf. Is 42, 9; 43, 19.
f v. cp. 30, 3.
g cf. Ps 121, 6, 7.
h Is 1, 26.
i Dn 9, 16, 20; Zc 8, 3.
j cp. 33, 13.
l Ps 35, 9. — cf. Mt 11, 28.
m cp. 9, 25.
n Ex 36, 11; Os 2, 23; Zc 10, 9.
o cp. 44, 27. — cf. cp. 32, 42.
28] *R. in fs. BMV. div. Pastoris matris.*
p cf. vr. 40. — v. cp. 1, 10.
q vr. 4. — v. cp. 24, 6.
r Ex 18, 2, 3. — cf. Lm 5, 7.
s Ex 3, 18; 4, 18. — cf. Dt 24, 16; Jo 6, 21, 24.
31-34] (all) Heb 8, 8-12.
t Bar 3, 35; Lc 22, 20; 2 Cor 3, 6.
u cf. Dt 1, 31.
v Is 54, 5; 62, 4, 5.
x (all) Heb 10, 16. — cp. 32, 40; Ez 37, 26; Rm 11, 27.
y Ps 36, 31; 2 Cor 3, 3. — cf. Is 54, 13.
z vr. 1; Os 2, 23; Zc 8, 8; 13, 9; Ap 21, 7. — v. cp. 30, 22.
a Is 54, 13. — v. cp. 6, 13.
b cp. 33, 8; 36, 3; 50, 20; Dn 9, 24; Os 2, 20; Mic 7, 18; Ac 10, 43; Rm 11, 27.
c (all) Heb 10, 17. — Is 43, 25.
d Gn 1, 16. — cf. Gn 8, 22.
e Is 51, 15.
f v. cp. 10, 16.
g Rm 11, 1, 2. — cf. Jb 28, 26; Ps 148, 6.
36, 37] cp. 33, 20-26.
h cf. cp. 48, 2.
i Rm 11, 1.

Ephraim perfectiori foedere et nunquam violando copulantur (23-40). Quam quidem liberationem et aeternum foedus symbolice propheta, empto agro a patruele, iubetur exprimere (32, 1-15), quod symbolum

38 [j]Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et aedificabitur civitas Do-
mino a [l]turre Hananeel usque ad [m]portam anguli 39 [n]et exibit
ultra norma mensurae in conspectu eius super collem Gareb et cir-
cuibit Goatha 40 et omnem [o]vallem cadaverum et cineris et univer-
sam regionem mortis usque ad [p]torrentem Cedron et usque ad an-
gulum [q]portae equorum orientalis, [r]sanctum Domini, [s]non evelle-
tur et non destruetur ultra in perpetuum.

32 Verbum quod factum est ad Ieremiam a Domino [a]in anno de-
cimo Sedeciae regis Iuda. [b]Ipse est annus decimus octavus Na-
buchodonosor. 2 Tunc [c]exercitus regis Babylonis obsidebat Ierusalem,
et Ieremias propheta [d]erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo
regis Iuda. 3 Clauserat enim eum Sedecias rex Iuda dicens: Quare
vaticinaris dicens: Haec dicit Dominus: [e]Ecce ego dabo civitatem
istam in manus regis Babylonis, et capiet eam, 4 et Sedecias rex
Iuda non effugiet de manu Chaldaeorum, [f]sed tradetur in manus
regis Babylonis, et loquetur os eius cum ore illius, et oculi eius ocu-
los illius videbunt, 5 et [g]in Babylonem ducet Sedeciam, et ibi erit
[h]donec visitem eum, ait Dominus; [i]si autem dimicaveritis adversum
Chaldaeos, nihil prosperum habebitis?
6 Et dixit Ieremias: Factum est verbum Domini ad me dicens:
7 Ecce Hanameel filius [j]Sellum patruelis tuus veniet ad te dicens:
[l]Eme tibi agrum meum, qui est in [m]Anathoth, [n]tibi enim competit
ex propinquitate ut emas. 8 Et venit ad me Hanameel filius patrui
mei secundum verbum Domini ad [o]vestibulum carceris et ait ad me:
Posside agrum meum qui est in Anathoth, in terra Beniamin, quia
tibi competit hereditas, et tu propinquus es ut possideas. Intellexi
autem quod verbum Domini esset 9 et emi agrum ab Hanameel
filio patrui mei, qui est in Anathoth, et [p]appendi ei argentum septem
stateres et decem argenteos. 10 Et [q]scripsi in libro et [r]signavi et
[s]adhibui testes et appendi argentum in statera 11 et accepi librum
possessionis signatum et stipulationes et rata et signa forinsecus
12 et dedi librum possessionis [t]Baruch filio Neri filii Maasiae in ocu-
lis Hanameel patruelis mei, in oculis [u]testium, qui scripti erant in
libro emptionis et in oculis omnium Iudaeorum qui sedebant in
[v]atrio carceris, 13 et praecepi Baruch coram eis dicens: 14 Haec
dicit Dominus exercituum Deus Israël: Sume libros istos, librum
emptionis hunc signatum et librum hunc qui apertus est, et pone
illos in vase fictili, ut permanere possint diebus multis.
15 Haec enim dicit Dominus exercituum Deus Israël: Adhuc pos-
sidebuntur domus et [x]agri et vineae in terra ista.
16 Et oravi ad Dominum, postquam tradidi librum possessionis
Baruch filio Neri, dicens: 17 Heu heu heu, Domine Deus! ecce [y]tu
fecisti caelum et terram [z]in fortitudine tua magna et in bracchio tuo
extento; [a]non erit tibi difficile omne verbum, 18 [b]qui facis misericor-
diam in milibus et reddis iniquitatem patrum [c]in sinum filiorum
eorum post eos; [d]fortissime, magne et potens, [e]Dominus exercituum
nomen tibi, 19 [f]magnus consilio et incomprehensibilis cogitatu, [g]cuius
oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, ut [h]reddas uni-
cuique secundum vias suas et secundum fructum adinventionum eius,
20 [i]qui posuisti signa et portenta in terra Aegypti usque ad diem hanc
et in Israël et in hominibus et [j]fecisti tibi nomen, sicut est dies haec,
21 [l]et eduxisti populum tuum Israël de terra Aegypti in signis et in por-
tentis et [m]in manu robusta et in bracchio extento et in terrore magno
22 et dedisti eis terram hanc, [n]quam iurasti patribus eorum ut dares eis,
terram fluentem lacte et melle; 23 et ingressi sunt et possederunt
eam et [o]non oboedierunt voci tuae et in lege tua non ambulaverunt;
omnia quae mandasti eis ut facerent non fecerunt, et evenerunt eis
omnia mala haec. 24 Ecce [p]munitiones exstructae sunt adversum ci-
vitatem ut capiatur, et [q]urbs data est in manus Chaldaeorum, qui
proeliantur adversus eam, [r]a facie gladii et famis et pestilentiae, et
quaecumque locutus es acciderunt, ut tu ipse cernis; 25 et tu dicis
mihi, Domine Deus: [s]Eme agrum argento et [t]adhibe testes, cum urbs
data sit in manus Chaldaeorum?
26 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam dicens: 27 Ecce

j vr. 27. 31.
l 2 Es 3, 1; 12. 38; Zc 14. 10.
m 4 Rg 14, 13.
n Ez 40, 3; Zc 1, 16; 2, 1, 2. — cf. Ap 11, 1.
o cf. cp. 7, 31, 32. — v. 4 Rg 23, 10.
p v. 2 Rg 15, 23.
q 2 Par 23, 15.
r Is 52, 1; Jl 3, 17.
s cp. 24, 6. — cf. vr. 28.

a cf. cp. 37, 5, 11; 39, 1, 2; 52, 4. 4 Rg 25, 1, 2.
b cf. cp. 52, 12; 4 Rg 25, 8.
c cp. 37, 5; 4 Rg 25, 1, 2.
d vr. 8, 12; cp. 33, 1; 37, 20; 38, 6, 28; 39, 14. — cf. 2 Es 3, 14.
e vr. 25, 36, 43; cp. 21, 7, 10; 27, 6; 34, 2; 37, 16; 38, 3.
f cp. 34, 3. — cf. cp. 52, 11; Ez 12, 13.
g cp. 39, 7; 52, 11.
h cp. 27, 22.
i cf. cp. 21. 4; 33, 5.
j cp. 35, 4 (?).
l vr. 25.
m cp. 1, 1; 29, 27; Js 21, 18.
n Lv 25, 25, 49. — cf. Rt 4, 4.
o vr. 2.
p Gn 23, 16; Zc 11, 12. — cf. Mt 26, 15.
q cf. vr. 44.
r Tb 7, 16; Est 3, 12.
s vr. 25.
t cp. 36, 4, 8, 10; 14, 26, 32; 43, 3, 6; 45, 1, 2; Bar 1, 1, 3. — cf. cp. 51, 5.
u cf. Is 8, 2.
v vr. 2.
x vr. 4, 3.
y Is 37, 16.
z cp. 21, 5; 27, 5.
a vr. 27; Jb 42, 2; Zc 8, 6; Mt 14, 36; 19, 26; Lc 1, 37. — v. Gn 18, 14.
b Ex 20, 6; 34, 7; Dt 5, 9, 10.
c Ps 78, 12; Is 65, 6.
d Is 9, 6.
e v. cp. 10, 16.
19] * *Catech. R. I 2, 5.*
f Is 28, 29. — cf. 1 Tm 6, 16.
g v. cp. 16, 17.
h Rm 2, 6. — v. cp. 17, 10.
i Ps 134, 9.
j 2 Rg 7, 23. — v. 2 Es 9, 10.
l Ex 6, 6; Dt 4, 34; 1 Par 17, 21.
m cp. 21, 5; Dt 26, 8.
n Dt 26, 15. — v. Ex 3, 8.
o 2 Es 9, 26, 27. — cp. 11, 8; Dn 9, 10-14.
p cp. 33, 4; 1 Mc 6, 20, 51. — v. cp. 6, 6.
q v. vr. 3.
r vr. 36. — v. cp. 14, 12.
s vr. 7.
t vr. 10, 44.

ei sciscitanti (16-25) Deus ipse exponit atque illustrat (26-44). Iisdem in adiunctis constitutus (33, 1-5) novum vaticinium Ieremias profert de urbe restauranda et de gaudio subsequenti (6-13), cum nempe Davidi

ego Dominus [u]Deus universae carnis; [v]nunquid mihi difficile erit
omne verbum? 28 Propterea haec dicit Dominus: [x]Ecce ego tradam
civitatem istam in manus Chaldaeorum et in manus regis Babylonis
et capient eam. 29 Et venient Chaldaei proeliantes adversum urbem
hanc et [y]succendent eam igni et comburent eam et [z]domos, in qua-
rum domatibus sacrificabant Baal et libabant diis alienis libamina [a]ad
irritandum me. 30 Erant enim filii Israël et filii Iuda iugiter facientes
malum in oculis meis [b]ab adulescentia sua, filii Israël, qui usque
nunc [c]exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus.
31 Quia in furore et in indignatione mea facta est mihi civitas haec
a die, qua aedificaverunt eam, usque ad diem istam, qua [d]auferetur
de conspectu meo, 32 propter malitiam filiorum Israël et filiorum
Iuda, quam fecerunt ad iracundiam me provocantes [e]ipsi et reges
eorum, principes eorum et sacerdotes eorum et prophetae eorum, viri
Iuda et habitatores Ierusalem; 33 et [f]verterunt ad me terga et non fa-
cies, cum docerem eos diluculo et erudirem, et nollent audire, [g]ut acci-
perent disciplinam; 34 [h]et posuerunt idola sua in domo in qua invoca-
tum est nomen meum, ut polluerent eam; 35 [i]et aedificaverunt excelsa
Baal, quae sunt in valle filii Ennom, [j]ut initiarent filios suos et filias
suas Moloch, [l]quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum ut
facerent abominationem hanc et [m]in peccatum deducerent Iudam.
36 Et nunc propter ista haec dicit Dominus Deus Israël ad civi-
tatem hanc, de qua vos dicitis quod [n]tradetur in manus regis Baby-
lonis in gladio et in fame et in peste; 37 [o]Ecce ego congregabo eos
de [p]universis terris, ad quas eieci eos [q]in furore meo et in ira mea
et in indignatione grandi, et [r]reducam eos ad locum istum et [s]ha-
bitare eos faciam confidenter; 38 [t]et erunt mihi in populum, et ego
ero eis in Deum 39 et [u]dabo eis cor unum et viam unam, ut ti-
meant me universis diebus, et [v]bene sit eis et filiis eorum post eos.
40 Et [x]feriam eis pactum sempiternum et non desinam eis benefa-
cere et [y]timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant a
me, 41 [z]et laetabor super eis, cum bene eis fecero, et [a]plantabo eos
in terra ista in veritate, in toto corde meo et in tota anima mea.
42 Quia haec dicit Dominus: [b]Sicut adduxi super populum istum
omne malum hoc grande, sic adducam super eos omne bonum,
quod ego loquor ad eos; 43 et [c]possidebuntur agri in terra ista, [d]de
qua vos dicitis quod deserta sit, eo quod non remanserit homo et
iumentum, et data sit in manus Chaldaeorum. 44 [e]Agri ementur pe-
cunia et scribentur in libro, et imprimetur signum, et testis adhi-
bebitur [f]in terra Beniamin et in circuitu Ierusalem, in civitatibus
Iuda et in civitatibus montanis et in civitatibus campestribus et in
civitatibus quae ad austrum sunt, quia [g]convertam captivitatem eo-
rum, ait Dominus.
33 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam secundo, cum
adhuc clausus esset in [a]atrio carceris, dicens: 2 Haec dicit [b]Do-
minus, qui facturus est et formaturus illud et paraturus. [c]Dominus
nomen eius: 3 [d]Clama ad me, et exaudiam te et [e]adnuntiabo tibi
grandia et firma, quae nescis.
4 Quia haec dicit Dominus Deus Israël ad [f]domos urbis huius
et ad domos regis Iuda, quae destructae sunt, et ad [g]munitiones et
ad gladium 5 venientium, [h]ut dimicent cum Chaldaeis et impleant
eas cadaveribus hominum, quos percussi [i]in furore meo et in indi-
gnatione mea [j]abscondens faciem meam a civitate hac propter omnem
malitiam eorum: 6 Ecce [l]ego obducam eis cicatricem et sanitatem
et curabo eos et revelabo illis deprecationem pacis et veritatis 7 et
[m]convertam conversionem Iuda et conversionem Ierusalem et [n]aedi-
ficabo eos [o]sicut a principio 8 et [p]emundabo illos ab omni ini-
quitate sua in qua peccaverunt mihi et [q]propitius ero cunctis iniqui-
tatibus eorum, in quibus deliquerunt mihi et spreverunt me; 9 et
[r]erit mihi in nomen et in gaudium et in laudem et in exsultationem
cunctis gentibus terrae, quae audierint omnia bona, quae ego factu-
rus sum eis, et [s]pavebunt et turbabuntur in universis bonis et in
omni pace, quam ego faciam eis.
10 Haec dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto, [t]quem vos

u Nm 16, 22; 27, 16.
v v. vr. 17.
x v. vr. 3.
y v. cp. 21, 10.
z v. cp. 19, 23.
a v. cp. 7, 18.
b cp. 3, 25.
c cf. cp. 25, 6, 7.
d 4 Rg 23, 27; 24, 3.
e cp. 2, 26.
f cp. 2, 27. — cf. Ez 8, 16. — v. cp. 7, 24; 15, 6.
g v. cp. 5, 3.
h cp. 7, 30; 23, 11; 4 Rg 21, 4, 5.
i v. cp. 7, 31; 29, 5.
j cf. 4 Rg 16, 3; 21, 6. — v. Lv 18, 21.
l cp. 7, 31.
m cf. 3 Rg 16, 19.
n vr. 3; cp. 21, 10; 32, 3.
o v. cp. 23, 3; Is 11, 12; Ez 11, 17.
p cp. 8, 3.
q cp. 21 5,; Dt 29, 28.
r cp. 16, 15.
s cp. 23, 6; 33, 16; Dt 33, 28; Ez 34, 25; Os 2, 18.
t cp. 30, 22; 31, 33.
u cp. 24, 7; Ez 11, 19; 36, 27.
v Dt 6, 24.
x cp. 50, 5; Ps 88, 34; Is 55, 3; Bar 2, 35; Ez 16, 60.
y v. cp. 31, 33.
z Is 62, 5; Sph 3, 17. — cf. Dt 28, 63.
a v. cp. 24, 6.
b cf. cp. 31, 28.
c vr. 25.
d cp. 33, 10.
e cf. vr. 7, 10.
f v. cp. 17, 26.
g cp. 29, 4; 30, 3; 33, 7.
a v. cp. 32, 2, 3.
b cf. Is 37, 26.
c cf. cp. 16, 21; Ez 6, 3; Ps 82, 19; Am 9, 6.
d cp. 29, 12; Ps 90, 15; Is 58, 9.
e Is 48, 6.
f cf. Is 22, 10.
g cp. 32, 24; 1 Mc 6, 20, 51.
h cp. 21, 4. — cf. cp. 32, 5.
i Ez 22, 20.
j Dt 31, 17, 18. — cf. Ps 29, 8; 103, 29.
l cp. 30, 17; Is 57, 18.
m vr. 11; cp. 29, 14; 30, 3; 32, 44.
n cp. 31, 4. — v. cp. 24, 6.
o Is 1, 26.
p Ez 36, 25. — cf. Ps 50, 4, 9; Heb 9, 13, 14.
q v. cp. 31, 34.
r v. cp. 13, 11; Sph 3, 19, 20.
s cf. Ps 129, 4; Is 60, 5.
t cp. 32, 43.

germinabitur germen iustitiae, pactum ferietur in perpetuum duraturum et semen erit sicut stellae caeli (14-26). Nihilominus adhuc pervicacia populi perseverat et omnes praeceptum de liberandis servis hebraeis

dicitis esse desertum, eo quod non sit homo nec iumentum in civi-
tatibus Iuda et foris Ierusalem, quae desolatae sunt [u]absque homine
et absque habitatore et absque pecore, 11 vox gaudii et vox laetitiae,
[v]vox sponsi et vox sponsae, vox dicentium:
[x]Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus,
quoniam in aeternum misericordia eius;
et portantium vota in domum Domini; [y]reducam enim conversio-
nem terrae [z]sicut a principio, dicit Dominus.
12 Haec dicit Dominus exercituum: [a]Adhuc erit in loco isto de-
serto absque homine et absque iumento et in cunctis civitatibus
eius habitaculum pastorum accubantium gregum. 13 [e]In civitatibus
montuosis et in civitatibus campestribus et in civitatibus, quae ad
austrum sunt, et in terra Beniamin et in circuitu Ierusalem et in
civitatibus Iuda adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait
Dominus.
14 Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et [f]suscitabo verbum bonum,
quod locutus sum ad domum Israël et ad domum Iuda. 15 In die-
bus illis et in tempore illo [g]germinare faciam David germen iustitiae,
et faciet iudicium et iustitiam in terra; 16 in diebus illis salvabitur
Iuda, et [h]Ierusalem habitabit confidenter, et hoc est nomen quod
vocabunt eum: [i]Dominus iustus noster.
17 Quia haec dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui se-
deat super thronum domus Israël, 18 [j]et de sacerdotibus et de le-
vitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocautomata et in-
cendat sacrificium et caedat victimas omnibus diebus.
19 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam dicens: 20 Haec
dicit Dominus: [l]Si irritum potest fieri pactum meum cum die, et
pactum meum cum nocte, [m]ut non sit dies et nox in tempore suo,
21 [n]et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut
non sit ex eo filius qui regnet in throno eius, et levitae et sacerdotes
ministri mei. 22 [o]Sicuti enumerari non possunt stellae caeli et metiri
harena maris, sic multiplicabo semen David servi mei et levitas mi-
nistros meos.
23 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam dicens: 24 Nun-
quid non vidisti quid populus hic locutus sit dicens: Duae cogna-
tiones, quas elegerat Dominus, abiectae sunt et populum meum de-
spexerunt, eo quod non sit ultra gens coram eis?
25 Haec dicit Dominus: [p]Si pactum meum inter diem et noctem,
et leges caelo et terrae non posui, 26 equidem et semen Iacob et David
servi mei proiciam, ut non adsumam de semine eius principes seminis
Abraham, Isaac et Iacob; [q]reducam enim conversionem eorum et
miserebor eis.
34 Verbum quod factum est ad Ieremiam a Domino, quando [a]Na-
buchodonosor rex Babylonis et omnis exercitus eius [b]universa-
que regna terrae, quae erant sub potestate manus eius, et omnes
populi bellabant contra Ierusalem et contra omnes urbes eius, dicens:
2 Haec dicit Dominus Deus Israël: Vade et loquere ad [c]Sedeciam
regem Iuda et dices ad eum: Haec dicit Dominus: [d]Ecce ego tra-
dam civitatem hanc in manus regis Babylonis, et succendet eam
igni, 3 [e]et tu non effugies de manu eius, sed comprehensione capieris
et in manu eius traderis, et oculi tui oculos regis Babylonis vide-
bunt, et os eius cum ore tuo loquetur, et Babylonem introibis. 4 Atta-
men audi verbum Domini, Sedecia rex Iuda: [f]Haec dicit Dominus
ad te: [g]Non morieris in gladio, 5 sed in pace morieris, et secundum
[h]combustiones patrum tuorum, regum priorum qui fuerunt ante te,
sic comburent te et, [i]Vae domine, plangent te; quia verbum ego
locutus sum, dicit Dominus.
6 Et locutus est Ieremias propheta ad Sedeciam regem Iuda uni-
versa verba haec in Ierusalem. 7 Et exercitus regis Babylonis [j]pu-
gnabat contra Ierusalem et contra omnes civitates Iuda, quae reliquae
erant, contra [l]Lachis et contra [m]Azecha; [n]hae enim supererant de
civitatibus Iuda [o]urbes munitae.
8 Verbum quod factum est ad Ieremiam a Domino, postquam
[p]percussit rex Sedecias foedus cum omni populo in Ierusalem prae-

u cp. 4, 7.
v cp. 30, 19; Is 51, 3. — v. cp. 7, 34.
x 1 Par 16, 34; 1 Es 3, 11; Ps 105, 1; 106, 1; Is 12, 4.
y vr. 7; cp. 30, 3.
z vr. 7; Lm 5, 21.
a cf. Ez 36, 11.
b cf. cp. 31, 24; 50, 19; Is 65, 10; Ez 34, 14, 15.
c v. cp. 17, 26; 32, 44.
d cf. Lv 27, 32.
e cf. Jo 10, 3.

14-16] cp. 23, 5. 6.
14-16] R. in D. 1 Adv.
f cp. 29, 10.
g cf. Is 4, 2; 11, 1.

h cp. 32, 37. — cf. Ez 48, 35.
i 2 Rg 7, 12, 13; 3 Rg 2, 4; 9, 5; Ps 88, 4, 5.
j Ps 88, 5. — cf. Is 66, 21.

20-26] cp. 31, 36-37.
l vr. 25. — cf. Is 54, 9.
m Gn 8, 22; Ps 71, 6.
n cf. Ps 88, 35.

o Gn 15, 5; 22, 17. — cf. Is 10, 22; Os 2, 1.

p vr. 20; Ps 73, 16, 17; 103, 19. — cf. Gn 8, 22.

q vr. 7, 11. — v. cp. 30, 3; 32, 44.
a cp. 39, 1; 52, 4; 4 Rg 25, 1.
b cp. 1, 15. — cf. cp. 51, 28.

c 4 Rg 25, 2.
d v. cp. 21, 10; 32, 3, 26.

e cp. 32, 4. — cf. cp. 52, 11; Ez 12, 13.

f cf. cp. 38, 17, 20; 39, 4, 7.
g cf. cp. 52, 11.
h 1 Rg 31, 12; 2 Par 21, 19; 16, 14.
i cf. cp. 22, 18.

j 4 Rg 25, 1.

l Js 10, 3.
m Js 10, 10; 15, 35.
n 4 Rg 18, 13.
o cp. 4, 5.
p vr. 15.

dicans [9] [q]ut dimitteret unusquisque servum suum et unusquisque
ancillam suam hebraeum et hebraeam liberos [r]et nequaquam domi-
narentur eis, id est in iudaeo et fratre suo. [10] Audierunt ergo omnes
principes et universus populus, qui inierant pactum, ut dimitteret
unusquisque servum suum et unusquisque ancillam suam liberos et
ultra non dominarentur eis, audierunt igitur et dimiserunt; [11] et
conversi sunt deinceps et retraxerunt servos et ancillas suas, quos dimi-
serant liberos, et subiugaverunt in famulos et famulas.
[12] Et factum est verbum Domini ad Ieremiam a Domino dicens:
[13] Haec dicit Dominus Deus Israël: Ego percussi foedus cum patri-
bus vestris in die [s]qua eduxi eos de terra Aegypti, de domo ser-
vitutis, dicens: [14] ' [t]Cum completi fuerint septem anni, dimittat unus-
quisque fratrem suum hebraeum, qui venditus est ei: et serviet tibi
sex annis, et dimittes eum a te liberum '; et [u]non audierunt patres
vestri me nec inclinaverunt aurem suam. [15] Et conversi estis vos
hodie et fecistis quod rectum est in oculis meis, ut [v]praedicaretis
libertatem unusquisque ad amicum suum; et [x]inistis pactum in con-
spectu meo in domo, [y]in qua invocatum est nomen meum super
eam, [16] et reversi estis et [z]commaculastis nomen meum et [a]redu-
xistis unusquisque servum suum et unusquisque ancillam suam, quos
dimiseratis, ut essent liberi et suae potestatis, et subiugastis eos, ut
sint vobis servi et ancillae.
[17] Propterea haec dicit Dominus: Vos non audistis me, ut [b]prae-
dicaretis libertatem unusquisque fratri suo et unusquisque amico suo;
[b]ecce ego praedico vobis libertatem, ait Dominus, [c]ad gladium, ad
pestem et ad famem et [d]dabo vos in commotionem cunctis regnis
terrae [18] et dabo viros, qui praevaricantur foedus meum et non obser-
vaverunt verba foederis, quibus adsensi sunt in conspectu meo, vitu-
lum, quem conciderunt in duas partes et [e]transierunt inter divisio-
nes eius, [19] principes Iuda et principes Ierusalem, [f]eunuchi et sacer-
dotes et omnis populus terrae, qui [e]transierunt inter divisiones vituli,
[20] et [g]dabo eos in manus inimicorum suorum et in manus quaeren-
tium animam eorum, et [h]erit morticinum eorum in escam volatilibus
caeli et bestiis terrae, [21] et [i]Sedeciam regem Iuda et principes eius
dabo in manus inimicorum suorum, et in manus quaerentium animas
eorum, et in manus exercituum regis Babylonis, [j]qui recesserunt a
vobis. [22] Ecce [l]ego praecipio, dicit Dominus: et [m]reducam eos in
civitatem hanc, et proeliabuntur adversus eam et capient eam et
[n]incendent igni, et civitates Iuda dabo in solitudinem, [o]eo quod
non sit habitator.
35 Verbum quod factum est ad Ieremiam a Domino in diebus
[a]Ioakim filii Iosiae regis Iuda dicens: [2] Vade ad domum [b]Re-
chabitarum et loquere eis, et introduces eos in domum Domini, [c]in
unam exedram thesaurorum, et dabis eis bibere vinum. [3] Et adsumpsi
Iezoniam filium Ieremiae filii Habsaniae et fratres eius et omnes
filios eius et universam domum Rechabitarum [4] et introduxi eos in
domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan filii Iegedeliae
[d]hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principum super the-
saurum [e]Maasiae filii [f]Sellum, qui erat [g]custos vestibuli, [5] et posui
coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino et calices et
dixi ad eos: Bibite vinum. [6] Qui responderunt: Non bibemus vinum,
quia [h]Ionadab filius Rechab pater noster praecepit nobis dicens:
Non bibetis vinum vos et filii vestri usque in sempiternum [7] et
domum non aedificabitis et sementem non seretis et vineas non
plantabitis nec habebitis, sed in tabernaculis habitabitis cunctis die-
bus vestris, [i]ut vivatis diebus multis super faciem terrae in qua vos
peregrinamini. [8] Oboedivimus ergo voci Ionadab filii Rechab patris
nostri in omnibus, quae praecepit nobis, ita ut non biberemus vinum
cunctis diebus nostris nos et mulieres nostrae, filii et filiae nostrae,
[9] et non aedificaremus domos ad habitandum et vineam et agrum
et sementem non habuimus, [10] sed habitavimus in tabernaculis et
oboedientes fuimus iuxta omnia, quae praecepit nobis Ionadab pater
noster. [11] [j]Cum autem ascendisset Nabuchodonosor rex Babylonis
ad terram nostram diximus: Venite et ingrediamur Ierusalem a facie

q v. Lv 25, 39-46.
r cf. 2 Es 5, 8.
s Ex 20, 2.
t Ex 21, 2; Dt 15, 12.
u cp. 7, 24, 26; 11, 8; 17, 23; 25, 4; 35, 15; 44, 5.
v vr. 9. — cf. Is 61, 1.
x vr. 17; Ex 21, 2; Lv 25, 10. — cf. Is 61, 1.
y vr. 8. — cf. 4 Rg 23, 3.
z Lv 18, 21; 19, 12; Ml 1, 12.
a vr. 11.
b cf. Mt 7, 2; Gal 6, 7; Jc 2, 13.
c v. cp. 14, 12.
d v. cp. 15, 4.
e cf. Gn 15, 10, 17.
f cp. 29, 2.
g v. cp. 22, 25.
h v. cp. 7, 33.
i cf. vr. 4. — v. cp. 21, 7.
j v. cp. 37, 5-11.
l Is 10, 6.
m cp. 37, 7, 8; 38, 3; Ecli 49, 8.
n cp. 9, 11.
o v. cp. 2, 15.
a cp. 25, 1.
b 1 Par 2, 55.
c 1 Par 9, 26, 33.
d cf. Dt 33, 1.
e cp. 21, 1; 29, 25; 37, 3.
f cp. 32, 7 (?).
g 4 Rg 12, 9; 25, 18.
6-8] * *cf. Catech. R. III 5, 10.*
h 4 Rg 10, 15-23.
i cf. Ex 20, 12; Eph 6, 2, 3.
j cp. 46, 2; 4 Rg 24, 1. — cf. vr. 1.

nit inoboedientiae Israëlitarum erga Dñum (12-19), tum allatis recentioris historiae eventibus, nempe persecutione in semetipsum vel cum, regnante Ioakim, volumen vaticiniorum suorum igni traditura, ipse

l 4 Rg 24, 2.
m cf. vr. 7.
n v. cp. 5, 3.
o v. cp. 25, 3; 2 Par 36, 15, 16.
p v. cp. 25, 4-7.
q cp. 7, 3; 18, 11; 4 Rg 17, 13.
r v. cp. 7, 6.
s v. cp. 34, 14.
t cp. 7, 13. — cf. Is 50, 2.
u vr. 6.
v v. cp. 15, 1.
a cp. 25, 1; 45, 1. — cf. vr. 9.
b 1 Es 6, 2; Ez 2, 9; 3, 1; Zc 5, 1, 2.
c cp. 30, 2. — cf. cp. 51, 60.
d cp. 25, 2.
e v. cp. 25, 15, 16.
f cp. 1, 2; 25, 3.
g vr. 7; cp. 26, 3; Sph 2, 3. — cf. Ez 12, 3; Am 5, 15.
h v. cp. 31, 34.
i vr. 8, 10, 14, 26, 32; cp. 32, 12.
j cp. 51, 59.
l cp. 32, 2; 33, 1; 39, 15.
m cf. vr. 9.
n vr. 3.
o cf. vr. 1.
p vr. 22.
q cf. 2 Par 20, 3.
r cf. cp. 35, 2.
s cp. 26, 24; 40, 5; 2 Par 34, 8, 15, 18.
t cf. 4 Rg 18, 18.
u cp. 26, 10.
v vr. 20; cp. 41, 1; 4 Rg 25, 25.
x vr. 25.
y cp. 26, 22.
z cp. 28, 1.
a vr. 26; cp. 37, 3, 13; 38, 1.

exercitus Chaldaeorum et a facie [l]exercitus Syriae et [m]mansimus in
Ierusalem.
12 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam dicens: 13 Haec
dicit Dominus exercituum Deus Israël: Vade et dic viris Iuda et
habitatoribus Ierusalem: Nunquid [n]non recipietis disciplinam, ut
oboediatis verbis meis? dicit Dominus. 14 Praevaluerunt sermones
Ionadab filii Rechab, quos praecepit filiis suis ut non biberent vinum,
et non biberunt usque ad diem hanc, quia oboedierunt praecepto
patris sui; ego autem locutus sum ad vos [o]de mane consurgens et
loquens, et non oboedistis mihi. 15 [p]Misique ad vos omnes servos
meos prophetas consurgens diluculo mittensque et dicens: [q]Convertimini
unusquisque a via sua pessima et bona facite studia vestra
et [r]nolite sequi deos alienos neque colatis eos, et habitabitis in terra,
quam dedi vobis et patribus vestris; et [s]non inclinastis aurem
vestram neque audistis me. 16 Firmaverunt igitur filii Ionadab filii
Rechab praeceptum patris sui, quod praeceperat eis; populus autem
iste non oboedivit mihi.
17 Idcirco haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce ego
adducam super Iuda et super omnes habitatores Ierusalem universam
adflictionem, quam locutus sum adversum illos, [t]eo quod locutus
sum ad illos, et non audierunt; vocavi illos, et non responderunt
mihi. 18 Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias: Haec dicit Dominus
exercituum Deus Israël: Pro eo quod oboedistis praecepto
Ionadab patris vestri et custodistis omnia mandata eius et fecistis
universa quae praecepit vobis, 19 propterea haec dicit Dominus exercituum
Deus Israël: Non deficiet vir de stirpe [u]Ionadab filii Rechab
[v]stans in conspectu meo cunctis diebus.
36 Et factum est in [a]anno quarto Ioakim filii Iosiae regis Iuda,
factum est verbum hoc ad Ieremiam a Domino dicens: 2 Tolle
[b]volumen libri et [c]scribes in eo omnia verba, quae locutus sum
tibi adversum Israël et [d]Iudam et [e]adversum omnes gentes [f]a die,
qua locutus sum ad te ex diebus Iosiae usque ad diem hanc, 3 [g]si
forte, audiente domo Iuda universa mala quae ego cogito facere eis,
revertatur unusquisque a via sua pessima, et [h]propitius ero iniquitati
et peccato eorum.
4 Vocavit ergo Ieremias [i]Baruch filium [j]Neriae, et scripsit Baruch
ex ore Ieremiae omnes sermones Domini, quos locutus est ad eum,
in volumine libri, 5 et praecepit Ieremias [l]Baruch dicens: Ego clausus
sum nec valeo ingredi domum Domini. 6 Ingredere ergo tu et
lege de volumine, in quo scripsisti ex ore meo verba Domini, audiente
populo in domo Domini [m]in die ieiunii, insuper et audiente universo
Iuda, qui veniunt de civitatibus suis; leges eis, 7 [n]si forte cadat
oratio eorum in conspectu Domini, et revertatur unusquisque a via
sua pessima, quoniam magnus furor et indignatio est, quam locutus
est Dominus adversus populum hunc. 8 Et fecit Baruch filius Neriae
iuxta omnia, quae praeceperat ei Ieremias propheta, legens ex volumine
sermones Domini in domo Domini.
9 Factum est autem [o]in anno quinto Ioakim filii Iosiae regis Iuda,
[p]in mense nono, [q]praedicaverunt ieiunium in conspectu Domini
omni populo in Ierusalem et universae multitudini, quae confluxerat
de civitatibus Iuda in Ierusalem. 10 Legitque Baruch ex volumine
sermones Ieremiae in domo Domini, [r]in gazophylacio Gamariae filii
[s]Saphan [t]scribae, in vestibulo superiori, [u]in introitu portae novae
domus Domini, audiente omni populo. 11 Cumque audisset Michaeas,
filius Gamariae filii Saphan omnes sermones Domini ex libro 12 descendit
in domum regis ad gazophylacium scribae, et ecce ibi omnes
principes sedebant, [v]Elisama scriba et [x]Dalaias filius Semeiae et
Elnathan filius [y]Achobor et Gamarias filius Saphan et Sedecias filius
[z]Hananiae et universi principes 13 et nuntiavit eis Michaeas omnia
verba quae audivit, legente Baruch ex volumine in auribus populi.
14 Miserunt itaque omnes principes ad Baruch Iudi filium Nathaniae
filii [a]Selemiae filii Chusi dicentes: Volumen, ex quo legisti, audiente
populo, sume in manu tua et veni. Tulit ergo Baruch filius Neriae
volumen in manu sua et venit ad eos, 15 et dixerunt ad eum: Sede

vero cum Baruch ad mortem quaesitus est (36, 1-32); vel cum, Sedecia rege, quia praedixerat Chaldaeos reversuros, in durissimum carcerem iniectus est; a quo, etsi ereptus (37, 1-15), et precibus Abdemelech

et lege haec in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum.
16 Igitur, cum audissent omnia verba, obstupuerunt unusquisque
ad proximum suum et dixerunt ad Baruch: [b]Nuntiare debemus regi
omnes sermones istos. 17 Et interrogaverunt eum dicentes: Indica
nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore eius. 18 Dixit
autem eis Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes
sermones istos, et [c]ego scribebam in volumine atramento.
19 Et dixerunt principes ad Baruch: Vade et abscondere tu et
Ieremias, et nemo sciat ubi sitis. 20 Et ingressi sunt ad regem in
atrium; porro volumen commendaverunt in [d]gazophylacio Elisamae
scribae et nuntiaverunt, audiente rege, omnes sermones. 21 Misitque
rex Iudi ut sumeret volumen, qui tollens illud de gazophylacio Elisamae scribae legit, audiente rege et universis principibus qui stabant
circa regem. 22 Rex autem sedebat [e]in domo hiemali [f]in mense nono,
et posita erat arula coram eo plena prunis. 23 Cumque legisset Iudi
tres pagellas vel quattuor, scidit illud scalpello scribae et proiecit in
ignem qui erat super arulam, donec consumeretur omne volumen
igni qui erat in arula. 24 [g]Et non timuerunt neque [h]sciderunt vestimenta sua rex et omnes servi eius, qui audierunt universos sermones istos. 25 Veruntamen [i]Elnathan et Dalaias et Gamarias contradixerunt regi, ne combureret librum, et non audivit eos. 26 Et praecepit rex Ieremiel filio [j]Amelech et Saraiae filio Ezriel et [l]Selemiae,
filio Abdeel, ut comprehenderent [m]Baruch scribam et Ieremiam prophetam. Abscondit autem eos Dominus.
27 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen et sermones, quos scripserat Baruch
ex ore Ieremiae, dicens: 28 Rursum tolle volumen aliud et scribe in
eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit Ioakim rex Iuda, 29 et ad Ioakim regem Iuda dices: Haec
dicit Dominus: [n]Tu combussisti volumen illud dicens: Quare scripsisti in eo adnuntians: Festinus [o]veniet rex Babylonis et vastabit terram hanc et [p]cessare faciet ex illa hominem et iumentum?
30 Propterea haec dicit Dominus contra Ioakim regem Iuda: [q]Non
erit ex eo [r]qui sedeat super solium David, et [s]cadaver eius [t]proicietur ad aestum per diem et ad gelu per noctem, 31 [u]et visitabo
contra eum et contra semen eius et contra servos eius iniquitates
suas et adducam super eos et super habitatores Ierusalem et super
viros Iuda omne malum, quod locutus sum ad eos, et non audierunt.
32 Ieremias autem tulit volumen aliud et dedit illud [v]Baruch filio
Neriae scribae, qui [x]scripsit in eo ex ore Ieremiae omnes sermones libri,
quem combusserat Ioakim rex Iuda igni; et insuper additi sunt sermones multo plures quam antea fuerant.

37 [a]Et regnavit rex Sedecias filius Iosiae pro [b]Iechonia filio Ioakim,
[c]quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in terra
Iuda, 2 [d]et non oboedivit ipse et servi eius et populus terrae, verbis
Domini, quae locutus est in manu Ieremiae prophetae. 3 Et misit
rex Sedecias [e]Iuchal filium [f]Selemiae et [g]Sophoniam filium [h]Maasiae
sacerdotem ad Ieremiam prophetam dicens: [i]Ora pro nobis Dominum Deum nostrum. 4 Ieremias autem libere ambulabat in medio
populi, [j]non enim miserant eum in custodiam carceris. [l]Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Aegypto, et audientes [m]Chaldaei,
qui obsidebant Ierusalem, huiuscemodi nuntium [n]recesserunt ab
Ierusalem.
5 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam dicens:
6 Haec dicit Dominus Deus Israël: Sic dicetis regi Iuda, [o]qui misit
vos ad me interrogandum: [p]Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus
est vobis in auxilium, [q]revertetur in terram suam in Aegyptum; 7 et
[r]redient Chaldaei et bellabunt contra civitatem hanc et capient eam
et succendent eam igni.
8 Haec dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras dicentes:
Euntes abibunt et recedent a nobis Chaldaei; quia non abibunt;
9 [s]sed, et si percusseritis omnem exercitum Chaldaeorum, qui proeliantur adversum vos, et derelicti fuerint ex eis aliqui [t]vulnerati, singuli
de tentorio suo consurgent et incendent civitatem hanc igni.

b vr. 20.
c vr. 32. — cf. Rm 16, 22.
d vr. 12.
e Am 3, 15.
f vr. 9; 1 Mc 1, 57, 62. — cf. Jo 10, 22.
g cf. vr. 16.
h cf. 4 Rg 22, 11. — v. Js 7, 6.
i vr. 12.
j cp. 38, 6. — cf. 3 Rg 22, 26; (Sph 1, 8).
l vr. 14
m vr. 4. — v. cp. 45, 1-3.
n cf. cp. 26, 9.
o cf. cp. 25, 9-11.
p cf. cp. 7, 20; 9, 10.
q cf. cp. 22, 30.
r cf. cp. 22, 2, 4.
s cf. cp. 22, 19.
t cf. Bar 2, 25.
u cf. cp. 1, 16.
v v. vr. 4.
x vr. 18.
a cp. 52, 1; 4 Rg 24, 17; 2 Par 36, 10.
b cp. 22, 24.
c cf. Ez 17, 13.
d v. 2 Par 36, 12-14.
e cf. cp. 38, 1.
f vr. 13; cp. 38, 1.
g v. cp. 21, 1.
h v. cp. 35, 4.
i cp. 42, 2. — cf. cp. 21, 2; Is 37, 4.
j cf. cp. 32, 2; 33, 1.
l cf. Ez 17, 15.
m cp. 32, 2.
n vr. 11; cp. 34, 21.
o vr. 3.
p cf. Ez 29, 2, 6.
q Lm 4, 17.
r cp. 34, 22.
s cf. cp. 21, 4.
t cf. cp. 51, 4; Lm 4, 9.

deductus a cisterna luto plena, in quam ut fame et sorde periret fuerat immissus (16-38, 13), libertatem plenam non est adsecutus, sed in vestibulo carceris mansit donec urbs a Chaldaeis est capta (14-28).

10 Ergo, [u]cum recessisset exercitus Chaldaeorum ab Ierusalem pro-
pter exercitum Pharaonis, 11 egressus est Ieremias de Ierusalem, ut iret
in [v]terram Beniamin et [x]divideret ibi possessionem in conspectu
civium. 12 Cumque pervenisset ad [y]portam Beniamin, erat ibi custos
portae per vices nomine Ierias filius [z]Selemiae filii Hananiae et
apprehendit Ieremiam prophetam dicens: [a]Ad Chaldaeos profugis.
13 Et respondit Ieremias: Falsum est, non fugio ad Chaldaeos. Et
non audivit eum, sed comprehendit Ierias Ieremiam et adduxit eum
ad [b]principes; 14 quam ob rem irati [c]principes contra Ieremiam
[d]caesum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Ionathan
scribae; ipse enim praepositus erat super carcerem. 15 [e]Itaque ingres-
sus est Ieremias in domum laci et in ergastulum et sedit ibi Iere-
mias diebus multis. 16 Mittens autem Sedecias rex tulit eum et inter-
rogavit eum in domo sua [f]abscondite et dixit: Putasne, est sermo a
Domino? Et dixit Ieremias: Est. Et ait: [g]In manus regis Babylonis
traderis. 17 Et dixit Ieremias ad regem Sedeciam: Quid peccavi tibi
et servis tuis et populo tuo, quia misisti me in domum carceris?
18 [h]Ubi sunt prophetae vestri, qui prophetabant vobis et dicebant:
Non veniet rex Babylonis super vos et super terram hanc? 19 Nunc
ergo audi, obsecro, domine mi rex: [i]valeat deprecatio mea in con-
spectu tuo, et [j]ne me remittas in domum Ionathan scribae, ne moriar
ibi. 20 Praecepit ergo rex Sedecias ut traderetur Ieremias in [l]vesti-
bulo carceris et daretur ei torta panis cotidie, excepto pulmento,
[m]donec consumerentur omnes panes de civitate; et [n]mansit Ieremias
in vestibulo carceris.

38 Audivit autem Saphatias filius Mathan et Gedelias filius Phas-
sur et [a]Iuchal filius Selemiae et [b]Phassur filius [c]Melchiae ser-
mones, quos Ieremias loquebatur ad omnem populum dicens: 2 Haec
dicit Dominus: [d]Quicumque manserit in civitate hac morietur gladio
et fame et peste; [e]qui autem profugerit ad Chaldaeos [f]vivet et erit
anima eius sospes et vivens.

3 Haec dicit Dominus: [g]Tradendo tradetur civitas haec in manu
exercitus regis Babylonis et capiet eam. 4 Et dixerunt principes regi:
[h]Rogamus ut occidatur homo iste; de industria enim [i]dissolvit
manus virorum bellantium, qui remanserunt in civitate hac, et manus
universi populi loquens ad eos iuxta verba haec; siquidem homo
iste non quaerit pacem populo huic, sed malum. 5 Et dixit rex Sede-
cias: Ecce ipse in manibus vestris est; [j]nec enim fas est regem vobis
quidquam negare. 6 Tulerunt ergo Ieremiam et [k]proiecerunt eum in
lacum Melchiae filii Amelech, qui erat in [m]vestibulo carceris, et sub-
miserunt Ieremiam [n]funibus in [o]lacum, in quo non erat aqua sed
lutum; descendit itaque Ieremias [p]in caenum.

7 Audivit autem [q]Abdemelech [r]aethiops vir eunuchus, qui erat
in domo regis, quod misissent Ieremiam in lacum. Porro rex sede-
bat in [s]porta Beniamin, 8 et egressus est Abdemelech de domo regis
et locutus est ad regem dicens: 9 Domine mi rex, male fecerunt
viri isti omnia quaecumque perpetrarunt contra Ieremiam prophetam
mittentes eum in lacum, ut moriatur ibi [t]fame: [u]non sunt enim
panes ultra in civitate. 10 Praecepit itaque rex [q]Abdemelech aethiopi
dicens: Tolle tecum hinc triginta viros et leva Ieremiam prophetam
de lacu, antequam moriatur. 11 Adsumptis ergo Abdemelech secum
viris ingressus est domum regis, quae erat sub cellario, et tulit inde
veteres pannos et antiqua, quae computruerant, et submisit ea ad
Ieremiam in lacum per [v]funiculos. 12 Dixitque Abdemelech aethiops
ad Ieremiam: Pone veteres pannos et haec scissa et putrida, sub
cubito manuum tuarum et super funes. Fecit ergo Ieremias sic: 13 et
extraxerunt Ieremiam funibus et eduxerunt eum de lacu; mansit
autem Ieremias in [x]vestibulo carceris.

14 Et misit rex Sedecias et tulit ad se Ieremiam prophetam ad
ostium tertium, quod erat in domo Domini; et dixit rex ad Ieremiam:
Interrogo ego te sermonem, ne abscondas a me aliquid. 15 Dixit
autem Ieremias ad Sedeciam: Si adnuntiavero tibi, nunquid non
interficies me? et, si consilium dedero tibi, non me audies? 16 Iura-
vit ergo rex Sedecias Ieremiae [y]clam dicens: [z]Vivit Dominus, [a]qui

u vr. 5.
v cp. 1, 1; 32, 8. — cf. Js 18, 28.
x cf. cp. 32, 9.
y cp. 20, 2; 38, 7; Zc 14, 10.
z vr. 3; cp. 38, 1.
a cf. cp. 21, 9; 38, 19; 39, 9; 52, 15.
b cp. 36, 12.
c cf. Dt 25, 2; Mt 21, 35.
d cf. Heb 11, 36.
e v. cp. 38, 6-14.
f cp. 38, 16.
g cp. 21, 7, 10; 32, 3; 34, 21.
h cf. cp. 28, 2, 11, 17.
i cf. cp. 38, 26.
j cf. cp. 38, 28.
l v. cp. 32, 2.
m cp. 38, 9; 52, 6. — cf. Ez 4, 10, 16.
n cp. 38, 28.

a cf. cp. 37, 3.
b v. cp. 20, 1.
c cp. 21, 1. — cf. cp. 20, 1.
d cp. 21, 9. — cf. cp. 17, 18.
e cp. 27, 12; Bar 2, 21.
f vr. 20; cp. 40, 9.
g cp. 21, 10; 32, 3.
h cp. 26, 11.
i cp. 6, 24. — cf. Am 7, 10.
j v. vr. 24-28.
k cp. 37, 14, 15. — cf. Eccli 49, 9; Mt 21, 35.
l v. cp. 36, 26.
m v. cp. 32, 2.
n vr. 11, 13.
o cf. Gn 37, 24; Lm 3, 53; Zc 9, 11.
p cf. Ps 68, 15.
q cp. 39, 16.
r cf. Ac 8, 27.
s cp. 20, 2; 37, 12.
t cp. 11, 22. — cf. cp. 14, 16, 18; 19, 9.
u cf. cp. 37, 20.
v vr. 6.
x cp. 32, 2.
y cp. 37, 16.
z v. Rt 3, 13.
a cf. Is 57, 16.

fecit nobis animam hanc, si occidero te et si tradidero te in manus
[b]virorum istorum, qui quaerunt animam tuam.
17 Et dixit Ieremias ad Sedeciam: Haec dicit Dominus exercituum
Deus Israël: [c]Si profectus exieris ad [d]principes regis Babylonis,
[e]vivet anima tua, et civitas haec non succendetur igni, et salvus
eris tu et domus tua; 18 si autem non exieris ad principes regis Babylonis, [f]tradetur civitas haec in manus Chaldaeorum, et succendent
eam igni, et tu non effugies de manu eorum.
19 Et dixit rex Sedecias ad Ieremiam: Sollicitus sum propter Iudaeos, [g]qui transfugerunt ad Chaldaeos; ne forte tradar in manus
eorum, et [h]illudant mihi. 20 Respondit autem Ieremias: Non te tradent. Audi, quaeso, vocem Domini, quam ego loquor ad te, et [i]bene
tibi erit, et vivet anima tua. 21 Quod, si nolueris [j]egredi, iste est
sermo quem ostendit mihi Dominus: 22 Ecce omnes mulieres, quae
remanserunt in domo regis Iuda, educentur ad principes regis Babylonis et ipsae dicent: Seduxerunt te et [l]praevaluerunt adversum te
[m]viri pacifici tui, demerserunt in caeno et in lubrico pedes tuos et
recesserunt a te. 23 Et omnes uxores tuae et [n]filii tui educentur ad
Chaldaeos, et [o]non effugies manus eorum, sed [p]in manu regis Babylonis capieris, et civitatem hanc comburet igni.
24 Dixit ergo Sedecias ad Ieremiam: Nullus sciat verba haec, et
non morieris. 25 Si autem audierint [q]principes, quia locutus sum
tecum, et venerint ad te et dixerint tibi: Indica nobis quid locutus
sis cum rege, ne celes nos, et non te interficiemus, et quid locutus
est tecum rex, 26 dices ad eos: [r]Prostravi ego preces meas coram
rege, ne me reduci iuberet in domum Ionathan et ibi morerer.
27 Venerunt ergo omnes principes ad Ieremiam et interrogaverunt
eum, et locutus est eis iuxta omnia verba, quae praeceperat ei rex,
et cessaverunt ab eo, nihil enim fuerat auditum. 28 [s]Mansit vero Ieremias in vestibulo carceris usque ad diem, quo capta est Ierusalem.
39 Et factum est ut caperetur Ierusalem. 1 [a]Anno nono Sedeciae
regis Iuda mense decimo venit Nabuchodonosor rex Babylonis
et omnis exercitus eius ad Ierusalem et obsidebant eam. 2 Undecimo
autem anno Sedeciae mense quarto, quinta mensis aperta est civitas,
3 et ingressi sunt omnes [b]principes regis Babylonis et [c]sederunt in
porta media: Neregel, Sereser, Semegarnabu, Sarsachim, [d]Rabsares,
Neregel, Sereser, Rebmag et omnes reliqui principes regis Babylonis. 4 Cumque vidisset eos Sedecias rex Iuda et omnes viri bellatores, fugerunt et egressi sunt nocte de civitate per viam horti
regis et per portam quae erat inter duos muros et egressi
sunt ad viam deserti. 5 Persecutus est autem eos exercitus Chaldaeorum, et comprehenderunt Sedeciam [e]in campo solitudinis ierichontinae et [f]captum adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis
in [g]Reblatha, quae est in terra Emath; et [h]locutus est ad eum
iudicia. 6 Et [i]occidit rex Babylonis filios Sedeciae in Reblatha in
oculis eius et omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis, 7 [j]oculos
quoque Sedeciae eruit et vinxit eum compedibus, ut duceretur in
Babylonem. 8 [l]Domum quoque regis et domum vulgi succenderunt
Chaldaei igni et [m]murum Ierusalem subverterunt. 9 Et reliquias
populi, qui remanserant in civitate, et perfugas, [n]qui transfugerant
ad eum, et superfluos vulgi, qui remanserant, transtulit [o]Nabuzardan
[p]magister militum in Babylonem. 10 Et de plebe pauperum, qui nihil
penitus habebant, [q]dimisit Nabuzardan magister militum in terra
Iuda et dedit eis vineas et cisternas in die illa. 11 Praeceperat
autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Ieremia Nabuzardan magistro militum dicens: 12 [r]Tolle illum et pone super eum oculos
tuos nihilque ei mali facias, sed, ut voluerit, sic facias ei. 13 Misit
ergo Nabuzardan princeps militiae, et Nabusezban et [s]Rabsares et
Neregel et Sereser et Rebmag et omnes optimates regis Babylonis
14 miserunt et tulerunt Ieremiam de [t]vestibulo carceris et tradiderunt
eum [u]Godoliae filio [v]Ahicam filii [x]Saphan, ut intraret in domum et
[y]habitaret in populo.
15 Ad Ieremiam autem factus fuerat sermo Domini, [z]cum clausus
esset in vestibulo carceris, dicens: 16 Vade et dic [a]Abdemelech ae-

b v. vr. 4-6.
c vr. 2, 21. — cf. cp. 27, 12, 13; 4 Rg 24, 12.
d cp. 39, 3.
e cf. cp. 34, 4, 5.
f v. cp. 21, 10.
g v. cp. 37, 12.
h cf. 1 Rg 31, 1.
i vr. 2; cp. 40, 9.
j vr. 2. — cf. cp. 27, 12, 13; 4 Rg 24, 12.
l Ps 40, 10; Ab 7. — cf. Mic 7, 5.
m cp. 20, 10; Jb 19, 13, 14, 19. — cf. cp. 6, 14.
n cp. 39, 6; 41, 10; 43, 6.
o cp. 32, 4; 34, 3.
p cp. 21, 10.
q cf. vr. 5.
r cf. cp. 37, 19.
s cp. 37, 20. — v. cp. 32, 2.
1-10] cp. 52, 4-16; 4 Rg 25, 1-12.
a cf. cp. 32, 1.
b cp. 38, 17, 18, 22.
c cf. cp. 1, 15.
d vr. 13; 4 Rg 18, 17.
e Js 5, 10.
f cp. 21, 7; 37, 17.
g v. 4 Rg 23, 33.
h cp. 4, 12. — cf. Ez 17, 15.
i cf. cp. 52, 10.
j cf. cp. 32, 4; Ez 12, 13.
l 4 Rg 25, 9; Ez 16, 41. — cf. cp. 5, 10. — v. cp. 21, 10-14; 17, 27.
m 2 Es 1, 3. — cf. Ps 79, 13; Is 5, 5.
n cf. cp. 21, 9; 37, 12.
o cp. 40, 1.
p Gn 37, 36.
q cp. 40, 7.
r cp. 40, 4.
s vr. 3.
t cp. 38, 28. — v. cp. 32, 2.
u cp. 43, 6. — v. cp. 40, 5-9, 11-16; 41, 1-4. 6; 4 Rg 25, 22-25.
v 4 Rg 22, 12.
x 4 Rg 22, 3.
y cp. 40, 6.
z cp. 36, 5; 38, 13.
a v. cp. 38, 7.

historia narratur Iudaeorum, qui, Godolia praefecto, in Palaestina remanserant (40, 1-12), quique, postquam Godolia ab Ismaële ammonita dolo peremptus est (13-41, 3), et Ismaël suae ipsius iniquitatis fructu a

thiopi dicens: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: [b]Ecce
ego inducam sermones meos super civitatem hanc [c]in malum et non
in bonum, et erunt in conspectu tuo in die illa, 17 et liberabo te in
die illa, ait Dominus, et non traderis in manus virorum, [d]quos tu
formidas; 18 sed [e]eruens liberabo te, et gladio non cades, sed [f]erit
tibi anima tua in salutem, [g]quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

40 Sermo qui factus est ad Ieremiam a Domino, [a]postquam dimissus est a Nabuzardan magistro militiae de [b]Rama, quando
tulit eum [c]vinctum catenis in medio omnium, qui migrabant de Ierusalem et Iuda et ducebantur in Babylonem. 2 Tollens ergo princeps
militiae Ieremiam dixit ad eum: [d]Dominus Deus tuus locutus est
malum hoc super locum istum 3 et adduxit et fecit Dominus sicut
locutus est, [e]quia peccastis Domino et non audistis vocem eius; et
factus est vobis sermo hic. 4 Nunc ergo ecce solvi te hodie de catenis, quae sunt in manibus tuis; [f]si placet tibi, ut venias mecum in
Babylonem, veni, et ponam oculos meos super te; si autem displicet
tibi venire mecum in Babylonem, reside: [g]ecce omnis terra in conspectu tuo est: quod elegeris, et, quo placuerit tibi ut vadas, illuc
perge 5 et mecum noli venire, sed habita apud [h]Godoliam filium
Ahicam filii Saphan, [i]quem praeposuit rex Babylonis civitatibus
Iuda; habita ergo cum eo in medio populi; vel, quocumque placuerit tibi ut vadas, vade. Dedit quoque ei magister militiae [j]cibaria et
munuscula et dimisit eum. 6 Venit autem Ieremias ad Godoliam
filium Ahicam in [l]Masphath et habitavit cum eo [m]in medio populi,
[n]qui relictus fuerat in terra.
7 Cumque audissent omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant per regiones, ipsi et socii eorum, quod [o]praefecisset rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terrae et quod commendasset ei viros
et mulieres et parvulos et [p]de pauperibus terrae, qui non fuerant
translati in Babylonem, 8 venerunt ad Godoliam in Masphath et
[q]Ismahel filius Nathaniae et [r]Iohanan et Ionathan filii Caree et
Sareas filius Thanehumeth et filii Ophi, qui erant de Netophathi,
et [s]Iezonias filius Maachathi, ipsi et viri eorum. 9 Et iuravit eis Godolias filius Ahicam filii Saphan et comitibus eorum dicens: Nolite
timere servire Chaldaeis; habitate in terra et servite regi Babylonis,
et [t]bene erit vobis. 10 Ecce ego habito in Masphath, ut respondeam
praecepto Chaldaeorum, qui mittuntur ad nos; vos autem [u]colligite
vindemiam et messem et oleum et condite in vasis vestris et manete
in urbibus vestris, quas tenetis. 11 Sed et omnes Iudaei, qui erant
in [v]Moab et in filiis [x]Ammon et in [y]Idumaea et in universis regionibus, audito quod dedisset rex Babylonis reliquias in Iudaea et
quod praeposuisset super eos Godoliam filium Ahicam filii Saphan,
12 [z]reversi sunt: inquam, omnes Iudaei de universis locis, ad quae
profugerant, et venerunt in terram Iuda ad Godoliam in Masphath
et [a]collegerunt vinum et messem multam nimis.
13 [b]Iohanan autem filius Caree et [c]omnes principes exercitus, qui
dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Masphath
14 et dixerunt ei: Scito quod Baalis rex [d]filiorum Ammon misit
Ismahel filium Nathaniae percutere animam tuam. Et non credidit
eis Godolias filius Ahicam. 15 Iohanan autem filius Caree dixit ad
Godoliam seorsum in Masphath loquens: Ibo et percutiam Ismahel
filium Nathaniae, nullo sciente, ne interficiat animam tuam, et dissipentur omnes Iudaei, qui congregati sunt ad te, et [e]peribunt reliquiae
Iuda. 16 Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanan filium Caree: Noli
facere verbum hoc; falsum enim tu loqueris de Ismahel.

41 [a]Et factum est in mense septimo venit [b]Ismahel filius Nathaniae filii Elisama de semine regali, et optimates regis et decem
viri cum eo ad [c]Godoliam filium Ahicam in [d]Masphath et [e]comederunt ibi panes simul in Masphath. 2 [f]Surrexit autem Ismahel filius
Nathaniae et decem viri, qui cum eo erant, et percusserunt Godoliam filium Ahicam filii Saphan gladio et interfecerunt eum, [g]quem
praefecerat rex Babylonis terrae; 3 omnes quoque Iudaeos, qui erant
cum Godolia in Masphath, et Chaldaeos, qui reperti sunt ibi, et

b Dn 9, 12.
c cp. 21, 10. — cf. cp. 14, 11.
d cp. 22, 25.
e cf. Jb 5, 20; Ps 32, 19; 36, 40.
f cp. 21, 9; 45, 5.
g cf. Ps 24, 3; 36, 40.
a cf. cp. 39, 14.
b Js 18, 25.
c cf. Ps 149, 8.
d cf. Dt 29, 24, 28.
e cp. 44, 3, 23; Dt 29, 25. — v. Dn 9, 10-12.
f cf. cp. 39, 12.
g cf. Gn 13, 9; 20, 15.
h v. cp. 39, 14.
i cp. 41, 2.
j cf. cp. 52, 34.
l cp. 41, 6; Js 18, 26; Jd 20, 1; 1 Rg 7, 5; 10, 17; 1 Mc 3, 45.
m cp. 37, 12; 39, 14.
n cp. 39, 10.
7-9] 4 Rg 25, 22-24.
o vr. 5.
p cp. 39, 10; 4 Rg 25, 12.
q vr. 14-16. — v. cp. 41, 1-3.
r vr. 13, 15, 16; cp. 41, 11; 42, 1, 8.
s cp. 42, 1.
t cp. 38, 20.
u cf. vr. 12.
v cf. Nm 22, 1; 2 Rg 8, 2.
x 1 Rg 11, 1; 12, 12.
y Gn 36, 8.
z cf. cp. 43, 5.
a cf. vr. 10.
b vr. 8, 15, 16.
c cp. 41, 11; 42, 1.
d cf. cp. 41, 10.
e cf. cp. 42, 2.
a 4 Rg 23, 25.
b cp. 40, 8, 14.
c cp. 40, 5.
d v. cp. 40, 6, 8, 10.
e cf. Ps 40, 20.
f cf. 2 Rg 13, 28, 26; 1 Mc 16, 16.
g cp. 40, 5.

Iohanan eiusque sociis est fraudatus (4-15), ob metum Chaldaeorum non modo in Aegyptum fugere statuunt (16-18), quamvis Ieremia, quem promittentes se Deo oboedituros esse (42, 1-6) interrogaverant, ab hoc

viros bellatores percussit Ismahel. 4 Secundo autem die, postquam
occiderat Godoliam, nullo adhuc sciente, 5 venerunt viri de [h]Sichem
et de [i]Silo et de [j]Samaria, octoginta viri, [l]rasi barba et [m]scissis ve-
stibus et [n]squalentes, et munera et tus habebant in manu, ut offer-
rent in domo Domini. 6 Egressus ergo Ismahel filius Nathaniae in oc-
cursum eorum de [o]Masphath incedens et [p]plorans ibat. Cum autem
occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam.
7 Qui cum venissent ad medium civitatis, [q]interfecit eos Ismahel
filius Nathaniae circa medium laci, ipse et viri qui erant cum eo.
8 Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel:
Noli occidere nos, quia habemus thesauros in agro frumenti et hor-
dei et olei et mellis; et cessavit et non interfecit eos cum fratribus
suis. 9 Lacus autem, in quem proiecerat Ismahel omnia cadavera vi-
rorum, quos percussit propter Godoliam, ipse est quem fecit [r]rex
Asa propter Baasa regem Israël; ipsum replevit Ismahel filius Na-
thaniae occisis. 10 Et captivas duxit Ismahel omnes reliquias populi,
qui erant in Masphath, [s]filias regis et universum populum, qui re-
manserat in Masphath, quos commendaverat [t]Nabuzardan princeps
militiae Godoliae filio Ahicam; et cepit eos Ismahel filius Nathaniae
et abiit ut transiret ad [u]filios Ammon.
11 Audivit autem [v]Iohanan filius Caree, et omnes principes bel-
latorum, qui erant cum eo, omne malum, quod fecerat Ismahel filius
Nathaniae, 12 et, adsumptis universis viris, profecti sunt ut bellarent
adversum Ismahel filium Nathaniae et invenerunt eum ad [x]aquas
multas quae sunt in [y]Gabaon. 13 Cumque vidisset omnis populus, qui
erat cum Ismahel Iohanan filium Caree et universos principes bel-
latorum, qui erant cum eo, laetati sunt; 14 et reversus est [z]omnis
populus, quem ceperat Ismahel in Masphath, reversusque abiit ad
Iohanan filium Caree. 15 Ismahel autem filius Nathaniae fugit cum
octo viris a facie Iohanan et abiit ad filios Ammon.
16 Tulit ergo Iohanan filius Caree et omnes principes bellatorum,
qui erant cum eo, universas reliquias vulgi, quas reduxerat ab
Ismahel filio Nathaniae de Masphath, postquam percussit Godoliam
filium Ahicam: fortes viros ad proelium et [a]mulieres et pueros et
eunuchos, quos reduxerat de Gabaon. 17 Et abierunt et sederunt pe-
regrinantes in [b]Chamaam, quae est iuxta [c]Bethlehem, [d]ut pergerent
et introirent Aegyptum 18 a facie Chaldaeorum: [e]timebant enim eos,
quia percusserat Ismahel filius Nathaniae Godoliam filium Ahicam,
[f]quem praeposuerat rex Babylonis in terra Iuda.
42 Et [a]accesserunt omnes principes bellatorum et Iohanan filius
Caree et Iezonias filius [b]Osaiae et reliquum vulgus [c]a parvo
usque ad magnum 2 dixeruntque ad Ieremiam prophetam: [d]Cadat
oratio nostra in conspectu tuo, et [e]ora pro nobis ad Dominum Deum
tuum pro universis [f]reliquiis istis, [g]quia derelicti sumus pauci de
pluribus, sicut oculi tui nos intuentur; 3 et [h]adnuntiet nobis Domi-
nus Deus tuus viam, per quam pergamus, et verbum, quod facia-
mus. 4 Dixit autem ad eos Ieremias propheta: Audivi. Ecce ego oro
ad Dominum Deum vestrum secundum verba vestra; [i]omne verbum
quodcumque responderit mihi indicabo vobis nec celabo vos quid-
quam. 5 Et illi dixerunt ad Ieremiam: [j]Sit Dominus inter nos [k]testis
veritatis et fidei, [l]si non iuxta omne verbum, [m]in quo miserit te
Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus; 6 sive bonum est sive
malum, voci Domini Dei nostri, ad quem mittimus te, oboediemus, [n]ut
bene sit nobis, cum audierimus vocem Domini Dei nostri.
7 [o]Cum autem completi essent decem dies, factum est verbum
Domini ad Ieremiam, 8 vocavitque [p]Iohanan filium Caree et omnes
principes bellatorum, qui erant cum eo, et universum populum a
minimo usque ad magnum 9 et dixit ad eos: Haec dicit Dominus
Deus Israël, [q]ad quem misistis me, ut prosternerem preces vestras
in conspectu eius: 10 Si quiescentes manseritis in terra hac, [r]aedi-
ficabo vos et non destruam, plantabo et non evellam, [s]iam enim
placatus sum super malo quod feci vobis. 11 [t]Nolite timere a facie
regis Babylonis, quem vos pavidi formidatis; [u]nolite metuere eum,
dicit Dominus, quia vobiscum sum ego, ut salvos vos faciam et

h Js 17, 7.
i Js 18, 1.
j 3 Rg 16 24. — v. cp. 23, 13.
l cf. cp. 48, 37; Lc 19, 27; Dt 14, 1; Is 15, 2.
m cp. 36, 24.
n cp. 17, 26. — cf. 4 Rg 25, 9.
o cp. 40, 6, 8, 10.
p cf. Ecli 12, 16.
q cf. 1 Mc 7, 19.
r 3 Rg 15, 16, 22; 2 Par 16, 6.
s v. cp. 38, 23.
t cf. cp. 40, 7.
u cf. cp. 40, 14.
v v. cp. 40, 13.
x cf. 2 Rg 2, 13.
y Js 9, 3, 17.
z vr. 10, 16.
a cp. 40, 7.
b cf. 2 Rg 19, 37, 38.
c cf. Mt 2, 1, 14. — v. Gn 35, 19.
d cf. cp. 42, 14; 43, 7.
e cf. cp. 42, 11.
f v. 2; cp. 40, 5.
ex 1-12] L. in Ms. T. belli.
a v. cp. 40, 13; 41, 11.
b cp. 43, 2.
c cp. 31, 34; 44, 12. — cf. cp. 6, 13, Bar 1, 4.
d v. cp. 36, 7.
e vr. 20; cp. 37, 3. — cf. 1 Rg 12, 19; Jc 5, 16.
f cf. cp. 40, 15; Is 37, 4.
g cf. Lv 26, 22; Dt 28, 22; Bar 2, 13, 29; Dn 3, 37.
h cf. cp. 37, 17; 1 Es 8, 21.
i 1 Rg 3, 18. — cf. Nm 22, 18.
j cf. Gn 31, 50.
k cf. Ap 1, 5, 3, 14.
l Jd 11, 10.
m vr. 21.
n cp. 7, 23.
o cf. Ez 3, 16.
p vr. 1.
q vr. 2. 3.
r v. cp. 24, 6.
s cf. cp. 18, 8; 26, 3, 13, 19.
t cp. 41, 18.
u cp. 30, 10, 11. — cf. Rm 8, 31.

consilio averteret (7-22), sed ea pertinacia suae sententiae adhaerent ut ipsum vatem cum Baruch secum abstrahant (43, 1-7). Illo ingressis Ieremias Aegyptum a Nabuchodonosor vastatum iri symbo-

eruam de manu eius, 12 [v]et dabo vobis misericordias et miserebor
vestri et habitare vos faciam in terra vestra. 13 [x]Si autem dixeritis
vos: Non habitabimus in terra ista nec audiemus vocem Domini
Dei nostri 14 dicentes: Nequaquam, [y]sed ad terram Aegypti perge-
mus, ubi non videbimus bellum et [z]clangorem tubae non audiemus
et [a]famem non sustinebimus et ibi habitabimus; 15 propter hoc nunc
audite verbum Domini, reliquiae Iuda. Haec dicit Dominus exerci-
tuum Deus Israël: [b]Si posueritis faciem vestram, ut ingrediamini
Aegyptum, et intraveritis, [c]ut ibi habitetis, 16 [d]gladius, quem vos for-
midatis, ibi comprehendet vos in terra Aegypti; et fames, pro qua
estis solliciti, adhaerebit vobis in Aegypto, [e]et ibi moriemini. 17 Om-
nesque viri, qui posuerunt faciem suam ut ingrediantur Aegyptum,
ut habitent ibi, [f]morientur gladio et fame et peste; [g]nullus de eis
remanebit nec effugiet a facie mali, quod ego adferam super eos.
18 Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: [h]Sicut conflatus
est furor meus et indignatio mea super habitatores Ierusalem, sic
conflabitur indignatio mea super vos, cum ingressi fueritis Aegyptum,
et [i]eritis in iusiurandum et in stuporem et [j]in maledictum et in op-
probrium et nequaquam ultra videbitis locum istum. 19 Verbum Do-
mini super vos, reliquiae Iuda: [l]Nolite intrare Aegyptum. [m]Scientes
scietis, quia obtestatus sum vos hodie, 20 quia decepistis animas
vestras. [n]Vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum di-
centes: Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum, et [o]iuxta omnia
quaecumque dixerit tibi Dominus Deus noster, sic adnuntia nobis,
et faciemus. 21 Et adnuntiavi vobis hodie, et non audistis vocem
Domini Dei vestri super universis, [p]pro quibus misit me ad vos.
22 [q]Nunc ergo scientes scietis quia gladio et fame et peste morie-
mini in loco, ad quem voluistis intrare ut habitaretis ibi.

43 Factum est autem, cum complesset Ieremias loquens ad popu-
lum universos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat
eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba haec, 2 dixit Aza-
rias filius [a]Osaiae et [b]Iohanan filius Caree et [c]omnes viri superbi
dicentes ad Ieremiam: Mendacium tu loqueris, non misit te Domi-
nus Deus noster dicens: [d]Ne ingrediamini Aegyptum ut habitetis
illic; 3 sed [e]Baruch filius Neriae [f]incitat te adversum nos, ut tradat
nos in manus Chaldaeorum, ut interficiat nos et traduci faciat in
Babylonem. 4 Et non audivit Iohanan filius Caree et omnes principes
bellatorum et universus populus vocem Domini, ut manerent in
terra Iuda. 5 [g]Sed tollens Iohanan filius Caree et universi principes
bellatorum universos reliquiarum Iuda, qui reversi fuerant de cunctis
gentibus, ad quas fuerant ante dispersi, ut habitarent in terra Iuda,
6 [h]viros et mulieres et parvulos et [i]filias regis et omnem animam,
[j]quam reliquerat Nabuzardan princeps militiae cum [l]Godolia filio
Ahicam filii Saphan, et Ieremiam prophetam et [m]Baruch filium Ne-
riae, 7 et ingressi sunt terram Aegypti, quia non oboedierunt voci
Domini, et venerunt usque ad [n]Taphnis.
8 Et factus est sermo Domini ad Ieremiam in Taphnis dicens: 9 Sume
lapides grandes in manu tua et abscondes eos in crypta, quae est
sub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus
viris iudaeis, 10 et dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum
Deus Israël: Ecce ego mittam et adsumam Nabuchodonosor regem
Babylonis [o]servum meum et [p]ponam thronum eius super lapides
istos, quos abscondi, et statuet solium suum super eos 11 [q]veniensque
percutiet terram Aegypti, [r]quos in mortem in mortem et quos in
captivitatem in captivitatem et quos in gladium in gladium, 12 et
succendet ignem [t]in delubris deorum Aegypti et comburet ea et
[u]captivos ducet illos et [v]amicietur terra Aegypti sicut amicitur pa-
stor pallio suo et egredietur inde in pace 13 et conteret [x]statuas
[y]domus solis, quae sunt in terra Aegypti, et [z]delubra deorum
Aegypti comburet igni.

44 Verbum quod factum est per Ieremiam ad omnes Iudaeos, qui
habitabant in terra Aegypti habitantes in [a]Magdalo et in [b]Taph-
nis et in [c]Memphis et in terra [d]Phatures, dicens: 2 Haec dicit Do-
minus exercituum Deus Israël: Vos vidistis omne malum istud,

v cf. 2 Es 1, 11.
x cp. 43, 4. — cf. cp. 44, 16, 17.
y cp. 41, 17. — cf. Dt 28, 68
z cp. 4, 19.
a cf. cp. 37, 20.
b cp. 44, 12; Ez 6, 2; Dn 11, 17; Lc 9, 51. — cf. vr. 19: Dt 17, 16.
c cp. 44, 27. — v. cp. 44, 1. 12-14.
d Ez 11, 8.
e vr. 22; cp. 44, 12. — cf. cp. 29, 17, 18.
f cf. cp. 29, 17, 18. — vr. 22: cp. 27, 13.
g Lm 2, 22.
h v. cp. 7, 20.
i v. cp. 18, 16.
j cp. 44, 8, 22.
l cp. 43, 2. — cf. vr. 14-16.
m cf. Ez 2, 5.
n vr. 2.
o vr. 3.
p vr. 5.
q vr. 16, 17.

a cp. 42, 1.
b v. cp. 40, 8, 13.
c cf. Is 13, 11; M 1.
d cp. 42, 19.
e v. cp. 32, 12.
f cf. cp. 38, 22.
g cf. cp. 40, 11. 12.
h cp. 44, 20. — v. cp. 41, 16.
i cf. cp. 38, 23; 41, 10.
j cp. 39, 10; 40, 7.
l v. cp. 39, 14.
m 4 Rg 25, 26. — cf. cp. 41, 17; 42, 14.
n cp. 2, 16; 44, 1; 46, 14; Es 30, 14. — cf. Nm 13, 22; Ps 77, 12; Is 19, 11. — v. Is 30, 4.
o v. cp. 25, 9.
p cf. cp. 1, 15.
q cp. 44, 13; 46, 13.
r v. cp. 15, 2.
s cf. cp. 17, 27.
t cp. 46, 25; Ez 30, 13. — cf. Is 19, 1.
u cf. cp. 48, 7.
v cf. Ps 103, 2; Is 40, 22.
x cf. Ex 23, 24.
y (cf. Gn 41, 45; Is 19, 18).
a cp. 46, 14, Ex 14, 2.
b cp. 43, 7-9; 46, 14.
c cp. 46, 14; Is 19, 13.
d vr. 15; Ez 29, 14; 30, 14. — v. Is 11, 11.

quod adduxi super Ierusalem et super omnes urbes Iuda; et [e]ecce
desertae sunt hodie, et non est in eis habitator, 3 propter malitiam
quam fecerunt, [f]ut me ad iracundiam provocarent et [g]irent ut sacri-
ficarent et [h]colerent deos alienos, quos nesciebant et illi et vos et
patres vestri. 4 [i]Et misi ad vos omnes servos meos prophetas de
nocte consurgens mittensque et dicens: Nolite facere verbum abomi-
nationis huiuscemodi, quam odivi. 5 Et [j]non audierunt nec inclina-
verunt aurem suam, ut converterentur a malis suis et non sacrifica-
rent diis alienis. 6 Et [l]conflata est indignatio mea et furor meus et
succensa est in civitatibus Iuda et in plateis Ierusalem, et [m]versae
sunt in solitudinem et vastitatem secundum diem hanc.
7 Et nunc haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: Quare
vos facitis malum grande hoc [n]contra animas vestras, ut intereat
ex vobis [o]vir et mulier, [p]parvulus et lactens de medio Iudae, nec
relinquatur vobis quidquam residuum, 8 [q]provocantes me in operibus
manuum vestrarum sacrificando diis alienis in terra Aegypti, in quam
ingressi estis, ut habitetis ibi et dispereatis et sitis [r]in maledictio-
nem et in opprobrium cunctis gentibus terrae? 9 Nunquid obliti
estis mala patrum vestrorum et [s]mala regum Iuda et [t]mala uxorum
eius et mala vestra et [u]mala uxorum vestrarum, quae fecerunt in
terra Iuda et in regionibus Ierusalem? 10 Non sunt mundati usque
ad diem hanc; et [v]non timuerunt et non ambulaverunt in lege Domini
et in praeceptis meis, quae dedi coram vobis et coram patribus vestris.
11 Ideo haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: [x]Ecce ego
ponam faciem meam in vobis in malum et disperdam omnem Iu-
dam 12 et adsumam reliquias Iudae, qui [y]posuerunt facies suas ut
ingrederentur terram Aegypti et habitarent ibi, et [z]consumentur omnes
in terra Aegypti; [a]cadent in gladio et in fame et consumentur [b]a
minimo usque ad maximum, in gladio et in fame morientur: et
[c]erunt in iusiurandum et in miraculum et in maledictionem et in
opprobrium. 13 [d]Et visitabo super habitatores terrae Aegypti sicut
visitavi super Ierusalem in gladio et fame et peste. 14 [e]Et non erit
qui effugiat et sit residuus de reliquiis Iudaeorum, qui vadunt ut
peregrinentur in terra Aegypti, et revertantur in terram [f]Iuda, ad
quam ipsi elevant animas suas ut revertantur et habitent ibi; non
revertentur, [g]nisi qui fugerint.
15 Responderunt autem Ieremiae omnes viri scientes, quod [h]sacri-
ficarent uxores eorum diis alienis, et universae mulieres, quarum
stabat multitudo grandis, et omnis populus habitantium in terra
Aegypti in [i]Phatures dicentes: 16 Sermonem, quem locutus es ad
nos in nomine Domini, [j]non audiemus ex te, 17 [l]sed facientes facie-
mus omne verbum, quod egredietur de ore nostro, ut [m]sacrificemus
reginae caeli et libemus ei libamina, [n]sicut fecimus nos et patres
nostri, reges nostri et principes nostri in urbibus Iuda et in plateis Ieru-
salem; et [o]saturati sumus panibus et bene nobis erat, malumque non vi-
dimus. 18 [p]Ex eo autem tempore, quo cessavimus sacrificare reginae
caeli et libare ei libamina indigemus omnibus et [q]gladio et fame
consumpti sumus. 19 Quod si nos [m]sacrificamus reginae caeli et liba-
mus ei libamina, nunquid [r]sine viris nostris fecimus ei placentas ad
colendum eam et libandum ei libamina?
20 Et dixit Ieremias ad omnem populum [s]adversum viros et ad-
versum mulieres et adversum universam plebem, qui responderant
ei verbum, dicens: 21 Nunquid non [m]sacrificium, [t]quod sacrificastis
in civitatibus Iuda et in plateis Ierusalem vos et patres vestri, reges
vestri et principes vestri et populus terrae, horum [u]recordatus est
Dominus, et ascendit super cor eius? 22 [v]Et non poterat Dominus
ultra portare propter malitiam studiorum vestrorum et propter [x]abo-
minationes, quas fecistis; et [y]facta est terra vestra in [z]desolationem
et in stuporem et in maledictum, [a]eo quod non sit habitator, sicut
est dies haec. 23 Propterea quod sacrificaveritis idolis et [b]peccave-
ritis Domino et non audieritis vocem Domini et in lege et in prae-
ceptis et in testimoniis eius non ambulaveritis, [c]idcirco evenerunt vobis
mala haec, sicut est dies haec.
24 Dixit autem Ieremias ad omnem populum et ad universas mu-

e vr. 6; cp. 7, 34; 9, 11.
f vr. 8. — v. cp. 7, 18, 19.
g v. cp. 1, 16.
h cp. 7, 9; 19, 4; Dt 6, 14.
i v. 2 Par 36, 15.
j v. cp. 34, 14.
l v. cp. 7, 20.
m vr. 22; cp. 22, 5; Bar 2, 4. — v. vr. 2.
n Hab 2, 10. — cf. Nm 16, 38; Pro 20, 2.
o cf. cp. 38, 23; Lm 2, 11.
p Lm 2, 11; 4, 4.
q vr. 3.
r vr. 12, 22; cp. 42, 18. — cf. cp. 18, 16.
s cf. cp. 15, 14.
t 3 Rg 11, 1, 8; 15, 3; 4 Rg 11, 11.
u vr. 15, 25.
v cf. Pro 28, 14.
x vr. cp. 21, 10.
y cp. 42, 15.
z cf. Lm 3, 22.
a cp. 42, 16, 17, 22.
b cf. cp. 6, 13. — v. cp. 42, 1.
c cp. 42, 18.
d cp. 15, 3; 27, 13; 43, 11.
e cp. 42, 17.
f cf. cp. 22, 27.
g cf. vr. 28.
h vr. 9, 25.
i vr. 1. — v. Is 11, 11.
j cf. cp. 6, 17; 42, 13.
l cf. Ps 49, 16-21; Ec 8, 11; Ecli 5, 4.
m cp. 7, 18; 19, 13; Sph 1, 5.
n cf. 3 Rg 11, 33; 4 Rg 21, 31.
o cf. Os 2, 5, 7.
p cf. 1 Mc 1, 12.
q cf. Lm 3, 32.
r cf. Nm 30, 6, 7.
s cp. 43, 6.
t vr. 17. — cf. Ez 8, 10, 11.
u cf. Ez 21, 24.
v cp. 5, 9, 29.
x Ez 8, 6.
y v. cp. 22, 5.
z vr. 8, 12. — v. cp. 18, 16.
a cp. 4, 7.
b v. cp. 40, 3.
c cf. Dt 31, 29.

veritatem vaticinio de Pharaonis Ephree clade confirmat (29, 30); Baruch autem socio fideli salutem repromittit (45, 1-5).
3. Vaticinia contra gentes (46, 1-51, 64). 1. *Contra Aegyptum, cuius exercitus*

lieres: Audite verbum Domini, [d]omnis Iuda, qui estis in terra Ae-
gypti. 25 Haec inquit Dominus exercituum Deus Israël dicens: [e]Vos
et uxores vestrae locuti estis ore vestro et manibus vestris imple-
stis dicentes: Faciamus vota nostra, quae vovimus, [f]ut sacrificemus
reginae caeli et libemus ei libamina. Implestis vota vestra et opere
perpetrastis ea.

26 Ideo audite verbum Domini, omnis Iuda, qui habitatis in terra
Aegypti: [g]Ecce ego iuravi in nomine meo magno, ait Dominus, [h]quia
nequaquam ultra vocabitur nomen meum ex ore omnis viri iudaei
[i]dicentis: Vivit Dominus Deus in omni terra Aegypti. 27 [j]Ecce ego
vigilabo super eos in malum et non in bonum; et [l]consumentur omnes
viri Iuda, qui sunt in terra Aegypti, gladio et fame, donec penitus
consumantur. 28 [m]Et qui fugerint gladium, revertentur de terra
Aegypti in terram Iuda [n]viri pauci; et [o]scient omnes reliquiae Iuda
ingredientium terram Aegypti, ut habitent ibi, cuius sermo compleatur,
meus an illorum. 29 Et hoc vobis signum, ait Dominus, quod visitem
ego super vos in loco isto, ut sciatis [p]quia vere complebuntur sermones
mei contra vos in malum.

30 Haec dicit Dominus: Ecce ego [q]tradam Pharaonem Ephree
regem Aegypti [r]in manu inimicorum eius et in manu quaerentium
animam illius, sicut tradidi [s]Sedeciam regem Iuda in manu Nabu-
chodonosor regis Babylonis inimici sui et quaerentis animam eius.

45 Verbum quod locutus est Ieremias propheta ad [a]Baruch filium
Neriae, [b]cum scripsisset verba haec in libro ex ore Ieremiae
[c]anno quarto Ioakim filii Iosiae regis Iuda, dicens: 2 Haec dicit
Dominus Deus Israël ad te, Baruch. 3 Dixisti: [d]Vae misero mihi,
quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo; [e]laboravi in gemitu
meo et [f]requiem non inveni. 4 Haec dicit Dominus: Sic dices ad
eum: [g]Ecce quos aedificavi ego destruo et quos plantavi ego evello
et universam terram hanc; 5 et [h]tu quaeris tibi grandia? Noli quae-
rere, quia ecce [i]ego adducam malum super omnem carnem, ait Do-
minus, et [j]dabo tibi animam tuam in salutem in omnibus locis ad
quaecumque perrexeris.

46 Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam [a]con-
tra gentes: 2 ad Aegyptum, [b]adversum exercitum Pharaonis
Nechao regis Aegypti, qui erat iuxta fluvium Euphraten in Char-
camis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis [c]in quarto
anno Ioakim filii Iosiae regis Iuda: 3 [d]Praeparate scutum et clipeum
et procedite ad bellum, 4 [e]iungite equos et ascendite, equites; state
in galeis, polite lanceas, induite vos loricis. 5 Quid igitur? vidi ipsos
pavidos et terga vertentes [f]fortes eorum caesos; [g]fugerunt conciti
nec respexerunt! [h]terror undique, ait Dominus. 6 [i]Non fugiat velox
nec salvari se putet fortis! [j]ad aquilonem iuxta flumen Euphraten
victi sunt et ruerunt. 7 Quis est iste, [l]qui quasi flumen ascendit, et
veluti fluviorum intumescunt gurgites eius? 8 Aegyptus [m]fluminis
instar ascendit, et velut flumina movebuntur fluctus eius, et dicet:
Ascendens operiam terram, perdam civitatem et habitatores eius.
9 [n]Ascendite equos et exsultate in curribus, et procedant fortes, Ae-
thiopia et [o]Libyes tenentes scutum et Lydii arripientes et iacientes
sagittas. 10 [p]Dies autem ille Domini Dei exercituum [q]dies ultionis,
[r]ut sumat vindictam de inimicis suis: [s]devorabit gladius et satura-
bitur et inebriabitur sanguine eorum; [t]victima enim Domini Dei exer-
cituum in [u]terra aquilonis iuxta flumen Euphraten. 11 [v]Ascende in
Galaad et tolle resinam, virgo filia Aegypti; frustra multiplicas medi-
camina, [x]sanitas non erit tibi. 12 [y]Audierunt gentes ignominiam tuam
et ululatus tuus replevit terram, [z]quia fortis impegit in fortem, et
[a]ambo pariter conciderunt.

13 Verbum quod locutus est Dominus ad Ieremiam prophetam,
super eo quod [b]venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis et
percussurus terram Aegypti: 14 Adnuntiate Aegypto et auditum fa-
cite in [c]Magdalo, et resonet in Memphis, et in [d]Taphnis dicite: Sta
et praepara te, quia [e]devorabit gladius ea quae per circuitum tuum
sunt. 15 Quare computruit fortis tuus? non stetit, quoniam Dominus
subvertit eum. 16 Multiplicavit ruentes, [f]ceciditque vir ad proximum

d vr. 15. — v. cp. 43, 5-7.
e vr. 16.
f vr. 17.
g v. cp. 22, 5.
h cf. Ez 20, 39.
i cf. cp. 4, 2.
j cp. 31, 28.
l cp. 42, 16.
m cp. 51, 50. — cf. vr. 14; Is 11, 11; 27, 13.
n Ez 6, 8. — cf. cp. 42, 2; Dt 28, 62.
o vr. 17, 25, 26.
p Pro 19, 21.
q cp. 46, 17. — cf. Ez 29, 2-5; 30, 21-24.
r cp. 46, 26.
s cf. cp. 39, 5.
a v. cp. 32, 12.
b v. cp. 36, 4. 18.
c cp. 36, 1.
d cf. cp. 36, 26.
e Ps 6, 6.
f Lm 1, 3; 5, 5.
g cp. 31, 28. — cf. cp. 1, 10; Is 5, 5.
h cf. Ps 130, 1, 2; Rm 12, 16.
i cf. cp. 25, 26, 29.
j cp. 21, 9; 39, 18. — cf. cp. 43, 6.
a cp. 25, 13. — v. cp. 25, 15-26.
b 4 Rg 23, 29; 2 Par 35, 20.
c cp. 25, 1; 36, 1; 45, 1.
d cp. 51, 11.
e cf. Nh 3, 2.
f cf. 2 Rg 1, 19, 25.
g cp. 47, 3; Nh 2, 8.
h cp. 6, 25; 49, 24, 29.
i cf. cp. 25, 35; Ps 59, 13; Am 2, 14.
j 4 Rg 23, 29. — cf. Dn 11, 11-15.
l cf. cp. 47, 2; Is 8, 7, 8; Dn 11, 10.
m Ez 32, 2.
n Nh 3, 2. — cf. Jd 5, 22.
o Ez 27, 10.
p Is 13, 6, 9; Jl 1, 15.
q cp. 50, 15.
r Is 1, 24.
s cf. vr. 14; Dt 32, 42; Is 34, 6.
t cf. Ez 39, 17, 19; Sph 1, 7.
u vr. 6.
v cf. cp. 8, 22; 51, 8; Gn 37, 25.
11] * *Catech. R. IV 16, 5.*
x cf. Ez 30, 21.
y cf. Is 34, 1.
z vr. 6.
a Nh 2, 5.
b cp. 43, 10, 11; 44, 30. — cf. Is 19, 4; Ez 29, 10.
c v. cp. 44, 1.
d cf. vr. 3, 4.
e vr. 10.
f Lv 26, 37.

ad Euphratem conteretur (46, 1-12), regnum vero a Nabuchodonosor proxime subicietur et severiori iudicio quam Iuda punietur (13-28). 2. *Contra Philisthaeos, qui penitus sunt exterminandi (47, 1-7).* 3. *Contra Moab*

suum, et dicent: Surge, et revertamur ad populum nostrum et ad
terram nativitatis nostrae [g]a facie gladii columbae. 17 [h]Vocate nomen
Pharaonis regis Aegypti: Tumultum adduxit tempus. 18 [i]Vivo
ego, inquit Rex, [j]Dominus exercituum nomen eius, quoniam, sicut
[l]Thabor in montibus et sicut [m]Carmelus in mari, veniet. 19 [n]Vasa
transmigrationis fac tibi, habitatrix filia Aegypti; quia [o]Memphis in
solitudinem erit et deseretur et [p]inhabitabilis erit.
20 [q]Vitula elegans atque formosa Aegyptus! stimulator [r]ab aqui-
lone veniet ei. 21 Mercennarii quoque eius, qui versabantur in me-
dio eius quasi vituli saginati, versi sunt et fugerunt simul nec stare
potuerunt, quia dies interfectionis eorum venit super eos, [t]tempus
visitationis eorum. 22 [u]Vox eius quasi aeris sonabit; quoniam cum
exercitu properabunt, et cum securibus venient ei [v]quasi caedentes
ligna. 23 Succiderunt saltum eius, ait Dominus, qui supputari non
potest; [x]multiplicati sunt super locustas, et non est eis numerus.
24 Confusa est filia Aegypti et tradita in manu populi aquilonis.
25 Dixit Dominus exercituum Deus Israël: [y]Ecce ego visitabo super
tumultum [z]Alexandriae et super Pharaonem et super Aegyptum et
[a]super deos eius et super reges eius et super Pharaonem et super
eos qui confidunt in eo, 26 et [b]dabo eos in manu quaerentium ani-
mam eorum et in manu Nabuchodonosor regis Babylonis et in ma-
nus servorum eius, et [c]post haec habitabitur [d]sicut diebus pristinis,
ait Dominus.
27 Et [e]tu ne timeas, serve meus Iacob, et ne paveas, Israël, quia
ecce ego salvum te faciam de longinquo, et semen tuum de terra
captivitatis tuae; et revertetur Iacob et requiescet et prosperabitur,
et non erit qui exterreat eum. 28 Et tu noli timere, serve meus Iacob,
ait Dominus, quia tecum ego sum, quia ego consumam cunctas
gentes ad quas eieci te; [f]te vero non consumam, sed [g]castigabo te
in iudicio nec quasi innocenti parcam tibi.

47 Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam [a]con-
tra Palaestinos, antequam percuteret Pharao [b]Gazam. 2 Haec
dicit Dominus: [c]Ecce aquae ascendunt [d]ab aquilone et [e]erunt quasi
torrens inundans et operient terram et plenitudinem eius, urbem et
habitatores eius. Clamabunt homines et ululabunt omnes habitatores
terrae 3 [f]a strepitu pompae armorum et bellatorum eius, a [g]commo-
tione quadrigarum eius et multitudine rotarum illius. [h]Non respe-
xerunt patres filios manibus dissolutis, 4 pro adventu diei in quo
vastabuntur omnes [i]Philisthiim, et dissipabitur [j]Tyrus et Sidon cum
omnibus reliquis auxiliis suis; depopulatus est enim Dominus Pa-
laestinos, [l]reliquias insulae Cappadociae. 5 [m]Venit calvitium super
Gazam, conticuit [n]Ascalon et [o]reliquiae vallis earum: usquequo con-
cideris? 6 [p]O mucro Domini, usquequo non quiesces? Ingredere in
vaginam tuam, refrigerare et sile. 7 [q]Quomodo quiescet, cum Domi-
nus praeceperit ei adversus Ascalonem et adversus [r]maritimas eius
regiones [s]ibique condixerit illi?

48 [a]Ad Moab haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: Vae
super [b]Nabo, quoniam vastata est et confusa; capta est [c]Ca-
riathaim [d]confusa est fortis et tremuit! 2 Non est ultra exsultatio
in Moab contra [e]Hesebon; cogitaverunt malum: [f]Venite et disper-
damus eam [g]de gente. Ergo silens conticesces, sequeturque te gla-
dius. 3 Vox clamoris de [h]Oronaim vastitas et contritio magna: 4 [i]con-
trita est Moab; adnuntiate clamorem parvulis eius. 5 [j]Per ascensum
enim Luith plorans ascendet in fletu, quoniam in descensu Oronaim
hostes ululatum contritionis audierunt: 6 Fugite, salvate animas ves-
tras et [l]eritis quasi myricae in deserto; 7 [m]pro eo enim quod ha-
buisti fiduciam in munitionibus tuis et in thesauris tuis, tu quoque
capieris; et [n]ibit [o]Chamos in transmigrationem, sacerdotes eius et
principes eius simul; 8 [p]et veniet praedo ad omnem urbem, et urbs
nulla salvabitur; et peribunt valles, et dissipabuntur [q]campestria;
quoniam dixit Dominus: 9 Date florem Moab, quia florens egredie-
tur; et [r]civitates eius desertae erunt et inhabitabiles. 10 [s]Maledictus
qui facit [t]opus Domini fraudulenter, et maledictus qui prohibet gla-
dium suum a sanguine. 11 Fertilis fuit Moab ab adulescentia sua

g cp. 25, 38; 50, 16.
h cf. Is 30, 7.
i v. cp. 4, 2.
j cp. 10, 16; 48, 15; 51, 57, Is 47, 4; 48, 2.
l Jd 3, 6.
m 3 Rg 18, 42, 44.
n cf. Ez 12, 3; 29, 12.
o vr. 14.
p cf. cp. 2, 15.
q cf. Os 10, 11.
r vr. 6, 10, 24. — v. cp. 1, 13.
s Ml 4, 2.
t cp. 50, 27.
u cf. Is 29, 4.
v cf. Is 14, 6.
x cf. Jd 6, 5; 7, 12.
y v. cp. 25, 16, 19.
z Ez 30, 14, 16; Nh 3, 8.
a cp. 43, 12; Sap 14, 11; Zc 13, 2.
b cp. 44, 30; Ez 30, 4; 32, 11.
c Ex 29, 13, 14. — v. Is 19, 22-25.
d Is 51, 9.
e cp. 30, 10, 11, Is 43, 5; 44, 2.
f cp. 4, 27; 30, 11.
g cp. 10, 24.

a cp. 25, 20; Ez 25, 15, 16; Sph 2, 5. — cf. Is 14, 29-31.
b Am 1, 6, 7; Sph 2, 4.
c cf. cp. 46, 7, 8; Is 8, 7, 8; 28, 2.
d cp. 46, 6, 10, 20, 24.
e cf. cp. 8, 16.
f cp. 8, 16. *g* Nh 3, 2.
h cp. 46, 5.
i vr. 1. — cf. Sph 2, 4, 5.
j Is 23, 1; Jl 3, 4. — v. cp. 25, 22.
l cf. Dt 2, 23; Am 9, 7.
m cf. cp. 16, 6; 48, 37; Is 3, 24; Zc 9, 5.
n cp. 25, 20. — cf. Jd 1, 18.
o cf. Is 14, 30.
p Dt 32, 41; Ez 21, 3-5. — cf. 1 Par 21, 15, 17.
q cf. Ez 14, 7, 8.
r cf. Sph 2, 5. *s* Mic 6, 9.

a cp. 25, 21; 4 Rg 21, 2. — v. Is 15; 16; Ez 25, 8-11; Am 2, 1-3; Sph 2, 8, 9.
b vr. 22; Nm 32, 3.
c vr. 23; Nm 32, 37; Js 13, 19; Ez 25, 9. *d* vr. 20. 29.
e vr. 34, 45; cp. 49, 3; Nm 32, 37; Is 15, 4.
f cf. cp. 31, 36.
g Ps 82, 5. — cf. cp. 11, 19.
h Is 15, 5. — cf. vr. 34.
i cf. Is 25, 10. *j* Is 15, 5.
l cf. cp. 17, 6. *m* cp. 49. 4.
n cf. Is 46, 2. — cf. cp. 49. 3.
o Nm 21, 29; Jd 11, 24; 3 Rg [11, 7.
p cp. 6, 26.
q vr. 21; Is 13, 9, 17, 21. — cf. Dt 3. 10. *r* cf. vr. 28.
10] * *cf. Conc. Trid. s. XXII, De observ. in celeb. Ms.*
s Jd 5, 23. — cf. 1 Rg 15, 3, 9, 11; 3 Rg 20, 42.
t cf. 1 Cor 15, 58.

et ipsius civitates, quae utpote idololatria deditae vastabuntur (48, 1-15), Tanti exitii immanitatem in tot delictorum poenam vicinos exhortatur ut plangant (16-30), immo propheta ipse flentibus sociatur

et [u]requievit in faecibus suis, nec transfusus est de vase in vas et
in trasmigrationem non abiit; idcirco permansit gustus eius in eo,
et odor eius non est immutatus.
12 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, et mittam ei or-
dinatores et stratores laguncularum; et sternent eum et vasa eius
exhaurient et lagunculas eorum collident. 13 Et [v]confundetur Moab
a Chamos, sicut [w]confusa est domus Israël a Bethel, in qua habebat
fiduciam. 14 [y]Quomodo dicitis: Fortes sumus et viri robusti ad proe-
liandum? 15 [z]Vastata est Moab, et civitates illius succiderunt, et
electi iuvenes eius [a]descenderunt in occisionem, [b]ait rex, Dominus
exercituum nomen eius. 16 Prope est interitus Moab ut veniat, et
malum eius velociter accurret nimis. 17 Consolamini eum omnes qui
estis in circuitu eius; et universi, qui scitis nomen eius, dicite: [c]Quo-
modo confracta est virga fortis, baculus gloriosus? 18 [d]Descende
de gloria et sede in siti, habitatio filiae [e]Dibon, quoniam vastator
Moab ascendit ad te, dissipavit munitiones tuas. 19 [f]In via sta et
prospice, habitatio [g]Aroër: interroga fugientem et ei qui evasit dic:
Quid accidit? 20 Confusus est Moab, quoniam victus est. [h]Ululate
et clamate, adnuntiate in [i]Arnon, quoniam [j]vastata est Moab. 21 Et
iudicium venit ad terram [l]campestrem super Helon et super [m]Iasa et
super [n]Mephaath 22 et super [o]Dibon et super [p]Nabo et super do-
mum [q]Deblathaim 23 et super Cariathaim et super Bethgamul et
super [r]Bethmaon 24 et super [s]Carioth et super [t]Bosra et super omnes
civitates terrae Moab, quae longe et quae prope sunt. 25 Abscissum
est [u]cornu Moab, et [v]bracchium eius contritum est, ait Dominus.
26 [x]Inebriate eum, [y]quoniam contra Dominum erectus est, et allidet
manum Moab in vomitu suo, et [z]erit in derisum etiam ipse. 27 [a]Fuit
enim in derisum tibi Israël, [b]quasi inter fures repperisses eum; propter
verba ergo tua, quae adversum illum locutus es, captivus duceris.
28 [c]Relinquite civitates et habitate in petra, habitatores Moab, et
estote [d]quasi columba nidificans in summo ore foraminis. 29 [e]Audi-
vimus superbiam Moab, superbus est valde; sublimitatem eius et
arrogantiam et superbiam et altitudinem cordis eius. 30 Ego scio,
ait Dominus, iactantiam eius et quod non sit iuxta eam virtus eius,
nec iuxta quod poterat conata sit facere. 31 [f]Ideo super Moab heiu-
labo et ad Moab universam clamabo, ad viros muri fictilis
lamentantes. 32 De planctu [g]Iazer plorabo tibi, [h]vinea [i]Sabama, [j]pro-
pagines tuae transierunt mare, usque ad mare Iazer pervenerunt;
super messem tuam et vindemiam tuam praedo irruit, 33 [l]ablata est
laetitia et exsultatio de carmelo et de terra Moab, et vinum de tor-
cularibus sustuli, nequaquam calcator uvae solitum celeuma can-
tabit. 34 [m]De clamore [n]Hesebon usque Eleale et Iasa dederunt vo-
cem suam, a Segor usque ad [o]Oronaim vitula conternante, aquae
quoque Nemrim pessimae erunt. 35 Et auferam de Moab, ait Do-
minus, offerentem in [p]excelsis et sacrificantem diis eius. 36 Propterea
[q]cor meum ad Moab quasi tibiae resonabit, et cor meum ad viros
muri fictilis dabit sonitum tibiarum; quia plus fecit quam potuit,
idcirco perierunt. 37 [r]Omne enim caput calvitium, et omnis barba
rasa erit, [s]in cunctis manibus colligatio, et [t]super omne dorsum ci-
licium. 38 Super omnia tecta Moab et in plateis eius omnis planctus,
quoniam contrivi Moab sicut [u]vas inutile, ait Dominus. 39 Quomodo
victa est, et ululaverunt? [v]quomodo deiecit cervicem Moab, et con-
fusus est? [x]Eritque Moab in derisum et in exemplum omnibus in
circuitu suo.
40 Haec dicit Dominus: [y]Ecce quasi aquila volabit et [z]extendet
alas suas ad Moab. 41 Capta est [a]Carioth, et munitiones compre-
hensae sunt, et [b]erit cor fortium Moab in die illa sicut cor [c]mulieris
parturientis. 42 Et cessabit Moab esse populus, [d]quoniam contra Do-
minum gloriatus est. 43 [e]Pavor et fovea et laqueus super te, o ha-
bitator Moab, dicit Dominus. 44 Qui fugerit a facie pavoris cadet in
foveam, et qui conscenderit de fovea capietur laqueo; [f]adducam
enim super Moab annum visitationis eorum, ait Dominus. 45 [g]In
umbra Hesebon steterunt de laqueo fugientes, quia

u Sph 1, 12.
v cf. Nm 21, 29; Is 16, 14.
w cf. 4 Rg 17, 21-23; Os 10, 6.
x cf. 3 Rg 12, 29.
y cf. vr. 29.
z vr. 8, 18. 20; Is 15, 1.
a cp. 50, 27.
b v. cp. 46, 18.
c cf. Is 9, 4; 14, 5.
d cf. Is 47, 1.
e Nm 21, 30; Is 15, 2.
f cf. 1 Rg 4, 13, 16; Nh 2, 1.
g Dt 2, 36; Is 13, 9.
h cf. Is 15, 4, 5; 16, 7.
i Is 16, 2.
j vr. 15.
l vr. 8.
m Nm 21, 23; Is 15, 4.
n Js 13, 18.
o vr. 18.
p vr. 1.
q cf. Nm 33, 46; Ez 6, 14.
r cf. Is 13, 17; 1 Par 5, 8; Ez 25, 9.
s vr. 41; Am 2, 2.
t cp. 49, 13, 22; Is 34, 6; 63, 1; Am 1, 12.
u cf. Ps 74, 5, 11.
v cf. Ez 30, 21; Ps 37, 17.
x cf. cp. 25, 27; 51, 39; Is 19, 14.
y vr. 42; Lm 1, 9.
z vr. 39.
a cf. Ez 25, 8; Sph 2, 8.
b cf. cp. 2, 26.
c cf. vr. 9.
d Ps 54, 7, 8; Cn 2, 14. — cf. Is 16, 2.
e Is 16, 6; Sph 2, 8-10. — cf. vr. 14.
f Is 15, 3; 16, 7, 11.
g Nm 21, 32.
h Is 16, 8, 9.
i Js 13, 19.
j cf. Ps 79, 12.
l Is 16, 9, 10.
m Is 15, 4-6.
n v. vr. 2.
o vr. 3, 5.
p cf. Is 15, 2; 16, 12; Ez 20, 29.
q cp. 4, 19; Is 16, 11.
r Is 15, 2, 3.
s cf. cp. 47, 5.
t cp. 49, 3; Lm 2, 10. — v. cp 4, 8.
u cf. cp. 22, 28.
v cf. vr. 6.
x vr. 26.
y cp. 49, 22. — cf. Dt 28, 49; Ez 17, 3.
z cf. Is 8, 8.
a vr. 24.
b cp. 49, 21. — cf. Is 13, 7, 8.
c vr. cp. 6, 24.
d vr. 26; cp. 50, 29.
e Is 24, 17, 18. Lm 3, 47. — cf. cp. 49, 4; Am 5, 19.
f cf. cp. 11, 23.
g cf. Nm 14, 9.

minis lacrimisque de interitu paulo feliciora omina permiscens (31-47). 4. Contra Ammon, cui tamen post dispersionem spes redeundi est (49, 1-6). 5. Contra Edom et contra eius munitiones, quae ab

[h]ignis egressus est de Hesebon,
et flamma de medio Seon
et devorabit partem Moab
et verticem filiorum [i]tumultus.
46 Vae tibi, Moab, periisti, popule Chamos,
quia comprehensi sunt filii tui
et filiae tuae in captivitatem.'
47 [j]Et convertam captivitatem Moab in novissimis diebus, ait Do-
minus. Hucusque iudicia Moab.
49 [a]Ad filios Ammon haec dicit Dominus: Nunquid non filii sunt
Israël, aut heres non est ei? [b]Cur igitur hereditate possedit
[c]Melchom Gad, et populus eius in urbibus eius habitavit? 2 Ideo
ecce dies veniunt, dicit Dominus, et auditum faciam super [d]Rabbath
filiorum Ammon [e]fremitum proelii, et erit in [f]tumulum dissipata,
[g]filiaeque eius igni succendentur, et [h]possidebit Israël possessores
suos, ait Dominus. 3 Ulula, [i]Hesebon, quoniam vastata est Hai;
clamate, filiae Rabbath, [j]accingite vos ciliciis, plangite et circuite per
saepes, quoniam Melchom [k]in transmigrationem ducetur, sacerdotes
eius et principes eius simul. 4 Quid gloriaris in vallibus? Defluxit
vallis tua, [l]filia delicata, [m]quae confidebas in thesauris tuis et di-
cebas: [n]Quis veniet ad me? 5 Ecce [o]ego inducam super te terrorem,
ait Dominus Deus exercituum, ab omnibus qui sunt in circuitu tuo;
et dispergemini singuli a conspectu vestro, nec erit qui congreget
fugientes. 6 Et [p]post haec reverti faciam captivos filiorum Ammon,
ait Dominus.
7 [q]Ad Idumaeam haec dicit Dominus exercituum: Nunquid non
ultra est sapientia in [r]Theman? [s]periit consilium a filiis, inutilis facta
est sapientia eorum. 8 [t]Fugite et terga vertite, descendite in vora-
ginem, habitatores [u]Dedan, quoniam perditionem Esau adduxi super
eum, [v]tempus visitationis eius. 9 [x]Si vindemiatores venissent super
te, non reliquissent [y]racemum? si fures in nocte, rapuissent quod
sufficeret sibi. 10 [z]Ego vero discooperui Esau, [a]revelavi abscondita
eius, et celari non poterit: vastatum est semen eius et fratres eius
et vicini eius et [b]non erit. 11 [c]Relinque pupillos tuos, ego faciam
eos vivere, et viduae tuae in me sperabunt.
12 Quia haec dicit Dominus: Ecce quibus non erat iudicium, ut
biberent [d]calicem, bibentes bibent, et tu quasi innocens relinqueris?
Non eris innocens, sed bibens bibes. 13 Quia [e]per memetipsum iuravi,
dicit Dominus, quod [f]in solitudinem et in opprobrium et in deser-
tum et in maledictionem erit [g]Bosra, et omnes civitates eius erunt in
solitudines sempiternas. 14 Auditum audivi a Domino, et legatus ad
gentes missus est: [h]Congregamini et venite contra eam, et consur-
gamus in proelium. 15 Ecce enim parvulum dedi te in gentibus, con-
temptibilem inter homines; 16 arrogantia tua decepit te, et superbia
cordis tui, qui habitas in cavernis petrae et apprehendere niteris
altitudinem collis: [i]cum exaltaveris quasi aquila nidum tuum, inde
detraham te, dicit Dominus. 17 [j]Et erit Idumaea deserta: [k]omnis qui
transibit per eam [l]stupebit et sibilabit super omnes plagas eius;
18 [m]sicut subversa est Sodoma et Gomorrha et [n]vicinae eius, ait
Dominus: [o]non habitabit ibi vir, et non incolet eam filius hominis.
19 Ecce quasi [p]leo ascendet de [q]superbia Iordanis ad pulchritudinem
robustam, quia subito currere faciam eum ad illam. Et [r]quis erit
electus, quem praeponam ei? [s]quis enim similis mei? et quis susti-
nebit me? et quis est iste pastor, qui resistat vultui meo? 20 Prop-
terea audite consilium Domini, quod iniit de Edom, et cogitationes
eius quas cogitavit de habitatoribus [t]Theman: [u]Si non deiecerint
eos parvuli gregis, nisi dissipaverint cum eis habitaculum eorum.
21 A voce ruinae eorum [v]commota est terra, clamor in mari Rubro
auditus est vocis eius. 22 [x]Ecce quasi aquila ascendet et avolabit et
expandet alas suas super Bosran; et [y]erit cor fortium Idumaeae in
die illa [z]quasi cor mulieris parturientis.
23 [a]Ad Damascum. Confusa est [b]Emath et [c]Arphad, quia auditum
pessimum audierunt, [d]turbati sunt in mari; prae sollicitudine quie-
scere non potuit. 24 Dissoluta est Damascus, versa est in fugam,

h Nm 21, 28, 29.
i (Nm 24, 17). — cf. Cn 7, 4.
j cf. cp. 46, 27; 49, 39.
a cp. 9, 26; 25, 21. — cf. Ez 21, 28; 25, 2; Am 1, 13-15.
b cf. Sph 2, 8-11.
c cf. 3 Rg 11, 5, 33; 4 Rg 23, 13; Am 1, 15.
d Ez 21, 20; 25, 5; Am 1, 14.
e cp. 4, 19; 42, 14.
f Is 25, 11. — cf. cp. 9, 11; 51, 37.
g v. 1 Mc 5, 5-8.
h Is 14, 2; 54, 3; Ab 17.
i cp. 48, 2.
j cp. 48, 37. — v. cp. 4, 8.
k cp. 48, 7.
l cf. Is 47, 1, 8.
m cp. 48, 7.
n cf. cp. 21, 13.
5] *R. in fs. ss. Col. Flag. DNJC.*
o cf. cp. 48, 43.
p cf. vr. 39; cp. 48, 47.
q cp. 9, 26; 25, 21; Is 21, 11; 34, 5; Am 1, 11, 12; Ab 1. — cf. Ps 136, 7; Lm 4, 21; Ml 1, 2. — v. Ez 25, 12, 14.
r vr. 20; Jb 2, 11; Bar 3, 22, 23; Ab 8.
s cf. Is 19, 11-13; Ab 7.
t vr. 30.
u cp. 25, 23. — v. Is 21, 13.
v cp. 50, 27, 31. — cf. cp. 46, 21.
x Ab 5. — cf. Dt 24, 21.
y cf. Jd 8, 2.
z Ml 1, 3.
a Ab 6.
b cp. 10, 40; 31, 15; Is 17, 14.
c cf. Ps (10) 14, 18; 67, 6.
d cp. 25, 15, 28. — cf. Ab 16.
e v. cp. 22, 15.
f cp. 18, 16. — cf. cp. 44, 12; Dt 28, 37.
g vr. 22. — v. cp. 48, 24.
14-16] Ab 1-4.
h cf. Is 23, 4.
15] *v. vr. 5.*
i cp. 51, 53; Nm 24, 21. — cf. cp. 48, 28; Am 9, 3.
j Ez 35, 3, 7, 9. — cf. 3 Rg 9, 8.
k cf. cp. 50, 13.
l cf. vr. 13.
17 b] *Ant. in fs. ss. 5 Vulnerum DNJC.*
m cp. 50, 40. — v. Is 1, 9; 13, 19.
n cf. cp. 19, 8; Gn 14, 2; Dt 29, 23; Os 11, 8.
o vr. 33. — v. cp. 4, 7.
19-21] cp. 50, 44-46.
p v. cp. 2, 15; 4, 7; 5, 6.
q cp. 12, 5; 50, 44; Zc 11, 3. — cf. Ecli 24, 36.
r cp. 30, 21.
s cf. Jb 9, 19. — v. cp. 10, 6.
t v. vr. 7.
u cp. 20, 45.
v cp. 8, 16; 50, 46. — cf. Ez 26, 15.
x cp. 48, 40, 41. — cf. Dt 28, 49.
y cp. 48, 41. — cf. Ml 1, 3, 4.
z vr. 24. — v. cp. 6, 24.
a Is 17, 1; Am 1, 3.
b 3 Rg 8, 65; Zc 9, 2.
c Is 10, 9.
d Is 57, 20; Zc 9, 4.

hostibus, quasi a leone furente diripientur (*7-22*). 6. *Contra Damascum et reliquas Syriae urbes* (*23-27*). 7. *Contra Arabes, quos hostes spoliabunt* (*28-33*). 8. *Contra Aelam* (*34-39*). 9. *Contra Babylonem et terram Chaldaeo-*

[e]tremor apprehendit eam, angustia et [f]dolores tenuerunt eam quasi
parturientem. 25 Quomodo dereliquerunt [g]civitatem laudabilem, ur-
bem laetitiae? 26 [h]Ideo cadent iuvenes eius in plateis eius, et omnes
viri proelii conticescent in die illa, ait Dominus exercituum. 27 Et
[i]succendam ignem in muro Damasci, et devorabit moenia [j]Benadad.
28 Ad [l]Cedar et ad regna [m]Asor, quae percussit Nabuchodono-
sor rex Babylonis, haec dicit Dominus: [n]Surgite et ascendite ad
Cedar et vastate filios [o]orientis. 29 [p]Tabernacula eorum et greges
eorum capient; pelles eorum et omnia vasa eorum et camelos eorum
tollent sibi et vocabunt super eos [q]formidinem in circuitu. 30 [r]Fugite,
abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis Asor, ait Domi-
nus; iniit enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium
et cogitavit adversum vos cogitationes. 31 [s]Consurgite et ascendite ad
gentem quietam et [t]habitantem confidenter, ait Dominus; non ostia
nec vectes eis: soli habitant. 32 [u]Et erunt cameli eorum in direptionem,
et multitudo iumentorum in praedam; et [v]dispergam eos in omnem
ventum, [x]qui sunt attonsi in comam, et ex omni confinio eorum addu-
cam interitum super eos, ait Dominus. 33 Et erit Asor in [y]habitacu-
lum draconum deserta usque in aeternum: [z]non manebit ibi vir,
nec incolet eam filius hominis.
34 Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam adver-
sus [a]Aelam in principio regni [b]Sedeciae regis Iuda dicens: 35 Haec
dicit Dominus exercituum: Ecce ego [c]confringam arcum Aelam et
summam fortitudinem eorum 36 et inducam super Aelam quattuor
ventos a quattuor plagis caeli et ventilabo eos in omnes ventos
istos, et non erit gens, ad quam non perveniant profugi Aelam. 37 Et
[d]pavere faciam Aelam coram inimicis suis et in conspectu quaeren-
tium animam eorum et [e]adducam super eos malum, [f]iram furoris
mei, dicit Dominus, et mittam post eos gladium, donec consumam
eos, 38 et ponam solium meum in Aelam et perdam inde reges et
principes, ait Dominus. 39 [g]In novissimis autem diebus reverti faciam
captivos Aelam, dicit Dominus.

50 Verbum quod locutus est Dominus de [a]Babylone et de terra
Chaldaeorum in manu [b]Ieremiae prophetae: 2 Adnuntiate in
gentibus et auditum facite; [c]levate signum, praedicate et nolite
celare, dicite: [d]Capta est Babylon, [e]confusus est Bel, victus est Me-
rodach, [f]confusa sunt sculptilia eius, superata sunt idola eorum.
3 Quoniam [g]ascendit contra eam gens ab aquilone, [h]quae ponet terram
eius in solitudinem, et [i]non erit qui habitet in ea [j]ab homine usque
ad pecus; et moti sunt et abierunt. 4 In diebus illis et in tempore
illo, ait Dominus, [l]venient filii Israël ipsi et filii Iuda simul, [m]ambu-
lantes et flentes properabunt et [n]Dominum Deum suum quaerent,
5 [o]in Sion interrogabunt viam, huc facies eorum; [p]venient et [q]appo-
nentur ad Dominum foedere sempiterno, quod nulla oblivione dele-
bitur. 6 [r]Grex perditus factus est populus meus, [s]pastores eorum
seduxerunt eos feceruntque vagari in montibus; de monte in collem
transierunt, obliti sunt [t]cubilis sui; 7 [u]omnes qui invenerunt come-
derunt eos, et [v]hostes eorum dixerunt: Non peccavimus, pro eo
quod [x]peccaverunt Domino decori iustitiae et [y]exspectationi patrum
eorum Domino.
8 [z]Recedite de medio Babylonis et de terra Chaldaeorum egre-
dimini, et estote quasi haedi ante gregem. 9 Quoniam ecce ego suscito
et [a]adducam in Babylonem congregationem gentium magnarum de
terra [b]aquilonis, et praeparabuntur adversus eam, et inde capietur;
sagitta eius, quasi viri fortis interfectoris, non revertetur vacua.
10 [c]Et erit Chaldaea in praedam: omnes vastantes eam replebuntur,
ait Dominus. 11 Quoniam [d]exsultatis et magna loquimini diripientes
hereditatem meam, quoniam effusi estis sicut vituli super herbam et
mugistis sicut tauri, 12 confusa est mater vestra nimis, et adaequata
pulveri quae genuit vos; ecce novissima erit in gentibus, [e]deserta,
invia et arens. 13 [f]Ab ira Domini non habitabitur, sed [g]redigetur
tota in solitudinem; omnis qui transibit per Babylonem stupebit et
sibilabit super universis plagis eius. 14 [h]Praeparamini contra Babylo-
nem per circuitum [i]omnes qui tenditis arcum, debellate eam, non

e cf. vr. 29; cp. 46. 5.
f cp. 6, 24. — v. Is 13, 8.
g cf. cp. 33, 9.
h cp. 50, 30; 51, 4.
i Am 1, 4. — cf. cp. 17. 27.
j 3 Rg 15. 18; 20, 1; 4 Rg 6, 24; 8, 7; 13. 3.
l cp. 2. 10; Is 21, 16; 60, 7.
m Js 11, 10.
n vr. 14, 31.
o Is 11, 14; Ez 25. 4, 10. — v. Jd 6, 3.
p Ps 119, 5; Cn 1. 5. — cf. cp. 4. 20.
q vr. 24; cp. 6, 25.
r vr. 8.
s vr. 28. — cf. Jd 18, 7, 27.
t Ez 38, 8, 11.
u cf. Ez 38, 12.
v vr. 36.
x cp. 9, 26; 25, 23.
y cp. 9, 11.
z vr. 18.

a cp. 25, 25; Gn 14, 1; Is 11, 11; 21, 2; Ez 32, 24; Dn 8, 2.
b 4 Rg 24, 17, 18.
c cf. Is 22, 6.

d cf. cp. 1, 17.
37] *v. vr. 5.*
e cf. cp. 9, 16.
f cp. 12, 13.

g cf. vr. 6; cp. 48. 47. — cf. Ac 2, 9.

a Is 13, 1-14, 27; 21, 1-10.
b cf. cp. 51, 59, 60.
c cf. cp. 4, 6.
d cp. 51, 8; Is 21, 9.
e v. Is 46, 1.
f Is 21, 9. — cf. vr. 38; cp. 43, 12.
g vr. 9, 41; cp. 1, 14; 51, 48.
h vr. 13, 23; cp. 49, 13, 18; 51, 29; Is 13, 9.
i cp. 51, 62. — cf. Ps 134, 8.
j cp. 9, 9.
l cf. Ez 37, 16-19. — v. cp. 3, 18.
m cp. 3, 21; 31, 9; 1 Es 8, 21; Ps 125, 6.
n Os 3, 5.
o cf. cp. 31, 21.
p cf. Is 2, 3.
q v. cp. 32, 40.
r vr. 17; Is 53, 6. — cf. Mt 18, 12; Lc 15, 4.
s vr. 17; Zc 10, 2. — v. Ez 34, 1-6.
t Is 65, 10. — cf. Ez 34, 14, 15.
u cp. 2, 3; 30, 16.
v cf. cp. 40, 2, 3.
x cf. vr. 14.
y v. cp. 14, 8; 17, 13.
z cp. 51, 6, 45. — v. Is 48, 20.
a v. cp. 25, 14.
b vr. 3, 41; cp. 25, 26.
c cf. cp. 25. 12.
d cf. Lm 1, 21; 4, 21; Mic 7, 8.
e cp. 51, 43.
f vr. 39.
g cf. cp. 49, 17. — v. cp. 18, 16.
h vr. 9; cp. 51, 11; Is 21, 2.
i vr. 29. — cf. cp. 51, 3.

rum. Vates medias in res arreptus exercitum ab aquilone advenientem adnuntiat, qui urbe vastata, Israëlem liberaturus est (50, 1-20); interemptis vero Babyloniis, ulciscetur templum ac populum (21-34); ingentique

parcatis iaculis, [j]quia Domino peccavit; 15 [l]clamate adversus eam,
ubique dedit manum, [m]ceciderunt fundamenta eius, destructi sunt
muri eius, quoniam [n]ultio Domini est; ultionem accipite de ea,
[o]sicut fecit, facite ei. 16 Disperdite satorem de Babylone et tenen-
tem falcem in tempore messis: [p]a facie gladii columbae [q]unusquisque
ad populum suum convertetur, et singuli ad terram suam fugient.
17 [r]Grex dispersus Israël; [s]leones eiecerunt eum. [t]Primus [u]come-
dit eum rex Assur, iste novissimus exossavit eum [v]Nabuchodonosor
rex Babylonis.
18 Propterea haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce
ego visitabo regem Babylonis et terram eius, sicut [x]visitavi regem
Assur, 19 [y]et reducam Israël ad habitaculum suum, et pascetur [z]Car-
melum et Basan et in monte Ephraim et Galaad saturabitur anima
eius. 20 In diebus illis et in tempore illo, ait Dominus, [a]quaeretur
iniquitas Israël et non erit, et peccatum Iuda et non invenietur,
[b]quoniam propitius ero eis quos reliquero.
21 Super terram dominantium ascende et super habitatores eius
visita, [c]dissipa et interfice quae post eos sunt, ait Dominus, et fac
iuxta omnia quae praecepi tibi.
22 [d]Vox belli in terra et contritio magna.
23 [e]Quomodo confractus est et contritus malleus universae terrae?
quomodo [f]versa est in desertum [g]Babylon in gentibus?
24 [h]Illaqueavi te, et capta es, Babylon, et nesciebas;
inventa es et apprehensa, quoniam Dominum provocasti.
25 Aperuit Dominus thesaurum suum et protulit vasa [j]irae suae,
quoniam opus est Domino Deo exercituum, in terra Chaldaeorum.
26 Venite ad eam ab extremis finibus,
aperite ut exeant qui conculcent eam,
[l]tollite de via lapides et redigite in acervos
et interficite eam, nec sit quidquam reliquum.
27 Dissipate universos fortes eius, [m]descendant in occisionem.
[n]Vae eis, quia venit dies eorum, tempus visitationis eorum!
28 Vox [o]fugientium et eorum qui evaserunt de terra Babylonis,
ut [p]adnuntient in Sion ultionem Domini Dei nostri, [q]ultionem templi eius.
29 Adnuntiate in Babylonem plurimis, omnibus, [r]qui tendunt arcum;
consistite adversus eam per gyrum, et nullus evadat;
[s]reddite ei secundum opus suum; iuxta omnia quae fecit facite illi,
quia [t]contra Dominum erecta est, adversum sanctum Israël.
30 [u]Idcirco cadent iuvenes eius in plateis eius, et omnes viri bel-
latores eius conticescent in die illa, ait Dominus.
31 Ecce ego ad te, [v]superbe, dicit Dominus Deus exercituum,
[x]quia venit dies tuus, tempus visitationis tuae. 32 Et cadet super-
bus et corruet, et non erit qui suscitet eum; et [y]succendam ignem
in urbibus eius, et devorabit omnia in circuitu eius.
33 Haec dicit Dominus exercituum: Calumniam sustinent filii Israël,
et filii Iuda simul; omnes qui ceperunt eos tenent, [z]nolunt dimittere
eos. 34 [a]Redemptor eorum fortis, [b]Dominus exercituum nomen eius,
[c]iudicio defendet causam eorum, ut exterreat terram et commo-
veat habitatores Babylonis. 35 Gladius ad Chaldaeos, ait Dominus,
et ad habitatores Babylonis et ad [d]principes et ad sapientes eius;
36 gladius ad [e]divinos eius, qui stulti erunt; gladius ad [f]fortes illius,
qui timebunt; 37 gladius ad equos eius et ad currus eius et ad [g]omne
vulgus, quod est in medio eius, et [h]erunt quasi mulieres; [i]gladius
ad thesauros eius, qui diripientur. 38 [j]Siccitas super aquas eius erit,
et arescent, [l]quia terra sculptilium est, et in portentis gloriantur.
39 [m]Propterea habitabunt dracones cum faunis ficariis, et habitabunt
in ea struthiones, et non inhabitabitur ultra usque in sempiternum,
nec exstruetur usque ad generationem et generationem. 40 [n]Sicut
subvertit Dominus Sodomam et Gomorrham et vicinas eius, ait Domi-
nus, [o]non habitabit ibi vir, et non incolet eam filius hominis. 41 [p]Ecce
populus venit ab aquilone, et gens magna et [q]reges multi consur-
gent a finibus terrae. 42 Arcum et scutum apprehendent, crudeles sunt

j cf. vr. 7.
l cf. Js 6, 16.
m cp. 51, 44, 58. — cf. Is 6, 20.
n cp. 46, 10; 51, 6, 11. — Dt 32, 25.
o vr. 29; cp. 51, 56; Ap 18, 6.
p cp. 25, 38; 46, 16.
q cf. cp. 51, 9. — v. Is 13, 14.
r v. vr. 6.
s cp. 2, 15; 4, 7; 5, 6; Is 5, 29.
t 4 Rg 17, 6; 18, 13.
u cp. 51, 34.
v 4 Rg 24, 10, 14. — v. 4 Rg 25, 1-11.
x Is 10, 12; 14, 24, 25. — cf. Is 24, 21.
y Ez 34, 13, 14.
z Mic 7, 14.
a cf. Ps (10) 15. — v. Is 40, 2.
b Is 33, 24. — v. cp. 31, 34.
c vr. 26; cp. 33, 8. — cf. cp. 51, 3.
d cp. 51, 54.
e Is 10, 5; 14, 5.
f vr. 3, 13.
g cf. Ap 18, 19, 21.
h cf. Ps 140, 10.
i cp. 51, 31; Dn 5, 30, 31.
j Is 13, 5.
l cf. 2 Es 4, 2.
m cp. 48, 15.
n cp. 46, 21. — cf. cp. 51, 18.
o cf. vr. 8.
p cp. 51, 10; Ps 63, 10.
q cf. cp. 51, 11; Dn 5, 3, 23.
r cf. vr. 14.
s v. cp. 25, 14.
t cp. 48, 26, 42.
u cp. 49, 26; 51, 4.
v vr. 27.
x cp. 49, 8.
y v. cp. 17, 27.
z cf. Is 14, 17.
a cf. 43, 14.
b v. cp. 10, 16.
c cp. 51, 36; Is 51, 22.
d cp. 51, 57; Dn 4, 6; 5, 30.
e cf. Is 44, 25.
f cp. 51, 57.
g v. cp. 25, 20.
h cp. 51, 30.
i cf. Is 45, 3.
j cf. cp. 51, 36; Is 44, 27.
l vr. 2; cp. 51, 47, 52.
m v. Is 13, 21, 22.
n cp. 20, 16; 49, 18; Gn 19, 24, 25. — v. Is 13, 19.
o cp. 51, 43.
41-43] cp. 6, 22-24.
p vr. 9; cp. 25, 26.
q cf. cp. 51, 27.

strage civitatem sicut Sodomam eiusque vicinas destruet (35-40). Eandem vastationem paulo minus enucleatius enarrans propheta ostendit hostem advenientem (41-46), nemini parcentem (51, 1-12), quasi flagellum

et immisericordes, vox eorum quasi mare sonabit, et super equos
ascendent, sicut vir paratus ad proelium contra te, filia Babylon.
43 Audivit rex Babylonis famam eorum, et [r]dissolutae sunt manus
eius, angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem. 44 Ecce
quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam,
quia subito currere faciam eum ad illam, et quis erit electus, quem
praeponam ei? Quis est enim similis mei? et quis sustinebit me? et
quis est iste pastor [s]qui resistat vultui meo? 45 Propterea audite
[t]consilium Domini, quod mente concepit adversum Babylonem, et
cogitationes eius, quas cogitavit super terram Chaldaeorum: nisi
detraxerint eos parvuli gregum, nisi dissipatum fuerit cum ipsis habi-
taculum eorum, 46 [u]a voce captivitatis Babylonis commota est terra,
et clamor inter gentes auditus est.

51 Haec dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super Babylonem et su-
per habitatores eius qui cor suum levaverunt contra me,
[a]quasi ventum pestilentem, 2 et mittam in Babylonem ventilatores, et
[b]ventilabunt eam et demolientur terram eius, quoniam venerunt super
eam undique [c]in die adflictionis eius. 3 [d]Non tendat qui tendit arcum
suum, et non ascendat loricatus; nolite parcere iuvenibus eius, [e]in-
terficite omnem militiam eius. 4 Et [f]cadent interfecti in terra Chal-
daeorum, et vulnerati in regionibus eius. 5 [g]Quoniam non fuit vidua-
tus Israël et Iuda a Deo suo Domino exercituum, terra autem eorum
repleta est delicto a sancto Israël. 6 [h]Fugite de medio Babylonis,
et [i]salvet unusquisque animam suam; nolite tacere super iniquita-
tem eius, [j]quoniam tempus ultionis est a Domino, vicissitudinem
ipse retribuet ei. 7 [l]Calix aureus Babylon in manu Domini [m]inebrians
omnem terram; [n]de vino eius biberunt gentes et ideo commotae
sunt. 8 [o]Subito cecidit Babylon et contrita est. [p]Ululate super eam;
[q]tollite resinam ad dolorem eius, si forte sanetur. 9 Curavimus Ba-
bylonem, et non est sanata, [r]derelinquamus eam et [s]eamus unus-
quisque in terram suam, quoniam [t]pervenit usque ad caelos iudi-
cium eius et elevatum est usque ad nubes. 10 [u]Protulit Dominus
iustitias nostras; venite, et [v]narremus in Sion opus Domini Dei
nostri. 11 [x]Acuite sagittas, implete pharetras, suscitavit Dominus
spiritum regum [y]Medorum; et [z]contra Babylonem mens eius est ut
perdat eam, [a]quoniam ultio Domini est, ultio templi sui. 12 Super
muros Babylonis [b]levate signum, [c]augete custodiam, levate custodes,
praeparate insidias, [d]quia cogitavit Dominus et fecit quaecumque locu-
tus est contra habitatores Babylonis. 13 [e]Quae habitas super aquas
multas, locuples in thesauris, [f]venit finis tuus, pedalis praecisionis
tuae. 14 [g]Iuravit Dominus exercituum per animam suam: Quoniam
replebo te hominibus [h]quasi brucho, et [i]super te celeuma cantabitur.
15 Qui fecit terram in fortitudine sua, praeparavit orbem in sapientia
sua et prudentia sua extendit caelos; 16 dante eo vocem, multipli-
cantur aquae in caelo, qui levat nubes ab extremo terrae, fulgura in
pluviam fecit et produxit ventum de thesauris suis. 17 [j]Stultus factus
est omnis homo a scientia, confusus est omnis conflator in sculptili,
quia mendax est conflatio eorum, nec est spiritus in eis. 18 Vana
sunt opera et risu digna, [l]in tempore visitationis suae peribunt.
19 Non sicut haec, pars Iacob, quia qui fecit omnia ipse est, et Israël
sceptrum hereditatis eius, Dominus exercituum nomen eius.
20 Collidis tu mihi vasa belli, et ego collidam in te gentes et
disperdam in te regna 21 et [m]collidam in te equum et equitem eius
et collidam in te currum et ascensorem eius 22 et collidam in te
virum et mulierem et collidam in te [n]senem et puerum et collidam
in te iuvenem et virginem 23 et collidam in te pastorem et gregem
eius et collidam in te agricolam et iugales eius et collidam in te
[o]duces et magistratus 24 et [p]reddam Babyloni et cunctis habitatori-
bus Chaldaeae omne malum suum, quod fecerunt in Sion in oculis
vestris, ait Dominus.
25 Ecce ego ad te, mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis
universam terram, et extendam manum meam super te et evolvam
te de petris et [q]dabo te in montem combustionis, 26 et non tollent
de te lapidem in angulum et [r]lapidem in fundamenta; sed [s]perditus

r cp. 38, 4; Is 13, 7.
44-46] cp. 49, 19-21.
s Jb 41, 10.
t cp. 51, 12. 29, Is 14, 24.
u cp. 51, 29.

a cf. cp. 4, 11; Is 21, 1.
b cf. Mt 3, 12. — v. cp. 15, 7.
c cf. cp. 2; 28.
d cf. cp. 50, 14, 29.
e cf. cp. 50, 21.
f cp. 49, 26; 50, 30.
g cf. Is 54, 4-7; Lm 1, 1.
h vr. 45; cp. 50, 8; Is 48, 20. — cf. Gn 19, 14; Ap 18, 4.
i cf. Gn 19, 17.
j cp. 50, 15.
l cp. 25, 15. — cf. Ps 74, 9; Ap 17, 4.
m Ap 14, 8.
n v. cp. 25, 15, 16; Ap 18, 3.
o cp. 50, 2; Is 21, 9; Ap 18, 2.
p v. Is 13, 6; Ap 18, 9, 11, 19. — cf. cp. 48, 20.
q cp. 8, 22; 46, 11.
r cf. vr. 6, 45.
s cf. cp. 50, 16. — v. Is 13, 14.
t cf. Gn 18, 20, 21; Jn 1, 2; Ap 18, 5.
u Ps 36, 6.
v cf. cp. 50, 28.
x cf. cp. 46, 3. 4.
y 4 Rg 17, 6; Is 13, 17; Dn 5, 31.
z v. cp. 50, 45.
a cp. 50, 28.
b vr. 27; cp. 50, 2. — cf. cp. 4, 6; Is 13, 2.
c cf. Is 21; 5; Nh 2, 1.
d vr. 29.
e Ap 17, 1, 15. — cf. vr. 36.
f cf. Gn 6, 13.
g Am 6, 8. — v. cp. 22, 5.
h cf. Ps 104, 34; Jl 1, 4; 2, 25. — v. vr. 27.
i cp. 25, 30.
15-19] cp. 10, 12-16.
j cp. 10, 14; Sap 13, 1. — cf. Rm 1, 22.
l cf. cp. 50, 27.
m cf. Dn 7, 7, 19, 23.
n 2 Par 36, 17. — cf. Is 13 16, 18.
o vr. 28, 57.
p cp. 25, 14; 50, 15, 29; Ps 136, 8. — cf. Is 14, 10.
q Ap 8, 7. — cf. Zc 4, 17; Ap 18, 8, 9.
r cf. Ps 117, 22; Is 28, 16.
s vr. 62; cp. 25, 12.

in aeternum eris, ait Dominus. 27 [t]Levate signum in terra, [u]clangite
bucina in gentibus, [v]sanctificate super eam gentes, adnuntiate contra
illam [x]regibus [y]Ararat, Menni et [z]Ascenez; numerate contra eam
Taphsar, adducite equum [a]quasi bruchum aculeatum. 28 Sanctificate
contra eam gentes, reges Mediae, duces eius et universos magistra-
tus eius cunctamque terram potestatis eius. 29 Et [b]commovebitur
terra et conturbabitur, [c]quia evigilabit contra Babylonem cogitatio
Domini, ut [d]ponat terram Babylonis desertam et inhabitabilem.
30 Cessaverunt fortes Babylonis a proelio, habitaverunt in praesidiis,
devoratum est robur eorum, et [e]facti sunt quasi mulieres, [f]incensa
sunt tabernacula eius, [g]contriti sunt vectes eius. 31 [h]Currens obviam
currenti veniet, et nuntius obvius nuntianti, ut adnuntiet regi Baby-
lonis, quia [i]capta est civitas eius a summo usque ad summum, 32 et
vada praeoccupata sunt, et paludes incensae sunt igni, et viri bella-
tores conturbati sunt.
33 Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israël: [j]Filia Ba-
bylonis quasi area, tempus triturae eius; adhuc modicum, et [l]veniet
tempus messionis eius. 34 [m]Comedit me, devoravit me Nabuchodo-
nosor rex Babylonis, reddidit me quasi vas inane, [n]absorbuit me
quasi draco, replevit ventrem suum teneritudine mea et eiecit me.
35 Iniquitas adversum me et caro mea super Babylonem, dicit ha-
bitatio Sion et sanguis meus super habitatores Chaldaeae, dicit Ie-
rusalem.
36 Propterea haec dicit Dominus: Ecce [o]ego indicabo causam
tuam et ulciscar ultionem tuam et [p]desertum faciam mare eius et
siccabo venam eius. 37 et erit Babylon in [q]tumulos habitatio draco-
num, [r]stupor et sibilus, eo quod non sit habitator. 38 [s]Simul ut
leones rugient, excutient comas veluti catuli leonum; 39 [t]in calore
eorum ponam potus eorum et [u]inebriabo eos, ut sopiantur et dor-
miant somnum sempiternum et non consurgant, dicit Dominus.
40 [v]Deducam eos quasi agnos ad victimam et quasi arietes cum
haedis. 41 Quomodo capta est [x]S e s a c h et comprehensa est [y]inclita
universae terrae! Quomodo facta est in stuporem Babylon inter gen-
tes! 42 [z]Ascendit super Babylonem mare, multitudine fluctuum eius
operta est. 43 [a]Factae sunt civitates eius in stuporem, [b]terra inhabi-
tabilis et deserta, [c]terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam
filius hominis. 44 Et visitabo super [d]Bel in Babylone et eiciam quod
[e]absorbuerat de ore eius, et [f]non confluent ad eum ultra gentes,
siquidem et [g]murus Babylonis corruet. 45 [h]Egredimini de medio eius,
populus meus, ut salvet unusquisque animam suam [i]ab ira furoris
Domini. 46 Et ne forte mollescat cor vestrum, et timeatis auditum
qui audietur in terra, et [j]veniet in anno auditio, et post hunc annum
auditio et iniquitas in terra et dominator super dominatorem. 47 Pro-
pterea ecce dies veniunt, et [l]visitabo super sculptilia Babylonis, et
omnis terra eius confundetur, et universi interfecti eius cadent in
medio eius. 48 et [m]laudabunt super Babylonem caeli et terra et
omnia quae in eis sunt, [n]quia ab aquilone venient ei praedones, ait
Dominus. 49 Et, quomodo fecit Babylon ut caderent occisi in Israël,
[o]sic de Babylone cadent occisi in universa terra. 50 [p]Qui fugistis gla-
dium, venite, [q]nolite stare; recordamini procul Domini, et [r]Ierusalem
ascendat super cor vestrum. 51 [s]Confusi sumus, quoniam audivimus
opprobrium, operuit ignominia facies nostras, [t]quia venerunt alieni
super sanctificationem domus Domini.
52 Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus, et [u]visitabo super
sculptilia eius, et in omni terra eius [v]mugiet vulneratus. 53 [x]Si ascen-
derit Babylon in caelum et firmaverit in excelso robur suum, a me
venient vastatores eius, ait Dominus. 54 [y]Vox clamoris de Babylone,
et contritio magna de terra Chaldaeorum, 55 quoniam vastavit Do-
minus Babylonem et perdidit ex ea vocem magnam; et [z]sonabunt
fluctus eorum quasi aquae multae, dedit sonitum vox eorum. 56 quia
venit super eam, id est super Babylonem, praedo, et apprehensi
sunt fortes eius, et emarcuit arcus eorum, [a]quia fortis ultor Domi-
nus reddens retribuet. 57 [b]Et inebriabo principes eius et sapientes
eius et [c]duces eius et magistratus eius et fortes eius, et dormient

t cf. cp. 4, 6. — v. vr. 12
u v. cp. 4, 5.
v cf. cp. 6, 4; Jl 3, 9.
x cp. 25, 25; Jdt 1, 1; Dn 5, 31. — cf. cp. 50, 41.
y Is 37, 38.
z Gn 10, 3; 1 Par 1, 6.
a v. vr. 14.
b v. cp. 8, 16; 50, 46; Is 13, 13.
c vr. 12; cp. 50, 45.
d cp. 50, 3. 13. 23.
e cp. 50, 37. — cf. Is 19, 16.
f Is 47, 14.
g Is 45, 2; Lm 2, 9. — cf. Nh 3, 13.
h cf. Jb 1, 14-18; 9, 25; Sap 5, 9.
i cp. 50, 24.
j v. Is 21, 10.
l cf. Jl 3, 13; Mt 13, 30; Ap 14, 15.
m cp. 50, 17.
n vr. 44.

o cp. 50, 34.
p cp. 50, 38. — cf. vr. 13.
q cf. cp. 9, 11; 49, 2; Is 13, 22; 25, 2.
r v. cp. 18, 16; 50, 13.
s cf. Am 3, 4; Nh 2, 11, 12.
t cf. Is 21, 5.
u vr. 57. — cf. cp. 48, 26
v cf. cp. 50, 27; Is 34, 7.
x cp. 25, 26.
y cf. Is 13, 19.
z cf. vr. 55; Is 8, 7. 8.
a v. Lv 26, 31. 32.
b cp. 50, 12.
c cp. 50, 40.
d cp. 50, 2. — v. Is 46, 1.
e vr. 34. — cf. 1 Es 1, 7.
f cf. cp. 31, 12; Is 2, 2.
g vr. 58.
h v. vr. 6.
i v. cp. 12, 13.

j cf. Mt 24, 6. 7.

l vr. 52. — cf. cp. 50, 2.

m cf. Ap 18, 20. — v. Is 44, 23.
n cp. 50, 3.

o cf. vr. 24.
p cf. cp. 44, 28.
q cf. Gn 19, 17.
r cf. Ps 136, 5.
s cp. 7, 19; Ps 43, 16. 17.
t Lm 1, 10; Ps 78, 1.

u vr. 47.
v cf. Jb 24, 12. — cf. Ez 26, 15; 30, 24.
x cp. 49, 16. — cf. cp. 32 12; Jb 20, 6; Is 14, 13.
y cp. 50, 22.
z cf. vr. 42.

a cp. 50, 15; Is 59, 18; Nh 1, 2.
b vr. 39.
c vr. 23. 28.

confirmandi causa, proponitur insuper a propheta symbolica actio (59-64). **Epilogi** *instar narratur urbis a Nabuchodonosor occupatio (52,1-6), Sedeciae et principum captivitas (7-11), spoliatio et destructio templi (12-14)*

somnum sempiternum et non expergiscentur, ait [d]Rex: Dominus exer-
cituum nomen eius.
58 Haec dicit Dominus exercituum: [e]Murus Babylonis ille latis-
simus suffossione suffodietur, et [f]portae eius excelsae igni comburen-
tur, et [g]labores populorum ad nihilum, et gentium in ignem erunt
[h]et disperibunt.
59 Verbum quod praecepit Ieremias propheta [i]Saraiae filio [j]Neriae
filii Maasiae, cum pergeret cum Sedecia rege in Babylonem [l]in anno
quarto regni eius; Saraias autem erat princeps prophetiae. 60 Et
[m]scripsit Ieremias omne malum, quod venturum erat super Babylo-
nem in libro uno, [n]omnia verba haec, quae scripta sunt contra
Babylonem. 61 Et dixit Ieremias ad Saraiam: Cum veneris in Ba-
bylonem et videris et legeris omnia verba haec, 62 dices: Domine,
tu locutus es contra locum istum, [o]ut disperderes eum, [p]ne sit qui
in eo habitet [q]ab homine usque ad pecus, et ut sit perpetua solitudo.
63 Cumque compleveris legere librum istum, [r]ligabis ad eum lapi-
dem et proicies illum in medium [s]Euphraten 64 et dices: Sic sub-
mergetur Babylon et non consurget a facie adflictionis, quam ego
adduco super eam et [t]dissolvetur. Hucusque verba Ieremiae.

52 Filius viginti et unius anni erat Sedecias cum regnare coepis-
set et undecim annis regnavit in Ierusalem. Et nomen matris
eius Amital filia Ieremiae de Lobna. 2 Et fecit malum in oculis Do-
mini [a]iuxta omnia quae fecerat Ioakim, 3 quoniam furor Domini erat
in Ierusalem et in Iuda, usquequo proiceret eos a facie sua; et re-
cessit Sedecias a rege Babylonis. 4 [b]Factum est autem in anno nono
regni eius in mense decimo, decima mensis, venit Nabuchodonosor
rex Babylonis ipse et omnis exercitus eius adversus Ierusalem, et
obsederunt eam et aedificaverunt contra eam munitiones in circuitu,
5 et fuit civitas obsessa usque ad undecimum annum regis Sede-
ciae. 6 Mense autem quarto, nona mensis obtinuit fames civitatem,
et non erant alimenta populo terrae, 7 et dirupta est civitas, et
omnes viri bellatores eius fugerunt exieruntque de civitate nocte,
per viam portae, quae est inter duos muros et ducit ad hortum
regis, Chaldaeis obsidentibus urbem in gyro, et abierunt per viam
quae ducit in eremum. 8 Persecutus est autem Chaldaeorum exerci-
tus regem et apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est iuxta
Iericho, et omnis comitatus eius diffugit ab eo. 9 Cumque compre-
hendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis, in [c]Re-
blatha, quae est in terra Emath, et locutus est ad eum iudicia. 10 Et
iugulavit rex Babylonis filius Sedeciae in oculis eius, sed et omnes
principes Iuda occidit in Reblatha. 11 Et [d]oculos Sedeciae eruit et
vinxit eum compedibus et [e]adduxit eum rex Babylonis in Babylonem
et [f]posuit eum in domo carceris usque ad diem mortis eius.
12 [g]In mense autem quinto, [h]decima mensis, ipse est annus [i]nonus
decimus Nabuchodonosor regis Babylonis, venit Nabuzardan [j]prin-
ceps militiae, qui stabat coram rege Babylonis, in Ierusalem 13 et
[l]incendit domum Domini et domum regis et omnes domos Ierusalem
et omnem domum magnam igni combussit, 14 et totum murum Ie-
rusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus Chaldaeorum, qui
erat cum magistro militiae. 15 De pauperibus autem populi et de
reliquo vulgo, quod remanserat in civitate, et de [m]perfugis, qui trans-
fugerant ad regem Babylonis, et ceteros de multitudine transtulit
Nabuzardan princeps militiae. 16 De pauperibus vero terrae reliquit
Nabuzardan princeps militiae vinitores et agricolas.
17 [n]Columnas quoque aereas, quae erant in domo Domini, et
bases et [o]mare aeneum, quod erat in domo Domini, confregerunt
Chaldaei et [p]tulerunt omne aes eorum in Babylonem, 18 [q]et lebetes
et creagras et psalteria et phialas et mortariola et omnia vasa aerea,
quae in ministerio fuerant, tulerunt, 19 [r]et hydrias et thymiamateria
et urceos et pelves et [s]candelabra et mortaria et [t]cyathos, quotquot
aurea aurea, et quotquot argentea argentea, tulit magister militiae;
20 et columnas duas et mare unum et [u]vitulos duodecim aereos, qui
erant sub basibus quas fecerat rex Salomon in domo Domini: [v]non
erat pondus aeris omnium horum vasorum. 21 De columnis autem,

d v. cp. 46, 18.
e vr. 41; cp. 50, 15.
f cf. Is 45, 2.
g Hab 2, 13. — cf. Ecli 14, 20.
h vr. 64.
i cf. cp. 32, 12; Bar 1, 1.
j cp. 36, 4; Bar 1, 1.
l cf. cp. 28, 1; 52, 4-11.
m cf. cp. 36, 2.
n v. vr. 1-58; cp. 50, 1-46.
o vr. 26.
p cp. 50, 3.
q cf. cp. 50, 3; Ps 134, 8.
r cf. cp. 19, 10, 11; Ap 18, 21.
s cp. 13, 4.
t vr. 58.
1-27] 4 Rg 24, 28-25, 21.
a 4 Rg 23, 37. — v. cp. 22, 13-17.
4-16] cp. 39, 1-10.
b cp. 34, 1.
c vr. 26, 27.
d cf. Ez 12, 13.
e cp. 32, 5.
f cf. cp. 34, 5.
g cp. 1, 3.
h cf. 4 Rg 25, 8.
i cf. vr. 29.
j cp. 39, 9.
l cp. 17, 27; 37, 8, 9; 39, 8; Ez 16, 41.
m cf. cp. 37, 13.
n c. 27, 19. — v. 2 Par 4, 12-15.
o 2 Par 4, 2, 10.
p v. cp. 27, 22.
q 4 Rg 25, 14.
r 3 Rg 7, 50; 4 Rg 25, 15.
s 3 Rg 7, 49.
t Ex 25, 29; 37, 16.
u 3 Rg 7, 25, 44.
v 3 Rg 13, 47; 1 Par 22, 3, 14.

decem et octo cubiti altitudinis erant in columna una, et [x]funiculus
duodecim cubitorum circuibat eam; porro grossitudo eius quattuor
digitorum, et intrinsecus cava erat. 22 Et capitella super utramque
aerea: altitudo capitelli unius [y]quinque cubitorum, et retiacula et
malogranata super coronam in circuitu omnia aerea; similiter co-
lumnae secundae et malogranata. 23 Et fuerunt malogranata nona-
ginta sex dependentia, et omnia malogranata centum retiaculis cir-
cumdabantur. 24 Et tulit magister militiae [z]Saraiam sacerdotem pri-
mum et [a]Sophoniam sacerdotem secundum et tres custodes vestibuli
25 et de civitate tulit eunuchum unum, qui erat praepositus super
viros bellatores, et [b]septem viros de his qui videbant faciem regis,
qui inventi sunt in civitate, et [c]scribam principem militum, qui pro-
babat tyrones, et sexaginta viros de populo terrae, qui inventi sunt
in medio civitatis. 26 Tulit autem eos Nabuzardan magister militiae
et duxit eos ad regem Babylonis in [d]Reblatha, 27 et percussit eos
rex Babylonis et interfecit eos in Reblatha in terra Emath, et [e]trans-
latus est Iuda de terra sua. 28 Iste est populus, quem transtulit
Nabuchodonosor [f]in anno septimo, Iudaeos tria milia et viginti tres,
29 [g]in anno octavo decimo Nabuchodonosor de Ierusalem animas octin-
gentas trigintaduas; 30 in anno vicesimotertio Nabuchodonosor trans-
tulit Nabuzardan magister militiae animas Iudaeorum septingentas
quadragintaquinque. Omnes ergo animae, quattuor milia sescentae.
31 Et factum est in tricesimoseptimo anno transmigrationis Ioa-
chin regis Iuda duodecimo mense vicesimaquinta mensis, elevavit Evil-
merodach rex Babylonis ipso anno regni sui [h]caput Ioachin regis Iuda
et eduxit eum de domo carceris. 32 Et locutus est cum eo bona et
posuit thronum eius super thronos [i]regum, qui erant post se in Ba-
bylone, 33 et mutavit vestimenta carceris eius, et comedebat panem,
coram eo semper cunctis diebus vitae suae, 34 et [j]cibaria eius, cibaria
perpetua dabantur ei a rege Babylonis statuta per singulos dies, usque
ad diem mortis suae cunctis diebus vitae eius.

x 3 Rg 7, 15.
y 3 Rg 7, 16. — cf. 4 Rg 25, 17.
z cf. 1 Par 6, 14, 15.
a cf. cp. 29, 25.
b cf. Est 1, 13, 14.
c cf. 1 Mc 5, 42.
d vr. 9, 10.
e Lm 1, 3.
f cf. 4 Rg 24, 12, 14.
g cf. vr. 12.
31-34] 4 Rg 25, 27-30.
h cp. 37, 1. — v. cp. 22, 24-30.
i cf. cp. 27, 3.
j cf. cp. 40, 5.

THRENI

ID EST

LAMENTATIONES IEREMIAE PROPHETAE

Et factum est, postquam in captivitatem redactus est Israël, et Ierusalem deserta est, sedit Ieremias propheta flens et planxit lamentatione hac in Ierusalem et amaro animo suspirans et heiulans dixit:

Aleph

1 UOMODO [a]sedet sola civitas plena populo!
Facta est quasi [b]vidua domina gentium,
princeps [c]provinciarum facta est [d]sub tributo.

Beth

2 [e]Plorans ploravit in nocte, et lacrimae eius in maxillis eius,
[f]non est qui consoletur eam [g]ex omnibus caris eius:
[h]omnes amici eius spreverunt eam et facti sunt ei inimici.

Ghimel

3 [i]Migravit Iudas propter adflictionem et multitudinem servitutis,
[j]habitavit inter gentes [l]nec invenit requiem:
omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias.

1, 14] LL. in fr. 5 in Cen. Dñi.
1, 2] R. in D. 1 et Ant. a. D. 2 Nbr.
a cf. Jr 7, 34.
b Jr 51, 5; Bar 4, 12. — cf. Is 54, 6, 7.
c cf. cp. 5, 16; 1 Es 4, 20; Ec 2, 8.
d cf. Is 31, 8.
ex 2-2, 18] LL. et Cpp. (2; 2, 13, 18) in fs. 7 dol. BMV.
e Ps 6, 6; Jr 9, 1; 13, 17.
f vr. 9, 16, 17, 21. — cf. Ps 68, 21; Ec 4, 1; Nh 3, 7.
g vr. 19; Jr 22, 22; 30, 14.
h Jr 4 30. — v. Ez 23, 22-26.
i Jr 51, 27.
j cf. cp. 2, 9; Lv 26, 33; Dt 28, 65.
l Jr 45, 3.

immo ipsa urbs, per prosopopoeiam in medium adducta, deflent et lamentantur (12-22).

Elegia II (2, 1-22) *Deus, quasi hostis, civitatem destruens describitur*

Daleth

4 [m]Viae Sion lugent, eo quod [n]non sint qui veniant ad sollemnitatem;
omnes portae eius destructae, sacerdotes eius [o]gementes,
virgines eius squalidae, et ipsa oppressa amaritudine.

He

5 [p]Facti sunt hostes eius in capite, [q]inimici eius locupletati sunt,
quia Dominus locutus est super eam [r]propter multitudinem iniquitatum eius,
[s]parvuli eius ducti sunt in captivitatem ante faciem tribulantis.

Vau

6 Et egressus est a filia Sion omnis decor eius,
facti sunt principes eius velut arietes [t]non invenientes pascua
et abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis.

Zain

7 Recordata est Ierusalem dierum adflictionis suae et praevaricationis,
[u]omnium desirabilium suorum, quae habuerat a [v]diebus antiquis,
cum caderet populus eius in manu hostili, et non esset auxiliator:
viderunt eam hostes et [x]deriserunt sabbata eius.

Heth

8 [y]Peccatum peccavit Ierusalem, propterea [z]instabilis facta est,
omnes qui glorificabant eam spreverunt illam, quia [a]viderunt ignominiam eius,
ipsa autem gemens conversa est retrorsum.

Teth

9 Sordes eius in pedibus eius, [b]nec recordata est finis sui,
deposita est vehementer [c]non habens consolatorem.
Vide, Domine, adflictionem meam, [d]quoniam erectus est inimicus.

Iod

10 Manum suam misit hostis ad omnia [e]desiderabilia eius,
quia vidit [f]gentes ingressas sanctuarium suum,
[g]de quibus praeceperas ne intrarent in ecclesiam tuam.

Caph

11 Omnis populus eius gemens et [h]quaerens panem,
dederunt pretiosa quaeque pro [i]cibo ad refocillandam animam.
[j]Vide, Domine, et considera quoniam facta sum vilis!

Lamed

12 O vos omnes [l]qui transitis per viam, attendite et videte
[m]si est dolor sicut dolor meus; quoniam vindemiavit me,
ut locutus est Dominus [n]in die irae furoris sui.

Mem

13 De excelso [o]misit ignem in ossibus meis et erudivit me,
[p]expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsum,
[q]posuit me desolatam tota die maerore confectam.

Nun

14 Vigilavit iugum iniquitatum mearum, in manu eius convolutae sunt
et impositae collo meo; infirmata est virtus mea;
dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere.

Samech

15 Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei,
vocavit adversum me tempus ut conteret electos meos.
[r]Torcular calcavit Dominus virgini filiae Iuda.

Ain

16 Idcirco ego [s]plorans , et oculus meus deducens aquas;
[t]quia longe factus est a me consolator convertens animam meam,
facti sunt filii mei perditi, quoniam invaluit inimicus.

Phe

17 [u]Expandit Sion manus suas, non est qui consoletur eam.
Mandavit Dominus adversum Iacob in circuitu eius hostes eius;
facta est Ierusalem [v]quasi polluta menstruis inter eos.

Sade

18 [w]Iustus est Dominus, quia [x]os eius ad iracundiam provocavi.
Audite, obsecro, universi populi, et videte dolorem meum:
[y]virgines meae et iuvenes mei abierunt in captivitatem.

Coph

19 [z]Vocavi amicos meos, et ipsi deceperunt me;

---

m Jr 14, 2; 1 Mc 1, 27.
n v. cp. 2, 6.
o vr. 11.
p cf. Dt 28, 13, 44; Is 9, 14, 15.
q Jr 12, 1.
r Jr 30, 14, 15; Dn 9, 16.
s vr. 28; 2 Par 36, 17, 29. — cf. Dt 28; 4, 8. — v. Jr 52, 28-30.
t cf. Jr 14, 6.
u vr. 10, 11; Is 64, 11.
v cp. 2, 17; Jr 46, 26.
x cf. Lv 26, 34; Ps 74, 8.
y Zc 13, 1. — cf. Lv 26, 34, 43.
z (vr. 17).
a Is 47, 2; Jr 13, 22, 26. — cf. Ez 16, 37.
b cf. Dt 32, 29; Ecli 7, 40; Is 47, 7.
c vr. 2.
9 b] *Ant. in D. Pass.*
d cf. Jr 48, 26, 42.
e vr. 7.
f Ps 78, 1; Jr 51, 51; Is 63, 18; Ez 44, 7-9.
g cf. Dt 23, 3; 2 Es 13, 1-3.
h cp. 2, 12; 4, 4. — cf. Jr 38, 9; 52, 6.
i vr. 19.
j cp. 3, 19.
12] *Gr. in fs. ss. Cordis J. — V. et R. etc. in fs. 7 dol. BMV. et in sb. s.*
l Jb 21, 29; Ps 79, 13. — cf. Mt 27, 39.
m cf. cp. 2, 13; Dn 9, 12; Ez 5, 9.
n v. Jr 12, 13.
13] *V. All. in fss. ss. Phil. N. et Peregr. L.*
o cf. Jb 30, 30; Ps 101, 4.
p Ez 12, 13; 17, 20. — cf. Ps 9, 16.
13 b] *V. in fs. 7 dol. BMV.*
q cp. 3, 11. — v. Jr 8, 18.
r cf. Is 63, 2, 3.
s Jr 9, 1; 13, 17.
t vr. 2, 21.
16, 18] *R. in Parasc.*
u Is 1, 15; Jr 4, 31.
v (vr. 8).
w vr. Jr 12, 1. — cf. Bar 1, 15.
x 1 Rg 12, 14, 15.
y vr. 5. — cf. Dt 28, 41.
z cf. vr. 2.

(1-10) et suum ipsius dolorem vates exprimit (11-12); cum vero non iniuste Deum egisse agnoscat, ipsiusque misericordiam recogitet (13-17), Sionem exhortatur ut eum continuis precibus in miserum populum ad

sacerdotes mei et senes mei in urbe consumpti sunt,
quia quaesierunt [a]cibum sibi ut refocillarent animam suam.
Res
20 [b]Vide, Domine quoniam tribulor, [c]conturbatus est venter meus,
subversum est cor meum in memetipsa, quoniam amaritudine
[d]Foris interficit gladius, et domi mors similis est. [plena sum.
Sin
21 Audierunt, quia ingemisco ego, et [e]non est qui consoletur me
omnes inimici mei audierunt malum meum, [f]laetati sunt quoniam
adduxisti diem consolationis, et fient similes mei. [tu fecisti;
Thau
22 [g]Ingrediatur omne malum eorum coram te,
et vindemia eos, [h]sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates
multi enim gemitus mei et [i]cor meum maerens. [meas:
Aleph
2 Quomodo obtexit [a]caligine in furore suo Dominus filiam Sion;
[b]proiecit de caelo in terram inclitam Israël,
et non est recordatus [c]scabelli pedum suorum in die furoris sui.
Beth
2 [d]Praecipitavit Dominus, [e]nec pepercit, omnia speciosa Iacob,
[f]destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda
et deiecit in terram; [g]polluit regnum et principes eius.
Ghimel
3 Confregit [h]in ira furoris sui omne [i]cornu Israël,
avertit retrorsum dexteram suam a facie inimici
et [j]succendit in Iacob quasi ignem flammae devorantis in gyro.
Daleth [hostis,
4 Tetendit arcum suum [m]quasi inimicus, firmavit dexteram suam [n]quasi
et occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiae
effudit quasi ignem indignationem suam. [Sion;
He
5 Factus est Dominus velut inimicus, praecipitavit Israël;
praecipitavit omnia moenia eius, dissipavit munitiones eius,
et replevit in filia Iuda humiliatum et humiliatam.
Vau [lum suum.
6 Et dissipavit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernacu-
[o]Oblivioni tradidit Dominus in Sion festivitatem et sabbatum
et in opprobrium et in indignationem furoris sui regem et sacer-
Zain [dotem.
7 [p]Reppulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suae,
[q]tradidit in manu inimici muros turrium eius;
vocem dederunt in domo Domini sicut in [r]die sollemni.
Heth
8 [s]Cogitavit Dominus dissipare [t]murum filiae Sion,
[u]tetendit funiculum suum et non avertit manum suam a perdi-
[v]luxitque antemurale et murus pariter dissipatus est. [tione;
Teth
9 Defixae sunt in terra portae eius, perdidit et [x]contrivit vectes eius;
[y]regem eius et principes eius in gentibus: non est lex,
et [z]prophetae eius non invenerunt visionem a Domino.
Iod
10 [a]Sederunt in terra, conticuerunt senes filiae Sion,
[b]consperserunt cinere capita sua, [c]accincti sunt ciliciis,
abiecerunt in terram capita sua virgines Ierusalem.
Caph
11 [d]Defecerunt prae lacrimis oculi mei, [e]conturbata sunt viscera mea,
[f]effusum est in terra iecur meum super contritione filiae populi
[g]cum deficeret parvulus et lactens [h]in plateis oppidi. [mei,
Lamed
12 Matribus suis dixerunt: [i]Ubi est triticum et vinum?
cum deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis,
cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.
Mem
13 [j]Cui comparabo te vel cui adsimilabo te, filia Ierusalem?

a vr. 11.
b vr. 11; cp. 13, 19.
c cp. 2, 11; Jb 30, 27; Ps 30, 10; Jr 4, 19.
d Dt 32, 25; Jr 9, 21; Ez 7, 15.
e vr. 2, 17.
21] *Ant. in fr. 4 mai hebd.*
f cf. cp. 3, 64; 4, 21; Jr 50, 11.
g Ps 108, 14.
h vr. 12; cp. 2, 20.
i Jr 8, 18.
a cf. cp. 3, 44.
b cf. Mt 11, 23. — v. Is 14, 15.
c 1 Par 28, 2; Ps 98, 5.
d vr. 5.
e vr. 17, 21; cp. 3, 43. — cf. Ez 9, 5, 10.
f vr. 5; Ps 79, 13; 88, 41; Jr 39, 8. — cf. 4 Rg 25, 9.
g Is 43, 28.
h cp. 1, 12. — v. Jr 12, 13.
i 1 Rg 2, 1.
j Ps 78, 5; 88, 47; Is 42, 25.
l cp. 3, 12; Ps 7, 13; Is 5, 28.
m v. Jr 30, 14.
n cf. Jr 12, 10.
o cp. 1, 4; Is 1, 13.
p cf. Ps 88, 49; Ez 24, 21.
q cf. Dt 32, 30.
r vr. 22.
s cf. Jr 5, 10; 52, 13.
8-15] *LL. 1 et 2 in Parasc.*
t vr. 18.
u v. 4 Rg 21, 13.
v cp. 1, 4. — cf. Jr 14, 2.
x Jr 51, 30; Nh 3, 13.
y cf. Os 3, 4.
z Ps 73, 9.
a Jb 2, 13; Is 3, 26; 47, 1; Ez 3, 15.
b v. Jr 6, 26; Ez 27, 30.
c Jr 4, 8; 48, 37; Ez 7, 18; Am 8, 10.
d cf. vr. 18; cp. 3, 48; 5, 17; Ps 6, 8.
e cp. 1, 20.
11] *V. in fs. 7 dol. BMV.*
11 *b*] *Int. (Ps 112) in fs. s. Hier. Aem.*
f cf. Jb 16, 14.
g vr. 19. — cf. cp. 4, 4; Jr 44, 7.
h cf. Is 51, 20.
i v. cp. 1, 11.
j cf. cp. 1, 12.

indulgentiam inducat (*18-22*).

Elegia III (**3, 1-66**). *Captivi in Babylonia calamitates, quas perpessi sunt, recogitant et paene desperant* (*1-18*); *at, cum recordentur Dñum ho-*

cui exaequabo te et consolabor te, virgo filia Sion?
Magna est enim [l]velut mare contritio tua, quis medebitur tui?
Nun
14 [m]Prophetae tui viderunt tibi falsa et stulta [carent;
[n]nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad paenitentiam provo-
[m]viderunt autem tibi adsumptiones falsas et eiectiones.
Samech
15 [o]Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam,
[p]sibilaverunt et [q]moverunt caput suum super filiam Ierusalem,
Haecine est urbs, dicentes, [r]perfecti decoris, gaudium universae
Phe [terrae?
16 [s]Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui,
sibilaverunt et [t]fremuerunt dentibus et dixerunt: [u]Devorabimus;
en ista est dies, quam exspectabamus, invenimus, [v]vidimus.
Ain
17 [x]Fecit Dominus quae cogitavit, complevit [y]sermonem suum
quem praeceperat [z]a diebus antiquis: destruxit et [a]non pepercit
et [b]laetificavit super te inimicum et [c]exaltavit cornu hostium
Sade [tuorum.
18 Clamavit cor eorum ad Dominum super muros filiae Sion:
[d]Deduc quasi torrentem lacrimas [e]per diem et noctem;
[f]non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.
Coph
19 Consurge, [g]lauda in nocte in principio vigiliarum,
[h]effunde [i]sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini
[j]leva ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum,
[l]qui defecerunt in fame [m]in capite omnium compitorum.
Res
20 Vide, Domine, et considera quem [n]vindemiaveris ita. [palmae?
[o]Ergone comedent mulieres fructum suum, parvulos ad mensuram
[p]Si occiditur in sanctuario Domini sacerdos et propheta?
Sin
21 [q]Iacuerunt in terra foris puer et senex,
virgines meae et iuvenes mei ceciderunt in gladio,
[r]interfecisti in die furoris tui, percussisti nec misertus es.
Thau
22 Vocasti quasi ad [s]diem sollemnem, qui [t]terrerent me de circuitu,
et [u]non fuit in die furoris Domini qui effugeret et relinqueretur;
quos educavi et enutrivi, inimicus meus consumpsit eos.
Aleph
3 [a]Ego vir videns paupertatem meam in [b]virga indignationis eius;
Aleph
2 me minavit et [c]adduxit in tenebras et non in lucem,
Aleph
3 tantum in me vertit et convertit manum suam tota die.
Beth
4 [d]Vetustam fecit pellem meam et carnem meam, [e]contrivit ossa mea,
Beth
5 [f]aedificavit in gyro meo et circumdedit me [g]felle et labore;
Beth
6 [h]in tenebrosis collocavit me, quasi mortuos sempiternos.
Ghimel
7 [i]Circumaedificavit adversum me, [j]ut non egrediar; adgravavit com-
Ghimel [pedem meum,
8 sed et, [l]cum clamavero et rogavero, exclusit orationem meam,
Ghimel
9 conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit.
Daleth
10 [m]Ursus insidians factus est mihi, [n]leo in absconditis,
Daleth
11 semitas meas subvertit et [o]confregit me, [p]posuit me desolatam,
Daleth
12 [q]tetendit arcum suum et posuit me quasi signum ad sagittam.

l cf. 2 Rg 5, 20; Ez 26, 3.
m Jr 5, 31; 14, 14; 23, 13; 33, 34.
n cf. Is 58, 1.
o Ps 97, 8; Is 55, 12; Ez 25, 6.
p Jr 18, 16; 50, 13. — v. 2 Par 29, 8.
q v. Ecli 13, 8.
r cf. Ps 47, 3; Ez 16, 14.
s cp. 3, 46; Ps 21, 14.
t cf. Jb 16, 10; Ac 7, 54.
u cf. Ps 34, 25; 136, 7; Pro 1, 12.
v cf. Ps 34, 21.
x Zc 1, 6.
y v. Lv 26, 14-45; Dt 28, 15-68.
z cp. 1, 7; Jr 46, 26.
a vr. 2, 21; cp. 3, 43.
b cf. Ps 29, 2; 37, 17.
c cf. vr. 3.
18] *V. in sb. s.*
d v. vr. 11.
e Ps 41, 4.
f cf. Ps 76, 3.
g Ps 76, 5; 118, 148.
h Ps 21, 15; 69, 9; 141, 3. — cf. 1 Rg 1, 15.
i cf. 1 Rg 7, 6.
j cf. Ps 62, 5; 1 Tm 2, 8.
l v. vr. 11, 12, 21.
m cp. 4, 1.
n cp. 1, 12, 22.
o cp. 4, 10. — cf. Dt 28, 53-57. — v. Jr 19, 9.
p cf. cp. 4, 13.
q cf. 2 Par 36, 17; Is 51, 20; Jr 6, 11.
r cp. 3, 43.
s vr. 7.
t v. Jr 6, 25; 20, 3.
u Jr 42, 17; 44, 14.
a cf. Jr 20, 28.
1-9] *3 L. in Parasc.*
b Ps 2, 9.
c cf. Is 5, 30, Jr 4, 23.
d cp. 5, 10. — cf. cp. 4, 8; Jb 30, 30.
e Is 38, 13. — Jr 50, 17.
f cf. Jb 19, 12.
g vr. 19; Dt 29, 18.
h Ps 142, 3.
i cf. Jb 16, 12; 19, 8.
j Ps 87, 9.
l Jb 19, 7; 30, 20; Ps 21, 3; 87, 2.
9, 10] *R. in D. Palm.*
m v. Os 13, 8.
n cf. Jb 10, 16; Is 38, 13; Jr 4, 7.
o Jb 16, 13.
p cp. 1, 13.
q cp. 2, 4.

mines punire non ad ruinam sed ad ipsorum utilitatem et salutem, in spem redeunt (19-39) suaque peccata, quae utique Dñus severe castigavit, humiliter confitentes, (40-54), auxilium et solacium in tantis neces-

He
13 [r]Misit in renibus meis filias pharetrae suae,
He
14 [s]factus sum in derisum omni populo meo, [t]canticum eorum tota [die,
He
15 [u]replevit me amaritudinibus, inebriavit me [v]absinthio.
Vau
16 [x]Et fregit ad numerum dentes meos, [y]cibavit me cinere,
Vau
17 et repulsa est a pace anima mea, oblitus sum bonorum,
Vau
18 et dixi: Periit finis meus, et spes mea a Domino.
Zain
19 [z]Recordare paupertatis et transgressionis meae, absinthii et [a]fellis,
Zain
20 memoria memor ero et [b]tabescet in me anima mea:
Zain
21 haec recolens in corde meo, [c]ideo sperabo.
Heth
22 [d]Misericordiae Domini, quia non sumus consumpti, quia non defe- [cerunt miserationes eius.
Heth
23 [e]Novi diluculo, multa est fides tua.
Heth
24 [f]Pars mea Dominus, dixit anima mea; propterea exspectabo [eum.
Teth
25 [g]Bonus est Dominus sperantibus in eum, animae quaerenti illum,
Teth
26 [h]bonum est praestolari cum silentio salutare Dei,
Teth
27 [i]bonum est viro cum portaverit iugum ab adulescentia sua.
Iod
28 [j]Sedebit solitarius et tacebit, quia levavit super se,
Iod
29 [l]ponet in pulvere os suum, si forte sit spes,
Iod
30 [m]dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis;
Caph
31 [n]quia, non repellet in sempiternum Dominus,
Caph
32 [o]quia, si abiecit, et [p]miserebitur [q]secundum multitudinem mise- [ricordiarum suarum;
Caph
33 [r]non enim humiliavit ex corde suo, et [s]abiecit filios hominum,
Lamed
34 ut contereret sub pedibus suis omnes [t]vinctos terrae,
Lamed
35 [u]ut declinaret iudicium viri in conspectu vultus Altissimi
Lamed
36 ut perverteret hominem in iudicio suo, Dominus ignoravit.
Mem
37 [v]Quis est iste qui dixit ut fieret, Domino non iubente?
Mem
38 [x]Ex ore Altissimi non egredientur nec mala nec bona?
Mem
39 [y]Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis?
Nun
40 Scrutemur vias nostras et quaeramus et [z]revertamur ad Dominum,
Nun
41 [a]levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in caelos.
Nun
42 [b]Nos inique egimus et [c]ad iracundiam provocavimus; idcirco [tu inexorabilis es.
Samech
43 Operuisti in furore et [d]percussisti nos, occidisti nec pepercisti,
Samech
44 [e]opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio,

r Jb 6, 4; Ps 37, 3.
14] v. vr. 9, 10.
s v. Jr 20, 7.
t vr. 63: Jb 30, 9; Ps 68, 13.
15] v. vr. 9, 10. — Ant. in fs. 7 dol. BMV.
u cf. Is 51, 17, 21.
v Jr 9, 15; 23, 15.
x Jb 29, 17; Ps 57, 7.
y cf. Ps 101, 16.
z cf. cp. 1, 11, 20.
a vr. 5.
20] v. 1 Cor 11, 25.
b Ps 38, 12.
c cf. Ps 41, 6, 12; 42, 5.
d 2 Es 9, 31; Ml 3, 6. — cf. Jr 44, 12, 18; Hab 1, 12.
22-30] 1 L. in sb. s.
e Jb 7, 18.
f Ps 15, 5; 72, 26.
25] v. vr. 32, 33.
g cf. Ps 129, 6, 7; 30, 18.
h cf. Mic 7, 7.
i cf. Ecli 51, 34; Mt 11, 29. — v. Pro 22, 6.
j cp. 2, 10; Jb 2, 13; Is 3, 26.
l cf. Jb 42, 6.
m cf. Is 50, 6; Mt 5, 39; 26, 67.
n Ps 102, 9; Is 67, 16. — cf. Sap 11, 24-27.
o cf. Is 54, 8, 9; 2 Mc 7, 33.
p Ps 102, 8.
q Ps 105, 45.
32, 33] Int. (Ps 88) in fs. ss. Cord. J.
r cf. 2 Mc 6, 16; 7, 33; Heb 12, 6, 10.
s cf. Heb 12, 11.
t cf. Ps 106, 10.
u cf. Hab 1, 13.
v cf. Ps 32, 9.
x cf. Is 41, 23; 45, 7; Am 3, 6; Sph 1, 12.
y Pro 19, 3.
z Jl 2, 12, 13.
a Ps 24, 1; 85, 4; 142, 8.
b Dn 9, 5. — v. Ps 105, 6.
c Ps 77, 17, 56; Is 63, 10.
d cp. 2, 2, 17, 21.
e vr. 8. — cf. Jr 2, 27, 28.

sitatibus efflagitant (55-66).
Elegia IV (4, 1-22). *Maximae calamitates* (*1-5*) *cum gravissimis peccatis, in quorum poenam immissae sunt, comparantur* (*6-16*), *ut inde appareat*

Samech
45 [f]Eradicationem et abiectionem posuisti me in medio populo-
Phe [rum.
46 [g]Aperuerunt super nos os suum omnes inimici,
Phe
47 [h]formido et laqueus facta est nobis vaticinatio et [i]contritio.
Phe
48 divisiones aquarum deduxit oculus meus in contritione filiae
Ain [populi mei.
49 Oculus meus adflictus est nec tacuit, eo quod non esset requies,
Ain
50 [l]donec respiceret et videret Dominus de caelis;
Ain
51 oculus meus depraedatus est animam meam in cunctis filiabus
Sade [urbis meae.
52 [m]Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei [n]gratis,
Sade
53 [o]lapsa est in lacum vita mea, et [p]posuerunt lapidem super me;
Sade
54 [q]inundaverunt aquae super caput meum; dixi: [r]Perii.
Coph
55 [s]Invocavi nomen tuum Domine, de lacu novissimo;
Coph
56 [t]vocem meam audisti: ne avertas aurem tuam a singultu meo et
Coph [clamoribus;
57 [u]appropinquasti in die quando invocavi te; dixisti: [v]Ne timeas.
Res
58 [x]Iudicasti, Domine, causam animae meae, [y]redemptor vitae meae;
Res
59 [z]vidisti, Domine, iniquitatem illorum adversum me; iudica iudi-
Res [cium meum;
60 vidisti omnem furorem, universas [a]cogitationes eorum adversum
Sin [me;
61 [b]audisti opprobrium eorum, Domine, omnes cogitationes eorum
Sin [adversum me,
62 labia [c]insurgentium mihi et meditationes eorum adversum me
Sin [tota die.
63 [d]Sessionem eorum et resurrectionem eorum vide; [e]ego sum psal-
Thau [mus eorum.
64 [f]Reddes eis vicem, Domine, [g]iuxta opera manuum suarum,
Thau
65 dabis eis scutum cordis, laborem tuum,
Thau
66 persequeris in furore et [h]conteres eos sub caelis, Domine.
Aleph
4 [a]Quomodo obscuratum est aurum mutatus est color optimus!
dispersi sunt lapides sanctuarii [b]in capite omnium platearum.
Beth
2 Filii Sion incliti et amicti auro primo,
quomodo reputati sunt [c]in vasa testea, opus manuum figuli!
Ghimel
3 Sed et lamiae nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos;
filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto.
Daleth
4 [d]Adhaesit lingua lactentis ad palatum eius in siti,
[e]parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis.
He
5 [g]Qui vescebantur voluptuose interierunt in viis,
qui nutriebantur in croceis amplexati sunt stercora.
Vau
6 [g]Et maior effecta est iniquitas filiae populi mei [h]peccato Sodomorum,
[i]quae subversa est in momento, et [j]non ceperunt in ea manus.
Zain
7 Candidiores [l]n a z a r a e i eius nive, nitidiores lacte,

f cf. 1 Cor 4, 13.
g cp. 2, 16.
h Is 24, 17; Jr 48, 43.
i Is 51, 19.
j cp. 1, 16. — v. Jr 9, 1; 13, 17.
l Ps 13, 2; Is 63, 15.
m cf. Ps 10, 3.
n v. Ps 34, 19; 68, 5.
o cf. Jr 37, 16; 38, 6, 8, 10.
53] v. vr. 9, 10.
p cf. Dn 6, 17.
54] Ant. in fr. 2 mai. hebd.
q Ps 68, 2; Jn 2, 5.
r Ps 87, 5. — cf. Ez 37, 11.
s Ps 129, 1; Jn 2, 3, 4.
55] Ant. in D. Palm.
t cf. Ps 129, 2.
u cf. Jc 4, 8-10
57, 58] R. in D. Palm.
v v. Js 1, 9.
58] Ant. in D. et T. Pass. — v. Jr 20, 10, 11.
x cf. 1 Rg 24, 15; Ps 34, 1.
y Ps 18, 15; Is 63, 16. — cf. Jb 19, 25.
z Ps 34, 22, 23.
59, 58] v. vr. 9, 10; Jr 20, 11, 12.
a v. Jr 11, 19.
b ... 5, 1.
62] Ant. in fr. 2 mai. hebd.
c Ps 3, 2; 17, 40, 49; 58, 2.
d Ps 138, 2.
e v. vr. 14.
f cp. 1, 21; 4, 21; Ps 137, 8. — v. Jr 11, 20.
g Ps 27, 4. — cf. 2 Tm 4, 14.
h cf. Dt 25, 19; Jr 10, 11.
a cf. Is 1, 22; Jr 6, 30; Ez 22, 18.
1-6] 2 L. in sb. s.
b cp. 2, 19.
c cf. Jr 19, 11.
d Jb 29, 10; Ps 21, 17.
*4 b] * cf. Conc. Trid. s. V, cp. 2 de R.; s. XXII cp. 8.*
e cf. cp. 2, 11.
f cf. Dt 28, 56; Is 47, 8, 9; Jr 44, 8.
g Mt 10, 15; Lc 10, 12.
h Gn 18, 20.
i Gn 19, 25; 2 Pt 2, 6; Jn 7.
j v. Dn 2, 34.
7] R. in cm. Ap. et Mm. (T. P.).
l Nm 6, 2; Dt 33, 16; Am 2, 12.

rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores.
Heth [in plateis;
8 [m]Denigrata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti
adhaesit cutis eorum ossibus, aruit et facta est quasi lignum.
Teth
9 Melius fuit occisis gladio quam interfectis fame,
quoniam isti extabuerunt consumpti a sterilitate terrae.
Iod
10 [n]Manus mulierum [o]misericordium [p]coxerunt filios suos;
[q]facti sunt cibus earum in contritione filiae populi mei.
Caph
11 [r]Complevit Dominus furorem suum, effudit [s]iram indignationis suae
et succendit ignem in Sion et devoravit fundamenta eius.
Lamed
12 Non crediderunt reges terrae et universi habitatores orbis,
quoniam ingrederetur hostis et inimicus per portas Ierusalem,
Mem
13 propter peccata [t]prophetarum eius et iniquitates sacerdotum eius,
qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum.
Nun
14 [u]Erraverunt caeci in plateis, [v]polluti sunt in sanguine;
cumque non possent, tenuerunt lacinias suas.
Samech
15 [x]Recedite, polluti, clamaverunt eis; recedite, abite, nolite tangere;
iurgati quippe sunt et commoti, dixerunt inter gentes: Non addet
Phe [ultra ut habitet in eis.
16 [y]Facies Domini divisit eos, non addet ut respiciat eos;
[z]facies sacerdotum non erubuerunt neque [a]senum miserti sunt.
Ain [nostrum vanum,
17 Cum adhuc subsisteremus, [b]defecerunt oculi nostri [c]ad auxilium
cum respiceremus attenti ad gentem, quae salvare non poterat.
Sade
18 [d]Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum;
appropinquavit finis noster, completi sunt dies nostri, [e]quia venit
Coph [finis noster.
19 [f]Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis caeli;
super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.
Res
20 [g]Spiritus oris nostri [h]christus dominus, [i]captus est in peccatis no-
cui diximus: [j]In umbra tua vivemus in gentibus. [stris,
Sin
21 [l]Gaude et laetare, filia Edom, quae habitas in [m]terra Hus!
ad te quoque perveniet [n]calix, [o]inebriaberis atque nudaberis.
Thau [migret te.
22 [p]Completa est iniquitas tua, filia Sion, [q]non addet ultra ut trans-
[r]Visitavit iniquitatem tuam, filia Edom; discooperuit peccata tua.

5 Oratio Ieremiae prophetae.
1 [a]Recordare, Domine, quid acciderit nobis;
[b]intuere et respice opprobrium nostrum.
2 [c]Hereditas nostra versa est ad alienos,
domus nostrae ad extraneos;
3 pupilli facti sumus absque patre,
matres nostrae quasi viduae;
4 aquam nostram pecunia bibimus,
ligna nostra pretio comparavimus,
5 [d]cervicibus nostris minabamur,
[e]lassis non dabatur requies.
6 [f]Aegypto [g]dedimus manum
et Assyriis, ut saturaremur pane.
7 [h]Patres nostri peccaverunt et non sunt,
[i]et nos iniquitates eorum portavimus.
8 [j]Servi dominati sunt nostri,
non fuit qui redimeret de manu eorum.

m cp. 3, 4; 5, 10; Jb 30, 30. — cf. Ps 118, 83; Is 13, 8; Nh 2, 10.
n cp. 2, 20. — v. Jr 19, 19.
o cf. 3 Rg 2, 26; Is 49, 15.
p cf. 4 Rg 6, 29.
q Dt 28, 57. — cf. Jr 19, 9. — v. Bar 2, 3.
r Jr 7, 20; Ez 5, 13. — cf. Dt 32, 22; Jr 15, 14.
s Jr 12, 13.
t cf. cp. 2, 20. — v. Jr 5, 31; 23, 21.
u cf. Is 59, 10.
v cf. Nm 19, 16.
x cf. Lv 13, 45; Lc 17, 12.
y cp. 2, 17.
z cf. Is 24, 2.
a cp. 5, 12. — cf. Dt 28, 50; Is 47, 6.
b cf. Ps 118, 81, 82, 123.
c Ez 29, 2, 6. — cf. Jr 37, 6.
d cp. 3, 52.
e Ez 7, 2; 3, 6; Am 8, 2.
f Jr 4, 13. — cf. 2 Rg 1, 23; Hab 1, 8.
g cf. Gn 2, 7.
h cp. 2, 9; 2 Rg 25, 5. 6; Jr 52, 8, 11.
i cf. Ez 12, 13; 17, 20; 19, 4, 8.
j cf. Jd 9, 15; Bar 1, 12; Ez 31, 6, 17.
l cf. cp. 1, 21; Ps 136, 7; Ez 35, 15.
m Jb 1, 1. — cf. Jr 25, 20.
n v. Jr 25, 15, 16. 21.
o cf. Gn 9, 21; Hab 2, 15.
p cf. Is 40, 2.
q Bar 2, 35.
r v. Ex 20, 5.
a Ps 88, 51.
1-11] *3 L. in sb. s.*
b cp. 3, 61.
c Ps 104, 11.
d cf. Js 10, 24.
e Jr 45, 3.
f cf. Os 12, 1.
g 1 Par 29, 24.
h Jb 14, 10; Zc 1, 5. — cf. Ex 20, 5.
i Jr 31, 29; Ez 18, 2, 3.
j cf. Pro 30, 11, 22.

(*1-14*), *atque praeprimis divini cultus templique eversionem lamentatus* (*15-18*) *ad precationis remedium se convertit* (*19-22*).

1. Populi paenitentis precatio (Bar 1, 1-3, 8). *Post historicam introductionem*

9 [l]In animabus nostris adferebamus panem nobis
a facie gladii in deserto.
10 [m]Pellis nostra quasi clibanus exusta est,
a facie tempestatum famis.
11 Mulieres in Sion [n]humiliaverunt,
et virgines in civitatibus Iuda;
12 [o]principes manu suspensi sunt,
[p]facies senum non erubuerunt;
13 [q]adulescentibus impudice abusi sunt,
et [r]pueri in ligno corruerunt;
14 senes defecerunt de portis,
iuvenes [s]de choro psallentium.
15 Defecit gaudium cordis nostri,
[t]versus est in luctum chorus noster,
16 cecidit [u]corona capitis nostri;
vae nobis, quia peccavimus!
17 Propterea [v]maestum factum est cor nostrum;
ideo [x]contenebrati sunt oculi nostri
18 propter montem Sion, quia disperiit,
[y]vulpes ambulaverunt in eo.
19 [z]Tu autem, Domine, in aeternum permanebis,
solium tuum in generationem et generationem.
20 [a]Quare in perpetuum oblivisceris nostri,
derelinques nos in longitudine dierum?
21 [b]Converte nos, Domine, ad te, et convertemur;
innova dies nostros, sicut a principio;
22 [c]sed proiciens repulisti nos,
iratus es contra nos vehementer.

l cf. Jr 6, 25.
m v. cp. 4, 8.
n cf. Dt 21, 14; Jd 19, 24; Ez 22, 10.
o cf. 4 Rg 25, 19, 21.
p cp. 4, 16. — cp. Lv 19, 32.
q (cf. Jd 16, 21).
r cf. Js 9, 27.
s cf. Is 24, 8.
t cf. Jr 16, 9; 25, 10; Am 8, 10.
u Pro 4, 9; Sap 5, 17; Jr 13, 18. — cf. cp. 1, 1.
v Jr 13, 18; Ez 3, 15.
x v. cp. 2, 11.
y cf. Is 34, 13.
z Ps 9, 8; 101, 13, 27.
a Ps 12, 1; 41, 10; 73, 19, 23.
21] * *Conc. Trid. s. VI, cp. 5.* — * *Catech. R. II 5, 8.*
b Jr 31, 18. — cf. Ps 79, 4, 8, 20.
c Jr 14, 19.

PROPHETIA BARUCH

T haec verba libri, quae scripsit [a]Baruch filius [b]Ne-
riae filii Maasiae filii Sedeciae filii Sedei filii Hel-
ciae in Babylonia 2 in anno quinto in [c]septimo
die mensis, in [d]tempore quo ceperunt Chaldaei
Ierusalem et [e]succenderunt eam igni. 3 [f]Et legit
Baruch verba libri huius ad aures [g]Iechoniae filii
Ioakim regis Iuda et ad aures universi populi ve-
nientis ad librum 4 et ad aures potentium filio-
rum regum et ad aures presbyterorum et ad aures populi, [h]a mi-
nimo usque ad maximum eorum, omnium habitantium in Babylonia
ad flumen Sodi. 5 Qui audientes plorabant et ieiunabant et orabant
in conspectu Domini 6 et [i]collegerunt pecuniam, [j]secundum quod
potuit uniuscuiusque manus, 7 et miserunt in Ierusalem ad Ioakim
filium [l]Helciae filii Salom sacerdotem et ad sacerdotes et ad omnem
populum, qui inventi sunt cum eo in Ierusalem, 8 cum acciperet [m]va-
sa templi Domini, quae ablata fuerant de templo, revocare in terram
Iuda decima die mensis [n]sivan, vasa argentea, quae fecit [o]Sedecias fi-
lius Iosiae rex Iuda, 9 posteaquam cepisset Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis [p]Iechoniam et principes et cunctos potentes et populum ter-
rae ab Ierusalem et duxit eos vinctos in Babylonem.
10 Et dixerunt: [q]Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emite
[r]holocautomata et tus et facite manna et offerte pro peccato ad
aram Domini Dei nostri 11 [s]et orate pro vita [t]Nabuchodonosor regis

a Jr 32, 12; 36, 4; 45, 2.
b Jr 51, 59.
c cf. 4 Rg 25, 8, 9.
d v. 4 Rg 24, 10-16.
e cf. 4 Rg 25, 9; 2 Es 1, 3; 2, 3.
f cf. Jr 51, 59-64.
g vr. 9; Jr 24, 1. — cf. 4 Rg 24, 6, 12, 15.
h Jr 42, 1. — cf. 4 Rg 23, 2.
i cf. Rm 15, 16; 1 Cor 16, 1-4 etc.
j cf. Dt 16, 17; 2 Cor 8, 3.
l cf. 1 Par 6, 13.
m 4 Rg 24, 13; 2 Par 36, 10.
n Est 8, 9.
o cf. 4 Rg 24, 17.
p vr. 3.
q cf. vr. 6.
r cf. Jr 17, 26; 41, 5.
s cf. 1 Es 6, 10; Jr 29, 7; 1 Mc 7, 33. — cf. 1 Tm 2, 1, 2.
t cf. 4 Rg 24, 1; 25, 1; 1 Es 1, 7; Jr 28, 14; 49, 28; Dn 2, 1 etc.

(1-14), exsules a confessione exorsi peccatorum (15-22), quibus Deum ut poenas, quas praedixerat, infligeret, provocaverunt (2, 1-10), divinam misericordiam enixe invocant (11-20) atque poenarum iustitiam

Babylonis et pro vita [u]Baltassar filii eius, ut sint dies eorum [v]sicut
dies caeli super terram, 12 et ut det Dominus virtutem nobis et
[x]illuminet oculos nostros, ut vivamus [y]sub umbra Nabuchodonosor
regis Babylonis et sub umbra Baltassar filii eius et serviamus eis
multis diebus et inveniamus gratiam in conspectu eorum. 13 [z]Et pro
nobis ipsis orate ad Dominum Deum nostrum, quia peccavimus
Domino Deo nostro, et non est aversus furor eius a nobis usque in
hunc diem, 14 et legite [a]librum istum, quem misimus ad vos recitari
in templo Domini [b]in die sollemni et in die opportuno, 15 et dicetis:
[c]Domino Deo nostro iustitia, nobis autem [d]confusio faciei nostrae, sicut est dies haec omni Iuda et habitantibus in Ierusalem,
16 regibus nostris et principibus nostris et sacerdotibus nostris et
prophetis nostris et patribus nostris. 17 [e]Peccavimus ante Dominum
Deum nostrum et non credidimus diffidentes in eum 18 et non fuimus
subiectibiles illi et [f]non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut
ambularemus in mandatis eius, quae dedit nobis. 19 [g]A die, qua
eduxit patres nostros de terra Aegypti, usque ad diem hanc eramus
incredibiles ad Dominum Deum nostrum et dissipati recessimus, ne
audiremus vocem ipsius, 20 [h]et adhaeserunt nobis multa mala et
[i]maledictiones, quae constituit Dominus Moysi servo suo, qui eduxit
patres nostros de terra Aegypti dare nobis terram [j]fluentem lac et
mel, sicut hodierna die. 21 Et non audivimus vocem Domini Dei
nostri secundum omnia verba prophetarum, [l]quos misit ad nos, 22 et
[m]abivimus unusquisque in sensum cordis nostri maligni operari diis
alienis facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

2 [a]Propter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum, quod
locutus est ad nos et ad iudices nostros, qui iudicaverunt Israël,
et ad reges nostros et ad principes nostros et ad omnem Israël et
Iuda; 2 [b]ut adduceret Dominus super nos mala magna, quae non
sunt facta sub caelo quemadmodum facta sunt in Ierusalem, secundum quae scripta sunt [c]in lege Moysi, 3 [d]ut manducaret homo carnes
filii sui et carnes filiae suae. 4 Et dedit eos [e]sub manu regum omnium,
qui sunt in circuitu nostro, [f]in improperium et [g]in desolationem in
omnibus populis, in quibus nos dispersit Dominus, 5 et [h]facti sumus
subtus et non supra, quia peccavimus Domino Deo nostro non obaudiendo voci ipsius.

6 [i]Domino Deo nostro iustitia, nobis autem et patribus nostris
confusio faciei, sicut est dies haec; 7 quia locutus est Dominus super nos [j]omnia mala haec, quae venerunt super nos, 8 [l]et non sumus
deprecati faciem Domini Dei nostri, ut reverteremur unusquisque
nostrum a viis nostris pessimis. 9 [m]Et vigilavit Dominus in malis
et adduxit ea super nos, [n]quia iustus est Dominus in omnibus operibus suis, quae mandavit nobis, 10 et [o]non audivimus vocem ipsius,
ut iremus in praeceptis Domini, quae dedit ante faciem nostram.

11 [p]Et nunc, Domine Deus Israël, qui eduxisti populum tuum de
terra Aegypti in manu valida et in signis et in prodigiis et in virtute tua magna et in bracchio excelso et [q]fecisti tibi nomen, sicut
est dies iste, 12 [r]peccavimus, impie egimus, inique gessimus, Domine Deus noster, in omnibus iustitiis tuis. 13 [s]Avertatur ira tua a
nobis, quia [t]derelicti sumus pauci inter gentes, ubi dispersisti nos.
14 [u]Exaudi, Domine, preces nostras et orationes nostras et educ
nos [v]propter te et da nobis invenire gratiam ante faciem eorum, qui
nos abduxerunt; 15 ut sciat omnis terra, quia tu es Dominus Deus
noster, et [x]quia nomen tuum invocatum est super Israël et super
genus ipsius. 16 [y]Respice Domine, de domo sancta tua in nos et
[z]inclina aurem tuam et exaudi nos. 17 Aperi oculos tuos et vide,
[a]quia non mortui, qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est
a visceribus suis, dabunt honorem et iustificationem Domino; 18 [b]sed
anima quae tristis est super magnitudine mali et incedit curva et
infirma, et oculi deficientes, et anima esuriens dat tibi gloriam et
iustitiam Domino. 19 [c]Quia non secundum iustitias patrum nostrorum nos fundimus preces et petimus misericordiam ante conspectum
tuum, Domine Deus noster; 20 sed quia misisti iram tuam et furorem tuum super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum

u cf. Dn 5, 1, 2; 7, 1; 8, 1.
v Ps 88, 30; Ecli 45, 19. — cf. Dt 11, 21; 3 Rg 1, 31; 2 Es 2, 3; Ps 71, 5.
x 1 Es 9, 8; Ps 12, 4; Ecli 34, 20.
y cf. Jd 9, 15; Lm 4, 20; Ez 31, 6; Dn 4, 12.
z cf. Jc 5, 16.
a cf. vr. 1, 3.
b cf. Os 9, 5.
15-2, 20] cf. Dn 9, 4-19.
c cp. 2, 6. — v. 2 Es 9, 32-34.
d cp. 2, 6; Jr 7, 19. — cf. 2 Par 32, 21; Ps 43, 16.
e Dn 9, 5.
f cp. 2, 10; Dn 9, 6, 10.
g cf. 4 Rg 21, 16; Jr 7, 25.
h cp. 2, 7; 3, 4; 4, 28, 29.
i Dn 9, 11. — cf. Jr 44, 22. — v. Dt 28, 15-68.
j v. Ex 3, 8.
l v. 2 Par 36, 15.
m Is 65, 2; Jr 7, 24.
a Dn 9, 12, 13.
b Ez 5, 9; Dn 9, 12. — v. cp. 1, 20.
c Dt 28, 53.
d Jr 19, 9; Lm 4, 10; Ez 5, 10. — cf. 4 Rg 9, 28, 29. — v. Lv 26, 29.
e cp. 4 Rg 24, 2.
f cp. 3, 8; Jr 29, 18. — cf. Dt 28, 37.
g vr. 23; Jr 44, 6, 22.
h Dt 28, 13, 43. — cf. Jr 7, 24.
i v. cp. 1, 15.
j v. cp. 1, 20.
l Dn 9, 13.
m Dn 9, 14. — v. Jr 1, 12.
n v. 1 Es 9, 15.
o cp. 1, 18.
p Dn 9, 15.
q v. 2 Es 9, 10.
r v. Ps 105, 6.
12] *v. Jr 14, 19, 20.*
s Dn 9, 16.
t Ps 122, 3, 4. — cf. vr. 29. — v. Dt 28, 62.
u Dn 9, 17.
v Ps 24, 11; Dn 9, 19. — v. Is 48, 11.
x Ecli 36, 14; Jr 14, 9; Dn 9, 19.
y Dt 26, 15; 3 Rg 8, 28, 29; Is 63, 15. — cf. Zc 2, 13.
z 4 Rg 19, 16; Ps 30, 3; 85, 1; Is 37, 17; Dn 9, 18.
16] *R. in D. 1 Nbr. et Js. ss. Rdmpt.*
a Ecli 17, 26, 27; Is 38, 18; Ps 6, 6; 29, 10; 87, 11; 113, 17.
b Jdt 4, 8; Ps 34, 13; 73, 21. — cf. Lv 16, 29, 31; Nm 29, 7; Dn 4, 29-31; 30, 1, 2.
c Dn 9, 18.

agnoscentes (21-29) sperant fore ut Deus placatus promissiones suas adimpleat (30-35) praeteritorum peccatorum praesentis paenitentiae intuitu miseratus (3, 1-8).

prophetarum dicens: **21** [d]Sic dicit Dominus: Inclinate umerum ve-
strum et cervicem vestram et opera facite regi Babylonis, et sedebitis
in terra, quam dedi patribus vestris. **22** [e]Quod si non audieritis vocem
Domini Dei vestri, operari regi Babyloniae, defectionem vestram fa-
ciam de civitatibus Iuda et a foris Ierusalem **23** et [f]auferam a vobis
vocem iucunditatis et vocem gaudii et vocem sponsi et vocem sponsae,
et erit [g]omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam. **24** Et non
audierunt vocem tuam, ut operarentur regi Babylonis, et statuisti
verba tua, quae locutus es in manibus puerorum tuorum propheta-
rum, ut [h]transferrentur ossa regum nostrorum et ossa patrum no-
strorum de loco suo; **25** et [i]ecce proiecta sunt in calore solis et in gelu
noctis, et mortui sunt in doloribus pessimis, [j]in fame et in gladio
et in emissione. **26** Et posuisti templum, [l]in quo invocatum est no-
men tuum in ipso, sicut haec dies, propter iniquitatem domus Israël
et domus Iuda, **27** et fecisti in nobis, Domine Deus noster, secundum
omnem bonitatem tuam et secundum omnem miserationem tuam illam
magnam, **28** sicut locutus es in manu pueri tui Moysi in die qua
praecepisti ei scribere legem tuam coram filiis Israël **29** dicens. [m]Si
non audieritis vocem meam, multitudo haec magna convertetur in
minimam inter gentes, quo ego eos dispergam; **30** quia scio quod
me non audiet populus, populus [n]est enim dura cervice.
[o]Et convertetur ad cor suum in terra captivitatis suae, **31** et [p]scient
quia ego sum Dominus Deus eorum, et [q]dabo eis cor, et intelligent;
aures, et audient **32** et laudabunt me in terra captivitatis suae et
memores erunt nominis mei **33** et avertent se a dorso suo duro et
a malignitatibus suis, quia reminiscentur viam patrum suorum, qui
peccaverunt in me. **34** Et [r]revocabo illos in terram, quam iuravi pa-
tribus eorum, Abraham, Isaac et Iacob; et dominabuntur eis, et
multiplicabo eos, et non minorabuntur; **35** et [s]statuam illis testamen-
tum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, et ipsi erunt mihi
in populum, et [t]non movebo amplius populum meum, filios Israël,
a terra quam dedi illis.

3 Et nunc, Domine omnipotens Deus Israël, anima in angustiis, et
spiritus anxius clamat ad te. **2** Audi Domine et miserere, quia
Deus es misericors; et miserere nostri, quia peccavimus ante te:
3 quia [a]tu sedes in sempiternum, et nos peribimus in aevum? **4** Do-
mine omnipotens Deus Israël, audi nunc orationem [b]mortuorum
Israël et filiorum ipsorum, qui peccaverunt ante te et non audierunt
vocem Domini Dei sui, et [c]adglutinata sunt nobis mala. **5** Noli me-
minisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memento manus tuae et
nominis tui in tempore isto, **6** quia tu es Dominus Deus noster et
laudabimus te, Domine, **7** quia propter hoc dedisti timorem tuum in
cordibus nostris, et ut invocemus nomen tuum et laudemus te in
captivitate nostra, quia [d]convertimur ab iniquitate patrum nostrorum,
qui peccaverunt ante te. **8** Et ecce nos in captivitate nostra sumus
hodie, qua nos dispersisti [e]in improperium et in [f]maledictum et in
[g]peccatum, secundum omnes iniquitates patrum nostrorum, qui re-
cesserunt a te, Domine Deus noster.
9 [h]Audi, Israël, mandata vitae, auribus percipe, ut scias pruden-
tiam. **10** Quid est, Israël, quod in terra inimicorum es, **11** inveterasti
in terra aliena, [i]coinquinatus es cum mortuis, deputatus es cum
[j]descendentibus in infernum, **12** [l]dereliquisti fontem sapientiae?
13 [m]Nam, si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace sem-
piterna. **14** [n]Disce ubi sit prudentia, ubi sit virtus, ubi sit intellectus,
ut scias simul ubi sit [o]longiturnitas vitae et victus, ubi sit lumen ocu-
lorum et pax.
15 [p]Quis invenit locum eius, et quis intravit in thesauros eius?
16 Ubi sunt principes gentium, et qui dominantur [q]super bestias,
quae sunt super terram? **17** [r]qui in avibus caeli ludunt, **18** qui ar-
gentum thesaurizant et aurum, in quo confidunt homines, et non
est finis adquisitionis eorum? qui argentum fabricant et solliciti
sunt, nec est inventio operum illorum? **19** Exterminati sunt et ad
inferos descenderunt, et alii loco eorum surrexerunt! **20** Iuvenes vi-
derunt lumen et habitaverunt super terram; [t]viam autem discipli-

d Jr 27, 11, 12; 38, 2.
e v. Jr 27, 8-10.
f Jr 7, 34; 16, 9. — cf. Lm 5, 14.
g cf. vr. 4.
h v. Jr 8, 1, 2.
i cf. Jr 36, 30.
j Jr 9, 16; 14, 12. — cf. Jr 24, 10; 34, 17.
l Jr 7, 10, 11.
m vr. 13. — cf. Dt 4, 25-31; 28, 15 sqq.
n v. Ex 32, 9; Dt 31, 27.
o Lv 26, 39-42; Dt 30, 1, 2. — cf. cp. 3, 7.
p Dt 30, 6. — cf. Dt 29, 4.
q Jr 24, 7. — cf. Jr 5, 21.
r Dt 30, 3, 5; Jr 16, 15; 30, 3; Ez 20, 42.
s Jr 31, 31; 32, 4.
t Lm 4, 22. — cf. Gn 9, 11.

2] *in R. fr. 4 Cin.*
a Ps 28, 10; Lm 5, 19. — v. Ps 101, 12, 13.
b cf. vr. 10, 11; Lm 3, 6.
c v. cp. 1, 20.
d cf. cp. 2, 20.
e cf. Jr 18, 16 etc. — v. cp. 2, 4.
f cf. Zc 8, 13; Gal 3, 13.
g cf. Rm 8, 3; 2 Cor 5, 21.
h v. Pro 2, 1, 2; 4, 20-22 etc.
9-38] *Proph. in sb. s. et vg. Pnt.*
i cf. vr. 4.
j Ps 27, 1; 87 4, 5; 142, 7. — cf. vr. 19.
l Ecli 1, 5; Jr 2, 13, 17, 13. — cf. Jo 4, 10, 14.
m v. Is 48, 18.
n cf. Dt 32, 29; Jr 9, 12.
o cf. Dt 30, 20. — v. Pro 3, 2.
p cf. Jb 28, 12, 20; Ecli 24, 5.
q v. Jr 27, 6.
r cf. Jb 40, 24.
s vr. 11.
t vr. 27. — cf. vr. 36.

2. Sermo consolatorius (3,9-5,9). *Celebratis laudibus sapientiae, quacum omnia bona sunt (9-15), ideoque multo pretiosior divitiis (15-19), quaeque ipsis impervia sapientibus (20-29) humanis subsidiis comparari nequit (30-32),*

nae ignoraverunt 21 neque intellexerunt semitas eius, neque filii eo-
rum susceperunt eam: a facie ipsorum longe facta est. 22 Non est
audita in terra Chanaan neque visa est in [u]Theman; 23 [v]filii quoque
Agar qui exquirunt prudentiam quae de terra est, negotiatores
[a]Merrhae et [u]Theman et fabulatores et exquisitores prudentiae et in-
telligentiae; viam autem sapientiae nescierunt neque commemorati
sunt semitas eius.
24 O Israël, quam magna est domus Dei, et ingens locus posses-
sionis eius! 25 Magnus est et non habet finem, excelsus et immensus.
26 [y]Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, statura
magna, scientes bellum. 27 Non hos elegit Dominus, [z]neque viam
discipinae invenerunt, propterea perierunt; 28 [a]et, quoniam non ha-
buerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam.
29 [b]Quis ascendit in caelum et accepit eam et eduxit eam de
nubibus? 30 Quis transfretavit mare et invenit illam et attulit illam
super aurum electum? 31 Non est qui possit scire vias eius neque
qui exquirat semitas eius? 32 [d]sed qui scit universa novit eam et
adinvenit eam prudentia sua, qui praeparavit terram in aeterno tem-
pore et replevit eam pecudibus et quadrupedibus; 33 qui emittit
lumen et vadit et vocavit illud et oboedit illi in tremore. 34 Stellae
autem dederunt lumen in custodiis suis et laetatae sunt, 35 [e]vocatae
sunt et dixerunt: Adsumus, et luxerunt ei cum iucunditate qui
fecit illas. 36 Hic est Deus noster, et non aestimabitur alius adver-
sus eum; 37 [f]hic adinvenit omnem viam disciplinae et [g]tradidit illam
Iacob puero suo et Israël dilecto suo. 38 [h]Post haec in terris visus
est et cum hominibus conversatus est.
4 Hic liber mandatorum Dei et lex, quae est in aeternum; [a]omnes
qui tenent eam pervenient ad vitam, qui autem dereliquerunt
eam in mortem. 2 [b]Convertere, Iacob, et apprehende eam, ambula
per viam [c]ad splendorem eius contra lumen eius; 3 [d]ne tradas alteri
gloriam tuam et dignitatem tuam genti alienae. 4 [e]Beati sumus, Israël,
[f]quia quae Deo placent manifesta sunt nobis.
5 Animaequior esto, populus Dei, memorabilis Israël: 6 [g]venundati
estis gentibus non in perditionem; sed, propter quod in ira ad ira-
cundiam provocastis Deum, traditi estis adversariis; 7 [h]exacerbastis
enim eum, qui fecit vos, Deum aeternum, [i]immolantes daemoniis et
non Deo; 8 obliti enim estis Deum, [j]qui nutrivit vos, et contristastis
nutricem vestram Ierusalem.
9 Vidit enim iracundiam a Deo venientem vobis et dixit: Audite,
[k]confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum; 10 vidi
enim captivitatem populi mei, filiorum meorum et filiarum, quam
superduxit illis Aeternus; 11 nutrivi enim illos cum iucunditate, [l]di-
misi autem illos cum fletu et luctu. 12 Nemo gaudeat super me
[m]viduam et desolatam; a multis derelicta sum propter peccata filio-
rum meorum, [n]quia declinaverunt a lege Dei. 13 Iustitias autem
ipsius nescierunt nec ambulaverunt per vias mandatorum Dei neque
per semitas veritatis eius cum iustitia ingressi sunt. 14 Veniant con-
fines Sion et memorentur captivitatem filiorum et filiarum mearum,
quam superduxit illis Aeternus; 15 [p]adduxit enim super illos gentem
de longinquo, gentem improbam et alterius linguae, 16 [q]qui non
sunt reveriti senem neque puerorum miserti sunt et abduxerunt dile-
ctos viduae et a filiis unicam desolaverunt.
17 Ego autem quid possum adiuvare vos? 18 [r]Qui enim adduxit
super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum.
19 Ambulate, filii, ambulate; ego enim derelicta sum sola. 20 [s]Exsui
me stola pacis, [t]indui autem me sacco obsecrationis et [u]clamabo ad
Altissimum in diebus meis.
21 [v]Animaequiores estote, filii, clamate ad Dominum, et eripiet
vos de manu principum inimicorum. 22 Ego enim speravi in aeternum
salutem vestram, et venit mihi gaudium a [x]sancto super misericor-
dia, quae veniet vobis ab aeterno salutari nostro. 23 [y]Emisi enim
vos cum luctu et ploratu; [z]reducet autem vos mihi Dominus cum
gaudio et iucunditate in sempiternum; 24 sicut enim viderunt vicinae
Sion captivitatem vestram a Deo, sic videbunt et in celeritate sa-

u Gn 36, 15; Jr 49, 7. — v. Jb 2, 11.
v Ps 82, 7. — cf. 1 Par 5, 10.
x Gn 6, 4; Sap 14, 6. — cf. Nm 13, 23, 34.
y cf. 1 Rg 16, 7-10; 1 Cor 1, 27-29.
z vr. 20.
a cf. Ecli 10, 8.
b vr. 15. — cf. Dt 30, 12, 13; Rm 10, 6, 7.
c cf. Sap 7, 9. — v. Jb 28, 15-19.
d Jd 28, 23-27.
e cf. Jb 38, 35; Ps 146, 4; Is 40, 26; 48, 13.
f cf. vr. 20.
g Ps 147, 19.
h cf. Pro 8, 12, 31; Sap 1, 7; Ecli 24, 13.
38, 37] R. in fs. ss. Famil. J. M. J.
a cf. Dt 30, 19; Ecli 24, 32.
b cf. Is 2, 5; 60, 1, 3. — cf. Eph 5, 8.
c cf. Ps 118, 105; Pro 6, 23; Sap 5, 6.
d cf. Mt 21, 43.
e Dt 4, 8, 32-27. — cf. Dt 33, 29; Ps 32, 12.
f cf. Sap 9, 18.
g Jd 2, 14. — cf. Is 50, 1 sq.; 52, 3; Rm 7, 14.
h Ps 77, 58.
i Dt 32, 17; Ps 105, 37. — cf. 1 Cor 10, 20.
j Is 1, 2. — cf. Dt 32, 13-15.
8] v. Dt 29, 5.
k vr. 14, 24. — cf. Jr 22, 20.
l vr. 23.
m Jr 51, 5; Lm 1, 1, 7. — cf. Is 47, 8, 8.
n Jb 34, 27.
o vr. 9.
p Jr 5, 15-17; 6, 22, 23. — v. Dt 28, 49, 50; Is 5, 26-30.
q cf. 2 Par 36, 17; 47, 6.
r vr. 29; Jr 32, 42; Mic 7, 9.
s cf. cp. 5, 1.
t Jdt 9, 1; Est 14, 2; Jn 3, 6.
u Ps 114, 3, 4; 119, 2.
v vr. 5, 27, 30.
x Jb 6, 10; Is 40, 25; Hab 3, 3.
y Jr 31, 13.
z cf. vr. 9, 14.

sed a Deo tantum, prout Israëlitis factum est, confertur (32-4, 4); insuper calamitatum ratione descripta (5-16), propheta certum dicit auxilium, finem malorum (17-29), hostium punitionem et Ierusalem gloriam (30-5, 9).

lutem vestram a Deo, quae superveniet vobis cum honore magno et splendore aeterno. 25 Filii, patienter sustinete iram quae supervenit vobis; persecutus est enim te inimicus tuus, sed cito videbis perditionem ipsius et [a]super cervices ipsius ascendes. 26 Delicati mei ambulaverunt vias asperas; ducti sunt enim ut grex direptus ab inimicis. 27 [b]Animaequiores estote, filii, et proclamate ad Dominum; erit enim [c]memoria vestra ab eo qui duxit vos. 28 Sicut enim fuit sensus vester ut erraretis a Deo, decies tantum iterum convertentes requiretis eum; 29 [d]qui enim induxit vobis mala, ipse [e]rursum adducet vobis sempiternam iucunditatem cum salute vestra.

30 [b]Animaequior esto, Ierusalem; exhortatur enim te [f]qui te nominavit. 31 [g]Nocentes peribunt qui te vexaverunt, et qui gratulati sunt in tua ruina punientur. 32 [h]Civitates quibus servierunt filii tui punientur, et quae accepit filios tuos; 33 sicut enim gavisa est in tua ruina et laetata est in casu tuo, sic contristabitur [i]in sua desolatione, 34 et [j]amputabitur exsultatio multitudinis eius et gaudimonium eius erit in luctum; 35 ignis enim superveniet ei ab Aeterno in longiturnis diebus, et habitabitur a [l]daemoniis in multitudine temporis.

36 [m]Circumspice, Ierusalem, ad orientem et vide iucunditatem a Deo tibi venientem. 37 Ecce enim [n]veniunt filii tui, quos dimisisti dispersos, veniunt collecti ab oriente usque ad occidentem in verbo sancti gaudentes in honorem Dei.

5 [a]Exsue te, Ierusalem, stola luctus et vexationis tuae et indue te decore et honore eius, quae a Deo tibi est, sempiternae gloriae. 2 [b]Circumdabit te Deus diploide iustitiae et [c]imponet mitram capiti honoris aeterni; 3 Deus enim ostendet splendorem suum in te, omni qui sub caelo est. 4 [d]Nominabitur enim tibi nomen tuum a Deo in sempiternum: [e]Pax iustitiae et honor pietatis.

5 Exsurge, Ierusalem, et sta in excelso et [f]circumspice ad orientem et vide collectos filios tuos ab oriente sole usque ad occidentem in verbo sancti, gaudentes Dei memoria. 6 Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis, [g]adducet autem illos Dominus ad te portatos in honore sicut [h]filios regni; 7 [i]constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum et rupes perennes et convalles replere in aequalitatem terrae, ut ambulet Israël diligenter in honorem Dei; 8 [j]obumbraverunt autem et silvae et omne lignum suavitatis Israël ex mandato Dei; 9 adducet enim Deus Israël cum iucunditate in lumine maiestatis suae cum misericordia et iustitia, quae est ex ipso.

6 Exemplar [a]epistulae, quam misit Ieremias ad abducendos captivos in Babyloniam a rege Babyloniorum, ut adnuntiaret illis secundum quod praeceptum est illi a Deo.

1 Propter peccata, quae peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captivi a Nabuchodonosor rege Babyloniorum. 2 Ingressi itaque in Babylonem eritis ibi [c]annis plurimis et temporibus longis usque ad [d]generationes septem; post hoc autem educam vos inde cum pace. 3 Nunc autem videbitis in Babylonia [e]deos aureos et argenteos et lapideos et ligneos [f]in umeris portari ostentantes metum gentibus. 4 Videte ergo, ne et vos [g]similes efficiamini factis alienis et metuatis et metus vos capiat in ipsis. 5 Visa itaque turba de retro et ab ante adorantes dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari, Domine. 6 [h]Angelus enim meus vobiscum est; ipse autem exquiram animas vestras.

7 Nam lingua ipsorum polita a fabro, ipsa etiam [i]inaurata et inargentata falsa sunt et [j]non possunt loqui. 8 Et sicut virgini amanti ornamenta, ita accepto auro fabricati sunt. 9 Coronas certe aureas habent super capita sua dii illorum, unde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum et argentum et erogant illud in semetipsos; 10 [l]dant autem et ex ipso prostitutis et meretrices ornant et iterum, cum receperint illud a meretricibus, ornant deos suos. 11 Hi autem non liberantur ab [m]aerugine et tinea. 12 Opertis autem illis veste [n]purpurea, extergunt faciem ipsorum propter [o]pulverem domus, qui est plurimus inter eos. 13 Sceptrum autem habet ut homo, sicut iudex regionis, [p]qui in se peccantem non interficit; 14 habet etiam in manu gladium et

a cf. Js 10, 24; Ps 109, 1; Is 51, 53.
b vr. 21, 30.
c cf. Ex 3, 15; Is 26, 8.
d vr. 18.
e v. Is 35, 10; 50, 11, 12; 65, 18 etc.
f cp. 5, 4. — cf. Is 43, 1; 45, 3, 4.
g Is 2, 12. — cf. Ps 136, 7.
h cf. Jr 51, 43.
i Jr 50, 13, 23.
j cf. Is 13, 20-22; Jr 51, 37. — v. Jr 50, 35-38.
l Is 34, 14. — cf. Jr 50, 39.
m cp. 5, 5; Is 60, 4.
36] v. cp. 5, 5.
n Zc 8, 7. — v. Is 43, 5; 49, 12; 60, 4.

a Is 52, 1. — cf. cp. 4, 20; Est 15, 4, 5.
b cf. Is 59, 17; 61, 10; 1 Th 5, 8.
c Is 61, 3. — cf. Sap 18, 24; Ecli 45, 14.
d v. cp. 4, 30.
e cf. Is 32, 17.
5] Cm. in D. 2 Adv.
f cp. 4, 36, 37; Is 49, 18; 60, 4.
g cf. Is 49, 22; 66, 20.
h cf. Mt 8, 12; 13, 38.
i cf. Is 40, 4; 49, 11.
j cf. Is 41, 19; 55, 13.

a cf. Jr 29, 1.
b 2 Par 36, 12-17. — cf. Jr 28, 8, 9.
c cf. Jr 25, 11; 29, 10.
d cf. Gn 15, 16; Jb 42, 16.
e cf. 2 Mc 2, 25. — v. Sap 13, 10; Ps 113, 4 (bis).
f vr. 26; Is 46, 7; Jr 10, 5.
g cf. 2 Mc 2, 2.
6] v. Dt 31, 6.
h v. Ex 23, 20.
i vr. 50, 70. — cf. Is 30, 22; Hab 2, 19.
j Ps 113, 5 (bis).
l cf. vr. 32.
m cf. Mt 6, 19; Jc 5, 2.
n vr. 71.
o vr. 16.
p cf. Jd 6, 31.

securim, se autem de bello et [q]a latronibus non liberat; [r]unde vobis
notum sit quia non sunt dii; 15 non ergo timueritis eos.
Sicut enim [s]vas hominis confractum inutile efficitur, tales sunt et
dii illorum. 16 Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt [t]pul-
vere a pedibus introëuntium, 17 et, sicut alicui qui regem offendit
circumsaeptae sunt ianuae aut sicut ad sepulcrum adductum mortuum,
ita tutantur sacerdotes ostia clausuris et seris, [u]ne a latronibus exspo-
lientur. 18 Lucernas accendunt illis et quidem multas, ex quibus [v]nullam
videre possunt; [x]sunt autem sicut trabes in domo. 19 Corda vero
eorum dicunt elingere serpentes, qui de terra sunt, dum comedunt
eos et vestimentum ipsorum, et non sentiunt. 20 Nigrae fiunt facies
eorum a fumo, qui in domo fit; 21 supra corpus eorum et supra caput
eorum volant noctuae et hirundines et aves, etiam similiter et cattae.
22 Unde sciatis quia non sunt dii; ne ergo timueritis eos.
23 Aurum etiam, quod habent, ad speciem est; nisi aliquis exter-
serit aeruginem, non fulgebunt; neque enim, dum conflarentur, sen-
tiebant. 24 Ex omni pretio empta sunt [y]in quibus spiritus non inest
ipsis. 25 Sine pedibus, [z]in umeris portantur ostentantes ignobilitatem
suam hominibus; [a]confundantur etiam qui colunt ea. 26 Propterea
[b]si ceciderint in terram, a semetipsis non consurgunt; neque, si
[c]quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit; sed [d]sicut mor-
tuis munera eorum illis apponentur. 27 Hostias illorum vendunt
sacerdotes ipsorum et abutuntur; similiter et mulieres eorum decer-
pentes [e]neque infirmo neque mendicanti aliquid impertiunt; 28 de
sacrificiis eorum [f]fetae et menstruatae contingunt. Scientes itaque
ex his quia non sunt dii, ne timeatis eos.
29 Unde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argen-
teis et aureis et ligneis, 30 et in domibus eorum sacerdotes sedent
[g]habentes tunicas scissas et capita et barbam rasam, quorum [h]ca-
pita nuda sunt; 31 rugiunt autem clamantes contra deos suos, sicut
in cena mortui. 32 [i]Vestimenta eorum auferunt sacerdotes et vestiunt
uxores suas et filios suos; 33 neque, si quid mali patiuntur ab aliquo
neque si quid boni, poterunt retribuere, [j]neque regem constituere
possunt [k]neque auferre; 34 similiter neque dare divitias possunt
[l]neque malum retribuere. [m]Si quis illis votum voverit et non red-
diderit, neque hoc [n]requirunt; 35 [o]hominem a morte non liberant
neque infirmum a potentiori eripiunt, 36 hominem caecum ad visum
non restituunt, [p]de necessitate hominem non liberabunt, 37 [q]viduae
non miserebuntur neque orphanis benefacient. 38 [r]Lapidibus de monte
similes sunt dii illorum, lignei et lapidei et aurei et argentei; [s]qui
autem colunt ea confundentur. 39 [t]Quomodo ergo aestimandum est
aut dicendum illos esse deos?
40 Adhuc enim ipsis Chaldaeis non honorantibus ea, qui, cum
audierint mutum non posse loqui, offerunt illud ad [u]Bel postulantes
ab eo loqui, 41 quasi possint sentire qui non habent motum. Et
ipsi, cum intellexerint, relinquent ea; sensum enim non habent ipsi
dii illorum. 42 Mulieres autem circumdatae funibus [v]in viis sedent
succendentes ossa olivarum. 43 Cum autem aliqua ex ipsis attracta
ab aliquo transeunte dormierit cum eo, proximae suae exprobrat,
quod ea non sit digna habita sicut ipsa neque funis eius diruptus
sit. 44 Omnia autem, quae illis fiunt, falsa sunt; quomodo aestiman-
dum aut dicendum est illos esse deos?
45 [w]A fabris autem et ab aurificibus facta sunt: nihil aliud erunt,
nisi id quod volunt esse sacerdotes. 46 Artifices etiam ipsi, qui ea
faciunt, non sunt multi temporis; nunquid ergo possunt ea, quae
fabricata sunt ab ipsis, esse dii? 47 Reliquerunt autem [x]falsa et [y]op-
probrium postea futuris. 48 Nam, cum supervenerit illis proelium et
mala, cogitant sacerdotes apud se, ubi se abscondant cum illis. 49 Quo-
modo ergo sentiri debeant quoniam dii sunt, qui nec de bello se libe-
rant neque de malis se eripiunt?
50 Nam cum sint lignea, [z]inaurata et inargentata, scietur postea
quia [a]falsa sunt ab universis gentibus et regibus, quae manifesta sunt
quia [b]non sunt dii, sed [c]opera manuum hominum, et nullum Dei

q vr. 17, 56, 57.
r vr. 22, 28, 64, 68, 71.
s cf. Ecli 21, 17.
t vr. 12.
u vr. 56, 57.
v Ps 113, 5 (bis); Sap 15, 15.
x vr. 54.
y Ps 134, 17; Jr 10, 14; Hab 2, 19.
z vr. 3; Is 46, 7; Jr 10, 5.
a vr. 38; Ps 96, 7; Is 42, 17; 44, 9; Jr 10, 14.
b Sap 13, 15, 16. — cf. 1 Rg 5, 3, 4.
c Is 40, 20.
d vr. 31. — cf. Tb 4, 18.
e cf. Dt 14, 28, 29.
f cf. Lv 12, 2-4; 15, 19-23.
g cf. Lv 10, 6; 21, 10.
h cf. Lv 21, 5; Ez 44, 20.
i cf. vr. 10, 57.
j vr. 52, 65; Jb 26, 7. — cf. 1 Rg 2, 8; Ps 74, 8; Jr 27, 5, 6; Dn 2, 21.
k cf. Jb 12, 18.
l cf. Jr 17, 10; 32, 19.
m Sap 14, 29. — cf. Dt 23, 21.
n 2 Par 24, 22; Ps 9, 33 etc.
o cf. Ps 145, 8; Is 29, 18.
p cf. Dt 32, 37, 38; Jd 10, 4; Jr 2, 28.
q v. Ps 145, 9.
r cf. Hab 2, 19.
s vr. 25; Ps 96, 7; Is 42, 17; Jr 10, 14.
t vr. 44.
u v. Is 46, 1; Dn 14, 21.
v cf. Gn 38, 14; Jr 3, 2.
w Is 40, 19. — v. Is 44, 12-17; Jr 10, 3-9.
x cf. Is 44, 20.
y vr. 72.
z v. vr. 7.
a Jr 10, 14; 51, 17.
b Jr 2, 11; 16, 20. — cf. 1 Cor 8, 7.
c Sap 13, 10. — v. Ps 113, 4 (bis).

honore persequi (40-44) eaque tam impotentia, ut merito habeantur omnibus rebus inutiliora (45-66) meritoque comparanda formidinibus avium quae in cucumerariis collocantur (67-72).

opus cum illis. 51 Unde ergo notum est quia non sunt dii, sed opera
manuum hominum, et nullum Dei opus in ipsis est.
52 [d]Regem regioni non suscitant [e]neque pluviam hominibus dabunt,
53 [f]iudicium quoque non discernent neque regiones liberabunt ab iniu-
ria quia nihil possunt, sicut corniculae inter medium caeli et terrae;
54 etenim, cum inciderit ignis in domum deorum ligneorum, argenteo-
rum et aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugient et liberabuntur;
ipsi vero [g]sicut trabes in medio comburentur; 55 regi autem et bello non
resistent. Quomodo ergo aestimandum est aut recipiendum quia dii sunt?
56 [h]Non a furibus neque a latronibus se liberabunt dii lignei et
lapidei et inaurati et inargentati; quibus hi, qui fortiores sunt,
57 aurum et argentum et [i]vestimentum, quo operti sunt, auferent
illis et abibunt [j]nec sibi auxilium ferent. 58 Itaque melius est esse
regem ostentantem virtutem suam aut [l]vas in domo utile, in quo
gloriabitur qui possidet illud, vel ostium in domo, quod custodit
quae in ipsa sunt, quam falsi dii. 59 Sol quidem et luna ac sidera,
cum sint splendida et emissa ad utilitates, [m]obaudiunt; 60 similiter
et fulgur, cum apparuerit, perspicuum est; [n]idipsum autem et [o]spi-
ritus in omni regione spirat, 61 et nubes, quibus cum imperatum
fuerit a Deo perambulare universum orbem, perficiunt quod impera-
tum est eis; 62 ignis etiam missus desuper, ut consumat montes et
silvas, facit quod praeceptum est ei: haec autem neque speciebus
neque virtutibus, uni eorum similia sunt. 63 Unde neque existiman-
dum est neque dicendum illos esse deos, quando [p]non possunt neque
iudicium iudicare, [q]neque quidquam facere hominibus. 64 [r]Scientes
itaque quia non sunt dii, ne ergo timueritis eos.
65 [s]Neque enim regibus maledicent neque benedicent, 66 [t]signa
etiam in caelo gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt neque
illuminabunt ut luna. 67 Bestiae meliores sunt illis, quae possunt
fugere sub tectum ac prodesse sibi. 68 Nullo itaque modo nobis est
manifestum quia sunt dii; propter quod ne timeatis eos.
69 Nam, sicut in [u]cucumerario formido nihil custodit, ita sunt dii
illorum lignei et argentei et inaurati. 70 Eodem modo et in horto
spina alba, supra quam omnis avis sedet; similiter et mortuo proiecto
in tenebris similes sunt dii illorum lignei et inaurati et inargentati.
71 A [v]purpura quoque et murice, quae supra illos tineant, [x]scietis
itaque quia non sunt dii; ipsi etiam postremo comeduntur et erunt
[y]opprobrium in regione. 72 Melior est homo iustus, qui non habet
simulacra, nam erit longe ab opprobriis.

d vr. 33. — cf. 1 Rg 2, 10; 15, 23; 16, 1; 2 Rg 7, 14; 3 Rg 14, 14; Jb 36, 7; Pro 8, 5.
e cf. Lv 26, 3; Dt 11, 14; Jr 5, 24; 10, 13; 14, 22.
f vr. 63.
g vr. 18.
h vr. 14, 17.
i vr. 12.
j v. Sap 13, 16.
l Sap 13, 13. — cf. 2 Tm 2, 20, 21.
m cf. Ecli 43, 5.
n cf. Ps 148, 8.
o cf. Jo 3, 8.
p vr. 53.
q v. vr. 34-37.
r vr. 14, 15.
s Is 41, 23; Jr 10, 5.
t Jr 10, 2. — cf. Lc 21, 23.
u Is 1, 8.
v vr. 12.
x vr. 14.
y vr. 47.

PROPHETIA EZECHIELIS

T factum est in [a]tricesimo anno, in quarto in quinta
mensis, cum essem in medio captivorum iuxta
[b]fluvium Chobar, [c]aperti sunt caeli, et vidi [d]vi-
siones Dei. 2 In quinta mensis, ipse est [e]annus
quintus transmigrationis [f]regis Ioachin, 3 factum
est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi
sacerdotem in terra Chaldaeorum secus flumen
Chobar, et facta est super eum ibi [g]manus Do-
mini. 4 Et [h]vidi, et ecce [i]ventus turbinis veniebat ab [j]aquilone, et
nubes magna, et ignis involvens, et [l]splendor in circuitu eius; et
de medio eius quasi species [m]electri, id est de medio ignis; 5 et in
medio eius similitudo [n]quattuor animalium, et hic adspectus eorum,
similitudo hominis in eis. 6 [o]Quattuor facies uni, et quattuor pen-
nae uni; 7 pedes eorum pedes recti, et planta pedis eorum quasi

a cf. vr. 3; Nm 4, 3.
b cp. 3, 15, 23; 10, 15, 20, 22; 43, 3. [*Evg. 1-12*] *LL. in D. 1 Nbr. et cm.*
c cf. Mt 3, 16; Jo 1, 51; Ac 7, 56; 10, 11; Ap 9, 11.
d cp. 8, 3; 40, 2. — cf. cp. 11, 24; Nm 12, 6.
e cf. cp. 8, 1. — v. cp. 20, 1.
f 4 Rg 24, 12, 15. — cf. cp. 17, 12; 19, 8; 33, 21; 40, 1.
g cp. 3, 22; 8, 1; 33, 22; 37, 1; 40, 1. — cf. 3 Rg 18, 46; 4 Rg 3, 15.
h vr. 1; Ecli 49, 10.
i Jr 23, 19; 25, 32; 30, 23. — cf. cp. 3, 12.
j Jr 1, 14.
l vr. 27; cp. 8, 2; Hab 3, 4.
m v. Ap 4, 6-8.
n cp. 10, 14, 21.
o cp. 10, 21.

Introductio (1, 1-3, 21). *Propheta, symbolica visione descripta* (*1-28*), *vocationem suam atque missionem ad populum rebellem adnuntiat* (*2, 1-8*) *et per manducatum volumen tristibus vaticiniis refertum se dura esse*

planta pedis vituli, et scintillae [p]quasi adspectus aeris candentis. 8 [q]Et
manus hominis sub pennis eorum [r]in quattuor partibus, et facies et
pennas per quattuor partes habebant. 9 Iunctaeque erant pennae
eorum alterius ad alterum; non revertebantur, cum incederent, [s]sed
unumquodque ante faciem suam gradiebatur. 10 Similitudo autem vul-
tus eorum, [t]facies hominis et facies leonis a dextris ipsorum quattuor,
facies autem bovis a sinistris ipsorum quattuor, et facies aquilae de-
super ipsorum quattuor. 11 Facies eorum et pennae eorum extentae
desuper; duae pennae singulorum iungebantur et [u]duae tegebant
corpora eorum. 12 Et unumquodque eorum coram facie sua ambula-
bat; [v]ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur nec revertebantur
cum ambularent. 13 Et similitudo animalium, adspectus eorum [x]quasi
carbonum ignis ardentium et quasi adspectus lampadarum; haec erat
visio discurrens in medio animalium, [y]splendor ignis et de igne fulgur
egrediens. 14 Et animalia [z]ibant et revertebantur [a]in similitudinem ful-
guris coruscantis. 15 Cumque adspicerem animalia, apparuit [b]rota una
super terram iuxta animalia habens quattuor facies. 16 Et [c]adspectus
rotarum et opus earum quasi visio maris; et [d]una similitudo ipsarum
quattuor; et adspectus earum et opera quasi sit rota in medio rotae.
17 [e]Per quattuor partes earum euntes ibant et non revertebantur cum
ambularent. 18 Statura quoque erat rotis et altitudo et horribilis ad-
spectus, et [f]totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quattuor.
19 [g]Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter et rotae iuxta
ea; et, [h]cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul et rotae;
20 [i]quocumque ibat spiritus, illuc, eunte spiritu, et rotae pariter eleva-
bantur sequentes eum; spiritus enim vitae erat in rotis. 21 Cum eunti-
bus ibant et cum stantibus stabant: et cum elevatis a terra pariter ele-
vabantur et rotae sequentes ea, quia spiritus vitae erat in rotis. 22 Et
[j]similitudo super capita animalium firmamenti, quasi adspectus [l]cry-
stalli horribilis et extenti super capita eorum desuper; 23 sub firma-
mento autem pennae eorum [m]rectae alterius ad alterum; unumquod-
que [n]duabus alis velabat corpus suum, et alterum similiter velabatur.
24 Et audiebam [o]sonum alarum [p]quasi sonum aquarum multarum,
[q]quasi sonum sublimis Dei: cum ambularent, quasi sonus erat multitu-
dinis, [r]ut sonus castrorum; cumque starent, demittebantur pennae eo-
rum. 25 Nam, cum fieret vox super firmamentum, quod erat super ca-
put eorum, stabant et submittebant alas suas; 26 et super firmamen-
tum, quod erat imminens capiti eorum, quasi adspectus lapidis [s]sapphiri
[t]similitudo throni, et super similitudinem throni [u]similitudo quasi
adspectus hominis desuper. 27 Et vidi quasi speciem [v]electri, velut
adspectum ignis, intrinsecus eius per circuitum: a lumbis eius et
desuper et a lumbis eius usque deorsum vidi quasi speciem ignis
splendentis in circuitu: 28 velut adspectum [x]arcus, cum fuerit in nube
in die pluviae, hic erat adspectus splendoris per gyrum.
2 Haec visio similitudinis [a]gloriae Domini. Et vidi et [b]cecidi in
faciem meam et audivi vocem loquentis
Et dixit ad me: [c]Fili hominis, [d]sta super pedes tuos, et loquar
tecum. 2 [e]Et ingressus est in me spiritus, postquam locutus est mihi,
et statuit me supra pedes meos; et audivi loquentem ad me 3 et
dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israël, ad [f]gentes
apostatrices quae recesserunt a me; [g]ipsi et patres eorum praevari-
cati sunt pactum meum usque ad diem hanc; 4 et filii [h]dura facie
et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te, et dices ad eos:
Haec dicit Dominus Deus: 5 [i]Si forte vel ipsi audiant et si forte
quiescant, quoniam [j]domus exasperans est, et [l]scient quia propheta
fuerit in medio eorum.
6 Tu ergo, fili hominis, [m]ne timeas eos neque sermones eorum
metuas, quoniam increduli et subversores sunt tecum, et cum
[o]scorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas et vultus eorum ne
formides, quia domus exasperans est. 7 Loqueris ergo verba mea ad
eos, [p]si forte audiant et quiescant; quoniam irritatores sunt.
8 Tu autem, fili hominis, audi quaecumque loquor ad te et noli
esse [q]exasperans, sicut domus exasperatrix est; aperi os tuum et
[r]comede quaecumque ego do tibi. 9 Et vidi, et ecce [s]manus missa

p cp. 40, 3; Ap 1, 15; 2, 18.
q cp. 10, 8, 21.
r vr. 17; cp. 10, 11.
s cp. 10, 22.
t vr. 5.
10-14] *L. in fs. Evg.*
10c] * *Conc. Vienn.* (*an. 1311 sq.*). *definit. c. errores Jo. P. Olivi.*
u vr. 23. — cf. Is 6, 2.
v cp. 10, 17.
x cf. Ps 103, 4.
y vr. 4. — cf. Ps 96, 3, 4.
z cf. Zc 4, 10.
a Dn 10, 6. — cf. Mt 24, 27; Lc 17, 24.
b cp. 10, 9. — cf. Dn 7, 9.
c cf. Dn 10, 6.
d cp. 10, 10.
e vr. 8, 9; cp. 10, 11.
f cp. 10, 12. — cf. Ap 4, 8.
g cp. 10, 16.
h cf. cp. 10, 19; 11, 22.
i cp. 10, 17.
j cf. vr. 25, 26; cp. 10, 1.
l cf. Ap. 4, 6.
m vr. 7.
n vr. 11.
o cp. 10, 5.
p cp. 43, 2; Is 28, 2. — cf. Ap 1, 15.
q cf. Ps 28, 3, 4; 67, 34.
r Dn 16, 6; Ap 12, 6.
s Ex 24, 10.
t cp. 10, 1. — cf. 3 Rg 22, 19.
u Dn 8, 15. — cf. Ap 1, 13.
v v. vr. 4.
x Gn 9, 13. — cf. Ap 4, 3; 10, 1.
a cp. 3, 23; 8, 4; 9, 3; 10, 4, 18, 19; 11, 22, 23; 43, 4, 5; 44, 4. — cf. Ex 24, 16.
b cp. 3, 23; 43, 3; 44, 4. — cf. Gn 17, 3, 17; Js 5, 14; Tb 12, 16; Dn 8, 17; Ac 9, 4; Ap 1, 17.
c cp. 3, 1, 3, 4, 17, 25; 4, 1, 16; 5, 1 etc.; Dn 8, 17 etc.
d Dn 10, 11.
e cp. 3, 24; 11, 5.
f cf. vr. 5, 8.
2-9] *LL. in fr. 2 p. D. 1 Nbr.*
g cp. 20, 13, 18, 21.
h cf. cp. 3, 7. — cf. cp. 3, 27.
i vr. 7.
j vr. 6, 8; cp. 3, 26; 12, 2; 24, 3; 44, 6.
l cp. 33, 33.
m cp. 3, 9; Jr 1, 8.
n cf. cp. 28, 24; 2 Rg 23, 6; Mic 7, 4.
o cf. Ecli 26, 10.
p vr. 5; cp. 3, 11.
q cf. Is 50, 5.
r Ap 10, 9. — cf. cp. 3, 1, 3.
s cp. 8, 3; Dn 10, 10; Ap 10, 2.

relaturum declarat (9-3, 1). Quapropter, ut tam difficile munus adimpleat, a Deo, pro quo legatione fungitur, instruitur et roboratur atque poenae denuntiantur in eos qui ei contradixerint (2-21).

ad me, in qua erat [t]involutus liber, et expandit illum coram me, qui erat scriptus [u]intus et foris, et scriptae erant in eo lamentationes et carmen et vae.

3 Et dixit ad me: [a]Fili hominis, quodcumque inveneris comede; [b]comede volumen istud et vadens loquere ad filios Israël. 2 Et aperui os meum, et cibavit me volumine illo 3 et dixit ad me: Fili hominis, venter tuus comedet, et viscera tua complebuntur volumine isto quod ego do tibi. Et [c]comedi illud, et factum est in ore meo [d]sicut mel dulce.

4 Et dixit ad me: Fili hominis, vade ad domum Israël et loqueris verba mea ad eos. 5 Non enim ad [e]populum profundi sermonis et ignotae linguae, tu mitteris ad domum Israël; 6 neque ad populos multos profundi sermonis et ignotae linguae, quorum non possis audire sermones; et, [f]si ad illos mittereris, ipsi audirent te; 7 [g]domus autem Israël nolunt audire te, quia nolunt audire me; omnis quippe domus Israël [h]attrita fronte est et duro corde. 8 [i]Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum et frontem tuam duriorem frontibus eorum: 9 ut adamantem et ut silicem dedi faciem tuam; [j]ne timeas eos neque metuas a facie eorum, quia domus exasperans est.

10 Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos, quos ego loquor ad te, adsume in corde tuo et auribus tuis audi 11 et vade, ingredere ad transmigrationem, ad [l]filios populi tui et loqueris ad eos et dices eis: [m]Haec dicit Dominus Deus: [n]Si forte audiant et quiescant. 12 Et [o]adsumpsit me spiritus, et audivi post me [p]vocem commotionis magnae: Benedicta gloria Domini de loco suo: 13 et [q]vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram et vocem rotarum sequentium animalia et vocem commotionis magnae. 14 [r]Spiritus quoque levavit me et adsumpsit me, et abii amarus in indignatione spiritus mei, [s]manus enim Domini erat mecum confortans me. 15 Et veni ad transmigrationem, ad a c e r v u m n o v a r u m f r u g u m, ad eos qui habitabant iuxta [t]flumen Chobar, et sedi ubi illi sedebant, et [u]mansi ibi [v]septem diebus [x]maerens in medio eorum.

16 [y]Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me dicens: 17 Fili hominis, [z]speculatorem dedi te domui Israël, et audies de ore meo verbum et adnuntiabis eis ex me. 18 Si, dicente me ad impium: [a]Morte morieris, non adnuntiaveris ei neque locutus fueris, ut avertatur a via sua impia et vivat, ipse impius [b]in iniquitate sua morietur, [c]sanguinem autem eius de manu tua requiram. 19 Si autem tu adnuntiaveris impio, et ille non fuerit conversus ab impietate sua et a via sua impia, ipse quidem in iniquitate sua morietur, [d]tu autem [e]animam tuam liberasti.

20 [f]Sed, et si conversus iustus a iustitia sua fuerit et fecerit iniquitatem, [g]ponam offendiculum coram eo; ipse morietur, quia non adnuntiasti ei; in peccato suo morietur, et non erunt in memoria iustitiae eius, quas fecit, [h]sanguinem vero eius de manu tua requiram. 21 Si autem tu adnuntiaveris iusto, ut non peccet iustus et ille non peccaverit, vivens vivet, quia adnuntiasti ei, et tu animam tuam liberasti.

22 Et facta est super me [i]manus Domini, et dixit ad me: [j]Surgens egredere [l]in campum, et ibi loquar tecum. 23 Et surgens egressus sum in campum, et ecce ibi [m]gloria Domini stabat quasi gloria, quam vidi iuxta [n]fluvium Chobar, et cecidi in faciem meam. 24 Et [o]ingressus est in me spiritus et statuit me super pedes meos et locutus est mihi et dixit ad me: Ingredere et includere in medio domus tuae.

25 Et tu, fili hominis, ecce [p]data sunt super te vincula et ligabunt te in eis, et non egredieris de medio eorum. 26 Et linguam tuam adhaerere faciam palato tuo, et eris mutus nec quasi vir obiurgans, quia [q]domus exasperans est. 27 Cum autem locutus fuero tibi, [r]aperiam os tuum, et dices ad eos. [s]Haec dicit Dominus Deus: Qui audit audiat, et qui quiescit quiescat, quia domus exasperans est.

t Jr 36, 2. — cf. cp. 3, 1.
u Ap 5, 1.

1-12] LL. in fr. 3 p. D. 1 Nbr.
a v. cp. 2, 1.
b cf. cp. 2, 8.
c Jr 15, 16; Ap 10, 9, 10.
d Ps 18, 11; 118, 103. — cf. Pro 16, 24.
e Is 33, 19; Jr 5, 15. — v. Dt 28, 49.
f cf. Mt 11, 21, 23.
g cf. Jo 15, 20.
h cf. cp. 2, 4.
i Is 50, 7. — cf. Jr 1, 18.
j cp. 2, 6.
l cp. 33, 2, 12, 17, 30.
m vr. 27.
n cp. 2, 5, 7.
o vr. 14; cp. 8, 3; 11, 1, 24; 43, 5. — cf. cp. 37, 1.
12] Ant. in fs. ded. eccl.
p cf. cp. 1, 24.
q cp. 1, 5, 15.
r v. vr. 12.
s v. cp. 1, 3.
t vr. 1, 1.
u Jb 2, 13; Ps 136, 1; Lm 2, 10.
v cf. Gn 50, 10; 1 Rg 31, 13; Jdt 16, 29; Ecli 22, 13.
x Is 1, 5; Jr 8, 18; Lm 5, 17.
y cf. Jr 42, 7.
z Jr 6, 17; Os 9, 8. — cf Heb 13, 17.
17-19] cp. 33, 7-9.
a Gn 2, 17.
b cp. 18, 4, 18; Jr 31, 30. — cf. Jo 7, 21, 24.
c vr. 20; cp. 33, 6; 34, 10. — cf. cp. 18, 13; Ap 18, 6; 20, 26. — v. Gn 9, 5.
d cf. 1 Tm 4, 6.
e cp. 14, 14, 20.
f v. cp. 18, 24.
g Jr 6, 21.
h vr. 18.
i v. cp. 1, 3.
j cf. Ac 9, 6; 22, 10.
l cp. 8, 4; 37, 1.
m v. cp. 2, 1.
n vr. 15.
o v. cp. 2, 2.
p cp. 4, 8.
q v. cp. 2, 5, 8.
r cf. cp. 24, 27; 29, 21.
s vr. 11.

1. Divina iudicia (3,22-32,32). 1. Contra Iudaeos (3,22-24,27). *Mandato divino obsecutus (22-27) propheta symbolice docet urbem obsidendam (4, 1-3), cives vero omnibus necessariis destituendos esse (7-14). Insuper combusta coma,*

4 Et tu, [a]fili hominis, [b]sume tibi laterem et pones eum coram te
et describes in eo civitatem Ierusalem. 2 Et [c]ordinabis adversus
eam obsidionem et aedificabis [d]munitiones et comportabis [e]aggerem
et dabis contra eam castra et pones arietes in gyro. 3 Et tu sume
tibi sartaginem ferream et pones eam in murum ferreum inter te et
inter civitatem et [f]obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem, et [g]circumdabis eam: [h]signum est domui Israël.
4 Et tu dormies super latus tuum sinistrum et pones iniquitates
domus Israël super eo numero dierum, quibus dormies super illud,
et [i]adsumes iniquitatem eorum; 5 ego autem dedi tibi [j]annos iniqui-
tatis eorum numero dierum [l]trecentos et nonaginta dies, et portabis
[m]iniquitatem domus Israël. 6 Et, cum compleveris haec, dormies su-
per latus tuum dexterum secundo et adsumes [n]iniquitatem domus
Iuda quadraginta diebus; diem pro anno, diem, inquam, pro anno
dedi tibi. 7 [o]Et ad obsidionem Ierusalem convertes faciem tuam, et
[p]bracchium tuum erit extentum, et prophetabis adversus eam. 8 Ecce
[q]circumdedi te vinculis, et non te convertes a latere tuo in latus
aliud, donec [r]compleas dies obsidionis tuae. 9 Et tu sume tibi fru-
mentum et hordeum et fabam et lentem et milium et viciam, et
mittes ea in vas unum et facies tibi [s]panes numero dierum quibus
dormies super latus tuum, [t]trecentis et nonaginta diebus comedes
illud. 10 Cibus autem tuus, quo vesceris, erit in pondere viginti sta-
teres in die; a tempore usque ad tempus comedes illud. 11 Et aquam
in mensura bibes sextam partem hin, a tempore usque ad tempus
bibes illud. 12 Et quasi subcinericium hordeaceum comedes illud et
stercore, quod egreditur de homine, operies illud [v]in oculis eorum.
13 Et dixit Dominus: Sic comedent filii Israël [x]panem suum
pollutum inter gentes, ad quas eiciam eos. 14 Et dixi: [y]A a a, Do-
mine Deus, ecce anima mea non est polluta, et [z]morticinum et la-
ceratum a bestiis [a]non comedi ab infantia mea usque nunc, et [b]non
est ingressa in os meum omnis caro immunda.
15 Et dixit ad me: Ecce dedi tibi fimum boum pro stercoribus
humanis et facies panem tuum in eo. 16 Et dixit ad me: [c]Fili homi-
nis, ecce ego [d]conteram baculum panis in Ierusalem, et [e]comedent
panem in pondere et in sollicitudine et aquam in mensura et in an-
gustia bibent, 17 ut, deficientibus pane et aqua, corruat unusquisque
ad fratrem suum, et [f]contabescant in iniquitatibus suis.
5 Et tu, [a]fili hominis, sume tibi gladium acutum radentem pilos
et adsumes eum et [b]duces per caput tuum et per barbam tuam
et adsumes tibi stateram ponderis et divides eos. 2 [c]Tertiam partem
igni combures in medio civitatis, iuxta [d]completionem dierum obsi-
dionis, et adsumes tertiam partem et concides gladio in circuitu
eius, [e]tertiam vero aliam disperges in ventum, et [f]gladium nudabo
post eos, 3 et [g]sumes inde parvum numerum et ligabis eos in sum-
mitate pallii tui, 4 [h]et ex eis rursum tolles et proicies eos in medio
ignis et combures eos igni, et ex eo egredietur ignis in omnem do-
mum Israël.
5 Haec dicit Dominus Deus: [i]Ista est Ierusalem. [j]In medio gen-
tium posui eam et in circuitu eius terras, 6 et contempsit iudicia
mea, ut [k]plus esset impia quam gentes, et praecepta mea ultra
quam terrae quae in circuitu eius sunt; iudicia enim mea proiece-
runt et in praeceptis meis non ambulaverunt.
7 Idcirco haec dicit Dominus Deus: [l]Quia superastis gentes quae
in circuitu vestro sunt [m]et in praeceptis meis non ambulastis et iu-
dicia mea non fecistis et iuxta iudicia gentium, quae in circuitu ve-
stro sunt, non estis operati, 8 ideo haec dicit Dominus Deus: Ecce
[n]ego ad te et ipse [o]ego faciam in medio tui iudicia [p]in oculis gen-
tium 9 et faciam in te, [q]quod non feci et quibus similia ultra non
faciam, propter omnes abominationes tuas.
10 Ideo [r]patres comedent filios in medio tui, et filii comedent
patres suos, et [s]faciam in te iudicia et [t]ventilabo universas reliquias
tuas in omnem ventum.
11 Idcirco [u]vivo ego, dicit Dominus Deus, nisi [v]pro eo quod
sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis et in cunctis

a v. cp. 2, 1.
b cf. vr. 3; Jr 13, 1, 2.
c cf. 4 Rg 25, 1; Is 29, 3.
d cp. 21, 22; 26, 8, 9.
e cp. 17, 17; Hab 1, 10. — cf. Dn 11, 15.
f Lv 17, 10. — cf. Lc 9, 51.
g cf. Is 29, 3.
h cp. 12, 6; 24, 24, 27. — cf. Is 8, 18; 20, 3.
i cf. Lv 16, 22; Is 53, 11, 12.
j cf. Nm 14, 34.
l vr. 9.
m cf. cp. 23, 4. 9, 10.
n cf. cp. 23, 11, 12.
o v. cp. 21, 2.
p Is 52, 10.
q cp. 3, 25.
r cf. cp. 5, 2. — v. 4 Rg 25, 1-3; Jr 39, 1, 2; 52, 4, 6.
s cf. 3 Rg 22, 27.
t vr. 16. — cf. Jr 37, 21.
u v. cp. 45, 12.
v v. cp. 12, 13.
x Os 9, 3. — cf. Dn 1. 8.
y cp. 20, 49.
z cp. 44, 31. — cf. Lv 7. 24.
a cf. Tb 1, 12; Dn 1, 8; 2 Mc 7, 1; Ac 10, 14.
b cf. Lv 7, 18; Is 65, 4.
c vr. 1.
d cp. 5, 16; 14, 13; Lv 26, 26; Ps 104, 16; Is 3, 1. — cf. Ps 103, 15.
e vr. 10. — cf. cp. 12, 19.
f cp. 24, 23; 33, 10; Lv 26, 39. — cf. cp. 6, 9.
a vr. cp. 2, 1.
b cf. cp. 1, 3; 44, 20; Lv 21, 5.
c cf. vr. 5; cp. 4, 1.
d v. cp. 4, 8.
e cf. vr. 10.
f vr. 12; cp. 12, 14. — cf. Jr 9, 16.
g cf. Jr 40, 6.
h cf. Jr 42, 18; 44, 14.
i cf. vr. 2; cp. 4, 1.
j cf. cp. 38, 12.
k v. cp. 16, 47, 48.
l cf. Jr 2, 10, 11.
m cp. 16, 47. — v. cp. 11, 12.
n v. cp. 13, 8.
o vr. 10; cp. 11, 9; 14, 21; 16, 41; 23, 10.
p cp. 22, 16.
q cf. 4 Rg 21, 12, 13; Lm 1, 12; 2, 13; Bar 2, 2; Dn 9, 12.
r v. Jr 19, 9.
s vr. 8.
t cp. 12, 14, 15; 17, 21; 22, 15; 36, 19; Lv 26, 33; Jr 9, 16; 15, 4; Zc 2, 6; 7, 14. — — cf. vr. 2.
u v. cp. 14, 16; 16, 48.
v cp. 8, 3, 5, 6; 23, 39; 2 Par 36, 14; Jr 7, 30. — cf. cp. 36, 18 etc.

quam sibimet raserat, paucis tantum pilis relictis (*5, 1-4*), *iudicium Ierusalem incumbens declarat* (*5 -17*). *Praedicit praeterea ruinam cuiuscumque loci ubi idololatria floruerat* (*6, 1-7*), *civibus nonnullis spe*

abominationibus tuis, ego quoque confringam, et [x]non parcet oculus
meus, et non miserebor. 12 [y]Tertia pars tui peste morietur et fame
consumetur in medio tui, et tertia pars tui in gladio cadet in cir-
cuitu tuo, tertiam vero partem tuam [z]in omnem ventum dispergam
et gladium evaginabo post eos 13 et [a]complebo furorem meum et
[b]requiescere faciam indignationem meam in eis et consolabor, et
scient, quia [c]ego Dominus locutus sum in zelo meo, cum implevero
indignationem meam in eis, 14 et dabo te [d]in desertum et in [e]oppro-
brium [f]gentibus, quae in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis prae-
tereuntis 15 et eris opprobrium et blasphemia, [g]exemplum et stupor
in gentibus, quae in circuitu tuo sunt, [h]cum fecero in te iudicia in
furore et in indignatione et in [i]increpationibus irae. 16 Ego Dominus
locutus sum, quando misero [j]sagittas famis pessimas in eos, quae
erunt mortiferae, et quas mittam, ut disperdam vos, et famem con-
gregabo super vos et [l]conteram in vobis baculum panis 17 et im-
mittam in vos famem et [m]bestias pessimas usque ad internecionem,
et pestilentia et [n]sanguis transibunt per te, et gladium inducam
super te: ego Dominus locutus sum.
6 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 [a]Fili hominis, [b]pone
faciem tuam ad [c]montes Israël et [d]prophetabis ad eos 3 et di-
ces: Montes Israël, audite verbum Domini Dei: Haec dicit Dominus
Deus [e]montibus et collibus, rupibus et vallibus: Ecce ego inducam
super vos gladium et [f]disperdam excelsa vestra 4 et demoliar aras
vestras et confringentur simulacra vestra et [g]deiciam interfectos ve-
stros ante idola vestra 5 et dabo cadavera filiorum Israël ante faciem
simulacrorum vestrorum, et [h]dispergam ossa vestra circum aras vestras,
6 [i]in omnibus habitationibus vestris [j]urbes desertae erunt, et [l]excelsa
demolientur et dissipabuntur, et interibunt arae vestrae et confrin-
gentur, et cessabunt idola vestra, et conterentur delubra vestra, et
delebuntur opera vestra, 7 et cadet interfectus in medio vestri, et
[m]scietis quia ego sum Dominus; 8 et [n]relinquam in vobis eos [o]qui
fugerint gladium in gentibus, [p]cum dispersero vos in terris, 9 [q]et re-
cordabuntur mei liberati vestri in gentibus, ad quas captivi ducti
sunt, quia [r]contrivi cor eorum [s]fornicans et recedens a me et oculos
eorum fornicantes post idola sua; et [t]displicebunt sibimet super
malis, quae fecerunt in universis abominationibus suis, 10 et [u]scient,
quia ego Dominus [v]non frustra locutus sum, ut facerem eis ma-
lum hoc.
11 Haec dicit Dominus Deus: [x]Percute manuum tuam et allide
pedem tuum et dic heu ad omnes abominationes malorum domus
Israël, [y]quia gladio, fame et peste ruituri sunt. 12 [z]Qui longe est
peste morietur, qui autem prope gladio corruet, et qui relictus fuerit
et obsessus fame morietur, et [a]complebo indignationem meam in
eis. 13 Et [b]scietis quia ego Dominus, [c]cum fuerint interfecti vestri in
medio idolorum vestrorum, in circuitu ararum vestrarum, [d]in omni
colle excelso et [e]in cunctis summitatibus montium et [f]subtus omne
lignum nemorosum et subtus universam quercum frondosam, locum
ubi accenderunt [g]tura redolentia universis idolis suis. 14 Et [h]exten-
dam manum meam super eos et [i]faciam terram desolatam et desti-
tutam a deserto [j]Deblatha [l]in omnibus habitationibus eorum: et
[m]scient quia ego Dominus.
7 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 Et tu, [a]fili hominis,
haec dicit Dominus Deus terrae Israël: [b]Finis venit, venit finis
super quattuor plagas terrae. 3 Nunc finis super te, et [c]immittam
furorem meum in te et [d]iudicabo te iuxta vias tuas et ponam contra
te omnes abominationes tuas, 4 [e]et non parcet oculus meus super
te, et non miserebor; sed [f]vias tuas ponam super te et abominatio-
nes tuae in medio tui erunt, et [g]scietis quia ego Dominus.
5 Haec dicit Dominus Deus: Adflictio una, adflictio ecce venit.
6 [h]Finis venit, venit finis, evigilavit adversum te, ecce venit: 7 ve-
nit [i]contritio super te, qui habitas in terra: [j]venit tempus, prope est
dies occisionis et non gloriae montium. 8 Nunc de propinquo [l]effun-
dam iram meam super te et [m]complebo furorem meum in te et
[n]iudicabo te iuxta vias tuas et imponam tibi omnia scelera tua,

x cp. 7, 4; 8, 18; 9, 10.
y cf. vr. 2; cp. 6, 11, 12; Jr 15, 2.
z cf. Dt 28, 65; Am 9, 4.
a cp. 6, 12, 7, 8; 8, 18; 20, 8; 21, 17; Lm 4, 11. — cf. cp. 39, 25.
b cp. 16, 42: 24, 13.
c cp. 36, 5, 6; 38, 19.
d cp. 6, 6. — v. Jr 22, 5.
e cp. 22, 4; 2 Es 2, 17; Ps 78, 4; Jr 24, 9.
f vr. 5, 6.
g cp. 14, 8; 2 Par 7, 20.
h cf. cp. 14, 21.
i cp. 25, 17.
j Dt 32, 23, 24.
l v. cp. 4, 16.
m cp. 14, 15; 33, 27; 34, 25; Dt 32, 24. — cf. 4 Rg 17, 25.
n cp. 38, 22.

a v. cp. 2, 1.
b cp. 13, 17; 20, 46; 21, 2; 25, 2; 28, 21; 29, 2; 35, 2; 38, 2. — cf. cp. 4, 3, 7; Lv 17, 10; Jr 21, 10.
c cp. 19, 9; 33, 28; 34, 13, 14; 35, 12; 36, 1, 4, 8; 37, 22; 38, 8; 39, 2, 4, 17.
d cp. 37, 4, 9; 38, 2.
e cp. 36, 4, 6.
f Lv 26, 30. — v. 2 Par 14, 5.
g vr. 13.
h cf. 4 Rg 23, 14, 16.
i cf. vr. 14.
j cp. 12, 20. — cf. Is 27, 10.
l cf. vr. 3, 4.
m cp. 7, 4; 11, 10, 12; 13, 9. 14, 21, 23; 14, 8; 15, 7; 16, 62 etc. — v. cp. 20, 38; Ex 7, 5; Os 2, 20.
n cp. 12, 16; 14, 22.
o cf. cp. 5, 16.
p v. cp. 5, 10.
q cp. 16, 61; 20, 43; 36, 31. — cf. Lv 26, 39, 40.
r cf. 23, 9.
s v. Ex 34, 15.
t cf. cp. 4, 17.
u v. vr. 7.
v cf. cp. 14, 23, Nm 23, 19.
x cf. cp. 21, 14, 17; 25, 6.
y v. cp. 5, 12.
z cf. cp. 7, 15.
a v. cp. 5, 13.
b vr. 7. *c* cf. vr. 4, 5.
d cf. cp. 20, 28.
e Os 4, 13.
f Is 57, 5; Jr 2, 20.
g cp. 16, 19; 20, 28; Gn 8, 21.
h cp. 25, 7; 13, 16; 35, 3; Is 5. 25.
i cp. 15, 8; 33, 28.
j cf. Nm 33, 46, 47; Jr 48, 22.
l cf. vr. 6. *m* v. vr. 7.

1-13] *LL. in fr. 4 p. D. 1 Nbr.*
a v. cp. 2. 1.
b vr. 2; Lm 4, 18; Am 8, 2. — cf. Is 10, 23.
c v. vr. 8.
d v. cp. 18, 30.
e vr. 9. — v. cp. 5, 11.
f cp. 9, 10; 11, 21; 16, 43; 22, [31.
g cp. 6, 7.
h v. vr. 2.
i vr. 10.
j Sph 1, 14, 15. — cf. cp. 12, 23.
l cp. 9, 8; 14, 19; 20, 8, 13; 21, 31; 22, 22; 36, 18.
m vr. 3; cp. 5, 13.
n v. vr. 3; cp. 18, 30.

conversionis relicta (8-14); iudicium vero proxime et inexorabiliter venturum lugubri carmine vates adnuntians (7, 1-27), ipsiusque descriptionem adgressus, in urbem ac in templum translatus est, (8, 1-4),

9 et [o]non parcet oculus meus, nec miserebor; sed vias tuas imponam
tibi, et abominationes tuae in medio tui erunt, et scietis quia ego
sum Dominus percutiens. 10 [p]Ecce dies, ecce venit; egressa est
[q]contritio, floruit [r]virga, germinavit superbia, 11 [s]iniquitas surrexit
in virga impietatis; [t]non ex eis et non ex populo neque ex sonitu
eorum, et [u]non erit requies in eis. 12 [v]Venit tempus, appropinquavit
dies: [x]qui emit non laetetur, et qui vendit non lugeat, [y]quia ira super
omnem populum eius; 13 [z]quia qui vendit ad id quod vendidit non
revertetur, et adhuc in viventibus vita eorum: visio enim ad omnem
multitudinem eius non regredietur, et vir in iniquitate vitae suae
non confortabitur. 14 Canite tuba, praeparentur omnes, et non est
qui vadat ad proelium; ira enim mea super universum populum eius.
15 [a]Gladius foris, et pestis et fames intrinsecus: [b]qui in agro est
gladio morietur, et qui in civitate pestilentia et fame devorabuntur,
16 [c]et salvabuntur qui fugerint ex eis, et [d]erunt in montibus quasi
columbae convallium omnes trepidi, unusquisque in iniquitate sua.
17 [e]Omnes manus dissolventur, et omnia genua fluent aquis, 18 et
[f]accingent se ciliciis, et [g]operiet eos formido, et in omni facie con-
fusio, et in [h]universis capitibus eorum calvitium. 19 Argentum eorum
foras proicietur, et aurum in sterquilinium erit; [i]argentum eorum et
aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini; animam
suam non saturabunt, et ventres eorum non implebuntur, [j]quia scan-
dalum iniquitatis eorum factum est, 20 et [l]ornamentum monilium
suorum in superbiam posuerunt et imagines abominationum suarum
et simulacrorum fecerunt ex eo; propter hoc [m]dedi eis illud in im-
munditiam. 21 Et [n]dabo illud in manus alienorum ad diripiendum
et [o]impiis terrae in praedam, et contaminabunt illud, 22 et avertam
faciem meam ab eis, et violabunt arcanum meum, et introibunt in
illud emissarii et contaminabunt illud.
23 [p]Fac conclusionem, [q]quoniam terra plena est iudicio sanguinum,
et civitas plena iniquitate. 24 Et adducam [r]pessimos de gentibus, et
possidebunt domos eorum, et [s]quiescere faciam superbiam potentium
et possidebunt sanctuaria eorum. 25 Angustia superveniente, [t]requi-
rent pacem, et non erit, 26 [u]conturbatio super conturbationem veniet,
et auditus super auditum, et [v]quaerent visionem de propheta, et
[x]lex peribit a sacerdote, et [y]consilium a senioribus. 27 Rex lugebit,
et princeps induetur maerore, et manus populi terrae conturbabuntur;
[z]secundum viam eorum faciam eis et secundum iudicia eorum iudi-
cabo eos, et [a]scient quia ego Dominus.
8 Et [a]factum est, in anno sexto in sexto mense in quinta mensis
[b]ego sedebam in domo mea, et [c]senes Iuda sedebant coram me,
et cecidit ibi super me [d]manus Domini Dei. 2 et vidi, et ecce simi-
litudo [e]quasi adspectus ignis, ab adspectu lumborum eius et deorsum
ignis, et a lumbis eius et sursum [f]quasi adspectus splendoris, ut
visio electri. 3 Et [g]emissa similitudo manus [h]apprehendit me in cin-
cinno capitis mei, et [i]elevavit me spiritus [j]inter terram et caelum
et [l]adduxit me in Ierusalem in [m]visione Dei iuxta [n]ostium interius,
quod respiciebat ad aquilonem, [o]ubi erat statutum [p]idolum zeli ad
provocandam aemulationem. 4 Et ecce ibi [q]gloria Dei Israël, secun-
dum visionem quam videram in [r]campo. 5 Et dixit ad me: Fili ho-
minis, [s]leva oculos tuos ad viam aquilonis. Et levavi oculos meos
ad viam aquilonis, et ecce ab aquilone portae [t]altaris idolum zeli in
ipso introitu. 6 Et dixit ad me: Fili hominis, putasne, [u]vides tu quid
isti faciunt, [v]abominationes magnas, quas domus Israël facit hic, [x]ut
procul recedam a sanctuario meo? Et adhuc conversus videbis abo-
minationes maiores.
7 Et introduxit me ad ostium atrii, et vidi, et ecce foramen unum
in pariete, 8 et dixit ad me: Fili hominis, [y]fode parietem. Et, cum
fodissem parietem, apparuit ostium unum. 9 Et dixit ad me: Ingre-
dere et vide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. 10 Et in-
gressus vidi, et ecce [z]omnis similitudo [a]reptilium et animalium, abo-
minatio et universa idola domus Israël [b]depicta erant in pariete in
circuitu per totum, 11 et [c]septuaginta viri de [d]senioribus domus
Israël, et Iezonias filius [e]Saphan stabat in medio eorum stantium

o v. vr. 4.
p cf. vr. 2.
q vr. 7.
r cf. Is 10, 5; 14, 5.
s cf. Is 10, 9, 10.
t cf. cp. 17, 13.
u cf. vr. 24
v vr. 7.
x cf. Is 24, 2; 1 Cor 7, 29, 30.
y vr. 14.
z cf. Lv 25, 24.

a cf. cp. 6, 12; Lm 1, 20; Dt 32, 25; Jr 9, 21.
b Jr 14, 18.
c cp. 6, 8.
d cf. Is 38, 14.

e cp. 21, 7; Is 13, 7; Jr 6, 24.
f Jr 4, 8; 6, 26; Lm 2, 10; Am 8, 10.
g Ps 54, 5.
h Is 3, 24.
i Pro 11, 4; Ecli 5, 1, 10; Sph 1, 18.
j cp. 14, 3. — cf. 1 Tm 6, 10.
l cf. cp. 16, 17.
m cf. cp. 9, 7; 24, 21.
n cp. 11, 9; 23, 46; 25, 7; 28, 7.
o vr. 24.

p cf. Jr 27, 2.
q cp. 8, 17; 9, 9; 11, 6. — cf. Jr 6, 7.
r cf. vr. 21; Hab 1, 6, 13.
s cp. 30, 6; 33, 28. — cf. vr. 11.
t cf. Jr 6, 14; 8, 15; Is 48, 22; 1 Th 5, 3.
u cf. Jr 4, 20.
v cf. cp. 20, 1, 3; Ps 74, 9.
x cf. Jr 18, 18; Ml 2, 7.
y cf. 3 Rg 12, 6; Dn 13, 5.
z cf. vr. 4.

a v. cp. 6, 7.
a cf. cp. 1, 2; 20, 1.
b cf. 4 Rg 6, 32.
c vr. 11, 12; cp. 9, 6; 14, 1; 20, 1, 3.
d v. cp. 1, 3.
e cp. 1, 27.
f cp. 1, 4, 27.
g cf. Dn 5, 5. — v. cp. 2, 9.
h Dn 14, 35.
i v. cp. 3, 12; 11, 1.
j cf. 2 Cor 12, 2, 4.
l cp. 40, 2.
m v. cp. 1, 1.
n vr. 14.
o vr. 5, 6; cp. 5, 12.
p cf. Dt 32, 16, 21.
q vr. cp. 2, 1.
r cp. 3, 23.
s v. cp. 2, 1.
t v. vr. 16.
u cf. cp. 47, 6.
v v. cp. 5, 11.
x cf. cp. 10, 18, 19.
y cf. cp. 12, 5.
z v. Ez 20, 4.

a Lv 11, 30. — cf. Rm 1, 23.
b cf. cp. 23, 14.
c cf. Ex 24, 1; Nm 11, 16.
d v. vr. 1.
e 2 Par 34, 8.

et vidit idolum zeli deamque Thamnuz et solem adorari (5 18); sex viros armatos, Deo iubente, signatis servatisque innocentibus, in ceteros animadvertere (9, 1-11); prunas ignitas super civitatem a scriba

ante picturas, et unusquisque habebat turibulum in manu sua, et
[f]vapor nebulae de ture consurgebat.
12 Et dixit ad me: Certe vides, fili hominis, quae seniores domus
Israël faciunt [g]in tenebris, unusquisque in abscondito [h]cubiculi sui;
dicunt enim: [i]Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram.
13 Et dixit ad me: Adhuc conversus [j]videbis abominationes maiores,
quas isti faciunt. 14 Et introduxit me per [l]ostium portae domus Do-
mini, quod respiciebat ad aquilonem, et ecce ibi mulieres sedebant
plangentes Adonidem. 15 Et dixit ad me: Certe vidisti, fili hominis;
adhuc conversus videbis abominationes maiores his. 16 Et introduxit
me [m]in atrium domus Domini interius, et ecce in ostio templi Do-
mini [n]inter [o]vestibulum et [p]altare quasi [q]viginti quinque viri [r]dorsa
habentes contra templum Domini et facies ad orientem et [s]adorabant
ad ortum solis. 17 Et dixit ad me: Certe vidisti, fili hominis; nun-
quid leve est hoc domui Iuda, ut facerent [t]abominationes istas,
quas fecerunt hic, quia [u]replentes terram iniquitate conversi sunt
[v]ad irritandum me? Et ecce applicant ramum ad nares suas. 18 Ergo
et [x]ego faciam in furore: [y]non parcet oculus meus nec miserebor
et, [z]cum clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.
9 Et clamavit in auribus meis voce magna dicens: Appropinqua-
verunt visitationes urbis, et unusquisque vas interfectionis habet
in manu sua 2 Et ecce sex viri veniebant de via [a]portae superioris,
quae respicit ad [b]aquilonem, et uniuscuiusque vas interitus in manu
eius; vir quoque unus in medio eorum [c]vestitus erat lineis, et atra-
mentarium scriptoris ad renes eius; et ingressi sunt et steterunt
iuxta [d]altare aereum.
3 Et [e]gloria Domini Israël adsumpta est de cherub, quae erat
super eum ad [f]limen domus; et vocavit virum, qui indutus erat
lineis et atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis, 4 et dixit
Dominus ad eum: Transi per mediam civitatem, in medio Ierusalem,
et [g]signa thau super frontes virorum [h]gementium et dolentium super
cunctis abominationibus quae fiunt in medio eius. 5 Et [i]illis dixit,
audiente me: Transite per civitatem sequentes eum et percutite,
[j]non parcat oculus vester neque misereamini: 6 [l]senem, adulescen-
tulum et virginem, parvulum et mulieres, interficite usque ad inter-
necionem; [m]omnem autem, super quem videritis thau, ne occidatis,
et [n]a sanctuario meo incipite. Coeperunt ergo a [o]viris senioribus,
qui erant ante faciem domus. 7 Et dixit ad eos: [p]Contaminate do-
mum et implete atria interfectis, egredimini! Et egressi sunt et per-
cutiebant eos qui erant in civitate. 8 Et, caede completa, remansi
ego [q]ruique super faciem meam et clamans aio: Heu heu heu, Domine
Deus! ergone disperdes omnes reliquias Israël [r]effundens furorem
tuum super Ierusalem? 9 Et dixit ad me: [s]Iniquitas domus Israël et
Iuda magna est nimis valde, et [t]repleta est terra sanguinibus, et
civitas repleta est aversione; dixerunt enim: [u]Dereliquit Dominus
terram et Dominus non videt. 10 Igitur et [v]meus non parcet oculus
neque miserebor; [x]viam eorum super caput eorum reddam. 11 Et
ecce vir, [y]qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorso
suo, respondit verbum dicens: Feci sicut praecepisti mihi.
10 Et vidi, et ecce [a]in firmamento, quod erat super caput cheru-
bim, [b]quasi lapis sapphirus, quasi species similitudinis [c]solii
apparuit super ea. 2 Et dixit ad [d]virum, qui indutus erat lineis, et
ait: Ingredere in medio [e]rotarum, quae sunt subtus cherubim,
et imple manum tuam [f]prunis ignis, quae sunt inter cherubim, et
[g]effunde super civitatem. Ingressusque est in [h]conspectu meo. 3 Che-
rubim autem [i]stabant a dextris domus, cum ingrederetur vir, et
[j]nubes implevit [l]atrium interius, 4 et elevata est [m]gloria Domini
desuper cherub ad [n]limen domus, et repleta est domus nube, et
atrium repletum [o]est splendore gloriae Domini, 5 et [p]sonitus alarum
cherubim audiebatur usque ad atrium exterius quasi vox Dei
omnipotentis loquentis. 6 Cumque praecepisset viro, [q]qui indutus
erat lineis, dicens: [r]Sume ignem de medio rotarum quae sunt inter
cherubim, ingressus ille stetit iuxta rotam: 7 et extendit cherub
manum de medio cherubim ad ignem, qui erat inter cherubim

f cf. cp. 6, 13.
g cf. vr. 7.
h cf. vr. 10.
12] * *Catech. R. IV 9, 7.*
i cp. 9. 9; Jb 22, 14; Ps (10), 11; 72, 11; Is 29, 15.
j vr. 6, 15.
l vr. 3.
m cp. 10, 3; 40, 23, 28; 43, 5; 45, 19; 46, 1; 3 Rg 6, 36.
n Jl 2, 17; 1 Mc 7, 36; Mt 23, 35.
o 3 Rg 6, 3.
p vr. 5; cp. 40, 47; Ex 40, 6, — cf. cp. 9, 2.
q cp. 11, 1.
r cf. Jr 2, 27; 32, 33.
s cf. Jr 8, 2.
t v. cp. 5, 11; 18, 12.
u cf. cp. 7, 23.
v Jr 7, 18, 19. — cf. cp. 20, 28.
x cp. 5, 13.
y v. cp. 5, 11.
z Pro 1, 28; Is 7, 15; Mic 3, 4.
a Jr 20, 2. — cf. 4 Rg 15, 35.
b cf. Jr 1, 14.
c cp. 10, 2, 6, 7. — cf. Dn 10, 5; 12, 6, 7.
d cf. cp. 8, 16.
e v. cp. 2, 1.
f cp. 10, 4, 18; 46, 2; 47, 1.
g Ap 3, 12; 7, 3; 9, 4; 14, 1; 22, 4. — cf. Ex 12, 7; Jo 6, 27; 2 Tm 2, 19; Ap 13, 16, 17.
h cf. Ps 118, 136, 158.
i cf. vr. 2.
j v. cp. 5, 11.
l cf. 2 Par 36, 17.
m cf. Ap 9, 4.
n cf. Jr 25, 29.
o cp. 8, 11, 12.
p cp. 7, 20-22.
q cp. 11, 13. — cf. Nm 14, 5.
r v. cp. 7, 8.
s v. 2 Par 36, 14-16.
t v. cp. 7, 23.
u cp. 8, 12. — v. Ps (10), 11.
v v. cp. 5, 11.
x v. cp. 7, 4.
y vr. 2.
a cf. cp. 1, 22.
b v. cp. 1, 26.
c cf. Col 1, 16.
d vr. 6, 7; cp. 9, 2.
e vr. 6, 13.
f cf. cp. 1, 13.
g cf. Ap 8, 5.
h vr. 19.
i cf. Lc 1, 11.
j 3 Rg 8, 10. — cf. Is 6, 4; Ap 15, 8.
l v. cp. 8, 16.
m vr. 18, 19. — v. cp. 2, 1.
n v. cp. 9, 3.
o cf. cp. 43, 2.
p cp. 1, 24.
q v. cp. 9, 2.
r cf. vr. 2.

spargi (10, 1-7) gloriamque Dei e templo egressam super cherubim constare (8-22), Deum vero iubere ut ipse principibus interitum nuntiet (11, 1-12), sibique perterrito unius principis improvisa morte pro-

et sumpsit et dedit in manus eius qui indutus erat lineis. Qui ac-
cipiens egressus est, 8 et apparuit in cherubim similitudo [s]manus
hominis subtus pennas eorum.
9 [t]Et vidi, et ecce quattuor rotae iuxta cherubim; rota una iuxta
cherub unum et rota alia iuxta cherub unum; [u]species autem rota-
rum erat [v]quasi visio lapidis chrysolithi; 10 et [v]adspectus earum simili-
tudo una quattuor, quasi sit rota in medio rotae. 11 [x]Cumque ambula-
rent, in quattuor partes gradiebantur et [y]non revertebantur ambulan-
tes; sed ad locum ad quem ire declinabat, quae prima erat, sequebantur
et ceterae nec convertebantur. 12 Et [z]omne corpus earum et colla et
manus et pennae et circuli plena erant oculis in circuitu quattuor rota-
rum. 13 Et rotas istas vocavit volubiles, audiente me. 14 [a]Quattuor au-
tem facies habebat unum: facies una facies cherub, et [b]facies secunda
[c]facies hominis, et in tertio facies leonis, et in quarto facies aquilae.
15 [d]Et elevata sunt cherubim (ipsum est [e]animal quod videram iuxta
[f]fluvium Chobar). 16 [g]Cumque ambularent cherubim, ibant pariter
et rotae iuxta ea; et, cum elevarent cherubim alas suas, ut
exaltarentur de terra, non residebant rotae, sed et ipsae iuxta erant.
17 [h]Stantibus illis, stabant et cum elevatis elevabantur; spiritus enim
vitae erat in eis. 18 Et egressa est [i]gloria Domini a [j]limine templi
et [l]stetit super cherubim. 19 Et [m]elevantia cherubim alas
suas exaltata sunt a terra [n]coram me, et, illis egredientibus, rotae
quoque subsecutae sunt, et stetit in introitu [o]portae domus Domini
orientalis, et [p]gloria Dei Israël erat super ea. 20 [q]Ipsum est animal,
[f]quod vidi subter Deum Israël iuxta fluvium Chobar, et intellexi quia
cherubim essent. 21 [r]Quattuor vultus uni, et quattuor alae uni,
et [s]similitudo manus hominis sub alis eorum, 22 [t]et similitudo vul-
tuum eorum ipsi vultus quos videram iuxta fluvium Chobar, et
intuitus eorum et impetus singulorum [u]ante faciem suam ingredi.
11 Et [a]elevavit me spiritus et introduxit me ad [b]portam domus Do-
mini orientalem, quae respicit ad solis ortum, et ecce in introitu
portae [c]viginti quinque viri, et vidi in medio eorum Iezoniam [d]filium
Azur et [e]Pheltiam filium Banaiae principes populi. 2 Dixitque ad
me: [f]Fili hominis, hi sunt viri qui cogitant iniquitatem et tractant
consilium pessimum in urbe ista 3 [g]dicentes: Nonne dudum aedifi-
catae sunt domus? [h]haec est lebes, nos autem carnes.
4 Idcirco vaticinare de eis, vaticinare, fili hominis. 5 Et [i]irruit in
me spiritus Domini et dixit ad me: Loquere: Haec dicit Dominus:
Sic locuti estis, domus Israël, et [j]cogitationes cordis vestri ego novi.
6 Plurimos occidistis in urbe hac et [l]implestis vias eius interfectis.
7 Propterea haec dicit Dominus Deus: Interfecti vestri, quos po-
suistis in medio eius, [m]hi sunt carnes, et haec est lebes; et educam
vos de medio eius. 8 [n]Gladium metuistis, et gladium inducam super
vos, ait Dominus Deus, 9 et eiciam vos de medio eius [o]daboque
vos in manu hostium et [p]faciam in vobis iudicia. 10 [q]Gladio cadetis,
in finibus Israël iudicabo vos, et [r]scietis quia ego Dominus. 11 [s]Haec
non erit vobis in lebetem, et vos non eritis in medio eius in carnes;
in finibus Israël iudicabo vos, 12 et [r]scietis quia ego Dominus, quia
[t]in praeceptis meis non ambulastis et iudicia mea non fecistis, [u]sed
iuxta iudicia gentium, quae in circuitu vestro sunt, estis operati.
13 [v]Et factum est, cum prophetarem, [x]Pheltias filius Banaiae mor-
tuus est, et [y]cecidi in faciem meam clamans voce magna et dixi:
Heu heu heu, Domine Deus, [z]consummationem tu facis reliquiarum
Israël!
14 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 15 Fili hominis,
fratres tui, fratres tui, viri propinqui tui et omnis domus Israël,
universi quibus dixerunt habitatores Ierusalem: [a]Longe recedite a
Domino, nobis data est terra in possessionem. 16 Propterea haec
dicit Dominus Deus: Quia longe feci eos in gentibus et quia dispersi
eos in terris, [b]ero eis in sanctificationem modicam in terris ad quas
venerunt.
17 Propterea loquere: Haec dicit Dominus Deus: [c]Congregabo
vos de populis et adunabo de terris, in quibus dispersi estis, daboque
vobis humum Israël. 18 Et ingredientur illuc et [d]auferent omnes

s cf. vr. 21; cp. 1, 8; 8, 3.
t cf. cp. 1, 15.
u cp. 1, 16.
v cf. Dn 10, 6.
x cp. 1, 8, 9, 17.
y cf. vr. 11.
z cf. cp. 1, 18.
a vr. 21; cp. 1, 5, 6.
b cf. cp. 1, 10.
c cf. cp. 1, 5, 10; 41, 19.
d vr. 17, 19.
e cp. 1, 5.
f v. cp. 1, 1.
g cp. 1, 19.
h cp. 1, 21.
i cf. vr. 4; cp. 43, 2.
j cf. vr. 4; cp. 9, 3.
l vr. 4.
m cp. 11, 22.
n vr. 2.
o cp. 11, 1. — v. cp. 43, 1.
p vr. 15. — v. cp. 2, 1.
q vr. 15.
r vr. 14; cp. 1, 6.
s vr. 8.
t cf. cp. 1, 10.
u cp. 1, 9. — cf. vr. .
a vr. 24; cp. 3, 12; 8, 3.
b cp. 10, 19. — v. cp. 43, 1.
c cp. 8, 16.
d Jr 28, 1.
e vr. 13.
f v. cp. 2, 1.
g cf. Jr 29, 28.
h vr. 7; cp. 24, 3, 6.
i v. cp. 2, 2.
j cp. 20, 32; 38, 10. — cf. Is 29, 15.
l cf. cp. 7, 23; 28, 7.
m vr. 3.
n Jr 42, 16.
p v. cp. 5, 8, 10.
o cp. 7, 21.
q Jr 39, 6. — v. 4 Rg 25, 18, 21.
r v. cp. 6, 7.
s cf. vr. 3, 7.
t cp. 5, 7.
u cf. cp. 8, 10, 14, 16.
v cf. Ac 5, 5.
x vr. 1.
y cp. 9, 8.
z cf. cp. 20, 17; Jr 4, 27; 5, 18; 30, 11.
a cf. 1 Rg 26, 19.
b cf. cp. 57. 26, 28; Ap 21, 22.
c cp. 20, 41; 28, 25; 34, 13; 36, 24; 37, 21. — cf. cp. 38, 8; 39, 27; Is 11, 12.
d cp. 37, 23.

mittere reliquiarum Israël conversionem (13-21). In se reversus et in Chaldaeam abductus, postquam omnia quae viderat enarravit (22-25), duplici actione, cuius symbolum populo explicat, loquitur de Sedeciae et populi

offensiones [e]cunctasque abominationes eius de illa. 19 Et [f]dabo eis
cor unum et [g]spiritum novum tribuam in visceribus eorum et [h]au-
feram cor lapideum de carne eorum et [i]dabo eis cor carneum, 20 [j]ut
in praeceptis meis ambulent et iudicia mea custodiant faciantque ea,
et [l]sint mihi in populum, et ego sim eis in Deum. 21 [m]Quorum cor
post offendicula et abominationes suas ambulat, [n]horum viam in
capite suo ponam, dicit Dominus Deus. 22 Et [o]elevaverunt cherubim
alas suas, et rotae cum eis, et [p]gloria Dei Israël erat super ea. 23 Et
ascendit gloria Domini de medio civitatis [q]stetitque super montem
qui est ad orientem urbis, 24 et [r]spiritus levavit me adduxitque in
Chaldaeam ad transmigrationem [s]in visione in spiritu Dei; et sublata
est a me visio, quam videram, 25 et locutus sum ad transmigrationem
omnia verba Domini quae ostenderat mihi.

12 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 Fili hominis, in
medio [a]domus exasperantis tu habitas, [b]qui oculos habent ad
videndum et non vident et aures ad audiendum et non audiunt,
quia domus exasperans est.
3 Tu ergo, fili hominis, [c]fac tibi vasa transmigrationis et transmi-
grabis per diem coram eis; transmigrabis autem de [d]loco tuo ad
locum alterum [e]in conspectu eorum, [f]si forte adspiciant, quia domus
exasperans est; 4 et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrantis
per diem in conspectu eorum; tu autem egredieris [g]vespere coram
eis, sicut egreditur migrans. 5 Ante oculos eorum [h]perfode tibi pa-
rietem et egredieris per eum, 6 in conspectu eorum in umeris por-
taberis, in caligine effereris, faciem tuam velabis et non videbis ter-
ram, quia [i]portentum dedi te domui Israël. 7 [j]Feci ergo sicut prae-
ceperat mihi Dominus: [l]vasa mea protuli quasi vasa transmigrantis
per diem et vespere perfodi mihi parietem manu et in caligine egres-
sus sum in umeris portatus in conspectu eorum.
8 Et factus est sermo Domini mane ad me dicens: 9 Fili hominis,
nunquid non dixerunt ad te domus Israël, [m]domus exasperans:
[n]Quid tu facis? 10 Dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Super
[o]ducem onus istud, qui est in Ierusalem, et super omnem domum
Israël, quae est in medio eorum. 11 Dic: [p]Ego portentum vestrum:
[q]quomodo feci, sic fiet illis; in transmigrationem et in captivitatem
ibunt. 12 [r]Et dux, qui est in medio eorum, in umeris portabitur, in
caligine egredietur, [s]parietem perfodient, ut educant eum, [t]facies
eius operietur, ut non videat oculo terram, 13 et [u]extendam rete meum
super eum, et capietur in sagena mea, et [v]adducam eum in Babylonem
in terram Chaldaeorum, et [w]ipsam non videbit ibique morietur. 14 Et
omnes, qui circa eum sunt, praesidium eius et agmina eius, [x]disper-
gam in omnem ventum et [y]gladium evaginabo post eos. 15 Et [z]scient
quia ego Dominus, quando dispersero illos in gentibus et dissemi-
navero eos in terris. 16 [a]Et relinquam ex eis viros paucos a gladio
et fame et pestilentia, ut enarrent omnia scelera eorum in gentibus,
ad quas ingredientur, et [b]scient quia ego Dominus.
17 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 18 Fili hominis,
[c]panem tuum in conturbatione comede, sed et aquam tuam in fe-
stinatione et maerore bibe, 19 et dices ad populum terrae: Haec dicit
Dominus Deus ad eos qui habitant in Ierusalem in terra Israël:
[d]Panem suum in sollicitudine comedent et aquam suam in desola-
tione bibent; ut [e]desoletur terra a multitudine sua [f]propter iniqui-
tatem omnium qui habitant in ea. 20 Et [g]civitates, quae nunc habi-
tantur, desolatae erunt, terraque deserta, et [b]scietis quia ego Dominus.
21 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 22 Fili hominis,
[h]quod est proverbium istud vobis in terra Israël dicentium: [i]In
longum differentur dies, et peribit omnis visio? 23 ideo dic ad eos:
Haec dicit Dominus Deus: Quiescere faciam proverbium istud neque
vulgo dicetur ultra in Israël; et loquere ad eos, [j]quod appropinqua-
verint dies et sermo omnis visionis; 24 [l]non enim erit ultra omnis
visio cassa, neque divinatio ambigua in medio filiorum Israël; 25 quia
ego Dominus loquar, et, [m]quodcumque locutus fuero, verbum fiet et
non prolongabitur amplius; sed in diebus vestris, [n]domus exaspe-
rans, loquar verbum et faciam illud, dicit Dominus Deus.

e cp. 5, 11.
f Jr 32, 39; Bar 2, 3. — cf. cp. 18, 31, Ac 4, 32.
g cp. 36, 26. — cf. cp. 18, 31; Ps 50, 12; Jr 31, 33.
h cf. Zc 7, 12.
i cf. 36, 26; 2 Cor 3, 3.
j Ps 104, 45.
l cp. 14, 11; 36, 28; 37, 23, 27; Ex 29, 45; Lv 26, 12. — v. Jr 30, 22; 31, 33.
m cf. cp. 9, 4-6.
n v. cp. 7, 4.
o cp. 10, 19. *p* cp. 2, 1.
q Zc 14, 4. — cf. cp. 43, 2.
r vr. 1. — v. cp. 3, 12.
s v. cp. 1, 1. *t* vr. 1.

a v. cp. 2, 5.
b Jr 5, 21; Mt 13, 13, 14; Mr 8, 18. — cf. Is 6, 9, 10.
c cf. Jr 46, 19.
d cf. cp. 17, 16.
e cp. 4, 12; 21, 6; 37, 20; 43, 11.
f cf. Jr 36, 3.
g cf. 4 Rg 25, 4; Jr 39, 4; 52, 7.
h cf. cp. 8, 8.
i vr. 11. — v. cp. 4, 3.
j cp. 24, 18; 37, 7.
l cf. vr. 3.
m vr. 2.
n cf. cp. 17, 12; 24, 19; 37, 18.
o cf. cp. 21, 25. — v. 2 Par 36, 11-13.
p vr. 6; cp. 24, 24.
q cf. 24, 22, 24.
r cf. 4 Rg 25, 4.
s cf. vr. 5.
t cf. vr. 6.
u cp. 17, 20; 32, 3. — cf. cp. 19, 8; Jr 16, 16; Os 7, 12; Am 4, 2; Hab 1, 15.
v cp. 17, 20. — cf. 4 Rg 25, 7; Jr 32, 4, 5; 52, 11.
w v. Jr 52, 11.
x cp. 5, 10. — 4 Rg 25, 5.
y cp. 5, 2.
z v. cp. 6, 7.
a cp. 6, 8, 9; 14, 22.
b v. cp. 6, 7.
c cf. cp. 4, 10, 11; 21, 6.
d cp. 4, 10, 16. — cf. Dt 28, 65.
e cf. cp. 32, 15; Zc 7, 14.
f cp. 7, 11, 23.
g cp. 6, 6.
h cf. cp. 16, 44; 18, 2, 3.
i cf. vr. 27; 2 Pt 3, 4.
j cf. cp. 7, 7, 12.
l cp. 13, 23. — cf. cp. 13, 6, 7.
m vr. 28; Is 55, 11.
n v. cp. 2, 3, 5.

captivitate (12, 1-28), cuius causas inquirens, duas esse dicit, corruptio-
nem nempe eorum qui praesunt sive pseudoprophetarum (13, 1-16), sive
quarumdam feminarum populo lucri gratia illudentium (17-23), sive prae-

26 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 27 Fili hominis,
ecce domus Israël dicentium: [o]Visio, quam hic videt, [p]in dies multos
et in tempora longa iste prophetat; 28 propterea dic ad eos: Haec
dicit Dominus Deus: Non prolongabitur ultra omnis sermo meus:
verbum, quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.
13 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 [a]Fili hominis, va-
ticinare ad prophetas Israël, qui prophetant, et dices [b]prophe-
tantibus de corde suo: Audite verbum Domini: 3 Haec dicit Dominus
Deus: [c]Vae prophetis insipientibus, [d]qui sequuntur spiritum suum
et nihil vident! 4 Quasi vulpes in desertis prophetae tui, Israël, erant.
5 [e]Non ascendistis ex adverso neque opposuistis murum pro domo
Israël, [f]ut staretis in proelio in die Domini. 6 [g]Vident vana et divi-
nant mendacium dicentes: Ait Dominus, [h]cum Dominus non miserit
eos, et perseveraverunt confirmare sermonem. 7 Nunquid non visio-
nem cassam vidistis et divinationem mendacem locuti estis et dicitis:
Ait Dominus, cum ego non sim locutus?
8 Propterea haec dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana et
vidistis mendacium, ideo ecce [i]ego ad vos, dicit Dominus Deus.
9 Et erit manus mea super prophetas, [j]qui vident vana et divinant
mendacium: in consilio populi mei non erunt et in scriptura domus
Israël non scribentur [l]nec in terram Israël ingredientur, et [m]scietis
quia ego Dominus Deus. 10 Eo quod deceperint populum meum
dicentes: [n]Pax, et non est pax, et ipse aedificabat parietem, illi
autem [o]liniebant eum luto absque paleis; 11 dic ad eos, qui liniunt
absque temperatura, quod casurus sit; erit enim [p]imber inundans
et [q]dabo lapides praegrandes desuper irruentes et ventum procellae
dissipantem. 12 Siquidem ècce cecidit paries; nunquid non dicetur
vobis: Ubi est litura quam linistis?
13 Propterea haec dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam spi-
ritum tempestatum in indignatione mea, et imber inundans in furore
meo erit, et lapides grandes in ira in consumptionem, 14 et destruam
parietem, quem linistis absque temperamento, et adaequabo eum
terrae, et [r]revelabitur fundamentum eius, et cadet, et consumetur in
medio eius, et [s]scietis quia ego sum Dominus. 15 Et complebo in-
dignationem meam in pariete et in his, qui liniunt eum absque tem-
peramento, dicamque vobis: Non est paries, et non sunt qui liniunt
eum. 16 Prophetae Israël qui prophetant ad Ierusalem et vident
ei [t]visionem pacis, et non est pax, ait Dominus Deus.
17 Et tu, fili hominis, [u]pone faciem tuam contra [v]filias populi tui,
[x]quae prophetant de corde suo, et vaticinare super eas 18 et dic:
Haec dicit Dominus Deus: Vae quae consuunt [y]pulvillos sub omni
cubito manus et faciunt cervicalia sub capite universae aetatis ad
[z]capiendas animas et, cum caperent animas populi mei, vivificabant
animas eorum 19 et violabant me ad populum meum propter pu-
gillum hordei et [a]fragmen panis, ut [b]interficerent animas, quae non
moriuntur, et vivificarent animas, quae non vivunt, mentientes po-
pulo meo credenti mendaciis!
20 Propter hoc haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad pulvillos
vestros, quibus vos capitis animas volantes, et dirumpam eos de
bracchiis vestris et dimittam animas, quas vos capitis, animas ad
volandum, 21 et dirumpam cervicalia vestra et [c]liberabo populum
meum de manu vestra, neque erunt ultra in manibus vestris ad
praedandum, et [d]scietis quia ego Dominus. 22 [e]Pro eo quod maerere
fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristavi, et [f]confor-
tastis manus impii, ut [g]non reverteretur a via sua mala et viveret;
23 [h]propterea vana non videbitis et divinationes non divinabitis am-
plius, et eruam populum meum de manu vestra, et [d]scietis quia ego
Dominus.
14 Et venerunt ad me viri [a]seniorum Israël et sederunt coram me.
2 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 3 Fili hominis, viri
isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis et [b]scandalum ini-
quitatis suae statuerunt contra faciem suam: [c]nunquid interrogatus
respondebo eis? 4 Propter hoc loquere eis et dices ad eos: Haec dicit
Dominus Deus: Homo, homo de domo Israël qui posuerit immundi-

o cp. vr. 22.
p cp. 38, 8; Dn 8, 26. — cf. Hab 2, 3.

1-14] *LL. in fr. 5 p. D. 2 Nbr.*
a v. cp. 2, 1.
b vr. 17; Jr 23, 16, 26.
c Os 9, 7.
d cf. Dt 18, 18; Jr 1, 9.
e cp. 22, 30; Ps 105, 23.
f cp. 22, 30.
g vr. 23; cp. 12, 24; 21, 29; 22, 28; Jr 5, 31.
h cf. Dt 18, 20. — v. Jr 14, 14; 23, 21.

i cp. 5,8; 21,3; 28,22; 29,3; 30, 22; 35, 3; 38, 3; Jr 31, 13. — cf. cp. 26, 3; 34, 10.
j 1 Es 2, 59, 62; Ps 68, 29. — — cf. 2 Es 7, 5; Ps 86, 6; Is 4, 3; Dn 12, 1.
l cp. 20, 38.
m v. cp. 6, 7.
n vr. 16; Jr 6, 14; Mic 3, 5.
o cp. 22, 28. — cf. Lc 6, 49.
p cp. 32, 22; 38, 22; Is 28, 2, 17. — cf. Jb 22, 16; Sap 4, 4; Is 30, 13; Mt 7, 27.
q cp. 38, 22. — cf. Ex 9, 24; Js 10, 11; Sap 5, 23; Ap 16, 21.

r Mic 1, 6.
s v. vr. 9, 21.

t vr. 10.
u v. cp. 6, 2; 14, 8 etc.
v cf. Ex 15, 20; Jd 4, 4; 4 Rg 22, 14.
x vr. 2.
y vr. 20, 21.
z Pro 6, 16.

a Pro 28, 11.
b cf. Ecli 21, 3.

c cf. cp. 34, 10.

d v. vr. 9, 14.
e cf. Jr 28, 16.
f Jr 23, 14. — cf. Ps 63, 6.
g v. cp. 18, 21.
h vr. 6, 7, 9; cp. 12, 24.

a v. cp. 20, 1.

b cp. 7, 19; 44, 12.
c cp. 20, 3, 31; 4 Rg 3, 13.

sertim seniorum (14, 1-14); et peccata ipsius populi, quae tanta sunt ut nullus, ne iustissimi quidem viri poenam decretam mitigare potuerint (15-23). Hanc poenam tribus parabolis enarrat, parabola scilicet: a) *de ligno*

tias suas in corde suo et scandalum iniquitatis suae statuerit contra
faciem suam et venerit ad prophetam interrogans per eum me, [d]ego
Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum, 5 [e]ut
capiatur domus Israël in corde suo, quo [f]recesserunt a me in cunctis idolis suis.
6 Propterea dic ad domum Israël: Haec dicit Dominus Deus:
[g]Convertimini et recedite ab idolis vestris et ab universis contaminationibus vestris avertite facies vestras, 7 quia homo, homo de
domo Israël et de proselytis, quicumque advena fuerit in Israël, si
alienatus fuerit a me et posuerit idola sua in corde suo et scandalum iniquitatis suae statuerit contra faciem suam et venerit ad prophetam, ut interroget per eum me; ego Dominus respondebo ei per
me 8 et [h]ponam faciem meam super hominem illum et faciam eum
in [i]exemplum et in proverbium et [j]disperdam eum de medio populi
mei, et [k]scietis quia ego Dominus.
9 Et propheta, cum erraverit et locutus fuerit verbum, [l]ego Dominus decepi prophetam illum et extendam manum meam super
illum et delebo eum de medio populi mei Israël. 10 Et [m]portabunt
iniquitatem suam: iuxta iniquitatem interrogantis sic iniquitas prophetae erit, 11 ut non erret ultra domus Israël a me neque [n]polluatur
in universis praevaricationibus suis, sed [o]sint mihi in populum, et
ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum.
12 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 13 Fili hominis,
terra, cum peccaverit mihi, ut [p]praevaricetur praevaricans, extendam
manum meam super eam et [q]conteram virgam panis eius et immittam
in eam famem et [r]interficiam de ea hominem et iumentum, 14 et, [s]si
fuerint tres viri isti in medio eius, [t]Noë, [u]Daniel et [v]Iob, ipsi iustitia
sua [x]liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum. 15 Quod si
et [y]bestias pessimas induxero super terram, ut vastem eam, et fuerit
invia, eo quod non sit pertransiens propter bestias, 16 tres viri isti,
si fuerint in ea, [z]vivo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios nec
filias liberabunt, sed ipsi soli liberabuntur; [a]terra autem desolabitur.
17 Vel, [b]si gladium induxero super terram illam et dixero gladio:
Transi per terram, et [c]interfecero de ea hominem et iumentum, 18 et
[d]tres viri isti fuerint in medio eius, [e]vivo ego, dicit Dominus Deus,
non liberabunt filios neque filias, sed ipsi soli liberabuntur. 19 [f]Si
autem et pestilentiam immisero super terram illam et [g]effudero indignationem meam super eam in sanguine, ut auferam ex ea hominem et iumentum, 20 et Noë et Daniel et Iob fuerint in medio eius,
vivo ego, dicit Dominus Deus, quia filium et filiam non liberabunt,
sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas.
21 Quoniam haec dicit Dominus Deus: Quod [h]si quattuor iudicia
mea pessima, [i]gladium et [j]famem ac bestias malas et pestilentiam
immisero in Ierusalem, ut interficiam de ea hominem et pecus,
22 tamen [l]relinquetur in ea salvatio educentium filios et filias: ecce
ipsi ingredientur ad vos, et [m]videbitis viam eorum et adinventiones
eorum et [n]consolabimini super malo, quod induxi in Ierusalem in
omnibus quae importavi super eam, 23 et consolabuntur vos, cum
videritis viam eorum et adinventiones eorum et cognoscetis quod
[o]non frustra fecerim omnia quae feci in ea, ait Dominus Deus.
15 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 Fili hominis, quid
fiet de [a]ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quae sunt inter
ligna silvarum? 3 Nunquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut
fabricabitur [b]de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas?
4 [c]Ecce igni datum est in escam, utramque partem eius consumpsit
ignis, et medietas eius redacta est in favillam. Nunquid utile erit
ad opus? 5 [d]Etiam cum esset integrum non erat aptum ad opus,
quanto magis, cum illud ignis devoraverit et combusserit: nihil ex
eo fiet operis.
6 Propterea haec dicit Dominus Deus: [e]Quomodo lignum vitis
inter ligna silvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam
habitatores Ierusalem. 7 Et [f]ponam faciem meam in eos: [g]de igne
egredientur, et ignis consumet eos, et [h]scietis, quia ego Dominus,
cum posuero faciem meam in eos 8 et [i]dedero terram inviam et de-

d cf. vr. 7.
e cf. 2 Th 2, 11, 12.
f Is 1, 4. — cf. Os 9, 10.
g cf. cp. 18, 30, 32.
h cp. 17, 17. — cf. Lv 17, 10; Jr 44, 11.
i cp. 5, 15; Dt 28, 37.
j cf. Lv 20, 3, 5, 6.
k v. cp. 6, 7.
l cf. 3 Rg 22, 23.
m cf. cp. 14, 10; 3, 35, 49.
n cp. 37, 23.
o v. cp. 11, 20.
p cp. 15, 1; 17, 20; 18, 24; 2 Par 36, 14.
q v. cp. 4, 16.
r vr. 17, 19, 21.
s cf. Jr 15, 1.
t v. Gn 6, 9.
u cp. 28, 3; Dn 1, 17; 9, 23.
v Jb 1, 1.
x cp. 3, 19. — cf. Gn 7, 1; Jb 42, 8, 9; Dn 2, 18.
y cp. 5, 17.
z cp. 6, 6; 12, 20.
a v. cp. 5, 11; 16, 48.
b cp. 6, 14.
c cp. 21, 3, 4, 9; 29, 8; Lv 26, 23. cf. Jr 47, 6, 7.
d vr. 13.
e vr. 14.
f cp. 38, 22. — cf. 2 Rg 24, 15.
g v. cp. 7, 8.
h cp. 5, 17; Ap 6, 8. — cf. cp. 33, 27.
i vr. 17.
j vr. 13.
l v. cp. 6, 8; 12, 16.
m cp. 20, 43.
n cf. cp. 16, 54.
o cf. cp. 6, 10.
1-16] *LL. in fr. 6 p. D. 1 Nbr.*
a v. vr. 6.
b cf. Is 22, 23, 24.
c cf. Jo 15, 6.
d cf. vr. 6.
e cf. cp. 17, 6; Ps 79, 8; Is 5, 1. — v cp. 19, 10-14.
f v. cp. 14, 8. — cf. Lv 17, 10.
g cf. 4 Rg 25, 9.
h v. cp. 6, 7.
i cp. 6, 14.

solatam, eo quod [j]praevaricatores exstiterint, dicit Dominus Deus.
16 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 Fili hominis, [a]no-
tas fac Ierusalem abominationes suas 3 et dices: Haec dicit Do-
minum Deus Ierusalem: Radix tua et generatio tua de [b]terra Chanaan,
[c]pater tuus amorrhaeus, et mater tua [d]cethaea. 4 Et quando nata
es, [e]in die ortus tui, non est praecisus umbilicus tuus, et aqua non
es lota in salutem nec sale salita nec involuta pannis. 5 Non pepercit
super te oculus, ut faceret tibi unum de his, misertus tui, [f]sed pro-
iecta es super faciem terrae in abiectione animae tuae, in die qua
nata es. 6 Transiens autem per te vidi te conculcari [g]in sanguine tuo
et dixi tibi, cum esses in sanguine tuo: Vive. Dixi, inquam, tibi:
In sanguine tuo vive. 7 Multiplicatam [h]quasi germen agri dedi te,
et multiplicata es et grandis effecta et ingressa es et [i]pervenisti ad
[j]mundum muliebrem: ubera tua intumuerunt, et pilus tuus germi-
navit, et eras [k]nuda et confusione plena. 8 Et transivi per te et vidi
te, et ecce tempus tuum, tempus amantium. Et [l]expandi amictum
meum super te et operui ignominiam tuam et iuravi tibi et [m]ingres-
sus sum pactum tecum, ait Dominus Deus, et [n]facta es mihi 9 et
lavi te aqua et emundavi sanguinem tuum ex te et [o]unxi te oleo
10 et [p]vestivi te discoloribus et calceavi te ianthino et cinxi te bysso
et indui te subtilibus 11 et ornavi te ornamento et dedi [q]armillas in
manibus tuis et torquem circa collum tuum 12 et dedi inaurem super
os tuum et circulos auribus tuis et [r]coronam decoris in capite tuo,
13 et ornata es auro et argento et vestita es bysso et [s]polymito et
multicoloribus, [t]similam et mel et oleum comedisti et [u]decora facta
es vehementer nimis et profecisti in regnum, 14 et [v]egressum est
nomen tuum in gentes propter speciem tuam, quia perfecta eras in
decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus Deus. 15 Et
habens fiduciam in pulchritudine tua [x]fornicata es in nomine tuo
et [y]exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, ut eius fieres,
16 et sumens de vestimentis tuis fecisti tibi excelsa hinc inde con-
suta et fornicata es super eis, sicut non est factum neque futurum
est, 17 et [z]tulisti vasa decoris tui de auro meo atque argento meo,
[a]quae dedi tibi, et fecisti tibi imagines masculinas et fornicata
es in eis 18 et sumpsisti vestimenta tua [b]multicoloria et operui-
sti illas et oleum meum et thymiama meum posuisti coram eis
19 et panem meum, quem dedi tibi, [c]similam et oleum et mel,
quibus enutrivi te, posuisti in conspectu eorum in odorem suavi-
tatis, et factum est, ait Dominus Deus, 20 et [d]tulisti filios tuos
et filias tuas, quas generasti mihi, et [e]immolasti eis ad devorandum.
Nunquid parva est fornicatio tua? 21 Immolasti filios meos et dedisti
illos consecrans eis. 22 Et post omnes abominationes tuas et forni-
cationes non es recordata [f]dierum adulescentiae tuae, [g]quando eras
nuda et confusione plena conculcata in sanguine tuo. 23 Et accidit
post omnem malitiam tuam (vae vae tibi! ait Dominus Deus), 24 et
[h]aedificasti tibi lupanar et fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis:
25 ad omne caput viae aedificasti signum prostitutionis tuae et abo-
minabilem fecisti [i]decorem tuum et divisisti pedes tuos omni tran-
seunti et multiplicasti fornicationes tuas 26 et fornicata es cum [j]filiis
Aegypti, vicinis tuis [k]magnarum carnium, et [l]multiplicasti fornicatio-
nem tuam ad [m]irritandum me. 27 Ecce ego extendam manum meam
super te et auferam iustificationem tuam et [n]dabo te in animas
odientium te [o]filiarum Palaestinarum, quae erubescunt in via tua
scelerata. 28 Et fornicata es in [p]filiis Assyriorum, eo quod necdum
fueris expleta, et, postquam fornicata es, nec sic es satiata 29 et
multiplicasti fornicationem tuam in [q]terra Chanaan cum [r]Chaldaeis
et nec sic satiata es. 30 In quo mundabo cor tuum, ait Dominus
Deus, cum facias omnia haec opera mulieris meretricis et procacis?
31 [s]quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis viae et excelsum
tuum fecisti in omni platea, [t]nec facta es quasi meretrix fastidio
augens pretium, 32 sed quasi mulier adultera, quae super virum
suum inducit alienos. 33 Omnibus meretricibus dantur mercedes;
tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis et dona donabas
eis, ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum. 34 Factumque

j v. cp. 14, 13.
a cp. 20, 4; 22, 3.
b vr. 29; Dn 13, 56. — cf. Os 12, 7.
c vr. 45. — cf. Gn 15, 16.
d cf. Gn 27, 46.
e cf. Os 2, 3.
f cf. Dt 32, 10.
g vr. 22.
h cf. Ex 1, 7.
i cf. vr. 11, 13.
j cp. 23, 40; Est 2, 3, 9.
k vr. 22, 39; cp. 23, 39.
l Rt 3, 9. — cf. Jr 2, 2.
m vr. 60. — cf. Ex 24, 7, 8.
n cp. 23, 4. — v. Ex 19, 5.
o Rt 3, 3. — cf. Ps 22, 5.
p vr. 13, 18. — cf. cp. 26, 16; 27, 7; Ex 26, 36.
q cf. cp. 23, 42; Gn 24, 22, 30, 47.
r cf. cp. 23, 42.
s vr. 10.
t vr. 19. — cf. Dt 32, 14.
u cf. vr. 25.
v Lm 2, 15.
14] * *Catech. R. IV 15, 12.*
x cp. 23, 3, 8, 11, 12; Lv 17, 7; Is 1, 21; 57, 8; Jr 2, 20; 3, 2, 6, 20; Os 1, 2.
y cf. vr. 25.
z cf. cp. 7, 20; 23, 14.
a cp. 23, 41.
*19, 20] * v. vr. 14.*
b cf. Os 2, 8.
c cp. 6, 13.
d cf. vr. 36.
e cp. 23, 37. — cf. cp. 20, 31.
f vr. 43, 60; cp. 23, 3, 19. — Os 2, 15.
g vr. 6, 7.
h vr. 31. — cf. Is 57, 7; Jr 2, 20; 3, 2.
i cf. vr. 14.
j cp. 23, 19-21. — cf. cp. 20, 7, 8.
k cf. cp. 23, 20.
l vr. 29; cp. 23, 14, 19.
m Jr 7, 18, 19.
n cf. vr. 37.
o vr. 57. — cf. 2 Rg 1, 20.
p cp. 23, 12; Jr 2, 18, 36. — v. 4 Rg 16, 7-18; 2 Par 28, 16-21.
q v. vr. 3. — cf. cp. 17, 4.
r cf. Is 39, 1-8. — v. cp. 23, 15-16.
s vr. 24.
t cf. vr. 33, 34.

est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, et
post te non erit fornicatio; in eo enim, quod [u]dedisti mercedes et mer-
cedes non accepisti, factum est in te contrarium.
35 Propterea, meretrix, audi verbum Domini: 36 Haec dicit Do-
minus Deus: Quia effusum est aes tuum, et revelata est igno-
minia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos et super
idola abominationum tuarum, [v]in sanguine filiorum tuorum, quos
dedisti eis; 37 ecce [x]ego congregabo omnes amatores tuos, qui-
bus commixta es, et omnes, [y]quos dilexisti, cum universis quos
oderas et [z]congregabo eos super te undique et [a]nudabo ignomi-
niam tuam coram eis, et [b]videbunt omnem turpitudinem tuam,
38 et [c]iudicabo te iudiciis adulterarum et [d]effundentium sanguinem
et dabo te in sanguinem furoris et zeli 39 et dabo te in manus eorum,
et destruent [e]lupanar tuum et demolientur prostibulum tuum et [f]de-
nudabunt te vestimentis tuis et auferent [g]vasa decoris tui et dere-
linquent te [h]nudam plenamque ignominia 40 et [i]adducent super te
multitudinem et [j]lapidabunt te lapidibus et trucidabunt te gladiis
suis 41 et [l]comburent domos tuas igni et [m]facient in te iudicia in
oculis mulierum plurimarum. Et [n]desines fornicari et [o]mercedes ultra
non dabis, 42 et [p]requiescet indignatio mea in te, et auferetur zelus
meus a te, et quiescam nec irascar amplius, 43 eo quod non fueris
recordata [q]dierum adulescentiae tuae et provocasti me in omnibus
his; quapropter et ego [r]vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus
Deus, et non feci iuxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis.
44 Ecce omnis, [s]qui dicit vulgo proverbium, in te adsumet illud di-
cens: Sicut mater, ita et filia eius. 45 Filia matris tuae es tu, quae
proiecit virum suum et filios suos, et soror [t]sororum tuarum es tu,
quae proiecerunt viros suos et filios suos: [u]mater vestra cethaea, et
pater vester amorrhaeus, 46 et [v]soror tua maior [x]Samaria, ipsa et
filiae eius, [y]quae habitant ad sinistram tuam, soror autem tua minor
te, quae habitat a dextris tuis, Sodoma et filiae eius. 47 Sed [z]nec
in viis earum ambulasti neque secundum scelera earum fecisti pau-
xillum minus; paene [a]sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis.
48 [b]Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit [c]Sodoma soror
tua, ipsa et filiae eius, sicut fecisti tu et filiae tuae. 49 Ecce haec
fuit iniquitas Sodomae sororis tuae, [d]superbia, [e]saturitas panis et
abundantia et otium ipsius et filiarum eius, et manum egeno et pau-
peri non porrigebant 50 et elevatae sunt et [f]fecerunt abominationes
coram me, et [g]abstuli eas sicut vidisti.
51 Et [h]Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit, sed
vicisti eas sceleribus tuis et [i]iustificasti sorores tuas in omnibus abo-
minationibus tuis quas operata es. 52 Ergo et tu [j]porta confusionem
tuam, quae vicisti sorores tuas peccatis tuis sceleratius agens ab
eis; iustificatae sunt enim a te. Ergo et tu confundere et [l]porta igno-
miniam tuam, quae iustificasti sorores tuas. 53 Et [m]convertam re-
stituens eas conversione Sodomorum cum filiabus suis et conversione
Samariae et filiarum eius et convertam reversionem tuam in medio
earum, 54 ut [n]portes ignominiam tuam et [o]confundaris in omnibus
quae fecisti [p]consolans eas. 55 Et soror tua Sodoma et filiae eius
revertentur ad antiquitatem suam, et Samaria et filiae eius rever-
tentur ad antiquitatem suam, et tu et filiae tuae revertemini ad an-
tiquitatem vestram. 56 Non fuit autem Sodoma soror tua audita in
ore tuo [q]in die superbiae tuae, 57 antequam revelaretur malitia tua,
sicut [r]hoc tempore in opprobrium filiarum Syriae et cunctarum in
circuitu tuo [s]filiarum Palaestinarum, [t]quae ambiunt te per gyrum.
58 [u]Scelus tuum et ignominiam tuam tu portasti, ait Dominus Deus.
59 Quia haec dicit Dominus Deus: Et faciam tibi, sicut [v]despe-
xisti iuramentum, ut irritum faceres pactum, 60 et [x]recordabor ego
pacti mei tecum [y]in diebus adulescentiae tuae et [z]suscitabo tibi pa-
ctum sempiternum. 61 Et [a]recordaberis viarum tuarum et [b]confun-
deris, cum receperis [c]sorores tuas te maiores cum minoribus tuis,
et dabo eas tibi in [d]filias, sed non ex pacto tuo, 62 et suscitabo ego
pactum meum tecum, et [e]scies quia ego Dominus, 63 ut recorderis
et confundaris, et [f]non sit tibi ultra aperire os prae confusione tua,

u cf. vr. 31, 41; Os 8, 9.

v cf. vr. 20, 21, 38.
37] *v. vr. 38 b.*
x cf. Os 8, 9, 10.
y cf. vr. 27; cp. 23, 28.
z cp. 23, 22.
a cp. 23, 10, 29; Os 2, 10; Ap 17, 16. — cf. vr. 39.
b cf. Lm 1, 8.
38, 40] * *cf. Catech. R. III 7, 8.*
c cp. 23, 45; Lv 20, 10; Dt 22, 22; Jo 8, 5.
38 b. 3] *Gr. in fs. ss. col. Flag. DNJC.*
d cf. cp. 18, 10; 23, 37, 45.
e vr. 25, 25.
f cp. 23, 26.
g vr. 11, 12. — cf. 1 Mc 2, 9.
h vr. 7, 22.
i vr. 37; cp. 23, 46.
j cp. 23, 47. — cf. Js 7, 24, 25.
l 4 Rg 25, 9; Jr 39, 8; 52, 13.
m v. cp. 5, 8.
n cf. cp. 23, 27, 48.
o cf. vr. 33, 34.
p cp. 5, 13; 24, 13.
42] *v. vr. 38 b*].
q vr. 22, 60.
r v. cp. 7, 4.
s cf. cp. 12, 22; 18, 2, 3.
t cf. vr. 46.
u vr. 3.
v vr. 45.
x vr. 51, 53, 55. — cf. cp. 23, 4. 23.
y cf. Gn 14, 15.
z cp. 5, 7.
a vr. 48. 51, 52; cp. 5, 6. — cf. 4 Rg 21, 9; 2 Par 33, 9; Jr 2, 10, 11.
b cp. 5, 11; 14, 16, 18, 20; 17, 16, 19; 18, 3; 20, 3, 33; Is 49, 18; Sph 2, 9.
c cf. Mt 10, 15; 11, 24.
49] * *cf. Catech. R. III 7, 10.*
d Ecli 16, 9.
e v. Gn 13, 10.
f v. Gn 13, 13.
g v. Gn 19, 24. (— cf. Gn 18, 21).
h vr. 46, 47.
i vr. 52; Jr 3, 11.
j v. cp. 32, 24. — cf. Mt 12, 41.
l v. cp. 32, 24.
m cf. cp. 29, 14; 39, 25; Sph 2, 7; 3, 20.
n vr. 52.
o vr. 61.
p cf. cp. 14, 22, 23.
q v. Is 2, 6-11.
r v. 4 Rg 16, 5-7; Is 7, 1, 2.
s vr. 27.
t cf. cp. 28, 24, 26.
u cp. 23, 35.
v cf. cp. 17, 15, 16, 18, 19.
x v. Lv 26, 42; Ps 105, 45; 2 Mc 1, 2.
y vr. 22, 43.
z Jr 32, 40; 50, 5.
a v. cp. 6, 9.
b vr. 50.
c cf. vr. 45, 46.
d cf. Is 54, 1.
e v. cp. 6, 7.
f cf. cp. 29, 21; Rm 3, 19.

vinea, qua politica Israëlis apostasia (17, 1-21) tandem aliquando cessatura (22-24) adumbratur. Ne autem Israëlitae mala, quibus subsunt et ea quae ventura sunt, sibi occurrere putent ob patrum peccata, exem-

cum [g]placatus tibi fuero in omnibus quae fecisti, ait Dominus Deus.
17 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 2 [a]Fili hominis,
[b]propone aenigma et narra parabolam ad domum Israël 3 et
dices: Haec dicit Dominus Deus: [c]Aquila grandis [d]magnarum alarum,
longo membrorum ductu, plena plumis et varietate [e]venit ad Libanum et tulit medullam cedri, 4 [f]summitatem frondium eius avulsit
et transportavit eam in terram Chanaan, in urbe negotiatorum posuit
illam. 5 Et tulit de semine terrae et [g]posuit illud in terra pro semine,
ut [h]firmaret radicem super aquas multas, in superficie posuit illud.
6 Cumque germinasset, crevit in [i]vineam latiorem [j]humili statura,
respicientibus ramis eius ad eam, et radices eius sub illa erant;
facta est ergo vinea et fructificavit in palmites et emisit propagines.
7 Et [l]facta est aquila altera grandis magnis alis multisque plumis,
et ecce vinea ista, quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos
extendit ad illam, [m]ut irrigaret eam de areolis germinis sui. 8 In
terra bona super aquas multas plantata est, ut faciat frondes et
portet fructum, ut sit in vineam grandem. 9 Dic: Haec dicit Dominus Deus: Ergone prosperabitur? nonne radices eius evellet et
fructus eius distringet et siccabit omnes palmites germinis eius et
arescet et non in bracchio grandi neque in populo multo, ut evelleret
eam radicitus? 10 Ecce plantata est; ergone prosperabitur? [n]nonne,
cum tetigerit eam ventus urens, siccabitur et in areis germinis sui
arescet?
11 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 12 Dic ad [o]domum exasperantem: [p]Nescitis quid ista significent? Dic: Ecce venit
[q]rex Babylonis in Ierusalem et adsumet regem et principes eius et
adducet eos ad semetipsum in Babylonem, 13 et [r]tollet de semine
regni [s]ferietque cum eo foedus et ab eo accipiet iusiurandum; sed
et [t]fortes terrae tollet, 14 ut sit regnum [u]humile et non elevetur,
sed custodiat pactum eius et servet illud. 15 [v]Qui recedens ab eo
misit nuntios [x]ad Aegyptum, ut daret sibi equos et populum multum.
[y]Nunquid prosperabitur vel consequetur salutem qui fecit haec? et
[z]qui dissolvit pactum nunquid effugiet? 16 [a]Vivo ego, dicit Dominus
Deus, quoniam [b]in loco regis, qui constituit eum regem, cuius fecit
irritum iuramentum et solvit pactum, quod habebat cum eo, in medio
Babylonis morietur. 17 Et non in exercitu grandi neque in populo
multo faciet contra eum [c]Pharao proelium, in iactu [d]aggeris et in
exstructione vallorum, ut interficiat animas multas. 18 Spreverat enim
iuramentum, ut solveret foedus, et ecce [e]dedit manum suam et, cum
omnia haec fecerit, non effugiet.
19 Propterea haec dicit Dominus Deus: Vivo ego, quoniam iuramentum quod sprevit et foedus quod praevaricatus est [f]ponam in
caput eius. 20 Et [g]expandam super eum rete meum, et comprehendetur in sagena mea, et [h]adducam eum in Babylonem et [i]iudicabo
eum ibi in [j]praevaricatione qua despexit me, 21 et omnes profugi
eius cum universo agmine suo gladio cadent; residui autem [l]in
omnem ventum dispergentur, et [m]scietis quia ego Dominus locutus sum.
22 Haec dicit Dominus Deus: Et [n]sumam ego de medulla cedri
sublimis et ponam [o]de vertice ramorum eius tenerum, distringam
et [p]plantabo super montem excelsum et eminentem. 23 [q]In monte
sublimi Israël plantabo illud, et erumpet in germen et faciet fructum
et erit in cedrum magnam, et [r]habitabunt sub ea omnes volucres,
et universum volatile sub umbra frondium eius nidificabit, 24 et scient
omnia ligna regionis quia ego Dominus humiliavi lignum sublime
et exaltavi lignum humile et [t]siccavi lignum viride et frondere feci
lignum aridum. [u]Ego Dominus locutus sum et feci.
18 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 Quid est, [a]quod
inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in terra Israël
dicentes: [b]Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupescunt? 3 [c]Vivo ego, dicit Dominus Deus, [d]si erit ultra vobis parabola haec in proverbium in Israël. 4 Ecce [e]omnes animae meae
sunt, ut anima patris ita et anima filii mea est: [f]anima quae peccaverit ipsa morietur.

g cf. Ps 78, 9; Dn 9, 19; Lc 18, 13.
a v. cp. 2, 1
b Jd 14, 12. — cf. cp. 20, 49; 24, 3.
c Jr 48, 40; 49, 22. — cf. Dt 28, 49.
d vr. 7.
e cf. Jr 22, 23.
f vr. 22; cp. 31, 3, 4, 10.
g v. Dt 8, 7-9.
h cf. Is 44, 4.
i cp. 15, 6.
j cf. vr. 14.
l cf. vr. 15.
m cf. cp. 31, 4.
n cp. 19, 12. — cf. Os 13, 15.
o v. cp. 2, 5.
p cf. cp. 12, 9-11.
q 4 Rg 24, 10, 15.
r 4 Rg 24, 17.
s vr. 15, 16, 18; 2 Par 36, 13.
t 4 Rg 24, 14, 15.
u cf. vr. 6; cp. 29, 14.
v cf. vr. 7; cp. 23, 27; 4 Rg 24, 10; 2 Par 36, 13; Jr 37, 5-7.
x Dt 7, 16. — cf. Is 31, 1, 3; 36, 6, 9.
y cf. vr. 9, 10.
z cp. 16, 59. — cf. vr. 13.
a v. cp. 16, 48.
b cf. cp. 12, 13.
c vr. 15. — v. Jr 37, 6-8.
d v. cp. 4, 2.
e 1 Par 29, 24.
f cf. 1 Rg 25, 39.
g v. cp. 12, 13; 32, 3.
h cf. cp. 20, 35.
i cf. cp. 20, 35; 38, 22.
j v. cp. 14, 13.
l v. cp. 5, 10.
m cp. 21, 17, 32; 26, 5, 14; 28, 10; 30, 12; 34, 24; 39, 5. — cf. vr. 24.
n vr. 3.
o vr. 4.
p cf. Ps 2, 6.
q cp. 20, 40; 34, 24.
r cp. 31, 6; Dn 4, 12; Mt 13, 32.
s cf. cp. 21, 26, 27.
t cp. 20, 47. — cf. Lc 23, 31.
u cp. 36, 36. — cf. vr. 21; cp. 34, 24; 37, 14.
a cp. 22, 14. — v. vr. 21.
1-9] *L. in fr. 5 p. D. 1 Qdr.*
b Jr 31, 29, 30.
c v. cp. 16, 48.
d vr. 20; Jr 31, 29. — cf. Ex 20, 5.
4] * *Conc. Araus. II (an. 529) can. 1.* — * *Catech. R. III 2, 32.*
e v. Sap 11, 27.
f vr. 20. — cf. Gn 18, 25; 44, 17; Pro 27, 15.

plis declarat sua quemque peccata expiare (*18, 1-20*); *quod si peccator paenitentiam agendo se redimit, contra peccatis indulgendo iustus ipse perniciem incurrit* (*21-32*). *Tandem sortem cum regum, qui leonibus com-*

5 Et vir, si fuerit iustus et [g]fecerit iudicium et iustitiam, 6 [h]in
montibus non comederit et oculos suos non levaverit ad idola domus
Israël et [i]uxorem proximi sui non violaverit et ad mulierem [j]men-
struatam non accesserit? 7 [l]et hominem non contristaverit, [m]pignus
debitori reddiderit, [n]per vim nihil rapuerit, [o]panem suum esurienti
dederit et [p]nudum operuerit vestimento, 8 [q]ad usuram non commo-
daverit et [r]amplius non acceperit, ab iniquitate averterit manum
suam et iudicium verum fecerit inter virum et virum, 9 [s]in praeceptis
meis ambulaverit et iudicia mea custodierit, ut faciat veritatem, [t]hic
iustus est, [u]vita vivet, ait Dominus Deus. 10 Quod si genuerit filium
latronem [v]effundentem sanguinem et fecerit unum de istis 11 et
haec quidem omnia non facientem, sed [x]in montibus comedentem
et uxorem proximi sui polluentem, 12 [y]egenum et pauperem contri-
stantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem et ad idola le-
vantem oculos suos, [z]abominationem facientem, 13 [a]ad usuram dan-
tem et amplius accipientem, nunquid vivet? Non vivet. Cum universa
haec detestanda fecerit, [b]morte morietur, [c]sanguis eius in ipso erit.
14 Quod si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui, quae
fecit, timuerit et [d]non fecerit simile eis: 15 [e]super montes non come-
derit et oculos suos non levaverit ad idola domus Israël et uxorem
proximi sui non violaverit 16 [f]et virum non contristaverit, pignus non
retinuerit et rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit et
nudum operuerit vestimento, 17 a pauperis iniuria averterit manum
suam, usuram et superabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit,
[g]in praeceptis meis ambulaverit, hic non morietur in iniquitate patris
sui, sed [h]vita vivet. 18 Pater eius, quia calumniatus est et vim fecit
fratri et malum operatus est in medio populi sui, ecce [i]mortuus est
in iniquitate sua. 19 Et dicitis: [j]Quare non portavit filius iniquitatem
patris? Videlicet, quia filius [l]iudicium et iustitiam operatus est, omnia
praecepta mea custodivit et fecit illa, vivet vita: 20 [m]anima quae
peccaverit ipsa morietur, [n]filius non portabit iniquitatem patris, et
pater non portabit iniquitatem filii: [o]iustitia iusti super eum erit, et
impietas impii erit super eum.
21 [p]Si autem impius egerit paenitentiam ab omnibus peccatis suis,
quae operatus est, et custodierit omnia praecepta mea et fecerit [q]iudi-
cium et iustitiam, [r]vita vivet et non morietur; 22 [s]omnium iniqui-
tatum eius, quas operatus est, non recordabor; in iustitia sua, quam
operatus est, vivet. 23 [t]Nunquid voluntatis meae est mors impii?
dicit Dominus Deus, et non ut convertatur a viis suis et vivat?
24 [u]Si autem averterit se iustus a iustitia sua et fecerit iniquita-
tem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, nun-
quid vivet? [v]Omnes iustitiae eius, quas fecerat, non recordabuntur;
in [x]praevaricatione, qua praevaricatus est, et in peccato suo, quod
peccavit, in ipsis morietur. 25 Et dixistis: [y]Non est aequa via Do-
mini. Audite ergo, domus Israël: Nunquid via mea non est aequa,
et non magis viae vestrae pravae sunt? 26 [z]Cum enim averterit se
iustus a iustitia sua et fecerit iniquitatem, morietur in eis, in iniu-
stitia quam operatus est morietur.
27 Et, [a]cum averterit se impius ab impietate sua, quam operatus
est, et fecerit [b]iudicium et iustitiam, [c]ipse animam suam vivificabit;
28 considerans enim et [d]avertens se ab omnibus iniquitatibus suis,
quas operatus est, [e]vita vivet et non morietur. 29 Et dicunt filii Israël:
[f]Non est aequa via Domini. [g]Nunquid viae meae non sunt aequae,
domus Israël, et non magis viae vestrae pravae? 30 Idcirco [h]unum-
quemque iuxta vias suas iudicabo, domus Israël, ait Dominus Deus.
[i]Convertimini et [j]agite paenitentiam ab omnibus iniquitatibus ve-
stris, et [l]non erit vobis in ruinam iniquitas; 31 [m]proicite à vobis
omnes praevaricationes vestras, in quibus praevaricati estis, et [n]facite
vobis cor novum et spiritum novum, et [o]quare moriemini, domus
Israël? 32 [p]Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, [q]rever-
timini et vivite.

19 Et tu [a]adsume planctum super principes Israël 2 et dices:
Quare mater tua [b]leaena inter leones cubavit,
in medio leunculorum enutrivit catulos suos?

g vr. 19.
h vr. 11, 15; cp. 22, 9; 33, 25. — cf. Is 65, 7.
i vr. 15; Lv 18, 20; Jr 5, 8. — cf. cp. 22, 11.
j Lv 18, 19.
l cf. cp. 22, 10.
m vr. 16.
n vr. 12; cp. 33, 15; Ex 22, 26.
o vr. 12, 16, 18.
p Is 58, 7, 10; Mt 25, 35, 36.
8] * *Catech. R. III 8, 11.*
q vr. 17. — cf. cp. 22, 12; Lv 25, 35-37; Ps 14, 5.
r Dt 1, 16; Zc 8, 16.
s vr. 17.
t cf. Ps 14, 1-3; 23, 4, 5.
u vr. 17, 19, 21; cp. 20, 11; Am 5, 6.
v v. cp. 16, 38.
x cf. vr. 6.
y cf. vr. 7; Ex 22, 21.
z cp. 5, 11; 8, 17.
a cp. 22, 12. — cf. vr. 8.
b v. cp. 3, 18.
c cp. 33, 4; Lv 20, 9, 11.
d vr. 28.
e vr. 6.
f vr. 7, 8.

g vr. 9.
h v. vr. 9.
i cf. cp. 3, 18.
j Ex 20, 5. — cf. vr. 2.
l vr. 5, 21, 27.
m vr. 4.
20-28] *L. in fr. 6 QT. Qdg.*
n v. 4 Rg 14, 6.
o Is 3, 10, 11; Rm 2, 8.
p v. vr. 27.
21, 22] * *cf. Catech. R. II 5, 1, 9, 18, 29, 31.*
q vr. 5, 19.
r vr. 9, 27.
s cp. 33, 16.
t vr. 32; cp. 33, 11; Sap 1, 13; 11, 24; 12, 19; 1 Tm 2, 4, 6; 2 Pt 3, 9. — cf. Ecli 11, 14.
u vr. 26; cp. 3, 20; 33, 12, 13, 18; Ecli 26, 27.
v cf. 2 Pt 20, 21.
x v. cp. 14, 13.
y vr. 29; cp. 33, 17, 20.
z vr. 24.

27, 30] * *Catech. R. II 5, 31.*
a vr. 21; cp. 33, 14. 19; Is 1, 16-18; 55, 7; Jr 18, 8.
b vr. 5.
c vr. 21.
d vr. 14.
e vr. 9, 17.
f vr. 25.
g cf. Mt 20, 15.
h cp. 7, 3, 8; 33, 20; 36, 19. — cf. cp. 39, 24.
30] * *Conc. Trid. s. XIV, cp. 1.*
i cf. cp. 14, 6; Os 14, 1.
j Jr 3, 1, 22; Zc 1, 3; Mt 3, 2; Lc 3, 3.
l cf. Is 3, 8.
31] * *Conc. Trid. s. XIV, cp. 4.*
m cf. cp. 20, 7.
n v. cp. 11, 19.
o cp. 33, 11.
p v. vr. 23.
q cf. cp. 14, 6; Os 14, 1.

1-14] *LL. in sb. p. D. 1 Nbr.*
a cp. 26, 17; 27, 2, 32; 28, 11; 32, 2; Am 5, 1. — cf. [7, 29.
b cf. Gn 49, 9.

parantur (19, 1-9), tum populi, vineae quondam electae, vates lamentatur (10-14). Porro interrogantibus senioribus Deus per prophetam facinora ab Israëlitis in Aegypto (20, 1-9), in deserto (10-26) et in terra

3 Et eduxit unum de leunculis suis, et [c]leo factus est
et [d]didicit capere praedam hominemque comedere.
4 Et audierunt de eo gentes et [e]non absque vulneribus suis cepe-
et [f]adduxerunt eum [g]in catenis in terra Aegypti. [runt eum
5 Quae cum vidisset, quoniam infirmata est et periit exspectatio
[h]tulit unum de leunculis suis, leonem constituit eum, [eius,
6 qui incedebat inter leones et factus est leo
et didicit praedam capere et homines devorare,
7 didicit viduas facere et civitates eorum in desertum adducere,
et desolata est terra et plenitudo eius a voce rugitus illius.
8 Et [i]convenerunt adversus eum gentes undique de provinciis
et [j]expanderunt super eum rete suum, [l]in vulneribus earum
9 et miserunt eum in caveam, [captus est,
[m]in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis
miseruntque eum in carcerem,
ne audiretur vox eius ultra super [n]montes Israël. [est;
10 Mater tua [o]quasi vinea in sanguine tuo super aquam plantata
[p]fructus eius et frondes eius creverunt [q]ex aquis multis,
11 et factae sunt ei virgae solidae in sceptra dominantium,
et exaltata est statura eius inter frondes,
et vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum,
12 et [r]evulsa est in ira in terramque proiecta,
et ventus urens siccavit fructum eius; [dit eam;
marcuerunt et arefactae sunt virgae roboris eius, ignis come-
13 et [s]nunc transplantata est in desertum, in terra invia et sitienti,
14 et [t]egressus est ignis de virga ramorum eius, qui fructum
eius comedit,
et [u]non fuit in ea virga fortis, sceptrum dominantium.
[v]Planctus est, et erit in planctum.

20 Et factum est, in anno [a]septimo, in quinto, in decima mensis
venerunt viri de [b]senioribus Israël, ut interrogarent Dominum,
et [c]sederunt coram me.
2 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 3 [d]Fili hominis, lo-
quere senioribus Israël et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus:
Nunquid ad interrogandum me vos venistis? [e]Vivo ego, quia [f]non
respondebo vobis, ait Dominus Deus. 4 [g]Si iudicas eos, si iudicas,
fili hominis, [h]abominationes patrum eorum, ostende eis. 5 Et dices
ad eos: Haec dicit Dominus Deus: [i]In die qua elegi Israël et [j]le-
vavi manum meam pro stirpe domus Iacob et [l]apparui eis in terra
Aegypti et levavi manum meam pro eis dicens: Ego Dominus Deus
vester; 6 in die illa levavi manum meam pro eis, [m]ut educerem eos
de terra Aegypti, in terram, quam provideram eis, fluentem lacte
et melle, [n]quae est egregia inter omnes terras. 7 Et dixi ad eos:
[o]Unusquisque offensiones [p]oculorum suorum abiciat, et [q]in idolis
Aegypti nolite pollui: [r]ego Dominus Deus vester. 8 [s]Et irritaverunt
me nolueruntque me audire, unusquisque abominationes [t]oculorum
suorum non proiecit, nec idola Aegypti reliquerunt. Et dixi, ut [u]ef-
funderem indignationem meam super eos et implerem iram meam
in eis, in medio terrae Aegypti, 9 [v]et feci propter nomen meum,
[x]ut non violaretur coram gentibus, in quarum medio erant, et inter
quas apparui eis ut educerem eos de terra Aegypti. 10 [y]Eieci ergo
eos de terra Aegypti et eduxi eos in desertum 11 et [z]dedi eis prae-
cepta mea et iudicia mea ostendi eis, [a]quae faciens homo [b]vivet in
eis; 12 insuper et [c]sabbata mea dedi eis, ut essent signum inter me
et eos, et [d]scirent quia ego Dominus sanctificans eos. 13 Et [e]irrita-
verunt me domus Israël in deserto, in praeceptis meis non ambula-
verunt et iudicia mea proiecerunt, [a]quae faciens homo vivet in eis,
et [f]sabbata mea violaverunt vehementer. Dixi ergo, ut effunderem
furorem meum super eos in deserto et consumerem eos. 14 Et feci
propter nomen meum, ne violaretur coram gentibus, de quibus eieci
eos in conspectu earum. 15 [g]Ego igitur levavi manum meam super
eos in deserto, [h]ne inducerem eos in terram, quam dedi eis, [i]fluen-
tem lacte et melle, praecipuam terrarum omnium; 16 [j]quia iudicia

c cf. cp. 22, 25; 32, 2.
d cf. cp. 22, 25, 27; Nh 2, 12.
e cf. vr. 8.
f cf. 4 Rg 23, 33, 34; Jr 22, 11, 12.
g cf. 2 Par 33, 11.
h 4 Rg 23, 34, 36.
i cf. 2 Par 36, 6.
j cf. cp. 12, 13.
l cf. vr. 4.
m cf. Jr 22, 26, 27.
n v. cp. 6, 2.
o v. cp. 17, 6.
p cf. Ps 79, 9, 10.
q cf. Dt 8, 7.
r cp. 17, 10. — cf. Os 13, 15.
s cf. Os 2, 3. — v. 4 Rg 24, 12-16.
t cf. 4 Rg 24, 20. — v. cp. 17, 15-19.
u cf. vr. 11, 12.
v v. vr. 1.

a cf. cp. 1, 2; 8, 1; 24, 1; 26, 1; 29, 1, 17; 30, 20; 31, 1; 32, 1, 17; 33, 21; 40, 1.
b v. cp. 8, 1. *c* cp. 14, 1.
d v. cp. 2, 1.
e vr. 33. — v. cp. 16, 48.
f vr. 31; cp. 14, 3. — cf. cp. 7, 26.
g cp. 22, 2; 23, 36.
h cp. 16, 2; 22, 3. *i* v. Ex 6, 7.
j vr. 15, 23, 28, 42; cp. 36, 7; 47, 14. — cf. Gn 14, 22.
l cf. Ex 3, 8; 4, 31; 6, 2.
m vr. 15. — v. Ex 3, 8.
n vr. 15. — cf. Jr 3, 19; Zc 7, 14.
o cf. vr. 8; cp. 18, 31.
p cf. vr. 24.
q cf. vr. 18; Lv 18, 3.
r vr. 19. — v. Ex 20, 2.
s vr. 21.
t vr. 21. — v. cp. 7, 8.
u vr. 21. — v. cp. 5, 13.
v vr. 14; Ps 105, 8.
x vr. 22; Ex 20, 9. — cf. Is 48, 11.
y cf. Ex 13, 18, 20.
z Dt 4, 81. — cf. 2 Es 9, 13, 14; Ps 147, 19.
a vr. 21; Lv 18, 5; 2 Es 9, 29; Ecli 15, 16; Mt 19, 17; Rm 10, 5; Gal 3, 12. — v. cp. 18, 9. *b* cp. 18, 9.
*12] * cf. Catech. R. III 4, 2.*
c cf. vr. 13, 16, 20. — v. Ex 8, 11; Dt 5, 12-15.
d cp. 37, 8. — cf. Lv 21, 8, 15, 22; 22, 9, 16.
e vr. 21; cp. 2, 3; Dt 32, 19.
f vr. 16, 21, 24; cp. 22, 8; 23, 38. — cf. cp. 44, 24; Am 2, 4; 8, 5.
g v. vr. 5, 6, 23
h Ps 94, 11. — v. Nm 14, 28-30.
i vr. 6. — v. Ex 3, 8.
j v. vr. 13, 24.
*16] * v. vr. 12.*

promissionis versantibus perpetrata (27-29) enarrat, ut inde ostendat eos, quia semper rebelles et idololatriae dediti fuerunt, merito in deserta gentium dispergi (30-38) gentemque mundam et fidelem eorum

mea proiecerunt et in praeceptis meis non ambulaverunt et sabbata
mea violaverunt, [l]post idola enim cor eorum gradiebatur. 17 Et [m]peper-
cit oculus meus super eos, ut non interficerem eos, [n]nec consumpsi
eos in deserto. 18 Dixi autem ad [o]filios eorum in solitudine: [p]In prae-
ceptis, patrum vestrorum nolite incedere nec iudicia eorum custodiatis
nec [q]in idolis eorum polluamini: 19 [r]ego Dominus Deus vester. [s]In
praeceptis meis ambulate, iudicia mea custodite et facite ea 20 et
[t]sabbata mea sanctificate, ut sint [u]signum inter me et vos, et sciatis
quia ego sum Dominus Deus vester. 21 Et exacerbaverunt me filii,
in praeceptis meis non ambulaverunt et iudicia mea non custodie-
runt ut facerent ea, [a]quae cum fecerit homo vivet in eis, et sabbata
mea violaverunt. Et comminatus sum ut [v]effunderem furorem meum
super eos et implerem iram meam in eis in deserto. 22 Averti autem
manum meam, et [w]feci propter nomen meum, [x]ut non violaretur
coram gentibus, de quibus eieci eos in oculis earum. 23 Iterum [y]le-
vavi manum meam in eos in solitudine, ut dispergerem illos in na-
tiones et ventilarem in terras, 24 eo quod iudicia mea non fecissent
et praecepta mea reprobassent, et sabbata mea violassent et post
idola patrum suorum fuissent oculi eorum. 25 [z]Ergo et ego dedi eis
praecepta non bona et iudicia in quibus non vivent, 26 et [a]pollui
eos in muneribus suis, cum offerrent omne quod aperit vulvam propter
delicta sua, et [b]scient quia ego Dominus. 27 Quam ob rem loquere
ad domum Israël, fili hominis, et dices ad eos: Haec dicit Dominus
Deus: Adhuc et in hoc blasphemaverunt me patres vestri, cum
sprevissent me contemnentes, 28 et induxissem eos in terram super
quam [c]levavi manum meam ut darem eis: viderunt [d]omnem collem
excelsum et omne lignum nemorosum et immolaverunt ibi victimas
suas et [e]dederunt ibi irritationem oblationis suae et posuerunt ibi
[f]odorem suavitatis suae et libaverunt libationes suas. 29 Et dixi ad
eos: Quid est [g]excelsum, ad quod vos ingredimini? et vocatum est
nomen eius excelsum usque ad hanc diem.
30 Propterea dic ad domum Israël: Haec dicit Dominus Deus:
[h]Certe in via patrum vestrorum vos polluimini et post offendicula
eorum [i]vos fornicamini 31 et in oblatione donorum vestrorum, cum
[j]traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis
vestris usque hodie; et [l]ego respondebo vobis, domus Israël? Vivo
ego, dicit Dominus Deus, [m]quia non respondebo vobis, 32 neque
[n]cogitatio mentis vestrae fiet dicentium: [o]Erimus sicut gentes et
sicut cognationes terrae, ut [p]colamus ligna et lapides. 33 [q]Vivo ego,
dicit Dominus Deus, quoniam [r]in manu forti et in bracchio extento
et [s]in furore effuso regnabo super vos 34 [t]et educam vos de popu-
lis et congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis; in manu
valida et in bracchio extento et [s]in furore effuso, regnabo super vos
35 et [u]adducam vos in desertum populorum et [v]iudicabor vobiscum
ibi [x]facie ad faciem. 36 [y]Sicut iudicio contendi adversum patres vestros
in deserto terrae Aegypti, sic iudicabo vos, dicit Dominus Deus,
37 et [z]subiciam vos sceptro meo et inducam vos in vinculis foederis
38 et [a]eligam de vobis transgressores et impios et [b]de terra incolatus
eorum educam eos, et [c]in terram Israël non ingredientur; et [d]scietis
quia ego Dominus. 39 Et vos, domus Israël, haec dicit Dominus
Deus: [e]Singuli post idola vestra ambulate et servite eis. Quod si et
in hoc non audieritis me et [f]nomen meum sanctum pollueritis ultra
in muneribus vestris et in idolis vestris, 40 [g]in monte sancto meo, in
monte excelso Israël, ait Dominus Deus, ibi serviet mihi [h]omnis
domus Israël: omnes, inquam, in terra in qua placebunt mihi, et
[i]ibi quaeram primitias vestras et initium decimarum vestrarum, in
omnibus sanctificationibus vestris. 41 In odorem suavitatis suscipiam
vos, cum [j]eduxero vos de populis et [l]congregavero vos de terris in
quas dispersi estis, et [m]sanctificabor in vobis in oculis nationum,
42 et scietis, quia ego Dominus, cum induxero vos ad terram Israël,
in terram pro qua [n]levavi manum meam, ut darem eam patribus
vestris, 43 et [o]recordabimini ibi viarum vestrarum et omnium scelerum
vestrorum, quibus polluti estis in eis, et displicebitis vobis in con-
spectu vestro in omnibus malitiis vestris quas fecistis 44 et scietis

l cf. vr. 24; Nm 15, 39.
m v. cp. 5, 11.
n cp. 11, 13.
o vr. 21. — cf. cp. 2, 3.
p cf. Is 24, 14; 1 Pt 1, 18.
q cf. vr. 7; Lv 18, 3.
r vr. 5. — v. Ex 20, 2.
s Dt 5, 32, 33.
20] * *v. vr. 12.*
t Jr 17, 22.
u vr. 12. — cf. Gn 9, 12; 17, 11.
v vr. 8.
w vr. 14. — cf. vr. 44.
x vr. 9.
y Dt 28, 64.
z cf. vr. 39.
a cf. vr. 31.
b v. cp. 6, 7.
c v. vr. 5.
d cf. cp. 6, 13.
e cf. cp. 8, 17.
f cf. vr. 40.
g cf. vr. 7.
h Ps 105, 39.
i cf. cp. 16, 20; 23, 37.
j vr. 26.
l v. cp. 14, 3.
m v. vr. 3.
n cp. 11, 5; 38, 10.
o cf. Jr 44, 17.
p Dt 4, 28; 4 Rg 19, 18; Dn 5, 4; Ap 9, 20.
q v. cp. 16, 48.
r v. Jr 21, 5.
s cf. vr. 8, 13, 21, 34.
t cf. Jr 31, 8.
u cf. vr. 10; Os 2, 14.
v cf. cp. 17, 20.
x cf. Dt 5, 4.
y v. Nm 14, 20-23, 28-30.
z Lv 27, 32.
a cp. 34, 17, 20, 22. — cf. Mt 25, 32, 33.
b cf. vr. 35.
c cp. 13, 9.
d vr. 42, 44; cp. 22, 16; 23, 49; 24, 24; Ex 7, 5 etc. — v. cp. 6, 7.
e Jd 10, 14; Ps 80, 13; Ac 7, 42; Rm 1, 24, 28.
f cp. 39, 7; 43, 7. — cf. cp. 36, 23; Jr 44, 25, 26.
g cp. 17, 32.. — cf. cp. 28, 14; Is 57, 7.
h cp. 39, 25.
i cf. Ml 3, 4.
j vr. 34.
l v. cp. 11, 17.
m cp. 36, 23; 39, 27. — cf. cp. 28, 22; 38, 16, 23; Nm 20, 12; Is 8, 13; Ecli 36, 4.
n v. vr. 5.
o v. cp. 6, 9.

loco eligi aut creari (39-44). Itaque populi rebellis iudicium parabola incendii saltus meridiani describitur (45-49), adnuntiaturque Deus gladium in Ierusalem immissurus (21, 1-17), regem nempe Nabuchodonosor qui urbem

quia ego Dominus, [p]cum benefecero vobis propter nomen meum et
[q]non secundum vias vestras malas neque secundum scelera vestra
pessima, domus Israël, ait Dominus Deus.
45 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 46 Fili hominis,
[r]pone faciem tuam contra viam austri et [s]stilla ad africum et pro-
pheta ad saltum agri meridiani 47 et dices saltui meridiano: Audi
verbum Domini. Haec dicit Dominus Deus: Ecce [t]ego succendam
in te ignem et [u]comburam in te omne lignum viride et omne lignum
aridum, non exstinguetur flamma succensionis, et comburetur in ea
[v]omnis facies ab austro usque ad aquilonem, 48 et [x]videbit universa
caro, [y]quia ego Dominus succendi eam, nec exstinguetur. 49 Et dixi:
[z]A a a, Domine Deus! ipsi dicunt de me: [a]Nunquid non per para-
bolas loquitur iste?
21 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 Fili hominis, [a]pone
faciem tuam ad Ierusalem et [b]stilla ad sanctuaria et propheta
contra humum Israël 3 et dices terrae Israël: Haec dicit Dominus
Deus: Ecce [c]ego ad te et eiciam [d]gladium meum de vagina sua et
[e]occidam in te iustum et impium. 4 Pro eo autem quod occidi in
te iustum et impium, idcirco egredietur gladius meus de vagina sua
ad [f]omnem carnem ab austro usque ad aquilonem, 5 [g]ut sciat omnis
caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua [h]irre-
vocabilem.
6 [i]Et tu, fili hominis, ingemisce in contritione lumborum et in
amaritudinibus ingemisce [j]coram eis; 7 [k]cumque dixerint ad te: Quare
tu gemis? dices: Pro auditu, quia venit et [l]tabescet omne cor, et
[m]dissolventur universae manus et infirmabitur omnis spiritus, et per
cuncta genua fluent aquae; [n]ecce venit et fiet, ait Dominus Deus.
8 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 9 Fili hominis, pro-
pheta et dices: Haec dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius, gla-
dius exacutus est et limatus: 10 [o]ut caedat victimas exacutus est,
[p]ut splendeat limatus est; qui moves sceptrum filii mei succidisti omne
lignum. 11 Et dedi eum ad levigandum, ut teneatur manu; iste exa-
cutus est gladius, et iste limatus est, [q]ut sit in manu interficientis.
12 [r]Clama et ulula, fili hominis, quia hic factus est in populo meo,
hic in cunctis ducibus Israël qui fugerant gladio traditi sunt cum
populo meo, idcirco [s]plaude super femur, 13 quia probatus est, et
hoc cum sceptrum subverterit et non erit, dicit Dominus Deus.
14 Tu ergo, fili hominis, propheta et [t]percute manu ad manum,
et duplicetur gladius ac triplicetur gladius interfectorum. Hic est
gladius occisionis magnae, qui obstupescere eos facit 15 et corde ta-
bescere et multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi contur-
bationem gladii acuti et limati ad fulgendum, [u]amicti ad caedem.
16 Exacuere, vade ad dexteram sive ad sinistram, quocumque faciei
tuae est appetitus. 17 Quin et ego [v]plaudam manu ad manum et
[x]implebo indignationem meam: [y]ego Dominus locutus sum.
18 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 19 Et tu, fili ho-
minis, pone tibi duas vias, ut [z]veniat gladius regis Babylonis: de
terra una egredientur ambae, et manu capiet coniecturam, in capite
viae civitatis coniciet. 20 Viam pones, [a]ut veniat gladius ad Rabbath
filiorum Ammon et ad Iudam in Ierusalem munitissima; 21 stetit
enim rex Babylonis in bivio, [b]in capite duarum viarum divinationem
quaerens, commiscens sagittas; interrogavit [c]idola, exta consuluit.
22 Ad dexteram eius facta est divinatio super Ierusalem, [d]ut ponat
arietes, ut aperiat os in caede, ut elevet vocem in ululatu, ut ponat
arietes contra portas, [e]ut comportet aggerem, ut aedificet munitiones.
23 Eritque quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum et sab-
batorum otium imitans, ipse autem recordabitur iniquitatis ad ca-
piendum.
24 Idcirco haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod recordati estis
iniquitatis vestrae et revelastis praevaricationes vestras, et appărue-
runt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris; pro eo, inquam,
quod recordati estis, [f]manu capiemini.
25 Tu autem, profane, impie dux Israël, cuius venit dies in tem-
pore iniquitatis praefinita, 26 haec dicit Dominus Deus: Aufer cida-

p cf. vr. 9, 14, 22.
q cf. Ps 102, 10.
r cp. 6, 2.
s cp. 21, 2; Am 7, 16; Mic 2, 6. — cf. Is 55, 10, 11.
t Jr 21, 14.
u cf. cp. 21, 3; Lc 23, 31. — v. cp. 17, 24.
v cf. cp. 21, 4.
x Is 40, 5.
y cf. Ps 17, 9; Is 30, 33.
z v. cp. 4, 14.
a cf. cp. 17, 2; 24, 3.
1-15] *LL. in D. 2 Nbr*
a cp. 6, 2.
b v. cp. 20, 46.
c v. cp. 13, 8.
d Jr 47, 6. — cf. Dt 32, 41, 42.
e cf. cp. 20, 47; Jb 9, 22.
f cf. cp. 20, 47.
g cf. cp. 20, 48.
h cf. vr. 30.
i cf. cp. 6, 11; 12, 18.
j v. cp. 12, 3.
k cf. cp. 12, 9.
l cf. Ex 15, 14; Js 2, 11; Ps 21, 15; Nh 2, 10.
m v. cp. 7, 17.
n cp. 39, 8.
o cf. vr. 15, 28.
p Dt 32, 41.
q cf. vr. 19.
r cf. vr. 6.
s Jr 31, 19. — cf. Jdl 15, 8.
t vr. 17; cp. 6, 11; Lm 2, 15. — cf. cp. 22, 13; Nm 24, 10; Jb 27, 23.
u cf. vr. 10.
v vr. 14.
x v. cp. 5, 13.
y v. cp. 17, 21, 24.
z vr. 11.
a v. cp. 25, 1-5; Jr 49, 1-6; Am 1, 13-15.
b Ab 14. — cf. Mt 22, 9.
c cf. Gn 31, 19.
d cp. 4, 2; 26, 9.
e v. cp. 4, 2.
f cf. cp. 17, 20.

cidari et corona privabit usque ad Messiae tempora (18-27), Ammonitas autem in aeternum destruet (28-32). Nec tantam perniciem sine causa esse Ierusalem peccata ostendunt, quae veluti scorias ignis consumet

rim, tolle coronam: nonne haec est quae [g]humilem sublevavit et su-
blimem humiliavit? 27 Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam
eam; et hoc non factum est, [h]donec veniret cuius est iudicium, et
tradam ei.
28 Et tu, fili hominis, propheta et dic: Haec dicit Dominus Deus
[i]ad filios Ammon et ad opprobrium eorum, et dices: [j]Mucro, mucro,
[l]evagina te ad occidendum, lima te, ut interficias et fulgeas; 29 cum
[m]tibi viderentur vana et divinarentur mendacia, ut dareris super
colla vulneratorum impiorum, [n]quorum venit dies in tempore iniqui-
tatis praefinita. 30 Revertere ad vaginam tuam, in loco in quo creatus
es; in terra nativitatis tuae iudicabo te 31 et [o]effundam super te
indignationem meam [p]in igne furoris mei, sufflabo in te daboque te
in manus hominum insipientium et fabricantium interitum. 32 igni
eris cibus, [q]sanguis tuus erit in medio terrae, oblivioni traderis, quia
[r]ego Dominus locutus sum.
22 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 2 Et tu, [a]fili ho-
minis, [b]nonne iudicas, nonne iudicas [c]civitatem sanguinum?
3 et [d]ostendes ei omnes abominationes suas et dices: Haec dicit
Dominus Deus: [e]Civitas effundens sanguinem in medio sui, ut ve-
niat tempus eius, et quae fecit idola contra semetipsam, ut pollue-
retur. 4 In sanguine tuo, qui a te effusus est, deliquisti et in idolis
tuis, quae fecisti, polluta es et appropinquare fecisti dies tuos et
adduxisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te [f]opprobrium
gentibus et irrisionem universis terris. 5 Quae iuxta sunt et quae
procul a te triumphabunt de te, sordida, nobilis, grandis interitu.
6 Ecce [g]principes Israël singuli in bracchio suo fuerunt in te, [h]ad
effundendum sanguinem. 7 [i]Patrem et matrem contumeliis adfecerunt
in te, [j]advenam calumniati sunt in medio tui, pupillum et viduam
contristaverunt apud te, 8 [l]sanctuaria mea sprevisti et [m]sabbata mea
polluisti. 9 [n]Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem
et [o]super montes comederunt in te, [p]scelus operati sunt in medio
tui. 10 [q]Verecundiora patris discooperuerunt in te, [r]immunditiam men-
struatae humiliaverunt in te, 11 et unusquisque in uxorem proximi
sui operatus est abominationem, et [s]socer nurum suam polluit nefa-
rie, [t]frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te, 12 [u]munera
acceperunt apud te ad effundendum sanguinem, [v]usuram et supera-
bundantiam accepisti et avare proximos tuos calumniabaris [x]meique
oblita es, ait Dominus Deus. 13 Ecce [y]complosi manus meas super
[z]avaritiam tuam, quam fecisti, et super [a]sanguinem, qui effusus est
in medio tui. 14 [b]Nunquid sustinebit cor tuum, aut praevalebunt
manus tuae in diebus quos ego faciam tibi? [c]Ego Dominus locutus
sum et faciam 15 [d]et dispergam te in nationes et ventilabo te in ter-
ras et [e]deficere faciam immunditiam tuam a te 16 et possidebo te [f]in
conspectu gentium, et [g]scies quia ego Dominus.
17 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 18 Fili hominis,
[h]versa est mihi domus Israël in scoriam, [i]omnes isti aes et [j]stan-
num et ferrum et plumbum in medio fornacis scoria argenti facti
sunt.
19 Propterea haec dicit Dominus Deus: Eo quod versi estis omnes
in scoriam, propterea ecce ego congregabo vos in medio Ierusalem
20 congregatione argenti et aeris et stanni et ferri et plumbi in medio
fornacis, [l]ut succendam in ea ignem ad conflandum; sic congregabo
in furore meo et in ira mea et requiescam et conflabo vos 21 et con-
gregabo vos et succendam vos in igne furoris mei et conflabimini
in medio eius. 22 Ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis
in medio eius, et scietis quia ego Dominus, [m]cum effuderim indigna-
tionem meam super vos.
23 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 24 Fili hominis,
dic ei: [n]Tu es terra immunda et [o]non compluta in die furoris.
25 [p]Coniuratio prophetarum in medio eius: [q]sicut leo rugiens [r]ra-
piensque praedam animas devoraverunt, [s]opes et pretium accepe-
runt, viduas eius multiplicaverunt in medio illius. 26 [t]Sacerdotes
eius contempserunt legem meam et [u]polluerunt sanctuaria mea, [v]inter
sanctum et profanum non habuerunt distantiam et inter pollutum et

g cf. cp. 17, 24; Ps 74, 8; Ecli 10, 17. — v. Mt 22, 12; Lc 1, 52.
h Gn 49, 10; Jo 1, 49. — cf. Ap 17, 14.
i cf. cp. 25, 5, 6; Sph 2, 8. — v. vr. 20.
j cf. vr. 9, 10.
l cf. vr. 5.
m v. cp. 13, 6.
n vr. 25.
o v. cp. 7, 8.
p cp. 22, 20, 21.
q cf. Jb 16, 19; Is 26, 21.
r cp. 25, 10.
s vr. 17. — v. cp. 21, 24.
a v. cp. 2, 1.
b v. cp. 20, 4.
c cf. cp. 16, 38; 23, 37; 24, 6; 33, 25; 4 Rg 21, 16. — v. cp. 7, 23.
d cp. 16, 2; 20, 4.
e cp. 21, 25, 29.
f v. cp. 5, 14.
g cf. Is 1, 23; Mic 3, 9, 10.
h vr. 13, 27.
i cf. Dt 27, 16; Mic 7, 6; Eph 6, 2. — v. Ex 20, 12.
j Ex 22, 21, 22.
l cf. vr. 26.
8] * *cf. Catech. R. III 4, 2.*
m v. cp. 20, 13.
n Lv 19, 16. — cf. 1 Rg 22, 9.
o vr. cp. 18, 6.
p cf. cp. 16, 43.
q Lv 18, 7, 8; 20, 11. — cf. 1 Cor 5, 1.
r cf. cp. 18, 6, 11, 15.
s Lv 18, 15; 20, 12. — cf. Ar 2, 7.
t Lv 18, 9; 20, 17.
u Dt 27, 25.
v v. cp. 18, 13.
x cp. 23, 35. — v. Jr 2, 32.
y Nm 24, 10. — cf. cp. 21, 14, 17; Jb 27, 23.
z vr. 27.
a v. vr. 2.
b cf. cp. 21, 7.
c v. cp. 17, 24.
d v. cp. 5, 10.
e cp. 24, 11. — cf. vr. 21, 22.
f cp. 5, 8.
g v. cp. 20, 38.
h cf. Is 1, 21; Jc 6, 30; Lc 4, 1.
i Jr 6, 28.
j Is 1, 25.
l cp. 21, 31. — cf. Ml 3, 3.
m v. cp. 7, 8.
n v. vr. 2-4.
o cf. cp. 34, 26. — v. 3 Rg 8, 35, 36.
p v. Jr 11, 9.
q cp. 19, 3. 1 Pt. 5, 8.
r vr. 27.
s cf. Mic 3, 11.
26] * *cf. Conc. Trid s. XIV de Ref. prooem.*
t cf. Ml 2, 8.
u Sph 3, 4. — cf. vr. 8.
v cf. cp. 44, 23. — Lv 10, 10.

(22, 1-22) *quaeque in civibus cuiuslibet ordinis inveniuntur* (23-31). *Hoc iterum ostendit parabola duarum sororum, nempe Oollae propter suas fornicationes in Assyriorum potestatem traditae* (23, 1-10), *et Oolibae,*

mundum non intellexerunt et [x]a sabbatis meis averterunt oculos suos
et [y]coinquinabar in medio eorum. 27 [z]Principes eius in medio illius
quasi lupi [a]rapientes praedam [b]ad effundendum sanguinem et ad
perdendas animas et [c]avare ad sectanda lucra. 28 [d]Prophetae autem
eius [e]liniebant eos absque temperamento videntes vana et divinan-
tes eis mendacium, dicentes: Haec dicit Dominus Deus, cum Do-
minus non sit locutus. 29 Populi terrae [f]calumniabantur calumniam
et rapiebant violenter, egenum et pauperem adfligebant et advenam
opprimebant calumnia absque iudicio. 30 [g]Et quaesivi de eis virum,
qui interponeret saepem et [h]staret oppositus contra me pro terra,
ne dissiparem eam, et non inveni. 31 Et [i]effudi super eos indigna-
tionem meam, in igne irae meae consumpsi eos, [j]viam eorum in
caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.
23 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 [a]Fili hominis,
[b]duae mulieres filiae matris unius fuerunt 3 et [c]fornicatae sunt
in [d]Aegypto, [e]in adulescentia sua fornicatae sunt, ibi subacta sunt
ubera earum, et fractae sunt mammae pubertatis earum. 4 Nomina
autem earum: Oolla maior et Ooliba soror eius minor, et [f]habui
eas, et [g]pepererunt filios et filias. Porro earum nomina: [h]Samaria Oolla
et Ierusalem Ooliba. 5 [i]Fornicata est igitur super me Oolla et [j]in-
sanivit in amatores suos, [l]in Assyrios propinquantes, 6 vestitos hya-
cintho, [m]principes et magistratus, iuvenes cupidinis, [n]universos equi-
tes ascensores equorum. 7 Et dedit fornicationes suas super eos electos,
filios Assyriorum universos, et in omnibus, in quos insanivit, in im-
munditiis eorum polluta est. 8 Insuper et fornicationes suas, quas
habuerat in Aegypto, non reliquit; nam et illi dormierunt cum ea
in adulescentia eius et illi confregerunt ubera pubertatis eius et effu-
derunt fornicationem suam super eam. 9 Propterea [o]tradidi eam in
manus amatorum suorum, in manus filiorum Assur, super quorum
insanivit libidine. 10 Ipsi [q]discooperuerunt ignominiam eius, [r]filios
et filias eius tulerunt et ipsam occiderunt gladio; et [s]factae sunt
famosae mulieres, et [t]iudicia perpetraverunt in ea.
11 [u]Quod cum vidisset soror eius Ooliba, [v]plus quam illa insa-
nivit libidine et fornicationem suam super fornicationem sororis suae
12 [x]ad filios Assyriorum praebuit impudenter, ducibus et magistrati-
bus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus, qui vectabantur
equis, et adulescentibus forma cunctis egregia. 13 Et vidi quod pol-
luta esset: via una ambarum, 14 et [y]auxit fornicationes suas. Cumque
vidisset viros [z]depictos in pariete, [a]imagines [b]Chaldaeorum expres-
sas coloribus 15 et accinctos balteis renes et tiaras tinctas in capiti-
bus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis
terraeque Chaldaeorum, in qua orti sunt, 16 [c]insanivit super eos con-
cupiscentia oculorum suorum et [d]misit nuntios ad eos in Chaldaeam.
17 Cumque venissent ad eam filii Babylonis [e]ad cubile mammarum,
polluerunt eam stupris suis, et polluta est ab eis, et [f]saturata est
anima eius ab illis, 18 denudavit quoque fornicationes suas et discoo-
peruit ignominiam suam, et recessit anima mea ab ea, sicut reces-
serat anima mea a sorore eius; 19 multiplicavit enim fornicationes
suas [g]recordans dies adulescentiae suae, quibus [h]fornicata est in terra
Aegypti, 20 et insanivit libidine super concubitum eorum, [i]quorum
carnes sunt ut carnes asinorum, et [j]sicut fluxus equorum fluxus
eorum. 21 Et visitasti scelus adulescentiae tuae, quando subacta sunt
in Aegypto ubera tua, et confractae sunt mammae pubertatis tuae.
22 Propterea, Ooliba, haec dicit Dominus Deus: Ecce ego susci-
tabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima
tua, et [k]congregabo eos adversum te in circuitu, 23 filios Babylonis
et universos Chaldaeos, nobiles tyrannosque et principes, omnes
filios Assyriorum, [l]iuvenes forma egregia, duces et magistratus uni-
versos, principes principum et nominatos ascensores equorum; 24 et
venient super te instructi curru et rota, multitudo populorum; [m]lo-
rica et clipeo et galea armabuntur contra te undique, et [n]dabo coram
eis iudicium, et [o]iudicabunt te iudiciis suis, 25 et ponam zelum
meum in te, [p]quem exercent tecum in furore; nasum tuum et aures
tuas praecident et quae remanserint gladio concident, ipsi [q]filios

x cf. Jr 17, 22, 24, 27.
y v. cp. 36, 20.
z vr. 6; Mic 3, 1, 2; Sph 3, 3. — cf. Mt 7, 15.
a vr. 25.
b cf. vr. 5, 13.
c cf. vr. 12; Mic 3, 11.
d cp. 13, 10.
e v. cp. 13, 6.
f cf. vr. 7.
g Gn 18, 26. — cf. Ex 32, 10; Is 65, 8; Jr 5, 1.
h cp. 13, 5.
i cf. Ps 13, 1-3.
j cf. vr. 21.
l v. cp. 7, 4.
a v. cp. 2, 1.
b cf. cp. 16, 45, 46.
c v. cp. 16, 15.
d cf. vr. 8, 19, 27.
e cf. cp. 16, 22. — cf. cp. 16, 7.
f cp. 16, 8.
g cf. vr. 37.
h cf. cp. 16, 46.
i Nm 5, 19, 20.
j cf. Os 2, 5.
l Os 5, 13; 8, 9; 12, 1. — cf. 4 Rg 15, 19.
m vr. 23.
n cp. 38, 15. — cf. Is 5, 28.
o cf. 4 Rg 15, 29. — v. 4 Rg 17, 4-6, 23; 18, 9-11.
p cf. Os 2, 5.
q vr. 29. — v. cp. 16, 37.
r vr. 25.
s cf. cp. 16, 14.
t v. cp. 5, 8.
u Jr 3, 8, 9.
v Jr 3, 11. — v. cp. 16, 47.
x vr. 7; cp. 16, 28.
y v. vr. 19.
z cf. cp. 8, 10.
a cf. cp. 16, 17.
b cp. 16, 29. — cf. 4 Rg 20, 12, 13; 24, 1.
c vr. 5, 9, 12, 20.
d cf. vr. 40; Is 57, 9.
e cf. vr. 41; Is 57, 7, 8.
f vr. 22, 28. — cf. cp. 17, 15.
g cf. vr. 3. — v. cp. 16, 22.
h cp. 16, 26.
i cf. cp. 16, 26.
j cf. Tb 6, 17; Jr 5, 8.
k cp. 16, 37.
l vr. 6, 12.
m cf. 4 Rg 19, 32.
n cf. cp. 9, 5, 6.
o 4 Rg 25, 6.
p vr. 29.
q vr. 10.

quae misera sororis sorte nullatenus edocta adhuc maiora flagitia admisit (11-21) et a Chaldaeis eadem immo graviori ratione punitur (22-35); utriusque autem facinora vates graviter reprehendit, utramque iudican-

tuos et filias tuas capient, et [r]novissimum tuum devorabitur igni,
26 et [s]denudabunt te vestimentis tuis et tollent vasa gloriae tuae.
27 et [t]requiescere faciam scelus tuum de te et fornicationem tuam
de terra Aegypti, [u]nec levabis oculos tuos ad eos et Aegypti non
recordaberis amplius.

28 Quia haec dicit Dominus Deus: [v]Ecce ego tradam te in manus
eorum, quos odisti, in manus [x]de quibus satiata est anima tua.
29 Et [y]agent tecum in odio et tollent omnes labores tuos et [z]dimit-
tent te nudam et ignominia plenam, et [a]revelabitur ignominia for-
nicationum tuarum, scelus tuum et fornicationes tuae. 30 Fecerunt
haec tibi, quia [b]fornicata es post gentes, inter quas polluta es in
idolis earum. 31 In via sororis tuae ambulasti, et [c]dabo [d]calicem
eius in manu tua.

32 Haec dicit Dominus Deus: [e]Calicem sororis tuae bibes profun-
dum et latum: [f]eris in derisum et in subsannationem, quae est
capacissima, 33 [g]ebrietate et dolore repleberis, calice maeroris et tri-
stitiae, calice sororis tuae Samariae, 34 et bibes illum et epotabis
usque ad faeces et fragmenta eius devorabis et ubera tua lacerabis,
quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

35 Propterea haec dicit Dominus Deus: Quia [h]oblita es mei, et
[i]proiecisti me post corpus tuum, tu quoque [j]porta scelus tuum et
fornicationes tuas.

36 Et ait Dominus ad me dicens: Fili hominis, nunquid [l]iudicas
Oollam et Oolibam et [m]adnuntias eis scelera earum? 37 quia [n]adul-
teratae sunt, et [o]sanguis in manibus earum, et cum idolis suis for-
nicatae sunt, insuper et [p]filios suos, [q]quos genuerunt mihi, obtule-
runt eis ad devorandum. 38 Sed et hoc fecerunt mihi: [r]polluerunt
sanctuarium meum in die illa et [s]sabbata mea profanaverunt; 39 cum-
que immolarent filios suos idolis suis et ingrederentur sanctuarium
meum in die illa [t]ut polluerent illud, etiam [u]haec fecerunt in medio
domus meae: 40 miserunt ad viros venientes de longe, [v]ad quos
nuntium miserant, itaque ecce venerunt; quibus te lavisti et [x]circum-
linisti stibio oculos tuos et [y]ornata es [z]mundo muliebri, 41 sedisti
in [a]lecto pulcherrimo, et mensa ornata est ante te, [b]thymiama
meum et [c]unguentum meum posuisti super eam, 42 et [d]vox multi-
tudinis exsultantis erat in ea, et in viris, qui de multitudine hominum
adducebantur et veniebant de deserto, [e]posuerunt armillas in mani-
bus eorum et coronas speciosas in capitibus eorum. 43 Et dixi ei,
quae attrita est in adulteriis: Nunc fornicabitur in fornicatione sua
etiam haec, 44 et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretri-
cem. Sic ingrediebantur ad Oollam et Oolibam mulieres nefarias.
45 Viri ergo iusti sunt; [f]hi iudicabunt eas iudicio adulterarum et
iudicio effundentium sanguinem, quia adulterae sunt, et sanguis in
manibus earum.

46 Haec enim dicit Dominus Deus: [g]Adduc ad eas multitudinem
et trade eas in tumultum et [h]in rapinam, 47 et lapidentur lapidibus
populorum et confodiantur gladiis eorum, [i]filios et filias earum in-
terficient et [j]domos earum igne succendent. 48 Et [l]auferam scelus
de terra, et discent omnes mulieres, ne faciant secundum scelus ea-
rum. 49 Et dabunt scelus vestrum super vos, et [m]peccata idolorum
vestrorum portabitis et [n]scietis quia ego Dominus Deus.

24 Et factum est verbum Domini ad me [a]in anno nono, in mense
decimo, decima die mensis dicens: 2 Fili hominis, scribe tibi
nomen diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis adversum
Ierusalem hodie. 3 Et [b]dices per proverbium ad [c]domum irritatri-
cem parabolam et loqueris ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Pone
[d]ollam, pone, inquam, et mitte in eam aquam, 4 congere frusta
eius in eam, omnem partem bonam, [e]femur et armum, electa et
ossibus plena; 5 pinguissimum pecus adsume, compone quoque strues
ossium sub ea; efferbuit coctio eius, et discocta sunt ossa illius in
medio eius.

6 Propterea haec dicit Dominus Deus: [f]Vae civitati sanguinum,
ollae, cuius robigo in ea est, et robigo eius non exivit de ea! Per
partes et per partes suas eice eam, non cecidit super eam sors.

r cf. Jr 29, 22; Dn 3, 6.
s cp. 16, 39. — cf. Os 2, 3.
t cp. 16, 41. — cf. vr. 48.
u cf. cp. 17, 15.
v cp. 16, 37.
x vr. 17, 22.
y vr. 25.
z cp. 16, 7, 22, 29
a vr. 10; cp. 16, 37.
b cp. 6, 9. — v. Ex 34, 15.
c cp. vr. 9, 10.
d cf. Jr 25, 15.
e Is 51, 17. — cf. Ap 14, 10.
f cf. cp. 5, 14, 15.
g Jr 13, 13.
h cp. 22, 12. — v. Jr 2, 32.
i 3 Rg 14, 9.
j cf. vr. 49; cp. 14, 10; 16, 58.
l cp. 20, 4; 22, 2.
m cf. Is 58, 1; Mic 3, 8.
n cf. cp. 16, 38.
o cf. cp. 22, 2.
p cp. 16, 20, 21 38.
q vr. 4.
r v. cp. 5, 11.
38] * *cf. Catech. R. III 4, 2.*
s v. cp. 20, 13.
t cp. 44, 7.
u cp. 5, 11. — cf. 4 Rg 21, 4. — v. Jr 23, 11.
v cf. vr. 16, Is 57, 9.
x cf. 4 Rg 9, 30; Jr 4, 30.
y cf. cp. 16, 11, 12.
z cp. 16, 7.
a vr. 17. — cf. Est 1, 6.
b cp. 16, 18. — cf. Pro 7, 17.
c cf. Os 2, 8.
d cf. Is 22, 2.
e cf. cp. 16, 11, 12.
f cf. vr. 24. — v. cp. 16, 38.
g cp. 16, 40, 41. — cf. Js 7, 24, 25.
h cp. 7, 21.
i cp. 24, 21. — v. 2 Par 36, 17.
j 2 Par 36, 19.
l cf. vr. 27; cp. 16, 41.
m cf. vr. 35.
n cp. 20, 28.
a cf. cp. 20, 1.
b cp. 20, 49. — cf. cp. 17, 2.
c cf. cp. 2, 5, 8; 3, 26.
d cp. 11, 3, 7, 11; 4 Rg 4, 38.
e v. 1 Rg 9, 24.
f cp. 22, 2; Nh 3, 1.

dam docet (36-49). Demum diem quo omnia haec acciderint adnotat (24, 1-14) atque fata urbis describit prohibitus tamen quominus luctum agat (15-24) aut contribulibus suis quidquam dicat (25-27).

7 [g]Sanguis enim eius in medio eius est, super [h]limpidissimam pe-
tram [i]effudit illum; non effudit illum super terram, ut possit operiri
pulvere: 8 ut superinducerem indignationem meam et vindicta ulci-
scerer, dedi sanguinem eius super petram limpidissimam, ne operi-
retur.
9 Propterea haec dicit Dominus Deus: Vae civitati sanguinum,
[j]cuius ego grandem faciam pyram! 10 Congere ossa, quae igne suc-
cendam; consumentur carnes, et coquetur universa compositio, et
ossa tabescent. 11 Pone quoque eam super prunas vacuam, ut inca-
lescat et liquefiat aes eius et [l]confletur in medio eius inquinamen-
tum eius et consumatur robigo eius. 12 [m]Multo labore sudatum est,
et non exivit de ea nimia robigo eius neque per ignem. 13 Immun-
ditia tua exsecrabilis, quia mundare te volui, et [n]non es mundata
a sordibus tuis; sed nec mundaberis prius, donec [o]quiescere faciam
indignationem meam in te. 14 [p]Ego Dominus locutus sum. Veniet,
et faciam; non transeam [q]nec parcam nec placabor; [r]iuxta vias tuas
et iuxta adinventiones tuas iudicabo te, dicit Dominus.
15 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 16 Fili hominis,
ecce ego tollo a te [s]desiderabile oculorum tuorum in plaga, et non
planges neque plorabis, neque fluent lacrimae tuae. 17 [t]Ingemisce
tacens, mortuorum luctum non facies, [u]corona tua circumligata sit
tibi, et [v]calceamenta tua erunt in pedibus tuis; [x]nec amictu ora
velabis nec [y]cibos lugentium comedes. 18 Locutus sum ergo ad
populum mane, et [z]mortua est uxor mea vespere; [a]fecique mane
sicut praeceperat mihi. 19 Et [b]dixit ad me populus: Quare non indi-
cas nobis quid ista significent quae tu facis? 20 Et dixi ad eos:
Sermo Domini factus est ad me dicens: 21 Loquere domui Israël:
Haec dicit Dominus Deus: [c]Ecce ego polluam sanctuarium meum,
superbiam imperii vestri et [d]desiderabile oculorum vestrorum et
super quo pavet anima vestra; [e]filii vestri et filiae vestrae, quas
reliquistis, gladio cadent. 22 Et [f]facietis sicut feci: ora amictu non
velabitis et cibos lugentium non comedetis, 23 coronas habebitis in
capitibus vestris et calceamenta in pedibus; non plangetis neque
flebitis, sed [g]tabescetis in iniquitatibus vestris et unusquisque ge-
met ad fratrem suum. 24 [h]Eritque Ezechiel vobis in portentum:
iuxta omnia quae fecit facietis, cum venerit istud, et [i]scietis quia
ego Dominus Deus.
25 Et tu, fili hominis, ecce in die qua tollam ab eis fortitudinem
eorum et gaudium dignitatis et [j]desiderium oculorum eorum, super
quo requiescunt animae eorum, filios et filias eorum 26 in die illa, cum
venerit fugiens ad te ut adnuntiet tibi; 27 in die, inquam, illa [l]ape-
rietur os tuum cum eo qui fugit, et loqueris et non silebis ultra erisque
eis in portentum, et scietis quia ego Dominus.

25 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 Fili hominis, [a]pone
faciem tuam contra [b]filios Ammon et prophetabis de eis 3 et
dices filiis Ammon: Audite verbum Domini Dei. Haec dicit Domi-
nus Deus: Pro eo quod dixisti: [c]Euge, euge super [d]sanctuarium
meum, quia pollutum est, et super terram Israël, quoniam desolata
est, et super domum Iuda, quoniam ducti sunt in captivitatem;
4 idcirco ego tradam te [e]filiis orientalibus in hereditatem, et collo-
cabunt [f]caulas suas in te et ponent in te tentoria sua, ipsi comedent
fruges tuas et ipsi bibent lac tuum; 5 daboque [g]Rabbath in habita-
culum camelorum et filios Ammon in cubile pecorum, et scietis quia
ego Dominus.
6 Quia haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod [h]plausisti manu
et percussisti pede et [i]gavisa es [j]ex toto adfectu super terram Israël,
7 idcirco ecce [l]ego extendam manum meam super te et [m]tradam te
in direptionem gentium et interficiam te de populis et perdam de
terris et conteram, et scies quia ego Dominus.
8 Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixerunt [n]Moab et
[o]Seir: [p]Ecce sicut omnes gentes domus Iuda; 9 idcirco ecce ego
aperiam umerum Moab de civitatibus, de civitatibus, inquam, eius
et de finibus eius, inclitas terrae [q]Bethiesimoth et [r]Beelmeon et
[s]Cariathaim, 10 [t]filiis orientis cum filiis Ammon, et dabo eam in

g cf. Is 26, 21.
h cp. 26, 4, 14.
i cf. Lv 7, 13; Dt 12, 16, 24; 15, 23.
j cf. Is 30, 33.
l cp. 22, 15.
m cf. Jr 2, 22.
n Is 22, 14.
o cp. 5, 13; 16, 42.
p cf. 1 Rg 15, 29. — v. cp. 17, 24.
q v. cp. 5, 11.
r cp. 23, 45. — cf. cp. 20, 44; Zc 1, 6.
s vr. 21, 25; 3 Rg 20, 6. — cf. vr. 18; 2 Mc 15, 18.
t vr. 22, 23. — cf. Lv 10, 6.
u cf. Jdt 10, 3.
v cf. Is 20, 2.
x vr. 22.
y Dt 26, 14; Pro 31, 6; Os 9, 4. — Jr 16, 4-7.
z cf. vr. 16.
a cp. 12, 7; 37, 7.
b v. cp. 12, 9; 17, 12.
c cf. cp. 7, 20; Jr 7, 14.
d vr. 16.
e cp. 23, 47. — v. 2 Par 36, 17.
f vr. 17; cp. 12, 12. — cf. Lv 13, 45; Mic 3, 7.
g cp. 4, 17.
h vr. 27. — v. cp. 4, 3.
i v. cp. 20, 38.
j cp. 33, 21.
l cp. 29, 21. — cf. cp. 3, 26, 27.

a v. cp. 6, 2.
b cp. 21, 20, 28. — v. Jr 49. 1-6.
c cp. 26, 26, 2; 36, 2.
d cf. cp. 7, 20-22.
e vr. 10; Is 11, 14; Jr 49, 28. — v. Jd 6, 3.
f cf. Sph 2, 15.
g 2 Rg 11, 1; 12, 26. — v. cp. 21, 20.
h Ps 97, 8; Is 55, 12; Lm 2, 15. — cf. cp. 6, 11.
i Sph 2, 8, 10. — cf. 2 Rg 1, 20.
j vr. 15; cp. 36, 5.
l vr. 13, 16. — v. cp. 6, 14.
m cf. vr. 4; cp. 7, 21.
n v. Is 15, 1-9; Jr 48, 1-47.
o v. vr. 12.
p v. Jr 25, 17-26.
q Is 12, 3.
r 1 Par 5, 8.
s v. Jr 48, 1.
t vr. 4.

Contra gentes (25, 1-32, 32). *Breviter poenis in Ammonitas* (25, 1-7), *in Moabitas* (8-11), *in Idumaeos* (12-14), *in Philisthaeos adnuntiatis* (15-17), *prolixius Tyri excidium describitur* (26, 1-6), *nominanturque ho-*

hereditatem, [u]ut non sit ultra memoria filiorum Ammon in genti-
bus, 11 et in Moab faciam iudicia, et [v]scient quia ego Dominus.
12 Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecit [x]Idumaea ultio-
nem, [y]ut se vindicaret de filiis Iuda peccavitque delinquens et vin-
dictam expetivit de eis, 13 idcirco haec dicit Dominus Deus: [z]Exten-
dam manum meam super Idumaeam et auferam de ea hominem et iu-
mentum, et faciam eam desertam [a]ab austro, et qui sunt in [b]Dedan
gladio cadent, 14 et dabo ultionem meam super Idumaeam [c]per ma-
num populi mei Israël, et facient in Edom iuxta iram meam et furo-
rem meum et [d]scient vindictam meam, dicit Dominus Deus.
15 Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod [e]fecerunt [f]Palaestini
vindictam, et ulti se sunt [g]toto animo interficientes et implentes
inimicitias veteres, 16 propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce [h]ego
extendam manum meam super Palaestinos et interficiam [i]interfecto-
res et perdam reliquias maritimae regionis 17 faciamque in eis ultio-
nes magnas [j]arguens in furore, et [l]scient quia ego Dominus, cum
dedero vindictam meam super eos.
26 Et factum est, in [a]undecimo anno prima mensis factus est
sermo Domini ad me dicens: 2 Fili hominis, pro eo quod dixit
[b]Tyrus de Ierusalem: [c]Euge, confractae sunt portae populorum, con-
versa est ad me, implebor, deserta est; 3 propterea haec dicit Do-
minus Deus: Ecce [d]ego super te, Tyre, et [e]ascendere faciam ad te
gentes multas, [f]sicut ascendit mare fluctuans, 4 et dissipabunt muros
Tyri et destruent turres eius, et radam pulverem eius de ea et dabo
eam in [g]limpidissimam petram. 5 [h]Siccatio sagenarum erit in medio
maris, quia [i]ego locutus sum, ait Dominus Deus, et erit in direptio-
nem gentibus; 6 filiae quoque eius, quae sunt in agro, gladio inter-
ficientur et [j]scient quia ego Dominus.
7 Quia haec dicit Dominus Deus: Ecce [l]ego adducam ad Tyrum
Nabuchodonosor regem Babylonis [m]ab aquilone, [n]regem regum cum
equis et curribus et equitibus et coetu populoque magno. 8 [o]Filias
tuas, quae sunt in agro, gladio interficiet et [p]circumdabit te muni-
tionibus et comportabit aggerem in gyro et [q]elevabit contra te cli-
peum 9 et [r]vineas et arietes temperabit in muros tuos et turres
tuas destruet in armatura sua; 10 inundatione equorum eius operiet
te pulvis eorum, a sonitu equitum et rotarum et curruum movebun-
tur muri tui, cum ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum
urbis dissipatae; 11 ungulis equorum suorum conculcabit omnes pla-
teas tuas, populum tuum gladio caedet, et [s]statuae tuae nobiles in
terram corruent. 12 Vastabunt [t]opes tuas, diripient negotiationes
tuas et destruent muros tuos et domos tuas praeclaras subvertent
et lapides tuos et ligna tua et [u]pulverem tuum in medio aquarum
ponent. 13 Et [v]quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, et
[x]sonitus cithararum tuarum non audietur amplius, 14 et dabo te in
[y]limpidissimam petram, siccatio sagenarum eris nec aedificaberis ultra,
quia [z]ego locutus sum, ait Dominus Deus.
15 Haec dicit Dominus Deus Tyro: Nunquid non [a]a sonitu rui-
nae tuae et gemitu interfectorum tuorum, cum occisi fuerint in medio
tui, [b]commovebuntur insulae? 16 Et [c]descendent de sedibus suis omnes
[d]principes maris et auferent exsuvias suas et [e]vestimenta sua varia
abicient et [f]induentur stupore, [g]in terra sedebunt et attoniti super
repentino casu tuo admirabuntur: 17 et [h]adsumentes super te lamen-
tum dicent tibi: Quomodo peristi, quae habitas in mari, urbs inclita,
[i]quae fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, [j]quos formidabant
universi! 18 Nunc stupebunt naves in die pavoris tui, et turbabuntur
insulae in mari, eo quod nullus egrediatur ex te.
19 Quia haec dicit Dominus Deus: Cum dedero te urbem deso-
latam, sicut civitates quae non habitantur, et [l]adduxero super te
abyssum et operuerint te aquae multae, 20 et [m]detraxero te cum his
[n]qui descendunt in lacum ad populum sempiternum et collocavero
te in terra novissima, sicut solitudines veteres cum his qui deducuntur
in lacum, ut non habiteris; porro cum dedero gloriam [o]in terra viven-
tium, 21 in nihilum redigam te, et non eris et [p]requisita non invenieris
ultra in sempiternum, dicit Dominus Deus.

u cp. 21, 32.
v v. cp. 20, 38.
x vr. 8; cp. 32, 29; 35, 2, 5; 2 Par 28, 17; Ps 136, 7; Is 34, 5, 6; Am 1, 11, 12. — Jr 49, 7-22; Ab 1, 21.
y vr. 15.
z v. vr. 7, 16.
a (1 Par 1, 45; Am 1, 12).
b cp. 27, 15, 20; 38, 13; Gn 10, 7; Is 21, 13.
c Am 9, 11, 12; Ab 18; 1 Mc 5, 3; 2 Mc 10, 16, 17.
d cf. vr. 17.
e vr. 12.
f Jr 25, 20; 47, 1; Jl 3, 4; Am 1, 6; Sph 2, 4. — v. Is 14, 29-31.
g vr. 6, 13. — v. cp. 6, 14.
h v. vr. 7, 13.
i (v. 1 Rg 30, 14).
j cp. 5, 15.
l cf. vr. 14.

a cf. cp. 20, 1.
b v. Is 23, 1-18.
c v. cp. 25, 3; 36, 2.
d cf. cp. 13, 8.
e cf. cp. 32, 3; Jr 34, 1.
f vr. 19. — cf. Lm 2, 13.
g vr. 14; cp. 24, 7.
h cp. 47, 10.
i v. cp. 17, 21.
j v. cp. 20, 38.
l cf. cp. 29, 18.
m v. Jr 1, 14.
n 1 Es 7, 12; Dn 2, 37.
o vr. 6.
p cp. 4, 2. — cf. Lc 19, 43.
q cf. Js 8, 18.
r cp. 4, 2; 21, 22.
s cf. Dt 12, 3.
t v. cp. 27, 12-24.
u vr. 4.
v cf. Is 24, 8; Jr 7, 34; 16, 9.
x cf. Is 5, 12; 23, 16.
y vr. 4, 5.
z vr. 5; cp. 17, 21.
a cp. 27, 27. — cf. cp. 31, 16; Jr 51, 52.
b cp. 27, 35.
c cf. Jb 2, 11-13; Jn 3, 6.
d cf. Is 23, 8.
e cf. cp. 16, 10.
f cp. 27, 35; 32, 10.
g Is 3, 26; Lm 2, 10; 3, 28.
h v. cp. 19, 1; 27, 2, 32. — cf. Ap 18, 9.
i cf. Is 23, 4.
j cp. 32, 23.
l vr. 3; cp. 27, 34. — cf. Ps 68, 2, 3.
m cf. Is 14, 13-15. —v. Mt 11, 23.
n cp. 31, 14, 16; 32, 18, 24.
o cp. 32, 23, 27, 32; Ps 26, 13; Is 38, 11.
p cp. 27, 38; 28, 19. — cf. Ps 26, 10, 36.

stes qui, omnibus mirantibus insulis, urbem nobilissimam diruant (7-21). Quam ruinam imagine navis magnifice instructae (27, 1-11), mercibus et opibus undequaque conquisitis onustae (12-25) et subito naufra-

27 Et factum est verbum Domini ad me dicens: **2** Tu ergo, fili
hominis, [a]adsume super Tyrum lamentum **3** et dices Tyro, quae
habitat [b]in introitu maris, [c]negotiationi populorum ad insulas multas:
Haec dicit Dominus Deus: O Tyre, tu dixisti: [d]Perfecti decoris
ego sum **4** et [e]in corde maris sita. Finitimi tui, qui te aedificaverunt,
impleverunt decorem tuum; **5** abietibus de [f]Sanir exstruxerunt te
cum omnibus tabulatis maris, [g]cedrum de Libano tulerunt ut face-
rent tibi malum, **6** [h]quercus de Basan dolaverunt in remos tuos et
transtra tua fecerunt tibi ex ebore indico et praetoriola de [i]insulis
Italiae; **7** [j]byssus varia de Aegypto texta est tibi in velum ut pone-
retur in malo, [k]hyacinthus et purpura de insulis Elisa facta sunt
operimentum tuum; **8** habitatores Sidonis et [l]Aradii fuerunt remi-
ges tui; [m]sapientes tui, Tyre, facti sunt [n]gubernatores tui; **9** senes
[o]Giblii et prudentes eius habuerunt [p]nautas ad ministerium variae
supellectilis tuae; omnes naves maris et nautae earum fuerunt in
populo negotiationis tuae; **10** Persae et Lydii et [q]Libyes erant in
exercitu tuo viri bellatores tui; [r]clipeum et galeam suspenderunt in
te pro ornatu tuo; **11** filii Aradii cum exercitu tuo erant super muros
tuos in circuitu, sed et Pigmaei, qui erant in turribus tuis, pharetras
suas suspenderunt in muris tuis per gyrum, ipsi [s]compleverunt pul-
chritudinem tuam; **12** [t]Carthaginenses [u]negotiatores tui a multitu-
dine cunctarum divitiarum, argento, ferro, stanno plumboque, re-
pleverunt nundinas tuas; **13** [v]Graecia, [x]Thubal et Mosoch ipsi insti-
tores tui; [y]mancipia et vasa aerea advexerunt populo tuo; **14** de
[z]domo Thogorma equos et equites et mulos adduxerunt ad [a]forum
tuum; **15** filii [b]Dedan negotiatores tui; insulae multae negotiatio
manus tuae; dentes eburneos et hebeninos commutaverunt in pretio
tuo; **16** Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum;
[c]gemmam et [d]purpuram et scutulata et byssum et sericum et
chodchod proposuerunt in mercatu tuo; **17** Iuda et terra Israël ipsi
institores tui in [e]frumento primo; balsamum et [f]mel et oleum et
[g]resinam proposuerunt in nundinis tuis; **18** Damascenus negotiator
tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diversarum opum,
in vino pingui, in lanis coloris optimi; **19** Dan et Graecia et
Mosel in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum, stacte et
[h]calamus in negotiatione tua; **20** Dedan institores tui in tapetibus
ad sedendum; **21** [i]Arabia et universi principes [j]Cedar, ipsi negotia-
tores manus tuae, cum agnis et arietibus et haedis venerunt ad te
negotiatores tui; **22** venditores [l]Saba et Reema ipsi negotiatores tui
cum universis [m]primis aromatibus et lapide pretioso et auro, quod
proposuerunt in mercatu tuo; **23** [n]Haran et Chene et [o]Eden negotia-
tores tui; Saba, Assur et Chelmad venditores tui; **24** ipsi negotiatores
tui multifariam involucris hyacinthi et [p]polymitorum gazarumque
pretiosarum, quae obvolutae et adstrictae erant funibus; cedros quo-
que habebant in negotiationibus tuis; **25** [q]naves maris principes tui
in negotiatione tua; et repleta es et glorificata nimis [r]in corde
maris.

26 In aquis multis adduxerunt te remiges tui, [s]ventus auster con-
trivit te in corde maris. **27** Divitiae tuae et thesauri tui et multiplex
instrumentum tuum, [t]nautae tui et gubernatores tui, qui tenebant
supellectilem tuam et populo tuo praeerant, viri quoque bellatores
tui, qui erant in te, cum universa multitudine tua, quae est in medio
tui, cadent in corde maris [u]in die ruinae tuae. **28** A sonitu clamoris
gubernatorum tuorum conturbabuntur classes, **29** et [v]descendent de na-
vibus suis omnes qui tenebant remum, nautae et universi guberna-
tores maris in terra stabunt **30** et heiulabunt super te voce magna
et clamabunt amare et [x]superiacent pulverem capitibus suis et ci-
nere conspergentur **31** et [y]radent super te calvitium et accingentur
ciliciis et plorabunt te in amaritudine animae ploratu amarissimo
32 et [z]adsument super te carmen lugubre et plangent te: [a]Quae est
ut Tyrus, quae obmutuit in medio maris, **33** quae in exitu negotia-
tionum tuarum de mari [b]implesti populos multos, in multitudine di-
vitiarum tuarum et populorum tuorum ditasti reges terrae? **34** nunc
[c]contrita es a mari, in profundis aquarum opes tuae et omnis mul-

a vr. 32. — v. cp. 19, 1; 26, 17.
b cf. Is 23, 1.
c cf. Is 23, 3.
d cp. 28, 12. — cf. vr. 11; Os 9, 13.
e vr. 25, 27.
f Dt 3, 9.
g cf. Jd 9, 15.
h v. Is 2, 13; Zc 11, 2.
i cf. (Gn 10, 4); Nm 24, 24; (Is 66, 19).
j v. cp. 16, 10.
k vr. 24.
l Gn 10, 18.
m vr. 27, 29.
n 3 Rg 5, 18; Ps 82, 8.
o vr. 27.
p cp. 38, 5.
q cp. 30, 5. — cf. Is 66, 19; Jr 46, 9.
r cf. 2 Rg 8, 7; Cn 4, 4.
s cf. vr. 3.
t (vr. 25; cp. 38, 13. — v. 3 Rg 10, 22).
u vr. 16, 18, 21.
v (Gn 10, 2;) Is 66, 19; Zc 9, 13.
x cp. 32, 26; 38, 3; 39, 1; Gn 10, 2.
y Ap 18, 13.
z cp. 38, 6; Gn 10, 3.
a vr. 12, 16, 17, 19.
b Gn 10, 7. — v. cp. 25, 13.
c cf. cp. 28, 18.
d vr. 7.
e v. 3 Rg 5, 9, 11.
f cf cp. 20, 8. — v. Ex 3, 8.
g v. Gn 37, 25; Jr 8, 22.
h Ex 30, 23; Cn 4, 14; Is 43, 24; Jr 6, 20.
i Is 21, 14; Jr 3, 2.
j Is 21, 16, 60, 7.
l v. Gn 10. 7.
m Ex 30, 23.
n Gn 11, 31; 4 Rg 19, 12.
o Is 37, 12; Am 1, 5.
p vr. 7.
q Ps 47, 7; Is 2, 16; 23, 14. — (cf. vr. 12).
r vr. 4.
s cf. Ps 47, 8; Jr 18, 17.
t vr. 8, 9.
u v. cp. 26, 15.
v pp. 26, 16. — cf. Ap 18, 17, 18.
x Lm 2, 10; Mic 1, 10; Ap 18, 19.
y cp. 7, 18; Is 3, 24; Jr 16, 6; 47, 5.
z v. cp. 19, 1.
a cf. Ap 18, 18.
b cf. Ap 18, 15, 19.
c cf. cp. 26, 19.

gio perditae (26-27), describit, omnesque ut plangant invitat (28-36). Nec modo urbis sed principis quoque Tyri, cuius superbia deprimenda est (28, 1-10), poenam promeritum vates denuntiat (15 19). Deinde post

titudo tua, quae erat in medio tui, ceciderunt; 35 [d]universi habita-
tores insularum [e]obstupuerunt super te, et reges earum omnes tem-
pestate perculsi mutaverunt vultus, 36 [f]negotiatores populorum [g]sibi-
laverunt super te; [h]ad nihilum deducta es et non eris usque in
perpetuum.

28 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 [a]Fili hominis,
[b]dic principi Tyri: Haec dicit Dominus Deus: [c]Eo quod ele-
vatum est cor tuum, et [d]dixisti: Deus ego sum et in cathedra Dei
sedi [e]in corde maris, [f]cum sis homo et non Deus, et [g]dedisti cor tuum
quasi cor Dei; 3 [h]ecce sapientior es tu [i]Daniele, omne secretum non
est absconditum a te, 4 in sapientia et prudentia tua [j]fecisti tibi for-
titudinem et adquisisti aurum et argentum in thesauris tuis, 5 in
multitudine sapientiae tuae et in negotiatione tua multiplicasti tibi
fortitudinem, et elevatum est cor tuum in robore tuo.

6 Propterea haec dicit Dominus Deus: Eo quod elevatum est cor
tuum quasi cor Dei, 7 [l]idcirco ecce ego adducam super te [m]alienos
robustissimos gentium, et [n]nudabunt gladios suos super pulchritu-
dinem sapientiae tuae et [o]polluent decorem tuum, 8 interficient et
[p]detrahent te, et morieris in interitu occisorum in corde maris.
9 Nunquid [q]dicens loqueris: Deus ego sum coram interficientibus
te, cum sis homo et non Deus, in manu occidentium te? 10 [r]Morte
incircumcisorum morieris in manu alienorum, quia [s]ego locutus sum,
ait Dominus Deus.

11 Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, [t]leva
planctum super regem Tyri 12 et dices ei: Haec dicit Dominus Deus:
Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia et [u]perfectus decore;
13 [v]in deliciis paradisi Dei fuisti, [x]omnis lapis pretiosus operimentum
tuum, sardius, [z]topazius et iaspis, chrysolithus et [a]onyx et beryllus,
[b]sapphirus et carbunculus et smaragdus; aurum opus decoris tui
et foramina tua [c]in die, qua conditus es, praeparata sunt. 14 Tu
[d]cherub extentus et protegens, et posui te [f]in monte sancto Dei,
in medio lapidum ignitorum ambulasti 15 perfectus in viis tuis a die
conditionis tuae, donec inventa est iniquitas in te. 16 In multitudine
[f]negotiationis tuae repleta sunt interiora tua iniquitate, et peccasti;
et eieci te de monte Dei et perdidi te, o cherub protegens, de
medio lapidum ignitorum. 17 [g]Et elevatum est cor tuum, [h]in decore
tuo, perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te,
ante faciem regum dedi te, ut cernerent te; 18 in multitudine ini-
quitatum tuarum et iniquitate negotiationis tuae polluisti sanctifica-
tionem tuam; [i]producam ergo ignem, de medio tui, qui comedat te,
et dabo te in cinerem super terram [j]in conspectu omnium videntium
te. 19 Omnes qui viderint te in gentibus obstupescent super te; [l]ni-
hili factus es et non eris in perpetuum.

20 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 21 Fili hominis,
[m]pone faciem tuam contra [n]Sidonem et prophetabis de ea 22 et
dices: Haec dicit Dominus Deus: Ecce [o]ego ad te, Sidon, et [p]glo-
rificabor in medio tui; et [q]scient quia ego Dominus, [r]cum fecero in
ea iudicia et [s]sanctificatus fuero in ea 23 et immittam ei [t]pestilen-
tiam et sanguinem in plateis eius, et corruent interfecti in medio
eius gladio [u]per circuitum et scient quia ego Dominus. 24 Et non
erit ultra domui Israël [v]offendiculum amaritudinis et spina dolorem
inferens undique per circuitum eorum qui adversantur eis, et scient
quia ego Dominus Deus.

25 Haec dicit Dominus Deus: Quando [x]congregavero domum
Israël de populis, in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram
gentibus et [y]habitabunt in terra sua, quam dedi servo meo Iacob,
26 et habitabunt in ea securi et aedificabunt domos et plantabunt
vineas et [z]habitabunt confidenter cum fecero iudicia in omnibus
qui adversantur eis per circuitum, et scient quia ego Dominus Deus
eorum.

29 In anno [a]decimo, decimo mense, undecima die mensis factum
est verbum Domini ad me dicens: 2 Fili hominis, [b]pone faciem
tuam contra [c]Pharaonem regem Aegypti et prophetabis de eo et
[d]de Aegypto universa. 3 Loquere et dices: Haec dicit Dominus

d cp. 26, 15, 16.
e cp. 26, 16; 32, 10.
f Ap 18, 11.
g cf. Jr 18, 16; 19, 8; Sph 2, 15.
h cp. 26, 21; 28, 19.

a v. cp. 2, 1.
b cf. vr. 12.
c vr. 5; Ap 18, 7.
d vr. 9. — cf. cp. 29, 3, 9; Is 14, 13; 47, 7; Sph 2, 15; 2 Mc 15, 5.
e cp. 27, 4.
f Is 31, 3. — cf. Os 11, 9.
g vr. 6, 9.
h cf. vr. 12; Zc 9, 2.
i cp. 14, 14; Dn 1, 7.
j Zc 9, 3.
l cf. cp. 7, 21.
m vr. 10; cp. 30, 11, 12; 31, 12.
n cp. 30, 11.
o cf. vr. 17.
p cf. cp. 32, 18-20.
q cf. vr. 2.
r cp. 31, 18; 32, 19, 21, 24, 25.
s v. cp. 17, 21.
t v. cp. 19, 1.
u cp. 27, 3.
*13] * Catech. R. I 13, 4.*
v cp. 31, 8, 9. — v. Is 51, 3.
x cf. cp. 27, 16.
y Ex 28, 17, 18; 39, 10, 11; Ap 4, 3; 21, 19, 20.
z Ex 28, 17; 39, 10; Jb 28, 19.
a Gn 2, 12; Jb 28, 17.
b Ex 24, 10; Jb 28, 6, 17. — cf. Lm 4, 6.
c vr. 15.
d Ex 25, 20; 3 Rg 8, 7.
e cp. 17, 23; 20, 40.
f cf. vr. 5.
g vr. 2, 5.
h cf. vr. 7.
i Zc 9, 4. — cf. cp. 30, 8, 14, 16; 38, 22; 39, 6; Ap 18, 8.
j cf. vr. 17.
l cp. 26, 21; 27, 36.
m v. cp. 6, 2.
n v. Is 23, 2.
o v. cp. 13, 8.
p cp. 39, 13. — cf. Ex 14, 4, 17, 18.
q v. cp. 20, 38.
r vr. 26; cp. 20, 41.
s cf. cp. 20, 41.
t cp. 38, 22.
u cf. cp. 16, 27.
v cf. Nm 33, 55; Js 23, 13.
x v. cp. 11, 17.
y cp. 36, 28; 37, 25.
z Jr 23, 6; 32, 27. — cf. 3 Rg 4, 25; 4 Rg 18, 31.
a cf. cp. 20, 1.
b v. cp. 6, 2.
c cp. 32, 2.
d v. Is 19, 1.

breve de Sidone vaticinium (20-26), de Aegyptiorum interitu plura oracula profert et primo in Pharaonem invehit, quem Deus humiliabit (29, 1-10) et per Nabuchodonosor una cum exercitu suo ad nihilum

Deus: Ecce [e]ego ad te, Pharao rex Aegypti, [f]draco magne, [g]qui
cubas in medio fluminum tuorum et [h]dicis: Meus est fluvius, et ego
feci memetipsum. 4 Et [i]ponam frenum in maxillis tuis et adglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis, et extraham te de medio
fluminum tuorum, et universi pisces tui squamis tuis adhaerebunt.
5 Et [j]proiciam te in desertum et omnes pisces fluminis tui; [l]super
faciem terrae cades, [m]non colligeris neque congregaberis; bestiis
terrae et volatilibus caeli dedi te ad devorandum; 6 et [n]scient omnes
habitatores Aegypti quia ego Dominus, pro eo quod fuisti [o]baculus
harundineus domui Israël; 7 [p]quando apprehenderunt te manu, et
confractus es et lacerasti omnem umerum eorum et, innitentibus eis
super te, comminutus es et dissolvisti omnes renes eorum.
8 Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce [q]ego adducam super
te gladium et interficiam de te hominem et iumentum, 9 et erit terra
Aegypti in desertum et in solitudinem, et scient quia ego Dominus.
Pro eo quod [r]dixeris: Fluvius meus est et ego feci eum; 10 idcirco
ecce [s]ego ad te et [t]ad flumina tua daboque terram Aegypti in solitudines, gladio dissipatam a [u]turre Syenes usque ad terminos Aethiopiae. 11 [v]Non pertransibit eam pes hominis neque pes iumenti
gradietur in ea, et non habitabitur quadraginta annis. 12 [x]Daboque
terram Aegypti desertam in medio terrarum desertarum et civitates
eius in medio urbium subversarum, et erunt desolatae quadraginta
annis, et [y]dispergam Aegyptios in nationes et ventilabo eos in terras.
13 Quia haec dicit Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum [z]congregabo Aegyptum de populis, in quibus dispersi fuerant,
14 et [a]reducam captivitatem Aegypti et collocabo eos in [b]terra Phathures, in terra nativitatis suae, et erunt ibi in [c]regnum humile.
15 Inter cetera regna erit humillima et non elevabitur ultra super
nationes; et [d]imminuam eos, ne imperent gentibus, 16 [e]neque erunt
ultra domui Israël in confidentia docentes iniquitatem, ut fugiant et
sequantur eos, et [f]scient quia ego Dominus Deus.
17 Et factum est, in [g]vicesimo et septimo anno, in primo, in una
mensis factum est verbum Domini ad me dicens: 18 [h]Fili hominis,
Nabuchodonosor rex Babylonis [i]servire fecit exercitum suum servitute magna adversus Tyrum, omne caput decalvatum et omnis umerus depilatus est, et merces non est reddita ei neque exercitui eius
de Tyro pro servitute qua servivit mihi adversus eam.
19 Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce [j]ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Aegypti, et [l]accipiet multitudinem eius et depraedabitur manubias eius et diripiet spolia eius.
et erit merces exercitui illius 20 et operi quo servivit adversus eam.
[m]Dedi ei terram Aegypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.
21 In die illo [n]pullulabit cornu domui Israël, et [o]tibi dabo apertum os in medio eorum, et [p]scient quia ego Dominus.
30 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 2 Fili hominis,
propheta et dic: Haec dicit Dominus Deus: [a]Ululate: Vae vae
diei. 3 Quia iuxta est dies et appropinquat; [b]dies Domini, [c]dies nubis,
tempus gentium erit. 4 Et veniet [d]gladius in Aegyptum, et [e]erit pavor
in [f]Aethiopia, cum ceciderint vulnerati in Aegypto, et [g]ablata fuerit
multitudo illius, et destructa fundamenta eius. 5 Aethiopia et [h]Libya
et Lydi et omne reliquum vulgus et Chub et filii terrae foederis cum
eis gladio cadent.
6 Haec dicit Dominus Deus: Et [i]corruent fulcientes Aegyptum,
et [j]destruetur superbia imperii eius, a [l]turre Syenes gladio cadent
in ea, ait Dominus Deus exercituum, 7 et [m]dissipabuntur in medio
terrarum desolatarum, et urbes eius in medio civitatum desertarum
erunt; 8 et [n]scient quia ego Dominus, cum [o]dedero ignem in Aegypto, et attriti fuerint omnes auxiliatores eius. 9 In die illo [p]egredientur nuntii a facie mea in trieribus ad conterendam Aethiopiae
confidentiam; et erit pavor in eis in die Aegypti, quia absque dubio veniet.
10 Haec dicit Dominus Deus: [q]Cessare faciam multitudinem Aegypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis. 11 [r]Ipse et populus

e v. cp. 13, 8.
f cp. 32, 2. — cf. Ps 73, 13, 14; Is 27, 1; 51, 9.
g cf. Nh 3, 8.
h vr. 9.
i cp. 38, 4; 4 Rg 19, 28. — cf. cp. 19, 9; 2 Par 33, 11.
j cf. cp. 32, 4, 5.
l Jr 9, 22.
m cf. Is 14, 19; Jr 8, 2; 25, 33.
n v. cp. 20, 38.
o 4 Rg 18, 21. — cf. Is 30, 2, 3; Lm 4, 17.
p cf. cp. 17, 17; Is 20, 5; 30. 3, 5, 7; Jr 2, 36; 37, 6.
q v. cp. 14, 17.
r vr. 3. — cf. cp. 28, 2.
s vr. 3. — v. cp. 13, 8
t cf. cp. 30, 12.
u cf. cp. 30, 6.
v cp. 32, 13. — cf. cp. 35, 7.
x cp. 30, 7.
y cp. 30, 23, 26. — cf. Jr 46. 19.
z cf. Is 19, 22-25; Jr 46, 26.
a cf. cp. 39, 25.
b cp. 30, 14; Jr 44, 1, 15. — — v. Is 11, 11.
c cp. 17, 6, 14.
d cf. cp. 30, 13.
e cf. Is 30, 2, 3; 36, 4, 6; Lm 4, 17.
f vr. 6.
g cf. cp. 20, 1.
h v. cp. 2, 1.
i cf. cp. 26, 7.
j cp. 30, 10; 32, 12; Jr 46, 13.
l cp. 30, 4. — cf. cp. 30, 10.
m cf. Is 43, 3.
n Ps 131, 17. — cf. Lc 1, 69.
o cp. 24, 27; 33, 22. — cf. cp. 16. 63.
p v. cp. 20, 38.
a v. Is 13, 6.
b cp. 7, 7, 12; Jl 1, 15; 2, 1; Sph 1, 7.
c cp. 34, 12; Jl 2, 2; Sph 1, 15.
d cp. 29, 8.
e cf. Is 21, 3.
f cp. 38, 5; Is 43, 3.
g cp. 29, 19. — cf. vr. 10.
h v. cp. 27, 10.
i cf. cp. 32, 21.
j vr. 18. — cf. cp. 33, 28.
l cp. 29, 10.
m cp. 29, 12.
n cp. 29, 6. — v. cp. 20, 38.
o cf. cp. 28, 18.
p cf. Is 18, 1, 2.
q vr. 4. — v. Is 19, 4, 23.
r v. cp. 28, 7.

rediget (17-21). Quod vaticinium clarius explicans propheta ostendit regem Babylonis posthac advenientem ut comminuat vires Aegypti (30, 1-26) sortemque sortis Assyriae non dissimilem infligat. Etenim, ut Assyria

eius cum eo fortissimi gentium adducentur ad disperdendam terram
et [s]evaginabunt gladios suos super Aegyptum et implebunt terram
interfectis. 12 Et [t]faciam [u]alveos fluminum aridos et tradam terram
in manus [v]pessimorum et dissipabo terram et plenitudinem eius
manu alienorum. [x]Ego Dominus locutus sum.
13 Haec dicit Dominus Deus: Et [y]disperdam simulacra et cessare
faciam idola de [z]Memphis, et [a]dux de terra Aegypti non erit amplius,
et [b]dabo terrorem in terra Aegypti 14 et disperdam terram [c]Phathures
et dabo ignem in [d]Taphnis et [e]faciam iudicia in [f]Alexandria 15 et
effundam indignationem meam super Pelusium, robur Aegypti, et in-
terficiam multitudinem Alexandriae 16 et dabo ignem in Aegy-
pto. [g]Quasi parturiens dolebit Pelusium, et Alexandria erit dissipata,
et in Memphis angustiae cotidianae. 17 Iuvenes [h]Heliopoleos et Bu-
basti gladio cadent, et ipsae captivae ducentur, 18 et in Taphnis [i]ni-
grescet dies, cum contrivero ibi sceptra Aegypti, et defecerit in ea
[j]superbia potentiae eius; ipsam nubes operiet, filiae autem eius in
captivitatem ducentur; 19 et [l]iudicia faciam in Aegypto, et [m]scient
quia ego Dominus.
20 Et factum est, in [n]undecimo anno, in primo mense, in septima
mensis factum est verbum Domini ad me dicens: 21 Fili hominis,
[o]bracchium Pharaonis regis Aegypti confregi, et [p]ecce non est obvo-
lutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pannis et fasciaretur
linteolis, ut, recepto robore, posset tenere gladium.
22 Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce [q]ego ad Pharaonem
regem Aegypti et comminuam bracchium eius forte, sed confractum,
et deiciam gladium de manu eius 23 et [r]dispergam Aegyptum in
gentibus et ventilabo eos in terris 24 et [s]confortabo bracchia regis
Babylonis [t]daboque gladium meum in manu eius et confringam
bracchia Pharaonis, et [u]gement gemitibus interfecti coram facie eius.
25 Et confortabo bracchia regis Babylonis, et bracchia Pharaonis
concident; et scient quia ego Dominus, cum [v]dedero gladium meum
in manu regis Babylonis, et extenderit eum super terram Aegypti.
26 Et [r]dispergam Aegyptum in nationes et ventilabo eos in terras,
et [m]scient quia ego Dominus.

31 Et factum est, in anno undecimo, tertio mense, una mensis
factum est verbum Domini ad me dicens: 2 Fili hominis, dic
Pharaoni regi Aegypti et [a]populo eius: [b]Cui similis factus es in ma-
gnitudine tua? 3 Ecce [c]Assur, quasi [d]cedrus in [e]Libano, pulcher ramis
et [f]frondibus nemorosus [g]excelsusque altitudine, et inter condensas
frondes elevatum est cacumen eius. 4 Aquae nutrierunt illum, abys-
sus exaltavit illum, [h]flumina eius manabant in circuitu radicum eius,
et [i]rivos suos emisit ad universa ligna regionis. 5 Propterea elevata
est altitudo eius super omnia ligna regionis, et multiplicata sunt
arbusta eius, et elevati sunt rami eius prae [j]aquis multis. 6 Cumque
extendisset umbram suam, [k]in ramis eius fecerunt nidos omnia vo-
latilia caeli, et sub frondibus eius genuerunt omnes bestiae saltuum,
et sub umbraculo illius habitabat coetus gentium plurimarum. 7 Erat-
que [l]pulcherrimus in magnitudine sua et in dilatatione arbustorum
suorum, erat enim radix illius iuxta aquas multas. 8 [m]Cedri non
fuerunt altiores illo in [n]paradiso Dei, abietes non adaequaverunt
summitatem eius, et platani non fuerunt aequae frondibus illius,
omne lignum paradisi Dei non est adsimilatum illi et pulchritudini
eius. 9 Quoniam speciosum feci eum et multis condensisque frondi-
bus, et aemulata sunt eum [o]omnia ligna voluptatis, quae erant in
paradiso Dei.
10 Propterea haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod [p]sublimatus
est in altitudine et dedit [q]summitatem suam virentem atque con-
densam, et [r]elevatum est cor eius in altitudine sua, 11 tradidi eum in
manu fortissimi gentium, faciens faciet ei; iuxta impietatem eius eieci
eum. 12 Et succident eum [s]alieni et crudelissimi nationum et [t]proi-
cient eum super montes, et in cunctis convallibus corruent rami eius
et confringentur arbusta eius in universis rupibus terrae, et recedent
de umbraculo eius omnes populi terrae et relinquent eum. 13 [u]In
ruina eius habitaverunt omnia volatilia caeli, et in ramis eius fuerunt

s cp. 28, 7.
t Is 19, 5, 6. — cf. cp. 29, 10.
u cf. cp. 29, 3.
v cf. Is 19, 4.
x v. cp. 17, 21.
13] Cp. in fs. fugae DNJC: in Aegypt.
y Jr 10, 11; 43, 12; 46, 25; Zc 13, 2.
z Is 19, 13; Jr 2, 16.
a cf. cp. 29, 15; Zc 10, 11.
b cf. Is 19, 16.
c cp. 29, 14. — v. Is 11, 11.
d Jr 2, 16; 43, 7-9; 44, 1; 46, 14. — cf. Is 30, 4.
e vr. 19.
f Jr 46, 25; Nb 3, 8.
g v. Is 13, 8.
h Gn 41, 45. — cf. Is 19, 18; Jr 43, 13.
i cf. Jr 15, 9; Am 8, 9.
j vr. 6.
l vr. 14.
m v. cp. 20, 38.
n v. cp. 20, 1.
o cf. Jr 48, 25.
p cf. Jr 30, 13; 46, 11.
q v. cp. 13, 8.
r vr. 26; cp. 29, 12.
s cf. vr. 10.
t cf. vr. 8. — v. cp. 21, 3.
u Jb 24, 12; Jr 26, 15; 51, 52.
v cf. vr. 8.

a cf. cp. 29. 19; 30, 4; 32. 12; 20, 31, 32.
b cf. vr. 18.
c cf. Is 10, 34. — v. Dn 4, 10-12. 20-22.
d v. Jd 9, 15.
e cf. vr. 15, 16; Is 33, 9.
f cf. cp. 17, 23.
g cf. Is 10, 33.
h cf. vr. 7.
i cf. cp. 17, 7.
j cp. 17, 5. — cf. Ps 1, 3.
k v. cp. 17, 23; Dn 4, 12, 21.
l cf. vr. 2.
m cf. Am 2, 9.
n cp. 28, 13; Is 51, 3. — cf. vr. 16, 18.
o vr. 16. — cf. Is 14, 8.
p cf. vr. 3.
q cp. 17, 3. — cf. vr. 3, 4.
r Dn 5, 20. — cf. Is 10, 12.
s v. cp. 28, 7.
t cf. cp. 32, 5.
u cp. 32, 4.

universae bestiae regionis. 14 Quam ob rem [v]non elevabuntur in
altitudine sua omnia ligna aquarum nec ponent sublimitatem suam
inter nemorosa atque frondosa nec stabunt in sublimitate sua omnia
quae irrigantur aquis, quia omnes traditi sunt in mortem [x]ad terram
[y]ultimam in medio filiorum hominum, ad eos [z]qui descendunt in
lacum.
15 Haec dicit Dominus Deus: In die, quando [a]descendit ad infe-
ros, induxi luctum, operui eum abysso et prohibui flumina eius et
coërcui aquas multas; contristatus est super eum [b]Libanus, et omnia
ligna agri concussa sunt. 16 [c]A sonitu ruinae eius [d]commovi gentes,
cum deducerem eum ad infernum cum his qui descendebant in la-
cum, et consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia
atque praeclara in Libano, universa quae irrigabantur aquis; 17 nam
et ipsi cum eo descendent in infernum [e]ad interfectos gladio, et
[f]bracchium uniuscuiusque [g]sedebit sub umbraculo eius in medio
nationum. 18 [h]Cui adsimilatus es, o inclite atque sublimis inter ligna
voluptatis? [i]Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ulti-
mam, [j]in medio incircumcisorum dormies, cum eis qui interfecti
sunt gladio: ipse est Pharao et omnis multitudo eius, dicit Domi-
nus Deus.
32 Et factum est, [a]duodecimo anno, in mense duodecimo, in una
mensis factum est verbum Domini ad me dicens: 2 Fili ho-
minis, [b]adsume lamentum super [c]Pharaonem regem Aegypti et dices
ad eum: [d]Leoni gentium adsimilatus es et [e]draconi, [f]qui est in mari,
et [g]ventilabas cornu in fluminibus tuis et conturbabas aquas pedibus
tuis et conculcabas flumina earum.
3 Propterea haec dicit Dominus Deus: [h]Expandam super te rete
meum in [i]multitudine populorum multorum et extraham te in sagena
mea 4 et [j]proiciam te in terram, super faciem agri abiciam te et
habitare faciam super te omnia volatilia caeli et saturabo de te be-
stias universae terrae 5 et [l]dabo carnes tuas super montes et implebo
colles tuos sanie tua 6 et irrigabo terram fetore sanguinis tui super
montes, et valles implebuntur ex te, 7 et [m]operiam, [n]cum exstinctus
fueris, caelum et nigrescere faciam stellas eius, solem nube tegam,
et luna non dabit lumen suum, 8 omnia luminaria caeli maerere
faciam super te et [o]dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus
Deus, cum ceciderint vulnerati tui in medio terrae, ait Dominus
Deus. 9 Et irritabo cor populorum multorum, cum induxero contri-
tionem tuam in gentibus super terras quas nescis, 10 et [p]stupescere
faciam super te populos multos, et reges eorum horrore nimio for-
midabunt super te, cum [q]volare coeperit gladius meus super facies
eorum, et [r]obstupescent repente singuli pro anima sua in die rui-
nae tuae.
11 Quia haec dicit Dominus Deus: [s]Gladius regis Babylonis veniet
tibi, 12 in gladiis fortium [t]deiciam multitudinem tuam; [u]inexpugna-
biles omnes gentes hae et vastabunt superbiam Aegypti, et dissipa-
bitur multitudo eius. 13 Et perdam omnia iumenta eius, quae erant
super aquas plurimas, et [v]non conturbabit eas pes hominis ultra,
neque ungula iumentorum turbabit eas. 14 Tunc purissimas reddam
aquas eorum et flumina eorum quasi oleum adducam, ait Dominus
Deus, 15 cum dedero terram Aegypti desolatam; [x]deseretur autem
terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius,
et [y]scient quia ego Dominus. 16 Planctus est, et plangent eum, [z]filiae
gentium plangent eum, super Aegyptum et super multitudinem eius
plangent eum, ait Dominus Deus.
17 Et factum est, in [a]duodecimo anno, in quinta decima mensis
factum est verbum Domini ad me dicens: 18 Fili hominis, [b]cane lu-
gubre super multitudinem Aegypti et detrahe eam ipsam et filias
gentium robustarum ad [c]terram ultimam cum his qui [d]descendunt
in lacum. 19 [e]Quo pulchrior es, descende et [f]dormi cum incircum-
cisis. 20 In medio [g]interfectorum gladio cadent; gladius datus est,
attraxerunt eam et omnes populos eius. 21 [h]Loquentur ei poten-
tissimi robustorum de medio inferni, qui [i]cum auxiliatoribus eius
descenderunt et dormierunt [j]incircumcisi interfecti gladio. 22 Ibi

v cf. vr. 5.
x cf. vr. 16, 18; cp. 32, 18, 24.
y cf. Ps 62, 10.
z cp. 26, 20; 32, 18.
a cf. cp. 32, 18, 21; Is 14; 9. 10.
b vr. 3.
c cf. cp. 26, 5.
d cf. Ag 2, 8.
e cf. cp. 32, 20. 21; 35, 8.
f cf. cp. 30, 5, 6, 8.
g cf. vr. 6.
h cf. vr. 2.
i cf. Mt 11, 23; Lc 10, 15.
j cp. 28, 10; 32, 19, 21, 24, 25, 28.
a cf. cp. 20, 1.
b cf. vr. 16. — v. cp. 19, 1.
c cp. 29, 2, 3.
d cp. 19, 3, 5. 6; 38, 13.
e cp. 29, 3.
f cf. Is 18, 2.
g cf. Jr 46, 8.
h v. cp. 12, 13; 17. 20.
i cf. cp. 26, 9.
j cf. cp. 29. 5.
l cf. 31, 12.
m cf. Is 13, 10; Jl 2, 13; Mt 24, 29; Mr 13, 24, 25.
n cf. Is 14, 12.
o cf. Ex 10, 21; Is 5, 30.
p cp. 26, 16; 27, 35.
q cf. Gn 3, 24; 1 Par 21, 16.
r cp. 26, 16. — cf. Dt 28, 66.
s cf. cp. 29, 8, 19. — v. Jr 46, 26.
t v. cp. 31, 2.
u v. cp. 28, 7.
v cp. 29, 11.
x cf. cp. 12, 19.
y cp. 20, 38.
z vr. 18. — cf. Jr 9, 17.
a vr. 1. — v. cp. 20, 1.
b vr. 2.
c v. cp. 31, 14.
d cp. 26, 20; 31, 14, 16.
e cf. cp. 31, 2, 18.
f vr. 32. — v. vr. 28-30.
g cp. 31, 17, 18.
h Is 14, 9, 10.
i cf. cp. 30, 6, 8.
j cp. 28, 10; 31, 18.

dum viverent, potentes fuerunt, consolabitur (22-32).

2. Vaticinia consolatoria (33, 1-48.. 1. Regnum Israël restituendum (33, 1-39, 29). *Prae primis propheta docet iustum mercedem obtenturum esse si perseveraverit*

[l]Assur et omnis multitudo eius, in circuitu illius sepulcra eius,
omnes interfecti et qui ceciderunt gladio, 23 quorum data sunt se-
pulcra in [m]novissimis laci, et facta est multitudo eius [n]per gyrum
sepulcri eius, universi interfecti cadentesque gladio, [o]qui dederant
quondam formidinem [p]in terra viventium. 24 [q]Ibi [r]Aelam et omnis
multitudo eius per gyrum sepulcri sui, [s]omnes hi interfecti ruen-
tesque gladio, [t]qui descenderunt incircumcisi ad terram ultimam,
qui posuerunt terrorem suum in terra viventium et [u]portaverunt igno-
miniam suam cum his qui descendunt in lacum. 25 [v]In medio inter-
fectorum posuerunt cubile eius in universis populis eius, [x]in circuitu
eius sepulcrum illius, omnes hi incircumcisi interfectique gladio;
dederunt enim terrorem suum in terra viventium et [y]portaverunt
ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum; in medio in-
terfectorum positi sunt. 26 Ibi Mosoch et Thubal et omnis multitudo
eius: in circuitu eius sepulcra illius; omnes hi incircumcisi interfe-
ctique et cadentes gladio, quia dederunt formidinem suam in terra
viventium. 27 Et [z]non dormient cum fortibus cadentibusque et incir-
cumcisis, qui descenderunt ad infernum [a]cum armis suis et posue-
runt gladios suos sub capitibus suis, et fuerunt iniquitates eorum in
ossibus eorum, quia terror fortium facti sunt in terra viventium;
28 et tu ergo [b]in medio incircumcisorum contereris et dormies cum
interfectis gladio. 29 Ibi [c]Idumaea et reges eius et omnes duces eius,
qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio et qui cum
incircumcisis dormierunt et cum his qui descendunt in lacum. 30 Ibi
[d]principes aquilonis omnes et universi [e]venatores, qui deducti sunt
cum interfectis, paventes et in sua fortitudine confusi, qui dormie-
runt incircumcisi cum interfectis gladio et portaverunt confusionem
suam cum his qui descendunt in lacum. 31 Vidit eos Pharao et
[f]consolatus est super [g]universa multitudine sua, quae interfecta est
gladio: Pharao et omnis exercitus eius, ait Dominus Deus; 32 [h]quia
dedi terrorem meum in terra viventium, et dormivit in medio in-
circumcisorum cum [i]interfectis gladio Pharao et omnis multitudo
eius, ait Dominus Deus.

33 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 2 Fili hominis,
loquere ad [a]filios populi tui et dices ad eos: Terra, [b]cum in-
duxero super eam gladium, et tulerit populus terrae virum unum
de novissimis suis et [c]constituerit eum super se [d]speculatorem, 3 et
ille viderit gladium venientem super terram et [e]cecinerit bucina et
adnuntiaverit populo; 4 audiens autem quisquis ille est sonitum bu-
cinae et non se observaverit, veneritque gladius et tulerit eum, [f]san-
guis ipsius super caput eius erit. 5 [g]Sonum bucinae audivit et non
se observavit, sanguis eius in ipso erit; si autem se custodierit,
animam suam salvabit. 6 [h]Quod si speculator viderit gladium venien-
tem, et non insonuerit bucina, et populus se non custodierit, vene-
ritque gladius et tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate sua
captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram.
7 Et tu, fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël; audiens
ergo ex ore meo sermonem adnuntiabis eis ex me. 8 Si, me dicente
ad impium: Impie, morte morieris, non fueris locutus, ut se custo-
diat impius a via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, san-
guinem autem eius de manu tua requiram; 9 si autem, adnuntiante
te ad impium ut a viis suis convertatur, non fuerit conversus a via
sua, ipse in iniquitate sua morietur, porro tu animam tuam liberasti.
10 Tu ergo, fili hominis, dic ad domum Israël: Sic locuti estis
dicentes: Iniquitates nostrae et peccata nostra super nos sunt, et
[i]in ipsis nos tabescimus: [j]quomodo ergo vivere poterimus? 11 Dic
ad eos: [k]Vivo ego, dicit Dominus Deus, [l]nolo mortem impii, sed
ut convertatur impius a via sua et vivat. Convertimini, convertimini
a viis vestris pessimis et [m]quare moriemini, domus Israël?
12 Tu itaque, fili hominis, dic ad [n]filios populi tui: [o]Iustitia iusti
non liberabit eum in quacumque die peccaverit, et [p]impietas impii
non nocebit ei in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua,
et iustus non poterit vivere in iustitia sua in quacumque die pec-
caverit. 13 Etiamsi dixero iusto quod vita vivat, et confisus in

l cf. vr. 24-30.
m Is 14, 15.
n v. vr. 25, 26.
o vr. 24-27. — cf. vr. 32.
p cp. 26, 20. — v. Ps 26, 13.
q cf. vr. 22, 26, 29, 30.
r Is 11, 11; 21, 2; 22, 6. — v. Jr 49, 34-39.
s vr. 20.
t vr. 18. — v. cp. 31, 14.
u vr. 25, 30; cp. 16, 52, 54; 36, 7; 39, 26; 44, 13. — cf. cp. 34, 39.
v cf. Is 30, 33.
x vr. 22.
y v. cp. 27, 13.
z cf. Is 14, 18, 19.
a cf. 1 Mc 13, 28. 29.
b cp. 28, 10; 31, 18.
c v. cp. 25, 12-14.
d v. Jr 1, 1-5; 25, 9.
e (cp. 28, 21; Is 23, 2 (?)).
f cf. cp. 31, 16.
g v. cp. 31, 2.
h cf. vr. 10.
i vr. 21, 27. — cp. 31, 18.

1-11 LL. in fr. 2 p. D. 2 Nbr.
a vr. 12, 17, 30; cp. 3, 11; 37, 18.
b v. cp. 14, 17.
c Jr 6, 17. — cf. Is 21, 8.
d cf. Mic 7, 4.
e cf. Am 3, 6.
f vr. 6; cp. 18, 13. — v. cp. 3, 18.
g cf. cp. 3, 19.
h cf. cp. 3, 18.
7-9] cp. 3, 17-19.
i v. cp. 4, 17.
j cf. cp. 37, 11; Is 49, 14.
11] * *Catech. R. II 5, 9. — Ant. in fr. Odg. et in recon paenit. (P. R.) — v. Jl 2, 14*
k v. cp. 16, 48.
l 1 Tm 2, 4-6. — v. cp. 18, 23 32.
m cp. 18, 31.
n vr. 2.
o cf. cp. 13, 18; 18, 24.
12 b] * *Catech. R. II 5, 30. — Ant. in fs. boni Latr.*
p cf. 2 Par 7, 14.

(1-9), similiter peccatorem si paenitentiam egerit (10-20); pravi vero et impii a terra sancta debent arceri, licet filii sint Abrahae (21-33). Pariter pastores de se tantum sollicitos reiciendos esse (34, 1-10);

iustitia sua fecerit iniquitatem, [q]omnes iustitiae eius oblivioni tra-
dentur, et in iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morietur.
14 [r]Si autem dixero impio: [s]Morte morieris, [t]et egerit paenitentiam
a peccato suo feceritque iudicium et iustitiam 15 et [u]pignus re-
stituerit ille impius [v]rapinamque reddiderit, [x]in mandatis vitae am-
bulaverit nec fecerit quidquam iniustum, vita vivet et non morie-
tur: 16 [y]omnia peccata eius, quae peccavit, non imputabuntur ei,
iudicium et iustitiam fecit, vita vivet. 17 Et dixerunt filii populi
tui: [z]Non est aequi ponderis via Domini, et ipsorum via iniusta est.
18 [a]Cum enim recesserit iustus a iustitia sua feceritque iniquitates,
morietur in eis; 19 [b]et, cum recesserit impius ab impietate sua fece-
ritque iudicium et iustitiam, vivet in eis. 20 Et dicitis: [c]Non est
recta via Domini. [d]Unumquemque iuxta vias suas iudicabo de vobis,
domus Israël.
21 Et factum est, in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta
mensis [e]transmigrationis nostrae venit ad me [f]qui fugerat de Ieru-
salem dicens: [g]Vastata est civitas. 22 [h]Manus autem Domini facta
fuerat ad me vespere, antequam veniret qui fugerat, [i]aperuitque os
meum, donec veniret ad me mane, et, aperto ore meo, non silui
amplius.
23 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 24 Fili hominis,
[j]qui habitant in ruinosis his super humum Israël loquentes aiunt:
[l]Unus erat Abraham et hereditate possedit terram; [m]nos autem
multi sumus: nobis data est terra in possessionem.
25 Idcirco dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: [n]Qui in san-
guine comeditis et [o]oculos vestros levatis ad immunditias vestras et
[p]sanguinem funditis, numquid terram hereditate possidebitis? 26 [q]Ste-
tistis in gladiis vestris, [r]fecistis abominationes et unusquisque uxorem
proximi sui polluit, et terram hereditate possidebitis?
27 Haec dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: [s]Vivo ego, quia
[t]qui in ruinosis habitant [u]gladio cadent, et qui in agro est bestiis
tradetur ad devorandum, qui autem in [v]praesidiis et speluncis sunt
peste morientur. 28 Et [x]dabo terram in solitudinem et in desertum,
et [y]deficiet superba fortitudo eius et desolabuntur [z]montes Israël, eo
quod nullus sit qui per eos transeat, 29 et [a]scient quia ego Dominus,
cum dedero terram eorum desolatam et desertam propter universas
abominationes suas, quas operati sunt.
30 Et tu, fili hominis, [b]filii populi tui, qui loquuntur de te iuxta
muros et in ostiis domorum et dicunt unus ad alterum, vir ad pro-
ximum suum, loquentes: Venite, et audiamus quis sit sermo egre-
diens a Domino, 31 [c]et veniunt ad te, quasi si ingrediatur populus,
et sedent coram te, populus meus, et [d]audiunt sermones tuos et non
faciunt eos, quia [e]in canticum oris sui vertunt illos, et [f]avaritiam
suam sequitur cor eorum, 32 et es eis quasi carmen musicum, quod
suavi [g]dulcique sono canitur, et [h]audiunt verba tua et non faciunt
ea; 33 et, cum venerit [i]quod praedictum est (ecce enim venit), tunc
[j]scient quod prophetes fuerit inter eos.
34 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 2 Fili hominis,
propheta de pastoribus Israël, propheta et dices pastoribus.
Haec dicit Dominus Deus: [a]Vae pastoribus Israël, [b]qui pascebant
semetipsos! [c]Nonne greges a pastoribus pascuntur? 3 [d]Lac comede-
batis et [e]lanis operiebamini et quod crassum erat occidebatis, gre-
gem autem meum non pascebatis; 4 [f]quod infirmum fuit non conso-
lidastis et quod aegrotum non sanastis, quod confractum est non
alligastis et [g]quod abiectum est non reduxistis et quod perierat non
quaesistis, sed [h]cum austeritate imperabatis eis et cum potentia.
5 Et [i]dispersae sunt oves meae, eo quod non esset pastor, et [j]factae
sunt in devorationem omnium bestiarum agri et dispersae sunt.
6 Erraverunt greges mei in cunctis montibus et in universo colle
excelso, et super omnem faciem terrae dispersi sunt greges mei, et
[l]non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret. 7 Pro-
pterea, pastores, audite verbum Domini: 8 [m]Vivo ego, dicit Dominus
Deus, quia, pro eo quod facti sunt [n]greges mei in rapinam, et oves
meae in devorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset

q cf. vr. 12.
r cp. 3, 18.
s cf. Gn 2, 17.
t cp. 18, 27; Jr 18, 8.
u cp. 18, 7.
v Lv 6, 2, 4, 5. — cf. Lc 19, 8.
x v. cp. 20, 11.
y cp. 18, 22.
z vr. 20; cp. 18, 25, 19.
a cf. vr. 12, 13. — v. cp. 18, 26.
b cp. 18, 27. — cf. vr. 11, 12.
c vr. 17; cp. 18, 25, 29.
d cp. 18, 30; Ecli 15, 18; Rm 2, 6.
e cp. 40, 1.
f cp. 24, 26.
g cp. 40, 1. — cf. cp. 26, 2. — v. 4 Rg 22, 2-11.
h cp. 1, 33. — cf. cp. 24, 26. 27.
i cp. 3, 27; 29, 21.
j vr. 27.
l Is 51, 2. — cf. Ac 7, 5.
m cf. Mt 3, 9; Lc 3, 8.
n cf. Gn 9, 4; Lc 3, 17.
o cp. 18. 6.
p v. cp. 22, 3.
q cf. Gn 27, 40.
r cp. 22, 11.
s v. cp. 16. 48.
t vr. 24.
u cf. cp. 5, 17; 14, 21.
v cf. 1 Rg 23, 29.
x cp. 6, 14; 15, 8. — cf. cp. 35, 3, 9; Jr 44, 2, 6, 22.
y cf. cp. 7, 24; 30, 6.
z cp. 6, 3.
a v. cp. 20, 38.
b vr. 2.
c cf. Mt 19, 22. — v. cp. 8, 1.
d v. Is 58, 2.
e cf. Jb 30, 9; Lm 3, 14.
f cf. Jr 22, 17.
g cf. 1 Rg 16, 17.
h cf. Mt 7, 26; Lc 6, 49.
i cf. vr. 29.
j cp. 2, 5. — cf. Zc 2, 9.
1-12] LL. in fr. 3 p. D. 2 Nbr.
a v. Jr 23, 1.
b cf. vr. 8; Ju 12.
c cf. 2 Cor 12, 14.
d Zc 11, 16.
e Zc 11, 4, 5. — cf. Mic 3, 2, 3; Jo 10, 10.
f cf. vr. 16, 21.
g cf. Mt 18, 12; Lc 15, 4.
h Ex 1, 13, 14. — cf. 1 Pt 5, 3.
i 3 Rg 22, 17; Mt 9, 36.
j cf. Jr 50, 7, 17.
6] v. Jr 31, 28.
l cf. vr. 11; Jo 10, 12.
8 b] R. in fs. BMV. div. Past. Matris.
*8] * cf. Catech. R. II 7, 4.*
m v. cp. 16, 48.
n cf. vr. 22.

quorum loco Deus gregi olim disperso et a se congregato (11-22) suscitabit genuinum pastorem (23-25), eumque, postquam pacis foedus cum grege inierit, in terra benedictionis constituet (26-31). Sequi-

pastor; neque enim quaesierunt pastores mei gregem meum, sed
pascebant pastores semetipsos et greges meos non pascebant; 9 pro-
pterea, pastores, audite verbum Domini: 10 Haec dicit Dominus
Deus: Ecce [o]ego ipse super pastores, [p]requiram gregem meum de manu
eorum et [q]cessare faciam eos, ut ultra non pascant gregem, [r]nec pa-
scant amplius pastores semetipsos, et [s]liberabo gregem meum de ore
eorum, et non erit ultra eis in escam.
11 Quia haec dicit Dominus Deus: Ecce [t]ego ipse requiram oves
meas et visitabo eas: 12 sicut visitat pastor gregem suum in die
quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum, sic visitabo
oves meas et liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersae
fuerant in [u]die nubis et caliginis, 13 et educam eas de populis et
[v]congregabo eas de terris et inducam eas in terram suam et pascam
eas in [x]montibus Israël, in rivis et in cunctis sedibus terrae; 14 [y]in
pascuis uberrimis pascam eas, et in montibus excelsis Israël erunt
pascua earum: [z]ibi requiescent in herbis virentibus et in pascuis pin-
guibus pascentur super montes Israël. 15 [a]Ego pascam oves meas
et ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus. 16 [b]Quod perierat
requiram et [c]quod abiectum erat reducam et quod confractum fuerat
alligabo et quod infirmum fuerat consolidabo et [d]quod pingue et
forte custodiam et pascam illas in iudicio. 17 Vos autem, greges mei,
haec dicit Dominus Deus: Ecce ego iudico inter pecus et pecus,
arietum et hircorum. 18 Nonne satis vobis erat pascua bona depasci?
insuper et reliquias pascuarum vestrarum conculcastis pedibus vestris
et, cum [e]purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris tur-
babatis, 19 et oves meae his, quae conculcata pedibus vestris fuerant,
pascebantur et, quae pedes vestri turbaverant, haec bibebant.
20 Propterea haec dicit Dominus Deus ad vos: [f]Ecce ego ipse
iudico inter pecus pingue et macilentum: 21 pro eo quod lateribus
et umeris impingebatis et [g]cornibus vestris ventilabatis [h]omnia in-
firma pecora, donec dispergerentur foras, 22 [i]salvabo gregem meum,
et non erit ultra in rapinam, et iudicabo inter pecus et pecus.
23 [j]et suscitabo super eas pastorem unum [k]qui pascat eas, [l]servum
meum David; ipse pascet eas et ipse erit eis in pastorem; 24 [m]ego
autem Dominus ero eis in Deum, et servus meus David princeps
in medio eorum: [n]ego Dominus locutus sum. 25 [o]Et faciam cum
eis pactum pacis et [p]cessare faciam bestias pessimas de terra, et qui
habitant in deserto [q]securi dormient in saltibus, 26 et ponam eos in
circuitu collis mei [r]benedictionem et [s]deducam imbrem in tempore
suo, [t]pluviae benedictionis erunt. 27 [u]Et dabit lignum agri fructum
suum, et terra dabit germen suum, et [v]erunt in terra sua absque
timore et scient quia ego Dominus cum contrivero catenas iugi eorum
et eruero eos de manu imperantium sibi. 28 Et [z]non erunt ultra in
rapinam in gentibus, [a]neque bestiae terrae devorabunt eos: sed [b]ha-
bitabunt confidenter absque ullo terrore. 29 Et suscitabo eis [c]germen
nominatum, et [d]non erunt ultra imminuti fame in terra [e]neque por-
tabunt ultra opprobrium gentium 30 et scient quia ego Dominus
Deus eorum cum eis, et ipsi populus meus domus Israël, ait Dominus
Deus. 31 [f]Vos autem, greges mei, greges pascuae meae, homines estis,
et ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus.
35 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 Fili hominis,
[a]pone faciem tuam [b]adversum [c]montem Seir et prophetabis de
eo et dices illi: 3 Haec dicit Dominus Deus: Ecce [d]ego ad te, mons
Seir, et [e]extendam manum meam super te et [f]dabo te desolatum
atque desertum. 4 [g]Urbes tuas demoliar, et tu desertus eris et scies
quia ego Dominus. 5 Eo quod [h]fueris inimicus sempiternus et con-
cluseris filios Israël in manus gladii [i]in tempore adflictionis eorum,
in tempore iniquitatis extremae; 6 propterea, [l]vivo ego, dicit Domi-
nus Deus, quoniam sanguini tradam te, et sanguis te persequetur
et, [m]cum sanguinem oderis, sanguis persequetur te. 7 [n]Et dabo mon-
tem Seir desolatum atque desertum et [o]auferam de eo euntem et
redeuntem 8 et [p]implebo montes eius occisorum suorum: in collibus
tuis et in vallibus tuis atque in torrentibus [q]interfecti gladio cadent.
9 [r]In solitudines sempiternas tradam te, et civitates tuae non habi-

10-16] L. in fr. 2 p. D. 1 Qdg.
o cf. cp. 13, 8.
p cf. Heb 13, 17. — v. cp. 3, 18.
q cf. Zc 11, 8.
r cf. vr. 2, 8.
s cf. cp. 13, 21.
11-13] RR. ut s. vr. 6.
t cf. Lc 19, 10; Jo 10, 11. — cf. Mic 4, 6, 7.
u cp. 30, 2; Jl 2, 2; Sph 1, 15.
v v. cp. 11, 17.
x cp. 6, 2. — cf. cp. 17, 23.
y Ps 22, 2. — cf. Jo 10, 9.
z Is 32, 18; Jr 33, 12.
a cf. vr. 23; Is 40, 11.
15] v. vr. 11-13.
15, 16] Cm. in fs. s. Petri Clav.
b Lc 19, 10. — cf. vr. 4.
c Mic 4 6; Sph 3, 16.
d cf. vr. 20.
e vr. 20, 22. — cf. cp. 20, 38; Mt 25, 32, 33.
f cf. cp. 32, 14.
g Dt 33, 17; 3 Rg 22, 11; Dn 8, 4; 1 Mc 7, 46.
h cf. vr. 4.
22] Ant. ut sup. vr. 6.
i cf. vr. 8.
j cp. 37, 22, 24; Jr 3, 15; 23, 4, 5; Mic 5, 4; 7, 14. — cf. vr. 15; Jo 10, 11, 16.
k Jo 21, 15-17. — cf. Mt 2, 6.
l cf. 2 Rg 5, 2; Ps 77, 70-72. — v. cp. 37, 24, 25.
m v. cp. 37, 27; Ex 29, 45; Lv 26, 12.
n v. cp. 17, 21.
o cp. 37, 26. — v. Is 54, 10.
p Lv 26, 6; Os 2, 18. — cf. Is 35, 9. — v. Is 12, 6-9.
q cp. 38, 8, 14.
r Gn 12, 2; Is 19, 14; Zc 8, 13.
s Lv 26, 4. — cf. cp. 22, 24.
t Ml 3, 10.
u cp. 36, 30; Lv 26, 4.
v cp. 38, 8, 14; 39, 26.
x v. cp. 20, 38.
y Lv 26, 13. — cf. Jr 30, 8.
z cf. vr. 8.
a vr. 25.
b cp. 38, 8, 14.
c Is 60, 21; 61, 3.
d cp. 33, 29.
e cp. 36, 6; 39, 26. — cf. cp. 32, 24.
f Ps 73, 1; 78, 13; 99, 3; Jo 10, 16.
a v. cp. 6, 2.
b cp. 25, 12; Is 21, 11, 12; Am 1, 11; Ml 1, 4. — v. Jr 49, 7-22.
c cp. 25, 8; Gn 32, 6. — cf. Ab 9.
d v. cp. 13, 8.
e v. cp. 6, 14.
f Ab 10. — cf. cp. 33, 28.
g cf. Is 17, 9; 27, 10.
h cf. Ps 136, 7; Am 1, 11.
i Ab 13.
j cp. 21, 25.
l v. cp. 16, 48.
m cf. Gn 9, 6; Mt 26, 52; Ap 13, 10.
n vr. 3.
o cp. 29, 11.
p cf. cp. 31, 12.
q cp. 31, 17, 18; 32, 20, 21.
r vr. 3, 4.

tur vaticinium contra Edomitas, qui vastatione obnoxii erunt una cum ceteris Israël vicinis, eo quod terram sanctam usurpaverint (35, 1-15); *quique eo humiliandi sunt* (36, 1-6), *quo Israël exaltandus* (7-15).

tabuntur, et [s]scietis quia ego Dominus Deus. 10 Eo quod dixeris:
[t]Duae gentes et duae terrae meae erunt, et [u]hereditate possidebo
eas, cum [v]Dominus esset ibi; 11 propterea, vivo ego, dicit Dominus
Deus, quia [x]faciam iuxta iram tuam et secundum zelum tuum, quem
fecisti odio habens eos, et notus efficiar per eos, cum te iudicavero,
12 et scies quia [y]ego Dominus audivi universa opprobria tua, quae
locutus es de [z]montibus Israël dicens: Deserti nobis [a]ad devoran-
dum dati sunt. 13 Et [b]insurrexistis super me ore vestro et deroga-
stis adversum me verba vestra: ego audivi.
14 Haec dicit Dominus Deus: [c]Laetante universa terra, in solitu-
dinem te redigam; 15 sicuti [d]gavisus es super hereditatem domus
Israël, eo quod fuerit dissipata, sic faciam tibi; dissipatus eris, [e]mons
Seir et [f]Idumaea omnis; et scient quia ego Dominus.

36 Tu autem, fili hominis, propheta super montes Israël et dices:
[a]Montes Israël, audite verbum Domini. 2 Haec dicit Dominus
Deus: Eo quod [b]dixerit inimicus de vobis: [c]Euge, [d]altitudines sem-
piternae in hereditatem datae sunt nobis; 3 propterea vaticinare et
dic: Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod [e]desolati estis et con-
culcati per circuitum et facti in hereditatem reliquis gentibus et
[f]ascendistis super labium linguae et opprobrium populi; 4 propterea,
montes Israël, audite verbum Domini Dei. Haec dicit Dominus Deus
[g]montibus et collibus, [h]torrentibus vallibusque et desertis, parietinis
et urbibus derelictis, quae [i]depopulatae sunt et [j]subsannatae a re-
liquis gentibus per circuitum.
5 Propterea haec dicit Dominus Deus: Quoniam [l]in igne zeli
mei locutus sum de reliquis gentibus et [m]de Idumaea universa, quae
dederunt terram meam sibi in hereditatem cum gaudio et [n]toto
corde et ex animo et eiecerunt eam ut vastarent; 6 idcirco vatici-
nare super humum Israël et dices [o]montibus et collibus, iugis et
vallibus: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego in zelo meo et in
furore meo locutus sum, eo quod confusionem gentium sustinueritis;
7 idcirco haec dicit Dominus Deus: Ego [p]levavi manum meam, ut
gentes, quae in circuitu vestro sunt, ipsae confusionem suam portent.
8 Vos autem, [q]montes Israël, [r]ramos vestros germinetis et fructum
vestrum adferatis populo meo Israël, [s]prope enim est ut veniat.
9 Quia [t]ecce ego ad vos et convertar ad vos, et [u]arabimini et acci-
pietis sementem, 10 et [v]multiplicabo in vobis homines omnemque
domum Israël, et habitabuntur [x]civitates, et ruinosa instaurabuntur,
11 et replebo vos [y]hominibus, et iumentis et multiplicabuntur et cre-
scent, et habitare vos faciam sicut [z]a principio [a]bonisque donabo
maioribus quam habuistis ab initio, et [b]scietis quia ego Dominus;
12 et adducam super vos homines, populum meum Israël, et [c]here-
ditate possidebunt te, et eris eis in hereditatem et non addes ultra
ut absque eis sis.
13 Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod dicunt de vobis: [d]De-
voratrix hominum es et suffocans gentem tuam, 14 propterea homi-
nes non comedes amplius et gentem tuam non necabis ultra, ait
Dominus Deus; 15 nec auditam faciam in te amplius confusionem
gentium, et opprobrium populorum nequaquam portabis et gentem
tuam non amittes amplius, ait Dominus Deus.
16 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 17 Fili hominis,
domus Israël habitaverunt in humo sua et [e]polluerunt eam in viis
suis et in studiis suis; [f]iuxta immunditiam menstruatae facta est via
eorum coram me. 18 Et [g]effudi indignationem meam super eos [h]pro
sanguine, quem fuderunt super terram, et [i]in idolis suis polluerunt
eam. 19 Et dispersi eos in gentes, et [j]ventilati sunt in terras, [l]iuxta
vias eorum et adinventiones eorum iudicavi eos, 20 et ingressi sunt
ad gentes ad quas introierunt et [m]polluerunt nomen sanctum meum,
cum diceretur de eis: Populus Domini iste est, et de terra eius egressi
sunt. 21 Et [n]peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israël
in gentibus ad quas ingressi sunt.
22 Idcirco dices domui Israël: Haec dicit Dominus Deus: [o]Non
propter vos ego faciam, domus Israël, sed propter nomen sanctum
meum, quod polluistis in gentibus ad quas intrastis. 23 [p]Et sanctifi-

s vr. 15. — v. cp. 20, 38.
t cf. cp. 37, 22.
u cf. cp. 36, 2, 3, 5; Ps 82, 12.
v cp. 48, 35.
x cf. vr. 15; Mt 7, 2. — v. Ab 15.
y vr. 13. — cf. 4 Rg 19, 4, 28.
z v. cp. 6, 2.
a cf. vr. 10.
b cf. 1 Rg 2, 3.
c cf. Is 65, 13, 14.
d cp. 36, 5; Ps 136, 7.
e vr. 2.
f Is 35, 8; 1 Mc 5, 3. — cf. Mr 3, 8.

a vr. 4, 8; Mic 6, 12. — v. cp. 6, 2, 3.
b vr. 5; cp. 35, 10, 12.
c v. cp. 25, 3; 26, 2.
d Dt 32, 13.
e cf. cp. 6, 3, 4.
f cf. Lm 2, 15, 16.
g vr. 6; cp. 6, 3.
h cf. Is 57, 5, 6.
i cf. cp. 7, 21.
j cf. cp. 5, 14; Ps 78, 4; Dn 9, 16.
l cp. 5, 13; Sph 1, 1. 18; 3, 8. — cf. Dt 4, 24; Heb 10, 27.
m cp. 35, 15.
n cp. 25, 6.
o v. cp. 32, 24.
p v. cp. 20, 5.
q vr. 1.
8] *R. in fr. 3 p. D. 1 Adv.*
r v. cp. 17, 23.
s cp. 12, 23. — cf. Is 56, 1.
t cf. cp. 5, 8.
u cf. vr. 34, 35.
v vr. 37; cp. 37, 26; Jr 30, 19. — cf. Os 1, 10.
x cf. vr. 33, 35.
y Jr 31, 27. — cf. Jr 33, 12.
z cp. 16, 55.
a cf. Jb 42, 12.
b v. cp. 20, 38.
c Ab 17.
d cf. Nm 13, 33; 14, 9; 24, 8; Ps 78, 7.
e v. Lv 18, 25.
f v. Lv 18, 19.
g v. cp. 7, 8.
h cp. 16, 36; 22, 3.
i v. cp. 5, 11.
j v. cp. 5, 10.
l v. cp. 18, 30.
20] * *Catech. R. IV 10, 9.*
m vr. 22; cp. 22, 26. — cf. Is 52, 5; Rm 2, 24.
n cf. cp. 20, 9; Is 43, 25; 48, 11; Dn 3, 34.
o vr. 32. — cf. Dt 9, 5.
23-28] *L. et Int. (Ps 33) in fr. 4 p. D. 4 Adv.*
p v. cp. 20, 41.

Hinc nomen Dei iam ab Israël pollutum (16-21), tantis miserationibus nova luce in gentibus effulgebit (22-38). Hanc Israëlis restaurationem, narrata visione campi ossibus pleni, quae iubente Deo, carne et spiritu

cabo nomen meum magnum, quod pollutum est inter gentes, quod
polluistis in medio earum, [q]ut sciant gentes quia ego Dominus, ait
Dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis.
24 [r]Tollam quippe vos de gentibus et [s]congregabo vos de universis
terris et [t]adducam vos in terram vestram 25 [u]et [v]effundam super vos
aquam mundam, et [x]mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris,
et [y]ab universis idolis vestris [z]mundabo vos 26 et [a]dabo vobis cor
novum et spiritum novum ponam in medio vestri et auferam [b]cor
lapideum de carne vestra et dabo vobis cor carneum 27 et [c]spiritum
meum ponam in medio vestri et [d]faciam, ut in praeceptis meis am-
buletis et [e]iudicia mea custodiatis et operemini. 28 Et [f]habitabitis in
terra, quam dedi patribus vestris, et [g]eritis mihi in populum, et ego
ero vobis in Deum 29 et [h]salvabo vos ex universis inquinamentis
vestris et [i]vocabo frumentum et multiplicabo illud et [j]non imponam
vobis famem 30 et [l]multiplicabo fructum ligni et genimina agri, ut
non portetis ultra opprobrium famis in gentibus, 31 et [m]recordabi-
mini viarum vestrarum pessimarum studiorumque non bonorum, et
displicebunt vobis iniquitates vestrae et scelera vestra. 32 [n]Non pro-
pter vos ego faciam, ait Dominus Deus; notum sit vobis; confun-
dimini et erubescite super viis vestris, domus Israël.
33 Haec dicit Dominus Deus: In die, qua [o]mundavero vos ex
omnibus iniquitatibus vestris et [p]inhabitari fecero urbes et instaura-
vero ruinosa, 34 et terra deserta [q]fuerit exculta, quae quondam erat
desolata in oculis omnis viatoris, 35 dicent: Terra illa inculta facta
est ut [r]hortus voluptatis, et civitates desertae et destitutae atque
suffossae munitae sederunt. 36 Et [s]scient gentes quaecumque dere-
lictae fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus [t]aedificavi dissi-
pata plantavique inculta: ego Dominus locutus sim et fecerim.
37 Haec dicit Dominus Deus: Adhuc in hoc invenient me domus
Israël, ut faciam eis: [u]Multiplicabo eos sicut [v]gregem hominum,
38 ut gregem sanctum, ut [x]gregem Ierusalem in sollemnitatibus eius:
sic erunt civitates desertae plenae [u]gregibus hominum et [y]scient
quia ego Dominus.

37 [a]Facta est super me manus Domini et [b]eduxit me in spiritu
Domini et dimisit me in medio [c]campi, qui erat plenus ossibus,
2 et circumduxit me per ea in gyro; erant autem multa valde super
faciem campi siccaque vehementer. 3 Et dixit ad me: Fili hominis,
[d]putasne [e]vivent ossa ista? Et dixi: Domine Deus, tu nosti. 4 Et dixit
ad me: [f]Vaticinare de ossibus istis et dices eis: [g]Ossa arida, audite ver-
bum Domini. 5 Haec dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce [h]ego intro-
mittam in vos spiritum, et vivetis, 6 et [i]dabo super vos nervos et succre-
scere faciam super vos carnes et superextendam in vobis cutem et dabo
vobis spiritum, et vivetis et [j]scietis quia ego Dominus. 7 Et [l]prophetavi
sicut praeceperat mihi; factus est autem sonitus, prophetante me, et
ecce [m]commotio, et accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad iunctu-
ram suam. 8 Et vidi, et ecce super ea nervi et carnes ascenderunt, et
extenta est in eis cutis desuper. Et [n]spiritum non habebant. 9 Et
dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare, fili hominis, et di-
ces ad spiritum: Haec dicit Dominus Deus: A [o]quattuor ventis veni,
spiritus, et [p]insuffla super interfectos istos, et reviviscant. 10 Et pro-
phetavi sicut praeceperat mihi, et ingressus est in ea spiritus, et vixe-
runt steteruntque super pedes suos, exercitus grandis nimis valde.
11 Et dixit ad me: Fili hominis, ossa haec universa domus Israël
est. Ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, et [q]periit spes nostra, et
abscissi sumus. 12 Propterea vaticinare et dices ad eos: Haec dicit
Dominus Deus: Ecce [r]ego aperiam tumulos vestros et educam vos
de sepulcris vestris, populus meus, et [s]inducam vos in terram Israël;
13 et scietis quia ego Dominus, cum aperuero sepulcra vestra et
eduxero vos de tumulis vestris, popule meus, 14 et [t]dedero spiritum
meum in vobis, et vixeritis, et requiescere vos faciam super humum
vestram, et scietis quia [u]ego Dominus locutus sum et feci, ait Do-
minus Deus.
15 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 16 Et tu, fili ho-
minis, [v]sume tibi lignum unum et scribe super illud: [x]Iudae et [y]fi-

q cf. cp. 30, 19, 26; 38, 23; 39, 7, 21. — v. cp. 6, 7.
r cp. 11, 17.
s v. Ps 43, 12.
t cp. 37, 12, 21.
25] * *Catech. R. II 2, 42. — Ant. in ord. bapt. Adult.*
u cf. Mr 16, 16; Jo 3, 5.
25-27] *R. in fs. ss. Cord. J.*
v cf. Is 52, 15; Heb 10, 22.
x Is 4, 4. — cf. vr. 17.
y cp. 37, 23.
z Jr 33, 8.
26] * *Catech. R. IV 14, 9.*
a v. cp. 11, 19, 20.
b cf. Is 46, 11; Zc 7, 12.
c cp. 37, 14. — cf. Ps 50, 12.
d v. cp. 11, 19, 20.
e cp. 37, 24.
f cp. 28, 25.
g v. cp. 11, 20.
h cp. 37, 23. — cf. Mt 1, 21.
i Jl 2, 19. — cf. Os 2, 21, 22.
j cp. 34, 29.
l cp. 30, 27.
m v. cp. 6, 9.
n vr. 22.
o cf. vr. 25.
p vr. 9, 10.
q cf. vr. 9.
r cf. cp. 31, 9; Is 51, 3; Jl 2, 3.
s cf. Ps 125, 2.
t cf. cp. 17, 24.
u v. vr. 10.
v cf. Mic 2, 12.
x cf. 2 Par 35, 7.
y v. cp. 6, 7.
a v. cp. 1, 3.
1-14] *Prph. in sb. s. et vg. Pnt.*
b cf. cp. 3, 12.
c cp. 3, 22, 23.
d cf. 1 Cor 15, 35.
e cf. Jo 5, 21. — v. Dt 32, 39.
f vr 9; cp. 6, 2.
g cf. Jo 5, 28; Rm 4, 17.
h cf. Gn 2, 7. — v. Jb 33, 4; Ac 17, 25.
6] * *Catech. R. I 9, 8.*
i cf. vr. 8.
j v. cp. 20, 38.
l cp. 12, 7; 24, 18.
m cf. 3 Rg 19, 11.
n cf. vr. 5.
o Dn 7, 2; 11, 4; Ap 7, 1.
p v. vr. 5. — cf. Ap 11, 11.
q cf. cp. 33, 10; Is 49, 14.
r cf. Is 26, 19; Os 13, 14.
s vr. 21, 25; cp. 36, 24.
t cp. 36, 27. — cf. vr. 9.
u v. cp. 17, 24.
v cf. Nm 17, 2.
x cf. Zc 10, 6.
y 2 Par 11, 12, 13, 16; 15, 9; 30, 11, 18.

liorum Israël sociorum eius; et tolle lignum alterum et scribe super
illud: Ioseph ligno [z]Ephraim et cunctae domui Israël sociorumque
eius, 17 et [a]adiunge illa unum ad alterum tibi in lignum unum, et
[b]erunt [c]in unionem in manu tua. 18 Cum autem dixerint ad te [d]filii
populi tui loquentes: [e]Nonne indicas nobis quid in his tibi velis?
19 loqueris ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego adsumam
[f]lignum Ioseph, quod est in manu Ephraim, et tribus Israël, quae
sunt ei adiunctae, et [g]dabo eas pariter cum ligno Iuda et faciam
eas in lignum unum, et erunt unum in manu eius. 20 Erunt autem
ligna super quae scripseris in manu tua [h]in oculis eorum. 21 Et
dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego adsumam filios
Israël de medio nationum, ad quas abierunt, et [i]congregabo eos un-
dique et adducam eos ad humum suam 22 et [j]faciam eos in gentem
unam in terra, in [l]montibus Israël, [m]et rex unus erit omnibus impe-
rans, et non erunt ultra [n]duae gentes nec dividentur amplius in
duo regna 23 [o]neque polluentur ultra in idolis suis et abominationi-
bus suis et cunctis iniquitatibus suis; et [p]salvos eos faciam de uni-
versis sedibus, in quibus peccaverunt, et emundabo eos, et [q]erunt
mihi populus, et ego ero eis Deus, 24 et [r]servus meus David [s]rex
super eos, et [t]pastor unus erit omnium eorum. [u]In iudiciis meis
ambulabunt et mandata mea custodient et facient ea. 25 Et [v]habita-
bunt super terram, quam dedi servo meo Iacob, in qua habita-
verunt patres vestri, et habitabunt super eam ipsi et filii eorum et
filii filiorum eorum [x]usque in sempiternum, et [y]David servus meus
princeps eorum in perpetuum. 26 Et [z]percutiam illis foedus pacis,
[a]pactum sempiternum erit eis, et fundabo eos et [b]multiplicabo et
[c]dabo sanctificationem meam [d]in medio eorum in perpetuum, 27 et
[e]erit tabernaculum meum in eis, et ero eis Deus, et ipsi erunt mihi
populus, 28 et [f]scient gentes quia [g]ego Dominus sanctificator Israël,
cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.
38 Et factus est sermo Domini ad me dicens: 2 Fili hominis, [a]pone
faciem tuam contra [b]Gog, terram [c]Magog, principem capitis
[d]Mosoch et Thubal, et vaticinare de eo 3 et dices ad eum: Haec
dicit Dominus Deus: Ecce [e]ego ad te, Gog, principem capitis Mo-
soch et Thubal, 4 et [f]circumagam te et [g]ponam frenum in maxillis
tuis et educam te et omnem [h]exercitum tuum, equos et equites
vestitos loricis universos, multitudinem magnam, hastam et clipeum
arripientium et gladium. 5 [i]Persae, Aethiopes et Libyes cum eis,
omnes scutati et galeati, 6 [j]Gomer et universa agmina eius, [l]domus
Thogorma, [m]latera aquilonis et totum robur eius populique multi
tecum. 7 [n]Praepara et instrue te et omnem multitudinem tuam, quae
coacervata est ad te, et esto eis in praeceptum. 8 [o]Post [p]dies multos
visitaberis, in [q]novissimo annorum venies ad terram, quae reversa
est a gladio et [r]congregata est de populis multis ad [s]montes Israël,
qui fuerunt deserti iugiter: haec de populis educta est, et [t]habita-
bunt in ea confidenter universi. 9 Ascendens autem [u]quasi tempestas
venies et [v]quasi nubes, ut operias terram tu et omnia agmina tua
et populi multi tecum.
10 Haec dicit Dominus Deus: In die illa ascendent sermones
super cor tuum, et [x]cogitabis cogitationem pessimam 11 et dices:
Ascendam ad [y]terram absque muro, veniam ad quiescentes habitan-
tesque secure (hi omnes habitant sine muro, vectes et portae non
sunt eis), 12 ut diripias spolia et invadas praedam, ut inferas ma-
num tuam super eos, [z]qui deserti fuerant et postea restituti, et super
populum qui est congregatus ex gentibus, qui possidere coepit et
esse habitator [a]umbilici terrae. 13 [b]Saba et [c]Dedan et [d]negotiatores
Tharsis et [e]omnes leones eius dicent tibi: Nunquid ad sumenda
spolia tu venis? Ecce ad diripiendam praedam congregasti multitu-
dinem tuam, ut tollas argentum et aurum et auferas supellectilem
atque substantiam et diripias manubias infinitas. 14 Propterea vati-
cinare, fili hominis, et dices ad [f]Gog: Haec dicit Dominus Deus:
Nunquid non in die illo, cum [g]habitaverit populus meus Israël con-
fidenter, scies? 15 Et venies de loco tuo a [h]lateribus aquilonis tu
et [i]populi multi tecum, [j]ascensores equorum universi, coetus magnus

z Gn 48, 13, 14, 19. — cf. Os 5, 3, 5.
a cf. vr. 22, 24.
b cf. Is 11, 13.
c cf. cp. 35, 10.
d v. cp. 33, 2.
e v. cp. 17, 12; 24, 19.
f cf. vr. 16.
g cf. vr. 17.
h v. cp. 12, 3.
i cp. 28, 25; 36, 24. — v. cp. 11, 17.
j vr. 17. — cf. cp. 35, 10; Jr 3, 18; 50, 4.
l v. cp. 6, 2.
m cf. vr. 24, 25; cp. 34, 23.
n cf. cp. 35, 10.
o cp. 11, 18.
p cp. 36, 29.
q cp. 34, 34; Ex 29, 45; 2 Cor 2, 16; Ap 21, 3. — v. cp. 11, 20.
r cp. 34, 23.
s v. Jr 23, 5.
t cf. Jo 10, 6.
u cp. 36, 27.
v cp. 28, 25; Is 4, 4; Jl 3, 20.
x Is 60, 21; Jl 3, 20; Am 9, 15.
y cf. Jo 12, 34.
z cp. 34, 25. — cf. Os 2, 19; Ml 2, 5.
a Is 55, 3; 61, 8; Jr 32, 40.
b cp. 36, 10.
c vr. 28. — cf. cp. 43, 7. — v. cp. 11, 16.
d v. Is 12, 6.
e Lv 26, 11; Ap 21, 3. — cf. Jo 1, 14.
f v. cp. 36, 23; 38, 23.
g v. cp. 20, 12.
a v. cp. 6, 2.
b cp. 39, 1, 11; Ap 20, 8.
c cp. 39, 6; Gn 10, 2; Ap 20, 8.
d cp. 27, 13; 32, 26.
e v. cp. 13, 8. *f* cp. 39, 2.
g cp. 29, 4.
h cf. vr. 15.
i cp. 27, 10. *j* Gn 10, 2.
l cp. 27, 14; Gn 10, 3.
m vr. 16; cp. 39, 2. — cf. cp. 32, 30.
n cf. Is 8, 9, 10. *o* Is 24, 22.
p cp. 12, 27.
q cf. vr. 16; Ap 20, 7.
r cf. cp. 11, 17.
s v. cp. 6, 2.
t vr. 11, 14; cp. 34, 25, 27, 28; 39, 26. — cf. Jd 18, 27; Jr 49, 31.
u cf. Is 28, 2.
v vr. 26. — cf. Jr 4, 13.
x cp. 11, 5; 20, 32.
y cf. Zc 2, 4, 5.
z cf. vr. 8.
a cf. cp. 5, 5, 7, 14.
b cp. 27, 22.
c cp. 25, 13; 27, 15.
d (cp. 27, 12). — cf. 3 Rg 10, 22.
e cf. cp. 19, 2; 32, 2; Ps 16, 12.
f vr. 2, 3, 16.
g vr. 8, 11.
h vr. 6; cp. 39, 2.
i cf. vr. 6, 9, 22.
j cp. 23, 6.

victoriam promittit, Deumque ostendit eos compescentem et in eorum
strage se tanquam solum universorum Dñum glorificantem (14-23).
Strages autem in montibus Israël futura ita exaggeratur (39, 1-20).

et [l]exercitus vehemens, 16 et ascendes super populum meum Israël
quasi nubes, ut operias terram. In [m]novissimis diebus eris, et addu-
cam te super terram meam, ut sciant gentes me, cum [n]sanctificatus
fuero in te in oculis eorum, o Gog.
17 Haec dicit Dominus Deus: Tu ergo [o]ille es, de quo locutus
sum in diebus antiquis in manu servorum meorum prophetarum
Israël, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum, ut adduce-
rem te super eos.
18 Et erit in die illa, in die adventus Gog super terram Israël,
ait Dominus Deus, [p]ascendet indignatio mea in furore meo 19 [q]et
in zelo meo, in igne irae meae locutus sum. Quia in die illa erit
[r]commotio magna super terram Israël, 20 et [s]commovebuntur a facie
mea pisces maris et volucres caeli et bestiae agri et omne reptile
quod movetur super humum cunctique homines qui sunt super fa-
ciem terrae, et [t]subvertentur montes, et cadent saepes, et omnis
murus corruet in terram. 21 Et [u]convocabo adversus eum in cunctis
montibus meis gladium, ait Dominus Deus, [v]gladius uniuscuiusque
in fratrem suum dirigetur, 22 et [x]iudicabo eum [y]peste et [z]sanguine et
[a]imbre vehementi et lapidibus immensis, [b]ignem et sulphur pluam
super eum et super [c]exercitum eius et super populos multos, qui
sunt cum eo, 23 et magnificabor et sanctificabor et [d]notus ero in
oculis multarum gentium, et [e]scient quia ego Dominus.
39 Tu autem, fili hominis, [a]vaticinare adversum Gog et dices:
Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego super te, Gog, principem
capitis [b]Mosoch et [c]Thubal 2 et circumagam te et educam te et
ascendere te faciam de [d]lateribus aquilonis et adducam te super
[e]montes Israël 3 et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua et
[f]sagittas tuas de manu dextera tua deiciam. 4 [g]Super montes Israël
cades tu et omnia [h]agmina tua et populi tui qui sunt tecum. [i]Feris,
avibus, omnique volatili et bestiis terrae dedi te ad devorandum,
5 super faciem agri cades, [j]quia ego locutus sum, ait Dominus
Deus, 6 et [k]immittam ignem in [l]Magog et in his, qui [m]habitant in
[n]insulis confidenter, et scient quia ego Dominus. 7 Et nomen san-
ctum meum notum faciam in medio populi mei Israël et [o]non pol-
luam nomen sanctum meum amplius, et [p]scient gentes quia ego
[q]Dominus sanctus Israël. 8 [r]Ecce venit et factum est, ait Dominus
Deus: haec est dies [s]de qua locutus sum. 9 Et egredientur habita-
tores de civitatibus Israël et [t]succendent et comburent arma, cli-
peum et hastas, arcum et sagittas et [u]baculos manuum et [v]contos
et succendent ea igni septem annis 10 et non portabunt ligna de
regionibus neque succident de saltibus, quoniam arma succendent
igni et [x]depraedabuntur eos quibus praedae fuerant et diripient vasta-
tores suos, ait Dominus Deus.
11 Et erit, in die illa dabo [y]Gog locum nominatum sepulcrum
in Israël, vallem viatorum ad orientem maris, quae obstupescere
faciet praetereuntes; et sepelient ibi Gog et omnem multitudinem
eius, et vocabitur [z]vallis multitudinis Gog, 12 et sepelient eos do-
mus Israël, ut [a]mundent terram [b]septem mensibus. 13 Sepeliet autem
eum omnis populus terrae; et erit eis nominata dies, in qua glori-
ficatus sum, ait Dominus Deus. 14 Et viros iugiter constituent lustran-
tes terram, qui sepeliant et requirant eos qui remanserant super
faciem terrae, ut emundent eam; post menses autem septem quae-
rere incipient 15 et circuibunt peragrantes terram, cumque viderint
os hominis, statuent iuxta illud titulum, donec sepeliant illud pollin-
ctores in valle multitudinis Gog; 16 nomen autem civitatis Amona,
et mundabunt terram.
17 Tu ergo, fili hominis, haec dicit Dominus Deus, [c]dic [d]omni
volucri et universis avibus [e]cunctisque bestiis agri: [f]Convenite, pro-
perate, concurrite undique ad [g]victimam meam, quam ego immolo
vobis, victimam grandem super montes Israël, ut comedatis carnem
et bibatis sanguinem. 18 [h]Carnes fortium comedetis et sanguinem
principum terrae bibetis, arietum et agnorum et hircorum taurorum-
que et altilium et pinguium omnium, 19 et comedetis adipem in
saturitatem et bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima quam

l vr. 4.
m cf. vr. 8.
n vr. 23; Ecli 36, 4. — cf. cp. 39, 13. — v. cp. 20, 41.
o cf. Jr 6, 22, 23.
p cp. Ps 17, 9; Is 30, 27.
q v. cp. 5, 13.
r cf. Ps 113, 7; Ag 2, 7. 8; Ap 16, 18.
s cf. Os 4, 3.
t Jr 4, 24; Nh 1, 5.
u Jr 25, 29. — cf. Sap 5, 18; Ecli 39, 28-34.
v cf. Jd 7, 22.
x cf. cp. 17, 20.
y cp. 14, 19.
z cp. 5, 17.
a cp. 13, 11, 13. — cf. Ex 9, 24; Js 10, 11.
b Ps 10, 7; 139, 11. — cf. Gn 19, 24; Ap 20, 9.
c vr. 6, 9.
d cp. 36, 23; 37, 28; 39, 21.
e v. cp. 20, 38.

a cp. 38, 2, 3.
b cp. 27, 13; 38, 2, 3.
c cp. 38, 4.
d cp. 38, 6, 15. — cf. cp. 32, 30.
e v. cp. 6, 2.
f cf. Ps 75, 3.
g cf. cp. 38, 21.
h cp. 38, 6, 9, 22.
i vr. 17. — cf. 1 Rg 17, 44, 46.
j v. cp. 17, 21.
k cf. cp. 28, 18; 30, 8; 14, 16; 38, 22. — cf. 2 Pt 3, 10.
l cp. 38, 2.
m cp. 38, 8, 11, 14.
n cp. 27, 3, 6, 7, 15.
o cp. 20, 39.
p cf. vr. 22.
q cp. 37, 28. — cf. Lv 21, 8, 15 etc.
r cp. 21, 7.
s cf. cp. 38, 17.
t cf. Ps 45, 10; Is 2, 4; 9, 5; Os 2, 18.
u cf. 1 Rg 17, 40.
v Jdt 9, 9; Am 4, 2.
x Zc 2, 9. — cf. Is 33, 1.
y cp. 38, 2.
z vr. 15.
a cf. Nm 35, 34; Dt 21, 23.
b vr. 14.

c cp. 28, 22.
d cf. Ap 19, 17.
e vr. 4. — cf. Jr 12, 9.
f Is 56, 6.
g cf. Is 34, 6; Jr 46, 10; Sph 1, 7.
h cf. Ap 19, 18.

ego immolabo vobis. 20 Et saturabimini super mensam meam de
equo et equite forti, et de universis viris bellatoribus, ait Dominus
Deus. 21 Et [i]ponam gloriam meam in gentibus, et videbunt omnes
gentes [j]iudicium meum, quod fecerim, et manum meam, quam posue-
rim super eos, 22 et [l]scient domus Israël quia ego Dominus Deus
eorum a die illa et deinceps, 23 et [m]scient gentes quoniam in iniqui-
tate sua capta sit domus Israël, eo quod dereliquerint me, et [n]ab-
sconderim faciem meam ab eis et tradiderim eos in manus hostium,
et ceciderint in gladio universi. 24 [o]Iuxta immunditiam eorum et
scelus feci eis et [p]abscondi faciem meam ab illis.
25 Propterea haec dicit Dominus Deus: [q]Nunc reducam captivi-
tatem Iacob et miserebor [r]omnis domus Israël et [s]adsumam zelum
pro nomine sancto meo. 26 Et [t]portabunt confusionem suam et
omnem praevaricationem qua praevaricati sunt in me, cum [u]habitave-
rint in terra sua confidenter [v]neminem formidantes; 27 et [x]reduxero
eos de populis et congregavero de terris inimicorum suorum et
[y]sanctificatus fuero in eis, in oculis gentium plurimarum, 28 et
[z]scient quia ego Dominus Deus eorum, eo quod transtulerim eos in
nationes et congregaverim eos super terram suam et non dereliquе-
rim quemquam ex eis ibi 29 et [a]non abscondam ultra faciem meam
ab eis, eo quod [b]effuderim spiritum meum super omnem domum
Israël, ait Dominus Deus.
40 [a]In vicesimo quinto anno [b]transmigrationis nostrae, in exordio
anni, decima mensis, [c]quartodecimo anno postquam percussa
est civitas, in ipsa hac die facta est super me [d]manus Domini et
adduxit me illuc. 2 In [e]visionibus Dei adduxit me in terram Israël
et dimisit me super [f]montem excelsum nimis, super quem erat quasi
aedificium civitatis vergentis ad austrum, 3 et introduxit me illuc, et
ecce [g]vir, cuius erat species [h]quasi species aeris, et [i]funiculus lineus
in manu eius, et [j]calamus mensurae in manu eius; stabat autem in
porta 4 et locutus est ad me idem vir: Fili hominis, [l]vide oculis tuis
et auribus tuis audi et pone cor tuum in omnia quae ego ostendam
tibi, quia ut ostendantur tibi adductus es huc; [m]adnuntia omnia
quae tu vides domui Israël.
5 Et ecce [n]murus forinsecus in circuitu domus undique, et in manu
viri calamus mensurae [o]sex cubitorum et palmo; et mensus est lati-
tudinem aedificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno. 6 Et
venit ad [p]portam quae respiciebat viam orientalem et [q]ascendit per
gradus eius et mensus est limen portae calamo uno latitudinem, id
est limen unum calamo uno in latitudine, 7 et [r]thalamum uno calamo
in longum et uno calamo in latum, et inter thalamos quinque cubi-
tos, 8 et limen portae iuxta vestibulum portae intrinsecus calamo uno.
9 Et mensus est vestibulum portae octo cubitorum et [s]frontem eius
duobus cubitis, vestibulum autem portae erat intrinsecus; 10 porro
thalami portae ad viam orientalem tres hinc et tres inde, mensura
una trium, et [t]mensura una frontium ex utraque parte; 11 et mensus
est latitudinem liminis portae [u]decem cubitorum et longitudinem por-
tae tredecim cubitorum 12 et marginem ante thalamos cubiti unius, et
cubitus unus finis utrinque, thalami autem sex cubitorum erant hinc
et inde; 13 et mensus est portam a tecto thalami usque ad tectum
eius latitudinem viginti quinque cubitorum, ostium contra ostium.
14 Et fecit frontes per sexaginta cubitos, et ad frontem atrium portae
undique per circuitum, 15 et ante faciem portae, quae pertingebat
usque ad faciem vestibuli portae interioris, quinquaginta cubitos;
16 et [v]fenestras obliquas in thalamis et in frontibus eorum, quae
erant intra portam undique per circuitum similiter autem erant et
in vestibulis fenestrae per gyrum intrinsecus, et ante frontes [x]pictura
palmarum.
17 Et eduxit me ad [y]atrium exterius, et ecce [z]gazophylacia et
pavimentum stratum lapide in atrio per circuitum; [a]triginta gazo-
phylacia in circuitu [b]pavimenti, 18 et pavimentum in fronte portarum
secundum longitudinem portarum erat inferius; 19 et mensus est
latitudinem a facie portae inferioris usque ad frontem atrii interioris
extrinsecus centum cubitos ad orientem et ad aquilonem. 20 [c]Portam

i vr. 7, 13. — cf. cp. 28, 22; 37, 28; 38, 23. — v. cp. 36, 23.
j cf. Ex 7, 4.
l vr. 28; Jl 2, 27. — v. vr. 20, 38.
m v. Dt 29, 24-28.
n Dt 31, 18; 32, 20 etc.
o cf. Lv 26, 25.
p v. cp. 18, 30.
q cf. cp. 16, 53; 29, 14. — v. Jr 30, 3.
r cp. 20, 40.
s cf. cp. 20, 9. — v. cp. 5, 13.
t v. cp. 32, 24.
u cp. 38, 8.
v cp. 34, 28.
x cp. 28, 25. — v. cp. 11, 17.
y cp. 20, 41.
z v. vr. 22.
a cf. vr. 23.
b cf. Jl 2, 28.

1-6] *LL. in fr. 4 p. D. 2 Nbr.*
a cf. cp. 20, 1.
b cp. 33, 21.
c cf. cp. 26, 1, 2.
d v. cp. 1, 3.
e v. cp. 1, 1.
f cf. cp. 43, 12; Ap 21, 10.
g cp. 43, 6; 47, 3.
h v. cp. 1, 7.
i cf. cp. 47, 3.
j cf. Ap 11, 1. — v. cp. 42, 16, 19.
l cp. 44, 5.
m cp. 43, 10.
n cp. 42, 20.
o cf. cp. 41, 8; 43, 13.
p v. cp. 43, 1.
q cf. vr. 22.
r vr. 29; cp. 38, 36.
s cp. 41, 1.
t cf. vr. 7.
u cf. vr. 48; cp. 41, 2.
v cp. 41, 16. — cf. 3 Rg 6, 1.
x cp. 41, 18. — cf. vr. 26.
y cp. 42, 1. — cf. Ap 11, 2.
z vr. 38, 44-46; cp. 41, 10. — v. 4 Rg 23, 11.
a cp. 41, 6. — cf. cp. 45, 5.
b cf. 2 Par 7, 3.
c cp. 4, 1. — cf. vr. 6.

quoque, quae respiciebat viam aquilonis atrii exterioris, mensus est
tam in longitudine quam in latitudine 21 et thalamos eius tres hinc
et tres inde et frontem eius et vestibulum eius secundum mensu-
ram portae prioris, [d]quinquaginta cubitorum longitudinem eius et
latitudinem [e]vigintiquinque cubitorum; 22 [f]fenestrae autem eius et
vestibulum et sculpturae secundum mensuram portae, quae respicie-
bat ad orientem, et [g]septem graduum erat ascensus eius, et vesti-
bulum ante eam. 23 Et porta [h]atrii interioris contra portam aquilo-
nis et orientalem, et [i]mensus est a porta usque ad portam [j]centum
cubitos, 24 et eduxit me ad viam australem, et ecce porta quae
respiciebat ad austrum, et [k]mensus est frontem eius et vestibulum eius
iuxta mensuras superiores, 25 et fenestras eius et vestibula in circuitu
sicut fenestras ceteras, quinquaginta cubitorum longitudine et latitu-
dine vigintiquinque cubitorum; 26 et in gradibus septem ascendebatur
ad eam, et vestibulum ante fores eius, et [l]caelatae palmae erant una
hinc et altera inde in fronte eius. 27 Et porta atrii interioris in via
australi, et mensus est a porta usque ad portam in via australi cen-
tum cubitos, 28 et introduxit me in atrium interius ad portam austra-
lem et mensus est portam iuxta mensuras superiores; 29 [m]thalamum
eius et frontem eius et vestibulum eius eisdem mensuris et [n]fenestras
eius et vestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis
et latitudinis vigintiquinque cubitos; 30 et vestibulum per gyrum
longitudine vigintiquinque cubitorum et latitudine quinque cubito-
rum, 31 et vestibulum eius ad atrium exterius, et palmas eius in
fronte, et [o]octo gradus erant quibus ascendebatur per eam. 32 Et
introduxit me in atrium interius per viam orientalem et [p]mensus
est portam secundum mensuras superiores, 33 thalamum eius et
frontem eius et vestibulum eius sicut supra, et fenestras eius et
vestibula eius in circuitu longitudine quinquaginta cubitorum et lati-
tudine vigintiquinque cubitorum, 34 et [q]vestibulum eius, id est atrii
exterioris, et palmae caelatae in fronte eius hinc et inde, et in octo
gradibus ascensus eius. 35 Et introduxit me ad [r]portam quae respi-
ciebat ad aquilonem et mensus est secundum mensuras superiores.
36 thalamum eius et frontem eius et vestibulum eius et fenestras eius
per circuitum longitudine quinquaginta cubitorum et latitudine vigin-
tiquinque cubitorum, 37 et vestibulum eius respiciebat ad atrium ex-
terius, et caelatura palmarum in fronte eius hinc et inde, et in octo
gradibus ascensus eius. 38 Et per [s]singula gazophylacia ostium in fron-
tibus portarum, ibi lavabant holocaustum. 39 Et in vestibulo portae
[t]duae mensae hinc et duae mensae inde, ut immoletur super eas [u]holo-
caustum et [v]pro peccato et [x]pro delicto; 40 et ad latus exterius, quod
ascendit ad ostium portae quae pergit ad aquilonem, duae mensae,
et ad latus alterum ante vestibulum portae duae mensae, 41 [y]quattuor
mensae hinc et quattuor mensae inde; per latera portae octo men-
sae erant, [z]super quas immolabant. 42 Quattuor autem mensae ad
holocaustum de lapidibus quadris exstructae, longitudine cubiti unius
et dimidii et latitudine cubiti unius et dimidii et altitudine cubiti
unius, super quas ponant vasa [a]in quibus immolatur [b]holocaustum et
victima. 43 Et labia earum palmi unius reflexa intrinsecus per circui-
tum; super mensas autem carnes oblationis. 44 Et extra portam in-
teriorem [c]gazophylacia [d]cantorum in atrio interiori, quod erat in latere
portae respicientis ad aquilonem et facies eorum contra viam austra-
lem, una ex latere portae orientalis, quae respiciebat ad viam aquilonis.
45 Et dixit ad me: Hoc est gazophylacium, quod respicit viam
meridianam; sacerdotum erit [e]qui excubant in custodiis templi;
46 porro gazophylacium, quod respicit ad viam aquilonis, sacerdotum
erit [f]qui excubant ad ministerium altaris. Isti sunt [g]filii Sadoc, qui
[h]accedunt de filiis Levi ad Dominum ut ministrent ei. 47 Et mensus
est atrium longitudine centum cubitorum et latitudine [i]centum cu-
bitorum per quadrum et [j]altare ante faciem templi 48 et introduxit
me in [l]vestibulum templi et mensus est vestibulum quinque cubitis
hinc et quinque cubitis inde et latitudinem portae trium cubitorum
hinc et trium cubitorum inde; 49 [m]longitudinem autem vestibuli
viginti cubitorum et latitudinem undecim cubitorum, et octo gradi-

d cf. vr. 15.
e cf. vr. 13.
f cf. vr. 16.
g cf. vr. 6.
h vr. 28. — cf. cp. 8, 16.
i vr. 27.
j cf. vr. 21.
k vr. 28.
l cf. vr. 16.
m v. vr. 7.
n cf. vr. 25.
o cf. vr. 22.
p cf. vr. 21.
q vr. 3.
r cp. 47, 2.
s cf. 2 Par 4, 6.
t cf. vr. 42.
u cf. cp. 46, 2. — v. Lv 1, 3, 4.
v cp. 42, 13. — v. Lv 4, 2, 3.
x cp. 42, 13; 46, 20. — v. Lv 5, 1-6.
y cf. vr. 39, 40.
z cf. vr. 38.
a cf. Ex 20, 25; 1 Mc 4, 47.
b cf. Lv 1, 11.
c cf. vr. 17, 38.
d 1 Par 6, 31, 32.
e Nm 1, 53; 1 Par 9, 23. — cf. cp. 44, 8, 14-16; 48, 11. — v. Lc 8, 35.
f cf. Nm 3, 31. — v. Nm 18, 5.
g cp. 43, 19; 44, 15. — cf. 3 Rg 2, 35; 1 Par 6, 8, 53, 24, 3, 6.
h cp. 42, 13; 45, 9.
i v. cp. 41, 13-15.
j cf. cp. 8, 16; 43, 13; Ex 40, 29; Mt 23, 35.
l cp. 41, 25, 26.
m 3 Rg 6, 3.

bus ascendebatur ad eam. Et [n]columnae erant in frontibus una hinc
et altera inde.
41 Et introduxit me in [a]templum et mensus est [b]frontes sex cubitos
latitudinis hinc et sex cubitos latitudinis inde, latitudinem taber-
naculi, 2 et latitudo portae decem cubitorum erat, et latera portae
quinque cubitis hinc et quinque cubitis inde; et mensus est longitudi-
nem eius [c]quadraginta cubitorum et latitudinem [d]viginti cubitorum.
3 Et [e]introgressus intrinsecus mensus est in fronte portae duos cubitos
et portam sex cubitorum et latitudinem portae septem cubitorum
4 et mensus est [f]longitudinem eius viginti cubitorum et latitudinem
eius viginti cubitorum ante faciem [g]templi et dixit ad me: Hoc est
[h]sanctum sanctorum. 5 Et mensus est parietem domus sex cubi-
torum et latitudinem [i]lateris quattuor cubitorum, undique per circui-
tum domus. 6 Latera autem, latus ad latus bis trigintatria; et erant
eminentia, quae ingrederentur per parietem domus, in lateribus per
circuitum, ut continerent et [l]non attingerent parietem templi; 7 et
platea erat in rotundum ascendens sursum per cochleam et in ce-
naculum templi deferebat per gyrum. Idcirco latius erat templum in
superioribus; et [m]sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in
medium. 8 Et vidi in domo altitudinem per circuitum fundata latera
ad mensuram calami, [n]sex cubitorum spatio; 9 et latitudinem per
parietem lateris forinsecus quinque cubitorum, et erat interior domus
in lateribus domus. 10 Et inter [o]gazophylacia latitudinem [p]viginti cu-
bitorum in circuitu domus undique. 11 Et [q]ostium lateris ad oratio-
nem, ostium unum ad viam aquilonis, et ostium unum ad viam
australem, et latitudinem loci ad orationem quinque cubitorum in
circuitu. 12 Et aedificium, [r]quod erat separatum versumque ad viam
[s]respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum; paries
autem aedificii quinque cubitorum latitudinis per circuitum et lon-
gitudo eius nonaginta cubitorum. 13 Et mensus est domus longitu-
dinem [t]centum cubitorum et quod separatum erat aedificium, et
parietes eius longitudinis centum cubitorum; 14 latitudo autem ante
faciem domus et eius, quod erat separatum contra orientem, centum
cubitorum. 15 Et mensus est longitudinem [u]aedificii contra faciem
eius, quod erat separatum ad dorsum, [v]ethecas ex utraque parte
centum cubitorum. Et templum interius et vestibula atrii, 16 [x]limina
et [y]fenestras obliquas et ethecas in circuitu per tres partes contra
uniuscuiusque limen stratumque ligno per gyrum in circuitu; terra
autem usque ad fenestras, et fenestrae clausae super ostia; 17 et
usque ad domum interiorem et forinsecus per omnem parietem in
circuitu intrinsecus et forinsecus ad mensuram. 18 Et fabrefacta
[z]cherubim et [a]palmae, et palma inter cherub et cherub,
duasque facies habebat cherub, 19 faciem hominis iuxta palmam
ex hac parte et faciem leonis iuxta palmam ex alia parte, expres-
sam per omnem domum in circuitu. 20 De terra usque ad superiora
portae cherubim et palmae caelatae erant in pariete templi. 21 Limen
quadrangulum et facies [c]sanctuarii adspectus contra adspectum.
22 [d]Altaris lignei trium cubitorum altitudo et longitudo eius duorum
cubitorum, et anguli eius et longitudo eius et parietes eius lignei. Et
locutus est ad me: [e]Haec est mensa coram Domino. 23 Et [f]duo ostia
erant in [g]templo et in sanctuario, 24 et in duobus ostiis ex utraque
parte [h]bina erant ostiola, quae in se invicem plicabantur; bina enim
ostia erant ex utraque parte ostiorum. 25 Et caelata erant in ipsis
ostiis templi cherubim, et sculpturae palmarum, sicut in parie-
tibus, quoque expressae erant; quam ob rem et [i]grossiora erant ligna
in [j]vestibuli fronte forinsecus. 26 Super quae fenestrae obliquae, et
similitudo palmarum hinc atque inde in umerulis vestibuli secundum
latera domus latitudinemque parietum.
42 Et eduxit me in [a]atrium exterius per [b]viam ducentem ad aqui-
lonem et introduxit me in gazophylacium, quod erat contra
[c]separatum aedificium et contra aedem vergentem ad aquilonem.
2 In facie longitudinis [d]centum cubitos ostii aquilonis et [e]latitudinis
quinquaginta cubitos, 3 contra [f]viginti cubitos atrii interioris et con-
tra [g]pavimentum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat [h]porticus

n 3 Rg 7, 21.

1-9] LL. in fr. 5 p. D. 2 Nbr.
a vr. 21, 23; cp. 42, 8.
b vr. 3; cp. 40, 9.
c 3 Rg 6, 17.
d 3 Rg 6, 2.
e cp. 40, 16.
f 3 Rg 6, 20; 2 Par 3, 8.
g 3 Rg 6, 5.
h vr. 21, 23; cp. 45, 3. — v. 3 Rg 6, 16.
i 3 Rg 9, 5, 8. — v. vr. 6-9.
j cf. cp. 40, 17.
l 3 Rg 6, 6.
m 3 Rg 6, 8.
n cf. cp. 40, 5; 43, 13.
o v. cp. 40, 17.
p cp. 42, 3.
q cf. vr. 5.
r cp. 42, 1, 10, 13. — v. vr. 13-15.
s cf. cp. 48, 3-8; Nm 25, 5; Jo 18, 14.
t cp. 40, 47.
u vr. 12; cp. 42, 1.
v (cp. 42, 3, 5).
x Is 4, 6.
y vr. 26; cp. 40, 16, 25. — cf. 3 Rg 6, 4.
z vr. 20, 25; 3 Rg 6, 29, 32, 35; 7, 36.
a cp. 40, 16, 22, 26 etc.; 2 Par 3, 5.
b cf. cp. 1, 10; 10, 14.
c v. vr. 4.
d Ap 8, 3. — v. Ex 30, 1.
e cp. 44, 16. — cf. cp. 23, 41; Ml 1, 7, 12.
f v. 3 Rg 6, 31-33.
g vr. 1.
h cf. 3 Rg 6, 34.
i 3 Rg 7, 6.
j cp. 40, 48.

a cp. 40, 17.
b cp. 40, 20.
c vr. 10, 13; cp. 41, 12, 15 etc.
d cf. cp. 41, 13.
e cf. vr. 8.
f cp. 41, 10.
g cp. 40, 17.
h cf. vr. 5; cp. 41, 15, 16.

aedificia sacra a profano loco arcebantur, diligenter describuntur (15-20), mensuris omnibus datis. Porro ad novi cultus instaurationem procedens, agit cum de novi templi inauguratione, in quo Deus pollicetur se in ae-

iuncta porticui triplici. 4 Et [i]ante gazophylacia deambulatio decem
cubitorum latitudinis ad interiora respiciens [j]viae cubiti unius, et
ostia eorum ad aquilonem, 5 ubi erant gazophylacia in superioribus
humiliora, quia supportabant porticus quae ex illis eminebant de in-
ferioribus et de mediis aedificii. 6 Tristega enim erant et non habe-
bant columnas sicut erant columnae atriorum; propterea eminebant
de inferioribus et de mediis a terra cubitis quinquaginta. 7 Et [l]pe-
ribolus exterior secundum gazophylacia, quae erant in via atrii exte-
rioris ante gazophylacia, [m]longitudo eius quinquaginta cubitorum,
8 quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris quinquaginta
cubitorum, et longitudo ante faciem [n]templi [o]centum cubitorum.
9 Et erat subter gazophylacia haec [p]introitus ab oriente ingredien-
tium in ea de atrio exteriori 10 in latitudine [q]periboli atrii, quod
erat contra viam orientalem, in faciem aedificii separati, et erant
ante aedificium [r]gazophylacia. 11 Et via ante faciem eorum iuxta si-
militudinem gazophylaciorum, quae erant in via aquilonis. Secun-
dum longitudinem eorum sic et latitudo eorum et omnis introitus
eorum et similitudines et ostia eorum. 12 Secundum ostia gazophy-
laciorum, quae erant in via respiciente ad notum; ostium in capite
viae, quae via erat ante vestibulum separatum per viam orientalem
ingredientibus.

13 Et dixit ad me: Gazophylacia aquilonis et gazophylacia austri,
quae sunt ante aedificium separatum, haec sunt gazophylacia sancta,
in quibus [t]vescuntur [u]sacerdotes qui appropinquant ad Dominum in
sancta sanctorum; ibi ponent [v]sancta sanctorum et oblationem pro
peccato et pro delicto, locus enim sanctus est. 14 Cum autem in-
gressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exte-
rius; et [x]ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrant, quia san-
cta sunt vestienturque vestimentis aliis et sic procedent ad populum.

15 Cumque complesset mensuras domus interioris, eduxit me
per viam [y]portae, quae respiciebat ad viam orientalem, et mensus
est eam undique per circuitum. 16 Mensus est autem contra ventum
orientalem [z]calamo mensurae quingentos calamos in calamo men-
surae per circuitum; 17 et mensus est contra ventum aquilonis quin-
gentos calamos in calamo mensurae per gyrum; 18 et ad ventum
australem mensus est quingentos calamos in calamo mensurae per
circuitum; 19 et ad ventum occidentalem mensus est quingentos ca-
lamos in calamo mensurae. 20 Per quattuor ventos mensus est [a]mu-
rum eius, undique per circuitum [b]longitudinem quingentorum cubito-
rum et latitudinem quingentorum cubitorum [c]dividentem inter san-
ctuarium et vulgi locum.

43 Et duxit me ad [a]portam, quae respiciebat ad viam orientalem,
2 et ecce [b]gloria Dei Israël ingrediebatur per viam orientalem,
et [c]vox erat ei quasi vox aquarum multarum, et [d]terra splendebat a
maiestate eius. 3 Et vidi [e]visionem, secundum speciem quam videram,
[f]quando venit ut disperderet civitatem, et species secundum [g]ad-
spectum quem videram iuxta [h]fluvium Chobar, et cecidi super faciem
meam. 4 Et [i]maiestas Domini ingressa est templum per viam portae,
quae respiciebat ad orientem; 5 et [j]elevavit me spiritus et introduxit
me in [l]atrium interius, et ecce repleta erat gloria Domini domus.
6 Et [m]audivi loquentem ad me de domo, et [n]vir qui stabat iuxta me
7 dixit ad me: Fili hominis, [o]locus solii mei et [o]locus vestigiorum
pedum meorum, [p]ubi habito in medio filiorum Israël in aeternum,
[q]et non polluent ultra domus Israël nomen sanctum meum, ipsi et
reges eorum [r]in fornicationibus suis et in ruinis regum suorum et
in excelsis. 8 [s]Qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum et
postes suos iuxta postes meos, et [t]murus erat inter me et eos, et
[q]polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus, quas fecerunt;
propter quod consumpsi eos in ira mea. 9 Nunc ergo repellant procul
fornicationem suam et ruinas regum suorum a me, et habitabo in
medio eorum semper.

10 Tu autem, fili hominis, ostende domui Israël templum, et
confundantur ab iniquitatibus suis et metiantur fabricam 11 et eru-
bescant ex omnibus quae fecerunt. Figuram domus et fabricae eius,

i cf. cp. 46, 19.
j cf. vr. 11.
l cf. vr. 10, 12.
m cf. vr. 2.
n cp. 41, 1, 21, 23.
o cf. cp. 41, 13, 14.
p cp. 44, 5; 46, 19
q cf. vr. 7.
r v. cp. 40, 17.
s cf. vr. 4.
t cf. Lv 6, 16, 26; 10, 13; 24, 9.
u cp. 40, 46.
v Nm 18, 9. — cf. cp. 40, 40.
x cp. 44, 19; Lv 6, 11.
y v. cp. 43, 1.
z cf. cp. 40, 3.
a cp. 40, 5. — cf. 1 Mc 9, 54.
b cf. cp. 45, 2; Ap 21, 16.
c cf. cp. 22, 23; 43, 12; 44, 23; 48, 15.
1-1] *LL. in fr. 6 p. D. 2 Nbr.*
a vr. 4; cp. 10, 19; 11, 1; 40, 6; 42, 15; 44, 1.
b cf. cp. 10, 18, 19; 11, 23. — v. cp. 2, 1.
c cp. 1, 24; Is 28, 2. — cf. Ap 1, 15.
d cf. cp. 10, 4; Ap 18, 1.
e v. cp. 1, 28.
f cf. cp. 9, 1, 2, 5.
g v. cp. 1, 4-28.
h v. cp. 1, 1.
i cp. 44, 2. — cf. Ex 40, 32-36; 3 Rg 8, 10-11; Is 6, 1.
j v. cp. 3, 12; 8, 3.
l v. cp. 8, 16.
m cf. Ex 25, 22.
n cp. 40, 3; 47, 3.
o cf. 1 Par 28, 5; Ps 98, 5; 131, 7; Is 60, 13; Jr 3, 17; Lm 2, 1.
p v. cp. 37, 26, 28.
q cf. vr. 8. — v. cp. 20, 39; 39, 7.
r v. cp. 16, 23.
s cf. cp. 8, 5, 17; 4 Rg 16, 10-16; 21, 4, 7.
t cf. cp. 42, 20.

exitus et introitus et omnem descriptionem eius et universa prae-
cepta eius cunctumque ordinem eius et omnes leges eius ostende eis,
et scribes [u]in oculis eorum, ut custodiant omnes descriptiones eius
et praecepta illius et faciant ea. 12 Ista est lex domus in summitate
[v]montis: [x]omnis finis eius in circuitu sanctum sanctorum est;
haec est ergo lex domus. 13 Istae autem mensurae [y]altaris in [z]cubito
verissimo, qui habebat cubitum et palmum; in sinu eius erat cubi-
tus, et cubitus in latitudine, et definitio eius usque ad labium eius,
et in circuitu palmus unus; haec quoque erat fossa altaris; 14 et de
sinu terrae usque ad [a]crepidinem novissimam duo cubiti et latitudo
cubiti unius, et a crepidine minore usque ad crepidinem maiorem
quattuor cubiti, et latitudo cubiti unius; 15 ipse autem [b]ariel quat-
tuor cubitorum, et ab ariel usque ad sursum [c]cornua quattuor;
16 et ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubi-
tos latitudinis, [d]quadrangulatum aequis lateribus, 17 et crepido quat-
tuordecim cubitorum longitudinis per quattuordecim cubitos latitu-
dinis in quattuor angulis eius, et corona in circuitu eius dimidii
cubiti, et sinus eius unius cubiti per circuitum; [e]gradus autem eius
versi ad orientem. 18 Et dixit ad me: Fili hominis, haec dicit Do-
minus Deus: Hi sunt ritus altaris, in quacumque die fuerit fabrica-
tum, ut offeratur super illud holocaustum, et [f]effundatur sanguis;
19 et dabis [g]sacerdotibus et levitis [h]qui sunt de semine Sadoc, qui
accedunt ad me, ait Dominus Deus, ut offerant mihi [i]vitulum de
armento pro peccato. 20 Et [j]adsumens de sanguine eius pones super
quattuor cornua eius et super quattuor angulos crepidinis et super
[l]coronam in circuitu et [m]mundabis illud et expiabis 21 et tolles
vitulum, qui oblatus fuerit pro peccato, et [n]combures eum in sepa-
rato loco domus extra sanctuarium 22 et in die secunda offeres hir-
cum caprarum immaculatum pro peccato; et [o]expiabunt altare sicut
expiaverunt in vitulo. 23 Cumque compleveris expians illud, offeres
vitulum de armento immaculatum et [p]arietem de grege immaculatum
24 et offeres eos in conspectu Domini, et [q]mittent sacerdotes super
eos sal et offerent eos holocaustum Domino. 25 [r]Septem diebus facies
hircum pro peccato cotidie et vitulum de armento et arietem de
pecoribus immaculatos offerent; 26 septem diebus expiabunt altare
et mundabunt illud et implebunt manum eius. 27 Expletis autem
diebus, [s]in die octava et ultra, [t]facient sacerdotes super altare holo-
causta vestra et quae [u]pro pace offerunt; et [v]placatus ero vobis, ait
Dominus Deus.
44 Et convertit me ad viam [a]portae sanctuarii exterioris, quae re-
spiciebat ad orientem et erat clausa. 2 Et dixit Dominus ad
me: Porta haec clausa erit: non aperietur, et vir non transibit per
eam, quoniam Dominus Deus Israël [b]ingressus est per eam: eritque
clausa 3 [c]principi; princeps ipse sedebit in ea, ut [d]comedat panem
coram Domino; [e]per viam portae vestibuli ingredietur et per viam
eius egredietur. 4 Et adduxit me per viam [f]portae aquilonis in con-
spectu domus, et vidi, et ecce implevit [g]gloria Domini domum Do-
mini, et cecidi in faciem meam. 5 Et dixit ad me Dominus: Fili
hominis, pone cor tuum et [h]vide oculis tuis et auribus tuis audi
omnia, quae ego loquor ad te [i]de universis caeremoniis domus Do-
mini et de cunctis legibus eius; et pones cor tuum in viis templi
per omnes exitus sanctuarii 6 et dices ad [j]exasperantem me domum
Israël: Haec dicit Dominus Deus: [l]Sufficiant vobis omnia scelera
vestra, domus Israël; 7 eo quod [m]inducitis filios alienos [n]incircum-
cisos corde et incircumcisos carne, ut sint in sanctuario meo et
[o]polluant domum meam, et offertis [p]panes meos adipem et sangui-
nem et dissolvitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris, 8 et
[q]non servastis praecepta sanctuarii mei et posuistis custodes ob-
servationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis; 9 haec dicit
Dominus Deus: Omnis [r]alienigena incircumcisus corde et incircum-
cisus carne non ingredietur sanctuarium meum; omnis filius alienus
qui est in medio filiorum Israël. 10 Sed et [s]levitae, qui longe reces-
serunt a me [t]in errore filiorum Israël et erraverunt a me post idola
sua et [u]portaverunt iniquitatem suam. 11 erunt in sanctuario meo

u v. cp. 12, 3.
v cf. cp. 40, 2.
x cf. Is 4, 5. — v. cp. 42, 15.
y vr. cp. 40, 47; 47, 1. — v. Ex 27, 1, 8.
z cp. 40, 5. — cf. cp. 41, 8.
a cp. 45, 19.
b cf. Is 29, 1.
c v. Ex 27, 2; 38, 2.
d cf. cp. 40, 47; Ex 27, 1.
e cf. Ex 20, 26.
f v. Lv 1, 5.
g cp. 44, 15; Dt 17, 9; 24, 8; 27, 9.
h v. cp. 40, 46.
i vr. 23; cp. 45, 18; Ex 29, 1, 10.
j cp. 45, 19; Ex 29, 12; Lv 8, 15.
l cf. vr. 13, 17.
m Ex 29, 36. — cf. cp. 45, 18.
n Ex 29, 14.
o Ex 29, 36. — cf. cp. 45, 18.
p cf. Ex 29, 1.
q Lv 2, 13. — cf. Mr 9, 49.
r Ex 29, 35, 36; Lv 8, 33, 35.
s Lv 9, 1.
t Dt 33, 10; Ps 50, 19, 20.
u v. Lv 3, 1.
v v. cp. 20, 40.

a v. cp. 43, 1.
2] * *Catech. R. I 4, 10. — R. in fr. 4 p. D. 1 Adv. — Cp. in off. Imm. Conc.*
b cp. 43, 2, 4. — cf. cp. 46; 1 sq.
c cp. 34, 24; 37, 25; 45, 7; 46, 2.
d Gn 43, 25; Lc 14, 1.
e cp. 46, 2, 12.
f cp. 40, 20.
g v. cp. 2, 1.
h cp. 40, 4.
i cf. cp. 43, 11.
j v. cp. 2, 5. 8.
l cp. 45, 9. — cf. 1 Pt 4, 3.
m cf. vr. 9; 2 Es 7, 64, 65; Ac 21, 28.
n Jr 9, 26; Ap 7, 51.
o cp. 23, 29.
p Lv 3, 11.
q cf. cp. 22, 26.
r cf. vr. 7.
s cf. vr. 15.
t cp. 48, 11.
u v. Lv 5, 2.

[v]aeditui et [x]ianitores portarum domus et ministri domus; ipsi ma-
ctabunt holocausta et victimas populi et [y]ipsi stabunt in conspectu
eorum ut ministrent eis. 12 Pro eo quod ministraverunt illis in con-
spectu idolorum suorum et facti sunt domui Israël in [z]offendiculum
iniquitatis; idcirco [a]levavi manum meam super eos, ait Dominus
Deus, et portabunt iniquitatem suam 13 et [b]non appropinquabunt ad
me ut sacerdotio fungantur mihi neque accedent ad omne sanctua-
rium meum iuxta sancta sanctorum, sed [c]portabunt confusionem
suam et scelera sua quae fecerunt. 14 Et dabo eos ianitores domus
[d]in omni ministerio eius et in universis quae fient in ea.
15 [e]Sacerdotes autem et levitae filii Sadoc, qui custodierunt cae-
remonias sanctuarii mei, cum errarent filii Israël a me, ipsi accedent
ad me, [f]ut ministrent mihi, et stabunt in conspectu meo, ut offerant
mihi [g]adipem et sanguinem, ait Dominus Deus. 16 Ipsi ingredientur
sanctuarium meum et ipsi accedent ad [h]mensam meam, ut ministrent
mihi et custodiant caeremonias meas. 17 Cumque ingredientur portas
atrii interioris, [i]vestibus lineis induentur, nec ascendet super eos
quidquam laneum, quando ministrant in portis atrii interioris et in-
trinsecus. 18 Vittae lineae erunt in capitibus eorum, et feminalia
linea erunt in lumbis eorum, et non accingentur in sudore. 19 Cum-
que egredientur atrium exterius ad populum, exsuent se vestimen-
tis suis, in quibus ministraverant, et [j]reponent ea in gazophylacio
sanctuarii et vestient se vestimentis aliis et non [l]sanctificabunt po-
pulum in vestibus suis. 20 [m]Caput autem suum non radent neque
[n]comam nutrient, sed tondentes attondent capita sua; 21 et [o]vinum
non bibet omnis sacerdos, quando ingressurus est atrium interius;
22 et [p]viduam et repudiatam non accipient uxores, sed virgines de
semine domus Israël; sed et viduam, quae fuerit vidua a sacerdote,
accipient; 23 et [q]populum meum docebunt, quid sit inter sanctum et
pollutum et inter mundum et immundum ostendent eis 24 et, [r]cum
fuerit controversia, stabunt in iudiciis meis et iudicabunt, leges meas
et praecepta mea in omnibus sollemnitatibus meis custodient et [s]sab-
bata mea sanctificabunt 25 et [t]ad mortuum hominem non ingredien-
tur, ne polluantur, nisi ad patrem et matrem et filium et filiam et
fratrem et sororem, quae alterum virum non habuerit; in quibus
contaminabuntur. 26 Et [u]postquam fuerit emundatus, septem dies
numerabuntur ei; 27 et in die introitus sui in sanctuarium ad [v]atrium
interius, ut ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait
Dominus Deus. 28 [y]Non erit autem eis hereditas: ego hereditas eo-
rum; et [z]possessionem non dabitis eis in Israël: ego enim possessio
eorum. 29 [a]Victimam et pro peccato et pro delicto ipsi comedent,
et [b]omne votum in Israël ipsorum erit; 30 et [c]primitiva omnium pri-
mogenitorum et omnia libamenta ex omnibus quae offeruntur sacer-
dotum erunt; et [d]primitiva ciborum vestrorum dabitis sacerdoti, ut
[e]reponat benedictionem domui tuae. 31 [f]Omne morticinum et captum
a bestia de avibus et de pecoribus [g]non comedent sacerdotes.
45 [a]Cumque coeperitis terram dividere [b]sortito, [c]separate primitias
Domino sanctificatum de terra longitudine vigintiquinque mi-
lia et latitudine decem milia; sanctificatum erit in omni termino eius
per circuitum. 2 Et [d]erit ex omni parte sanctificatum quingentos per
quingentos, quadrifariam per circuitum, et quinquaginta cubitis [e]in
suburbana eius per gyrum. 3 Et [f]a mensura ista mensurabis longitu-
dinem vigintiquinque milium et latitudinem decem milium, et [g]in
ipso erit templum [h]sanctumque sanctorum. 4 [i]Sanctificatum de terra
erit [j]sacerdotibus ministris sanctuarii, qui accedunt ad ministerium
Domini, et erit eis locus in domos et in sanctuarium sanctitatis.
5 [l]Vigintiquinque autem milia longitudinis et decem milia latitudinis
erunt levitis qui ministrant domui; ipsi possidebunt viginti gazophy-
lacia. 6 Et [m]possessionem civitatis dabitis quinque milia latitudinis
et longitudinis vigintiquinque milia secundum separationem sanctuarii
[n]omni domui Israël. 7 [o]Principi quoque [p]hinc et inde in separationem
sanctuarii et in possessionem civitatis, contra faciem separationis
sanctuarii et contra faciem possessionis urbis a latere maris usque
ad mare et a latere orientis usque ad orientem, longitudinis autem

v cp. 46, 24.
x Mr 13, 34; Jo 10, 3. — cf. 1 Par 26, 2.
y Nm 16, 9.
z cp. 7, 19; 14, 3. 4, 7. — cf. Ml 2, 8.
a v. Ps 105, 26.
b Nm 18, 3; 4 Rg 23, 9.
c v. cp. 32, 24.
d 1 Par 23, 28, 32.
e v. cp. 43, 19.
f cf. vr. 11 Dt 10, 8; 18, 5.
g cf. vr. 7.
h v. cp. 41, 22.
i Ex 28, 39; 39, 27. — cf. Ap 15, 6.
j cp. 42. 14.
l cf. Ex 29, 37; 30, 29; Lv 6, 18, 27.
m Lv 21, 5. — cf. cp. 7, 18; Is 22, 12; Jr 16, 6.
n cf. Lv 10, 6; 21, 10.
o Lv 10, 9.
p Lv 21, 7, 13, 14.
q cf. cp. 22, 26; 2 Par 17, 7, 8. — v. Lv. 10, 10, 11.
r Dt 17, 8, 9. — cf. 2 Par 19, 8.
s cf. cp. 22, 26.
t cf. Nm 19, 11-19. — v. Lv 21, 1-3.
u Nm 19, 11, 12.
v vr. 17, 21.
x cp. 40, 39; 42, 13; Lv 4, 2, 3.
y Nm 18, 20; Dt 18, 1, 2.
z cf. cp. 45, 4, 5.
a v. Lv 6, 14-18, 25-29; 7, 1-6.
b Lv 27, 21, 28; Nm 18, 14.
c Ex 23, 19; Nm 18, 15.
d v. Nm 15, 19, 20.
e Ml 3, 10.
f cp. 4, 14.
g Lv 22, 8. — cf. Ex 22, 31. — v. Lv 7, 24.
a cf. cp. 48, 29. — v. cp. 47, 21, 22.
b cf. 2 Par 26, 14.
c v. cp. 48, 8-10.
d v. cp. 42, 16-20.
e cp. 48, 15, 17. — v. Lv 25, 34.
f cf. vr. 1.
g cp. 48, 10.
h v. cp. 41, 4.
i cf. cp. 48, 11, 12.
j Is 61, 6; Jl 1, 9; 2, 17.
l cp. 48, 13. — cf. cp. 44, 28.
m cp. 48, 15.
n cf. cp. 48, 18, 19.
o v. cp. 44, 3.
p cp. 48, 21.

iuxta unamquamque partem, a termino occidentali usque ad termi-
num orientalem. 8 De terra erit ei possessio in Israël, et [q]non de-
populabuntur ultra principes populum meum; sed [r]terram dabunt
domui Israël secundum tribus eorum.
9 Haec dicit Dominus Deus: [s]Sufficiat vobis, principes Israël;
iniquitatem et rapinas intermittite et iudicium et iustitiam facite,
separate confinia vestra a populo meo, ait Dominus Deus. 10 [t]Statera
iusta et ephi iustum et batus iustus erit vobis. 11 [u]Ephi et batus
aequalia et unius mensurae erunt, [v]ut capiat decimam partem cori
batus, et decimam partem cori ephi; iuxta mensuram cori erit aequa
libratio eorum. 12 [x]Siclus autem viginti obolos habet; porro viginti
sicli et vigintiquinque sicli et quindecim sicli mnam faciunt. 13 Et
[y]hae sunt primitiae quas tolletis: sextam partem ephi de coro fru-
menti et sextam partem ephi de coro hordei. 14 Mensura quoque
olei, batus olei, decima pars [z]cori est; et decem bati corum faciunt,
quia decem bati implent corum. 15 Et arietem unum de grege du-
centorum, de his quae nutriunt Israël in sacrificium et in holocau-
stum et in pacifica ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus.
16 Omnis populus terrae tenebitur primitiis his principi in Israël;
17 et [a]super principem erunt holocausta et sacrificium et libamina,
in sollemnitatibus et in calendis et in sabbatis et in universis sol-
lemnitatibus domus Israël; ipse faciet pro peccato sacrificium et ho-
locaustum et pacifica ad expiandum pro domo Israël.
18 Haec dicit Dominus Deus: In primo mense, [b]una mensis su-
mes vitulum de armento immaculatum et [c]expiabis sanctuarium.
19 Et tollet [d]sacerdos de sanguine, quod erit pro peccato, et ponet
in [e]postibus domus et in quattuor angulis [f]crepidinis altaris et in
postibus portae [g]atrii interioris. 20 Et sic facies in septima mensis
pro unoquoque qui ignoravit et errore deceptus est, et [h]expiabis
pro domo. 21 In primo mense, quartadecima die mensis erit vobis
Paschae sollemnitas; septem diebus azyma comedentur. 22 [i]Et faciet
princeps in die illa pro se et pro universo populo terrae vitulum
pro peccato 23 et [j]in septem dierum sollemnitate faciet holocaustum
Domino, septem vitulos et septem arietes immaculatos cotidie se-
ptem diebus et pro peccato [l]hircum caprarum cotidie 24 et [m]sacrifi-
cium ephi per vitulum et ephi per arietem faciet et olei hin per sin-
gula ephi. 25 [n]Septimo mense, quintadecima die mensis in sollemni-
tate faciet sicut supra dicta sunt per septem dies, [o]tam pro peccato
quam pro holocausto et in sacrificio et in oleo.
46 Haec dicit Dominus Deus: [a]Porta [b]atrii interioris, quae respicit
ad orientem, erit clausa sex diebus in quibus opus fit, die autem
sabbati aperietur, sed et [c]in die calendarum aperietur, 2 et intrabit
[d]princeps per viam vestibuli portae deforis et stabit in [e]limine portae,
et [f]facient sacerdotes holocaustum eius et pacifica eius, et adorabit
super limen portae et egredietur; porta autem non claudetur usque
ad vesperam. 3 Et adorabit [g]populus terrae ad ostium portae illius
in sabbatis et in calendis coram Domino. 4 [h]Holocaustum autem hoc
offeret princeps Domino: [i]in die sabbati sex agnos immaculatos et
arietem immaculatum 5 et [j]sacrificium ephi per arietem, in agnis
autem sacrificium [l]quod dederit manus eius et olei hin per singula
ephi; 6 in die autem calendarum vitulum de armento immaculatum,
et sex agni et arietes immaculati erunt, 7 et [m]ephi per vitulum, ephi
quoque per arietem faciet sacrificium; de agnis autem, sicut invenerit
manus eius, et olei hin per singula ephi. 8 [n]Cumque ingressurus est
princeps, per viam vestibuli portae ingrediatur et per eandem viam
exeat; 9 et [o]cum intrabit populus terrae in conspectu Domini in sollem-
nitatibus, qui ingreditur per portam aquilonis, ut adoret, egrediatur per
viam portae meridianae; porro qui ingreditur per viam portae meri-
dianae egrediatur per viam portae aquilonis: non revertetur per viam
portae per quam ingressus est, sed e regione illius egredietur. 10 Prin-
ceps autem in medio eorum cum ingredientibus ingredietur et cum
egredientibus egredietur. 11 Et in nundinis et in sollemnitatibus erit
sacrificium ephi per vitulum et ephi per arietem; agnis autem erit
sacrificium sicut invenerit manus eius, et olei hin per singula ephi.

q cf. cp. 22, 27; 46, 18.
r cp. 47, 13, 21. — v. cp. 48, 1, 7, 23-28.
s cp. 44, 6. — cf. 1 Pt 4, 3.
t Lv 19, 35, 36.
u cf. Dt 25, 14, 15; Rt 2, 17.
v vr. 14. — cf. Ex 16, 36.
x v. Ex 30, 13.
y cp. 44, 30.
z 3 Rg 4, 22; 1 Es 7, 22; Lc 16, 17.
a cf. 2 Par 30, 24; 35, 7. — v. cp. 46, 4-7.
b cf. cp. 46, 1, 3, 6.
c Lv 16, 16. — cf. cp. 43, 20 22, 23.
d v. cp. 43, 20.
e cf. Ex 12, 7.
f cf. cp. 43, 14.
g v. cp. 8, 16; 46, 1.
h v. Lv 23, 5.
i cf. vr. 17.
j Lv 23, 8.
l Nm 28, 15.
m cp. 46, 5, 7. — v. Lv 2, 1.
n v. Lv 23, 34.
o v. vr. 22-24.
a cp. 45, 16.
b v. cp. 8, 16.
c cf. cp. 45, 18.
d v. cp. 44, 3.
e cf. cp. 9, 3.
f cf. cp. 40, 38, 39.
g vr. 9.
h cp. 45, 17.
i cf. Nm 28, 9, 10.
j vr. 14; cp. 45, 24.
l cf. Dt 16, 17.
m vr. 5.
n cf. vr. 2.
o cf. Dt 16, 16. — v. Ex 23, 14-17.

Demum post alia quaedam de donis principis (16-18) deque epulis sacrificalibus (19-24), describitur terra promissionis per torrentem e limine templi egressum et omnia sanantem renovata (47, 1-17), eiusque

p Lv 7, 16; 22, 18; Dt 23, 23.
q Am 4, 5.
r cf. vr. 1.
s cf. vr. 2.
t Ex 29, 38; Nm 28, 3, 4.
u Nm 28, 10, 15.
v cf. cp. 45, 7.
x v. Lv 25, 10.
y cf. 1 Rg 8, 14; 3 Rg 21, 3, 7.
z cf. cp. 45, 8.
a cf. cp. 34, 4, 5.
b cf. vr. 1.
c cf. cp. 42, 4.
d 2 Par 35, 13. — cf. Lv 2, 4.
e v. cp. 44, 19.
f 2 Par 35, 13.
g cp. 44, 11.
a cf. cp. 43, 1, 2.
1-9] LL. in sb. p. D. 2 Nbr.
b Ps 45, 5; Jl 3, 18. — cf. Is 33, 21; Zc 14, 8; Ap 22, 1.
1] Ant. (Ps 117) ad adspers. aquae ben.
c v. cp. 9, 3.
d v. cp. 43, 13.
e cp. 40, 35.
f cf. cp. 40, 6.
g cp. 40, 3.
h cf. cp. 8, 6.
i vr. 12. — cf. Ap 22, 2.
j Dt 3, 17; 4, 49; Js 3, 16.
9] v. vr. 1.
l cf. Gn 1, 20.
m v. 1 Rg 23, 29.
n (Is 15, 8 (?)).
o cp. 26, 5.
p cp. 48, 28; Nm 34, 6; Js 15, 11, 47.
q cf. vr. 7.
r cf. Gn 2, 9.
s Ps 1, 3. — cf. Jr 17, 8.
t cf. Ap 22, 2.
u cf. vr. 21; cp. 45, 8. — v. cp. 48, 1-7, 23-28.
v cf. cp. 48, 4, 5. — v. Js 17, 14-18.
x v. cp. 20, 5.
y v. Gn 12, 7.

12 Cum autem fecerit princeps [p]spontaneum holocaustum aut pacifica [q]voluntaria Domino, aperietur ei [r]porta, quae respicit ad orientem, et faciet holocaustum suum et pacifica sua, [s]sicut fieri solet in die sabbati, et egredietur, claudeturque porta postquam exierit.
13 Et [t]agnum eiusdem anni immaculatum faciet holocaustum cotidie Domino; semper mane faciet illud,
14 et faciet sacrificium super eo cata mane mane sextam partem ephi et de oleo tertiam partem hin, ut misceatur similae, sacrificium Domino legitimum, iuge atque perpetuum.
15 Faciet agnum et sacrificium et oleum cata mane mane, holocaustum sempiternum.
16 Haec dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis suis, hereditas eius filiorum suorum erit, possidebunt eam hereditarie;
17 si autem dederit legatum de [v]hereditate sua uni servorum suorum, erit illius usque ad [x]annum remissionis et revertetur ad principem; hereditas autem eius filiis eius erit.
18 Et [y]non accipiet princeps de hereditate populi [z]per violentiam et de possessione eorum; sed de possessione sua hereditatem dabit filiis suis, ut non [a]dispergatur populus meus unusquisque a possessione sua.
19 Et introduxit me per ingressum, qui erat [b]ex latere portae, in [c]gazophylacia sanctuarii ad sacerdotes quae respiciebant ad aquilonem; et erat ibi locus vergens ad occidentem.
20 Et dixit ad me: Iste est locus, ubi coquent sacerdotes pro peccato et pro delicto, ubi [d]coquent sacrificium, ut non efferant in atrium exterius, et [e]sanctificetur populus.
21 Et eduxit me in atrium exterius et circumduxit me per quattuor angulos atrii; et ecce atriolum erat in angulo atrii, atriola singula per angulos atrii.
22 In quattuor angulis atrii atriola disposita quadraginta cubitorum per longum et triginta per latum: mensurae unius quattuor erant.
23 Et paries per circuitum ambiens quattuor atriola, et culinae fabricatae erant subter porticus per gyrum.
24 Et dixit ad me: Haec est domus culinarum, in qua [f]coquent [g]ministri domus Domini victimas populi.
47 Et convertit me ad [a]portam domus, et ecce [b]aquae egrediebantur subter [c]limen domus ad orientem; facies enim domus respiciebat ad orientem, aquae autem, descendebant in latus templi dextrum ad meridiem [d]altaris.
2 Et eduxit me per viam [e]portae aquilonis, et convertit me ad viam foras [f]portam exteriorem, viam quae respiciebat ad orientem, et ecce aquae redundantes a latere dextro.
3 Cum egrederetur [g]vir ad orientem, qui habebat funiculum in manu sua, et mensus est mille cubitos et traduxit me per aquam usque ad talos;
4 rursumque mensus est mille et traduxit me per aquam usque ad genua;
5 et mensus est mille et traduxit me per aquam usque ad renes; et mensus est mille, torrentem quem non potui pertransire, quoniam intumuerant aquae profundi torrentis, qui non potest transvadari.
6 Et dixit ad me: Certe [h]vidisti, fili hominis. Et eduxit me et convertit ad ripam torrentis.
7 Cumque me convertissem, ecce in ripa torrentis [i]ligna multa nimis ex utraque parte.
8 Et ait ad me: Aquae istae, quae egrediuntur ad tumulos sabuli orientalis et descendunt ad plana deserti, intrabunt [j]mare et exibunt, et sanabuntur aquae,
9 et omnis [l]anima vivens quae serpit, quocumque venerit torrens, vivet, et erunt pisces multi satis, postquam venerint illuc aquae istae, et sanabuntur et vivent omnia ad quae venerit torrens.
10 Et stabunt super illas piscatores, ab [m]Engaddi usque ad [n]Engallim [o]siccatio sagenarum erit; plurimae species erunt piscium eius sicut pisces [p]maris magni, multitudinis nimiae.
11 In litoribus autem eius et in palustribus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur.
12 Et super torrentem orietur in ripis eius [q]ex utraque parte [r]omne lignum pomiferum: [s]non defluet folium ex eo, et non deficiet fructus eius; [t]per singulos menses adferet primitiva, quia aquae eius de sanctuario egredientur, et erunt fructus eius in cibum, et folia eius ad medicinam.
13 Haec dicit Dominus Deus: Hic est terminus in quo [u]possidebitis terram in duodecim tribubus Israël, [v]quia Ioseph duplicem funiculum habet.
14 Possidebitis autem eam, singuli aeque ut frater suus, super quam [x]levavi manum meam [y]ut darem patribus vestris,

traduntur fines ac nova partitio (13-23), ita ut reserventur septem tribuum sortes in septentrionalem partem (48, 1-7), atque, reliquarum quinque, portione templi, levitarum et principis in medio sita (8-22), in meri-

et [z]cadet terra haec vobis in possessionem. **15** Hic est autem termi-
nus terrae: ad plagam septentrionalem a [a]mari magno [b]via Hethalon
venientibus [c]Sedada, **16** Emath, Berotha, Sabarim, quae est inter
terminum [d]Damasci et confinium Emath, domus Tichon, quae est
iuxta terminum Auran; **17** et erit terminus a mari usque ad [e]atrium
Enon, terminus Damasci, et ab aquilone ad aquilonem, terminus
Emath plaga septentrionalis. **18** Porro plaga orientalis de medio Auran
et de medio Damasci et de medio [f]Galaad et de medio terrae Israël,
Iordanis disterminans ad [g]mare orientale; metiemini etiam plagam
orientalem. **19** Plaga autem australis meridiana a [h]Thamar usque ad
[i]aquas contradictionis Cades, et [j]torrens usque ad mare ma-
gnum; et haec est plaga ad meridiem australis. **20** Et [k]plaga maris
mare magnum a confinio per directum donec [l]venias Emath; haec
est plaga maris. **21** Et [m]dividetis terram istam vobis per tribus Israël
22 et mittetis eam in hereditatem vobis et [n]advenis, qui accesserint
ad vos, qui genuerint filios in medio vestrum, et [o]erunt vobis sicut
indigenae inter filios Israël, vobiscum divident possessionem in me-
dio tribuum Israël; **23** in tribu autem quacumque fuerit advena, ibi
dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

48 Et haec nomina tribuum: a finibus aquilonis iuxta [a]viam Hetha-
lon pergentibus Emath [b]atrium Enan, terminus [c]Damasci ad
aquilonem iuxta viam Emath; et erit ei plaga orientalis mare,
[d]Dan una; **2** et super terminum Dan a plaga orientali usque ad
[e]plagam maris, Aser una; **3** et super terminum Aser a plaga orien-
tali usque ad plagam maris, Nephthali una; **4** et super terminum
Nephthali a plaga orientali usque ad plagam maris, [f]Manasse una;
5 et super terminum Manasse a plaga orientali usque ad plagam
maris, Ephraim una; **6** et super terminum Ephraim a plaga orien-
tali usque ad plagam maris, Ruben una; **7** et super terminum Ruben
a plaga orientali usque ad plagam maris, Iuda una; **8** et super ter-
minum Iuda a plaga orientali usque ad plagam maris erunt [g]primi-
tiae, quas separabitis vigintiquinque milibus latitudinis, et longitu-
dinis sicuti singulae partes a plaga orientali usque ad plagam maris,
et [h]erit sanctuarium in medio eius. **9** Primitiae, quas separabitis Do-
mino, longitudo vigintiquinque milibus et latitudo decem milibus.
10 [i]Hae autem erunt primitiae sanctuarii sacerdotum, ad aquilonem lon-
gitudinis vigintiquinque milia et ad mare latitudinis decem milia, sed et
ad orientem latitudinis decem milia et ad meridiem longitudinis viginti-
quinque milia, et erit sanctuarium Domini in medio eius. **11** [j]Sacerdoti-
bus sanctuarium erit de [l]filiis Sadoc, qui custodierunt caeremonias
meas et non erraverunt, cum errarent filii Israël, [m]sicut erraverunt et
levitae. **12** Et erunt eis primitiae de primitiis terrae sanctum sanctorum
iuxta terminum levitarum. **13** [n]Sed et levitis similiter, iuxta fines sacer-
dotum vigintiquinque milia longitudinis et latitudinis decem milia.
Omnis longitudo viginti et quinque milium et latitudo decem mi-
lium; **14** et [o]non venundabunt ex eo neque mutabunt neque transfe-
rentur [p]primitiae terrae, quia sanctificatae sunt Domino. **15** [q]Quinque
milia autem, quae supersunt in latitudine per vigintiquinque milia,
[r]profana erunt urbis in habitaculum et in [s]suburbana, et erit civi-
tas in medio eius. **16** Et hae mensurae eius: [t]ad plagam septentrio-
nalem quingenta et quattuor milia et ad plagam meridianam quin-
genta et quattuor milia et ad plagam orientalem quingenta et quat-
tuor milia et ad plagam occidentalem quingenta et quattuor milia.
17 Erunt autem suburbana civitatis ad aquilonem ducenta quinqua-
ginta et ad meridiem ducenta quinquaginta et ad orientem ducenta
quinquaginta et ad mare ducenta quinquaginta. **18** Quod autem reli-
quum fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarii, decem milia
in orientem et decem milia in occidentem, erunt sicut primitiae sanctua-
rii; et [u]erunt fruges eius in panes his qui serviunt civitati. **19** Servientes
autem civitati operabuntur ex omnibus tribubus Israël. **20** Omnes primi-
tiae vigintiquinque milium per vigintiquinque milia [v]in quadrum sepa-
rabuntur in primitias sanctuarii et in possessionem civitatis. **21** [x]Quod
autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum san-
ctuarii et possessionis civitatis, e regione vigintiquinque milium pri-

z cf. cp. 48, 29.
a v. vr. 10.
b cp. 48, 1.
c Nm 34, 8; Is 7, 8.
d cp. 48, 1.
e cf. cp. 48, 1.
f Js 13, 11.
g Jl 2, 20; Zc 14, 8.
h cf. Gn 14, 7; 2 Par 20, 2.
i Nm 20, 13.
j cf. Nm 34, 5.
k v. cp. 41, 12.
l v. 3 Rg 8, 65.
m cf. vr. 13.
n Is 14, 1. — cf. Eph 3, 6.
o Ex 12, 19, 48, 49. — cf. Rm 10, 12; Gal 3, 28; Col 3, 11.

a cp. 47, 15.
b cf. cp. 47, 17.
c cp. 47, 16-18.
d Nm 2, 25-31.
e v. cp. 41, 12.
f cf. cp. 47, 13.
g v. cp. 45, 1-6.
h vr. 21.
i cp. 45, 4.
j cp. 44, 15.
l v. cp. 40, 46.
m cp. 44, 10.
n cp. 45, 5.
o cf. Lv 27, 10, 28, 33.
p cf. cp. 44, 30.
q cp. 45, 6.
r v. cp. 42, 20.
s cf. cp. 45, 2.
t cf. vr. 20; Ap 21, 16.
u cf. cp. 45, 6.
v cf. cp. 40, 47.
x cf. cp. 45, 7.

diem constituantur (23-29). Nova vero civitas vocatur: Dñus ibi (30-35).
Introductio (1, 1-21), *ubi ostenditur quomodo Daniel ad munus quo apud ethnicos et apud Iudaeos fungi debuerat, sese praeparavit.*

mitiarum usque ad terminum orientalem; sed et ad mare e regione
vigintiquinque milium usque ad terminum maris similiter in partibus
principis erit; et [y]erunt primitiae sanctuarii et sanctuarium templi
in medio eius; 22 de possessione autem levitarum et de possessione
civitatis in medio partium principis, erit inter terminum Iuda et inter
terminum Beniamin et ad principem pertinebit. 23 Et reliquis tri-
bubus: a plaga orientali usque ad plagam occidentalem, Beniamin
una; 24 et contra terminum Beniamin a plaga orientali usque ad
plagam occidentalem, Simeon una; 25 et super terminum Simeonis
a plaga orientali usque ad plagam occidentalem, Issachar una; 26 et
super terminum Issachar a plaga orientali usque ad plagam occiden-
talem, Zabulon una; 27 et super terminum Zabulon a plaga orientali
usque ad plagam maris, Gad una. 28 Et super terminum Gad ad pla-
gam austri in meridie, et erit finis [z]de Thamar usque ad aquas
contradictionis Cades hereditas contra [a]mare magnum. 29 Haec
est terra quam [b]mittetis in sortem tribubus Israël, et hae partitiones
earum, ait Dominus Deus.
30 Et hi egressus civitatis: a plaga septentrionali quingentos et
quattuor milia mensurabis, 31 et [c]portae civitatis ex nominibus tri-
buum Israël. Portae tres a septentrione: porta [d]Ruben una, porta
Iuda una, porta Levi una; 32 et ad plagam orientalem quingentos
et quattuor milia, et portae tres: porta Ioseph una, porta Beniamin
una, porta Dan una; 33 et ad plagam meridianam quingentos et
quattuor milia metieris, et portae tres: porta Simeonis una, porta
Issachar una, porta Zabulon una; 34 et ad plagam occidentalem quin-
gentos et quattuor milia, et portae eorum tres: porta Gad una, porta
Aser una, porta Nephthali una; 35 per circuitum decem et octo milia,
et [e]nomen civitatis ex illa die: [f]Dominus ibidem.

y vr. 8, 10.
z cp. 47, 19.
a v. cp. 47, 10.
b cp. 48, 22.
c cf. Ap 21, 12, 13.
d v. Dt 33, 6-8.
e Is 60, 14. — cf. Jr 23, 6; 33, 16
f cp. 35, 10; Jr 3, 17; Jl 3, 21. — cf. Zc 2, 10; Ap 21, 3.

PROPHETIA DANIELIS

ANNO tertio regni Ioakim regis Iuda venit Nabu-
chodonosor rex Babylonis in Ierusalem et obsedit
eam, 2 et tradidit Dominus in manu eius Ioakim
regem Iuda et partem [b]vasorum domus Dei, et
asportavit ea in [c]terram Sennaar in domum dei
sui et vasa intulit in domum thesauri dei sui.
3 Et ait rex Asphenez praeposito eunuchorum,
[d]ut introduceret de filiis Israël et de semine regio
et tyrannorum 4 pueros, in quibus nulla esset [e]macula, decoros forma
et [f]eruditos omni sapientia, cautos scientia et doctos disciplina et
qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos litteras et linguam
[g]Chaldaeorum. 5 Et constituit eis rex annonam per singulos dies
[h]de cibis suis et de vino unde bibebat ipse, ut enutriti [i]tribus annis
postea [j]starent in conspectu regis. 6 Fuerunt ergo inter eos de filiis
Iuda [l]Daniel, [m]Ananias, Misaël et Azarias. 7 Et imposuit eis prae-
positus eunuchorum nomina: [o]Danieli Baltassar, Ananiae Sidrach,
Misaëli Misach, et Azariae Abdenago. 8 [p]Proposuit autem Daniel in
corde tuo, [q]ne pollueretur de mensa regis neque de vino potus eius,
et rogavit eunuchorum praepositum ne contaminaretur. 9 [r]Dedit
autem Deus Danieli gratiam et misericordiam in conspectu principis
eunuchorum, 10 et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo
ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum et potum;
qui, si viderit vultus vestros macilentiores prae ceteris adulescenti-

a 4 Rg 24, 1, 2; 2 Par 36, 6. — cf. Jr 25, 1.
1-15] *LL. in D. 3 Nbr.*
b cp. 5, 2; 4 Rg 24, 13; 2 Par 36, 7, 10. — cf. Jr 37, 18; Bar 1, 8.
c Gn 10, 12; 11, 2; Zc 5, 11.
d cf. 4 Rg 20, 18; Is 39, 7.
e cf. Lv 24, 19, 20; 3 Rg 14, [25.
f cf. vr. 17; cp. 9, 22.
g cp. 2, 2, 4, 10; 3, 8; 4, 7; 5, 7, 11.
h cf. cp. 11, 26.
i cf. vr. 18.
j vr. 19. — cf. cp. 2, 2; 3 Rg 10, 8. — v. Gn 41, 46.
l Ez 14, 14, 20; 28, 3.
m cp. 2, 17; 3, 88; 1 Mc 2, 59.
n cf. 4 Rg 23, 34; 24, 17.
o cp. 2, 26; 4, 8, 9, 18, 19; 5, 12; 10, 1.
p cf. 2 Cor 9, 7.
q cf. Lv 3, 17; Jdt 12, 2; Est 14, 17; Ez 4, 13, 14; Os 9, 3.
r cf. Gn 39, 21; Ps 105, 46; Pro 16, 7.

bus coaevis vestris, condemnabitis caput meum regi. 11 Et dixit
Daniel ad [s]Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super
Danielem, Ananiam, Misaëlem et Azariam: 12 Tenta nos, obsecro,
servos tuos [t]diebus decem, et dentur nobis legumina ad vescendum
et aqua ad bibendum, 13 et contemplare vultus nostros et vultus
puerorum, qui vescuntur [u]cibo regio, et, sicut videris, facies cum
servis tuis. 14 Qui, audito sermone huiuscemodi, tentavit eos diebus
decem. 15 Post dies autem decem, apparuerunt vultus eorum melio-
res et corpulentiores prae omnibus pueris qui vescebantur [v]cibo
regio; 16 porro [x]Malasar tollebat cibaria et vinum potus eorum dabat-
que eis legumina. 17 Pueris autem his [y]dedit Deus scientiam et
[z]disciplinam in omni libro et sapientia; [a]Danieli autem intelligen-
tiam omnium visionum et [b]somniorum. 18 [c]Completis itaque diebus,
post quos dixerat rex ut introducerentur, introduxit eos praepositus
eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor. 19 Cumque eis locutus
fuisset rex, non sunt inventi tales de universis ut Daniel, Ananias,
Misaël et Azarias, et [d]steterunt in conspectu regis. 20 Et [e]omne
verbum sapientiae et intellectus, quod sciscitatus est ab eis rex, inve-
nit in eis decuplum super cunctos hariolos et magos, qui erant in
universo regno eius. 21 Fuit autem Daniel usque ad annum primum
Cyri regis.

2 In anno secundo regni Nabuchodonosor vidit Nabuchodonosor
somnium, et [a]conterritus est spiritus eius, et [b]somnium eius
fugit ab eo. 2 Praecepit autem rex ut convocarentur [c]harioli et magi
et [d]malefici et [e]Chaldaei, ut indicarent regi somnia sua. Qui cum
venissent, [f]steterunt coram rege. 3 Et dixit ad eos rex: Vidi somnium
et mente confusus ignoro quid viderim. 4 Responderuntque Chaldaei
regi syriacae: [g]Rex, in sempiternum vive! Dic somnium servis tuis,
et interpretationem eius indicabimus. 5 Et respondens rex ait Chal-
daeis: Sermo recessit a me: nisi indicaveritis mihi somnium et
coniecturam eius, [h]peribitis vos, et [i]domus vestrae publicabuntur;
6 si autem somnium et coniecturam eius narraveritis, [j]praemia et
dona et honorem multum accipietis a me. Somnium igitur et inter-
pretationem eius indicate mihi. 7 Responderunt secundo atque dixe-
runt: Rex somnium dicat servis suis, et interpretationem illius indi-
cabimus. 8 Respondit rex et ait: Certe novi quod [m]tempus redimitis
scientes quod recesserit a me sermo. 9 Si ergo somnium non indi-
caveritis mihi, una est de vobis sententia quod interpretationem
quoque fallacem et deceptione plenam composueritis, ut loquamini
mihi, donec tempus pertranseat. [n]Somnium itaque dicite mihi, ut
sciam quod interpretationem quoque eius veram loquamini. 10 Re-
spondentes ergo Chaldaei coram rege dixerunt: Non est homo super
terram, qui sermonem tuum, rex, possit implere; sed neque regum
quisquam magnus et potens verbum huiuscemodi sciscitatur ab omni
hariolo et mago et Chaldaeo. 11 Sermo enim, quem tu quaeris, rex,
gravis est, nec reperietur quisquam qui indicet illum in conspectu
regis, exceptis [o]diis, quorum non est cum hominibus conversatio.
12 Quo audito, rex in furore et in [p]ira magna [q]praecepit ut perirent
[r]omnes sapientes Babylonis. 13 Et, egressa sententia, sapientes inter-
ficiebantur, quaerebanturque [s]Daniel et socii eius, ut perirent.

14 Tunc Daniel requisivit de lege atque sententia ab [t]Arioch
[u]principe militiae regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapien-
tes Babylonis, 15 et interrogavit eum, qui a rege potestatem accepe-
rat, quam ob causam tam crudelis sententia a facie regis esset egressa.
Cum ergo rem indicasset Arioch Danieli, 16 Daniel ingressus roga-
vit regem, ut tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi.

17 Et ingressus est domum suam [v]Ananiaeque et Misaëli et Aza-
riae sociis suis indicavit negotium, 18 [x]ut quaererent misericordiam
a facie [y]Dei caeli super sacramento isto, et [z]non perirent Daniel et
socii eius cum ceteris sapientibus Babylonis. 19 Tunc Danieli mysterium
[a]per visionem nocte revelatum est, et [b]benedixit Daniel Deum caeli
20 et locutus ait: [c]Sit nomen Domini benedictum a saeculo et usque
in saeculum, [d]quia sapientia et fortitudo eius sunt, 21 et [e]ipse mutat
tempora et aetates, [f]transfert regna atque constituit, [g]dat sapientiam

s vr. 16.
t cf. Ap 2, 10.
u v. vr. 5.
v cf. cp. 2, 20, 24; Jc 1, 5. — v. Jb 32, 8.
(*17*)] *h. in fr. 4 p. Pnt.*
x cf. vr. 4.
y cp. 5, 23; Ez 14, 14; 28, 3. — cf. cp. 9, 23; 10, 1, 11, 12.
z cp. 5, 12.
a cf. vr. 5.
b v. 5; cp. 2, 12. — v. Gn 41, 46.
c cp. 5, 11.
d cp. 2, 2, 27; Gn 41, 8, 24; Ex 7, 11, 22; Dt 18, 10.
e cf. cp. 6, 28; 10, 1.
f v. cp. 6, 28.

a cf. cp. 4, 5; 5, 9; Gn 41, 8.
b cf. cp. 6, 18; Est 6, 1.
c cp. 1, 20.
d Dt 18, 10, 11; 2 Par 33, 6; Is 47, 9, 12.
e v. cp. 1, 4.
f v. cp. 1, 5.
g cp. 3, 9; 5, 10; 6, 6, 21. — v. 3 Rg 1, 31.
h cp. 3, 96.
i 1 Es 6, 11. — cf. 4 Rg 10, 27.
j cf. cp. 5, 7, 16.
l cf. vr. 4, 9.
m cf. Eph 5, 16; Col 4, 5.
n vr. 6. — cf. vr. 7.
o cf. cp. 5, 11, 14.
p cf. cp. 3, 19.
q cf. vr. 24.
r cp. 4, 6.
s cf. cp. 1, 4-7.
t vr. 24, 25.
u cf. Gn 37, 36.
v cp. 1, 6.
x cf. Mt 18, 19.
y vr. 19, 28, 37, 44; Ap 11, 13.
z cf. vr. 12, 24.
a cf. Nm 12, 6; Jb 33, 15, 16.
b cf. Js 22, 33.
c 1 Par 29, 10; Ps 71, 18; 112, 2; 113, 18; Lc 1, 68.
d cf. vr. 23.
e cf. cp. 7, 25.
f cf. vr. 37; cp. 4, 19, 20; 5, 20; Jb 12, 18; Ps 74, 8; Rm 13, 1.
g v. cp. 1, 17.

significent statuae, quam rex viderat, caput aureum, pectus argenteum, femora aerea, tibiae ferreae ac pedes partim ferrei partim fictiles (36-43), quidque parvus lapis, qui statuam comminuens in montem excre-

sapientibus et scientiam intelligentibus disciplinam, 22 [h]ipse revelat
profunda et abscondita et novit in tenebris constituta, et [i]lux cum
eo est. 23 Tibi, [j]Deus patrum nostrorum, confiteor teque laudo, quia
[l]sapientiam et fortitudinem dedisti mihi et nunc ostendisti mihi
[m]quae rogavimus te, quia sermonem regis aperuisti nobis. 24 Post
haec Daniel ingressus ad [n]Arioch, quem constituerat rex ut perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Babylonis ne perdas; introduc me in conspectu regis, et solutionem regi narrabo.

25 Tunc Arioch [o]festinus introduxit Danielem ad regem et dixit
ei: Inveni hominem [p]de filiis transmigrationis Iuda, qui solutionem
regi adnuntiet. 26 Respondit rex et dixit Danieli, [q]cuius nomen erat
Baltassar: Putasne [r]vere potes mihi indicare somnium, quod vidi et
interpretationem eius? 27 Et respondens Daniel coram rege ait:
Mysterium, quod rex interrogat, sapientes, [s]magi, harioli et [t]haruspices nequeunt indicare regi; 28 sed [u]est Deus in caelo revelans
mysteria, qui indicavit tibi, rex Nabuchodonosor, [v]quae ventura sunt in novissimis temporibus.

Somnium tuum et [x]visiones capitis tui in cubili tuo huiuscemodi
sunt: 29 Tu, rex, cogitare coepisti in strato tuo quid esset futurum
post haec, et [y]qui revelat mysteria ostendit tibi quae ventura sunt.
30 [z]Mihi quoque non in sapientia, quae est in me plus quam in cunctis viventibus, sacramentum hoc revelatum est, sed ut interpretatio regi manifesta fieret et cogitationes mentis tuae scires.

31 Tu, rex, videbas, et ecce quasi statua una grandis; statua illa magna et statura sublimis stabat contra te, et intuitus eius erat terribilis. 32 Huius statuae [a]caput ex auro optimo erat, [b]pectus autem
et bracchia de argento, porro venter et femora ex aere, 33 [c]tibiae
autem ferreae, pedum quaedam pars erat ferrea, quaedam autem
fictilis. 34 Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte [d]sine manibus et percussit statuam in pedibus eius ferreis et fictilibus et [e]comminuit eos. 35 Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, aes, argentum
et aurum et redacta [f]quasi in favillam aestivae areae, quae rapta sunt vento, [g]nullusque locus inventus est eis; lapis autem, qui percusserat statuam, factus est [h]mons magnus et implevit universam terram.
36 Hoc est somnium.

Interpretationem quoque eius dicemus coram te, rex. 37 Tu [i]rex regum es, et [l]Deus caeli [m]regnum et fortitudinem et imperium et gloriam
dedit tibi, 38 et omnia in quibus habitant filii hominum et [n]bestiae agri, volucres quoque caeli dedit in manu tua et sub dicione tua universa constituit; tu es ergo [o]caput aureum. 39 Et post te consurget
[p]regnum aliud minus te argenteum, et [q]regnum tertium aliud aereum,
[r]quod imperabit universae terrae, 40 et [s]regnum quartum erit velut
ferrum. Quomodo ferrum [t]comminuit et domat omnia, sic comminuet
et conteret omnia haec. 41 Porro, quia vidisti [u]pedum et digitorum
partem testae figuli et partem ferream, regnum divisum erit; quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quod vidisti ferrum mixtum
testae ex luto. 42 Et digitos pedum ex parte ferreos et ex parte fictiles,
ex parte regnum erit solidum, et ex parte contritum. 43 Quod autem vidisti ferrum mixtum testae ex luto, commiscebuntur quidem humano semine; sed non adhaerebunt sibi, sicuti ferrum misceri non potest testae. 44 In diebus autem regnorum illorum suscitabit [v]Deus caeli [x]regnum, quod [y]in aeternum non dissipabitur, et regnum eius alteri populo non tradetur, [z]comminuet autem et consumet universa regna haec et
ipsum stabit in aeternum. 45 Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est [a]lapis sine manibus et comminuit testam et ferrum et aes et argentum et aurum, [b]Deus magnus ostendit regi quae ventura sunt postea; et verum est somnium et fidelis interpretatio eius.

46 Tunc rex Nabuchodonosor [c]cecidit in faciem suam et Danielem [d]adoravit et [e]hostias et incensum praecepit ut sacrificarent ei.
47 Loquens ergo rex ait Danieli: Vere [f]Deus vester Deus deorum
est et [g]Dominus regum et [h]revelans mysteria, quoniam tu potuisti
aperire hoc sacramentum. 48 Tunc rex Danielem in sublime extulit
et [i]munera multa et magna dedit ei et constituit eum principem
super omnes [j]provincias Babylonis et [l]praefectum magistratuum

h vr. 28; cp. 13, 42; Gn 41, 16; Jb 12, 22. — cf. Ps 138, 12; Heb 4, 13.
i 1 Tm 6, 16; Jc 1, 17; 1 Jo 1, 5. — cf. Jo 1, 4, 5.
j Dt 26, 7; 1 Par 12, 17; 29, 18.
l cf. vr. 20; cp. 6, 10. — v. cp. 1, 17.
m cf. vr. 18.
n vr. 14, 15.
o cp. 3, 91.
p cp. 6, 13; 1 Es 4, 1; 6, 16, 19, 21; 10, 7, 16.
q v. cp. 1, 7.
r cf. cp. 5, 16.
s v. cp. 1, 20.
t cp. 4, 4; 5, 7.
u v. vr. 22.
v cp. 10, 14; Os 3, 5.
x cp. 4, 5; 7, 15.
y vr. 45.
z cf. Gn 41, 16; Ac 3, 12.

31-34] LL. in fr. 2 p. D. 3 Nbr.

a cf. vr. 38.
b cf. vr. 39.
c cf. vr. 40.

*34] * cf. Catech. I 4, 10.*
d cp. 8, 25; Jb 34, 20; Lm 4, 6; 2 Cor 5, 1.
e vr. 40, 44, 45; Is 8, 9. — cf. Mt 21 44.
f Jb 21, 18; Is 17, 13.
g cf. Ap 20, 11.
h cf. Is 2, 2.
i cf. Ps 79, 10; Is 27, 6.
j Ez 26, 7.
l v. Jr 27, 5, 6.
m cp. 5, 18. — cf. 1 Es 1, 2, — v. vr. 21.
n cp. 4, 21; Jr 27, 6; Bar 3, 16.
o cf. vr. 32.
p cf. vr. 32; cp. 5, 28, 31; 7, 5.
q cf. vr. 32.
r cf. cp. 7, 6.
s cf. cp. 7, 7, 23.
t v. vr. 34.
u cf. vr. 33.
v vr. 18.
x cp. 3, 100; 4, 31; 6, 26; 7, 14, 27; Mic 4, 7. — cf. Mt 3, 2; Lc 1, 33; Jo 18, 36.
y cp. 7, 14, 18, 27; Lc 1, 32, 33; Heb 1, 8; Ap 11, 15.
z cf. Is 60, 12; Ag 2, 23. — v. vr. 34.
a cf. Is 28, 16.
b vr. 28.
c cf. 2 Rg 14, 22.
d cf. Mt 8, 2; Ac 10, 25.
e cf. Ac 14, 13.
f cp. 3, 90; 11, 36; Dt 10. 17; Ps 135, 2.
g cf. 1 Tm 6, 15; Ap 17, 14; 19, 16.
h v. vr. 22.
i cf. vr. 6.
j cp. 3, 1; 12, 97. — cf. Est 1, 1.
l cp. 5, 11. — cf. cp. 4, 6.

vit (44-45). Propterea sapientibus praeficitur (46-48) et socios obtinuit Ananiam, Misaël, Azariam (49), qui tamen, cum paulo post renuissent statuae, quam sibi rex erexerat, divina obsequia praestare (3, 1-18).

super cunctos sapientes Babylonis. 49 Daniel autem postulavit a rege
et [m]constituit super opera provinciae Babylonis [n]Sidrach, Misach et
Abdenago; ipse autem Daniel erat in [o]foribus regis.
3 Nabuchodonosor rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum
sexaginta, latitudine cubitorum sex, et statuit eam in campo Dura
[a]provinciae Babylonis. 2 Itaque Nabuchodonosor rex misit ad con-
gregandos [b]satrapas, magistratus et iudices, duces et tyrannos et
praefectos omnesque principes regionum, ut convenirent ad dedica-
tionem statuae, quam erexerat Nabuchodonosor rex. 3 Tunc congre-
gati sunt satrapae, magistratus et iudices, duces et tyranni et opti-
mates, qui erant in potestatibus constituti, et universi principes regio-
num, ut convenirent ad dedicationem statuae, quam erexerat Nabu-
chodonosor rex. Stabant autem in conspectu statuae, quam posuerat
Nabuchodonosor rex, 4 et praeco [c]clamabat valenter: Vobis dicitur
[d]populis, tribubus et linguis: 5 In hora, qua audieritis [e]sonitum
tubae et fistulae et citharae, sambucae et psalterii et symphoniae et
universi generis musicorum, [f]cadentes adorate statuam auream, quam
constituit Nabuchodonosor rex. 6 Si quis autem non prostratus ado-
raverit, eadem hora [g]mittetur in fornacem ignis ardentis. 7 Post haec
igitur, statim ut audierunt omnes populi sonitum tubae, fistulae et
citharae, sambucae et psalterii et symphoniae et omnis generis musi-
corum, cadentes omnes populi, tribus et linguae, adoraverunt statuam
auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex. 8 Statimque in ipso
tempore [h]accedentes viri [i]Chaldaei accusaverunt Iudaeos 9 dixerunt-
que Nabuchodonosor regi: [j]Rex, in aeternum vive! 10 [k]Tu, rex,
posuisti decretum, ut omnis homo, qui audierit sonitum tubae, fistulae
et citharae, sambucae et psalterii et symphoniae et universi generis
musicorum, prosternat se et adoret statuam auream; 11 si quis autem
non procidens adoraverit, mittatur in fornacem ignis ardentis. 12 Sunt
ergo viri iudaei, [l]quos constituisti super opera regionis Babylonis,
[m]Sidrach, Misach et Abdenago: viri isti [n]contempserunt, rex, decre-
tum tuum, deos tuos non colunt et statuam auream, quam erexisti,
non adorant.
13 Tunc Nabuchodonosor [o]in furore et in ira praecepit ut addu-
cerentur Sidrach, Misach et Abdenago, qui confestim adducti sunt
in conspectu regis, 14 pronuntiansque Nabuchodonosor rex ait eis:
Verene, Sidrach, Misach et Abdenago, deos meos non colitis et
statuam auream, quam constitui, non adoratis? 15 Nunc ergo si estis
parati, quacumque hora audieritis sonitum tubae, fistulae, citharae,
sambucae et psalterii et symphoniae omnisque generis musicorum,
prosternite vos et adorate statuam quam feci. Quod si non adorave-
ritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis, et [p]quis est
Deus qui eripiet vos de manu mea? 16 Respondentes Sidrach, Misach
et Abdenago dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de
hac re respondere tibi: 17 ecce enim Deus noster, quem colimus,
potest [q]eripere nos de camino ignis ardentis et de manibus tuis, o
rex, liberare. 18 Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos
non colimus et statuam auream, quam erexisti, non adoramus.
19 Tunc Nabuchodonosor repletus est furore, et adspectus faciei
illius [r]immutatus est super Sidrach, Misach et Abdenago, et prae-
cepit ut succenderetur fornax septuplum quam succendi consueverat,
20 et viris fortissimis de exercitu suo iussit, ut, [s]ligatis pedibus Sidrach,
Misach et Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis. 21 Et
confestim viri illi vincti cum [t]bracis suis et tiaris et calceamentis et
vestibus missi sunt in medium fornacis ignis ardentis; 22 nam iussio
regis urgebat. Fornax autem succensa erat nimis; [u]porro viros illos,
qui miserant Sidrach, Misach et Abdenago, interfecit flamma ignis.
23 Viri autem hi tres, id est Sidrach, Misach et Abdenago, ceciderunt
in medio camino ignis ardentis [v]colligati.

Quae sequuntur in hebraeis voluminibus non repperi.

24 Et ambulabant in medio flammae laudantes Deum et benedi-
centes Domino; 25 [v]stans autem Azarias oravit sic: aperiensque os
suum in medio ignis ait: 26 [w]Benedictus es, Domine Deus patrum
nostrorum, et laudabile et gloriosum nomen tuum in saecula; 27 [x]quia

m cp. 3, 12.
n cf. cp. 1, 7.
o Est 2, 19.
1-24] *Prph. in sb. s.*
a vr. 12, 30; cp. 2, 48, 49.
b vr. 27; cp. 6, 1-7. — cf. 1 Es 8, 36.
c cp. 4, 14; 5, 7. — cf. Ap 18, 2.
d vr. 96; cp. 5, 19; 6, 25; 7, 14. — cf. Ap 5, 9.
e vr. 7, 10, 15.
f cf. cp. 2, 46.
g cf. Jr 29, 22; Ez 23, 25.
h cp. 6, 12.
i v. cp. 1, 4.
j v. cp. 2, 4.
k vr. 96; cp. 4, 3; 6, 26.
l cp. 2, 49.
m cp. 1, 7.
n cf. cp. 6, 13.
o vr. 19; cp. 2, 12. — cf. Est 7, 7.
14-24] *LL. in fr. 3 p. D. 3 Adv.*
p cf. cp. 6, 20; Ex 5, 2; 4 Rg 18, 35.
17] *Ant. in D. 4 Qdg.*
q cf. vr. 95.
r cf. vr. 2, 49.
s cf. vr. 23, 91. — cf. vr. 92.
21 sqq.] * *Catech. R. IV 16, 8, 12.*
t cf. vr. 94.
(22-26)] *Ant. in Dd.*
u cf. vr. 46.
v cf. Lc 18, 11. 13.
w vr. 52, 53.
x cp. 9, 14; 1 Es 9, 15; 2 Es 9, 33; Ps 118, 137; Jr 12, 1; Bar 2, 9.

in fornacem proiciuntur (19-23) in eaque, Deo adiuvante, servantur illaesi, ita ut Azaria Deo gratias agere possit (24-33) Deumque rogare ut promissionum patrum recordatus populo indulgeat eiusque

iustus es in omnibus quae fecisti nobis, et [y]universa opera tua vera, et
viae tuae rectae, et omnia iudicia tua vera. 28 Iudicia enim vera fecisti
iuxta omnia quae induxisti super nos et super [z]civitatem sanctam pa-
trum nostrorum, Ierusalem, quia in veritate et in iudicio induxisti omnia
haec propter peccata nostra. 29 [a]Peccavimus enim et inique egimus re-
cedentes a te et deliquimus in omnibus, 30 et praecepta tua non audi-
vimus nec observavimus nec fecimus sicut praeceperas nobis, [b]ut
bene nobis esset. 31 Omnia ergo quae induxisti super nos et universa
quae fecisti nobis in vero iudicio fecisti 32 et tradidisti nos in ma-
nibus inimicorum nostrorum iniquorum et pessimorum praevaricato-
rumque et [c]regi iniusto et pessimo ultra omnem terram, 33 et nunc
[d]non possumus aperire os; [e]confusio et opprobrium facti sumus
servis tuis et his qui colunt te. 34 Ne, quaesumus, tradas nos in
perpetuum [f]propter nomen tuum et ne dissipes testamentum tuum
35 neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham [g]di-
lectum tuum et Isaac servum tuum et Israël sanctum tuum, 36 qui-
bus locutus es pollicens quod [h]multiplicares semen eorum sicut stel-
las caeli et sicut harenam quae est in litore maris; 37 quia, Do-
mine, [i]imminuti sumus plus quam omnes gentes sumusque humiles
in universa terra hodie propter peccata nostra, 38 et [j]non est in
tempore hoc princeps et dux et [k]propheta neque holocaustum neque
sacrificium, neque oblatio neque incensum neque locus primitiarum
coram te, 39 ut possimus invenire misericordiam tuam; [l]sed in animo
contrito et spiritu humilitatis suscipiamur; 40 [m]sicut in holocausto
arietum et taurorum et sicut in milibus agnorum pinguium, sic fiat
sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, quoniam
[n]non est confusio confidentibus in te. 41 Et nunc sequimur te in
toto corde et timemus te et quaerimus faciem tuam. 42 Ne confun-
das nos, sed [o]fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam et secundum
multitudinem misericordiae tuae 43 et erue nos in mirabilibus tuis
et [p]da gloriam nomini tuo, Domine, 44 et confundantur omnes qui
ostendunt servis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, et
robur eorum conteratur, 45 et [q]sciant quia tu es Dominus Deus solus
et gloriosus super orbem terrarum.

46 Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere
fornacem, naphtha et stuppa et pice et malleolis, 47 et effundebatur
flamma super fornacem cubitis quadraginta novem 48 et erupit et
[r]incendit quos repperit iuxta fornacem de Chaldaeis. 49 [s]Ange-
lus autem Domini descendit cum Azaria et sociis eius in fornacem
et excussit flammam ignis de fornace 50 et fecit [t]medium fornacis
quasi ventum roris flantem, et [u]non tetigit eos omnino ignis neque
contristavit nec quidquam molestiae intulit.

51 Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant et glorificabant et
benedicebant Deum in fornace dicentes:

52 [v]Benedictus es, Domine Deus patrum nostrorum,
et laudabilis et gloriosus et superexaltatus in saecula,
et benedictum nomen gloriae tuae sanctum
et laudabile et superexaltatum in omnibus saeculis.
53 Benedictus es [x]in templo sancto gloriae tuae
et superlaudabilis et supergloriosus in saecula;
54 benedictus es in throno regni tui
et superlaudabilis et superexaltatus in saecula;
55 benedictus es, qui intueris abyssos et [y]sedes super cherubim,
et laudabilis et superexaltatus in saecula;
56 [z]benedictus es in firmamento caeli
et laudabilis et gloriosus in saecula.
57 Benedicite, [a]omnia opera Domini, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
58 [b]benedicite, angeli Domini, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
59 [c]benedicite, caeli, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
60 benedicite, aquae omnes quae super caelos sunt, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;

y cp. 4, 34.
z cp. 9, 24; Tb 13, 11; 1 Mc 2, 7; 2 Mc 1, 12. — v. 2 Es 11, 1.
a cp. 9, 5. 8. 15; Bar 1, 17.
29-31] *Int. (Ps 118) in fr. 5 p. D. Pass. et D. 20 p. Pnt.*
b Dt 4, 40; Ec 8, 12; Ecli 1, 12; Is 3, 10; Jr 22, 15.
c cf. cp. 4, 24.
d Ps 37, 14; 38, 3. 10.
e cp. 9, 16. — v. Ps 43, 14.
34-45] *L. in fr. 5 p. D. Pass.*
f cp. 9, 19. — cf. Ez 36, 22.
g 2 Par 20, 7; Jdt 8, 22; Is 41, 8; Jc 2, 23.
h v. Gn 15, 5.
i Dt 28, 62; Jr 42, 2; Bar 2, 13, 29.
j cf. Os 3, 4. — v. Ps 73, 9.
39, 40] *in ord. Ms. — Ant. in D. 1 Qdg.*
k cf. 1 Mc 9, 27.
l cf. Ps 50, 13, 19.
m cf. Mic 6, 7, 8.
40] *Of. in D. 7 p. Pnt.*
n vr. 95; Ps 24, 3; Is 49, 23; 50, 7; Jl 2, 27; Rm 5, 5; Ph 1, 20. — cf. cp. 13, 35.
41, 42] *Ant. in cons. Virg.*
o Ps 118, 124.
42, 43] *v. vr. 29; Zc 2, 5. 9.*
p vr. 34; cp. 9, 18, 19. — v. Ps 113, 1 (bis).
q Ps 58, 14; 82, 19; 1 Mc 4, 11; 2 Mc 1, 27.
r cf. vr. 22.
s cf. vr. 92, 95.
49, 50] *R. in fs. ss. Ang. c.*
49, 51] *L. in sb. QT. Qdg., Pnt. et Spbr.*
t vr. 25.
u 1 Mc 2, 39.
52] *V. All. etc. in sb QT. Pnt. et fs. ss. Trin. — V. in precib. — Ant. in fs. ss. nom. J.*
52. 56] *Hymn. in Ms. sb. QT. Adv., Qdg. et Spbr.*
v vr. 26.
x cf. Is 6, 1.
54, 55] *Ant. in sb. a. D. 4 Nbr.*
y Ps 79, 2; 98, 1. — v. Is 37, 16.
55, 56] *Gr. etc. in fs. ss. Trin.*
z Ps 150, 1.
56] *Ant. in D. Sptg. — V. in precib.*
57-88] *Cn. et Ant. ad ll. in Dd.*
a Ps 102, 22; 144, 10.
b Ps 102, 20; 148, 2. — cf. Lc 2, 13.
58] *Ant. et Cm. in fss. s. Mich. archang. etc.*
c Ps 148, 4.

misereatur (*41-45*). *Interea angeli apparitione recreati una voce Dei magnitudinem enarrant, quae rerum omnium gubernatione ostenditur* (*51-56*), *quamque creaturae caelestes* (*57-63*), *aëreae* (*64-73*), *ter-*

61 [d]benedicite, omnes virtutes Domini, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
62 [e]benedicite, sol et luna, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
63 benedicite, stellae caeli, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
64 benedicite, omnis imber et ros, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
65 [f]benedicite, omnes spiritus Dei, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
66 benedicite, ignis et aestus, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
67 benedicite, frigus et aestus, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
68 benedicite, rores et pruina, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
69 benedicite, gelu et frigus, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
70 benedicite, [g]glacies et nives, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
71 benedicite, noctes et dies, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
72 benedicite, [h]lux et tenebrae, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
73 benedicite, fulgura et nubes, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
74 benedicat terra Dominum,
laudet et superexaltet eum in saecula;
75 [i]benedicite, montes et colles, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
76 benedicite, universa germinantia in terra, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
77 benedicite, fontes, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
78 [j]benedicite, maria et flumina, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
79 benedicite, cete et omnia quae moventur in aquis, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
80 benedicite, [l]omnes volucres caeli, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
81 benedicite, omnes bestiae et pecora, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
82 [m]benedicite, filii hominum, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
83 [n]benedicat Israël Dominum,
laudet et superexaltet eum in saecula;
84 [o]benedicite, sacerdotes Domini, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
85 benedicite, servi Domini, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
86 benedicite, [p]spiritus et animae iustorum, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
87 benedicite, sancti et [q]humiles corde, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
88 benedicite, [r]Anania, Azaria, Misaël, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
[s]quia eruit nos de inferno et salvos fecit de manu mortis
et liberavit nos de medio ardentis flammae et de medio
89 [t]Confitemini Domino, quoniam bonus, [ignis eruit nos,
quoniam in saeculum misericordia eius.
90 Benedicite, omnes religiosi, Domino [u]Deo deorum, [eius.
laudate et confitemini ei, quia in omnia saecula misericordia
Hucusque in Hebraeo non habetur, et quae posuimus de Theodotionis editione translata sunt.

d Ps 102, 21; 148, 2. — cf. Rm 8, 28.
e Ps 148, 3.
f cf. Ps 148, 8.
g cf. Ps 147, 16, 17.
h cf. Is 45, 7.
i Ps 148, 9; Is 44, 23; 49, 13; 55, 12.
77-79] *Ant. in fss. Epiph. et Pnt.*
j Ps 68, 35. — cf. Gn 1, 21; Ps 103, 25.
l Ps 148, 10.
m Ps 148, 11. 12.
n Ps 113, 18; 134, 19.
84, 85] *Ant. in cm. Cf. P. etc.*
84, 87] *Int.* (*vr. 57*) *in cm. M. P. et in fs. s. Greg. P.*
o Ps 112, 1; 133, 1; 134, 1.
p cf. Heb 12, 23.
86] *Ant. in cm. Ap et Mm. T. P.*
87] *Ant. in fs. ss. Cord. J.*
q cf. vr. 39.
r v. cp. 1, 6, 7.
s Ps 114, 7; Jn 2, 7. — v. Ps 48, 16.
t Ps 105, 1; 1 Mc 4, 24.
u v. cp. 2, 47.

restres (74-81) variique hominum ordines (82-87) laudant atque benedicunt (88-90). Hanc magnitudinem rex quoque, ut vidit tres viros in igne ambulantes, extollit (91-97), eamque scribens de altero somnio

91 Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit et surrexit [v]propere et
ait [x]optimatibus suis: Nonne tres viros misimus in medium ignis
[y]compeditos? Qui respondentes regi dixerunt: [z]Vere, rex. 92 Re-
spondit et ait: Ecce ego video quattuor viros solutos et ambulantes
in medio ignis, et [a]nihil corruptionis in eis est, et species quarti si-
milis [b]filio Dei. 93 Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis
ignis ardentis et ait: Sidrach, Misach et Abdenago servi Dei [c]excelsi,
[d]egredimini et venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach et
Abdenago de medio ignis, 94 et [e]congregati satrapae et magistra-
tus et iudices et potentes regis contemplabantur viros illos, quoniam
[f]nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, et capillus
capitis eorum non esset adustus, et [g]sarabala eorum non fuissent
immutata, et odor ignis non transisset per eos. 95 Et erumpens Na-
buchodonosor ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Mi-
sach et Abdenago, qui [h]misit angelum suum et [i]eruit servos suos,
qui crediderunt in eum et verbum regis immutaverunt et tradiderunt
corpora sua, [l]ne servirent et ne adorarent omnem deum, excepto Deo
suo. 96 [m]A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis [n]populus,
tribus et lingua, quaecumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum
Sidrach, Misach et Abdenago, [o]dispereat, et domus eius vastetur;
neque enim est alius Deus qui possit ita salvare. 97 Tunc rex pro-
movit Sidrach, Misach et Abdenago in [p]provincia Babylonis.

98 Nabuchodonosor rex omnibus [q]populis, gentibus et linguis, [r]qui
habitant in universa terra, [s]pax vobis multiplicetur. 99 Signa et mi-
rabilia fecit apud me Deus excelsus; placuit ergo mihi praedicare
100 signa eius, quia magna sunt, et mirabilia eius, quia fortia, et re-
gnum eius regnum sempiternum, et potestas eius in generationem
et generationem.

4 Ego, Nabuchodonosor, quietus eram in domo mea et florens in
palatio meo: 2 somnium vidi, quod [a]perterruit me; et cogitationes
meae in strato meo et [b]visiones capitis mei conturbaverunt me.
3 Et [c]per me propositum est decretum, [d]ut introducerentur in con-
spectu meo cuncti sapientes Babylonis et ut solutionem somnii in-
dicarent mihi. 4 Tunc ingrediebantur harioli, magi, Chaldaei et [e]ha-
ruspices, et somnium narravi in conspectu eorum, et [f]solutionem
eius non indicaverunt mihi; 5 donec collega ingressus est in con-
spectu meo Daniel, cui nomen [g]Baltassar secundum nomen dei mei,
[h]qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso. Et somnium
coram ipso locutus sum: 6 Baltassar, princeps hariolorum, quoniam
ego scio quod [i]spiritum sanctorum deorum habeas in te et [j]omne
sacramentum non est impossibile tibi, [l]visiones somniorum meorum,
quas vidi, et solutionem earum narra. 7 Visio capitis mei in cubili
meo: videbam, et ecce arbor in medio terrae, et altitudo eius ni-
mia. 8 Magna arbor et fortis, et proceritas eius [m]contingens caelum;
adspectus illius erat usque ad terminos universae terrae; 9 [n]folia
eius pulcherrima, et fructus eius nimius, et esca universorum in ea;
[o]subter eam habitabant animalia et bestiae, et in ramis eius con-
versabantur volucres caeli, et ex ea vescebatur omnis caro. 10 Vide-
bam in visione capitis mei super stratum meum, et ecce [p]vigil et
[q]sanctus de caelo descendit, 11 [r]clamavit fortiter et sic ait: [s]Succi-
dite arborem et praecidite ramos eius, excutite folia eius et disper-
gite fructus eius, fugiant bestiae, quae subter eam sunt, et volucres
de ramis eius; 12 veruntamen germen radicum eius in terra sinite,
et alligetur [t]vinculo ferreo et aereo in herbis, quae foris sunt, et rore
caeli tingatur, et cum feris pars eius in herba terrae; 13 cor eius
ab humano commutetur, et cor ferae detur ei, et [u]septem tempora
mutentur super eum. 14 In sententia vigilum decretum est, et sermo
sanctorum, et petitio; donec cognoscant viventes, quoniam [v]domi-
natur [x]Excelsus in regno hominum et [y]cuicumque voluerit dabit illud
et [z]humillimum hominem constituet super eum. 15 Hoc somnium
vidi ego Nabuchodonosor rex. Tu ergo, Baltassar, interpretationem
narra festinus, quia [a]omnes sapientes regni mei non queunt solutio-
nem edicere mihi; tu autem potes, quia [b]spiritus deorum sanctorum
in te est.

v cp. 2, 25.
x cp. 4, 33; 6, 7.
y vr. 20, 21, 23.
z cf. Mt 27, 54.
a vr. 50. — cf. Ps 65, 12; Is 43, 2.
b Jb 1, 6; 38, 7. — cf. cp. 6, 22.
c vr. 99; cp. 4, 14, 22. — cf. cp. 5, 18, 21; 7, 25; Mic 6, 6; Ac 16, 17.
d 1 Mc 2, 59.
e vr. 2.
f cf. Heb 11, 34.
g cf. vr. 21.
95] *Ant. in fs. s. Laur. M. — v. vr. 49.*
h cp. 6, 22; Ps 90, 11; Ac 12, 11. — cf. vr. 49.
i cf. vr. 15, 17; Ps 33, 7.
j v. vr. 40.
l cf. Ex 20, 3.
m v. vr. 10.
n v. vr. 4.
o v. cp. 2, 5.
p vr. 1, 12; cp. 2, 48, 49.
q v. vr. 4.
r cf. cp. 6, 25.
s cp. 6, 25; 2 Pt 1, 2.
t cp. 6, 27. — cf. Jo 4, 48.
u cf. cp. 4, 31. — v. cp. 2, 44.

a cf. cp. 7, 15.
b vr. 6, 7; cp. 2, 28; 7, 1, 15.
c v. cp. 3, 10, 96.
d cp. 2, 2.
e cp. 2, 27.
f cf. vr. 15; cp. 2, 27; 5, 8, 15.
g v. cp. 1, 7.
h vr. 15; cp. 2, 11; 5, 11; Gn 41, 38. — cf. Is 63, 11.
i cp. 5, 11. — cf. cp. 2, 48.
j cp. 2, 18.
l Ez 31, 3 sqq. — cf. Ps 36, 35; Is 6, 13; Ez 17, 22-24.
m cf. Gn 11, 4; Dt 1, 28.
n Ez 31, 7.
o Ez 31, 6. — cf. Bar 1, 12; Ez 17, 23; Mt 13, 32.
p vr. 20. — cf. cp. 10, 13.
q cf. Dt 33, 2; Zc 14, 5.
r v. cp. 3, 4.
s cf. Ez 31, 12; Mt 3, 10; Lc 3, 9.
t cf. Jb 36, 8; Sap 17, 17.
u vr. 20, 22. — cf. 1 Par 29, 30.
v vr. 22, 29; cp. 5, 21.
x cp. 3, 93, 99.
y Jb 36, 7; Ps 112, 8; Jr 27, 5. — cf. Ecli 10, 17; Bar 6, 52.
z v. 1 Rg 2, 8.
a vr. 4. — cf. cp. 5, 8, 15; Gn 41, 8.

pariter a Daniele secundum veritatem declarato (98-4, 24), populo suo adorandam proponit (25-34). Porro Daniel ad novam suae sapientiae ostensionem a Baltassare provocatur, qui, cum vidisset manum verba

16 Tunc Daniel, cuius nomen Baltassar, coepit intra semetip-
sum tacitus cogitare quasi una hora, et [b]cogitationes eius contur-
babant eum. Respondens autem rex ait: Baltassar, somnium et in-
terpretatio eius non conturbent te. Respondit Baltassar et dixit:
Domine mi, [c]somnium his qui te oderunt, et interpretatio eius ho-
stibus tuis sit. 17 [d]Arborem, quam vidisti sublimem atque robustam,
cuius altitudo pertingit ad caelum, et adspectus illius in omnem
terram, 18 [e]et rami eius pulcherrimi, et fructus eius nimius, et esca
omnium in ea, subter eam habitantes bestiae agri, et in ramis eius
commorantes aves caeli, 19 [f]tu es rex, qui magnificatus es et inva-
luisti, et [g]magnitudo tua crevit et pervenit usque ad caelum, et po-
testas tua in terminos universae terrae. 20 Quod autem vidit rex
[h]vigilem et sanctum descendere de caelo et dicere: [i]Succidite ar-
borem et dissipate illam, attamen germen radicum eius in terra di-
mittite, et vinciatur ferro et aere in herbis foris et rore caeli con-
spergatur, et cum feris sit pabulum eius donec [j]septem tempora
mutentur super eum, 21 haec est interpretatio sententiae Altissimi,
quae pervenit super dominum meum regem: 22 [l]Eicient te ab ho-
minibus, et cum bestiis ferisque erit habitatio tua, et [m]faenum ut
bos comedes et rore caeli infunderis, septem quoque tempora mu-
tabuntur super te, donec scias quod [n]dominetur Excelsus super re-
gnum hominum et [v]cuicumque voluerit det illud. 23 Quod autem prae-
cepit [o]ut relinqueretur germen radicum eius, id est arboris, regnum
tuum tibi manebit, postquam cognoveris potestatem esse caelestem.
24 Quam ob rem, rex, consilium meum placeat tibi, et [p]peccata tua
elemosynis redime et [q]iniquitates tuas misericordiis pauperum; [r]for-
sitan ignoscet delictis tuis. 25 Omnia haec venerunt super Nabucho-
donosor regem.
26 Post finem mensium duodecim in aula Babylonis deambulabat,
27 responditque rex et ait: [s]Nonne haec est Babylon magna, quam
ego aedificavi in domum regni, [t]in robore fortitudinis meae et in
gloria decoris mei? 28 [u]Cumque sermo adhuc esset in ore regis,
vox de caelo ruit: Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex: Regnum tuum
transibit a te, 29 et ab hominibus [v]eicient te, et cum bestiis et feris
erit habitatio tua, faenum quasi bos comedes, et septem tempora
mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus in regno
hominum et [w]cuicumque voluerit det illud. 30 Eadem hora sermo
completus est super Nabuchodonosor; et ex hominibus abiectus est
et faenum ut bos comedit, et rore caeli corpus eius infectum est,
donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, et ungues
eius quasi avium.
31 Igitur [x]post finem dierum, [y]ego Nabuchodonosor, oculos meos
ad caelum levavi, et sensus meus redditus est mihi, et Altissimo
benedixi et [z]viventem in sempiternum laudavi et glorificavi, quia po-
testas eius potestas sempiterna, et [a]regnum eius in generationem et
generationem. 32 [b]Et omnes habitatores terrae apud eum in nihilum
reputati sunt; [c]iuxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus
caeli quam in habitatoribus terrae; et [d]non est qui resistat manui
eius et [e]dicat ei: Quare fecisti? 33 In ipso tempore sensus meus re-
versus est ad me, et [f]ad honorem regni mei decoremque perveni,
et figura mea reversa est ad me, et [g]optimates mei et magistratus
mei requisierunt me, et in regno meo restitutus sum, et [h]magnifi-
centia amplior addita est mihi. 34 Nunc igitur, ego Nabuchodonosor,
laudo et magnifico et glorifico [i]regem caeli, [j]quia omnia opera eius
vera, et viae eius iudicia, et [l]gradientes in superbia potest humi-
liare.
5 [a]Baltassar rex [b]fecit grande convivium [c]optimatibus suis mille,
et unusquisque secundum suam bibebat aetatem. 2 Praecepit ergo
iam temulentus, ut adferrentur [d]vasa aurea et argentea, [e]quae aspor-
taverat Nabuchodonosor pater eius de templo, quod fuit in Ierusa-
lem, ut biberent in eis rex et optimates eius uxoresque eius et con-
cubinae. 3 Tunc allata sunt vasa aurea et argentea, quae asportave-
rat de templo, quod fuerat in Ierusalem, et biberunt in eis rex et
optimates eius, uxores et concubinae illius. 4 Bibebant vinum et [f]lau-

b cf. cp. 5, 6.
16 b-25] LL. in fr. 4 p. D. 3 Nbr.
c cf. 1 Rg 25, 26; 2 Rg 18, 32.
d cf. vr. 7, 8.
e vr. 9.
f cf. Ez 31, 3.
g v. Jr 27, 6-8.
h vr. 10.
i vr. 11, 12.
j vr. 13.
l vr. 29, 30. — cf. cp. 5, 21.
m cf. Ps 48, 13, 21; Ec 3, 18, 19; 2 Pt 2, 12.
n vr. 14, 29; cp. 5, 21.
o vr. 12, 20.
*24] * Catech. R. IV 14, 23.*
p Tb 4, 11; 12, 9; Ecli 3, 33; 29, 15; 40, 24. — cf. Mt 25, 35, 36.
q Pro 15, 27; 16, 6; Lc 11, 41.
r cf. Jr 18, 8; Jn 3, 10; Ac 8, 22; 2 Tm 2, 25.
s cf. cp. 5, 20.
t cf. vr. 33; cp. 2, 37.
u cf. cp. 5, 5; Lc 12, 20.
v vr. 14, 22. — cf. cp. 5, 21.
w v. vr. 12, 22.
x vr. 33.
y vr. 34.
z cp. 6, 26; 12, 7; Ap 4, 10.
a cp. 3, 100; 6, 16. — cf. Ps (10), 16.
b Is 40, 17.
c cf. Ps 113, 3 (bis); 134, 6.
d Jdt 16, 17; Est 13, 9, 11; Rm 9, 19. — cf. Is 14, 27. — v. Gn 50, 16.
e Jb 9, 12; Sap 12, 2; Is 45, 9. — cf. Jr 18, 6; Rg 9, 20.
f cf. vr. 27; cp. 5, 18.
g cp. 3, 91; 5, 1; 6, 7, 17.
h cf. Jb 42, 12; Ez 36, 11.
i cf. cp. 5, 23; Tb 7, 20.
j cf. Dt 32, 4; Ps 18, 9; Ap 15, 3.
l cf. cp. 5, 20; Jb 12, 21; Ps 106, 40; Ecli 10, 16; Ez 21, 26.
1-31] LL. in fr. 5 p. D. 3 Nbr.
a vr. 22, 30; cp. 7, 1; 8, 1. — cf. Bar 1, 11.
b cf. Est 1, 3.
c cp. 4, 33; 6, 17.
d vr. 23; cp. 1, 2.
e v. 4 Rg 24, 13; 2 Par 36, 7.
f vr. 23. — cf. Jd 16, 24; Ez 20, 32.

omnibus impervia exarantem (5, 1-8), prophetam arcessit, ab eoque audit occultam verborum significationem sibi praenuntiantium et proximam imperii ruinam et sui ipsius interitum (9-31). Paulo post tamen

dabant deos suos aureos et argenteos, aereos, ferreos ligneosque et
lapideos. 5 [g]In eadem hora [h]apparuerunt digiti, quasi manus hominis
scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulae regiae, et
rex adspiciebat [i]articulos manus scribentis. 6 Tunc [j]facies regis com-
mutata est, et [l]cogitationes eius conturbabant eum, et [m]compages
renum eius solvebantur, et genua eius ad se invicem collidebantur.
7 [n]Exclamavit itaque rex fortiter, ut introducerent magos, [o]Chaldaeos
et [p]haruspices; et proloquens rex ait sapientibus Babylonis: [q]Qui-
cumque legerit scripturam hanc et interpretationem eius manifestam
mihi fecerit, purpura vestietur et torquem auream habebit in collo
et [r]tertius in regno meo erit.
8 Tunc ingressi omnes sapientes regis [s]non potuerunt nec scri-
pturam legere nec interpretationem indicare regi. 9 Unde rex Bal-
tassar satis [t]conturbatus est, et vultus illius immutatus est; sed et
optimates eius turbabantur. 10 Regina autem pro re, quae acciderat
regi et optimatibus eius, domum convivii ingressa est et prolonquens
ait: [u]Rex, in aeternum vive. [v]Non te conturbent cogitationes tuae,
neque facies tua immutetur. 11 Est vir in regno tuo, qui [w]spiritum
deorum sanctorum habet in se, et in diebus patris tui [x]scientia et
sapientia inventae sunt in eo; nam et rex Nabuchodonosor pater
tuus, [y]principem magorum, incantatorum, Chaldaeorum et haruspicum
constituit eum: pater, inquam, tuus, o rex, 12 [z]quia spiritus amplior
et prudentia intelligentiaque et [a]interpretatio somniorum et ostensio
secretorum ac [b]solutio ligatorum inventae sunt in eo, hoc est in
Daniele, [c]cui rex posuit nomen Baltassar. Nunc itaque Daniel voce-
tur et interpretationem narrabit.
13 Igitur introductus est Daniel coram rege, ad quem praefatus
rex ait: Tu es Daniel [d]de filiis captivitatis Iudae, quem adduxit pa-
ter meus rex de Iudaea? 14 Audivi de te, quoniam spiritum deorum
habeas, et scientia intelligentiaque ac sapientia ampliores inventae
sunt in te. 15 Et nunc [e]introgressi sunt in conspectu meo sapientes
magi, ut scripturam hanc legerent et interpretationem eius indica-
rent mihi, et [f]nequiverunt sensum huius sermonis edicere. 16 [g]Porro
ego audivi de te, quod possis obscura interpretari et ligata dissol-
vere; si ergo vales scripturam legere et interpretationem eius indi-
care mihi, purpura vestieris et torquem auream circa collum tuum
habebis et tertius in regno meo princeps eris.
17 Ad quae respondens Daniel ait coram rege: [h]Munera tua sint
tibi, et dona domus tuae alteri da; scripturam autem legam tibi,
rex, et interpretationem eius ostendam tibi. 18 O rex, [i]Deus altissi-
mus [j]regnum et magnificentiam, gloriam et honorem [l]dedit Nabu-
chodonosor patri tuo, 19 et propter magnificentiam, quam dederat
ei, universi [m]populi, tribus et linguae [n]tremebant et metuebant eum:
quos volebat interficiebat et quos volebat percutiebat et quos volebat
exaltabat et quos volebat humiliabat. 20 [o]Quando autem elevatum
est cor eius, et spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, [p]depo-
situs est de solio regni sui, et gloria eius ablata est, 21 [q]et a filiis
hominum eiectus est; sed et cor eius cum bestiis positum est, et
cum onagris erat habitatio eius; faenum quoque ut bos comedebat,
et rore caeli corpus eius infectum est, donec cognosceret quod po-
testatem haberet Altissimus in regno hominum et quemcumque vo-
luerit suscitabit super illud. 22 Tu quoque filius eius, [r]Baltassar, non
[s]humiliasti cor tuum, cum scires haec omnia; 23 sed adversum
[t]Dominatorem caeli elevatus es, et [u]vasa domus eius allata sunt
coram te, et tu et optimates tui et uxores tuae et concubinae tuae
vinum bibistis in eis; [v]deos quoque argenteos et aureos et aereos,
ferreos ligneosque et lapideos, qui non vident neque audiunt neque
sentiunt, laudasti; porro Deum, [x]qui habet flatum tuum in manu
sua et [y]omnes vias tuas, [z]non glorificasti; 24 idcirco ab eo missus
est [a]articulus manus, quae scripsit hoc quod exaratum est. 25 Haec
est autem scriptura quae digesta est: mane, thecel, phares,
26 et haec est interpretatio sermonis: mane, numeravit Deus
regnum tuum et complevit illud; 27 thecel, appensus es in
statera et inventus es minus habens; 28 phares, divisum est

g cf. cp. 4, 28.
h cf. Ez 8, 3.
i vr. 24.
j cf. vr. 10; cp. 7, 28; 10, 8, 16.
l cf. cp. 4, 2, 16; 7, 28.
m Nh 2, 10.
n cp. 2, 2; 4, 3.
o v. cp. 1, 4.
p cp. 2, 27.
q vr. 16. — cf. cp. 2, 6.
r vr. 16, 29. — cf. cp. 6, 2.
s vr. 15. — cf. cp. 2, 27; 4, 4. 15; Gn 41, 8.
t cf. cp. 2, 1.
u v. cp. 2, 4.
v cf. vr. 6, 9.
w v. cp. 4, 5, 6.
x cp. 1, 20. — cf. Ez 28, 3.
y cp. 4, 6. — cf. cp. 2, 48.
z cp. 6, 3.
a cp. 1, 17.
b vr. 16.
c v. cp. 1, 7.
d v. cp. 2, 25.
e cf. vr. 7.
f v. vr. 8.
g cf. cp. 2, 26.
h cf. 4 Rg 5, 16; Ac 8, 20.
i vr. 21. — cf. cp. 3, 93, 99.
j v. cp. 2, 37.
l cf. cp. 4, 33.
m v. cp. 3, 4.
n cf. cp. 6, 26.
o cf. cp. 4, 27, 28; Ez 31, 10, 11.
p cf. cp. 4, 34. — v. cp. 2, 21.
q cf. cp. 4, 22, 29.
r vr. 1.
s cf. 4 Rg 22, 19; Jdt 8, 16 etc.
t Tb 7, 20. — cf. cp. 4, 34.
u vr. 3.
v vr. 4.
x cf. Nm 16, 22; Jb 12, 10; Ec 12, 7; Ac 17, 28.
y v. Jr 10, 23.
z cf. Ac 12, 23; Ap 16, 9.
a vr. 5.

regnum tuum et datum est [c]Medis et [d]Persis. 29 Tunc, iubente rege,
[e]indutus est Daniel purpura, et circumdata est [f]torques aurea collo
eius, et praedicatum est de eo quod haberet potestatem tertius in
regno suo. 30 [g]Eadem nocte interfectus est Baltassar rex chaldaeus,
31 et [h]Darius medus successit in regnum annos natus sexaginta duos.
6 Placuit Dario et constituit super regnum [a]satrapas [b]centum viginti,
ut essent in toto regno suo, 2 et super eos [c]principes tres, ex
quibus Daniel unus erat, ut satrapae illis redderent rationem, et rex
non sustineret molestiam. 3 Igitur Daniel [d]superabat omnes princi-
pes et satrapas, quia [e]spiritus Dei amplior erat in illo. 4 Porro rex
cogitabat [f]constituere eum super omne regnum; unde principes et
satrapae [g]quaerebant occasionem, ut invenirent Danieli ex latere re-
gis [h]nullamque causam et suspicionem reperire potuerunt, eo quod
fidelis esset, et omnis culpa et suspicio non inveniretur in eo. 5 Di-
xerunt ergo viri illi: Non inveniemus Danieli huic aliquam occasio-
nem, nisi forte in lege Dei sui. 6 Tunc principes et satrapae surri-
puerunt regi et sic locuti sunt ei: [i]Dari rex, in aeternum vive.
7 Consilium inierunt omnes principes regni tui, magistratus et sa-
trapae, senatores et iudices, ut decretum imperatorium exeat et
[j]edictum, ut omnis qui petierit aliquam petitionem a quocumque
deo et homine usque ad triginta dies, nisi a te, rex, mittatur in la-
cum leonum. 8 Nunc itaque, rex, confirma sententiam et scribe de-
cretum, [l]ut non immutetur, quod statutum est a [m]Medis et Persis,
nec praevaricari cuiquam liceat. 9 Porro rex Darius proposuit edictum
et statuit. 10 Quod cum Daniel comperisset, id est constitutam legem,
ingressus est domum suam [n]et, fenestris apertis in cenaculo suo
[o]contra Ierusalem, [p]tribus temporibus in die flectebat genua sua et
adorabat [q]confitebaturque coram Deo suo, sicut et ante facere con-
sueverat. 11 Viri ergo illi curiosius inquirentes invenerunt Danielem
orantem et obsecrantem Deum suum 12 et [r]accedentes locuti sunt
regi super edicto: Rex, nunquid non [s]constituisti, ut omnis homo
qui rogaret quemquam de diis et hominibus usque ad dies triginta,
nisi te, rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos respondens rex
ait: Verus est sermo iuxta decretum Medorum atque Persarum,
quod praevaricari non licet. 13 Tunc respondentes dixerunt coram
rege: Daniel [t]de filiis captivitatis Iuda [u]non curavit de lege tua et
de edicto quod constituisti, sed tribus temporibus per diem orat
obsecratione sua. 14 [v]Quod verbum cum audisset, rex satis contri-
status est; et pro Daniele posuit cor ut liberaret eum et usque ad
occasum solis laborabat ut erueret illum. 15 Viri autem illi intelli-
gentes regem dixerunt ei: Scito, rex, quia lex Medorum atque Per-
sarum est, [l]ut omne decretum, quod constituerit rex, non liceat im-
mutari. 16 [x]Tunc rex praecepit, et adduxerunt Danielem et miserunt
eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: [y]Deus tuus, quem colis
semper, ipse liberabit te. 17 [z]Allatusque est lapis unus et positus
est super os laci, quem obsignavit rex [b]anulo suo et anulo [c]optima-
tum suorum, ne quid fieret contra Danielem. 18 Et abiit rex in do-
mum suam et dormivit incenatus, cibique non sunt allati coram eo,
insuper et [d]somnus recessit ab eo. 19 [e]Tunc rex primo diluculo con-
surgens festinus ad lacum leonum perrexit; 20 appropinquansque
lacui Danielem voce lacrimabili inclamavit et adfatus est eum: Da-
niel serve [f]Dei viventis, Deus tuus, cui tu servis semper, [g]putasne
valuit te liberare a leonibus? 21 Et Daniel regi respondens ait: [h]Rex,
in aeternum vive! 22 Deus meus [i]misit angelum suum et [j]conclusit
ora leonum; et non nocuerunt mihi, [l]quia coram eo iustitia inventa
est in me; sed et coram te, rex, delictum non feci. 23 Tunc vehe-
menter rex gavisus est super eo et Danielem praecepit educi de
lacu; eductusque est Daniel de lacu, et [m]nulla laesio inventa est in
eo, quia credidit Deo suo. 24 Iubente autem rege, [n]adducti sunt viri
illi qui accusaverant Danielem, et in lacum leonum missi sunt ipsi
et filii et uxores eorum, et non pervenerunt usque ad pavimentum laci,
donec arriperent eos leones, et omnia ossa eorum comminuerunt.
25 Tunc Darius rex scripsit universis [o]populis, tribubus et lin-
guis [p]habitantibus in universa terra: Pax vobis multiplicetur. 26 [q]A

c vr. 31. — cf. cp. 9, 1; Is 13, 17; 21, 2; Jr 51, 28.
d v. cp. 6, 28.
e vr. 7, 16. — cf. Est 8, 15; 1 Mc 10, 20.
f cf. Gn 41, 42; Est 6, 8.
g Jr 50, 24; 51, 31.
h cp. 9, 1.

a v. cp. 3, 2.
b cf. Est 1, 1.
c cf. cp. 5, 7, 16, 29.
d cf. Est 3, 1.
e cp. 5, 12.
f cf. Gn 41, 42; Est 10, 3.
g cf. Mt 26, 16.
h cf. Ez 14, 14, 20.

i vr. 21. — v. cp. 2, 4.

j vr. 21, 13.

l vr. 12, 15; Est 1, 19; 8, 8. — cf. Jo 19, 22.
m cf. cp. 8, 20.

n cf. Mt 6, 6.
o cf. Ps 27, 2; 137, 2; Jn 2, 4. — v. 3 Rg 8, 48.
p Ps 54, 18. — cf. Ps 118, 164.
q cp. 2, 23.
11] *LL. in fr. 6 p. D. 3 Nbr.*
r cp. 3, 8.
s vr. 7.

t cp. 2, 25; 1 Es 4, 1 etc.
u cf. cp. 3, 12.
v cf. Mt 14, 9; Mr 6, 26.

x cf. cp. 14, 29, 30.
y vr. 20. — cf. Ac 27, 23, 24.
z cf. Lm 3, 53.
a cf. Mt 27, 66; Ap 20, 3.
b cp. 14, 10, 13. — cf. Est 3, 12.
c cp. 4, 33; 5, 1.
d cf. cp. 2, 1; Est 6, 1.
e cf. cp. 14, 39.

f vr. 26; cp. 14, 4, 24; Dt 5, 26; Ps 41, 3; Jr 10, 10. — v. Mt 16, 16.
g cp. 3, 15.
h vr. 6.
i cp. 3, 95. — cf. Ps 33, 7, 8; 90, 11; Heb 1, 14.
22] * *Catech. R. IV 16, 8. — Ant. in fs. ss. Ang. c. et R. in fr. 2 p. D. 1 Nbr.*
j 1 Mc 2, 60; Heb 11, 33.
l cf. vr. 4.
m cf. cp. 3, 92.
n cp. 14, 41. — cf. Dt 19, 19.
o v. cp. 3, 4, 96.
p cp. 3, 98.
q v. cp. 3, 10.

2. Pars prophetica (7, 1-12, 13). *Somnio propheta vidit quattuor bestias e mari ascendentes* (*7, 1-8*) *atque antiquum dierum, qui, quarta interfecta bestia, Filio hominis omnem potestatem tradit* (*9-14*), *auditque*

me constitutum est decretum ut in universo imperio et regno meo
[r]tremiscant et paveant [s]Deum Danielis; ipse est enim Deus vivens
et aeternus in saecula, et [t]regnum eius non dissipabitur, et potestas
eius [u]usque in aeternum. 27 Ipse liberator atque salvator, [v]faciens
signa et mirabilia in caelo et in terra, [x]qui liberavit Danielem de
lacu leonum. 28 Porro Daniel perseveravit usque ad regnum Darii
[y]regnumque [z]Cyri persae.
7 Anno primo [a]Baltassar regis Babylonis Daniel somnium vidit;
[b]visio autem capitis eius in cubili suo, et somnium scribens brevi
sermone comprehendit summatimque perstringens ait: 2 Videbam in
visione mea nocte, et ecce [c]quattuor venti caeli pugnabant in mari
magno, 3 et quattuor bestiae grandes [d]ascendebant de mari diversae
inter se. 4 Prima quasi leaena et alas habebat aquilae; adspiciebam
donec evulsae sunt alae eius et sublata est de terra et super pedes
quasi homo stetit, et cor hominis datum est ei; 5 et ecce [e]bestia
alia similis urso in parte stetit, et tres ordines erant in ore eius et
in dentibus eius et sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.
6 Post haec adspiciebam, et ecce alia quasi [f]pardus et alas habebat
quasi avis quattuor super se, et quattuor capita erant in bestia, et
[g]potestas data est ei. 7 Post haec adspiciebam in visione noctis, et
ecce [h]bestia quarta terribilis atque mirabilis et fortis nimis, dentes
ferreos habebat magnos comedens atque comminuens et reliqua pe-
dibus suis conculcans; dissimilis autem erat ceteris bestiis, quas vi-
deram ante eam, et [i]habebat cornua decem. 8 Considerabam cornua,
et [j]ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum, et tria
de cornibus primis evulsa sunt a facie eius; et ecce oculi quasi
oculi hominis erant in cornu isto, et [l]os loquens ingentia. 9 Adspi-
ciebam donec [m]throni positi sunt, et [n]antiquus dierum sedit. [o]Vesti-
mentum eius candidum quasi nix, et [p]capilli capitis eius quasi lana
munda, thronus eius flammae ignis, [q]rotae eius ignis accensus.
10 [r]Fluvius igneus rapidusque egrediebatur a facie eius, [s]milia mi-
lium [t]ministrabant ei, et decies millies centena milia [u]adsistebant
ei. [v]Iudicium sedit, et [x]libri aperti sunt. 11 Adspiciebam propter vo-
cem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur, et vidi quo-
niam [y]interfecta esset bestia, et perisset corpus eius et traditum esset
ad comburendum igni; 12 aliarum quoque bestiarum [z]ablata esset
potestas, et tempora vitae constituta essent eis usque ad tempus
et tempus. 13 Adspiciebam ergo in visione noctis, et [a]ecce cum nu-
bibus caeli quasi filius hominis veniebat et usque ad antiquum die-
rum pervenit. Et in conspectu eius obtulerunt eum, 14 [b]et dedit ei
potestatem et honorem et regnum, et omnes [c]populi, tribus et lin-
guae ipsi servient; [d]potestas eius, potestas aeterna, quae non aufe-
retur, et [e]regnum eius, quod non corrumpetur.
15 [f]Horruit spiritus meus: ego Daniel territus sum in his, et [g]vi-
siones capitis mei conturbaverunt me. 16 Accessi ad unum de adsi-
stentibus et veritatem quaerebam ab eo de omnibus his. Qui dixit
mihi interpretationem sermonum et docuit me. 17 [h]Hae quattuor be-
stiae magnae quattuor sunt regna quae consurgent de terra. 18 Su-
scipient autem regnum [i]sancti Dei altissimi et obtinebunt regnum
[j]usque in saeculum et saeculum saeculorum. 19 Post hoc volui di-
ligenter discere de [k]bestia quarta, quae erat dissimilis valde ab
omnibus et terribilis nimis: dentes et ungues eius ferrei, come-
debat et comminuebat et reliqua pedibus suis conculcabat, 20 et
de [l]cornibus decem, quae habebat in capite, et [m]de alio, quod or-
tum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua, et de cornu illo, quod
habebat oculos et os loquens grandia et maius erat ceteris. 21 Ad-
spiciebam, et ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos et
praevalebat eis, 22 donec venit [n]antiquus dierum et iudicium dedit
[o]sanctis Excelsi, et tempus advenit, et regnum obtinuerunt sancti.
23 Et sic ait: Bestia quarta regnum quartum erit in terra, quod
maius erit omnibus regnis et devorabit universam terram et concul-
cabit et comminuet eam. 24 Porro cornua decem ipsius regni decem
reges erunt, et alius consurget post eos, et ipse potentior erit prio-
ribus, et tres reges humiliabit, 25 et [p]sermones contra [q]Excelsum

r cf. cp. 5, 19; Ec 12, 13.
s cp. 14, 40.
t cp. 3, 100; 4, 31.
u cp. 7, 27.
v cp. 3, 99.
x cf. cp. 3, 94, 95.
y cf. cp. 1, 21.
z Par 36, 22, 23; Is 44, 28; 45, 1. — cf. cp. 1, 21; 10, 1.
a v. cp. 5, 1.
b vr. 15; cp. 2, 28; 4, 2.
c cp. 8, 8; 11, 1. — cf. Ez 37, 9; Zc 2, 6; Ap 7, 1.
d cf. Ap 13, 1.
e cf. cp. 2, 39.
f cf. Hab 1, 8; Ap 13, 2.
g cf. cp. 11, 5.
h vr. 19, 23.
i vr. 20. — cf. Ap 12, 3; 13, 1; 17, 12.
j cf. vr. 20, 21, 24; cp. 8, 9.
l cf. vr. 11, 20; cp. 11, 36; 1 Rg 2, 3; Ps 37, 17; Ap 13, 5, 6.
9] * *cf. Catech. R. III 2, 20.*
m Ap 20, 4. — cf. Mt 19, 28. — v. 3 Rg 22, 19.
(*9, 10*)] *Int.* (*Ps 99*) *in D. inf. oct. Epiph.*
n vr. 13, 22. — cf. Ps 89, 2.
o Mt 17, 2; 28, 3.
p Ap 1, 14.
q cf. Ez 1, 16; 10, 2.
r cf. Ps 20, 10.
10b] *v. Ps 90, 11;* (*Ap 12, 7, 8*).
s Dt 33, 2; Heb 12, 22; Ap 5, 11. — cf. Ps 67, 18; Mt 26, 55; Lc 2, 13.
t Ps 102, 21.
u cf. Tb 12, 15; Lc 1, 19; Ap 1, 4.
v vr. 22, 26; Ap 11, 18; 20, 4.
x Ap 20, 12.
11] *1 L. in fs. s. Mich. archang.*
y Ap 19, 20; 20, 10.
z cf. vr. 26.
a Mt 24, 30; 26, 64; Mr 16, 62; Lc 9, 26; Ap 1, 7; 14, 14. — cf. cp. 8, 15; 10, 16.
13, 14] *Int.* (*Ps 71*) *in Epiph. — Ant. etc. in Adv.*
b Ps 119, 1, 2; Is 9, 6, 7; Ap 11, 15.
c v. cp. 3, 4.
d vr. 18. — v. cp. 2, 44.
e v. Ab 21.
f cf. cp. 2, 1; 4, 2; Gn 15, 12; 28, 17; Is 6, 5; Lc 1, 29, 30.
g v. vr. 1.
h cf. vr. 3.
i vr. 22, 27; Mt 27, 52. — cf. Sap 3, 8; Ecli 4, 16; 1 Cor 6, 2; Ap 2, 26; 20, 4.
j vr. 14, 27. — v. Lc 1, 32, 33.
k vr. 7.
l vr. 8.
m cf. cp. 8, 24.
n v. vr. 8.
o vr. 9, 13.
p cf. cp. 11, 36.
q v. cp. 3, 93.

bestias regna significare, quorum potentissimum Messias destruet (15-28). *Similia fere significat hircus* (8, 1-19) *qui superat arietem et quattuor suis cornibus quattuor regna diadochorum, cornu vero parvo, inter alia*

loquetur et sanctos Altissimi conteret et [r]putabit quod possit mutare
tempora et leges, et tradentur in manu eius usque ad [s]tempus et
tempora et dimidium temporis. 26 Et [t]iudicium sedebit, ut [u]auferatur
potentia, et conteratur et dispereat usque in finem; 27 [v]regnum autem
et potestas et magnitudo regni, quae est subter omne caelum, detur
populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, [x]regnum sempiternum
est, et omnes reges servient ei et oboedient.
28 Hucusque finis verbi. [y]Ego Daniel multum cogitationibus meis
conturbabar, et facies mea mutata est in me; [z]verbum autem in
corde meo conservavi.
8 Anno tertio regni [a]Baltassar regis visio apparuit mihi. Ego Da-
niel, [b]post id quod videram in principio, 2 vidi in visione mea,
cum essem in [c]Susis castro, quod est in [d]Aelam regione, vidi autem
in visione esse me super portam [e]Ulai. 3 Et levavi oculos meos et
vidi, et ecce [f]aries unus stabat ante paludem habens cornua excelsa,
et unum excelsius altero atque succrescens. Postea 4 vidi arietem
[g]cornibus ventilantem contra occidentem et contra aquilonem et
contra meridiem, et [h]omnes bestiae [i]non poterant resistere ei [j]neque
liberari de manu eius, [k]fecitque secundum voluntatem suam et [l]ma-
gnificatus est. 5 Et ego intelligebam: ecce autem [m]hircus caprarum
veniebat ab occidente super faciem totius terrae et non tangebat
terram; porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos 6 et
venit usque ad arietem illum cornutum, [n]quem videram stantem
ante portam, et [o]cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suae. 7 Cum-
que appropinquasset prope arietem, [p]efferatus est in eum et percussit
arietem et comminuit duo cornua eius, et non poterat aries resistere
ei; cumque eum misisset in terram [q]conculcavit, et nemo quibat
liberare arietem de manu eius. 8 Hircus autem caprarum magnus
factus est nimis; cumque crevisset, [r]fractum est cornu magnum, et
orta sunt [s]quattuor cornua subter illud per quattuor ventos caeli.
9 De uno autem ex eis [t]egressum est cornu unum modicum, et
[u]factum est grande contra meridiem et contra orientem et contra
fortitudinem 10 et [v]magnificatum est usque ad fortitudinem caeli et
deiecit de fortitudine et de stellis et conculcavit eas 11 et [x]usque ad
principem fortitudinis magnificatum est [y]et ab eo tulit iuge sacrifi-
cium et [z]deiecit locum sanctificationis eius. 12 Robur autem datum
est ei contra iuge sacrificium propter peccata, et prosternetur veri-
tas in terra, et [a]faciet et prosperabitur. 13 Et audivi [b]unum de san-
ctis loquentem, et dixit unus sanctus alteri, nescio cui, loquenti:
[c]Usquequo visio et iuge sacrificium et [d]peccatum desolationis, quae
facta est, et sanctuarium et fortitudo conculcabitur? 14 et dixit ei:
Usque ad [e]vesperam et mane, dies duo milia trecenti, et [f]munda-
bitur sanctuarium. 15 Factum est autem, cum viderem ego Daniel
visionem et [g]quaererem intelligentiam, ecce stetit in conspectu meo
quasi [h]species viri, 16 [i]et audivi vocem viri inter [j]Ulai, et clamavit
et ait: [l]Gabriel, fac intelligere istam visionem. 17 Et venit et stetit
iuxta ubi ego stabam; cumque venisset, [m]pavens corrui in faciem
meam, et ait ad me: Intellige, [n]fili hominis, quoniam [o]in tempore
finis complebitur visio. 18 Cumque loqueretur ad me, [p]collapsus sum
pronus in terram, et [q]tetigit me et statuit me in gradu meo 19 di-
xitque mihi: Ego ostendam tibi quae futura sunt in [r]novissimo ma-
ledictionis, quoniam habet tempus finem suum. 20 [s]Aries, quem vi-
disti habere cornua, rex [t]Medorum est atque Persarum; 21 porro
[u]hircus caprarum [v]rex Graecorum est, et cornu grande, quod erat
inter oculos eius, [x]ipse est rex primus; 22 quod autem, [y]fracto illo,
[z]surrexerunt quattuor pro eo, quattuor reges de gente eius consur-
gent, [a]sed non in fortitudine eius, 23 et post regnum eorum, [b]cum
creverint iniquitates, consurget rex impudens facie et intelligens pro-
positiones. 24 Et roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis,
et, supra quam credi potest, universa vastabit et prosperabitur et
faciet et [c]interficiet robustos et populum sanctorum 25 secundum
voluntatem suam, et [d]dirigetur dolus in manu eius, et [e]cor suum
magnificabit et in copia rerum omnium occidet plurimos, et contra
principem principum consurget et [f]sine manu conteretur. 26 Et visio

r cf. 1 Mc 1, 48.
s cp. 12, 7; Ap 12, 14.
t v. vr. 10.
u vr. 12.
v cf. Sap 6, 21. — v. vr. 18.
x vr. 14; cp. 2, 44.
y vr. 15. — cf. cp. 5, 6; 8, 27; 10, 8, 16; Jr 23, 9.
z cf. Lc 2, 19, 51.
a v. cp. 5, 1.
b cf. 7, 1.
c 2 Es 1, 1; Est 1, 2, 5; 2, 3, 5.
d Gn 10, 22; 14, 1; Is 11, 11; Ac 2, 9.
e vr. 16.
f cf. vr. 20.
g cf. Dt 33, 17; Ps 43, 6; Ez 34, 21; 1 Mc 7, 46.
h cf. cp. 7, 17.
i cf. vr. 7.
j cf. cp. 3, 15.
k cf. cp. 11, 3, 16, 36.
l vr. 8.
m cf. vr. 21.
n cf. vr. 3.
o cf. Jb 15, 26.
p cf. cp. 11, 11.
q cf. Ps 7, 6.
r cf. Ecli 47, 8.
s cf. cp. 7, 3, 3.
t cf. cp. 11, 21.
u cf. 1 Mc 1, 18; 3, 31, 37; 6, 1, 4.
v cf. 11, 28.
x vr. 25. — v. cp. 11, 36.
y cp. 11, 31; 12, 11. — cf. 1 Mc 1, 47-49.
z cf. 1 Mc 1, 41; 3, 45.
a vr. 24; cp. 11, 28, 30.
b v. cp. 4, 13.
c cp. 12, 6. — cf. Ap 6, 10. — v. cp. 9, 24-27.
d cf. cp. 11, 31; 1 Mc 1, 5.
e cf. vr. 26.
f cf. 1 Mc 4, 43. — v. 2 Mc 10, 1-5.
g cf. 1 Pt 1, 10, 11.
h cp. 7, 13; 10, 16, 18; Ez 1, 26; Ap 1, 13.
i v. cp. 12, 5-7.
j vr. 2.
16, 17] *v. cp. 9, 22.*
16-18] *Antt. in fs. s. Gabr. archang.*
l cp. 9, 21; Lc 1, 19, 26.
m cf. Lc 1, 12.
n v. Ez 2, 1.
o vr. 19; cp. 11, 27, 35, 40; 12, 4, 9. — cf. Ps 101, 14.
p cp. 10, 9. — cf. Mt 17, 6.
q cp. 9, 21; 10, 10, 18; Mt 17, 7.
r cp. 11, 36.
s v. vr. 3.
t cf. cp. 6, 8.
u cf. vr. 5.
v cf. cp. 10, 20; 11, 2.
x cp. 11, 3. — cf. 1 Mc 1, 1.
y vr. 8; 1 Mc 1, 8-9.
z cf. 1 Mc 1, 7-10.
a vr. 24.
b 1 Mc 1, 11 sqq. — cf. 2 Mc 5, 17, 20; 6, 12 sqq.
c cf. 1 Mc 1, 53; 2 Mc 6, 18-7, 42.
d cf. cp. 11, 21, 23; 1 Mc 1, 32.
e vr. 11; cp. 11, 36.
f cf. 1 Mc 6, 8; 2 Mc 9, 5.

exorto, Antiochum Epiphanem (20-25) *non multo post oriturum* (26, 27) *repraesentat. Sequitur visio septuaginta hebdomadarum, qua Danieli post diutinam deprecationem* (9, 1-19) *Gabriel archangelus suggerit quot*

[g]vespere et mane, quae dicta est, vera est; tu ergo visionem [h]signa,
quia [i]post multos dies erit. 27 Et [j]ego Daniel langui et aegrotavi
per dies; cumque surrexissem, faciebam opera regis et stupebam ad
visionem, et [l]non erat qui interpretaretur.

9 [a]In anno primo [b]Darii filii Assueri de semine [c]Medorum, qui
imperavit super regnum [d]Chaldaeorum, 2 anno uno regni eius ego
Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est [e]sermo
Domini ad Ieremiam prophetam, ut complerentur desolationis Ieru-
salem septuaginta anni, 3 et [f]posui faciem meam ad Dominum Deum
meum rogare et deprecari in ieiuniis, sacco et cinere.
4 Et oravi Dominum Deum meum et [g]confessus sum et dixi:
Obsecro, Domine, Deus magne et terribilis, [h]custodiens pactum et
misericordiam diligentibus te et custodientibus mandata tua. 5 [i]Pec-
cavimus, iniquitatem fecimus, impie egimus et recessimus et decli-
navimus a mandatis tuis ac iudiciis, 6 [l]non oboedivimus servis tuis
prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo [m]regibus nostris, principi-
bus nostris, patribus nostris omnique populo terrae. 7 [n]Tibi, Domine,
iustitia, nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Iuda et ha-
bitatoribus Ierusalem et omni Israël, his [o]qui prope sunt, et his qui
procul in universis terris, [p]ad quas eiecisti eos propter iniquitates
eorum, in quibus peccaverunt in te. 8 [q]Domine, nobis confusio faciei,
regibus nostris, principibus nostris et patribus nostris, [r]qui peccave-
runt; 9 [s]tibi autem, Domino Deo nostro, misericordia et propitiatio,
quia recessimus a te 10 et non audivimus vocem Domini Dei nostri,
ut ambularemus in lege eius, quam posuit nobis per servos suos
prophetas. 11 Et [t]omnis Israël praevaricati sunt legem tuam, et de-
clinaverunt ne audirent vocem tuam, et [u]stillavit super nos male-
dictio et detestatio, [v]quae scripta est in libro [x]Moysi servi Dei, quia
peccavimus ei. 12 Et statuit sermones suos, quos locutus est super
nos et super [y]principes nostros, qui iudicaverunt nos, ut [z]superindu-
ceret in nos magnum malum, [a]quale nunquam fuit sub omni caelo,
secundum quod factum est in Ierusalem; 13 sicut scriptum est in
lege Moysi, omne malum hoc venit super nos, [b]et non rogavimus
faciem tuam, Domine Deus noster, [c]ut reverteremur ab iniquitatibus
nostris et cogitaremus veritatem tuam. 14 [d]Et vigilavit Dominus su-
per malitiam et adduxit eam super nos. [e]Iustus Dominus Deus no-
ster in omnibus operibus suis quae fecit; non enim audivimus vocem
eius. 15 [f]Et nunc, Domine Deus noster, qui eduxisti populum tuum
de terra Aegypti in manu forti et [g]fecisti tibi nomen secundum diem
hanc, [h]peccavimus, iniquitatem fecimus, 16 [i]Domine, in omnem iu-
stitiam tuam. [j]Avertatur, obsecro, ira tua et furor tuus a civitate
tua Ierusalem et [l]monte sancto tuo; [m]propter peccata enim nostra
et iniquitates patrum nostrorum [n]Ierusalem et [o]populus tuus in op-
probrium sunt omnibus per circuitum nostrum. 17 Nunc ergo exaudi,
Deus noster, orationem servi tui et preces eius et [p]ostende faciem
tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est, [q]propter teme-
tipsum; 18 [r]inclina, Deus meus, aurem tuam et audi, aperi oculos
tuos et vide desolationem nostram et [s]civitatem, super quam invo-
catum est nomen tuum, [t]neque enim in iustificationibus nostris pro-
sternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.
19 Exaudi, Domine: placare, Domine, attende et fac, [u]ne moreris
propter temetipsum, Deus meus, quia nomen tuum invocatum est
super civitatem et super populum tuum.
20 [v]Cumque adhuc loquerer et orarem et confiterer peccata mea et
peccata populi mei Israël et prosternerem preces meas in conspectu Dei
mei pro monte sancto Dei mei, 21 adhuc me loquente in oratione, ecce
vir [x]Gabriel, quem videram in visione a principio, cito volans [y]tetigit
me [z]in tempore sacrificii vespertini 22 et docuit me et locutus est mihi
dixitque: Daniel, nunc egressus sum [a]ut docerem te, et intelligeres:
23 ab exordio precum tuarum egressus est sermo; [b]ego autem veni
ut indicarem tibi quia [c]vir desideriorum es; tu ergo animadverte ser-
monem et intellige visionem. 24 [d]Septuaginta hedbomades abbreviatae
sunt super populum tuum et super [e]urbem sanctam tuam, ut con-
summetur praevaricatio, et [f]finem accipiat peccatum, et deleatur

g v. vr. 14. [10; Is 8, 16.
h cp. 12, 4, 9. — cf. Est 8, 8,
i cp. 10, 14; Ez 12, 27; 38, 8. — cf. Hab 2, 3.
j cf. cp. 10, 8. *l* cf. vr. 16.

a cp. 11, 1.
1-5, 21-27] LL. in sb. p. D. A [*Nbr.*
b v. cp. 5, 31.
c cf. cp. 8, 20. *d* cp. 5, 30.
e cf. 1 Es 1, 1; Jr 25, 11-13; 29, 10. [2 Es 1, 4.
f cf. cp. 10, 12; 2 Rg 12, 16;
4] Of. in D. 17 p. Pnt.
g vr. 20. — cf. Lv 26, 40; 2 Es 1, 6.
h Dt 7, 21; 2 Es 1, 5; 4, 14;
i Dt 7, 9; 3 Rg 8, 23. [9, 32.
j vr. 15; cp. 3, 29; 3 Rg 8, 47; 1 Es 9, 7; Ps 105, 6; Lm 3, 42; Bar 1, 17. — cf. Lv 26, 39, 40.
l cf. 2 Par 36, 15, 16; Jr 7, 25;
m 2 Es 9, 34. [Bar 1, 21.
n 2 Es 9, 33, Bar 1, 15; 2, 6. — cf. vr. 14; Lm 1, 18.
o cf. Est 9, 20.
p Jr 8, 3.
q Bar 1, 15; 2, 6.
r vr. 5, 15; cp. 3, 29; Bar 1, 17.
s cf. 2 Es 9, 17; Ps 85, 19.
t cf. Jr 40, 3; 44, 23. — v. Is
u Jr 44, 22; Bar 1, 20. [1, 4-6.
v v. Lv 26, 14-45; Dt 28, 15-68.
x 1 Par 6, 49; 2 Par 24, 6, 9; 2 Es 10, 29.
y cf. Ps 81, 2, 3.
z Jr 39, 16.

a Bar 2, 2; Ez 5. 9. — cf. Lm
b Bar 2, 8. [1, 11.
c cf. Os 7, 10.
d Bar 2, 9. — cf. Jr 1, 12.
e cf. vr. 7; cp. 3, 27; 2 Es 9, 33.
f Bar 2, 11. — v. Ex 6, 6; 20 2; 32, 11 etc.
15-19] L. in fr. 2 p. D. 2 Qdg.
g 2 Rg 7, 23; 2 Es 9, 10; Is 63,
h vr. 5. [12, 14. — cf. Ex 9, 16.
16] in R. fr. 2 p. D. 1 Nbr.
i Ps 30, 2; 70, 2.
j Bar 2, 13. [Zc 8, 3.
l vr. 20; cp. 11, 45; Jr 31, 23;
m Lm 1, 5. — cf. Ex 20, 5.
n Lm 2, 15, 16.
o Ps 43, 14; 78, 4; Ez 36, 4;
17b, 19] v. vr. 4. [Mic 6, 16.
p Nm 6, 25; Ps 30, 17.
q Ps 24, 11; Bar 2, 14.
18] R. in fr. 3 p. D. 1 Ocf. — v. Bar 2, 16.
r 4 Rg 19, 16; 2 Par 6, 40; Is 37, 17; Bar 2, 16.
s Jr 25, 29. — cf. Nm 6, 27; Ecli 36, 14; Jr 14, 9; Bar 2, 15.
t Bar 2, 19.
u Ps 39, 18; 69, 6.
v cf. Is 65, 24.
20-27] LL. et L. Cpp. etc. in fs. s. Gabr. archang.
*20] * cf. C. Milev. II, can. 7.*
x v. cp. 8, 16.
y cp. 8, 18.
z Ex 29, 39. — cf. 3 Rg 18, 36; 1 Es 9, 4, 5.

a Ap 1, 13. — cf. cp. 8, 16.
b cf. cp. 10, 12, 14.
c cp. 10, 11, 19.
d cf. Ez 4, 6. [2 Es 11, 1.
e cp. 4, 28; Tb 13, 11. — v.
f Ps 77, 38; Is 4, 4; Hab 2, 17. — v. Jr 31, 34.

iniquitas, et [g]adducatur iustitia sempiterna, et impleatur visio et
prophetia, et [h]ungatur sanctus sanctorum. 25 [i]Scito ergo et animad-
verte: Ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Ierusalem usque ad
[j]Christum [l]ducem, hebdomades septem et hebdomades sexaginta
duae erunt, et rursum aedificabitur platea et muri [m]in angustia
temporum. 26 Et post hebdomades sexaginta duas [n]occidetur Chri-
stus, et non erit eius populus qui eum negaturus est; et [o]civitatem
et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, et [p]finis eius
vastitas, et [q]post finem belli [r]statuta desolatio. 27 Confirmabit autem
pactum multis hebdomada una, et in dimidio hebdomadis deficiet ho-
stia et sacrificium, et [r]erit in templo abominatio desolationis et usque
ad [s]consummationem et finem perseverabit desolatio.

10 [a]Anno tertio Cyri regis Persarum verbum revelatum est Danieli
[b]cognomento Baltassar, et [c]verbum verum et fortitudo magna,
intellexitque sermonem; intelligentia enim est opus in visione. 2 In
diebus illis ego Daniel lugebam [d]trium hebdomadarum diebus, 3 pa-
nem desiderabilem non comedi, et caro et [e]vinum non introierunt
in os meum; sed neque unguento unctus sum, donec complerentur
trium hebdomadarum dies.

4 Die autem vicesima et quarta mensis primi eram [f]iuxta fluvium
magnum, qui est [g]Tigris, 5 et levavi oculos meos et vidi, et [h]ecce
vir unus vestitus lineis, et [i]renes eius accincti auro [j]obrizo, 6 et
corpus eius [l]quasi chrysolithus, et facies eius [m]velut species fulguris,
et [n]oculi eius ut lampas ardens, et bracchia eius et quae deorsum
sunt usque ad pedes quasi species aeris candentis, et [o]vox sermo-
num eius ut vox multitudinis. 7 [p]Vidi autem ego Daniel solus visio-
nem; porro viri qui erant mecum non viderunt, sed terror nimius,
irruit super eos, et fugerunt in absconditum. 8 Ego autem relictus
solus vidi visionem grandem hanc, et [q]non remansit in me fortitudo,
sed et species mea immutata est in me, et emarcui nec habui quid-
quam virium 9 et audivi vocem sermonum eius et [r]audiens iacebam
consternatus super faciem meam, et vultus meus haerebat terrae.
10 Et ecce manus tetigit me et erexit me super genua mea et super
articulos manuum mearum 11 et dixit ad me: Daniel [s]vir desiderio-
rum, intellige verba, quae ego loquor ad te, et [t]sta in gradu tuo;
[u]nunc enim sum missus ad te. Cumque dixisset mihi sermonem
istum, steti tremens. 12 Et ait ad me: [v]Noli metuere, Daniel, quia
ex die primo, quo [x]posuisti cor tuum ad intelligendum ut te adfli-
geres in conspectu Dei tui, [y]exaudita sunt verba tua, et [z]ego veni
propter sermones tuos. 13 [a]Princeps autem regni Persarum restitit
mihi [b]viginti et uno diebus, et ecce [c]Michaël unus de principibus
primis venit in adiutorium meum, et ego remansi ibi iuxta regem
Persarum. 14 Veni autem ut docerem te quae ventura sunt populo
tuo [d]in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies.

15 Cumque loqueretur mihi huiuscemodi verbis, deieci vultum meum
ad terram [e]et tacui. 16 Et ecce [f]quasi similitudo filii hominis [g]tetigit la-
bia mea, et aperiens os meum locutus sum et dixi ad eum qui stabat
contra me: Domine mi, in visione tua dissolutae sunt compages meae,
et nihil in me remansit virium: 17 et quomodo poterit servus domini
mei loqui cum domino meo? nihil enim in me remansit virium, sed
et halitus meus intercluditur. 18 Rursum ergo tetigit me quasi visio
hominis et confortavit me 19 et dixit: Noli timere, vir desideriorum:
pax tibi: confortare, et esto robustus. Cumque loqueretur mecum,
convalui et dixi: Loquere, domine mi, quia confortasti me. 20 Et
ait: Nunquid scis quare venerim ad te? Et nunc revertar ut proe-
lier adversum principem Persarum. Cum ego egrederer, apparuit
[h]princeps Graecorum veniens. 21 Veruntamen adnuntiabo tibi quod
expressum est in [i]scriptura veritatis; et nemo est adiutor meus in
omnibus his, nisi Michaël princeps vester.

11 Ego autem ab [a]anno primo Darii medi stabam ut confortaretur
et roboraretur. 2 Et nunc [b]veritatem adnuntiabo tibi. Ecce adhuc
tres reges stabunt in Perside, et quartus ditabitur opibus nimiis
super omnes et, cum invaluerit divitiis suis, concitabit omnes ad-
versum [c]regnum Graeciae. 3 [d]Surget vero rex fortis et dominabitur

g Os 2, 19; Rm 3, 25, 26. — v. Jr 23, 5. 6.
h Ps 44, 8; Is 61, 1; Ac 4, 26, 27.
i 2 Par 36, 23; 1 Es 1, 3; 4, 24; 6, 15; 2 Es 6, 15.
j v. Jo 1, 41.
l Is 55, 4; Mic 5, 2. — cf. Ac 5, 31.
m cf. 2 Es 4, 7, 8, 16, 18.
n Is 53, 8. — cf. Lc 24, 26.
o cf. cp. 8, 13; 11, 31; Mt 24, 2 etc.
p Nh 1, 8. — cf. cp. 11, 10, 22.
q Mt 24, 6, 14.
r cp. 11, 31; 12, 11; Mt 24, 15. — cf. Lc 21, 20.
s Is 10, 23.

a cf. cp. 1, 21. — v. cp. 6, 28.
b v. cp. 1, 7.
c cf. cp. 8, 26.
d cf. vr. 13.
e cf. Ps 103, 15; 15, 12; 61, 3.

4-14] *LL. 2 et 3 in fs. s. Mich. archang.*
f cf. cp. 12, 5.
g Gn 2, 14; Tb 6, 1.
h cp. 12, 5-7. — cf. Js 5, 13; Ez 9, 2.
i cf. Ap 1, 13; 15, 6.
j (Jr 10, 9).
l cf. Ez 10, 9.
m Ez 1, 14; Mt 28, 3. — cf. Mt 24, 27.
n Ap 1, 14.
o Ap 1, 15.
p cf. Ac 9, 7; 22, 9.
q vr. 16. — cf. cp. 7, 28; Js 5, 1; 3 Rg 10, 5.
r vr. 15; cp. 8, 18. — cf. Mt 17, 6, 7.
s vr. 19; cp. 9, 23.
11 sqq.] * *cf. Catech. R. III 2, 9.*
t cf. Ez 2, 1, 2.
u cf. cp. 3, 95; 6, 22.
v vr. 19. — cf. Jd 6, 23; Lc 1, 30; Ap 1, 17.
x cf. cp. 9, 7.
y cf. Tb 12, 8; Ac 10, 4.
z cf. cp. 9, 23.

a vr. 20. — cf. Ecli 17, 14.
13] *R. et Ant. in fss. s. Mich. archang.*
b cf. vr. 2, 3.
c vr. 21; cp. 12, 1; Ju 9; Ap 12, 7.
d cp. 8, 26. — cf. Hab 2, 3.
e cp. 3, 33; Ps 38, 3, 10.
f vr. 18. — v. cp. 8, 15.
g cf. Is 6, 7; Jr 1, 9.

h cf. Js 5, 14; 4 Rg 19, 35; Ecli 17, 14.
i cf. cp. 8, 26; 11, 2; 12, 1, 4.

a cp. 9, 1.
b v. cp. 10, 21.

c cp. 8, 21.
d cf. cp. 7, 6; 8, 5, 21.

de Alexandri Magni imperio et praesertim de regnis aegyptiaco et syro (11, 1-20) inter se bellantibus cum ante tum post illius Antiochi Epiphanis adventum (21-30), qui sacrilego ausu templum profanavit,

potestate multa et [e]faciet quod placuerit ei; 4 et, cum steterit, [f]con-
teretur regnum eius et dividetur [g]in quattuor ventos caeli; [h]sed non
in posteros eius neque secundum potentiam illius, qua dominatus
est; lacerabitur enim regnum eius etiam in externos, exceptis his.
5 Et confortabitur rex austri, et de principibus eius praevalebit super
eum et dominabitur dicione; multa enim dominatio eius. 6 Et post
finem annorum [i]foederabuntur, filiaque regis austri veniet ad regem
aquilonis facere amicitiam, et non obtinebit fortitudinem bracchii
nec stabit semen eius, et tradetur ipsa, et qui adduxerunt eam adu-
lescentes eius, et qui confortabant eam in temporibus. 7 Et stabit
de germine radicum eius plantatio, et veniet cum exercitu et ingre-
dietur provinciam regis aquilonis et abutetur eis et obtinebit. 8 In-
super et deos eorum et sculptilia, [l]vasa quoque pretiosa argenti et
auri captiva ducet in Aegyptum, ipse praevalebit adversus regem
aquilonis. 9 Et intrabit in regnum rex austri et revertetur ad terram
suam. 10 Filii autem eius provocabuntur et congregabunt multitudi-
nem exercituum plurimorum, et veniet properans et [m]inundans et re-
vertetur et concitabitur et congredietur cum robore eius. 11 Et [n]pro-
vocatus rex austri egredietur et pugnabit adversus regem aquilonis
et [o]praeparabit multitudinem nimiam, et dabitur multitudo in manu
eius, 12 et capiet multitudinem, et exaltabitur cor eius, et deiciet
multa milia, sed non praevalebit. 13 Convertetur enim rex aquilonis,
et praeparabit multitudinem multo maiorem quam prius, et in fine
[p]temporum annorumque veniet properans cum exercitu magno et
opibus nimiis. 14 Et in temporibus illis multi consurgent adversus
regem austri, filii quoque praevaricatorum populi tui extollentur, ut
impleant visionem, et [q]corruent. 15 Et veniet rex aquilonis et [r]com-
portabit aggerem et capiet urbes munitissimas, et bracchia austri non
sustinebunt, et consurgent electi eius ad resistendum, et non erit
fortitudo. 16 Et faciet veniens super eum iuxta placitum suum, et
[s]non erit qui stet contra faciem eius, et stabit [t]in terra inclita et
consumetur in manu eius, 17 et [u]ponet faciem suam, ut veniat ad te-
nendum universum regnum eius, et recta faciet cum eo et filiam
feminarum dabit ei, ut evertat illud, et non stabit nec illius erit:
18 et convertet faciem suam ad insulas et capiet multas et cessare
faciet principem opprobrii sui, et [v]opprobrium eius convertetur in
eum, 19 et convertet faciem suam ad imperium terrae suae et [x]im-
pinget et corruet et [y]non invenietur, 20 et stabit in loco eius vilissimus
et indignus decore regio et in paucis diebus conteretur non in furore
nec in proelio. 21 Et stabit in loco eius despectus, et non tribuetur
ei honor regius, et veniet clam et [z]obtinebit regnum in fraudulentia,
22 et bracchia pugnantis expugnabuntur a facie eius et conterentur,
insuper et dux foederis. 23 Et [a]post amicitias cum eo faciet dolum
et ascendet et superabit in modico populo 24 et abundantes et ube-
res urbes ingredietur et faciet quae non fecerunt patres eius et patres
patrum eius, rapinas et praedam et divitias eorum dissipabit et
contra firmissimas cogitationes inibit, et hoc usque ad tempus. 25 Et
concitabitur fortitudo eius et cor eius adversum regem austri in
exercitu magno, et rex austri provocabitur ad bellum multis auxiliis
et fortibus nimis, et non stabunt, quia inibunt adversus eum con-
silia, 26 et [d]comedentes panem cum eo conterent illum, exercitusque
eius opprimetur, et cadent interfecti plurimi. 27 Duorum quoque re-
gum cor erit ut malefaciant et ad mensam unam mendacium loquen-
tur et non proficient, [f]quia adhuc finis in aliud tempus. 28 Et rever-
tetur in terram suam [g]cum opibus multis, et [h]cor eius adversum
testamentum sanctum, et faciet et revertetur in terram suam. 29 Sta-
tuto tempore [i]revertetur et veniet ad austrum, et non erit priori si-
mile novissimum. 30 Et venient super eum [j]trieres et Romani, et
percutietur et revertetur et indignabitur contra testamentum san-
ctuarii et faciet reverteturque et cogitabit adversum eos qui dereli-
querunt testamentum sanctuarii. 31 Et bracchia ex eo stabunt et
[l]polluent sanctuarium fortitudinis et [m]auferent iuge sacrificium et
dabunt abominationem in desolationem, 32 et [n]impii in testamentum
simulabunt fraudulenter; [o]populus autem sciens Deum suum obtine-

e vr. 16, 36. — cf. cp. 8. 4.
f cf. cp. 8, 8, 22.
g v. cp. 7, 2.
h 1 Mc 1, 6, 9. — cf. cp. 8, 8; Ps 108, 13.
i cf. cp. 7, 6.
j cf. vr. 23.
l cf. vr. 43.
m cf. Is 8, 8; Jr 46, 7; 47, 2.
n cp. 8, 7.
o vr. 13.
p cf. cp. 4, 13.
q vr. 19, 33, 34.
r v. Ez 4, 2.
s cf. Js 10, 8.
t vr. 41. —cf. Jr 3, 19; Ez 20, 6.
u v. Jr 42, 15.
v cf. Os 12, 14.
x vr. 14; Jr 46, 6.
y cf. Jb 20, 8; Ps 36, 10, 36; Ez 26, 21.
z cf. 2 Mc 4, 7, 10.
a cf. 2 Mc 4, 23, 24.
b cf. 1 Mc 1, 18, 19; 2 Mc 5, 1.
c cf. cp. 8, 9.
d cf. Ps 40, 10; Mr 14, 18; Jo 13, 18.
e cf. 1 Mc 1, 19.
f vr. 35.
g cf. 1 Mc 1, 20.
h cf vr. 30; 2 Mc 4, 15-21. — v. 1 Mc 1, 16, 21-24.
i cf. 2 Mc 5, 1.
j Nm 24, 24. — cf. Ez 27, 6.
l cf. 1 Mc 1, 38, 47.
m cp. 9, 27; 12, 11. — cf. 1 Mc 1, 57; 6, 7; Mt 24, 15. — cf. cp. 8, 13; 9, 27.
n cf. 1 Mc 1, 44, 45, 55.
o cf. 1 Mc 2, 42-47, 64; 3, 3-9.

legis observatores persecutus est (30-45), et a quo Michaël in auxilium missus populum Dei tandem liberavit (12, 1-3). De quibus omnibus, signandis in libro (4-7), Daniel audit etiam quo tempore ventura sint (8-13).

bit et faciet, 33 et [p]docti in populo docebunt plurimos et [q]ruent in
gladio et in flamma et in captivitate et in rapina dierum. 34 Cum-
que corruerint, sublevabuntur [r]auxilio parvulo, et applicabuntur eis
plurimi fraudulenter. 35 Et de eruditis ruent, ut [s]conflentur et eli-
gantur et [t]dealbentur usque ad tempus praefinitum, quia adhuc
aliud tempus erit. 36 Et faciet [u]iuxta voluntatem suam rex et eleva-
bitur et [v]magnificabitur adversus omnem deum et adversus [x]Deum
deorum [y]loquetur magnifica et dirigetur, [z]donec compleatur iracundia;
perpetrata quippe est definitio. 37 Et deum patrum suorum non re-
putabit et erit in concupiscentiis feminarum nec quemquam deorum
curabit, quia adversum universa consurget 38 Deum autem Maozim
in loco suo venerabitur, et deum, quem ignoraverunt patres eius,
[a]colet auro et argento et lapide pretioso rebusque pretiosis 39 et
faciet ut muniat Maozim cum deo alieno, quem cognovit, et multi-
plicabit gloriam et dabit eis potestatem in multis et terram dividet
gratuito; 40 et in [b]tempore praefinito proeliabitur adversus eum rex
austri et [c]quasi tempestas veniet contra illum rex aquilonis in curribus
et in equitibus et in classe magna, et ingredietur terras et conteret et
pertransiet. 41 Et introibit in [d]terram gloriosam et multae corruent.
Hae autem solae salvabuntur de manu eius: [e]Edom et Moab et princi-
pium filiorum Ammon. 42 Et [f]mittet manum suam in terras, et terra
Aegypti non effugiet, 43 [g]et dominabitur thesaurorum auri et argenti et
in omnibus pretiosis Aegypti, per [h]Libyam quoque et [i]Aethiopiam trans-
ibit. 44 [j]Et fama turbabit eum ab oriente et ab aquilone, et veniet in
multitudine magna, ut conterat et interficiat plurimos, 45 et figet ta-
bernaculum suum A p a d n o inter maria super montem inclitum et
sanctum et veniet usque ad summitatem eius, et [l]nemo auxiliabitur ei.
12 In tempore autem illo consurget [a]Michaël princeps magnus, qui
stat pro filiis populi tui; et [b]veniet tempus quale non fuit ab
eo ex quo gentes esse coeperunt usque ad tempus illud. Et in tem-
pore illo salvabitur populus tuus, [c]omnis qui inventus fuerit scriptus
in libro. 2 Et multi de his qui [d]dormiunt in terrae pulvere [e]evigila-
bunt: [f]alii in vitam aeternam, et alii in opprobrium ut videant semper.
3 [g]Qui autem docti fuerint [h]fulgebunt quasi splendor firmamenti,
et [i]qui ad iustitiam erudiunt multos quasi stellae in perpetuas ae-
ternitates.
4 Tu autem, Daniel, [j]claude sermones et signa librum [l]usque ad
tempus statutum: plurimi pertransibunt, et multiplex erit scientia.
5 Et vidi, ego Daniel, et ecce quasi duo alii stabant, unus hinc su-
per ripam [m]fluminis, et alius inde ex altera ripa fluminis; 6 et dixi
viro, [n]qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis: [o]Us-
quequo finis horum mirabilium? 7 Et audivi virum, qui indutus erat
lineis, qui stabat super aquas fluminis, cum [p]elevasset dexteram et
sinistram suam in caelum et [q]iurasset per viventem in aeternum, quia
in [r]tempus et tempora et dimidium temporis; et, cum completa fuerit
dispersio manus [s]populi sancti, complebuntur universa haec. 8 Et
ego audivi et non intellexi et dixi: Domine mi, quid erit post haec?
9 Et ait: Vade, Daniel, quia clausi sunt signatique sermones usque
ad praefinitum tempus. 10 [t]Eligentur et dealbabuntur et quasi ignis
probabuntur multi, et [u]impie agent impii, neque intelligent omnes
impii; porro docti [v]intelligent. 11 Et a tempore cum [w]ablatum fuerit
iuge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem, dies
mille ducenti nonaginta. 12 [x]Beatus qui exspectat et pervenit usque
ad dies mille trecentos triginta quinque. 13 Tu autem vade [y]ad prae-
finitum et [z]requiesces et stabis in sorte tua [a]in finem dierum.

Hucusque Danielem in hebraeo volumine legimus. Quae sequuntur usque ad finem libri de Theodotionis editione translata sunt.

13 Et erat vir habitans in Babylone, et nomen eius Ioakim. 2 Et
accepit uxorem nomine [a]Susannam filiam Helciae, [b]pulchram
nimis et timentem Deum; 3 parentes enim illius, [c]cum essent iusti,
[d]erudierunt filiam suam secundum legem Moysi. 4 Erat autem Ioa-
kim dives valde, et erat ei [e]pomarium vicinum domui suae, et ad
ipsum confluebant Iudaei, eo quod esset honorabilior omnium.

p cp. 12, 3, 10.
q 1 Mc 2, 38; 9, 17, 18.
r cf. 1 Mc 3, 16, 17; 2 Mc 2, 22.
s cp. 12, 10. — cf. Ml 3, 3, 4; 2 Mc 6, 12.
t cf. Ap 7, 14.
u vr. 3. 16.
v cf. cp. 8, 10, 11; 1 Mc 1, 25, 43; 2 Th 2, 3, 4.
x cp. 2, 47; 3, 90; Dt 10, 17.
y cp. 7, 8, 25; Ap 13, 5, 6.
z cf. cp. 8, 19; Is 10, 25.
a cf. Jl 3, 5.
b cf. vr. 27, 35; cp. 8, 17.
c vr. 10. — cf. Zc 9, 4.
d vr. 16. — v. vr. 28.
e cf. Is 11, 14.
f v. 1 Mc 1, 17-19.
g 1 Mc 1, 20. — cf. vr. 8.
h cf. 2 Par 12, 3.
i 2 Par 12, 3; Ez 30, 4, 5; Nh 3, 9.
j v. 2 Mc 5. 11-14.
l cf. 2 Mc 8, 28.
1] *R. in fss. s. Mich. archang.*
a v. cp. 10, 13.
b Jr 30, 7; Mt 24, 21. — cf. Ap 16, 18.
c Ex 32, 32, 33; Is 4, 3. — cf. Ps 68, 29; Ez 13, 9; Lc 10, 20; Ap 20, 12.
d Jb 7, 21; 21, 16.
e cf. Is 26, 19. — v. Ez 37, 1-10.
f Mt 25, 46; Jo 5, 28, 29; Ac 24, 15; Ap 20, 12, 13.
2] * *Catech. R. I 12, 3.*
g vr. 10; cp. 11, 33; Ps 106, 43; Jr 9, 12; Os 14, 10.
h Pro 4, 18; Sap 3, 7; Mt 13, 43.
i cf. Is 53, 11; Ml 2, 6.
j vr. 9; cp. 8, 26. — cf. Is 8, 16; 29, 11; Ap 22, 10.
l cf. vr. 13. — v. cp. 8, 17.
m cf. cp. 10, 4.
n cp. 10, 5.
o cp. 8, 13.
p Gn 14, 22; Dt 32, 40; Ez 20, 5.
q Ap 10, 6.
r cp. 7, 25.
s cf. 8, 24.
t v. cp. 11, 35.
u cf. Ap 9, 20; 22, 11.
v cf. Mt 24, 15; Lc 21, 28.
w v. cp. 9, 27; 11, 31.
x cf. Mt 10. 22; Ap 2, 10.
y cf. Heb 9, 27 (?).
z Is 57, 2. — cf. Ap 6, 11.
a cf. Mt 13, 39.
1-62] L. in sb. p. D. 3 Qdg.
a (cf. Cn 2, 1; Os 14, 6).
b vr. 31.
3] * *cf. Catech. R. III 5, 21.*
c cf. Lc 1, 6.
d Dt 4, 9; 6, 7. — cf. Tb 1, 10; 2 Tm 3, 15.
e vr. 7, 15. — cf. Cn 4, 13.

Historicae appendices. - 1. Historia Susannae (13, 1-64). *Uxor quaedam hebraea a duobus senibus ad adulterium sollicitata (1-21), quia renuit ac fortiter eis restitit, falso incriminatur. Eidem vero in Deo fidenti, cum ad mortem*

f vr. 41, 50. — cf. Jdt 6, 11.
g Jr 23, 14; 29, 22. — cf. Ez 7, 26.
h cf. Ex 22, 9.
8] * *cf. Catech. R. III 7, 10.*
i cf. Jb 31, 1, 12; Ecli 9, 5, 9.
j vr. 56. — cf. 3 Rg 11, 1-4; Ecli 19, 2; Os 4, 11.
l Ps 16, 11. — cf. Ps 13, 3.
m Gn 31, 2; Ex 4, 10; Js 4, 18 etc.
n cf. Rt 3, 3; 2 Rg 12, 20; Jdt 10, 3; Mt 6, 17.
o Jb 24, 15; Ecli 16, 16; 23, 25. — cf. Ps (10), 11; Is 29, 15.
p 1 Rg 28, 15; 1 Par 21, 13.
22, 23] *R. in fr. 2 p. D. 1 Nbr.*
q vr. 41. — v. Lv 20, 10; Jo 8, 5.
r 2 Rg 24, 14; 1 Par 21, 13; Ecli 2, 22; 2 Mc 10, 4. — cf. Mt 10, 28; Heb 10, 31.
s cf. Gn 39, 9; 2 Rg 12, 13; Ecli 23, 27, 28.
t Nm 5, 18.
u cf. Gn 24, 65.
v Lv 24, 14.
x vr. 60. — cf. Ps 17, 31; 30, 2 etc.
35] * *Catech. R. IV 15, 16.*
y cf. Nm 34, 30; Dt 19, 15; 1 Tm 5, 19.
z cf. vr. 5.
a cf. vr. 22; Lv 20, 10; Jo 8, 5.
42b] * *Conc. Valent. (an. 855) can. 2.*

5 Et constituti sunt de populo [f]duo senes iudices in illo anno,
de quibus locutus est Dominus, quia '[g]egressa est iniquitas de Ba-
bylone a senioribus iudicibus, qui videbantur regere populum'. 6 Isti
frequentabant domum Ioakim et [h]veniebant ad eos omnes qui habe-
bant iudicia. 7 Cum autem populus revertisset per meridiem, ingredie-
batur Susanna et deambulabat in pomario viri sui. 8 Et [i]videbant eam
senes cotidie ingredientem et deambulantem et exarserunt in concupi-
scentiam eius 9 et [j]everterunt sensum suum et declinaverunt oculos
suos, ut non viderent caelum neque recordarentur iudiciorum iusto-
rum. 10 Erant ergo ambo vulnerati amore eius nec indicaverunt sibi
vicissim dolorem suum, 11 erubescebant enim indicare sibi concupi-
scentiam suam volentes concumbere cum ea. 12 Et observabant cotidie
sollicitius videre eam. Dixitque alter ad alterum: 13 Eamus domum,
quia hora prandii est; et egressi recesserunt a se. 14 Cumque re-
vertissent, venerunt in unum, et sciscitantes ab invicem causam con-
fessi sunt concupiscentiam suam et tunc in communi statuerunt tem-
pus, quando eam possent invenire solam.
15 Factum est autem, cum observarent diem aptum, ingressa est
aliquando [m]sicut heri et nudiustertius cum duabus solis puellis vo-
luitque lavari in pomario, aestus quippe erat, 16 et non erat ibi
quisquam praeter duos senes absconditos et contemplantes eam.
17 Dixit ergo puellis: Adferte mihi [n]oleum et smigmata et ostia po-
marii claudite, ut laver. 18 Et fecerunt sicut praeceperat; clauserunt-
que ostia pomarii et egressae sunt per posticum, ut adferrent quae
iusserat, nesciebantque senes intus esse absconditos.
19 Cum autem egressae essent puellae, surrexerunt duo senes et
accurrerunt ad eam et dixerunt: 20 Ecce ostia pomarii clausa sunt,
et [o]nemo nos videt, et nos in concupiscentia tui sumus; quam ob
rem adsentire nobis et commiscere nobiscum. 21 Quod si nolueris,
dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum iuvenis, et ob
hanc causam emiseris puellas a te.
22 Ingemuit Susanna et ait: [p]Angustiae sunt mihi undique; si
enim hoc egero, [q]mors mihi est; si autem non egero, non effugiam
manus vestras; 23 [r]sed melius est mihi absque opere incidere in
manus vestras, quam [s]peccare in conspectu Domini. 24 Et exclamavit
voce magna Susanna, exclamaverunt autem et senes adversus eam,
25 et cucurrit unus ad ostia pomarii et aperuit. 26 Cum ergo audis-
sent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per posticum ut
viderent quidnam esset. 27 Postquam autem senes locuti sunt, eru-
buerunt servi vehementer, quia nunquam dictus fuerat sermo huius-
cemodi de Susanna.
Et facta est dies crastina. 28 Cumque venisset populus ad Ioakim
virum eius, venerunt et duo presbyteri pleni iniqua cogitatione ad-
versus Susannam ut interficerent eam. 29 Et dixerunt coram populo:
Mittite ad Susannam filiam Helciae uxorem Ioakim. Et statim mi-
serunt. 30 Et venit cum parentibus et filiis et universis cognatis suis.
31 Porro Susanna erat delicata nimis et pulchra specie; 32 at iniqui
illi iusserunt ut [t]discooperiretur (erat enim cooperta), ut vel sic sa-
tiarentur decore eius. 33 Flebant igitur sui, et omnes qui nove-
rant eam.
34 Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi [v]posuerunt
manus suas super caput eius. 35 Quae flens suspexit ad caelum:
[x]erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. 36 Et [y]dixerunt
presbyteri: Cum deambularemus in pomario soli, ingressa est haec
cum duabus puellis et clausit ostia pomarii et dimisit a se puellas,
37 venitque ad eam adulescens, qui erat absconditus, et concubuit
cum ea. 38 Porro nos, cum essemus in angulo pomarii, videntes
iniquitatem cucurrimus ad eos et vidimus eos pariter commisceri.
39 Et illum quidem non quivimus comprehendere, quia fortior no-
bis erat et, apertis ostiis, exsilivit. 40 Hanc autem, cum apprehendis-
semus, interrogavimus quisnam esset adulescens, et noluit indicare
nobis. Huius rei testes sumus. 41 Credidit eis multitudo [z]quasi se-
nibus et iudicibus populi, et [a]condemnaverunt eam ad mortem.
42 Exclamavit autem voce magna Susanna et dixit: Deus aeterne,

[b]qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant,
43 tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me; et ecce
morior, cum nihil horum fecerim, quae isti malitiose composuerunt
adversum me. 44 [c]Exaudivit autem Dominus vocem eius.
45 Cumque duceretur ad mortem, [d]suscitavit Dominus spiritum
sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel, 46 et exclamavit voce
magna: [e]Mundus ego sum a sanguine huius. 47 Et conversus omnis
populus ad eum dixit: Quis est iste sermo, quem tu locutus es?
48 Qui, cum staret in medio eorum, ait: [f]Sic fatui, filii Israël? [g]non
iudicantes neque quod verum est cognoscentes condemnastis [h]filiam
Israël. 49 Revertimini ad iudicium, quia falsum testimonium locuti
sunt adversus eam.
50 Reversus est ergo populus cum festinatione, et dixerunt ei senes:
Veni et sede in medio nostrum et indica nobis, quia [i]tibi Deus dedit
honorem senectutis. 51 Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab invicem procul, et diiudicabo eos.
52 Cum ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis
et dixit ad eum: Inveterate dierum malorum, nunc [j]venerunt peccata tua, quae operabaris prius 53 [k]iudicans iudicia iniusta, [l]innocentes opprimens et dimittens noxios, dicente Domino: '[m]Innocentem
et iustum non interficies'. 54 Nunc ergo, si vidisti eam, dic sub qua
arbore videris eos colloquentes sibi. Qui ait: Sub schino. 55 Dixit
autem Daniel: Recte mentitus es in caput tuum: ecce enim angelus
Dei, accepta sententia ab eo, [n]scindet te medium. 56 Et, amoto eo,
iussit venire alium et dixit ei: [o]Semen Chanaan et non Iuda, [p]species decepit te, et concupiscentia subvertit cor tuum. 57 Sic faciebatis filiabus Israël, et illae timentes loquebantur vobis; sed filia
Iuda non sustinuit iniquitatem vestram. 58 Nunc ergo, dic mihi sub
qua arbore comprehenderis eos loquentes sibi. Qui ait: Sub prino.
59 Dixit autem ei Daniel: Recte mentitus es et tu in caput tuum;
manet enim angelus Domini gladium habens, ut secet te medium et
interficiat vos.
60 Exclamavit itaque omnis coetus voce magna, et benedixerunt
Deum, qui salvat sperantes in se, 61 et [q]consurrexerunt adversus duos
presbyteros (convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse
testimonium) feceruntque eis sicut male egerant adversus proximum,
62 ut facerent [r]secundum legem Moysi, et interfecerunt eos, et salvatus est sanguis innoxius in die illa.
63 [s]Helcias autem et uxor eius laudaverunt Deum pro filia sua
Susanna cum Ioakim marito eius et cognatis omnibus, quia non
esset inventa in ea res turpis. 64 [t]Daniel autem factus est magnus
in conspectu populi a die illa et deinceps.
65 Et rex Astyages [u]appositus est ad patres suos, et suscepit
Cyrus Perses regnum eius.

14 Erat autem Daniel conviva regis et honoratus super omnes amicos eius. 2 Erat quoque idolum apud Babylonios, nomine [a]Bel,
et impendebantur in eo per dies singulos similae artabae duodecim
et oves quadraginta vinique amphorae sex. 3 Rex quoque colebat
eum et ibat per singulos dies adorare eum; [b]porro Daniel adorabat
Deum suum. Dixitque ei rex: Quare non adoras Bel? 4 Qui respondens ait ei: Quia non colo idola [c]manufacta, sed [d]viventem Deum,
[e]qui creavit caelum et terram et habet potestatem omnis carnis.
5 Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel vivens deus? An
non vides quanta comedat et bibat cotidie? 6 Et ait Daniel [f]arridens: Ne erres rex; iste enim intrinsecus luteus est et [g]forinsecus
aereus neque comedit aliquando. 7 Et iratus rex vocavit sacerdotes
eius et ait eis: Nisi dixeritis mihi quis est qui comedat [h]impensas
has, moriemini; 8 si autem ostenderitis quoniam Bel comedat haec,
morietur Daniel, quia blasphemavit in Bel. Et dixit Daniel regi:
Fiat iuxta verbum tuum.
9 Erant autem sacerdotes Bel septuaginta, exceptis uxoribus et
parvulis et filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Bel. 10 Et
dixerunt sacerdotes Bel: Ecce nos egredimur foras, et tu, rex,
pone escas et vinum misce et claude ostium et [i]signa anulo

b cp. 2, 22; Ps 13, 8, 12; Heb 4, 13.
c cf. Ps 9, 10, 11; Tb 3, 14
d cf. 2 Par 36, 22; Ag 1, 14.
e cf. Mt 27, 24; Ac 18, 6.
f cf. Pro 17, 15.
g cf. Dt 19, 18.
h cf. vr. 57.
i cf. Sap 4, 8, 9; Ecli 25, 6, 7.
j cf. Nm 32, 23; Is 59, 12.
k cf. Pro 17, 15, 26.
l Ps 93, 21; Pro 24, 24; Is 5, 23.
m Ex 23, 7. — cf. Lv 19, 15.
n vr. 59. — cf. Mt 24, 51; Lc 12, 46.
o Ez 16, 3. — cf. Gn 9, 25-27; Os 12, 7.
p vr. 9. — cf. Ecli 19, 2.
q Pro 19, 5, 9; Sap 1, 11. — cf. cp. 6, 24.
r v. Dt 19, 19.
s vr. 2, 29.
t Ez 14, 14. — cf. Lc 1, 15.
u cf. Gn 25, 8. 17; 35, 29.
a vr. 21; Is 46, 1; Jr 50, 2; Bar 6, 40.
b cf. cp. 6, 10, 13.
c v. Ps 113, 4 (bis).
d cp. 6, 20. 26; 12, 7; 1 Rg 17, 26; Est 16, 16. — cf. vr. 23, 24.
e cf. Sap 13, 3; Ac 14, 15; Rm 1, 19.
f vr. 18.
g v. Jr 10, 5, 9; Bar 6, 50.
h v. vr. 2.
i vr. 13. — cf. cp. 6, 17.

dotum fraudes detegit (65-14, 26), quapropter cum aulicorum iram in se converteret, in lacum iterum proiectus (27-29) mirabiliter nutritur (30-38) atque inde post dies septem illaesus a Dario eruitur (39-42).

tuo; 11 et, cum ingressus fueris mane, nisi inveneris omnia comesta
a Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est adversum nos.
12 Contemnebant autem, quia fecerant sub mensa absconditum introi-
tum et per illum ingrediebantur semper et devorabant ea. 13 Factum
est igitur, postquam egressi sunt illi, rex posuit cibos ante Bel,
praecepit Daniel pueris suis, et attulerunt cinerem, et cribravit per
totum templum coram rege, et egressi clauserunt ostium et signan-
tes anulo regis abierunt. 14 Sacerdotes autem ingressi sunt nocte,
iuxta consuetudinem suam, et uxores et filii eorum et comederunt
omnia et biberunt.

15 Surrexit autem rex primo diluculo, et Daniel cum eo. 16 Et ait
rex: Salvane sunt signacula, Daniel? Qui respondit: Salva, rex. 17 Sta-
timque cum aperuisset ostium, intuitus rex mensam exclamavit voce
magna: Magnus es, Bel, et non est apud te dolus quisquam. 18 Et
[j]risit Daniel et tenuit regem ne ingrederetur intro et dixit: Ecce
pavimentum; animadverte cuius vestigia sint haec. 19 Et dixit rex:
Video vestigia virorum et mulierum et infantium. Et iratus est rex.
20 Tunc apprehendit sacerdotes et uxores et filios eorum, et osten-
derunt ei abscondita ostiola, per quae ingrediebantur et consume-
bant quae erant super mensam. 21 [l]Occidit ergo illos rex et tradidit
Bel in potestatem Danielis, qui subvertit eum et templum eius.

22 Et erat draco magnus in loco illo, et [m]colebant eum Baby-
lonii. 23 Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dicere, quia iste
non sit Deus vivens; adora ergo eum. 24 Dixitque Daniel: [n]Domi-
num Deum meum adoro, quia ipse est Deus vivens; iste autem non
est Deus vivens. 25 Tu autem, rex, da mihi potestatem, et interficiam
draconem absque gladio et fuste. Et ait rex: Do tibi. 26 Tulit ergo
Daniel picem et adipem et pilos et coxit pariter fecitque massas et
dedit in os draconis, et diruptus est draco, et dixit: Ecce quem co-
lebatis.

27 Quod cum audissent Babylonii, [o]indignati sunt vehementer et
congregati adversum regem dixerunt: Iudaeus factus est rex; [p]Bel
destruxit, draconem interfecit et sacerdotes occidit. 28 Et dixerunt,
cum venissent ad regem: Trade nobis Danielem, alioquin interfi-
ciemus te et domum tuam. 29 Vidit ergo rex, quod irruerent in eum
vehementer, et necessitate compulsus tradidit eis Danielem. 30 [q]Qui
miserunt eum in lacum leonum, et erat ibi diebus sex; 31 porro in
lacu erant leones septem, et dabantur eis duo corpora cotidie et
duae oves et tunc non data sunt eis, ut devorarent Danielem.

32 Erat autem Habacuc propheta in Iudaea, et ipse coxerat pul-
mentum et intriverat panes in alveolo et ibat in campum ut ferret
messoribus. 33 Dixitque angelus Domini ad Habacuc: Fer prandium,
quod habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum. 34 Et
dixit Habacuc: Domine, Babylonem non vidi et lacum nescio. 35 Et
[r]apprehendit eum angelus Domini in vertice eius et [s]portavit eum
capillo capitis sui posuitque eum in Babylone supra lacum in impetu
spiritus sui. 36 Et clamavit Habacuc dicens: Daniel, serve Dei, tolle
prandium [t]quod misit tibi Deus. 37 Et ait Daniel: Recordatus es
mei, Deus, et [u]non dereliquisti diligentes te. 38 Surgensque Daniel
comedit. Porro angelus Domini restituit Habacuc confestim in
loco suo.

39 [v]Venit ergo rex die septimo, ut lugeret Danielem, et venit ad
lacum et introspexit, et ecce Daniel sedens in medio leonum. 40 Et
exclamavit voce magna rex dicens: Magnus es, Domine [x]Deus Da-
nielis. Et extraxit eum de lacu leonum. 41 [y]Porro illos, qui perdi-
tionis eius causa fuerant, intromisit in lacum; et devorati sunt in
momento coram eo. 42 Tunc rex ait: Paveant omnes habitantes in
universa terra Deum Danielis, quia ipse est salvator, faciens signa
et mirabilia in terra, qui [z]liberavit Danielem de lacu leonum.

j v. vr. 12.
l cf. vr. 28.
m cf. Sap 15, 18; Rm 1, 23.
n Dt 6, 13.
o cf. cp. 6, 4, 5.
p v. vr. 21, 26.
28-42] *L. in fr. 3 p. D. Pss.*
q cf. cp. 6, 16.
35] * *cf. Catech. R. I 7, 2.*
r cf. Ez 8, 3; 40, 2.
s cf. 4 Rg 2, 11; Ac 8, 39, 40; 2 Cor 12, 2, 3.
t cf. 3 Rg 17, 4.
u cf. Ps 144, 20; Ecli 31, 30. — v. Ps 96, 10.
v cf. cp. 6, 19.
39, 40] * *Catech. R. IV 16, 8.*
x cp. 6, 26. — cf. cp. 3, 95, 96.
y cf. cp. 6, 24.
z cf. Heb 11, 33.

PROPHETIA OSEE

ERBUM Domini, quod factum est ad Osee filium
Beeri [a]in diebus Oziae, Ioathan, Achaz, Ezechiae
regum Iuda et [b]in diebus Ieroboam filii Ioas regis
Israël.
2 Principium loquendi Domino in Osee. Et
dixit Dominus ad Osee: [c]Vade, sume tibi uxorem
fornicationum et fac tibi [d]filios fornicationum, [e]quia
fornicans fornicabitur terra a Domino. 3 Et abiit
et accepit Gomer filiam Debelaim, et concepit et peperit ei filium.
4 Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen eius [f]Iezrahel, quoniam
adhuc modicum et [g]visitabo sanguinem Iezrahel super domum Iehu
et [h]quiescere faciam regnum domus Israël 5 et in illa die [i]conteram
arcum Israël [j]in valle Iezrahel.
6 Et concepit adhuc et peperit filiam. Et dixit ei: [l]Voca nomen
eius absque misericordia, quia [m]non addam ultra misereri
domui Israël, sed oblivione obliviscar eorum 7 et [n]domui Iuda mise-
rebor et salvabo eos in Domino Deo suo et [o]non salvabo eos in
arcu et gladio et in bello et in equis et in equitibus.
8 Et ablactavit eam, quae erat absque misericordia, et con-
cepit et peperit filium. 9 Et dixit: [p]Voca nomen eius non populus
meus, quia [q]vos non populus meus, et [r]ego non ero vester.
10 Et [s]erit numerus filiorum Israël [t]quasi harena maris, quae sine
mensura est et non numerabitur, [u]Et erit, in loco ubi dicetur eis:
Non populus meus vos; dicetur eis: [v]Filii [x]Dei viventis. 11 Et [y]con-
gregabuntur filii Iuda et filii Israël pariter et [z]ponent sibimet caput
unum et ascendent de terra, quia magnus dies Iezrahel.
2 Dicite fratribus vestris: [a]Populus meus; et sorori vestrae:
misericordiam consecuta.
2 Iudicate matrem vestram, iudicate, quoniam [c]ipsa non uxor
mea, et ego non vir eius. Auferat [d]fornicationes suas a facie sua et
adulteria sua de medio uberum suorum; 3 [e]ne forte exspoliem eam
nudam et statuam eam [f]secundum diem nativitatis suae et ponam
eam quasi [g]solitudinem et statuam eam velut terram inviam et in-
terficiam eam siti. 4 Et [h]filiorum illius non miserebor, quoniam [i]filii
fornicationum sunt; 5 quia [j]fornicata est mater eorum, confusa est
quae concepit eos; quia dixit: [l]Vadam post amatores meos, qui
[m]dant panes mihi et aquas meas, lanam meam et linum meum,
oleum meum et potum meum.
6 propter hoc ecce [n]ego saepiam viam tuam spinis et saepiam
eam maceria, et semitas suas non inveniet. 7 Et sequetur amatores
suos et non apprehendet eos et quaeret eos et non inveniet et di-
cet: [o]Vadam et revertar ad [p]virum meum priorem, quia bene mihi
erat tunc magis quam nunc. 8 Et [q]haec nescivit, quia [r]ego dedi ei
[s]frumentum et vinum et oleum et [t]argentum multiplicavi ei et au-
rum, quae fecerunt Baal. 9 [u]Idcirco convertar et sumam frumentum
meum in tempore suo et vinum meum in tempore suo et liberabo
lanam meam et linum meum, quae operiebant ignominiam eius, 10 et
nunc [v]revelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius, et vir non
eruet eam de manu mea, 11 et [x]cessare faciam omne gaudium eius,
[y]sollemnitatem eius, neomeniam eius, sabbatum eius et omnia festa
tempora eius 12 et corrumpam vineam eius et ficum eius, [z]de quibus
dixit: [a]Mercedes hae meae sunt, quas dederunt mihi amatores mei;
et [b]ponam eam in saltum, et [c]comedet eam bestia agri, 13 et [d]visitabo
super eam dies [e]Baalim, quibus accendebat incensum et [f]ornabatur
inaure sua et monili suo et ibat post amatores suos et mei oblivi-
scebatur, dicit Dominus.

1-11] LL. in D. 4 Nbr.
a Is 1, 1; Am 1, 1; Mic 1, 1.
— v. 2 Par 26, 1-23.
b Am 1, 1. — v. 4 Rg 14, 16-29.
c cf. cp. 3, 1.
d cp. 2, 4.
e cp. 9, 1. — cf. cp. 2, 5. — v.
Ez 16, 15
f cf. vr. 6, 9.
g cf. 4 Rg 24-27, 33; 10, 11,
h cf. Am 7, 9, 11. [13, 17, 25.
i cf. 4 Rg 15, 29.
j Js 17, 16; Jd 6, 33; 1 Rg 29, 1.
l cf. vr. 4, 9; cp. 2, 1, 23; Rm
9, 25; 1 Pt 2, 10.
m cp. 2, 4; 4 Rg 17, 6, 23.
n cf. cp. 11, 12; 4 Rg 19, 34, 35.
o 1 Rg 17, 47. — cf. cp. 2,
18; Ps 32, 16, 17; Zc 4, 6.
p vr. 4, 6.
q cp. 2, 24. — cf. Lv 26, 12.
r cf. Ex 3, 14.
s cf. Is 10, 22; Ez 36, 10, 37.
t Gn 22, 17; Jr 33, 22. — v. Gn
u (all) Rm 9, 26. [13, 16.
v Dt 14, 1. — cf. 2 Cor 6, 18.
x v. Dn 6, 20; Mt 16, 16.
y Is 11, 12, 13; Jr 3, 18; 50, 4;
Ez 34, 23; Zc 10, 6. — v. Ez
z cf. cp. 3, 5. [37, 16-24.
a cf. cp. 1, 9.
b cf. cp. 1, 6.
c cf. Is 50, 1.
d cf. cp. 4, 12; Ez 16, 25.
e cf. Ez 16, 39, 40; 23, 26. —
v. Lv 20, 10; Dt 22, 22.
f cf. Ez 16, 4.
g cf. Ez 19, 13.
h cp. 1, 6.
i cp. 1, 2. — cf. Jo 8, 41.
j cf. cp. 1, 2.
l cf. vr. 12, 13.
m cf. cp. 9, 1; Jr 44, 17.
n cf. Jb 3, 23; 19, 8; Lm 3,
7, 9.
o cf. Lc 15, 17, 18.
p cf. Is 54, 5, 6; Jr 3, 14.
q cf. Is 1, 3; 5, 13; Jr 8, 7.
r Ez 16, 19. — cf. Dt 3, 18;
4, 38; 32, 13-15.
s cf. Dt 7, 13; Ez 27, 17.
t cf. Ez 16, 17, 18.
u cf. vr. 3; cp. 9, 2; Jl 1, 10;
Ag 1, 11.
v Lm 1, 8; Ez 17, 37; 23, 29.
x cf. Is 24, 8; Jr 7, 34; Am 8,
y cf. 3 Rg 12, 32. [10.
z cf. vr. 5.
a cf. Mic 1, 7.
b cf. Jr 22, 5; 44, 6; Ez 6, 6.
c cf. cp. 13, 8.
d cf. cp. 4, 9.
e cf. cp. 11, 2; 12, 1.
f cf. Ez 23, 40-42.

Sceleribus populi opponuntur cum iustitia tum bonitas Dei. *Post introductionem, in qua de symbolicis prophetae coniugiis et de filiis inde susceptis agitur (1, 1-3, 5), Osee, cur Iuda, lege contempta, morem gerat Israël et idololatriae*

14 Propter hoc ecce ego lactabo eam et [g]ducam eam in solitudi-
nem et [h]loquar ad cor eius 15 et dabo ei vinitores eius ex eodem
loco et [i]vallem Achor ad aperiendam spem; et canet ibi iuxta dies
[j]iuventutis suae et iuxta dies ascensionis suae de terra Aegypti.
16 Et erit [k]in die illa, ait Dominus, [l]vocabit me: Vir meus, et non
vocabit me ultra: B a a l i. 17 Et [m]auferam nomina Baalim de ore eius,
et non recordabitur ultra nominis eorum; 18 et [n]percutiam cum eis
foedus in die illa cum [o]bestia agri et cum volucre caeli et cum
reptili terrae, et [p]arcum et gladium et [q]bellum conteram de terra et
dormire eos faciam [r]fiducialiter, 19 et [s]sponsabo te mihi in sempiter-
num et sponsabo te mihi in iustitia et iudicio et in misericordia et in
miserationibus, 20 et sponsabo te mihi in fide, et [t]scies quia ego Domi-
nus. 21 Et erit in die illa, exaudiam, dicit Dominus, exaudiam caelos, et
illi exaudient terram, 22 et terra exaudiet triticum et vinum et oleum, et
haec exaudient [v]Iezrahel, 23 et [x]seminabo eam mihi in terra et [y]mise-
rebor eius, quae fuit a b s q u e m i s e r i c o r d i a ; 24 et dicam [z]n o n p o-
p u l o m e o : Populus meus es tu; et ipse dicet: [a]Deus meus es tu.

3 Et dixit Dominus ad me: [a]Adhuc vade et dilige mulierem dile-
ctam amico et adulteram, sicut diligit Dominus filios Israël et
ipsi respiciunt ad deos alienos et diligunt vinacia uvarum. 2 Et
[b]fodi eam mihi quindecim argenteis et coro hordei et dimidio coro
hordei 3 et dixi ad eam: Dies multos exspectabis me, non fornica-
beris et non eris viro; sed et ego exspectabo te.
4 Quia dies multos sedebunt filii Israël [c]sine rege et sine principe
et [d]sine sacrificio et [e]sine altari et sine [f]ephod et sine theraphim;
5 et post haec [g]revertentur filii Israël et [h]quaerent Dominum Deum
suum et David regem suum, et [j]pavebunt ad Dominum et ad bonum
eius in [l]novissimo dierum.

4 [a]Audite verbum Domini, filii Israël, quia [b]iudicium Domino cum
habitatoribus terrae; non est enim veritas, et non est misericor-
dia, et [c]non est scientia Dei in terra. 2 [d]Maledictum et mendacium
et homicidium et furtum et adulterium inundaverunt, et [e]sanguis
sanguinem tetigit. 3 [f]Propter hoc lugebit terra, et infirmabitur omnis
qui habitat in ea, [g]in bestia agri et in volucre caeli; [h]sed et pisces
maris congregabuntur.
4 [i]Veruntamen unusquisque non iudicet et non arguatur vir;
populus enim tuus sicut [j]hi qui contradicunt sacerdoti. 5 Et corrues
hodie, et corruet etiam propheta tecum. Nocte tacere feci [l]matrem
tuam. 6 Conticuit populus meus, eo quod [m]non habuerit scientiam.
[n]Quia tu scientiam reppulisti, repellam te, [o]ne sacerdotio fungaris
mihi; et oblita es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum et ego.
7 [p]Secundum multitudinem eorum sic peccaverunt mihi; [q]gloriam
eorum in ignominiam commutabo. 8 [r]Peccata populi mei comedent,
et ad iniquitatem eorum sublevabunt animas eorum. 9 [s]Et erit sicut
populus sic sacerdos, et visitabo super eum vias eius et cogitationes
eius reddam ei. 10 [t]Et comedent et non saturabuntur, fornicati sunt
et non cessaverunt, quoniam Dominum dereliquerunt in non custo-
diendo.
11 [u]Fornicatio et vinum et ebrietas auferunt cor. 12 Populus meus
[v]in ligno suo interrogavit, et baculus eius adnuntiavit ei; [x]spiritus
enim fornicationum decepit eos, et fornicati sunt a Deo suo. 13 [y]Su-
per capita montium sacrificabant et super colles accendebant thy-
miama, [z]subtus quercum et populum et terebinthum, quia bona
erat umbra eius; ideo fornicabuntur filiae vestrae, et sponsae vestrae
adulterae erunt. 14 [a]Non visitabo super filias vestras, cum fuerint for-
nicatae, et super sponsas vestras, cum adulteraverint; quoniam [b]ipsi
cum meretricibus conversabantur et cum [c]effeminatis sacrificabant,
et populus [d]non intelligens vapulabit.
15 Si fornicaris tu, [e]Israël, non delinquat saltem Iuda; et [f]nolite
ingredi in [g]Galgala et ne ascenderitis in [h]Bethaven neque iuraveritis:
Vivit Dominus. 16 Quoniam sicut vacca lasciviens declinavit Israël,
nunc pascet eos Dominus quasi agnum in latitudine. 17 [i]Particeps
idolorum Ephraim, [j]dimitte eum; 18 separatum est convivium eorum,
fornicatione fornicati sunt, dilexerunt [l]adferre ignominiam protectores

g cf. Ez 20, 10, 35.
h Is 40, 2. *i* Js 7, 24-26.
j cf. Jr 2, 2; Ez 16, 22, 43, 60.
k vr. 18, 21. *l* cf. Jo 15, 15.
m Sph 1, 14; Zc 13, 2. — cf. Ex 23, 13; Sap 13, 27.
n Ez 34, 25. — cf. Jb 5, 23.
o cf. Is 11, 6, 7.
p Ps 45, 10; Is 2, 4; 9, 5; Ez 39, 9, 10; Zc 9, 10.
q Jdt 9, 10; 16, 3; 2 Mc 12, 28.
r Lv 26, 5; Jr 23, 6; 33, 37.
s cf. Ez 37, 26; 2 Cor 11, 2.
t Jr 31, 34; Ez 6, 7; Jo 17, 3.
u cf. Zc 8, 12.
v cf. cp. 1, 4, 11.
x Jr 31, 27. — cf. cp. 1, 10; Zc 10, 9. — v. Ez 36, 9-11.
y (all) Rm 9, 25, 20. — cf. cp. [1, 6.
z cp. 1, 9; 1 Pt 2, 10.
a vr. 1; Zc 13, 9. — v. Lv 26, 12; Sap 18, 13; Jr 31, 33.

a cf. cp. 1, 2, 3.
b (cf. Ex 21, 22).
c cf. cp. 10, 3, 7.
d cf. cp. 9, 4.
e cf. cp. 8, 11; 10, 2.
f cf. Jd 17, 5; 18, 14, 17.
g cf. cp. 6, 1; 14, 1.
h Jr 29, 13; 50, 4. — v. cp. 5, 15.
i Jr 30, 9; Ez 34, 23; 37, 24. — cf. cp. 1, 11. — v. Jr 23, 5.
j cf. Mic 7, 17.
l Is 2, 2. — v. Mic 4, 1-3.

a v. cp. 5, 1.
1-10] *LL. in fr. 2 p. D. 4 Nbr.*
b cp. 12, 2; Is 2, 13, 14; Jr 25, 31; Mic 6, 2.
c cf. vr. 6, 14; Is 5, 13; Jr 4, 22; 5, 4.
d cf. cp. 7, 1.
e cf. cp. 12, 14; Mic 3, 10; 7, 2.
f Is 24, 4; Jr 4, 28; Jb 1, 10.
g Jl 1, 18.
h cf. Ez 38, 20.
i cf. vr. 17.
j cf. Dt 17, 12.
l cp. 2, 2.
m cf. vr. 1, 14.
n cf. Pro 1, 29, 30.
o cf. 3 Rg 12, 31; 13, 33.
p cf. cp. 10, 1; 13, 6.
q 1 Rg 2, 30; Ml 2, 9. — cf. Ps 105, 20; Jr 2, 11.
r cf. Lv 6, 25, 26; Ez 44, 29.
s Is 24, 2.
t Lv 26, 26; Is 9, 20; Mic 6, 14; Ag 1, 6.
11] * *Catech. R. III 7, 9.*
u Pro 20, 1; 23, 29-35. — cf. cp. 7, 5; Gn 9, 21; 19, 33, 35; 3 Rg 11, 4; Ecli 9, 12, 13.
v cf. Jd 18, 5; Ez 21, 21.
x cp. 5, 4. — cf. cp. 2, 2.
y Ez 6, 13.
z Dt 12, 2; 3 Rg 14, 23; 4 Rg 16, 4; 17, 10; Is 57, 5; Jr 2, 20; 3, 6, 13; 17, 2; Ez 6, 13; 20, 28. — cf. Sap 14, 12; Is [1, 29.
a Jr 5, 9.
b cf. cp. 9, 10.
c 3 Rg 14, 24. — v. Jb 36, 14.
d cf. vr. 1, 6.
e cf. cp. 5, 5. — v. cp. 6, 4.
f Am 5, 5.
g cp. 9, 15; 12, 11.
h cp. 5, 8; 10, 5. — cf. 3 Rg 12, 29; Am (1, 5;) 5, 5.
i cf. vr. 12; cp. 5, 3, 5, 9.
j cf. Mt 15, 14.
l cf. cp. 9, 10.

indulgeat, causas inquirens (4, 1-19), repperit sacerdotes et reges populo esse scandalum (5, 1-5); at, cum neque sacrificiis neque foedere cum Assyria (6-14), sed revertendo ad salvatorem (15-6, 3) poenam effugere pos-

eius. **19** Ligavit eum [m]spiritus in alis suis, et [n]confundentur a sa-
crificiis suis.
5 [a]Audite hoc, sacerdotes, et attendite, domus Israël, et, domus
regis, auscultate, quia vobis iudicium est; quoniam [b]laqueus facti
estis speculationi et rete expansum super [c]Thabor. **2** Et victimas de-
clinastis in profundum; et [d]ego eruditor omnium eorum. **3** [e]Ego scio
Ephraim, et Israël non est absconditus a me; quia nunc fornicatus
est Ephraim, contaminatus est Israël. **4** [f]Non dabunt cogitationes
suas ut revertantur ad Deum suum; [g]quia spiritus fornicationum in
medio eorum, et Dominum non cognoverunt. **5** Et respondebit [h]ar-
rogantia Israël in facie eius, et Israël et Ephraim ruent in iniquitate
sua, ruet etiam Iudas cum eis. **6** [i]In gregibus suis et in armentis
suis vadent ad quaerendum Dominum et non invenient, [j]ablatus
est ab eis. **7** [l]In Dominum praevaricati sunt, quia filios alienos ge-
nuerunt; nunc devorabit eos mensis cum partibus suis.
8 Clangite [m]bucina in [n]Gabaa, [o]tuba in [p]Rama, ululate in [q]Be-
thaven, post tergum tuum, Beniamin. **9** Ephraim in desolatione erit
in die correptionis; in tribubus Israël ostendi fidem. **10** Facti sunt
principes Iuda quasi [r]adsumentes terminum; super eos effundam
quasi aquam iram meam.
11 [s]Calumniam patiens est Ephraim, fractus iudicio, quoniam
coepit [t]abire post sordes. **12** Et ego [u]quasi tinea Ephraim et quasi
putredo domui Iuda. **13** Et vidit Ephraim languorem suum, et Iuda
[v]vinculum suum, et abiit Ephraim [x]ad Assur et misit ad [y]regem
ultorem; et [z]ipse non poterit sanare vos nec solvere poterit a vobis
vinculum; **14** quoniam [a]ego quasi leaena Ephraim et quasi catulus
leonis domui Iuda. Ego, ego capiam et vadam; tollam, et non est
qui eruat. **15** [b]Vadens revertar ad locum meum, donec deficiatis et
[c]quaeratis faciem meam.
6 [a]In tribulatione sua mane consurgent ad me: Venite, et [b]rever-
tamur ad Dominum, **2** quia [c]ipse cepit et [d]sanabit nos, percutiet
et [e]curabit nos. **3** [f]Vivificabit nos post duos dies, in die tertia susci-
tabit nos, et vivemus in conspectu eius. [g]Sciemus sequemurque ut
cognoscamus Dominum. Quasi diluculum praeparatus est [h]egressus
eius, et veniet [i]quasi imber nobis temporaneus et serotinus terrae.
4 [l]Quid faciam tibi, Ephraim? quid faciam tibi, Iuda? Miseri-
cordia vestra [m]quasi nubes matutina et [n]quasi ros mane pertran-
siens. **5** Propter hoc dolavi in prophetis, [o]occidi eos in verbis oris
mei, et [p]iudicia tua quasi lux egredientur. **6** [q]Quia misericordiam
volui et non sacrificium et [r]scientiam Dei plus quam holocausta.
7 Ipsi autem [s]sicut Adam [t]transgressi sunt pactum, [u]ibi praevaricati
sunt in me. **8** [v]Galaad civitas operantium idolum, [x]supplantata san-
guine. **9** Et [y]quasi fauces virorum [z]latronum, particeps sacerdotum
in via interficientium pergentes de [a]Sichem, quia scelus operati
sunt. **10** In domo Israël vidi horrendum: [b]ibi fornicationes Ephraim,
contaminatus est Israël. **11** Sed et Iuda, [c]pone messem tibi, cum
[d]convertero captivitatem populi mei.
7 [a]Cum sanare vellem Israël, revelata est iniquitas Ephraim et
malitia [b]Samariae, quia [c]operati sunt mendacium; et fur ingres-
sus est spolians, latrunculus foris. **2** Et ne forte dicant in cordibus
suis, [d]omnem malitiam eorum me recordatum, nunc [e]circumdederunt
eos adinventiones suae, [f]coram facie mea factae sunt. **3** [g]In malitia
sua laetificaverunt regem et in mendaciis suis principes. **4** [h]Omnes
adulterantes, quasi clibanus succensus a coquente; quievit paululum
civitas a commixtione fermenti, donec fermentaretur totum. **5** Dies
regis nostri: coeperunt principes [i]furere a vino, extendit manum
suam cum illusoribus. **6** Quia applicuerunt quasi clibanum cor suum,
cum [j]insidiaretur eis; tota nocte dormivit coquens eos, mane ipse
succensus quasi ignis flammae. **7** Omnes calefacti sunt quasi clibanus
et devoraverunt iudices suos; omnes [l]reges eorum [m]ceciderunt; non
est qui clamet in eis ad me. **8** Ephraim [n]in populis ipse commi-
scebatur, Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reversatur.
9 [o]Comederunt alieni robur eius, et [p]ipse nescivit; sed et cani effusi
sunt in eo, et ipse ignoravit. **10** Et humiliabitur [q]superbia Israël in

m cf. Zc 5, 9.
n cf. cp. 1, 29.

a cp. 4, 1; Jl 1, 2; Ab 3, 1; Mic 1, 2.
b cf. cp. 6, 9; 9, 8.
c v. Jd 4, 6. *d* cf. Ps 49, 21.
e cf. Am 3, 2; 5, 12.
f cf. Is 59, 2. *g* cp. 4, 12.
h cp. 7, 10. — cf. Am 6, 8.
i cp. 6, 6; Is 1, 11.
j cp. 9, 12.
l cp. 6, 7.
m Jr 4, 5. — cf. cp. 8, 1; Jl 2, 1, 15.
n cp. 9, 9; 10, 9.
o Lv 23, 24; Nm 10, 2.
p Js 18, 25.
q Js 7, 2; 18, 12; 1 Rg 13, 5; 14, 23. — cf. cp. 4, 15; 10, 5.
r Dt 19, 14.
s Dt 28, 33. — cf. Am 4, 1.
t cf. cp. 12, 1.
u cf. Jb 13, 28.
v cf. Is 1, 5, 6.
x cp. 7, 11; 8, 9; 12, 1; 4 Rg 15, 19.
y cp. 10, 6. — cf. Mic 1, 9.
z cp. 14, 4.
a cf. cp. 13, 7; Gn 49, 9; Mic 5, 8; 1 Mc 3, 4.
b cf. Jr 29, 10-12; Ez 6, 9. — v. Lv 26, 40-42.
c cp. 3, 5. — cf. cp. 7, 10; 10, 12; Is 28, 19.

1-6] Prph in fr. 6 in Parasc.
a Dt 4, 30; Ps 17, 7; Is 26, 16; Jr 2, 27.
b cp. 14, 2. — cf. cp. 3, 5.
c cf. cp. 5, 14.
d cf. cp. 14, 5; Jr 3, 22.
e cf. Is 30, 26. *f* cf. Ps 70, 20.
g cp. 4, 6. *h* Mic 5, 2.
i v. Dt 11, 14; Jl 2, 23.
j Am 7, 1. *l* cf. cp. 11, 8.
m cp. 13, 3. *n* Sap 11, 23.
o cf. Jr 23, 29; Heb 4, 12.
p cf. Sph 3, 5.
q (all) Mt 9, 13; 12, 7. — Mic 6, 6-8. — cf. 1 Rg 15, 22.
r cf. cp. 2, 20.
s cf. Gn 3, 11; (Jb 31, 33;) Rm 5, 14.
t cp. 8, 1; Dt 17, 2.
u vr. 13; cp. 5, 7.
v Jd 10, 17; 12, 7.
x cf. cp. 4, 2.
y cf. cp. 5, 1; 7, 6.
z cf. Jd 11, 3. *a* Js 24, 1.
b cf. 5, 3; 7, 4. — cf. cp. 4, 2, 12, 14; 9, 10.
c v. Jl 3, 13.
d Ps 125, 1. — cf. Jb 42, 10.

a cf. cp. 6, 4.
b cp. 8, 5; 10, 5, 7; 14, 11. — cf. Jr 23, 13.
c cf. cp. 4, 2.
d cf. cp. 5, 3.
e Ps 7, 16, 17; 9, 17; Pro 5, 22.
f Ps 89, 8; Jr 16, 17.
g vr. 5. — cf. Rm 1, 32.
h cp. 6, 10.

i cf. cp. 4, 11.

j cp. 6, 9.

l cp. 8, 4.
m 4 Rg 15, 10, 14, 25, 30.
n Ps 105, 36.
o cf. cp. 8, 7.
p Is 42, 25.
q cp. 5, 5.

sint, lamentatur tantum de mediis salutis contemptum (*4-7, 2*) *tantamque idololatriae libidinem* (*3-8*); *Iudae parem cum Ephraim sortem comminatur* (*9-16*) *immanem* (*8, 1-13*), *ipsumque fame confectum ostendit*

r Is 9, 13.
s cp. 4, 11. — cf. Mt 10, 16.
t cf. cp. 12, 1; 4 Rg 17, 4.
u v. cp. 5, 13; 12, 1. — cf. 4 Rg 15, 19.
v Ez 12, 13; 17, 20.
x cp. 10, 10.
y cf. cp. 9, 12.
z cp. 13, 14. — cf. Ps 80, 14, 15.
a cf. cp. 12, 1; Mic 6, 2.
b Ps 77, 36, 37.
c cf. Am 6, 4, 5.
d cf. cp. 11, 3.
e cf. cp. 6, 1.
f Ps 77, 57.
g cp. 9, 3.

a cf. Is 58, 1.
b v. Dt 28, 49.
c cp. 6, 7; Dt 17, 2.
d v. Mt 7, 21-23.
e cp. 7, 7; 3 Rg 12, 20; 4 Rg 15, 10, 14, 25, 30.
f cf. 2 Par 13, 5.
g cp. 10, 5, 6. — cf. 3 Rg 12, 28.
h cf. Jr 13, 27.
i (Ex 32, 20).
j cp. 10, 13; Jb 4, 8; Pro 22, 8; Ecli 7, 3. — cf. cp. 12, 2; Ps 7, 15; Jr 12, 13; Gal 6, 8.
k cf. cp. 7, 9.
l cf. 4 Rg 17, 6.
m Ps 30, 13. — cf. Jr 22, 28; 48, 38.
n cp. 5, 13; 7, 11; 12, 1.
o cf. Jr 2, 24; 14, 6.
p cp. 10, 1; 12, 11.
q cf. Dt 4, 6, 8.
r cf. Ac 17, 19, 20.
s Jr 7, 21. — cf. Am 4, 4.
t cf. cp. 9, 4; Is 1, 11.
u cp. 9, 9; Jr 14, 10; Am 8, 7.
v cp. 9, 3; Dt 28, 68. — cf. cp. 11, 5.
x Dt 32, 18; Is 17, 10; Ez 22, 12; 23, 35. — v. Jr 2, 32.
y Am 2, 5; Mic 5, 11.

a cp. 8, 3.
b cf. cp. 2, 12; Jr 44, 17; Mic 1, 7.
c cf. cp. 2, 9.
d cf. Nm 14, 28, 30; Jr 22, 26.
e Jl 2, 28; 3, 2. — v. Lv 25, 23.
f cp. 8, 13.
g Ez 4, 13; Dn 1, 8.
h cf. cp. 3, 4.
i cf. cp. 8, 13.
j Dt 26, 14; Ez 24, 17.
l cf. Is 10, 3.
m v. vr. 3.
n v. Is 19, 13.
o cf. cp. 10, 8; Is 2, 20.
p v. Is 10, 3.
q cf. Is 34, 8; 63, 4.
r Jr 23, 11; Ez 13, 3; Sph 3, 4.
s Ez 3, 17. — cf. Jr 6, 17.
t Ps 90, 3. — cf. cp. 5, 1; 6, 9.
u cp. 10, 9; Jd 19, 21-30; 20, 13.
v cp. 8, 13; Jr 14, 10.
w cf. cp. 13, 5; Dt 32, 10.
x Nm 25, 3; Ps 105, 28.
y Mic 7, 1.
z cf. Rm 1, 28, 29.
a cp. 10, 5. — cf. 1 Rg 4, 22.
b cf. Is 26, 18.
c cp. 14, 1.
d cp. 5, 6. — cf. cp. 7, 13; 1 Rg 28, 15, 16.
e cf. Ez 27, 3.

facie eius, [r]nec reversi sunt ad Dominum Deum suum, et non quae-
sierunt eum in omnibus his. 11 Et factus est Ephraim quasi columba
seducta [s]non habens cor: [t]Aegyptum invocabant, [u]ad Assyrios abie-
runt. 12 Et, cum profecti fuerint, [v]expandam super eos rete meum,
quasi volucrem caeli detraham eos, [x]caedam eos secundum audi-
tionem coetus eorum.
13 [y]Vae eis quoniam recesserunt a me! Vastabuntur, quia prae-
varicati sunt in me et [z]ego redemi eos, et [a]ipsi locuti sunt contra
me mendacia 14 [b]et non clamaverunt ad me in corde suo, sed [c]ulu-
labant in cubilibus suis: super triticum et vinum ruminabant, reces-
serunt a me; 15 et ego [d]erudivi eos et confortavi bracchia eorum,
et in me cogitaverunt malitiam. 16 [e]Reversi sunt ut essent absque
iugo, facti sunt [f]quasi arcus dolosus; cadent in gladio principes
eorum a furore linguae suae. Ista subsannatio eorum [g]in terra
Aegypti.

8 In gutture tuo sit [a]tuba [b]quasi aquila super domum Domini, pro
eo quod [c]transgressi sunt foedus meum et legem meam praeva-
ricati sunt. 2 Me invocabunt: [d]Deus meus, cognovimus te Israël.
3 Proiecit Israël bonum, inimicus persequetur eum. 4 [e]Ipsi regnave-
runt et [f]non ex me; principes exstiterunt, et non cognovi; argen-
tum suum et aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent. 5 [g]Pro-
iectus est vitulus tuus, Samaria; iratus est furor meus in eos. Usque-
quo [h]non poterunt emundari? 6 Quia ex Israël et ipse est: artifex fecit
illum, et non est Deus; quoniam in aranearum telas erit [i]vitulus
Samariae. 7 Quia [j]ventum seminabunt et turbinem metent. Culmus
stans non est in eo, germen non faciet farinam; quod et si fecerit,
[k]alieni comedent eam. 8 [l]Devoratus est Israël, nunc factus est in
nationibus quasi [m]vas immundum. 9 Quia [n]ipsi ascenderunt ad Assur,
[o]onager solitarius sibi; Ephraim munera dederunt amatoribus. 10 Sed,
et cum mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos, et quie-
scent paulisper ab onere regis et principum; 11 quia [p]multiplicavit
Ephraim altaria ad peccandum, factae sunt ei arae in delictum.
12 [q]Scribam ei multiplices leges meas, [r]quae velut alienae computatae
sunt. 13 Hostias offerent, [s]immolabunt carnes et comedent, et [t]Do-
minus non suscipiet eas; [u]nunc recordabitur iniquitatis eorum et
visitabit peccata eorum: [v]ipsi in Aegyptum convertentur. 14 Et [x]obli-
tus est Israël factoris sui et aedificavit delubra, et Iudas multiplica-
vit urbes munitas; et [y]mittam ignem in civitates eius, et devorabit
aedes illius.

9 Noli laetari, Israël, noli exsultare sicut populi, [a]quia fornicatus
es a Deo tuo, [b]dilexisti mercedem super omnes areas tritici.
2 [c]Area et torcular non pascet eos, et vinum mentietur eis. 3 [d]Non
habitabunt in [e]terra Domini. [f]Reversus est Ephraim in Aegyptum
et in Assyriis [g]pollutum comedit. 4 [h]Non libabunt Domino vinum
et [i]non placebunt ei: sacrificia eorum quasi [j]panis lugentium: omnes
qui comedent eum contaminabuntur; quia panis eorum animae ipso-
rum, non intrabit in domum Domini. 5 [l]Quid facietis in die sollemni,
in die festivitatis Domini? 6 Ecce enim profecti sunt a vastitate:
[m]Aegyptus congregabit eos, [n]Memphis sepeliet eos, [o]desiderabile
argentum eorum urtica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum.
7 [p]Venerunt dies visitationis, venerunt [q]dies retributionis; scitote,
Israël, [r]stultum prophetam, insanum virum spiritualem, propter mul-
titudinem iniquitatis tuae et multitudinem amentiae. 8 [s]Speculator
Ephraim cum Deo meo; propheta [t]laqueus ruinae factus est super
omnes vias eius, insania in domo Dei eius. 9 Profunde peccaverunt
[u]sicut in diebus Gabaa; [v]recordabitur iniquitatis eorum et visitabit
peccata eorum.
10 [w]Quasi uvas in deserto inveni Israël, quasi [x]prima poma ficul-
neae in cacumine eius vidi patres eorum; [y]ipsi autem intraverunt ad
Beelphegor et abalienati sunt in confusionem et [z]facti sunt abomina-
biles sicut ea quae dilexerunt. 11 Ephraim quasi avis avolavit; [a]gloria
eorum [b]a partu et ab utero et a conceptu. 12 Quod et si enutrierint
filios suos, [c]absque liberis eos faciam in hominibus; sed et [d]vae
eis, cum recessero ab eis. 13 Ephraim, ut vidi, [e]Tyrus erat fundata

(14-9, 9). Itaque qui beneficia accepta peccatis rependerat (10-17), quique prosperitate sua ita abusus erat ut scelera multiplicaret (10, 1-15), debitas poenas luet (11, 1-12). Denique propheta populum hortatur, Iacobi

in pulchritudine, et Ephraim educet ad interfectorem filios suos. [14]Da
eis, Domine. Quid dabis eis? [f]Da eis vulvam sine liberis et ubera
arentia. [15] Omnes nequitiae eorum in [g]Galgal, quia ibi exosos habui
eos. Propter malitiam adinventionum eorum de domo mea eiciam
eos, non addam ut diligam eos; omnes principes eorum recedentes.
[16] Percussus est Ephraim, [i]radix eorum exsiccata est, fructum nequaquam facient; quod et [j]si genuerint, interficiam amantissima uteri
eorum. [17] [l]Abiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum; et
[m]erunt vagi in nationibus.

10 [a]Vitis frondosa Israël, fructus adaequatus est ei; [b]secundum
multitudinem fructus sui [c]multiplicavit altaria, iuxta ubertatem
terrae suae exuberavit [d]simulacris. [2] [e]Divisum est cor eorum, nunc
interibunt; ipse confringet simulacra eorum, depopulabitur aras
eorum. [3] Quia nunc dicent: [f]Non est rex nobis; non enim timemus
Dominum, et rex quid faciet nobis? [4] Loquimini verba visionis inutilis et ferietis foedus; et germinabit [g]quasi amaritudo iudicium
[h]super sulcos agri. [5] [i]Vaccas [j]Bethaven coluerunt habitatores Samariae; quia luxit super eum populus eius, et [k]aeditui eius super eum
exsultaverunt [l]in gloria eius, quia migravit ab eo. [6] Siquidem [m]et
ipse in Assur delatus est, munus [n]regi ultori; confusio Ephraim capiet, et [o]confundetur Israël in voluntate sua. [7] Transire fecit Samaria [p]regem suum quasi spumam super faciem aquae, [8] et disperdentur excelsa idoli, [q]peccatum Israël; [r]lappa et tribulus ascendet
super aras eorum, et [s]dicent montibus: Operite nos, et collibus:
Cadite super nos. [9] [t]Ex diebus Gabaa peccavit Israël; ibi steterunt.
Non comprehendet eos in Gabaa proelium super filios iniquitatis.
[10] [u]Iuxta desiderium meum [v]corripiam eos; congregabuntur super eos
populi, cum corripientur propter [x]duas iniquitates suas. [11] Ephraim
[y]vitula docta [z]diligere trituram, et ego transivi super pulchritudinem colli eius, ascendam super [a]Ephraim; arabit Iudas, confringet
sibi sulcos Iacob. [12] [b]Seminate vobis in iustitia et metite in ore misericordiae, [c]innovate vobis novale; tempus autem requirendi Dominum,
cum venerit [d]qui docebit vos iustitiam. [13] [e]Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacii; quia confisus es in
viis tuis, in multitudine fortium tuorum. [14] [f]Consurget tumultus in
populo tuo, et omnes munitiones tuae vastabuntur, sicut vastatus
est [g]Salmana a domo eius qui iudicavit Baal in die proelii, matre
super filios allisa; [15] sic fecit vobis [h]Bethel a facie malitiae nequitiarum vestrarum.

11 Sicut mane transiit, [a]pertransiit rex Israël.
Quia puer Israël, et [b]dilexi eum et [c]ex Aegypto vocavi [d]filium
meum. [2] Vocaverunt eos, sic abierunt a facie eorum; [e]Baalim immolabant et simulacris sacrificabant. [3] Et ego, [f]quasi nutricius Ephraim,
portabam eos in bracchiis meis, et nescierunt quod [g]curarem eos.
[4] In funiculis Adam traham eos, [h]in vinculis caritatis; et ero eis
quasi exaltans iugum super maxillas eorum et [i]declinavi ad eum
ut vesceretur. [5] [j]Non revertetur in terram Aegypti, et [k]Assur ipse
rex eius, [l]quoniam noluerunt converti. [6] Coepit gladius in civitatibus
eius et consumet electos eius et comedet capita eorum. [7] Et populus meus pendebit ad reditum meum; iugum autem imponetur eis
simul, quod non auferetur. [8] Quomodo dabo te, Ephraim? protegam
te, Israël? [m]quomodo dabo te sicut [n]Adama, ponam te ut Seboim?
[o]Conversum est in me cor meum, pariter [p]conturbata est paenitudo
mea. [9] Non faciam furorem irae meae, non convertar ut disperdam
Ephraim, [q]quoniam Deus ego et non homo; [r]in medio tui sanctus,
et non ingrediar civitatem. [10] [s]Post Dominum ambulabunt, [t]quasi
leo rugiet; quia ipse rugiet, et formidabunt filii maris. [11] Et avolabunt quasi avis [u]ex Aegypto et [v]quasi columba [x]de terra Assyriorum, et collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.
[12] Circumdedit me in negatione [y]Ephraim, et in dolo domus Israël;
[z]Iudas autem testis descendit cum Deo et cum sanctis fidelis.

12 Ephraim pascit ventum et sequitur [a]aestum, tota die [b]mendacium et vastitatem multiplicat et [c]foedus cum Assyriis iniit et
[d]oleum in Aegyptum ferebat. [2] [e]Iudicium ergo Domini cum Iuda,

f cf. Lc 23, 29.
g cp. 4, 15; 12, 11; Am 4, 4, 5; 5, 5.
h cp. 8, 4.
i cf. vr. 11; Jb 18, 16; Ecli 10, 18; Am 2, 9.
j cf. vr. 12, 13.
l cf. Ex 19, 5.
m Dt 28, 64, 65.

a Ps 78, 9-12; Jr 2, 21.
b cf. cp. 4, 7.
c cp. 8, 11; 12, 11.
d cf. Dt 16, 22; Mic 5, 12.
e cf. 4 Rg 17, 41.
f cf. vr. 7; cp. 11, 1; 1 Rg 12, [12.
g Am 5, 7; 6, 13.
h cp. 12, 11.
i v. 3 Rg 12, 28.
j cp. 4, 15; 5, 8. — cf. vr. 15.
k Sph 1, 3.
l cp. 9, 11. — cf. 1 Rg 4, 22.
m cf. Is 46, 2.
n cp. 5, 13.
o cf Jr 48, 13.
p cf. vr. 3; cp. 11, 1. — cf. Pro 30, 19; Sap 5, 10.
q 3 Rg 12, 30; Am 8, 14.
r cf. cp. 9, 6.
s (all) Lc 23, 30; Ap 6, 16. — [cf. Is 2, 19.
t cp. 9, 9.
u cf. Ex 32, 34.
v cp. 7, 12.
x cf. 3 Rg 12, 28.
y cf. Is 15, 5; Jr 48, 34.
z cf. Dt 25, 4.
a v. cp. 6, 4.
b cf. cp. 8, 7; Gal 6, 8.
c Jr 4, 3.
d cf. Is 45, 8.
e Jb 4, 8; Ecli 7, 13. — cf. cp. 8, 7.
f 4 Rg 17, 3.
g cp. 14, 1. — cf. cp. 9, 12.
h cf. vr. 5.

a cf. cp. 10, 3.
1-7] I L. in fs. fugae DNJC. in Aegypt.
1] V. ut s.
b Dt 7, 8. — cf. cp. 14, 5.
c (all) Mt 2, 15.
d Ex 4, 22. — cf. Ml 1, 6.
e cf. cp. 2, 13; 13, 1, 2.
f cf. cp. 7, 15; Dt 1, 31.
g cp. 6, 2; Ez 15, 26.
h Jr 31, 3. — cf. Jo 6, 44; 12, [32.
i cp. 2, 8.
j cf. cp. 8, 13; 9, 3.
k cf. cp. 10, 3.
l cf. 4 Rg 17, 13, 14.
m cf. Gn 19, 24, 25; Am 4, 11; Ju 7. — v. Dt 29, 23.
n Gn 14, 8; Dt 29, 23.
o cf. Jl 2, 44.
p Jr 31, 20.
q cf. Ez 28, 2, 9.
r v. Is 12, 6; Jl 2, 27.
s cf. cp. 3, 5. [Am 1, 2.
t Is 31, 4; Jr 25, 30; Jl 3, 16;
u Is 11, 11; 27, 13; Zc 10, 10.
v Is 60, 8.
x Zc 10, 10. — cf. cp. 9, 3; Mic 7, 12.
y v. cp. 6, 4.
a cf. cp. 13, 15.
b v. cp. 5, 13.
c cf. cp. 7, 13.
d cf. cp. 7, 11; 4 Rg 17, 4.
e Mic 6, 2. — v. cp. 4, 1.

exemplo proposito (12, 1-14), ut consideret quantum a patre suo defecerit et in quantam ruinam pervenerit (13, 1-15). Quod si peccantibus infligitur poena, sciat ad Deum conversis salutem reservari (14, 1-10).

et visitatio super Iacob: [f]iuxta vias eius et iuxta adinventiones eius
reddet ei. 3 [g]In utero supplantavit fratrem suum et [h]in fortitudine
sua directus est cum angelo 4 et invaluit ad angelum et confortatus
est, flevit et rogavit eum; [i]in Bethel invenit eum, et ibi locutus est
nobiscum. 5 Et Dominus Deus exercituum, [j]Dominus memoriale
eius. 6 Et tu [l]ad Deum tuum converteris, [m]misericordiam et iudi-
cium custodi et spera in Deo tuo semper. 7 Chanaan, in manu eius
[n]statera dolosa, [o]calumniam dilexit 8 et dixit Ephraim: Veruntamen
[p]dives effectus sum, inveni idolum mihi; omnes labores mei [q]non
invenient mihi iniquitatem, quam peccavi. 9 Et [r]ego Dominus Deus
tuus ex terra Aegypti [s]adhuc sedere te faciam in tabernaculis sicut
in diebus festivitatis. 10 [t]Et locutus sum super prophetas et ego [u]vi-
sionem multiplicavi et in manu prophetarum adsimilatus sum. 11 [v]Si
Galaad idolum, ergo frustra erant in [x]Galgal bobus immolantes;
nam et [y]altaria eorum quasi acervi [z]super sulcos agri. 12 [a]Fugit
Iacob in regionem [b]Syriae et [c]servivit Israël in uxorem et in uxo-
rem servavit. 12 [d]In propheta autem [e]eduxit Dominus Israël de Ae-
gypto, et in propheta servatus est. 14 [f]Ad iracundiam me provocavit
Ephraim in amaritudinibus suis, et [g]sanguis eius super eum veniet, et
[h]opprobrium eius restituet ei Dominus suus.

13 Loquente Ephraim, horror invasit Israël, et deliquit in [a]Baal et
mortuus est. 2 Et nunc addiderunt ad peccandum [b]feceruntque
sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum, [c]factura
artificum totum est. His ipsi dicunt: Immolate homines vitulos ado-
rantes. 3 Idcirco erunt [d]quasi nubes matutina et sicut ros matutinus
praeteriens, sicut [e]pulvis turbine raptus ex area et sicut [f]fumus de
fumario. 4 Ego autem [g]Dominus Deus tuus ex terra Aegypti, et
Deum absque me nescies, et [h]salvator non est praeter me; 5 [i]ego
cognovi te in deserto, in terra solitudinis. 6 [j]Iuxta pascua sua adim-
pleti sunt et [j]saturati sunt et levaverunt cor suum et obliti sunt
mei. 7 Et [l]ego ero eis quasi leaena, sicut [m]pardus in via Assyriorum;
8 occurram eis [n]quasi ursa, raptis catulis, et dirumpam interiora
iecoris eorum et consumam eos ibi quasi leo, [o]bestia agri scindet
eos. 9 [p]Perditio tua, Israël; tantummodo in me [q]auxilium tuum.
10 [r]Ubi est rex tuus? Maxime nunc salvet te in omnibus urbibus tuis.
Et iudices tui, de quibus [s]dixisti: Da mihi regem et principes? 11 [t]Dabo
tibi regem in furore meo et [u]auferam in indignatione mea.

12 [v]Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum eius.
13 [x]Dolores parturientis venient ei; ipse filius non sapiens; nunc
enim non stabit in contritione filiorum. 14 [y]De manu mortis liberabo
eos, de morte redimam eos; [z]ero mors tua, o mors; morsus tuus
ero, inferne. Consolatio abscondita est ab oculis meis, 15 quia ipse
inter fratres [a]dividet. [b]Adducet urentem ventum Dominus de deserto
ascendentem, et [c]siccabit venas eius et desolabit fontem eius, et ipse
diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

14 [a]Pereat Samaria, quoniam [b]ad amaritudinem concitavit Deum
suum: in gladio pereant, [c]parvuli eorum elidantur, et [d]fetae
eius discindantur.

2 [e]Convertere, Israël, ad Dominum Deum tuum, quoniam [f]corruisti
in iniquitate tua. 3 Tollite vobiscum verba et convertimini ad Domi-
num et dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe [g]bonum, et [h]red-
demus vitulos labiorum nostrorum. 4 [i]Assur non salvabit nos, [j]super
equum non ascendemus nec dicemus ultra: [l]Dii nostri opera manuum
nostrarum, quia eius, qui in te est, [m]misereberis pupilli. 5 [n]Sanabo
contritiones eorum, [o]diligam eos spontanee, quia aversus est furor
meus ab eis: 6 [p]ero quasi ros, Israël [q]germinabit sicut lilium, et
[r]erumpet radix eius ut Libani, 7 ibunt rami eius, et erit [s]quasi
oliva gloria eius, et [t]odor eius ut Libani. 8 Convertentur [u]sedentes
in umbra eius, vivent tritico et germinabunt quasi vinea: memoriale
eius sicut vinum Libani. 9 Ephraim, quid mihi ultra idola? Ego exau-
diam, et dirigam eum ego ut abietem virentem, [v]ex me fructus tuus in-
ventus est. 10 Quis sapiens et intelliget ista? intelligens et sciet haec?
quia [x]rectae viae Domini, et [y]iusti ambulabunt in eis; [z]praevarica-
tores vero corruent in eis.

f cf. vr. 14.
g Gn 25, 26. — cf. cp. 27, 36; Jr 9, 4.
h Gn 32, 28.
i Gn 28, 12, 19; 35, 9, 10, 15.
j Ex 3, 15; Ps Ps 134, 13.
l cp. 14, 2, 3; Jl 2, 12, 13.
m cf. Mic 6, 8.
n Am 8, 5; Mic 6, 11. — v. Ps 11, 1.
o cf. Mic 2, 2.
p Zc 11, 5; Ap 3, 17.
q cf. Dt 29, 19. *r* cp. 13. 4.
s v. Lv 23, 39-43; 2 Es 8, 14-18.
t cf. 4 Rg 17, 13.
u cf. Jl 2, 28. *v* cp. 6, 8.
x cp. 4, 15; 9, 15.
y cf. cp. 8, 11.
z cp. 10, 4. *a* Gn 28, 5.
b cf. Dt 26, 5. *c* Gn 29, 20, 28.
d cf. Dt 18, 15; Sap 11, 1.
e Ex 14, 21, 22; Ps 76, 21. — v. Is 63, 11-14.
f 4 Rg 17, 17.
g v. cp. 4, 2. *h* cf. vr. 2.

a v. cp. 11, 2.
b cf. cp. 2, 8. — 20; Dn 14, 4.
c cf. Ps 113, 4 (bis); Is 40, 19, 20; Dn 14, 4.
d cp. 6, 4. — cf. Jb 7, 9; Sap 2, 3.
e v. Ps 1, 4. *f* v. Ps 36, 20.
g cp. 12, 9; Jl 2, 27. — v. Ex 20, 2, 3.
h Is 43, 11; 45, 21.
i cf. Dt 2, 7; Am 3. 2.
j Dt 8, 12, 13; 31, 20. — cf. Dt 32, 15.
l cp. 5, 14. — v. Jr 5, 6.
m cf. Dn 7, 6; Hab 1, 8.
n 2 Rg 17, 8; Pro 17, 12.
o cf. cp. 2, 12.
p cf. cp. 14, 2; Jr 2, 17.
q Dt 33, 26.
r cf. cp. 8, 4; 10, 3.
s 1 Rg 8, 5, 19. *t* cf. 1 Rg 8, 22.
u cf. 1 Rg 15, 23; Ac 13, 22.
v cf. Jb 14, 17.
x v. Is 13, 8; Mic 4, 10.
y Is 25, 8; 26, 19; Ez 37, 12.
*14] * Conc. Valent. (an. 855) can. 4. — * Catech R. I, 6, 6. Ant. in sb. s.*
z (all) 1 Cor 15, 55; 2 Tm 1, 10; Ap 20, 14; 21, 4.
a (cf. Gn 41, 52; 49, 22).
b Jr 4, 11; 18, 17. — cf. cp. 12, 1.
c cf. Ez 17, 10.

a cf. Hab 1, 11.
b 4 Rg 18, 12; Jr 32, 30.
c cp. 9, 12; 10, 14. — cf. Ps 136, 9.
d cf. 4 Rg 8, 12; 15, 16; Am 1, 13.
e cp. 12, 6; Jr 3, 22; Jl 2, 12, 13.
2] in fine Lament. in triduo s. — v. Jr 31, 5, 7.
f cf. cp. 13, 9.
3-10] L. in fr. 6 QT. Spbr.
g cf. cp. 5, 15.
h Heb 13, 15. — cf. Ps 49, 14; 50. 19; 68, 31, 32; Jn 2, 10.
i cp. 5, 13.
j cf. Is 30, 16; 31, 1.
l cf. vr. 9; Is 30, 22.
m v. Ps (10), 14.
n Jr 3, 22. — cf. cp. 9, 2.
o Dt 7, 8; 10, 15. — cf. cp. 11, 1.
p cf. cp. 6, 3.
6] V. All. in cm. Cf. etc.
q cf. Is 35, 1, 2. *r* v. Ps 91, 13.
s Ps 51, 10; Jr 11, 16.
t Cn 4, 11; Ecli 39, 18.
u Cn 2, 3. — cf. Is 25, 4; 32, 2.
v cf. cp. 2, 8, 23: Jo 15, 4, 5.
x cf. Jo 8. 47. — v. Jr 9, 12.
y cf. Tb 3, 2; Dn 4, 34.
z Ps 24, 10. — cf. Pro 10, 29; Lc 2, 34.

PROPHETIA IOËL

ERBUM Domini, quod factum est ad Ioël filium
Phatuel. 2 [a]Audite hoc, senes, et auribus perci-
pite, omnes habitatores terrae, [b]si factum est istud
in diebus vestris aut in diebus patrum vestrorum?
3 [c]Super hoc filiis vestris narrate, et filii vestri
filiis suis, et filii eorum generationi alterae. 4 [d]Re-
siduum [e]erucae comedit locusta, et residuum lo-
custae comedit [f]bruchus, et residuum bruchi co-
medit [g]rubigo. 5 Expergiscimini, ebrii, et flete et [h]ululate, omnes
qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam periit ab ore vestro; 6 [i]gens
enim ascendit super terram meam fortis et innumerabilis: [j]dentes
eius ut dentes leonis, et molares eius ut catuli leonis. 7 Posuit [l]vi-
neam meam in desertum et ficum meam decorticavit, nudans spo-
liavit eam et proiecit, albi facti sunt rami eius. 8 Plange, quasi virgo
[m]accincta sacco super virum pubertatis suae. 9 [n]Periit sacrificium et
libatio de domo Domini, luxerunt [o]sacerdotes ministri Domini. 10 De-
populata est regio, [p]luxit humus, [q]quoniam devastatum est triticum,
confusum est vinum, elanguit oleum, 11 [r]confusi sunt agricolae, ulu-
laverunt vinitores super frumento et hordeo, [s]quia periit messis agri.
12 [t]Vinea confusa est, et ficus elanguit, malogranatum et palma et
malum et omnia ligna agri aruerunt, quia [t]confusum est gaudium a
filiis hominum.

13 [u]Accingite vos et [v]plangite, sacerdotes; ululate, ministri altaris;
ingredimini, cubate in sacco, ministri Dei mei, quoniam [n]interiit de
domo Dei vestri sacrificium et libatio. 14 [x]Sanctificate ieiunium, vo-
cate coetum, congregate [y]senes, omnes habitatores terrae in domum
Dei vestri, et clamate ad Dominum. 15 A a a diei, quia [z]prope est
dies Domini et quasi vastitas a potente veniet. 16 Nunquid non co-
ram oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri, [a]laetitia
et exsultatio? 17 Computruerunt iumenta in stercore suo, demolita
sunt horrea, dissipatae sunt apothecae, quoniam confusum est triti-
cum. 18 [b]Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti, quia non
est pascua eis? sed et greges pecorum disperierunt. 19 Ad te, Do-
mine, clamabo, quia [c]ignis comedit [d]speciosa deserti, et flamma suc-
cendit omnia ligna regionis. 20 Sed et bestiae agri, quasi area sitiens
imbrem, [e]suspexerunt ad te, quoniam exsiccati sunt fontes aquarum,
et ignis devoravit speciosa deserti.

2 [a]Canite tuba in [b]Sion, ululate in [c]monte sancto meo, conturben-
tur omnes habitatores terrae, quia [d]venit dies Domini, quia prope
est. 2 Dies tenebrarum et caliginis, dies nubis et turbinis: quasi mane
expansum super montes [e]populus multus et fortis: [f]similis ei non
fuit a principio, et post eum non erit usque in annos generationis
et generationis. 3 Ante faciem eius [g]ignis vorans et post eum exu-
rens flamma. Quasi [h]hortus voluptatis terra coram eo, et [i]post eum
solitudo deserti, neque est qui effugiat eum; 4 [j]quasi adspectus equo-
rum adspectus eorum, et quasi equites sic current; 5 [l]sicut sonitus
quadrigarum super capita montium exsilient, sicut sonitus [m]flammae
ignis devorantis stipulam, velut populus fortis praeparatus ad proe-
lium. 6 A facie eius cruciabuntur populi, [n]omnes vultus redigentur
in ollam. 7 Sicut fortes current, quasi viri bellatores ascendent mu-
rum, viri in viis suis gradientur et non declinabunt a semitis suis.
8 Unusquisque fratrem suum non coartabit, [o]singuli in calle suo am-
bulabunt, sed et per fenestras cadent et non demolientur. 9 Urbem
ingredientur, in muro current, domos conscendent, [p]per fenestras
intrabunt quasi fur. 10 [q]A facie eius contremuit terra, moti sunt

1-11] LL. in fr. 3 p. D. 4 Nbr.
a cf. Os 5, 1.
b cf. cp. 2, 2.
c cf. Ps 77, 3, 4, 6.
d cf. Am 7, 1, 2. — v. Ex 10, 4-15.
e cp. 2, 25; Am 4, 9.
f cp. 2, 25; Ps 104, 34; Nh 3, 15.
g cp. 2, 25; Ps 77, 46.
h cf. Is 24, 11.
i cp. 2, 2.
j cf. Ap 9, 7, 8.
l cf. vr. 12.
8, 13] R. in sb. s.
m cf. vr. 13. — v. 2 Rg 3, 31.
n vr. 13; cp. 2, 14.
o cp. 2, 17. — cf. Is 61, 6; Ez 45, 4.
p v. Os 4, 3.
q cf. Os 2, 9.
r cf. Jr 14, 4.
s cf. vr. 17.
t Is 24, 1; Jr 48, 33.
u cf. vr. 8; Jr 4, 8.
v cf. vr. 8; Mic 1, 8.
x cp. 2, 15, 16. — v. 2 Par 20, 3.
y vr. 2.
z cp. 2, 1; 11, 31; 3, 14. — v. Is 13, 6, 9.
a cf. Dt 12, 6, 7; 16, 14, 15.
b cp. 2, 22. — cf. Jr 12, 4.
c Jr 9, 10.
d v. Ps 64, 13.
e cf. Jb 38, 41; Ps 103, 21.
a vr. 15. — cf. Is 58, 1; Os 5, 8; Am 3, 6.
b cp. 3, 17; Ps 47, 2; Is 15, 11; Jr 31, 23; Ab 16.
c v. cp. 1, 15.
d Ez 34, 12; Am 5, 18, 20. — cf. Ez 30, 3; Zc 14, 6.
e cp. 1, 6. — cf. 11, 25.
f cf. cp. 1, 2.
g cp. 1, 19, 20.
h Gn 2, 8, 13. — cf. Is 51, 3.
i cf. Zc 7, 14.
j Ap 9, 7.
l Ap 9, 9. — cf. Nh 3, 2.
m Is 5, 24; 47, 14; Ab 18; Nh 1, 10.
n Is 13, 8; Nh 2, 10. — v. Lm 4, 8.
o cf. Pro 30, 27.
p cf. Jr 9, 21. — v. Jo 10, 1.
q cf. Ps 17, 8; Jr 10, 10.

Paenitentibus bona promittuntur. *Maerentibus et adflictis (Jl 1, 1-20), si ad diem Dñi (2, 1-11) per paenitentiam se disponant (12-17), ab hostibus libertatem (19-24), et in pristinam prosperitatem atque in protectionem*

caeli, sol et luna obtenebrati sunt, et stellae retraxerunt splendorem
suum. **11** Et [s]Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui,
quia multa sunt nimis castra eius, [t]quia fortia et facientia verbum
eius; [u]magnus enim dies Domini et terribilis valde, et [v]quis susti-
nebit eum? **12** Nunc ergo, dicit Dominus, [x]convertimini ad me in
toto corde vestro, [y]in ieiunio et in fletu et in planctu, **13** et [z]scindite
corda vestra et non [a]vestimenta vestra et convertimini ad Dominum
Deum vestrum, [b]quia benignus et misericors est, patiens et multae
misericordiae et [c]praestabilis super malitia. **14** [d]Quis scit, si conver-
tatur et ignoscat et [e]relinquat post se [f]benedictionem, [g]sacrificium et
libamen Domino Deo vestro?
15 [h]Canite tuba in Sion, [i]sanctificate ieiunium, vocate coetum,
16 congregate populum, [j]sanctificate ecclesiam, [l]coadunate senes,
congregate parvulos et sugentes ubera; [m]egrediatur sponsus de cu-
bili suo, et sponsa de thalamo suo. **17** [n]Inter vestibulum et altare
plorabunt sacerdotes ministri Domini et dicent: [o]Parce, Domine,
parce populo tuo et [p]ne des hereditatem tuam in opprobrium, ut
dominentur eis nationes. [q]Quare dicunt in populis: Ubi est Deus
eorum? **18** [r]Zelatus est Dominus [s]terram suam et [t]pepercit populo
suo. **19** Et respondit Dominus et dixit populo suo: Ecce [u]ego mit-
tam vobis frumentum et vinum et oleum, et [v]replebimini eis, et non
dabo vos ultra opprobrium in gentibus. **20** Et eum, [x]qui ab aquilone
est, procul faciam a vobis et expellam eum in terram inviam et de-
sertam, faciem eius contra [y]mare orientale, et extremum eius ad
mare novissimum, et [z]ascendet fetor eius, et ascendet putredo eius,
quia superbe egit. **21** Noli timere, terra, exsulta et laetare, quoniam
[a]magnificavit Dominus ut faceret. **22** Nolite timere, [b]animalia regionis,
quia germinaverunt [c]speciosa deserti, [d]quia lignum attulit fructum
suum, ficus et vinea dederunt virtutem suam. **23** [e]Et, filii Sion, ex-
sultate et laetamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis docto-
rem iustitiae et [f]descendere faciet ad vos imbrem matutinum et se-
rotinum sicut in principio, **24** et implebuntur areae frumento, et re-
dundabunt torcularia vino et oleo, **25** et reddam vobis annos, [g]quos
comedit locusta, bruchus et robigo et eruca: fortitudo mea magna,
quam misi in vos. **26** Et comedetis vescentes et saturabimini et lau-
dabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum, et
[h]non confundetur populus meus in sempiternum. **27** Et [i]scietis, quia
[j]in medio Israël ego sum, et [l]ego Dominus Deus vester, et [m]non est
amplius et non confundetur populus meus in aeternum.
28 Et erit, post haec [n]effundam spiritum meum super omnem car-
nem, et [o]prophetabunt [p]filii vestri et [q]filiae vestrae, senes vestri somnia
somniabunt, et iuvenes vestri visiones videbunt; **29** sed et [r]super servos
meos et ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. **30** Et dabo
[s]prodigia in caelo et in terra, sanguinem et ignem et vaporem fumi.
31 [t]Sol convertetur in tenebras, et [u]luna in sanguinem, antequam veniat
dies Domini magnus et horribilis. **32** Et erit, [x]omnis qui invocaverit
nomen Domini salvus erit, [y]quia in monte Sion et in Ierusalem erit
salvatio, sicut dixit Dominus, et in [z]residuis quos Dominus vocaverit.
3 Quia ecce [a]in diebus illis et in tempore illo, cum convertero ca-
ptivitatem Iuda et Ierusalem, **2** [b]congregabo omnes gentes et de-
ducam eas [c]in vallem Iosaphat et [d]disceptabo cum eis ibi super po-
pulo meo et hereditate mea Israël, quos disperserunt in nationibus
et [e]terram meam diviserunt **3** et [f]super populum meum miserunt
sortem; et posuerunt puerum in prostibulo et puellam vendiderunt
pro vino ut biberent. **4** Verum quid mihi et vobis, [g]Tyrus et Sidon,
et omnis [h]terminus Palaestinorum? Nunquid ultionem vos reddetis
mihi? Et, si ulciscimini vos contra me, cito velociter [i]reddam vicis-
situdinem vobis super caput vestrum. **5** [j]Argentum enim meum et
aurum tulistis et desiderabilia mea et pulcherrima intulistis in de-
lubra vestra **6** et [l]filios Iuda et filios Ierusalem vendidistis filiis Grae-
corum, ut longe faceretis eos de finibus suis. **7** Ecce ego suscitabo
eos de loco, in quo vendidistis eos, et convertam retributionem ve-
stram in caput vestrum **8** et vendam filios vestros et filias vestras

r vr. 31; cp. 3, 15; Is 13, 10; Ez 32, 7; Mt 24, 29. — cf. Ap 9, 2.
s cp. 3, 16. — cf. 1 Th 4, 10.
t Ap 18, 8.
u Ml 4, 5. — cf. cp. 1, 15.
v Ml 3, 2. — cf. Nm 24, 23.
x Os 12, 6; 14, 2, 3. — cf. Dt 4, 30; 1 Rg 7, 3; Jr 4, 1.
*12, 13] * Catech. R. II 5, 26, 27.*
12, 14] Ant. in impos. Cin. — RR. in D. 1 et Cp. in frr. Qdg.
12-19] L. in fr. 4 Cin.
y cf. 1 Rg 7, 6; 2 Mc 13, 12.
z Ps 33, 19. *a* v. Gn 37, 29.
b Ex 34, 6; 2 Es 9, 17; Ps 85, 5, 15; 102, 8; 144, 8; Ecli 2, 13; Jn 4, 2.
c Jr 26, 3, 13, 19. — cf. Ez 24, 14.
d cf. 2 Rg 12, 22; Am 5, 15; Jn 3, 9.
e Ag 2, 20; Ml 3, 10.
f Gn 33, 11; 1 Rg 25, 27; 30, 26; etc.
g cp. 1, 9, 13.
h vr. 1. *i* v. cp. 1, 14.
j cf. 2 Par 30, 17, 28.
l cf. 2 Par 20, 13; Jdt 3, 10.
m cf. Dt 20, 7; 24, 5; 1 Cor 7, 5. — v. 1 Mc 1, 28.
n Ez 8, 16; 1 Mc 7, 36. — cf. Mt 23, 35.
17] ut s. vr. 12.
o 2 Es 13, 22; Jb 7, 16.
p cf. Ps 73, 19.
q Ps 41, 4; 78, 10; 113, 2 (bis).
r Zc 1, 14; 8, 2.
s Lv 25, 23; Os 9, 3. — cf. Sap 12, 7.
t cf. Ps 102, 13.
u Ps 4, 7. — cf. cp. 1, 10. — v. Ml 3, 10-12.
v vr. 26; Lv 25, 19.
x cf. Jr 1, 14; 50, 3; 26, 7; 38, 6, 15; 39, 2.
y Ez 47, 19; Zc 14, 8.
z Is 34, 3. — cf. Am 4, 10.
a Ps 125, 2, 3. — cf. Ps 70, 19.
b cf. cp. 1, 18.
c cp. 1, 19, 20; Jr 9, 10.
d cf. Zc 8, 12.
23-27] L. in fr. 6 QT. Pnt.
e Ps 99, 2; Hab 3, 18; Zc 10, 7.
f Dt 11, 14; 28, 12; Jr 5, 24. — cf. Os 6, 3.
g cp. 1, 4.
h v. Is 49, 23.
i cp. 3, 17; Ez 36, 11; 39, 28 etc.
j Is 12, 6; Os 11, 9. — cf. Ez 37, 26.
l Ex 20, 2; Os 12, 9; 13, 4.
m cf. Is 44, 8.
28-32] (all) Ac 2, 17-21.
28-32] L. in sb. QT. Pnt.
n Is 32, 15; Ez 39, 29; Ec 12, 10. — cf. 1 Rg 19, 20-24; Jo 7, 39; Ac 10, 45.
o Lc 1, 67. *p* cf. Ac 2, 39.
q cf. Ac 21 9. *r* cf. 1 Cor 12, 13.
s cf. Mt 24, 30; Lc 21, 11.
t v. vr. 10. *u* Ap 6, 12.
v cp. 1, 15; Ml 4, 5.
x (all) Rm 10, 13.
32] Ant. in fs. ss. Nom. J.
y (all) Ab 17.
z Is 10, 22; Jr 31, 7; Mic 4, 7; Zc 8, 12; Rm 9, 27 etc.
1-12] LL. in fr. 4 p. D. 4 Nbr.
a Jr 30, 3.
b cf. Sph 3, 8; Zc 14, 2-4.
c vr. 12. — cf. 2 Par 20, 20-26; Mt 25, 31, 32.
d cf. Is 66, 16; Jr 25, 31.
e cp. 2, 18. *f* Ab 11; Nh 3, 10.
4-6] cf. Am 1, 6-10.
g Is 23, 1, 2; Jr 47, 4.
h cf. Ex 25, 15, 16.
i vr. 7. — cf. Ecli 17, 19; Ab 15.
j cf. 2 Par 21, 16, 17; 28, 17-19.
l cf. vr. 3; Ez 27, 13; Am 1, 9; 1 Mc 3, 41; 2 Mc 8, 11.

in manibus filiorum Iuda, et venundabunt eos [m]Sabaeis, genti lon-
ginquae, quia Dominus locutus est.
9 Clamate hoc in gentibus, [n]sanctificate bellum, suscitate robu-
stos; accedant, ascendant omnes viri bellatores; 10 [o]concidite aratra
vestra in gladios et [p]ligones vestros in lanceas; infirmus dicat: Quia
fortis ego sum. 11 Erumpite et venite, omnes gentes de circuitu, et
congregamini; ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos. 12 Con-
surgant et ascendant gentes in vallem Iosaphat; [q]quia ibi sedebo ut iu-
dicem omnes gentes in circuitu. 13 [r]Mittite falces, [s]quoniam maturavit
messis; venite et descendite, quia plenum est torcular, exuberant [t]tor-
cularia, quia multiplicata est malitia eorum. 14 [u]Populi, populi, in
valle concisionis, quia [v]iuxta est dies Domini, in valle concisionis.
15 [x]Sol et luna obtenebrati sunt, et stellae retraxerunt splendorem
suum, 16 et [y]Dominus de Sion rugiet et de Ierusalem dabit vocem
suam, et [z]movebuntur caeli et terra, et [a]Dominus spes populi sui et
fortitudo filiorum Israël. 17 Et [b]scietis quia ego Dominus Deus vester
[c]habitans in [d]Sion monte sancto meo; et erit Ierusalem sancta, et
[e]alieni non transibunt per eam amplius.
18 Et [f]erit in die illa, [g]stillabunt montes dulcedinem, et colles
fluent lacte et [h]per omnes rivos Iuda ibunt aquae, et [i]fons de domo
Domini egredietur et irrigabit torrentem spinarum. 19 [j]Aegy-
tus in desolationem erit, et [l]Idumaea in desertum perditionis, [m]pro
eo quod inique egerint in filios Iuda et effuderint sanguinem innocen-
tem in terra sua. 20 Et [n]Iudaea in aeternum habitabitur et Ierusalem
in generationem et generationem, 21 et [o]mundabo sanguinem eorum,
quem non mundaveram, et Dominus commorabitur in Sion.

m Jb 1, 15. — v. 3 Rg 10, 1.
n Jr 6, 4; Mic 3, 5. — cf. Jr 22, 7.
o cf. Is 2, 4; Mic 4, 3.
p cf. Is 54, 15.
q cf. Ps 95, 13; 97, 9; Is 2, 4; 3, 13; Mt 25, 31.
r Ap 14, 15, 18, 19.
s cf. Jr 51, 33; Os 6, 11; Mt 13, 30, 39; Jo 4, 35.
t cf. Is 63, 2, 3; Ap 14, 29, 20.
u cf. Ez 39, 11.
v v. cp. 1, 15.
x cp. 2, 10. [10; Am 1, 2.
y Is 31, 4; Jr 25, 30; Os 11.
(*16*)] *R. in off. et exsequiis Dff.*
z cp. 2, 10. — cf. Am 9, 5.
a cp. Ps 60, 4; 70, 3.
b cp. 2, 27. — cf. Ez 6, 7.
c vr. 21; Ps 9, 12; 73, 2; 75, 3. — cf. Ez 47, 7.
d v. cp. 2, 1. [*2 Adv.*
17, 18] *R. et Ant. in fr. 2 p. D.*
e Is 51, 1; Nh 1, 15; Zc 9, 8; 14, 21. — cf. Ap 21, 27; 22,
f cf. cp. 1, 10 sqq. [15.
g Am 9, 13. *h* Is 30, 25.
i Ez 47, 1-8; Zc 14, 8.
j Is 19, 1-17. *l* v. Is 34, 5.
m Am 1, 11. — cf. Ab 10.
n Ps 124, 1, 2; Ez 37, 25; Am 9, 15.
o Is 4, 4. — cf. Ez 36, 25, 29.

PROPHETIA AMOS

ERBA Amos, [a]qui fuit in pastoribus de [b]Thecue:
quae vidit super Israël [c]in diebus Oziae regis
Iuda et in diebus Ieroboam filii Ioas regis Israël,
ante duos annos [d]terraemotus.
2 Et dixit: [e]Dominus de Sion rugiet et de Ie-
rusalem dabit vocem suam, et luxerunt [f]speciosa
pastorum, et exsiccatus est [g]vertex Carmeli.
3 Haec dicit Dominus: [h]Super tribus sceleribus
[i]Damasci et super quattuor non convertam eum, eo quod [j]tritura-
verint in plaustris ferreis Galaad: 4 et [l]mittam ignem in domum
[m]Azaël, et devorabit domos Benadad, 5 et conteram vectem Damasci
et disperdam habitatorem de [n]campo idoli et tenentem sceptrum
de [o]domo voluptatis, et transferetur populus Syriae [p]Cyrenem,
dicit Dominus.
6 Haec dicit Dominus: [h]Super tribus sceleribus [q]Gazae et super
quattuor non convertam eum, eo quod [r]transtulerint captivitatem
perfectam, ut concluderent eam in Idumaea: 7 et mittam ignem in
murum Gazae, et devorabit aedes eius, 8 et disperdam habitatorem
de [s]Azoto et tenentem sceptrum de Ascalone et convertam manum
meam super Accaron, et peribunt reliqui Philistinorum, dicit Domi-
nus Deus.
9 Haec dicit Dominus: [h]Super tribus sceleribus [t]Tyri et super
quattuor non convertam eum, eo quod concluserint captivitatem

1-8] *LL. in fr. 5 p. D. 4 Nbr.*
a cp. 7, 14, 15.
b 2 Rg 14, 2.
c v. Os 1, 1.
d Zc 14, 5. — cf. Is 29, 6.
e v. Jl 3, 16.
f cf. Jl 1, 20.
g Js 19, 26; Cn 7, 5; Is 33, 9 etc.
h vr. 6, 9, 11, 13.
i cf. Is 8, 4.
j cf. 2 Rg 12, 31.
l Jr 49, 27.
m 4 Rg 13, 24, 25.
n (v. Os 4, 15).
o (4 Rg 19, 12).
p cp. 9, 7; 4 Rg 16, 9.
q Jr 47, 1, 5; Sph 2, 4.
r 2 Par 28, 18. — cf. Jl 3, 4, 6.
s cp. 3, 9; 1 Rg 5, 1.
t v. Jl 3. 4.

Iudam (4, 5), propheta scelera Israëlitarum describit (6-12), poenamque eis debitam adnuntiat (13-16). Et, quia praecipua tantae malitiae causa est idolorum cultus (3, 1-10), hostem dicit praeprimis devastaturum esse

perfectam in Idumaea et non sint recordati [u]foederis fratrum: 10 et
mittam ignem in murum Tyri, et devorabit aedes eius.
11 Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus [v]Edom et super
quattuor non convertam eum, eo quod [w]persecutus sit in gladio
fratrem suum et violaverit misericordiam eius et [x]tenuerit ultra fu-
rorem suum et indignationem suam servaverit usque in finem. 12 Mit-
tam ignem in [y]Theman, et devorabit aedes [z]Bosrae.
13 Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum [a]Ammon
et super quattuor non convertam eum, eo quod [b]dissecuerit prae-
gnantes [c]Galaad ad dilatandum terminum suum: 14 et succendam
ignem in muro [d]Rabba, et [e]devorabit aedes eius in ululatu in die
belli et in turbine in die commotionis, 15 et ibit [f]Melchom in capti-
vitatem ipse et principes eius simul, dicit Dominus.
2 Haec dicit Dominus: [a]Super tribus sceleribus [b]Moab et super
quattuor non convertam eum, eo quod [c]incenderit ossa regis Idu-
maeae usque ad cinerem: 2 et [d]mittam ignem [e]in Moab, et devo-
rabit aedes Carioth, et morietur in sonitu Moab, in clangore tubae,
3 et disperdam iudicem de medio eius et omnes principes eius in-
terficiam cum eo, dicit Dominus.
4 Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Iuda et super
quattuor non convertam eum, [f]eo quod abiecerit legem Domini et
mandata eius non custodierit; [g]deceperunt enim eos idola sua, post
quae abierant patres eorum: 5 et [h]mittam ignem in Iuda, et devo-
rabit aedes Ierusalem.
6 Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israël et super
quattuor non convertam eum, pro eo quod [i]vendiderit pro argento
iustum, et pauperem pro calceamentis; 7 [j]qui conterunt super pulve-
rem terrae capita pauperum et [l]viam humilium declinant, et [m]filius
ac pater eius ierunt ad puellam, ut violarent nomen sanctum meum,
8 et super vestimentis [n]pignoratis accubuerunt, iuxta omne altare et
vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui. 9 [o]Ego autem exter-
minavi Amorrhaeum a facie eorum, [p]cuius altitudo cedrorum altitudo
eius, et fortis ipse quasi quercus, et [q]contrivi fructum eius desuper
et radices eius subter. 10 [r]Ego sum, qui ascendere vos feci de terra
Aegypti et duxi vos in deserto quadraginta annis, [s]ut possideretis
terram Amorrhaei, 11 et suscitavi de filiis vestris in prophetas et de
iuvenibus vestris [t]n a z a r a e o s. Nunquid non ita est, filii Israël?
dicit Dominus. 12 Et [u]propinabitis n a z a r a e i s vinum et prophetis
mandabitis dicentes: [v]Ne prophetetis. 13 Ecce ego stridebo subter
vos, sicut stridet plaustrum onustum faeno, 14 et [x]peribit fuga a
veloce, et fortis non obtinebit virtutem suam, et [y]robustus non sal-
vabit animam suam, 15 et tenens arcum non stabit, et [z]velox pedibus
suis non salvabitur, et ascensor equi non salvabit animam suam,
16 et robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Do-
minus.
3 [a]Audite verbum, quod locutus est Dominus super vos, filii Israël,
[b]super omnem cognationem, [c]quam eduxi de terra Aegypti di-
cens: 2 [d]Tantummodo vos cognovi ex omnibus cognationibus terrae,
[e]idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras. 3 Nunquid
ambulabunt duo [f]pariter, nisi convenerit eis? 4 Nunquid rugiet leo
in saltu, nisi habuerit praedam? Nunquid dabit catulus leonis vo-
cem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? 5 Nunquid cadet avis
in laqueum terrae absque aucupe? Nunquid auferetur laqueus de
terra antequam quid ceperit? 6 [g]Si clanget tuba in civitate, et popu-
lus non expavescet? [h]Si erit malum in civitate, quod Dominus non
fecerit? 7 Quia non facit Dominus Deus verbum, [i]nisi revelaverit se-
cretum suum ad servos suos prophetas. 8 Leo rugiet, quis non ti-
mebit? [j]Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit? 9 Audi-
tum facite in aedibus [l]Azoti et in aedibus terrae Aegypti et dicite;
Congregamini super [m]montes Samariae et videte insanias multas in
medio eius et [n]calumniam patientes in penetralibus eius. 10 Et ne-
scierunt facere rectum, dicit Dominus, [o]thesaurizantes iniquitatem et
rapinas in aedibus suis.
11 Propterea haec dicit Dominus Deus: [p]Tribulabitur et circuietur

u v. 3 Rg 5. 1, 9. 11-14.
v cf. 2 Rg 28, 17.
w Ps 136, 7. — cf. Jl 3, 19; Ml 1, 4.
x Ez 35, 5.
y Ab 8. — cf. Jb 2, 11.
z Is 63, 1; Jr 49, 13 etc.

a Jr 49, 1, 2; Sph 2, 8, 9.
b v. Os 14, 1.
c vr. 3.
d 2 Rg 11, 1; 12, 26. — v. Ez 21, 20.
e Ez 21, 28, 29.
f Jr 49, 1, 3.

a v. cp. 1, 3.
b Sph 2, 8, 9. — v. Is 15, 1-9.
c cf. 4 Rg 3, 27.
d v. cp. 1, 4, 7, 10 etc.
e Jr 48, 20-41.

f Nm 24, 17. — cf. Jr 48, 7.
g Lv 26. 14, 15; 2 Es 1, 7; Ez 20, 13, 16, 24. — cf. Dn 9, 11.
h Jr 16, 19, 20; Rm 1, 25.

i Jr 17, 27; Os 8, 14; Mic 5, 1.
j cp. 8 ,6. — cf. Lv 25, 29; 4 Rg 4, 1.
k cp. 8, 4. — cf. Ps 55, 2; 56, 4.
l Jb 24, 4. — cf. cp. 5, 12; Is 10, 2.
m cf. 1 Cor 5, 1. — v. Ez 22, 11.
n v. Ex 22, 26.
o Dt 2, 31; Jr 24, 8. — v. Nm 21, 21-25.
p cf. Nm 13, 32, 33; Is 10, 33.
q cf. Jl 18, 16; Os 9. 16; Ml 4, 1.
r cp. 3, 1; Ex 12, 17, 51; 14, 21; Os 12, 13; Mic 6, 4.
s v. Dt 8, 2.
t Nm 6, 2.
u cf. Nm 6, 3.
v cp. 7, 13, 16; Jr 11, 21. — cf. Is 30, 10.
x cf. cp. 9, 1; Ec 9, 11; Jr 25, 35; 46, 6.
y cf. Ps 32, 16, 17.
z cf. 2 Rg 2, 18.

a cp. 7, 16; Os 5, 1.
b Mic 2, 3.
c cf. cp. 2, 10.
d Dt 7, 7; 10, 15; Ps 146, 19, 20. — cf. Os 5, 3; 13, 5.
e cf. Mt 10, 15; 11, 21, 22; Rm 2, 9.
f cf. Ecli 6, 17.

g Ex 33, 3, 4. — v. Jl 2, 1.
h cf. Gn 45, 8; Is 45, 7; Lm 3, 38; Mic 1, 12.
6] * *cf. Catech. R. III 6, 21; IV 16, 9.*
i Gn 18, 17. — cf. Jr 15, 1.
j cf. Nm 22, 38.
l cp. 1, 8.
m cp. 4. 1; 6, 1. — cf. 3 Rg 16, 24.
n cf. Ps 93, 5, 6; 102, 7. — cf. 3 Rg 21, 1-16.
o cf. Is 3, 14, 15; Mic 6, 10-12.
p cf. 4 Rg 17, 5, 6. — v. 4 Rg 18, 9-12.

altaria Bethel et cunctas primorum aedes (11-15). Poena vero talem esse oportet quale decet populum, quem fames, siccitas, locustae, pestis, bellum a viis suis malis deturbare non valuere (4, 1-13), Nimirum,

terra, et detrahetur ex te fortitudo tua et [q]diripientur aedes tuae.
12 Haec dicit Dominus: [r]Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo
crura aut extremum auriculae, [s]sic eruentur filii Israël, [t]qui habitant
in Samaria in plaga lectuli et in Damasci grabato. 13 [u]Audite et con-
testamini in domo Iacob, dicit Dominus [v]Deus exercituum; 14 quia
in die, cum visitare coepero praevaricationes Israël, super eum visi-
tabo et [x]super altaria Bethel, et [y]amputabuntur cornua altaris et ca-
dent in terram. 15 Et [z]percutiam [a]domum hiemalem cum [b]domo ae-
stiva; et peribunt [c]domus eburneae, et dissipabuntur aedes multae,
dicit Dominus.
4 Audite verbum hoc, [a]vaccae pingues, quae estis in [b]monte Sa-
mariae, [c]quae calumniam facitis egenis et confringitis pauperes,
quae dicitis dominis vestris: Adferte et bibemus. 2 [d]Iuravit Dominus
Deus in sancto suo, quia ecce dies venient super vos, et [e]levabunt
vos in [f]contis et reliquias vestras in ollis ferventibus. 3 Et [g]per aper-
turas exibitis altera contra alteram, et proiciemini in Armon, dicit
Dominus. 4 [h]Venite ad Bethel et impie agite, ad [i]Galgalam et mul-
tiplicate praevaricationem, et adferte [j]mane victimas vestras, tribus
diebus decimas vestras, 5 et sacrificate de [l]fermentato laudem et
vocate [m]voluntarias oblationes et adnuntiate; [n]sic enim voluistis,
filii Israël, dicit Dominus Deus. 6 Unde et ego dedi vobis [o]stuporem
dentium in cunctis urbibus vestris, et [p]indigentiam panum in omnibus
locis vestris; et [q]non estis reversi ad me, dicit Dominus. 7 Ego quo-
que [r]prohibui a vobis imbrem, [s]cum adhuc tres menses superessent
usque ad messem, et [t]plui super unam civitatem et super alteram
civitatem non plui: pars una compluta est, et pars, super quam
non plui, aruit. 8 Et [u]venerunt duae et tres civitates ad unam civi-
tatem, ut biberent aquam, et non sunt satiatae, et non redistis ad
me, dicit Dominus. 9 [v]Percussi vos in vento urente et in aurugine,
multitudinem hortorum vestrorum et vinearum vestrarum, oliveta
vestra et ficeta vestra [x]comedit eruca, et non redistis ad me, dicit
Dominus. 10 [y]Misi in vos mortem [z]in via Aegypti, percussi in gladio
iuvenes vestros usque ad captivitatem equorum vestrorum et [a]ascen-
dere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras, et non
redistis ad me, dicit Dominus. 11 Subverti vos, [b]sicut subvertit Deus
Sodomam et Gomorrham, et [c]facti estis quasi torris raptus ab in-
cendio: et non redistis ad me, dicit Dominus.
12 Quapropter haec faciam tibi, Israël. Postquam autem haec fe-
cero tibi, praeparare in occursum Dei tui, Israël. 13 Quia ecce [d]for-
mans montes et creans ventum et [e]adnuntians homini eloquium
suum, [f]faciens matutinam nebulam et [g]gradiens super excelsa terrae;
[h]Dominus Deus exercituum nomen eius.
5 Audite verbum istud, quod ego [a]levo super vos planctum, do-
mus Israël:

Cecidit et non adiciet ut resurgat 2 [b]virgo Israël,
proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eam.

3 Quia haec dicit Dominus Deus: Urbs, de qua egrediebantur mille,
relinquentur in ea centum; et, de qua egrediebantur centum, relin-
quentur in ea decem in domo Israël.
4 Quia haec dicit Dominus domui Israël: [c]Quaerite me et vivetis,
5 et nolite quaerere [d]Bethel et in Galgalam nolite intrare et in [e]Ber-
sabee non transibitis, quia Galgala captiva ducetur, et Bethel erit
inutilis. 6 Quaerite Dominum et vivite; [f]ne forte comburatur ut ignis
domus Ioseph, et devorabit, et non erit qui exstinguat, Bethel. 7 [g]Qui
convertitis in absinthium iudicium et iustitiam in terra relinquitis.
8 [h]Facientem Arcturum et Orionem et [i]convertentem in mane te-
nebras et diem in noctem mutantem, [j]qui vocat aquas maris et ef-
fundit eas super faciem terrae: [l]Dominus nomen est eius; 9 [m]qui
subridet vastitatem super robustum et depopulationem super poten-
tem adfert. 10 [n]Odio habuerunt corripientem [o]in porta et [p]loquentem
perfecte abominati sunt. 11 Idcirco, pro eo quod [q]diripiebatis paupe-
rem et praedam electam tollebatis ab eo, [r]domos quadro lapide ae-
dificabitis et non habitabitis in eis, vineas plantabitis amantissimas
et non bibetis vinum earum; 12 quia [s]cognovi multa scelera vestra

q cf. Is 39, 6.
r cf. 1 Rg 17, 34-36
s v. Jr 31, 8-9.
t cf. cp. 6, 4.
u cf. Ps 49, 7; 80, 9; Mic 1, 2.
v v. cp. 4, 13.
x cf. Os 10, 15. — v. 3 Rg 13, 1-3.
y cf. 4 Rg 23, 15.
z cf. cp. 6, 12.
a Jr 36, 22.
b Jd 3, 20.
c 3 Rg 22, 39; Ps 44, 8. — cf. cp. 6, 4.
a cf. Ps 21, 13.
b cp. 3, 9; 6, 1.
c Os 5, 11. — cf. cp. 3, 9.
d Ps 88, 36.
e cf. Jr 16, 16; Hab 1, 15. — v. 4 Rg 19, 28.
f Jdt 9, 9; Ez 39, 9.
g cf. Ez 12, 5, 12.
h cf. cp. 5, 5; Ez 20, 39; Mt 23, 32.
i cf. cp. 5, 5; Os 4, 15.
j Nm 28, 3, 4. — cf. Jr 7, 21.
l Lv 7, 13.
m Ex 35, 39; Lv 22, 23; Dt 23, 23; Ez 46, 42. — cf. Ps 118, 108.
n cf. Ps 80, 13.
o cf. Jr 31, 29, 30; Ez 3, 18; 18, 4, 18.
p cf. Dt 28, 57; Lm 2, 12.
q vr. 8; Jr 15, 7; Ag 2, 17.
r Dt 28, 23. — cf. Jl 2, 23.
s cf. Jr 3, 3.
t cf. Ex 9, 26.
u cf. cp. 8, 12.
v Dt 28, 22; Ag 2, 18. — cf. Ag 1, 11.
x Jl 1, 4; 2, 25. — cf. Dt 28, 22, 39, 40.
y (Dt 28, 27, 60. — cf. Ex 12, 29; Ps 77, 51).
z Is 10, 24, 26.
a Is 34, 3; Jl 2, 20.
b Dt 29, 23. — cf. Is 13, 19.
c Zc 3, 2. — cf. Ju 23.
d cf. Ps 101, 24.
e cf. Ps 138, 3.
f cf. cp. 5, 8; 8, 9.
g Dt 32, 13; Is 58, 14; Mic 1, 2.
h cp. 5, 27; Is 48, 2; 51, 25; Jr 10, 11.
a Ez 19, 1.
b cf. Lm 2, 13; Is 47, 1.
c 2 Par 15, 2; Is 55, 6; Jr 29, 13; Sph 2, 3; Zc 8, 21, 22.
d Os 4, 15. — v. cp. 4, 4; Is 5, 20.
e cp. 8, 14.
f Jr 4, 4. — cf. Is 9, 18, 19.
g Os 10, 4. — cf. cp. 6, 12.
h Jb 9, 9; 38, 31, 32.
i cp. 4, 13; Ps 103, 20.
j cp. 9, 6. — cf. Gn 6, 17; Ps 103, 6.
l cp. 9, 6.
m cf. Jr 50, 32.
n Is 29, 21. — cf. Pro 15, 5, 10.
o v. Rt 4, 1.
p cf. 3 Rg 22, 8.
q cf. Zc 2, 6.
r Dt 28, 30, 39; Mic 6, 15; Sph 1, 13.
s cp. 3, 2. — cf. Os 5, 3.

quia Deo iubenti ut converterentur refragati sunt (5, 1-15), iudicium patientur horrendum, inexorabile, populi et divitum captivitate consummandum (16-6, 7), universi vero regni excidio et devastatione

et fortia peccata vestra: hostes iusti, [t]accipientes munus et [u]pau-
peres deprimentes in porta. 13 Ideo prudens in tempore illo [v]tacebit,
[x]quia tempus malum est. 14 [y]Quaerite bonum et non malum, ut vi-
vatis, et [z]erit Dominus [a]Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis;
15 [b]odite malum et diligite bonum et constituite in porta iudicium,
[c]si forte misereatur Dominus Deus exercituum reliquiis Ioseph.

16 Propterea haec dicit Dominus Deus exercituum dominator:
In omnibus plateis [d]planctus, et in cunctis, quae foris sunt, dicetur:
Vae vae, et vocabunt agricolam ad luctum et ad planctum eos qui
sciunt plangere. 17 Et in omnibus vineis erit planctus, quia [e]pertran-
sibo in medio tui, dicit Dominus.

18 [f]Vae desiderantibus [g]diem Domini! Ad quid eam vobis? Dies
Domini ista, [h]tenebrae et non lux. 19 [i]Quomodo si fugiat vir a facie
leonis, et occurrat ei ursus, et ingrediatur domum et innitatur manu
sua super parietem, et mordeat eum coluber. 20 Nunquid non tene-
brae dies Domini et non lux? et caligo et non splendor in ea? 21 [j]Odi
et proieci festivitates vestras et non capiam odorem coetuum vestro-
rum. 22 [k]Quod si obtuleritis mihi holocautomata et munera vestra,
non suscipiam et vota pinguium vestrorum non respiciam. 23 Aufer
a me tumultum carminum tuorum, et [l]cantica lyrae tuae non audiam:
24 et revelabitur quasi aqua iudicium, et iustitia quasi torrens fortis.
25 [m]Nunquid hostias et sacrificium obtulistis mihi in deserto qua-
draginta annis, domus Israël? 26 Et [n]portastis tabernaculum Moloch
vestro et imaginem idolorum vestrorum sidus dei vestri, quae fe-
cistis vobis. 27 Et [o]migrare vos faciam trans Damascum, dicit Do-
minus: Deus exercituum nomen eius.

6 [a]Vae, qui opulenti estis in Sion et confiditis in [b]monte Samariae;
[c]optimates, [d]capita populorum, ingredientes pompatice domum
Israël! 2 Transite in [e]Chalane et videte et ite inde in [f]Emath ma-
gnam et descendite in [g]Geth Palaestinorum et ad optima quaeque
regna horum, [h]si latior terminus eorum termino vestro est. 3 Qui
separati estis in diem malum et [i]appropinquatis solio iniquitatis,
4 [j]qui dormitis in [l]lectis eburneis et lascivitis in stratis vestris, qui
comeditis agnum de grege et vitulos de medio armenti, 5 [m]qui ca-
nitis ad vocem psalterii: sicut David putaverunt se habere vasa can-
tici, 6 [n]bibentes vinum in phialis et [o]optimo unguento delibuti, et
nihil patiebantur super contritione Ioseph. 7 Quapropter nunc [p]mi-
grabunt in capite transmigrantium, et auferetur factio lascivientium.
8 [q]Iuravit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exerci-
tuum: Detestor ego [r]superbiam Iacob et domos eius odi et [s]tradam
civitatem cum habitatoribus suis. 9 Quod [t]si reliqui fuerint decem
viri in domo una, et ipsi morientur; 10 et tollet eum propinquus
suus et [u]comburet eum, ut efferat ossa de domo, et dicet ei qui
in penetralibus domus est: Nunquid adhuc est penes te? 11 Et re-
spondebit: Finis est. Et dicet ei: [v]Tace et non recorderis nominis
Domini; 12 quia ecce Dominus mandabit et [x]percutiet domum maio-
rem ruinis et domum minorem scissionibus. 13 Nunquid currere
queunt in petris equi aut arari potest in bubalis, [y]quoniam conver-
tistis in amaritudinem iudicium et fructum iustitiae in absinthium?
14 Qui laetamini in nihilo, qui dicitis: [z]Nunquid non in fortitudine
nostra adsumpsimus nobis cornua? 15 Ecce enim [a]suscitabo super
vos, domus Israël, dicit Dominus Deus exercituum, gentem, et con-
teret vos ab [b]introitu Emath usque ad torrentem deserti.

7 [a]Haec ostendit mihi Dominus Deus: et ecce, fictor [b]locustae in
principio germinantium [c]serotini imbris; et ecce serotinus post
tonsionem regis. 2 Et factum est, cum consummasset comedere her-
bam terrae, dixi: Domine Deus, propitius esto, obsecro; [d]quis su-
scitabit Iacob, quia parvulus est? 3 [e]Misertus est Dominus super
hoc. Non erit, dixit Dominus.

4 Haec ostendit mihi Dominus Deus: et ecce vocabat [f]iudicium
ad ignem Dominus Deus, et devoravit abyssum multam et comedit
simul partem. 5 Et dixi: Domine Deus, quiesce, obsecro; [g]quis su-
scitabit Iacob, quia parvulus est? 6 Misertus est Dominus super hoc.
Sed et istud non erit, dixit Dominus Deus.

t 1 Rg 8, 3; 12, 3. — cf. Ps 25, 10.
u Is 10, 2. — cf. cp. 2, 7.
v Pro 13, 3. — cf. Ec 3, 7.
x v. Mic 2, 3.
y cf. Dt 30, 15, 19; Sph 2, 3.
z cf. Mic 3, 11.
a cp. 3, 13.
b Ps 96, 10; Pro 8, 13; Rm 12, 9. — cf. Ps 33, 15.
c Jl 2, 14. — cf. Ex 32, 30.
d cf. Jr 9, 17, 18.
e cf. Ex 12, 12.
f cf. Jr 17, 16.
g v. Jl 1, 15.
h v. Jl 2, 2.
i cf. Is 24, 18; Jr 48, 44; Ac 28, 3, 4.
j Is 1, 13-15; Ml 1, 10. — cf. cp. 8, 9. — v. Mt 24, 19.
k Is 1, 11; Jr 6, 20. — cf. Mic 6, 6, 7.
l cf. cp. 6, 5; 8, 3; Is 5, 12.
m (all) Ac 7, 42, 43.
n cf. Is 46, 7.
o 4 Rg 17, 6.
a Is 32, 9; Lc 6, 24; Jc 5, 1.
b cp. 3, 9; 4, 1.
c cf. Ez 22, 6.
d v. Ex 19, 5.
e Gn 10, 10; Is 10, 9.
f 3 Rg 8, 65; 4 Rg 18, 34; Is 10, 9.
g v. 1 Rg 17, 4.
h cf. Nh 3, 8.
i cf. cp. 3, 10.
j cf. cp. 3, 12.
l Est 1, 6. — cf. cp. 3, 15.
m cf. cp. 5, 23; Is 5, 12.
n Is 5, 12.
o cf. Dn 10, 3.
p cp. 7, 11, 17.
q Jr 12, 5; 51, 14.
r cp. 8, 7; Nh 2, 2. — cf. Ps 46, 5.
s cf. Jr 17, 3.
t cf. cp. 8, 3.
u cf. 1 Rg 31, 12.
v cf. cp. 5, 13; 8, 3.
x cf. cp. 3, 15.
y cp. 5, 7; Os 10, 4.
z cf. 3 Rg 22, 11; Mic 4, 13.
a f. Jr 5, 15.
b 4 Rg 14, 25; 2 Par 7, 8.
a vr. 4, 7; cp. 8, 1.
b Jl 1, 4. — v. Ex 10, 4.
c Dt 11, 14; Pro 16, 15; Jc 5, 7. — v. Jb 29, 3.
d cf. Ps 129, 3.
e cf. Dt 32, 36; Jl 2, 13.
f cf. Ap 8, 7, 8.
g cf. vr. 17; 4 Rg 21, 13; Is 34, 11.

(8-15). Captivitate autem, qua omnes multandi sunt, symbolis locustarum, ignis, trullae caementarii et uncini pomorum descripta (7, 1-8, 3), prolata vaticinia vates resumit (4-14). Demum iudicio Dei denuo enarrato

7 Haec ostendit mihi Dominus; et ecce Dominus stans super mu-
rum litum, et in manu eius trulla caementarii. 8 Et dixit Dominus
ad me: [h]Quid tu vides, Amos? Et dixi: Trullam caementarii; et
dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israël;
non adiciam ultra superinducere eum. 9 Et [i]demolientur excelsa idoli
et sanctificationes Israël desolabuntur, et consurgam super [j]domum
Ieroboam in gladio.
10 Et misit Amasias [l]sacerdos Bethel ad [m]Ieroboam regem Israël
dicens: [n]Rebellavit contra te Amos in medio domus Israël; [o]non
poterit terra sustinere universos sermones eius. 11 Haec enim dicit
Amos: In gladio morietur Ieroboam, et Israël [p]captivus migrabit de
terra sua.
12 Et dixit Amasias ad Amos: [q]Qui vides, gradere, fuge [r]in ter-
ram Iuda et [s]comede ibi panem et prophetabis ibi. 13 Et [t]in Bethel
non adicies ultra ut prophetes, quia [u]sanctificatio regis est et domus
regni est. 14 Responditque Amos et dixit ad Amasiam: [v]Non sum
propheta et non sum filius prophetae, sed armentarius ego sum vel-
licans sycomoros, 15 et [x]tulit me Dominus, cum sequerer gregem, et
dixit Dominus ad me: Vade, [y]propheta ad populum meum Israël.
16 Et [z]nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis super
Israël et [a]non stillabis super domum idoli. 17 [b]Propter hoc haec
dicit Dominus: Uxor tua in civitate fornicabitur, et filii tui et filiae
tuae in gladio cadent, et humus tua [c]funiculo metietur, et tu in terra
polluta morieris, et Israël captivus migrabit de terra sua.
8 [a]Haec ostendit mihi Dominus Deus: et ecce uncinus pomorum.
2 Et dixit: [b]Quid tu vides, Amos? et dixi: Uncinum pomorum;
et dixit Dominus ad me: [c]Venit finis super populum meum Israël:
non adiciam ultra, ut pertranseam eum. 3 Et stridebunt cardines
templi in die illa, dicit Dominus Deus: [d]multi morientur, in omni
loco [e]proicietur silentium.
4 Audite hoc, [f]qui conteritis pauperem et deficere facitis egenos
terrae 5 dicentes: Quando transibit mensis, et venundabimus merces?
et [g]sabbatum et aperiemus frumentum, ut imminuamus mensuram
et augeamus siclum et supponamus [h]stateras dolosas, 6 ut [i]possidea-
mus in argento egenos et pauperes pro calceamentis et quisquilias
frumenti vendamus? 7 Iuravit Dominus in [j]superbiam Iacob: [l]Si
oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum. 8 [m]Nunquid super
isto non commovebitur terra, et lugebit omnis habitator eius, et
[n]ascendet quasi fluvius universus, et eicietur et [o]defluet quasi rivus
Aegypti?
9 Et erit in die illa, dicit Dominus Deus, [p]occidet sol in meridie,
et [q]tenebrescere faciam terram in die luminis 10 et [r]convertam festi-
vitates vestras in luctum et omnia cantica vestra in planctum et
[s]inducam super omne dorsum vestrum saccum et super omne caput
calvitium et [t]ponam eam quasi luctum unigeniti et novissima eius
quasi diem amarum.
11 Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et [u]mittam famem in terram,
non famem panis neque sitim aquae, sed [v]audiendi verbum Domini.
12 Et commovebuntur a mari usque ad mare et ab aquilone usque
ad orientem, [x]circuibunt quaerentes verbum Domini et non invenient.
13 [y]In die illa deficient virgines pulchrae et adulescentes in siti,
14 qui iurant in [z]delicto Samariae et dicunt: Vivit deus tuus Dan,
et vivit via [a]Bersabee; et cadent et non resurgent ultra.
9 Vidi Dominum stantem super altare et dixit: Percute cardinem,
et [a]commoveantur [b]superliminaria; avaritia enim in capite omnium;
et novissimum eorum in gladio interficiam, [c]non erit fuga eis. Fu-
gient, et non salvabitur ex eis qui fugerit. 2 [d]Si descenderint usque
ad infernum, inde manus mea educet eos; et, si ascenderint usque
in caelum, inde detraham eos; 3 et, si absconditi fuerint in [e]vertice
Carmeli, inde scrutans auferam eos; et, [f]si celaverint se ab oculis
meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, et mordebit eos;
4 et, [g]si abierint in captivitatem coram inimicis suis, ibi mandabo
gladio, et occidet eos, et [h]ponam oculos meos super eos in malum
et non in bonum: 5 et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram,

h cp. 8 ,2.
i (Gn 26, 23, 25).
j v. 4 Rg 15, 8-12.
l 3 Rg 12, 32.
m cf. 1, 1.
n cf. Jr 38, 4.
o cf. Jo 21, 25.
p cp. 6, 7.
q cf. 1 Rg 9, 9.
r cf. cp. 1, 1.
s cf. Mic 3, 5, 11.
t vr. 16. — v. cp. 2, 12
u v. 3 Rg 12, 29-13, 1.
v cf. cp. 1, 1; Zc 13, 5.
x cf. Ps 77, 71.
y cf. Ez 6, 2.
z cp. 3, 1.
a Ez 20, 46; 21, 2; Mic 2, 6.
b cf. Jr 28, 16; 29, 21; 31, 22.
c cf. vr. 7, 8.
a cp. 7, 1, 4, 7.
b cp. 7, 8.
c Lm 4, 18.
d cf. cp. 6, 9.
e cf. cp. 6, 11; Jr 16, 4, 6.
4, 5] * *Catech. R. III 8, 20.*
f cp. 2, 7; Pro 22, 22.
g cf. 2 Es 10, 32; 13, 15, 16; Ez 20, 13.
h Os 12, 7; Pro 11, 1.
i cp. 2, 6.
j cf. cp. 6, 8.
l Os 8, 13; 9, 9.
m cf. Os 4, 3.
n cp. 9, 5.
o cf. Zc 10, 11.
p Jr 15, 9; Mic 3, 6. — cf. cp. 5, 20; Mt 24, 29.
q cp. 4, 13; 5, 8.
r (all) Tb 2, 6. — cf J.r 7, 34; 1 Mc 1, 41.
s Is 3, 24.
t Jr 6, 26; Zc 12, 10. — cf. Ex 12, 30.
11] * *Catech. R. IV 13, 18.*
u cf. Is 8, 20, 21.
v Mic 3, 7. — cf. Dt 8, 3; Jo 4, 13, 34.
x Jr 5, 1. — cf. cp. 4, 8; Lm 4, 8.
y Is 51, 20.
z cf. Dt 9, 21; 3 Rg 12, 29, 30; Os 10, 8.
a cp. 5, 5.
a cf. Is 6, 4.
b Sph 2, 14.
c cf. cp. 2, 14.
d Ps 139, 8-10. — cf. cp. 2, 14; Jb 26, 6; Ecli 42, 18.
e cp. 1, 2.
f cf. Jb 26, 5; Jr 49, 16.
g cf. Dt 28, 65; Ez 5, 2, 12.
h cf. vr. 8. — v. Jr 21, 10; 44, 11.

i Ps 103, 32; 143, 5. — cf. Jl 2, 10; 3, 16.
j cp. 8, 8.
k cf. Ps 103, 3.
l v. cp. 5, 8.
m v. Jr 16, 21; 33, 2.
n cf. Sph 3, 10.
o Ex 20, 2.
p Jr 47, 4.
q cp. 1, 5.
r cf. Dn 2, 34; Mt 21, 44.
s Jr 30, 11; 46, 28. — cf. Jl 2, 32; Ab 17.
t cf. Jr 15, 7; Mt 3, 12; Lc 22, 32.
u cf. cp. 6, 3; Mic 3, 11.
v (all) Ac 15, 16, 17.
x cf. Ab 19.
y (all) Ac 14, 17, 18.
13-15] *L. in fr. 6 QT. Spbr.*
z cf. Lv 26, 5.
a Jl 3, 18.
b Dt 30, 3; Jr 30, 3; Ez 39, 25.
c Is 61, 4.
d Is 65, 21; Jr 31, 5.
e Jr 24, 5. — cf. Jr 31, 4, 28.
f Ez 37, 25. — cf. Jl 3, 20.
g cf. Jr 3, 18; 7, 7.

et [i]tabescet, et lugebunt omnes habitantes in ea, et [j]ascendet sicut
rivus omnis et defluet sicut fluvius Aegypti. **6** [k]Qui aedificat in caelo
ascensionem suam et fasciculum suum super terram fundavit, [l]qui
vocat aquas maris et effundit eas super faciem terrae; [m]Dominus
nomen eius. **7** Nunquid non ut [n]filii Aethiopum vos estis mihi, filii
Israël? ait Dominus; [o]nunquid non Israël ascendere feci de terra
Aegypti et [p]Palaestinos de Cappadocia et Syros de [q]Cyrene? **8** Ecce
oculi Domini Dei super regnum peccans, et [r]conteram illud a facie
terrae; [s]veruntamen conterens non conteram domum Iacob, dicit
Dominus; **9** ecce enim mandabo ego et [t]concutiam in omnibus gen-
tibus domum Israël, sicut concutitur triticum in cribro, et non cadet
lapillus super terram. **10** In gladio morientur omnes peccatores po-
puli mei, qui dicunt: [u]Non appropinquabit et non veniet super nos
malum. **11** [v]In die illa suscitabo tabernaculum David, quod cecidit,
et reaedificabo aperturas murorum eius et ea quae corruerant instau-
rabo et reaedificabo illud sicut in diebus antiquis, **12** [x]ut possideant
reliquias Idumaeae et [y]omnes nationes, eo quod invocatum sit nomen
meum super eos, dicit Dominus faciens haec.
13 Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et [z]comprehendet arator
messorem, et calcator uvae mittentem semen; et [a]stillabunt montes
dulcedinem, et omnes colles culti erunt, **14** et [b]convertam captivi-
tatem populi mei Israël, et [c]aedificabunt civitates desertas et inha-
bitabunt et [d]plantabunt vineas et bibent vinum earum et facient
hortos et comedent fructus eorum, **15** et [e]plantabo eos super humum
suam et [f]non evellam eos ultra de terra sua, [g]quam dedi eis, dicit
Dominus Deus tuus.

PROPHETIA ABDIAE

a cf. 2 Par 28, 9 (?).
1-11] *LL. in fr. 6 p. D. 4 Nbr.*
b v. Jr 49, 7-22; Ez 25, 12-14.
1-7] Jr 49, 14-16.
c cf. Nm 24, 21.
d cf. 2 Mc 9, 10. — v. Is 14, 13.
e Jr 49, 9. — cf. Dt 24, 31.
f cf. Jr 49, 10.
g Ps 40, 10; Jr 38, 22. — cf. Mic 7, 5.
h cf. Jr 49, 7.
i cf. Is 29, 14.
j cf. Ez 35, 2.
l (Am 1, 12. — v. 1 Par 1, 45)
m Jl 3, 19. — cf. Gn 27, 42; Nm 20, 20, 21.
n Ez 25, 12; 35, 3, 4, 9.
o Ps 136, 7. — cf. Jr 12, 14.
p v. 4 Rg 25, 10-20.
q cf. Jl 3, 3; Nh 3, 10.
r Ps 136, 6; Lm 4, 21; Ez 35, 15.
s cf. Ps 21, 18.
t cf. Lm 4, 21; Bar 4, 12; Mic 4, 11; 7, 8.
u cf. 1 Rg 2, 3.
v cf. Pro 17, 5.

ISIO [a]Abdiae. Haec dicit Dominus Deus ad [b]Edom:
Auditum audivimus a Domino, et legatum ad
gentes misit: Surgite, et consurgamus adversus
eum in proelium. **2** Ecce parvulum dedi te in
gentibus, contemptibilis tu es valde. **3** Superbia
cordis tui extulit te [c]habitantem in scissuris petra-
rum, exaltantem solium tuum, qui dicis in corde
tuo: Quis detrahet me in terram? **4** [d]Si exaltatus
fueris ut aquila et si inter sidera posueris nidum tuum, inde de-
traham te, dicit Dominus. **5** [e]Si fures introissent ad te, si latrones per
noctem, quomodo conticuisses? Nonne furati essent sufficientia sibi?
[e]Si vindemiatores introissent ad te, nunquid saltem racemum re-
liquissent tibi? **6** [f]Quomodo scrutati sunt Esau? Investigaverunt ab-
scondita eius. **7** Usque ad terminum emiserunt te, omnes viri foede-
ris tui illuserunt tibi, [g]invaluerunt adversum te viri pacis tuae; qui
comedunt tecum ponent insidias subter te: [h]non est prudentia in eo.
8 [i]Nunquid non in die illa, dicit Dominus, perdam sapientes de
Idumaea et prudentiam de [j]monte Esau? **9** Et timebunt fortes tui [l]a
meridie, ut intereat vir de monte Esau. **10** Propter interfectionem
et propter [m]iniquitatem in fratrem tuum Iacob operiet te confusio,
et [n]peribis in aeternum. **11** [o]In die, cum stares adversus eum, quando
capiebant alieni exercitum eius, et [p]extranei ingrediebantur portas eius
et [q]super Ierusalem mittebant sortem, [r]tu quoque eras quasi unus ex
eis. **12** [s]Et non despicies in die fratris tui, in die peregrinationis
eius, et non laetaberis super filios Iuda in die perditionis eorum et [u]non
magnificabis os tuum in die angustiae, **13** [v]neque ingredieris portam

atque terras inimicorum suorum possidebit (17-21).
Ionas iussus a Deo Ninivitis paenitentiam praedicat. *Iona contumax in Deum fugit, sed a nautis deicitur in mare et a pisce deglutitur (1, 1-16). Sospes*

populi mei in die ruinae eorum neque despicies et tu in malis eius
in die vastitatis illius, et non emitteris adversus exercitum eius in
die vastitatis illius, 14 neque stabis in [x]exitibus, ut interficias eos qui
fugerint, et non concludes reliquos eius in die tribulationis. 15 Quo-
niam iuxta est [y]dies Domini super omnes gentes. [z]Sicut fecisti, fiet
tibi: [a]retributionem tuam convertet in caput tuum; 16 quomodo
enim [b]bibistis super [c]montem sanctum meum, bibent omnes gentes
iugiter et bibent et absorbebunt et [d]erunt quasi non sint. 17 Et [e]in
monte Sion erit salvatio, et erit sanctus, et [f]possidebit domus Iacob
eos qui se possederant, 18 et [g]erit domus Iacob ignis et domus Io-
seph flamma, et domus Esau stipula, et [h]succendentur in eis et de-
vorabunt eos, et [i]non erunt reliquiae domus Esau, quia Dominus
locutus est. 19 Et hereditabunt hi qui ad [j]austrum sunt [l]montem
Esau et [m]qui in campestribus Philisthiim, et possidebunt regionem
Ephraim et regionem [n]Samariae et Beniamin possidebit Galaad,
20 et transmigratio exercitus huius filiorum Israël omnia loca Cha-
nanaeorum usque ad [o]Sareptam, et transmigratio Ierusalem, quae
in Bosphoro est, possidebit civitates austri. 21 Et [p]ascendent salva-
tores in montem Sion iudicare montem Esau, et [q]erit Domino re-
gnum.

x Mt 22, 9. — cf. Ez 21, 21.
y v. Jl 1, 15. [8.
z Jr 50, 29; Ez 35, 15; Hab 2,
a Jl 3, 4. — cf. Ps 78, 12; Is 65, 9; Lc 6, 38.
b Jr 25, 27, 28; Hab 2, 16.
c v. Jl 2, 1; 3, 17.
d Sap 2, 2.
e (all) Jl 2, 32. — cf. Am 9, 8.
f cf. Am 9, 12. — v. Gn 49, 10.
g Zc 12, 6. — cf. Is 10, 17; Jr 5, 14.
h cf. Jl 2, 5; Nh 1, 10.
i Ex 25, 13, 14.
j cf. Is 10, 40; Jd 1, 9.
l vr. 8.
m Jr 17, 26. — v. Js 15, 21.
n v. Jr 23, 13.
o 3 Rg 17, 9; Lc 4, 26.
p cf. 4 Rg 13, 5; Is 19, 20; 1 Tm 4, 16; Jc 5, 20.
q Ps 21, 29; Dn 7, 14, 27; Mic 4, 7; Zc 14, 9; Lc 1, 33; 1 Cor 15, 24; Ap 11, 15; 19, 6.

PROPHETIA IONAE

T factum est verbum Domini ad [a]Ionam filium
Amathi dicens: 2 Surge, et vade in [b]Niniven civi-
tatem [c]grandem et praedica in ea, quia [d]ascendit
malitia eius coram me. 3 Et surrexit Ionas, ut
[e]fugeret in [f]Tharsis a facie Domini, et descendit
in [g]Ioppen et invenit navem euntem in Tharsis et
dedit naulum eius et descendit in eam, ut iret
cum eis in Tharsis [h]a facie Domini. 4 [i]Dominus
autem misit ventum magnum in mare, et facta est tempestas magna
in mari, et navis periclitabatur [j]conteri. 5 Et timuerunt nautae, et
[k]clamaverunt viri ad deum suum et [l]miserunt vasa, quae erant in
navi, in mare, ut alleviaretur ab eis; et Ionas descendit ad interiora
navis et dormiebat sopore gravi. 6 Et accessit ad eum gubernator
et dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? Surge, invoca Deum tuum,
[m]si forte recogitet Deus de nobis, et non pereamus. 7 Et dixit vir
ad collegam suum: Venite, et [n]mittamus sortes et sciamus quare
hoc malum sit nobis. Et [o]miserunt sortes et cecidit sors super Ionam.
8 Et dixerunt ad eum: [p]Indica nobis cuius causa malum istud
sit nobis. Quod est opus tuum, quae terra tua, et quo vadis vel
ex quo populo es tu? 9 Et dixit ad eos: Hebraeus ego sum et Do-
minum [q]Deum caeli ego timeo, [r]qui fecit mare et aridam. 10 Et ti-
muerunt viri timore magno et dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti?
Cognoverunt enim viri quod a facie Domini fugeret, quia indicave-
rat eis; 11 et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, et cessabit mare
a nobis? quia mare ibat et intumescebat. 12 Et dixit ad eos: Tollite
me et mittite in mare et cessabit mare a vobis; scio enim ego, quo-
niam propter me tempestas haec grandis venit super vos. 13 Et re-
migabant viri, ut reverterentur ad aridam, et non valebant, quia mare
ibat et intumescebat super eos. 14 Et clamaverunt ad Dominum et
dixerunt: Quaesumus, Domine, ne pereamus in anima viri istius,
et ne des super nos sanguinem innocentem; quia [s]tu, Domine, sicut

1-12] LL. in sb. p. D. 4 Nbr.
a 4 Rg 14, 25.
b Gn 10, 11, 12; 4 Rg 19, 36; Tb 1, 11; Nh 1, 1; Sph 2, 13.
c cp. 3, 3; 4, 11.
d cf. Gn 18, 20, 21; Jr 51, 9; Ap 28, 5.
e vr. 10; cp. 4, 2. — cf. Ps 133, 8.
f 3 Rg 10, 22; Ps 71, 10.
g Js 19, 46; 2 Par 2, 16; 1 Es 3, 7.
h Gn 4, 16. — cf. Ps 138, 7-10.
i cf. Ps 106, 25, 26.
j 3 Rg 22, 48; Ps 47, 8.
k cf. Ps 106, 28.
l cf. Ac 27, 18, 19, 38.
m cf. cp. 3, 9.
n cf. Js 7, 16; 1 Rg 14, 42.
o cf. Pro 16, 33; Ac 1, 26.
p cf. Js 7, 19-21.
q Ap 11, 13. — cf. Ec 2, 12.
r Gn 1, 9, 10. — v. Ps 145, 6.
s cf. Dt 21, 8.

concinit canticum (2, 1-10) et in terram restitutus, Ninivitis praedicat eorumque paenitentium Deus miseretur (3, 1-10), prophetam vero, quia de hac re irascitur, verbis et opere lepide arguit (4, 1-11).

voluisti, fecisti. 15 Et tulerunt Ionam et miserunt in mare, et [t]stetit
mare a fervore suo, 16 et timuerunt viri timore magno Dominum
et [u]immolaverunt hostias Domino et [v]voverunt vota.

2 Et praeparavit Dominus piscem grandem ut deglutiret Ionam. Et
[a]erat Ionas in ventre piscis [b]tribus diebus et tribus noctibus.
2 Et oravit Ionas ad Dominum Deum suum de ventre piscis 3 et
dixit:

[c]Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, et exaudivit me:
[d]de ventre inferi clamavi, et exaudisti vocem meam
4 et [e]proiecisti me in profundum, in corde maris,
et flumen circumdedit me:
omnes gurgites tui et [f]fluctus tui super me transierunt.
5 Et ego dixi: [g]Abiectus sum a conspectu oculorum tuorum,
[h]veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum,
6 [i]Cicumdederunt me aquae usque ad animam, abyssus vallavit me,
pelagus operuit caput meum, [j]ad extrema montium descendi,
7 terrae vectes concluserunt me in aeternum,
et [l]sublevabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.
8 [m]Cum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum,
[n]ut veniat ad te oratio mea, [o]ad templum sanctum tuum.
9 [p]Qui custodiunt vanitates frustra [q]misericordiam suam derelinquunt;
10 [r]ego autem in voce laudis immolabo tibi,
[s]quaecumque vovi reddam pro salute Domino.

11 Et dixit Dominus pisci, et evomuit Ionam in aridam.

3 Et factum est verbum Domini ad Ionam secundo dicens: 2 Surge
et vade in [a]Niniven civitatem magnam et praedica in ea praedi-
cationem, quam ego loquor ad te. 3 Et surrexit Ionas et abiit in
Niniven iuxta verbum Domini, et Ninive erat civitas magna itinere
trium dierum, 4 et coepit Ionas introire in civitatem itinere diei
unius et clamavit et dixit: Adhuc quadraginta dies, et Ninive [b]sub-
vertetur. 5 Et [c]crediderunt viri ninivitae in Deum et [d]praedicaverunt
ieiunium et [e]vestiti sunt saccis a maiore usque ad minorem. 6 Et
pervenit verbum ad regem Ninive, et [f]surrexit de solio suo et abiecit
vestimentum suum a se et indutus est sacco et [g]sedit in cinere 7 et
clamavit et dixit in Ninive, ex ore regis et principum eius, dicens:
Homines et [h]iumenta et boves et pecora non gustent quidquam nec
pascantur et aquam non bibant, 8 et operiantur saccis homines et
iumenta et clament ad Dominum in fortitudine, et [i]convertatur vir
a via sua mala et ab [j]iniquitate, quae est in manibus eorum. 9 [l]Quis
scit si convertatur et ignoscat Deus et [m]revertatur a furore irae suae,
et non peribimus? 10 Et vidit Deus opera eorum, [n]quia conversi
sunt de via sua mala, et misertus est Deus super malitiam, quam
locutus fuerat ut faceret eis, et non fecit.

4 Et adflictus est Ionas adflictione magna et [a]iratus est 2 et oravit
ad Dominum et dixit: Obsecro, Domine: nunquid non hoc est
verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? Propter hoc [b]praeoc-
cupavi ut fugerem in Tharsis; scio enim, quia [c]tu Deus clemens et
misericors es, patiens et multae miserationis et ignoscens super ma-
litia. 3 Et [d]nunc, Domine, tolle, quaeso, animam meam a me, [e]quia
melior est mihi mors quam vita. 4 Et dixit Dominus: [f]Putasne bene
irasceris tu?

5 Et egressus est Ionas de civitate et sedit contra orientem civi-
tatis et [g]fecit sibimet umbraculum ibi et sedebat subter illud in um-
bra, donec videret quid accideret civitati. 6 Et praeparavit Dominus
Deus hederam, et ascendit super caput Ionae, ut esset umbra super
caput eius et protegeret eum, laboraverat enim. Et laetatus est Io-
nas super hedera laetitia magna. 7 Et paravit Deus vermem ascensu
diluculi in crastinum, et percussit hederam, et exaruit. 8 Et, cum
ortus fuisset sol, praecepit Dominus [h]vento calido et urenti, et [i]per-
cussit sol super caput Ionae, et [j]aestuabat et petivit animae suae ut
moreretur et dixit: [e]Melius est mihi mori quam vivere. 9 Et dixit
Dominus ad Ionam: Putasne bene irasceris tu super hedera? Et
dixit: Bene irascor ego usque ad mortem. 10 Et dixit Dominus: Tu
doles super hederam, in qua non laborasti neque fecisti ut cresceret,

t Jdt 9, 4; Ps 113, 3 (bis); Dn 4, 32.
u cf. Lc 8, 24.
v cf. Gn 8, 20; 31, 54.
x cf. cp. 2, 9.
a Mt 16, 4. — cf. Lc 11, 30.
b Est 4, 16; Mt 12, 40. — cf. Est 5, 1; 1 Cor 15, 4.
c Ps 3, 5; 117, 5; 119, 1.
d Lm 3, 55. — cf. Ps 129, 1; 1 Cor 15, 4.
3] *Ant. in fr. 2 mai. hebd.*
e v. Ps 87, 7, 8.
f Ps 17, 5; 41, 8. — cf. 1 Mc 6, 11.
g Ps 30, 23.
h cf. Ps 41, 5.
i Ps 68, 2; Lm 3, 54. — cf. Ps 31, 6.
j cf. Dt 32, 22; Jdt 16, 18.
l Ps 15, 10; 29, 4; 85, 13; Dn 3, 88.
m cf. Ps 106, 6; 141, 4.
n 2 Par 30, 27. — cf. Is 65, 15.
o cf. Mic 1, 2.
p cf. 4 Rg 17, 15; Ps 30, 7; Jr 2, 5.
q cf. Jr 2, 13.
r Ps 49, 14; 115, 17, 18. — cf. Os 14, 2; Heb 13, 15.
s v. Ps 21, 26.
1-10] *L. in fr. 2 p. D. Pass. — Prph in sb. s.*
a v. cp. 1, 2.
b Th 14, 6; Nh 3, 7; Sph 2, 13, 15.
c cf. Mt 12, 41; Lc 11, 32.
5] * *cf. Conc. Trid. s. XIV cp. 5.*
d cf. 2 Par 20, 3.
e 3 Rg 20, 31, 32; Ps 29, 12.
6] * *cf. Catech. R. II 5, 28; IV 3, 6.*
f cf. Jb 1, 10; Ez 26, 16.
g cf. Jb 2, 8, 13; Is 3, 26; 47, 1; Lm 2, 10.
h cf. cp. 4, 11; Ps 35, 7; Jl 1, 18, 20.
i cf. Jr 18, 11; 36, 3.
j Is 59, 6.
l 2 Rg 12, 22; Jl 2, 14; Am 5, 15. — cf. Tb 13, 8.
m cf. Ps 77, 38; 84, 4.
n Is 55, 7; Jr 18, 8; Ez 21, 27.
a cf. vr. 4, 9.
b v. cp. 1, 3.
c Ex 34, 6; Ps 85, 5; Jl 2, 13.
d vr. 8. — cf. 3 Rg 19, 4; 2 Cor 1, 8.
e cf. Tb 3, 6, 15; Ec 7, 2; Jr 8, 3.
f vr. 9. — cf. vr. 1.
g cf. 2 Es 8, 15.
h Jr 18, 17.
i cf. Ps 120, 6.
j cf. Gn 31, 40; Mt 20, 12.

Poenis pro populi infidelitate messianica restauratio opponitur. *Non solum Israël, sed etiam Iudae iudicium Dei et paenae comminantur* (*1, 1-16*) *earumque praecipuam causam dicit esse divites iniuste agentes* (*2, 1-5*) *ac pseudopro-*

quae sub una nocte nata est et sub una nocte periit; 11 [l]et ego non
parcam Ninive [m]civitati magnae, in qua sunt plus quam centum
viginti milia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram et sini-
stram suam, et [n]iumenta multa?

l cf. Sap 11, 24, 25, 27.
m cp. 3, 3.
n cf. cp. 3, 7.

PROPHETIA MICHAEAE

ERBUM Domini, quod factum est ad [a]Michaeam
[b]morasthiten, [c]in diebus Ioathan, Achaz et Eze-
chiae regum Iuda, quod vidit super Samariam et
Ierusalem. 2 [d]Audite, populi omnes, et [e]attendat
terra et plenitudo eius, et [f]sit Dominus Deus vo-
bis in testem, [g]Dominus de templo sancto suo.
3 Quia ecce [h]Dominus egredietur de [i]loco suo et
descendet et [j]calcabit super excelsa terrae 4 et
[l]consumentur montes subtus eum, et valles scindentur, [m]sicut cera
a facie ignis et sicut aquae, quae decurrunt in praeceps. 5 In [n]sce-
lere Iacob omne istud et in peccatis domus Israël. Quod [o]scelus
Iacob? nonne Samaria? Et quae [p]excelsa Iudae? nonne Ierusalem?
6 Et ponam Samariam [q]quasi acervum lapidum in agro, cum plan-
tatur vinea, et detraham [r]in vallem lapides eius et [s]fundamenta eius
revelabo. 7 Et [t]omnia sculptilia eius concidentur, et omnes [u]merce-
des eius comburentur igne, et omnia idola eius ponam in perditio-
nem, quia de mercedibus meretricis congregata sunt et usque ad
mercedem meretricis revertentur. 8 Super hoc [v]plangam et ululabo,
vadam [x]spoliatus et nudus, faciam planctum [y]velut draconum et
luctum quasi struthionum; 9 [z]quia desperata est plaga eius, quia
venit usque ad Iudam, tetigit portam populi mei usque ad Ierusa-
lem. 10 [a]In [b]Geth nolite adnuntiare, lacrimis ne ploretis, in [c]domo
pulveris [d]pulvere vos conspergite; 11 et transite vobis, habita-
tio pulcra, confusa ignominia; non est egressa quae habitat in
exitu; planctum domus vicina accipiet ex vobis, quae stetit
sibimet. 12 Quia infirmata est in bonum quae habitat in amaritu-
dinibus, quia [e]descendit malum a Domino in portam Ierusalem.
13 Tumultus quadrigae stuporis habitanti [f]Lachis, principium peccati
est filiae Sion, quia in te inventa sunt [g]scelera Israël. 14 Propterea
dabit emissarios super [h]hereditatem Geth; [i]domus menda-
cii in deceptionem regibus Israël. 15 Adhuc heredem adducam tibi,
quae habitas in [j]Maresa; usque ad [l]Odollam veniet gloria Israël.
16 [m]Decalvare et tondere super filios deliciarum tuarum: dilata cal-
vitium tuum sicut aquila, quoniam captivi ducti sunt ex te.

2 [a]Vae qui cogitatis inutile et operamini malum [b]in cubilibus ve-
stris! In luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est
manus eorum. 2 Et [c]concupierunt agros et violenter tulerunt et ra-
puerunt domos et [d]calumniabantur virum et domum eius, virum et
hereditatem eius.
3 Idcirco haec dicit Dominus: Ecce ego cogito super [e]familiam
istam malum, unde non auferetis colla vestra et [f]non ambulabitis
superbi, [g]quoniam tempus pessimum est. 4 In die illa [h]sumetur super
vos parabola, et cantabitur canticum cum suavitate dicentium: De-
populatione vastati sumus; [i]pars populi mei commutata est; quo-
modo recedet a me, cum revertatur qui regiones nostras dividat?
5 Propter hoc non erit tibi [j]mittens funiculum sortis in coetu Do-

1-9] *LL. in D. 5 Nbr.*
a Jr 26, 18.
b (vr. 14).
c Is 1, 1. — v. 4 Rg 15, 32-38; 16; 20.
d cp. 3, 1, 9; 6, 1, 2. — v. Os 5, 1.
e Is 1, 2.
f Ps 49, 7; 80, 9.
g Ps 10, 5; Jr 2, 8; Hab 2, 20.
h Is 26, 21. — cf. Os 5, 15.
i cf. Ps 113, 3 (bis).
j Am 4, 13. — cf. Dt 32, 13.
l cf. Jd 5, 5; Is 64, 1, 3; Nh 1, 6; Hab 3, 6, 10.
m Ps 67, 3; 96, 5.
n v. cp. 3, 8.
o cf. vr. 13.
p cf. 2 Par 28, 4.
q cf. cp. 3, 12.
r cf. 3 Rg 16, 24.
s Ez 13, 14.
t cf. Os 8, 6.
u cf. Os 2, 12; 9, 1.
v Is 22, 4; Jl 1, 13.
x v. Is 20, 2-4.
y cf. Jb 30, 29.
z Nh 3, 19. — cf. Os 5, 13.
a 2 Rg 1, 20.
b v. 1 Rg 17, 4.
c (Jd 6, 11, 24; 8, 27, 32).
d Jr 6, 26; 25, 34; Lm 2, 10; Ez 27, 30.
e cf. Am 3, 6.
f Js 10, 3; 4 Rg 18, 14, 17; 2 Par 32, 9.
g cf. vr. 5; Os 13, 1, 2.
h (cf. vr. 1).
i (Js 15, 44).
j Js 15, 44; 2 Par 11, 8; 14, 9, 10; 1 Mc 5, 66.
l 1 Rg 22, 1, 2. — cf. Gn 38, 1.
m Am 8, 10. — v. Is 3, 24.
a cf. Is 10, 1, 2.
b Ps 35, 5. — cf. Pro 4, 16.
c cf. Is 5, 8.
d cf. Os 12, 7.
e cf. Am 3, 1, 2.
f cf. Is 2, 11, 17.
g Ec 12, 1; Am 5, 13; Gal 1, 4; Eph 5, 16; 6, 13.
h Hab 2, 6. — v. Nm 23, 7.
i cf. cp. 1, 15 (?).
j cf. Dt 32, 8, 9; Js 14, 1, 2.

phetas vanis promissionibus populo illudentes (6-13). Describens autem quales urbi et populo calamitates immineant (3, 1-8), inter praecipuas ponit urbis et templi eversionem (9-12); templo vero futuram restau-

mini. 6 Ne loquamini loquentes: [l]non stillabit super istos, non com-
prehendet confusio. 7 Dicit domus Iacob: [m]Nunquid abbreviatus est
spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes eius? [n]Nonne verba
mea bona sunt cum eo qui recte graditur? 8 Et e contrario populus
meus in adversarium consurrexit. Desuper tunica pallium sustulistis,
et eos, qui transibant simpliciter, convertistis in bellum. 9 Mulieres
populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum, a parvulis earum
tulistis laudem meam in perpetuum. 10 [o]Surgite et ite, quia non ha-
betis hic [p]requiem; propter [q]immunditiam eius corrumpetur putre-
dine pessima. 11 [r]Utinam non essem vir habens spiritum et menda-
cium potius loquerer! Stillabo tibi [s]in vinum et in ebrietatem; et
erit super quem stillatur populus iste. 12 Congregatione congre-
gabo, Iacob, totum te; [t]in unum conducam [u]reliquias Israël,
pariter ponam illum quasi gregem in ovili, [v]quasi pecus in medio
caularum; tumultuabuntur a multitudine hominum. 13 Ascendet
enim [x]pandens iter ante eos; divident et transibunt portam et in-
gredientur per eam, et transibit rex eorum coram eis, et [y]Dominus
in capite eorum.

3 Et dixi: [a]Audite, principes Iacob et duces domus Israël: [b]Nun-
quid non vestrum est scire iudicium 2 [c]qui odio habetis bonum
et diligitis malum, [d]qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis
et carnem eorum desuper ossibus eorum? 3 [e]Qui comederunt carnem
populi mei et pellem eorum desuper excoriaverunt et ossa eorum
confregerunt et conciderunt sicut in lebete et quasi carnem in medio
ollae. 4 [f]Tunc clamabunt ad Dominum, et non exaudiet eos et [g]ab-
scondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt
in adinventionibus suis.
5 Haec dicit Dominus super [h]prophetas, qui seducunt populum
meum, qui mordent dentibus suis et [i]praedicant pacem et, [j]si quis
non dederit in ore eorum quippiam, [l]sanctificant super eum proelium.
6 Propterea [m]nox vobis pro visione erit, et tenebrae vobis pro divi-
natione, et [n]occumbet sol super prophetas, et obtenebrabitur super
eos dies. 7 Et [o]confundentur qui vident visiones, et confundentur
divini, et [p]operient omnes vultus suos, quia [q]non est responsum Dei.
8 [r]Veruntamen ego repletus sum fortitudine spiritus Domini, iudicio
et virtute, ut [s]adnuntiem Iacob scelus suum et Israël peccatum
suum.
9 Audite hoc, principes domus Iacob et iudices domus Israël,
qui abominamini iudicium et [t]omnia recta pervertitis, 10 [u]qui aedi-
ficatis Sion in sanguinibus et Ierusalem in iniquitate. 11 [v]Principes
eius in muneribus iudicabant, et [x]sacerdotes eius in mercede doce-
bant, et [y]prophetae eius in pecunia divinabant, et [z]super Dominum
requiescebant dicentes: [a]Nunquid non Dominus in medio nostrum?
[b]Non venient super nos mala. 12 Propter hoc causa vestri [c]Sion
quasi ager arabitur, et Ierusalem [d]quasi acervus lapidum erit, et
[e]mons templi in excelsa silvarum.

4 Et erit in novissimo dierum,
erit mons domus Domini
praeparatus in vertice montium
et sublimis super colles;
et fluent ad eum populi,
2 et properabunt gentes multae et dicent:
Venite, ascendamus ad [a]montem Domini
et ad domum Dei Iacob,
et docebit nos de viis suis,
et ibimus in semitis eius;
quia de Sion egredietur lex,
et verbum Domini [b]de Ierusalem.
3 Et [c]iudicabit inter populos multos
et corripiet gentes fortes usque in longinquum,
et [d]concident gladios suos in vomeres,
et hastas suas in ligones;
non sumet gens adversus gentem gladium
et non discent ultra belligerare.

l Am 7, 16. — cf. Jr 28, 1, 2; Ez 13, 10, 16.
m cf. Nm 11, 23; Is 50, 2; 59, 1.
n cf. Ps 17, 26, 27; Mt 5, 7; 7, 2.
o cf. cp. 1, 11, 16.
p Dt 12, 9. — cf. Heb 4, 8; 13, 14.
q Lv 18, 25.
r cf. Jr 5, 31; Lc 6, 26.
s cf. Am 2, 12.
t cf. 4 Rg 25, 11.
u v. cp. 4, 7.
v cf. Jr 31, 10.
x cf. Is 40, 3, 4.
y Is 52, 12. — cf. Ex 14, 19.
a v. cp. 1, 2.
b Jr 5, 5. — cf. Ez 22, 27.
c cf. vr. 9.
d cf. Ez 34, 3.
e Ps 13, 4. — cf. Pro 30, 14.
f cf. Mt 7, 2; 25, 42 sqq. — v. Pro 1, 28.
g Is 8, 17. — v. Dt 31, 17.
h Jr 23, 13, 32.
i cf. Jr 6, 14; Ez 13, 10, 16.
j cf. vr. 11; Mt 7, 15.
l cf. Jr 6, 4; Jl 3, 9.
m cf. Ez 12, 24; 13, 23.
n Jr 15, 9; Am 8, 9.
o Zc 13, 4. — cf. Jr 37, 18.
p Lv 13, 45. — cf. Ez 24, 17, 22.
q Am 8, 11.
r cf. Jr 6, 11.
s Is 58, 1. — cf. Ez 23, 36.
t Ac 13, 10.
u Ecli 21, 9; Hab 2, 12.
v cp. 7, 3; Is 1, 23; Ez 22, 27.
x Jr 6, 13; Sph 3, 4.
y cf. vr. 5; Ez 22, 25.
z cf. Is 48, 2.
a Jr 5, 12. — cf. Jr 7, 4; Am 5, 14.
b Jr 23, 17; Am 9, 10.
c (all) Jr 26, 18. — cf. Is 25, 2; Jr 9, 11. — v. 1 Mc 4, 38.
d cp. 1, 6.
e 1 Mc 4, 38. — cf. Lc 13, 35.
1-3] Is 2, 2-4.
a cf. cp. 3, 12.
b Lc 24, 47.
c cf. Is 2, 4; Jl 3, 10.
d Zc 3, 10; 1 Mc 14, 12. — v. 3 Rg 4, 25.

rationem, praenuntiat frequentiam populorum, Deique inhabitationem (4, 1-7); populo autem liberationem et contra hostes protectionem (8-13); immo de tanta abiectione per Messiam, tempore definito, exaltationem

4 Et [e]sedebit vir subtus vitem suam et subtus ficum suam, et [f]non
erit qui deterreat, [g]quia os Domini exercituum locutum est. 5 Quia
omnes populi ambulabunt unusquisque in nomine dei sui; [h]nos
autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in aeternum et
ultra.
6 [i]In die illa, dicit Dominus, [j]congregabo [k]claudicantem et eam
quam eieceram colligam et quam adflixeram, 7 et [l]ponam claudican-
tem in [m]reliquias et eam, quae laboraverat, in gentem robustam, et
[n]regnabit Dominus super eos [o]in monte Sion ex hoc nunc et usque
in aeternum.
8 Et tu, turris gregis [p]nebulosa filiae Sion, usque ad te ve-
niet, et veniet potestas prima, regnum filiae Ierusalem. 9 Nunc quare
maerore contraheris? [q]Nunquid rex non est tibi, aut [r]consiliarius
tuus periit, quia [s]comprehendit te dolor sicut parturientem? 10 [t]Dole
et satage, filia Sion, quasi parturiens, quia [u]nunc egredieris de ci-
vitate et habitabis in regione et [v]venies usque ad Babylonem: ibi
liberaberis, [x]ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.
11 Et nunc [y]congregatae sunt super te gentes multae, quae dicunt:
Lapidetur, et [z]adspiciat in Sion oculus noster; 12 [a]ipsi autem non
cognoverunt cogitationes Domini et non intellexerunt consilium eius,
quia [b]congregavit eos quasi faenum areae. 13 Surge et tritura, filia
Sion, quia cornu tuum ponam ferreum et ungulas tuas ponam ae-
reas, et [c]comminues populos multos et [d]interficies [e]Domino rapinas
eorum et fortitudinem eorum Domino universae terrae.
5 Nunc vastaberis, [a]filia latronis. Obsidionem posuerunt super nos,
in virga [b]percutient maxillam iudicis Israël.
2 [c]Et tu, Bethlehem Ephrata, parvulus es in [d]milibus [e]Iuda: ex
te mihi egredietur [f]qui sit dominator in Israël, et [g]egressus eius [h]ab
initio, a diebus aeternitatis. 3 Propter hoc dabit eos [i]usque ad tem-
pus, in quo parturiens pariet, et [j]reliquiae fratrum eius converten-
tur ad filios Israël. 4 Et stabit et [l]pascet in [m]fortitudine Domini, in
sublimitate nominis Domini Dei sui; et convertentur, quia nunc
[n]magnificabitur usque ad terminos terrae. 5 Et erit iste [o]pax, cum
[p]venerit Assyrius in terram nostram et quando calcaverit in domi-
bus nostris, et [q]suscitabimus super eum septem pastores et octo pri-
mates homines, 6 et pascent terram Assur in gladio et terram [r]Nem-
rod in lanceis eius, et liberabit ab Assur, cum venerit in terram
nostram et cum calcaverit in finibus nostris.
7 Et erunt [s]reliquiae Iacob in medio populorum multorum quasi
ros a Domino et quasi stilae super herbam, quae non exspectat
virum et non praestolatur filios hominum. 8 Et erunt reliquiae Iacob
in gentibus, in medio populorum multorum, [t]quasi leo in iumentis
silvarum et quasi catulus leonis in gregibus pecorum, qui, cum
transierit et [u]conculcaverit et ceperit, non est qui eruat. 9 [v]Exalta-
bitur manus tua super hostes tuos, et omnes inimici tui interibunt.
10 Et [x]erit, in die illa dicit Dominus: [y]Auferam equos tuos de
medio tui et disperdam quadrigas tuas 11 et [z]perdam civitates ter-
rae tuae et destruam omnes munitiones tuas et auferam [a]maleficia
de manu tua, et [b]divinationes non erunt in te, 12 et [c]perire faciam
[d]sculptilia tua et statuas tuas de medio tui, et [e]non adorabis ultra
opera manuum tuarum, 13 et evellam [f]lucos tuos de medio tui et
conteram civitates tuas. 14 Et [g]faciam in furore et in indignatione
ultionem in omnibus gentibus, quae non audierunt.
6 [a]Audite quae Dominus loquitur: Surge, [b]contende iudicio ad-
versum montes, et audiant colles vocem tuam. 2 [c]Audiant montes
[d]iudicium Domini, et fortia fundamenta terrae; quia iudicium Domini
cum populo suo et cum Israël diiudicabitur. 3 [e]Popule meus, quid
feci tibi? aut [f]quid molestus fui tibi? Responde mihi. 4 Quia [g]eduxi te
de terra Aegypti et de [h]domo servientium liberavi te et misi ante fa-
ciem tuam Moysen et Aaron et [i]Mariam? 5 Popule meus, memento,
quaeso, [j]quid cogitaverit Balach rex Moab, et quid responderit ei
Balaam filius Beor de [l]Setim usque ad [m]Galgalam, [n]ut cognosceres
iustitias Domini.
6 [o]Quid dignum offeram Domino?

e 3 Rg 5, 5; Is 17, 2; Sph 3, [13; Zc 3, 10.
f v. Is 1, 20.
g cf. Jr 2, 11.
h cf. Zc 10, 12.
i cf. Jr 31, 8.
j v. Ez 11, 17.
k Ez 34, 16; Sph 3, 19.
l Is 60, 22.
m cp. 2, 12; 5, 3, 7, 8; Jl 2, [32; Sph 2, 7.
n Is 24, 23. — v. Ab 21.
o Ps 2, 6; Heb 12, 22.
p (2 Par 27, 3; 2 Es 3, 26; 11, [21).
(8, 9)] *R. in D. 2 Adv.*
q Jr 8, 19.
r cf. Is 3, 1, 3.
s v. Is 13, 8.
t cf. Jo 16, 20, 31.
u cf. cp. 2, 13.
v Is 39, 6, 7.
x cf. Is 44, 22, 23.
y Zc 12, 3.
z cp. 7, 10; Ab 12.
a cf. Is 10, 7.
b cf. Jl 3, 13; Mt 3, 12; Lc 3, [17.
c cf. Is 41, 15.
d cf. Is 23, 18.
e Js 3, 11; Zc 4, 14; 6, 5.

a cf. Mt 21, 13.
b cf. 3 Rg 22, 24; Lm 3, 30.
c (all) Mt 2, 6. — cf. Jo 7, 42.
2] *Ant. in fr. 3 p. D. 3 Adv.*
2, 4] *R. in D. 3 Adv.*
d 1 Rg 23, 23.
e cf. Heb 7, 14.
f Gn 49, 10; Is 9, 6, 7; Jr 30, [21; Zc 9, 9.
g Os 6, 3.
h Ps 89, 2. — cf. Pro 8, 22-25; Jo 1, 1.
i cf. Is 7, 14.
j cf. cp. 4, 7; Is 11, 12.
l Is 40, 11. — cf. cp. 7, 14; Ez 34, 23; Sph 3, 13.
m cf. Is 11, 2-5.
n Ps 71, 8; Is 52, 13; Lc 1, 32.
o cf. Is 9, 6; Zc 9, 10; Eph 2, [14.
p cf. 4 Rg 18, 13.
q cf. Is 3, 2, 3.
r Gn 10, 8, 10, 11.
s v. cp. 4, 7.
t 1 Mc 3, 4. — v. Os 5, 14.
u cf. Ps 7, 3, 6.
v Is 26, 11.
x cf. cp. 4, 1, 6.
y Zc 9, 10. — cf. Is 2, 8; Ag 2, 23.
z vr. 14; Is 27, 10. — cf. Os 8, [14; Am 2, 5.

a cf. 4 Rg 9, 22.
b Dt 18, 10. — cf. Is 2, 6.
c Zc 13, 2.
d Ex 23, 24; Dt 16, 22.
e cf. Is 17, 8; Tb 14, 8.
f Ex 34, 13. — cf. Dt 16, 21.
g cf. vr. 8; Ps 149, 7; 2 Th 1, 8.

a v. cp. 1, 2.
b Ez 6, 2.
c Ps 49, 4; Ez 36, 4.
d Is 1, 18; Os 4, 1; 12, 2.
e Is 5, 4. — cf. Jr 2, 5, 31.
3, 4] *Antt. in T. Pass. et VV. in « Improperiis ».*
f cf. Is 43, 22, 24.
g Ex 12, 50; Os 12, 13; Am 2, 10.
h 2 Rg 7, 23.
i Ex 15, 20; Nm 12, 1, 2.
j v. Nm 22, 5.
l Nm 25, 1; Is 2, 1; 3, 1. — [cf. Nm 33, 49.
m Js 4, 19.
n cf. Jd 5, 11.
o cf. Is 58, 5.

(5, 1-14). Eadem, diverso tamen modulo, iam repetuntur, nam Deus per prophetam postquam populum de eius ingratitudine et peccatis arguerat (9-7, 10), bona messianica promittit, unde populus gratias agit (11-20).

p Is 57, 15; Dn 3, 93.
q cf. Os 5, 6; Heb 10, 4.
r Is 1, 11; Os 6, 6. — v. 1 Rg 15, 22; Am 5, 21, 22.
s 4 Rg 3, 27; 16, 3; 21, 6; 23, 10. — cf. Lv 18, 21.
t Lc 12, 14; Rm 2, 13; 9, 20.
u cf. Dt 10, 12.
8] *R. in fr. 4 p. D. 1 Nbr.*
v Is 1, 17; Jr 5, 1; 21, 12; Os 6, 6; 12, 6; Zc 7, 9. — cf. Mt 9, 13; 23, 23.
x cf. Gn 5, 22.
y Am 8, 5. — cf. Os 12, 7.
z cf. Am 3, 10; Hab 1 ,3, 4.

a Os 7, 13; 12, 1.
b Jr 9, 8. — v. Ps 11, 3, 4.
c Lv 26, 26; Is 9, 20; Os 4, 10; Ag 1, 6.
d cf. Sph 1, 3; Ag 1, 6. — v. Dt 28, 38-40. [13.
e 3 Rg 16, 25, 26. — cf. cp. 1,
f v. 3 Rg 16, 30, 33; 21, 25, 26.
g v. 2 Par 29, 8.
h Is 25, 8.
a Is 24, 13. — cf. Is 17, 6.
b Os 9, 10.
c cf. Ps 11, 2; Is 57, 1.
d Ps 13, 1-3.
e cf. Ps (10), 9; Os 6, 8, 9.
f cf. Is 9, 19.
g cp. 3, 11; Is 1, 23; Ez 22, 27.
h cf. Is 34, 13.
i cf. 2 Rg 23, 6; Nh 1, 10.
j v. Ez 33, 2.
l Jr 9, 4.
m cf. Ps 54, 14.
n cf. Ps 140, 3; Ecli 28, 28.
o (all) Mt 10, 34, 36. — Ez 22, 7; Jr 9, 3, 4. — cf. Mt 10, 21; Lc 12, 53.
p cf. Lm 3, 26.
7] *Ant. in fr. 6 p. D. 3 Adv.*
q cf. Jr 50, 11; Lm 4, 21; Ab
r vr. 10. [12.
s Ps 36, 24. — cf. Pro 24, 16.
t Ps 111, 4. — cf. Jb 11, 17.
u cf. Jr 10, 19; 14, 7.
v v. 1 Rg 24, 16.
x Ps 36, 6; Ecli 32, 20.
y v. Ps 78, 10; Jl 2, 17.
z cp. 4, 11.

a Ps 17, 43; Is 10, 6; Zc 10, 5.
b cf. Ps 101, 14; Am 9, 14.
c Sph 2, 2.
d cf. Is 11, 11, 16; 19, 23, 24; 27, 13; Os 11, 11; Zc 10, 10.
e cf. Gn 15, 18. — v. Is 27, 12.
f Ps 71, 8; Zc 9, 10.
g Jr 7, 34; Os 2, 12.
h Ps 77, 71, 72. — cf. cp. 5, 4.
i Ps 22, 4.
ex 14-20] *L. in sb. QT. Spbr.*
j Nm 23, 9; Dt 33, 28.
l Jr 50, 19. — cf. Zc 10, 10.
m v. Js 19, 26.
n Ps 77, 12. — v. Is 11, 16.
o cf. Is 26, 11. — cf. Is 52, 15.
p v. Jd 18, 19.
q Ps 71, 6; Is 49, 23. — cf. Gn 3, 14; Is 65, 25.
18] * *Catech. R. IV 9, 9.*
r v. Ex 15, 11.
s cf. Jr 50, 20. — v. Ex 34, 6, 7.
t Ps 102, 9.
u cf. Ps 79, 14.
v Is 43, 25; 44, 22.
x cf. Ps 102, 12; Is 38, 17; Zc
19] *v. Heb. 10, 37.* [1, 3.
y cf. Lc 1, 72, 73. [104, 9, 10.
z Gn 22, 16-18; 28, 13-15; Ps

Curvabo genu [p]Deo excelso?
[q]nunquid offeram ei holocautomata et vitulos anniculos?
7 [r]Nunquid placari potest Dominus in milibus arietum,
aut in multis milibus hircorum pinguium?
[s]nunquid dabo primogenitum meum pro scelere meo,
fructum ventris mei pro peccato animae meae?
8 Indicabo tibi, [t]o homo, quid sit bonum
et [u]quid Dominus requirat a te:
Utique [v]facere iudicium et diligere misericordiam
et [x]sollicitum ambulare cum Deo tuo.

9 Vox Domini ad civitatem clamat, et salus erit timentibus nomen tuum: Audite, tribus, et quis approbabit illud? 10 Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, et [y]mensura minor irae plena. 11 Nunquid iustificabo stateram impiam et saccelli pondera dolosa? 12 In quibus [z]divites eius repleti sunt iniquitate, et habitantes in ea [a]loquebantur mendacium, et [b]lingua eorum fraudulenta in ore eorum. 13 Et ego ergo coepi percutere te perditione super peccatis tuis. 14 [c]Tu comedes et non saturaberis, et humiliatio tua in medio tui, et apprehendes et non salvabis, et quos salvaveris in gladium dabo. 15 [d]Tu seminabis et non metes, tu calcabis olivam et non ungeris oleo et mustum et non bibes vinum; 16 et custodisti praecepta [e]Amri et omne opus domus [f]Achab et ambulasti in voluntatibus eorum, [g]ut darem te in perditionem et habitantes in ea in sibilum, et [h]opprobrium populi mei portabitis.

7 Vae mihi, quia factus sum [a]sicut qui colligit in autumno racemos vindemiae! Non est botrus ad comedendum, [b]praecoquas ficus desideravit anima mea. 2 [c]Periit sanctus de terra, et [d]rectus in hominibus non est: omnes [e]in sanguine insidiantur, [f]vir fratrem suum ad mortem venatur, 3 malum manuum suarum dicunt bonum, [g]princeps postulat et iudex in reddendo est, et magnus locutus est desiderium animae suae, et conturbaverunt eam. 4 Qui optimus in eis est [h]quasi paliurus, et qui rectus [i]quasi spina de saepe. Dies [j]speculationis tuae, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum. 5 [l]Nolite credere amico et [m]nolite confidere in duce; ab ea, quae dormit in sinu tuo, [n]custodi claustra oris tui. 6 Quia [o]filius contumeliam facit patri, et filia consurgit adversus matrem suam, nurus adversus socrum suam, et inimici hominis domestici eius. 7 Ego autem ad Dominum adspiciam; [p]exspectabo Deum salvatorem meum; audiet me Deus meus. 8 [q]Ne laeteris, [r]inimica mea, super me, [s]quia cecidi; consurgam, [t]cum sedero in tenebris: Dominus lux mea est.

9 [u]Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec [v]causam meam iudicet et faciat iudicium meum. [x]Educet me in lucem, videbo iustitiam eius. 10 Et adspiciet inimica mea, et operietur confusione quae [y]dicit ad me: Ubi est Dominus Deus tuus? [z]Oculi mei videbunt in eam; nunc erit in conculcationem [a]ut lutum platearum. 11 [b]Dies, ut aedificentur maceriae tuae; in die illa [c]longe fiet lex; 12 in die illa et usque ad te veniet [d]de Assur et usque ad civitates munitas et a civitatibus munitis usque ad [e]flumen et [f]ad mare de mari et ad montem de monte. 13 Et [g]terra erit in desolationem propter habitatores suos et propter fructum cogitationum eorum.

14 [h]Pasce populum tuum [i]in virga tua, gregem hereditatis tuae, [j]habitantes solos in saltu, [l]in medio [m]Carmeli; pascentur Basan et Galaad iuxta dies antiquos. 15 [n]Secundum dies egressionis tuae de terra Aegypti, ostendam ei mirabilia. 16 [o]Videbunt gentes et confundentur super omni fortitudine sua, [p]ponent manum super os, aures eorum surdae erunt, 17 [q]lingent pulverem sicut serpentes, velut reptilia terrae perturbabuntur in aedibus suis; Dominum Deum nostrum formidabunt et timebunt te. 18 [r]Quis, Deus, similis tui, [s]qui aufers iniquitatem et transis peccatum reliquiarum hereditatis tuae? [t]Non immittet ultra furorem suum quoniam volens misericordiam est. 19 [u]Revertetur et miserebitur nostri, [v]deponet iniquitates nostras et [x]proiciet in profundum maris omnia peccata nostra. 20 [y]Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham, [z]quae iurasti patribus nostris a diebus antiquis.

PROPHETIA NAHUM

NUS [b]Ninive. Liber visionis Nahum elcesaei.
2 [c]Deus aemulator et ulciscens Dominus,
ulciscens Dominus et habens furorem;
[d]ulciscens Dominus in hostes suos
et irascens ipse inimicis suis.
3 Dominus patiens et [e]magnus fortitudine
et [f]mundans non faciet innocentem;
Dominus [g]in tempestate et turbine viae eius,
et nebulae pulvis pedum eius;
4 [h]increpans mare et exsiccans illud
et omnia flumina ad desertum deducens.
[i]Infirmatus est Basan et Carmelus,
et flos Libani elanguit,
5 [j]montes commoti sunt ab eo,
et [l]colles desolati sunt,
et contremuit terra a facie eius,
et [m]orbis et omnes habitantes in eo.
6 [n]Ante faciem indignationis eius quis stabit?
et quis resistet in ira furoris eius?
Indignatio eius [o]effusa est ut ignis,
et [p]petrae dissolutae sunt ab eo.
7 [q]Bonus Dominus et confortans in die tribulationis
et [r]sciens sperantes in se.
8 Et [s]in diluvio praetereunte consummationem faciet loci eius,
et [t]inimicos eius persequentur tenebrae.
9 [u]Quid cogitatis contra Dominum?
[v]Consummationem ipse faciet;
non consurget duplex tribulatio.
10 Quia, [x]sicut spinae se invicem complectuntur,
sic convivium eorum pariter potantium:
[y]consumentur quasi stipula ariditate plena.
11 Ex te exibit cogitans contra Dominum malitiam,
mente pertranctans praevaricationem.

12 Haec dicit Dominus: Si perfecti fuerint et ita plures, sic quo-
que attondentur, et pertransibit; [z]adflixi te, et non adfligam te ultra,
13 et nunc [a]conteram virgam eius de dorso tuo et vincula tua disrum-
pam. 14 Et praecipiet super te Dominus, [b]non seminabitur ex nomine
tuo amplius. De [c]domo dei tui interficiam sculptile et conflatile,
[d]ponam sepulcrum tuum, quia [e]inhonoratus es. 15 [f]Ecce super montes
pedes evangelizantis et adnuntiantis pacem. [g]Celebra, Iuda, festivitates
tuas et [h]redde vota tua, [i]quia non adiciet ultra ut pertranseat in te
Belial: universus interiit.

2 Ascendit [a]qui dispergat coram te, [b]qui custodiat obsidionem.
Contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valde, 2 quia
reddidit Dominus [c]superbiam Iacob sicut superbiam Israël, quia
vastatores dissipaverunt eos et [d]propagines eorum corruperunt. 3 Cli-
peus fortium eius ignitus, [e]viri exercitus in coccineis; igneae habenae
currus in die praeparationis eius, et agitatores consopiti sunt. 4 In
itineribus conturbati sunt, [f]quadrigae collisae sunt in plateis; adspectus
eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia. 5 Recordabitur
fortium suorum, [g]ruent in itineribus suis; velociter ascendent muros
eius, et praeparabitur umbraculum; 6 [h]portae fluviorum apertae sunt,
et templum ad solum dirutum, 7 et miles captivus abductus est, et
ancillae eius minabantur [i]gementes ut columbae, murmurantes in

a Hab 1, 1; Zc 9, 1; Ml 1, 1. — v. Is 13, 1.
b cp. 2, 8; 3, 7. — v. Ju 1, 2.
1-10] LL. in fr. 2 p. D. 5 Nbr.
c Ex 20, 5; 34, 6, 7 etc.
d cf. Ecli 12, 4, 7.
e Jb 9, 4; Ps 146, 5.
f cf. Ex 34, 7; Ps 142, 2.
g cf. Ps 17, 10-14; 96, 2; Is 66, 15.
h Ps 105, 9. — cf. Is 50, 2.
i Is 33, 9.
j cf. Jr 4, 24; Hab 3, 6.
l Am 9, 13.
m Ps 97, 7.
n Jb 9, 13. — cf. Ml 3, 2, 3.
o Ps 78, 5; 88, 47; Is 30, 27; Lm 2, 3.
p Ez 38, 20. — cf. Mic 1, 4.
q Jr 33, 11. — v. Ps 99, 5.
r Ps 1, 6; Jo 10, 14, 27; 1 Cor 8, 3; 2 Tm 2, 19.
s cf. Is 30, 28; Jr 47, 2.
t Is 8, 22. — cf. Jr 3, 16.
u vr. 11. — cf. 4 Rg 19, 22, 23.
v cf. Js 4, 27.
x Mic 7, 4. — cf. Ac 5, 39.
y cf. Js 2, 5.
z cf. vr. 15.
a Is 9, 4. — cf. Is 10, 27; 14. 25.
b cf. Ps 108, 13.
c cf. 4 Rg 10, 37.
d cf. Is 38, 33. — v. Ez 32. 22-23.
e cf. cp. 3, 6.
f cf. Rm 10, 15. — v. Is 52, 7.
g cf. Is 30, 29.
h v. Nm 30, 3.
i cf. vr. 12. — v. Jl 3, 17.
a cf. Jr 51, 20.
b Jr 51, 12.
c Am 6, 8; 8, 7. — cf. Ps 46, 5.
d v. Ps 79, 9-14; Is 5, 1-7.
e cf. Ez 23, 14, 15.
f cf. cp. 3, 2.
g cf. Jr 46, 12, 16.
h cf. Is 45, 1.
i Is 38, 14; 59, 11; Ez 7, 16.

Assyriaci imperii interitus. *Ut populum ulciscatur (Nh 1, 1-10) Deus Ninive eversionem adnuntiat (11-15) atque, urbis obsessione descripta (2, 1-13), ostendit iustum eius interitum nulla ratione averti posse (3, 1-19),*

cordibus suis. 8 Et [j]Ninive quasi piscina aquarum aquae eius; ipsi
vero [k]fugerunt. State, state: et non est qui revertatur. 9 Diripite argen-
tum, diripite aurum; et non est finis divitiarum ex omnibus vasis
desiderabilibus. 10 [l]Dissipata est et scissa et dilacerata, et [m]cor tabe-
scens, et [n]dissolutio geniculorum, et [o]defectio in cunctis renibus, et
[p]facies omnium eorum sicut nigredo ollae. 11 Ubi est habitaculum
leonum, et pascua [q]catulorum leonum; ad quam ivit leo, ut ingre-
deretur illuc, catulus leonis et [r]non est qui exterreat? 12 [s]Leo cepit
sufficienter catulis suis et necavit leaenis suis et implevit [t]praeda
speluncas suas et cubile suum rapina. 13 [u]Ecce ego ad te, dicit Do-
minus exercituum, et [v]succendam usque ad fumum quadrigas tuas,
et leunculos tuos comedet gladius, et exterminabo de terra praedam
tuam, et [x]non audietur ultra vox nuntiorum tuorum.

3 Vae, [a]civitas sanguinum, universa mendacii dilaceratione plena
[b]non recedet a te rapina. 2 Vox flagelli, et vox impetus rotae
et [c]equi frementis et [d]quadrigae ferventis et equitis ascendentis
3 et [e]micantis gladii et fulgurantis, hastae et [f]multitudinis interfectae
et gravis ruinae, nec est finis cadaverum, et corruent in corporibus
suis. 4 Propter multitudinem fornicationum [g]meretricis speciosae et
gratae et habentis [h]maleficia, quae vendidit gentes in fornicationibus
suis et familias in maleficiis suis; 5 [i]ecce ego ad te, dicit Dominus
exercituum, et [j]revelabo pudenda tua in facie tua et ostendam gen-
tibus nuditatem tuam et regnis ignominiam tuam 6 et proiciam super
te abominationes et [l]contumeliis te adficiam et ponam te in exem-
plum. 7 Et erit, omnis qui viderit te [m]resiliet a te et dicet: [n]Vastata
est Ninive. [o]Quis commovebit super te caput? [p]unde quaeram con-
solatorem tibi? 8 [q]Nunquid melior es [r]Alexandria populorum,
[s]quae habitat in fluminibus? Aquae in circuitu eius, cuius divitiae
mare, aquae muri eius, 9 [t]Aethiopia fortitudo eius et Aegyptus, et non
est finis; [u]Africa et Libyes fuerunt in auxilio tuo. 10 Sed et [v]ipsa
in transmigrationem ducta est in captivitatem, [x]parvuli eius elisi sunt
in capite omnium viarum, et [y]super inclitos eius miserunt sortem,
et [z]omnes optimates eius confixi sunt in compedibus. 11 Et tu ergo
[a]inebriaberis et eris despecta, et [b]tu quaeres auxilium ab inimico.
12 [c]Omnes munitiones tuae [d]sicut ficus cum grossis suis: si concussae
fuerint, cadent in os comedentis. 13 Ecce populus tuus [e]mulieres in
medio tui; inimicis tuis adapertione pandentur portae terrae tuae,
devorabit ignis vectes tuos. 14 [f]Aquam propter obsidionem hauri tibi,
exstrue munitiones tuas, intra in lutum et calca, subigens tene late-
rem. 15 Ibi comedet te ignis, peribis gladio, [g]devorabit te [h]ut bru-
chus; congregare ut bruchus, multiplicare ut locusta. 16 Plures fecisti
[i]negotiationes tuas quam stellae sint caeli; bruchus [j]expansus est
et avolavit. 17 Custodes tui quasi [k]locustae, et parvuli tui quasi
locustae locustarum, quae considunt in saepibus in die frigoris: sol
ortus est, et avolaverunt, et non est cognitus locus earum ubi fue-
rint. 18 Dormitaverunt pastores tui, rex Assur, [l]sepelientur princi-
pes tui, [m]latitavit populus tuus in montibus, et non est qui congre-
get. 19 Non est obscura contritio tua, [n]pessima est plaga tua; omnes
qui audierunt auditionem tuam [o]compresserunt manum super te; quia,
[p]super quem non transiit malitia tua semper?

j v. cp. 1, 1.
k cf. Jr 46, 5.
l v. Sph 2, 13, 15.
m Js 2, 11; Is 13, 7; 21, 7 (. — cf. Ps 21, 15).
n Jb 4, 4; Ecli 25, 32; Is 35, 3; Ez 7, 17; Dn 5, 6.
o cf. Jr 30, 6.
p Jl 2, 6. — cf. Jb 30, 30; Lm 3, 4; 4, 8.
q Is 5, 29; Jr 2, 15.
r Is 17, 2; Mic 4, 4; Sph 3, 13.
s cf. Ez 19, 3.
t cf. vr. 9; cp. 3, 1.
u cp. 3, 5. — cf. Ez 13, 8.
v cf. Ps 45, 10: Ez 39, 9.
x cf. 4 Rg 19, 9, 23.

a Ez 22, 2; 24, 6, 9. — cf. Hab 2, 12
b cf. cp. 2, 12.
c cf. Jd 5, 22.
d cf. cp. 2, 4; Jl 2, 5.
e Hab 3, 11.
f cf. 4 Rg 19, 35.
g cf. Is 23, 16; Ap 17, 2; 18, 3.
h cf. Is 47, 9, 12.
i cp. 2, 13.
j Jr 13, 22, 26. — cf. Is 3, 17; 47, 3.
k Hab 2, 16.
l Ml 2, 9. — cf. cp. 1, 14; Os 4, 7.
m cf. Jr 51, 6; Ap 18, 10.
n (cf. Sph 2, 13. —) v. cp. 1, 1.
o cf. Is 51, 19; Jr 15, 5.
p Ec 4, 1; Lm 1, 2, 9, 16, 17, 21.
q cf. Am 6, 2.
r Jr 46, 25; Ez 30, 15.
s cf. Ez 29, 3, 4.
t v. Dn 11, 43.
u Is 66, 19.
v Is 20, 4.
x Is 13, 16; 51, 20; Lm 2, 21. — cf. Ps 136, 9; Os 14, 1.
y Jl 3, 3; Ab 11.
z cf. Ps 14, 9, 8.

a Jr 25, 17, 22. — cf. Ps 74, 9; Is 51, 17; Jr 25, 15; Ab 16.
b cf. Is 36, 6.
c cf. Hab 1, 6.
d cf. Ap 6, 13.
e Is 19, 16; Jr 50, 37; 51, 30.
f cf. Ecli 48, 19; Is 22, 11.
g cf. Jl 2, 3.
h Jl 1, 4, 6.
i cf. Ez 28, 16.
j cf. cp. 2, 9.
k cf. Ps 75, 6.

l cf. cp. 2, 5.
m cf. 3 Rg 22, 17.
n Jr 10, 19; 14, 17; 30, 12; Mic 1, 9.
o Lm 2, 15. — cf. Sph 2, 15.
p cf. Is 37, 18.

PROPHETIA HABACUC

NUS quod vidit Habacuc propheta. 2 [b]Usquequo,
Domine, clamabo, et non exaudies? vociferabor
ad te vim patiens, et non salvabis? 3 [c]Quare osten-
disti mihi iniquitatem et laborem, videre praedam
et iniustitiam contra me, et factum est iudicium
et contradictio potentior? 4 [d]Propter hoc lacerata
est lex, et non pervenit usque ad finem iudicium;
quia [e]impius praevalet adversus iustum, propterea
egreditur iudicium perversum. 5 [f]Adspicite in gentibus et videte,
admiramini et obstupescite; [g]quia opus factum est in diebus vestris,
quod nemo credet cum narrabitur; 6 quia ecce [h]ego suscitabo Chal-
daeos, gentem amaram et velocem, [i]ambulantem super latitudinem
terrae, [j]ut possideat tabernacula non sua. 7 Horribilis et terribilis
est, ex semetipsa iudicium et onus eius egredietur. 8 [l]Leviores par-
dis equi eius et velociores [m]lupis vespertinis, et diffundentur equites
eius; equites namque eius de longe venient, [n]volabunt quasi aquila
festinans ad comedendum. 9 Omnes ad praedam venient, facies eorum
[o]ventus urens; et congregabit [p]quasi harenam captivitatem. 10 Et ipse
de regibus triumphabit, et tyranni ridiculi eius erunt; ipse [q]super
omnem munitionem ridebit, et [r]comportabit aggerem et capiet eam.
11 Tunc [s]mutabitur spiritus et pertransibit et corruet: haec est forti-
tudo eius dei sui. 12 Nunquid non tu [t]a principio, Domine Deus meus,
sancte meus, et [u]non moriemur? Domine, [v]in iudicium posuisti eum et
fortem, [x]ut corriperes, fundasti eum. 13 [y]Mundi sunt oculi tui, ne
videas malum et respicere ad iniquitatem non poteris. [z]Quare respicis
super iniqua agentes et [a]taces devorante impio iustiorem se? 14 et
facies homines quasi pisces maris et quasi reptile non habens prin-
cipem? 15 [b]Totum in [c]hamo sublevavit, traxit illud in sagena sua
et congregavit in rete suum: super hoc laetabitur et exsultabit. 16 [d]Pro-
pterea immolabit sagenae suae et sacrificabit reti suo, quia in ipsis
incrassata est pars eius, et cibus eius electus; 17 propter hoc ergo
expandit sagenam suam et [e]semper interficere gentes non parcet.
2 [a]Super custodiam meam stabo et figam gradum super munitio-
nem et contemplabor, ut videam [b]quid dicatur mihi et quid re-
spondeam ad arguentem me. 2 Et respondit mihi Dominus et dixit:
[c]Scribe visum et explana eum super tabulas, ut percurrat qui le-
gerit eum; 3 quia [d]adhuc visus procul et apparebit in finem et non
mentietur; si moram fecerit, [e]exspecta illum, quia [f]veniens veniet et
non tardabit. 4 Ecce, qui incredulus est, non erit recta anima eius
in semetipso; [g]iustus autem in fide sua vivet, 5 et, quomodo vinum
potantem decipit, sic erit vir superbus et non decorabitur; qui [h]di-
latavit quasi infernus animam suam, et ipse quasi mors et non adim-
pletur, et [i]congregabit ad se omnes gentes et coacervabit ad se
omnes populos. 6 Nunquid non omnes isti super eum [j]parabolam
sument et loquelam aenigmatum eius, et dicetur: [l]Vae ei, qui mul-
tiplicat non sua? Usquequo? Et adgravat contra se densum lutum.
7 [m]Nunquid non repente consurgent qui mordeant te, et suscitabun-
tur lacerantes te, et eris in rapinam eis? 8 [n]Quia tu spoliasti gentes
multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis [o]propter
sanguinem hominum et iniquitatem terrae civitatis et omnium habi-
tantium in ea.
9 [p]Vae qui congregat avaritiam malam domui suae, ut sit [q]in
excelso nidus eius, et liberari se putat de manu mali! 10 Cogitasti
confusionem domui tuae; [r]concidisti populos multos, et peccavit
anima tua. 11 Quia [s]lapis de pariete clamabit, et lignum, quod inter
iuncturas aedificiorum est, respondebit.

a v. Nh 1, 1.
1-10] LL. in fr. 3 p. D. 5 Nbr.
b Jb 19, 7; 30, 20; Lm 3, 8.
c cf. Jr 9, 2-6.
d cf. Mic 3, 2, 3.
e vr. 13, 19. — cf. Jb 21, 7; Ps 72, 3; Jr 12, 1, 2.
f (all) Ac 13, 41. — Is 29, 9.
g cf. Is 28, 21; 29, 14.
h cf. Dt 28, 49-52. — v. Jr 5, 11.
i cf. cp. 2, 5; Is 37, 18, 19.
j cf. cp. 2, 6.
l cf. 2 Rg 1, 23; Jr 4, 13; Lm 4, 10.
m Jr 5, 6; Sph 3, 3.
n cf. Mt 24, 28. — v. Dt 28, 49.
o cf. Os 13, 15.
p cf. Js 11, 4; Jd 7, 12.
q cf. Nh 3, 12.
r Ez 4, 2.
s (cf. Is 47, 7-11).
t Ps 89, 2; 92, 2.
u Lm 3, 22. — cf. Ml 3, 6.
v Is 10, 5-7; Jr 46, 28.
x cf. Lm 3, 32; 2 Mc 6, 12.
y cf. Ps 5, 6. — cf. Jb 10, 4.
z Jb 12, 6; Jr 12, 1; Ml 3, 5.
a Ps 34, 22. — cf. Ex 3, 7.
b cf. Jr 16, 16; Ez 12, 13; Os 7, 12.
c cf. Is 19, 8.
d cf. Sap 13, 10.
e cf. cp. 2, 10.
a Is 21, 8.
b Ps 84, 9.
c cf. Is 8, 1; 30, 8; Ap 1, 19.
d cf. Ez 12, 37; Dn 8, 26; 10, 14.
3] in RR. Antt. etc. T. Adv.
e Sph 3, 8. — v. Is 8, 17.
f (all) Heb 10, 38. — cf. 2 Pt 3, 9.
g (all) Rm 1, 17; Gal 3, 11; Heb 10, 38. — cf. Jo 3, 36.
h Is 5, 14. — cf. Pro 27, 20; 30, 15, 16.
i Jr 27, 7. — cf. Dn 2, 37, 38.
j Mic 2, 4. — v. Nm 23, 7.
l Is 5, 8; Mic 2, 2. — cf. cp. 1, 6.
*6 b] * Catech. R. III 8, 8.*
m Is 21, 5-9.
n Jr 50, 29; Ez 36, 16; Ab 25. — cf. Jd 1, 7; 1 Rg 15, 33; Is 33, 1; Nh 3, 19.
o vr. 17.
p Jr 22, 23.
q cf. Nm 24, 21; Is 14, 13; Ab 4.
r cf. cp. 1, 17.
s cf. Lc 19, 40.

De Chaldaeorum interitu vaticinium. *Prophetae interroganti Deus respondet se per Babylonios immane immissurum flagellum in Iuda (Hab 1, 1-11); illumque resumentem (12-17) Deus iubet scribere quae impiis, quae-*

12 [t]Vae qui aedificat civitatem in sanguinibus et praeparat urbem
in iniquitate! 13 Nunquid non haec sunt a Domino exercituum?
[u]Laborabunt enim populi in multo igne, et gentes in vacuum et
deficient. 14 [v]Quia replebitur terra, ut cognoscant [x]gloriam Domini,
quasi aquae operientes mare.
15 [y]Vae qui potum dat amico suo mittens fel suum et [z]inebrians
ut adspiciat nuditatem eius! 16 [a]Repletus es ignominia pro gloria;
[b]bibe tu quoque et consopire. Circumdabit te calix dexterae Do-
mini et vomitus ignominiae super gloriam tuam; 17 quia iniquitas
Libani operiet te, et vastitas animalium deterrebit eos [c]de sangui-
nibus hominum et iniquitate terrae et civitatis et omnium habitan-
tium in ea. 18 Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus,
conflatile et imaginem falsam? quia speravit in figmento fictor eius
ut faceret [d]simulacra muta.
19 Vae [e]qui dicit ligno: Expergiscere: Surge, lapidi tacenti! Nun-
quid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro et argento,
et [f]omnis spiritus non est in visceribus eius; 20 [g]Dominus autem in
templo sancto suo; [h]sileat a facie eius omnis terra!

3 ORATIO HABACUC PROPHETAE PRO IGNORANTIIS.
2 Domine, [a]audivi auditionem tuam
et timui, Domine, [b]opus tuum,
in medio annorum [c]vivifica illud;
in medio annorum notum facies:
[d]cum iratus fueris, misericordiae recordaberis.
3 Deus ab [e]austro veniet,
et [f]sanctus de monte Pharan,
operuit caelos gloria eius,
et [g]laudis eius plena est terra.
4 [h]Splendor eius ut lux erit,
cornua in manibus eius,
ibi abscondita est fortitudo eius.
5 [i]Ante faciem eius ibit mors,
et egredietur diabolus ante pedes eius.
6 Stetit et [j]mensus est terram,
[l]adspexit et dissolvit gentes;
et [m]contriti sunt [n]montes saeculi,
incurvati sunt colles mundi ab itineribus aeternitatis eius.
7 Pro iniquitate vidi tentoria [o]Aethiopiae,
turbabuntur [p]pelles terrae Madian.
8 [q]Nunquid in fluminibus iratus es, Domine?
aut in fluminibus furor tuus
vel in mari indignatio tua,
[r]qui ascendes super equos tuos,
et [r]quadrigae tuae salvatio?
9 Suscitans suscitabis arcum tuum,
[s]iuramenta tribubus quae locutus es
[t]fluvios scindes terrae.
10 [u]Viderunt te et doluerunt montes,
gurges aquarum transiit,
[v]dedit abyssus vocem suam,
[x]altitudo manus suas levavit.
11 [y]Sol et luna steterunt in habitaculo suo,
[z]in luce sagittarum tuarum ibunt,
in splendore fulgurantis hastae tuae.
12 [a]In fremitu conculcabis terram,
[b]in furore obstupefacies gentes.
13 [c]Egressus es in salutem populi tui,
in salutem cum [d]christo tuo,
[e]percussisti caput de domo impii,
denudasti fundamentum eius usque ad collum.
14 Maledixisti sceptris eius, capiti bellatorum eius,
venientibus ut turbo ad dispergendum me; [scondito.
exsultatio eorum, sicut eius qui devorat pauperem in ab-

t Ecli 21, 9; Jr 22, 13; Mic 3, 10. — cf. 3 Rg 16, 34.
u Jr 51, 58. — cf. Ecli 14, 20.
v Is 11, 9.
x Nm 14, 21; Js 6, 3; Ps 71, 19.
y cf. Jr 51, 7.
z Lm 4, 21. — cf. Gn 9, 22.
a Nm 3, 6. — cf. Os 4, 7; Ml 2, 9.
b Jr 25, 15, 26.
c Sap 13, 10; Is 44, 10.
d Ps 113, 5 (bis). — cf. 1 Cor 12, 2.
e v. 3 Rg 18, 26, 27.
f Ps 134, 17; Jr 10, 14; Bar 6, 24.
g Ps 10, 5; Jn 2, 8; Mic 1, 2.
h cf. Ps 75; 9; Is 41, 1; Sph 1, 7; Zc 2, 13; Ap 8, 1.

a vr. 16. — cf. Ps 43, 2.
2-19] Cn. (2) in fr. 6 ad ll.
2, 3] Tr. etc. in Parasc. et T. Adv.
*2] * Cateck. R. IV 9, 9. — R. in Nativ. et Circ. Dñi.*
3] R. etc. in T. Adv. — v. Jl 3, 17, 18.
b Ps 89, 6.
c Ps 70, 20; 84, 7; 118, 25, 50; 142, 11.
d Tb 3, 13; Is 54, 8. — cf. Sap 16, 13; 2 Mc 7, 33.
e (Gn 36, 15. — v. Jb 2, 11).
f Dt 33, 2.
g Nm 14, 21; Ps 71, 19; Is 6, 3.
h v. Ez 1, 4, 27.
4b] v. Cn 5, 14. — R. in fs. ss. Lanc et Clav.
i cf. 4 Rg 19, 35. — v. Ex 12, 29, 30; 1 Par 21, 11-15.
j cf. Ps 59, 8.
l Ps 103, 32.
m v. Mic 1, 4.
n Gn 49, 26; Dt 33, 15; Ps 75, 5.
o (Jd 3, 8).
p v. Jd 7, 21.
q cf. Ps 118, 5.
r Dt 33, 26, 27; Ps 17, 11; 67. 34, 35; 103, 3; Is 19, 1; 66, 15.
s v. Ps 104, 8-11.
t Ps 76, 17.
u Ex 19, 18; Ps 76, 17. — cf. Ps 96, 5. — v. Jd 5, 5.
v cf. Ps 92, 3.
x cf. Ex 14, 22; 15, 8; Ps 77, 13.
y cf. Js 10, 13.
z cf. Nh 3, 3.
a cf. Js 10, 42; Ps 17, 8.
b cf. Ps 45, 7.
c cf. Ex 13, 21; Jd 5, 4; Ps 67, 8.
d 1 Par 16, 22; Ps 104, 15.
e Ps 67, 22; 109, 5; Ecli 36 12.

15 [f]Viam fecisti in mari equis tuis,
in luto aquarum multarum.
16 [g]Audivi, et [h]conturbatus est venter meus,
a voce contremuerunt labia mea.
[i]Ingrediatur putredo in ossibus meis
et subter me scateat,
[j]ut requiescam in die tribulationis,
ut ascendam ad populum accinctum nostrum.
17 Ficus enim non florebit,
et non erit germen in vineis:
mentietur opus olivae,
et arva non adferent cibum;
abscindetur de ovili pecus,
et non erit armentum in praesaepibus:
18 [k]ego autem in Domino gaudebo
et [l]exsultabo in Deo Iesu meo.
19 Deus Dominus fortitudo mea
et [m]ponet pedes meos quasi cervorum
et [n]super excelsa mea deducet me
[o]victor [p]in psalmis canentem.

f cf. Ps 76, 19; Is 43, 16.
g vr. 2.
h Jr 4, 19; Lm 1, 20; 2, 11. — cf. Jb 30, 27.
i cf. Pro 12, 14.
j cf. Ps 93, 13; Is 14, 3, 4.
k Is 61, 10. — cf. Jb 13, 15.
l Jl 2, 23. — cf. Ps 9, 16; 12, 6; 20, 2; 34, 9; Lc 1, 47.
18, 19] Ant. et V. in fss. ss. Nom. et Cord. J. — R. in fs. puriss. Cord. BMV.
m 2 Rg 2, 18; Ps 17, 34. — cf. Cn 2, 9.
n Dt 32, 13; Is 58, 14; Am 4, 13; Mic 1, 3.
o (cf. Ps 4, 1 etc.).
p Is 38, 20.

PROPHETIA SOPHONIAE

VERBUM Domini quod factum est ad Sophoniam
filium Chusi filii Godoliae filii Amariae filii Eze-
ciae [a]in diebus [b]Iosiae filii Amon regis Iudae.
2 [c]Congregans congregabo omnia a facie terrae,
dicit Dominus, 3 [d]congregans hominem et pecus,
congregans volatilia caeli et pisces maris; et
[e]ruinae impiorum erunt, et [f]disperdam homines
a facie terrae, dicit Dominus, 4 et extendam ma-
num meam super Iudam et super omnes habitantes Ierusalem et
[g]disperdam de loco hoc reliquias Baal et nomina aedituorum cum
sacerdotibus 5 et eos, [h]qui adorant super tecta militiam caeli et [i]ado-
rant et iurant in Domino et iurant in [j]Melchom, 6 et [l]qui avertuntur
de post tergum Domini, et [m]qui non quaesierunt Dominum nec in-
vestigaverunt eum. 7 [n]Silete a facie Domini Dei, [n]quia iuxta est dies
Domini, quia [o]praeparavit Dominus hostiam, [p]sanctificavit vocatos
suos.
8 Et erit, in die hostiae Domini [q]visitabo super principes et super
filios regis et [r]super omnes qui induti sunt veste peregrina 9 et vi-
sitabo super omnem [s]qui arroganter ingreditur super limen in die
illa, qui complent domum Domini Dei sui iniquitate et dolo.
10 Et erit, in die illa, dicit Dominus, vox clamoris a [t]porta pi-
scium, et [u]ululatus a [v]secunda, et contritio magna a collibus.
11 Ululate, habitatores pilae; conticuit [x]omnis populus Chanaan, di-
sperierunt omnes involuti argento.
12 Et erit, in tempore illo [y]scrutabor Ierusalem in [z]lucernis et vi-
sitabo super viros [a]defixos in faecibus suis, [b]qui dicunt in cordibus
suis: Non faciet bene Dominus et non faciet male. 13 Et erit forti-
titudo eorum [c]in direptionem et domus eorum in desertum, et [d]aedi-
ficabunt domos et non habitabunt et [e]plantabunt vineas et non bi-
bent vinum earum. 14 [f]Iuxta est dies Domini magnus, iuxta est et
velox nimis; vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. 15 [g]Dies
irae dies illa, dies tribulatonis et angustiae, dies [h]calamitatis et mi-

1-9] LL. in fr. 4 p. D. 5 Nbr.
a Jr 1, 2.
b 4 Rg 22, 1.
c Jr 8, 13. — cf. vr. 18. — v. 4Rg 22, 16, 17.
d Os 4, 3.
e cf. Mt 13, 41.
f cf. Ez 14, 17.
g v. 4 Rg 23. 4; Os 10, 5.
h Jr 19, 13.
i cf. 3 Rg 18, 21; 4 Rg 17, 32, 33, 41; Os 10, 2.
j 3 Rg 11, 5, 33; Jr 49, 1.
l Jr 2, 13, 17; 15, 6.
m cf. Jr 5, 24; Heb 11, 6.
n Hab 2, 20; Zc 2, 13.
o Is 34, 6; Jr 36, 10; Ez 39, 17, 19.
p cf. Ex 19, 22; 1 Rg 16, 5.
q 4 Rg 24, 12-14; 25, 7.
r cf. Mt 22, 11.
s cf. 1 Rg 5, 5.
t v. 2 Par 33, 14.
u cf. Zc 11, 3; Jc 5, 1.
v 4 Rg 22, 14.
x Os 12, 7. — cf. Zc 14, 21.
y Am 9, 3.
z cf. Pro 20, 27; Lc 15, 8.
a Jr 48, 11.
b Ps 10, 11; Ml 2, 17. — cf. Jb 22, 13.
c Ic 42, 22.
d Dt 28, 30, 39; Am 5, 11.
e v. Mic 6, 15.
14] v. Jl 1, 8.
f cf. vr. 7; Ez 7, 7, 12; Jl 2, [11.
g Jr 30, 7; Jl 1, 15.
15, 14] v. Jl 3, 16.
h Jb 30, 3.

nens (Sph 1, 1-18) in Israël paenitentiam (2, 1-3) in reliquis gentibus excidium et desolationem adducet (4-12); ex dispersis autem populis Ierusalem, etsi plurimis tentatae aerumnis (3, 1-8), salus messianica

seriae, [i]dies tenebrarum et caliginis, dies nebulae et turbinis, **16** [j]dies
tubae, et clangoris [l]super civitates munitas et super [m]angulos excel-
sos. **17** Et [n]tribulabo homines, et ambulabunt [o]ut caeci, quia Domino
peccaverunt, et [p]effundetur sanguis eorum sicut humus, et corpora
eorum [q]sicut stercora. **18** Sed et [r]argentum eorum et aurum eorum
non poterit liberare eos in die irae Domini; [s]in igne zeli eius de-
vorabitur omnis terra, [t]quia consummationem cum festinatione faciet
cunctis habitantibus terram.

2 Convenite, congregamini, gens non amabilis **2** priusquam pariat
iussio quasi pulverem transeuntem diem [a]antequam veniat super
vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos dies indignatio-
nis Domini. **3** [b]Quaerite Dominum, [c]omnes mansueti terrae, qui iu-
dicium eius estis operati; [d]quaerite iustum, quaerite mansuetum, si
quomodo [e]abscondamini in die furoris Domini. **4** [f]Quia Gaza destructa
erit, et Ascalon in desertum; Azotum in meridie eicient, et Accaron
eradicabitur.
5 Vae [g]qui habitatis funiculum maris, gens [h]perditorum!
[i]Verbum Domini super vos, [j]Chanaan, terra Philisthinorum; et di-
sperdam te, [l]ita ut non sit inhabitator, **6** [m]et erit funiculus maris
requies pastorum et caulae pecorum, **7** et [n]erit funiculus eius, [o]qui
remanserit de domo Iuda: ibi pascentur, in domibus Ascalonis ad
vesperam requiescent, quia [p]visitabit eos Dominus Deus eorum et
[q]avertet captivitatem eorum. **8** Audivi [r]opprobrium Moab et [s]bla-
sphemias filiorum Ammon, quae exprobraverunt populo meo et ma-
gnificati sunt [t]super terminos eorum. **9** Propterea [u]vivo ego, dicit
Dominus exercituum Deus Israël, quia Moab [v]ut Sodoma erit, et
filii Ammon quasi Gomorrha, siccitas spinarum et acervi salis et
desertum usque in aeternum; reliquiae populi mei diripient eos, et
residui gentis meae possidebunt illos. **10** Hoc eis eveniet [x]pro super-
bia sua, quia blasphemaverunt et magnificati sunt super populum
Domini exercituum. **11** Horribilis Dominus super eos et [y]attenuabit
omnes deos terrae; et adorabunt eum viri de loco suo, [a]omnes in-
sulae gentium. **12** Sed et vos, [b]Aethiopes, interfecti gladio meo eritis.
13 Et extendet manum suam super aquilonem et [c]perdet Assur et
[d]ponet speciosam in solitudinem et in invium et quasi desertum.
14 Et [e]accubabunt in medio eius greges, omnes bestiae gentium, et
[f]onocrotalus et ericius in liminibus eius morabuntur; vox cantantis
in fenestra, corvus in [g]superliminari, quoniam attenuabo robur eius.
15 Haec est civitas gloriosa, [h]habitans in confidentia, quae dicebat in
corde suo: Ego sum, et extra me non est alia amplius. Quomodo
facta est [i]in desertum, cubile bestiae? [j]Omnis qui transit per eam
sibilabit et [l]movebit manum suam.

3 Vae provocatrix et redempta civitas, columba! **2** Non audivit vo-
cem et [a]non suscepit disciplinam, [b]in Domino non est confisa, ad
Deum suum non appropinquavit. **3** [c]Principes eius in medio eius
quasi leones rugientes, iudices eius [d]lupi vespere non relinquebant
in mane. **4** [e]Prophetae eius vesani, viri infideles, [f]sacerdotes eius pol-
luerunt sanctum, iniuste egerunt contra legem. **5** Dominus [g]iustus
in medio eius non faciet iniquitatem; [h]mane, mane iudicium suum
dabit in lucem, et non abscondetur; nescivit autem iniquus confu-
sionem. **6** [i]Disperdidi gentes, et dissipati sunt [j]anguli earum; deser-
tas feci vias eorum, [l]dum non est qui transeat; desolatae sunt civi-
tates eorum, non remanente viro neque ullo habitatore. **7** [m]Dixi:
Attamen timebis me, [n]suscipies disciplinam, et non peribit habita-
culum eius, propter omnia in quibus visitavi eam; veruntamen [o]di-
luculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas; **8** quapropter
[p]exspecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meae in futurum,
quia iudicium meum, [q]ut congregem gentes et colligam regna et
[r]effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris
mei; [s]in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra. **9** Quia tunc red-
dam populis [t]labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini
et [u]serviant ei umero uno. **10** [v]Ultra flumina [x]Aethiopiae inde sup-
plices mei; filii [y]dispersorum meorum deferent munus mihi. **11** [z]In
die illa [a]non confunderis super cunctis adinventionibus tuis, quibus

i Jl 2, 2; Am 5, 18. — cf. Ez 30, 3; 34, 12.
j Mt 24, 31. — cf. Jr 4, 19.
l cf. Is 2, 15. *m* cf cp. 3, 6.
n Jr 10, 18, — cf. Dt 28, 20. [10.
o cf. Dt 28, 29; Jb 12, 25; Is 59,
p cf. Ps 78, 3; 1 Mc 7, 16, 17.
q Ps 82, 11; 1 Mc 2, 62. — cf. Jb 20, 7.
r Ez 7, 19. — cf. Jb 17, 29; Pro 11, 4; Ecli 5, 1, 10; Mt 16, 26.
s cp. 3, 8. — Ez 36, 5.
t cf. vr. 2, 3; Is 10, 23.

a cf. Mt 3, 7-12.
b Am 5, 4, 6.
c Ps 75, 10; Is 11, 4.
d cf. Dt 30, 15, 19; Am 5, 14,
e cf. Is 2, 10; 26, 20. [15.
f Zc 9, 5, 6. — cf. Jr 47, 4, 5; Am 1, 6-8.
g cf. Jr 47, 7; Ez 25, 16.
h (1 Rg 30, 14; 2 Rg 8, 18 etc.).
i cf. Nh 2, 13.
j cf. Is 13, 3.
l cp. 3, 6.
m Is 65, 10.
n cf. Js 19, 29.
o cp. 3, 13; Ab 19. — Jl 2, 32;
p Zc 10, 3; Lc 1, 68. [Mic 4, 7.
q cp. 3, 20.
r cf. Jr 48, 27; Ez 25, 8, 9.
s Ez 25, 3, 6.
t cf. Jr 49, 1.
u Is 49, 18. — v. Ez 16, 48.
v Dt 29, 23. — v. Is 13, 19.
x Is 16, 6; Jr 48, 29-31.
y cf. Is 17, 4.
z Ps 21, 28; Ml 1, 11; Jo 4, 21; 1 Tm 2, 8.

a v. Gn 10, 5.
b cf. cp. 3, 10; Ez 30, 9.
c cf. Is 10, 12. — v. Nh 1, 1.
d (Nh 3, 7).
e Is 13, 21, 22; 34, 11-14.
f Is 34, 11.
g Is 6, 4; Am 9, 1.
h Is 47, 8.
i cf. Ez 25, 5. [9, 8.
j Jr 18, 16; 19, 8. — cf. 3 Rg
l cf. Lm 2, 15; Nh 3, 19.

a Jr 5, 3; 17, 23; 35, 13.
b cf. vr. 12. [2, 9, 10.
c Ez 22, 27. — cf. Mic 3, 1,
d Jr 5, 6; Hab 1, 8.
4] * *cf. Conc. Trid. s. XIV de R. prooem.*
e Jr 23, 11; Ez 13, 2, 3; Os 9, 7.
f Jr 6, 13; Ez 22, 26; Mic 3,
g v. Jr 12, 1. [11.
h cf. Os 6, 5.
i v. cp. 2, 4-15.
j cp. 2, 5; Zc 10, 4.
l cp. 2, 5. — cf. Zc 7, 14; 9, 8.
m cf. Jr 36, 3.
n cf. vr. 2.
o cf. Mic 7, 3.
p Hab 2, 3. — v. Is 8, 17.
q cf. Jl 3, 2.
r Ps 78, 6; Jr 10, 25. — cf. Ecli
s cf. cp. 1, 18. [36, 2.
t cf. Ls 6, 5.
u cf. Jo 17, 11.
x Ps 67, 32; Is 45, 14; 60, 4; 66, 19, 20. — cf. Ac 8, 27;
x cp. 2, 12.
y cf. Bar 1, 6; 2 Mc 1, 27.
z Is 2, 11.

a Is 54, 4.

efflorebit (9-13), atque Israël, protegente Deo, laetabitur (14-20).
Templo renovato davidicae promissiones reservantur. *Populi desidia in reaedificando templo exprobrata (Ag 1, 1-14), ut operarios excitet, vates novum*

praevaricata es in me, quia tunc [b]auferam de medio tui magniloquos
superbiae tuae, et [c]non adicies exaltari amplius in monte sancto
meo. 12 Et derelinquam in medio tui [d]populum pauperem et egenum
et [e]sperabunt in nomine Domini. 13 [f]Reliquiae Israël [g]non facient
iniquitatem nec loquentur mendacium, et [h]non invenietur in ore
eorum lingua dolosa, quoniam [i]ipsi pascentur et accubabunt, et [j]non
erit qui exterreat.
14 [l]Lauda, filia Sion; iubila, Israël; laetare et exsulta in omni
corde, filia Ierusalem: 15 abstulit Dominus iudicium tuum, avertit
inimicos tuos; [m]rex Israël [n]Dominus in medio tui, non timebis
malum ultra.
16 In die illa dicetur Ierusalem: Noli timere, Sion; [o]non dissolvantur manus tuae. 17 Dominus Deus tuus in medio tui [p]fortis, ipse
salvabit; [q]gaudebit super te in laetitia, silebit in dilectione sua,
exsultabit super te in laude. 18 Nugas, qui a lege recesserant, congregabo, quia ex te erant; ut non ultra habeas super eis opprobrium.
19 Ecce ego [r]interficiam omnes qui adflixerunt te in tempore illo et
[s]salvabo claudicantem et eam, quae eiecta fuerat, congregabo et ponam eos [t]in laudem et in nomen [u]in omni terra confusionis eorum,
20 [v]in tempore illo quo adducam vos et in tempore quo congregabo
vos. Dabo enim vos in nomen et in laudem omnibus populis terrae, [x]cum convertero captivitatem vestram coram oculis vestris,
dicit Dominus.

b cf. Ml 4, 1.
c cf. Jr 7, 4; Ml 3, 9.
d Is 14, 32; Ez 6, 8. — cf. Jr [39, 9, 10.
e cf. vr. 2.
f cf. cp. 2, 7.
g cf. Is 60, 21.
h Ps 31, 2. — cf. Jo 1, 47; Ap [14, 5.
i v. Mic 5, 4.
j Lv 26, 6; Is 17, 2; Mic 4, 4; Nh 2, 11.
l Is 12, 6; 54, 1; Zc 2, 10; 9, 9.
14, 15] V. in fs. puriss. Cord. BMV.
m Mt 27, 42; Jo 1, 49.
n Dt 28, 14; Ps 45, 6; Zc 2, 10. — cf. Ap 21, 3.
16] v. Zc 9, 9; Jo 12, 12, 13.
o cf. Jb 4, 3, 4; Ecli 25, 32; Is 35, 3.
p cf. Is 63, 1.
q Is 62, 5; Jr 32, 41.
r cf. Is 60, 14.
s Ez 34, 16; Mic 4, 6, 7.
t cf. Jr 13, 11; 33, 9.
u Is 61, 7.
v Is 11, 12; Jr 32, 37; Ez 11, 17.
x cp. 2, 7.

PROPHETIA AGGAEI

In anno secundo Darii regis in mense sexto, in die
una mensis, factum est verbum Domini in manu
Aggaei prophetae ad [b]Zorobabel filium Salathiel
ducem Iuda et ad [c]Iesum filium [d]Iosedec sacerdotem magnum dicens: 2 Haec ait Dominus exercituum dicens: Populus iste dicit: Nondum venit
tempus domus Domini aedificandae.
3 Et factum est verbum Domini in manu [e]Aggaei prophetae dicens: 4 [f]Nunquid tempus vobis est ut habitetis in
domibus laqueatis, et [g]domus ista deserta? 5 Et nunc haec dicit Dominus exercituum: [h]Ponite corda vestra super vias vestras. 6 [i]Seminastis multum et intulistis parum, [j]comedistis et non estis satiati,
bibistis et non estis inebriati, operuistis vos et non estis calefacti,
et [k]qui mercedes congregavit misit eas in sacculum pertusum.
7 Haec dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias
vestras, 8 ascendite, in montem, portate ligna et aedificate domum,
et [l]acceptabilis mihi erit, et glorificabor, dicit Dominus. 9 Respexistis
ad amplius, et ecce factum est minus; et intulistis in domum, et
exsufflavi illud. Quam ob causam? dicit Dominus exercituum, quia
domus mea deserta est, et vos festinatis unusquisque in domum
suam. 10 Propter hoc [m]super vos prohibiti sunt caeli ne darent rorem, et terra prohibita est ne daret germen suum, 11 et [n]vocavi siccitatem super terram et super montes et super [o]triticum et super
vinum et super oleum et quaecumque profert humus et super homines et super iumenta et [p]super omnem laborem manuum.
12 Et [q]audivit Zorobabel filius Salathiel et Iesus filius Iosedec
sacerdos magnus et [r]omnes reliquiae populi vocem Domini Dei sui
et verba Aggaei prophetae, sicut misit eum Dominus Deus eorum
ad eos, et timuit populus a facie Domini.

a vr. 15; cp. 2, 10; 1 Es 4, 24; 5, 1; Zc 1, 1, 7.
1-10] LL. in fr. 5 p. D. 5 Nbr.
b 1 Par 3, 19; 1 Es 2, 2; Ecli 49, 13.
c v. 1 Es 3, 2; Zc 3, 1 etc.
d 1 Par 6, 15; 2 Es 12, 26.
e 1 Es 5, 1.
f cf. 2 Rg 7, 2. — v. Ps 131, 3-5.
g 2 Es 2, 3, 17; Jr 33, 10, 12.
h cf. cp. 2, 16, 19.
i vr. 9; Dt 28, 38; Mic 6, 15. — cf. cp. 2, 17.
j Lv 26, 26; Is 9, 20; Os 4, 10; Mic 6, 14.
k cf. Zc 8, 10.
l cf. Ps 131, 13, 14.
m cf. 3 Rg 17, 1; Jr 5, 24, 25; Zc 8, 9, 12.
n 4 Rg 8, 1. — cf. 2 Rg 1, 21; Ps 104, 16.
o cf. Os 2, 9.
p cp. 2, 18; Ps 108, 11; 127, 2; Is 3, 10.
q 1 Es 5, 2.
r cp. 2, 3.

prae salomonico exaltat (2, 1-10), aedificantibus autem divinas benedictiones promittit (11-20), inter quas exaltatio domus David praecipuum locum obtinet (21-24).

13 Et dixit Aggaeus [s]nuntius Domini de nuntiis Domini populo
dicens: [t]Ego vobiscum sum, dicit Dominus. **14** Et [u]suscitavit Do-
minus spiritum Zorobabel filii Salathiel ducis Iuda et spiritum Iesu
filii Iosedec sacerdotis magni et spiritum [v]reliquorum de omni po-
pulo, et ingressi sunt et [x]faciebant opus in domo Domini exerci-
tuum Dei sui.
2 [a]In die vicesima et quarta mensis, in sexto mense.
In anno secundo Darii regis, **2** in [b]septimo mense, vicesima et
prima mensis, factum est verbum Domini in manu Aggaei prophetae
dicens: **3** Loquere ad [c]Zorobabel filium Salathiel ducem Iuda et ad
Iesum filium Iosedec sacerdotem magnum et ad reliquos populi di-
cens: **4** [d]Quis in vobis est derelictus, qui vidit domum istam [e]in
gloria sua prima? et quid vos videtis hanc nunc? Nunquid non ita
est, quasi non sit, in oculis vestris? **5** Et nunc [f]confortare, Zorobabel,
dicit Dominus, et confortare. Iesu filii Iosedec sacerdos magne, et
confortare, omnis populus terrae, dicit Dominus exercituum, et [g]fa-
cite (quoniam [h]ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum) **6** [i]ver-
bum quod pepigi vobiscum, cum egrederemini de terra Aegypti;
et [j]spiritus meus erit in medio vestrum: [l]nolite timere.
7 Quia haec dicit Dominus exercituum: [m]Adhuc unum modi-
cum est, et ego [n]commovebo caelum et terram et mare et aridam
8 et [o]movebo omnes gentes, et veniet [p]Desideratus cunctis gentibus,
et [q]implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. **9** [r]Meum
est argentum et meum est aurum, dicit Dominus exercituum.
10 [s]Magna erit gloria domus istius novissimae plus quam primae,
dicit Dominus exercituum, et [t]in loco isto dabo pacem, dicit Domi-
nus exercituum.
11 [u]In vicesima et quarta noni mensis, [v]in anno secundo Darii
regis factum est verbum Domini ad Aggaeum prophetam dicens:
12 Haec dicit Dominus exercituum: [x]Interroga sacerdotes legem di-
cens: **13** [y]Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui
et tetigerit de summitate eius panem aut pulmentum aut vinum aut
oleum aut omnem cibum, nunquid sanctificabitur? Respondentes
autem sacerdotes dixerunt: [z]Non. **14** Et dixit Aggaeus: [a]Si tetigerit
pollutus in anima ex omnibus his, nunquid contaminabitur? Et re-
sponderunt sacerdotes et dixerunt: Contaminabitur. **15** Et respondit
Aggaeus et dixit: [b]Sic populus iste, et sic gens ista ante faciem meam,
dicit Dominus, et sic omne opus manuum eorum et omnia, quae
obtulerunt ibi, contaminata erunt. **16** Et nunc [c]ponite corda vestra
a die hac et supra, antequam poneretur lapis super lapidem in
templo Domini: **17** [d]cum accederetis ad acervum viginti modiorum,
et fierent decem, et intraretis ad torcular, ut exprimeretis quinqua-
ginta lagoenas, et fiebant viginti; **18** [e]percussi vos vento urente et
aurugine et grandine omnia opera manuum vestrarum, et [f]non fuit
in vobis qui reverteretur ad me, dicit Dominus. **19** Ponite corda ve-
stra ex die ista et in futurum, a die vicesima et quarta noni mensis,
a die [g]qua fundamenta iacta sunt templi Domini ponite super cor
vestrum. **20** [h]Nunquid iam semen in germine est, et adhuc vinea
et ficus et malogranatum et lignum olivae non floruit? Ex die ista
[i]benedicam.
21 Et factum est verbum Domini secundo ad Aggaeum in vice-
sima et quarta mensis dicens: **22** [j]Loquere ad Zorobabel ducem
Iuda dicens: [l]Ego movebo caelum pariter et terram **23** et subvertam
solium regnorum et conteram fortitudinem regni gentium et [m]sub-
vertam quadrigam et ascensorem eius, et descendent equi et ascen-
sores eorum, vir in gladio fratris sui. **24** In die illa, dicit Dominus
exercituum, adsumam te, Zorobabel filii Salathiel [o]serve meus, dicit
Dominus, et ponam te [p]quasi signaculum, quia te elegi, dicit Do-
minus exercituum.

s Is 44, 26. — cf. Ml 2, 7.
t cp. 2, 5. — cf. Is 43, 5.
u cf. 2 Par 36, 22; 1 Es 1, 1.
v vr. 12.
x cf. cp. 2, 4; 1 Es 5, 8.

a cf. cp. 1, 1.
b cf. Lv 23, 34, 36.
c cp. 1, 1.
d cf. 1 Es 3, 12.
e cf. vr. 10.
f Zc 8, 9. — cf. Zc 4, 6, 7.
g cf. cp. 1, 14.
h cp. 1, 13.
i v. Ex 19, 4-6; 29. 45.
j 2 Es 9, 20; Zc 4. 6.
l Zc 8, 13, 14.
m (all) Heb 12, 26.
n vr. 22.
o cf. Ex 31, 16.
8] *Ant. in D. 4 Adv. — v. 2 Par 9, 22.*
p cf. Is 60, 9.
q cf. Is 60, 1, 7.
r cf. 1 Par 29. 14, 16.
s cf. vr. 4.
t cf. Zc 6, 13; Eph 2, 14.
u vr. 19, 21.
v cp. 1, 1.
x cf. Ml 2, 7. — v. Lv 10, 10, 11.
y Jr 11, 13.
z cf. Lv 6, 27. 28.
a Lv 5, 2; 22, 4. — cf. Nm 19, 22.
b cf. Is 64, 6.
c cf. cp. 1, 5.
d cf. cp. 1, 6; Jl 1, 17.
e Dt 28, 22; Am 4, 9. — cf. cp. 1, 9.
f Is 9, 13; Jr 5, 3; 15, 7; Am 4, 6.
g 1 Es 3, 10; Zc 8, 9.
h cf. Zc 8. 12.
i cf. Jl 2, 14.
j cf. Zc 4, 6.
l vr. 7.
m Dn 2, 44; Zc 12, 9. — cf. Mt 24, 7.
n cf. Mic 5, 10; Zc 9, 10.
24] *R. in fs. s. Jo. Ap.*
o cf. Is 43, 10.
p Ecli 49. 13; Jr 22, 24.

PROPHETIA ZACHARIAE

N mense octavo in [a]anno secundo Darii regis fa-
ctum est verbum Domini ad [b]Zachariam filium
[c]Barachiae filii [d]Addo prophetam dicens: 2 [e]Iratus
est Dominus super patres vestros iracundia; 3 et
dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum:
[f]Convertimini ad me, ait Dominus exercituum,
et [g]convertar ad vos, dicit Dominus exercituum;
4 [h]ne sitis sicut patres vestri, [i]ad quos clama-
bant [j]prophetae priores dicentes: Haec dicit Dominus exercituum:
Convertimini de viis vestris malis et de cogitationibus vestris pes-
simis; et [l]non audierunt neque attenderunt ad me, dicit Dominus.
5 [m]Patres vestri ubi sunt? et [n]prophetae nunquid in sempiternum
vivent? 6 [o]Veruntamen verba mea et legitima mea, quae mandavi
[p]servis meis prophetis, nunquid [q]non comprehenderunt patres vestros
et conversi sunt et dixerunt: [r]Sicut cogitavit Dominus exercituum
facere nobis, [s]secundum vias nostras et secundum adinventiones no-
stras fecit nobis?

7 In die vicesima et quarta undecimi mensis [t]sabath in anno
secundo Darii factum est verbum Domini ad Zachariam filium Ba-
rachiae filii Addo prophetam dicens: 8 [u]Vidi per noctem, et ecce
vir [v]ascendens super equum rufum et ipse stabat inter myrteta,
quae erant in profundo, et post eum [x]equi rufi varii et albi; 9 et
dixi: Quid sunt isti, domine mi? Et dixit ad me [y]angelus qui lo-
quebatur in me: Ego ostendam tibi quid sint haec. 10 Et respondit
vir qui stabat inter myrteta et dixit: [z]Isti sunt quos misit Dominus
ut [a]perambulent terram. 11 Et responderunt angelo Domini, qui
stabat inter myrteta, et dixerunt: Perambulavimus terram, et ecce
omnis terra habitatur et [b]quiescit. 12 Et respondit angelus Domini
et dixit: Domine exercituum, [c]usquequo tu [d]non misereberis Ierusa-
lem et urbium Iuda, quibus iratus es? [e]Iste iam septuagesimus an-
nus est. 13 Et respondit Dominus angelo, qui loquebatur in me [f]verba
bona, verba consolatoria. 14 Et dixit ad me angelus qui loquebatur
in me: Clama, dicens: Haec dicit Dominus exercituum: [g]Zelatus
sum Ierusalem et Sion zelo magno. 15 [h]Et ira magna ego irascor
super gentes opulentas, [i]quia ego iratus sum parum, ipsi vero adiu-
verunt in malum.

16 Propterea haec dicit Dominus: [j]Revertar ad Ierusalem in mi-
sericordiis, et [l]domus mea aedificabitur in ea, ait Dominus exerci-
tuum, et [m]perpendiculum extendetur super Ierusalem. 17 Adhuc
clama dicens: Haec dicit Dominus exercituum: [n]Adhuc adfluent
civitates meae bonis, et [o]consolabitur adhuc Dominus Sion et [p]eliget
adhuc Ierusalem.

18 Et levavi oculos meos et vidi, et ecce [q]quattuor cornua, 19 et
dixi ad angelum qui loquebatur in me: Quid sunt haec? Et dixit
ad me: Haec sunt cornua quae ventilaverunt Iudam et Israël et
Ierusalem.

20 Et ostendit mihi Dominus quattuor fabros. 21 Et dixi: Quid
isti veniunt facere? Qui ait dicens: Haec sunt cornua quae ventila-
verunt Iudam per singulos viros, et nemo eorum levavit caput suum;
et venerunt isti [r]deterrere ea, ut deiciant cornua gentium, [s]quae le-
vaverunt cornu super terram Iuda, ut dispergerent eam.

2 Et levavi oculos meos et vidi, et ecce vir, et [a]in manu eius fu-
niculus mensorum; 2 et dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me:
[b]Ut metiar Ierusalem et videam quanta sit latitudo eius, et quanta
longitudo eius. 3 Et ecce [c]angelus qui loquebatur in me egrediebatur,

a v. Ag 1, 1.
1-6] LL. in fr. 6 p. D. 5 Nbr.
b 1 Es 6, 14; 2 Es 12, 16. — cf. Mt 23, 35.
c 1 Par 6, 39.
d 2 Es 12, 4. — cf. 1 Es 6, 14.
e Jr 2, 5.
*3] * Conc. Trid. s .VI, cp. 5.*
f Is 30, 15; Jr 3, 1, 22; Ez 18, 30; Ml 3, 7; Jc 4, 8.
g Jr 12, 15; Mic 7, 19.
h v. Ps 77, 8.
i v. 2 Par 36, 15.
j cp. 7, 7, 12.
k Jr 3, 12, 14, 22; Ez 33, 11.
l cp. 7, 11; 2 Par 36, 16. — v. Jr 35, 15.
m cf. Jb 14, 10; Lm 5, 7.
n cf. Jo 8, 52.
o cf. Is 40, 8; Mt 24, 35.
p 1 Es 9, 11; Dn 9, 6.
q Dt 28, 2, 15.
r Lm 2, 17.
s Ez 24, 34.
7-11] 2 L. in fs. ss. Ang c. etc.
t 1 Mc 16, 14.
u cf. cp. 2, 1; 3, 1; 4, 1; 6, 1.
v cf. Ap 6, 4.
x vr. Ap 6, 2, 4, 5, 8. — v. cp. 6, 2-7.
y vr. 19; cp. 2, 3. — cf. Ap 22, 6.
z cf. Heb 1, 14.
a cp. 6, 7. — cf. Jb 1, 7; 2, 2.
b cf. vr. 15.
c Ps 79, 5; 88, 46; Is 6, 11.
12] R. in fs. ss. Ang. c. etc.
d cf. Ps 101, 13; Ecli 36, 15.
e cp. 7, 5. — v. Jr 25, 11; Dn 9, 2.
f v. Jr 29, 10, 11.
g cp. 8, 2; Jl 2, 18.
h cf. Is 47, 6; Jl 3, 2.
i cf. Is 54, 7, 8.
j cp. 8, 3.
l cf. cp. 4, 9; 1 Es 6, 14.
m Jr 31, 39; Ez 40, 3; 47, 3.
n cf. cp. 2, 4.
o Is 51, 3, 12.
p cp. 2, 12; Is 14, 1. — cf. Ps 131, 13.
q cf. 3 Rg 22, 11.
r cf. Dt 28, 26; Jr 7, 33; Ecli 22, 25.
s cf. Ps 74, 4, 5.
1-5] 3 L. in fs. ss. Ang. c
a Ez 40, 3; Ap 11, 7.
b cf. cp. 1, 16.
c cp. 1, 9, 19.

De theocratia restituenda et de salute messianica obtinenda. *Post prooemium (Zc 1, 1-6) et postquam visionibus de equitibus inter myrteta (7-17), de cornibus et fabris (18-21), deque viro funiculum mensorium habente*

et angelus alius egrediebatur in occursum eius [4] et dixit ad eum:
Curre, loquere ad puerum istum dicens: [d]Absque muro [e]habitabitur
Ierusalem [f]prae multitudine hominum et iumentorum in medio eius.
[5] Et ego ero ei, ait Dominus, [g]murus ignis in circuitu, et in gloria
ero in medio eius.
[6] O, o [h]fugite de terra aquilonis, dicit Dominus, quoniam [i]in quat-
tuor ventos caeli dispersi vos, dicit Dominus. [7] [j]O Sion, fuge quae
habitas apud filiam Babylonis.
[8] Quia haec dicit Dominus exercituum: Post gloriam misit me
ad gentes quae spoliaverunt vos; [l]qui enim tetigerit vos tangit
[m]pupillam oculi mei; [9] quia ecce [n]ego levo manum meam super
eos, et [o]erunt praedae his qui serviebant sibi, et [p]cognoscetis quia
Dominus exercituum misit me.
[10] [q]Lauda et laetare, filia Sion, quia [r]ecce ego, venio et [s]habitabo
in medio tui, ait Dominus. [11] [t]Et applicabuntur gentes multae ad
Dominum in die illa et erunt mihi in populum, et [s]habitabo in me-
dio tui, et scies quia Dominus exercituum misit me ad te. [12] [u]Et
possidebit Dominus Iudam partem suam in terra sanctificata et [v]eliget
adhuc Ierusalem. [13] [x]Sileat omnis caro a facie Domini, quia consur-
rexit de habitaculo sancto suo.

3 Et ostendit mihi Dominus [a]Iesum sacerdotem magnum stantem
coram angelo Domini, et [b]Satan stabat a dextris eius, ut adver-
saretur ei. [2] Et dixit Dominus ad Satan: [c]Increpet Dominus in te,
Satan, et increpet Dominus in te [d]qui elegit Ierusalem. Nunquid
non iste [e]torris est erutus de igne? [3] Et Iesus erat [f]indutus vestibus
sordidis et stabat ante faciem angeli. [4] Qui respondit et ait ad eos
[g]qui stabant coram se dicens: [h]Auferte vestimenta sordida ab eo.
Et dixit ad eum: Ecce [i]abstuli a te iniquitatem tuam et [j]indui te
[k]mutatoriis. [5] Et dixit: [l]Ponite cidarim mundam super caput eius.
Et posuerunt cidarim mundam super caput eius et induerunt eum
vestibus, et angelus Domini stabat. [6] Et contestabatur angelus Do-
mini Iesum dicens: [7] Haec dicit Dominus exercituum: Si in viis
meis ambulaveris et [m]custodiam meam custodieris, tu quoque [n]iudi-
cabis domum meam et custodies atria mea, et [o]dabo tibi [p]ambulantes
de his, qui nunc hic adsistunt. [8] Audi, Iesu, sacerdos magne, tu et
amici tui qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt: Ecce
enim ego adducam [q]servum meum [r]Orientem. [9] Quia ecce [s]lapis,
quem dedi coram Iesu: super lapidem unum [t]septem oculi sunt;
ecce, ego caelabo sculpturam eius, ait Dominus exercituum, et [u]au-
feram iniquitatem terrae illius in die una. [10] In die illa, dicit Do-
minus exercituum, vocabit vir amicum suum [v]subter vitem et subter
ficum.

4 Et reversus est [a]angelus, qui loquebatur in me, et [b]suscitavit me
quasi virum qui suscitatur de somno suo. [2] Et dixit ad me: [c]Quid
tu vides? Et dixi: Vidi. Et ecce [d]candelabrum aureum totum, et
lampas eius super caput ipsius, et [e]septem lucernae eius super illud,
et septem infusoria lucernis quae erant super caput eius, [3] et [f]duae
olivae super illud, una a dextris lampadis et una a sinistris eius;
[4] et respondi et aio ad angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid
sunt haec, domine mi? [5] Et respondit angelus qui loquebatur in me
et dixit ad me: [g]Nunquid nescis quid sunt haec? Et dixi: Non,
domine mi. [6] Et respondit et ait ad me dicens: Hoc est verbum
Domini ad Zorobabel dicens: [h]Non in exercitu nec in robore, sed
in spiritu meo, dicit Dominus exercituum. [7] Quis tu, [i]mons magne,
coram Zorobabel? [j]In planum. Et educet [k]lapidem primarium et
exaequabit gratiam gratiae eius.
[8] Et factum est verbum Domini ad me dicens: [9] [l]Manus Zoro-
babel fundaverunt domum istam et manus eius [m]perficient eam; et
[n]scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. [10] Quis enim
despexit dies parvos? Et laetabuntur et videbunt lapidem stanneum
in manu Zorobabel. [o]Septem isti oculi sunt Domini, [p]qui discurrunt
in universam terram. [11] Et respondi et dixi ad eum: Quid sunt
[q]duae olivae istae ad dexteram candelabri et ad sinistram eius?
[12] Et respondi secundo et dixi ad eum: Quid sunt duae spicae oli-

d cf. Est 9, 19; Ez 38, 11.
e cf. cp. 12, 6; 14, 10, 11.
f Is 49, 19; Jr 31, 27.
(5)] *Ant. in sb. a. D. 3 Nbr.*
g cf. cp. 9, 8; Ps 124, 2.
h Is 48, 20.
i cf. cp. 7, 14; Ez 5, 10, 12; 17, 21; Dn 7, 2; Mt 24, 31; [Ap 7, 1.
j cf. Is 52, 1.
l cf. Jr 12, 14.
m Dt 32, 19; Ps 16, 8. — cf. Pro 7, 2; Ac 9, 4, 5.
n Is 11, 15. — cf. Is 19, 16.
o Ex 39, 10. — cf. Is 33, 1.
p vr. 11; cp. 4, 9; 6, 15. — [cf. Ez 33, 33.
q v. Sph 3, 14.
r Ps 39, 8.
s cp. 8, 3; Is 12, 6; Sph 3, 15; 2 Cor 6, 16. — v. Lv 26, 11.
t cp. 8, 22. — v. Is 2, 2; 11, 10.
u cf. Dt 32, 9; Jr 10, 16.
v cf. 1, 17.
x cf. Hab 2, 20; Sph 1, 7.

a cp. 6, 11. — v. 1 Es 3, 2.
b 1 Par 21, 1; Ps 108, 6; Jb 1, 6; Mt 4, 10; (Ap 12, 10). — cf. Rm 8, 33. [17 etc.
c Ju 9. — cf. Mt 3, 26; 17,
d v. cp. 1, 17. *e* Am 4, 11.
f cf. Is 64, 6; Ju 23.
g cf. vr. 7; Lc 1, 19.
h Ap 7, 14.
i cf. vr. 9; Is 6, 7; 27, 9.
j cf. Is 61, 10; Lc 15, 22; Ap 19, 8.
k 4 Rg 5, 5, 22; Is 3, 22.
l Jb 29, 14. — cf. cp. 6, 11.
m cf. Ml 3, 14. — v. Lv 8, 35.
n cf. Dt 17, 9; Ml 2, 7.
o Ex 23, 20; Js 5, 13, 14; Ps 90, 11. — cf. Tb 3, 25.
p cf. Gn 28, 12. *n* v. Is 42, 1.
r cp. 6, 12; Lc 1, 78. — cf. Is 11, 1; Jr 23, 5.
s Ps 117, 22; Is 28, 16. — cf. cp. 4, 7, 10. — v. 1 Es 3, 9-11.
t cf. cp. 4, 10; Ap 5, 6.
u cf. vr. 4.
v cf. Mic 4, 4. — v. 3 Rg 4, 25.

1] *Ant. in fs. ss. Ang. c.*
a cp. 1, 9, 19.
b Dn 8, 18; 10, 9, 10.
c Jr 1, 11, 13; Am 7, 8; 8, 2.
d v. Ex 25, 31.
e Ex 25, 37. — cf. Ap 1, 12; 4, 5.
f cf. vr. 11; Ap 11, 4.

g vr. 13.

h Ps 32, 16, 17; 43, 6, 7. — cf. Os 1, 7.
i cf. Jr 51, 25.
j cf. Is 40, 4; 49, 11.
k cf. cp. 3, 9.
l cp. 1, 16. — 1 Es 3, 10; 6, 14-16.
m cf. cp. 1, 16.
n cp. 2, 9; 6, 15.

o cp. 3, 9.
p 2 Par 16, 9. — v. Pro 15, 3.
q cf. vr. 3.

(2, 1-13) regni messianici quaedam delineavit; postquam visionibus de Iosua mundis vestibus induto (3, 1-10) et de candelabro aureo (4, 1-14) quae sit futura sacerdotalis et regia potestas ostendit; visionibus vero de vo-

varum, quae sunt iuxta duo rostra aurea in quibus sunt suffusoria
ex auro? 13 Et ait ad me dicens: Nunquid nescis quid sunt haec?
Et dixi: Non, domine mi. 14 Et dixit: [r]Isti sunt duo filii olei, qui
adsistunt [s]dominatori universae terrae.
5 Et conversus sum et levavi oculos meos et vidi, et ecce [a]volu-
men volans. 2 Et dixit ad me: [b]Quid tu vides? Et dixi :Ego vi-
deo volumen volans, longitudo eius viginti cubitorum et latitudo
eius decem cubitorum. 3 Et dixit ad me: Haec est [c]maledictio, quae
egreditur super faciem omnis terrae; quia omnis [d]fur, sicut ibi
scriptum est, iudicabitur, et omnis [e]iurans ex hoc similiter iudica-
bitur. 4 Educam illud, dicit Dominus exercituum, et veniet ad do-
mum furis et ad domum [f]iurantis in nomine meo mendaciter et
[g]commorabitur in medio domus eius et consumet eam et ligna eius
et lapides eius.
5 Et [h]egressus est angelus qui loquebatur in me et dixit ad me:
[i]Leva oculos tuos, et vide quid est hoc quod egreditur. 6 Et dixi:
Quidnam est? et ait: Haec est [j]amphora egrediens; et dixit: Haec
est oculus eorum in universa terra. 7 Et ecce talentum plumbi por-
tabatur, et ecce mulier una sedens in medio amphorae; 8 et dixit:
Haec est impietas. Et proiecit eam in medio amphorae et misit mas-
sam plumbeam in os eius.
9 Et levavi oculos meos et vidi, et ecce duae mulieres egredientes,
et [l]spiritus in alis earum, et habebant alas quasi alas milvi et leva-
verunt amphoram inter terram et caelum. 10 Et dixi ad angelum
qui loquebatur in me: Quo istae deferunt amphoram? 11 Et dixi:
ad me: Ut aedificetur ei domus in [m]terra Sennaar, et stabiliatur et
ponatur ibi super basem suam.
6 Et conversus sum et levavi oculos meos et vidi, et ecce quat-
tuor quadrigae egredientes de medio duorum montium, et mon-
tes montes [a]aerei. 2 In quadriga prima [b]equi rufi, et in quadriga se-
cunda equi nigri, 3 et in quadriga tertia equi albi, et in quadriga
quarta equi varii et fortes. 4 Et respondi et dixi ad [c]angelum qui
loquebatur in me: Quid sunt haec, domine mi? 5 Et respondit an-
gelus et ait ad me: [d]Isti sunt quattuor venti caeli, qui egrediuntur
ut [e]stent coram [f]dominatore omnis terrae. 6 In qua erant equi nigri,
egrediebantur in [g]terram aquilonis, et albi egressi sunt post eos, et
varii egressi sunt ad [h]terram austri; 7 qui autem erant robustissimi
exierunt et quaerebant ire et [i]discurrere per omnem terram. Et
dixit: Ite, perambulate terram. Et perambulaverunt terram. 8 Et vo-
cavit me et locutus est ad me dicens: Ecce qui egrediuntur in ter-
ram aquilonis requiescere fecerunt spiritum meum in terra aquilonis.
9 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 10 Sume a trans-
migratione, ab [j]Holdai et a Tobia et ab [k]Idaia, et venies tu in die
illa et intrabis domum Iosiae filii [l]Sophoniae, qui venerunt de Ba-
bylone, 11 et sumes aurum et argentum et facies coronas et [m]pones
in capite [n]Iesu filii Iosedec sacerdotis magni 12 et loqueris ad eum
dicens: Haec ait Dominus exercituum dicens: Ecce vir, [o]Oriens no-
men eius, et subter eum orietur et [p]aedificabit templum Domino.
13 Et ipse exstruet templum Domino et [q]ipse portabit gloriam et
sedebit et dominabitur super solio suo, et [r]erit sacerdos super solio
suo, et [s]consilium pacis erit inter illos duos, 14 et [t]coronae erunt
Helem et [u]Tobiae et [u]Idaiae et [v]Hem filio Sophoniae, [x]memoriale
in templo Domini, 15 et [y]qui procul sunt venient et [z]aedificabunt in
templo Domini; et [a]scietis quia Dominus exercituum misit me ad
vos. [b]Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.
7 Et factum est [a]in anno quarto Darii regis, factum est verbum
Domini ad Zachariam in quarta mensis noni, qui est [b]casleu.
2 Et miserunt ad domum Dei Sarasar et Rogommelech et viri, qui
erant cum eo, [c]ad deprecandam faciem Domini, 3 ut dicerent sacer-
dotibus domus Domini exercituum et [d]prophetis loquentes: Nunquid
flendum est mihi [e]in quinto mense vel sanctificare me debeo, sicut
iam feci multis annis?
4 Et factum est verbum Domini exercituum ad me dicens: 5 Lo-
quere ad omnem populum terrae et ad sacerdotes dicens: Cum

r Ap 11, 4.
14] *R. in fs. ss. Jo. et Paul. Mm.*
s cp. 6, 5; Mic 4, 13.
a cf. Jr 36, 2, 28.
b v. cp. 4, 2.
c cf. Jr 29, 18; Ez 2, 9, 10. — v. Dt 29, 27.
d v. Ex 20, 15.
e Ex 20, 7. — cf. Mt 5, 33.
f cp. 8, 17; Lv 19, 12; Ml 3, 5.
g cf. Pro 3, 33; Ml 2, 2; Lv 26, 16.
h cp. 1, 9.
i cf. cp. 1, 9; 6, 1.
j cf. Ez 45, 11.
l cf. Os 4, 19.
m v. Gn 11, 2.
a cf. Dn 2, 39.
b cf. Ap 6, 2, 4, 5, 8. — v. cp. 1, 8.
c cp. 1, 9.
d cf. Ps 103, 4; 148, 8.
e cp. 3, 4.
f cp. 4, 14; Mic 4, 13.
g vr. 8; cp. 2, 6; Jr 1, 13.
h cf. cp. 9, 14.
i cp. 1, 10.
j cf. vr. 14.
k 2 Es 7, 39.
l 4 Rg 25, 18.
m cf. cp. 3, 5.
n cp. 3, 1.
o v. cp. 3, 8.
p cf. Mt 16, 18; Heb 3, 3. — v. Eph 2, 20-22.
q cf. Ps 20, 6.
r Ps 109, 4; Heb 3, 1; 7, 24.
s cf. Ag 2, 10.
t cf. 1 Mc 1, 22.
u vr. 10.
v cf. vr. 10.
x Ex 12, 14. — cf. Mt 26, 13.
y Is 57, 19. — cf. Eph 2, 13, 19.
z Is 60, 10.
a cp. 2, 9; 4, 9.
b v. Dt 30, 1-3.
a cf. cp. 1, 1, 7.
b 2 Es 1, 1; 1 Mc 1, 54. — v. 1 Mc 4, 52.
c cp. 8, 21, 22; Ml 1, 9. — cf. 1 Rg 13, 12.
d cf. 1 Es 5, 1; 6, 14.
e cp. 8, 19; Jr 52, 12. — cf. 4 Rg 25, 8.

lumine volante, de impietate sublata (5, 1-11), deque qattuor quadrigis (6, 1-8). necnon de corona aurea Iosue imposita (9-15) eiusdem regni messianici sanctitatem et naturam descripsit; vates populo de ieiunio requi-

ieiunaretis et plangeretis in quinto et [f]septimo per hos [g]septuaginta
annos, [h]nunquid ieiunium ieiunastis mihi? 6 Et, [i]cum comedistis et
bibistis, nunquid non vobis comedistis et vobismetipsis bibistis?
7 Nunquid non sunt verba quae locutus est Dominus [j]in manu pro-
phetarum priorum, cum adhuc Ierusalem habitaretur et esset opu-
lenta ipsa [l]et urbes in circuitu eius, et ad austrum et in campestri-
bus habitaretur?
8 Et factum est verbum Domini ad Zachariam dicens: 9 Haec
ait Dominus exercituum dicens: [m]Iudicium verum iudicate et mi-
sericordiam et miserationes facite unusquisque cum fratre suo. 10 Et
[n]viduam et pupillum et advenam et pauperem nolite calumniari,
et [o]malum vir fratri suo non cogitet in corde suo. 11 Et [p]noluerunt
attendere et [q]averterunt scapulam recedentem et aures suas adgra-
vaverunt, ne audirent, 12 et [r]cor suum posuerunt ut adamantem,
[s]ne audirent legem et verba quae misit Dominus exercituum in
spiritu suo per manum prophetarum priorum, [t]et facta est indignatio
magna a Domino exercituum. 13 Et factum est, sicut locutus est,
et non audierunt; [u]sic clamabunt et non exaudiam, dicit Dominus
exercituum, 14 [v]et dispersi eos per omnia regna, quae nesciunt et
[x]terra desolata est ab eis, [y]eo quod non esset transiens et rever-
tens; et [z]posuerunt terram desiderabilem in desertum.
8 Et factum est verbum Domini exercituum dicens: 2 Haec dicit
Dominus exercituum: [a]Zelatus sum Sion zelo magno et indigna-
tione magna zelatus sum eam.
3 Haec dicit Dominus exercituum: [b]Reversus sum ad Sion et
[c]habitabo in medio Ierusalem, et [d]vocabitur Ierusalem civitas veri-
tatis, et [e]mons Domini exercituum mons sanctificatus.
4 Haec dicit Dominus exercituum: Adhuc [f]habitabunt senes et
anus in plateis Ierusalem, et viri baculus in manu eius prae multi-
tudine dierum. 5 Et plateae civitatis complebuntur infantibus et puel-
lis ludentibus in plateis eius.
6 Haec dicit Dominus exercituum: [g]Si videbitur difficile in oculis
reliquiarum populi huius in diebus illis, [h]nunquid in oculis meis
difficile erit? dicit Dominus exercituum.
7 Haec dicit Dominus exercituum: Ecce [i]ego salvabo populum
meum [j]de terra orientis et de terra occasus solis 8 et adducam eos,
et habitabunt in medio Ierusalem et [l]erunt mihi in populum, et ego
ero eis in Deum [m]in veritate et in iustitia.
9 Haec dicit Dominus exercituum: [n]Confortentur manus vestrae,
qui auditis in his diebus sermones istos per os [o]prophetarum, in
[p]die qua fundata est domus Domini exercituum, ut templum aedi-
ficaretur. 10 Siquidem ante dies illos [q]merces hominum non erat nec
merces iumentorum erat, neque introëunti neque exeunti erat pax
prae tribulatione, et dimisi omnes homines, unumquemque contra
proximum suum; 11 nunc autem non iuxta dies priores ego faciam
reliquiis populi huius, dicit Dominus exercituum, 12 sed [r]semen
pacis erit: [s]vinea dabit fructum suum, et [t]terra dabit germen suum,
et caeli dabunt rorem suum, et possidere faciam reliquias populi
huius universa haec, 13 et erit, sicut [u]eratis maledictio in gentibus,
domus Iuda et domus Israël, [v]sic salvabo vos, et [x]eritis benedictio.
[y]Nolite timere, confortentur manus vestrae.
14 Quia haec dicit Dominus exercituum: [z]Sicut cogitavi ut ad-
fligerem vos, cum [a]ad iracundiam provocassent patres vestri me,
dicit Dominus, 15 [b]et non sum misertus; sic conversus cogitavi in
diebus istis ut benefaciam domui Iuda et Ierusalem: nolite timere.
16 Haec sunt ergo verba quae facietis: [c]loquimini veritatem unus-
quisque cum proximo suo, [d]veritatem et iudicium pacis [e]iudicate in
portis vestris, 17 et unusquisque [f]malum contra amicum suum ne
cogitetis in cordibus vestris et [g]iuramentum mendax ne diligatis;
omnia enim haec sunt quae odi, dicit Dominus.
18 Et factum est verbum Domini exercituum ad me dicens:
19 Haec dicit Dominus exercituum: Ieiunium [h]quarti et ieiunium
[i]quinti et ieiunium [j]septimi et ieiunium [l]decimi erit domui Iuda

f cf. 4 Rg 25, 25.
g v. cp. 1, 12.
h cf. Is 58, 4, 5.
i cf. 1 Cor 10, 31.
j vr. 12; cp. 1, 4.
l cf. Jr 17, 26.
m Is 1, 17; Jr 21, 12; Mic 6, 8. — cf. Mt 23, 23.
n cf. Is 1, 23; Jr 5, 28. — v. Ex 22, 21, 22, 25.
o cp. 8, 17.
p cp. 1, 4.
q 2 Es 9, 29.
12] * *Catech. R. IV 14, 9.*
r cf. Is 48, 4; Ez 11, 19; 36, 26.
s cf. 2 Es 9, 30.
t cf. 2 Par 36, 16; 1 Th 2, 16.
u Is 1, 15; Jr 11, 11. — v. Pro 1, 24-28.
v cf. cp. 2, 6.
x cf. Ez 12, 19; 32, 15.
y cf. cp. 9, 8; Sph 3, 6.
z cf. Jr 7, 34.
a cp. 1, 14.
b cp. 1, 16.
c cp. 2, 10.
d cf. Is 1, 26.
e v. Is 2, 3.
f cf. Ps 127, 6; Pro 10, 27.
g cf. Ps 117, 28.
h Jb 42, 2; Mt 14, 36; 19, 26; Lc 1, 37. — v. Gn 18, 14.
i cp. 10, 16.
j Ps 106, 3; Is 43, 5; Bar 4, 37. —cf. Is 49, 12; Ex 37, 21.
7, 8] *V. all. in Ms. v. pro. vit. mortalitate.*
l cp. 13, 9. — v. Jr 24, 7; 31, 33; Ez 11, 20; Os 2, 24.
m Jr 4, 2.
n 2 Rg 16, 21. — cf. Ag 2, 5.
o cp. 7, 3; 1 Es 5, 1, 2.
p Ag 2, 19.
q cf. Ag 1, 5.
r cf. Os 2, 21, 22; Ag 2, 20.
s cf. Ag 1, 10.
t cf. Jl 2, 32.
u cf. Bar 3, 8; Gal 3, 12.
v cp. 10, 6.
x v. Gn 12, 2, 3.
y Ag 2, 6.
14-20] *L. in sb. QT. Spbr.*
z cf. Jr 31, 28; 32, 42.
a v. Dt 9, 7, 8, 22.
b Jr 20, 16.
c (all) Eph 4, 25. — v. Ps 15, 2.
d vr. 19.
e v. cp. 7, 9.
f cp. 7, 10.
g v. cp. 5, 4.
h cf. Jr 39, 2; 52, 6.
i cp. 7, 3. — cf. Jr 52, 12.
j cp. 7, 5. — cf. Jr 41, 1.
l 4 Rg 25, 1. — cf. Jr 52, 4.

in [m]gaudium et laetitiam et in sollemnitates praeclaras; veritatem
tantum et pacem diligite.
20 Haec dicit Dominus exercituum: Usquequo veniant populi et
habitent in civitatibus multis, 21 et vadant habitatores unus ad al-
terum dicentes: [n]Eamus et [o]deprecemur faciem Domini et [p]quaera-
mus Dominum exercituum; vadam etiam ego. 22 Et [q]venient populi
multi et gentes robustae ad quaerendum Dominum exercituum in
Ierusalem et deprecandam faciem Domini.
23 Haec dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus
apprehendent [r]decem homines [s]ex omnibus linguis gentium, et ap-
prehendent fimbriam viri Iudaei dicentes: Ibimus vobiscum, audi-
vimus enim quoniam [t]Deus vobiscum est.
9 Onus verbi Domini in terra Hadrach et [a]Damasci requiei eius,
quia Domini est oculus hominis et omnium tribuum Israël. 2 [b]Emath
quoque in terminis eius et [c]Tyrus et Sidon; [d]adsumpserunt quippe
sibi sapientiam valde. 3 Et aedificavit Tyrus [e]munitionem suam et
[f]coacervavit argentum quasi humum et aurum ut lutum platearum.
4 Ecce Dominus possidebit eam et percutiet [g]in mari fortitudinem
eius, et [h]haec igni devorabitur. 5 [i]Videbit Ascalon et timebit, et
Gaza et dolebit nimis, et Accaron, quoniam confusa est spes eius;
et peribit rex de Gaza, et Ascalon non habitabitur, 6 et sedebit
[j]separator in Azoto, et disperdam superbiam Philisthinorum 7 et
auferam [l]sanguinem eius de ore eius et [m]abominationes eius de
medio dentium eius, et [n]relinquetur etiam ipse Deo nostro, et erit
quasi [o]dux in Iuda, et [p]Accaron quasi Iebusaeus. 8 Et [q]circumdabo
domum meam ex his qui militant mihi [r]euntes et revertentes, et
[s]non transibit super eos ultra exactor, [t]quia nunc vidi in oculis
meis.
9 [u]Exsulta satis, filia Sion, iubila, filia Ierusalem: [v]ecce [x]Rex tuus
veniet tibi iustus et salvator; [y]ipse pauper et ascendens super asinam
et super pullum filium asinae. 10 Et [z]disperdam quadrigam ex Ephraim
et equum de Ierusalem et dissipabitur arcus belli, et [a]loquetur
pacem gentibus, et [b]potestas eius a mari usque ad mare et a flumi-
nibus usque ad fines terrae. 11 Tu quoque in [c]sanguine testamenti
tui [d]emisisti vinctos tuos de [e]lacu in quo non est aqua. 12 Conver-
timini ad munitionem, vincti spei; hodie quoque adnuntians [f]dupli-
cia reddam tibi; 13 quoniam extendi mihi Iudam quasi arcum, implevi
Ephraim et suscitabo filios tuos, Sion, super filios tuos, [g]Graecia,
et ponam te quasi gladium fortium. 14 Et Dominus Deus super eos
videbitur, et exibit ut fulgur [h]iaculum eius, et [i]Dominus Deus in
tuba canet et vadet in [j]turbine austri, 15 Dominus exercituum [l]pro-
teget eos, et [m]devorabunt et subicient lapidibus fundae, et [n]biben-
tes inebriabuntur quasi a vino et replebuntur ut phialae et [o]quasi
cornua altaris. 16 Et salvabit eos Dominus Deus eorum in die illa,
ut [p]gregem populi sui, quia lapides sancti elevabuntur super terram
eius. 17 Quid enim bonum eius est et quid pulchrum eius, nisi [q]fru-
mentum electorum et vinum germinans virgines?
10 [a]Petite a Domino pluviam in tempore [b]serotino, et Dominus
faciet nives et [c]pluviam imbris dabit eis, singulis herbam in
agro. 2 Quia simulacra [d]locuta sunt inutile, et [e]divini viderunt men-
dacium, et [f]somniatores locuti sunt frustra, vane consolabantur;
idcirco [g]abducti sunt quasi grex: adfligentur, quia non est eis
pastor.
3 [h]Super pastores iratus est furor meus, et [i]super hircos visitabo;
quia visitavit Dominus exercituum gregem suum, domum Iuda, et
posuit eos quasi equum gloriae suae in bello. 4 Ex ipso [j]angulus,
ex ipso [l]paxillus, ex ipso arcus proelii, [m]ex ipso egredietur omnis
exactor simul. 5 Et erunt quasi fortes [n]conculcantes lutum viarum
in proelio et bellabunt, quia Dominus cum eis; et [o]confundentur
ascensores equorum. 6 [p]Et confortabo domum Iuda et [q]domum Io-
seph salvabo et [r]convertam eos, quia [s]miserebor eorum, et erunt sicut
fuerunt, quando non proieceram eos; [t]ego enim Dominus Deus
eorum et exaudiam eos. 7 Et erunt quasi fortes Ephraim, et [u]laeta-
bitur cor eorum quasi a vino, et filii eorum videbunt et [v]laetabun-

m Is 35, 10.
19 b-20 a] Cp. ad prm. in frr.

n cf. cp. 2, 11; 14, 16; Is 2, 3.
o v. cp. 7, 2.
p 1 Par 16; 11; Ps 104, 4; Am [5, 6 etc.
q cp. 2, 11.
r cf. Gn 31, 7, 41.
s cf. Is 66, 18; Ap 5, 9.
t cf. 1 Cor 14, 24, 25.

a v. Is 17, 1. [Rg 14, 25.
b Jr 49, 23. — v. 3 Rg 8, 65; 4
c Js 19, 28, 29; Is 23, 1, 2; Ez [26-28.
d v. Ez 28, 2-5.
e cf. Js 19, 29.
f Ez 28, 4, 5.
g cf. Ez 26. 17. *h* Ez 28, 18.
i Sph 2, 41; Jr 47. 1 sqq.
j (cf. Dt 23, 2).
l v. Lv 3, 17.
m cf. Is 66, 17.
n cf. Is 14, 1.
o cp. 12, 5, 6.
p Js 13, 3; 15, 25, 45. — cf. [1 Mc 10, 89.
q cf. cp. 2, 5.
r Sph 3, 6. — cf. cp. 7, 14.
s cf. cp. 10, 4.
t cf. cp. 12, 4.
9] v. Jr 31, 5, 7; Jo 12, 12, 13. — Cm., Of. etc. in Nativ. Dñi et T. Adv.
u cp. 2, 10; Sph 3, 14.
v (all) Mt 21, 5. — cf. Jo 12, [15.
x Jr 23, 5; Mic 5, 2.
y Mt 11, 29; 2 Cor 10, 1.
z cf. Os 2, 18; Mic 5, 10.
10] v. Mic 5, 2, 4.

a v. Mic 5, 5.
b Ex 23, 31; Ps 71, 8; 88, 26. — cf. Ps 79, 9-12.
c Ex 24, 8.
d Is 42, 7; 51, 14; 61, 1.
e cf. Gn 37, 24; Jr 38. 6.
f v. Is 61, 7.
g v. Ez 27, 13; Dn 8, 21, 22.
h cf. Ps 17, 15.
i cf. Is 27, 13.
j Is 21, 1.
l cp. 12, 8. — cf. cp. 10, 5.
m cp. 12, 6.
n cp. 10, 7.
o cf. Lv 4, 18, 25.
p Ps 99. 3. — cf. Ez 34. 31.
16] Cm. in fs. s. Franc. a 5 Vuln.
q cf. Is 62, 8. 9; Jr 31, 12.

a Jr 14, 22.
b cf. Dt 11, 14; Jr 2, 24.
c (Ps 134, 7).
d Hab 2, 18.
e cf. cp. 13, 2.
f Jr 23, 25.
g Ez 34. 5. 6. — cf. Mt 9, 36.
h cf. Ex 34, 10. — v. cp. 11, 17.
i cf. Ez 34, 17-21.
j cf. cp. 4, 7; Ps 117, 22; Is 19. 13; Sph 3, 6.
l Is 22, 23.
m cf. Jr 30, 21.
n cf. cp. 9, 15.
o cf. Ps 10. 8. *p* vr. 12.
q cp. 8, 7, 13.
r Jr 3, 18.
s Is 14, 1. — cf. Jr 30, 18.
t cp. 13, 9.
u cp. 9, 15. — cf. Ps 103, 15; Ecli 31, 35.
v Jl 2, 23; Hab 3, 18.

gregabuntur (8-10, 12), eis tantummodo reiectis, qui in pastorem a Deo electum contumaces (11, 1-14) malum pastorem sibi elegerint (15-17). Quod quidem, descriptis hostibus contra electum populum colligatis

tur, et exsultabit cor eorum in Domino. 8 [x]Sibilabo eis et [y]congre-
gabo illos, quia redemi eos et [z]multiplicabo eos, sicut ante fuerant
multiplicati, 9 et [a]seminabo eos in populis et [b]de longe recordabun-
tur mei, et vivent cum filiis suis et revertentur, 10 et [c]reducam eos
de terra Aegypti et de Assyriis congregabo eos et [d]ad terram Galaad
et Libani adducam eos, et [e]non invenietur eis locus; 11 et [f]transi-
bit in maris freto et percutiet in mari fluctus, et confundentur omnia
profunda fluminis, et humiliabitur superbia Assur, et [g]sceptrum Ae-
gypti recedet. 12 [p]Confortabo eos in Domino, et [h]in nomine eius
ambulabunt, dicit Dominus.

11 1 Aperi, [a]Libane, portas tuas,
et comedat ignis cedros tuas.
2 Ulula, abies, quia cecidit cedrus,
quoniam magnifici vastati sunt:
ululate, quercus Basan,
quoniam succisus est saltus munitus.
3 Vox [b]ululatus pastorum,
quia vastata est magnificentia eorum;
vox rugitus leonum,
quoniam vastata est [c]superbia Iordanis.

4 Haec dicit Dominus Deus meus: [d]Pasce pecora occisionis,
5 [e]quae qui possederant occidebant et non dolebant et vendebant
ea dicentes: Benedictus Dominus, [f]divites facti sumus; et pastores
eorum non parcebant eis. 6 Et ego non parcam ultra super habitan-
tes terram, dicit Dominus; ecce ego tradam homines, unumquemque
in manu proximi sui et in manu regis sui; et concident terram, et
non eruam de manu eorum. 7 Et pascam pecus occisionis propter
hoc, o [g]pauperes gregis. Et adsumpsi mihi duas virgas, unam vocavi
[h]decorem et alteram vocavi [i]funiculum. Et pavi gregem 8 et
[j]succidi tres pastores in mense uno, et contracta est anima mea in
eis, siquidem et anima eorum variavit in me, 9 et dixi: Non pascam
vos, [l]quod moritur moriatur, et quod succiditur succidatur; et reli-
qui [m]devorent unusquisque carnem proximi sui. 10 Et tuli virgam
meam, quae vocabatur decus, et abscidi eam, ut irritum facerem
foedus meum quod percussi cum omnibus populis. 11 Et in irritum
deductum est in die illa; et cognoverunt sic pauperes gregis, qui
custodiunt mihi, quia verbum Domini est. 12 Et dixi ad eos: Si
bonum est in oculis vestris, adferte mercedem meam et, si non, quie-
scite. Et [n]appenderunt mercedem meam [o]triginta argenteos, 13 et
dixit Dominus ad me: Proice illud ad statuarium, [p]decorum pretium
quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos et proieci
illos in domum Domini ad statuarium. 14 Et praecidi virgam meam
secundam, quae appellabatur funiculus, ut dissolverent germani-
tatem inter Iudam et Israël.
15 Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi vasa [q]pastoris stulti;
16 quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, [r]qui derelicta non
visitabit, dispersum non quaeret et contritum non sanabit et id quod
stat non enutriet et carnes pinguium comedet et ungulas eorum dis-
solvet. 17 [s]O pastor et idolum derelinquens gregem, gladius super
bracchium eius et super oculum dextrum eius: bracchium eius aridi-
tate siccabitur, et [t]oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur.

12 [a]Onus verbi Domini super Israël. Dicit Dominus [b]extendens
caelum et [c]fundans terram et fingens spiritum hominis in eo:
2 Ecce ego ponam Ierusalem superliminare crapulae [d]omnibus popu-
lis in circuitu; sed et [e]Iuda erit in obsidione contra Ierusalem. 3 Et
erit, [f]in die illa ponam Ierusalem [g]lapidem oneris cunctis populis:
[h]omnes qui levabunt eam concisione lacerabuntur, et [i]colligentur
adversus eam omnia regna terrae. 4 In die illa, dicit Dominus, per-
cutiam omnem equum [j]in stuporem et ascensorem eius in amentiam,
et [l]super domum Iuda aperiam oculos meos et omnem equum popu-
lorum percutiam caecitate. 5 Et dicent [m]duces Iuda in corde suo:
Confortentur mihi habitatores Ierusalem in Domino exercituum, Deo
eorum. 6 In die illa ponam [n]duces Iuda sicut caminum ignis in lignis
et sicut faciem ignis in faeno, et devorabunt ad dexteram et ad sini-

x Is 5, 26. — cf. Is 7, 18.
y Jr 31, 10, 12. — v. Os 1, 11.
z Ez 36, 10, 11, 37. — cf. Gn 16, 10.
a cf. Os 2, 23.
b Ez 6, 9. — v. Dt 30, 1-3.
c Is 11, 11; 27, 13; Os 11, 13.
d cf. Mic 7, 14.
e Is 49, 19, 20.
f Is 11, 15.
g Ez 30, 13.
h cf. Mic 4, 5.

a cf. Is 2, 13; Ez 27, 5, 6.

b Jr 25, 34.
c Jr 12, 5; 49, 19. — cf. Js 3, 15.

d vr. 7.
e Jr 23, 1; Ez 34, 3. — cf. Mic 3, 2. 3.
f Os 12, 8.

g vr. 11. — cf. Is 14, 30, 32; Sph 3, 12.
h vr. 10.
i vr. 14.
j cf. Jr 22, 11, 18, 24.
l Jr 15, 2.
m Ps 26, 13; Mic 3, 3.

n cf. Gn 23, 16; Jr 32, 9.
12b, 13] *Ant. in fr. 2 mai. hebd.*
o Mt 26, 15. — cf. Ex 21, 23.
p (all) Mt 27, 9, 10.

q v. 4 Rg 24, 16-20.
r cf. Ez 34, 3, 4; Jo 10, 12, 13.

s v. Jr 23, 1.

t cf. 4 Rg 25, 7.

a v. Nh 1, 1.
b v. Is 42, 5; 44, 24.
c Is 48, 13.
d cf. cp. 14, 2.
e cp. 14, 14.
f cp. 13, 1, 4; 14. 6, 8; Is 2. 11 etc.
g cf. Ecli 6, 22; Is 28, 16.
h cf. Mt 21, 44; Lc 20, 18.
i cp. 14, 2; Mic 6, 11.
j cf. Dt 28, 28.
l cf. cp. 9, 8.
m cp. 6, 7.

n Ab 18; Is 10, 17; Jr 5, 14; Ml 4, 1. — cf. Sap 3, 7.

impeditisque, quominus praevaleant et reliquias Deo fideles et sub
ipsius protectione tutas destruant (12, 1-14-7), denuo vates inculcat,
et epilogi ad instar, prosperitatem messianicam, quasi aquas de Jeru-

stram omnes populos in circuitu, et habitabitur Ierusalem rursus in
loco suo in Ierusalem, 7 et salvabit Dominus tabernacula Iuda, sicut
in principio, ut non magnifice glorietur domus David et gloria habi-
tantium Ierusalem contra Iudam. 8 In die illa [o]proteget Dominus
habitatores Ierusalem; et erit, [q]qui offenderit ex eis in die illa quasi
David, et domus David quasi Dei: [r]sicut angelus Domini in conspectu
eorum. 9 Et erit, in die illa [s]quaeram conterere omnes gentes, quae
veniunt contra Ierusalem, 10 et [t]effundam super domum David et
super habitatores Ierusalem spiritum gratiae et precum, et [u]adspicient
ad me quem confixerunt et [v]plangent eum planctu [x]quasi super uni-
genitum et dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primoge-
niti. 11 [f]In die illa magnus [y]erit planctus in Ierusalem [z]sicut planctus
Adadremmon in campo [a]Mageddon, 12 et [b]planget terra, [c]familiae
et familiae seorsum; familiae domus David seorsum et mulieres
eorum seorsum, 13 familiae domus [d]Nathan seorsum et mulieres
eorum seorsum, familiae domus Levi seorsum et mulieres eorum
seorsum, familiae [e]Semei seorsum et mulieres eorum seorsum:
14 omnes familiae reliquae, familiae et familiae seorsum et mulieres
eorum seorsum.
13 [a]In die illa erit [b]fons patens domui David et habitantibus Ieru-
salem [c]in ablutionem peccatoris et menstruatae. 2 Et erit, in die
illa, dicit Dominus exercituum, [d]disperdam nomina idolorum de terra,
et [e]non memorabuntur ultra, et [f]pseudoprophetas et [g]spiritum immun-
dum auferam de terra. 3 Et erit, [h]cum prophetaverit quispiam ultra,
dicent ei pater eius et mater eius, qui genuerunt eum: Non vives,
quia mendacium locutus es in nomine Domini; et configent eum
pater eius et mater eius, genitores eius, cum prophetaverit. 4 Et
erit, in die illa [i]confundentur prophetae, unusquisque ex visione
sua, cum prophetaverit, nec operientur [j]pallio saccino, ut mentian-
tur, 5 sed dicet: [k]Non sum propheta: homo agricola ego sum, quo-
niam Adam exemplum meum ab adulescentia mea. 6 Et dicetur ei:
Quid sunt plagae istae in medio manuum tuarum? Et dicet: His
plagatus sum in domo eorum qui diligebant me.
7 Framea, suscitare super [l]pastorem meum et super virum cohae-
rentem mihi, dicit Dominus exercituum: [m]percute pastorem, et disper-
gentur oves, et [n]convertam manum meam ad parvulos. 8 Et erunt
in omni terra, dicit Dominus: partes duae in ea dispergentur et
deficient, et [o]tertia pars relinquetur in ea 9 et [p]ducam tertiam par-
tem per ignem et uram eos sicut uritur argentum et probabo eos
sicut probatur aurum. [q]Ipse vocabit nomen meum, et ego [r]exaudiam
eum. [s]Dicam: Populus meus es, et ipse dicet: Dominus Deus
meus.
14 Ecce [a]venient dies Domini, et dividentur spolia tua in medio
tui, 2 et [b]congregabo omnes gentes ad Ierusalem in proelium,
et [c]capietur civitas, et [d]vastabuntur domus, et [e]mulieres violabun-
tur, et [f]egredietur media pars civitatis in captivitatem, et reliquum
populi non auferetur ex urbe, 3 et [g]egredietur Dominus et proelia-
bitur contra gentes illas, sicut proeliatus est in die certaminis. 4 Et
stabunt pedes eius [h]in die illa [i]super montem Olivarum, qui est
contra Ierusalem ad orientem, et scindetur mons Olivarum ex media
parte sui ad orientem et ad occidentem, praerupto grandi valde, et
separabitur medium montis ad aquilonem et medium eius ad meri-
diem. 5 Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam coniungetur
vallis montium usque ad proximum, et fugietis sicut fugistis a facie
[j]terraemotus in diebus Oziae regis Iuda, et [l]veniet Dominus Deus
meus, [m]omnesque sancti cum eo.
6 Et erit, in die illa [n]non erit lux, sed frigus et gelu, 7 et erit
dies una, [o]quae nota est Domino, non dies neque nox, et [p]in tem-
pore vesperi erit lux. 8 Et erit, in die illa [q]exibunt aquae vivae de
Ierusalem; medium earum ad [r]mare orientale. et medium earum ad
mare novissimum: in aestate et in hieme erunt; 9 et [s]erit Dominus
rex super omnem terram. In die illa erit Dominus [u]unus, et [v]erit
nomen eius unum, 10 et revertetur omnis terra usque ad desertum
de [x]colle [y]Remmon ad austrum Ierusalem et exaltabitur et [z]ha-

o cp. 9, 15.
p cp. 2, 4; 14, 10, 11.
q cf. Is 60, 22. [20; 19, 27.
r cf. 1 Rg 29, 9; 2 Rg 14, 17,
s cf. cp. 14, 3. [*et Clav.*
10-13, 9] LL. in fs. ss. Lanc.
10, 11; 13, 6, 7] L. ut s. etc.
10] v. Jo 19, 36, 37. — R., Ant., Cm. ut s.
t cf. Jr 31, 9. — v. Jl 2, 28.
u (all) Jo 19, 37. — cf. Ap 1, 7.
v cf. Jr 50, 4.
x Jr 6, 26; Am 8, 10. — cf. Ex 12, 30; Lc 7, 12, 13.
y cf. Ac 2, 37.
11, 10] v. Mr 15, 46.
z cf. 2 Par 35, 24, 25.
a Jd 5, 19; 4 Rg 23, 29.
b cf. Mt 24, 30; Ap 1, 7.
c cf. cp. 7, 3.
d 2 Rg 5, 14; Lc 3, 31.
e Nm 3, 18.

a v. cp. 12, 3.
1] v. Jo 19, 34; 1 Jo 5, 6. — R. in fs. ut s. cp. 12, 10.
b Is 12, 3; 55, 1. — cf. Ez 36,
c cf. Lv 15, 19-24; 16, 1-34. [25.
d Mic 5, 12, 13. — cf. Jr 10,
e Ex 23, 13. [11; Ez 30, 13.
f Jr 14, 15. — cf. Ac 8, 20; 13, 10.
g cf. Mr 9, 38; 16, 17; Ac 5, 16; 16, 18 etc.
h Dt 18, 20. — v. Dt 13. 6-8.
i cf. Mic 3, 7.
j cf. 4 Rg 1, 8; Mt 3, 4.
k cf. Am 7, 14.
5] Ant. in fs. s. Isid. agr.
6] v. Ps 21, 17. — Cp. in off. v. de Pass. ad sxt. R., Ant. etc. ut. s. cp. 1, 10.
6, 7] R. in fr. ss. sind. DNJC.
7] Ant. in D. Palm.
l cf. Is 40, 11; Heb 13, 20.
m (all) Mt 26, 31; Mr 14, 27. — cf. Jo 16, 31.
n cf. Mt 18, 6; Mr 9, 41.
o cf. cp. 14, 2.
p Ps 65, 10, 12; Is 48, 10; Ml 3, 2. 3; 1 Pt 1, 7.
q cf. Ps 49, 15.
r cp. 10, 6. [11, 20.
s cp. 8, 8; Os 2, 24. — v. Ez

a Is 39, 6. — cf. Jl 1, 15.
b cp. 12, 3. — cf. Jl 3, 2.
c cf. Lc 21, 24.
d Is 13, 16. *e* Lm 5, 11.
f cf. cp. 13, 8.
3, 4] R. in fr. 5 p. D. 3 Adv.
g cf. cp. 12, 9; Ap 19, 19.
h cf. vr. 1. — v. cp. 12, 3.
i 2 Rg 15, 30; Mt 21, 1. — cf. Ez 11, 23.
5, 7] R. Ant. etc. T. Adv.
j Am 1, 1.
l Mt 16, 27. — cf. Ps 67, 18.
m Dt 33, 2; Dn 7, 10. — cf.
n Jl 2, 2. [1 Th 3, 13; Ju 14.
o Mt 24, 36; Mr 13, 32; Ac 1,
p cf. Is 30, 26. [7.
(8, o)] v. vr. 5, 7.
q Jo 4, 10; Ap 22, 1. — cf. cp. 13, 1; Ez 47, 1-8; Jl 3, 18.
r Ez 47, 18; Jl 2, 20.
s cf. Is 33, 16.
t Ps 46, 8; 96, 1; Ap 11, 15. — cf. Ab 21; Ml 1, 14.
u Eph 4, 5, 6. *v* cf. cp. 13, 1.
x (Is 18, 24). *y* Is 15, 32.
z cp. 12, 6. — cf. cp. 2, 4.

salem egredientes et totam reficientes terram, repraesentat (8-21).
Ut se ad **iudicium messianicum** *praeparent, revocata peculiari in Israël caritate Dei (Ml 1, 1-5), sacerdotes ob neglectum cultum exprobran-*

bitabit in loco suo a [a]porta Beniamin usque ad locum portae prio-
ris et usque ad [b]portam angulorum, et a [c]turre Hananeel usque
ad torcularia regis. 11 Et habitabunt in ea, et [d]anathema non
erit amplius, sed sedebit [e]Ierusalem secura.
12 Et haec erit [f]plaga, qua percutiet Dominus omnes gentes quae
pugnaverunt adversus Ierusalem: tabescet caro uniuscuiusque stantis
super pedes suos, et oculi eius contabescent in foraminibus suis, et
lingua eorum contabescet in ore suo. 13 In die illa erit tumultus
Domini magnus in eis, et apprehendet vir manum proximi sui, et con-
seretur manus eius super manum proximi sui; 14 sed et [g]Iudas
pugnabit adversus Ierusalem, et [h]congregabuntur divitiae omnium
gentium in circuitu, aurum et argentum et vestes multae satis. 15 Et
sic erit ruina equi et muli et cameli et asini et omnium iumentorum,
quae fuerint in castris illis, sicut ruina haec. 16 Et omnes qui reli-
qui fuerint de universis gentibus, quae venerunt contra Ierusalem,
[i]ascendent ab anno in annum [j]ut adorent Regem Dominum exer-
cituum et [l]celebrent [m]festivitatem tabernaculorum. 17 Et erit, [n]qui
non ascenderit de familiis terrae ad Ierusalem, ut adoret Regem
Dominum exercituum, [o]non erit super eos imber; 18 quod et si
familia Aegypti non ascenderit et non venerit, nec super eos erit;
sed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes gentes, quae non ascen-
derint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum: 19 hoc erit pec-
catum Aegypti, et hoc peccatum omnium gentium, quae non ascen-
derint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum. 20 In die illa erit
quod super frenum equi est [p]sanctum Domino, et erunt lebetes in
domo Domini quasi phialae coram altari; 21 et erit omnis lebes in
Ierusalem et in Iuda sanctificatus Domino exercituum, et venient
omnes immolantes et sument ex eis et coquent in eis, et [q]non erit
[r]mercator ultra in domo Domini exercituum in die illo.

a Jr 20, 2; 37, 12; 38, 7.
b 4 Rg 14, 13; Jr 31, 38.
c 2 Es 3, 1; Jr 31, 38.
d Ap 22, 3.
e Jr 33, 16. — cf. Jr 23, 6.
f cf. vr. 15. 18.
g cf. cp. 12, 2.
h cf. cp. 2, 9; Ez 39, 10.
i v. cp. 8, 21.
j cf. vr. 9.
l cf. Nh 1, 15. — v. Lv 23, 34.
m v. Lv 23, 39-43.
n v. Is 60, 12.
o v. 3 Rg 17, 1.
p Ex 28, 36; Is 23, 18; Mic 4, 13.
q Ez 44, 9; Jl 3, 17; Ap 21, 27. — cf. Mt 21, 12; Jo 2, 15.
r (Dt 7, 1, 2).

PROPHETIA MALACHIAE

NUS[a] verbi Domini ad Israël in manu [b]Malachiae.
2 Dilexi vos, dicit Dominus, et [d]dixistis: in quo
dilexisti nos? Nonne frater erat Esau Iacob, dicit
Dominus, et [e]dilexi Iacob, 3 Esau autem [f]odio
habui et [g]posui montes eius in solitudinem et
hereditatem eius in dracones deserti? 4 Quod si
dixerit Idumaea: Destructi sumus, sed reverten-
tes [h]aedificabimus quae destructa sunt; haec dicit
Dominus exercituum: Isti aedificabunt, et ego destruam; et voca-
buntur termini impietatis et populus cui iratus est Dominus usque
in aeternum. 5 Et [i]oculi vestri videbunt, et vos dicetis: Magnificetur
Dominus super terminum Israël.
6 [j]Filius honorat patrem et servus dominum suum; [k]si ergo
pater ego sum, ubi est honor meus? et, [l]si Dominus ego sum,
ubi est [m]timor meus? dicit Dominus exercituum ad vos, [n]o sa-
cerdotes, qui despicitis nomen meum et [o]dixistis: In quo despexi-
mus nomen tuum? 7 [p]Offertis super altare meum panem pollu-
tum et dicitis: In quo polluimus te? In eo quod dicitis: [q]Mensa
Domini despecta est. 8 [r]Si offeratis caecum ad immolandum,
nonne malum est? et, si offeratis claudum et languidum, nonne
malum est? Offer illud duci tuo, si placuerit ei aut si susceperit
faciem tuam, dicit Dominus exercituum. 9 Et nunc [s]depreca-

1-11] *LL. in sb. p. D. 5 Nbr.*
a v. Nh 1, 1.
b (cf. cp. 2, 7).
c Dt 7, 8; Jr 31, 3.
d vr. 6. — cf. cp. 2, 14, 17; 3, 7, 8, 13.
e (all) Rm 9, 13. — cf. Gn 25, 23.
f cf. Am 1, 11; Ab 10.
g Is 34, 13; Jr 49, 10, 18; Ez 35, 3, 4; Jl 3, 19.
h cf. 1 Mc 5, 2; 2 Mc 10, 16.
i Ps 90, 8.
6] * *Catech. R. III 1, 4; 3, 1; 5, 1; IV 9, 2.*
j Ex 20, 12. — cf. Jo 8, 49.
k Ex 4, 22. — cf. Os 11, 1. — v. Mt 23, 9.
l cf. Lc 6, 46.
m v. Dt 4, 10.
n cp. 2, 1.
o vr. 2. — cf. cp. 2, 14, 17; 3, 7, 5, 13.
p cf. vr. 8; cp. 2, 12; 3, 3.
q cf. vr. 12.
r cf. vr. 13. — v. Lv 22, 20-23.
s v. Zc 7, 2.

tur (6-14) atque, poenis in contumacibus propositis (2, 1-7), ut foedus leviticum servent eos vates hortatur (8, 9); populum vero redarguit, eo quod illegitima iniverit coniugia (10-16), Deum dixerit iniustum

mini vultum Dei, ut misereatur vestri (de manu enim vestra factum
est hoc), si quomodo [t]suscipiat facies vestras, dicit Dominus exer-
cituum. 10 Quis est in vobis qui claudat ostia et incendat altare
meum gratuito? [u]Non est mihi voluntas in vobis, dicit Domi-
nus exercituum, et [v]munus non suscipiam de manu vestra; 11 [w]ab
ortu enim solis usque ad occasum [x]magnum est nomen meum in
gentibus, et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio
munda, quia magnum est nomen meum [y]in gentibus, dicit Dominus
exercituum. 12 Et vos polluistis illud in eo quod dicitis: Mensa
Domini contaminata est, et quod superponitur contemptibile est cum
igne qui illud devorat; 13 et dixistis: Ecce de [z]labore, et exsufflastis
illud, dicit Dominus exercituum, et [a]intulistis de rapinis claudum et
languidum et intulistis munus: nunquid suscipiam illud de manu
vestra? dicit Dominus. 14 Maledictus dolosus, qui habet in grege
suo [b]masculum et [c]votum faciens immolat debile Domino: quia
[d]Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, et nomen meum [e]hor-
ribile in gentibus.

2 Et nunc ad vos [a]mandatum hoc, [b]o sacerdotes. 2 [c]Si nolueritis
audire et si nolueritis ponere super cor, ut [d]detis gloriam nomini
meo, ait Dominus exercituum, mittam in vos egestatem et maledicam
benedictionibus vestris et maledicam illis, quoniam non posuistis
super cor. 3 Ecce ego proiciam vobis bracchium et [e]dispergam super
vultum vestrum stercus sollemnitatum vestrarum, et adsumet vos
secum, 4 et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset [f]pactum
meum cum Levi, dicit Dominus exercituum. 5 Pactum meum fuit
cum eo [g]vitae et [h]pacis, et dedi ei [i]timorem, et timuit me et a
facie nominis mei pavebat. 6 [j]Lex veritatis fuit in ore eius, et ini-
quitas non est inventa in labiis eius, in pace et in aequitate ambu-
lavit mecum et [l]multos avertit ab iniquitate; 7 [m]labia enim sacer-
dotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore eius, quia [n]an-
gelus Domini exercituum est. 8 Vos autem recessistis de via et [o]scan-
dalizastis plurimos in lege, irritum fecistis pactum Levi, dicit Domi-
nus exercituum. 9 Propter quod et [p]ego dedi vos contemptibiles et
humiles omnibus populis, sicut non servastis vias meas et [q]accepistis
faciem in lege.

10 Nunquid non [r]pater unus omnium nostrum? nunquid non
[s]Deus unus creavit nos? Quare ergo [t]despicit unusquisque nostrum
fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum? 11 Transgressus
est Iuda, et abominatio facta est in Israël et in Ierusalem, quia
[u]contaminavit Iudas sanctificationem Domini, quam dilexit, et [v]habuit
filiam dei alieni. 12 Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magi-
strum et discipulum, de tabernaculis Iacob et [w]offerentem munus Do-
mino exercituum.

13 Et hoc rursum fecistis: [x]operiebatis lacrimis altare Domini,
fletu et mugitu, ita ut non respiciam ultra ad sacrificium nec accipiam
placabile quid de manu vestra; 14 [y]et dixistis: Quam ob causam?
Quia [z]Dominus testificatus est inter te [a]et uxorem pubertatis tuae,
quam tu despexisti, et haec particeps tua et uxor foederis tui. 15 [b]Nonne
unus fecit, et residuum spiritus eius est? Et quid unus quaerit, nisi
[c]semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, et uxorem adulescen-
tiae tuae noli despicere. 16 Cum odio habueris, [d]dimitte, dicit Domi-
nus Deus Israël; operiet autem iniquitas vestimentum eius, dicit Do-
minus exercituum. Custodite spiritum vestrum et nolite despicere.

17 [e]Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris et dixistis:
In quo eum fecimus laborare? In eo [f]quod dicitis: [g]Omnis qui
facit malum bonus est in conspectu Domini, et tales ei placent; aut
certe, [h]ubi est Deus iudicii?

3 [a]Ecce ego mitto [b]angelum meum, et [c]praeparabit viam ante
faciem meam; et statim veniet ad templum suum Dominator,
[d]quem vos quaeritis, et [e]angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce
venit, dicit Dominus exercituum. 2 Et quis poterit cogitare diem
adventus eius? et [f]quis stabit ad videndum eum? [g]Ipse enim quasi
ignis conflans et quasi herba fullonum, 3 et sedebit [h]conflans et
emundans argentum et purgabit filios Levi et colabit eos quasi aurum

t cf. Jb 42, 8, 9.
u cf. Is 1, 13-15; Am 5, 21. — v. Pro 15, 8. [12.
v cp. 2, 13. — cf. Jr 6, 20; 14,
11] * *Conc. Trid. s. XXII cp. 1. — * Catech. R. II 4, 75. — Tr. in Ms. v. ss. Sacr.*
w Is Is 59, 19. — cf. Mt 8, 11.
x Ph 2, 9, 10. [19
y cf. Is 2, 2; 56, 7; 60, 3; 66,

z Is 43, 22. — cf. cp. 3, 14.

a cf. vr. 8; Lv 22, 20.
b cf. Ex 12, 5. — v. Lv 22, 19.
c cf. Lv 22, 21.
d v. Zc 14, 9. [Dn 9, 4.
e Ps 46, 3; 75, 13; 1 Es 1, 5;

a vr. 4. *b* cp. 1, 6.
c Lv 26, 14, 16; Dt 28, 15, 22.
d Lv 26, 14, 16; Jo 9, 24.
e cf. Is 1, 13, 14; Nh 3, 6.
f vr. 8; Nm 25, 12, 13; 2 Es 13, 29. — cf. Nm 3, 45.
g cf. Dt 30, 15; Ecli 15, 18; Jr 21, 8.
h Is 54, 10; Ez 34, 25; 37, 26.
i cf. Lv 26, 2; Is 8, 13.
6, 7] *Int. (Ps 119,7) in fs. s. Irenaei Ep. M. — R. in fs. s. Jo. Nepom.*
7] * *Catech. R. II 7, 2, 32, — * cf. III 1, 2.*
j cf. Dt 33, 9, 10.
l (all) Lc 1, 16. — cf. Dn 12, 3; Jc 5, 19, 20. [Lv 10, 11.
m Dt 17, 9; Ag 2, 12. — v.
n cf. cp. (1, 1); 3, 1; Is 44, 26; Ag 1, 13; Gal 4, 14.
o cf. 1 Rg 2, 17; Jr 18, 15; Ez 22, 26.
p 1 Rg 2, 30. — cf. Os 4, 7; Nh
q cf. Dt 1, 17; 16, 9. [3, 6.
10] * *Catech. R. I 2, 9.*
r 1 Cor 8, 6; Eph 4, 6. — v. cp. 1, 6.
s Jb 31, 15; 34, 19; Pro 22, 2. — cf. Ac 17, 26.
t cf. Lv 19, 12-18.
u cf. Ez 28, 18.
v cf. Ex 34, 16; Dt 7, 3, 4; 1 Es 9, 2; 2 Es 13, 25; Pc 105,35.
w cf. cp. 1, 7. — v. Pro 15, 8.
x cf. Zc 7, 3.
y cf. cp. 1, 2, 6, 7.
z cf. cp. 3, 5.

a cf. Is 54, 6.
b Is 51, 2; Ez 33, 24. — v. Gn 2, 24. [6, 22.
c Gn 15, 5, 6; 21, 12. — cf. Tb
d Dt 24, 1. *e* Is 43, 24.
f cp. 3, 14, 15. [22, 13.
g Ps 93, 7; Sph 1, 12. — cf. Jb
h cf. cp. 3, 1, 2; 2 Pt 3, 4.

1] *Inv. in fs. Purif. BMV. — Int. (Ps 71) in Epiph. — R. et Ant. T. Adv. et ad recip. Jmperat. (P. R.).*
1-4] *L. et Cpp. ut s.*
a (all) Mt 11, 10 etc. — cf. cp. 4, 5; Lc 1, 17, 76.
b v. cp. 2, 7.
c v. Is 40, 3.
d cf. cp. 2, 17.
e cf. cp. 4, 5.
f Jl 2, 11.
g Is 4, 4. — cf. Mt 3, 11; Ac 2, 3.
h Is 1, 25; Zc 13, 9.

(17-3, 6) solutionem decimarum neglexerit (7-12) atque blasphemans adseruerit servitutem Dei nihil sibi profuisse (12-18). Tandem iudicium ipsum describit (4, 1-6).

et quasi argentum, et erunt Domino offerentes [i]sacrificia in iustitia.
4 Et [j]placebit Domino sacrificium Iuda et Ierusalem sicut [l]dies sae-
culi et sicut anni antiqui. 5 Et accedam ad vos in iudicio et ero
[m]testis velox maleficis et adulteris et periuris et [n]qui calumniantur
mercedem mercennarii, [o]viduas et pupillos, et opprimunt peregrinum
nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum. 6 Ego enim Dominus
et [p]non mutor, et vos, filii Iacob, [q]non estis consumpti.
7 [r]A diebus enim patrum vestrorum recessistis a legitimis meis et
non custodistis: [s]revertimini ad me, et revertar ad vos, dicit Dominus
exercituum. Et [t]dixistis: In quo revertemur? 8 Si adfiget homo Deum,
quia vos configitis me? Et dixistis: In quo configimus te? [u]In deci-
mis et in primitiis. 9 Et [v]in penuria vos maledicti estis et me vos
configitis gens tota. 10 [x]Inferte omnem decimam in horreum, et sit
cibus in domo mea, et probate me super hoc, dicit Dominus: [y]si
non aperuero vobis [z]cataractas caeli et effudero vobis [a]benedictio-
nem usque ad abundantiam 11 et increpabo pro vobis [b]devorantem,
et non corrumpet fructum terrae vestrae nec erit sterilis vinea in
agro, dicit Dominus exercituum. 12 Et [c]beatos vos dicent omnes gen-
tes; eritis enim vos [d]terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum.
13 [e]Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus; 14 et dixistis:
Quid locuti sumus contra te? Dixistis: [f]Vanus est qui servit Deo;
et [g]quod emolumentum quia [h]custodivimus praecepta eius et quia
ambulavimus tristes coram Domino exercituum? 15 Ergo nunc [i]bea-
tos dicimus arrogantes; [j]siquidem aedificati sunt facientes impieta-
tem et [l]tentaverunt Deum et salvi facti sunt. 16 Tunc [m]locuti sunt
timentes Dominum, unusquisque cum proximo suo, et attendit Domi-
nus et audivit, et [n]scriptus est liber monumenti coram eo timenti-
bus Dominum et cogitantibus nomen eius. 17 Et erunt mihi, ait
Dominus exercituum, [o]in die, qua ego facio, [p]in peculium, et [q]par-
cam eis, sicut parcit vir filio suo servienti sibi. 18 Et convertemini et
videbitis quid sit inter iustum et impium et inter servientem Deo et
non servientem ei.

4 Ecce enim [a]dies veniet [b]succensa quasi caminus, et erunt [c]omnes
superbi et omnes facientes impietatem [d]stipula, et inflammabit
eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quae [e]non derelinquet
eis radicem et germen. 2 Et [f]orietur vobis [g]timentibus nomen meum
sol [h]iustitiae et [i]sanitas in pennis eius; et egrediemini et [j]salietis
sicut vituli de armento 3 et calcabitis impios, cum fuerint cinis sub
planta pedum vestrorum [l]in die, qua ego facio, dicit Dominus exer-
cituum.
4 [m]Mementote [n]legis Moysi servi mei, quam mandavi ei [o]in Horeb
ad omnem Israël, praecepta et iudicia. 5 [p]Ecce ego mittam vobis
[q]Eliam prophetam, antequam veniat [r]dies Domini magnus et horri-
bilis. 6 Et [s]convertet cor patrum ad filios et cor filiorum ad patres
eorum; [t]ne forte veniam et percutiam terram anathemate.

i cf. cp. 1, 7. *j* cf. Ez 20, 40.
l Is 63, 9, 11. — cf. Dt 32, 7; Ps 76, 6.
m cp. 2, 14; Jr 29, 23.
n v. Lv 19, 13.
5] * *Catech. R. III 8, 10.*
o v. Dt 24, 17.
6] * *Catech. R. III 2, 4.*
p Ps 101, 28; Jc 1, 17. — v. Nm 23, 19.
q Lm 3, 22. — cf. Hab 1, 12.
r Ac 7, 51.
s Is 30, 15; Ez 18, 30; Jc 4, 8.
t cf. cp. 1, 2. [— v. Zc 1, 3.
u cf. 2 Es 13, 10.
v cf. cp. 2, 2; Ag 1, 6.
10] * *cf. Conc. Trid. s. XXV* [*cp. 12 de R.*
x cf. Pro 3, 9, 10.
y Dt 28, 8, 12; Jl 2, 23, 24. —
z v. Gn 7, 11. [cf. 2 Cor 9, 6-8.

a Jl 2, 14; Ag 2, 20.
b cf. Jl 1, 4.
c Sph 3, 19. — cf. Lc 1, 48.
d cf. Ps 105, 24; Jr 3, 19.
e cf. cp. 2, 17. [Sph 1, 12.
f Ps 72, 13. — cf. cp. 2, 17;
g Jb 21, 15. — cf. Jb 22, 13, 14; 34, 9.
h cf. Zc 3, 7; Mt 19, 27.
i cf. Sap 2, 6-20.
j Jb 21, 7-13. — cf. Ps 72, 3.
l cf. Ps 94, 9.
m cf. Dt 6, 6, 7. *n* v. Ex 32, 32.
o cf. cp. 4, 3; Mt 7, 22; Ac 17, [31.
p Ex 19, 5; 1 Pt 2, 9.
q cf. Ps 102, 13; Jl 2, 18. — cf. Lc 15, 11-24.
r cf. Ex 11, 7. — v. cp. 4. 1-3.

a cf. vr. 5; cp. 3, 2.
b cf. 2 Th 1, 7, 8. [Zc 12, 7.
c cf. cp. 3, 15; Sph 3, 11. — v.
d Is 47, 14. — cf. Mt 3, 12;
e cf. Am 2, 9. [Lc 3, 17.
f Is 60, 19; Lc 1, 78, 79; 2 Pt 1, 19. — cf. Zc 3, 8; 6, 12;
g cp. 3, 16. [Eph 5, 14.
2] *in Ant. in fs. BMV. de bon.*
h cf. Jr 23, 6. [*Cons.*
i Is 53, 5. — cf. Ps 102, 3; Is
j cf. Jr 50, 11. [19, 21.
l v. cp. 3. 17. *m* cf. Dt 8, 11.
n v. Ex 20, 3-17. *o* Dt 4, 10.
p cf. cp. 3, 1. [1, 17.
q cf. Mt 11, 14; 17, 11-13; Lc
r cp. 3, 2; Jl 2, 11, 31.
s (all) Lc 1, 17. — cf. Ecli 48, 10; Mt 17, 11. [2, 2, 3.
t Is 11, 4. — cf. Ps 2, 9; Sph

LIBER
I MACHABAEORUM

T factum est, postquam percussit [a]Alexander Phi-
lippi macedo, qui primus regnavit in Graecia,
egressus de terra [b]Cethim Darium regem Persa-
rum et Medorum, 2 constituit proelia multa et
obtinuit omnium munitiones et interfecit reges
terrae 3 et pertransiit usque ad fines terrae et
accepit spolia multitudinis gentium, et [c]siluit terra
in conspectu eius. 4 Et congregavit virtutem et
exercitum fortem nimis, et [d]exaltatum est et [e]elevatum cor eius, 5 et
obtinuit regiones gentium et tyrannos, et facti sunt illi in tributum.
6 Et post haec decidit in lectum et cognovit quia moreretur 7 et vo-
cavit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti a iuventute, et
[f]divisit illis regnum suum, cum adhuc viveret.
8 Et regnavit Alexander annis duodecim et mortuus est. 9 Et
[g]obtinuerunt pueri eius regnum, unusquisque in loco suo, 10 et im-
posuerunt omnes sibi [h]diademata post mortem eius, et filii eorum
post eos annis multis, et multiplicata sunt mala in terra.
11 Et exiit ex eis [i]radix peccatrix, [j]Antiochus illustris filius
Antiochi regis, qui fuerat [l]Romae [m]obses, et regnavit in anno cen-
tesimo tricesimoseptimo regni Graecorum.
12 In diebus illis [n]exierunt ex Israël [o]filii iniqui et suaserunt
multis dicentes: [p]Eamus et disponamus testamentum cum gentibus,
quae circa nos sunt, quia, ex quo recessimus ab eis, invenerunt nos
multa mala. 13 Et bonus visus est sermo in oculis eorum. 14 Et de-
stinaverunt aliqui de populo, et [r]abierunt ad regem, et dedit illis
potestatem ut facerent iustitiam gentium, 15 et [s]aedificaverunt gym-
nasium in Ierosolymis secundum leges nationum 16 et [t]fecerunt sibi
praeputia et recesserunt a testamento sancto et iuncti sunt nationi-
bus et [u]venundati sunt ut facerent malum.
17 Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, et coepit re-
gnare in terra Aegypti, ut regnaret super duo regna, 18 et [v]intravit
in Aegyptum in multitudine gravi, in curribus et [x]elephantis et equi-
tibus et copiosa navium multitudine, 19 et constituit bellum adversus
[y]Ptolemaeum regem Aegypti, et veritus est Ptolemaeus a facie eius
et fugit, et [z]ceciderunt vulnerati multi, 20 et comprehendit civitates
munitas in terra Aegypti et accepit spolia terrae Aegypti.
21 Et convertit Antiochus, postquam percussit Aegyptum in cen-
tesimo et quadragesimotertio anno, et ascendit ad Israël. 22 Et ascen-
dit Ierosolymam in multitudine gravi 23 et intravit in sanctificatio-
nem cum superbia et accepit [a]altare aureum et [b]candelabrum luminis
et universa vasa eius et [c]mensam propositionis et [d]libatoria et phia-
las et mortariola aurea et [e]velum et [f]coronas et ornamentum aureum,
quod in facie templi erat, et comminuit omnia 24 [g]et accepit argen-
tum et aurum et vasa concupiscibilia et accepit [h]thesauros occultos,
quos invenit, et, sublatis [i]omnibus, abiit in terram suam 25 et fecit
caedem hominum et locutus est in superbia magna, 26 et factus est
planctus magnus in Israël et in omni loco eorum, 27 et [j]ingemue-
runt principes et seniores, virgines et iuvenes infirmati sunt, et
speciositas mulierum immutata est. 28 [k]Omnis maritus sumpsit la-
mentum, et quae sedebant in toro maritali lugebant, 29 et commota
est terra super habitantes in ea, et universa domus Iacob [l]induit
confusionem.

1-16] LL. in D. 1 Oct.
a cp. 6, 2. — cf. Dn 8, 5, 21.
b cp. 8, 5; Gn 10, 4; Is 23, 1; Jr 2, 10; Ez 27, 6.
c cf. cp. 11, 38, 52.
d cf. cp. 16, 13.
e cf. Dt 17, 20; Ez 28, 2, 17.
f cf. Dn 11, 4.
g cf. Dn 8, 8, 20.
h cp. 6, 15; 8, 14.
i cf. Is 14, 29; Os 9, 16.
j 2 Mc 21; 4, 7; 10, 9. 13. — cf. cp. 3, 27, 33; 2 Mc 1, 14.
l v. cp. 7, 1.
m cf. cp. 8, 7.
n v. Dt 13, 13.
o vr. 36; cp. 6, 21; 7, 5; 9, 23; 10, 61. — cf. 2 Mc 4, 9, 13.
p cf. Ex 34, 12. 15; Jd 2, 2.
q cf. Jr 44, 18.
r v. 2 Mc 4, 7-10.
s cf. 2 Mc 4, 9, 12.
t cf. 1 Cor 7, 18.
u cf. 3 Rg 21, 20, 25; 4 Rg 17, 17; Rm 7, 14.
17-20] 2 Mc 5, 1-10.
17-29] LL. in fr. 2 p. D. 1 Oct.
v cf. Dn 11, 25.
x cp. 3, 34; 6, 30, 34, 35, 46; 8, 6; 2 Mc 11, 4 etc.
y cp. 10, 51; 2 Mc 4, 21; 9, 29.
z cf. cp. 16, 8.
21-28] 2 Mc 5, 11-21.
a v. Ex 30, 1-3.
b v. Ex 25, 31-37.
c v. Ex 25, 23-30.
d Ex 25, 29.
e v. Ex 26, 31-33.
f cf. cp. 4, 57.
g cf. cp. 2, 9.
h cf. 2 Mc 3, 10.
i cf. 2 Mc 5, 21.
j Jr 14, 2, 3; Lm 1, 4.
k Jr 7, 34; 16, 9; 25, 10; Bar 2, 23; Jl 2, 16; Ap 18, 23.
l Jb 8, 22; Ps 34, 26 etc.

Introductio (1 Mc 1, 1-2, 70). *Novo rerum ordine, qui post Alexandri mortem exortus est, indicato (1, 1-10), auctor narrat cum Antiochi facinora (11-16), quibus, praesertim postquam victor reversus est de Aegypto,*

30 Et post duos annos dierum misit rex [m]principem tributorum
in civitates Iuda, et venit Ierusalem cum turba magna 31 et locutus
est ad eos verba pacifica in dolo, et crediderunt ei. 32 Et irruit
super civitatem repente et percussit eam plaga magna et perdidit
populum multum ex Israël 33 et accepit spolia civitatis et succendit
eam igni et destruxit domos eius et muros eius in circuitu, 34 et
captivas duxerunt mulieres et natos et pecora possederunt 35 et aedi-
ficaverunt [n]civitatem David muro magno et firmo et turribus firmis,
et facta est illis in [o]arcem, 36 et posuerunt illic [p]gentem peccatricem,
[q]viros iniquos, et convaluerunt in ea et posuerunt arma et escas et
congregaverunt spolia Ierusalem 37 et reposuerunt illic et facti sunt
in laqueum magnum. 38 Et factum est hoc ad insidias sanctificationi
et in [r]diabolum malum in Israël, 39 et effuderunt sanguinem
innocentem per circuitum sanctificationis et contaminaverunt sancti-
ficationem. 40 Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos, et facta
est habitatio exterorum et [t]facta est extera semini suo, et nati eius
reliquerunt eam. 41 [u]Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo,
[v]dies festi eius conversi sunt in luctum, sabbata eius in opprobrium,
honores eius in nihilum, 42 secundum gloriam eius multiplicata est
ignominia eius, et sublimitas eius conversa est in luctum.
43 Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, ut esset omnis po-
pulus unus, et relinqueret unusquisque [x]legem suam. 44 Et [y]consen-
serunt omnes gentes secundum verbum regis Antiochi, 45 et multi
ex Israël consenserunt servituti eius et sacrificaverunt idolis et coin-
quinaverunt sabbatum. 46 Et misit rex libros per manus nuntiorum
in Ierusalem et in omnes civitates Iuda, ut sequerentur leges gen-
tium terrae 47 et [z]prohiberent holocausta et sacrificia et placationes
fieri in templo Dei 48 et prohiberent [a]celebrari sabbatum et dies sol-
lemnes, 49 et iussit [b]coinquinari sancta et [c]sanctum populum Israël
50 et iussit aedificari [d]aras et templa et idola et [e]immolari carnes
suillas et pecora [f]communia 51 et [g]relinquere filios suos incircum-
cisos et coinquinari animas eorum in [h]omnibus immundis et abomi-
nationibus, ita ut obliviscerentur legem et immutarent omnes iusti-
ficationes Dei, 52 et quicumque non fecissent secundum verbum
regis Antiochi morerentur. 53 Secundum omnia verba haec scripsit
omni regno suo et [i]praeposuit principes populo, qui haec fieri co-
gerent, 54 et [j]iusserunt civitatibus Iuda sacrificare. 55 Et congregati
sunt multi de populo ad eos, qui dereliquerant legem Domini, et
fecerunt mala super terram 56 et effugaverunt populum Israël [l]in ab-
ditis et in absconditis fugitivorum locis.
57 Die quintadecima mensis [m]casleu, quinto et quadragesimo
et centesimo anno aedificavit rex Antiochus [n]abominandum idolum
desolationis super altare Dei, et per [o]universas civitates Iuda in cir-
cuitu aedificaverunt aras 58 et ante ianuas domorum et in plateis
incendebant tura et sacrificabant 59 et [p]libros legis Dei combusserunt
igni scindentes eos; 60 et apud quemcumque inveniebantur libri te-
stamenti Domini, et quicumque observabat legem Domini, secun-
dum edictum regis trucidabant eum. 61 In virtute sua faciebant haec
populo Israël, qui inveniebatur in omni mense et mense in civitati-
bus, 62 et [q]quinta et vicesima die mensis sacrificabant super aram
quae erat contra altare. 63 Et [r]mulieres, quae circumcidebant filios
suos trucidabantur, secundum iussum regis Antiochi, 64 et suspende-
bant pueros a cervicibus per universas domos eorum et eos, qui cir-
cumciderant illos, trucidabant.
65 Et multi de populo Israël definierunt apud se, ut non man-
ducarent immunda, et [s]elegerunt magis mori quam cibis coinquinari
immundis 66 et noluerunt infringere legem Dei sanctam et trucidati
sunt: 67 et facta est ira magna super populum valde.
2 In diebus illis surrexit Mathathias filius Ioannis filii Simeonis sa-
cerdos ex filiis [a]Ioarib ab Ierusalem et consedit in monte [b]Modin.
2 Et habebat filios quinque, [c]Ioannem, qui cognominabatur Gaddis,
3 et [d]Simonem, qui cognominabatur Thasi, 4 et [e]Iudam, qui voca-
batur Machabaeus, 5 et [f]Eleazarum, qui cognominabatur Abaron, et
[g]Ionathan, qui cognominabatur Apphus.

30-42] 2 Mc 5, 24-27.
m cf. cp. 3, 10.
n cp. 7, 32; 2 Rg 5, 7; 1 Par 11, 5.
o cp. 3, 45; 4, 2, 41; 6, 18, 24. 26, 32; 9, 52.
p Gal 2, 15. — cf. cp. 2, 44; Tb 13, 7.
q vr. 12.
r cf. cp. 13, 51.
s Sph 1, 17. — v. Ps 78, 3.
t cf. 2 Mc 11, 2.
u cp. 3, 45; 4, 38. — c. Is 63, 18.
v 2 Mc 6, 6. — cf. Tb 2, 6; Am 8, 10.
43-67] Mc 6, 1-7, 42.
x cf. cp. 6, 23.
y cf. cp. 2, 16.
z cf. Dn 11, 31.
a Ex 31, 14.
b cf. cp. 4, 36.
c Dt 7, 6; 14, 2; 26, 19 etc.
d 2 Mc 10, 2.
e cf. Lv 11, 7; Is 66, 3, 17.
f cf. Mr 7, 2; Ac 10, 14, 14.
g cf. vr. 63; 2 Mc 6, 10.
h cf. Lv 20, 23.
i cf. 2 Mc 5, 22.
j cf. Dt 12, 13, 14. — v. vr. 57.
l cf. cp. 2, 31; Jd 6, 2; 1 Rg 13, 1; 2 Mc 5, 17; 6, 11; Heb 11, 38.
m cp. 4, 32, 59; 2 Es 1, 1; Zc 7, 1; 2 Mc 1, 9, 18; 10, 5.
n cp. 6, 7. — cf. Dn 9, 27; 11, 31; 12, 11; Mt 24, 15.
o cf. cp. 13, 47. — v. vr. 54.
p cf. Jr 36, 23.
q cf. cp. 4, 52; 2 Mc 10, 5.
r 2 Mc 6, 10. — cf. Ex 4, 25.
s v. 2 Mc 6, 19, sqq.
1-16] *LL. in fr. 3 p. D. 1 Oct.*
a cp. 14, 29; 1 Par 9, 10; 24. 7; 2 Es 11, 10.
b vr. 70; cp. 9, 19; 13, 25, 30; 16, 4; 2 Mc 13, 14.
c cp. 9, 36, 38.
d cp. 13, 1.
e vr. 66; cp. 8, 20; 2 Mc 5, 27; 8, 1.
f (cp. 6, 43, 2 Mc 8, 23).
g cp. 3, 17.

religionem Hebraeorum exstirpare conatus est (17-67); tum zelum quo Mathathia contra apostatas exarsit (2, 1-26), Syrorum exercitibus restitit (27-41), cultum restituendum curavit (42-48) atque disposuit ut,

6 Hi viderunt mala quae fiebant in populo Iuda et in Ierusalem.
7 Et dixit Mathathias: [h]Vae mihi! ut quid natus sum videre contri-
tionem populi mei et contritionem [i]civitatis sanctae et sedere illic,
cum datur in manibus inimicorum? 8 Sancta in manu extraneorum
facta sunt, templum eius sicut homo ignobilis, 9 [j]vasa gloriae eius cap-
tiva abducta sunt, trucidati sunt senes eius in plateis, et [l]iuvenes eius
ceciderunt in gladio inimicorum. 10 Quae gens non hereditavit regnum
eius et non obtinuit spolia eius? 11 Omnis compositio eius ablata est,
[m]quae erat libera facta est ancilla, 12 et ecce sancta nostra et [n]pulchri-
tudo nostra et claritas nostra desolata est, et [o]coinquinaverunt ea gen-
tes. 13 Quo ergo nobis adhuc vivere? 14 Et [p]scidit vestimenta sua
Mathathias et filii eius et [q]operuerunt se ciliciis et planxerunt valde.
15 Et venerunt illuc qui missi erant a rege Antiocho, ut coge-
rent eos, qui confugerant in civitatem [r]Modin, immolare et accendere
tura et a lege Dei discedere, 16 et multi de populo Israël consen-
tientes accesserunt ad eos, sed Mathathias et filii eius constanter
steterunt, 17 et respondentes qui missi erant ab Antiocho dixerunt
Mathathiae: Princeps et clarissimus et magnus es in hac civitate
et ornatus filiis et fratribus, 18 ergo accede prior et fac iussum regis,
[s]sicut fecerunt omnes gentes et viri Iuda, et qui remanserunt in
Ierusalem, et eris tu et filii tui inter [t]amicos regis et amplificatus
auro et argento et muneribus multis. 19 Et respondit Mathathias et
dixit magna voce: [u]Etsi [v]omnes gentes regi Antiocho oboediunt, ut
discedat unusquisque a servitute legis patrum suorum et consentiat
mandatis eius, 20 [w]ego et filii mei et fratres mei oboediemus legi
patrum nostrorum. 21 [x]Propitius sit nobis Deus, [y]non est nobis utile
relinquere legem et iustitias Dei: 22 non audiemus verba regis An-
tiochi nec sacrificabimus transgredientes legis nostrae mandata, ut
eamus [z]altera via.
23 Et, ut cessavit loqui verba haec, accessit quidam Iudaeus in
omnium oculis sacrificare idolis super aram in civitate Modin secun-
dum iussum regis. 24 Et vidit Mathathias et doluit, et [a]contremuerunt
renes eius, et accensus est furor eius [b]secundum iudicium legis, et
insiliens trucidavit eum super aram. 25 Sed et virum, quem rex An-
tiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore et
[c]aram destruxit 26 et zelatus est legem, [d]sicut fecit Phinees Zamri
filio Salomi. 27 Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate di-
cens: Omnis qui zelum habet legis statuens testamentum exeat post
me. 28 Et [e]fugit ipse et filii eius in montes, et reliquerunt quaecum-
que habebant in civitate.
29 Tunc descenderunt multi quaerentes iudicium et iustitiam [f]in
desertum. 30 Et sederunt ibi [g]ipsi et filii eorum et mulieres eorum
et pecora eorum, quoniam inundaverunt super eos mala. 31 Et re-
nuntiatum est viris regis et [h]exercitui, qui erat in Ierusalem civitate
David, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipaverunt manda-
tum regis, [i]in loca occulta in deserto et abissent post illos multi.
32 Et statim perrexerunt ad eos et constituerunt adversus eos proe-
lium in die sabbatorum 33 et dixerunt ad eos: Resistitis et nunc
adhuc? Exite et facite secundum verbum regis Antiochi et vivetis.
34 Et dixerunt: Non exibimus neque faciemus verbum regis, ut
[j]polluamus diem sabbatorum. 35 Et concitaverunt adversus eos
proelium, 36 et [l]non responderunt eis nec lapidem miserunt in eos
nec oppilaverunt loca occulta 37 dicentes: [m]Moriamur omnes in
simplicitate nostra, et testes erunt super nos caelum et terra quod
iniuste perditis nos. 38 Et intulerunt illis bellum sabbatis et mortui
sunt ipsi et uxores eorum et filii eorum et pecora eorum usque ad
mille animas hominum.
39 Et cognovit Mathathias et amici eius et luctum habuerunt super
eos valde, 40 et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut
fratres nostri fecerunt et non pugnaverimus adversus gentes pro
animabus nostris et iustificationibus nostris, nunc citius disperdent
nos a terra. 41 Et cogitaverunt in die illa dicentes: Omnis homo,
quicumque venerit ad nos in bello die sabbatorum, [n]pugnemus ad-
versus eum et non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri

h cf. Jr 15, 10; 20, 14.
i Tb 13, 11; Is 48, 2; Dn 3, 28; 9, 24; 2 Mc 1, 12; 2, 1. — v. 2 Es 11, 1.
j cf. cp. 1, 23.
l 2 Mc 5, 13. — cf. Dt 28, 50; Lm 2, 11, 21.
m cf. Lm 1, 1; Ez 16, 39.
n Ps 49, 2; Lm 2, 15.
o cf. cp. 1, 57, 62.
p cf. Gn 37, 39; Jb 1, 20; 2, 12.
q v. 2 Rg 3, 31.
r v. vr. 1.
16] cf. Catech. R. IV 16, 12.
17-22] cf. Dt 13, 6-8.
s cp. 1, 14.
t cp. 3, 38, 6, 10. — cf. cp. 10, 65; 11, 27; 2 Mc 8, 9.
19-30] LL. in fr. 4 p. D. 1 Oct.
u cf. Mr 14, 29.
v cp. 1, 45.
w cf. Ex 19, 8; Is 24, 15.
x cf. 2 Rg 23, 17; (Mt 16, 22).
y 2 Mc 7, 30. — cf. Ac 4, 19; 5, 29.
z cf. Dt 5, 33; Ps 80, 15; Bar 3, 13; Mt 7, 13, 14.
a cf. Ps 72, 21.
b Dt 13, 9; 17, 2-5; 18, 20.
c cf. Jd 6, 25, 27; 4 Rg 23, 12, 15.
d vr. 54; Nm 25, 7, 8. — cf. Ps 105, 30; Ecli 45, 28.
e cf. 2 Mc 5, 27.
f cf. Js 15, 61; Jd 1, 16; Mt 3, 1.
g vr. 38.
h cp. 1, 36. — cf. 1 Rg 13, 6; 24, 4.
i cf. cp. 1, 56.
j cf. cp. 1, 48; Ex 20, 10; Dt 5, 14.
l cf. 2 Mc 6, 11; Mt 12, 2.
m cp. 9, 10. — cf. 2 Mc 7, 2, 5.
n cf. cp. 3, 43; 5, 32; 9, 43, 44.

ipso quoque mortuo, opus inceptum perficeretur (49-70).

1. De Iudae Machabaei rebu praeclare gestis (3, 1-9, 22). A) regnante Antiocho E iphane 3, 1-6, 16). *Apollonio primum (1-12), postea Serone cum exercitibus suis a Iuda*

in occultis. 42 Tunc congregata est ad eos synagoga [o]Assidaeorum
fortis viribus ex Israël, omnis voluntarius in lege; 43 et omnes qui
fugiebant a malis additi sunt ad eos et facti sunt illis ad firmamen-
tum, 44 et collegerunt exercitum et percusserunt [p]peccatores in ira
sua et viros iniquos in indignatione sua, et ceteri fugerunt ad na-
tiones, ut evaderent. 45 Et circuivit Mathathias et amici eius, et de-
struxerunt aras 46 et circumciderunt pueros incircumcisos quotquot
invenerunt in finibus Israël et in fortitudine 47 et persecuti sunt
filios superbiae, et prosperatum est opus in manibus eorum, 48 et
obtinuerunt legem de manibus gentium et de manibus regum et non
dederunt cornu peccatori.

49 Et appropinquaverunt dies Mathathiae moriendi, et dixit filiis
suis: Nunc confortata est superbia et castigatio et tempus eversionis
et ira indignationis. 50 Nunc ergo, o filii, [q]aemulatores estote legis
et date animas vestras pro testamento patrum vestrorum 51 et me-
mentote operum patrum, quae fecerunt in generationibus suis, et
accipietis gloriam magnam et [r]nomen aeternum. 52 [s]Abraham, nonne
in tentatione inventus est fidelis, [t]et ' reputatum est ei ad iustitiam ' ?
53 Ioseph in tempore angustiae suae custodivit mandatum et factus
est dominus Aegypti; 54 Phinees [x]pater noster zelando zelum Dei
[y]accepit testamentum sacerdotii aeterni; 55 [z]Iesus, dum implevit
verbum, factus est dux in Israël; 56 [a]Caleb, dum testificatur in ec-
clesia, [b]accepit hereditatem; 57 [c]David in sua misericordia consecu-
tus est [d]sedem regni in saecula; 58 [e]Elias, dum zelat zelum legis,
[f]receptus est in caelum; 59 [g]Ananias et Azarias et Misaël credentes
[h]liberati sunt de flamma; 60 [i]Daniel in sua simplicitate liberatus
est de ore leonum; 61 et ita cogitate per generationem et genera-
tionem, quia [j]omnes qui sperant in eum non infirmantur. 62 Et [l]a
verbis viri peccatoris [m]ne timueritis, quia gloria eius stercus et ver-
mis est: 63 [n]hodie extollitur et cras non invenietur, quia conversus
est in terram suam, et cogitatio eius periit. 64 Vos ergo, filii, [o]con-
fortamini et [p]viriliter agite in lege, quia in ipsa gloriosi eritis. 65 Et
ecce [q]Simon frater vester, scio, quod vir consilii est: ipsum audite
semper, et ipse erit vobis pater; 66 et [r]Iudas Machabaeus fortis vi-
ribus a iuventute sua sit vobis princeps militiae et ipse aget bellum
populi, 67 et adducetis ad vos omnes factores legis et [s]vindicate
vindictam populi vestri, 68 retribuite retributionem gentibus et in-
tendite in praeceptum legis.

69 Et [t]benedixit eos et [u]appositus est ad patres suos 70 et de-
functus est anno centesimo et quadragesimosexto et [v]sepultus est
a filiis suis in sepulcris patrum suorum in [x]Modin, et [y]planxerunt
eum omnis Israël planctu magno.

3 Et surrexit [a]Iudas, qui vocabatur Machabaeus, filius eius pro eo,
2 et adiuvabant eum omnes fratres eius et [b]universi qui se coniun-
xerant patri eius et proeliabantur proelium Israël cum laetitia. 3 Et
dilatavit gloriam populo suo et induit se loricam sicut gigas et suc-
cinxit se arma bellica sua in proeliis et protegebat castra gladio
suo. 4 [c]Similis factus est leoni in operibus suis et [d]sicut catulus leo-
nis rugiens in venatione 5 et persecutus est iniquos perscrutans eos
et, qui conturbabant populum suum, [e]eos succendit flammis, 6 et re-
pulsi sunt inimici eius prae timore eius, et omnes operarii iniqui-
tatis conturbati sunt, et [f]directa est salus in manu eius. 7 Et exa-
cerbabat reges multos et laetificabat Iacob in operibus suis, et [g]in
saeculum memoria eius in benedictione, 8 et perambulavit civitates
Iuda et [h]perdidit impios ex eis et [i]avertit iram ab Israël 9 et nomi-
natus est usque ad novissimum terrae et congregavit pereuntes.

10 Et [j]congregavit [k]Apollonius gentes et [l]a Samaria virtutem mul-
tam et magnam ad bellandum contra Israël. 11 Et cognovit Iudas
et exiit obviam illi et percussit et occidit illum, et ceciderunt vulne-
rati multi, et reliqui fugerunt. 12 Et accepit spolia eorum et gladium
Apollonii abstulit Iudas et erat pugnans in eo omnibus diebus.

13 Et audivit Seron princeps exercitus Syriae quod congregavit
Iudas congregationem fidelium et ecclesiam secum 14 et ait: Faciam
mihi nomen et glorificabor in regno et debellabo Iudam et eos qui

o cp. 7, 13; 2 Mc 14, 6.
p cp. 6, 24. — cf. cp. 1, 36; 9, 78.
46-69] *LL. in fr. 5 p. D. 1 Oct.*
q cf. Ac 22, 3; Gal 1, 14.
r cp. 6, 44.
s cf. Ecli 44, 21; Heb 11, 17. — v. Gn 22, 1-12.
t Gn 15, 6; Rm 4, 3, 9, 22, 23; Gal 3, 6; Jc 2, 23.
u v. Gn 39, 8-10.
v Gn 41, 40.
x cf. vr. 1.
y Nm 25, 13; Ecli 45, 30.
z Ex 17, 9. — cf. Ecli 46, 1-8. — v. Js 1, 1-9, 16.
a v. Nm 14, 6-9, 38.
b Nm 14, 24. — cf. Js 14, 13.
c cf. 1 Rg 24, 5-8; 26, 9, 10.
d v. 2 Rg 7, 16; Ps 88, 30.
e 3 Rg 19, 10, 14.
f 4 Rg 2, 11; Ecli 48, 9.
g Dn 1, 6, 7; 3, 16-18.
h Dn 3, 49, 50, 93.
i Dn 6, 22; 14, 40.
j Ps 36, 25. — cf. Ecli 2, 11.
l cf. Is 51, 12; Jr 1, 8; 2 Mc 7, 2. — v. Mt 10, 28.
m Ps 82, 11.
n cf. Jb 20, 7; Ps 82, 11; Sph 1, 17.
o Ps 145, 11; Ecli 10, 12. — v. Ps 36, 35.
p Dt 31, 9; Js 1, 6, 7.
q vr. 3; cp. 13, 1.
65] * *cf. Catech. R. III 2, 8.*
r vr. 4; cp. 3, 1.
s cf. Dt 32, 32, 41, 43.
t cf. Gn 27, 4; 49, 3; Dt 33, 1.
u cp. 14, 30; Gn 25, 8; 35, 29 etc.
v cf. cp. 13, 25-27.
70-2, 12] *LL. 1 et 2 in fr. 6 p. D. 1 Oct.*
x vr. 1.
y cf. Gn 50, 10.
1-9] 2 Mc 8, 1-7.
a cp. 2, 66.
b cf. cp. 9, 28.
c cf. Nm 23, 24; 24, 9; Dt 33, 20; 2 Rg 8, 12; 2 Mc 11, 11.
d Gn 49, 9; Os 5, 14.
e cf. cp. 5, 5; 10, 84.
f cf. cp. 14, 36; 16, 2.
g Ps 101, 7; Pro 10, 7; Sap 4, 1. — cf. Ecli 45, 1; 46, 14.
h cp. 2, 44; 6, 24. — cf. cp. 9, 73.
i cf. Nm 25, 11.
j 2 Mc 4, 4, 21; 5, 25.
k cf. cp. 1, 30.
l 2 Mc 15, 1. — cf. 2 Es 4, 1, 2; Ecli 50, 27, 28.

devictis (13-24), Antiochus in Persidem, ad pecuniam sibi comparandam, profecturus, regnum Lysiae administrationi tradidit (25-37); isque, cum Gorgiam in Palaestinam missum (38-41) comperisset a Iuda in Deo

cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis. 15 Et praeparavit se,
et ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes auxiliarii, ut facerent
vindictam in filios Israël, 16 et appropinquaverunt usque ad [m]Betho-
ron. Et exivit Iudas obviam illi cum paucis. 17 Ut autem viderunt
exercitum venientem sibi obviam dixerunt Iudae: Quomodo pote-
rimus pauci pugnare contra multitudinem tantam et tam fortem, et
nos fatigati sumus ieiunio hodie? 18 Et ait Iudas: Facile est [n]con-
cludi multos in manus paucorum, et [o]non est differentia in conspectu
Dei caeli liberare in multis et in paucis, 19 [p]quoniam non in multi-
tudine exercitus victoria belli, sed de caelo fortitudo est. 20 [q]Ipsi
veniunt ad nos in multitudine contumaci et superbia, ut disperdant
nos et uxores nostras et filios nostros et ut spolient nos; 21 nos
vero pugnabimus pro animabus nostris et [r]legibus nostris, 22 et ipse
Dominus conteret eos ante faciem nostram; [s]vos autem ne timue-
ritis eos. 23 Ut cessavit autem loqui, insiluit in eos subito, et con-
tritus est Seron et exercitus eius in conspectu ipsius, 24 et persecu-
tus est eum in descensu Bethoron usque in campum, et ceciderunt
ex eis octingenti viri; reliqui autem fugerunt in terram Philisthiim.
25 Et [t]cecidit timor Iudae ac fratrum eius et formido super omnes
gentes in circuitu eorum; 26 et pervenit ad regem nomen eius, et
de proeliis Iudae narrabant omnes gentes.

27 Ut [u]audivit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est
animo et misit et congregavit exercitum universi regni sui, castra
fortia valde, 28 et aperuit aerarium suum et dedit stipendia exercitui
in annum et mandavit illis, ut essent parati ad omnia. 29 Et vidit
quod defecit pecunia de thesauris suis et tributa regionis modica
propter dissensionem et plagam, quam fecit in terra, ut tolleret le-
gitima quae erant a primis diebus, 30 et timuit ne non haberet ut
semel et bis in sumptus et donaria, quae dederat ante larga manu,
et [v]abundaverat super reges qui ante eum fuerant. 31 Et consternatus
erat animo valde et cogitavit ire in [w]Persidem et accipere tributa re-
gionum et congregare argentum multum. 32 Et reliquit [x]Lysiam ho-
minem nobilem de genere regali super negotia regia a flumine Eu-
phrate usque ad flumen Aegypti 33 et ut nutriret [y]Antiochum filium
suum, donec rediret. 34 Et tradidit ei medium exercitum et [z]elephan-
tos et mandavit ei de omnibus quae volebat et de inhabitantibus
Iudaeam et Ierusalem, 35 et ut [a]mitteret ad eos exercitum ad con-
terendam et extirpandam virtutem Israël et reliquias Ierusalem et
[b]auferendam memoriam eorum de loco, 36 et ut [c]constitueret habi-
tatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum et sorte distri-
bueret terram eorum. 37 Et rex adsumpsit partem exercitus residui
et exivit ab [d]Antiochia civitate regni sui anno centesimo et qua-
dragesimoseptimo et transfretavit Euphratem flumen et perambula-
bat [e]superiores regiones.

38 Et elegit Lysias [f]Ptolemaeum filium Dorymini et [g]Nicanorem
et [h]Gorgiam viros potentes ex [i]amicis regis 39 et misit cum eis qua-
draginta milia virorum et septem milia equitum, ut venirent in ter-
ram Iuda et disperderent eam secundum verbum regis. 40 Et pro-
cesserunt cum universa virtute sua et venerunt et applicuerunt [j]Em-
maum in terra campestri. 41 Et audierunt mercatores regionum no-
men eorum et [k]acceperunt argentum et aurum multum valde et
pueros et venerunt in castra, ut [l]acciperent filios Israël in servos, et
additi sunt ad eos exercitus Syriae et terrae [m]alienigenarum.

42 Et vidit Iudas et fratres eius quia multiplicata sunt mala et
exercitus applicabant ad fines eorum, et cognoverunt verba regis,
quae mandavit populo facere in interitum et consummationem, 43 et
dixerunt unusquisque ad proximum suum: Erigamus deiectionem
populi nostri et [n]pugnemus pro populo nostro et sanctis nostris.
44 Et congregatus est conventus, ut essent parati in proelium et ut
orarent et peterent misericordiam et miserationes. 45 Et [o]Ierusalem
non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur et
egrederetur de natis eius, et sanctum conculcabatur, et [p]filii alienigena-
rum erant in arce: ibi erat habitatio gentium, et [q]ablata est voluptas a
Iacob, et defecit ibi tibia et cithara. 46 Et congregati sunt et venerunt

m vr. 24; Js 10, 10, 11.
n cf. cp. 4, 31.
o 1 Rg 14, 6; 2 Par 14, 11. — cf. Gn 14, 14, 15; Jd 7, 4, 7.
p Ps 32, 16-19; 43, 6, 7. — cf. Ps 19, 8; Pro 20, 31.
q cf. 1 Rg 17, 45.
r cf. 2 Mc 8, 21; 13, 14.
s Bar 6, 15, 22 etc.
t cf. Dt 2, 25; Js 2, 9-11.
25-28] 3 L. ut s. cp. 2, 70.
u cf. cp. 6, 28.
27-4, 27] 2 Mc 8, 8-36.
v cf. Dn 11, 24.
w v. cp. 6, 1, 56.
x cp. 4, 26, 34; 6, 6, 17; 7, 2; 2 Mc 10, 11; 11, 1; 13, 2.
y cf. cp. 6, 17.
z v. cp. 1, 18.
a cf. cp. 6, 12.
b cf. cp. 12, 54.
c cf. Is 60, 10; Zc 6, 15.
d cp. 4, 35; 6, 63; 11, 13, 44, 56; 2 Mc 4, 33; Ac 11, 26.
e cp. 6, 1; 2 Mc 9, 23, 25. — cf. Ac 19, 1.
f v. 2 Mc 10, 12.
g cp. 7, 26, 33, 39, 43; 2 Mc 8, 9, 34; 9, 3 etc.
h cp. 41, 5, 18; 5, 59; 2 Mc 8, 9; 10, 14; 12, 32 etc.
i v. cp. 2, 18.
j vr. 57; 4, 3; 9, 50; Lc 24, 13 (?).
k cf. 2 Mc 8, 11, 25.
l cf. Jl 3, 6-8.
m cp. 4, 22; 5, 66, 68.
42-60] LL. in sb. p. D. 1 Oct.
n cp. 2, 41; 5, 32. — cf. 2 Rg 10, 12; 2 Es 4, 14.
o cp. 1, 40, 41; 4, 38.
p v. cp. 1, 35, 36.
q cf. Is 24, 8; Jr 7, 34; Os 2, 11.

fidente ac legi obsequente (42-60) esse debellatum (4, 1-25), cum ingenti exercitu Iudaeam petiit; at non multo post devictus Antiochiam remeare coactus est (26-35). Itaque Machabaei iter panditur ad

in [r]Maspha contra Ierusalem, quia locus orationis erat in Maspha ante
in Israël, 47 et [s]ieiunaverunt illa die et [t]induerunt se ciliciis et [u]ci-
nerem imposuerunt capiti suo et [v]disciderunt vestimenta sua 48 et
[x]expanderunt libros legis, de quibus scrutabantur gentes similitu-
dinem simulacrorum suorum, 49 et attulerunt [y]ornamenta sacer-
dotalia et [z]primitias et decimas et suscitaverunt [a]n a z a r a e o s,
qui impleverant dies, 50 et clamaverunt voce magna in caelum di-
centes: Quid faciemus istis et quo eos ducemus? 51 Et [b]sancta tua
conculcata sunt et contaminata sunt, et sacerdotes tui facti sunt
in luctum et in humilitatem, 52 et ecce nationes convenerunt adversum
nos, ut nos disperdant: tu scis quae cogitant in nos. 53 Quomodo
poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus, adiuves nos?
54 Et [c]tubis exclamaverunt voce magna.

55 Et post haec [d]constituit Iudas duces populi, [e]tribunos et cen-
turiones et pentacontarchos et decuriones, 56 et dixit his, qui aedi-
ficabant domos et sponsabant uxores et plantabant vineas et formi-
dulosis, ut redirent unusquisque in domum suam [f]secundum legem.
57 Et moverunt castra et collocaverunt ad austrum Emmaum. 58 Et ait
Iudas: [g]Accingimini et [h]estote filii potentes et estote parati in mane, ut
pugnetis adversus nationes has, quae convenerunt adversus nos di-
sperdere nos et sancta nostra; 59 [i]quoniam melius est nos mori in
bello, quam videre mala gentis nostrae et sanctorum. 60 [j]Sicut autem
fuerit voluntas in caelo sic fiat.

4 Et adsumpsit [a]Gorgias quinque milia virorum et mille equites
electos, et moverunt castra nocte, 2 ut applicarent ad castra Iu-
daeorum et percuterent eos subito, et [b]filii qui erant ex arce erant
illis duces. 3 Et audivit Iudas et surrexit ipse et potentes percutere
virtutem exercituum regis, qui erant in [c]Emmaum: 4 adhuc enim
dispersus erat exercitus a castris. 5 Et venit Gorgias in castra Iudae
noctu et neminem invenit et quaerebat eos in montibus, quoniam
dixit: Fugiunt hi a nobis. 6 Et, cum dies factus esset, apparuit Iu-
das in campo cum tribus milibus virorum tantum, qui tegumenta et
gladios non habebant, 7 et viderunt castra gentium valida et lorica-
tos et equitatus in circuitu eorum, et hi docti ad proelium. 8 Et
[d]ait Iudas viris qui secum erant: [e]Ne timueritis multitudinem eorum
et impetum eorum ne formidetis. 9 Mementote qualiter [f]salvi facti
sunt patres nostri in mari Rubro, cum sequeretur eos Pharao cum
exercitu multo; 10 et nunc [g]clamemus in caelum et miserebitur nostri
Dominus et memor erit testamenti patrum nostrorum et conteret
exercitum istum ante faciem nostram hodie, 11 et [h]scient omnes
gentes quia est qui redimat et liberet Israël. 12 Et elevaverunt alie-
nigenae oculos suos et viderunt eos venientes ex adverso 13 et exie-
runt de castris in proelium; et [i]tuba cecinerunt hi qui erant cum
Iuda, 14 et congressi sunt, et contritae sunt gentes et fugerunt in
campum. 15 Novissimi autem omnes ceciderunt in gladio, et perse-
cuti sunt eos usque [j]Gezeron et usque in campos Idumaeae et [l]Azoti
et [m]Iamniae, et ceciderunt ex illis usque ad tria milia virorum.

16 Et reversus est Iudas et exercitus eius sequens eum. 17 Di-
xitque ad populum: Non concupiscatis spolia, quia bellum contra
nos est, 18 et Gorgias et exercitus eius prope nos in monte; sed
state nunc contra inimicos nostros et expugnate eos et sumetis postea
spolia securi. 19 Et, adhuc loquente Iuda haec, ecce apparuit pars
quaedam prospiciens de monte. 20 Et vidit Gorgias, quod in fugam
conversi sunt sui et succenderunt castra; fumus enim qui videbatur
declarabat quod factum est. 21 Quibus illi conspectis, timuerunt valde
adspicientes simul et Iudam et exercitum in campo paratum ad proe-
lium 22 et fugerunt omnes [n]in campum alienigenarum. 23 Et Iudas
reversus est ad spolia castrorum, et acceperunt aurum multum et ar-
gentum et hyacinthum et purpuram marinam et opes magnas, 24 et
conversi hymnum canebant et benedicebant Deum in caelum,

' [o]quoniam bonus est, quoniam in saeculum misericordia eius '.

25 Et facta est salus magna in Israël in die illa.

26 Quicumque autem alienigenarum evaserunt venerunt et nun-
tiaverunt [p]Lysiae universa quae acciderant. 27 Quibus ille auditis,

r Jd 20, 1; 1 Rg 7, 5; 10, 17; Jr 40, 6.
s cf. 3 Rg 21, 27; Jn 3, 6, 7.
t cp. 2, 14. — v. 2 Rg 3, 31.
u cp. 4, 39; 11, 71; 2 Mc 10, 25; 14, 15.
v cp. 4, 39. — v. Gn 37, 29.
x cf. 4 Rg 19, 14; Is 37, 14.
y cf. Ex 28, 4.
z v. 2 Es 10, 35.
a Nm 6, 2-21.
b cp. 1, 39; 4, 38.
52, 53] R. in D. 1 Oct.
c cp. 4, 13, 40; 5, 33, 38. — cf. Nm 10, 9; Js 6, 4.
d cf. 1 Rg 8, 12; 2 Par 25, 5.
e cp. 16, 19. — cf. Nm 31, 14. 48.
f Dt 20, 5-8; 24, 5. — cf. Jd 7, 3.
58-60] v. cp. 5, 17.
g cf. 1 Rg 4, 9; 2 Rg 2, 7; 13, 28.
h 2 Rg 10, 12; 1 Cor 16, 13.
i cf. cp. 9, 10.
j cf. Mt 6, 16.
a v. cp. 3, 38.
b cp. 1, 35, 36.
c v. cp. 8, 4.
d cf. 2 Mc 8, 16.
e Dt 20, 3. — cf. 1 Rg 14, 6; Jdt 9, 6, 16.
8-10] R. in D. 1 Oct.
f v. Ex 14, 30.
g vr. 40. — cf. cp. 3, 18, 60.
h Is 49, 50; Dn 3, 25; 2 Mc 1, 27. — cf. Ex 32, 12; Ps 58, 14; 78, 10.
i v. cp. 3, 54.
j cf. cp. 7, 45; 9, 52; 13, 54; 14, 7, 34; 2 Mc 10, 32.
l cp. 5, 68; 10, 78; 11, 4; 14, 34; Js 13, 13; 1 Rg 5, 1; 6, 17; 2 Par 26, 6; Ac 8, 40.
m cp. 5, 58; 10, 69; 15, 40. — cf. 2 Par 26, 6.
n cp. 3, 41; 5, 66, 68.
o Jr 53, 11; Dn 3, 89. — v. Ps 105, 1.
p v. cp. 3, 32.

Ierusalem (36-41) eidemque templum reficere et lustrare (42-48), encaenia celebrare (49-48) ac, ut in perpetuum celebrarentur, disponere concessum est (59-61); immo eidem Idumaeos, Ammonitas, et postea Sa-

consternatus animo deficiebat, quod non [q]qualia voluit talia conti-
gerunt in Israël, et qualia mandavit rex.
28 Et sequenti anno [r]congregavit Lysias virorum electorum sexa-
ginta milia et equitum quinque milia, ut debellaret eos. 29 Et vene-
runt in Iudaeam et castra posuerunt in [s]Bethoron, et occurrit illis
Iudas cum decem milibus viris. 30 Et viderunt exercitum fortem, et
oravit et dixit: Benedictus es, [t]salvator Israël, qui [u]contrivisti im-
petum potentis in manu servi tui David et [v]tradidisti castra alieni-
genarum in manu Ionathae filii Saul et armigeri eius: 31 [x]conclude
exercitum istum in manu populi tui Israël, et confundantur in exer-
citu suo et equitibus; 32 [y]da illis formidinem et tabefac audaciam
virtutis eorum, et commoveantur contritione sua. 33 Deice illos gladio
diligentium te, et collaudent te omnes qui noverunt nomen tuum
in hymnis. 34 Et commiserunt proelium, et ceciderunt de exercitu
[z]Lysiae quinque milia virorum. 35 Videns autem Lysias fugam suo-
rum et Iudaeorum audaciam et quod parati sunt aut vivere aut
mori fortiter abiit [a]Antiochiam et elegit milites, ut multiplicati rursus
venirent in Iudaeam.
36 Dixit autem Iudas et fratres eius: Ecce contriti sunt inimici
nostri; ascendamus nunc [b]mundare sancta et renovare. 37 Et con-
gregatus est omnis exercitus, et ascenderunt in montem Sion 38 et
[c]viderunt sanctificationem desertam et altare profanatum et [d]portas
exustas et [e]in atriis virgulta nata, sicut in saltu vel in montibus, et
pastophoria diruta. 39 Et [f]sciderunt vestimenta sua et planxerunt
planctu magno et imposuerunt cinerem super caput suum 40 et ce-
ciderunt in faciem super terram et [g]exclamaverunt tubis signorum
et [h]clamaverunt in caelum. 41 Tunc ordinavit Iudas viros ut pugna-
rent adversus eos, [i]qui erant in arce, donec emundarent sancta.
42 Et elegit [j]sacerdotes sine macula voluntatem habentes in lege
Dei, 43 et [l]mundaverunt sancta et [m]tulerunt lapides contaminationis
in locum immundum. 44 Et cogitavit de [n]altari holocaustorum, [o]quod
profanatum erat, quid de eo faceret. 45 Et incidit illis consilium bo-
num ut destruerent illud, ne forte illis esset in opprobrium, quia
contaminaverunt illud gentes, et demoliti sunt illud 46 et reposue-
runt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque [p]veniret
propheta et responderet de eis. 47 Et acceperunt lapides integros
[q]secundum legem et aedificaverunt altare novum secundum illud
quod fuit prius 48 et aedificaverunt sancta et quae intra domum
erant intrinsecus et [r]aedem et atria sanctificaverunt 49 et fecerunt
vasa sancta nova et intulerunt [s]candelabrum et [t]altare incensorum
et [u]mensam in templum 50 et [v]incensum posuerunt super altare et
[x]accenderunt lucernas, quae super candelabrum erant et lucebant
in templo. 51 Et posuerunt super mensam panes et appenderunt
[y]vela et consummaverunt omnia opera quae fecerant.
52 Et ante matutinum surrexerunt [z]quinta et vicesima die mensis
noni (hic est mensis [a]casleu) centesimi quadragesimioctavi anni
53 et obtulerunt sacrificium [b]secundum legem super altare holocau-
storum novum, [c]quod fecerunt. 54 [d]Secundum tempus et secundum
diem, in qua contaminaverunt illud gentes, in ipsa [e]renovatum est
in [f]canticis et citharis et [g]cinyris et in cymbalis. 55 Et cecidit
omnis populus in faciem, et adoraverunt et benedixerunt in caelum
eum, qui prosperavit eis, 56 et fecerunt dedicationem altaris [h]diebus
octo et obtulerunt holocausta cum laetitia et [i]sacrificium salutaris
et [j]laudis 57 et ornaverunt faciem templi [l]coronis aureis et scutulis
et dedicaverunt [m]portas et pastophoria et imposuerunt eis ianuas.
58 Et facta est laetitia in populo magna valde, et aversum est op-
probrium gentium. 59 Et statuit Iudas et fratres eius et universa ec-
clesia Israël, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis
ab anno in annum per dies octo, a quinta et vicesima die mensis
casleu, cum laetitia et gaudio. 60 Et aedificaverunt in tempore
illo montem Sion et [n]per circuitum muros altos et turres firmas, ne
quando venirent gentes et conculcarent eum, [o]sicut antea fecerunt.
61 Et collocavit illic exercitum, ut servarent eum, et munivit eum

q cf. cp. 3, 34; 6, 8.
r cf. 2 Mc 11, 2.
s cp. 3, 16, 24.
t Jr 14, 8. — cf. Is 49, 26.
u 1 Rg 17, 50, 51.
v 1 Rg 14, 13, 14.
x cf. cp. 3, 18, 19; 1 Rg 26, 8; Ez 35, 5.
y cf. Ex 15, 16; Dt 11, 25.
z v. cp. 3, 32.
a v. cp. 3, 37.
36-51] LL. in D. 2 Oct.
36-59] 2 Mc 10, 1-9.
b 2 Mc 8, 30-36. — cf. cp. 1, 49.
c cf. cp. 1, 41; 3, 45. 51.
d 2 Mc 1, 8.
e Jr 26, 18; Mic 3, 12.
f v. cp. 3, 47.
g v. cp. 3, 54.
h vr. 10.
i cf. cp. 1, 25, 36.
j cf. Lv 21, 17-23.
l cf. 2 Mc 2, 19.
m cf. 4 Rg 23, 14; 2 Par 19, 16.
n 1 Es 3, 2, 3.
o cf. cp. 1, 62.
p cp. 14, 41. — cf. cp. 9, 27; Dt 18, 15; 1 Es 2, 63; 2 Es 7, 65.
q Ex 20, 25; Dt 27, 5-8; Js 8, 31.
r cf. 2 Mc 2, 19.
s cp. 1, 23. — v. Ex 25, 31-37.
t Ex 30, 1-3; 37, 25.
u cp. 1, 23.— v. Ex 25, 23, 30; 37, 10.
v 2 Mc 10, 3.
x 2 Mc 1, 8.
y Ex 26, 31; 36, 35.
52-61] LL. in fr. 2 p. D. 2 Oct.
z cf. cp. 1, 62; 2 Mc 10, 5.
a v. cp. 1, 57.
b v. Ex 29, 38, 40; Nm 28, 4.
c v. vr. 47.
d cf. vr. 52.
e vr. 59; Jo 10, 22.
f cf. 1 Par 25, 6; 2 Par 5, 12.
g cf. cp. 13, 51.
h vr. 59; 2 Mc 1, 18; 2, 12, 16; 10, 5, 6.
i cf. 2 Par 29, 31.
j Ps 49, 14, 23; 106, 22.
l cf. cp. 1, 23.
57, 56, 58] R. in fr. 2 p. D. 1 Oct.
57, 56] v. 2 Mc 10, 38.
m cf. vr. 38.
n cp. 6, 7, 62.
o cf. cp. 1, 33.

maritanos impetere licuit eorumque idola destruere (5, *1-8*). *Porro a contributibus rogatus de auxilio, tum per Simonem fratrem* (*9-23*) *tum suo proprio marte accurrit et, duobus Timothei exercitibus debel-*

ad custodiendam [p]Bethsuram, ut haberet populus munitionem contra
faciem [q]Idumaeae.
5 Et factum est, [a]ut audierunt gentes in circuitu quia [b]aedificatum
est altare et sanctuarium sicut prius, iratae sunt valde 2 et cogi-
tabant tollere genus Iacob, qui erant inter eos, et coeperunt occidere
de populo et persequi. 3 Et [c]debellabat Iudas filios Esau in Idumaea
et eos qui erant in [d]Acrabathane, quia [e]circumsedebant Israëlitas, et
percussit eos plaga magna 4 et recordatus est [f]malitiam filiorum
[g]Bean, qui erant populo in laqueum et in scandalum insidiantes ei
in via. 5 Et conclusi sunt ab eo in turribus, et applicuit ad eos
et anathematizavit eos et [h]incendit turres eorum igni cum omni-
bus qui in eis erant. 6 Et transivit ad [i]filios Ammon et invenit ma-
num fortem et populum copiosum et [j]Timotheum ducem ipsorum:
7 et commisit cum eis proelia multa, et contriti sunt in conspectu
eorum, et percussit eos 8 et cepit Gazer civitatem et filias eius et
reversus est in Iudaeam.
9 Et congregatae sunt gentes, quae sunt in [k]Galaad adversus
Israëlitas, qui erant in finibus eorum, ut tollerent eos. Et fugerunt
in Datheman munitionem 10 et miserunt litteras ad Iudam et fratres
eius dicentes: Congregatae sunt adversum nos gentes per circuitum,
ut nos auferant, 11 et parant venire et occupare munitionem, in quam
confugimus, et Timotheus est dux exercitus eorum; 12 nunc ergo
veni et eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis,
13 et omnes fratres nostri, qui erant in locis [l]Tubin, interfecti sunt,
et captivas duxerunt uxores eorum et natos et spolia et peremerunt
illic fere mille viros. 14 Et [m]adhuc epistulae legebantur, et ecce alii
nuntii venerunt de [n]Galilaea conscissis tunicis nuntiantes secundum
verba haec, 15 dicentes convenisse adversum se a [o]Ptolemaida et
[p]Tyro et Sidone, et: Repleta est omnis [q]Galilaea alienigenis, ut nos
consumant.
16 Ut audivit autem Iudas et populus sermones istos, [r]convenit
ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis, qui in tribula-
tione erant et expugnabantur ab eis. 17 Dixitque Iudas [s]Simoni fratri
suo: Elige tibi viros et vade et libera fratres tuos in Galilaea; ego
autem et frater meus [t]Ionathas ibimus in [u]Galaaditim. 18 Et reliquit
[v]Iosephum filium Zachariae et Azariam duces populi cum residuo
exercitu in Iudaea ad custodiam. 19 Et praecepit illis dicens: Prae-
estote populo huic et nolite [w]bellum committere adversum gentes,
donec revertamur. 20 Et partiti sunt Simoni viri tria milia, ut iret
in Galilaeam, Iudae autem octo milia in Galaaditim.
21 Et abiit Simon in Galilaeam et commisit proelia multa cum
gentibus, et contritae sunt gentes a facie eius, et persecutus est eos
usque ad portam 22 Ptolemaidis, et ceciderunt de gentibus fere tria
milia virorum, et accepit spolia eorum 23 et [x]adsumpsit eos qui
erant in Galilaea et in [y]Arbatis cum uxoribus et natis et omnibus,
quae erant illis, et adduxit in Iudaeam cum laetitia magna.
24 Et Iudas Machabaeus et Ionathas frater eius [z]transierunt Ior-
danem et abierunt viam trium dierum per desertum. 25 Et occur-
rerunt eis [a]Nabuthaei et susceperunt eos pacifice et narraverunt eis
omnia quae acciderant fratribus eorum in Galaaditide, 26 et quia
multi ex eis comprehensi sunt in Barasa et [b]Bosor et in Alimis et
in [c]Casphor et [d]Mageth et [e]Carnaim: hae omnes civitates munitae
et magnae. 27 Sed et in ceteris civitatibus Galaaditidis tenentur
comprehensi. Et in crastinum constituerunt admovere exercitum civi-
tatibus his et comprehendere et tollere eos in una die. 28 Et con-
vertit Iudas et exercitus eius viam in desertum Bosor repente et
occupavit civitatem et occidit omnem masculum in ore gladii et
accepit omnia spolia eorum et succendit eam igni. 29 Et surrexe-
runt inde nocte et ibant usque ad [f]munitionem. 30 Et factum est,
diluculo cum elevassent oculos suos, ecce populus multus, cuius non
erat numerus, portantes scalas et machinas, ut comprehenderent mu-
nitionem et expugnarent eos. 31 Et vidit Iudas quia coepit bellum,
et clamor belli ascendit ad caelum sicut tuba, et clamor magnus de
civitate; 32 et dixit exercitui suo: [g]Pugnate hodie pro fratribus ve-

p cp. 6, 7, 26; 9, 52; 10, 14. — cf. Js 15, 58; 2 Par 11, 7.
q vr. 15; Mr 3, 8.
1-13] *LL. in fr. 3 p. D. 2 Oct.*
1-13] 2 Mc 10, 15-38; 12, 3-46.
a cf. 2 Es 6, 1.
b cp. 4, 47.
c vr. 65. — cf. Gn 27, 37. — v. 2 Mc 10, 15-17.
d Nm 34, 4; Js 15, 3; Jd 1, 36.
e Ez 35, 5-10.
f v. 2 Mc 10, 18-23.
g Nm 32, 3 (?).
h vr. 65; cp. 3, 5. — cf. Jd 9, 49.
i cf. 2 Mc 4, 26. — v. Dt 3, 11; 23, 3 etc.
j vr. 12, 37; 2 Mc 12, 2.
k vr. 25, 27; cp. 13, 22; Gn 31, 47; Dt 34, 1.
l (Jd 11, 3, 5; 2 Rg 10, 6). — cf. 2 Mc 12, 17.
m cf. Jb 1, 14, 16.
n cf. cp. 13, 45; Js 7, 6.
o vr 22, 55; cp. 10, 1, 39, 56; 11, 22, 24 etc.
p Jr 47, 4; Zc 9, 2.
q Is 9, 1; Mt 4, 15.
r cf. 1 Rg 7, 5.
17] *R. in fr. 2 p. D. 1 Oct.*
s cp. 2, 3, 65.
t cp. 2, 5; 2 Mc 8, 22.
u v. vr. 9.
v vr. 56, 60.
w cf. vr. 57, 61.
x cf. vr. 45.
y 2 Rg 23, 31.
z cf. vr. 52.
a cp. 9, 35. — cf. Gn 25, 13; Is 60, 7.
b (cf. Dt 4, 43; Is 34, 6; 63, 1).
c cf. vr. 36; 2 Mc 12, 13.
d vr. 36.
e vr. 43, 44; Gn 14, 5; 2 Mc 12, 21, 26.
f vr. 9.
g cp. 3, 43. — cf. 2 Rg 10, 12; 2 Es 4, 14.

latis (24-44), eos servat atque incolumes in Iudaeam secum adducit (45-54). Interea tamen qui Ierusalem remanserant et contra Iuda mandatum Iamniam adgressi erant, profligantur (55-68); Antiochus vero

stris. 33 Et venit [h]tribus ordinibus post eos, et [i]exclamaverunt tubis
et clamaverunt in oratione. 34 Et cognoverunt castra [j]Timothei quia
Machabaeus est et refugerunt a facie eius, et percusserunt eos plaga
magna, et ceciderunt ex eis in die illa fere octo milia virorum. 35 Et
divertit Iudas in [l]Maspha et expugnavit et cepit eam et occidit omnem
masculum eius et sumpsit spolia eius et succendit eam igni. 36 Inde
perrexit et cepit [m]Casbon et [d]Mageth et [b]Bosor et reliquas civitates
Galaaditidis.
37 Post haec autem verba congregavit Timotheus exercitum alium
et castra posuit contra Raphon trans torrentem. 38 Et misit Iudas
speculari exercitum, et renuntiaverunt ei dicentes: Quia convenerunt
ad eum omnes gentes, quae in circuitu nostro sunt, exercitus multus
nimis, 39 et [n]Arabas conduxerunt in auxilium sibi et castra posuerunt trans torrentem parati ad te venire in proelium. Et abiit Iudas
obviam illis. 40 Et ait Timotheus principibus exercitus sui: Cum
appropinquaverit Iudas et exercitus eius ad torrentem aquae, [o]si
transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum, quia potens
poterit adversum nos; 41 si vero timuerit transire et posuerit castra
extra flumen, transfretemus ad eos et poterimus adversus illum.
42 Ut autem appropinquavit Iudas ad torrentem aquae, [p]statuit scribas populi secus torrentem et mandavit eis dicens: [q]Neminem hominum reliqueritis, sed veniant omnes in proelium. 43 Et transfretavit ad illos prior, et omnis populus post eum, et [r]contritae sunt
omnes gentes a facie eorum et proiecerunt arma sua et fugerunt ad
fanum, quod erat in Carnaim, 44 et [s]occupavit ipsam civitatem et
[t]fanum succendit igni cum omnibus qui erant in ipso; et oppressa
est Carnaim et non potuit sustinere contra faciem Iudae.
45 Et [u]congregavit Iudas universos Israëlitas, qui erant in Galaaditide, a minimo usque ad maximum et uxores eorum et natos
et exercitum magnum valde, ut venirent in terram Iuda, 46 et venerunt usque [v]Ephron. Et haec civitas magna in ingressu posita,
munita valde, et non erat declinare ab ea dextera vel sinistra, sed
per mediam iter erat. 47 Et incluserunt se, qui erant in civitate, et
obstruxerunt portas lapidibus. Et [w]misit ad eos Iudas verbis pacificis 48 dicens: [x]Transeamus per terram vestram, ut eamus in terram nostram, et nemo vobis nocebit: tantum pedibus transibimus.
Et nolebant eis aperire. 49 Et praecepit Iudas praedicare in castris,
ut applicarent unusquisque in quo erat loco; 50 et applicuerunt se
viri virtutis, et [y]oppugnavit civitatem illam tota die et tota nocte,
et tradita est civitas in manu eius, 51 et peremerunt omnem masculum in ore gladii, et eradicavit eam et accepit spolia eius et transivit per totam civitatem super interfectos. 52 Et [z]transgressi sunt
Iordanem in campo magno contra faciem [a]Bethsan. 53 Et erat Iudas
congregans extremos et exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Iuda. 54 Et [b]ascenderunt in montem Sion cum
laetitia et gaudio et obtulerunt holocausta, quod nemo ex eis cecidisset, donec reverterentur in pace.
55 Et in diebus, [c]quibus erat Iudas et Ionathas in terra Galaad,
et [d]Simon frater eius in Galilaea contra faciem [e]Ptolemaidis, 56 audivit [f]Iosephus Zachariae filius et Azarias princeps virtutis res bene
gestas et proelia, quae facta sunt, 57 et [g]dixit: Faciamus et ipsi nobis nomen et eamus pugnare adversus gentes, quae in circuitu nostro sunt. 58 Et praecepit his qui erant in exercitu suo, et abierunt
[h]Iamniam. 59 Et [i]exivit Gorgias de civitate et viri eius obviam illis
in pugnam, 60 et fugati sunt [j]Iosephus et Azarias usque in fines
Iudaeae, et ceciderunt illo die de populo Israël ad duo milia viri,
et facta est fuga magna in populo, 61 quia non audierunt Iudam et
fratres eius existimantes fortiter se facturos. 62 Ipsi autem non erant
de semine virorum illorum per quos salus facta est in Israël.
63 Et viri Iuda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israël
et gentium omnium, ubi audiebatur nomen eorum. 64 Et convenerunt
ad eos fausta acclamantes.
65 Et exivit Iudas et fratres eius, et [l]expugnabant filios Esau in
terra, quae ad austrum est, et percussit [m]Chebron et filias eius et muros

h cf. Jd 7, 16; 9, 43; 1 Rg 11, 11 etc.
i v. cp. 3, 54.
j vr. 6, 11. — cf. 2 Mc 12, 20, 25.
k Jd 10, 17; 11, 11, 29.
l cf. vr. 26.
m Js 19, 38 (?); Mt 15, 39 (?).
n 2 Mc 5, 8; 12, 10. — cf. cp. 11, 16.
o cf. 1 Rg 14, 8, 10.
p cf. Js 1, 10; 3, 2; 2 Par 26, 11.
q cf. Dt 20, 5-8; 24, 5.
r 2 Mc 12, 22.
s cf. 2 Mc 12, 21, 26.
t cf. Jd 9, 46-49.
u cf. vr. 23.
v 2 Mc 12, 27.
w cf. Dt 20, 10-14.
x cf. Nm 20, 19, 20; Dt 2, 26-28.
y cf. 2 Mc 12, 28.
z cf. vr. 24.
a cp. 12, 40, 41; Js 17, 11; 1 Rg 31, 10, 12. — cf. 2 Mc 12, 29 30.
b cp. 4, 37. — cf. 2 Mc 12, 31.
c v. vr. 24-53.
55-67] *LL. in fr. 4 p. D. 2 Oct.*
d v. vr. 21-23.
e v. vr. 15.
f vr. 18.
g cf. Nm 14, 39-45.
h v. cp. 4, 15.
i cp. 4, 1, 2.
j vr. 19.
k vr. 67.
l vr. 3. — cf. 2 Mc 12, 32, 33.
m cf. Js 21, 11.

maerens ob res in Perside et in Iudaea infeliciter gestas atque tardius iniquitatum suarum paenitens turpiter moritur (6, 1-16).
B) Regnantibus Eupatore et Demetrio (6, 17-9, 22). *Eupator, qui a praesidio ie-*

eius et [n]turres succendit igni in circuitu 66 et movit castra, ut iret in
[o]terram alienigenarum, et perambulabat Samariam. 67 In die illa ceci-
derunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine
consilio exeunt in proelium. 68 Et declinavit Iudas in [p]Azotum in
terram alienigenarum et diruit aras eorum et sculptilia deorum ipso-
rum succendit igni et cepit spolia civitatum et reversus est in
terram Iuda.
6 Et [a]rex Antiochus perambulabat superiores regiones et audivit
esse civitatem Elymaidem in [b]Perside nobilissimam et copiosam
in argento et auro 2 templumque in ea locuples valde, et illic vela-
mina aurea et loricae et scuta, quae reliquit [c]Alexander Philippi rex
macedo, qui regnavit primus in Graecia. 3 Et venit et quaerebat
capere civitatem et depraedari eam et non potuit, quoniam innotuit
sermo his qui erant in civitate, 4 et insurrexerunt in proelium, et
fugit inde et abiit cum tristitia magna et reversus est in Babyloniam.
5 Et venit qui nuntiaret ei in Perside quia fugata sunt castra, quae
erant in terra Iuda, 6 et quia abiit [d]Lysias cum virtute forti in primis
et fugatus est a facie Iudaeorum, et invaluerunt armis et viribus et
spoliis multis, quae ceperunt de castris quae exciderunt, 7 et [e]quia
diruerunt [f]abominationem, quam aedificaverat super altare, quod erat
in Ierusalem, et sanctificationem sicut prius [g]circumdederunt muris
excelsis, sed et [h]Bethsuram civitatem suam. 8 Et factum est, ut au-
divit rex sermones istos, expavit et commotus est valde et decidit
in lectum et incidit in languorem prae tristitia, quia non factum est
ei [i]sicut cogitabat. 9 Et erat illic per dies multos, quia renovata est
in eo tristitia magna et arbitratus est se mori 10 et vocavit omnes
[j]amicos suos et dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, et con-
cidi et corrui corde prae sollicitudine 11 et dixi in corde meo: In
quantam tribulationem deveni et in [k]quos fluctus tristitiae, in qua
nunc sum, qui iucundus eram et dilectus in potestate mea! 12 Nunc
vero reminiscor [l]malorum, quae feci in Ierusalem, unde et [m]abstuli
omnia spolia aurea et argentea, quae erant in ea, et [n]misi auferre
habitantes Iudaeam sine causa. 13 Cognovi ergo quia propterea in-
venerunt me mala ista, et ecce pereo tristitia magna in terra aliena.
14 Et vocavit [o]Philippum unum de amicis suis et praeposuit eum
super universum regnum suum 15 et dedit ei [p]diadema et stolam
suam et [q]anulum, ut adduceret Antiochum filium suum et nutriret
eum et regnaret. 16 Et [r]mortuus est illic Antiochus rex [s]anno cen-
tesimo quadragesimonono.
17 Et cognovit Lysias, quoniam mortuus est rex, et constituit regnare
Antiochum filium eius, [t]quem nutrivit adulescentem, et vocavit no-
men eius [u]Eupator. 18 Et hi, [v]qui erant in arce, concluserant Israël in
circuitu sanctorum et quaerebant eis mala semper et firmamentum gen-
tium. 19 Et cogitavit Iudas disperdere eos et convocavit universum
populum, ut obsiderent eos. 20 Et convenerunt simul et obsederunt
eos [x]anno centesimo quinquagesimo et fecerunt [y]balistas et machinas.
21 Et exierunt quidam ex eis qui obsidebantur, et adiunxerunt se
illis [z]aliqui impii ex Israël, 22 et abierunt ad regem et dixerunt:
Quousque non facis iudicium et vindicas fratres nostros? 23 [a]Nos
decrevimus servire patri tuo et ambulare in praeceptis eius et ob-
sequi [b]edictis eius, 24 et filii populi nostri propter hoc alienabant se
a nobis, et [c]quicumque inveniebantur ex nobis interficiebantur, et
hereditates nostrae diripiebantur. 25 Et non ad nos tantum extende-
runt manum, sed et in omnes fines nostros, 26 et ecce applicuerunt
hodie ad arcem Ierusalem occupare eam et munitionem Bethsuram
munierunt 27 et, nisi praeveneris eos velocius, maiora quam haec
facient, et non poteris obtinere eos.
28 Et [d]iratus est rex, ut haec audivit, et convocavit omnes ami-
cos suos et principes exercitus sui et eos qui super equites erant;
29 sed et de regnis aliis et de [e]insulis maritimis venerunt ad eum
exercitus conducticii. 30 Et [f]erat numerus exercitus eius centum
milia peditum et viginti milia equitum, et [g]elephanti triginta duo
docti ad proelium. 31 Et venerunt per Idumaeam et [h]applicuerunt
ad [i]Bethsuram et pugnaverunt dies multos et fecerunt machinas, et

n cf. vr. 5; cp. 3, 5.
o cp. 3, 41; 4, 22.
p v. cp. 4, 15.
a cf. cp. 3, 31, 37; 2 Mc 1, 13. 14.
1-13] *LL. in fr. 5 p. D. 2 Oct.*
1-16] cf. 2 Mc 9, 1-29.
b vr. 56; cp. 3, 31; 14, 2; 2 Mc 1, 12.
c cp. 1, 1.
d v. cp. 3, 38-4, 35.
e v. cp. 4, 36-60.
f cf. cp. 1, 57.
g cf. vr. 62; cp. 4, 60.
h vr. 26, 31. — v. cp. 4, 61.
i cp. 4, 27. — cf. cp. 3, 34.
j v. cp. 2, 18.
k cf. Ps 17, 5; 41, 8; Jn 2, 4.
l cf. cp. 1, 39.
m v. cp. 1, 23-25.
n cp. 1, 60-64; 3, 35.
14, 15] *Gr. in fs. BMV. reg. SS. omn.*
o vr. 55, 63; 2 Mc 9, 29; 13, 23.
p cp. 1, 10; 8, 14.
q cf. Gn 41, 42; Est 3, 10; 8, 2, 8, 10.
r cf. 2 Mc 1, 16; 9, 28; 10, 9.
17-63] 2 Mc 13, 1-26.
s cf. cp. 1, 11.
t cf. cp. 3, 32, 33.
u v. 2 Mc 10, 10.
v v. cp. 1, 35, 36.
x cf. 2 Mc 13, 1.
y vr. 51. — cf. Jr 32, 24; 33 4.
z cf. cp. 1, 12.
a v. cp. 1, 45.
b v. cp. 1, 43-53.
c cp. 2, 44; 3, 8.
d cp. 3, 27. — cf. 2 Mc 13, 9.
e cp. 11, 38; 14, 5; 15, 1.
f cf. 2 Mc 13, 2.
g v. cp. 1, 18.
h cf. 2 Mc 13, 19-22.
i vr. 26.

rosolymitano arcessitus (17-27) magnas copias in Palaestinam adduxerat atque post proelium ad Bethzacharam (28-47) Bethsuram occupaverat et montem Sion obsederat (48-54), Antiochiam rediens simulat

exierunt et succenderunt eas igni et pugnaverunt viriliter. 32 Et re-
cessit Iudas ab arce et movit castra ad Bethzacharam contra castra
regis. 33 Et surrexit rex ante lucem et concitavit exercitus in im-
petum contra viam Bethzacharam, et comparaverunt se exercitus in
proelium et tubis cecinerunt, 34 et elephantis ostenderunt sanguinem
uvae et [l]mori ad acuendos eos in proelium 35 et diviserunt bestias
per legiones, et adstiterunt singulis elephantis mille viri in loricis
concatenatis, et galeae aereae in capitibus eorum, et quingenti equites
ordinati unicuique bestiae electi erant. 36 Hi ante tempus, ubicumque
erat bestia, ibi erant et, quocumque ibat, ibant et non discedebant
ab ea; 37 sed et turres ligneae super eos firmae protegentes super
singulas bestias, et super eas machinae, et super singulas viri vir-
tutis trigintaduo, qui pugnabant desuper, et Indus magister bestiae.
38 Et residuum equitatum hinc et inde statuit in duas partes, tubis
exercitum commovere et perurgere constipatos in [m]legionibus eius.
39 Et, ut refulsit sol in [n]clipeos aureos et aereos, resplenduerunt montes
ab eis et resplenduerunt sicut lampades ignis; 40 et distincta est pars
exercitus regis per montes excelsos, et alia per loca humilia, et ibant
caute et ordinate; 41 et commovebantur omnes inhabitantes terram a
voce multitudinis et incessu turbae et collisione armorum; erat enim
exercitus magnus valde et fortis. 42 Et appropiavit Iudas et exercitus
eius in proelium, et ceciderunt de exercitu regis sescenti viri, 43 et vidit
[o]Eleazar filius Saura unam de bestiis loricatam loricis regis, et erat emi-
nens super ceteras bestias, et visum est ei quod in ea esset rex; 44 et [p]de-
dit se, ut liberaret populum suum et [q]adquireret sibi nomen aeternum,
45 et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens a dex-
tris et a sinistris, et cadebant ab eo huc atque illuc, 46 et ivit sub
pedes [r]elephantis et supposuit se ei et occidit eum, et cecidit in
terram super ipsum, et mortuus est illic. 47 Et videntes virtutem
regis et impetum exercitus eius diverterunt se ab eis.
48 Castra autem regis ascenderunt contra eos in Ierusalem et ap-
plicuerunt castra regis ad Iudaeam et montem Sion. 49 Et [s]fecit
pacem cum his qui erant in [t]Bethsura, et exierunt de civitate, quia
non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terrae. 50 Et
comprehendit rex Bethsuram et constituit illic custodiam servare
eam 51 et convertit castra ad locum sanctificationis dies multos et
statuit illic [u]balistas et machinas et ignis iacula et tormenta ad la-
pides iactandos et spicula et scorpios ad mittendas sagittas et fun-
dibula. 52 Fecerunt autem et ipsi machinas adversus machinas eorum
et pugnaverunt dies multos. 53 Escae autem non erant in civitate,
[v]eo quod septimus annus esset, et [w]qui remanserant in Iudaea de
gentibus consumpserant reliquias eorum, quae repositae fuerant,
54 et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fa-
mes, et dispersi sunt unusquisque in locum suum.
55 Et audivit [x]Lysias, quod [y]Philippus quem constituerat rex An-
tiochus, cum adhuc viveret, ut nutriret Antiochum filium suum et
regnaret, 56 reversus esset a [z]Perside et [a]Media, et exercitus qui
abierat cum ipso, et quia quaerebat suscipere regni negotia. 57 Fe-
stinavit ire et dicere ad regem et duces exercitus: Deficimus cotidie,
et esca nobis modica est, et locus quem obsidemus est munitus, et
incumbit nobis ordinare de regno. 58 Nunc itaque [b]demus dextras
hominibus istis et faciamus cum illis pacem et cum omni gente eo-
rum 59 et constituamus illis, [c]ut ambulent in legitimis suis sicut
prius propter legitima enim ipsorum, quae despeximus, irati sunt
et fecerunt omnia haec. 60 Et [d]placuit sermo in conspectu regis et
principum, et misit ad eos pacem facere, et receperunt illam; 61 et
iuravit illis rex et principes, et exierunt de munitione. 62 Et intravit
rex montem Sion et vidit munitionem loci et [e]rupit citius iuramen-
tum, quod iuravit, et mandavit [f]destruere murum in gyro 63 et di-
scessit festinanter et [g]reversus est Antiochiam et invenit [h]Philippum
dominantem civitati et pugnavit adversus eum et occupavit civitatem.
7 Anno centesimo quinquagesimoprimo exiit [a]Demetrius Seleuci
filius ab urbe [b]Roma et ascendit cum paucis viris in [c]civitatem
maritimam et regnavit illic. 2 Et factum est, ut ingressus est domum

j Gn 49, 11; Dt 32, 14; Ecli 50, 10.
l Ps 77, 47; Lc 17, 6.
m cf. cp. 10, 8.
39] *Ant. in sb. a. D. 2 Oct.*
39-42] *R. in D. 1 Oct.*
n cf. 3 Rg 10, 16.
o (cp. 2, 5).
44] *Ant. in fs. ss. Nom. J.*
p cf. Gal 1, 4; 1 Tm 2, 6; Tt 2, 14.
q cf. cp. 2, 51.
r vr. 30.
s cf. 2 Mc 13, 22.
t cf. vr. 53; 2 Par 36, 21. — v. Ex 23, 10, 11; Lv 25, 2-7.
u vr. 20.
v cf. vr. 49.
w cp. 5, 23, 45.
x vr. 6, 17.
y v. vr. 14.
z v. vr. 1.
a cp. 14, 1.
b cp. 11, 50, 62, 66; 2 Mc 11, 26.
c cf. 2 Mc 11, 24.
d v. 2 Mc 13, 22-24.
e cf. 2 Mc 15, 10.
f cf. vr. 7; cp. 4, 60; 10, 11.
g cf. 2 Mc 13, 26.
h v. cp. 3, 37.
1-17] *LL. in fr. 6 p. D. 2 Oct.*
1-4] 2 Mc 14, 1, 2.
a cp. 9, 1; 10, 50.
b cp. 1, 11. — cf. cp. 8, 1; 2 Mc 11, 34.
c cf. 2 Mc 14, 1.

pacem (55-63), quae nec ab eo nec praesertim a Demetrio ipsius regni usurpatore servata est (7, 1-7). Etenim is Bacchidem ducem exercitus et nefarium Alcimum summum sacerdotem constituit et, ut populum

regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum et [d]Lysiam,
ut adducerent eos ad eum. 3 Et res ei innotuit et ait: Nolite mihi
[e]ostendere faciem eorum, 4 et occidit eos exercitus, et sedit Deme-
trius super sedem regni sui. 5 Et venerunt ad eum [f]viri iniqui et
impii ex Israël, et [g]Alcimus dux eorum, qui volebat fieri sacerdos,
6 et accusaverunt populum apud regem dicentes: Perdidit Iudas et
fratres eius omnes amicos tuos et nos dispersit de terra nostra.
7 Nunc ergo mitte virum, cui credis, ut eat et videat exterminium
omne, quod fecit nobis et regionibus regis, et puniat omnes amicos
eius et adiutores eorum.
8 Et elegit rex ex [h]amicis suis [i]Bacchidem, qui dominabatur [j]trans
flumen, magnum in regno et fidelem regi. 9 Et misit eum ut videret
exterminium, quod fecit Iudas, sed et Alcimum impium [k]constituit
in sacerdotium et mandavit ei facere ultionem in filios Israël. 10 Et
surrexerunt et venerunt cum exercitu magno in terram Iuda et mi-
serunt nuntios, et locuti sunt ad Iudam et ad fratres eius verbis pa-
cificis in dolo. 11 Et non intenderunt sermonibus eorum, viderunt
enim quia venerunt cum exercitu magno. 12 Et convenerunt ad Al-
cimum et Bacchidem congregatio [l]scribarum requirere quae iusta
sunt, 13 et primi, [m]Assidaei, qui erant in filiis Israël, et exquirebant
ab eis pacem. 14 Dixerunt enim: [n]Homo sacerdos de semine Aaron
venit; non decipiet nos. 15 Et locutus est cum eis verba pacifica et
iuravit illis dicens: Non inferemus vobis malum neque amicis vestris.
16 Et crediderunt ei, et comprehendit ex eis sexaginta viros et occi-
dit eos in una die, secundum verbum quod scriptum est:
17 [o]Carnes sanctorum tuorum et sanguinem ipsorum
effuderunt in circuitu Ierusalem, et non erat qui sepeliret.
18 Et [p]incubuit timor et tremor in omnem populum, quia dixerunt:
Non est veritas et iudicium in eis, transgressi sunt enim constitutum
et iusiurandum quod iuraverunt. 19 Et movit Bacchides castra ab
Ierusalem et applicuit in Bethzecha et misit et comprehendit multos
ex eis qui a se effugerant, et quosdam de populo mactavit et in
[q]puteum magnum proiecit.
20 Et commisit regionem Alcimo et reliquit cum eo auxilium in
adiutorium ipsi et abiit Bacchides ad regem. 21 Et satis agebat Al-
cimus pro principatu sacerdotii sui; 22 et convenerunt ad eum omnes
[r]qui perturbabant populum suum, et obtinuerunt terram Iuda et fe-
cerunt plagam magnam in Israël. 23 Et vidit Iudas omnia mala,
quae fecit Alcimus et qui cum eo erant filiis Israël multo plus quam
gentes, 24 et exiit in omnes fines Iudaeae in circuitu et fecit vindi-
ctam in viros desertores, et cessaverunt ultra exire in regionem.
25 Vidit autem Alcimus quod praevaluit Iudas et qui cum eo erant,
et cognovit quia non potest sustinere eos et regressus est ad regem
et accusavit eos multis criminibus.
26 Et misit rex [s]Nicanorem unum ex principibus suis nobilioribus,
qui erat inimicitias exercens contra Israël, et mandavit ei evertere
populum. 27 Et venit Nicanor in Ierusalem cum exercitu magno et
misit ad Iudam et ad fratres eius verbis pacificis cum dolo 28 dicens:
Non sit pugna inter me et vos: veniam cum viris paucis, ut videam
facies vestras cum pace. 29 Et venit ad Iudam, et salutaverunt se
invicem pacifice, et hostes parati erant rapere Iudam. 30 Et innotuit
sermo Iudae, quoniam cum dolo venerat ad eum, et conterritus est
ab eo, et amplius noluit videre faciem eius. 31 Et cognovit Nicanor
quoniam denudatum est consilium eius et exivit obviam Iudae in
pugnam iuxta Capharsalama. 32 Et ceciderunt de Nicanoris exercitu
fere quinque milia viri, et fugerunt in [t]civitatem David.
33 Et post haec verba ascendit Nicanor in montem Sion, et exie-
runt de sacerdotibus populi salutare eum in pace et demonstrare ei
holocautomata quae offerebantur [u]pro rege. 34 Et irridens sprevit eos
et polluit et locutus est superbe 35 et iuravit cum ira dicens: Nisi
traditus fuerit Iudas et exercitus eius in manus meas, continuo, cum
regressus fuero in pace, [v]succendam domum istam, et exiit cum ira
magna. 36 Et intraverunt sacerdotes et [w]steterunt ante faciem altaris
et templi et flentes dixerunt: 37 Tu, Domine, [x]elegisti domum istam

d v. cp. 3, 32.
e cf. Est 7, 8.
5-25] 2 Mc 14, 3-14.
f cp. 1, 12; 6, 21; 9, 23.
g vr. 29; cp. 9, 1, 54-57.
h v. cp. 2, 18.
i cp. 9, 1, 25, 43, 57, 68; 2 Mc 8, 30.
j v. Gn 15, 19.
k cf. vr. 21.
l cp. 5, 42. — cf. 1 Es 7, 6, 11; 2 Es 8, 4; Ecli 10, 5; 38, 25.
m cp. 2 42; 2 Mc 14, 6.
n cf. 2 Mc 14, 7.
o Ps 78, 2, 3.
p cf. Gn 9, 2. — v. Dt 2, 25.
q cf. Jr 41, 7, 9.
r cf. Gal 5, 10.
26-50] 2 Mc 14, 12-15, 40.
s v. cp. 3, 38.
t cp. 1, 35.
u cf. 1 Es 6, 10; Jr 29, 7; Bar 1, 11-13; 1 Tm 2, 2.
v v. vr. 42.
w cf. Jl 2, 17.
x 3 Rg 9, 3. — v. Dt 12, 5.
37] v. 2 Mc 14, 35, 39.

vexarent, in Iudaeam misit (8-24). Nicanorem quoque Alcimo in auxi-
lium datum Iuda profligat (25-32) atque eum in templum blaspheman-
tem (33-38) occidit (39-50). Tandem, postquam cum Romanis, quorum

ad invocandum nomem tuum in ea, ut esset [y]domus orationis et ob-
secrationis populo tuo. 38 Fac vindictam in homine isto et exercitu
eius, et cadant in gladio. [z]Memento blasphemias eorum et ne de-
deris eis ut permaneant.
39 Et exiit Nicanor ab Ierusalem et castra applicuit ad [a]Bethoron,
et occurrit illi exercitus Syriae. 40 Et Iudas applicuit in [b]Adarsa cum
tribus milibus viris et oravit Iudas et dixit: 41 [c]Qui missi erant a
rege Sennacherib, Domine, quia blasphemaverunt te, exiit angelus
et [d]percussit ex eis centum octogintaquinque milia. 42 Sic contere
exercitum istum in conspectu nostro hodie, et sciant ceteri quia male
locutus est super sancta tua, et iudica illum secundum malitiam
illius. 43 Et commiserunt exercitus proelium tertiadecima die men-
sis [e]adar, et contrita sunt castra Nicanoris, et [f]cecidit ipse primus
in proelio. 44 Ut autem vidit exercitus eius quia cecidisset Nicanor,
proiecerunt arma sua et fugerunt; 45 et persecuti sunt eos viam
unius diei ab [g]Adazer usquequo veniatur in [h]Gazara et tubis ce-
cinerunt post eos cum significationibus. 46 Et exierunt de omnibus
castellis Iudaeae in circuitu et [i]ventilabant eos cornibus et conver-
tebantur iterum ad eos et ceciderunt omnes gladio, et non est re-
lictus ex eis nec unus, 47 et acceperunt spolia eorum in praedam
et [j]caput Nicanoris amputaverunt et dexteram eius, [l]quam exten-
derat superbe, et attulerunt et [m]suspenderunt contra Ierusalem. 48 Et
laetatus est populus valde, et egerunt diem illam in laetitia magna.
49 Et [n]constituit agi omnibus annis diem istam [o]tertiadecima die
mensis adar. 50 Et [p]siluit terra Iuda dies paucos.
8 Et audivit Iudas nomen [a]Romanorum, quia sunt potentes viribus
et adquiescunt ad omnia quae postulantur ab eis, et quicumque
accesserunt ad eos statuerunt cum eis amicitias, et quia sunt po-
tentes viribus. 2 Et audierunt proelia eorum et virtutes bonas, quas
fecerunt in [b]Galatia, quia obtinuerunt eos et duxerunt sub tributum,
3 et quanta fecerunt in regione Hispaniae, et quod in potestatem
redegerunt metalla argenti et auri, quae illic sunt, et possederunt
omnem locum consilio suo et patientia, 4 locaque, quae longe erant
valde ab eis, et reges, qui supervenerant eis ab extremis terrae,
contriverunt et percusserunt eos plaga magna; ceteri autem dant
eis tributum omnibus annis; 5 et Philippum et Persen [c]Ceteorum
regem et ceteros, qui adversum eos arma tulerant, contriverunt in
bello et obtinuerunt eos, 6 et Antiochum magnum regem [d]Asiae,
qui eis pugnam intulerat habens centum viginti elephantos et equi-
tatum et currus et exercitum magnum valde, contritum ab eis; 7 et
quia ceperunt eum vivum et statuerunt ei ut daret ipse et qui re-
gnarent post ipsum tributum magnum et daret [e]obsides et consti-
tutum; 8 et regionem Indorum et Medos et Lydos, de optimis re-
gionibus eorum et acceptas eas ab eis, dederunt Eumeni regi; 9 et
quia qui erant apud Helladam voluerunt ire et tollere eos et in-
notuit sermo his, 10 et miserunt ad eos ducem unum et pugnaverunt
contra illos et ceciderunt ex eis multi et captivas duxerunt uxores
eorum et filios et diripuerunt eos et terram eorum possederunt et
destruxerunt muros eorum et in servitutem illos redegerunt usque
in hunc diem, 11 et residua regna et insulas, quae aliquando resti-
terant illis, exterminaverunt et in potestatem redegerunt; 12 cum
amicis autem suis et qui in ipsis requiem habebant conservaverunt
amicitiam et obtinuerunt regna, quae erant proxima et quae erant
longe, quia quicumque audiebant nomen eorum timebant eos; 13 qui-
bus vero vellent auxilio esse ut regnarent regnabant, quos autem
vellent regno deturbabant. Et exaltati sunt valde, 14 et in omnibus
istis nemo portabat [f]diadema nec induebatur purpura, ut magnifi-
caretur in ea; 15 et quia [g]curiam fecerunt sibi et cotidie consulebant
trecentos viginti consilium agentes semper de multitudine, ut quae
digna sunt gerant, 16 et committunt [h]uni homini magistratum suum
per singulos annos dominari universae terrae suae, et omnes oboe-
diunt uni, et non est invidia neque zelus inter eos.
17 Et elegit Iudas [i]Eupolemum filium Ioannis filii Iacob et [j]Ia-
sonem filium Eleazari et misit eos Romam [l]constituere cum illis

y 3 Rg 8, 50; Mt 21, 13. — v. Is 56, 7.
z cf. 1 Rg 17, 45; 4 Rg 19, 16; 2 Mc 9, 28.
a cp. 3, 16.
b cf. vr. 45.
c Is 37, 36.
d 2 Mc 8, 19. — v. 4 Rg 19, 35.
e 1 Es 6, 15; Est 3, 7.
f cf. 2 Mc 15, 28.
g cf. vr. 40.
h cf. cp. 4, 15; 14, 34.
i Dt 33, 17; 3 Rg 22, 11.
j 2 Mc 15, 30. — cf. 1 Rg 31, 9, 10.
l vr. 35; 2 Mc 14, 33; 15, 32.
m 2 Mc 15, 35. — cf. Jdt 14, 7.
n cf. 2 Mc 15, 36, 37.
o cf. Est 9, 17.
p cp. 9, 57; 14, 4. — cf. Js 11, 23; Jd 3, 11.
1-4] 1 L. in sb. p. D. 2 Oct.
a 2 Mc 11, 34. — cf. cp. 7, 1.
b (cf. 2 Mc 8, 20).
c cp. 1, 1.
d cp. 11, 13; 12, 39; 13, 32, etc.
e cf. cp. 1, 11.
f cp. 1, 10.
g vr. 19; cp. 12, 3.
h cf. cp. 15, 16.
i 2 Mc 4, 11.
17-27] LL. 2 et 3 ut s. vr. 1.
j cp. 12, 16.
l cf. Ex 34, 15; Is 30, 1-3.

fama ad se usque pervenerat (8, 1-16), datis (17-20) et acceptis litteris (21-32), foedus inivit, in bello contra Bacchidem et Alcimum, cum fugam arripere abhorreret (9, 1-10), succumbit atque a fratribus et po-

amicitiam et societatem 18 et, ut auferrent ab eis [m]iugum [n]Grae-
corum, quia viderunt quod in servitutem premerent regnum Israël.
19 Et abierunt Romam viam multam valde et introierunt curiam et
dixerunt: 20 Iudas [o]Machabaeus et fratres eius et populus Iudaeorum
miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem et conscribere
nos [p]socios et amicos vestros. 21 Et placuit sermo in conspectu eo-
rum. 22 Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in [q]tabulis aereis
et miserunt in Ierusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis et
societatis: 23 Bene sit Romanis et genti Iudaeorum in mari et in
terra in aeternum, gladiusque et hostis procul sit ab eis. 24 Quod
si institerit bellum Romanis prius aut omnibus sociis eorum in omni
dominatione eorum, 25 auxilium feret gens Iudaeorum, prout tempus
dictaverit corde pleno; 26 et proeliantibus non dabunt neque submi-
nistrabunt triticum, arma, pecuniam, naves, sicut placuit Romanis;
et custodient mandata eorum nihil ab eis accipientes. 27 Similiter
autem et, si genti Iudaeorum prius acciderit bellum, adiuvabunt
Romani ex animo, prout eis tempus permiserit, 28 et adiuvantibus
non dabitur triticum, arma, pecunia, naves, sicut placuit Romanis,
et custodient mandata eorum absque dolo. 29 Secundum haec verba
constituerunt Romani populo Iudaeorum. 30 Quod si post haec
verba hi aut illi addere aut demere ad haec aliquid voluerint, fa-
cient ex proposito suo; et quaecumque addiderint vel dempserint
rata erunt. 31 Sed et de malis, quae [r]Demetrius rex fecit in eos,
scripsimus ei dicentes: Quare gravasti iugum tuum super amicos
nostros et socios Iudaeos? 32 Si ergo iterum adierint nos adversum
te, faciemus illis iudicium et pugnabimus tecum mari terraque.
9 Interea, ut audivit [a]Demetrius quia [b]cecidit Nicanor et exercitus
eius in proelio, apposuit [c]Bacchidem et [d]Alcimum rursum mittere
in Iudaeam et dextrum cornu cum illis. 2 Et abierunt viam quae
ducit in [e]Galgala et castra posuerunt in [f]Masaloth, quae est in Ar-
bellis, et occupaverunt eam et peremerunt animas hominum multas.
3 In mense primo anni centesimi et quinquagesimisecundi applicue-
runt exercitum ad Ierusalem, 4 et surrexerunt et abierunt in [g]Beream
viginti milia virorum et duo milia equitum. 5 Et Iudas posuerat ca-
stra in [h]Laisa, et tria milia viri electi cum eo. 6 Et viderunt multi-
tudinem exercitus, quia multi sunt, et timuerunt valde, et multi
subtraxerunt se de castris et non remanserunt ex eis nisi octingenti
viri. 7 Et vidit Iudas quod defluxit exercitus suus, et bellum perur-
gebat eum, et confractus est corde, quia non habebat tempus con-
gregandi eos, et dissolutus est. 8 Et dixit his qui residui erant:
Surgamus et eamus ad adversarios nostros, si poterimus pugnare
adversus eos. 9 Et avertebant eum dicentes: Non poterimus, sed
liberemus animas nostras modo et revertamur ad fratres nostros, et
tunc pugnabimus adversus eos; nos autem pauci sumus. 10 Et ait
Iudas: Absit istam rem facere, ut fugiamus ab eis: et, si appro-
piavit tempus nostrum, [i]moriamur in virtute propter fratres nostros
et non inferamus crimen gloriae nostrae. 11 Et movit exercitus de
castris, et steterunt illis obviam, et divisi sunt equites in duas par-
tes, et fundibularii et sagittarii praeibant exercitum, et primi certa-
minis omnes potentes. 12 Bacchides autem erat in dextro cornu, et
proximavit legio ex duabus partibus, et clamabant tubis. 13 [j]Excla-
maverunt autem et hi qui erant ex parte Iudae, etiam ipsi, et com-
mota est terra a voce exercituum, et commissum est proelium a mane
usque ad vesperam. 14 Et vidit Iudas quod firmior est pars exer-
citus Bacchidis in dextris, et convenerunt cum ipso omnes constan-
tes corde; 15 et contrita est dextera pars ab eis, et persecutus est
eos usque ad montem Azoti. 16 Et qui in sinistro cornu erant vi-
derunt quod contritum est dextrum cornu, et secuti sunt post Iudam
et eos, qui cum ipso erant, a tergo, 17 et ingravatum est proelium,
et ceciderunt vulnerati multi ex his et ex illis, 18 et Iudas cecidit,
et ceteri fugerunt. 19 Et [l]Ionathas et Simon tulerunt Iudam fratrem
suum et sepelierunt eum in sepulcro patrum suorum in civitate
[m]Modin, 20 et [n]fleverunt eum omnis populus Israël planctu magno

m cf. vr. 31.
n cf. cp. 1, 1. 11.
o v. cp. 2, 4.
p vr. 31; cp. 14, 40; 15, 17.
q cp. 14, 18, 26, 28.
r vr. 1, 12.
s cf. cp. 7. 1, 26.
1-20] *LL. in D. 5 Oct.*
a v. cp. 7, 1, 26; 8, 31.
b cf. cp. 7, 43, 44.
c v. cp. 7, 8.
d vr. 54, 56, 57. — v. cp. 7, 5.
e Js 12, 23.
f Js 21, 30; 1 Par 6, 74 (?).
g Js 18, 25.
h Is 10, 30.
i cp. 2, 37. — cf. 2 Mc 7, 5.
j cf. cp. 3, 54.
l vr. 33; cp. 2, 3, 5; 10, 74; 15, 57, 59 etc.
m v. cp. 2, 1.
20, 21] *Ant. in sb. a. D. 3 Oct.*
n cf. cp. 13, 26.

pulo honorifice sepelitur (*11-22*).
II. De Ionatha rebus praeclare gestis (**9, 23-12, 34**). *Ionathas fratri succedit* (*23-31*), *et ut ulciscatur fratrem Ioannem filiis Iambri arma infert* (*32-42*)

et lugebant dies multos 21 et dixerunt: [o]Quomodo cecidit potens,
qui salvum faciebat populum Israël!
22 Et [p]cetera verba bellorum Iudae et virtutum, quas fecit, et
magnitudinis eius non sunt descripta, multa enim erant valde.

23 Et factum est, post obitum Iudae emerserunt [q]iniqui in omni-
bus finibus Israël, et exorti sunt omnes qui operabantur iniquitatem.
24 In diebus illis facta est fames magna valde, et tradidit se Bac-
chidi omnis regio eorum cum ipsis. 25 Et elegit Bacchides viros
impios et constituit eos dominos regionis, 26 et exquirebant et per-
scrutabantur amicos Iudae et adducebant eos ad Bacchidem, et
vindicabat in illos et illudebat. 27 Et facta est tribulatio magna in
Israël, qualis non fuit ex die [r]qua non est visus propheta in Israël.
28 Et congregati sunt omnes [s]amici Iudae et dixerunt [t]Ionathae:
29 Ex quo frater tuus Iudas defunctus est, vir similis ei non est,
qui exeat contra inimicos nostros, Bacchidem et eos qui inimici
sunt gentis nostrae. 30 Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo
nobis in principem et ducem ad bellandum bellum nostrum. 31 Et
suscepit Ionathas tempore illo principatum et [u]surrexit loco Iudae
fratris sui.
32 Et cognovit Bacchides et quaerebat eum occidere; 33 et co-
gnovit Ionathas et Simon frater eius et omnes qui cum eo erant, et
fugerunt in desertum [v]Thecuae et consederunt ad aquam lacus
Asphar; 34 et cognovit Bacchides et [x]die sabbatorum venit ipse et
omnis exercitus eius trans Iordanem. 35 Et Ionathas misit fratrem
suum ducem populi et rogavit [y]Nabuthaeos amicos suos, ut com-
modarent illis apparatum suum, qui erat copiosus. 36 Et exierunt
filii Iambri ex [z]Madaba et comprehenderunt [a]Ioannem et omnia
quae habebat et abierunt habentes ea. 37 Post haec verba renuntia-
tum est Ionathae et Simoni fratri eius, quia filii Iambri faciunt
nuptias magnas et ducunt sponsam ex Madaba filiam unius de ma-
gnis principibus Chanaan cum ambitione magna. 38 Et recordati sunt
sanguinis Ioannis fratris sui et ascenderunt et absconderunt se sub
tegumento montis 39 et elevaverunt oculos suos et viderunt, et ecce
tumultus et apparatus multus, et sponsus processit et amici eius et
fratres eius obviam illis cum tympanis et musicis et armis multis;
40 et [b]surrexerunt ad eos ex insidiis et occiderunt eos, et ceciderunt
vulnerati multi et residui fugerunt in montes, et acceperunt omnia
spolia eorum, 41 et conversae sunt nuptiae in luctum, et vox mu-
sicorum ipsorum in lamentum. 42 Et vindicaverunt vindictam san-
guinis fratris sui et reversi sunt ad [c]ripam Iordanis.
43 Et audivit [d]Bacchides et venit die sabbatorum usque ad oram
Iordanis in virtute magna. 44 Et dixit ad suos Ionathas: [e]Surgamus
et pugnemus contra inimicos nostros, non est enim hodie sicut heri
et nudiustertius; 45 ecce enim bellum ex adverso, aqua vero Ior-
danis hinc et inde, et ripae et paludes et saltus, et non est locus
divertendi. 46 Nunc ergo [f]clamate in caelum, ut liberemini de manu
inimicorum vestrorum. Et commissum est bellum. 47 Et extendit
Ionathas manum suam percutere Bacchidem et divertit ab eo retro,
48 et dissiliit Ionathas, et qui cum eo erant, in Iordanem, et trans-
nataverunt ad eos Iordanem. 49 Et ceciderunt de parte Bacchidis
die illa mille viri.
Et reversi sunt in Ierusalem 50 et aedificaverunt civitates munitas
in Iudaea, munitionem quae erat in [g]Iericho et in [h]Ammaum et in
[i]Bethoron et in [j]Bethel et [l]Thamnata et [m]Phara et [n]Thopo muris
excelsis et [o]portis et seris, 51 et posuit custodiam in eis, ut inimi-
citias exercerent in Israël; 52 et munivit civitatem [p]Bethsuram et
[q]Gazaram et [r]arcem et posuit in eis auxilia et apparatum escarum
53 et accepit filios principum regionis obsides et [s]posuit eos in arce
in Ierusalem in custodiam.
54 Et anno centesimo quinquagesimotertio, mense secundo prae-
cepit [t]Alcimus destrui [u]muros domus sanctae interioris et destrui
[v]opera prophetarum: et coepit destruere. 55 In tempore illo per-
cussus est Alcimus, et impedita sunt opera illius, et occlusum est
os eius, et dissolutus est paralysi nec ultra potuit loqui verbum et

o cf. 2 Rg 1, 19, 25, 27.
p cf. cp. 16, 23, 24; 3 Rg 11, 41; 14, 29 etc.; Jo 21, 25.
q cp. 1, 12. — cf. vr. 73.
r cf. cp. 4, 46; 14, 41; 1 Rg 3, 1.
s cf. cp. 3, 2.
28-40] *LL. in fr. 2 p. D. 3 Oct.*
t vr. 19. — v. cp. 2, 5.
u cf. cp. 3, 1.
v 2 Par 20, 20.
w v. 2 Rg 14, 2.
x vr. 43.
y cp. 5, 25.
z Nm 21, 30; Js 13, 9, 6; 1 Par 19, 7.
a vr. 38; cp. 2, 2.
b v. Js 3, 15.
c vr. 1.
d vr. 34.
e cf. cp. 2, 41; 3, 43; 5, 32.
f cf. cp. 3, 18, 50.
g cp. 16, 14.
h v. cp. 3, 40.
i cp. 3, 16.
j Gn 28, 19.
l Js 19, 50.
m cf. Jd 12, 15; 2 Rg 25, 30.
n cf. Js 15, 34.
o cf. cp. 12, 38.
p cp. 4, 61.
q v. cp. 4, 15.
r v. cp. 1, 35.
s cf. cp. 10, 6.
t v. vr. 1; cp. 7, 5.
u cf. Ez 42, 20.
v cf. 1 Es 5, 2; 6, 14.

atque sibi obviantem ita Bacchidem impetit (43-49) ut is, Alcimo mortuo, satius duceret in Syriam redire (50-57) et cum Iudaeis duobus annis post, ne peius sibi contingeret, pacem componere (58-73). Quae quidem,

mandare de domo sua 56 et mortuus est Alcimus in tempore illo
cum tormento magno. 57 Et vidit Bacchides quoniam mortuus est
Alcimus et reversus est ad regem, et [x]siluit terra annis duobus.
58 Et cogitaverunt omnes [y]iniqui dicentes: Ecce Ionathas et qui
cum eo sunt, in silentio habitant confidenter; nunc ergo adducamus
Bacchidem, et comprehendet eos omnes una nocte. 59 Et abierunt
et consilium ei dederunt. 60 Et surrexit ut veniret cum exercitu
multo et misit occulte epistulas sociis suis, qui erant in Iudaea, ut
comprehenderent Ionathan et eos qui cum eo erant; sed non potuerunt, quia innotuit eis consilium eorum. 61 Et apprehendit de
viris regionis, qui principes erant malitiae, quinquaginta viros et
occidit eos. 62 Et secessit Ionathas et Simon, et qui cum eo erant
in Bethbessen, quae est in deserto, et exstruxit diruta eius, et firmaverunt eam. 63 Et cognovit Bacchides et congregavit universam
multitudinem suam et his qui de Iudaea erant denuntiavit 64 et
venit et castra posuit desuper Bethbessen et oppugnavit eam dies
multos et fecit machinas. 65 Et reliquit Ionathas Simonem fratrem
suum in civitate, et exiit in regionem et venit cum numero 66 et
percussit Odaren et fratres eius et filios Phaseron in tabernaculis
ipsorum et coepit caedere et crescere in virtutibus. 67 Simon vero
et qui cum ipso erant exierunt de civitate et succenderunt machina
68 et pugnaverunt contra Bacchidem, et contritus est ab eis, et adflixerunt eum valde, quoniam consilium eius et congressus eius erat
inanis. 69 Et iratus contra viros iniquos, qui ei consilium dederant
ut veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit; ipse autem
cogitavit cum reliquis abire in regionem suam. 70 Et cognovit Ionathas et misit ad eum legatos [z]componere pacem cum ipso et reddere ei captivitatem. 71 Et libenter accepit et fecit secundum verba
eius et iuravit se nihil facturum ei mali omnibus diebus vitae eius
72 et [a]reddidit ei captivitatem, quam prius erat praedatus de terra
Iuda, et conversus abiit in terram suam et non apposuit amplius
venire in fines eius. 73 Et cessavit gladius ex Israël, et habitavit
Ionathas in [b]Machmas, et coepit Ionathas ibi iudicare populum et
[c]exterminavit impios ex Israël.

10 Et anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander Antiochi filius,
qui cognominatus est nobilis, et occupavit [a]Ptolemaidam; et
receperunt eum, et regnavit illic. 2 Et audivit [b]Demetrius rex et
congregavit exercitum copiosum valde et exivit obviam illi in
proelium.
3 Et misit Demetrius epistulam ad Ionathan verbis pacificis, ut
magnificaret eum. 4 Dixit enim: Anticipemus [c]facere pacem cum eo
[d]priusquam faciat cum Alexandro adversum nos; 5 recordabitur
enim [e]omnium malorum, quae fecimus in eum et in fratrem eius et
in gentem eius. 6 Et dedit ei potestatem congregandi exercitum et
fabrificare arma et esse ipsum socium eius, et [f]obsides qui erant in
[g]arce iussit tradi ei.
7 Et venit Ionathas in Ierusalem, et legit epistulas in auditu omnis
populi et eorum qui in arce erant. 8 Et timuerunt timore magno,
quoniam audierunt quod dedit ei rex potestatem congregandi exercitum. 9 Et traditi sunt Ionathae obsides et reddidit eos parentibus
suis. 10 Et habitavit Ionathas in Ierusalem et coepit aedificare et innovare civitatem. 11 Et dixit facientibus opera, ut [h]exstruerent muros
et montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem, et
ita fecerunt. 12 Et fugerunt alienigenae, qui erant in [i]munitionibus
quas [j]Bacchides aedificaverat, 13 et reliquit unusquisque locum suum
et abiit in terram suam. 14 Tantum in [l]Bethsura remanserunt aliqui
ex his qui [m]reliquerant legem et praecepta Dei; erat enim haec eis
ad refugium.
15 Et audivit Alexander rex promissa, quae promisit Demetrius
Ionathae, et narraverunt ei proelia et virtutes, quas ipse fecit et
fratres eius, et labores quos laboraverunt. 16 Et ait: Nunquid inveniemus aliquem virum talem? et nunc [n]faciemus eum [o]amicum et
socium nostrum. 17 Et scripsit epistulam et misit ei secundum haec
verba dicens: 18 **Rex Alexander [p]fratri Ionathae salutem.** 19 Audi-

x v. cp. 7. 50.
y vr. 23; cp. 7. 5.
z cf. cp. 10. 4.
a cf. cp. 10, 33.
b v. 1 Rg 13, 2.
a cp. 5. 15.
b v. cp. 7, 1.
c cf. cp .2, 44; 3, 8; 6, 24.
d cf. vr. 23.
e cf. vr. 46.
f cf. cp. 9. 53.
g cp. 1, 35.
h vr. 45. — cf. cp. 6. 62; 12, 36; 13, 10; 14, 37.
i cf. cp. 6, 62.
j cp. 9, 50, 51.
k v. cp. 7, 8.
l v. cp. 4, 61.
m v. cp. 1, 12.
n cf. vr. 65.
o v. cp. 2, 18.
p cf. cp. 11, 30; 2 Mc 11, 22.

restaurata iam et munita urbe, si frustra renovari tentatur a Demetrio (10, 1-14) litteris et miris promissionibus Iudaeis illudere conante, feliciter cum Alexandro Bala Antiochi Epiphanis filio confir-

vimus de te quod vir potens sis viribus et aptus es ut sis amicus
noster; 20 et [q]nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gen-
tis tuae et ut amicus voceris regis (et misit ei [r]purpuram et [s]coro-
nam auream), et quae nostra sunt sentias nobiscum et conserves
amicitias ad nos. 21 Et induit se Ionathas [t]stola sancta [u]septimo
mense, anno centesimo sexagesimo, in die sollemni scenopegiae
et congregavit exercitum et fecit arma copiosa.
22 Et audivit Demetrius verba ista et contristatus est nimis et
ait: 23 Quid hoc fecimus, quod [v]praeoccupavit nos Alexander appre-
hendere amicitiam Iudaeorum ad munimen sui? 24 Scribam et ego
illis verba deprecatoria et dignitates et dona, ut sint mecum in adiu-
torium. 25 Et scripsit eis in haec verba: Rex Demetrius genti Iudaeo-
rum salutem. 26 Quoniam servastis ad nos pactum et mansistis in
amicitia nostra et non accessistis ad inimicos nostros, audivimus et
gavisi sumus. 27 Et nunc perseverate adhuc conservare ad nos fidem,
et retribuemus vobis bona pro his quae fecistis nobiscum 28 et remit-
temus vobis praestationes multas et dabimus vobis donationes.
29 Et nunc absolvo vos et omnes Iudaeos a tributis et [x]pretia salis
indulgeo et [y]coronas remitto et tertias seminis 30 et dimidiam par-
tem [z]fructus ligni, quod est portionis meae, relinquo vobis ex hodierno
die et deinceps, ne accipiatur a terra Iuda et a [a]tribus civitatibus,
quae additae sunt illi ex Samaria et Galilaea, ex hodierna die et in
totum tempus; 31 et [b]Ierusalem sit sancta et libera cum finibus suis,
et [c]decimae et tributa ipsius sint. 32 Remitto etiam potestatem [d]arcis,
quae est in Ierusalem et do eam summo sacerdoti, ut constituat in
ea viros quoscumque ipse elegerit, qui custodiant eam. 33 Et [e]omnem
animam Iudaeorum quae captiva est a terra Iuda in omni regno
meo, relinquo liberam gratis, ut omnes a tributis solvantur etiam
pecorum suorum. 34 Et omnes dies sollemnes et sabbata et [f]neo-
meniae et dies decreti et tres dies ante diem sollemnem et tres dies
post diem sollemnem sint omnes [g]immunitatis et remissionis omni-
bus Iudaeis, qui sunt in regno meo, 35 et nemo habebit potestatem
agere aliquid et movere negotia adversus aliquem illorum in omni
causa. 36 Et [h]adscribantur ex Iudaeis in exercitu regis ad triginta
milia virorum, et dabuntur illis copiae, ut oportet omnibus exerci-
tibus regis, et ex eis ordinabuntur qui sint in munitionibus regis
magni, 37 et ex his constituentur super negotia regni, quae aguntur
ex fide, et principes sint ex eis et ambulent in legibus suis, sicut
praecepit rex in terra Iuda. 38 Et [a]tres civitates quae additae sunt Iu-
daeae ex regione Samariae, cum Iudaea reputentur, ut sint sub uno
et non oboediant alii potestati, nisi summi sacerdotis: 39 [i]Ptolemaida
et confines eius, quas dedi donum sanctis qui sunt in Ierusalem,
[j]ad necessarios sumptus sanctorum. 40 Et [l]ego do singulis annis
quindecim milia siclorum argenti de rationibus regis, quae me con-
tingunt, 41 et omne quod reliquum fuerit, quod non reddiderant
qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera
domus. 42 Et super haec quinque milia siclorum argenti, quae acci-
piebant de sanctorum ratione per singulos annos, et haec ad sacer-
dotes pertineant qui ministerio funguntur. 43 Et [m]quicumque confu-
gerint in templum, quod est Ierosolymis, et in omnibus finibus eius
obnoxii regi in omni negotio dimittantur, et universa quae sunt eis
in regno meo libera habeant. 44 Et [n]ad aedificanda vel restauranda
opera sanctorum sumptus dabuntur de ratione regis, 45 et [o]ad exstruen-
dos muros Ierusalem et communiendos in circuitu sumptus dabuntur
de ratione regis, et ad construendos muros in Iudaea.
46 Ut audivit autem Ionathas et populus sermones istos, non
crediderunt eis nec receperunt eos, [p]quia recordati sunt malitiae
magnae, quam fecerat in Israël et tribulaverat eos valde. 47 Et com-
placuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum
pacis, et ipsi auxilium ferebant omnibus diebus. 48 Et congregavit
rex Alexander exercitum magnum et admovit castra contra Deme-
trium. 49 Et commiserunt proelium duo reges et fugit exercitus
Demetrii, et insecutus est eum Alexander et incubuit super eos,

q 11, 27.
r cf. vr. 62, 64; cp. 11, 58; 14, 43; Dn 5, 7, 16, 29.
s cf. Sap 5, 17.
t cf. Ex 28, 2.
u cf. Lv 23, 34.
v cf. vr. 4.
w cp. 13, 37. — cf. vr. 34; cp. 11, 28; 13, 34.
x cp. 11, 35.
y cp. 13, 37, 39; 2 Mc 14, 4.
z cf. cp. 11, 34.
a vr. 38; cp. 11, 28, 34.
b cp. 15, 7.
c cp. 11, 35.
d v. cp. 1, 35.
e cf. cp. 9, 72.
f Nm 28, 11; 4 Par 23, 31; Jdt 8, 6; Is 1, 13, 14.
g cf. vr. 28.
h cf. cp. 13, 40.
i vr. 1. — v. cp. 5, 15.
j v. 2 Mc 3, 3.
l cf. 1 Es 6, 9; 7, 20-23; 2 Mc 3, 3; 9, 16.
m cf. 3 Rg 1, 51; 2, 28; 4 Rg 15, 15.
n 1 Es 6, 8; 7, 20.
o v. vr. 11.
p v. vr. 5; cp. 7, 9 sqq.

matur (15-46). Insuper Ionatha ob auxilium regi praestitum (47-50) ab eo et ab eius socero Ptolemaeo Philometore maximis ornatur honoribus (51-66), praesertim postquam, devicto Apollonio Demetrii Nicatoris

50 et invaluit proelium nimis, donec occidit sol, et cecidit [q]Demetrius
in die illa.
51 Et misit Alexander ad [r]Ptolemaeum regem Aegypti legatos
secundum haec verba dicens: 52 Quoniam regressus sum in regnum
meum et sedi in sede patrum meorum et obtinui principatum et
contrivi Demetrium et possedi regionem nostram 53 et commisi
pugnam cum eo, et contritus est ipse et castra eius a nobis, et sedi-
mus in sede regni eius; 54 et nunc statuamus ad invicem amicitiam,
et da mihi filiam tuam uxorem, et ego ero gener tuus et dabo tibi
dona, et ipsi digna te. 55 Et respondit rex Ptolemaeus dicens: Felix
dies in qua reversus es ad terram patrum tuorum et sedisti in sede
regni eorum! 56 Et nunc faciam tibi quod scripsisti; sed occurre mihi
[s]Ptolemaidam, ut videamus invicem nos, et spondeam tibi sicut
dixisti. 57 Et exivit Ptolemaeus de Aegypto, ipse et Cleopatra filia
eius, et venit Ptolemaidam anno centesimo sexagesimosecundo. 58 Et
occurrit ei Alexander rex, et [t]dedit ei Cleopatram filiam suam et
fecit nuptias eius Ptolemaidae, sicut reges, in magna gloria.
59 Et scripsit rex Alexander Ionathae, ut veniret obviam sibi.
60 Et abiit cum gloria Ptolemaidam et occurrit ibi duobus regibus
et dedit illis argentum multum et aurum et dona et invenit gratiam
in conspectu eorum. 61 Et [u]convenerunt adversus eum viri pestilen-
tes ex Israël, viri iniqui interpellantes adversus eum, et non intendit
ad eos rex. 62 Et iussit spoliari Ionathan vestibus suis et [v]indui
eum purpura; et ita fecerunt. Et [x]collocavit eum rex sedere secum
63 dixitque principibus suis: [y]Exite cum eo in medium civitatis et
praedicate ut nemo adversus eum interpellet de ullo negotio, nec
quisquam ei molestus sit de ulla ratione. 64 Et factum est, ut vide-
runt qui interpellabant gloriam eius, quae praedicabatur, et oper-
tum eum purpura, fugerunt omnes. 65 Et magnificavit eum rex et
scripsit eum inter [z]primos amicos et posuit eum ducem et partici-
pem principatus, 66 et reversus est Ionathas in Ierusalem cum pace
et laetitia.
67 In anno centesimo sexagesimoquinto venit [a]Demetrius filius
Demetrii a Creta in terram patrum suorum. 68 Et audivit Alexander
rex et contristatus est valde et reversus est [b]Antiochiam. 69 Et con-
stituit Demetrius rex [c]Apollonium ducem, qui praeerat Coelesyriae,
et congregavit exercitum magnum et accessit ad [d]Iamniam et misit
ad Ionathan summum sacerdotem 70 dicens: Tu solus resistis no-
bis; ego autem factus sum in derisum et in opprobrium, propterea
[e]quia tu potestatem adversum nos exerces in montibus. 71 Nunc
ergo, si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum, et
comparemus illic invicem; quia mecum est virtus bellorum. 72 In-
terroga et disce quis sum ego, et ceteri qui auxilio sunt mihi, qui
et dicunt [f]quia non potest stare pes vester ante faciem nostram,
quia [g]bis in fugam conversi sunt patres tui in terra sua, 73 et nunc
[h]quomodo poteris sustinere equitatum et exercitum tantum in campo,
ubi non est lapis neque saxum neque locus fugiendi?
74 Ut audivit autem Ionathas sermones Apollonii, motus est
animo; et elegit decem milia virorum et exiit ab Ierusalem, et oc-
currit ei Simon frater eius in adiutorium, 75 et applicuerunt castra
in [i]Ioppen et exclusit eum a civitate, quia custodia Apollonii Ioppe
erat, et oppugnavit eam. 76 Et exterriti qui erant in civitate ape-
ruerunt ei, et obtinuit Ionathas Ioppen. 77 Et audivit Apollonius et
admovit tria milia equitum et exercitum multum 78 et abiit [j]Azotum
tanquam iter faciens et statim exiit in campum, eo quod haberet
multitudinem equitum et confideret in eis. Et insecutus est eum
Ionathas in Azotum, et commiserunt proelium. 79 Et reliquit Apol-
lonius in castris mille equites post eos occulte. 80 Et cognovit Io-
nathas quoniam insidiae sunt post se. Et circuierunt castra eius et
iecerunt iacula in populum a mane usque ad vesperam. 81 Populus
autem stabat, sicut praeceperat Ionathas, et laboraverunt equi eorum.
82 Et eiecit Simon exercitum suum et commisit contra [k]legionem,
equites enim fatigati erant, et contriti sunt ab eo et fugerunt, 83 et
qui dispersi sunt per campum fugerunt in Azotum et intraverunt in

q vr. 2.
r v. cp. 1, 19.
s vr. 1.
t cf. cp. 11, 9.
u cp. 15, 3, 21. — cf. Ac 24, 5. — v. cp. 1, 12.
v v. vr. 20.
x cf. Gn 41, 40; 4 Rg 25, 28.
y cf. Gn 41, 43; Est 6, 9-11.
z vr. 16; cp. 2, 18; 11, 27. — v. 2 Mc 8, 9.
a cp. 11, 9; 14, 1; 15, 22.
b v. cp. 3, 37.
c cf. 2 Mc 2, 5. — v. 2 Mc 4, 4.
d v. cp. 4, 15.
e cf. 3 Rg 20, 23.
f cf. 4 Rg 18, 23, 24.
g cf. cp. 5, 60; 9, 17, 18.
h cp. 2, 5; 9, 19.
i cp. 11, 6; 13, 11; 14, 5, 34; 15, 28. — v. Js 19, 46.
j v. cp. 4, 15.
k cf. cp. 6, 38.

duce, regnantem Alexandrum confirmavit (67-89); neque a tantis honoribus decidit, Nicatore imperante, postquam nempe Ptolemaeus generi proditione suaque repentina morte huic viam ad regnandum aperuit

[l]Bethdagon [m]idolum suum, ut ibi se liberarent. 84 Et succendit
Ionathas Azotum et civitates quae erant in circuitu eius et accepit
spolia eorum et templum Dagon, et omnes qui fugerunt in illud
[n]succendit igni. 85 Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his qui
succensi sunt fere octo milia virorum. 86 Et movit inde Ionathas
castra et applicuit ea Ascalonem; et exierunt de civitate obviam
illi in magna gloria. 87 Et reversus est Ionathas in Ierusalem cum
suis habentibus spolia multa. 88 Et factum est, ut audivit Alexander
rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Ionathan 89 et misit
ei [o]fibulam auream, [p]sicut consuetudo est dari cognatis regum, et
dedit ei [q]Accaron et omnes fines eius in possessionem.
11 Et [a]rex Aegypti congregavit exercitum [b]sicut harena, quae est
circa oram maris, et naves multas et quaerebat obtinere regnum
Alexandri dolo et addere illud regno suo. 2 Et exiit in Syriam verbis
pacificis, et aperiebant ei civitates et occurrebant ei, quia mandaverat
Alexander rex exire ei obviam, eo quod [c]socer suus esset.
3 Cum autem introiret civitatem Ptolemaeus, ponebat custodias militum
in singulis civitatibus. 4 Et, ut appropiavit [d]Azoto, ostenderunt
ei [e]templum Dagon succensum igni et Azotum et cetera eius
demolita et corpora proiecta et eorum, qui caesi erant in bello, tumulos
quos fecerant secus viam. 5 Et narraverunt regi quia haec
fecit Ionathas, ut invidiam facerent ei, et tacuit rex. 6 Et occurrit
Ionathas regi in [f]Ioppen cum gloria; et invicem se salutaverunt et
dormierunt illic. 7 Et abiit Ionathas cum rege usque ad fluvium, qui
vocatur [g]Eleutherus, et reversus est in Ierusalem. 8 Rex autem Ptolemaeus
obtinuit dominium civitatum usque [h]Seleuciam maritimam
et cogitabat in Alexandrum consilia mala. 9 Et misit legatos ad
[i]Demetrium dicens: Veni, componamus inter nos pactum, et dabo
tibi filiam meam, [j]quam habet Alexander, et regnabis in regno patris
tui. 10 Paenitet enim me quod dederim illi filiam meam; quaesivit
enim me occidere. 11 Et vituperavit eum, propterea quod concupierat
regnum eius, 12 et abstulit filiam suam et dedit eam Demetrio
et alienavit se ab Alexandro, et manifestatae sunt inimicitiae eius.
13 Et intravit Ptolemaeus [l]Antiochiam et imposuit duo diademata
capiti suo, Aegypti et [m]Asiae. 14 Alexander autem rex erat in [n]Cilicia
illis temporibus, quia rebellabant qui erant in locis illis. 15 Et
audivit Alexander et venit ad eum in bellum, et produxit Ptolemaeus
rex exercitum et occurrit ei in manu valida et fugavit eum.
16 Et fugit Alexander in [o]Arabiam, ut ibi protegeretur; rex autem
Ptolemaeus exaltatus est. 17 Et abstulit Zabdiel arabs caput Alexandri
et misit Ptolemaeo. 18 Et rex Ptolemaeus mortuus est in die
tertia, et qui erant in munitionibus perierunt ab his qui erant intra
castra. 19 Et [p]regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimoseptimo.
20 In diebus illis congregavit [q]Ionathas eos qui erant in Iudaea,
ut expugnarent [r]arcem, quae est in Ierusalem, et fecerunt contra
eam machinas multas. 21 Et abierunt quidam qui oderant gentem
suam [s]viri iniqui ad regem Demetrium et renuntiaverunt ei quod
Ionathas obsideret arcem. 22 Et, ut audivit, iratus est et statim
venit ad [t]Ptolemaidam et scripsit Ionathae ne obsideret arcem, sed
occurreret sibi ad colloquium festinato. 23 Ut audivit autem Ionathas,
iussit obsidere et elegit de senioribus Israël et de sacerdotibus et
[u]dedit se periculo 24 et accepit aurum et argentum et vestem et
alia xenia multa et abiit ad regem Ptolemaidam et invenit gratiam
in conspectu eius. 25 Et interpellabant adversus eum quidam iniqui
ex gente sua. 26 Et fecit ei rex sicut fecerant ei qui ante eum fuerant
et exaltavit eum in conspectu omnium [v]amicorum suorum 27 et
[w]statuit ei principatum sacerdotii et [x]quaecumque alia habuit prius
pretiosa, et fecit eum [y]principem amicorum. 28 Et postulavit Ionathas
a rege ut [z]immunem faceret Iudaeam et [a]tres toparchias et Samariam
et confines eius et promisit ei talenta trecenta, 29 et consensit rex
et scripsit Ionathae epistulas de his omnibus hunc modum continentes:
30 Rex Demetrius [b]fratri Ionathae salutem et genti Iudaeorum.
31 Exemplum epistulae, quam scripsimus Lastheni [c]parenti
nostro de vobis, misimus ad vos, ut sciretis. 32 Rex Demetrius

l cf. vr. 84; cp. 11, 4; Jd 16, 23.
m 1 Rg 5, 2.
n cf. cp. 16, 10.
o cp. 11, 60; 12, 33; Jd 1, 18; 14, 19.
p cp. 11, 58; 14, 44.
q Js 13, 3; 15, 11, 45; Zc 9, 7 etc.
a cp. 10, 51.
b Js 11, 4; Jd 7, 12; 1 Rg 13, 5.
c cf. cp. 10, 58.
d v. cp. 4, 15.
e cp. 10, 84.
f v. cp. 10, 75.
g cp. 12, 30.
h Ac 13, 4.
i v. cp. 10, 67.
j cf. cp. 10, 58.
l v. cp. 3, 37.
m 3, cp. 8, 6.
n Jdt 1, 7; 2, 12, 15; 2 Mc 4, 36; Ac 6, 9 etc.
o Jr 25, 24; Gal 1, 17. — cf. cp. 5, 39.
p cf. 2 Mc 1, 7.
q cf. vr. 7.
r v. cp. 1, 35.
s cp. 1, 12; 7, 5; 9, 23 etc.
t v. cp. 5, 15.
u cf. cp. 10, 60; 2 Mc 4, 4, 5.
v v. cp. 2, 18.
w vr. 57; cp. 10, 20; 14, 38.
x cf. vr. 35.
y v. cp. 10, 65.
z cf. vr. 35; cp. 10, 28, 29.
a vr. 34; cp. 10, 30, 38.
b cf. cp. 10, 18.
c cf. Gn 45, 8; 4 Rg 2, 12; Est 16, 11.

Lastheni parenti salutem. 33 Genti Iudaeorum amicis nostris et con-
servantibus quae iusta sunt apud nos decrevimus benefacere propter
benignitatem ipsorum, quam erga nos habent. 34 Statuimus ergo
illis omnes fines Iudaeae et tres civitates, [d]Lydan et [e]Ramathan,
quae additae sunt Iudaeae ex Samaria, et omnes confines earum
sequestrari omnibus sacrificantibus in Ierosolymis, pro his quae ab
eis prius accipiebat rex per singulos annos et [f]pro fructibus terrae
et pomorum, 35 et [x]alia, quae ad nos pertinebant [g]decimarum et
tributorum ex hoc tempore remittimus eis et [h]areas salinarum, et
coronas quae nobis deferebantur: 36 omnia ipsis concedimus; et
nihil horum irritum erit ex hoc et in omne tempus. 37 Nunc ergo
curate facere horum exemplum, et detur Ionathae et ponatur in monte
sancto in loco celebri.

38 Et videns Demetrius rex quod [i]siluit terra in conspectu suo,
et nihil ei resistit, [j]dimisit totum exercitum suum, unumquemque in
locum suum, excepto [k]peregrino exercitu, [l]quem contraxit ab [m]in-
sulis gentium. Et inimici erant ei omnes exercitus patrum eius. 39 [n]Try-
phon autem erat quidam partium Alexandri prius et vidit quoniam
omnis exercitus murmurabat contra Demetrium et ivit ad Emalchuel
arabem, qui nutriebat [o]Antiochum filium Alexandri, 40 et adsidebat
ei, ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui. Et enuntiavit ei
quanta fecit Demetrius et inimicitias exercituum eius adversus illum
et [p]mansit ibi diebus multis.

41 Et misit Ionathas ad Demetrium regem, ut eiceret eos [q]qui in
arce erant in Ierusalem et qui in [r]praesidiis erant, quia impugna-
bant Israël. 42 Et misit Demetrius ad Ionathan dicens: Non haec
tantum faciam tibi et genti tuae, sed gloria illustrabo te et gentem
tuam, cum fuerit opportunum. 43 Nunc ergo recte feceris, si miseris
in auxilium mihi viros, quia [s]discessit omnis exercitus meus. 44 Et
misit ei Ionathas tria milia virorum fortium [t]Antiochiam, et vene-
runt ad regem, et delectatus est rex in adventu eorum. 45 Et con-
venerunt qui erant de civitate, centum viginti milia virorum, et vo-
lebant interficere regem, 46 et fugit rex in aulam, et occupaverunt
qui erant de civitate itinera civitatis et coeperunt pugnare. 47 Et
vocavit rex Iudaeos in auxilium, et convenerunt omnes simul ad
eum, et dispersi sunt omnes per civitatem 48 et occiderunt in illa
die centum milia hominum: et succenderunt civitatem et ceperunt
spolia multa in die illa et liberaverunt regem. 49 Et viderunt qui
erant de civitate, quod obtinuissent Iudaei civitatem sicut volebant,
et infirmati sunt mente sua et clamaverunt ad regem cum precibus
dicentes: 50 [u]Da nobis dextras, et cessent Iudaei oppugnare nos et
civitatem. 51 Et proiecerunt arma sua et fecerunt pacem. Et glori-
ficati sunt Iudaei in conspectu regis et in conspectu omnium, qui
erant in regno eius, et nominati sunt in regno et regressi sunt in
Ierusalem habentes spolia multa. 52 Et sedit Demetrius rex in sede
regni sui, et siluit terra in conspectu eius. 53 Et mentitus est omnia
quaecumque dixit et abalienavit se a Ionatha et non retribuit ei
secundum beneficia, quae sibi tribuerat, et vexabat eum valde.

54 Post haec autem reversus est Tryphon, et Antiochus cum eo
puer adulescens et regnavit et imposuit sibi diadema. 55 Et congre-
gati sunt ad eum omnes exercitus, quos disperserat Demetrius, et
pugnaverunt contra eum, et fugit et terga vertit. 56 Et accepit Try-
phon bestias et obtinuit Antiochiam. 57 Et scripsit Antiochus adu-
lescens Ionathae dicens: [v]Constituo tibi sacerdotium et constituo te
super [x]quattuor civitates, ut sis de [y]amicis regis. 58 Et misit illi
vasa aurea in ministerium et dedit ei potestatem bibendi in auro
et esse [z]in purpura et habere [a]fibulam auream; 59 et [b]Simonem fra-
trem eius constituit ducem [c]a terminis Tyri usque ad fines Aegypti.
60 Et exiit Ionathas et perambulabat trans flumen civitates, et con-
gregatus est ad eum omnis exercitus Syriae in auxilium et venit
[d]Ascalonem, et occurrerunt ei honorifice de civitate, 61 et abiit inde
[e]Gazam, et concluserunt se qui erant Gazae, et obsedit eam et
succendit quae erant in circuitu civitatis et praedatus est ea. 62 Et
rogaverunt Gazenses Ionathan, et dedit illis dexteram et accepit

d 1 Par 8, 12; 2 Es 11, 35; Ac 9, 32.
e 1 Rg 1, 19; 2, 11. — cf. 1 Rg 1, 1.
f cp. 10, 30.
g cp. 10, 31.
h cp. 10, 29.
i vr. 52. — cf. cp. 1, 3.
j v. vr. 43.
k vr. 68. — cf. cp. 10, 24.
l cf. cp. 10, 67.
m cp. 6, 29; 14, 5; 14, 1.
n vr. 54, 56; cp. 12, 39, 42, 49; 13, 1, 12.
o vr. 54.
p cf. vr. 54, 56.
q v. vr. 20-22.
r v. cp. 9, 50-52; 10, 12-14.
s v. vr. 38.
t vr. 13. — v. vr. 3, 37.
u vr. 62, 66; cp. 6, 58; 13, 50; 2 Mc 12, 12; 13, 22; 14, 19; Gal 2, 9.
v v. vr. 27.
x cf. vr. 28, 34; cp. 10, 38.
y cp. 10, 20, 65. — v. cp. 2, 18.
z cf. cp. 10, 20; 14, 44.
a cp. 10, 89; 14, 44.
b v. cp. 9, 19.
c cf. Gn 10, 19.
d v. cp. 10, 86.
e Js 13, 3; 15, 47; Jd 16, 1 etc.

*transire coactus est (52-59) et cum Simone fratre contra Demetrium
arma sumere (60-74). Ut vero potestatem suam confirmaret, foedera cum
Romanis (14, 1-4) et cum Spartiatis iam pridem inita renovavit (5-23).*

filios eorum obsides et misit illos in Ierusalem et perambulavit regio-
nem usque [f]Damascum.
63 Et [g]audivit Ionathas, quod praevaricati sunt principes De-
metrii in [h]Cades, quae est in Galilaea, cum exercitu multo volentes
eum removere a negotio regni, 64 et occurrit illis, fratrem autem
suum Simonem reliquit intra provinciam. 65 Et applicuit Simon ad
[i]Bethsuram et expugnabat eam diebus multis et conclusit eos.
66 Et postulaverunt ab eo dextras accipere, et dedit illis et eiecit
eos inde et [j]cepit civitatem et posuit in ea praesidium. 67 Et Io-
nathas et castra eius applicuerunt ad aquam [l]Genesar et ante lucem
vigilaverunt in campo [m]Asor. 68 Et ecce [n]castra alienigenarum oc-
currebant in campo et tendebant ei [o]insidias in montibus; ipse au-
tem occurrit ex adverso. 69 Insidiae vero exsurrexerunt de locis
suis et commiserunt proelium. 70 Et fugerunt qui erant ex parte
Ionathae omnes, et nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius
[p]Absolomi et Iudas filius Calphi princeps militiae exercitus. 71 Et
[q]scidit Ionathas vestimenta sua et posuit terram in capite suo et
oravit. 72 Et reversus est Ionathas ad eos in proelium et convertit
eos in fugam, et pugnaverunt. 73 Et viderunt qui fugiebant partis
illius et reversi sunt ad eum et insequebantur cum eo omnes usque
Cades ad castra sua, et pervenerunt usque illuc. 74 Et ceciderunt
de alienigenis in die illa tria milia virorum, et reversus est Ionathas
in Ierusalem.

12 Et vidit Ionathas, quia tempus eum iuvat, [a]elegit viros et
misit eos Romam statuere et [b]renovare cum eis amicitiam; 2 et
ad [c]Spartiatas et ad alia loca misit epistulas secundum eandem for-
mam. 3 Et abierunt Romam et intraverunt [d]curiam et dixerunt:
Ionathas summus sacerdos et gens Iudaeorum miserunt nos, ut re-
novaremus amicitiam et societatem secundum pristinum. 4 Et de-
derunt illis epistulas ad ipsos per loca, ut deducerent eos in terram
Iuda cum pace. 5 Et hoc est exemplum epistularum, quas scripsit
Ionathas Spartiatis: 6 Ionathas summus sacerdos et [e]seniores gentis
et sacerdotes et reliquus populus Iudaeorum Spartiatis [f]fratribus
salutem. 7 Iampridem missae erant [g]epistulae ad [h]Oniam summum
sacerdotem ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres
nostri, sicut rescriptum continet [i]quod subiectum est. 8 Et suscepit
Onias virum, qui missus fuerat cum honore, et accepit epistulas in
quibus significabatur de societate et amicitia. 9 Nos, cum nullo
horum indigeremus habentes [j]solacio sanctos libros, qui sunt in ma-
nibus nostris, 10 maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem et
amicitiam, ne forte alieni efficiamur a vobis; multa enim tempora
transierunt, ex quo misistis ad nos. 11 Nos ergo in omni tempore
[l]sine intermissione in diebus sollemnibus et ceteris, quibus oportet,
memores sumus vestri in sacrificiis quae offerimus et in observa-
tionibus, sicut fas est et decet meminisse fratrum. 12 Laetamur
itaque de gloria vestra. 13 Nos autem circumdederunt multae tribu-
lationes et multa proelia, et impugnaverunt nos reges, qui sunt in
circuitu nostro. 14 [m]Noluimus ergo vobis molesti esse neque ceteris
sociis et amicis nostris in his proeliis, 15 [n]habuimus enim de caelo
auxilium et liberati sumus nos, et humiliati sunt inimici nostri.
16 Elegimus itaque [o]Numenium Antiochi filium et [p]Antipatrem [q]Ia-
sonis filium et misimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam et
societatem pristinam; 17 mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad
vos et salutent vos et reddant vobis epistulas nostras de innova-
tione fraternitatis nostrae. 18 Et nunc benefacietis respondentes nobis
ad haec.
19 Et [i]hoc est rescriptum epistularum, quod miserat Oniae:
20 Arius rex Spartiatarum Oniae sacerdoti magno salutem. 21 Inven-
tum est in scriptura de Spartiatis et Iudaeis, quoniam sunt fratres
et quod sunt de genere Abraham. 22 Et nunc, ex quo haec cogno-
vimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra. 23 Sed et nos
rescripsimus vobis. [r]Pecora nostra et possessiones nostrae vestrae sunt,
et vestrae nostrae; mandavimus itaque haec nuntiari vobis.
24 Et audivit Ionathas, quoniam regressi sunt principes Demetrii

f cp. 12, 32.
g cf. cp. 12, 24.
h Js 19, 37; 20, 7; Tb 1, 2.
i v. cp. 4, 61.
j cf. cp. 14, 7.
l v. Lc 5, 1.
m Js 11, 1; 10, 13; Jd 4, 2, 17. — cf. 1 Rg 12, 9; 3 Rg 9, 15; 4 Rg 15, 29.
n cf. vr. 38.
o cf. cp. 9, 40.
p cp. 13, 11. — cf. 2 Mc 11, 17.
q v. cp. 2, 14; 3, 47.

1-11] *LL. in fr. 3 p. D. 3 Oct.*
a v. vr. 16.
b cf. cp. 8, 21-32.
c cp. 14, 16, 23. — cf. 2 Mc 5, 9.
d cp. 8, 15, 19.
e 2 Mc 4, 44. — cf. 2 Mc 1, 10; 11, 27.
f cf. vr. 21; cp. 14, 20; 2 Mc 5, 9.
g vr. 19-23.
h Ecli 50, 1 (?)
i v. vr. 20-23.
j Ps 118, 50; Rm 15, 4. — cf. Jr 15, 16; Ez 3, 3.
l cf. Rm 1, 9, 10; 1 Th 1, 2, 3.
m cf. cp. 8, 27.
n cp. 3, 18-23; 2 Mc 11, 8, 9; 15, 12-16. — cf. Jd 3, 20.
o cp. 14, 22, 24; 15, 15.
p cp. 14, 22.
q cp. 8, 17.
r cf. Gn 34, 21-23; 3 Rg 22, 5; 4 Rg 3, 7.

Attamen, postquam non semel Demetrii exercituum victor exstiterat (24-34) ac Ierusalem aliasque Iudaeae urbes novis munitionibus firmaverat (35-38), incaute in Tryphonis insidias incidit (39-54).

[s]cum exercitu multo supra quam prius pugnare adversus eum,
25 et exiit ab Ierusalem et occurrit eis in Amathite regione, non
enim dederat eis spatium, ut ingrederentur regionem eius. 26 Et
misit speculatores in castra eorum, et reversi renuntiaverunt quod
constituunt supervenire illis nocte. 27 Cum occidisset autem sol, prae-
cepit Ionathas suis vigilare et esse in armis paratos ad pugnam
tota nocte; et posuit custodes per circuitum castrorum. 28 Et au-
dierunt adversarii, quod paratus est Ionathas cum suis in bello, et
timuerunt et formidaverunt in corde suo et accenderunt focos in
castris suis. 29 Ionathas autem et qui cum eo erant non cognoverunt
usque mane, videbant autem luminaria ardentia. 30 Et secutus est
eos Ionathas et non comprehendit eos, transierant enim flumen
[u]Eleutherum. 31 Et divertit Ionathas ad Arabas, qui vocantur Za-
badaei, et percussit eos et accepit spolia eorum 32 et iunxit et venit
[v]Damascum et perambulabat omnem regionem illam. 33 [x]Simon
autem exiit et venit usque ad [y]Ascalonem et ad proxima praesidia
et declinavit in [z]Ioppen et occupavit eam; 34 audivit enim quod
[a]vellent praesidium tradere partibus Demetrii, et posuit ibi custo-
des, ut custodirent eam.

35 Et reversus est Ionathas et convocavit seniores populi et co-
gitavit cum eis aedificare [b]praesidia in Iudaea 36 et [c]aedificare muros
in Ierusalem et exaltare altitudinem magnam inter medium arcis
et civitatis, ut separaret eam a civitate, ut esset ipsa singulariter,
et [d]neque emant neque vendant. 37 Et convenerunt ut aedificarent
civitatem, et cecidit murus qui erat super torrentem ab hortu solis,
et reparavit eum, qui vocatur Caphetetha. 38 Et Simon aedificavit
[e]Adiada in Sephela et munivit eam et [f]imposuit portas et seras.

39 Et, cum cogitasset [g]Tryphon regnare [h]Asiae et adsumere dia-
dema et [i]extendere manum in Antiochum regem, 40 timens, ne forte
non permitteret eum Ionathas, sed pugnaret adversus eum, quae-
rebat comprehendere eum et occidere et exsurgens abiit in [j]Bethsan.
41 Et exivit Ionathas obviam illi cum quadraginta milibus virorum
electorum in proelium, et venit Bethsan. 42 Et vidit Tryphon quia
venit Ionathas cum exercitu multo, ut extenderet in eum manus:
timuit 43 et excepit eum cum honore et commendavit eum omnibus
[l]amicis suis et dedit ei munera et praecepit exercitibus suis ut
oboedirent ei sicut sibi 44 et dixit Ionathae: Ut quid vexasti uni-
versum populum, cum bellum nobis non sit? 45 Et nunc remitte eos
in domos suas; elige autem tibi viros paucos, qui tecum sint, et
veni mecum [m]Ptolemaidam, et tradam eam tibi et reliqua praesidia
et exercitum et universos praepositos negotii et conversus abibo;
propterea enim veni. 46 Et credidit ei et fecit sicut dixit et dimisit
exercitum, et abierunt in terram Iuda. 47 Retinuit autem secum tria
milia virorum, ex quibus remisit in Galilaeam duo milia; mille autem
venerunt cum eo.

48 [n]Ut autem intravit Ptolemaidam Ionathas, clauserunt portas
civitatis Ptolemenses et comprehenderunt eum, et omnes qui cum
eo intraverant gladio interfecerunt. 49 Et misit Tryphon exercitum
et equites in Galilaeam et in [o]campum magnum, ut perderent omnes
socios Ionathae. 50 At illi, [p]cum cognovissent quia comprehensus
est Ionathas et periit, et omnes qui cum eo erant, hortati sunt
semetipsos et exierunt parati in proelium. 51 Et videntes hi, qui
insecuti fuerant, quia [q]pro anima res est illis reversi sunt; 52 illi
autem venerunt omnes cum pace in terram Iuda. Et [r]planxerunt
Ionathan et eos qui cum ipso fuerant valde; et luxit Israël luctu
magno. 53 Et [s]quaesierunt omnes gentes, quae erant in circuitu
eorum, conterere eos; dixerunt enim: 54 [t]Non habent principem et
adiuvantem; nunc ergo [u]expugnemus illos et tollamus de hominibus
memoriam eorum.

13 Et audivit [a]Simon, quod congregavit [b]Tryphon exercitum copio-
sum, ut veniret in terram Iuda et [c]attereret eam. 2 Videns quia
in tremore populus est et in timore, ascendit Ierusalem et congre-
gavit populum 3 et adhortans dixit: Vos scitis quanta ego et fratres
mei et domus patris mei fecimus pro legibus et pro sanctis proelia

s cf. cp. 11, 63.
t cf. 1 Par 18, 3; Is 11, 11.
u cp. 11, 17.
v cp. 11, 62.
x cp. 9, 19; 11, 19.
y v. cp. 10, 86.
z v. cp. 10, 75.
a cf. vr. 24.
b v. cp. 13, 33.
c v. cp. 10, 11.
d cp. 13, 49. — cf. cp. 13, 21.
e cf. cp. 13, 13; 1 Es 2, 33; 2 Es 7, 37.
f cf. cp. 9, 50.
39-52] *LL. in fr. 4 p. D. 3 Oct.*
g v. cp. 11, 39.
h cf. cp. 11, 13. — v. cp. 8, 6.
i cf. cp. 13, 31.
j v. cp. 5, 52.
l v. cp. 2, 18.
m v. cp. 5, 15.
n cf. cp. 13, 12.
o Jdt 1, 8; 4, 5.
p cf. cp. 13, 12, 23.
q cf. Jb 2, 4; Mt 16, 26.
r cf. cp. 9, 20; 13, 26.
s cp. 13, 6.
t cf. 1 Rg 8, 20.
u cf. cp. 3, 35. — v. Ps 82, 5; Jr 48, 2.
1-20] *LL. in fr. 5 p. D. 3 Oct.*
a cp. 2, 3, 65; 5, 17; 9, 19; 11, 59.
b v. cp. 11, 39.
c cp. 14, 31.

III. De Simonis rebus praeclare gestis (13, 1-16, 24). *Fratri succedens urbis munitiones perfecit (13, 1-10), mortuumque Ionatham, quem, licet pretium petitum solvisset nequiverat a manibus Tryphonis eripere (11-24), ho-*

et angustias quales vidimus; 4 horum gratia [d]perierunt fratres mei
omnes propter Israël, et relictus sum ego solus. 5 Et nunc non
mihi contingat parcere animae meae in omni tempore tribulationis;
[e]non enim melior sum fratribus meis; 6 vindicabo itaque gentem
meam et sancta, natos quoque nostros et uxores, quia [f]congregatae
sunt universae gentes conterere nos inimicitiae gratia. 7 Et accensus
est spiritus populi, simul ut audivit sermones istos, 8 et responde-
runt voce magna dicentes: Tu es dux noster loco [g]Iudae et [h]Iona-
thae fratris tui; 9 pugna proelium nostrum, et omnia, quaecumque
dixeris nobis, faciemus. 10 Et congregans omnes viros bellatores
acceleravit [i]consummare universos muros Ierusalem et munivit eam
in gyro. 11 Et misit Ionathan filium [j]Absalomi et cum eo exercitum
novum in [l]Ioppen, et, eiectis his qui erant in ea, remansit illic
ipse.
12 Et [m]movit Tryphon a Ptolemaida cum exercitu multo, ut ve-
niret in terram Iuda, et [n]Ionathas cum eo in custodia; 13 Simon
autem applicuit in [o]Addus contra faciem campi. 14 Et ut cognovit
Tryphon, quia surrexit Simon loco fratris sui Ionathae et quia com-
missurus esset cum eo proelium, misit ad eum legatos 15 dicens:
Pro argento, quod debebat frater tuus Ionathas in ratione regis
propter negotia quae habuit detinuimus eum. 16 Et nunc mitte
argenti talenta centum et duos filios eius obsides, ut non dimissus
fugiat a nobis et remittemus eum. 17 Et cognovit Simon, quia cum
dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentum et pueros, ne
inimicitiam magnam sumeret ad populum Israël dicentem: 18 Quia
non misit ei argentum et pueros, propterea periit. 19 Et misit pueros
et centum talenta, et mentitus est et non dimisit Ionathan. 20 Et
post haec venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam, et gy-
raverunt per viam quae ducit [p]Ador, et Simon et castra eius am-
bulabant in omnem locum quocumque ibant. 21 [q]Qui autem in arce
erant miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per de-
sertum et mitteret illis alimonias. 22 Et paravit Tryphon omnem
equitatum, ut veniret illa nocte; erat autem [r]nix multa valde, et
non venit in [s]Galaaditim. 23 Et, cum appropinquasset Bascaman,
[t]occidit Ionathan et [u]filios eius illic 24 et convertit Tryphon et abiit
in terram suam.
25 Et misit Simon et accepit ossa Ionathae fratris sui et sepelivit
ea in [v]Modin civitate patrum eius. 26 Et [x]planxerunt eum omnis
Israël planctu magno et luxerunt eum dies multos. 27 Et aedificavit
Simon super sepulcrum patris sui et fratrum suorum aedificium al-
tum visu, lapide polito retro et ante, 28 et statuit septem pyramidas
unam contra unam, patri et matri et quattuor fratribus, 29 et his
circumposuit columnas magnas et super columnas arma ad memo-
riam aeternam et iuxta arma naves sculptas, quae viderentur ab omni-
bus navigantibus mare. 30 Hoc est sepulcrum, quod fecit in Modin,
usque in hunc diem.
31 [y]Tryphon autem, cum iter faceret cum Antiocho rege adule-
scente, dolo occidit eum 32 et regnavit loco eius et imposuit sibi
diadema [z]Asiae et fecit plagam magnam in terra.
33 Et [a]aedificavit Simon praesidia Iudaeae muniens ea turribus
excelsis et muris magnis et portis et seris et [b]posuit alimenta in
munitionibus. 34 Et elegit Simon viros et misit ad Demetrium regem,
ut faceret [c]remissionem regioni, quia [d]actus omnes Tryphonis per
direptionem fuerant gesti. 35 Et Demetrius rex ad verba ista respon-
dit ei et scripsit epistulam talem: 36 Rex Demetrius Simoni [e]summo
sacerdoti et [f]amico regum et senioribus et genti Iudaeorum salutem.
37 [g]Coronam auream et bahem, quam misistis, suscepimus et parati
sumus facere vobiscum pacem magnam et scribere praepositis regis
[h]remittere vobis quae indulsimus. 38 [i]Quaecumque enim constitui-
mus vobis constant: [j]munitiones, quas aedificastis, vobis sint, 39 re-
mittimus quoque ignorantias et peccata usque in hodiernum diem
et coronam, quam debebatis, et, si quid aliud erat tributarium in
Ierusalem, iam non sit tributarium, 40 et, [l]si qui ex vobis apti sunt
conscribi inter nostros, conscribantur, et sit inter nos pax.

d cp. 6, 46; 9, 18, 36; 12, 50.
e cf. 3 Rg 19, 4.
f cf. cp. 12, 53, 54.
g cf. cp. 3, 1.
h cf. cp. 9, 31.
i cp. 14, 37. — v. cp. 10, 11.
j cp. 11, 70. — cf. 2 Mc 11, 17.
l v. cp. 10, 75.
m cf. cp. 12, 45. — v. cp 2, 15.
n cf. cp. 12, 48, 50.
o (cp. 12, 38).
p cf. 2 Par 11, 9.
q cf. vr. 49; cp. 12, 36. — v. cp. 1, 35.
r cf. 2 Rg 23, 20.
s v. cp. 5, 9.
t cf. cp. 12, 50.
u cf. vr. 16, 19.
v cp. 2, 1, 70.
x cf. cp. 9, 20; 12, 52.
y cf. cp. 12, 39.
z cp. 12, 39. — v. cp. 8, 6.
a vr. 38; cp. 12, 35; 14, 33; 15, 7.
b cf. cp. 14, 10.
c cf. cp. 10, 28, 34.
d cf. cp. 15, 4.
e cp. 14, 17, 35, 38. — cf. cp. 10, 20; 11, 27.
f v. cp. 2, 18.
g 2 Mc 14, 4. — cf. cp. 10, 29.
h cp. 15, 28.
i v. cp. 11, 29-37.
j cf. vr. 37.
l cf. cp. 10, 36.

norato sepulcro condidit (25-30), acceptisque litteris foederis et amicitiae a Demetrio (31-42), Gazam expugnavit (43-48), Syros ex arce ierosolymitana eiecit, Ioannem filium exercitui praefecit (49-54), prosperi-

41 Anno centesimo septuagesimo ablatum est iugum gentium ab
Israël. 42 Et [m]coepit populus Israël scribere in tabulis et gestis pu-
blicis: [n]Anno primo sub Simone summo sacerdote magno duce et
principe Iudaeorum.
43 In diebus illis applicuit Simon ad [o]Gazam et circumdedit eam
castris et fecit machinas et applicuit ad civitatem et percussit tur-
rem unam et comprehendit eam. 44 Et eruperant qui erant intra
machinam in civitatem, et factus est motus magnus in civitate, 45 et
ascenderunt qui erant in civitate cum uxoribus et filiis supra murum
[p]scissis tunicis suis et clamaverunt voce magna postulantes a Si-
mone [q]dextras sibi dari 46 et dixerunt: [r]Non nobis reddas secundum
malitias nostras, sed secundum misericordias tuas; 47 et flexus Si-
mon non debellavit eos, eiecit tamen eos de civitate et mundavit
aedes, in quibus fuerant [s]simulacra, et tunc intravit in eam cum
hymnis benedicens Dominum 48 et, eiecta ab ea omni immunditia,
collocavit in ea viros qui legem facerent et munivit eam et [t]fecit
sibi habitationem.
49 [u]Qui autem erant in arce Ierusalem prohibebantur egredi et
ingredi regionem et [v]emere ac vendere et esurierunt valde, et multi
ex eis fame perierunt, 50 et clamaverunt ad Simonem, ut [x]dextras
acciperent, et dedit illis et eiecit eos inde et [y]mundavit arcem a
contaminationibus. 51 Et intraverunt in eam tertia et vicesima die
secundi mensis, anno centesimo septuagesimoprimo, cum laude et
ramis palmarum et [z]cinyris et cymbalis et nablis et hymnis et can-
ticis, quia contritus est [a]inimicus magnus ex Israël. 52 Et constituit
ut omnibus annis agerentur dies hi cum laetitia 53 et [b]munivit mon-
tem templi, qui erat secus arcem, et habitavit ibi ipse et qui cum
eo erant. 54 Et vidit Simon [c]Ioannem filium suum, quod fortis proelii
vir esset, et posuit eum ducem virtutum universarum et habitavit
in Gazaris.
14 Anno centesimo septuagesimosecundo congregavit [a]rex Deme-
trius exercitum suum et abiit in [b]Mediam ad contrahenda sibi
auxilia, ut expugnaret Tryphonem. 2 Et audivit [c]Arsaces rex [d]Per-
sidis et Mediae, quia intravit Demetrius confines suos, et misit
unum de principibus suis ut comprehenderet eum vivum et addu-
ceret eum ad se. 3 Et abiit et percussit castra Demetrii et compre-
hendit eum et duxit eum ad Arsacem et posuit eum in custodiam.
4 Et [e]siluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simonis; et quae-
sivit bona genti suae, et placuit illis potestas eius et gloria eius
omnibus diebus. 5 Et cum omni gloria sua accepit [f]Ioppen in portum
et fecit introitum in [g]insulis maris 6 et dilatavit fines gentis suae et
obtinuit regionem 7 et congregavit captivitatem multam et dominatus
est [h]Gazarae et [i]Bethsurae et arci et [j]abstulit immunditias ex ea,
et non erat qui resisteret ei. 8 Et [k]unusquisque colebat terram suam
cum pace, et [l]terra Iuda dabat fructus suos, et ligna camporum
fructum suum. 9 Seniores in plateis sedebant omnes et de bonis
terrae tractabant, et iuvenes induebant se gloriam et stolas belli.
10 Et [m]civitatibus tribuebat alimonias et constituebat eas ut essent
vasa munitionis, quoadusque nominatum est nomen gloriae eius
[n]usque ad extremum terrae. 11 Fecit pacem super terram, et lae-
tatus est Israël laetitia magna, 12 et [o]sedit unusquisque sub vite sua
et sub ficulnea sua, et non erat qui eos terreret. 13 Defecit impu-
gnans eos super terram, reges contriti sunt in diebus illis 14 et con-
firmavit omnes humiles populi sui et legem exquisivit et abstulit
omnem iniquum et malum, 15 sancta glorificavit et multiplicavit vasa
sanctorum.
16 Et auditum est [p]Romae, quia [q]defunctus esset Ionathas, et
usque in [r]Spartiatas, et contristati sunt valde; 17 ut audierunt autem
quod Simon frater eius factus esset [s]summus sacerdos loco eius et
ipse obtineret omnem regionem et civitates in ea, 18 scripserunt ad
eum [t]in tabulis aereis, ut renovarent amicitias et societatem, quam
fecerant cum [u]Iuda et cum [v]Ionatha fratribus eius, 19 et lectae sunt
in conspectu ecclesiae in Ierusalem. Et hoc exemplum epistularum,
quas Spartiatae miserunt: 20 Spartianorum principes et civitates Si-

m cf. cp. 14, 27, 43.
n cf. cp. 14, 27.
o (vr. 54); cp. 4, 15. — v. cp. 14, 34.
p cf. cp. 5, 14. — v. Js 7, 6.
q vr. 50; cp. 6, 58; 11, 50. 62, 66.
r cf. Ps 102, 10; Ez 20, 44.
s cf. cp. 1, 57.
t vr. 54.
u vr. 21.
v cp. 12, 36. — cf. vr. 21.
x cp. 14, 7.
y cf. 2 Mc 10, 7; Jo 12, 13.
z cp. 4, 54; 2 Mc 10, 37.
a cf. cp. 1, 36.
b cf. cp. 14, 37.
c cp. 16, 1, 2, 23.

a v. cp. 10, 67.
b cp. 6, 56. — cf. Tb 1, 16; Jdt 1, 1.
c cp. 15, 22.
d cp. 3, 31; 6, 1, 5, 56.
e cp. 7, 50; 9, 57.
f v. cp. 10, 75.
g cp. 6, 29.
h v. cp. 4, 15; 13, (43), 54.
i cf. cp. 11, 65, 66. — v. cp. 4, 29.
j cp. 13, 50.
k cf. vr. 12.
l v. Ps 66, 7.
m cf. cp. 13, 33.
n cf. cp. 15, 22, 23.
o 3 Rg 4, 25; 4 Rg 18, 31; Mic 4, 4. — cf. vr. 8; Lv 26, 6; Zc 3, 10.

16-26] LL. in fr. 6 p. D. 3 Oct.
p cp. 7, 1. — cf. cp. 8, 1.
q cp. 13, 23.
r cp. 12, 12, 20. — cf. 2 Mc 5, 9.
s vr. 17. — v. cp. 13, 36.
t vr. 26, 48; cp. 8, 22.
u v. cp. 8, 19-29.
v v. cp. 12, 1-18.

tatem rei publicae provexit (14, 1-15), cum Spartiatis foedus et amicitias renovavit (16-23) atque Romam misit legatos qui impetrarent ut ipse dux et summus sacerdos renuntiatus confirmaretur (24-49). Cum

moni sacerdoti magno et senioribus et sacerdotibus et reliquo populo Iudaeorum [x]fratribus salutem. 21 Legati, qui missi sunt ad populum nostrum, nuntiaverunt nobis de vestra gloria et honore ac laetitia, et gavisi sumus in introitu eorum 22 et scripsimus quae ab eis erant dicta in conciliis populi sic: [y]Numenius Antiochi et Antipater Iasonis filius legati Iudaeorum venerunt ad nos renovantes nobiscum amicitiam pristinam. 23 Et placuit populo excipere viros gloriose et ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Simoni magno sacerdoti.

24 Post haec autem misit Simon Numenium Romam habentem [z]clipeum aureum magnum pondo mnarum mille ad statuendam cum eis societatem.

Cum autem audisset populus romanus sermones istos, 25 dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simoni et [a]filiis eius? 26 Restituit enim ipse fratres suos et expugnavit inimicos Israël ab eis. Et statuerunt ei libertatem et descripserunt [b]in tabulis aereis et posuerunt in titulis in monte Sion.

27 Et hoc est exemplum scripturae: Octavadecima die mensis [c]elul, anno centesimo septuagesimosecundo, [d]anno tertio sub Simone sacerdote magno, in Asaramel, 28 in conventu magno sacerdotum et populi et principum gentis et seniorum regionis nota facta sunt haec: Quoniam frequenter facta sunt proelia in regione nostra, 29 Simon autem Mathathiae filius [e]ex filiis Iarib et fratres eius dederunt se periculo et restiterunt adversariis gentis suae, ut starent sancta ipsorum et lex, et gloria magna glorificaverunt gentem suam. 30 Et [f]congregavit Ionathas gentem suam et factus est illis [g]sacerdos magnus et [h]appositus est ad populum suum. 31 Et voluerunt inimici eorum calcare et [i]atterere regionem ipsorum et extendere manus in sancta eorum. 32 Tunc restitit Simon et pugnavit pro gente sua et erogavit pecunias multas et armavit viros virtutis gentis suae et dedit illis stipendia 33 et [j]munivit civitates Iudaeae et [k]Bethsuram, quae erat in finibus Iudaeae, ubi erant arma hostium antea, et posuit illic praesidium viros Iudaeos 34 et [l]Ioppen munivit, quae erat ad mare, et [m]Gazaram, quae est in finibus [n]Azoti, in qua [o]hostes antea habitabant, et collocavit illic Iudaeos et quaecumque apta erant ad correptionem eorum posuit in eis. 35 Et vidit populus actum Simonis et gloriam, quam cogitabat facere genti suae, et posuerunt eum ducem suum et principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat haec omnia et iustitiam et fidem, quam conservavit genti suae, et exquisivit omni modo exaltare populum suum. 36 Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius [p]ut tollerentur gentes de regione ipsorum, et [q]qui in civitate David erant in Ierusalem in arce, de qua procedebant et contaminabant omnia, quae in circuitu sanctorum sunt et inferebant plagam magnam castitati; 37 et [r]collocavit in ea viros Iudaeos ad tutamentum regionis et civitatis, et [s]exaltavit muros Ierusalem. 38 Et rex Demetrius [t]statuit illi summum sacerdotium, 39 secundum haec fecit eum [u]amicum suum et glorificavit eum gloria magna; 40 audivit enim, quod appellati sunt Iudaei a Romanis [v]amici et socii et fratres, et quia susceperunt legatos Simonis gloriose, 41 et quia Iudaei et sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum et [x]summum sacerdotem in aeternum, [y]donec surgat propheta fidelis, 42 et ut sit super eos dux, et ut cura esset illi pro sanctis, et ut constitueret praepositos super opera eorum et super regionem et super arma et super praesidia, 43 et cura sit illi de sanctis, et ut audiatur ab omnibus et [z]scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione, et [a]ut operiatur purpura et auro, 44 et ne liceat ulli ex populo et ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum et contradicere his, quae ab eo dicuntur, aut convocare conventum in regione sine ipso et [b]vestiri purpura et uti fibula aurea, 45 qui autem fecerit extra haec, aut irritum fecerit aliquid horum reus erit. 46 Et complacuit omni populo statuere Simonem et facere secundum verba ista. 47 Et suscepit Simon et pla-

x cf. cp. 12, 6, 21; 2 Mc 5, 9.
y cp. 12, 16; 15, 15.
z cp. 15, 18.
a vr. 49; cp. 16, 2, 14.
b vr. 18, 48.
c 2 Es 6, 15.
d cf. cp. 13, 42.
e 1 Par 24, 7. — v. cp. 2, 1.
f cp. 9, 73; 10, 21.
g v. cp. 11, 27.
h cp. 2, 69; Gn 25, 8; 35, 29 etc.
i cp. 13, 1.
j v. cp. 13, 33.
k vr. 7. — v. cp. 4, 61.
l vr. 5. — v. cp. 10, 75.
m v. cp. 4, 15.
n cp. 13, 46-48.
o cf. cp. 3, 6; 16, 2.
p cf. cp. 13, 47, 50, 51.
q v. cp. 1, 35.
r cf. cp. 13, 53.
s cp. 13, 10. — cf. cp. 10, 11.
t cp. 13, 36. — v. cp. 11, 27.
u v. cp. 2, 18.
v cp. 8, 31; 15, 17.
x cp. 2, 27.
y cp. 4, 46; 1 Es 2, 63; 2 Es 7, 65. — cf. cp. 9, 27. — v. Dt 18, 15.
z cf. vr. 27; cp. 13, 42.
a v. cp. 10, 20.
b cp. 11, 58. — cf. cp. 10, 89.

vero Antiochus in regnum Syriae successor (15, 1-14), ne post quidem ab urbe Roma litteras acceptas pro Simone (15-24) aut post auxilium sibi contra Tryphonem a Simone praestitum (25-31), imperandi libi-

cuit ei ut [c]summo sacerdotio fungeretur et esset dux et princeps
gentis Iudaeorum et sacerdotum et praeesset omnibus.
48 Et scripturam istam dixerunt ponere [d]in tabulis aereis et po-
nere eas in peribolo sanctorum in loco celebri; 49 exemplum autem
eorum ponere in [e]aerario, ut habeat Simon et filii eius.

15 Et misit rex Antiochus filius [a]Demetrii epistulas ab [b]insulis maris
Simoni sacerdoti et principi gentis Iudaeorum et universae genti,
2 et erant continentes hunc modum: Rex Antiochus Simoni sacer-
doti magno et genti Iudaeorum salutem. 3 Quoniam quidem [c]pesti-
lentes [d]obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vendicare
regnum et restituere illud sicut erat antea, et electam feci multitu-
dinem exercitus et feci naves bellicas; 4 volo autem procedere per
regionem, ut ulciscar in eos [e]qui corruperunt regionem nostram et
qui desolaverunt civitates multas in regno meo. 5 Nunc ergo statuo
tibi omnes oblationes, [f]quas remiserunt tibi ante me omnes reges,
et quaecumque alia dona remiserunt tibi, 6 et permitto tibi facere
percussuram proprii nomismatis in regione tua; 7 [g]Ierusalem autem
sanctam esse et liberam, et omnia arma, quae fabricata sunt, et
[h]praesidia, quae construxisti, quae tenes, maneant tibi. 8 Et omne
debitum regis, et quae futura sunt regi ex hoc et in totum tempus
remittuntur tibi; 9 cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glo-
rificabimus te et gentem tuam et templum gloria magna, ita ut ma-
nifestetur gloria vestra in universa terra.
10 Anno centesimo septuagesimoquarto exiit [i]Antiochus in terram
patrum suorum, et convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut
pauci relicti essent cum [j]Tryphone. 11 Et insecutus est eum [k]Antio-
chus rex, et venit [l]Doram fugiens per maritimam; 12 sciebat enim
quod congregata sunt mala in eum, et reliquit eum exercitus. 13 Et
applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti milibus viro-
rum belligeratorum et octo milibus equitum 14 et circuivit civitatem
et naves a mari accesserunt; et vexabant civitatem a terra et mari
et neminem sinebant ingredi vel egredi.
15 Venit autem [m]Numenius et qui cum eo fuerant ab urbe Roma
habentes epistulas [n]regibus et regionibus scriptas, in quibus conti-
nebantur haec: 16 Lucius [o]consul Romanorum [p]Ptolemaeo regi sa-
lutem. 17 Legati Iudaeorum venerunt ad nos [q]amici nostri renovantes
pristinam amicitiam et societatem, missi a Simone [r]principe sacer-
dotum et populo Iudaeorum. 18 Attulerunt autem et [s]clipeum aureum
mnarum mille. 19 Placuit itaque nobis scribere regibus et regionibus,
ut non inferant illis mala neque impugnent eos et civitates eorum
et regiones eorum et ut non ferant auxilium pugnantibus adversus
eos. 20 Visum autem est nobis accipere ab eis clipeum. 21 Si qui
ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos
Simoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundum legem
suam. 22 Haec eadem scripta sunt [t]Demetrio regi et Attalo et Aria-
rathi et [u]Arsaci 23 et in omnes regiones et Lampsaco et [v]Spartiatis
et in Delum et in Myndum et in Sicyonem et in Cariam et in [x]Sa-
mum et in [y]Pamphyliam et in [z]Lyciam et in Alicarnassum et in
[a]Coo et in Siden et in Aradon et in Rhodum et in Phaselidem et
in Gortynam et [b]Gnidum et [c]Cyprum et [d]Cyrenem. 24 Exemplum
autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum et populo Iu-
daeorum.
25 [e]Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundo ad-
movens ei semper manus et machinas faciens et conclusit Trypho-
nem, ne procederet. 26 Et misit ad eum Simon duo milia virorum
electorum in auxilium et argentum et aurum et vasa copiosa, 27 et
noluit ea accipere, sed rupit omnia quae pactus est cum eo antea
et alienavit se ab eo 28 et misit ad eum Athenobium unum de [f]ami-
cis suis, ut tractaret cum ipso dicens: Vos tenetis [g]Ioppen et [h]Ga-
zaram et [i]arcem, quae est in Ierusalem, civitates regni mei, 29 fines
earum desolastis et fecistis plagam magnam in terra et dominati
estis per loca multa in regno meo; 30 nunc ergo tradite civitates,
quas occupastis, et tributa locorum in quibus [j]dominati estis extra
fines Iudaeae; 31 [l]sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti,

c vr. 17, 35.
d vr. 13, 26; cp. 8, 22.
e cf. Mr 12, 41; Lc 21, 1; Jo 8, 20. — v. 2 Mc 3, 6.
a v. cp. 7, 1.
b cf. cp. 10, 67. — v. cp. 6, 29.
c vr. 21; cp. 10, 61. — cf. Ac 24, 5.
d cf. cp. 13, 31, 32.
e cf. cp. 13, 34.
f v. cp. 10, 27-45; 13, 37-39.
g cp. 10, 31.
h v. cp. 13, 33.
i vr. 2, 13, 25.
j vr. 25. — cf. vr. 3.
k vr. 25; Js 11, 2; 17, 11; Jd 1, 27. — cf. 3 Rg 4, 11.
l vr. 25.
m cp. 12, 16; 14, 22, 24.
n v. vr. 22, 23.
o cf. cp. 8, 16.
p 2 Mc 1, 10.
q cp. 8, 31; 14. 40.
r v. cp. 8, 23-32.
s cp. 14, 24.
t v. cp. 16, 67.
u cp. 14, 2.
v cp. 14, 16.
x Ac 20, 15.
y Ac 2, 10; 13, 13; 14, 24 etc.
z Ac 27, 5.
a Ac 21, 1.
b Ac 27, 7.
c Ac 4. 36.
d 2 Mc 2, 24; Ac 2, 10.
e v. vr. 3-9.
f v. cp. 2, 18.
g cp. 14, 34. — v. cp. 10, 75.
h v. cp. 13, 54.
i v. cp. 1, 35.
j cp. 11, 28, 34.
l cf. vr. 35.

dinem in Iudaeam coërcisset (32-37), ei Simon per filios Iudam et
Ioannem restitit (16, 1-10), huicque suam dignitatem, postquam perfide
a genero Ptolemaeo peremptus est, defendendam quoque reliquit (11-17).

et exterminii, quod exterminastis, et tributorum civitatum alia ta-
lenta quingenta; sin autem, veniemus et expugnabimus vos.
32 Et venit Athenobius amicus regis in Ierusalem et [m]vidit glo-
riam Simonis et claritatem in auro et argento et apparatum copio-
sum et obstupuit et rettulit ei verba regis. 33 Et respondit ei Si-
mon et dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus neque aliena
detinemus, sed [n]hereditatem patrum nostrorum, quae iniuste ab
inimicis nostris aliquo tempore possessa est; 34 nos vero tempus
habentes vindicamus hereditatem patrum nostrorum. 35 Nam de
Ioppe et Gazara, quae expostulas, ipsi faciebant in populo plagam
magnam et in regione nostra; horum damus [o]talenta centum. Et
non respondit ei Athenobius verbum; 36 reversus autem cum ira
ad regem renuntiavit ei verba ista et gloriam Simonis et universa
quae vidit, et iratus est rex ira magna. 37 [p]Tryphon autem fugit
navi in Orthosiada.
38 Et constituit rex [q]Cendebaeum ducem maritimum et exercitum
peditum et equitum dedit illi 39 et mandavit illi movere castra con-
tra faciem Iudaeae et mandavit ei aedificare [r]Gedorem et obstruere
portas civitatis et debellare populum. Rex autem persequebatur
Tryphonem. 40 Et pervenit Cendebaeus [s]Iamniam et coepit irritare
plebem et conculcare Iudaeam et captivare populum et interficere
et aedificare Gedorem 41 et collocavit illic equites et exercitum, ut
egressi perambularent viam Iudaeae, sicut constituit ei rex.
16 Et [a]ascendit Ioannes de Gazaris et nuntiavit Simoni patri suo
quae fecit [b]Cendebaeus in populo ipsorum. 2 Et vocavit Simon
duos filios seniores Iudam et Ioannem et ait illis: [c]Ego et fratres
mei et domus patris mei expugnavimus hostes Israël ab adulescentia
usque in hunc diem, et [d]prosperatum est in manibus nostris liberare
Israël aliquoties: 3 nunc autem senui; sed estote loco meo et fratres
mei et egressi pugnate pro gente nostra; auxilium vero de caelo
vobiscum sit. 4 Et elegit de regione viginti milia virorum belligera-
torum et equites, et profecti sunt ad Cendebaeum et dormierunt in
[e]Modin 5 et surrexerunt mane et abierunt in campum: Et ecce
exercitus copiosus in obviam illis peditum et equitum, et fluvius
torrens erat inter medium ipsorum. 6 Et admovit castra contra fa-
ciem eorum ipse et populus eius et vidit populum trepidantem ad
transfretandum torrentem et transfretavit primus, et viderunt eum
viri et transierunt post eum. 7 Et divisit populum, et equites in
medio peditum: erat autem equitatus adversariorum copiosus nimis.
8 Et [f]exclamaverunt sacris tubis, et in fugam conversus est Cende-
baeus et castra eius et [g]ceciderunt ex eis multi vulnerati, residui
autem in munitionem fugerunt. 9 Tunc vulneratus est Iudas frater
Ioannis, Ioannes autem insecutus est eos, donec venit [h]Cedronem,
quam aedificavit. 10 Et fugerunt usque ad turres, quae erant in
agris Azoti, et [i]succendit eas igni; et ceciderunt ex illis duo milia
virorum, et reversus est in Iudaeam in pace.
11 Et Ptolemaeus filius Abobi constitutus erat dux [j]in campo
Iericho et [l]habebat argentum et aurum multum; 12 erat enim gener
summi sacerdotis. 13 Et [m]exaltatum est cor eius, et volebat obtinere
regionem et cogitabat dolum adversus Simonem et filios eius, ut
tolleret eos. 14 Simon autem perambulans civitates, quae erant in
regione Iudaeae, et sollicitudinem gerens earum descendit in [n]Ie-
richo ipse et Mathathias filius eius et Iudas anno centesimo septua-
gesimoseptimo, mense undecimo: hic est mensis [o]sabath. 15 Et
suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quae vocatur Doch, cum
dolo, quam aedificavit; et fecit eis convivium magnum et abscondit
illic viros 16 et, cum [p]inebriatus esset Simon et filii eius, surrexit
Ptolemaeus cum suis, et sumpserunt arma sua et intraverunt in
convivium et occiderunt eum et [q]duos filios eius et quosdam pueros
eius, 17 et fecit deceptionem magnam in Israël et reddidit mala pro
bonis. 18 Et scripsit haec Ptolemaeus et misit [r]regi, ut mitteret ei
exercitum in auxilium et traderet ei regionem et civitates eorum et
tributa. 19 Et misit alios in [s]Gazaram tollere Ioannem et [t]tribunis
misit epistulas, ut venirent ad se, et daret eis [u]argentum et aurum

m cf. 3 Rg 10, 5.
n v. Ex 23, 31.
o cf. vr. 31.
p cf. vr. 25.
q cp. 16, 1, 4, 8.
r cf. cp. 16, 9; Js 15, 36.
s v. cp. 4, 15.
a vr. 23; cp. 13, 54.
b cp. 15, 38, 40.
c cf. cp. 14, 26.
d cp. 3, 6; 14, 36.
e v. cp. 2, 1; 13, 25.
f v cp. 3, 54.
g cf. cp. 1, 19.
h cf. cp. 15, 39, 41.
i cf. cp. 10, 84.
j 4 Rg 25, 5. — cf. Js 5, 10, 13.
l cf. vr. 19.
m cf. cp. 1, 4.
14-24] LL. in sb. p. D. 3 Oct.
n cp. 9, 50.
o Zc 1, 7.
p cf. 2 Rg 13, 20.
q cf. vr. 14.
r cf. cp. 15, 25, 38.
s cp. 13, 54.
t cp. 3, 55.
u cf. vr. 11.

Introductio (**2 Mc 1, 1-2, 18**), *quae duabus constat epistulis, quarum prior encaeniorum celebrationem commendat* (*1, 1-10*); *altera vero et refert Antiochi mortem* (*11-17*) ***et invitat Iudaeos aegyptios ad encaeniorum*** (*18*)

v cf. cp. 9, 22.

et dona. 20 Et alios misit occupare Ierusalem et montem templi.
21 Et praecurrens quidam nuntiavit Ioanni in Gazara, quia periit
pater eius et fratres eius et quia: Misit te quoque interfici. 22 Ut
audivit autem, vehementer expavit et comprehendit viros qui vene-
rant perdere eum et occidit eos; cognovit enim quia quaerebant
eum perdere.
23 Et [v]cetera sermonum Ioannis et bellorum eius et bonarum
virtutum, quibus fortiter gessit, et aedificii murorum, quos exstruxit
et rerum gestarum eius, 24 ecce haec scripta sunt in libro dierum
sacerdotii eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem
suum.

LIBER
II MACHABAEORUM

1-5] *L. in Ms. pro pace.* — *1 L. in D. 5 Oct.*
a Jr 43, 7. — cf. Dt 17, 16.
b Lv 26, 42; Ps 105, 45; Ez 16, 60.
3-5] *RR. in D. 1 Oct.*
c Jb 33, 16; Ps 118, 18; Lc 24, 32, 45. — cf. Ac 16, 14.
4] *Ant. in sb. a. D. 2 Oct., in comm. pro Pace etc.*
d v. cp. 5, 20.
5] *Ant. in sb. a. D. 4 Oct.*
e cf. 1 Mc 10, 67; 11, 59.
f v. cp. 4, 7.
g Sap 12, 3.
h cp. 8, 33. — cf. 1 Mc 4, 38.
i cf. cp. 5, 13, 26; 1 Mc 1, 39, 60; 7, 16.
j v. 1 Mc 4, 50-53.
l vr. 18; 1 Mc 4, 59. — v. cp. 10, 5-8; Jo 7, 2.
m vr. 18; 1 Mc 1, 57; 4, 52 etc.
n v. 1 Mc 12, 6.
o 1 Mc 15, 16.
p Lv 4, 3; 16, 32.
q cf. 1 Mc 1, 10.
r v. 1 Mc 6, 1.
s cp. 3, 1; 9, 14; 15, 14; 1 Mc 2, 7. — v. 1 Es 11, 1.
t cf. cp. 9, 2. — v. 1 Mc 6, 1-4.
u cf. cp. 9, 7, 28; 1 Mc 6, 8, 16.

RATRIBUS, [a]qui sunt per Aegyptum, iudaeis salu-
tem dicunt fratres, qui sunt in Ierosolymis, iu-
daei et qui in regione Iudaeae et pacem bonam.
2 Benefaciat vobis Deus et [b]meminerit testamenti
sui, quod locutus est ad Abraham et Isaac et Ia-
cob servorum suorum fidelium; 3 et det vobis
cor omnibus, ut colatis eum et faciatis eius vo-
luntatem corde magno et animo volenti. 4 [c]Ada-
periat cor vestrum in lege sua et in praeceptis suis et faciat pacem,
5 exaudiat orationes vestras et [d]reconcilietur vobis nec vos deserat
in tempore malo.
6 Et nunc hic sumus orantes pro vobis. 7 [e]Regnante Demetrio,
anno centesimo sexagesimonono nos Iudaei scripsimus vobis in tri-
bulatione et impetu, qui supervenit nobis in istis annis, ex quo re-
cessit [f]Iason a [g]sancta terra et a regno. 8 [h]Portam succenderunt et
[i]effuderunt sanguinem innocentem; et oravimus ad Dominum et
exauditi sumus et [j]obtulimus sacrificium et similaginem et accendi-
mus lucernas et proposuimus panes. 9 Et nunc frequentate dies
[l]scenopegiae mensis [m]casleu. 10 Anno centesimo octogesimo-
octavo.
Populus, qui est Ierosolymis et in Iudaea, [n]senatusque et Iudas Ari-
stobolo magistro [o]Ptolemaei regis, qui est de genere [p]christorum
sacerdotum, et his qui in Aegypto sunt Iudaeis, salutem et sanita-
tem. 11 De magnis periculis a Deo liberati magnifice gratias agimus
ipsi, utpote qui adversus talem [q]regem dimicavimus; 12 ipse enim
ebullire fecit de [r]Perside eos qui pugnaverunt contra nos et [s]sanctam
civitatem. 13 Nam, [t]cum in Perside esset dux ipse et cum ipso im-
mensus exercitus, [u]cecidit in templo Naneae consilio deceptus sa-
cerdotum Naneae. 14 Etenim, cum ea habitaturus venit ad locum
Antiochus et amici eius, et ut acciperet pecunias multas dotis no-
mine; 15 cumque proposuissent eas sacerdotes Naneae, et ipse cum
paucis ingressus esset intra ambitum fani, clauserunt templum, 16 cum
intrasset Antiochus, apertoque occulto aditu templi, mittentes
lapides percusserunt ducem et eos, qui cum eo erant, et diviserunt
membratim et, capitibus amputatis, foras proiecerunt. 17 Per omnia
benedictus Deus, qui tradidit impios.

et ignis festa; quod ultimum a Nehemiae temporibus institutum esse narratur (19-36). Nonnulla accedunt de arca et de vasis sacris a Ieremia reconditis (2, 1-12) et de bibliotheca, quam post Nehemiam Iuda Macha-

18 [v]Facturi igitur quinta et vicesima die mensis casleu, purifi-
cationem templi necessarium duximus significare vobis, ut et vos quo-
que agatis diem [w]scenopegiae et [x]diem ignis, qui datus est quando
Nehemias, aedificato templo et altari, obtulit sacrificia. 19 Nam, cum
in [y]Persidem ducerentur patres nostri, [z]sacerdotes, qui tunc cultores
Dei erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle,
ubi erat puteus altus et siccus, et in eo contutati sunt eum, ita ut
omnibus ignotus esset locus. 20 Cum autem praeterissent anni multi,
et placuit Deo ut [a]mitteretur Nehemias a rege Persidis, nepotes sa-
cerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem;
et, sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam cras-
sam. 21 Et iussit eos haurire et adferre sibi, et sacrificia, quae impo-
sita erant, iussit sacerdos Nehemias [b]adspergi ipsa aqua et ligna et
quae erant superposita. 22 Utque hoc factum est, et tempus adfuit,
quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus,
ita ut omnes mirarentur. 23 Orationem autem faciebant omnes sa-
cerdotes, dum consummaretur sacrificium, [c]Ionatha inchoante ceteris
autem respondentibus. 24 Et Nehemiae erat oratio hunc habens mo-
dum: Domine Deus [d]omnium creator, terribilis et fortis, iustus et
misericors, qui solus es bonus rex, 25 [e]solus praestans, [f]solus iustus
et omnipotens et aeternus, qui liberas Israël de omni malo, qui fe-
cisti patres electos et sanctificasti eos; 26 accipe sacrificium pro
universo populo tuo Israël et [g]custodi partem tuam et sanctifica.
27 Congrega [h]dispersionem nostram, libera eos, qui serviunt gentibus,
et contemptos et abominatos respice, ut [i]sciant gentes quia tu es
Deus noster. 28 [j]Adflige opprimentes nos et contumeliam facientes
in superbia, 29 [l]constitue populum tuum in [m]loco sancto tuo, [n]sicut
dixit Moyses.
30 Sacerdotes autem psallebant hymnos, usquequo consumptum
esset sacrificium. 31 Cum autem consumptum esset sacrificium, ex
residua aqua Nehemias iussit lapides maiores perfundi. 32 Quod ut
factum est, ex eis flamma accensa est, sed ex lumine, quod refulsit
ab altari consumpta est. 33 Ut vero manifestata est res, renuntiatum
est regi Persarum quod in loco, in quo ignem absconderant hi qui
translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias et qui
cum eo erant purificaverunt sacrificia. 34 Considerans autem rex et
rem diligenter examinans fecit ei templum, ut probaret quod factum
erat, 35 et, cum probasset, sacerdotibus donavit multa bona et alia
atque alia munera et accipiens manu sua tribuebat eis. 36 Appellavit
autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur purifi-
catio; vocatur autem apud plures Nephi.
2 Invenitur autem in descriptionibus Ieremiae prophetae, quod
iussit eos [a]ignem accipere qui transmigrabant, ut significatum
est et ut mandavit transmigratis, 2 et [b]dedit illis legem, ne oblivi-
scerentur praecepta Domini et ut non exerrarent mentibus videntes
simulacra aurea et argentea et ornamenta eorum; 3 et alia huiusmodi
dicens hortabatur ne legem amoverent a corde suo. 4 Erat autem
in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum et arcam iussit propheta,
divino responso ad se facto, comitari secum, usquequo exiit in mon-
tem, [c]in quo Moyses ascendit et vidit Dei hereditatem. 5 Et veniens
ibi [d]Ieremias invenit locum speluncae et tabernaculum et arcam et
altare incensi intulit illuc et ostium obstruxit. 6 Et accesserunt qui-
dam simul, quia sequebantur, ut notarent sibi locum, et non potue-
runt invenire. 7 Ut autem cognovit Ieremias, culpans illos dixit, quod
ignotus erit locus, donec [e]congreget Deus congregationem populi
et propitius fiat; 8 et tunc Dominus ostendet haec, et apparebit
maiestas Domini, et [f]nubes erit, sicut et Moysi manifestabatur, et
sicut, cum Salomon [g]petiit ut locus sanctificaretur magno Deo, ma-
nifestabat haec; 9 magnifice etenim sapientiam tractabat et ut sa-
pientiam habens [h]obtulit sacrificium dedicationis et consummatio-
nis templi. 10 Sicut et Moyses orabat ad Dominum, et [i]descendit
ignis de caelo et consumpsit holocaustum; sic et Salomon oravit
et [j]descendit ignis de caelo et consumpsit holocaustum. 11 Et
[l]dixit Moyses: Eo quod non sit comestum, quod erat pro peccato,

18-22] *LL. 2 et 3 ut s. vr. 1.*
v cp. 2, 16; 10, 5, 8. — cf. 1 Mc 4, 59.
w v. cp. 1, 9.
x cf. cp. 2, 10, 11.
y cf. 2 Par 36, 20.
z cf. cp. 2, 1-12.
a 2 Es 2, 6.
b cf. Jd 6. 20; 3 Rg 18, 33, 35.
23-27] *L. in sb. QT. Qdg.*
c 2 Es 12, 11.
d cp. 7, 23; 13, 14; Ecli 24, 12.
24 b] *v. 1 Par 29, 11.*
e cf. Ph 4, 19.
f Is 45, 21. — cf. Mt 19, 17.
g cp. 14, 15; Ex 19, 5; Dt 32, 9; Ecli 17, 15; Jr 10, 16.
h cf. Ps 105, 47; Jo 7, 35; Jc 1, 1; 1 Pt 1, 1.
i Ps 58, 14; 82, 19; Dn 3, 45; 1 Mc 4, 11.
j cp. 10, 26. — cf. Gn 12, 3; Ex 23, 22.
28, 26] *v. Dn 8, 18.*
l Dt 30, 5.
m cp. 2, 18; 8, 17; Ps 23, 13; 57, 6.
n v. Dt 30, 3-8.
1-9] *LL. in fr. 2 p. D. 4 Oct.*
a cf. cp. 1, 19.
b cf. Bar 6, 2 sqq.
c Dt 32, 49; 34, 1.
d cp. 15, 14.
e cf. cp. 1, 27. — v. 2 Th 2, 1.
f cf. Ex 40, 32, 33; 3 Rg 8, 10, 11.
g v. 3 Rg 8, 23-53.
h 3 Rg 8, 62, 63.
i Lv 9, 24.
j 2 Par 7, 1. — cf. cp. 1, 18.
l Lv 10, 16. — cf. Lv 9, 24.

baeus ad utilitatem omnium Iudaeorum collegit (13-19).
Contra Seleucidas Iudae Machabaei bella gestaque fortia (2, 20-15, 40). *Post prooemium de fontibus ex quibus notitiae haustae sunt et de methodo qua sunt di-*

consumptum est. 12 Similiter et [m]Salomon octo diebus celebravit de-
dicationem.
13 Inferebantur autem [n]in descriptionibus et commentariis Nehe-
miae haec eadem, et ut construens bibliothecam congregavit de re-
gionibus [o]libros et prophetarum et David et [p]epistulas regum et de
donariis. 14 Similiter autem et Iudas ea quae deciderant per bellum,
quod nobis acciderat, congregavit omnia, et sunt apud nos. 15 Si
ergo desideratis haec, mittite qui perferant vobis.
16 Acturi itaque [q]purificationem scripsimus vobis; bene ergo fa-
cietis, si egeritis hos dies. 17 Deus autem, qui liberavit populum
suum et [r]reddidit hereditatem omnibus et regnum et sacerdotium
et [s]sanctificationem, 18 [t]sicut promisit in lege, speramus quod cito
nostri miserebitur et [u]congregabit de sub caelo in [v]locum sanctum;
19 eripuit enim nos de magnis periculis et [x]locum purgavit.

20 De [y]Iuda vero Machabaeo et fratribus eius et de templi magni
purificatione et de arae dedicatione, 21 sed et de proeliis, quae per-
tinent ad [z]Antiochum nobilem et filium eius [a]Eupatorem, 22 et
de [b]illuminationibus, quae de caelo factae sunt ad eos, qui pro
Iudaeis fortiter fecerunt, ita ut universam regionem, cum pauci essent,
vindicarent et barbaram multitudinem fugarent 23 et [c]famosissimum
in toto orbe [d]templum recuperarent et civitatem liberarent et leges,
quae abolitae erant, restituerentur, Domino cum omni tranquillitate
propitio facto illis, 24 itemque ab Iasone [e]cyrenaeo quinque libris
comprehensa tentavimus nos uno volumine breviare. 25 Consideran-
tes enim multitudinem librorum et difficultatem volentibus adgredi
narrationes historiarum propter multitudinem rerum 26 curavimus,
volentibus quidem legere ut esset animi oblectatio, studiosis vero ut
facilius possint memoriae commendare, omnibus autem legentibus
utilitas conferatur. 27 Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breviandi
causa suscepimus, non facilem laborem, immo vero negotium plenum
vigiliarum et sudoris adsumpsimus. 28 Sicut hi, [f]qui praeparant con-
vivium et quaerunt aliorum voluntati parere, propter multorum gra-
tiam libenter laborem sustinemus. 29 Veritatem quidem de singulis au-
ctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam brevitati
studentes. 30 [g]Sicut enim novae domus architecto de universa structura
curandum est, ei vero, qui pingere curat, quae apta sunt ad ornatum
exquirenda sunt; ita aestimandum est et in nobis. 31 Etenim intelle-
ctum colligere et ordinare sermonem et curiosius partes singulas quas-
que disquirere historiae congruit auctori; 32 brevitatem vero dictionis
sectari et exsecutiones rerum vitare brevianti concedendum est.
33 [h]Hinc ergo narrationem incipiemus: de praefatione tantum dixisse
sufficiat; stultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem hi-
storia succingi.

3 Igitur, cum [a]sancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam
adhuc optime custodirentur propter [b]Oniae pontificis pietatem et
animos odio habentes mala, 2 fiebat ut et ipsi reges et principes
locum summo honore dignum ducerent et templum maximis [c]mune-
ribus illustrarent; 3 ita ut [d]Seleucus Asiae rex de redditibus suis
[e]praestaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.
4 [f]Simon autem de tribu Beniamin praepositus templi constitutus
contendebat, obsistente sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in
civitate moliri; 5 sed, cum vincere Oniam non posset, venit ad [g]Apol-
lonium Tharsaeae filium, qui eo tempore erat dux [h]Coelesyriae et
Phoenicis, 6 et nuntiavit ei [i]pecuniis innumerabilibus plenum esse
aerarium Ierosolymis et communes copias immensas esse, quae non
pertinent ad rationem sacrificiorum; esse autem possibile sub pote-
state regis cadere universa. 7 Cumque rettulisset ad regem Apollo-
nius de pecuniis quae delatae erant, ille accitum Heliodorum, qui
erat super negotia eius, misit cum mandatis, ut praedictam pecuniam
transportaret. 8 Statimque Heliodorus iter est adgressus, specie qui-
dem quasi per [h]Coelesyriam et Phoenicem civitates esset peragratu-
rus, re vera autem regis propositum perfecturus. 9 Sed, cum venisset
Ierosolymam et benigne a summo sacerdote in civitate esset exceptus,

m cf. 3 Rg 8, 65, 66; 1 Mc 4, 56.
n cf. vr. 1.
o cf. Lc 24, 44.
p cf. 1 Es 7, 11 sqq.
q cp. 1, 18.
r cf. Rm 9, 4.
s cf. 1 Mc 4, 43, 48.
t v. Dt 30, 3-8.
u cf. Tb 13, 5, 12; Ps 105, 47; Jr 32, 37; Ez 39, 27, 28.
v cp. 1, 29; 8, 17; Ps 23, 13.
x cf. cp. 4, 43, 48.
y cf. 1 Mc 2, 2-5.
z cp. 4, 7; 10, 9, 13. — v. 1 Mc 1, 11.
a cp. 10, 10; 1 Mc 6, 17.
b cp. 3, 24; 5, 2-4; 10, 29; 11, 8; 12, 22.
c cp. 3, 12; 5, 13; 14, 31; 15, 18.
d cp. 10, 1.
e 1 Mc 15, 23; Ac 2, 10.
f cf. Ecli 32, 1-3.
g cf. cp. 15, 39.
h cf. cp. 6, 17.

1-12] *LL. in fr. 3 p. D. 4 Oct.*
a v. cp. 1, 12.
b cp. 4, 1, 4, 7; 15, 12, 14; 1 Mc 12, 7, 8, 20.
c cp. 9, 16; 13, 23; Lc 21, 5.
d cp. 4, 7; 5, 18; 14, 1; 1 Mc 14, 1.
e cf. cp. 9, 16; 1 Es 6, 9; 1 Mc 10, 39.
f cp. 4, 1, 3, 4, 23.
g cp. 4, 4; 1 Mc 10, 69.
h vr. 8; cp. 10, 11; 1 Mc 10, 69.
i vr. 24, 28, 40. — cf. cp. 5, 18. — v. 1 Mc 14, 49.

gestae (20-33), auctor a Seleuco IV exorditur qui, ut aerarium sacrum diriperet, Heliodorum Ierusalem misit (3, 1-8). A Deo tamen, quem precibus Onia summus sacerdos piique Israëlitae exoraverant, mirum in

narravit de dato indicio pecuniarum et cuius rei gratia adesset aperuit;
interrogabat autem si vere haec ita essent. 10 Tunc summus sacerdos
ostendit deposita esse haec et victualia [j]viduarum et pupillorum;
11 quaedam vero esse Hircani Tobiae viri valde eminentis in his, quae
detulerat impius Simon; universa autem argenti talenta esse quadringenta et auri ducenta: 12 decipi vero eos, qui credidissent loco et
templo, [l]quod per universum mundum honoratur, pro sui veneratione
et sanctitate omnino impossibile esse. 13 At ille, pro his quae habebat
in mandatis a rege dicebat omni genere regi ea esse deferenda.
14 Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus;
non modica vero per universam civitatem erat trepidatio. 15 Sacerdotes autem ante altare cum [m]stolis sacerdotalibus iactaverunt se
et invocabant de caelo eum, [n]qui de depositis legem posuit, ut his
qui deposuerant ea salva custodiret. 16 Iam vero qui videbat summi
sacerdotis vultum mente vulnerabatur; [o]facies enim et color immutatus declarabat internum animi dolorem; 17 circumfusa enim erat
maestitia quaedam viro, et horror corporis, per quem manifestus
adspicientibus dolor cordis eius efficiebatur. 18 Alii etiam gregatim
de domibus confluebant publica supplicatione obsecrantes, pro eo
quod in contemptum locus esset venturus. 19 [p]Accinctaeque mulieres
ciliciis pectus per plateas confluebant; sed et virgines, quae conclusae erant, procurrebant ad Oniam, aliae autem ad muros, quaedam
vero per fenestras adspiciebant, 20 universae autem [q]protendentes
manus in caelum deprecabantur: 21 erat enim misera commixtae multitudinis et magni sacerdotis in agone constituti exspectatio.
22 Et hi quidem invocabant omnipotentem Deum, ut [r]credita
sibi his qui crediderant cum omni integritate conservarentur: 23 Heliodorus autem quod decreverat perficiebat eodem loco ipse cum
satellitibus circa [s]aerarium praesens. 24 Sed [t]spiritus omnipotentis
Dei magnam fecit suae [u]ostensionis evidentiam, ita ut [v]omnes, qui
ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute in dissolutionem et formidinem converterentur. 25 [w]Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, [x]optimis operimentis adornatus. Isque cum
impetu Heliodoro priores calces elisit; qui autem ei sedebat videbatur arma habere aurea. 26 Alii etiam apparuerunt [y]duo iuvenes virtute decori, optimi gloria speciosique amictu, qui circumsteterunt
eum et ex utraque parte [z]flagellabant sine intermissione multis plagis verberantes. 27 [a]Subito autem Heliodorus concidit in terram,
eumque multa caligine circumfusum rapuerunt atque in [b]sella gestatoria positum eiecerunt. 28 Et is, qui cum multis cursoribus et satellitibus praedictum ingressus est aerarium, portabatur, nullo sibi auxilium ferente, [c]manifesta Dei cognita virtute. 29 Et ille quidem per
divinam virtutem iacebat mutus atque omni spe et salute privatus;
30 hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum,
et templum, quod paulo ante timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio et laetitia impletum est.
31 Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim
[d]Oniam, ut [e]invocaret Altissimum, ut vitam donaret ei qui in supremo
spiritu erat constitutus. 32 [f]Considerans autem summus sacerdos, ne
forte rex suspicaretur malitiam aliquam ex Iudaeis circa Heliodorum
consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem. 33 Cumque
summus sacerdos exoraret, iidem iuvenes eisdem vestibus amicti adstantes Heliodoro dixerunt: Oniae sacerdoti gratias age, nam propter
eum Dominus tibi vitam donavit. 34 Tu autem a Deo flagellatus,
[g]nuntia omnibus magnalia Dei et potestatem. Ei, his dictis, non
comparuerunt. 35 Heliodorus autem, [h]hostia eo oblata et votis magnis promissis ei qui vivere illi concessit, et Oniae gratias agens
recepto exercitu repedabat ad regem. 36 Testabatur autem omnibus
ea, quae sub oculis suis viderat, opera magni Dei.
37 Cum autem rex interrogasset Heliodorum quis esset aptus
adhuc semel Ierosolymam mitti, ait: 38 Si quem habes hostem aut
[i]regni tui insidiatorem, mitte illuc et flagellatum eum recipies, si
tamen evaserit, [j]eo quod in loco sit vere Dei quaedam virtus. 39 Nam
ipse, [k]qui habet in caelis habitationem, visitator et adiutor est loci

j cf. cp. 8, 28, 30.
l cp. 2, 23; 5, 15.
m v. Ex 28, 2-5.
n cf. Ex 22, 7, 10; Lv 6, 2.
o cf. Pro 15, 13; 25, 20; Ecli 38, 19.
p cp. 10, 25. — v. 2 Rg 3, 31.
q cf. 1 Es 9, 5. — v. Ex 9, 29, 33.
r cf. vr. 10, 15.
23-34] *LL. in fr. 4 p. D. 4 Oct.*
s cf. vr. 6.
t cf. cp. 5, 17, 20; 12, 15, 28; 15, 22, 23, 29.
u v. cp. 2, 22.
v vr. 28.
w cf. 4 Rg 6, 17.
x cf. cp. 5, 3.
y cf. Mr 16, 5.
z cf. cp. 5, 18.
a cf. Ac 9, 4, 8.
b cf. cp. 9, 8.
c cf. cp. 9, 8.
d v. vr. 1.
e cf. Jc 5, 16.
f cf. cp. 4, 1.
g cf. Tb 12, 20.
h cf. Nm 15, 13.
i cp. 4, 2. — cf. cp. 13, 26.
j cf. cp. 8, 36.
k Ps 2, 4; 122, 1; Is 40, 22.

modum impeditus est ac vix vivus evasit (9-40). Narratur praeterea Iasonem pro Onia fratre et in detrimentum bonorum morum ac religionis ab Antiocho summo sacerdotio auctum quidem esse (4, 1-20);

illius et [l]venientes ad malefaciendum percutit ac perdit. 40 Igitur de
Heliodoro et aerarii custodia ita res se habet.
4 [a]Simon autem praedictus pecuniarum et patriae delator male
loquebatur de [b]Onia, [c]tanquam ipse Heliodorum instigasset ad
haec et ipse fuisset incentor malorum, 2 [d]provisoremque civitatis ac
defensorem gentis suae et aemulatorem legis Dei audebat [e]insidiatorem regni dicere. 3 Sed, cum inimicitiae in tantum procederent,
ut etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent, 4 considerans Onias periculum contentionis et [f]Apollonium insanire, utpote
ducem Coelesyriae et Phoenicis, ad augendam malitiam Simonis ad
regem se contulit, 5 [g]non ut civium accusator, [h]sed communem utilitatem apud semetipsum universae multitudinis considerans; 6 videbat enim sine regali providentia impossibile esse [i]pacem rebus dari,
nec Simonem posse cessare a stultitia sua.
7 Sed post [j]Seleuci vitae excessum, cum suscepisset regnum [k]Antiochus, qui nobilis appellabatur, ambiebat [l]Iason frater Oniae
summum sacerdotium. 8 Adito rege, promittens ei [m]argenti talenta
trecenta sexaginta et ex redditibus aliis talenta octoginta 9 super
haec promittebat et alia centum quinquaginta, si potestati eius concederetur [n]gymnasium et ephebiam sibi constituere et eos, qui in
Ierosolymis erant, [o]Antiochenos scribere. 10 Quod cum rex [p]adnuisset, et obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules
suos transferre coepit. 11 Et, amotis his, quae humanitatis causa
Iudaeis a regibus fuerant constituta, per Ioannem patrem [q]Eupolemi,
qui apud Romanos de amicitia et societate functus est legatione,
legitima civium iura destituens prava instituta sanciebat. 12 Etenim
ausus est sub ipsa [r]arce [n]gymnasium constituere et optimos quosque
epheborum in lupanaribus ponere. 13 Erat autem hoc non initium,
sed [s]incrementum quoddam et profectus gentilis et alienigenae conversationis propter impii et non sacerdotis Iasonis nefarium et inauditum scelus; 14 ita ut sacerdotes iam non circa altaris officia dediti
essent, sed, contempto templo et sacrificiis neglectis, festinarent participes fieri palaestrae et praebitionis eius iniustae et in exercitiis
disci, 15 et patrios quidem honores nihil habentes graecas glorias
optimas arbitrabantur. 16 Quarum gratia periculosa eos contentio
habebat, et eorum instituta aemulabantur ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes et peremptores habuerant. 17 In [t]leges enim divinas impie agere impune non cedit; sed [u]hoc tempus
sequens declarabit.
18 Cum autem quinquennalis agon [v]Tyri celebraretur, et rex praesens esset, 19 misit Iason facinorosus ab Ierosolymis viros peccatores
portantes argenti [x]didrachmas trecentas in sacrificium Herculis, quas
postulaverunt hi qui asportaverant ne in sacrificiis erogarentur, quia
non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari. 20 Sed hae oblatae
sunt quidem ab eo qui miserat in sacrificium Herculis; propter praesentes autem datae sunt in fabricam navium triremium.
21 Misso autem in Aegyptum [y]Apollonio Mnesthei filio propter primates [z]Ptolemaei Philometoris regis, cum cognovisset Antiochus
alienum se a negotiis regni effectum, propriis utilitatibus consulens
profectus inde venit [a]Ioppen et inde Ierosolymam. 22 Et magnifice
ab Iasone et civitate susceptus cum facularum luminibus et laudibus
ingressus est; et inde in Phoenicen exercitum convertit.
23 Et post triennii tempus misit Iason [b]Menelaum [c]supradicti
Simonis fratrem portantem pecunias regi et de negotiis necessariis
responsa perlaturum. 24 At ille commendatus regi, cum magnificasset faciem potestatis eius, in semetipsum retorsit summum sacerdotium [d]superponens Iasoni talenta argenti trecenta; 25 acceptisque a
rege mandatis, venit nihil quidem habens dignum sacerdotio, animos
vero crudelis tyranni et ferae beluae iram gerens. 26 Et Iason quidem,
[e]qui proprium fratrem captivaverat, ipse deceptus profugus in [f]Ammanitem expulsus est regionem. 27 Menelaus autem principatum quidem obtinuit, de pecuniis vero regi promissis nihil agebat, cum
exactionem faceret Sostratus, qui arci erat praepositus, 28 nam ad
hunc exactio vectigalium pertinebat; quam ob causam utrique ad

l 1 Cor 3, 17.

1-11] *LL. in fr. 5 p. D. 4 Oct.*
a cp. 3, 4-6.
b v. cp. 3, 1.
c cf. cp. 3, 32.
d cf. cp. 3, 1, 2.
e cf. cp. 3, 38.

f vr. 21; cp. 3, 5. — cf. cp. 5, 24; 1 Mc 3, 10, 12; 10, 69.
g cf. Jo 5, 45; Ac 28, 19; Ap 12, 10.
h cf. 1 Mc 11, 23.
i cf. Ac 24, 2.

j v. cp. 3, 3.
l cp. 2, 21. — v. 1 Mc 1, 10.
m cp. 1, 7.

n cf. 1 Mc 1, 15.
o cf. cp. 9, 19.
p cf. 1 Mc 1, 14.

q 1 Mc 8, 17.

r vr. 27; cp. 5, 5. — cf. cp. 15, 31, 35. — v. 1 Mc 1, 35.
s cf. cp. 6, 7-9, 24.

t cf. Gal 6, 7.
u cf. Gn 44, 16; Nm 32, 23; Is 59, 12; Dn 13, 52.
v vr. 32; 1 Mc 11, 59.

x cp. 10, 20; Mt 17, 23. — cf. cp. 12, 43; Lc 15, 8.

y vr. 4; cp. 5, 24; 1 Mc 3, 10.
z cp. 9, 29; 10, 13; 1 Mc 1, 19.

a v. 1 Mc 10, 75.

b cp. 5, 5; 15, 15, 23; 11, 29, 32; 12, 3, 7.
c vr. 1.

d cf. cp. 11, 3.

e cf. vr. 7.
f cp. 5, 7. — cf. 1 Mc 5, 6.

sed postea privatum in gratiam Menelai (20-29). Hic, Onia per Andronicum occiso, et fratre Lisymacho amoto, quantumvis indignus, pontificatum obtinuit (30-42), et contra Iasonem servavit (43-5, 10),

regem sunt evocati. 29 Et Menelaus amotus est a sacerdotio, suc-
cedente [g]Lysimacho fratre suo: Sostratus autem praelatus est
[h]Cypriis.
30 Et, cum haec agerentur, contigit [i]Tarsenses et Mallotas sedi-
tionem movere, eo quod Antiochidi regis concubinae dono essent
dati. 31 Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto uno
ex comitibus suis Andronico. 32 Ratus autem Menelaus accepisse se
tempus opportunum, [j]aurea quaedam vasa e templo furatus donavit
Andronico et alia vendiderat Tyri et per vicinas civitates. 33 Quod,
cum certissime cognovisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto
se continens [l]Antiochiae secus Daphnem. 34 Unde Menelaus acce-
dens ad Andronicum rogabat ut Oniam interficeret. Qui, cum venis-
set ad Oniam et, datis dextris cum iureiurando, quamvis esset ei
suspectus, suasisset de [m]asylo procedere, statim eum peremit non
veritus iustitiam. 35 Ob quam causam non solum Iudaei, sed aliae
quoque nationes indignabantur et moleste ferebant de nece tanti
viri iniusta. 36 Sed regressum regem de [n]Ciliciae locis adierunt Iu-
daei apud Antiochiam, simul et Graeci conquerentes de iniqua nece
Oniae. 37 Contristatus itaque animo Antiochus propter Oniam et
flexus ad misericordiam lacrimas fudit recordatus [o]defuncti sobrie-
tatem et modestiam, 38 accensisque animis, Andronicum [p]purpura
exsutum, per totam civitatem iubet circumduci et in eodem loco, in
quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum vita privari, Do-
mino [q]illi condignam retribuente poenam.
39 Multis autem sacrilegiis in templo a Lysimacho commissis,
Menelai consilio et divulgata fama, congregata est multitudo adversum
Lysimachum, [r]multo iam auro exportato; 40 turbis autem insurgen-
tibus et animis ira repletis, Lysimachus, armatis fere tribus milibus,
iniquis manibus uti coepit, duce quodam tyranno aetate pariter et
dementia provecto. 41 Sed, ut intellexerunt conatum Lysimachi, alii
lapides, alii fustes validos arripuere, quidam vero cinerem in Lysi-
machum iecere. 42 Et multi quidem vulnerati, quidam autem et pro-
strati, omnes vero in fugam conversi sunt; ipsum etiam sacrilegum
secus [s]aerarium interfecerunt.
43 De his ergo coepit iudicium adversus Menelaum agitari. 44 Et,
cum venisset rex [t]Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres
viri a [u]senioribus. 45 Et, cum superaretur, Menelaus promisit [v]Pto-
lemaeo multas pecunias dare ad [x]suadendum regi. 46 Itaque Ptole-
maeus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia regem adiit
et deduxit a sententia, 47 et Menelaum quidem universae malitiae
reum criminibus absolvit, miseros autem, qui, etiamsi apud [y]Scythas
causam dixissent, innocentes iudicarentur, hos morte damnavit. 48 Cito
ergo iniustam poenam dederunt [z]qui pro civitate et populo et sacris
vasis causam prosecuti sunt. 49 Quam ob rem Tyrii quoque indignati
erga sepulturam eorum liberalissimi exstiterunt. 50 Menelaus autem
propter eorum, qui in potentia erant, avaritiam, permanebat in po-
testate crescens in malitia ad insidias civium.
5 Eodem tempore Antiochus secundam profectionem paravit in
Aegyptum. 2 Contigit autem per universam Ierosolymorum civi-
tatem videri diebus quadraginta [a]per aëra [b]equites discurrentes au-
ratas stolas habentes et hastis, quasi cohortes, armatos 3 et cursus
equorum per ordines digestos et congressiones fieri comminus et scu-
torum motus et galeatorum multitudinem gladiis districtis et telo-
rum iactus et [c]aureorum armorum splendorem omnisque generis lo-
ricarum. 4 Quapropter omnes rogabant [d]in bonum monstra converti.
5 Sed, cum falsus rumor exisset, tanquam vita excessisset An-
tiochus, adsumptis [e]Iason non minus mille viris, repente adgressus
est civitatem, et, civibus ad murum convolantibus, ad ultimum ap-
prehensa civitate, [f]Menelaus fugit in [g]arcem. 6 Iason vero non par-
cebat in caede civibus suis nec cogitabat prosperitatem adversum
cognatos malum esse maximum arbitrans hostium et non civium se
trophaea capturum. 7 Et principatum quidem non obtinuit, finem
vero insidiarum suarum confusionem accepit et profugus [h]iterum
abiit in Ammaniten. 8 Ad ultimum in exitium sui conclusus ab [i]Areta

g vr. 39, 40, 41.
h cp. 10, 13; 12, 2.
i Ac 9, 11.
j cf. 3 Rg 15, 18; 4 Rg 16, 8.
l v. 1 Mc 3, 37.
m cf. 3 Rg 1, 50, 51; 2, 28; 4 Rg 11, 15.
n v. 1 Mc 11, 14.
o cf. cp. 3, 1, 2.
p cf. 1 Mc 10, 20.
q cf. Jd 9, 56; Jb 31, 3; Ps 93, 23; Pro 5, 22; 12, 14.
r cf. vr. 32.
s v. cp. 3, 6.
t vr. 18.
u v. 1 Mc 12, 6.
v cp. 6, 8; 10, 12; 1 Mc 3, 38. — cf. cp. 8, 3.
x cp. 10, 20. — cf. Ac 12, 20.
y Col 3, 11.
z cf. cp. 7, 2.
1-10] LL. in fr. 6 p. D. 4 Oct.
1-10] 1 Mc 1, 17-20.
a cf. Lc 21, 11.
b cf. 4 Rg 6, 17.
c cf. cp. 3, 25.
d v. cp. 2, 22.
e cf. cp. 4, 7, 23, 24.
f v. cp. 4, 23.
g v. cp. 4, 12.
h cf. cp. 4, 26.
i cf. 2 Cor 11, 32.

ratumque habuit inducendo in templum nefarium et rapacem Antiochum (11-20), cui cordi maxime fuit Hebraeorum populum opprimere (21-27), eumque, templo foedissime profanato, a divina lege cum in

[j]Arabum tyranno, fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus
ut [k]refuga legum et exsecrabilis, ut patriae et civium hostis in Ae-
gyptum extrusus est; 9 et [l]qui multos de patria sua expulerat peregre
periit [m]Lacedaemonas profectus quasi pro [n]cognatione ibi refugium
habiturus; 10 et qui insepultos multos abiecerat, ipse et [o]illamentatus
et insepultus abicitur, sepultura neque peregrina usus neque patrio
sepulcro participans.
11 His itaque gestis, suspicatus est rex societatem deserturos
Iudaeos; et ob hoc profectus [p]ex Aegypto efferatis animis civitatem
quidem armis cepit. 12 Iussit autem militibus interficere nec parcere
occursantibus et per domos ascendentes trucidare. 13 [q]Fiebant ergo
caedes iuvenum ac seniorum et mulierum et natorum exterminia
virginumque et parvulorum neces. 14 Erant autem toto triduo octo-
ginta milia interfecti, quadraginta milia vincti, non minus autem
venundati. 15 Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam intrare tem-
plum [r]universa terra sanctius, [s]Menelao ductore qui legum et patriae
fuit proditor; 16 et scelestis manibus sumens sancta vasa, quae [t]ab
aliis regibus et civitatibus erant posita ad ornatum loci et gloriam,
contrectabat indigne et contaminabat. 17 Ita [u]alienatus mente An-
tiochus non considerabat, quod propter peccata habitantium civita-
tem [v]modicum Deus fuerat iratus, propter quod et accidit circa locum
[x]despectio; 18 alioquin, nisi contigisset eos multis peccatis esse in-
volutos, [y]sicut Heliodorus qui missus est a [z]Seleuco rege ad expo-
liandum [a]aerarium, etiam hic statim adveniens flagellatus et repul-
sus utique fuisset ab audacia. 19 Verum non propter locum gentem,
sed [b]propter gentem locum Deus elegit. 20 Ideoque et ipse locus
particeps factus est populi malorum; postea autem fiet socius bono-
rum; et [c]qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni
Domini [d]reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.
21 Igitur Antiochus, mille et octingentis ablatis de templo talentis,
velociter [e]Antiochiam regressus est existimans se, prae superbia,
[f]terram ad navigandum, pelagus vero ad iter agendum deducturum
propter mentis elationem. 22 [g]Reliquit autem et praepositos ad ad-
fligendam gentem: Ierosolymis quidem Philippum genere Phrygem,
moribus crudeliorem eo ipso a quo constitutus est; 23 in [h]Garizim au-
tem Andronicum et [i]Menelaum, qui gravius quam ceteri imminebant
civibus. 24 Cumque appositus esset contra Iudaeos, misit odiosum
principem [j]Apollonium cum exercitu viginti et duobus milibus prae-
cipiens ei omnes perfectae aetatis interficere, mulieres ac iuvenes
vendere. 25 Qui, cum venisset Ierosolymam, pacem simulans quievit
usque ad diem sanctum sabbati et tunc, feriatis Iudaeis, arma ca-
pere suis praecepit 26 omnesque, qui ad spectaculum processerant,
trucidavit et civitatem cum armatis discurrens ingentem multitudi-
nem peremit. 27 [l]Iudas autem Machabaeus, qui decimus fuerat, se-
cesserat [m]in desertum locum, ibique inter feras vitam [n]in montibus
cum suis agebat; et faeni cibo vescentes demorabantur, ne participes
essent coinquinationis.

6 Sed non post multum temporis misit rex senem quendam an-
tiochenum, qui compelleret Iudaeos, [a]ut se transferrent a [b]patriis
et Dei legibus, 2 [c]contaminare etiam, quod in Ierosolymis erat, tem-
plum et cognominare Iovis Olympii, et in [d]Garizim, prout erant hi
qui locum inhabitabant, Iovis hospitalis. 3 Pessima autem et univer-
sis gravis erat malorum incursio, 4 nam templum [e]luxuria et comis-
sationibus gentium erat plenum et scortantium cum meretricibus,
sacratisque aedibus mulieres se ultro ingerebant intro ferentes ea
quae non licebat. 5 Altare etiam plenum erat illicitis, quae legibus
prohibebantur; 6 [f]neque autem sabbata custodiebantur, neque dies
sollemnes patrii servabantur, nec simpliciter [g]Iudaeum se esse quis-
quam confitebatur. 7 Ducebantur autem cum amara necessitate in
die natalis regis ad sacrificia et, cum [h]Liberi sacra celebrarentur, co-
gebantur hedera coronati Libero circuire.
8 Decretum autem exiit in proximas gentilium civitates, [i]sugge-
rentibus Ptolemaeis, ut pari modo et ipsi adversus Iudaeos agerent
ut sacrificarent; 9 eos autem, qui nollent transire ad [j]instituta gen-

j cp. 12, 10; 1 Mc 5, 39.
k cf. cp. 4, 11.
l cf. cp. 6, 14; 7, 14; 13, 8; Gn 9, 6; Sap 11, 16; 12, 23; Ez 35, 6.
m cf. 1 Mc 12, 2; 14, 16, 20.
n cf. 1 Mc 12, 6. 21; 14, 20.
o cf. Ps 77, 64; Jr 16, 4, 6; 22, 18, 19.
11-21] 1 Mc 1, 21-28.
p cf. vr. 1.
q cf. 1 Mc 2, 9.
r cp. 2, 23; 3, 12.
s v. cp. 4, 23, 50.
t cf. cp. 3, 2; 1 Es 1, 7-11; 5, 14; 6, 5.
u cf. vr. 21; cp. 7, 34.
v cp. 7, 33. — cf. Is 54, 7, 8; Zc 1, 15.
x cf. 3 Rg 9, 7; Jr 7, 14.
y cf. cp. 3, 25, 26.
z v. cp. 3, 3.
a v. cp. 3, 6.
b cf. Mr 2, 27.
c cf. Is 60, 15; 62, 4.
d cp. 1, 5; 7, 33; 8, 29. — cf. cp. 8, 5.
e v. 1 Mc 3, 37.
f cf. cp. 9, 8.
g cf. 1 Mc 1, 53.
h cp. 6, 11; 8, 8.
i cp. 6, 2; Dt 11, 29; Js 8, 33; Jd 9, 7. — cf. Jo 4, 20.
24-27] 1 Mc 1, 30-42.
j v. cp. 4, 4, 21.
l v. 1 Mc 2, 4.
m cf. cp. 6, 11.
n cf. 1 Mc 2, 28.
1-12] *LL. in sb. p. D. 4 Oct.*
1-7, 42] 1 Mc 1, 43-67.
a cf. cp. 11, 24.
b Ac 22, 3.
c cf. cp. 8, 2.
d cp. 5, 23; Jo 4, 20.
e cf. Eph 5, 18; Tt 1, 6; 1 Pt 4, 4.
f 1 Mc 1, 41.
g cf. cp. 14, 28.
h cf. cp. 14, 33.
i cf. cp. 4, 45.
j cf. cp. 4, 13.

Iudaea, tum apud vicinas gentes avertere (6, 1-11) contumacibus comminatus dira supplicia (12-17). Inter eos qui fortiter tyranno restitere celebrantur, praeter Eleazar senem quendam, qui nolens nec

tium, interficerent: erat ergo videre miseriam. 10 [l]Duae enim mu-
lieres delatae sunt natos suos circumcidisse, quas infantibus ad ubera
suspensis, cum publice per civitatem circumduxissent, per muros
praecipitaverunt. 11 Alii vero ad proximas coëuntes speluncas et la-
tenter sabbati diem celebrantes, cum indicati essent [m]Philippo, flam-
mis succensi sunt, [n]eo quod verebantur propter religionem et obser-
vantiam manu sibimet auxilium ferre.
12 Obsecro autem eos qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorre-
scant propter adversos casus, sed reputent ea quae acciderunt non
ad interitum, [o]sed ad correptionem esse generis nostri. 13 [p]Etenim
multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed sta-
tim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium. 14 Non enim,
sicut in aliis nationibus, Dominus patienter exspectat, ut eas, cum
iudicii dies advenerit, [q]in plenitudine peccatorum puniat; 15 ita et
in nobis statuit, ut, peccatis nostris in finem devolutis, ita demum
in nos vindicet. 16 Propter quod nunquam quidem a nobis miseri-
cordiam suam amovet, [r]corripiens vero in adversis populum suum
non derelinquit. 17 Sed haec nobis ad commonitionem legentium dicta
sint paucis; [s]iam autem veniendum est ad narrationem.
18 Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir aetate
provectus et vultu decorus aperto ore hians compellebatur [t]carnem
porcinam manducare; 19 at ille [u]gloriosissimam mortem magis quam
odibilem vitam complectens voluntarie praeibat ad supplicium. 20 In-
tuens autem quemadmodum oporteret accedere, patienter sustinens,
destinavit non admittere illicita propter vitae amorem. 21 Hi autem
qui adstabant, iniqua miseratione commoti propter antiquam viri
amicitiam, tollentes eum secreto rogabant adferri carnes, quibus
vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat,
de sacrificii carnibus; 22 ut hoc facto a morte liberaretur, et propter
veterem viri amicitiam hanc in eo faciebant humanitatem; 23 at
ille cogitare coepit aetatis ac [v]senectutis suae eminentiam dignam et
ingenitae nobilitatis canitiem atque a puero optimae conversationis
actus; et secundum sanctae et a Deo conditae legis constituta re-
spondit cito dicens praemitti se velle in infernum. 24 Non enim
aetati nostrae dignum est, inquit, fingere, ut multi adulescentium
arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad [x]vitam alie-
nigenarum, 25 et ipsi propter meam simulationem et propter modi-
cum corruptibilis vitae tempus decipiantur, et per hoc maculam
atque exsecrationem meae senectuti conquiram. 26 Nam, etsi in prae-
senti tempore suppliciis hominum eripiar, sed [y]manum Omnipotentis
nec vivus nec defunctus effugiam. 27 Quam ob rem fortiter vita exce-
dendo senectute quidem dignus apparebo, 28 adulescentibus autem
[z]exemplum forte relinquam, si prompto animo ac fortiter pro gra-
vissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis,
confestim ad supplicium trahebatur. 29 Hi autem, qui eum ducebant
et paulo ante fuerant mitiores, in iram conversi sunt propter ser-
mones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur.
30 Sed, cum plagis perimeretur, ingemuit et dixit: Domine, qui ha-
bes sanctam scientiam, manifeste tu scis quia, cum a morte pos-
sem liberari, [a]duros corporis sustineo dolores; secundum animam
vero propter timorem tuum libenter haec patior. 31 Et iste quidem
hoc modo vita decessit non solum iuvenibus, sed et universae genti
memoriam mortis suae ad exemplum virtutis et fortitudinis derelin-
quens.
7 Contigit autem et septem fratres una cum matre sua apprehensos
compelli a rege edere [a]contra fas carnes porcinas flagris et tau-
reis cruciatos. 2 [b]Unus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid
quaeris et quid vis discere a nobis? [c]Parati sumus mori, magis quam
patrias Dei leges praevaricari. 3 [d]Iratus itaque rex iussit sartagines
et ollas aeneas succendi. Quibus statim succensis, 4 iussit ei, qui prior
fuerat locutus, amputari linguam et, cute capitis abstracta, summas
quoque manus et pedes ei praescindi, ceteris eius fratribus et matre
inspicientibus. 5 Et, cum iam per omnia inutilis factus esset, iussit
ignem admoveri et adhuc spirantem torreri in sartagine; in qua,

l cf. 1 Mc 1, 63, 64.
m cp. 5, 22.
n v. 1 Mc 2, 32-38.
o cp. 7, 33. — cf. Jb 5, 17; Pro 3, 11; Sap 12, 22; Hab 1, 12.
p cf. Ecli 5, 4. — v. Ec 8, 11.
q cf. Sap 19, 4; Mt 23, 32. — v. Gn 15, 16.
r cp. 7, 23, 33; Lm 3, 31, 32. — cf. cp. 8, 5; Is 54, 6, 7.
s cf. cp. 2, 83.
16-29] LL. 1 et 2 in D. 5 Oct.
t cf. cp. 7, 1; Is 65, 4. — v. Lv 11, 7.
u cf. cp. 7, 2; 14, 38; 1 Mc 6, 65, 66.
v cf. Pro 16, 31; 20, 29.
x cf. cp. 4, 13.
y cf. cp. 7, 29; Lc 12, 4, 5; Heb 10, 31; 1 Pt 3, 14. — v. Mt 10, 28.
z vr. 31. — cf. Heb 12, 1.
a cf. Heb 11, 35, 36.
1-5] 3 L. ut s. vr. 18.
a cf. cp. 6, 18; Lv 11, 7.
b cf. cp. 4, 48.
c cf. cp. 6, 19; 14, 38.
d vr. 39.

porcinis vesci carnibus nec id simulare, martyrio coronatus est (18-31), septem illi fratres, qui matre exhortante, alius post alium constantissime tormenta tolerarunt ipsi tyranno damnationem crudelitati

cum diu cruciaretur, ceteri una cum matre invicem se hortabantur
mori fortiter 6 dicentes: Dominus Deus adspiciet veritatem et con-
solabitur in nobis, quemadmodum in protestatione cantici declaravit
Moyses: '[e]Et in servis suis consolabitur'.
7 Mortuo itaque illo primo hoc modo, sequentem deducebant [f]ad
illudendum et, cute capitis eius cum capillis abstracta, interroga-
bant, si manducaret prius quam toto corpore per membra singula
puniretur. 8 At ille respondens [g]patria voce dixit: Non faciam.
Propter quod et iste sequenti loco primi tormenta suscepit 9 et in
ultimo spiritu constitutus sic ait: Tu quidem, scelestissime, in prae-
senti vita nos perdis, sed rex mundi defunctos nos pro suis legibus
in aeternae vitae [h]resurrectione suscitabit.
10 Post hunc tertius illuditur et linguam postulatus cito protulit
et manus constanter extendit 11 et cum fiducia ait: E caelo ista
possideo, sed propter Dei leges nunc haec ipsa despicio, quoniam
ab ipso me ea recepturum spero; 12 ita ut rex et qui cum ipso
erant mirarentur adulescentis animum, quod tanquam nihilum du-
ceret cruciatus.
13 Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes;
14 et, cum iam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus
morti datos spem exspectare a Deo iterum ab ipso resuscitandos;
tibi enim [i]resurrectio ad vitam non erit.
15 Et, cum admovissent quintum, vexabant eum. At ille respi-
ciens in eum dixit: 16 Potestatem inter homines habens, cum sis
corruptibilis, facis quod vis; noli autem putare genus nostrum a Deo
esse derelictum. 17 Tu autem patienter sustine et videbis magnam
potestatem ipsius, [j]qualiter te et semen tuum torquebit.
18 Post hunc ducebant sextum, et is mori incipiens sic ait: Noli
frustra errare; nos enim [k]propter nosmetipsos haec patimur peccan-
tes in Deum nostrum, et digna admiratione facta sunt in nobis. 19 Tu
autem ne existimes tibi impune futurum, quod [l]contra Deum pu-
gnare tentaveris.
20 Supra modum autem mater mirabilis et bonorum memoria
digna, quae pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspi-
ciens bono animo ferebat propter spem quam in Deum habebat;
21 singulos illorum hortabatur voce patria fortiter repleta sapientia,
et femineae cogitationi masculinum animum inserens 22 dixit ad eos:
[m]Nescio qualiter in utero meo apparuistis, neque enim ego spiri-
tum et animam donavi vobis et vitam et singulorum membra non
ego ipsa compegi; 23 sed enim [n]mundi creator, qui formavit homi-
nis nativitatem quique omnium invenit originem, et spiritum vobis
[o]iterum cum misericordia reddet et vitam, sicut nunc vosmetipsos
despicitis propter leges eius.
24 Antiochus autem contemni se arbitratus, simul et exprobrantis
voce despecta, cum adhuc adulescentior superesset, non solum ver-
bis hortabatur, sed et cum iuramento adfirmabat, se [p]divitem et
beatum facturum et translatum a patriis legibus [q]amicum habiturum
et res necessarias ei praebiturum. 25 Sed, ad haec cum adulescens
nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem et suadebat ei ut adu-
lescenti fieret in salutem. 26 Cum autem multis eam verbis esset
hortatus, promisit suasuram se filio suo; 27 itaque inclinata ad illum,
irridens crudelem tyrannum ait patria voce: Fili mi, miserere mei,
[r]quae te in utero novem mensibus portavi et lac triennio dedi et
alui et in aetatem istam perduxi. 28 Peto, nate, ut adspicias ad cae-
lum et terram et ad omnia, quae in eis sunt, et intelligas quia [s]ex
nihilo fecit illa Deus et hominum genus. 29 Ita fiet, ut [t]non timeas
carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps suscipe
mortem, ut in illa miseratione [u]cum fratribus tuis te recipiam.
30 Cum haec illa adhuc diceret, ait adulescens: Quem sustinetis?
[v]non oboedio praecepto regis sed praecepto legis, quae data est no-
bis per Moysen. 31 Tu vero, qui inventor omnis malitiae factus es
in [w]Hebraeos, [x]non effugies manum Dei. 32 Nos enim pro peccatis
nostris haec patimur; 33 et, si nobis [y]propter increpationem et cor-
reptionem [z]Dominus Deus noster modicum iratus est, sed iterum

e Dt 32, 36.
6 c] R. in cm. Mm. (T. P.).
7-23] LL. in fr. 2 p. D. 5 Oct.
f cf. Hab 11, 36.
g vr. 21, 27; cp. 12, 37; 15, 29. — cf. vr. 24.
h vr. 14, 23, 36; cp. 12, 43; Heb 11, 35. — cf. Jb 19, 25; Is 26, 19; Ez 37, 1; Dn 12, 2.
i vr. 23; cp. 14, 46.
j cf. Dn 12, 2.
k cf. cp. 9, 5, 6.
l cf. vr. 32, 33, 38; cp. 5, 17; Dn 8, 12. — v. cp. 6, 12-17.
m 2 Par 13, 12; Ac 5, 39.
n Jb 10, 19; Ec 11, 5; Sap 7, 2. — v. Ps 138, 13-16.
o cp. 1, 24; 13, 14.
24-41] LL. in fr. 3 p. D. 5 Oct.
p cf. 1 Mc 2, 18.
24 c] Ant. in fs. s. Jo. Nepom.
q v. cp. 8, 9.
r cf. Tb 4, 3, 4; Ecli 7, 29.
s Ps 32, 9; Heb 11, 3. — cf. Rm 4, 17.
t cf. Mt 10, 18; 1 Pt 3, 14.
u cf. vr. 9.
30] v. vr. 24.
v 1 Mc 2, 21. — cf. Ac 4, 19; 5, 29.
w v. cp. 15, 37.
x vr. 17, 19. — cf. Tb 13, 2; Jb 10, 7; Sap 16, 15.
y cp. 6, 12. — cf. Tb 3, 21; Jb 5, 17; Sap 12, 22; Ab 1, 12.
z cp. 5, 17. — cf. Is 54, 7, 8; Zc 1, 15.

parem praedicentes (7, 1-32). Hisce privatarum exemplis virtutum merito comparantur praeclara gesta Iudae Machabaei, qui, congregatis sociis, Syros adgressus est (8, 1-7), eosque iterum iterumque

[a]reconciliabitur servis suis. 34 Tu autem, o sceleste et omnium ho-
minum flagitiosissime, [b]noli frustra extolli vanis spebus in servos
eius inflammatus; 35 [c]nondum enim omnipotentis Dei et [d]omnia in-
spicientis iudicium effugisti. 36 Nam fratres mei, [e]modico nunc do-
lore sustentato, sub testamento aeternae vitae effecti sunt; tu vero
iudicio Dei [f]iustas superbiae tuae poenas exsolves. 37 Ego autem,
sicut et fratres mei, [g]animam et corpus meum trado pro patriis le-
gibus invocans Deum maturius genti nostrae propitium fieri teque
cum tormentis et verberibus [h]confiteri, quod ipse est Deus solus.
38 In me vero et in fratribus meis desinet Omnipotentis ira, [i]quae
super omne genus nostrum iuste superducta est. 39 Tunc rex [j]ac-
census ira in hunc super omnes crudelius desaevit indigne ferens
se derisum. 40 Et hic itaque mundus obiit per omnia in Domino
confidens. 41 Novissime autem post filios et mater consumpta est.
42 Igitur de [k]sacrificiis et de nimiis crudelitatibus satis dictum est.
8 [a]Iudas vero Machabaeus et qui cum illo erant introibant laten-
ter in castella et convocantes cognatos et amicos et eos, qui per-
manserunt in [b]iudaismo, adsumentes, eduxerunt ad se sex milia
virorum. 2 Et invocabant Dominum, ut respiceret in populum, [c]qui
ab omnibus calcabatur, et misereretur templo, quod [d]contaminabatur
ab impiis; 3 misereretur etiam exterminio civitatis, quae esset illico
complananda, et vocem sanguinis [e]ad se clamantis audiret; 4 me-
moraretur quoque [f]iniquissimas mortes parvulorum innocentum et
blasphemias nomini suo illatas et indignaretur super his. 5 At Ma-
chabaeus, congregata multitudine, intolerabilis gentibus efficiebatur;
[g]ira enim Domini in misericordiam conversa est. 6 Et superveniens
castellis et civitatibus improvisus [h]succendebat eas et opportuna loca
occupans non paucas hostium strages dabat; 7 maxime autem no-
ctibus ad huiuscemodi excursus ferebatur, et fama virtutis eius ubique
diffundebatur.
8 Videns autem [i]Philippus paulatim virum ad profectum venire
ac frequentius res ei cedere prospere ad [j]Ptolemaeum ducem Coe-
lesyriae et Phoenicis scripsit, ut auxilium ferret regis negotiis. 9 At
ille velociter misit Nicanorem Patrocli de [k]primoribus amicum, datis
ei de permixtis gentibus armatis non minus viginti milibus, ut uni-
versum Iudaeorum genus deleret, adiuncto ei et Gorgia viro militari
et in bellicis rebus experientissimo. 10 [l]Constituit autem Nicanor, ut
regi tributum, quod Romanis erat dandum, duo milia talentorum
de captivitate Iudaeorum suppleret: 11 statimque ad maritimas civi-
tates misit [m]convocans ad coëmptionem iudaicorum mancipiorum,
promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens
ad vindictam, quae eum ab Omnipotente esset consecutura.
12 Iudas autem, ubi comperit, indicavit his qui secum erant Iu-
daeis Nicanoris adventum. 13 Ex quibus quidam formidantes et non
credentes Dei iustitiae in fugam vertebantur; 14 alii vero, si quid
eis supererat vendebant simulque Dominum deprecabantur, ut eri-
peret eos ab impio Nicanore, qui eos, priusquam comminus veniret,
vendiderat; 15 et si non propter eos, propter [n]testamentum tamen
quod erat ad patres eorum et [o]propter invocationem sancti et magni-
fici nominis eius super ipsos.
16 Convocatis autem Machabaeus septem milibus, qui cum ipso
erant, [p]rogabat ne hostibus reconciliarentur neque metuerent inique
venientium adversum se hostium multitudinem sed fortiter conten-
derent 17 ante oculos habentes contumeliam, quae [q]loco sancto ab
his iniuste esset illata, itemque et ludibrio habitae civitatis iniuriam,
adhuc etiam veterum instituta convulsa. 18 [r]Nam illi quidem armis
confidunt, ait, simul et audacia; [s]nos autem in omnipotente Do-
mino, [t]qui potest et venientes adversum nos et universum mundum
uno nutu delere, confidimus. 19 Admonuit autem eos et de auxiliis
Dei, quae facta sunt erga parentes, et [u]quod sub Sennacherib cen-
tum octogintaquinque milia perierunt, 20 et de proelio, quod eis
adversus Galatas fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum
est, Macedonibus sociis haesitantibus, ipsi sex milia soli peremerunt
centum viginti milia propter auxilium illis datum de caelo, et bene-

a v. cp. 5, 20.
b cf. Jb 8, 13; Ps 111, 10; Pro 10, 28; Sap 3, 11.
c v. cp. 15, 2.
d cp. 9, 5; 15, 2.
e Sap 3, 5; Rm 8, 18; 2 Cor 4, 17, 18; 1 Pt 1, 6; 5, 10. — cf. Ps 29, 6.
f v. cp. 9, 5-8.
g cf. Jo 10, 11.
h v. cp. 9, 11-17.
i vr. 18.
j vr. 3.
39] *Ant. in fs. s. Jo. Nepom.*
k cp. 6, 7.
1-7] Mc 8, 1-9.
a 1 Mc 2, 4. — v. cp. 5, 27.
b cp. 14, 38; Gal 1, 13.
c cf. Ps 56, 2, 3.
d cf. cp. 6, 2; 1 Mc 1, 57.
e cf. Gn 4, 10; Ap 6, 10.
f cf. cp. 6, 10.
g cf. cp. 5, 20; 6, 16; Is 17, 14; 54, 7.
h cf. cp. 10, 36.
i cp. 5, 22; 6, 11.
8-36] 1 Mc 3, 27-4, 27.
j cp. 6, 8; 10, 12. — cf. cp. 4, 45.
k cp. 1, 14; 7, 24; 10 13; 14, 11; 1 Mc 2, 18. — v. 1 Mc 10, 65.
10-28] *LL. in fr. 4 p. D. 5 Oct.*
l vr. 36.
m vr. 25, 34. — cf. 1 Mc 3, 41.
n cf. cp. 1, 2.
o Gn 48, 16; Nm 6, 27; Dt 28, 10; 2 Par 7, 14; Ecli 36, 14; Jr 15, 16; Dn 9, 18, 19; Am 9, 2; Ac 15, 17. — cf. Is 4, 1.
p cf. cp. 15, 8; 1 Mc 4, 8.
q cp. 1, 29; 2, 18.
r cf. Ps 19, 8; Is 31, 1.
s Dt 20, 1. — cf. 1 Rg 17, 45; Pro 21, 31.
t cf. cp. 15, 21.
u cp. 15, 22. — v. 4 Rg 19, 35.

(8-11) debellavit (12-21) atque spoliis onustus Ierosolymam petere ibique epinicia agere potuit (23-36). Itaque factum est, ut, dum Antiochus, qui infelicem in Persidem expeditionem susceperat, gravi morbo cor-

ficia pro his plurima consecuti sunt. 21 His verbis constantes effecti
sunt et [v]pro legibus et patria mori parati. 22 Constituit itaque fra-
tres suos duces utrique ordini, [x]Simonem et [y]Iosephum et [z]Ionathan,
subiectis unicuique millenis et quingentenis. 23 Ad hoc etiam ab
Esdra [a]lecto illis sancto libro et [b]dato signo adiutorii Dei, in
prima acie ipse dux [c]commisit cum Nicanore, 24 et, facto sibi adiu-
tore Omnipotente, interfecerunt super novem milia hominum; maio-
rem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam
fugere compulerunt. 25 Pecuniis vero eorum, [d]qui ad emptionem
ipsorum venerant, sublatis, ipsos usquequaque persecuti sunt; 26 sed
reversi sunt hora conclusi, nam erat ante sabbatum. Quam ob cau-
sam non perseveraverunt insequentes; 27 [e]arma autem ipsorum et
spolia congregantes [f]sabbatum agebant [g]benedicentes Dominum,
qui liberavit eos in isto die misericordiae initium stillans in eos.
28 Post sabbatum vero [h]debilibus et orphanis et viduis diviserunt
spolia et residua ipsi cum suis habuere. 29 His itaque gestis et com-
muniter ab omnibus facta obsecratione, [i]misericordem Dominum
postulabant, ut in finem servis suis [j]reconciliaretur. 30 Et ex his,
qui cum [k]Timotheo et [l]Bacchide erant contra se contendentes, super
viginti milia interfecerunt et munitiones excelsas obtinuerunt et plu-
res praedas diviserunt, aequam portionem debilibus, pupillis et viduis
sed et [m]senioribus facientes. 31 Et, cum arma eorum diligenter col-
legissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua vero
spolia Ierosolymam detulerunt; 32 et Philarchen, qui cum Timotheo
erat, interfecerunt virum scelestum, qui in multis Iudaeos adflixerat,
33 et, cum epinicia agerent Ierosolymis, eum, qui [n]sacras ianuas
incenderat, id est Callisthenem, cum in quoddam domicilium refu-
gisset, incenderunt, [o]digna ei mercede pro impietatibus suis red-
dita. 34 [p]Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes [q]ad
Iudaeorum venditionem adduxerat, 35 humiliatus [r]auxilio Domini ab
his quos nullos existimaverat, deposita veste gloriae, per mediter-
ranea fugiens solus venit [s]Antiochiam summam infelicitatem de
interitu sui exercitus consecutus. 36 Et, qui promiserat Romanis [t]se
tributum restituere de captivitate Ierosolymorum, [u]praedicabat nunc
protectorem Deum habere Iudaeos et ob ipsum invulnerabiles esse,
eo quod sequerentur leges ab ipso constitutas.
9 Eodem tempore Antiochus inhoneste revertebatur de Perside.
2 [a]Intraverat enim in eam, quae dicitur Persepolis, et tentavit
expoliare templum et civitatem opprimere; sed, multitudine ad
arma concurrente, in fugam versi sunt, et ita contigit ut Antiochus
post fugam turpiter rediret. 3 Et, cum venisset circa [b]Ecbatanam,
recognovit quae erga [c]Nicanorem et [d]Timotheum gesta sunt. 4 Ela-
tus autem in ira arbitrabatur se iniuriam illorum, qui se fugaverant,
posse in Iudaeos retorquere, ideoque iussit agitari currum suum sine
intermissione agens iter, [e]caelesti eum iudicio perurgente, eo quod
ita superbe locutus est, [f]se venturum Ierosolymam et [g]congeriem
sepulcri Iudaeorum eam facturum. 5 Sed qui universa conspicit,
Dominus Deus Israël, percussit eum insanabili et invisibili plaga.
Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus
viscerum et amara internorum tormenta; 6 et quidem [h]satis iuste,
quippe [i]qui multis et novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet
ille nullo modo a sua malitia cessaret. 7 Super hoc autem superbia
repletus, [j]ignem spirans animo in Iudaeos et praecipiens accelerari
negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere et gravi
corporis collisione membra vexari. 8 Isque, qui sibi videbatur etiam
[l]fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia reple-
tus et [m]montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus
ad terram in [n]gestatorio portabatur [o]manifestam Dei virtutem in
semetipso contestans; 9 ita ut de corpore impii [p]vermes scaturirent,
ac viventis in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius et
fetore exercitus gravaretur. 10 Et qui paulo ante [q]sidera caeli con-
tingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fe-
toris portare. 11 Hinc igitur coepit ex gravi superbia deductus [r]ad
agnitionem sui venire divina admonitus plaga, per momenta singula

v cp. 13, 14; 1 Mc 3, 21. — cf. cp. 6, 28; 7, 2.
x cp. 10, 19. 20; 14, 17; 1 Mc 2, 3 etc.
y cp. 10, 19.
z 1 Mc 2, 5; 5, 17.
a cp. 15, 9. — cf. Dt 20, 2-4.
b cf. cp. 13, 15. — v. Nm 6, 24-27.
c v. 1 Mc 4, 13-16.
d vr. 11, 34.
e cf. 1 Mc 4, 6.
f cf. cp. 12, 38.
g cf. cp. 10, 38; 11, 9.
h cf. cp. 3, 10; Nm 31, 27; 1 Rg 30, 24.
i cp. 11, 9; 13, 12.
j v. cp. 5, 20.
k cp. 9, 3; 10, 24. — cf. cp. 12, 2; 1 Mc 5, 6, 11, 37.
l 1 Mc 7, 8; 9, 1, 25, 43 etc.
m cf. 1 Rg 30, 26.
n cp. 1, 8. — cf. 1 Mc 4, 38.
o cf. cp. 4, 38.
p cp. 15, 3.
q vr. 11, 25.
r v. cp. 12, 11.
s v. 1 Mc 3, 37.
t vr. 10.
u cf. cp. 3, 38, 39.

1-10] LL. in fr. 5 p. D. 5 Oct.
1-19] cf. 1 Mc 6, 1-16.
a cf. cp. 1, 13-16.
b 1 Es 6, 2; Tb 5, 8; Jdt 1, 1.
c v. cp. 8, 9-36.
d v. cp. 8, 30.
e cf. 1 Mc 3, 60.
f vr. 14.
g cp. 7, 35; 12, 22; 15, 2; 2 Par 16, 9. — v. Ecli 15, 20; 23, 27.
h cf. cp. 13, 8.
i vr. 28; cp. 5, 10; 6, 14.
j cf. Ac 9, 1.
l cp. 5, 21. — cf. Ps 64, 8; 88, 10; Is 51, 15.
m cf. Is 40, 12.
n cf. cp. 3, 27.
o cf. cp. 3, 28.
p cf. Ac 12, 23. — v. Ecli 7, 19.
q cf. Is 14, 13; Jr 15, 53; Am 9, 3; Ab 4.
r v. cp. 7, 37.

reptus (9, 1-10), ac suas iniustitias litteris deprecatoriis in Iudaeam missis detestatus (11-27), misere obiit (28, 29); Iudas aedes sacras recuperatas sacrificiis lustravit atque festum encaeniorum quotannis cele-

doloribus suis augmenta capientibus. 12 Et, cum nec ipse iam fetorem suum ferre posset, ita ait: Iustum est subditum esse Deo et
mortalem non paria Deo sentire. 13 Orabat autem hic scelestus
Dominum, [t]a quo non esset misericordiam consecuturus; 14 et civitatem, [s]ad quam festinans veniebat, ut eam ad solum deduceret ac
sepulcrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere 15 et
Iudaeos, quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris diripiendos traditurum et cum parvulis exterminaturum
dixerat, aequales nunc Atheniensibus facturum pollicetur. 16 Templum etiam sanctum, [u]quod prius exspoliaverat, [v]optimis donis
ornaturum et sancta vasa multiplicaturum et [x]pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis praestaturum; 17 super haec, et
Iudaeum se futurum et omnem locum terrae perambulaturum et
praedicaturum Dei potestatem. 18 Sed, non cessantibus doloribus
(supervenerat enim in eum iustum Dei iudicium), desperans scripsit
ad Iudaeos in modum deprecationis epistulam haec continentem:
19 Optimis [y]civibus Iudaeis plurimam salutem et bene valere et
esse felices rex et princeps Antiochus. 20 Si bene valetis et filii
vestri et ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.
21 Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benigne,
[z]reversus de Persidis locis et infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere 22 non desperans
memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem;
23 respiciens autem quod et pater meus, quibus temporibus in [a]locis
superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum, 24 ut, si quid contrarium accideret aut difficile nuntiaretur,
scientes hi, qui in regionibus erant, cui esset rerum summa derelicta
non turbarentur. 25 Ad haec considerans de proximo potentes quosque et vicinos temporibus insidiantes et eventum exspectantes [b]designavi filium meum Antiochum regem, quem saepe recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam, et scripsi ad eum quae
subiecta sunt. 26 Oro itaque vos et peto memores [c]beneficiorum publice et privatim, ut unusquisque conservet fidem ad me et ad filium
meum. 27 Confido enim eum modeste et humane acturum et sequentem propositum meum et communem vobis fore.

28 [d]Igitur homicida et blasphemus pessime percussus et, ut ipse
alios tractaverat, peregre in montibus miserabili obitu vita functus
est. 29 Transferebat autem corpus [e]Philippus collactaneus eius, qui
metuens filium Antiochi ad [f]Ptolemaeum Philometorem in Aegyptum
abiit.

10 Machabaeus autem et qui cum eo erant, Domino se protegente,
[a]templum quidem et civitatem recepit, 2 [b]aras autem, quas
alienigenae per plateas exstruxerant, itemque delubra demolitus est,
3 et, [c]purgato templo, aliud altare fecerunt et de ignitis lapidibus
igne concepto sacrificia obtulerunt [d]post biennium et incensum et
lucernas et panes propositionis posuerunt. 4 Quibus gestis, rogabant
Dominum [e]prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent,
sed et, si quando peccassent, [f]ut ab ipso mitius corriperentur et
non barbaris ac blasphemis hominibus traderentur. 5 Qua die autem
templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die [g]purificationem fieri, vicesimaquinta mensis qui fuit [h]casleu. 6 Et cum
laetitia [i]diebus octo egerunt [j]in modum tabernaculorum recordantes quod ante modicum temporis diem sollemnem tabernaculorum
in montibus et in speluncis more bestiarum egerant. 7 Propter quod
thyrsos et [k]ramos virides et palmas praeferebant ei qui prosperavit
mundari locum suum. 8 Et decreverunt communi praecepto et decreto
universae genti Iudaeorum [l]omnibus annis agere dies istos.

9 Et [m]Antiochi quidem, qui appellatus est nobilis, [n]vitae excessus ita se habuit. 10 Nunc autem de [o]Eupatore Antiochi impii filio
quae gesta sunt narrabimus breviantes mala, quae in bellis gesta
sunt. 11 Hic enim, suscepto regno, constituit super negotia regni
[p]Lysiam quendam Phoenicis et Syriae militiae principem. 12 Nam
[q]Ptolemaeus, qui dicebatur Macer, iusti tenax, erga Iudaeos esse constituit, et praecipue propter iniquitatem, quae facta erat in eos, et

s cf. Ecli 10, 9, 14.
*13] * Catech. R. IV 3, 7.*
t cf. Jb 27, 9; Pro 1, 28; 28, 9; Jr 11, 11; Ez 8, 18; Heb 12, 17.
u cp. 5, 16; 1 Mc 2, 3.
v cp. 3, 2-7; Lc 21, 5.
x cp. 3, 3. — cf. Pro 21, 27; Ecli 34, 23.
y cf. cp. 4, 9; 5, 23.
z vr. 1.
a cf. 1 Mc 3, 37.
b 1 Mc 6, 14.
c cf. vr. 14-16.
d cf. vr. 6; cp. 1, 13; 1 Mc 6, 16.
e cp. 13, 23; 1 Mc 6, 14, 55, 63.
f cp. 4, 21; 10, 13. — v. 1 Mc 1, 19.
1-5] 1 L. in fr. 6 p. D. 5 Oct.
1-9] 1 Mc 4, 36-59.
a cp. 2, 22. — cf. cp. 11, 25.
b cf. 1 Mc 1, 50.
c cf. cp. 2, 20; 14, 36.
d cf. 1 Mc 1, 57; 4, 52.
e cf. cp. 13, 12.
f cf. 2 Rg 24, 14; Dn 13, 23.
g v. cp. 1, 18.
h v. 1 Mc 1, 57.
i cp. 2, 12; 1 Mc 4, 56.
j cf. Lv 23, 34-36.
k cp. 14, 4; Lv 23, 40; 2 Es 8, 15; 1 Mc 13, 5.
l cf. 1 Mc 4, 59.
m cp. 2, 21; 4, 7. — v. 1 Mc 1, 10.
n cf. 1 Mc 6, 16.
o cp. 2, 21, 13; 1 Mc 6, 17.
p v. 1 Mc 3, 32.
q cp. 4, 45; 6, 8; 8, 8.

brandum instituit (16, 1-9). Pari virtute Eupatori eiusque ducibus Gorgiae ac Timotheo ad Iudaeos lacessendos missos (10-15), Iudas obstitit eorumque exercitus prostravit (16-38) tantamque de se formidinem

pacifice agere cum eis. 13 Sed ob hoc accusatus ab [r]amicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret, eo quod [s]Cyprum creditam sibi a [t]Philometore deseruisset et ad Antiochum nobilem, translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

14 [u]Gorgias autem, cum esset dux locorum, adsumptis advenis frequenter Iudaeos debellabat. 15 Iudaei vero, qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipiebant et bellare tentabant. 16 Hi vero, qui erant cum Machabaeo, per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adiutor impetum fecerunt in munitiones [v]Idumaeorum: 17 multaque vi insistentes loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt et omnes simul non minus viginti milibus trucidaverunt. 18 Quidam autem, cum confugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes, 19 Machabaeus, ad eorum expugnationem relicto [x]Simone et Iosepho itemque Zachaeo eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quae amplius perurgebant, pugnas conversus est. 20 Hi vero, qui cum Simone erant, cupiditate ducti a quibusdam, qui in turribus erant, suasi sunt pecunia et, septuaginta milibus [y]didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere. 21 Cum autem Machabaeo nuntiatum esset quod factum est, principibus populi congregatis accusavit, quod pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis. 22 Hos igitur proditores factos interfecit et confestim duas turres occupavit. 23 Armis autem ac manibus omnia, [z]prospere agendo, in duabus munitionibus [a]plus quam viginti milia peremit.

24 At [b]Timotheus, [c]qui prius a Iudaeis fuerat superatus, convocato exercitu [d]peregrinae multitudinis et congregato equitatu asiano, advenit quasi armis Iudaeam capturus. 25 Machabaeus autem et qui cum ipso erant, appropinquante illo, deprecabantur Dominum [e]caput terra adspergentes [f]lumbosque ciliciis praecincti, 26 ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, [g]inimicis autem eorum esset inimicus et adversariis adversaretur [g]sicut lex dicit. 27 Et ita post orationem, sumptis armis, longius de civitate procedentes et proximi hostibus effecti resederunt. 28 Primo autem solis ortu utrique commiserunt, [h]isti quidem victoriae et prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes, illi autem ducem belli animum habebant. 29 Sed, cum vehemens pugna esset, [i]apparuerunt adversariis de caelo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudaeis praestantes; 30 ex quibus duo Machabaeum medium habentes armis suis circumsaeptum incolumem conservabant, in adversarios autem tela et fulmina iacebant, ex quo et caecitate confusi et repleti perturbatione cadebant. 31 Interfecti sunt autem viginti milia quingenti et equites sescenti.

32 Timotheus vero confugit in [j]Gazaram praesidium munitum, cui praeerat [l]Chaereas. 33 Machabaeus autem et qui cum eo erant laetantes obsederunt praesidium diebus quattuor. 34 At hi qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant et sermones nefandos iactabant; 35 sed, cum dies quinta illucesceret, viginti iuvenes, ex his qui cum Machabaeo erant accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum et feroci animo incedentes ascendebant; 36 sed et alii similiter ascendentes turres [m]portasque succendere adgressi sunt atque ipsos maledicos vivos concremare. 37 Per continuum autem biduum praesidio vastato, Timotheum occultantem se in quodam repertum loco [n]peremerunt et fratrem illius Chaeream et Apollophanem occiderunt. 38 Quibus gestis, in [o]hymnis et confessionibus [p]benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israël et victoriam dedit illis.

11 Sed parvo post tempore [a]Lysiae procurator regis et propinquus ac negotiorum praepositus graviter ferens de his quae acciderant, 2 [b]congregatis octoginta milibus et equitatu universo, veniebat adversus Iudaeos existimans se civitatem quidem captam [c]gentibus habitaculum facturum, 3 templum vero in pecuniae quaestum sicut cetera delubra gentium habiturum, et per singulos annos [d]venale sacerdotium; 4 nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus in multitudine peditum et in milibus equitum et in octoginta

r v. cp. 8, 9.
s cf. cp. 4, 29.
t cp. 4, 21; 9, 29; 1 Mc 1, 19.
u cp. 8, 9; 12, 32. — v. 1 Mc 3, 38.
v cf. 1 Mc 5, 3, 65.
x cp. 8, 22.
y v. cp. 4, 19.
z cf. 1 Mc 5, 5.
a cf. vr. 18.
24-32] LL. 2 et 3 ut s. vr. 1.
b v. cp. 8, 30.
c cf. 1 Mc 5, 6, 7.
d cf. 1 Mc 11, 38.
e cp. 14, 15. — cf. 2 Es 9, 1. — v. 1 Mc 3, 47.
f cp. 3, 19. — v. 2 Rg 3, 31.
g Ex 23, 22. — cf. Dt 30, 7.
h cf. 1 Rg 17, 45.
i cp. 2, 22. — cf. cp. 3, 25; 11, 8.
j cf. 1 Mc 4, 15; 7, 45; 13, 54.
l cf. vr. 37.
m v. cp. 8, 6.
n cf. cp. 12, 2, 24.
o 1 Mc 13, 51.
p cf. cp. 8, 27; 11, 9.
38] v. 1 Mc 4, 17, 56, 58. — R. in fr. 2 p. D. 1 Oct.
a v. 1 Mc 3, 32.
b cf. 1 Mc 4, 28.
c cf. 1 Mc 1, 40.
d cf. cp. 4, 8, 23, 24.

intulit, ut Lysia Eupatoris tutor non meliorem expertus fortunam (*11, 1-12*)
consultius aestimaret cum Iudaeis pacem inire (*13-15*). *De quo fidem*
faciant quattuor epistulae, Lysiae videlicet ad Hebraeos (*16-21*), *Eupa-*

elephantis confidebat. 5 Ingressus autem Iudaeam et appropians [e]Beth-
surae, quae erat in angusto loco ab Ierosolyma intervallo quinque
stadiorum, illud praesidium expugnabat. 6 Ut autem Machabaeus et
qui cum eo erant cognoverunt expugnari praesidia, cum fletu et la-
crimis rogabant Dominum et omnis turba simul, [f]ut bonum ange-
lum mitteret ad salutem Israël. 7 Et ipse primus Machabaeus, sum-
ptis armis, ceteros adhortatus est simul secum periculum subire et
ferre auxilium fratribus suis. 8 Cumque pariter prompto animo pro-
cederent, Ierosolymis [g]apparuit praecedens eos eques in veste can-
dida armis aureis hastam vibrans. 9 Tunc omnes simul [h]benedixe-
runt [i]misericordem Dominum et convaluerunt animis [j]non solum ho-
mines, sed et bestias ferocissimas et muros ferreos parati pene-
trare. 10 Ibant igitur prompti de caelo habentes adiutorem et mise-
rantem super eos Dominum. 11 [l]Leonum autem more impetu irruen-
tes in hostes [m]prostraverunt ex eis undecim milia peditum et equi-
tum mille sescentos, 12 universos autem in fugam verterunt, plures
autem ex eis [n]vulnerati nudi evaserunt; sed et ipse Lysias turpiter
fugiens evasit. 13 Et, quia non insensatus erat, secum ipse reputans
factam erga se diminutionem et intelligens invictos esse [o]Hebraeos
omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos 14 promisitque se
consensurum omnibus, quae iusta sunt, et [p]regem compulsurum
amicum fieri. 15 Adnuit autem Machabaeus precibus Lysiae in omni-
bus utilitati consulens; et quaecumque Machabaeus scripsit Lysiae
de Iudaeis ea rex concessit. 16 Nam erant scriptae Iudaeis epistulae
a Lysia quidem hunc modum continentes: Lysias populo Iudaeorum
salutem. 17 Ioannes et [q]Abesalom, qui missi fuerant a vobis traden-
tes scripta, postulabant ut ea, quae per illos significabantur, imple-
rem. 18 Quaecumque igitur regi potuerunt perferri exposui, et quae
res permittebat concessit. 19 Si igitur in negotiis fidem conservave-
ritis, et deinceps bonorum vobis causa esse tentabo. 20 De ceteris
autem per singula verbo mandavi et istis et his, qui a me missi
sunt, colloqui vobiscum. 21 [r]Bene valete. Anno centesimo quadrage-
simooctavo, mensis dioscori die vicesima et quarta.

22 Regis autem epistula ista continebat: Rex Antiochus Lysiae
[s]fratri salutem. 23 Patre nostro inter deos translato, nos volentes
eos, qui sunt in regno nostro, sine tumultu agere et rebus suis adhi-
bere diligentiam, 24 audivimus Iudaeos [t]non consensisse patri meo
[u]ut transferrentur ad ritum Graecorum, sed tenere velle suum in-
stitutum ac propterea [v]postulare a nobis concedi sibi legitima sua.
25 Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes iu-
dicavimus templum [w]restitui illis, ut agerent secundum suorum ma-
iorum consuetudinem. 26 Bene igitur feceris, si miseris ad eos et
[x]dexteram dederis, ut, cognita nostra voluntate, bono animo sint
et utilitatibus propriis deserviant.

27 Ad Iudaeos vero regis epistula talis erat: Rex Antiochus [y]se-
natui Iudaeorum et ceteris Iudaeis salutem. 28 Si valetis, sic estis
ut volumus; sed et ipsi bene valemus. 29 Adiit nos [z]Menelaus di-
cens velle vos descendere ad vestros qui sunt apud nos. 30 His igi-
tur, qui commeant usque ad diem tricesimum mensis xanthici,
damus dextras securitatis, 31 ut Iudaei [a]utantur cibis et legibus suis,
sicut et prius, et nemo eorum ullo modo molestiam patiatur de his
quae per ignorantiam gesta sunt. 32 Misimus autem et Menelaum,
qui vos alloquatur. 33 Valete. Anno centesimo quadragesimooctavo,
xanthici mensis quintadecima die.

34 Miserunt autem etiam [b]Romani epistulam ita se habentem:
Quintus Memmius et Titus Manilius legati Romanorum populo Iu-
daeorum salutem. 35 De his quae [c]Lysias cognatus regis concessit
vobis, et nos concessimus. 36 De quibus autem [d]ad regem iudicavit
referendum, confestim aliquem mittite diligentius inter vos confe-
rentes, ut decernamus, sicut congruit vobis; nos enim [e]Antiochiam
accedimus. 37 Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus
cuius estis voluntatis. 38 Bene valete. Anno centesimo quadragesi-
mooctavo, quintadecima die mensis xanthici.

e cf. 1 Mc 4, 61.
6] *R. in fs. ss. Ang. cc.*
f cp. 15, 23. — cf. Ps 33, 8; 90, 15. — v. Ex 23, 20.
g cf. cp. 3, 25; 10, 29. — v. cp. 2, 22.
h cf. cp. 8, 27; 10, 38.
i cp. 8, 29; 13, 12.
j cf. Ps 3, 7; 26, 3.
l cf. 2 Rg 1, 23; 1 Mc 3, 4.
m cf. 1 Mc 4, 34.
n cf. Ac 19, 16.
o cp. 7, 31; 15, 37; Jdt 10, 12; 14, 18.
p v. 1 Mc 6, 56-60.
q cf. cp. 11, 70; 13, 11.
r vr. 33, 38; Ac 15, 29; 23, 30.
s cf. 1 Mc 10, 18; 11, 30.
t cp. 6, 10, 11. — cf. 1 Mc 6, 56.
u cf. cp. 6, 1-9.
v cf. 1 Mc 6, 59.
w cf. cp. 10, 1.
x 1 Mc 6, 58; 11, 50, 62, 66.
y cp. 1, 10. — cf. 1 Mc 12, 6.
z cp. 4, 27, 34, 50.
a cf. 1 Mc 1, 43 sqq.
b 1 Mc 8, 1. — cf. 1 Mc 7, 1.
c vr. 1.
d cf. vr. 18.
e v. 1 Mc 3, 37.

toris ad Lysiam et ad Hebraeos (22-33), Romanorum denique ad Iudaeos (34-38). Non multo tamen post Machabaeus cui, ut victoria frui liceret continuo dimicandum fuerat contra Ioppitas, Iamnitas (12, 1-9) et Ara-

12 His factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Iudaei autem
agriculturae operam dabant. 2 Sed hi qui resederant, [a]Timotheus
et Apollonius Gennaei filius, sed et Hieronymus et Demophon super
hos et [b]Nicanor [c]cypriarches, non sinebant eos in silentio agere et
quiete. 3 [d]Ioppitae vero tale quoddam flagitium perpetrarunt: roga-
verunt Iudaeos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas
paraverant, cum uxoribus et filiis, quasi nullis inimicitiis inter eos
subiacentibus. 4 Secundum commune itaque decretum civitatis et
ipsis adquiescentibus pacisque causa nihil suspectum habentibus,
cum in altum processissent, submerserunt non minus ducentos.
5 Quam crudelitatem Iudas in suae gentis homines factam ut cogno-
vit, praecepit viris, qui erant cum ipso, et, invocato [e]iusto iudice
Deo, 6 venit adversus interfectores fratrum et portum quidem [f]noctu
succendit, scaphas exussit, eos autem qui ab igne refugerant gladio
peremit. 7 Et, cum haec ita egisset, discessit quasi iterum reversu-
rus et universos Ioppitas eradicaturus. 8 Sed, cum cognovisset et
eos, qui erant [g]Iamniae, velle pari modo facere habitantibus secum
Iudaeis, 9 Iamnitis quoque nocte supervenit et portum cum navibus
succendit; ita ut lumen ignis appareret Ierosolymis, a stadiis du-
centis quadraginta.

10 Inde, cum iam abissent novem stadiis et iter facerent ad Ti-
motheum, commiserunt cum eo [h]Arabes quinque milia viri et equi-
tes quingenti; 11 cumque pugna valida fieret et [i]auxilio Dei pro-
spere cessisset, residui Arabes victi petebant a Iuda dextram sibi
dari promittentes se pascua daturos et in ceteris profuturos. 12 Iudas
autem arbitratus vere in multis eos utiles promisit pacem, dextrisque
acceptis, discessere ad tabernacula sua.

13 Adgressus est autem et civitatem quandam firmam, pontibus
murisque circumsaeptam, quae a turbis habitabatur gentium promi-
scuarum, cui nomen Casphin. 14 Hi vero, qui intus erant, confidentes
in stabilitate murorum et apparatu alimoniarum remissius agebant,
maledictis lacessentes Iudam et blasphemantes ac loquentes quae
fas non est. 15 Machabaeus autem, invocato [j]magno mundi Principe,
qui sine arietibus et machinis temporibus Iesu [l]praecipitavit Iericho,
irruit ferociter muris 16 et, capta civitate per Domini voluntatem,
innumerabiles caedes fecit, ita ut adiacens stagnum stadiorum duo-
rum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.

17 Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta et venerunt
in Characa ad eos, qui dicuntur [m]Tubianaei, Iudaeos, 18 et [n]Timo-
theum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio
perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo praesidio;
19 Dositheus autem et Sosipater, qui erant duces cum Machabaeo,
peremerunt a Timotheo relictos in praesidio decem milia viros.
20 At Machabaeus, ordinatis circum se sex milibus et constitutis
per cohortes, adversus Timotheum processit [o]habentem secum cen-
tum viginti milia peditum equitumque duo milia quingentos. 21 Co-
gnito autem Iudae adventu, Timotheus praemisit mulieres et filios
et reliquum apparatum in praesidium quod Carnion dicitur: erat
enim inexpugnabile et accessu difficile propter locorum angustias.
22 [p]Cumque cohors Iudae prima apparuisset, timor hostibus incussus
est ex praesentia Dei, [q]qui universa conspicit, et in fugam versi
sunt alius ab alio, ita ut magis a suis deicerentur et gladiorum suo-
rum ictibus debilitarentur. 23 Iudas autem vehementer instabat pu-
niens profanos et prostravit ex eis triginta milia virorum. 24 Ipse vero
Timotheus incidit in partes Dosithei et Sosipatris et multis precibus
postulabat ut vivus dimitteretur, eo quod multorum ex Iudaeis pa-
rentes haberet ac fratres, quos morte eius decipi eveniret. 25 Et,
cum fidem dedisset restituturum se eos secundum constitutum, illae-
sum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

26 [r]Iudas autem egressus est ad Carnion, interfectis vigintiquinque
milibus. 27 Post horum fugam et necem movit exercitum ad Ephron
civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat,
et robusti iuvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant. In
hac autem machinae multae et telorum erat apparatus; 28 sed, cum

a vr. 24; 1 Mc 5, 6, 11, 37. — cf. cp. 8, 30; 10, 37.
b v. 1 Mc 3, 38.
c cf. cp. 4, 29; 10, 13.
d 1 Mc 10, 75.
1-46] 1 Mc 5, 1-68.
e vr. 41; Ps 7, 12. — cf. Ps 9, 5, 9.
f cf. cp. 8, 7; 13, 15.
g vr. 40. — v. 1 Mc 4, 15.
h cp. 5, 8.
i cp. 8, 35; 15, 35. — cf. cp. 13, 17.
j cf. cp. 13, 14; 14, 35. — v. cp. 3, 24.
l Js 6, 20; 11, 30.
m cf. 1 Mc 5, 13.
n v. vr. 2.
o cf. 1 Mc 5, 37.
p cf. 1 Mc 5, 43.
q cp. 7, 35; 9, 5; 15, 21; Ecli 15, 20.
r cf. 1 Mc 5, 43, 44.

bes (10-14), necnon contra Timotheum (17-31) et Gorgiam (32-37), et qui pro mortuis in bello sacrificia offerenda curaverat (38-46), iterum arma sumere necesse fuit cum contra Eupatorem qui, interfecto Me-

Omnipotentem invocassent, [s]qui potestate sua vires hostium con-
fringit, ceperunt civitatem, et ex eis qui intus erant vigintiquinque
milia prostraverunt. 29 Inde ad [t]civitatem Scytharum abierunt, quae
ab Ierosolymis sescentis stadiis aberat. 30 Contestantibus autem his,
qui apud Scythopolitas erant, Iudaeis, quod benigne ab eis habe-
rentur, etiam temporibus infelicitatis quod modeste secum egerint,
31 gratias agentes eis et exhortati etiam de cetero erga genus suum
benignos esse [u]venerunt Ierosolymam [v]die sollemni septimana-
rum instante.
32 Et post [v]Pentecosten abierunt contra [x]Gorgiam praepositum
Idumaeae. 33 Exivit autem cum peditibus tribus milibus et equitibus
quadringentis. 34 Quibus congressis, contigit paucos ruere Iudaeo-
rum. 35 Dosithaeus vero quidam de Bacenoris eques vir fortis Gor-
giam tenebat, et, cum vellet illum capere vivum, eques quidam de
Thracibus irruit in eum umerumque eius amputavit, atque ita Gor-
gias effugit in [y]Maresa. 36 At illis, qui cum Esdrin erant, diutius
pugnantibus et fatigatis, invocavit Iudas Dominum adiutorem et du-
cem belli fieri, 37 incipiens [z]voce patria et cum hymnis clamorem
extollens fugam Gorgiae militibus incussit.
38 Iudas autem, collecto exercitu, venit in civitatem [a]Odollam
et, cum septima dies superveniret, [b]secundum consuetudinem puri-
ficati in eodem loco [c]sabbatum egerunt. 39 Et sequenti die venit
cum suis Iudas, ut corpora prostratorum tolleret et cum parentibus
poneret in sepulcris paternis. 40 Invenerunt autem sub tunicis inter-
fectorum de donariis idolorum, quae apud [d]Iamniam fuerunt, a qui-
bus [e]lex prohibet Iudaeos. Omnibus ergo manifestum factum est ob
hanc causam eos corruisse. 41 Omnes itaque benedixerunt [f]iustum
iudicium Domini, qui [g]occulta fecerat manifesta, 42 atque ita ad
preces conversi rogaverunt ut id, quod factum erat delictum, [h]obli-
vioni traderetur. At vero fortissimus Iudas hortabatur populum con-
servare se sine peccato, sub oculis videntes quae facta sunt pro
peccatis eorum qui prostrati sunt. 43 Et, facta collatione, duodecim
milia [i]drachmas argenti misit Ierosolymam [j]offerri pro peccatis mor-
tuorum sacrificium, bene et religiose de [k]resurrectione cogitans
(44 nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum
videretur et vanum orare pro mortuis), 45 et quia considerabat quod
hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent re-
positam gratiam. 46 Sancta ergo et salubris est cogitatio pro de-
functis exorare, ut a peccatis solvantur.
13 [a]Anno centesimo quadragesimonono cognovit Iudas [b]Antiochum
Eupatorem venire cum multitudine adversus Iudaeam, 2 et cum
eo [c]Lysiam procuratorem et praepositum negotiorum secum haben-
tem [d]peditum centum decem milia et equitum quinque milia et ele-
phantos vigintiduos, currus cum falcibus trecentos. 3 Commiscuit
autem se illis et [e]Menelaus et cum multa fallacia deprecabatur An-
tiochum non pro patriae salute, sed sperans se constitui in princi-
patum. 4 Sed [f]Rex regum suscitavit animos Antiochi in peccatorem;
et, suggerente Lysia hunc esse causam omnium malorum, iussit, ut
eis est consuetudo, apprehensum in eodem loco necari. 5 Erat au-
tem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum aggestum undique
habens cineris; haec prospectum habebat in praeceps. 6 Inde in ci-
nerem deici iussit [g]sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad in-
teritum. 7 Et tali lege praevaricatorem legis contigit mori, nec terrae
dari Menelaum, 8 et quidem [h]satis iuste; nam, quia multa erga aram
Dei delicta commisit, cuius ignis et cinis erat sanctus, ipse in ci-
neris morte damnatus est.
9 Sed rex mente effrenatus veniebat nequiorem se patre suo Iu-
daeis ostensurus. 10 Quibus Iudas cognitis, praecepit populo ut die
ac nocte Dominum invocarent, quo, sicut semper et nunc adiuvaret
eos, 11 quippe qui lege et patria sanctoque templo privari vereren-
tur, ac populum, qui nuper paululum respirasset, ne sineret blas-
phemis rursus nationibus subdi. 12 Omnibus itaque simul id facien-
tibus et petentibus a [i]Domino misericordiam cum fletu et [j]ieiuniis,
per triduum continuum [k]prostratis, hortatus est eos Iudas ut se

s Jb 34, 24; Ps 2, 9; 75, 4.
t cf. 1 Mc 5, 52.
u v. 1 Mc 5, 54.
v Dt 16, 10; 2 Par 8, 13. — v. Ac 2, 1.
x cp. 10, 14, 15.
y cf. Js 15, 44; 2 Par 11, 8; 14, 9, 10; Mic 1, 15.
z v. cp. 7, 8.
a v. Gn 38, 1; Js 15, 35.
b cf. Nm 31, 19.
c cf. cp. 8, 27.
d vr. 8, 9.
e cf. Dt 7, 25, 26.
f vr. 5. — cf. Js 7, 25.
g cf. 1 Cor 3, 13; 4, 5.
h cf. Ex 34, 7; Js 7, 1 sqq.
43-45] *L. in anniv. Df.*
i v. cp. 4, 19.
j v. cp. Lv 4, 2 sqq.
k v. cp. 7, 9, 14, 23, 36.
a cf. 1 Mc 6, 20.
b cp. 2, 21; 10, 9; 1 Mc 6, 17.
c v. 1 Mc 3, 32.
d cf. 1 Mc 6, 30.
e v. cp. 4, 23.
f 1 Tm 6, 15; Ap 17, 14; 19, 16.
g cf. cp. 4, 39; 5, 15.
h cf. cp. 6, 9, 10; 9, 6; 13, 8; Sap 11, 16; 12, 23.
i cp. 8, 29; 11, 9.
j cf. 1 Rg 7, 6; 2 Es 9, 1; Jl 2, 12.
k cf. cp. 10, 4.

nelao patriae et religionis proditore (13, 1-8), in Palaestinam venerat et Iudam non semel adgressus erat (9-23), quique paulo post, Philippo in Syria rebellante, supplex cum Iudaeis pacem constituerat (23-26); tum con-

praepararent. **13** Ipse vero cum senioribus cogitavit, priusquam rex
admoveret exercitum ad Iudaeam et obtineret civitatem, exire et
Domini iudicio committere exitum rei. **14** [l]Dans itaque potestatem
omnium Deo mundi creatori et exhortatus suos, ut [m]fortiter dimi-
carent et usque ad mortem [n]pro legibus, templo, civitate, patria et
civibus starent, circa [o]Modin exercitum constituit. **15** Et, [p]dato signo
suis Dei victoriae, iuvenibus fortissimis electis, [q]nocte adgressus au-
lam regiam in castris interfecit viros quattuor milia et maximum
[r]elephantorum, cum his qui superpositi fuerant, **16** summoque metu
ac perturbatione hostium castra replentes, rebus prospere gestis,
abierunt. **17** Hoc autem factum est die illucescente, [s]adiuvante eum
Domini protectione.

18 Sed rex, accepto gustu audaciae Iudaeorum, arte difficultatem
locorum tentabat **19** et [t]Bethsurae, quae erat Iudaeorum praesidium
munitum, castra admovebat; sed [u]fugabatur, impingebat, minora-
batur. **20** His autem, qui intus erant, Iudas necessaria mittebat.
21 Enuntiavit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de iudaico
exercitu, qui requisitus comprehensus est et conclusus. **22** [v]Iterum
rex sermonem habuit ad eos qui erant in Bethsuris, [w]dextram dedit,
accepit, abiit, **23** commisit cum Iuda, superatus est. Ut autem co-
gnovit rebellasse [x]Philippum [y]Antiochiae, qui relictus erat super ne-
gotia, mente consternatus [z]Iudaeos deprecans subditusque eis iurat
de omnibus quibus iustum visum est, et reconciliatus [a]obtulit sacri-
ficium, honoravit templum et munera posuit, **24** Machabaeum am-
plexatus est et fecit eum a [b]Ptolemaide usque ad Gerrenos ducem
et principem. **25** Ut autem venit Ptolemaidam, graviter ferebant
Ptolemenses, amicitiae conventionem indignantes ne forte foedus ir-
rumperent. **26** Tunc ascendit [c]Lysias tribunal et exposuit rationem et
populum sedavit, [d]regressusque est Antiochiam; et hoc modo regis
profectio et reditus processit.

14 Sed post triennii tempus, cognovit Iudas et qui cum eo erant
Demetrium [a]Seleuci cum multitudine valida et navibus, per por-
tum Tripolis ascendisse ad loca opportuna **2** et tenuisse regiones
adversus Antiochum et ducem eius [b]Lysiam.

3 [c]Alcimus autem quidam, qui summus sacerdos fuerat, sed vo-
luntarie coinquinatus est temporibus commixtionis, considerans nullo
modo sibi esse salutem neque accessum ad altare **4** venit ad regem
Demetrium centesimo quinquagesimo anno offerens ei [d]coronam au-
ream et palmam, super haec et [e]thallos, qui templi esse videbantur,
et ipsa quidem die siluit. **5** Tempus autem opportunum dementiae
suae nactus, convocatus a Demetrio ad consilium et interrogatus
quibus rebus et consiliis Iudaei niterentur **6** respondit: Ipsi, qui di-
cuntur [f]Assidaei Iudaeorum, quibus praeest Iudas Machabaeus, bella
nutriunt et seditiones movent nec patiuntur regnum esse quietum.
7 Nam et ego defraudatus [g]parentum gloria, dico autem summo sa-
cerdotio, huc veni: **8** primo quidem utilitatibus regis fidem servans,
secundo autem etiam civibus consulens; nam illorum pravitate uni-
versum genus nostrum non minime vexatur. **9** Sed oro, his singulis,
o rex, cognitis, et regioni et generi secundum humanitatem tuam
pervulgatam omnibus prospice; **10** nam, quandiu superest Iudas,
impossibile est pacem esse negotiis. **11** Talibus autem ab hoc dictis,
et ceteri [h]amici hostiliter se habentes adversus Iudam inflammave-
runt Demetrium. **12** Qui statim [i]Nicanorem praepositum elephanto-
rum ducem misit in Iudaeam, **13** datis mandatis, ut ipsum quidem
Iudam caperet; eos vero qui cum illo erant dispergeret et consti-
tueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem. **14** Tunc gentes
quae de Iudaea fugerant Iudam, gregatim se Nicanori miscebant
miserias et clades Iudaeorum prosperitates rerum suarum existi-
mantes.

15 Audito itaque Iudaei Nicanoris adventu et conventu nationum,
[j]conspersi terra rogabant eum [l]qui populum suum constituit, ut in
aeternum custodiret, quique [m]suam portionem [n]signis evidentibus
protegit. **16** Imperante autem duce, statim inde moverunt convene-
runtque ad castellum Dessau. **17** [o]Simon vero frater Iudae commise-

l cp. 1, 24; 7, 23.
m 2 Rg 10, 12; 2 Es 4, 14; 1 Mc 3, 43; 5, 32.
n cp. 8, 21; 1 Mc 3, 21.
o v. 1 Mc 2, 1.
p cf. cp. 8, 23.
q cp. 8, 7; 12, 6, 9.
r 1 Mc 6, 46.
s cf. cp. 12, 11
t v. 1 Mc 4, 61; 6, 31.
u cf. 1 Mc 6, 31.
v cf. 1 Mc 6, 49.
w cf. 1 Mc 6, 58.
23-26] cf. 1 Mc 6, 55-63.
x v. 1 Mc 6, 14.
y v. 1 Mc 3, 37.
z cf. 1 Mc 6, 60, 61.
a cf. cp. 3, 3.
b v. 1 Mc 5, 15.
c vr. 2.
d cf. 1 Mc 6, 63.
1-14] 1 Mc 7, 1-25.
a v. cp. 3, 3.
b cp. 13, 2, 26.
c vr. 13, 26.
d 1 Mc 13, 37. — cf. Dn 7, 7, 29; 1 Mc 10, 20, 29.
e cf. cp. 10, 7.
f 1 Mc 2, 42; 7, 13.
g cf. 1 Mc 7, 14.
h cp. 8, 9.
i v. 1 Mc 3, 38; 7, 26.
15-15, 4] 1 Mc 7, 26-50.
j cp. 10, 25; 1 Mc 3, 47. — cf. 2 Es 9, 1.
l v. Dt 28, 9.
m v. cp. 1, 26.
n cf. cp. 3, 25; 10, 29; 11, 8.
o v. cp. 8, 22.

rat cum Nicanore, sed conterritus est repentino adventu adversa-
riorum. 18 Nicanor tamen audiens virtutem comitum Iudae et animi
magnitudinem, quam pro patriae certaminibus habebant, sanguine
iudicium facere metuebat; 19 quam ob rem praemisit Posidonium
et Theodotium et Matthiam, ut darent dextras atque acciperent.
20 Et, cum diu de his consilium ageretur et ipse dux ad multitu-
dinem rettulisset, omnium una fuit sententia amicitiis adnuere.
21 [p]Itaque diem constituerunt qua secreto inter se agerent, et
singulis sellae prolatae sunt et positae. 22 Praecepit autem Iudas
armatos esse locis opportunis, [q]ne forte ab hostibus repente mali
aliquid oriretur, et congruum colloquium fecerunt. 23 Morabatur au-
tem Nicanor Ierosolymis nihilque inique agebat gregesque turbarum,
quae congregatae fuerant, dimisit. 24 Habebat autem Iudam semper
carum ex animo et erat viro inclinatus. 25 Rogavitque eum ducere
uxorem filiosque procreare. Nuptias fecit, quiete egit, communiterque
vivebant. 26 Alcimus autem videns caritatem illorum ad invicem et
conventiones venit ad Demetrium, et dicebat Nicanorem rebus alienis
adsentire [r]Iudamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse.
27 Itaque rex exasperatus et pessimis huius criminationibus irritatus
scripsit Nicanori dicens graviter quidem se ferre de amicitiae con-
ventione, iubere tamen Machabaeum citius vinctum mittere [s]Antio-
chiam. 28 Quibus cognitis, Nicanor consternabatur et graviter ferebat,
si ea, quae convenerant, irrita faceret nihil laesus a viro. 29 Sed,
quia regi resistere non poterat, [t]opportunitatem observabat qua
praeceptum perficeret. 30 At Machabaeus videns secum [u]austerius
agere Nicanorem et consuetum occursum ferocius exhibentem, in-
telligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum con-
gregatis, occultavit se a Nicanore.
31 Quod cum ille cognovit fortiter se a viro praeventum, venit
ad [v]maximum et sanctissimum templum et [x]sacerdotibus solitas ho-
stias offerentibus, iussit sibi tradi virum. 32 Quibus cum iuramento
dicentibus nescire se ubi esset qui quaerebatur, [y]extendens manum
ad templum 33 iuravit dicens: Nisi Iudam mihi vinctum tradideritis
istud Dei fanum in planitiem deducam et altare effodiam et templum
hoc [z]Libero patri consecrabo. 34 Et, his dictis, abiit. Sacerdotes
autem [a]protendentes manus in caelum invocabant eum, qui semper
propugnator esset gentis ipsorum, haec dicentes: 35 Tu, Domine
[b]universorum, [c]qui nullius indiges, voluisti [d]templum habitationis
tuae fieri in nobis; 36 et nunc, Sancte sanctorum, omnium Domine,
conserva in aeternum impollutam domum istam, quae nuper [e]mun-
data est.
37 Razias autem quidam de senioribus ab Ierosolymis delatus
est Nicanori vir amator civitatis et bene audiens, qui pro adfectu
[f]pater Iudaeorum appellabatur. 38 Hic multis temporibus continen-
tiae propositum tenuit in [g]iudaismo [h]corpusque et animam tradere
contentus pro perseverantia. 39 Volens autem Nicanor manifestare
odium, quod habebat in Iudaeos, misit milites quingentos, ut eum
comprehenderent; 40 putabat enim, si illum decepisset, se cladem
Iudaeis maximam illaturum. 41 Turbis autem irruere in domum eius
et ianuam disrumpere atque ignem admovere cupientibus, cum iam
comprehenderetur, gladio se petiit 42 eligens nobiliter mori potius
quam subditus fieri peccatoribus et contra natales suos indignis
iniuriis agi. 43 Sed, cum per festinationem non certo ictu plagam
dedisset, et turbae intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad
murum praecipitavit semetipsum viriliter in turbas; 44 quibus velo-
citer locum dantibus casui eius, venit per mediam cervicem. 45 Et,
cum adhuc spiraret, accensus animo surrexit et, cum sanguis eius
magno fluxu deflueret, et gravissimis vulneribus esset saucius, cursu
turbam pertransiit 46 et stans supra quandam petram praeruptam
et iam exsanguis effectus, complexus intestina sua utrisque manibus
proiecit super turbas invocans dominatorem vitae ac spiritus, [i]ut haec
illi iterum redderet; atque ita vita defunctus est.
15 [a]Nicanor autem, ut comperit Iudam esse in locis [b]Samariae,
cogitavit cum omni impetu die sabbati committere bellum. 2 Iu-

p cf. 1 Mc 7, 27.
q cf. 1 Mc 7, 30.
r cf. cp. 3, 38; 4, 2.
s v. 1 Mc 3, 37.
t cf. 1 Mc 7, 29, 30.
u cf. Lc 19, 21.
v v. cp. 2, 23.
x cf. 1 Mc 7, 33.
y cp. 15, 32; 1 Mc 7, 47. — cf. vr. 34.
z cf. cp. 6, 7.
a Ex 9, 29; Jb 11, 13; Ps 87, 10; 142, 6; Lm 3, 41; 1 Tm 2, 8. — v. 3 Rg 8, 22.
b cf. cp. 12, 15; 13, 14.
35, 36] RR. in fr. 3 p. D. 1 Oct. et in cons. eccl.
c Ps 15, 2; 49, 9-12; Ac 17, 25. — cf. 1 Par 29, 14-16; Jb 22, 2.
d 3 Rg 8, 27; 2 Par 6, 2; Ps 134, 21.
e cf. cp. 10, 3.
f cf. 1 Mc 2, 65.
g cp. 8, 1; Gal 1, 13.
h cf. cp. 6, 19; Ac 15, 26. — v. Jd 16, 30.
i cf. cp. 7, 11, 23.
a v. 1 Mc 3, 38.
b 1 Mc 3, 10.

civitatem obtineret, templi eversionem comminatus est (30-35), et optimates persecutus (36-46) se Deo potentiorem dicens contra Machabaeum aciem instruit (15, 1-7). Ab eo autem, qui narrato somnio animos suorum

daeis vero, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne
ita ferociter et barbare feceris, sed honorem tribue diei [c]sanctifica-
tionis et honora eum [d]qui universa conspicit; 3 ille [e]infelix interro-
gavit si est [f]potens in caelo [g]qui imperavit agi diem sabbatorum.
4 Et respondentibus illis: Est Dominus vivus ipse in caelo potens
qui iussit agi septimam diem; 5 at ille ait: [h]Et ego potens sum
super terram, qui impero sumi arma et negotia regis impleri. Tamen
non obtinuit ut consilium perficeret.
6 Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus cogitaverat
commune trophaeum statuere de Iuda. 7 Machabaeus autem semper
confidebat cum omni spe auxilium sibi a Deo adfuturum 8 et [i]hor-
tabatur suos ne formidarent ad adventum nationum, sed in mente
haberent [j]adiutoria sibi facta de caelo et nunc sperarent ab Omni-
potente sibi adfuturam victoriam. 9 Et [l]allocutus eos de [m]lege et
prophetis, admonens etiam certamina, quae fecerant prius, prom-
ptiores constituit eos. 10 Et, ita animis eorum erectis, simul osten-
debat gentium fallaciam et [n]iuramentorum praevaricationem. 11 Sin-
gulos autem illorum armavit non clipei et hastae munitione, sed
sermonibus optimis et exhortationibus, exposito digno fide somnio,
per quod universos laetificavit.
12 Erat autem huiuscemodi visus: [o]Oniam, qui fuerat summus
sacerdos, virum bonum et benignum, verecundum visu, modestum
moribus et eloquio decorum et qui a puero in virtutibus exercitatus
sit, [p]manus protendentem orare pro omni populo Iudaeorum; 13 post
hoc apparuisse et alium virum aetate et gloria mirabilem et magni
decoris habitudine circa illum. 14 Respondentem vero Oniam dixisse:
Hic est fratrum amator et populi Israël: hic est, qui multum orat
pro populo et universa [q]sancta civitate, [r]Ieremias propheta Dei;
15 extendisse autem Ieremiam dextram et dedisse Iudae gladium au-
reum dicentem: 16 Accipe sanctum gladium munus a Deo, in quo dei-
cies adversarios populi mei Israël.
17 Exhortati itaque Iudae sermonibus bonis valde, de quibus ex-
tolli posset impetus et animi iuvenum confortari, statuerunt dimicare
et confligere fortiter, ut virtus de negotiis iudicaret, eo quod civitas
sancta et templum periclitarentur. 18 Erat enim pro uxoribus et
filiis itemque pro fratribus et cognatis [s]minor sollicitudo; [t]maximus
vero et primus pro sanctitate timor erat templi. 19 Sed et eos, qui
in civitate erant, non minima sollicitudo habebat pro his qui con-
gressuri erant.
20 Et, cum iam omnes sperarent iudicium futurum, hostesque
adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestiae equitesque oppor-
tuno in loco compositi; 21 considerans Machabaeus adventum mul-
titudinis et apparatum varium armorum et ferocitatem bestiarum,
[u]extendens manus in caelum [v]prodigia facientem Dominum invoca-
vit, [w]qui non secundum armorum potentiam, sed, prout ipsi placet,
dat dignis victoriam. 22 Dixit autem invocans hoc modo: Tu, Do-
mine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Iuda et [x]inter-
fecisti de castris Sennacherib centum octogintaquinque milia, 23 et
nunc, dominator caelorum, [y]mitte angelum tuum bonum ante nos.
in timore et tremore magnitudinis bracchii tui, 24 ut metuant qui
cum blasphemia veniunt adversus [z]sanctum populum tuum. Et hic
quidem ita peroravit.
25 Nicanor autem et qui cum ipso erant cum tubis et canticis
admovebant. 26 Iudas vero et qui cum eo erant, invocato Deo, per
orationes congressi sunt. 27 [a]Manu quidem pugnantes, sed Dominum
cordibus orantes prostraverunt non minus trigintaquinque milia [b]prae-
sentia Dei magnifice delectati.
28 Cumque cessassent et cum gaudio redirent, cognoverunt Ni-
canorem [c]ruisse cum armis suis. 29 Facto itaque clamore et pertur-
batione excitata, [d]patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.
30 Praecepit autem Iudas, qui per omnia corpore et animo mori pro
civibus paratus erat, [e]caput Nicanoris et manum cum umero abscis-
sam Ierosolymam perferri. 31 Quo cum pervenisset, convocatis con-
tribulibus et sacerdotibus ad altare, accersiit et eos qui in [f]arce

c cf. Ex 20, 11.
d cp. 9, 5. — v. Ecli 23, 27, 28.
e cp. 8, 34.
f v. cp. 3, 24.
g Ex 20, 8; Lv 26, 6; Dt 5, 12, 13.
h cf. Ez 28, 2, 9.
7-19] LL. in sb. p. D. 5 Oct.
i cp. 8, 16. — 1 Mc 4, 8.
j v. cp. 14, 15.
l cp. 8, 23. — cf. Dt 20, 2-4.
m Mt 5, 17; 7, 12; 22, 40; Ac 13, 15; 26, 22. — cf. cp. 8, 23.
n cf. cp. 4, 34; 5, 25; 12, 3; 1 Mc 6, 62 etc.
o v. cp. 3, 1.
p v. cp. 14, 34.
14] R. in fr. 2 p. D. 1 Oct.
q v. cp. 3, 1.
r cp. 2, 5, 7.
16] In ord. de creando equite (P. R.).
s cf. Mt 10, 37.
t cp. 2, 23; 14, 3.
u v. cp. 14, 34.
v Jb 5, 9; Ps 135, 4; Dn 3, 99. — v. Ps 71, 18.
w cf. cp. 8, 18.
22-24] R. in fs. ss. Ang. c. etc.
x cf. cp. 8, 19; 1 Mc 7, 41. — v. 4 Rg 19, 35.
y cp. 11, 6. — v. Ex 23, 20.
z Ex 19, 6; Dt 7, 6; Is 62, 12; Jr 2, 3 etc.
a cf. 2 Es 4, 17.
b v. cp. 2, 21.
c cf. 1 Mc 7, 43.
d v. cp. 7, 8.
e 1 Mc 7, 47.
f v. cp. 4, 12.

erexerat (8-19) et in Deo confisus bellum susceperat, debellatur (20-27), ipsiusque occisi caput et manus in signum relatae victoriae in templum intulit (28-35) ac novum festum instituendum curavit (36, 37).

erant 32 et, ostenso capite Nicanoris et manu nefaria, [g]quam exten-
dens contra domum sanctam omnipotentis Dei magnifice gloriatus
est, 33 linguam etiam impii Nicanoris praecisam iussit particulatim
[h]avibus dari, [i]manum autem dementis contra templum suspendi.
34 Omnes igitur caeli benedixerunt Dominum dicentes: Benedictus
qui locum suum incontaminatum servavit. 35 Suspendit autem Ni-
canoris caput in summa arce, ut evidens esset et manifestum signum
[j]auxilii Dei. 36 [l]Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo
modo diem istum absque celebritate praeterire, 37 habere autem ce-
lebritatem tertiadecima die mensis [m]adar, quod dicitur voce syriaca
pridie [n]Mardochaei diei.
38 Igitur his erga Nicanorem gestis et ex illis temporibus ab
[o]Hebraeis civitate possessa, ego quoque in his faciam finem ser-
monis. 39 Et, si quidem bene et ut historiae competit, hoc et ipse
velim; sin autem minus digne, concedendum est mihi. 40 [p]Sicut
enim vinum semper bibere aut semper aquam contrarium est, alter-
nis autem uti delectabile: ita legentibus, si semper exactus sit sermo,
non erit gratus.
Hic ergo erit consummatus.

g cp. 14, 33; 1 Mc 7, 47.
h cf. 1 Rg 17, 44, 46.
i 1 Mc 7, 47. — cf. 1 Rg 31, 10; Jdt 14, 1, 7.
j cp. 12, 11.
l cf. 1 Mc 7, 49.
m 1 Es 6, 15; Est 3, 7, 13; 8, 12; 13, 6.
n cf. Est 9, 17, 21, 23, 31.
o cp. 7, 31; 11, 13; Jdt 10, 12; 14, 18.
p cf. cp. 2, 29.

SANCTUM IESU CHRISTI

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHAEUM

IBER generationis Iesu Christi [b]filii David [c]filii
Abraham. **2** [d]Abraham genuit Isaac, Isaac autem
genuit Iacob, Iacob autem genuit Iudam et fratres
eius, **3** [e]Iudas autem genuit Phares et Zaram de
Thamar, Phares autem genuit Esron, Esron autem
genuit Aram, **4** Aram autem genuit Aminadab,
[f]Aminadab autem genuit Naasson, Naasson autem
genuit Salmon, **5** Salmon autem genuit Booz de
[g]Rahab, Booz autem genuit Obed ex Ruth, Obed autem genuit Iesse,
[h]Iesse autem genuit David regem, **6** [i]David autem rex genuit Salomo-
nem ex [j]ea quae fuit Uriae, **7** Salomon autem genuit Roboam, Roboam
autem genuit Abiam, Abias autem genuit Asa, **8** Asa autem genuit
Iosaphat, Iosaphat autem genuit [l]Ioram, Ioram autem genuit Oziam,
9 Ozias autem genuit Ioatham, Ioatham autem genuit Achaz, Achaz
autem genuit Ezechiam, **10** Ezechias autem genuit Manassen, Manas-
ses autem genuit Amon, Amon autem genuit Iosiam, **11** Iosias autem
genuit [m]Iechoniam et fratres eius in transmigratione Babylonis.
12 Et post transmigrationem Babylonis [n]Iechonias genuit [o]Salathiel,
[p]Salathiel autem genuit Zorobabel, **13** Zorobabel autem genuit Abiud,
Abiud autem genuit Eliacim, Eliacim autem genuit Azor, **14** Azor
autem genuit Sadoc, Sadoc autem genuit Achim, Achim autem genuit
Eliud, **15** Eliud autem genuit Eleazar, Eleazar autem genuit Mathan,
Mathan autem genuit Iacob, **16** [q]Iacob autem genuit Ioseph virum
Mariae, de qua natus est Iesus qui vocatur [r]Christus.

17 Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David gene-
rationes quattuordecim, et a David usque ad transmigrationem Baby-
lonis generationes quattuordecim, et a transmigratione Babylonis usque
ad Christum generationes quattuordecim.

18 Christi autem generatio sic erat: [s]cum esset desponsata mater
eius Maria Ioseph, antequam convenirent, inventa est in utero ha-
bens de Spiritu sancto; **19** Ioseph autem vir eius, cum esset iustus
et nollet eam [t]traducere, voluit occulte dimittere eam. **20** Haec autem
eo cogitante, ecce angelus Domini [u]apparuit [v]in somnis ei dicens:
Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam, quod
enim in ea natum est de Spiritu sancto est. **21** Pariet autem filium,
et [w]vocabis nomen eius [x]Iesum; [y]ipse enim salvum faciet populum
suum a peccatis eorum. **22** [z]Hoc autem totum factum est [a]ut adim-
pleretur quod dictum est a Domino per prophetam dicentem: **23** '[b]Ecce
virgo in utero habebit et pariet filium, et vocabunt nomen eius Em-
manuel', quod est interpretatum n o b i s c u m D e u s. **24** Exsurgens
autem Ioseph a somno fecit sicut praecepit ei angelus Domini et ac-
cepit coniugem suam, **25** et non cognoscebat eam donec peperit filium
suum primogenitum, et vocavit nomen eius Iesum.

1-16] cf. Lc 3, 23-38.
1-16] Ev. in fs. nativ. BMV. etc. et s. Joachim Patriarchae.
a v. Gn 2, 4.
b 2 Rg 7, 12-16; Lc 1, 32, 69; Jo 7, 42; Ac 2, 30; Rm 1, 3; 2 Tm 2, 8; Ap 22, 16. [9, 5.
c Gn 22, 18; Gal 3, 16. — cf. Rm
d Gn 21, 3; 25, 26; 29, 35.
3-5] Rt 4, 18-22; 1 Par 2, 4-15.
e Gn 38, 29, 30; 46, 12; 1 Par
f Nm 7, 12. [2, 1, 15.
g Js 6, 25.
h 1 Rg 16, 1; 17, 12.
i 2 Rg 12, 24.
j 2 Rg 12, 10.
7-11] 1 Par 3, 10-16.
l cf. 4 Rg 15, 1; 1 Par 3, 11, 12.

m Est 2, 6; 11, 4; Jr 24, 1. — cf.
n 1 Par 3, 13-19. [4 Rg 24, 15.
o cf. Lc 3, 27.
p 1 Es 3, 2; 5, 2; Ag 1, 1. — cf. 1 Par 3, 19.

16] Cm. et Antt. in fs. s. Joseph
q cf. Lv 3, 23. [*etc.*
r cp. 2, 4; 11, 2; 16, 16; 22, 42; 23, 10; Lc 3, 15; Jo 1, 20 etc. — cf. Jo 1, 41; 4, 25.
18-21] Ev. in fs. s. Joseph, in vg. Nat. Dñi et in Desp. BMV.
18] Ant in fr. 3 p. D. 1 Adv. — Of. in fs. Matern. BMV.
s Lc 1, 27, 35. *t* cf. Dt 24, 1.
*20.21] Cm. ut s. vr. 18. — v. Is 11, 1. — * Catech. R. I 3, 5.*
u cp. 2, 13, 19. — cf. cp. 2, 12, 22.
v cf. Gn 20, 6; 31, 11; Nm 12, 6; Jb 33, 15; Dn 2, 19 etc.
21] v. Lc 1, 31. — Ant. in fs. ss. Nom. J.
w vr. 25; Lc 1, 31; 2, 21.
x vr. 1; cp. 16, 21; Mr 1, 1; Jo 1, 17; 17, 3. — cf. vr. 16.
y Lc 2, 11; Jo 4, 42; Ac 4, 12; 5, 31; 13, 23, 38; Ph 3, 20. — cf. Ac 3, 26.
z cp. 21, 4; 26, 56; Jo 10, 36.
a cp. 2, 15, 23; 4, 14; Mr 14,
b Is 7, 14. [49; Jo 13, 18.
c Is 8, 8, 10. — cf. cp. 28, 20.
24] Ant. in fs. s. Joseph.

Introductio (1, 1-2, 23), *sive de impletione in Christo Iesu eorum quae de Messiae genealogia* (*1, 1-17*), *de partu virgineo* (*18-25*), *de adoratione Magorum, de clade infantium, de reditu ex Aegypto praedicta sunt* (*2, 1-23*).

2 [a]Cum ergo natus esset Iesus in [b]Bethlehem Iuda [c]in diebus
Herodis regis, ecce [d]Magi ab [e]oriente venerunt Ierosolymam
2 dicentes: Ubi est qui na.us est [f]rex Iudaeorum? Vidimus enim
[g]stellam eius in oriente et venimus adorare eum. 3 Audiens autem
Herodes rex turbatus est, et omnis Ierosolyma cum illo; 4 et congregans omnes [h]principes sacerdotum et scribas populi sciscitabatur
ab eis ubi [i]Christus nasceretur. 5 At illi dixerunt ei: [j]In Bethlehem
Iudae; sic enim scriptum est per prophetam: 6 '[k]Et tu, Bethlehem
terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim
exiet dux [l]qui regat populum meum Israël'. 7 Tunc Herodes, clam
vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellae quae apparuit
eis. 8 Et mittens illos in Bethlehem dixit: Ite et interrogate diligenter de puero et, cum inveneritis, renuntiate mihi, ut et ego veniens
adorem eum. 9 Qui, cum audissent regem, abierunt.

Et ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, usque
dum veniens staret supra ubi erat puer. 10 Videntes autem stellam
gavisi sunt gaudio magno valde 11 et intrantes domum invenerunt
puerum cum Maria matre eius et procidentes adoraverunt eum et,
apertis thesauris suis, [m]obtulerunt ei munera, [n]aurum, [o]tus et [p]myrrham 12 et, [q]responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem,
per aliam viam reversi sunt in regionem suam.

13 Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis
Ioseph dicens: Surge et accipe puerum et matrem eius et fuge in
Aegyptum et esto ibi usque dum dicam tibi; futurum est enim ut
Herodes quaerat puerum ad perdendum eum. 14 Qui consurgens
accepit puerum et matrem eius nocte et secessit in Aegyptum. 15 Et
erat ibi usque ad obitum Herodis, [r]ut adimpleretur quod dictum est
a Domino per prophetam dicentem: '[s]Ex Aegypto vocavi filium
meum'.

16 Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a Magis iratus
est valde et mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem
et in omnibus finibus eius, a bimatu et infra, [t]secundum tempus
quod exquisierat a Magis. 17 Tunc adimpletum est quod dictum est
per Ieremiam prophetam dicentem: 18 '[u]Vox in Rama audita est,
ploratus et ululatus multus: Rachel plorans filios suos et noluit consolari, quia [v]non sunt'.

19 Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto 20 dicens: Surge et accipe puerum et matrem
eius et vade in terram Israël, [x]defuncti sunt enim qui quaerebant
animam pueri. 21 Qui consurgens accepit puerum et matrem eius et
venit in terram Israël. 22 Audiens autem quod Archelaus regnaret
in Iudaea pro Herode patre suo timuit illo ire, et admonitus in somnis secessit in partes [y]Galilaeae 23 et veniens habitavit in civitate,
quae vocatur [z]Nazareth, ut adimpleretur quod dictum est per [a]prophetas, 'quoniam Nazaraeus vocabitur'.

3 In diebus autem illis venit [a]Ioannes Baptista praedicans in [b]deserto Iudaeae 2 et dicens: [c]Paenitentiam agite, appropinquavit
enim [d]regnum caelorum. 3 Hic est enim qui dictus est per Isaiam
prophetam dicentem: '[e]Vox clamantis in deserto: [f]Parate viam Domini, rectas facite semitas eius'. 4 Ipse autem Ioannes habebat [g]vestimentum de pilis camelorum et zonam pelliceam circa lumbos suos,
esca autem eius erat [h]locustae et [i]mel silvestre.

5 Tunc exibat ad eum Ierosolyma et omnis Iudaea et omnis regio
circa Iordanem, 6 et baptizabantur ab eo in Iordane [j]confitentes
peccata sua. 7 Videns autem multos [l]pharisaeorum et [m]sadducaeorum venientes ad baptismum suum dixit eis: [n]Progenies viperarum,
quis demonstravit vobis fugere a [o]ventura ira? 8 Facite ergo [p]fructum
dignum paenitentiae 9 et ne velitis dicere intra vos: [q]Patrem habemus Abraham; dico enim vobis quoniam potens est Deus de [r]lapidibus istis suscitare filios Abrahae. 10 Iam enim securis ad radicem
arborum posita est: [s]omnis ergo arbor, quae non facit fructum bonum,
excidetur et in ignem mittetur. 11 [t]Ego quidem baptizo vos in aqua
[u]in paenitentiam; [v]qui autem post me venturus est fortior me est,
cuius non sum dignus calceamenta portare. Ipse vos baptizabit [x]in

1-12] *Ev. in Epiph. Dñi.* (*1, 2, 1, 2*] *R. etc. ut s.* [*9-12.*)
a Lc 2, 4-7.
b Lc 2, 15; Jo 7, 42. — v. Gn [35, 19.
c Lc 1, 15.
d cf. Est 1, 13; Dn 2, 12.
e cf. Gn 25, 6; Jd 6, 3; 3 Rg 4, 30.
f cp. 27, 11, 37; Jr 23, 5; 30, 9; Zc 9, 9; Jo 1, 49.
g cf. Nm 24, 17; Ap 22, 16.
h 2 Es 12, 7. — cf. 1 Par 24, [3, 19.
i v. cp. 1, 16.
j Jo 7, 42.
k Mic 5, 2.
l 2 Rg 5, 2; (Ez 34, 23; Jo 21, 15-17); Ap 7, 7.
9-12] *RR. etc. in fs. et oct. Epiph.*

11] * *Conc. Trid. s. XIII cp. 5.*

m Ps 71, 10. — cf. 1 Rg 9, 7.
n Ps 71, 15; Is 60, 6.
o Is 60, 6. — cf. Ap 18, 13.
p Ex 30, 23; Ps 44, 9; Jo 19, [39.
q v. cp. 1, 20.
13-18] *Ev. in fs. ss. Innoc. et fugae DN. in Aegypt.*
ex 13-18] *Int.* (*Ps 54, 8*). *Ant. etc. ut s. et in fss. s. Joseph etc.*
r v. cp. 1, 22.
s Os 11, 1.
t cf. vr. 7.
u Jr 31, 15. [Lm 5, 7.
v cf. Gn 37, 30; 42, 13, 36;
19-23] *Ev. in vg. Epiph. — Ant. etc. in fss. s. Joseph et Fugae DN. in Aegypt.*
x cf. Ex 4, 19.
y cp. 3, 13; Is 9, 1; Lc 1, 26.
z cp. 4, 13; 21, 11; Mr 1, 9; Lc 1, 26; 2, 39; 4, 16; Jo 1, 45, 46; Ac 10, 38. — cf. Jo 18, 5, 7; 19, 19; Ac 24, 5.
a Is 11, 1; 53, 2 (?).

1-12] Mr 1, 2-8; Lc 3, 2-17
a Jo 1, 6, 7.
b Js 15, 61. — cf. Jd 1, 16.
2] * *Catech. R. IV 11, 1.*
c cp. 4, 17; Mr 1, 15. [cp. 6, 10.
d cp. 10, 7; Dn 2, 44. — cf.
3b] *V. in T. Adv. — v. Is 40, 3.*
e Is 40, 3. — cf. Jo 1, 23.
f Lc 1, 76.
g cf. 4 Rg 1, 8; Zc 13, 4; Heb [11, 37.
h cf. Lv 11, 22.
i 1 Rg 14, 26. — cf. Ex 3, 8, 17.
j Mr 1, 5; Ac 19, 18.
l cp. 12, 34; 23, 13-15.
m cp. 22, 23.
n cp. 23, 33. — cf. Ps 139, 4.
o Rm 5, 9; Eph 5, 6; Col 3, 6; 1 Th 1, 10; 2, 16.
p Ac 26, 20.
q Jo 8, 33, 39; Rm 2, 28; 9, 7. — cf. Ez 33, 23-33.
r cf. cp. 4, 3.
s cp. 7, 19. — cf. Mr 11, 13, 14, 20, 21; Lc 3, 7, 9; Jo 15, 2, 6.
10] * *Catech. R. III 2, 25.*
t Jo 1, 26, 33; Ac 1, 5; 11, 16; 19, 14.
u Ac 13, 24; 19, 14. — cf. cp. 11, 3.
v Jo 1, 15, 27; Ac 13, 25. — cf. Jo 3, 30, 31.
11] * *Catech. R. II 2, 8.*
x Jo 1, 33; Ac 11, 16.

Spiritu sancto et [y]igni; 12 cuius [z]ventilabrum in manu sua, et per-
mundabit aream suam et [a]congregabit triticum suum in horreum,
[b]paleas autem comburet [c]igni inexstinguibili.
13 Tunc venit Iesus a [d]Galilaea in Iordanem ad Ioannem, ut
baptizaretur ab eo; 14 Ioannes autem prohibebat eum dicens: [e]Ego
a te debeo baptizari, et tu venis ad me? 15 Respondens autem Iesus
dixit ei: Sine modo: sic enim [f]decet nos implere omnem [g]iustitiam.
Tunc dimisit eum. 16 Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de
aqua, et ecce [h]aperti sunt ei caeli, et vidit [i]Spiritum Dei descenden-
tem sicut columbam et venientem super se. 17 Et ecce [j]vox de caelis
dicens: [l]Hic est Filius meus [m]dilectus, in quo mihi complacui.
4 Tunc Iesus ductus est in desertum a Spiritu, ut [a]tentaretur a
diabolo; 2 et, cum ieiunasset [b]quadraginta diebus et quadraginta
noctibus, postea [c]esuriit. 3 Et accedens [d]tentator dixit ei: Si [e]Filius
Dei es, dic ut [f]lapides isti panes fiant. 4 Qui respondens dixit:
[g]Scriptum est: '[h]Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo
quod procedit de ore Dei'. 5 Tunc adsumpsit eum [i]diabolus in
[j]sanctam civitatem et statuit eum super pinnaculum templi 6 et
dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorsum; scriptum est enim:
'[l]Quia angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te, ne forte
offendas ad lapidem pedem tuum'. 7 Ait illi Iesus: Rursum scriptum
est: '[m]Non [n]tentabis Dominum Deum tuum'. 8 Iterum adsumpsit
eum diabolus in montem excelsum valde et ostendit ei omnia regna
mundi et gloriam eorum 9 et dixit ei: [o]Haec omnia tibi dabo, si
cadens adoraveris me. 10 Tunc dicit ei Iesus: Vade, [p]Satana; scriptum
est enim: '[q]Dominum Deum tuum adorabis et [r]illi soli servies'.
11 Tunc reliquit eum diabolus, et ecce [s]angeli accesserunt et ministra-
bant ei.
12 Cum autem audisset Iesus quod [t]Ioannes traditus esset, [u]se-
cessit in Galilaeam 13 et, relicta civitate [v]Nazareth, venit et habita-
vit in [x]Capharnaum [y]maritima, [z]in finibus Zabulon et Nephthalim,
14 ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam: 15 '[a]Terra
Zabulon et terra Nephthalim, via maris trans Iordanem, [b]Galilaea
gentium: 16 populus [c]qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam,
et sedentibus in regione umbrae mortis lux orta est eis'. 17 [d]Exinde
[e]coepit Iesus praedicare et dicere: [f]Paenitentiam agite; appropin-
quavit enim regnum caelorum.
18 Ambulans autem Iesus iuxta [g]mare Galilaeae vidit duos fra-
tres, Simonem [h]qui vocatur Petrus et Andream fratrem eius mitten-
tes rete in mare; erant enim piscatores. 19 Et ait illis: Venite post
me, et faciam vos fieri [i]piscatores hominum. 20 At illi continuo,
[j]relictis retibus, secuti sunt eum. 21 Et procedens inde vidit alios
duos fratres, [k]Iacobum Zebedaei et Ioannem fratrem eius, in navi
cum Zebedaeo patre eorum reficientes retia sua et vocavit eos. 22 Illi
autem statim, relictis retibus et patre, secuti sunt eum.
23 Et [l]circuibat Iesus totam Galilaeam, [m]docens in synagogis
eorum et praedicans [n]evangelium regni et [o]sanans omnem languo-
rem et omnem infirmitatem in populo. 24 Et abiit opinio eius in
totam [p]Syriam; et obtulerunt ei omnes male habentes, variis lan-
guoribus et [q]tormentis comprehensos et [r]qui daemonia habebant et
[s]lunaticos et [t]paralyticos et curavit eos. 25 Et [u]secutae sunt eum
[v]turbae multae de Galilaea et [x]Decapoli et de Ierosolymis et de
Iudaea et de trans Iordanem.
5 Videns autem Iesus turbas [a]ascendit in montem, et, cum sedis-
set, accesserunt ad eum discipuli eius, 2 et [b]aperiens os suum
docebat eos dicens:
3 Beati [c]pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.
4 Beati [d]mites, quoniam ipsi possidebunt terram.
5 Beati [e]qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

y cf. Is 4, 4; Ml 3, 2, 1; Ac 2, 3.
12] cf. Catech. R. I 10, 7; IV [12, 13.
z cf. Is 41,16; Jr 15, 7.
a cp. 13, 30. — cf. Ez 34, 12-16.
b Ml 4, 1. *c* Mr 9, 43, 47.
13-17] Mr 1, 9-11; Lc 3, 21, 22. — cf. Jo 1, 32-34.
d cp. 2, 22.
e cf. cp. 8, 8; Jo 13, 6.
f cf. Jo 9, 4. *g* cp. 21, 32.
*16, 17] * Catech. R. II 1, 28; 2, 20, 58; 4, 69; III 2, 20. — RR. in Epiph.*
h Jo 1, 51; Ac 7, 56,
i cf. Lc 4, 18, 21; Ac 10, 28.
j cf. Jo 12, 28.
l cp. 12, 18; 17, 7; 2 Pt 1, 17. — cf. cp. 14, 33; Ps 2, 7; 1 Jo 5, 9.
m Col 1, 13. — cf. Is 42, 1; Jo 3, 35; 5, 20; 10, 17; Eph 1, 6.
1-11] Ev. in D. 1 Qdg. (1, 2, 4-6).
1-11] Mr 1, 12, 13; Lc 4, 1-13.
a cf. Heb 2, 18; 4, 15.
b cf. Dt 9,9, 18; 3 Rg 19, 8.
c cp. 21, 18. — cf. Jo 4, 6, 7.
d 1 Th 3, 5. [*10, 17.*
*3, 4] * cf. Catech. R. IV 15, 6,*
e cf. cp. 8, 29. — v. cp. 14, 33.
f cf. cp. 3, 9.
g vr. 7, 10. — cf. Eph 6, 17.
h Dt 8, 3. — cf. Jo 4, 34.
i Ecli 21, 30. — cf. Sap 2, 24.
j cp. 27, 53. — cf. Ps 45, 5; Ap 21, 2. — v. 2 Es 11, 1.
l Ps 90, 11, 12.
m Dt 6, 16. [5, 6.
n cf. Ps 77, 18; Is 7, 12; Ac
o cf. Jo 12, 31; 2 Cor 4, 4; Eph 2, 2. — v. Lc 4, 6.
p v. 1 Par 21, 1; Zc 3, 1, 2.
q Dt 6, 13.
10] v. s. vr. 1, 2.
r 1 Rg 7, 3.
s Lc 22, 43. — cf. cp. 26, 53.
t Mr 1, 14; Lc 3, 20. — cf. Jo
u Lc 4, 14. [3, 24.
v v. cp. 2, 23.
x cp. 8, 5; Mr 1, 21; Lc 4, 31. — cf. cp. 9, 1.
y cf. vr. 18; Jo 6, 1.
z Is 19, 32-34.
a Is 9, 1, 2; 42, 7. — v. cp. 1,
b 1 Mc 5, 15. [22.
c Jb 3, 5; Ps 22, 4; Lc 1, 79.
d Mr 1, 14, 15.
e Ac 1, 22. — v. Lc 5, 32.
f cf. cp. 3, 2.
*17] * Catech. R. IV 11, 1. — Ant. in fr. 2 p. D. Adv. et in reconc. paenit. (P. R.).*
18-20] Int (Ps 18) in vg., R., Cm. etc. in fs. s. Andr. Ap.
18-22] Mr 1, 16-20. — cf. Lc 5, 2-11; Jo 1, 40-42.
g cp. 15, 29; Jo 6, 1.
h cp. 10, 2; 16, 18.
i cp. 13, 47. *j* cf. cp. 19, 27.
k Ac 12, 2.
l Mr 1, 39; Lc 4, 15. [Jo 28, 20.
m cp. 9, 35; 13, 54; Mr 1, 21;
n cp. 24, 14; Lc 4, 43. — cf. cp. 13, 19.
o cp. 8, 16; 14, 35, 36; Mr 1,
p Lc 2, 2. [34; 6, 55, 56 etc.

q cp. 8, 6. *r* cp. 8, 16; 9, 32. — cf. Jo 10, 21. *s* cp. 17, 15. *t* cp. 9, 2, 6. *u* Mr 3, 7, 8; Lc 6, 17. *v* cp. 8, 1; 12, 15; 19, 1. *x* Mr 5, 20. *a* cf. Mr 3, 13; Lc 6, 17. *1-12] Ev. in cm. Mm. et fss. omn. SS. et ss. Reliq.* *b* Ps 77, 2; Ac 8, 35; 10, 34. *c* Is 66, 2. — cf. cp. 11, 29; 18, 3; Lc 12, 32. *3, 8] Cm. in fs. s. Ben. Jos. Labre.* *3] * cf. Catech. R. I 13, 4; IV 11, 1.* 3-12] cf. Lc 6, 20-23. *d* Ps 36, 11. — cf. cp. 11, 29. *e* Ps 125, 5, 6; Is 57, 18; Jo 16, 20; 2 Cor 1, 7; 7, 10; Ap 7, 17; 21, 4. — cf. Jc 4, 9, 10.

siam esse evangelista demonstrat, atque illum, discipulis et turbis undequaque conquisitis et comitantibus (12-25), profert legislatorem, thaumaturgum ac regni spiritualis fundatorem. 1° Quasi legislator, Iesus suam

6 Beati qui [f]esuriunt et [g]sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.
7 Beati [h]misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur.
8 Beati [i]mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.
9 Beati [j]pacifici, quoniam [l]filii Dei vocabuntur.
10 [m]Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam
ipsorum est regnum caelorum.
11 [n]Beati estis, cum maledixerint vobis et persecuti vos fuerint
et dixerint omne malum adversum vos mentientes [o]propter me:
12 [p]gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cae-
lis; [q]sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos.
13 Vos estis sal terrae: quod [r]si sal evanuerit, in quo salietur?
Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab
hominibus. 14 [s]Vos estis lux mundi: [t]non potest civitas abscondi
supra montem posita, 15 [u]neque accendunt lucernam et ponunt eam
sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo
sunt: 16 [v]sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera
vestra bona et [x]glorificent Patrem vestrum qui in caelis est.
17 [y]Nolite putare quoniam veni solvere [z]legem aut prophetas:
non veni solvere, sed adimplere. 18 Amen, quippe dico vobis, [a]do-
nec transeat caelum et terra, iota unum aut unus apex non praete-
ribit a lege, donec omnia fiant; 19 [b]qui ergo solverit unum de man-
datis istis minimis et docuerit sic homines [c]minimus vocabitur in
regno caelorum; qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur
in regno caelorum. 20 Dico enim vobis quia, nisi abundaverit [d]iusti-
tia vestra plus quam scribarum et pharisaeorum, non intrabitis in
regnum caelorum.
21 [e]Audistis quia dictum est antiquis: '[f]Non occides'; qui autem
occiderit reus erit [g]iudicio. 22 [h]Ego autem dico vobis, quia [i]omnis,
qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio; qui autem dixerit fratri
suo: Raca, reus erit [j]concilio; qui autem dixerit: Fatue, reus erit
[k]gehennae ignis. 23 [l]Si ergo offers [m]munus tuum ad altare et ibi
recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, 24 re-
linque ibi munus tuum ante altare et vade prius reconciliari fratri
tuo et [n]tunc veniens offeres munus tuum. 25 [o]Esto consentiens adver-
sario tuo cito, dum es in via cum eo; ne forte tradat te adversarius
iudici, et iudex tradat te [p]ministro, et in carcerem mittaris. 26 Amen,
dico tibi, [q]non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.
27 Audistis quia dictum est antiquis: '[r]Non moechaberis'. 28 Ego
autem dico vobis, quia [s]omnis qui viderit mulierem ad concupiscen-
dum eam iam moechatus est eam in corde suo. 29 Quod si oculus
tuus dexter [t]scandalizat te, [u]erue eum et [v]proice abs te; expedit
enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus
tuum mittatur in gehennam. 30 Et, si dextra manus tua scandalizat
te, abscide eam et proice abs te; expedit enim tibi ut pereat unum
membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam.
31 Dictum est autem: '[x]Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei
libellum repudii'. 32 Ego autem dico vobis, quia [y]omnis qui dimise-
rit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari,
et [z]qui dimissam duxerit adulterat.
33 Iterum audistis quia dictum est antiquis: '[a]Non periurabis'.
'[b]reddes autem Domino iuramenta tua'. 34 Ego autem dico vobis
[c]non iurare omnino neque per caelum, [d]quia thronus Dei est,
35 neque per terram, quia [e]scabellum est pedum eius, neque per
Ierosolymam, quia [f]civitas est magni regis; 36 neque per caput
tuum iuraveris, quia [g]non potes unum capillum album facere aut
nigrum. 37 Sit autem sermo vester: Est, est; non, non; [h]quod autem
his abundantius est a malo est.
38 [i]Audistis quia dictum est: '[j]Oculum pro oculo et dentem pro
dente'. 39 Ego autem dico vobis [l]non resistere malo; sed, [m]si quis
te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebe illi et alteram;
40 et ei, qui vult tecum iudicio contendere et tunicam tuam tollere,
dimitte ei et pallium, 41 et quicumque te [n]angariaverit mille passus,

f cf. Am 8, 1.
g cf. Ps 41, 2; Is 55, 1, 2; Jo 7, 37. — v. Jo 4, 13, 14.
h cp. 25, 34-36; Tb 4, 7; Pro 19, 16; 2 Tm 1, 16. — cf. cp. 18, 33; Jc 2, 13. [*in cm. Ap.*
8-10] *Cm. in fs. omn. SS.; Ant.*
i Ps 23, 4; 2 Tm 2, 22; Heb
j Jc 3, 18. [12, 14.
9, 8] * *Catech. R. III 6, 1.*
l Rm 8, 14; 1 Jo 3, 1. [14.
m 2 Tm 2, 12; Jc 5, 11; 1 Pt 3,
n cf. Heb 11, 26; 1 Pt 4, 14, 18.
11, 12] *R. in cm. Ap. etc.*
o Jo 15, 21.
p Ac 5, 41; Rm 5, 3; 2 Cor 12, 10; Col 1, 11, 24; Heb 10, 34; Jc 1, 2; 1 Pt 4, 13.
13] * *Catech. R. III, 1, 10.*
q cf. cp. 21, 35.
13-19] *Ev. in cm. Doctor.*
r Mr 9, 49; Lc 14, 34, 35.
s Eph 5, 8; Ph 2, 15. — cf. Lc 2, 32; Jo 8, 12.
14, 15] *Ant. in comm. omn. ss.*
t cf. Is 2, 2. [*summ. Pontif.*
u Mr 4, 21; Lc 8, 16; 11, 33.
16] *Catech. R. IV 10, 9.*
v cf. Lc 2, 52; Rm 14, 18; Eph 5, 9; Phl 6; 1 Pt 2, 12.
x Jo 15, 8; 2 Cor 9, 13; Ph 1, 11. — cf. cp. 8, 9; Lc 7, 16.
y Rm 3, 31. — cf. cp. 3, 15; Rm 19, 4; 13, 8; Gal 3, 24.
z v. cp. 7, 12.

a Lc 16, 17. — cf. cp. 24, 35.
b Jc 2, 10, 11. — cf. Gal 3, 10.
c cf. cp. 11, 11; 18, 1-4.
20-24] *Ev. in D. 5 p. Pnt.* (*21, 23, 24*).
d cp. 16, 12. — cf. Ph 3, 9.
21-24] * *Catech. R. II 4, 57; III 2, 25; 6, 1, 2, 11, 26; IV 14,*
e vr. 27, 31, 33, 38, 43. [*17.*
f Ex 20, 13; Dt 5, 17. — cf.
g cf. Dt 16, 18. [Lv 24, 17.
h cf. cp. 12, 37; Jc 3, 2-12.
i 1 Jc 3, 15.
j cp. 10, 17; 26, 59.
k vr. 29; cp. 10, 28; 18, 9; Jc
l cf. Mr 11, 25. [3, 9.
m cp. 8, 4; 23, 18.
n cp. 1 Tm 2, 8.
o Lc 12, 58, 59. — cf. cp. 18,
p cp. 22, 13. [19.
q cf. cp. 6, 14, 15; 18, 34, 35.
27-29] * *Catech. R. III 7, 5, 10.*
r Ex 20, 14; Dt 5, 18.
s Jb 31, 1; Pro 6, 25; Ecli 9, 8. — cf. 2 Pt 2, 14. [48.
29, 30] cp. 18, 8, 9; Mr 44, 45,
t cp. 15, 12. — cf. cp. 13, 41;
u cf. cp. 19, 12. [Lc 17, 1.
v. cf. Col 3, 5.
x Dt 24, 1. — cf. cp. 19, 7; Jr 3, 1. [*tit. 32, cp. 7.*
32] * *Alexand. III l. 3, Decr.*
y cp. 19, 9; Lc 16, 18. — cf. 1 Cor 7, 10, 11.
33-37] * *Catech. R. III 3, 18,*
z Rm 7, 3. [*16.*

a Lv 19, 12; 1 Tm 1, 10.
b Nm 30, 2; Dt 23, 21; Ec 5, 4.
c Jc 5, 12. — cf. 2 Cor 1, 17.
d cp. 23, 22; Is 66, 1. [Ps 98, 5.
e Lm 2, 1. — cf. 1 Par 28, 2;
f Tb 13, 11; Ps 45, 5; 47, 2. 3.
g cf. Jr 13, 23.
h cf. Pro 10, 19; Ec 5, 2.
i v. vr. 21, 24. *j* Ex 21, 24; Lv 24, 20; Dt 19, 21. *39*] * *Catech. R. III 6. 13.* *l* 1 Cor 6, 7. — cf. Rm 12, 17, 19, 21; 1 Pt 2, 23. 39b-42] Lc 6, 29, 30. — cf. Rm 12, 17. *m* cp. 26, 67; Pro 20, 22; Is 50, 6; Lm 3, 30. — cf. Jo 18, 22; Ac 23, 2. *n* cp. 27, 32; Mr 15, 21.

doctrinam exponit (5, 1-12) eamque comparat cum antiqua lege (15-47), cum bonis moribus, quorum est regula (6, 1-18), et demum cum fine qui per illam homines adsequentur dummodo sint terrenis distracti sollicitudi-

vade cum illo et alia duo. 42 [o]Qui petit a te da ei, et [p]volenti mutuari
a te ne avertaris.
43 Audistis quia dictum est: '[q]Diliges proximum tuum' et [r]odio
habebis inimicum tuum. 44 Ego autem dico vobis: [s]Diligite inimicos
vestros, benefacite his qui oderunt vos et [t]orate pro persequentibus
et calumniantibus vos, 45 [u]ut sitis filii Patris vestri qui in caelis est,
qui solem suum oriri facit super bonos et malos et [v]pluit super iustos
et iniustos. 46 [x]Si enim diligitis eos qui vos diligunt quam mercedem
habebitis? nonne et [y]publicani hoc faciunt? 47 Et si salutaveritis fra-
tres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne et ethnici hoc faciunt?
48 [z]Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester caelestis perfectus est.
6 Attendite ne [a]iustitiam vestram faciatis coram hominibus, [b]ut
videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud [c]Patrem
vestrum qui in caelis est.
2 [d]Cum ergo facis elemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypo-
critae faciunt in synagogis et in vicis, ut [e]honorificentur ab hominibus.
Amen, dico vobis, receperunt mercedem suam. 3 Te autem faciente ele-
mosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, 4 ut sit elemosyna
tua in abscondito, et [c]Pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi.
5 Et cum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant in syna-
gogis et in angulis platearum [g]stantes orare, [f]ut videantur ab homi-
nibus. Amen, dico vobis, receperunt mercedem suam. 6 Tu autem,
cum oraveris, [h]intra in cubiculum tuum et, [i]clauso ostio, ora [c]Patrem
tuum in abscondito, et Pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi.
7 Orantes autem [j]nolite multum loqui sicut ethnici; [l]putant enim quod
in multiloquio suo exaudiantur. 8 Nolite ergo adsimilari eis; [m]scit
enim Pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum. 9 Sic
ergo vos orabitis: [c]Pater noster qui es in caelis, [n]sanctificetur [o]nomen
tuum, 10 [p]adveniat regnum tuum, [q]fiat voluntas tua [r]sicut in caelo et
in terra. 11 Panem nostrum supersubstantialem da nobis [s]hodie, 12 et
[t]dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus no-
stris, 13 et [u]ne nos inducas in tentationem, sed [v]libera nos a malo.
Amen. 14 [x]Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et
vobis Pater vester caelestis delicta vestra; 15 [y]si autem non dimi-
seritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.
16 [z]Cum autem ieiunatis nolite fieri, sicut hypocritae, tristes;
exterminant enim facies suas, [a]ut appareant hominibus ieiunantes.
Amen dico vobis quia receperunt mercedem suam. 17 Tu autem,
cum ieiunas, [b]unge caput tuum et faciem tuam lava, 18 ne videaris
hominibus ieiunans, sed Patri tuo qui est in abscondito, et [c]Pater
tuus qui videt in abscondito reddet tibi.
19 [d]Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi [e]aerugo et
tinea demolitur, et ubi fures [f]effodiunt et furantur; 20 [g]thesaurizate
autem vobis thesauros in caelo, ubi neque aerugo neque tinea de-
molitur, et ubi fures non effodiunt nec furantur. 21 [h]Ubi enim est the-
saurus tuus, ibi est et cor tuum. 22 [i]Lucerna corporis tui est ocu-
lus tuus: si [j]oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum
erit; 23 si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum te-
nebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebrae sunt, ipsae
tenebrae quantae erunt! 24 [l]Nemo potest duobus dominis servire:
aut enim unum odio habebit et alterum diliget aut unum sustinebit
et alterum contemnet. Non potestis Deo servire et [m]mammonae;
25 ideo, dico vobis, [n]ne solliciti sitis animae vestrae quid manducetis,
neque corpori vestro quid induamini: nonne anima plus est quam
esca, et corpus plus quam vestimentum? 26 Respicite volatilia caeli,
quoniam non serunt neque metunt neque congregant in horrea; et
Pater vester caelestis [o]pascit illa. [p]Nonne vos magis pluris estis illis?
27 [q]Quis autem vestrum cogitans potest adicere ad staturam suam
cubitum unum? 28 Et de vestimento quid solliciti estis? Conside-
rate lilia agri, quomodo crescunt; non laborant neque nent. 29 Dico
autem vobis quoniam nec [r]Salomon in omni gloria sua coopertus est

o Ps 36, 21, 26; 111, 5; Pro 21 26. [*1 Nbr. 1745.*
*42] * Bened. XIV in encycl.*
p Dt 15, 8; Ecli 29, 2; Lc 6, 34, 35. [*Ab.*
43-48] Ev. in fs. s. Jo. Gualb.
43-6, 4] Ev. in fr. 6 p. Cin.
q Lv 19, 18. — v. cp. 19, 19.
r cf. Dt 7, 2; 23, 6; 1 Es 9, 12.
s Lc 6, 27, 28; Rm 12, 14, 20; 1 Th 5, 15. — cf. Ex 23, 4; Jb 31, 29, 30.
*44, 45] * Catech. R. III 6, 18, 22; 9, 4; IV 13, 16; 14, 18, 10; 5, 3. — Cpp. in fs. Orat. DNJC.*
t Lc 22, 34; Ac 7, 60; 2 Tm 4, 16; 1 Pt 3, 9.
u Ecli 4, 11; Lc 6, 35. — cf. Eph
v Ac 14, 15, 16. [5, 1; Ph 2, 15.
x Lc 6, 32, — cf. 1 Cor 13, 5.
y cp. 18, 17.
*48] * Conc. Lat. IV c. abat. Joack. — * Catech. R. I 2, 6.*
z Gn 17, 1. — cf. Lv 19, 2; Lc 6, 36; 1 Pt 1, 15. — v. cp. 19, 1.

a cp. 5, 20; 16, 22. — (cf. Tb
b vr. 16; cp. 23, 5. [14, 11).
c Dt 32, 16; Sap 14, 3; Ecli 23, 1, 4; 51, 14. — cf. Ps 2, 4;
d cf. 1 Cor 13, 3. [Is 66, 1.
e Jo 5, 44. [16, 25.
f vr. 16; Lc 6, 24. — cf. Lc
*5, 8] * Catech. R. IV 8, 5, 4. — Antt. in fs. Orat. DNJC.*
g 1 Rg 1, 26; 3 Rg 8, 22; Ps 134, 2; Mr 11, 25; Lc 18, 11
h 4 Rg 4, 33. — cf. Is 26, 20.
i cf. Dn 6, 10.
j Ecli 7, 15. — cf. Mr 12, 40.
l 3 Rg 18, 26; Ac 19, 34. — cf.
m vr. 32. [Is 1, 15.
9-13] Lc 11, 2-4.
9] v. Lc 11, 1.
9-13] in ord. Ms.
n Is 29, 23. — cf. Ecli 36, 4; Is 6, 3; 1 Pt 3, 15; Ap 3-13.
o Jo 17, 6. *p* cf. cp. 3, 2.
q Lc 22, 42; Ac 21, 14. — cf. cp. 7, 21; 12, 50; Heb 13, 21.
r Ps 102, 20-22.
s vr. 34. — cf. Pro 30, 8; 1 Tm
t cp. 18, 21-35. [6, 8.
*12] * Conc. Milev. II can. 7.*
u cp. 26, 41. — cf. 1 Cor 10, 13.
v Jo 17, 15; 2 Th 3, 3. — cf. 2 Tm 4, 18. [4, 32; Col 3, 13.
x Mr 11, 25; Lc 6, 37; Eph
*14, 15] * Catech. R. I 11, 8; II 5, 33; III 2, 25; 6, 22; IV 7, 2; 14, 17.*
y cp. 18, 35; Ecli 28, 42; Mr 11, 25, 26. — v. Jc 2, 13.
16-21] Ev. in fr. 4 Cin. (*16,*
z 2 Is 58, 4-9. [*20*).

a vr. 1. — cf. Lc 18, 12.
b cf. Rt 3, 3; 2 Rg 12, 20; Dn
c v. vr. 6. [10, 3; Am 6, 6.
d cp. 19, 21; Lc 12, 21, 33; 1 Tm 6, 9, 10, 17-19; Heb 13,
e Jc 5, 2, 3. [5; 1 Jo 2, 15.
f cp. 24, 43; Lc 12, 39.
g Lc 12, 33. — cf. Col 3, 1, 2.
h Lc 12, 34. *i* Lc 11, 34, 35.
j Lc 20, 25; Mr 7, 22. — cf. Dt 15, 9; Pro 28, 22.
l cp. 16, 13. — cf. Rm 6, 16; Gal 1, 10; Jc 4, 4.

m Lc 16, 9, 11, 13. *24-33] Ev. in D. 14 p. Pnt. (31, 33) et in fs. s. Caiet. (33).* *n* vr. 28, 31, 34; cp. 10, 19; 13, 22; Lc 10, 41; 1 Cor 7, 32; Ph 4, 6; 1 Tm 6, 6; Heb 13, 5; 1 Pt 5, 7. *o* cf. Jb 38, 41; Ps 146, 9. *p* cp. 10, 29-31; 12, 12. — cf. Sap 11, 25. *q* cf. Ps 38, 6. *r* 3 Rg 10, 4-7.

s cp. 8, 26; 14, 31; 16, 8. — cf. cp. 17, 19; Lc 17, 16.
1-33] Cm. ut s. vr. 24.
t vr. 7; cp. 5, 47. *u* vr. 8.
*33, 34] * Catech. R. I 13, 4; III 9, 23; IV 11, 2; 16, 2, 3.*
v cf. cp. 5, 6, 20; Ps 54, 23.
x vr. 10.
y cf. 3 Rg 3, 11-14; Mr 10, 29, 30; Rm 14, 17; 1 Tm 4, 8; 1 [Pt 3, 9.
z cf. Jc 4, 13, 14.
1-5] Lc 6, 37, 38, 41, 42. — cf. Rm 14, 13; 1 Cor 4, 5; Jc 5, [9.
1, 2] Ant. in D. 1 p. Pnt.
a Rm 2, 1, 3; 14, 10; 1 Cor 4, 5; Jc 2, 13; 4, 11, 12.
b Mr 4, 24. — cf. Jd 1, 7; 1 Rg 15, 33.
c cf. Jo 8, 7-9; Rm 1, 22.
*6] * Catech. R. II 1, 1.*
d cp. 15, 26. — cf. Pro 9, 7, 8; 23, 9; Ecli 22, 7, 8; 32, 6.
e cf. Ph 3, 2; Ap 22, 15.
f cp. 13, 46.
7-11] Lc 11, 9-13.
g cp. 18, 19; 21, 22; Jo 14, 13; 16, 23, 24; Jc 1, 5, 6, 17; 1 Jo 3, 22; 5, 14, 15.
h 1 Par 28, 9; 2 Par 15, 2; Pro 8, 17; Jr 29, 13. — cf. Is 55, 6.
i Lc 13, 25. — cf. Ap 3, 20.
j cf. cp. 4, 3.
k cf. cp. 12, 34; Gn 6, 5; 8, 21.
l cf. Jc 1, 17.
*12] * cf. Catech. III 8, 10.*
m Lc 6, 31. — cf. Tb 4, 16; Ecli 31, 18. [— v. cp. 22, 40.
n cp. 5, 17. — cf. Rm 13, 8-10.
o Lc 13, 24. — cf. Pro 16, 25.
p cf. cp. 19, 24; Ac 14, 21.
q Ps 15, 11. — cf. cp. 18, 8; [Jo 14, 6.
r cf. Lc 13, 23.
s cp. 24, 11, 24; Dt 13, 1-3; 1-3; Jr 14, 14; 23, 16; Lc 6, 26; Ac 13, 6; 2 Pt 2, 1; 1 Jo 4, 1; Ap 19, 20.
15-21] Ev. in D. 7 p. Pnt. (15, 16).
t Ez 22, 27; Ac 20, 29. — cf. Mic 3, 5; Jo 10, 12; Gal 5, 19-22.
u cf. Lc 6, 43, 44, 45; Jc 2, 18.
v cp. 12, 33, 35. *x* Jc 3, 12.
y cf. cp. 3, 10.
*21] * Catech. R. III 2, 25; IV [11, 3; 12, 1.*
z Lc 6, 46; Rm 2, 13; Jc 1, 22.
a cf. Jo 3, 3, 5. [— cf. Os 8, 2.
b cp. 12, 50.
c cp. 25, 11, 12; Lc 13, 25, 27.
d v. Ml 3, 17.
e cf. Nm 24, 4; Jr 14, 14; 27, 15; Jo 11, 51; 1 Cor 13, 2.
f Mr 9, 37, 38. — Ac 19, 13-16.
g cp. 10, 33; Lc 12, 9; 13, 25. — cf. Ps 100, 4.
h Ps 6, 9. — cf. cp. 25, 41.
24] Ant. in cm. Cf.
24-27] Lc 6, 47-49.
i cp. 25, 2. — cf. Ez 13, 10-14;
j cf. cp. 16, 18. [1 Cor 3, 12-15.
l cf. Am 6, 12.
m cp. 11, 1; 13, 53; 19, 1.
n cp. 13, 54, 22, 33; Mr 6, 2; Lc 4, 32. — cf. Ac 13, 12.
o Jo 7, 46.
1-13] Ev. in D. 3 p. Epiph. [(1, 3).
a cp. 4, 25.
2-4] Mr 1, 40-44; Lc 5, 12-14.
b cp. 2, 2; 9, 18; 17, 25 etc. — cf. cp. 18, 26.
c cp. 9, 30; 12, 16; 17, 9; Mr 1, 34; 5, 43; 7, 36; 8, 26. — v. cp. 12, 16.

sicut unum ex istis. 30 Si autem faenum agri, quod hodie est et cras
in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos [s]modicae fidei?
31 Nolite ergo solliciti esse dicentes: Quid manducabimus aut quid
bibemus aut quo operiemur? 32 Haec enim omnia [t]gentes inquirunt;
[u]scit enim Pater vester quia his omnibus indigetis. 33 [v]Quaerite ergo
primum [x]regnum Dei et iustitiam eius, et [y]haec omnia adicientur
vobis. 34 Nolite ergo solliciti esse [z]in crastinum; crastinus enim dies
sollicitus erit sibi ipsi: sufficit diei malitia sua.

7 [a]Nolite iudicare, ut non iudicemini; 2 [b]in quo enim iudicio iu-
dicaveritis iudicabimini, et in qua mensura mensi fueritis reme-
tietur vobis. 3 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui et [c]tra-
bem in oculo tuo non vides? 4 aut quomodo dicis fratri tuo: Sine,
eiciam festucam de oculo tuo, et ecce trabs est in oculo tuo? 5 Hy-
pocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis eicere festu-
cam de oculo fratris tui.
6 [d]Nolite dare sanctum [e]canibus neque mittatis [f]margaritas vestras
ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis et conversi dirum-
pant vos.
7 [g]Petite, et dabitur vobis; [h]quaerite et invenietis, [i]pulsate, et ape-
rietur vobis. 8 Omnis enim qui petit accipit, et qui quaerit invenit, et
pulsanti aperietur. 9 Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius
suus [j]panem, nunquid lapidem porriget ei? 10 Aut, si piscem petierit,
nunquid serpentem porriget ei? 11 Si ergo vos, [k]cum sitis mali, nostis
bona data dare filiis vestris, quanto magis [l]Pater vester qui in caelis est
dabit bona petentibus se. 12 [m]Omnia ergo, quaecumque vultis ut fa-
ciant vobis homines, et vos facite illis; [n]haec est enim lex et prophetae.
13 [o]Intrate per [p]angustam portam, quia lata porta et spatiosa via
est, quae ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam.
14 Quam angusta porta et arta [q]via est quae ducit ad vitam, et [r]pauci
sunt qui inveniunt eam!
15 Attendite a [s]falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis
ovium, [t]intrinsecus autem sunt lupi rapaces; 16 [u]a fructibus eorum co-
gnoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uvas aut de tribulis ficus?
17 Sic [v]omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor malos
fructus facit. 18 [x]Non potest arbor bona malos fructus facere, neque
arbor mala bonos fructus facere. 19 [y]Omnis arbor, quae non facit fru-
ctum bonum, excidetur et in ignem mittetur; 20 igitur ex fructibus eo-
rum cognoscetis eos 21 [z]Non omnis qui dicit mihi: Domine Domine,
[a]intrabit in regnum caelorum; sed qui [b]facit voluntatem Patris mei qui
in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum. 22 [c]Multi dicent mihi in
[d]illa die: Domine, Domine, nonne [e]in nomine tuo prophetavimus et in
[f]nomine tuo daemonia eiecimus et in nomine tuo virtutes multas feci-
mus? 23 Et tunc confitebor illis: Quia [g]nunquam novi vos: ' [h]discedite
a me qui operamini iniquitatem '. 24 Omnis ergo qui audit verba mea
haec et facit ea adsimilabitur [i]viro sapienti, qui [j]aedificavit domum
suam supra petram; 25 et descendit pluvia, et venerunt flumina, et fla-
verunt venti et irruerunt in domum illam, et non cecidit; fundata enim
erat super petram. 26 Et omnis qui audit verba mea haec et non facit
ea similis erit viro stulto, qui aedificavit domum suam super harenam;
27 et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti et irrue-
runt in domum illam, et cecidit, et [l]fuit ruina illius magna.
28 Et factum est, [m]cum consummasset Iesus verba haec, [n]admi-
rabantur turbae super doctrina eius; 29 erat enim docens eos sicut
potestatem habens et [o]non sicut scribae eorum et pharisaei.

8 Cum autem descendisset de monte, secutae sunt eum [a]turbae
multae. 2 Et ecce leprosus veniens [b]adorabat eum dicens: Do-
mine, si vis, potes me mundare. 3 Et extendens Iesus manum tetigit
eum dicens: Volo, mundare. Et confestim mundata est lepra eius.
4 Et ait illi Iesus: [c]Vide nemini dixeris; sed vade, [d]ostende te sacer-
doti et offer munus [e]quod praecepit Moyses in testimonium illis.
5 Cum autem introisset [f]Capharnaum, accessit ad eum centurio
rogans eum 6 et dicens: Domine. puer meus iacet in domo paraly-

d cp. 13, 49; Lc 17, 14. *e* Lv 14, 2-32. — cf. cp. 10, 18; 24, 14; Mr 6, 11; Lc 9, 5; Jc 5, 3.
5-13] Lc 7, 1-10. — cf. Jo 4, 47-54. *5-13] Ev. in fr. 5 p. Cin. (6-8) et in Ms. pro infirmis.* *f* cp. 4, 13.

turgum eum probant leprosi mundatio, centurionis filii, socrus Petri et aliorum sanatio (8, 1-17), tempestas sedata, daemones in porcos immissi (18-34), paralyticus, cui etiam peccata remittuntur (9, 1-8). Qui-

ticus et [g]male torquetur. 7 Et ait illi Iesus: Ego veniam et curabo eum. 8 Et respondens centurio ait: Domine, non sum dignus ut [h]intres sub tectum meum; sed tantum [i]dic verbo, et sanabitur puer meus. 9 Nam et ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites et dico huic: Vade, et vadit; et alii: Veni, et venit, et servo meo: Fac hoc, et facit. 10 Audiens autem Iesus [j]miratus est et sequentibus se dixit: Amen, dico vobis, non inveni [l]tantam fidem in Israël. 11 Dico autem vobis quod [m]multi ab oriente et occidente venient et recumbent cum Abraham et Isaac et Iacob in regno caelorum; 12 [n]filii autem regni [o]eicientur in tenebras exteriores: [p]ibi erit fletus et stridor dentium. 13 Et dixit Iesus centurioni: Vade, et, [q]sicut credidisti, fiat tibi. Et [r]sanatus est puer in illa hora.

14 Et, cum venisset Iesus in domum Petri, vidit [s]socrum eius iacentem et febricitantem 15 et [t]tetigit manum eius, et dimisit eam febris, et surrexit et ministrabat eis. 16 Vespere autem facto, obtulerunt ei [u]multos daemonia habentes, et eiciebat spiritus verbo et [v]omnes male habentes curavit, 17 [w]ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem: '[x]Ipse infirmitates nostras accepit et aegrotationes nostras portavit'.

18 [y]Videns autem Iesus turbas multas circum se [z]iussit ire trans fretum. 19 Et accedens unus scriba ait illi: Magister, sequar te quocumque ieris. 20 Et dicit ei Iesus: Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidos; [a]Filius autem hominis [b]non habet ubi caput reclinet. 21 Alius autem de discipulis eius ait illi: Domine, [c]permitte me primum ire et [d]sepelire patrem meum; 22 Iesus autem ait illi: [e]Sequere me et dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

23 Et, ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli eius. 24 Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus; ipse vero [f]dormiebat. 25 Et accesserunt ad eum discipuli eius et suscitaverunt eum dicentes: Domine, salva nos, perimus. 26 Et dicit eis Iesus: [g]Quid timidi estis, [h]modicae fidei? Tunc surgens [i]imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. 27 Porro homines [j]mirati sunt dicentes: [l]Qualis est hic, quia venti et mare oboediunt ei?

28 Et, cum venissent trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes daemonia de monumentis exeuntes, saevi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam. 29 Et ecce [m]clamaverunt dicentes: [n]Quid nobis et tibi, Iesu [o]fili Dei? Venisti huc [p]ante tempus [q]torquere nos? 30 Erat autem non longe ab illis grex multorum porcorum pascens. 31 Daemones autem rogabant eum dicentes: Si eicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. 32 Et ait illis: [r]Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, et ecce impetu abiit totus grex per praeceps in mare, et mortui sunt in aquis; 33 pastores autem fugerunt et venientes in civitatem nuntiaverunt omnia et de eis qui daemonia habuerant. 34 Et ecce tota civitas exiit obviam Iesu et, viso eo, [s]rogabant ut transiret a finibus eorum.

9 Et ascendens in naviculam transfretavit et venit in [a]civitatem suam. 2 Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Et videns Iesus [b]fidem illorum dixit paralytico: [c]Confide, fili, [d]remittuntur tibi peccata tua. 3 Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: Hic [e]blasphemat. 4 Et, cum [f]vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala [g]in cordibus vestris? 5 Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua, an dicere: Surge et ambula? 6 Ut autem sciatis, [h]quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum et vade in domum tuam. 7 Et surrexit et abiit in domum suam. 8 Videntes autem turbae [h]timuerunt et [i]glorificaverunt Deum, qui [j]dedit potestatem talem hominibus.

9 Et, cum transiret inde, Iesus vidit hominem sedentem in telonio, [l]Matthaeum nomine, et ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum. 10 Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi [m]publicani et peccatores venientes discumbebant cum Iesu et discipulis eius. 11 Et videntes pharisaei dicebant discipulis eius: [n]Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester?

g cp. 4, 24.
8] * *Catech. R. II 4, 54, 57, — in ord. Ms. et in admin. ss. Euchar.*
h cf. cp. 10, 12; Ac 16, 15.
i Ps 106, 20. — cf. vr. 16.
10] * *cf. Catech. R. III 2, 13.*
j cf. Mr 6, 6.
l cf. cp. 9, 2; 15, 28.
m Lc 13, 28, 29; Eph 3, 6. — cf. Is 49, 12; 59, 19; Ml 1, 11.
n cp. 13, 38. — cf. cp. 19, 30; [21, 41, 43.
o cp. 22, 13; 25, 30.
p cp. 13, 42, 50; 24, 51; Lc 13, 28. — cf. Ps 111, 10.
q cp. 9, 29. — v. cp. 9, 2.
r Jo 4, 51-53. — cf. cp. 9, 22; 15, 28; 17, 18.
14-16] Mr 1, 29-34; Lc 4. 38-[41.
s cf. 1 Cor 9, 5.
t cf. cp. 9, 25.
u vr. 28, 33. — v. cp. 4, 24.
v cp. 4, 23. *w* v. cp. 1, 22.
x Is 53, 4. — cf. 1 Pt 2, 24.
y cf. cp. 14, 22; Jo 6, 15-17.
z Mr 4, 35; Lc 8, 22.
19-22] Lc 9, 57-60.

a cp. 26, 64; Dn 7, 13, 14; Jo [5, 27.
b cf. 2 Cor 8, 9.
20] *R. in fs. ss. Famil. J. M. J.*
c cf. 3 Rg 19, 20.
d cf. Gn 25, 9; 50, 5; Tb 4, 3.
e cf. Nm 6, 7.
22] * *Catech. R. III 5, 5.*
23-27] Mr 4, 36-41; Lc 8, 22-25. — cf. Jo 6. 16-21.
23-26] *Antt. in D. 4 p. Epiph.*
f cf. Jo 4, 6, 7.
25. 26] cf. cp. 14, 30-32.
g Jo 14, 27. *h* cp. 6, 30.
i cf. Jb 38, 11; Ps 103, 7; Lc 4, 39.
27] *Ant. in fs. B. Mariae de So-[cos.*
j cf. Mr 1, 27; Lc 5, 9.
l cf. Ps 88, 10.
28-9, 1] Mr 5, 1-21; Lc 8, 26-[40.
m Mr 1, 23, 26; Lc 4, 34, 41; Ac 8, 7.
n cf. 2 Rg 16, 10; 19, 22; Lc 4, 34 etc.
o cf. cp. 4, 3, 6. — v. cp. 14, 33.
p cf. Ap 12, 12.
q 2 Pt 2, 4; Ju 6. — cf. cp. 25, [41.
31] * *cf. Catech. R. IV 15, 8.*
r cf. Jb 10, 3.

s cf. 3 Rg 17, 18; Ac 16, 39.

1-8] *Ev. in D. 18 p. Pnt. (2).*
a cp. 4, 13, — cf. Mr 2, 2; 5, 21; Lc 4, 23; 8, 40.
2-8] Mr 2, 3-12; Lc 5, 18-26.
b vr. 22, 29; cp. 8, 10, 13; 15, 28; Mr 10, 52; Lc 7, 50; 8, 48; 17, 19; Ac 3, 16; 14, 8; 19, 4; Jc 5, 15.
2] * *Conc. Trid. s. VI cp. 6. — * Catech. R. II 5, 11.*
c vr. 22.
d Lc 7, 48. — cf. Jo 5, 14.
e cp. 26, 65; Jo 10, 36.
f cp. 12, 25; Lc 6, 8; 9, 47; Jo [2, 24, 25.
g cf. cp. 15, 19.
h cf. cp. 12, 8.
6] * *Catech. R. I 11, 9.*
i cp. 15, 31. — v. Lc 7, 16.
j cp. 28, 18. — v. cp. 11, 22.
9-13] *Ev. in fs. s. Mt. Ap.*
9-17] Mr 2, 14-22; Lc 5, 27-38.
l cf. Lc 5, 27.
m cp. 11, 19; 21, 31, 32. — v. cp. 5, 46.
n cf. Lc 15, 2.

bus signis permoti Matthaeus vocantem Dñum sequitur et excipit (9-13); pharisaei vero etiam post resurrectionem filiae Iairi et haemorrhoissae sanationem, post visum coecis et loquelam muto restitutam cordibus dis-

12 At Iesus audiens ait: Non est opus valentibus medicus, sed male
habentibus. 13 Euntes autem discite [o]quid est: '[p]Misericordiam volo
et non sacrificium'; [q]non enim veni vocare iustos, [r]sed peccatores.
14 Tunc accesserunt ad eum [s]discipuli Ioannis dicentes: [t]Quare nos
et [u]pharisaei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant?
15 Et ait illis Iesus: [v]Nunquid possunt filii sponsi lugere quandiu
cum illis est sponsus? [x]Venient autem dies, cum auferetur ab eis
sponsus, et tunc ieiunabunt. 16 Nemo autem immittit commissuram
panni rudis in vestimentum vetus; tollit enim plenitudinem eius a
vestimento, et peior scissura fit. 17 Neque mittunt vinum novum
in [y]utres veteres; alioquin rumpuntur utres, et vinum effunditur, et
utres pereunt; sed vinum novum in utres novos mittunt, et ambo
conservantur.

18 Haec illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit et [z]ado-
rabat eum dicens: Domine, filia mea modo defuncta est; sed [a]veni,
impone manum tuam super eam, et vivet. 19 Et surgens Iesus se-
quebatur eum, et discipuli eius. 20 Et ecce mulier, [b]quae sanguinis
fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro et [c]tetigit [d]fimbriam
vestimenti eius. 21 Dicebat enim intra se: [e]Si tetigero tantum vesti-
mentum eius, salva ero. 22 At Iesus conversus et videns eam dixit:
Confide, filia, [f]fides tua te salvam fecit. Et [g]salva facta est mulier
ex illa hora. 23 Et, cum venisset Iesus in domum principis et vidis-
set [h]tibicines et turbam tumultuantem, dicebat: 24 Recedite; [i]non
est enim mortua puella, sed [j]dormit. Et deridebant eum. 25 Et, [l]cum
eiecta esset turba, intravit et [m]tenuit manum eius, et surrexit puella,
26 et exiit fama haec in universam terram illam.

27 Et, [n]transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo caeci claman-
tes et dicentes: [o]Miserere nostri, [p]filii David. 28 Cum autem venisset
domum, accesserunt ad eum caeci. Et dicit eis Iesus: [q]Creditis,
quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine. 29 Tunc
tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis.
30 Et [r]aperti sunt oculi eorum. Et comminatus est illis Iesus dicens:
[s]Videte ne quis sciat; 31 [t]illi autem exeuntes diffamaverunt eum in
tota terra illa.

32 Egressis autem illis, [u]ecce obtulerunt ei hominem mutum
daemonium habentem. 33 Et, eiecto daemonio, locutus est mutus,
et [v]miratae sunt turbae dicentes: Nunquam apparuit sic in Israël.
34 Pharisaei autem dicebant: [x]In principe daemoniorum eicit dae-
mones.

35 Et [y]circuibat Iesus omnes civitates et castella docens in syna-
gogis eorum et praedicans evangelium regni et curans omnem lan-
guorem et omnem infirmitatem. 36 [z]Videns autem turbas [a]misertus
est eis, quia erant [b]vexati et iacentes [c]sicut oves non habentes pa-
storem. 37 Tunc dicit discipulis suis: [d]Messis quidem multa, operarii
autem pauci; 38 [e]rogate ergo Dominum messis, ut [f]mittat operarios
in messem suam.

10 Et, [a]convocatis duodecim discipulis suis, [b]dedit illis potestatem
spirituum immundorum, ut eicerent eos et curarent omnem lan-
guorem et omnem infirmitatem.

2 Duodecim autem apostolorum nomina sunt haec: primus Si-
mon, [c]qui dicitur Petrus, et [d]Andreas frater eius, 3 Iacobus Zebedaei
et Ioannes frater eius, Philippus et Bartholomaeus, Thomas et [e]Mat-
thaeus publicanus, Iacobus Alphaei et Thaddaeus, 4 Simon cananaeus
et Iudas Iscariotes, qui et tradidit eum.

5 Hos duodecim misit Iesus praecipiens eis dicens: [f]In viam
gentium ne abieritis et in civitates [g]Samaritanorum ne intraveritis;
6 [h]sed potius ite ad [i]oves quae perierunt [j]domus Israël. 7 Euntes
autem praedicate dicentes quia [k]appropinquavit regnum caelorum.
8 [l]Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, daemones
eicite: [m]gratis accepistis, gratis date. 9 Nolite possidere aurum neque
argentum neque pecuniam in zonis vestris, 10 non peram in via neque
duas tunicas [n]neque calceamenta neque virgam; [o]dignus enim est ope-
rarius cibo suo. 11 In quamcumque autem civitatem aut castellum intra-
veritis interrogate, quis in ea [p]dignus sit, et ibi manete donec exeatis.

o cp. 12, 7.
p Os 6, 6. — cf. cp. 23, 23; Mic 3, 1-4; 6, 8; Mr 12, 33.
q cf. Lc 15, 7; Jo 9, 39.
r 1 Tm 1, 15.
s cp. 11, 2; 14, 12; Lc 11, 1; Jo 1, 35; 3, 25; 4, 1; Ac 18, [25; 19, 3.
t cf. cp. 15, 2.
u cf. Lc 18, 12. *v* Jo 3, 29.
x Lc 17, 22. — cf. cp. 26, 11; Jo 16, 20.
y Js 9, 4; Jb 32, 19; Ps 118, 83.
18-26] *Ev. in D. 23 p. Pnt.* (*21, 22*).
18-26] Mr 5, 22-43; Lc 8, 41-[56.
z cp. 8, 2. *a* cf. cp. 8, 8.
20, 21] *cf. Catech. R. II 4, 54.*
b cf. Lv 15, 25-27.
c vr. 29. — cf. Mr 3, 10; 8, 25; Jo 9, 6.
d cp. 14, 36; 23, 5. — cf. Nm 15, 38, 39; Dt 22, 12.
e vr. 2, — v. Lc 7, 10.
f vr. 2, 29; cp. 8, 13.
g cp. 15, 28; 17, 17. — cf. cp. [8, 13.
h Ap 18, 22. — cf. 2 Par 35, 25; [Jr 9, 17, 18.
i cf. Ac 20, 10.
j Jo 11, 11, 14. — v. cp. 27, 52.
23] * *Catech. R. I 15, 3.*
l cf. Ac 9, 40.
m cp. 8, 15; Mr 9, 26; Ac 3, 7; [9, 41.
n cf. cp. 29, 30-34. *o* cp. 15, 22.
p cp. 12, 23; 20, 30, 31; 22, 42.
q Mr 9, 21.
r cp. 12, 22; 15, 31; 20, 34; 21, 14. — v. Lc 7, 21.
s cp. 8, 4; 17, 9. — v. cp. 12, [16.
t Mr 1, 45; 7, 36. — cf. Lc 5, 15, 16.
u cf. cp. 12, 22-24; Lc 11, 14, [15.
v cp. 15, 31. — cf. Mr 1, 27. [— v. cp. 1, 1.
x v. cp. 10, 25.
35-38] *Ev. in fss. s. Vinc. a P. (pr.) et s. Franc. R. et in Ms. de Propag. Fid.*
y cp. 4, 23; Mr 6, 6; Lc 8, 1.
z cf. cp. 14, 14.
a cp. 15, 32; Mr 8, 34.
b cf. Lc 7, 6; 8, 49.
c Nm 27, 17; 3 Rg 22, 17; Jdt 11, 15; Ez 34, 5; Zc 10, 2. — cf. cp. 10, 6.
d Lc 10, 2. — cf. Jo 4, 35.
e cf. 2 Th 3, 1.
f cp. 20, 2. — cf. Mr 1, 12.

a Mr 3, 13-15; 6, 7-13; Lc 6, 13; 9, 1, 2.
b Lc 10, 17, 19. — cf. cp. 17, 1.
2-4] Mr 3, 16-19; Lc 6, 14-16; Ac 1, 13.
c cp. 4, 18; 16, 18; Jo 1, 42.
d cp. 4, 18, 21. *e* v. cp. 9, 9.
f cf. cp. 15, 24. — cf. Ac 1, 8.
g Lc 9, 52; 10, 33; 17, 16; Jo 4, 9, 39, 40; 8, 48; Ac 8, 25. — cf. 4 Rg 17, 24; 1 Es 4, 10.
h cp. 15, 24. — cf. Ac 3, 25, [26; 13, 46.
i Ps 118, 176; Is 53, 6; Jr 50, 6. — cf. cp. 9, 36; 18, 12.
j Ac 2, 36; 7, 42; Heb 8, 8, 10.
7-14] *Ev. in Ms. pro peregr.*
7] * *Catech. R. IV 11, 1.*
k cp. 4, 17.
l cf. cm. 11, 5.
m cf. Is 55, 1; Ac 3, 6; 8, 18-[20; 20, 33, 35.
9-15] Mr 6, 8-11; Lc 9, 3-5. — cf. Lc 10, 4-12; 22, 35.
n cf. Mr 6, 8, 9.
o 1 Tm 5, 18. — cf. Nm 18, [31; 1 Cor 9, 4, 7-14.
p vr. 37.

12 Intrantes autem in domum [q]salutate eam dicentes: Pax huic do-
mui: 13 et, si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super
eam; si autem non fuerit [r]digna, pax vestra revertetur ad vos. 14 Et
quicumque non receperit vos neque audierit sermones vestros, exeun-
tes foras de domo vel civitate [s]excutite pulverem de pedibus ve-
stris. 15 Amen, dico vobis, [t]tolerabilius erit [u]terrae Sodomorum et
Gomorrhaeorum in die iudicii, quam illi civitati.
16 [v]Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. [x]Estote ergo
prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae. 17 Cavete autem
ab hominibus; [y]tradent enim vos in [z]conciliis et in [a]synagogis suis fla-
gellabunt vos, 18 et [b]ad praesides et ad reges ducemini propter me [c]in
testimonium illis et gentibus. 19 Cum autem tradent vos, [d]nolite co-
gitare quomodo aut quid loquamini; [e]dabitur enim vobis in illa hora
quid loquamini. 20 [f]Non enim vos estis qui loquimini, sed [g]Spiritus
Patris vestri qui loquitur in vobis; 21 [h]tradet autem frater fratrem
in mortem, et pater filium, et insurgent filii in parentes et morte eos
adficient, 22 et [i]eritis odio omnibus propter nomen meum; [j]qui au-
tem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. 23 Cum autem
[l]persequentur vos in civitate ista, [m]fugite in aliam. Amen, dico vobis,
non consummabitis civitates Israël, [n]donec veniat Filius hominis.
24 [o]Non est discipulus super magistrum, nec servus super domi-
num suum. 25 Sufficit discipulo ut sit sicut magister eius, et servo
sicut dominus eius. Si [p]patremfamilias [q]Beelzebub vocaverunt, quanto
magis domesticos eius: 26 ne ergo timueritis eos. [r]Nihil enim est
opertum quod non revelabitur, et occultum, quod non scietur. 27 Quod
dico vobis in tenebris dicite in lumine, et quod in aure auditis prae-
dicate [s]super tecta 28 et [t]nolite timere eos qui occidunt corpus, ani-
mam autem non possunt occidere; sed potius timete eum [u]qui potest et
animam et corpus perdere in [v]gehennam. 29 Nonne duo passeres asse
veneunt, et [x]unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro?
30 [y]Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. 31 Nolite ergo
timere: multis passeribus meliores estis vos. 32 [z]Omnis ergo qui con-
fitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre
meo qui in caelis est. 33 [a]Qui autem negaverit me coram hominibus,
[b]negabo et ego eum coram Patre meo, qui in caelis est.
34 Nolite arbitrari [c]quia pacem venerim mittere in terram: [d]non veni
pacem mittere, sed gladium; 35 veni enim ' [e]separare hominem adversus
patrem suum et filiam adversus matrem suam et nurum adversus socrum
suam '; 36 et ' [f]inimici hominis domestici eius '. 37 [g]Qui amat patrem aut
matrem plus quam me non est me [h]dignus, et qui amat filium aut filiam
super me non est me dignus 38 et [i]qui non accipit crucem suam et [j]se-
quitur me non est me dignus. 39 [l]Qui invenit animam suam perdet illam,
et qui perdiderit animam suam propter me inveniet eam. 40 [m]Qui recipit
vos me recipit, et [n]qui me recipit recipit eum qui me misit. 41 [o]Qui reci-
pit prophetam in nomine prophetae mercedem prophetae accipiet, et qui
recipit iustum in nomine iusti mercedem iusti accipiet, 42 et [p]quicum-
que potum dederit, uni ex [q]minimis istis calicem aquae frigidae tantum
in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.
11 [a]Et factum est, cum consummasset Iesus praecipiens duodecim
discipulis suis, transiit inde, ut doceret et praedicaret in civita-
tibus eorum. 2 Ioannes autem, cum audisset [b]in vinculis opera [c]Chri-
sti, mittens duos de [d]discipulis suis 3 ait illi: Tu es [e]qui venturus
es, an [f]alium exspectamus? 4 Et respondens Iesus ait illis: Euntes
renuntiate Ioanni quae audistis et vidistis: 5 [g]caeci vident, claudi am-
bulant, [h]leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui [i]resurgunt, [j]pauperes
evangelizantur, 6 et beatus est [l]qui non fuerit scandalizatus in me.

q cf. 1 Rg 25, 6; 1 Par 12, 18.
r cf. cp. 8, 8; Ac 16, 15.
s Ac 13, 51. — cf. 2 Es 5, 13; Ac 18, 6.
t cp. 11, 24; Lc 20, 47.
u cf. Gn 19, 28; 2 Pt 2, 6. — v. Ez 16, 48.
v cp. 23, 34, Lc 10, 3. — cf. Jo 10, 12; Ac 20, 29.
16-22] Ev. in fs. s. Barn. Ap. et in comm. s. Pauli Ap. [*etc.*
16-20] RR. et Ant. in cm. Ap.
x Rm 16, 19; 1 Cor 14, 20. — cf. Gn 3, 1; Ez 7, 16; Os 7, 11.
y cp. 24, 9; Mr 13, 9, 11; Lc 12;
z cp. 5, 22; 26, 59 etc. [11, 12.

a cp. 23. 34. — cf. Ac 5, 40; 22, 19; 2 Cor 11, 24, 25.
b v. Mr 13, 9.
c cp. 24, 14; Ac 25, 23; 27, 24.
19-22] cf. Mr 13, 11-13; Lc 21, 12-19; Jo 14, 26; 2 Tm 4, 16,
d cf. cp. 6, 25. [17.
e Lc 12, 11, 12. — cf. Ex 4. 12; Dt 18, 18.
*20] * Catech. R. I 9, 6.*
f cf. Ac 4, 8-13; 2 Cor 13, 3.
g Jo 15, 26. — cf. 1 Cor 2, 4, 5.
h vr. 35, 36.
i cp. 24, 9; Jo 15, 18-21.
*22] * Conc. Valent. (an. 855) can. 5; * Conc. Trid. s. VI cp. 13.*
j cp. 24, 13. — cf. Dn 12, 12, 13; Lc 21, 19; Heb 10, 36; Jc 5, 11; Ap 2, 10. — v. Heb
l cp. 23, 34. [3, 6.
23-28] Ev. in fss. s. Cyril. Al., s. Athan. Doct. et s. Blasii.
m cf. cp. 12, 15; Ac 8, 1, 9, 25, 30; 14, 16; 17, 10, 14.
n cp. 16, 28; 24, 34.
*24] * Catech. R. IV 16, 12.*
o Lc 6, 40; Jo 13, 16; 15, 20. — cf. Heb 12, 3.
p cp. 9, 34; 12, 24; Mr 3, 22. —
q cf. 4 Rg 1, 2, 6. [v. Jo 7, 20.
26-28] Ev. in cm. M.
26-33] Lc 12, 2-9. [25.
r Mr 4, 22. — cf. 1 Tm 4, 24,
27] Cm. ut s. vr. 23 et in cm.
s cf. Lc 5, 19. [*Mm. T. P.*
t Is 8, 12, 13; 7, 29. — v. Lc
28] v. Lc 12, 4. [12, 4.
u Jc 4, 12. *v* cp. 5, 29, 30.
x cp. 6, 26-31. [1 Rg 14, 45.
y cf. Lc 21, 18; Ac 27, 34. — v.
30, 31] Ant. in cm. Mm.
z cf. Rm 10, 9, 10; Heb 10, 35; Ap 3, 5; 7, 14, 15. [*in cm. M.*
*32] * Catech. R. I 13, 11. — Ant.*

a Mr 8, 38; Lc 9, 26; 2 Tm 2, 12; 2 Pt 2, 1; 1 Jo 2, 23.
b cf. cp. 7, 23; 25, 12; Lc 13, 25. — v. cp. 7, 23; 25, 12.
34-42] Ev. in cm. M.
c v. Lc 12, 51-53.
d cf. Ap 6, 4.
e Mic 7, 6. — cf. vr. 21. [18.
f Ps 40, 10; 54, 14, 15; Jo 13.
*37] * Catech. R. II 5, 27; III 5, 5.*

g Lc 14, 26. — cf. Dt 33, 9; 2 Mc 15, 18. *h* vr. 11. — cf. Sap 3, 5. — v. cp. 22, 8. *i* cp. 16, 24, 25; Lc 14, 27. *j* cp. 9, 9; Jo 8, 12; 12, 26; 21, 19. *l* Lc 17, 33, Jo 12, 25. *40] * Syn. VIII oecum. can. 21. — * Catech. R. III 5, 4.* *m* Jo 13, 20; Gal 4, 14. — cf. cp. 18, 5; 25, 40; Lc 10, 16. *n* Mr 9, 36; Lc 9, 48. — cf. Jo 12, 44, 45; 13, 20. *o* 3 Rg 17, 10-15; 18, 4; 4 Rg 4, 8. — cf. 3 Jo 5-8. *p* cp. 18, 5, 25, 35, 40; Mr 9, 40; Heb 6, 10. *42] * Catech. R. II 5, 71.* *q* cp. 18, 10. *1-10] Ev. in D. 2 Adv. (2-5) et in fs. s. Jo. Nepom.* *a* v. cp. 7, 28. 2-19] Lc 7, 18-35. *b* cp. 14, 3. — cf. cp. 4, 12. *c* v. cp. 1, 16. *d* v. cp. 9, 14. *e* Jo 4, 25; 6, 14; 11, 27. — cf. cp. 3, 11; 21, 9; Gn 49, 10; Dt 18, 15, 18; Ps 117, 26; Ez 21, 27; Ml 3, 1; Rm 5, 14. *f* cf. Lc 3, 15. *g* Is 35, 5, 6; 61, 1. — cf. cp. 10, 8; 15, 30, 31; 21, 14. *h* cf. cp. 8, 3; Lc 17, 14 etc. *i* cf. Lc 7, 54; 8, 54; Jo 11, 43. *j* cf. cp. 5, 3; Jo 2, 5. *l* cp. 13, 21, 57; 24. 10; 26, 31, 33; Is 8, 14, 15; Jo 6, 61; 16, 1.

*qui vel inconstantes nesciunt quid velint (11, 1-19) vel miracula contem-
nunt (20(24) vel, quia superbi ut indigni reiciuntur (25-30); sive ex
parte pharisaeorum, pro traditionibus suis praeceptum caritatis vio-*

7 Illis autem abeuntibus, coepit Iesus dicere ad turbas de Ioanne:
Quid existis [m]in desertum videre? [n]harundinem vento agitatam?
8 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce, qui
mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. 9 Sed quid existis vi-
dere? [o]Prophetam? Etiam, dico vobis, et plus quam prophetam.
10 Hic est enim de quo scriptum est: ' [p]Ecce ego mitto angelum
meum ante faciem tuam, [q]qui praeparabit viam tuam ante te '.
11 Amen, dico vobis, non surrexit inter natos mulierum [r]maior Ioanne
Baptista; [s]qui autem minor est in regno caelorum maior est illo. 12 [t]A
diebus autem Ioannis Baptistae usque nunc regnum caelorum vim
patitur, et violenti rapiunt illud. 13 [u]Omnes enim prophetae et lex
usque ad Ioannem prophetaverunt, 14 et, si vultis recipere, ipse est
[v]Elias qui venturus est. 15 [x]Qui habet aures audiendi audiat.
16 Cui autem similem aestimabo generationem istam? Similis est
pueris sedentibus in foro, qui clamantes coaequalibus 17 dicunt:
[y]Cecinimus vobis, et non saltastis; lamentavimus, et non planxistis.
18 Venit enim Ioannes [z]neque manducans [a]neque bibens, et dicunt:
Daemonium habet. 19 Venit Filius hominis [b]manducans et bibens,
et dicunt: Ecce homo vorax et potator vini, [c]publicanorum et pecca-
torum amicus. Et [d]iustificata est sapientia a filiis suis.
20 [e]Tunc coepit exprobrare civitatibus, in quibus factae sunt plu-
rimae virtutes eius, quia non egissent [f]paenitentiam: 21 Vae tibi, Co-
rozaim, vae tibi, Bethsaida, quia, si in [g]Tyro et Sidone factae essent vir-
tutes quae factae sunt in vobis, olim [h]in cilicio et cinere paenitentiam
egissent! 22 [i]Veruntamen, dico vobis, Tyro et Sidoni remissius erit
[j]in die iudicii quam vobis. 23 Et tu, [k]Capharnaum, nunquid ' [l]usque in
caelum exaltaberis? usque in [m]infernum descendes '; quia si in So-
domis factae fuissent virtutes, quae factae sunt in te, forte mansissent
usque in hanc diem. 24 Veruntamen dico vobis, quia terrae Sodomo-
rum [n]remissius erit in die iudicii, quam tibi.
25 In [o]illo tempore respondens Iesus dixit: Confiteor tibi, Pater
[p]Domine caeli et terrae, [q]quia abscondisti haec a sapientibus et pruden-
tibus et revelasti ea parvulis. 26 Ita, Pater, quoniam [r]sic fuit placitum
ante te. 27 [s]Omnia mihi tradita sunt a Patre meo, et nemo novit Fi-
lium, nisi Pater; neque Patrem [t]quis novit, nisi Filius et [u]cui voluerit
Filius revelare. 28 [v]Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis,
et [x]ego reficiam vos. 29 [y]Tollite iugum meum super vos et [z]discite a
me quia mitis sum et humilis corde; et ' [a]invenietis requiem anima-
bus vestris '; 30 [b]iugum enim meum suave est, et onus meum leve.
12 In illo tempore abiit Iesus per sata sabbato; discipuli autem eius
esurientes [a]coeperunt vellere spicas et manducare; 2 pharisaei au-
tem videntes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt [b]quod non licet fa-
cere sabbatis. 3 At ille dixit eis: [c]Non legistis [d]quid fecerit David,
quando esuriit, et qui cum eo erant: 4 quomodo intravit in domum Dei
et [e]panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere neque his qui
cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? 5 Aut non legistis in [f]lege [g]quia
sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant et sine crimine sunt?
6 Dico autem vobis, [h]quia templo maior est hic. 7 [i]Si autem sciretis
quid est ' [j]misericordiam volo et non sacrificium ', nunquam condem-
nassetis innocentes. 8 [l]Dominus enim est Filius hominis etiam sabbati.
9 Et, cum inde transisset, venit in synagogam eorum. 10 Et ecce
homo [m]manum habens aridam: et interrogabant eum dicentes, [n]si
licet sabbatis curare, [o]ut accusarent eum. 11 Ipse autem dixit illis:
Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam et, [p]si ceciderit
haec sabbatis in foveam, nonne tenebit et levabit eam? 12 [q]Quanto
magis melior est homo ove. Itaque [r]licet sabbatis benefacere. 13 Tunc
ait homini: Extende manum tuam; et [s]extendit, et restituta est
sanitati sicut altera. 14 Exeuntes autem pharisaei [t]consilium facie-
bant adversus eum, quomodo perderent eum.
15 Iesus autem sciens [u]recessit inde, et [v]secuti sunt eum multi,

m cp. 3, 1, 5; Lc 1, 80.
n cf. Eph 4, 14; Jc 1, 6.
o cp. 14, 5; 21 26; Lc 1, 76.
(9, 10,) 11] Antt., R. etc. in fs. nativ. s. Jo. B.
p Ml 3, 1. — v. Mr 1, 2; Lc 7, [26; Jo 3, 28.
q cf. Lc 1, 17, 76.
r Lc 1, 15.
s cf. cp. 13, 17. — cf. cp. 5, 19; [18, 1-4.
t Lc 16, 16.
12] Catech. R. IV 11, 18.
u cf. Lc 13, 24.
v cp. 17, 10-13; Ml 4. 5; Lc 1, 17. — cf. Jo 1, 24.
x cp. 13, 9, 43 etc.
15-19] Lc 7, 31-35.
y cf. Pro 29, 9.
z cf. cp. 3, 4. — v. Lc 7. 33.

a cf. Lc 1, 15. [1; Jo 2, 1; 12, 2.
b cp. 9, 10; 14, 15; Lc 7, 36; 14,
c cp. 9, 11; Lc 15, 2; 19, 7.
d cf. Pro 8, 1-36; Sap 7, 22-8, 1; Ecli 1, 1-20; Lc 11, 49 etc.
e cf. Ps 80, 12-14; Is 1, 2-5.
f cp. 4, 17. — v. Lc 5, 92.
20-24] Lc 10, 12-15. — cf. cp. 12, 41.
*21] * Catech. R. II 5, 24, 29:*
g cp. 15, 21, Mr 3. 8. — cf. Is 23, 1-18; Ez 28, 2-24; Am 1. 0, 10.
h cf. Jn 3, 6. — v. Jr 6, 26.
i cf. Lc 12, 47, 48; Rm 2, 12.
j v. Ac 18, 31.
k cp. 4, 13; 8, 15; 9, 1. [26, 20.
l Is 14, 13-15. — cf. Lm 2, 1; Ez
m cp. 16, 18; Lc 16. 22; Ap [1, 18 etc.
n cp. 10, 15.
*25] * Conc. Vat. s. III cp. 4.*
25-30] Ev. in cm. Mm. et in fss. ss. Fransc. As., Pauli Er., Fel. a Cant., Matthiae Ap.
25-27] Lc 10, 21, 22.
o v. Ac 17, 24. [Cor 3, 15.
p Jb 37, 24; 1 Cor 1. 19-27; 2
q cp. 21, 16; Sap 10, 21. — cf. cp. 13, 11.
r Lc 12, 32; Gal 1, 15.
s cp. 28, 18. — cf. Dn 7, 13, 14; Jo 3, 35; 17, 2; Ph 2, 9.
t cf. Jo 1, 18; 6, 46; 7, 29; 10,
u cf. Jo 17, 26 [15; 17, 25.
*28] * Catech. R. IV 3, 5 — V. All. in fs. omn. SS. — Cm. in* [*fs. s. Jac. de M.*
v cf. Jo 7, 37.
x cf. Jr 31, 25. [*Cord. J.*
29] Ant. et V. All. in fs. ss.
y Ecli 6, 26; 51, 34; Lm 3, 27. — cf. Ac 15, 10.
29. 30] R. in cm. Ap. etc.
z Jo 13, 15; 1 Pt 2, 21. — cf. Eph 4, 20. [Ps 117, 7, 8.
a Jr 6, 16; Ecli 6, 29. — cf.
*30] * Catech. R. II 7, 25; III 1, 7. — in ordinat. Presbyt. (P. R.).*
b 1 Jo 5, 3. — cf. Dt 30, 11.

1-8] Mr 2, 23-28; Lc 6, 1-5.

a Dt 23, 25. *b* cf. Ex 20, 9-11.
c v. cp. 21, 16.
*3-5] * Catech. R. III 4, 22, 23.*
d 1 Rg 21, 1-6.
e Ex 25, 30; Lv 24, 5-9.
f v. cp. 7, 12.
g Nm 28, 9, 10. — cf. 1 Par 9, 32; Jo 7, 22, 23.
h vr. 41, 42. — cf. vr. 8; Ag 2, 9; Ml 3, 1. *i* cp. 9, 13. *j* Os 6, 6. — cf. 1 Rg 15, 22; Ecli 4, 17; Mic 6, 6-8. *l* cf. cp. 9, 6. 9-14] Mr 3, 1-6; Lc 6, 6-11. *m* cf. Jo 5, 3. *n* Lc 14, 3; Jo 5, 10; 7, 23; 9, 16. — cf. vr. 2. *o* cf. Lc 11, 54; 20, 20; Jo 8, 6. *p* cf. Ex 23, 4. 5; Dt 22, 4; Lc 13, 15; 14, 5. *q* cp. 6, 26; 10, 31. *r* cf. Jo 5, 16, 17. *s* cf. 3 Rg 13, 4. *t* cp. 22, 15; 27, 1; 28, 12. *u* Mr 3, 7-12; Jo 10, 39. — cf. cp. 10, 23. *v* cp. 8, 1; 19, 2.

et curavit eos omnes. 16 Et [x]praecepit eis ne manifestum eum fa-
cerent, 17 [y]ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam
dicentem: 18 ' [z]Ecce [a]puer meus, quem elegi, [b]dilectus meus, in quo
bene complacuit animae meae. [c]Ponam spiritum meum super eum,
et iudicium gentibus nuntiabit. 19 Non contendet neque clamabit,
neque audiet aliquis in plateis vocem eius; 20 harundinem quassa-
tam non confringet et linum fumigans non exstinguet donec eiciat
ad victoriam iudicium. 21 Et [d]in nomine eius gentes sperabunt '.
22 [e]Tunc oblatus est ei daemonium habens, caecus et mutus, et
curavit eum, ita ut loqueretur et videret. 23 Et stupebant omnes
turbae et dicebant: [f]Nunquid hic est filius David? 24 Pharisaei au-
tem audientes dixerunt: [g]Hic non eicit daemones nisi in Beelzebub
principe daemoniorum. 25 Iesus autem [h]sciens cogitationes eorum
dixit eis: Omne regnum divisum contra se desolabitur; et omnis
civitas vel domus divisa contra se non stabit. 26 Et, si Satanas Sa-
tanam eicit, adversus se divisus est; quomodo ergo stabit regnum
eius? 27 Et, si ego in Beelzebub eicio daemones, [i]filii vestri in quo
eiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. 28 Si autem ego [j]in spiritu
Dei eicio daemones, igitur [l]pervenit in vos regnum Dei. 29 Aut
[m]quomodo potest quisquam intrare in domum fortis et vasa eius
diripere, nisi prius alligaverit fortem? et tunc [n]domum illius diri-
piet. 30 [o]Qui non est mecum contra me est, et qui non [p]congregat
mecum spargit. 31 Ideo dico vobis: Omne peccatum et blasphemia
remittetur hominibus; [q]spiritus autem blasphemia non remittetur.
32 Et, quicumque dixerit [r]verbum contra Filium hominis, [s]remittetur
ei; qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei
neque [t]in hoc saeculo neque in futuro. 33 [u]Aut facite arborem bo-
nam, et fructum eius bonum; aut facite arborem malam, et fructum
eius malum: siquidem [v]ex fructu arbor agnoscitur. 34 [x]Progenies vi-
perarum, quomodo potestis bona loqui, [y]cum sitis mali? [z]ex abun-
dantia enim cordis os loquitur. 35 Bonus homo de bono thesauro
profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala. 36 Dico
autem vobis quoniam [a]omne verbum otiosum, quod locuti fuerint
homines, [b]reddent rationem de eo in die iudicii. 27 [c]Ex verbis enim
tuis iustificaberis et ex verbis tuis condemnaberis.
38 Tunc responderunt ei quidam de scribis et pharisaeis dicentes:
Magister, [d]volumus a te signum videre. 39 Qui respondens ait illis:
[e]Generatio mala et [f]adultera signum quaerit, et signum non dabitur
ei, nisi signum Ionae prophetae; 40 sicut enim [g]fuit Ionas in ventre
ceti tribus diebus et tribus noctibus, [h]sic erit Filius hominis in corde
terrae [i]tribus diebus et tribus noctibus. 41 [j]Viri Ninivitae surgent in
iudicio cum generatione ista et [l]condemnabunt eam, quia paeniten-
tiam egerunt in praedicatione Ionae; et ecce [m]plus quam Ionas hic.
42 [n]Regina austri surget in iudicio cum generatione ista et condem-
nabit eam, quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis;
et ecce plus quam Salomon hic. 43 Cum autem immundus spiritus
exierit ab homine, [o]ambulat per loca arida quaerens requiem et non
invenit. 44 Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et
veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam et ornatam. 45 Tunc
vadit et adsumit septem alios spiritus secum nequiores se, et in-
trantes habitant ibi; et fiunt [p]novissima hominis illius peiora prio-
ribus. Sic erit et generationi huic pessimae.
46 Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius et [q]fratres sta-
bant foris quaerentes loqui ei. 47 Dixit autem ei quidam: Ecce
mater tua et fratres tui foris stant quaerentes te. 48 At ipse respon-
dens dicenti sibi ait: [r]Quae est mater mea, et qui sunt fratres mei?
49 Et extendens manum in discipulos suos dixit: Ecce mater mea et
fratres mei. 50 [s]Quicumque enim [t]fecerit voluntatem Patris mei qui
in caelis est, ipse meus [u]frater et soror et mater est.
13 In illo die exiens Iesus de [a]domo sedebat secus mare. 2 Et con-
gregatae sunt ad eum turbae multae, ita ut [b]in naviculam ascen-
dens sederet, et omnis turba stabat in litore. 3 Et [c]locutus est eis
multa in parabolis dicens:
Ecce exiit qui seminat seminare, 4 et, dum seminat, [d]quaedam

x v. cp. 8, 4.
y v. cp. 1, 22.
z Is 42, 1-4.
18] Ant. in fs. et oct. s. Jo. Ap.
a Ac 4, 27, 30.
b v. cp. 3, 17.
c cf. Is 61, 1; Ac 10, 38.
d cf. Is 11, 10; Rm 15, 12.
22-24] Lc 11, 14, 15.
e cf. cp. 9, 32.
f cf. Jo 4, 29; 7, 26, 31. — v. cp. 9, 27.
g Mr 3, 22. — v. cp. 9, 34; 10, [25.
h v. cp. 9, 4.
25-29] Mr 3, 23-27; Lc 11, 17- [22.
i cf. Mr 9, 37; Ac 19, 13.
j cf. vr. 18; Ac 2, 22.
l 1 Jo 3, 8.
m cf. Is 49, 24.
*[cp. 12. 29] * cf. Caelest. I adv. Semipel.*
n cf. Is 53, 12.
o Lc 11, 23. — cf. Mr 9, 39; [Lc 9, 50.
p cp. 3, 12. — cf. Ez 34, 12-16.
31, 32] Mr 3, 28-30. — cf. Lc 12, 10; Heb 6, 4-6; 1 Jo 5, [16.
q cf. Ac 7, 51.
r cf. cp. 11, 19; Jo 7. 12; 9, 24; Heb 10, 26.
s cf. 1 Tm 1, 12, 13,
t Mr 10, 30; Eph 1, 21.
u cp. 7, 16-20.
v Lc 6, 43-45.
x cp. 3, 7; 23, 33.
y cp. 7, 11.
z cp. 15, 18, 19. — cf. cp. 13, 52; Eph 4, 29.
*36] * Catech. R. III 3, 30; 9, 23.*
a cf. Eph 5, 4, 6; 2 Pt 1, 8.
b Pro 24, 12; Ec 12, 14; Rm 14, 12; 1 Pt 4, 5.
c Lc 19, 22. — cf. cp. 5, 12; Jc 3, 3, 2-12. [*(39).*
38-50] Ev. in fr. 4 QT. Qdg.
d cp. 16, 1; Mr 8, 11, 12; Lc 11, 16; 23, 8; Jo 2, 18; 4, 48; 6, 30. — cf. 1 Cor 1, 22.
39-42] Lc 11, 29-32. — cf. Mr 8, 11, 12.
e cp. 16, 4; Is 57, 3; Jc 4, 4.
f Sap 3, 16; Mr 8, 38; Jc 4, 4.
g Jn 1, 17; 2, 1.
h cf. 1 Rg 30, 12, 13; Tb 3, 10, 12; Est 4, 16; 5, 1.
i cf. cp. 17, 22. *j* Jn 3, 5.
l Heb 11, 7. — cf. Sap 4, 16; Ez 16, 51, 52; Rm 2, 27.
m cf. vr. 6; Jo 4, 12; 8, 53.
n 3 Rg 10, 1-10; 2 Par 9, 1.
43-45] Lc 11, 24-26.
o cf. Tb 8, 3; Is 13, 21; Bar 4. 35; Ap 18, 2.
*45] * Catech. R. IV 15. 5.*
p 2 Pt 2, 20-22. — cf. Jo 5, 14.
46-50] Ev. in fs. ss. 7 Fratrum, Ruf. et Sec. [21.
46-50] Mr 3, 31-35; Lc 8. 19-
q cp. 13, 55; Mr 6. 3; Jo 2, 12; 7, 3, 5, 10; Ac 1, 14; 1 Cor 9, 5; Gal 1, 19.
r cf. Lc 2, 49; Jo 2, 4.
s cf. Jo 15, 14; Heb 2, 11, 12.
t cp. 7, 21. — cf. Lc 11, 28.
u v. cp. 25, 40; Rm 8, 29.
*50] * Catech. R. IV 12, 13. — Cm. in aliqb. fss. Mm.*

1-15] Mr 4, 1-12; Lc 8, 4-10.

a vr. 36.
b cf. Mr 3, 9; Lc 5, 3.
c vr. 34.
d cf. vr. 19.

tem Dei faciunt indoles novi regni delineatur parabolis a) *seminantis, qua insinuatur praeparatio ad regnum Dei necessaria* (*13, 1-23*); b) *zizaniorum, seu de bonis a malis tandem aliquando secernendis*; c) *grani*

ceciderunt secus viam, et venerunt volucres caeli et comederunt
ea; 5 [e]alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram
multam, et continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem
terrae; 6 sole autem orto, aestuaverunt et, quia non habebant radi-
cem, aruerunt; 7 alia autem [f]ceciderunt in spinas, et creverunt spinae
et suffocaverunt ea; 8 [g]alia autem ceciderunt in terram bonam et
dabant fructum, [h]aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trice-
simum. 9 [i]Qui habet aures audiendi audiat.
10 Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loque-
ris eis? 11 Qui respondens ait illis: Quia [j]vobis datum est nosse
[l]mysteria regni caelorum, illis autem non est datum. 12 [m]Qui enim
habet, dabitur ei, et abundabit; qui autem non habet, et quod
habet [n]auferetur ab eo; 13 ideo in parabolis loquor eis, quia [o]vi-
dentes non vident et audientes non audiunt [p]neque intelligunt, 14 et
adimpletur in eis prophetia Isaiae dicentis: '[q]Auditu audietis et
non intelligetis et videntes videbitis et non videbitis; 15 incrassatum
est enim cor populi huius, et [r]auribus graviter audierunt et [s]oculos
suos clauserunt; ne quando videant oculis et auribus audiant et
[t]corde intelligant et [u]convertantur, et sanem eos'. 16 [v]Vestri autem
beati oculi, quia vident; et aures vestrae, quia audiunt; 17 amen
quippe dico vobis, [x]quia multi prophetae et iusti cupierunt videre
quae videtis et non viderunt et audire quae auditis et non audierunt.
18 Vos ergo audite parabolam seminantis. 19 [y]Omnis qui audit
verbum regni et non intelligit, venit [z]malus et rapit quod semina-
tum est in corde eius: [a]hic est qui secus viam seminatus est. 20 [b]Qui
autem super petrosa seminatus est hic est, qui verbum audit et con-
tinuo [c]cum gaudio accipit illud; 21 non habet autem in se radicem,
sed est [d]temporalis; facta autem tribulatione et persecutione propter
verbum, continuo [e]scandalizatur. 22 [f]Qui autem seminatus est in
spinis hic est qui verbum audit, et [g]sollicitudo [h]saeculi istius et
[i]fallacia divitiarum suffocat verbum, et sine fructu efficitur. 23 [j]Qui
vero in terram bonam seminatus est, hic est qui audit verbum et
intelligit et [l]fructum adfert et facit aliud quidem centesimum, aliud
autem sexagesimum, aliud vero tricesimum.
24 Aliam parabolam proposuit illis dicens: Simile factum est re-
gnum caelorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo;
25 cum autem dormirent homines, venit inimicus eius et superse-
minavit zizania in medio tritici et abiit. 26 Cum autem crevisset
herba et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania. 27 Accedentes
autem servi patrisfamilias dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen
seminasti in agro tuo? unde ergo habet zizania? 28 Et ait illis:
Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei: Vis, imus et col-
ligimus ea? 29 Et ait: [m]Non, ne forte colligentes zizania eradi-
cetis simul cum eis et triticum. 30 Sinite utraque crescere usque ad
messem, et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum
zizania et alligate ea in fasciculos ad comburendum; [n]triticum au-
tem congregate in horreum meum.
31 Aliam parabolam proposuit eis dicens: Simile est regnum
caelorum [o]grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo:
32 quod minimum quidem est omnibus seminibus; cum autem cre-
verit, maius est omnibus holeribus et fit arbor ita ut '[p]volucres caeli
veniant et habitent in ramis eius'.
33 Aliam parabolam locutus est eis: [q]Simile est regnum caelorum
fermento, quod acceptum mulier abscondit in [r]farinae satis tribus,
donec fermentatum est totum.
34 Haec omnia [s]locutus est Iesus in parabolis ad turbas, et sine
parabolis non loquebatur eis; 35 ut impleretur quod dictum erat
per prophetam dicentem:
'[t]Aperiam in parabolis os meum,
eructabo [u]abscondita a [v]constitutione mundi'.
36 Tunc, dimissis turbis, venit in [w]domum, et accesserunt ad eum
discipuli eius dicentes: [x]Edissere nobis [y]parabolam zizaniorum agri.
37 Qui respondens ait illis: [z]Qui seminat bonum semen est Filius
hominis; 38 [a]ager autem est mundus; bonum vero semen hi sunt

c cf. vr. 20, 21.
d Jc 1, 11.
e cf. vr. 22.
f Jr 4, 3.
8] *Ant. in Sxg.*
g cf. vr. 23.
h Gn 26, 12.
i vr. 43.
j cp. 19, 11; Col 1. 27. — cf. 1 Cor 2, 7-10; 1 Jo 2. 20, 27. — v. cp. 11, 25.
l Sap 2, 22. — v. Rm 16, 25.
12] * *Catech. R. I 10, 8.*
m cp. 25, 29; Mr 4, 25; Lc 19, 26. — cf. Jo 15, 2; Jc 4, 6.
n cf. Ap 2, 5.
o Dt 29, 4; Is 43, 8; Jr 5, 21; Ez 12, 2; Rm 11, 8; 2 Cor 3, 14; 4, 4; Eph 4, 18. — cf. Js 42. 19, 20.
p vr. 19, 51. — cf. cp. 15, 10; 16, 12; Mr 8, 21.
q Is 6, 9, 10; Jo 12, 40; Ac 28, 26, 27.
r cf. Heb 5, 11.
s cf. Jo 9, 39, 41.
t cf. Rm 10, 10.
u cp. 18, 3; Lc 22, 32.
v Lc 10, 23, 24. — cf. cp. 16, 17.
x Heb 11, 13; 1 Pt 1, 10-12. — cf. Lc 2, 29; Jo 8, 56.
18-23] Mr 4, 13-20; Lc 8, 11-15.
y cp. vr. 4, 23.
z cp. 5, 37; 6, 13; Jo 17. 15; Eph 6, 16; 2 Th 3, 3; 1 Jo 2, 13, 14; 3, 12; 5, 18, 19.
a cf. vr. 4.
b cf. vr. 5.
c cf. Is 58, 2; Ez 33, 31; Mr 6, 20; Jo 5, 35.
d Gal 1, 6. — cf. Gal 5, 7.
e vr. 57; cp. 11, 6.
f cf. vr. 7.
g cf. cp. 6, 25; 2 Tm 6, 9.
h 2 Tm 4, 9.
i cf. cp. 19, 22; Ac 5, 1-11; Heb 3, 13.
j cf. vr. 8.
l Os 14, 8; Jo 15, 5, 16; Ph 1, 11; Col 1, 6.
24] * *cf. Catech. R. I 10, 8.*
24-30] *Ev. in D. 5 p. Epiph (27, 28, 30).*
24-30] cf. vr. 37-42; Mr 4, 26-29.
m cf. 1 Cor 4, 5.
n cp. 3, 12.
31-35] *Ev. in D. 6 p. Epiph. (21-33).*
31, 32] Mr 4, 30-32; Lc 13, 18, 19.
o cp. 17, 19; Lc 17, 6.
p Dn 4, 18. — cf. cp. 8, 20.
q Lc 13, 20, 21. — cf. 1 Cor 5, 6; Gal 5, 9.
r Gn 18, 6.
s vr. 3; Mr 4, 33, 34. — cf. Jo 16, 25, 29.
t Ps 77, 2. — cf. cp. 22, 1.
u cf. vr. 11; Rm 16, 25, 26; 1 Cor 2, 7.
v cp. 25, 34; Lc 11, 50; Heb 4, 3. — cf. Jo 17, 24; Eph 1, 4; 1 Pt 1, 20.
w vr. 1.
x cf. cp. 15, 15.
y vr. 24-30.
z cf. Mr 4, 14; Jo 4, 36, 37.
a 1 Cor 3, 9.

sinapis, d) *fermenti* (*24-43*), e) *thesauri et* f) *margaritae, quibus humilitas, efficacia et pretium regni Dei describuntur; demum* g) *sagenae, qua iterum extremum adumbratur iudicium* (*44-52*). *Postea Iesus pa-*

[b]filii regni; zizania autem [c]filii sunt nequam; 39 inimicus autem qui
seminavit ea est diabolus; [d]messis vero [e]consummatio saeculi est;
messores autem angeli sunt. 40 Sicut ergo [f]colliguntur zizania et
igni comburuntur, sic erit in consummatione saeculi. 41 [g]Mittet Fi-
lius hominis angelos suos, et [h]colligent de regno eius omnia scan-
dala et eos qui faciunt iniquitatem 42 et [i]mittent eos in caminum
ignis: [j]ibi erit fletus et stridor dentium. 43 Tunc ' [l]iusti fulgebunt
sicut sol [m]in regno Patris eorum '. [n]Qui habet aures audiendi au-
diat.
44 [o]Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro;
quem qui invenit homo abscondit et prae gaudio illius [p]vadit et
[q]vendit universa quae habet et emit agrum illum.
45 Iterum simile est regnum caelorum homini negotiatori quae-
renti bonas margaritas; 46 inventa autem una [r]pretiosa margarita,
abiit et vendidit omnia quae habuit et emit eam.
47 Iterum simile est regnum caelorum [s]sagenae missae in mare
et [t]ex omni genere piscium congreganti. 48 [u]Quam, cum impleta
esset, educentes et secus litus sedentes elegerunt bonos in vasa, malos
autem foras miserunt. 49 Sic erit in consummatione saeculi: exibunt
angeli et [v]separabunt malos de medio iustorum 50 et mittent eos
in caminum ignis: ibi erit fletus et stridor dentium.
51 [x]Intellexistis haec omnia? Dicunt ei: Etiam. 52 Ait illis: Ideo
[y]omnis scriba doctus in regno caelorum similis est homini patrifa-
milias, [z]qui profert de thesauro suo nova et vetera.
53 Et [a]factum est, cum consummasset Iesus parabolas istas tran-
siit inde 54 et veniens in [b]patriam suam docebat eos in synagogis
eorum, ita ut [c]mirarentur et dicerent: [d]Unde huic sapientia haec et
virtutes? 55 Nonne hic est fabri filius? [e]Nonne mater eius dicitur
Maria, et [f]fratres eius Iacobus et Ioseph et Simon et Iudas? 56 Et
sorores eius nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia
ista? 57 Et [g]scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: [h]Non est
propheta sine honore nisi in patria sua et in domo sua. 58 Et non
fecit ibi virtutes multas [i]propter incredulitatem illorum.
14 In illo tempore audivit [a]Herodes tetrarcha famam Iesu 2 et ait
pueris suis: [b]Hic est Ioannes Baptista: ipse surrexit a mortuis,
et ideo virtutes operantur in eo. 3 [c]Herodes enim tenuit Ioannem
et alligavit eum et [d]posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem
fratris sui. 4 Dicebat enim illi Ioannes: [e]Non licet tibi habere eam.
5 Et volens illum occidere [f]timuit populum, quia [g]sicut prophetam
eum habebant. 6 [h]Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis
in medio et placuit Herodi. 7 Unde cum iuramento pollicitus est ei
dare quodcumque postulasset ab eo. 8 At illa praemonita a matre
sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistae. 9 Et
[i]contristatus est rex; propter iuramentum autem et eos qui pariter
recumbebant iussit dari 10 [j]misitque et decollavit Ioannem in car-
cere. 11 Et allatum est caput eius in disco et datum est puellae et
attulit matri suae. 12 Et accedentes [k]discipuli eius tulerunt corpus
eius et sepelierunt illud et venientes nuntiaverunt Iesu.
13 Quod cum audisset Iesus, secessit inde in navicula in locum
desertum seorsum; et, cum audissent turbae, secutae sunt eum pe-
destres de civitatibus. 14 Et exiens [l]vidit turbam multam et misertus
est eis et curavit languidos eorum. 15 Vespere autem facto, acces-
serunt ad eum discipuli eius dicentes: Desertus est locus, et hora
iam praeteriit; [m]dimitte turbas, ut euntes in castella emant sibi
escas. 16 Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire; [n]date illis
vos manducare. 17 Responderunt ei: Non habemus hic nisi [o]quinque
panes et duos pisces. 18 Qui ait eis: Adferte mihi illos huc. 19 Et,
cum iussisset turbam discumbere super faenum, acceptis quinque
panibus et duobus piscibus, [p]adspiciens in caelum [q]benedixit et fregit
et dedit discipulis panes, discipuli autem turbis. 20 Et [r]manduca-
verunt omnes et saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim co-
phinos fragmentorum plenos. 21 Manducantium autem fuit numerus
quinque milia virorum, exceptis mulieribus et parvulis.
22 Et statim [s]compulit Iesus discipulos ascendere in naviculam

b cp. 8, 12.
c Jo 8, 44; Ac 13, 10; 1 Jo 3, 10. — cf. vr. 19; cp. 23, 15.
d Jl 3, 13; Ap 14, 15. — cf. Jo 4, 35.
e vr. 40, 49; cp. 24, 3; 28, 30; Heb 9, 26. — cf. Dn 12, 13.
f cf. cp. 3, 12; Ml 4, 1.
g cp. 24, 31; 25, 31-46.
h cf. Sph 1, 2, 3.
i vr. 50; Ap 9, 2. — cf. Jdt 16, 21; Is 66, 24; Ap 19, 20.
j v. cp. 8, 12.
*43] * Catech. R. I 12, 13. — Ant. in cm. Ap. et Mm. T. P. et in comm. omn. ss. summ. Pont.*
l Sap 3, 7; Dn 12, 3. — cf. Pro 4, 18; 1 Cor 15, 41, 42.
m cp. cp. 25, 34; 26, 29; Lc 12, 32.
n vr. 9. — v. cp. 11, 15.
*44, 45] * Catech. R. IV 11, 10, 15.*
44-52] Ev. in cm. Sctar.
o Jb 3, 21; cf. Pro 2, 4.
p cf. cp. 25, 9; Pro 23, 23; Ph 3, 7, 8.
q cf. cp. 19, 29; Lc 14, 33.
45, 46] Cm. et Antt. in cm. Sctar.
r cp. 7, 6. — cf. Pro 3, 14, 15; 8, 10, 11.
*47] * v. vr. 12.*
s cf. cp. 4, 19.
t cf. cp. 22, 10; 25, 2.
u cf. Jo 21, 11.
v cf. cp. 25, 32.
x cf. Jo 10, 6; 16, 29.
y cp. 23, 34.
z cf. cp. 12, 34, 35; Cn 7, 13.
a cp. 7, 28; 19, 1; 26, 1.
54-58] Mr 6, 1-6. — cf. Lc 4, 16, 30.
54, 55] Ant. in fs. ss. Fam. J. M. I.
b cf. cp. 9, 1.
c v. cp. 9, 1.
d Jo 7, 15. — cf. Mt 21, 25.
e cf. Mr 6, 3; 4, 22; Jo 6, 42.
f v. cp. 12, 46.
g cf. Jo 6, 52. — v. cp. 11, 6.
h Lc 4, 24; Jo 4, 44. — cf. Jr 11, 21; 12, 6; Jo 7, 5.
*58] * cf. Catech. R. II 6, 16.*
i cf. cp. 17, 19.

1-12] Mr 6, 14-29; Lc 9, 7-9.
a Lc 3, 1, 19; Ac 13, 1.
b cf. cp. 16, 14.
c Lc 3, 19, 20.
3] Ant. in fs. decoll. s. Jo. B.
d cp. 11, 2; Jo 3, 24. — cf. cp. 4, 12; 17, 12.
e Lv 18, 16; 20, 21.
f cp. 21, 26. — cf. Lc 22, 2.
g cp. 11, 9; 21, 26; Lc 1, 76. — v. Jo 5, 35.
h cf. Gn 40, 20.
*7] * cf. Catech. R. III 9, 13.*
8, 9] Antt. ut s. vr. 3.
i cf. Mr 6, 20.
j cp. 17, 12.
k v. cp. 9, 14.
13-21] Mr 6, 32-44; Lc 9, 10-17; Jo 6, 1-13. — cf. cp. 15, 32-38; 16, 9; Mr 8, 2-9.
l cf. cp. 9, 36.
m vr. 22. — cf. cp. 15, 23.
n cf. 4 Rg 4, 42-44.
o cp. 16, 9; Mr 8, 19.

p Mr 7, 34; Jo 11, 41; 17, 1.
q cp. 26, 26; 1 Rg 9, 43; Mr 8, 7; Lc 24, 30. — cf. 1 Cor 14, 16.
r cf. 4 Rg 4, 42-44.
22-33] Mr 6, 45-51; Jo 6, 15-21.
22-33] Ev. in oct. ss. Pt. et P.
s cf. cp. 8, 18.

tria expulsus (53-53) et audiens mortem Ioannis (14, 1-12) in desertum secedit, atque novis miraculis inducit suos ut se ipsum verum Deum agnoscant (13-33), turbas ut sibi adhaereant, utrosque ut plenius instruan-

et praecedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. 23 Et, di-
missa turba, [t]ascendit in montem solus orare. [u]Vespere autem facto,
solus erat ibi. 24 Navicula autem in medio mari iactabatur fluctibus;
erat enim contrarius ventus. 25 Quarta autem vigilia noctis venit
ad eos ambulans super mare. 26 Et videntes eum super mare am-
bulantem [v]turbati sunt dicentes quia phantasma est, et prae timore
clamaverunt. 27 Statimque Iesus locutus est eis dicens: [x]Habete
fiduciam: ego sum, nolite timere. 28 Respondens autem Petrus
dixit: Domine, si tu es, iube me ad te venire super aquas. 29 At
ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de navicula, [y]ambulabat super
aquam ut veniret ad Iesum. 30 Videns vero ventum validum timuit
et, cum coepisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac.
31 Et continuo Iesus extendens manum apprehendit eum et ait illi:
[z]Modicae fidei, quare [a]dubitasti? 32 Et, cum ascendissent in navi-
culam, cessavit ventus. 33 Qui autem in navicula erant venerunt et
[b]adoraverunt eum dicentes: [c]Vere [d]Filius Dei es.
34 Et, cum transfretassent, venerunt in [e]terram Genesar; 35 et,
cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regio-
nem illam et [f]obtulerunt ei omnes male habentes 36 et rogabant
eum ut vel [g]fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicumque teti-
gerunt [h]salvi facti sunt.

15 Tunc [a]accesserunt ad eum ab Ierosolymis scribae et pharisaei
dicentes: 2 [b]Quare discipuli tui transgrediuntur [c]traditionem
seniorum? [d]non enim lavant manus suas cum panem manducant.
3 Ipse autem respondens ait illis: Quare et vos transgredimini man-
datum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: 4 '[e]Honora
patrem et matrem': et: '[f]Qui maledixerit patri vel matri, morte
moriatur'. 5 Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri:
Munus quodcumque est ex me tibi proderit, 6 et non honorificabit
patrem suum aut matrem suam; et [g]irritum fecistis mandatum Dei
propter traditionem vestram. 7 [h]Hypocritae, bene prophetavit de
vobis Isaias dicens: 8 '[i]Populus hic labiis me honorat, cor autem
eorum longe est a me. 9 Sine causa autem colunt me docentes [j]do-
ctrinas et mandata hominum'. 10 Et, convocatis ad se turbis, dixit eis:
[l]Audite et intelligite. 11 [m]Non quod intrat in os coinquinat hominem;
sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.
12 Tunc accedentes discipuli eius dixerunt ei: Scis quia pharisaei,
audito verbo hoc, [n]scandalizati sunt? 13 At ille respondens ait:
[o]Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus caelestis, [p]eradi-
cabitur. 14 Sinite illos: [q]caeci sunt et duces caecorum; [r]caecus autem
si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt. 15 Respondens
autem Petrus dixit ei: [s]Edissere nobis parabolam istam. 16 At ille
dixit: [t]Adhuc et vos sine intellectu estis? 17 Non intelligitis quia
omne quod in os intrat [u]in ventrem vadit et in secessum emittitur?
18 [v]Quae autem procedunt de ore de corde exeunt et ea coinquinant
hominem. 19 De corde enim exeunt [x]cogitationes malae, [y]homici-
dia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, [z]blasphemiae.
20 [a]Haec sunt quae coinquinant hominem. [b]Non lotis autem manibus
manducare non coinquinat hominem.
21 Et egressus inde Iesus secessit in partes [c]Tyri et Sidonis.
22 Et ecce mulier [d]chananaea a finibus illis egressa clamavit dicens
ei: [e]Miserere mei, Domine fili David; filia mea male a daemonio
vexatur. 23 Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli
eius rogabant eum dicentes: [f]Dimitte eam, quia clamat post nos.
24 Ipse autem respondens ait: [g]Non sum missus nisi ad oves, quae
perierunt, domus Israël. 25 At illa venit et [h]adoravit eum dicens:
Domine, adiuva me. 26 Qui respondens ait: Non est bonum sumere
panem filiorum et [i]mittere canibus. 27 At illa dixit: Etiam, Do-
mine; nam et catelli edunt de [j]micis, quae cadunt de mensa domino-
rum suorum. 28 Tunc respondens Iesus ait illi: O mulier, [l]magna
est fides tua; [m]fiat tibi sicut vis. Et [n]sanata est filia eius ex illa
hora.
29 Et, cum transisset inde, Iesus venit [o]secus mare Galilaeae et
[p]ascendens in montem sedebat ibi. 30 Et [q]accesserunt ad eum tur-

t Lc 6, 12; 9, 18, 28. — cf. Mr 1, 35; Lc 5, 16.
u cf. Mr 13, 35.
v cf. Lc 24, 37.
x cp. 17, 7. — cf. Dt 31, 6; Is 41, 13; 43, 1, 2; Jo 16, 33.
28-31] R. in fss. ss. Pt. et P. et s. Pt ad vinc.
y cf. Jo 21, 7.
30-32] cf. cp. 8, 25-26.
z v. cp. 6, 30.

a cf. Jc 1, 6.
b v. cp. 8, 2.
c cf. Jo 6, 14.
d cp. 4, 3; 8, 29; 16, 16; 26, 63; Ps 2, 7; Mr 1, 1; Lc 1, 35; 4, 41; Jo 1, 49; 9, 35; 10, 36; 11, 27; 20, 31; Ac 9, 20 etc. — cf. cp. 3, 17; Jo 5, 18.
34-36] Mr 6, 53-56. — cf. Jo [6, 24, 25.
e cf. Lc 5, 1.
f cp. 4, 24. *g* cp. 9, 20; 23, 5.
h cp. 4, 23; 8, 16; Mr 3, 10; Lc 6, 19. — cf. Ac 5, 15.

1-20] Ev. in fr. 4 p. D. 3 Qdg. [(*10, 20*).
1-28] Mr 7, 1-30.
a Mr 3, 22.
b cf. cp. 9, 11, 14.
c Gal 1, 14; Col 2, 8. — cf. Dt [4, 2.
d Lc 11, 38.
*3-6] * cf. Catech. R. III 5, 11.*
e Ex 20, 12; Dt 5, 16. — v. cp. 19, 19.
f Ex 21, 17; Lv 20, 9; Dt 27, [16.
g Gal 3, 17. — cf. Rm 2, 23.
*7] * cf. Catech. R. III 9, 13.*
h cp. 23, 13.
i Is 29, 13. — cf. Ez 33, 31.
j Col 2, 22; Tt 1, 14.
l cf. cp. 13, 13.
m 1 Cor 8, 8. — cf. Ac 10, 11-15; 11, 9; 1 Tm 4, 4.
*11] * Eug. IV decr. pro Jacob.*
n v. cp. 5, 30.
o Ps 126, 1; Ac 5, 38. — cf. Is 60, 21; 61, 3; Jo 15, 1, 2; 1 Cor 3, 9.
p Ju 12, — cf. Is 5, 5, 9.
q cp. 23, 16, 24. —cf. Is 56, 10; Ml 2, 8; Jo 9, 40.
r Lc 6, 39. — cf. Rm 2, 19.
s cp. 13, 36.
t cp. 16, 9. — cf. vr. 10.
u cf. 1 Cor 6, 13.
v cp. 12, 34, 35; Jc 3, 6.
*19] * Catech. R. III 7, 4; 8, 6.*
x Jc 2, 4. — cf. cp. 9, 4; Gn 6, 5; 8, 21; Ps 55, 5.
y cp. 5, 22, 28. — v. Ex 20, 13-16.
z Eph 4, 31; Col 3, 8; 1 Tm [6, 4.
a cf. 1 Cor 6, 9, 10.
b Mr 7, 2, 5.
c cp. 11, 21; Mr 3, 8.
21-28] Ev. in fr. 5 p. D. 1 Qdg. (21, 22, 28).
d Gn 10, 15, 19; Jd 1, 30-33. — cf. Mr 7, 26.
e v. cp. 9, 27.
f cf. cp. 14, 15; Mr 6, 36.
g Rm 15, 8. — cf. cp. 10, 5, 6.
h cp. 8, 2; 14, 23.
i cp. 7, 6.
j cf. Lc 16, 21.
l v. cp. 9, 2.
m v. cp. 8, 10, 13. [4, 52, 53.
n cp. 9, 22; 17, 18. — cf. Jo
29-31] cf. Mr 7, 31-37.
o cp. 4, 18; Jo 6, 1.
p cp. 5, 1. *q* Mr 3, 10.

tur (34-15, 20). Porro regionem peragrans Chanaanitidis filiam, plurimosque sanat (21-31), iterato panes multiplicat (32-36), ut a pharisaeis caveant discipulos admonet (16, 1-12), ipsisque post provocatam ab eis

bae multae habentes secum [r]mutos, caecos, claudos, debiles et alios
multos et proiecerunt eos ad pedes eius, et [s]curavit eos; 31 ita ut
turbae [t]mirarentur videntes mutos loquentes, [u]claudos ambulantes,
caecos videntes et [v]magnificabant Deum Israël. 32 Iesus autem con-
vocatis discipulis suis dixit: [x]Misereor turbae, quia triduo iam per-
severant mecum et non habent quod manducent, et dimittere eos
ieiunos nolo, ne deficiant in via. 33 Et dicunt ei discipuli: Unde
ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?
34 Et ait illis Iesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: [y]Septem
et paucos pisciculos. 35 Et praecepit turbae ut discumberent super
terram, 36 et accipiens septem panes et pisces et [z]gratias agens fre-
git et dedit discipulis suis, et discipuli dederunt populo, 37 et [a]co-
mederunt omnes et saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis
tulerunt septem sportas plenas. 38 Erant autem qui manducaverunt
quattuor milia hominum extra parvulos et mulieres. 39 Et, dimissa
turba, ascendit in naviculam et venit in fines [b]Magedan.
16 Et accesserunt ad eum pharisaei et sadducaei tentantes et [a]ro-
gaverunt eum, ut [b]signum de caelo ostenderet eis. 2 At ille
respondens ait illis: [c]Facto vespere, dicitis: Serenum erit, rubicun-
dum est enim caelum; 3 et mane: Hodie tempestas, rutilat enim
triste caelum. 4 [d]Faciem ergo caeli diiudicare nostis, signa autem
temporum non potestis scire. [e]Generatio mala et adultera signum
quaerit; et signum non dabitur ei, nisi signum [f]Ionae prophetae.
Et, relictis illis, abiit.
5 Et, [g]cum venissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes
accipere. 6 Qui dixit illis: [h]Intuemini et cavete a [i]fermento phari-
saeorum et sadducaeorum. 7 At illi cogitabant intra se dicentes
quia panes non accepimus. 8 Sciens autem Iesus dixit: Quid cogita-
tis intra vos, [j]modicae fidei, quia panes non habetis? 9 [l]Nondum
intelligitis neque recordamini [m]quinque panum in quinque milia
hominum, et quot cophinos sumpsistis? 10 Neque [n]septem panum
in quattuor milia hominum, et quot sportas sumpsistis? 11 Quare
non intelligitis, quia non de pane dixi vobis: Cavete a fermento
pharisaeorum et sadducaeorum? 12 Tunc [o]intellexerunt quia non
dixerit cavendum a fermento panum, sed [p]a doctrina pharisaeorum
et sadducaeorum.
13 Venit autem Iesus in partes Caesareae Philippi et interrogabat
discipulos suos dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis.
14 At illi dixerunt: Alii [q]Ioannem Baptistam, alii autem [r]Eliam, alii
vero Ieremiam aut unum ex prophetis. 15 Dicit illis Iesus: Vos autem
quem me esse dicitis? 16 [s]Respondens Simon Petrus dixit: [t]Tu es
Christus Filius [u]Dei vivi. 17 Respondens autem Iesus dixit ei: Bea-
tus es, [v]Simon Bar Iona, quia [x]caro et sanguis non revelavit tibi, sed
[y]Pater meus qui in caelis est. 18 Et ego dico tibi quia [z]tu es Petrus,
et [a]super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et [b]portae inferi
non praevalebunt adversus eam, 19 et tibi dabo [c]claves regni caelo-
rum, et [d]quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis
et quodcumque solveris super terram erit solutum et in caelis. 20 [e]Tunc
praecepit discipulis suis, ut nemini dicerent quia ipse esset Iesus
Christus.
21 Exinde coepit Iesus ostendere discipulis suis quia [f]oporteret
eum ire Ierosolymam et [g]multa pati a senioribus et scribis et principi-
bus sacerdotum et occidi et [h]tertia die resurgere. 22 Et adsumens eum
Petrus coepit increpare illum dicens: Absit a te, Domine: non erit tibi
hoc. 23 Qui conversus dixit Petro: [i]Vade post me, satana: [j]scandalum
es mihi: quia [l]non sapis ea quae Dei sunt, sed ea quae hominum.
24 Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire,
[m]abneget semetipsum et [n]tollat crucem suam et sequatur me. 25 [o]Qui
enim voluerit animam suam salvam facere perdet eam, qui autem
perdiderit animam suam propter me inveniet eam. 26 [p]Quid enim
prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae

r v. cp. 11, 5. *s* cf. Is 35, 5, 6.
t cp. 9, 33. — v. Jo 3, 2.
u cf. cp. 18, 8; Mr 9, 44.
v cp. 9, 8; Lc 7, 16. [13-21.
32-39] Mr 8, 1-10. — cf. cp. 14.
x Is 29, 23; Lc 1, 68. — cf. cp.
y cp. 16, 10. [9, 36.
z cp. 26, 27; Mr 8, 6; Jo 6, 11, 23; Ac 27, 35; Rm 14, 6; 1 Cor 11, 24; 1 Tm 4, 3, 4.

a cf. 4 Rg 4, 42-44.
b Js 19, 38 (?); 1 Mc 5, 26, 36 (?). — cf. Mr 8, 10.

1-12] Mr 8, 11-21.
a v. cp. 12, 38.
b Lc 11, 16; 21, 11.
c cp. 12, 38. — cf. Lc 12, 54,
d Lc 12, 56. [56.
e cp. 12, 39, 40.
f cf. Jn 2, 1.
g cp. 4, 13; 21, 17.
h Lc 12, 1.
i cf. 1 Cor 5, 6-8; Gal 5, 9.
j cp. 6. 30. *l* cp. 15, 16, 17.
m cf. cp. 14, 17-21.
n cp. 15, 34-38. *o* cp. 17, 13.
p cf. cp. 5, 20; 23, 3. [21.
13-20] Mr 8, 27-30; Lc 9, 18-
13-19] Ev. etc. in fss. s. Pt. Ap. et in comm. summ. Pont. etc.
q cp. 14, 2.
r Mr 6, 15. — cf. cp. 17, 10; Jo 1, 21.
s cp. 17, 4; Jo 1, 40, 42; 6, 69.
t v. Jo 6, 70; 11, 27.
*16-19] * Conc. Vat. s. IV cp. 1 — * Catech. R. I 11, 4 etc.*
u Dt 15, 26; Js 3, 10; Ps 41, 3; Jr 10, 10; Dn 6, 20; Os 1, 10. — v. Jo 11, 27.
*17] * Conc. Araus. II (an. 529)*
v cf. Jo 1, 42; 21, 15-17. [*can. 8.*
x 1 Cor 15, 50; Gal 1, 16; Eph 6, 12; Heb 2, 14. — cf. vr. 23.
y 1 Cor 2, 10. — cf. cp. 11, 25; Jo 6, 45.
*18] * decr. Gelasii de canon. Script. — * form. Hormisdae in schisma Acaci. — * Leonis IX Epist. ad Mich. Caer. — Pii II bulla « Exsecrabilis ». — * cf. error. 11 et 26 damn. a Leon. X. — * Leonis XIII in bulla « Immortale Dei ». — V. in ben. primarii lap. (P. R.).*
z cp. 4, 18; 10, 2; Jo 1, 42.

a Eph 2, 20; Ap 21, 14. — cf. cp. 7, 24. [9, 15; 16, 18.
b Is 38, 10. — cf. Jb 38, 17; Ps
c cf. Sap 16, 13; Is 22, 22; Ap 1, 18; 3, 7.
*19] * Conc. Trid. s. XXV decr. de Indulgentiis.*
d cf. cp. 18, 18; Jo 20, 23.
e Mr 8, 30; Lc 9, 21. — cf. cp. 17, 9. — v. cp. 12, 16.
21-28] Mr 8, 31-39; Lc 9, 22-27. — cf. cp. 20, 17-19.
f cp. 20, 18. — cf. Lc 13, 33.
g cp. 17, 12, 21, 22; Lc 24, 7.
h cp. 20, 19; 27, 63, Jo 2, 19. — cf. cp. 12, 40. [*16.*
*22, 23] * cf. Catech. R. IV 12,*
i cf. cp. 4, 10. [19, 22.
j cp. 13, 41; 18, 7. — cf. 2 Rg
l Rm 8, 5; Ph 3, 19; Col 3, 2. — cf. vr. 17; Ph 1, 5.

*24] * cf. prop. 7 ab Innoc. XII dam. — * Catech. R. IV 12, 15. — Ant. et Cm. in cm. M. 24-27] Ev. in cm. M. et fs. stigm. s. Franc.* *m* cf. Col 3, 3; 1 Pt 2, 21. *n* cp. 10, 38; Mr 8, 34; Lc 14, 27. *25] * Catech R. II 5, 27.* *o* cp. 10, 39; Lc 17, 33; Jo 12, 25. *p* cf. cp. 4, 8-10; 12, 20.

confessionem suae divinitatis Petrum praeficit (13-20), suam passionem et mortem praedicit (21-28) ac Petrum cum duobus sociis mirabili transfiguratione (17, 1-8) ceteros novo miraculo in fide confirmat (9-20).

detrimentum patiatur? Aut [q]quam dabit homo commutationem pro
anima sua? 27 [r]Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui
cum angelis suis, et tunc '[s]reddet unicuique secundum opera eius'.
28 Amen, dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non [t]gustabunt
mortem, [u]donec videant Filium hominis venientem in regno suo. //
17 Et post dies sex adsumit Iesus [a]Petrum et Iacobum et Ioannem
fratrem eius et ducit illos in montem excelsum seorsum; 2 et
[b]transfiguratus est ante eos, et [c]resplenduit facies eius sicut sol,
[d]vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. 3 Et ecce apparue-
runt illis Moyses et Elias cum eo loquentes. 4 Respondens autem
Petrus dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis,
faciamus hic tria [e]tabernacula, tibi unum, Moysi unum et Eliae
unum. 5 Adhuc eo loquente, ecce [f]nubes lucida obumbravit eos. Et
ecce vox de nube dicens: [g]Hic est Filius meus [h]dilectus, in quo
mihi bene complacui: [i]ipsum audite. 6 Et audientes discipuli [j]ceci-
derunt in faciem suam et timuerunt valde. 7 Et accessit Iesus et
[l]tetigit eos dixitque eis; [m]Surgite et nolite timere. 8 Levantes autem
oculos suos neminem viderunt nisi solum Iesum.
9 Et, descendentibus illis de monte, [n]praecepit eis Iesus dicens:
Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat.
10 Et interrogaverunt eum discipuli dicentes: Quid ergo scribae dicunt
quod [o]Eliam oporteat primum venire? 11 At ille respondens ait eis:
Elias quidem venturus est et restituet omnia. 12 Dico autem vobis,
quia Elias iam venit, et non cognoverunt eum, sed [p]fecerunt in eo
quaecumque voluerunt. [q]Sic et Filius hominis passurus est ab eis.
13 [r]Tunc intellexerunt discipuli quia de Ioanne Baptista dixisset eis.
14 Et, cum venisset ad turbam, accessit ad eum homo [s]genibus
provolutus ante eum dicens: Domine, miserere filio meo, quia [t]lu-
naticus est et male patitur; nam saepe cadit in ignem et crebro in
aquam. 15 Et obtuli eum discipulis tuis, et [u]non potuerunt curare
eum. 16 Respondens autem Iesus ait: [v]O generatio incredula et per-
versa, [x]quousque ero vobiscum? usquequo patiar vos? Adferte huc
illum ad me. 17 Et [y]increpavit illum Iesus, et exiit ab eo daemo-
nium, et [z]curatus est puer ex illa hora. 18 Tunc accesserunt disci-
puli ad Iesum, secreto et dixerunt: Quare nos non potuimus eicere
illum? 19 Dixit illis Iesus: [a]Propter incredulitatem vestram. Amen,
quippe dico vobis, [b]si habueritis fidem sicut [c]granum sinapis, dice-
tis [d]monti huic: [e]Transi hinc illuc, et transibit; et nihil impossibile
erit vobis. 20 Hoc autem genus non eicitur nisi per orationem et
ieiunium.
21 Conversantibus autem eis in Galilaea, dixit illis Iesus: [f]Filius
hominis tradendus est in manus hominum, 22 et occident eum, et
[g]tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.
23 Et, [h]cum venissent Capharnaum, accesserunt qui [i]didrachma
accipiebant ad Petrum et dixerunt ei: Magister vester non solvit
didrachma? 24 Ait: Etiam. Et, cum intrasset in domum, praevenit
eum Iesus: [j]Quid tibi videtur, Simon: reges terrae a quibus acci-
piunt [l]tributum vel censum? a filiis suis an ab alienis? 25 Et ille
dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filii. 26 Ut autem
[m]non scandalizemus eos, vade ad mare et mitte hamum et eum
piscem, qui primus ascenderit, tolle et, aperto ore eius, invenies sta-
terem: illum sumens da eis pro me et te.
18 In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: Quis, putas,
maior est in regno caelorum? 2 Et advocans Iesus parvulum
statuit eum in medio eorum 3 et dixit: Amen, dico vobis, nisi [a]con-
versi fueritis et [b]efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum
caelorum. 4 [c]Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste,
[d]hic est maior in regno caelorum. 5 Et [e]qui susceperit unum par-
vulum talem in nomine meo me suscipit. 6 [f]Qui autem scandaliza-
verit unum de [g]pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, ut suspen-
datur mola asinaria in collo eius et demergatur in profundum maris.
7 Vae mundo a [h]scandalis! [i]Necesse est enim ut veniant scandala.
[j]Veruntamen vae homini illi, per quem scandalum venit! 8 Si autem
manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscide eum et proice abs

q cf. Ps 48, 8-9.
r cp. 24, 30; 25, 31; 26, 64; Ac 1, 11; 1 Th 1, 10; 4, 16; Ju 14; Ap 1, 7. — cf Dt 33, 2.
27] * *Conc. Trid. s. VI cp. 16.*
s Ps 61, 13; Rm 2, 6. — cf. Jo 5, 20; Ac 10, 42. — v. Ec 12, 14; Ecli 16, 15.
28] *Ant. in fs. et oct. s. Jo. Ap.*
t Jo 8, 52; Heb 2, 9.
u cf. cp. 10, 23; 23, 36; 24, 34.
v cf. Lc 23, 42.

1-9] *Ev. in Transf. Dñi (1-7) et D. 2 Qdg. (1, 2, 4, 9).*
1-8] Mr 9, 1-7; Lc 9, 28-36. — cf. 2 Pt 1, 16-18.
a cp. 26, 37; Mr 5, 37.
b cf. 2 Cor 3, 18.
c Ap 1, 6; 10, 1.
2b] *Ant. in fs. Imm. Conc. BMV.*
d Dn 7, 9. — cf. cp. 28, 3; Ps [103, 2.
e cf. 2 Es 8, 15.
f cf. Ex 24, 16. g v. cp. 3, 17.
5] * *Conc. Hispan. (an. 447) profess. F. — * Catech. R. II 4, 69.*
h Is 42, 1; Lc 23, 35. — cf. Ps [88, 3; Is 49, 7.
i Dt 18, 15; Ac 3, 22.
j cf. Gn 17, 3, 17; Ez 1, 28; Ap [1, 17.
l Dn 8, 18; 9, 21; 10, 10, 18.
m cp. 14, 27.
9-13] Mr 9, 8-12. — cf. cp. 16, [20; Lc 9, 36.
9] *Cm. in fs. Transf. Dñi.*
n v. cp. 12, 16.
o Ml 4, 5, 6. — cf. cp. 16, 14. — [v. cp. 11, 14.
p cp. 14, 3-10.
q vr. 21, 22; cp. 16, 21; Lc 24, [7.
r cp. 16, 12; Mr 9, 9.
14-19] Mr 9, 13-27; Lc 9, 37- [42.
s Mr 1, 40; 10, 17.
t cp. 4, 24.
u cf. cp. 10, 1; Mr 6, 7; Lc 10, [17.
v cf. Dt 32, 5; Jo 20, 27; Ac 2, 40; Ph 2, 15.
x cf. Jo 14, 9.
y cp. 8, 26; Zc 3, 2; Mr 1, 25; 9, 24; Lc 4, 35; Ju 9.
z v. cp. 9, 22; 15, 28.

a cf. cp. 13, 58.
b cp. 21, 21, 22; Lc 17, 6. — cf. [Jo 14, 12.
20] * *cf. Catech. R. IV 1, 4.*
21, 22] Mr 8, 29-31; Lc 9, 44, 45. — cf. cp. 16, 21-28; 20, [17-19.
f cp. 26, 45.
g cf. cp. 12, 40. h Mr 9, 32.
i 2 Mc 4, 19; 10, 20. — cf. Lc 15, 8. — v. Ex 30, 13; 38, 26.
j v. cp. 18, 12.
l cp. 22, 17, 19; Rm 13, 7.
m v. cp. 5, 29, 30.
29] * *Jo. XXII constit. c. errores Mars. Patav.*

1-5] Mr 9, 32-36; Lc 9, 46-48. — cf. cp. 20, 20-28.
1-10] *Ev. in fss. s. Michaëlis archang. etc. (10) et s. Jos.* [*Cal.*
a cp. 13, 15; Lc 22, 31.
b cp. 19, 14; Mr 10, 15; Lc 18, 17. — cf. Ps 130, 2; Jo 3, 3, 5; 1 Cor 14, 20; 1 Th 2, 7; [1 Pt 2, 2.
c cf. cp. 23, 12.
d cf. cp. 15, 19; 11, 11.
e cf. cp. 10, 40, 42.
f Mr 9, 41; Lc 17, 1, 2. — cf. 1 Cor 8, 12.
g cf. Zc 13, 7. — cf. cp. 10, 42; 25, 40, 45.
a cp. 13, 41; 16, 23.
b Lc 17, 1. — v. 1 Cor 11, 19.
j cf. cp. 26, 24.
8-9] cp. 5, 29, 30; Mr 9, 42-48.

te; bonum tibi est ad [l]vitam ingredi debilem vel claudum, quam
duas manus vel duos pedes habentem mitti in [m]ignem aeternum.
9 Et, si oculus tuus scandalizat te, erue eum et proice abs te; bonum
tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos haben-
tem mitti in [n]gehennam ignis. 10 Videte ne contemnatis unum ex
his pusillis; dico enim vobis quia [o]angeli eorum in caelis semper
[p]vident faciem Patris mei qui in caelis est. 11 [q]Venit enim Filius
hominis salvare quod perierat. 12 [r]Quid vobis videtur? Si fuerint
alicui centum oves, et [s]erraverit una ex eis, nonne relinquit nona-
gintanovem in montibus et vadit quaerere eam quae erravit? 13 Et,
si contigerit ut inveniat eam, amen dico vobis, quia gaudet super
eam magis quam super nonagintanovem quae non erraverunt. 14 Sic
[t]non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in caelis est, ut pereat
unus de pusillis istis.

15 [u]Si autem [v]peccaverit in te frater tuus, [w]vade et corripe eum
inter te et ipsum solum. Si te audierit, [x]lucratus eris fratrem tuum;
16 si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut
'[y]in ore duorum vel trium testium stet omne verbum'; 17 quod si
non audierit eos, dic [z]ecclesiae; si autem ecclesiam non audierit,
[a]sit tibi sicut [b]ethnicus et publicanus. 18 Amen, dico vobis, [c]quae-
cumque alligaveritis super terram erunt ligata et in caelo, et [d]quae-
cumque solveritis super terram erunt soluta et in caelo. 19 Iterum
dico vobis, quia, [e]si duo ex vobis [f]consenserint super terram [g]de
omni re quamcumque petierint fiet illis a Patre meo qui in caelis
est. 20 Ubi enim sunt duo vel tres [h]congregati in nomine meo, [i]ibi
sum in medio eorum.

21 Tunc accedens Petrus ad eum dixit: Domine, quoties peccabit
in me frater meus et dimittam ei? usque septies? 22 Dicit illi Iesus:
Non dico tibi [j]usque septies, sed usque [l]septuagies septies. 23 Ideo
adsimilatum est regnum caelorum homini regi, qui voluit [m]rationem
ponere cum servis suis. 24 Et, cum coepisset rationem ponere, obla-
tus est ei unus qui debebat ei [n]decem milia talenta. 25 [o]Cum autem
non haberet unde redderet, iussit eum dominus eius [p]venundari et
uxorem eius et [q]filios et omnia quae habebat et reddi. 26 [r]Procidens
autem servus ille orabat eum dicens: Patientiam habe in me, et
[s]omnia reddam tibi. 27 Misertus autem dominus servi illius dimisit
eum et debitum dimisit ei. 28 Egressus autem servus ille invenit
unum de conservis suis, qui debebat ei centum [t]denarios, et tenens
suffocabat eum dicens: Redde quod debes. 29 Et procidens conser-
vus eius rogabat eum dicens: Patientiam habe in me, et omnia red-
dam tibi. 30 Ille autem noluit, sed abiit et misit eum in carcerem,
donec redderet debitum. 31 Videntes autem conservi eius quae fiebant
contristati sunt valde et venerunt et narraverunt domino suo omnia
quae facta fuerant. 32 Tunc vocavit illum dominus suus et ait illi:
[u]Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me;
33 [v]nonne ergo oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui
misertus sum? 34 [w]Et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus,
[x]quoadusque redderet universum debitum. 35 [y]Sic et Pater meus
caelestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo [z]de
cordibus vestris.

19 [a]Et factum est, cum consummasset Iesus sermones istos, migra-
vit a Galilaea et venit [b]in fines Iudaeae trans Iordanem. 2 Et
secutae sunt eum [c]turbae multae et curavit eos ibi.

3 Et accesserunt ad eum pharisaei [d]tentantes eum et dicentes:
[e]Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa?
4 Qui respondens ait eis: Non legistis quia qui fecit hominem ab
initio '[f]masculum et feminam fecit eos' et dixit: 5 '[g]Propter hoc
dimittet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori suae, et [h]erunt
duo in carne una'? 6 Itaque iam non sunt duo, sed una caro. [i]Quod
ergo Deus coniunxit, homo non separet. 7 Dicunt illi: [j]Quid ergo
Moyses [l]mandavit dare libellum repudii et dimittere? 8 Ait illis:
Quoniam Moyses ad [m]duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere
uxores vestras; ab initio autem non fuit sic. 9 [n]Dico autem vobis,
quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et

l cf. cp. 7, 14.
m cp. 25, 41; Ju 7. — cf. vr. 9; Lc 16, 24. — v. 2 Th 1, 8; Ap 20, 15.
n cp. 5, 22. — cf. vr. 8.
*10] * Catech. R. III 2, 9. — Antt. in fss. ss. Innoc. et V. in ben. pueror.*
o Ac 12, 15. — cf. Ps 33, 8; 90, 11; Heb 1, 14.
p Lc 1, 19; Ap 8, 2. — cf. Est 1, 14.
q Lc 19, 10.
12-14] Lc 15, 4-7.
r 1 cp. 17, 24; 21, 28.
s cf. cp. 10, 6.
t Jo 6, 39; 10, 28. — cf. Sap 11, 27; 12, 16; Jo 17, 12.
u Lv 19, 17; Lc 17, 3; Gal 6, 1; 2 Th 3, 15; Jc 5, 19, 20.
15-22] Ev. in fr. 3 p. D. 3 Qdg. (16, 20).
v vr. 21. — cf. Col 3, 13.
w Tt 3, 10. — v. Lv 19, 17.
x 1 Cor 9, 19-22; 1 Pt 3, 1. — cf. Ez 3, 21.
y Dt 19, 15; 2 Cor 13, 1. — cf. Nm 35, 30; Jc 8, 17; 1 Tm 5, 19; Heb 10, 28.
*17] * cf. Catech. R. I 10, 8.*
z cf. Ac 4, 31; 12, 5, 12; 1 Cor 6, 1, 6.
a cf. Rm 16, 17; 1 Cor 5, 9-13; 2 Th 3, 6-14; 2 Jo 10.
b cp. 5, 46, 47.
*18] * Conc. Trid. s. XIV cp. 6, can. 10. — * Catech. R. II 7. 7. — v. cp. 16, 19.*
c cp. 16, 19; Jo 20, 23.
d cf. 2 Cor 5, 18, 19.
e cf. cp. 5, 25. *f* cf. Phl 21.
g cp. 7, 7; Mr 11, 24.
h cf. Ac 4, 31, 32; 12, 5, 12; 1 Cor 5, 4.
i cf. cp. 28, 20; Jo 12, 26.
j Lc 17, 3, 4. — cf. Am 1, 3 sqq.
*22] * Catech. R. I 11, 5; II 5, 1, 12.*
l Gn 4, 24.
23-35] Ev. in D. 21 p. Pnt. (25, 26, 32, 33).
m cp. 25, 19; Lc 16, 2.
n cf. Est 3, 9. *o* cf. Lc 7, 42.
p Ex 21, 2; Lv 25, 39, 47.
q cf. 4 Rg 4, 1; 2 Es 5, 5.
r Ac 10, 25. — v. cp. 8, 2.
s cf. vr. 34. *t* cp. 20, 2; 22, 19.
u Lc 19, 22.
v cf. cp. 6, 12; Eph 4, 32; Col 3, 13; 1 Jo 3, 11.
w cf. Jc 2, 13.
*33] * v. cp. 6, 14.*
x cp. 5, 26. — cf. vr. 26.
y cp. 6, 14, 15; Mr 11, 26. — cf. Pro 21, 13; Ecli 28, 1-5.
z 1 Pt 1, 22. — cf. Rm 6, 17.

a v. cp. 7, 28.
b cf. Lc 9, 51; 17, 11; Jo 10, 40. — cf. cp. 4, 25.
1-9] Mr 10, 1-12.
c cp. 12, 15.
3-6] Ev. in cm. Virg. M. et in Ms. pro Spons.
d cp. 16, 1. — v. Jo 8, 6.
e cp. 5, 31.
f Gn 1, 27; 2, 18, 21-23. — cf. cp. 21, 16.
g Gn 2, 24; Eph 5, 31.
*5-9] * Catech. R. II 8, 10, 11, 19, 20.*
h 1 Cor 6, 16. — cf. Ml 2, 15.
*6] * Conc. Tr. s. XXIV de Matr.*
i 1 Cor 7, 10.
j Dt 24, 1-4. *l* v. cp. 5, 31.
m Mr 16, 14. — cf. Mr 3, 5; 6, 52; Heb 3, 8.
n Lc 16, 18; 1 Cor 7, 11. — v. cp. 5, 32.
*9] * l. 4 Decret. tit. 19, cp. 8. — * Conc. Trid. s. XXIV can. 7.*

B) In itinere (19, 1-20, 34). *Apostolis, ut ad perfectiorem vitam excitet, insinuat virginitatis pretium, morum simplicitatem, paupertatem voluntariam (19, 1-29) ac sedulitatem in opere Dei perficiendo (30-20, 16);*

aliam duxerit moechatur; et qui dimissam duxerit moechatur. 10 Dicunt ei discipuli eius: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit, nubere. 11 Qui dixit illis: [o]Non omnes capiunt verbum istud, sed [p]quibus datum est. 12 Sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati sunt, et sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus, et sunt eunuchi [q]qui seipsos castraverunt propter regnum caelorum. Qui potest capere capiat.

13 Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret et oraret; discipuli autem [r]increpabant eos. 14 Iesus vero ait eis: [s]Sinite parvulos et [t]nolite eos prohibere ad me venire; talium est enim regnum caelorum. 15 Et, cum imposuisset eis manus, abiit inde.

16 Et ecce unus accedens ait illi: Magister bone, quid boni faciam ut [u]habeam vitam aeternam? 17 Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? [v]Unus est bonus, Deus. [x]Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata. 18 Dicit illi: Quae? Iesus autem dixit: ' [y]Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falsum testimonium dices, 19 [z]honora patrem tuum et matrem tuam ', et ' [a]diliges proximum tuum sicut teipsum '. 20 Dicit illi adulescens: [b]Omnia haec custodivi a iuventute mea; quid adhuc mihi deest? 21 Ait illi Iesus: Si vis [c]perfectus esse, vade, [d]vende quae habes et da pauperibus et habebis [e]thesaurum in caelo, et veni, sequere me. 22 [f]Cum audisset autem adulescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones. 23 Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in [g]regnum caelorum. 24 Et iterum, dico vobis, [h]facilius est camelum per foramen acus transire, quam [i]divitem intrare in regnum caelorum. 25 Auditis autem his, discipuli mirabantur valde dicentes: Quis ergo poterit salvus esse? 26 [j]Adspiciens autem Iesus dixit illis: Apud homines hoc impossibile est; ' [l]apud Deum autem omnia possibilia sunt '. 27 Tunc respondens Petrus dixit ei: Ecce nos [m]reliquimus omnia et secuti sumus te; quid ergo erit nobis? 28 Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis quod vos qui secuti estis me in regeneratione, [n]cum sederit Filius hominis in sede maiestatis suae, [o]sedebitis et vos super sedes duodecim [p]iudicantes duodecim tribus Israël. 29 [q]Et omnis, qui reliquerit domum vel fratres aut sorores aut patrem aut matrem aut uxorem aut filios aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit. 30 [r]Multi autem erunt primi novissimi, et [s]novissimi primi.

20 Simile est regnum caelorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in [a]vineam suam. 2 [b]Conventione autem facta cum operariis ex [c]denario diurno, [d]misit eos in vineam suam. 3 Et egressus circa horam tertiam vidit alios stantes in [f]foro otiosos 4 et dixit illis: Ite et vos in vineam meam, et quod iustum fuerit dabo vobis. 5 Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam et nonam horam et fecit similiter. 6 [g]Circa undecimam vero exiit et invenit alios stantes et dicit illis: Quid hic statis tota die otiosi? 7 Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite et vos in vineam meam. 8 [h]Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineae [i]procuratori suo: Voca operarios et redde illis mercedem incipiens a novissimis usque ad primos. 9 Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. 10 Venientes autem et primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi; acceperunt autem et ipsi singulos denarios. 11 Et accipientes murmurabant adversus patremfamilias 12 dicentes: Hi novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus [j]pondus diei et [l]aestus. 13 At ille respondens uni eorum dixit: Amice, [m]non facio tibi iniuriam; nonne ex denario [n]convenisti mecum? 14 Tolle [o]quod tuum est et vade; volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi. 15 [p]Aut non licet mihi quod volo facere? an [q]oculus tuus nequam est quia ego bonus sum? 16 [r]Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi; [s]multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

17 Et ascendens Iesus Ierosolymam adsumpsit duodecim discipulos secreto et ait illis: 18 Ecce [t]ascendimus Ierosolymam, et [u]Filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et [v]condemnabunt eum

o 1 Cor 7, 7, 8.
p cp. 13, 11. — cf. cp. 20, 23.
q cf. 1 Cor 7, 31, 32. [17.
13-15] Mr 10, 13-16; Lc 18, 15-
13-21] Ev. in fs. s. Hier. Aem.
r cf. cp. 20, 31; Mr 10, 48.
*14] * Catech. R. II 2, 32.*
s v. cp. 18, 3. *t* cf. Mr 9, 39.
16-30] Mr 10, 17-31; Lc 18, 18-30, — cf. Lc 10, 25-28.
u vr. 29; cp. 25, 46; Jo 3, 15. — cf. cp. 18, 8; Heb 10, 37.
v cf. cp. 23, 9; Mr 12, 29.
x Lv 18, 5; 2 Es 9, 29; Ez 20, 11, 13, 21; Rm 10, 5; Gal 3, 12.
*17] * Conc. Trid. s. VI cp. 7. — * Catech. R. III 2, 25; IV 11, 18.*
y Ex 20, 13-16; Dt 5, 17-20. — v. cp. 5, 21, 27; Rm 13, 9.
z Ex 20, 21; Dt 5, 16. — v. cp. 15, 4.
a Lv 19, 18; Rm 13, 9; Gal 5, 14; Eph 6, 2; Jc 2, 8.
b cf. Ph 3, 6.
c cp. 5, 48; 1 Cor 2, 6; Ph 3, 15. — v. Gn 17, 1.
d Lc 12, 33. — cf. Ac 2, 45; 4, 34, 35; 1 Tm 6, 18, 19.
e cp. 6, 20; 1 Tm 9, 18, 19.
f cf. Ez 33, 31.
*22] * cf. Catech. R. III 10, 21.*
g cf. cp. 12, 28; 21, 31, 43.
h cf. Pro 17, 12; Ecli 22, 18; Jr 13, 23. [Tm 6, 9, 10.
i cf. Ps 61, 11; 1 Cor 1, 26; 1
*26] * cf. Conc. Trid. s. XIII cp.*
j Mr 10, 21; Lc 22, 61. [*1.*
l Gn 18, 14; Jb 42, 2; Jr 32, 17, 27; Zc 8, 6; Mr 14, 36; Lc 1, 37; Rm 4, 21.
27-29] Ev. in cm. Ab. in Ms. v.
m cp. 4, 20, 22. [*de App. etc.*
28, 29] Cm., Ant. etc. in quibsd. fss. ss. Ap. et Evang. et Cm in cm. Cf.
n cp. 25, 31. — cf. cp. 16, 27.
28b] V. in fss. invent. et exalt. s. Crucis. [20, 21; 2 Tm 2, 12.
o Lc 22, 30; Ap 3, 21. — cf. cp.
p cf. 1 Cor 6, 2.
q cf. Lc 14, 26.
r cp. 20, 16; 22, 14; Lc 13, 30. — cf. cp. 8, 11, 12.
s cf. cp. 21, 31, 32.
1-16] Ev. in Sptg. (1-8).
a cf. cp. 21, 33.
b vr. 13. — cf. Tb 4, 1; 5, 14.
d cp. 18, 28; 22, 19.
e cp. 9, 38. *f* cp. 11, 16; 23, 7.
g cf. 1 Cor 15, 8.
h cf. Lv 19, 13; Dt 24, 15; Tb 4, 15.
i Lc 8, 3. — cf. cp. 24, 45.
12-15] Antt. in frr. p. Sptg.
j cf. cp. 6, 34.
l Lc 12, 55; Jc 1, 11. — cf. Gn 31, 40; Jn 4, 8 etc.
m cp. 22, 12; 26, 50. — cf. Lv
n vr. 2. [19, 13; Tb 4, 15.
o cp. 25, 25.
p cf. Rm 9, 15-24.
q cp. 6, 23; Dt 15, 9; Ecli 14,
r v. cp. 19, 30. [10; Mr 7, 22.
s cp. 22, 14; Ap 17, 14.
17-19] Mr 10, 32-34; Lc 18, 31-33. — cf. cp. 16, 21-28.
17-19] Ev. in Ms. vot. de Cruce.
17-28] Ev. in fr. 4 p. D. 2 Qdg.
t v. cp. 16, 21. [*(18, 19).*
u cp. 17, 21; 26, 15, 16, 45.
v cp. 26, 23, 66; Jo 19, 7.

deinde tertio sua passione praedicta (17-19) iterumque humilitate commendata (20-28) intrat Iericho et David filius salutatur (29-34).
C) In Ierusalem (21, 1-25, 46). *Sanctam civitatem ingressus ac templo mundato*

morte 19 et [x]tradent eum gentibus [y]ad illudendum et flagellandum
et [z]crucifigendum, et [a]tertia die resurget.
20 Tunc accessit ad eum [b]mater [c]filiorum Zebedaei cum filiis suis
[d]adorans et petens aliquid ab eo. 21 Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic
ut [e]sedeant hi duo filii mei unus ad dexteram tuam et unus ad sinistram
in [f]regno tuo. 22 Respondens autem Iesus dixit: [g]Nescitis quid petatis.
Potestis bibere [h]calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.
23 Ait illis: [i]Calicem quidem meum [j]bibetis; sedere autem ad dexteram
meam vel sinistram non est meum dare vobis, sed [l]quibus [m]paratum
est a Patre meo. 24 Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus.
25 Iesus autem vocavit eos ad se et ait: Scitis quia principes gentium
[n]dominantur eorum, et qui maiores sunt potestatem exercent in
eos. 26 [o]Non ita erit inter vos sed quicumque voluerit inter vos maior
fieri sit vester [p]minister; 27 et [q]qui voluerit inter vos primus esse erit
vester [r]servus. 28 Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed [s]ministrare
et [t]dare animam suam redemptionem pro [u]multis.
29 Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eum turba multa.
30 Et ecce duo caeci sedentes secus viam audierunt quia Iesus transiret
et clamaverunt dicentes: [v]Domine, miserere nostri, [x]fili David.
31 Turba autem [y]increpabat eos ut tacerent; at illi magis clamabant
dicentes: Domine, miserere nostri, fili David. 32 Et stetit Iesus et
vocavit eos et ait: Quid vultis ut faciam vobis? 33 Dicunt illi: Domine,
ut aperiantur oculi nostri. 34 Misertus autem eorum Iesus
tetigit oculos eorum, et confestim viderunt et secuti sunt eum.
21 Et, cum appropinquassent Ierosolymis et venissent Bethphage
ad [a]montem Oliveti, tunc Iesus misit [b]duos discipulos 2 dicens
eis: Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam
alligatam et pullum cum ea: solvite et adducite mihi 3 et, si
quis vobis aliquid dixerit, [c]dicite quia Dominus his opus habet, et
confestim dimittet eos. 4 [d]Hoc autem totum factum est ut adimpleretur
quod dictum est per prophetam dicentem: 5 ' [e]Dicite filiae Sion:
Ecce Rex tuus venit tibi ' ' [f]mansuetus sedens super asinam et pullum
filium subiugalis '. 6 Euntes autem discipuli fecerunt sicut praecepit illis
Iesus 7 et adduxerunt asinam et pullum et imposuerunt super eos vestimenta
sua et eum desuper sedere fecerunt. 8 Plurima autem turba [g]straverunt
vestimenta sua in via; alii autem caedebant ramos de arboribus
et sternebant in via; 9 turbae autem, quae praecedebant et quae sequebantur,
clamabant dicentes: [h]Hosanna [i]filio David; '[j]benedictus qui
venit in nomine Domini: [l]hosanna [m]in altissimis'. 10 Et, cum intrasset
Ierosolymam, commota est universa civitas dicens: Quis est hic? 11 Populi
autem dicebant: Hic est Iesus [n]propheta a [o]Nazareth Galilaeae.
12 Et intravit Iesus in templum Dei et eiciebat omnes vendentes
et ementes in templo et mensas [p]nummulariorum et cathedras vendentium
[q]columbas evertit 13 et dicit eis: Scriptum est: ' [r]domus
mea domus orationis vocabitur'; vos autem ' [s]fecistis illam speluncam
latronum'. 14 Et [t]accesserunt ad eum caeci et claudi in
templo, et sanavit eos. 15 [u]Videntes autem principes sacerdotum et
scribae mirabilia quae fecit et pueros clamantes in templo et dicentes:
Hosanna filio David, indignati sunt 16 et dixerunt ei: Audis
quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis: Utique. [v]Nunquam legistis:
' [x]Quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem'? 17 Et,
relictis illis, [y]abiit foras extra civitatem in [z]Bethaniam ibique mansit.
18 Mane autem revertens in civitatem [a]esuriit 19 et [b]videns fici
arborem unam secus viam venit ad eam et nihil invenit in ea nisi
folia tantum et ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum.
Et arefacta est continuo ficulnea. 20 Et videntes discipuli
mirati sunt dicentes: Quomodo continuo aruit? 21 Respondens autem
Iesus ait eis: Amen, dico vobis, [c]si habueritis fidem et [d]non
haesitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic
dixeritis: [e]Tolle et iacta te in mare, fiet. 22 Et [f]omnia quaecumque
petieritis in oratione credentes accipietis.
23 Et, cum venisset in templum, accesserunt ad eum [g]docentem

x cp. 27, 2; Lc 24, 7; Jo 18, 28, 35; Ac 2, 23. — cf. Ac 3, 13; 21, 11.
y cp. 27, 26-31.
z cp. 26, 2; Jo 12, 32, 33.
a cp. 16, 21; 27, 63.
20-28] Ev. in fss. s. Jc. Ap. et s. Jo. a. portam latinam.
20-28] Mr 10, 35-45.
b cp. 27, 56. *c* cp. 4, 21; 10, 3.
d v. cp. 8, 2. *e* cf. cp. 19, 28.
f cp. 16, 18; 25, 34; Lc 23, 42.
*22] * Catech. R. IV 4, 1; 13, 2.*
g cf. Rm 8, 26; Jc 4, 3.
h cp. 26, 39, 42; Jo 18, 11. — cf. Is 51, 17, 22.
i cf. Rm 8, 17; Ph 3, 10.
j Ac 12, 2; Ac 1, 9.
l cf. cp. 19, 11. *m* cp. 25, 34.
25-28] cf. cp. 18, 1-4; Lc 22, 25, 27; Jo 13, 14.
n cf 1 Pt 5, 3.
o cp. 23, 11; Mr 9, 34. — cf. Lc 9, 48.
p 2 Cor 11, 23. — cf. Lc 22, 27.
q Mr 9, 35.
r 2 Cor 4, 5. — cf. 2 Cor 8, 9.
s Jo 13, 4, 5, 13-15; Ph 2, 7.
t Is 53, 10; Lc 22, 19; Jo 10, 15; Rm 4, 25; Gal 1, 4; 2, 20; 1 Tm 2, 6; Tt 2, 14; 1 Pt 1, 18, 19.
u cp. 26, 28; Is 53, 11, 12; Heb 2, 10; 9, 28. — cf. Rm 5. 15; Ap 5, 9.
29-34] Mr 10, 46-52; Lc 18 35-43. — cf. cp. 9, 27-31.
v cf. cp. 15, 22.
x v. cp. 21, 9; 22, 42. — v. cp. 9, 27.
30] v. cp. 21, 8; Is 33, 2.
y cf. cp. 19, 13; Mr 10, 49.
1-9] Ev. in ben. Palm. (1-3, 89).
1-11] Mr 11, 1-10; Lc 19, 29-38; Jo 12, 12-19
a cp. 24, 3; 26, 30; 2 Rg 15, 30; Zc 14, 4; Lc 21, 37; Jo 8, 1. — cf. Ac 1, 12.
b cf. Mr 14, 13.
c cf. cp. 26, 18. *d* v. cp. 1, 22.
e Is 62, 11; Zc 9, 9.
3] Gr. in fs. ss. Cord. J.
f cp. 11, 29. *g* cf. 4 Rg 9, 13.
h cf. Ap 7, 10.
i cp. 20, 30. — v. cp. 9, 27.
j Ps 117, 26. — v. cp. 23, 39.
l Lc 2, 14. — cf. Ps 148, 1.
10-17] Ev. in fr. 3 p. D. 1 Qdg. (12).
m Mr 11, 11.
n vr. 46; Lc 7, 16; 13, 33; 24, 19; Jo 4, 19; 6, 14; 7, 40; 9, 17. — cf. Mr 6, 15.
o cp. 2, 23; Mr 1, 9; Jo 1, 45.
12-16] Mr 11, 15-18; Lc 19, 45-47. — cf. Jo 2, 14-16.
p cf. Ex 30, 13.
q cf. Lv 1, 14; 5, 7, 11; 12, 8; Lc 2, 24.
r Is 56, 7.
13] Ant. etc. in fs. dedic. eccl. etc.
s Jr 7, 11.
t cp. 11, 5; 15, 31. — cf. 2 Rg 5, 6, 8.
u cf. Lc 19, 39, 40.
v vr. 42; 12, 2, 5; 19, 4; 22, 31.
x Ps 8, 3. — cf. cp. 11, 25, Sap 10, 21.
y Mr. 11, 19. — cf. Lc 21, 37.
z Mr 11, 1; Lc 19, 29; 24, 50; Jo 11, 18.
18-22] Mr 11, 12-14, 20-24.
a cp. 4, 2. — cf. Jo 4, 6, 7.
b cf. Lc 13, 6-9.
c cp. 17, 19. — cf. Jo 14, 12.
d Ac 10, 20; Rm 4, 20; Jc 1, 6.
e cf. Ps 45, 3; 1 Cor 13, 2; Ap 8, 8. *22] * Catech. R. IV 7, 3. — Ant. in fs. Orat. DNJC.* *f* v. cp. 26, 66.
23-27] Mr 11, 27-33; Lc 20, 1-8. *g* v. cp. 26, 55.

principes sacerdotum et seniores populi dicentes: [h]In qua potestate
haec facis? et quis tibi dedit hanc potestatem? 24 Respondens Iesus
dixit eis: Interrogabo vos et ego unum sermonem, quem si dixe-
ritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate haec facio. 25 Ba-
ptismus Ioannis [i]unde erat? e [j]caelo, an ex hominibus? At illi cogi-
tabant inter se dicentes: 26 Si dixerimus: E caelo, dicet nobis: Quare
ergo [l]non credidistis illi? Si autem dixerimus: Ex hominibus, [m]ti-
memus turbam; omnes enim habebant Ioannem sicut [n]prophetam.
27 Et respondentes Iesu dixerunt: Nescimus. Ait illis et ipse: Nec
ego dico vobis in qua potestate haec facio. 28 [o]Quid autem vobis
videtur? Homo quidam habebat duos filios et accedens ad primum
dixit: Fili, vade hodie, operare in [p]vinea mea. 29 Ille autem respon-
dens ait: Nolo. Postea autem [q]paenitentia motus abiit. 30 Accedens
autem ad alterum dixit similiter. At ille respondens ait: Eo, do-
mine, et non ivit. 31 Quis ex duobus fecit voluntatem patris? [r]Di-
cunt ei: Primus. Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, [s]quia publicani
et [t]meretrices praecedent vos in [u]regnum Dei; 32 venit enim ad
vos Ioannes [v]in via iustitiae, et non credidistis ei; publicani autem
et meretrices crediderunt ei; vos autem videntes nec paenitentiam
habuistis postea ut crederetis ei.

33 Aliam parabolam audite: Homo erat paterfamilias, qui plan-
tavit vineam et saepem circumdedit ei et fodit in ea torcular et
aedificavit turrim et [x]locavit eam agricolis et [y]peregre profectus est.
34 Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos
ad agricolas, ut acciperent fructus eius. 35 Et agricolae, [z]apprehensis
servis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero [a]lapida-
verunt. 36 [b]Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt
illis similiter. 37 [c]Novissime autem misit ad eos filium suum dicens:
Verebuntur filium meum. 38 Agricolae autem videntes filium dixerunt
intra se: Hic est [d]heres; venite, [e]occidamus eum et habebimus he-
reditatem eius. 39 Et apprehensum eum [f]eiecerunt extra vineam et
occiderunt. 40 [g]Cum ergo venerit dominus vineae, quid faciet agri-
colis illis? 41 Aiunt illi: [h]Malos male perdet et vineam suam [i]lo-
cabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis. 42 Dicit
illis Iesus: [j]Nunquam legistis in Scripturis:

> [l]Lapidem quem reprobaverunt aedificantes,
> hic factus est in caput anguli:
> a Domino factum est istud,
> et est mirabile in oculis nostris?'

43 Ideo dico vobis, quia [m]auferetur a vobis regnum Dei et dabitur
genti [n]facienti fructus eius. 44 Et [o]qui ceciderit super lapidem istum
confringetur, [p]super quem vero ceciderit, conteret eum.

45 Et, cum audissent principes sacerdotum et pharisaei parabolas
eius, cognoverunt quod de ipsis diceret. 46 Et [q]quaerentes eum te-
nere [r]timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam eum habebant.

22 Et respondens Iesus dixit [a]iterum in parabolis eis dicens:
2 Simile factum est regnum caelorum homini regi, qui fecit
[b]nuptias filio suo 3 et [c]misit servos suos vocare invitatos ad nuptias,
et nolebant venire. 4 [d]Iterum misit alios servos dicens: Dicite invitatis:
[e]Ecce [f]prandium meum paravi, [g]tauri mei et altilia occisa sunt, et
omnia parata: venite ad nuptias. 5 Illi autem [h]neglexerunt et abie-
runt alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam; 6 re-
liqui vero tenuerunt servos eius et [i]contumeliis adfectos occiderunt.
7 Rex autem, cum audisset, iratus est et, missis exercitibus suis,
[j]perdidit homicidas illos et [k]civitatem illorum succendit. 8 Tunc ait
servis suis: Nuptiae quidem paratae sunt, sed qui invitati erant
non fuerunt [l]digni. 9 Ite ergo ad [m]exitus viarum, et quoscumque
inveneritis vocate ad nuptias. 10 Et egressi servi eius in vias, [n]con-
gregaverunt omnes quos invenerunt, malos et bonos; et [o]impletae
sunt nuptiae discumbentium. 11 Intravit autem rex, ut videret di-
scumbentes, et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali 12 et
ait illi: [p]Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?
At ille obmutuit. 13 Tunc dixit rex [q]ministris: Ligatis manibus et

h Jo 2, 18. — cf. Ex 2, 14; Jo 1, 25; Ac 4, 7.
i cf. cp. 13, 54; Jo 1, 25.
j Lc 15, 18-21; Jo 3, 27.
l vr. 32. — cf. cp. 11, 18.
m vr. 46; cp. 14, 5.
n cp. 11, 9; 14, 5; Lc 1, 76. — cf. Jo 5, 35.
o cp. 17, 25; 18, 12.
p vr. 33; cp. 20, 1.
q vr. 32; cp. 12, 41; Ecli 20, 4.
r cf. cp. 7, 21; Rm 2, 13; Jc 1. 22, 23.
s cp. 9, 9; 11, 19. — cf. cp. 19, 30; 20, 16.
t cf. Lc 7, 37-50; 18, 14.
u vr. 43. — v. cp. 12, 18.
*31] * v. cp. 6, 33.*
v cf. cp. 3, 8-12, 15; Ps 24, 4; Pro 8, 20; 2 Pt 2, 21.
33-46] Ev. in fr. 6 p. D. 2 Qdg. (41, 46).
33-46] Mr 12, 1-12; Lc 20, 9-19. — v. Is 5, 1-7.
x Cn 8, 11, 12.
y cp. 25, 14, 15. — cf. Mr 13, 34.
z cf. cp. 5, 12; 22, 6; 23, 34, 37. — v. Ac 7, 52.

a cf. 2 Par 24, 21; Jo 10, 31-33; Ac 7, 59; 14, 18.
b cf. cp. 12, 4.
c cf. Heb 1, 1.
d Heb 1, 2. — cf. Jo 1, 11; Rm 8, 17.
e cf. 3 Rg 21, 19.
f cf. cp. 27, 32; Heb 13, 12.
g cf. cp. 24, 50; 25, 19.
h cf. Lc 19, 27.
i vr. 43; Ac 13, 46; 18, 6; 28, 28. — cf. cp. 8, 11, 12.
j vr. 16.
l Ps 117, 22, 23; Ac 4, 41; Rm 9, 33; 1 Pt 2, 7. — cf. Is 28, 16.
m cp. 8, 11, 12. — cf. Lc 14, 24; Rm 11, 11, 12.
n cf. cp. 3, 10; Is 5, 4, 7.
o Is 8, 14, 15; Rm 9, 32, 33; 1 Pt 2, 8.
p Dn 2, 34, 35, 44, 45; Am 9, 8.
q Mr 11, 18; 7, 25, 44. — cf. cp. 26, 4.
r cf. vr. 26; cp. 14, 5.
1-14] Ev. in D. 19 p. Pnt. (4, 11, 12).

a cf. cp. 13, 34.
*2, 18] * cf. Catech. R. II 8, 5.*
2-18] Lc 14, 16-24.
b cp. 26, 10. — cf. Jo 3, 29; Ap 19, 7.
c Est 6, 14; Pro 9, 3, 5. — cf. cp. 23, 34.
d cf. cp. 21, 26.
e cf. Ap 19, 17.
f cf. Lc 11, 38; Jo 21, 12, 15.
g cf. Pro 9, 2.
h cf. Heb 2, 3.
i cf. cp. 21, 35; 23, 34, 37; Lc 18, 32; Ac 14, 5; 1 Th 2, 2.
j cp. 21, 41; Lc 19, 27.
k cf. cp. 24, 2.
l cp. 10, 11; Ac 13, 46; Ap 3, 4. — cf. Lc 20, 35.
m Ez 21, 21; Ab 14.
n cf. cp. 13, 47; 25, 2.
o cf. Eph 4, 24; Col 3, 9, 10. — v. Ap 19, 8; 22, 14.
*11] * cf. Catech. R. II 4, 55, 57.*
p cp. 20, 13; 26, 50.
q cp. 5, 25.

pedibus eius, [r]mittite eum in tenebras exteriores; ibi erit fletus et
stridor dentium. 14 [s]Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.
15 Tunc abeuntes pharisaei consilium inierunt [t]ut caperent eum
in sermone. 16 Et mittunt ei [u]discipulos suos cum [v]Herodianis dicentes: [x]Magister, scimus quia verax es et [y]viam Dei in veritate
doces, et [z]non est tibi cura de aliquo; non enim respicis personam
hominum. 17 Dic ergo nobis: quid tibi videtur? Licet [a]censum dare
[b]Caesari, an non? 18 Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid
me [c]tentatis, hypocritae? 19 Ostendite mihi nomisma census. At illi
obtulerunt ei [d]denarium. 20 Et ait illis Iesus: Cuius est imago haec
et superscriptio? 21 Dicunt ei: Caesaris. Tunc ait illis: [e]Reddite ergo
quae sunt Caesaris Caesari et quae sunt Dei Deo. 22 Et [f]audientes
mirati sunt et, relicto eo, abierunt.
23 In illo die accesserunt ad eum [g]sadducaei, [h]qui dicunt non
esse resurrectionem, et interrogaverunt eum 24 dicentes: Magister,
Moyses dixit: '[i]Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat
frater eius uxorem illius et suscitet semen fratri suo'. 25 Erant autem
apud nos septem fratres, et primus, uxore ducta, defunctus est et
non habens semen reliquit uxorem suam fratri suo. 26 Similiter secundus, et tertius, usque ad septimum. 27 Novissime autem omnium
et mulier defuncta est. 28 In resurrectione ergo cuius erit de septem
uxor? omnes enim habuerunt eam. 29 Respondens autem Iesus ait
illis: [j]Erratis nescientes Scripturas neque [l]virtutem Dei. 30 In resurrectione enim neque [m]nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli
Dei in caelo. 31 De resurrectione autem mortuorum [n]non legistis quod
dictum est a Deo dicente vobis: 32 '[o]Ego sum Deus Abraham et Deus
Isaac et Deus Iacob?' Non est Deus mortuorum, sed viventium.
33 Et audientes turbae mirabantur in doctrina eius.
34 Pharisaei autem audientes quod silentium imposuisset sadducaeis convenerunt in unum, 35 et interrogavit eum unus ex eis [p]legis
doctor tentans eum: 36 Magister, quod est mandatum magnum in
lege? 37 Ait illi Iesus: '[q]Diliges Dominum Deum tuum ex toto
corde tuo et in tota anima tua et in tota mente tua'. 38 Hoc est
maximum et primum mandatum. 39 [r]Secundum autem simile est huic:
'[s]Diliges proximum tuum sicut teipsum'. 40 [t]In his duobus mandatis
universa [u]lex pendet et prophetae.
41 Congregatis autem pharisaeis, interrogavit eos Iesus 42 dicens:
Quid vobis videtur de [v]Christo? cuius filius est? Dicunt ei: [x]David.
43 Ait illis: Quomodo ergo David [y]in Spiritu vocat eum Dominum
dicens:

44 '[z]Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis,
donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?'

45 Si ergo David vocat eum Dominum, [a]quomodo filius eius est?
46 Et [b]nemo poterat ei respondere verbum, [c]neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.
23 Tunc Iesus locutus est ad turbas et ad discipulos suos 2 dicens: [a]Super cathedram Moysi sederunt scribae et pharisaei:
3 [b]omnia ergo quaecumque dixerint vobis [c]servate et facite, [d]secundum opera vero eorum nolite facere; [e]dicunt enim et non faciunt.
4 Alligant enim [f]onera gravia et importabilia et imponunt in umeros
hominum; digito autem suo nolunt ea movere. 5 Omnia vero opera
sua faciunt [g]ut videantur ab hominibus: dilatant enim [h]phylacteria
sua et magnificant [i]fimbrias. 6 [j]Amant autem primos recubitus in
cenis et [l]primas cathedras in synagogis 7 et salutationes in foro et
vocari ab hominibus [m]r a b b i. 8 [n]Vos autem nolite vocari r a b b i;
unus est enim [o]magister vester, omnes autem vos [p]fratres estis. 9 Et
[q]patrem nolite vocare vobis super terram; [r]unus est enim Pater
vester qui in caelis est. 10 Nec vocemini magistri; quia magister
vester unus est [s]Christus. 11 [t]Qui maior est vestrum erit minister
vester. 12 [u]Qui autem se exaltaverit humiliabitur, et qui se humiliaverit exaltabitur.
13 [v]Vae autem vobis, scribae et pharisaei hypocritae, [w]quia clauditis regnum caelorum ante homines! [x]vos enim non intratis nec
introëuntes sinitis intrare.

r cp. 8, 12; 25, 30. — cf. cp. [13, 42.
s cp. 20, 16.
15-22] Mr 12, 13-17; Lc 20, 20-26. [(*16, 21*).
15-21] Ev. in D. 22 p. Pnt.
t Lc 11, 54. — cf. Ecli 12, 15; [27, 26.
u Mr 2, 18.
*16] * Catech. R. III 9, 11.*
v Mr 3, 6. — cf. Mr 8, 15.
x cf. Jo 3, 2.
y Ac 18, 26. — cf. Ac 13, 10.
z v. Ac 10, 34.
a cp. 17, 24. *b* Lc 2, 1; 3, 1.
c v. Jo 8, 6. *d* cp. 18, 28; 20, 2.
e Rm 13, 7.
f vr. 33; cp. 7, 28; Jo 8, 9.
23-33] Mr 12, 18-27; Lc 20, 27-40.
g vr. 34; cp. 3, 7; 16, 1; Ac 4, 1; 5, 17; 23, 6.
h cf. Ac 4, 2; 23, 8.
i Dt 25, 5. — cf. Gn 38, 8; Rt 1, 11-13.
29-40] Ev. in fss. s. Alois. G. et Michaël Desanctis.
j cf. Jo 20, 9. *l* cf. 1 Cor 6, 14.
m cp. 24, 38; Lc 17, 27.
*31 sqq.] * Catech. R. I 12, 3.*
n v. cp. 21, 16.
o Ex 3, 6; Ac 7, 32.
34-40] Mr 12, 28-33. — cf. Lc 10, 25-28.
34-46] Ev. in D. 17 p. Pnt. [*36, 37, 42-44*).
p cf. Lc 7, 30.
q Dt 6, 5.
*39] * cf. Catech. R. III 5, 1, 5.*
r cf. 1 Jo 4, 21.
s Lv 19, 18. — v. cp. 19, 19.
t cf. Rm 13, 8, 10.
u cp. 7, 12. — cf. Gal 5, 14.
41-45] Mr 12, 35-37; Lc 24, [41-44.
v v. cp. 1, 1, 16.
x cp. 9, 27; 20, 30; 21, 9. — cf. Jo 7, 42. [23, 2.
y Ap 1, 10; 4, 2. — cf. 2 Rg
z Ps 109, 1, 2. — v. Ac 2, 33-35; Heb 1, 13.
a cf Rm 1, 3, 4. *b* cf. Lc 14, 6.
c Mr 12, 34; Lc 20, 40.
1-12] Ev. in fr. 3 p. D. 2 Qdg. (8-10).
1, 2, 5-7] Mr 12, 38, 39; Lc 20, 45, 46. — cf. Lc 11, 38-54.
*2, 3] * Catech. R. III 5, 14.*
a cf. 2 Es 8, 4; Jo 9, 28, 29.
b Dt 17, 10, 11; Ml 2, 7, 8. — cf. 1 Es 7, 10, 25.
c cf. cp. 16, 12. *d* cf. cp. 5, 20.
e cf. Rm 2, 17-23.
f Lc 11, 46. — cf. cp. 11, 28-30; Ac 15, 10.
g cp. 6, 1, 2, 16. — cf. Jo 5, 44.
h Ex 13, 9; Dt 6, 8; 11, 18.
i Nm 15, 38, 39; Dt 22, 12. — cf. cp. 9, 20; 14, 36.
j Lc 14, 7, 8. — cf. Jo 5, 44.
l Lc 11, 43.
m cf. Jo 1, 38. *n* Jc 3, 1.
*8, 9] * Catech. R. IV 9, 14.* — [* *cf. IV 7, 4.*
o Jo 13, 13.
p Lc 22, 32; Jo 21, 23. — v. Phl
q cf. 1 Cor 1, 12; 3, 4. [16.
r cp. 6, 9; Ml 1, 6. — cf. Mr 12, 29. — v. cp. 6, 11.
s v. cp. 1, 16. [48; 22, 26.
t cp. 20, 26, 27. — cf. Lc 9,
u Lc 14, 11; 18, 14. — cf. cp. 18, 4; Jb 22, 29; Pro 29, 23; Ez 21, 26; Jc 4, 6. 10; 1 Pt
v Lc 11, 52. [5, 5, 6.
w cf. cp. 16, 19.
x cf. cp. 5, 20; 21, 31.

redacti a Dño increpantur (23, 1-36), sive ex communi sorte quam habituri sunt cum Ierusalem (37-39). Itaque ab eis secedens atque ad suos conversus, (24, 1-3) de excidio urbis alloquitur, et plurima de eo

14 [y]Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia comeditis domos
viduarum orationes longas orantes! [z]propter hoc amplius accipietis
iudicium.
15 Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia circuitis mare
et aridam ut faciatis unum [a]proselytum et, cum fuerit factus, facitis
eum [b]filium gehennae duplo quam vos!
16 Vae vobis, [c]duces caeci, qui dicitis: [d]Quicumque iuraverit per
templum, nihil est; qui autem iuraverit in auro templi debet!
17 Stulti et caeci; quid enim maius est, aurum, an templum [e]quod
sanctificat aurum? **18** Et quicumque iuraverit in altari, nihil est;
quicumque autem iuraverit in [f]dono, quod est super illud, debet.
19 Caeci; quid enim maius est, donum, an altare [g]quod sanctificat
donum? **20** Qui ergo iurat in altari iurat in eo et in omnibus quae
super illud sunt; **21** et quicumque iuraverit in templo iurat in illo
et in eo [h]qui habitat in ipso; **22** et [i]qui iurat in [j]caelo iurat in throno
Dei et in eo [l]qui sedet super eum.
23 [m]Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, qui [n]decimatis
mentham et anethum et cyminum et reliquistis quae [o]graviora sunt
legis, [p]iudicium et [q]misericordiam et [r]fidem! Haec oportuit facere et
illa non omittere. **24** Duces caeci excolantes culicem, [s]camelum autem
glutientes!
25 Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia [t]mundatis quod
deforis est [u]calicis et paropsidis, intus autem pleni estis [v]rapina et
immunditia! **26** Pharisaee caece, munda prius quod intus est calicis
et paropsidis, ut fiat id quod deforis est mundum.
27 [x]Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, quia similes estis
[y]sepulcris dealbatis, quae a foris parent hominibus speciosa, intus
vero plena sunt ossibus mortuorum et [z]omni spurcitia! **28** Sic et
vos, a foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis
[a]hypocrisi et iniquitate.
29 [b]Vae vobis, scribae et pharisaei hypocritae, qui aedificatis se-
pulcra prophetarum et ornatis monumenta iustorum **30** et dicitis:
Si fuissemus in diebus patrum nostrum, non essemus socii eorum
in sanguine prophetarum! **31** Itaque testimonio estis vobismetipsis,
quia [c]filii estis eorum qui prophetas occiderunt. **32** Et [d]vos implete
mensuram patrum vestrorum. **33** [e]Serpentes, genimina viperarum,
quomodo fugietis a iudicio [f]gehennae? **34** Ideo ecce [g]ego mitto ad
vos [h]prophetas et sapientes et [i]scribas, et [j]ex illis occidetis et cru-
cifigetis et [l]ex eis flagellabitis in synagogis vestris et [m]persequemini
de civitate in civitatem, **35** ut [n]veniat super vos omnis sanguis iustus
qui effusus est super terram [o]a sanguine Abel iusti usque ad san-
guinem [p]Zachariae filii Barachiae, quem occidistis [q]inter templum et
altare. **36** Amen, dico vobis, [r]venient haec omnia super generationem
istam.
37 Ierusalem, Ierusalem, [s]quae occidis prophetas et [t]lapidas
eos qui ad te missi sunt, [u]quoties volui congregare [v]filios tuos, quem-
admodum [x]gallina congregat pullos suos sub alas, et [y]noluisti!
38 Ecce [z]relinquetur vobis domus vestra deserta. **39** Dico enim vobis:
Non me videbitis amodo, donec dicatis: '[a]Benedictus qui venit in
nomine Domini'.

24 Et [a]egressus Iesus de templo ibat. Et accesserunt discipuli eius,
ut ostenderent ei aedificationes templi. **2** Ipse autem respon-
dens dixit illis: Videtis haec omnia? Amen, dico vobis, [b]non relin-
quetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur. **3** Sedente autem
eo super [c]montem Oliveti, accesserunt ad eum discipuli [d]secreto dicen-
tes: [e]Dic nobis quando haec erunt? et quod signum [f]adventus tui et
[g]consummationis saeculi? **4** Et respondens Iesus dixit eis: [h]Videte ne
quis vos seducat: **5** [i]multi enim venient in nomine meo dicentes: Ego
sum Christus, et [j]multos seducent. **6** Audituri enim estis proelia et opi-
niones proeliorum. Videte [l]ne turbemini; [m]oportet enim haec fieri, sed
nondum est finis. **7** '[n]Consurget enim gens in gentem et regnum in
regnum', et erunt pestilentiae et [o]fames et [p]terraemotus per loca.
8 Haec autem omnia initia sunt [q]dolorum. **9** [r]Tunc tradent vos in
[s]tribulationem et [t]occident vos, et eritis odio omnibus gentibus pro-

y cf. Lc 11, 39; 16, 14; 20, 47.
z cf. Sap 6, 7.

a Ac 2, 11; 6, 5.
b cf. cp. 13, 38; Jo 8, 44; 17, 12; Ac 13, 10; 2 Th 2, 3.
c vr. 24; cp. 15, 14. — cf. Is 56, 10; Jo 9, 39-41; Rm 2, 19; 2 Pt 1, 9; Ap 3, 17.
d cp. 5, 33-35.
e cf. Ex 30, 29.
f cp. 5, 23; 8, 4.
g Ex 29, 37.
h 3 Rg 8, 13; 2 Par 6, 2; Ps 25, 8; 131, 13 etc.
i cp. 5, 34.
j cf. cp. 21, 25.
l cf. Ps 2, 4. — v. Ap 4, 2.
m Lc 11, 42.
n Dt 14, 22. — cf. Lv 27, 30; Nm 18, 21; Lc 18, 12.
o cf. Mr 12, 31.
p Mic 6, 8; Zc 7, 9. — cf. Ps 32, 5; Jr 5, 1.
q cp. 9, 13.
r cf. 1 Rg 15, 22.
s cf. cp. 19, 24. — v. Dt 14, 7.
25-28] cf. cp. 15, 11-20.
t Lc 11, 39, 40. — cf. Tt 1, 15.
u Mr 7, 4.
v Lc 16, 14; 20, 47.
x Lc 11, 44.
y cf. Ac 23, 3.
z Eph 5, 3, 4. — cf. Nm 19, 16; 4 Rg 23, 16.
a Lc 12, 1.
b Lc 11, 47, 48.
c Ac 7, 51, 52.
d Gn 15, 16; 1 Th 2, 26. — cf. Dn 8, 23, Am 1, 3 sqq.
e cp. 3, 7; 12, 34.
f vr. 15. — v. Mt 5, 39.
34-39] Ev. in fss. s. Steph. prtm.
34-36] Lc 11, 49-51.
g cp. 10, 16.
h v. Ac 13, 1; 1 Cor 12, 28.
i cp. 13, 52.
j cf. cp. 21, 35; 22, 6.
l cf. cp. 10, 17; Mr 13, 9; Ac 22, 19; 26, 11. — cf. Lc 12, 11.
m cf. cp. 10, 23; 1 Th 2, 15.
n cf. cp. 27, 25.
o Gn 4, 4, 8; Heb 11, 4; 1 Jo 3, 12.
p Zc 1, 1. — cf. 2 Par 24, 21.
q cf. Jl 2, 17.
r cf. cp. 10, 23; 16, 28; 24, 34.
37-39] Lc 13, 34-35. — cf. Lc 19, 41-44.
s cp. 21, 35. — cf. cp. 22, 6.
t cf. Ac 7, 59.
u cf. cp. 26, 55.
v cf. Pro 1, 24.
x Lc 23, 28.
x cf. Dt 32, 11, Rt 2, 12.
y Jo 5, 40.
z 3 Rg 9, 7, 8. — cf. Is 64, 11; Jr 7, 34; 22, 5.

a Ps 117, 26. — v. cp. 21, 9.
1-51] Mr 13, 1-37; Lc 21, 5-36. — cf. Lc 17, 22-37.
a cf. cp. 21, 23.
b Lc 19, 44.
c v. cp. 21, 1.
d cf. Mr 4, 34.
3-8] Ev. in cm. Mm.
3-13] Ev. in Ms. vot. pro T. belli.
e cf. Ac 1, 6, 7.
f vr. 27, 37. — v. 1 Th 2, 19.
g cp. 13, 39.
h Jr 29, 8; Eph 5, 6; Col 2, 8; 2 Th 2, 3; 1 Jo 3, 7.
i vr. 11, 24; Jr 14, 14; 1 Jo 2, 18. — cf. Ac 5, 36, 37.
j vr. 24. — cf. Jo 5, 43.
l 2 Th 2, 2.
m Dn 2, 28; Ap 1, 1. — cf. Ap 6, 4.
n Is 19, 2. — cf. 2 Par 15, 6.
o Ac 11, 28; Ap 6, 8, 12.
p Ap 6, 12.
q cf. Ac 2, 24; Rm 8, 22.
r cp. 10, 17, 21, 22.
s Ap 2, 10.
t cp. 23, 34; Jo 16, 2.

(4-21), deque altero suo adventu, monita tradit et signa praecurrentia describit, (22-35). At quia tempus hoc ab omnibus ignoratur, ne eos inopinantes deprehendat, vigilantiam inculcat (36-51), propositis parabolis

pter nomen meum. 10 Et tunc [u]scandalizabuntur multi et invicem
tradent et odio habebunt invicem. 11 Et multi [v]pseudoprophetae sur-
gent et seducent multos; 12 et, [x]quoniam abundavit iniquitas, refri-
gescet [y]caritas multorum. 13 [z]Qui autem perseveravit usque in finem,
hic salvus erit. 14 Et [a]praedicabitur hoc evangelium regni in universo
orbe, in testimonium [b]omnibus gentibus, et [c]tunc veniet consummatio.
15 Cum ergo videritis 'abominationem desolationis', quae dicta
est a [d]Daniele propheta, stantem in loco sancto ([e]qui legit intelligat),
16 tunc qui in Iudaea sunt fugiant ad montes, 17 et [f]qui in [g]tecto
non descendat tollere aliquid de domo sua, 18 et qui in agro non
revertatur tollere tunicam suam. 19 [h]Vae autem praegnantibus et
nutrientibus in illis diebus! 20 Orate autem ut non fiat fuga vestra
in hieme vel sabbato. 21 Erit enim tunc [i]tribulatio magna, '[j]qualis
non fuit ab initio mundi usque modo' neque fiet. 22 Et, nisi bre-
viati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro; sed propter
[l]electos breviabuntur dies illi. 23 Tunc, si quis vobis dixerit: [m]Ecce
hic est Christus aut illic, nolite credere. 24 Surgent enim [n]pseudo-
christi et [o]pseudoprophetae et [p]dabunt signa magna et prodigia, ita ut
in errorem inducantur, si fieri posset, etiam electi. 25 Ecce [q]prae-
dixi vobis. 26 Si ergo dixerint vobis: Ecce [r]in deserto est, nolite
exire; Ecce in penetralibus, nolite credere; 27 [s]sicut enim fulgur exit
ab oriente et paret usque in occidentem, ita erit et [t]adventus Filii ho-
minis. 28 [u]Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilae.
29 Statim autem post tribulationem dierum illorum '[v]sol obscu-
rabitur, et luna non dabit lumen suum', et [x]stellae cadent de caelo,
et virtutes caelorum commovebuntur, 30 et tunc parebit [y]signum
Filii hominis in caelo, et tunc '[z]plangent omnes tribus terrae' et vi-
debunt [a]Filium hominis venientem in nubibus caeli cum virtute
multa et maiestate. 31 Et [b]mittet angelos suos cum [c]tuba et voce
magna, et [d]congregabunt electos eius [e]a quattuor ventis, [f]a summis
caelorum usque ad terminos eorum.
32 Ab arbore autem fici discite parabolam: cum iam ramus eius tener
fuerit et folia nata, scitis quia prope est aestas; 33 ita et vos, cum vi-
deritis haec omnia, scitote quia prope est [g]in ianuis. 34 [h]Amen dico vo-
bis, quia non praeteribit generatio haec, donec omnia haec fiant. 35 [i]Cae-
lum et terra transibunt, [j]verba autem mea non praeteribunt. 36 De die
autem illa et hora [l]nemo scit, neque angeli caelorum, [m]nisi solus Pater.
37 [n]Sicut autem in diebus Noë, ita erit et adventus Filii hominis. 38 Si-
cut enim erant in diebus ante diluvium comedentes et bibentes, [o]nu-
bentes et nuptui tradentes, [p]usque ad eum diem quo intravit Noë in
arcam, 39 et non cognoverunt, donec venit diluvium et [q]tulit omnes;
ita erit et adventus Filii hominis. 40 Tunc [r]duo erunt in agro; unus
adsumetur et unus relinquetur; 41 duae molentes [s]in mola; una adsu-
metur et una relinquetur. 42 [t]Vigilate ergo, quia nescitis qua hora
[u]Dominus vester venturus sit; 43 illud autem scitote quoniam, si sciret
paterfamilias qua hora [v]fur venturus esset, vigilaret utique et non
sineret [x]perfodi domum suam. 44 Ideo et vos [y]estote parati, quia, qua
nescitis hora, Filius hominis venturus est. 45 Quis, putas, est [z]fidelis ser-
vus et [a]prudens, [b]quem constituit dominus suus super familiam suam,
ut det illis cibum in tempore? 46 [c]Beatus ille servus, quem, cum venerit,
dominus eius invenerit sic facientem; 47 amen dico vobis, quoniam
[d]super omnia bona sua constituet eum. 48 Si autem dixerit malus
servus ille in corde suo: [e]Moram facit dominus meus venire; 49 et
coeperit percutere conservos suos, manducet autem et bibat cum
[f]ebriosis: 50 [g]veniet dominus servi illius [h]in die qua non sperat et
hora qua ignorat, 51 et dividet eum partemque eius ponet cum hy-
pocritis: [i]illic erit fletus et stridor dentium.
25 Tunc simile erit regnum caelorum [a]decem virginibus, quae [b]ac-
cipientes lampades suas exierunt obviam [c]sponso et sponsae.
2 Quinque autem ex eis erant fatuae et quinque [d]prudentes; 3 sed
quinque fatuae, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum;

u v. cp. 11, 6.
v cp. 7, 15; 2 Pt 2, 1; 1 Jo 4, 1.
x 2 Th 2, 10; 2 Tm 3, 1-5.
y cf. Ap 2, 4; 3, 16.
13] * *Catech. R. I 8, 7.* — * *v. cp. 10, 22.*
z v. cp. 10, 22.

a cf. Rm 10, 18; Col 1, 6, 23.
b cp. 28, 19; Mr 16, 15.
c cf. vr. 6. [(*15, 34-35*).
15-35] Ev. in D. 24 p. Pnt.
d Dn 9, 27; 11, 31; 12, 11. — cf. 1 Mc 1, 57; 6, 7.
e cf. Dn 9, 22, 23, 25; Ap 1, 3.
f Lc 17, 31.
g cp. 10, 27. — v. Lc 5, 19.
h Lc 23, 29.
20] * *Catech. R. IV 13, 9.*
i vr. 29; Dn 12, 1; Jl 2, 2. — cf. Ap 7, 14.
j Ap 16, 18.
l vr. 24, 31; Is 65, 8, 9; Lc 18, 7. — cf. cp. 22, 14.
m Lc 17, 23. — cf. vr. 5, 26.
n cf. 1 Jo 2, 18.
o vr. 11. — v. cp. 7, 15.
p Dt 13, 1-3; 2 Th 2, 9-11; Ap 13, 13, 14; 16, 14; 19, 20. — cf. cp. 7, 22; Ac 8, 9.
q Jo 13, 19; 14, 29. — cf. 2 Pt 3, 17.
r cf. Ac 21, 38.
s Lc 17, 23, 24. — cf. 2 Pt 3, 10.
t v. vr. 3.
u Lc 17, 37. — cf. Jb 39, 30; Hab 1, 8.
v Is 13, 10; 24, 23; 34, 4; Ez 32, 7; Jl 2, 10, 31; 3, 15; Ac 2, 20. — cf. Am 5, 20; 8, 9; Sph 1, 15; Ap 6, 12; 8, 12.
x Ap 6, 13. — cf. Is 14, 12; 34, 4.
y cf. vr. 3.
z Ap 1, 7. — cf. Zc 12, 10-12.

a cp. 26, 64. — cf. cp. 25. 31.
b cp. 13, 41.
c 1 Cor 15, 52; 1 Th 4, 16; Ap 8, 1, 2.
d Is 27, 13. — cf. cp. 23, 37; 2 Th 2, 1.
e Dn 7, 2; Zc 2, 6; Ap 7, 1.
f Dt 4, 32. — cf. Dt 30, 4.
g Jc 5, 9; Ap 3, 20.
h cp. 10, 23; 16, 28; 23, 36.
i Ps 101, 27; Is 51, 6; 2 Pt 3, 10. — cf. cp. 5, 18; Heb 12, 27.
j Ps 116, 2; 118, 89; Is 40, 8. — cf. 1 Pt 1, 23.
l cp. 25, 13; 1 Th 5, 1, 2.
m cf. Zc 14, 7; Ac 1, 7.
n Lc 17, 26, 27. — v. Gn 6, 11-13.
o cp. 22, 30.
p Gn 7, 7-16. *q* 2 Pt 3, 6.
r Lc 17, 36, 37.
s Ex 11, 5; Is 47, 2.
t cp. 25, 13; 26, 11; Lc 12, 37; Ac 20, 31; 1 Cor 16, 13; 1 Th 5, 6; 1 Pt 5, 8; Ac 16, 15 etc.
42] v. Lc 12, 35, 36.
u Jo 13, 13.
43-51] cf. Lc 12, 39-46.
v cf. 1 Th 5, 2; 2 Pt 3, 10; Ap 3, 3.
x cp. 6, 19.
y cf. cp. 25, 10.
z cp. 25, 21, 23; 1 Cor 4, 2; Heb 3, 5.

a cp. 7, 24; 10, 16; 25, 2; Lc 16, 8; 1 Cor 10, 15.
b cf. cp. 20, 8; Lc 8, 3.
c Jo 12, 17; Ap 16, 15.
46, 47 Cm. in cm. Cf. et in fss. s. Callisti et s. Clem. PP. Mm.
d cp. 25, 21, 23.

e cp. 25, 5. — cf. Ec 8, 11, 12; Heb 10, 37; 2 Pt 3, 4, 9. *f* 1 Th 5, 7. *g* cf. cp. 21, 40; 25, 10. *h* cp. 25, 13. — cf. 2 Pt 3, 12-14. *i* v. cp. 8, 12. *1-13] Ev. in cm. Virg. et M.* *1-2]* * *Catech. R. I 10, 8.* — * *cf. II 8, 15.*
a cf. Lc 19, 13. *b* Lc 12, 35, 36. *c* cp. 9, 15; Jo 3, 29; Ap 19, 7; 21, 2, 9. *d* cf. cp. 7, 24. — v. cp. 24, 45.

decem virginum (25, 1-13) *et domini a servis suis talentorum rationem exigentis* (14-30) *atque extremo iudicio, in quo quisque secundum opera sua accipiet, descripto* (34-46).

4 prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.
5 [e]Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes et dormierunt.
6 [f]Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite ob-
viam ei. 7 Tunc surrexerunt omnes virgines illae et [g]ornaverunt lampa-
des suas. 8 Fatuae autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo
vestro, quia lampades nostrae exstinguuntur. 9 Responderunt pruden-
tes dicentes: Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad venden-
tes et [h]emite vobis. 10 Dum autem irent emere, venit sponsus, et quae
[i]paratae erant intraverunt cum eo ad [j]nuptias, et clausa est ianua.
11 Novissime vero veniunt et reliquae virgines dicentes: [l]Domine,
Domine, aperi nobis. 12 At ille respondens ait: Amen, dico vobis,
[m]nescio vos. 13 [n]Vigilate itaque, quia [o]nescitis diem neque horam.
14 [p]Sicut enim homo [q]peregre proficiscens vocavit servos suos et
[r]tradidit illis bona sua. 15 Et uni dedit quinque [s]talenta, alii autem
duo, alii vero unum, unicuique secundum propriam virtutem et
profectus est statim. 16 Abiit autem qui quinque talenta acceperat
et operatus est in eis et lucratus est alia quinque; 17 similiter et
qui duo acceperat lucratus est alia duo; 18 qui autem unum acce-
perat abiens [t]fodit in terram et abscondit pecuniam domini sui.
19 Post multum vero temporis [u]venit dominus servorum illorum et
[v]posuit rationem cum eis. 20 Et accedens qui quinque talenta acce-
perat obtulit alia quinque talenta dicens: Domine, quinque talenta
tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. 21 Ait illi do-
minus eius: Euge, serve bone et [x]fidelis, quia [y]super pauca fuisti
fidelis, [z]super multa te constituam: [a]intra in gaudium domini tui.
22 Accessit autem et qui duo talenta acceperat et ait: Domine, duo
talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum. 23 Ait illi do-
minus eius: Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fi-
delis, super multa te constituam; intra in gaudium domini tui.
24 Accedens autem et qui unum talentum acceperat ait: Domine,
scio quia homo [c]durus es: metis ubi non seminasti et congregas
ubi non sparsisti; 25 et timens abii et abscondi talentum tuum in
terra: ecce habes [d]quod tuum est. 26 Respondens autem dominus
eius dixit ei: [e]Serve male et piger, sciebas quia meto ubi non se-
mino et congrego ubi non sparsi; 27 oportuit ergo te committere
pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem utique
quod meum est cum usura. 28 Tollite itaque ab eo talentum et date
ei qui habet decem talenta; 29 [f]omni enim habenti dabitur, et abun-
dabit; ei autem qui non habet, et quod videtur habere auferetur
ab eo. 30 Et [g]inutilem servum [h]eicite in tenebras exteriores: illic
erit fletus et stridor dentium.
31 [i]Cum autem venerit Filius hominis in maiestate sua, et omnes
angeli cum eo, [j]tunc sedebit super sedem maiestatis suae, 32 et
[l]congregabuntur ante eum omnes gentes, et [m]separabit eos ab in-
vicem, sicut pastor segregat [n]oves ab haedis, 33 et statuet oves
quidem a dextris suis, haedos autem a sinistris. 34 Tunc dicet [o]rex
his [p]qui a dextris eius erunt: Venite, [q]benedicti Patris mei, [r]possi-
dete [s]paratum vobis [t]regnum a [u]constitutione mundi. 35 [v]Esurivi
enim, et [w]dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere;
[x]hospes eram, et collegistis me; 36 nudus, et cooperuistis me;
[y]infirmus, et [z]visitastis me; [a]in carcere eram, et venistis ad me.
37 Tunc respondebunt ei iusti dicentes: Domine, [b]quando te vidimus
esurientem et pavimus te, sitientem et dedimus tibi potum? 38 quando
autem te vidimus hospitem et collegimus te, aut nudum et coope-
ruimus te? 39 aut quando te vidimus infirmum aut in carcere et ve-
nimus ad te? 40 Et respondens rex dicet illis: Amen, dico vobis,
quandiu [c]fecistis uni ex his [d]fratribus meis minimis, [e]mihi fecistis.
41 Tunc dicet et his qui a sinistris erunt: [f]Discedite a me, [g]male-
dicti, [h]in ignem aeternum, qui paratus est [i]diabolo et angelis eius.
42 [j]Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare; sitivi, et non de-
distis mihi potum 43 hospes eram, et non collegistis me; nudus,
et non cooperuistis me; infirmus et in carcere, et non visitastis me.
44 Tunc respondebunt ei et ipsi dicentes: Domine, quando te vidi-
mus esurientem aut sitientem aut hospitem aut nudum aut infirmum

4, 6] *R., V., Cm. etc. in cm. et in fss. Virg. etc.*
e cp. 24, 48. — cf. vr. 19.
f cf. Mr 13, 35.
g cf. Lc 12, 35.
h cf. cp. 13, 44.
10-12] cf. Lc 13, 25-27.
i cp. 24, 44.
j cp. 22, 2. — v. Ap 19, 7.
11] *cf. Catech. R. IV 11, 3.*
l cf. cp. 7, 22, 23.
m cp. 10, 33; Lc 13, 25. — cf. [2 Tm 2, 19.
n v. cp. 24, 42.
o cp. 24, 36, 50.
14-30] cf. Lc 19, 12-27.
14-23] *Ev. in cm. Cf. P.*
p cf. Mr 13, 34.
q cp. 21, 33.
r cp. 18, 24.
s cf. Rm 12, 6.
t cf. cp. 19, 44.
u cf. cp. 21, 40; 24, 50.
v cp. 28, 23; Rm 14, 12. — cf. Lc 16, 2.
20, 21] *Antt., R. et Cm. in cm. Cf. et fss. Mm. P.*
x vr. 23; cp. 24, 45-47.
y Lc 16, 10; 1 Cor 4, 2. — cf. [1 Tm 3, 12.
z cp. 24, 47.

a cf. Jo 15, 11.
21] *Catech. R. I 13, 5.*
b cf. 1 Rg 25, 3.
c cf. 2 Rg 8, 11, 12.
d cf. cp. 20, 14.
e cp. 18, 32; Pro 20, 4; Rm 12, [11.
f cf. Lc 12, 48. — v. cp. 13, 12.
g cf. Lc 17, 10.
h cp. 8, 12; 22, 13.
i cp. 16, 27; 24, 30; 26, 64; Zc 14, 5; Ap 20, 11-13.
31-40] *Ev. in fs. s. Jo. B. de R.*
31-46] * *Catech. R. I 8, 3, 8. — Ev. in fr. 2 p. D. 1 Qdg.* [(*34, 40*).
j cp. 19, 28.
l cf. cp. 24, 31; Rm 14, 10. [19.
m Jl 3, 12. — cf. cp. 24, 14; 28,
n cp. 13, 49. — cf. Ez 34, 17.
34] * *Catech. R. I 13, 11; III 8, 16; IV 11, 10, 19. — v. vr. 40; Sap 10, 12. — Int. (Ps 95) in fr. 4 p. Psch. et in fs. triumphi s. Crucis.*
o vr. 40; Lc 19, 38; Ap 17, 14, 19, 16. — cf. Is 6, 5.
p cf. 3 Rg 2, 19; Ps 44, 10; [109, 1.
q Is 65, 23; Eph 1, 3.
r cp. 19, 29; 1 Pt 3, 9; Ap 21, 7.
s cp. 20, 23. — cf. 1 Cor 2, 9; Heb [11, 16.
t cp. 20, 21; Lc 22, 29.
u cp. 13, 35.
v Is 58, 7; Ez 18, 7, 16. — cf. [Jc 2, 15, 16.
w cf. cp. 10, 42.
x Jb 31, 32; Rm 12, 13; Heb 13, 2. — cf. 1 Tm 3, 1, 2; 5, 10; 1 Pt 4, 9.
y cf. Ecli 7, 39; Lc 10, 33, 34.
z Jc 1, 27.

a 2 Tm 1, 16. — cf. Heb 10, [34; 13, 3.
b cf. cp. 6, 3.
40] *Cm. ut s. vr. 31-46 et in fss. quornd. Mm.* — * *Catech. R. IV 9, 14.*
c v. cp. 10, 40, 42; 18, 10.
d cp. 28, 10; Jo 20, 17; Rm 8, 29; Heb 2, 11. — cf. cp. 12, [50.
e cf. Pro 19, 17.
f cp. 7, 23; Ps 6, 9.
g cf. Heb 6, 9.
h cp. 13, 40, 42. — v. cp. 18, 8.
i cp. 4, 5, 8; 13, 39; 2 Pt 2, 4; Ju 6; Ap 12, 7; 20, 10.
42, 43, 46] * *cf. Catech. R. III* [*8, 16.*
j cf. Jb 22, 7.

aut in carcere et non ministravimus tibi? 45 Tunc respondebit illis
dicens: Amen, dico vobis, quandiu non fecistis [l]uni de minoribus
his, [m]nec mihi fecistis. 46 Et [n]ibunt hi in supplicium aeternum, iusti
autem in [o]vitam aeternam.

26 [a]Et factum est, cum consummasset Iesus sermones hos omnes,
dixit discipulis suis: 2 Scitis quia post biduum [b]Pascha fiet, et
Filius hominis tradetur [c]ut crucifigatur. 3 Tunc [d]congregati sunt prin-
cipes sacerdotum et seniores populi in [e]atrium principis sacerdotum,
qui dicebatur [f]Caiphas, 4 et [g]consilium fecerunt, ut Iesum dolo te-
nerent et occiderent. 5 Dicebant autem: Non in die festo, [h]ne forte
tumultus fieret in populo.
6 Cum autem Iesus esset in [i]Bethania in domo Simonis leprosi,
7 accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi et effudit
super caput ipsius recumbentis. 8 Videntes autem [j]discipuli indignati
sunt dicentes: Ut quid perditio haec? 9 potuit enim istud venundari
multo et [k]dari pauperibus. 10 [l]Sciens autem Iesus ait illis: Quid molesti
estis huic mulieri? Opus enim bonum operata est in me; 11 nam sem-
per [m]pauperes habetis vobiscum, [n]me autem non semper habetis.
12 Mittens enim haec unguentum hoc in corpus meum [o]ad sepeliendum
me fecit; 13 amen, dico vobis, [p]ubicumque praedicatum fuerit hoc evan-
gelium, in toto mundo, dicetur et quod haec fecit [q]in memoriam eius.
14 Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur [r]Iudas Iscariotes,
ad principes sacerdotum 15 et ait illis: Quid vultis mihi dare, et
ego vobis eum tradam? At illi [s]constituerunt ei [t]triginta argenteos.
16 Et [u]exinde quaerebat opportunitatem ut eum traderet.
17 Prima autem [x]die azymorum, accesserunt discipuli ad Iesum di-
centes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? 18 At Iesus dixit: [y]Ite
in civitatem ad quendam et dicite ei: [z]Magister dicit: [a]Tempus meum
prope est: apud te facio Pascha cum discipulis meis. 19 Et fecerunt
discipuli sicut constituit illis Iesus, et paraverunt Pascha. 20 Vespere
autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis. 21 Et edentibus
illis dixit: Amen dico vobis quia [b]unus vestrum me traditurus est. 22 Et
contristati valde coeperunt singuli dicere: Nunquid ego sum, Domine?
23 At ipse respondens, ait: [c]Qui intingit mecum manum in paropside,
hic me tradet. 24 Filius quidem hominis vadit, [d]sicut scriptum est de
illo; [e]vae autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur! [f]bo-
num erat ei, si natus non fuisset homo ille. 25 Respondens autem Iudas,
qui tradidit eum, dixit: Nunquid ego sum, [g]Rabbi? Ait illi: [h]Tu dixi-
sti. 26 Cenantibus autem eis, accepit Iesus panem et [i]benedixit ac fregit
deditque discipulis suis et ait: [j]Accipite et comedite: hoc est corpus
meum. 27 Et accipiens calicem [l]gratias egit et dedit illis dicens: Bibite
ex hoc omnes; 28 hic est enim [m]sanguis meus [n]novi testamenti, qui
pro [o]multis effundetur [p]in remissionem peccatorum. 29 Dico autem
vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum,
cum illud bibam vobiscum novum [q]in regno Patris mei.
30 Et, [r]hymno dicto, [s]exierunt in [t]montem Oliveti. 31 Tunc dicit
illis Iesus: Omnes vos [u]scandalum patiemini in me in ista nocte;
scriptum est enim: '[v]Percutiam pastorem, et dispergentur oves gre-
gis'. 32 Postquam autem resurrexero, [x]praecedam vos in Galilaeam.
33 Respondens autem [y]Petrus ait illi: Et si omnes scandalizati fue-
rint in te, ego nunquam scandalizabor. 34 [z]Ait illi Iesus: Amen dico
tibi quia in hac nocte, [a]antequam gallus cantet, ter me [b]negabis.
35 Ait illi Petrus: Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo.
Similiter et omnes discipuli dixerunt.
36 Tunc venit Iesus cum illis in villam, quae dicitur Gethsemani,
et dixit discipulis suis: Sedete hic, donec vadam illuc et orem. 37 Et,
[c]adsumpto Petro et [d]duobus filiis Zebedaei, coepit contristari et
moestus esse. 38 Tunc ait illis: [e]Tristis est anima mea usque ad
mortem: sustinete hic et vigilate mecum.

l cf. vr. 40.
m cf. Lc 10, 16; Ac 9, 5; 1 Cor [8, 12.
*46] * Catech. R. I 13, 2.*
n Dn 12, 2; Jo 5, 29.
o Rm 2, 7; 5, 21; 6, 23. — cf. Jo 10, 28; 17, 3; 1 Jo 2, 25 etc.

a v. cp. 7, 28. [*Palm. (31, 32).*
2-27, 66] Passio DNJC. pro D.
2-5] Mr 14, 1, 2; Lc 22, 1, 2.
b v. Jo 6, 4.
c v. cp. 20, 19. [*fr. 6 p. D. Pass.*
3-5] R. in Cena Dñi. — Ant. in
d cf. Ps 2, 2; Jo 11, 47; Ac 4, [27.
e vr. 58, 69; Jo 18, 15.
f vr. 57; Lc 3, 2; Jo 11, 49; 18, 13; Ac 4, 6.
g cf. cp. 21, 46; Jo 11, 53.
h cp. 27, 24. — cf. Lc 22, 6.
6-13] Mr 14, 3-9; Jo 12, 2-8. — cf. Lc 7, 36-50.
i cp. 21, 17; Jo 11, 18.
j cf. Jo 12, 4. *k* cf. Jo 13, 29.
l cp. 16, 8. *m* Dt 15, 11.
n cp. 9, 15. — v. Jo 7, 33.
o Jo 19, 40. *p* cf. cp. 24, 14.
q Ac 10, 4.
14-16] Mr 14, 10, 11; Lc 22, 3-6. — cf. Jc 13, 2, 26; 30.
r vr. 47; cp. 10, 4; 27, 3; Ac 1, 16. — cf. Jo 6, 71, 12, 4.
s Zc 11, 12. — cf. Gn 23, 16; Jr 32, 9.
t cp. 27, 3, 9. — cf. Ex 21, 32.
u cf. 1 Tm 6, 9, 10.
v v. cp. 20, 18, 19. [7-13.
17-19] Mr 14, 12-16; Lc 22,
*17] * cf. Catech. R. II 4, 13.*
x Ex 12, 18-20.
y cf. cp. 21, 2, 3.
z cf. cp. 23, 8. — v. Jo 11, 28.

a cf. vr. 5; Lc 21, 53; Jo 7, 6, 8, 30; 8, 20; 13, 1; 17, 1.
20-30] Mr 14, 17-26. — cf. Lc 22, 14-23; Jo 13, 21-26.
b Jo 6, 71.
21, 22, 23, 24] R. in Cena Dñi.
c cf. Jo 13, 18.
d vr. 54, 56; Mr 9, 11; Lc 18, 31; 24, 25, 27, 46; Ac 17, 2, 3, 26, 22, 23; 1 Cor 15, 3; 1 [Pt 1, 10, 11.
e cf. cp. 18, 7.
f Jo 17, 12.
24c] V. in RR. in Cena Dñi.
g vr. 49. — v. Jo 1, 38.
h vr. 64. — v. Lc 22, 70.
26-29] Mr 14, 22-25; Lc 22, 18-20; 1 Cor 11, 23-25.
*26] * Catech. R. II 4, 3, 7, 12 etc.; IV 13, 20. — R. in fs. ss. Corp. Ch. etc. et Ant. in Cena Dñi.*
*26-28] * Conc. Tr. s. XIII cp. 1. — * cf. Eugenii IV decr. pro* [*Armenis.*
i v. cp. 14, 19.
j 1 Cor 10, 16. — cf. Jo 6, 53- [55.
l v. cp. 15, 36.
m Ex 24, 8. — cf. Zc 9, 11; [Heb 13, 20.
n Jr 31, 32-34.
o v. cp. 20, 28.
p cf. Mr 1, 4; Lc 1, 77.
*29] * Catech. R. II 4, 15.*
q cf. cp. 13, 43.
r cf. Ps 112-117.
s Lc 22, 39; Jo 18, 1. [36.
t cp. 21, 1; 24, 3 etc. — cf. vr.

31-35] Mr 14, 27-31. — cf. Lc 22, 31-34. *(31)] v. 1 Pt 5, 4.* *u* cp. 11, 6. — cf. vr. 33. *v* Zc 13, 7. — cf. Jo 16, 32. *32] V. in D. in Albis et Ant. in fr. 3 sq.* *x* cp. 28, 7; 10, 16; Mr 16, 7. *y* cf. Lc 22, 31, 33. *z* Lc 22, 33-34; Jo 13, 37, 38. *a* vr. 75. *b* cf. Ac 3, 13, 14. *35] * Catech. R. IV 15, 3. — v. Jo 21, 15, 17.* 36-46] Mr 14, 32-42; Lc 22, 40-46. *36-48] Ant. etc. in fs. Orat. D. N., in mai. hebd. etc.* *c* cf. cp. 17, 1; Mr 5, 37. *37] Ant. in fs. ss. Ros. BMV.* *d* cp. 4, 21. *38-45] * Catech. R. IV 12, 9; 15, 2, 3. — * cf. IV 12, 7; 8, 4.* *e* cf. Ps 41, 6, 7; Jo 12, 27.

39 Et progressus pusillum procidit in faciem suam [f]orans et dicens:
Pater mi, si possibile est, transeat a me [g]calix iste; [h]veruntamen
non sicut ego volo, sed sicut tu. **40** Et venit ad discipulos suos et
invenit eos dormientes et dicit Petro: Sic non potuistis una hora
vigilare mecum? **41** [i]Vigilate et orate, [j]ut non intretis in tentationem;
Spiritus quidem promptus est, [k]caro autem infirma. **42** Iterum secundo
abiit et oravit dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire,
nisi bibam illum, fiat voluntas tua. **43** Et venit iterum et invenit eos
dormientes ([l]erant enim oculi eorum gravati) **44** et, relictis illis, ite-
rum abiit et oravit [m]tertio eundem sermonem dicens. **45** Tunc venit
ad discipulos suos et dicit illis: Dormite iam et requiescite: ecce
[n]appropinquavit hora, et [o]Filius hominis tradetur in manus pecca-
torum. **46** [p]Surgite, eamus: ecce appropinquavit qui me tradet.

47 Adhuc eo loquente, ecce [q]Iudas, unus de duodecim, venit, et
cum eo turba multa cum gladiis et fustibus missi a principibus sacer-
dotum et senioribus populi. **48** Qui autem tradidit eum dedit illis
signum dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum.
49 Et confestim accedens ad Iesum dixit: Ave, Rabbi. Et [r]oscula-
tus est eum. **50** Dixitque illi Iesus: [s]Amice, [t]ad quid venisti? Tunc
accesserunt et manus iniecerunt in Iesum et tenuerunt eum. **51** Et
ecce unus ex his, qui erant cum Iesu, extendens manum exemit
[u]gladium suum et percutiens servum principis sacerdotum ampu-
tavit auriculam eius. **52** Tunc ait illi Iesus: Converte gladium tuum
in locum suum; [v]omnes enim qui acceperint gladium gladio peri-
bunt. **53** An [x]putas, quia non possum rogare Patrem meum, et exhi-
bebit mihi modo [y]plus quam duodecim [z]legiones angelorum? **54** [a]Quo-
modo ergo implebuntur Scripturae, quia sic oportet fieri? **55** In illa
hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis
et fustibus comprehendere me: cotidie apud vos [b]sedebam [c]docens
in templo, et non me tenuistis. **56** Hoc autem totum factum est, ut
adimplerentur Scripturae prophetarum. [d]Tunc discipuli omnes, relicto
eo, fugerunt.

57 At illi tenentes Iesum, duxerunt ad [e]Caipham principem sacer-
dotum, ubi scribae et seniores convenerant. **58** [f]Petrus autem seque-
batur eum a longe usque in [g]atrium principis sacerdotum, et ingres-
sus intro sedebat cum [h]ministris, ut videret finem. **59** Principes autem
sacerdotum et omne [i]concilium [j]quaerebant falsum testimonium
contra Iesum, ut eum morti traderent, **60** et non invenerunt, [l]cum
multi falsi testes accessissent. Novissime autem venerunt [m]duo falsi
testes **61** et dixerunt: Hic dixit: [n]Possum [o]destruere templum Dei
et post triduum reaedificare illud. **62** Et surgens princeps sacerdotum
ait illi: Nihil respondes ad ea quae isti adversum te testificantur?
63 [p]Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: [q]Adiuro te
per Deum vivum, [r]ut dicas nobis si tu es Christus [s]Filius Dei.
64 Dicit illi Iesus: Tu dixisti; veruntamen, dico vobis, amodo [t]vide-
bitis Filium hominis [u]sedentem a dextris virtutis Dei et venientem
in nubibus caeli. **65** Tunc princeps sacerdotum [v]scidit vestimenta sua
dicens: [x]Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc
audistis blasphemiam: **66** quid vobis videtur? At illi respondentes
dixerunt: [y]Reus est mortis. **67** Tunc [z]exspuerunt in faciem eius et
[a]colaphis eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem eius dede-
runt **68** dicentes: Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit?

69 Petrus vero sedebat foris in [b]atrio, et accessit ad eum una
ancilla dicens: Et tu cum Iesu galilaeo eras; **70** at ille negavit coram
omnibus dicens: Nescio quid dicis. **71** Exeunte autem illo ianuam,
vidit eum alia ancilla et ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu
[c]Nazareno; **72** [d]et iterum negavit cum iuramento: Quia non novi
hominem. **73** Et post pusillum accesserunt qui stabant et dixerunt
Petro: Vere et tu ex illis es; nam et [e]loquela tua manifestum te
facit. **74** Tunc coepit detestari et iurare, quia non novisset hominem,
et continuo gallus cantavit. **75** Et recordatus est Petrus verbi Iesu
quod dixerat: '[f]Priusquam gallus cantet, ter me negabis'. Et egres-
sus foras flevit amare.

f v. Heb 5, 7, 8.
g cp. 20, 22; Jo 18, 11.
h vr. 42; Jo 5, 30; 6, 38; Ph 2, 8.
i 1 Pt 4, 7. — v. cp. 24, 42.
j cf. cp. 6, 13.
k cf. Heb 4, 15.
l Lc 9, 32.
m cf. 2 Cor 12, 8.
n cf. vr. 18.
o vr. 24; cp. 17, 21; 20, 18.
p Jo 14, 31.
47-56] Mr 14, 43-50; Lc 22, 47-53; Jo 18, 3-11.
q vr. 14; Ac 1, 16.
48] *R. et Ant. in Cena Dñi.*
r Lc 7, 38, 45; 15, 20; Ac 20, 37. — cf. 2 Rg 20, 9.
s cp. 20, 13; 22, 12.
30] *v. vr. 55.*
t cf. Jo 13, 27.
u cf. Lc 22, 38.
v Ap 13, 10. — cf. Gn 9, 6; Ez 35, 6.
x Jo 10, 17, 18.
y cf. cp. 4, 11; 4 Rg 6, 17; Dn 7, 10; Jo 18, 36.
z cf. Lc 8, 30.
a v. vr. 24, 56; cp. 1, 22.
55] *R. in Parasc. — v. vr. 3, 4.*
b Jo 8, 2; 18, 20. — cf. cp. 23, 37; Lc 2, 46; 4, 44.
c cp. 21, 23. — cf. cp. 4, 23.
36] * *cf. Catech. R. II 3, 22; IV 15, 3.*
d vr. 31. — cf. Ps 87, 9, 19; Jo 16, 32.
57-68] Mr 14, 53-65. — cf. Jo 18, 12, 13, 19-24.
e v. vr. 3.
f cf. Jo 18, 15.
58, 57] *v. vr. 48.*
g vr. 3, 69.
h cp. 22, 13; Jo 18, 3; Ac 5, 22, 26.
i cp. 5, 22; 10, 17 etc.
j cf. 3 Rg 21, 10, 13; Ac 6, 11.
l Ps 26, 12; 34, 11.
m Dt 19, 15.
n cf. Ac 6, 14. — v. Jo 2, 19-21.
o cp. 27, 40.
p cp. 27, 12, 14; Is 53, 7; Jo 19, 9.
63-66] cf. Lc 22, 66-71.
q Gn 24, 3; Mr 5, 7.
r cf. cp. 22, 42-45.
s v. cp. 14, 33.
t cp. 16, 27; 24, 30; Dn 7, 13. — cf. cp. 25, 31.
u Ps 109, 1. — cf. Mr 16, 19; Ac 7, 56.
v cf. Nm 14, 6; Ac 14, 13.
x cp. 9, 3; Jo 10, 33, 36.
y cp. 20, 18. — v. Lv 24, 16; Jo 19, 7.
z cp. 27, 30; Is 50, 6; Mr 10, 34.
a Lc 22, 63-65; Js 18, 22. — cf. cp. 5, 39; Ac 23, 2.
b vr. 63. — v. cp. 1, 16.
69, 70] * *Catech. R. IV 15, 3.*
69-75] Mr 14, 66-72; Lc 22, 55-62; Jo 18, 16-18, 25-27.
(71), 73] ***Ant. fr. 4 mai. hebd.***
c cp. 2, 23.
d cf. Jo 8, 55.
e cf. Jd 12, 6.
75] * *Catech. R. II 5, 28; IV 13, 22.*
f vr. 34.

ter a Petro negatur (69-75) et, dum Iuda facti paenitens se interimit, ad Pilatum traducitur (27, 1, 10), Ab eo innocens damnatur, Barabbae posponitur (11-21), flagellatur et illuditur, et tandem crucifigitur et caelo

27 [a]Mane autem facto, [b]consilium inierunt omnes principes sacerdotum et seniores populi adversus Iesum, ut eum morti traderent. 2 Et vinctum [c]adduxerunt eum et tradiderunt [d]Pontio Pilato praesidi.

3 Tunc videns [e]Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, paenitentia ductus rettulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus 4 dicens: Peccavi tradens [f]sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos? [g]tu videris. 5 Et, proiectis argenteis in templo, recessit et [h]abiens laqueo se suspendit. 6 Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in [i]corbonam, quia pretium sanguinis est. 7 Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. 8 Propter hoc vocatus est [j]ager ille Haceldama, hoc est ager sanguinis [l]usque in hodiernum diem. 9 Tunc impletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam dicentem: '[m]Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Israël; 10 et [n]dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus'.

11 Iesus autem stetit ante praesidem, et interrogavit eum praeses dicens: Tu es [o]rex Iudaeorum? Dicit illi Iesus: [p]Tu dicis; 12 et, [q]cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, nihil respondit. 13 Tunc dicit illi Pilatus: [r]Non audis quanta adversum te dicunt testimonia. 14 Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur praeses vehementer. 15 Per diem autem sollemnem consueverat praeses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent. 16 Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas; 17 congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis, Barabbam an Iesum [s]qui dicitur Christus? 18 Sciebat enim quod [t]per invidiam tradidissent eum. 19 Sedente autem illo [u]pro tribunali, misit ad eum uxor eius dicens: Nihil tibi et [v]iusto illi; multa enim passa sum hodie [x]per visum propter eum. 20 Principes autem sacerdotum et seniores [y]persuaserunt populis ut peterent Barabbam, Iesum vero perderent. 21 Respondens autem praeses ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam. 22 Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Iesu, qui dicitur Christus? 23 [z]Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis praeses: [a]Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur.

24 [b]Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis [c]tumultus fieret, accepta aqua, [d]lavit manus coram populo dicens: [e]Innocens ego sum a sanguine iusti huius; vos videritis. 25 Et respondens universus populus dixit: [f]Sanguis eius super nos et [g]super filios nostros. 26 Tunc dimisit illis Barabbam, Iesum autem [h]flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur.

27 Tunc milites praesidis suscipientes Iesum in [i]praetorium congregaverunt ad eum universam [j]cohortem. 28 Et exsuentes eum [l]clamydem coccineam circumdederunt ei 29 et plectentes coronam de spinis posuerunt super caput eius et harundinem in dextera eius et, genu flexo ante eum, [m]illudebant ei dicentes: Ave, [n]rex Iudaeorum. 30 Et [o]exspuentes in eum acceperunt harundinem et percutiebant caput eius. 31 Et, postquam illuserunt ei, exsuerunt eum clamyde et induerunt eum vestimentis eius et [p]duxerunt eum, ut crucifigerent.

32 [q]Exeuntes autem [r]invenerunt hominem cyrenaeum nomine Simonem; hunc [s]angariaverunt ut tolleret crucem eius. 33 Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariae locus. 34 Et [t]dederunt ei vinum bibere cum [u]felle mixtum, et, cum gustasset, noluit bibere. 35 Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta eius sortem mittentes, ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem: [v]Diviserunt sibi vestimenta mea et super vestem meam miserunt sortem'. 36 Et [x]sedentes servabant eum. 37 Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: HIC EST IESUS REX IUDAEORUM. 38 Tunc [y]crucifixi sunt cum eo duo latrones, [z]unus a dextris et unus a sinistris. 39 [a]Praetereuntes autem [b]blasphemabant eum [c]moventes capita sua 40 et dicentes: Vah, qui [d]destruis templum Dei et in triduo illud reaedificas! salva temetipsum; [e]si [f]Fi-

a Mr 15, 1; Lc 22, 66.
b cp. 12, 14; 22, 15; 26, 4.
c Mr 15, 1; Lc 23, 1; Jo 18, 28.
d Lc 3, 1; 13, 1; Ac 3, 13; 4, 27; 1 Tm 6, 13. — cf. cp. 20, [19.
e v. cp. 26, 14, 15.
f cf. cp. 23, 35; Ap 18, 24.
*3, 5] * Catech. R. II 5, 6; IV 14, 4. —Ant. in fs. pretiosiss. [Sang. DNJC.*
g vr. 24.
5] v. cp. 26, 48.
h Ac 1, 18. — cf. 2 Rg 17, 23.
i cf. Mr 12, 41, 43; Lc 21, 1; Jo 8, 20.
j Ac 1, 19.
l cp. 28, 15. — cf. Gn 26, 33.
m Zc 11, 13.
n cf. Jr 32, 6-9.
11-12] Mr 15, 2-5; Lc 23, 2, 3; Jo 18, 29-38.
o vr. 29, 37; cp. 2, 2; Jo 18, 39; 19, 3. — cf. vr. 42.
p cp. Lc 22, 70; 1 Tm 6, 13.
q cp. 26, 63; Is 53, 7; Jo 19, 9.
r Jo 19, 10.
15-26] Mr 15, 6-15; Lc 23, 17-25; Jo 18, 39-19, 1.
s vr. 22.
t cf. cp. 21, 38; Jo 12, 19.
u Jo 19, 13; Ac 12, 21; 25, 6.
v vr. 24. — cf. Lc 23, 47.
x cf. cp. 2, 12.
y cf. Ac 3, 14.
z Ac 13, 28.

a cf. Lc 23, 41; Jo 8, 46.
b Jo 12, 19.
c cf. cp. 26, 5.
24, 25] Antt. in fs. pretiosiss. Sang. DNJC.
d cf. Dt 21, 6-8; Ps 25, 6; 72, [13.
e cf. Pro 30, 20.
f cf. cp. 23, 35, 36; Js 2, 16; Ac 5, 28.
g cf. Ex 20, 5; Lm 5, 7.
h cp. 20, 19; Is 50, 6; 53, 5. — cf. Lc 23, 16; Jo 19, 1.
27-31] Mr 15, 16-20; Jo 19, 2, 3.
27-30] Antt. etc. in fs. ss. spineae Cor.
i Jo 18, 28, 33; 19, 9; Ac 23, 35; Ph 1, 13.
j v. Ac 10, 1.
l Ap 18, 12, 16. — cf. Lc 23, 11.
m cp. 20, 19.
n v. vr. 11.
o cp. 26, 67; Mr 10, 34. — v. Is 50, 6.
p Mr 15, 34.
q Heb 13, 12. — cf. cp. 21, 39; Nm 15, 35.
r Lc 23, 26.
s Mr 15, 21. — cf. cp. 5, 41
33-51] Mr 15, 22-38. — cf. Lc 23, 33-45; Jo 19, 17-30.
t cf. Ps 68, 22; Mr 15, 23.
u cf. Ac 8, 23.
v Ps 21, 19.
x vr. 54. — cf. Ps 21, 18.
37] Ant. in Parasc.
y Is 53, 12.
z cf. cp. 20, 21.

a Jr 18, 16. — cf. Lm 1, 12.
b Lc 22, 65; 23, 39. — cf. Jc 2, 7.
c Jb 16, 5; Ps 21, 8; 108, 25; Ecli 12, 19; 13, 8; Is 37, 21; Lm 2, 15.
d cp. 26, 61. — cf. Jo 2, 19.
e cf. cp. 4, 3, 6.
f cf. vr. 43; cp. 26, 63. — v. cp. 14, 33.

et terra dantibus signa, spiritum emittit (22-54). Ingruente autem die festo, Iosephi ab Arimathaea opera sepelitur et tertia die, ipsis Iudaeis sepulcrum custodientibus (55-66), resurgit, mulieribus ac discipulis ap-

lius Dei es, descende de cruce. 41 Similiter et principes sacerdotum
illudentes cum scribis et senioribus dicebant: 42 [g]Alios salvos fecit,
[h]seipsum non potest salvum facere: si [i]rex Israël est, descendat
nunc de cruce, et credimus ei. 43 [j]Confidit in Deo: liberet nunc, si
vult eum; dixit enim: Quia Filius Dei sum. 44 [l]Idipsum autem et latro-
nes, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.
45 A sexta autem hora tenebrae factae sunt super universam ter-
ram usque ad horam nonam. 46 Et circa horam nonam [m]clamavit Iesus
voce magna dicens: ' Eli, Eli, lamma sabacthani? ' hoc est: ' [n]Deus
meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? ' 47 Quidam au-
tem illic stantes et audientes dicebant: Eliam vocat iste. 48 Et continuo
currens unus ex eis acceptam spongiam implevit [o]aceto et imposuit
harundini et dabat ei bibere. 49 Ceteri vero dicebant: Sine, videamus
an veniat Elias liberans eum. 50 Iesus autem iterum clamans voce
magna [p]emisit spiritum. 51 Et ecce [q]velum templi scissum est in
duas partes a summo usque deorsum, et [r]terra mota est, et petrae
scissae sunt, 52 et monumenta aperta sunt, et multa corpora [s]sancto-
rum [t]qui dormierant surrexerunt. 53 Et exeuntes de monumentis
[u]post resurrectionem eius venerunt in [v]sanctam civitatem et appa-
ruerunt multis. 54 [x]Centurio autem et qui cum eo erant custodientes
Iesum, viso terraemotu et his quae fiebant, timuerunt valde dicen-
tes: [y]Vere Filius Dei erat iste. 55 [z]Erant autem ibi mulieres multae
[a]a longe, quae secutae erant Iesum a Galilaea ministrantes ei,
56 inter quas erat [b]Maria Magdalene et Maria Iacobi et Ioseph mater
et [c]mater filiorum Zebedaei.
57 [d]Cum autem sero factum esset, venit quidam homo dives ab
Arimathaea nomine Ioseph, qui et ipse discipulus erat Iesu. 58 Hic
accessit ad Pilatum et petiit corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi
corpus. 59 Et, accepto corpore, Ioseph involvit illud in sindone
munda. 60 Et [e]posuit illud in monumento suo novo, [f]quod exciderat
in petra, et advolvit [g]saxum magnum ad ostium monumenti et abiit.
61 Erat autem ibi Maria Magdalene et altera Maria sedentes contra
sepulcrum.
62 Altera autem die, quae est post [h]Parasceven, convenerunt
principes sacerdotum et pharisaei ad Pilatum 63 dicentes: Domine,
recordati sumus quia [i]seductor ille dixit adhuc vivens: [j]Post tres
dies resurgam. 64 Iube ergo custodiri sepulcrum usque in diem ter-
tium, [l]ne forte veniant discipuli eius et furentur eum et dicant
plebi: Surrexit a mortuis: et erit novissimus error peior priore. 65 Ait
illis Pilatus: Habetis [m]custodiam: ite, custodite sicut scitis. 66 Illi
autem abeuntes munierunt sepulcrum [n]signantes lapidem cum custo-
dibus.
28 Vespere autem sabbati, quae lucescit in prima sabbati, venit
[a]Maria Magdalene et altera Maria videre sepulcrum. 2 Et ecce
terraemotus factus est magnus. [b]Angelus enim Domini descendit de
caelo et accedens revolvit lapidem et sedebat super eum. 3 [c]Erat
autem adspectus eius sicut fulgur, et [d]vestimentum eius sicut nix.
4 Prae timore autem eius exterriti sunt custodes et facti sunt [e]velut
mortui. 5 Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere
vos; scio enim quod Iesum, qui crucifixus est, quaeritis. 6 Non est
hic; surrexit enim [f]sicut dixit. Venite et videte locum ubi positus
erat Dominus, 7 et cito euntes dicite discipulis eius, quia surrexit et
ecce [g]praecedit vos in Galilaeam: ibi eum videbitis: ecce praedixi
vobis. 8 Et exierunt cito de monumento cum timore et gaudio magno
currentes nuntiare discipulis eius. 9 Et ecce Iesus [h]occurrit illis dicens:
Avete. Illae autem accesserunt et [i]tenuerunt pedes eius et [j]adora-
verunt eum. 10 Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: ite, [l]nuntiate [m]fra-
tribus meis, [n]ut eant in Galilaeam: ibi me videbunt.
11 Quae cum abissent, ecce quidam de [o]custodibus venerunt in
civitatem et nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quae facta
fuerant. 12 Et congregati, cum senioribus consilio accepto, pecuniam
copiosam dederunt militibus 13 dicentes: Dicite quia [p]discipuli eius
nocte venerunt et furati sunt eum, nobis dormientibus. 14 Et, si hoc
auditum fuerit a [q]praeside, nos [r]suadebimus ei et securos vos facie-

g cf. Lc 4, 23.
h cf. cp. 26, 53, 54; Jo 10, 18.
i Jo 1, 49; 12, 13. — cf. vr. 37.
j Ps 21, 9. — cf. Sap 2, 13, 18-20.
l cf. Lc 23, 39-43.

45, 46] R. in Parasc. et in fs. 7 dol. BMV.
m vr. 50. — Heb 5, 7.
n Ps 21, 2.
o cf. Rt 2, 14; Ps 68, 22.
*50] * Catech. R. I 5, 6.*
p cf. Jo 10, 18.
51, 52] R. in Parasc.
q 2 Par 3, 14; Heb 10, 19, 20.
r vr. 54.
s cf. Dn 7, 18, 22.
t cp. 9, 24; Dn 12, 2; Jo 11, 11-13; Ac 7, 60; 13, 36; 1 Cor 15, 6, 18, 20; 1 Th 4, 13-15; 2 Pt 3, 4.
u cf. Ac 26, 23.
v v. cp. 4, 5.
54-56] Mr 15. 39-41; Lc 23, 47, 49.
x cf. vr. 27, 36.
y vr. 43. — cf. Dn 3, 91.
z Jo 19, 25. — cf. Lc 8, 2, 3.

a Ps 37, 12.
b vr. 61; cp. 28, 1.
c cp. 20, 20. — cf. Mr 15, 40.
57-61] Mr 15, 42-47; Lc 23, 50-56; Jo 19, 38-42.
17-59] Antt. in fs. ss. Sind. D. N.
d cf. Ex 34, 25.
e cf. Is 53, 9.
f Is 22, 16.
g Mr 16, 4. — cf. Jo 11, 38.
61] Ant. in sb. s.
62-64] v. vr. 66.
h Mr 15, 42; Lc 23, 54; Jo 19, 14, 31, 42.
i Jo 7, 12. — cf. vr. 64.
j cp. 12, 40; 16, 21; 17, 23; 20, 19; 28, 6; Lc 24, 6, 7. — cf. cp. 26, 61; Jo 2, 19.
l cf. cp. 28, 13.
m cp. 28, 11.
n cf. Dn 6, 17; 14, 10, 13.
1-8] Mr 16, 1-8; Lc 24, 1-10; Jo 20, 1-18.
1-7] Ev. in sb. s. (1). RR. et Antt. in D. Resur. et frr. sqq.
*1] * cf. Catech. R. III 4, 18. — R. in fs. s. M. Magd.*

a cp. 27, 56, 61.
2] V. All. in fs. ss. Ang. c. etc.
b cf. Jo 20, 12.
c cf. Dn 10, 6.
d cf. cp. 17, 2; Dn 7, 9; Jo 20, 12; Ac 1, 10.
e cf. Dn 10, 8, 16; Ap 1, 17.
5-7] R. in D. in Alb. — v. vr. 1.
6] in Ant. « Regina caeli ».
f v. cp. 27, 63.
6, 7] v. Jo 20, 13.
g vr. 10, 16; cp. 26, 32.
h cf. Mr 16, 9; Jo 20, 14.
i cf. 4 Rg 4, 27; Jo 20, 17.
j vr. 17; Lc 24, 52. — v. cp. 8, 2.
*10] * Catech. R. IV 9, 14. — Ant. in fr. 4 p. D. 2 p. Psch.*
l Jo 20, 18.
m cp. 25, 40; Jo 20, 17. — cf. Ps 21, 23; Rm 8, 29; Heb 2, 11, 12, 17.
n vr. 7, 16; cp. 26, 32.
10] v. cp. 26, 32.
o cp. 27, 65, 66.
p cf. cp. 27, 64.
q cp. 27, 2.
r v. Ac 12, 20.

mus. 15 At illi, accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divul-
gatum est verbum istud apud Iudaeos [s]usque in hodiernum diem.
16 Undecim autem discipuli abierunt in Galilaeam in montem, ubi
constituerat illis Iesus, 17 et videntes eum adoraverunt, quidam autem
dubitaverunt. 18 Et accedens Iesus locutus est eis dicens: [t]Data est mihi
omnis potestas [u]in caelo et in terra; 19 [v]euntes ergo [x]docete [y]omnes
gentes, baptizantes eos [z]in [a]nomine Patris et Filii et Spiritus sancti,
20 docentes eos [b]servare omnia [c]quaecumque mandavi vobis. Et ecce
[d]ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad [e]consummationem saeculi.

s v. cp. 27, 8.
16-20] *Ev. in fr. 6 p. Psch.* (*16-18*).
17] * *v. cp. 2, 11.*
18-20] *Ev. in fs. ss. Trin. Cm. ut s.* — * *Catech. R. I 2, 10; 3, 11; 9, 2; II 2, 13, 20, 63.* — * *cf. IV 10, 5; 11, 18.*
t cp. 9, 8; Dn 7, 13, 14; Jo 3, 35; 13, 3; 17, 2; Ac 2, 36; Rm 14, 9; Eph 1, 20-22. — cf. cp. 9, 6; Jo 5, 27.

u cf. cp. 6, 10; Lc 2, 14. *19*] * *l. 3 Decr. tit. 42 cp. 4, etc.* — * *cf. Eugenii IV decr. pro Armenis.* — *Ant. in fr. 3 p. D. 2 p. Psch.* *v* Mr 16, 15, 16. *x* cp. 13, 52. *y* Lc 24, 47. — cf. cp. 24, 14; Mr 11, 17; Rm 1, 5. *z* v. Ac 8, 16. *a* cf. Ac 2, 38; 1 Cor 1, 13, 15. *b* Jo 14, 15. *c* cf. Ac 1, 2. *d* cf. cp. 1, 23; 18, 20; Jc 12, 26; 14, 3, 23; 17, 24; Ac 18, 10. *20*] * *Leonis XIII encycl. « Immortale Dei ».* *e* v. cp. 13, 39.

SANCTUM IESU CHRISTI
EVANGELIUM
SECUNDUM MARCUM

NITIUM evangelii [a]Iesu Christi [b]Filii Dei. 2 Sicut
scriptum est in Isaia propheta: ' [c]Ecce ego mitto
angelum meum ante faciem tuam, [d]qui praepara-
bit viam tuam ante te'. 3 ' [e]Vox clamantis in
deserto: Parate viam Domini, rectas facite semi-
tas eius'. 4 [f]Fuit Ioannes in [g]deserto baptizans
et praedicans [h]baptismum [i]paenitentiae in remis-
sionem peccatorum. 5 Et egrediebatur ad eum omnis
Iudaeae regio et Ierosolymitae universi et baptizabantur ab illo in Ior-
danis flumine [j]confitentes peccata sua. 6 Et erat Ioannes [l]vestitus pilis
cameli, et zona pellicea circa lumbos eius, et [m]locustas et [n]mel silvestre
edebat et praedicabat dicens: 7 [o]Venit fortior me post me, cuius non
sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum eius. 8 [p]Ego
baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto.
9 Et factum est, in diebus illis venit Iesus [q]a Nazareth Galilaeae
et baptizatus est a Ioanne in Iordane 10 et statim ascendens de aqua
[r]vidit caelos apertos et [s]Spiritum tanquam columbam descendentem
et manentem in ipso, 11 et [t]vox facta est de caelis: [u]Tu es Filius
meus dilectus, in te complacui.
12 Et statim Spiritus expulit eum in desertum, 13 et erat in de-
serto quadraginta diebus et quadraginta noctibus et [v]tentabatur a
[x]Satana [y]eratque cum bestiis, et [z]angeli ministrabant illi.
14 [a]Postquam autem traditus est Ioannes, [b]venit Iesus in Galilaeam
[c]praedicans evangelium regni Dei 15 et dicens: Quoniam [d]impletum
est tempus, et [e]appropinquavit regnum Dei; [f]paenitemini et credite
evangelio.
16 Et praeteriens secus mare Galilaeae vidit Simonem et [g]Andream

a v. Mt 1, 21.
b v. Mt 13, 33.
2-8] Mt 3, 1-12; Lc 3, 2-17; Jo 1, 19-30.
c Ml 3, 1. — v. Mt 11, 10.
d v. Lc 1, 17.
e Is 40, 3. — cf. Jo 1, 23. — v.
3] *v. Mt 3, 3.* [Mt 3, 3.
f Jo 1, 6, 7.
4] *v. Jo 1, 6, 7.*
g Js 15, 61. — cf. Jd 1, 16.
h Ac 2, 38. — cf. Mt 26, 28; Lc 1. 77.
i vr. 15; Ac 19, 14.
j Mt 3, 6; Ac 19, 18.
l cf. 4 Rg 1, 8; Zc 13, 4; Heb 11, 37.
m cf. Lv 11, 22.
n 1 Rg 14 26. — cf. Ex 3, 8.
7] *Ant. in fr. 4 p. D. Adv.*
o Jo 1, 15, 27; Ac 13, 25. — Jo 3, 30, 31.
8] * *Catech. R. I 9, 2.*
p Jo 1, 26, 33; Ac 1, 5; 11, 16.
8, 7] *v. Jo 3, 30.*
9-11] Mt 3, 13-17; Lc 3, 21, 22. — cf. Jo 1, 32-34.
q Mt 2, 23; Lc 2, 51.
r Ac 7, 56. — cf. Is 64, 1; Ez 1, 1.
s cf. Lc 4, 18, 21; Ac 10, 38.
t Jo 12, 28. [1, 17.
u cf. cp. 9, 7; Ps 2, 7; Col 2,
12-13] Mt 4, 1-11; Lc 4, 1-13.
v Heb 2, 18; 4, 15.

x Lc 22, 31. *y* cf. Jb 5, 22, 23. *z* Mt 26, 53; Lc 22, 43; Jo 1, 51. *a* Mt 4, 12; 14. 9; Lc 3, 20. — cf. Jo 3, 24. *b* Lc 4. 14, 15. *c* Mt 4, 17, 23. *14*] * *Catech. R. I 13, 4.* *d* Dn 9, 25; Gal 4, 4; Eph 1, 10. — cf. Lc 21, 8; Jo 7, 8; Ac 17, 30. *e* v. Mt 3, 2. *f* Ac 13, 24; 19, 4; Heb 6, 1. — v. Lc 5, 32. *16*] *v. Mt 4, 18, 19.* 16-20] Mt 4, 18-22. — cf. Lc 5, 2-11; Jo 1, 40-42. *g* cp. 13, 3.

tentatione in deserto, deque electione discipulorum (1-20), Iesus daemoniacum liberans (21-28), socrumque Simonis, infirmos undequaque ad se allatos (29-45) et paralyticum Capharnaumi sanans (2, 1-12) turbas

fratrem eius mittentes retia in mare; erant enim piscatores. 17 Et
dixit eis Iesus: Venite post me, et faciam vos fieri [h]piscatores ho-
minum. 18 Et protinus, [i]relictis retibus, secuti sunt eum. 19 Et pro-
gressus inde pusillum vidit Iacobum Zebedaei et Ioannem fratrem
eius, et ipsos [j]componentes retia in navi, 20 et statim vocavit illos.
Et, relicto patre suo Zebedaeo in navi cum mercennariis, secuti sunt
eum.

21 Et ingrediuntur [l]Capharnaum, et statim [m]sabbatis ingressus in
synagogam [n]docebat eos. 22 Et [o]stupebant super doctrina eius; erat
enim docens eos quasi potestatem habens et non sicut scribae.

23 Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo et [p]exclama-
vit 24 dicens: [q]Quid nobis et tibi, [r]Iesu Nazarene? venisti perdere
nos? scio qui sis, [s]Sanctus Dei. 25 Et [t]comminatus est ei Iesus dicens:
Obmutesce et exi de homine. 26 Et [u]discerpens eum [v]spiritus im-
mundus et exclamans voce magna exiit ab eo. 27 Et [x]mirati sunt
omnes, ita ut conquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc?
[y]quaenam doctrina haec nova? quia [z]in potestate etiam spiritibus
immundis imperat, et oboediunt ei. 28 Et processit rumor eius statim
in omnem regionem Galilaeae.

29 Et protinus egredientes de [a]synagoga venerunt in domum Si-
monis et Andreae cum Iacobo et Ioanne. 30 Decumbebat autem
[b]socrus Simonis febricitans, et statim dicunt ei de illa. 31 Et acce-
dens elevavit eam, [c]apprehensa manu eius; et continuo dimisit eam
febris, et ministrabat eis.

32 Vespere autem facto, cum occidisset sol, adferebant ad eum
omnes male habentes et [d]daemonia habentes, 33 et erat omnis civitas
congregata ad ianuam. 34 Et [e]curavit multos, qui vexabantur variis
languoribus, et daemonia multa eiciebat et [f]non sinebat ea loqui,
quoniam sciebant eum.

35 Et diluculo valde surgens egressus [g]abiit in desertum locum
ibique orabat. 36 Et prosecutus est eum Simon et qui cum illo erant;
37 et, cum invenissent eum, dixerunt ei quia [h]omnes quaerunt te.
38 Et ait illis: Eamus in proximos vicos et civitates, ut et ibi prae-
dicem; [i]ad hoc enim veni. 39 Et [j]erat praedicans in synagogis eorum
et in omni Galilaea et daemonia eiciens.

40 Et venit ad eum leprosus deprecans eum et, [l]genu flexo, dixit
ei: [m]Si vis, potes me mundare. 41 Iesus autem misertus eius exten-
dit manum suam et tangens eum ait illi: Volo, mundare. 42 Et,
cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, et mundatus est. 43 Et
comminatus est ei statimque eiecit illum 44 et dicit ei: [n]Vide ne-
mini dixeris, sed vade, [o]ostende te principi sacerdotum et [p]offer pro
emundatione tua, quae praecepit Moyses [q]in testimonium illis. 45 [r]At
ille egressus coepit praedicare et diffamare sermonem, ita ut iam
non posset manifeste introire in [s]civitatem, sed foris in desertis
locis esset, et [t]conveniebant ad eum undique.

2 Et iterum intravit [a]Capharnaum post dies; 2 et auditum est
quod [b]in domo esset, et [c]convenerunt multi, ita ut non caperet
neque ad ianuam; et loquebatur eis [d]verbum. 3 Et venerunt ad eum
ferentes paralyticum, qui a quattuor portabatur. 4 Et, cum non pos-
sent offerre eum illi prae turba, [e]nudaverunt tectum ubi erat, et pa-
tefacientes submiserunt grabatum in quo paralyticus iacebat. 5 Cum
autem vidisset Iesus [f]fidem illorum, ait paralytico: Fili, [g]dimittuntur
tibi peccata tua. 6 Erant autem illic quidam de scribis sedentes et
cogitantes in cordibus suis: 7 Quid hic sic loquitur? [h]blasphemat.
[i]Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? 8 [j]Quo statim co-
gnito Iesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid
ista cogitatis in cordibus vestris? 9 Quid est facilius dicere paraly-
tico: Dimittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, tolle grabatum
tuum et ambula? 10 Ut autem sciatis, quia [l]Filius hominis habet
potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: 11 Tibi dico:
Surge, tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam. 12 Et statim
surrexit ille et, sublato grabato, abiit coram omnibus, ita ut mira-
rentur omnes et [m]honorificarent Deum dicentes: Quia nunquam
sic vidimus.

h cf. Mt 13, 47.
i cf. Mt 19, 27.
j cf. Lc 5, 2.
l Mt 4, 13.
21-28] Lc 4, 31-37.
m v. cp. 6, 2.
n vr. 39. — v. Mt 4, 23.
o v. Mt 7, 28, 29.
p vr. 26.
q cp. 5, 7.
r Lc 4, 34; Jo 18, 5, 7; 19, 19; Ac 2, 22. — cf. vr. 9.
s Lc 1, 35; Ac 3, 14; Ap 3, 7. — cf. Ps 15, 10; Heb 7, 26; 1 Jo 2, 20.
t vr. 43; cp. 3, 12; 7, 36. — cf. Mt 12, 16; 17, 17.
u cp. 9, 26.
v cp. 3, 11; Lc 4, 41.
x cf. Mt 8, 27; 9, 33.
y cf. Ac 17, 19.
z cf. Mt 7, 29.
29-34] Mt 8, 14-16; Lc 4, 38-41.
a vr. 21, 23.
b cf. 1 Cor 9, 5.
c cp. 9, 26; Lc 8, 54; Ac 3, 7; 9, 41.
d v. Mt 4, 24.
e v. Mt 4, 23.
f cp. 8, 11, 12; Lc 4, 41. — cf. Ac 16, 17, 18. — v. vr. 25.
35-39] Lc 4, 42-44.
g Lc 5, 16. — cf. Mt 14, 23.
h cf. Jo 12, 19.
i cf. Is 61, 1; Jo 6, 38.
j Lc 4, 15. — v. vr. 21.
40-44] Mt 8, 2-4; Lc 5, 12-14.
l cp. 10, 17; Mt 17, 14. — cf. Mt 27, 29.
m cf. cp. 9, 22, 23; Mt 9, 28.
41] v. Mt 8, 2, 3.
n vr. 25, 34; cp. 3, 12; 5, 43; 7, 36; 8, 26; Mt 9, 30; 17, 9. — v. Mt 12, 16.
o Lv 13, 49; Lc 17, 14.
p Lv 14, 2-32.
q cp. 6, 11; Mt 10, 18; 24, 14; Lc 9, 5; Jc 5, 3.
r cp. 7, 36; Mt 9, 31. — cf. Lc 5, 15, 16.
s 2 Cor 11, 26.
t cp. 2, 2, 13; 3, 7. — cf. Jo 6, 2, 15, 16.
a cp. 1, 21.
b cf. Mt 4, 13; 9, 1.
c v. cp. 1, 45.
d v. cp. 4, 14.
3-12] Mt 9, 2-8; Lc 4, 18-26.
e cf. Lc 5, 19.
f cp. 10, 52; Mt 8, 10, 13; 9, 22, 29; 16, 28; Lc 7, 50; 17, 19; 18, 42; Ac 3, 16; 14, 8; 19, 4; Jc 5, 15.
g Lc 7, 48. — cf. Jo 5, 14.
h cp. 14, 64; Jo 10, 36.
i Jb 14, 4; Is 43, 25.
j v. Jo 2, 25.
l cf. vr. 28.
m v. Lc 7, 16.

sibimetipsi allicit (31, 14); scribarum vero et pharisaeorum contra se adeo suscitat invidiam ut hi legis transgressione eum criminentur (15-28). Dñus autem, qui nihilominus a benefactis non desistit, de turbis ad

13 Et egressus est rursus ad mare, [n]omnisque turba veniebat ad
eum, et [o]docebat eos. 14 Et, cum praeteriret, vidit [p]Levi Alphaei
sedentem ad telonium et ait illi: [q]Sequere me. Et surgens secutus
est eum.
15 Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi [r]publicani
et peccatores simul discumbebant cum Iesu et discipulis eius; erant
enim multi qui et sequebantur eum. 16 Et [s]scribae et pharisaei vi-
dentes quia manducaret cum publicanis et peccatoribus dicebant di-
scipulis eius: Quare cum publicanis et peccatoribus manducat et
bibit magister vester? 17 Hoc audito, Iesus ait illis: Non necesse
habent sani medico, sed qui male habent; [t]non enim veni vocare
iustos, sed [u]peccatores. 18 Et [v]erant discipuli Ioannis et pharisaei
ieiunantes et veniunt et dicunt illi: Quare discipuli Ioannis et [x]pha-
risaeorum ieiunant, tui autem discipuli non ieiunant? 19 Et ait illis
Iesus: [y]Nunquid possunt filii nuptiarum, quandiu sponsus cum illis
est, ieiunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt
ieiunare. 20 [z]Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, et
[a]tunc ieiunabunt in illis diebus. 21 Nemo adsumentum panni rudis
adsuit vestimento veteri; alioquin aufert supplementum novum a
veteri, et maior scissura fit; 22 et nemo mittit vinum novum in
[b]utres veteres; alioquin dirumpet vinum utres, et vinum effundetur,
et utres peribunt; sed vinum novum in utres novos mitti debet.
23 Et factum est iterum, [c]cum Dominus sabbatis ambularet per
sata, et discipuli eius coeperunt progredi et vellere spicas. 24 Pha-
risaei autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt sabbatis [d]quod non li-
cet? 25 Et ait illis: [e]Nunquam legistis [f]quid fecerit David quando
necessitatem habuit et esuriit ipse et qui cum eo erant? 26 quomodo
introivit in domum Dei sub [g]Abiathar principe sacerdotum et [h]panes
propositionis manducavit, quos non licebat manducare nisi sacerdo-
tibus, et dedit eis qui cum eo erant? 27 Et dicebat eis: [i]Sabbatum
propter hominem factum est, et [j]non homo propter sabbatum;
28 itaque dominus est [l]Filius hominis etiam sabbati.
3 Et introivit iterum in [a]synagogam, et erat ibi homo habens ma-
num aridam. 2 Et [b]observabant eum si sabbatis curaret, ut accu-
sarent illum. 3 Et ait homini habenti manum aridam: Surge in me-
dium. 4 Et dicit eis: [c]Licet sabbatis bene facere an male? animam
salvam facere an perdere? At illi tacebant. 5 Et [d]circumspiciens eos
cum ira, contristatus super [e]caecitate cordis eorum dicit homini:
Extende manum tuam. Et [f]extendit, et restituta est manus illi.
6 [g]Exeuntes autem pharisaei statim cum [h]Herodianis consilium fa-
ciebant adversus eum, quomodo eum perderent.
7 Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare, et [i]multa
turba a Galilaea et Iudaea secuta est eum 8 et ab Ierosolymis et ab
[j]Idumaea et trans Iordanem; et qui circa [l]Tyrum et Sidonem,
multitudo magna, audientes quae faciebat venerunt ad eum. 9 Et
dixit discipulis suis [m]ut navicula sibi deserviret propter turbam, [n]ne
comprimerent eum. 10 [o]Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum,
[p]ut illum tangerent, quotquot habebant [q]plagas. 11 Et [r]spiritus im-
mundi, cum illum videbant, [s]procidebant ei et clamabant dicentes:
12 Tu es [t]Filius Dei. Et vehementer [u]comminabatur eis ne manife-
starent illum.
13 Et [v]ascendens in montem vocavit ad se [w]quos voluit ipse: et
venerunt ad eum; 14 et fecit ut essent duodecim cum illo et ut
mitteret eos praedicare, 15 et dedit illis potestatem curandi infirmi-
tates et eiciendi daemonia, 16 et [x]imposuit Simoni [y]nomen Petrus,
17 et [z]Iacobum Zebedaei et Ioannem fratrem Iacobi, et imposuit eis
nomina Boanerges, quod est [a]filii tronitrui, 18 et Andream et
Philippum et Bartholomaeum et [b]Matthaeum et [c]Thomam et [d]Iaco-
bum Alphaei et Thaddaeum et Simonem cananaeum 19 et Iudam
Iscariotem, qui et tradidit illum.
20 Et veniunt ad [e]domum, et convenit iterum turba, ita ut [f]non
possent neque panem manducare. 21 Et, [g]cum audissent [h]sui, exie-
runt tenere eum; dicebant enim, quoniam [i]in furorem versus est.
22 Et scribae, [j]qui ab Ierosolymis descenderant, dicebant, [l]quoniam

n vr. 2; cp. 3, 7. — v. cp. 1, 45.
o cp. 1, 21, 22; 4, 2; 10, 1 etc.
14-22] Mt 9, 9-17; Lc 5, 27-38.
p cf. Mt 9, 9.
q Jc 1, 43.
r Mt 11, 19; Lc 15, 2.
s Ac 4, 5; 23, 9.
t cf. Lc 15, 7; Jo 9, 39.
u 1 Tm 1, 15.
v cf. cp. 7, 5.
x Mt 22, 16. — cf. Lc 18, 12.
y Jo 3, 29.
z v. Lc 17, 22.
a cf. Jo 16, 20.
b cf. Js 9, 4; Jb 32, 19; Ps 118, 83.
23-28] Mt 12, 1-8; Lc 6, 1-5.
c Dt 23, 25.
d cf. Ex 20, 9-11.
e v. Mt 21, 16.
f 1 Rg 21, 1-6.
g 1 Par 26, 6. — cf. 1 Rg 21, 1; 2 Rg 8, 17.
h Ex 25, 30; Lv 8, 31; 24, 5-9.
i Ex 23, 12; Dt 5, 14. — cf. 2 Mc 5, 19.
j cf. Col 2, 16, 17.
l vr. 10.
1-6] Mt 12, 9-14; Lc 6, 6-11.
a cp. 1, 29.
b Lc 14, 1; 20, 20. — cf. Lc 11, 54; Jo 8, 6.
c Lc 14, 3.
d vr. 34; cp. 5, 32; 10, 23. — cf. cp. 10, 21.
e cp. 6, 52; Rm 11, 25; Eph 4, 18. — cf. cp. 10, 5; Heb 3, 8.
f cf. 3 Rg 13, 4.
g v. Mt 12, 14.
h cp. 12, 13; Mt 22, 16. — cf. cp. 8, 15.
7-12] Mt 12, 15, 16; Lc 6, 17-19.
i Mt 4, 25.
j Is 34, 5; Ez 35, 15; 1 Mc 5, 3.
l Mt 11, 21; 15, 21.
m cp. 4, 11; Mt 13, 2; Lc 5, 3. — cf. cp. 6, 32, 45; 8, 10.
n cp. 5, 24, 31.
o v. Mt 14, 36.
p cp. 5, 27; 6, 36; 8, 22; Mt 9, 20, 21; 15, 30; Lc 4, 41; 6, 19.
q cp. 3, 29, 34; Lc 7, 21.
r cp. 1, 26.
s Lc 8, 28.
t v. Mt 14, 33; Lc 4, 41.
u cp. 1, 25, 34. — v. Mt 12, 16.
13-19] Mt 10, 1-4; Lc 6, 12-16; Ac 1, 13.
v cf. cp. 6, 7-13; Lc 9, 1, 2.
w Jo 13, 18; 15, 16, 19.
x Mt 16, 18; Jo 1, 42.
y Mt 4, 21.
z Ac 12, 2.
a cf. Lc 9, 54.
b v. Mt 9, 9.
c v. Jo 20, 24.
d v. Ac 12, 17.
e cf. cp. 2, 2; 7, 17; 9, 27.
f cp. 6, 31.
g cf. Jo 7, 5.
h cf. vr. 31; Jo 1, 11.
i Jo 10, 20. — cf. Jo 7, 20; 8, 48, 52; Ac 26, 24; 2 Cor 5, 13.
j cp. 7, 1; Mt 15, 1.
l Mt 9, 34; 12, 24; Lc 11, 15. — v. Jo 7, 20.

se congregatis apostolos eligit (3, 1-19), adversarios confutat, atque Dei voluntatem facientes commendat (20-35). Porro apostolos electos indolem novi regni docet, propositis ac declaratis parabolis de seminante

Beelzebub habet et quia in principe daemoniorum eicit daemonia.
23 Et, convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest
Satanas Satanam eicere? 24 Et, si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare;
25 et, si domus super semetipsam dispertiatur, non potest domus illa stare;
26 et, si Satanas consurrexerit
in semetipsum, dispertitus est et non poterit stare, sed finem habet.
27 [m]Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere nisi prius
fortem alliget, et [n]tunc domum eius diripiet. 28 Amen, dico vobis
quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata et blasphemiae
quibus blasphemaverint; 29 qui autem [o]blasphemaverit in Spiritum
sanctum non habebit remissionem in aeternum, sed reus erit aeterni
delicti. 30 Quoniam dicebant: Spiritum immundum habet.
31 Et veniunt mater eius et [p]fratres et foris stantes miserunt ad
eum vocantes eum. 32 Et sedebat circa eum turba, et dicunt ei:
Ecce mater tua et fratres tui foris quaerunt te. 33 Et respondens eis
ait: Quae est mater mea et fratres mei? 34 Et [q]circumspiciens eos,
qui in circuitu eius sedebant, ait: Ecce mater mea et fratres mei.
35 [r]Qui enim [s]fecerit voluntatem Dei, hic frater meus et soror mea
et mater est.

4 Et iterum coepit docere ad mare; et congregata est ad eum turba multa, ita [a]ut navim ascendens sederet in mari, et omnis turba
circa mare super terram erat. 2 Et [b]docebat eos in parabolis multa
et dicebat illis in doctrina sua: 3 Audite: ecce exiit [c]seminans ad
seminandum. 4 Et, dum seminat, aliud cecidit circa viam, et venerunt volucres caeli et comederunt illud;
5 aliud vero cecidit super
petrosa, ubi non habuit terram multam, et statim exortum est,
quoniam non habebat altitudinem terrae; 6 et, [d]quando exortus est,
sol exaestuavit, et, eo quod non habebat radicem, [e]exaruit; 7 et
aliud cecidit in [f]spinas, et ascenderunt spinae et suffocaverunt illud,
et fructum non dedit; 8 et aliud cecidit in terram bonam et dabat
fructum ascendentem et crescentem et adferebat unum triginta, unum
sexaginta et [g]unum centum. 9 Et dicebat: [h]Qui habet aures audiendi
audiat.
10 Et, [i]cum esset singularis, interrogaverunt eum hi, qui cum eo
erant, duodecim parabolam. 11 Et dicebat eis: Vobis datum est
nosse [j]mysterium regni Dei; illis autem, [l]qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt,
12 [m]ut '[n]videntes videant et non videant et audientes audiant et non intelligant, ne quando [o]convertantur et dimittantur
eis peccata'.
13 Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? et quomodo omnes parabolas cognoscetis?
14 [p]Qui seminat [q]verbum seminat. 15 Hi autem
sunt qui circa viam, ubi seminatur verbum; et, cum audierint, confestim venit Satanas et aufert verbum, quod seminatum est in cordibus eorum.
16 Et hi sunt similiter, qui super petrosa seminantur,
qui, cum audierint verbum, statim [r]cum gaudio accipiunt illud 17 et
non habent radicem in se, sed [s]temporales sunt; deinde, orta tribulatione et persecutione propter verbum, confestim [t]scandalizantur.
18 Et alii sunt qui in spinis seminantur: hi sunt qui verbum audiunt
19 et [u]aerumnae [v]saeculi et [x]deceptio divitiarum et circa reliqua concupiscentiae introëuntes suffocant verbum, et sine fructu efficitur.
20 Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt
verbum et suscipiunt et [y]fructificant unum triginta, unum sexaginta
et unum centum.
21 Et dicebat illis: [z]Nunquid venit lucerna, ut sub modio ponatur
aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur? 22 [a]Non est
enim aliquid absconditum quod non manifestetur, nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.
23 Si quis habet aures audiendi audiat.
24 Et dicebat illis: Videte quid audiatis. [b]In qua mensura mensi fueritis remetietur vobis et adicietur vobis.
25 [c]Qui enim habet, dabitur
illi, et qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.
26 Et dicebat: [d]Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terram
27 et dormiat et exsurgat nocte et die, et
semen germinet et increscat, dum [e]nescit ille. 28 Ultro enim terra

23-27] Mt 12, 25-29; Lc 11, 17-22.
27] * *cf. Caelest. I epist. adv. Semipel. cp. 12.*
m Is 49, 24.
n Is 53, 12; Col 2, 15.
28-30] Mt 12, 31, 32. — cf. Lc 12, 10; Heb 6, 4-6; 10, 29; 1 Jo 5, 16.
o cf. Ac 7, 51; Heb 10, 29.
31-35] Mt 12, 46-50; Lc 8, 19-21.
p cp. 6, 3; Jo 2, 12; 7, 3, 5, 10; Ac 1, 14; 1 Cor 9, 5; Gal 1, 19.
q v. vr. 5.
r cf. Jo 15, 14; Heb 2, 11, 12.
s Mt 7, 21. — cf. Lc 11, 28.
1-12] Mt 13, 1-15; Lc 8, 4-10.
a cf. cp. 3, 9; Lc 5, 1-3.
b vr. 33; cp. 1, 21; 2, 13; 10. [1.
c cf. Is 55, 10.
d cf. Jc 1, 11.
e Jo 15, 6.
f Jr 4, 3.
g Gn 26, 12.
h vr. 23; cp. 7, 16; Mt 11, 15; Lc 8, 8; Ap 2, 11.
i vr. 34; cp. 13, 3.
j Sap 2, 22. — v. Rm 16, 25.
l 1 Cor 5, 12; Col 4, 5; 1 Th 4, 12; 1 Tm 3, 7.
m Is 6, 9, 10; Jr 5, 21; Ez 12, 2; Jo 12, 40; Ac 28, 26; Rm 11, 8.
n v. Mt 13, 13.
o v. Mt 18, 3.
13-20] Mt 13, 18-23; Lc 8, 11-15.
p cf. Mt 13, 37; Jo 4, 36-38.
q vr. 33; cp. 2, 2; Ac 8, 4; Jc 1, 21.
r cf. cp. 6, 20; Is 58, 2; Ez 33, 32; Jo 5, 25.
s Gal 1, 6; 5, 7.
t v. Mt 11, 6.
u v. Mt 6, 25.
v 2 Tm 4, 9.
x 1 Tm 6, 9, 10, 17. — cf. cp. 10, 23. — v. Mt 13, 22.
19] * *Catech. R. III 10, 21, 22.*
y Os 14, 8; Jo 15, 16; Ph 1, 11; Col 1, 6.
21-25] Lc 8, 16-18.
z v. Mt 5, 15; Lc 11, 33.
a v. Mt 10, 26; Lc 12, 2.
b Mt 7, 2; Lc 6, 38. — cf. Jd 1, 7.
c Mt 25, 29; Lc 19, 26. — cf. Mt 13, 12.
d cf. Mt 13, 24-30.
e cf. Ec 11, 6.

29) *et de grano sinapis* (*30-34*), *tempestate vero sedata* (*35-40*), *daemoniaco in regione Gerasenorum liberato* (*5, 1-20*), *haemorrhoissa sanata ac Iairi filia resuscitata* (*21-43*) *in fide confirmat, et testes con-*

fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumen-
tum in spica. 29 Et, cum produxerit fructus, statim '[f]mittit falcem,
quoniam adest messis'.
30 Et dicebat: Cui adsimilabimus regnum Dei? aut cui parabolae
comparabimus illud? 31 Sicut [g]granum sinapis, quod, cum seminatum
fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quae sunt in terra
32 et, cum seminatum fuerit, [h]ascendit et fit maius omnibus holeribus
et [i]facit ramos magnos, ita ut possint [j]sub umbra eius aves caeli
habitare.
33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, [l]prout po-
terant audire: 34 [m]sine parabola autem non loquebatur eis. [n]Seor-
sum autem discipulis suis disserebat omnia.
35 Et ait illis in illa die, cum sero esset factum: Transeamus
contra. 36 Et dimittentes turbam adsumunt eum ita ut erat in navi,
et aliae naves erant cum illo. 37 Et [o]facta est procella magna venti,
et fluctus mittebat in navim ita ut impleretur navis. 38 Et erat ipse
in puppi super cervical dormiens, et excitant eum et dicunt illi:
Magister, non ad te pertinet quia perimus? 39 Et exsurgens [p]commi-
natus est vento et dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus,
et [q]facta est tranquillitas magna. 40 Et ait illis: [r]Quid timidi estis?
necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno et dicebant, ad
alterutrum: [s]Quis, putas, est iste, quia et [t]ventus et mare oboe-
diunt ei?

5 Et venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum. 2 Et
exeunti ei de navi statim occurrit de monumentis homo in spi-
ritu immundo, 3 [a]qui domicilium habebat in monumentis, et neque
catenis iam quisquam poterat eum ligare, 4 quoniam saepe compe-
dibus et catenis vinctus dirupisset catenas et compedes commi-
nuisset, et nemo poterat eum domare. 5 Et semper die ac nocte in
monumentis et in montibus erat clamans et concidens se lapidibus.
6 Videns autem Iesum a longe cucurrit et [b]adoravit eum 7 et
[c]clamans voce magna dixit: [d]Quid mihi et tibi, Iesu [e]Fili Dei [f]al-
tissimi? [g]adiuro te per Deum, ne me torqueas. 8 Dicebat enim illi:
Exi, spiritus immunde, ab homine. 9 Et interrogabat eum: Quod
tibi nomen est? Et dicit ei: [h]Legio mihi nomen est, quia multi
sumus. 10 Et deprecabatur eum multum ne se expelleret extra re-
gionem. 11 Erat autem ibi, circa montem, grex porcorum magnus
pascens. 12 Et deprecabantur eum spiritus dicentes: Mitte nos in
porcos, ut in eos introëamus. 13 Et concessit eis statim Iesus. Et
exeuntes spiritus immundi introierunt in [i]porcos, et magno impetu
grex praecipitatus est in mare ad duo milia, et suffocati sunt in
mari. 14 Qui autem pascebant eos fugerunt et nuntiaverunt in civi-
tatem et in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum: 15 et
veniunt ad Iesum et vident illum, qui a daemonio vexabatur, se-
dentem, [j]vestitum et sanae mentis et timuerunt. 16 Et narraverunt
illis qui viderant qualiter factum esset ei qui daemonium habuerat
et de porcis. 17 Et [l]rogare coeperunt eum ut discederet de finibus
eorum.
18 Cumque ascenderet navim, coepit illum deprecari qui a dae-
monio vexatus fuerat, ut esset cum illo. 19 Et non admisit eum, sed
ait illi: Vade in domum tuam ad tuos et [m]adnuntia illis quanta
tibi Dominus fecerit et misertus sit tui. 20 Et abiit et coepit praedi-
care in [n]Decapoli quanta sibi fecisset Iesus, et omnes mirabantur.
21 Et, cum [o]transcendisset Iesus in navi rursum trans fretum con-
venit turba multa ad eum, et erat circa mare. 22 Et venit quidam
de [p]archisynagogis nomine Iairus; et videns eum procidit ad pedes
eius 23 et deprecabatur eum multum dicens: Quoniam filia mea in
extremis est: veni, [q]impone manum super eam, ut [r]salva sit et vi-
vat. 24 Et abiit cum illo, et sequebatur eum turba multa, et [s]com-
primebant eum. 25 Et mulier, [t]quae erat in profluvio sanguinis annis
duodecim 26 et fuerat multa perpessa a compluribus medicis et ero-
gaverat omnia sua nec quidquam profecerat, sed magis deterius ha-
bebat, 27 cum audisset de Iesu, venit in turba retro et [u]tetigit ve-
stimentum eius; 28 dicebat enim: Quia, si vel vestimentum eius

f Jl 3, 13; Ap 14, 15.

30-32] Mt 13, 31, 32; Lc 13, 18, 19.
g Mt 17, 20; Lc 17, 6.
h cf. Dn 4, 8, 9, 17, 19.
i cf. Ac 2, 41, 47; Rm 1, 8; 1 Th 1, 8.
j Ez 17, 23; 31, 6.
k vr. 2; Mt 13, 34.
l Jo 16, 12; 1 Cor 3, 2; Heb 5, 12.
m cf. Jo 16, 25.
n vr. 10. — cf. cp. 13, 3; Mt 24, 3.
35-41] Mt 8, 18, 23-27; Lc 8, 22-25. — cf. Jo 6, 16-21.
o cf. Jn 1, 3 sqq.; Ac 27, 14, 15.

p Ps 103, 7. — cf. Ps 88, 10; 106, 23-30; Lc 4, 39.
q cf. cp. 6, 51; Mr 14, 32.
r Jo 14, 27.
s Jb 38, 11. — cf. cp. 1, 27.
t cf. Lc 5, 9.

1-17] Mr 8, 28-9, 4; Lc 8, 26-37.
a cf. Ap 18, 2.

b v. Mt 8, 2.
c cp. 1, 23, 26; Lc 4, 41; Ac 8, 7.
d cp. 1, 24. — cf. 2 Rg 16, 10; 19, 22 etc.
e cf. Mt 4, 3, 6. — v. Mt 14, 33.
f Gn 14, 18; Nm 24, 16; Ps 56, 3; Is 14, 14; Lc 1, 32; 6, 35.
g Mt 26, 63; Ac 19, 13. — cf. Jc 2, 19.
9] * *Catech. R. IV 15, 6.*
h cf. Mt 26, 53.
i cf. Lv 11, 7; 2 Mc 6, 18-20; 7, 1.
j cf. Lc 8, 27.

l cf. 3 Rg 17, 18; Lc 4, 29; Ac 16, 39.
18-20] Lc 8, 38, 39.
m Ps 65, 16. — cf. cp. 1, 44.
n cp. 7, 31; Mr 4, 25.
o Mt 9, 1; Lc 8, 40.
22-43] Mr 9, 18-26; Lc 8, 41-56.
p Lc 13, 14; Ac 13, 15; 18, 8, 17.
q cp. 6, 5; 7, 32; 8, 23, 25; 16, 18; Lc 4, 20; 13, 13; Ac 9, 12; 28, 8.
r vr. 28. — v. cp. 10, 5.
s vr. 31; cp. 3, 9.
t cf. Lc 15, 25.

u cp. 3, 10.

*stitutos suae e patria expulsionis ut ad futuras persecutiones praepa-
ret (6, 1-6), virtute miraculorum instruit, ad praedicandum mittit (1-13)
eosque revertentes, comperiens se ab Herode haberi pro illo Ioanne, quem*

tetigero, salva ero. 29 Et [v]confestim siccatus est fons sanguinis eius,
et sensit corpore quia sanata esset a [x]plaga. 30 Et statim Iesus in
semetipso cognoscens [y]virtutem, quae exierat de illo, conversus ad
turbam aiebat: Quis tetigit vestimenta mea? 31 Et dicebant ei di-
scipuli sui: Vides turbam comprimentem te et dicis: Quis me te-
tigit? 32 Et [z]circumspiciebat videre eam, quae hoc fecerat; 33 mulier
vero timens et tremens, sciens quod factum esset in se venit et pro-
cidit ante eum et dixit ei omnem veritatem. 34 Ille autem dixit ei:
Filia, [a]fides tua te salvam fecit; vade in pace et esto sana a plaga
tua.

35 Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagogo dicentes: Quia
filia tua mortua est, quid ultra [b]vexas [c]Magistrum? 36 Iesus autem
audito verbo quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere, tan-
tummodo crede. 37 Et non admisit quemquam se sequi, nisi [d]Petrum
et Iacobum et [e]Ioannem fratrem Iacobi. 38 Et veniunt in domum
archisynagogi, et videt tumultum et [f]flentes et heiulantes multum.
39 Et ingressus ait illis: [g]Quid turbamini et ploratis? puella non est
mortua, sed [h]dormit. 40 Et irridebant eum; ipse vero, [i]eiectis omni-
bus, adsumit patrem et matrem puellae et qui secum erant et ingreditur
ubi puella erat iacens. 41 Et [j]tenens manum puellae ait illi: Talitha,
cumi; quod est interpretatum: Puella, tibi dico, [l]surge. 42 Et
confestim surrexit puella et ambulabat (erat autem annorum duode-
cim), et obstupuerunt stupore magno. 43 Et [m]praecepit illis vehemen-
ter ut nemo id sciret et dixit dari illi manducare.

6 Et egressus inde abiit in [a]patriam suam, et sequebantur eum di-
scipuli sui. 2 Et, facto [b]sabbato, coepit in synagoga docere, et
multi audientes [c]admirabantur in doctrina eius dicentes: Unde huic
haec omnia? et quae est sapientia, quae data est illi, et virtutes
tales, quae per manus eius efficiuntur? 3 [d]Nonne hic est [e]faber, filius
Mariae, [f]frater Iacobi et Ioseph et Iudae et Simonis? nonne et so-
rores eius hic nobiscum sunt? Et [g]scandalizabantur in illo. 4 Et di-
cebat illis Iesus, quia [h]non est propheta sine honore, nisi in patria
sua et in domo sua et in cognatione sua. 5 Et [i]non poterat ibi virtutem
ullam facere, nisi paucos infirmos, [j]impositis manibus, curavit. 6 Et
[l]mirabatur propter incredulitatem eorum. Et [m]circuibat castella in
circuitu docens.

7 Et [n]vocavit duodecim et coepit eos mittere binos et dabat illis
potestatem spirituum immundorum. 8 Et praecepit eis ne quid tol-
lerent in via, [o]nisi virgam tantum: non peram, non panem neque in
zona [p]aes, 9 sed [q]calceatos sandaliis; et ne induerentur duabus tunicis.
10 Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum, illic manete donec
exeatis inde. 11 Et quicumque non receperint vos nec audierint vos,
exeuntes inde [r]excutite pulverem de pedibus vestris [s]in testimonium
illis. 12 Et [t]exeuntes [u]praedicabant [v]ut paenitentiam agerent, 13 et
daemonia multa eiciebant et [w]ungebant oleo multos aegros et sa-
nabant.

14 Et audivit rex [x]Herodes (manifestum enim factum est nomen
eius) et dicebat quia [y]Ioannes Baptista resurrexit a mortuis, et
propterea virtutes operantur in illo. 15 Alii autem dicebant quia Elias
est; alii vero dicebant quia [z]propheta est, quasi unus ex prophetis.
16 Quo audito, Herodes ait: Quem ego decollavi Ioannem, hic a
mortuis resurrexit. 17 [a]Ipse enim Herodes misit ac tenuit Ioannem
et [b]vinxit eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fra-
tris sui, quia duxerat eam. 18 Dicebat enim Ioannes Herodi: [c]Non
licet tibi habere uxorem fratris tui. 19 Herodias autem [d]insidiabatur
illi et volebat occidere eum, nec poterat. 20 Herodes enim [e]metue-
bat Ioannem sciens eum virum iustum et sanctum et custodiebat
eum et, audito eo, multa faciebat et [f]libenter eum audiebat.

21 Et, cum [g]dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui [h]ce-
nam fecit principibus et tribunis et primis Galilaeae. 22 Cumque in-
troisset filia ipsius Herodiadis et saltasset et placuisset Herodi si-
mulque recumbentibus, rex ait puellae: Pete a me quod vis, et
dabo tibi. 23 Et iuravit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, [i]licet
dimidium regni mei. 24 Quae, cum exisset, dixit matri suae: Quid

v cf. Mt 15, 28; 17, 17.
x vr. 34; cp. 3, 10; Lc 7, 21.
y Lc 5, 17; 6, 19. — cf. Ac 10, 38.
z cp. 3, 5, 34; 10, 23.
a v. Lc 7, 50.
b Lc 7, 6.
c v. Jo 11, 28.
d cp. 9, 1; 14, 33.
e cp. 3, 17.
f cf. 2 Par 35, 25; Jr 9, 17, 18.
g cf. Ac 20, 10.
h cf. Jo 11, 4, 11. — v. Mt 27, 52.
i cf. Ac 9, 40.
j v. cp. 1, 31.
l Lc 7, 14, 22. — cf. Mt 11, 5; Jo 11, 43; Ac 9, 40.
m cp. 1, 44; 7, 36; 9, 9. — v. Mt 8, 4.
1-6] Mt 13, 54-58. — cf. Lc 4, 16-30.
a Mt 2, 23; Lc 4, 23.
b cp. 1, 21; Lc 4, 31; 6, 6; 13, 10. — cf. Ac 13, 14. — v. Mt 4, 23.
c Mt 7, 28. — v. Jo 7, 15.
d cf. Lc 4, 22; Jo 6, 42.
e cf. Mt 13, 55.
f v. cp. 3, 31; Mt 12, 46.
g v. Mt 11, 6.
h Lc 4, 24; Jo 4, 44. — cf. Jr 11, 21; 12, 6; Jo 7, 5.
i cf. cp. 9, 23; Gn 19, 12.
j v. cp. 5, 23.
l cf. Mt 8, 10.
m Mt 4, 23; 9, 25; 11, 1; Lc 8, 1; 9, 6.
n cp. 3, 13-15. — cf. Lc 10, 1. — v. Mt 10, 1.
8-11] Mt 10, 9-15; Lc 9, 3-5. — cf. Lc 10, 4-11; 22, 35.
o cf. Mt 10, 10.
p cp. 12, 41; Mt 10, 9. — cf. Jo 12, 6.
q Ac 12, 8.
r Ac 13, 15. — cf. 2 Es 5, 13; Ac 18, 6.
s v. cp. 1, 44; Mt 8, 4.
t Mt 10, 7.
u Lc 9, 6.
v Mt 3, 2; 4, 17; Lc 24, 47; Ac 17, 30.
w cf. Jc 5, 14, 15.
*13] * Conc. Trid. s. XIV de extr. Unct. cp. et can. 1. — * Catech. R. II 6, 8.*
14-29] Mt 14, 1-12; Lc 9, 7-9.
x cf. Lc 3, 1, 19, 20.
y cp. 8, 28; Mt 16, 14.
z v. Mt 21, 11, 46.
a Lc 3, 19, 20.
b Mt 11, 2; Jo 3, 24.
17-29] Ev. etc. in fs. decoll. s. Jo. B. (17, 18, 24, 27, 29).
c Lv 18, 16; 20, 21.
d cf. Lc 11, 53.
20] R. in fs. s. Jo. Nepom.
e cf. Mt 14, 5; 21, 26.
f cp. 12, 37; Lc 19, 48. — cf. cp. 4, 16.
g Gn 40, 20.
h 3 Rg 3, 15; Est 1, 3; 2, 18.
*23] * cf. * Catech. R. III 3, 14.*
i Est 5, 3, 6; 7, 2.
24, 26] R. ut s. vr. 17-29.

rex, Herodiade instigante, occiderat, in desertum adducit (14-32). Turbis eo usque sequentibus multiplicat panes adeoque eas in fide confirmat (33-34) ut ad se transfretantem (45-52) quamplurimos infirmos ducant (53-

petam? At illa dixit: Caput Ioannis Baptistae. 25 Cumque introisset
statim cum festinatione ad regem, petivit dicens: Volo ut protinus
des mihi in disco caput Ioannis Baptistae. 26 Et [j]contristatus est rex:
propter iusiurandum et propter simul discumbentes noluit eam con-
tristare, 27 sed, misso spiculatore, praecepit adferri caput eius in
disco. Et [l]decollavit eum in carcere 28 et attulit caput eius in disco
et dedit illud puellae et puella dedit matri suae. 29 Quo audito,
[m]discipuli eius venerunt et tulerunt corpus eius et posuerunt illud
in monumento.
// 30 Et [n]convenientes [o]apostoli ad Iesum renuntiaverunt ei omnia
quae egerant et docuerant. 31 Et ait illis: Venite seorsum in deser-
tum locum et requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant et re-
dibant multi, et [p]nec spatium manducandi habebant. 32 Et ascen-
dentes in [q]navim, abierunt in desertum locum seorsum. 33 Et vide-
runt eos abeuntes, et [r]cognoverunt multi, et pedestres de omnibus
civitatibus concurrerunt illuc et praevenerunt eos. 34 Et exiens [s]vidit
turbam multam Iesus et misertus est super eos, quia erant ' [t]sicut
oves non habentes pastorem ', et coepit illos docere multa. 35 Et,
[u]cum iam hora multa fieret, accesserunt discipuli eius dicentes: De-
sertus est locus hic, et iam hora praeteriit; 36 [v]dimitte illos, ut
euntes in proximas villas et vicos emant sibi cibos quos manducent.
37 Et respondens ait illis: [x]Date illis vos manducare. [y]Et dixerunt
ei: Euntes emamus ducentis [z]denariis panes et dabimus illis man-
ducare. 38 Et dicit eis: Quot panes habetis? Ite et videte. Et, cum
cognovissent, dicunt: [a]Quinque et duos pisces. 39 Et praecepit illis
ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride
faenum. 40 Et discubuerunt in partes per centenos et quinquagenos.
41 Et, acceptis quinque panibus et duobus piscibus, [b]intuens in cae-
lum [c]benedixit et fregit panes et dedit discipulis suis, ut ponerent
ante eos, et duos pisces divisit omnibus. 42 Et manducaverunt omnes
et saturati sunt. 43 Et sustulerunt [d]reliquias fragmentorum duodecim
cophinos plenos, et de piscibus. 44 Erant autem qui manducaverunt
quinque milia virorum.
45 Et statim [e]coëgit discipulos suos ascendere navim, ut praece-
derent eum trans fretum [f]ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret popu-
lum. 46 Et, [g]cum dimisisset eos, [h]abiit in montem orare. 47 Et, cum
[i]sero esset, erat navis in medio mari, et ipse solus in terra. 48 Et
videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis)
et circa quartam [j]vigiliam noctis [l]venit ad eos ambulans supra mare,
et [m]volebat praeterire eos. 49 At illi, ut viderunt eum ambulantem
supra mare, putaverunt [n]phantasma esse et exclamaverunt. 50 Omnes
enim viderunt eum et conturbati sunt. Et statim locutus est cum
eis et dixit eis: [o]Confidite, ego sum, nolite timere. 51 Et ascendit
ad illos in navim, et [p]cessavit ventus. Et plus magis intra se stu-
pebant; 52 [q]non enim intellexerunt de panibus, erat enim [r]cor eo-
rum obcaecatum. //
53 Et, [s]cum transfretassent, venerunt in terram [t]Genesareth et
applicuerunt. 54 Cumque egressi essent de navi, continuo [u]cogno-
verunt eum; 55 et percurrentes universam regionem illam coepe-
runt in [v]grabatis eos, [x]qui se male habebant circumferre, ubi au-
diebant eum esse. 56 Et quocumque introibat, in vicos vel in villas
aut civitates, in plateis [y]ponebant infirmos et deprecabantur eum, ut
vel [z]fimbriam vestimenti eius tangerent; et [a]quotquot tangebant eum
salvi fiebant.
7 Et conveniunt ad eum pharisaei et quidam de scribis [a]venientes
ab Ierosolymis. 2 Et, cum vidissent quosdam ex discipulis eius
[b]communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vitupe-
raverunt. 3 Pharisaei enim et omnes Iudaei, nisi crebro laverint ma-
nus non manducant tenentes [c]traditionem [d]seniorum; 4 et a foro,
nisi baptizentur non comedunt, et alia multa sunt, quae tradita
sunt illis servare, [e]baptismata [f]calicum et urceorum et aeramentorum
et lectorum. 5 Et interrogabant eum pharisaei et scribae: Quare di-
scipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorum, sed commu-
nibus manibus manducant panem? 6 At ille respondens dixit eis:

j cf. Lc 18, 23.
l cf. cp. 9, 12.
m v. Mt 9, 14.
n Lc 9, 10. — cf. Lc 10, 17.
o Mt 10, 2; Lc 6, 13; 17, 5; 22, 14; 24, 10.
p cp. 3, 20.
32-44] Mt 14, 13-21; Lc 9, 10-17; Jo 6, 1-13. — cf. cp. 8, 2-9.
q v. cp. 3, 9.
r vr. 54.
s cf. Mt 9, 36.
t v. Nm 27, 17.
u cf. cp. 8, 1-9; Mt 15, 32-39.
v vr. 45. — cf. Mt 15, 23.
x cf. 4 Rg 4, 42-44.
y cf. Jo 6, 7.
z cp. 14, 5. — v. Mt 18, 28.
a cp. 8, 19; Mt 16, 9.
b cp. 7, 34; Jo 11, 41; 17, 1.
c cf. 1 Cor 14, 16. — v. Mt 14, 19.
d cf. Dt 28, 5.
45-56] Mr 14, 22-36; Jo 6, 15-21.
e cf. Mt 8, 18.
f cp. 8, 22. — cf. Lc 9, 10; Jo 6, 17.
g cf. vr. 36.
h Lc 6, 12; 9, 28. — cf. cp. 1, 35; Lc 5, 16.
47-56] Ev. in sb. p. Cin.
i cp. 13, 35.
j Jd 7, 19. — cf. cp. 13, 35; Lc 12, 38.
l cf. Lc 24, 28.
m Jb 9, 8; Ps 76, 20.
n cf. Lc 24, 37.
o Mt 17, 7. — cf. Dt 31, 6; Is 41, 13; 43, 1, 2: Jo 16, 33.
p cf. cp. 4, 39.
q v. cp. 9, 31.
r cp. 2, 5; 8, 17; Jo 12, 40; Rm 11, 7. — cf. 2 Cor 3, 14.
s cf. Jo 6, 24, 25.
t Lc 5, 1.
u vr. 33.
v Lc 5, 18.
x Mt 4, 24.
y Ac 5, 15; 19, 11 sq.
z cf. cp. 5, 27, 28. — v. Mt 9, 20.
a cp. 3, 10.
1-23] Mt 15, 1-20.
a cp. 3, 22.
b 1 Mc 1, 50; Ac 10, 14; Rm 14, 14. — cf. Lc 11, 37-41.
c Gal 1, 14; Col 2, 8.
d Heb 11, 2.
4] *cf. Catech. R. II 2, 3.*
e Heb 9, 10. — cf. Jo 2, 6.
f cf. Mt 23, 25.

56). Interea a pharisaeis, quos mordicus traditionibus suis inhaerentes reprehenderat, et qui, nullatenus commoti neque his neque aliis miraculis in Phoenicia (24-30), in Decapoli (31-37), in deserto patratis, ubi denuo

Bene prophetavit Isaias de vobis [g]hypocritis, sicut scriptum est:
'[h]Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.
7 In vanum autem me colunt docentes [i]doctrinas et praecepta ho-
minum': 8 Relinquentes enim mandatum Dei tenetis traditionem ho-
minum, baptismata urceorum et calicum et alia similia his facitis
multa. 9 Et dicebat illis: Bene [j]irritum facitis praeceptum Dei, ut
traditionem vestram servetis. 10 Moyses enim dixit: '[l]Honora pa-
trem tuum et matrem tuam'; et: '[m]Qui maledixerit patri vel matri,
morte moriatur'; 11 vos autem dicitis: Si dixerit homo patri aut
matri: [n]C o r b a n, quod est d o n u m, quodcumque ex me tibi pro-
fuerit; 12 et ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo aut
matri 13 [o]rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam
tradidistis; et similia huiusmodi multa facitis. 14 Et advocans iterum
turbam dicebat illis: [p]Audite me omnes et intelligite. 15 [q]Nihil est
extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare; sed
quae de homine procedunt, illa sunt quae [r]communicant hominem.
16 [s]Si quis habet aures audiendi, audiat.

17 Et, cum introisset in [t]domum a turba, [u]interrogabant eum
discipuli eius parabolam. 18 Et ait illis: [v]Sic et vos imprudentes
estis? Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem
non potest eum [r]communicare, 19 quia non intrat in cor eius, [x]sed
in ventrem vadit et in secessum exit purgans omnes escas? 20 Di-
cebat autem [y]quoniam quae de homine exeunt [z]illa communicant
hominem. 21 Ab intus enim, de corde hominum [a]malae cogitationes
procedunt, adulteria, fornicationes, [b]homicidia, 22 furta, avaritiae,
nequitiae, dolus, [c]impudicitiae, [d]oculus malus, [e]blasphemia, [f]super-
bia, stultitia. 23 [g]Omnia haec mala ab intus procedunt et communi-
cant hominem.

24 Et inde surgens abiit in fines Tyri et Sidonis et ingressus do-
mum neminem voluit scire et non potuit latere; 25 mulier enim
statim, ut audivit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum,
intravit et procidit ad pedes eius. 26 Erat enim mulier [h]gentilis, [i]Sy-
rophoenissa genere. Et rogabat eum ut daemonium eiceret de filia
eius. 27 Qui dixit illi: Sine [j]prius saturari filios; non est enim bo-
num sumere panem filiorum et [l]mittere canibus. 28 At illa respondit
et dixit illi: Utique, Domine; nam et catelli comedunt sub mensa
de [m]micis puerorum. 29 Et ait illi: Propter hunc sermonem [n]vade:
exiit daemonium a filia tua. 30 Et, cum abisset domum suam, invenit
puellam iacentem supra lectum et daemonium exisse.

31 Et iterum exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad [o]mare
Galilaeae inter medios fines [p]Decapoleos. 32 Et adducunt ei [q]surdum
et mutum et deprecabantur eum, ut [r]imponat illi manum. 33 Et
[s]apprehendens eum de turba seorsum misit digitos suos in auricu-
las eius et exspuens tetigit linguam eius 34 et [t]suspiciens in caelum
[u]ingemuit et ait illi: E p h p h e t h a, quod est a d a p e r i r e. 35 Et [v]sta-
tim apertae sunt aures eius, et solutum est vinculum linguae eius, et
loquebatur recte. 36 Et [x]praecepit illis ne cui dicerent. Quanto autem
eis praecipiebat, [y]tanto magis plus praedicabant 37 et [z]eo amplius
admirabantur dicentes: [a]Bene omnia fecit et surdos fecit audire et
mutos loqui.

8 In diebus illis iterum, cum turba multa esset nec haberent quod
manducarent, convocatis discipulis, ait illis: 2 [a]Misereor super
turbam, quia ecce iam triduo sustinent me nec habent quod man-
ducent 3 et, si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in
via; quidam enim ex eis de longe venerunt. 4 Et responderunt ei
discipuli sui: [b]Unde illos quis poterit hic saturare panibus in soli-
tudine? 5 Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt:
[c]Septem. 6 Et praecepit turbae discumbere super terram et accipiens
septem panes [d]gratias agens fregit et dabat discipulis suis ut appo-
nerent, et apposuerunt turbae. 7 Et habebant pisciculos paucos, et
ipsos [e]benedixit et iussit apponi. 8 Et [f]manducaverunt et saturati
sunt, et sustulerunt, quod superaverat de fragmentis, [g]septem spor-
tas. 9 Erant autem qui manducaverant quasi quattuor milia, et di-
misit eos.

g Mt 23, 13.
h Is 29, 13. — cf. Ez 33, 31.
i Col 2, 22; Tt 1, 14.
j Heb 10, 28.
l Ex 20, 12; Dt 5, 16.
m Ex 21, 17; Lv 20, 9.
n (Lv 1, 2); Mt 23, 18. — cf. Mt 27, 9.
o Gal 3, 17. — cf. Rm 2, 23.
p Mt 13, 51.
q v. Ac 10, 14, 15.
r cf. vr. 2, 5.
s v. cp. 4, 9.
t cp. 3, 20; 9, 27.
u cf. Mt 13, 36; 15, 15.
v cp. 8, 17, 18.
x cf. 1 Cor 6, 13.
y v. Mt 12, 34.
z Jc 3, 6.
a Jc 2, 4. — cf. Gn 6, 5; Ps 55, 5; Mt 9, 4 etc.
b Mt 5, 22, 28. — v. Ex 20, 13, 14, 17.
c 2 Cor 12, 21; Gal 5, 19; Eph 4, 19.
d Eph 4, 31; Col 3, 8; 1 Tm 6, 4.
e v. Lc 1, 51.
f 1 Cor 6, 9, 10.
g v. Mt 6, 23; 20, 15.
24-30] cf. Mt 15, 21-28.
h Jo 12, 20, 21; 1 Cor 12, 13.
i cf. Ac 21, 2, 3.
j cf. Ac 3, 26; Rm 1, 16.
l Mt 7, 6.
m cf. Lc 16, 21.
n Jo 4, 50.
31-37] Mt 15, 29-31.
31-37] Ev. in D. 11 p. Pnt. (31-37).
o Mt 4, 18; Jo 6, 1.
p cp. 5, 20; Mt 4, 25.
q Is 35, 5, 6.
r v. cp. 5, 23.
s cp. 8, 23.
t Mt 14, 19; Jo 11, 41; 17, 1. — v. cp. 6, 41.
u cp. 8, 12. — cf. Jo 11, 33.
v cf. vr. 32.
x cp. 1, 44; 9, 8. — v. Mt 8, 4.
y cp. 1, 45; Mt 9, 31.
*37] * cf. Catech. R. II 5, 39.*
z cp. 10, 26.
a Is 35, 4, 5.
1-10] Mt 15, 32-39. — cf. cp. 6, 32-44.
1-9] Ev. in D. 6 p. Pnt. (1-3).
a cf. Mt 9, 36.
b cf. Nm 11, 13, 21, 22.
c Mt 16, 10.
d cp. 14, 23.
e cp. 14, 23; Jo 6, 11, 23; Ac 27, 35; Rm 14, 6; 1 Cor 11, 24; 1 Tm 4, 34.
f cf. 4 Rg 4, 42-44.
g Mt 16, 10.

10 Et statim ascendens [h]navim cum discipulis suis venit in par-
tes [i]Dalmanutha. 11 Et exierunt pharisaei et coeperunt conquirere
cum eo [j]quaerentes ab illo signum de caelo, [l]tentantes eum. 12 Et
[m]ingemiscens spiritu ait: [n]Quid generatio ista signum quaerit? Amen,
dico vobis, si dabitur generationi isti signum. 13 Et [o]dimittens eos
ascendit iterum navim et abiit trans fretum.
14 Et obliti sunt panes sumere et nisi unum panem non habe-
bant secum in navi. 15 Et praecipiebat eis dicens: [p]Videte et cavete
a fermento pharisaeorum et [q]fermento [r]Herodis. 16 Et cogitabant ad
alterutrum dicentes: Quia panes non habemus. 17 [s]Quo cognito, ait
illis Iesus: Quid cogitatis quia panes non habetis? [t]nondum cogno-
scitis nec intelligitis? adhuc [u]caecatum habetis cor vestrum? 18 ' [v]Ocu-
los habentes non videtis? et aures habentes non auditis ', nec re-
cordamini? 19 Quando [x]quinque panes fregi in quinque milia, quot
cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim.
20 Quando et [y]septem panes in quattuor milia, quot sportas frag-
mentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem. 21 Et dicebat eis: Quo-
modo nondum [z]intelligitis?
22 Et veniunt [a]Bethsaidam, et adducunt ei caecum et rogabant
eum ut illum [b]tangeret. 23 Et, [c]apprehensa manu caeci, eduxit eum
extra vicum et [d]expuens in oculos eius, [e]impositis manibus suis, in-
terrogavit eum si quid videret. 24 Et adspiciens ait: Video homines
velut arbores ambulantes. 25 Deinde iterum imposuit manus super
oculos eius, et coepit videre et restitutus est, ita ut clare videret
omnia. 26 Et misit illum in domum suam dicens: Vade in domum
tuam et, si in vicum introieris, [f]nemini dixeris.
27 Et egressus est Iesus et discipuli eius in castella Caesareae
Philippi: et in via interrogabat discipulos suos dicens eis: Quem
me dicunt esse homines? 28 Qui responderunt illi dicentes: [g]Ioan-
nem Baptistam, alii Eliam, alii vero quasi [h]unum de prophetis.
29 Tunc dicit illis: Vos vero quem me esse dicitis? Respondens
Petrus ait ei: [i]Tu es [j]Christus. 30 Et [l]comminatus est eis, ne cui
dicerent de illo. 31 Et coepit docere eos, quoniam [m]oportet Filium
hominis [n]pati multa et [o]reprobari a senioribus et a summis sacer-
dotibus et scribis et occidi et [p]post tres dies resurgere. 32 Et [q]pa-
lam verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus coepit incre-
pare eum. 33 Qui conversus et videns discipulos suos comminatus
est Petro dicens: [r]Vade retro me, Satana; quoniam [s]non sapis quae
Dei sunt, sed quae sunt hominum. 34 Et, convocata turba cum di-
scipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, [t]deneget semetipsum
et [u]tollat crucem suam et sequatur me. 35 Qui enim voluerit animam
suam salvam facere perdet eam; qui autem perdiderit animam suam
[v]propter me et evangelium salvam faciet eam. 36 [x]Quid enim pro-
derit homini, si lucretur mundum totum et detrimentum animae
suae faciat? 37 aut [y]quid dabit homo commutationis pro anima sua?
38 [z]Qui enim me confusus fuerit et verba mea in generatione ista
[a]adultera et peccatrice, et Filius hominis confundetur eum, [b]cum
venerit in gloria Patris sui [c]cum angelis sanctis. 39 Et dicebat illis:
Amen dico vobis quia sunt quidam de hic stantibus, qui [d]non gu-
stabunt mortem [e]donec videant regnum Dei veniens [f]in virtute.
9 Et post dies sex [a]adsumit Iesus Petrum et Iacobum et Ioannem,
et ducit illos in montem excelsum seorsum solos et [b]transfigura-
tus est coram ipsis. 2 Et [c]vestimenta eius facta sunt splendentia et
candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram can-
dida facere. 3 Et apparuit illis Elias cum Moyse, et erant loquentes
cum Iesu. 4 Et respondens Petrus ait Iesu: [d]Rabbi, bonum est nos
hic esse, et faciamus tria [e]tabernacula, tibi unum et Moysi unum
et Eliae unum. 5 [f]Non enim sciebat quid diceret; erant enim timore
exterriti. 6 Et facta est [g]nubes obumbrans eos, et venit vox de nube
dicens: [h]Hic est Filius meus carissimus: [i]audite illum. 7 Et statim
circumspicientes neminem amplius viderunt, nisi Iesum tantum
secum.
8 Et [j]descendentibus illis de monte, praecepit illis, ne cuiquam
quae vidissent narrarent, nisi cum Filius hominis a mortuis resur-

h v. cp. 3, 9.
i cf. Mt 15, 39.
11-21] Mt 16, 1-12.
j 1 Cor 1, 22. — v. Mt 12, 38; Jo 6, 30.
l Mt 12, 38; Lc 23, 8; Jo 8, 6.
m cp. 7, 34. — cf. Jo 11, 33, 38.
n Lc 11, 29; Jo 4, 48.
o Mt 4, 13; 21, 17.
p Lc 12, 1.
q 1 Cor 5, 6-8; Gal 5, 9.
r cf. cp. 3, 6; 12, 13.
s v. Jo 2, 25; 16, 30.
t cp. 6, 52.
u Jr 5, 21; Ex 12, 2.
v Is 6, 6, 10.
x cp. 6, 41-44.
y vr. 6-9; Mt 15, 34-38.
z vr. 17; cp. 6, 52.

a v. cp. 6, 45.
b cp. 3, 10. — cf. Mt 9, 20, 29.
c cp. 9, 26; Ac 3, 7; 9, 41.
d cp. 7, 32, 33. — cf. Jo 9, 6.
e cf. cp. 16, 18; Ac 5, 15, 16; 9, 17; 28, 8; Jc 5. 14, 15.
27-30] Mt 16, 13-20; Lc 9, 18-27.
f cp. 1, 44; 5, 43. — v. Mt 8, 4.
g v. cp. 6, 14.
h cf. Lc 7, 16; 24, 19.
i Jo 11, 27.
j cp. 14, 61, 62. — v. Mt 1, 16.
l Mt 16, 20; Lc 9, 21. — v. Mt 12, 16. [27.
31-39] Mt 16, 21-28; Lc 9, 22-
m cp. 10, 33. — cf. Lc 13, 33.
n cp. 9, 30, 31; Mt 17, 12, 21, 23; Lc 24, 7.
o Lc 17, 25; 1 Pt 2, 4. — cf. cp. 12, 10.
p cp. 9, 30; 10, 34; Mt 17, 22; 27, 63. — cf. Mt 12, 40. —
q Jo 16, 25. [v. Jo 2, 19.
r cf. Mt 4, 10.
s Rm 8, 5; Ph 3, 19; Col 3, 2. — cf. Ph 2, 5.
t cf. Col 3, 3; 2 Tm 2, 12, 13.
u v. Mt 10, 38, 39.
v cp. 10, 29. — cf. Rm 1, 16; 1 Cor 9, 23; 2 Tm 1, 8; Phl
x cf. Lc 12, 20. [13.
y Ps 48, 8, 9.
z Rm 1, 16; 2 Tm 1, 8, 12, 16; Heb 11, 16; 1 Jo 2, 28. — cf. Mt 10, 33.

a Is 57, 3; Mt 12, 39; Jc 4, 4.
b Dn 7, 10, 13; Zc 14, 5; Mt 24, 30; 25, 31; 26, 64; Ac 1, 11; 1 Th 1, 10; 4, 16; Ju 14; Ap 1, 7.
c Dt 33, 2; Ap 14, 10. — cf. Mt 13, 41; 16, 27.
d Jo 8, 52; Heb 2, 9.
e cf. cp. 13, 30; Mt 10, 23; 23, 36; 24, 34. [25, 31.
f cp. 13, 26; 14, 62. — cf. Mt

1-7] Mt 17, 1-8; Lc 9, 28-36.

a cp. 5, 37; 14, 33.
b cf. 2 Cor 3, 18. [Mt 28, 3.
c Dn 7, 9. — cf. Ps 103, 2;
3] v. Mt 17, 3.
4, 5] R. in Transfig. Dñi.
d v. Jo 1, 38. *e* cf. 2 Es 8, 15.
f cf. cp. 14, 40; Lc 9, 33,
g cp. 1, 11; 2 Pt 1, 17. — cf. Ex 24, 16.
h cf. cp. 12, 6. — v. Mt 3, 17.
i Dt 18, 15; Ac 3, 22.
8-12] Mt 17, 9-13.
j cp. 1, 44; 5, 43; 7, 36; 8, 30. v. Mt 8, 4.

rexerit. 9 Et [l]verbum continuerunt apud se [m]conquirentes quid esset:
' Cum a mortuis resurrexerit '. 10 Et interrogabant eum dicentes: Quid
ergo dicunt pharisaei et scribae [n]quia Eliam oportet venire primum?
11 Qui respondens ait illis: Elias, cum venerit primo, [o]restituet omnia;
et [p]quomodo scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur et
[q]contemnatur. 12 Sed dico vobis quia et [s]Elias venit, et [t]fecerunt
illi quaecumque voluerunt, [u]sicut scriptum est de eo.

13 Et veniens ad discipulos suos vidit turbam magnam circa eos
et scribas conquirentes cum illis. 14 Et confestim omnis populus
videns Iesum [v]stupefactus est et expaverunt et accurrentes saluta-
bant eum. 15 Et interrogavit eos: Quid inter vos conquiritis? 16 Et
respondens unus de turba dixit: Magister, attuli filium meum ad te
habentem [x]spiritum mutum, 17 qui, ubicumque eum apprehenderit,
allidit illum, et spumat et stridet dentibus et arescit; et dixi disci-
pulis tuis, ut eicerent illum, et [y]non potuerunt. 18 Qui respondens
eis dixit: [z]O generatio incredula, quandiu apud vos ero? quandiu
vos patiar? adferte illum ad me. 19 Et attulerunt eum. Et, cum vi-
disset eum, statim spiritus [a]conturbavit illum, et elisus in terram
volutabatur spumans. 20 Et interrogavit patrem eius: Quantum tem-
poris est, ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia, 21 et fre-
quenter eum in ignem et in aquas misit, ut eum perderet; sed, [b]si
quid potes, adiuva nos misertus nostri. 22 Iesus autem ait illi: [c]Si
potes credere, [d]omnia possibilia sunt credenti. 23 Et continuo excla-
mans pater pueri cum lacrimis aiebat: Credo, Domine: [e]adiuva in-
credulitatem meam. 24 Et, cum videret Iesus [f]concurrentem turbam,
comminatus est spiritui immundo dicens illi: Surde et mute spiritus,
ego praecipio tibi: Exi ab eo et amplius ne introëas in eum. 25 Et
exclamans et multum discerpens eum exiit ab eo; et factus est sicut
mortuus, ita ut multi dicerent quia mortuus est. 26 Iesus autem
[g]tenens manum eius elevavit eum et surrexit. 27 Et, cum introisset
in [h]domum, discipuli eius secreto interrogabant eum: Quare nos
non potuimus eicere eum? 28 Et dixit illis: Hoc genus in nullo po-
test exire, nisi in oratione et ieiunio.

29 Et inde profecti praetergrediebantur Galilaeam, nec volebat
quemquam scire. 30 Docebat autem discipulos suos et dicebat illis
[i]quoniam Filius hominis tradetur in manus hominum, et occident
eum, et occisus tertia die resurget. 31 At [j]illi ignorabant verbum et
timebant interrogare eum.

32 Et [k]venerunt Capharnaum. Qui, cum domi essent, interroga-
bat eos: Quid in via tractabatis? 33 At illi tacebant; [l]siquidem in
via inter se disputaverant quis eorum maior esset. 34 Et residens
vocavit duodecim et ait illis: [m]Si quis vult primus esse, erit omnium
novissimus et omnium minister. 35 Et accipiens puerum statuit eum
in medio eorum; [n]quem cum complexus esset, ait illis: 36 [o]Quisquis
unum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo me recipit, et [o]qui-
cumque me susceperit non me suscipit, sed eum qui misit me.

37 Respondit illi Ioannes dicens: Magister, vidimus quendam
[p]in nomine tuo eicientem daemonia, qui non sequitur nos, et [q]pro-
hibuimus eum. 38 Iesus autem ait: [s]Nolite prohibere eum; [t]nemo
est enim qui faciat virtutem in nomine meo et possit cito male
loqui de me. 39 [u]Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.
40 Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquae in nomine meo,
[v]quia Christi estis, amen, dico vobis, non perdet mercedem suam.
41 Et [x]quisquis scandalizaverit unum ex [y]his pusillis credentibus in
me, [z]bonum est ei magis, si circumdaretur mola asinaria collo eius
et in mare mitteretur. 42 Et, si scandalizaverit te manus tua, abscinde
illam: bonum est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus
habentem ire in [a]gehennam, [b]in ignem inexstinguibilem, 43 [c]ubi [d]ver-
mis eorum non moritur, et [e]ignis non exstinguitur. 44 Et, si pes
tuus te scandalizat, amputa illum: bonum est tibi claudum introire
in vitam aeternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam
ignis inexstinguibilis, 45 ubi vermis eorum non moritur, et ignis non
exstinguitur. 46 Quod si oculus tuus scandalizat te, eice eum: bonum
est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem

l Lc 9, 36.
m cf. Jo 16, 17.
n Mt 11, 14. — cf. cp. 8, 28.
o Ml 4, 6; Lc 1, 16, 17. — cf. Ac 1, 6; 3, 2.
p Ps 21, 7, 8; Is 53. 2, 3; Dn 9, 26; Zc 13, 7.— cf. Ph 2, 8. — v. Mt 26, 24.
q cp. 8, 31.
r Lc 23, 11; Ac 4, 11.
s cf. Mt 11, 14.
t cp. 6, 17, 27.
u 3 Rg 19, 2, 10. — cf. Mt 26, 24.
13-27] Mt 17, 14-19; Lc 9, 37-42.
v cp. 10, 32.
12-28] *Ev. in fr. 4 QT. Spbr.* (*28*).
x cf. vr. 24; Lc 11, 14.
y cf. cp. 6, 7; Mt 10, 1; Lc 10, 17.
z cf. Jo 14, 9; 20, 27; Ph 2, 15.
a vr. 25. — cf. cp. 1, 26.
b cf. cp. 1, 40, 41; Lc 5, 12.
c Mt 9, 28.
d cp. 11, 23; Mt 17, 19. — cf. cp. 6, 5, 6.
23] * *Catech. R. IV 7, 6.*
e cf. Lc 17, 5.
f vr. 14.
g cp. 1, 31.
h cp. 3, 20; 7, 17.
28] *Ant. in fr. 4 QT. Spbr.*
29-31] Mt 17, 21, 22; Lc 9, 44, 45. — cf. cp. 8, 31; 10. 32-34.
i cp. 8, 31; 10, 33, 34.
j cp. 6, 52; Lc 2, 50; 9, 45; 18, 34; 24, 25; Jo 10, 6; 12, 16; 16, 17-19. — cf. vr. 9.
k Mt 17, 23.
32-36] Mt 18, 1-5; Lc 9,46-48. — cf. cp. 10, 42-45; Lc 22, 25-27.
l Lc 22, 24. — cf. vr. 49.
m cp. 10, 43, 44; Mt 20, 26, 27; 23, 11, 12.
n cp. 10, 16.
o v. Mt 10, 40, 42; Jo 13, 20.
p cp. 16, 17; Mt 7, 22; Lc 10, 17; Ac 5, 16; 8, 7; 16, 18; 19, 13. — cf. Mt 12, 27.
37-39] Lc 9, 49. 50.
q cf. Nm 11, 27, 28.
s cf. cp. 10, 14.
t cf. 1 Cor 12, 3.
u cf. Mt 12, 30; Lc 11, 23.
v Mt 10, 42. — cf. 1 Pt 4, 14.
x Mt 18, 6; Lc 17, 1. — cf. 1 Cor 8, 12.
y cf. Zc 13, 7.
z cf. cp. 14, 21.
42-48] Mt 5, 29, 30; 18, 8, 9.
a v. Mt 5, 22, 29.
b vr. 47; Mt 3, 12; 25, 41.
c v. vr. 45, 47.
d Is 66, 24. — cf. Ecli 7, 19.
e Mt 18, 8.

quens eos ad humilitatem exhortatur (32-49): provocatus a pharisaeis matrimonium indissolubile docet (10, 1-2), simplicitatem ac paupertatem commendat (13-21), captaque occasione ex quadam filiorum Zebedaei

mitti in gehennam ignis, 47 ubi vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguitur. 48 Omnis enim igne salietur, et [f]omnis victima sale salietur. 49 [g]Bonum est sal: quod [h]si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis? [i]Habete in vobis sal et [j]pacem habete inter vos.

10 Et inde exsurgens [a]venit in finem Iudaeae ultra Iordanem. Et conveniunt iterum turbae ad eum, et, [b]sicut consueverat, iterum docebat illos. 2 Et accedentes pharisaei interrogabant eum, [c]si licet viro uxorem dimittere, [d]tentantes eum. 3 At ille respondens dixit eis: Quid vobis praecepit Moyses? 4 Qui dixerunt: [e]Moyses permisit libellum repudii scribere et dimittere. 5 Quibus respondens Iesus ait: [f]Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis praeceptum istud. 6 [g]Ab initio autem creaturae '[h]masculum et feminam fecit eos' Deus; 7 '[i]propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit ad uxorem suam, 8 et [j]erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro'. 9 Quod ergo Deus coniunxit homo non separet. 10 Et in domo iterum discipuli eius de eodem interrogaverunt eum. 11 Et ait illis: [l]Quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit adulterium committit super eam. 12 Et, [m]si uxor dimiserit virum suum et alii nupserit, moechatur.

13 Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos; discipuli autem comminabantur offerentibus. 14 Quos cum videret Iesus, indigne tulit et ait illis: [n]Sinite parvulos venire ad me et [o]ne prohibueritis eos; talium enim est regnum Dei. 15 [p]Amen, dico vobis, quisquis non [q]receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud. 16 Et [r]complexans eos et [s]imponens manus super illos benedicebat eos.

17 Et, cum egressus esset in viam, procurrens quidam, [t]genu flexo ante eum, rogabat eum: Magister bone, quid faciam ut vitam aeternam percipiam? 18 Iesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus. 19 Praecepta nosti, '[u]ne adulteres, ne occidas, ne fureris, ne falsum testimonium dixeris, ne fraudem feceris, honora patrem tuum et matrem'. 20 At ille respondens ait illi: Magister, [v]haec omnia observavi a iuventute mea. 21 Iesus autem [x]intuitus eum [y]dilexit eum et dixit ei: Unum tibi deest: vade, [z]quaecumque habes vende et da pauperibus et habebis [a]thesaurum in caelo et veni, sequere me. 22 [b]Qui contristatus in verbo abiit maerens; erat enim habens multas possessiones.

23 Et circumspiciens Iesus ait discipulis suis: [c]Quam difficile qui pecunias habent in [d]regnum Dei introibunt! 24 Discipuli autem obstupescebant in verbis eius. At Iesus rursus respondens ait illis: [e]Filioli, [f]quam difficile est [g]confidentes in pecuniis in regnum Dei introire! 25 Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei. 26 [h]Qui magis admirabantur dicentes ad semetipsos: Et quis potest salvus fieri? 27 Et intuens illos Iesus ait: [i]Apud homines impossibile est, sed non apud Deum; omnia enim possibilia sunt apud Deum. 28 Et coepit ei Petrus dicere: Ecce [j]nos dimisimus omnia et secuti sumus te. 29 Respondens Iesus ait: Amen, dico vobis, [l]nemo est, qui reliquerit domum aut fratres aut sorores aut patrem aut matrem aut filios aut agros [m]propter me et propter evangelium, 30 qui non accipiat centies tantum [n]nunc in tempore hoc, domos et fratres et sorores et matres et filios et agros [o]cum persecutionibus, et [p]in saeculo futuro vitam aeternam. 31 [q]Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi.

32 Erant autem in via ascendentes Ierosolymam, et [r]praecedebat illos Iesus, et [s]stupebant et sequentes timebant. Et adsumens iterum duodecim, coepit illis dicere quae essent ei eventura: 33 Quia ecce [t]ascendimus Ierosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis et senioribus, et [u]damnabunt eum morte et [v]tradent eum gentibus 34 et [x]illudent ei et [y]conspuent eum et [z]flagellabunt eum et interficient eum, et [a]tertia die resurget.

35 Et accedunt ad eum Iacobus et Ioannes filii Zebedaei dicentes: Magister, volumus ut [b]quodcumque petierimus facias nobis. 36 At ille dixit eis: [c]Quid vultis ut faciam vobis? 37 Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam et alius ad sinistram tuam [d]sedeamus in gloria tua. 38 Iesus autem ait eis: [e]Nescitis quid petatis: potestis

f Lv 2, 13. g Lc 14, 34.
h Mt 5, 13. [Eph 4, 29.
i Ez 43, 24; Col 4, 6. — cf.
j Rm 12, 18; 2 Cor 13, 11; 1 Th 5, 13. — cf. vr. 33. — v. Rm 14, 9.
1-12] Mt 19, 1-9. [25.
a Lc 9, 51; 17, 11. — cf. Mt 4,
b cp. 1, 21, 22; 2, 13; 4, 2 etc.
c Mt 5, 31.
d v. Jo 8, 6.
e Dt 24, 1-4. [52; Heb 3, 8.
f cp. 16, 14. — cf. cp. 3, 5; 6,
g cp. 13, 19; 2 Pt 3, 4. — cf. Gn 1, 1; Rm 1, 20.
h Gn 1, 27; 5, 7.
i Gn 2, 24; Eph 5, 31.
*8, 9] * Conc. Trid. s. XXIV de Matrim.*
j 1 Cor 6, 16. — cf. Ml 2, 15.
l Mt 5, 32; Lc 16, 18.
m 1 Cor 7, 10, 11, 13.
13-16] Mt 19, 13-15; Lc 18, 15-17.
14] Cm. in fs. s. Jo. Cal. — V. in ben. pueror. (R. R.).
n v. Mt 18, 3.
o cf. cp. 9, 38.
p cf. Jo 3, 3, 5.
q cf. Lc 8, 13; Jc 1, 21.
r cp. 9, 35.
s cp. 1, 17.
17-30] Mt 19, 16-29; Lc 18, 18-30. — cf. Lc 10, 25-28.
t cp. 1, 40; Mt 17, 14.
u Ex 20, 12-16; Dt 5, 16-20; 24, 14. — cf. Mt 5, 21, 27.
v cf. Lc 1, 6; Ph 2, 15; 3, 6.
x vr. 27; Lc 22, 61; Jo 1, 42. — cf. cp. 3, 5.
y cf. Jo 11, 3, 5; 13, 23.
z Lc 12, 33. — cf. Lc 16, 9; 19, 8; Ac 2, 45; 4, 34, 35; 1 Tm
a Mt 6, 20. [6, 18, 19.
b cf. Ex 33, 31.
c cf. 1 Cor 1, 26. — v. Mt 13,
d v. Mt 12, 28. [22.
e Jo 13, 33; Gal 4, 19; 1 Jo 2,
f cf. Mt 7, 14; Lc 13, 34. [1.
g Jb 31, 24; Ps 48, 7; 51, 9; 61, 11; Pro 11, 28; 1 Tm 6, 17.
h cp. 7, 37.
i cp. 14, 36. — v. Mt 19, 26.
j cp. 1, 18, 20; Mt 4, 20, 22.
29] v. Mt 19, 28, 29.
*29, 30] * Catech. R. III 8, 17.*
l cp. Lc 14, 26.
m v. cp. 8, 35.
n cf. Mt 6, 33.
o 2 Cor 12, 10; 2 Th 1, 4; 2 Tm 3, 12. — cf. Jo 15, 20; Ac 14, 21.
p Mt 12, 32; Eph 1, 21; Heb 6, 5. — cf. Lc 20, 35.
q v. Mt 19, 30.
32-34] Mt 20, 17-19; Lc 18, 31-33. — cf. Jo 11, 16.
r Lc 9, 51; 19, 28.
s vr. 24; cp. 9, 14.
t v. Mt 16, 21.
u Mt 26, 66; Jo 19, 7.
v Mt 27, 2; Jo 18, 30; Ac 3, 13. — cf. Ac 2, 23.
x Mt 27, 31.
y cp. 14, 65; 15, 19. — Mt 26,
z v. cp. 25, 15.]67.
a v. cp. 8, 31.
35-45] Mt 20, 20-28.
b cf. Mt 18, 19.
c vr. 51.
d cf. Mt 19, 18.
e cf. Lc 9, 33; 23, 34; Jc 4, 3.

petitione seipsum humilitatis exemplum praebet (32-45). Per Ierichum vero, ubi caecum Bartimaeum sanat (46-56), Ierusalem veniens quasi triumphator templum ingreditur (11, 1-11) et post Iudaeorum futuram repro-

[f]bibere calicem quem ego bibo, aut [g]baptismo, quo ego baptizor, baptizari? 39 At illi dixerunt ei: Possumus. Iesus autem ait eis: [h]Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis et baptismo, quo ego baptizor, [i]baptizabimini; 40 sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram non est meum dare vobis, [j]sed quibus [l]paratum est. 41 Et audientes decem coeperunt indignari de Iacobo et Ioanne; 42 Iesus autem vocans eos ait illis: Scitis, quia hi qui videntur principari gentibus dominantur eis, et principes eorum potestatem habent ipsorum. 43 [m]Non ita est autem in vobis, sed [n]quicumque voluerit fieri maior erit vester [o]minister, 44 et quicumque voluerit in vobis primus esse erit [p]omnium servus; 45 nam et Filius hominis non venit, ut ministraretur ei, sed [q]ut ministraret et [r]daret animam suam redemptionem pro multis.

46 Et veniunt Iericho. Et, [s]proficiscente eo de Iericho et discipulis eius et plurima multitudine, filius Timaei, Bartimaeus, [t]caecus, sedebat iuxta viam mendicans. 47 Qui, cum audisset, quia [u]Iesus Nazarenus est, coepit clamare et dicere: Iesu fili David, miserere mei. 48 Et comminabantur ei multi ut taceret; at ille multo magis clamabat: Fili David, miserere mei. 49 Et stans Iesus praecepit illum vocari. Et vocant caecum dicentes ei: Animaequior esto: surge, vocat te. 50 Qui, proiecto vestimento suo, exsiliens venit ad eum. 51 Et respondens Iesus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Caecus autem dixit ei: [v]Rabboni, ut videam. 52 Iesus autem ait illi: Vade, [x]fides tua te [y]salvum fecit. Et confestim vidit et sequebatur eum in via.

11 Et, cum appropinquarent Ierosolymae et [a]Bethaniae ad montem Olivarum, mittit duos ex discipulis suis 2 et ait illis: Ite in castellum, quod contra vos est, et statim introëuntes illuc invenietis pullum ligatum, [b]super quem nemo adhuc hominum sedit. Solvite illum et adducite. 3 Et, si quis vobis dixerit: Quid facitis? [c]dicite, quia Domino necessarius est, et continuo illum dimittet huc. 4 Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in bivio et solvunt eum. 5 Et quidam de illic stantibus dicebant illis: Quid facitis solventes pullum? 6 Qui dixerunt eis sicut praeceperat illis Iesus, et dimiserunt eis. 7 Et duxerunt pullum ad Iesum et imponunt illi vestimenta sua, et sedit super eum. 8 Multi autem [d]vestimenta sua straverunt in via; alii autem frondes caedebant de arboribus et sternebant in via. 9 Et qui praeibant et qui sequebantur clamabant dicentes: [e]Hosanna! 10 '[f]Benedictus qui venit in nomine Domini'; benedictum, quod venit, [g]regnum [h]patris nostri David, hosanna [i]in excelsis!

11 Et [j]introivit Ierosolymam in templum; et, circumspectis omnibus, cum iam vespera esset hora, [l]exiit in Bethaniam cum duodecim.

12 Et alia die, cum exirent a Bethania, [m]esuriit; 13 [n]cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit, si quid forte inveniret in ea. Et, cum venisset ad eam, nihil invenit praeter folia; [o]non enim erat tempus ficorum. 14 Et respondens dixit ei: [p]Iam non amplius in aeternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli eius.

15 Et veniunt Ierosolymam. Et, cum introisset in templum, coepit eicere vendentes et ementes in templo et mensas [q]nummulariorum et cathedras vendentium [r]columbas evertit. 16 Et non sinebat, ut quisquam transferret vas per templum 17 et docebat dicens eis: Nonne scriptum est quia '[s]domus mea domus orationis vocabitur omnibus gentibus?' Vos autem [t]fecistis eam 'speluncam latronum'. 18 Quo audito, principes sacerdotum et [u]scribae quaerebant quomodo eum perderent; timebant enim eum, quoniam universa turba [v]admirabatur super doctrina eius.

19 Et, cum vespera facta esset, [x]egrediebatur de civitate.

20 Et, cum mane transirent, viderunt [y]ficum aridam factam a radicibus. 21 Et recordatus Petrus dixit ei: [z]Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti, aruit. 22 Et respondens Iesus ait illis: [a]Habete fidem Dei. 23 [b]Amen dico vobis quia quicumque dixerit huic monti: [c]Tollere et mittere in mare, et non [d]haesitaverit in corde suo, sed [e]crediderit

f cp. 14, 36. — cf. Is 51, 17, 22.
g Lc 12, 50; Rm 6, 3.
*39] * cf. Catech. R. II 2, 3.*
h cf. Rm 8, 17; Ph 3, 10.
i Ac 12, 2; Ap 1, 9.
j cf. Mt 19, 11.
l Mt 25, 34.
42-45] cf. cp. 9, 34-36; Lc 22, 25-27.
m cp. 9, 34; Mt 23, 11; 1 Pt 5, 3. — cf. Lc 9, 48.
n v. cp. 9, 34.
o Mt 22, 13.
p 2 Cor 4, 5.
q Jo 13, 4, 15; Ph 2, 7. — cf. 2 Cor 8, 9.
r v. Mt 20, 28.
46-52] Mt 20, 29-34; Lc 18, 35-43.
s cf. Lc 18, 35; 19, 1.
t Jo 9, 1, 8.
u cp. 1, 24; Mt 2, 23 etc.
v Jo 20, 16.
x cp. 5, 34: Mt 9, 2; Lc 7, 50; 17, 19; 18, 42.
y cp. 5, 23, 28; 6, 56; Lc 8, 3; Jo 11, 12; Ac 4, 9; 14, 8.
1-10] Mt 21, 1-9; Lc 19, 29-38; Jo 12, 12-15. — cf. Zc 9, 9.
1, 2] v. Mt 21, 1-3.
a v. Mt 21, 17; Lc 24, 50; Jo 11, 58.
b cf. Lc 23, 53; Jo 19, 41.
c cp. 14, 14.
4, 7, 9, 10] ut s. vr. 1, 2.
d 4 Rg 9, 13.
e cf. Ap 7, 10.
f Ps 117, 26; Mt 23, 39.
g cf. Ez 37, 24, 25. — v. Lc 1, 32.
10c] v. Jo 12, 12, 13.
h cf. Ac 2, 29.
i Ps 148, 1. — cf. Lc 2, 14.
j Mt 21, 10.
l vr. 19; Mt 21, 17.
12-14] Mt 21, 18, 19.
m Mt 4, 2.
n cf. Lc 3, 9; 13, 6-9.
o cf. cp. 13, 28.
p vr. 20.
15-18] Mt 21, 12-16; Lc 19, 45-47. — cf. Jo 2, 14-16.
q cf. Ex 30, 13.
r Lv 1, 14; 5, 7, 11; 12, 8; Lc 2, 24.
17] v. Mt 21, 13.
s Is 56, 7.
t Jr 7, 11.
u Mt 21, 46; Lc 19, 47, 48; Jo 7, 25, 30, 44.
v cp. 12, 12. — v. Mt 7, 28.
x Mt 21, 17; Lc 21, 37. — cf vr. 11.
20-24] Mt 21, 19-22.
y vr. 14.
z v. Jo 1, 38.
a Jo 14, 1; Eph 3, 12; Ph 3, 9.
22-25] Ev. in fs. s. Greg. Thaum. et in Ms. pro qcq. nec.
23, 24] Cm. in D. 23 p. Pnt.
b Mt 17, 19; Lc 17, 6.
c cf. Ps 45, 3; 1 Cor 13, 2; Ap 8, 8.
d Ac 10, 20; Rm 4, 20; Jc 1, 6.
e cf. cp. 16, 17; Jo 14, 12.

bationem symbolice descriptam, semetipsum Dñum templi ostendit (12-19). Postea fidei praestantiam illustrat (20-26), sacerdotes confundit, Hebraeorum sortem futuram adumbrat (12, 1-12), pharisaeis de tributo Caesari

quia quodcumque dixerit fiat, fiet ei. 24 Propterea dico vobis: [f]Omnia,
quaecumque orantes petitis, credite quia [g]accipietis, et evenient vobis.
25 Et, cum [h]stabitis ad orandum, [i]dimittite, [j]si quid habetis adversus
aliquem, ut et [l]Pater vester qui in caelis est dimittat vobis peccata
vestra. 26 Quod si vos non dimiseritis, nec Pater vester qui in caelis
est dimittet vobis peccata vestra.
27 Et veniunt rursus Ierosolymam. Et, cum ambularet in templo,
accedunt ad eum summi sacerdotes et scribae et seniores 28 et di-
cunt ei: [m]In qua potestate haec facis? et quis dedit tibi hanc po-
testatem, ut ista facias? 29 Iesus autem respondens ait illis: Interro-
gabo vos et ego unum verbum, et respondete mihi, et dicam vobis
in qua potestate haec faciam. 30 Baptismus Ioannis [n]de caelo erat
an ex hominibus? Respondete mihi. 31 At illi cogitabant secum di-
centes: Si dixerimus: De caelo, dicet: [o]Quare ergo non credidistis
ei? 32 Si dixerimus: Ex hominibus, [p]timemus populum; omnes enim
habebant Ioannem quia vere [q]propheta esset. 33 Et respondentes
dicunt Iesu: Nescimus. Et respondens Iesus ait illis: Neque ego
dico vobis in qua potestate haec faciam.
12 Et coepit illis in parabolis loqui: [a]Vineam pastinavit homo et
[b]circumdedit saepem et fodit lacum et aedificavit turrim et [c]lo-
cavit eam agricolis et [d]peregre profectus est. 2 Et misit ad agricolas
in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineae. 3 Qui
apprehensum eum ceciderunt et dimiserunt vacuum. 4 Et iterum
[e]misit ad illos alium servum, et illum in capite vulneraverunt et
[f]contumeliis adfecerunt. 5 Et rursum alium misit, et illum occide-
runt, et plures alios, quosdam caedentes alios vero occidentes. 6 Ad-
huc ergo [g]unum habens filium carissimum et illum misit ad eos
[h]novissimum dicens: Quia reverebuntur filium meum. 7 Coloni au-
tem dixerunt ad invicem: [i]Hic est heres: venite, [j]occidamus eum,
et nostra erit hereditas. 8 Et apprehendentes eum occiderunt et [l]eie-
cerunt extra vineam. 9 Quid ergo faciet dominus vineae? [m]Veniet
et [n]perdet colonos et [o]dabit vineam aliis. 10 [p]Nec [q]scripturam hanc
legistis:

' [r]Lapidem, quem reprobaverunt aedificantes,
hic factus est in caput anguli;
11 a Domino factum est istud,
et est mirabile in oculis nostris ' ?

12 Et [s]quaerebant eum tenere et [t]timuerunt turbam; cognoverunt
enim, quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et, [u]relicto eo, abie-
runt.
13 Et mittunt ad eum quosdam ex [v]pharisaeis et Herodianis, ut
eum [x]caperent in verbo. 14 Qui venientes dicunt ei: Magister, [y]sci-
mus quia verax es et [z]non curas quemquam; nec enim vides in fa-
ciem hominum, sed in veritate [a]viam Dei doces. Licet dari [b]tribu-
tum [c]Caesari, an non dabimus? 15 Qui sciens [d]versutiam illorum ait
illis: Quid me [e]tentatis? adferte mihi [f]denarium ut videam. 16 At
illi attulerunt ei. Et ait illis: Cuius est imago haec et inscriptio?
Dicunt ei: Caesaris. 17 Respondens autem Iesus dixit illis: [g]Reddite
igitur quae sunt Caesaris Caesari et quae sunt Dei Deo. Et mira-
bantur super eo.
18 Et venerunt ad eum [h]sadducaei, [i]qui dicunt resurrectionem
non esse, et interrogabant eum dicentes: 19 Magister, Moyses nobis
scripsit, ut ' [j]si, cuius frater mortuus fuerit et dimiserit uxorem et
filios non reliquerit, [l]accipiat frater eius uxorem ipsius et resuscitet
semen fratri suo '. 20 Septem ergo fratres erant, et primus accepit
uxorem et mortuus est, non relicto semine; 21 et secundus accepit
eam et mortuus est, et nec iste reliquit semen, et tertius similiter.
22 Et acceperunt eam similiter septem et non reliquerunt semen.
Novissima omnium defuncta est et mulier. 23 In resurrectione ergo,
cum resurrexerint, cuius de his erit uxor? septem enim habuerunt
eam uxorem. 24 Et respondens Iesus ait illis: Nonne ideo erratis
[m]non scientes Scripturas neque [n]virtutem Dei? 25 Cum enim a mor-
tuis resurrexerint, neque [o]nubent neque nubentur, sed sunt sicut
angeli in caelis. 26 De mortuis autem, quod resurgant, [p]non legistis

f v. Mt 7, 7.
g cf. Is 65, 24; Mt 6, 8.
h Mt 6, 5; Lc 18, 11.
25] * *Catech. R. IV 7, 2; 14, 18. — R. in fs. Orat. D. N.*
i v. Mt 6, 14.
j Col 3, 13. — cf. Mt 5, 23; 6, 15.
l v. Mt 7, 11.
27-33] Mr 21, 23-27; Lc 20, 1-8.
m cf. Ex 2, 14; Jo 1, 25; Ac 4, 7.
n Lc 15, 18, 21; Jo 3, 27.
o Mt 21, 32; Lc 7, 30.
p Mt 14, 5; 21, 46.
q cf. Jo 5, 35. — v. Mt 11, 9.
1-12] Mt 21, 33-46; Lc 20, 9-19.
a Ps 79, 9; Is 5, 1; Mt 21, 28.
b Is 5, 2.
c Cn 8, 11, 12.
d cp. 13, 34; Mt 25, 14. 15.
e Mt 22, 4.
f cf. At 5, 41.
g cf. cp. 9, 6.
h Heb 1, 1.
i Heb 1, 2. — cf. Jo 1, 11; Rm 8, 17.
j cf. 3 Rg 21, 19.
l cf. Heb 13, 12.
m cf. Mt 24, 50; 25, 19.
n cf. Lc 19, 27.
o Mt 21, 43; Ac 13. 46; 18, 6; 28, 28. — cf. Mt 8, 11, 12.
p v. Mt 21, 16.
q Lc 4, 21; Ac 8, 35. — cf. Jo 19, 37; Ac 1, 10.
r Ps 117, 22, 33. — v. Ac 4, 11; 1 Pt 2, 7.
s cp. 11, 18. — v. Mt 21, 46.
12] v. Mt 21, 46.
t cp. 11, 32.
u Mt 22, 22.
13-17] Mt 22, 15-32; Lc 20, 20-38.
v cp. 3, 6. — cf. cp. 8, 15.
x Lc 11, 54.
y cf. Jo 3, 2. — v. Ecli 27, 26.
z v. Ac 10, 24.
a Ac 18, 25, 26. — cf. Ac 13, 10.
b Mt 17, 24.
c Lc 2, 1; 3, 1.
d cf. Mt 23, 28; Lc 12, 1.
e v. Jo 8, 6.
f v. Mt 18, 28.
g Rm 13, 7.
h Mt 3, 7; 16, 1; 22, 34; Ac 4, 1; 5, 17; 23, 6.
i Ac 23, 8. — cf. Ac 4, 2.
j cf. Dt 25, 5.
l Gn 38, 8.
m Jo 20, 9.
n 1 Cor 6, 14.
o Mt 24, 38; Lc 17, 27.
p v. Mt 21, 16.

solvendo (13-17), sadducaeis de resurrectione, scribis de maximo praecepto quaerentibus respondet eosque redarguit (18-39); suos denique, proposito cuiusdam viduae exemplo, hortatur (41-44) ipsosque quaerentes

[q]in libro Moysi, [r]super rubum, quomodo dixerit illi Deus inquiens:
'[s]Ego sum Deus Abraham et Deus Isaac et Deus Iacob?' 27 Non
est Deus mortuorum sed [t]vivorum. Vos ergo multum erratis.
28 Et accessit unus de scribis, qui audierat illos conquirentes, et
videns quoniam bene illis responderit interrogavit eum quod esset
primum omnium mandatum. 29 Iesus autem respondit ei quia pri-
mum omnium mandatum est '[u]audi, Israël: Dominus Deus tuus
Deus [v]unus est; 30 et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde
tuo et ex tota anima tua et ex tota mente tua et ex tota virtute
tua'. Hoc est primum mandatum. 31 [x]Secundum autem simile est
illi, '[y]diliges proximum tuum tanquam teipsum'. [z]Maius horum
aliud mandatum non est. 32 Et ait illi scriba: Bene, magister, in ve-
ritate dixisti, quia unus est Deus et [a]non est alius praeter eum; 33 et
ut diligatur ex toto corde et ex toto [b]intellectu et ex tota anima et ex
tota fortitudine; et [c]diligere proximum tanquam seipsum [d]maius est
omnibus [e]holocautomatibus et sacrificiis. 34 Iesus autem videns quod
sapienter respondisset dixit illi: [f]Non es longe a regno Dei. Et [g]nemo
iam audebat eum interrogare.
35 Et respondens Iesus dicebat [h]docens in templo: Quomodo
dicunt scribae [i]Christum filium esse David? 36 Ipse enim David
[j]dicit in Spiritu sancto:

'[l]Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis,
donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum'.

37 Ipse ergo David dicit eum Dominum, et [m]unde est filius eius?
Et multa turba [n]eum libenter audivit.
38 Et dicebat eis in doctrina sua: Cavete a scribis, [o]qui volunt
in stolis ambulare et salutari in foro 39 et in primis cathedris se-
dere in synagogis et [p]primos discubitus in cenis: 40 [q]qui devorant
domos viduarum [r]sub obtentu prolixae orationis, hi accipient [s]pro-
lixius iudicium.
41 Et sedens Iesus contra [t]gazophylacium adspiciebat, quomodo
turba [u]iactaret [v]aes in gazophylacium, et multi divites iactabant
multa. 42 Cum venisset autem vidua una pauper, misit duo [x]minuta,
quod est quadrans. 43 Et convocans discipulos suos ait illis: Amen
dico vobis quoniam [y]vidua haec pauper plus omnibus misit, qui mi-
serunt in gazophylacium; 44 omnes enim ex eo, quod abundabat
illis, miserunt; haec vero de [z]penuria sua omnia quae habuit misit,
totum victum suum.

13 Et, cum egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis:
Magister, adspice quales lapides et quales structurae. 2 Et re-
spondens Iesus ait illi: Vides has omnes magnas aedificationes?
[a]Non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur. 3 Et, cum
sederet in [b]monte Olivarum contra templum, [c]interrogabant eum se-
paratim [d]Petrus et Iacobus et Ioannes et Andreas: 4 Dic nobis
[f]quando ista fient? et quod signum erit, quando haec omnia inci-
pient consummari?
5 Et respondens Iesus coepit dicere illis: [g]Videte ne quis vos
seducat; 6 [h]multi enim venient in nomine meo dicentes: [i]Quia ego
sum, et multos seducent. 7 Cum audieritis autem bella et opiniones
bellorum, [j]ne timueritis; [l]oportet enim haec fieri, sed nondum finis.
8 [m]Exsurget enim gens contra gentem, et [n]regnum super regnum,
et erunt [o]terraemotus per loca et fames. Initium dolorum haec.
9 Videte autem vosmetipsos. [p]Tradent enim vos in conciliis, et in
synagogis vapulabitis et ante [q]praesides et [r]reges stabitis propter
me [s]in testimonium illis. 10 Et [t]in omnes gentes primum oportet
praedicari evangelium. 11 Et, cum duxerint vos tradentes, [u]nolite
praecogitare quid loquamini; sed, [v]quod datum vobis fuerit in illa
hora, id loquimini; [x]non enim vos estis loquentes, sed Spiritus san-
ctus. 12 [y]Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium;
et consurgent filii in parentes et morte adficient eos. 13 Et [z]eritis
odio omnibus propter nomen meum. [a]Qui autem sustinuerit in finem
hic salvus erit.
14 Cum autem videritis [b]abominationem desolationis stantem ubi
non debet ([c]qui legit intelligat), tunc qui in Iudaea sunt fugiant in

q cf. Lc 3, 4; 20, 42: Ac 1, 20; 7, 42.
r Ex 3, 1-4, 17. — cf. Rm 11, 2.
s Ex 3, 6; Ac 7, 32.
t cf. Mt 8, 11: Lc 16, 22.
28-33] Mt 22, 34-40, 46; Lc 20. 39, 40. — cf. Lc 10, 25-28.
u Dt 6, 4, 5.
v Rm 3, 30; 1 Cor 8, 4, 6; Gal 3, 20; Eph 4, 6; 1 Tm 1, 17; Jc 2, 19; 4, 12; Ju 25. — cf. Mt 19, 17; 23, 9; Jo 5, 44; [17, 3.
x cf. 1 Jo 4, 21.
y Lv 19, 18. — v. Mt 19, 19.
z Jo 15, 12. — v. Mt 23, 23
a Dt 4, 35; 6, 4.
b Dt 4, 6; Col 1, 9; 2, 2.
c cf. Mt 9, 13; 12, 7.
d 1 Rg 15, 22; Os 6, 6: Mic 6, 6-8; Mt 9, 13; 12, 7.
e Ps 39, 7; Heb 10, 6, 8.
f cf. Ac 26, 27-29.
g Lc 20, 40.
35-37] Mt 22, 41-45; Lc 20, 41-[44.
h v. Mt 26, 55.
i v. Mt 1, 1, 16.
j cf. Lc 10, 21; 1 Cor 12, 3. — v. 2 Rg 23, 2.
l Ps 109, 1; Ac 2, 34, 35: Heb 1, 13. — cf. 1 Cor 15, 25; Heb [10, 13.
m cf. Rm 1, 3, 4.
n cp. 6, 20; Lc 19, 48.
38, 39] Mt 23, 1, 2, 5-7: Lc 20, 45, 46. — cf. Lc 11, 43.
o cf. Jo 5, 44. *p* Lc 14, 7 8.
q Mt 23, 14. — cf. Lc 11, 39; [16, 14.
r cf. Mt 6, 5, 7.
s Jc 3 ,1.
41-44] Lc 21, 1-4.
t Jo 8, 20. — cf. Mt 27, 6; Ph [4, 11.
u 4 Rg 12, 9, 10.
v cp.6, 8; Mt 10, 9.
x Lc 12, 59.
y cf. 2 Cor 8, 2, 12.
z Ecli 29, 20. — cf. Lc 8, 43.
1-37] Mt 24, 1-51; Lc 21, 5-36.
a Lc 19, 44.
b v. Mt 21, 1.
c cf. cp. 4, 10, 34.
d cp. 5, 37; 9, 1; 14, 33.
e cp. 1, 16, 29; Jo 1, 40; 12, 22.
j cf. Ac 1, 6, 7.
g vv. 9, 23, 33; Jr 29, 8; Eph 5, 6; Col 2, 8; 1 Th 2, 3: 1 Jo 2, 7; 2 Jo 8.
h Jr 14, 14; 1 Jo 2, 18. — cf. [vr. 22.
i v. Jo 8, 24.
s 2 Th 2, 2.
l Ap 1, 1.
m 2 Par 15, 6. — cf. Ap 6, 4.
n Ic 19, 2.
o Ac 11, 28; Ap 6, 8 ,12.
9-13] cf. Mt 10, 17-22; Lc 12, 11-12; 21, 12-17.
p Mt 10, 17. — v. Mt 23, 34.
q cf. Ac 17, 6; 18, 12; 24, 2; [25, 7.
r cf. Ac 27, 24.
s v. Mt 8, 4; 24, 14.
t Mt 28, 19; Rm 10, 18; Col 1, 6, 23. — cf. cp. 14. 9.
u v. Mt 6, 25. [v. Ex 4, 12.
v Dt 18, 18. — cf. Nm 23, 5. —
x Ac 4, 8 ;6, 10; 13, 9; 1 Cor 15, 10; 2 Cor 13, 3. — cf. 1 Th 2, 13; 2 Tm 4, 17; Heb 1, 1.
y Mt 10, 35, 36. — cf. Mic 7, 6.
z Jo 15, 18-21. — cf. Lc 6, 22.
a Mt 24 13. — cf. Dn 12, 12, 13; Heb 3, 6; Jc 5, 11; Ap 2, 10. — v. Heb 3, 6.
b Dn 9, 27 etc. — v. Mt 24, 15.
c cf. Dn 9, 22; 12, 10; Ap 1, 3.

montes, 15 et qui super [d]tectum [e]ne descendat in domum nec in-
troëat, ut tollat quid de domo sua; 16 et qui in agro erit non re-
vertatur retro tollere vestimentum suum. 17 [f]Vae autem praegnan-
tibus et nutrientibus in illis diebus! 18 Orate vero ut hieme non
fiant. 19 Erunt enim dies illi [g]tribulationes tales, [h]quales non fuerunt
[i]ab initio creaturae, quam condidit Deus, usque nunc neque fient;
20 et, nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro;
sed propter [j]electos, [l]quos elegit, breviavit dies. 21 Et [m]tunc, si
quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic; ne credideritis.
22 Exsurgent enim [n]pseudochristi et [o]pseudoprophetae et [p]dabunt
signa et portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos. 23 Vos
ergo videte: [q]ecce praedixi vobis omnia.
24 Sed in illis diebus, post tribulationem illam, [r]sol contenebra-
bitur, et luna non dabit splendorem suum, 25 et [s]stellae caeli erunt
decidentes, et virtutes, quae in caelis sunt, movebuntur. 26 Et tunc
videbunt [t]Filium hominis venientem in nubibus [u]cum virtute multa
et gloria. 27 Et tunc [v]mittet angelos suos et [x]congregabit electos
suos a quattuor ventis, [y]a summo terrae usque [z]ad summum caeli.
28 A ficu autem discite parabolam: cum iam ramus eius tener
fuerit et nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit aestas;
29 sic et vos, cum videritis haec fieri, scitote quod in proximo sit
in [a]ostiis. 30 Amen dico vobis quoniam [b]non transibit generatio haec
donec omnia ista fiant. 31 [c]Caelum et terra transibunt, [d]verba autem
mea non transibunt. 32 De die autem illo vel hora [e]nemo scit, neque
angeli in caelo [f]neque Filius, [g]nisi Pater. 33 Videte, [h]vigilate et orate;
nescitis enim quando tempus sit: 34 sicut homo, [i]qui peregre profectus
reliquit domum suam et dedit servis suis potestatem cuiusque operis et
[j]ianitori praecepit ut vigilet. 35 Vigilate ergo; nescitis enim quando
dominus domus veniat, [l]sero, an [m]media nocte, an [n]galli cantu, an
[o]mane; 36 ne, [p]cum venerit repente, [q]inveniat vos dormientes.
37 [r]Quod autem vobis dico omnibus dico: [h]Vigilate.

14 Erat autem [a]Pascha et azyma post biduum; et [b]quaerebant
summi sacerdotes et scribae quomodo eum dolo tenerent et occi-
derent. 2 Dicebant autem: Non in die festo [c]ne forte tumultus fieret
in populo.
3 Et, cum esset [d]Bethaniae in domo Simonis leprosi et recumbe-
ret, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi
et, fracto alabastro, effudit super caput eius. 4 Erant autem quidam
indigne ferentes intra semetipsos et dicentes: Ut quid perditio ista
unguenti facta est? 5 Poterat enim unguentum istud venundari plus
quam trecentis denariis et [e]dari pauperibus. Et fremebant in eam.
6 Iesus autem dixit: Sinite eam. Quid illi molesti estis? Bonum
opus operata est in me; 7 [f]semper enim pauperes habetis vobiscum et,
cum [g]volueritis potestis illis benefacere; [h]me autem non semper
habetis. 8 [i]Quod habuit haec fecit: praevenit ungere corpus meum
in [j]sepulturam. 9 Amen, dico vobis, [k]ubicumque praedicatum fuerit
evangelium istud in universo mundo, et quod fecit haec narrabitur
[l]in memoriam eius.
10 Et [m]Iudas Iscariotes unus de duodecim abiit ad summos
sacerdotes, ut proderet eum illis. 11 Qui audientes gavisi sunt et
promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quaerebat quomodo [n]illum
opportune traderet.
12 Et [o]primo die azymorum, quando pascha immolabant, dicunt
ei discipuli: Quo vis eamus et paremus tibi ut manduces pascha?
13 Et [p]mittit duos ex discipulis suis et dicit eis: Ite in civitatem,
et occurret vobis homo lagoenam aquae baiulans: sequimini eum
14 et, quocumque introierit, [q]dicite domino domus, quia [r]Magister
dicit: Ubi est refectio mea, ubi pascha cum discipulis meis mandu-
cem? 15 Et ipse vobis demonstrabit [s]cenaculum grande stratum; et
illic parate nobis. 16 Et abierunt discipuli eius et venerunt in civi-
tatem et iuvenerunt sicut dixerat illis et paraverunt pascha.
17 Vespere autem facto, venit cum duodecim. 18 Et discumben-
tibus eis et manducantibus ait Iesus: Amen dico vobis quia [t]unus
ex vobis tradet me, [u]qui manducat mecum. 19 At illi coeperunt

d v. Lc 5, 19. *e* Lc 17, 31.
f Lc 23, 39.
g vr. 24; Dn 12, 1. — cf. Ap 7, 14.
h Jl 2, 2; Ap 16, 18.
i cp. 10, 6; Gn 1, 1. — cf. Dt 4, 32.
j vr. 22, 27; Is 65, 8, 9; Lc 18, 7. — cf. Mt 22, 14.
l Jo 13, 18; 15, 16, 19; Eph 1, 4; Jc 2, 5.
m Lc 17, 23. — cf. vr. 6.
n cf. 1 Jo 2, 18. *o* v. Mt 7, 15.
p Dt 13, 1-3; 2 Th 2, 9-11; Ap 13, 13, 14; 16, 14; 19, 20. — cf. Ac 8, 9.
q Jo 13, 19; 14, 29. — cf. 2 Pt 3, 17.
r Is 13, 10; 24, 23. — v. Mt 24, 29.
s Ap 6, 13. — cf. Is 14, 12; 34, 4.
t v Dn 7, 13.
u cp. 8, 39; Mt 26, 64. — cf. Mt 25, 31.
v Mt 13, 41.
x cf. Mt 23, 37; 2 Th 2, 11.
y cf. Ac 1, 8. *z* Dt 4, 32; 30, 4.
29] v. vr. 33.

a Jc 5, 9; Ap 3, 20.
b cf. cp. 8, 39.
31] v. Mt 24, 34, 35.
c Ps 101, 27; Is 51, 6; 2 Pt 3, 10. — cf. Mt 5, 18; Heb 12, 27.
d Ps 118, 89; Is 40, 8; 1 Pt 1, 23, 25.
e Mt 25, 13; 1 Th 5, 1, 2.
f cf. Ph 2, 6, 7.
g cf. Zc 14, 7; Ac 1, 7.
33-37] Ev. in cm. Cf. P. et in anniv. cons. Episc.
33] Ant. in fr. 5 p. D. 3 Adv.
h cp. 14, 38; Eph 6, 18. — v. Mt 24, 42.
i cf. cp. 12, 1; Mt 25, 14, 15.
j Ez 44, 11; Jo 10, 3. — cf. Lc 12, 36.
l cp. 6, 47; Lc 12, 38.
m Mt 25, 6.
n cp. 14, 30, 68, 72.
o cf. cp. 6, 48; Ex 14, 34.
p cf. 1 Th 5, 1-6.
q cp. 14, 40. *r* cf. Lc 12, 41.

1-2] Mt 26, 2-5; Lc 22, 1, 2.
1-15, 46] Passio pro fr. 3 mai hebd.
a v. Jo 6, 4.
b Jo 11, 53. — v. Mt 21, 46.
c Mt 27, 24. — cf. Lc 22, 6.
3-9] Mt 26, 6-13; Jo 12, 4-8. — cf. Lc 7, 36-39.
d Mt 21, 17; Jo 11, 18.
e cp. 10, 21. — cf. Jo 13, 29.
f Dt 15, 11. *g* cf. 2 Cor 9, 7.
h cp. 2, 20. — v. Jo 7, 33.
i cf. cp. 12, 43; Lc 21, 3; Ac 3, 6; 2 Cor 8, 12.
j Jo 19, 40.
k cf. cp. 13, 10; Mt 24, 14; Rm 10, 18; Col 1, 6, 23.
l Ac 10, 4.
10, 11] Mt 26, 14-16; Lc 22, 3-6. — cf. Jo 13, 2, 27, 30.
m cp. 3, 19; Ac 1, 16. — cf. Jo 6, 71.
n v. Mt 20, 18, 19.
12-16] Mt 26, 17-19; Lc 22, 7-13.
o Ex 12, 18. — cf. 1 Cor 5, 7.
p cf. cp. 11, 1; Mt 21, 1.
q cp. 11, 3.
r cf. Mt 23, 8. — v. Jo 11, 28.
s cf. Ac 1, 13.
17-21] Mt 26, 20-24. — cf. Lc 22, 14, 21-23; Jo 13, 21-26.
18] v. Mt 26, 21.
t Jo 6, 71. [v. Jo 13, 18.
u cf. Ps 40, 10; Dn 12, 26. —

Simonem leprosum (14, 1-11), celebrato paschate ac Eucharistia instituta (12-26), fugam discipulorum praedicit et cum eis trans Cedron veniens agonizat et traditur in manus peccatorum (27-52). Ad Caipham

contristari et dicere ei singulatim: Nunquid ego? 20 Qui ait illis:
Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino. 21 Et Fi-
lius quidem hominis vadit, [v]sicut scriptum est de eo; [x]vae autem
homini illi per quem Filius hominis tradetur! [y]Bonum erat ei, si non
esset natus homo ille.
22 Et, manducantibus illis, accepit Iesus panem et [z]benedicens
fregit et dedit eis et ait: Sumite: [a]hoc est corpus meum. 23 Et,
accepto calice, [b]gratias agens dedit eis, et biberunt ex illo omnes.
24 Et ait illis: [c]Hic est sanguis meus novi testamenti, qui [d]pro multis
effundetur. 25 Amen dico vobis quia iam non bibam de hoc geni-
mine vitis usque in diem illum, cum illud bibam novum in re-
gno Dei.
26 Et, [e]hymno dicto, [f]exierunt in montem Olivarum. 27 Et ait eis
Iesus: Omnes [g]scandalizabimini in me in nocte ista, quia scriptum
est: '[h]Percutiam pastorem, et dispergentur oves'. 28 Sed, postquam
resurrexero, [i]praecedam vos in Galilaeam. 29 [j]Petrus autem ait illi:
Etsi omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego. 30 Et ait illi
Iesus: [l]Amen dico tibi quia tu hodie, in nocte hac, priusquam
[m]gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus. 31 At ille amplius
loquebatur: Et [n]si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo.
Similiter autem et omnes dicebant.
32 Et veniunt in [o]praedium cui nomen Gethsemani. Et ait disci-
pulis suis: Sedete hic donec orem. 33 Et adsumit [p]Petrum et Iaco-
bum et Ioannem secum et coepit [q]pavere et taedere. 34 Et ait illis:
[r]Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic et [s]vigilate.
35 Et, cum processisset paululum, procidit super terram et [t]orabat,
ut, si fieri posset, transiret ab eo [u]hora, 36 et dixit: [v]Abba, Pater,
[x]omnia tibi possibilia sunt: transfer [y]calicem hunc a me; sed [z]non
quod ego volo, sed quod tu. 37 Et venit et [a]invenit eos dormientes.
Et ait Petro; Simon dormis? non potuisti una hora vigilare? 38 Vi-
gilate et [b]orate, ut [c]non intretis in tentationem. Spiritus quidem prom-
ptus est, caro vero infirma. 39 Et iterum abiens oravit eundem ser-
monem dicens. 40 Et reversus denuo invenit eos dormientes; [d]erant
enim oculi eorum gravati et ignorabant quid responderent ei. 41 Et
venit tertio et ait illis: Dormite iam et requiescite. Sufficit: venit
hora: ecce [e]Filius hominis tradetur in manus peccatorum. 42 [f]Sur-
gite, eamus; ecce qui me tradet prope est.
43 Et, adhuc eo loquente, venit Iudas Iscariotes, unus de duo-
decim, et cum eo turba multa cum gladiis et lignis a summis sa-
cerdotibus et scribis et senioribus. 44 Dederat autem traditor eius
signum eis dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete
eum et ducite caute. 45 Et, cum venisset, statim accedens ad eum
ait: Ave, [g]Rabbi; et [h]osculatus est eum. 46 At illi manus iniecerunt
in eum et tenuerunt eum. 47 Unus autem quidam de circumstantibus
educens [i]gladium percussit servum summi sacerdotis et amputavit illi
auriculam. 48 Et respondens Iesus ait illis: Tanquam ad latronem existis
cum gladiis et lignis comprehendere me. 49 [j]Cotidie eram apud vos in
templo [l]docens, et non me tenuistis; sed [m]ut impleantur Scripturae.
50 [n]Tunc discipuli eius relinquentes eum omnes fugerunt.
51 Adulescens autem quidam sequebatur eum amictus [o]sindone
super nudo; et tenuerunt eum. 52 At ille, reiecta sindone, nudus
profugit ab eis.
53 Et adduxerunt Iesum ad summum sacerdotem, et convenerunt
omnes sacerdotes et scribae et seniores. 54 [p]Petrus autem a longe
secutus est eum usque intro, in [q]atrium summi sacerdotis, et sedebat
cum [r]ministris ad ignem et [s]calefaciebat se. 55 Summi vero sacerdo-
tes et omne concilium quaerebant adversus Iesum testimonium, ut
eum morti traderent, nec inveniebant. 56 [t]Multi enim testimonium
falsum dicebant adversus eum, et [u]convenientia testimonia non erant.
57 Et quidam surgentes falsum testimonium ferebant adversus eum
dicentes: 58 Quoniam [v]nos audivimus eum dicentem: Ego [x]dissol-
vam templum hoc [y]manu factum et per triduum aliud [z]non manu
factum aedificabo. 59 Et non erat conveniens testimonium illorum.
60 Et exsurgens summus sacerdos in medium interrogavit Iesum di-

v vr. 49; cp. 9, 11. — v. Mt 26, 24.
x Mt 18, 7.
y Jo 17, 12. — cf. cp. 9, 41.

22, 24] * *Catech. R. II 4, 7, 12, 26.*
22-25] Mt 26, 26-29; Lc 22, 18-20; 1 Cor 11, 23-25.
z cp. 8, 7. — v. Mt 14, 10.

a 1 Cor 10, 16. — cf. Jo 6, 53-55.
b v. Mt 15, 36.
c Ex 24, 8. — cf. Zc 9, 11; Heb 13, 20.
d cp. 10, 42. — v. Mt 20, 28.
26-31] Mt 26, 30-35. — cf. Lc 22, 31-34.
e cf. Ps 112-117.
f Jo 18, 1.
g v. Mt 11, 6.
h Zc 13, 7. — cf. Jo 16, 32.
28] *v. Mt 26, 32.*
i cp. 16, 7; Mt 28, 7, 10, 16.
j cf. 1 Mc 2, 19, 20.
l Jo 13, 38.
m vr. 68, 72. — cf. cp. 13, 35.
n Jo 13, 37. — cf. Jo 11, 16.
32-42] Mt 26, 36-46; Lc 22, 39-46.
o Jo 18, 1.
p cp. 5, 37; 9, 1; 13, 3.
q cf. cp. 9, 14; 10, 32.
r cf. Ps 41, 6, 7; Jo 12, 27.
s vr. 38; cp. 13, 33, 35. — v. Mt 24, 42.
t Heb 5, 7.
u vr. 41; Jo 7, 30; 8, 20; 12, 23, 27; 13, 1; 17, 1. — cf. Lc 22, 53; Jo 7, 6, 8; 16, 4.
v Rm 8, 15; Gal 4, 6.
x Mt 19, 26; Lc 1, 37. — v. Gn 18, 14.
y v. cp. 10, 38.
z Jo 5, 30; 6, 38; Ph 2, 8.
37] *Ant. in fr. 4 mai. hebd.*

a cf. cp. 13, 36.
b 1 Pt 4, 7.
c Mt 6, 13.
d Lc 9, 32. — cf. cp. 9, 5; Lc 9, 33.
e cp. 9, 30; 10, 33.
f cf. Jo 14, 31.
43-50] Mt 26, 47-56; Lc 22, 47-53; Jo 18, 3-11.
g v. Jo 1, 38.
h cf. 2 Rg 20, 9.
i cf. Lc 22, 38.
j Jo 8, 2; 18, 20. — cf. Lc 2, 46; 4, 44.
l Mt 21, 23. — cf. Mt 4, 23.
m Mt 1, 22. — v. vr. 21.
n vr. 27. — cf. Ps 87, 9, 10; Jo 16, 32.
o cp. 15, 46; Jd 14, 12; Pro 31, 24.
53-65] Mt 26, 57-68. — cf. Jo 18, 12, 13, 19-24.
p Lc 22, 54, 55. — cf. Jo 18, 15.
q v. Mt 26, 3.
r Jo 7, 32. — v. Mt 5, 25.
s vr. 67; Jo 18, 18.
t Ps 26, 12; 34, 11.
u cf. Dt 17, 6; 19, 15.

v cf. Ac 6, 14.
x cf. cp. 15, 29. — v. Jo 2, 19.
y Ac 7, 48; 17, 24. — Heb 9, 11, 24.
z 2 Cor 5, 1.

cens: Non respondes quidquam ad ea quae tibi obiciuntur ab his?
61 [a]Ille autem tacebat et nihil respondit. Rursum summus sacerdos
interrogabat eum et dixit ei: Tu es [b]Christus filius Dei [c]benedicti?
62 Iesus autem dixit illi: Ego sum; et [d]videbitis Filium hominis
[e]sedentem a dextris [f]virtutis Dei et venientem cum nubibus caeli.
63 Summus autem sacerdos [g]scindens vestimenta sua ait: Quid adhuc desideramus testes? 64 Audistis [h]blasphemiam; quid vobis videtur? Qui [i]omnes [j]condemnaverunt eum esse reum mortis. 65 Et
coeperunt quidam [l]conspuere eum et [m]velare faciem eius et colaphis
eum caedere et dicere ei: Prophetiza. Et ministri [n]alapis eum caedebant.

66 Et, cum esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis
summi sacerdotis 67 et, cum vidisset Petrum calefacientem se, adspiciens illum ait: Et tu cum [o]Iesu Nazareno eras. 68 At ille negavit dicens: Neque scio neque novi quid dicas. Et exiit foras ante
atrium, et [p]gallus cantavit. 69 Rursus autem, cum vidisset illum ancilla, coepit dicere circumstantibus, quia hic ex illis est. 70 At ille
iterum negavit. Et post pusillum rursus qui adstabant dicebant
Petro: Vere ex illis es, nam et Galilaeus es. 71 Ille autem coepit
anathematizare et iurare: Quia nescio hominem istum quem dicitis.
72 Et statim gallus iterum cantavit. Et recordatus est Petrus verbi
quod dixerat ei Iesus: [q]Priusquam gallus cantet bis, ter me negabis.
Et coepit flere.

15 Et confestim [a]mane [b]consilium facientes summi sacerdotes cum
senioribus et scribis et universo concilio, [c]vincientes Iesum [d]duxerunt et [e]tradiderunt Pilato. 2 Et interrogavit eum Pilatus: Tu es
[f]rex Iudaeorum? At ille respondens ait illi · [g]Tu dicis. 3 Et accusabant eum summi sacerdotes in multis. 4 Pilatus autem rursum interrogavit eum dicens: [h]Non respondes quidquam? Vide in quantis
te accusant. 5 Iesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur
Pilatus.

6 Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vinctis,
quemcumque petissent. 7 Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui
cum [j]seditiosis erat vinctus, [l]qui in seditione fecerat homicidium.
8 Et, cum ascendisset turba, coepit rogare, sicut semper faciebat
illis. 9 Pilatus autem respondit eis et dixit: Vultis dimittam vobis
regem Iudaeorum? 10 Sciebat enim quod [m]per invidiam tradidissent
eum summi sacerdotes. 11 Pontifices autem concitaverunt turbam,
ut magis Barabbam dimitteret eis. 12 Pilatus autem iterum respondens ait illis: Quid ergo vultis faciam [n]regi Iudaeorum? 13 At illi
iterum clamaverunt: Crucifige eum. 14 Pilatus vero dicebat illis:
[o]Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.
15 Pilatus autem [p]volens populo satisfacere dimisit illis Barabbam
et tradidit Iesum [q]flagellis caesum ut crucifigeretur.

16 Milites autem duxerunt eum in [r]atrium [s]praetorii et convocant
totam [t]cohortem. 17 Et induunt eum [u]purpura et imponunt ei plectentes spineam coronam. 18 Et coeperunt salutare eum: Ave, rex
Iudaeorum. 19 Et percutiebant caput eius harundine et [v]conspuebant
eum et ponentes genua [x]adorabant eum.

20 Et, postquam illuserunt ei, exsuerunt illum purpura et induerunt eum vestimentis suis; et [y]educunt illum ut crucifigerent
eum. 21 Et [z]angariaverunt praetereuntem quempiam Simonem cyrenaeum venientem de villa, patrem Alexandri et [a]Rufi, ut tolleret
crucem eius. 22 Et perducunt illum in Golgotha locum, quod est interpretatum Calvariae locus.

23 Et dabant ei bibere [b]myrrhatum vinum, et non accepit. 24 Et
crucifigentes eum [c]diviserunt vestimenta eius mittentes sortem super
eis, quis quid tolleret. 25 [d]Erat autem hora tertia, et crucifixerunt
eum. 26 Et erat titulus causae eius inscriptus REX IUDAEORUM.
27 Et cum eo crucifigunt duos latrones, [e]unum a dextris et alium a
sinistris eius. 28 Et impleta est Scriptura, quae dicit: '[f]Et cum
iniquis reputatus est'. 29 Et [g]praetereuntes [h]blasphemabant eum
[i]moventes capita sua et dicentes: Vah, qui [j]destruis templum Dei
et in tribus diebus reaedificas, 30 salvum fac temetipsum descen-

a cp. 15, 5; Is 53, 7; Jo 19, 9.
61-63] cf. Lc 22, 66-71.
b cp. 8, 29. — v. Mt 1, 16.
c cf. Rm 1, 25.
d v. Dn 7, 13.
e Ps 101, 1; Col 2, 1; Heb 1, 3. — cf. cp. 16, 19.
f cp. 8, 39; 13, 26.
g cf. Nm 14, 6; Ac 14, 13.
h Mt 9, 3; Jo 10, 36.
i cf. Lc 23, 50, 51.
j cf. Jo 19, 7. — v. Lv 24, 16.
l cf. cp. 10, 34; 15, 19; Is 50, 6.
m cf. Est 7, 8.
n Mt 5, 39; Jo 19, 3. — cf. Ac 23, 2.
66-72] Mt 26, 69-75; Lc 22, 55-62; Jo 18, 16-18, 25-27.
o cp. 1, 24; 16, 6 etc.
p vr. 72. — cf. vr. 30.

q vr. 30.

a Mt 27, 1; Lc 22, 66.
b Mt 27, 2.
c Lc 23, 1; Jo 18, 28.
d v. cp. 10, 33.
e Lc 3, 1; 13, 1; Ac 3, 13; 4, 27; 1 Tm 6, 13.
2-5] Mt 27, 11-14; Lc 23, 2, 3; Jo 18, 29-38.
f vr. 9, 12, 18, 26; Mt 2, 2; Jo 10, 18, 39; 19, 3. — cf. vr. 32.
g cf. 1 Tm 6, 13. — v. Lc 22, 70.
h cf. Jo 19, 10. — v. Mt 26, 63.
i cp. 14, 61; Is 53, 7.
6-15] Mt 27, 15-26; Lc 23, 17-25; Jo 18, 39, 40; 19, 16.
j cf. Ac 5, 36, 37.
l Ac 3, 14. — cf. Jo 18, 40.
m cf. Jo 11, 48; 12, 19.
n cf. Jo 19, 15. — v. vr. 2.
o cf. Lc 23, 41; Jo 8, 46.
p cf. Ac 12, 3; 24, 27; 25, 9.
q cp. 10, 34; Is 50, 6; 53, 5. cf. Lc 23, 16; Jo 19, 1.
15] *Ant. in fs. pretios. Sang. D. N.*
16-20] Mt 27, 27-31; Jo 19, 2, 3.
r cf. Mt 26, 3.
16-18] *Ant. in fs. ss. Spin. Cor.*
s Jo 18, 28, 33; 19, 9; Ac 23, 35; Ph 1, 13.
t v. Ac 10, 1.
u Ap 18, 12, 16. — cf. 1 Mc 8, 14; Lc 23, 11.
v cp. 10, 34; 14, 65.
x v. Mt 8, 2.
y Jo 19, 17; Heb 13, 12. — cf. cp. 11, 8.
z Mt 27, 32; Lc 23, 26. — cf. Mt 5, 41.

a Rm 16, 13.
22-38] Mt 27, 33-51. — cf. Lc 23, 32-38, 44-46; Jo 19, 17-19, 23, 24, 27-30.
b cf. Mt 27, 34.
c Ps 21, 19.
d cf. Jo 19, 14.
e cf. cp. 10, 37.
f Is 53, 12.
g Jr 18, 16. — cf. Lm 1, 12.
h Lc 22, 65; 53, 39. — cf. Jc 2, 7.
i Jb 16, 5; Ps 21, 8; 108, 25; Ecli 12, 19; 13, 8; Is 37, 22; Lm 2, 15.
j cp. 14, 58.

autem blasphemantibus, centurione vero stupente, mortuus (21-32), a Ioseph pio funere honoratur (33-47), die tertia resurgit, apostolis omnem suam potestatem tradit, ipsisque cernentibus, in caelum ascendit (16, 1-20).

dens de cruce. 31 Similiter et summi sacerdotes illudentes ad alter-
utrum cum scribis dicebant: [l]Alios salvos fecit, [m]seipsum non po-
test salvum facere. 32 Christus [n]rex Israël descendat nunc de cruce,
ut [o]videamus et credamus. Et [p]qui cum eo crucifixi erant convicia-
bantur ei.

33 Et, [q]facta hora sexta, [r]tenebrae factae sunt per totam terram
usque in horam nonam. 34 Et hora nona [s]exclamavit Iesus voce
magna dicens: '[t]Eloi, Eloi, lamma sabacthani?' quod est interpre-
tatum: 'Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti
me?' 35 Et quidam de circumstantibus audientes dicebant: Ecce
Eliam vocat. 36 Currens autem unus et implens spongiam [u]aceto
circumponensque calamo [v]potum dabat ei dicens: Sinite, videa-
mus si veniat Elias ad deponendum eum. 37 Iesus autem, emissa
voce magna, [x]exspiravit. 38 Et [y]velum templi scissum est in duo, a
summo usque deorsum. 39 Videns autem centurio, qui ex adverso
stabat, quia sic clamans exspirasset ait: [z]Vere hic homo Filius Dei
erat. 40 Erant autem et [a]mulieres [b]de longe adspicientes, inter quas
erat Maria Magdalene et [c]Maria Iacobi [d]Minoris et Ioseph mater et
[e]Salome 41 et, cum esset in Galilaea, sequebantur eum et ministra-
bant ei, et aliae multae, quae simul cum eo ascenderant Ieroso-
lymam.

42 Et, cum iam sero esset factum, quia erat [f]Parasceve, quod
est ante sabbatum, 43 venit Ioseph ab Arimathaea nobilis decurio,
qui et ipse erat [g]exspectans regnum Dei, et audacter introivit ad
Pilatum et petiit corpus Iesu. 44 Pilatus autem mirabatur si iam
obisset et, accersito [h]centurione, interrogavit eum si iam mortuus esset.
45 Et, cum cognovisset a centurione, donavit corpus Ioseph. 46 Io-
seph autem mercatus [i]sindonem et deponens eum involvit sindone et
[j]posuit eum in monumento, [l]quod erat excisum de petra, et [m]advolvit
lapidem ad ostium monumenti. 47 Maria autem Magdalene et Maria
Ioseph adspiciebant ubi poneretur.

16 Et, [a]cum transisset sabbatum, [b]Maria Magdalene et Maria Ia-
cobi et Salome [c]emerunt aromata, ut venientes ungerent Iesum.
2 Et valde mane una sabbatorum veniunt ad monumentum, orto
iam sole. 3 Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis [d]lapidem
ab ostio monumenti? 4 Et respicientes viderunt revolutum lapidem;
[e]erat quippe magnus valde. 5 Et [f]introëuntes in monumentum, vi-
derunt [g]iuvenem sedentem in dextris coopertum [h]stola candida et
[i]obstupuerunt. 6 Qui dicit illis: Nolite expavescere. Iesum quae-
ritis [j]Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic. Ecce locus ubi
posuerunt eum. 7 Sed ite, dicite discipulis eius et Petro, quia [l]prae-
cedit vos in Galilaeam; ibi eum videbitis, sicut dixit vobis. 8 At
illae exeuntes fugerunt de monumento (invaserat enim eas tremor
et pavor) et nemini quidquam dixerunt; timebant enim.

9 Surgens autem mane, prima sabbati, [m]apparuit primo Mariae
Magdalene, [n]de qua eiecerat septem daemonia. 10 [o]Illa vadens nun-
tiavit his, qui cum eo fuerant, lugentibus et flentibus. 11 Et illi au-
dientes, quia viveret et visus esset ab ea, [p]non crediderunt.

12 Post haec autem [q]duobus ex his ambulantibus ostensus est in
alia effigie euntibus in villam; 13 et illi euntes nuntiaverunt ceteris:
nec illis crediderunt.

14 Novissime [r]recumbentibus illis undecim apparuit: et expro-
bravit [s]incredulitatem eorum et duritiam cordis, quia iis, qui vide-
rant eum resurrexisse, non crediderunt. 15 Et dixit eis: [t]Euntes in
mundum universum [u]praedicate evangelium omni creaturae. 16 [v]Qui
crediderit et baptizatus fuerit salvus erit; [w]qui vero non crediderit
condemnabitur. 17 Signa autem eos qui crediderint haec sequentur:
[x]in nomine meo daemonia eicient, [y]linguis loquentur novis, 18 [z]ser-
pentes tollent, et, si mortiferum quid biberint, non eis nocebit, [a]su-
per aegros manus imponent, et bene habebunt.

19 Et Dominus quidem Iesus, [b]postquam locutus est eis, adsum-
ptus est in caelum et [c]sedet a dextris Dei. 20 Illi autem profecti
praedicaverunt ubique, [d]Domino cooperante et sermonem confir-
mante sequentibus [e]signis.

l cf. Lc 4, 23.
m cf. Mt 26, 53, 54; Jo 10, 18.
n Jo 1, 49; 12, 13. — cf. vr. 2, 26.
o Jo 20, 25. — cf. Jo 20, 29.
p cf. Lc 23, 29-43.
q Mt 27, 45; Lc 23, 44. — cf. Jo 19, 14.
r Am 8, 9.
s cf. Heb 5, 7. *t* Ps 21, 2.
34] v. Mt 27, 45, 46.
u Rt 2, 14. *v* Ps 68, 12.
*51] * Catech. R. I 5, 7.*
x cf. Jo 10, 18.
y Ex 26, 31-33; 2 Par 3, 14.
39-41] Mt 27, 54-59; Lc 23, 47, 49.
z Mt 27, 43.
a Jo 19, 25. — v. Lc 8, 2, 3.
b Ps 37, 12.
c cp. 16, 1; Jo 19, 25.
d Lc 19, 3.
e cp. 16, 1. — cf. Mt 27, 56.
42-47] Mt 27, 57-61; Lc 23, 50-56; Jo 19, 38-42.
f Mt 27, 62; Lc 23, 54; Jo 19, 4 etc.
43] R. in fs. 7 dol. BMV. — Antt. in fs. ss. Sind. DNJC.
g Lc 2, 25, 38.
45, 49] ut s. vr. 43. *h* vr. 39.
46] Ant. in of. de Pass. — Cm. in fs. s. Sind. DNJC.
i v. cp. 14, 51.
j Is 53, 9. *l* Is 22, 16.
m cp. 16, 4. — cf. Jo 11, 38.
1-8] Mt 28, 1-8; Lc 24, 1-10; Jo 20, 1-10.
1-8] Ev. in D. Resurr. (2, 4).
1, 2] R. ut s. — v. Mt 28, 1.
a cf. cp. 1, 32.
b cp. 15, 40; Mt 27, 56.
c Lc 23, 56. — cf. Jo 19, 39, 40.
d cp. 15, 46. *e* v. Mt 27, 60.
5, 6] v. Mt 28, 2, 5, 6.
g 2 Mt 3, 26.
h cf. cp. 9, 3; Jo 20, 12, Ac 1, 10.
i cp. 9, 15.
j cp. 1, 24; 14, 67 etc.
7] v. Mt 26, 31, 32.
l cp. 14, 28; Mt 26, 32; 28, 7, 10, 16.
m Jo 20, 14. — cf. Mt 28, 9.
n Lc 8, 2.
o Jo 20, 18. — cf. Mt 20, 10; Lc 24, 9, 10.
p Lc 24, 11, 41; Ac 28, 24. — cf. vr. 16.
q Lc 24, 13-35.
r Lc. 9, 29.
14-18] Lc 24, 36-49; Jo 20, 19-23.
s 1 Cor 15, 5.
14-20] Ev. in Ascens. Dñi.
*15] * Leonis XIII encycl. « Immortale Dei ». — Ant. in fr. 2 p. D. 2 p. Psch.*
15-18] R. in fr. 4 p. Pnt. etc.
t cp. 10, 5; Mt 19, 8.
14-18] Lc 24, 36-49; Jo 20, 19-23.
u Mt 28, 18-20.
v Col 1, 23. — cf. cp. 13, 10; Ac 1, 8; Rm 10, 18.
w Jo 3, 36; Ac 2, 38; 8, 12.
15-20] Ev. in exorc. obsessi, in fs. ss. Cyriaci, L. et Sm. Mm. (17, 18) etc.
*16] * Catech. R. II 2, 40, 50.*
x cp. 9, 37. — cf. Mt 12, 27.
y Ac 2, 4; 1 Cor 12, 10, 28, 30.
z Lc 10, 19; Ac 28, 3-5.
18] V. in ben. vini (R.R.).

a cf. Ac 5, 15, 10; 8, 7; 9, 12, 17; 18, 8; Jc 5, 14, 15. — cf. Jo 14, 12.
b Ac 1, 2, 3.
c cp. 14, 62. — cf. Ac 7, 55, 56.
*20] * Conc. Vat. s. III cp. 3.*
d Ac 14, 3; Heb 2, 3, 4. — v. 1 Cor 3, 9.
e v. Ac 5, 12.

SANCTUM IESU CHRISTI

EVANGELIUM

SECUNDUM [a]LUCAM

UONIAM quidem multi conati sunt ordinare narra-
tionem, quae in nobis [b]completae sunt, rerum,
2 sicut tradiderunt nobis qui [c]ab initio ipsi vide-
runt et [d]ministri fuerunt sermonis; 3 visum est
et mihi, adsecuto omnia a principio diligenter,
[e]ex ordine tibi scribere, [f]optime Theophile; 4 ut
cognoscas eorum verborum, de quibus [g]eruditus
es, [h]veritatem.
5 Fuit [i]in diebus Herodis regis Iudaeae sacerdos quidam nomine
Zacharias [j]de vice Abia, et uxor illius de filiabus Aaron, et nomen
eius Elisabeth. 6 Erant autem [l]iusti ambo ante Deum [m]incedentes
in omnibus mandatis et iustificationibus Domini [n]sine querela; 7 et
non erat illis filius, eo quod esset Elisabeth sterilis, et ambo pro-
cessissent in diebus suis.
8 Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis
suae ante Deum, 9 [j]secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exiit
[o]ut incensum poneret ingressus [p]in templum Domini, 10 et omnis
multitudo populi erat [q]orans [r]foris hora incensi. 11 Apparuit autem illi
angelus Domini stans a dextris [s]altaris incensi. 12 Et Zacharias [t]tur-
batus est videns, et timor irruit super eum. 13 Ait autem ad illum
angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est [u]deprecatio tua,
et uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, et [v]vocabis nomen eius Ioan-
nem, 14 et erit gaudium tibi et exsultatio, et multi in nativitate eius
gaudebunt; 15 erit enim [x]magnus coram Domino et [y]vinum et si-
ceram non bibet et [z]Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris
suae 16 et multos filiorum Israël convertet ad Dominum Deum ipso-
rum. 17 Et ipse [a]praecedet ante illum in spiritu et virtute Eliae,
ut '[b]convertat corda patrum in filios' et incredulos ad prudentiam
iustorum, [c]parare Domino plebem perfectam. 18 Et dixit Zacharias
ad angelum: [d]Unde hoc sciam? [e]ego enim sum senex, et uxor mea
processit in diebus suis. 19 Et respondens angelus dixit ei: Ego
sum [f]Gabriel, [g]qui adsto ante Deum, et missus sum loqui ad te et
haec tibi evangelizare. 20 Et ecce [h]eris tacens et non poteris loqui
usque in diem quo haec fiant, pro eo quod non credidisti verbis
meis, quae implebuntur in tempore suo. 21 Et erat plebs exspectans
Zachariam et mirabantur quod tardaret ipse in templo. 22 Egressus
autem non poterat loqui ad illos, et cognoverunt quod visionem vi-
disset in templo. Et ipse erat [i]innuens illis et permansit mutus.
23 Et factum est, [j]ut impleti sunt dies officii eius, abiit in do-
mum suam. 24 Post hos autem dies concepit Elisabeth uxor eius,
et occultabat se mensibus quinque dicens: 25 Quia sic fecit mihi
Dominus in diebus, quibus respexit [l]auferre opprobrium meum inter
homines.
26 In mense autem sexto missus est angelus Gabriel a Deo in
[m]civitatem Galilaeae, cui nomen Nazareth, 27 ad virginem [n]despon-
satam viro, cui nomen erat Ioseph, [o]de domo David, et nomen vir-

a Col 4, 14; 2 Tm 4, 11; Phl 24.
1-4] cf. Ac 1, 1, 2.
b Ac 5, 18.
c Jo 15, 27; Ac 1, 21; 2 Pt 2, 16, 1 Jo 1, 13.
d Ac 26, 16; 1 Cor 4, 1. — cf. [Mr 4, 14.
e cf. Ac 11, 4.
f Ac 1, 1. — cf. Ac 23, 26.
g Ac 18, 25; Rm 2, 18; Gal 6, 6.
5-17] *Ev. in fs. s. Zachariae et in vg. s. Jo. B. (9, 11).*
h cf. 2 Pt 1, 16, 19.
i Mt 2, 1.
j 1 Par 24, 10, 19.
l cp. 2, 25, Gn 7, 1.
m cf. Gn 17, 1; 3 Rg 9, 4; Ac 9, [31.
n Ph 2, 15; 1 Th 5, 23. — cf. Ac 23, 1.
Ex 8-20] RR., Antt. in fss. nativ. s. Jo. B. et s. Gabr. archang.
o Ex 30, 7, 8; 1 Rg 2, 28.
p vr. 21, 22; cp. 11, 51; Mt 23, 15, 35. — cf. Heb 9, 2, 3.
q Ps 140, 2. — cf. Ap 5, 8; 8, 3, [4.
r cf. Lv 16, 17.
s Ex 30, 1-10; 3 Rg 6, 17.
t cf. vr. 29; cp. 2, 9; Dn 10, 8 [etc.
u cf. Ac 10, 4, 31.
v vr. 60, 63.
x cp. 7, 28; Mt 11, 11.
y cp. 7, 33. — cf. Nm 6, 3; Jd 13, 4, 7, 14; 1 Rg 1, 11.
z cf. Is 49, 1, 5; Jr 1, 5. — v. vr. 41.

a vr. 76. — cf. Mt 11, 14.
17] v. Jo 1, 6, 7; 5, 35.
b Ml 4, 6. — v. Ecli 48, 10.
c cp. 7, 27; Ml 3, 1; Mt 11, 10; [Mr 1, 2.
d cf. Gn 15, 8; 17, 17.
e cf. Gn 18, 11; Rm 4, 19.
f vr. 26; Du 8, 16; 9, 21.
g Tb 12, 15; Mt 18, 10. — cf. Est 1, 14.
h cf. Ex 3, 26; 24, 27.
i vr. 62.
j 2 Par 23, 8. — cf. vr. 8; 4 Rg 11, 5; 1 Par 9, 25.

l cf. Gn 30, 23; 1 Rg 1, 6; Ps 112, 9; Is 4, 1. [*etc. BMV.*
26-28] Ev. in fss. Imm. C., Ros.
26 23] Ev. in fss. Adnunt., (32, 33), ss. nom. etc. BMV. et s. Gabr. arch. et in fr. 4. QT. Adv.
ex 26-28] plura in fss. ut s. et s. [*Joseph.*
m v. Mt 2, 22, 23.
n Mt 1, 18.
o cp. 2, 4; Mt 1, 20.

Introductio (1, 1-2, 52). *Post prooemium et post descriptum Ioannis (5-25) et Iesu mirabilem conceptum (26-38), post narratam Mariae ad Elisabeth visitationem (39-36) atque Ioannis nativitatem et circumcisio-*

ginis Maria. 28 Et ingressus angelus ad eam dixit: Ave, [p]gratia plena,
[q]Dominus tecum, [r]benedicta tu in mulieribus. 29 Quae, cum audisset,
[s]turbata est in sermone eius et cogitabat qualis esset ista salutatio.
30 Et ait angelus ei: Ne timeas, Maria; [t]invenisti enim gratiam apud
Deum: 31 ecce [u]concipies in utero et paries filium et [v]vocabis nomen
eius Iesum. 32 Hic erit magnus et [x]Filius Altissimi vocabitur, et [y]dabit
illi Dominus Deus sedem David patris eius, et regnabit in domo Iacob
[z]in aeternum, 33 et regni eius non erit finis. 34 Dixit autem Maria
ad angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?
35 Et respondens angelus dixit ei: [a]Spiritus sanctus superveniet in
te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex
te [b]sanctum vocabitur [c]Filius Dei. 36 Et ecce Elisabeth, cognata
tua, et ipsa concepit filium in senectute sua; et hic mensis sextus est
illi, quae vocatur sterilis; 37 quia [c]non erit impossibile apud Deum
omne verbum. 38 Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi
secundum verbum tuum. Et [d]discessit ab illa angelus.

39 Exsurgens autem Maria in diebus illis abiit in [e]montana cum
festinatione, in civitatem Iuda. 40 Et intravit in domum Zachariae
et salutavit Elisabeth. 41 Et factum est, ut audivit salutationem
Mariae Elisabeth, exsultavit infans in utero eius et [f]repleta est Spi-
ritu sancto Elisabeth 42 et exclamavit voce magna et dixit: Bene-
dicta tu inter mulieres, et [g]benedictus fructus ventris tui. 43 Et unde
hoc mihi, ut veniat mater [h]Domini mei ad me? 44 Ecce enim, ut
facta est vox salutationis tuae in auribus meis, exsultavit in gaudio
infans in utero meo. 45 Et [i]beata quae credidisti, quoniam perfi-
cientur ea quae dicta sunt tibi a Domino. 46 Et ait Maria:

[j]Magnificat [l]anima mea Dominum,
47 et [m]exsultavit spiritus meus in [n]Deo salutari meo;
48 quia [o]respexit humilitatem ancillae suae,
ecce enim ex hoc [p]beatam me dicent omnes generationes.
49 Quia fecit mihi [q]magna [r]qui potens est,
et [s]sanctum nomen eius,
50 et [t]misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum.
51 [u]Fecit potentiam in bracchio suo,
dispersit [v]superbos mente cordis sui,
52 [x]deposuit potentes de sede et exaltavit humiles,
53 [y]esurientes implevit bonis et divites [z]dimisit inanes.
54 [a]Suscepit [b]Israël puerum suum [c]recordatus misericordiae suae,
55 [d]sicut locutus est ad patres nostros,
[e]Abraham et semini eius in saecula.

56 Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus et reversa
est in domum suam.

57 Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, et peperit filium.
58 Et audierunt vicini et cognati eius quia magnificavit Dominus mi-
sericordiam suam cum illa, et congratulabantur ei. 59 Et factum est,
[f]in die octavo venerunt circumcidere puerum et vocabant eum nomine
patris sui Zachariam. 60 Et respondens mater eius dixit: Nequaquam,
[g]sed vocabitur Ioannes. 61 Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in
cognatione tua qui vocetur hoc nomine. 62 [h]Innuebant autem patri
eius quem vellet vocari eum. 63 Et postulans pugillarem scripsit di-
cens: Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt universi. 64 [i]Apertum
est autem ilico os eius et lingua eius, et loquebatur [j]benedicens Deum.
65 Et [l]factus est timor super omnes vicinos eorum; et super omnia
[m]montana Iudaeae divulgabantur omnia verba haec. 66 Et [n]posuerunt
omnes qui audierant in corde suo dicentes: Quis, putas, puer iste erit?
Etenim [o]manus Domini erat cum illo. 67 Et Zacharias pater eius
[p]repletus est Spiritu sancto et [q]prophetavit dicens:

68 [r]Benedictus Dominus [s]Deus Israël,
quia [t]visitavit et fecit [u]redemptionem plebis suae;
69 et [v]erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui:
70 [x]sicut locutus est per os sanctorum,
qui a saeculo sunt, prophetarum eius;

p cf. Ps 44, 3.
q Jd 6, 12. — cf. Js 1, 5.
r vr. 42. — cf. Jd 5, 24; Jdt 13, [23.
s vr. 12.
30] v. Rm 5, 12.
t cf. Ac 7, 46; Heb 4, 16.
u Is 7, 14.
*31] * Catech. R. I 4, 4. — R. in fs. ss. Nom. J.*
v cp. 2, 21; Mt 1, 21. 25.
x cf. Mt 14, 33; 16, 16; 27, 54; Jo 1, 34.
y vr. 69; 2 Rg 7, 11-13; Is 9, 6; Ac 2, 30 — cf. Ap 3, 7. [3, 7.
*32]. v. Is. 11, 10. * Catech. R. I*
z Dn 2, 44; 7, 14, 18, 27; Heb 1, [8
*35] * Catech. R. I 9, 2.*

a Mt 1, 18-20.
b Jo 6, 69. — v. Mr 1, 24.
*37 * Catech. R. I 2, 11; 4, 43.*
c Gn 18, 14. — v. Mt 19, 26.
d cf. Jd 6, 21; Ac 12, 10.
39-47] Ev. in fr. 6 QT. Adv. (44) et in fss. Visit. et BMV. de
e vr. 65; Js 20, 7; 21, 11. [*Cons.*
ex 39-54] plura T. Adv., in fss.
f cf. vr. 15 67. [*BMV. etc.*
g cf. Dt 28, 4.
h cp. 20, 42; Jo 20, 28. — cf. cp.
i Jo 20, 29. — cf. vr. 20. [2, 11.
46-55] Cn. ad vspr. — Antt. per
46-53] cf. 1 Rg 2, 1-10. [*ann.*
j Ps 33, 3, 4; 68, 31; Ac 10, 46;
l 1 Th 5, 23. [19-17.
m Ps 34, 9; Is 61, 10; Hab 3, 18. — cf. Ac 16, 34.
n Ps 105, 21; 1 Tm 1, 1; 2, 3; Tt 1, 3; Ju 25. — cf. 2 Tm 1, 9.
o 1 Rg 1, 11; Ps 137, 6. — cf. cp. 9, 38.
p cp. 11, 27. — cf. Ml 3, 12.
q 1 Rg 12, 24; Ps 70, 19; 125,
r Ps 88, 9. [2. 3.
s Ps 98, 3; 110, 9; Is 57, 15.
50] V. in fs. ss. Cord. J.
t Ex 20, 6; Dt 5, 10; 7, 9; Ps 88, 2, 3; 102, 17.
u Ps 88, 11; 117, 16; Is 51, 9.
v Mr 7, 22. — cf. Dn 4, 37. — v. Jc 4, 6. [Jb 5, 11.
x Ecli 10, 17; Ex 21, 26. — v.
y Ps 33, 11; 106, 9. — cf. cp. 6. 21; 24, 25.
53] v. Ps 127, 2; Sap 12, 1.
z Jb 22, 9.
54] Ant. in fs. ss. Cord. J.

a Is 41, 8-10; Heb 2, 16.
b Is 41, 8; 44, 21; 49, 3. [72, 73.
c Ps 97, 3; Mic 8, 20. — cf. vr.
d Gn 17, 7, 19; Ps 131, 11; Gal
57-68] Ev. in fs. s. Jo. B. [3, 16.
e Gn 19, 19. [3; Ph 3, 5.
f cp 2, 21; Gn 17, 12; Lv 12,
g vr. 18. *h* vr. 22.
ex 62-76] plura in fs. nativ. s. Jo. B.
i cf. vr. 20.
j cp. 2, 28; 24, 53.
l cp. 5, 26; 7, 16; Ac 2, 43.
m vr. 39. *n* cf. cp. 2, 19, 51.
o Ac 11, 21; 13, 11.
p vr. 15, 41.
q cf. Jl 2, 28. [*annum.*
68-79] Cn. ad ll. — Antt. per
r 3 Rg 1, 48; 1 Par 29, 10; 1 Es 7, 27; Ps 40, 14; 71, 18; 105, 48.
s Is 20, 23; Mt 15, 31; Ac 13, 17.
t cp. 7, 16; Ex 4, 31. — cf. vr. 78; Ac 15, 14; Heb 2, 6.
u cp. 2, 38; Ps 110, 9; 129, 7, 8. — cf. cp. 24, 21; Is 43, 1; 59, 20. *v* 1 Rg 2, 1, 10; Ps 131, 17; Ez 29, 21. — cf. 2 Rg 22, 3. *x* Ac 3, 21; Rm 1, 2. — cf. Jr 23, 5, 6.

71 [y]salutem ex inimicis nostris,
et de manu omnium qui oderunt nos:
72 [z]ad faciendam misericordiam cum patribus nostris,
et [a]memorari testamenti sui sancti; [daturum se nobis;
73 [b]iusiurandum, quod iuravit ad Abraham patrem nostrum,
74 [c]ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum libe-
serviamus illi 75 [d]in sanctitate et iustitia [rati,
coram ipso [e]omnibus diebus nostris.
76 Et tu, puer, [f]propheta Altissimi vocaberis;
[g]praeibis enim ante faciem Domini [h]parare vias eius,
77 [i]ad dandam scientiam salutis plebi eius,
[j]in remissionem peccatorum eorum.
78 [l]Per viscera misericordiae Dei nostri,
in quibus visitavit nos [m]oriens [n]ex alto;
79 [o]illuminare his [p]qui in tenebris et in umbra mortis sedent,
ad dirigendos pedes nostros in [q]viam pacis.
80 [r]Puer autem crescebat et confortabatur spiritu et erat [s]in de-
sertis usque in diem ostensionis suae ad Israël.
2 Factum est autem, in diebus illis exiit edictum [a]a Caesare Au-
gusto, ut [b]describeretur universus orbis. 2 Haec descriptio prima
facta est a praeside Syriae Cyrino. 3 Et ibant omnes, ut profiteren-
tur singuli in suam civitatem. 4 Ascendit autem et Ioseph [c]a Gali-
laea de civitate Nazareth in Iudaeam in [d]civitatem David, quae
vocatur Bethlehem; [e]eo quod esset de domo et familia David, 5 ut
profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore praegnante. 6 Factum
est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret, 7 et [f]peperit
filium suum primogenitum et [g]pannis eum involvit et [h]reclinavit eum
in praesepio, quia non erat eis locus in [i]deversorio.
8 Et pastores erant in regione eadem vigilantes et custodientes
vigilias noctis super gregem suum. 9 Et ecce angelus Domini [j]stetit
iuxta illos, et [l]claritas Dei circumfulsit illos, et timuerunt timore
magno. 10 Et dixit illis angelus: Nolite timere; ecce enim evan-
gelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni [m]populo: 11 quia
[n]natus est vobis hodie [o]Salvator, qui est [p]Christus Dominus, in ci-
vitate David. 12 Et [q]hoc vobis signum: invenietis infantem pannis
involutum et positum in praesaepio. 13 Et subito facta est cum an-
gelo [r]multitudo militiae caelestis, laudantium Deum et dicentium:
14 [s]Gloria in altissimis Deo,
et in terra [u]pax hominibus bonae voluntatis.
15 Et factum est, ut discesserunt ab eis angeli in caelum, pastores
loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehem et videamus
hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. 16 Et
venerunt festinantes et invenerunt Mariam et Ioseph et [v]infantem
positum in praesaepio. 17 Videntes autem cognoverunt de verbo,
[x]quod dictum erat illis de puero hoc. 18 Et omnes qui audierunt
mirati sunt, et de his quae dicta erant a pastoribus ad ipsos. 19 Ma-
ria autem [y]conservabat omnia verba haec conferens in corde suo.
20 Et reversi sunt pastores [z]glorificantes et laudantes Deum, in omni-
bus quae audierant et viderant, sicut dictum est ad illos.
21 Et postquam consummati sunt [a]dies octo, ut circumcideretur
puer, [b]vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo
priusquam in utero conciperetur.
22 Et, [c]postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum
legem Moysi, tulerunt illum in Ierusalem ut [d]sisterent eum Domino,
23 sicut scriptum est in [e]lege Domini, quia '[f]omne masculinum
adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur'; 24 et ut darent ho-
stiam, secundum quod dictum est in lege Domini, '[g]par turturum
aut duos pullos columbarum'. 25 Et ecce homo erat in Ierusalem,
cui nomen Simeon, et homo iste [h]iustus et [i]timoratus [j]exspectans
[l]consolationem Israël et Spiritus sanctus erat in eo. 26 Et respon-
sum acceperat a Spiritu sancto [m]non visurum se mortem, nisi prius

y Ps 105, 10. *z* Mic 7, 20.
a Lv 26, 42; Ps 104, 8, 9. — cf. vr. 54, 55; Rm 9, 4.
*73] * cf. Catech. R. III 3. 15.*
b Gn 22, 16-18; Ecli 44, 22; [Heb 6, 13, 14.
c cf. Sph 3, 15.
d Sap 9, 3; Eph 4, 24. — cf. 1 Th 2, 10; Tt 2, 12.
e cf. Jr 32, 39; Mt 28, 20.
*74, 75] * Catech. R. II 7, 5; III 2, 1; IV 12, 12. — Ant. in fs. ss. Cyrill. et Meth.*
f cp. 7, 26; 20, 6; Mt 14, 5; 21, 26.
g vr. 17; cp. 7, 27; Ml 3, 1; Io [3, 28.
h cp. 3, 4; 7, 27; Mt 3, 3.
i cf. Jr 31, 34.
j Mr 1, 4. — cf. Mr 26, 28.
l Col 3, 12.
78] Ant. in fss. ss. Cord. J. et appar. BMV. Imm.
m Zc 6, 12; 2 Pt 1, 19. — cf. [Eph 5, 14.
n cp. 24, 49.
79] Antt. in sb. OT. Spbr., in fs. s. Fam. J. M. J. et in itiner. cler. [18. — v, Jo 8, 12.
o Is 9, 2; Mt 4. 16. — cf. Ac 26,
p Ps 106, 10; Is 42. 7.
q Rm 3, 17. *r* cp. 2, 40.
s cp. 3, 2; 7, 24.

1-14] Ev. in Nat. Dñi (ad 1 [*Ms*).
a cp. 3, 1; 20, 22.
b cf. vr. 3, 5; Ac 5, 27.
4,5] Antt. et. R. in fss. et off. s. [*Joseph.*
c vr. 39; cp. 1, 26.
d vr. 11; Jo 7, 42. — cf. 1 Rg [16. 1.
e cp. 1, 27.
ex 1-14] plura in Nativ. Dñi.
f Mt 1, 25.
7] Ant. in fs ss. Ros. BMV.
g vr. 12. — cf. Sap 7, 4.
h vr. 16. *i* cp. cp. 22, 11.
j cp. 24, 4; Ac 12, 7.
l cp. 9, 31; Ac 7, 55; 1 Cor 3, 18. — cf. Ex 30. 34; Is 6, 1.
m vr. 32; Jo 11, 50.
n Is 9, 6. *o* v. Mt 1, 21.
p Ac 2, 36; 10, 36. — cf. cp. 1, 43; 23, 2. — v. vr. 26; Mt 1. 16.
q Rg 2, 34; 4 Rg 19, 29; 20, 8, 9; Is 7, 11, 14.
r Gn 32, 1, 2; 3 Rg 22, 19; 2 Par 18, 18; Dn 7, 10; Ap. 5, 11.
s cp. 19, 38; Mt 6, 10; 28, 18; Jo 17, 4; Ac 7, 49; Eph 3, 15; Col 1, 16, 20; Ap 5, 13.
t Ps 148, 1; Mt 21, 9.
14] In ord. Ms.
u cp. 1, 79; Ps 84, 11; Is 9. 6, 7; Ag 2, 10; Ac 10, 36; Rm 5, 1; Eph 2, 14, 17; Col 1, 20.
15-20] Ev. in Nativ. Dñi (ad 2 Ms). et oct. et in Ms. vot. de s. Maria p. Nativ.
16] Antt. in fs. s. Fam. et in fss. [*et off. s. Joseph.*
v v. vr. 7. 12.
x vr. 10-12. [37, 11.
y vr. 51. — cf. cp. 1, 66; Gn
z v. cp. 7, 16. *a* v. cp. 1, 59.
12] Ev. in fss. Circ. et ss. Nom. J. — v. cp. 1. 31. — Ant. in fs. pretiosiss. Sang. DNJC.
b cp. 1, 31; Mt 1, 21, 25.
22-32] Ev. etc. in Purif. BMV.
c Lv 12, 1-8. — cf. Gal 4, 4.
22] Of. in fs. ss. Fam. J. M. J.
d cf. 1 Rg. 1, 22, 24.

e vr. 39; Ex 13, 9; 2 Par 31. 3. *f* cf. Ex 13, 2, 12. *24] cf. prop. 24 ab Alex. VIII damn. (7 Dec. 1690).*
g Lv 12, 8. — cf. Mt 21, 32. *25] R. in fs. 7 dol. BMV.* *h* cf. cp. 1, 6. *i* cf. Ac 10, 2. *j* vr. 38;
cp. 23. 21; Mr 15, 43. — cf. Gn 49, 18; Ps 118, 166. *l* Is 40, 1; 57, 18. *m* Ps. 88, 48; Heb 11, 5.

videret [p]Christum Domini. 27 Et venit [q]in spiritu in templum et,
cum inducerent puerum Iesum [r]parentes eius ut facerent secundum
consuetudinem legis pro eo, 28 et ipse accepit eum in ulnas suas et
[s]benedixit Deum et dixit:

29 Nunc [t]dimittis servum tuum, Domine,
[u]secundum verbum tuum [v]in pace;
30 quia [x]viderunt oculi mei [y]salutare tuum,
31 [z]quod parasti ante faciem omnium populorum:
32 [a]lumen ad revelationem gentium
et [b]gloriam plebis tuae Israël.

33 Et erat [c]pater eius et mater mirantes super his, quae diceban-
tur de illo. 34 Et benedixit illis Simeon et dixit ad Mariam matrem
eius: Ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum
in Israël et in signum [d]cui contradicetur; 35 et tuam ipsius animam
pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.
36 Et erat Anna [e]prophetissa filia Phanuel de tribu Aser: haec
processerat in diebus multis et vixerat cum viro suo annis septem
a virginitate sua. 37 Et haec vidua usque ad annos octogintaquat-
tuor; [f]quae non discedebat de templo [g]ieiuniis et obsecrationibus
serviens nocte ac die. 38 Et haec ipsa hora superveniens confiteba-
tur Domino et loquebatur de illo omnibus qui [h]exspectabant [i]re-
demptionem Israël.
39 Et, ut perfecerunt [j]omnia secundum legem Domini, reversi
sunt in Galilaeam in civitatem suam Nazareth.
40 [k]Puer autem crescebat et confortabatur plenus sapientia, et
gratia Dei erat in illo. 41 Et ibant parentes eius [l]per omnes annos
in Ierusalem [m]in die sollemni Paschae. 42 Et, cum factus esset an-
norum duodecim, [n]ascendentibus illis Ierosolymam secundum con-
suetudinem diei festi, 43 consummatisque [o]diebus, cum redirent, re-
mansit puer Iesus in Ierusalem, et non cognoverunt parentes eius.
44 Existimantes autem illum esse in comitatu venerunt iter diei, et
requirebant eum inter cognatos et notos. 45 Et non invenientes re-
gressi sunt in Ierusalem requirentes eum. 46 Et factum est, post
triduum invenerunt illum in templo [p]sedentem in medio [q]doctorum,
audientem illos et interrogantem eos. 47 [r]Stupebant autem omnes
qui eum audiebant super prudentia et responsis eius. 48 Et videntes
admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis
sic? ecce [s]pater tuus et ego dolentes quaerebamus te. 49 Et ait ad
illos: Quid est quod me quaerebatis? nesciebatis quia [t]in his quae
[u]Patris mei sunt [v]oportet me esse? 50 [x]Et ipsi non intellexerunt ver-
bum, quod locutus est ad eos.
51 Et descendit cum eis et venit Nazareth et erat subditus illis.
Et mater eius [y]conservabat omnia verba haec in corde suo. 52 Et
Iesus proficiebat sapientia et [z]aetate et gratia [a]apud Deum et homines.

3 Anno autem quintodecimo imperii [a]Tiberii Caesaris, procurante
Pontio [b]Pilato Iudaeam, [c]tetrarcha autem Galilaeae Herode, Phi-
lippo autem fratre eius tetrarcha Ituraeae et Trachonitidis regionis,
et Lysania Abilinae tetrarcha, 2 sub principibus sacerdotum [d]Anna
et Caipha factum est verbum Domini super [e]Ioannem Zachariae fi-
lium in deserto. 3 Et venit in omnem regionem Iordanis praedicans
[f]baptismum paenitentiae [g]in remissionem peccatorum, 4 sicut scri-
ptum est [h]in libro sermonum Isaiae prophetae: '[i]Vox clamantis in
deserto; [j]Parate viam Domini; rectas facite semitas eius. 5 [l]Omnis
vallis implebitur, et [m]omnis mons et collis humiliabitur, et [n]erunt
prava in directa, et aspera in vias planas, 6 et [o]videbit omnis caro
[p]salutare Dei'.
7 Dicebat ergo ad turbas, quae exibant ut baptizarentur ab ipso:
[q]Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura [r]ira?
8 Facite ergo fructus [s]dignos paenitentiae, et ne coeperitis dicere:
[t]Patrem habemus Abraham; dico enim vobis quia potens est Deus
de lapidibus istis suscitare filios Abrahae. 9 Iam enim securis ad ra-
dicem arborum posita est; [u]omnis ergo arbor non faciens fructum
bonum excidetur et in ignem mittetur.

p cf. 1 Rg 10, 1; 12, 3; 3 Rg 1, 14 etc.
27-28] R. in fs. s. Joseph. — Ant. in fss. ss. Ros. BMV. et ss. Fam.
q cf. cp. 4, 1.
r vr. 33, 41, 43, 48 etc.
s cp. 1, 64; 24, 53.
t cf. Gn 46. 30; Tb 3, 6.
u vr. 26.
v Gn 15, 15. — cf. Ecli 44,14.
x Jo 8, 56. — cf. Mt 13, 17.
y v, cp. 3, 6.
z Ps 97, 2. — v. cp. 24, 47.
a Is 42, 6; 52, 10; 60, 3; Jo 8, 12; Ac 13, 47; 26, 23.
b cf. Is 45, 26; 46, 13.
33-40] Ev. in D. in oct. Nat. [Dñi.
33] v. vr. 17, 28.
ex 33-52] plura in fss. s. Joseph. et ss. Famil. J. M. J.
c cf. Is 8, 14; Mt 21, 44, Io 9, 39; 1 Cor 1, 23, 24; 2 Cor 2, 16; 1 Pt 2, 8, 9.
34-35] v. vr. 25. *d* Ac 28, 22.
e cf. Ex 15,20. *f* cf. 1 Tm 5, 5.
g cp. 5, 33; Mt 6, 16-18; Ac 13, 2; 14, 23; 2 Cor 6, 5; [11, 27.
h vr. 25.
i cp. 1, 68; Ps 110, 9; 129, 7, [8; Is 52, 9.
j v. vr. 21-24.
k vr. 52; cp. 1, 80; 1 Rg 2, 26.
l cf. 1 Rg 1, 3.
m Ex 23, 15; Dt 16, 1; Jo 2, [13.
n Jo 11, 55.
43-52] Ev. etc. in D. inf. oct. Epiph., in fss. s. Famil. J. M. J. (51) et Matern. BMV etc.
o Ex 12, 15, 18; Lc 23, 6; Dt 16, 3.
45-46] Ant. in fs. ss. Ros. BMV.
p v. Mt 26, 55.
q cp. 5, 17. *r* cf. cp. 4. 22.
48-49] R. in fs. 7 dol. BMV.
50-52] Ev. in fs. puriss. Cord. BMV.
s vr. 27. — cf. vr. 49.
t Jo 4, 34. *u* Jo 2, 16; 14, 2.
v v. cp. 13, 33.
x cf. cp. 18, 34; 24, 25. — v. cp. 9, 45; Mr 9, 31.
51] v. Rm 5, 19. *y* v. vr. 19.
52] Ant. in D. inf. oct. Nativ. et in fs. s. Vinc. a P. (pr.).
z (Mt 6, 47).
a Pro 3, 4; Rm 14, 18.

1-6] Ev, in sb. QT. et D. 4 Adv.
a cf. cp. 2, 1. [27; 1 Tm 6, 13.
b cp. 13, 1; Mt 27, 2; Ac 3, 13; 4,
c vr. 19; cp. 8, 3; 9, 7, 9; 13, 31; 23, 7; Mt 14, 1; Ac 4, 27; 13, 1. — cf. Mr 6, 14.
d Jo 18, 13, 24; Ac 4, 6.
2-17] Mt 3, 1-12; Mr 1, 2-8.
e Jo 1, 6, 7. — cf. cp. 1, 80.
f Ac 2, 38.
g Mt 26, 28. — cf. cp. 1, 77.
4] v. Mt 3, 3.
h cp. 4, 17; Ac 8, 28; — cf. cp. 20, 42; Mr 12, 26; Ac 1, 20.
i Is 40, 3-5. — v. Jo 1, 23.
j cp. 1, 76; 7, 27.
l cf. Is 57, 14.
m Is 49, 11; Zc 4, 7.
n Is 42, 16; 45, 2.
o Is 52, 10. — cf. Ps 97, 3.
p cp. 2, 30; Ac 28, 28. — cf. cp. 1, 69, 71, 77; Tt 2, 11.
q Mt 12, 34; 23, 33. — cf. Ps 139, 4. [Col 3, 6; 1 Th 1, 10.
r Jo 3, 36; Rm 5, 9; Eph 5, 6;
s Ac 26, 20. *t* Jo 8, 39; Rm 9, 7. *u* cp. 13, 7, 9; Mt 7, 19; Jo 15, 2, 6.

aliquando et a quibusdam Messias habitus est (3, 1-20), Dñus noster baptizatur et voce caelesti Filius Dei nuncupatur (21, 22), quamvis secundum carnem per Davidem et Abraham a cunctorum hominum protopa-

10 Et interrogabant eum turbae dicentes: [v]Quid ergo faciemus?
11 Respondens autem dicebat illis: [x]Qui habet duas tunicas det non
habenti, et qui habet escas similiter faciat. 12 [y]Venerunt autem et
[z]publicani ut baptizarentur et dixerunt ad illum: Magister, quid
faciemus? 13 At ille dixit ad eos: [a]Nihil amplius quam quod con-
stitutum est vobis faciatis. 14 Interrogabant autem eum et [b]milites
dicentes: Quid faciemus et nos? Et ait illis: Neminem concutiatis
neque calumniam faciatis et contenti estote [c]stipendiis vestris
15 Existimante autem populo et cogitantibus omnibus in cordibus
suis de Ioanne, [d]ne forte ipse esset [e]Christus, 16 [f]respondit Ioannes
dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos; [g]veniet autem for-
tior me, cuius non sum dignus [h]solvere corrigiam calceamentorum
eius: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni. 17 Cuius [i]venti-
labrum in manu eius, et purgabit aream suam et [l]congregabit tri-
ticum in horreum suum, [m]paleas autem comburet [n]igni inexstin-
guibili.
18 [o]Multa quidem et alia exhortans evangelizabat populo.
19 [p]Herodes autem tetrarcha, cum corriperetur ab illo de Hero-
diade uxore fratris sui et de omnibus malis quae fecit Herodes,
20 adiecit et hoc super omnia et [q]inclusit Ioannem in carcere.
21 Factum est autem, cum baptizaretur omnis populus, et Iesu
baptizato et orante, [r]apertum est caelum, 22 et descendit [s]Spiritus
sanctus corporali specie sicut columba in ipsum; et [t]vox de caelo
facta est: [u]Tu es Filius meus dilectus: in te complacui mihi.
23 Et ipse Iesus erat [v]incipiens quasi annorum [x]triginta, ut pu-
tabatur [y]filius Ioseph, [z]qui fuit Heli, qui fuit Mathat, 24 qui fuit
Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph, 25 qui fuit
Mathathiae, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit
Nagge, 26 qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiae, qui fuit Semei, qui
fuit Ioseph, qui fuit Iuda, 27 qui fuit Ioanna, qui fuit Resa, qui fuit
Zorobabel, [a]qui fuit Salathiel, [b]qui fuit Neri, 28 qui fuit Melchi, qui
fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her, 29 qui fuit
Iesu, qui fuit Eliozer, qui fuit Iorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi,
30 qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui
fuit Eliakim, 31 qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui
fuit [c]Nathan, qui fuit David, 32 [d]qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui
fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson, 33 qui fuit Aminadab,
qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Iudae, 34 [e]qui
fuit Iacob, [f]qui fuit Isaac, [g]qui fuit Abrahae, qui fuit Thare, qui
fuit Nachor, 35 qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui
fuit Heber, qui fuit Sale, 36 qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, [h]qui
fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech, 37 qui fuit Mathusale,
qui fuit Henoch, qui fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan,
38 qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.
4 Iesus autem [a]plenus Spiritu sancto [b]regressus est a Iordane et
agebatur a [c]Spiritu in desertum 2 [d]diebus quadraginta et [e]tenta-
batur a diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis et, consummatis
illis, [f]esuriit. 3 Dixit autem illi diabolus: Si [g]Filius Dei es, dic [h]la-
pidi huic ut panis fiat. 4 Et respondit ad illum Iesus: [i]Scriptum
est quia '[j]non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei'.
5 Et duxit illum diabolus in montem excelsum et ostendit illi omnia
regna orbis terrae in momento temporis 6 et ait illi: [l]Tibi dabo po-
testatem hanc universam et gloriam illorum, quia mihi tradita sunt
et cui volo do illa. 7 Tu ergo, si adoraveris coram me, erunt tua
omnia. 8 Et respondens Iesus dixit illi: Scriptum est: '[m]Dominum
Deum tuum adorabis, et [n]illi soli servies'. 9 Et [o]duxit illum in Ieru-
salem et statuit eum super pinnam templi et dixit illi: Si Filius Dei
es, mitte te hinc deorsum. 10 Scriptum est enim, quod
'[p]angelis suis mandavit de te, ut conservent te',
11 et quia
'in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum'.
12 Et respondens Iesus ait illi: Dictum est: '[q]Non tentabis Dominum
Deum tuum'. 13 Et, consummata omni [r]tentatione, diabolus recessit
ab illo [s]usque ad tempus.

v vr. 12, 14. — cf. Ac 2, 37; 16, 30; 22, 10.
x cf. Is 58, 7; Dn 4, 24; Eph 4, 28; Jc 2, 15, 16; 1 Jo 3, 17.
y cp. 7, 29; Mt 21, 32.
z cp. 18, 10, 13; Mt 9, 11.
a cf. cp. 19, 8.
b cf. 2 Tm 2, 3, 4.
c 1 Cor 9, 7.
d Jo 1, 19, 20. *e* v. Mt 1, 16.
f Jo 1, 26; Ac 1, 5.
g Jo 1, 15, 27; 3, 30, 31; Ac 13, 25.
h Is 5, 27.
i Jo 1, 33; Ac 11, 16. — cf. Is 4, 4.
j Is 41, 16.
l Mt 13, 30. — cf. Ez 34, 12-16.
m Ml 4, 1.
n Mr 9, 43-47.
o cf. Jo 20, 30; 21, 25.
p Mt 14, 3; Mr 6, 17. — v. vr. 1.
19, 20] *R. in fs. s. Jo. Nepom.*
q Mt 4, 12; Mr 1, 14. — cf. Jo 3, 24.
21-23] *Ev. in fs. Patr. et in Ms. vot. s. Joseph.*
21, 22] Mt 3, 13-17; Mr 1, 9-11. — cf. Jo 1, 32-34.
r Ez 1, 1; Ac 7, 56; Ap 9, 11.
22] *v. Mt 3, 16, 17.*
s cf. cp. 4, 18, 21; Ac 18, 38.
t Jo 12, 28.
u cf. cp. 9, 35; Ps 2, 7; Is 42, 1; Eph 1, 6; Col 1, 13; 1 Jo 5, 9.
23] *Antt. in fss. et off. s. Joseph.*
v cf. Mt 4, 17; Ac 1, 22.
x cf. Nm 4, 3.
23-38] cf. Mt 1, 1-16.
y cp. 4, 22; Mt 13, 55; Jo 1, 45; 6, 42. *z* cf. Mt 1, 16.
a 1 Es 3, 2. — cf. 1 Par 3, 17-19.
b cf. Mt 1, 12.
c 2 Rg 5, 14; 1 Par 3, 5; 14, 4; Zc 12, 12.
d 1 Rg 16, 1; 17, 12. — cf. Rt 4, 18-22; 1 Par 2, 1-15.
e Gn 29, 35. *f* Gn 25, 26.
g Gn 21, 3.
34-38] Gn 5, 3-32; 11, 10-26; 1 Par 1, 1-4, 24-27.
h Gn 10, 22.
1-13] Mt 4, 1-11; Mr 1, 12, 13.
a vr. 18; cp. 3, 22; Jo 1, 33; 3, 34; Ac 10, 38. — cf. cp. 1, 15; Ac 6, 5.
b vr. 14; cp. 3, 3.
c cf. cp. 2, 27; 3, 21.
d cf. Dt 9, 9, 18; 3 Rg 19, 8.
e cf. Heb 2, 18; 4, 15.
f Mt 21, 18. — cf. Jo 4, 6, 7.
g v. Mt 14, 33.
h cf. Mt 4, 3.
i vr. 8, 10. — cf. Eph 6, 17.
j Dt 8, 3. — cf. Jo 4, 34.
l Ap. 3, 2. — cf. cp. 22, 53; Jo 12, 31; 1 Jo 5, 19.
6] * *Catech. R. IV 13, 14.*
8] *v. Mt 4, 10.*
m Dt 6, 13, 14; 10, 20; 13, 4.
n 1 Rg 7, 3. *o* cf. Ez 8, 3.
p Ps 90, 11, 12.
q Dt 6, 16.
r cf. Is 7, 12.
s Ac 13, 11. — cf. cp. 22, 53; Jo 14, 30.

EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM
4, 14 — 5, 6

rente ortum duxerit (23-38). Post tentationem in deserto (4, 1-13) patriam petit (14-21); a suis tamen reiectus et quaesitus ad mortem (22-30) descendit Capharnaum, indeque (31-41) Galilaeam peragrat praedicans

14 Et regressus est Iesus in virtute Spiritus in Galilaeam, et [t]fama
exiit per universam regionem de illo. **15** Et [u]ipse docebat in syna-
gogis eorum et magnificabatur ab omnibus.
16 Et venit [v]Nazareth, ubi erat nutritus, et [x]intravit [y]secundum
consuetudinem suam die sabbati in synagogam et surrexit [z]legere.
17 Et traditus est illi [a]liber Isaiae prophetae. Et, ut revolvit librum,
invenit locum, ubi scriptum erat: **18** ' [b]Spiritus Domini super me;
propter quod unxit me, [c]evangelizare pauperibus misit me, sanare
contritos corde, **19** [d]praedicare captivis remissionem et caecis visum,
[e]dimittere confractos in remissionem, praedicare [f]annum Domini
acceptum et diem retributionis '. **20** Et, cum plicuisset librum, reddi-
dit ministro et sedit. Et [g]omnium in synagoga oculi erant intenden-
tes in eum.
21 Coepit autem dicere ad illos: Quia hodie [h]impleta est [i]haec
scriptura in auribus vestris. **22** Et omnes testimonium illi dabant et
[j]mirabantur in [l]verbis gratiae, quae procedebant de ore ipsius et
dicebant: [m]Nonne hic est filius Ioseph? **23** Et ait illis: Utique di-
cetis mihi hanc similitudinem: [n]medice, cura teipsum: quanta au-
divimus facta in [o]Capharnaum fac et hic [p]in patria tua. **24** Ait au-
tem: Amen dico vobis quia [q]nemo propheta acceptus est in patria
sua. **25** In veritate, dico vobis, multae viduae erant in diebus Eliae
in Israël, quando [r]clausum est caelum annis tribus et mensibus sex,
cum facta esset fames magna in omni terra; **26** et ad nullam illa-
rum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniae [s]ad mulierem viduam.
27 Et [t]multi leprosi erant in Israël sub Elisaeo propheta; et nemo
eorum mundatus est, [u]nisi Naaman syrus. **28** Et repleti sunt omnes in
synagoga ira haec audientes. **29** Et surrexerunt et [v]eiecerunt illum
extra civitatem et duxerunt illum usque ad supercilium montis, su-
per quem civitas illorum erat aedificata, ut praecipitarent eum.
30 Ipse autem [x]transiens per medium illorum ibat.
31 Et [y]descendit in Capharnaum civitatem Galilaeae, ibique [z]do-
cebat illos sabbatis. **32** Et [a]stupebant in doctrina eius, quia in po-
testate erat sermo ipsius. **33** Et in [b]synagoga erat homo habens dae-
monium immundum et exclamavit voce magna **34** dicens: Sine,
[c]quid nobis et tibi, [d]Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te
quis sis, [e]Sanctus Dei. **35** Et [f]increpavit illum Iesus dicens: Obmu-
tesce et exi ab eo. Et, cum proiecisset illum daemonium in medium,
exiit ab illo nihilque illum nocuit. **36** Et factus est [g]pavor in omni-
bus, et colloquebantur ad invicem dicentes: Quod est hoc verbum,
quia in potestate et virtute imperat immundis spiritibus, et exeunt?
37 Et [h]divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.
38 Surgens autem Iesus de synagoga introivit in domum Simo-
nis; socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, et rogaverunt
illum pro ea. **39** Et stans super illam [i]imperavit febri, et dimisit illam;
et continuo surgens ministrabat illis.
40 Cum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis
languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis [j]manus impo-
nens curabat eos. **41** [l]Exibant autem daemonia a multis [m]clamantia
et dicentia: Quia tu es [n]Filius Dei; et increpans non sinebat ea loqui,
quia sciebant ipsum esse [o]Christum.
42 Facta autem die, egressus ibat [p]in desertum locum, et [q]turbae
requirebant eum et venerunt usque ad ipsum et detinebant illum,
ne discederet ab eis. **43** Quibus ille ait: Quia et aliis civitatibus [r]opor-
tet me [s]evangelizare regnum Dei; quia ideo missus sum. **44** [t]Et erat
praedicans in synagogis Galilaeae.
5 Factum est autem, cum turbae irruerent in eum ut audirent ver-
bum Dei, et ipse stabat secus [a]stagnum Genesareth. **2** Et vidit
duas naves stantes secus stagnum; piscatores autem descenderant
et [b]lavabant retia. **3** [c]Ascendens autem in unam navim, quae erat
Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum. Et [d]sedens docebat
de navicula turbas. **4** Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem:
Duc in altum, et [e]laxate retia vestra in capturam. **5** Et respondens
Simon dixit illi: Praeceptor, [f]per totam noctem laborantes nihil ce-
pimus; in verbo autem tuo laxabo rete. **6** Et, cum hoc fecissent,

14, 15] Mt 4, 12-17; Mr 1, 14, 15.
t vr. 37.
u vr. 44; Mt 4, 23; Mr 1, 39.
v cp. 1, 26; 2, 39, 51.
16-30] cf. Mt 13, 54-58; Mt 6, 1-6.
x vr. 31. — v. Mr 6, 2.
y cf. Ac 17, 2.
z Ac 13, 15, 27; 15, 21.
a cp. 3, 4. — cf. Ac 8, 28.
b Is 61, 1, 2.—cf. vr. 1; Mt 3, 16; 12, 18; Jo 1, 32, 33; Ac 1, 2.
18] *Ant. in fr. 4 a. vg. Nativ.— Int. (Ps 77) in fs. s. Alph. de L.*
18, 19] *Int. (Ps (10), 12) in fs. s. Franc. Regis.*
c Mt 11, 5. — cf. cp. 6, 20.
d cf. Is 42, 7; Jo 9, 39; Ac 26, 18.
e Ps 145, 8, 9; Is 58, 6.
f Lv 25, 10. — cf. Is 49, 8; 2 Cor 6, 2.
g cf. cp. 19, 48; Ac 6, 15.
h v. Mt 1, 22.
i Mr 12, 10; Ac 8, 35. — cf. Jo 19, 37.
22] *Cm. in D. 3 p. Epiph.*
j cf. cp. 2, 47; Jo 7, 15, 46; Ac 4, 13.
l cf. Ps 44, 3.
m Mt 13, 55; Jo 6, 42. — cf. cp. 2, 27; 3, 23.
n cf. cp. 23, 39; Mt 27, 42.
23-30] *Ev. in fr. 2 p. D. 3 Qdg. (24,30).*
o Mt 11, 23; Mr 2, 1, 12; Jo 4, 46-53.
p Mt 2, 23; Mr 6, 1.
q Mt 13, 57; Jo 4, 44.
r 3 Rg 17, 1; Ecli 48, 3; Jc 5, 17. — cf. Ap 11, 6.
t cf. 4 Rg 7, 3. *u* 4 Rg 5, 1-14.
v cf. Nm 15, 35; Ac 7, 58.
x cf. Jo 8, 59; 10, 39.
31-37] Mr 1, 21-28.
y Mt 4, 13; Jo 2, 12.
z cp. 6, 6; 13, 10. — Mr 6, 2.
a vr. 36. — v. Mt 7, 28, 29; Jo 7, 46.
b cp. 7, 5.
c v. Mt 8, 29.
d cf. Ac 19, 15; Jc 2, 19.
e Jo 6, 69; Ac 3, 14; Ap 3, 7. — cf. cp. 1, 35; Heb 7, 26; 1 Jo 2, 20.
f vr. 41. — v. Mt 17, 17.
g cf. vr. 32; Mt 8, 27.
38-41] Mt 8, 14-16; Mr 1, 29-34.
38-44] *Ev. in fr. 5 p. D. 3 Qdg. (40-41), in sb. QT. Pnt. et in Ms. vot. pro vit. mort.*
h cf. 1 Cor 9, 5.
i cp. 8, 24; 9, 42; Mt 8, 26; Mr 4, 39.
40-41] *Antt. in fr. 5 p. D. 3 Qdg.*
j cp. 13, 13. — v. Mr 5, 23.
l Mr 3, 11, 12. — cf. Ac 16, 17, 18.
m vr. 33; Mt 8, 29.
n vr. 3, 9 — cf. cp. 1, 32; Mt 14, 35.
o v. Mt 1, 16.
42-43] Mr 1, 35-38.
p cp. 5, 16. *q* cf. Mr 1, 37.
43] * *Catech. R. IV 11, 1.*
r v. cp. 13, 33.
s cp. 8, 1; 16, 16; Mt 4, 23; 24, 14; Ac 8, 12.
t vr. 15; Mr 1, 39. — cf. Mt 23, 37; 26, 55.
a Nm 34, 11; Dt 3, 17; Js 12, 3; 1 Mc 11, 67. — cf. Mr 14, 34; Jo 6, 1.
1-11] *Ev. in D. 4 p. Pnt. (3, 5).*
2-11] cf. Mt 4, 18-22; Mr 1, 16-20; Jo 1, 40-42. — cf. Jo 21, 3-7.
b cf. Mr 1, 19.
c cf. Mt 13, 3.
d cf. Mt 5, 1. *e* cf. Jo 21, 6.
f cf. cp. 11, 23; Jo 15, 5.

in synagogis (31-44). Piscatione miraculosa Petrum eiusque socios ad se allicit (5, 1-11) aliisque plurimis prodigiis turbas commovet (12-26); at pharisaeorum ita excitat iram, ut, praesertim post Levi

concluserunt piscium multitudinem copiosam; [g]rumpebatur autem
rete eorum. 7 Et adnuerunt sociis, qui erant in [h]alia navi, ut veni-
rent et adiuvarent eos. Et venerunt et impleverunt ambas naviculas,
ita ut paene mergerentur. 8 Quod cum videret Simon Petrus, proci-
dit ad genua Iesu dicens: [i]Exi a me, quia homo peccator sum,
Domine. 9 [j]Stupor enim circumdederat eum et omnes qui cum illo
erant in captura piscium, quam ceperant; 10 similiter autem Iaco-
bum et Ioannem filios Zebedaei, qui erant socii Simonis. Et ait ad
Simonem Iesus: Noli timere, ex hoc iam [l]homines eris capiens.
11 Et, subductis ad terram navibus, [m]relictis omnibus, secuti sunt
eum.
12 Et factum est, cum esset in una civitatum, et ecce vir plenus
lepra et videns Iesum et [n]procidens in faciem rogavit eum dicens:
Domine, [o]si vis, potes me mundare. 13 Et extendens manum, tetigit
eum dicens: Volo, mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.
14 Et ipse [p]praecepit illi ut nemini diceret; sed: Vade, [q]ostende te
sacerdoti et [r]offer pro emundatione tua, sicut praecepit Moyses, [s]in
testimonium illis. 15 [t]Perambulabat autem magis sermo de illo, et
conveniebant turbae multae ut audirent et curarentur ab infirmita-
tibus suis; 16 ipse autem [u]secedebat [v]in desertum et orabat.
17 Et factum est, in una dierum et ipse sedebat docens. Et erant
pharisaei sedentes et [x]legis doctores, qui venerant ex omni castello
Galilaeae et Iudaeae et Ierusalem; et [y]virtus Domini erat ad sa-
nandum eos. 18 Et ecce viri portantes [z]in lecto hominem, qui erat
paralyticus, et quaerebant eum inferre et ponere ante eum. 19 Et
non invenientes qua parte illum inferrent prae turba, ascenderunt
supra [a]tectum et [b]per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium
ante Iesum. 20 [c]Quorum fidem ut vidit dixit: Homo, [d]remittuntur
tibi peccata tua. 21 Et coeperunt cogitare scribae et pharisaei di-
centes: Quis est hic, [e]qui loquitur blasphemias? [f]Quis potest dimit-
tere peccata, nisi solus Deus? 22 Ut [g]cognovit autem Iesus cogita-
tiones eorum, respondens dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus
vestris? 23 Quid est facilius, dicere: Dimittuntur tibi peccata, an di-
cere: Surge et ambula? 24 Ut autem sciatis quia [h]Filius hominis
habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi
dico, surge, tolle lectum tuum et vade in domum tuam. 25 Et con-
festim consurgens coram illis tulit lectum, in quo iacebat, et abiit
in domum suam [i]magnificans Deum. 26 Et [j]stupor apprehendit omnes
et [l]magnificabant Deum et repleti sunt timore dicentes: Quia vidi-
mus mirabilia hodie.
27 Et post haec exiit et vidit [m]publicanum nomine [n]Levi seden-
tem ad telonium et ait illi: Sequere me. 28 Et, [o]relictis omnibus,
surgens secutus est eum. 29 Et fecit ei convivium magnum Levi in
domo sua; et [p]erat turba multa publicanorum et aliorum, qui cum
illis erant discumbentes. 30 Et murmurabant pharisaei et scribae eo-
rum dicentes ad discipulos eius: [q]Quare cum publicanis et peccató-
ribus manducatis et bibitis? 31 Et respondens Iesus dixit ad illos:
Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. 32 [r]Non veni
vocare iustos, sed [s]peccatores [t]ad paenitentiam. 33 At illi dixerunt
ad eum: Quare [u]discipuli Ioannis [v]ieiunant frequenter et obsecra-
tiones faciunt, similiter et [x]pharisaeorum; tui autem edunt et bi-
bunt? 34 Quibus ipse ait: [y]Nunquid potestis filios sponsi, dum cum
illis est sponsus, facere ieiunare? 35 [z]Venient autem dies, cum abla-
tus fuerit ab illis sponsus: [a]tunc ieiunabunt in illis diebus. 36 Di-
cebat autem et similitudinem ad illos, quia nemo commissuram a
novo vestimento immittit in vestimentum vetus; alioquin et novum
rumpit, et veteri non convenit commissura a novo. 37 Et nemo mittit
vinum novum in [b]utres veteres; alioquin rumpet vinum novum utres
et ipsum effundetur, et utres peribunt; 38 sed vinum novum in utres
novos mittendum est, et utraque conservantur. 39 Et nemo bibens
vetus statim vult novum; dicit enim: [c]Vetus melius est.
6 Factum est autem in sabbato secundo primo, cum transiret per
sata, [a]vellebant discipuli eius spicas et manducabant confricantes
manibus. 2 Quidam autem pharisaeorum dicebant illis: Quid facitis

g cf. Jo 21, 11.
h vr. 2, 3.
i cf. 3 Rg 17, 18; Ac 10, 26. — v. Mt 8, 34.
j Is 6, 5. — cf. Mt 8, 27; Mr 1, 27.
l cf. 2 Tm 2, 26.
m cp. 18, 28; Mt 19, 27. — cf. vr. 28.
12-16] Mt 8, 2-4; Mr 1, 40-45.
n v. cp. 17, 16.
o cf. Mt 9, 28; Mr 9, 21, 22.
p Mt 9, 30; 17, 9; Mr 1, 34. — cf. cp. 8, 39. — v. Mt 12, [16.
q cp. 17, 14.
r Lv 14, 2-32.
s cp. 9, 5.
t cf. Mt 9, 31; Mt 7, 36.
u Mr 1, 35. — cf. Mt 14, 23.
v cp. 4, 42. — cf. cp. 1, 80; 3, 2.
17-26] ***Ev. in fr. 6 QT. Pnt.*** (24).
x cp. 2, 46; Mt 22, 35; Ac 5, 34; 1 Tm 1, 7.
y cp. 6, 19; 8, 46; Mr 5, 36; Ac 10, 38.
18-26] Mt 9, 2-8; Mr 2, 3-12.
z Mr 6, 35.
a cf. Dt 22, 8; 2 Es 8, 16; Mt 10, 27; 24, 17; Ac 10, 9.
b cf. Mr 2, 4.
c cp. 7, 9. 50; 17, 19; 18, 42. — v. Mr 2, 5.
d cp. 7, 48. — cf. Jo 5, 14.
e Mt 26, 65; Jo 10, 36.
f Ps 31, 5; 129, 4; Is 43, 25.
g Mr 2, 8. — v. Jo 2, 25; 16, 30.
h v. Jo 2, 25.
i cf. cp. 6, 5.
15, 26] ***Ant. in D. 18 p. Pnt.***
j cp. 1, 65.
l v. cp. 7, 16.
27-38] Mt 9, 9-17; Mr 2, 14-22.
27-32] ***Ev. in vg. s. Mt. Ap.***
m Mt 11, 19. — v. Mt 5, 46.
n cf. Mt 9, 9.
o vr. 11.
p cf. cp. 15, 1. 2.
q cp. 7, 31; 15, 2; 19, 7; Mt 11, 19.
r cf. cp. 15, 7; Jo 9, 38.
s 1 Tm 1, 15.
t cp. 13, 3, 5; 15, 10; 24, 47; Mt 4, 17; 11, 20; Mr 1, 15; Ac 3, 38; 5, 31.
u cp. 11, 1. — v. Mt 9, 14.
v cp. 2, 37.
x cp. 18, 12; Mt 22, 16.
y Jo 3, 29.
z v. cp. 17, 22.
a cf. Jo 16, 20.
b Js 9, 4; Jb 32, 19; Ps 118, 83.
c Ecli 9, 15.
1-5] Mt 12, 1-8; Mr 2, 23-28.
a Dt 23, 25.

vocationem (27, 28), omnimodis ei adversari nunquam desistent (29-6, 5). Porro Dñus a bene faciendo non cessat (6-11) atque duodecim electis apostolis (12-16) et, ut bonis operibus atque caritate

b Jo 5, 10. — cf. Ex 20, 9-11.
c v. Mt 21, 16. d 1 Rg 21, 1-6.
e Ex 25, 30; Lv 24, 5-9.
f cf. cp. 5, 24.
6-11] Mt 12, 9-14; Mr 3. 1-6.
6-11] Ev. in fs. s. Jo. Dam.
g cp. 4, 31; 13, 10. — v. Mr 6, 2.
h cp. 14, 1; 20. 20. — cf. cp. [11, 54.
i cf. Jo 8, 6.
j cp. 6, 8; 9, 47. — v. Mt 9, 4.
l cp. 14. 13.
m Mr 3, 34; 5, 32; 10, 23. — cf. Mr 10, 21.
n cf. 3 Rg 13, 4. o cf. 2 Tm 3, 9.
12-19] Ev. in fs. s. Barth. Ap.
*12] * cf. Catech. R. IV 1, 2; 8, 4. — Ant. in fs. Orat. D. N.*
p cp. 9, 28; Mt 14, 23.
q cp. 9, 1, 2; Mt 10, 1; Mr 3. [13; 6, 7.
r Jo 13, 18; 15, 16, 19.
s cp. 17, 5; 22, 14; 24, 10; Mt 10, 2; Mr 6, 30.
14-16] Mt 10. 2-4; Mr 3, 16-19: [Ac 1, 13.
t Mt 16, 18; Jo 1, 42.
u Mt 4, 18, 21. v Mt 9, 9.
w Gal 1, 14. — cf. Ac 21, 20; [22, 3.
x Jo 14, 22. — v. Ju 1.
17-23] Ev. in cm. Mm. et vg. omn. SS.
17-19] Cm. in fss. ss. Fab. et Seb. Mm. et s. Peregr. L. et in Ms. v. pro vit. mort.
17-19] Mt 4, 23-5, 1; Mr 3, 7-12. — cf. Ac 5, 15.
y v. Mt 11, 21.
z Mt 9, 20, 21; 14, 36; Mr 6, 56.

a cp. 5, 17; 8, 46; Ac 10, 38.
b Jo 6, 5.
20b-23] cf. Mt 5, 3-12.
*20] * Catech. R. III 10, 21.*
c cp. 1, 53. — cf. vr. 24, 25.
d Is 25. 8: 57, 18; Ap 7, 16, 17.
22] v. Mt 5, 11.
e cf. Mt 10, 22.
f cf. Jo 9, 22; 12, 42; 16, 2.
g cf. Heb 11, 26; 1 Pt 4, 14.
h Jo 15, 21. i v. Mt 5, 12.
j v. Mt 11, 35.
l Am 6, 1; Jc 5, 1. — cf. cp. 12, [21.
m Mt 6, 2. — cf. cp. 16, 25.
n Is 5, 22. o Is 65, 13, 14.
p Jc 4, 9. — cf. Pro 14, 13.
q cf. Jo 15, 16; 17, 14; Jc 4, 4; 1 Jo 4, 5.
r Jc 5, 31. — cf. Is 30, 10; Mic [2, 11.
s v. Mt 7, 15.
27-37] Mt 5, 39-48.
t Pro 25, 21, 22; Rm 12, 20, 21.
u 1 Pt 3, 9.
v cf. cp. 23, 34; Ac 7, 60; 1 Tm 1, 4, 16.
x Is 50, 6; Lm 3, 30; Mt 26, 67, Rm 12, 17. [26.
y Ps 36, 21, 26; 111, 5; Pro 21,
z Mt 7, 12. — cf. Tb 4, 16; Ecli 31, 18.

a Mt 5, 46. [Mt 5, 42.
b cf. cp. 14, 12-14; Pro 19, 17;
*35] * Urbani III l. v. Decr. tit. 19 cp. 20. — * Catech. R. III 8, 11, 17.*
c Lv 25, 35; 2 Es 5, 9.
d Ecli 4, 11. — cf. Eph 5, 1; [Ph 2, 5.
e cf. Jc 1, 5.
36-42] Ev. in D. 1 Pnt. (36).
f cf. Mt 5, 7, 48; Eph 5, 1, 2.
g Jc 5, 11.
37, 38, 14, 42] Mt 7, 1-5. — cf. Rm 14, 13; 1 Cor 4, 5; Jc 5, 9.
h cf. Mt 6, 14; 18, 23-33; Mr 11, 25. *38] * Catech. R. III 1, 10; 8, 17. — Cm. in fs. s. Jo. Cant.* i 2 Cor 9, 6-8. j Ps 78, 12; Is 65, 6, 7; Jr 32, 18. l Mr 4, 24. — cf. Jd 1, 7.

[b]quod non licet in sabbatis? 3 Et respondens Iesus ad eos dixit:
[c]Nec hoc legistis [d]quod fecit David, cum esurisset ipse et qui cum
illo erant, 4 quomodo intravit in domum Dei et [e]panes propositionis
sumpsit et manducavit et dedit his qui cum ipso erant, quos non
licet manducare nisi tantum sacerdotibus? 5 Et dicebat illis, [f]quia
dominus est Filius hominis etiam sabbati.
6 Factum est autem et in alio sabbato, [g]ut intraret in synagogam
et doceret. Et erat ibi homo, et manus eius dextra erat arida. 7 [h]Ob-
servabant autem scribae et pharisaei, si in sabbato curaret, ut inve-
nirent unde accusarent eum. 8 Ipse vero [j]sciebat cogitationes eorum,
et ait homini qui habebat manum aridam: Surge et sta in medium.
Et surgens stetit. 9 Ait autem ad illos Iesus: Interrogo vos, [l]si
licet sabbatis bene facere, an male; animam salvam facere, an per-
dere. 10 Et, [m]circumspectis omnibus, dixit homini: Extende manum
tuam. Et [n]extendit, et restituta est manus eius. 11 Ipsi autem repleti
sunt [o]insipientia et colloquebantur ad invicem quidnam facerent Iesu.
12 Factum est autem, in illis diebus [p]exiit in montem orare et erat
pernoctans in oratione Dei. 13 Et, cum dies factus esset, [q]vocavit di-
scipulos suos et [r]elegit duodecim ex ipsis, quos et [s]apostolos nominavit:
14 Simonem, [t]quem cognominavit Petrum, et [u]Andream fratrem eius,
Iacobum et Ioannem, Philippum et Bartholomaeum, 15 [v]Matthaeum et
Thomam, Iacobum Alphaei et Simonem, qui vocatur [w]zelotes, 16 et
[x]Iudam Iacobi et Iudam Iscariotem, qui fuit proditor. 17 Et descen-
dens cum illis stetit in loco campestri, et turba discipulorum eius et mul-
titudo copiosa plebis ab omni Iudaea et Ierusalem et maritima et [y]Tyri
et Sidonis, 18 qui venerant ut audirent eum et sanarentur a languoribus
suis. Et qui vexabantur a spiritibus immundis curabantur. 19 Et omnis
turba quaerebat [z]eum tangere, quia [a]virtus de illo exibat et sanabat
omnes. 20 Et ipse, [b]elevatis oculis in discipulos suos, dicebat:
Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.
21 Beati qui nunc esuritis, [c]quia saturabimini.
[d]Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.
22 [e]Beati eritis, cum vos oderint homines et cum [f]separaverint
vos et [g]exprobraverint et eiecerint nomen vestrum tanquam malum
[h]propter Filium hominis: 23 [i]gaudete in illa die et exsultate; ecce
enim merces vestra multa est in caelo; [j]secundum haec enim fa-
ciebant prophetis patres eorum; 24 [l]veruntamen
vae vobis divitibus, quia [m]habetis consolationem vestram!
25 [n]Vae vobis qui saturati estis, quia [o]esurietis!
Vae vobis qui ridetis nunc, [p]quia lugebitis et flebitis!
26 Vae, [q]cum benedixerint vobis homines! Secundum haec enim
faciebant [r]pseudoprophetis patres eorum.
27 Sed vobis dico, qui auditis: [s]Diligite inimicos vestros, [t]bene-
facite his qui oderunt vos, 28 [u]benedicite maledicentibus vobis et
[v]orate pro calumniantibus vos. 29 Et, [x]qui te percutit in maxillam,
praebe et alteram et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tu-
nicam noli prohibere. 30 [y]Omni autem petenti te tribue et qui aufert
quae tua sunt, ne repetas. 31 Et, [z]prout vultis ut faciant vobis homi-
nes, et vos facite illis similiter. 32 Et, [a]si diligitis eos qui vos dili-
gunt, quae vobis est gratia? nam et peccatores diligentes se dili-
gunt. 33 Et, si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quae vobis
est gratia? siquidem et peccatores hoc faciunt. 34 Et, [b]si mutuum
dederitis his a quibus speratis recipere, quae gratia est vobis? nam
et peccatores peccatoribus faenerantur, ut recipiant aequalia. 35 ve-
runtamen diligite inimicos vestros, benefacite et [c]mutuum date nihil
inde sperantes, et erit merces vestra multa, et [d]eritis filii Altissimi.
quia [e]ipse benignus est super ingratos et malos 36 [f]Estote ergo mi-
sericordes, [g]sicut et Pater vester misericors est. 37 Nolite iudicare
et non iudicabimini, nolite condemnare et non condemnabimini,
[h]dimittite et dimittemini, 38 [i]date, et dabitur vobis: mensuram bo-
nam et confertam et coagitatam et supereffluentem dabunt [j]in sinum
vestrum. [l]Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.

39 Dicebat autem illis et similitudinem: [m]Nunquid potest caecus
caecum ducere? nonne ambo in foveam cadunt? 40 [n]Non est disci-
pulus super magistrum; [o]perfectus autem omnis erit, si sit sicut
magister eius. 41 [p]Quid autem vides festucam in oculo fratris tui,
trabem autem, quae in oculo tuo est, non consideras? 42 Aut quo-
modo potes dicere fratri tuo: Frater, sine eiciam festucam de oculo
tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, eice primum
trabem de oculo tuo, et tunc perspicies ut educas festucam de oculo
fratris tui. 43 Non est enim arbor bona, quae facit fructus malos;
neque arbor mala faciens fructum bonum. 44 [q]Unaquaeque enim ar-
bor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus
neque de rubo vindemiant uvam. 45 [r]Bonus homo de bono thesauro
cordis sui profert bonum, et malus homo de malo thesauro profert
[s]malum; ex abundantia enim cordis os loquitur.
46 [t]Quid autem [u]vocatis me, Domine, Domine, et non facitis
quae dico? 47 Omnis qui venit ad me et audit sermones meos et
facit eos, ostendam vobis cui similis sit. 48 Similis est homini ae-
dificanti domum, qui fodit in altum et posuit fundamentum super
petram; inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi et
non potuit eam movere; fundata enim erat super petram. 49 [v]Qui
autem audit et non facit similis est homini aedificanti domum suam
super terram sine fundamento, in quam illisus est fluvius, et continuo
cecidit, et [x]facta est ruina domus illius magna.
7 Cum autem implesset omnia verba sua in aures plebis, intravit
Capharnaum. 2 Centurionis autem cuiusdam servus male habens
erat moriturus, qui illi erat pretiosus. 3 Et, cum audisset de Iesu,
[a]misit ad eum seniores Iudaeorum rogans eum, ut veniret et sal-
varet servum eius. 4 At illi, cum venissent ad Iesum, rogabant eum
sollicite dicentes ei: Quia [b]dignus est ut hoc illi praestes; 5 diligit
enim gentem nostram et [c]synagogam ipse aedificavit nobis. 6 Iesus
autem ibat cum illis. Et, cum iam non longe esset a domo, misit
ad eum centurio amicos dicens: Domine, noli [d]vexari; non enim
sum dignus ut sub tectum meum intres. 7 Propter quod et meipsum
non sum dignum arbitratus ut venirem ad te; sed [e]dic verbo, et
sanabitur puer meus; 8 nam et ego homo sum sub potestate con-
stitutus habens sub me milites et dico huic: Vade, et vadit; et
alii: Veni, et venit; et servo meo: Fac hoc, et facit. 9 Quo audito,
Iesus [f]miratus est et conversus sequentibus se turbis dixit: Amen,
dico vobis, nec in Israël tantam [g]fidem inveni. 10 Et reversi qui
missi fuerant domum invenerunt servum, qui languerat, sanum.
11 Et factum est, deinceps ibat in civitatem, quae vocatur Naim,
et ibant cum eo discipuli eius et turba copiosa. 12 Cum autem ap-
propinquaret portae civitatis, ecce defunctus [h]efferebatur [i]filius unicus
matris suae; et haec vidua erat, et turba civitatis multa cum illa.
13 Quam cum vidisset [j]Dominus, misericordia motus super eam
dixit illi: [l]Noli flere. 14 Et accessit et tetigit loculum. Hi autem
qui portabant steterunt. Et ait: Adulescens, tibi dico, [m]surge. 15 Et
resedit qui erat mortuus et coepit loqui ,et [n]dedit illum matri suae.
16 [o]Accepit autem omnes timor, et [p]magnificabant Deum dicentes:
Quia [q]propheta magnus surrexit in nobis, et quia Deus [r]visitavit
plebem suam. 17 Et exiit hic sermo in universam Iudaeam de eo
et in omnem circa regionem.
18 Et nuntiaverunt Ioanni [s]discipuli eius de omnibus his. 19 Et
convocavit duos de discipulis suis Ioannes et misit ad Iesum dicens:
[t]Tu es qui venturus es, an [u]alium exspectamus? 20 Cum autem
venissent ad eum viri dixerunt: Ioannes Baptista misit nos ad te
dicens: Tu es qui venturus es, an alium exspectamus? 21 In ipsa
autem hora multos curavit a languoribus et [w]plagis et spiritibus
malis et caecis multis donavit visum. 22 Et respondens dixit illis:
Euntes renuntiate Ioanni, quae audistis et vidistis, quia [x]caeci vi-
dent, claudi ambulant, [y]leprosi mundantur, [z]surdi audiunt, [a]mortui
resurgunt, [b]pauperes evangelizantur; 23 et beatus est [c]quicumque
non fuerit scandalizatus in me.
24 Et, cum discessissent nuntii Ioannis coepit de Ioanne dicere

m Mt 15, 14; 23, 16, 24.
n v. Mt 10, 24, 25.
o 2 Cor 13, 11; Heb 13, 21: 1 Cor 5, 10. — cf. 1 Cor 1, 10; 2 Tm 3, 17.
p cf. Jo 8, 7-9.
43, 44] Mt 7, 16, 20.
q Mt 12, 33. — cf. Is 5, 2, 4.
r v. Mt 12, 34, 35.
s cf. Mt 5, 37.
t cf. Ml 1, 6. — v. Mt 7, 21.
u cf. Jo 13, 13.
47-49] Mt 7, 24-27.
v cf. Ez 13, 10-16.
x Am 6, 12.
1-10] Mt 8, 5-13. — cf. Jo 4, 47-51.
3] * *cf. Catech. R. III 2, 13.*
a cf. Mt 8, 5.
b cf. Ac 10, 22.
c cp. 4, 31, 33.
d cp. 8, 49; Mt 5, 35. — cf. Mt 9, 36.
e Ps 106, 20. — cf. Mt 8, 16.
f cf. Mr 6, 6.
g cf. cp. 18, 8; Jr 5, 3. — v. cp. 5, 20.
11-16] Ev. in fr. 5 p. D. 4 Qdg., in D. 15 p. Pnt. (11, 12, 16) et in fs. s. Monicae.
h cf. 4 Rg 13, 21.
i cf. cp. 8, 42; 9, 38; Jd 11, 34; 3 Rg 17, 17; Tb 3, 15; 8, 17; Heb 11, 17.
j Mt 20, 34; Mr 1, 41 etc.
l cp. 8, 52. — cf. Zc 12, 10.
14, 15] * *cf. Catech. R. I 12, 3.*
m cp. 8, 54. — cf. vr. 22; Jo 11, 43; Ac 9, 40.
n cf. 3 Rg 17, 23; 4 Rg 4, 36; Heb 11, 35.
o cp. 1, 65; 5, 16; Ac 2, 43.
p cp. 2, 20; 23, 47; Mt 9, 8; 15, 31; Ac 4, 21: 11, 18; 21, 20. — cf. Mt 5, 16. — v. cp. 13,13.
q vr. 39; cp. 13, 33; 24, 19; Mr 2, 12. — v. Dt 18, 15. Mt 21, 11, 46.
r v. cp. 1, 68.
s v. Mt 9, 14.
18-35] Mt 11, 2-19.
19, 22] v. Mt 17, 2-5.
t cf. cp. 3, 16. — v. Mt 11, 3.
u cf. cp. 3, 15.
v Mr 1, 34.
w v. Mr 3, 10.
x cp. 18, 43; Mt 9, 30; 12, 22; 15, 31; 20, 34; 21, 14; Mr 8, 25, Jo 9, 7. — cf. Is 29, 18; 35, 5, 6; Mt 15, 30.
y cp. 17, 4; Mt 8, 3 etc.
z Mr 7, 35.
a vr. 14; cp. 8, 54; Jo 11, 43.
b cp. 4, 18: Is 61, 1. — cf. Mt 5, 3: Jc 2, 5.
c v. Mt 11, 6.

Ioannes ad eum mittat (18-23). Ioannis constantia laudata, pharisaeorum levitatem vituperat (24-45), in domo cuiusdam pharisaei eximiam suam erga peccatores miserationem demonstrat (36-50), apostolos praeparat parabo-

ad turbas: Quid existis [d]in desertum videre? [e]harundinem vento agi-
tatam? 25 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis
indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt et deliciis in domibus re-
gum sunt. 26 Sed quid existis videre? [g]prophetam? Utique, dico
vobis, et plus quam prophetam. 27 Hic est, de quo scriptum est:
'[h]Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit
viam tuam ante te'. 28 Dico enim vobis: [i]Maior inter natos mu-
lierum propheta Ioanne Baptista nemo est; [j]qui autem minor est in
regno Dei maior est illo. 29 Et [l]omnis populus audiens et publicani
iustificaverunt Deum [m]baptizati [n]baptismo Ioannis. 30 [o]Pharisaei au-
tem et [p]legis periti [q]consilium Dei [r]spreverunt in semetipsos non
baptizati ab eo. 31 Ait autem Dominus: Cui ergo similes dicam
homines generationis huius? et cui similes sunt? 32 Similes sunt
pueris sedentibus in [s]foro et loquentibus ad invicem et dicentibus:
[t]Cantavimus vobis tibiis, et non saltastis; lamentavimus, et non
plorastis. 33 [u]Venit enim Ioannes Baptista neque manducans panem
neque bibens vinum, et dicitis: Daemonium habet. 34 Venit Filius
hominis [v]manducans et bibens, et dicitis: Ecce homo devorator et
bibens vinum, [x]amicus publicanorum et peccatorum. 35 [y]Et iustificata
est sapientia ab omnibus filiis suis.
36 [z]Rogabat autem illum quidam de pharisaeis ut manducaret
cum illo. Et ingressus domum pharisaei discubuit. 37 Et ecce mulier
quae erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod accubuisset in
domo pharisaei, attulit alabastrum unguenti 38 et stans retro secus pe-
des eius lacrimis coepit rigare pedes eius et capillis capitis sui tergebat
et [a]osculabatur pedes eius et unguento ungebat. 39 Videns autem pha-
risaeus, qui vocaverat eum, ait intra se dicens: [c]Hic, si esset [d]propheta,
[e]sciret utique quae et qualis est mulier quae tangit eum, quia [f]pecca-
trix est. 40 Et respondens Iesus dixit ad illum: Simon, habeo tibi ali-
quid dicere. At ille ait: Magister, dic. 41 Duo debitores erant cuidam
faeneratori: unus debebat [g]denarios quingentos, et alius quinquaginta.
42 [h]Non habentibus illis unde redderent, [i]donavit utrisque. Quis ergo
eum plus diligit? 43 Respondens Simon dixit: Aestimo quia is cui plus
donavit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. 44 Et conversus ad mulie-
rem dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam,
[j]aquam pedibus meis non dedisti; haec autem lacrimis rigavit pedes
meos et capillis suis tersit. 45 [l]Osculum mihi non dedisti; haec autem,
ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos. 46 [m]Oleo caput
meum non unxisti; haec autem unguento unxit pedes meos. 47 Pro-
pter quod dico tibi: [n]Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit
multum. Cui autem minus dimittitur minus diligit. 48 Dixit autem ad
illam: Remittuntur tibi peccata. 49 Et coeperunt qui simul accumbe-
bant dicere intra se: [o]Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? 50 Di-
xit autem ad mulierem: [p]Fides tua te salvam fecit; [q]vade in pace.

8 Et factum est deinceps, et ipse [a]iter faciebat per civitates et ca-
stella praedicans et [b]evangelizans regnum Dei, et duodecim cum
illo 2 et [c]mulieres aliquae, quae erant curatae a spiritibus malignis
et infirmitatibus, [d]Maria, quae vocatur Magdalene, [e]de qua septem
daemonia exierant, 3 et [f]Ioanna uxor Chusae [g]procuratoris [h]Herodis
et Susanna et aliae multae, quae [i]ministrabant ei de facultatibus
suis.
4 Cum autem turba plurima convenirent et de civitatibus prope-
rarent ad eum, dixit per similitudinem: 5 Exiit qui seminat semi-
nare semen suum. Et, dum seminat, aliud cecidit secus viam et con-
culcatum est, et volucres caeli comederunt illud. 6 Et aliud cecidit
supra petram et natum [j]aruit, quia non habebat umorem. 7 Et aliud
cecidit inter [l]spinas, et simul exortae spinae suffocaverunt illud. 8 Et
aliud cecidit in terram bonam et ortum fecit fructum [m]centuplum.
Haec dicens clamabat: [n]Qui habet aures audiendi audiat.
9 Interrogabant autem eum discipuli eius, quae esset haec para-
bola. 10 Quibus ipse dixit: Vobis datum est [o]nosse mysterium regni
Dei, ceteris autem in parabolis, [p]ut 'videntes non videant et audien-
tes non intelligant'. 11 Est autem haec parabola: Semen est [q]verbum
Dei. 12 Qui autem secus viam hi sunt qui audiunt, deinde venit

d cp. 1, 80; 3, 2.
e cf. Eph 4, 14; Jc 1, 6.
f cf. Mt 3, 4.
g cp. 1, 76; 20, 6; Mt 14, 5.
h Ml 3, 1. — cf. cp. 1, 17, 76. — v. Mr 1, 2.
i cp. 1, 15.
j cf. Gal 4, 1-7.
l cf. cp. 20, 6.
m cp. 3, 12; Mt 21, 32.
n Ac 18, 25; 19, 3.
o cf. Mt 21, 25, 32; 23, 13.
p cp. 10, 25; 11, 45, 46, 52; 14, 3; Mt 22, 35.
q Pro 1, 25; Ac 2, 23; 20, 27; Eph 1, 11; Heb 6, 17.
r v. Mr 7, 9.
31-35] Mt 11, 16-19.
s cp. 11, 43. *t* cf. Pro 29, 9.
u cp. 1, 15; Mt 3, 4.
v vr. 36; cp. 14, 1; Mt 9, 10; Jo 2, 1; 12, 2.
x cp. 15, 2; 19, 7; Mt 9, 11.
y cf. cp. 11, 49. — v. Mt 11, 19.
z cp. 11, 37; 14, 1.
36-49] Ev. in fr. 5 p. D. Pass., in fr. 6 QT. Spbr. et in fs. s. M. Madg. (37, 38).
36-39] cf. Mt 26, 6-13; Jo 12, 3-8.
*37, 38] * cf. Catech. R. II 5, 28; IV 7, 1; 24, 22.*
a vr. 44; Jo 12, 3.
b vr. 45; cp. 15, 20; Ac 20, 17.
c cf. cp. 15, 2. *d* vr. 16; Jo 4, 19.
e cf. cp. 22, 64. *f* cf. vr. 47.
*41, 42] * cf. Catech. R. IV 14, 12.*
g cp. 10, 35. — v. Mt 18, 28.
h Mt 18-25.
i Mt 18, 27; Eph 4, 32; Col 2, 13; 3, 13. — cf. Rm 8, 32.
j 1 Tm 5, 10. — v. Gn 18, 4.
l 2 Rg 15, 5; 19, 39; Rm 16, 16.
m Ps 22, 5; 140, 5; Ec 9, 8.
47] Ant. in fs. s. Marg. de C.
n cp. 5, 20; Jc 5, 15; 1 Jo 2, 12. — cf. Jo 20, 23.
o cp. 5, 21.
p vr. 9. — cf. vr. 47; 1 Tm 1, 15. — v. Mr 10, 52.
q cp. 8, 48; 1 Rg 1, 17; Mr 5, 34.
a cf. cp. 9, 6. — v. Mr 6, 6.
b cp. 16, 16. — v. cp. 4, 43.
c cp. 21, 49, 55; Ac 1, 14.
d cp. 24, 10. — cf. cp. 7, 37.
e Mr 16, 9. — cf. cp. 7, 47.
f cp. 24, 10.
g cf. Mt 20, 8; 24, 45.
h v. cp. 3, 1.
i Mt 27, 55.
4-46] Ev. in D. Sxg. (4, 5, 10, 11, 15).
4, 5, 8] R. in Sxg.
4-15] Mt 13, 1-23; Mr 4, 1-20.
5] Ant. in fs. s. Isid. Agr.
j Jo 15, 6.
l Jr 4, 3.
m Gn 26, 12.
n v. Mt 11, 15.
o Sap 2, 22. — v. Rm 16, 25.
p Is 6, 9, 10.
q Mt 2, 2; 4, 33; Ac 8, 4; Jc 1, 21; 1 Pt 1, 23.

las proponens (8, 1-18) exemploque suo ostendit qua ratione agendum sit cum consanguineis (19-21). Tempestate vero sedata et liberato daemoniaco (22-39), sanata haemorrhoissa et filia Iairi resuscitata, in fide discipulos

diabolus et tollit verbum de corde eorum, ne [r]credentes salvi fiant.
13 Nam qui supra petram qui, [s]cum audierint, cum gaudio suscipiunt
verbum, et hi radices non habent, qui [t]ad tempus credunt et in
tempore tentationis [u]recedunt. 14 Quod autem in spinas cecidit hi
sunt qui audierunt et a [v]sollicitudinibus et divitiis et voluptatibus
vitae [x]euntes suffocantur et non referunt fructum. 15 Quod autem
in bonam terram hi sunt [y]qui in corde bono et optimo audientes
verbum retinent et [z]fructum adferunt [a]in patientia.
16 [b]Nemo autem lucernam accendens operit eam vase aut subtus
lectum ponit, sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lu-
men. 17 [c]Non est enim occultum, quod non manifestetur; nec ab-
sconditum, quod non cognoscatur et in palam veniat. 18 [d]Videte ergo
quomodo audiatis; [e]qui enim habet, dabitur illi; et quicumque non
habet, etiam quod putat se habere auferetur ab illo.
19 Venerunt autem ad illum mater et [f]fratres eius et non poterant
adire eum prae turba. 20 Et nuntiatum est illi: [g]Mater tua et fra-
tres tui stant foris volentes te videre. 21 Qui respondens dixit ad
eos: Mater mea et fratres mei hi sunt, [h]qui verbum Dei audiunt et
faciunt.
22 Factum est autem in una dierum, et ipse ascendit in navicu-
lam et discipuli eius, et ait ad illos: [i]Transfretemus trans [j]stagnum.
Et ascenderunt. 23 Et, navigantibus illis, obdormivit, et descendit
procella venti in stagnum, et complebantur et periclitabantur. 24 Ac-
cedentes autem suscitaverunt eum dicentes: Praeceptor, perimus.
At ille surgens [l]increpavit ventum et tempestatem aquae, et cessavit,
et [m]facta est tranquillitas. 25 Dixit autem illis: Ubi est fides vestra?
Qui timentes mirati sunt ad invicem dicentes: [n]Quis putas hic est,
quia et ventis et mari imperat, et oboediunt ei?
26 Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quae est contra
Galilaeam. 27 Et, cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir qui-
dam, qui habebat daemonium iam temporibus multis et [o]vestimento
non induebatur neque in domo manebat, [p]sed in monumentis. 28 Is,
ut vidit Iesum, [q]procidit ante illum et [r]exclamans, voce magna dixit:
[s]Quid mihi et tibi est, Iesu [t]Fili Dei [u]altissimi? obsecro te, ne me
torqueas. 29 Praecipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab ho-
mine. Multis enim temporibus arripiebat illum, et vinciebatur ca-
tenis et compedibus custoditus et, ruptis vinculis, agebatur a dae-
monio [v]in deserta. 30 Interrogavit autem illum Iesus dicens: Quod
tibi nomen est? At ille dixit: [x]Legio; [y]quia intraverant daemonia
multa in eum. 31 Et rogabant illum ne imperaret illis ut [z]in abys-
sum irent. 32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium
in monte, et rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi. Et
permisit illis. 33 Exierunt ergo daemonia ab homine et intraverunt
in porcos; et impetu abiit grex per praeceps in stagnum et suffo-
catus est.
34 Quod ut viderunt factum qui pascebant, fugerunt et nuntiave-
runt in civitatem et in villas. 35 Exierunt autem videre quod factum
est et venerunt ad Iesum et invenerunt hominem sedentem, a quo
daemonia exierant, [a]vestitum ac sana mente [b]ad pedes eius et timue-
runt. 36 Nuntiaverunt autem illis et qui viderant, quomodo [c]sanus
factus esset a legione. 37 Et [d]rogaverunt illum omnis multitudo
regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis, quia magno timore
tenebantur. Ipse autem ascendens navim [e]reversus est. 38 Et rogabat
illum vir, a quo daemonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem
eum Iesus dicens: 39 Redi in domum tuam et [f]narra quanta tibi
fecit Deus. Et abiit per universam civitatem praedicans quanta illi
fecisset Iesus.
40 Factum est autem, cum redisset Iesus, excepit illum turba;
erant enim omnes exspectantes eum. 41 Et ecce venit vir, cui no-
men Iairus, et ipse [g]princeps synagogae erat, et cecidit ad pedes
Iesu rogans eum, ut intraret in domum eius, 42 quia [h]unica filia erat
ei fere annorum duodecim, et haec moriebatur. Et contigit, dum
iret, a turbis [i]comprimebatur.
43 Et mulier quaedam [j]erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim.

r cf. Mr 16, 16.
s cf. Is 58, 2; Ez 23, 31; Mr 6, 20; Jo 5, 35.
t Gal 1, 6. — cf. Gal 5, 7.
u 1 Tm 4, 1; Heb 3, 12.
v v. Mt 6, 25.
x cf. Jc 1, 11.
y Ac 16, 14. — cf. Ap. 3, 10.
z Os 14, 8; Jo 15, 5, 16; Ph 1, 11; Col 1, 6.
a Rm 2, 7; Jc 5, 7. — v. Heb 10, 36.
16-18] Mr 4, 21-25.
b cp. 11, 33. — v. Mt 5, 15.
c cp. 12, 2; Mt 10, 26. — cf. Tb 12, 7; 1 Tm 5, 25.
d cf. vr. 11-15.
e cp. 12, 48; 19, 26. — v. Mt 13, 12.
19-21] Mt 12, 46-50; Mr 3, 31-35.
f v. Mt 12, 46.
g cp. 2, 7, 34; Ac 1, 14.
h cp. 11, 28. — cf. 1 Tm 2, 7 sq.; Jc 1, 22, 25.
22-25] Mt 8, 23-27; Mr 4, 36-46. — cf. Jo 6, 16-21.
i Mt 8, 18; Mr 4, 35.
j vr. 33. — v. cp. 5, 1.
l cp. 4, 39; 8, 42.
m cf. Mt 14, 32; Mr 6, 51.
n cf. cp. 4, 9. — v. Ps 88, 10.
26-40] Mt 8, 28-9, 1; Mr 5, 1-21.
o cf. vr. 35; Mr 5, 15.
p cf. Ap 18, 2.
q Mr 3, 11.
r cp. 4, 33, 34; Ac 8, 7.
s cf. 2 Rg 16, 10; 19, 22.
t cf. cp. 4, 3, 9. — v. Mt 14, 33.
u cp. 1, 32; 6, 35. — v. Mr 5, 7.
v cf. cp. 11, 24; Mr 12, 43.
x cf. Mt 26, 53.
y cf. Mr 5, 9.
z Ap 9, 1. — cf. Mt 25, 41.
a cf. vr. 27.
b cp. 10, 39.
c v. Mr 10, 52.
d cf. 3 Rg 17, 18; Ac 18, 36.
e vr. 40.
f Ps 65, 16. — cf. vr. 56; cp. 5, 14.
40-56] Mt 9, 18, 26; Mr 5, 21-43.
g cp. 13, 14; Ac 13, 15; 18, 8, 17.
h cf. cp. 7, 12; 9, 38.
i vr. 45, Mr 3, 9.
j Lv 15, 25.

confirmat (40-56) atque ita formatos et potestate miraculorum instructos ad praedicandum mittit (9, 1-9). Quos redeuntes, cum ipse ab Herode quaereretur, in desertum adducit, turbis panes multiplicat (10-20) atque ut

quae in medicos erogaverat [l]omnem substantiam suam, nec ab ullo
potuit curari. 44 Accessit retro et tetigit [m]fimbriam vestimenti eius;
et [n]confestim stetit fluxus sanguinis eius. 45 Et ait Iesus: Quis est
qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus et qui cum
illo erant: Praeceptor, turbae te comprimunt et adfligunt, et dicis:
Quis me tetigit? 46 Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis, nam ego novi
[o]virtutem de me exisse. 47 Videns autem mulier quia non latuit,
tremens venit et procidit ante pedes eius et ob quam causam tetigerit eum indicavit coram omni populo et quemadmodum confestim
sanata sit. 48 At ipse dixit ei: Filia, [p]fides tua salvam te fecit: vade
in pace.
49 Adhuc illo loquente, venit quidam ad [q]principem synagogae
dicens ei: Quia mortua est filia tua, [q]noli vexare illum. 50 Iesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellae: Noli timere, crede
tantum, et salva erit. 51 Et, cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi [r]Petrum et Iacobum et [s]Ioannem et patrem et matrem puellae. 52 Flebant autem omnes et [t]plangebant illam.
At ille dixit: [u]Nolite flere; [v]non est mortua puella, sed [x]dormit. 53 Et
deridebant eum scientes quod mortua esset. 54 Ipse autem [y]tenens manum eius clamavit dicens: Puella, [z]surge. 55 Et reversus est spiritus
eius, et surrexit continuo, et iussit illi [a]dari manducare. 56 Et stupuerunt parentes eius, quibus praecepit [b]ne alicui dicerent quod factum erat.
9 [a]Convocatis autem duodecim apostolis, dedit illis virtutem et potestatem [b]super omnia daemonia, et ut languores curarent. 2 Et
[c]misit illos [d]praedicare regnum Dei et sanare infirmos. 3 Et ait ad
illos: Nihil tuleritis in via, neque [e]virgam neque peram neque panem
neque pecuniam neque duas tunicas habeatis. 4 Et in quamcumque
domum intraveritis ibi manete et inde ne exeatis. 5 Et quicumque
non receperint vos, exeuntes de civitate illa etiam [f]pulverem pedum
vestrorum excutite [g]in testimonium [h]supra illos. 6 [i]Egressi autem
circuibant per castella evangelizantes et curantes ubique.
7 Audivit autem [j]Herodes tetrarcha omnia quae fiebant ab eo et
haesitabat, eo quod diceretur 8 a quibusdam [l]quia Ioannes surrexit
a mortuis, a quibusdam vero quia Elias apparuit, ab aliis autem
quia propheta unus de antiquis surrexit. 9 Et ait [j]Herodes: Ioannem ego decollavi. Quis est autem iste, de quo ego talia audio?
Et [m]quaerebat videre eum.
10 Et [n]reversi apostoli narraverunt illi quaecumque fecerunt; et,
adsumptis illis, secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidae. 11 Quod cum cognovissent turbae secutae sunt illum, et [o]excepit eos et [d]loquebatur illis de regno Dei et eos qui cura indigebant sanabat. 12 Dies autem [p]coeperat declinare, et accedentes duodecim dixerunt illi: [q]Dimitte turbas, ut euntes in castella villasque,
quae circa sunt, divertant et inveniant escas; quia hic in loco deserto
sumus. 13 Ait autem ad illos: [r]Vos date illis manducare. At illi
dixerunt: Non sunt nobis plus quam [s]quinque panes et duo pisces;
nisi forte nos eamus et emamus in omnem hanc turbam escas. 14 Erant
autem fere viri quinque milia. Ait autem ad discipulos suos: Facite
illos discumbere per convivia quinquagenos. 15 Et ita fecerunt et discumbere fecerunt omnes. 16 Acceptis autem quinque panibus et duobus piscibus, [t]respexit in caelum et [u]benedixit illis et fregit et distribuit
discipulis suis, ut ponerent ante turbas. 17 Et manducaverunt omnes
et saturati sunt. Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum
cophini duodecim.
18 Et factum est, cum [v]solus esset orans, erant cum illo et discipuli; et interrogavit illos dicens: Quem me dicunt esse turbae?
19 At illi responderunt et dixerunt: [l]Ioannem Baptistam; alii autem
[x]Eliam; alii vero quia unus propheta de prioribus surrexit. 20 Dixit
autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? [y]Respondens Simon
Petrus dixit: [z]Christum Dei. 21 At ille [a]increpans illos [b]praecepit,
ne cui dicerent hoc, 22 dicens quia [c]oportet Filium hominis [d]multa
pati et [e]reprobari a senioribus et principibus sacerdotum et scribis
et occidi et [f]tertia die resurgere. 23 Dicebat autem ad omnes: Si

l cp. 21, 4; Mr 12, 44.
m Mt 14, 36; 23, 5. — cf. Nm 15, 38, 39; Dt 22, 12.
n Mt 15, 28; 17, 18.
o cp. 5, 17; 6, 19. — cf. Ac 10, 38.
p v. cp. 7, 50.
q cp. 7, 6; Mr 5, 35
r cp. 9, 28; Mr 14, 33.
s Mt 3, 17.
t cp. 23, 27; Mt 11, 17.
u cp. 7, 13.
v cf. Ac 20, 10.
x Jo 11, 4, 11. — v. Mt 27, 52.
y v. Mr 1, 31.
z cp. 7, 14, 22. — cf. Jo 11, 43.
a cf. Jd 15, 19; 1 Rg 30, 12.
b cf. vr. 39; Mr 7, 36. — v. Mt 8, 4.

a cp. 6, 13; Mt 10, 1; Mr 3, 13, 15; 6, 7-13.
b cf. vr. 40.
1-6] *Ev. in fr. 5 p. Pnt. (1, 2) et in fss. s. Laur. a B. et s. Jo a Capistrano.*
c Mt 10, 5, 7, 8. — cf. vr. 11; cp. 10, 1, 9.
d vr. 11, 60. — v. cp. 4, 43.
3-5] Mt 10, 9-14; Mr 6, 8-11. — cf. cp. 10, 4-11; 22, 35.
e cf. Mr 6, 8.
f Ac 13, 51. — cf. 2 Es 5, 13; Ac 18, 6.
g v. Mt 8, 4.
h Jc 5, 3.
i v. Mr 6, 6, 12.
7-9] Mt 14, 1, 2; Mr 6, 14-16.
j cp. 3, 1, 19; Ac 13, 1.
l cf. vr. 19.
m cp. 23, 8.
n Mr 6, 30.
10-17] Mt 14, 13-21; Mr 6, 30-44; Jo 6, 1-13. — cf. Mt 15, 32-39; Mr 8, 1-10.
o cp. 8, 40.
p cp. 24, 29; Jr 6, 4.
q cf. Mt 15, 23.
r cf. 4 Rg 4, 42-44.
s Mt 16, 9; Mr 8, 19.
t Mr 7, 34; Jo 11, 41; 17, 1.
u cp. 24, 30; 1 Rg 9, 13; Mt 26, 26; Mr 8, 7. — cf. 1 Cor 14, 16.
18-17] Mt 16, 13-28; Mr 8, 27-39.
v Mt 14, 23.
x vr. 8; Mr 6, 15. — cf. Mt 17, 10; Jo 1, 21.
y cf. Jo 6, 69.
z cp. 2, 26; 23, 35; Ac 3, 18; Ap 12, 10. — cf. 1 Rg 24, 6; Ac 4, 26; Ap 11, 5. — v. Mt 1, 16.
a cp. 4, 41. — v. Mt 12, 16.
b Mt 16, 20; Mr 8, 30. — v. Mt 12, 16.
c vr. 44; cp. 18, 31. — cf. cp. 13, 33.
d cp. 24, 7; Mt 17, 12, 21, 22; Mr 9, 30, 51.
e cp. 17, 25; 1 Pt 2, 4. — cf. cp. 20, 17.
f cp. 18, 33; 24, 7, 46. — v. Mt 27, 63; Jo 2, 19.
23] * *Catech. R. IV 16, 2.*

passionis praedictae (21-27), scandalum mitiget, sese transfigurat (28-36), daemonem eicit et ita discipulos confortat (28-43) ut iam ferre valeant earum nuntium, quae sibi obventurae sint, persecutionum (44-50).

quis vult post me venire [g]abneget semetipsum et [h]tollat crucem suam
[i]cotidie et sequatur me. 24 [j]Qui enim voluerit animam suam salvam
facere perdet illam: nam [l]qui perdiderit animam suam propter me,
salvam faciet illam. 25 [m]Quid enim proficit homo si lucretur univer-
sum mundum, se autem ipsum perdat et detrimentum sui faciat?
26 Nam [n]qui me erubuerit et meos sermones, hunc Filius hominis
erubescet, [o]cum venerit [p]in maiestate sua et Patris et [q]sanctorum
angelorum. 27 Dico autem vobis vere: Sunt aliqui hic stantes, qui
non [r]gustabunt mortem, [s]donec videant regnum Dei.
// 28 Factum est autem post haec verba fere dies octo, et [t]adsum-
psit Petrum et Iacobum et Ioannem et [u]ascendit in montem ut oraret.
29 Et facta est, dum oraret, [v]species vultus eius altera et [x]vestitus
eius albus et refulgens. 30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo.
Erant autem Moyses et Elias 31 visi in maiestate et dicebant [y]ex-
cessum eius, quem completurus erat in Ierusalem. 32 Petrus vero et
qui cum illo erant [z]gravati erant somno. Et evigilantes [a]viderunt
[p]maiestatem eius et duos viros qui stabant cum illo. 33 Et factum
est, cum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum: Praeceptor, bo-
num est nos hic esse, et faciamus tria [b]tabernacula, unum tibi et
unum Moysi et unum Eliae; [c]nesciens quid diceret. 34 Haec autem
illo loquente, facta est [d]nubes et obumbravit eos; et timuerunt, in-
trantibus illis in nubem. 35 Et [d]vox facta est de nube dicens: [e]Hic
est Filius meus [f]dilectus, [g]ipsum audite. 36 Et, dum fieret vox, in-
ventus est Iesus solus. Et [h]ipsi tacuerunt et nemini dixerunt in illis
diebus quidquam ex his quae viderant. //
37 Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de
monte, occurrit illis turba multa. 38 Et ecce vir de turba exclamavit
dicens: Magister, obsecro te, [i]respice in filium meum, quia [j]unicus
est mihi, 39 et ecce spiritus apprehendit eum, et subito clamat, et
[l]elidit et dissipat eum cum spuma et vix discedit dilanians eum;
40 et rogavi discipulos tuos ut eicerent illum, et [m]non potuerunt.
41 Respondens autem Iesus dixit: O [n]generatio infidelis et perversa,
[o]usquequo ero apud vos et patiar vos? Adduc huc filium tuum.
42 Et, cum accederet, [l]elisit illum daemonium et dissipavit. 43 Et
[p]increpavit Iesus spiritum immundum et sanavit puerum et [q]reddi-
dit illum patri eius. 44 Stupebant autem omnes [r]in magnitudine Dei.
Omnibusque mirantibus in omnibus quae faciebat, dixit ad di-
scipulos suos: [s]Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: [t]Filius
enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum. 45 At illi
[u]ignorabant verbum istud, et [v]erat velatum ante eos, ut non senti-
rent illud, et timebant eum interrogare de hoc verbo.
46 [x]Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset. 47 At
Iesus [y]videns cogitationes cordis illorum apprehendit puerum et sta-
tuit illum secus se 48 et ait illis: [z]Quicumque susceperit puerum
istum in nomine meo me recipit, et quicumque me receperit recipit
eum qui me misit. [a]Nam qui minor est inter vos omnes hic maior est.
49 Respondens autem Ioannes dixit: Praeceptor, vidimus quen-
dam [b]in nomine tuo eicientem daemonia et [c]prohibuimus eum, quia
non sequitur nobiscum. 50 Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere;
[d]qui enim non est adversum vos, pro vobis est.
51 Factum est autem, dum complerentur dies [e]adsumptionis eius,
et ipse [f]faciem suam firmavit, [g]ut iret in Ierusalem. 52 Et [h]misit
nuntios ante conspectum suum, et euntes intraverunt in civitatem
[i]Samaritanorum, ut pararent illi. 53 Et [j]non receperunt eum, quia
[g]facies eius erat euntis in Ierusalem. 54 Cum vidissent autem di-
scipuli eius Iacobus et Ioannes, dixerunt: Domine, vis dicimus [l]ut
ignis descendat de caelo et consumat illos? 55 Et conversus incre-
pavit illos dicens: Nescitis cuius spiritus estis. 56 [m]Filius hominis
non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud ca-
stellum.
57 Factum est autem ambulantibus illis [g]in via, dixit quidam ad
illum: Sequar te quocumque ieris. 58 Dixit illi Iesus: Vulpes foveas
habent, et volucres caeli [n]nidos; Filius autem hominis non habet
ubi caput reclinet. 59 Ait autem ad alterum: Sequere me; ille autem

g cf. Col 3, 3; 2 Tm 2, 12, 13.
h cp. 14, 27. — v. Mt 10, 38.
i 1 Cor 15, 31.
j cp. 17, 33. — v. Mt 16, 39.
l cf. cp. 21, 19; Jo 12, 25; Ph 3, 8; Heb 10, 34.
m cf. cp. 12, 20.
n cp. 12, 9; Rm 1, 16; 2 Tm 1, 8; 2, 12; Heb 11, 16; 1 Jo 2, 23, 28. — cf. cp. 12, 9; Mt 10, 33.
o Dn 7, 13; Zc 14, 5; Mt 24, 30; 25, 31; 26, 64; Mr 16, 62; Jo 1, 51; Ac 1, 11; 1 Th 1, 10; 4, 16; Ju 14; Ap 1, 7.
p Mt 25, 31.
q Ac 10, 22; Ap 14, 10. — cf. Mt [13, 41.
r Jo 8, 52; Heb 2, 9.
s cf. cp. 21, 31, 32; Mt 10, 23; 23, 36; 24, 34.
28-36] Mr 17, 1-8; Mr 9, 1-7.
t cp. 8, 51; Mr 14, 33.
u cp. 6, 12; Mt 14, 23.
v Mr 16, 12. — cf. Ex 34, 29; Ap 1, 16; 10, 1.
x Dn 7, 9. — cf. Ps 103, 2; Mt [28, 3.
y cf. Sap 3, 2; 7, 6; 2 Pt 1, 15.
z Mt 26, 43.

a 2 Pt 1, 16-18. — cf. Jo 1, 14.
23] v. Mr 9, 4, 5.
b cf. 2 Es 8, 15.
c cf. cp. 23, 34; Mt 20, 22; Mr [14, 40.
d 2 Pt 1, 17. — cf. Ex 24, 16.
e cp. 3, 22.
f cp. 23, 35; Is 42, 1. — cf. Ps [88, 3; Is 49, 7.
g Ac 3, 22.
h cf. Mt 17, 9; Mr 9, 9, 10.
37-45] Mt 17, 14-23; Mr 9, 13-[31.
i cf. cp. 1, 48; Ps 137, 6.
j cf. cp. 7, 12; 8, 42.
l Mr 1, 26.
m cf. vr. 1; cp. 10, 17; Mt 10, [1; Mr 6, 7.
n cf. Jo 20, 27; Ph 2, 15.
o cf. Jo 14, 9.
p cp. 4, 35; Zc 3, 2; Mt 8, 26; Mr 1, 25; 9, 24; Ju 9.
43] Ant. in fs. s. Jo. Nepom.
q v. cp. 7, 15. *r* 1 Pt 1, 16.
s cp. 21, 24. *t* vr. 22.
u cp. 2, 50; 18, 34; 24, 16; Mr 6, 52; Jo 10, 6; 12, 16; 16, 17-19. — cf. Mt 17, 13; Mr [9, 9.
v cf. cp. 24, 44.
46-50] Mt 18, 1-5; Mr 9, 32-39. — cf. Mt 20, 20-28; Mr 10, [25-45.
x cf. cp. 22, 23.
y cp. 6, 8. — v. Mt 9, 4.
z Jo 13, 20. — cf. cp. 10, 16; Mt 10, 40, 42; Mr 9, 36.

a cp. 22, 26. — cf. Mt 23, 11.
b cp. 10, 17; Mt 7, 22; Mr 16, 17; Ac 5, 16; 8, 7; 16, 18; 19, 13. — cf. Mt 12, 27.
c cf. Nm 11, 28.
d cf. cp. 11, 23; Mt 12, 30; Ph [1, 18.
e cp. 24, 51; 1 Tm 3, 16. — v. Mr 16, 19.
f 4 Rg 12, 17; Is 50, 7; Jr 42, 15; Ez 6, 2; Dn 11, 17.
g cp. 13, 22; 17, 11; 18, 31; [Mr 10, 32.
h cf. cp. 10, 1.
i cp. 10, 33; 17, 16. — v. Mt [10, 5.
j cf. cp. 10, 33; Jo 4, 9.
*54-56] * cf. Catech. R. IV 12,16.*
l cf. 4 Rg 1, 10, 12. — v. Ap 13, 13.
m Jo 3, 17; 12, 47. — cf. cp. [19, 10.
57-60] Mt 8, 19-22.
58] v. Mt 8, 20.
n cf. Mt 13, 32.

B) In itinere (51-19, 27). *Discipulorum instructionem prosequens mansuetudinem et paupertatem inculcat (51-62) eosque de felici successu gloriantes humilitatem docet (10, 1-24), parabola Samaritani ostendit etiam*

dixit: Domine, permitte mihi primum ire et sepelire patrem meum.
60 Dixitque ei Iesus: [o]Sine ut mortui sepeliant mortuos suos; tu
autem vade et [p]adnuntia regnum Dei. 61 Et aït alter: Sequar te
Domine, sed [q]permitte mihi primum [r]renuntiare his quae domi sunt.
62 Ait ad illum Iesus: [s]Nemo mittens manum suam ad aratrum et
respiciens retro aptus est regno Dei.
10 1 Post haec autem designavit Dominus et [a]alios septuaginta duos
et [b]misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et
locum, quo erat ipse venturus. 2 Et dicebat illis: [c]Messis quidem
multa, operarii autem pauci. [d]Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. 3 Ite: [e]ecce ego mitto vos sicut
agnos inter lupos. 4 Nolite portare sacculum neque peram neque
calceamenta et [f]neminem per viam salutaveritis. 5 In quamcumque
domum intraveritis primum dicite: [g]Pax huic domui; 6 et, si ibi
fuerit [h]filius pacis, [i]requiescet super illum pax vestra; [j]sin autem,
ad vos revertetur. 7 In eadem autem domo manete edentes et bibentes quae apud illos sunt; [l]dignus est enim operarius mercede
sua. Nolite transire de domo in domum 8 et, in quamcumque civitatem intraveritis et susceperint vos, [m]manducate quae apponuntur
vobis 9 et curate infirmos, qui in illa sunt, et dicite illis: [n]Appropinquavit in vos regnum Dei. 10 In quamcumque autem civitatem
intraveritis, et non susceperint vos, exeuntes in plateas eius dicite:
11 [o]Etiam pulverem, qui adhaesit nobis de civitate vestra, extergimus in vos; tamen hoc scitote, quia [n]appropinquavit regnum Dei.
12 Dico vobis quia [p]Sodomis in [q]die illa remissius erit quam illi civitati. 13 Vae tibi, Corozain! vae tibi, Bethsaida! quia, si in [r]Tyro
et Sidone factae fuissent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim
[s]in cilicio et cinere sedentes paeniterent. 14 [t]Veruntamen [r]Tyro et
Sidoni remissius erit in iudicio, quam vobis. 15 Et tu, Capharnaum,
[u]usque ad caelum exaltata usque ad [v]infernum demergeris. 16 [w]Qui
vos audit me audit, et [x]qui vos spernit me spernit. [y]Qui autem me
spernit spernit eum qui misit me.
17 Reversi sunt autem [a]septuaginta duo cum gaudio dicentes:
Domine, etiam daemonia subiciuntur nobis in nomine tuo. 18 Et ait
illis: [a]Videbam Satanam sicut fulgur de caelo [b]cadentem. 19 Ecce
dedi vobis potestatem [c]calcandi supra serpentes et scorpiones et [d]super omnem virtutem inimici, et [e]nihil vobis nocebit. 20 Veruntamen
in hoc [f]nolite gaudere, quia spiritus vobis subiciuntur; gaudete autem, quod [g]nomina vestra scripta sunt in caelis.
21 In ipsa hora [h]exsultavit [i]Spiritu sancto et dixit: Confiteor tibi,
Pater, Domine caeli et terrae, quod abscondisti haec a sapientibus
et prudentibus et revelasti ea parvulis. Etiam, Pater, quoniam [j]sic
placuit ante te. 22 [l]Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et nemo
scit quis sit Filius, nisi Pater; et quis sit Pater, nisi Filius et [m]cui
voluerit Filius revelare. 23 Et conversus ad discipulos suos dicit:
[n]Beati oculi qui vident quae vos videtis; 24 dico enim vobis [o]quod
multi prophetae et reges voluerunt videre quae vos videtis et non
viderunt, et audire quae auditis et non audierunt.
25 Et ecce quidam [p]legis peritus surrexit tentans illum et dicens:
Magister, quid faciendo [q]vitam aeternam possidebo? 26 At ille dixit
ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis? 27 Ille respondens dixit: ' [r]Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex
tota anima tua et ex omnibus viribus tuis et ex omni mente tua ' et
' [s]proximum tuum sicut teipsum '. 28 Dixitque illi: Recte respondisti:
[t]hoc fac et vives.
29 Ille autem [u]volens iustificare seipsum dixit ad Iesum: Et quis
est meus proximus? 30 Suscipiens autem Iesus dixit: Homo quidam
[v]descendebat ab Ierusalem in Iericho et incidit in latrones, qui
etiam despoliaverunt eum et, plagis impositis, abierunt semivivo relicto. 31 Accidit autem ut [x]sacerdos quidam descenderet eadem via
et, viso illo, praeterivit. 32 Similiter et levita, cum esset secus locum
et videret eum, pertransiit. 33 [y]Samaritanus autem quidam iter faciens [z]venit secus eum et videns eum misericordia motus est. 34 Et
appropians [a]alligavit vulnera eius infundens oleum et vinum et im-

o cf. Jo 5, 25.
*60] * Catech. R. IV 11, 1.*
p cr. 2, 11. *q* cf. 3 Rg 19, 20.
r cp. 14, 33.
s cf. Ph 3, 13; 2 Pt 2, 21.

1-12] cf. Mt 10, 7-16.
a cf. Ex 24, 1, 9; Nm 11, 16.
1-9] Ev. in cm. Evang. etc.
b cf. cp. 9, 2, 52.
c Mt 9, 37; Jo 4, 35.
d cf. 2 Th 3, 1. *e* cf. Jo 17, 18.
4-12] cf. cp. 9, 1-5; 22, 35; Mr 6, 8-11.
f cf. 4 Rg 4, 29.
g 1 Rg 25, 6; 1 Par 12, 18.
h cf. cp. 7, 45; 16, 8; Jo 12, 36; Ac 4, 36; 1 Pt 1, 14 etc.
i 1 Pt 4, 14. *j* cf. Ps 34, 13.
l (all) 1 Tm 5, 18. — v. 1 Cor 9, 5-14.
m 1 Cor 10, 27.
n vr. 11; Mt 3, 2; 4, 17; 10, 7. — cf. cp. 17, 21.
o Ac 13, 51. — cf. 2 Es 5, 13; Ac 18, 6.
p Mt 11, 24.
q v. Mt 7, 22, 2 Tm 1, 3.
13-15] Mt 11, 21-23.
r Mt 15, 21; Mr 3, 8. — cf. Is 23, 1-18; Am 1, 9-10.
s cf. Jn 3, 6.
t cf. cp. 12, 47, 48; Rm 2, 12.
u Is 14, 13, 15. — cf. Lm 2, 1; Ez 26, 20 etc.
v cp. 16, 22, Mt 16, 18; Ap 1, 18.
*16] * v. Mt 10, 40.*
w Mt 10, 40; 25, 40.
16-20] Ev. in cm. Mm.
x Jo 12, 48; 1 Th 4, 8. — cf. Mt 25, 45.
y cf. Jo 5, 23.
17-20] Ev. in exorc. obsessi.
z cf. cp. 9, 49; Mt 17, 15. — v. Mr 16, 17.
a cf. Jo 12, 31; 16, 11; Col 2, 15; Ap 12, 8, 9.
b cf. Is 14, 15; Ap 9, 1.
c Ps 90, 13; Mr 16, 18; Ac 28, 5.
d Mt 10, 1.
e cp. 21, 18. — cf. Rm 8, 28, 39.
f cf. Mt 7, 22, 23.
g Ex 32, 32, 33; Ps 68, 29; Is 4, 3; Dn 12, 1; Ph 4, 3; Heb 12, 28; Ap 3, 5.
21, 22] Mt 11, 25-27.
h cf. Is 53, 11.
i cf. Mr 12, 36; 1 Cor 12, 3.
j cp. 12, 32; Gal 1, 15.
l Mt 28, 18. — v. Mt 11, 27.
m cf. Sap 9, 17; Jn 17, 26.
23-37] Ev. in D. 12 p. Pnt. (25-27, 30).
n Mt 13, 16, 17. — cf. Mt 16, 17.
o Heb 11, 13; 1 Pt 1, 10-12. — cf. Jo 8, 56.
25-28] cf. cp. 18, 18-20; Mt 19, 16-19; 22, 34-39; Mr 12, 28-34.
25-27] Ant. in D. 12 p. Pnt.
p v. cp. 7, 30.
q Mt 19, 29; 25, 34, 46. — cf. Jo 3, 15.
*25] * Catech. R. I 13, 2.*
r Dt 6, 4, 5.
s Lv 19, 18. — v. Mt 19, 19.
t Lv 18, 5; 2 Es 9, 29; Ez 20, 11; Rm 10, 5; Gal 3, 12. — Mt 19, 17.
20-37] Ev. in fs. s. Pt Clav. et s. Galliani.
u cp. 16, 35.
v cf. cp. 18, 31; 19, 28.
x Jo 1, 19. — cf. Nm 8, 19.
y cf. cp. 9, 53; Jo 4, 9.
z cf. Ecli 7, 39; Mt 25, 36.
*14] * cf. Catech. R. II 1, 14.*
a Is 1, 6.

apud non Iudaeos virtutum cultores inveniri (25-37), a sollicitudinibus nimiis animos fidelium removet (38-42), orandi modum suggerit et commendat (11, 1-13), ac pharisaeos in Spiritum sanctum blasphemantes refutat

ponens illum in iumentum suum duxit in stabulum et curam eius
egit. 35 Et altera die protulit duos [b]denarios et dedit stabulario et
ait: Curam illius habe, et quodcumque supererogaveris ego, cum
rediero, reddam tibi. 36 Quis horum trium videtur tibi proximus
fuisse i'li qui incidit in latrones? 37 At ille dixit: Qui fecit miseri-
cordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade et [c]tu fac similiter.//

38 Factum est autem, dum irent, et ipse intravit in quoddam ca-
stellum; et mulier quaedam [d]Martha nomine [e]excepit illum in domum
suam. 39 Et huic erat soror nomine [d]Maria, quae etiam sedens [f]se-
cus pedes Domini audiebat verbum illius. 40 Martha autem [g]satage-
bat circa frequens ministerium; quae stetit et ait: Domine, non est
tibi curae, quod soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo
illi ut me adiuvet. 41 Et respondens dixit illi Dominus: Martha,
Martha, [h]sollicita es et turbaris erga plurima. 42 [i]Porro unum est ne-
cessarium: Maria [j]optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea.

11 Et factum est, cum esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit
unus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, [a]sicut
docuit et Ioannes [b]discipulos suos. 2 Et ait illis: Cum oratis dicite:
[c]Pater, [d]sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum. 3 [e]Panem
nostrum cotidianum da nobis [f]hodie 4 et [g]dimitte nobis peccata no-
stra, siquidem et ipsi dimittimus omni debenti nobis, et [h]ne nos in-
ducas in tentationem.

5 Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum et ibit ad illum
media nocte et dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, 6 quo-
niam amicus meus venit de via ad me, et non habeo quod ponam
ante illum; 7 et ille deintus respondens dicat: Noli mihi [i]molestus
esse; iam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili;
non possum surgere et dare tibi? 8 Et, si ille perseveraverit pulsans,
dico vobis: Etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit,
propter improbitatem tamen eius surget et dabit illi quotquot habet
necessarios. 9 Et ego dico vobis: [l]Petite, et dabitur vobis; quaerite
et invenietis; pulsate, et aperietur vobis. 10 Omnis enim qui petit
accipit, et qui quaerit invenit, et pulsanti aperietur. 11 Quis autem
ex vobis patrem petit [m]panem: nunquid lapidem dabit illi? aut pi-
scem: nunquid pro pisce serpentem dabit illi? 12 aut, si petierit
ovum, nunquid porriget illi scorpionem? 13 Si ergo vos, [n]cum sitis
mali, nostis bona data dare filiis vestris; quanto magis Pater vester
de caelo [o]dabit spiritum bonum petentibus se!

14 Et erat eiciens daemonium, et illud erat [p]mutum. Et, cum eie-
cisset daemonium, locutus est mutus, et admiratae sunt turbae.
15 Quidam autem ex eis dixerunt: In [q]Beelzebub principe daemonio-
rum eicit daemonia. 16 Et alii tentantes, [r]signum de caelo quaerebant
ab eo. 17 Ipse autem, [s]ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne
regnum in seipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet.
18 Si autem et Satanas in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum
eius? quia dicitis in [q]Beelzebub me eicere daemonia. 19 Si autem ego in
Beelzebub eicio daemonia, [t]filii vestri [u]in quo eiciunt? Ideo ipsi iu-
dices vestri erunt. 20 Porro, si [v]in digito Dei eicio daemonia, pro-
fecto [x]pervenit in vos regnum Dei. 21 Cum fortis armatus custodit
atrium suum, in pace sunt ea quae possidet. 22 Si autem fortior eo
superveniens vicerit eum, universa arma eius auferet, in quibus con-
fidebat, et spolia eius distribuet. 23 [z]Qui non est mecum contra me
est, et qui non colligit mecum dispergit. 24 Cum immundus spiritus
exierit de homine, ambulat [a]per loca inaquosa quaerens requiem et
non inveniens dicit: Revertar in domum meam unde exivi. 25 Et,
cum venerit, invenit eam scopis mundatam et ornatam. 26 Tunc va-
dit et adsumit septem alios spiritus secum nequiores se, et ingressi
habitant ibi. Et [b]fiunt novissima hominis illius peiora prioribus.

27 Factum est autem, cum haec diceret, extollens vocem [c]quae-
dam mulier de turba dixit illi: [d]Beatus venter qui te portavit, et ubera
quae suxisti. 28 At ille dixit: [e]Quinimmo beati qui [f]audiunt verbum
Dei et [g]custodiunt illud.

29 [h]Turbis autem concurrentibus coepit dicere: Generatio haec
generatio nequam est; signum quaerit, et [v]signum non dabitur ei,

b cp. 7, 41. — v. Mt 18, 28.

*37] * Catech. R. III 9, 4.*
c Jo 13, 17.
*38] * Catech. R. II 4, 54.*
38-42] Ev. in fss. Adsumpt. BMV. et s. Marthae Virg.
d Jo 11, 1, 19, 20; 12, 2, 3.
e cp. 8, 35. — cf. Ac 22, 3.
f cf. cp. 8, 35.
g cf. 1 Cor 7, 34.
h cf. 1 Cor 7, 32-34. — v. cp. 12, 22.
42] Cm. in Adsumpt. BMV.
i cf. cp. 9, 25; Ps 26, 4; Jo 6, 27.
j Ps 15, 5; Col 1, 12. — cf. Mt 6, 33.

*1] * Catech. R. IV 1, 2. — V. in fs. Orat. DNJC.*
a cf. cp. 5, 33.
b v. Mt 9, 14.
2-4] Mt 6, 9-13.
c Jo 20, 17; 1 Pt 1 17. — v. Dt 32, 6.
d Is 29, 23. — cf. Ecli 36, 4; Is [8, 13.
3] v. Mt 6, 9-13.
e Pro 30, 8; 1 Tm 6, 8.
f cf .Mt 6, 34.
g v. cp. 7, 49.
h cp. 22, 40, 46. — cf. 1 Cor [10, 13.
5-13] Ev. in Litaniis (9) et in Ms. c. paganos.
*5-8] * Catech. R. IV 1, 4.*
i cp. 18, 5; Mt 26, 10.
j cf. cp. 18, 1-6.
9-13] Mt 7, 7-11.
9] Ev. in Ms pro remiss. pecc.
l v. Mt 7,7.
9, 10] Cm. ut s. — Cm., RR. et Ant. in annivers. ded. eccl. et in fs. transl. Domus l.
m cf. cp. 4, 3.
n cp. 18, 19; Gn 6, 5; 8, 21; Mt 12, 34. — cf. cp. 18, 19.
*13] * Catech. R. III 1,7.*
o cf. Jo 4, 10; Ac 2, 38; Rm 10, 12.
14, 15] Mt 12, 22, 24. — cf. [Mt 9, 32-34.
13-22] Ev. in exsorcis. obsessi.
p Mr 9, 16.
14-28] Ev. etc. in D. 3 Qdg.
q v. Mt 10, 25.
r vr. 29; cp. 21; 11; 23, 8; Mt 12, 38; 16, 1. — cf. 1 Cor 1, 22.
16-22] Mt 12, 25-29; Mr 3, 23- [27.
s v. 9, 4.
t cf. 4 Rg 2, 7.
u cf. Ac 19, 13. — v. cp. 9, 40.
v Ex 8, 19; 31, 18; Dt 9, 10; Ps 8, 3.
x cp. 17, 21; Mt 19, 24; 21, 31,
y Is 49, 24-26. — cf. Col 2, 15.
*22] * Catech. R. IV 15, 17.*
y Is 49, 24, 26. — cf. Col 2, 15.
z Mt 12, 30. — cf. cp. 9, 50.
24-26] Mt 12, 43-45.

a cf. cp. 8, 29; Tb 8, 3; Is 13, 21; Bar 3, 35.
b 2 Pt 2, 20-22. — cf. Jo 5, 14.
27, 28] Ev. in Ms. vot. BMV.
27] Ant. et Cm. in quibsd. fss. BMV. et R. in Nativ. Dñi.
c cp. 12, 13. [28, 42, 48.
d cf. 2 Par 9, 7. — v. cp. 1.
e Ap 1, 3; 22, 7. — cf. Mt 7, 21.
f cp. 8, 15, 21. — v. Jc 1, 22, [25.
g Lv 22, 31.
h cp. 12, 1.
29-32] Mt 12, 38-42. — cf. Mr [8, 11, 12.
20] v. Mt 12, 39.

(14-28) eisque petentibus signum signum Ionae promittit (29-36). Eos insuper de traditionibus ita arguit ut iterum in se eorum iram provocet (37-54), suos vero docet ab eis abstinendum esse et ab eorum agendi ra-

nisi signum Ionae prophetae. 30 Nam, sicut fuit [i]Ionas signum Ni-
nivitis, ita erit et Filius hominis generationi isti. 31 [j]Regina austri
surget in iudicio cum viris generationis huius et condemnabit illos;
quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis, et ecce [l]plus
quam Salomon hic. 32 Viri Ninivitae surgent in iudicio cum genera-
tione hac et condemnabunt illam, quia [m]paenitentiam egerunt ad
praedicationem Ionae, et ecce [l]plus quam Ionas hic.

33 [n]Nemo lucernam accendit et in abscondito ponit neque sub
modio sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant.
34 Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex,
totum corpus tuum lucidum erit; si autem [o]nequam fuerit, etiam
corpus tuum tenebrosum erit. 35 Vide ergo, ne lumen, quod in te
est, tenebrae sint. 36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit non
habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum et [p]sicut lu-
cerna fulgoris illuminabit te.

37 Et, cum loqueretur, [q]rogavit illum quidam pharisaeus ut pran-
deret apud se. Et ingressus recubuit. 38 Pharisaeus autem coepit
intra se reputans dicere, quare non [r]baptizatus esset ante [s]prandium.
39 Et ait Dominus ad illum: Nunc vos pharisaei [t]quod deforis est
calicis et catini mundatis, quod autem intus est vestrum plenum est
[u]rapina et iniquitate. 40 [v]Stulti, nonne qui fecit quod deforis est
etiam id, quod deintus est, fecit? 41 Veruntamen quod superest [x]date
elemosynam et ecce [y]omnia munda sunt vobis. 42 Sed [z]vae vobis
pharisaeis, quia [a]decimatis mentham et rutam et omne holus et prae-
teritis [b]iudicium et [c]caritatem Dei! [d]Haec autem oportuit facere et
illa non omittere. 43 Vae vobis pharisaeis, quia [e]diligitis primas ca-
thedras in synagogis et salutationes [f]in foro! 44 Vae vobis, quia estis
ut [g]monumenta quae non apparent, et homines ambulantes supra
nesciunt!

45 Respondens autem quidam ex [h]legis peritis ait illi: Magister,
haec dicens etiam contumeliam nobis facis. 46 At ille ait: Et vobis
[h]legis peritis vae, quia [i]oneratis homines oneribus, quae portare
non possunt, et ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas!

47 [j]Vae vobis, qui aedificatis monumenta prophetarum; patres au-
tem vestri occiderunt illos! 48 Profecto testificamini quod [l]consentitis
operibus [m]patrum vestrorum; quoniam ipsi quidem eos occiderunt,
vos autem aedificatis eorum sepulcra. 49 Propterea et [n]sapientia Dei
dixit: [o]Mittam ad illos prophetas et apostolos, et [p]ex illis occident
et persequentur, 50 ut [q]inquiratur sanguis omnium prophetarum, qui
effusus est a constitutione mundi a generatione ista, 51 [r]a sanguine
Abel usque ad sanguinem [s]Zachariae, qui periit [t]inter altare et ae-
dem. Ita, dico vobis, requiretur ab hac generatione.

52 Vae vobis [h]legis peritis, quia [u]tulistis clavem [v]scientiae: [x]ipsi
non introistis et [y]eos qui introibant prohibuistis!

53 Cum autem haec ad illos diceret, coeperunt pharisaei et [h]legis
periti [z]graviter insistere et [a]os eius opprimere de multis, 54 [b]insidian-
tes ei et quaerentes aliquid [c]capere de ore eius, [d]ut accusarent eum.

12 [a]Multis autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem concul-
carent, coepit dicere ad discipulos suos: [b]Attendite a fermento
pharisaeorum, quod est [c]hypocrisis. 2 [d]Nihil autem opertum est, quod
non reveletur, neque absconditum, quod non sciatur. 3 Quoniam quae
in tenebris dixistis in lumine dicentur, et quod in aurem locuti estis
in [e]cubiculis praedicabitur in [f]tectis.

4 Dico autem vobis [g]amicis meis: [h]Ne terreamini ab his qui occi-
dunt corpus, et post haec non habent amplius quid faciant. 5 Osten-
dam autem vobis quem timeatis: timete eum [i]qui, postquam occi-
derit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita, dico vobis, hunc
timete. 6 Nonne quinque passeres veneunt dipondio, et [j]unus ex illis
non est in oblivione coram Deo? 7 Sed et [l]capilli capitis vestri omnes
numerati sunt. Nolite ergo timere: [m]multis passeribus pluris estis
vos. 8 Dico autem vobis: [n]Omnis quicumque confessus fuerit
me coram hominibus, et Filius hominis confitebitur illum [o]coram
angelis Dei; 9 [p]qui autem negaverit me coram hominibus negabitur
coram angelis Dei. 10 [q]Et omnis qui dicit verbum [r]in Filium ho-

i Jn 2, 1. — cf. Is 8, 18; 20, 3; Ez 12, 6, 11; 24, 24.
j 3 Rg 10, 1; 2 Par 9, 1.
l cf. Mt 12, 6. *m* Jn 3, 5.
33-26] Ev. in cm. Cf. P.
n cp. 8, 16. — v. Mt 5, 15; Mr [4, 21.
34-36] Mt 6, 22, 23.
o Dt 15, 9; Ecli 14, 10; Mt 20, [15; 7, 22.
p cf. Mt 5, 16
q cp. 7, 36, 14, 1.
r Mt 15, 2; Heb 9, 10.
s cp. 14, 12; Mt 22, 4; Jo 21, [12, 15.
t cf. cp. 20, 47.
39-46[Mt 23, 1-28.
u cf. cp. 16, 14.
v cp. 12, 20.
x cp. 12, 33. — cf. cp. 16, 9; [Dn 4, 27.
41] v. Ecli 29, 15.
y cf. Tt 1, 15.
z Mt 23, 23.

a cp. 18, 12; Dt 14, 22.
b Ps 32, 5; Jr 5, 1; Mic 6, 8; Zc]7, 9.
c 1 Jo 3, 17. — cf. 1 Cor 16, 22.
d cf. 1 Rg 15, 22.
e cp. 20, 46; Mt 23, 2, 6; Mr 12, 38, 39. — cf. cp. 14, 7.
f cp. 7, 32 etc. *g* Mt 23, 27.
h vr. 52. — v. cp. 7, 30.
i Mt 23, 4. — cf. Mt 11, 28-30; Ac 15, 10.
47-51] Ev. in cm. Mm.
j Mt 23, 29-32.
l v. Rm. 1, 32.
m Ac 7, 51, 52.
49-51] Mt 23, 34-36.
n cp. 7, 35: Pro 8, 12, 22, 23. 30; 1 Cor 1, 24, 30: Col 2, 3.
o Mt 10, 16. — cf. Ac 13, 1: 1 Cor 12, 28.
p Mt 21, 35; 22, 6. — cf. 1 Th [2, 15.
q cf. Gn 42, 22; 2 Par 24, 22; Ez 3, 18.
r Gn 4, 4, 8; Heb 11, 4; 1 Jo 3, [12.
s 2 Par 24, 20, 21.
t Ex 40, 6; 4 Rg 16, 14; Ez 40, [47; Jl 2, 17.
u cf. Mt 2, 7, 8.
v Rm 2, 20.
x cf. cp. 7, 30; Mt 5, 20; 21, [1.
y cf. Jo 9, 32. *z* cf. Mr 6, 19

a cf. cp. 6, 7; 14, 1.
b cp. 20, 20. — cf. Is 29, 21. — v. Mt 12, 10.
c Mt 22, 15. — cf. Ecli 12, 15; [27, 26.
d cp. 11, 29.

a Mt 16, 6, 11; Mr 8, 15.
b 1 Cor 5, 6-8; Gal 5, 9.
1-8] Ev. in cm. Mm.
c Mt 23, 18; Mr 12, 15.
d cp. 8, 17. — cf. 1 Tm 5, 25.
2-9] Mt 10, 26-33.
e cf Mt 6, 6. *f* cf. cp. 5, 19.
g Jo 15, 14, 15.
h Is 8, 12, 13; 51, 12, 13; Jr 1, 8; 1 Pt 3, 14. — cf. 2 Mc 6, 26; 7, 29.
4] * *cf. Catech. R. I 2, 13. — Ant. in comm. omn. ss. Mm.; Cm. in cm. Mm.*
i Jc 4, 12. — cf. Mt 5, 29, 30.
j cf. Ps 49, 11.
l cf. cp. 21, 18. — v. 1 Rg 14, [45.
m Mt 6, 26; 12, 12. — cf. Sap [11, 25.
8] v. Mt 10, 32.
n cf. Rm 10, 9, 10; Heb 10, 35; Ap 3, 5; 7, 14, 15.
o cf. cp. 15, 10; 1 Tm 5, 21;
p cf. cp. 9, 26. [Ap 3, 5.
q cf. Mt 12, 31, 32; Mr 3, 28-30; Heb 4, 4-6; 1 Jo 5, 16.
r Mt 11, 19; Jo 7, 12; 9, 24.

tione discedendum (12, 1-12). Pariter, occasione capta docet eos omnem avaritiam et curas saeculares fugere et eo iugiter vigilare quo nesciant horam qua Dñus venturus sit (13-40). Quae quidem omnia dicta

minis, [s]remittetur illi; ei autem, [t]qui in Spiritum sanctum blasphe-
maverit, non remittetur. **11** Cum autem [u]inducent vos in synagogas
et ad [v]magistratus et potestates, nolite solliciti esse qualiter aut quid
respondeatis aut quid dicatis; **12** [x]Spiritus enim sanctus docebit vos
in ipsa hora quid oporteat vos dicere.
13 Ait autem ei [y]quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut
dividat mecum hereditatem. **14** At ille dixit illi: [z]Homo, [a]quis me
constituit iudicem aut divisorem super vos? **15** Dixitque ad illos:
[b]Videte et cavete ab omni avaritia; quia non in abundantia cuius-
quam vita eius est ex his quae possidet.
16 Dixit autem similitudinem ad illos dicens: [c]Hominis cuiusdam
divitis uberes fructus ager attulit, **17** et cogitabat intra se dicens:
[d]Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? **18** Et
dixit: Hoc faciam: destruam [e]horrea mea et maiora faciam et illuc
congregabo omnia quae nata sunt mihi et bona mea. **19** Et dicam
animae meae: Anima, habes multa bona posita [f]in annos plurimos:
requiesce, [g]comede, bibe, epulare. **20** Dixit autem illi Deus: [h]Stulte,
hac nocte [i]animam tuam repetunt a te; quae autem parasti [h]cuius
erunt? **21** Sic est [j]qui sibi thesaurizat et non est [l]in Deum dives.
22 Dixitque ad discipulos suos: Ideo, dico vobis, nolite [m]solliciti
esse animae vestrae quid manducetis neque corpori quid induamini.
23 Anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum.
24 [n]Considerate corvos, quia non seminant neque metunt, quibus non
est cellarium neque [e]horreum, et Deus pascit illos. [o]Quanto magis
vos pluris estis illis! **25** Quis autem vestrum cogitando potest adicere
ad staturam suam cubitum unum? **26** Si ergo neque quod minimum
est potestis, quid de ceteris solliciti estis? **27** Considerate lilia, quo-
modo crescunt: non laborant neque nent; dico autem vobis: [p]Nec
Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis. **28** [q]Si
autem faenum, quod hodie est in agro et cras in clibanum mittitur,
Deus sic vestit, [o]quanto magis vos [r]pusillae fidei! **29** Et vos nolite
quaerere quid manducetis aut quid bibatis et nolite in sublime tolli;
30 haec enim omnia [s]gentes mundi quaerunt. [s]Pater autem vester
scit, quoniam his indigetis. **31** [t]Veruntamen quaerite primum regnum
Dei et iustitiam eius, et [u]haec omnia adicientur vobis. **32** [v]Nolite ti-
mere, pusillus grex, quia [x]complacuit Patri vestro dare vobis regnum.
33 [y]Vendite quae possidetis et date elemosynam. [z]Facite vobis sac-
culos qui non veterascunt, [a]thesaurum non deficientem in caelis, quo
fur non appropiat, neque tinea corrumpit. **34** Ubi enim thesaurus
vester est, ibi et cor vestrum erit.
35 [b]Sint lumbi vestri praecincti, et [c]lucernae ardentes in manibus
vestris, **36** et vos similes [d]hominibus exspectantibus dominum suum,
quando revertatur a nuptiis; ut, cum venerit et [e]pulsaverit, confestim
aperiant ei. **37** [d]Beati servi illi, quos, cum venerit dominus, invenerit
vigilantes; amen dico vobis quod [f]praecinget se et [g]faciet illos di-
scumbere et transiens ministrabit illis. **38** Et, si venerit in secunda
vigilia et si in tertia vigilia venerit et ita invenerit, beati sunt servi
illi. **39** Hoc autem scitote quoniam, si sciret paterfamilias qua hora [h]fur
veniret, vigilaret utique et non sineret [i]perfodi domum suam. **40** Et
vos estote [j]parati, quia, qua hora non putatis, Filius hominis veniet.
41 Ait autem ei Petrus: [m]Domine, ad nos dicis hanc parabolam
an et ad omnes? **42** Dixit autem Dominus: Quis, putas, est [n]fidelis
dispensator et prudens, quem constituit dominus supra familiam suam,
ut det illis in tempore tritici mensuram? **43** [o]Beatus ille servus, quem,
cum venerit dominus, invenerit ita facientem. **44** Vere dico vobis
quoniam [p]supra omnia quae possidet constituet illum. **45** Quod si
dixerit servus ille in corde suo: [q]Moram facit dominus meus venire,
et coeperit percutere servos et ancillas et edere et bibere et [r]ine-
briari; **46** veniet dominus servi illius in [l]die qua non sperat et [l]hora
qua nescit et dividet eum [s]partemque eius cum infidelibus ponet.
47 [t]Ille autem servus, qui [u]cognovit voluntatem domini sui et non
[j]praeparavit et [u]non fecit secundum voluntatem eius, [v]vapulabit
multis; **48** [x]qui autem non cognovit et fecit digna plagis [y]vapulabit

s 1 Tm 1, 12, 13.
t cf. Ac 7, 51; Heb 10, 29.
u cf. cp. 21, 12, 14. — Mt 23 34.
v Tt 3, 1. [19, 20.
x cf. cp. 21, 15. — v. Mt 10,
*12] * Conc. Trid. s. XIII, decr. de Euch. sacr.*
y cp. 11, 27.
z Mic 6, 8; Rm 2, 1, 3; 9, 20.

a cf. Ex 2, 14; Ac 7, 27.
b 1 Tm 6, 10, 11. — cf. Heb 13, 5.
c Ps 48, 17-20; Ecli 11,18, 19, 24-27; 31, 8.
d cf. Ec 5, 10.
e vr. 24.
f cf. Pro 27, 1; Jc 4, 13-15.
g Ecli 2, 24; 11, 9; Tb 7, 9; 1 Cor 15, 32. — cf. cp. 15, 23.
h cp. 21, 34; Jr 17, 11. — cf. Ps 38, 7; Ec 2, 18, 19.
i cf. 4 Rg. 20, 1.
j Mt 6, 19; 19, 19, 21. — cf. vr. 33; Ps 51, 9; Jc 5, 3.
l Ap 3, 17.
22-31] Mt 6, 25-33.
m 1 Cor 7, 32; Ph 4, 6; 1 Pt 5, 7. — cf. 1 Tm 6, 17-19.
n cf. Jb 38, 41; Ps 146, 9; Rm
o v. rv. 7. [1, 20.
p 3 Rg 10, 4-7. *q* cf. Rm 1, 20.
r Mt 8, 26; 14, 31; 16, 8. — cf. cp. 17, 6.
s cf. Mt 6, 7, 8.
t cf. Mt 5, 6, 20.
u cf. Mr 10, 29, 30; 1 Tm 4,
31] v. Mt 6, 33. [8; 1 Pt 3, 9.
32-34] Ev. in cm. C.
v Is 41, 14; 44, 2.
w Is 40, 11; Jo 10, 16; 21, 15, 17; 1 Pt 5, 2, 3.
x cf. Mt 11, 26; Gal 1, 15;
y v. Mt 19, 11. [Eph 1, 5, 9.
33, 34] Mt 6, 20, 21.
z cf. cp. 16, 9; 18, 22.

a cf. vr. 21; 1 Pt 1, 4.
34-40] Ev. etc. in cm. C. et in fs. s. Silvestri Papae.
b Eph 6, 14; 1 Pt 1, 13. — cf. Ex 12, 11; Jb 38, 3; Jr 1, 17; Jo 21, 18.
c cf. Mt 25, 7.
35-46] Mt 24, 42-51.
d 2 Pt 3. 12. — cf. Mt 13, 34.
e cf. Ap. 3, 20.
f Jo 13, 4. — cf. vr. 35; cp. 17, 8.
g cf. cp. 22, 27.
h cf. 1 Th 5, 2; 2 Pt 3, 10; Ap. 3, 3.
i Mt 6, 19.
j vr. 47. — cf. Mt 25, 10.
l vr. 46; Ec 9, 12; 2 Pt 3, 12-
m cf. Mt 13, 36. [14.
42] Ant. in fs. et off. S. Joseph. — Ant. et Cm. ut s. vr. 35, 37.
n 1 Pt 4, 10; 1 Cor 4, 1, 2. — cf. cp. 16, 1.
o Jo 13, 17; Ap 16, 15.
p cf. Mt 25, 21, 23.
q cf. Mt 25, 5; Heb 10, 37; 2 Pt 3, 4, 9.
r cf. 1 Th 5, 7.
s cf. Ap 21, 8.
t cf. Mt 11, 24; Jo 15, 22, 24.
u cf. Jc 4, 17; 2 Pt 2, 21.
v cf. Dt 25, 2, 3.
x Lv 5, 17. — cf. Nm 15, 29, 30.
y Rm 1, 19, 20; 2, 14, 15. — cf. 1 Tm 1, 13.

sunt pro fidelibus (41-53); nam ceteris, quibus curae sunt tantummodo temporalia (54-59), ficus infructuosa et ideo succidenda et incendenda proponitur (13, 1-9). Peragrans autem Peraeam iratos pha-

paucis. Omni autem cui multum datum est, multum quaeretur ab
eo; et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.
49 [z]Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accenda-
tur? 50 [a]Baptismo autem habeo baptizari, et [b]quomodo coartor usque-
dum perficiatur? 51 Putatis quia pacem veni dare in terram? [c]Non,
dico vobis, sed separationem. 52 Erunt enim ex hoc quinque in domo
una divisi: tres in duos, et duo in tres 53 dividentur: [d]pater in fi-
lium, et filius in patrem suum; mater in filiam, et filia in matrem;
socrus in nurum suam, et nurus in socrum suam.
54 Dicebat autem et ad turbas: [e]Cum videritis [f]nubem orientem
ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit, et ita fit. 55 Et, cum au-
strum flantem, dicitis quia [g]aestus erit, et fit. 56 Hypocritae, [h]faciem
caeli et terrae nostis probare; hoc autem tempus quomodo non pro-
batis? 57 Quid autem et [i]a vobis ipsis [j]non iudicatis quod iustum
est? 58 [l]Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via
da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, et iudex
tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem. 59 [m]Dico tibi:
Non exies inde, donec etiam novissimum [n]minutum reddas.

13 Aderant autem quidam ipso in tempore nuntiantes illi de Ga-
lilaeis, [a]quorum sanguinem [b]Pilatus miscuit cum sacrificiis eo-
rum; 2 et respondens dixit illis: [c]Putatis quod hi Galilaei prae omni-
bus Galilaeis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? 3 Non, dico
vobis; sed, nisi [d]paenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.
4 Sicut illi decem et octo, supra quos cecidit turris in [e]Siloë et oc-
cidit eos, putatis quia et ipsi debitores fuerint praeter omnes homines
habitantes in Ierusalem? 5 Non, dico vobis; sed, [d]si paenitentiam non
egeritis, omnes similiter peribitis.
6 Dicebat autem et hanc similitudinem: [f]Arborem fici habebat
quidam plantatam in vinea sua et venit quaerens fructum in illa et
non invenit. 7 Dixit autem ad cultorem vineae: Ecce anni tres sunt,
ex quo venio quaerens fructum in ficulnea hac et non invenio; [g]suc-
cide ergo illam: ut quid etiam terram occupat? 8 At ille respondens
dicit illi: Domine dimitte illam et hoc anno, usque dum fodiam
circa illam et mittam stercora; 9 et si quidem fecerit fructum, [h]sin
autem, in futurum succides eam.
10 [i]Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis. 11 Et ecce
mulier, quae habebat [j]spiritum infirmitatis annis decem et octo et
erat inclinata nec omnino poterat sursum respicere. 12 Quam cum vi-
deret Iesus, vocavit eam ad se et ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmi-
tate tua. 13 Et [k]imposuit illi manus, et confestim erecta est et [l]glorifica-
bat Deum. 14 Respondens autem [m]archisynagogus, indignans quia [n]sab-
bato curasset Iesus dicebat turbae: [o]Sex dies sunt, in quibus oportet
operari; in his ergo venite et curamini et non in die sabbati. 15 Respon-
dens autem ad illum Dominus dixit: Hypocritae, [p]unusquisque vestrum
sabbato non solvit bovem suum aut asinum a praesaepio et ducit ad-
aquare? 16 Hanc autem [q]filiam Abrahae, quam alligavit [r]Satanas ecce
decem et octo annis, non oportuit solvi a vinculo isto die sabbati?
17 Et, cum haec diceret, [s]erubescebant omnes adversarii eius, et omnis
populus gaudebat in universis quae gloriose fiebant ab eo.
18 Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, et cui simile aesti-
mabo illud? 19 Simile est [t]grano sinapis, quod acceptum homo misit
in hortum suum, et crevit et factum est in arborem magnam, et vo-
lucres caeli requieverunt in ramis eius. 20 Et iterum dixit: Cui simile
aestimabo regnum Dei? 21 Simile est fermento, quod acceptum mu-
lier abscondit in [u]farinae sata tria, donec [v]fermentaretur totum.
22 Et [x]ibat per civitates et castella docens et [y]iter faciens in Ie-
rusalem. 23 Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui sal-
vantur? Ipse autem dixit ad illos: 24 [a]Contendite [b]intrare per angu-
stam portam; quia multi, dico vobis, quaerent intrare et non po-
terunt. 25 Cum autem intraverit paterfamilias et clauserit ostium,
incipietis foris stare et pulsare ostium dicentes: [c]Domine, aperi no-
bis; et respondens dicet vobis: [d]Nescio vos unde sitis. 26 Tunc
incipietis dicere: [e]Manducavimus coram te et bibimus, et in plateis

z cp. 8, 18; 19, 26. — v. Mt 13, 12.
a cf. Mt 3, 11.
49] *V. in fs. ss. Cor. J. — Cm. in fs s. Ignatii.*
b Mr 10, 38.
50] * *Cf. Catech. R. II 2, 3.*
c 1 Cor 6, 14; Ph 1, 23.
51-53] Mt 10, 34-36.
c cf. Ap 6, 4.
d Mt 10, 21. — cf. Mic 7, 6.
e cf. Mt 16, 2, 3.
f cf. 3 Rg 18, 41, 44.
g cf. Jn 4, 8.
h Mt 16. 4.
i cp. 21, 30.
j Jo 7, 24; 1 Cor 11, 13.
l Mt 5, 25, 26. — cf. Pro 25, 8.
m cf. Mt 18, 34, 35.
n cp. 21, 2; Mr 12, 42.
a Ac 5, 37.
b v. cp. 3, 1.
c cf. Jb 4, 7; Jo 9, 2; Ac 28, 4.
3] * *Conc. Tr. s. XIV cp. 1.* — * *Catech. R. II 5, 1, 20.*
d vr. 5; cp. 15, 10; 24, 47; Ps 7, 13. — v. cp. 5, 22.
e 2 Es 3, 5; Is 8, 6; Jo 9, 7 11.
6-17] *Ev. in sb. QT. Spbr.*
f cf. Mt 21, 19. — cl. Is 5, 2.
g cf. cp. 3, 9. — v. Mt 7, 19.
h cf. Sap 11, 24; 2 Pt 3, 9, 15.
i cp. 4, 31, 33; 6, 6. — v. Mr 6, 2.
j Ac 16, 16. — cf. vr. 16.
k cp. 4, 40. — v. Mr 5, 23.
l cp. 2, 20; 7, 16; 23, 4.
m cp. 8, 41; Ac 13, 15; 18. 8, 17.
n v. Mt 12, 2.
o Ex 20, 9; Dt 5, 13, 14; Ex 46, 1.
p cp. 14, 5. — cf. Mt 12, 11.
q cp. 19, 9.
r cf. vr. 11; Ac 10, 38; 1 Cor 5, 5; 2 Cor 12, 7. — v. 1 Par 21, 7.
s Jb 8, 22; Ps 131, 18; 1 Pt 3, 16.
18-21] Mt 13, 31-33; Mr 4, 30-32.
t cp. 17, 6; Mt 17, 19. — cf. Ez 17, 23; Dn 4, 7-9.
u cf. Gn 18, 6.
v 1 Cor 5, 6; Gal 5, 9.
x v. Mr 6, 6.
y cf. vr. 33. - v. cp. 9, 51.
z Ac 2, 47; 1 Cor 1, 18; 2 Cor 2, 15.
a 1 Tm 4, 10; Heb 12, 4. — cf. Ecli 4, 33; 1 Tm 6, 12. — v. 1 Cor 9, 25.
b Mt 7, 13. — cf. Mt 11, 12.
25-27] cf. Mt 25, 10-12.
c cf. Mc 7, 22, 23; 2 Tm 2, 19.
d cf. Mt 10, 23; 2, 19.
e cf. Ex 24, 11.

risaeos, quoniam sabbato paralyticum sanavit, exprobrat (10-17); turbis vero sibi plaudentibus regni Dei notitiam explanat (18-22), utque eo digni habeantur, paenitentiam (23-35), humilitatem et caritatem in proxi-

nostris docuisti. 27 Et dicet vobis: [d]Nescio vos unde sitis: [f]disce-
dite a me, omnes operarii iniquitatis. 28 Ibi erit fletus et stridor
dentium, cum videritis Abraham et Isaac et Iacob et omnes pro-
phetas in regno Dei, vos autem expelli foras. 29 Et venient ab oriente
et occidente et aquilone et austro et [g]accumbent in regno Dei. 30 Et
ecce sunt novissimi qui erunt primi, et [h]sunt primi qui erunt no-
vissimi.
31 In ipsa die accesserunt quidam pharisaeorum dicentes illi:
[i]Exi et vade hinc, quia [j]Herodes vult te occidere. 32 Et ait illis: Ite
et dicite vulpi illi: Ecce eicio daemonia et sanitates perficio hodie
et cras et tertia die [l]consummor. 33 Veruntamen [m]oportet me hodie
et cras et sequenti die ambulare, quia non capit [n]prophetam perire
extra Ierusalem. 34 Ierusalem, Ierusalem, [o]quae occidis prophetas et
lapidas eos, qui mittuntur ad te: [p]quoties [q]volui congregare filios
tuos, [r]quemadmodum avis nidum suum sub pennis, et [q]noluisti!
35 Ecce ' [s]relinquetur vobis domus vestra deserta '. Dico autem vobis,
quia non videbitis me donec veniat cum dicetis: ' [t]Benedictus qui venit
in nomine Domini '.
14 Et factum est, [a]cum intraret Iesus in domum cuiusdam principis
pharisaeorum sabbato manducare panem, et ipsi [b]observabant
eum. 2 Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. 3 Et re-
spondens Iesus dixit ad [c]legis peritos et pharisaeos dicens: [d]Si licet
sabbato curare? 4 At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanavit
eum ac dimisit. 5 Et respondens ad illos dixit: [e]Cuius vestrum asi-
nus aut bos in puteum cadet, et non continuo extrahet illum die
sabbati? 6 [f]Et non poterant ad haec respondere illi.
7 Dicebat autem et ad invitatos parabolam, intendens quomodo
[g]primos accubitus eligerent, dicens ad illos: 8 [h]Cum invitatus fueris
ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit
invitatus ab illo, 9 et [i]veniens is qui te et illum vocavit dicat tibi:
Da huic locum, et tunc incipias cum rubore novissimum locum te-
nere. 10 Sed, cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco,
ut, cum venerit qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende supe-
rius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. 11 [j]Quia omnis
qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur.
12 Dicebat autem et ei qui se invitaverat: Cum facis prandium
aut cenam, noli vocare amicos tuos neque fratres tuos neque cogna-
tos neque vicinos divites, [l]ne forte te et ipsi reinvitent, et fiat tibi
retributio. 13 Sed, cum facis convivium, [m]voca [n]pauperes, debiles,
claudos et caecos. 14 Et [o]beatus eris, quia non habent retribuere
tibi; retribuetur enim tibi in [p]resurrectione iustorum.
15 Haec cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi:
[q]Beatus qui manducabit panem in regno Dei! 16 At ipse dixit ei:
[r]Homo quidam fecit cenam magnam et vocavit multos. 17 Et [s]misit
servum suum hora cenae dicere invitatis, ut venirent, quia iam pa-
rata sunt omnia. 18 Et coeperunt simul omnes excusare. Primus
dixit ei: Villam emi et necesse habeo exire et videre illam: rogo
te, habe me excusatum. 19 Et alter dixit: Iuga boum emi quinque
et eo probare illa; rogo te, habe me excusatum. 20 Et alius dixit:
[t]Uxorem duxi et ideo non possum venire. 21 Et reversus servus
nuntiavit haec domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit servo
suo: Exi cito in plateas et vicos civitatis et [u]pauperes ac debiles et
caecos et claudos introduc huc. 22 Et ait servus: Domine, factum
est, ut imperasti, et adhuc locus est. 23 Et ait dominus servo: Exi
in vias et saepes et [u]compelle intrare, ut impleatur domus mea.
24 Dico autem vobis, [v]quod nemo virorum illorum, qui vocati sunt,
gustabit cenam meam.
25 Ibant autem turbae multae cum eo, et conversus dixit ad illos:
26 [x]Si quis venit ad me et [y]non odit patrem suum et matrem et uxo-
rem et filios et fratres et sorores, [z]adhuc autem et animam suam, non
potest meus esse discipulus; 27 et [a]qui non baiulat crucem suam
et venit post me non potest meus esse discipulus. 28 Quis enim ex
vobis volens turrim aedificare non [b]prius sedens computat sumptus,
qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum; 29 ne, posteaquam

f v. Ps 6, 9.
28, 29] Mt 8, 11, 12.
g cf. cp. 14, 15; 22, 30.
h v. Mt 19, 30.
i cf. Mt 19, 1; Mr 10, 1.
j v. cp. 3, 1.
*32.33] * Catech. R. I 5, 7.*
l Heb 2, 10; 5, 9; 7, 28.
m cp. 2, 49; 4, 43; 9, 22; 17, 25; 22, 37; 24, 7, 26; Jo 4, 4; Ac 3, 21; 17, 3; 1 Cor 13, 25. — cf. Mt 16, 21; 20, 18; 22, 44.
n cp. 7, 16; 24, 19. — v. Mt 21, 11.
34,35] Mt 23, 37-39. — cf. cp. 19, 41-44.
o cf. Mt 21, 35.
p Mt 26, 55; Jo 18, 20, 21.
q cf. Pro 1, 24; Is 65, 2, 12; 66, 4. — v. Jo 5, 40, 43.
r cf. Dt 32, 11, 12; Rt 2, 12.
s Ps 68, 26. — cf. Is 64, 11; Jr 12, 7; 22, 5.
t Ps 117, 26. — cf. cp. 19, 38.

1] * *Catech. R. IV 13, 10.*
1-11] Ev. in D. 16 p. Pnt. (1-2, 4, 8, 10).
a cf. cp. 7, 36; 11, 37.
b cp. 6, 7; 20, 20.
c v. cp. 7, 30.
d cp. 6, 9; Mt 12, 10. — cf. cp. 13, 14.
e cp. 13, 15. — cf. Dt 22, 4; Mt 12, 11.
f Mt 22, 46.
g Mt 23, 6.
h Ecli 31, 16, 21.
i Pro 25, 6, 7.

j cp. 18, 14. — v. Mt 23, 12.

l cf. cp. 6, 34.
m cf. 2 Es 8, 10, 12; Est 9, 22.
n vr. 21; Dt 14, 29.
o cf. Mt 6, 2, 5.
p 1 Cor 15, 22; 1 Th 4, 16. — cf. Jo 5, 29.
*15] * Catech. R. IV 13, 8.*
q Ap 19, 9.
16-24] Ev. in D. inf. oct. Corp. C. (16, 17, 21, 22).
r cf. Ps 22, 5.
16-24] Mt 22, 2-14.
s cf. Est 6, 14; Pro 9, 3, 5.
16, 17] R. ut s.

t Dt 24, 5. — cf. 1 Cor 7, 33.

u Mt 14, 22.

v cf. Mt 21, 43; Ac 13, 46.
*26] * Catech. R. III 5, 5.*
26-33] Ev. in cm. M.
x vr. 33; Mt 10, 37. — cf. cp. 18, 29, 30; Dt 33, 9, 10; 2 Mc 15, 18.
y cp. 16, 13.
z Jo 12, 25; Ac 20, 24; Ap 12, 11.
a cp. 9, 23; Mt 10, 38; 16, 24; Mr 8, 34. — cf. Jo 19, 17.
b cf. Pro 24, 27.

mos commendat (14, 1-14); Iudaeos autem praesumentes de se quia filii sunt Abrahae redarguit (15-24) eosque insinuat, tamquam sal infatuatum, repudiandos fore (25-35). Et quia de Dñi benignitate murmurant para-

posuerit fundamentum et non potuerit perficere, omnes qui vident
incipiant illudere ei 30 dicentes: Quia hic homo coepit aedificare et
non potuit consummare? 31 Aut quis rex iturus committere bellum
adversus alium regem non [b]sedens prius cogitat, si possit cum [c]de-
cem milibus occurrere ei, qui cum viginti milibus venit ad se? 32 Alio-
quin, adhuc illo longe agente, legationem mittens rogat ea quae pa-
cis sunt. 33 [d]Sic ergo omnis ex vobis, [e]qui non renuntiat omnibus
quae possidet, non potest meus esse discipulus. 34 [f]Bonum est sal;
[g]si autem sal evanuerit, in quo condietur? 35 Neque in terram ne-
que in sterquilinium utile est, sed foras mittetur. [h]Qui habet aures
audiendi audiat.

15 Erant autem appropinquantes ei [a]publicani et peccatores, ut au-
dirent illum. 2 Et [b]murmurabant pharisaei et scribae dicentes:
[c]quia hic peccatores recipit et [d]manducat cum illis.

3 Et ait ad illos parabolam istam dicens: 4 Quis ex vobis homo,
qui habet centum oves et, [e]si perdiderit unam ex illis, nonne dimit-
tit nonagintanovem in deserto et [f]vadit ad illam quae perierat, do-
nec inveniat eam? 5 Et, cum invenerit eam, [g]imponit in umeros suos
gaudens, 6 et veniens domum convocat amicos et vicinos dicens illis:
Congratulamini mihi, quia [h]inveni ovem meam, quae perierat. 7 Dico
vobis quod ita gaudium erit in caelo super uno peccatore [i]paeni-
tentiam agente, quam super nonagintanovem iustis, qui non indigent
paenitentia.

8 Aut quae mulier habens [j]drachmas decem, si perdiderit [j]drach-
mam unam, nonne accendit lucernam et everrit domum et quaerit
diligenter, donec inveniat? 9 et, cum invenerit, convocat amicas et
vicinas dicens: [l]Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam
perdideram? // 10 Ita, dico vobis, gaudium erit coram [m]angelis Dei su-
per uno peccatore [i]paenitentiam agente.

11 Ait autem: Homo quidam habuit duos filios, 12 et dixit adu-
lescentior ex illis patri: Pater, da mihi [n]portionem substantiae, quae
me contingit. Et [o]divisit illis [p]substantiam. 13 Et non post multos
dies, congregatis omnibus, adulescentior filius peregre profectus est
in [q]regionem longinquam et ibi [r]dissipavit substantiam suam [s]vivendo
luxuriose. 14 Et, postquam omnia consummasset, facta est fames
valida in regione illa, et ipse coepit egere. 15 Et abiit et adhaesit
uni civium regionis illius, et misit illum in villam suam, ut pasceret
porcos. 16 Et [t]cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci
manducabant; et nemo illi dabat. 17 [u]In se autem reversus dixit:
Quanti mercennarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem
hic fame pereo! 18 Surgam et ibo ad patrem meum et dicam ei:
Pater, [v]peccavi [x]in caelum et coram te: 19 [y]iam non sum dignus vo-
cari filius tuus: fac me sicut unum de mercennariis tuis. 20 Et sur-
gens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset, vidit
illum pater ipsius et misericordia motus est et [z]accurrens [a]cecidit
super collum eius et [b]osculatus est eum. 21 Dixitque ei filius: Pater,
peccavi [x]in caelum et coram te: iam non sum dignus vocari filius
tuus. 22 Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte [c]stolam pri-
mam et induite illum et date [d]anulum in manum eius et calceamenta
in pedes eius 23 et adducite [e]vitulum saginatum et occidite, et man-
ducemus et [f]epulemur; 24 quia hic filius meus [g]mortuus erat et re-
vixit, perierat et inventus est. Et coeperunt epulari. 25 Erat autem
filius eius senior in agro et, cum veniret et appropinquaret domui,
audivit symphoniam et chorum 26 et vocavit unum de servis et in-
terrogavit quid haec essent. 27 Isque dixit illi: Frater tuus venit, et
occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.
28 [h]Indignatus est autem et nolebat introire; pater ergo illius egres-
sus coepit rogare illum. 29 At ille respondens dixit patri suo: Ecce
tot annis servio tibi et nunquam mandatum tuum praeterivi, et nun-
quam dedisti mihi haedum, ut cum amicis meis [f]epularer; 30 sed
postquam filius tuus hic, qui [i]devoravit [p]substantiam suam cum me-
retricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum. 31 At ipse dixit illi:
Fili, [j]tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt. 32 Epulari autem

c cf. 1 Mc 4, 29.

d cf. Ph 3, 7.
e cf. vr. 26; cp. 18, 28.
f Mr 9, 50.
g Mt 5, 13; Mr 9, 49.
h cp. 8, 8. — v. Mt 11, 12.

1-10] *Ev. in D. 3 p. Pnt.* (*4, 8*).
a v. Mt 11, 19.
2-10] *Ev. in fs. s. Marg. de C.*
b cp. 19, 7; cf. Ex 19, 2, 7, 8; Nm 14, 2; Js 9, 18.
c cf. cp. 7, 39; 19, 7.
d cp. 5, 30; Mt 9, 11; 11, 19. — cf. Ac 11, 3; 1 Cor 5, 11; Gal 2, 12.
4-7] Mt 18, 12-14.
e Ez 34, 6. — cf. 1 Pt 2, 25.
f Ez 34, 11, 12, 16. — cf. cp. 19, 10.
g cf. Is 40, 11; 49, 22; 66, 12.
h cf. cp. 19, 20; 1 Pt 2, 25.
7] * *Catech R. III 2, 12.*
i vr. 10; cp. 13, 3, 5; 24, 47. — v. cp. 5, 32.
j 2 Mc 12, 43. — cf. Mt 17, 23.

l cf. Rm 12, 15.
10] *Cm. in D. 3 p. Pnt. et in fs. s. Marg. de C. — Ant. in reconc. paenit.* (*P. R*).
m cp. 12, 8, 9. [(*18, 19, 22*).
11-32] *Ev. in sb. p. D. 2 Qdg.*
12-14] * *Catech. R. IV 15, 12.*
n Dt 21, 16, 17.
o Ecli 33, 19.
p vr. 30. — cf. cp. 21, 4.
q cp. 19, 12.
r Pro 23, 21; 29, 3.
s cf. Eph 5, 18; Tb 1, 6; 1 Pt 4, 4.
t cf. cp. 16, 21.
u Ac 12, 11. — cf. 3 Rg 8, 47.
17-19] **cf. Catech. R. IV 11, 6; 13, 7. — R. ut s.*
v. cf. Ex 10, 16; Ps 50, 6.
x Mt 21, 25; Jo 3, 27.
y cf. cp. 7, 6, 7.

z cf. Jc 4, 8.
a Gn 33, 4; 45, 14; 46, 29; Ac 20, 37.
b cp. 7, 38, 45; 2 Rg 14, 33; Tb 7, 6.
21] * *cf. Catech. R. IV 2, 5.*
c Zc 5, 4, 5. — cf. Ez 16, 10-13.
d Gn 41, 42; Est 3, 10; 8, 2.
e cf. 1 Rg 28, 24.
f cp. 12, 19.
g vr 32. — cf. Jo 17, 10; Rm 11, 45; Eph 2, 1, 5; Col 2, 13; Ap 3, 1.

h cf. vr. 2.

i cf. Pro 29, 3.
j Jo 8, 35. — cf. Lc 22, 28-30.
32] *Cm. ut sup. vr. 17-19. — Ant. in reconc. paenit.*

bolas de ove perdita, de drachma amissa (15, 1-10) et de filio prodigo illis proponit (11-32); quia etiam sunt avari, bonum usum divitiarum illustra, praesertim parabolis de vilico iniquo (16, 1-18) et de divite et Laza-

et gaudere oportebat, quia frater tuus hic [g]mortuus erat et revixit,
perierat et inventus est. //
16 Dicebat autem et ad discipulos suos: Homo quidam erat dives,
qui habebat [a]vilicum, et hic diffamatus est apud illum quasi dis-
sipasset bona ipsius. 2 Et vocavit illum et ait illi: Quid hoc audio
de te? [b]Redde rationem vilicationis tuae; iam enim non poteris vi-
licare. 3 Ait autem vilicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus
aufert a me vilicationem? Fodere non valeo, mendicare erubesco.
4 Scio quid faciam, ut, cum amotus fuero a vilicatione, recipiant me
in domos suas. 5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui,
dicebat primo: Quantum debes domino meo? 6 At ille dixit: Centum
cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam et sede cito: scribe
quinquaginta. 7 Deinde alii dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait:
Centum coros tritici. Ait illi: Accipe litteras tuas et scribe octo-
ginta. 8 Et laudavit dominus [c]vilicum iniquitatis, quia [d]prudenter fe-
cisset; quia [e]filii huius saeculi [d]prudentiores [f]filiis lucis in generatione
sua sunt. 9 Et ego vobis dico: [g]Facite vobis amicos de [h]mamona
iniquitatis; ut, cum defeceritis, [i]recipiant vos in aeterna tabernacula.
10 [j]Qui [l]fidelis est in minimo et in maiori fidelis est, et qui in mo-
dico iniquus est et in maiori iniquus est. 11 Si ergo in iniquo ma-
mona fideles non fuistis, quod verum est quis credet vobis? 12 Et,
si in [m]alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?
13 [n]Nemo servus potest duobus dominis servire: aut enim unum
odiet et alterum diliget, aut uni adhaerebit et alterum contemnet.
Non potestis Deo servire et mamonae.
14 Audiebant autem omnia haec [o]pharisaei, [p]qui erant avari, et
[q]deridebant illum. 15 Et ait illis: Vos estis qui [r]iustificatis vos co-
ram hominibus. [s]Deus autem novit corda vestra; quia quod homi-
nibus altum est [t]abominatio est ante Deum. 16 [u]Lex et prophetae
usque ad Ioannem; ex eo regnum Dei [v]evangelizatur, et [x]omnis in
illud vim facit. 17 [y]Facilius est autem caelum et terram praeterire,
quam de lege unum apicem cadere.
18 [z]Omnis qui dimittit uxorem suam et alteram ducit moechatur,
et qui dimissam a viro ducit moechatur.
19 Homo quidam erat dives, qui induebatur [a]purpura et bysso et
[b]epulabatur cotidie splendide. 20 Et erat quidam mendicus nomine
Lazarus, qui [c]iacebat ad ianuam eius ulceribus plenus, 21 [d]cupiens
saturari de [e]micis, quae cadebant de mensa divitis, et nemo illi
dabat; sed et canes veniebant et lingebant ulcera eius. 22 Fa-
ctum est autem ut moreretur mendicus et portaretur ab [f]angelis in
[g]sinum Abrahae; mortuus est autem et dives et sepultus est in
[h]inferno. 23 Elevans autem oculos suos, [i]cum esset in tormentis,
[j]vidit Abraham a longe et Lazarum in sinu eius; 24 et ipse cla-
mans dixit: [l]Pater Abraham, miserere mei et mitte Lazarum, ut in-
tingat extremum digiti sui in aquam, ut [m]refrigeret linguam meam,
quia crucior [n]in hac flamma. 25 Et dixit illi Abraham: Fili, recor-
dare, quia [o]recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala;
nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. 26 Et in his omnibus
inter nos et vos chaos magnum firmatum est, ut hi, qui volunt hinc
transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare. 27 Et ait:
Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei 28 (habeo
enim quinque fratres), ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc
locum tormentorum. 29 Et ait illi Abraham: Habent [p]Moysen et pro-
phetas: [q]audiant illos. 30 At ille dixit: Non, [l]pater Abraham; sed,
si quis ex mortuis ierit ad eos, paenitentiam agent. 31 Ait autem
illi: Si Moysen et prophetas non audiunt, [r]neque, si quis ex mortuis
resurrexerit, credent.
17 Et ait ad discipulos suos: [a]Impossibile est ut non veniant scan-
dala: [b]vae autem illi per quem veniunt! 2 [c]Utilius est illi, si la-
pis molaris imponatur circa collum eius, et proiciatur in mare, quam
ut scandalizet unum de pusillis istis. 3 Attendite vobis. [d]Si pecca-
verit in te frater tuus, [e]increpa illum et, si paenitentiam egerit, [f]di-
mitte illi: 4 [g]etsi septies in die peccaverit in te et septies in die con-
versus fuerit ad te dicens: Paenitet me, dimitte illi.

a cf. cp. 12, 12.
2-4] Antt. in D. 8 p. Pnt.
b cf. Mt 18, 23; 25, 19; Rm 14, 12.

c cf. cp. 18, 6.
d v. Mt 25, 2.
e cp. 20, 24. — cp. 10, 6.
f Jo 12, 36; Eph 5, 8; 1 Th 5, 5.
*9] * Catech. R. III 8, 17.*
g cf. cp. 12, 33; Ecli 5, 10; Mt 6, 20; 19, 21; 1 Tm 6, 10, 17-19.
h vr. 11, 13; Mt 6, 24.
i cf. cp. 14, 14.
j Mt 25, 21, 23.
l cp. 19, 17.
m cf. 1 Par 29, 14, 16.
n Mt 6, 24.
o cf. cp. 11, 39; 20, 47.
p Mt 23, 14, 25. — cf. cp. 20, 47.
q cp. 23, 35.
r cp. 10, 29. — cf. cp. 18, 9-14; Mt 23, 28.
s 1 Rg 16, 7; 1 Par 28, 9; Ps 7, 10; Pro 21, 2; Rm 8, 27.
t Pro 16, 5.
u Mt 11, 12, 13. — cf. Jo 1, 45.
v cp. 8, 1. — v. cp. 4, 43.
x Mt 11, 12.
y cp. 21, 33; Mt 5, 18.
*18] * cf. Conc. Trid. s. XXIV can. 7.*
z v. Mt 5, 32; 19, 9.

19-31] Ev. in fr. 5 p. D. 2 Qdg. (15).
a Est 8, 15; Pro 31, 22. — cf. 1 Mc 10, 20.
b cf. Jc 5, 5
c cf. Ac 3, 2.
d cf. cp. 15, 16.
e cf. Mt 15, 27.
f cp. 15, 10; Mt 18, 10; Ac 12, 15; Heb 1, 13, 14. — v. cp. 12, 8.
g cf. Jo 13, 23.
h v. Mt 11, 23; Ap 1, 18 etc.
i cf. Sap 3, 1.
j Mt 8, 11, 12.
l vr. 30; Jo 8, 33, 39, 53. — cf. cp. 3, 8; 13, 16.
m cf. Zc 14, 12.
n cf. Is 66, 24; Mt 25, 41.
o cf. cp. 6, 24; Jb 21, 13; Ps 16, 14.
p vr. 31; cp. 24, 27; Ac 26, 22; 28, 23.
q cf. Jo 5, 45-47; 2 Tm 3, 16.
r Jo 11, 46. — cf. Mt 28, 11-15; Jo 12, 10, 11.

a Mt 18, 7. — v. 1 Cor 11, 19.
b cp. 22, 22. — v. Mt 13, 41, 42.
c Mt 18, 6; Mr 9, 42.
*3] * Catech. R. II 5, 1.*
d Mt 18, 15, 21, 22; 2 Th 3, 15; Jc 5, 19, 20.
e Lv 19, 17.
f v. Mt 6, 14.
g Mt 18, 21.
*4,5] * Catech. R. IV 7, 6; 14, 18.*

ro (19-31). Porro ad discipulos conversus (17, 1-10), captaque occasione, et cuiusdam Samaritani gratum animum extollit (11-19) et vigilantiam commendat (20-37), simulque cum orationem, quae non modo perseve-

5 Et dixerunt [h]apostoli Domino: [i]Adauge nobis fidem. 6 Dixit
autem Dominus: [j]Si habueritis fidem [l]sicut granum sinapis, dicetis
huic arbori [m]moro: Eradicare et transplantare in mare; et oboediet
vobis. 7 Quis autem vestrum habens servum arantem aut pascentem,
qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe, 8 et non di-
cat ei: Para quod cenem et [n]praecinge te et ministra mihi, donec
manducem et bibam, et post haec tu manducabis et bibes? 9 Nun-
quid gratiam habet servo illi, quia fecit quae ei imperaverat? 10 Non
puto. Sic et vos, cum feceritis omnia quae praecepta sunt vobis, di-
cite: [o]Servi inutiles sumus: quod debuimus facere fecimus.

11 Et factum est, [p]dum iret in Ierusalem, [q]transibat per mediam
Samariam et Galilaeam. 12 Et, cum ingrederetur quoddam castellum,
occurrerunt ei decem viri leprosi, [r]qui steterunt a longe 13 et leva-
verunt vocem dicentes: Iesu praeceptor, miserere nostri. 14 Quos ut
vidit, dixit: Ite, [s]ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum
irent, mundati sunt. 15 Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus
est, regressus est cum magna voce [t]magnificans Deum 16 et [u]cecidit
in faciem ante pedes eius gratias agens: Et hic erat [v]Samaritanus.
17 Respondens autem Iesus dixit: Nonne [x]decem mundati sunt? et
novem ubi sunt? 18 Non est inventus qui rediret et [y]daret gloriam
Deo, nisi hic alienigena. 19 Et ait illi: Surge, vade, quia [z]fides tua
te salvum fecit.

20 Interrogatus autem a pharisaeis [a]quando venit regnum Dei,
respondens eis dixit: [b]Non venit regnum Dei cum observatione,
21 neque dicent: [c]Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim [d]regnum Dei
intra vos est.

22 Et ait ad discipulos suos: [e]Venient dies quando desideretis
[f]videre unum diem Filii hominis et non videbitis. 23 Et dicent vo-
bis: [c]Ecce hic et ecce illic. Nolite ire neque sectemini. 24 Nam, [g]si-
cut fulgur coruscans de sub caelo in ea quae sub caelo sunt fulget,
ita erit Filius hominis [h]in die sua. 25 Primum autem [i]oportet illum
multa pati et [i]reprobari a generatione hac. 26 Et, [j]sicut factum est
in diebus Noë, ita erit et in diebus Filii hominis: 27 [l]edebant et bi-
bebant, uxores ducebant, et dabantur ad nuptias usque in diem qua
intravit Noë in arcam; et venit diluvium et perdidit omnes. 28 Si-
militer, sicut factum est [m]in diebus Lot: edebant et bibebant, eme-
bant et vendebant, plantabant et aedificabant; 29 [n]qua die autem exiit
Lot a Sodomis, pluit ignem et sulphur de caelo et omnes perdidit.
30 Secundum haec erit [o]qua die Filius hominis revelabitur. 31 In illa
hora [p]qui fuerit in [q]tecto, et vasa eius in domo, ne descendat tollere
illa, et qui in agro similiter non redeat retro. 32 Memores estote
[r]uxoris Lot. 33 [s]Quicumque [t]quaesierit animam suam salvam facere
perdet illam; et quicumque perdiderit illam [u]vivificabit eam. 34 Dico
vobis: In illa nocte erunt duo in lecto uno: unus adsumetur, et al-
ter relinquetur: 35 [v]duae erunt [x]molentes in unum: una adsumetur,
et altera relinquetur; [v]duo in agro: unus adsumetur, et alter relin-
quetur. 36 Respondentes dicunt illi: Ubi, Domine? 37 Qui dixit illis:
[z]Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilae.

18 Dicebat autem et parabolam ad illos, quoniam oportet [a]semper
orare et non [b]deficere, 2 dicens: Iudex quidam erat in quadam
civitate, qui Deum non timebat et hominem non reverebatur. 3 Vi-
dua autem quaedam erat in civitate illa et veniebat ad eum dicens:
Vindica me de adversario meo. 4 Et nolebat per multum tempus.
Post haec autem [c]dixit intra se: Etsi Deum non timeo nec hominem
revereor, 5 tamen, quia [d]molesta est mihi haec vidua, vindicabo il-
lam, ne in novissimo veniens suggillet me. 6 Ait autem Dominus:
Audite quid [e]iudex iniquitatis dicit. 7 [f]Deus autem non faciet vindi-
ctam [g]electorum suorum [h]clamantium ad se die ac nocte, et [i]patien-
tiam habebit in illis? 8 Dico vobis quia [j]cito faciet vindictam illo-
rum. Veruntamen Filius hominis veniens, putas, [l]inveniet fidem in
terra?

¶ 9 Dixit autem et ad quosdam, [m]qui in se confidebant [n]tanquam
iusti et [o]aspernabantur ceteros, parabolam istam: 10 Duo homines
[p]ascenderunt in templum ut orarent: unus pharisaeus, et alter pu-

h v. cp. 6, 13.
i cf. Mr 9, 23.
j Mt 17, 20; 21, 21.
l Mt 13, 31.
m Ps 77, 47; 1 Mc 6, 34.

n cp. 12, 35. — cf. cp. 12, 27; Jo 13, 4.
o Mt 25, 30. — cf. Jb 22, 2, 3; 35, 7; Rm 11, 35; Gal. 6. 3.
11-19] *Ev. in D. 13 p. Pnt.* (*11-13, 15*).
p cp. 9, 51; Mr 10, 1.
q cf. Jo 4, 3, 4. — v. Mt 19, 1.
r. cf Lv 13, 45, 46; Lm 4, 15.
s cp. 5, 14; Mt 8, 4. — cf. Lv 13, 32.
14] * *cf. Catech. R. II 5, 34.*
t v. cp. 7, 16; 13, 13. [*40.*
u cp. 5, 12; Nm 16, 22, 1 Cor 14, 25. — cf. Mt 26, 39.
v v. Mt 10, 5.
x vr. 12. *y* v. Jo 9, 24.
z cp. 7. 50; Mt 9, 2. — v. Mr 10, 52.

a cp. 19, 11; Ac 1, 6.
b cf. Jo 18, 36. — v. cp. 12, 39.
c vr. 23; cp. 21, 8. — cf. Mr 13, 6.
21] * *Catech. R. IV 11, 9.*
d cf. cp. 10, 9; 11, 20; Jo 1, 26; Rm 14, 17.
e cp. 5, 35; 21, 6; Mt 9, 20. — cf. cp. 19, 43; 23, 29; Jo 4, 21.
f Jo 8, 56. — cf. Am 5, 18.
g Mt 24, 27.
h cf. Mt 5, 22. — v. 1 Cor 1, 8.
i cp. 9, 22; Mr 8, 31; 12, 10; 1 Pt 2, 4. [cf. 1 Th 5, 3.
j Gn 6, 5; 7, 7; 1 Pt 3, 20. —
l Mt 24. 38, 39. — cf. Gn 18, 20; Mt 22, 30.
m 2 Pt 2, 7.
n Gn 19, 16, 24; 2 Pt 2, 6.
o 1 Cor 1, 7; 2 Th 1, 7; 1 Pt 1, 7, 13; 4, 13. — cf. Mt 16, 27; 24, 44.
p cp. 21, 21.
q v. cp. 5, 19.
r Gn 19, 26; Sap 10, 7.
s cp. 9, 24. — v. Mt 10, 39.
t cf. Heb 10, 39.
u Ac 7, 19; 1 Tm 6, 13.
v Mt 24, 40, 41.
x Ex 11, 5; Is 47, 2.
y Jb 39, 30; Mt 24, 28.
z Jb 39, 30.

1] * *Catech. R. IV 1, 2.*
a cp. 21, 36; Ecli 18, 22; Rm 12. 12; Eph 6, 18; Col 4, 2; 1 Th 5, 17. — cf. cp. 11, 5-10.
b 2 Cor 4, 1, 16; 2 Th 3, 13.
2-5] * *Catech. R. IV 8, 6.*
c cf. cp. 16, 3. *d* cp. 11, 8.
e cf. cp. 16, 8. [Ecli 35, 16-21.
f Ap 6, 10. — cf. Is 63, 4;
g Rm 8, 33; Col. 3, 12; Tt 1, 1; 1 Pt 2, 9. — v. Mr 13, 20.
h Ps 87, 2.
i Ecli 18, 9; 2 Pt 3, 9.
8] *Ant. in fr. 2 a. vg. Nat. Dñi.*
j Heb 10, 37. [24. 12.
l cp. 7, 9; 17, 26-30. — cf. Mt
m cp. 16, 15. — cf. Mt 5, 20.
9-14] *Ev. in D. 10 p. Pnt* (*13, 14*).
n Pro 30, 12. — cf. 2 Cor 1, 9.
o Is 65, 5.
p 4 Rg 20, 5, 8; Ps 121, 4; Ac 3, 1. — cf. vr. 14.

rans sed humilis quoque esse debet (18, 1-14), tum voluntariam paupertatem inculcat (18-30). Tandem suae passioni, quam iterum praedixerat, occurrens venit Iericho et inde, post sanatum caecum (31-43) et salutem

blicanus. 11 Pharisaeus [q]stans haec apud se orabat: Deus, gratias
ago tibi, quia [r]non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adul-
teri, velut etiam hic publicanus. 12 [s]Ieiuno bis in sabbato, [t]decimas
do omnium quae possideo. 13 Et publicanus a longe [q]stans [u]nolebat
nec oculos ad caelum levare, sed [v]percutiebat pectus suum dicens:
Deus, [x]propitius esto mihi peccatori. 14 Dico vobis, descendit hic
iustificatus in domum suam ab illo, quia omnis [y]qui se exaltat hu-
miliabitur, et qui se humiliat exaltabitur.//
15 Adferebant autem ad illum et infantes, ut eos tangeret. Quod
cum viderent discipuli, [z]increpabant illos. 16 Iesus autem convocans
illos dixit: [a]Sinite pueros venire ad me et [b]nolite vetare eos; [a]talium
est enim regnum Dei. 17 [c]Amen, dico vobis, quicumque non [d]acce-
perit regnum Dei sicut puer non intrabit in illud.
18 Et interrogavit eum quidam princeps dicens: Magister bone,
quid faciens vitam aeternam [e]possidebo? 19 Dixit autem ei Iesus:
Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus. 20 Mandata
nosti: '[f]non occides, non moechaberis, non furtum facies, non falsum
testimonium dices, honora patrem tuum et matrem'. 21 Qui ait: [g]Haec
omnia custodivi a iuventute mea. 22 Quo audito, Iesus ait ei: Adhuc
unum tibi deest: [h]omnia quaecumque habes vende et da pauperibus
et habebis [i]thesaurum in caelo; et veni, sequere me. 23 [j]His ille
auditis, contristatus est, quia dives erat valde. 24 Videns autem Ie-
sus illum tristem factum dixit: [l]Quam difficile qui pecunias habent
in [m]regnum Dei intrabunt! 25 Facilius est enim camelum per fora-
men acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei. 26 Et dixe-
runt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri? 27 Ait illis: [n]Quae
impossibilia sunt apud homines possibilia sunt apud Deum. 28 Ait
autem Petrus: Ecce [o]nos dimisimus omnia et secuti sumus te. 29 Qui
dixit eis: Amen, dico vobis, [p]nemo est qui reliquit domum aut pa-
rentes aut fratres aut uxorem aut filios propter regnum Dei 30 et
non recipiat [q]multo plura in [r]hoc tempore et in [s]saeculo venturo vi-
tam aeternam.
31 Adsumpsit autem Iesus duodecim et ait illis: [t]Ecce ascendimus
Ierosolymam, et consummabuntur omnia [u]quae scripta sunt per pro-
phetas de Filio hominis. 32 [v]Tradetur enim gentibus et [x]illudetur et
flagellabitur et [y]conspuetur; 33 et, postquam flagellaverint, occident
eum, et [z]tertia die resurget. 34 Et ipsi [a]nihil horum intellexerunt,
et erat [b]verbum istud absconditum ab eis, et non intelligebant quae
dicebantur.
35 Factum est autem, cum appropinquaret Iericho, [c]caecus quidam
sedebat secus viam mendicans. 36 Et, cum audiret turbam praete-
reuntem, interrogabat quid hoc esset. 37 Dixerunt autem ei quod
[d]Iesus Nazarenus transiret. 38 Et clamavit dicens: Iesu, [e]fili David,
miserere mei. 39 Et qui praeibant [f]increpabant eum ut taceret; ipse
vero multo magis clamabat: Fili David, miserere mei. 40 Stans autem
Iesus iussit illum adduci ad se. Et, cum appropinquasset, interroga-
vit illum 41 dicens: [g]Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut
videam. 42 Et Iesus dixit illi: Respice, [h]fides tua [i]te salvum fecit.
43 Et [j]confestim vidit et sequebatur illum [l]magnificans Deum. Et
[m]omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.
19 Et [a]ingressus perambulabat Iericho. 2 Et ecce vir nomine Za-
chaeus, et hic princeps erat publicanorum et ipse dives, 3 et
[b]quaerebat videre Iesum, quis esset, et non poterat prae turba, quia
statura pusillus erat. 4 Et praecurrens ascendit in arborem [c]sycomo-
rum, ut videret eum, quia inde erat transiturus. 5 Et, cum venisset
ad locum, suspiciens Iesus vidit illum et dixit ad eum: Zachaee,
festinans descende, quia hodie [d]in domo tua oportet me manere.
6 Et festinans descendit et [e]excepit illum gaudens. 7 Et, cum vide-
rent omnes, [f]murmurabant dicentes quod ad hominem peccatorem
divertisset. 8 Stans autem Zachaeus dixit ad Dominum: Ecce dimi-
dium bonorum meorum, Domine, [g]do pauperibus et, si quid aliquem
[h]defraudavi, [i]reddo quadruplum. 9 Ait Iesus ad eum: Quia hodie
[j]salus domui huic facta est, eo quod et ipse [l]filius sit Abrahae. 10 [m]Ve-
nit enim Filius hominis quaerere et salvum facere quod perierat.

q Mt 6, 5. — cf. cp. 22, 41; Dn 3, 25; Ac 7, 60.
r cf. cp. 16, 15; Ap 3, 17.
*12] * Catech. R. III 4, 9.*
s cf. Mt 9, 14.
t Dt 14, 22. — cf. cp. 11, 42.
*13] * cf. Catech. R. IV 3, 5; 7, 1; 11, 17; 14, 22.*
u 1 Es 9, 6. *v* cp. 23, 48.
x Ps 50, 3; 78, 9; Ez 16, 63; Dn 9, 19. — cf. Heb 2, 17; 1 Jo 2, 2; 4, 10.
y cp. 14, 11. — v. Mt 23, 12.
15-17] Mt 29, 13, 15; Mr 10, [13-16.
z cf. vr. 39.
a Mt 18, 3. *b* cf. Mr 9, 39.
c cf. Jo 3, 3, 5.
d cf. cp. 8, 13; Jc 1, 21.
18-30] Mt 19, 16-29; Mr 10, 17-30. — cf. cp. 10, 25-28.
e cf. Mt 19, 16. — v. Mt 25, 24.
f Ex 20, 12-16; Dt 5, 16-20. — v. Mt 5, 21, 27; Rm 13, 9.
g cf. Ph 3, 6.
h cp. 12, 33. — cf. cp. 16, 9; 19, 8; Ac 2, 45; 4, 34, 35, 1 Tm 6, 18, 19.
i Mt 6, 19, 20. — cf. vr. 29.
j cf. Ez 33, 31.
l cf. 1 Cor 1, 26. — v. Mt 13, [30.
m v. Mt 12, 28. [22.
n cp. 1, 37. — v. Mt 19, 26.
o Mt 4, 20, 22; Mr 1, 18, 20.
p cp. 14, 16. *q* cf. Jb 42, 10.
r cf. Mt 6, 33.
s Mt 12, 32; Eph 1, 21; Heb 6, 5. — cf. cp. 20 35.
31-33] Mt 20, 17-19; Mr 10, 32-34.
t cp. 9, 51; 13, 22; 17, 11; 19, [28.
31-13] Ev. etc. in D. Qng.
u Ps 21; Is 52, 13-53, 12 etc. — cf. cp. 24, 25-27, 46; Jo 5, 39. — v. Mt 26, 24.
32] v. Mt 20, 19.
v cp. 9, 44; 23, 11; Mt 27, 2; Jo 18, 30, 31; Dt 2, 23; 3, 13. — cf. Ac 21, 11.
x Mt 27, 26-31.
y Mr 14, 65; 15, 19. — v. Mt [24, 67.
z v. cp. 9, 22.
a cf. cp. 24, 25. — v. Mr 9, 31.
b cp. 9, 45. — cf. cp. 24, 16.
35-43] Mt 20, 20-34; Mt 10, [46-52.
c Jo 9, 1, 8.
d Mt 2, 23; Mr 1, 24 etc.
e v. Mt 1, 1; 9, 27.
f cf. vr. 15. [*Qng.*
39,41] Antt. in fr. 2 et 3 p.
g Mr 10, 36. [9, 22; Mr 5, 34.
h cp. 7, 50; 8, 48; 17, 19; Mt
i cp. 7, 3; 8, 36, 50; Jo 11, 12;
j v. Mt 9, 2. [Ac 4, 9; 14, 9.
l v. cp. 7, 16; 13, 13.
m cf. cp. 39, 37.
1-10] Ev. in anniv. dedic. eccl. (5, 6, 9).
a cp. 18, 35; — cf. Mt 20, 20;
b cf. Jo. 12, 21. [Mr 10, 46.
c 3 Rg 10, 27; Am 7, 14. — cf. cp. 17, 6.
d cf. cp. 13, 33. *e* cp. 10, 38.
f v. cp. 15, 2. [21.
g cf. cp. 12, 33; 18, 22; Mt 19,
h cp. 3, 14.
i Ex 22, 1. — Nm 5, 6, 7; 2 Rg [12, 6.
9] v. vr. 5, 6.
j Ac 16, 31. [Gal 3, 7.
l cp. 16, 24; Rm 4, 11, 12, 16;
m cp. 5 32; 15, 4; Ez 34, 11-16; Mt 10, 6; Jo 3, 17; 1 Tm 1, 15.

Zachaeo allatam (*19, 1-10*), *postque suum ad Patrem proximum iter illustratum* (*11-27*), *Ierusalem ascendit, eamque tanquam rex mitis* (*28-38*) *turbisque plaudentibus ingreditur* (*39-44*). *At, quia templum mun-*

11 Haec illis audientibus, adiciens dixit parabolam, eo quod esset
prope Ierusalem, et quia [n]existimarent quod confestim regnum Dei
manifestaretur. 12 Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in [o]regio-
nem longinquam accipere sibi regnum et reverti. 13 Vocatis autem
decem servis suis, dedit eis [p]decem mnas et ait ad illos: Negotia-
mini [q]dum venio. 14 [r]Cives autem eius oderant eum et miserunt le-
gationem post illum dicentes: [s]Nolumus hunc regnare super nos.
15 Et factum est ut rediret, accepto regno, et iussit vocari servos,
quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset.
16 Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas ad-
quisivit. 17 Et ait illi: Euge, bone serve: quia [t]in modico fuisti fi-
delis, eris potestatem habens super decem civitates. 18 Et alter venit
dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas. 19 Et huic ait: Et tu
esto super quinque civitates. 20 Et alter venit dicens: Domine, ecce
mna tua quam habui repositam in [u]sudario; 21 timui enim te, quia
homo [v]austerus es: tollis [x]quod non posuisti et metis quod non se-
minasti. 22 Dicit ei: [y]De ore tuo te iudico, [z]serve nequam; sciebas,
quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui et metens
quod non seminavi, 23 et quare non dedisti pecuniam meam ad
mensam, ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam? 24 Et
adstantibus dixit: Auferte ab illo mnam et date illi qui decem mnas
habet. 25 Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas. 26 Dico au-
tem vobis, quia [a]omni habenti dabitur, et abundabit; ab eo autem
qui non habet, et quod habet auferetur ab eo. 27 [b]Veruntamen ini-
micos meos illos, [b]qui noluerunt me regnare super se, adducite huc et
[c]interficite ante me.
28 Et, his dictis, [d]praecedebat [e]ascendens Ierosolymam.
29 Et factum est, cum appropinquasset ad Bethphage et [f]Betha-
niam [g]ad montem, qui vocatur Oliveti, misit [g]duos discipulos suos
30 dicens: Ite in castellum quod contra est; in quod introëuntes
invenietis pullum asinae alligatum, [h]cui nemo unquam hominum se-
dit: solvite illum et adducite. 31 Et, si quis vos interrogaverit: Quare
solvitis? sic dicetis ei: Quia Dominus operam eius desiderat. 32 Abie-
runt autem qui missi erant et [i]invenerunt, sicut dixit illis, stan-
tem pullum. 33 Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini eius
ad illos: Quid solvitis pullum? 34 At illi dixerunt: Quia Dominus
eum necessarium habet. 35 Et duxerunt illum ad Iesum. Et iactan-
tes vestimenta sua supra pullum imposuerunt Iesum. 36 Eunte autem
illo, [j]substernebant vestimenta sua in via. 37 Et, cum appropinqua-
ret iam ad descensum montis Oliveti, coeperunt [l]omnes turbae di-
scipulorum gaudentes laudare Deum voce magna [m]super omnibus,
quas viderant, virtutibus 38 dicentes: ' [n]Benedictus qui venit rex in
nomine Domini, [p]pax in caelo, et gloria in excelsis. 39 Et [q]quidam
pharisaeorum de turbis dixerunt ad illum: Magister, increpa disci-
pulos tuos. 40 Quibus ipse ait: Dico vobis, quia, si hi tacuerint,
[r]lapides clamabunt.
41 Et, ut appropinquavit, videns civitatem [s]flevit super illam di-
cens: 42 Quia [t]si cognovisses et tu, et quidem in hac die tua, quae
ad pacem tibi! Nunc autem [u]abscondita sunt ab oculis tuis. 43 Quia
[v]venient dies in te, et [x]circumdabunt te inimici tui vallo et circum-
dabunt te et coangustabunt te undique 44 et [y]ad terram prosternent
te et filios tuos, qui in te sunt, et [z]non relinquent in te lapidem su-
per lapidem; eo quod non cognoveris [a]tempus visitationis tuae.
45 Et ingressus in templum coepit eicere vendentes in illo et
ementes 46 dicens illis: Scriptum est, ' quia [b]domus mea domus ora-
tionis est '; vos autem fecistis illam ' [c]speluncam latronum '.
47 Et [d]erat docens cotidie in templo. Principes autem sacerdo-
tum et scribae et principes plebis [e]quaerebant illum perdere 48 et
non inveniebant quid facerent illi; [f]omnis enim populus suspensus
erat audiens illum.
20 Et factum est in una dierum, [a]docente illo populum in templo
et evangelizante, [b]convenerunt principes sacerdotum, et scribae
cum senioribus, 2 et aiunt dicentes ad illum: Dic nobis [c]in qua po-
testate haec facis? aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem? 3 Re-

n cp. 24, 21. — cf. cp. 17, 20; Ac 1, 6.
12-26] *Ev. in fss. s. Ludovici et s. Stephani regum etc.*
12-27] cf. Mt 25, 14-30; Mr 13, 34.
o cp. 15, 13.
p cf. Mt 25, 1.
q cf. Jo 21, 22, 23.
r cf. Jo 1, 11; 15, 18.
s vr. 27. — cf. Mt 23, 37; 1 Cor 15, 25.
t cp. 16, 10; 1 Cor 4, 2. — cf. 1 Tm 3, 13.

u Jo 11, 44; 20, 7; Ac 19, 12.
v 2 Mc 14, 30.
x cf. 2 Cor 8, 11, 12.
y 2 Rg 1, 16; Jb 9, 20; 15, 6.
z Mt 18, 32.

a cp. 8, 18; 12, 48. — v. Mr 4, 25.
b cf. Mt 21, 41.
c cp. 20, 16; Mt 22, 7. — cf. 1 Rg 15, 33.
d Mr 10, 32. — v. cp. 18, 31.
e v. cp. 9, 51; 10, 30.
29-38] Mt 21, 1-9; Mr 11, 1-10; Jo 12, 12-16. — cf. Zc 9, 9.
f cp. 24, 25. — v. Mt 21, 17; Jo 11, 18.
g cf. Mr 14, 13.
30] *v. Mt 21, 1-3.*
h cf. cp. 23, 53.
i cp. 22, 13.
j 4 Rg 9, 13.
l cp. 18, 43.
m cf. Jo 12, 17, 18.
n Ps 117, 26. — v. cp. 13, 35.
o v. Mt 25, 34; Jo 1, 49.
p cf.. cp. 2, 14.
q cf. Mt 21, 15, 16.
r Hab 2, 11.
41-47] *Ev. in D. 9 p. Pnt.* (*41-44, 46, 47*).
41-44] cf. cp. 13, 34, 35; 23, 28-31.
s cf. Jo 11, 35; Heb 5, 7.
t v. Dt 32, 29.
u cf. Jo 12, 40.
v v. cp. 17, 22.
x Is 29, 3; 37, 33; Jr 6, 6; Ez 4, 2; 26, 8. — cf. cp. 21, 20.
y cf. Ps 136, 9; Os 14, 1; Nh 3, 10.
z cp. 21, 6; Mt 24, 2.

a 1 Pt 2, 12. — cf. cp. 1, 68, 78; 7, 16, Dn 9, 4.
45-47] Mt 21, 12-16; Mr 11, 15-18. — cf. Jo 2, 14-16.
46,47] *Antt. in fr. 3 p. D. 1 Qdg.*
b Is 56, 7.
c Jr 7, 11.
d cp. 21, 37; 22, 53; Mt 26, 55; Jo 18, 20.
e cf. Mt 21, 46.
f cp. 21, 38; Mr 12, 37.

1-8] Mt 21, 23-27; Mr 11, 27-33.
a cp. 19, 47.
b Ac 4, 1; 6, 12.
c cf. Ez 2, 14; Jo 1, 25; Ac 4, 7.

daverat (45-48) et pharisaei murmurabant, eos refutat et iudicium eis paratum adnuntiat (20, 1-18); quapropter irascuntur et ut Dñum capiant in sermone interrogant de tributo Caesari solvendo (19-26) deque resurre-

spondens autem Iesus dixit ad illos: interrogabo vos et ego unum
verbum. Respondete mihi: 4 [d]Baptismus Ioannis de caelo erat an ex
hominibus? 5 At illi cogitabant intra se dicentes: Quia, si dixeri-
mus de caelo, dicet: [e]Quare ergo non credidistis illi? 6 Si autem di-
xerimus ex hominibus, plebs universa lapidabit nos; certi sunt enim
Ioannem [f]prophetam esse. 7 Et responderunt se nescire unde esset.
8 Et Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate haec
facio.
9 Coepit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo plan-
tavit [g]vineam et [h]locavit eam colonis et [i]ipse peregre fuit multis
temporibus. 10 Et in tempore [j]misit ad cultores servum, ut de fru-
ctu vineae darent illi: [l]qui caesum dimiserunt eum inanem. 11 [l]Et
[m]addidit alterum servum mittere; illi autem hunc quoque caeden-
tes et [n]adficientes contumelia dimiserunt inanem. 12 Et addidit tertium
mittere; qui et illum vulnerantes eiecerunt. 13 Dixit autem dominus
vineae: Quid faciam? Mittam [o]filium meum dilectum: forsitan, cum
hunc viderint, verebuntur. 14 Quem cum vidissent coloni, cogitave-
runt intra se dicentes: Hic est [p]heres: [q]occidamus illum, ut nostra
fiat hereditas. 15 Et [r]eiectum illum extra vineam occiderunt. Quid
ergo faciet illis dominus vineae? 16 [s]Veniet et [t]perdet colonos istos,
et [u]dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit. 17 Ille autem
[v]adspiciens eos ait: Quid est ergo quod scriptum est:
'[x]Lapidem, quem reprobaverunt aedificantes,
hic factus est in caput anguli?'
18 [y]Omnis qui ceciderit super illum lapidem conquassabitur, [z]su-
per quem autem ceciderit, [a]comminuet illum. 19 Et [b]quaerebant prin-
cipes sacerdotum et scribae mittere in illum manus illa hora et ti-
muerunt populum; cognoverunt enim quod ad ipsos dixerit simili-
tudinem hanc.
20 Et [c]observantes miserunt insidiatores, qui se iustos simularent,
[d]ut caperent eum in sermone, ut traderent illum principatui et po-
testati [e]praesidis, 21 et interrogaverunt eum dicentes: Magister, [f]sci-
mus quia recte dicis et doces et [g]non accipis personam, sed viam
[h]Dei in veritate doces. 22 Licet nobis [i]tributum dare [j]Caesari an
non? 23 [l]Considerans autem [m]dolum illorum dixit ad eos: Quid
me tentatis? 24 Ostendite mihi [n]denarium. Cuius habet imaginem et
inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Caesaris. 25 Et ait illis:
[o]Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari et quae sunt Dei Deo.
26 Et non potuerunt verbum eius [p]reprehendere coram plebe, et mi-
rati in responso eius tacuerunt.
27 Accesserunt autem quidam [q]sadducaeorum, [r]qui negant esse
resurrectionem, et interrogaverunt eum 28 dicentes: Magister, Moy-
ses scripsit nobis: '[s]Si frater alicuius mortuus fuerit habens uxorem
et hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater eius uxorem et su-
scitet semen fratri suo'; 29 septem ergo fratres erant, et primus ac-
cepit uxorem et mortuus est sine filiis, 30 et sequens accepit illam
et ipse mortuus est sine filio, 31 et tertius accepit illam, similiter et
omnes septem et non reliquerunt semen et mortui sunt. 32 Novis-
sime omnium mortua est et mulier. 33 In resurrectione ergo cuius
eorum erit uxor? siquidem septem habuerunt eam uxorem. 34 Et ait
illis Iesus: [t]Filii huius saeculi [u]nubunt et traduntur ad nuptias; 35 illi
vero, qui [v]digni habebuntur [x]saeculo illo et resurrectione ex mortuis,
neque [y]nubent neque ducent uxores 36 [z]neque enim ultra mori pote-
runt; [a]aequales enim angelis sunt et [b]filii sunt Dei, cum sint [c]filii
resurrectionis. 37 Quia vero resurgant mortui, et [d]Moyses ostendit
[e]secus rubum, sicut dicit: '[f]Dominum Deum Abraham et Deum
Isaac et Deum Iacob'. 38 Deus autem non est mortuorum, sed vivo-
rum; [g]omnes enim vivunt ei. 39 Respondentes autem quidam scriba-
rum [h]dixerunt ei: Magister, bene dixisti; 40 [i]et amplius non aude-
bant eum quidquam interrogare.
41 Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum filium esse Da-
vid, 42 et ipse David dicit in [l]libro Psalmorum:
'[m]Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis,
43 donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum'?

d cp. 15, 18, 21; Jo 3, 27.
e cp. 7, 30; Mt 21, 32.
f cp. 1 76; 7, 26. — cf. Jo 5, 32. — v. Mt 11, 9.
9-19] Mt 21, 33-46; Mr 12, 1-12.
g Ps 79, 9; Is 5, 1; Mt 21, 28.
h Gn 8, 11, 12.
i Mt 25, 14, 15. — cf. Mr 13, 34.
j cf. 2 Par 36, 15, 16.
l v. Mt 21, 35.
m Mt 22 4.
n cf. Ac 5, 41.
o v. Mt 3, 17.
p Heb 1, 2. — cf. Jo 1, 11; Rm 8, 17.
q cf. 3 Rg 21, 19.
r cf. Mt 27, 32; Heb 13, 12.
s cf. Mt 24, 50; 25, 19.
t cf. cp. 19, 27.
u Mt 21, 43; Ac 13, 46; 18, 6; 28, 28. — cf. Mt 8 11, 12.
v cf. Mr 10, 21.
x Ps 117, 22, 23. — v. Ac 4, 11; 1 Pt 2, 7.
y Is 8, 14, 15; Rm 9, 32, 33; 1 Pt 2, 8.
z Dn 2, 34, 35, 44, 45.
a Sap 11 20; Am 9, 9.
b cp. 19, 47, 48; 22, 2.
20-38] Mt 22, 25-32; Mr 12, 13-27.
c cp. 6, 7; 14, 1. — cf. cp. 11, 54; Jo 8, 6. [12, 15; 27,26.
d cp. 11, 54. — cf. vr. 26; Ecli
e Mt 27 2, 11: 28, 14. — v.
f cf. Jo 3, 2. [Ac 23, 24.
g v. Ac 10, 34.
h Ac 18, 26. — cf. Ac 13, 10.
i Mt 17, 25.
j cp. 2, 1; 3, 1.
l cf. Jb 5, 13; Ps 9, 16, 17.
m cf. 2 Cor 12, 16.
n v. Mt 18 28.
o Rm 13, 7.
25] v. Mt 22, 21.
p cf. vr. 20. [1; 5, 17; 23, 6.
q Mt 3, 7; 16, 1; 22, 34; Ac 4,
27-38] Ev. in fs. ss. Reliq. (pr.).
r Ac 23, 8. — cf. Ac 4, 2.
s cf. Dt 25, 5.
t cp. 16, 8. — v. cp. 10, 6.
u cp. 17, 27; Mt 24 38. — cf. vr. 35.
v Ac 5, 41; 2 Th 1, 5, 11. — cf. cp. 21, 36. — v. Mt 22, 8.
x cf. vr. 8, 30. — v. Mr 10, 30.
z 1 Cor 15, 54 55; Ap 21, 4.
a cf. Heb 2, 7, 9. [Jo 3, 2.
b cf. Ps 81, 6; Rm 8, 19, 23; 1
c cf. 1 Cor 15, 52. — v. cp.
d vr. 28. [10, 6.
e Ex 3, 1-4, 17. — cf. Rm 11, 2.
f Ex 3, 6.
g cf. Ac 17, 28. — v. Rm 14, 8.
h Mr 12, 28. — cf. Mt 22 34.
i Mt 22, 46; Mr 12, 34.
41-44] Mt 22, 41-45; Mr 12, 35-37.
j v. Mt 1, 1, 16; Jo 7, 42.
l Ac 1, 20. — cf. cp. 3, 4.
m Ps 109, 1; Ac 2, 34, 35; Heb 1, 13. — cf. 1 Cor 15, 25; Heb 10, 13.

ctione mortuorum. Ad silentium vero redactis (27-40) Messiae excellentiam demonstrat et disputationibus finem ponit turbas monens ut a scribis caveant (41-47). Suis autem interrogantibus de templi eversione

44 David ergo Dominum illum vocat; et [n]quomodo filius eius est?
45 Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis: 46 Atten-
dite a scribis, qui volunt ambulare in stolis et amant [o]salutationes
in foro et [o]primas cathedras in synagogis et [p]primos discubitus in
conviviis, 47 [q]qui devorant domos viduarum simulantes longam ora-
tionem. Hi accipient [r]damnationem [s]maiorem.

21 Respiciens autem, vidit eos, qui [a]mittebant munera sua in [b]ga-
zophylacium, divites; 2 vidit autem et quandam viduam pau-
perculam mittentem aera [c]minuta duo. 3 Et dixit: Vere dico vobis
quia [d]vidua haec pauper plus quam omnes misit; 4 nam omnes hi ex
abundanti sibi miserunt in munera Dei, haec autem ex eo [e]quod
deest illi, [f]omnem victum suum, quem habuit, misit.

5 Et quibusdam dicentibus de templo, quod bonis lapidibus et
[g]donis ornatum esset, dixit: 6 Haec quae videtis, [h]venient dies, in
quibus [i]non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. 7 In-
terrogaverunt autem illum dicentes: Praeceptor, [j]quando haec erunt,
et quod signum, cum fieri incipient? 8 Qui dixit: [l]Videte ne seduca-
mini; multi enim venient in nomine meo dicentes: [m]Quia ego sum,
et [o]tempus appropinquavit; nolite ergo ire post eos. 9 Cum autem
audieritis proelia et seditiones [p]nolite terreri: [q]oportet primum haec
fieri, sed nondum statim finis.

10 Tunc dicebat illis: [r]Surget gens contra gentem et regnum ad-
versus regnum. 11 Et [s]terraemotus magni erunt per loca et pesti-
lentiae et [t]fames terroresque de caelo et [u]signa magna erunt. 12 Sed
ante haec omnia inicient vobis manus suas et persequentur [v]tra-
dentes in synagogas et [x]custodias, [y]trahentes ad [z]reges et [a]praesi-
des propter nomen meum; 13 [b]continget autem vobis in testimo-
nium. 14 Ponite ergo in cordibus vestris [c]non praemeditari quemad-
modum respondeatis. 15 [d]Ego enim dabo vobis os et [e]sapientiam,
cui [e]non poterunt resistere et [f]contradicere omnes adversarii vestri.
16 Trademini autem [g]a parentibus et fratribus et cognatis et amicis,
et morte adficient ex vobis, 17 et [h]eritis odio omnibus propter no-
men meum, 18 et [i]capillus de capite vestro non peribit: 19 in pa-
tientia vestra [l]possidebitis animas vestras.

20 [m]Cum autem videritis circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc
scitote quia appropinquavit [n]desolatio eius. 21 Tunc qui in Iudaea
sunt fugiant ad montes, et qui in medio eius discedant, et qui in
regionibus non intrent in eam. 22 Quia [o]dies ultionis hi sunt, [p]ut
impleantur omnia quae scripta sunt. 23 [q]Vae autem praegnantibus
et nutrientibus in illis diebus! Erit enim pressura magna super ter-
ram et [r]ira populo huic. 24 Et cadent in ore gladii et [s]captivi du-
centur in omnes gentes, et [t]Ierusalem calcabitur a gentibus, [u]donec
impleantur tempora nationum.

25 Et [v]erunt signa in sole et luna et stellis, et in terris [x]pressura
gentium prae confusione sonitus maris et fluctuum, 26 arescentibus ho-
minibus prae timore et exspectatione, quae supervenient universo or-
bi; nam [y]virtutes caelorum movebuntur, 27 et tunc videbunt Filium ho-
minis venientem in nube [z]cum potestate magna et maiestate. 28 His
autem fieri incipientibus, respicite et [a]levate capita vestra, quoniam
[b]appropinquat [c]redemptio vestra.

29 Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam et omnes arbores:
30 cum producunt iam ex se fructum, scitis quoniam prope est aestas.
31 Ita et vos, cum videritis haec fieri, scitote quoniam prope est re-
gnum Dei. 32 [d]Amen dico vobis quia non praeteribit generatio haec,
donec omnia fiant. 33 [e]Caelum et terra transibunt; verba autem mea
non transibunt.

34 Attendite autem vobis, [g]ne forte graventur corda vestra in cra-
pula et ebrietate et [h]curis huius vitae, et [i]superveniat in vos repen-
tina dies illa; 35 [j]tanquam laqueus enim superveniet in omnes qui
sedent super faciem omnis terrae. 36 [k]Vigilate itaque omni tempore

n cf. Rm 1, 3, 4.
45-47] Mt 23, 1, 2, 5-7; Mr 12, 38-40. — cf. cp. 11, 43.
o cp. 11, 43. *p*. cp. 14, 7, 8.
q cp. 11, 39; 16, 14. — cf. Mt 23, 14, 25.
r cf. Mt 6, 5, 7.
s Jc 3, 1.

1-4] Mr 12, 41-44.
a 4 Rg 12, 9.
b Jo 8, 20. — cf. Mt 27. 6.
c cp. 12, 59.
d cf. 2 Cor 8, 2, 12.
e Ph 4, 11. *f* cf. cp. 15, 12.
5-36] Mt 24, 1-51; Mr 13, 1-37.
g 2 Mc 3, 2-7: 9, 16.
h v. cp. 17, 22. *i* cp. 19, 44.
j cf. Ac 1, 6, 7.
l Jr 29, 8; Eph 5, 6; Col 2, 8; 2 Th 2, 3; 1 Jo 3, 7.
m Jr 14, 14; 1 Jo 2, 18.
n cf. cp. 17, 23.
o Dn 7, 22. — cf. Mt 3, 2; 4, 17.
9-19] Ev. in cm. Mm. et in fs triumphi s. Crucis.
p 2 Th 2, 2. *q* Ap 1, 1.
r 2 Par 15, 6. — cf. Ap. 6, 4.
s Is 19, 2. *t* Ap 6, 12.
u Ac 11, 28; Ap. 6, 8.
v cp. 11, 16; Mt 16, 1. — cf. vr. 25; Ap 12, 1, 2.
12-19] cf. Mt 10, 17-22.
x cp. 12, 11. — v. Mt 23, 34.
y Ac 4, 3; 5, 18; 8, 3; 12, 4; 16, 24; 24, 27; 2 Cor 11, 23.
z Ac 16, 19. — cf. Ac 27, 24; 2 Tm 4, 16, 17.

a Ac 17, 6; 18, 12; 24, 1; 25, 6.
b cf. Ph 1, 13, 14, 19.
c cp. 12, 11; Mt 10, 19.
d cf. Ex 4, 12; Jr 1, 9.
e Ac 6, 10. *f* cf. Ac 4, 14.
g cf. cp. 12, 53; Mt 10, 53.
h Mt 10, 22; Jo 15, 18-21. — cf cp. 6, 22.
*18] * Catech. R. IV 9, 13.*
i cp. 12, 7; 1 Rg 14, 45; Ac - . . 34.
*19] * Catech. III 6, 17. — Ant. in cm. Ap. et in fs. s. Luciae.*
j Rm 5, 7; Jc 1, 3. — cf. Mt 10, 22; 24, 13.
l 2 Par 15, 7. — cf. cp. 9, 24:
m v. cp. 19, 43. [Heb 10, 34.
n Dn 9, 27.
o Is 34, 8; 63, 4; Os 9. 7. —
p v. cp. 24, 27. [cf. cp. 18, 7, 8.
q cp. 23, 29.
r 1 Th 2, 16. — cf. 1 Mc 1, 64; 2, 49; 3 Mc 5, 20.
s cf. Dt 28, 64.
t Ap 11, 2. — cf. Ps 78, 1; Is 63, 9, 18.
u cf. Tb 14, 6; Dn 12, 7; Rm 11, 25. — cf. Gn 15-16.
25-32] Ev. in D. 1 Adv.
v Is. 13, 10; 24, 23 etc; Ap 6 13. — cf. Is 14, 12; 34, 6.
x Ps 64, 8.
y cf. Is 24, 4. [25, 31.
z Mt 26, 64; Mr 9, 1. — cf. Mt
28] Ant. in Nativ. Dñi et in reconc. paenit.

a Jb 10, 15; 22, 26. [1, 68.
b Rm 13, 11; Ph 4, 5. — v. cp.
c Rm 8, 23; Eph 4, 30.
31, (32)] Ant. in Nativ. Dñi.
d v. cp. 8, 27.
e cp. 16, 17; Ps 101, 27; Is 51, 6; 2 Pt 3, 10. — cf. Mt 5, 18; Heb 12, 27. *f* Ps 118, 89; Is 40, 8; 1 Pt 1, 23, 25. *33] v. Mt 24, 34, 35.* *34] * Catech. R. III 7, 10.* *34-36] Ev. in Ms. vot. ad postul. gr. bene mor.* *g* Rm 13, 13; 1 Th 5, 6, 7; 1 Pt 4. 7. — cf. cp. 17, 28. *h* cp. 12, 20. *i* Mt 24, 49; 1 Th 5, 3, 4. — cf. cp. 12, 40. *j* Ec 9, 12; Is 5, 11-13; 24, 17; 1 Th 5, 3. *36] Cp. in fs. Orat. DNJC.* *k* cp. 12, 37; 18, 1. — v. Mt 24. 42.

(*21, 1-7*), *quae ventura sunt praedicit et ad vigilantiam hortatur* (*8-38*).
2. De passione, morte et resurrectione DNIC. (22, 1-24, 53). *Dum sacerdotes eius Mortem moliuntur* (*22, 1-6*). *Dñus in passionis suae memoriam Eucha-*

orantes, ut [l]digni habeamini fugere ista omnia quae futura sunt et
[m]stare ante Filium hominis.
37 [n]Erat autem diebus docens in templo, noctibus vero [o]exiens
morabatur in monte, qui vocatur Oliveti. 38 Et [p]omnis populus ma-
nicabat ad eum in templo audire eum.
22 Appropinquabat autem [a]dies festus azymorum, qui dicitur Pa-
scha, 2 et [b]quaerebant principes sacerdotum et scribae quomodo
Iesum interficerent, timebant vero plebem. 3 Intravit autem [c]Satanas
in [d]Iudam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim. 4 Et
abiit et locutus est cum principibus sacerdotum et [e]magistratibus,
quemadmodum [f]illum traderet eis. 5 Et gavisi sunt et pacti sunt pe-
cuniam illi dare. 6 Et spopondit et quaerebat opportunitatem, ut [f]tra-
deret illum [g]sine turbis.
7 Venit autem [a]dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha.
8 Et misit Petrum et Ioannem dicens: Euntes parate nobis pascha,
ut manducemus. 9 At illi dixerunt: Ubi vis paremus? 10 Et dixit ad
eos: Ecce, [h]introëuntibus vobis in civitatem occurret vobis homo qui-
dam amphoram aquae portans: sequimini eum in domum in quam
intrat 11 et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi [i]Magister: Ubi est
[j]deversorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem? 12 Et ipse
ostendet vobis [l]cenaculum magnum, stratum, et ibi parate. 13 Eun-
tes autem [m]invenerunt sicut dixit illis et paraverunt pascha. 14 Et,
cum facta esset hora, discubuit, et duodecim [n]apostoli cum eo
15 Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobis-
cum, antequam patiar. 16 Dico enim vobis quia ex hoc non man-
ducabo illud, [o]donec impleatur in regno Dei. 17 Et, [r]accepto calice,
[p]gratias egit et dixit: Accipite et dividite inter vos. 18 [q]Dico enim
vobis quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei ve-
niat. 19 Et, [r]accepto pane, [p]gratias egit et fregit et dedit eis dicens:
[s]Hoc est corpus meum, [t]quod pro vobis datur: hoc facite in meam
commemorationem. 20 Similiter et calicem, postquam cenavit, dicens:
[s]Hic est calix [u]novum [v]testamentum in sanguine meo, qui pro vo-
bis fundetur. 21 Veruntamen ecce manus tradentis me [x]mecum est
in mensa. 22 Et quidem Filius hominis, [y]secundum quod definitum
est, vadit; veruntamen vae homini illi per quem tradetur! 23 Et ipsi
coeperunt quaerere inter se, quis esset ex eis qui hoc facturus esset.
24 [z]Facta est autem et contentio inter eos, quis eorum videretur esse
maior. 25 Dixit autem eis: Reges gentium [a]dominantur eorum, et qui
potestatem habent super eos [b]benefici vocantur. 26 [c]Vos autem non
sic; sed [a]qui maior est in vobis fiat sicut minor, et qui praecessor est si-
cut ministrator. 27 Nam quis maior est, [d]qui recumbit an qui ministrat?
nonne qui recumbit? [e]Ego autem in medio vestrum sum sicut qui mini-
strat. 28 Vos autem estis qui permansistis mecum [f]in tentationibus meis,
29 et ego [g]dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, 30 [h]ut
edatis et bibatis super mensam meam in regno meo et [i]sedeatis super
thronos iudicantes duodecim tribus Israël. 31 Ait autem Dominus: Si-
mon, Simon, ecce [j]Satanas expetivit vos ut [l]cribraret sicut triticum;
32 ego autem [m]rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando
conversus [n]confirma fratres tuos. 33 Qui dixit ei: Domine, tecum para-
tus sum et [o]in carcerem et [p]in mortem ire. 34 At ille dixit: [q]Dico tibi,
Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me.
Et dixit eis: 35 [r]Quando misi vos sine sacculo et pera et calceamen-
tis, nunquid aliquid defuit vobis? 36 At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo
eis: Sed nunc qui habet sacculum tollat: similiter et peram; et qui non
habet vendat tunicam suam et emat gladium. 37 Dico enim vobis quo-
niam adhuc [s]hoc quod scriptum est oportet impleri in me: ' [t]Et cum
iniquis deputatus est '. Etenim [u]ea quae sunt de me finem habent. 38 At
illi dixerunt: Domine, ecce duo [v]gladii hic. At ille dixit eis: [x]Satis est.
39 Et egressus ibat [y]secundum consuetudinem in montem Oliva-
rum. Secuti sunt autem illum et discipuli. 40 Et, cum pervenisset ad
locum, dixit illis: [z]Orate ne intretis in tentationem. 41 Et ipse avul-
sus est ab eis quantum iactus est lapidis et, [a]positis genibus, orabat

l cf. cp. 20, 35: Jc 5, 16.
m Rm 14, 10; 2 Cor 5, 10. — cf. Ap 6, 17.
n cp. 19, 47. — v. Mt 26, 55.
o cp. 22, 39. — cf. Jo 8, 1; 18, 2.
p cf. cp. 19, 48.
1-23, 53] *Passio pro fr. 4 maj. hebd.*
1, 2] *Ant. in fr. 6 p. D. Pass.*
1, 2] Mt 26, 2-5; Mr 14, 1, 2.
a cf. Ex 12, 13; 1 Cor 5, 7. — v. Jo 6, 4.
b cp. 20, 19. — cf. Mt 21, 26.
3-6] Mt 26, 14-16; Mr 14, 10, 11. — cf. Jo 13, 2, 27, 30.
c cf. Ac 5, 3.
d cp. 6, 16; Mt 27, 3; Ac 1, 16. — cf. Jo 6, 71; 12, 4.
e vr. 52; Ac 4, 1; 5, 24, 26.
f v. Mt 20, 18, 19.
g cf. Mt 26, 5; 27, 24.
7-14] Mt 26, 17-20; Mr 14, 12-17.
h cf. 1 Rg 10, 3.
i cf. Mt 23, 8. — v. Jo 11, 28.
j cf. cp. 2, 7. *l* Ac 1, 13.
m cf. cp. 19, 32. *n* cf. cp. 6, 13.
15-20] *Ev. in fs. Euch. Cordis I.*
15] *Ant. in fr. 5 p. D. Pass.*
o cf. vr. 30; cp. 14, 15; Ap 19, 9.
p vr. 19. — v. Mt. 15, 36.
17] * *Catech. R. II 4, 36.*
q Mt 26, 29; Mr 14, 25.
19-20] Mt 26, 26-28; Mt 14, 22, 24; 1 Cor 11, 23-25.
r Ac 27, 35.
s 1 Cor 10, 16. — cf. Jo 6, 52-55.
t v. Mt 20, 28.
19, 20] * *Conc. Trid. s. XIII cp. 1 et can. 2.* — * *Catech. R. II 4, 2, 7, 11, 12, 19, 21, 24, 72, 74, 76.*
u v. 2 Cor 3, 6.
v Ex 24, 8. — cf. Jr 31, 31; Zc 9, 11; Heb 13, 20.
21-23] Mt 26, 21-24; Mr 14, 18-21. — cf. Jo 13, 21-26.
x cf. Ps 40, 9; Jo 13, 18.
y Ac 2, 23; 4, 28.
24-30] *Ev. in fs. s. Apollinaris M.*
z cf. cp. 9, 46; Mr 9, 33.
25-27] Mt 20, 25-28. — cf. Mt 18, 1-4; Mr 10, 42-45.
a 1 Pt 5, 3. *b* (Ech prol.).
c cp. 9, 48. — cf. Mt 23, 11.
d cf. cp. 12, 37.
e cf. Jo 13, 4-14.
28-30] *V. All. in oct. ss. Pt. et P.*
f cf. Heb 2, 18; 4, 15.
g cf. 2 Tm 2, 12.
h cf. vr. 16; cp. 13, 29; 14, 15; Mt 8, 11.
i Mt 19, 28; Ap 3, 21.
31] * *Leonis IX Epist. ad Mich. C.* — * *Innoc. II ad Conc. Senon. (an. 1140).* — * *Conc. Vat. s. IV cp. 4.* — * *Leonis XIII encycl. « Immortale Dei ».* — * *Catech. R. IV 15, 6.*
21, 32] *ut inf. vr. 39.* — *R. et V. All. in fs. et oct. s. Pt. Ap.*
31-34] cf. Mt 26, 31-35; Mr 14, 27, 31; Jo 13, 36-38.
j cf. Jb 1, 6-12; 2, 1-6; 2 Cor 2, 11; 1 Pt 5, 8.
l Am 9, 9. — cf. Jo 16, 32.
m cf. Jo 17, 8, 11, 15.
n cf. Jo 21, 15-16.
o cf. Ac 12, 4. *p* cf. Jo 21, 19.
q cf. Mt 26, 33-35; Mr 14, 29-31; Jo 13, 37, 38.
r cp. 9, 3; 10, 4. — cf. Mt 10, 10.
s cf. cp. 24, 44; Ac 1, 16. — v. cp. 13, 33.
t Is 53, 12. *u* cf. Jo 17, 4; 19, 30. *v* cf. vr. 49; Mt 26, 51; Mr 14, 47. *x* cf. Mr 14, 41.
39-43] *Ev. in fs Orat. DNJC.* (*41-44*). *39*] *v. Mt 26, 59.* *y* cf. cp. 21, 37; Jo 18, 1, 2. 40-46] Mt 26, 36-46; Mr 14, 32-42. *z* 1 Pt 4, 7. — cf. Mt 6, 13. *a* Ac 7, 60. — cf. cp. 18, 11.

ristiam instituit (7-23), discipulos ad humilitatem adhortatur, Petro infallibilitatis charismate instruit (24-34) atque in montem Olivarum veniens agonizat (35-46), horaque praefinita vinctus (47-53) ad Caipham

42 dicens: [b]Pater, si vis, transfer [c]calicem istum a me; [d]veruntamen
non mea voluntas, sed tua fiat. 43 [e]Apparuit autem illi angelus de
caelo [f]confortans eum. Et factus in agonia prolixius orabat. 44 Et
factus est sudor eius sicut guttae sanguinis decurrentis in terram.
45 Et, cum surrexisset ab oratione et venisset ad discipulos suos,
invenit eos dormientes prae tristitia. 46 Et ait illis: Quid dormitis?
surgite, [g]orate, ne intretis in tentationem.

47 Adhuc eo loquente, ecce turba; et qui vocabatur Iudas, unus
de duodecim, antecedebat eos et appropinquavit Iesu, ut oscularetur
eum. 48 Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo Filium hominis tradis?
49 Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat di-
xerunt ei: Domine, si percutimus [v]in gladio? 50 Et percussit unus
ex illis servum principis sacerdotum et amputavit auriculam eius
dexteram. 51 Respondens autem Iesus ait: Sinite usque huc. Et, cum
tetigisset auriculam eius, sanavit eum. 52 Dixit autem Iesus ad eos,
qui venerant ad se, principes sacerdotum et [g]magistratus templi et
seniores: [h]Quasi ad latronem existis cum gladiis et fustibus. 53 Cum
[i]cotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me;
sed [j]haec est hora vestra et [l]potestas tenebrarum.

54 [m]Comprehendentes autem eum duxerunt ad domum principis
sacerdotum: [n]Petrus vero sequebatur a longe. 55 Accenso autem
igne in medio [o]atrii et circumsedentibus illis, erat Petrus in medio
eorum. 56 Quem cum vidisset ancilla quaedam sedentem ad lumen
et eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum illo erat. 57 At ille negavit
eum dicens: Mulier, non novi illum. 58 Et post pusillum alius vi-
dens eum dixit: Et tu de illis es. Petrus vero ait: O homo, non
sum. 59 Et, intervallo facto quasi horae unius, alius quidam [p]adfir-
mabat dicens: Vere et hic cum illo erat; nam et Galilaeus est. 60 Et
ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente
cantavit gallus. 61 Et conversus Dominus [q]respexit Petrum. Et re-
cordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat: Quia '[r]priusquam
gallus cantet, ter me [s]negabis'. 62 Et egressus foras Petrus flevit amare.

63 Et viri, qui tenebant illum, illudebant ei caedentes. 64 Et ve-
laverunt eum et percutiebant faciem eius et interrogabant eum di-
centes: [t]Prophetiza, quis est qui te percussit? 65 Et alia multa [u]bla-
sphemantes dicebant in eum.

66 Et [v]ut factus est dies, convenerunt [x]seniores plebis et prin-
cipes sacerdotum et scribae et duxerunt illum in concilium suum
dicentes: [y]Si tu es Christus, dic nobis. 67 Et ait illis: [z]Si vobis di-
xero, non credetis mihi; 68 si autem et interrogavero, non respon-
debitis mihi neque dimittetis. 69 Ex hoc autem erit Filius hominis
sedens [a]a dextris virtutis Dei. 70 Dixerunt autem omnes: Tu ergo
es [b]Filius Dei? Qui ait: [c]Vos dicitis quia ego sum. 71 At illi dixe-
runt: Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audivimus
de ore eius.

23 Et surgens omnis multitudo eorum duxerunt illum ad Pilatum.
2 Coeperunt autem illum accusare dicentes: Hunc invenimus
[a]subvertentem gentem nostram et [b]prohibentem tributa dare Caesari
et dicentem [c]se Christum regem esse. 3 Pilatus autem interrogavit
eum dicens: Tu es [c]rex Iudaeorum? At ille respondens ait: [d]Tu
dicis. 4 Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum et turbas: [e]Nihil
invenio causae in hoc homine. 5 At illi invalescebant dicentes: Com-
movet populum docens per universam Iudaeam, [f]incipiens a Galilaea
usque huc. 6 Pilatus autem audiens Galilaeam interrogavit si homo
galilaeus esset. 7 Et, ut cognovit quod de [g]Herodis potestate esset,
remisit eum ad Herodem, qui et ipse Ierosolymis erat illis diebus.

8 Herodes autem, viso Iesu, gavisus est valde; [h]erat enim cu-
piens ex multo tempore videre eum, [i]eo quod audierat multa de eo
et [j]sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. 9 Interrogabat autem
eum multis sermonibus, at ipse nihil illi respondebat. 10 Stabant
autem principes sacerdotum et scribae constanter accusantes eum.
11 [l]Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo et illusit indutum
veste alba et remisit ad Pilatum. 12 Et [m]facti sunt amici Herodes
et Pilatus in ipsa die; nam antea inimici erant ad invicem.

b Heb 5, 7.
c cf. Mt 20, 22.
d v. Mt 6, 10.
e cf. 3 Rg 19, 5; Mt 4, 11 etc.
f cf. Heb 1, 4.
43, 44] *Ant. in fs. pretiosissimi Sang. DNJC.*
44] * *Catech. R. I 5, 13. — v. Mt 26, 37.*
46] *v. Mt 26, 40.*
47-53] Mt 26, 47-56; Mr 14, 43-50; Jo 18, 3-11.
g vr. 4.
h cf. vr. 37.
i Jo 8, 2. — cf. Jo 18, 20.
j cf. Mt 26, 18, 45; Jo 12, 27; 16, 4.
l Eph 6, 12; Col 1, 13. — cf. Ac 26, 18.
m Mt 26, 57; Mr 14, 53, 54.
n cf. Jo 18, 15.
55-62] Mt 26, 69-75; Mr 14, 66-72; Jo 18, 16-18, 25-27.
o v. Mt 26, 3.
p cf. Ac 12, 15.
q Mt 19, 26; Mr 10, 21.
r vr. 34.
s cf. Ac 3, 13, 14.
63-65] Mt 26, 67, 68; Mt 14, 65; Jo 18, 22, 23.
t cf. cp. 7, 39.
u cp. 23, 39; Mt 27, 39. — cf. Jc 2, 7.
v v. Mt 27, 1.
x cf. Ac 22, 5.
66-71] cf. Mt 26, 63-66; Mr 14, 61-64; Jo 18, 19-21.
y Jo 10, 24, 25. — v. Mt 1, 16.
z Jo 3, 12; 8, 45.
a Mr 16, 19; Ac 7, 56; Heb 1, 3.
b v. Mt 14, 33.
c cp. 23, 3. — cf. Mt 26, 23.
1-25] Mt 27, 11-31; Mr 15, 1-20; Jo 18, 29-19, 16.
a vr. 14. — cf. Ac 17, 6, 7; 24, 5.
b cf. cp. 20, 25.
c cf. Jo 6, 15. — v. vr. 37, 38; Mt 2, 2; Jo 18, 36, 37; Ac 17, 7.
d cf. 1 Tm 6, 13. — v. cp. 22, 70.
e vr. 14, 22; Jo 18, 38. — cf. Mt 27, 24; Ac 3, 13; 1 Pt 2, 22.
f cp. 4, 14; Jo 1, 43; 2, 11.
g v. cp. 3, 1.
h cp. 9, 9.
i Mt 14, 1; Mr 6, 14.
j v. Mt 12, 38.
9] *Ant. in fs. s. Jo. Nepom.*
l cp. 18, 32.
m Ac 4, 27. — cf. Ps 2, 2.

adducitur, Petri trinam negationem perfert (54-62), illuditur, ducitur ad Pilatum (63-23, 1) ab eoque innocens morti damnatur (2-25). Ad Calvarium vadens mulieres consolatur (26-31), crucifixus carnificum et

13 Pilatus autem, convocatis principibus sacerdotum et [n]magistratibus et plebe, 14 dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem quasi [a]avertentem populum, et ecce ego coram vobis interrogans [e]nullam causam invenio in homine isto ex his in quibus eum accusatis. 15 Sed neque Herodes; nam [o]remisi vos ad illum, et ecce nihil dignum morte actum est ei. 16 [p]Emendatum ergo illum [q]dimittam. 17 Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum unum. 18 Exclamavit autem simul universa turba dicens: [r]Tolle hunc et dimitte nobis Barabbam, 19 qui erat propter seditionem quandam factam in civitate et [s]homicidium missus in carcerem. 20 Iterum autem Pilatus locutus est ad eos volens dimittere Iesum. 21 At illi succlamabant dicentes: Crucifige, crucifige eum. 22 Ille autem tertio dixit ad illos: [t]Quid enim mali fecit iste? [e]Nullam causam mortis invenio in eo, [p]corripiam ergo illum et dimittam. 23 At illi instabant vocibus magnis postulantes ut crucifigeretur, et invalescebant voces eorum. 24 Et Pilatus adiudicavit fieri petitionem eorum. 25 Dimisit autem illis eum, qui [s]propter homicidium et seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant; [u]Iesum vero tradidit voluntati eorum.

26 [v]Et, cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quendam cyrenensem venientem de villa et imposuerunt illi crucem portare post Iesum.

27 Sequebatur autem illum multa turba populi et mulierum, quae [x]plangebant et lamentabantur eum. 28 Conversus autem ad illas Iesus dixit: [y]Filiae Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete et super filios vestros; 29 quoniam [z]ecce venient dies, in quibus dicent: [a]Beatae steriles, et ventres qui non genuerunt, et ubera quae non lactaverunt. 30 Tunc incipient dicere montibus: '[b]Cadite super nos, et collibus: Operite nos'. 31 Quia, [c]si in [d]viridi ligno haec faciunt, in arido quid fiet?

32 Ducebantur autem et alii duo nequam cum eo, ut interficerentur.

33 Et [e]postquam venerunt in locum qui vocatur Calvariae, ibi crucifixerunt eum et [f]latrones, unum a dextris et alterum a sinistris. 34 Iesus autem dicebat: [g]Pater, dimitte illis; [h]non enim sciunt quid faciunt.

[i]Dividentes vero vestimenta eius miserunt sortes.

35 Et [j]stabat populus spectans, et deridebant eum principes cum eis dicentes: [l]Alios salvos fecit, se salvum faciat, [m]si hic est [n]Christus Dei [o]electus. 36 Illudebant autem ei et milites accedentes et [p]acetum offerentes ei 37 et dicentes: [m]Si tu es [q]rex Iudaeorum, salvum te fac. 38 Erat autem et superscriptio scripta super eum litteris graecis et latinis et hebraicis: HIC EST [q]REX IUDAEORUM. 39 [r]Unus autem de his, qui pendebant, latronibus blasphemabat eum dicens: Si tu es [n]Christus, [s]salvum fac temetipsum et nos. 40 Respondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es? 41 Et nos quidem iuste, nam digna factis recipimus; [t]hic vero nihil mali gessit. 42 Et dicebat ad Iesum: Domine, [u]memento mei, [v]cum veneris in regnum tuum. 43 Et dixit illi Iesus: Amen, dico tibi, hodie mecum eris in [x]Paradiso.

44 [y]Erat autem fere hora sexta, et tenebrae factae sunt in universam terram usque in horam nonam. 45 Et [z]obscuratus est sol, et [a]velum templi scissum est medium. 46 Et clamans voce magna Iesus ait: Pater, '[b]in manus tuas commendo spiritum meum'. Et haec dicens [c]exspiravit. 47 Videns autem centurio quod factum fuerat [d]glorificavit Deum dicens: Vere hic homo iustus erat. 48 Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud et videbant quae fiebant, [e]percutientes pectora sua revertebantur. 49 [f]Stabant autem omnes noti eius a longe et [g]mulieres, quae secutae eum erant a Galilaea, haec videntes.

50 Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat decurio, vir bonus et iustus 51 (hic non consenserat consilio et actibus eorum), ab Arimathaea civitate Iudaeae, [h]qui exspectabat et ipse regnum Dei. 52 Hic accessit ad Pilatum et petiit corpus Iesu; 53 et depositum

n v. cp. 24, 20.
o vr. 11.
p vr. 22. — cf. Ac 5, 20.
q Ac 3, 13.
r Jo 19, 15. — cf. Ac 21, 36; 22, 22.
s vr. 25; Ac 3, 14.
t cf. vr. 41; Jo 8, 46.
u Jo 19, 16. — cf. Mt 17, 12.
v Mt 27, 32. — cf. Jo 19, 17.
x cp. 8, 52; Mt 11, 17. — cf. Ap 1, 7.
27, 28] *v. Jo. 19, 17.*
y Cn 1, 5; 2, 7 etc.
z cp. 19, 43. — v. cp. 17, 22.
a cp. 21, 23. — cf. 1 Cor 7, 26.
b Os 10, 8; Ap 6, 16. — cf. Is 2, 19; Ap 9, 6.
c cf. Pro 11, 31; 1 Pt 4, 17.
d Ez 20, 47.
32-49] cf. Mt 27, 33-56; Mr 15, 22-41; Jo 19, 17-30.
33] *R. in fs. 7 dol. BMV.*
e Jo 19, 18. — cf. Mt 20, 21.
31] * *Catech. R. III 6, 25.*
f Is 53, 12.
g cf. Mt 5, 44.
h cp. 9, 33; Mt 20. 22. — v. Ac 3, 17.
i Ps 21, 19; Jo 19, 23.
j cp. 16, 14; Ps 21, 8, 18.
l cf. cp. 4, 23.
m cf. cp. 4, 3, 9.
n cp. 2, 26; 9, 20. — cf. 1 Rg 24, 6.
o cp. 9, 35; Is 41, 1. — cf. 1 Pt 2, 4.
p cf. Ps 68, 22; Mt 27, 48.
q vr. 3.
r cf. Mt 27, 44.
s cf. Mt 26, 53, 54; Jo 10, 18.
39-53] *Ev. in fs. boni Latr.* (40-43).
40-43] *Antt. et RR. in Parasc.*
t Jo 8, 46. — cf. Ac 10, 38.
42] * *Catech. R. R. IV 11, 10.*
u cf. Gn 40, 14.
v Mt 16, 28; 20, 21.
43] * *cf. Catech. R. I 6, 6; 13, 4.*
x 2 Cor 12, 4; Ap 2, 7. — cf. Gn 2, 8.
y Am 8, 9. — cf. Jo 19, 14.
z cf. Ecli 17, 30.
a Ex 26, 31-33; 2 Par 3, 14.
46] *v. Mt 27, 45, 46.*
b Ps 30, 6; Ac 7, 59. — cf. 1 Pt 4, 19.
c cf. Jo 10, 18.
d cf. Mt 5, 16.
e cp. 18, 13.
f cf. Ps 37, 12; 87, 9.
g vr. 55; Jo 19, 25. — v. cp. 8, 2.
50-56] Mt 27, 57-61; Mr 15, 42-47; Jo 19, 38-42.
50] *v. Mt 27, 57; Mr 15, 43.*
h cp. 2, 25, 38.

latronis miseretur, moriens vero centurionem et plures adstantes ad se trahit (32-49). Tandem e sepulcro resurgens (50-56) mulieribus (24, 1-12), Emmaum peregrinantibus (13-32), Petro (33-35) et undecim apparet (36-43)

involvit sindone et [i]posuit eum in monumento exciso, [j]in quo non-
dum quisquam positus fuerat. 54 Et dies erat [l]p a r a s c e v e s, et sabba-
tum illucescebat. 55 Subsecutae autem [g]mulieres, quae cum eo ve-
nerant de Galilaea, viderunt monumentum et quemadmodum positum
erat corpus eius 56 et revertentes [m]paraverunt aromata et unguenta,
et sabbato quidem siluerunt [n]secundum mandatum.

24 Una autem sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum
portantes, [a]quae paraverant, aromata 2 et invenerunt lapidem
revolutum a monumento. 3 Et ingressae non invenerunt corpus Do-
mini Iesu. 4 Et factum est, dum mente consternatae essent de isto,
ecce [c]duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti. 5 Cum [d]time-
rent autem et declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid
quaeritis [e]viventem cum mortuis? 6 Non est hic, sed surrexit: re-
cordamini [f]qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilaea esset,
7 dicens quia 'oportet Filium hominis tradi in manus hominum pec-
catorum et crucifigi et die tertia resurgere'. 8 Et [g]recordatae sunt
verborum eius. 9 Et [h]regressae a monumento nuntiaverunt haec omnia
illis undecim et ceteris omnibus. 10 Erat autem [h]Maria Magdalene et
[i]Ioanna et Maria Iacobi et ceterae, quae cum eis erant, quae dicebant
ad apostolos haec. 11 Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba
ista, et [j]non crediderunt illis. 12 Petrus autem surgens cucurrit ad
monumentum et procumbens vidit [l]linteamina sola posita et abiit
secum mirans quod factum fuerat.

13 Et ecce [m]duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat
in spatio stadiorum sexaginta ab Ierusalem, nomine Emmaus. 14 Et
ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quae acciderant. 15 Et
factum est, dum fabularentur et secum quaererent, et ipse Iesus
appropinquans ibat cum illis: 16 [n]oculi autem illorum tenebantur, ne
eum agnoscerent. 17 Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos
confertis ad invicem ambulantes, et estis tristes? 18 Et respondens
unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Ie-
rusalem et non cognovisti quae facta sunt in illa his diebus? 19 Qui-
bus ille dixit: Quae? Et dixerunt: De [o]Iesu Nazareno, qui fuit vir
[p]propheta, [q]potens in opere et sermone coram Deo et omni populo?
20 et [r]quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes et [s]principes
nostri in damnationem mortis et crucifixerunt eum? 21 Nos autem
sperabamus, quia ipse esset [t]redempturus Israël; et nunc super haec
omnia tertia dies est hodie quod haec facta sunt. 22 Sed et mulieres
quaedam ex nostris terruerunt nos; [u]quae ante lucem fuerunt ad
monumentum 23 et, [u]non invento corpore eius, venerunt dicentes
[h]se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere. 24 Et
abierunt [v]quidam ex nostris ad monumentum et ita invenerunt sicut
mulieres dixerunt, ipsum vero non invenerunt.

25 Et ipse dixit ad eos: O stulti et tardi corde ad credendum
in omnibus quae locuti sunt prophetae! 26 Nonne haec [x]oportuit
pati Christum et ita intrare in [y]gloriam suam? 27 Et [z]incipiens a
[a]Moyse et [b]omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus Scri-
pturis, quae de ipso erant. 28 Et appropinquaverunt castello quo
ibant, et ipse se [c]finxit longius ire, 29 et [d]coëgerunt illum dicentes:
Mane nobiscum, quoniam advesperascit, et [e]inclinata est iam dies.
Et intravit cum illis. 30 Et factum est, dum recumberet cum eis,
[f]accepit panem et benedixit ac fregit et porrigebat illis. 31 Et [g]aperti
sunt oculi eorum, et cognoverunt eum; et ipse evanuit ex oculis
eorum.

32 Et dixerunt ad invicem: Nonne [h]cor nostrum ardens erat in
nobis dum loqueretur in via et [i]aperiret nobis Scripturas? 33 Et sur-
gentes eadem hora regressi sunt in Ierusalem et invenerunt congre-
gatos undecim et [j]eos qui cum illis erant 34 dicentes [l]quod surrexit
Dominus vere et apparuit Simoni. 35 Et ipsi narrabant quae gesta
erant in via, et [m]quomodo cognoverunt eum in [n]fractione panis.

36 Dum autem haec loquuntur, [o]stetit Iesus in medio eorum et
dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere. 37 Conturbati vero et
conterriti [p]existimabant se spiritum videre. 38 Et dixit eis: Quid
turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda vestra? 39 Videte

i cf. Is 53, 9.
j cf. cp. 19, 30.
53] v. Mr 15, 46. — Ant. in fs. ss. sind. D. N.
l Mr 15, 42.
m cp. 24, 1. — cf. Jo 19, 39.
n Ex 20, 10; Dt 5, 14.
1-12] Mt 28, 1-8; Mr 16, 1-8; Jo 20, 1-13.
a cp. 23, 56.
b Mt 27, 60. — cf. Jo 11, 38.
c Jo 20, 12; Ac 1, 10. — cf. Is 5, 13; Dn 9, 21; 10, 5; 12, 6, 7; Zc 1, 8-11.
d vr. 37.
e cf. Ap 1, 18.
f cp. 9, 22, 44; 13, 23; Mt 16, 21, 17, 21, 22. — v. vr. 44.
g Jo 2, 22; 12, 16.
h cf. Jo 10, 18.
i cp. 8, 3.
j vr. 41; Mr 16, 14. — cf. Gn 45, 26.
l Jo 19, 40.
13-35] Mr 16, 12, 13.
m cf. cp. 10, 1; Mt 18, 20.
13-35] Ev. in fr. 2 p. Psch. (15-17).
n vr. 31. — cf. Jo 20, 14; 21, 4.
18-20] Ant. in fr. 5 p. D. 2 p. Psch.
o v. Mr 1, 24.
p cp. 7, 16; 13, 13. — v. Mt 21, 11.
q Ac 1, 1; 2, 22. — cf. Ac 7, 22.
r Ac 2, 23; 5, 30; 13, 27, 28; 1 Th 2, 15.
s cp. 23, 13, 35; Ac 3, 13. cf. 1 Cor 2, 8.
t cf. cp. 1, 68; 2, 38; Mt 20, 28; 1 Pt 1, 18.
u vr. 1, 3.
v vr. 12; Jo 20, 3-10.
25] v. vr. 15-17.
x vr. 7, 44, 46; cp. 9, 22; Heb 2, 10; 12, 2; 1 Pt 1, 11. — v. Ac 3, 18; 17, 3.
*26] * Catech. R. IV 16, 12. — v. vr. 46.*
y v. cp. 9, 26.
z Ac 8, 35.
a Gn 3, 15; 12, 3; Nm 21, 9; 24, 17; Dt 18, 15. — cf. Jo 1, 45; 5, 46.
27, 30] Antt. in frr. 2-5 p. D. 3 p. Psch.
b 2 Rg 7, 12-16; Is 7, 14; 9, 6; 52, 13-53, 12; 61, 1; Jr 23, 5, 6; Dn 7, 13, 14; 9, 24-27; Mic 5, 2; Zc 6, 12; 9, 9; 12, 10; 13, 7; Ml 3, 1; 4, 2. — cf. Ac 13, 27.
c cf. Mr 6, 48.
29] V. in sb. in Albis et T. P.
d Gn 19, 3; Ac 16, 15.
e cp. 9, 12; Jd 19, 9; Jr 6, 4.
e cp. 22, 19.
g cf. vr. 16; 4 Rg 6, 17.
h cf. Ps 38, 4; Jr 20, 9.
i vr.45.
j cf. Ac 1, 14.
l 1 Cor 15, 4, 5.
34] Cm. in fr. 2, et V. All. in fr. 4 p. Psch. — V. in T. P.
35] V. All. in D. 2 p. Psch. et Ms. v. de ss. Sacr. — Ant. in fr. 6 p. D. 3 p. Psch.
m v. vr. 30. 31.
n v. Ac 2, 42.
36-47] Ev. in fr. 3 p. Psch. (36-39).
36-39] Antt. in fr 5 p. Psch.
o 1 Cor 15, 5.
p cf. Mt 14, 26.
38, 39] Ant. et R. in fs. ss. Lanc. et Clav.

manus meas et pedes, quia ego ipse sum; [q]palpate et videte quia
spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere. 40 Et,
cum hoc dixisset, ostendit eis manus et pedes. 41 Adhuc autem illis
[r]non credentibus et mirantibus [s]prae gaudio, [t]dixit: Habetis hic
aliquid quod manducetur? 42 At illi obtulerunt ei partem piscis assi
et favum mellis. 43 Et, cum manducasset coram eis, sumens reliquias
[u]dedit eis.
44 Et dixit ad eos: [v]Haec sunt verba quae locutus sum ad vos,
cum adhuc essem vobiscum, quoniam [x]necesse est impleri omnia
quae scripta sunt in [a]lege Moysi et [b]prophetis et [y]psalmis de me.
45 Tunc [z]aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas. 46 Et dixit
eis: Quoniam sic scriptum est, et sic [a]oportebat Christum pati et
resurgere a mortuis tertia die 47 et praedicari in nomine eius [b]paenitentiam et remissionem peccatorum [c]in omnes gentes, [d]incipientibus
ab Ierosolyma. 48 [e]Vos autem testes estis horum. 49 Et ego mitto
[f]promissum Patris mei in vos; vos autem sedete in civitate, quoadusque [g]induamini virtute [h]ex alto.
50 [i]Eduxit autem eos foras in Bethaniam et elevatis manibus suis
benedixit eis. 51 Et factum est, dum benediceret illis, [j]recessit ab
eis et ferebatur in caelum. 52 Et ipsi [l]adorantes regressi sunt in
Ierusalem [m]cum gaudio magno, 53 et [n]erant semper in templo laudantes et benedicentes Deum. Amen.

q 1 Jo 1, 1. — cf. Jo 20, 27; [Ac 17, 27.
r cf. Mr 16, 14.
s Ac 12, 14. — cf. Gn 45, 26.
t Jo 21, 5, 10. [*4 p. Psch.*
42, 44] *Antt, in fr. 4 et 5 p. D.*
u Ac 1, 4; 10, 41.
v v. vr. 6. [22, 37.
x cp. 9, 22; Ac 1, 16. — cf. cp.
y Ps 2, 1, 2; 15, 10, 11; 21, 2-22; 68, 2-30; 71, 2-19; 109, 1; 117, 22-26.
z vr. 32. — cf. Jb 33, 16; 2 Mc 1, 4; Ac 16, 14; 1 Jo 5, 20.
46,47] * *Catech. R. I 11, 1. — V. All. in D. 3 p. Psch.*
a vr. 26. — cf. vr. 44.
b Ac 5, 31. — cf. Ac 1, 8.
c cf. cp. 2, 32; Gn 12, 3; Ps 21, 28; Is 2, 2; 49, 6; Os 2, 23; Ml 1, 11; Mt 28, 19; Gal 3, 8.
d Ac 10, 37.
e Ac 1, 8, 32; 2, 32 etc.
49] * *Catech. R. II 3, 21; 7, 25.*
f Jo 14, 26; 15, 26; Ac 1, 4. — cf. Ac 2, 16, 17, 33; Eph 1, 13.
g Jb 29, 14; Ps 131, 9; Col
h cp. 1, 78; Is 32, 15. [3, 12.
50, 51] *Ant. in Asc. Dñi.*
i Ac 1, 12. — cf. Jb 11, 18. *j* Mr 16, 19; Ac 1, 9, 10. *l* Mt 28, 9, 17. *m* cf. Jo 14, 28. — cf. Jo 16, 22.
n Ac 2, 46; 3, 1; 3, 21, 42.

SANCTUM IESU CHRISTI
EVANGELIUM
SECUNDUM IOANNEM

IN [a]principio erat [b]Verbum et Verbum erat apud
Deum, et [c]Deus erat Verbum. 2 Hoc erat in prin-
cipio apud Deum. 3 [d]Omnia, per ipsum facta sunt,
et sine ipso factum est nihil, quod factum est;
4 [e]in ipso vita erat, et [f]vita erat lux hominum;
5 et [g]lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non
comprehenderunt. 6 Fuit homo [h]missus a Deo, cui
nomen erat Ioannes. 7 Hic venit [i]in testimonium,
ut testimonium perhiberet de lumine, [j]ut omnes crederent per illum.
8 [l]Non erat ille lux, sed ut [i]testimonium perhiberet de lumine.
9 [m]Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in
hunc mundum: 10 in [n]mundo erat, et mundus per ipsum factus est
et mundus eum non cognovit. 11 [o]In propria venit, et [p]sui eum [q]non
receperunt; 12 quotquot autem receperunt eum, [r]dedit eis potestatem
filios Dei fieri, his [s]qui credunt in nomine eius, 13 [t]qui non ex sanguinibus [u]neque ex voluntate carnis neque ex voluntate viri, sed [v]ex

a Gn 1, 1. — cf. Col 1, 17; Ap. 1, 8.
b Ap 19, 13. — cf. 1 Jo 1, 2.
c Ph 2, 6. — cf. Rm 9, 5.
1-14] *Ev. in Nat. Dñi (ad 3 Ms).*
1] * *Catech. R. I 3, 8. — Ant. in Circcm. Dñi.*
d vr. 10; 1 Cor 8, 6. — cf. Ps 32, 6; Sap. 9, 1. [*vr. 14.*
3] * *Catech. R. I 2, 23. — v.*
e cp. 5, 26; 11, 25; 14, 6; 1 Jo 5.
f cp. 8, 12; 9, 5; 12, 46. [11, 20.
g cf. cp. 3, 19; 12, 35.
h vr. 33; cp. 3, 28.
6-7] *Gr., R. et V. in vg. et fs. nativ. s. Jo. B.*
i cp. 3, 26; 5, 33; 10, 42.
j Ac 19, 4.
l vr. 20. — cf. cp. 5, 35.
m v. cp. 8, 12. [3, 1.
n vr. 3-5 — cf. cp. 16, 3; 1 Jo
11] * *Catech. R. I 4, 11.* *o* cf. Mt 21, 38. *p* cp. 13, 1; Mr 3, 21. *q* cp. 5, 43. — cf. cp. 3, 11, 32.
12] * *Catech. R. II 2, 5; IV 9, 10.* *r* 1 Jo 3, 1; 5, 1. — cf. Gal 3, 26. *s* v. 1 Jo 5, 13. *t* 1 Cor 15, 50. — cf. Mt 16, 17. *u* Rm 9, 8; 1 Pt 1, 23. *13*] * *Catech. R. IV. 12, 12.* *v* cf. Jc 1, 18; 1 Pt 1, 3.

A Ioanne B. semel et iterum testimonio accepto (19-34) sibi eius discipulos adgregat (35-51) eosque omnipotentem sese manifestans in nuptiis Canae ad fidem praeparat (2, 1-12). Ierusalem autem ascendens domum

Deo nati sunt. **14** Et [b]Verbum [x]caro factum est et [y]habitavit in nobis;
et [z]vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum
[a]gratiae et [b]veritatis.
15 [i]Ioannes testimonium perhibet de ipso et clamat dicens: Hic
erat quem dixi: [c]Qui post me venturus est ante me factus est, quia
prior me erat. **16** Et de [d]plenitudine eius nos omnes accepimus et
gratiam pro gratia. **17** Quia [e]lex per Moysen data est, [a]gratia et
[b]veritas [f]per Iesum Christum facta est. **18** [g]Deum nemo vidit unquam:
unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, [h]ipse enarravit.
19 Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserunt Iudaei ab
Ierosolymis sacerdotes et levitas ad eum, ut interrogarent eum: [i]Tu
quis es? **20** Et [j]confessus est et non negavit et confessus est: Quia
non sum ego [l]Christus. **21** Et interrogaverunt eum: Quid ergo? [m]Elias
es tu? Et dixit: [n]Non sum. [o]Propheta es tu? Et respondit: Non.
22 Dixerunt ergo ei: Quis es? ut responsum demus his qui miserunt
nos; quid dicis de teipso? **23** Ait: '[p]Ego vox clamantis in deserto:
Dirigite viam Domini', sicut dixit Isaias propheta. **24** Et qui missi
fuerant erant ex pharisaeis. **25** Et interrogaverunt eum et dixerunt
ei: [q]Quid ergo baptizas, si tu non es Christus neque Elias neque
propheta? **26** [r]Respondit eis Ioannes dicens: Ego baptizo in aqua;
[s]medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis: **27** ipse est, [c]qui
post me venturus est, qui ante me factus est, cuius ego non sum
dignus ut solvam eius corrigiam calceamenti. **28** Haec in [t]Bethania
facta sunt trans Iordanem, [u]ubi erat Ioannes baptizans.
29 Altera die vidit Ioannes Iesum venientem ad se et ait: Ecce
[v]agnus Dei, ecce qui [x]tollit peccatum [y]mundi. **30** Hic est de quo
dixi: [c]Post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat.
31 Et ego nesciebam eum; sed, ut manifestetur in Israël, [z]propterea
veni ego in aqua baptizans. **32** Et testimonium perhibuit Ioannes di-
cens: Quia [a]vidi Spiritum descendentem quasi columbam de caelo
et [b]mansit super eum. **33** Et ego nesciebam eum; sed [c]qui misit me
baptizare [d]in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum de-
scendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat [e]in Spiritu
sancto. **34** Et ego vidi et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.
35 Altera die iterum stabat Ioannes et ex [f]discipulis eius duo. **36** Et re-
spiciens Iesum ambulantem dicit: Ecce [v]agnus Dei. **37** Et audierunt eum
duo discipuli loquentem et secuti sunt Iesum. **38** Conversus autem Iesus
et videns eos sequentes se dicit eis: [g]Quid quaeritis? Qui dixerunt ei:
[h]Rabbi (quod dicitur interpretatum m a g i s t e r), ubi habitas? **39** Dicit
eis: Venite et videte. Venerunt et viderunt ubi maneret, et apud eum
manserunt die illo; hora autem erat quasi decima. **40** Erat autem An-
dreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant a Ioanne et
secuti fuerant eum. **41** Invenit hic primum fratrem suum Simonem et
dicit ei: Invenimus [i]Messiam (quod est interpretatum [j]c h r i s t u s).
42 Et adduxit eum ad Iesum. [l]Intuitus autem eum Iesus dixit: Tu es Si-
mon filius [m]Iona: tu [n]vocaberis [o]Cephas (quod interpretatur [n]P e t r u s).
43 In crastinum voluit [p]exire in Galilaeam et invenit Philippum.
Et dicit ei Iesus: [q]Sequere me. **44** Erat autem [r]Philippus a Beth-
saida civitate Andreae et Petri. **45** Invenit Philippus [s]Nathanaël et
dicit ei: Quem [t]scripsit Moyses in lege, et prophetae invenimus
Iesum [u]filium Ioseph a [v]Nazareth. **46** Et dixit ei Nathanaël: [x]A Na-
zareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni et vide.
47 Vidit Iesus Nathanaël venientem ad se et dicit de eo: Ecce vere
[y]Israëlita, [z]in quo dolus non est. **48** Dicit ei Nathanaël: [a]Unde me
nosti? Respondit Iesus et dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret,
cum esses sub ficu, vidi te. **49** Respondit ei Nathanaël et ait:
[h]Rabbi, tu es [b]Filius Dei, tu es [c]rex Israël. **50** Respondit Iesus et dixit
ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis: maius his videbis. **51** Et
dicit ei: Amen, amen, dico vobis, videbitis [d]caelum apertum et [e]an-
gelos Dei ascendentes et descendentes supra Filium hominis.

14] * *Conc. Ephes. (an. 431) can. 1, 5 et 8 etc. — R. in Nat. Dñi, — V. in fs. ss. Fam. J. M. J. et Fugae in Aeg.*
x Rm 1, 3; 8, 3. — cf. Gal. 4, [4; Ph 2, 7, 8.
y Ap 7, 15; 21, 3.
z cp. 2, 11; Lc 9, 32; 2 Pt 1, 16, 17; 1 Jo 1, 1; 4, 14.

a vr. 17. — cf. Rm 5, 21.
b cf. cp. 14. 6.
15] *v. cp. 3, 30. — Ant. in f. 6 p. D. 3 Adv.*
c vr. 27, 30; Mt 3, 11. — cf. cp. 3, 30, 31. [*cp. 3, 34.*
16] * *Catech. R. II 3, 8. — cf.*
d Eph 1, 23; 3, 19; 4, 13; Col 1, 19; 2, 9. — cf. cp. 3, 34.
e cp. 7, 19; Ex 20, 1.
17] *Ant. in fr. 5 p. D. 3 Adv.*
f Rm 6, 14. — cf. Ps 24, 10.
g cp. 5, 37; 6, 46; Ex 33, 20; Ecli 43, 35; Col 1, 15; 1 Tm 6, 16; 1 Jo 4, 12, 20. — cf. [cp. 12, 45.
h v. cp. 3, 32.
19-20] *Ev. in D. 3 Adv.*
i cf. cp. 8, 25.
j vr. 8; cp. 3, 28; Ac 13, 25. — [cf. Lc 3, 15. 16.
l v. Mt 1, 16.
m cf. Mt 16, 14; 17, 10; Mr 9, [11.
n cf. Mt 11, 14.
o cp. 6, 14; 7, 40. — v. Dt 18, [15, 18.
p Is 40. 3. — v. Mt 3, 3.
q cf. Ex 2, 14; Mt 21, 23; Ac [4, 7.
r v. Lc 3, 16.
s cf. Lc 17, 21. [*v. vr. 2?, 30.*
27[*Ant. in fr. 5 p. D. 2 Adv.* —
t (Js 15, 6, 61; Jd 7, 24 (?)).
u Mt 3, 6, 13.
29] * *Conc. Trid. s. V can.. 3. — In ord. Ms.*
29-34] *Ev. in oct. Epiph.* [*etc.*
29, 30] *R. et Ant. in Circ. Dñi*
v vr. 36, Ex 12, 3; Is 53, 7; Jr 11, 19; Ac 8, 32; 1 Pt 1, 19. — cf. Gn 22, 8; Ap. 5, 6, 9, 12.
x 1 Jo 3, 5. — cf. Heb 10, 4, 11.
y cf. cp. 3, 16, 17; 4, 42; 12, 47; 1 Jo 2, 2; 4, 14.
z cf. Lc 1, 17, 76.

a Mt 3; 16. — cf. Lc. 18, 21.
b cf. Is 11, 2; Ac 10, 38.
c vr. 6; Lc 3, 2.
d cf. cp. 3, 5.
33] * *Catech. R. I 9, 2; 10, 13; II 1, 23; 2, 13.*
e Mt 3, 11; Ac 1, 5; 11. 16.
35-51] *Ev. in vg. s. Andr. Ap.*
f cp. 3, 25; 4, 1. — v. Mt 9, [14.
g cp. 18, 4, 7; 20, 15.
h vr. 49; cp. 3, 2, 26; 6. 25; Mt 23. 7; 27, 25, 49; Mr 9, 4; 11, 21; 14, 45. — cf. cp. 20. 16; Mr 10, 51.
40-42] cf. Mt 4, 16-22; Mr 1, 16, 20; Lc 5, 2-11.
49-42] *Cm. et Ant. in fs. s. An-* [*draeae Ap.*
i cp. 4, 25.
j Ps 2, 2; Dn 9, 25.
l cf. Mr. 10, 21; Lc 22, 61.
m cf. cp. 21, 15-17; Mt 16, 17.
42] * *Conc. Vat. s. IV cp. 1.*
n Mt 16, 18; Mr 3, 16.
o 1 Cor 1, 12; 3, 32; Gal 2, 9.
p cf. vr. 28. [14.
q Mt 8, 22; Mr 2, 14.
r cp. 12, 21. *s* cp. 21, 2.
t Lc 24, 27. — cf. cp. 5, 46.
47-51] *Ev. in Ms. vot. de Ang.*

u cp. 6, 42. — v. Lc 3, 23. *v* v. Mt 2, 23. *x* cf. cp. 7, 41, 52. *y* Rm 9, 4, 6 *z* Ps 31, 2; Sph 3, 13. — cf. Ap 14, 5. *a* cf. cp. 2, 24, 25. *b* cp. 6, 69; 9, 25; 10, 36; 11, 27; 20, 31. — v. Mt 14, 33; 16, 16. *c* cp. 12, 13; Mt 27, 42. — cf. Mt 2, 2. *d* Ez 1, 1; Mt 3, 16; Ac 7, 56; 10, 11 etc. *e* cf. Gn 28, 12.

Patris purificat, Iudaeis de potestate qua id fecerit postulantibus suam resurrectionem praedicit (13-25) atque Nicodemo spiritualem renascentiam, et suam divinitatem explanat necessitatemque fidei in se incul-

2 Et [a]die tertia nuptiae factae sunt in [b]Cana Galilaeae, et erat mater
Iesu ibi. 2 Vocatus est autem et Iesus et [c]discipuli eius ad nuptias,
3 et, deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. 4 Et
dicit ei Iesus: [d]Quid mihi et tibi est, [e]mulier? [f]nondum venit hora mea.
5 Dicit mater eius ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite. 6 Erant
autem ibi lapideae hydriae sex, positae secundum [g]purificationem Iu-
daeorum, capientes singulae [h]metretas binas vel ternas. 7 Dicit eis Iesus:
Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas usque ad summum. 8 Et dicit
eis Iesus: Haurite nunc et ferte architriclino. Et tulerunt. 9 Ut autem
gustavit architriclinus [i]aquam vinum factam, et non sciebat unde esset,
ministri autem sciebant qui hauserant aquam, vocat sponsum architri-
clinus 10 et dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit et, cum
inebriati fuerint, tunc id quod deterius est; tu autem servasti bonum
vinum usque adhuc.
11 Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilaeae et [j]mani-
festavit gloriam suam, et crediderunt in eum [l]discipuli eius. 12 Post
hoc descendit [k]Capharnaum ipse et [l]mater eius et [m]fratres eius et
[c]discipuli eius, et ibi manserunt non multis diebus.
13 Et [n]prope erat Pascha Iudaeorum, et [o]ascendit Iesus Ierosoly-
mam 14 et invenit in templo vendentes boves et oves et columbas
et nummularios sedentes. 15 Et, cum fecisset quasi flagellum de
funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque et boves, et nummu-
lariorum effudit aes et mensas subvertit. 16 Et his qui columbas
vendebant dixit: Auferte ista hinc et nolite facere domum [p]Patris
mei domum negotiationis. 17 Recordati sunt vero discipuli eius quia
scriptum est: '[q]Zelus domus tuae comedit me'. 18 Responderunt
ergo Iudaei et dixerunt ei: [r]Quod signum ostendis nobis [s]quia haec
facis? 19 Respondit Iesus et dixit eis: [t]Solvite templum hoc, et [u]in
tribus diebus [v]excitabo illud. 20 Dixerunt ergo Iudaei: Quadraginta et
sex annis aedificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excita-
bis illud? 21 Ille autem dicebat de [x]templo corporis sui. 22 Cum ergo
resurrexisset a mortuis, [y]recordati sunt [z]discipuli eius quia hoc di-
cebat, et crediderunt [a]Scripturae et sermoni quem dixit Iesus.
23 Cum autem esset Ierosolymis in Pascha in die festo, multi cre-
diderunt in nomine eius [b]videntes signa eius quae faciebat. 24 Ipse
autem Iesus [c]non credebat semetipsum eis, eo quod ipse [d]nosset
omnes, 25 et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet
de homine; ipse enim [d]sciebat quid esset in homine.
3 Erat autem homo ex pharisaeis [a]Nicodemus nomine [b]princeps Iu-
daeorum. 2 Hic venit ad Iesum [c]nocte et dixit ei: Rabbi, [d]scimus
quia a Deo venisti magister; nemo enim potest haec signa facere quae
tu facis, [e]nisi fuerit Deus cum eo. 3 Respondit Iesus et dixit ei: Amen,
amen, dico tibi, nisi quis [f]renatus fuerit denuo, non potest [g]videre re-
gnum Dei. 4 Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci,
cum sit senex? nunquid potest in ventrem matris suae iterato introire et
renasci. 5 Respondit Iesus: Amen, amen, dico tibi, nisi quis [f]renatus
fuerit [h]ex aqua et Spiritu sancto, [i]non potest introire in regnum Dei.
6 [j]Quod natum est ex carne caro est, et quod natum est ex Spiritu [l]spi-
ritus est. 7 [m]Non mireris quia dixi tibi: Oportet vos [f]nasci denuo.
8 [n]Spiritus [o]ubi vult spirat, et vocem eius audis, sed nescis unde veniat
aut quo vadat; sic est omnis qui natus est ex Spiritu. 9 Respondit Nico-
demus et dixit ei: [p]Quomodo possunt haec fieri? 10 Respondit Iesus et
dixit ei: Tu es magister in Israël et [q]haec ignoras? 11 Amen, amen, dico
tibi quia [r]quod scimus loquimur et quod vidimus testamur; et [r]testi-
monium nostrum non accipitis. 12 [s]Si terrena dixi vobis, et non credi-
tis, quomodo, si dixero vobis caelestia, credetis? 13 Et [t]nemo ascendit
in caelum, nisi, [u]qui descendit de caelo, Filius hominis, [v]qui est in
caelo. 14 Et, [x]sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita [y]exal-
tari oportet Filium hominis, 15 ut omnis [z]qui credit in ipsum [a]non
pereat, sed habeat vitam aeternam. 16 [b]Sic enim Deus dilexit [c]mun-
dum, [d]ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis [z]qui credit in

a cf. cp. 1, 29, 35, 43.
b cp. 4, 46; 21, 2. *[3, 7, 9).*
*1-11] Ev. in D. 2 p. Epiph. (1-2] * cf. Catech. R. II 8, 1.*
c cp. 1, 40-49.
d cf. 2 Rg 16, 10; Mt 12, 48.
e cp. 19, 26.
f cp. 7, 30; 8, 20; 13, 1. — cf. cp. 7, 6, 8; 12, 23 etc.
g cp. 3, 25. — cf. cf. Mt 15, 2.
h 2 Par 4, 5.
7-11] Cm. in D. 2 p. Epiph.
i cp. 4, 46.
j cp. 1, 14; 11, 40.
k Mt 4, 13. *l* vr. 3.
m cp. 7, 3, 5, 10. — v. Mt 12, [46.
n cp. 11, 55. — v. cp. 6, 4.
13-25] Ev. in fr. 2 p. D. 4 Qdg. (16, 19, 21).
o vr. 23; Dt 16, 1-6; Lc 2, 41.
14-17] cf. Mt 21, 12, 13; Mr 11, 15-17; Lc 19, 45, 46.
p cp. 14, 2; Lc 2, 49.
q Ps 68, 10. — cf. Ml 3, 1-3.
r cp. 4,48; 6, 30. — cf. Ex 4, 1, 8; 7, 9; 1 Cor 1, 22. — [v. Mt 12, 38.
s cf. Lc 20, 2.
t cf. Mt 26, 61; 27, 40; Ac 6, [14.
*19] * Catech. R. I 6, 8.*
u cf. Mt 16, 21. *v* cp. 10, 18.
x cf. cp. 1, 14; 1 Cor 6, 19; [Col 2, 9.
y v. cp. 14, 26.
z cp. 12, 16; Lc 24, 8.

a cp. 20, 9; Ps 15, 10, 11.
b cp. 11, 45.
c cf. cp. 6, 14, 15.
d cp. 1, 48; 5, 42; 16, 30; Mr 2, 8. — cf. cp. 6, 62, 65. — v. Mt 9, 4.

a cp. 7, 50; 19, 39.
1-15] Ev. in fs, invent. s. Cruc.
b v. Lc 24, 20.
c cf. cp. 12, 42.
d cf. cp. 9, 29; Mt 22, 16.
e Ac 10, 38. — cf. cp. 5, 36; 9, 33; Ac 2, 22.
*3] * Conc. Milev. II can. 3. — * Catech. R. II 1, 21.*
f cp. 1, 13. — cf. Mt 18, 3; Rm 6, 4; 2 Cor 5, 17; Gal 6, 15; Eph 4, 24; Col 3, 10; Jc 1, [18; 1 Pt 1, 23.
g vr. 36.
*5] * l 3 Decr. tit. 42 cp. 5. — * Conc. Trid. s. V can. 3; s. VI cp. 4; s. VII can. 2 de Bapt. — * Catech. R. II, 1, 22, 25; 5* etc.
h cf. Ex 36, 25-27; Mr 16, 16; Ac 2, 38; Eph 5, 26; Tt 3, 5; Heb 10, 22. [36.
i Mt 5, 20; 7, 21. — cf. vr. 18,
j cp. 1, 13; 1 Cor 15, 50. — cf. cp. 6, 64; Ps 50, 7.
l cf. cp. 4, 24. *m* cp. 5, 28.
8] Cm. in sb. QT. Pnt.
n cf. Ec 1, 6; 11, 5.
o 1 Cor 12, 11. *p* cp 6, 53, 60.
q cf. cp. 9, 30. [13.
r vr. 32; cp. 1, 18; 8, 26; 15,
s Lc 22, 67. — cf. Mt 13, 13.
t Pro 30, 4. — cf. cp. 6, 63; Ac 2, 34; Eph 4, 9.
13-18] Ev. in fs. ss. Rdmpt.
u vr. 31; cp. 6, 38, 42, 63; 1 Cor 15, 47. — cf. Rm 10, 6.
v. cf. cp. 17, 34.
*14-16] * Conc. Valent. (an. 852) can. 4. — *Catech. R. IV 9, 10.*

x Nm 21, 9; Sap. 17, 5-7. *y* cp. 8, 28; 12, 32, 34. — cf. Mt 16, 21. *z* cp. 11, 25, 26; 1 Jo 5, 12, 13, 20. — cf. cp. 17, 3. — v. cp. 6, 40. *a* cp. 10, 28. *14, 15, 17] R. in fs. s. Cruc.* *b* Rm 5, 8, 9; Eph 2, 4; 2 Th 2, 16; 1 Jo 3, 1; 4, 9, 10. *c* v. cp. 1, 29. *d* Rm 8, 32. *16-21] Ev. in fr. 2 p. Pnt. (16).*

cat (3, 1-21). Plenam autem fidem, quam in Iudaea non invenit (22-36), a Samaritanis obtinet, nam audita muliere quacum sese omniscientem revelans locutus erat (4, 1-26), turmatim ad Iesum veniunt eumque

eum [a]non pereat, sed habeat vitam aeternam. 17 Non enim [e]misit Deus
Filium suum in [c]mundum ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus
per ipsum. 18 [g]Qui credit in eum non iudicatur, qui autem non credit
[h]iam iudicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.
19 [i]Hoc est autem iudicium, [j]quia lux venit in mundum, et [l]dilexerunt
homines magis tenebras quam lucem; [m]erant enim eorum mala opera.
20 [n]Omnis enim qui male agit, odit lucem et non venit ad lucem [o]ut
non arguantur opera eius. 21 [p]Qui autem facit veritatem [q]venit ad
lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.

22 Post haec [q]venit Iesus et discipuli eius in terram Iudaeam et
illic demorabatur cum eis et [r]baptizabat. 23 Erat autem et Ioannes
baptizans in Aennon iuxta [s]Salim, quia aquae multae erant illic;
et veniebant et baptizabantur. 24 Nondum enim [t]missus fuerat Ioannes in carcerem.

25 Facta est autem quaestio ex [u]discipulis Ioannis cum Iudaeis de
[v]purificatione. 26 Et venerunt ad Ioannem et dixerunt ei: Rabbi,
qui erat tecum trans Iordanem, cui tu [x]testimonium perhibuisti,
ecce [r]hic baptizat, et [y]omnes veniunt ad eum. 27 Respondit Ioannes
et dixit: [z]Non potest homo accipere quidquam, [a]nisi fuerit ei datum
de caelo. 28 Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim:
[b]Non sum ego Christus, sed [c]quia missus sum ante illum. 29 [d]Qui
habet sponsam sponsus est; [e]amicus autem sponsi, qui stat et audit
eum, [f]gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum
impletum est. 30 [g]Illum oportet crescere, me autem minui. 31 [h]Qui
desursum venit super omnes est. [i]Qui est de terra de terra est et
[e]de terra loquitur. [h]Qui de caelo venit super omnes est. 32 Et [j]quod
vidit et audivit hoc testatur, et [l]testimonium eius nemo accipit. 33 Qui
accepit eius testimonium [m]signavit [n]quia Deus verax est. 34 [o]Quem
enim misit Deus verba Dei loquitur: non enim [p]ad mensuram dat
Deus spiritum. 35 [r]Pater diligit Filium et [s]omnia dedit in manu eius.
36 Qui credit in Filium habet vitam aeternam, [t]qui autem incredulus
est Filio non [u]videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

4 Ut ergo cognovit Iesus, quia audierunt pharisaei quod Iesus plures [a]discipulos facit et baptizat quam Ioannes (2 [b]quanquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius), 3 reliquit Iudaeam et abiit
[c]iterum in Galilaeam. 4 [d]Oportebat autem eum transire per Samariam. 5 Venit ergo in civitatem Samariae, quae dicitur Sichar, iuxta
praedium [e]quod dedit Iacob Ioseph filio suo. 6 Erat autem ibi fons
Iacob: Iesus ergo [f]fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem.

Hora erat quasi sexta. 7 Venit mulier de Samaria haurire aquam.
Dicit ei Iesus: [f]Da mihi bibere. 8 Discipuli enim eius abierant in
civitatem, ut cibos emerent. 9 Dicit ergo ei mulier illa samaritana:
Quomodo tu, Iudaeus cum sis, bibere a me poscis, quae sum mulier samaritana? Non enim [g]coutuntur Iudaei Samaritanis. 10 Respondit Iesus et dixit ei: Si scires [h]donum Dei et quis est qui dicit tibi:
Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi [i]aquam
vivam. 11 Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, et
puteus altus est; unde ergo habes aquam vivam? 12 [j]Nunquid tu
maior es patre nostro Iacob, [e]qui dedit nobis puteum, et ipse ex
eo bibit et filii eius et pecora eius? 13 Respondit Iesus et dixit ei:
Omnis qui bibit ex aqua hac sitiet iterum, [l]qui autem biberit ex
aqua, quam ego dabo ei, [m]non sitiet in aeternum; 14 sed aqua,
quam ego dabo ei, fiet [n]in eo fons aquae salientis in vitam aeternam. 15 Dicit ad eum mulier: Domine, [o]da mihi hanc aquam, ut
non sitiam, neque veniam huc haurire. 16 Dicit ei Iesus: Vade,
[p]voca virum tuum et veni huc. 17 Respondit mulier et dixit: Non
habeo virum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti quia non habeo virum;
18 quinque enim viros habuisti, et nunc, quem habes, non est tuus
vir: hoc vere dixisti. 19 Dicit ei mulier: Domine, [q]video quia [r]propheta es tu. 20 [s]Patres nostri [t]in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis quia [u]Ierosolymis est [v]locus ubi adorare oportet. 21 Dicit ei
Iesus: [x]Mulier, crede mihi quia [y]venit hora, quando [z]neque in monte

e cp. 5, 26, 38; 6, 29, 58; 7, 29; 8, 42; 10, 36; 11, 42; 12, 49; 17, 3; 20, 21; Rm 8, 3; 1 Jo 4, 9, 10, 14.
f cp. 5, 45; 8, 15; 12, 47. — cf. cp. 5, 22; 8, 11; Lc 9, 56.
g Lc 19, 10. *h* cf. cp. 12, 48.
i cf. cp. 9, 39. [9, 10.
j cp. 8, 12, 46. — cf. cp. 1, 5,
l cf. Is 30, 10; Jr 5, 31.
m cp. 7, 7. [Eph 5, 12.
n cf. Jb 24, 13; Rm 13, 12;
o Eph 5, 11, 13.
p 1 Jo 1, 6. — cf. Ps 138, 23.
q cp. 2, 13; 5, 1; 7, 10. [24.
r vr. 26. — cf. cp. 4, 2.
s Gn 14, 18; 33, 18 (?).
t Mt 4, 12; 11, 2; 14, 3. — cf, cp. 5, 35.
u cp. 1, 35. — v. Mt 9, 14.
v cp. 2, 6.
x cp. 1, 7; 5, 33; 10, 42.
y cp. 12, 19. [cp. 15, 5, 6.
z 1 Cor 4, 7; Heb 5, 4. — cf.
a cp. 6, 66. — cf. Jc 1, 17.
b cp. 1, 8, 20; Ac 13, 25. — cf. Lc 3, 15.
c cp. 1, 6; Mr 1, 2. — Ml 3, 1.
d cf. Mt 25, 1; Ap 19, 7; 21,
e Jd 14, 20; Cn 5, 1. [2, 9.
f Mt 9, 15.
3c] R. in D. 4 Adv.
g Mt 3, 11. — cf. 2 Rg 3, 1.
h vr. 13; cp. 8, 23. — cf. Eph
i cf. 1 Jo 4, 5. [1, 21.
31] v. cp. 1, 29, 30. *j* v. vr. 11.
l cf. vr. 19; cp. 1, 11; 5, 43.
m cf cp. 6, 27; 2 Cor 1, 22; Eph 1, 13; Ap 7, 3-8.
n Rm 3, 4. — cf. 1 Jo 5, 10.
*34] * cf. Catech. R. I 4, 4.*
o v. vr. 17. *p* cf. Ez 4, 11, 16.
q v. cp. 5, 20.
r cp. 7, 2. — v. Mt 28, 18.
s cp. cp. 6, 40, 47; Mr 16, 16. v. vr. 15.
t vr. 18. — cf. cp. 6, 53; 15, 48.
u vr. 3. — cf. Lc 3, 7; Eph 5, 6; Col 3, 6.

a cf. cp. 3, 22, 26.
b cf. 1 Cor 1, 17.
c v. cp. 2, 11, 12.
d cf. Lc 13, 33.
5-45] Ev. in fr. 6 p. D. 3 Qdg. (13, 14, 19, 20).
e vr. 12; Gn 33, 19; 48, 22; Js 24, 32. [24; 21, 28.
f cp. 19, 28. — cf. Mt 4, 2; 8,
g cf. cp. 8, 48; 1 Es 4, 3. 10; Ecli 50, 27, 28; Lc 9, 53. — v. Mt 10, 5.
h cf. Eph 2, 9; Heb 6, 4.
i cp. 7, 38; Jr 2, 13; 17, 13. — cf. Gn 26, 19; Is 55, 1; Ez 47, 1 etc.; Zc 14, 8; Ap 21, 6; 22, 1, 17.
j cf. cp. 8, 53: Mt 12. 41, 42.
*13, 14] * Conc. Trid. s. VI cp. 16. — * Catech. R. II 5, 72. — cf. IV 11, 11. — Cm. ut s. vr. 5.*
l cf. cp. 6, 35, 52, 59; 7, 37.
m cf. Is 49, 10; Ap. 7, 16.
n cp. 7, 37-39.
o cf. cp. 6, 34. *p* cp. 16, 8.
q cf. 1 Cor 14, 24, 25.
r cp. 6, 14; 9, 17. — cf. Lc 7, 16, 39. — v. Mt 21, 11.
s Gn 12, 6, 7; 33, 18, 20; Dt 11, 29; 27, 12, 15; Js 8, 33.
t cf. Jd 9, 7.
u v. Dt 12, 5; Ps 121, 1-9. *v* cf. cp. 11, 48. *x* cp. 2, 4. *y* cp. 5, 25, 28; 16, 2, 25, 32. — cf. Lc 17, 22. *z* Sph 2, 11; Ml 1, 11; 1 Tm 2, 8.

hoc neque in Ierosolymis adorabitis Patrem. 22 [a]Vos adoratis quod
nescitis, nos adoramus quod scimus, quia [b]salus [c]ex Iudaeis est.
23 Sed [y]venit hora et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Pa-
trem [d]in spiritu et [e]veritate. Nam et Pater tales quaerit, qui adorent
eum. 24 [f]Spiritus est Deus, et eos, qui adorant eum, in spiritu et veri-
tate oportet adorare. 25 Dicit ei mulier: Scio quia [g]Messias venit, qui
dicitur Christus; [h]cum ergo venerit, ille nobis adnuntiabit omnia.
26 Dicit ei Iesus: [i]Ego sum, qui loquor tecum.
27 Et continuo [j]venerunt discipuli eius et mirabantur quia cum
muliere loquebatur; nemo tamen dixit: Quid quaeris aut quid lo-
queris cum ea? 28 Reliquit ergo hydriam suam mulier et abiit in
civitatem et dicit illis hominibus: 29 Venite et videte hominem, qui
[l]dixit mihi omnia quaecumque feci: [m]nunquid ipse est Christus?
30 Exierunt ergo de civitate et veniebant ad eum.
31 Interea rogabant eum discipuli dicentes: [n]Rabbi, manduca.
32 Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos ne-
scitis. 33 Dicebant ergo discipuli ad invicem: [o]Nunquid aliquis attu-
lit ei manducare? 34 Dicit eis Iesus: [p]Meus cibus est ut faciam volun-
tatem eius qui misit me, [q]ut perficiam opus eius. 35 Nonne vos di-
citis, quod adhuc quattuor menses sunt, et messis venit? Ecce, [r]dico
vobis, levate oculos vestros et videte regiones, quia albae sunt iam
ad messem. 36 Et qui metit mercedem accipit et congregat fructum
in vitam aeternam, ut et [s]qui seminat [t]simul gaudeat et [u]qui metit.
37 In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat, et
[v]alius est qui metit. 38 Ego misi vos [u]metere, [x]quod vos non labo-
rastis; alii laboraverunt, et [y]vos in labores eorum introistis.
39 [z]Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritano-
rum, [a]propter verbum mulieris testimonium perhibentis: [b]Quia dixit
mihi omnia quaecumque feci. 40 Cum venissent ergo ad illum, Sa-
maritani rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.
41 Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem eius. 42 Et
mulieri dicebant: Quia iam non propter tuam loquelam credimus;
ipsi enim audivimus et scimus quia hic est vere [c]Salvator [d]mundi.
43 Post [e]duos autem dies exiit inde et [f]abiit in Galilaeam. 44 Ipse
enim Iesus testimonium perhibuit, quia [g]propheta in sua patria ho-
norem non habet. 45 Cum ergo venisset in Galilaeam, exceperunt
eum Galilaei, cum [h]omnia vidissent quae fecerat Ierosolymis in die
festo; et ipsi enim venerant ad diem festum.
46 Venit ergo iterum in [i]Cana Galilaeae, [j]ubi fecit aquam vinum.
Et erat quidam [l]regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. 47 Hic,
cum audisset quia Iesus [m]adveniret a Iudaea in Galilaeam, abiit ad
eum et rogabat eum ut descenderet et sanaret filium eius, [n]incipie-
bat enim mori. 48 Dixit ergo Iesus ad eum: [o]Nisi signa et prodigia
videritis, non creditis. 49 Dicit ad eum regulus: Domine, descende
[p]priusquam moriatur filius meus. 50 Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus
vivit. Credidit homo sermoni, quem dixit ei Iesus, et ibat. 51 Iam
autem eo descendente, servi occurrerunt ei et nuntiaverunt dicentes
[q]quia filius eius viveret. 52 Interrogabat ergo horam ab eis, in qua
melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum
febris. 53 Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei
Iesus: Filius tuus vivit; et credidit ipse et [r]domus eius tota. 54 [s]Hoc
iterum secundum signum fecit Iesus, [t]cum venisset a Iudaea in Ga-
lilaeam.
5 Post haec erat [a]dies festus Iudaeorum, et ascendit Iesus Ieroso-
lymam.
2 Est autem Ierosolymis [b]probatica piscina, quae cognominatur
hebraice Bethsaida, quinque porticus habens. 3 In his iacebat multi-
tudo magna languentium, caecorum, claudorum, [c]aridorum exspe-
ctantium aquae motum. 4 Angelus autem Domini descendebat secun-
dum tempus in piscinam, et [d]movebatur aqua. Et qui prior descen-
disset in piscinam post motionem aquae, sanus fiebat a quacumque
detinebatur infirmitate. 5 Erat autem quidam homo ibi triginta et
octo annos habens in infirmitate sua. 6 Hunc cum vidisset Iesus ia-
centem et cognovisset quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis

a cf. 4 Rg 17, 28-34; Ac 17, 23.
b Ps 147, 19, 20; Rm 3, 1, 2; 9, 4, 5.
c Mt 2, 4, 5; Ac 13, 23; Rm 9, 5; 11, 26.
*23] * cf. Catech. R. IV 8, 1.*
d cf. Rm 8, 15; Eph 2, 18; 6, 18; Ph 3, 3.
e Ps 144, 18. — cf. cp. 1, 17.
*24] * Catech. R. I 2, 6.*
f 2 Cor 3, 17. — cf. cp. 3, 6.
g v. cp. 1, 41.
h Dt 18, 18. — cf. vr. 29.
i cp. 9, 33-37.
j cf. vr. 8.
l vr. 17, 18, 39. — cf. vr. 25.
m cp. 7, 26; Mt 12, 23.
n v. cp. 1, 38.
o cf. vr. 11.
p cp. 5, 30; 6, 38; 14, 31.
q cp. 5, 36; 17, 4. — cf. cp. 9, 4; Lc 2, 49.
r cf. Mt 9, 37; Lc 2, 49; 10, 2. — cf. vr. 25, 30.
s cf. Mt 13, 37; Mt 4, 14.
t Is 9, 3. — cf. Am 9, 13.
u vr. 38.
v cf. Jb 31, 8; Mic 6, 15.
x Js 24, 13.
y cf. Ac 8, 15.
z vr. 5, 8.
a cf. cp. 17, 20.
b cf. 1 Jo 5, 20.
c cp. 3, 17; 12, 47; 1 Tm 4, 10; 1 Jo 4, 14. — cf. Gn 41, 45.
d cp. 1, 29; 3, 16.
e vr. 40.
f Mt 4, 12.
g Mt 13, 57; Mr 6, 4; Lc 4, 24.
h cp. 2, 23; 3, 2.
i cp. 2, 1.
j cp. 2, 9.
l Lc 8, 3.
46-53] Ev. in D. 20 p. Pnt. (46, 47, 53) et in fs. s. Nerei, Ach., Dom. et Pancratii.
m vr. 3, 54.
n Lc 7, 2.
o cp. 6, 30. — cf. cp. 20, 29. — v. Mt 12, 38.
p cf. cp. 11, 21, 32; Mr 5, 35.
q cf. Mt 8, 13.
53] ut s. vr. 46, 47.
r Ac 16, 34; 18, 8. — v. Ac 11, 14.
s cf. cp. 2, 11, 23.
t cf. vr. 3, 45, 47.
1-4] Ev. in fs. s. Raph. arch.
1-15] Ev. in fr. 6 QT. Qdg. (4).
a v. cp. 6, 4.
b cf. 2 Es 3, 1, 31; 12, 38.
c Mt 12, 10.
*4] * Catech. R. II 2, 3.*
d vr. 7.

paralyticum ad Probaticam sanatum (5, 1-10), crescit quoque pharisaeorum ira in Iesum qui se aequalem facit Deo (11-30) et testatur de se locutos esse non modo Ioannem et Moysem sed ipsum Pa-

sanus fieri? 7 Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo,
ut, cum [d]turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam; dum venio
enim ego, alius ante me descendit. 8 Dicit ei Iesus: [e]Surge, tolle
grabatum tuum et ambula. 9 Et [e]statim sanus factus est homo ille
et sustulit grabatum suum et ambulabat.
[f]Erat autem sabbatum in die illo. 10 Dicebant ergo Iudaei illi
qui sanatus fuerat: Sabbatum est, [g]non licet tibi tollere grabatum
tuum. 11 Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle
grabatum tuum et ambula. 12 Interrogaverunt ergo eum: Quis est
ille homo qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum et ambula? 13 Is
autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset; [h]Iesus enim
declinavit a turba constituta in loco. 14 Postea invenit eum Iesus in
templo et dixit illi: Ecce sanus factus es, [i]iam noli peccare, [j]ne deterius tibi aliquid contingat. 15 Abiit ille homo et nuntiavit Iudaeis,
quia Iesus esset qui fecit eum sanum. 16 Propterea [l]persequebantur
Iudaei Iesum, [l]quia haec faciebat in sabbato. 17 Iesus autem respondit eis: Pater meus usque modo operatur, et ego operor. 18 Propterea ergo magis [m]quaerebant eum Iudaei interficere, [n]quia non solum
[l]solvebat sabbatum, sed et [o]patrem suum dicebat Deum, [p]aequalem
se faciens Deo.
Respondit itaque Iesus et dixit eis: 19 Amen, amen, dico vobis,
[q]non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem
facientem; quaecumque enim ille fecerit, haec et Filius similiter facit. 20 [r]Pater enim diligit Filium et omnia demonstrat ei quae ipse
facit; et [s]maiora his demonstrabit ei opera, ut [t]vos miremini. 21 Sicut enim Pater [u]suscitat mortuos et vivificat, sic et Filius [v]quos
vult vivificat. 22 [x]Neque enim Pater iudicat quemquam, sed [y]omne
iudicium dedit Filio, 23 ut omnes honorificent Filium sicut [z]honorificant Patrem. [a]Qui non honorificat Filium non honorificat Patrem,
qui misit illum. 24 Amen, amen dico vobis quia [b]qui verbum meum
audit et [c]credit ei qui misit me habet vitam aeternam et in iudicium
non venit, sed [d]transiit a morte in vitam. 25 Amen, amen dico vobis quia [e]venit hora et nunc est, quando [f]mortui audient [g]vocem
Filii Dei, et qui audierint [f]vivent. 26 [h]Sicut enim Pater habet vitam in
semetipso, sic dedit et Filio [i]habere vitam in semetipso 27 et [j]potestatem dedit ei iudicium facere, quia [l]Filius hominis est. 28 [m]Nolite
mirari hoc, quia [e]venit hora, in qua omnes [n]qui in monumentis sunt,
audient vocem Filii Dei: 29 et procedent qui bona fecerunt [o]in resurrectionem vitae, qui vero mala egerunt [o]in resurrectionem iudicii.
30 [p]Non possum ego a meipso facere quidquam. Sicut audio iudico,
et [q]iudicium meum iustum est, quia [r]non quaero voluntatem meam,
sed [s]voluntatem eius qui misit me.
31 [t]Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum
non est verum. 32 [u]Alius est qui testimonium perhibet de me, et
[v]scio quia verum est testimonium quod perhibet de me. 33 [x]Vos
misistis ad Ioannem, et [y]testimonium perhibuit veritati. 34 [z]Ego autem non ab homine testimonium accipio; sed haec dico ut vos salvi
sitis. 35 [a]Ille erat lucerna ardens et [b]lucens. Vos autem voluistis ad
horam [c]exsultare in luce eius. 36 [z]Ego autem habeo testimonium maius Ioanne. [d]Opera enim, quae dedit mihi Pater [e]ut perficiam ea,
[f]ipsa opera, quae ego facio, testimonium perhibent de me, quia
[g]Pater misit me; 37 et qui [g]misit me Pater, [h]ipse testimonium perhibuit de me; [i]neque vocem eius unquam audistis [i]neque speciem eius
vidistis. 38 Et [j]verbum eius non habetis in vobis manens, quia, quem
misit ille, huic vos non creditis. 39 [l]Scrutamini Scripturas, quia vos
putatis in ipsis vitam aeternam habere, et [m]illae sunt quae testimonium perhibent de me. 40 Et [n]non vultis venire ad me, ut vitam habeatis. 41 [z]Claritatem ab hominibus non accipio. 42 Sed [o]cognovi vos,
quia [p]dilectionem Dei non habetis in vobis. 43 [q]Ego veni in nomine
Patris mei et non accipitis me; [r]si alius venerit in nomine suo, illum accipietis. 44 Quomodo vos potestis credere, [s]qui gloriam ab
invicem accipitis et [t]gloriam, quae a [u]solo Deo est, non quaeritis?
45 [v]Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem: [x]est
qui accusat vos, Moyses, [y]in quo vos speratis. 46 Si enim crederetis

8 sqq.] * *cf. Catech. R. III 4, 23.*
e Mt 9, 6, 7; Mr 2, 9; 11, 12; Lc 5, 24, 25.
f cp. 9, 14.
g Ex 20, 10; 2 Es 13, 19; Jr 17, 21, 22. — cf. cp. 7, 23; 9, 16; Mt 12, 2; Mr 2, 24; 3, 4; Lc 13, 14.
h cf. cp. 6, 15.
14] * *Catech. R. II 5, 31.*
i cp. 8, 11. — cf. Mt 9, 2; Lc 7, 48.
j Ecli 34, 31. — cf. Mt 12. 45; 2 Pt 2, 12, 45;
l cp. 7, 23; 9, 16.
m v. cp. 7, 1, 30.
n v. cp. 10, 33.
o cp. 8, 26. — cf. Mt 14, 33; Rm 8, 32.
p Ph 2, 6.
q vr. 30; cp. 8, 28; 14, 10. — cf. cp. 16, 13.
r cp. 3, 35; 10, 17; 16, 9, 10; 17, 23, 26. — cf. Mt 3, 17.
s cf. cp. 14, 12. *t* cp. 7, 21.
u Dt 32, 39; Rm 4, 17; 8, 11; 2 Cor 1, 9.
v Rm 9, 18.
x Dn 7, 13, 14. — cf. Ac 17, 31.
y cp. 9, 39; Ac 10, 42; 2 Tm 4, 1; 1 Pt 4, 5.
z cp. 8, 49. — cf. 1 Jo 2, 23.
a Lc 10, 16. — cf. cp. 15, 23; 1 Jo 2, 26.
b cf. cp. 8, 51; 11, 25.
c cp. 20, 31; 1 Jo 5, 9-13. — cf. cp. 3, 15, 36; 12, 44.
d cf. cp. 11, 25.
25, 28] * *Catech. R. I 12, 3.*
e v. cp. 4, 21, 23.
25-29] *Ev. in comm. omn. fid.* [*Df.*
f v. Eph 2, 1, 5. *g* cf. cp. 11, 43.
26] * *Catech. R. I 3, 5.*
h cf. cp. 6, 58.
i cp. 1, 4. — cf. cp. 11, 25.
j vr. 22. *l* v. Dn 7, 13.
m cp. 3, 7. [cf. cp. 11, 43, 44.
n cp. 11, 25; 1 Cor 15, 52. —
29] * *Catech. R. I 12, 6, 14.*
o Dn 12, 2; Ac 24, 15. — v. Mt 25, 46.
p vr. 19. — cf. cp. 6, 38; 10, 18.
q cp. 8, 16.
r cp. 4, 34; 6, 38. — cf. cp. 7, 18; Rm 15, 3; Ph 2, 8.
s v. Mt 26, 39.
t cf. cp. 8, 13; 14, 18, 54; 18, 21.
u vr. 36, 37; 1 Jo 5, 9.
v cp. 7, 28, 29. *x* v. cp. 1, 19-34.
y v. cp. 1, 7. *z* 1 Jo 5, 9.
35] *R. in nativ. s. Jo. B.*
a cf. Ecli 48, 1. — v. Mt 11, 9; Lc 1, 76.
b 2 Pt 1, 19. — cf. cp. 1, 8.
c cf. Mt 13, 20; 21, 26.
d cf. 10, 25, 38; 14, 11; 15, 24. — cf. cp. 2, 23; Mt 11, 4.
e cp. 4, 34; 17, 4.
f cf. cp. 3, 2; Ac 10, 38.
g v. cp. 3, 17.
h cp. 8, 18. — cf. Mt 3, 17; 17, 5.
i cp. 1, 18; 6, 46. — cf. cp. 12, 45; Dt 4, 12.
j cf. 1 Jo 2, 14; 4, 13, 14; 5, 10.
l cf. Ac 17, 11; 2 Tm 3, 15.
m v. Lc 24, 27.
n vr. 43; cp. 3, 19; Mt 23, 37.
o v. cp. 2, 24, 25.
p cf. cp. 13, 35; Ju 21.
q cp. 1, 11. — cf. cp. 12, 13.
r cf. Mt 24, 5.
s cp. 12, 43. — cf. Mt 6, 1; 2, 16; 23, 5-7.
t cf. Rm 2, 29.
u cp. 17, 3; 1 Tm 1, 17; Ju 25. — cf. Mr 12, 29.
v cp. 3, 17; 8, 15. — cf. 2 Mc 4, 5; Ac 28, 19.
x cf. Dt 31, 26; Rm 2, 12.
y cf. 9, 28, 29; Rm 2, 17.

Moysi, crederetis forsitan et mihi; [z]de me enim ille scripsit. 47 [a]Si
autem illius litteris non creditis, quomodo verbis meis credetis?
6 Post haec abiit Iesus trans [a]mare Galilaeae, quod est [b]Tiberiadis,
2 et [c]sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quae
faciebat super his qui infirmabantur. 3 Subiit ergo in montem Iesus
et ibi sedebat cum discipulis suis. 4 Erat autem proximum [d]Pascha,
[e]dies festus Iudaeorum. 5 [f]Cum sublevasset ergo oculos Iesus et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad [g]Philippum:
Unde ememus panes, ut manducent hi? 6 Hoc autem dicebat tentans eum, ipse enim sciebat quid esset facturus. 7 Respondit ei Philippus: [h]Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat. 8 Dicit ei unus ex discipulis eius,
Andreas frater Simonis Petri: 9 Est puer unus hic qui habet quinque panes [j]hordeaceos et duos pisces; sed haec quid sunt inter tantos? 10 Dixit ergo Iesus: Facite homines discumbere. [l]Erat autem
faenum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque milia. 11 Accepit ergo Iesus panes et, cum [m]gratias egisset, distribuit discumbentibus, similiter et ex piscibus, quantum volebant.
12 Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quae superaverunt fragmenta, ne pereant. 13 Collegerunt ergo et impleverunt
duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis,
quae superfuerunt his qui manducaverant. 14 Illi ergo homines, cum
vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est [n]vere
[o]propheta, [p]qui venturus est in mundum.
15 [q]Iesus ergo, cum cognovisset quia venturi essent ut raperent
eum et facerent eum regem, fugit [r]iterum in montem ipse solus.
16 Ut autem sero factum est, descenderunt discipuli eius ad [a]mare.
17 Et, cum ascendissent navim, venerunt trans mare in Capharnaum;
et tenebrae iam factae erant, et non venerat ad eos Iesus. 18 Mare
autem, vento magno flante, exsurgebat. 19 Cum remigassent ergo
quasi stadia vigintiquinque aut triginta, vident Iesum ambulantem
supra mare et proximum navi fieri et timuerunt. 20 Ille autem dicit
eis: [s]Ego sum, nolite timere. 21 Voluerunt ergo accipere eum in navim, et statim navis fuit ad terram, in quam ibant.
22 Altera die turba, quae stabat trans mare, vidit quia [t]navicula
alia non erat ibi, nisi una, et quia non introisset cum discipulis suis
Iesus in navim, sed soli discipuli eius abissent; 23 aliae vero supervenerunt naves a [b]Tiberiade iuxta locum ubi manducaverant panem,
[m]gratias agente Domino. 24 Cum ergo vidisset turba quia Iesus non
esset ibi neque discipuli eius, ascenderunt in naviculas et [u]venerunt
Capharnaum quaerentes Iesum. 25 Et, cum invenissent eum trans
mare, dixerunt ei: [v]Rabbi, quando huc venisti? 26 Respondit eis Iesus et dixit: Amen, amen, dico vobis, [x]quaeritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus et saturati estis. 27 [y]Operamini non cibum qui perit, sed [z]qui permanet in vitam aeternam,
quem [a]Filius hominis dabit vobis: [b]hunc enim Pater [c]signavit Deus.
28 Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur [d]opera Dei?
29 Respondit Iesus et dixit eis: Hoc est opus Dei, [e]ut credatis in
eum, [f]quem misit ille. 30 Dixerunt ergo ei: [g]Quod ergo tu facis signum, ut videamus et credamus tibi? quid operaris? 31 [h]Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut scriptum est: '[i]Panem
de caelo dedit eis manducare'. 32 Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen, dico
vobis, non Moyses dedit vobis panem de caelo, sed Pater meus dat
vobis [j]panem de caelo verum. 33 Panis enim Dei est [j]qui de caelo
descendit et [l]dat vitam mundo. 34 Dixerunt ergo ad eum: [m]Domine, semper da nobis panem hunc. 35 Dixit autem eis Iesus: [n]Ego
sum panis vitae; [o]qui venit ad me non esuriet, et [p]qui credit in me
non sitiet unquam. 36 Sed dixi vobis, quia et [q]vidistis me et non
creditis. 37 [r]Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet; et eum, [s]qui
venit ad me, non eiciam foras. 38 Quia [t]descendi de caelo [u]non ut
faciam voluntatem meam, sed [v]voluntatem, eius qui misit me. 39 [x]Haec
est autem voluntas eius, qui misit me, Patris, ut [v]omne, quod dedit mihi, [y]non perdam ex eo, sed [z]resuscitem illud in novissimo die.
40 Haec est autem voluntas Patris mei, [v]qui misit me, ut omnis [a]qui

z cp. 1, 45; Gn 3, 15; 49, 10; Nm 21, 9; Dt 18, 15; Lc 24. 27. — cf. cp. 12, 41.
a cf. cp. 7, 19; Lc 16, 31.
1-13] Mt 14, 13-21; Mr 6, 32-44; Lc 9, 10-17. — cf. Mt 15, 32-39.
1-15] Ev. etc. in D. 4 Qdg.
a Mt 4, 18; Mr 7, 31. — cf. 1 Mc 11, 67; Lc 5, 1.
b cp. 21, 1.
c Mr 1, 45. — cf. vr. 26.
d cp. 2, 13; 11, 55. — cf. cp. 5, [1.
e cf. cp. 5, 1; 7, 2.
f Lc 6, 20.
g cp. 1, 44-47; 12, 21, 22; 14, 8-10.
h cf. Mr 6, 37.
i cp. 1, 40, 44; 12, 22; Mr 1, 29; 13, 3.
j 4 Rg 4, 42, 44.
l cf. Mr 6, 39.
m vr. 23. — v. Mt 15, 36.
n cf. Mt 14, 33.
o cp. 4, 19; 7, 40; 9, 17; Dt 18, 15. — v. Mt 21, 11.
p cp. 4, 25; 11, 27. — v. Mt 11, 3.
q cf. cp. 12, 12-15; 18. 36.
15-21] Mt 14, 22-3; Mr 6, 45-51. — cf. Mt 8, 18.
r cf. vr. 3.
s cf. Lc 24, 38, 39.
t cp. 21, 8; Mr 3, 9.
24-25] cf. Mt 14, 34-36; Mr 6, 53-56.
u vr. 17, 59.
v v. cp. 1, 38.
x cf. vr. 2.
y Is 55, 2. — cf. Lc 10, 42.
z cf. vr. 35, 50, 52, 55. 59; cp. 4, 14.

a cp. 5, 27.
b cf. cp. 5, 36, 37; 10, 36.
c cf. Ez 9, 4; Rm 4, 11; 1 Cor 9, 2: 2 Tm 2, 19. — v. cp. 3, 33.
d 1 Cor 15, 58; Ap 2, 26.
e 1 Jo 3, 23.
f v. cp. 3, 17; 5, 38.
g cp. 2, 18. — v. Mt 12, 38.
h vr. 49, 59; Ex 16, 15; Nm 11, 7-9.
i 2 Es 9, 15. — cf. Ps 77, 25, 26; 104, 40; 1 Cor 10, 3.
*32] v. Ex 16, 12, 15. — * Catech. R. II* 4, *70.*
j vr. 50, 51.
l vr. 40, 41, 54, 55, 58. — cf. cp. 5, 21; 1 Cor 15, 45.
m cf. cp. 4, 15.
n vr. 41, 48, 51. — cf. vr. 59.
o cp. 4, 14; 7, 37. — cf. cp. 5, 40; Mt 11, 28: Ap 7, 16.
p cp. 4, 13; 7, 37, 38.
q cf. vr. 26 (?).
37-40] Ev. in anniv. Df. (37).
r vr. 39; cp. 17, 2, 6-8.
s cf. Mt 11, 28.
*38] * Synod. VI oecum. (an. 680) definit.*
t vr. 42; cp. 3, 13. 31.
u cp. 5, 30; Mt 26, 39; Lc 2, 49. — cf. cp. 4, 34.
v v. cp. 4, 34.
x cp. 10, 28, 29; Mt 18, 14. — cf. cp. 17, 12.
y cp. 17, 12; 18, 19.
z vr. 40, 44, 55. — cf. cp. 11, 24; 1 Cor 6, 14.
a cp. 12, 45; 14, 17, 19.

Dñum promittentem se carnem suam et sanguinem daturum in animae cibum et potum (32-60), derelinquunt. Contra apostoli ei magis magisque adhaerent (61-72). Scenopegia occurrente, munus suum ac

videt Filium et [b]credit in eum habeat vitam aeternam; et [z]ego re-
suscitabo eum in novissimo die.
41 [c]Murmurabant ergo Iudaei de illo, quia dixisset: [d]Ego sum panis
vivus, qui de caelo descendi. 42 Et dicebant: [e]Nonne hic est Iesus filius
Ioseph, cuius [f]nos novimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit
hic: Quia [t]de caelo descendi? 43 Respondit ergo Iesus et dixit eis: No-
lite murmurare in invicem. 44 [g]Nemo potest venire ad me, nisi Pater
qui misit me, [h]traxerit eum; et ego resuscitabo eum in novissimo die.
45 Est scriptum in prophetis: ' [i]Et erunt omnes [j]docibiles Dei '. [k]Omnis,
qui audivit a Patre et didicit, venit ad me. 46 [l]Non quia Patrem vidit
quisquam: nisi is qui est a Deo, [m]hic vidit Patrem. 47 Amen, amen,
dico vobis, [b]qui credit in me, habet vitam aeternam. 48 [d]Ego sum
panis vitae. 49 [n]Patres vestri manducaverunt manna in deserto et
mortui sunt. 50 [o]Hic est panis de caelo descendens, ut, si quis ex ipso
manducaverit, non moriatur. 51 [o]Ego sum panis vivus [p]qui de caelo
descendi. 52 [q]Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in aeternum,
et panis, quem ego dabo, [r]caro mea est pro mundi vita.
53 Litigabant ergo Iudaei ad invicem dicentes: [t]Quomodo potest
hic nobis carnem suam dare ad manducandum? 54 Dixit ergo eis
Iesus: Amen, amen, dico vobis, [u]nisi manducaveritis carnem Filii
hominis et biberitis eius sanguinem, [v]non habebitis vitam in vobis.
55 [x]Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem habet vi-
tam aeternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die. 56 Caro
enim mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. 57 [x]Qui
manducat meam carnem et bibit meum sanguinem [y]in me manet,
et ego in illo. 58 Sicut [z]misit me [a]vivens Pater, et [b]ego vivo propter
Patrem, et qui manducat me, et ipse vivet propter me. 59 [o]Hic est
panis qui de caelo descendit. Non sicut [n]manducaverunt patres ve-
stri manna et mortui sunt. [q]Qui manducat hunc panem vivet in aeter-
num. 60 Haec dixit in synagoga docens [c]in Capharnaum.
61 [d]Multi ergo audientes ex discipulis eius dixerunt: [e]Durus est hic
sermo, et quis potest eum audire? 62 Sciens autem Iesus, apud semet-
ipsum, quia [e]murmurarent de hoc discipuli eius, dixit eis: Hoc vos scan-
dalizat? 63 Si ergo videritis Filium hominis [f]ascendentem ubi erat prius?
64 [g]Spiritus est qui vivificat, [h]caro non prodest quidquam. [i]Verba, quae
ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt. 65 Sed [j]sunt quidam ex vo-
bis qui non credunt. [l]Sciebat enim ab initio Iesus qui essent non cre-
dentes et quis traditurus esset eum// 66 Et dicebat: Propterea dixi vobis,
quia [m]nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo.
67 Ex hoc [j]multi discipulorum eius abierunt retro et iam non
cum illo ambulabant. 68 Dixit ergo Iesus ad [n]duodecim: Nunquid
et vos vultis abire? 69 [o]Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad
quem ibimus? [i]verba vitae aeternae habes. 70 Et [p]nos credidimus
et cognovimus quia [q]tu es Christus Filius Dei. 71 Respondit eis
Iesus: [r]Nonne ego vos [l]duodecim elegi? et [s]ex vobis unus diabolus
est. 72 Dicebat autem Iudam [t]Simonis Iscariotem; [u]hic enim erat
traditurus eum, [v]cum esset unus ex duodecim.

7 Post haec autem ambulabat Iesus in Galilaeam; non enim vole-
bat in Iudaeam ambulare, quia [a]quaerebant eum Iudaei interficere.
2 Erat autem in proximo [b]dies festus Iudaeorum, [c]scenopegia.
3 Dixerunt autem ad eum [d]fratres eius: Transi hinc et vade in Iu-
daeam, ut et [e]discipuli tui videant opera tua quae facis. 4 Nemo quippe
in occulto quid facit et quaerit ipse in palam esse; si haec facis,
[f]manifesta teipsum mundo. 5 [g]Neque enim [d]fratres eius credebant in
eum. 6 Dicit ergo eis Iesus: [h]Tempus meum nondum advenit, tem-
pus autem vestrum semper est paratum. 7 Non potest mundus odisse
vos; [i]me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quod
[j]opera eius mala sunt. 8 Vos ascendite ad diem festum hunc, ego
autem non ascendo ad diem festum istum, quia [h]meum tempus non-
dum impletum est. 9 Haec cum dixisset, ipse mansit in Galilaea.
10 Ut autem ascenderunt [d]fratres eius, tunc et ipse ascendit ad
diem festum, non manifeste, sed quasi in occulto. 11 [l]Iudaei ergo

b vr. 47; cp. 3, 15, 16. *c* vr. 62.
d vr. 35, 48, 51. — cf. vr. 59.
41] * *Catech. R. II 4, 41. — IV 13, 19.*
e cp. 1, 45. — cf. Mt 13, 55; Lc 3, 23.
f cp. 7, 27, 28. *g* vr. 66.
h cp. 12, 32; Jr 31, 3; Os 11, 4. — cf. vr. 65; cp. 4, 23.
44-52] *Ev. in fr. 4 p. Pnt. (51, 52).*
i Is 54, 13. — cf. Jr 31, 33, 34; Heb 8, 10. 11; 1 Jo 2, 27.
j 1 Th 4, 9. — cf. 1 Cor 2, 13; 1 Jo 2, 20.
k cf. vr. 37.
l cp. 1, 18. — v. Mt 11, 27.
m cp. 7, 29; 10, 15; 7, 25. — v. Mt 11, 27.
48-52] *R. et Antt. in fs. Corp. Ch. et ss. Cord. J.* — * *Catech. R. II 4, 70.*
n vr. 31, 59; Ex 16, 15; Nm 11, 7, 9; 1 Cor 10, 3, 5.
o vr. 32, 33.
51-55] *Ev. in Mss. cotid. Df.*
p cp. 3, 13.
52-59] * *cf. Conc. Trid. s. XXI cp. 1.* — * *Catech. R. II 4, 38.*
q vr. 59. — cf. 1 Cor 11, 27.
52] *v. 3 Rg 19, 6, 8. — Cm. in fr. 5 p. D. 1 Qdg. et in D. 15 p. Pnt.*
r vr. 54-47. — cf. cp. 1, 14.
s cp. 10, 19. — cf. cp. 9, 16.
t vr. 61; cp. 3, 9.
u cf. cp. 3, 5. *v* v. cp. 20, 31.
x cf. Mt 26, 26-28.
56-59] *ut s. vr. 48 52. — Ev. in fs. Corp. Ch. etc.*
57] * *Catech. R. IV 13, 20. - Cm. in fs. s. Tharcis. M. in fr. 5 p. D. 2 Qdg. et D. 9, p. Pnt.*
y cp. 15, 4, 5; 1 Jo 3, 24; 4, 13, 15, 16.
z vr. 29. — v. cp. 3, 17.
a cf. cp. 3, 26. — v. Mt 16, 16.
b cp. 11, 25; Ap 1, 18.
58b] * *Conc. Trid. s. XIII cp. 2.*
c vr. 24. *d* vr. 67. — cf. vr. 65.
e vr. 41. — cf. Mt 11, 6; Ju 15.
f Mr 16, 19; Ac 1, 2, 9. — cf. vr. 38, 42.
g cf. cp. 17, 15. — v. cp. 3, 13.
64] * *cf. Catech. R. I 9, 4. — V. All. p. 1 Prph. in sb. QT. Pnt.*
h cf. 1 Cor 15-45; 2 Cor 3, 6; 1 Pt 3, 18.
i cp. 3, 6.
j vr. 69; Ac 5, 20. — cf. cp. 12, 50; 17, 8.
k vr. 61, 67.
l cp. 13, 11. — cf. vr. 71, 72; cp. 2, 24, 25.
m vr. 44, 45; cp. 3, 27.
n vr. 61, 65.
o cf. Mt 16, 16. Jo 4, 16.
p cf. cp. 11, 27; Lc 22, 28; 1
q v. cp. 1, 49; 11, 27; Mt 16, 16.
r v. cp. 13, 18; 15, 16.
s cf. vr. 65; cp. 13, 2, 27; 17, 12.
t cp. 13, 26.
u v. vr. 65. *v* Ac 1, 18.

1-13] *Ev. in fr. 3 p. D. Pass. 6. 8).*
a cp. 5, 18; 8, 37, 40; 11, 53.
b cp. 5, 1; 6, 4.
c (v. Lv 23, 34;) 2 Mc 1, 9, 18.
d cp. 2, 12. — v. Mt 12, 46.
e Mt 13, 55. — cf. cp. 6, 61, 67; Ac 16, 40; Rm 8, 12; 1 Tm 5, 1 (?)
f cf. cp. 14, 22; 18, 20; Mt 12, 16.
g cf. cp. 4, 44; Mr 3, 21.
h vr. 8, 30; cp. 8, 20; 13, 1; 17, 1. — cf. Mr 1, 15; Lc 21, 8. — v. cp. 2, 4. *i* cp. 15, 18, 24. *j* cp. 3, 19, — Col 1, 21; 1 Jo 3, 12.
l cf. vr. 1.

suam rationem agendi defendit (7, 1-24); at, cum auditores vel dubios vel sibi insidiantes conspiceret, exiit de templo (25-37); ultimo autem festivitatis die redit et se fontem vitae proclamat (37-40). Altera die

[m]quaerebant eum in die festo et dicebant: Ubi est ille? 12 Et [n]mur-
mur multum erat in turba de eo. [o]Quidam enim dicebant quia bo-
nus est, alii autem dicebant: Non, sed [p]seducit turbas. 13 Nemo tamen
palam loquebatur de illo [q]propter metum Iudaeorum.
14 Iam autem, die festo mediante, ascendit Iesus in [r]templum et
docebat. 15 Et [s]mirabantur Iudaei dicentes: Quomodo hic litteras
scit, cum non didicerit? 16 Respondit eis Iesus et dixit: [t]Mea do-
ctrina non est mea, sed eius [u]qui misit me. 17 [v]Si quis voluerit vo-
luntatem eius facere, [x]cognoscet de doctrina utrum ex Deo sit, an
[y]ego a meipso loquar. 18 Qui a semetipso loquitur [z]gloriam pro-
priam quaerit; qui autem quaerit gloriam eius, qui misit eum, hic
verax est, et iniustitia in illo non est. 19 [a]Nonne Moyses dedit vobis
legem? et [b]nemo ex vobis facit legem. 20 [c]Quid me quaeritis interfi-
cere? Respondit turba et dixit: [d]Daemonium habes: quis te quaerit
interficere? 21 Respondit Iesus et dixit eis: [e]Unum opus feci, et
[f]omnes miramini. 22 Propterea [g]Moyses dedit vobis circumcisionem
(non quia ex Moyse est, sed [h]ex patribus), et in sabbato circumci-
ditis hominem. 23 Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut
non solvatur lex Moysi, [i]mihi indignamini, [j]quia totum hominem
sanum feci in sabbato? 24 [l]Nolite iudicare secundum faciem, sed
iustum iudicium iudicate.
25 Dicebant ergo quidam ex Ierosolymis: Nonne hic est [c]quem
quaerunt interficere? 26 Et ecce [m]palam loquitur, et nihil ei dicunt.
[n]Nunquid vere cognoverunt [o]principes quia hic est Christus? 27 Sed
[p]hunc scimus unde sit; Christus autem cum venerit, [q]nemo scit
unde sit. 28 Clamabat ergo Iesus [r]in templo docens et dicens: Et
me scitis et [p]unde sim scitis: et [s]a meipso non veni, sed [t]est verus
qui misit me, [u]quem vos nescitis. 29 [v]Ego scio eum, [x]quia ab ipso
sum, et ipse [c]me misit. 30 [y]Quaerebant ergo eum apprehendere, et
[z]nemo misit in illum manus, quia nondum venerat [a]hora eius. 31 [b]De
turba autem multi crediderunt in eum et dicebant: [c]Christus, cum
venerit, nunquid plura signa faciet quam quae hic facit? 32 Audie-
runt pharisaei [d]turbam murmurantem de illo haec, et miserunt prin-
cipes et pharisaei [e]ministros, ut apprehenderent eum. 33 Dixit ergo
eis Iesus: [f]Adhuc modicum tempus vobiscum sum et [g]vado ad eum
qui me misit. 34 [h]Quaeretis me et non invenietis; et [i]ubi ego sum vos
non potestis venire. 35 Dixerunt ergo Iudaei ad semetipsos: Quo hic
iturus est, quia non inveniemus eum? nunquid [j]in dispersionem gentium
iturus est et [l]docturus gentes? 36 Quis est hic sermo quem dixit: '[h]Quae-
retis me et non invenietis et, ubi sum ego, vos non potestis venire'?
37 In [m]novissimo autem die magno festivitatis stabat Iesus et
clamabat dicens: [n]Si quis sitit, [o]veniat ad me et bibat. 38 Qui credit
in me, sicut dicit [p]Scriptura, flumina [q]de ventre eius fluent [r]aquae
vivae. 39 [s]Hoc autem dixit de Spiritu, [t]quem accepturi erant creden-
tes in eum; [u]nondum enim erat Spiritus [v]datus, [x]quia Iesus nondum
erat [y]glorificatus. 40 Ex illa ergo [b]turba, cum audissent hos sermo-
nes eius, dicebant: Hic est vere [z]propheta. 41 Alii dicebant: Hic est
[a]Christus. Quidam autem dicebant: Nunquid [b]a Galilaea venit Chri-
stus? 42 Nonne Scriptura dicit: Quia [c]ex semine David et [d]de Beth-
lehem castello, ubi erat David, venit Christus? 43 [e]Dissensio itaque
facta est in turba propter eum. 44 [f]Quidam autem ex ipsis volebant
apprehendere eum; sed nemo misit super eum manus.
45 Venerunt ergo [g]ministri ad pontifices et pharisaeos. Et dixe-
runt eis illi: Quare non adduxistis illum? 46 Responderunt [g]ministri:
[h]Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo. 47 Responderunt
ergo eis pharisaei: [i]Nunquid et vos seducti estis? 48 [j]Nunquid ex
principibus aliquis credidit in eum aut ex pharisaeis? 49 Sed turba
haec, quae non novit legem, maledicti sunt. 50 Dixit [l]Nicodemus
ad eos, ille qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis: 51 [m]Nun-
quid lex nostra iudicat hominem, nisi prius [n]audierit ab ipso et co-
gnoverit quid faciat? 52 Responderunt et dixerunt ei: [b]Nunquid et
tu Galilaeus es? Scrutare Scripturas et vide quia [o]a Galilaea pro-
pheta non surgit. 53 Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

m cp. 11, 56. *n* vr. 32, 43.
o vr. 40-43. — cf. Lc 2, 34.
p vr. 47; Mt 27, 63.
q cp. 19, 38; 20, 19. — cf. cp. 9, 22; 12, 42.
14-31] Ev. in fr. 3 p. D. 4 Qdg.
r vr. 28. [(*30*).
s Mt 13, 54. — cf. vr. 46; Lc 2, 47; 4, 22; Ac 4, 13.
t cp. 8, 28; 12, 49; 14, 10, 24.
u v. cp. 3, 17. [— cf. cp. 3, 34.
v cf. cp. 8, 31, 32; 14, 21, 23.
x cf. cp. 8, 43; Ps 24, 9; Dn
y v. cp. 5, 30. [12, 10; Ph 3, 15.
z cf. cp. 5, 41; 8, 50.
a Ac 7, 53.
c vr. 1. — cf. cp. 5, 16, 18.
d cp. 8, 48, 52; 10, 20; Mt 10, 25; 11, 18; Mr 3, 22; Lc 7, 33. — cf. Rm 2, 22.
e vr. 23; cp. 5, 2-9, 16.
f cp. 5, 20. *g* Lc 12, 3.
h Gn 17, 10-12.
i cp. 5, 16. — v. Mt 12, 2.
j cp. 5, 10. — cf. Mt 12, 2.
l cp. 8, 15, — cf. Is 11, 3; 2 Cor 10, 7. — v. Dt 1, 16, 17.
m cp. 18, 20.
n vr. 31; cp. 4, 29. — v. Mt 9,
o vr. 48. [27; 12, 23.
p cf. cp. 6, 42; 8, 14, 19; 9, 29.
q cf. vr. 42. *r* vr. 14.
s cp. 8, 42. — cf. cp. 5, 43.
t v. cp. 8, 26. [4, 22; 8, 55.
u cp. 8, 19; 15, 21. — cf. cp.
v cp. 8, 55. — v. Mt 11, 27.
x cp. 6, 46; 9, 16, 33. — v. cp. 1, 14. [21, 46.
y vr. 44; cp. 10, 39. — cf. Mt
z cp. 8, 20; 13. 1. — cf. Lc 22, 53.
a cf. vr. 6, 8. — v. cp. 2, 4.
b cp. 8, 30; 10, 42; 11, 45; 12, 11. — cf. cp. 2, 23; 12, 42;
c Mt 12, 23. [Mt 21, 11.
d vr. 12, 43.
e vr. 46, 47; 18, 3. [(*37, 38*).
33-39] Ev. in fr. 2 p. D. Pass.
f cp. 12, 35; 13, 33; 14, 19;
g cp. 16, 5, 28. [16, 16-19.
h cp. 8, 21; 13, 33, 36; Pro 1,
i cp. 13, 36. — cf. cp. 3, 13. [28.
j 2 Mc 1, 27; Jc 1, 1; 1 Pt 1,
l cf. Ac 11, 20; 14, 1 etc. [1.
m cf. Lv 23, 36; Nm 29, 35; 2 Es 8, 18; 2 Mc 10, 6.
n Is 44, 3; 55, 1. — v. cp. 4, 13.
37-39] Cm. in vg. Pnt. [35.
o cf. Zc 13, 1; 14, 8. — v. cp. 6,
p cf. Is 12, 3; 58, 11; Ez 47, 1,
q cp. 4, 14. — cf. Pro 18, 4. [12.
r vr. cp. 4, 10.
s cf. 1 Cor 12, 13; Gal 3, 14.
t Jl 2, 28; Ac 2, 16-18. — cf. cp. 1, 33; 20, 22; Lc 24, 49.
u Ac 2, 4, 33.
v cp. 3, 34; Lc 11, 13; 1 Jo 3,
x cf. cp. 16, 7. [24; 4, 13.
y cp. 12, 16-23; 13, 31, 32; 17, 1.
z cp. 1, 21; 6, 14. — v. Mt 21,
a vr. 26. — cf. vr. 31. [11.
b cf. vr. 52; cp. 1, 46.
c cf. Ps. 88, 4, 5. — v. Mt 1, 1.
d Mic 5, 2; Lc 2, 4. — cf. 1 Rg 16, 1.
e vr. 12, 32; cp. 9, 16; 19, 19.
f v. vr. 30. *g* vr. 32.
h v. Mt 7, 28, 29.
i vr. 12. — cf. Mt 27, 63.
j 1 Cor 1, 20, 26; 2, 8. — cf.
l cp. 3, 1; 19, 39. [cp. 12, 42.

m Dt 25, 1, 2. — cf. Ac 23, 3. *n* Dt 1, 16, 17; 13, 14; Ecli 13, 7. — cf. Ac 25, 16. *o* cf. vr. 41; cp. 1, 46.

suos adversarios, qui concilium habuerant de eo (37-53) et qui ad eum adduxerant mulierem adulteram, confundit (8, 1-12) eosque, quia se dixerat lucem mundi, tumultuantes redarguit (13-47). Quapropter et quia

8 Iesus autem perrexit in [a]montem Oliveti. 2 Et [b]diluculo iterum
venit in templum, et omnis populus venit ad eum, et [c]sedens
docebat eos. 3 Adducunt autem scribae et pharisaei mulierem in adul-
terio deprehensam, et statuerunt eam in medio 4 et dixerunt ei: Ma-
gister, haec mulier modo deprehensa est in adulterio. 5 In lege au-
tem Moyses [d]mandavit nobis huiusmodi lapidare; tu ergo quid
dicis? 6 Hoc autem dicebant [e]tentantes eum, [f]ut possent accusare eum.
Iesus autem inclinans se deorsum digito scribebat in terra. 7 Cum
ergo perseverarent interrogantes eum, erexit se et dixit eis: [g]Qui
sine peccato est vestrum [h]primus in illam lapidem mittat. 8 Et ite-
rum se inclinans scribebat in terra. 9 [i]Audientes autem unus post
unum exibant incipientes a senioribus, et remansit solus Iesus et
mulier in medio stans. 10 Erigens autem se Iesus dixit ei: Mulier,
ubi sunt qui te accusabant? nemo te condemnavit? 11 Quae dixit:
Nemo, Domine. Dixit autem Iesus: [j]Nec ego te condemnabo: vade
et iam amplius [l]noli peccare.

12 [m]Iterum ergo locutus est eis Iesus dicens: [n]Ego sum lux mundi:
[o]qui sequitur me non [p]ambulat in tenebris, sed habebit lumen vi-
tae. 13 Dixerunt ergo ei pharisaei: [q]Tu de teipso testimonium per-
hibes: testimonium tuum non est verum. 14 Respondit Iesus et dixit
eis: Et si ego testimonium perhibeo de meipso, [r]verum est testimo-
nium meum, quia scio [s]unde veni et [t]quo vado; [u]vos autem nesci-
tis unde venio aut quo vado. 15 [v]Vos secundum carnem iudicatis,
[x]ego non iudico quemquam; 16 et, si iudico ego, [y]iudicium meum
verum est, quia [z]solus non sum, sed ego et qui misit me Pater.
17 Et in lege vestra scriptum est quia [a]duorum hominum testimo-
nium verum est. 18 Ego sum qui [b]testimonium perhibeo de meipso,
et testimonium perhibet de me qui misit me, Pater. 19 Dicebant
ergo ei: Ubi est Pater tuus? Respondit Iesus: [c]Neque me scitis
neque Patrem meum; [d]si me sciretis, forsitan et Patrem meum sci-
retis. 20 Haec verba locutus est Iesus in [e]gazophylacio docens in tem-
plo; et [f]nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius.

21 Dixit ergo iterum eis Iesus: [t]Ego vado, et [g]quaeretis me et
[h]in peccato vestro moriemini. Quo ego vado, vos non potestis ve-
nire. 22 Dicebant ergo Iudaei: [i]Nunquid interficiet semetipsum, quia
dixit: Quo ego vado, vos non potestis venire? 23 Et dicebat eis:
[j]Vos de deorsum estis, ego de supernis sum; [l]vos de mundo hoc
estis, [m]ego non sum de hoc mundo. 24 Dixi ergo vobis [h]quia mo-
riemini in peccatis vestris; [n]si enim non credideritis quia [o]ego sum,
moriemini in peccato vestro. 25 Dicebant ergo ei: [p]Tu quis es? Di-
xit eis Iesus: [q]Principium, qui et loquor vobis. 26 Multa habeo de
vobis loqui et iudicare. Sed [r]qui me misit verax est; et ego [s]quae
audivi ab eo, haec loquor in mundo. 27 Et non cognoverunt quia
patrem eius dicebat Deum. 28 Dixit ergo eis Iesus: Cum [u]exalta-
veritis Filium hominis, [v]tunc cognoscetis quia [o]ego sum et [x]a me-
ipso facio nihil: sed, [y]sicut docuit me Pater, haec loquor; 29 et [z]qui
me misit mecum est et [z]non reliquit me solum, quia [a]ego quae
placita sunt ei facio semper. 30 Haec illo loquente, multi credide-
runt in eum.

31 Dicebat ergo Iesus ad eos, qui crediderunt ei, Iudaeos: [c]Si vos
manseritis in sermone meo, vere [d]discipuli mei eritis, 32 et [e]cogno-
scetis veritatem, et [f]veritas liberabit vos. 33 Responderunt ei: [g]Se-
men Abrahae sumus et [h]nemini servivimus unquam; quomodo tu
dicis: Liberi eritis? 34 Respondit eis Iesus: Amen, amen dico vo-
bis quia omnis qui facit peccatum [i]servus est peccati; 35 [j]servus
autem non manet in domo in aeternum; [k]filius autem manet in ae-
ternum. 36 Si ergo vos [f]Filius liberaverit, vere liberi eritis. 37 Scio
quia filii Abrahae estis; sed quaeritis me interficere, quia sermo
meus non capit in vobis. 38 [m]Ego quod vidi apud Patrem meum
loquor, et [n]vos quae vidistis apud patrem vestrum facitis. 39 Respon-
derunt et dixerunt ei: [g]Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus:
[c]Si filii Abrahae estis, opera Abrahae facite. 40 Nunc autem [l]quaeri-
tis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, [s]quam
audivi a Deo: hoc Abraham non fecit. 41 [u]Vos facitis opera patris

a v. Mt 21, 1.
1-11] Ev. in sb. p. D. 3 Qdg. *b* cf. Lc 21, 38. [*(6, 7, 10, 11).*
c Mt 5, 1; Lc 4, 20.
d Lv 20, 10; Dt 22, 22-24. — cf. Ez 16, 38, 40. [etc.
e Mt 16, 1; 19, 3; 22, 18, 35
f Mt 12, 10; Lc 11, 54; 20, 20.
g Rm 2, 1, 22. – cf. Mt 7, 1-5;
h cf. Dt 17, 7. [Lc 6, 41, 42.
i Mt 22, 22.
10, 11] Cm. ut s. vr. 1.
j v. vr. 15.
*11] * Catech. R. III 5, 31.*
l cp. 5, 14. *m* cp. 7, 27, 28.
n cp. 1, 5, 9; 3, 19; 9, 5; 12. 46, — cf. Ps 35, 10; Is 42. 6; 49, 6; Ml 4, 2; 1 Jo 2, 8.
o cp. 12, 26; 21, 19. — cf. Lc 1, 79. — v. Mt 10, 38.
12-20] Ev. in sb. p. D. 4 Qdg. (12, 18). — Ant. et V. All.
p v. cp. 12, 35. [*in cm. M.*
q cf. cp. 5, 31. *r* cf. Ap 3, 14.
s cp. 13, 3; 16, 28.
t vr. 21; cp. 7, 33. — cf. cp. 14, 2, 28; 16, 7, 10.
u cf. cp. 7, 28; 9, 29. [Jb 10, 4.
v cp. 7, 24; 1 Rg 16, 7. — cf.
x cp. 11; cp. 3, 17; 5, 47: Lc
y cp. 5, 30. [12, 24.
z vr. 29; cp. 16, 32.
a Dt 17, 6; 19, 15. — cf. Nm 35, 30. — v. Mt 18, 16.
28] Ant. ut s. vr. 12.
b cp. 5, 37; 1 Jo 5, 9.
c vr. 55; cp. 16, 3.
d cp. 14, 7.
e Mr 12, 41, 43; Lc 21, 1. —
f v. cp. 7, 30. [cf. Mt 27, 6.
21-30] Ev. in fr. 2 p. D. 2 Qdg. (25, 29).
g v. cp. 7, 34; 13, 33.
h vr. 24; Ez 3, 18; 33, 8.
i cf. cp. 7, 35.
j cf. vr. 44; cp. 3. 31.
l 1 Jo 4, 5. *m* cp. 17, 14, 16.
n cp. 16, 9.
o vr. 28; cp. 4, 26; 13, 19; Mr 13, 6; Lc 21, 8. — cf. vr. 58.
p cf. cp. 1, 19.
q Col 1, 18; Ap. 13, 14 (?).
r cp. 7, 28; Rm 3, 4.
s cp. 1, 18; 3, 11, 32; 12, 49.
t cf. vr. 18. — cf. cp. 5, 18.
u cp. 3, 14; 12, 32, 34.
v cf. cp. 16, 8-11.
x v. cp. 5, 30. *y* v. cp. 7, 16.
z vr. 16; cp. 16, 32; Ac 10, 38.
a cp. 4, 34; 5, 30; 6, 38. — cf. 1 Jo 3, 22.
b cp. 7, 31; 10, 42; 12, 11, 42.
c cp. 15, 7. — cf. cp. 7, 17; 14, 21, 23; 2 Jo 9.
d cf. cp. 15, 14.
e 2 Jo. 1. [*mortale Dei ».*
*32] * Leonis XIII encycl. « Im-*
f vr. 36; Rm 6, 18, 22; 8, 2; 1 Cor 7, 22; 2 Cor 3, 17; Gal 4, 31; Jc 1, 25; 2, 12; 1 Pt 2, 16. [19, 9; Rm 9, 7.
g vr. 37, 39; Mt 3, 9. — cf. Lc
h cf. 2 Es 9, 36.
i Rm 6, 16-20; Tt 3, 3; 2 Pt 2, 19. — cf. 1 Jo 3, 8.
j Gn 21, 10; Gal 4, 30.
k Lc 15, 31. [*can. 13.*
*36] * Conc. Araus. II (an. 529).*
l vr. 40. — v. cp. 7, 1.
m cp. 3, 32; 5, 19; 6, 46.
n vr. 41, 44. *o* cf. Gal 3, 7, 9.
40] ut s. vr. 29. — v. cp. 7, 20.

vestri. Dixerunt itaque ei: [p]Nos ex fornicatione non sumus nati:
[q]unum patrem habemus Deum. 42 Dixit ergo eis Iesus: [r]Si Deus
pater vester esset, diligeretis utique me; [s]ego enim ex Deo processi
et veni; [t]neque enim a meipso veni, sed ille me misit. 43 [u]Quare lo-
quelam meam non cognoscitis? Quia [v]non potestis audire sermo-
nem meum. 44 [x]Vos ex patre diabolo estis et desideria patris vestri
vultis facere. [y]Ille homicida erat ab initio et [z]in veritate non stetit,
quia non est veritas in eo: [a]cum loquitur mendacium, ex propriis
loquitur, quia mendax est et pater eius. 45 [b]Ego autem si veritatem
dico, non creditis mihi. 46 [c]Quis ex vobis arguet me de peccato?
Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? 47 [d]Qui ex Deo
est, verba Dei audit; [e]propterea vos non auditis, quia ex Deo non
estis. 48 Responderunt ergo Iudaei et dixerunt ei: Nonne bene di-
cimus nos, quia [f]Samaritanus es tu et [g]daemonium habes? 49 Re-
spondit Iesus: Ego daemonium non habeo, sed [h]honorifico Patrem
meum, et vos inhonorastis me. 50 [i]Ego autem non quaero gloriam
meam: est qui quaerat et iudicet. 51 Amen, amen, dico vobis, [j]si quis
sermonem meum servaverit, [k]mortem non videbit in aeternum. 52 Di-
xerunt ergo Iudaei: Nunc cognovimus quia daemonium habes. [l]Abra-
ham mortuus est, et prophetae; et tu dicis: [j]Si quis sermonem meum
servaverit, non [k]gustabit mortem in aeternum. 53 [m]Nunquid tu maior
es patre nostro Abraham, qui mortuus est, et prophetae mortui
sunt? Quem teipsum facis? 54 Respondit Iesus: [i]Si ego glorifico
meipsum, gloria mea nihil est: [n]est Pater meus qui glorificat me,
[o]quem vos dicitis quia Deus vester est, 55 [o]et non cognovistis eum:
[p]ego autem novi eum; et, si dixero quia [q]non scio eum, ero similis
vobis, [r]mendax. Sed scio eum et sermonem eius servo. 56 [s]Abra-
ham pater vester [t]exsultavit [u]ut videret diem meum: [v]vidit et ga-
visus est. 57 Dixerunt ergo Iudaei ad eum: Quinquaginta annos
nondum habes et Abraham vidisti? 58 Dixit eis Iesus: Amen, amen,
dico vobis, antequam Abraham fieret, [x]ego sum. 59 [y]Tulerunt ergo
lapides, ut iacerent in eum; [z]Iesus autem abscondit se et exivit de
templo.

9 Et praeteriens Iesus vidit hominem [a]caecum a nativitate. 2 Et in-
terrogaverunt eum discipuli eius: Rabbi, [b]quis peccavit, [c]hic aut
parentes eius, ut caecus nasceretur? 3 Respondit Iesus: Neque hic
peccavit neque parentes eius; sed [d]ut manifestentur opera Dei in
illo. 4 [e]Me oportet operari opera eius qui misit me, [f]donec dies est;
venit nox, quando nemo potest operari: 5 quandiu sum in mundo,
[g]lux sum mundi. 6 Haec cum dixisset, [h]exspuit in terram et fecit lu-
tum ex sputo et [i]linivit lutum super oculos eius 7 et dixit ei: [j]Vade,
lava in natatoria [k]Siloë, quod interpretatur missus. Abiit ergo et
lavit et [l]venit videns. 8 Itaque vicini, et qui viderant eum prius, quia
mendicus erat, dicebant: [m]Nonne hic est qui sedebat et mendica-
bat? Alii dicebant: Quia hic est. 9 Alii autem: Nequaquam, sed si-
milis est ei. Ille vero dicebat: Quia ego sum. 10 Dicebant ergo ei:
Quomodo aperti sunt tibi oculi? 11 Respondit: Ille homo, qui dici-
tur Iesus, [h]lutum fecit et [i]unxit oculos meos et dixit mihi: [j]Vade
ad natatoria Siloë et lava. Et abii et lavi et video. 12 Et dixerunt
ei: Ubi est ille? Ait: Nescio.
13 Adducunt eum ad pharisaeos, qui caecus fuerat. 14 [n]Erat au-
tem sabbatum, quando lutum fecit Iesus et aperuit oculos eius.
15 [o]Iterum ergo interrogabant eum pharisaei quomodo vidisset. Ille
autem dixit eis: [h]Lutum mihi posuit super oculos, et lavi et video.
16 [p]Dicebant ergo ex pharisaeis quidam: [q]Non est hic homo a Deo,
[r]qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant: [s]Quomodo potest
homo peccator haec signa facere? Et [p]schisma erat inter eos. 17 Di-
cunt ergo caeco iterum: Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos
tuos? Ille autem dixit [t]quia propheta est. 18 Non crediderunt ergo
[u]Iudaei de illo quia caecus fuisset et vidisset, donec vocaverunt
parentes eius, qui viderat, 19 et interrogaverunt eos dicentes: Hic
est filius vester, quem vos dicitis quia caecus natus est? Quomodo
ergo nunc videt? 20 Responderunt eis parentes eius et dixerunt:
Scimus quia hic est filius noster et quia caecus natus est. 21 Quo-

p cf. Os 2, 4.
q Dt 32, 6; Is 63, 16; 64, 8.
r cf. 1 Jo 5, 1. [— cf. vr. 47.
s cp. 16, 28; 17, 8.
t cp. 7, 28. — v. cp. 3, 17.
u cp. 7, 17.
v Jr 6, 10. — cf. 1 Cor 2, 14.
x cf. vr. 23; Mt 13, 38; 23, 15; Ac 13, 10; 1 Jo 3, 8, 12.
44] * *Catech. R. III 6, 14; 9, 19.*
y Gn 4, 8, 9; 1 Jo 3, 12, 15. — cf. Sap. 2, 24; Rm 5, 12.
z cf. 2 Pt 2, 4; 1 Jo 2, 4.

a Gn 3, 4; 2 Cor 11, 7; Ap 12, 9.
45-59] *Ev. etc. in D. Pass.*
b Lc 22, 67.
c cf. 2 Cor 5, 21; 1 Pt 2, 22.
d cf. cp. 18, 37; 1 Jo 4, 6.
e cf. cp. 10, 26; Rm 8, 7.
f cf. cp. 4, 9.
g v. cp. 7 ,20.
h cp. 5, 23. — cf. cp. 7, 18.
i vr. 54; cp. 5, 41.
j cp. 5, 24; 11, 26.
k Ps 88, 49; Mt 16, 28; Lc 2 26; Heb 2, 9; 11, 5. — cf. Ac 2, 27.
l cf. Zc 1, 5. *m* cf. cp. 4, 12.
n cp. 13, 32; 17, 1; Ac 3, 13; Heb 5, 5; 2 Pt 1, 17.
o vr. 19; cp. 7, 28.
p cp. 7, 29. — v. Mt 11, 27.
q cf. Mt 26, 72.
r 1 Jo 1, 6. — cf. vr. 44.
s vr. 33, 39.
t cf. Mt 13, 17. *u* Lc 17, 22.
v cf. Heb 11, 13: 1 Pt 1, 8.
x cf. vr. 24; cp. 17, 5, 24; Col 1, 17; Heb 13, 8; Ap. 1, 8. — v. Ex 3, 14.
y cp. 10, 31.
z cp. 12, 36; Lc 3, 30.

a cf. Ac 3, 2; 14, 7.
1-38] *Ev. in fr. 4 p. D. 4 Qdg.* (*2, 3, 11*).
b cp. 5, 14. — cf. Sap 8, 20; Lc 13, 2, 4.
c cf. vr. 34; Ex 20, 5; Jr 31, 29.
d cf. cp. 11, 4.
e v. cp. 4, 34. — cf. Mt 3, 15.
f cp. 11, 9; 12, 35. — cf. Rm 13, 12; Gal 6, 10.
g cp. 8, 12. — v. cp. 1, 4, 9; 7, 12.
h Mr 7, 33; 8, 23.
i Mt 9, 29; Mr 8, 25.
6] *Cm. ut s. vr. 2, 3.*
j cf. Lc 17, 14.
7] * *cf. Catech. R. II, 2, 68.*
k 2 Es 3, 15; Is 8, 6; Lc 13, 4.
l cp. 11, 37. — cf. Lc 7, 21.
m cf. Ac 3, 2, 10.
11] *v. vr. 6.*
n cp. 5, 9.
o vr. 10.

p cf. cp. 6, 53; 7, 43; 10, 19.
q vr. 24. — cf. cp. 7, 29.
r v. Mt 12, 2.
s vr. 31, 33. — cf. cp. 3, 2; 5, 36; 10, 21; Ac 10, 38.
t v. cp. 4, 19; 6, 14.
u vr. 22. — cf. vr. 13.

eicerent (24-34), occasio est quod Iesus malitia eorum exprobrata (35-41), eisque ceu malis pastoribus designatis (10, 1-6), sese verum et bonum pastorem proclamet (7-21). Encaeniis advenientibus, Dñus divini-

modo autem nunc videat nescimus, aut quis eius aperuit oculos nos
nescimus: ipsum interrogate: aetatem habet, ipse de se loquatur.
22 Haec dixerunt parentes eius, quoniam [v]timebant [w]Iudaeos; iam
enim [w]conspiraverant Iudaei, ut, si quis [x]eum confiteretur esse Chri-
stum, [y]extra synagogam fieret. 23 Propterea parentes eius dixerunt:
Quia [z]aetatem habet, ipsum interrogate. 24 Vocaverunt ergo rursum
hominem, qui fuerat caecus, et dixerunt ei: [a]Da gloriam Deo. Nos
scimus [q]quia hic homo peccator est. 25 Dixit ergo eis ille: Si pec-
cator est, nescio; unum scio quia, caecus cum essem, [l]modo video.
26 Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?
27 Respondit eis: [h]Dixi vobis iam, et audistis: quid iterum vultis au-
dire? Nunquid et vos vultis discipuli eius fieri? 28 Maledixerunt ergo
ei et dixerunt: Tu discipulus illius sis; [b]nos autem Moysi discipuli su-
mus: 29 [c]nos scimus quia Moysi locutus est Deus, [d]hunc autem nesci-
mus unde sit. 30 Respondit ille homo et dixit eis: In hoc enim [e]mirabile
est, quia [f]vos nescitis unde sit et aperuit meos oculos. 31 Scimus au-
tem quia [g]peccatores Deus non audit; sed, [h]si quis Dei cultor est et
voluntatem eius facit, hunc exaudit. 32 A saeculo non est auditum
quia quis aperuit oculos caeci nati. 33 [s]Nisi esset hic a Deo, non po-
terat facere quidquam. 34 Responderunt et dixerunt ei: [i]In peccatis
natus es totus et tu doces nos? Et [j]eiecerunt eum foras.
35 Audivit Iesus quia eiecerunt eum foras et, cum invenisset
eum, dixit ei: Tu credis in [l]Filium Dei? 36 Respondit ille et dixit:
[m]Quis est, Domine, ut credam in eum? 37 Et dixit ei Iesus: Et
vidisti eum, et [n]qui loquitur tecum ipse est. 38 At ille ait: Credo,
Domine. Et procidens adoravit eum. 39 Et dixit Iesus: [o]In iudicium
ego in hunc mundum veni, [p]ut qui non vident videant, et [q]qui vi-
dent [r]caeci fiant. 40 Et audierunt quidam ex pharisaeis, qui cum
ipso erant, et dixerunt ei: Nunquid et nos caeci sumus? 41 Dixit
eis Iesus: Si caeci essetis, [s]non haberetis peccatum: nunc vero di-
citis: [t]Quia videmus. Peccatum vestrum manet.

10 Amen, amen, dico vobis, qui non intrat per ostium in ovile
ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro. 2 Qui autem
intrat per ostium, pastor est ovium. 3 Huic [a]ostiarius aperit, et oves
[b]vocem eius audiunt, et proprias oves vocat nominatim et educit
eas. 4 Et, cum proprias oves emiserit, ante eas vadit, et oves illum
sequuntur, quia sciunt vocem eius; 5 [c]alienum autem non sequuntur,
sed fugiunt ab eo, quia non noverunt vocem alienorum. 6 Hoc [d]prover-
bium dixit [e]eis Iesus; [f]illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis.
7 Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen, amen dico vobis quia [g]ego
sum ostium ovium. 8 [h]Omnes quotquot venerunt fures sunt et la-
trones, et non audierunt eos oves. 9 [g]Ego sum ostium. [i]Per me, si
quis introierit, [e]salvabitur et [j]ingredietur et egredietur et [l]pascua inve-
niet. 10 Fur non venit nisi ut furetur et [m]mactet et perdat. Ego veni ut
vitam habeant et [n]abundantius habeant. 11 [o]Ego sum pastor bonus.
Bonus pastor [p]animam suam dat pro ovibus suis. 12 [q]Mercennarius au-
tem et qui non est pastor, cuius non sunt oves propriae, videt [r]lupum
venientem et [s]dimittit oves et fugit, et lupus rapit et dispergit oves.
13 Mercennarius autem fugit, quia mercennarius est et [s]non pertinet
ad eum de ovibus. 14 [o]Ego sum pastor bonus et [t]cognosco meas, et
[b]cognoscunt me meae. 15 [u]Sicut novit me Pater, et ego agnosco Pa-
trem et [p]animam meam pono pro ovibus meis. 16 Et [v]alias oves
habeo, quae non sunt ex hoc ovili, et [x]illas oportet me adducere,
et [y]vocem meam audient,et fiet [z]unum ovile et [a]unus pastor. 17 [b]Pro-
pterea me diligit Pater, quia [p]ego pono animam meam, ut iterum
sumam eam. 18 [c]Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso
et potestatem habeo ponendi eam et [d]potestatem habeo iterum su-
mendi eam: [e]hoc mandatum accepi a Patre meo.
19 [f]Dissensio iterum facta est inter Iudaeos propter sermones hos.
20 Dicebant autem multi ex ipsis: [g]Daemonium habet et [h]insanit:
quid eum auditis? 21 Alii dicebant: Haec verba non sunt daemo-
nium habentis: [i]nunquid daemonium potest caecorum oculos aperire?

v cf. cp. 7, 13; 19, 38; 20, 19. *w* cf. cp. 7, 45-52. *x* cf. Rm 10, 9. *y* cp. 12, 42; 16, 2; Lc 6, 22. *z* vr. 21.
a Js 7, 19; Jr 13, 16. — cf. 1 Rg 6, 5; Ml 2, 2; Lc 17, 18; Ac 12, 23. *b* cf. cp. 5, 45; Mt 23, 2. *c* cf. cp. 3, 2, *d* v. cp. 8, 14. *e* cf. cp. 12, 37; Mr 6, 6. *f* cf. cp. 3, 10. *g* Jb 27, 9; Ps 65, 18; Pro 28, 9; Is 1, 15. *h* Ps 33, 16; Pro 15, 29; Ac 10, 35. — cf. Jc 5, 16. *i* cf. vr. 2; Ps 50, 7. *j* cf. vr. 22. *l* cp. 1, 49. — v. Mt 14, 33. *m* cf. Rm 10, 14. *n* cp. 4, 26. *38] vr. 6.* *o* cf. cp. 3, 19. — v. cp. 5, 22. *p* cf. cp. 11, 25; Lc 4, 18. *q* cf. Mt 9, 13; 13, 13; Mr 4, 12; 2 Cor 2, 16. *r* cf. Mt 23, 26. *s* cf. Mt 15, 14; Rm 2, 19. *t* cp. 15, 22. — cf. Lc 12, 47, 48; Jc 4, 17. *[cp. 4, 1] * cf. Conc. Trid. s. XXIII* *1-10] Ev. in fr 3 p, Pnt. (9).* *a* Ez 44, 11; Mr 13, 34. — cf. Lc 12, 36. *3] Ant. in fr. 4 p. D. Pass.* *b* vr. 14. *c* vr. 27. — cf. vr. 12, 13. *d* cf. cp. 16, 25, 29; Mt 13, 10-16; 2 Pt 2, 12. *e* cp. 9, 40. *f* cp. 12, 16; 16, 17-19. — v. Mt 9, 31. *g* vr. 9. — cf. cp. 14, 6; Ps 117, 20; Mt 7, 13, 14; Eph 2, 18. *h* cf. Jr 23, 1, 2. *i* cf. cp. 5, 34; Ac 4, 12. *j* cf. Ac 1, 21; 9, 28. *l* Ps 22, 2; Ez 34, 14. *10] Leonis XIII encycl. « Immortale Dei ».* *m* cf. Jr 23, 1; Ez 34, 3. *n* cf. cp. 1, 16. *11, 12] * Catech. R. II 5, 1. — Antt. in fr. 2 p. D. 2 p. Psch.* *11-16] Ev. etc. in D. 2 p. Psch (14, 15) et in fss. s. Thom. Cant. et s. Josaphat E. M.* *o* Is 40, 11; Ez 34, 12, 23; 37, 24; Zc 13, 7; Heb 13, 20; 1 Pt 2, 25, 5, 4. — cf. cp. 21, 15, 17 Ap 7, 17. *p* vr. 15, 17; cp. 15, 13; 1 Jo 3, 16, - cf. Is 53, 7, 8, 12; Mt 20, 28; Mr 10, 45; Heb 2, 9. *q* cf. Ez 34, 2-6; 1 Pt 5, 3. *r* cf. Ac 20, 29; Tt 1, 11. *s* Zc 11, 16, 17. — cf. Jr 23, 1-3. *t* vr. 27; Nh 1, 7; 2 Tm 2, 19. *14] v. vr. 3.* *u* v. Mt 11, 27. *15, 16] v. s. vr. 11, 12.* *v* Is 56, 8. — cf. Ac 10, 35. *x* cf. Ez 34, 11-13; Mt 8, 11, 12; Eph 2, 13, 18; 1 Pt 2, 25. *y* cp. 5, 25; 18, 37. — cf. Ac 28, 28. *z* cp. 11, 52; 17, 11, 21, 22. — cf. Os 2, 23. *a* Ez 34, 23; 37, 24. — cf. Eph 4, 5. *17, 18] * Catech. R. I 5, 7; 6, 8.* *b* Ph 2, 9. — v. cp. 5, 20. *c* Mt 26, 53; 27, 50. — cf. cp. 18, 6; 19, 11; Mt 27, 42; Pt 2, 7. *18] Ant. in fr. 3 mai. hebd.* *d* cf. cp. 2, 19. *e* cf. cp. 14, 31; Heb 10, 5-19. *f* cp. 6, 53; 7, 43. — cf. cp. 9, 16. *g* v. cp. 7, 20; 8, 48. *h* Mr 3, 21. — cf. Ac 26, 24. *i* cf. Ex 4, 11; Ps 145, 8.

22 Facta sunt autem [j]encaenia in Ierosolymis, et [k]hiems erat.
23 Et ambulabat Iesus in templo, in [l]porticu Salomonis. 24 Circumdederunt ergo eum Iudaei et dicebant ei: Quousque animam nostram
tollis? [m]Si tu es Christus, dic nobis palam. 25 Respondit eis Iesus:
Loquor vobis, et non creditis. [n]Opera, quae ego facio [o]in nomine
Patris mei, haec testimonium perhibent de me. 26 Sed [p]vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis. 27 Oves meae vocem meam
audiunt et ego cognosco eas, et sequuntur me, 28 et ego [q]vitam
aeternam do eis, et [r]non peribunt in aeternum, et [s]non rapiet eas
quisquam de manu mea. 29 Pater meus quod dedit mihi maius omnibus est, et [s]nemo potest rapere de manu Patris mei. 30 [t]Ego et
Pater unum sumus. 31 [u]Sustulerunt ergo lapides Iudaei, ut lapidarent eum. 32 Respondit eis Iesus: Multa bona opera ostendi vobis
ex Patre meo: propter quod eorum opus me lapidatis? 33 Responderunt ei Iudaei: De bono opere non lapidamus te, sed [v]de blasphemia et [x]quia tu, homo cum sis, facis teipsum Deum. 34 Respondit eis Iesus: Nonne scriptum est in [y]lege vestra quia '[z]ego
dixi: Dii estis'? 35 Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus
est, et [a]non potest solvi Scriptura, 36 [b]quem Pater sanctificavit et [c]misit in mundum, vos dicitis: Quia [d]blasphemas, quia dixi: [e]Filius Dei
sum? 37 [f]Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. 38 Si
autem facio, et si mihi non vultis credere, [g]operibus credite, ut cognoscatis et credatis quia [h]Pater in me est et ego in Patre. 39 [i]Quaerebant ergo eum apprehendere, et [j]exivit de manibus eorum.

40 Et abiit iterum trans Iordanem in eum locum, [l]ubi erat Ioannes baptizans primum, et mansit illic. 41 Et multi venerunt ad eum,
et dicebant quia Ioannes quidem signum fecit nullum; 42 [m]omnia
autem, quaecumque dixit Ioannes de hoc, vera erant. Et [n]multi
crediderunt in eum.

11 Erat autem quidam languens Lazarus a Bethania, de castello
[a]Mariae et Marthae sororis eius. (2 Maria autem erat quae [b]unxit
Dominum unguento et extersit pedes eius capillis suis, cuius frater
Lazarus infirmabatur). 3 Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes:
Domine, ecce [c]quem [d]amas infirmatur. 4 Audiens autem Iesus dixit
eis: [e]Infirmitas haec non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut [f]glorificetur Filius Dei per eam. 5 [c]Diligebat autem Iesus Martham et
sororem eius Mariam et Lazarum. 6 Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem [g]mansit in eodem loco duobus diebus. 7 Deinde
post haec dixit discipulis suis: [h]Eamus in Iudaeam iterum. 8 Dicunt
ei discipuli: [i]Rabbi, nunc quaerebant te Iudaei lapidare, et iterum
vadis illuc? 9 Respondit Iesus: [l]Nonne duodecim sunt horae diei?
[m]Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem huius mundi
videt; 10 [n]si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est
in eo. 11 Haec ait et post haec dixit eis: Lazarus amicus noster
[o]dormit; sed vado ut a somno excitem eum. 12 Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, [p]salvus erit. 13 Dixerat autem Iesus
de morte eius; illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret. 14 Tunc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est,
15 et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Sed
eamus ad eum. 16 Dixit ergo [q]Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos: [r]Eamus et nos, ut [s]moriamur cum eo.

17 Venit itaque Iesus et invenit eum [t]quattuor dies iam in monumento habentem. 18 Erat autem [u]Bethania iuxta Ierosolymam
quasi stadiis quindecim. 19 Multi autem ex Iudaeis venerant ad Martham et Mariam, ut [v]consolarentur eas de fratre suo. 20 [x]Martha ergo,
ut audivit quia Iesus venit, occurrit illi; Maria autem domi sedebat.
21 Dixit ergo Martha ad Iesum: [y]Domine, si fuisses hic, frater meus
non fuisset mortuus; 22 sed et nunc scio quia quaecumque poposceris a Deo [z]dabit tibi Deus. 23 Dicit illi Iesus: Resurget frater
tuus. 24 [a]Dicit ei Martha: Scio quia resurget [b]in resurrectione in
novissimo die. 25 Dixit ei Iesus: [c]Ego sum resurrectio et [d]vita: [e]qui
credit in me, etiam si mortuus fuerit, [f]vivet, 26 et omnis qui vivit
et [e]credit in me [f]non morietur in aeternum. Credis hoc? 27 Ait illi:
Utique, Domine, [g]ego credidi quia [h]tu es Christus Filius Dei vivi,

j 1 Mc 4, 54, 59. — cf. 2 Mc 4, 18; 2, 16; 10, 5.
k cf. 1 Es 10, 9, 12; Jb 37, 6; Cn 2, 11.
l Ac 3, 11, 5, 12.
m cf. Mt 26, 63; Lc 22, 66.
n vr. 38. — v. cp. 5, 36.
o v. cp. 5, 43. *p* cf. cp. 8, 47.
q cp. 17, 2; 1 Jo 2, 25; 5, 11. — v. Mt 25, 46.
r cp. 17, 12; 19, 9.
s cf. cp. 6, 37, 39; 17, 12; 18, 9; Dt 32, 39; Sap 3, 1.
30] * *Dionysii II epist. adv. Sabellianos.*
t cp. 17, 11, 22. — cf. cp. 5, 19; 14, 9.
u cp. 8, 59. — cf. Mt 21, 35; Ac 7, 59.
32] *Ant. in fr. 4 p. D. Pass. — v. cp. 7, 20.*
v Lv 24, 16; Mt 9, 3; 26, 65.
x cp. 5, 18. — cf. cp. 19, 7.
y cf. cp. 12, 34; 15, 25; 1 Cor 14, 21.
z Ps 81, 6.
a cf. Mt 5, 17, 18.
b cf. Lc 4, 18. *c* v. cp. 3, 17.
d Mt 9, 3; 26, 65.
e cf. cp. 1, 49. — v. Mt 14, 33.
f cp. 15, 24.
g cp. 14, 12. — cf. vr. 25.
38] * *v. vr. 30.*
h cp. 14, 10, 11, 20; 17, 21, 23. — cf. cp. 8, 29.
i cp. 7, 30, 44.
j cp. 8, 59; Lc 4, 30.
l cp. 1, 28.
m cp. 1, 29-34; 3, 27-30; 5, 33. — cf. cp. 1, 7.
n cp. 7, 31; 8, 30.

1-45] *Ev. in fr. 6 p. D. 4 Qdg. (11, 32).*
a v. Lc 10, 38, 39.
b cp. 12. 3.
c vr. 5, 11, 36.
d cf. cp. 13, 23; Mr 10, 21.
e cf. vr. 11; Mt 9, 24.
f vr. 40. — cf. cp. 9, 3; 13, 31.
g cf. cp. 2, 4; 7, 6, 8.
h cp. 10, 40.
i v. cp. 1, 38.
j cp. 8, 59; 10, 31.
l cf. Lc 13, 33.
m v. cp. 9, 4; 1 Jo 2, 10.
n Jr 13, 16. — cf. cp. 12, 35; 1 Jo 2, 11.
o Mt 9, 24; Ac 7, 60. — v. Mt 27, 52.
p v. Mr 10, 52.
q cp. 14, 5; 20, 24, 26-28; 21, 2; Mt 10, 3.
r cp. 14, 31. — cf. 1 Mc 3, 43.
s cf. cp. 13, 37.
t vr. 39.
u cp. 12, 2. — v. Mt 21, 17; 26, 6.
v vr. 31; Jb 2, 11.
x cf. Lc 10, 38-40.
21-27] *Ev. in Ms. depos. Df. (35, 26).*
y vr. 32. — cf. cp. 4, 49.
z cf. vr. 42; cp. 9, 31.

a cf. vr. 39.
b cp. 5, 29; Lc 14, 14. — v. cp. 6, 39.
c cp. 5, 28; cp. 6, 40, 44; 1 Cor 15, 21.
d cp. 14, 6. — cf. cp. 1, 57; Col 3, 4. — v. cp. 1, 4.
e cp. 3, 26; 5, 24; 8, 51.
f cp. 6, 50, 52; 8, 51.
g cp. 6, 70; 20, 31; 1 Jo 5, 1, 5. — cf. cp. 8, 24; 13, 19; 1 Jo 4, 16.
h Mt 16, 16; Ac 14, 14; 2 Cor 3, 3; 1 Tm 4, 40; Heb 3, 12.

'resurrectionem et vitam' (17-27) gloriamque Dei manifestat (28-40) quadriduanum amicum e sepulcro revocans (41-44). Ideo multi credunt (45, 46); Iesus autem audiens Pharisaeos, instigante Caipha, mortem

[i]qui in hunc mundum venisti. 28 Et, cum haec dixisset, abiit et vo-
cavit Mariam sororem suam silentio dicens: [j]Magister adest et vocat
te. 29 Illa, ut audivit, surgit cito et venit ad eum; 30 nondum enim
venerat Iesus in castellum; sed erat adhuc in illo loco, [l]ubi occur-
rerat ei Martha. 31 Iudaei ergo, [m]qui erant cum ea in domo et con-
solabantur eam, cum vidissent Mariam, quia cito surrexit et exiit,
secuti sunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret
ibi. 32 Maria ergo, cum venisset ubi erat Iesus, videns eum cecidit
ad pedes eius et dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus
frater meus. 33 Iesus ergo, ut vidit eam plorantem et Iudaeos, qui
venerant cum ea, plorantes, [n]infremuit spiritu et [o]turbavit seipsum
34 et dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni et vide.
35 Et [p]lacrimatus est Iesus. 36 Dixerunt ergo Iudaei: Ecce [q]quomodo
amabat eum! 37 Quidam autem ex ipsis dixerunt: [r]Non poterat hic,
[s]qui aperuit oculos caeci nati, facere ut hic non moreretur? 38 Iesus
ergo rursum fremens in semetipso venit ad monumentum. Erat au-
tem [t]spelunca, et [u]lapis superpositus erat ei. 39 Ait Iesus: Tollite
lapidem. Dicit ei Martha, soror eius qui mortuus fuerat: Domine,
iam fetet, [v]quatriduanus est enim. 40 Dicit ei Iesus: Nonne dixi
tibi quoniam, [e]si credideris, [x]videbis gloriam Dei? 41 Tulerunt
ergo lapidem: Iesus autem, [y]elevatis sursum oculis, dixit: [z]Pater,
gratias ago tibi quoniam audisti me. 42 [a]Ego autem sciebam quia
semper me audis; sed [b]propter populum, qui circumstat, dixi, ut
credant quia tu [c]me misisti. 43 Haec cum dixisset, voce magna cla-
mavit: Lazare, veni foras. 44 Et statim [d]prodiit qui fuerat mortuus
[e]ligatus pedes et manus institis, et facies illius [f]sudario erat ligata.
Dixit eis Iesus: Solvite eum et sinite abire.

45 [g]Multi ergo ex Iudaeis, qui venerant ad Mariam et Martham
et viderant quae fecit Iesus, crediderunt in eum. 46 Quidam autem
ex ipsis abierunt ad pharisaeos et dixerunt eis quae fecit Iesus.

47 [i]Collegerunt ergo pontifices et pharisaei concilium et dicebant:
[l]Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? 48 Si dimittimus
eum sic, omnes credent in eum, et venient [m]Romani et tollent no-
strum [n]locum et gentem. 49 Unus autem ex ipsis [o]Caiphas nomine,
[p]cum esset pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam
50 nec cogitatis quia [q]expedit vobis ut unus moriatur homo pro po-
pulo, et [r]non tota gens pereat. 51 Hoc autem a semetipso non dixit;
sed, [s]cum esset pontifex anni illius, [t]prophetavit quod Iesus mori-
turus erat pro gente 52 et [u]non tantum pro gente, sed ut [v]filios
Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum. 53 Ab illo ergo die
[x]cogitaverunt ut interficerent eum.

54 Iesus ergo iam [y]non in palam ambulabat apud Iudaeos, sed
abiit in regionem iuxta desertum, in civitatem quae dicitur [z]Ephrem,
et ibi morabatur cum discipulis suis. 55 [a]Proximum autem erat Pascha
Iudaeorum, et [b]ascenderunt multi Ierosolymam de regione ante Pa-
scha, [c]ut sanctificarent seipsos. 56 [d]Quaerebant ergo Iesum et col-
loquebantur ad invicem in templo stantes: Quid putatis, quia non
venit ad diem festum? Dederant autem pontifices et pharisaei man-
datum ut, si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.

12 Iesus ergo ante sex dies Paschae venit Bethaniam, [a]ubi Lazarus
fuerat mortuus, quem suscitavit Iesus. 2 Fecerunt autem ei ce-
nam ibi, et [b]Martha ministrabat, Lazarus vero unus erat ex discum-
bentibus cum eo. 3 [c]Maria ergo accepit libram unguenti nardi p i s t i c i,
pretiosi, et unxit pedes Iesu et extersit pedes eius capillis suis; et
domus impleta est ex odore unguenti. 4 Dixit ergo unus ex disci-
pulis eius, Iudas Iscariotes qui erat eum traditurus: 5 Quare hoc
unguentum non veniit trecentis denariis et [d]datum est egenis? 6 Dixit
autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat
et loculos habens ea quae mittebantur portabat. 7 Dixit ergo Iesus:
Sinite illam, ut in diem sepulturae meae servet illud. 8 [e]Pauperes
enim semper habetis vobiscum; me autem non semper habetis.

9 Cognovit ergo [f]turba multa ex Iudaeis quia illic est, et vene-
runt non propter Iesum tantum, sed ut Lazarum viderent, [g]quem
suscitavit a mortuis. 10 [g]Cogitaverunt autem principes sacerdotum ut

i cf. cp. 4, 25; 6, 14. — v. Mt 11, 3.
j Mt 23, 8; 26, 18. — v. cp. 13, 13.
l v. vr. 20.
m v. vr. 16.

33, 35] Cm. in fr. 6 p. D. 4 Qdg. et in fs. s. Lazari Ep. M.
n vr. 38. — cf. Mr 7, 34; 8, 12.
o cp. 12, 27; 13, 21.
p cf. Lc 19, 41; Heb 5, 7.
q v. vr. 3.
r cf. vr. 24, 32.
s cp. 9, 6, 7.
t Is 22, 16.
u cp. 20, 1; Mt 27, 60; Mr 16, [4.
39] v. vr. 32, 35, 36.
v cf. vr. 17.
x Rm 6, 4. — cf. vr. 4.
y cp. 17, 1; Mt 14, 19; Mr 7, [34.
z cf. 3 Rg 18, 36, 37.
a cf. vr. 22; Mt 26, 53.
b cp. 12, 29, 30.
c cp. 17, 8, 21. — v. cp. 3, 17.
*43, 44] * cf. Catech. R. I 12, 3. — v. vr. 35, 36.*
d cf. cp. 5, 28, 29.
e cp. 19, 40.
f cf. cp. 20, 7; Lc 19, 20; Ac 19, 12.
*44] * Catech. II 5, 40.*
45-53] cf. Lc 16, 31.
g vr. 19. — cf. cp. 7, 31; 10, 42; 12, 11, 42; Ac 9, 42.
h cp. 2, 23.
i cf. Ps 2, 2; Mt 26, 3; Ac 4, 27.
47-54] Ev. in fr. 6 p. D. Pass.
47] v. Mt 26, 3, 4.
j Mt 5, 22.
l cp. 12, 19. — cf. Ac 4, 16.
47-50, 53] R. ad ben. Palm.
m 1 Mc 8, 1, sqq.
n 2 Mc 5, 19, 20. — cf. Jo 4, 20; Ac 21, 28.
o cp. 18, 13, 14. — v. Lc 3, 2.
p vr. 51; cp. 18, 13. — cf. 2 Mc 11, 1-3.
q (all) cp. 18, 14.
r Lc 2, 10, 32.
s vr. 49.
t cf. Ex 28, 29, 30; Nm 27, 21; 1 Rg 23, 9; 30, 7; 1 Es 2, 63.
u Is 49, 6; 1 Jo 2, 2.
*52] * Catech. R. III 2, 1.*
v cf. cp. 10, 16.
x cp. 7, 1; Mt 26, 4.
y cp. 7, 10.
z Js 16, 23; 2 Par 13, 19.
a cp. 2, 13; 6, 4. — cf. cp. 5, 1.
b Mr 10, 32; Lc 2, 42.
c cf. cp. 18, 28; Ac 21, 24, 26.
d v. cp. 7, 11.

a v. cp. 11, 1 sqq.
1-9] Ev. in fr. 2 mai. hebd.
2-8] Mt 26, 6-13; Mr 12, 1-8. — cf. Lc 7, 37-39.
1] v. vr. 12, 13.
b Lc 10, 38, 40.
c cf. Lc 7, 37, 38.
3] Ant. in fs. s. M. Magd.
d cp. 13, 29.
e cf. Dt 15, 11; Ac 4, 34.
f vr. 12; cp. 11, 55.
g cf. Lc 16, 31.
10-36] Ev. in sb. p. D. Pass.

et Lazarum interficerent, 11 quia [h]multi [i]propter illum abibant ex
Iudaeis et credebant in Iesum.
12 In crastinum autem [j]turba multa, quae venerat ad diem festum,
cum audissent quia venit Iesus Ierosolymam, 13 [j]acceperunt ramos
palmarum et processerunt obviam ei et clamabant: Hosanna, ' [l]benedictus qui venit in nomine Domini ', [m]rex Israël. 14 Et invenit Iesus
asellum et sedit super eum, sicut scriptum est: 15 ' [n]Noli timere, filia Sion: ecce rex tuus venit sedens super pullum asinae '. 16 [o]Haec
non cognoverunt discipuli eius primum; sed [p]quando glorificatus est
Iesus, tunc [q]recordati sunt quia haec erant scripta de eo, et haec
fecerunt ei. 17 [r]Testimonium ergo perhibebat turba, quae erat cum
eo quando Lazarum vocavit de monumento et suscitavit eum a mortuis. 18 Propterea et obviam venit ei turba, [s]quia audierunt eum fecisse hoc signum. 19 Pharisaei ergo dixerunt ad semetipsos: [t]Videtis
quia nihil proficimus? ecce [u]mundus totus post eum abiit.
20 Erant autem quidam [v]gentiles ex his [x]qui ascenderant, ut adorarent in die festo. 21 Hi ergo accesserunt ad [y]Philippum, qui erat a
Bethsaida Galilaeae, et rogabant eum dicentes: Domine, volumus
Iesum [z]videre. 22 Venit Philippus et dicit [a]Andreae, Andreas rursum
et Philippus dixerunt Iesu. 23 Iesus autem respondit eis dicens: [b]Venit hora [c]ut clarificetur Filius hominis. 24 Amen, amen, dico vobis,
[d]nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, 25 ipsum solum manet; [e]si autem mortuum fuerit, multum fructum adfert. [f]Qui
amat animam suam perdet eam, et [g]qui odit animam suam in hoc
mundo in vitam aeternam custodit eam. 26 Si quis mihi ministrat,
[h]me sequatur; et, [i]ubi sum ego, illic et minister meus erit. [j]Si quis
mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus. 27 [l]Nunc anima
mea turbata est: et quid dicam? Pater, [m]salvifica me ex hac [b]hora.
Sed [n]propterea veni in horam hanc. 28 Pater, clarifica nomen tuum.
[o]Venit ergo vox de caelo: Et clarificavi et iterum clarificabo.
29 Turba ergo, quae stabat et audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alii dicebant: [p]Angelus ei locutus est. 30 Respondit Iesus et
dixit: [q]Non propter me haec vox venit, sed propter vos. 31 Nunc
[r]iudicium est mundi, nunc [s]princeps huius mundi [t]eicietur foras.
32 Et ego, si [u]exaltatus fuero a terra, [v]omnia traham ad meipsum.
33 Hoc autem dicebat [x]significans qua morte esset moriturus. 34 Respondit ei turba: Nos audivimus ex lege, quia [y]Christus manet in aeternum, et quomodo tu dicis: Oportet [u]exaltari Filium hominis?
Quis est iste Filius hominis? 35 Dixit ergo eis Iesus: [z]Adhuc modicum [a]lumen in vobis est. Ambulate [b]dum lucem habetis, ut non vos
tenebrae [c]comprehendant; et [d]qui ambulat in tenebris nescit quo vadat. 36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut [e]filii lucis sitis.
Haec locutus est Iesus et abiit et [f]abscondit se ab eis.
37 Cum autem tanta signa fecisset coram eis, [g]non credebant in
eum, 38 ut sermo Isaiae prophetae [h]impleretur, quem dixit: ' [i]Domine,
quis credidit auditui nostro? et bracchium Domini cui revelatum est ' ?
39 Propterea [j]non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: 40 ' [l]Excaecavit oculos eorum et induravit cor eorum, [m]ut non videant oculis et non intelligant corde et convertantur et sanem eos '. 41 Haec
dixit Isaias, quando [n]vidit gloriam eius et locutus est de eo. 42 Veruntamen et ex principibus [o]multi crediderunt in eum; sed [p]propter
pharisaeos non confitebantur, [q]ut e synagoga non eicerentur. 43 [r]Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei.
44 Iesus autem clamavit et dixit: [s]Qui credit in me non credit in
me, sed [t]in eum qui misit me. 45 Et [u]qui videt me videt eum qui
misit me. 46 [a]Ego lux in mundum veni, ut omnis, qui credit in me,
in tenebris non maneat. 47 Et, [v]si quis audierit verba mea et non
custodierit, [x]ego non iudico eum; [y]non enim veni ut iudicem mundum, sed ut salvificem mundum. 48 [z]Qui spernit me et non accipit
verba mea habet qui iudicet eum. [a]Sermo, quem locutus sum, ille
iudicabit eum [b]in novissimo die. 49 Quia [c]ego ex meipso non sum

h v. cp. 7, 31.
i vr. 19; cp. 11, 45.
12, 13, 15] Antt. in ben. et process. Palm.
12-19] Mt 21, 1-11; Mr 11, 1-10; Lc 19, 29-38.
j Lv 23, 40. — cf. 1 Mc 13, 51; Ap 7, 9.
l Ps 117, 26.
m cp. 1, 49; Mr 15, 32. — cf. cp. 6, 15.
n Zc 9, 9.
o cp. 10, 6; 13, 7; 16, 17, 19. — v. Mr 9, 31.
p cf. vr. 23; cp. 7, 39.
q cp. 2, 22. *r* cf. Lc 19, 37.
s cf. vr. 9-11.
t cp. 11, 47; Mt 27, 24.
u cp. 3, 26; Mr 1, 37. — cf. Mt 27, 18.
v Mr 7, 26; 1 Cor 12, 13.
x cf. 3 Rg 8, 41-43; Ac 8, 27.
y cp. 1, 43, 44.
z cf. Lc 19, 3; 23, 8.

a v. cp. 1, 40.
b cp. 14, 19. — cf. Mt 26, 45.
c cf. vr. 16 — v. vr. 27.
d 1 Cor 15, 36.
24-26] Ev. in cm. M. (25, 26).
e v. Rm 14, 9.
25] Ant. in cm. M.
f v. Mt 10, 39.
g Lc 14, 26; 17, 33; Ac 20, 24; Ap 12, 11.
h cp. 8, 12; 21, 19. — v. Mt 10, 38.
26] Antt. et Cm. in cm. M. et in fs. s. Laur. M.
i cp. 14, 3; 17, 24. — cf. Mt 28, 20; 2 Cor 5, 8; 1 Th 4, 17.
j 1 Rg 2, 30; Ps 90, 14, 15.
l cp. 11, 33; 13, 21. — cf. Lc 22, 44.
m cf. Heb 5, 7.
n cf. cp. 18, 37.
o Mt 3, 17; 17, 5; 2 Pt 1, 17.
p Ac 23, 9. *q* cp. 11, 42.
r cp. 16, 11. — cf. cp. 16, 33.
s cp. 14, 30. — cf. 2 Cor 4, 4; Eph 2, 2; 6, 12. — cf. Lc 4, 6; 1 Jo 4, 4, 5, 19.
t cf. Mt 4, 10; Col 2, 15; 1 Jo 3, 18.
*31, 32] * cf. Caelest. I epist. adv. Semipelag. cp. 12. — * Catech. R. I 5, 14. — cf. IV 14, 7.*
31-36] Ev. in fs. exalt. s. Cruc.
u cp. 3, 14; 8, 28.
v cf. Rm 5, 18; 8, 32; 2 Cor 5, 15; 1 Tm 2, 6; Heb 2, 9; 1 Jo 2, 2.
x cp. 18, 32.
y Ps 88, 5; 109, 4; Is 9, 7; Ez 37, 25; Dn 7, 14; Lc 1, 33.
z cf. cp. 7, 33; 16, 6.

a cf. vr. 46; cp. 9, 4; 11, 9. — v. cp. 1, 4, 9; 8, 12.
b cf. Jr 13, 16; Eph 5, 8.
c 1 Th 5, 4.
d Is 9, 2; 1 Jo 1, 6; 2, 11. — cf. cp. 11, 10.
36] vr. Mt 10, 16.
e Lc 16, 8; 1 Th 5, 5. — cf. Eph 5, 8.
f cp. 8, 59; Mt 23, 39.
g cf. cp. 1, 11; 3, 19, 32.
h cf. Mt 1, 22.
i Is 53, 1. — cf. Rm 10, 10.
j cf. cp. 5, 44.
l Is 6, 9, 10. — v. Mt 13, 14, 15; Ac 28, 26.
m v. Mr 6, 52.
n Is 6, 1 sqq. — cf. cp. 5, 46.
o cf. cp. 3, 1; 7, 48.
p v. cp. 7, 13. *q* v. cp. 9, 22.
r cp. 5, 44. — cf. Mt 10, 33.

s cf. cp. 13, 20; Mt 10, 40. *t* cp. 14, 1. — cf. cp. 5, 24; 1 Pt 1, 21. *u* cp. 14, 9. *v* cf. cp. 3, 36; Lc 12, 47, 48. *x* cp. 8, 15. *y* cp. 3, 17. — cf. Lc 9, 56. — v. cp. 4, 42. *z* Lc 10, 16. — v. cp. 3, 16. *a* cf. cp. 5, 45; Dt 18, 19. *b* cf. Rm 2, 16 *c* cf. cp. 5, 19, 30.

Deo de caelo testificante, publicum ministerium concludit (28-50).
2. Dnus N. moriendo et resurgendo divinitatem suam demonstrat (12,1-21,23). *Pedum lotione discipulis ad pignus suae dilectionis recipiendum praeparatis* (1-17);

locutus; sed, [d]qui misit me Pater, ipse mihi [e]mandatum dedit quid
dicam et quid loquar. 50 Et scio quia [f]mandatum eius vita aeterna
est. [g]Quae ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

13 [a]Ante diem festum Paschae sciens Iesus quia venit [b]hora eius,
ut [c]transeat ex hoc mundo ad Patrem; cum [d]dilexisset suos, qui
erant in mundo, in finem dilexit eos. 2 Et, cena facta, [e]cum diabolus
iam misisset in cor, ut traderet eum, Iudas Simonis Iscariotae, 3 sciens
quia [f]omnia dedit ei Pater in manus et quia [g]a Deo exivit et [c]ad
Deum vadit, 4 surgit a cena et ponit vestimenta sua et, cum acce-
pisset linteum, [c]praecinxit se. 5 Deinde [i]mittit aquam in pelvim et
[j]coepit lavare pedes discipulorum et extergere linteo quo erat prae-
cinctus. 6 Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Do-
mine, [k]tu mihi lavas pedes? 7 Respondit Iesus et dixit ei: Quod ego
facio [l]tu nescis modo, scies autem postea. 8 Dicit ei Petrus: [m]Non
lavabis mihi pedes in aeternum. Respondit ei Iesus: [n]Si non lavero
te, non habebis partem mecum. 9 Dicit ei Simon Petrus: Domine,
non tantum pedes meos, sed et manus et caput. 10 Dicit ei Iesus:
Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus.
Et [o]vos mundi estis, [p]sed non omnes. 11 [q]Sciebat enim quisnam esset
qui traderet eum; propterea dixit: Non estis mundi omnes.
12 Postquam ergo lavit pedes eorum et [r]accepit vestimenta sua,
cum recubuisset iterum, dixit eis: [l]Scitis quid fecerim vobis? 13 [s]Vos
vocatis me Magister et [t]Domine; et bene dicitis: sum etenim. 14 Si
ergo ego lavi pedes vestros, Dominus et Magister, et [u]vos debetis
alter alterius lavare pedes. 15 Exemplum enim dedi vobis, [v]ut, quem-
admodum ego feci vobis, ita et vos faciatis. 16 Amen, amen, dico
vobis, [x]non est servus maior domino suo, neque apostolus maior
est eo qui misit illum. 17 Si haec scitis, [y]beati eritis si feceritis ea.
18 Non de omnibus vobis dico; ego scio [z]quos elegerim; sed ut adim-
pleatur Scriptura: ' [b]Qui manducat mecum panem, levabit contra me
calcaneum suum '. 19 Amodo [c]dico vobis priusquam fiat, ut, cum fa-
ctum fuerit, [d]credatis quia ego sum. 20 Amen, amen, dico vobis, [e]qui
accipit, si quem misero, me accipit, qui autem me accipit accipit eum
qui me misit.
21 Cum haec dixisset Iesus, [f]turbatus est spiritu et protestatus
est et dixit: Amen, amen dico vobis quia [g]unus ex vobis tradet
me. 22 Adspiciebant ergo ad invicem discipuli haesitantes de quo
diceret. 23 Erat ergo recumbens unus ex discipulis eius [h]in sinu
Iesu, quem [i]diligebat Iesus. 24 Innuit ergo huic Simon Petrus et dixit
ei: Quis est de quo dicit? 25 Itaque, [j]cum recubuisset ille supra pe-
ctus Iesu, dicit ei: Domine, quis est? 26 Respondit Iesus: Ille est cui
ego [l]intinctum panem porrexero. Et, cum intinxisset panem, dedit
Iudae [m]Simonis Iscariotae. 27 Et post buccellam [n]introivit in eum
Satanas. Et dixit ei Iesus: [o]Quod facis fac citius. 28 Hoc autem nemo
scivit discumbentium ad quid dixerit ei. 29 Quidam enim putabant.
[p]quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus: Eme ea quae
opus sunt nobis ad [q]diem festum, aut [r]egenis ut aliquid daret. 30 Cum
ergo accepisset ille buccellam, exivit continuo. [s]Erat autem nox.
31 Cum ergo exisset, dixit Iesus: [t]Nunc clarificatus est Filius homi-
nis, et [u]Deus clarificatus est in eo. 32 [v]Si Deus clarificatus est in eo,
et [x]Deus clarificabit eum in semetipso, et continuo clarificabit eum.
33 [y]Filioli, [z]adhuc modicum vobiscum sum. Quaeretis me, et, [a]si-
cut dixi Iudaeis, ' quo ego vado vos non potestis venire ', et vobis
dico modo. 34 [b]Mandatum novum [c]do vobis, [d]ut diligatis invicem [e]si-
cut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem. 35 [f]In hoc cognoscent
omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.
36 Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis? Respondit Iesus:
Quo ego vado [g]non potes me modo sequi, sequeris autem postea.
37 Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modo? animam meam
pro te ponam. 38 Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones?
Amen, amen, dico tibi, [h]non cantabit gallus, donec ter me neges.

d v. cp. 3, 17.
e cp. 10, 18; 14, 31; 15, 10.
f cf. 6, 68. *g* cp. 8, 26, 28.

a cp. 12, 1. — cf. cp. 6, 4.
b cp. 7, 30; 8, 20.
c vr. 3. — v. cp. 14, 12.
*1] * Catech. R. II 4, 2, 13.*
1-15] Ev. in Cena Dñi et ad « Mandatum » (4-8, 14). — cf. Ps 84, 4, 7, 8.
d vr. 34; Gal 2, 20.
1] Int. (Ps. 97) in fs. Euch. Cordis I. — Ant. in fr. 4 mai hebd. — v. Lm 1, 12. [Lc 22, 3.
e cf. vr. 27; cp. 6, 71; 17, 12;
f cp. 3, 35; 17, 2. — v. Mt 11, [27.
g cp. 8, 42; 16, 28; 17, 8.
h cf. cp. 21, 7; Lc 12, 37.
4] Cm. in Cena Dñi.
i cf. 4 Rg 3, 11.
*5 sqq.] * Catech. R. II 4, 56.*
j cf. Gn 18, 4; 19, 2; 24, 32; 43, 24; Lc 7, 44; 1 Tm 5, 10.
k cf. Mt 3, 14; 8, 8.
l vr. 12. — cf. vr. 36; cp. 12, 16; [15, 15.
m cf. Mt 16, 22.
n cf. 1 Cor 6, 11; Eph 5, 26; Tt 3, 5; Heb 10, 22.
*10] * Catech. R. II 2, 43; IV [15, 2.*
o cp. 15, 3. *p* vr. 18.
q cf. vr. 2; cp. 6, 65, 71, 72. — [v. cp. 2, 24, 25.
r cf. vr. 4.
s cp 1, 38; Mt 23, 1, 10
t cp 20, 28; 1 Cor 8, 6; 12, 3; Ph 2, 11. — cf. Eph 6, 9.
u 1 Tm 5, 10. — cf. 1 Jo 3, 16.
v Col 3, 13; 1 Pt 2, 21; 5, 4. — cf. Mt 11, 29; 20, 28.
x cp. 15, 20. — cf. Mt 10, 24; Lc 6, 40.
y Mt 7, 24; Ap 10, 15. — v. Lc 10, 35; 11, 28; Jc 1, 22, 25.
z cp. 6, 71; 15, 16, 19; Mr 3, 13; 13, 20; Eph 1, 4; Jo 2, 5.

a cf. cp. 17, 12. — v. Mt 1, 22.
b Ps 40, 10; 54, 14, 15. — cf. vr. 26; Mt 26, 23.
c cp. 14, 29; Mt 24, 25.
d v. cp. 8, 24.
e v. Mt 10, 40.
f cp. 11, 33; 12, 27.
21-30] cf. Mt 26, 20-25; Mr 14, 17-21; Lc 22, 21-23.
g cp. 6, 72; Ac 1, 16, 17.
h cf. Lc 16, 22.
i cp. 19, 26; 20, 2; 21, 7, 20. — cf. cp. 11, 35; Mr 10, 21.
j cp. 21, 20. *l* cf. Rt 2, 14.
m cp. 6, 72.
n Lc 22, 3. — cf. vr. 2; cp. 6, 71; 1 Cor 11, 27.
o cf. Lc 12, 50. *p* cp. 12, 6.
q vr. 1. *r* cf. cp. 12, 5.
s cf. 1 Rg 28, 8. [23.
t cf. cp. 7, 39; 11, 4, 40; 12, 16,
u cp. 14, 13; 15, 8; 17, 1, 4;
v cp. 17, 1-5. [1 Pt 4, 11.
x cp. 8, 54; 12, 23.
y Mr 10, 24.
z v. cp. 7, 33; 16, 16.

a cp. 7, 34; 8, 21. [8; 3, 11, 23.
b cp. 15, 12, 13, 17; 1 Jo 2, 7,
34] Ant. ad « Mandatum » (Ps [118).
c cp. 15, 17; 1 Jo 4, 21.
d Lv 19, 18; Rm 13, 8; Col 3, 14; 1 Th 4, 9; 1 Tm 1, 5; 1 Pt 1, 22.
e cp. 15, 12; Rm 8, 37; Eph 5, 2; 1 Jo 4, 10, 11. *f* cf. 1 Jo 3, 14; 4, 20. *35] Ant. ad « Mandatum » et in comm. omn. ss. Ap.* 36-38] Mt 26, 33-35; Mr 14, 29-31; Lc 22, 31-34. *g* cp. 7, 34. — cf. cp. 14, 12; 21, 18, 19. *37] v. cp. 21, 15, 17.* *h* cp. 18, 27.

et proditore abeunte (18-30), discipulos de instanti sua morte consolatur adserens per ipsam et glorificatum iri (31-38), et ad Patrem iturum esse (14, 1-14), unde, misso Spiritu sancto, cum Patre equidem spiri-

14 [a]Non turbetur vor vestrum. [b]Creditis in Deum, et in me credite.
2 In domo [c]Patris mei mansiones multae sunt. Si quo minus dixis-
sem vobis, quia [d]vado parare vobis locum. 3 Et, si abiero et praepara-
vero vobis locum, iterum venio et accipiam vos [e]ad meipsum, ut, [f]ubi
sum ego, et vos sitis. 4 Et quo ego vado scitis et viam scitis. 5 Dicit ei
[g]Thomas: Domine, [h]nescimus quo vadis et quomodo possumus viam
scire? 6 Dicit ei Iesus: Ego sum [i]via et [j]veritas et [l]vita. Nemo venit
ad Patrem, nisi [m]per me. 7 [n]Si cognovissetis me, et [o]Patrem meum
utique cognovissetis; et amodo cognoscetis eum et [n]vidistis eum. 8 Dicit
ei [p]Philippus: Domine, [q]ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. 9 Dicit
ei Iesus: Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me? Phi-
lippe, [n]qui videt me videt et Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis
Patrem? 10 Non creditis quia [r]ego in Patre, et Pater in me est? [s]Verba,
quae ego loquor vobis, a meipso non loquor. Pater autem in me ma-
nens ipse facit opera. 11 Non creditis quia [r]ego in Patre et Pater in me
est? 12 Alioquin [t]propter opera ipsa credite. Amen, amen, dico vobis,
[u]qui credit in me opera, quae ego facio, et ipse faciet et [v]maiora ho-
rum faciet, quia [x]ego ad Patrem vado, 13 et [y]quodcumque petieritis
Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut [z]glorificetur Pater in Filio. 14 [y]Si
quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam. 15 [a]Si diligitis me, man-
data mea servate. 16 Et ego [b]rogabo Patrem, et alium [c]Paraclitum
dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, 17 [d]Spiritum veritatis,
[e]quem mundus non potest accipere, quia non videt eum nec scit eum;
vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit et [f]in vobis erit.
18 Non relinquam vos orphanos; veniam ad vos. 19 [g]Adhuc modicum,
et mundus me iam non videt; [h]vos autem videtis me, [i]quia ego vivo
et vos vivetis. 20 [j]In illo die vos cognoscetis quia [r]ego sum in Patre
meo, et [l]vos in me, et ego in vobis. 21 [a]Qui habet mandata mea et
servat ea, ille est qui diligit me. [m]Qui autem diligit me diligetur a
Patre meo; et ego diligam eum et [n]manifestabo ei meipsum. 22 Di-
cit ei [o]Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quia [n]ma-
nifestaturus es nobis teipsum et non mundo? 23 Respondit Iesus et
dixit ei: [a]Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus
diliget eum, et [p]ad eum veniemus et [q]mansionem apud eum faciemus.
24 [r]Qui non diligit me, sermones meos non servat. Et [s]sermonem quem
audistis non est meus, sed eius, qui misit me, Patris.,

25 Haec locutus sum vobis apud vos manens. 26 [c]Paraclitus autem
Spiritus sanctus, [t]quem mittet Pater in nomine meo, [u]ille vos docebit
omnia et [v]suggeret vobis omnia quaecumque dixero vobis. 27 [x]Pacem
relinquo vobis, pacem meam do vobis: non, quomodo mundus dat, ego
do vobis. [y]Non turbetur cor vestrum neque formidet. 28 [z]Audistis quia
ego dixi vobis: Vado et [a]venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis uti-
que quia [b]vado ad Patrem, quia [c]Pater maior me est. 29 Et nunc [d]dixi
vobis priusquam fiat, ut, cum factum fuerit, credatis. 30 Iam non
multa loquar vobiscum. Venit enim [e]princeps mundi huius et [f]in me
non habet quidquam; 31 sed, ut [g]cognoscat mundus quia diligo Patrem
et, [h]sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio: surgite, eamus hinc.

15 Ego sum [a]vitis vera, et [b]Pater meus agricola est. 2 [c]Omnem pal-
mitem in me non ferentem fructum [d]tollet eum, et [e]omnem qui
fert fructum purgabit eum, ut fructum plus adferat. 3 Iam [f]vos mundi
estis [g]propter sermonem quem locutus sum vobis. 4 [h]Manete in me,
et ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso,
nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis. 5 [a]Ego sum
vitis, [i]vos palmites; qui manet in me, et ego in eo, hic [j]fert fructum

1] RR. in Ascens. Dñi. — v. vr. 27. [1 Pt 3, 14.
a vr. 27. — cf. cp. 16, 22, 23;
b cf. cp. 17, 3; Mr 11, 22. — v. cp. 12, 44.
1-14] Ev. etc. in fs. ss. Ap. Phil. et Jc. (15).
*2, 3] * Conc. Milev. II can. 3. — * Catech. R. I 7, 6; 13,*
c cp. 2, 16; Lc 2, 49. [*4, 13.*
d cp. 16, 7. — cf. cp. 8, 21,
e vr. 19, 28. [22; 17, 24.
f cp. 12, 26; 17, 24. — cf. Mt
g v. cp. 11, 16. [18, 10.
h cf. cp. 13, 36. [5, 2.
i Heb 9, 8; 10, 20. — cf. Rm
j cp. 1, 14, 17.– cf. Mt 11, 17.
l cp. 11, 25; 1 Jo 5, 20. — v. cp. 1, 4, 16.
6] in Ant. ut s. cp. 10, 14.
m cf. 1 Tm 1, 5; Heb 8, 6; 12, 24.
n cp. 8, 19; 12, 45. — cf. cp. 10, 30; 15, 24; Col 1, 15;
o 1 Jo 2, 14. Heb 1, 3.
p cp. 1, 43, 44; 12, 21.
q cf. Ex 33, 18.
r cf. Mt 27, 16. *s* v. cp. 10, 38.
t cp. 8, 28; 12, 49. — v. vr.
u v. cp. 5, 36. [20; cp. 7, 16.
v cf. Mt 17, 19; 21, 21; Mr
w cf. cp. 5, 20. [16, 17, 18.
x vr. 28; cp. 16, 28. — cf. cp. 7, 33; 13, 1, 3; 16, 5, 10, 17; 17, 11, 13; 20. 17.
*13] * Catech. R. IV 8, 7.*
y cp. 15, 7, 16; 16, 23, 24. —
z v. cp. 13, 31. [v. Mt 7, 7.

a vr. 21, 23; cp. 15, 10; 1 Jo 5, 3; 2 Jo 6. — cf. cp. 8, 31.
15-21] Ev. in vg. Pnt. et in Ms. pro elig. summ. Pont.
16,17] RR. in Ascens. Dñi.
b cp. 16, 26; 17, 9, 15, 26.
c vr. 26; 15, 26; 16, 7. — cf. Rm 8, 26.
d cp. 15, 26; 16, 13. — cf. 1 Cor 2, 12, 14; 1 Jo 2, 27; 4,
e 1 Cor 2, 14. [6; 5, 7.
f Ac 2, 4. — cf. Mt 10, 20; 1 Jo 2, 27; 2 Jo 2. — v. Rm 8, 9, 26.
18] Ant. in Pnt. — Cm. in fr. 6 QT. Pnt. — V. All. in D. inf.
g v. cp. 7, 33; 16, 16. [*oct. Asc.*
h cf. cp. 12, 45. [20, 4.
i cf. Rm 5, 10; Eph 2. 5; Ap
j cp. 16, 23, 26. [v. 1 Jo 2, 28.
l cf. cp. 15, 4-7; 17, 21, 23. —
*21, 23] * Catech. R. III 1, 3; 2, 23.*
m cp. 16, 27. — cf. Pro 8, 17.
n cf. cp. 7, 4; Ac 10, 40. 41.
o Lc 6, 16; Ac 1, 13; Ju 1. — cf. Mt 10, 2-4. [*de Sp. s.*
23-31] Ev. in fs. Pnt. et in Ms.
23] Ant. in fr. 2 p. Pnt.
p Ap 3, 20. [Jo 2, 24.
q cf. 2 Cor 6, 16; Eph 3, 17;

r cf. Lc 7, 46; 1 Jo 2, 4. *s* cp. 7, 16. — v. vr. 10. *t* cf. Lc 24, 49; Ac 2, 33. *u* cp. 16, 13; 1 Cor 2, 10; 1 Jo 2, 20, 27. *v* cf. cp. 2, 22. *26] * Conc. Trid. s. XIII decr. de Euch. sacr. — * cf. Catech. R. I 9, 6. — cp. 15, 13, 14.* *26, 27] Antt. etc. in frr. p. Pnt.* *27] Ant. ut s. vr. 1-14.* *x* cp. 20, 19, 21, 26; Lc 24, 36; Col 3, 15. — cf. Eph 2, 17; Ph 4, 7. *y* vr. 1. — cf. 2 Tm 1, 7. *z* vr. 2-4. *a* vr. 18. *18] v. vr. 1.* *b* v. vr. 12. *c* cp. 10, 29. — cf. Ph 2, 6. *d* cp. 13, 19; 16, 4; Mt 24, 25. *e* v. cp. 12, 31. *f* cf. cp. 17, 14; 18, 36; Heb 4, 15. *g* cp. 17, 21. 23. *h* cp. 4. 34; 5. [illegible] 6, 38; 10. 18; 12, 49. 50; 15, 10; Ph 2, 8; Heb 5, 8. *a* cf. Ecli 24, 23; Jr 2, 21. *1-7] Ev. in cm. Mm. T. P. et in vg. ss. Ap. Sim. et Juda.* *b* 1 Cor 3, 9. — cf. Mt 15, 13. *c* vr. 6; Mt 3, 10; 7, 19. — cf. Rm 11, 17; 2 1 1, 8. *d* cf. Mt 15, 13; Rm 11, 22. *e* Tb 12, 13; Pro 3, 12. *f* cp. 13, 10. — cf. Eph 5, 26. *g* cf. cp. 17, 7. *h* vr. 5-7; 1 Jo 2, 6. — cf. Col 1, 23. — v. cp. 6, 57. *4, 5] * Conc. Milev. II can. 3. — * cf. Conc. Araus. II (an. 529) can. 7, 24. — * cf. Catech. R. II 2, 49; 5, 72; IV 12, 23.* *i* Rm 11, 17. — cf. 1 Cor 12, 12, 27. *j* vr. 16; Col 1, 6, 10. *5] R. in fr. 4 p. Psch. et in cm. Ap. et Mm. Ant. in fr. 4 p. D. in Alb.*

tualiter ad eos iterum veniet et manebit (15-31); monet quoque ut sibi adhaereant (15, 1-11), ut mutuo se diligant (12-17) utque mundi odium et persecutiones non pertimescant (18-16, 4). Spiritus sancti deinde missione il-

multum, quia [k]sine me nihil potestis facere. 6 Si quis in me non
manserit, [e]mittetur foras sicut palmes et arescet, et [l]colligent eum
et in ignem mittent, et ardet. 7 Si [m]manseritis in me, et verba mea
in vobis manserint, [n]quodcumque volueritis petetis, et fiet vobis.
8 [o]In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum adferatis
et [p]efficiamini mei discipuli. 9 Sicut [q]dilexit me Pater, et ego dilexi
vos. Manete in dilectione mea. 10 [r]Si praecepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea; sicut et [s]ego Patris mei praecepta servavi,
et maneo in eius dilectione. 11 Haec locutus sum vobis, ut [t]gaudium
meum in vobis sit, et [u]gaudium vestrum impleatur.

12 [v]Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi
vos. 13 [x]Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. 14 [r]Vos amici mei estis, si feceritis quae ego
praecipio vobis. 15[y]Iam non dicam vos servos, quia servus nescit quid
faciat dominus eius: vos autem dixi amicos, quia [z]omnia, quaecumque audivi a Patre meo, nota feci vobis. 16 Non vos me elegistis;
sed [a]ego elegi vos et posui vos, ut eatis et [f]fructum adferatis, et fructus
vester maneat, ut [n]quodcumque petieritis Patrem in nomine meo,
det vobis. 17 [v]Haec mando vobis, ut diligatis invicem.

18 [b]Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.
19[c]Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret; [d]quia vero
de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, [e]propterea odit vos
mundus. 20 Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: [f]Non est
servus maior domino suo. [g]Si me persecuti sunt, et vos persequentur;
[h]si sermonem meum servaverunt, et vestrum servabunt. 21 Sed [i]haec
omnia facient vobis propter nomen meum, [j]quia nesciunt eum qui misit me. 22[l]Si non venissem et locutus fuissem eis, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo. 23 [m]Qui
me odit et Patrem meum odit. 24[n]Si opera non fecissem in eis, quae
nemo alius fecit, peccatum non haberent; nunc autem et viderunt et
oderunt et me et Patrem meum, 25 sed, [o]ut adimpleatur sermo qui in
lege eorum scriptus est: '[p]Quia odio habuerunt me gratis'. 26Cum
autem venerit [q]Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, [q]Spiritum
veritatis qui a Patre procedit, [r]ille testimonium perhibebit de me.
27 Et [s]vos testimonium perhibebitis, quia [t]ab initio mecum estis.

16 [a]Haec locutus sum vobis, ut non [b]scandalizemini. 2 [c]Absque
synagogis facient vos. Sed [d]venit hora, ut omnis [e]qui interficit
vos arbitretur obsequium se praestare Deo. 3 Et haec facient vobis,
[f]quia non noverunt Patrem [g]neque me. 4 Sed [a]haec locutus sum vobis, ut, cum [d]venerit [t]hora eorum, reminiscamini quia ego dixit vobis. 5 Haec autem vobis ab initio non dixi, [h]quia vobiscum eram. Et
[i]nunc vado ad eum qui misit me, et [j]nemo ex vobis interrogat me:
Quo vadis? 6 Sed, quia haec locutus sum vobis, [k]tristitia implevit
cor vestrum. 7 Sed ego veritatem dico vobis: [l]expedit vobis ut [j]ego
vadam; [l]si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; [m]si
autem abiero, [n]mittam eum ad vos. 8 Et, [o]cum venerit ille, [p]arguet
mundum de peccato et de iustitia et de iudicio: 9 de peccato quidem, [q]quia non crediderunt in me; 10 [r]de iustitia vero, quia [i]ad
Patrem vado, et iam non videbitis me; 11 [s]de iudicio autem, quia
[t]princeps huius mundi iam iudicatus est. 12 Adhuc multa habeo vobis dicere; sed [u]non potestis portare modo. 13 Cum autem
venerit ille [v]Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non
enim loquetur a semetipso; sed quaecumque audiet loquetur, et
quae ventura sunt adnuntiabit vobis. 14 [y]Ille me clarificabit, quia
de meo accipiet et adnuntiabit vobis. 15 [z]Omnia quaecumque habet
Pater mea sunt; propterea dixi: Quia de meo accipiet, et adnuntia-

k cf. cp. 21, 3; Lc 11, 23; 2 Cor 3, 5. Ez 15, 4.
l Mt 3, 12; 13, 40-12. — cf.
*7] * Catech. R. IV 4, 1; 7, 6.— Ant. in fs. ss. Ap. Phil. et* [Jc.
m cp. 8, 31.
n vr. 16. — v. cp. 14, 13.
o Mt 5, 16; 2 Cor 9, 13; Ph. 1, 11. — cf. Is 61, 3.
p v. cp. 8, 31. [*ss. Cord. J.*
9-16] Ev. in Ms. (pr. pro a. l.)
q cf. cp. 16, 27; 17, 23.
9, 10] v. vr. 5. — R. in fs. ss. Cord. J. [Mt 12, 50.
r vr. 14. — cf. cp. 14, 15, 23;
s cp. 8, 29; 17, 4; Ph 2, 8. — cf. 1 Jo 2, 4.
t cf. Mt 25, 21; 2 Cor 2, 3.
u cp. 3, 29; 16, 24; 17, 13; 1 Jo 1, 4; 2 Jo 12.
12-16] Ev. in vg. Ap. (12-14) et in fs. s. Camilli de L.
v v. cp. 13, 34, 35.
x Rm 5, 7, 8; Eph 5, 2; 1 Jo 3, 16. — cf. cp. 10, 11, 15, 17.
13] Int. (Ps 40) in fs. s. Camil. et Of. in fs. s. Josaphat. — v. 2 Jo 3, 16.
y cf. cp. 12, 26; Lc 17, 7-10.
15,14] R. in fr. 2 p. Pnt, et in ordinat. Presbyt. (P. R.).
z cp. 1, 18; 3, 11, 32; 8, 26; 17, 8, 14. — cf. cp. 16, 12; Ac 20, 27.

16] R. in fr. 6 p. Pnt. — V. All. et Cm. in fss. Evang., App. etc.
a vr. 19; cp. 13, 18; Mr 3, 13.
17-25] Ev. in fs. ss. Ap. Sim. et Juda.
b cp. 7, 7; 1 Jo 3, 13. — cf. vr. 23. — v. Mt 10, 22.
c cf. 1 Jo 4, 5.
d cp. 17, 14, 16. — cf. Lc 6, 26; Gal 1, 4; Jc 4, 4.
e Mr 13, 13; Lc 6, 22.
f v. cp. 13, 16. *g* 1 Pt 2, 21 sqq.
h cf. Ez 3, 7.
i cp. 16, 3. — cf. Ac 5, 41; 1 [Pt 4, 14, 16.
j v. Ac 3, 17.
l cf. cp. 9, 41; Mt 11, 21-24; Lc 12, 47, 48.
m cf, cp. 5, 23; 1 Jo 2, 23.
n cp. 3, 2; 7, 31; 9, 32; Mt 15, 31. — cf. cp. 10, 32, 37.
o v. cp. 12, 38; 10, 34.
p Ps 34, 19; 68, 5.
26-16, 4] Ev. in D. p. Asc. et in Ms. ss. Trin.
q cp. 14, 16, 26. — cf. Mt 10, 20; Lc 24, 49.
*26] * Catech. R. I 9, 6. — cf. Conc. Later. IV cp. 1. — v. cp. 14, 1. — Ant. et Cm in fr. 5 p. Pnt.*
r 1 Cor 12, 3; 1 Jo 5, 6.
s cp. 19, 35; 1 Jo 1, 2; 4, 14. — cf. 3 Jo 12. — v. Lc 24, 48.
t Lc 1, 2. — cf. Ac 1, 21, 22.

a vr. 4. — cf. cp. 13, 19; 14, [29.
b v. Mt 11, 6.
c cp. 9, 22; 12, 42. — cf. Lc 6, 22. *d* cp. 4, 21; Lc 22, 53. *e* Ac 26, 9-11. — cf. Is 66, 5. *f* cp. 8, 19, 55; 15, 21; 17, 25. *g* cp. 1, 10. *4] Ant. in D. inf. oct. Asc.* *5-14] Ev. in D. 4 p. Pasch. (5, 6).* *h* cf. Mt 9, 15. *i* vr. 28; cp. 7, 33; 14, 12, 28. *j* cf. cp. 13, 36; 14, 5. *k* vr. 22. — cf. Lc 24, 17.
*7] * Conc. Hispan. (an. 447) profess. fid. — * Catech. R. I 7, 6.— Ant. in fr. 2 p. D. p. Psch. — v. cp. 14, 16, 17.*
l cf. cp. 7, 39. *m* cf. Ac 2, 33. *n* cf. cp. 14, 26. *8] Cm. in D. 4 p. Psch. et Ant. in fr. 3 seq.*
o cf. cp. 8, 28. *p* cf. cp. 8, 46. *q* cp. 8, 24. — cf. Ac 2, 26, 37; 1 Cor 12, 3. *r* cf. Ac 17, 31.
s cp. 12, 31. *t* Col 2, 15: Heb 2, 14. — v. cp. 14, 30. *12, 13] Antt. in fr. 4 et 5 p. D. 4 p. Psch.*
u cf. Mr 4, 33; 1 Cor 3, 2; Heb 5, 12. *13] * v. cp. 14, 26.* *v* cp. 14, 17, 26. — cf. 1 Jo 2, 27. *y* cf. cp. 7, 39. *z* cp. 17, 10. — cf. Lc 15, 31. *15-22] Ev. in D. 3 p. Psch. (16, 20).*

lustrata ac suo post modicum reditu promisso (16-24), praedicta etiam in passione discipulorum fidei instabilitate (25 33), sollemni oratione a Patre precatur suam ipsius glorificationem (17, 1-5), discipulorum

bit vobis. 16 [a]Modicum, et iam non videbitis me; et [b]iterum modi-
cum, et videbitis me, quia vado ad Patrem. 17 [c]Dixerunt ergo ex
discipulis eius ad invicem: Quid est hoc quod dicit nobis: '[a]Modi-
cum, et non videbitis me, et [b]iterum modicum, et videbitis me', et
quia '[i]vado ad Patrem'? 18 Dicebant ergo: Quid est hoc quod dicit:
Modicum? [d]nescimus quid loquitur. 19 [e]Cognovit autem Iesus quia
volebant eum interrogare et dixit eis: De hoc quaeritis inter vos,
quia dixi: Modicum, et non videbitis me, et iterum modicum, et
videbitis me. 20 Amen, amen dico vobis [f]quia plorabitis et fle-
bitis vos, [g]mundus autem gaudebit; vos autem contristabimini,
sed [h]tristitia vestra vertetur in gaudium. 21 [i]Mulier, cum parit, tri-
stitiam habet, quia venit hora eius; cum autem pepererit puerum,
iam non meminit pressurae propter gaudium, quia natus est homo
in mundum. 22 Et [k]vos igitur nunc quidem tristitiam habetis; [b]ite-
rum autem videbo vos, et [j]gaudebit cor vestrum, et gaudium ve-
strum nemo tollet a vobis. 23 Et [l]in illo die me non rogabitis quid-
quam. Amen, amen, dico vobis, [m]si quid petieritis Patrem in no-
mine meo, dabit vobis. 24 Usque modo non petistis quidquam in no-
mine meo. [m]Petite et accipietis, ut [n]gaudium vestrum sit plenum.
25 Haec in proverbiis locutus sum vobis. Venit hora, cum iam non
[o]in proverbiis loquar vobis, sed palam de Patre adnuntiabo vobis. 26 [l]In
illo die in nomine meo petetis; et non dico vobis quia [p]ego rogabo Pa-
trem de vobis; 27 ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis et
[r]credidistis quia ego a Deo exivi. 28 Exivi a Patre et veni in mundum;
iterum [t]relinquo mundum et vado ad Patrem. 29 Dicunt ei discipuli
eius: [u]Ecce nunc palam loqueris et [o]proverbium nullum dicis. 30 Nunc
scimus quia [v]scis omnia, et non opus est tibi, ut quis te interroget: in
hoc credimus quia [x]a Deo existi. 31 Respondit eis Iesus: Modo creditis?
32 Ecce venit hora et iam venit, ut [x]dispergamini unusquisque in pro-
pria, et [y]me solum relinquatis; et [z]non sum solus, quia Pater mecum
est. 33 Haec locutus sum vobis, ut [a]in me pacem habeatis. [b]In mundo
pressuram habebitis; sed [c]confidite, [d]ego vici mundum.

17 Haec locutus est Iesus et, [a]sublevatis oculis in caelum, dixit:
Pater, [b]venit hora, [c]clarifica Filium tuum, ut Filius tuus cla-
rificet te; 2 sicut [d]dedisti ei potestatem omnis carnis; ut omne [e]quod
dedisti ei, [f]det eis vitam aeternam. 3 [g]Haec est autem vita aeterna,
ut cognoscant te solum Deum verum et quem misisti Iesum Chri-
stum. 4 [h]Ego te clarificavi super terram, [i]opus consummavi quod
dedisti mihi ut faciam. 5 Et nunc [c]clarifica me tu, Pater, apud temet-
ipsum claritate, quam habui, priusquam mundus esset, apud te.
6 [j]Manifestavi nomen tuum hominibus, [e]quos dedisti mihi de mundo.
[l]Tui erant, et mihi eos dedisti; et sermonem tuum servaverunt.
7 Nunc cognoverunt quia omnia, quae dedisti mihi, abs te sunt,
8 quia [m]verba, quae dedisti mihi, dedi eis, et ipsi acceperunt et
[n]cognoverunt vere quia a te exivi, et [o]crediderunt quia tu me misi-
sti. 9 [p]Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro his [e]quos
dedisti mihi; quia tui sunt. 10 Et mea omnia tua sunt, et [p]tua mea
sunt, et clarificatus sum in eis. 11 Et iam non sum in mundo, et
[r]hi in mundo sunt, et [s]ego ad te venio. Pater sancte, [t]serva eos
in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut [u]sint unum sicut et nos. 12 Cum
essem cum eis, [v]ego servabam eos in nomine tuo. [x]Quos dedisti
mihi custodivi, et nemo ex eis periit, nisi [y]filius perditionis, [z]ut Scri-
ptura impleatur. 13 Nunc autem ad te venio et haec loquor in
mundo, [a]ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. 14 [m]Ego
dedi eis sermonem tuum, et [b]mundus eos odio habuit, [b]quia non
sunt de mundo, [c]sicut et ego non sum de mundo. 15 Non rogo [d]ut
tollas eos de mundo, sed [t]ut serves eos a malo. 16 [b]De mundo non
sunt, sicut et ego non sum de mundo. 17 [e]Sanctifica eos in veritate.
[f]Sermo tuus veritas est. 18 [g]Sicut tu me misisti in mundum, et [h]ego
misi eos in mundum. 19 Et [i]pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint

16] Cm. ut s.
a cp. 7, 33; 12, 35; 13, 33;
b cf. vr. 22; 1 Jo 2, 8. [14, 19.
c cf. Mr 9, 9, 31.
d Lc 9, 45. — cf. cp. 14, 5.
e cf. vr. 30. — v. cp. 2, 24. 25.
20-22] Ev. in cm. Mm. T. P.
20] R. ut s. vr. 15 et Ant. in fr. sqq. – R. in cm. Ap. et Mm.
f Mr 16, 10. — cf. Lc 6, 25. —
g cf. Ap 11, 10. [v. Mt. 5, 5.
h Jr 31, 13. — v. Mt 5, 4.
i Is 26, 17. — Ps 47, 7; Is 13, 8; 1 Th 5, 3; Ap 12, 2.
j cp. 20, 20; Ps 32, 21; Is 66, 14; Ac 2, 46; 1 Pt 1, 8.
22] v. cp. 14, 1. [*8, 7.*
*23, 24] * Catech. R. IV, 2, 2;*
23-30] Ev. in D. 5 p. Psch.
l vr. 20; cp. 14, 20. [(*24, 27*).
m v. Mt 7, 7.
*24] * cf. Mich. M. prop. 14 ab Innoc. XI damn.*
n cp. 15, 11; 17, 13; 1 Jo 1, 4.
24, 27, 28] Antt. etc. in frr. Rogat. [— v. cp. 10, 6.
o Mt 13, 3, 34; Mr 4, 33, 34.
p cp. 14, 16; 17, 9, 15, 20.
q cf. cp. 14, 21, 23; 17, 23.
r cp. 17. 8. *s* cp. 3, 4; 8, 42.
t cp. 13, 1, 3. [*vr. 7.*
*28] V. All. ut s. vr. 23. — * v.*
u cf. cp. 10, 6.
v cp. 21, 17. — v. cp. 2, 24, 25.
x cf. Zc 13, 7; Mt 26, 31, 56.
y cf. Is 63, 5.
z cf. cp. 8, 16, 29.

a cp. 14, 27; Rm 5, 1.
b cp. 15, 18. — cf. Ac 14, 21;
c Mt 14, 27. [Ap 1, 9.
*33] * Catech. R. IV, 15, 17.*
d cf. Rm 8, 37; 1 Jo 4, 4; 5, 4, 5; Ap 3, 21; 12, 11.

1-11] Ev. in vg. Asc. (1, 5).
a cp. 11, 41; Mt 14, 19; Mr 7.
b cf. cp. 7, 30. [34.
c v. cp. 13, 31, 32. [Mt 11, 27.
d cp. 3, 35; Mt 28, 18. — cf.
e vr. 6, 9; cp. 6. 37, 39; 10. 29; 18, 9; Heb 2, 13.
f cp. 18, 28; 1 Jo 2. 25.
*3] * Catech R. I 13, 7.* [*Imp.*
3-8] Ev. in fs. s. s. Pulcheriae
g cf. 2 Pt 1, 2, 3; 1 Jo 5, 20.
h cp. 8, 54; 12, 23.
i cp. 4, 34; 5, 36. — cf. 2 Tm 4, 7. — v. cp. 19, 30. [23.
j cf. vr. 24; cp. 8, 58; Pro 8,
5] Ant. in sb. a. D. Palm. et
l vr. 9. [***in fr. 2 mai. hebd.***
6] Ant. in Asc. Dñi.
m vr. 14; cp. 15, 15. — cf. cp. 8, 26; 12, 49.
n cp. 16, 27, 28.
o vr. 21, 25; cp. 6, 70; 11, 42; 16, 30. [*v. vr. 6.*
*9, 11] * Catech. R. II 4, 24.* —
p cp. 14, 16; 16, 26. – cf. vr. 20.
q cp. 16, 15. — cf. Lc 15, 31.
r cp. 13, 1.
s v. cp. 14, 12. [5-18.
t vr. 15; 2 Th 3, 3. — cf. 1 Jo
u vr. 21, 22; cp. 10, 30. — cf. Rm 12, 5; Eph 4, 4. — v. Ac 4, 32.
12, 13, 15] Cm. in D. inf. oct.
v cf. cp. 10, 11. [*Asc.*

x (all) cp. 18, 9. *y* 2 Th 2, 3. — cf. Mt 23, 15. *z* Ps 40, 10; 108, 8. — v Ac 1. 16-20. *a* cp. 15, 11; 16. 24. *b* cp. 15, 19; Jc 4, 4; 1 Jo 4, 5, — cf. cp. 16, 20. *c* vr. 11; cp. 8, 23. — cf. Lc 6, 26. *15] * Catech. R. IV 16, 1.* *d* cf. 1 Cor 5, 10. *e* cf. 1 Cor 1, 2; 6, 11; 1 Th 5, 33; 2 Th 2, 13. — v. cp. 15, 3. *f* 2 Rg 7, 28; Ps 118, 160. *g* cp. 20, 21. *h* cp 4, 30; Mt 28, 19; Mr 16, 15. *i* cf. 1 Cor 1, 30; Tt 2, 24.

perseverantium in fide, custodiam a malo et concordiam animorum (6-26). Postea egressus in hortum satellitibus, quos uno verbo prostraverat, se tradit (18, 1-11) et ductus ad Annam et Caipham, dum ter a

et ipsi [e]sanctificati in veritate. 20 [j]Non pro eis autem rogo tantum,
sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, 21 [u]ut
omnes unum sint, sicut [l]tu, Pater, in me, et ego in te, ut et [m]ipsi
in nobis unum sint, ut credat mundus quia tu me misisti. 22 Et
ego [n]claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, [n]ut sint unum sicut et
nos unum sumus. 23 [o]Ego in eis, et tu in me, ut sint [p]consummati
in unum, et [q]cognoscat mundus quia tu me misisti et [r]dilexisti eos,
sicut et [s]me dilexisti. 24 Pater, quos dedisti mihi volo ut [t]ubi sum
ego et illi sint mecum, ut [u]videant claritatem meam, quam dedisti
mihi; quia dilexisti me [v]ante constitutionem mundi. 25 [x]Pater iuste,
[y]mundus te non cognovit; [z]ego autem te cognovi, et hi cognoverunt
quia tu me misisti. 26 Et [z]notum feci eis nomen tuum et notum
faciam, ut dilectio, qua [s]dilexisti me, in ipsis sit, et [o]ego in ipsis.

18 Haec cum dixisset Iesus, [a]egressus est, cum discipulis suis trans
[b]torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse, et
discipuli eius. 2 Sciebat autem et Iudas, qui tradebat eum, [c]locum;
quia [d]frequenter Iesus convenerat illuc cum discipulis suis. 3 Iudas
ergo, cum accepisset cohortem et a pontificibus et pharisaeis [e]ministros, venit illuc cum lanternis et facibus et armis. 4 Iesus itaque
[f]sciens omnia, quae ventura erant super eum, processit et dixit eis:
[g]Quem quaeritis? 5 Responderunt ei: Iesum Nazarenum. Dicit eis
Iesus: Ego sum. Stabat autem et Iudas, qui tradebat eum, cum ipsis.
6 [h]Ut ergo dixit eis: ' Ego sum ', abierunt retrorsum et ceciderunt in
terram. 7 Iterum ergo interrogavit eos: [g]Quem quaeritis? Illi autem
dixerunt: Iesum Nazarenum. 8 Respondit Iesus: Dixi vobis quia ego
sum; si ergo me quaeritis, sinite hos abire. 9 Ut impleretur sermo,
quem dixit: ' [i]Quia, quos dedisti mihi, [j]non perdidi ex eis quemquam '.
10 Simon ergo Petrus [l]habens gladium eduxit eum et percussit pontificis servum et abscidit auriculam eius dexteram. Erat autem nomen servo Malchus. 11 Dixit ergo Iesus Petro: Mitte gladium tuum
in vaginam: [m]calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?

12 Cohors ergo et tribunus et ministri Iudaeorum comprehenderunt Iesum et ligaverunt eum 13 et [n]adduxerunt eum ad [o]Annam
primum; erat enim socer [p]Caiphae, qui erat pontifex anni illius.
14 Erat autem Caiphas qui consilium dederat Iudaeis, quia ' [q]expedit
unum hominem mori pro populo '. 15 [r]Sequebatur autem Iesum Simon Petrus et [s]alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus
pontifici et introivit cum Iesu [t]in atrium pontificis. 16 Petrus autem
stabat ad ostium foris. Exivit ergo discipulus alius, qui erat notus
pontifici, et dixit [u]ostiariae et introduxit Petrum. 17 Dicit ergo Petro
[u]ancilla ostiaria: Nunquid et tu ex discipulis es hominis istius? Dicit
ille: Non sum. 18 Stabant autem servi et ministri ad prunas, quia
frigus erat, et calefaciebant se; [v]erat autem cum eis et Petrus stans
et calefaciens se.

19 Pontifex ergo interrogavit Iesum de discipulis suis et de doctrina eius. 20 Respondit ei Iesus: Ego [x]palam locutus sum [y]mundo;
ego semper docui in synagoga et in templo, quo omnes Iudaei
conveniunt, et [z]in occulto locutus sum nihil. 21 Quid me interrogas?
interroga eos, qui audierunt quid locutus sim ipsis; ecce hi sciunt
quae dixerim ego. 22 Haec autem cum dixisset, unus adsistens ministrorum dedit [a]alapam Iesu [b]dicens: Sic respondes pontifici? 23 Respondit ei Iesus: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo;
si autem bene, quid me caedis? 24 Et misit eum [o]Annas ligatum ad
[p]Caipham pontificem.

25 Erat autem Simon Petrus stans et calefaciens se. Dixerunt ergo
ei: Nunquid et tu ex discipulis eius es? Negavit ille et dixit: Non
sum. 26 Dicit ei unus ex servis pontificis, cognatus eius [c]cuius abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi [d]in horto cum illo? 27 Iterum ergo negavit Petrus, et [e]statim gallus cantavit.

28 [n]Adducunt ergo Iesum a Caipha in [f]praetorium. Erat autem
mane. Et ipsi non introierunt in praetorium, [g]ut non contaminarentur, sed [h]ut manducarent pascha. 29 Exivit ergo Pilatus ad eos foras et dixit: Quam accusationem adfertis adversus hominem hunc?
30 Responderunt et dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non

j cf. vr. 9.
l cp. 10, 38; 14, 10, 11, 20.
m 1 Jo 1, 2. [8, 30.
n vr. 24. — cf. cp. 1, 14; Rm
22] *Conc. Later. IV definit. contr. abat. Joachim.*
o vr. 26; cp. 14, 20; Rm 8, 10, 39; 1 Jo 5, 20.
p cf. Col 3, 14; 1 Jo 2, 5; 4,
q vr. 21; cp. 14, 21. [12, 17.
r cp. 16, 27. — cf. cp. 14, 21,
s v. cp. 5, 20. [23.
24] * *cf. Catech. R. I 7, 7.*
t cp. 12, 26; 14, 3. — cf. Mt 28, 20.
u cp. 1, 14; 2 Cor 3, 18. — cf. 1 Jo 3, 2. [vr. 5; cp. 8, 58.
v Eph 1, 4; 1 Pt 1, 20. — v.
25] *Ant. in sb. a D. Palm.*
x Jr 12, 1; Rm 3, 26; Ap 16, 2.
y v. cp. 8, 55; 10, 15.
z vr. 6; cp. 15, 15.

1-19, 42] *Passio in Parasc.*
a Mt 26, 30, 36; Lc 22, 23.
b v. 2 Rg 15, 23.
c Lc 22, 40.
d cf. Lc 21, 37.
3-11] Mt 26, 47-56; Mr 14, 43-50; Lc 22, 47-53.
e cp. 7, 32. — v. Mt 26, 58.
f cp. 13, 1; 19, 28.
g vr. 7; cp. 1, 38; 20, 15.
h cf. cp. 10, 18; Mt 26, 53; Ap 1, 17.
6] * *Catech. R. I 5, 7.*
i cp. 17, 12.
j cp. 6, 39; 10, 28.
l cf. Lc 22, 38.
m Mt 20, 22; 26, 39, 42. — cf. Is 51, 22.
n cf. vr. 24, 28; Mt 26, 57; Mr 14, 53.
o vr. 24; Lc 3, 2; Ac 4, 7.
p vr. 24, 28; cp. 11, 49. — v. Mt 26, 3, 57.
q cp. 11, 50.
r Mt 26, 58.
s cp. 20, 3. — cf. Ac 3, 1.
t Mt 26, 3, 58, 69.
16-18] Mt 26, 69, 70; Mr 14, 66-68; Lc 22, 55-58.
17] * *cf. Catech. R. II 3, 22.*
u cf. Ac 12, 13.
v vr. 25; Mt 14, 54.
19-24] Mt 26, 59-68; Mr 14, 55-65; Lc 22, 63-71.
x cp. 7, 26. — cf. Mt 10, 27; 26, 55.
y cf. cp. 8, 26.
z Is 45, 19; 48, 16. — cf. cp. 7, 4.

a cp. 19, 3; Mt 26, 67; Lc 22, 63, 65. — cf. Mt 5, 39; Ac 23, 2.
b cf. Ac 23, 4.
23] *v. cp. 8, 40.*
25-27] Mt 26, 71-75; Mr 14, 69-72; Lc 22, 58-62.
c v. vr. 10.
d v. vr. 1.
e cf. Mr 13, 35.
28-19, 15] Mt 27, 2, 11-30; Mr 15, 1-19; Lc 23, 1-25.
f vr. 33; cp. 19, 9; Mr 15, 16. — v. Mt 27, 27.
g Ac 10, 28; 11, 3. — cf. cp. 11, 55.
h cf. cp. 19, 14.
i v. Mt 20, 19.
j cf. cp. 19, 6; Ac 18, 15.

tibi tradidissemus eum. 31 Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos
et secundum legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudaei:
Nobis non licet interficere quemquam. 32 Ut [l]sermo Iesu impleretur,
quem dixit [m]significans qua morte esset moriturus.
33 [n]Introivit ergo iterum in [f]praetorium Pilatus et vocavit Iesum
et dixit ei: Tu es [o]rex Iudaeorum? 34 Respondit Iesus: A temetipso
hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me? 35 Respondit Pilatus: Nun-
quid ego Iudaeus sum? [p]Gens tua et pontifices tradiderunt te mihi:
quid fecisti? 36 Respondit Iesus: [q]Regnum meum non est [r]de hoc
mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique
[s]decertarent ut non traderer Iudaeis; nunc autem regnum meum
non est hinc. 37 Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit
Iesus: [t]Tu dicis quia rex sum ego. Ego [u]in hoc natus sum et ad
hoc veni in mundum, [v]ut testimonium perhibeam veritati: [x]omnis
qui est ex veritate audit vocem meam. 38 Dicit ei Pilatus: Quid est
veritas?
Et, cum hoc dixisset, [y]iterum exivit ad Iudaeos et dicit eis: [z]Ego
nullam invenio in eo causam. 39 Est autem consuetudo vobis ut
unum dimittam vobis in Pascha; vultis ergo dimittam vobis [a]regem
Iudaeorum? 40 Clamaverunt ergo rursum omnes dicentes: [b]Non hunc
sed Barabbam. Erat autem Barabbas [c]latro.

19 Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum et [a]flagellavit. 2 Et milites
plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius et veste
purpurea circumdederunt eum. 3 Et veniebant ad eum et dicebant:
Ave, rex Iudaeorum; et dabant ei [b]alapas. 4 Exivit ergo iterum Pi-
latus foras et dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, ut cognosca-
tis quia [c]nullam invenio in eo causam. 5 Exivit ergo Iesus portans
[d]coronam spineam et purpureum vestimentum. Et dicit eis: [e]Ecce
homo. 6 Cum ergo vidissent eum pontifices et ministri, clamabant
dicentes: [f]Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: [g]Accipite eum
vos et crucifigite; ego enim [c]non invenio in eo causam. 7 Respon-
derunt ei Iudaei: Nos legem habemus, et [h]secundum legem debet
mori, quia Filium Dei se fecit. 8 Cum ergo audisset Pilatus hunc
sermonem, magis timuit. 9 Et [i]ingressus est praetorium iterum et
dixit ad Iesum: [j]Unde es tu? [l]Iesus autem responsum non dedit ei.
10 Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? Nescis quia potestatem
habeo crucifigere te et potestatem habeo dimittere te? 11 Respondit
Iesus: [m]Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum
esset desuper. Propterea [n]qui me tradidit tibi [o]maius peccatum habet.
12 Et exinde quaerebat [p]Pilatus dimittere eum. Iudaei autem cla-
mabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Caesaris; [q]omnis
enim qui se regem facit contradicit Caesari. 13 Pilatus autem, cum
audisset hos sermones, adduxit foras Iesum et sedit [r]pro tribunali
in loco, qui dicitur Lithostrotos, hebraice autem Gabbatha. 14 Erat
autem [s]parasceve Paschae [t]hora quasi sexta. Et dicit Iudaeis:
Ecce rex vester. 15 Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum.
Dicit eis Pilatus: [u]Regem vestrum crucifigam? Responderunt ponti-
fices: Non habemus regem nisi Caesarem. 16 [v]Tunc ergo tradidit eis
illum ut crucifigeretur.
Susceperunt autem Iesum et eduxerunt. 17 Et [x]baiulans sibi cru-
cem, [y]exivit in eum, qui dicitur Calvariae, locum, hebraice autem
Golgotha, 18 ubi crucifixerunt eum; et cum eo alios duos hinc et
hinc, medium autem Iesum. 19 [z]Scripsit autem et titulum Pilatus et
posuit super crucem. Erat autem scriptum: IESUS NAZARENUS
REX IUDAEORUM. 20 Hunc ergo titulum multi Iudaeorum legerunt,
quia [y]prope civitatem erat locus ubi crucifixus est Iesus, et erat scri-
ptum hebraice, graece et latine. 21 Dicebant ergo Pilato pontifices
Iudaeorum: Noli scribere rex Iudaeorum, sed quia ipse dixit: Rex
sum Iudaeorum. 22 Respondit Pilatus: [z]Quod scripsi scripsi.
23 Milites ergo, cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta
eius et fecerunt quattuor partes, unicuique militi partem, et tunicam.
Erat autem tunica inconsutilis desuper contexta per totum. 24 Dixe-
runt ergo ad invicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa
cuius sit; ut [a]Scriptura impleretur dicens:

31] cf. Jo. Hus artic. 14 a Conc. Constant. damn.
l cp. 3, 14; 8, 28; 12, 32, 33; Mt 20, 19.
m cp. 12, 32, 33.
n cp. 19, 9.
33-37] Ev. in fs. DNJC. regis.
o cp. 19, 12. — cf. Ac 17, 7.
p vr. 28. — v. Mt 24, 19.
*36] * Catech. R. I 7, 5; 13, 4.*
q Dn 2, 44, 7, 27. — cf. Lc 17, 21.
r cp. 8, 23. — cf. cp. 6, 15.
s cf. cp. 19, 16; Lc 23, 25.
t v. Lc 22, 70.
u cf. Rm 14, 9.
v cp. 3, 11, 32; 5, 31; 8, 13, 14. — cf. Ac 14, 3; 1 Tm 6, 13.
x 1 Jo 4, 6. — cf. cp. 8, 47; 10, 27.
y cf. vr. 29.
z cp. 19, 4, 6; Lc 23, 4; 14, 22.
a cp. 19, 3. — v. Mt 27, 11.
b Ac 3, 14.
c cf. Mr 15, 7; Ac 3, 14.
1-5] Ev. in fs. ss. spin. Coron. (1, 2, 5).
a v. Mr 15, 15.
2] Ant. in fs. ss. Ros. BMV.
b cp.. 18, 22.
c vr. 6; cp. 18, 18.
5] Ant. in fs. pretiosiss. Sang.
d v. vr. 2.
e cf. vr. 14.
f vr. 15.
g cf. cp. 18, 31.
h Lc 24, 16. — cf. cp. 10, 33.
i cp. 18, 33.
j cf. cp. 7, 27, 42.
l Mt 26, 63; Is 53, 7.
*11] * Conc. Araus. II can. 25. — Ant. in fr. 2 mai. hebd.*
m cf. Rm 13, 1.
n cf. cp. 18, 14; 28-32; Mt 27, 2; Ac 2, 23.
o cf. cp. 9, 41.
p Ac 3, 13.
q cf. Ac 17, 7. — v. Lc 23, 2.
r Mt 27, 19; Ac 12, 21; 25, 6.
s vr. 31, 42. — cf. cp. 18, 28. — v. Mr 15, 42.
t cf. Mr 15, 25.
u Lc 23, 18. — cf. Ac 21, 36.
16-30] Mt 27, 31-50; Mr 15, 20-37; Lc 23, 26-46.
v Mt 27, 26.
w Lc 14, 27. — cf. Gn 22, 6.
x Mr 15, 20, 27; Heb 13, 12. — cf. Nm 15, 35, 36.
17] R. in fs. 7 dol. BMV.
17, 18] Ant. in fs. pretiosiss. Sang.
y cf. Mt 27, 37.
19] v. Mt 27, 37.
z cf. Est 1, 19; 8, 8; Dn 6, 8, 12, 15.
*23, 24] * Bonifac. VIII bulla « Unam sanctam ».*
a v. cp. 13, 18.

etsi eum regem esse adfirmet (19, 1-22). Tandem, postquam omnis de se impleta est Scriptura, Dñus N. emittit spiritum, lancea perforatur (23-27) et honorifice effertur (38-42); die vero tertia resurgit et Ma-

b Ps 21, 19.
c Mt 27, 55, 56. [*etc. (29, 27).*
25-27] Ev. in fs. 7 dol. BMV.
d cp. 20, 1, 18. — cf. Lc 8, 2.
25] v. Lc 23, 33. — Int. (vr. 26, 27) in fs. 7 dol. BMV.
e v. cp. 13, 23.
f cp. 2, 4. [*Imm. a s. Num.*
27] Of. in fs. manif. BMV.
g cf. cp. 1, 11; 16, 32.
28-35] Ev. in fs. s. Lanc. et Clav. et in Ms. de Pass.
h cp. 18, 4.
i Ps 68, 22. — v. cp. 4, 6, 7.
j Mt 27, 48. — cf. Lc 23, 36.
30-35] Ev. in fs. pretiosiss. Sang.
l cf. vr. 28; Ac 13, 29. — v. cp. 17, 4.
*30] * Catech. R. I 5, 6. — Ant. in Parasc. etc. — v. Mt 27,*
m Mt 27, 50. [*45, 46.*
31-35] Ev. in fs. ss. Cord. J.
n cf. Ex 34, 25; Dt 21, 23; Js
o Ex 12, 16. [8, 29; 10, 26, 27.
p v. vr. 18.
*33, 34] * Conc. Vienn. defin. c. errores Jo. Pt. Olivi. — * Conc. Trid. s. XXII cp. 7. — * cf. Catech. R. II 4, 16.*
33-38] Antt. et RR. ut s. vr. 30-35.
q 1 Jo 5, 7, 8. — cf. 1 Jo 1, 7; Ap 7, 14. [cp. 15, 27.
r 1 Jo 1, 1-3; Ap 1, 2. — cf.
s cp. 21, 24. — cf. cp. 20, 31.
t cp. 20, 31.
u Ex 12, 46; Nm 9, 12. — cf.
v cf. Ps 33, 21. [1 Cor 5, 7.
w Zc 12, 10. — cf. Ap 1, 7.
38] v. Mr 15, 46.
38-42] Mt 27, 57-61; Mr 15, 42-47; Lc 23, 50.
x cp. 7, 13; 20, 19.
y cp. 3, 1, 2; 7, 50.
z cf. Mt 16, 1; Lc 24, 1.

a Ps 44, 9; Pro 7, 17; Cn 4, 14; Mt 2, 11. [14; Ac 5, 6.
b cp. 11, 44. — cf. 2 Par 16,
c cp. 20, 5-7; Lc 24, 12.
d cf. cp. 20, 15; 4 Rg 21, 18, 26.
e Lc 23, 53. — cf. Mr 11, 2.
f v. vr. 14, 31.
1-18] Mt 28, 1-10; Mr 16, 1-11; Lc 24, 1-12.
a vr. 18; cp. 19, 25.
1-9] Ev. in sb. in Albis (4).
b cf. cp. 11, 39.
c cp. 19, 26. — v. cp. 13, 23.
d vr. 13. *e* Lc 24, 12.
f cp. 19, 40.
7] v. vr. 11, 12.
g v. cp. 11, 44. *h* Mt 22, 29.
i Lv 24, 46; Ac 2, 25-31; 13, 34, 35; 17, 3; 1 Cor 15, 4.
10-18] Ev. in fr. 5 p. Psch. (11, 12, 13, 15).
11-13 R. ut s. et in fs. s. M.
j cf. Mt 28, 3; Mr 16, 5. [*Mgd.*
l Lc 24, 4. — cf. Ac 1, 10.
m vr. 15. — cf. cp. 2, 4.
n Mr 16, 9. — cf. Mt 28, 9.
o cp. 21, 4. — v. Lc 24, 16, 31.
15] Ant. in Dd. p. Psch.
p cp. 1, 38; 18, 4, 7.
q cf. cp. 19, 41. *r* v. cp. 1, 38.
s cf. Mt 28, 9.
t Heb 2, 11, 12. — cf. Rm 8, 29. — v. Mt 28, 10.
17] Ant. et V. in Asc. Dñi.
u cf. Mr 16, 19. — v. cp. 14, 12.
v Mt 6, 1, 9; 1 Pt 1, 17.

' [b]Partiti sunt vestimenta mea sibi
et in vestem meam miserunt sortem '.
Et milites quidem haec fecerunt.
25 [c]Stabant autem iuxta crucem Iesu mater eius et soror matris
eius Maria Cleophae et [d]Maria Magdalene. 26 Cum vidisset ergo Ie-
sus matrem et [e]discipulum stantem quem diligebat, dicit matri suae:
[f]Mulier, ecce filius tuus; 27 deinde dicit discipulo: Ecce mater tua.
Et ex illa hora accepit eam discipulus in [g]sua.
28 Postea sciens Iesus quia omnia [h]consummata sunt, ut consum-
maretur Scriptura, dixit: [i]Sitio. 29 [j]Vas ergo erat positum aceto ple-
num; [i]illi autem spongiam plenam aceto hysopo circumponentes ob-
tulerunt ori eius. 30 Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: [l]Con-
summatum est. Et, inclinato capite, [m]tradidit spiritum.
31 Iudaei ergo, quoniam [r]p a r a s c e v e erat, [n]ut non remane-
rent in cruce corpora sabbato (erat enim [o]magnus dies ille sabbati),
rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura et tollerentur. 32 Ve-
nerunt ergo milites, et primi quidem fregerunt crura et alterius [p]qui
crucifixus est cum eo. 33 Ad Iesum autem cum venissent, ut vide-
runt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, 34 sed unus mi-
litum lancea latus eius aperuit et continuo exivit [q]sanguis et aqua.
35 Et [r]qui vidit testimonium perhibuit, et [s]verum est testimonium
eius. Et ille scit quia vera dicit, [t]ut et vos credatis. 36 Facta sunt
enim haec ut Scriptura impleretur: ' [u]Os non [v]comminuetis ex eo '.
37 Et iterum alia Scriptura dicit: ' [w]Videbunt in quem transfixerunt '.
38 Post haec autem rogavit Pilatum Ioseph ab Arimathaea, eo
quod esset discipulus Iesu, occultus autem [x]propter metum Iudaeo-
rum, ut tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo et tulit
corpus Iesu. 39 Venit autem et Nicodemus, [y]qui venerat ad Iesum
nocte primum, [z]ferens mixturam [a]myrrhae et aloës, quasi libras cen-
tum. 40 Acceperunt ergo corpus Iesu et [b]ligaverunt illud [c]linteis
cum aromatibus, sicut mos est Iudaeis sepelire. 41 Erat autem in
loco, ubi crucifixus est, hortus; et [d]in horto monumentum novum,
[e]in quo nondum quisquam positus erat. 42 Ibi ergo propter [f]p a r a -
s c e v e n Iudaeorum, [d]quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum.
20 Una autem sabbati [a]Maria Madgalene venit mane, cum adhuc
tenebrae essent, ad monumentum; et vidit [b]lapidem sublatum
a monumento. 2 Cucurrit ergo et venit ad Simonem Petrum et ad
[c]alium discipulum, quem amabat Iesus, et dicit illis: [d]Tulerunt Do-
minum de monumento, et nescimus ubi posuerunt eum. 3 [e]Exiit ergo
Petrus et ille [c]alius discipulus, et venerunt ad monumentum. 4 Cur-
rebant autem duo simul, et ille alius discipulus praecucurrit citius
Petro et venit primus ad monumentum. 5 Et, cum se inclinasset, vi-
dit posita [f]linteamina; non tamen introivit. 6 Venit ergo Simon Pe-
trus sequens eum et introivit in monumentum et vidit linteamina
posita 7 et [g]sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum lintea-
minibus positum, sed separatim involutum in unum locum. 8 Tunc
ergo introivit et [c]ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum,
et vidit et credidit. 9 [h]Nondum enim sciebant Scripturam, quia [i]opor-
tebat eum a mortuis resurgere. 10 Abierunt ergo iterum discipuli ad
semetipsos.
11 Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo
fleret, inclinavit se et prospexit in monumentum 12 et [j]vidit [l]duos
angelos in albis sedentes, unum ad caput et unum ad pedes, ubi posi-
tum fuerat corpus Iesu. 13 Dicunt ei illi: [m]Mulier, quid ploras? Dicit
eis: [d]Quia tulerunt Dominum meum, et nescio ubi posuerunt eum.
14 Haec cum dixisset, conversa est retrorsum et [n]vidit Iesum stan-
tem et [o]non sciebat quia Iesus est. 15 Dicit ei Iesus: [m]Mulier, quid
ploras? [p]quem quaeris? Illa existimans quia [h]hortulanus esset dicit
ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum, et
ego eum tollam. 16 Dicit ei Iesus: Maria! Conversa illa dicit ei: [r]Rab-
boni (quod dicitur m a g i s t e r)! 17 Dicit ei Iesus: [s]Noli me tangere,
nondum enim ascendi ad Patrem meum. Vade autem ad [t]fratres
meos et dic eis: [u]Ascendo ad [v]Patrem meum et Patrem vestrum,

riae Magdalenae (20, 1-18) et discipulis (19-23) apparet eisque Spiritum s. communicat. Iterum apparet et Thomae incredulo, cui ostendit manus et latus (24-31), et ad mare Tiberiadis apostolis, quibus Petrum prae-

[x]Deum meum et Deum vestrum. 18 [y]Venit Maria Magdalene adnun-
tians discipulis: Quia vidi Dominum, et haec dixit mihi.
19 [z]Cum ergo sero esset die illo [a]una sabbatorum, et [b]fores essent
clausae, ubi erant discipuli [b]congregati [c]propter metum Iudaeorum, ve-
nit Iesus et [b]stetit in medio et dixit eis: [d]Pax vobis. 20 Et, cum hoc di-
xisset, [e]ostendit eis manus et latus. [f]Gavisi sunt ergo discipuli, viso Do-
mino. 21 Dixit ergo eis iterum: Pax vobis: [g]sicut misit me Pater, et ego
mitto vos. 22 Haec cum dixisset, [h]insufflavit et dixit eis: [i]Accipite Spi-
ritum sanctum: 23 [j]quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quo-
rum retinueritis, retenta sunt. 24 [l]Thomas autem unus ex duodecim, qui
dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Iesus. 25 Dixerunt ergo
ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro
[e]in manibus eius [m]fixuram clavorum et mittam digitum meum in lo-
cum clavorum et mittam manum meam [n]in latus eius, non credam.
26 Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, et Thomas
cum eis. Venit Iesus, [b]ianuis clausis, et stetit in medio et dixit:
[d]Pax vobis. 27 Deinde dicit Thomae: Infer digitum tuum huc et
vide manus meas, et adfer manum tuam et mitte in latus meum et
[o]noli esse incredulus, sed fidelis. 28 Respondit Thomas et dixit ei:
[p]Dominus meus et Deus meus! 29 Dixit ei Iesus: Quia vidisti me,
Thoma, credidisti; [q]beati qui non viderunt et crediderunt.
30 [r]Multa quidem et alia signa fecit Iesus [s]in conspectu discipulo-
rum suorum, quae non sunt scripta in libro hoc. 31 [t]Haec autem
scripta sunt, [u]ut credatis quia Iesus est Christus [v]Filius Dei et ut
[x]credentes vitam habeatis [y]in nomine eius.

21 Postea [a]manifestavit se [b]iterum Iesus discipulis ad [c]mare Tibe-
riadis. Manifestavit autem sic: 2 Erant simul Simon Petrus et
Thomas, qui dicitur Didymus, et [d]Nathanaël, qui erat a [e]Cana Gali-
laeae, et filii Zebedaei et alii ex discipulis eius duo. 3 Dicit eis Si-
mon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus et nos tecum. Et
exierunt et ascenderunt in navim et [f]illa nocte nihil prendiderunt.
4 Mane autem facto, stetit Iesus in litore; [g]non tamen cognoverunt
discipuli quia Iesus est. 5 Dixit ergo eis Iesus: Pueri, [h]nunquid pulmen-
tarium habetis? Responderunt ei: Non. 6 Dicit eis: [i]Mittite in dexte-
ram navigii rete et invenietis. Miserunt ergo; et iam non valebant illud
trahere prae multitudine piscium. 7 Dixit ergo [j]discipulus ille, quem di-
ligebat Iesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus, cum audisset quia Do-
minus est, tunica [l]succinxit se (erat enim [m]nudus) et [n]misit se in mare.
8 Alii autem discipuli navigio venerunt (non enim longe erant a terra,
sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium. 9 Ut ergo descenderunt
in terram, viderunt prunas positas et piscem superpositum et panem.
10 Dicit eis Iesus: Adferte de piscibus quos prendidistis nunc. 11 Ascen-
dit Simon Petrus et [o]traxit rete in terram plenum magnis piscibus, cen-
tum quinquaginta tribus. Et, cum tanti essent, [p]non est scissum rete.
12 Dicit eis Iesus: [q]Venite, [r]prandete. Et [s]nemo audebat discumbentium
interrogare eum: Tu quis es? scientes quia Dominus est. 13 Et venit
Iesus et [t]accipit panem et dat eis et piscem similiter. 14 [b]Hoc iam tertio
manifestatus est Iesus discipulis suis, cum resurrexisset a mortuis.
15 Cum ergo [r]prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: [u]Simon Ioan-
nis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam, Domine, tu scis quia amo
te. Dicit ei: Pasce agnos meos. 16 Dicit ei iterum: Simon Ioannis,
[w]diligis me? Ait illi: Etiam, Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei:
[v]Pasce [x]agnos meos. 17 Dicit ei [y]tertio: Simon Ioannis, amas me?
Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio: Amas me? et dixit ei:
Domine, [z]tu omnia nosti; tu scis quia amo te. Dixit ei: [w]Pasce [x]oves
meas. 18 [a]Amen, amen, dico tibi, cum esses iunior, [l]cingebas te et
ambulabas ubi volebas; cum autem senueris, extendes manus tuas,
et alius te cinget et ducet quo tu non vis. 19 Hoc autem dixit signi-
ficans [b]qua morte clarificaturus esset Deum. Et, cum hoc dixisset,

x Mt 27, 46; Eph 1, 17; Ap 3, 2, 12. — cf. 1 Cor 3, 23.
19-31] Ev. in D. in Albis (19, 19-31] Ev. in D. in Albis (26).
*19] * cf. Catech. R. I 4, 8. — * v. cp. 18, 17.*
19, 20] Ant., V. et R. in T. P.
y Mr 16, 10. — cf. Mt 28, 10; Lc 24, 10, 22, 23.
19-23] Mr 16, 14-18; Lc 24, [36-49.
z Lc 24, 33.
a Ac 20, 7; 1 Cor 16, 2. — cf. [Ap 1, 10.
b vr. 26. — cf. Mt 18, 20.
c cp. 7, 13; 9, 22; 19, 38.
d v. cp. 14, 27.
e cf. 1 Jo 1, 1. — cf. vr. 27.
f cf. cp. 16, 22.
*21-23] * cf. Catech. R. II 7, 3, 7, 25. — v. cp. 15, 16.*
g cp. 17, 18. — cf. Heb 3, 1. — v. cp. 3, 17.
h cf. Gn 2, 7; 1 Cor 15, 45.
i cf. cp. 7, 39.
*22] v. cp. 15, 15, 14. — * cf. Conc. V. oecum. can. 12. — * Conc. Trid. s. VI cp. 14; s. IV cp. 1, 6; can. 3, 10 etc. — * Leonis XIII encycl. « Immortale Dei ». — * cf. decr. « Lamentabili » prop. 47. — * Catech. R. I 11, 4; II 1, 21; 5, 39.*
*22, 23] Ant. in Pnt. et in ord. Presbyt. (P. R.) * Catech. R. II 5, 54; IV 14, 10.*
j cf. Mt 16, 19; 18, 18.
l cp. 11, 16; 14, 5.
24-29] Ev. in fs. s. Thom. Ap. (29).
25] v. Zc 13, 6. — Ant. in fs. ss. Lanc. et Clav.
m cf. Ps 21, 17.
n v. cp. 19, 34.
26-29] Antt. et V. All. etc. in D. in Albis et frr. sqq.
27] Ant. in fs. ss. Lanc. et Clav. et Cm. in fs. s. Thom. Ap.
o cf. Mt 17, 16; Mr 16, 14; Lc 24, 25.
*28] * cf. Conc. V oecum. can. 12 de trib. capitulis.*
p cf. cp. 1, 49.
q 1 Pt 1, 8. — cf. 2 Cor 5, 7.
r cp. 21, 25. — v. Lc 3, 18.
s Ac 10, 41. *t* 1 Jo 5, 13.
u cp. 19, 35.
v cp. 1, 49. — v. Mt 14, 33.
x cp. 3, 15. 16; 5, 40; 6, 39, 47; Rm 1, 17; 1 Jo 5, 13.
y cf. Ac 4, 12; 10, 43; 1 Cor 6, 11. — v. Ac 3, 6.

a vr. 14. — cf. Mr 16, 12, 14.
b cp. 20, 19, 26. — v. cp. 7, 4.
1-14] Ev. in fr. 4 p. Psch. (6, 10, 11).
c cp. 6, 1.
d cp. 1, 45.
e cp. 2, 1; 4, 46.
3-7] cf. cp. 1, 40-42; Mt 4, 18, [22 etc.
f cf. cp. 15, 5; Lc 11, 23.
g cp. 20, 14. — v. Lc 24, 16.
h Lc 24, 41. *i* cf. Lc 5, 4-7.
j v. cp. 13, 23.
l vr. 18. — cf. cp. 13, 4.
m cf. 1 Rg 19, 24; Is 20, 2; [Mic 1, 8.
n cf. Mt 14, 29.
o cf. Mt 13, 48.
p cf. Lc 5, 6. *q* Ac 10, 41.
r Mt 22, 4; Lc 11, 38.
s cf. cp. 4, 27.
t cp. 6, 11; Ac 1, 4. *u* cf. cp. 1, 42; Mt 16, 17. *15-19] Ev. in vg. ss. Ap. Pt. et Pauli.* *15, 17] * Pii II bulla « Exsecrabilis ». — * Conc. Vat. s. IV cp. I — * Leonis XIII encycl. « Immortale Dei ». — * cf. Ekkardi prop. 25 a Jo. XXII damn. — R. in fss. s. Pt. Ap. et Cm. in vg. eiusd. fs.* *v* cf. Mt 26, 23; Mr 14. 29. *w* 1 Pt 5, 2, 4. *x* cp. 10, 11, 16. — cf. Is 40, 11. *y* cf. cp. 13, 38. *17] * Catech. R. II 4, 57.* *z* cp. 2, 25; 16, 30. *a* cf. cp. 13, 36. *18, 19] Int. (Ps 18) in vg. ss. Ap. Pt. et P.* *b* 2 Pt 1, 14. *19-24] Ev. in fs. et oct. s. Jo. Ap. (20, 23).*

ficit eumque supremum totius sui gregis pastorem constituit (21, 1-25).
1. De Ecclesiae origine eiusque in Palaestina propagatione (1, 1-12, 25). *Post Dñi ascensionem (1-11) apostoli congregati, suadente Petro, in locum proditoris,*

dicit ei: [c]Sequere me. 20 Conversus Petrus vidit illum [j]discipulum,
quem diligebat Iesus, sequentem, [d]qui et recubuit in cena super pe-
ctus eius et dixit: Domine, quis est qui tradet te? 21 Hunc ergo cum
vidisset Petrus, dixit Iesu: Domine, hic autem quid? 22 Dicit ei Ie-
sus: Sic eum volo manere [e]donec [f]veniam, quid ad te? [c]Tu me se-
quere. 23 Exiit ergo sermo iste inter [g]fratres quia discipulus ille non
moritur. Et non dixit ei Iesus: Non moritur, sed: 'Sic eum volo
manere donec veniam, quid ad te'?
24 Hic est discipulus ille [h]qui testimonium perhibet de his et
scripsit haec, et scimus [i]quia verum est testimonium eius. 25 [l]Sunt
autem et alia multa quae fecit Iesus; quae, si scribantur per sin-
gula, [m]nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi
sunt, libros.

c cf. cp. 8, 12, 26. — v. Mt 10, 38.
20-24] RR. etc. in fs. s. Jo. Ap. [*et Ev.*
d cp. 13, 25.
e Mt 10, 23; 16, 28; 1 Cor 4, 5; 11, 26; Jc 5, 7; Ap 2, 25. — cf. Lc 19, 13.
f cf. cp. 14, 3, 18, 28; Heb 10, 37; Ap 2, 5, 16; 3, 3, 11; 16, 15; 22, 7, 12, 20. — v. Mt 16, 27.
g Mt 23, 8; Lc 22, 32; Ac 1, 15; 9, 30; 11, 1; 12, 17; 15, 1; 16, 2, 40; 21, 7, 17; 1 Jo 3, 14, 16; 3 Jo 3, 5, 10.
h cp. 19, 35. — cf. cp. 15, 27.
i 1 Jo 3, 2, 14; 5, 15, 18-20. — cf. cp. 19, 35.
j 3 Jo 12. *l* cp. 20, 30. — cf. Lc 3, 18. *m* cf. Am 7, 10.

ACTUS APOSTOLORUM

PRIMUM quidem sermonem feci de omnibus, o [a]Theo-
phile, quae coepit Iesus [b]facere et docere 2 usque
in diem, qua [c]praecipiens apostolis per Spiritum
sanctum, [d]quos elegit, [e]adsumptus est; 3 [f]quibus
et praebuit seipsum vivum post passionem suam
in multis argumentis per dies quadraginta appa-
rens eis et loquens de regno Dei. 4 Et [g]convescens
[h]praecepit eis ab Ierosolymis ne discederent, sed
exspectarent promissionem Patris, quam audistis, inquit, per os meum;
5 quia '[i]Ioannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini
[i]Spiritu sancto' [j]non post multos hos dies.
6 Igitur qui convenerant interrogabant eum dicentes: Domine, [l]si
in tempore hoc [m]restitues regnum Israël? 7 Dixit autem eis: [n]Non est
vestrum nosse [o]tempora vel momenta, quae Pater posuit in sua pote-
state; 8 sed accipietis [h]virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos et
[p]eritis mihi testes in Ierusalem et in omni Iudaea et [q]Samaria et [r]usque
ad ultimum terrae. 9 Et, cum haec dixisset, videntibus illis, [s]elevatus
est, et [t]nubes suscepit eum ab oculis eorum. 10 Cumque intuerentur
in caelum euntem illum, ecce [u]duo viri adstiterunt iuxta illos in
vestibus albis: 11 qui et dixerunt: [v]Viri [x]Galilaei, quid statis adspi-
cientes in caelum? Hic Iesus, qui adsumptus est a vobis in caelum,
sic [y]veniet quemadmodum vidistis eum euntem in caelum.
12 Tunc [z]reversi sunt Ierosolymam a monte qui vocatur Oliveti,
qui est iuxta Ierusalem [a]sabbati habens iter. 13 Et, cum introissent
in [b]cenaculum, ascenderunt, ubi manebant Petrus et Ioannes, Iacobus
et Andreas, Philippus et Thomas, Bartholomaeus et Matthaeus, Ia-
cobus Alphaei et Simon [z]zelotes et Iudas Iacobi. 14 Hi [d]omnes
erant perseverantes unanimiter in oratione cum [e]mulieribus et Maria
matre Iesu et [f]fratribus eius.
15 In diebus illis exsurgens Petrus in medio [g]fratrum dixit (erat
autem turba hominum simul fere centum viginti): 16 Viri fratres,
[h]oportet impleri Scripturam, quam praedixit Spiritus sanctus [i]per os
David, de Iuda [j]qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Iesum,
17 qui [l]connumeratus erat in nobis et sortitus est sortem [m]ministerii

1-11] L. et Cpp. in Asc. Dñi.
1-14] LL. ut s. et in fr. 2 p. oct. Psch. — L. in fs. BMV [*Reg. App.*
a Lc 1, 3.
b cf. cp. 10, 38.
c v. Mt 28, 19, 20. *d* Lc 6, 13.
e vr. 9, 22. — v. Mt 16, 19.
3, 4] R. in Asc. Dñi.
f cp. 10, 40, 41; 13, 31. — cf. Mt 28, 17; Mr 16, 14; Lc 24, 34, 36-51; Jo 20, 19-29; 21, 1-25; 1 Cor 15, 1-7.
g Lc 24, 30, 41-43; Jo 21, 12-[14.
h Lc 24, 49.
*3] * cf. Catech. R. IV 11, 1.*
i cp. 11, 16; Mt 3, 11; Jo 1, [26, 33.
*3] * Catech. R. II 2, 8.*
j cp. 2, 1-4. *l* cf. Mt 24, 3.
m cp. 3, 21; Mic 4, 8. — cf. Mt 17, 11 etc. [3, 32.
n cf. Zc 14, 7; Mt 24, 36; Mr
o Sap 8, 8; Dn 2, 21; 1 Th 5, 1.
*8] * Catech. R. II 1, 21.*
p vr. 22. — v. cp. 2, 32.
q cf. Mt 10, 5.
r cp. 13, 47. — cf. Mr 16, 15; Col 1, 23. [63; 1 Tm 3, 16.
s Mr 16, 19; Lc 24, 51; Jo 6,
9-11] v. 3, 4. — Ant. et Int. (Ps 46) in Asc. Dñi.
t cf. 1 Th 4, 16.
*10] * Catech. R. II 4, 40.*
u cf. Lc 24, 4.
v cp. 10, 30; Mt 28, 3. — cf. Lc 24, 4.
*11] * Catech. R. I 8, 4.*
x cp. 2, 7; 13, 31.
y Mt 26, 64. — cf. Ph 3, 20; 1 Th 1, 10; 2 Th 1, 10. — v.
z Lc 24, 52. [Mt 16, 27.
a cf. Jo 11, 18.
b Mr 14, 15. — cf. cp. 9, 37, 39; 20, 8.
13] Mt 10, 2-4; Mr 3, 16-19; Lc 6, 14-16. *c* cf. cp. 21, 20. *d* cp. 2, 1, 42; 6, 4; 12, 5. — cf. Eph 6, 18; Ph 1, 27. *e* Mt 27, 55. — v. Lc 8, 2; Jo 19, 25. *f* v. Mt 12, 46; 13, 55. *15-26] L. et LL. in fs. s. Mathiae Ap.* *g* cp. 9, 30. — v. Jo 21, 23. *h* v. Lc 24, 44. *i* Ps 68, 26; 108, 8. *j* Mt 26, 47. *l* Jo 6, 72; 13, 21. *m* vr. 25; cp. 20, 24; 21, 19; Rm 9, 13; 2 Cor 4, 1.

Mathiam eligunt (12-26); die autem Pentecostes Spiritus s. effusione renovati dono quoque linguarum instruuntur (2, 1-11). Mirantibus propterea Iudaeis, Petrus in se et in suis vaticinium Ioëlis impletum esse

huius. 18 Et [n]hic quidem possedit agrum de [o]mercede iniquitatis et
[p]suspensus crepuit medius, et diffusa sunt omnia viscera eius. 19 Et
notum factum est omnibus habitantibus Ierusalem, ita ut appellaretur ager ille [q]lingua eorum Haceldama, hoc est ager sanguinis.
20 Scriptum est enim in libro Psalmorum:

' [t]Fiat commoratio eorum deserta,
et non sit qui inhabitet in ea ',

et

' [t]episcopatum eius accipiat alter '.

21 Oportet ergo ex his viris, [r]qui nobiscum sunt congregati in omni
tempore quo [s]intravit et exivit inter nos Dominus Iesus 22 [t]incipiens a baptismate Ioannis usque in diem [u]qua adsumptus est a
nobis, [v]testem resurrectionis eius nobiscum fieri unum ex istis. 23 Et
statuerunt duos, Ioseph qui vocabatur [x]Barsabas, qui cognominatus
est Iustus, et [y]Mathiam. 24 Et orantes dixerunt: [z]Tu, Domine, qui
corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus unum
25 accipere locum [m]ministerii huius et [a]apostolatus, de quo praevaricatus est Iudas, ut abiret in locum suum. 26 Et dederunt sortes
eis, et cecidit sors super [y]Mathiam, et adnumeratus est cum undecim apostolis.

2 Et, cum complerentur [a]dies Pentecostes, [b]erant omnes pariter in
eodem loco; 2 et factus est repente de caelo sonus tanquam advenientis [c]spiritus vehementis et [d]replevit totam domum, ubi erant sedentes. 3 Et apparuerunt illis dispertitae linguae tanquam [e]ignis, seditque
supra singulos eorum; 4 et [f]repleti sunt omnes Spiritu sancto et coeperunt [g]loqui variis linguis, [h]prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.

5 Erant autem in Ierusalem habitantes Iudaei viri religiosi ex
omni natione, quae sub caelo est. 6 [i]Facta autem hac voce, convenit
multitudo et mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque
lingua sua illos loquentes. 7 [j]Stupebant autem omnes et mirabantur
dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, [l]Galilaei sunt? 8 Et
quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati
sumus? 9 Parthi et [m]Medi et [n]Aelamitae et qui habitant Mesopotamiam, Iudaeam et Cappadociam, Pontum et Asiam, 10 Phrygiam
et Pamphyliam, Aegyptum et partes Libyae, quae est circa Cyrenen,
et [o]advenae Romani, 11 Iudaei quoque et [p]proselyti, Cretes et Arabes
audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. 12 [j]Stupebant
autem omnes et mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc
esse? 13 Alii autem [q]irridentes dicebant: [r]Quia musto pleni sunt isti.

14 Stans autem Petrus cum undecim levavit vocem suam et locutus est eis: Viri Iudaei et qui habitatis Ierusalem universi, hoc
vobis notum sit, et auribus percipite verba mea. 15 Non enim, sicut
vos aestimatis, hi ebrii sunt, [s]cum sit hora diei tertia; 16 sed hoc
est quod dictum est per prophetam Ioël: 17 ' [t]Et erit, in novissimis
diebus, dicit Dominus, [u]effundam de Spiritu meo [v]super omnem
carnem, et [w]prophetabunt filii vestri et [x]filiae vestrae, et iuvenes
vestri visiones videbunt, et seniores vestri somnia somniabunt. 18 Et
quidem super servos meos et super ancillas meas [u]in diebus illis
effundam de Spiritu meo, et [w]prophetabunt. 19 Et dabo prodigia in
caelo sursum et signa in terra deorsum, sanguinem et ignem et
vaporem fumi. 20 [y]Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem,
antequam veniat [z]dies Domini magnus et manifestus. 21 Et erit,
[a]omnis quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit '. 22 Viri
Israëlitae, audite verba haec: Iesum Nazarenum virum [b]approbatum
a Deo in vobis [c]virtutibus et prodigiis et signis, [d]quae fecit Deus
per illum in medio vestri, sicut et vos scitis, 23 hunc [e]definito consilio et [f]praescientia Dei [g]traditum per manus iniquorum adfligentes
interemistis. 24 [h]Quem Deus suscitavit, solutis [i]doloribus inferni,
iuxta quod [j]impossibile erat teneri illum ab eo. 25 David enim dicit
in eum:

' [l]Providebam Dominum in conspectu meo semper
quoniam a dextris est mihi, ne commovear.
26 Propter hoc laetatum est cor meum,
et exsultavit lingua mea, insuper et caro mea requiescet in spe;

n cf. Mt 27, 3-10.
o cf. Mt 26, 14-16.
p cf. 2 Rg 17, 23.
q cf. cp. 21, 40.
r cf. Jo 15, 27.
s cf. Nm 27, 17; Dt 31, 2; 1 Rg 18, 13; Jo 10, 9.
t cp. 10, 37; Mr 1, 1-4.
u v. vr. 9.
v cp. 4, 34. —cf. vr. 8; 1 Pt 1, 3. — v. Lc 24, 48.
x cf. cp. 15, 22.
y vr. 26.
z cp. 6, 6; 13, 3; 15, 8; Jo 2, 24, 25. — cf. Pro 16, 33. — v. 1 Rg 16, 7: Rm 8, 27.

a Rm 1, 5; 1 Cor 9, 2; Gal 2, 8.
1-11] L., Cpp. etc. in fs. Pnt. etc.
1-27] LL. in fr. 5 p. oct. Psch.
a cp. 20, 16; 1 Cor 16, 8. — v. Lv 23, 15.
b cp. 1, 14.
*2] * cf. Catech. R. II 3, 17, 25; III 2, 22; 3, 4.*
c cf. 3 Rg 19, 11; Jb 38, 1; Ez 1, 4.
d cf. cp. 4, 31; 16, 26.
e cf. Mt 3, 11.
*4] * Catech. R. II 1, 28; 2, 8.*
f cf. 4, 31; 13, 52. — cf. cp. 1, 5.
g cp. 10, 46; 19, 6; 1 Cor 12, 10, 28, 30; 13, 1; 14, 2, 4. — cf. Mr 16, 17.
h cf. 1 Cor 12, 10, 11.
i v. vr. 2.
j vr. 12.
l cp. 1, 11. — cf. Mt 16, 73.
m 4 Rg 17, 6.
n Gn 14, 1, 9; Is 11, 11; Dn 8, 2.
o cp. 6, 5; 63, 43.
p Mt 23, 15. — cf. cp. 6, 5.
q cf. cp. 17, 32; 1 Cor 14, 23.
r cf. Jb 32, 18, 19.
*14, 15] * cf. Jo 18, 17; 20, 19.*
14-21] L. in fr. 4 p. Pnt.
s cf. 1 Th 5, 7.
t Jl 2, 28-32.
u vr. 18, 33; Is 44, 15; Ez 36, 27. — v. Rm 5, 5.
v cf. cp. 10, 45; Tt 3, 6.
w cp. 11, 28; 21, 10; 1 Cor 12, 10.
x cf. cp. 21, 9.
y v. Mt 24, 29.
z 1 Cor 1, 8; 1 Th 5, 2. — v. Mt 7, 22.

a Rm 10, 13. — cf. cp. 4, 12; 16, 31.
b v. Jo 3, 2.
c cp. 10, 38; Lc 24, 19.
d cf. Mt 12, 28.
e Lc 22, 22. — cf. cp. 3, 18; 4, 28.
f 1 Pt 1, 2. — cf. 1 Pt 1, 20.
g cp. 3, 13. — cf. cp. 5, 30.
*24] * Catech. R. I 6, 2.*
h vr. 32; cp. 3, 15; 4, 10; 10, 40; 13, 30, 33, 34, 37; 17, 31; Rm 4, 24; 1 Cor 6, 14; 15, 15; 2 Cor 4, 14; Gal 1, 1; Eph 1, 20; Col 2, 12; 1 Th 1, 10; Heb 13, 20; 1 Pt 1, 21. — cf. Eph 2, 5.
i Ps 17, 9; 114, 3.
j cf. Jo 10, 18; 2 Tm 1, 10; Heb 2, 14; 1 Pt 3, 21.
25-28] Ps 15, 8-11.
l Rm 4, 18.

adfirmat (12-21) ac Iesum resuscitatum et ad dexteram Dei exaltatum praedicat (22-36), auditores ad paenitentiam adhortatur et tria eorum milia baptizat (37-47). Postquam autem claudum ad portam templi

27 quoniam [m]non derelinques animam meam in inferno,
[n]nec dabis [o]Sanctum tuum [p]videre corruptionem.
28 Notas mihi fecisti vias vitae,
et replebis me iucunditate cum facie tua '.
29 Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de [q]patriarcha David,
quoniam [r]defunctus est et sepultus, et sepulcrum eius est apud nos
usque in hodiernum diem. 30 [s]Propheta igitur cum esset et sciret
quia [t]iureiurando iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere super
sedem eius, 31 providens locutus est de resurrectione Christi, quia
[u]neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.
32 [h]Hunc Iesum resuscitavit Deus, [v]cuius omnes nos testes sumus.
33 [x]Dextera igitur Dei exaltatus, et [y]promissione Spiritus sancti ac-
cepta a Patre, [z]effudit hunc, quem vos videtis et auditis. 34 [a]Non
enim David ascendit in caelum; dixit autem ipse:
' [b]Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis,
35 donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum '.
36 Certissime sciat ergo omnis domus Israël quia et [c]Dominum eum
et Christum [d]fecit Deus hunc Iesum, [e]quem vos crucifixistis.
37 His autem auditis, compuncti sunt corde et dixerunt ad Pe-
trum et ad reliquos apostolos: [f]Quid faciemus, viri fratres? 38 Petrus
vero ad illos, [g]Paenitentiam, inquit, agite, et [h]baptizetur unusquisque
vestrum in [i]nomine Iesu Christi [g]in remissionem peccatorum vestro-
rum, et accipietis [j]donum Spiritus sancti. 39 [k]Vobis enim est repro-
missio et filiis vestris et omnibus [l]qui longe sunt, [m]quoscumque
advocaverit Dominus Deus noster. 40 Aliis etiam verbis plurimis te-
stificatus est et exhortabatur eos dicens: ' [n]Salvamini a [o]generatione
ista prava '. 41 Qui ergo receperunt sermonem eius baptizati sunt, et
[p]appositae sunt in die illa animae circiter tria milia. 42 [q]Erant autem
perseverantes in doctrina apostolorum et [r]communicatione fractionis
panis et orationibus.
43 Fiebat autem omni animae timor. [s]Multa quoque prodigia et
signa per apostolos in Ierusalem fiebant, et metus erat magnus in
universis. 44 Omnes etiam qui credebant erant pariter et [t]habebant
omnia communia: 45 [t]possessiones et substantias vendebant et di-
videbant illa omnibus, prout cuique opus erat. 46 Cotidie quoque
[q]perdurantes unanimiter in templo et [r]frangentes circa domos panem
sumebant cibum [u]cum exsultatione et simplicitate cordis 47 collau-
dantes Deum et [v]habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus
autem [x]augebat qui salvi fierent cotidie in idipsum.
3 [a]Petrus autem et Ioannes ascendebant in templum ad [b]horam ora-
tionis [c]nonam. 2 Et [d]quidam vir, qui erat claudus ex utero matris
suae, baiulabatur. Quem [e]ponebant cotidie ad portam templi, quae
dicitur speciosa, ut peteret elemosynam ab introëuntibus in tem-
plum. 3 Is, cum vidisset Petrum et Ioannem incipientes introire in
templum, rogabat ut elemosynam acciperet. 4 [f]Intuens autem in eum
Petrus cum Ioanne dixit: Respice in nos. 5 At ille intendebat in
eos sperans se aliquid accepturum ab eis. 6 Petrus autem dixit:
[g]Argentum et aurum non est mihi: [h]quod autem habeo hoc tibi
do; [i]in nomine Iesu Christi Nazareni surge et ambula. 7 Et, [j]appre-
hensa manu eius dextera, allevavit eum, et protinus consolidatae
sunt bases eius et plantae, 8 et [l]exsiliens stetit et ambulabat et in-
travit cum illis in templum ambulans et exsiliens et laudans Deum.
9 Et [m]vidit omnis populus eum ambulantem et laudantem Deum.
10 Cognoscebant autem illum, quod ipse erat qui ad elemosynam
sedebat ad speciosam portam templi, et impleti sunt stupore et
ecstasi in eo quod contigerat illi.
11 Cum teneret autem Petrum et Ioannem, cucurrit omnis popu-
lus ad eos, ad porticum [n]quae appellatur Salomonis, stupentes.
12 Videns autem Petrus respondit ad populum: Viri Israëlitae, quid
miramini in hoc aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut
potestate fecerimus hunc ambulare? 13 [o]Deus Abraham et Deus Isaac
et Deus Iacob, Deus patrum nostrorum [p]glorificavit [q]filium suum
Iesum, quem vos quidem [r]tradidistis et [s]negastis ante faciem Pilati,
[t]iudicante illo dimitti. 14 Vos autem [u]Sanctum et [v]iustum [s]negastis

m cf. Jb 33, 24, 25; Ps 85, 13.
n cp. 13, 35.
o Heb 7, 26.
p cf. Ps 88, 49; Lc 2, 26; Jo 8, 51; Heb 11, 5.
q cf. cp. 7, 8, 9; Heb 7, 4.
r 3 Rg 2, 10. — cf. 2 Es 3, 16.
s 2 Rg 23, 2; Mt 22, 43; Heb 11, 32. — cf. Jo 11, 50, 51.
t 2 Rg 7, 12, 13; Lc 1, 32.
u vr. 27.
v cp. 1, 22; 3, 15; 4, 33; 5, 32; 10, 39, 41; 15, 31; 1 Pt 5, 1. — cf. Jo 15, 27; 1 Cor 15, 15.
x cp. 5, 31; Eph 1, 20.
y Gal 3, 14.
z v. vr. 17.

a cf. Jo 3, 13.
b Ps 109, 1. — cf. Mt 22, 44.
c cf. cp. 5, 31; 10, 36; Rm 14, 9.
d cf. Mt 28, 18; Jo 3, 35; 13, 3.
e vr. 23.
f cf. cp. 16, 30; 22, 10; Lc 3, 10.
38] * *Conc. Trid. s. VI cp. 6; s. XIV cp. 1. — * Catech. R. II 2, 40, 44; 53, 11.*
g cp. 3, 19; Lc 24, 47.
h cf. cp. 8, 12; 22, 16. — v. Mt 16, 16.
i cp. 8, 16; 10, 47, 48; Rm 6, 3; Gal 3, 27. — cf. Mt 28, 19; 1 Cor 1, 13, 15.
j cf. cp. 8, 15, 20.
k cf. Rm 9, 4.
l cp. 22, 21; Is 57, 19; Eph 2, 13, 17.
m Jl 2, 32; Rm 8, 30.
n Nm 16, 26. — cf. Jr 51, 6, 45.
o Dt 32, 5; Mt 17, 16; Ph 2, 15.
p cp. 4, 4; 11, 21.
41] * *cf. Catech. R. II 2, 17.*
q cp. 1, 14. — cf. Heb 10, 23.
r vr. 46; cp. 20, 7; Mt 26, 26; Lc 24, 30, 35; 1 Cor 10, 16.
s cf. Mr 16, 20.
t cp. 4, 22, 34, 35. — cf. Mt 19, 21.
u cf. cp. 16, 34. — v. Jo 16, 22.
v cf. cp. 4, 21; 5, 13.
x cf. vr. 41; cp. 5, 14; 11, 24; 16, 5.

a cp. 5, 19; 8, 14. — cf. Jo 18, 15; 20, 3; 21, 20.
b Ps 54, 18; Dn 6, 10.
c cp. 10, 3; Mt 27, 4; 3 Rg 18, 29.
1-16] *L. et LL. (1-16) in fs. ss. Ap. Pt. et P. (1, 6). LL. in fr. 4 p. oct. Psch. et 1 L. et 2 L. in fs. ss. Nom. J.*
d cf. cp. 14, 8; Jo 9, 1, 8.
e cf. Lc 16, 20.
f cf. cp. 14, 8; Mr 10, 21; Jo 1, 42.
g cf. 2 Cor 6, 10.
h cf. Mr 14, 8.
i cp. 16. — cf. cp. 9, 34, Mt 10, 8.
j cp. 9, 41. — cf. Mt 9, 25; Mr 9, 26.
l cp. 14, 10; Is 35, 6.
m cp. 4, 16, 21.
n cp. 5, 12; Jo 10, 23.
o cp. 7, 32; Ex 3, 6; Mt 22, 32.
p v. Jo 8, 54.
q cp. 4. 27, 30.
r cp. 2, 23; 21, 11.
s cp. 13, 28; Jo 19, 7; 12, 15.
t Lc 23, 14, 16; Jo 19, 12.
24.
u cf. cp. 4, 27. 30 — v. Mr 1, 24.
v cp. 7, 52; 1 Pt 3, 18; 1 Jo 2, 1; 3, 7.

sanavit (*3, 1-11*) *et in cuius nomine id fecerit aperte professus est* (*12-26*), *non obstantibus principibus sacerdotum, qui eum et Ioannem in carcerem iniecerant* (*4, 1-14*) *et prohibuerant ne evangelium praedicarent* (*16-*

et [w]petistis virum homicidam donari vobis, 15 [x]auctorem vero vitae
interfecistis, [y]quem Deus suscitavit a mortuis, [y]cuius nos testes su-
mus. 16 Et [z]in fide nominis eius hunc, quem vos vidistis et nostis,
confirmavit nomen eius; et fides, quae per eum est, dedit integram
sanitatem istam in conspectu omnium vestrum. 17 Et nunc, fratres,
scio quia [a]per ignorantiam fecistis, sicut et principes vestri. 18 Deus
autem, [b]quae praenuntiavit per os omnium prophetarum, pati [c]Chri-
stum suum, sic implevit. 19 [d]Paenitemini igitur et convertimini, ut
[e]deleantur peccata vestra, 20 ut, cum venerint [f]tempora refrigerii a
conspectu Domini, et miserit eum qui praedicatus est vobis Iesum
Christum, 21 [g]quem oportet quidem caelum suscipere usque in tem-
pora [h]restitutionis omnium, [i]quae locutus est Deus per os sanctorum
suorum a saeculo prophetarum. 22 Moyses quidem dixit: 'Quoniam
[j]prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris
tanquam me; ipsum audietis', iuxta omnia quaecumque locutus
fuerit vobis. 23 Erit autem, '[j]omnis anima quae non audierit prophe-
tam illum', '[l]exterminabitur de plebe'. 24 Et [m]omnes prophetae a
Samuel et deinceps, qui locuti sunt, adnuntiaverunt dies istos. 25 [n]Vos
estis filii prophetarum et testamenti, quod disposuit Deus ad patres
nostros dicens ad Abraham: 'Et [o]in semine tuo benedicentur omnes
familiae terrae'; 26 [p]vobis primum Deus suscitans filium suum misit
eum benedicentem vobis, ut [q]convertat se unusquisque a nequitia sua.
4 Loquentibus autem illis ad populum, supervenerunt sacerdotes
et [a]magistratus templi et [b]sadducaei 2 [c]dolentes quod docerent
populum et adnuntiarent [d]in Iesu resurrectionem ex mortuis; 3 et
iniecerunt in eos manus et [e]posuerunt eos in custodiam in crastinum;
erat enim iam vespera. 4 Multi autem eorum, qui audierant verbum,
crediderunt; et [f]factus est numerus virorum quinque milia.
5 Factum est autem in crastinum, ut congregarentur principes
eorum et seniores et scribae in Ierusalem 6 et [g]Annas princeps sa-
cerdotum et [h]Caiphas et Ioannes et Alexander et quotquot erant de
genere sacerdotali, 7 et statuentes eos in medio interrogabant: [h]In
qua virtute aut in quo nomine fecistis hoc vos? 8 Tunc [i]repletus
Spiritu sancto Petrus dixit ad eos: Principes populi et seniores,
audite: 9 Si nos hodie diiudicamur [j]in benefacto hominis infirmi, in
quo iste [l]salvus factus est, 10 notum sit omnibus vobis et omni
plebi Israël, quia [m]in nomine Domini nostri Iesu Christi Nazareni,
quem vos crucifixistis, [n]quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste
adstat coram vobis sanus.
11 '[o]Hic est lapis, qui [p]reprobatus est a vobis aedificantibus,
qui factus est in caput anguli';
12 et [q]non est in alio aliquo salus;
[r]nec enim aliud nomen est sub caelo datum hominibus, in quo opor-
teat nos salvos fieri.
13 Videntes autem Petri constantiam et Ioannis, comperto quod
[s]homines essent sine litteris et idiotae, admirabantur et cognosce-
bant eos quoniam cum Iesu fuerant; 14 hominem quoque videntes
[t]stantem cum eis, qui curatus fuerat, [u]nihil poterant contradicere.
15 Iusserunt autem eos foras extra concilium secedere; et confere-
bant ad invicem 16 dicentes: [v]Quid faciemus hominibus istis? quo-
niam quidem [x]notum signum factum est per eos omnibus habitan-
tibus Ierusalem: manifestum est, et non possumus negare. 17 Sed,
ne amplius divulgetur in populum, comminemur eis [y]ne ultra lo-
quantur in nomine hoc ulli hominum. 18 Et vocantes eos denuntia-
verunt ne omnino loquerentur neque docerent in nomine Iesu. 19 Pe-
trus vero et Ioannes respondentes dixerunt ad eos: [z]Si iustum est
in conspectu Dei vos potius audire quam Deum, iudicate; 20 [a]non
enim possumus [b]quae vidimus et audivimus non loqui. 21 At illi
comminantes dimiserunt eos non invenientes quomodo punirent eos
[c]propter populum, quia omnes [d]clarificabant id quod factum fuerat
in eo quod acciderat. 22 Annorum enim erat amplius quadraginta
homo, in quo factum fuerat signum istud sanitatis.
23 Dimissi autem venerunt ad suos et adnuntiaverunt eis quanta
ad eos principes sacerdotum et seniores dixissent. 24 Qui, cum au-

w Mr 15, 7, 11. — cf. Jo 18, 40.
x Jo 1, 4; Heb 2, 10. — cf. cp. 4, 10.
y v. cp. 2, 24.
z cf. Mt 9, 2; 1 Pt 1, 21. — v. vr. 6.

a cp. 13, 27. — cf. cp. 26, 9; Lc 23, 34; 1 Cor 2, 8; 1 Tm 1, 13.
b v. Lc 24, 27.
c Lc 9, 20; Ap 10, 10.
*18] * Catech. R. II 2, 40.*
d v. cp. 2, 38.
e Ps 50, 3, 11; Is 43, 25; 44, 22; Col 2, 14.
f cf. Lc 2, 25; 21, 28.
g Jo 16, 7. — cf. Lc 24, 26.
h cp. 1, 6. — cf. Rm 8, 21.
i cf. Lc 1, 70.
j Dt 18, 15, 18, 19. — v. cp. 7, 27.
l Lv 23, 29.
m cp. 13, 20; 1 Rg 3, 20; Heb 11, 32.
n cp. 2, 39; Rm 4, 5.
o Gn 22, 18. — v. Gn 12, 3; Gal 3, 8.
p cp. 1, 8; 13, 46; 28, 17; Rm 1, 16; 2, 9; 15, 8. — cf. Mr 7, 27.
q Rm 11, 26. — cf. Ez 2, 19. — v. Mt 1, 21.

a cp. 5, 24, 26; Lc 22, 4, 52.
b cp. 5, 17; 26, 6.
c cf. cp. 23, 8; Mt 22, 23.
d cp. 17, 18. — cf. cp. 3, 15.
e cp. 5, 18. — v. Lc 21, 12.
f cf. cp. 2, 41, 47.
5-12] 3 L. et L. (8-12) in fs. ss. Nom. J.
g v. Lc 3, 2; Jo 18, 13, 24.
h cf. Mt 21, 23; Jo 2, 18. — v. vr. 10.
i cf. Mt 10, 20.
j cp. 3, 7, 8.
l cf. Mr 10, 52.
m cp. 3, 6, 10.
n v. cp. 2, 24.
o v. Ps 117, 22; Mt 21, 42.
p Mr 9, 12; Lc 23, 11.
*12] * Catech. R. IV 10, 8.*
q cf. Mt 1, 21; 1 Tm 2, 5.
r cp. 10, 43. — cf. Lc 24, 47; Jo 20, 31. — v. Mt 1, 21.
*13] * Catech. R. II 3, 22.*
s cf. Jo 7, 15.
t cp. 3, 8.
u cf. Lc 21, 15.
v cf. Jo 11, 47; 12, 19.
x cf. vr. 24; cp. 3, 9, 10.

y cp. 5, 28. 40.

z cp. 5, 29. — cf. Dn 3, 18; 2 Mc 7, 30.
*20] * Catech. R. I 2, 4.*
a cf. Am 3, 9; Jo 15, 1, 2; 1 Cor 7, 30.
b cp. 22, 15; 1 Pt 5, 1. — cf. Lc 1, 2.
c cp. 5, 13, 26. — cf. Mt 21, 26, 46.
d cp. 11, 18; 21, 20. — v. Lc 7, 16.

20), verbum Dei strenue divulgatur et numerus credentium, quorum cor unum et anima una erat, de die in diem augetur (21-37). Post mortem repentinam Ananiae et Saphirae (5, 1-11) et prodigia multa in plebe

dissent, [e]unanimiter levaverunt vocem ad Deum et dixerunt: Do-
mine, [f]tu es qui fecisti caelum et terram, mare et omnia quae in eis
sunt, 25 qui Spiritu sancto [g]per os patris nostri David pueri tui dixisti:
' [h]Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania?
26 Adstiterunt reges terrae, et principes convenerunt in unum
adversus Dominum et adversus [i]Christum eius'.
27 [j]Convenerunt enim vere in civitate ista adversus [l]sanctum puerum
tuum Iesum, [i]quem unxisti, [m]Herodes et [m]Pontius Pilatus cum
gentibus et populis Israël, 28 [n]facere quae manus tua et consilium
tuum decreverunt fieri. 29 Et nunc, Domine, [o]respice in minas eorum
et [p]da servis tuis [q]cum omni fiducia loqui verbum tuum, 30 [r]in eo
quod manum tuam extendas ad sanitates et signa et prodigia fieri
per nomen [l]sancti filii tui Iesu. 31 Et, cum orassent, [s]motus est
locus, [t]in quo erant congregati, et [u]repleti sunt omnes Spiritu sancto
et [q]loquebantur verbum Dei cum fiducia.
32 [v]Multitudinis autem credentium erat [x]cor unum et [e]anima una;
nec quisquam eorum, quae possidebat, aliquid suum esse dicebat;
sed [v]erant illis omnia communia. 33 Et virtute magna [y]reddebant
apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri, et
gratia magna erat in omnibus illis. 34 [z]Neque enim quisquam egens
erat inter illos; quotquot enim possessores agrorum aut domorum
erant vendentes adferebant pretia eorum quae vendebant 35 et [b]po-
nebant ante pedes apostolorum; [c]dividebatur autem singulis, prout
cuique opus erat. 36 Ioseph autem, qui cognominatus est [d]Barnabas
ab apostolis (quod est interpretatum filius consolationis),
levites, cyprius genere, 37 cum haberet agrum, vendidit eum et at-
tulit pretium et [a]posuit ante pedes apostolorum.
5 Vir autem quidam nomine Ananias cum Saphira uxore sua ven-
didit agrum 2 et fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua, et
[a]adferens partem quandam ad pedes apostolorum posuit. 3 Dixit
autem Petrus: Anania, cur tentavit [b]Satanas cor tuum [c]mentiri te
Spiritui sancto et fraudare de pretio agri? 4 Nonne manens tibi ma-
nebat et venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde
tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, [d]sed Deo. 5 [e]Audiens
autem Ananias haec verba cecidit et exspiravit. Et [f]factus est timor
magnus super omnes qui audierunt. 6 Surgentes autem iuvenes amo-
verunt eum et efferentes sepelierunt.
7 Factum est autem quasi horarum trium spatium, et uxor ipsius
nesciens quod factum fuerat introivit. 8 Dixit autem ei Petrus: Dic
mihi, mulier, si tanti agrum vendidistis? At illa dixit: Etiam tanti.
9 Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis [g]tentare [c]Spiri-
tum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum, ad
ostium, et efferent te. 10 Confestim cecidit ante pedes eius et ex-
spiravit. Intrantes autem iuvenes invenerunt illam mortuam, et extu-
lerunt et sepelierunt ad virum suum. 11 Et [f]factus est timor magnus
in universa ecclesia et in omnes qui audierunt haec.
12 [h]Per manus autem apostolorum fiebant signa et prodigia multa
in plebe, et erant [i]unanimiter omnes in [j]porticu Salomonis. 13 Ce-
terorum autem nemo audebat se coniungere illis, sed [k]magnificabat
eos populus. 14 [l]Magis autem augebatur credentium in Domino mul-
titudo virorum ac mulierum; 15 [m]ita ut in plateas eicerent infirmos
et ponerent in lectulis ac grabatis, ut, veniente Petro, [n]saltem um-
bra illius obumbraret quemquam illorum, et liberarentur ab infirmi-
tatibus suis. 16 Concurrebat autem et multitudo vicinarum civitatum
Ierusalem, adferentes aegros et [o]vexatos a spiritibus immundis: [p]qui
curabantur omnes.
17 Exsurgens autem princeps sacerdotum et omnes, qui cum illo
erant (quae est [q]haeresis sadducaeorum), repleti sunt [r]zelo; 18 et inie-
cerunt manus in apostolos et [s]posuerunt eos in custodia publica.
19 [t]Angelus autem Domini per noctem aperiens ianuas carceris et
educens eos dixit: 20 Ite et stantes loquimini in templo plebi omnia
[u]verba [v]vitae huius. 21 Qui cum audissent, [x]intraverunt [y]diluculo in
templum et docebant. Adveniens autem princeps sacerdotum et qui
cum eo erant convocaverunt concilium, et omnes seniores filiorum

e cp. 1, 14; 2, 46; 5, 12. — cf. vr. 32.
f Ex 20, 11; 2 Par 2, 12; 2 Es 9, 6; Jdt 9, 12-14, 17 etc.
g cf. Lc 2, 70.
h Ps 2, 1, 2.
i (cp. 10, 38; Lc 4, 18; Heb 1, 9).
j cf. Mt 26, 3; Jo 11, 47.
l v. cp. 3, 13.
m Lc 23, 7, 12.
n cf. Is 46, 10. — v. cp. 2, 23.
o cf. 4 Rg 19, 16.
p cf. Eph 6, 19.
q vr. 31; cp. 9, 27; 14, 3; 18, 26. — cf. Ph 1, 14.
r cf. cp. 9, 32, 40; 14, 9; 16, 18; 20, 10; 28, 8. — v. cp. 5, 12.
s cf. cp. 2. 2, 4; Jo 12, 28-30.
31] v. vr. 33.
t v. cp. 1, 13, 14; 2, 2.
u v. cp. 2, 4.
v cp. 2, 44-47; Rm 12, 10; 15, 16; Ph 1, 27. — cf. Jo 17, 22; 1 Cor 1, 10.
x 2 Par 30, 12; Ez 11, 19.
33] R. in fr. 3 p. Psch. et in cm. Ap. (T. P.).
y cf. cp. 1, 8, 22.
z cf. Jo 12, 8. — v. 2 Cor 8, 14, 15.
a cp. 2, 45. — cf. Mt 19, 21. — v. vr. 37.
b cf. cp. 5, 2.
c cf. cp. 6, 1.
d cp. 11, 22-25; 13, 2; 15, 39.
*1 sqq.] * cf. Catech. R. III 10, 21.*
1-16] LL. in fr. 5 p. oct. Psch.
a cp. 4, 35, 37.
*3, 4] * Catech. R. I 9, 4.*
b cf. Lc 22, 3; Jo 13, 2, 27.
c vr. 4, 9. — cf. Mt 12, 32.
d cf. vr. 3, 9.
e cf. Ez 11, 13.
f vr. 11; cp. 2, 43.
g cf. cp. 15, 10; 1 Cor 10, 9.
h cp. 2, 43; 3, 2-9; 4, 30; 14, 3; 19, 11; Rm 15, 18, 19; 2 Cor 12, 12; Heb 2, 4. — cf. Mr 13, 20.
12] Cp. in cm. Ap.
11-16] L. in fr. 4 QT. Pnt., in Ms. v. de Ap. etc.
i v. cp. 1, 14.
j cp. 3, 11; Jo 10, 23.
k vr. 26; cp. 2, 47; 4, 21.
l cf. cp. 6, 1, 2; 7, 21, 20.
m cf. cp. 19, 12; Mr 6, 55, 56.
n cf. 4 Rg 4, 29; Mt 14, 36.
o cp. 8, 7; 16, 18; 19, 12.
p cf. Mr 16, 17, 18; Lc 10, 17.
q cp. 15, 5; 24, 14.
r cp. 13, 45; Jc 3, 14, 16. — cf. cp. 7, 9; 17, 5.
s cp. 4, 3. — v. Lc 21, 12.
t cf. cp. 12, 7, 10; 16, 26.
u cp. 7, 38. — cf. Jo 6, 63, 68; Ph 2, 16.
v cp. 3, 15; 11, 18; 13, 46.
x vr. 25, 42.
y cf. Jo 8, 2.

facta (12-16), apostoli denuo catenis vinciuntur, at mirabiliter liberati et dicentes se velle oboedire Deo magis quam hominibus, verberibus caesi fortiter se gerunt (17-42). Crescente fidelium numero, ut Apostolis mini-

Israël, et miserunt ad carcerem ut adducerentur. 22 Cum autem ve-
nissent [z]ministri et, aperto carcere, non invenissent illos, reversi
nuntiaverunt 23 dicentes: Carcerem quidem invenimus clausum cum
omni diligentia et custodes stantes ante ianuas; aperientes autem
neminem intus invenimus. 24 Ut autem audierunt hos sermones [a]ma-
gistratus templi et principes sacerdotum, ambigebant de illis quid-
nam fieret. 25 Adveniens autem quidam nuntiavit eis: Quia ecce
viri, quos posuistis in carcerem, [a]sunt in templo stantes et docentes
populum. 26 Tunc abiit magistratus cum [z]ministris et adduxit illos
sine vi; [b]timebant enim populum, ne lapidarentur. 27 Et, cum ad-
duxissent illos, statuerunt in concilio; et interrogavit eos princeps
sacerdotum 28 dicens: [c]Praecipiendo praecepimus vobis ne docere-
tis in nomine isto, et ecce replestis Ierusalem doctrina vestra et
[d]vultis inducere super nos sanguinem hominis istius. 29 Respon-
dens autem Petrus et apostoli dixerunt: [e]Oboedire oportet Deo magis
quam hominibus. 30 [f]Deus patrum nostorum suscitavit Iesum, quem
[g]vos interemistis suspendentes in ligno. 31 [h]Hunc principem et sal-
vatorem Deus [i]exaltavit dextera sua [j]ad dandam paenitentiam Israëli
et remissionem peccatorum. 32 Et [k]nos sumus testes horum verbo-
rum et [l]Spiritus sanctus, [m]quem dedit Deus omnibus oboedienti-
bus sibi.
33 Haec cum audissent, [n]dissecabantur et cogitabant interficere
illos. 34 [o]Surgens autem quidam in concilio pharisaeus nomine [p]Ga-
maliel [q]legis doctor, honorabilis universae plebi, iussit foras ad
breve homines fieri 35 dixitque ad illos: Viri Israëlitae, attendite vo-
bis super hominibus istis quid acturi sitis. 36 [r]Ante hos enim dies
exstitit Theodas dicens [s]se esse aliquem, cui consensit numerus virorum
circiter quadringentorum: qui occisus est, et omnes, qui credebant
ei, dissipati sunt et redacti ad nihilum. 37 Post hunc exstitit Iudas
Galilaeus in diebus [t]professionis et avertit populum post se et ipse
periit, et omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi sunt. 38 Et nunc
itaque, dico vobis, discedite ab hominibus istis et sinite illos; quo-
niam, [u]si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvetur;
39 [v]si vero ex Deo est, [x]non poteritis dissolvere illud [y]ne forte et
Deo repugnare inveniamini. Consenserunt autem illi, 40 et [z]convo-
cantes apostolos [a]caesis denuntiaverunt ne omnino loquerentur in
nomine Iesu et dimiserunt eos. 41 Et [b]illi quidem ibant gaudentes
a conspectu concilii, quoniam [c]digni habiti sunt pro nomine Iesu
[d]contumeliam pati. 42 Omni autem die non cessabant [e]in templo et
circa domos docentes et [f]evangelizantes [g]Christum Iesum.
6 In diebus autem illis, [a]crescente numero discipulorum, factum
est murmur [b]Graecorum adversus Hebraeos, eo quod despiceren-
tur in [c]ministerio cotidiano viduae eorum. 2 Convocantes autem duo-
decim multitudinem discipulorum dixerunt: [d]Non est aequum nos
derelinquere verbum Dei et ministrare mensis. 3 [e]Considerate ergo,
fratres, viros ex vobis [f]boni testimonii septem [g]plenos Spiritu sancto
et sapientia, quos constituamus super hoc opus. 4 [h]Nos vero ora-
tioni et ministerio verbi instantes erimus. 5 Et placuit sermo coram
omni multitudine, et elegerunt Stephanum [g]virum plenum fide et
Spiritu sancto et [i]Philippum et Prochorum et Nicanorem et Timo-
nem et Parmenam et Nicolaum [j]advenam antiochenum. 6 Hos sta-
tuerunt ante conspectum apostolorum et [k]orantes [l]imposuerunt eis
manus.
7 [m]Et verbum Domini crescebat, et multiplicabatur numerus di-
scipulorum in Ierusalem valde. Multa etiam turba sacerdotum [n]oboe-
diebat [o]fidei.
8 Stephanus autem [p]plenus gratia et fortitudine faciebat prodigia
et signa magna in populo. 9 Surrexerunt autem quidam de syna-
goga, quae appellatur Libertinorum, et Cyrenensium et Alexandrino-
rum et eorum qui erant a Cilicia et Asia, disputantes cum Stephano
10 et [q]non poterant resistere sapientiae et [r]Spiritui qui loquebatur.
11 Tunc [s]summiserunt viros, qui dicerent se audivisse eum dicentem
verba blasphemiae in Moysen et in Deum. 12 Commoverunt itaque
plebem et seniores et scribas et concurrentes rapuerunt eum et ad-

z vr. 26. — v. Mt 26, 58.
a cp. 4, 1; Lc 22, 4.
b cf. vr. 13. — v. cp. 4. 21.
c cp. 4, 18.
d cp. 2, 23, 36; 3, 15; 4, 10; 7, 52; Mt 27, 25.
*29] * Leonis XIII encycl. « Immortale Dei ». — * Catech. R. III 5, 6.*
e cp. 4, 19, 20. — cf. Dn 3, 18.
f cp. 2, 24.
g cp. 7, 52; 10, 39, Gal 3, 13. — cf. Dt 21, 22. — v. Lc 24, 20.
h cp. 2, 36. — v. Mt 1, 21; Lc 2, 11. *i* cp. 2, 33.
j Lc 14, 47. — v. Lc 5, 32.
k v. Lc 24, 48.
l cf. cp. 15, 28; Jo 7, 39; 15, 26, 27; Heb 2, 4; 1 Jo 5, 6.
m v. cp. 2, 4.
n cp. 7, 54. — cf. Ex 7, 13; 8, 19.
o cf. cp. 23, 9. *p* cp. 22, 3.
q v. Lc 5, 17.
r cf. cp. 21, 38.
s cf. cp. 8, 9; Gal 2, 6; 6, 3.
t cf. Lc 2, 3, 5.
u cf. Ps 126, 1; Lm 3, 37; Mt 15, 13.
v cf. Pro 21, 30; Is 8, 10; 14, 27; Nh 1, 9.
x cf. cp. 9, 5; Sap 12, 14.
y 2 Par 13, 12; 2 Mc 7, 19. — cf. cp. 11, 17.
z cp. 4, 18.
a cf. cp. 22, 19; Mr 13, 9; Lc 23, 19.
*41] * Catech. R. IV 16, 12. — * v. cp. 4, 13. — Cp. in cm. Ap.*
b cf. Mt 5, 11, 12; 10, 22; 1 Pt 4, 13, 14.
c cf. Mt 10, 38.
d cf. cp. 9, 16; 21. 13. Jo 15, 20, 21. *e* cp. 2, 46.
f cp. 8, 35; 11, 20; 17, 18.
g v. cp. 18, 5.

1-13] LL. et Cpp. (8-10) in fs. s. Steph. prtm.
a cp. 2, 41, 47; 4, 4; 5, 14. — cf. Col 1, 5, 6.
b cp. 9, 29; 11, 20.
c cf. cp. 4, 35.
d cf. 1 Cor 1, 17.
e cf. Ex 18, 21; Nm 11, 16, 17; Dt 1, 13.
f cf. 1 Tm 3, 7.
g vr. 5; cp. 7, 55; 11, 24. — cf. Lc 1, 15; 4. 1.
h v. cp. 1, 14.
4] R. in fs. s. Jo. Nepom.
5] Of. ut inf. vr. 8.
i cp. 8, 5; 21, 8.
j cp. 2, 10; 13, 43.
*6] * Catech. R. II 7, 21.*
k cp. 1, 24; 13, 3; 14. 22.
l cp. 8, 17; 9, 17; 19, 6; 1 Tm 4, 14; 5, 22; 2 Tm 1, 6; Heb 6, 2.
m cp. 12, 24; 13, 49; 19, 20.
8-10; 7, 50-59] L. in fs. s. Steph. prtm.
n v. Rm 1, 5.
o cp. 13, 8; 14, 22; 16, 5; Lc 18, 8.
8-10] Ant. et R. ut s.
p cf. vr. 5. *q* v. Lc 21, 15.
r cp. 4. 8. — v. Mt 10, 20.
*11] * cf. Catech. R. III 9. 14.*
s cf. 3 Rg 21, 10, 13; Mt 26, 5. 60.

strent septem diaconi eliguntur (6, 1-7), inter quos Stephanus verbo et opere praestans. Is coram synedrio accusatus (8-15), commemoratis beneficiis a Deo cum in Chanaan patriarchis (7, 1-8), tum eorum posteris in

duxerunt in concilium. 13 Et statuerunt [t]falsos testes, qui dicerent:
[u]Homo iste non cessat loqui verba adversus [v]locum sanctum et le-
gem; 14 audivimus enim eum dicentem: Quoniam Iesus Nazarenus
hic [x]destruet locum istum et mutabit [y]traditiones, quas tradidit nobis
Moyses. 15 Et intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, vide-
runt faciem eius tanquam faciem angeli.
7 Dixit autem princeps sacerdotum: [a]Si haec ita se habent? 2 Qui
ait: [b]Viri fratres et patres, audite: [c]Deus [d]gloriae apparuit patri
nostro Abrahae, cum esset in Mesopotamia, [e]priusquam moraretur
in Charan, 3 et dixit ad illum: '[f]Exi de terra tua et de cognatione
tua et veni in terram quam monstravero tibi'. 4 [e]Tunc exiit de terra
Chaldaeorum et habitavit in Charan; et inde, [f]postquam mortuus
est pater eius, [h]transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos
habitatis; 5 et non dedit illi hereditatem in ea [i]nec passum pedis,
sed [j]repromisit dare illi eam in possessionem et semini eius post
ipsum, cum non haberet filium. 6 Locutus est autem ei Deus [l]quia
erit semen eius accola [m]in terra aliena, et servituti eos subicient
et male tractabunt eos [n]annis quadringentis. 7 '[o]Et gentem cui servie-
rint [o]iudicabo ego, dixit Dominus; et post haec exibunt et [p]servient
mihi in loco isto'. 8 Et [q]dedit illi testamentum circumcisionis; et
sic [r]genuit Isaac et [r]circumcidit eum die octavo, et [s]Isaac Iacob, et
[t]Iacob duodecim patriarchas. 9 Et [u]patriarchae aemulantes Ioseph
vendiderunt in Aegyptum. Et [v]erat Deus cum eo 10 et eripuit eum
ex omnibus tribulationibus eius et [x]dedit ei gratiam et sapientiam in
conspectu Pharaonis regis Aegypti, et constituit eum praepositum
super Aegyptum, et super omnem domum suam. 11 [y]Venit autem
fames in universam Aegyptum et Chanaan et tribulatio magna; et
non inveniebant cibos patres nostri. 12 [z]Cum audisset autem Iacob esse
frumentum in Aegypto, misit patres nostros primum; 13 et [a]in se-
cundo [b]cognitus est Ioseph a fratribus suis, et [c]manifestatum est
Pharaoni genus eius. 14 [d]Mittens autem Ioseph accersivit Iacob pa-
trem suum et omnem cognationem suam in animabus [e]septuaginta-
quinque. 15 Et [f]descendit Iacob in Aegyptum et [g]defunctus est ipse
et patres nostri. 16 Et [h]translati sunt in Sichem et positi sunt in se-
pulcro, [i]quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem.
17 Cum autem appropinquaret tempus [j]promissionis, quam confessus
erat Deus Abrahae, [k]crevit populus et multiplicatus est in Aegypto,
18 quoadusque surrexit alius rex in Aegypto, [l]qui non sciebat Io-
seph. 19 Hic [m]circumveniens genus nostrum adflixit patres nostros, ut
[n]exponerent infantes suos, ne vivificarentur. 20 [o]Eodem tempore natus
est Moyses et fuit gratus Deo; qui nutritus est tribus mensibus in
domo patris sui. 21 [p]Exposito autem illo, sustulit eum filia Pharaonis
et nutrivit eum sibi in filium. 22 Et [q]eruditus est Moyses omni sa-
pientia Aegyptiorum et erat [r]potens in verbis et in operibus suis.
23 Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit
in cor eius [s]ut visitaret fratres suos filios Israël. 24 Et, cum vidisset
quendam iniuriam patientem, vindicavit illum et fecit ultionem ei
qui iniuriam sustinebat, percusso Aegyptio. 25 Existimabat autem
intelligere fratres quoniam Deus per manum ipsius daret salutem
illis: at illi non intellexerunt. 26 [t]Sequenti vero die, apparuit illis
litigantibus et reconciliabat eos in pace dicens: Viri, fratres estis;
ut quid nocetis alterutrum? 27 Qui autem iniuriam faciebat proximo
reppulit eum dicens: '[u]Quis te constituit principem et iudicem super
nos? 28 Nunquid interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti
heri Aegyptium'? 29 [v]Fugit autem Moyses in verbo isto et factus est
advena in terra Madian, ubi generavit filios duos. 30 Et, expletis an-
nis quadraginta, [w]apparuit illi in deserto montis Sina angelus in igne
flammae rubi. 31 Moyses autem videns admiratus est visum; et, ac-
cedente illo ut consideraret, facta est ad eum vox Domini dicens:
32 '[x]Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac
et Deus Iacob'. Tremefactus autem Moyses, non audebat conside-
rare. 33 Dixit autem illi Dominus: '[y]Solve calceamentum pedum tuo-
rum; locus enim, in quo stas, terra sancta est. 34 Videns vidi adfli-
ctionem populi mei, qui est in Aegypto, et gemitum eorum audivi

t cp. 7, 58.
u cf. Jr 26, 11.
v cp. 21, 28; 25, 8; Mt 24, 15. — cf. Jo 11, 48.
x cf. Mt 26, 61; Jo 2, 19.
y cf. cp. 15, 1; 21, 21.
z cf. Jd 13, 6; Ec 8, 1.

15] R. ut s. vr. 5.
a cp. 17, 11.
b cp. 22, 1.
c cf. Gn 15, 7; Jl 24, 3; 2 Es 9, 7.
d Ps 28, 3. — cf. 1 Cor 2, 8; Jo 2, 1.
e cf. Gn 11, 31; Jdt 5, 6. 7.
f Gn 12, 1.
g Gn 11, 32.
h Gn 12, 4, 5.
i cf. Dt 2, 5.
j Gn 12, 7; 13, 15; 15, 18; 17, 8; Heb 11, 8, 9.
l Gn 15, 13, 14.
m cf. Ex 2, 22; Heb 11, 9.
n vr. 17. — cf. Ex 12, 40; Gal 3, 17.
o cf. Jr 25, 12; 30, 20.
p cf. Ex 3, 12.
q Gn 17, 9-12; Rm 4 11.
r Gn 21, 2-4.
s Gn 25, 29.
t Gn 29, 31-35; 30, 5-24; 35, 18, 13-26.
u Gn 37, 11, 28; Ps 104, 17.
v Gn 39, 2, 21, 23; 45, 5.
x Gn 41, 37-46; Ps 104, 20, 21.
y Gn 41, 54, 55; 42, 5; Ps 104, 16.
z Gn 42, 1-3.

a Gn 43, 15.
b Gn 45, 1-4.
c Gn 45, 16.
d Gn 45, 9, 10, 27.
e cf. Gn 46, 26, 27; Ex 1, 5; Dt 10, 22.
f Gn 46, 5, 28; Ps 104, 23.
g Gn 49, 33; 50, 24, 25; Ex 1, 6.
h Gn 50, 24; Ez 13, 19. Js 24, 32. — cf. Gn 50, 13.
i cf. Gn 33, 16; 33, 19; Js 24, 32.
j vr. 5-7.
k cp. 13, 17; Ex 1, 7, 12; Ps 104, 24.
l Ex 1, 8.
m Ex 1, 9, 16-18; Ps 104, 25.
n Ex 1, 16, 18, 22.
o Ex 2, 2; Heb 11, 23.
p Ex 2, 3-10.
q cf. 3 Rg 4, 30; Is 19, 11, 12; Dn 1, 4, 17.
r cf. cp. 2, 22; 10, 38; Lc 24. 19.
s Ex 2, 11, 12.
t Ex 2, 13, 14.
u vr. 35; Ex 2, 14. — cf. Lc 12, 14.
v Ex 2, 15, 22. — cf. Ex 18. 3, 4.
w vr. 35, 38, 52. — cf. Ex 3, 1, 2; Dt 33, 16.
x Ex 3, 6.
y Ex 3, 5, 6, 7-10. — cf. Js 5, 16.

et descendi liberare eos. Et nunc veni, et mittam te in Aegyptum’.
35 Hunc Moysen, quem negaverunt dicentes: [u]Quis te constituit princi-
pem et iudicem? hunc Deus principem et redemptorem misit [z]cum manu
angeli, qui apparuit illi in rubo. 36 Hic [a]eduxit illos faciens [b]prodigia et
signa in terra Aegypti et [c]in Rubro mari et [d]in deserto annis quadra-
ginta. 37 Hic est Moyses, qui dixit filiis Israël: ’ [e]Prophetam suscitabit
vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me: ipsum audietis. 38 Hic
est [f]qui fuit in ecclesia in solitudine cum [w]angelo, qui loquebatur ei in
monte Sina, et cum patribus nostris; [f]qui accepit [g]verba vitae dare no-
bis; 39 cui noluerunt oboedire patres nostri, sed repulerunt et [h]aversi
sunt cordibus suis in Aegyptum 40 dicentes ad Aaron: ’ [i]Fac nobis deos,
qui praecedant nos; Moyses enim hic, qui eduxit nos de terra Aegypti,
nescimus quid factum sit ei’. 41 Et [j]vitulum fecerunt in diebus illis et
obtulerunt hostiam simulacro et [k]laetabantur in operibus manuum sua-
rum. 42 [l]Convertit autem Deus et [m]tradidit eos servire [n]militiae caeli,
sicut scriptum est in [o]libro Prophetarum: ’ [p]Nunquid victimas et ho-
stias obtulistis mihi [d]annis quadraginta in deserto, domus Israël? 43 Et
suscepistis tabernaculum Moloch et sidus dei vestri Rempham, figu-
ras quas fecistis adorare eas; et transferam vos trans Babylonem’.
44 [q]Tabernaculum testimonii fuit cum patribus nostris in deserto, si-
cut disposuit illis Deus loquens ad Moysen, [r]ut faceret illud secundum
formam quam viderat. 45 Quod et [s]induxerunt suscipientes patres no-
stri cum Iesu in possessionem gentium, [t]quas expulit Deus a facie pa-
trum nostrorum [u]usque in diebus David, 46 [v]qui invenit gratiam ante
Deum et [x]petiit ut ’ inveniret tabernaculum Deo Iacob’. 47 [y]Salomon
autem aedificavit illi domum. 48 [z]Sed non Excelsus in [a]manufactis ha-
bitat, sicut propheta dicit: 49 ’ [b]Caelum mihi sedes est, terra autem
scabellum pedum meorum. Quam domum aedificabitis mihi? dicit Do-
minus; aut quis locus requietionis meae est? 50 Nonne manus mea fecit
haec omnia? 51 [c]Dura cervice et incircumcisis cordibus et auribus vos
semper Spiritui sancto resistitis: [d]sicut patres vestri, ita et vos. 52 [e]Quem
prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui
praenuntiabant de adventu [f]Iusti, [g]cuius vos nunc proditores et homi-
cidae fuistis, 53 qui accepistis legem [h]in dispositione angelorum et [i]non
custodistis.
54 Audientes autem haec [j]dissecabantur cordibus suis et [l]stridebant
dentibus in eum. 55 Cum autem esset plenus Spiritu sancto, intendens
in caelum vidit [m]gloriam Dei et Iesum [n]stantem a dextris Dei 56 et ait:
Ecce video [o]caelos apertos et [p]Filium hominis [n]stantem a dextris Dei.
57 Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas et impetum
fecerunt unanimiter in eum. 58 Et [q]eicientes eum extra civitatem [r]lapi-
dabant. Et [s]testes deposuerunt vestimenta sua [t]secus pedes adulescentis
qui vocabatur Saulus. 59 Et [r]lapidabant Stephanum [u]invocantem
et dicentem: Domine Iesu, [v]suscipe spiritum meum. 60 [x]Positis autem
genibus, clamavit voce magna dicens; [y]Domine, ne statuas illis hoc
peccatum. Et, cum hoc dixisset, [z]obdormivit in Domino. [t]Saulus au-
tem erat [a]consentiens neci eius.
8 Facta est autem in illa die persecutio magna in ecclesia quae
erat Ierosolymis; et [a]omnes dispersi sunt per regiones Iudaeae
et Samariae praeter apostolos. 2 [b]Curaverunt autem Stephanum viri
timorati et [c]fecerunt planctum magnum super eum. 3 [d]Saulus autem
devastabat ecclesiam: per domos intrans et [e]trahens viros ac mulie-
res tradebat in custodiam.
4 Igitur [a]qui dispersi erant pertransibant evangelizantes [f]verbum
Dei. 5 [g]Philippus autem descendens in civitatem Samariae praedica-
bat illis Christum. 6 [h]Intendebant autem turbae his quae a Philippo
dicebantur unanimiter audientes et [i]videntes signa quae faciebat.
7 [j]Multi enim eorum qui habebant spiritus immundos clamantes
voce magna exibant; multi autem paralytici et claudi curati sunt.
8 [l]Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate. 9 Vir autem
quidam nomine [m]Simon, qui ante fuerat in civitate magus [n]seducens

z cf. Ex 3, 2; 14, 19; 23 20; Nm 20, 16.
a Ex 12, 41; 33, 1; Heb 6, 9.
b Ex 7-12; Ps 77, 43-51; 104, 27-36. [105, 9.
c Ex 14, 21, 27-31; Ps 77, 53;
d Ex 16, 1, 35; 17, 1-6; Ps 77,
e Dt 18, 15.—v. cp. 3, 22. [15.
f Ex 19, 3, 17, 18. [32, 4.
g cp. 5, 20. — cf. Dt 30, 20;
h Ex 16, 3; Nm 11, 4, 5; 14,
i Ex 32, 1, 23. [3, 4.
j Ex 32, 4-6, 35; Dt 9, 6; Ps 105, 19.
k Is 2, 8; Jr 1, 16; 25, 6, 7.
l cf. Js 24, 20; Is 63, 10. [28.
m Ps 80, 13; Ex 20, 39; Rm 1,
n Dt 4, 19; 4 Rg 17, 16; 21, 3; 23, 5; Jr 7, 18; 19, 13; Sph 1, 5.
o cp. 13, 15. — cf. cp. 1, 2; Mr 12, 26; Lc 3, 4; 20, 42.
p Am 5, 25-27.
q v. Ex 38, 21. *r* v. Ex 25, 40.
s Js 3, 14-17; 9, 30-35.
t cp. 13, 19; Js 3, 10; 23, 9; 24, 18; 2 Par 20, 7; Ps 43, 3 etc.
u 2 Rg 7, 2. [88, 20, 21.
v cp. 13, 22; 1 Rg 16, 1; Ps
x 3 Rg 8, 17; 1 Par 22, 7; Ps 131, 5. [20; 2 Par 3, 1.
y 2 Rg 7, 13; 3 Rg 6, 1, 2; 18,
z cf. 3 Rg 8, 27; 2 Cor 2, 6.
a cp. 17, 24. — Mr 14, 58.
b Is 66, 1, 2.—v. Mt 5, 34, 35.
c Dt 10, 16. — cf. Ex 32, 9; Jr 6, 10.
51-59] LL. in oct. s. Steph. prtm. et in fs. eius invent.
d Ml 3, 7; Mt 23, 31.
e 3 Rg 19, 10; 2 Par 36, 16; 2 Es 9, 26; Jr 37, 14, 15; 2 Cor 11, 24, 26; 1 Th 2, 15; Heb 11, 36, 37. — cf. Mt 21, 35.
f v. cp. 3, 14. *g* v. cp. 5, 30.
h Gal 3, 19; Heb 2, 2. — cf. vr. 38; Dt 33, 2.
i Jo 7, 19.
j cp. 5, 33. — cf. cp. 2, 37.
l Jb 16, 9; Ps 34, 16; 36, 12.
m cf. Lc 2, 9; Jo 12, 41. [*51.*
55-8, 2] Antt. R. etc. ut s. vr.
n cp. 2, 33; Rm 8, 34; Eph 1, 20; 1 Pt 3, 22. — cf. Mr 14, 62; 16, 19; Lc 22, 69.
o cp. 10, 11; Mt 3, 16; Jo 1, 51.
p v. Dn 7, 13.
q cf. Lc 24, 14-16; Nm 15, 35; Js 7, 24; 3 Rg 21, 13; Lc 4, 29; Heb 13, 12.
r cf. cp. 14, 18; Mt 21, 35; Jo 10, 31-33. [17, 7.
s cp. 6, 13. — cf. Dt 13, 9, 10;
t vr. 60; cp. 22, 20. — cf. cp. 22, 4.
59] In modo iuvandi morientes (R. R.) et in Ant. s. Clem.
u cp. 9, 14. [*P. M.*
v Ps 30, 6; Lc 23, 46.
x cp. 9, 40; 20, 36; 21, 5; Lc 22, 41; Eph 3, 14.
6c] Cp. in fs. s. Steph. prtm.
y cf. Lc 23, 34. — v. Mt 5, 44.
z cp. 13, 36.
a cp. 11, 20. — v. Rm 1, 32.

a cp. 11. 19. — v. Mt 10, 23.
b cf. Mt 14, 12. *c* cf. Gn 50, 10; Jr 6, 26 etc. *d* cp. 7, 58, 60; 9, 1, 13, 21; 22, 4, 19; 26, 10, 11; 1 Cor 15; 9; Gal 1, 13; Ph 3, 6; 1 Tm 1, 13. *e* cf. Jc 2, 6. *f* v. Mr 4, 14. *3-9] L. in fr. 5 p. Pnt.* *g* cp. 6, 5. *h* cf. Jo 2, 23. *i* vr. 13. *j* cf. Mr 1, 23, 28. *l* cf. vr. 39. — v. Jo 12, 22. *9-24] LL. in fr. 6 p. oct. Psch.* *m* vr. 11. — cf. Mt 24. 24; Gal 3, 1. *n* cf. cp. 13, 6.

mota autem persecutione, fideles disperguntur. Itaque Philippus, qui Samaritanis praedicaverat (8, 1-13) et Petrum et Ioannem accersiverat ut eos qui sincere crediderant confirmarent in fide (14-24), postquam eunu-

gentem Samariae, [o]dicens se esse aliquem magnum; 10 cui auscultabant
omnes, a minimo usque ad maximum, dicentes: [p]Hic est virtus Dei,
quae vocatur [q]magna; 11 attendebant autem eum, propter quod
multo tempore magiis suis [m]dementasset eos. 12 Cum vero [r]credi-
dissent Philippo [s]evangelizanti de regno Dei, [t]in nomine Iesu Chri-
sti baptizabantur viri ac mulieres. 13 Tunc [m]Simon et ipse credidit
et, cum baptizatus esset, adhaerebat Philippo; videns etiam signa
et [u]virtutes maximas fieri stupens admirabatur.
14 Cum autem audissent apostoli, [v]qui erant Ierosolymis, quod
recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos [x]Petrum et Ioan-
nem. 15 Qui, cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut [y]acciperent Spi-
ritum sanctum; 16 [z]nondum enim in quemquam illorum venerat, sed
[t]baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu. 17 Tunc [a]impone-
bant manus super illos, et [y]accipiebant Spiritum sanctum. 18 Cum
vidisset autem Simon quia per impositionem manus apostolorum da-
retur Spiritus sanctus, [b]obtulit eis pecuniam 19 dicens: Date et mihi
hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus accipiat Spiritum
sanctum. Petrus autem dixit ad eum: 20 [c]Pecunia tua tecum sit in
perditionem, quoniam donum Dei existimasti [d]pecunia possideri.
21 Non est tibi pars neque sors in sermone isto; [e]cor enim tuum non
est rectum coram Deo. 22 Paenitentiam itaque age ab hac nequitia
tua: et roga Deum, [f]si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui;
23 [g]in felle enim amaritudinis et [h]obligatione iniquitatis video te esse.
24 Respondens autem Simon dixit: [i]Precamini vos pro me ad Domi-
num, ut nihil veniat super me horum quae dixistis.
25 Et illi quidem testificati et locuti verbum Domini redibant Ie-
rosolymam et [j]multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.
26 [l]Angelus autem Domini locutus est ad Philippum dicens: Surge
et vade contra meridianum ad viam, quae descendit ab Ierusalem
in Gazam: haec est deserta. 27 Et surgens abiit. Et ecce [m]vir ae-
thiops, eunuchus potens Candacis reginae Aethiopum, [n]qui erat su-
per omnes gazas eius, [o]venerat adorare in Ierusalem 28 et reverte-
batur sedens super currum suum legensque [p]Isaiam prophetam. 29 Di-
xit autem [q]Spiritus Philippo: Accede et adiunge te ad currum istum.
30 Accurrens autem Philippus audivit eum legentem Isaiam prophe-
tam et dixit: Putasne intelligis quae legis? 31 Qui ait: Et [r]quomodo
possum, si non aliquis ostenderit mihi? [s]Rogavitque Philippum ut
ascenderet et sederet secum. 32 Locus autem Scripturae quam lege-
bat erat hic: ' [t]Tanquam ovis ad occisionem ductus est et sicut
agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum. 33 In
[u]humilitate iudicium eius sublatum est. Generationem eius quis enar-
rabit, quoniam tolletur de terra vita eius?' 34 Respondens autem eu-
nuchus Philippo dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc? de
se an de alio aliquo? 35 [v]Aperiens autem Philippus os suum et [x]in-
cipiens a [y]Scriptura ista [z]evangelizavit illi Iesum. 36 Et, dum irent
per viam, venerunt ad quandam aquam, et ait eunuchus: Ecce aqua;
[a]quid prohibet me baptizari? 37 Dixit autem Philippus: Si credis
ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo Filium Dei esse Ie-
sum Christum. 38 Et iussit stare currum; et descenderunt uterque
in aquam, Philippus et eunuchus, et baptizavit eum. 39 Cum autem
ascendissent de aqua, [q]Spiritus Domini [b]rapuit Philippum, et amplius
non vidit eum eunuchus; ibat autem per viam suam gaudens. 40 Phi-
lippus autem inventus est in [c]Azoto et pertransiens evangelizabat
civitatibus cunctis, donec veniret [d]Caesaream.

9 Saulus autem adhuc [a]spirans minarum et caedis in discipulos Do-
mini accessit ad [b]principem sacerdotum 2 et petiit ab eo epistulas
in Damascum [c]ad synagogas, ut, si quos invenisset huius [d]viae viros
ac mulieres, vinctos perduceret in Ierusalem.
3 Et, cum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco; et
subito circumfulsit eum lux de caelo 4 et cadens in terram audivit
vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid [e]me persequeris? 5 Qui di-
xit: Quis es, Domine? Et ille: [e]Ego sum Iesus, quem tu perseque-
ris: [f]durum est tibi contra stimulum calcitrare. 6 Et tremens ac stu-
pens dixit: Domine, quid me vis facere? 7 Et Dominus ad eum:

o v. cp. 5, 36.
p cf. cp. 14, 11; 28, 6.
q cf. cp. 19, 27, 28.
r cp. 16, 33, 34; 18, 8; Mr 16, [16.
s Lc 4, 43. — cf. cp. 1, 3.
t v. cp. 2, 38.
u cf. cp. 19, 11.
*14-17] * Eug. IV decr. pro Armenis. — * Catech. R. II 3, 13. — L. in fr. 3 p. Pnt. et in Ms. de Sp. s.*
v. v. vr. 1.
x v. cp. 3, 1.
y cp. 2, 4, 38.
z cf. cp. 19, 2, 3.
a cp. 9, 17; 19, 6; 1 Tm 4, 14. — cf. cp. 6, 6; Heb 6, 2.
b cf. Mt 10, 8.
c cf. 4 Rg 5, 16; Dn 5, 17.
d cf. Is 55, 1; Mt 18, 8.
e 4 Rg 10, 15; Ps 77, 37.
22] cf. Catech. R. II 5, 11.
f Dn 4, 24; 2 Tm 2, 25.
g Dt 29, 18; 32, 32; Heb 12, 15.
h Is 58, 6. — cf. Mt 18, 18.
i cf. Ex 8, 8; 9, 28; 10, 17.
j cf. vr. 6-8; Jo 4, 38.
26-40] L. in fr. 5 p. Psch.
l cp. 5, 19; 10, 3; 11, 13; 12, 7, 23; 27, 23. — cf. Jd 6, 12; 13, 3.
m cf. Jr 38, 7; Ps 67, 32.
n 1 Es 7, 21.
o cf. 2 Rg 8, 41, 42; Is 56, 3, 7; [Jo 12, 20.
p cf. Lc 4, 17.
q cp. 10, 19; 11, 12; 13, 2; 20, 23; 21, 11 etc. — cf. 3 Rg 18, 12; 4 Rg 2, 16; Ez 3, 12 etc.
r v. Rm 10, 14.
s cf. 3 Rg 20, 33; 4 Rg 10, 15.
t Is 53, 7, 8.
u cf. Ph 2, 8.
v cf. cp. 10, 34; Mt 5, 2.
x Lc 24, 27. — cf. cp. 17, 2; [18, 28.
y v. cp. 5, 42.
z cf. vr. 12; cp. 1, 16.
a cp. 10, 47.
*39] * cf. Catech. II 2, 37; I 7, 2.*
b cf. 4 Rg 2, 11; Dn 14, 35; 2 Cor 12, 2, 3.
c Js 11, 22; 13, 3; 1 Mc 5, 68 etc.
d cf. cp. 21, 8.
1-22] L. LL. (1-16), Cpp. (1, 8, 22) et Antt. (11, 15, 22) in fs. conv. s. Pauli Ap.
2-29] cp. 22, 3-21; 26, 9-20. — cf. 1 Cor 15, 8.
a cf. 2 Mc 9, 7.
b cp. 22, 5; 26, 10.
c cp. 22, 19. — cf. Lc 12, 11.
d cp. 19, 9, 23; 24, 22. — cf. cp. 16, 17; 18, 25, 26; 22, 4; Is 30, 21; 35, 8; Rm 8, 14; Mt 7, 14.
e 1 Cor 8, 12. — cf. Zc 2, 8; Eph 5, 30. — v. Mt 25, 45.
f cf. cp. 5, 39.

chum aethiopem convertit, in civitatibus maritimis praedicat (25-40). *Interea Saul, in fideles minarum spirans Damascum pergit, at apparente Dño convertitur ad Christum et baptizatus eum praedicat* (9, 1-23). *Porro*

[g]Surge et ingredere civitatem, et ibi dicetur tibi quid te [h]oporteat
facere. [i]Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupe-
facti [j]audientes quidem vocem, neminem autem videntes. 8 Surrexit
autem Saulus de terra; apertisque oculis, [l]nihil videbat. Ad manus
autem illum trahentes introduxerunt Damascum; 9 et erat ibi tribus
diebus non videns et non manducavit neque bibit.
10 Erat autem quidam discipulus Damasci nomine Ananias; et
dixit ad illum [m]in visu Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego,
Domine. 11 Et Dominus ad eum: Surge et vade in vicum qui vo-
catur rectus et quaere in domo Iudae Saulum nomine [n]tarsensem;
ecce enim orat. (12 Et vidit virum Ananiam nomine introëuntem et
[o]imponentem sibi manus ut visum recipiat). 13 Respondit autem Ana-
nias: Domine, audivi a multis de viro hoc [p]quanta mala fecerit [q]san-
ctis tuis in Ierusalem; 14 et hic habet potestatem a [b]principibus sa-
cerdotum alligandi omnes qui [r]invocant nomen tuum. 15 Dixit autem
ad eum Dominus: Vade, quoniam [s]vas electionis est mihi iste, ut
portet nomen meum [t]coram gentibus et [u]regibus et filiis Israël;
16 [v]ego enim ostendam illi quanta [h]oporteat eum [x]pro nomine meo
pati. 17 Et abiit Ananias et introivit in domum et [o]imponens ei ma-
nus dixit: Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi
in via qua veniebas, ut videas et [y]implearis Spiritu sancto. 18 Et con-
festim ceciderunt ab oculis eius tanquam squamae, et visum rece-
pit et surgens baptizatus est 19 et, [z]cum accepisset cibum, conforta-
tus est.
[a]Fuit autem cum discipulis qui erant Damasci per dies aliquot.
20 Et continuo in synagogis praedicabat Iesum quoniam [b]hic est Fi-
lius Dei. 21 Stupebant autem omnes qui audiebant et dicebant: Nonne
hic est qui [c]expugnabat in Ierusalem eos, qui invocabant nomen istud,
et huc ad hoc venit ut vinctos illos duceret ad [d]principes sacerdotum?
22 Saulus autem [e]multo magis convalescebat et [f]confundebat Iudaeos,
qui habitabant Damasci, adfirmans quoniam [b]hic est Christus..
23 [g]Cum autem implerentur dies multi, consilium fecerunt in unum
Iudaei, ut eum interficerent. 24 Notae autem factae sunt Saulo [h]in-
sidiae eorum. [i]Custodiebant autem et portas die ac nocte, ut eum
interficerent; 25 accipientes autem eum discipuli nocte [i]per murum
dimiserunt eum submittentes in sporta. 26 Cum autem venisset in
Ierusalem, tentabat se iungere discipulis, et omnes timebant eum
non credentes quod esset discipulus. 27 [j]Barnabas autem apprehen-
sum illum duxit [l]ad apostolos et narravit illis [m]quomodo in via vi-
disset Dominum et quia locutus est ei et [n]quomodo in Damasco
[o]fiducialiter egerit in nomine Iesu. 28 Et erat cum illis [p]intrans et
exiens in Ierusalem et [o]fiducialiter agens in nomine Domini. 29 Loque-
batur quoque gentibus et disputabat cum [q]Graecis; [r]illi autem quae-
rebant occidere eum. 30 Quod cum cognovissent [s]fratres deduxerunt
eum Caesaream et dimiserunt [t]Tarsum.
31 [u]Ecclesia quidem per totam Iudaeam et Galilaeam et Sama-
riam habebat pacem; et aedificabatur [v]ambulans in timore Domini
et [x]consolatione sancti Spiritus replebatur. 32 [y]Factum est autem ut
Petrus, dum pertransiret universos, deveniret ad sanctos qui habita-
bant [z]Lyddae. 33 Invenit autem ibi hominem quendam nomine Ae-
neam ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus. 34 Et
ait illi Petrus: Aenea, sanat te [a]Dominus Iesus Christus; surge et
sterne tibi. Et continuo surrexit. 35 Et [b]viderunt eum omnes qui ha-
bitabant [z]Lyddae et [c]Saronae; qui [d]conversi sunt ad Dominum.
36 In [e]Ioppe autem fuit quaedam discipula nomine Tabitha, quae
interpretata dicitur Dorcas. Haec erat [f]plena operibus bonis et ele-
mosynis quas faciebat. 37 Factum est autem in diebus illis ut infir-
mata moreretur: quam, cum lavissent, posuerunt eam in [g]cenaculo.
38 Cum autem prope esset Lydda ad Ioppen, discipuli audientes quia
Petrus esset in ea miserunt duos viros ad eum rogantes: [h]Ne pigri-
teris venire usque ad nos. 39 Exsurgens autem Petrus venit cum illis.
Et cum advenisset, duxerunt illum in [g]cenaculum, et circumstete-
runt illum omnes viduae flentes et ostendentes ei tunicas et vestes,
quas faciebat illis Dorcas. 40 [i]Eiectis autem omnibus foras, Petrus

g cf. Ez 3, 22.
h vr. 16. — cf. 1 Cor 9, 16.
i cf. Dn 10, 7.
j Sap 18, 1. — cf. cp. 22, 9; [Dt 4, 12.
l cf. cp. 22, 11.
m cf. cp. 10, 17; 16, 9.
n cp. 21, 39; 22, 3; 2 Mc 4, 30.
o vr. 17; cp. 13, 31. — cf. cp. [28, 8; Mr 5, 23.
p v. vr. 1, 2.
q vr. 41; Rm 15, 25, 26, 31; 1 Th 3, 13; 2 Th 1, 10.
r cp. 22, 16; Rm 10, 13; 1 Cor 1, 2. — cf. cp. 7, 59; 2 Tm 2, 22.
s Rm 9, 22, 23; 2 Tm 2, 20, 21. — cf. cp. 13, 2; Rm 1, 1; Gal 1, 15.
t Rm 1, 5; 11, 13; 15, 16; Gal 1, 16; 2, 2, 7-9; Eph 3, 8; 1 Tm 2, 7; 2 Tm 4, 17. — cf. cp. 13, 46.
u cp. 25, 23; 26, 1, 32; Lc 21, 12; 2 Tm 4, 16.
v cp. 20, 23; 21, 4, 11; 1 Th 3, 3.
x 2 Cor 6, 4, 5; 11, 23-28. — cf. cp. 5, 41; 14, 22.
y v. cp. 2, 4.
z cf. vr. 9; cp. 27, 36.

a cp. 26, 20.
b Mt 14, 33. — cf. vr. 22.
c Gal 1, 13, 23.
d vr. 1, 14; cp. 26, 10.
e cf. 1 Tm 1, 12.
22] *R. ut s. vr. 1.*
f cf. cp. 18, 28.
g v. Gal 1, 17, 18.
h cp. 20, 3, 19; 23, 16, 30. — cf. cp 23, 12; 25, 3.
i 2 Cor 11, 32, 33. — cf. Js 2, 15; 1 Rg 19, 12.
j cp. 4, 36.
l cf. Gal 1, 18, 19.
m vr. 3-6.
n vr. 19, 20, 22.
o cp. 14, 3; 18, 26. — cf. cp. [4, 29.
p cf. cp. 1, 22.
q v. cp. 6, 1.
r cf. cp. 22, 18. [Jo 21, 23.
s cp. 1, 15, 16; 10, 23; 12, 15;
t cp. 11, 25; Gal 1, 21. — cf.
u cf. cp. 8, 1; 16, 5. [vr. 1.
v cf. 2 Es 5, 9; Jb 31, 23. — v. Lc 1,6.
x cf. 1 Cor 14, 3.
y cf. cp. 8, 25.
z 1 Mc 12, 34. — cf. 1 Par 8, 12.

a cf. cp. 3, 6.
b cf. vr. 31, 42.
c 1 Par 5, 16; 27, 29; Cn 2, 1; Is 33, 9 etc.
d cp. 11, 21; 2 Cor 3, 16.
e v. Js 19, 46.
f 1 Tm 2, 10. — cf. Rm 13, 3; 2 Cor 9, 8; Eph 2, 10; Tt 3, 1, 8.

g vr. 39; cp. 20, 8.
h cf. Nm 22, 16; Jo 4, 47, 49.
40] * *cf. Catech. R. I 12, 3.*
i cf. Mt 9, 25.

venit Ierusalem indeque Tarsum petit (24-39). Petrus vero nascentes ecclesias visitans Lyddae Aeneam sanat, in Ioppe autem Dorcadem resuscitat (31-43); atque, Cornelii centurionis (10, 1-8), visione edo-

[j]ponens genua oravit et conversus ad corpus dixit: [l]Tabitha, surge.
At illa aperuit oculos suos et, viso Petro, resedit. 41 [m]Dans autem
illi manum erexit eam et, cum vocasset [n]sanctos et viduas, adsigna-
vit eam vivam. 42 Notum autem factum est per universam Ioppen,
et [o]crediderunt multi in Domino. 43 Factum est autem ut dies mul-
tos moraretur in Ioppe [p]apud Simonem quendam coriarium.
10 Vir autem quidam erat in Caesarea nomine Cornelius, [a]centurio
[b]cohortis, quae dicitur [c]Italica, 2 religiosus ac [d]timens Deum cum
omni domo sua, faciens elemosynas multas plebi et deprecans Deum
semper. 3 [e]Is vidit in visu manifeste [f]quasi hora diei nona angelum
Dei introëuntem ad se et dicentem sibi: Corneli. 4 At ille intuens
eum timore correptus dixit: Quid est, domine? Dixit autem illi:
Orationes tuae et elemosynae tuae [g]ascenderunt [h]in memoriam in
conspectu Dei. 5 Et nunc mitte viros in Ioppen et accersi Simonem
quendam qui cognominatur Petrus. 6 Hic hospitatur [i]apud Simonem
quendam coriarium, cuius est domus iuxta mare. Hic dicet tibi quid
te oporteat facere. 7 Et, cum discessisset angelus qui loquebatur illi,
vocavit duos domesticos suos et militem [j]metuentem Dominum ex
his qui illi parebant. 8 Quibus cum narrasset omnia, misit illos in
Ioppen.

9 Postera autem die, iter illis facientibus et appropinquantibus
civitati, ascendit Petrus [l]in superiora, ut oraret circa [m]horam sextam.
10 Et, cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit su-
per eum [n]mentis excessus, 11 et vidit [o]caelum apertum et descendens
vas quoddam, velut linteum magnum, quattuor initiis summitti de
caelo in terram, 12 in quo erant omnia quadrupedia et serpentia ter-
rae et volatilia caeli. 13 Et facta est vox ad eum: Surge, Petre; oc-
cide et manduca. 14 Ait autem Petrus: Absit, Domine, [p]quia nun-
quam manducavi omne [q]commune et [r]immundum. 15 Et vox iterum
secundo ad eum: [s]Quod Deus purificavit tu [q]commune ne dixeris.
16 Hoc autem factum est [t]per ter, et statim receptum est vas in
caelum.

17 Et, dum intra se haesitaret Petrus quidnam esset [u]visio quam
vidisset, ecce [v]viri, qui missi erant a Cornelio, inquirentes domum
Simonis, adstiterunt ad ianuam. 18 Et, cum vocassent, interrogabant
si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium. 19 Petro
autem cogitante de [u]visione, dixit [x]Spiritus ei: Ecce [v]viri tres quae-
runt te. 20 Surge itaque, descende et [y]vade cum eis [z]nihil dubitans,
quia ego misi illos. 21 Descendens autem Petrus ad viros dixit: Ecce
ego sum quem quaeritis: Quae causa est, propter quam venistis?
22 Qui dixerunt: [a]Cornelius centurio, vir iustus et timens Deum et
[a]testimonium habens ab universa gente Iudaeorum, [b]responsum acce-
pit ab angelo sancto accersire te in domum suam et [c]audire verba
abs te. 23 Introducens ergo eos recepit hospitio.

Sequenti autem die surgens profectus est cum illis; et [d]quidam
ex [e]fratribus ab Ioppe comitati sunt eum. 24 Altera autem die introi-
vit Caesaream. Cornelius vero exspectabat illos, convocatis cognatis
suis et necessariis amicis. 25 Et factum est, cum introisset Petrus,
obvius venit ei Cornelius et [f]procidens ad pedes eius [g]adoravit.
26 Petrus vero elevavit eum dicens: Surge: et [h]ego ipse homo sum.
27 Et loquens cum illo intravit et invenit multos qui convenerant.
28 Dixitque ad illos: Vos scitis quomodo abominatum sit viro iudaeo
[i]coniungi aut accedere ad alienigenam; sed mihi ostendit Deus ne-
minem [j]communem aut immundum dicere hominem. 29 Propter quod
sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo quam ob causam
accersistis me. 30 Et Cornelius ait: A [l]nudiusquarta die usque ad
hanc horam orans eram [m]hora nona in domo mea, et ecce [n]vir ste-
tit ante me in veste candida et ait: 31 Corneli, [o]exaudita est oratio
tua, et elemosynae tuae commemoratae sunt in conspectu Dei.
32 Mitte ergo in Ioppen et accersi Simonem, qui cognominatur Pe-
trus; hic hospitatur in domo Simonis coriarii iuxta mare. 33 Confe-
stim ergo misi ad te, et tu bene fecisti veniendo; nunc ergo omnes
nos in conspectu tuo adsumus audire omnia quaecumque tibi prae-
cepta sunt a Domino.

j v. cp. 7, 60.
l cf. Lc 7, 14; 8, 54; Jo 11, 43.
m cp. 3, 7; Mr 9, 26. — v. Mt 9, 25.
n v. vr. 13, 32.
o cf. Jo 11, 45; 12, 11.
p cp. 10, 6.

1-17] 1 et 2 L. in sb. p. oct. Psch.
a ct. Mt 8, 5; 27, 1.
b Mt 27, 27; Jo 18, 3, 12.
c cf. cp. 27, 1.
2] * *cf. Catech. R. IV 3, 6.*
d vr. 22; cp. 13, 16, 26.
e vr. 30-12.
f cp. 3, 1; Mt 20, 5; 27, 46. — cf. Jo 11, 9.
g Ap 8, 4. — cf. Tb 3, 25; Ps 140, 2; Dn 10, 12; Lc 1, 13.
h Mt 26, 13. — cf. vr. 31; Tb 12, 12; Heb 6, 10.
i cp. 9, 43.
j cf. cp. 13, 16, 26.

9-32, 44] cp. 11, 5-17.
l cf. 4 Rg 22, 12; Jr 19, 13; 32, 29; Sph 1, 5. — v. 1 Rg 9, 25.
m Ps 54, 18. — cf. Mt 20, 5.
n cf. cp. 22, 17. — 2 Cor 12, 2 sqq.
o cp. 7, 56. — v. Jo 1, 51.

p Tb 1, 12; Ez 4, 14; Dn 1, 8; 2 Mc 7, 1.
q vr. 28; Mr 7, 2, 5; Rm 14, 14.
r v. Lv 11, 4 sqq.; Dt 14, 4-20.
s Rm 14, 2, 14, 20; 1 Tm 4, 4; Tt 1, 15. — cf. Mt 15, 11; 1 Cor 10, 25.
t cf. Gn 41, 32.
u vr. 11-16.

v v. vr. 7.
x cf. cp. 8, 29.
y cf. cp. 15, 7-9.
z cf. Mt 21, 21.

a vr. 1, 2. — cf. Lc 7, 4.
b cf. Lc 2, 26.
c cf. cp. 11, 14.
d vr. 45; cp. 11, 12.
e cp. 9, 30.

f cp. 16, 29; Dn 2, 46.
g cf. Mt 8, 2.
h Ap 19, 10; 22, 8, 9. — cf. cp. 14, 14; Lc 5, 8.

i cf. cp. 11, 3; Est 14, 15, 18; Jo 4, 9; 18, 28; Gal 2, 12.
j v. vr. 14, 15.
l cf. vr. 9, 23, 24.
m vr. 31; cp. 3, 1.
n cf. Lc 24, 4.
o v. vr. 4.

ctus legatos excipit et Caesaream veniens (9-24), etnicis evangelium ad-
nuntiat (34-43) eosque primitias gentium baptizat (44-48); sua vero
agendi ratione coram fratribus explicata (11, 1-18), auctor est ut

34 [p]Aperiens autem Petrus os suum dixit: In veritate comperi quia
[q]non est [r]personarum acceptor Deus, 35 sed [u]in omni gente, qui ti-
met eum et. [s]operatur iustitiam acceptus est illi. 36 [t]Verbum misit
Deus filiis Israël [u]adnuntians pacem per Iesum [v]Christum: hic est
omnium Dominus. 37 Vos scitis, quod factum est verbum per univer-
sam Iudaeam [x]incipiens enim a Galilaea post baptismum, quod
praedicavit Ioannes, 38 Iesum a Nazareth, quomodo [y]unxit eum Deus
Spiritu sancto et [z]virtute, [a]qui pertransiit benefaciendo et sanando
omnes oppressos a diabolo, quoniam [b]Deus erat cum illo. 39 Et [c]nos
testes sumus omnium quae fecit in regione Iudaeorum et Ierusalem,
[d]quem occiderunt suspendentes in ligno. 40 [e]Hunc Deus suscitavit
tertia die et [f]dedit eum manifestum fieri 41 [g]non omni populo, sed
[c]testibus praeordinatis a Deo, [f]nobis, qui manducavimus et bibimus
cum illo, postquam resurrexit a mortuis. 42 Et [h]praecepit nobis prae-
dicare populo et testificari [i]quia ipse est qui constitutus est a Deo
iudex vivorum et mortuorum. 43 [j]Huic omnes prophetae testimonium
perhibent, [l]remissionem peccatorum [m]accipere per nomen eius omnes
qui credunt in eum.
44 Adhuc loquente Petro verba haec, [n]cecidit Spiritus sanctus
super omnes qui audiebant verbum. 45 Et obstupuerunt [o]ex circum-
cisione fideles, qui venerant cum Petro, quia et [p]in nationes gratia
Spiritus sancti effusa est; 46 audiebant enim illos [q]loquentes linguis
et [r]magnificantes Deum. 47 Tunc respondit Petrus: [s]Nunquid aquam
quis prohibere potest, ut non baptizentur hi qui Spiritum sanctum
acceperunt [t]sicut et nos? 48 Et [u]iussit eos [v]baptizari in nomine Do-
mini Iesu Christi. Tunc [x]rogaverunt eum ut maneret apud eos ali-
quot diebus.
11 Audierunt autem apostoli et [a]fratres, qui erant in Iudaea, quo-
niam et gentes receperunt verbum Dei. 2 Cum autem ascendisset
Petrus Ierosolymam, disceptabant adversus illum [b]qui erant ex cir-
cumcisione 3 dicentes: [c]Quare introisti ad viros praeputium habentes
et [d]manducasti cum illis? 4 Incipiens autem Petrus exponebat illis
[e]ordinem dicens: 5 Ego eram in civitate Ioppe orans et vidi in ex-
cessu mentis [f]visionem, descendens vas quoddam, velut linteum ma-
gnum, quattuor initiis summitti de caelo, et venit usque ad me; 6 in
quod intuens considerabam et vidi quadrupedia terrae et bestias et
reptilia et volatilia caeli. 7 Audivi autem et vocem dicentem mihi:
Surge, Petre: occide et manduca. 8 Dixi autem: Nequaquam, Do-
mine, quia commune aut immundum nunquam introivit in os meum.
9 Respondit autem vox secundo de caelo: Quae Deus mundavit tu
ne commune dixeris. 10 Hoc autem factum est per ter, et recepta
sunt omnia rursum in caelum. 11 Et ecce viri tres confestim adstite-
runt in domo, in qua eram, missi a Caesarea ad me. 12 Dixit autem
Spiritus mihi ut irem cum illis nihil haesitans. Venerunt autem me-
cum et [g]sex fratres isti, et ingressi sumus in domum viri. 13 Narra-
vit autem nobis quomodo vidisset angelum in domo sua stantem et
dicentem sibi: Mitte in Ioppen et accersi Simonem, qui cognomina-
tur Petrus, 14 [h]qui loquetur tibi verba, in quibus [i]salvus eris tu et
universa domus tua. 15 [j]Cum autem coepissem loqui, cecidit Spiri-
tus sanctus super eos, [l]sicut et in nos in initio. 16 Recordatus sum autem
verbi Domini, sicut dicebat: ' [m]Ioannes quidem baptizavit aqua, vos
autem baptizabimini Spiritu sancto '. 17 Si ergo [l]eandem gratiam de-
dit illis Deus sicut et nobis, [n]qui credidimus in Dominum Iesum
Christum, [o]ego quis eram [p]qui possem prohibere Deum? 18 His audi-
tis, tacuerunt et [q]glorificaverunt Deum dicentes: [r]Ergo et gentibus
[s]paenitentiam dedit Deus ad vitam.
19 Et [t]illi quidem qui dispersi fuerant a tribulatione, quae facta
fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phoenicen et Cyprum
et Antiochiam nemini loquentes verbum, nisi solis Iudaeis. 20 Erant
autem quidam ex eis viri cyprii et cyrenaei, qui, cum introissent
Antiochiam, loquebantur et ad [u]Graecos [v]adnuntiantes Dominum
Iesum. 21 Et [x]erat manus Domini cum eis; multusque numerus cre-
dentium [v]conversus est ad Dominum. 22 Pervenit autem sermo ad
aures ecclesiae, quae erat Ierosolymis, super istis, et miserunt [z]Bar-

p cp. 8, 35; Mt 5, 2.
34-42] 3 L. ut s. vr. 1.
q cf. vr. 28; cp. 15, 19; Dt 1, 17; 1 Rg 16, 7; Rm 2, 11; 3, 29; Col 3. 25. — v. Dt 10, 10.
r Pro 24, 23; Jc 2, 1, 9; Ju 16.
s Js 64, 5. - cf. Ez 33, 15, 16, 19.
t cp. 13, 26; Ps 106, 20; 147, 18, 19.—cf. Eph 1, 13. [6, 15.
u Is 52. 7; Nh 1, 15; Eph 2, 17;
v Rm 14, 9.—cf. Ap 17, 14; 19, 16.—v. cp. 2, 36; Mt 28, 18.
x Mt 4, 12; Jo 2, 11.
37-43] L. in fr. 2 p. Psch.
y Is 61, 1; Lc 4, 18, 21. — cf. Mt 3, 16; 12, 18; Jo 1, 32, 33. — v. cp. 4, 26.
z Rm 1, 4; 2 Cor 13, 4; Eph 1, 19, 20; Ph 3, 10.

a cf. Is 61, 1.
b Jo 3, 2; 8, 29; 10, 38 etc.
c vr. 41. — v. cp. 1, 8; 2, 32.
d cp. 5, 30.
e 1 Cor 15, 4-7. — v. cp. 2, 24.
f cp. 1, 3, 4. *g* cf. Jo 14, 22.
*42] * Catech. R. 1, 8, 6.*
42-48] L. in fr. 2 p. Pnt.
h cp. 1, 2; Mt 28, 19; Mr 16, 15.
i Mt 25, 31-33; Jo 5, 22, 27; 2 Cor 5, 10 etc.—cf. Rm 14, 9, [10.
j cp. 3, 18, 24; Lc 24, 27.
l cp. 5, 31; Jr 31, 34 etc.
m cp. 11, 17; 13, 39; 15, 7-9; Rm 9, 33; Gal 3, 22, 24.
n cp. 15, 8. — cf. cp. 2, 4; 1 [Th 1, 5.
o vr. 23.
p cf. cp. 2, 17.
q cp. 2, 4; 19, 6. — v. Mr 16, [17.
r cp. 19, 17. — v. Lc 1, 46.
s cf. cp. 8, 36.
47] cf. Catech. R. II 2, 37.
t cp. 2, 4. — cf. cp. 15, 8.
u cf. 1 Cor 1, 14-17.
v cp. 2, 38. — v. cp. 8, 12, 16.
x cf. Jo 4, 40.

a vr. 29; cp. 10, 23.
b cp. 10, 45; Gal 2, 12; Col 4, 11; Tt 1, 10. — cf. cp. 6, 7; Rm 4, 12.
c Gal 2, 12, 14. — cf. cp. 10, [28.
d cf. Lc 15, 2.
e cf. Lc 1, 3.
5-17] cp. 10, 9-32.
f cf. cp. 16, 9; 18, 9.
g cf. cp. 10, 23, 45.
h cf. cp. 10, 22.
i cf. cp. 10, 2; 16, 15, 31-34: 18, 8; Jo 4, 53.
j cf. cp. 10, 44.
l cp. 2, 4. — cf. cp. 15, 8.
m cp. 1, 5; Mt 3, 11; Jo 1, 26, 33. — cf. cp. 19, 2.
n Eph 1, 13. — cf. cp. 10, 43.
o cf. Rm 9, 20.
p cp. 10, 47. — cf. cp. 5, 39.
q cp. 4, 21; 13, 48; 21, 20. — v. Lc 7, 16.
r cf. cp. 13, 46; Mt 8, 11. — v. cp. 10, 34, 35.
s cp. 5, 31; 2 Tm 2, 25. — cf. [2 Cor 7, 10.
t cf. cp. 8, 1-4.

u cp. 6, 1. — cf. Jo 7, 35.
v v. cp. 5, 42.
x cp. 13, 11; Lc 1, 66. — cf. Ps 79, 18; 88, 22.
21-26, 1-3] L. in fs. s. Barn. Ap.
y cp. 9, 35.
z cp. 4, 30.

gentilibus ianua fidei iam ubique aperiatur (19-30). Eodem tempore Agrippa rex, qui occiderat Iacobum, et Petrum in carcerem, a quo mirabiliter liberatus est, detruderat (12, 1-17); ignobiliter periit (18-25).

nabam usque ad Antiochiam. 23 Qui, cum pervenisset et vidisset
[a]gratiam Dei, gavisus est et hortabatur omnes [b]in proposito cordis
permanere in Domino; 24 quia erat vir bonus et [c]plenus Spiritu sancto et fide. Et [d]apposita est multa turba Domino. 25 Profectus est
autem Barnabas Tarsum, ut quaereret Saulum. Quem, cum invenisset, perduxit [f]Antiochiam. 26 Et annum totum conversati sunt ibi in
ecclesia et docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiae discipuli [g]christiani.

27 In his autem diebus supervenerunt ab Ierosolymis [h]prophetae
Antiochiam; 28 et surgens unus ex eis nomine [i]Agabus significabat
[j]per Spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum,
quae facta est sub [k]Claudio. 29 Discipuli autem, [l]prout quis habebat,
proposuerunt singuli in ministerium [m]mittere habitantibus in Iudaea
[n]fratribus. 30 [o]Quod et fecerunt mittentes ad [p]seniores per manus
Barnabae et Sauli.

12 Eodem autem tempore, [a]misit Herodes rex manus ut adfligeret
quosdam de ecclesia. 2 Occidit autem [b]Iacobum fratrem Ioannis
[c]gladio. 3 Videns autem quia [d]placeret Iudaeis apposuit ut apprehenderet et Petrum. [e]Erant autem dies azymorum. 4 Quem, cum apprehendisset, misit in [f]carcerem tradens [g]quattuor quaternionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo. 5 Et
Petrus quidem servabatur in carcere; [h]oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo. 6 Cum autem producturus
eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos
milites vinctus [i]catenis duabus, et custodes ante ostium custodiebant
carcerem. 7 [j]Et ecce angelus Domini [l]adstitit, et lumen refulsit in
habitaculo, [m]percussoque latere Petri, excitavit eum dicens: Surge
velociter. Et [n]ceciderunt catenae de manibus eius. 8 Dixit autem
angelus ad eum: Praecingere et [o]calcea te caligas tuas. Et fecit sic.
Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum et sequere me. 9 Et
exiens sequebatur eum et [p]nesciebat quia verum est quod fiebat per
angelum; existimabat autem se visum videre. 10 Transeuntes autem
primam et secundam custodiam venerunt ad portam ferream, quae
ducit ad civitatem, [q]quae ultro aperta est eis, et exeuntes processerunt vicum unum, et continuo discessit angelus ab eo. 11 Et Petrus
ad se reversus dixit: Nunc scio vere quia [r]misit Dominus angelum
suum et [s]eripuit me de manu Herodis et de omni exspectatione plebis Iudaeorum.

12 Consideransque venit ad domum Mariae matris [t]Ioannis, qui
cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati et [h]orantes.
13 Pulsante autem eo ostium ianuae, processit [u]puella ad audiendum
nomine Rhode. 14 Et, ut cognovit vocem Petri, [v]prae gaudio non
aperuit ianuam, sed intro currens nuntiavit stare Petrum ante ianuam. 15 At illi dixerunt ad eam: [x]Insanis! Illa autem [y]adfirmabat sic
se habere. Illi autem dicebant: [z]Angelus eius est. 16 Petrus autem
perseverabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum et obstupuerunt. 17 [a]Adnuens autem eis manu ut tacerent narravit quomodo
Dominus eduxisset eum de carcere dixitque: Nuntiate [b]Iacobo et [c]fratribus haec. Et egressus abiit in alium locum.

18 Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro. 19 Herodes autem, cum requisisset eum
et non invenisset, inquisitione facta de custodibus, [d]iussit eos duci;
descendensque a Iudaea in Caesaream ibi commoratus est. 20 Erat
autem iratus Tyriis et Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum
et, [e]persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod [f]alerentur regiones eorum ab illo. 21 Statuto autem
die Herodes vestitus veste regia [g]sedit pro tribunali et concionabatur ad eos. 22 Populus autem acclamabat: [h]Dei voces et non hominis. 23 Confestim autem percussit eum [i]angelus Domini, eo quod
[j]non dedisset honorem Deo, et [l]consumptus a vermibus exspiravit.
24 [m]Verbum autem Domini crescebat et multiplicabatur. 25 [n]Barnabas autem et Saulus reversi sunt ab Ierosolymis, expleto ministerio,
adsumpto [t]Ioanne qui cognominatus est Marcus.

23-24] R. in fs. s. Jo. Nepom.
a cp. 13, 43; 14, 26; 20, 24, 32; Rm 5, 15; 2 Cor 6, 1; Eph 3, 2, 7; Col 1, 6; Tt 2, 11; Heb 12, 15; 1 Pt 5, 12. — cf. cp. 4, 33; 15, 40.
b 2 Tm 3, 10. *c* cf. cp. 6, 5.
d cp. 5, 14. — cf. vr. 26.
e cf. cp. 9, 30.
f cf. vr. 30; cp. 13, 1.
g cp. 26, 28; 1 Pt 4, 16. — cf. cp. 24, 5.
h cp. 13, 1; 15, 32.
i cp. 21, 10.
j v. cp. 2, 18; 8, 29.
k cp. 18, 2.
l cf. 2 Cor 3, 7, 12.
m cf. cp. 24, 17; Rm 15, 26; Gal 2, 10.
n v. vr. 1.
o cp. 12, 25.
p cp. 14, 23; 15, 2, 4, 6; 16, 4; 20, 17; 21, 18; 1 Tm 5, 17, 19; Tt 1, 5; Jc 5, 14; 2 Jo 1; 3 Jo 1. — cf. 1 Tm 4, 14.
a cf. cp. 4, 3.
1-11] L. et LL. etc. in fss. s. Pt. Ap.
b Mt 4, 21; 20, 23.
c Heb 11, 37.
d cf. cp. 24, 27; 25, 9; Mr 15, 15.
e cp. 20, 6; Ex 12, 14, 15; 23, 15.
f v. Lc 21, 12.
g cf. Jo 19, 23.
*5] * Catech. R. IV 5, 2.*
h cf. 2 Cor 1, 11; Eph 6, 18. — v. vr. 12; cp. 1, 14.
i cf. cp. 21, 33.
j cp. 5, 19; 8, 26.
*7] * Catech. R. IV 9, 6. — V. in R. s. Caecil. Virg. et M.*
l Lc 2, 9; 24, 4.
m cf. 3 Rg 19, 7.
n cp. 16, 26.
o Mr 6, 9.
p cf. cp. 10, 17.
q cp. 5, 19; 16, 26.
r Ps 33, 7, 8: 90, 11; Dn 3, 95; 6, 22.
s Ps 32, 19; 2 Cor 1, 10.
t vr. 25; cp. 13, 5, 13; 15, 37. 39; Col 4, 10, 11; 2 Tm 4, 11; Phl 24; 1 Pt 5, 13.
u cf. Jo 18, 16, 17.
v f. Lc 24, 41.
x cp. 26, 24. — cf. Gn 45, 26.
y cf. Lc 22, 59; 24, 37.
z cf. Mt 18, 10; Heb 1, 14.
a cp. 13, 16; 19, 33; 21, 40.
b cp. 15, 13; 21, 18. — cf. Gal 1, 19; 2, 9, 12.
c v. cp. 1, 15.
d cf. cp. 16, 27; 27, 42; Mt 28. 14.
e cf. 2 Mc 4, 45; 10, 20.
f cf. 3 Rg 5, 9-11; 1 Es 3, 7; Ez 27, 17.
g cp. 25, 6; Mt 27, 19; Jo 19, 13.
h cf. Ez 28, 2.
i cf. 2 Rg 24, 16; 4 Rg 19, 35; Dn 5, 20. — v. cp. 8, 26.
j cf. Ps 113, 1 (bis).
l cf. 2 Mc 9, 9.
m cf. Is 55, 11. — v. cp. 6, 7.
n cp. 11, 29, 30.

2. Pauli Ap. labores et itinera in evangelizationem gentium (13, 1-28, 32). A) Primum iter apostolicum (13, 1-14, 27). *Barnabas et Saulus, praedicato verbo Dei in Cypro (1-12), veniunt Antiochiam Pisidiae; at, cum, ipsis adnuntiantibus Dñum*

13 Erant autem in ecclesia quae erat Antiochiae, [a]prophetae et do-
ctores, in quibus [b]Barnabas et Simon, qui vocabatur n i g e r, et
[c]Lucius cyrenensis et Manahen, qui erat [d]Herodis tetrarchae colla-
ctaneus, et [e]Saulus. 2 Ministrantibus autem illis Domino et ieiunanti-
bus, [f]dixit illis Spiritus sanctus: [g]Segregate mihi Saulum et Barna-
bam, [h]in opus ad quod adsumpsi eos. 3 Tunc ieiunantes et [i]orantes
imponentesque eis manus [j]dimiserunt illos.
4 Et ipsi quidem [l]missi a Spiritu sancto abierunt Seleuciam et
inde navigaverunt Cyprum. 5 Et, cum venissent Salaminam, [m]prae-
dicabant verbum Dei in synagogis Iudaeorum; habebant autem et
[n]Ioannem in ministerio. 6 Et, cum perambulassent universam insulam
usque Paphum, invenerunt quendam virum [o]magum, pseudoprophe-
tam iudaeum, cui nomen erat Bariesu, 7 qui erat cum [p]proconsule
Sergio Paulo viro prudente. Hic, accersitis Barnaba et Saulo, deside-
rabat audire verbum Dei. 8 [q]Resistebat autem illis Elymas [o]magus
(sic enim interpretatur nomen eius) quaerens avertere [p]proconsulem
a fide. 9 Saulus autem, qui et Paulus, [r]repletus Spiritu sancto intuens
in eum 10 dixit: [s]O plene omni dolo et omni fallacia, [t]fili diaboli,
inimice omnis iustitiae, non desinis [u]subvertere [v]vias Domini rectas?
11 Et nunc, ecce [x]manus Domini super te, et eris caecus non videns
solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo et te-
nebrae, et circuiens quaerebat [y]qui ei manum daret. 12 Tunc [p]pro-
consul, cum vidisset factum, credidit [z]admirans super doctrina Domini.
13 Et, cum a Papho navigassent, Paulus et qui cum eo erant ve-
nerunt Pergen Pamphyliae; [n]Ioannes autem discedens ab eis rever-
sus est [a]Ierosolymam. 14 Illi vero pertranseuntes Pergen venerunt
Antiochiam Pisidiae et ingressi synagogam [b]die sabbatorum sede-
runt. 15 Post [c]lectionem autem [d]legis et [c]prophetarum miserunt [e]prin-
cipes synagogae ad eos dicentes: Viri fratres,. si quis est in vobis
[f]sermo exhortationis ad plebem, dicite.
16 Surgens autem Paulus et [g]manu silentium indicens ait: Viri
Israëlitae et [h]qui timetis Deum, audite. 17 [i]Deus plebis Israël [j]elegit pa-
tres nostros et [l]plebem exaltavit, cum essent incolae in terra Aegypti,
et [m]in bracchio excelso eduxit eos ex ea 18 et per [n]quadraginta an-
norum tempus mores eorum sustinuit in deserto 19 et [o]destruens gentes
septem in terra Chanaan [p]sorte distribuit eis terram eorum 20 quasi
[q]post quadringentos et quinquaginta annos; et post haec [r]dedit iudices
usque ad Samuel prophetam. 21 Et exinde [s]postulaverunt regem, et [t]de-
dit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Beniamin, annis quadra-
ginta. 22 Et, [u]amoto illo, [v]suscitavit illis David regem, cui testimonium
perhibens dixit: '[x]Inveni David, filium Iesse, [y]virum secundum cor
meum, [x]qui faciet omnes voluntates meas'. 23 [a]Huius Deus ex semine
[b]secundum promissionem eduxit Israël [c]salvatorem Iesum, 24 [d]praedi-
cante Ioanne ante faciem adventus eius baptismum paenitentiae omni
populo Israël. 25 Cum impleret autem Ioannes cursum suum dicebat:
'[e]Quem me arbitramini esse non sum ego; sed ecce venit post me, cuius
non sum dignus calceamenta pedum solvere'. 26 Viri fratres, filii gene-
ris Abraham et [h]qui in vobis timent Deum, vobis [f]verbum salutis huius
missum est. 27 Qui enim habitabant Ierusalem et principes eius [g]hunc
ignorantes et [h]voces prophetarum, quae per omne sabbatum leguntur,
[i]iudicantes impleverunt 28 et [j]nullam causam mortis invenientes in eo
[k]petierunt a Pilato, ut interficerent eum. 29 Cumque [l]consummassent
omnia quae de eo scripta erant, deponentes eum de ligno posuerunt
eum in monumento. 30 [m]Deus vero suscitavit eum a mortuis tertia
die, [n]qui visus est per dies multos his 31 [o]qui simul ascenderant cum
eo de Galilaea in Ierusalem, [p]qui usque nunc sunt testes eius ad
plebem. 32 Et nos vobis adnuntiamus eam, [q]quae ad patres nostros
repromissio facta est; 33 quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris
resuscitans Iesum, sicut et in psalmo secundo scriptum est:
'[r]Filius meus es tu; ego hodie genui te'.
34 Quod autem suscitavit eum a mortuis, [s]amplius iam non reversu-
rum in corruptionem, ita dixit: '[t]Quia dabo vobis sancta David fide-
lia'. 35 Ideoque et alias dicit:

r Ps 2, 7. — v. Heb 1, 5; 5, 5.   *s* Rm 6, 9; Heb 9, 25-28.   *t* Is 55, 3.

a cp. 11, 27; 15, 32; 19, 6; 21, 9, 10; Rm 12, 6, 7. — v. 1 Cor 12, 28, 29.
b cp. 11, 22-26.
1-13] LL. in comm. s. Pauli Ap.
c Rm 16, 21 (?).
d Mt 14, 1; Lc 3, 1.
e cf. cp. 11, 25, 30.
f cf. cp. 20, 28 — v. cp. 8, 29.
g Rm 1, 1; Gal 1, 15.
h v. cp. 9, 15.   *i* v. cp. 6, 6.
j cf. cp. 14, 25; 15, 40.
l cf. cp. 16, 6, 7.
m vr. 14; cp. 9, 20; 14, 1; 17, 1, 2, 10, 17; 18, 4, 19; 19, 8. — cf. vr. 46. — v. Mr 6, 2.
n vr. 13; cp. 12, 12, 25. — cf.
o cf. cp. 8, 9, 11.   [2 Tm 4, 11.
p vr. 8, 12. — cf. cp. 18, 12; 19,
q cf. Ex 7, 11; 2 Tm 3, 8.   [38.
r cf. cp. 2, 4; 4, 8. — v. Mt
s cf. cp. 8, 20.   [10, 20.
t Mt 13, 38; Jo 8, 44; 1 Jo 3,
u Mic 3, 9.   [10.
v Os 14, 10; 2 Pt 2, 15. — cf. cp. 18, 25, 26.
x cp. 11, 21; Ex 9, 3; 1 Rg 5, 6, 7, 11; Ps 31, 4. — cf. Heb 10, 31; 1 Pt 5, 6.
y cf. cp. 9, 8; 22, 11.
z cf. Mt 7, 28.

13-33] LL. in D. 2 p. Pasch.
a cf. cp. 12, 12.
b vr. 42, 44; cp. 16, 13; 17, 2; 18, 4. — cf. Mt 4, 23; Mr 6, 2.
c vr. 27; Lc 4, 16.
d cp. 15, 21; Lc 16, 16.
e cp. 18, 17. — cf. cp. 18, 8; Mr 5, 22; Lc 13, 15.
f cf. Heb 13, 22.
g cp. 21, 40. — cf. cp. 12, 47.
16, 26-33] L. in fr. 3 p. Psch.
h vr. 26; cp. 10, 2, 22.
i Is 29, 23; Mt 15, 31; Lc 1,
j Dt 7, 6-8.   [68.
l cp. 7, 17; Ps 104, 23, 24.
m Ex 13, 14, 16. — cf. Ex 6, 6.
n Ex 16, 35; Dt 1, 31.
o Dt 7, 1.
p Js 14, 1, 2; 19, 51; Ps 77, 55;
q cf. 3 Rg 6, 1.   [135, 21, 22.
r Jd 2, 16; 3, 9.   *s* 1 Rg 8. 5.
t 1 Rg 10, 1, 21, 24.   [Os 13, 11.
u 1 Rg 15, 23, 26, 28; 16, 1. — cf.
v 1 Rg 16, 13; 2 Rg 2, 4; 5, 3.
x Ps 88, 20.
y 1 Rg 13, 14.   [cp. 2, 29.
z 2 Rg 7, 12; 3 Rg 2, 10. — cf.

a Ps 131, 11; Is 11, 1. — cf. vr. 32, 33.   [2, 11.
b Mt 1, 21. — cf. Jo 4, 42; Lc
c cp. 1, 22; Lc 3, 3; Jo 1, 27.
d cp. 19, 4; Mt 3, 11; Jo 1, 15.
e cp. 10, 36. — cf. Eph 1, 13.
e Jo 1, 20, 27. — cf. Mt 3, 11.
f cp. 10, 36. — cf. Eph 1, 13.
g cp. 26, 9; Lc 23, 34. — cf. 2 Cor 3, 14, 15. — v. cp. 3, 17.
h cf. cp. 15, 21. — v. vr. 15.
i cf. Lc 18, 31; 20, 26, 27, 44; Jo 19, 28, 30.
j cp. 3, 13. — cf. Mr 14, 55;
k Mt 27, 23.   [Lc 23, 22.
l Lc 21, 22.   *m* v. cp. 2, 24.
n v. cp. 1, 3.   [2, 7.
o Mr 15, 41. — cf. cp. 1, 11;
p cf. Lc 24, 48. — v. cp. 1, 8.
q cp. 26, 6; Rm 4, 13; 15, 8; Gal 3, 16. — cf. vr. 23; Lc 1, 69-73; Rm 9, 4.

*Iesum (13-41), et multis Iudaeis et gentilibus credentibus turbae excitaren-
tur, discedere coacti sunt (42-52). Porro Lycaoniam peragrant similes fru-
ctus reportantes similesque experti persecutiones cum Iconii (14, 1-6),*

'[u]Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem'.
36 David enim in sua generatione, [z]cum administrasset voluntati Dei,
[v]dormivit et [x]appositus est ad patres suos et vidit corruptionem.
37 [m]Quem vero Deus suscitavit a mortuis non vidit corruptionem.
38 Notum igitur sit vobis, viri fratres, [y]quia per hunc vobis remissio
peccatorum adnuntiatur; et ab omnibus, [z]quibus non potuistis in
lege Moysi iustificari, 39 [a]in hoc omnis qui credit iustificatur. 40 Vi-
dete ergo ne superveniat vobis quod dictum est in prophetis: 41 '[b]Vi-
dete, contemptores, et admiramini et disperdimini; quia opus ope-
ror ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarrave-
rit vobis'.
42 Exeuntibus autem illis, rogabant ut sequenti sabbato loquerentur
sibi verba haec. 43 Cumque dimissa esset synagoga, secuti sunt
multi Iudaeorum et [c]colentium advenarum Paulum et Barnabam,
qui loquentes suadebant eis [d]ut permanerent in gratia Dei. 44 Se-
quenti vero sabbato paene universa civitas convenit audire verbum
Dei. 45 [e]Videntes autem turbas Iudaei, repleti sunt [f]zelo et [g]contra-
dicebant his quae a Paulo dicebantur [h]blasphemantes. 46 Tunc con-
stanter Paulus et Barnabas dixerunt: [i]Vobis oportebat primum lo-
qui verbum Dei; [j]sed, quoniam repellitis illud et [l]indignos vos iu-
dicatis aeternae vitae, ecce convertimur ad gentes; 47 sic enim prae-
cepit nobis Dominus: '[m]Posui te [n]in lucem gentium, ut sis in sa-
lutem usque ad extremum terrae'. 48 Audientes autem gentes gavisae
sunt et glorificabant verbum Domini, et crediderunt [o]quotquot erant
praeordinati ad vitam aeternam. 49 [p]Disseminabatur autem verbum
Domini per universam regionem. 50 [q]Iudaei autem concitaverunt mu-
lieres religiosas et honestas et primos civitatis et [r]excitaverunt per-
secutionem in Paulum et Barnabam et eiecerunt eos de finibus suis.
51 At illi, [s]excusso pulvere pedum in eos, venerunt Iconium. 52 Di-
scipuli quoque [t]replebantur gaudio et Spiritu sancto.

14 Factum est autem Iconii ,ut simul introirent [a]in synagogam Iu-
daeorum et loquerentur, ita ut crederet Iudaeorum et Graecorum
copiosa multitudo. 2 [b]Qui vero increduli fuerunt Iudaei [c]suscitaverunt
et ad iracundiam concitaverunt animas gentium adversus [d]fratres.
3 Multo igitur tempore demorati sunt [e]fiducialiter agentes in Do-
mino, [f]testimonium perhibente verbo gratiae suae, dante signa et pro-
digia fieri per manus eorum. 4 [g]Divisa est autem multitudo civitatis
et quidam quidem erant cum Iudaeis, quidam vero cum apostolis.
5 Cum autem factus esset impetus gentilium et Iudaeorum cum prin-
cipibus suis, [h]ut contumeliis adficerent et [i]lapidarent eos, 6 intelligen-
tes [j]confugerunt ad civitates Lycaoniae [l]Lystram et Derben et uni-
versam in circuitu regionem et ibi evangelizantes erant.
7 Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat [m]claudus ex
utero matris suae, qui nunquam ambulaverat. 8 Hic audivit Paulum
loquentem. Qui [n]intuitus eum et [o]videns quia fidem haberet ut [p]sal-
vus fieret 9 [q]dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et
[r]exsilivit et ambulabat. 10 Turbae autem, cum vidissent quod fecerat
Paulus, levaverunt vocem suam lycaonice dicentes: [s]Dii, similes facti
hominibus, descenderunt ad nos. 11 Et vocabant Barnabam [t]Iovem,
Paulum vero Mercurium, quoniam ipse erat dux verbi. 12 Sacerdos
quoque [t]Iovis, qui erat ante civitatem, tauros et coronas ante ianuas
adferens cum populis [u]volebat sacrificare. 13 Quod ubi audierunt
apostoli Barnabas et Paulus, [v]conscissis tunicis suis, exsilierunt in
turbas clamantes 14 et dicentes: Viri, quid haec facitis? Et [x]nos mor-
tales sumus, [y]similes vobis homines adnuntiantes vobis ab his [z]vanis
[a]converti ad Deum vivum, qui fecit caelum et terram et mare et
omnia quae in eis sunt, 15 qui in praeteritis generationibus [b]dimisit,
omnes gentes [c]ingredi vias suas. 16 Et quidem [d]non sine testimonio
semetipsum reliquit [e]benefaciens de caelo, [f]dans pluvias et [g]tempora
fructifera, implens [h]cibo et [h]laetitia corda nostra. 17 Et haec dicentes
vix sedaverunt turbas ne sibi immolarent.
18 [i]Supervenerunt autem quidam ab Antiochia et Iconio Iudaei
et, persuasis turbis, [j]lapidantesque Paulum traxerunt extra civitatem
[l]existimantes eum mortuum esse. 19 Circumdantibus autem eum

u Ps 15, 10. — v. cp. 2, 27.
v cf. cp. 7, 6. — v. Mt 27, 52.
x 3 Rg 2, 10; 1 Par 29, 28.

y cp. 5, 31; Lc 24, 47; 1 Jo 2, 12.
z Rm 2, 13; 3, 20; 8, 3; Gal 2, 6; 3, 11; Eph 2, 9; Tt 3, 5. — cf. cp. 7, 19; Heb 9, 9.

a Rm 3, 28; 10, 4. — v. cp. 10, [43.
b Hab 1, 5. — cf. Is 29, 14.

43-14, 3]LL. in fs. s. Barn. Ap.

c cp. 6, 5. — cf. cp. 2, 11; Mt [23, 15.
d cf. Ju 21.
e Ju 4. — v. cp. 11, 23.
f cf. cp. 17, 5; Rm 10, 19. — [v. cp. 5, 17.
g cp. 18, 6.
h cp. 26, 11; 1 Tm 1, 20; 2 Pt 2, 12. — cf. Jc 2, 7; Ju 10.
i cf. Mt 10, 6. — v. cp. 3, 26.
j cp. 18, 6; 28, 25-28; Mt 21, 42. — cf cp. 9, 15.
l cf. Mt 22, 8.
m Is 49, 6. — cf. Is 45, 22.
n Is 42, 6; Lc 2, 32. — cf. cp. [11, 18.
o Rm 8, 29.
p cp. 6, 7; 12, 24; 16, 20.
q cf. cp. 17, 12.
r cf. cp. 14, 2, 18; 17, 5, 13; 18, 12; 20, 3; 21, 27; 1 Th 2, 15; 2 Tm 3, 11. — v. 2 Cor 11, 26.
s Mt 10, 14. — cf. cp. 18, 6.
t 1 Th 1, 6. — cf. Mt 5, 12; Jo [16, 22.
a cf. cp. 13, 5.
b cp. 19, 9; Jo 3, 36; Rm 15, [31.
c vr. 18; cp. 13, 50
d cf. cp. 1, 15.
e cp. 9, 27. — v. cp. 4, 29.
f cp. 15, 8; Mr 16, 20. — cf. cp. 4, 29, 30; 19, 11; Heb 2, 4.
g cf. cp. 17, 4, 5; 19, 9; 23, 7; 28, 24; Jo 7, 40-42.
h 1 Th 2, 2. — cf. 2 Cor 14, 10.
i cf. vr. 18.
j cf. cp. 8, 1. — v. Mt 10, 23.
l cp. 16, 1.
m cp. 3, 2. — cf. Jo 9, 1.
n cp. 3, 4. — cf. Mr 10, 21; Jo 1, 42.
o cf. Mt 9, 2.
p cp. 4, 9. — v. Mr 10, 52.
q cf. Jo 11, 43.
r cp. 3, 8. — cf. Is 35, 6.
s cf. cp. 8, 10; 28, 6.
t cf. cp. 19, 35.
u cf. cp. 10, 25; Dn 2, 46.
v cf. Mt 26, 65.
x v. cp. 10, 26.
y Jc 5, 17. [1 Cor 8, 4.
z 1 Rg 12, 21; Is 44, 9. — cf.

a cp. 15, 19; 26, 18, 20; 1 Th 1, 9; Jc 5, 19, 20.
b cf. cp. 17, 30; 1 Pt 4, 7.
c cf. Ps 80, 13; Mic 4, 5.
d cf. Rm 1, 19, 20.
e cf. cp. 17, 25.
f Lv 26, 4; Dt 11, 14; 28, 12; Jb 5, 10; Ps 64, 10, 11; 146, 6, 8; Jr 5, 24; Ez 34, 26; Jl 2, 23; Mt 5, 45.
g Ps 66, 7; 84, 13.
h Ps 103, 14, 15, 27; 1 Tm 6, [17.
i cf. cp. 13, 45, 50.
j 2 Cor 11, 25. — cf. vr. 5; 2 [Tm 3, 11.
l cf. 2 Cor 6, 9.

tum Lystris (7-18). Derbense denique fundata ecclesia, in Syriam redeunt (19-27), unde Ierusalem petunt ab apostolis congregatis decretum accepturi quo ethnici a lege et observationibus Iudaeorum solvantur (15, 1-34).

discipulis, surgens intravit civitatem et postera die profectus est cum
Barnaba in Derben. 20 Cumque [m]evangelizassent civitati illi et do-
cuissent multos, reversi sunt Lystram et Iconium et Antiochiam,
21 [n]confirmantes animas discipulorum, [o]exhortantesque ut permane-
rent in fide et quoniam [p]per multas tribulationes oportet nos intrare
in regnum Dei. 22 Et, cum [q]constituissent illis per singulas ecclesias
[r]presbyteros et orassent cum ieiunationibus, [s]commendaverunt eos
Domino, in quem crediderunt, 23 transeuntesque Pisidiam venerunt in
Pamphyliam, 24 et loquentes verbum Domini in Perge descenderunt
in Attaliam 25 et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi
gratiae Dei in opus quod compleverunt. 26 Cum autem venissent et
congregassent ecclesiam, [u]rettulerunt quanta fecisset Deus cum illis et
[a]quia [x]aperuisset gentibus ostium fidei. 27 Morati sunt autem tem-
pus non modicum cum discipulis.

15 Et [a]quidam descendentes de Iudaea docebant [b]fratres: Quia,
[c]nisi circumcidamini [d]secundum morem Moysi, non potestis
salvari. 2 Facta ergo [e]seditione non minima Paulo et Barnabae adver-
sus illos, statuerunt ut [f]ascenderent Paulus et Barnabas et quidam
alii ex aliis ad [g]apostolos et [h]presbyteros in Ierusalem super hac
quaestione. 3 Illi ergo [i]deducti ab ecclesia pertransibant Phoenicem
et Samariam [j]narrantes conversionem gentium et faciebant gaudium
magnum omnibus fratribus. 4 [f]Cum autem venissent Ierosolymam,
suscepti sunt ab ecclesia et ab apostolis et senioribus [l]adnuntiantes
quanta Deus fecisset cum illis. 5 Surrexerunt autem [m]quidam de [n]hae-
resi pharisaeorum, qui crediderunt, dicentes [c]quia oportet circumcidi
eos, praecipere quoque servare legem Moysi.
6 Conveneruntque [g]apostoli et [h]seniores videre de verbo hoc.
7 Cum autem [e]magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad
eos: Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in no-
bis elegit, [o]per os meum [p]audire gentes verbum evangelii et credere.
8 Et [q]qui novit corda, Deus, [r]testimonium perhibuit [s]dans illis Spi-
ritum sanctum sicut et nobis, 9 et [t]nihil discrevit inter nos et illos
[u]fide [v]purificans corda eorum. 10 Nunc ergo quid [x]tentatis Deum
[y]imponere [z]iugum super cervices discipulorum, quod neque patres
nostri neque nos portare potuimus? 11 Sed [a]per gratiam Domini Iesu
Christi [b]credimus salvari quemadmodum et illi.
12 Tacuit autem omnis multitudo, et audiebant Barnabam et Pau-
lum [l]narrantes quanta Deus fecisset signa et prodigia in gentibus
per eos. 13 Et, postquam tacuerunt, respondit [c]Iacobus dicens: Viri
fratres, audite me. 14 [d]Simon [e]narravit quemadmodum primum Deus
[f]visitavit sumere ex gentibus populum nomini suo. 15 Et huic con-
cordant verba prophetarum, sicut scriptum est: 16 ' Post haec rever-
tar et reaedificabo tabernaculum David, quod decidit; et diruta eius
reaedificabo et erigam illud, 17 ut [g]requirant ceteri hominum Domi-
num, et omnes gentes [h]super quas invocatum est nomen meum,
dicit Dominus faciens haec. 18 Notum a saeculo est Domino opus
suum '. 19 Propter quod ego iudico non inquietari eos qui ex genti-
bus convertuntur ad Deum, 20 sed scribere ad eos ut abstineant se
[i]a contaminationibus simulacrorum et [j]fornicatione et [l]suffocatis et
[l]sanguine. 21 Moyses enim a temporibus antiquis habet in singu-
lis civitatibus qui eum praedicent in synagogis, [m]ubi per omne sab-
batum legitur.
22 Tunc placuit [n]apostolis et senioribus cum omni ecclesia eligere
viros ex eis et mittere Antiochiam cum Paulo et Barnaba, [o]Iudam,
qui cognominabatur [p]Barsabas, et [q]Silam, viros primos in fratribus,
23 scribentes per manus eorum; [a]Apostoli et seniores fratres his, qui
sunt Antiochiae et Syriae et Ciliciae, fratribus ex gentibus salutem.
24 Quoniam audivimus quia [r]quidam ex nobis exeuntes [s]turbaverunt
vos verbis evertentes animas vestras, quibus non mandavimus; 25 pla-
cuit nobis [t]collectis in unum eligere viros et mittere ad vos cum carissi-
mis nostris Barnaba et Paulo, 26 hominibus qui [u]tradiderunt animas
suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi. 27 Misimus ergo [o]Iudam et
[q]Silam, qui et ipsi vobis verbis referent eadem. 28 Visum est enim
[v]Spiritui sancto et [n]nobis [x]nihil ultra imponere vobis oneris quam

m cf. Mt 28, 19.
n cp. 15, 32, 41. — cf. cp. 13, 23; 1 Th 3, 2, 13.
o cp. 11, 23. — v. cp. 6, 7.
*21] * Catech. R. IV 16, 12.*
p Jo 15, 20; 16, 33; 1 Th 3, 3; 2 Tm 3, 12. — cf. cp. 9, 16; Mt 7, 13, 14; Lc 22, 28, 29; Rm 8, 17; Ph 1, 29; 2 Th 1, 5; 2 Tm 2, 12; 1 Pt 5, 10; Ap 1, 9.
q cf. Tt 1, 5. *r* v. cp. 11, 30.
s cp. 20, 32.
t cp. 15, 40. — cf. cp. 13, 3.
u cp. 15, 4. — cf. cp. 15, 3, 12; 21, 19.
v cf. cp. 11, 18; 13, 46, 47.
x cf. 1 Cor 16, 9; 2 Cor 2, 12; Col 4, 3; Ap 3, 8.
a vr. 24. [cp. 1, 15.
b vr. 3, 22, 23, 36, 40. — v.
c vr. 5; Gal 5, 2. — cf. 1 Cor 7, 18; Gal 2, 11, 14.
d cp. 6, 14; Lv 12, 3.
e cf. vr. 7.
f Gal 2, 1, 2. — cf. cp. 21, 17.
g vr. 4, 6, 22, 23; cp. 16, 4. — v. cp. 5, 12.
h cp. 11, 30; 14, 22.
i cf. cp. 17, 15; 21, 5; Rm 15, 24; 1 Cor 16, 6, 11; 2 Cor 1, 16. — cf. cp. 17, 15.
j cf. vr. 4, 12. *l* cp. 14, 26.
5-29] LL. in fr. 2 p. D. 2 p.
m cf. cp. 6, 7. [*Psch.*
n cp. 5, 17. — cf. cp. 26, 5.
o cp. 10, 35.
p cf. Eph 1, 13; Col 1, 5.
q cp. 1, 24; 6, 6; 13, 3. — v.
r cp. 14, 3. [1 Rg 16, 7.
s cp. 10, 47; 11, 15, 17. — v. vr. 28; Gal 3, 2.
t cp. 10, 47; Rm 3, 22.
u cp. 10, 43; Rm 9, 33. — cf.
v cf. 2 Cor 7, 1. [Gal 3, 22, 24.
x Ps 105, 14. — cf. cp. 5, 9;
y cf. vr. 28. [1 Cor 10, 9.
z Mt 23, 4; Gal 5, 1. — cf. Mt
a Rm 3, 24; 5, 15. [11, 28-30.
b cf. cp. 16, 31; Gal 2, 16; Eph
c cp. 12, 17. [2, 8; Tt 3, 7.
d Jo 1, 40-42; 2 Pt 1, 1.
e v. vr. 7-9.
f cf. cp. 18, 10; Dt 7, 6; Is 43, 21; Rm 9, 24-26.
16, 17] Am 9, 11, 12.
g cf. cp. 17, 27; Is 55, 6.
h Nm 6, 27; Is 4, 1; 63, 19; 65, 1; Jr 14, 9; Dn 9, 19; Jc 2, 7.
19, 20] vr. 28, 29; cp. 21, 25.
*20] * cf. profess. fid. Orientalibus ab Urb. VIII praescriptam.*
i Sap. 14, 27; Ez 4, 13, 14; Dn 1, 8; Ml 1, 7, 12. — cf. vr. 29.
j 1 Cor 10, 7, 8; Ap. 2, 14, 20. — v. 1 Cor 6, 18.
l cf. Gn 9, 4; Lv 3, 17; 17, 10-16. [14, 15.
m cp. 13, 15. — cf. 2 Cor 3,
n vr. 2, 6. *o* vr. 27, 32.
p cf. cp. 1, 23.
q vr. 40. — v. 1 Pt 5, 12.
r vr. 1. — cf. Gal 2, 4; 5, 12;
s Gal 1, 7; 5, 10. [Tt 1, 10.
t cf. cp. 1, 14.
u cp. 9, 23-25; 14, 19. — cf. cp. 20, 24; 21, 13; Rm 16, 4; 2 Cor 4, 11; 1 Jo 3, 16.
28, 29] v. vr. 19, 20.
v cf. cp. 5, 32; Jo 16, 13; 1 Cor 7, 40.
x cf. vr. 10; Mt 23, 4.

B) Alterum Pauli Ap. iter (15, 36-18, 22). Barnaba et Marco in Cyprum proficiscentibus, Paulus, comitante Sila et adsumpto quoque Timotheo, fundatas ecclesias visitat (36-16, 5), atque visione admonitus Philippos pergit (6-15)

haec necessaria: 29 ut [x]abstineatis vos ab [y]immolatis simulacrorum
et sanguine et suffocato et fornicatione, a quibus custodientes vos
bene agetis. [z]Valete.
30 Illi ergo dimissi descenderunt Antiochiam et, congregata mul-
titudine, tradiderunt epistulam. 31 Quam cum legissent, gavisi sunt
super consolatione. 32 Iudas autem et Silas et ipsi, cum essent [a]pro-
phetae, verbo plurimo consolati sunt fratres et confirmaverunt. 33 Fa-
cto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt [b]cum pace a fratribus
ad eos qui miserant illos. 34 Visum est autem Silae ibi remanere;
Iudas autem solus abiit Ierusalem. 35 [c]Paulus autem et Barnabas de-
morabantur Antiochiae docentes et evangelizantes cum aliis pluribus
verbum Domini.
36 Post aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus: Reverten-
tes visitemus fratres [d]per universas civitates, in quibus praedicavi-
mus verbum Domini, [e]quomodo se habeant. 37 Barnabas autem vole-
bat secum adsumere et [f]Ioannem, qui cognominabatur Marcus. 38 Pau-
lus autem rogabat eum, ut [g]qui discessisset ab eis de Pamphylia et
non isset cum eis in opus, [h]non debere recipi. 39 Facta est autem
dissensio, ita ut discederent ab invicem: et Barnabas quidem, adsum-
pto [f]Marco, navigaret Cyprum; 40 Paulus vero, electo [i]Sila, profe-
ctus est, [j]traditus [k]gratiae Dei a fratribus. 41 [d]Perambulabat autem
Syriam et Ciliciam [l]confirmans ecclesias, praecipiens custodire prae-
cepta [m]apostolorum et seniorum.
16 Pervenit autem Derben et Lystram. Et ecce discipulus quidam
erat ibi nomine [a]Timotheus, filius [b]mulieris iudaeae fidelis, patre
gentili. 2 Huic [c]testimonium bonum reddebant qui in Lystris erant
et Iconio fratres. 3 Hunc voluit Paulus secum proficisci et [d]adsumens
[e]circumcidit eum propter Iudaeos qui erant in illis locis; sciebant
enim omnes quod pater eius erat gentilis. 4 Cum autem pertransi-
rent civitates, tradebant eis custodire [f]dogmata, quae erant decreta
ab apostolis et senioribus qui erant Ierosolymis. 5 [g]Et ecclesiae qui-
dem confirmabantur fide et [h]abundabant numero cotidie.
6 [i]Transeuntes autem Phrygiam et Galatiae regionem [j]vetati sunt
a Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia. 7 Cum venissent autem
in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, et [j]non permisit eos Spiri-
tus Iesu. 8 Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt [m]Troa-
dem, 9 et [n]visio per noctem Paulo ostensa est: vir Macedo quidam
erat stans et deprecans eum et dicens: Transiens in Macedoniam
adiuva nos. 10 Ut autem visum vidit, statim [o]quaesivimus proficisci
in Macedoniam, certi facti quod vocasset nos Deus evangelizare eis.
11 Navigantes autem a Troade [p]recto cursu venimus Samothraciam
et sequenti die Neapolim 12 et inde [q]Philippos, quae est prima par-
tis Macedoniae civitas [r]colonia. Eramus autem in hac urbe diebus
aliquot conferentes. 13 [s]Die autem sabbatorum egressi sumus foras
portam [t]iuxta flumen, ubi videbatur oratio esse, et sedentes loque-
bamur mulieribus, quae convenerant. 14 Et quaedam mulier nomine
Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, [u]colens Deum, audivit;
cuius Dominus [v]aperuit cor intendere his quae dicebantur a Paulo.
15 [w]Cum autem baptizata esset, et domus eius, deprecata est dicens:
[x]Si iudicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam
et manete. Et [y]coëgit nos.
16 Factum est autem, euntibus nobis ad [z]orationem, puellam quan-
dam habentem [a]spiritum pythonem obviare nobis, quae [b]quaestum
magnum praestabat dominis suis divinando. 17 Haec subsecuta Pau-
lum et nos [c]clamabat dicens: Isti homines [d]servi Dei excelsi sunt,
qui adnuntiant vobis [e]viam salutis. 18 Hoc autem faciebat multis die-
bus. Dolens autem Paulus et conversus spiritui dixit: Praecipio tibi
[f]in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora.
19 [g]Videntes autem domini eius quia exivit spes [b]quaestus eorum,
apprehendentes Paulum et Silam [h]perduxerunt in forum ad princi-
pes 20 et offerentes eos magistratibus dixerunt: Hi homines [i]con-
turbant civitatem nostram, cum sint Iudaei, 21 et [j]adnuntiant mo-
rem, quem non licet nobis suscipere neque facere, cum simus [r]Ro-
mani. 22 Et cucurrit plebs adversus eos, et magistratus, scissis tu-

y cp. 21, 25; 1 Cor 8, 1, 4, 7, 10; 10, 19; Ap. 2, 14, 20.
z cp. 23, 30; 2 Mc 11, 21.
a cp. 11, 27; 13, 1.
b cf. Gn 26, 29; Heb 11, 31. — cf. 1 Cor 16, 11.
c cf. cp. 13, 1.
d vr. 41. — cf. cp. 13, 4, 13, 14, 51; 14, 6, 24, 25.
e cf. 1 Th 3, 5.
f cp. 12, 12, 25. — cf. Col 4, [10.
g cp. 13, 13.
h cf. Col 4, 10; 2 Tm 4, 11.
i v. vr. 22. *j* cp. 14, 25.
k vr. 11. — cf. cp. 11, 23; 2 Cor 1, 12. — v. Rm 16, 20.
l cp. 10, 5. — cf. Lc 22, 32; 1 Th 3, 2.
m v. vr. 2, 6, 22.

a cp. 17, 14; 18, 5; 19, 22; 20, 4; Rm 16, 21; 1 Cor 4, 7; Ph 2, 19-22; Col 1, 1; 1 Th 3, 2; 2 Th 1, 1; 1 Tm 2, 18; 2 Tm 1, 2; Heb 13, 23.
b 2 Tm 1, 5; 3, 15.
c cf. cp. 6, 3; 10, 22.
d cf. Gal 2, 3.
e cf. 1 Cor 7, 18.
f Est 4, 3. — cf. cp. 17, 7. — v. cp. 15, 23-29.
g cp. 15, 41. *h* cf. cp. 2, 47.
i cp. 18, 23. — cf. Gal 4, 13.
j cf. Dn 10, 13.
7] * *cf. Catech. R. I 9, 6.*
l Rm 8, 9; Gal 4, 6; Ph 1, 19; 1 Pt 1, 11.
m cp. 20, 5, 6; 2 Cor 2, 12; 2 Tm 4, 13.
n cf. cp. 11, 5; 18; 9; 26, 16; 2 Cor 12, 1 sqq.
o vr. 11-17; cp. 20, 5-8; 21, 1-18; 27, 1-28, 16. — cf. Col. 4, 14.
p cp. 21, 1.
q cp. 20, 6; Ph 1, 1; 1 Th 2, 2.
r cf. vr. 21.
s cf. cp. 13, 14.
t cf. 1 Es 8, 15, 21; Ps 136, 1
u cp. 18, 7.—cf. cp. 13, 16, 26.
v 2 Mc 1, 4. — cf. Lc 24, 45; Jb 33, 16.
w vr. 31, 33. — cf. cp. 11, 14.
x cf. Mt 10, 12.
y cf. Gn 19, 3; Lc 24, 29.
z cf. vr. 13.
a Lv 20, 27; 1 Rg 28, 7.
b vr. 19.
c cf. Mr 1, 24, 34; Jc 2, 19.
d Dn 3, 26.
e v. cp. 9, 2.
f cf. Mr 16, 17.
g cf. cp. 19, 24-26.
h cf. cp. 17, 6-8; 21, 30; Jc 2, 6. — v. Mt 10, 18.
i cp. 17, 6; 24, 5. — cf. 3 Rg 18, 17; Jr 18, 4; Am 7, 10, 11; Lc 16, 20.
j cf. Est 3, 8.
k cp. 22, 25. — cf. 2 Cor 6, 5; 11, 23-25; 1 Th 2, 2.

ubi, quia daemonium eiecerat, in carcere caesus includitur (*16-23*). *At mirabiliter liberatus* (*24-34*) *et a magistratibus honorifice dimissus* (*35-40*), *Thessalonicam venit* (*13, 1-4*), *unde, seditione commota, transmigrat*

nicis eorum, [l]iusserunt eos virgis caedi. 23 Et, cum multas plagas
eis imposuissent, miserunt eos in carcerem praecipientes custodi ut
diligenter custodiret eos. 24 Qui, cum tale praeceptum accepisset,
misit eos in interiorem [m]carcerem et pedes eorum strinxit [n]ligno.
25 [o]Media autem nocte Paulus et Silas orantes laudabant Deum et
audiebant eos qui in custodia erant. 26 Subito vero [p]terraemotus fa-
ctus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et statim
[q]aperta sunt omnia ostia et universorum [r]vincula soluta sunt. 27 Exper-
gefactus autem custos carceris et videns ianuas apertas carceris, eva-
ginato gladio, [s]volebat se interficere aestimans fugisse vinctos. 28 Cla-
mavit autem Paulus voce magna dicens: Nihil tibi mali feceris:
universi enim hic sumus. 29 Petitoque lumine, introgressus est et
tremefactus [t]procidit Paulo et Silae ad pedes 30 et producens eos
foras ait: Domini, [u]quid me oportet facere, ut salvus fiam? 31 At illi
dixerunt: [v]Crede in Dominum Iesum et [x]salvus eris tu et domus
tua. 32 Et locuti sunt ei verbum Domini cum omnibus qui erant in
domo eius. 33 Et tollens eos [o]in illa hora noctis lavit plagas eorum
et [x]baptizatus est ipse et omnis domus eius continuo. 34 Cumque
perduxisset eos in domum suam, [y]apposuit eis mensam et [z]laetatus
est cum omni domo sua credens Deo.

35 Et, cum dies factus esset, miserunt magistratus lictores dicen-
tes: Dimitte homines illos. 36 Nuntiavit autem custos carceris verba
haec Paulo: Quia miserunt magistratus ut dimittamini; nunc igitur
exeuntes ite in pace. 37 Paulus autem dixit eis: Caesos nos publice
[a]indemnatos, homines romanos, miserunt in carcerem et nunc oc-
culte nos eiciunt? Non ita, sed veniant 38 et ipsi nos eiciant. Nun-
tiaverunt autem magistratibus lictores verba haec. Timueruntque,
audito quod Romani essent, 39 et venientes [b]deprecati sunt eos et
educentes rogabant ut egrederentur de urbe. 40 Exeuntes autem de
carcere introierunt ad [c]Lydiam et, visis fratribus, consolati sunt eos
et profecti sunt.

17 Cum autem perambulassent Amphipolim et Apolloniam, vene-
runt [a]Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudaeorum. 2 [b]Secun-
dum consuetudinem autem Paulus introivit ad eos et per sabbata
tria disserebat eis de [c]Scripturis 3 [d]adaperiens et insinuans quia
Christum [e]oportuit pati et resurgere a mortuis, et quia hic est Iesus
Christus, quem ego adnuntio vobis. 4 Et [f]quidam ex eis crediderunt
et adiuncti sunt Paulo et Silae, et de [g]colentibus gentilibusque [h]mul-
titudo magna, et mulieres nobiles non paucae. 5 [i]Zelantes autem
[j]Iudaei adsumentesque [l]de vulgo viros quosdam malos et, turba
facta, concitaverunt civitatem; et adsistentes domui [m]Iasonis quae-
rebant eos producere in populum. 6 Et, cum non invenissent eos,
[n]trahebant Iasonem et quosdam fratres ad principes civitatis cla-
mantes: Quoniam hi, [o]qui urbem concitant, et huc venerunt, 7 quos
suscepit Iason; et hi omnes [p]contra decreta Caesaris faciunt regem
alium dicentes esse, Iesum. 8 Concitaverunt autem plebem et prin-
cipes civitatis audientes haec. 9 Et, accepta satisfactione a Iasone
et a ceteris, dimiserunt eos.

10 [q]Fratres vero confestim per noctem dimiserunt Paulum et Si-
lam in [r]Beroeam; qui, [c]cum venissent, in synagogam Iudaeorum in-
troierunt. 11 Hi autem erant nobiliores eorum qui sunt Thessalo-
nicae, qui susceperunt verbum cum omni aviditate [s]cotidie scrutan-
tes Scripturas, [t]si haec ita se haberent. 12 Et [h]multi quidem credi-
derunt ex eis et mulierum gentilium honestarum et viri non pauci.
13 Cum autem cognovissent in Thessalonica Iudaei quia et Beroeae
praedicatum est a Paulo [u]verbum Dei, venerunt et illuc commoventes
et [v]turbantes multitudinem. 14 [q]Statimque tunc Paulum dimiserunt
fratres, ut iret usque ad mare; [x]Silas autem et [y]Timotheus reman-
serunt ibi. 15 [z]Qui autem deducebant Paulum perduxerunt eum usque
[a]Athenas, et, accepto mandato ab eo ad Silam et Timotheum, ut
quam celeriter [b]venirent ad illum, profecti sunt.

16 Paulus autem, cum Athenis eos exspectaret, incitabatur spiri-
tus eius in ipso videns [c]idololatriae deditam civitatem. 17 [d]Disputabat
igitur in synagoga cum Iudaeis et [g]colentibus et in foro per omnes

l cf. Lc 21, 12.
m cf. Jr 20, 2.
n cf 2 Rg 3, 34; Ecli 21, 22.
o cf. Jb 35, 10; Ps 41, 9.
p cf. Mt 28, 2.
q cf. cp. 5, 19; 12, 10.
r cf. cp. 12, 7.
s cf. cp. 12, 19; 27, 42; 3 Rg 20, 39.
t cp. 10, 25.
u cp. 2, 37; 22, 10; Lc 3, 10, 12, 14. — cf. Jo 6, 28, 29.
v v. Mr 16, 16.
x vr. 15. — cf. cp. 8, 12; 11, 14.
y Ps 22, 5.
z Ps 9, 15; 12, 6; Is 25, 9; Lc 1, 47; 1 Pt 6, 8. — cf. cp. 2, 46.
a cf. cp. 22, 25, 29.
b cf. Mt 8, 34.
c vr. 14.
a cp. 20, 4; Ph 4, 16; 1 Th 1, 1; 2 Th 1, 1 etc.
b cp. 13, 5; 18, 4, 19; 19, 8. — et Lc 4, 16.
c cf. cp. 8, 35.
d cf Lc 24, 32, 46.
2] *Ant. in fr. 3 Rogat.*
e Lc 24, 26; Jo 20, 9.
f cf. 1 Th 2, 1, 2. — v. cp. 14, 4.
g cp. 16, 14; 18, 7. — cf. cp. 13, 16, 26.
h vr. 12. — cf. cp. 13, 50.
i cf. cp. 13, 45; 26, 9-11; Gal 1, 14.
j 1 Th 2, 14-16. — v. cp. 13, 50.
l cf. Jd 9, 4; 11, 3; 2 Par 13, 7.
m Rm 16, 21 (?).
n cf. cp. 16, 19-21; Mr 13, 9.
o cp. 16, 20; 24, 5.
p cf. Lc 23, 2; Jo 19, 12, 15.
q vr. 14. — cf. cp. 14, 6. Mt 10, 23.
r cp. 20, 4.
s cf. Is 34, 16; Jo 5, 39.
t cp. 7, 1; 24, 9.
u 1 Th 2, 13.
v cf. vr. 8.
x cp. 15, 40.
y cp. 16, 1.
z cf. cp. 15, 3.
a 1 Th 3, 1. — cf. cp. 18, 1.
b cp. 18, 5.
c cf. Is 2, 8; Jr 2, 28.
d v. cp. 13, 5. — cf. cp. 9, 12, 29.

Beroeam (5-10) et postea Athenas (11-15). Quia vero in synagoga et in Areopago Dñum praedicans (16-31) vix nullum conversionum fructum obtinuit Corinthum pergit (32-34) et Iudaeis primum, postea, his adversantibus,

dies ad eos qui aderant. 18 Quidam autem Epicurei et Stoici philosophi disserebant cum eo, et quidam dicebant: Quid vult [e]seminiverbius hic dicere? Alii vero: Novorum daemoniorum videtur adnuntiator esse; quia [f]Iesum et resurrectionem adnuntiabat eis. 19 Et apprehensum eum ad [g]Areopagum duxerunt dicentes: Possumus scire quae est [h]haec nova, quae a te dicitur, doctrina? 20 Nova enim quaedam infers auribus nostris; volumus ergo scire quidnam velint haec esse. 21 Athenienses autem omnes et advenae hospites ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere aut audire aliquid novi.

22 Stans autem Paulus in medio [g]Areopagi ait: Viri Athenienses, per omnia quasi [i]superstitiosiores vos video. 23 Praeteriens enim et videns [j]simulacra vestra inveni et aram, in qua scriptum erat: [k]IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego adnuntio vobis. 24 Deus, [l]qui fecit mundum et omnia quae in eo sunt, hic, caeli et terrae [m]cum sit Dominus, non in [n]manufactis templis habitat 25 nec manibus humanis colitur [o]indigens aliquo, [p]cum ipse det omnibus [q]vitam et inspirationem et omnia; 26 [r]fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare [s]super universam faciem terrae [t]definiens statuta tempora et [u]terminos habitationis eorum, 27 [v]quaerere Deum, si forte [x]attrectent eum aut inveniant, [y]quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum. 28 [z]In ipso enim vivimus et movemur et sumus; [a]sicut et quidam vestrorum poëtarum dixerunt: 'Ipsius enim et genus sumus'. 29 [b]Genus ergo cum simus Dei, [c]non debemus aestimare auro aut argento aut lapidi sculpturae artis et cogitationis hominis divinum esse simile. 30 Et [d]tempora quidem huius ignorantiae despiciens Deus [e]nunc [f]adnuntiat hominibus, ut omnes ubique paenitentiam agant; 31 eo quod statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in aequitate, in viro in quo statuit, fidem praebens omnibus, [i]suscitans eum a mortuis.

32 Cum audissent autem [j]resurrectionem mortuorum, [l]quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: [m]Audiemus te de hoc iterum. 33 Sic Paulus exivit de medio eorum. 34 Quidam vero viri adhaerentes ei crediderunt; in quibus et Dionysius [n]Areopagita et mulier nomine Damaris et alii cum eis.

18 Post haec egressus ab Athenis venit Corinthum; 2 et inveniens quendam Iudaeum nomine [a]Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, et [a]Priscillam uxorem eius (eo quod praecepisset [b]Claudius discedere omnes Iudaeos a Roma), accessit ad eos 3 et, quia eiusdem erat artis, manebat apud eos et [c]operabatur: erant autem scenofactoriae artis. 4 Et [d]disputabat in synagoga per omne sabbatum interponens nomen Domini Iesu suadebatque Iudaeis et Graecis.

5 [e]Cum venissent autem de Macedonia Silas et Timotheus, instabat verbo Paulus [f]testificans Iudaeis esse Christum Iesum. 6 [g]Contradicentibus autem eis et blasphemantibus, [h]excutiens vestimenta sua dixit ad eos: [i]Sanguis vester super caput vestrum: [j]mundus ego ex hoc ad gentes vadam. 7 Et [k]migrans inde, intravit in domum cuiusdam nomine Titi [l]Iusti, [m]colentis Deum, cuius domus erat coniuncta synagogae. 8 [n]Crispus autem [o]archisynagogus credidit Domino [p]cum omni domo sua et multi Corinthiorum audientes credebant et baptizabantur. 9 [q]Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere et ne taceas; 10 propter quod [q]ego sum tecum, et [r]nemo apponetur tibi ut noceat te, quoniam populus est mihi multus in hac civitate. 11 Sedit autem ibi annum et sex menses docens apud eos verbum Dei.

12 Gallione autem [s]proconsule [t]Achaiae, insurrexerunt uno animo Iudaei in Paulum et [v]adduxerunt eum ad tribunal 13 dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum. 14 Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudaeos: Si quidem esset iniquum aliquid aut facinus pessimum, o viri [u]Iudaei, recte vos sustinerem. 15 [w]Si vero quaestiones sunt de verbo et nominibus et [x]lege vestra, vos ipsi videritis: iudex ego horum nolo esse. 16 Et minavit eos a tribunali. 17 Apprehendentes autem omnes [y]Sosthenem

e cf. 1 Cor 4, 10-13.
f vr. 31, 32; cp. 4, 2; 5, 42. — cf. 1 Cor 15, 12.
g vr. 22. — cf. vr. 24.
h Mr 1, 27. — cf. Os 2, 12; Jo 7, 16; Heb 13, 9.
22-34] L. in fs. ss. Dionysii, R. et Eleuth. Mm.
22-18, 4] LL. in fr. 3 p. D. 2 p.
i cf. cp. 25, 19. [*Psch.*
j Ps 113, 4 (bis); 1 Th 1, 9.
k cf. Jo 4, 22; 1 Cor 15, 34.
l Is 42, 5. — v. cp. 14, 15.
m Mt 11, 25. — cf. Dt 10, 14; Ps 113, 16. [3 Rg 8, 27.
n cp. 7, 48; Mr 14, 58. — cf.
o Ps 15, 2; 49, 9-12. — cf. 1 Par 29, 14, 16; Jb 22, 3; 2 Mc 14, 35.
p 1 Tm 6, 17; Jc 1, 5, 17.
q Gn 2, 7; Jb 33, 4. — cf. Jb 27, 3; Ec 12, 7; Zc 12, 1. — v. vr. 28.
r v. Gn 3, 20; Ml 2, 10.
s Gn 11, 8; Lc 21, 35.
t cf. Jb 12, 23; 14, 5.
u Dt 32, 8. — cf. Ps 73, 17.
v cf. cp. 15, 17.
*27] * Catech. R. I 2, 22.*
x cf. Jb 23, 3, 8, 9; Lc 24, 39.
y cf. Dt 4, 7; Ps 144, 18; Jr 23, 23, 24. — v. cp. 14, 17.
z Jb 12, 10; Dn 5, 23; Lc 20, 38. — cf. Sap. 7, 16; Rm 6, 11; 14, 8; Heb 2, 11.
a cf. 1 Cor 15, 33; Tt 1, 12.
b cf. Heb 12, 9.
c Is 40, 18, 19, 25; 46, 5. — cf. cp. 19, 26; Sap 13, 10; Rm 1, 23.
29] cf. Catech R. IV 9, 18.
d Eph 4, 18; 1 Pt 1, 14. — cf. vr. 23.
e cf. Mr 1, 15; 2 Cor 6, 2.
f cp. 26; 20; Mr 6, 12; Lc 24, 47.
g Ps 9, 9; 95, 10, 13; 97, 9; 1 Pt 2, 23. — cf. Rm 3, 6.
h Jo 5, 22, 27.
i v. cp. 2, 24. *j* cf. vr. 18.
l cf. cp. 2, 13; 26, 8.
m cp. 24, 25. *n* cf. vr. 19, 22.
a vr. 18, 26; Rm 16, 3; 1 Cor 16, 19; 2 Tm 4, 19.
b cp. 11, 28.
c cp. 20, 34; 1 Cor 4, 12; 9, 15; 2 Cor 11, 7; 12, 13; 1 Th 2, 9; 2 Th 3, 8, 9.
d cp. 17, 17. — v. cp. 13, 5, 14.
e cp. 17, 15; 1 Th 3, 6.
f cp. 20, 21. — cf. vr. 28; cp. [9, 8.
g cp. 13, 45.
h cf. cp. 13, 51; Mt 10, 14.
i Ez 18, 13; 33, 4. — cf. 2 Rg 1, [16; Mt 27, 25.
j cp. 20, 26.
k v. cp. 19, 9.
l cf. cp. 1, 23; Col 4, 11.
m cp. 16, 14.
n 1 Cor 1, 14. [17; cp. 13, 15.
o Mr 5, 22; Lc 13, 14. — cf vr.
p v. cp. 11, 14.
q cp. 27, 23, 24. — cf. Js 1, 5, 6; Jr 1, 8; Mt 28, 20. — cf. 1 Cor 2, 3.
r cf. Lc 21, 18; 2 Th 3, 2.
s cf. cp. 13, 7.
t vr. 27; Rm 16, 5; 2 Cor 1, 1.
u v. cp. 13, 50.
v cp. 16, 19. — cf. Mr 13, 9.
w cp. 23, 29; 25, 19. — cf. 1 Tm 6, 4; 2 Tm 2, 14.
x vr. 13. — cf. Jo 18, 31.
y 1 Cor 1, 1.

ethnicis evangelium adnuntiat (18, 1-17) usque dum per Ephesum et Ierusalem Antiochiam redeat (18-22).
C) Tertium Pauli Ap. iter (18, 23-20. 15). *Visitatis Asiae ecclesiis, Ephesum,*

[o]principem synagogae percutiebant eum ante tribunal, et nihil eorum Gallioni curae erat.
18 Paulus vero, cum adhuc sustinuisset dies multos, fratribus valefaciens navigavit in Syriam (et cum eo Priscilla et Aquila), qui sibi
[z]totonderat [a]in Cenchris caput; habebat enim [z]votum. 19 Devenitque
[b]Ephesum et illos ibi reliquit; [c]ipse vero ingressus synagogam disputabat cum [u]Iudaeis. 20 Rogantibus autem eis ut ampliori tempore
maneret non consensit, 21 sed valefaciens et dicens: Iterum revertar
ad vos, [d]Deo volente, profectus est ab Epheso. 22 Et descendens
Caesaream [e]ascendit et salutavit ecclesiam et descendit Antiochiam.
23 Et facto ibi aliquanto tempore, profectus est perambulans ex
ordine [f]galaticam regionem et Phrygiam [g]confirmans omnes discipulos.
24 Iudaeus autem quidam [h]Apollo nomine, Alexandrinus genere,
vir eloquens, devenit Ephesum [i]potens in Scripturis. 25 Hic erat
[j]edoctus [l]viam Domini et [m]fervens spiritu loquebatur et docebat
diligenter ea quae sunt Iesu sciens tantum [n]baptisma Ioannis. 26 Hic
ergo coepit [o]fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent,
Priscilla et Aquila adsumpserunt eum et diligentius exposuerunt ei
[l]viam Domini. 27 Cum autem vellet ire [t]Achaiam, exhortati fratres
[p]scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cum venisset, [q]contulit multum his qui crediderant. 28 Vehementer enim Iudaeos revincebat publice ostendens per Scripturas [r]esse Christum Iesum.
19 Factum est autem, cum [a]Apollo esset Corinthi, ut Paulus, [b]peragratis superioribus partibus, veniret Ephesum et inveniret
quosdam discipulos 2 dixitque ad eos: [c]Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed [d]neque si Spiritus
sanctus est audivimus. 3 Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis?
Qui dixerunt: In [e]Ioannis baptismate. 4 Dixit autem Paulus: [f]Ioannes baptizavit baptismo paenitentiae populum, dicens [g]in eum qui
venturus esset post ipsum ut crederent, hoc est in Iesum. 5 His
auditis, [h]baptizati sunt in nomine Domini Iesu. 6 Et, cum [i]imposuisset illis manus Paulus, [j]venit Spiritus sanctus super eos ,et [l]loquebantur linguis et [m]prophetabant. 7 Erant autem omnes viri fere
duodecim.
8 [n]Introgressus autem synagogam [o]cum fiducia loquebatur per
tres menses disputans et suadens [p]de regno Dei. 9 [q]Cum autem quidam indurarentur et non crederent maledicentes [r]viam Domini coram multitudine, [s]discedens ab eis segregavit discipulos cotidie disputans in schola Tyranni cuiusdam. 10 Hoc autem factum est per
[t]biennium ita ut [u]omnes qui habitabant in [v]Asia audirent verbum
Domini, Iudaei atque gentiles.
11 [x]Virtutesque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli,
12 ita ut etiam [y]super languidos deferrentur a corpore eius [z]sudaria
et semicinctia, et recedebant ab eis languores, et spiritus nequam
egrediebantur. 13 Tentaverunt autem quidam et de [a]circumeuntibus
Iudaeis [b]exorcistis [c]invocare super eos, qui habebant spiritus malos,
nomen Domini Iesu dicentes: [d]Adiuro vos per Iesum, quem Paulus
praedicat. 14 Erant autem quidam Iudaei, Scevae principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant. 15 Respondens autem spiritus
nequam dixit eis: [e]Iesum novi et Paulum scio, vos autem qui estis?
16 Et insiliens in eos homo, in quo erat daemonium pessimum, et
dominatus amborum invaluit contra eos, ita ut [f]nudi et vulnerati
effugerent de domo illa. 17 Hoc autem notum factum est omnibus
Iudaeis atque gentilibus, qui habitabant Ephesi; et [g]cecidit timor
super omnes illos, et [h]magnificabatur nomen Domini Iesu. 18 Multique credentium veniebant [i]confitentes et adnuntiantes actus suos.
19 Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros
et combusserunt coram omnibus et, computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta milium. 20 Ita [j]fortiter
crescebat verbum Dei et confirmabatur.
21 His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, [l]transita Macedonia et Achaia, [m]ire Ierosolymam dicens: Quoniam, postquam
fuero ibi, [n]oportet me et Romam videre. 22 Mittens autem in Ma-

z cp. 21, 23. 24. — cf. Nm 6, 9, 18.
a Rm 16, 1.
b cp. 19; 1; 20, 16, 17; 1 Cor 15, 32; 16, 8; Eph 1, 1; 1 Tm 1, 3; 2 Tm 1, 18; Ap 2, 1 etc.
c cf. vr. 4.
d Rm 1, 10; 1 Cor 4, 19; 10, 7.
e cp. 11, 2; 21, 15.
f cf. cp. 16, 6.
g cf. cp. 16, 41.
h cp. 19, 1; 1 Cor 1, 12; 3, 5, 6; 16, 12; Tt 3, 13.
i cf. 1 Es 7, 6.
j cf. Lc 1, 4.
l v. cp. 9, 2.
m Rm 12, 11. — cf. Ap 3, 15.
n cp. 19, 3; Lc 7, 29.
o v. cp. 4, 29.
p cf. 2 Cor 3, 1; Col 4, 10.
q 1 Cor 3, 6.
r vr. 5; cp. 17, 3. — cf. cp. 9, 22.
a v. cp. 18, 24.
1-8] L. in vg. Pnt.
b cp. 18, 23.
c cf. cp. 11, 16, 17.
d cf. cp. 8, 16; Jo 7, 39.
e cp. 18, 25. — cf. Heb 6, 2. — v. cp. 13, 24, 25.
f cp. 13, 24; Mt 3, 11.
g Jo 1, 7.
h v. cp. 8, 12, 16.
i v. cp. 8, 17.
j cp. 10, 44, 46.
l cf. Mr 16, 17.
m v. cp. 13, 1.
n cf. cp. 13, 5.
o cp. 18, 26. — v. cp. 4, 29.
p cp. 1, 3; 28, 23, 31. — v. Mt 13, 24, 31 etc.
q cf. cp. 5, 33; 13, 45, 46; 1 Cor 16, 9.
r v. cp. 9, 2.
s cp. 18, 7. — cf. 2 Cor 6, 17; Tt 3, 10, 11; 2 Jo 10.
t cf. vr. 8; cp. 20, 31.
u cf. 2 Tm 1, 15.
v cp. 6, 9; 20, 4, 16, 18; 1 Cor 16, 19; 2 Cor 1, 8; 1 Pt 1, 1; Ap. 1, 4, 11.
x v. cp. 14, 3.
y cf. cp. 5, 15; Mr 5, 28; 16, 17.
z Lc 19, 20; Jo 11, 44; 20, 7.
a cf. Mt 23, 15.
b cf. Mt 12, 27.
c cf. Mr 9, 37. — v. cp. 16, 18.
d cf. Mt 26, 63; Mr 5, 7.
e Mr 1, 24, 54; Lc 4, 41. — v. Jc 2, 19.
f cf. 2 Mc 11, 12.
g cp. 5, 5, 11.
h cp. 10, 46. — cf. 2 Th 1, 12.
18] Ant. in fs. s. Vinc. a P. (pr.).
i cf. Mt 3, 6; Rm 14 11; Jc 5, 16.
j cp. 6, 7; 12, 24; 13, 49.
l 1 Cor 16, 5, — cf. cp. 20, 1, 2.
m cp. 20, 16, 22; Rm 15, 25; 2 Cor 1, 16.—cf. 1 Cor 16, 4.
n Rm 15 24, 28. — cf. cp. 23, 11; Rm 1, 13.

unde Apollo Corinthum profectus erat (23-28), Paulus perveniens evangelium late diffundit (19, 1-20), totque gentiles convertit, ut argentarius quidam videns suum idolorum commercium tabescere seditionem conci-

cedoniam duos ex [o]ministrantibus sibi, [p]Timotheum et [q]Erastum,
ipse [r]remansit ad tempus in [v]Asia.
23 Facta est autem illo tempore [s]turbatio non minima de via Do-
mini. 24 Demetrius enim quidam nomine, argentarius faciens aedes
argenteas Dianae, [t]praestabat artificibus non modicum quaestum.
25 Quos convocans et eos qui huiusmodi erant opifices dixit: Viri,
scitis quia de hoc artificio est nobis adquisitio 26 et videtis et au-
ditis quia [u]non solum Ephesi, sed paene totius Asiae Paulus hic
suadens avertit multam turbam dicens: Quoniam [v]non sunt dii qui
manibus fiunt. 27 Non solum autem haec periclitabitur nobis pars
in redargutionem venire, sed et [x]magnae Dianae templum in nihi-
lum reputabitur, sed et destrui incipiet maiestas eius, quam tota Asia
et orbis colit. 28 His auditis, repleti sunt ira et exclamaverunt dicen-
tes: [x]Magna Diana Ephesiorum! 29 Et [y]impleta est civitas confu-
sione, et impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gaio et [z]Ari-
starcho macedonibus [a]comitibus Pauli. 30 Paulo autem volente intrare
in populum, non permiserunt discipuli; 31 quidam autem et de Asiae
principibus, qui erant amici eius, miserunt ad eum rogantes ne se
daret in theatrum. 32 [b]Alii autem aliud clamabant; erat enim eccle-
sia confusa, et plures nesciebant qua ex causa convenissent. 33 De
turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudaeis.
Alexander autem, [c]manu silentio postulato, volebat reddere rationem
populo. 34 Quem ut cognoverunt Iudaeum esse, vox facta una est
omnium quasi [x]per horas duas clamantium: [d]Magna Diana Ephesio-
rum! 35 Et, cum sedasset scriba turbas, dixit: Viri ephesii, quis
enim est hominum qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse
magnae Dianae [e]Iovisque prolis? 36 Cum ergo his contradici non
possit, oportet vos sedatos esse et nihil temere agere. 37 Adduxi-
stis enim [f]homines istos neque [g]sacrilegos neque blasphemantes
deam vestram. 38 Quod si Demetrius et qui cum eo sunt artifices ha-
bent adversus aliquem causam, conventus forenses aguntur, et [h]pro-
consules sunt: accusent invicem. 39 Si quid autem alterius rei quae-
ritis, in legitima ecclesia poterit absolvi. 40 Nam et periclitamur ar-
gui seditionis hodiernae, cum nullus obnoxius sit, de quo possimus
reddere rationem concursus istius. Et, cum haec dixisset, dimisit
ecclesiam.

20 Postquam autem cessavit tumultus, vocatis Paulus discipulis,
et exhortatus eos valedixit et [a]profectus est ut iret in Macedo-
niam. 2 Cum autem perambulasset partes illas et exhortatus eos fuis-
set multo sermone, venit ad Graeciam; 3 ubi, cum fecisset menses
tres, factae sunt illi [b]insidiae a Iudaeis navigaturo in Syriam, ha-
buitque consilium ut reverteretur per Macedoniam. 4 Comitatus est
autem eum [c]Sopater Pyrrhi beroeensis, Thessalonicensium vero [d]Ari-
starchus et Secundus, et [e]Gaius derbeus et [f]Timotheus, [g]asiani vero
[h]Tychicus et [i]Trophimus. 5 Hi, cum praecessissent, sustinuerunt
[j]nos Troade. 6 Nos vero navigavimus post [m]dies azymorum a Phi-
lippis et venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati
sumus diebus septem.
7 [n]Una autem sabbati, cum convenissemus [o]ad frangendum pa-
nem, Paulus disputabat cum eis profecturus in crastinum protraxit-
que sermonem usque in mediam noctem. 8 Erant autem lampades
copiosae in [p]cenaculo ubi eramus congregati. 9 Sedens autem quidam
adulescens nomine Eutychus super fenestram, cum mergeretur somno
gravi, disputante diu Paulo, ductus somno [q]cecidit de tertio cenaculo
deorsum et sublatus est mortuus. 10 Ad quem cum descendisset
Paulus, [r]incubuit super eum et complexus dixit: [s]Nolite turbari, anima
enim ipsius in ipso est. 11 Ascendens autem [o]frangensque panem
et gustans satisque allocutus usque in lucem sic profectus est. 12 Ad-
duxerunt autem puerum viventem et consolati sunt non minime.
13 Nos autem ascendentes navem navigavimus in Asson inde su-
scepturi Paulum; sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus.
14 Cum autem convenisset nos in Asson, adsumpto eo, venimus Mi-
tylenen. 15 Et inde navigantes sequenti die venimus contra Chium et
alia applicuimus Samum et sequenti die venimus Miletum. 16 Pro-

o Col 4, 7; 2 Tm 1, 18; 4, 11; Phl 13, — cf. vr. 29; cp. 13, 5.
p v. cp. 16, 1.
q Rm 16, 23 (?); 2 Tm 4, 20 (?).
r 1 Cor 16, 8, 9.
s cf. 2 Cor 1, 8 (?).
t cf. cp. 16, 16, 19.
u cf. Jo 3, 26; 16, 48; 12 19.
v Dt 4, 28 etc. — cf. cp. 17, 29.
x cf. cp. 8, 10.
y cf. cp. 21, 30.
z cp. 20, 4.
a 2 Cor 8, 19. — cf. vr. 22; cp. 20, 34.
b cf. cp. 21, 34.
c cf. cp. 12, 17.
d cf. 3 Rg 18, 26; Mt 6, 7.
e cp 14, 11.
f vr. 29.
g Rm 2, 22. — cf. cp. 21, 28.
h cf. cp. 13, 7; 18, 12.
19] * *cf. Catech. R I 19, 2.*
a v. cp. 19, 21.
b cf. vr. 19; cp. 13, 50.
c Rm 16, 21 (?). — cf. cp. 17, 10-12.
d cp. 19, 29; 27, 2.
e cf. cp. 14, 6, 21.
f v. cp. 16, 1.
g cf. cp. 19, 10.
h Eph 6, 21; Col 4, 7; 2 Tm 4, 12; Tt 3, 12.
i cp. 21, 29; 2 Tm 4, 20.
j vr. 6-8, 13-15.
l cp. 16, 8-11.
m cp. 12, 3; Ex 12, 14, 15; 23, 15.
n 1 Cor 16, 2. — cf. Mr 16, 9; Jo 20, 19; Ap 1, 10.
o vr. 11; 1 Cor 10, 16. — v. cp. 2, 42, 46.
7] * *Catech. R. III 4, 7.*
p cf. cp 9, 37, 39.
q cf. 4 Rg 1, 2.
r cf. 3 Rg 17, 21; 4 Rg 4, 34.
s cf. Mt 9, 23, 24.

taret (21-29). Idcirco apostolus discedere coactus (30-40) pertransit Macedoniam et Achaiam et Ierusalem reversurus (20, 1-6), per Troadem, ubi Eutychum resuscitat (7-12), venit Miletum ibique, convocatis pre-

posuerat enim Paulus transnavigare [t]Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia; festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes [u]faceret Ierosolymis.
17 A Mileto autem mittens Ephesum vocavit [v]maiores natu ecclesiae. 18 Qui cum venissent ad eum et simul essent, dixit eis: Vos
scitis, [x]a prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum
per omne tempus fuerim, 19 [y]serviens Domino cum omni humilitate
et [z]lacrimis et tentationibus, quae mihi acciderunt ex [a]insidiis Iudaeorum; 20 quomodo [b]nihil subtraxerim utilium, quominus adnuntiarem
vobis et [c]docerem vos publice et per domos 21 [d]testificans Iudaeis
atque gentilibus in Deum [e]paenitentiam et [f]fidem in Dominum nostrum Iesum Christum. 22 Et nunc ecce alligatus ego [g]Spiritu vado
in Ierusalem quae in ea ventura sint mihi ignorans, 23 nisi quod
[h]Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur dicens quoniam [i]vincula et tribulationes Ierosolymis me manent. 24 [j]Sed nihil
horum vereor nec facio animam meam pretiosiorem quam me, dummodo [k]consummem cursum meum et [l]ministerium verbi, quod accepi a Domino Iesu, [d]testificari [m]evangelium gratiae Dei. 25 Et nunc
ecce ego scio quia [n]amplius non videbitis faciem meam vos omnes,
per quos transivi praedicans regnum Dei . 26 Quapropter contestor
vos hodierna die quia [o]mundus sum a sanguine omnium. 27 [b]Non
enim subterfugi quominus adnuntiarem omne [p]consilium Dei vobis.
28 [q]Attendite vobis et universo [r]gregi, in quo vos [s]Spiritus sanctus
posuit [t]episcopos [u]regere ecclesiam Dei, quam [v]adquisivit sanguine
suo. 29 Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam [w]lupi
rapaces in vos non parcentes gregi, 30 et [x]ex vobis ipsis exsurgent
viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se. 31 Propter
quod [y]vigilate memoria retinentes quoniam [z]per triennium nocte et
die non cessavi [y]cum lacrimis [z]monens unumquemque vestrum. 32 Et
nunc [a]commendo vos Deo et [m]verbo gratiae ipsius, qui potens est
[b]aedificare et dare [c]hereditatem in sanctificatis omnibus. 33 [d]Argentum et aurum aut vestem nullius concupivi, sicut 34 ipsi scitis; [e]quoniam ad ea, quae mihi opus erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istae. 35 Omnia ostendi vobis, quoniam sic [f]laborantes oportet [g]suscipere infirmos ac meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: ' Beatius est magis dare quam accipere '.
36 Et, cum haec dixisset, [h]positis genibus suis, oravit cum omnibus illis. 37 Magnus autem fletus factus est omnium, et [i]procumbentes super collum Pauli [i]osculabantur eum 38 dolentes maxime in
verbo quod dixerat, [n]quoniam amplius faciem eius non essent visuri.
Et [r]deducebant eum ad navem.
21 Cum autem factum esset ut [a]navigaremus abstracti ab eis, [b]recto cursu venimus Coum et sequenti die Rhodum et inde Pataram
2 et, cum invenissemus navem transfretantem in [c]Phoenicen, ascendentes navigavimus. 3 Cum apparuissemus autem Cypro relinquentes
eam ad sinistram, navigavimus in Syriam et venimus Tyrum: ibi
enim navis expositura erat onus. 4 Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem; qui Paulo dicebant [d]per Spiritum ne ascenderet Ierosolymam. 5 Et, expletis diebus, profecti ibamus, [e]deducentibus nos omnibus cum uxoribus et filiis usque foras civitatem; et,
[f]positis genibus in litore, oravimus. 6 Et, cum vale fecissemus invicem, ascendimus navem; illi autem redierunt [g]in sua.
7 Nos vero, navigatione expleta, a Tyro descendimus Ptolemaidam et, salutatis [h]fratribus, mansimus die una apud illos.
8 Alia autem die profecti venimus [i]Caesaream et intrantes domum [j]Philippi [l]evangelistae, qui erat unus de septem, mansimus
apud eum. 9 Huic autem erant quattuor filiae virgines [m]prophetantes. 10 Et, cum moraremur per dies aliquot, supervenit quidam a
Iudaea propheta nomine [n]Agabus. 11 Is, cum venisset ad nos, [o]tulit
zonam Pauli et alligans sibi pedes et manus dixi: [p]Haec dicit Spiritus sanctus: Virum, cuius est zona haec, [q]sic alligabunt in Ierusalem Iudaei et tradent in manus gentium. 12 Quod cum audissemus,
[r]rogabamus nos et qui loci illius erant, ne ascenderet Ierosolymam.
13 Tunc respondit Paulus et dixit: [s]Quid facitis flentes et adfligentes

t cp. 18, 19.
u vr. 22; cp. 24, 1 — cf. vr. 6; cp. 19, 21; 1 Cor 16, 8.
17-21] L. in fs s. Steph. Pp. M.
17-38] LL. in fr. 4 p. D. 2 p. Psch. et in cm. M. [11, 30.
v cf. vr. 28; 1 Tm 4, 14. — v. cp.
x vr. 31, 34. — cf. cp. 18, 19; 19, 1.
y Rm 12, 11; Col 3, 24. — cf. Eph 4, 2; 1 Th 2, 6, 7.
z cf. vr. 31; 2 Cor 2, 4; Ph 3, [18.
a v. vr. 3.
b vr. 27. — cf. Jr 26, 2; Ez 3, 8.
c vr. 31; Col 1, 28; 1 Th 2, 11.
d vr. 24; cp. 18, 5. — cf. cp. 15, 7.
e cp. 2, 28. — v. Mr 16, 16,
f cp. 24, 24. — cf. Col 1, 4;
g cf. cp. 17, 16. [1 Tm 3, 13.
h cp. 21, 4, 11.
i cp. 21, 33 sq. *j* cp. 21, 13.
k 2 Tm 4, 7. [Tt 1, 3.
l 1 Tm 1, 12. — cf. cp. 26, 16;
m vr. 32. — v. cp. 14, 3.
n cf. Ph 1, 25.
25] Ant. in fs. s. Jo Nepom.
o cp. 18, 6.
p cp. 13, 36; Lc 7, 30.
*28-39] * Conc. Trid. s. XXIII cp. 4. — * Leonis XIII encycl. « Immortale Dei ». * Catech. R. II 7, 26; III 2, 2. — Cp. in comm. ss. RR. Pontif.*
q cf. 1 Tm 4, 16; 1 Pt 5, 2.
r vr. 29. — cf. Eph 4, 11.
s cf. cp. 13, 2; 1 Cor 12, 8-11.
t Ph 1, 1; 1 Tm 3, 2; Tt 1, 7;
u cf. Jo 21, 16. [1 Pt 2, 55.
v Tt 2, 14; 1 Pt 1, 19. — cf. Rm 3, 25; 5, 9; Eph 2, 13.
29-31] R. ut s. vr. 25.
w Mt 7, 15; 10, 16. — cf. Jo 10, 12; Col 2, 8.
x 1 Cor 11, 19; 2 Cor 11, 13; 2 Th 3, 6; 1 Tm 1, 19, 20; 2 Tm 2, 17, 18; 1 Jo 2. 18,19.
y cf. Ph 3, 18; Heb 13, 17.
z cf. cp. 19, 8, 10.
a cp. 14, 23.
b cf. Col 2, 7. [cf. 1 Pt 1, 4.
c cp. 27, 18; Eph 1, 14, 18. —
d 1 Cor 9, 12; 2 Cor 7, 2; 11, 9; 12, 17. — cf. 1 Rg 12, 3; Mt 10, 8; 1 Th 2, 5.
e v. cp. 18, 3. *f* Eph 4, 28.
g 1 Th 5, 14.
h cf. cp. 7, 60; 21, 5.
i cf. Gn 46, 29; Lc 15, 20; Rm 18, 16; 1 Pt 5, 14.
r cf. cp. 15, 3; 21, 5.
a cf. cp. 16, 20. *b* cp. 16, 11.
c cf. 2 Mc 10, 11; Mr 7, 26.
d vr. 11; cp. 20, 23.
e cp. 15, 3; 20, 38.
f cp. 20, 36.
g Jo 16, 32; 19, 27.
h v. cp. 1, 15. *i* cp. 8, 40.
j cp. 7, 5; 8, 5 sqq.
l Eph 4, 11; 2 Tm 4, 5.
m cf. cp. 2, 17, 18; Lc 2, 36; 1 Cor 11, 5. — v. cp. 13, 1.
n cp. 11, 28.
o cf. 1 Rg 15, 27, 28; 3 Rg 11, 30; Is 20, 3; Jr 13, 1-11;
p v. cp. 20, 23. [27, 2.
q vr. 31-33 — cf. Mt 20, 19.
r cf. Mt 16, 21-23.
s cp. 20, 24; Rm 8, 36; 2 Cor 4, 16; 12, 10; Ph 2, 17. — cf. cp. 15, 26.

sbyteris ephesinis ad futura pericula monitis et obsecrationibus praeparat (13-38); transit postea Tyrum et Caesaream, ubi de sua instanti captivitate est admonitus (21, 1-15). Iamvero, cum nihilominus Ierusalem

cor meum? Ego enim non solum alligari, sed et mori in Ierusalem
paratus sum [t]propter nomen Domini Iesu. **14** Et, cum ei suadere
non possemus, [u]quievimus dicentes: [v]Domini voluntas fiat.
15 Post dies autem istos, praeparati ascendebamus in Ierusalem.
16 Venerunt autem et ex discipulis a Caesarea nobiscum adducentes
secum, apud quem hospitaremur, Mnasonem quendam cyprium an-
tiquum discipulum.
17 Et, cum venissemus Ierosolymam, libenter [x]exceperunt nos
fratres. **18** Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad [y]Iaco-
bum, omnesque collecti sunt [z]seniores. **19** Quos cum salutasset, [a]nar-
rabat per singula quae Deus fecisset in gentibus per [b]ministerium
ipsius. **20** At illi, cum audissent, [c]magnificabant Deum dixeruntque
ei: Vides, frater, quot milia sunt in Iudaeis qui crediderunt, et
omnes [d]aemulatores sunt legis. **21** Audierunt autem de te quia [e]disces-
sionem doceas a Moyse eorum, [f]qui per gentes sunt, Iudaeorum
dicens [g]non debere eos circumcidere filios suos neque [h]secundum
consuetudinem [i]ingredi. **22** Quid ergo est? Utique oportet convenire
multitudinem; audient enim te supervenisse. **23** Hoc ergo fac quod
tibi dicimus: sunt nobis viri quattuor [j]votum habentes super se. **24** His
adsumptis, [l]sanctifica te cum illis et impende in illis ut radant capita; et
scient omnes quia quae de te audierunt falsa sunt, sed ambulas et ipse
custodiens legem. **25** De his autem, qui crediderunt ex gentibus, nos
scripsimus iudicantes ut abstineant se ab idolis immolato et sanguine
et suffocato et fornicatione. **26** Tunc Paulus, adsumptis viris, postera
die [l]purificatus cum illis intravit in templum adnuntians [m]expletio-
nem dierum purificationis, donec [n]offerretur pro unoquoque eorum
oblatio.
27 Dum autem [n]septem dies consummarentur, [o]hi qui de Asia
erant Iudaei, [p]cum vidissent eum in templo, concitaverunt omnem
populum et iniecerunt ei manus clamantes: **28** Viri Israëlitae, adiu-
vate: hic est homo qui adversus populum et legem et locum hunc
omnes ubique docens, insuper et [q]gentiles induxit in templum et
[r]violavit [s]sanctum locum istum. **29** Viderant enim [t]Trophimum ephe-
sium in civitate cum ipso, quem aestimaverunt quoniam in templum
introduxisset Paulus. **30** [u]Commotaque est civitas tota, et facta est
concursio populi, et apprehendentes Paulum, [v]trahebant eum extra
templum, et statim clausae sunt ianuae. **31** [p]Quaerentibus autem eum
occidere, nuntiatum est tribuno [y]cohortis, quia tota confunditur Ie-
rusalem. **32** Qui statim, [y]adsumptis militibus et centurionibus, decurrit
ad illos. Qui, cum vidissent tribunum et milites, cessaverunt percu-
tere Paulum. **33** Tunc accedens tribunus apprehendit eum et iussit
eum [z]alligari [a]catenis duabus, et interrogabat quis esset et quid fe-
cisset. **34** [b]Alii autem aliud clamabant in turba; et, cum non posset
certum cognoscere prae tumultu, iussit duci eum in [c]castra. **35** Et,
cum venisset ad gradus, contigit ut portaretur a militibus propter
vim populi. **36** Sequebatur enim multitudo populi clamans: [d]Tolle
eum!
37 Et, cum coepisset induci in castra, Paulus dicit tribuno: Si
licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Graece nosti? **38** Nonne tu
es [e]Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti et eduxisti [f]in
desertum quattuor milia virorum sicariorum? **39** Et dixit ad eum
Paulus: [g]Ego homo sum quidem iudaeus a Tarso Ciliciae, non igno-
tae civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad po-
pulum. **40** Et, cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus, [h]adnuit
manu ad plebem et, magno silentio facto, allocutus est [i]lingua he-
braea dicens:
22 [a]Viri fratres et patres, audite quam ad vos nunc reddo ratio-
nem. **2** Cum audissent autem quia [b]hebraea lingua loqueretur
ad illos, magis praestiterunt silentium. **3** Et dicit: [c]Ego sum vir iu-
daeus, natus in Tarso Ciliciae, nutritus autem in ista civitate [d]se-
cus pedes [e]Gamaliel, eruditus [f]iuxta veritatem [g]paternae legis, [h]ae-
mulator legis, [i]sicut et vos omnes estis hodie, **4** [j]qui hanc viam per-
secutus sum [l]usque ad mortem alligans et tradens in custodias viros
ac mulieres, **5** sicut [m]princeps sacerdotum mihi testimonium reddit

t v. cp. 5, 41.
14] * *Catech. R. IV 12, 24.*
u cf. Rt 1, 18.
v Mt 6, 10; 2, 39. — cf. Jo 21, 18.
x vr. 7. — cf. cp. 15, 4.
y cp. 15, 13; Gal 1, 19.
z v. cp. 11, 30.
a cp. 14, 26. — cf. Rm 15, 18, 19.
b v. cp. 1, 17.
c cp. 4, 21; 11, 18. — v. Lc 7, 16.
d cp. 22, 3; Rm 10, 2; Gal 1, 4. — cf. Lc 6, 15; Jo 16, 2; Ph 3, 6.
e cf. 1 Cor 9, 20, 21.
f cf. 1 Pt 1, 1; Jc 1, 1.
g Rm 2, 28, 29; 1 Cor 7, 19. — cf. cp. 16, 3.
h cf. cp. 6, 14; 15, 1.
i cf. Mr 7, 5; Gal 2, 14.
j cf. cp. 18, 18.
l vr. 26; cp. 24, 18. — cf. Jo 11, 55.
25] cp. 15, 19, 20, 29.
m 1 Mc 3, 49.
n cf. Nm 6, 9-12.
o cf. cp. 13, 50. — v. cp. 2, 9.
p cp. 26, 21.
q cf. Ez 44, 7; 2 Mc 5, 15, 16.
r cp. 24, 6.
s cp. 6, 13; Mt 24, 15. — cf. Jo 11, 48.
t cp. 20, 4; 2 Tm 4, 20.
u cf. cp. 19, 20.
v cf. 4, Rg 11, 15.
x cf. cp. 10, 1; 27, 1.
y cf. cp. 23, 27.
z cp. 20, 23. — cf. vr. 11.
a cp. 12, 6. — cf. cp. 22, 29; 26, 29; 28, 20; Eph 6, 20; 2 Tm 1, 16.
b cf. cp. 19, 32.
c cp. 22, 24; 23, 10.
d cp. 22, 22. — cf. Lc 23, 18, Jo 19, 15.
e cf. cp. 5, 36, 37.
f Mt 24, 26.
g cp. 9, 11; 22, 3.
h cp. 12, 17; 13, 16; 26, 1.
i cp. 22, 2; 26, 14.
a cf. cp. 7, 2.
b cp. 21, 40.
c cp. 8, 11; 21, 39; Rm 11, 1.
d cf. Dt 33, 3; Lc 10, 39.
e cp. 5, 34.
f cf. cp. 26, 5.
g 2 Mc 6, 1.
h v. cp. 21, 20.
i cf. Rm 10, 2.
j vr. 19; cp. 8, 3; 9, 1, 2; 26, 10.
l cf. vr. 20; cp. 7, 59.
m v. cp. 9, 1.

et omnes maiores natu, a quibus et epistulas accipiens ad [n]fratres
Damascum pergebam, ut adducerem inde vinctos in Ierusalem, ut
punirentur. 6 Factum est autem, eunte me et appropinquante Dama-
sco, media die, subito de caelo circumfulsit me lux copiosa, 7 et
decidens in terram audivi vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid
me persequeris? 8 Ego autem respondi: Quis es, Domine? Dixitque
ad me: Ego sum [o]Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. 9 Et [p]qui
mecum erant lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt
eius qui loquebatur mecum. 10 Et dixi: [q]Quid faciam, Domine? Do-
minus autem dixit ad me: Surgens vade Damascum, et ibi tibi di-
cetur de omnibus quae te oporteat facere. 11 Et, cum non viderem
prae claritate luminis illius, [r]ad manum deductus a comitibus veni
Damascum. 12 [s]Ananias autem quidam, vir [t]secundum legem [u]testi-
monium habens ab omnibus cohabitantibus Iudaeis, 13 [v]veniens ad
me et adstans dixit mihi: Saule frater, respice. Et ego eadem hora
respexi in eum. 14 At ille dixit: Deus patrum nostrorum [x]praeordi-
navit te [y]ut cognosceres voluntatem eius et [z]videres Iustum et [a]au-
dires vocem ex ore eius; 15 quia [b]eris testis illius ad omnes homi-
nes eorum quae vidisti et audisti. 16 Et nunc quid moraris? Exsurge
et baptizare et [c]ablue peccata tua, invocato nomine ipsius. 17 Fa-
ctum est autem, [d]revertenti mihi in Ierusalem et oranti in templo,
[e]fieri me in stupore mentis 18 et [z]videre illum dicentem mihi: Fe-
stina et exi velociter ex Ierusalem, quoniam non recipient testimo-
nium tuum de me. 19 Et ego dixi: Domine, ipsi sciunt quia [j]ego
eram concludens in carcerem et [f]caedens per synagogas eos, qui
credebant in te 20 et, [g]cum funderetur sanguis Stephani testis tui,
ego adstabam et consentiebam et custodiebam vestimenta interfi-
cientium illum. 21 Et dixit ad me: Vade, quoniam ego [b]in nationes
[h]longe mittam te.
22 Audiebant autem eum usque ad hoc verbum et levaverunt
vocem suam dicentes: [i]Tolle de terra huiusmodi, [j]non enim fas est
eum vivere! 23 Vociferantibus autem eis et proicientibus vestimenta
sua et pulverem iactantibus in aërem, 24 iussit tribunus induci eum
in [l]castra et flagellis caedi et [m]torqueri eum, ut sciret propter quam
causam sic acclamarent ei. 25 Et, cum [n]adstrinxissent eum loris,
dicit adstanti sibi centurioni Paulus: [o]Si hominem romanum et in-
demnatum licet vobis flagellare? 26 Quo audito, centurio accessit ad
tribunum et nuntiavit ei dicens: Quid acturus es? hic enim homo
civis romanus est. 27 Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi
si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam. 28 Et respondit tribunus:
Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait:
Ego autem et natus sum. 29 Protinus ergo discesserunt ab illo qui
eum [m]torturi erant; tribunus quoque [o]timuit, [p]postquam rescivit quia
civis romanus esset et quia [q]alligasset eum.
30 Postera autem die, [r]volens scire diligentius qua ex causa ac-
cusaretur a Iudaeis solvit eum et iussit sacerdotes convenire et omne
concilium et [s]producens Paulum statuit inter illos.
23 Intendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego
[a]omni conscientia bona [b]conversatus sum ante Deum usque in
hodiernum diem. 2 Princeps autem sacerdotum [c]Ananias praecepit
adstantibus sibi [d]percutere os eius. 3 Tunc Paulus dixit ad eum:
Percutiet te Deus, [e]paries dealbate. Et [f]tu sedens iudicas me secun-
dum legem et contra legem iubes me percuti? 4 Et qui adstabant
dixerunt: [g]Summum sacerdotem Dei maledicis? 5 Dixit autem Pau-
lus: [h]Nesciebam, fratres, quia princeps est sacerdotum; scriptum
est enim: '[i]Principem populi tui non maledices'. 6 Sciens autem
Paulus quia una pars esset [j]sadducaeorum et altera pharisaeorum
exclamavit in concilio: Viri fratres, [k]ego pharisaeus sum, filius pha-
risaeorum: [l]de spe et resurrectione mortuorum ego iudicor. 7 Et,
cum haec dixisset, facta est dissensio inter pharisaeos et sadducaeos;
et soluta est multitudo. 8 [m]Sadducaei enim dicunt non esse resur-
rectionem neque angelum neque spiritum, pharisaei autem utraque
confitentur. 9 Factus est autem clamor magnus, et [n]surgentes qui-
dam pharisaeorum pugnabant dicentes: [o]Nihil mali invenimus in

n cf. cp. 28, 21.
6-11] cp. 9, 3-8; 26, 12-18. — cf. 1 Cor 15, 8.
o cp. 26, 9. — v. Mt 2, 23.
p cf. cp. 9, 7; Sap 18, 1.
q cp. 2, 37. — v. cp. 16, 30.
r cf. cp. 13, 11.
s cp. 9, 10.
t cf. cp. 24, 14.
u cf. cp. 10, 22; Lc 7, 4, 5.
v cp. 9, 17.
x cp. 9, 15; 26, 16; Rm 1, 1.
y cf. Rm 2, 18; 12, 2; Eph 1, 9 etc.
z vr. 18. — cf. cp. 9, 17; 26, 16; 1 Cor 9, 1; 15, 8.
a cf. Gal 1, 12. — v. vr. 7, 8, 10.
b vr. 21; cp. 23, 11. — cf. cp. 1, 8, 22.
c 1 Cor 6, 11; Heb 10, 22. — cf. Ps 50, 4. — v. cp. 2, 38.
d cp. 9, 26; 11, 30. — cf. Gal 1, 18, 19.
e cf. cp. 10, 10; 2 Cor 12, 1-4.
f cp. 26, 11. — v. Mt 23, 34.
g cp. 7, 58, 59. — cf. Rm 1, 32.
h cf. cp. 9, 15; 13, 2.
i v. cp. 21, 36.
j cp. 25, 24.
l cp. 21, 34; 23, 10.
m vr. 29.
n cf. cp. 23, 27.
o cf. cp. 16, 27, 38.
p cf. cp. 23, 27.
q v. cp. 21, 23.
r vr. 24; cp. 23, 28.
s cf. cp. 25, 6, 7.
a cp. 24, 16. — cf. Lc 1, 6.
b 2 Cor 1, 12, 2 Tm 1, 3. — cf. cp. 24, 16; Jb 28, 5, 6; 1 Cor 4, 4; 2 Cor 4, 2; 5, 11; Heb 13, 18.
c cp. 24, 1.
d 3 Rg 22, 24; Lm 3, 30; Mic 5, 1; Jo 18, 22; 2 Cor 11, 10.
e cf. Mt 23, 27; Lc 11, 44.
f cf. Dt 25, 1, 2. — v. Jo 7, 51.
g cf. Ps 104, 15.
h cf. cp. 24, 17.
i Ex 22, 28.
j cp. 4, 1; 5, 17. — v. Mt 22, 23.
k cp. 26, 5; Ph 3, 5.
l cp. 24, 15, 21; 26, 6-8; 28, 20. — cf. Sap 3, 4; 2 Mc 7, 6, 28.
m Lc 20, 27. — cf. 1 Cor 15, 12.
n cf. cp. 5, 34.
o cf. vr. 29.

(22-30), *coram synedrio sistere iussus aegre vitam reduxit incolumem (23, 1-10), et quia Iudaei in eius mortem coniuraverant (11-22), a Lysia tribuno Caesaream mittitur (23-35) causam coram Felice dicturus, eoque*

homine isto: quid, [p]si spiritus locutus est ei aut angelus? 10 Et, cum magna dissensio facta esset, timens tribunus, ne discerperetur Paulus ab ipsis iussit milites descendere et rapere eum de medio eorum ac deducere eum in [q]castra.

11 [r]Sequenti autem nocte [s]adsistens ei Dominus ait: [s]Constans esto: [t]sicut enim testificatus es de me in Ierusalem, sic te oportet [u]et Romae testificari.

12 Facta autem die, [v]collegerunt se quidam ex Iudaeis et [x]devoverunt se dicentes neque manducaturos neque bibituros, donec occiderent Paulum. 13 Erant autem plus quam quadraginta viri qui hanc coniurationem fecerant. 14 Qui accesserunt ad principes sacerdotum et seniores et dixerunt: [x]Devotione devovimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulum; 15 nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tanquam aliquid certius cogniturі de eo. Nos vero, priusquam appropiet, parati sumus interficere illum. 16 Quod cum audisset [y]filius sororis Pauli insidias, venit et intravit in [q]castra nuntiavitque Paulo. 17 Vocans autem Paulus ad se unum ex centurionibus ait: Adulescentem hunc perduc ad tribunum, habet enim aliquid indicare illi. 18 Et ille quidem adsumens eum duxit ad tribunum et ait: [z]Vinctus Paulus rogavit me hunc adulescentem perducere ad te habentem aliquid loqui tibi. 19 Apprehendens autem tribunus manum illius secessit cum eo seorsum et interrogavit illum: Quid est, quod habes indicare mihi? 20 Ille autem dixit: [a]Iudaeis convenit rogare te ut crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo. 21 Tu vero ne credideris illis; insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se devoverunt non manducare neque bibere donec interficiant eum; et nunc parati sunt exspectantes promissum tuum. 22 Tribunus igitur dimisit adulescentem praecipiens ne cui loqueretur quoniam haec nota sibi fecisset. 23 Et, vocatis duobus centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, ut eant usque Caesaream, et equites septuaginta et lancearios ducentos, a tertia hora noctis, 24 et iumenta praeparate, ut imponentes Paulum salvum perducerent ad [b]Felicem praesidem (25 timuit enim ne forte raperent eum Iudaei et occiderent, et ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam) 26 scribens epistulam continentem haec: Claudius Lysias [c]optimo praesidi Felici salutem. 27 [d]Virum hunc comprehensum a Iudaeis et [e]incipientem interfici ab eis [f]superveniens cum exercitu eripui, cognito quia [g]Romanus est; 28 [h]volensque scire causam, quam obiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum. 29 Quem inveni accusari de [i]quaestionibus legis ipsorum, [j]nihil vero dignum morte aut vinculis habentem criminis. 30 Et, cum mihi perlatum esset de [l]insidiis quas paraverant illi, misi eum ad te denuntians et [m]accusatoribus, ut dicant apud te. Vale.

31 Milites ergo, secundum praeceptum sibi, adsumentes Paulum duxerunt per noctem in Antipatridem 32 et postera die, dimissis equitibus ut cum eo irent, reversi sunt ad [q]castra. 33 Qui, cum venissent Caesaream et tradidissent epistulam praesidi, statuerunt ante illum et Paulum. 34 Cum legisset autem et interrogasset de qua [n]provincia esset, et cognoscens [o]quia de Cilicia, 35 Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint. Iussitque in [p]praetorio Herodis custodiri eum.

24 [a]Post quinque autem dies descendit princeps sacerdotum Ananias cum senioribus quibusdam et Tertullo quodam oratore, qui adierunt [b]praesidem adversus Paulum. 2 Et, [c]citato Paulo, coepit accusare Tertullus dicens: Cum in multa [d]pace agamus per te, et multa corrigantur per tuam [d]providentiam, 3 semper et ubique suscipimus, [e]optime Felix, cum omni gratiarum actione. 4 Ne diutius autem te protraham, oro breviter audias nos pro tua clementia. 5 Invenimus hunc hominem [f]pestiferum et [g]concitantem seditiones omnibus Iudaeis in universo orbe et auctorem seditionis sectae Nazarenorum; 6 [h]qui etiam templum violare conatus est, quem et apprehensum voluimus secundum legem nostram iudicare. 7 [i]Superveniens autem tribunus Lysias cum vi magna eripuit eum de manibus no-

p cf. cp. 22, 7, 17, 18; Jo 12, 29.
q vr. 16, 32. — cp. 21, 34; 22, 34.
r cp. 18, 9; 27, 23.
s cf. 2 Tm 4, 17.
t cf. cp. 19, 21.
u cf. cp. 22, 15.
12] * *cf. Catech. R. III 3, 14.*
v vr. 30.
x vr. 14, 21. — cf. Jo 16, 2, 3.
y cf. Rm 16, 7 (?).
z v. Eph 3, 1.
a vr. 15.
b vr. 26; cp. 24, 3; 25, 14.
c cp. 24, 3; 26, 25; Lc 1, 3.
d cp. 21, 27.
e cf. cp. 21, 32, 33; 22, 25.
f cp. 22, 25-29.
g cp. 24, 8.
h cp. 22, 30.
i cp. 18, 15; 28, 19.
j cp. 25, 25; 26, 31; 28, 18. — cf. vr. 9.
l vr. 15, 21. — cf. cp. 9, 24.
m vr. 35; cp. 24, 8. — cf. cp. 24, 19; 25, 16.
n cp. 25, 1.
o vr. 30; cp. 22, 3.
p cf. Mt 27, 27.
a cf. vr. 11; cp. 21, 18, 27.
b cp. 13, 24.
c cf. Mr 13, 9.
d cf. 2 Mc 4, 6.
e v. cp. 23, 26.
f 1 Mc 10, 61; 15, 3, 21.
g cf. Lc 23, 2. — v. cp. 16, 20.
h vr. 14; cp. 28, 22. — cf. cp. 26, 5.
i cp. 21, 27-29.

convenientibus pontifice et senioribus (24, 1-21). At, quamvis indemnatus biennio carcere custoditur (22-27), donec iterum, procurante P. Festo, ad iudicium vocatus Caesarem appellare coactus est (25, 1-12), quan-

stris 8 [j]iubens accusatores eius ad te venire; a quo poteris ipse iu-
dicans de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.
9 Adiecerunt autem et Iudaei dicentes haec [l]ita se habere.
10 Respondit autem Paulus, adnuente sibi praeside dicere: Ex
multis annis te esse iudicem genti huic sciens bono animo pro me
satisfaciam; 11 potes enim cognoscere quia [m]non plus sunt mihi
dies quam duodecim, ex quo [n]ascendi [o]adorare in Ierusalem, 12 et
[p]neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem aut con-
cursum facientem turbae neque in synagogis 13 neque in civitate,
[q]neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant. 14 Confi-
teor autem hoc tibi, quod secundum sectam quam dicunt [r]haeresim,
[s]sic deservio Patri et Deo meo [t]credens omnibus quae in lege et
prophetis scripta sunt, 15 [u]spem habens in Deum, quam et hi ipsi
exspectant, [v]resurrectionem futuram iustorum et iniquorum. 16 In hoc
et ipse [x]studeo [y]sine offendiculo conscientiam habere ad Deum et ad
homines semper. 17 [z]Post annos autem plures [a]elemosynas facturus
in [b]gentem meam veni et [o]oblationes et vota; 18 in quibus invene-
runt me [c]purificatum in templo, non cum turba neque cum tumultu.
19 [d]Quidam autem ex Asia Iudaei, [j]quos oportebat apud te praesto
esse et accusare, si quid haberent adversum me; 20 aut hi ipsi di-
cant si quid invenerunt in me iniquitatis, cum stem in concilio,
21 nisi de una hac solummodo voce, [e]qua clamavi inter eos stans:
Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie a vobis.
22 Distulit autem illos Felix certissime sciens de [f]via hac dicens:
Cum tribunus Lysias descenderit, audiam vos; 23 iussitque centu-
rioni [g]custodire eum et habere requiem [h]nec quemquam de suis pro-
hibere ministrare ei.
24 Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua,
quae erat Iudaea, vocavit Paulum et audivit ab eo [i]fidem, quae
est [j]in Christum Iesum. 25 Disputante autem illo de [l]iustitia et ca-
stitate et de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc
attinet, vade; [m]tempore autem opportuno accersam te; 26 simul et
sperans quod pecunia ei daretur a Paulo; propter quod et frequenter
accersens eum loquebatur cum eo. 27 Biennio autem expleto, accepit
successorem Felix Portium [n]Festum; [o]volens autem gratiam praestare
Iudaeis [p]Felix reliquit Paulum vinctum.
25 Festus ergo, cum venisset in [a]provinciam, post triduum ascen-
dit Ierosolymam a Caesarea. 2 [b]Adieruntque eum principes sa-
cerdotum et primi Iudaeorum adversus Paulum et rogabant eum
3 postulantes gratiam adversus eum, ut iuberet perduci eum in Ieru-
salem [c]insidias tendentes ut interficerent eum in via. 4 Festus autem
respondit servari Paulum in Caesarea, se autem maturius profectu-
rum. 5 Qui ergo in vobis, ait, potentes sunt, descendentes simul, si
quod est in viro crimen, accusent eum.
6 Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo aut
decem descendit Caesaream et altera die [d]sedit pro tribunali et
iussit [e]Paulum adduci. 7 [f]Qui cum perductus esset, circumsteterunt
eum qui ab Ierosolyma descenderant Iudaei multas et graves cau-
sas obicientes, [g]quas non poterant probare, 8 Paulo rationem red-
dente: Quoniam neque [h]in legem Iudaeorum neque in templum neque
in [i]Caesarem quidquam peccavi. 9 Festus autem [j]volens gratiam
praestare Iudaeis respondens Paulo dixit: Vis Ierosolymam ascendere
et ibi de his iudicari apud me? 10 Dixit autem Paulus: [d]Ad tribu-
nal Caesaris sto, ibi me oportet iudicari: Iudaeis non nocui, sicut
tu melius nosti; 11 si enim nocui aut dignum morte aliquid feci,
non recuso mori; si vero nihil est eorum quae hi accusant me,
nemo potest me illis donare. [l]Caesarem appello. 12 Tunc Festus
cum concilio locutus respondit: Caesarem appellasti? ad Caesarem
ibis.
13 Et, cum dies aliquot transacti essent, [m]Agrippa rex et Bernice
descenderunt Caesaream ad salutandum Festum. 14 Et, cum dies
plures ibi demorarentur, Festus regi indicavit de Paulo dicens:
[n]Vir quidam est derelictus a Felice vinctus. 15 de quo, cum essem
Ierosolymis, [b]adierunt me principes sacerdotum et seniores Iudaeo-

j cp. 23, 30.
l cp. 7, 1; 17, 11.
10-27] *LL. in fr. 5 p. D. 2 p. Psch.*
m cf. vr. 1.
n cp. 21, 17. — cf. cp. 8, 27; Jo 12, 20.
o cf. vr. 17; cp. 20, 16.
p cf. cp. 25, 8.
q cp. 25, 7.
r cf. cp. 5, 17; 15, 5.
s 2 Tm 1, 3. — cf. cp. 27, 23; Lc 1, 74; Rm 1, 9; Heb 9, 14; 12, 28.
t cf. cp. 26, 22; 28, 23. — cf. cp. 3, 21.
u cp. 23, 6; 26, 6, 7I. — cf. Tt 2, 13.
v Jo 5, 28, 29. — v. Dn 12, 2.
x cf. 1 Tm 4, 16.
y cp. 23, 1. — cf. 1 Cor 10, 32, 33; Ph 1, 10; Ju 24.
z cf. cp. 20, 31.
a Rm 15, 25-28, 31; 1 Cor 16, 1-3. 2 Cor 8, 1-4; 9, 1, 2, 12. — cf. Gal 2, 10.
b cp. 26, 4; 28, 19.
c cp. 21, 27; 26, 21.
d cp. 21, 27.
e v. cp. 23, 6.
f v. cp. 9, 2.
g cf. cp. 28, 16.
h cf. cp. 27, 3.
i v. cp. 20, 21.
j cf. Rm 3, 24; Gal 2, 16.
l cf. Jo 16, 8; Tt 2, 12, 13.
m cp. 17, 32. — cf. 2 Tm 4, 2.
n cp. 25, 1, 9; 26, 24.
o cf. cp. 12, 3; 25, 9; Mr 15, 15; Lc 23, 24, 25.
p cp. 25, 34.
a cp. 23, 34.
1-12] *LL. in fr. 6 p. D. 2 p. Psch.*
b vr. 15. — cf. cp. 24, 1.
c cf. cp. 23, 15, 16.
d vr. 19. 17; cp. 12, 21. — v. Mt 27, 19.
e vr. 23. — cf. cp. 22, 30.
f cf. Mr 13, 9.
g cp. 24, 13.
h cf. cp. 21, 28; 28, 17. — v. cp. 6, 13.
i cf. Jo 19, 12.
j cf. cp. 12, 3; 24, 27 etc.
l cp. 25, 32; 28, 19.
m vr. 23; cp. 26, 30.
n cp. 24, 27.

tumvis ex Agrippae II quoque sententia, qui Caesaream veniens (13-27) Paulum causam coram se dicentem audiverat, (26, 1-23) iure meritoque dimittendus foret (24-32).

rum postulantes adversus illum damnationem. 16 Ad quos respondi,
quia [o]non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, prius-
quam is qui accusatur praesentes habeat accusatores locumque de-
fendendi accipiat ad abluenda crimina. 17 Cum ergo huc conve-
nissent sine ulla dilatione, sequenti die [d]sedens pro tribunali iussi
adduci virum. 18 De quo, cum stetissent accusatores, nullam causam
deferebant, de quibus ego suspicabar malum; 19 [p]quaestiones vero
quasdam de sua [q]superstitione habebant adversus eum et de [r]quo-
dam Iesu defuncto, quem adfirmabat Paulus vivere. 20 Haesitans
autem ego de huiusmodi quaestione dicebam si vellet ire Ierosoly-
mam et ibi iudicari de istis. 21 Paulo autem appellante ut servaretur
ad [s]Augusti cognitionem, iussi servari eum, donec mittam eum ad
Caesarem. 22 Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam et ipse ho-
minem audire. Cras, inquit, audies eum.
23 Altera autem die, cum venisset [m]Agrippa et Bernice cum
multa ambitione et introissent in auditorium cum tribunis et viris
principalibus civitatis, iubente Festo, [e]adductus est Paulus. 24 Et
dicit Festus: Agrippa rex et omnes qui simul adestis nobiscum viri,
videtis hunc, de quo [t]omnis multitudo Iudaeorum interpellavit me
Ierosolymis petentes et [u]acclamantes non oportere eum vivere am-
plius. 25 Ego vero comperi [v]nihil dignum morte eum admisisse; [l]ipso
autem hoc appellante, ad [z]Augustum iudicavi mittere. 26 De quo
quid certum scribam domino non habeo; propter quod produxi eum
ad vos et maxime ad te, [m]rex Agrippa, ut, interrogatione facta,
habeam quid scribam; 27 sine ratione enim mihi videtur mittere
vinctum et causas eius non significare.
26 Agrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temet-
ipso. Tunc Paulus, [a]extenta manu, coepit rationem reddere:
2 [b]De omnibus quibus accusor a Iudaeis, rex Agrippa, aestimo me
beatum, apud te cum sim defensurus me hodie; 3 maxime te sciente
omnia et quae apud Iudaeos sunt [c]consuetudines et [d]quaestiones.
Propter quod obsecro, patienter me audias. 4 Et quidem [e]vitam
meam a iuventute, quae ab initio fuit in [f]gente mea in Ierosolymis,
noverunt omnes Iudaei 5 praescientes me ab initio, si velint testi-
monium perhibere, quoniam [g]secundum certissimam [h]sectam nostrae
religionis vixi [i]pharisaeus. 6 Et nunc [j]in spe, quae ad patres nostros
[l]repromissionis facta est a Deo, sto iudicio subiectus; 7 in quam
[m]duodecim tribus nostrae nocte ac die [n]deservientes sperant deve-
nire; [o]de qua spe accusor a Iudaeis, rex. 8 Quid incredibile iudi-
catur apud vos, si Deus mortuos suscitat? 9 Et [p]ego quidem exi-
stimaveram me adversus nomen [q]Iesu Nazareni debere multa con-
traria agere. 10 [r]Quod et feci Ierosolymis et multos sanctorum ego
in carceribus inclusi, [s]a principibus sacerdotum potestate accepta;
et, [t]cum occiderentur, detuli sententiam. 11 Et [u]per omnes syna-
gogas frequenter puniens eos compellebam [v]blasphemare; et [x]am-
plius insaniens in eos [y]persequebar usque in exteras civitates. 12 In
quibus, dum irem Damascum cum potestate et permissu [s]principum
sacerdotum, 13 die media in via vidi, rex, de caelo supra splendo-
rem solis circumfulsisse me lumen et eos qui mecum simul erant.
14 Omnesque nos cum decidissemus in terram, audivi vocem lo-
quentem mihi [z]hebraica lingua: Saule, Saule, quid me persequeris?
Durum est tibi contra stimulum calcitrare. 15 Ego autem dixi: Quis
es, Domine? Dominus autem dixit: Ego sum Iesus, quem tu per-
sequeris. 16 Sed exsurge et [a]sta super pedes tuos; ad hoc enim
apparui tibi, [b]ut constituam te ministrum et testem eorum quae vi-
disti et eorum quibus apparebo tibi 17 [c]eripiens te de populo et gen-
tibus, [d]in quas nunc ego mitto te 18 [e]aperire oculos eorum, ut [f]con-
vertantur a tenebris ad lucem et [g]de potestate Satanae ad Deum,
[h]ut accipiant remissionem peccatorum et [i]sortem inter sanctos [j]per
fidem quae est in me. 19 Unde, rex Agrippa, non fui incredulus
[l]caelesti visioni; 20 sed [m]his qui sunt Damasci primum et Ierosoly-
mis et in omnem regionem Iudaeae et [n]gentibus adnuntiabam ut
[o]paenitentiam agerent et converterentur ad Deum [p]digna paenitentiae
opera facientes. 21 Hac ex causa me [q]Iudaei, [r]cum essem in templo,

o cf. Dt 13, 15; Ecli 13, 7; Jo 7, 51. — v. cp. 23, 30.
p cf. cp. 18, 15; 23, 29.
q cf. cp. 17, 22.
r cf. cp. 17, 18.
s v. vr. 9, 25.
t cf. vr. 2, 7.
u cf. cp. 22, 22.
v vr. 25. — cf. vr. 8, 10, 11. — v. cp. 23, 29.
z vr. 21.

a cp. 13, 16; 21, 40.
b vr. 7; cp. 25, 7, 19.
c cp. 6, 14; 15, 1; 21, 21; 28, 17.
d cf. cp. 18, 15; 25, 19.
e cf. Gal 1, 13.
f cp. 24, 17; 28, 19.
g cp. 22, 3.
h cp. 15, 5. — cf. cp. 24, 5, 14; 28, 22.
i cp. 23, 6; Ph 3, 5.
j cp. 24, 15, 21; 28, 20.
l cp. 13, 32. — cf. Heb 19, 13, 39.
m Mt 19, 28; Jc 1, 1; Ap 21, 12. — cf. 1 Es 6, 17.
n cf. Ph 3, 11.
o cf. 3 Rg 17, 22; 4 Rg 4, 35.
p 1 Tm 1, 13. — cf. Jo 16, 2. — v. cp. 3, 17.
q cp. 22, 8.
r v. cp. 8, 3, 13, 21.
s vr. 12; cp. 9, 1, 2, 14, 21; 22, 4. 5.
t v. cp. 22, 20.
u cp. 22, 19. — v. Mt 23, 34.
v v. cp. 13, 45.
x cp. 9, 1.
y cp. 22, 5.
12-18] cp. 9, 3-8; 22, 6-11. — cf. 1 Cor 15, 8.
z cp. 21, 40; 22, 2.

a Ez 2, 1; Dn 10, 11.
b cp. 22, 14, 15. — cf. Lc 1, 2; 1 Cor 4, 1.
c cf. cp. 12, 11; 1 Par 16, 35; Jr 1, 8, 19; 12, 20.
d cp. 9, 15. — cf. Rm 11, 13; 1 Tm 2, 7.
e Is 35, 5; 42, 7. — Lc 4, 18, 19.
f cf. Ps 35, 10; Is 9, 2; 35, 52; Lc 1, 79; Jo 8, 12; 2 Cor 6, 14; Eph 1, 18; Col 1, 12, 13; 1 Th 5, 5; 1 Pt 2, 9.
g cf. Jo 12, 31; Col 2, 15; 1 Jo 3, 18.
h cp. 5, 31.
i cf. Sap 5, 5. — v. cp. 20, 32.
j cf. 2 Tm 2, 12, 13.
l v. vr. 13,
m cp. 9, 19, 20, 26-29.
n v. cp. 14, 26; 15, 12.
o v. cp. 17, 30.
p Mt 3, 8.
q cp. 21, 27, 30, 31; 24, 18.
r cf. 4 Rg 11, 15.

comprehensum tentabant interficere. 22 [s]Auxilio autem adiutus Dei
[t]usque in hodiernum diem sto testificans minori atque maiori, nihil
extra dicens quam ea quae [u]prophetae locuti sunt futura esse et
Moyses: 23 [v]si passibilis Christus, si [x]primus ex resurrectione mor-
tuorum [y]lumen adnuntiaturus est populo et gentibus.
24 Haec loquente eo, et rationem reddente, Festus magna voce
dixit: [z]Insanis, Paule: multae te litterae ad insaniam convertunt.
25 Et Paulus, Non insanio, inquit, [a]optime Feste, sed [b]veritatis et
sobrietatis verba loquor. 26 Scit enim de his rex, ad quem et con-
stanter loquor; latere enim eum nihil horum arbitror, [c]neque enim
in angulo quidquam horum gestum est. 27 Credis, rex Agrippa,
prophetis? Scio quia credis. 28 Agrippa autem ad Paulum: In
modico suades me [d]christianum fieri. 29 Et Paulus: Opto apud Deum
et in modico et in magno, non tantum te, sed etiam omnes, qui
audiunt hodie, fieri tales [e]qualis et ego sum, exceptis [f]vinculis his.
30 Et exsurrexit rex et praeses et Bernice et qui adsidebant eis.
31 Et, cum secessissent, loquebantur ad invicem dicentes: Quia [g]ni-
hil morte aut vinculis dignum quid fecit homo iste. 32 Agrippa au-
tem Festo dixit: [h]Dimitti poterat homo hic, si non appellasset
Caesarem.
27 Ut autem [a]iudicatum est navigare eum in Italiam et tradi Pau-
lum cum reliquis custodiis centurioni nomine Iulio [b]cohortis
Augustae, 2 ascendentes navem adrumetinam, incipientes navigare
circa Asiae loca [c]sustulimus, perseverante nobiscum [d]Aristarcho ma-
cedone thessalonicensi. 3 Sequenti autem die devenimus Sidonem.
[e]Humane autem tractans [f]Iulius Paulum [g]permisit ad amicos ire et
curam sui agere. 4 Et inde, cum sustulissemus, subnavigavimus
Cyprum, propterea quod essent venti contrarii. 5 Et pelagus Ciliciae
et Pamphyliae navigantes, venimus [h]Lystram, quae est Lyciae, 6 et
ibi inveniens centurio [i]navem alexandrinam navigantem in Italiam
transposuit nos in eam. 7 Et, cum multis diebus tarde navigaremus
et vix devenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnavi-
gavimus Cretae iuxta Salmonem. 8 Et vix iuxta navigantes venimus
in locum quendam, qui vocatur Boniportus, cui iuxta erat civitas
Thalassa.
9 Multo autem tempore peracto, et, cum iam non esset tuta na-
vigatio, eo quod et [j]ieiunium iam praeterisset, consolabatur eos
Paulus 10 dicens eis: [k]Viri, video quoniam cum iniuria et multo
damno non solum oneris et navis, sed etiam animarum nostrarum
incipit esse navigatio. 11 Centurio autem [l]gubernatori et nauclero
magis credebat quam his quae a Paulo dicebantur. 12 Et, cum
aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium
navigare inde, si quomodo possent devenientes Phoenicen hiemare,
portum Cretae respicientem ad africum et ad corum. 13 Adspirante
autem austro, aestimantes propositum se tenere, cum sustulissent
de Asson, legebant Cretam. 14 Non post multum autem [m]misit se
contra ipsam ventus typhonicus, qui vocatur euroaquilo; 15 cumque
arrepta esset navis et non posset conari in ventum, data nave fla-
tibus, ferebamur. 16 In insulam autem quandam decurrentes, quae
vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham. 17 Qua sublata, adiu-
toriis utebantur accingentes navem, [n]timentes ne in Syrtim incide-
rent; summisso vase, sic ferebantur. 18 Valida autem nobis tempe-
state iactatis, sequenti die [o]iactum fecerunt 19 et tertia die suis ma-
nibus armamenta navis proiecerunt. 20 Neque autem sole neque si-
deribus apparentibus per plures dies et tempestate non exigua im-
minente, iam ablata erat spes omnibus salutis nostrae. 21 Et, [p]cum
multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum dixit:
Oportebat quidem, [j]o viri, audito me, non tollere a Creta, lucrique
facere iniuriam hanc et iacturam. 22 Et nunc suadeo vobis [q]bono
animo esse; amissio enim nullius animae erit ex vobis, praeterquam
navis. 23 [r]Adstitit enim mihi hac nocte [s]angelus Dei, cuius sum ego
et [t]cui deservio, 24 dicens: Ne timeas, Paule: [u]Caesari te oportet
adsistere, et ecce [v]donavit tibi Deus omnes qui navigant tecum.
25 Propter quod [q]bono animo estote, viri: [x]credo enim Deo, quia

s 2 Cor 1, 10. — cf. Heb 13, 5, 6.
t cf. Eph 6, 13.
u cp. 10, 43; 24, 14; Lc 24, 44-47.
v cp. 3, 18; 17, 3; Heb 2, 10.
x 1 Cor 15, 20, 23; Col 1, 18; Ap 1, 5.
y Lc 2, 32. — cf. vr. 18.
z cf. cp. 12, 15; 4 Rg 9, 11; Jr 29, 26; Mr 3, 21; Jo 10, 20; 1 Cor 1, 27; 2, 14; 4, 10.
a cf. cp. 24, 3.
b cf. 2 Cor 5, 13; 2 Pt 1, 16.
c cf. Jo 18, 20.
d cp. 11, 26; 1 Pt 4, 16. — cf. cp. 24, 5.
e cf. 1 Cor 7, 7; 11, 1; Ph 3, 17.
f v. cp. 21, 33.
g cp. 23, 29; 25, 25; 28, 18.
h cp. 28, 18.
i cp. 25, 11; 28, 19.
a cp. 25, 12, 25.
b cf. cp. 10, 1; 21, 31.
c v. cp. 16, 10.
d cp. 19, 29; 20, 4, Col 4, 10; Phl 24.
e cf. cp. 28, 2.
f vr. 43.
g cf. cp. 24, 23; 28, 16, 30.
h cf. cp. 14, 6.
i cf. cp. 28, 11.
j Lv 16, 29-31; 23, 27-29; Nm 29, 7.
k vr. 21.
l Ap 18, 17. — cf. Jc 3, 4.
m cf. Mt 4, 37.
n cf. vr. 26, 29.
o cf. vr. 38; Jn 1, 5.
p cf. vr. 33.
q cp. 23, 11; 2 Tm 4, 17. — cf. cp. 9, 19; 18, 9.
r cf. cp. 8, 26.
s Ps 118, 94. — cf. Dn 5, 23.
t cf. Dn 6, 16. — v. cp. 24, 14.
u cp. 23, 11. — cf. cp. 9, 15; Mr 13, 9.
v cf. Gn 18, 26; 19, 21, 29; Ez 14, 14.
x Lc 1, 45.

raculis praedicationem suam confortat (28, 1-10). Ineunte autem vere, navem alexandrinam conscendens per Syracusam et Rhegium Puteolos attingit, indeque recto itinere Romam, occurrentibus fratribus, advenit

sic erit quemadmodum dictum est mihi. 26 In [y]insulam autem quan-
dam oportet nos devenire.
27 Sed posteaquam [z]quartadecima nox supervenit, navigantibus
nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautae apparere
sibi aliquam regionem; 28 qui et summittentes bolidem invenerunt
passus viginti; et pusillum inde separati invenerunt passus quinde-
cim. 29 [n]Timentes autem ne in aspera loca incideremus de puppi mit-
tentes ancoras quattuor optabant diem fieri. 30 Nautis vero quaeren-
tibus fugere de navi, cum misissent [a]scapham in mare sub obtentu
quasi inciperent a prora ancoras extendere, 31 dixit Paulus centurioni
et militibus: Nisi hi in navi manserint, vos salvi fieri non potestis.
32 Tunc absciderunt milites funes scaphae et passi sunt eam exci-
dere. 33 Et, cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere
cibum dicens: [z]Quarta decima die hodie exspectantes [p]ieiuni perma-
netis nihil accipientes; 34 propter quod rogo vos accipere cibum pro
salute vestra, quia [b]nullius vestrum capillus de capite peribit. 35 Et,
cum haec dixisset, sumens panem [c]gratias egit Deo in conspectu
omnium et, cum fregisset, coepit manducare. 36 [q]Animaequiores au-
tem facti omnes et ipsi sumpserunt cibum. 37 Eramus vero univer-
sae [d]animae in navi ducentae septuagintasex. 38 Et satiati cibo al-
leviabant navem [e]iactantes triticum in mare. 39 Cum autem dies fa-
ctus esset [f]terram non agnoscebant; sinum vero quendam considera-
bant habentem litus, in quem cogitabant, si possent, eicere navem.
40 Et, cum ancoras sustulissent, committebant se mari simul laxan-
tes iuncturas gubernaculorum et, levato artemone, secundum aurae
flatum tendebant ad litus. 41 Et, cum incidissemus in locum ditha-
lassum, impegerunt navem, et prora quidem fixa manebat immobi-
lis, puppis vero [g]solvebatur a vi maris. 42 [h]Militum autem consilium
fuit ut custodias occiderent, ne quis, cum enatasset, effugeret. 43 Cen-
turio autem [i]volens servare Paulum prohibuit fieri iussitque eos, qui
possent natare, emittere se primos et evadere et ad terram exire,
44 et ceteros alios in tabulis ferebant, quosdam super ea quae de
navi erant. Et sic factum est ut [d]omnes animae evaderent ad terram.
28 Et, cum evasissemus, [a]tunc cognovimus quia Melita [b]insula vo-
cabatur; [c]barbari vero praestabant non modicam [d]humanitatem
nobis; 2 accensa enim pyra, reficiebant nos omnes propter imbrem,
qui imminebat, et frigus. 3 Cum congregasset autem Paulus sarmen-
torum aliquantam multitudinem et imposuisset super ignem, vipera
a calore cum processisset, invasit manum eius. 4 Ut vero viderunt
[c]barbari pendentem bestiam de manu eius, ad invicem dicebant:
[e]Utique homicida est homo hic, qui cum evaserit de mari, [f]ultio
non sinit eum vivere. 5 Et ille quidem excutiens bestiam in ignem
[g]nihil mali passus est. 6 At illi existimabant eum in tumorem con-
vertendum et subito casurum et mori; diu autem illis exspectanti-
bus et videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes se [h]dicebant
eum esse deum.
7 In locis autem illis erant praedia principis insulae nomine Pu-
blii, qui nos suscipiens triduo benigne exhibuit. 8 Contigit autem
patrem Publii febribus et dysenteria vexatum iacere. Ad quem Pau-
lus intravit et, [i]cum orasset et [j]imposuisset ei manus, salvavit eum.
9 Quo facto, omnes qui in insula habebant infirmitates accedebant
et curabantur. 10 Qui etiam multis honoribus nos honoraverunt et na-
vigantibus imposuerunt quae necessaria erant.
11 Post menses autem tres, navigavimus in [l]navi alexandrina,
quae in insula hiemaverat, cui erat insigne Castorum. 12 Et, cum
venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo. 13 Inde circumlegentes
devenimus Rhegium et post unum diem, flante austro, secunda die
venimus Puteolos; 14 ubi, inventis [m]fratribus, rogati sumus manere
apud eos dies septem et sic venimus Romam. 15 Et inde, cum au-
dissent [n]fratres occurrerunt nobis usque ad Appii Forum ac Tres
Tabernas; quos cum vidisset Paulus, [o]gratias agens Deo accepit
fiduciam.
16 Cum autem venissemus Romam, [p]permissum est Paulo manere
sibimet cum custodiente se milite.

y cp. 28, 1.
z vr. 23.
a vr. 16.
b 1 Rg 14, 45; 2 Rg 14, 11; 3 Rg 1, 52; Lc 21, 18. — cf. Mt 10, 30.
c Mt 15, 36; Jo 6, 11; 1 Tm 4, 4.
d vr. 44; cp. 2, 41; 7, 14; Rm 13, 1; 1 Pt 3. 20.
e cf. vr. 18.
f cf. cp. 28, 1.
g cf. 2 Cor 11, 25.
h cf. cp. 12, 19.
i vr. 3.
a cf. cp. 27, 39.
b cp. 27, 26.
c vr. 4; Rm 1, 14; 1 Cor 14, 11; Col 3, 11.
d cp. 27, 3.
e cf. Jb 4, 7; 16, 2, 4; Am 5, 19; Jo 9, 2.
f cf. Nm 32, 23; Sap 14, 31.
g Mr 16, 18; Lc 10, 19.
h cf. cp. 8, 10; 14, 11, 19.
i cf. cp. 9, 40; Jc 5, 14, 15.
j v. Mr 5, 23; 16, 28.
l cp. 27, 6.
m v. Jo 21, 23.
n Rm 1, 7, 13.
o cf. Rm 1, 9-12.
16-31] LL. in sb. a. D. 3 p. Psch.
p cf. cp. 24, 23; 27, 3.

(11-15), et, primum Iudaeis evangelio adnuntiato (16-22), cum nihil apud eos proficeret, convertitur ad ethnicos et per biennium regnum Dei omnibus ad se convenientibus praedicat (23-31).

17 Post tertium autem diem convocavit primos Iudaeorum. Cum-
que convenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, [q]nihil adversus ple-
bem faciens aut [r]morem paternum vinctus ab Ierosolymis traditus
sum in manus Romanorum; 18 qui, cum interrogationem de me ha-
buissent, [s]voluerunt me dimittere, [t]eo quod nulla esset causa mortis
in me. 19 Contradicentibus autem Iudaeis, coactus sum [u]appellare
Caesarem [v]non quasi gentem meam habens aliquid accusare. 20 [x]Pro-
pter hanc igitur causam rogavi vos videre et alloqui; propter spem
enim Israël [y]catena [z]hac circumdatus sum. 21 At illi dixerunt ad eum:
Nos neque litteras accepimus de te a Iudaea neque adveniens ali-
quis [a]fratrum nuntiavit aut locutus est quid de te malum. 22 Roga-
mus autem a te audire quae sentis; nam de [b]secta hac notum est
nobis quia [c]ubique ei contradicitur.
23 Cum constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospi-
tium plurimi, [d]quibus exponebat testificans regnum Dei [f]suadensque
eis de Iesu [g]ex lege Moysi et prophetis a mane usque ad vesperam.
24 Et quidam credebant his quae dicebantur, [h]quidam vero non cre-
debant; 25 cumque invicem non essent consentientes, discedebant,
dicente Paulo unum verbum, quia [i]bene Spiritus sanctus locutus est
per Isaiam prophetam ad patres nostros 26 dicens: '[j]Vade ad popu-
lum istum et dic ad eos: Aure audietis et non intelligetis, et viden-
tes videbitis et non perspicietis; 27 [l]incrassatum est enim cor populi
huius, et auribus graviter audierunt et oculos suos compresserunt,
ne forte videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant et
[m]convertantur, et sanem eos'. 28 Notum ergo sit vobis quoniam [n]gen-
tibus missum est [o]hoc salutare Dei, et [p]ipsi audient. 29 Et, cum haec
dixisset, exierunt ab eo Iudaei multam habentes inter se quaestionem.
30 Mansit autem biennio toto in suo conducto, et [q]suscipiebat
omnes qui ingrediebantur ad eum 31 [r]praedicans [s]regnum Dei et do-
cens quae sunt de Domino Iesu Christo cum omni fiducia sine pro-
hibitione.

q cf. cp. 25, 8.
r cp. 6, 14; 15, 1; 21, 21; 26, 3.
s cp. 26, 31, 32.
t cf. Lc 23, 14, 15. — v. cp. 23, 29.
u cp. 25, 11; 26, 32.
v cp. 24, 17; 26, 4. — cf. 2 Mc 4, 5; Jo 5, 45; Ap 12, 10.
x cp. 23, 6; 26, 6.
y Eph 6, 20; 2 Tm 1, 16. — v. cp. 21, 33; Ph 1, 7.
z cp. 26, 29.
a cp. 22, 5.
b cp. 24, 5, 14.
c Lc 2, 34. — cf. 1 Pt 2, 12; 3, 16; 4, 14, 16.
d cf. cp. 17, 2, 3.
e vr. 31. — cf. Mt 12, 28; 13, 19 etc.
f cf. cp. 19, 8.
g cp. 8, 35; 24, 14; 26, 22.
h cf. cp. 14, 4; 17, 4, 5; 19, 9, 23, 7.
i Mt 15, 7.
j Is 6, 9, 10. — cf. Mt 13, 14, 15; Mr 4, 12. — cf. Lc 8, 10.
l cf. Jo 12, 40; Rm 11, 8; 2 Cor 8, 14, 15.
m v. Lc 22, 32.
n v. cp. 13, 46.
o cp. 13, 26; Ps 106, 20.
p Jo 10, 16. — cf. cp. 13, 48; Mt 8, 11; 22, 43.
q cf. Ph 1, 13.
r cf. cp. 8, 12; 20, 25.
s cp. 4, 29; 2 Tm 2, 9.

EPISTULA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD ROMANOS

PAULUS [a]servus Iesu Christi, [b]vocatus apostolus, [c]se-
gregatus in evangelium Dei, 2 quod ante [d]promise-
rat per prophetas suos in Scripturis sanctis, 3 de
Filio suo, qui [e]factus est ei ex semine David se-
cundum carnem, 4 [f]qui praedestinatus est Filius
Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex
resurrectione mortuorum, Iesu Christi Domini no-
stri, 5 per quem [g]accepimus gratiam et apostola-
tum ad [h]oboediendum fidei [i]in omnibus gentibus pro nomine eius,
6 in quibus estis et vos vocati Iesu Christi; 7 omnibus, qui sunt Romae,
dilectis Dei, [j]vocatis sanctis, [k]gratia vobis et pax a Deo Patre nostro
et Domino Iesu Christo.
8 [l]Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum
pro omnibus vobis, quia [m]fides vestra adnuntiatur in universo mundo.
9 [n]Testis enim mihi est Deus, [o]cui servio in spiritu meo in evan-
gelio Filii eius, quod [p]sine intermissione memoriam vestri facio,
10 semper in orationibus meis obsecrans, si quo modo tandem aliquando
prosperum iter habeam [q]in voluntate Dei veniendi ad vos. 11 [r]Desi-
dero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiae spiritualis
ad confirmandos vos, 12 id est simul consolari in vobis per eam,
[s]quae invicem est, fidem vestram atque meam. 13 Nolo autem vos
ignorare, fratres, quia [r]saepe proposui venire ad vos et [t]prohibitus
sum usque adhuc, ut aliquem [u]fructum habeam et in vobis, sicut et
in ceteris gentibus. 14 Graecis ac [v]barbaris, sapientibus et insipienti-
bus [x]debitor sum; 15 ita, [y]quod in me promptum est, et vobis, qui
Romae estis, evangelizare. 16 [z]Non enim erubesco evangelium; [a]vir-
tus enim Dei est in salutem omni credenti, [b]Iudaeo primum et
Graeco. 17 [c]Iustitia enim Dei in eo revelatur [d]ex fide in fidem, sicut
scriptum est: 'Iustus autem ex fide vivit'.
18 Revelatur enim ira Dei de caelo super omnem impietatem et
iniustitiam hominum eorum qui veritatem Dei in iniustitia detinent;
19 quia [g]quod notum est Dei manifestum est in illis, Deus enim illis
manifestavit. 20 [h]Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, [i]per ea
quae facta sunt intellecta, conspiciuntur, sempiterna quoque eius
virtus et divinitas; ita ut sint [j]inexcusabiles, 21 quia, cum cognovis-
sent Deum, non sicut Deum glorificaverunt aut gratias egerunt, sed
[l]evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor
eorum; 22 [m]dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt 23 et
[n]mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis
corruptibilis hominis et volucrum et quadrupedum et serpentium.
24 Propter quod [p]tradidit illos Deus in desideria cordis eorum,
in immunditiam; ut [q]contumeliis adficiant corpora sua in semetip-
sis, 25 qui commutaverunt veritatem Dei in [r]mendacium et colue-
runt et servierunt creaturae potius quam Creatori, [s]qui est benedi-
ctus in saecula. Amen. 26 Propterea [p]tradidit illos Deus in [t]passio-
nes ignominiae; nam feminae eorum immutaverunt naturalem usum

a cf. Gal 1, 10.
b 1 Cor 1, 1. — cf. 1 Cor 9, 1; Heb 5, 4. — v. 2 Cor 1, 1.
c 2, Ac 13, 2.
1-6] *L. et Cpp. in vg. Nat. Dñi.*
1-19] *LL. in D. inf. oct. Nativ.*
d Tt 1, 2. [2, 8.
e cf. Mt 22, 45; Gal 4, 4; 2 Tm
f Ac 10, 38. — cf. Ac 13, 33.
g cp. 12, 3. — cf. Ac 1, 25. — v. Gal 1, 1.
h cp. 6, 16; 16, 26; 1 Pt 1, 2. — cf. cp. 15, 18; Ac 6, 7.
i v. Ac 9, 15.
7] * *Catech. R. I 10, 15.*
j 1 Cor 1, 2, 3; 2 Cor 1, 2 etc.
l 1 Cor 1, 4; Eph 1, 15, 16; Ph 1, 3; Col 1, 3, 4; 1 Th 1, 2 etc. — cf. cp. 6, 17; Ph 4, 6; 2 Th 1, 3.
m Col 1, 6; 1 Th 1, 8. — cf. cp. 16, 19. [*14, 16.*
9] * *Catech. R. III 3, 15; IV*
n Ph 1, 8; 1 Th 2, 5, 10. — cf.
o v. Ac 24, 14. [cp. 9, 1.
p cf. 2 Tm 1, 3; Phl 4. etc.
q cp. 15, 32. — cf. 1 Th 3, 10.
r cp. 15, 22, 23. — cf. Ac 19,
s cf. 2 Pt 1, 1. [21.
13] * *cf. Catech. R. IV 9, 14.*
t cf. 1 Th 2, 18.
u Ph 4, 17. — cf. Jo 4, 36.
v v. Ac 28, 2.
x cf. 1 Cor 9, 16.
y cf. cp. 12, 18.
z 2 Tm 1, 8, 16; Heb 11, 16. — cf. Ps 39, 11; Mt 10, 23.

a 1 Cor 1, 18, 24. [Ac 3, 26.
b cp. 2, 9, 10. — cf. Mr 7, 27;
c cp. 3, 21; 10, 3. — cf. 2 Cor
d cf. cp. 9, 30. [5, 21; Ph 3, 9.
e Hab 2, 4. — cf. Jo 3, 36. — v. Gal 3, 11; Heb 10, 38.
f cf. cp. 2, 5.
19-32] cf. Sap 13, 1-15, 19.
g cp. 2, 14, 15; Ac 14, 17; 17, 24-27.
20] * *Conc. Vat. s. III cp. 4.*
h cf. 2 Mc 7, 28; Heb 11, 3.
i cf. Ps 18, 2-7; Ju 5, 21, 22.
j cp. 2, 1.
l 4 Rg 17, 15; Jr 2, 5; Eph 4, 17.
m Jr 10, 14; 1 Cor 1, 20. [18.
23] * *cf. Catech. R. III 2, 18.*
n Ps 105, 20; Jr 2, 11. — cf. Dt 4, 16-18; Sap 12, 24; Ac
o 1 Tm 1, 17. [17, 29.
p vr. 26, 28. — cf. Eph 4, 19.
q cf. 1 Th 4, 4. *r* Is 28, 15; 44, 19; 20; Jr 10, 14; Am 2, 4. — cf. 2 Th 2, 11. *s* cp. 9, 5. *26*] * *Catech. R. IV 15, 13.* *t* cf. Col 3, 5; 1 Th 4, 5.

in eum usum qui est contra naturam. 27 Similiter autem et masculi, relicto naturali usu feminae, exarserunt in desideriis suis in invicem, [u]masculi in masculos turpitudinem operantes et mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes. 28 Et, sicut non probaverunt Deum habere in notitia, [p]tradidit illos Deus in [v]reprobum sensum, ut faciant ea [x]quae non conveniunt, 29 repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, 30 [y]detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non oboedientes, 31 insipientes, incompositos, sine adfectione, absque foedere, sine misericordia. 32 [z]Qui, cum iustitiam Dei cognovissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt [a]digni sunt morte; et non solum qui ea faciunt, sed etiam [b]qui consentiunt facientibus.

2 Propter quod [a]inexcusabilis es, o [b]homo omnis qui iudicas; [c]in quo enim iudicas alterum teipsum condemnas, eadem enim agis quae iudicas. 2 Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt. 3 [c]Existimas autem hoc, o homo qui iudicas eos qui talia agunt et facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? 4 An [d]divitias bonitatis eius et [e]patientiae et [f]longanimitatis contemnis? [g]Ignoras quoniam benignitas Dei ad paenitentiam te adducit? 5 Secundum autem duritiam tuam et impaenitens cor [h]thesaurizas tibi [i]iram in die irae et [j]revelationis iusti iudicii Dei, 6 ' [l]qui reddet unicuique secundum opera eius ': 7 iis quidem, qui [m]secundum patientiam boni operis gloriam et honorem et incorruptionem quaerunt, [n]vitam aeternam; 8 iis autem, qui sunt ex contentione et [o]qui non adquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira et indignatio. 9 Tribulatio et angustia [p]in omnem animam hominis operantis malum, [q]Iudaei primum et Graeci; 10 gloria autem et honor et [r]pax omni operanti bonum, [q]Iudaeo primum et Graeco; 11 [s]non enim est acceptio personarum apud Deum. 12 Quicumque enim sine lege peccaverunt sine lege peribunt, et quicumque in lege peccaverunt per legem iudicabuntur. 13 Non enim [u]auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. 14 Cum enim gentes, quae legem non habent, [v]naturaliter ea quae legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex; 15 qui ostendunt opus legis [x]scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus 16 [y]in die, cum iudicabit Deus [z]occulta hominum secundum [a]evangelium meum per Iesum Christum.

17 Si autem tu Iudaeus cognominaris et [b]requiescis in lege et gloriaris in Deo 18 et [c]nosti voluntatem eius et probas utiliora instructus per legem, 19 confidis teipsum esse [d]ducem caecorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, 20 eruditorem insipientium, magistrum infantium, [e]habentem formam scientiae et veritatis in lege: 21 [f]qui ergo alium doces teipsum non doces, qui praedicas non furandum furaris, 22 [g]qui dicis non moechandum moecharis, qui abominaris idola sacrilegium facis, 23 [c]qui in lege gloriaris per praevaricationem legis [h]Deum inhonoras. 24 ' [i]Nomen enim Dei per vos blasphematur inter gentes ', sicut scriptum est. 25 [j]Circumcisio quidem prodest, si legem observes; [k]si autem praevaricator legis sis, circumcisio tua praeputium facta est. 26 Si igitur [l]praeputium [m]iustitias legis custodiat, nonne [l]praeputium illius in circumcisionem reputabitur? 27 et [n]iudicabit id quod ex natura est praeputium legem consummans te, qui [o]per litteram et circumcisionem praevaricator legis es? 28 [p]Non enim qui in manifesto Iudaeus est, neque quae in manifesto, in carne, est circumcisio; 29 [q]sed qui in abscondito Iudaeus est, et [r]circumcisio cordis in spiritu, [s]non littera; cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

3 Quid ergo amplius Iudaeo est? aut quae utilitas circumcisionis? 2 Multum per omnem modum: primum quidem [a]quia credita sunt illis [b]eloquia Dei. 3 [c]Quid enim si quidam illorum non crediderunt? [d]nunquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit.

u Lv 18, 22; 20, 13.
v cf. Jr 6, 30.
x cf. Eph 5, 4.
y cf. 2 Tm 3, 2.
z cp. 2, 26; 8 4.
a cp. 6, 21.
b Lc 11, 48; Ac 7, 60; 22, 20. — cf. 1 Cor 13, 6; 2 Th 2, 12.

a cp. 1, 20. [14.
b cp. 9, 20; Mic 6, 8; Lc 12,
1-13] *LL. in fs. s. Silvestri Pp.*
c Jo 8, 7. — v. Mt 7, 2.
4] * *cf. Catech. R. III 2, 4.*
d cp. 9, 23; 10, 12; Eph 1, 7,
e cp. 3, 25. [18; 2, 4, 7.
f cp. 9, 22. — cf. Ex 34, 6.
g Is 30, 18; 2 Pt 3, 9, 15; Ap 2, 21.
h cf. Dt 32, 34. — v. Jc 5, 3.
i Ps 109, 5. — cf. cp. 3, 5.
5] * *cf. Conc. Trid. s. XIV cp.*
j cf. cp. 1, 18. [8.
l cp. 14, 12; Jb 34, 11; Ps 61, 12; Pro 21, 12; Jr 17, 10; 32, 19. — v. Mt 16, 27.
6-7] * *Catech. R. III 1, 8.*
m v. Lc 8, 12.
7-9] * *Conc. Valent. (an. 855)*
n cp. 5, 21; 6, 23. [*can. 2.*
o 2 Th 1, 8.
8] * *Catech. R. IV 14, 8.*
p Ez 18, 20.
q cp. 1, 16. — v. 1 Pt 4, 17.
r Is 57, 19.
10] * *Catech. R. I 13, 11.*
s v. Ac 10, 34.
t 1 Cor 9, 21. — cf. Ac 2, 23.
u cf. Mt 7, 21; 21, 28-31. — v. Jo 1, 22, 23.
14] * *cf. propos. 79 M. Bai a*
v v. cp. 1, 19. [*Pio V. damn.*
15] * *cf. Catech. R. III 1, 11.*
x Jr 31, 33.
y cf. pc. 3, 6; 14, 10 ;Jo 12,
z cf. Ec 12, 14. [48.
a cp. 16, 25; 2 Tm 2, 8. — cf. Gal 1, 11; 1 Tm 1, 11.
b vr. 23; cp. 3, 27; Mic 3, 11. — cf. cp. 9, 4; Jo 5, 45.
c cf. cp. 7, 22, 23.
d cf. Jb 19, 15; Mt 15, 14; 23, 16; Jo 9, 39-41.
19-20] * *Catech. R. III 1, 2.*
e 2 Tm 3, 5. — cf. Gal 4, 19; 2 Tm 1, 13. [20; Mt 15, 1-9.
f Mt 23, 3-28. — cf. Ps 49, 16-
21] * *Catech. R. III 8, 1.*
g vr. 1; Jo 8, 7.
h cf. Ml 1, 6.
24] * *Catech. R. IV 10, 9.*
i Is 52, 5. — cf. 2 Rg 12, 14; Ez 36, 20, 23; 2 Pt 2, 2.
j cf. Gal 6, 15. *k* Gal 5, 3.
l Eph 2, 11. — cf. cp. 3, 30.
m cp. 1, 32; 8, 4.
n v. Mt 12, 41.
o vr. 29; cp. 7, 6; 2 Cor 3, 6.
p cp. 9, 6-8. *q* v. 1 Pt 3, 4.
r cf. Dt 10, 16; 30, 6; Jr 4, 4; Ac 7, 51; Ph 3, 3; Col 2, 11.
s 2 Cor 10, 18; 1 Th 2, 4. — cf. Gal 1, 10.

1-6] *1 L. in Circ. Dñi.*
a cp. 9, 4; Dt 4, 8; Ps 147, 19, 20. — cf. Jo 4, 22.
b cf. Ac 7, 38.
c cp. 10, 16; Heb 4, 2.
d cf. cp. 9, 6; 2 Tm 2, 13.
4] * *Catech. R. I 2, 6.*

cisi atque plurimis privilegiis aucti (2, 25-3, 8), peccato sunt obnoxii et sub ira Dei; iamvero Scripturae docent nullum hominem iustum esse (9-20); contra, sola fide gratisque iustitia omnibus exemplo Abra-

4 [e]Est autem Deus verax, '[f]omnis autem homo mendax', sicut scri-
ptum est:
'[g]Ut iustificeris in sermonibus tuis
et vincas cum [h]iudicaris'.
5 Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus?
Nunquid iniquus est Deus, qui infert iram? 6 secundum [i]hominem
dico: Absit; alioquin quomodo [k]iudicabit Deus hunc mundum? 7 Si
enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius, [l]quid
adhuc et ego tanquam peccator iudicor? 8 Et non, sicut blasphema-
mur, et sicut aiunt quidam nos dicere, [m]faciamus mala ut veniant
bona: quorum damnatio iusta est.
9 Quid ergo? praecellimus eos? Nequaquam: causati enim sumus
Iudaeos et Graecos [n]omnes sub peccato esse, 10 sicut scriptum est:
'Quia non est iustus quisquam,
11 non est intelligens, non est requirens Deum.
12 Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt;
non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
13 [o]Sepulcrum patens est guttur eorum;
linguis suis dolose agebant;
venenum aspidum sub labiis eorum,
14 quorum os maledictione et amaritudine plenum est,
15 veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.
16 Contritio et infelicitas in viis eorum,
17 et [p]viam pacis non cognoverunt:
18 non est timor Dei ante oculos eorum'.
19 Scimus autem quoniam quaecumque [q]lex loquitur, iis qui in lege
sunt loquitur, [r]ut omne os obstruatur et subditus fiat omnis mundus
Deo, 20 quia [s]ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram
illo; [t]per legem enim cognitio peccati. 21 Nunc autem sine lege [u]iu-
stitia Dei [v]manifestata est, [x]testificata a lege et prophetis. 22 [y]Iustitia
autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes et super omnes qui cre-
dunt in eum; [z]non enim est distinctio, 23 [o]omnes enim peccaverunt
et egent gloria Dei 24 [a]iustificati gratis [b]per gratiam ipsius, [c]per re-
demptionem quae est in Christo Iesu, 25 [d]quem proposuit Deus
[e]propitiationem per fidem [f]in sanguine ipsius, ad ostensionem iusti-
tiae suae propter remissionem praecedentium delictorum, 26 [g]in su-
stentatione Dei, ad ostensionem iustitiae eius in hoc tempore; ut
sit ipse [h]iustus et [i]iustificans eum qui est ex fide Iesu Christi. 27 [j]Ubi
est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum?
Non; sed per legem fidei. 28 Arbitramur enim iustificari hominem
per fidem [l]sine operibus legis. 29 [m]An Iudaeorum Deus tantum?
nonne et gentium? Immo et gentium; 30 quoniam quidem [n]unus est
Deus [o]qui iustificat circumcisionem ex fide et [p]praeputium per fidem.
31 [q]Legem ergo destruimus per fidem? Absit; sed legem statuimus.
4 Quid ergo dicemus invenisse Abraham [a]patrem nostrum secun-
dum carnem? 2 Si enim Abraham ex operibus iustificatus est,
habet gloriam, sed [b]non apud Deum. 3 Quid enim dicit Scriptura?
'[c]Credidit Abraham Deo, et [d]reputatum est illi ad iustitiam'. 4 [e]Ei
autem qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed
secundum debitum; 5 [f]ei vero qui non operatur, credenti autem in
eum qui iustificat impium reputatur fides eius ad iustitiam secun-
dum propositum gratiae Dei. 6 Sicut et David dicit beatitudinem
hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus:
7 '[g]Beati quorum remissae sunt iniquitates,
et quorum tecta sunt peccata.
8 Beatus vir cui non [h]imputavit Dominus peccatum'.
9 Beatitudo ergo haec [i]in circumcisione tantum manet, an etiam in
praeputio? Dicimus enim quia [d]reputata est Abrahae fides ad iusti-
stiam. 10 Quomodo ergo reputata est? In circumcisione, an in prae-
putio? Non in circumcisione, sed in praeputio. 11 Et [j]signum accepit
circumcisionis, signaculum iustitiae fidei quae est in praeputio, ut
sit [k]pater omnium credentium per praeputium, ut reputetur et illis ad
iustitiam, 12 et sit pater circumcisionis: non iis tantum qui sunt ex
circumcisione, sed et iis qui sectantur vestigia fidei, quae est in

e v. Jo 8, 26.
f Ps 61, 10; 115, 11. — cf. vr. 7.
g Ps 50, 6.
h cf. Jb 9, 32.
i cf. cp. 2, 5.
j cp. 6, 19; 1 Cor 9, 8; Gal 3, 15. — cf. 1 Cor 15, 32.
k cf. Gn 18, 25; Jb 8, 3. — v. cp. 2, 16.
l cf. cp. 9, 19.
m cf. cp. 6, 1, 15.
n cp. 2, 9; Gal 3, 22. — cf. vr. 23; cp 11, 32; Pro 20, 9.
10-18] Ps 13, 1-3.
o Ps 5, 11; 13, 9, 4.
p cf. Lc 1, 79.
q Jo 10, 34; 15, 25.
r Jb 5, 16; Ps 62, 12; 106, 42; Ez 16, 63. — cf. cp. 1, 20; 2, 1.
s Gal 2, 16. — cf. Ps 142, 2; Ac 13, 38.
t cp. 7, 7. — cf. cp. 4, 15; 5, 13, 20.
u v. cp. 1, 17.
v cp. 16, 26; 2 Tm 1, 10.
x Ac 10, 43. — cf. cp. 1, 2; Jo 5, 46.
y cp. 4, 5. — cf. 2 Tm 3, 15.
z cp. 10, 12; Ac 15, 9. — cf. Gal 3, 28; Col 3, 11.
24, 25] v. Eph 1, 6, 8.
a Tt 3, 7.
b cp. 4, 4, 5, 16. — v. Ac 15, 11.
c Eph 1, 7; Col 1, 14; Heb 9, 15. — cf. 1 Cor 1, 30.
25, 26] cf. Catech. R. II 4, 12.
d v. Eph 1, 9. *e* v. 1 Jo 2, 2.
f cp. 5, 9; Eph 2, 13; Heb 10, 19.
g cp. 2, 4.
h v. cp. 2, 13. *i* Gal 3, 7, 9.
j cp. 2, 17, 23; 4, 2; 1 Cor 2, 29, 31; Eph 2, 9; 2 Tm 1, 9. — v. Ac 13, 39.
l cf. Jc 2, 18, 24.
29-4, 12] LL. 2 et 3 ut s. vr. 1.
m cp. 4, 16; 2, 24; 10, 12; 15, 19; Gal 3, 28.
n 1 Cor 8, 4, 6; Gal 3, 20; Eph 4, 6; 1 Tm 1, 17; 2, 5. — cf. cp. 10, 12. — v. Mr 12, 29.
o Gal 3, 8.
p cf. cp. 4, 9. — v. cp. 2, 26.
q v. Mt 5, 17.
a vr. 16; Is 51, 2.
b cf. 1 Cor 1, 31.
c Gn 15, 6. — v. Gal 3, 6; Jc 2, 23.
d vr. 9, 22.
e cf. cp. 11, 6; Dt 9, 4, 5.
f cp. 3, 22. — v. Jo 6, 29.
g Ps 31, 1, 2.
h 2 Cor 5, 19.
i cp. 3, 30.
j Gn 17, 10, 11. — v. Jo 6, 27.
*11] * Catech. R. III 1, 7.*
k vr. 16; Gal 3, 7. — v. Lc 19, 9.
(12, 13)] Ant. in sb. a. D. Qdg.

ham sincere credentibus confertur (*21-4, 25*). *Cuius fidei fructus sunt;* a) ***pax****, nam Christus nos reconcilians Deo* (*5, 1-11*) *pro morte, quam nobis Adam comparavit, iustitiam donat et vitam* (*12 21*); b) ***liber-***

praeputio [k]patris nostri Abrahae. 13 Non enim per legem [l]promissio
Abrahae aut semini eius, [m]ut heres esset mundi; sed per iustitiam
fidei. 14 [n]Si enim qui ex lege heredes sunt, exinanita est fides, abo-
lita est promissio. 15 Lex enim iram operatur: [p]ubi enim non est
lex, nec praevaricatio; 16 ideo ex fide, ut secundum gratiam firma
sit [q]promissio omni semini, [r]non ei qui ex lege est solum, sed et
ei qui ex fide est Abrahae, qui pater est omnium nostrum 17 (sicut
scriptum est: '[s]Quia patrem multarum gentium posui te') ante Deum,
cui credidit, [t]qui vivificat mortuos et vocat [u]ea quae non sunt, tan-
quam ea quae sunt; 18 qui contra spem in spem credidit, ut fieret
pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei: '[v]Sic erit
semen tuum'. 19 Et non infirmatus est fide nec consideravit corpus
suum [w]emortuum, cum iam fere centum esset annorum, et [w]emor-
tuam vulvam Sarae. 20 In repromissione etiam Dei [x]non haesitavit
diffidentia, sed confortatus est fide dans gloriam Deo; 21 plenissime
sciens quia quaecumque promisit [y]potens est et facere. 22 Ideo et [d]re-
putatum est illi ad iustitiam. 23 [z]Non est autem scriptum tantum
propter ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiam, 24 sed et propter
nos, quibus reputabitur [a]credentibus in eum [b]qui suscitavit Iesum
Christum Dominum nostrum a mortuis, 25 [c]qui traditus est propter
delicta nostra et resurrexit [d]propter iustificationem nostram.
5 [a]Iustificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum
nostrum Iesum Christum, 2 [b]per quem et habemus accessum per
fidem in gratiam istam, in qua stamus et [c]gloriamur in spe gloriae
filiorum Dei. 3 Non solum autem, sed et [d]gloriamur in tribulationibus
scientes quod tribulatio [e]patientiam operatur, 4 patientia autem proba-
tionem, probatio vero spem; 5 [f]spes autem non confundit, quia caritas
Dei [g]diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est
nobis. 6 Ut quid enim Christus, [h]cum adhuc infirmi essemus, secundum
tempus [i]pro impiis mortuus est? 7 Vix enim pro iusto quis moritur;
nam pro bono forsitan quis audeat mori? 8 [j]Commendat autem ca-
ritatem suam Deus in nobis, quoniam, cum adhuc peccatores esse-
mus, secundum tempus 9 Christus pro nobis mortuus est. Multo igi-
tur magis nunc [l]iustificati in sanguine ipsius salvi erimus ab [m]ira
per ipsum. 10 Si enim, cum inimici essemus, [n]reconciliati sumus Deo
per mortem Filii eius, multo magis reconciliati salvi erimus in [o]vita
ipsius. 11 Non solum autem, sed et [c]gloriamur in Deo per Dominum
nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.
12 Propterea, sicut [p]per unum hominem peccatum in hunc mun-
dum intravit, et [q]per peccatum mors; et ita [r]in omnes homines mors
pertransiit, [s]in quo omnes peccaverunt. 13 Usque ad legem enim
peccatum erat in mundo, [t]peccatum autem non imputabatur, cum
lex non esset. 14 Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen
etiam in eos qui non peccaverunt [u]in similitudinem praevaricationis
Adae, [v]qui est forma futuri. 15 Sed non sicut delictum ita et donum;
si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei et
donum in gratia unius hominis Iesu Christi in [x]plures abundavit.
16 Et non sicut per unum peccatum, ita et donum; nam [y]iudicium
quidem ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis
in [z]iustificationem. 17 Si enim unius delicto mors regnavit per unum,
multo magis abundantiam gratiae et donationis et iustitiae accipien-
tes [a]in vita regnabunt per unum Iesum Christum. 18 Igitur, sicut
per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic et
[b]per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitae. 19 Si-
cut enim [c]per inoboedientiam unius hominis peccatores constituti sunt
multi, ita et [d]per unius oboeditionem iusti constituentur multi. 20 [e]Lex
autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit de-
lictum, [f]superabundavit gratia; 21 ut, [p]sicut regnavit peccatum in
mortem, ita et [g]gratia regnet per iustitiam in vitam aeternam per
Iesum Christum Dominum nostrum.
6 Quid ergo dicemus? [a]Permanebimus in peccato ut gratia abun-
det? 2 Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc
vivemus in illo? 3 An ignoratis quia quicumque [c]baptizati sumus in

l Gal 3, 16; Heb 6, 15, 17; 7, 6; 11, 9, 17. — cf. cp. 9, 8. — v. Ac 13 32. *m* Gn 17, 4-6.
n Gal 3, 17, 18. [9; Gal 3, 10.
o cp. 7, 7, 10-25; 2 Cor 3, 7,
p cf. cp. 3, 20. — v. Gal 3, 19.
q cf. Gal 3, 22. *r* cf. cp. 9, 7-9.
s Gn 17, 5. — cf. vr. 18.
t cf. Heb 11. 19. — v. Jo 5, 21.
u 1 Cor 1, 28. — cf. Heb 11, 3.
v Gn 15, 5. [17; 18, 11.
w Heb 11, 12. — cf. Gn 17,
x Mt 21, 21.
y Gn 18, 14. — cf. Heb 11, 19.
z cp. 15, 4; 1 Cor 9, 9, 10: 10, 6, 11; 2 Tm 3, 16, 17. — cf. Ps 101, 18.

a cp. 10, 9; 1 Pt 1, 21.
b cp. 6, 4. — v. Ac 2, 24.
c cp. 5, 6, 8, 9: 8, 32; Gal 1, 4. 2, 20; 1 Tm 2, 6; Tt 2, 14. — v. Mt 20, 28.
*25] * Catech. R. I 6, 12. — v. cp. 6, 9, 10; 1 Cor 5, 7, 8.*
d cp. 5, 18. — cf. 1 Cor 15, 17.

1-5] L. in sb. QT. Pnt. et cm. Mm.
1-12] LL. in oct. ss. Innoc.
a cp. 3, 28. — cf. Eph 2, 14, 17; Col 1, 20.
b Eph 2, 18; 3, 12. — cf. Heb 10, 19, 20; 1 Pt 3, 18. [12.
c vr. 11; Heb 3, 6. — cf. cp. 12,
d v. Mt 5, 12. [10, 38.
e Lc 21 19; Jc 1, 3. — v. Heb
*5] * Catech. R. II 3, 4. — * cf. III 1, 7; 2, 4. — Ant. et Int. (Ps 102) in sb. p. Pnt. et in fs. s. Phil. N.* [Is 49, 23.
f Ps 118, 116; Ph 1, 20. — v.
g Ac 2, 17, 18, 33; Tt 3, 6. — cf. Gal 4, 6.
h vr. 8, 10; Col 1, 21; Heb 9,
i cf. cp. 4, 25. [14; 1 Pt 3, 18.
8-6, 8] LL. in off. de Pass. Dñi.
8, 9] R. et V. in fs. pretiosiss. Sang.
j Jo 3, 16; 15, 12; Eph 5, 2.
l v. cp. 3, 25. [1, 18; Mt 3, 7.
m 1 Th 1, 10; 2, 16. — v. cp.
*10] * cf. Catech. R. III 2 14; IV 14, 19* [Col 1, 20, 21.
n 2 Cor 5, 18-20; Eph 2, 16;
o 2 Cor 4, 10. 11.
*12] * Conc. Milev. II, Araus. II et Trid. s. V. can. 2. — * cf. Catech. R. II 6, 1. — R. in fs. Imm. Conc. BMV.*
p Gn 3, 6; 1 Cor 15, 21, 22. — cf.
q cp. 6, 23; Jc 1, 15. [vr. 15-17.
r cf. vr. 14, 21; Ecli 26, 33; 1 Cor 15, 22; Heb 9, 27.
s cf. Eph 2, 3. *t* v. cp. 3, 20.
u Gn 3, 11; Os 6, 7.
v 1 Cor 15, 45. — cf. Mt 11, 3.
x vr. 19. — v. Mt 20, 28; 26,
y 1 Cor 11, 32. [28.
z vr. 18; Ap 19, 8.

*17] * cf. Catech. R. II 2, 32.*
a Ap 22, 5.
b Jo 12, 32. — cf. cp. 4, 25; 8,
c cf. 2 Cor 10, 6. [32.
1-] Cp. et R. in fs. ss. Fam. J. M.
d Heb 5, 8. — cf. Ph 2, 8. [J.
20. 21] Of. in fs. s. Marg. de C.
e Gal 3, 19. — v. cp. 3, 20.
f 1 Tm 1, 14. *g* v. Jo 1, 17.
h cp. 2, 7; 6, 23.
a vr. 15. — cf. cp. 3, 8.
*2] * Catech. R. III 2, 2.*

b vr. 11; cp. 7, 4, 6; Gal 2, 19: Col 2, 20; 3, 3; 1 Pt 2, 24. *3] * Conc. Valent. (an. 855) can. 5. — * Catech. R. II 1, 7, 12.* *c* cf. Gal 3, 27. *3 11] * Catech. R. I 6, 9, 13; II 2, 4, 45, 47, 48. — L. in D. 6 p. Pnt.*

tas cum a peccato, quia iustificati Christo inseruntur et peccato mortui servi fiunt iustitiae (6 1-23), tum a lege, cui per baptisma quisque moritur (7, 1-6): lex vero, etsi per se sancta, concupiscentiam

Christo Iesu in morte ipsius baptizati sumus? 4 [d]Consepulti enim su-
mus cum illo per baptismum in mortem, ut, quomodo [e]Christus sur-
rexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos [f]in novitate vitae am-
bulemus. 5 [g]Si enim complantati facti sumus [h]similitudini mortis eius,
simul et resurrectionis erimus. 6 Hoc scientes quia [i]vetus homo no-
ster simul crucifixus est, ut destruatur [j]corpus peccati, et ultra non
serviamus peccato. 7 [l]Qui enim mortuus est iustificatus est a pec-
cato. 8 [m]Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul
etiam vivemus cum Christo 9 scientes quod [e]Christus resurgens ex
mortuis [n]iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. 10 Quod
enim mortuus est peccato mortuus est [o]semel; quod autem vivit vi-
vit Deo. 11 Ita et vos existimate vos [b]mortuos quidem esse peccato,
[p]viventes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro.

12 [q]Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut oboe-
diatis concupiscentiis eius. 13 Sed [r]neque exhibeatis membra vestra
arma iniquitatis peccato; sed [t]exhibete vos Deo tanquam ex mortuis
viventes et membra vestra arma iustitiae Deo. 14 [q]Peccatum enim
vobis non dominabitur; non enim sub lege estis, sed sub gratia.

15 Quid ergo? [a]peccabimus, [b]quoniam non sumus sub lege, sed
sub gratia? Absit. 16 Nescitis quoniam [x]cui exhibetis vos servos ad
oboediendum, servi estis eius, cui oboeditis, sive peccati ad mortem
sive oboeditionis ad iustitiam? 17 [y]Gratias autem Deo quod fuistis
servi peccati, oboedistis autem ex corde in eam [z]formam doctrinae
in quam traditi estis. 18 [a]Liberati autem a peccato servi facti estis
iustitiae. 19 [b]Humanum dico propter infirmitatem carnis vestrae: si-
cut enim [r]exhibuistis membra vestra servire immunditiae et iniqui-
tati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra [c]servire iusti-
tiae in sanctificationem. 20 [d]Cum enim servi essetis peccati, liberi
fuistis iustitiae. 21 [e]Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in qui-
bus nunc erubescitis? [f]nam finis illorum mors est. 22 Nunc vero libe-
rati a peccato servi autem facti Deo [g]habetis fructum vestrum in san-
ctificationem, [h]finem vero vitam aeternam. 23 [i]Stipendia enim peccati
mors; gratia autem Dei [j]vita aeterna in Christo Iesu Domino nostro.

7 An ignoratis, fratres (scientibus enim legem loquor), quia lex in
homine dominatur quanto tempore vivit? 2 Nam [a]quae sub viro
est mulier, vivente viro, alligata est legi; si autem mortuus fuerit
vir eius, soluta est a lege viri. 3 Igitur, vivente viro, [b]vocabitur adul-
tera, si fuerit cum alio viro; si autem mortuus fuerit vir eius, libe-
rata est a lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro. 4 Ita-
que, fratres mei, et vos [c]mortificati estis legi per corpus Christi; ut
sitis alterius qui ex mortuis resurrexit, [d]ut fructificemus Deo. 5 Cum
enim essemus in carne, passiones peccatorum, quae per legem erant,
[e]operabantur in membris nostris, [f]ut fructificarent morti; 6 nunc
autem [g]soluti sumus a lege mortis, in qua detinebamur; ita ut ser-
viamus in [h]novitate spiritus et [i]non in vetustate litterae.

7 Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed [j]peccatum
non cognovi nisi per legem; nam concupiscentiam nesciebam, [l]nisi
lex diceret: 'Non concupisces'. 8 [m]Occasione autem accepta, pec-
catum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.
[n]Sine lege enim peccatum mortuum erat. 9 Ego autem vivebam sine
lege aliquando: sed, cum venisset mandatum, peccatum revixit.
10 Ego autem mortuus sum, et inventum est mihi mandatum, [o]quod
erat ad vitam, hoc esse ad mortem. 11 Nam peccatum, [n]occasione
accepta per mandatum, [p]seduxit me et per illud occidit. 12 Itaque
[q]lex quidem sancta, et mandatum sanctum et iustum et bonum.
13 Quod ergo bonum est mihi factum est mors? Absit. Sed pecca-
tum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem;
ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum. 14 Scimus
enim quia lex spiritualis est, ego autem carnalis sum [r]venundatus
sub peccato. 15 Quod enim operor non intelligo; [s]non enim quod
volo bonum hoc ago, sed quod odi malum illud facio. 16 Si autem
quod nolo, illud facio, consentio [t]legi, quoniam bona est. 17 Nunc
autem iam [u]non ego operor illud; sed quod habitat in me peccatum.
18 Scio enim quia [v]non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum;

d Col 2, 12.
e vr. 9; cp. 8, 11. — cf. Jo 11, 40; 2 Cor 13, 4.
f 2 Cor 5, 17; Gal 6, 15; Eph 4, 23, 24; Col 3, 10. — cf. cp. [7, 6.
g cf. 2 Cor 4, 10.
h Ph 3, 10. — cf. Col 2, 12; 3, 1.
i Eph 4, 22; Col 3, 9. — cf. Gal [5, 24; 6, 14.
j cf. cp. 7, 24.
l 1 Pt 4, 1. — cf. vr. 18.
m 2 Tm 2, 11. — cf. 2 Cor 4, 10; 13, 4.
n Ac 13, 34; Ap 1, 18.
9, 10] *Cm. in fr. 3 et V. All. in D. 4 p. Psch. — R. in sb. in Albis et Cp. ad ll. in frr. T. P.*
o Heb 7, 27.
11, 13] * *Catech. R. II 2, 40.*
p cf. Ac 17, 28. — v. cp. 14, 8.
q vr. 14; Ps 18, 14; 118, 133; Mic 7, 19. — cf. 2 Cor 5, 17.
12] * *Catech. R. III 10, 22.*
r cp. 7, 5; Col 3, 5.
s 2 Cor 10, 5.
t cp. 12, 1; 1 Pt 2, 24; 4, 2.
u cf. 1 Cor 9, 21. [*can. 1.*
16] * *Conc. Araus. II (an. 529)*
v cf. vr. 20; Mt 6, 24; Lc 16, 13. — v. Jo 8, 34.
x 1 Pt 1, 22. *y* v. cp. 1, 8.
z cf. 2 Tm 1, 13.
a vr. 22; cp. 8, 2; 1 Cor 7, 22; 2 Cor 3, 17; Gal 5, 1, 13. — v Jo 8, 32.
19-23] * *Catech. R. III 2, 2; II 4, 3; IV 11, 11. — L. in D. 7* [*p. Pnt.*
b v. cp. 3, 5.
c cf. 1 Cor 9, 27. — v. 1 Th 4, [3.
d cf. vr. 16.
e cf. cp. 7, 5. — cf. Jr 12, 13.
f cp. 1, 32; 8, 6, 13; Pro 14, [12; Gal 6, 8.
g cp. 7, 4.
h 1 Pt 1, 9.
i cf. cp. 2, 7. — v. cp. 5, 12.
j cp. 5, 21. — cf. Jo 17, 3.

1-9] *LL. in vg. Epiph.*
a 1 Cor 7, 39.
b v. Mt 5, 32. — cf. 1 Cor 7, 10, 11.
c cp. 8, 2; Gal 2, 19. — cf. vr. 6; cp. 6, 2; 1 Cor 15, 56.
d cp. 6, 22; Gal 5, 22; Eph 5, 9. — cf. Tt 3, 14; 2 Pt 1, 8.
e cp. 6, 13.
f cf. cp. 6, 21; Gal 5, 19-21.
g cf. Gal 5, 4. *h* v. cp. 6, 4.
i cp. 2, 27, 29; 2 Cor 3, 6.
j cp. 3, 20. — cf. cp. 4, 15.
7] * *Catech. R. II 3, 43; III 10, 5, 8.*
l cp. 13, 9; Ex 20, 17; Dt 5, 21. — cf. Ex 20. 14.
m vr. 11. — cf. Gal 5, 13.
n 1 Cor 15, 56.
10] * *Catech. R. IV 15, 12.*
o cf. cp. 10, 5; Lv 18, 6.
p cf. Gn 3, 13; Heb 3, 13.
q Ps 18, 9, 10; 118, 137; 1 Tm 1, 8; 2 Pt 2, 21. — cf. vr. 16.
r cf. 3 Rg 21, 20; 4 Rg 17, 17; Is 50, 1; 1 Mc 1, 16.
s vr. 18, 19. — cf. Gal 5, 17.
15-17] * *cf. Catech. R. II 2, 53.*
t 1 Tm 1, 8. — cf. vr. 12.
u vr. 20.
v cf. Gn 6, 5; 8, 21; Jb 14, 4; 15, 14; Ps 50, 7; Jr 17, 9.
19] * *Catech. R. IV 12, 10. — * cf. prop. 45 M. Molinos ab Innoc. XII damn.*
21-23] * *Catech. R. IV 12, 5, 8.*

*excitat et occasio est transgressionis (7-25); c) **beatitudo**, quae per Spiritum inhabitantem hic inchoatur (8, 1-11) consummatur vero in vita aeterna (12-17). Cum vero illa tanta sit ut tribulationes huius vitae cum*

nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum non invenio. 19 [s]Non
enim quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malum hoc ago. 20 Si
autem quod nolo, illud facio, [u]iam non ego operor illud, sed quod ha-
bitat in me peccatum. 21 Invenio igitur legem volenti mihi facere bo-
num, quoniam mihi malum adiacet; 22 [t]condelector enim legi Dei secun-
dum [x]interiorem hominem, 23 video autem [y]aliam legem in membris
meis repugnantem legi mentis meae et captivantem me in lege peccati,
quae est in membris meis. 24 Infelix ego homo! quis me liberabit de
[z]corpore mortis huius? 25 [a]Gratia Dei per Iesum Christum Dominum
nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati.
8 Nihil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu, qui
non secundum carnem ambulant; 2 [a]lex enim spiritus vitae in
Christo Iesu [b]liberavit me a lege peccati et mortis. 3 Nam [c]quod
impossibile erat legi, [d]in quo infirmabatur per carnem, [e]Deus Filium
suum mittens [f]in similitudinem carnis peccati et [g]de peccato dam-
navit peccatum in carne, 4 ut iustificatio legis impleretur in nobis,
[h]qui non secundum carnem ambulamus sed secundum spiritum.
5 [i]Qui enim secundum carnem sunt [j]quae carnis sunt sapiunt, qui
vero secundum spiritum sunt [l]quae sunt spiritus sentiunt. 6 Nam
[m]prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus vita et pax.
7 Quoniam sapientia carnis [n]inimica est Deo, legi enim Dei non est
subiecta, [o]nec enim potest. 8 Qui autem in carne sunt Deo placere
non possunt. 9 Vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si ta-
men [p]Spiritus Dei habitat in vobis. [q]Si quis autem [r]Spiritum Christi
non habet, hic non est eius. 10 Si autem Christus in vobis est, corpus
quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter iu-
stificationem. 11 Quod si [q]Spiritus eius [s]qui suscitavit Iesum a mortuis
habitat in vobis, qui suscitavit Iesum Christum a mortuis vivificabit et
mortalia corpora vestra [t]propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.
12 Ergo, fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem
vivamus; 13 si enim secundum carnem vixeritis, moriemini; si au-
tem spiritu [u]facta carnis mortificaveritis, vivetis. 14 [v]Quicumque enim
Spiritu Dei aguntur [w]ii sunt filii Dei. 15 [x]Non enim accepistis [y]spi-
ritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum [z]adoptionis
filiorum in quo clamamus: [a]Abba, Pater. 16 [b]Ipse enim Spiritus te-
stimonium reddit spiritui nostro, quod [w]sumus filii Dei. 17 Si autem
filii, et [c]heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi; [d]si
tamen compatimur, ut et conglorificemur.
18 Existimo enim quod [e]non sunt condignae passiones huius tem-
poris ad futuram gloriam [f]quae revelabitur in nobis. 19 Nam [g]ex-
spectatio creaturae revelationem [h]filiorum Dei exspectat. 20 Vanitati
enim creatura [i]subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit
eam in spe; 21 quia et ipsa creatura [j]liberabitur a servitute corru-
ptionis in libertatem gloriae filiorum Dei. 22 Scimus enim quod [l]omnis
creatura ingemiscit et parturit usque adhuc. 23 Non solum autem
illa, sed et [m]nos ipsi primitias spiritus habentes, et [n]ipsi intra nos
gemimus [o]adoptionem filiorum Dei exspectantes, [p]redemptionem cor-
poris nostri. 24 [q]Spe enim salvi facti sumus. [r]Spes autem quae vi-
detur non est spes, nam quod videt quis quid sperat? 25 Si autem
quod non videmus speramus, per [q]patientiam exspectamus.
26 Similiter autem et Spiritus adiuvat infirmitatem nostram: [s]nam
quid oremus sicut oportet, nescimus; sed [t]ipse Spiritus postulat
pro nobis gemitibus inenarrabilibus. 27 [u]Qui autem scrutatur corda
scit quod desideret Spiritus, quia [v]secundum Deum postulat pro
sanctis. 28 [x]Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia coope-
rantur in bonum, iis [y]qui secundum propositum vocati sunt sancti.
29 Nam quos [z]praescivit et [a]praedestinavit [b]conformes fieri imaginis
Filii sui, ut sit ipse [c]primogenitus in [d]multis fratribus. 30 Quos au-
tem praedestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et [e]iustifi-

w Ps 1, 2; 111, 1; 118, 97.
x 2 Cor 4, 16; Eph 3, 16. — cf. 1 Pt 3, 4.
22-25] *L. in Ms. pro remiss. peccat.*
y Gal 5, 27. — cf. Jc 4, 1.
24, 25] * *cf. Caelest. 1 epist. adv. Semipel. cp. 9.* — * *Catech. R. IV 11, 4.*
z cf. cp. 6, 6; 8, 23.
a 1 Cor 15, 57.

1] * *Catech. R. II 2, 42.*
a cf. Jo 6, 64; 1 Cor 15, 45; 2 Cor 3, 6.
b vr. 12. — v. cp. 6, 18; 7, 4.
3] *Ant. in Circum. Dñi.* — *v. Gal 4, 4, 5.*
c Heb 10, 1, 2, 10, 14. — v. Ac 13, 39.
d Gal 4, 9; Heb 7, 18.
e 2 Cor 5, 21. — v. Jo 3, 17.
f Ph 2, 7. — v. Jo 1 14.
g cf. Lv 16, 5 sq.; Heb 10, 6, 8.
h Gal 5, 10, 25.
5, 5] * *Catech. R. III 2, 26.* — *cf. III 0, 21.*
i Mt 16, 23. — cf. Gal 6, 8.
j Gal 5, 19-21; Ps 3, 19; Col 3, 2.
l Gal 5, 22, 23.
m vr. 13. — cf. Col 2, 18.
n Jc 4, 4. *o* 1 Cor 2, 14.
p vr. 11; 1 Cor 3, 16; 6, 19; 2 Cor 6, 16; 2 Tm 1, 14.
q Ju 19. — cf. Jo 14, 17.
r v. Ac 16, 8. *s* v. Ac 2, 24.
12-19, 28-39] *LL. in cm. Mm.*
t cf. 1 Cor 3, 16; 2 Cor 6, 16.
12] * *Conc. Trid. s. VI cp. 13.*
u Col 3, 5. *v* Gal 5, 14.
14] * *cf. Caelest. 2 epist. adv. Semipel. cp. 8.* — * *cf. Catech. R. III 2, 26.*
w vr. 16, 19; cp. 6, 8, 26; Dt 14, 1; Os 1, 10; Jo 1, 12; 1 Jo 3, 1. — cf. Mt 5, 6.
15-17] * *Catech. R. I 2, 9; II 2, 50; 5, 68; IV 7, 5; 9, 11, 15.*
x 1 Cor 2, 12.
y 2 Tm 1, 7. — cf. Gal 2, 4; Heb 2, 15; 1 Jo 4, 18.
z vr. 23; Gal 4, 5. — cf. cp. 9, 4; Jr 31, 9.

a Gal 4, 5, 6. — cf. Mr 14, 16.
b 2 Cor 1, 22; 5, 5; Eph 1, 13, 14; 1 Jo 3, 24.
c Gal 3, 29; 4, 7; Tt 3, 7, Heb 1, 14; Jc 2, 5.
17] *V. All. in fs. s. Pauli a Cr.*
d 2 Cor 1, 7; Ph 3, 10. — cf. Mt 20, 23. — v. Ac 14, 21.
e 2 Cor 4, 17. — cf. 1 Pt 1, 5, 6.
f 1 Pt 4, 13; 5, 1; 1 Jo 3, 2. — cf. cp. 2, 7.
18-23] *L. in D. 4 p. Pnt. et cm. Mm.*
g 1 Cor 1, 7; Ph 3, 20; Heb 9, 28. — v. Lc 17, 30.
h vr. 14. — Ps 81, 6; Lc 20, 36.
i Gn 3, 18, 19; Ec 1, 2.
j cf. Ac 3, 21.
l cf. Jr 12, 4, 11; 23, 10.
m cf. 2 Cor 5, 5; Jo 1, 18.
n 2 Cor 5, 2, 4.
o Is 25, 9; Gal 5, 5. — cf. vr. 19, 25.
p Eph 4, 30. — cf. cp. 7, 24. — v. Lc 21, 28.
q cp. 15, 4. — cf. 1 Th 1, 3; 5, 8.
r cf. 2 Cor 4, 18; Heb 11, 1.
26] * *Catech. R. IV 7, 5; 13, 2.*

s cf. Mt 20, 22; Jc 4, 3. *t* cf. vr. 34; Jo 14, 13, 14; Heb 7, 25; Ju 20; 1 Jo 2, 1. *u* 1 Th 2, 4. — v. 1 Rg 16, 7. *v* cf. 1 Jo 5, 14. *28*] *Cp. in cm. Ap. et Mm. (TP.).* *x* Ec 8, 12; Ecli 39, 32. — cf. 1 Tm 4, 4. *y* cp. 9, 24; 1 Cor 1, 9; 7, 15, 17; Gal 1, 15; 5, 8; Eph 4, 1, 4; 2 Tm 1, 9; Heb 9, 15. *z* cp. 11, 2; 1 Pt 1, 2. *a* 1 Cor 2, 7; Eph 1, 5, 11. — cf. cp. 9, 23. *b* Ph 3, 21. — cf. 1 Cor 15, 49; Col 3, 10. — v. 1 Jo 3, 2. *c* Col 1, 15, 18; Heb 1, 6; Ap 1, 5. *d* v. Mt 28, 10. *e* 1 Cor 6, 11.

ea comparatae nihil sint faciendae (18-30), nobis consequenda est omnibus superatis impedimentis (31-39). Quod si a salute Iudaei nunc excluduntur, hoc est sive ex gratuita electione Dei (9, 1-13), qui libere unum

cavit; quos autem iustificavit, illos et [f]glorificavit. 31 Quid ergo di-
cemus ad haec? [g]Si Deus pro nobis, quis contra nos? 32 [h]Qui etiam
proprio Filio suo non pepercit, sed [i]pro nobis omnibus tradidit il-
lum, quomodo non etiam cum illo [j]omnia nobis donavit? 33 Quis
accusabit adversus [l]electos Dei? [m]Deus qui iustificat. 34 [n]Quis est
qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, immo qui et re-
surrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.
35 Quis ergo nos separabit a caritate Christi? tribulatio? an angu-
stia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gla-
dius, 36 [s]sicut scriptum est:
' [o]Quia propter te mortificamur tota die,
aestimati sumus sicut oves occisionis '?
37 Sed in his omnibus [p]superamus propter eum [q]qui dilexit nos.
38 Certus sum enim quia neque mors neque vita neque angeli neque
principatus neque virtutes neque instantia neque futura neque for-
titudo 39 neque altitudo neque profundum neque creatura alia po-
terit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Iesu Domino
nostro.

9 [a]Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi per-
hibente conscientia mea in Spiritu sancto; 2 quoniam tristitia
mihi magna est, et continuus dolor cordi meo. 3 [b]Optabam enim
ego ipse [c]anathema esse a Christo pro [d]fratribus meis, qui sunt co-
gnati mei secundum carnem, 4 [d]qui sunt Israëlitae, [e]quorum adoptio
est filiorum et [f]gloria et [g]testamentum et [h]legislatio et [i]obsequium
et [j]promissa; 5 quorum [l]patres, et [m]ex quibus est Christus secun-
dum carnem, [n]qui est super omnia [o]Deus benedictus in saecula.
Amen. 6 Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes
qui ex Israël sunt, ii sunt Israëlitae, 7 [p]neque qui semen sunt Abrahae
omnes filii; sed ' [q]in Isaac vocabitur tibi semen '; 8 id est [r]non qui
filii carnis hi filii Dei, sed [s]qui filii sunt promissionis aestimantur in
semine. 9 Promissionis enim verbum hoc est: ' [t]Secundum hoc tem-
pus veniam, et erit Sarae filius '. 10 Non solum autem illa, sed et
[u]Rebecca ex uno concubitu habens Isaac patris nostri. 11 Cum enim
nondum nati fuissent aut aliquid boni egissent aut mali, ut secun-
dum electionem propositum Dei maneret, 12 non ex operibus, sed
ex [v]vocante dictum est ei: ' Quia [x]maior serviet minori ', 13 sicut
scriptum est: ' [y]Iacob dilexi, Esau autem odio habui '.
14 Quid ergo dicemus? [z]nunquid iniquitas apud Deum? Absit.
15 Moysi enim dicit: ' [a]Miserebor cuius misereor, et misericordiam
praestabo cuius miserebor '. 16 Igitur non volentis neque currentis,
sed miserentis est Dei. 17 Dicit enim Scriptura Pharaoni: ' Quia
[b]in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, et ut
adnuntietur nomen meum in universa terra '. 18 Ergo cuius vult
miseretur, et quem vult [c]indurat.
19 Dicis itaque mihi: Quid adhuc quaeritur? [d]voluntati enim eius
quis resistit? 20 [e]O homo, tu quis es, [f]qui respondeas Deo? [g]Nun-
quid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? 21 [h]An
non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere [i]aliud qui-
dem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? 22 Quod si Deus
volens ostendere iram et notam facere potentiam suam sustinuit in
multa patientia [j]vasa irae apta in interitum; 23 ut ostenderet [l]divi-
tias gloriae suae in vasa misericordiae, quae [m]praeparavit in gloriam,
24 [n]quos et vocavit nos non solum ex Iudaeis, sed etiam ex genti-
bus, 25 sicut in Osee dicit: ' [o]Vocabo non plebem meam ple-
bem meam et non dilectam dilectam et non misericordiam
consecutam misericordiam consecutam '. 26 ' [p]Et erit, in loco ubi
dictum est eis: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filii Dei
vivi '. 27 Isaias autem clamat pro Israël: ' [q]Si fuerit numerus filio-
rum Israël tanquam harena maris, [r]reliquiae salvae fient '. 28 Verbum
enim consummans et abbrevians in aequitate, quia verbum breviatum
faciet Dominus super terram. 29 Et sicut praedixit Isaias: ' [s]Nisi Do-
minus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus
et sicut Gomorrha similes fuissemus '.
30 Quid ergo dicemus? Quod gentes, quae non sectabantur iu-

f Jo 17, 22. — cf. Heb 2, 10.
g cf. Nm 14, 9; 4 Rg 6, 16; Ps 117, 6; 1 Jo 4, 4.
h Jo 3, 16.
*32] * Catech. R. I 5, 12. — V. in off. de Pass. — Ant. in Parasc.*
i cp. 5, 18. — v. cp. 4, 25; Jo 12, 32.
j Col 2, 13; 3, 13; Eph 4, 32. — cf. Lc 7, 42. [*IV 7, 4.*
*33, 34] * Catech. R. II 5, 16;*
l Col 3, 12; Tt 1, 1; 1 Pt 2, 9. — v. Lc 18, 7.
m Is 50, 8, 9. — cf. Ap 12, 10, [11.
n cf. vr. 1.
35-39] L. in fs. s. Ignatii.
*35] * Catech. R. IV 11, 16.*
o Ps 43, 22.
p 1 Cor 15, 57. — v. Jo 16, 33.
q Gal 2, 20; Eph 5, 2; Ap 1, 5; 3, 9. — v. Jo 13, 24.

a 2 Cor 11, 10; 1 Tm 2, 7. — cf. cp. 1, 9; Gal 1, 20.
1-16] LL. in die 2 inf. oct. E-
*3] * Catech. R. IV 14, 16.*
b cf. Ex 32, 32.
c 1 Cor 12, 3; 16, 22; Gal 1, 8, [9.
d cf. vr. 6; cp. 11, 14.
e 2 Mc 2, 17. — cf. Ex 4, 22. — v. cp. 8, 15.
f Ex 40, 34; 1 Rg 4, 21.
g Gn 17, 2; Dt 29, 14; Eph 2, 12. — cf. Lc 1, 72.
h Dt 4, 14. — cf. Ps 147, 19, 20.
i Ex 20, 5; 23, 25. — cf. cp. 12, 1.
j cf. Jo 4, 22; Ac 13, 32; Eph [2, 12.
l cp. 11, 28.
m cf. Mt 1, 1; Jo 4, 12.
n cf. Eph 1, 21; 4, 6; Col 1, 16- [19.
o cp. 1, 25; 2 Cor 11, 31.
p cf. Mt 3, 9; Jo 8, 33, 39; Gal 4, 23.
q Gn 21, 12. — cf. Gal 3, 29.
r cf. Jo 1, 13.
s Gal 4, 23, 28.
t Gn 18, 10, 14. — cf. Gn 17. [21.
u Gn 25, 21.
v cf. cp. 4, 17; 8, 28.
x Gn 25, 23.
y Ml 2, 3.
z Dt 32, 4; 2 Par 19, 7; Jb 8, 3; 34, 10; Ps 91, 16.

a Ex 33, 19. — cf. Mt 20, 15.
b Ex 9, 16. [20.
c cf. Ex 4, 21; Dt 2, 30; Js 11,
d Jdt 16, 17; Est 13, 9, 11; Dn [4, 32.
e v. cp. 2, 1. 3.
f Jb 33, 13; Dn 4, 32. [26.
g Is 29, 19; 45, 9. — cf. Ecli 39.
*21-23] * Conc Valent. (an. 855) can. 3.*
h Sap 15, 7; Ecli 33, 13; Is 64, [8; Jr 18, 6.
i 2 Tm 2, 20.
*22, 23] * cf. Caelest. I adv. Semipel cp. 11. — * Catech. R. IV 5, 3.*
j cf. vr. 21, 23; Pro 16, 4.
l Eph 1, 3-13. — v. cp. 2, 4.
m vr. 21. — cf. cp. 8, 29.
n cf. cp. 3, 29.
o Os 2, 2, 23. — cf. 1 Pt 2, 10.
p Os 1, 10.
q Is 10, 22, 23. — cf. Os 1, 10.
r cp. 11, 5.
s Is 1, 9. — cf. Dt 29, 23; Ecli 10, 19; Am 4, 11.

praealtero ad fidem vocat (14-24), sive quia, iuxta prophetas (25-29), Iudaei in quaerenda salute vel viam perversam inierunt (30-33), vel viam rectam culpabiliter nescierunt (10, 1-21). Exclusio tamen a salute nec ad totum

stitiam, apprehenderunt iustitiam, [t]iustitiam autem quae ex fide est;
31 Israël vero [u]sectando legem iustitiae [v]in legem iustitiae non per-
venit. 32 Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus; [x]offen-
derunt enim in lapidem offensionis, 33 sicut scriptum est:
' [y]Ecce pono in Sion lapidem offensionis et petram scandali
et [z]omnis qui credit in eum non confundetur '.
10 Fratres, voluntas quidem cordis mei, et obsecratio ad Deum,
fit pro illis in salutem. 2 Testimonium enim perhibeo illis quod
[a]aemulationem Dei habent, [b]sed non secundum scientiam; 3 igno-
rantes enim [c]iustitiam Dei et suam quaerentes statuere, iustitiae
Dei non sunt subiecti. 4 [d]Finis enim legis Christus ad iustitiam omni
credenti. 5 Moyses enim scripsit [e]quoniam iustitiam, quae ex lege
est, ' qui fecerit homo vivet in ea '. 6 [f]Quae autem ex fide est iustitia
sic dicit: ' [g]Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in caelum '? id
est Christum deducere, 7 aut ' quis descendet in [h]abyssum '? hoc est
[i]Christum a mortuis revocare. 8 Sed quid dicit Scriptura? ' [j]Prope
est verbum in ore tuo et in corde tuo '; hoc est verbum fidei,
quod praedicamus. 9 Quia, [l]si confitearis in ore tuo Dominum Iesum
et [m]in corde tuo credideris [n]quod Deus illum suscitavit a mortuis,
[m]salvus eris. 10 [o]Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem con-
fessio fit ad salutem. 11 Dicit enim Scriptura: ' [p]Omnis qui credit in
illum non confundetur '. 12 [q]Non enim est distinctio Iudaei et Graeci,
nam [r]idem Dominus omnium, [s]dives in omnes qui invocant illum.
13 ' [t]Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit '.
14 Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt? Aut
[u]quomodo credent ei quem non audierunt? [u]Quomodo autem au-
dient [v]sine praedicante? 15 Quomodo vero praedicabunt nisi mittan-
tur? sicut scriptum est: ' [x]Quam speciosi pedes evangelizantium
pacem, evangelizantium bona! '
16 Sed non omnes oboediunt evangelio; Isaias enim dicit: ' [y]Do-
mine, quis credidit auditui nostro? ' 17 Ergo [z]fides ex auditui, audi-
tus autem per verbum Christi. 18 Sed dico: Nunquid non audierunt?
Et quidem
' [a]in omnem terram exivit sonus eorum,
et in fines orbis terrae verba eorum '.
19 Sed dico: Nunquid Israël non cognovit? Primus Moyses dicit:
' [b]Ego ad [c]aemulationem vos adducam in non gentem; in gentem
[d]insipientem, in iram vos mittam '. 20 Isaias autem audet et dicit:
' [e]Inventus sum a non quaerentibus me, palam apparui iis qui me
non interrogabant '. 21 Ad Israël autem dicit: ' [f]Tota die expandi
manus meas ad populum non credentem et contradicentem '.
11 Dico ergo: [a]Nunquid Deus reppulit populum suum? Absit. Nam
et ego [b]Israëlita sum ex semine Abraham de tribu Beniamin:
2 [c]Non reppulit Deus plebem suam, quam [d]praescivit. An nescitis
[e]in Elia quid dicit Scriptura, quemadmodum interpellat Deum ad-
versum Israël? 3 ' [f]Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua
suffoderunt, et ego relictus sum solus, et quaerunt animam meam '.
4 Sed quid dicit illi divinum responsum? ' [g]Reliqui mihi septem
milia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal '. 5 Sic ergo et
in hoc tempore [h]reliquiae secundum electionem gratiae salvae factae
sunt. 6 [i]Si autem gratia, iam non ex operibus; alioquin gratia iam
non est gratia. 7 Quid ergo? [j]quod quaerebat Israël hoc non est
consecutus; electio autem consecuta est, ceteri vero [l]excaecati sunt,
8 sicut scriptum est: ' [m]Dedit illis Deus spiritum compunctionis,
oculos [n]ut non videant et aures ut non audiant usque in hodier-
num diem '. 9 Et David dicit:
' [o]Fiat mensa eorum in laqueum
et in captionem et in scandalum et in retributionem illis;
10 obscurentur oculi eorum ne videant,
et dorsum eorum semper incurva '.
11 Dico ergo: Nunquid sic offenderunt ut caderent? Absit; sed
illorum [p]delicto [q]salus est gentibus, ut illos aemulentur. 12 Quod si
delictum illorum divitiae sunt mundi, et diminutio eorum divitiae
gentium; quanto magis plenitudo eorum!

t cf. cp. 10, 20.
u cp. 1, 17; Gal 2, 16; Heb 11, 7.
v cf. cp. 10, 2, 3; 11, 7.
w cf. Gal 5, 4.
x cf. Lc 2, 34. — v. Mt 21, 44.
y Is 8, 14; 28, 16. — cf. Ps 117, 22.
z cp. 10, 11. — cf. Is 49, 23; Ph 1, 20.

a cf. Ac 21, 20.
b cf. cp. 9, 31; Gal 5, 4.
c v. cp. 1, 17.
4-21] *LL. in fss. s. Andr. Ap. et Divis. Duodecim Ap.*
d cf. Mt 5, 17; Gal 3, 24.
e Lv 18, 5. — cf. cp. 7, 10; 2 Es 9, 29; Ez 20, 11, 13, 21; Mt 19, 17.
f v. cp. 9, 30. [29, 30
g Dt 30, 12, 13. — cf. Bar 3,
h v. Ap 9, 1. *i* Heb 13, 20.
j Dt 30, 14. — cf. Ecli 51, 26.
l Mt 10, 32; Lc 12, 8. — cf. 1 Cor 12, 3; Ph 2, 11.
m Ac 16, 31. — cf. Mr 16, 16.
n 1 Pt 1, 21. — v. Ac 2, 24.
o cf. Mt 13, 15.
10-18] *L. et Cpp. fss. ut vr. 4; ss. Franc. Xav. et Solani.*
10] * *Catech. R. I 2, 4; II 1, 14.*
p v. cp. 9, 33. *q* v. cp. 3, 22.
r Ap 3, 29; Ac 10, 36.
s cf. cp. 2, 4; 9, 23; Eph 1, 7, 18.
t Jl 2, 32. — v. Ac 2, 21.
u Eph 4, 21. — cf. Jo 9, 36; 17, 20.
v cf. Ac 8, 31; Tt 1, 3.
14] * *Conc. Lat. IV decr. c. Waldenses.* — * *Catech. R. IV 2, 6; 7, 3.* [Eph 6, 15.
x Is 52, 7. — cf. Nh 1, 15;
15] *Ant. in fs. ss. Cyrilli et M.*
y Is 53, 1. — v. Jo 12, 38.
z Gal 3, 2, 5.

a Ps 18, 5. — cf. cp. 1, 8; Mt 16, 15; 24, 14; 28, 1; Col 1, 6, 23; 1 Tm 1, 8. *b* Dt 32, 21.
c cp. 11, 11, 14. *d* cf. Tt 3, 3.
20] * *v. Is 65, 1.*
e Is 65, 1. — cf. cp. 9, 30.
21] *R. in fs. s. Andr. Ap. et in off. de Pass.* *f* Is 65, 2.

a 1 Rg 12, 22; Jr 31, 37; 33, 34.
b Ac 22, 3; 23, 6; 26, 4, 5; 2 Cor 11, 22; Ph 3, 5.
c Ps 93, 14.
d cp. 8, 29.
e 3 Rg 17, 1 sq. — cf. Mr 12, 26; Lc 20, 37.
f 3 Rg 19, 10, 14.
g 3 Rg 19, 18.
h cp. 9, 27. — cf. Jr 3, 14; Zc 13, 8.
i cf. cp. 4, 4; Dt 9, 45.
6] * *Conc. Trid. s. VI cp. 8.*
j v. cp. 9, 31.
l vr. 25. — cf. 2 Cor 3, 14; Eph 4, 18. — v. Mr 3, 5.
m (Is 29, 10),
n v. Mt 13, 13.
o Ps 68, 23, 24.

p cp. 5, 15-18, 20.
q cf. Ac 28, 28.

populum se extendit (*11, 1-10*) *nec perpetua erit* (*11-24*) *; nam post plenitudinem gentium plenitudo Israëlis salutis promissae particeps fiet* (*25-36*).
2. Varia praecepta et monita moralia (12, 1-15, 13). *Postquam modestiam in vita*

13 Vobis enim dico gentibus: Quandiu quidem ego sum [r]gentium apo-
stolus, ministerium meum honorificabo, 14 si quomodo ad aemulandum
provocem carnem meam et [s]salvos faciam aliquos ex illis. 15 Si enim
amissio eorum [t]reconciliatio est mundi; quae adsumptio, nisi vita ex
[u]mortuis? 16 Quod si [v]delibatio sancta est, et massa; et si radix sancta,
et rami. 17 Quod si [x]aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem, cum [y]olea-
ster esses, insertus es in illis et [z]socius radicis et pinguedinis olivae fa-
ctus es: 18 noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris, non tu ra-
dicem portas, sed radix te. 19 Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego
inserar. 20 Bene, propter incredulitatem fracti sunt; [a]tu autem fide
stas: [b]noli altum sapere, sed [c]time. 21 Si enim Deus naturalibus ramis
non pepercit, ne forte nec tibi parcat. 22 Vide ergo bonitatem et seve-
ritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt severitatem, in te autem
bonitatem Dei, [d]si permanseris in bonitate; alioquin et tu [d]excideris.
23 Sed et illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur; potens
est enim Deus iterum inserere illos. 24 Nam si tu ex naturali excisus
es oleastro et contra naturam insertus es in bonam olivam, quanto
magis ii qui secundum naturam, inserentur suae olivae!

25 Nolo enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, ut [e]non sitis
vobis ipsis sapientes, quia [f]caecitas ex parte contigit in Israël, [g]donec
plenitudo gentium intraret, 26 et sic omnis Israël salvus fieret, sicut
scriptum est: ' [h]Veniet ex [i]Sion, qui eripiat et avertat impietatem
a Iacob ', 27 et hoc illis a me [j]testamentum, cum [l]abstulero pec-
cata eorum '. 28 Secundum evangelium quidem inimici propter vos,
secundum electionem autem [m]carissimi propter patres. 29 Sine pae-
nitentia enim sunt dona et [n]vocatio Dei 30 Sicut enim [o]aliquando
et vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis
propter incredulitatem illorum; 31 ita et isti nunc non crediderunt in
vestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam consequantur. 32 [p]Con-
clusit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur.

33 O altitudo [q]divitiarum sapientiae et scientiae Dei, [r]quam in-
comprehensibilia sunt iudicia eius, et investigabiles viae eius! 34 [s]Quis
enim cognovit sensum Domini? [t]aut quis consiliarius eius fuit?
35 aut [u]quis prior dedit illi et retribuetur ei? 36 Quoniam [v]ex ipso
et per ipsum et in ipso sunt omnia: [x]ipsi gloria in saecula. Amen.

12 [a]Obsecro itaque vos, fratres per misericordiam Dei, [b]ut exhibeatis
corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, ra-
tionabile [c]obsequium vestrum. 2 Et nolite [d]conformari huic saeculo,
sed reformamini in [e]novitate sensus vestri, ut [f]probetis quae sit vo-
luntas Dei bona et beneplacens et perfecta.

3 Dico enim [g]per gratiam, quae data est mihi, omnibus qui sunt
inter vos [h]non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad so-
brietatem, et unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei. 4 [j]Sicut
enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem mem-
bra non eundem actum habent; 5 ita [l]multi unum corpus sumus
in Christo, [m]singuli autem alter alterius membra; 6 [n]habentes au-
tem donationes secundum gratiam, quae data est nobis, differen-
tes: sive [o]prophetiam secundum rationem fidei, 7 [p]sive ministe-
rium in ministrando, sive qui docet in doctrina, 8 qui exhortatur
in exhortando, [q]qui tribuit in simplicitate, [r]qui praeest in sollici-
tudine, [s]qui miseretur in hilaritate. 9 [t]Dilectio sine simulatione,
[u]odientes malum, adhaerentes bono, 10 [v]caritate fraternitatis invicem
diligentes, [x]honore invicem praevenientes, 11 sollicitudine non [y]pi-
gri, [z]spiritu ferventes, [a]Domino servientes, 12 [b]spe gaudentes, [c]in tri-
bulatione patientes, [d]orationi instantes, 13 [e]necessitatibus sanctorum
communicantes, [f]hospitalitatem sectantes. 14 [g]Benedicite persequen-
tibus vos: benedicite et nolite maledicere. 15 Gaudere cum gauden-
tibus, [h]flere cum flentibus, 16 [i]idipsum invicem sentientes, [j]non alta
sapientes, sed humilibus consentientes. [l]Nolite esse prudentes apud

r cp. 15, 16; Ac 9, 15. — cf. Ac 26, 17.
14] * *Catech. R. III 1, 12.*
s 1 Cor 7, 16; 9, 22; 1 Tm 4, 16; [Jc 5, 20.
t cp. 5, 11.
u cf. Eph 2, 1; Col 2, 13; Ap [3, 1.
v cf. Nm 15, 19-21.
x Jr 11, 16. — cf. Ps 51, 10; [Jo 15, 2.
y cf. Eph 2, 12.
z cf. Jo 15, 5.

a 1 Cor 10, 12; 2 Cor 1, 24. — cf. Ps 16, 5; 39, 3.
b cp. 12, 3, 16; 1 Tm 6, 17.
c Pro 28, 14; Is 66, 2, 5; Jr 44, 10; Ph 2, 12.
d 1 Cor 15, 2; Heb 3, 6, 14.
e cf. Mt 3, 10; 7, 19; Jo 15, 2.
f cp. 12, 16. — v. Pro 3, 7.
g cf. Lc 21, 24.
h Is 59, 20, 21. — cf. Jo 4, 22; Ac 13, 23; Heb 8, 8-12.
i Ps 13, 7; 52, 7.
j v. cp. 9, 4.
l Is 27, 9. — cf. Heb 8, 12.
m cp. 9, 5; Dt 7, 8; 10, 15.
n v. cp. 8, 28.
o Eph 2, 2, 3, 11, 13; Col 1, 21; 3, 7; Tt 3, 3.
p Gal 3, 22. — v. cp. 3, 9. [*22.*
22] * *Catech. R. I 2, 6; IV 12,*
33-36] *L. et Cp. in fs. ss. Trin. etc.* [Eph 3, 10.
q Col 2, 3. — cf. Ps 138, 6;
r Dt 29, 29; Jb 11, 7.
s Is 40, 13; Sap 9, 13; 1 Cor 2, 16. — cf. Jb 15, 8.
t Jb 21, 22. *u* Jb 35, 7; 41, 2.
v 1 Cor 8, 6; 11, 12; Col 1, 16. — cf. Heb 2, 10.
x cp. 16, 27; Eph 3, 21; Ph 4, 20; 1 Tm 1, 17; 1 Pt 4, 11; 2 Pt 3, 18; Ju 25; Ap 1, 6, 5, 13.

1-16] *L. Cpp. in D. inf. oct. Epiph.* (*1-5*). — *LL. in die 3 inf. oct. Epiph.* [Eph 4. 1.
a 1 Cor 1, 10; 2 Cor 10, 1;
b cp. 6, 13; 16, 19. — cf. Ps 49, 14, 15; 1 Cor 6, 20; 1 Pt 2, 5.
1 * *Catech. R. II 7, 23.* — * *Pii IX encycl. die 9 Nbr. 1846.*
c cp. 9, 4. — cf. cp. 15, 31.
d 1 Pt 1, 14. — cf. 1 Jo 2, 15.
e Tt 3, 5. — cf. Ps 50, 12; 2 Cor 4, 16; Eph 4, 23; Col 3, [10.
f Eph 5, 10; 1 Th 4, 3.
g v. cp. 1, 5. [17.
h vr. 16; cp. 11, 20; 1 Tm 6,
i 1 Cor 7, 17; 1 Pt 4, 11. — cf.
j 1 Cor 12, 12-14. Eph 4, 7.
4, 5] * *Catech. R. I 10, 25. — cf. II 4, 18; 5, 76; IV 9, 16.*
l 1 Cor 10, 17; Eph 4, 4, 13, 16. — cf. Jo 17, 11. [15; 12, 27.
m Eph 4, 27. — cf. 1 Cor 6,
n 1 Cor 12, 4; 1 Pt 4, 10, 11. — cf. 1 Cor 7, 7; 12, 7-11.
o 1 Cor 12, 10. — cf. Ac 13, 1.
p cf. 2 Tm 2, 15.
q 2 Cor 8, 2; 9, 11, 13.
r 2 Cor 11, 28; 1 Tm 5, 17. — cf. 1 Cor 12, 28.
s 2 Cor 9, 7. — cf. Ex 25, 2.
t 2 Cor 6, 6; 1 Tm 1, 5; 1 Pt 1, 22. [— cf. 1 Th 5, 21, 22.
u Ps 96, 10; 100, 3; Am 5, 15.
v v. Heb 13, 1. *x* cp. 13, 7; Ph 2, 3; 1 Pt 2, 17. *y* cf. Mt 18, 32; 25, 26. *z* Ac 18, 25. *a* Ac 20, 19.
12] * *Catech. R. IV 1, 2.* *b* v. cp. 5, 2. *c* v. Heb 10, 36. *d* Eph 9, 18; Col 4, 2; 1 Th 5, 17. — cf. Lc 18, 1. *e* cp. 15, 25. — cf. 1 Tm 6, 18. *f* Heb 13, 2. — v. Mt 25, 35. *g* v. Mt 5, 44; 1 Pt 3, 7.
h Ecli 7, 38; 1 Cor 12, 26. — cf. Jb 30, 25. *i* cp. 15, 5; 2 Cor 13, 11; Ph 2, 2; 4, 2; 1 Pt 3, 8. — cf. Ac 4, 32.
j vr. 3; Ps 130, 1; Jr 45, 5. *l* v. cp. 11, 25. *16-21*] *L. in D. 3 p. Epiph.*

vosmetipsos, 17 [m]nulli malum pro malo reddentes, [n]providentes bona
non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. 18 Si
fieri potest, quod ex vobis est, [o]cum omnibus hominibus pacem ha-
bentes, 19 [m]non vosmetipsos defendentes, carissimi, sed date locum
irae; scriptum est enim:
’ [p]Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus’;
20 sed,
’ [q]si esurierit inimicus tuus, ciba illum;
si sitit, potum da illi’;
hoc enim faciens
’ carbones ignis congeres super caput eius’.
21 [r]Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.

13 Omnis anima potestatibus sublimioribus [a]subdita sit: [b]non est
enim potestas nisi a Deo; quae autem sunt a Deo ordinatae
sunt. 2 Itaque qui resistit potestati Dei ordinationi resistit, qui autem
resistunt ipsi sibi damnationem adquirunt. 3 Nam principes non sunt
timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bo-
num fac et [c]habebis laudem ex illa; 4 [d]Dei enim minister est tibi in
bonum. Si autem malum feceris, time; non enim sine causa gladium
portat. Dei enim minister est, [e]vindex in iram ei qui malum agit.
5 Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam
[f]propter conscientiam. 6 Ideo enim et tributa praestatis; ministri
enim Dei sunt in hoc ipsum servientes. 7 [g]Reddite ergo omnibus
debita, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorem ti-
morem, cui honorem honorem.
8 [h]Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis; [i]qui
enim diligit proximum legem implevit; 9 nam ’ [j]non adulterabis,
non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non con-
cupisces’ et, si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur:
’ [l]Diliges proximum tuum sicut teipsum’. 10 Dilectio proximi malum
non operatur. [i]Plenitudo ergo legis est dilectio.
11 Et hoc scientes tempus, quia hora est iam nos [m]de somno
surgere; nunc enim [n]propior est nostra salus quam cum credidi-
mus. 12 [o]Nox praecessit, [p]dies autem appropinquavit. Abiciamus ergo
[q]opera tenebrarum et [r]induamur arma lucis. 13 [s]Sicut in die honeste
ambulemus, non [t]in comissationibus et ebrietatibus, non in cubilibus
et impudicitiis, non [u]in contentione et aemulatione; 14 sed [v]induimini
Dominum Iesum Christum et carnis curam ne feceritis in desideriis.

14 [a]Infirmum autem in fide adsumite, non in disceptationibus cogi-
tationum. 2 [b]Alius enim credit se manducare omnia; qui autem
infirmus est holus manducet. 3 Is qui manducat non manducantem non
spernat, et [c]qui non manducat manducantem non iudicet; Deus enim
illum adsumpsit. 4 [d]Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Domino
suo stat aut cadit: stabit autem; potens est enim Deus statuere illum.
5 Nam alius iudicat diem inter diem, [e]alius autem iudicat omnem diem:
unusquisque in suo sensu abundet. 6 Qui sapit diem Domino sapit, et
qui manducat Domino manducat; [f]gratias enim agit Deo, et qui non
manducat Domino non manducat et gratias agit Deo. 7 [g]Nemo enim
nostrum sibi vivit, et nemo sibi moritur. 8 Sive enim vivimus, [h]Do-
mino vivimus; sive morimur, Domino morimur: [i]sive ergo vivimus,
sive morimur, Domini sumus. 9 In hoc enim Christus [j]mortuus est et
resurrexit, ut et [k]mortuorum et vivorum dominetur. 10 [l]Tu autem quid
iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? [m]Omnes
enim stabimus ante tribunal Christi. 11 Scriptum est enim: ’ [n]Vivo ego,
dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, et omnis lingua
confitebitur Deo’. 12 Itaque [o]unusquisque nostrum pro se rationem
reddet Deo.
13 [p]Non ergo amplius invicem iudicemus; sed hoc iudicate magis
[q]ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum. 14 Scio et confido in
Domino Iesu, quia nihil [r]commune per ipsum, [s]nisi ei qui existimat
quid commune esse, illi commune est.
15 Si enim propter cibum frater tuus contristatur, iam [t]non se-
cundum caritatem ambulas. [u]Noli cibo tuo illum perdere pro quo

t Eph 5, 2. *u* vr. 20; 1 Cor 8, 11. *v* cf. cp. 12, 17. — 1 Cor 10, 29, 30.

*17, 21] * cf. Catech. R. III 9, 21.*
m Mt 5, 39-42; 1 Th 5, 15. — cf. cp. 14, 19; 1 Cor 6, 7.
n 2 Cor 8, 21. — cf. cp. 14, 16.
o Mr 9, 49; 2 Cor 13, 11; 1 Th 5, 13.
*18] * cf. Catech. R. III 6, 16.*
p Dt 32, 35. — v. Heb 10, 30.
q Pro 25, 21, 22. — cf. Ex 23, 4, 5; Lc 6, 27.
*20, 21] * Catech. R. III 6, 18;*
r cf. Mt 5, 39. *[IV 14, 18.*

*1, 2] * Leonis XIII encycl. 1 Nbr. 1885. — * cf. Catech. R. III 5, 15. [Epiph.*
1-10] LL. in die 4 infr. oct.
a Tt 3, 1; 1 Pt 2, 13. — cf. Ac 5, 29. [21; Jo 19, 11.
b Sap 6, 4; Ecli 17, 14; Dn 2,
c 1 Pt 2, 14.
d Dt 1, 7; 2 Par 19, 6. — cf.
e 1 Th 4, 6. [Sap 6, 4.
f 1 Pt 2, 19. — cf. Ec 8, 2.
g cf. Mt 17, 26; 22, 21.
8-10] L. in D. 4 p. Epiph.
h cf. Lv 19, 13; Pro 3, 27, 28.
i Mt 22, 40; Jo 14, 15. — cf. Eph 5, 2; Col 3, 14; 1 Th 4, 9; 1 Tm 1, 5. — v. Jo 13, 34.
j Ex 10, 13-17; Dt 5, 17-21. —
l Lv 19, 18. [v. Mt 19, 18.
m 1 Cor 15, 34; Eph 5, 14; 1 Th 5, 6.
11-14] L. et Cpp. in D. 1 Adv.
n Lc 21, 28. — cf. Is 56, 1.
o cf. Jo 9, 4. *p* Col 3, 8.
12] in Ant. s. Caecil. Virg. et M.
q Eph 5, 11. — cf. Jb 24, 13; Jo 3, 19, 20. [Th 5, 8.
r 2 Cor 6, 7; Eph 6, 11, 13; 1
s 1 Th 4, 11. [4, 3.
t cf. Lc 21, 34; 1 Th 5, 7; 1 Pt
u Jc 3, 14, 16. — cf. 1 Cor 3, 3.
v Gal 3, 27. — cf. Jb 29, 14; Ps 131, 9; Lc 24, 49; Eph 4, 24; Col 3, 10. *[12, 14.*
*14] * Catech. R. III 7, 13; IV*

1-13] LL. in die 5 inf. oct. Epiph.
a cp. 15, 1; 1 Cor 7, 9, 11; 9, 22.
b vr. 14. *c* Col 2, 16.
*4] * Catech. R. III 9, 14.*
d Jc 4, 12. [Zc 7, 5, 6.
e Gal 4, 10; Col 2, 16. — cf.
f 1 Cor 10, 30, 31; 1 Tm 4, 3, 4. — cf. Mt 15, 36.
g 2 Cor 5, 15; Gal 2, 20; 1 Pt 4, 2. — cf. 1 Cor 6, 19; 1 Th 5, 10.
7-12] L. in Ms. v. ad postul. gr. b. moriendi.
h cp. 6, 11; 2 Cor 5, 11; Gal 2, 19; 1 Th 5, 10. — cf. Ac 17, 28. — v. Lc 20, 38.
i Ph 1, 20. *j* Ap 1, 18; 2, 8.
k cf. Ac 10, 42; Ap 20, 12.
*10] * cf. Catech. R. II 6, 14.*
l cp. 2, 1, 3. — v. Mt 7, 2.
m 2 Cor 5, 10.
n Is 45, 23. — cf. Ph 2, 10. 11.
o cp. 2, 6; Mt 16, 27; 2 Cor 5, 10; 1 Pt 4, 5. — cf. Mt 25, 19; Lc 16, 2; Gal 6, 5. — v. Ec 12, 14.
p 1 Cor 14, 13; Jc 5, 9. — cf. Mt 7, 1-5. — v. Lc 5, 37.
q cf. Mt 18, 7; 1 Cor 8, 13.
r Mr 7, 2, 5; Ac 10, 14. — cf. vr. 2, 20.
s cf. 1 Cor 8, 7, 10.

in fide, quibus cavendum est ne scandalum praebeatur (14, 1-23); firmioribus autem cordi sit ut exemplo Christi eos benigne sustineant (15, 1-13).
Epilogus (15, 14-16, 27). *Postquam explicavit quae sit sua ad ecclesiam*

Christus mortuus est. 16 [v]Non ergo blasphemetur bonum nostrum.
17 [x]Non est enim regnum Dei esca et potus, sed [y]iustitia et [z]pax et gau-
dium in Spiritu sancto; 18 qui enim in hoc servit Christo [a]placet Deo
et probatus est hominibus. 19 [b]Itaque quae pacis sunt sectemur, et
[c]quae aedificationis sunt in invicem custodiamus: 20 [u]noli propter
escam destruere opus Dei. [d]Omnia quidem sunt munda, sed [e]malum est
homini qui per offendiculum manducat. 21 [f]Bonum est non manducare
carnem et non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur aut
scandalizatur aut infirmatur. 22 Tu fidem habes? penes temetipsum
habe coram Deo. [g]Beatus qui non iudicat semetipsum in eo quod pro-
bat. 23 Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est, quia non
ex fide; omne autem quod non est ex fide peccatum est.

15 [a]Debemus autem [b]nos firmiores imbecillitates infirmorum susti-
nere et non nobis placere. 2 [c]Unusquisque vestrum proximo suo
placeat in bonum ad aedificationem; 3 etenim [d]Christus non sibi pla-
cuit, sed sicut scriptum est: ' [e]Improperia improperantium tibi ceci-
derunt super me '. 4 [f]Quaecumque enim scripta sunt ad nostram do-
ctrinam scripta sunt, ut per patientiam et [g]consolationem Scriptura-
rum spem habeamus. 5 Deus autem patientiae et [h]solacii det vobis
[i]idipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum, 6 ut [j]una-
nimes uno ore honorificetis [l]Deum et Patrem Domini nostri Iesu
Christi. 7 Propter quod suscipite invicem, sicut et Christus suscepit
vos in honorem Dei.

8 Dico enim Christum Iesum [m]ministrum fuisse circumcisionis
propter veritatem Dei [n]ad confirmandas promissiones patrum; 9 [o]gen-
tes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est:
' [p]Propterea confitebor tibi in gentibus, Domine,
et nomini tuo cantabo ';
10 et iterum dicit:
' [q]Laetamini, gentes, cum plebe eius ';
11 et iterum:
' [r]Laudate, omnes gentes, Dominum;
et magnificate eum, omnes populi '.
12 Et rursus Isaias ait: ' [s]Erit radix Iesse, et qui exsurget regere gen-
tes, [t]in eum gentes sperabunt '. 13 [u]Deus autem spei repleat vos
omni gaudio et pace in credendo, ut abundetis in spe et virtute Spi-
ritus sancti.

14 Certus sum autem, fratres mei, et ego ipse de vobis quoniam
et ipsi pleni estis dilectione, repleti [x]omni scientia, ita ut possitis al-
terutrum monere. 15 Audacius autem scripsi vobis, fratres, ex parte
tanquam in memoriam vos reducens, [y]propter gratiam quae data
est mihi a Deo, 16 ut sim [z]minister Christi Iesu in gentibus sancti-
ficans evangelium Dei, ut [a]fiat oblatio gentium accepta et sanctificata
in Spiritu sancto. 17 Habeo igitur [b]gloriam in Christo Iesu ad Deum.
18 Non enim audeo aliquid loqui eorum, [c]quae per me non efficit
Christus [d]in oboedientiam gentium, verbo et factis, 19 [e]in virtute si-
gnorum et prodigiorum, in virtute Spiritus sancti; ita ut [f]ab Ieru-
salem per circuitum [g]usque ad Illyricum [h]repleverim evangelium
Christi. 20 Sic autem praedicavi evangelium hoc non ubi nominatus
est Christus, [i]ne super alienum fundamentum aedificarem, sed sicut
scriptum est: 21 ' [j]Quibus non est adnuntiatum de eo videbunt, et qui
non audierunt intelligent '.

22 Propter quod et [l]impediebar plurimum venire ad vos, et pro-
hibitus sum usque adhuc. 23 Nunc vero ulterius locum non habens
in his regionibus, cupiditatem autem habens [m]veniendi ad vos ex
multis iam praecedentibus annis, 24 cum [n]in Hispaniam proficisci
coepero, spero quod praeteriens videam vos [o]et a vobis deducar illuc,
si vobis primum ex parte fruitus fuero. 25 Nunc igitur [p]proficiscar
in Ierusalem ministrare sanctis. 26 [q]Probaverunt enim Macedonia et
Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt
in Ierusalem. 27 Placuit enim eis, et debitores sunt eorum; nam, si
spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debent et in carna-
libus ministrare illis. 28 Hoc igitur cum consummavero et adsigna-
vero eis fructum hunc, per vos proficiscar in Hispaniam. 29 Scio

*17] * Catech. R. IV 11, 8.*
x 1 Cor 8, 8. — cf. Mt 15, 11.
y cf. 1 Cor 6, 9.
z Gal 5, 22. — cf. cp. 15, 13.
a cf. 2 Cor 8, 21.
b cp. 12, 18; Ps 33, 15; 1 Cor 7, 15; 2 Tm 2, 22; Heb 12, 14.
c cp. 15, 2; 1 Cor 14, 12; 1 Th 5, 11.
d Tt 1, 15. — cf. vr. 14.
e 1 Cor 8, 9-12.
f 1 Cor 8, 13.
g cf. 1 Jo 3, 21.

1-16] LL. in die 6 infr. oct. Epiph.
a cp. 14, 1; 1 Cor 9, 22; 1 Th 5, 14.
b cf. Gal 6, 1.
c 1 Cor 10, 33. — cf. 1 Cor 9, 19, 22; 10, 24; Ph 2, 4.
d Ph 2, 5, 8. — cf. Jo 5, 30; 7, 38.
e Ps 68, 10.
4-13] L. et Cpp. in D. 2 Adv.
f v. cp. 4, 23, 24.
g Ps 118, 50; 1 Mc 12, 9. — cf. Jr 15, 16.
h 2 Cor 1, 3.
i cp. 12, 16; 1 Cor 1, 10.
5, 6] Of. in Ms. v. ad toll. schisma.
j cf. Ac 1, 14; 4, 24.
l 2 Cor 1, 3; Eph 1, 3. — cf. Jo 20, 17; Eph 1, 17; Ap 1, 6.
m v. Lc 2, 21.
n cf. cp. 4, 16; 2 Cor 1, 20.
o v. cp. 3, 29.
p Ps 17, 50.
q Dt 32, 43.
r Ps 116, 1.
s Is 11, 10. — cf. Ap 5, 5; 22, 16.
t (Is 42, 4); Mt 12, 21.
12] R. in sb. p. D. 3 Adv.
u cf. vr. 5; cp. 5, 1, 2; 14, 17.
v cf. 2 Pt 1, 12; 3, 1; 1 Jo 2, 21.
x 1 Cor 1, 5; 13, 2. — cf. 1 Cor 8, 1, 7, 10; 12, 8.
y v. cp. 1, 5.
z cf. cp. 11, 13.
a Is 66, 20. — cf. Ph 2, 17.
b Ph 3, 3.
c cf Ac 15, 12; 21, 19; Gal 2, 8.
d v. cp. 1, 5.
e 2 Cor 12, 12. — cf. Ac 19, 11.
f Ac 22, 17-21.
g cf. Ac 20, 1-2.
h Col 1, 25.
i cf. 2 Cor 10, 13, 15, 16.
j Is 52, 15.

l cp. 1, 13. — cf. 1 Th 2, 18.

m vr. 39, 32. — cp. 1, 10, 11; Ac 19, 21.
n vr. 28.
o cf. Ac 16, 3; 21, 5.
p Ac 19, 21; 20, 22; 21, 15; 24, 17. — cf. vr. 31.
q 1 Cor 16, 1-4; 2 Cor 8, 1; 9, 2, 13. — cf. Bar 1, 6.
r 1 Cor 9, 11. — cf. Gal 6, 6.

romanam relatio (14-33) plures adicit exhortationes, commendationes et salutationes (16, 1-24) et sollemni doxologia epistulae finem ponit (25-27).

autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis evange-
lii Christi veniam.
30 Obsecro ergo vos, fratres, per Dominum nostrum Iesum Chri-
stum et per [s]caritatem sancti Spiritus, ut adiuvetis me [t]in orationi-
bus vestris pro me ad Deum, 31 [u]ut liberer ab infidelibus, qui sunt
in Iudaea, et obsequii mei oblatio [v]accepta fiat in Ierusalem sanctis,
32 ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei et [x]refrigerer vo-
biscum. 33 [y]Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.
16 Commendo autem vobis Phoeben sororem nostram, [a]quae est
in ministerio ecclesiae quae est in Cenchris, 2 ut [b]eam suscipiatis
in Domino digne sanctis, et adsistatis ei in quocumque negotio ve-
stri indiguerit; etenim ipsa quoque adstitit multis et mihi ipsi.
3 Salutate [c]Priscam et Aquilam adiutores meos in Christo Iesu,
4 qui pro anima mea suas cervices supposuerunt, quibus non solus
ego gratias ago, sed et cunctae ecclesiae gentium; 5 [d]et domesticam
ecclesiam eorum. Salutate Epaenetum dilectum mihi, qui est [e]primi-
tivus Asiae in Christo. 6 Salutate Mariam, quae multum laboravit
in vobis. 7 Salutate Andronicum et Iuniam [f]cognatos et [g]concaptivos
meos, qui sunt nobiles in apostolis, qui et ante me fuerunt in Chri-
sto. 8 Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino. 9 Salutate
Urbanum adiutorem nostrum in Christo Iesu et Stachyn dilectum
meum. 10 Salutate Apellen probum in Christo. 11 Salutate eos [h]qui
sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum.
Salutate eos qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino. 12 Sa-
lutate Tryphaenam et Tryphosam, quae laborant in Domino. Salu-
tate Persidem carissimam, quae multum laboravit in Domino. 13 Sa-
lutate [i]Rufum electum in Domino et matrem eius et meam. 14 Sa-
lutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen et qui
cum eis sunt fratres. 15 Salutate Philologum et Iuliam, Nereum et
sororem eius et Olympiadem et omnes, qui cum eis sunt, sanctos.
16 [j]Salutate invicem in osculo sancto.
Salutant vos omnes ecclesiae Christi.
17 Rogo autem vos, fratres, ut observetis eos qui dissensiones et
offendicula, praeter doctrinam quam vos didicistis, faciunt, et [l]decli-
nate ab illis. 18 Huiuscemodi enim Christo Domino nostro non ser-
viunt, sed [m]suo ventri, et [n]per dulces sermones et benedictiones se-
ducunt corda innocentium. 19 [o]Vestra enim oboedientia in omnem
locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis; sed volo [p]vos sapientes
esse in bono et simplices in malo 20 [q]Deus autem pacis [r]conterat
Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Iesu
Christi vobiscum.
21 Salutat vos [t]Timotheus, adiutor meus et [u]Lucius et [v]Iason et
[x]Sosipater cognati mei. 22 Saluto vos ego Tertius, [y]qui scripsi epi-
stulam, in Domino. 23 Salutat vos [z]Caius hospes meus et universa
ecclesia. Salutat vos [a]Erastus arcarius civitatis et Quartus frater.
24 [s]Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.
25 Ei autem qui potens est vos confirmare [b]iuxta evangelium
meum et praedicationem Iesu Christi [c]secundum revelationem my-
sterii [d]temporibus aeternis taciti 26 [e]quod nunc patefactum est per
Scripturas prophetarum, secundum praeceptum aeterni Dei, [f]ad oboe-
ditionem fidei, in cunctis gentibus cogniti; 27 [g]soli sapienti Deo per
Iesum Christum, [h]cui honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

*30, 31] * Catech. R. III 2, 14; IV 13,, 9.*
s cf. Ph 2, 1; Col 1, 8.
t Heb 13, 18. — cf. 2 Cor 1, 11; Col 4, 12.
u 2 Th 3, 2. — cf. 2 Tm 3, 11; 4, 17.
v cf. Ac 21, 17.
x cf. 1 Cor 16, 18; 2 Cor 7, 13; Phl 7, 20.
y cp. 16, 20; 2 Cor 13, 11; Ph 4, 9; 1 Th 5, 23; Heb 13, 20. — cf. 1 Cor 14, 33; 2 Th 3, 16.

ex 1-24] LL. in D. infr. oct. Epist.
a 1 Tm 5, 10. — cf. Ac 18, 18.
b Ph 2, 29.
c Ac 18, 2; 1 Cor 16, 19.
d 1 Cor 16, 19. — cf. Col 4, 15; Phl 2.
e cf. 1 Cor 16, 15.
f cp. 9, 13. — cf. Ac 23, 16.
g Col 4, 10; Phl 23.
h 1 Cor 1, 11.
i cf. Mr 15, 21.
j 1 Cor 16, 20; 2 Cor 13, 12; 1 Th 5, 26. — cf. 1 Pt 5, 14.
k cf. 1 Tm 1, 3; 6, 3.
l cf. 1 Cor 5, 9; 2 Th 3, 6, 14; 2 Jo 10. — v. Mt 18, 17.
m Ph 3, 19. — cf. 2 Tm 3, 4; Tt 1, 12.
n cf. Col 2, 4; 2 Pt 2, 3.
o cf. cp. 1, 8.
p Mt 10, 16. — cf. Jr 4, 22.
*20] * Catech. R. IV 15, 15.*
q v. cp. 15, 33.
r Gn 3, 15. — cf. Lc 10, 17-19; Ap 12, 11.
s vr. 24; 1 Cor 19, 23; 2 Cor 13, 13, 14; Eph 3, 20; Ju 24.
t 2 Cor 1, 1; Ph 1, 1; Col 1, 1; 1 et 2 Th 1, 1; Phl 1.
u Ac 13, 1.
v Ac 17, 5.
x Ac 20, 4.
y cf. 1 Cor 16, 22; Gal 6, 11; Phl 19.
z 1 Cor 1, 14. — cf. Ac 19, 29; 20, 4.
a Ac 19, 22; 2 Tm 4, 20.
b v. cp. 2, 16.
c Eph 3, 3-5; Col 1, 26, 27. — cf. 1 Cor 4, 1.
d cf. 1 Cor 2, 7; Col 1, 26.
e 2 Tm 1, 10; Tt 1, 3; 1 Pt 1, 20.
f cf. Col 1, 6. — v. cp. 1, 5.
g 1 Tm 1, 17; 6, 15.
h v. cp. 11, 36.

EPISTULA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD CORINTHIOS PRIMA

a v. Rm 1, 1.
b 2 Cor 1, 1. — cf. Gal 1, 1.
1-13] LL. in D. 1 p. Epiph.
c Ac 18, 17.
*2] * Catech. R. I 10, 15.*
d cp. 6, 11. — cf. vr. 30; Jo 17, [19.
e Rm 1, 7.
f v. Ac 9, 14. *g* Rm 1, 8.
4-8] L. in D. 18 p. Pnt.
h 2 Cor 9, 11.
i 2 Cor 8, 7. — cf. cp. 12, 8.
j 2 Tm 1, 8. — cf. 2 Th 1, 10; 1 Tm 2, 6; Ap 1, 2.
l 2 Pt 3, 12.
m 2 Th 1, 7. — cf. Lc 17, 30.
n cf. Ph 1, 6; 1 Th 3, 13.
o cp. 5, 5; 2 Cor 1, 14; 1 Th 5, 23.
p cp. 10, 13; Dt 7, 9; Is 49, 7; 2 Cor 1, 18. — cf. 1 Th 5, 24.
q Heb 2, 14; 1 Jo 1, 3.
*10] * Catech. R. I 10, 14.*
r Ph 2, 5. — cf. Ac 4, 32; Ph [1, 27.
s cp. 11, 18.
t cp. 3, 3.
u cp. 3, 4. — cf. Mt 23, 9, 10.
v v. Ac 18, 24.
x cp. [illegible], 22, 9, [illegible]; 15, 5; Gal 2, 9, 14. — v. Jo 1, 42.
y cf. cp. 12, 5; 2 Cor 11, 4.
z cf. Mt 28, 19; Ac 2, 38.

a Ac 18, 8. *b* v. Rm 16, 23.
c cp. 16, 15, 17. [23, 32.
*16, 17] * cf. Catech. R. II 2,*
17-26] L. in fs. s. Jo. a Cr.
d cp. 2, 1, 4. — cf. 2 Cor 10, 10; 11, 6; 2 Pt 1, 16.
e 2 Cor 2, 15; 4, 3.
18-30] L. in fs. s. Iustini M.
f vr. 24, 23, 25; cp. 2, 14.
g cp. 15, 2. — cf. Ac 7, 47. — v. Lc 13, 23.
h Rm 1, 16. — cf. vr. 24.
19] v. cp. 3, 19, 30.
i Is 29, 14. — cf. Jb 5, 12, 13; Mt 11, 25. [7, 48.
j vr. 26; cp. 2, 8; Is 19, 12; Jo
l cf. Is 33, 18. [Rm 1, 22.
m cp. 2, 6; 3, 19; Is 44, 25;
n Mt 12, 38; 16, 1; Jo 2, 18; 6, 30.
o Gal 5, 11. — v. 1 Pt 2, 8.
p cf. 2 Cor 2, 16. — v. Lc 2, 24.
q cf. vr. 18. [49.
r vr. 30; Col 2, 3. — cf. Lc 11,
s cp. 2, 8; Jo 7, 48. — cf. vr. 20. — v. Mt 11, 25.
26-31] L. in fss. s. Agath. Virg. M. et s. Vinc. a P. (26-2, 2).

AULUS [a]vocatus apostolus Iesu Christi [b]per volunta-
tatem Dei et [c]Sosthenes frater 2 ecclesiae Dei, quae
est Corinthi, [d]sanctificatis in Christo Iesu, [e]vocatis
sanctis, cum omnibus [f]qui invocant nomen Domini
nostri Iesu Christi, in omni loco ipsorum et no-
stro: 3 [e]gratia vobis et pax a Deo Patre nostro et
Domino Iesu Christo.
4 [g]Gratias ago Deo meo semper pro vobis in
gratia Dei, quae data est vobis in Christo Iesu, 5 quod [h]in omnibus
divites facti estis in illo, [i]in omni verbo et in omni scientia, 6 sicut
[j]testimonium Christi confirmatum est in vobis; 7 ita ut nihil vobis
desit in ulla gratia [l]exspectantibus [m]revelationem Domini nostri Iesu
Christi, 8 [n]qui et confirmabit vos usque in finem sine crimine, [o]in
die adventus Domini nostri Iesu Christi. 9 [p]Fidelis Deus, per quem
vocati estis in [q]societatem Filii eius Iesu Christi Domini nostri.
10 Obsecro autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Iesu
Christi, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata;
sitis autem perfecti [r]in eodem sensu et in eadem sententia. 11 Signi-
ficatum est enim mihi de vobis, fratres mei, ab iis qui sunt Chloës,
quia [t]contentiones sunt inter vos. 12 Hoc autem dico, quod [u]unus-
quisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli, ego autem [v]Apollo,
ego vero [x]Cephae, ego autem Christi. 13 [y]Divisus est Christus? Nun-
quid Paulus crucifixus est pro vobis? aut [z]in nomine Pauli baptizati
estis? 14 Gratias ago Deo quod neminem vestrum baptizavi, nisi
[a]Crispum et [b]Caium; 15 ne quis dicat quod [z]in nomine meo bapti-
zati estis. 16 Baptizavi autem et [c]Stephanae domum, ceterum nescio
si quem alium baptizaverim. 17 Non enim misit me Christus bapti-
zare, sed evangelizare: [d]non in sapientia verbi, ut non evacuetur
crux Christi.
18 Verbum enim crucis [e]pereuntibus quidem [f]stultitia est; iis au-
tem [g]qui salvi fiunt, id est nobis, [h]Dei virtus est. 19 Scriptum est
enim: '[i]Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium
reprobabo'. 20 [j]Ubi sapiens? [l]ubi scriba? ubi conquisitor huius sae-
culi? [m]Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? 21 Nam,
quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum,
placuit Deo per [f]stultitiam praedicationis salvos facere credentes.
22 Quoniam et [n]Iudaei signa petunt, et Graeci sapientiam quaerunt;
23 nos autem praedicamus Christum [o]crucifixum, [p]Iudaeis quidem
scandalum, gentibus autem [f]stultitiam, 24 ipsis autem vocatis Iudaeis
atque Graecis Christum [q]Dei virtutem et [r]Dei sapientiam; 25 quia
quod stultum est Dei sapientius est hominibus, et quod infirmum
est Dei fortius est hominibus.
26 Videte enim vocationem vestram, fratres; quia [s]non multi sa-
pientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles.
27 Sed quae stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes;

et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; 28 et [t]ignobilia
mundi et contemptibilia elegit Deus et [u]ea quae non sunt, ut ea
quae sunt [v]destrueret, 29 [x]ut non glorietur omnis caro in conspectu
eius. 30 Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est no-
bis [r]sapientia a Deo et [y]iustitia et [z]sanctificatio et [a]redemptio; 31 ut,
quemadmodum scriptum est, ' [b]qui gloriatur, in Domino glorietur '.
2 Et ego, cum venissem ad vos, fratres, veni [a]non in sublimitate ser-
monis aut sapientiae adnuntians vobis [b]testimonium Christi. 2 Non
enim iudicavi me scire aliquid inter vos, [c]nisi Iesum Christum et hunc
crucifixum. 3 Et ego [d]in infirmitate et timore et tremore multo [e]fui
apud vos; 4 et sermo meus et [f]praedicatio mea [a]non in persuasibilibus
humanae sapientiae verbis, [g]sed in ostensione spiritus et virtutis, 5 ut
fides vestra non sit in sapientia hominum, sed [h]in virtute Dei.
6 Sapientiam autem loquimur inter [i]perfectos, [j]sapientiam vero non
huius saeculi neque principum huius saeculi, qui [l]destruuntur; 7 sed
loquimur Dei sapientiam [m]in mysterio, quae abscondita est, [n]quam
praedestinavit Deus ante saecula in gloriam nostram, 8 [o]quam nemo
principum huius saeculi cognovit; [p]si enim cognovissent, nunquam Do-
minum gloriae crucifixissent; 9 sed, sicut scriptum est, quod ' [q]oculus
non vidit nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, [r]quae praepa-
ravit Deus iis qui diligunt illum '; 10 [s]nobis autem revelavit Deus per
Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam [t]profunda Dei.
11 Quis enim hominum scit quae sunt hominis, [u]nisi spiritus hominis, qui
in ipso est? Ita et quae Dei sunt nemo cognovit, [v]nisi Spiritus Dei.
12 [x]Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed Spiritum qui
ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis: 13 quae et loqui-
mur [a]non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina spiritus
spiritualibus spiritualia comparantes. 14 [y]Animalis autem homo non
percipit ea quae sunt Spiritus Dei; [z]stultitia enim est illi, et non potest
intelligere, quia spiritualiter examinatur. 15 [a]Spiritualis autem iudicat
omnia, et ipse a nemine iudicatur. 16 [b]Quis enim cognovit sensum Do-
mini, qui instruat eum? [c]Nos autem sensum Christi habemus.
3 Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi [a]spiritualibus, sed
quasi [a]carnalibus: tanquam [b]parvulis in Christo 2 [c]lac vobis potum
dedi non escam, [d]nondum enim poteratis; sed nec nunc quidem po-
testis, adhuc enim carnales estis. 3 Cum enim sit inter vos [e]zelus et
contentio, nonne carnales estis et secundum hominem ambulatis?
4 Cum enim quis dicat: [f]Ego quidem sum Pauli, alius autem: Ego
Apollo, nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid vero
Paulus? 5 [g]Ministri eius, cui credidistis, et [h]unicuique sicut Dominus
dedit. 6 [i]Ego plantavi, [j]Apollo rigavit, sed [l]Deus incrementum de-
dit. 7 Itaque [m]neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed
qui incrementum dat Deus. 8 Qui autem plantat et qui rigat unum
sunt: [n]unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum
suum laborem. 9 [p]Dei enim sumus adiutores; [o]Dei agricultura estis,
Dei aedificatio estis.
10 [q]Secundum gratiam Dei, quae data est mihi, ut sapiens archi-
tectus [r]fundamentum posui; [s]alius autem superaedificat. Unusquis-
que autem videat quomodo superaedificet. 11 Fundamentum enim
aliud nemo potest ponere, [t]praeter id quod positum est, quod est
Christus Iesus. 12 [s]Si quis autem superaedificat super fundamentum
hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, faenum, stipulam,
13 [u]uniuscuiusque opus manifestum erit; [v]dies enim Domini declara-
bit, quia [x]in igne revelabitur, et uniuscuiusque opus quale [y]sit ignis
probabit. 14 Si cuius opus manserit quod superaedificavit, [z]mercedem
accipiet; 15 si cuius opus arserit detrimentum patietur; ipse autem
salvus erit, [x]sic tamen quasi per ignem.
16 Nescitis quia [a]templum Dei estis et Spiritus Dei habitat in
vobis? 17 Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum
Deus. [b]Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

t Jc 2, 5. — cf. Ps 8, 3.
u Rm 4, 17.
v cp. 2, 6. — cf. Jb 34, 19, 24.
x Eph 2, 9. — cf. Jd 7, 2.
30] Cp. in fs. ss. Rdmpt.
y Jr 23, 5, 6; 33, 16; 2 Cor 5, 21; Ph 3, 9.
z cf. vr. 2. — v. 1 Th 4, 3.
a Eph 1, 7; Col 1, 14. — cf. Rm 3, 24. [17.
b Jr 9, 23, 24. — v. 2 Cor 10,

a vr. 4, 13. — cf. 2 Cor 1, 12. — v. cp. 1, 17.
1-7] L. in fs. s. Franc. de Hier.
1-13] LL. in fr. 2 hebd. 1 p.
b cp. 1, 6. [*Epiph.*
2] Tr. et Of. in fs. s. Iust. M. — Of. in fs. s. Helen. Imp. —
c Gal 6, 14. [*v. Gal 6, 14.*
d 2 Cor 11, 30; 12, 5, 9; 13, 4, 9; Gal 4, 13. — cf. cp. 4, 10.
e Ac 18, 1, 6, 12.
4] Int. (Ps 110) in fs. s. A. M.
f cp. 1, 21. [*Zachariae.*
g cp. 4, 20; Rm 15, 13, 19; 1 Th 1, 5; 2 Pt 1, 16. [4, 6.
h 2 Cor 4, 7; 6, 7. — cf. Zc
i Ph 3, 15. — cf. cp. 3, 1; Mt
j cf. Jc 3, 15. [5, 48.
7-8] v. vr. 2. *l* cp. 1, 28.
*7-9] * Pii IX epist. 11 Dec. 1862. — * Conc. Vat. s. III cp. 2, 4. — * cf. Catech. R. I 2, 6; 5, 11; 13, 12; IV 11, 16.*
m cf. Mt 13, 35; Col 1, 27.
n Rm 16, 25, 26; Eph 3, 5, 9; Col 1, 26.
o cp. 1, 20, 26; Jo 7, 48.
p Ac 3, 17. — cf. Lc 23, 34.
q Is 64, 4. [Heb 11, 16.
r Jc 1, 12, — cf. Mt 26, 34;
s cf. Mt 16, 17; Jo 14, 26.
*10] * cf. Catech. R. I 9 4.*
t cf. Ac 2, 24. *u* cf. Pro 20, 17.
v cf. Mt 11, 27.
x Mm 8, 15. — cf. Jo 4, 4-6.
y Ju 19. — cf. cp. 3, 1.
z cp. 1, 18. [*nam, sanctam ».*
*15] * Bonif. VIII in bulla « U-*
a cp. 3, 1; 14, 33; Rm 7, 14; Gal 6, 1. — cf. Pro 28, 5.
b Sap 9, 13; Is 40, 13. — v. Rm
c cf. Jo 15, 15. [11, 34.

a v. cp. 2, 14, 15.
b Heb 5, 13. — cf. cp. 2, 6.
c Heb 5, 12, 13; 1 Pt 2, 2.
d cf. Mr 4, 33; Jo 16, 12.
e Gal 5, 19, 20. — cf. Ac 5,
f v. cp. 1, 12. [17; 13, 45.
g cp. 4, 1; 2 Cor 6, 4; Eph 3, 7; Col 1, 25. — cf. 1 Cor 3, 3.
h v. Rm 12, 6.
*6] * — cf. Catech. R. II 1, 25. — Ant. in fss. s. Pauli Ap.*
i cp. 4, 15; Ac 18, 4-11; 2 Cor
j Ac 18, 27. [10, 14, 15.
l cf cp. 15, 10; Jo 15, 5; Col 1,
*7] * Catech. R. IV 5, 6.* [18.
m 2 Cor 12, 11; Gal 6, 8.
n vr. 14; cp. 15, 58; Rm 2, 6. — v. Mt 20, 4, 8.
*9] * cf. Catech. R. IV 11, 18.*
o cf. Mt 15, 13; Jo 15, 12.
p Eph 2, 20-22; Col 2, 7; 1 Pt 2, 5. — cf. vr. 16.

q Rm 12, 3. — cf. 2 Pt 3, 15. *r* vr. 11, 12; Rm 15, 20. — cf. Ap 21, 14. *s* cf. cp. 4, 15. *t* cf. 2 Cor 11, 4; Gal 1, 6, 7; Eph 2, 20. *u* cp. 4, 5. *v* cf. Ml 3, 17; 2 Th 1, 10; 2 Tm 1, 12. *x* 2 Th 1, 8; 2 Pt 3, 7. — cf. vr. 15. *y* 1 Pt 1, 7. *z* cf. Ps 65, 12; Is 43, 2; Ju 23. *16] * Conc. Trid. s. XXV decr. de invoc. SS.* *a* cp. 6, 19; 2 Cor 6, 16; Eph 2, 21. *17] * cf. Conc. Trid. s. XIV cp. 8. — cf. * Catech. R. III 3, 8; IV 14, 8.* *b* cf. 2 Cor 7. 1.

sint (13-3, 17); fideles vero ut in Christo solo glorientur (18-4, 6), doctores autem ut humilitati studeant enixe hortatur (7-21). Secundo eos increpat quia peccatores non devitent (5, 1-13). Causas deinde, quae omnem

18 [c]Nemo se seducat. [d]Si quis videtur inter vos sapiens esse in
hoc saeculo, stultus fiat ut sit sapiens; 19 [e]sapientia enim huius
mundi stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: '[f]Comprehendam
sapientes in astutia eorum'; 20 et iterum: '[g]Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanae sunt'. 21 [h]Nemo itaque glorietur in ho-
minibus. 22 [i]Omnia enim vestra sunt, sive Paulus sive Apollo sive [j]Ce-
phas sive mundus sive vita sive mors sive praesentia sive futura;
omnia enim vestra sunt, 23 [l]vos autem Christi, [m]Christus autem Dei.
4 Sic nos existimet homo ut [a]ministros Christi et dispensatores my-
steriorum Dei. 2 Hic iam quaeritur inter [b]dispensatores, ut [c]fide-
lis quis inveniatur. 3 Mihi autem pro minimo est ut a vobis iudicer
aut ab humano die; sed neque meipsum iudico: 4 [d]nihil enim mihi
conscius sum, [e]sed non in hoc iustificatus sum; qui autem iudicat
me Dominus est. 5 Itaque [f]nolite ante tempus iudicare, [g]quoadusque
veniat Dominus, [h]qui et illuminabit abscondita tenebrarum et ma-
nifestabit consilia cordium; et [i]tunc laus erit unicuique a Deo.
6 Haec autem, fratres, transfiguravi in me et Apollo propter vos,
ut in nobis discatis, ne supra quam scriptum est unus adversus al-
terum [j]infletur pro alio. 7 Quis enim te discernit? [l]Quid autem ha-
bes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non
acceperis? 8 Iam saturati estis, iam divites facti estis, sine nobis re-
gnatis: et utinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus! 9 Puto
enim quod Deus nos apostolos novissimos ostendit [m]tanquam morti
destinatos, quia [n]spectaculum facti sumus mundo et angelis et ho-
minibus. 10 [o]Nos stulti propter Christum, [p]vos autem prudentes in
Christo; [q]nos infirmi, vos autem fortes; vos nobiles, nos autem igno-
biles. 11 Usque in hanc horam et [r]esurimus et sitimus et nudi sumus
et [s]colaphis caedimur et [t]instabiles sumus 12 et [u]laboramus operantes
manibus nostris; [v]maledicimur et benedicimus, [x]persecutionem pati-
mur et sustinemus, 13 [v]blasphemamur et obsecramus: [y]tanquam pur-
gamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.
14 [z]Non ut confundam vos haec scribo, sed [a]ut filios meos caris-
simos moneo. 15 Nam, [b]si decem milia [c]paedagogorum habeatis in
Christo, sed non multos patres; nam in Christo Iesu per evange-
lium [d]ego vos genui. 16 Rogo ergo vos: [e]imitatores mei estote, sicut
et ego Christi. 17 Ideo [f]misi ad vos Timotheum, [g]qui est filius meus
carissimus et fidelis in Domino, qui vos commonefaciet vias meas,
quae sunt in Christo Iesu, [h]sicut ubique in omni ecclesia doceo.
18 [i]Tanquam non venturus sim ad vos, sic [j]inflati sunt quidam.
19 [l]Veniam autem ad vos cito, si Dominus, voluerit, et cognoscam
non sermonem eorum qui [j]inflati sunt, sed virtutem. 20 [m]Non enim
in sermone est regnum Dei, sed in virtute. 21 Quid vultis? [n]In virga
veniam ad vos, an in caritate et spiritu mansuetudinis?
5 Omnino auditur inter vos [a]fornicatio, et talis fornicatio qualis
nec inter gentes; ita [b]ut uxorem patris sui aliquis habeat. 2 Et
[c]vos inflati estis et [d]non magis luctum habuistis, ut tollatur de
medio vestrum qui hoc opus fecit. 3 Ego quidem [e]absens cor-
pore, praesens autem spiritu, iam iudicavi ut praesens eum qui sic
operatus est, 4 [f]in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis
vobis et meo spiritu cum virtute Domini nostri Iesu, 5 [g]tradere hu-
iusmodi [h]Satanae in interitum carnis, [i]ut spiritus salvus sit [j]in die
Domini nostri Iesu Christi. 6 [l]Non est bona gloriatio vestra. Nesci-
tis quia [m]modicum fermentum totam massam corrumpit? 7 [n]Expur-
gate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi;
etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. 8 Itaque epulemur
non in [o]fermento veteri neque in fermento malitiae et nequitiae, sed
in azymis sinceritatis et veritatis.
9 Scripsi vobis in epistula: [p]Ne commisceamini fornicariis: 10 [q]non
utique [r]fornicariis huius mundi aut avaris aut rapacibus aut idolis
servientibus; [s]alioquin debueratis de hoc mundo exisse. 11 Nunc

c cf. cp. 6, 9; Gal 6, 3.
d cf. cp. 8, 2; Jr 8, 8, 9.
19, 20] *Gr. et V. All. in fs. s.* [*Iust. M.*
e v. cp. 1, 20.
f Jb 5, 13. g Ps 93, 11.
h vr. 4-6; cp. 1, 12; 4, 6.
i cf. Rm 8, 28. j v. cp. 1, 12.
l 2 Cor 10, 7; Gal 3, 20.
m cf. cp. 11, 3.

1] * *Conc. Trid. s. XXI cp. 2. — cf. Catech. R. II 7, 5.*
1-15] *LL. et L. (1-5) in cm. Ap. - Cpp. (1-5) in D. 4 Adv.*
a v. cp. 3, 5.
b cf. cp. 9, 17. — v. 1 Pt 4, 10.
c Mt 24, 45; 25, 21, 23; Lc 19, 17; Heb 3, 5.— cf. 1 Tm 3, 13.
d v. Ac 23, 1.
e Jb 9, 2. — cf. 1 Jo 3, 21.
5] * *Conc. Trid. s. VI cp. 16. — v. Mt 19, 28. — Ant. in D. 3 Adv. et R. in fss. ss. Crucis.*
f cf. Mt 7, 1-5; Rm 2, 1; 14, 13; Lc 6, 37.
g v. Jo 21, 22; Rm 2, 16.
h cf. cp. 3, 13.
i 2 Cor 10, 18. — v. cp. 3, 8.
j vr. 18, 19; cp. 5, 2; 13, 4.
l Jo 3, 27. — cf. 1 Par 29, 14; Jc 1, 17; 1 Pt 4, 10.
7] * *Conc. Araus. II (an. 529) can. 6 et 25 — * cf. Catech. R. IV 3, 3.*
9-15] *L. in fs. s. Jo Ap.*
9b-14] *L. in cm. Cf. et in vg. ss.*
m v. Rm 8, 36. [*Ap. Simon. et Ju.*
n Heb 10, 33. — cf. Is 20, 3.
o cf. Ac 17, 18. — v. cp. 1, 18; [Ac 26, 24.
p 2 Cor 11, 19.
q cp. 2, 3; 2 Cor 13, 9. [4, 12.
r Rm 8, 35; 2 Cor 11, 27; Ph
s 2 Cor 11, 20. — cf. Ac 23, 2.
t cf. Mt 8, 20.
u cp. 9.15; Ac 20, 34. — cf.
v cf. 1 Pt 3, 9. [Ac 18, 3.
x v. Jo 15, 20.
y cf. Is 30, 22; 64, 6; Lm 3, 45.
z cf. cp. 6, 5; 15, 34.

a 2 Cor 6, 13; 2 Th 2, 11; 3
b cf. cp. 3, 10. [Jo 4.
15] * *cf. Catech. R. III 5, 2, 8.*
c Gal 3, 24.
d Phl 10. — cf. Gal 4, 19.
e cp. 11, 1; Ph 3, 17; 1 Th 1,
f cp. 16, 10. [6.—cf. 2 Th 3, 9.
g 1 Tm 1, 2; 2 Tm 1, 2.
h cp. 7, 17.
i cf. 2 Cor 10, 2. j vr. 6.
l cp. 11, 34; 16, 5, 6; Ac 19, 21; 20, 2; 2 Cor 1, 15, 16.
m cp. 2, 4. — cf. Mt 7, 21; Jc 1, 22. [13, 2, 10.
n 2 Cor 1, 23; 2, 1, 3; 12, 20,

1-11] *LL. in fr. 3 hebr. 1 p.* [*Epiph.*
a 2 Cor 12, 21.
b Lv 18, 8; Dt 22, 30; 27, 20.
c cp. 4, 6, 18, 19.
d cf. 2 Cor 7, 7, 10.
e Col. 2, 5. — cf. 1 Th 2, 17.
f 2 Th 3, 6. — cf. Mt 18, 18 20.
g 1 Tm 1, 20. — cf. Jb 2, 6; Ps 108, 6.
h cf. Lc 23, 31; Ap 12, 9, 10.
i cf. Pro 23, 14.

j cp. 1, 8; 2 Cor 1, 14; Ph 2, 16; 1 Th 5, 2. l Jc 4, 16. — cf. vr. 2. m Mt 13, 33; Gal 5, 9. — cf. cp. 15, 33. 7, 8] * *Catech. R. II 2, 4; 4, 13. — L. etc. in D. Resurrect. — v. Ex 12, 5, 6, 8.* n Ex 12, 15-19; Dt 16, 3. o cf. Mt 16, 6, 12. 9] * *Catech. R. III 7, 4, 7.* p cp. 6, 28; Eph 5, 11; 2 Th 3, 6, 14. — cf. 2 Jo 10. q cf. cp. 10, 27. r Eph 5, 5; Col 3, 5. — cf. cp. 6, 9. s cf. 1 Jo 2, 16.

autem scripsi vobis non commisceri: si is, [t]qui frater nominatur,
est fornicator aut avarus aut idolis serviens aut maledicus aut ebrio-
sus aut rapax: cum eiusmodi [u]nec cibum sumere. 12 Quid enim mihi
de iis [v]qui foris sunt iudicare? Nonne de iis, qui intus sunt, vos iu-
dicatis? 13 nam eos qui foris sunt Deus iudicabit. [y]Auferte malum ex
vobis ipsis.

6 Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum iudicari
apud iniquos et [a]non apud sanctos? 2 An nescitis quoniam [b]san-
cti de hoc mundo iudicabunt? Et, si in vobis iudicabitur mundus,
indigni estis qui de minimis iudicetis? 3 Nescitis quoniam [c]angelos
iudicabimus? quanto magis saecularia! 4 Saecularia igitur iudicia si
habueritis, contemptibiles, qui sunt in ecclesia, illos constituite ad
iudicandum. 5 [d]Ad verecundiam vestram dico: Sic non est inter vos
sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? 6 Sed fra-
ter cum fratre iudicio contendit, et hoc apud infideles? 7 Iam quidem
omnino delictum est in vobis quod iudicia habetis inter vos. [e]Quare
non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?
8 Sed vos iniuriam facitis et fraudatis, et hoc [f]fratribus. 9 [g]An ne-
scitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare; [h]ne-
que fornicarii neque idolis servientes neque adulteri 10 neque molles
neque masculorum concubitores neque fures neque avari neque ebriosi
neque maledici neque rapaces regnum Dei possidebunt. 11 Et [i]haec
quidam fuistis; sed [j]abluti estis, sed [l]sanctificati estis, sed [m]iustifi-
cati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi et in Spiritu Dei
nostri.
12 [n]Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt; omnia mihi li-
cent, sed ego sub nullius redigar potestate. 13 [o]Esca ventri, et ven-
ter escis; Deus autem et hunc et has [p]destruet. [q]Corpus autem non
fornicationi, sed Domino, et [r]Dominus corpori. 14 [s]Deus vero et Do-
minum suscitavit, et [t]nos suscitabit per virtutem suam. 15 Nescitis
quoniam [q]corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo mem-
bra Christi faciam membra meretricis? Absit. 16 An nescitis quoniam
qui adhaeret meretrici unum corpus efficitur? '[u]Erunt enim, inquit,
duo in carne una'. 17 Qui autem adhaeret Domino [v]unus spiritus
est. 18 [x]Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecerit
homo extra corpus est, qui autem fornicatur [y]in corpus suum pec-
cat. 19 An nescitis quoniam [q]membra vestra [z]templum sunt Spiritus
sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et [a]non estis vestri?
20 [b]Empti enim estis pretio magno. [c]Glorificate et portate Deum in
corpore vestro.

7 De quibus autem scripsistis mihi: [a]Bonum est homini mulierem
non tangere; 2 propter fornicationem autem unusquisque suam
uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat. 3 Uxori vir de-
bitum reddat, similiter autem et uxor viro. 4 Mulier sui corporis
potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui corporis
potestatem non habet, sed mulier. 5 Nolite fraudare invicem, [b]nisi
forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; et iterum reverti-
mini in idipsum, [c]ne tentet vos Satanas propter incontinentiam ve-
stram. 6 Hoc autem dico secundum indulgentiam, [d]non secundum
imperium. 7 [e]Volo enim omnes vos esse [f]sicut meipsum; sed [g]unus-
quisque proprium donum habet ex Deo: [h]alius quidem sic, alius
vero sic.
8 Dico autem non nuptis et viduis: [a]Bonum est illis si sic perma-
neant [f]sicut et ego. 9 Quod, si non se continent, [i]nubant; melius
est enim nubere quam uri. 10 Iis autem, qui matrimonio iuncti sunt,
[j]praecipio, non ego, sed Dominus uxorem a viro non discedere;
11 quod, si discesserit, manere innuptam aut viro suo reconciliari:
et [l]vir uxorem non dimittat. 12 Nam ceteris ego dico, non Dominus:
[m]Si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare
cum illo, non dimittat illam. 13 Et, [m]si qua mulier fidelis habet vi-
rum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat vi-
rum; 14 [n]sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et
sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: [o]alioquin filii ve-
stri immundi essent, nunc autem sancti sunt. 15 Quod si infidelis

t 2 Th 3, 6. [11, 3.
u 2 Jo 10. — cf. Lc 15, 2; Ac
12] * *l. 4 Decret. t. 19, cp. 8;* * *Conc. Trid. s. XIV cp. 2.* — * *cf. Catech. R. I 10, 9.*
v v. Mr 4, 11. *x* cf. cp. 6, 1-4.
y cf. Dt 13, 5; Jo 20, 13.

1-17] *LL. in fr. 4 hebd. 1 p.*
a cf. Mt 18, 17. [*Epiph.*
b Sap 3, 8; Ecli 4, 16; Dn 7, 22. – cf. Mt 19, 28; Ap 20, 4.
c cf. 2 Pt 2, 4; Ju 6.
d cp. 15, 34. — cf. cp. 4, 14.
e cf. Mt 5, 39, 40; Rm 12, 19.
f 1 Th 4, 6.
g Mt 15, 20; Mr 7, 23.
9, 10] * *Catech. R. III 7, 4; 8, 3, 7.*
h cp. 15, 50; Gal 5, 21; Eph 5, 5; 1 Tm 1, 10; Heb 12, 14; 13, 4; Ap 21, 8; 22, 15.
11] * *Catech. R. II 2, 42.*
i cp. 12, 2; Eph 2, 2, 3; 4, 22; 5, 8; Col 3, 7; Tt 3, 3.
j Ac 22, 16; Heb 10, 22. — cf.
l v. cp. 1, 2. [Tt 3, 5.
m Rm 8, 30. *n* cp. 10, 23.
o cf. Mt 15, 17. *p* Col 2, 22.
q vr. 15, 19; Eph 5, 30. — cf. cp. 12, 27; Rm 12, 5.
r cf. Eph 5, 23.
s cp. 15, 15. — v. Ac 6, 24.
t cp. 15, 22, 23; Jo 6, 39, 40. — cf. Mt 22, 29; Eph 1, 19, 20.
15, 16] * *Catech. R. III 7, 7; 10, 22.*
u Gn 2, 24. — cf. Mt 19, 5; Eph 5, 30.
v Eph 4, 4. — cf. Jo 17, 21-23.
18] * *v. vr. 9, 10; cp. 5, 9.*
x cp. 5, 9; 2 Cor 12, 21; Eph 5, 3; Heb 13, 4.
y cf. Pro 5, 11.
19] * *v. cp. 3, 16.* — * *Catech. R. I 9, 4; III 6, 12; 7, 7.*
z cf. Jo 2, 21. *a* v. Rm 14, 7.
b cp. 7, 23. — cf. Ac 20, 28; Heb 9, 12, 14. – v. 2 Pt 2, 1.
20] *R. in fs. pretiosiss. Sang.*
c cf. Ph 1, 20.

1-14] *LL. in fr. 5 hebd 1 p.*
a vr. 8, 26. [*Epiph.*
2-5] * *Catech. R. II 8, 14, 24; III 7, 9.*
b cf. Ex 19, 15; 1 Rg 21, 4; Ec 3, 5; Jl 2, 16.
c 1 Th 3, 5.
d vr. 12, 25; 2 Cor 8, 8; 11, 17. — cf. cp. 10, 40.
7] * *Catech. R. II 8, 1.*
e vr. 8. — cf. cp. 9, 5.
f cf. Ac 26, 29.
g cp. 12, 4, 11; 1 Pt 4, 10. — cf. Rm 12, 6.
h cf. Mt 19, 11, 12.
i cf. 1 Tm 5, 14.
10, 10] * *Conc. Trid. s. XXIV can. 7.* — * *Catech. R. II 8, 20, 25.*
j cf. vr. 6.
k Ml 2, 16. — v. Mt 5, 32; 17,
l Mr 10, 12. [5, 6.
12, 15] * *l. 4 Decr. t. 19 cpp.*
m cf. 2 Cor 6, 14. [*7, 8.*

n 1 Pt 3, 1.
o 1 Es 9, 2; Ml 2, 15.

de matrimonii usu (1-9) et indissolubilitate agit, quae, quamvis absoluta, exceptionem patitur quando pars infidelis discedat (10-24); deinde de virginibus (25-38) et viduis (39, 40) quibus monita tradit; tertio de

discedit, discedat; non enim servituti subiectus est frater aut soror
in huiusmodi: [p]in pace autem vocavit nos Deus. 16 Unde enim scis,
mulier, [q]si virum salvum facies? aut unde scis, vir, si mulierem sal-
vam facies? 17 nisi unicuique [r]sicut divisit Dominus, [s]unumquemque
sicut vocavit Deus, ita ambulet, et [t]sicut in omnibus ecclesiis doceo.
18 Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat praeputium. In
praeputio aliquis vocatus est? [u]non circumcidatur. 19 [v]Circumcisio
nihil est, et praeputium nihil est; sed [x]observatio mandatorum Dei.
20 [s]Unusquisque, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.
21 Servus vocatus es? non sit tibi curae; sed, et si potes fieri liber,
magis utere. 22 Qui enim in Domino vocatus est [z]servus [y]libertus
est Domini; similiter qui liber vocatus est servus est Christi. 23 [a]Pre-
tio empti estis, [b]nolite fieri servi hominum. 24 [s]Unusquisque, in quo
vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.

25 De virginibus autem [c]praeceptum Domini non habeo; consilium
autem do [d]tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim [e]fi-
delis. 26 Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessi-
tatem, quoniam [f]bonum est homini sic esse. 27 Alligatus es uxori?
noli quaerere solutionem. Solutus es ab uxore? noli quaerere uxo-
rem. 28 Si autem acceperis uxorem, non peccasti; et, si nupserit
virgo, non peccavit. Tribulationem tamen carnis habebunt huius-
modi; ego autem vobis parco. 29 Hoc itaque dico, fratres: [g]Tempus
breve est: reliquum est, ut et qui habent uxores tanquam non ha-
bentes sint, 30 et qui flent tanquam non flentes, et qui gaudent tan-
quam non gaudentes, et qui emunt [h]tanquam non possidentes, 31 et
qui utuntur hoc mundo tanquam non utantur; [i]praeterit enim figura
huius mundi. 32 [j]Volo autem vos sine sollicitudine esse. [l]Qui sine uxore
est sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo. 33 Qui
autem cum uxore est sollicitus est quae sunt mundi, quomodo pla-
ceat uxori et divisus est. 34 Et mulier innupta et virgo cogitat quae
Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu; quae autem nupta est
cogitat quae sunt mundi, quomodo placeat viro. 35 Porro hoc ad
utilitatem vestram dico, non ut [m]laqueum vobis iniciam, sed ad id
quod honestum est et quod facultatem praebeat sine impedimento
Dominum obsecrandi. 36 Si quis autem turpem se videri existimat
super virgine sua, [n]quod sit superadulta, et ita oportet fieri; quod
vult faciat: non peccat, si nubat. 37 Nam qui statuit in corde suo
firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens suae vo-
luntatis, et hoc iudicavit in corde suo, servare virginem suam, bene
facit. 38 Igitur et qui matrimonio iungit virginem suam [o]bene facit,
et qui non iungit melius facit. 39 [p]Mulier alligata est legi quanto
tempore vir eius vivit; quod [q]si dormierit vir eius, liberata est: cui
vult nubat, tantum [r]in Domino. 40 Beatior autem erit, si sic perman-
serit, [s]secundum meum consilium; puto autem [t]quod et ego Spiri-
tum Dei habeam.

8 De iis autem [a]quae idolis sacrificantur, scimus quia [b]omnes scien-
tiam habemus. [c]Scientia inflat, caritas vero aedificat. 2 Si quis
autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum
oporteat eum scire. 3 [d]Si quis autem diligit Deum, [e]hic cognitus est
ab eo. 4 De escis autem, [a]quae idolis immolantur, [b]scimus quia [f]nihil
est idolum in mundo, et quod [g]nullus est Deus nisi [h]unus. 5 Nam,
etsi sunt qui dicantur dii sive in caelo sive in terra, siquidem sunt
dii multi, et domini multi; 6 nobis tamen [g]unus est Deus Pater, [i]ex
quo omnia et nos in illum, et [j]unus Dominus Iesus Christus, [l]per
quem omnia et nos per ipsum. 7 Sed non in omnibus est scientia;
quidam autem [m]cum conscientia usque nunc idoli quasi [n]idolothytum
manducant, et conscientia ipsorum, cum sit infirma, polluitur. 8 [o]Esca
autem nos non commendat Deo; neque enim, si manducaverimus,
abundabimus, neque, si non manducaverimus, deficiemus. 9 Videte
autem [p]ne forte haec licentia vestra offendiculum fiat infirmis. 10 Si
enim quis viderit eum, [b]qui habet scientiam, in [q]idolio recumbentem,
nonne conscientia eius, cum sit infirma, aedificabitur ad manducan-
dum [a]idolothyta? 11 et [p]peribit infirmus in tua scientia, frater, pro-
pter quem Christus mortuus est? 12 [r]Sic autem peccantes in fratres

p Col 3, 15. — v. Rm 14, 19.
q cf. Rm 11, 14.
r v. Rm 12, 3.
s cp. 4, 17; Eph 4, 1.
t 2 Cor 8, 18; 11, 28. — cf. 11, 16; 16, 1; Gal 1, 22.
u Ac 15, 1, 5, 19, 24, 28; Gal 5, 2. — cf. Ac 16, 3.
19, 20] * *Catech. R. III 1, 8; IV 12, 24.*
v Gal 3, 28; 5, 6; 6, 15; Col 3, 11.
x v. 1 Jo 2, 3.
y cf. Col 3, 24; Phl 16. — v. Jo 8, 36.
z Eph 6, 6. — cf. cp. 9, 21; 1 Pt 2, 16.
23] *v. cp. 6, 20.*
a cp. 6, 20; 1 Pt 1, 18.
b cf. Lv 25, 45, 55.
25] * *Conc. Araus. II (an. 529) can. 25. — Catech. R. II 8, 12.*
25-40] *LL. et L. (25-34) in cm. Virg.*
c v. vr. 6.
d 2 Cor 4, 1; Tm 1, 13, 16.
e cp. 4, 2.
f vr. 1, 8.
28, 29] * *Catech. R. II 8, 23, 33.*
g Rm 13, 11.
30, 31] * *Catech. R. IV 4, 4.*
h 2 Cor 6, 10.
i Ps 38, 6; Jc 1, 10; 1 Pt 1, 24; 4, 7; 1 Jo 2, 17.
j cf. Mt 6, 25; Lc 10, 41.
l cf. 1 Tm 5, 5.
m cf. Pro 22, 25.
n Ecli 42, 9.
38, 39] * *Catech. R. II 8, 20, 32.*
o Heb 13, 4. — cf. Ecli 7, 27.
p Rm 7, 2.
q v. Jo 11, 11, 13.
r cf. 2 Cor 6, 14.
s v. vr. 6.
t 1 Tm 4, 8. — cf. Ac 15, 28.
a vr. 4, 7; cp. 10, 19; Ac 15, 29; 21, 25.
b vr. 4, 10. — cf. Rm 15, 14.
1] * *Conc. Milev. II can. 4.*
c cf. cp. 13, 4-13.
d Gal 6, 3. — cf. cp. 3, 18.
e Jo 10, 14; Gal 4, 9. — cf. Ex 33, 12, 17; 2 Tm 2, 19.
f cp. 10, 19; Is 41, 24; Ac 14, 15.
g vr. 6. — v. Dt 4, 35, 39.
h Eph 4, 5. — cf. cp. 1, 2; 1 Tm 2, 5.
i v. Rm 11, 36.
j cp. 12, 5.
6] * *Conc. oecum. V can. 1. — Ant. in fs. ss. Trinit.*
l Col 1, 16; Heb 1, 2. — v. Jo 1, 3, 10.
m cf. Rm 14, 14, 22, 23.
n cp. 10, 25, 28, 29.
o Rm 14, 17. — cf. Mt 15, 11; Ac 10, 11-15.
p cf. cp. 10, 23; Rm 14, 13, 20, 21; Gal 3, 13.
q cf. cp. 10, 27.
r cf. Mt 18, 6.

et percutientes conscientiam eorum infirmam [s]in Christum peccatis.
13 Quapropter, [t]si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo
carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem.
9 [a]Non sum liber? [b]Non sum apostolus? [c]Nonne Christum Iesum
Dominum nostrum vidi? Nonne [d]opus meum vos estis in Domino?
2 Etsi aliis non sum apostolus, sed tamen vobis sum; nam
[e]signaculum apostolatus mei vos estis in Domino. 3 Mea defensio
apud eos qui me interrogant haec est. 4 [f]Nunquid non habemus potestatem
manducandi et bibendi? 5 [g]nunquid non habemus potestatem
mulierem sororem circumducendi, sicut et ceteri apostoli et [h]fratres
Domini et [i]Cephas? 6 Aut ego solus et Barnabas non habemus potestatem
hoc operandi?
7 [j]Quis militat suis stipendiis unquam? [l]Quis plantat vineam et
de fructu eius non edit? Quis pascit gregem et de lacte gregis non
manducat? 8 Nunquid secundum hominem haec dico? An et lex
haec non dicit? 9 Scriptum est enim in lege Moysi: '[m]Non alligabis
os bovi trituranti'. Nunquid de bobus cura est Deo? 10 an
propter nos utique hoc dicit? [n]Nam propter nos scripta sunt; quoniam
[o]debet in spe qui arat arare, et qui triturat in spe fructus percipiendi.
11 [p]Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si
nos carnalia vestra metamus? 12 Si alii potestatis vestrae participes
sunt, quare non potius nos? Sed [q]non usi sumus hac potestate;
sed omnia sustinemus, [r]ne quod offendiculum demus evangelio
Christi. 13 Nescitis quoniam [s]qui in sacrario operantur quae de sacrario
sunt edunt, et qui altari deserviunt cum altari participant?
14 Ita et Dominus [f]ordinavit iis qui evangelium adnuntiant de evangelio
vivere. 15 [q]Ego autem nullo horum usus sum. Non autem
scripsi haec ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori
quam ut [t]gloriam meam quis evacuet. 16 Nam, si evangelizavero,
non est mihi gloria, [u]necessitas enim mihi incumbit; vae enim mihi
est, si non evangelizavero. 17 Si enim volens hoc ago, mercedem
habeo; si autem invitus, [v]dispensatio mihi credita est. 18 Quae est
ergo merces mea? Ut evangelium praedicans [x]sine sumptu ponam
evangelium, ut non abutar potestate mea in evangelio. 19 Nam, [a]cum
liber essem ex omnibus, [y]omnium me servum feci, ut plures [z]lucrifacerem.
20 Et factus sum Iudaeis tanquam Iudaeus, ut Iudaeos lucrarer;
21 [a]iis, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum ipse
non essem sub lege, ut eos qui sub lege erant lucrifacerem; [b]iis, qui
sine lege erant, [c]tanquam sine lege essem, cum sine lege Dei non essem,
sed [d]in lege essem Christi, ut [z]lucrifacerem eos qui sine lege erant.
22 [e]Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem; [f]omnibus
omnia factus sum, ut [g]omnes facerem salvos. 23 Omnia autem facio
[h]propter evangelium, [i]ut particeps eius efficiar. 24 Nescitis quod ii, qui
in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit [j]bravium?
Sic [l]currite ut comprehendatis. 25 Omnis autem qui [m]in agone contendit
ab omnibus se abstinet. Et illi quidem ut corruptibilem
coronam accipiant, nos autem [n]incorruptam. 26 Ego igitur sic curro
non quasi in incertum, sic [o]pugno non quasi [p]aërem verberans;
27 sed [q]castigo corpus meum et [r]in servitutem redigo, ne forte, cum
aliis praedicaverim, ipse [s]reprobus efficiar.
10 Nolo enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes
[a]sub nube fuerunt et omnes [b]mare transierunt 2 et omnes in
Moyse baptizati sunt in nube et in mari 3 et [c]omnes eandem escam
spiritalem manducaverunt 4 et [d]omnes eundem potum spiritalem
biberunt, bibebant autem de spiritali consequente eos petra; petra
autem erat Christus. 5 Sed non in pluribus eorum beneplacitum est
Deo, nam [e]prostrati sunt in deserto. 6 Haec autem in figura facta
sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum, sicut et [f]illi concupierunt;
7 [g]neque idololatrae efficiamini, [h]sicut quidam ex ipsis,
quemadmodum scriptum est: '[i]Sedit populus manducare et bibere,
et surrexerunt ludere'; 8 [j]neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis
fornicati sunt et [l]ceciderunt una die vigintitria milia; 9 neque tentemus
Christum, [m]sicut quidam eorum tentaverunt et [n]a serpentibus
perierunt; 10 neque murmuraveritis, [o]sicut quidam eorum murmu-

s cf. Zc 2, 8; Mt 25, 45; Ac 9, 4. 5. [3: 11, 29.
t Rm 14, 13, 21. — cf. 2 Cor 6,
a vr. 19. — cf. cp. 10, 29.
b Ac 14, 14; 2 Cor 12, 12; 1 Th 2, 6; 1 Tm 2, 7.
c cp. 15, 8; Ac 9, 3, 17; 18, 9. — cf. 2 Cor 12, 1-4.
d v. cp. 3, 6.
e cf. Jo 6, 27; 2 Cor 3, 2.
f vr. 14; Mt 10, 10; Lc 10, 8;
g cf. cp. 7, 7. [2 Th 3, 9.
h v. Mt 12, 46.
i cp. 1, 22; Jo 1, 42.
j Lc 3, 14. — cf. Mt 10, 10; 1 Tm 1, 18.
l cf. cp. 3, 6-8; Dt 28, 39; Pro 27, 18; 2 Tm 2, 6.
*9-11] * Catech. R. II 7, 4; III 5, 14.*
m Dt 25, 4. — v. 1 Tm 5, 18.
n v. Rm 4, 24.
o 2 Tm 2, 6. — cf. Ps 125. 6.
p cf. Rm 15, 27; Gal 6, 6.
q vr. 15, 18. — cf. Ac 20, 33; 1 Th 2, 6, 9.
r cf. 2 Cor 6, 3; 11, 12.
s Lv 6, 16, 26; 7, 6; Nm 5, 9; 10; Dt 18, 1; Ecli 45, 29.
t 2 Cor 11, 10.
u Ac 9, 6; Rm 1, 14. — cf. Ac 4, 20.
v cp. 4, 1; Gal 2, 7; Eph 3, 2. — cf. Ph 1, 16.
x 2 Cor 11, 7; 12, 13.
y 2 Cor 4, 5. — cf. Gal 5, 13.
z Mt 18, 15; 1 Pt 3, 1.

a Ac 16, 3; 21, 23-26.
b Rm 2, 12, 14. *c* cf. Gal 2, 3.
d v. cp. 7, 22. *e* 2 Cor 11, 29.
22] Cm. in fs. s. Franc. de Hier. — v. Ps 34, 13; Is 61, 1.
f cp. 10, 33.
g cp. 7, 16; Rm 11, 14.
h Mr 8, 35. — cf. Rm 1, 16; 2 Tm 1, 8; Phl 13.
i cf. cp. 10, 24.
*25-27] * Conc. Trid. s. VI cp. 11. — * Catech. R. III 7, 13. — * cf. I 13, 12.*
24-10, 5] L. et Cpp. in D. Sxg.
j Ph 3, 14; Col 2, 18.
l Gal 2, 2; 5, 7; Ph 2, 16; Heb 12, 1. — cf. 2 Tm 4, 7.
m Ecli 4, 33; Lc 13, 24; 1 Tm 6, 12; 2 Tm 2, 5; 4, 7. — [cf. Ju 3.
n v. Jc 1, 12.
o cf. Heb 12, 4. *p* cf. cp. 14, 9.
q cf. Rm 6, 19.
r cf. Cn 1, 6; Ecli 37. 19.
s Ecli 9, 11. — cf. Jr 6, 30; 2 Tm 3, 8; Heb 6. 8.

a Ex 13, 22. *b* Ex 14, 22.
*2] * cf. Catech. R. II 2, 9.*
c Ex 16, 15, 35; Dt 8, 3; 2 Es 9, 15, 20; Ps 77, 24; 104, 40; Jo 6, 13.
d v. Ex 17, 6; Nm 20, 11.
e Nm 14, 29, 37; 26, 64, 65; Ps 105, 26; Heb 3, 17; Ju 4.
*6] * Catech. R. III 10, 11.*
6-13] L. in D. 9 p. Pnt.
f Nm 11, 4, 33, 34; Ps 77, 18; [105, 14.
g vr. 14.
h Ex 32, 4. *i* Ex 32, 6.
j v. cp. 6. 18; Ac 15. 20.
l cf. Nm 25, 9; Ps 105, 29.
m Nm 25, 1, 9; Jdt 8. 24. — v. [Ps 77, 18.
n v. Nm 21, 6.
o v. Nm 14, 2.

factus omnibus servus (19-23); ita et fidelibus ut coronam accipiant (24-27) strenue allaborandum est ut ab omni malo discedentes (10, 1-11) ceteris non sint scandalo (12, 13), quod fieri potest accedendo cenis sacri-

raverunt et [p]perierunt ab [q]exterminatore. 11 Haec autem omnia in
figura contingebant illis; [r]scripta sunt autem ad correptionem no-
stram, [s]in quos fines saeculorum devenerunt. 12 Itaque [t]qui se exi-
stimat stare videat ne cadat. 13 [u]Tentatio vos non apprehendat nisi
humana. [v]Fidelis autem Deus est, [x]qui non patietur vos tentari su-
pra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum,
ut possitis sustinere.

14 Propter quod, carissimi mihi, [y]fugite ab idolorum cultura,
15 ut [y]prudentibus loquor; vos ipsi iudicate quod dico. 16 [z]Calix
benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio [a]sanguinis Chri-
sti est? et [z]panis, quem [b]frangimus, nonne participatio corporis Do-
mini est? 17 Quoniam unus panis, [c]unum corpus multi sumus, omnes
qui de uno pane participamus. 18 Videte Israël secundum carnem:
[d]nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? 19 Quid ergo?
dico quod idolis immolatum sit aliquid, aut [e]quod idolum sit aliquid?
20 Sed quae immolant gentes [f]daemoniis [g]immolant et non Deo. Nolo
autem vos socios fieri daemoniorum. Non potestis calicem Domini
bibere et [h]calicem daemoniorum. 21 Non potestis mensae Domini
participes esse et [i]mensae daemoniorum. 22 An [j]aemulamur Domi-
num? Nunquid fortiores illo sumus?

[l]Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt; 23 omnia mihi
licent, sed non omnia aedificant. 24 [m]Nemo quod suum est quaerat,
sed quod alterius. 25 [n]Omne quod in macello venit manducate nihil
interrogantes propter conscientiam. 26 ' [o]Domini est terra et pleni-
tudo eius '. 27 Si quis vocat vos infidelium, et vultis ire, [p]omne
quod vobis apponitur manducate nihil interrogantes propter con-
scientiam. 28 Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis, no-
lite manducare propter illum qui indicavit et propter conscientiam:
29 conscientiam autem dico [q]non tuam, sed alterius. [r]Ut quid enim
libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? 30 Si ego cum gratia
participo, quid blasphemor pro eo quod [s]gratias ago? 31 Sive ergo
manducatis sive bibitis, sive [t]aliud quid facitis, omnia in gloriam
Dei facite. 32 [u]Sine offensione estote Iudaeis et gentibus et [v]eccle-
siae Dei; 33 sicut [x]et ego per omnia omnibus placeo [m]non quaerens
11 quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant. 1 [a]Imitatores
mei estote, sicut et ego Christi.

2 Laudo autem vos, fratres, [b]quod per omnia mei memores estis
et, [c]sicut tradidi vobis, praecepta mea tenetis. 3 Volo autem vos
scire quod [d]omnis viri caput Christus est, [e]caput autem mulieris vir,
[f]caput vero Christi Deus. 4 Omnis vir orans aut [g]prophetans velato
capite deturpat caput suum; 5 omnis autem mulier orans aut [h]prophe-
tans [i]non velato capite deturpat caput suum; unum enim est ac
si [j]decalvetur. 6 Nam, si non velatur mulier, tondeatur. Si vero turpe
est mulieri tonderi aut decalvari, velet caput suum. 7 Vir quidem
non debet velare caput suum, quoniam [l]imago et gloria Dei est;
[m]mulier autem gloria viri est. 8 Non enim vir ex muliere est, sed
[n]mulier ex viro; 9 etenim non est creatus vir propter mulierem,
sed [o]mulier propter virum. 10 Ideo debet mulier potestatem habere
supra caput [p]propter angelos. 11 Veruntamen [q]neque vir sine mu-
liere, neque mulier sine viro in Domino. 12 Nam, sicut mulier de
viro, ita et vir per mulierem, [r]omnia autem ex Deo. 13 Vos ipsi
iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum? 14 Nec ipsa
natura docet vos quod vir quidem, si comam nutriat, ignominia est
illi; 15 mulier vero, si comam nutriat, gloria est illi; quoniam ca-
pilli pro velamine ei dati sunt? 16 [s]Si quis autem videtur contentio-
sus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque [t]ecclesia Dei.

17 Hoc autem praecipio non laudans, quod non in melius sed in
deterius convenitis. 18 Primum quidem, convenientibus vobis in ec-
clesiam, audio [u]scissuras esse inter vos et ex parte credo; 19 [v]nam
oportet et [w]haereses esse, ut et qui probati sunt [x]manifesti fiant in
vobis. 20 Convenientibus ergo vobis in unum, iam non est domini-
cam cenam manducare; 21 unusquisque enim suam cenam praesumit
ad manducandum. Et alius quidem esurit, [y]alius autem ebrius est.
22 Nunquid domos non habetis ad manducandum et bibendum?

p Nm 14, 29-37.
q Ex 12, 23; 2 Rg 24, 16; 1 Par 21, 15; Ps 77, 49; Sap 18, 25.
r v. Rm 4, 23.
s cf. Heb 1, 2; 11, 3.
t Rm 11, 20. — cf. 2 Cor 1, 23.
13] *cf. Conc. Trid s. VI cp. 13; s. XXIV can. 9. — * cf. Catech. R. III 7, 12; IV 15, 7.*
u cf. Mt 6, 13. *v* v. cp. 1, 9.
x cf. Dn 3, 17. — v. 2 Pt 2, 9.
y Mt 7, 24; Lc 16, 8. — cf. [cp. 8, 1.
z cp. 11, 23-25.

a Mt 26, 26, 28. — cf. cp. 6, 54, 55.
16, 17] ** cf. Catech. R. II 2, 23; 4, 4, 18, 28, 70. — Of. in fs. pretiosiss. Sang. — Cm. in Ms. ad toll. schisma.*
b Ac 2, 42; 20, 7.
c cp. 12, 12, 13, 20; Rm 12, 5; Eph 4, 4, 16; Col 3, 15.
d Lv 3, 3; 7, 15. — cf. Heb 13, [10.
e v. cp. 8, 4.
f Ps 105, 37. — cf. Lv 17, 7; 2 Par 11, 15; Ap 9, 20.
g Dt 32, 17; Bar 4, 7.
h cf. 2 Cor 6, 15, 16.
20, 21] ** Conc. Trid. s. XXII cp. 1. — * Catech. R. II 4, 74.*
i cf. Is 65, 11; 2 Cor 6, 15.
j Ec 6, 10; Ez 22, 14.
l cp. 6, 12. — v. cp. 8, 9.
m vr. 33; cp. 13, 5; Ph 2, 21. — cf. cp. 9, 23; 2 Cor 12, 14. — [v. Rm 15, 1.
n cp. 8, 7.
o Ps 23, 1. — cf. Ez 9, 29; 19, 5; Dt 10, 14; Jb 41, 2; Ps [49, 12.
p Lc 10, 8.
q cf. cp. 8, 9, 12.
r cf. cp. 9, 19; Rm 14, 16.
s Rm 14, 6; 1 Tm 4, 3, 4.
t Col 3, 17; 1 Pt 4, 11.
31] ** Catech. R. IV 13, c.* [3.
u cp. 8, 13; Rm 14, 13; 2 Cor 5,
v cf. cp. 11, 16. — v. Ac 20, 28.
x cp. 9, 22. — cf. Gal 1, 10.

a v. cp. 4, 16; Ph 3, 17.
b cf. cp. 4, 17; 1 Th 3, 6.
c vr. 23. — cf. Lc 1, 2; 2 Th [2, 15; 3, 6.
d cf. 1 Th 4, 1, 2.
e Eph 1, 22; 4, 15; 5, 23; Col [1, 18.
f v. Gn 3, 16.
g cf. cp. 3, 23. [5, 20.
h cp. 12, 10, 28; Ac 13, 1; 1 Th
i Lc 2, 36; Ac 21, 9. — cf. cp. [14, 34.
j cf. Nm 5, 18.
k Dt 21, 12.
l v. Gn 1, 26. [Ap 21, 2.
m cf. Pro 12, 4; Ecli 26, 16;
n Gn 2, 21-23. — cf. 1 Tm 2, [13.
o Gn 2, 18.
p cf. Mt 18, 10; 1 Tm 5, 21.
q Gal 3, 28.
r v. Rm 11, 36.
s 1 Tm 6, 3, 4.
t Ac 20, 28; 2 Th 1, 4. — cf. 1 Th 2, 14. — v. cp. 7, 17; 10, 22.
17-34] *LL. et L. (20-22) in Cena Dñi.*
u cp. 1, 10-12; 12, 25. — cf. cp. 3, 3.
v cf. Mt 18, 7; Ac 20, 30; 1 Tm 4, 1; 2 Pt 2, 1.
w Gal 5, 20.
x 1 Jo 2, 19. — cf. Dt 13, 3.
20] ** Catech. R. II 4, 5.*
20-32] *LL. et L. (23-29) et Cpp. in fs. Corp. Ch. etc.*
y cf. 2 Pt 2, 13; Ju 12.

aut [t]ecclesiam Dei contemnitis et [z]confunditis eos qui non habent?
Quid dicam vobis? laudo vos? In hoc non laudo. 23 Ego enim ac-
cepi a Domino quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus in
qua nocte tradebatur accepit panem 24 et [b]gratias agens fregit et
dixit: Accipite et manducate hoc est corpus meum, quod pro vobis
tradetur: hoc facite in meam commemorationem. 25 Similiter et ca-
licem postquam cenavit dicens: [c]Hic calix novum testamentum est
in meo sanguine: hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam com-
memorationem. 26 Quotiescumque enim manducabitis panem hunc
et calicem bibetis, mortem Domini adnuntiabitis, [d]donec veniat.
27 Itaque [e]quicumque manducaverit panem hunc vel biberit calicem
Domini [f]indigne, reus erit [g]corporis et sanguinis Domini. 28 [h]Probet
autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat:
29 qui enim manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bi-
bit non diiudicans corpus Domini. 30 Ideo inter vos multi infirmi et
imbecilles et [i]dormiunt multi. 31 Quod, [j]si nosmetipsos diiudicare-
mus, non utique iudicaremur. 32 Dum iudicamur autem, [l]a Domino
corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. 33 Itaque, fratres
mei, cum convenitis ad manducandum, invicem exspectate. 34 [m]Si
quis esurit, [n]domi manducet, ut non in iudicium conveniatis. Cetera
autem [o]cum venero disponam.

12 De [a]spiritualibus autem nolo vos ignorare, fratres. 2 Scitis quo-
niam, [b]cum gentes essetis, ad [c]simulacra muta, prout ducebamini,
euntes. 3 Ideo notum vobis facio quod nemo [d]in Spiritu Dei loquens
dicit [e]anathema Iesu; et [f]nemo potest dicere: [g]Dominus Iesus, nisi
in Spiritu sancto. 4 [h]Divisiones vero gratiarum sunt, [i]idem autem
Spiritus. 5 Et [j]divisiones ministrationum sunt, [i]idem autem Dominus.
6 Et divisiones operationum sunt, [i]idem vero Deus qui operatur
omnia in omnibus. 7 [l]Unicuique autem datur manifestatio Spiritus
ad utilitatem. 8 Alii quidem per Spiritum datur sermo [m]sapientiae,
alii autem sermo [n]scientiae secundum eundem Spiritum, 9 alteri [o]fi-
des in eodem Spiritu, alii [p]gratia sanitatum in uno Spiritu, 10 alii
operatio virtutum, alii [q]prophetia, alii [r]discretio spirituum, alii [s]ge-
nera linguarum, alii [t]interpretatio sermonum. 11 Haec autem omnia
operatur unus atque idem Spiritus dividens singulis [u]prout vult.
12 Sicut enim [v]corpus unum est et membra habet multa; omnia
autem membra corporis, cum sint multa, unum tamen corpus sunt;
[x]ita et Christus. 13 Etenim [y]in uno Spiritu omnes nos in unum
corpus baptizati sumus, sive [z]Iudaei sive gentiles sive servi sive
liberi, et [a]omnes in uno Spiritu potati sumus. 14 Nam et corpus non
est unum membrum, sed multa. 15 Si dixerit pes: Quoniam non
sum manus, non sum de corpore; num ideo non est de corpore?
16 Et, si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de cor-
pore; num ideo non est de corpore? 17 Si totum corpus oculus,
ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus? 18 Nunc autem [b]posuit
Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit. 19 Quod
si essent omnia unum membrum, ubi corpus? 20 Nunc autem multa
quidem membra, unum autem corpus. 21 Non potest autem oculus
dicere manui: Opera tua non indigeo; aut iterum caput pedibus:
Non estis mihi necessarii. 22 Sed multo magis quae videntur membra
corporis infirmiora esse necessariora sunt, 23 et quae putamus igno-
biliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circum-
damus, et quae inhonesta sunt nostra abundantiorem honestatem
habent. 24 Honesta autem nostra nullius egent; sed Deus tempe-
ravit corpus ei, cui deerat, abundantiorem tribuendo honorem; 25 ut
non sit [c]schisma in corpore, sed idipsum pro invicem sollicita sint
membra. 26 Et, si quid patitur unum membrum, compatiuntur
omnia membra; sive gloriatur unum membrum, [d]congaudent omnia
membra. 27 [e]Vos autem estis corpus Christi et [f]membra de membro.
28 Et [g]quosdam quidem [b]posuit Deus in ecclesia primum apostolos,
secundo [h]prophetas, tertio [h]doctores, deinde virtutes, exinde [p]gratias
curationum, [i]opitulationes, [j]gubernationes, [s]genera linguarum, [t]interpre-
tationes sermonum. 29 Nunquid omnes apostoli? nunquid omnes prophe-
tae? nunquid omnes doctores? 30 Nunquid omnes virtutes? nunquid om-

z cf. Pro 17, 3; Jc 2, 6.

a cp. 15, 3; Gal 1, 12.
23-25] Mt 26, 26-29; Mr 14, 22-25; Lc 22, 18-20.
*23-25] * cf. prop. 45 in decr. « Lamentabili s. e. » damn. — * Catech. II 4, 2, 7, 19, 21, 74, 76.*
b v. Mt 15, 36.
*24-25] * Conc. Trid. s. XIII cpp. 1, 2. — Cm. in D. Pass. in canone Missae.*
c cf. Ex 24, 8.
*26, 27] * Catech. R. II 4, 11, 55.*
d v. Jo 21, 22.
e cf. Nm 9, 10, 13.
f cf. Jo 13, 27 (?).
g Jo 6, 52, 54, 57, 59.
*28, 29] * Conc. Trid. s. XIII cp. 7. — * Catech. R. II 4, 1, 25, 28, 50, 55, 57.*
h cf. 2 Cor 13, 5; Gal 6, 4.
i cf. Ps 118, 28; Mt 13, 25.
*31, 32] * Catech. R. II 5, 70.*
j v. 1 Jo 1, 9.
l Rm 5, 16.
m v. vr. 21.
*34] * Conc. Trid. s. XXI cp. 2.*
n cf. vr. 22.
o v. cp. 4, 19.
p cp. 7, 17; Tt 1, 5.

a cp. 14, 1.
b cp. 6, 11, 12. — cf. 1 Pt 4, 3.
2-12] L. in D. 10 p. Pnt.
c Hab 2, 18, 19; 1 Th 1, 9.
d cf. Mr 9, 38. — cf. Jo 4, 2, 3.
*3] * Conc. Araus. II (an. 529) can. 8. — * cf. Catech. R. I 9, 1.*
e Rm 9, 3.
f Jo 15, 26. — cf. Mt 16, 17.
g cp. 8. 6. — v. Jo 13, 13.
h cf. Heb 2, 4; 2 Cor 10, 13. — v. Rm 12, 6.
i Eph 4, 4-6.
j Rm 12, 7. — cf. Eph 4, 11.
l Eph 4, 7. — cf. cp. 14, 26; Rm 12, 8.
m cp. 8, 6, 7.
n v. cp. 1, 5.
o cp. 13, 2; 2 Cor 4, 13.
p vr. 28, 30. — cf. Gal 3, 5.
q cp. 13, 2, 8; 14, 1 etc.
r cf. cp. 14, 29; 1 Jo 4, 1.
s vr. 28. — v. Mr 16, 17; Ac 2, 4.
t vr. 30; cp. 14, 26.
*11] * cf. Catech. R. I 10, 14.*
u vr. 19. — cf. cp. 3, 5; Jo 3, 8; Rm 12, 3; Eph 4, 7.
*12] * Catech. R. II 4, 18.*
v v. cp. 10, 17.
x vr. 27.
y cf. Rm 6, 5; Eph 2, 18.
z cp. 1, 24; Col 3, 11. — cf. Eph 2, 13-17.
a cf. Jo 7, 37-39.
b vr. 28.

c cp. 1, 10; 11, 18; Jo 9, 16.
d Rm 12, 15.
e cf. Eph 1, 23, 4, 12; 5, 30; Col 1, 24.
*27-31] L. in fs. s. Barth. Ap. * Conc. Trid. s. XXIII cp. 4 (28).*
f v. Rm 12, 5.
g Eph 4, 11.
h v. Ac 13, 1.
i cf. Ac 20, 35.
j cf. Rm 12, 8; 1 Tm 5, 17; Heb 13, 7 17, 24.

ristiae celebrationi interesse debeant (17-34); indeque occasione suscepta de charismatibus tractat, sive in universum sumptis (12, 1-11), de recta scilicet eorum aestimatione (12-30), comparatione praesertim facta cum

nes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nun-
quid omnes interpretantur? 31 [l]Aemulamini autem charismata meliora.
13 Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. 1 Si linguis ho-
minum loquar et angelorum, caritatem autem non habeam,
factus sum velut aes sonans aut cymbalum tinniens. 2 Et, [a]si habuero
prophetiam et noverim mysteria omnia et omnem scientiam, et [b]si
habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem
non habuero, nihil sum. 3 Et, [c]si distribuero in cibos pauperum
omnes facultates meas, et, [d]si tradidero corpus meum, ita ut ardeam,
caritatem autem non habuero nihil mihi prodest. 4 [e]Caritas patiens
est, [f]benigna est; caritas non [g]aemulatur, non agit perperam, [h]non
inflatur, 5 non est ambitiosa, [i]non quaerit quae sua sunt, non irri-
tatur, [j]non cogitat malum, 6 [l]non gaudet super iniquitate, [m]congaudet
autem veritati: 7 [n]omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, [o]omnia
sustinet. 8 Caritas nunquam excidit, sive prophetiae evacuabuntur,
sive linguae cessabunt, sive scientia destruetur. 9 [o]Ex parte enim
cognoscimus et ex parte prophetamus; 10 [p]cum autem venerit quod
perfectum est, [q]evacuabitur quod ex parte est. 11 Cum essem par-
vulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut par-
vulus; quando autem factus sum vir, evacuavi quae erant parvuli.
12 [r]Videmus nunc per speculum in aenigmate, [s]tunc autem facie ad
faciem; nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et [t]co-
gnitus sum. 13 Nunc autem manent fides, spes, caritas, tria haec; maior
autem horum est caritas.
14 [a]Sectamini caritatem, [b]aemulamini spiritalia, magis autem ut
[c]prophetetis. 2 [d]Qui enim loquitur lingua non hominibus loquitur,
sed Deo; nemo enim audit, spiritu autem loquitur mysteria. 3 Nam
qui prophetat, hominibus loquitur ad aedificationem et exhortatio-
nem et consolationem. 4 Qui loquitur lingua semetipsum aedificat;
qui autem prophetat, ecclesiam Dei aedificat. 5 Volo autem omnes
vos [e]loqui linguis, [f]magis autem prophetare; nam maior est qui
prophetat, quam qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur, ut ec-
clesia aedificationem accipiat.

6 Nunc autem, fratres, si venero ad vos [e]linguis loquens, quid
vobis prodero, nisi vobis loquar aut in [g]revelatione aut in scientia
aut in prophetia aut in [h]doctrina? 7 Tamen quae sine anima sunt
vocem dantia, sive tibia sive cithara, nisi distinctionem sonituum
dederint, quomodo scietur id quod canitur aut quod citharizatur?
8 Etenim, [i]si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum?
9 Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis, quo-
modo scietur id quod dicitur? eritis enim [g]in aëra loquentes. 10 Tam
multa, ut puta, genera linguarum sunt in hoc mundo, et nihil sine
voce est. 11 Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei cui loquor bar-
barus, et qui loquitur mihi [k]barbarus. 12 Sic et vos, quoniam aemu-
latores estis spirituum, ad aedificationem ecclesiae quaerite ut abun-
detis. 13 Et ideo qui loquitur lingua, oret ut interpretetur. 14 Nam,
si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est.
15 Quid ergo est? [l]Orabo spiritu, orabo et mente; [m]psallam spiritu,
psallam et mente. 16 Ceterum, si benedixeris spiritu, qui supplet
locum idiotae quomodo dicet: [n]Amen, super tuam [o]benedictionem,
quoniam quid dicas nescit? 17 Nam tu quidem bene gratias agis,
sed alter non aedificatur. 18 Gratias ago Deo meo, quod omnium
vestrum lingua loquor; 19 sed in ecclesia volo quinque verba sensu
meo loqui, ut et alios instruam, quam decem milia verborum in
lingua.

20 Fratres, [p]nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote;
sensibus autem [q]perfecti estote. 21 In lege scriptum est quoniam '[r]in
aliis linguis et labiis aliis loquar populo huic; et nec sic exaudient
me, dicit Dominus'. 22 Itaque linguae in signum sunt non fidelibus,
sed infidelibus; prophetiae autem non infidelibus, sed fidelibus. 23 Si
ergo conveniat universa ecclesia in unum et omnes linguis loquan-
tur, intrent autem idiotae aut infideles, [s]nonne dicent quod insani-
tis? 24 Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel
idiota, convincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus, 25 [t]occulta

l cp. 14, 1, 39.
1-13] LL. in fr. 6 p. D. 1 p. Epiph et L. et Cpp. in Qng. et in fs. s. Jos. a Cup. (1-8).
a cf. Nm 24, 4; Mt 7, 22; Jo 11, 51. *b* cf. Mt 17, 19.
c cf. Mt 6, 2; 12, 21.
d Dn 3, 23; 2 Mc 7, 5.
*4, 5] * Catech. R. III 6, 17. — cf. IV 13, 16.*
e cf. Pro 10, 12; 17, 9; 1 Th 5, 14; 2 Tm 2, 10; Jc 3, 17; 1 Pt 4, 8.
f cf. 2 Cor 6, 6; Gal 5, 22; Eph 4, 32; Col 3, 12.
g Ac 7, 9. *h* v. cp. 4, 6.
i cf. Mt 5, 46; Lc 6, 32. — v. cp. 10, 24.
j cf. Rm 4, 6; 2 Cor 5, 19.
l cf. Rm 1, 32; 2 Th 2, 12.
m cf. 2 Jo 4; 3 Jo 3, 4.
n cp. 9, 12. — v. vr. 4.
o cf. cp. 8, 2. *p* cf. Jo 15, 15.
*10] * cf. Catech. R. IV 11, 11.*
q cf. 2 Cor 3, 7.
*11] * Catech. R. II 3, 5.*
*12] * Catech. R. I 13, 8.*
r 2 Cor 5, 7. — cf. Nm 12, 8; Jb 36, 25; 2 Cor 3, 18; 5, 7.
s 2 Cor 3, 18; 1 Jo 3, 2.
t v. cp. 8, 3.
13] Ant. ad « Mandatum ».

a cp. 16, 14.
b cp. 12, 31. — cf. cp. 12, 1.
c v. cp. 11, 4; 13, 2.
d vr. 18-23, 37, 28.
e cp. 12, 10, 28.
f cf. Nm 11, 29.

g (vr. 26;) Eph 1, 17.
h vr. 26; Ac 2, 42; Rm 6, 17.

i cf. Nm 10, 9; Is 58, 1; Jr 4, 19; Ez 33, 3-6; Jl 2, 1.
j cf. cp. 9, 26.

k cf. Ac 28, 1.

*14] * cf. Catech. R. II 2, 59.*

l cf. Eph 5, 19; Col 3, 16; Jc 5, 13.
m Ps 46, 8.
16] Conc. Tr. s. XXIV cp. 7 d. Ref.
n 1 Par 16, 36; 2 Es 5, 13; 8, 6; Ps 105, 48; Jr 11, 5; 28, 6; Ap 5, 14 etc. — cf. 2 Cor 1, 20.
o cf. Mt 14, 19.
p Eph 4, 14; Heb 5, 12, 13. — cf. Mt 10, 16; 18, 3; 19, 14; Rm 16, 19; Ph 2, 15.
*20] * Catech. R. IV 12, 7.*
q cp. 2, 6; Eph 4, 13.
r Is 28, 11, 12. — cf. Dt 28, 49.
s cf. Ac 2, 13; 17, 32.
t cf. Jo 4, 29; Heb 4, 12.

caritate (31 13, 13); sive de dono prophetiae et de dono linguarum, quae, si invicem comparentur, aliud alio utilitate et nobilitate praestat (14, 1-25). Sequuntur praecepta de huiusmodi charismatum usu (26-40).

cordis eius manifesta fiunt, et ita [u]cadens in faciem adorabit Deum
[v]pronuntians quod vere Deus in vobis sit.
26 Quid ergo est, fratres? Cum convenitis, unusquisque vestrum
[x]psalmum habet, [h]doctrinam habet, [y]apocalypsim habet, [y]linguam
habet, [z]interpretationem habet: [a]omnia ad aedificationem fiant. 27 Sive
lingua quis loquitur, secundum duos aut ut multum tres, et per
partes, et unus interpretetur. 28 Si autem non fuerit interpres, taceat
in ecclesia, sibi autem loquatur et Deo. 29 Prophetae autem duo aut
tres dicant, et ceteri [b]diiudicent. 30 Quod si alii revelatum fuerit se-
denti, [c]prior taceat. 31 Potestis enim omnes per singulos prophetare,
ut omnes discant et omnes exhortentur. 32 Et spiritus prophetarum
prophetis subiecti sunt. 33 Non enim est dissensionis Deus, sed pa-
cis; sicut et in [d]omnibus ecclesiis sanctorum doceo. 34 [e]Mulieres in
ecclesiis taceant; non enim permittitur eis loqui, sed [f]subditas esse,
sicut et [g]lex dicit. 35 Si quid autem volunt discere, domi viros suos
interrogent; turpe est enim mulieri loqui in ecclesia. 36 An a vobis
verbum Dei processit, aut in vos solos pervenit?
37 [h]Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat quae
scribo vobis, quia Domini sunt mandata. 38 Si quis autem ignorat,
ignorabitur. 39 Itaque, fratres, aemulamini prophetare et loqui lin-
guis nolite prohibere: 40 [j]omnia autem honeste et [l]secundum ordi-
nem fiant.

15 Notum autem vobis facio, fratres, evangelium, [a]quod praedicavi
vobis, quod et accepistis, [b]in quo et statis, 2 per quod et [c]salva-
mini, qua ratione praedicaverim vobis si tenetis, nisi frustra credi-
distis. 3 [d]Tradidi enim vobis in primis quod et accepi; quoniam
Christus [e]mortuus est pro peccatis nostris, secundum Scripturas,
4 et quia sepultus est et [f]quia resurrexit tertia die, secundum Scri-
pturas, 5 et quia [g]visus est Cephae et [h]post hoc undecim; 6 [i]deinde
visus est plus quam quingentis fratribus simul, ex quibus multi ma-
nent usque adhuc, quidam autem dormierunt; 7 deinde visus est
[j]Iacobo, deinde [l]apostolis omnibus; 8 [m]novissime autem omnium,
tanquam abortivo, visus est et mihi. 9 [n]Ego enim sum minimus apo-
stolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam [o]persecu-
tus sum ecclesiam Dei. 10 Gratia autem Dei sum id quod sum, et
gratia eius in me vacua non fuit, sed [p]abundantius illis omnibus la-
boravi: non ego autem, sed [q]gratia Dei mecum. 11 Sive enim ego
sive illi sic praedicamus, et sic credidistis.
12 Si autem Christus praedicatur quod resurrexit a mortuis, [r]quo-
modo, quidam dicunt in vobis quoniam resurrectio mortuorum non
est? 13 Si autem resurrectio mortuorum non est, [s]neque Christus
resurrexit. 14 Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prae-
dicatio nostra, inanis est et fides vestra. 15 Invenimur autem et falsi
testes Dei, quoniam testimonium diximus adversus Deum [t]quod su-
scitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.
16 Nam, si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. 17 Quod
si Christus non resurrexit, vana est fides vestra; [u]adhuc enim estis
in peccatis vestris; 18 ergo et [v]qui dormierunt in Christo perierunt.
19 Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, [x]miserabiliores
sumus omnibus hominibus.
20 Nunc autem [y]Christus resurrexit a mortuis [z]primitiae dormien-
tium; 21 quoniam quidem [a]per hominem mors, et [b]per hominem re-
surrectio mortuorum. 22 Et, [a]sicut in Adam omnes moriuntur, ita et
in Christo omnes vivificabuntur. 23 Unusquisque autem in suo or-
dine: [z]primitiae Christus, deinde ii [c]qui sunt Christi, qui in adventu
eius crediderunt. 24 Deinde finis, cum tradiderit [d]regnum Deo et
Patri, cum evacuaverit [e]omnem principatum et potestatem et virtu-
tem. 25 [f]Oportet autem illum regnare, '[g]donec ponat omnes inimi-
cos sub pedibus eius'. 26 Novissima autem inimica [h]destruetur mors;
'[i]omnia enim subiecit sub pedibus eius'. Cum autem dicat: 27 'Omnia
subiecta sunt ei', sine dubio praeter eum qui subiecit ei omnia. 28 Cum
autem [j]subiecta fuerint illi omnia, tunc et ipse Filius subiectus erit
ei, qui subiecit sibi omnia, ut [l]sit Deus omnia in omnibus.
29 Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino

u v. Lc 17, 16.
v Is 45, 14; Zc 8, 23.
x Eph 5, 19.
y cf. vr. 18.
z vr. 5, 13, 27, 28; cp. 12, 10, 30.
a 2 Cor 12, 19; 13, 10. — cf. cp. 12, 7.
b cf. cp. 12, 10; Jb 12, 11; 1 [Jo 4, 1.
c cf. 1 Th 5, 19, 20.
d v. cp. 7, 17.
e cf. 1 Tm 2, 11, 12.
f v. 1 Pt 3, 1.
g Gn 3, 16. — cf. vr. 21.
h cf. 2 Cor 10, 7; 1 Jo 4, 6.
i vr. 1; cp. 12, 31.
j cf. vr. 31, 33.
l Col 2, 5.
1-10] L. in D. 11 p. Pnt.
a Gal 1, 11; 2 Tm 2, 8. — v. cp. 3, 6.
b Rm 5, 2. — cf. 2 Cor 1, 24; 1 Th 3, 8; 2 Th 2, 15; 1 [Pt 5, 12.
c cp. 1, 8.
d cp. 11, 23; Gal 1, 12.
e Jo 1, 29; Heb 5, 1, 3. – cf. Is [53, 5.
f Lc 24, 7. — v. Ac 2, 22.
g Lc 24, 34.
h Mr 16, 14; Lc 24, 36; Jo 20, [19.
i Mt 28, 17.
j Ac 12, 17; Gal 1, 19.
l Lc 24, 50; Ac 1, 3, 4.
m cp. 9, 1.
9, 10] Cpp. R. et Ant. in fss. s. Pauli Ap. — v. Gal 2, 8, 9.
n Eph 3, 7, 8.
o Ac 8, 3; 9, 1. — cf. 1 Tm 1, [13-16.
*10] * cf. Caelest. I epist. adv. Semipel. cp. 9. — v. cp. 4, 7.*
p 2 Cor 11, 23; 12, 11; Col 1, 29.
q cp. 3, 6; 2 Cor 3, 5; Ph 2, 13. — cf. Mt 10, 20.
r cf. Ac 23, 8; 2 Tm 2, 18.
s 1 Th 4, 14.
*13, 14, 17] * Catech. R. I 6, 11; 12, 1, 4.*
t cp. 6, 14. — v. Ac 2, 24.
u v. Rm 4, 25.
v cf. vr. 6; Jo 11, 11, 13.
x cf. cp. 4, 9; 2 Tm 3, 12.
*20-23] * Catech. R. I 6, 9, 13; [12, 9.*
y 2 Tm 2, 8; 1 Pt 1, 3.
z vr. 23. — cf. Ac 26, 23.
a Rm 5, 12 sqq.
21, 22] R. in fs. 5 Vuln. DNJC.
b Jo 11, 25; Rm 6, 23.
c vr. 52; 1 Th 4, 15, 16. — v. Lc 14, 14.
*24] * cf. Catech. R. IV 11, 14.*
d cf. Dn 7, 14, 27.
e Eph 1, 21.
f cf. Mt 22, 44. — v. Lc 13, 33.
g Ps 109, 1.
*26] * Catech. R. I 12, 12. — v. vr. 21, 22.*
h 2 Tm 1, 10. — cf. Ap 20, 14; [21, 4.
i Ps 8, 8. — v. Mt 11, 27; 28, 18; Eph 1, 22.
j Ph 3, 21.
l cf. cp. 3, 23; 11, 3.

Adiectis denique pluribus monitis de resurrectione, quam triplici argumento demonstrat (*15, 1-34*) *et defendit ab adversariorum obiectionibus* (*35-58*)*; concludit collectam commendans* (*16, 1-9*) *additque exhor-*

mortui non resurgunt? ut [m]quid et baptizantur pro illis? 30 Ut
quid et nos periclitamur omni hora? 31 [n]Cotidie morior [o]per vestram
gloriam, fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro. 32 Si
secundum hominem [p]ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest,
si mortui non resurgunt? ' [q]Manducemus et bibamus, cras enim
moriemur'. 33 [r]Nolite seduci: [s]corrumpunt mores bonos colloquia
mala. 34 [t]Evigilate, iusti, et nolite peccare; [u]ignorantiam enim Dei
quidam habent: [v]ad reverentiam vobis loquor.

35 Sed dicet aliquis: [x]Quomodo resurgunt mortui? qualive cor-
pore venient? 36 Insipiens, tu [y]quod seminas non vivificatur, nisi
prius moriatur; 37 et quod seminas, non corpus quod futurum est
seminas, sed nudum granum, ut puta, tritici aut alicuius ceterorum;
38 Deus autem dat illi corpus sicut vult et unicuique seminum pro-
prium corpus. 39 Non omnis caro eadem caro, sed alia quidem homi-
num, alia vero pecorum, alia volucrum, alia autem piscium, 40 et cor-
pora caelestia et corpora terrestria; sed alia quidem caelestium gloria,
alia autem terrestrium. 41 Alia claritas solis, alia claritas lunae, et alia
claritas stellarum; stella enim a stella differt in claritate. 42 [z]Sic et
resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, [a]surget in incorru-
ptione; 43 seminatur in ignobilitate, surget in gloria; seminatur in
infirmitate, surget in virtute; 44 seminatur [b]corpus animale, surget
corpus spiritale. Si est corpus animale, est et spiritale: sicut scriptum
est. 45 ' [c]Factus est primus homo Adam in animam viventem', [d]novis-
simus Adam in [e]spiritum vivificantem. 46 Sed non prius quod spiri-
tale est, sed quod animale, deinde quod spiritale. 47 [f]Primus homo
de terra terrenus, [g]secundus homo de caelo caelestis. 48 Qualis ter-
renus, tales et terreni; et qualis caelestis, [h]tales et caelestes. 49 Igi-
tur, [i]sicut portavimus imaginem terreni, [j]portemus et imaginem
caelestis.

50 Hoc autem dico, fratres, quia [l]caro et sanguis [m]regnum Dei
possidere non possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit.
51 Ecce mysterium vobis dico: [n]Omnes quidem resurgemus, sed
non omnes [o]immutabimur. 52 In momento, in ictu oculi, in novis-
sima tuba; [p]canet enim tuba, et [q]mortui resurgent incorrupti, et nos
immutabimur. 53 Oportet enim [r]corruptibile hoc induere incorruptio-
nem, et mortale hoc induere immortalitatem. 54 Cum autem [r]mor-
tale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est:
' [s]Absorpta est mors in victoria'. 55 ' Ubi est, mors, victoria tua? ubi
est, mors, stimulus tuus?' 56 Stimulus autem mortis peccatum est,
[t]virtus vero peccati lex. 57 Deo autem gratias, [u]qui dedit nobis
victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum. 58 [v]Itaque, fratres
mei dilecti, stabiles estote et immobiles; abundantes in [x]opere Do-
mini semper scientes quod [y]labor vester non est inanis in Domino.

16 De [a]collectis autem, quae fiunt in sanctos, sicut ordinavi eccle-
siis Galatiae, ita et vos facite. 2 [b]Per unam sabbati unusquisque
vestrum apud se seponat recondens [c]quod ei bene placuerit, [d]ut
non, cum venero, tunc collectae fiant. 3 Cum autem praesens fuero,
quos [e]probaveritis per [f]epistulas, hos mittam perferre gratiam ve-
stram in Ierusalem. 4 Quod si dignum fuerit ut et ego eam, [g]mecum
ibunt.

5 [h]Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero; nam
Macedoniam pertransibo. 6 Apud vos autem forsitan [i]manebo vel
etiam hiemabo, ut [j]vos me deducatis quocumque iero. 7 Nolo enim
vos modo [l]in transitu videre; spero enim me aliquantulum tempo-
ris manere apud vos, [m]si Dominus permiserit. 8 Permanebo autem
Ephesi usque ad [n]Pentecosten. 9 [o]Ostium enim mihi apertum est
magnum et evidens, et [p]adversarii multi.

10 [q]Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud
vos; [r]opus enim Domini operatur, sicut et ego. 11 [s]Ne quis ergo
illum spernat, [j]deducite autem illum in pace, ut veniat ad me;
exspecto enim illum cum fratribus. 12 De [t]Apollo autem fratre vobis
notum facio quoniam multum rogavi eum, ut veniret ad vos cum
fratribus, et utique non fuit voluntas ut nunc veniret; veniet autem
cum ei vacuum fuerit.

---

m 2 Cor 1, 10; 11, 26.
n cf. 1 Th 2, 19.
o Lc 9, 23. — v. Rm 8, 36.
p cf. 2 Cor 1, 8.
q Is 22, 13. — cf. Sap. 2, 6; Is 56, 12; Lc 12, 19.
r Jc 1, 16.
33] * *Catech. R. III 8, 11.*
s cf. cp. 5, 6.
t v. Rm 13, 11.
u 1 Th 4, 5.
v (cp. 6, 5). — cf. cp. 4, 14.
x cf. Ez 37, 3.
36] * *v. vr. 13, 14, 17.*
y Jo 12, 24.

41-44] * *Catech. R. I 12, 13.*
z Dn 12, 3. — cf. Mt 13, 43.
a Ph 3, 21; Col 3, 4.
b cf. Sap. 7, 1. *c* Gn 2, 7.
d Rm 5, 14.
e Jo 5, 21. — cf. Jo 6, 33. 39, 40, 54, 57; Rm 8, 10.
46] * *Catech. R. II 8, 9.*
f Sap 7, 1; Jo 3, 31. — v. Gn 2, 7; 3, 9.
g Jo 3, 13, 31.
h cf. Ph 3, 20.
i cf. Gn 5, 3. *j* v. Rm 8, 29.
l Gal 1, 16; Eph 6, 12; Heb 2, 14. — v. Mt 16, 17.
m cf. Jo 3, 3, 5.
51-57] *L. in comm. omn. Df.*
n cf. 1 Th 4, 14-17.
o 2 Cor 4, 14; Ph 3, 21.
p Mt 24, 31; 1 Th 4, 16. — cf. Ex 19, 13, 16.
q Jo 5, 25, 28. — cf. Lc 20, 36.
53] * *Catech. R. I, 12, 7.*
r cf. 2 Cor 5, 2-4.
54] *Catech. R. IV 11, 14.*
s Is 25, 8; Os 13, 14. — cf. — cf. Heb 2, 14, 15; Ap 20, 14; 21, 4.
t Rm 4, 15; 5, 13; 7, 5, 8, 13.
u cf. Rm 8, 37; 1 Jo 5, 4.
57] * *Catech. R. IV 15, 19.*
58] * *Conc. Trid. s. VI cp. 16.*
v 2 Pt 3, 14.
x cp. 16, 10; Jr 48, 10; Jo 6, 28; Ap. 2, 26.
y cf. Gal 6, 9. — v. cp. 3, 8.
1-13] *LL. in sb. a. D. 2 p. Epiph.*
2] * *v. Ac 20, 7.*
a v. Ac 24, 17.
b Ac 20, 7. — cf. Ap 1, 10.
c cf. Bar 1, 6; 2 Cor 8, 3.
d 2 Cor 9, 3.
e cf. 2 Cor 8, 18, 19.
f cf. Ac 18, 27; 2 Cor 3, 1.
g v. Ac 19, 21; 20, 3 sqq.
h cp. 4, 19. — cf. Ac 19, 21; 20, 1, 2.
i Ac 20, 3. — cf. Ac 20, 6.
j vr. 11; Rm 15, 24. — v. Ac 15, 3.
l cf. 2 Cor 1, 15, 16.
m cp. 4, 19; Ac 18, 21; Jc 4, 15.
n v. Ac 2, 1.
o cf. Ac 14, 26.
p Ac 19, 9, 23 sqq.
q cp. 4, 17. — cf. 2 Cor 1, 1.
r v. cp. 15, 58.
s 1 Tm 4, 12. — cf. Tt 2, 15.
t v. Ac 18, 24.

tationes, salutationes et apostolicam benedictionem (10-24).
1. Apostolus suam agendi rationem ab adversariorum calumniis vindicat (1, 1-9, 15).
Post prologum (1-14) prae primis ostendit se immerito levitatis et in-

13 [u]Vigilate, [v]state in fide, [x]viriliter agite et confortamini; 14 [y]omnia
vestra in caritate fiant.
15 Obsecro autem vos, fratres; [z]nostis domum Stephanae et For-
tunati et Achaici, quoniam sunt primitiae Achaiae et [a]in ministerium
sanctorum ordinaverunt seipsos; 16 [b]ut et vos subditi sitis eiusmodi
et omni cooperanti et laboranti. 17 Gaudeo autem in praesentia
Stephanae et Fortunati et Achaici, quoniam [c]id quod vobis deerat
ipsi suppleverunt; 18 [d]refecerunt enim et meum spiritum et vestrum.
[e]Cognoscite ergo qui huiusmodi sunt.
19 Salutant vos ecclesiae Asiae. Salutant vos in Domino multum
[f]Aquila et Priscilla cum [g]domestica sua ecclesia, apud quos et ho-
spitor. 20 Salutant vos omnes fratres. [h]Salutate invicem in osculo
sancto.
21 [i]Salutatio mea manu Pauli. 22 Si quis non amat Dominum
nostrum Iesum Christum, sit anathema. [j]Maranatha. 23 [l]Gratia
Domini nostri Iesu Christi vobiscum. 24 Caritas mea cum omnibus
vobis in Christo Iesu. Amen.

u 1 Th 5, 6. — v. Mt 24, 42.
v Gal 5, 1; Ph 1, 27; 4, 1. — v. cp. 15, 1.
x 1 Rg 4, 9; 10, 12; 1 Mc 2, 64. — cf. Eph. 6, 10.
y cp. 14, 1.
z cp. 1, 16. — cf. Rm 16, 5.
a v. Rm 15, 31.
b 1 Th 5, 12; Heb 13, 17.
c Ph 2, 30. — cf. 2 Cor 11, 9; Phl 13.
d 2 Cor 7, 13. — cf. Rm 15, 32; Phl 7, 20.
e Ph 2, 29; 1 Th 5, 12.
f v. Ac 18 2.
19] * *Catech. R. I 10, 10.*
g Rm 16, 5. — cf. Col 4, 15; Phl 2.
h v. Rm 16, 16.
i Col 4, 18; 2 Th 3, 17. — cf. Rm 16, 22.
j (Ap 22, 20). *l* Rm 76,20.

EPISTULA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD CORINTHIOS SECUNDA

PAULUS apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei
et [b]Timotheus frater ecclesiae Dei, quae est Co-
rinthi, [c]cum omnibus sanctis, qui sunt in universa
Achaia: 2 [d]gratia vobis et pax a Deo Patre nostro
et Domino Iesu Christo.
3 [e]Benedictus Deus et Pater Domini nostri
Iesu Christi, Pater misericordiarum et [f]Deus totius
consolationis, 4 [g]qui consolatur nos in omni tribu-
latione nostra, ut possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pres-
sura sunt, per exhortationem, qua exhortamur et ipsi a Deo; 5 quo-
niam, [h]sicut abundant passiones Christi in nobis, ita et per Chri-
stum abundat consolatio nostra. 6 [i]Sive autem tribulamur pro vestra
exhortatione et salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive
exhortamur pro vestra exhortatione et salute, quae operatur toleran-
tiam earundem passionum quas et nos patimur: 7 ut spes nostra
firma sit pro vobis, scientes quod, [j]sicut socii passionum estis, sic
eritis et consolationis.
8 Non enim volumus ignorare vos, fratres, de [l]tribulatione nostra
quae facta est in Asia; quoniam supra modum gravati sumus supra
virtutem, ita ut [m]taederet nos etiam vivere. 9 Sed ipsi in nobismet-
ipsis responsum mortis habuimus, ut non [n]simus fidentes in nobis
sed in Deo, [o]qui suscitat mortuos, 10 [p]qui de tantis periculis nos
eripuit et eruit, [q]in quem speramus quoniam et adhuc eripiet; 11 [r]adiu-
vantibus et vobis in oratione pro nobis, ut ex multorum personis eius,
quae in nobis est, donationis [s]per multos gratiae agantur pro nobis.
12 Nam gloria nostra haec est, [t]testimonium conscientiae nostrae,
quod in simplicitate cordis et [u]sinceritate Dei et [v]non in sapientia

a cf. 1 Rm 1, 1; Gal 1, 1. — v. 1 Cor 1, 1.
1-11] *I.L. in D. 2 p. Epiph.*
b 1 Th 1, 1; 2 Th 1, 1.
c Ph 1, 1; Col 1, 2.
d Gn 14, 20. — v. Rm 1, 7.
e Rm 15, 6; Eph 1, 1; 1 Pt 1, 3.
3-7] *L. in cm. M. Pontif.*
3] *Cp. in Dd. et frr.*
f cp. 7, 6; Rm 15, 5.
g cf. Is 51, 12; 66, 13.
h cf. cp. 4, 10; Col 1, 24.
i 2 Tm 2, 10. — cf. cp. 4, 15; 12, 15; Eph 3, 13.
j v. Rm 8, 27.
l Ac 19, 23; 1 Cor 15, 32.
m cf. 3 Rg 19, 4; Tb 3, 6; Jc 4, 3, 8.
n Jr 17, 5, 7. — cf. Ps 2, 13; Lc 18, 9.
o cp. 4, 14.
p cp. 11, 25, 26. — cf. Ac 12, 11.
q 1 Tm 4, 10.
r cf. Ac 12, 5; Rm 15, 30; Ph 1, 19; Phl 22.
s cf. cp. 4, 15; 9, 11, 12.
t cf. 1 Th 2, 10. — v. Ac 23, 1.
u cf. cp. 2, 17; 4, 2.
v 1 Cor 2, 1, 4, 13. — cf. cp. 10, 4.

constantiae accusari (15-2, 13), atque, Deo gratiis actis (14-17), sese defendit etiam arrogantiae (3, 1-6) et superbiae, declarans quanta fiducia gaudere possint, qui apostolatus ministerio funguntur (7-4, 6),

carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo, abun-
dantius autem ad vos. 13 Non enim alia scribimus vobis quam quae
legistis et cognovistis; spero autem quod usque in finem cogno-
scetis, 14 sicut et cognovistis nos ex parte, quod [x]gloria vestra su-
mus, sicut et [y]vos nostra in die Domini nostri Iesu Christi.
15 Et hac confidentia [a]volui prius venire ad vos, ut secundam gra-
tiam haberetis, 16 et per vos transire in Macedoniam et [b]iterum a Ma-
cedonia venire ad vos et a vobis [c]deduci in Iudaeam. 17 Cum ergo hoc
voluissem, nunquid levitate usus sum? Aut quae cogito [d]secundum car-
nem cogito, ut sit apud me [e]est et non? 18 [f]Fidelis autem Deus,
quia [g]sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo est et non?
19 [h]Dei enim Filius Iesus Christus, qui in vobis per nos praedicatus
est per me et [i]Silvanum et Timotheum, non fuit est et non, sed est
in illo fuit. 20 [j]Quotquot enim promissiones Dei sunt in illo est; ideo
et per ipsum [l]amen Deo ad gloriam nostram. 21 Qui autem confir-
mat nos vobiscum in Christo et qui [m]unxit nos, Deus, 22 qui et [n]signa-
vit nos et [o]dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.
23 [p]Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quod [q]par-
cens vobis non veni ultra Corinthum, non quia [r]dominamur fidei
2 vestrae, sed adiutores sumus gaudii vestri, nam [s]fide statis. 1 Sta-
tui autem hoc ipsum apud me, [a]ne iterum in tristitia venirem ad
vos. 2 [b]Si enim ego contristo vos, et quis est qui me laetificet, nisi
qui contristatur ex me? 3 Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum
venero, tristitiam super tristitiam habeam de quibus oportuerat me
gaudere; [c]confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium omnium
vestrum est. 4 Nam ex multa tribulatione et angustia cordis [d]scripsi
vobis per multas lacrimas, non ut contristemini, sed ut sciatis quam
caritatem habeam abundantius in vobis.
5 [e]Si quis autem contristavit, [f]non me contristavit, sed ex parte,
ut non onerem omnes vos. 6 Sufficit illi [g]qui eiusmodi est obiurgatio
haec, quae fit a pluribus; 7 ita ut [h]e contrario magis donetis et con-
solemini, ne forte [i]abundantiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi
est. 8 Propter quod obsecro vos ut confirmetis in illum caritatem.
9 Ideo enim et scripsi, ut cognoscam [j]experimentum vestrum, an
in omnibus oboedientes sitis. 10 Cui autem aliquid donastis, et ego;
nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona
Christi, 11 ut [l]non circumveniamur a Satana; non [m]enim ignoramus
cogitationes eius.
12 Cum [n]venissem autem Troadem propter evangelium Christi,
et [o]ostium mihi apertum esset in Domino, 13 [p]non habui requiem
spiritui meo, eo quod non invenerim [q]Titum fratrem meum, sed va-
lefaciens eis profectus sum in Macedoniam. 14 [r]Deo autem gratias,
qui semper [s]triumphat nos in Christo Iesu et [t]odorem notitiae suae
manifestat per nos in omni loco; 15 quia [u]Christi bonus odor sumus
Deo in iis [u]qui salvi fiunt et in iis [v]qui pereunt; 16 [w]aliis quidem
odor mortis in mortem, aliis autem odor vitae in vitam. Et [x]ad
haec quis tam idoneus? 17 Non enim sumus, sicut plurimi, [y]adulteran-
tes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo coram Deo
in Christo loquimur.
3 [a]Incipimus iterum nosmetipsos commendare? aut nunquid ege-
mus, [b]sicut quidam, [c]commendatitiis epistulis ad vos aut ex vobis?
2 [d]Epistula nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quae scitur
et legitur ab omnibus hominibus; 3 manifestati quod epistula estis
Christi ministrata a nobis et scripta non atramento, sed spiritu Dei
vivi; non in [e]tabulis lapideis, sed in [f]tabulis cordis carnalibus. 4 [g]Fi-
duciam autem talem habemus per Christum ad Deum; 5 [h]non quod
sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed [i]suf-
ficientia nostra ex Deo est; 6 [j]qui et idoneos nos fecit ministros
novi testamenti non [m]littera, sed spiritu; [n]littera enim occidit, spiri-
tus autem vivificat. 7 Quod si [o]ministratio mortis, litteris deformata
in lapidibus, fuit in gloria, [p]ita ut non possent intendere filii Israël
in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, [q]quae evacuatur; 8 quo-
modo non magis ministratio spiritus erit in gloria? 9 Nam, si [o]mini-

x cf. cp. 5, 12; 9, 3. [20.
y Ph 2, 16; 4, 1; 1 Th 2, 19,
z v. 1 Cor 1, 8. [19.
a cf. Rm 1, 21. — v. 1 Cor 4,
b Ac 19, 21. — cf. 1 Cor 16,
c Rm 15, 25-27. [5-7.
d cp. 10, 2, 3.
e cf. Mt 5, 37.
f v. 1 Cor 1, 9.
g cf. Eph 4, 14.
h v. Mt 14, 33. *i* Ac 15, 22.
j cf. Rm 15, 8; Heb 10, 23.
*20] * Catech. R. IV 17, 6.*
l cf. Ap 3, 14. — v. 1 Cor 14,
m cf. 1 Jo 2, 20, 27. [16.
n Eph 1, 13; 4, 30. — cf. Jo 3, 33. [8, 16.
o cp. 5, 5; Eph 1, 14. — v. Rm

*22, 23] * Catech. R. II 1, 30; III 3, 9. — cf. III 3, 15.*
p Rm 1, 9. — cf. Gal 1, 20.
q cp. 2, 1, 3; 1 Cor 4, 21.
r 1 Pt 5, 3. — cf. cp. 4, 5; Mt 23, 8, 10.
s Rm 11, 20; 1 Cor 10, 12; 15, 1.

a cp. 1, 23. — cf. cp. 12, 20,
b cf. cp. 7, 8. [21; 13, 20.

c cp. 8, 22; Gal 5, 10; 2 Th 3, 4. — cf. cp. 7, 16.
d cp. 7, 8, 12. — v. Ac 20, 19.
e cf. 1 Cor 5, 1, 2.
f cf. Gal 4, 12. [7, 11.
g 1 Cor 5, 4, 5 (?) — cf. cp.
h Ecli 8, 6; Gal 6, 1. — cf.
i cf. cp. 7, 10. [Eph 4, 32.
j Ph 2, 22.
k cp. 7, 15; 10, 6.
l cf. Lc 22, 31; 1 Pt 5, 8; Lc
m cf. Jo 8, 44. [22, 31.
n Ac 16, 8; 20, 6.
o 1 Cor 16, 9. — cf. Ap 14, 26.
p cp. 7, 5.
q cp. 7, 6, 13, 15; 8, 6, 16, 23; 12, 18; Gal 2, 1, 3; Tt 1, 4.
r cp. 8, 16. — cf. cp. 9, 15. —
s Col 2, 15. [v. Rm 6, 17.
t Eph 5, 2; Ph 4, 18. — cf. Cn
*15] * Catech. R. II 3, 9.* [1, 3.
u Cor 1, 18. — v. Lc 1[illegible]. 23.
v cp. 4, 3. [2, 34.
w cf. 1 Cor 1, 23, 24. — v. Lc
x cp. 3, 5, 6. [Th 3, 5.
y cp. 4, 2. — cf. cp. 1, 18; 1

a cp. 5, 12; 10, 12; 12, 11.
b cf. cp. 11, 4. [*Epiph.*
1, 14] LL. in fr. 2 hebd. 2 p.
c cf. Ac 18, 27; 1 Cor 16, 3.
d 1 Cor 9, 2.
e Ex 24, 12; Dt 4, 13.
f Pro 3, 3; 7, 3; Jr 17, 1. — cf. Jr 31, 33, Ez 36, 26.
g Eph 3, 12.
4-9] L. in D. 12 p. Pnt.
*5, 6] * Conc. Araus. II (an 529) can. 7. — Of. in fs. s. Leonardi a Portu M.*
h cf. Jr 15, 5; Eph 2, 8.
i v. 1 Cor 5, 10.
j Eph 3, 7; Col 1, 23, 25. — cf. cp. 4, 1; 5, 18; 1 Tm 1, 12.
l Jr 31, 31; Lc 22, 20. — cf.
m v. Rm 2, 27. [vr. 14.
n cf. Jo 6, 64; Rm 8, 2.
7, 8] R. in Transf. Dñi.
o vr. 9. — cf. Heb 12, 18, 21. — v. Rm 4, 15.
p vr. 13; Ex 34, 29-35.
q 1 Cor 13, 1, 10.

et qui in suo munere exercendo hoc unum optant ut placeant Christo (7-15), a quo accepturi sunt laborum suorum mercedem (16-5, 10) et cuius caritas, qua pro omnibus mortuus est (11-21), ipsius apostolos

stratio damnationis gloria est, multo magis abundat ministerium iu-
stitiae in gloria. 10 Nam nec glorificatum est quod claruit in hac
parte propter excellentem gloriam. 11 Si enim quod evacuatur per
gloriam est, multo magis quod manet in gloria est.
12 [y]Habentes igitur talem spem [r]multa fiducia utimur, 13 et non,
sicut Moyses [p]ponebat velamen super faciem suam, ut non intende-
rent filii Israël in faciem eius, quod evacuatur; 14 sed [s]obtusi sunt
sensus eorum; usque in hodiernum enim diem idipsum velamen [t]in
lectione [u]veteris testamenti manet non revelatum; quoniam in Chri-
sto evacuatur. 15 Sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moy-
ses, [v]velamen positum est super cor eorum; 16 cum autem [x]conversus
fuerit ad Dominum, [y]auferetur velamen. 17 [z]Dominus autem spiritus
est; [a]ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas. 18 Nos vero omnes [b]re-
velata facie [c]gloriam Domini speculantes in eandem imaginem [d]trans-
formamur [e]a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu.
4 Ideo [a]habentes administrationem, iuxta quod misericordiam con-
secuti sumus, [b]non deficimus, 2 sed abdicamus occulta dedecoris
non ambulantes in [c]astutia neque [d]adulterantes verbum Dei, sed [e]in
manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem con-
scientiam hominum coram Deo. 3 Quod [f]si etiam opertum est evan-
gelium nostrum, [g]in iis qui pereunt est opertum; 4 in quibus [h]deus
huius saeculi [g]excaecavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis [i]il-
luminatio evangelii gloriae Christi, [j]qui est imago Dei. 5 Non enim
[k]nosmetipsos praedicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum,
[l]nos autem servos vestros per Iesum; 6 quoniam Deus, qui dixit
[m]de tenebris lucem splendescere, ipse [n]illuxit in cordibus nostris ad
illuminationem scientiae claritatis Dei in facie Christi Iesu.
7 [o]Habemus autem thesaurum istum in [p]vasis fictilibus, [q]ut su-
blimitas sit virtutis Dei et non ex nobis. 8 [r]In omnibus tribulationem
patimur, sed non angustiamur; aporiamur, sed non destituimur;
9 persecutionem patimur, sed [s]non derelinquimur; [t]deicimur, sed non
perimus; 10 semper [u]mortificationem Iesu in corpore nostro circum-
ferentes, [v]ut et vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. 11 Sem-
per enim nos, qui vivimus, [x]in mortem tradimur propter Iesum, ut
et vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. 12 Ergo [y]mors in
nobis operatur, vita autem in vobis. 13 Habentes autem eundem
spiritum fidei, sicut scriptum est: '[z]Credidi, propter quod locutus
sum'; et nos credimus, propter quod et loquimur 14 scientes quoniam
[a]qui suscitavit Iesum et [b]nos cum Iesu suscitabit et constituet vobis-
cum. 15 Omnia enim propter vos, ut gratia abundans [c]per multos in
gratiarum actione abundet in [d]gloriam Dei. 16 Propter quod [e]non defi-
cimus; sed, [f]licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is
[g]qui intus est [h]renovatur de die in diem. 17 [i]Id enim, quod in prae-
senti est, momentaneum et leve tribulationis nostrae supra modum in
sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis, 18 [j]non con-
templantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur: quae enim
videntur temporalia sunt, quae autem non videntur aeterna sunt.
5 Scimus enim quoniam, si [a]terrestris domus nostra huius habitationis
dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus [b]domum non ma-
nufactam, aeternam in caelis. 2 Nam et in hoc [c]ingemiscimus habitatio-
nem nostram, quae de caelo est, [d]superindui cupientes; 3 si tamen ve-
stiti, non nudi inveniamur. 4 Nam et qui sumus in hoc [e]tabernaculo in-
gemiscimus gravati, eo quod nolumus exspoliari, sed supervestiri, ut [f]ab-
sorbeatur quod mortale est a vita. 5 Qui autem efficit nos in hoc ipsum,
Deus, [g]qui dedit nobis pignus spiritus. 6 Audentes igitur semper scientes
quoniam, [h]dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino (7 [i]per fidem
enim ambulamus et non per speciem), 8 audemus autem et [j]bonam vo-
luntatem habemus magis peregrinari a corpore et [l]praesentes esse ad Do-
minum. 9 Et ideo contendimus sive absentes sive praesentes [m]placere illi.
10 [n]Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut [o]referat
unusquisque propria corporis, prout gessit sive bonum sive malum.
11 Scientes ergo [p]timorem Domini hominibus suademus, [q]Deo

r cp. 11, 15.
11] v. vr. 7, 8.
s cp. 7, 4; Eph 6, 19.
t cf. cp. 4, 4; Rm 11, 8. — v. Mt 13, 13.
t Ac 13, 15; 15, 21.
u cf. vr. 6. *v* v. Mt 11, 25.
x Rm 11, 23. — cf. Ez 34, 34.
y cf. Is 25, 7. *z* Jo 4, 24.
a cf. 1 Cor 7, 22. — v. Rm 6, 18.
b v. 1 Cor 13, 12.
c cp. 4, 4; 1 Tm 1, 11, v. Jo 17, 24.
*18] * Catech. R. II 1, 2. — Cp. in fs. Tranfig. Dñi.*
d Rm 8, 29; 1 Cor 15, 49; 1 Jo 3, 1. — cf. Mt 17, 2.
e cf. Ps 83, 8.
a cf. cp. 3, 6.
ex 1-18] L. in fs. b. Jo. Leonardi.
b vr. 16; 2 Th 3, 13. — cf. Lc 18, 1.
c cp. 11, 3; 1 Cor 1, 3, 19; Eph 4, 14.
d cp. 2, 17.
e cp. 11, 6. — cf. cp. 12, 12.
f cf. cp. 3, 14.
g cp. 2, 15; 1 Cor 1, 18; 2 Th 2, 10. — cf. Mt 13, 15.
h v. Jo 12, 31.
i vr. 6; Ac 26, 18; 2 Pt 1, 19.
j Col 1, 15. — cf. Sap 7, 26; Ph 2, 6; Heb 1, 3.
k cf. 1 Th 2, 6.
5-14] L. in fs. s. Athan. E. Doct.
l Mt 20, 27; 1 Cor 9, 19. — v. cp. 1, 23.
6] R. in Transf. Dñi.
m Gn 1 3. *n* 2 Pt 1, 19.
o cf. cp. 5, 1; Jb 10, 9. — v. 1 Cor 1, 27, 28.
p 2 Tm 2, 20; Lm 4, 2. — cf. 1 Th 4, 4.
q cp. 12, 10; 1 Cor 2, 5. — cf. Jd 7, 2.
r cp. 7, 5. — cf. Ps 128, 2.
s Heb 13, 5.
t Ps 36, 24; Pro 24, 16; Mic 7, 8.
u cp. 6, 9; 1 Cor 4, 9; 15. 31.
v 2 Tm 2, 11. — cf. Rm 5, 10; 6, 8.
g v. cp. 11, 23.
11] v. 1 Pt 4, 1.
y cf. cp. 13, 9.
z Ps 115, 10.
a 1 Th 4, 14. — v. Ac 2, 24.
b cp. 1, 9.
c cf. cp. 1, 11; 9, 11, 12.
d cp. 8, 19. *e* v. vr. 1.
f cf. Rm 7, 24; 1 Cor 15, 21.
g v. Rm 7, 22; 1 Pt 3, 4.
h cf. Is 40, 30, 31. — v. Rm 22, 2.
i Rm 8, 18; 1 Pt 1, 6; 5, 10. — cf. Ps 30, 5; Is 54, 7.
*17, 18] * cf. Conc. Trid. s. VI cp. 16. — * cf. Catech. R. II 2 48.*
j cp. 5, 7; Rm 8, 24; Heb 11, 1, 13.
a Jb 4, 19; Sap 9, 15. — v. cp. 4, 7.
1-15] LL. in fr. 3 hebd. 2 p. Epiph.
b Heb 9, 12.
c Rm 7, 24; 8, 23.
d cf. 1 Cor 15, 53, 54.
e 2 Pt 1, 13, 14. — cf. Is 38, 12.
f 1 Cor 15, 54. — cf. Os 13, 14.
g cf. Rm 8, 23. — v. cp. 1, 22.
h cf. Heb 11, 13, 14.
*7] * Conc. Vat. s. III cp. 4.*
i 1 Cor 13, 12; 1 Pt 1, 8. — cf. cp. 4, 18.
j cf. Ph 1. 23.
l 1 Th 4, 17. — cf. Jo 12, 26.

m cf. Col 1, 10; 1 Th 4, 1. *10] * Catech. R. I 8, 2.* *n* Mt 25, 31, 32. — cf. Rm 14, 10. *o* Mt 12, 36; Rm 14, 12. (— v. Ps 61, 13). *p* cf. Jb 31, 23; Ac 9, 31; Heb 10, 31; Ju 23. *q* cp. 4, 2.

quoque impellit ut pro omnibus semper et ubique sese devoveant (6, 1-10). Tandem epilogi instar neophytos hortatur ut suum erga ipsos amorem rependant (11-7, 1), gratulatur cum eis de bonis nuntiis a Tito sibi

autem manifesti sumus: spero autem et in conscientiis vestris manife-
stos non esse. 12 [r]Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem
damus vobis [s]gloriandi pro nobis, ut habeatis ad eos, qui in facie glo-
riantur et non in corde. 13 Sive enim [t]mente excedimus, Deo; sive so-
brii sumus, vobis. 14 Caritas enim Christi [u]urget nos; aestimantes hoc,
quoniam [v]si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt,
15 et pro omnibus mortuus est Christus, ut et [x]qui vivunt iam non sibi
vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit. 16 Itaque nos ex
hoc [y]neminem novimus secundum carnem; et si cognovimus secundum
carnem Christum, sed nunc iam non novimus. 17 [z]Si qua ergo in Chri-
sto nova creatura, [a]vetera transierunt: ecce facta sunt omnia nova;
18 omnia autem ex Deo, [b]qui nos reconciliavit sibi per Christum et de-
dit nobis [c]ministerium reconciliationis. 19 Quoniam quidem Deus erat
in Christo mundum reconcilians sibi, [d]non reputans illis delicta ipso-
rum, et posuit in nobis [c]verbum reconciliationis. 20 [e]Pro Christo ergo
legatione fungimur, [f]tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro
Christo: reconciliamini Deo; 21 [g]eum, qui non noverat peccatum, pro
nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur [h]iustitia Dei in ipso.

6 Adiuvantes autem [a]exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipia-
tis. 2 Ait enim: ' [b]Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis
adiuvi te '. Ecce [c]nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. 3 [d]Ne-
mini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum,
4 sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos [e]sicut Dei ministros [f]in multa
patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, 5 in plagis,
in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, 6 [g]in
castitate, [h]in scientia, in longanimitate, in suavitate, [i]in Spiritu sancto
[j]in caritate non ficta, 7 [l]in verbo veritatis, [m]in virtute Dei: [n]per arma
iustitiae a dextris et a sinistris, 8 [o]per gloriam et ignobilitatem, per infa-
miam et bonam famam: ut seductores et veraces, sicut qui ignoti et
[p]cogniti, 9 [q]quasi morientes et ecce vivimus, [r]ut castigati et non morti-
ficati, 10 [s]quasi tristes semper autem gaudentes, [t]sicut egentes multos
autem locupletantes, tanquam [u]nihil habentes et omnia possidentes.
11 Os nostrum patet ad vos, o Corinthii: [v]cor nostrum dilatatum
est. 12 Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus
vestris: 13 eandem autem habentes remunerationem, [x]tanquam filiis
dico, dilatamini et vos.
14 [y]Nolite iugum ducere cum infidelibus; [z]quae enim participatio
iustitiae cum iniquitate? aut quae societas luci ad tenebras? 15 [z]quae
autem conventio Christi ad Belial? aut [y]quae pars fideli cum infideli?
16 [a]qui autem consensus templo Dei cum idolis? [b]Vos enim estis
templum Dei vivi, sicut dicit Deus: ' [c]Quoniam inhabitabo in illis
et [d]inambulabo inter eos et ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi po-
pulus '. 17 Propter quod ' [e]exite de medio eorum et separamini, di-
cit Dominum, et immundum ne tetigeritis '; 18 et ego recipiam vos,
et ' [f]ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios et filias ', dicit
7 Dominus omnipotens. 1 Has ergo habentes promissiones, carissimi
[a]mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus perfi-
cientes sanctificationem in timore Dei.
2 Capite nos: neminem laesimus, [b]neminem corrupimus, neminem
circumvenimus. 3 Non ad condemnationem vestram dico, [c]praedixi-
mus enim quod in cordibus nostris estis ad commoriendum et ad
convivendum. 4 [d]Multa mihi fiducia est apud vos, [e]multa mihi glo-
riatio pro vobis: [f]repletus sum consolatione, superabundo gaudio in
omni tribulatione nostra. 5 Nam et, [g]cum venissemus in Macedoniam,
nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi
sumus: ' [h]foris pugnae, intus timores '. 6 Sed, [i]qui consolatur humi-
les, [j]consolatus est nos Deus in adventu Titi; 7 non solum autem in
adventu eius, sed etiam in consolatione qua consolatus est in vobis
referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram aemu-
lationem pro me; ita ut magis gauderem. 8 Quoniam et [l]si contri-
stavi vos in epistula, non me paenitet; et, si [m]paeniteret videns
quod epistula illa, etsi ad horam, vos contristavit, 9 nunc gaudeo:

r v. cp. 3, 1. *s* cf. cp. 1, 14.
t cp. 11, 1, 16, 17; 12, 6, 11. — cf. Mr 3, 21; Ac 26, 24. [8.
u cf. Jb 32, 18; Jr 20, 9; Rm 3,
14-21] L. in fs. s. Laur. a B.
v Rm 5, 15; 8, 32. - cf. Jo 12, 32.
*15] * Catech. R. III 2, 2. — V. All. in fs. s. Pauli a Cruce.*
x Rm 6, 11, 14; 7, 8; Gal 2, 19; 1 Th 5, 10. — cf. Lc 20, 38;
y Ph 3, 7, 8. [Ac 17, 28.
*16] * cf. Catech. R. I 7, 8.*
z cf. Jo 3, 5, 17; Gal 6, 15. — v. Rm 8, 4.
a Is 43, 18, 19; Ap 21, 5. — cf. Eph 4, 25; Heb 8, 13.
b Col 1, 20. — v. Rm 5, 10; 1 Jo 2, 2.
c Rm 5, 11. — cf. Mt 18, 28.
d Ps 31, 2; Rm 4, 8. — cf. 1 Cor 13, 5.
e Eph 6, 20. — cf. Ml 2, 7; Gal 4, 14.
20] Cm. in fs. s. Leonardi a
f cp. 6, 1. *[Portu M.*
g 1 Pt 2, 22. — cf. Rm 4, 25: 8, 3; Gal 3, 13.
h Rm 1, 17; 1 Cor 1, 30.

1-16] LL., L. (1-10) et Cpp. in D. 1 Qdg. (2, 4-6).
a cp. 5, 20. — cf. Heb 12, 15.
2-7] RR. ut s. et Antt. in frr.
b Is 49, 8. *[Qdg.*
c cf. Ps 31, 6; 68, 13; Is 55, 6; Lc 4, 19; Heb 3, 13.
d 1 Cor 8. 13; 9, 12. *prooem.*
*3] * Conc. Trid. s. XIV de Ref.*
e cp. 3, 6; 1 Cor 3, 5; 4, 1.
f cp. 12, 12. — cf. cp. 12, 10; Ac 9, 16. — v. cp. 11, 23, 27.
g cf. 1 Th 2, 10. *h* cp. 11, 6.
i Rm 15, 19; 1 Th 1, 5.
j Rm 12, 9. — cf. Jc 3, 17.
l Eph 1, 13; Col 1, 5.
m v. 1 Cor 2, 5.
n cf. cp. 10, 4: Eph 6. 11-17.
o Rm 3, 8; 1 Cor 4, 13.
p cf. cp. 11, 6.
q cp. 4, 10, 11; 11, 23.
r cf. Ps 117, 18; Jr 30, 11. [41.
s Jo 16, 22. — cf. cp. 7, 4; Ac 5,
t cf. cp. 8, 9; Pro 13, 7; 1 Cor
u Ac 3, 6; 1 Cor 7, 30. [1, 5.
v cp. 7, 3. — cf. Ps 118, 32.
x 1 Cor 4, 14. *[chariae.*
13] V. All. in fs. s. A. M. Za-
y Dt 7, 3; 1 Mc 1, 16. — cf. Dt 22, 10.
z Eph 5, 7, 11; 1 Jo 1, 6. — cf. Ecli 13, 21, 22; Ac 26, 18; 1 Cor 10, 21.
a cf. Ez 8, 3-11.
b cf. Eph 2, 22. — v. 1 Cor 3,
*16] * v. 1 Cor 3, 16; 6, 19.* [16.
c Ex 29, 45; Lv 26, 12. — cf. Jo
d cf. Ap 2, 1; 21, 3. [14, 23.
e Is 52, 11. — cf. cp. 7, 1; Ez 20, 34; Ap 18. 4.
f 2 Rg 7, 8, 14; Jr 31, 9; 32, 38; Os 1, 10.

*1] * Catech. R. III 7, 6.*
1-10] LL. in fr. 4 hebd. 2 p.
a 1 Pt 2, 11; 1 Jo 3, 3. *[Epiph.*
b Ac 20, 33. — cf. cp. 11, 20.
c v. cp. 6, 11-13.
d cp. 2, 3. — cf. vr. 16.
e cp. 1, 12; 8, 24; 9, 2. *4] ut s. cp. 6, 13.* *f* cp. –, 4; Ph 2, 17; Col 1, 24. *g* cp. 2, 13. *h* Dt 32,
25; Lm 1, 20. *i* cp. 1, 4. *j* vr. 13. — cf. 1 Th 3, 6, 7. *l* cf. cp. 2, 2. *m* cp. 2, 4.

allatis (2-16) atque eos hortatur ut pro ecclesia ierosolymitana collectas faciant (8, 1-15) et, nonnullis additis de ministris collectarum (16-24), eos iubet cito, abundanter et hilariter dare (9, 1-15).

non quia contristati estis, sed [n]quia contristati estis ad paenitentiam.
Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum pa-
tiamini ex nobis. 10 [o]Quae enim secundum Deum tristitia est paeni-
tentiam in salutem stabilem operatur; [p]saeculi autem tristitia mor-
tem operatur. 11 Ecce enim hoc ipsum secundum Deum contristari vos
quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indigna-
tionem, sed timorem, sed desiderium, sed aemulationem, sed vindictam.
In omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio. 12 Igitur et, si
scripsi vobis, non propter eum [q]qui fecit iniuriam nec propter eum
qui passus est, sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam
habemus pro vobis 13 coram Deo. Ideo [f]consolati sumus; in conso-
latione autem nostra abundantius magis [j]gavisi sumus super gaudio
Titi, quia [r]refectus est spiritus eius ab omnibus vobis, 14 et, [s]si quid
apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus; sed sicut
omnia vobis [t]in veritate locuti sumus, ita et gloriatio nostra, quae
fuit ad Titum, veritas facta est. 15 Et viscera eius abundantius in
vobis sunt reminiscentis omnium vestrum [u]oboedientiam, quomodo
cum timore et tremore excepistis illum. 16 Gaudeo quod [d]in omni-
bus confido in vobis.
8 Notam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quae data est
in ecclesiis Macedoniae, 2 quod [a]in multo experimento tribulatio-
nis abundantia gaudii ipsorum fuit, et [b]altissima paupertas eorum
abundavit in divitias simplicitatis eorum; 3 quia secundum virtutem
testimonium illis reddo, et supra virtutem voluntarii fuerunt, 4 cum
multa exhortatione obsecrantes nos [c]gratiam et communicationem
[c]ministerii, quod fit [d]in sanctos. 5 Et non sicut speravimus, sed se-
metipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem
Dei; 6 ita ut [e]rogaremus Titum, ut, quemadmodum coepit, ita et per-
ficiat in vobis etiam [c]gratiam istam.
7 Sed sicut in omnibus [f]abundatis fide et sermone et scientia et
omni sollicitudine insuper et caritate vestra in nos, ut [g]et in hac
gratia abundetis. 8 [h]Non quasi imperans dico, sed per aliorum sol-
licitudinem etiam vestrae caritatis ingenium bonum comprobans.
9 Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, [i]quoniam propter
vos egenus factus est, cum esset dives; ut illius inopia vos divites
essetis. 10 Et [h]consilium in hoc do; hoc enim vobis utile est, qui
non solum facere, sed et velle [j]coepistis ab anno priore; 11 nunc
vero et facto perficite, ut quemadmodum promptus est animus vo-
luntatis, ita sit et perficiendi ex eo quod habetis. 12 Si enim [l]volun-
tas prompta est, secundum id quod habet, accepta est; non secun-
dum id quod non habet; 13 non enim ut aliis sit remissio, vobis
autem tribulatio; sed ex aequalitate. 14 In praesenti tempore vestra
abundantia [m]illorum inopiam suppleat, ut et illorum abundantia
[m]vestrae inopiae sit supplementum, ut fiat aequalitas, sicut scriptum
est: 15 '[n]Qui multum non abundavit, et qui modicum non mino-
ravit'.
16 [o]Gratias autem Deo, [p]qui dedit eandem sollicitudinem pro vo-
bis in corde Titi, 17 quoniam [e]exhortationem quidem suscepit, sed,
cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos. 18 Misimus
etiam cum illo [q]fratrem, cuius laus est in evangelio per [r]omnes eccle-
sias; 19 [s]non solum autem, sed et ordinatus est ab ecclesiis comes
peregrinationis nostrae in hanc gratiam, quae ministratur a nobis
[t]ad Domini gloriam et destinatam voluntatem nostram; 20 devitan-
tes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quae ministratur
a nobis. 21 [u]Providemus enim bona non solum coram Deo, sed
etiam coram hominibus. 22 Misimus autem cum illis et fratrem no-
strum, quem probavimus in multis saepe sollicitum esse; nunc au-
tem multo sollicitiorem, confidentia multa in vos 23 sive pro Tito,
qui est [v]socius meus et in vos adiutor, sive fratres nostri [x]apostoli
ecclesiarum, gloria Christi. 24 Ostensionem ergo quae est caritatis
vestrae et [y]nostrae gloriae pro vobis in illos ostendite in faciem ec-
clesiarum.
9 Nam de [a]ministerio, quod fit in sanctos, [b]ex abundanti est mihi
scribere vobis. 2 Scio enim promptum animum vestrum, [c]pro quo

n Ps 37, 19. — cf. Jl 2, 13; 1 Cor 5, 2.
o cf. 2 Rg 12, 13; Ac 11, 18; Ecli 38, 18. — v. Mt 5, 5; 1 Pt 2, 19.
10] * *Conc. Trid. s. VI cp. 14.* — * *Catech. R. II 5, 2.*
p Ecli 30, 24, 25. — cf. Pro 17, 22.
q cf. 1 Cor 5, 1, 2.
r Rm 15, 32; Phl 20.
s cp. 8, 24; 9, 2, 4; 10, 8. — cf. 2 Th 1, 4.
t cp. 4, 2; 6, 7.
u cp. 2, 9; 10, 6.
a Ac 16, 20; 1 Th 1, 6; 2, 14 sqq.
b cf. Mr 12, 44.
c vr. 6, 19; cp. 9, 1. — cf. Rm 15, 25, 26.
d v. Rm 15, 31.
e vr. 17; cp. 12, 18.
f cf. 1 Cor 1, 5.
g cp. 9, 8.
h cf. 1 Cor 7, 6, 25.
9-15] *L. in fs. s. Paulini Nol.*
9] *V. in fs. s. Famil. J. M. J.*
i Ph 2, 6, 7. — cf. cp. 6, 10; Mt 20, 28.
j cp. 9, 2. — cf. 1 Cor 16, 1.
l cf. cp. 9, 7; Lc 21, 3.
m cp. 9, 12. — cf. Ac 4, 34; Rm 15, 27.
n Ex 16, 18.
o v. cp. 2, 14.
16-24] *L. in fs. s. Lucae Evang.*
p cf. Ph 2, 13; Ap 17, 17.
q cp. 12, 18.
r v. 1 Cor 7, 17.
s cf. 1 Cor 16, 3, 4.
t cp. 4, 15.
u Rm 12, 17. — cf. Pro 3, 4; Mt 5, 16; Pro 14, 19.
v cf. Phl 17.
x Ph 2, 25.
y cp. 7, 4, 14; 9, 2, 3.
a cp. 8, 4; Rm 15, 25.
b cf. 1 Th 4, 9.
c cp. 8, 24.

2. Pseudoapostolos confundens apostolicam suam auctoritatem defendit (10, 1-13, 10 . *Vindicata sua apostolica potestate in universum (1-18), se opponit pseudoapostolis atque de seipso locuturus veniam petit si quanta erga Co-*

de vobis glorior apud Macedones, quoniam et Achaia parata est
[d]ab anno praeterito, et vestra aemulatio provocavit plurimos. 3 [e]Misi
autem fratres, ut ne quod gloriamur de vobis evacuetur in hac parte;
ut, [f]quemadmodum dixi, parati sitis; 4 ne, [g]cum venerint Macedones
mecum et invenerint vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus
vos) [h]in hac substantia. 5 Necessarium ergo existimavi rogare fratres,
ut praeveniant ad vos et praeparent repromissam [i]benedictionem
hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tanquam avaritiam.
6 Hoc autem dico: [j]Qui parce seminat, parce et metet; et qui
seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. 7 Unusquis-
que, prout destinavit in corde suo, [l]non ex tristitia aut ex necessi-
tate; [m]hilarem enim datorem diligit Deus. 8 [n]Potens est autem Deus
omnem gratiam abundare facere in vobis, ut in omnibus semper
omnem sufficientiam habentes abundetis in omne opus bonum, 9 si-
cut scriptum est:

' [o]Dispersit, dedit pauperibus,
iustitia eius manet in saeculum saeculi '.

10 Qui autem administrat [p]semen seminanti et panem ad manducan-
dum praestabit et multiplicabit semen vestrum et [q]augebit incrementa
frugum iustitiae vestrae; 11 ut [r]in omnibus locupletati abundetis in
omnem simplicitatem, quae operatur [s]per nos gratiarum actionem
Deo. 12 Quoniam ministerium huius officii non solum supplet ea
quae desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actio-
nes in Domino, 13 per probationem ministerii huius [t]glorificantes
Deum in oboedientia [u]confessionis vestrae in evangelium Christi et
simplicitate communicationis in illos et in omnes, 14 et in ipsorum
obsecratione pro vobis desiderantium vos propter eminentem gratiam
Dei in vobis. 15 Gratias Deo super inenarrabili dono eius.

10 Ipse autem ego Paulus [a]obsecro vos per [b]mansuetudinem et [c]mo-
destiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, ab-
sens autem confido in vobis. 2 Rogo autem vos [d]ne praesens au-
deam per eam confidentiam qua existimor audere in [e]quosdam, qui
arbitrantur nos tanquam secundum carnem ambulemus. 3 In carne
enim ambulantes non secundum carnem militamus. 4 Nam [f]arma
[g]militiae nostrae [f]non carnalia sunt, sed [h]potentia Deo [i]ad destru-
ctionem munitionum, consilia destruentes 5 et [j]omnem altitudinem
extollentem se adversus scientiam Dei et in captivitatem redigentes
omnem intellectum [l]in obsequium Christi 6 et [m]in promptu habentes
ulcisci omnem inoboedientiam, [n]cum impleta fuerit vestra oboedien-
tia. 7 [o]Quae secundum faciem sunt videte. [p]Si quis confidit sibi Chri-
sti se esse, hoc cogitet iterum apud se: quia [q]sicut ipse Christi est,
[r]ita et nos. 8 Nam, etsi amplius aliquid [s]gloriatus fuero de pote-
state nostra, quam dedit nobis Dominus in aedificationem et non in
destructionem vestram, non erubescam. 9 Ut autem non existimer
tanquam terrere vos per epistulas (10 quoniam quidem epistulae, in-
quiunt, graves sunt et fortes, [t]praesentia autem corporis infirma, et
[u]sermo contemptibilis), 11 hoc cogitet qui eiusmodi est, quia quales
sumus verbo per epistulas absentes, tales et praesentes in facto.
12 Non enim audemus inserere aut comparare nos quibusdam, [x]qui
seipsos commendant; sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes et com-
parantes nosmetipsos nobis. 13 Nos autem [y]non in immensum gloriabi-
mur, sed [z]secundum mensuram regulae, qua mensus est nobis Deus,
mensuram pertingendi usque ad vos. 14 Non enim quasi non per-
tingentes ad vos superextendimus nos: usque ad vos enim [a]perveni-
mus in evangelio Christi; 15 non in immensum gloriantes in alienis
laboribus, spem autem habentes [b]crescentis fidei vestrae [c]in vobis
magnificari secundum regulam nostram in abundantiam, 16 etiam
in illa, quae ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in
iis, quae praeparata sunt, gloriari. 17 [d]Qui autem gloriatur in Do-
mino glorietur. 18 [x]Non enim qui seipsum commendat, ille probatus
est; [e]sed quem Deus commendat.

11 Utinam sustineretis modicum quid insipientiae meae, sed et sup-
portate me. 2 Aemulor enim vos [a]Dei aemulatione; [b]despondi
enim vos uni viro, [c]virginem castam [d]exhibere Christo; 3 timeo au-

d cp. 8, 10.
e cp. 8, 6, 17, 18, 22.
f 1 Cor 16, 2.
g cf. Ac 20, 4.
h cp. 11, 17.
i Gn 33, 11; Jd 1, 15; 1 Rg 25, 27; 30, 26; 4 Rg 5, 15.
6] * *Catech. R. I 13, 13.*
6-10] *L. et Cpp. in fs. Laur. M.*
j Pro 11, 24, 25; 22, 9; Gal 6, 8, 9. — cf. Os 10, 13; Ml 3, 10; Lc 6, 18.
l Dt 15, 10. — v cp. 8, 12.
m Ecli 35, 11. — cf. Ex 25, 2.
n Ph 4, 19. — cf. Eph 3, 2.
o Ps 111, 9.
p Is 55, 10.
q cf. Os 10, 12.
r 1 Cor 1, 5.
s cf. cp. 1, 11.
t cf. Mt 5, 16; Jo 15, 8; 1 Pt 2, 12.
u 1 Tm 6, 12, 13; Heb 3, 1; 4, 14; 10, 23. — cf. 1 Jo 4, 20.
v cf. Jo 3, 16; Eph 2, 8. — v. cp. 2, 14.

a v. Rm 12, 1.
1-13] *LL. in fr. 5 hebd. 2 p. Epiph.*
b Mt 11, 29. — cf. Zc 9, 9; Ph 2, 7, 8. *c* Ph 4, 5.
d cp. 13, 2, 10; 1 Cor 4, 21. — cf. vr. 6.
e cf. 1 Cor 4, 18.
f cp. 6, 7. — cf. Eph 6, 11; 1 Th 5, 8.
g 1 Tm 1, 18; 2 Tm 2, 3, 4.
h cf. cp. 13, 3, 4. — v. 1 Cor 2, 5.
i Ecli 49, 9; Jr 1, 10.
j cf. Is 2, 11, 12.
l cp. 9, 13. — cf. Rm 5, 12.
m cf. vr. 2.
n cp. 2, 9; 7, 15.
o cf. cp. 5, 12; Jo 7, 24.
p cf. 1 Cor 1, 12: 1 Jo 4, 6.
q 1 Cor 3, 28.
r cf. 11, 23; Gal 1, 12.
s cp. 12, 6.
t cp. 11, 21. — cf. cp. 12, 7.
u cp. 11, 6. — v. 1 Cor 1, 17.
v 1 Cor 2, 13.
x vr. 18; cp. 3, 1; 12, 16. — cf. Pro 20, 12; 27, 2.
y vr. 15.
z Rm 12, 3; Eph 4, 7. — cf. Gal 1, 15, 16; 2, 7; Eph 3, 8.
a cf. 1 Cor 3, 1, 2; 4, 15; 9, 1.
b 2 Th 1, 3.
c cf. Ac 5, 13.
d Jr 9, 23, 24; 1 Cor 1, 31.
17-18] *Tr. in fs. s. A. M. Zachariae.*
18-11, 2] *L. et Cpp. in cm. Virg.*
e Rm 2, 29; 1 Cor 4, 5. — cf. Sap 7, 14.

a Zc 1, 14; 8, 2; Jl 2, 18. — cf. Eph 5, 25.
2] * *Catech. R. I 10, 3.*
b cf. Ez 16, 8; Os 2, 19, 20.
c Eph 5, 27; Ap 14, 4.
d Col 1, 22, 28.

rinthios fecerit (11, 1-15), quot labores apostolicos susceperit ac tribulationes superaverit (16-33), quot denique dona divinitus acceperit gloriabundus enarrat (12, 1-10). Exprobata deinde Corinthiorum erga se

tem, ne, [e]sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita [f]corrumpantur sensus vestri et excidant a simplicitate quae est in Christo.
4 Nam, si [g]is qui venit alium Christum praedicat, quem non praedicavimus; aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis; aut [h]aliud evangelium, quod non recepistis, recte pateremini.
5 Existimo enim [i]nihil me minus fecisse a magnis apostolis.
6 Nam, [j]etsi imperitus sermone, [l]sed non scientia; in omnibus autem [m]manifestati sumus vobis.
7 Aut [n]nunquid peccatum feci me ipsum humilians, ut vos exaltemini? quoniam [o]gratis evangelium Dei evangelizavi vobis.
8 [p]Alias ecclesias expoliavi accipiens stipendium ad ministerium vestrum.
9 Et, cum essem apud vos et [q]egerem, [r]nulli onerosus fui; nam [p]quod mihi deerat suppleverunt fratres, qui venerunt a Macedonia; et in omnibus [s]sine onere me vobis servavi et servabo.
10 [t]Est veritas Christi in me, quoniam [u]haec gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiae.
11 Quare? [v]Quia non diligo vos? [x]Deus scit.
12 Quod autem facio et faciam, [y]ut amputem occasionem eorum qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur inveniantur sicut et nos.
13 Nam eiusmodi [z]pseudoapostoli sunt operarii [a]subdoli, [b]transfigurantes se in apostolos Christi.
14 Et non mirum; ipse enim Satanas transfigurat se in [c]angelum lucis.
15 Non est ergo magnum, si ministri eius [b]transfigurentur velut ministri iustitiae; [d]quorum finis erit secundum opera ipsorum.

16 Iterum dico ([e]ne quis me putet insipientem esse; alioquin velut insipientem accipite me, ut et ego modicum quid glorier),
17 quod loquor [f]non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia, [g]in hac substantia gloriae.
18 Quoniam [h]multi gloriantur secundum carnem, et ego gloriabor.
19 Libenter enim suffertis insipientes, [i]cum sitis ipsi sapientes.
20 Sustinetis enim [j]si quis vos in servitutem redigit, [l]si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, [m]si quis in faciem vos caedit.
21 Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte; in quo quis audet (in insipientia dico), audeo et ego.
22 [n]Hebraei sunt, et ego; Israëlitae sunt, et ego; semen Abrahae sunt, et ego;
23 [o]ministri Christi sunt (ut minus sapiens dico), plus ego: [p]in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.
24 A Iudaeis quinquies [q]quadragenas una minus accepi.
25 Ter [r]virgis caesus sum, [s]semel lapidatus sum, [t]ter naufragium feci, nocte et die in profundo maris fui,
26 [u]in itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, [v]periculis ex genere, [w]periculis ex gentibus, [x]periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in [y]falsis fratribus;
27 [z]in labore et aerumna, in vigiliis multis, [a]in fame et siti, in ieiuniis multis, in frigore et nuditate.
28 Praeter illa, quae extrinsecus sunt, instantia mea cotidiana, [b]sollicitudo omnium ecclesiarum.
29 [c]Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?
30 [d]Si gloriari oportet, quae infirmitatis meae sunt gloriabor:
31 Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in saecula, [e]scit quod non mentior.
32 Damasci praepositus gentis [f]Aretae regis [g]custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet,
33 et per fenestram in sporta [h]dimissus sum per murum, et sic effugi manus eius.

12 Si gloriari oportet (non expedit quidem), veniam autem ad visiones et [a]revelationes Domini.
2 Scio hominem [b]in Christo ante annos quattuordecim, sive in corpore nescio sive extra corpus nescio, [c]Deus scit, [d]raptum huiusmodi usque ad [e]tertium caelum.
3 Et scio huiusmodi hominem, sive in corpore sive extra corpus nescio, [c]Deus scit,
4 quoniam [d]raptus est in [f]Paradisum et audivit arcana verba, quae non licet homini loqui.
5 Pro huiusmodi gloriabor; pro me autem nihil gloriabor [g]nisi in infirmitatibus meis.
6 Nam, etsi voluero gloriari, [h]non ero insipiens, veritatem enim dicam; parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me aut aliquid audit ex me.
7 Et, ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi [i]stimulus carnis meae, [j]angelus Satanae, qui me colaphizet.
8 Propter quod [l]ter Dominum rogavi ut discederet a me,
9 et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam [m]virtus in infirmitate perficitur. Liben-

e Gn 3, 1-4; 1 Tm 2, 14.
f cf. Col 2, 4, 8.
g cf. 1 Cor 3, 11.
h Gal 1, 8, 9.
i cp. 12, 11; Gal 2, 6.
j cp. 10, 10. — v. 1 Cor 1, 17.
l cp. 6, 6. — cf. Eph 3, 4.
m cp. 4, 2; 12, 12.
n cf. cp. 12, 13.
o cf. Ac 18, 3; 20, 33-35.
p cf. 1 Cor 16, 17; 1 Th 2, 7.
q Ph 4, 12. *r* cp. 12, 13, 14.
s cp. 12, 16; 1 Th 2, 7.
t cf. Rm 1, 9; 9, 1.
u 1 Cor 9, 15. — cf. cp. 12, 13.
v v. cp. 6, 11.
x vr. 31; cp. 12, 2, 3. — cf. Jo 21, 17.
y cf. cp. 6, 3; 1 Cor 9, 12.
z Ap 2, 2. — cf. Gal 1, 7; 2, 4: 6, 12; Ph 1, 15; 3, 2, 18; Tt 1, 10, 12; 2 Pt 2, 1; 1 Jo [4, 1.
a cf. Ph 3, 2.
b vr. 15; cp. 3, 9.
*14] * Catech. R. IV 12, 16.*
c cf. Gal 1, 8. *d* cf. Ph 3, 19.
e cp. 12, 6. *f* cf. 1 Cor 7, 12.
g cp. 9, 4. *h* cf. Ph 3, 3, 4.
19-12, 9] L. et Cpp. in Sxg.
i 1 Cor 4, 10.
j Gal 2, 4. — cf. Gal 4, 3, 9; [5, 1.
l cf. cp. 7, 2.
m cf. 1 Cor 4, 11.
n Ac 22, 3; Rm 11, 1; Ph 3, 5.
o 1 Cor 4, 1; 15, 10. — v. cp. 3, 6.
p cp. 6, 5. — cf. Ac 16, 23; Rm 8, 36; 1 Cor 15, 30, 32.
q Dt 25, 3. *r* Ac 16, 22.
25] Ant. in fss. s. Pauli Ap.
s Ac 14, 19. *t* cf. Ac 27, 41.
u Ac 13, 4 sqq.; Rm 15, 9; Gal 1, 17.
v Ac 9, 23; 13, 50; 14, 5; 17, 5; 1 Th 2, 15.
w Ac 14, 5. — cf. Ac 19, 23; [27, 42.
x cf. Ac 21, 13.
y Gal 2, 4.
z 1 Th 2, 9; 2 Th 3, 8.

a 1 Cor 4, 11; Ph 4, 12.
b v. 1 Cor 7, 17.
c 1 Cor 8, 13; 9, 22. — cf. Ecli 7, 38; Rm 12, 15; 1 Cor 12, 26.
d cp. 10, 10; 12, 5, 9. — v. 1 [Cor 2, 3.
e Rm 15, 6. — cf. Rm 9, 5.
31-33] R. et Ant. ut sup. v. 25.
f cf. 2 Mc 5, 8.
g Ac 9, 24, 25. *h* cf. Js 2, 15.

1-11] LL. in fr. 6 hebd 2 p. Epiph.
a Gal 1, 12; 2, 2; Eph 3, 3. — [cf. Ac 15, 9.
b v. cp. 5, 17.
c cp. 11, 11.
d vr. 4; 1 Th 4, 17; Ap 12, 5. — cf. Ez 8, 3; Dn 14, 35; [Ac 8, 39.
e cf. Ps 148, 4.
f Lc 23, 43; Ap 2, 7. — cf. Gn [2, 8.
g v. 1 Cor 2, 3.
h cp. 5, 13; 11, 16, 17. — cf. vr. 11. [28, 24.
i cf. Nm 33, 55; Js 23, 13; Ez
j 1 Cor 5, 5. — cf. Lc. 13, 16; Ac 10, 38.
*7-9] Cp. et Antt. ut s. cp. 11, 25; Cp. in Sxg. (9). — * Catech. R. IV 16 ,6.*
l cf. Mt 26, 44.
m Is 40, 29-31. — cf. cp. 13, 4; Ph 4, 13.

indifferentia (11-18), ac protestatus suae defensionis finem nullum esse nisi aedificationem et correptionem eorum (19-13, 10), eos salutat eisque benedicit (11-13).

ter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut [n]inhabitet in me virtus
Christi. 10 Propter quod [o]placeo mihi in infirmitatibus meis, in con-
tumeliis, in necessitatibus, in [p]persecutionibus, in angustiis [q]pro Chri-
sto; [m]cum enim infirmor, tunc potens sum.
11 [r]Factus sum insipiens, vos me coëgistis. Ego enim a vobis
debui commendari: [s]nihil enim minus fui ab iis qui sunt supra mo-
dum apostoli, [t]tametsi nihil sum. 12 [u]Signa tamen apostolatus mei
facta sunt super vos [v]in omni patientia, in signis et prodigiis et vir-
tutibus. 13 Quid est enim quod minus habuistis prae ceteris eccle-
siis, nisi quod [x]ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc iniu-
riam. 14 Ecce [y]tertio hoc paratus sum venire ad vos, et non ero
gravis vobis. [z]Non enim quaero quae vestra sunt, sed vos; [a]nec
enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. 15 [b]Ego
autem libentissime impendam et superimpendar ipse pro animabus
vestris, licet [c]plus vos diligens minus diligar. 16 Sed esto: [x]ego vos
non gravavi; sed, cum essem astutus, dolo vos cepi. 17 Nunquid
per aliquem eorum, [d]quos misi ad vos, circumveni vos? 18 [e]Rogavi
Titum et misi cum illo fratrem. Nunquid Titus vos circumvenit?
nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne iisdem vestigiis?
19 Olim putatis quod excusemus nos apud vos? [f]Coram Deo in
Christo loquimur; omnia autem, carissimi, [g]propter aedificationem
vestram. 20 Timeo enim, ne forte, [h]cum venero, non quales volo
inveniam vos; et ego inveniar a vobis qualem non vultis: ne forte
contentiones, aemulationes, animositates, dissensiones, detractiones,
susurrationes, inflationes, seditiones sint inter vos; 21 ne iterum,
cum venero, humiliet me Deus apud vos, et lugeam multos ex iis
[i]qui ante peccaverunt et non egerunt paenitentiam [j]super immun-
ditia et fornicatione et impudicitia, quam gesserunt.

13 Ecce [a]tertio hoc venio ad vos: [b]in ore duorum vel trium testium
stabit omne verbum. 2 [c]Praedixi et praedico ut praesens et nunc
absens iis [d]qui ante peccaverunt et ceteris omnibus, quoniam, [e]si
venero iterum, non parcam. 3 An experimentum quaeritis eius, [f]qui
in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est
in vobis? 4 Nam, [g]etsi crucifixus est ex infirmitates, sed [h]vivit ex vir-
tute Dei. Nam et [i]nos infirmi sumus in illo, sed [j]vivemus cum eo
ex virtute Dei in vobis.
5 Vosmetipsos tentate si estis in fide; ipsi vos [l]probate. An non
cognoscitis vosmetipsos, quia [m]Christus Iesus in vobis est? nisi forte
reprobi estis. 6 Spero autem quod cognoscetis quia nos non sumus
reprobi. 7 Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis: non ut nos
probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis, nos autem
ut reprobi simus. 8 Non enim possumus aliquid adversus veritatem,
sed pro veritate. 9 Gaudemus enim, [n]quoniam nos infirmi sumus,
vos autem potentes estis; hoc et oramus [o]vestram consummationem.
10 Ideo haec absens scribo, [p]ut non praesens [q]durius agam secundum
potestatem, quam Dominus dedit mihi in aedificationem et non in
destructionem.
11 [s]De cetero, fratres, gaudete, [t]perfecti estote, exhortamini, [u]idem
sapite, pacem habete, et [x]Deus pacis et dilectionis erit vobiscum.
12 [y]Salutate invicem in osculo sancto.
Salutant vos omnes sancti.
13 [a]Gratia Domini nostri Iesu Christi et [b]caritas Dei et [c]commu-
nicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

n cf. Ap. 7, 15. — v. 1 Cor 2, 5.
o Rm 5, 3.
p 2 Th 1, 4; 2 Tm 3. 12. — v. Mr 10, 30.
q cf. cp. 5, 15. — v. Mt 5, 11, 12
r cf. vr. 6.
s cp. 11, 5; 1 Cor 15, 10.
t 1 Cor 3, 7; 15, 9; Gal 6, 3. — cf. Lc 17, 10.
u v. Rm 15, 19; 1 Cor 9, 1.
v cp. 6, 4.
x cp. 11, 9; 1 Cor 9, 12. — cf. Ac 20, 20.
y cp. 13, 1. — cf. cp. 1, 15; 13, 2.
z 1 Cor 10, 20, 33. — cf. Gn 14, 21.
a 1 Cor 4, 14, 15. — cf. Pro 19, 14; Ez 34, 2.
b cf. cp. 1, 6; Ph 2, 17; Col 1, 24; 1 Th 2, 8; 2 Th 2, 10.
c cf. cp. 6, 11.
d cp. 9, 5.
e cp. 8, 6, 18.
f v. Rm 1, 9; 9, 1.
g v. 1 Cor 14, 26.
h cf. cp. 2, 1-4. — v. 1 Cor 4, 21.
i cp. 13, 2. — cf. Ap 2, 21.
j 1 Cor 5, 1; 6, 18. — cf. Gal 5, 5, 19; Eph 4, 19.

a v. cp. 12, 14.
1-13] LL. in sb. a. D. 3 p. Epiph.
b Dt 19, 15; Nm 35, 20; Mt 18, 16. — cf. 1 Tm 5, 19; Heb 10, 28.
c cp. 10, 2.
d cp. 12, 21.
e vr. 10. — v. 1 Cor 4, 21.
f cf. Mt 10, 20.
g cf. Ph 2, 7, 8; 1 Pt 3, 18.
*4] * Catech. R. I, 6, 8.*
h v. Rm 1, 4; 6, 4.
i cf. cp. 12, 10.
j v. Rm 6, 8.
l 1 Cor 11, 28; Gal 6, 4.
m Rm 8, 10; Gal 4, 19.
n 1 Cor 4, 10. — cf. cp. 4, 12; 12, 5, 9, 10.
o Eph 4, 12; 1 Th 3, 10. — cf. vr. 11.
p cf. cp. 2, 3.
q cf. Tt 1, 13.
r cp. 10, 8.
s Ph 3, 1.
11-13] L et Cp. (13) etc. in fs. ss. Trin.
t v. Lc 6, 40.
u Ac 2, 46; Rm 12, 1
v Mr 9, 49; Rm 12, 18; 1 Th 5, 13.
x v. Rm 15, 33.
y Rm 16, 16.
z Ph 4, 22.
*13] * Catech. R. I 9, 5.*

a Rm 16, 20; 1 Cor 16, 23.
b Ju 21.
c Ph 2, 1.

EPISTULA

BEATI PAULI APOSTOLI
AD GALATAS

AULUS apostolus [a]non ab hominibus neque per ho-
minem, sed [b]per Iesum Christum et Deum Patrem,
qui suscitavit eum a mortuis, 2 et, [c]qui mecum
sunt, omnes fratres [d]ecclesiis Galatiae.
3 [e]Gratia vobis et pax a Deo Patre et Domino
nostro Iesu Christo, 4 [f]qui dedit semetipsum pro
peccatis nostris, ut eriperet nos de praesenti [g]sae-
culo nequam secundum voluntatem Dei et Patris
nostri, 5 cui est gloria in saecula saeculorum. Amen.
6 Miror quod sic [h]tam cito transferimini ab eo [i]qui vos vocavit
in gratiam Christi in [j]aliud evangelium; 7 [l]quod non est aliud, nisi
[m]sunt aliqui qui vos conturbant et volunt convertere evangelium
Christi. 8 Sed, licet nos aut [n]angelus de caelo evangelizet vobis prae-
terquam quod evangelizavimus vobis, [o]anathema sit. 9 Sicut praedi-
ximus, et nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit praeter id
quod accepistis, [o]anathema sit. 10 Modo enim hominibus suadeo, an
Deo? [p]An quaero hominibus placere? [q]Si adhuc hominibus placerem,
[r]Christi servus non essem.
11 [s]Notum enim vobis facio, fratres, [t]evangelium, quod evangeli-
zatum est a me, quia [a]non est secundum hominem. 12 [a]Neque enim
ego ab homine accepi illud neque didici, sed [u]per revelationem Iesu
Christi. 13 Audistis enim [v]conversationem meam aliquando in [w]Iudai-
smo, quoniam supra modum [x]persequebar ecclesiam Dei et expu-
gnabam illam. 14 Et proficiebam in Iudaismo supra multos coaeta-
neos meos in genere meo, abundantius [y]aemulator exsistens paterna-
rum mearum [z]traditionum.
15 Cum autem [a]placuit ei [b]qui me segregavit [c]ex utero matris
meae et vocavit per gratiam suam, 16 ut [u]revelaret Filium suum in
me, [d]ut evangelizarem illum in gentibus, continuo non adquievi
[e]carni et sanguini; 17 neque veni Ierosolymam ad antecessores meos
apostolos; sed abii in Arabiam et iterum reversus sum Damascum.
18 Deinde [f]post annos tres [g]veni Ierosolymam videre Petrum et mansi
apud eum diebus quindecim. 19 Alium autem apostolorum vidi ne-
minem, nisi [h]Iacobum fratrem Domini. 20 Quae autem scribo vobis,
ecce [i]coram Deo quia non mentior. 21 [j]Deinde veni in partes Syriae
et Ciliciae. 22 [l]Eram autem ignotus facie [m]ecclesiis Iudaeae quae
erant in Christo; 23 tantum autem auditum habebant, quoniam qui
persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam aliquando
expugnabat; 24 et in me clarificabant Deum.
2 Deinde post annos quattuordecim [a]iterum ascendi Ierosolymam
cum Barnaba, adsumpto et Tito. 2 Ascendi autem secundum re-
velationem et contuli cum illis evangelium, [b]quod praedico in gen-
tibus, seorsum autem iis [c]qui videbantur aliquid esse, ne forte [d]in
vacuum currerem aut cucurrissem. 3 Sed neque Titus, qui mecum
erat, cum esset gentilis, [e]compulsus est circumcidi; 4 sed [f]propter
subintroductos falsos fratres, [g]qui subintroierunt explorare [h]libertatem

a vr. 11, 12; 1 Cor 11, 23. — cf. Ac 22, 3.
1-14] LL. in D. 3 p. Epiph.
b Ac 9, 6. — cf. 1 Tm 1, 1; [Tt 1, 3.
c cf. Ph 4, 22.
d Ac 16, 6; 1 Cor 16, 1.
e Rm 1, 7; 1 Cor 1, 3; 2 Cor 1, 2; 1 Tm 1, 2.
f Rm 4, 25. — v. Mt 20, 28.
g cf. Eph 2. 2; 1 Jo 5, 19.
h cp. 4, 13. — cf. Mt 13, 21.
i cp. 5, 8. *j* 2 Cor 11, 4.
l cf. Ac 4, 12; 1 Cor 3, 11.
m cp. 5, 10; Ac 15, 24. — v. 2 Cor 11, 13.
n cf. 2 Cor 11, 14.
o v. Rm 9, 3.
p 1 Th 2, 4. — cf. Rm 2, 29.
q cf. Mt 6, 24.
r cf. Rm 1, 1. *s* 1 Cor 15, 1.
11-20] L. in comm. s. Pauli Ap.
t v. Rm 2, 16.
u vr. 16. — v. 1 Cor 2, 10; 2 Cor 12, 1.
v cf. Ac 26, 4.
w 2 Mc 8, 1; 14, 38.
x v. Ac 8, 3.
y Ph 3, 6. — cf. Ac 21, 26; Col 2, 3.
z Mt 15, 8; Mr 7, 1-5.

a Mt 11, 26. cf. Lc 12, 32.
b Ac 13, 2; Rm 1, 1.
c cf. Is 44, 2; 49, 1; Jr 1, 5; Lc 1, 15.
d cp. 2, 9. — v. Ac 9, 15.
e Eph 6, 12; Heb 2, 14. — v. Mt 16, 17.
f cf. Ac 9, 22, 23.
g Ac 9, 26, 27. — cf. 2 Cor 11, 32 sqq. [12, 17.
h Mr 6, 3. — v. Mt 12, 46; Ac
*20] * Catech. R. III 3, 10.*
i v. Rm 1, 9; 9, 1.
j Ac 9, 30; 11, 25, 26; 13, 1.
l cf. Ac 9, 26.
m 1 Th 2, 14.

a Ac 15, 2.
b 1 Tm 3, 16.
c vr. 6, 9. — cf. cp. 6, 3; Ac 5, 36.
d Ph 2, 16. — cf. cp. 4, 11; 1 Tm 3, 5.
e cf. Ac 16, 3.
f Ac 15, 24; 2 Cor 11, 26. — cf. cp. 5, 12.
g cf. 2 Pt 2. 1; Ju 4.
h v. cp. 4, 31.

1. Apostolus suam auctoritatem et doctrinam vindicat (1, 1-2, 21). *Post sollemniorem introductionem (1-10) brevi suae vitae conspectu ostendit doctrinam suam a Deo esse atque ab apostolis comprobatam (2, 1-21).*

nostram, quam habemus in Christo Iesu, ut [i]nos in servitutem redige-
rent, 5 quibus neque ad horam cessimus subiectione, ut [j]veritas evangelii
permaneat apud vos. 6 Ab iis autem [c]qui videbantur esse aliquid (qua-
les aliquando fuerint, nihil mea interest: [l]Deus personam hominis non
accipit); mihi enim [c]qui videbantur esse aliquid [m]nihil contulerunt.
7 Sed e contra, cum vidissent [n]quod creditum est mihi [o]evangelium prae-
putii, sicut et Petro circumcisionis (8 qui enim operatus est Petro in apo-
stolatum circumcisionis, operatus est et mihi inter gentes), 9 et cum co-
gnovissent [p]gratiam quae data est mihi, Iacobus et Cephas et Ioannes,
[c]qui videbantur [q]columnae esse, [r]dextras dederunt mihi et Barnabae so-
cietatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem; 10 tantum ut
pauperum memores essemus: [s]quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.
11 [t]Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti,
quia reprehensibilis erat. 12 Prius enim quam venirent quidam a Ia-
cobo, [u]cum gentibus edebat; cum autem venissent, subtrahebat et
segregabat se timens eos [v]qui ex circumcisione erant. 13 Et simula-
tioni eius consenserunt ceteri Iudaei, ita ut et Barnabas duceretur
ab eis in illam simulationem. 14 Sed, cum vidissem quod non recte
[x]ambularent ad [j]veritatem evangelii, [y]dixi Cephae coram omnibus:
Si tu, cum Iudaeus sis, [u]gentiliter vivis et non iudaice, quomodo
gentes cogis iudaizare? 15 Nos natura Iudaei, et non ex gentibus
[z]peccatores. 16 Scientes autem quod [a]non iustificatur homo ex ope-
ribus legis, [b]nisi per fidem Iesu Christi, et nos in Christo Iesu cre-
dimus, ut iustificemur ex fide Christi et non ex operibus legis, [c]pro-
pter quod ex operibus legis 'non iustificabitur omnis caro'. 17 Quod
si quaerentes iustificari in Christo, inventi sumus et ipsi [z]peccatores,
nunquid Christus peccati minister est? Absit. 18 Si enim quae de-
struxi iterum haec aedifico, praevaricatorem me constituo. 19 Ego
enim per legem [d]legi mortuus sum, ut [e]Deo vivam; [f]Christo confi-
xus sum cruci. 20 Vivo autem iam non ego, [g]vivit vero in me Chri-
stus. Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo Filii Dei, [h]qui
dilexit me et [i]tradidit semetipsum pro me. 21 Non abicio gratiam
Dei. [j]Si enim per legem iustitia, ergo [l]gratis Christus mortuus est.
3 O insensati Galatae, quis vos [a]fascinavit non oboedire veritati, ante
quorum oculos Iesus Christus praescriptus est in vobis crucifixus?
2 Hoc solum a vobis volo discere: [b]ex operibus legis [c]Spiritum accepi-
stis an ex [d]auditu fidei? 3 Sic stulti estis, ut, cum [c]spiritu [e]coeperitis,
nunc carne consummemini? 4 [f]Tanta passi estis sine causa? si tamen
sine causa! 5 Qui ergo tribuit vobis Spiritum et [g]operatur virtutes in
vobis, [c]ex operibus legis an ex auditu fidei? 6 Sicut scriptum est: '[h]Abra-
ham credidit Deo, et reputatum est illi ad iustitiam'. 7 Cognoscite ergo
quia [i]qui ex fide sunt [j]ii sunt filii Abrahae. 8 Providens autem Scriptura,
[k]quia ex fide iustificat gentes Deus, praenuntiavit Abrahae quia '[l]benedi-
centur in te omnes gentes'. 9 Igitur qui ex fide sunt benedicentur cum
fideli Abraham. 10 Quicumque enim ex operibus legis sunt [m]sub maledi-
cto sunt; scriptum est enim: '[n]Maledictus omnis qui non permanserit
in [o]omnibus quae scripta sunt in libro legis, ut faciat ea'. 11 Quoniam
autem [p]in lege nemo iustificatur apud Deum manifestum est, quia
'[q]iustus ex fide vivit'. 12 Lex autem non est ex fide; sed '[r]qui fecerit ea
vivet in illis'. 13 Christus nos [s]redemit de maledicto legis [t]factus pro
nobis maledictum, quia scriptum est: '[u]Maledictus omnis qui pendet
in ligno'; 14 ut [v]in gentibus benedictio Abrahae fieret in Christo Iesu,
[c]ut [x]pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.
15 Fratres, [y]secundum hominem dico: tamen [z]hominis confirma-
tum testamentum nemo spernit aut superordinat. 16 [a]Abrahae dictae
sunt promissiones et semini eius. Non dicit: Et seminibus, quasi in
multis; sed quasi in uno: '[b]Et semini tuo', qui est Christus. 17 Hoc
autem dico testamentum confirmatum a Deo; quae post [c]quadringen-
tos et triginta annos facta est, lex non irritum facit [d]ad evacuandam
promissionem. 18 Nam, si ex lege hereditas, iam non ex promissione.
[e]Abrahae autem per repromissionem donavit Deus. 19 Quid igitur

i cp. 4, 3, 9, 24, 25; 2 Cor 11, 20, — cf. Rm 8, 15.
j vr. 14. — cf. cp. 4, 16; 5, 7; Tt 1, 14; 2 Jo 1.
l Dt 10, 17; Rm 2, 11. — v. Ac 10, 34.
m cf. 2 Cor 11, 5; 12, 11.
n 1 Cor 9, 17; Ph 1, 16; 1 Th 2, 4; 1 Tm 1, 11.
o cp. 1, 16. — cf. Ac 9, 15.
8, 9] v. 1 Cor 15, 10 (8). — Gr., R., Ant. in fs. s. Pauli Ap.
p v. Rm 1, 5.
q cf. Jr 1, 18; Ap. 3, 12.
r cf. 1 Mc 6, 58; 11, 50, 66. — cf. 2 Pt 3, 15.
s cf. Ac 24, 17; 2 Cor 8, 1 seq.
t cf. Ac 15, 1, ;.
u Ac 11, 3. — cf. Ac 10, 28; 1 Cor 5, 11, — v. Lc 15, 2.
v v. Ac 11, 2. *x* Heb 12, 13.
y cf. Mt 18, 17; 1 Tm 5, 20.
z vr. 17; 1 Mc 1, 36. — cf. Eph 2, 3, 12.
*16] * cf. Conc. Trid. s. IV can. 10 de Iustific.*

a cp. 3, 11. — v. Ac 13, 39.
b v. Rm 9, 30.
c Rm 3, 20. — v. Ps 142, 2.
d v. Rm 6, 2; 7, 4.
e Rm 6, 11; 4, 7, 8; 2 Cor 5, 15; 1 Th 5, 10. — cf. Ac 17, 18. — v. Lc 20, 38.
f cp. 5, 24; 6, 14; Rm 6, 6.
19-20] Int. in fss. s. M Franc. a 5 vuln. (Ps. 41) et s. Pauli a Cr. (Ps 40). — V. All. in fs. s. Ignatii M.
*20] * Catech. R. IV 11, 9. — Int. (Ps 44) in fs. s. Clarae a Cr.*
g Eph 3, 17. — v. Jo 17, 23.
h Rm 8, 37. — v. Mt 20, 28.
i cp. 1, 4; Rm 4, 25; Tt 2, 14.
*21] * Conc. Araus. II (an. 529) can. 16 et 21.*
j cf. cp. 3, 21; Heb 7, 11.
l cf. cp. 5, 4.
1-14] LL. in fr. 2 hebd. 2 p. Epiph.
a cf. Sap 4, 12. *b* vr. 5.
c vr. 14; Eph 1, 13; Heb 6, 4.
d Rm 10, 17. — v. Ac 15, 8.
e Ph 1, 6. — cf. cp. 4, 9.
f 1 Cor 15, 2. — cf. Heb 10, 35; 2 Jo 8.
g cf. 1 Cor 12, 10, 28, 30.
h Gn 15, 6. — cf. 1 Mc 5, 52; Rm 4, 3, 9, 22, 23; Jc 2, 23.
i vr. 9; Rm 3, 26.
j Lc 19, 9; Rm 4, 11, 12, 16. — cf. Jo 8, 39; 2 Cor 11, 22.
k v. Rm 3, 30. *l* Gn 12, 3.
m cf. cp. 5, 4. — v. Rm 4, 15.
n Dt 27, 26. — cf. Jr 11, 3; Ez 18, 4.
10-14] 1 L. in fs. invent. s. Crucis.
o cf. Mt 5, 19; Jc 2, 10.
p cp. 2, 16.
q Hab 2, 4. — cf. Rm 1, 17; Heb 10, 38.
r Lv 18, 5. — v. Rm 10, 5.
*13] * Catech. R. I 5, 15.*
s cp. 4, 5. — cf. Ap 22, 3. — v. 2 Pt 2, 1.
t cf. Rm 8, 3; 2 Cor 5, 21. — cf. Bar 3, 8; Zc 8, 13.
u Dt 21, 23. — cf. Ac 5, 30.
v Rm 4, 9, 16. — cf. vr. 18.
x Ac 2, 33. — cf. Is 32, 15; 44, 3; Jl 2, 28; Jo 7, 39; Eph 1, 13. *y* v. Rm 3, 5. *z* cf. Heb 9, 17. *a* Rm 4, 13, 16. — v. Lc 1, 55; Ac 13, 32. *16-22] L. in D. 13 p. Pnt.* *b* Gn 13, 15; 17, 8. — v. Ac 3, 35. *c* Ex 12, 40, 41. — cf. Gn 15, 13; Jdt 5, 9; Ac 7, 6. *d* Rm 4, 14. *e* cf. Heb 6, 13, 14. *19] * Catech. R. III 1, 3.*

lex? [f]Propter transgressiones posita est, donec veniret [a]semen cui
promiserat, [g]ordinata per angelos [h]in manu mediatoris. 20 [i]Mediator
autem unius non est; [j]Deus autem unus est. 21 Lex ergo adversus
promissa Dei? Absit. [l]Si enim data esset lex quae posset vivificare,
vere ex lege esset iustitia. 22 Sed [m]conclusit Scriptura omnia sub
peccato, ut [n]promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.
23 Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur, con-
clusi in eam fidem quae revelanda erat. 24 Itaque [o]lex [p]paedagogus
noster fuit in Christo, [q]ut ex fide iustificemur. 25 At, ubi venit fides,
iam non sumus sub paedagogo; 26 [r]omnes enim filii Dei estis per
fidem, quae est in Christo Iesu. 27 [s]Quicumque enim in Christo bapti-
zati estis Christum induistis. 28 [t]Non est Iudaeus neque Graecus;
non est servus neque liber, non est masculus neque femina; [u]omnes
enim vos unum estis in Christo Iesu. 29 [v]Si autem vos Christi, ergo
semen Abrahae estis, secundum promissionem [x]heredes.
4 Dico autem: Quanto tempore heres parvulus est, nihil differt a
servo, cum sit dominus omnium; 2 sed sub tutoribus et actori-
bus est usque ad praefinitum tempus a patre. 3 Ita et nos, cum es-
semus parvuli, sub [a]elementis mundi [b]eramus servientes; 4 at, ubi
venit [c]plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex mu-
liere, [d]factum [e]sub lege, 5 ut [f]eos qui sub lege erant redimeret, ut
[g]adoptionem filiorum reciperemus. 6 Quoniam autem estis filii, mi-
sit Deus [h]Spiritum Filii sui in corda vestra clamantem: [i]A b b a. Pa-
ter. 7 Itaque iam non est servus, sed filius. Quod si filius, et [j]heres
per Deum.
8 Sed tunc quidem [l]ignorantes Deum iis, [m]qui natura non sunt dii,
[n]serviebatis. 9 Nunc autem cum cognoveritis Deum, immo [o]cogniti
sitis a Deo, [p]quomodo convertimini iterum [q]ad infirma et egena ele-
menta, quibus denuo servire vultis? 10 [q]Dies observatis et menses et
tempora et annos. 11 Timeo vos, [r]ne forte sine causa laboraverim in
vobis.
12 Estote sicut ego, quia et ego sicut vos. Fratres, obsecro vos:
[s]nihil me laesistis. 13 Scitis autem quia [t]per infirmitatem carnis evan-
gelizavi vobis [u]iampridem, et tentationem vestram in carne mea 14 [v]non
sprevistis neque respuistis; sed [x]sicut angelum Dei excepistis me, sicut
Christum Iesum. 15 Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim
perhibeo vobis quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis et dedissetis
mihi. 16 Ergo inimicus vobis factus sum [y]verum dicens vobis? 17 Aemu-
lantur vos non bene; sed excludere vos volunt, ut illos aemulemini.
18 Bonum autem aemulamini in bono semper, et [z]non tantum cum
praesens sum apud vos, 19 filioli mei, [a]quos iterum parturio [b]donec
formetur Christus in vobis. 20 Vellem autem esse apud vos modo et
mutare vocem meam, quoniam confundor in vobis.
21 Dicite mihi qui sub lege vultis esse: legem non legistis?
22 Scriptum est enim quoniam Abraham duos filios habuit, [c]unum
de ancilla et [d]unum de libera; 23 sed [e]qui de ancilla secundum car-
nem natus est, [f]qui autem de libera per repromissionem: 24 quae
sunt per allegoriam dicta. Haec enim sunt duo [g]testamenta: unum
quidem in [h]monte Sina in servitutem generans, quae est Agar;
25 Sina enim mons est in Arabia, qui coniunctus est ei, quae nunc
est Ierusalem et servit cum filiis suis; 26 [i]illa autem, quae sursum
est, Ierusalem libera est: quae est mater nostra. 27 Scriptum est
enim: '[j]Laetare, sterilis, quae non paris; erumpe et clama, quae non
parturis; quia multi filii desertae magis quam eius quae habet vi-
rum'. 28 Nos autem, [l]fratres, secundum Isaac [m]promissionis filii su-
mus. 29 Sed, quomodo tunc is [e]qui secundum carnem natus fuerat
[n]persequebatur eum [f]qui secundum spiritum, [o]ita et nunc. 30 Sed
quid dicit Scriptura? '[p]Eice ancillam et filium eius'; non enim heres
erit filius ancillae cum filio [q]liberae. 31 Itaque, fratres, non sumus
ancillae filii, sed liberae, [r]qua libertate Christus nos liberavit.
5 [a]State et nolite iterum [b]iugo servitutis contineri. 2 Ecce ego Pau-
lus dico vobis quoniam, [c]si circumcidamini, Christus vobis nihil
proderit. 3 Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se quo-

f cf. Rm 4, 15.
g Ac 7, 38, 53; Heb 2, 2.
h Ex 20, 19; 21. 22; Dt 5, 5, 22, 23, 27, 31; Ac 7, 38.
i 1 Tm 2, 5; Heb 8, 6; 9, 15; 12, 24. — cf. Heb 6, 17.
j v. Rm 3, 30. *l* v. cp. 2, 21.
m Rm 11, 32. — v. Rm 3, 9.
n Rm 4, 16. — v. Ac 10, 43.
o cf. Mt 5, 17; Rm 10, 4; Col 2, 17; Heb 9, 9, 10.
p 1 Cor 4, 15.
q vr. 11; cp. 2, 16. [*IV 9, 17.*
26-28] * *Catech. R. II 2, 16, 40;*
r cp. 4, 5, 6. — cf. Jo 1, 12; Rm 8, 14, 16.
27] * *Conc. Valent. (an. 865) can. 5 et * Conc. Trid. s. V. can. 3; * s. XIV cp. 2. — Cm. in sb. in Albis.*
s Rm 6, 3. — cf. Rm 13, 14.
t 1 Cor 12, 13. — cf. cp. 5, 6; 6, 15.
u cf. Jo 10, 16; 17, 11; Rm 12, 5; Eph 2, 14-16; 4, 4.
v v. Rm 9, 7; 1 Cor 7, 23.
x cp. 4, 1, 7; Rm 8, 17; Eph 3, 6. — cf. cp. 4, 28.

1-7] *L. et Cpp. in D. inf. oct. Nativ. et in vg. Epiph.*
a Col 2, 8, 20.
b vr. 9. — cf. cp. 2, 4; 2 Cor [11, 20.
c Mr 1, 15; Eph 1, 10.
d Mt 1, 16. 18; Lc 1, 35.
e cf. Lc 2, 21, 22, 27.
4] *Ant. in fr. 2 p. D. 3 Adv. — v. Eph. 1, 6, 7.*
4, 5] *R. in D. 4 Adv.*
f cp. 3, 13.
g cp. 3, 26. — v. Rm 8, 15.
6] * *Catech. R. I 9, 6.*
h Ac 16, 7; Rm 8, 9.
i Mr 14, 36. *j* v. cp. 3, 29.
l 1 Co 1, 21; 1 Th 4, 5.
m 2 Par 13, 9; Is 37, 19; Jr 2, 11. — cf. 1 Cor 8, 4.
n cf. Eph 2, 11, 12; 1 Th 1, 9.
9-11] * *Catech. R. II 1, 29; III* [*4, 5.*
o 1 Cor 8, 3.
p cf. cp. 3, 3; Rm 8, 3; Heb 7, [18.
q Rm 14, 5; Col 2, 16.
r cp. 2, 2; 5, 2; 1 Th 3, 5.
s cf. 2 Cor 2, 5. *t* 1 Cor 2, 3.
u cf. cp. 1, 6. *v* cf. Mt 10, 40.
x 1 Rg 29, 9; Zc 12, 8. — cf. 2 Cor 5, 20.
15] * *Catech. R. III 5, 13.*
y v. cp. 2, 5. *z* cf. vr. 14.

a cf. 1 Cor 4, 15; Phl 10; Jc 1, [18.
b Rm 8, 10; 2 Cor 13, 5.
c Gn 19, 5, 15. *d* Gn 21, 2.
21-31] *L. et Cpp. in D. 4 Qdg.*
e vr. 29. — cf. Jo 1, 13.
f vr. 29; Gn 17, 16-19; 18, 10, 14; 21, 1, 2; Heb 11, 11.
g v. Rm 9, 4. *h* Dt 33, 2.
i cf. Heb 12, 22; Ap 3, 12; 21, [2, 10.
j Is 54, 1.
l cf. Gn 17, 16.
m Rm 9, 8. — v. cp. 3, 29.
n Gn 21 9. *o* cf. cp. 5, 11.
p Gn 21, 10. — cf. Jo 8, 35.
31] * *cf. Catech. R. III 2, 2.*
q cf. 1 Pt 3, 6.
r cp. 2, 4; 5, 13; Jo 8, 32; Rm 6, 18. — v. Jc 1, 25.

a cf. 1 Cor 16, 13.
b Ac 15, 10. — cf. cp. 2, 4.
1-17] *LL. in fr. 3 hebd. 3 p. Epiph.*
c cf. Ac 15, 1; 1 Cor 7, 19.

sua erga Galatas caritate (8-20) eos exorat, ut ex typica filiorum Abrahae historia discant et Christi gratiam cognoscere (5, 1-12) et a servitute carnis abhorrere (13-25). Post quaedam alia sequitur conclusio (26-6, 18).

niam [d]debitor est universae legis faciendae. 4 [e]Evacuati estis a Chri-
sto, qui in lege iustificamini: [f]a gratia excidistis. 5 Nos enim spiritu
ex fide spem iustitiae exspectamus. 6 Nam in Christo Iesu [g]neque cir-
cumcisio aliquid valet neque praeputium, sed [h]fides quae per caritatem
operatur. 7 [i]Currebatis bene; quis vos impedivit veritati non oboedire?
8 Persuasio haec non est ex eo [j]qui vocat vos. 9 [l]Modicum fermentum
totam massam corrumpit. 10 [m]Ego confido in vobis in Domino, [n]quod
nihil aliud sapietis; [o]qui autem conturbat vos portabit iudicium qui-
cumque est ille. 11 Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prae-
dico, [p]quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est [q]scan-
dalum crucis. 12 Utinam et abscindantur [o]qui vos conturbant!

13 Vos enim [r]in libertatem vocati estis, fratres, [s]tantum ne liber-
tatem in occasionem detis carnis, sed per caritatem spiritus [t]servite
invicem. 14 [t]Omnis enim [u]lex in uno sermone impletur: '[v]Diliges
proximum tuum sicut te ipsum'. 15 Quod si invicem [w]mordetis et
comeditis, videte ne ab invicem consumamini.

16 Dico autem: Spiritu [x]ambulate et [y]desideria carnis non perficietis.
17 [z]Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus
carnem: haec enim sibi invicem adversantur, ut non quaecumque vul-
tis illa faciatis. 18 Quod si [a]spiritu ducimini, [b]non estis sub lege. 19 [c]Ma-
nifesta sunt autem opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia,
[d]impudicitia, luxuria, 20 idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, con-
tentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones, [e]sectae, 21 invidiae,
homicidia, ebrietates, comissationes et his similia. Quae praedico vobis,
sicut praedixi, quoniam [f]qui talia agunt, regnum Dei non consequen-
tur. 22 [g]Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia,
benignitas, bonitas, longanimitas, 23 mansuetudo, fides, modestia, con-
tinentia, castitas. [h]Adversus huiusmodi non est lex. 24 Qui autem sunt
Christi [i]carnem suam crucifixerunt [j]cum vitiis et concupiscentiis.

25 Si spiritu vivimus, [x]spiritu et ambulemus. 26 [l]Non efficiamur
inanis gloriae cupidi invicem provocantes, invicem invidentes.

6 Fratres, etsi praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos,
qui [a]spirituales estis, [b]huiusmodi instruite in [c]spiritu lenitatis, con-
siderans te ipsum, ne et tu tenteris. 2 [d]Alter alterius onera portate,
et [e]sic adimplebitis legem Christi. 3 Nam, [f]si quis existimat se aliquid
esse, [g]cum nihil sit, ipse se seducit. 4 Opus autem suum [h]probet
unusquisque, et sic in semetipso tantum gloriam habebit et non in
altero. 5 [i]Unusquisque enim onus suum portabit.

6 [j]Communicet autem is qui catechizatur verbo ei qui se cate-
chizat in omnibus bonis. 7 [l]Nolite errare: [m]Deus non irridetur.
8 [n]Quae enim seminaverit homo, haec et metet. Quoniam qui semi-
nat in carne sua de carne et metet corruptionem; qui autem semi-
nat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam. 9 [o]Bonum autem fa-
cientes non deficiamus; tempore enim suo metemus [p]non deficientes.
10 Ergo, [q]dum tempus habemus, [r]operemur bonum ad omnes, ma-
xime autem [s]ad domesticos fidei.

11 Videte qualibus litteris scripsi vobis [t]mea manu. 12 Quicumque
enim volunt placere in carne, [u]hi cogunt vos circumcidi, tantum
[v]ut crucis Christi persecutionem non patiantur. 13 Neque enim qui
circumciduntur legem custodiunt; sed volunt vos circumcidi, ut in
carne vestra glorientur. 14 Mihi autem absit gloriari, [x]nisi in cruce
Domini nostri Iesu Christi, per quem [y]mihi mundus crucifixus est,
et ego mundo. 15 [z]In Christo enim Iesu neque circumcisio aliquid
valet neque praeputium, sed [a]nova creatura. 16 Et quicumque hanc
regulam secuti fuerint, [b]pax super illos et misericordia et super
[c]Israël Dei. 17 De cetero nemo mihi molestus sit; [d]ego enim stig-
mata Domini Iesu in corpore meo porto.

18 [e]Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro, fratres.
Amen.

d Rm 2, 25. [6; 9, 31, 32.
e cf. cp. 2, 21; 3, 10; Rm 7,
f cf. Heb 12, 15; 2 Pt 3, 17.
*6] * cf. Catech. R. II 7, 23. — * Conc. Trid. s. VI cp. 7.*
g cp. 6, 15; 1 Cor 7, 19; Col 3, 11. — v. cp. 3, 28.
h cf. Eph 6, 23; 1 Th 1, 3; Jc 2, 18, 20, 22.
i 1 Cor 9, 24. — cf. cp. 1, 6;
j cp. 1, 6. [Mt 13, 21.
l Mt 16, 6; 1 Cor 5, 6-8. — cf. 1 Cor 15, 33; Heb 12, 15.
m cf. 2 Cor, 2, 3. *n* cf. Ph 3, 15.
o cp. 1, 7. — cf. vr. 1, 12; cp.
p cp. 4, 29; 6, 12. [2, 4.
q 1 Cor 1, 23. — v. 1 Pt 2, 8.
r cf. cp. 4, 31; Rm 6, 18.
s 1 Pt 2, 16; Ju 4. — cf. 1 Cor 8, 9; 2 Pt 2, 19.
t cf. 1 Cor 9, 19.
u cp. 6, 2; Rm 13, 8. — cf. Mt 7, 12. [22, 39; Jo 13, 34.
v Lv 19, 18. — v. Mt 19, 19;
w cf. Ps 13, 4; 26, 2. *[8, 10.*
*16, 17] * Catech. R. III 10, 6,*
x vr. 25; Rm 8, 4; 13, 14.
16-24] L. in D. 14 p. Pnt.
y Eph 2, 3.
z Rm 7, 15, 18, 19, 23; 8, 5-7.

a Rm 8, 14. *b* v. Rm 7, 4.
*19-20] * Catech. R. IV 12, 14.*
c Eph 5, 3-5; Col 3, 5; Jc 3, 14-16. — cf. Mt 15, 18-20.
d 2 Cor 12, 21; Eph 4, 19.
e 1 Cor 11, 19. [cf. Col 3, 6.
f 1 Cor 6, 9; Eph 5, 5 etc. —
*21, 22] * cf. Catech. R. III 7, 7.*
g Rm 7, 4; Eph 5, 9. — cf. Rm 5, 3-5; Col 3, 12-14; Jc 3,
h 1 Tm 1, 9. [17, 18.
i cf. vr. 16. — v. Rm 6, 6.
j cf. Rm 7, 5.
25-6, 10] L. in D. 15 p. Pnt.
25-18] LL. et L. (14-18) in fs. stigm. s. Franc. etc.
l Ph 2, 3. — cf. Ecli 16, 23.

*1] * cf. Catech. R. III 1, 2.*
a cf. Rm 15, 1; 1 Cor 10, 15. — v. 1 Cor 2, 15.
b cf. Ps 140, 5; 2 Cor 2, 7; Heb 12, 13; Jc 5, 19.
c 1 Cor 4, 21. — cf. 2 Tm 2, 25.
*2] * Catech. R. II 5, 7, 6. — Cp. in off. frl.*
d Rm 15, 1; 1 Th 5, 14.
e Rm 13, 8. — cf. Jo 13, 34; 1 Jo 4, 21. [v. 1 Cor 3, 18.
f cf. cp. 2, 6; 2 Cor 12, 11. —
g 1 Cor 3, 7. — cf. Lc 17, 10.
h 1 Cor 11, 28; 2 Cor 13, 5.
i cf. Rm 14, 12; 1 Cor 3, 8.
j cf. Rm 15, 27; 1 Cor 9, 11.
l 1 Cor 6, 9; 15, 33; Jc 1, 16.
m Jb 13, 9.
n 2 Cor 9, 6. — cf. Jb 4, 8; Os 8, 7; Jc 3, 18.
o 2 Th 3, 13. — cf. 1 Cor 15,
p Heb 12, 3. [58; Heb 10, 36.
q Pro 3, 27. — cf. Jo 9, 4; 12, 35.
r Eph 4, 28; 1 Tm 6, 18. — cf. 1 Th 5, 15.
s Tt 3, 15. — cf. Heb 3, 6.
t v. 1 Cor 16, 21.
u cp. 2, 3. — cf. Ac 15, 1.
v cp. 5, 11. *14] Gr. in fs. s. Pauli a Cruc. et s. Clarae a Montef. — Int. in Cen. Dñi et fss. s. Crucis etc. (Ps 66), in fss. impress. stigm. s. Franc. (Ps 141), s. Helenae Imp. (Ps 22, 4) et s. Ignatii M. (Ps 131). — Antt. et Cp. in fss. s. Crucis. — v. Ph 1, 21.* *x* 1 Cor 2, 2. — cf. Ph 3, 3, 7, 8. *y* v. Rm 6, 6. *14, 17] R. in impress. stigm. s. Franc.* *z* v. cp. 5, 6. *15] * cf. Catech. R. III 1, 8.* *a* v. 2 Cor 5, 17. *b* Ps 124, 5; 127, 6. *c* cf. Rm 2, 29; 4, 12; 9, 6-8; Ph 3, 3. *d* cf. Ez 9, 4; Ap 13, 16. *e* Rm 16, 20; Phl 25. — cf. 2 Tm 4, 22.

EPISTULA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD EPHESIOS

1 PAULUS apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei
[b]omnibus sanctis, qui sunt Ephesi, et fidelibus in
Christo Iesu. 2 [c]Gratia vobis et pax a Deo Patre
nostro et Domino Iesu Christo.
3 [d]**Benedictus Deus et Pater Domini** nostri Iesu
Christi, qui benedixit nos in omni benedictione
spirituali [e]in caelestibus in Christo; 4 [f]sicut elegit
nos in ipso [g]ante mundi constitutionem, [h]ut esse-
mus sancti et immaculati **in conspectu eius in caritate**, 5 [i]qui praede-
stinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum,
[j]secundum propositum voluntatis suae, 6 [l]in laudem gloriae gratiae
suae, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo, 7 [m]in quo habemus
redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum [n]secun-
dum divitias gratiae eius, 8 quae superabundavit in nobis in omni
sapientia et prudentia; 9 ut notum faceret nobis sacramentum vo-
luntatis suae secundum beneplacitum eius, quod [c]proposuit in eo
10 in dispensatione [p]plenitudinis temporum, [q]instaurare omnia in
Christo, quae in caelis et quae in terra sunt: in ipso, 11 in quo
etiam et nos sorte vocati sumus, [i]praedestinati [o]secundum proposi-
tum eius, qui operatur omnia [j]secundum consilium voluntatis suae,
12 ut simus [l]in laudem gloriae eius nos, qui ante speravimus in
Christo, 13 in quo et vos, cum audissetis [r]verbum veritatis, evange-
lium salutis vestrae, [s]in quo et credentes signati estis Spiritu pro-
missionis sancto, 14 qui est [t]pignus hereditatis nostrae, [m]in redem-
ptionem [u]adquisitionis, [l]in laudem gloriae ipsius.
15 Propterea et ego [v]audiens fidem vestram, quae est in Domino
Iesu, et dilectionem in omnes sanctos 16 [x]non cesso gratias agens
pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis; 17 ut [y]Deus,
Domini nostri Iesu Christi, Pater gloriae [z]det vobis spiritum sapien-
tiae et revelationis in agnitione eius; 18 [a]illuminatos oculos cordis
vestri, ut sciatis quae sit [b]spes vocationis eius et quae divitiae glo-
riae hereditatis eius in sanctis, 19 et quae sit supereminens magni-
tudo virtutis eius in nos qui credimus, [c]secundum operationem po-
tentiae virtutis eius, 20 quam operatus est in Christo [d]suscitans illum
a mortuis et [e]constituens ad dexteram suam in caelestibus, 21 [f]supra
omnem [g]principatum et potestatem et virtutem et dominationem et
[h]omne nomen, quod nominatur non solum in hoc saeculo sed etiam
in futuro. 22 Et '[i]omnia subiecit sub pedibus eius' et ipsum dedit
[j]caput supra omnem ecclesiam, 23 [l]quae est corpus ipsius et [m]ple-
nitudo eius, [n]qui omnia in omnibus adimpletur.
2 Et vos, [a]cum essetis mortui delictis et peccatis vestris, 2 [b]in qui-
bus aliquando ambulastis secundum saeculum mundi huius, se-
cundum [c]principem potestatis aëris huius, spiritus qui nunc operatur
in [d]filios diffidentiae; 3 in quibus et nos omnes aliquando conversati
sumus in [e]desideriis carnis nostrae facientes voluntatem carnis et
cogitationum, et [f]eramus natura filii irae sicut et ceteri; 4 Deus au-

a v. 1 Cor 1, 1.
b cf. 1 Cor 1, 2.
1-14] *LL. in fr. 4 hebd. 3 p.*
c Rm 1, 7. [*Epiph.*
d 2 Cor 1, 3; 1 Pt 1, 3.
e vr. 20; cp. 2, 6; 3, 10; 6, 12.
f Jo 13, 18; Jc 2, 5. — cf. cp. 2, 10; 2 Th 2, 13.
3-9] *L. in fs. ss. Rdmpt.*
ex 3-19] *1 L. in fs. ss. Cord. J.*
g Jo 17, 24; 2 Tm 4, 9; 1 Pt 1, 20.
h cf. cp. 5, 27; 1 Th, 4, 7; Tt 2, 12.
i vr. 11; Rm 8, 29, 30. [32.
j vr. 9. — cf. Pro 16, 4; Lc 12,
5-8] *Tr. et R. in fss. pretiosiss. Sang., 5 Vuln. et Cord. J.*
l vr. 12, 14. — cf. Ph 1, 11.
7] * *Catech. R. I 1, 11.*
m vr. 14; Col 1, 14; Tt 2, 14.
n vr. 18; cp. 3, 16; Col 1, 27. — v. Rm 2, 4.
9] * *Catech. R. II 1, 2.*
o Rm 3, 25. — cf. vr. 11; Rm
p v. Mt 1, 15. [8, 28.
q Col 1, 20. — cf. cp. 3, 6.
r 2 Cor 6, 7; Col 1, 5; 2 Tm 2, 15. — cf. Ac 13, 26; 17, 7.
s cp. 4, 30; Ap 7, 3-8. — cf. Jo
13] * *Catech. R. I 9, 8.* [3, 33.
t 2 Cor 1, 22.
u v. 1 Pt 2, 9. [8.
v Col 1, 4; Phl 5. — v. Rm 1,
x Col 1, 9; 2 Tm 1, 3; Phl 4.
17, 18] *R. (v. vr. 6, 7) in fs. s. Cor. J.*
y cf. Mt 27, 46; 1 Cor 3, 23. —
z cf. Col 1, 9. [v. Rm 15, 6.

a cf. Heb 6, 4; 10, 32. — cf.
b cp. 4, 4. [Ac 26, 18.
c cp. 3, 7; Ph 3, 21; Col 1, 29;
d v. Ac 2, 24. [2, 12.
20-22] * *Catech. R. I 7, 3. — cf. I 19, 11, 25.*
e cp. 2, 6; Mr 16, 19; Rm 8, 34; Col 3, 1. — cf. vr. 3.
f Jo 3, 31; Rm 9, 5; Col 2, 10.
g 1 Cor 15, 24. [1, 4.
h cp. 3, 15; Ps 2, 9. — cf. Heb
i Ps 8, 8. — v. Cor 15, 26.
j cp. 5, 23; Col 1, 18. — cf. Col 2, 19.
l cf. cp. 5, 30; 1 Cor 12, 27.
m cp. 3, 19; Jo 1, 16. [3, 11.
n cp. 4, 10. — cf. Jr 23, 24; Col

a vr. 5; Rm 5, 6, 8, 10; Col 1, 21; 2, 13.

b Col 3, 7. — cf. Rm 11, 30; 1 Cor 6, 10, 11. *c* cp. 6, 12; Jo 12, 31. *d* cp. 5, 6. — cf. 1 Pt 1, 14. *e* Gal 5, 16. *3*] * *Catech. R. II 2, 5.* *f* cf. Rm 5, 12; 2 Pt 2, 14.

tem [g]qui dives est in misericordia propter nimiam caritatem suam,
qua dilexit nos 5 et, [a]cum essemus mortui peccatis, [h]convivificavit
nos in Christo, cuius gratia estis salvati, 6 et conresuscitavit et [j]con-
sedere fecit in caelestibus in Christo Iesu; 7 ut ostenderet in saeculis
supervenientibus [v]abundantes divitias gratiae suae in [l]bonitate super
nos in Christo Iesu. 8 [i]Gratia enim estis salvati per fidem, et hoc
[m]non ex vobis: Dei enim donum est; 9 [n]non ex operibus, ut [o]ne
quis glorietur. 10 [p]Ipsius enim sumus factura, [q]creati in Christo Iesu
in operibus bonis, [r]quae praeparavit Deus, ut in illis ambulemus.
11 Propter quod memores estote, quod aliquando vos gentes in carne,
qui dicimini praeputium ab ea quae dicitur [s]circumcisio in carne manu
facta; 12 quia [t]eratis illo in tempore sine Christo, alienati a conver-
satione Israël et hospites testamentorum, promissionis spem non ha-
bentes et sine Deo in hoc mundo. 13 Nunc autem in Christo Iesu vos,
[v]qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. 14 [x]Ipse
enim est pax nostra, [y]qui fecit utraque unum, et medium parietem
maceriae solvens, [z]inimicitias in carne sua, 15 legem mandatorum [a]de-
cretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum [b]novum homi-
nem faciens pacem, 16 et [g]reconciliet ambos in uno corpore Deo per
crucem interficiens inimicitias in semetipso. 17 Et veniens [c]evangelizavit
pacem vobis, qui [v]longe fuistis, et pacem iis qui [d]prope; 18 quoniam
[e]per ipsum habemus accessum ambo [f]in uno Spiritu ad Patrem.
19 Ergo iam [g]non estis hospites et advenae, sed estis [h]cives sanctorum
et [i]domestici Dei, 20 [j]superaedificati super fundamentum apostolorum
et prophetarum, [l]ipso summo angulari lapide Christo Iesu; 21 [m]in quo
omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino;
22 in quo et vos [n]coaedificamini [o]in habitaculum Dei in Spiritu.
3 Huius rei gratia ego Paulus [a]vinctus Christi Iesu pro vobis gentibus,
2 si tamen audistis [b]dispensationem gratiae Dei, quae data est mihi
in vobis; 3 quoniam [c]secundum revelationem notum mihi factum est
sacramentum, [d]sicut supra scripsi in brevi; 4 [e]prout potestis legentes
intelligere prudentiam meam [f]in mysterio Christi, 5 quod aliis genera-
tionibus non est agnitum filiis hominum, sicuti nunc revelatum est san-
ctis apostolis eius et prophetis in Spiritu, 6 [g]gentes esse coheredes et
concorporales et comparticipes promissionis eius in Christo Iesu per
evangelium, 7 [h]cuius factus sum minister secundum donum gratiae Dei,
quae data est mihi [i]secundum operationem [z]virtutis eius. 8 [l]Mihi omnium
sanctorum minimo data est gratia haec, [h]in gentibus evangelizare [m]in-
vestigabiles [n]divitias Christi 9 et illuminare omnes quae sit [b]dispensa-
tio [o]sacramenti absconditi a saeculis in Deo, qui omnia creavit; 10 ut
innotescat [p]principatibus et potestatibus [q]in caelestibus per ecclesiam
multiformis sapientia Dei; 11 [r]secundum praefinitionem saeculorum
quam fecit in Christo Iesu Domino nostro, 12 [s]in quo habemus fiduciam
et [t]accessum in confidentia per fidem eius. 13 Propter quod peto ne de-
ficiatis [a]in tribulationibus meis pro vobis, [u]quae est gloria vestra.
14 Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu
Christi, 15 ex quo [v]omnis paternitas in caelis et in terra nominatur;
16 ut det vobis secundum [m]divitias gloriae suae [x]virtute corroborari per
Spiritum eius in [y]interiorem hominem; 17 [z]Christum habitare per fi-
dem in cordibus vestris; [a]in caritate radicati et fundati, 18 ut possitis
comprehendere cum omnibus sanctis [b]quae sit latitudo et longitudo et
sublimitas et profundum; 19 scire etiam supereminentem scientiae ca-
ritatem Christi, ut [c]impleamini in omnem plenitudinem Dei.
20 [d]Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quam
petimus aut intelligimus [i]secundum virtutem quae operatur in nobis,
21 [e]ipsi gloria in ecclesia et in Christo Iesu, in omnes generationes
saeculi saeculorum. Amen.
4 Obsecro itaque vos ego [a]vinctus in Domino, ut [b]digne ambuletis
vocatione qua vocati estis 2 [c]cum omni humilitate et mansuetu-

g vr. 7; Tt 3, 5. — cf. Rm 2, 4. — v. Jo 3, 16. [4, 4, 5.
4] Ant. in Circ. Dñi. — v. Gal 4, 7] R. in fs. ss. Cord. J.
ex 4-18] 2 L. in fs. ss. Cord. J.
h Col 2, 12, 13.
i vr. 8; Ac 15, 11; Tt 3, 7.
j v. cp. 1, 20.
l Tt 3, 4. [10; Heb 4, 6.
m cf. 2 Cor 3, 5. — v. Jo 4, *8, 9] * Conc. Araus. II (an. 529) can. 5 et 25. — * Conc. Tr. s. VI cp. 8.*
n Rm 11, 6; 2 Tm 1, 9; Tt 3, 5.
o Jd 7, 2. — cf. 1 Cor 1, 29.
p Dt 32, 6, 15. — cf. Ac 17,
q cf. cp. 4, 24. [28, 29.
r Col 1, 10; Tt 2, 14. [13.
s Rm 2, 26, 28. — cf. Col 2, 11.
t 1 Cor 12, 2. — cf. cp. 5, 8; Col 3, 7.
u 1 Th 4, 12. — v. cp. 1, 18.
v vr. 17; Is 57, 19; Ac 2, 39. — cf. Rm 3, 25; Col 1, 22.
13, 14] R. in fs. pretiosiss. Sang. et ss. 5 Vuln. DNJC.
14] v. vr. 4, 7, 20.
x Ps 71, 7; Mic 5, 5. — cf. Col
y v. Gal 3, 28. [3, 15.
z Col 1, 21. 22. — cf. Rm 7, 4.

a Col 2, 14, 20. *b* v. Rm 6, 4.
c Is 52, 7; Lc 2, 14; Rm 5, 1; Col 1, 20. — v. Jo 14, 27.
d cf. Dt 4, 7; Ps 148, 14.
e cf. Jo 10, 7, 9; 14, 6. [6, 18.
f cp. 4, 4; Rm 8, 15. — cf. cp.
19-22] L. in fs. s. Thom. Ap.
*19-20] * cf. Catech. R. I 7, 5. — Ant. ad recipiend. Prael. vel Legatum. (P. R.). — Cp. in cm. Ap.*
g cf. vr. 12; Heb 11, 13; 13, 14.
h Ph 3, 20. — cf. Heb 12, 22,
i v. Gal 6, 10. [23.
20] Ant. mai. in die 22 Dbr.
j Mt 16, 18; Ap 21, 14. — cf. Jr 12, 16. — v. 1 Cor 3, 9.
l 1 Cor 3, 11. — cf. Ps 117, 22; 1 Pt 2, 6. [13.
m cp. 4, 15, 16. — cf. Mt 15,
n v. 1 Cor 3, 16, 17. [Cor 6, 16.
o 1 Pt 2, 5. — cf. cp. 3, 17; 2

a cp. 4, 1; Ph 1, 7. — cf. cp. 6, 20.
b cp. 1, 10; Col 1, 24, 25. — v. 1 Cor 9, 17. [25; 2 Cor 12, 1.
c cf. Ac 22, 17, 21; Rm 16,
d cf. cp. 1, 9, 10.
e cf. 1 Cor 11, 6.
f Col 4, 3. [7; Gal 3, 29.
g Ac 15, 9. — v. cp. 2, 16; 5;
h Ac 9, 15; Col 1, 23, 25.
i vr. 20; cp. 1, 19.
l 1 Cor 15, 9.
8] L. in fs. ss. Cord. J.
m cf. Jb 5, 9; Rm 11, 33.
n v. cp. 1, 18; Rm 2, 4.
o Col 1, 26.
p cp. 1, 21. — cf. cp. 6, 12.
q v. cp. 1, 3.
r v. cp. 1, 11. [11, 22; Ph 3, 9.
s Heb 4, 16; 10, 19. — cf. Mr
i cp. 2, 18; 2 Cor 3, 4.
13-21] L. in D. 16 p. Pnt.
u cf. 2 Cor 1, 6. *14-21] 3 L. in fs. ss. Cord. J.* *v* cf. cp. 1, 21. *16-19] R. in fs. ss. Cord. J.* *x* Cor 16, 13. — cf. cp. 6, 10; Ph 4, 13; Col 1, 11. *y* v. Rm 7, 22. *17] * cf. Catech. R. III 6, 12.* *z* Gal 2, 20. — v. Jo 17, 23. *a* Col 1, 23; 2, 7. — cf. Jo 14, 23. *b* cf. Jb 11, 8, 9; Rm 11, 33. *c* Col 2, 10. — cf. 1, 23; Jo 1, 16. *20] * Catech. R. IV 2, 5.* *d* Rm 16, 25; Ju 24. — cf. 2 Cor 9, 8. *e* v. Rm 11, 36.
a v. cp. 3, 1. *b* Col 1, 10; 2, 6; 1 Th 2, 12. — cf. Rm 8, 28; 1 Cor 7, 20; Ph 1, 27. *1-6] L. in D. 17 p. Pnt. — * Catech. R. I 10, 14 (3. 4); II 2, 25 (5).* *1-21] L. in Ms. ad toll.. sch.; LL. in oct. Asc. et in fr. 5 hebd. 3 p. Epiph. (1-15).* *c* cf. Ac 20, 19; Rm 12, 10 sqq.

digni inveniantur (*3, 1-21*).
2. Fideles ut in Christo vivant hortatur (4, 1-6, 9), *et prae primis unitatem internam Ecclesiae, quae diversitate membrorum non relaxatur* (*4, 1-16*),

dine, cum patientia supportantes invicem in caritate; 3 solliciti ser-
vare unitatem spiritus in vinculo pacis: 4 [d]unum corpus et unus
spiritus, sicut vocati estis in una [e]spe vocationis vestrae; 5 [f]unus
Dominus, [g]una fides, unum baptisma; 6 [h]unus Deus et [i]Pater omnium,
qui est super omnes et per omnia et in omnibus nobis. 7 [j]Unicuique
autem nostrum data est gratia [l]secundum mensuram donationis Chri-
sti. 8 Propter quod dicit:
'[m]Ascendens in altum captivam duxit captivitatem,
dedit dona hominibus'.
9 [n]Quod autem ascendit quid est, nisi quia et descendit primum [o]in in-
feriores partes terrae? 10 Qui descendit ipse est et [p]qui ascendit super
omnes caelos, ut impleret omnia. 11 Et [q]ipse dedit quosdam quidem apo-
stolos, quosdam autem prophetas, alios vero [r]evangelistas, alios autem
[s]pastores et doctores: 12 [t]ad consummationem sanctorum in opus mini-
sterii, in [u]aedificationem corporis Christi, 13 donec occurramus omnes in
[g]unitatem fidei et agnitionis Filii Dei in virum perfectum in mensuram
aetatis [x]plenitudinis Christi; 14 ut iam non simus [y]parvuli fluctuantes
et circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum, [z]in astu-
tia ad circumventionem erroris; 15 [a]veritatem autem facientes in cari-
tate [b]crescamus in illo per omnia, qui est [c]caput Christus; 16 [d]ex quo
totum corpus compactum et connexum per omnem iuncturam submi-
nistrationis [l]secundum operationem in mensuram uniuscuiusque mem-
bri augmentum corporis facit [u]in aedificationem sui in caritate.
17 Hoc igitur dico et testificor in Domino, ut [e]iam non ambuletis,
[f]sicut et gentes ambulant in vanitate sensus sui 18 [g]tenebris obscura-
tum habentes intellectum, alienati a vita Dei [h]per ignorantiam, quae est
in illis propter caecitatem cordis ipsorum; 19 [i]qui desperantes semet-
ipsos tradiderunt impudicitiae in operationem immunditiae omnis, in
avaritiam. 20 Vos autem non ita didicistis Christum, 21 si tamen [j]illum
audistis et in ipso edocti estis, sicut est veritas in Iesu, 22 [l]deponere
vos secundum pristinam conversationem [m]veterem hominem, qui cor-
rumpitur secundum desideria erroris. 23 [n]Renovamini autem spiritu
mentis vestrae 24 et induite [o]novum hominem, qui secundum Deum
creatus est in iustitia et sanctitate veritatis.
25 Propter quod deponentes mendacium '[p]loquimini veritatem
unusquisque cum proximo suo', quoniam sumus [q]invicem membra.
26 '[r]Irascimini et nolite peccare', [s]sol non occidat super iracundiam
vestram. 27 [t]Nolite locum dare diabolo. 28 [u]Qui furabatur iam non
furetur, [v]magis autem laboret [w]operando manibus suis quod bonum
est, [x]ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. 29 [y]Omnis sermo
malus ex ore vestro non procedat; sed, si [z]quis bonus ad aedifica-
tionem fidei, ut det gratiam audientibus. 30 Et [a]nolite contristare Spi-
ritum sanctum Dei, [b]in quo signati estis in diem redemptionis.
31 [c]Omnis amaritudo et ira et indignatio et clamor et blasphemia tolla-
tur a vobis cum omni [d]malitia. 32 Estote autem invicem benigni, mise-
ricordes, [e]donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit vobis.
5 [a]Estote ergo imitatores Dei, sicut filii carissimi 2 et [b]ambulate in
dilectione, [c]sicut et Christus dilexit nos et [d]tradidit semetipsum
pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. 3 [e]For-
nicatio autem et omnis immunditia aut avaritia [f]nec nominetur in
vobis, sicut decet sanctos; 4 aut turpitudo aut stultiloquium aut
scurrilitas, [g]quae ad rem non pertinet; sed magis [h]gratiarum actio.
5 Hoc enim scitote intelligentes quod [i]omnis fornicator aut immun-
dus aut avarus, [j]quod est idolorum servitus, non habet hereditatem
in regno Christi et Dei. 6 [l]Nemo vos seducat inanibus verbis; pro-
pter haec enim venit ira Dei in [m]filios diffidentiae. 7 Nolite ergo
effici participes eorum. 8 [n]Eratis enim aliquando tenebrae, nunc au-
tem lux in Domino: ut [p]filii lucis ambulate; 9 [q]fructus enim lucis
est in omni bonitate et iustitia et veritate: 10 [r]probantes quid sit

d cp. 2, 16, 18. *e* cp. 1, 18.
4, 5] *In R. cm. Mm.* [8, 6.
f Zc 14, 9. — cf. 1 Cor 1, 13;
g cf. vr. 13; Gal 3, 27, 28.
h Rm 3, 30; 1 Cor 8, 4, 6; Gal 3, 20; 1 Tm 1, 17; 2, 5. — v. Mr 12, 29. [*Simonis. et Ju.*
6-13] *L. in vg. Asc. et in fs. ss.*
i cf. Col 1, 16-19.
j cf. Mt 25, 15; 1 Cor 12, 11.
l cf. vr. 16. [— v. vr. 11.
m Ps 67, 19. — cf. vr. 10.
8] * *cf. Caelest. I adv. Semipel.*
n v. Jo 3, 13. [*cp. 12.*
o Ps 62, 10; Is 44, 23. [9, 24.
p v. Mr 16, 19; Heb 4, 14; 7, 29;
11, 12] * *v. 1 Cor. 12, 28.* — * *Catech. R. II 7, 8.* [Cor 12, 28.
q cf. Ac 13, 1; Rm 12, 4-6; 1
r Ac 21, 8; 2 Tm 4, 5.
s cf. Jr 3, 15; Ac 20, 28.
t v. 2 Cor 13, 9.
u vr. 16, 29; 1 Cor 12, 27.
v 1 Cor 14, 20; Heb 5, 14.
x cp. 3, 19. — cf. cp. 1, 23.
y cf. Mt 11, 7; Heb 13, 9; Jc
z cf. cp. 6, 11. [1, 6; Ju 12.

15, 16] * *cf. Catech. R. I 10, 15; II 5, 72.*
a cf. vr. 25. — v. 1 Jo 3, 18.
b cp. 2, 21; Col 1, 10; 2 Pt 3,
c cp. 1, 22. [18.
d Col 2, 19.
e cf. vr. 1. [Col 2, 18.
f Rm 1, 21; 1 Th 4, 5. — cf.
g cp. 2, 12; Rm 11, 10, 25. [3, 5.
h Ac 17, 30; 1 Pt 1 14. — cf. Mr
i Rm 1, 24, 26, 28. — cf. 3 Rg
j cp. 1, 13. — cf. Col 2, 7. [21, 25.
22-32] Col 3, 8-10.
l Heb 12, 1; Jc 1, 21; 1 Pt 2, 1, — cf. Rm 6, 6.
n Rm 6, 4; 2 Cor 5, 17.
23-28] *L. in D. 19 p. Pnt.* — * *Catech. R. II 2, 42 (24); III 9, 13 (25); II 5 78; III 4, 20; 8, 18, 23.*
o Gal 6, 15. — cf. Jo 1, 13; 3, 3; Col 3, 12. [*cum (P. R.).*
24] *in ord. ad faciend. cleri-*
p Zc 8, 16; 1 Pt 2, 1 sq.
q Rm 12, 5. *r* Ps 4, 5.
s cf. Dt 24, 15.
t Jc 4, 7. — cf. Rm 12, 19.
u cf. Lc 3, 14; 19, 8.
v cf. Ac 20, 35.
w 1 Th 4, 11; 2 Th 3, 8, 11, 12, — cf. Tt 3, 8, 14.
x cf. Lc 3, 11. *y* cp. 5, 3, 4.
z cf. Ac 13, 15; Col 4, 6.

3c] * *Catech. R. II 3, 4.*
a cf. Is 63, 10; Ac 7, 51; 1 Th
b cp. 1, 13. [5, 19.
c Col 3, 19. — cf. Rm 12, 9
d 1 Pt 2, 1. [sqq.
e Col 3, 13; 1 Pt 3, 8. — cf. 2 Cor 2, 7, 10; 1 Jo 4, 11. — v. Mt 6, 14.

1-9] *L. et Cpp. in D. 3 Qdg.* * *Catech. R. I 5, 15; IV 9, 18 (1); III 7, 4 (3); IV 11, 10 (5).*
1-14] *LL. in fr. 6 hebd. 5 p. Epiph.*
a cf. Lc 6, 36; Jo 13, 15; Jc 3, 17.
2] * *cf. prop. 4 ab Alex. VIII damn. die 7 Dec 1690.* — *Of. in fs. s. Pauli a Cr.* *b* Jo 13, 34. — Rm 14, 15; Col 3, 14. *c* Rm 5, 8; Tt 3, 5. — cf. Jo 3, 16. *d* v. Ps 39, 7. *e* 1 Cor 6, 18. — cf. vr. 5; Col 3, 5-8. *f* cf. vr. 12; cp. 4, 29. *g* cf. Rm 1, 28; Phl 8. *h* vr. 20; Col 3, 17. — cf. Ps 33, 2. *i* 1 Cor 6, 9, 10. — cf. Heb 13, 4; Ap 21, 8. *j* Col 3, 5. — cf. Jb 31, 25; Ecli 31, 8. *l* Col 2, 4, 8. — v. Mt 24, 4. *m* cp. 2, 2. — cf. 1 Pt 1, 14. *8-11*] * *cf. Catech. R. III 4, 15.* *n* cf. cp. 2, 11-13; 1 Pt 2, 9. *o* Mt 5, 14; Ph 2, 15. *p* Lc 16, 8; 1 Th 5, 5. — cf. Is 2, 5; Jo 12, 35, 36. *q* cf. Gal 5, 22. *r* vr. 17; Rm 2, 2; 1 Th 4, 3.

quaeque in eo consistit ut quisque agat vitam immaculatam et exercitatione virtutum claram (17-6, 9), commendat. Concludit autem omnes exhortans, ut fortiter in Dño pugnent (10-20) eisque benedicit (21-24).

beneplacitum Deo; 11 et [s]nolite communicare [t]operibus infructuosis
tenebrarum, magis autem [u]redarguite. 12 Quae enim in occulto fiunt
ab ipsis [f]turpe est et dicere. 13 [v]Omnia autem quae [u]arguuntur a
lumine manifestantur, omne enim quod manifestatur lumen est.
14 Propter quod dicit: '[x]Surge, qui dormis, et [y]exsurge a mortuis
et illuminabit te Christus'.
15 [z]Videte itaque, fratres, quomodo caute ambuletis: non quasi in-
sipientes, 16 sed ut sapientes; [z]redimentes tempus, quoniam [a]dies mali
sunt. 17 Propterea nolite fieri imprudentes, sed [r]intelligentes quae sit
voluntas Dei. 18 Et [b]nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed im-
plemini Spiritu sancto 19 [c]loquentes vobismetipsis in psalmis et hymnis
et canticis spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris Do-
mino, 20 [h]gratias agentes semper pro omnibus [d]in nomine Domini no-
stri Iesu Christi Deo et Patri, 21 [e]subiecti invicem in timore Christi.
22 [f]Mulieres viris suis subditae sint sicut Domino; 23 quoniam
[g]vir caput est mulieris, sicut [h]Christus caput est ecclesiae, [i]ipse
salvator corporis eius. 24 Sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita
et mulieres viris suis [j]in omnibus. 25 [l]Viri, diligite uxores vestras,
[m]sicut et Christus dilexit ecclesiam et seipsum tradidit pro ea,
26 [n]ut illam sanctificaret mundans lavacro aquae in [o]verbo vitae,
27 [p]ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam
aut rugam aut aliquid huiusmodi; sed ut sit sancta et immaculata.
28 Ita et viri debent diligere uxores suas [q]ut corpora sua. Qui suam
uxorem diligit seipsum diligit. 29 Nemo enim unquam carnem suam
odio habuit, sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus ecclesiam:
30 quia [r]membra sumus corporis eius, de carne eius et de ossibus
eius. 31 '[s]Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam et
adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una'. 32 Sacramentum
hoc magnum est, ego autem dico, in Christo et in ecclesia. 33 Ve-
runtamen et vos singuli unusquisque uxorem suam sicut seipsum
diligat; [t]uxor autem timeat virum suum.
6 [a]Filii, oboedite parentibus vestris in Domino: hoc enim iustum
est. 2 '[b]Honora patrem tuum et matrem tuam (quod est manda-
tum primum in promissione), 3 ut bene sit tibi et sis longaevus
super terram'. 4 Et vos, patres, nolite ad iracundiam provocare filios
vestros, sed [c]educate illos in disciplina et correptione Domini.
5 [d]Servi, oboedite dominis carnalibus cum timore et tremore, [e]in
simplicitate cordis vestri, sicut Christo: 6 [f]non ad oculum servientes,
quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi facientes voluntatem Dei
ex animo, 7 cum bona voluntate servientes, sicut Domino et non homi-
nibus, 8 scientes quoniam [g]unusquisque, quodcumque fecerit bonum,
hoc recipiet a Domino, [h]sive servus sive liber. 9 Et vos, domini, eadem
facite illis [i]remittentes minas, [j]scientes quia et illorum et vester Do-
minus est in caelis et personarum acceptio non est apud eum.
10 De cetero, fratres, [l]confortamini in Domino et in potentia virtutis
eius. 11 [m]Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus [n]insidias
diaboli. 12 Quoniam non est nobis [o]colluctatio adversus carnem et san-
guinem, [p]sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores
tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in caelestibus. 13 Pro-
pterea [q]accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in [r]die malo et in
omnibus perfecti stare. 14 [s]State ergo succincti lumbos vestros in veri-
tate et [t]induti loricam iustitiae 15 et calceati pedes in [u]praeparatione
evangelii pacis; 16 in omnibus sumentes [v]scutum fidei, in quo possitis
omnia [x]tela nequissimi ignea exstinguere. 17 Et [t]galeam salutis adsumite
et [y]gladium spiritus, quod est verbum Dei; 18 [z]per omnem orationem
et obsecrationem orantes omni tempore [a]in spiritu et in ipso [z]vigilantes
in omni instantia et [b]obsecratione pro omnibus sanctis 19 et [c]pro me,
ut detur mihi [d]sermo in apertione oris mei cum fiducia notum facere
mysterium evangelii, 20 [e]pro quo legatione fungor in catena; ita ut in
ipso audeam [f]prout oportet me loqui.
21 Ut autem et vos sciatis quae circa me sunt, quid agam, omnia

s cf. Ecli 13, 19-22; 2 Cor 6, 14.
t Rm 13, 12. — cf. Jb 24, 13.
u 1 Tm 5, 20. — cf. Gal 6, 1.
v Jo 3, 20, 21. [— v. Rm 13, 11.
x cf. Is 51, 17; 60, 1; Ml 4, 2,
y Is 26, 19. [Ecli 4, 20.
z Col 4, 5. — cf. Pro 15, 21;
*15-21] L. in D. 20 p. Pnt. — * Catech. R. IV 12, 11 (17); III 7, 10 (18). — * cf. IV 8, 8 (19, 20).* [13.

a cp. 6, 13; Ec 12, 1; Am 5,
b 1 Cor 5, 11. — cf. Pro 20, 4; 23, 20, 31, 32.
c Ac 16, 25; 1 Cor 14, 26; Col 3, 16; Jc 5, 13.
d Heb 13, 15. — cf. Jo 14, 13.
e cf. Ph 2, 3.
22-6, 9] Col 3, 18-41.
*22-33] L. in Ms. pro Sponsis. * Catech. R. II 8, 1, 25 (22); I 10, 4; 8, 17, 24, 25; II 1, 15, 27; 2, 21; IV, 10, 4 (25); II 2, 5, 7, 17, 50 (26); 8, 16; IV 9, 17 (28-30); II 1, 21 (31, 32).*
f 1 Pt 3, 1. — cf. cp. 6, 5.
g 1 Cor 11, 3.
h cp. 1, 22, 23; Col 1, 18.
i cf. 1 Cor 6, 13.
j cf. Tt 2, 9. [*Matr.*
*25, 32] * Conc. Trid. s. 24 de*
l vr. 28, 33. — cf. 1 Pt 3, 7.
m vr. 2. [Ap 7, 14.
n 1 Cor 6, 11; Tt 3, 5. — cf.
o Jo 6, 69; Heb 6, 5. — cf. Jo 15, 3.
p 2 Cor 11, 2; Col 1, 22; Ju 24. — cf. Cn 4, 7; 5, 2.
*27] * Gelasii decr. (an. 494) de can. Script.* *q* cf. Gn 2, 23, 24.
r 1 Cor 6, 15. — cf. Ac 9, 4.
s Gn 2, 24. — v. Mt 19, 5.
*32] * Eugenii IV decr. pro Armenis. — v. vr. 25.*
t 1 Pt 3, 2, 6.

*1-13] LL. in sb. a. D. 4 p. Epiph. — * Catech. R. III 5, 10, 18 (1, 3); II 8, 23 (4); III 5, 4 (5).*
a Pro 1, 8; 6, 20; 23, 22.
b v. Ex 20, 12.
c Gn 18, 16; Dt 4, 9; 6, 7; 11, 19; Ps 77, 4; Pro 19, 10; 22, 6; 29, 17; Ecli 7, 23. — cf. 2 Tm 3, 15.
d Tt 2, 9, 10; 1 Pt 2, 18. — cf.
e cf. 2 Cor 11, 3. [cp. 5, 22.
f Gal 1, 10; 1 Th 2, 4.
g v. Ps 61, 13.
h Gal 3, 28; Col 3, 11.
i Lv 25, 43. — cf. Ecli 4, 35.
j Col 4, 1. — cf. 2 Par 19, 7.
*10-17] L. in D. 21 p. Pnt. * Catech. R. II 1, 31 (11). — * cf. IV 11, 4; 14, 7; 15, 4, 5, (12).*
l 1 Cor 16, 13; 2 Tm 2, 1. — cf. Rm 4, 20; 1 Jo 2, 14.
m vr. 14; Rm 13, 12. — cf. 2 Cor 10, 4.
n cf. cp. 4, 14. [*Semipel. cp. 9.*
*12] * cf. Caelest. I epist. adv.*
o 1 Cor 9, 25.
p cp. 2, 2; Col 1, 13; 1 Pt 5, 8, 9. — cf. Jo 14, 30.
q cf. Sap. 5, 18-21; 1 Pt 4, 1.
r cp. 5, 16. *s* 1 Pt 1, 13; Lc 12, 35. — cf. 3 Rg 20, 11; Is 11, 5. *t* Jb 29, 14; Is 59, 17; 1 Th 5, 8.
u Is 52, 7; Rm 10, 15. — cf. Ex 12, 11. *v* cf. 1 Jo 5, 4, 5. *x* cf. Ps 119, 4. 18-22] Col 4, 2-8. *y* Heb 4, 12. — cf. Is 49, 2; Os 6, 5; 2 Cor 6, 7. *z* Mt 26, 41; 1 Th 5, 17. *a* Rm 8, 26; Ju 20. *b* 1 Tm 2, 1.
c 1 Th 5, 25; 2 Th 3, 1. *d* cf. Is 50, 4. *e* v. 2 Cor 5, 20. *f* Col 4, 4.

1. De sui sociorumque rebus Philippenses certiores facit (1, 1-2, 30). *Exordio praemisso (1-11), laetus nuntiat vincula sua evangelio profuisse (12-18) et per se Christum semper glorificatum iri (19-26); eos vero hortatur, exemplo*

vobis nota faciet [g]Tychicus carissimus frater et fidelis minister in
Domino; 22 quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quae
circa nos sunt, et consoletur corda vestra.
23 [h]Pax fratribus et [i]caritas cum fide a Deo Patre et Domino
Iesu Christo. 24 [j]Gratia cum omnibus qui diligunt Dominum nostrum
Iesum Christum in incorruptione. Amen.

g Ac 20, 4; 2 Tm 4, 12; Tt 3, 12.
h Gal 6, 16; 2 Th 3, 16; 1 Pt 5, 14.
i cf. Gal 5, 6; 1 Th 5, 8.
j 1 Pt 5, 14. — cf. 1 Cor 16. 22.

EPISTULA BEATI PAULI APOSTOLI AD PHILIPPENSES

PAULUS et Timotheus servi Iesu Christi omnibus
sanctis in Christo Iesu qui sunt Philippis cum
[b]episcopis et [c]diaconibus. 2 [d]Gratia vobis et pax
a Deo Patre nostro et Domino Iesu Christo.
3 [e]Gratias ago Deo meo in omni memoria ve-
stri, 4 semper in cunctis orationibus meis pro omni-
bus vobis cum gaudio deprecationem faciens 5 [f]su-
per communicatione vestra in evangelio Chri-
sti a prima die usque nunc; 6 confidens hoc ipsum, quia [g]qui coepit
in vobis [h]opus bonum [g]perficiet [i]usque in diem Christi Iesu; 7 sicut
est mihi iustum hoc sentire pro omnibus vobis, eo quod habeam
vos in corde et [j]in vinculis meis et [k]in defensione et confirmatione
evangelii, [l]socios gaudii mei omnes vos esse. 8 Testis enim mihi est
Deus, [m]quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi. 9 Et
hoc oro, ut [n]caritas vestra magis ac magis abundet in [o]scientia et
in omni sensu, 10 ut [p]probetis potiora, ut sitis sinceri et sine offensa
[i]in diem Christi, 11 [q]repleti fructu iustitiae [r]per Iesum Christum in
gloriam et laudem Dei.
12 Scire autem vos volo, fratres, quia quae circa me sunt magis
ad [s]profectum venerunt evangelii; 13 ita ut [t]vincula mea manifesta
fierent in Christo in omni praetorio et in ceteris omnibus; 14 et plu-
res e fratribus in Domino confidentes vinculis meis abundantius au-
derent sine timore [u]verbum Dei loqui.
15 Quidam [v]quidem et propter invidiam et contentionem, quidam
autem et propter bonam voluntatem Christum praedicant, 16 quidam
ex caritate scientes [x]quoniam in defensionem evangelii positus sum,
17 [v]quidam autem [y]ex contentione Christum adnuntiant non sincere
existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. 18 Quid enim?
Dum omni modo, sive per occasionem sive per veritatem, Christus
adnuntietur: et in hoc gaudeo, sed et gaudebo. 19 Scio enim quia
hoc mihi proveniet ad salutem [z]per vestram orationem et submini-
strationem [a]spiritus Iesu Christi, 20 secundum exspectationem et spem
meam, [b]quia in nullo confundar; sed in omni fiducia, sicut semper,
et nunc [c]magnificabitur Christus in corpore meo [d]sive per vitam sive
per mortem. 21 Mihi enim [e]vivere Christus est et mori lucrum.
22 Quod si vivere in carne hic mihi fructus operis est, et quid eli-
gam ignoro. 23 Coartor autem e duobus: [f]desiderium habens dissolvi
et esse cum Christo multo magis melius, 24 [g]permanere autem in

1-18] LL. in D. 4 p. Epiph.
a 2 Cor 1, 1; Col 1, 1, 2.
b v. Ac 20, 28.
c 1 Tm 3, 8, 12.
d Rm 1, 7; 1 Cor 1, 3 etc.
e Rm 1, 8, 9; Eph 1, 16; 2 Tm 1, 3; Phl 4.
f cf. cp. 2, 12; Ac 16, 12-40.
5-11] L. in D. 22 p. Pnt.
g cf. Ps 79, 15, 16; 1 Th 5, 24.
h cf. 1 Th 1, 3.
i 1 Cor 1, 8; 1 Th 5, 23.
*6] * Conc. Araus. II can. 5 et 25; * Conc. Tr. s. VI cp. 13.*
j Ac 28, 30, 31. — cf. Col 4, 18; 2 Tm 2, 9; Ph 10, 13.
k vr. 16. — v. Eph 3, 1.
l cl. cp. 4, 14.
8-10] Gr. in fs. s. A. M. Zacharia.
m cf. cp. 4, 1; Rm 1, 11; 15, 23.
n 1 Th 3, 12; 2 Th 1, 3.
o Col 1, 9; 3, 10; Phl 6.
p Rm 2, 18; 12, 2; 1 Th 3, 13.
q cf. Jo 15, 8; Eph 5, 9; Col 1, 6, 10.
11] V. All. ut s.
r cf. Jo 15, 4, 5.
s vr. 25; 1 Tm 4, 15. — cf. 2 Tm 2, 9.
t cf. cp. 4, 22; Eph 3, 1.
u cf. Ac 4, 31.
v cf. 2 Cor 11, 13.
x cf. Ac 9, 15; 1 Cor 9, 17.
y cp. 2, 3. — v. Jc 3, 14.
z cf. 2 Cor 1, 11; Gal 3, 5.
a v. Ac 10, 7; Rm 8, 9; Gal 4, 6.
b Ps 118, 116; Rm 5, 5; 1 Pt 4, 16.
c cf. 1 Cor 6, 20.
d Rm 14, 8.
21] Ant. in fss. s. Pauli Ap. — v. 2 Cor 10, 17, 18; Gal 6, 14.
e cf. Gal 2, 20.
*23] * cf. Catech. R. III 5, 18.*
f 2 Cor 5, 18; 2 Tm 4, 6-8.
g cf. Rm 9, 3; 1 Jo 3, 16.

Christi sese umiliantis proposito, ut bene vivant et quasi luminaria in tenebris luceant (27-2, 18). Praeterea postquam nonnulla de sociis suis, quos commendat, addidit (19-30) eosdem humaniter monet.

carne necessarium propter vos. 25 Et [h]hoc confidens [i]scio quia ma-
nebo et permanebo omnibus vobis ad [s]profectum vestrum et [j]gau-
dium fidei, 26 ut gratulatio vestra abundet in Christo Iesu in me,
per meum adventum iterum ad vos. 27 Tantum [l]digne evangelio
Christi conversamini, ut, sive cum venero et videro vos sive absens,
audiam de vobis quia statis [m]in uno spiritu unanimes collaborantes
fidei evangelii; 28 et in nullo terreamini ab adversariis, [n]quae illis
est causa perditionis, vobis autem salutis, et hoc a Deo: 29 quia vo-
bis [o]donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed
ut etiam [p]pro illo patiamini 30 idem [q]certamen habentes, quale et
[r]vidistis in me et nunc audistis de me.

2 [a]Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solacium caritatis, [b]si
qua societas spiritus, [c]si qua viscera miserationis, 2 [d]implete gau-
dium meum, ut [e]idem sapiatis eandem caritatem habentes, unani-
mes, idipsum sentientes; 3 nihil per [f]contentionem neque per [g]ina-
nem gloriam, sed [h]in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes,
4 [i]non quae sua sunt singuli considerantes, sed ea quae aliorum.
5 [j]Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo Iesu, 6 [l]qui, cum
in forma Dei esset, [m]non rapinam arbitratus est esse se aequalem
Deo, 7 sed [n]semetipsum exinanivit formam servi accipiens, [o]in simi-
litudinem hominum factus et habitu inventus ut homo. 8 [p]Humiliavit
semetipsum factus oboediens usque ad mortem, [q]mortem autem cru-
cis. 9 [r]Propter quod et Deus exaltavit illum et donavit illi [s]nomen,
quod est super omne nomen, 10 ut [t]in nomine Iesu omne genu fle-
ctatur caelestium, terrestrium et infernorum, 11 et omnis lingua confi-
teatur quia [u]Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

12 Itaque, carissimi mei, [v]sicut semper oboedistis, non ut in prae-
sentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, [x]cum metu
et tremore vestram salutem operamini. 13 [y]Deus est enim qui operatur
in vobis et velle et perficere pro bona voluntate. 14 [z]Omnia autem fa-
cite sine murmurationibus et haesitationibus, 15 [a]ut sitis sine querela et
simplices filii Dei, sine reprehensione [b]in medio nationis pravae et per-
versae, [c]inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, 16 [d]verbum vitae
continentes ad gloriam meam in die Christi, quia [e]non in vacuum
cucurri neque in vacuum laboravi. 17 Sed, [f]etsi immolor supra sacri-
ficium et obsequium fidei vestrae, gaudeo et congratulor omnibus
vobis. 18 Idipsum autem et vos gaudete et congratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Iesu [g]Timotheum me cito mittere ad
vos, ut et ego bono animo sim, cognitis quae circa vos sunt. 20 Ne-
minem enim habeo tam [h]unanimem, qui sincera adfectione pro vo-
bis sollicitus sit. 21 [i]Omnes enim quae sua sunt quaerunt non quae
sunt Iesu Christi. 22 Experimentum autem eius cognoscite, quia, [j]si-
cut patri filius, [l]mecum servivit in evangelio. 23 Hunc igitur spero
me mittere ad vos, mox ut videro quae circa me sunt. 24 [m]Confido
autem in Domino, quoniam et ipse veniam ad vos cito.

25 Necessarium autem existimavi [n]Epaphroditum fratrem et coopera-
torem et commilitonem meum, vestrum autem apostolum, et ministrum
necessitatis meae mittere ad vos; 26 quoniam quidem omnes vos de-
siderabat et maestus erat propterea quod audieratis illum infirmatum.
27 Nam et infirmatus est usque ad mortem, sed Deus misertus est eius;
non solum autem eius, verum etiam et mei, ne tristitiam super tristi-
tiam haberem. 28 Festinantius ergo misi illum, ut, viso eo, iterum
gaudeatis, et ego sine tristitia sim. 29 [o]Excipite itaque illum cum omni
gaudio in Domino et [p]eiusmodi cum honore habetote; 30 quoniam
[q]propter opus Christi usque ad mortem accessit tradens animam suam,
[r]ut impleret id quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

3 De cetero, fratres mei, [a]gaudete in Domino. [b]Eadem vobis scri-
bere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. 2 Vi-
dete [c]canes, videte [d]malos operarios, videte concisionem. 3 [e]Nos
enim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo et [f]gloriamur in
Christo Iesu et non in carne fiduciam habentes; 4 [g]quanquam ego

h cf. cp 2, 24. *i* cf. Ac 20, 25. *j* cp. 2, 17. — cf. Rm 15, 13. *l* Eph 4, 1; Col 1, 10; 1 Th 2, 12. — cf. cp. 3, 20. *m* cf. cp 2, 2; 1 Cor 1, 10. *n* cf. Lc 2, 34; 1 Cor 1, 23, 24. *29] * Conc. Araus, 2 can. 25.* *o* cf. Mt 5, 12. *p* cf. Ac 14, 22. *q* Col 1, 29; 1 Tm 6, 12; 2 Tm 4, 7. — cf. Heb 10, 32. *r* Ac 16, 19-40; 1 Th 2, 2.

a cf. vr. 17; cp. 1, 25; Rm 15, [30; 2 Th 2, 16. *b* 2 Cor 13, 14. *c* Lc 1, 78; Col 3, 12. *d* Jo 3, 29; 15, 11. *e* v Rm 12, 16. *f* cf. cp. 1, 17; Jc 3, 14. *g* Gal 5, 26. *h* cf. Mt 20, 26; 23, 11. [15, 2. *i* 1 Cor 10, 24, 33. — cf. Rm *5-11] L. et Cpp. in D. Palm. — L. et 2 L. in fs. invent. s. Cruc. etc.* *j* cf. Rm 8, 5; Col 3, 2. *l* Jo 1, 1, 2; 2 Cor 4, 4. — cf. Gn 1, 27; 3, 5. [14, 26. *m* Jo 5, 18; 10, 33. — cf. Jo *6-8] R. et Cp. (7) in fs. s. Famil. J. M. J.* [3; Heb 2, 14. *n* 2 Cor 8, 9; 13, 4. — cf. Is 53, *o* Rm 8, 3; Gal 4, 4. — v. Jo 1, 14. *p* Heb 12, 2. — cf. Jo 10, 18; 14, 31; Heb 5, 8. *8-11] L. in Ms. de Cruce. — * Catech. R. I 3, 11; 6, 12;* *q* Heb 12, 2. *[IV 12, 12.* *r* Is 53, 12; Jo 10, 17; Heb 2, 9. *s* Eph 1, 21; Heb 1, 4. — cf. Ac 5, 41. *8, 9] Int. (Ps 88) etc. in fs. s. Sindonis, in Ms. de Pass. et triduo s.* *9-11] v. Sap. 5, 17. — Invit. et Int. (Ps 8) in fs. ss. Nom. J., Int. in fs. s. Ignatii de L. (Ps 5, 12, 13) et in fr. 4 mai. hebd. (Ps 101).* *t* Jo 5, 23. — cf. Is 45, 24; Rm 14, 11. — v. Ap 5, 13. *u* 1 Cor 8, 6; 12, 3. — v. Jo 13, 13. *[13. 12, 13] * Conc. Trid. s. VI cp.* *v* cp. 1, 5; 4, 15. — cf. 2 Cor 10, 5. *x* 1 Pt 1, 17. — cf. Ps 2, 11. *y* Jo 15, 5; 1 Cor 12, 6; 15, 10; 2 Cor 3, 5. — cf. Pro 16, 9; Heb 13, 21. *13] * cf. Caelest. I adv. Semipel. cp. 12, et * Conc. Araus.* *z* 1 Pt 4, 9. *[II can. 4.*

a cp. 1, 10. — cf. cp. 3, 6; Lc 1, 6; Ju 24. [Dt 32, 5. *b* cf. Mt 10, 16; Ac 2, 40. — v. *c* Mt 5, 14, 16; Eph 5, 8; Tt 2, 10. *d* Ac 5, 20. — cf. 1 Th 2, 19. *e* Gal 2, 2; 1 Th 3, 5. — cf. Is *f* cf. Rm 15, 16; 2 Tm 4, 6. [49, 4. *g* cf. 1 Cor 4, 17; 1 Th 3, 2. *h* cf. Ps 54, 14; 1 Cor 16, 10. *i* 2 Tm 3, 2. — cf. 1 Cor 10, 24; 13, 5. *j* 1 Cor 4, 17; 1 Tm 1, 2; 2 *l* cf. 2 Tm 3, 10. [Tm 1, 2. *m* cf. cp. 1, 25; Phl 22. *n* cp. 4, 18. — cf. Phl 2. *o* cf. Rm 16, 2. *p* 1 Cor 16, 18; 1 Th 5, 12, 13; 1 Tm 5, 17. *q* cf. Ac 20, 24. *r* cf. cp. 4, 11. — v. 1 Cor 16, 17. *a* cp. 2, 18; 4, 4; 1 Th 5, 16. *b* cf. 2 Pt 1, 12. *c* Mt 7, 6; Ap 22, 15. — cf. Gal 5, 15. *d* cf. 2 Cor 11, 13. *e* Rm 2, 29. — cf. Rm 14, 18. *f* Rm 15, 17. — cf. Gal 6, 14. *g* 2 Cor 11, 18.

habeam confidentiam et in carne. Si quis alius videtur confidere in
carne, ego magis: 5 [h]circumcisus octavo die, [i]ex genere Israël, de tribu
Beniamin, Hebraeus ex Hebraeis, secundum legem [j]pharisaeus, 6 [l]se-
cundum aemulationem persequens ecclesiam Dei, [m]secundum iustitiam,
quae in lege est, conversatus [n]sine querela. 7 Sed [o]quae mihi fuerunt lu-
cra, haec arbitratus sum propter Christum detrimenta. 8 Veruntamen
[p]existimo omnia detrimentum esse propter [q]eminentem scientiam Iesu
Christi Domini mei, propter quem [p]omnia detrimentum feci et arbi-
tror ut stercora, ut Christum lucrifaciam 9 et inveniar in illo non
habens meam [m]iustitiam, quae ex lege est; sed illam, [r]quae ex fide
est Christi Iesu, quae ex Deo est iustitia in fide; 10 [s]ad cognoscendum
illum et virtutem resurrectionis eius et [t]societatem passionum illius
configuratus morti eius, 11 [u]si quo modo occurram ad resurrectionem
quae est ex mortuis. 12 Non [v]quod iam acceperim aut [x]iam perfectus
sim; sequor autem, si [v]quomodo comprehendam in quo et compre-
hensus sum a Christo Iesu. 13 Fratres, ego me non arbitror compre-
hendisse. Unum autem: [y]quae quidem retro sunt obliviscens, ad ea
vero quae sunt priora extendens meipsum 14 [z]ad destinatum perse-
quor, ad bravium [a]supernae vocationis Dei in Christo Iesu. 15 [b]Qui-
cumque ergo perfecti sumus hoc sentiamus, et si quid [c]aliter sapitis,
et hoc vobis Deus revelabit; 16 veruntamen ad quod pervenimus,
ut idem sapiamus et [d]in eadem permaneamus regula.
17 [e]Imitatores mei estote, fratres, et observate eos qui ita ambu-
lant, [f]sicut habetis formam nostram. 18 [g]Multi enim ambulant, quos
saepe dicebam vobis, nunc autem et [h]flens dico, inimicos crucis Chri-
sti, 19 [i]quorum finis interitus, [j]quorum deus venter est, et gloria in
confusione ipsorum, [l]qui terrena sapiunt. 20 [m]Nostra autem conver-
satio in caelis est, [n]unde etiam salvatorem exspectamus Dominum
nostrum Iesum Christum, 21 qui reformabit [o]corpus humilitatis no-
strae [p]configuratum corpori claritatis suae, [q]secundum operationem,
qua etiam possit [r]subicere sibi omnia.
4 Itaque, fratres mei carissimi et desideratissimi, [a]gaudium meum
et corona mea, sic [b]state in Domino, carissimi.
2 Evodiam rogo et Syntychen deprecor [c]idipsum sapere in Do-
mino. 3 Etiam rogo et te, germane compar, adiuva illas, quae me-
cum laboraverunt in evangelio, cum Clemente et ceteris adiutoribus
meis, [d]quorum nomina sunt in libro vitae.
4 [e]Gaudete in Domino semper. Iterum dico: Gaudete. 5 [f]Modestia
vestra nota sit omnibus hominibus: [g]Dominus prope est. 6 [h]Nihil sol-
liciti sitis; sed in omni oratione et obsecratione cum gratiarum actione
petitiones vestrae innotescant apud Deum, 7 et [i]pax Dei, [j]quae exsu-
perat omnem sensum, custodiat corda vestra et intelligentias vestras
in Christo Iesu.
8 De cetero, fratres, quaecumque sunt vera, quaecumque pudica,
quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quae-
cumque bonae famae, si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec
cogitate. 9 Quae et didicistis et [k]accepistis et audistis et [l]vidistis in
me, haec agite, et [m]Deus pacis erit vobiscum.
10 Gavisus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem
aliquando [n]refloruistis pro me sentire, sicut et sentiebatis, occupati
autem eratis. 11 Non quasi [o]propter penuriam dico; ego enim didici
in quibus sum [p]sufficiens esse. 12 Scio et humiliari, scio et abundare:
ubique et in omnibus institutus sum et satiari et [q]esurire et abun-
dare et [o]penuriam pati: 13 omnia possum in eo [r]qui me confortat.
14 Veruntamen bene fecistis [s]communicantes tribulationi meae. 15 Scitis
autem et vos, Philippenses, quod [t]in principio evangelii, quando
profectus sum a Macedonia, [u]nulla mihi ecclesia communicavit in
ratione dati et accepti, nisi vos soli; 16 quia et Thessalonicam semel
et bis in usum mihi misistis. 17 Non quia [u]quaero datum, sed [v]re-
quiro fructum abundantem in ratione vestra. 18 Habeo autem omnia
et abundo, repletus sum, [x]acceptis ab Epaphrodito quae misistis,
[y]odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo. 19 [z]Deus

t cp. 1, 5. *u* cf. 1 Cor 9, 11. *v* cf. Rm 1, 13; Tt 3, 14. *x* cp. 2, 25.
5, 2. — cf. Heb 13, 16. *z* 2 Cor 9, 8.

h cf. Gn 17, 12; Lc 1, 59; 2, 21.
i Ac 22, 3; 2 Cor 11, 22. — cf.
j Ac 23, 6; 26, 5. [Rm 11, 1.
l Ac 22, 3, 4; Gal 1, 13, 14.
m vr. 9. — cf. Mt 5, 20; Jo 16,
2. — v. Ac 21, 20.
n cp. 2, 15. — cf. Mt 19, 20.
7-12] L. in cm. Cf. [Heb 11, 26.
o cf. Mt 13, 44, 46; Lc 14, 33;
7] Cm. in fs. B. Jo. Leonardi.
*8] Ant. in fs. s. Josephi a Cup. et V. All. in fs. s. Justini M. * Catech. R. IV 11, 15.*
p Lc 9, 25. [Cor 5, 15.
q cf. Ps 18, 11; Sap 7, 7-9; 2
r Rm 9, 30; 1 Cor 1, 30. — cf.
s cf. Eph 4, 13. [Rm 6, 3-5.
t Rm 8, 17; 2 Cor 1, 7. — cf.
u Ac 26, 6-8. [Mt 20, 23.
v cf. 1 Tm 6, 12, 19.
x Heb 12, 23. — cf. Heb 5, 9.
y cf. Ps 44, 10; Lc 9, 62; Heb
*14] * Catech. R. II 2, 49.* [6, 1.
z cf. 1 Cor 9, 24, 25. — v. 2
Tm 4, 8. [Col 3, 1.
a Heb 3, 1; Pt 5, 10. — cf.
b 1 Cor 2, 6. — cf. Mt 5, 48.
c cf. Gal 5, 10. *d* Gal 6. 16.
17-4, 3] L. in D. 23 p. Pnt. et in fs. s. Clem. Pp. M.
e 1 Cor 4, 16; 11, 1; 1 Th 1, 6.
— cf. cp. 4, 9.
17] Cm. in fs. s. A. M. Zachar.
f 1 Pt 5, 3. [13; Gal 6, 12.
g cf. 1 Cor 1, 23; 2 Cor 11,
h cf. Ac 20, 31; Heb 13, 17.
i 2 Cor, 11, 15. — cf. 2 Th 1,
j v. Rm 16, 18. [9; 2 Pt 2, 1, 3.
l Rm 8, 5; Col 3, 2. — cf. Mt
m Eph 2, 19. [16, 23.
*20, 21] * Catech. R. I 6, 13; 12, 13. — R. in D. 1 Adv. —*
n Ac 1, 11. [*Cp. in Transfig.*
o 1 Cor 1, 7.
p cf. 1 Cor 15, 43-53; Col 3, 4.
— v. Mt 17, 2.
q v. Eph 1, 19. *r* 1 Cor 15, 28.

a 2 Cor 1, 14; 1 Th 2, 19, 20.
— cf. Pro 10, 1; 15, 20.
b cf. 1 Cor 16, 13.
*1-10] LL. in fr. 2 hebd. 4 p. Epiph. — * cf. Catech. R. IV 1, 2 (6); II 2, 58; 3, 26. (7).*
c cp. 2, 2; 2 Cor 13, 11.
d cf. Ex 32, 32; Ps 68, 29; Lc
10, 20. [*D. 3 Adv.*
4-7] L., Cpp. et Int. (Ps 84) in
e cp. 3, 1; 2 Cor 13, 11.
f cf. 2 Cor 10. 1.
5] Invit. in Dd. 3 et 4 Adv.
g Jc 5, 8; Ap 3, 20. — cf. 1
Cor 16, 22 .
h Mt 6, 25-34. — cf. Ps 36, 5;
Pro 16, 3; 1 Pt 5, 7.
i cf. vr. 9; Is 26, 3; Col 3, 15.
— v. Jo 14, 27.
j cf. Eph 3, 19.
k 1 Th 4, 1. *l* cf. cp. 3, 17.
m Rm 15, 33, 16, 20; 1 Cor 14,
33; 1 Th 5, 23. — cf. vr. 17.
n cf. 2 Cor 11, 9.
o 2 Cor 11, 9.
p 1 Tm 6, 6, 8. — cf. 2 Cor 6,
10; Heb 13, 5.
q 1 Cor 4, 11; 2 Cor 11, 27.
r cf. 2 Cor 12, 9; Eph 3, 16; 1
Tm 4, 17.
s cf. cp. 1, 7; Ap 1, 9.
y Gn 8, 21; Ez 20, 41; Eph

dam, epilogus et salutationes (2-23).

1. *Post prologum (1-12) et postquam Iesu Christi redemptoris dignitatem, ipsiusque relationem ad Patrem, ad creaturas, ad Ecclesiam illus-*

a vr. Rm 2, 4.
b Gal 1, 4, 5.
b cf. Gal 1, 2.
d 2 Cor 13, 13.
e cf. Rm 16, 11.
f v. Rm 16, 20.

autem meus impleat omne desiderium vestrum [a]secundum divitias
suas in gloria, in Christo Iesu. **20** [b]Deo autem et Patri nostro gloria
in saecula saeculorum. Amen.
21 Salutate omnem sanctum in Christo Iesu. **22** [c]Salutant vos qui
mecum sunt fratres. [d]Salutant vos omnes sancti, maxime autem [e]qui
de Caesaris domo sunt.
23 [f]Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTULA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD COLOSSENSES

1-12] LL. in fr. 3 hebd. 4 p. Epiph.
a v. 1 Eph 1, 1.
b v. 1 Th 3, 2.
c Rm 1, 7; Eph 1, 2.
d Eph 1, 15, 16; Phl 4, 5; 1 Th 1, 2, 3.
e vr. 23; 2 Tm 4, 8; 1 Pt 1, 4.
f Eph 1, 13.
g vr. 23; Rm 19, 18; 1 Tm 3, 16. — cf. Mt 28, 19.
h Jo 15, 5, 16; Mt 13, 23. — cf. Ph 1, 11.
i cf. Eph 4, 21.
j v. Ac 11, 23.
l cp. 4, 12; Phl 23.
m cf. Rm 15, 30.
9-14] L. in D. 24 p. Pnt.
n Eph 1, 15-17; Ph 1, 9. — cf. Eph 1, 8 sqq.
o v. cp. 2, 2. — cf. 1 Par 22, 12.
p Eph 2, 10, 4, 1; Ph 1; 27. — cf. Ps 1, 1, 3.
q cf. 2 Cor 5, 9; 1 Th 4, 1.
r cf. Eph 3, 16-19; 4, 2.
12-20] L. in fs. DNJC. regis.
s cp. 3, 15; Eph 5, 20, 32.
t Sap 5, 5; Ac 26, 18. — cf. Ac 20, 32.
*13] * Conc. Trid. s. XXII cp. 1. — * cf. Caelest. I adv. Semipel. cp. 11.—*Catech. R. I 12. 4; III 2, 1; IV 5, 3; 12, 22.*
u cp. 2, 13-15; 1 Th 1, 10.
v Lc 22, 53. — cf. Eph 2, 2; 6, 12.
x Eph 1, 7.
y 2 Cor 4, 4; Heb 1, 3. — cf. Jo 12, 45; 14, 9.
z Rm 8, 29; Heb 1, 6; Ap 3, 14.
a Jo 1, 3, 10; 1 Cor 8, 6; Heb 1, 2.
b vr. 15, Pro 8, 25-27; Jo 1, 1; 8, 58. — v. Ap 1, 8.
c cf. Ecli 43, 28; Heb 1, 3.
*18-20] * Catech. I 6, 9; IV 9, 15. — R. in fs. 5 Vuln. Dñi N.*
d Eph 1, 22; 4, 15; 5, 23. — cf. vr. 24.
e Ac 26, 23; 1 Cor 15, 20; Ap 1, 5.
f cp. 2, 9. — v. Jo 1, 16.
19, 20] v. Eph 2, 13, 14.

AULUS [a]apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei
et [b]Timotheus frater **2** eis, qui sunt Colossis, [c]sanctis
et fidelibus fratribus in Christo Iesu. **3** [d]Gratia
vobis et pax a Deo Patre nostro et Domino
Iesu Christo.
Gratias agimus Deo et Patri Domini nostri
Iesu Christi semper pro vobis orantes, **4** [d]audientes
fidem vestram in Christo Iesu et dilectionem
quam habetis in sanctos omnes **5** propter [e]spem, quae reposita est
vobis in caelis, quam audistis in [f]verbo veritatis evangelii, **6** [g]quod
pervenit ad vos, sicut et in universo mundo est, et [h]fructificat et
crescit sicut in vobis ex ea die qua [i]audistis et cognovistis [j]gratiam
Dei in veritate, **7** sicut didicistis ab [l]Epaphra carissimo conservo nostro,
qui est fidelis pro vobis minister Christi Iesu, **8** qui etiam manifestavit
nobis [m]dilectionem vestram in spiritu.
9 Ideo et nos, [n]ex qua die audivimus, non cessamus pro vobis
orantes et postulantes ut impleamini [o]agnitione voluntatis eius in
omni sapientia et intellectu spiritali, **10** [p]ut ambuletis digne Deo [q]per
omnia placentes, [h]in omni opere bono fructificantes et crescentes in
scientia Dei, **11** [r]in omni virtute confortati secundum potentiam claritatis
eius, in omni patientia et longanimitate cum gaudio **12** [s]gratias
agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem [t]sortis sanctorum
in lumine, **13** qui [u]eripuit nos de [v]potestate tenebrarum et transtulit
in regnum Filii dilectionis suae, **14** [x]in quo habemus redemptionem
per sanguinem eius, remissionem peccatorum. **15** [y]Qui est imago Dei
invisibilis, [z]primogenitus omnis creaturae; **16** quoniam [a]in ipso condita
sunt universa in caelis et in terra, visibilia et invisibilia, sive
throni sive dominationes sive principatus sive potestates: omnia per
ipsum et in ipso creata sunt, **17** et [b]ipse est ante omnes, et omnia
[c]in ipso constant. **18** Et [d]ipse est caput corporis ecclesiae, qui est
principium, [e]primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum
tenens; **19** quia [f]in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare,
20 et [g]per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem
crucis eius sive quae in terris sive quae in caelis sunt. **21** Et
vos, [h]cum essetis aliquando alienati et inimici sensu [i]in operibus
malis, **22** nunc autem [j]reconciliavit in corpore carnis eius per mortem,
[k]exhibere vos sanctos et immaculatos et irreprehensibiles coram

g 2 Cor 5, 18; Eph 1, 10; 2. 13 sqq. *h* cp. 2, 13; Eph 2, 1, 12; 4, 18. *i* cf. Jo 7, 7; Tt 1, 16. *j* Eph 2, 11, 14, 16; 5, 27. *k* Eph 1, 4; Ju 24.

travit (13-20), Colossenses monet ne a pseudoapostolis seducantur, sed in ea, quam acceperint, fide ambulent, Christo adhaereant (21-2, 15) et ab antiquis Iudaeorum ritibus et neotericis doctrinis abstineant (16-23).

ipso; 23 [l]si tamen permanetis in fide [m]fundati et stabiles et immo-
biles a spe evangelii, quod audistis, [n]quod praedicatum est in universa
creatura, quae sub caelo est, [o]cuius factus sum ego Paulus minister.
24 [p]Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis et [q]adimpleo ea quae
desunt passionum Christi in carne mea pro [r]corpore eius, quod est ec-
clesia, 25 [o]cuius factus sum ego minister secundum dispensationem Dei,
quae data est mihi in vos, [s]ut impleam verbum Dei: 26 [t]mysterium,
quod absconditum fuit a saeculis et generationibus, nunc autem mani-
festatum est sanctis eius, 27 [u]quibus voluit Deus notas facere [v]divitias
gloriae sacramenti huius in gentibus, quod est Christus, in vobis spes
gloriae; 28 quem nos adnuntiamus corripientes omnem hominem et
docentes omnem hominem in omni sapientia, ut [k]exhibeamus omnem
hominem [x]perfectum in Christo Iesu, 29 in quo et [y]laboro, [z]certando
secundum operationem eius, quam operatur in me in virtute.
2 Volo enim vos scire qualem sollicitudinem habeam pro vobis
et pro iis qui sunt Laodiciae et quicumque [a]non viderunt faciem
meam in carne, 2 ut [b]consolentur corda ipsorum, [c]instructi in cari-
tate et in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem my-
sterii Dei Patris et Christi Iesu, 3 [d]in quo sunt omnes [e]thesauri sapien-
tiae et scientiae absconditi. 4 Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in
sublimitate sermonum. 5 Nam, [f]etsi corpore absens sum, sed spiritu
vobiscum sum gaudens et videns [g]ordinem vestrum et [h]firmamentum
eius, quae in Christo est, fidei vestrae.
6 [i]Sicut ergo accepistis Iesum Christum Dominum, in ipso am-
bulate 7 [j]radicati et [l]superaedificati in ipso et confirmati fide, sicut
et didicistis abundantes in illo in gratiarum actione.
8 [m]Videte ne quis vos decipiat per [n]philosophiam et inanem falla-
ciam [o]secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi et
non secundum Christum; 9 quia [p]in ipso inhabitat omnis plenitudo di-
vinitatis corporaliter, 10 et [q]estis in illo repleti, [r]qui est caput omnis
principatus et potestatis; 11 [s]in quo et circumcisi estis circumcisione
non manu facta in exspoliatione corporis carnis, sed in circumcisione
Christi; 12 [t]consepulti ei in baptismo, in quo et resurrexistis per fidem
operationis Dei, [u]qui suscitavit illum a mortuis. 13 Et vos, [v]cum mor-
tui essetis in delictis et praeputio carnis vestrae, convivificavit cum
illo [x]donans vobis omnia delicta, 14 [y]delens quod adversus nos erat
chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de
medio adfigens illud cruci 15 et [a]exspolians principatus et potestates
traduxit confidenter, palam [b]triumphans illos in semetipso.
16 [c]Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in potu aut [d]in parte diei
festi aut neomeniae aut sabbatorum, 17 [e]quae sunt umbra futurorum,
[f]corpus autem Christi. 18 Nemo vos seducat volens in humilitate
et religione angelorum, [g]quae non vidit, [h]ambulans, frustra inflatus
sensu carnis suae 19 et [i]non tenens caput, ex quo totum corpus
per nexus et coniunctiones subministratum et constructum [j]crescit
in augmentum Dei. 20 Si ergo [g]mortui estis cum Christo ab elemen-
tis huius mundi, [l]quid adhuc tanquam viventes in mundo decernitis?
21 [m]Ne tetigeritis neque gustaveritis neque contrectaveritis; 22 [n]quae
sunt omnia in interitum ipso usu ' [o]secundum praecepta et doctrinas
hominum ', 23 quae sunt rationem quidem habentia sapientiae [p]in su-
perstitione et humilitate, et non ad parcendum corpori, [q]non in ho-
nore aliquo ad saturitatem carnis.
3 Igitur, [a]si consurrexistis cum Christo, [b]quae sursum sunt quaerite,
ubi Christus est in dextera Dei sedens: 2 [c]quae sursum sunt sa-
pite non quae super terram. 3 [d]Mortui enim estis, et vita vestra est
abscondita cum Christo in Deo. 4 Cum Christus apparuerit, [d]vita
vestra, tunc et [e]vos apparebitis cum ipso in gloria.
5 [f]Mortificate ergo membra vestra quae sunt super terram: [g]for-
nicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam et ava-
ritiam, quae est simulacrorum servitus, 6 propter quae [h]venit ira Dei
super filios incredulitatis, 7 [i]in quibus et vos ambulastis aliquando,

l cf. Jo 15, 4.
m cp. 2, 7; Eph 3, 17.
n Mr 16, 15. — cf. vr. 6.
o Eph 3, 2, 7. — v. 2 Cor 3, 6.
p vr. 11; 2 Cor 7, 4.
q 1 Th 3, 10. — cf. Eph 4, 12.
r Rm 12, 4; 1 Cor 12, 12.
*25, 26] * Pii IX epist. 11 Dec. 1862. * cf. Catech. R. IV, 12, 18. — Of. in fs. b. Jo. Leonardi.*
s Rm 15, 19.
t Rm 16, 25, 26; Eph 3, 9. —
u cf. cp. 2, 2. [cf. Mt 13, 11.
v cf. Eph 1, 18; 3, 16.
x Eph 4, 13.
y 1 Tm 4, 10. — cf. 1 Cor 15, [10.
z Ph 1, 30.

a Eph 1, 19; 3, 7, 20.
b Ac 20, 38.
c cp. 4, 8; Eph 6, 22.
d Eph 3, 16-19. — cf. cp. 1, 27.
e cf. 1 Cor 1, 24, 30; 2, 6, 7. — cf. Is 45, 3; Eph 1, 8; 3, 19.
f Rm 16, 18. — cf. Eph 5, 6; 2 Pt 2, 3.
g 1 Cor 5, 3. — cf. 1 Tm 2, 17.
h 1 Cor 14, 40. *i* 1 Pt 5, 9.
j Eph 4, 17, 21. *k* Eph 3, 17.
l Ac 20, 32; Eph 2, 20, 22.
*8] * Conc. Vat. s. III cp. 4.*
m Eph 5, 6; 2 Th 2, 3; 1 Jo 3, 7. — v. vr. 18.
n cf. 1 Tm 6, 20.
o vr. 20; Gal 4, 3.
9-15] L. 3 in fs. invent. s. Cr.
p cp. 1, 19; Jo 1, 14, 16.
9] in R. ss. Lanceae et Clav. DNJC.
q Eph 3, 19.
r v. Eph 1, 21, 22. [Ph 3, 3.
s Rm 2, 29; 1 Pt 3, 21. — cf.
t Rm 6, 4, 5. — cf. cp. 3, 1.
u v. Ac 2, 24.
*13-15] * Catech. R. 5, 14; 6, 6.*
v Rm 11, 15; Eph 2, 1, 5; Ap 3, 1. — cf. Lc 15, 24, 32.
x cp. 3, 13; Eph 4, 32. — cf. Lc 7, 47-48.
y Ac 3, 19. — cf. Eph 2, 14, [15.
z 1 Pt 2, 24.

14] Ant. ut s. vr. 9.
a cf. Is 53, 12; Mr 3, 27; Jo 12, 31; Eph 4, 8.
b Rm 14, 9, Eph 2, 16.
*16, 17] * cf. Catech. R. III 4, 5.*
c Rm 14, 1-12. Gal 3, 10. — v. Lv 11, 2.
d cf. Lv 23, 2; Nm 28, 11.
e Heb 8, 5; 10, 1. — cf. 1 Cor 10, 6, 11.
f cf. Rm 12, 4; 1 Cor 12, 12.
g cf. Ez 13, 7; 1 Tm 1, 7.
h Eph 4, 17. — cf. Rm 8, 7.
i 1 Jo 2, 22; 4, 3; 2 Jo 7, — cf. cp. 1, 18.
j cp. 1, 10. — cf. Eph 4, 15;
k v. Rm 6, 2. [2 Pt 3, 18.
l cf. Gal 4, 9.
m cf. Ac 10, 15; 1 Tm 4, 3.
n 1 Cor 6, 13.
o Is 29, 13; Mt 15, 9. — cf.
p cf. vr. 18. [Tt 1, 14.
q cf. Rm 13, 14; 1 Tm 4, 8.
a cp. 2, 12, 20. [Ph 3, 14.
b Mt 6, 33. — cf. Rm 6, 2; Tt 1, 14.
1-17] L. in sb. s. (1-4); LL. in D. in Albis.

*1, 2] * Catech. R. I 6, 15; 14, 9, 20. — Cm. in fr. 3 p. Psch.* *c* Rm 8, 5. — cf. Mt 16, 23; Ph 3, 19.
3] Ant. in fs. s. Joseph a Cup. V. All. in fss. s. Famil. J. M. J. et s. Clarae a Cr. *d* Jo 11, 25; Gal 2, 19; Ph 1, 21.
e cf. 1 Jo 2, 28; 3, 2. *f* Rm 6, 6; Gal 5, 24. *g* v. Eph 5, 3-6. *h* v. Mt 3, 7. *i* v. Eph 2, 2, 11.

2. Ut novam vivendi rationem ducant hortatur (3, 1-17) et, post tradita quaedam monita specialia, orationibus fidelium se commendat (13-4, 9) et salutationibus ac benedictione apostolica epistulam concludit (10-18)

8-10] Eph 4, 22-32; 5, 3, 4.

9] * *Catech. R. II 2, 42.*
j Rm 6, 4-6. — cf. cp. 2, 11; Jo 3, 3; Rm 12, 2.
l cf. Rm 8, 29.
m Rm 10, 12; 1 Cor 12, 13; Gal 3, 28.
n cf. 2 Mc 4, 47.
12-17] * *Catech. R. III 6, 2 (12) L. in D. 5 p. Epiph.*
12-4, 2] LL. in fr. 4 hebd. 4 p. Epiph. et in fs. s Famil J. M. J. [1 Jo 3, 17.
o Lc 1, 78; Ph 2, 1; Phl 12;
p v. Eph 4, 2, 32.
q Mr 11, 25.
r Rm 13, 10; Eph 4. 3. — cf. Jo 17, 23.
s Ph 4, 7. — v. Jo 14, 27.
t Eph 4, 4. — cf. 1 Cor 10, 17; 12, 13, 27.
u vr. 17; cp. 1, 10; 4, 3
v cf. Jo 15, 3. *x* v. Eph 5, 19.
17] Cp. in fs. ss. Nom. J.
y vr. 23; 1 Cor 10, 31.
18] cf. Catech. R. II 8, 1, 26.
18-4, 1] Eph 5, 22-6, 9. — cf. 1 Pt 3, 1-7. *z* 1 Cor 7, 24.
a cf. Eph 4, 31. [*11. 20, 21]* * *Catech. R. III 2, 10,*
b cf. Gal 1, 10; 1 Th 2, 4.
c cf. 1 Cor 7. 22.
d v. Rm 2, 11.

a Lv 25, 39-42.

2-4] Eph 6, 18-32.
b Rm 12, 12; 1 Th 5, 17.
c cp. 2, 7.
3] * *Catech. R. IV 5, 2.*
d Ac 14, 26; 1 Cor 2, 12. — cf. 2 Th 3, 1; Ap 3, 8.
e vr. 18. — v. Ph 1, 7.
f 1 Th 4, 11.
g cf. Ecli 6, 5; Eph 4, 19.
h 1 Pt 3, 15.

i Eph 6, 21.

j cp. 2, 2.
k Phl 10, 16.

l Ac 19, 29; 20, 4; 27, 2; Phl 24. — cf. Rm 16, 7.
m Ac 12, 12; 15, 37, 39.
n cf. 2 Tm 4, 11.
o cf. Ac 1, 23; 18, 7.
p v. Ac 11, 2.
q cf. Phl 7.
r cp. 1, 7; Phl 23.

s 2 Tm 4, 11. — v. Ac 16, 10; 28, 14.
t 2 Tm 4, 10; Phl 24.
u cf. Rm 16, 5.
v cf. 1 Th 5, 27.
x Phl 2.
y cf. 1 Tm 4, 14; 2 Tm 1, 6.
17] in ordinat. Subdiac. (P. R.).
z v. 1 Cor 16, 21; 2 Th 3, 17.
a 1 Tm 6, 21; 2 Tm 4, 22. — cf. Tt 3, 15; Heb 13, 25.

cum viveretis in illis; 8 nunc autem deponite et vos omnia, iram,
indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore
vestro. 9 Nolite mentiri invicem, [j]exspoliantes vos veterem hominem
cum actibus suis 10 et [j]induentes novum, eum qui renovatur in
agnitionem [l]secundum imaginem eius qui creavit illum; 11 [m]ubi non
est gentilis et Iudaeus, circumcisio et praeputium, barbarus et [n]Scytha,
servus et liber, sed omnia et in omnibus Christus.
12 [j]Induite vos ergo, sicut electi Dei, sancti et dilecti, [o]viscera
misericordiae, [p]benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam,
13 supportantes invicem et donantes vobismetipsis, [q]si quis adversus
aliquem habet querelam: sicut et Dominus donavit vobis, ita et
vos. 14 [r]Super omnia autem haec caritatem habete, quod est vin-
culum perfectionis, 15 et [s]pax Christi exsultet in cordibus vestris,
[t]in qua et vocati estis in uno corpore, et [u]grati estote. 16 [v]Verbum
Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia docentes et
[x]commonentes vosmetipsos psalmis, hymnis et canticis spiritualibus,
in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. 17 Omne [y]quodcumque
facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi
[v]gratias agentes Deo et Patri per ipsum.
18 Mulieres, subditae estote viris, [z]sicut oportet, in Domino.
19 [a]Viri, diligite uxores vestras et nolite amari esse ad illas. 20 Filii,
oboedite parentibus per omnia; hoc enim placitum est in Domino.
21 Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non
pusillo animo fiant. 22 Servi, oboedite per omnia dominis carnalibus,
non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in sim-
plicitate cordis timentes Deum. 23 Quodcumque facitis ex animo
operamini [b]sicut Domino et non hominibus; 24 scientes quod a Do-
mino accipietis retributionem hereditatis. [c]Domino Christo servite.
25 Qui enim iniuriam facit recipiet id quod inique gessit, et [d]non
est personarum acceptio apud Deum.
4 1 [a]Domini, quod iustum est
et aequum servis praestate scientes quod et vos Dominum ha-
betis in caelo.
2 [b]Orationi instate vigilantes in ea in [c]gratiarum actione, 3 oran-
tes simul et pro nobis, ut Deus [d]aperiat nobis ostium sermonis ad
loquendum mysterium Christi, propter quod etiam [e]vinctus sum,
4 ut manifestem illud ita ut oportet me loqui. 5 [f]In sapientia ambu-
late ad eos qui foris sunt tempus redimentes. 6 [g]Sermo vester sem-
per in gratia sale sit conditus, ut sciatis [h]quomodo oporteat vos
unicuique respondere.
7 Quae circa me sunt omnia vobis nota faciet [i]Tychicus carissimus
frater et fidelis minister et conservus in Domino, 8 quem misi ad
vos ad hoc ipsum, ut cognoscat quae circa vos sunt et [j]consoletur
corda vestra 9 cum [k]Onesimo carissimo et fideli fratre, qui ex vobis
est. Omnia quae hic aguntur nota facient vobis.
10 Salutat vos [l]Aristarchus concaptivus meus et [m]Marcus conso-
brinus Barnabae, de quo accepistis mandata: [n]si venerit ad vos, exci-
pite illum, 11 et Iesus, qui dicitur [o]Iustus: [p]qui sunt ex circumci-
sione; hi soli sunt adiutores mei in regno Dei, [q]qui mihi fuerunt
solacio. 12 Salutat vos [r]Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi
Iesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti et
pleni in omni voluntate Dei. 13 Testimonium enim illi perhibeo quod
habet multum laborem pro vobis et pro iis qui sunt Laodiciae et
qui Hierapoli. 14 Salutat vos [s]Lucas, medicus carissimus et [t]Demas.
15 Salutate fratres qui sunt Laodiciae et Nympham et [u]quae in domo
eius est ecclesiam. 16 Et, cum lecta fuerit apud vos epistula haec,
facite [v]ut et in Laodicensium ecclesia legatur; et eam, quae Laodi-
censium est, vos legatis. 17 Et dicite [x]Archippo: [y]Vide ministerium
quod accepisti in Domino, ut illud impleas.
18 [z]Salutatio mea manu Pauli. Memores [c]estote vinculorum meo-
rum. [a]Gratia vobiscum. Amen.

EPISTULA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES
PRIMA

AULUS et [a]Silvanus et Timotheus ecclesiae [b]Thessa-
lonicensium in Deo Patre et Domino Iesu Christo.
2 [c]Gratia vobis et pax.
[d]Gratias agimus Deo semper pro omnibus vo-
bis [e]memoriam vestri facientes in orationibus no-
stris sine intermissione, 3 [f]memores operis fidei
vestrae et laboris et caritatis et sustinentiae spei
Domini nostri Iesu Christi ante Deum et Patrem
nostrum, 4 [g]scientes, fratres dilecti a Deo, electionem vestram: 5 quia
[h]evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed et
in virtute et in Spiritu sancto et in plenitudine multa, sicut [i]scitis qua-
les fuerimus in vobis propter vos. 6 Et [j]vos imitatores nostri facti
estis et Domini [l]excipientes verbum in tribulatione multa cum gau-
dio Spiritus sancti; 7 ita ut facti sitis [m]forma omnibus credentibus
in Macedonia et in Achaia. 8 A vobis enim [n]diffamatus est sermo
Domini, non solum in Macedonia et in Achaia, sed et [o]in omni loco:
fides vestra, quae est ad Deum, profecta est, ita ut non sit nobis
necesse quidquam loqui; 9 ipsi enim de nobis adnuntiant qualem
[p]introitum habuerimus ad vos et quomodo [q]conversi estis ad Deum
a simulacris, servire Deo vivo et vero, 10 et [r]exspectare Filium eius
de caelis, quem suscitavit ex mortuis: Iesum, [s]qui eripuit nos ab
ira ventura.

2 Nam [a]ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia [b]non
inanis fuit; 2 sed [c]ante passi et contumeliis adfecti, sicut scitis,
in Philippis fiduciam habuimus in Deo nostro, loqui ad vos evan-
gelium Dei in multa sollicitudine. 3 [d]Exhortatio enim nostra non de
errore neque de immunditia neque in dolo; 4 sed, [e]sicut probati su-
mus a Deo ut crederetur nobis evangelium, ita loquimur; [f]non quasi
hominibus placentes, sed Deo qui [g]probat corda nostra. 5 Neque
enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis neque
in occasione avaritiae, [h]Deus testis est, 6 [j]nec quaerentes ab homi-
nibus gloriam neque a vobis neque ab aliis. 7 [l]Cum possemus vobis
oneri esse ut Christi apostoli, sed [m]facti sumus parvuli in medio
vestrum, [n]tanquam si nutrix foveat filios suos. 8 Ita desiderantes vos
cupide volebamus tradere vobis non solum evangelium Dei, [o]sed
etiam animas nostras, quoniam carissimi nobis facti estis. 9 Memores
enim estis, fratres, [p]laboris nostri et fatigationis: [q]nocte ac die ope-
rantes ne quem vestrum gravaremus, praedicavimus in vobis evan-
gelium Dei. 10 Vos testes estis et [i]Deus, [r]quam sancte et iuste et
sine querela vobis, qui credidistis, fuimus; 11 sicut scitis, qualiter
unumquemque vestrum, [s]sicut pater filios suos, 12 deprecantes vos
et consolantes [t]testificati sumus ut ambularetis digne Deo, [u]qui vo-
cavit vos in suum regnum et gloriam.

a Ac 15, 22; 2 Cor 1, 19; 2 Th 1, 1; 1 Pt 5, 12.
b v. Ac 17, 1.
1-2, 6] LL. in fr. 5 hebd. 4 p. Epiph.
c cf. Gn 43, 23; Mt 10, 12, 13. — v. Rm 1, 7
d 1 Cor 1, 4; 2 Cor 4, 3.
2-10] L. in D 6 p. Epiph.
e 1 Mc 12, 11; Rm 1, 9; Phl 4.
f 2 Th 1, 3, 4, 11.
g 2 Th 2, 13; 2 Pt 1, 10.
h 1 Cor 2, 4. — cf. 2 Th 2, 14.
i cf. cp. 2, 10; Ac 20, 18.
j 1 Cor 4, 16; 2 Th 3, 7, 9. — cf. Ac 17, 5-10.
l cf. 2 Cor 8, 2.
m cf. 2 Th 3, 9; 1 Pt 5 3.
n cf. Rm 10, 18; 2 Th 3, 1.
o cf. Rm 1, 8; 16, 19; Col 1, 6, 23.
p cp. 2, 1; Ac 13, 24.
q Ac 14, 15. — cf. 1 Cor 12, 2.
r 1 Cor 1, 7; Tt 2, 13. — cf. 2 Th 1, 7, 10.
s Mt 3, 7; Rm 5, 9. — cf. cp. 2, 16.

a cp. 1, 5, 9. — cf. 2 Th 3. 7.
b cf. Ac 17, 2-4.
c v. Ac 16, 22-40.
2-9] L. in fss. s. August. Cant. et s. Jo Franc. Reg.
d cf. 2 Cor 2, 17; 1 Tm 1, 11.
e Gal 2, 7. [22.
f Gal 1, 10; Eph 6, 6; Col 3,
g Jr 9, 20. — v. Rm 8, 27.
h Ac 20, 23. — cf. Mr 12, 40; 2 Pt 2, 2, 3.
j vr. 10. — v. Rm 1, 9.
j cf. Jo 5, 41; 2 Cor 4. 5.
l 1 Cor 9, 14, 15; 2 Th 3. 9. — cf. Ac 20, 23-25; Phl 8, 9.
m Mt 18, 23: 1 Cor 14, 20.
n cf. vr. 11; Is 49, 23; 60, 16.
o cf. Rm 9, 3: 2 Cor 12, 15.
*9] * Catech. R. III 8, 19.*
p Ac 20, 34; 2 Th 3, 8. — cf. Ph 4, 16. *q* Ac 20, 31.
r cf. Tt 2, 12.
s 1 Cor 4, 14. — cf. vr. 7.
t Eph 4, 1, 17; Ph 1, 27; 2 Th 1, 5.
u cp. 5, 24; 1 Pt 5, 10. — v. Rm 8, 28.

1. *Exordio praemisso (1-10), narrat qualem se exhibuerit, cum apud eos esset (2, 1-12), et quales, se praesente, fuerint Thessalonicenses (13-16), qualis ipse fuerit erga eos absens, et qualiter, se absente, illi se praebuerint*

13 Ideo et [v]nos gratias agimus Deo sine intermissione, quoniam,
cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud [x]non
ut verbum hominum; sed, sicut est vere, verbum Dei, [y]qui opera-
tur in vobis qui credidistis. 14 Vos enim [z]imitatores facti estis, fra-
tres, ecclesiarum Dei, quae sunt in Iudaea in Christo Iesu: quia
[a]eadem passi estis et vos a contribulibus vestris, [b]sicut et ipsi a
Iudaeis, 15 [c]qui et Dominum occiderunt Iesum et prophetas et [b]nos
persecuti sunt, et Deo non placent et omnibus hominibus adversantur
16 [d]prohibentes nos gentibus loqui ut salvae fiant, ut [e]impleant pec-
cata sua semper; [f]pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.
17 [g]Nos autem, fratres, desolati a vobis ad tempus horae, adspe-
ctu non corde, abundantius festinavimus [h]faciem vestram videre cum
multo desiderio; 18 quoniam voluimus venire ad vos, ego quidem
Paulus et semel et iterum; sed [i]impedivit nos Satanas. 19 Quae est
enim nostra spes aut gaudium aut corona gloriae? [j]Nonne vos ante
Dominum nostrum Iesum Christum estis in [k]adventu eius? 20 [j]Vos
enim estis gloria nostra et gaudium.

3 Propter quod non sustinentes amplius [a]placuit nobis remanere
Athenis solis, 2 et [b]misimus Timotheum fratrem nostrum et mi-
nistrum Dei in evangelio Christi ad confirmandos vos et exhortan-
dos pro fide vestra, 3 ut nemo moveatur in tribulationibus istis; ipsi
enim scitis quod [c]in hoc positi sumus. 4 Nam, et cum apud vos es-
semus, praedicebamus vobis passuros nos tribulationes, [d]sicut et fa-
ctum est et scitis. 5 Propterea et [e]ego amplius non sustinens [b]misi
ad cognoscendam fidem vestram, [f]ne forte tentaverit vos is [g]qui ten-
tat, et [h]inanis fiat labor noster. 6 Nunc autem, [i]veniente Timotheo
ad nos a vobis et adnuntiante nobis fidem et caritatem vestram et
[j]quia memoriam nostri habetis bonam semper desiderantes nos
videre, [l]sicut et nos quoque vos; 7 ideo [m]consolati sumus, fratres,
in vobis in omni necessitate et tribulatione nostra per fidem ve-
stram; 8 quoniam nunc vivimus, si vos [n]statis in Domino. 9 [o]Quam
enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis in omni
gaudio quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum 10 [p]nocte
ac die abundantius orantes, [l]ut videamus faciem vestram et [q]com-
pleamus ea quae desunt fidei vestrae?
11 Ipse autem [r]Deus et Pater noster et Dominus noster Iesus
Christus [s]dirigat viam nostram ad vos. 12 [t]Vos autem Dominus mul-
tiplicet et abundare faciat caritatem vestram in invicem et in omnes,
quemadmodum et nos in vobis; 13 ad [u]confirmanda corda vestra
[v]sine querela in sanctitate ante [r]Deum et Patrem nostrum, in
[x]adventu Domini nostri Iesu Christi cum omnibus sanctis eius.
Amen.

4 De cetero ergo, fratres, rogamus vos et obsecramus in Domino
Iesu, ut, [a]quemadmodum accepistis a nobis [b]quomodo oporteat vos
ambulare et placere Deo, sic et ambuletis, ut abundetis magis. 2 Scitis
enim quae praecepta dederim vobis per Dominum Iesum. 3 [c]Haec est
enim voluntas Dei, sanctificatio vestra; [d]ut abstineatis vos a fornica-
tione, 4 ut [c]sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in san-
ctificatione et honore, 5 [e]non in passione desiderii, sicut et [e]gentes,
quae ignorant Deum, 6 et [f]ne quis supergrediatur neque circumve-
niat in negotio fratrem suum, quoniam [g]vindex est Dominus de his
omnibus, sicut praediximus vobis et testificati sumus. 7 [c]Non enim
vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. 8 Itaque
[h]qui haec spernit non hominem spernit, sed Deum, [i]qui etiam de-
dit Spiritum suum sanctum in nobis.
9 De [j]caritate autem fraternitatis non necesse habemus scribere
vobis; ipsi enim vos [l]a Deo didicistis [m]ut diligatis invicem. 10 Ete-
nim [n]illud facitis in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus
autem vos, fratres, ut [o]abundetis magis 11 et operam detis [p]ut
quieti sitis et ut vestrum negotium agatis et [q]operemini manibus ve-
stris, sicut praecepimus vobis, 12 et ut [r]honeste ambuletis ad eos qui
foris sunt et [s]nullius aliquid desideretis.
13 Nolumus autem vos ignorare, fratres, de [t]dormientibus, [u]ut
non constristemini sicut et ceteri [v]qui spem non habent. 14 [x]Si enim

13-16] L. in fs. s. Cyriaci, Largi et Sm
v cp. 1, 2, 3. [10, 20.
x cf. Gal 1, 11; 4, 14. — v. Mt
y cf. Ps 32, 4; Is 55, 11; Mr
z cf. cp. 1, 6. [4, 27.

a cp. 3, 4; Ac 17, 5; 2 Th 1, 4, 5. — cf. Heb 10, 33, 34.
b cf. Ac 13, 45, 10; 14, 2 etc. — v. 2 Cor 11, 24-26.
c cf. Mt 21, 33-39; Ac 2, 23.
d Ac 14, 18; 17, 5, 13, 10, 12.
e Mt 23, 32. — cf. Gn 15, 16.
f cf. cp. 1, 10.
g 1 Cor 5, 3; Col 2, 5.
h cp. 3, 10. — cf. Ac 20, 38.
i Rm 15, 22. — cf. Rm 1, 13.
j v. Ph 4, 1.
k cp. 3, 13; 4, 15; 5, 23; Mt 24, 3; 1 Cor 15, 23; 2 Th 2, 1, 8; Jc 5, 7, 8; 2 Pt 1, 16; 3, 4, 2; 1 Jo 2, 28.

a Ac 17, 15, 16. [Heb 13, 23.
b cf. 1 Cor 4, 17; Ph 2, 19;
c Ac 9, 16; 14, 21 etc.
d v. cp. 2, 14. e vr. 4.
f cf. 1 Cor 7, 5; 2 Cor 11, 3.
g Mt 4, 3 h v. Ph 2, 16.
i Ac 18, 5. — cf. 2 Cor 7, 9, 9.
j cf. 1 Cor 11, 2. [1, 10.
l cp. 2, 17; Ph 1, 8. — cf. Rm
m 2 Cor 1, 4. — cf. 2 Th 1, 4.
n v. 1 Cor 16, 13.
o cf. cp. 1, 2. p 2 Tm 1, 3.
q Tt 1, 5. — cf. 1 Cor 1, 7; 2 Cor 13, 9; Col 1, 24.
r v. Gal 1, 4. s 2 Th 3, 5.
t cp. 4, 1, 10; Ph 1, 9; 2 Th
u 2 Th 2, 16; Jc 5, 8. [1, 3.
v cp. 2, 10. [Zc 14, 5.
x 2 Th 1, 7, 10; Ju 14. — cf.

a Ph 4, 9; Col 2, 6. — cf. 2 Th 3, 6.
1-12] L. et Cpp. in D. 2 Qdg. (1-7). — LL. in fr. 6 hebd. 4 p. Epiph. [3. 10.
b Eph 4, 1; Col 1, 10. — cf. cp.
*3-5] * Catech. R. III 7, 4, 7.*
c Rm 6, 19, 22; 2 Th 4, 12, 13; 1 Pt 1, 2. [19.
d cf. Tb 4, 13. — v. 1 Cor 6,
(4)] Ant. in fs. s. Mariae de Socos V.
e 1 Pt 3, 7. — cf. 2 Cor 4, 7.
f cf. Rm 1, 24-26.
g Ps 78, 6; Jr 10, 25. — cf. Gal 4, 8; Eph 4, 17.
h cf. 1 Cor 7, 8. i v. Ps 93, 23.
j cf. cp. 2, 13. — v. Lc 10, 16.
k Ez 36, 27; 1 Jo 3, 24.
l Rm 12, 10; Heb 13, 1; 2 Pt 1, 7.
m cf. Jr 31, 33, 34; 1 Jo 2, 27.
n Jo 13, 34; 15, 12.
o cp. 1, 7. [8, 18.
11] cf. Catech. R. III 4. 20;
p cf. Pro 20, 3. — v. 2 Th 3, 11, 12.
q Eph 4, 28; 2 Th 3, 10. — cf. Ac 20, 34. [Cor 5, 12.
r Col 4, 5. — cf. Mr 4, 11; 1
*12-18] * Catech. R. I 12, 3, 6, 14 (13-16). — L. in die deposit. Df.*
t 1 Cor 15, 6, 18, 20. — cf. Jo 11, 11. [Mr 5, 39.
u cf. Dt 14, 1; 2 Rg 12, 20-23;
v Eph 2, 12. — cf. 1 Cor 15, 32.
(14)] V. in R. in fs. 7 dol. BMV.
x cf. Rm 14, 9; 2 Cor 4, 14.

(3, 1-13). Additisque monitis de castitate, caritate et mutua aedificatione (4, 1-2), eos anxios de mortuis suis alterum Christi adventum docet, vigilantiam et oboedientiam inculcat et concludit (13-5, 28).

credimus quod Iesus mortuus est et resurrexit, ita et Deus eos
[t]qui dormierunt per Iesum adducet cum eo. 15 Hoc enim vobis
dicimus in [y]verbo Domini, quia [z]nos qui vivimus, qui residui sumus
in adventum Domini non praeveniemus eos [t]qui dormierunt. 16 Quoniam
ipse Dominus in iussu et in voce archangeli et [a]in tuba Dei
[b]descendet de caelo, et [c]mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.
17 Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, [d]simul [e]rapiemur cum
illis in nubibus obviam Christo in aëra et sic [f]semper cum Domino
erimus. 18 Itaque consolamini invicem in verbis istis.

5 De [a]temporibus autem et momentis, fratres, non indigetis ut scribamus
vobis; 2 ipsi enim diligenter scitis quia [b]dies Domini, sicut
fur in nocte, ita veniet. 3 [c]Cum enim dixerint: Pax et securitas, tunc
[d]repentinus eis superveniet interitus, [e]sicut dolor in utero habenti,
et non effugient. 4 [f]Vos autem, fratres, non estis in tenebris, ut vos
dies illa tanquam fur comprehendat; 5 [g]omnes enim vos filii lucis
estis et filii diei: non sumus noctis neque tenebrarum. 6 Igitur [h]non
dormiamus sicut et ceteri, sed [i]vigilemus et sobrii simus. 7 Qui enim
dormiunt [j]nocte dormiunt, et [l]qui ebrii sunt nocte ebrii sunt. 8 Nos
autem, qui diei sumus, sobrii simus [m]induti loricam fidei et caritatis
et galeam spem salutis; 9 quoniam [n]non posuit nos Deus in
iram, sed [o]in adquisitionem salutis per Dominum nostrum Iesum
Christum: 10 [p]qui mortuus est pro nobis, ut, sive vigilemus sive dormiamus,
simul cum illo vivamus. 11 Propter quod consolamini invicem
et [q]aedificate alterutrum, sicut et facitis.
12 Rogamus autem vos, fratres, ut [r]noveritis eos qui laborant inter
vos et praesunt vobis in Domino et monent vos, 13 ut habeatis
illos abundantius in caritate propter opus illorum; [s]pacem habete
cum eis. 14 Rogamus autem vos, fratres, [t]corripite inquietos, consolamini
pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.
15 Videte [u]ne quis malum pro malo alicui reddat, sed semper [v]quod
bonum est sectamini in invicem et in omnes. 16 [x]Semper gaudete.
17 [y]Sine intermissione orate. 18 [z]In omnibus gratias agite: haec est
enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis. 19 [a]Spiritum
nolite exstinguere; 20 [b]prophetias nolite spernere; 21 [c]omnia autem
probate, quod bonum est tenete; 22 [d]ab omni specie mala abstinete
vos.
23 Ipse autem [e]Deus pacis sanctificet vos per omnia, [f]ut integer
spiritus vester et anima et corpus sine querela in adventu Domini
nostri Iesu Christi servetur. 24 [g]Fidelis est qui vocavit vos, qui etiam
faciet.
25 Fratres, orate pro nobis.
26 [h]Salutate fratres omnes in osculo sancto.
27 Adiuro vos per Dominum ut [i]legatur epistula haec omnibus
sanctis fratribus.
28 [j]Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.

y cf. 1 Cor 7. 10, 25.
z cf. 1 Cor 15, 51.
a Mt 24, 31; 1 Cor 15, 52.
b 2 Th 1, 7.
c 1 Cor 15, 23.
d cf. Jo 12, 26; 17, 24.
e cf. Dn 7, 13; Ac 1, 9; 8, 39; 2 Cor 12, 2.
f 2 Cor 5, 8. — cf. Jo 12, 26.

a Dn 2, 21; Mt 24, 36.
2] * *Catech. R. I 8, 2.*
b Mt 24, 42-44; 2 Pt 3, 10; Ap 3, 3. — cf. 2 Th 2, 2.
c cf. Jr 6, 14; Mt 24, 38, 39; Lc 12, 16-20.
d Lc 21, 34. — cf. Ecli 5, 9; 2 Th 1, 9.
e v. Is 13, 8.
f Jo 12, 35.
5] * *Catech. R. IV 9, 18.*
g Eph 5, 8; Ph 2, 15. — cf. Lc 15, 8.
h Rm 13, 11-13. — cf. Eph 5, 14.
i 1 Pt 5, 8.
j cf. Jo 9, 4.
l cl. Ac 2, 15; 2 Pt 2, 13.
m Sap 5, 19; Is 59, 17, 18; Eph 6, 14-17.
n cp. 1, 10.
o 2 Th 2, 13, 14; Heb 10, 39.
p 2 Cor 5, 15. — cf. Rm 6, 11; 14, 8, 9; 2 Tm 2, 11.
q cf. cp. 1, 7.
r 1 Cor 16, 18; 2 Tm 5, 17; Heb 13, 7.
s Mr 9, 49; Rm 12, 18; 14, 19.
t 2 Th 3, 6, 11, 15.
14-23] L. in sb. QT. Qdg.
u Pro 20, 22; Rm 12, 17; 1 Pt 3, 9.
v cf. Rm 12, 9; Gal 6, 10.
x Ph 4, 4.
y Lc 18, 1; Rm 12, 2 etc.
z Eph 5, 20; Col 4, 2.
18, 17] R. in fs. Orat. DNJC. in monte Oliv. — * *Catech. R. IV 8, 6 (17).*
a cf. Mt 12, 20; 1 Cor 14, 39 etc.
b 1 Cor 14, 1.
c 1 Jo 4, 1. — cf. Jb 34, 4.
d cf. 2 Mc 6, 21 sqq.
e Rm 15, 53; 2 Th 3; 16; Heb 13, 20.
f Tt 2, 12, 13; 2 Pt 3, 14.
g 1 Cor 1, 9; 2 Th 3, 3. — cf. Ph 1, 6.
25] * *Catech. R. IV 5, 2.*
h Rm 16, 16.
i cf. Col 4, 16.

j v. Rm 16, 20.

EPISTULA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES
SECUNDA

PAULUS et Silvanus et Timotheus ecclesiae Thessa-
lonicensium in Deo Patre nostro et Domino Iesu
Christo. 2 Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro
et Domino Iesu Christo.
3 [a]Gratias agere debemus semper Deo pro vo-
bis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercre-
scit fides vestra et abundat caritas uniuscuiusque
vestrum in invicem; 4 ita ut [b]et nos ipsi in vobis
gloriemur [c]in ecclesiis Dei pro patientia vestra et fide et [d]in omni-
bus persecutionibus vestris et tribulationibus, quas sustinetis, 5 in
exemplum iusti iudicii Dei, [e]ut digni habeamini in regno Dei, pro
quo et patimini; 6 si tamen [f]iustum est apud Deum retribuere tri-
bulationem iis qui vos tribulant; 7 et vobis, qui tribulamini, [g]requiem
nobiscum [h]in revelatione Domini Iesu de caelo cum angelis virtutis
eius 8 [i]in flamma ignis dantis vindictam iis qui non noverunt Deum
et qui non oboediunt evangelio Domini nostri Iesu Christi; 9 [j]qui
poenas dabunt in interitu aeternas [l]a facie Domini et a gloria virtu-
tis eius, 10 [k]cum venerit [m]glorificari in sanctis suis et admirabilis
fieri in omnibus qui crediderunt; [n]quia creditum est testimonium
nostrum super vos in die illo. 11 In quo etiam [o]oramus semper pro
vobis, ut [p]dignetur vos vocatione sua Deus noster et impleat omnem
voluntatem bonitatis et opus fidei in virtute, 12 ut [q]clarificetur no-
men Domini nostri Iesu Christi in vobis, et vos in illo secundum
gratiam Dei nostri et Domini Iesu Christi.

2 Rogamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Iesu
Christi et [a]nostrae congregationis in ipsum, 2 ut [b]non cito movea-
mini a vestro sensu neque terreamini neque per spiritum [c]neque per
sermonem neque per epistulam tanquam per nos missam, [d]quasi in-
stet dies Domini. 3 Ne quis vos seducat ullo modo, quoniam, nisi
venerit [f]discessio primum, et [g]revelatus fuerit homo peccati, [h]filius
perditionis, 4 [i]qui adversatur et extollitur supra omne quod dicitur
Deus aut quod colitur, ita ut in templo Dei [j]sedeat ostendens se
tanquam sit Deus. 5 Non retinetis quod, cum adhuc essem apud
vos, haec dicebam vobis? 6 Et nunc quid detineat scitis, ut revele-
tur in suo tempore. 7 Nam [l]mysterium iam operatur iniquitatis; tan-
tum ut qui tenet nunc teneat donec de medio fiat. 8 Et [g]tunc reve-
labitur ille iniquus, quem Dominus Iesus [m]interficiet [n]spiritu oris
sui et destruet illustratione adventus sui eum, 9 [o]cuius est adventus
secundum operationem Satanae in omni virtute et signis et prodi-
giis mendacibus 10 et in omni seductione iniquitatis iis [p]qui pereunt;
eo quod caritatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideo
[q]mittet illis Deus operationem erroris, ut credant [r]mendacio; 11 ut
iudicentur omnes [s]qui non crediderunt veritati, sed [t]consenserunt
iniquitati.

1-3] 1 Th 1, 1-3.
1-2, 5] LL. in sb. a. D. 5 p. Epiph.

a cp. 2, 13. — v. Eph 5, 20.

b 1 Th 2, 19. — cf. 2 Cor 7, 14.
*4-8] * Catech. R. I 12, 5.*
c cf. 1 Th 1, 8.
d 1 Th 2, 14. — cf. 2 Tm 3, 12.
e Lc 21, 36. — cf. Mt 22, 8; Ac 5, 41; 14, 21.
f Rm 12, 19. — cf. Ex 23, 22; Ap 18, 6, 7.
g cf. Ap 6, 11. — v. 1 Th 4, 16.
*7, 8] * Conc. Valent. (an. 855) can. 2.*
h Mt 25, 31; Col 3, 4; 1 Th 3, 13.
i Is 66, 15, 16. — cf. Ps 78, 6; Jr 10, 25; Rm 2, 8; 1 Th 4, 5.
j Mt 25, 41.
l cf. Is 2, 10, 19, 21.
m Ps 88, 8; Is 49, 3; Jo 17, 10.
n cf. 1 Th 2, 1, 13; 1 Tm 3, 16.
o Col 1, 9.
p 1 Th 1, 3.
q cf. Is 66, 5; Ac 13, 48.

1-8] L. in sb. QT. Adv.
a cf. 1 Th 4, 16. 17.
b vr. 15. — cf. Mt 24, 6; 1 Jo 4, 1.
c cf. vr. 15.
d cf. 1 Jo 2, 18.
e Eph 5, 6; 1 Jo 3, 7.
f 1 Tm 4, 1.
*3] * Catech. R. I 8, 7.*
g vr. 8; 1 Jo 2, 18.
h cf. Jo 17, 12.
i Dn 11, 36, 37
j cf. Is 14, 14; Ez 28, 2.
l cf. Ap 17, 5, 7.
m cf. Dn 7, 10, 11
n Is 11, 4. — cf. Jb 4, 9; Ap 2, 16; 19, 15, 20.
o cf. Ap 13, 11-14. — v. Mt 24, 24.
p 1 Cor 1, 18; 2 Cor 2, 15; 4, 3.
q cf. 3 Rg 22, 22; Ez 14, 19; Ap 17, 17.
r cf. 1 Th 2, 3; 1 Tm 4, 4. — v. Rm 1, 25.
s Rm 2, 8.
t v. Rm 1, 32.

Exordio praemisso (1, 1-12), quid de tempore secundi Christi adventu sentiendum sit Thessalonicenses docet (2, 1-16), eosque hortatur ut sedulo orent, a falsis fratribus caveant et in virtute proficiant (3, 1-18).

12 [t]Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fra-
tres dilecti a Deo, [u]quod elegerit vos Deus primitias in salutem, in
sanctificatione spiritus et in fide veritatis; 13 in qua et vocavit vos
per [v]evangelium nostrum in adquisitionem gloriae Domini nostri Iesu
Christi. 14 Itaque, fratres, [x]state et [y]tenete traditiones quas didicistis
sive [c]per sermonem sive per epistulam nostram. 15 Ipse autem Do-
minus noster Iesus Christus et Deus et Pater noster, [z]qui dilexit nos
et [a]dedit consolationem aeternam et spem bonam in gratia, 16 [b]exhor-
tetur corda vestra et confirmet in omni opere et sermone bono.
3 De cetero, fratres, [a]orate pro nobis ut sermo Dei currat et cla-
rificetur, sicut et apud vos, 2 et [b]ut liberemur ab importunis et
malis hominibus; non enim omnium est fides. 3 [c]Fidelis autem Deus
est, qui confirmabit vos et [d]custodiet a malo. 4 [e]Confidimus autem
de vobis in Domino, quoniam quae praecipimus et facitis et facietis.
5 Dominus autem dirigat corda vestra in caritate Dei et patientia
Christi.
6 [f]Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri
Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordi-
nate et non secundum [g]traditionem, quam acceperunt a nobis. 7 Ipsi
enim scitis quemadmodum oporteat [h]imitari nos, quoniam non in-
quieti fuimus inter vos 8 [i]neque gratis panem manducavimus ab ali-
quo, sed in labore et in fatigatione nocte et die operantes, ne quem
vestrum gravaremus. 9 [j]Non quasi non habuerimus potestatem, sed
ut [k]nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. 10 Nam,
et, cum essemus apud vos, hoc [l]denuntiabamus vobis; quoniam, si
quis non vult operari, nec manducet. 11 Audivimus enim inter vos
quosdam [g]ambulare inquiete nihil operantes, sed [m]curiose agentes.
12 Iis autem, qui eiusmodi sunt, denuntiamus et obsecramus in Do-
mino Iesu Christo, ut cum silentio operantes suum panem mandu-
cent. 13 Vos autem, fratres, [n]nolite deficere benefacientes. 14 Quod
si quis non oboedit verbo nostro per epistulam, hunc notate et [f]ne
commisceamini cum illo, ut confundatur, 15 [o]et nolite quasi inimicum
existimare, sed [p]corripite ut fratrem.
16 [q]Ipse autem Dominus pacis [r]det vobis pacem sempiternam in
omni loco. [q]Dominus sit cum omnibus vobis.
17 [s]Salutatio mea manu Pauli: quod est signum in omni epistula:
ita scribo.
18 [t]Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

12] cf. Catech. R. I 9, 4.
u cp. 1, 3; 1 Th 1, 2-4.
v 1 Th 4, 7.
w 1 Th 1, 5.
x v. 1 Cor 16, 13.
y cp. 3, 6; 1 Cor 11, 2.
z Jo 3, 16; 1 Jo 4, 10; Ap 1, 5.
a 1 Pt 1, 3.
b 1 Pt 5, 10. — cf. 1 Th 3, 2, 3.
a Mt 9, 38; 1 Th 5, 25. — cf. 1 Th 1, 8.
b Rm 15, 31.
c v. 1 Cor 1, 8, 9.
d Jo 17, 15. — cf. Mt 13, 19.
e cf. 2 Cor 2, 3; 1 Th 4, 16.
5] L. br. in D. ad prm.
f vr. 14; 1 Cor 5, 4; 2 Jo 10. — cf. Mt 18, 17; 2 Tm 3, 5.
g cp. 2, 14.
h 1 Th 1, 6. — cf. vr. 11; 1 Th 5, 14.
*7, 8] * cf. Catech. R. III 8, 18, 19.*
i v. 1 Th 2, 9.
j 1 Cor 9, 4; 1 Th 2, 7.
k 1 Th 1, 7; 1 Pt 5, 3. — cf. vr. 7.
l 1 Th 3, 4; 4, 11. — cf. Gn 3, 19.
m 1 Tm 5, 13; 1 Pt 4, 15.
n Gal 6, 9, 10. — cf. 1 Cor 15, 58.
o Lc 19, 17; Mt 18, 15.
p 1 Th 5, 12, 14. — cf. Tt 3, 10.
q Rm 15, 33; Eph 6, 23; 1 Th 5, 23.
r Nm 6, 26; Jo 14, 27.
s 1 Cor 16, 21. — cf. cp. 2, 2.
t v. Rm 16, 20.

EPISTULA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD TIMOTHEUM PRIMA

PAULUS apostolus Iesu Christi [a]secundum imperium
Dei [b]salvatoris nostri et Christi Iesu [c]spei nostrae
2 [d]Timotheo dilecto filio in fide. [e]Gratia, miseri-
cordia et pax a Deo Patre et Christo Iesu Domino
nostro.
3 Sicut rogavi te [f]ut remaneres Ephesi, [g]cum
irem in Macedoniam, ut denuntiares quibusdam,
[h]ne aliter docerent 4 neque [i]intenderent fabulis et
genealogiis interminatis, [j]quae quaestiones praestant, magis quam
aedificationem Dei, quae est in fide. 5 [l]Finis autem praecepti est
caritas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta; 6 [m]a
quibus quidam aberrantes conversi sunt in vaniloquium 7 [n]volentes
esse legis doctores, non intelligentes neque quae loquuntur neque
de quibus adfirmant. 8 Scimus autem quia [o]bona est lex, si quis ea
legitime utatur: 9 sciens hoc, quia [p]lex iusto non est posita, sed in-
iustis et non subditis, impiis et peccatoribus, sceleratis et contami-
natis, parricidis et matricidis, homicidis, 10 fornicariis, masculorum
concubitoribus, plagiariis, mendacibus et periuris, et [q]si quid aliud
sanae doctrinae adversatur, 11 [r]quae est secundum evangelium glo-
riae beati Dei, [t]quod creditum est mihi.
12 Gratias ago ei, [t]qui me confortavit, Christo Iesu Domino no-
stro, quia [u]fidelem me existimavit ponens in ministerio, 13 [v]qui prius
blasphemus fui et persecutor et contumeliosus; sed [x]misericordiam
Dei consecutus sum, [y]quia ignorans feci in incredulitate. 14 [z]Supera-
bundavit autem gratia Domini nostri cum fide et dilectione, quae
est in Christo Iesu. 15 [a]Fidelis sermo et omni acceptione dignus,
quod [b]Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere,
[c]quorum primus ego sum. 16 Sed ideo misericordiam consecutus
sum, ut in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam
ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam aeternam.
17 [d]Regi autem saeculorum [e]immortali, [f]invisibili, [g]soli Deo, honor
et gloria in saecula saeculorum. Amen.
18 [h]Hoc praeceptum commendo tibi, fili Timothee, [i]secundum
praecedentes in te prophetias, ut [j]milites in illis bonam militiam
19 [k]habens fidem et bonam conscientiam, [l]quam quidam repellentes
circa fidem naufragaverunt; 20 ex quibus est [m]Hymenaeus et [n]Ale-
xander, [o]quos tradidi Satanae, ut discant non blasphemare.

2 Obsecro igitur primum omnium [a]fieri obsecrationes, orationes, po-
stulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: 2 [b]pro
regibus et omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam
vitam agamus in omni pietate et castitate; 3 [c]hoc enim bonum est et
acceptum coram [d]salvatore nostro Deo, 4 [e]qui omnes homines vult
salvos fieri et [f]ad agnitionem veritatis venire. 5 [g]Unus enim Deus,
unus et [h]mediator Dei et hominum homo Christus Iesus, 6 [i]qui dedit

a Tt 1, 3. — cf. 1 Cor 9, 16, 17.
b cp. 2, 3; Ps 105, 21; Ju 25.
1-16] LL. in D. 3 p. Epiph.
c Col 1, 27.
d 2 Tm 1, 2. — cf. Tt 1, 4. — [v. Ac 16, 1.
e 2 Jo 3; Ju 2.
f cf. Tt 1, 5. *g* Ac 20, 1.
h cp. 6, 3. — cf. Gal 1, 6, 7.
i cp. 4, 7; 2 Tm 4, 4; 2 Pt 1, [16.
j cf. cp. 6, 4; Tt 3, 9.
l Rm 13, 8, 10; Gal 5, 6.
m cf. cp. 6, 20, 21; 2 Tm 2, 18; Tt 1, 10.
n cf. cp. 6, 4; Col 2, 18.
o Rm 7, 12, 16. *p* Gal 5, 23.
q cp. 6, 3. — cf. Tt 1, 9, 13; 2, 1, 2.
r Gal 3, 14. — cf. 2 Cor 4, 4; Gal 6, 16. [Tt 1, 3.
s Ac 9, 15; Gal 1, 13-16; 2, 7;
t Ac 9, 22; Ph 4, 13; 2 Tm 4, 17.
u cf. 1 Cor 4, 2; 2 Cor 3, 6.
v Ac 26, 9, 11. — cf. Mt 12, 32.
x 1 Cor 7, 25; 2 Cor 4, 1.
y cf. Lc 23, 34; Ac 3, 17.
z Rm 5, 20.

a cp. 4, 9. — cf. Ap 22, 6.
b Lc 15, 4 sqq.; 19, 10; Jo 3, [17.
c cf. 1 Cor 15, 9.
d Ap 15, 3. — cf Ps (10), 16. [*ad prm.*
e cp. 6, 16.
*17] * Catech. R. III 2, 9. — Cp.*
f Jo 1, 18; Col 1, 15; Heb 11, 27; 1 Jo 4, 12.
g Rm 16, 27; Ju 25.
h cf. 2 Tm 2, 2.
i cp. 4, 14
j 2 Cor 10, 4; 2 Tm 2, 3, 4. — cf. cp. 6, 12; 1 Cor 9. 7: Ju 3.
k cp. 3, 9. — cf. Ac 23, 1.
l cf. cp. 6, 9.
*20] * cf. Catech. R. I 10, 9.*
m 2 Tm 2, 17.
n Ac 19, 23; 2 Tm 4, 14.
o cf. 1 Cor 5, 5.

*1-7] L. in Ms. pro Propag. Fidei. — * Catech. R. IV 3, 1; 5, 1, 2; III 5, 15 (1, 2); IV* [*12, 18 (4).*
a Ph 4, 6, 7.
b 1 Es 6, 10; Bar 1, 11. — cf. [1 Mc 7, 33.
c cp. 5, 4.
d cp. 1, 1; 4, 10; Tt 1, 3.
e Ez 18, 23, 32; Tt 2, 11; 2 Pt 3, 9.
f cf. 2 Tm 2, 25; 3, 7; Tt 1, 1; Heb 10, 26.
*5] * cf. Conc. Trid. s. XXV decr. de invoc. SS. — * Catech. R. III 2, 14; IV 7, 4.* *g* cp. 1, 17; Mr 12, 29; Rm 3, 30. *h* Heb 12, 24. *i* Rm 4, 25; Gal 1, 4; 2, 20; Th 2, 14. — v. Mt 20, 28.

redemptionem semetipsum pro omnibus [j]testimonium [l]temporibus suis;
7 [m]in quo positus sum ego praedicator et apostolus (veritatem dico,
non mentior), [n]doctor gentium in fide et veritate.
8 Volo ergo viros orare [o]in omni loco [p]levantes puras manus sine
ira et disceptatione. 9 Similiter et [q]mulieres in habitu ornato cum verecundia et sobrietate ornantes se, et non in tortis crinibus aut auro,
aut margaritis vel veste pretiosa, 10 sed, quod decet mulieres, [r]promittentes pietatem per opera bona. 11 [s]Mulier in silentio discat cum
omni subiectione. 12 [t]Docere autem mulieri non permitto neque dominari in virum, sed esse in silentio. 13 [u]Adam enim primus formatus est, deinde Heva; 14 et Adam non est seductus, [v]mulier autem seducta in praevaricatione fuit. 15 [x]Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit [y]in fide et dilectione et sanctificatione cum sobrietate.

3 [a]Fidelis sermo: si quis [b]episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. 2 Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, [c]unius
uxoris virum, [d]sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, [e]hospitalem,
[f]doctorem, 3 non vinolentum, non percussorem, sed [g]modestum,
[h]non litigiosum, [h]non cupidum, sed 4 suae domui bene praepositum,
[i]filios habentem subditos cum omni castitate. 5 Si quis autem domui suae praeesse nescit, quomodo ecclesiae Dei diligentiam habebit? 6 Non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat
diaboli. 7 Oportet autem illum et [j]testimonium habere bonum ab iis
[l]qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat et in [m]laqueum diaboli. 8 [n]Diaconos similiter pudicos, non bilingues, [d]non multo vino
deditos, [h]non turpe lucrum sectantes, 9 [o]habentes mysterium fidei in
conscientia pura. 10 Et [p]hi autem probentur primum et sic ministrent
nullum crimen habentes. 11 [q]Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, [r]fideles in omnibus. 12 Diaconi sint [c]unius uxoris
viri, [t]qui filiis suis bene praesint et suis domibus. 13 [s]Qui enim bene
ministraverint, gradum bonum sibi adquirent et multam fiduciam in
fide quae est in Christo Iesu.
14 Haec tibi scribo sperans me ad te venire cito; 15 si autem tardavero, ut scias quomodo oporteat te [t]in domo Dei conversari, quae
est ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis. 16 Et manifeste magnum est pietatis sacramentum, [u]quod manifestatum est in
[v]carne, iustificatum est in spiritu, [w]apparuit angelis, [x]praedicatum
est gentibus, [y]creditum est in mundo, [z]adsumptum est in gloria.

4 [a]Spiritus autem manifeste dicit quia in novissimis temporibus
[b]discedent quidam a fide [c]attendentes spiritibus erroris et doctrinis daemoniorum, 2 [d]in hypocrisi loquentium mendacium et cauteriatam habentium suam conscientiam, 3 [e]prohibentium nubere, [f]abstinere a cibis, [g]quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum
actione fidelibus, et iis qui cognoverunt veritatem; 4 quia [h]omnis
creatura Dei bona est, et nihil [i]reiciendum quod cum gratiarum actione
percipitur; 5 [j]sanctificatur enim per verbum Dei et orationem.
6 [l]Haec proponens fratribus bonus eris minister Christi Iesu,
enutritus verbis fidei et bonae doctrinae [m]quam adsecutus es. 7 [n]Ineptas autem et aniles fabulas devita, [o]exerce autem teipsum ad pietatem. 8 Nam [p]corporalis exercitatio ad modicum utilis est; [q]pietas
autem ad omnia utilis est, [r]promissionem habens vitae quae nunc
est et futurae. 9 Fidelis sermo, et omni acceptione dignus. 10 [s]In
hoc enim laboramus et maledicimur, quia speramus in Deum vivum,
[t]qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium. 11 [u]Praecipe
haec et doce. 12 [v]Nemo adulescentiam tuam contemnat; sed [x]exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide,
in castitate. 13 Dum venio, attende lectioni, exhortationi et doctrinae. 14 [y]Noli negligere gratiam quae in te est, quae data est tibi
[z]per prophetiam [a]cum impositione manuum presbyterii. 15 Haec meditare, in his esto, ut [b]profectus tuus manifestus sit omnibus. 16 [c]Attende tibi et doctrinae, insta in illis; hoc enim faciens [d]et teipsum
salvum facies et eos qui te audiunt.

j 1 Cor 1, 6. [4, 4.
l cp. 6, 15; Tt 1, 3. — cf. Gal
m cp. 1, 11; 2 Tm 1, 11.
n Ac 9, 15; Gal 2, 8.
*8] * Catech. R. IV 1, 2; 7, 2.*
o cf. Jo 4, 21. [Is 1, 15.
p Ps 62, 5. — cf. Ecli 28, 1-5;
q 1 Pt 3, 3-5. — cf. Is 3, 18-23.
*9] * Catech. R. III 7, 11.*
r cp. 5, 10. — cf. Ac 9, 36.
s 1 Cor 14, 34, 35.
t cf. Tt 2, 5. [11, 8, 9.
u Gn 1, 27; 2, 8, 18, 22; 1 Cor
v Gn 3, 6, 13.
*15] * Catech. R. II 8, 23.*
x cp. 5, 14. — cf. Gal 4, 4.
y cf. cp. 1, 14. *a* v. cp. 1, 15.
b cf. Ac 20, 28; Ph 1, 1; Tt 1, 7.

1-4, 1] L. in fr. 2 hebd. 5 p. Epiph. [*tech. R. II 7, 31.*
*1-7] 1 L. in cm. CP. — * Ca-*
2-4] Tt 1, 6-9.
c cf. vr. 12; cp. 5, 9.
d vr. 11; Tt 2, 2, 3.
e cf. Rm 12, 13; Heb 13, 2;
f 2 Tm 2, 24. [1 Pt 4, 9.
g Tt 3, 2.
h cf. cp. 3, 8; 6, 5, 10; Heb
i 1 Rg 2, 12. [13, 5; 1 Pt 5, 2.
j cp. 5, 10. — cf. 2 Cor 8, 21.
*7, 8] * Conc. Trid. s. XXIII cp. 14 de Ref. — * Catech. R. II*
l v. Mr 4, 11. [*7, 21, 4.*
m cp. 6, 9; 2 Tm 2, 26.
n Ac 6, 3; Ph 1, 1.
o cp. 1, 19. — cf. vr. 16.
p cf. cp. 5, 22. *q* Tt 2, 3.
r cf. Tt 2, 10.
s cf. Mt 25, 21, 23; Lc 19, 17.
t cf. Eph 2, 19-22; 2 Tm 2, 20; Heb 3, 6 etc.
*15] * Conc. Trid. s. XIII cp. 1. — * Catech. R. I 10, 5.*
u Jo 1, 14; 1 Pt 1, 20; 1 Jo 1, 2; 3, 5, 8.
*16] * Catech. R. II 1, 2.*
v Rm 1, 3; 8, 3; Col 1, 22.
w Lc 2, 13; 24, 4 etc.
x Gal 2, 2. *y* 2 Th 1, 10.
z Mr 16, 19; Ac 1, 2.

a Jo 14, 17. — cf. Ac 20, 23; 21, 4. [Ju 18.
b 2 Th 2, 3. — cf. 2 Pt 3, 3;
c 1 Jo 4, 6. — cf. Ap 16, 14.
d Rm 1, 25; 2 Pt 2, 1.
e cf. cp. 5, 14; Heb 13, 4.
f v. Col 2, 16.
g Gn 1, 29; 9, 3. — cf. Rm 14, 6; 1 Cor 10, 30, 31.
h Gn 1, 31; Ecli 39, 21.
i v. Ac 10, 15. *j* cf. Tb 8, 4-10.
l cf. 2 Tm 3, 14, 15.
m 2 Tm 3, 10.
n 2 Tm 2, 16, 23; Tt 3, 9. — cf. cp. 1, 4; 6, 10.
o Heb 5, 14. *p* cf. Col 2, 23.
q cf. cp. 6, 6.
r Ps 36, 4, 9, 11; 83, 11; 111, 2; 144, 18; Pro 19, 23; 22, 4; Mt 6, 33; Mr 10, 30; 1 Pt [3 9.
s cf. 2 Cor 4, 8-10.
t cp. 2, 4; Sap 16, 7; Jo 3, 17; 4, 42; 12, 47; 1 Jo 4, 14.
u cp. 5, 7; 6, 2. [22; Tt 2, 15.
v 1 Cor 16, 11. — cf. 2 Tm 2,
12] Gr. in fs. s. Jc de M.
x cp. 5, 22; Tt 2, 7; 1 Pt 5, 3.

*14] * Catech. R. II 1, 21; 7, 34.* *y* 1 Th 5, 19. *z* cp. 1, 18. *a* Ac 6, 6; 13, 3. — cf. 2 Tm 1, 6. *b* Rm 14, 18; 2 Cor 8, 21. — cf. Rm 11, 14; Ph 1, 12. *c* cf. Ac 20, 28. *d* Ez 33, 9. *16] v. vr. 12.*

vitandis (14-4, 16), de ratione erga senes (5, 1, 2), viduas (3-16), presbyteros (17-25) et servos agendi (6, 1-2), epistulae finem imponit, traditis discipulo nonnullis singularibus praeceptis (3-21).

5 [a]Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem; [b]iuvenes ut
fratres, 2 anus ut matres, iuvenculas ut sorores in omni castitate.
3 Viduas honora, [c]quae vere viduae sunt. 4 Si qua autem vidua fi-
lios aut nepotes habet, discat primum domum suam regere et [d]mu-
tuam vicem reddere parentibus; [e]hoc enim acceptum est coram Deo.
5 Quae autem vere vidua est et desolata [f]speret in Deum et instet
obsecrationibus et orationibus nocte ac die; 6 nam [g]quae in deliciis
est [h]vivens mortua est. 7 Et [i]hoc praecipe, ut irreprehensibiles sint.
8 [j]Si quis autem suorum, et [l]maxime domesticorum curam non ha-
bet, fidem negavit et est infideli deterior. 9 Vidua eligatur non mi-
nus sexaginta annorum, quae fuerit [m]unius viri uxor, 10 in operibus
bonis testimonium habens: si filios educavit, [m]si hospitio recepit,
[n]si sanctorum pedes lavit, si [o]tribulationem patientibus subministra-
vit, si [p]omne opus bonum subsecuta est. 11 Adulescentiores autem
viduas devita; cum enim luxuriatae fuerint in Christo, nubere volunt:
12 habentes damnationem, quia [q]primam fidem irritam fecerunt.
13 [r]Simul autem et otiosae discunt circuire domos; non solum otio-
sae, sed et verbosae et curiosae, loquentes quae non oportet. 14 [s]Volo
ergo iuniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, [t]nullam
occasionem dare adversario maledicti gratia. 15 [u]Iam enim quaedam
conversae sunt retro Satanam. 16 [v]Si quis fidelis habet viduas, sub-
ministret illis, et non gravetur ecclesia, ut iis quae vere viduae sunt
sufficiat.
17 Qui [x]bene praesunt presbyteri duplici honore digni habeantur,
maxime qui laborant in verbo et doctrina. 18 Dicit enim Scriptura:
'[y]Non alligabis os bovi trituranti', et: '[z]Dignus est operarius mer-
cede sua'. 19 Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi
sub [a]duobus aut tribus testibus. 20 [b]Peccantes coram omnibus argue,
[c]ut et ceteri timorem habeant. 21 Testor coram Deo et Christo Iesu
et electis angelis, ut haec custodias sine praeiudicio [d]nihil faciens in
alteram partem declinando. 22 [e]Manus cito nemini imposueris [f]neque
communicaveris peccatis alienis. Teipsum castum custodi. 23 Noli
adhuc aquam bibere, sed [g]modico vino utere [h]propter stomachum
tuum et frequentes tuas infirmitates. 24 Quorundam hominum peccata
manifesta sunt praecedentia ad iudicium, quosdam autem et subse-
quuntur. 25 [i]Similiter et facta bona manifesta sunt, et [j]quae aliter se
habent abscondi non possunt.

6 [a]Quicumque sunt sub iugo servi dominos suos omni honore di-
gnos arbitrentur, [b]ne nomen Domini et doctrina blasphemetur.
2 Qui autem fideles habent dominos non contemnant quia [c]fratres sunt;
sed magis serviant, quia fideles sunt et dilecti, qui beneficii partici-
pes sunt. [d]Haec doce et exhortare.
3 [e]Si quis aliter docet et non adquiescit sanis sermonibus Domini
nostri Iesu Christi et [f]ei, quae secundum pietatem est, doctrinae,
4 [g]superbus est, nihil sciens, sed languens circa [h]quaestiones et pu-
gnas verborum; ex quibus oriuntur invidiae, contentiones, blasphe-
miae, suspiciones malae, 5 conflictationes hominum [i]mente corrupto-
rum et qui veritate privati sunt, [j]existimantium quaestum esse pie-
tatem. 6 [l]Est autem quaestus magnus pietas cum sufficientia. 7 [m]Ni-
hil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre
quid possumus. 8 [n]Habentes autem alimenta et quibus tegamur his
contenti simus. 9 Nam [o]qui volunt divites fieri incidunt in tentatio-
nem et in [p]laqueum diaboli et desideria multa inutilia et nociva,
[q]quae mergunt homines in interitum et perditionem. 10 [r]Radix enim
omnium malorum est cupiditas, [q]quam quidam appetentes erraverunt
a fide et inseruerunt se doloribus multis.
11 Tu autem, [s]o homo Dei, [t]haec fuge; sectare vero iustitiam,
pietatem, fidem, caritatem, patientiam, mansuetudinem. 12 [u]Certa
bonum certamen fidei, [v]apprehende vitam aeternam, [x]in qua vocatus
es et confessus bonam confessionem coram multis testibus. 13 Prae-
cipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, et Christo Iesu, [y]qui te-
stimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem, 14 ut
serves mandatum sine macula, irreprehensibile usque in adventum
Domini nostri Iesu Christi, 15 quem [z]suis temporibus ostendet [a]bea-

a Lv 16, 32; Ecli 8, 7. — cf. [Sap 2, 10.
b Tt 2, 6.
c cf. vr. 5, 16.
3-10] *L. in cm. Viduarum* — * *cf. Catech. R. IV 1, 2 (5).*
d cf. Mt 15, 4-6; Eph 6, 1, 2. — cf. Gn 45, 9-11.
e cp. 2, 3.
f Jr 49, 11; Lc 18, 7.
g Jc 5, 5. — cf. Ez 16, 49.
h Ap 3, 1. *i* cp. 4, 11; 6, 2.
j 2 Tm 3, 5; Tt 1, 16; 2 Pt 2, 1; Ap 3, 8. — cf. vr. 4; Ap [2, 13.
l v. Gal 6, 10.
m cf. cp. 3, 2.
n Lc 7, 44; Jo 13, 14. — cf. [Gn 18, 4.
o cf. Rm 16, 1.
p cf. cp. 6, 18; Ac 9, 36.
q cf. Ap 2, 4.
r 2 Th 3, 11; 1 Pt 4, 14; 3 Jo [10.
14] * *Catech. R. II 8, 25.*
s 1 Cor 7, 9. — cf. cp. 4, 3.
t cf. cp. 6, 1; Tt 2, 5, 8.
u cf. cp. 1, 20. *v* cf. Jo 1, 27.

17] * *Catech. R. III 5, 13.*
x Rm 12, 8; 1 Th 5, 12.
y Dt 25, 4. — v. 1 Cor 9, 9.
z Lc 10, 7. — cf. Lv 19, 13; Dt 24, 15; Mt 10, 10.

a v. Mt 18, 16.
20] * *Conc. Trid. s. XXIV cp. 8* [*de Ref.*
b Gal 2, 14; Tt 1, 13; 2, 15. — [cf. Mt 18, 15.
c cf. Dt 13, 11.
d cf. Ex 23, 6; 2 Cor 5, 16.
e cf. cp. 3, 10. — v. Ac 6, 6.
f cf. 2 Jo 11; Ap 18, 4.
g cf. cp. 3, 8.
h cf. Jd 9, 13; Ps 103, 15.
i cf. Pro 10, 9; Mt 10, 26.
j Pro 10, 9.

a Eph 6, 5; Tt 2, 9, 10; 1 Pt 2, 18.
b Tt 2, 5. — cf. Is 52, 5; Rm [2, 24.
c v. Phl 16.
d cp. 4, 11, 13; 5, 7.
e Gal 1, 8, 9. — cf. cp. 1, 3, 10; [2 Tm 1, 13.
f Tt 1, 1.
g cp. 1, 7; 1 Cor 8, 2.
h cp. 1, 4; 2 Tm 2, 14, 23; Tt 3, 9. — cf. Ac 18, 15; Eph [4, 31.
i 2 Tm 3, 8.
j cf. Tt 1, 11; 2 Pt 2, 3.
l cp. 4, 8. — cf. Tb 4, 23; Ph 4, 11; Heb 13, 5.
6-12] *L. in fss. s. Alexii et s. Ben. Jos. Labre.*
m Jb 1, 21; Ps 48, 18; Ec 5, [14.
n Gn 28, 20; Pro 30, 8; Ecli 29, 28, 29.
8-10] * *Catech. R. III 8, 10; 10, 1; IV 13, 10, 13.*
o vr. 17-19; Pro 15, 27; 23, 4; 28, 20, 22; Ecli 11, 10. — v. Mt 6, 19; 13, 22.
p cf cp. 3, 7.
q cf. Mt 26, 16, 47; 27, 3-5; [Eph 5, 5.
r cf. Ex 23, 8; Dt 16, 19.
s 2 Tm 3, 17. — cf. Dt 33, 1.
t 2 Tm 2, 22. — cf. Pro 15, 9.
11-16] *L. in fs. s. Timothei E. M.*
u Ecli 4, 33; Lc 13, 24; 1 Cor 9, 25. — cf. cp. 1, 18.
v cf. Mt 11, 12; Ph 3, 12.
x 1 Pt 5, 10. — cf. 2 Cor 9, 13.
y Mt 27, 11; Jo 18, 36, 37.
z v. cp. 2, 6.
a cp. 1, 11.

Post inscriptionem et gratiarum actionem (1, 1-15) Timotheum ut fideliter Magistro adhaereat strenue evangelium praedicet (6-18), utque crescat in gratia exorat (2, 1-13). Praeterea ut a litigando cum

tus et solus potens, [b]Rex regum et Dominus dominantium, 16 [c]qui
solus habet immortalitatem et [d]lucem inhabitat inaccessibilem, [e]quem
nullus hominum vidit, sed nec videre potest; cui honor et imperium
sempiternum. Amen.
17 [f]Divitibus huius saeculi praecipe non [g]sublime sapere neque
sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, [h]qui praestat nobis
omnia abunde ad fruendum: 18 bene agere, [i]divites fieri in bonis
operibus, [j]facile tribuere, communicare, 19 [l]thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut [v]apprehendant veram vitam.
20 O Timothee, [m]depositum custodi, [n]devitans profanas vocum
novitates et oppositiones falsi nominis scientiae, 21 quam quidam
promittentes [o]circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

b Dt 10, 17; Ps 135, 3; Ap 17, [14.
c cp. 1, 17.
d Ps 103, 2.—cf. Jo 1, 18; Col [1, 15.
e Ex 33, 20; Jo 4, 12.
17-19] * *Catech. R. IV 13, 15, 23.*
f Ps 61, 11; Lc 12, 15, 20; Jc [1, 10.
g Rm 11, 20; 12, 3, 16.
h Ac 14, 16.
i cf. Lc 12, 21; Tt 3, 8, 14.
j cf. Ecli 4, 36; Ac 20, 36.
l Mt 6, 19, 20.
20] *v. 1 Es 7, 10.*
m 2 Tm 1, 12, 14.
n 2 Tm 2, 16. — cf. Col 2, 8.
o cp. 1, 6; 2 Tm 2, 18.
p v. Col 4, 18.

EPISTULA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD TIMOTHEUM SECUNDA

PAULUS apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei
[b]secundum promissionem vitae, quae est in Christo
Iesu, 2 Timotheo carissimo filio. Gratia, misericordia, pax a Deo Patre et Christo Iesu Domino
nostro.
3 [c]Gratias ago Deo, [d]cui servio a progenitoribus in conscientia pura, [e]quod sine intermissione
habeam tui memoriam in orationibus meis nocte
ac die 4 [f]desiderans te videre, memor lacrimarum tuarum, ut gaudio
implear 5 recordationem accipiens eius fidei, quae est in te [g]non ficta,
quae et habitavit primum in avia tua Loide et [h]matre tua Eunice,
certus sum autem quod et in te.
6 Propter quam causam admoneo te [i]ut resuscites gratiam Dei,
quae est in te per impositionem manuum mearum. 7 Non enim dedit
nobis Deus [j]spiritum timoris, sed virtutis et dilectionis et sobrietatis.
8 [l]Noli itaque erubescere [m]testimonium Domini nostri [n]neque me
vinctum eius; sed [o]collabora evangelio secundum virtutem Dei, 9 [p]qui
nos liberavit et vocavit vocatione sua sancta [q]non secundum opera
nostra, sed secundum propositum suum et gratiam quae data est
nobis in Christo Iesu [r]ante tempora saecularia. 10 [s]Manifestata est
autem nunc per illuminationem salvatoris nostri Iesu Christi, [t]qui
destruxit quidem mortem, [u]illuminavit autem vitam et incorruptionem per evangelium: 11 [v]in quo positus sum ego praedicator et apostolus et magister gentium. 12 [x]Ob quam causam etiam haec patior,
sed non [f]confundor. Scio enim [y]cui credidi et certus sum quia potens est [z]depositum meum servare in illum diem. 13 [a]Formam habe
[b]sanorum verborum, quae a me audisti, in fide et in dilectione in
Christo Iesu. 14 Bonum [a]depositum custodi per Spiritum sanctum,
[c]qui habitat in nobis.
15 Scis hoc, quod aversi sunt a me [d]omnes qui in Asia sunt, ex
quibus est Phigellus et Hermogenes. 16 [e]Det misericordiam Domi-

a v. 1 Tm 1, 1, 2.
b Tt 1, 2; Heb 9, 15.
1-13] *LL. in fr. 3 hebd. 5 p. Epiph.* *c* v. Rm 1, 8
d Ac 23, 1; 24, 16; Ph 3, 5, 6.
e cf. Rm 1, 9; Phl 4 etc.
f cf. cp. 4, 8, 21.
g 1 Tm 1, 5.
h Ac 16, 1.—cf. cp. 3, 14, 15.
i 1 Tm 4, 14.—cf. 1 Th 5, 19.
6] * *Conc. Trid. s. XXIII cp. 3.* * *Catech. R. II 1, 21; 7, 1, 24.*
j Rm 8, 15. — cf. Jo 14, 27; Ap 21, 8. [1, 16; 1 Pt 4, 16.
l cf. vr. 12, 16; Mt 10, 33; Rm
m v. 1 Cor 1, 6.
n vr. 16; Eph 3, 1 etc.
o cp. 2, 3, 9; 4, 5.
9, 10] *R. in Transf. Dñi.*
p Gal 4, 21; Tt 3, 5. — cf. Rm 8, 28; Heb 3, 1.
q v. Rm 3, 28. [Eph 1, 4.
r Tt 1, 2. — cf. Rm 16. 25;
10] *R. in fs. 5 Vuln. DNJC.*
s Rm 16, 26. [15.
t 1 Cor 15, 54, 55; Heb 2, 14,
u cf. Jb 33, 30; Ps 55, 13.
v 1 Tm 2, 7. — cf. Ac 9, 15; 22, 21.
12] *Int. (Ps 138), Ant etc. in fss. s. Pauli Ap.* — * *cf. Ca-*
x cp. 2, 9. [*tech. R. II 6, 14.*
y cf. Ps (10), 14.
z 1 Tm 6, 20.
a Rm 2, 20; 6, 17. — cf. cp. 3, 14; Tt 1, 9.
b 1 Tm 1, 10; 6, 3; Tt 2, 1.
c v. Rm 8, 9. *d* cf. Ac 19, 10.
e cf. Mt 5, 7; Ju 2.

haereticis abstineat atque eos omnino devitet (14-3, 17), ut munere suo bene fungatur (4, 1-8), et, ut ad se cito veniat, enixe hortatur eumque de rebus suis certiorem facit (9-18). Additis salutationibus, benedi-

nus [f]Onesiphori domui, quia saepe me [g]refrigeravit et [h]catenam
meam non erubuit; 17 sed, cum Romam venisset, sollicite me quae-
sivit et invenit. 18 [e]Det illi Dominus invenire misericordiam a Do-
mino in illa die; et quanta Ephesi [i]ministravit mihi tu melius nosti.

2 Tu ergo, fili mi, [a]confortare in gratia, quae est in Christo Iesu,
2 et [b]quae audisti a me per multos testes, haec commenda fideli-
bus hominibus, qui idonei erunt et alios docere. 3 [c]Labora sicut bo-
nus miles Christi Iesu. 4 Nemo militans Deo [d]implicat se negotiis
saecularibus, ut ei placeat cui se probavit. 5 Nam et [e]qui certat in
agone non coronatur nisi legitime certaverit. 6 [f]Laborantem agrico-
lam oportet primum de fructibus percipere. 7 Intellige quae dico;
[g]dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8 Memor esto [h]Dominum Iesum Christum resurrexisse a mortuis
ex semine David [i]secundum evangelium meum, 9 [j]in quo laboro
usque ad vincula quasi male operans; sed [l]verbum Dei non est
alligatum. 10 Ideo [m]omnia sustineo propter electos, ut et ipsi salu-
tem consequantur, quae est in Christo Iesu, cum gloria caelesti.
11 Fidelis sermo; nam, [n]si commortui sumus, et convivemus; 12 [o]si
sustinebimus, et conregnabimus; [p]si negaverimus, et ille negabit
nos; 13 [q]si non credimus, ille fidelis permanet: [r]negare seipsum non
potest.

14 Haec commone testificans coram Domino. [s]Noli contendere
verbis; ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.
15 Sollicite cura teipsum probabilem exhibere Deo operarium in-
confusibilem, recte tractantem verbum veritatis. 16 [t]Profana autem
et vaniloquia devita, multum enim proficiunt ad impietatem, 17 et
sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est [u]Hymenaeus et Phi-
letus, 18 [v]qui a veritate exciderunt dicentes [x]resurrectionem esse iam
factam et subverterunt quorundam fidem. 19 Sed firmum fundamen-
tum Dei stat habens [y]signaculum hoc: '[z]Cognovit Dominus qui sunt
eius' et '[a]discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Do-
mini'. 20 [b]In magna autem domo non solum sunt vasa aurea et ar-
gentea, sed et lignea et fictilia, et [c]quaedam quidem in honorem,
quaedam autem in contumeliam. 21 [d]Si quis ergo emundaverit se
ab istis, erit vas in honorem, sanctificatum et utile Domino, [e]ad
omne opus bonum paratum. 22 [f]Iuvenilia autem desideria fuge; [g]se-
ctare vero iustitiam, fidem, spem, caritatem et pacem cum iis qui
invocant Dominum de [h]corde puro. 23 [i]Stultas autem et sine disci-
plina quaestiones devita sciens quia generant lites. 24 Servum autem
Domini non oportet litigare, sed [j]mansuetum esse ad omnes, doci-
bilem, patientem, 25 [l]cum modestia corripientem eos qui resistunt
veritati, [m]nequando Deus det illis paenitentiam ad cognoscendam
veritatem, 26 et resipiscant a [n]diaboli laqueis, a quo captivi tenen-
tur ad ipsius voluntatem.

3 Hoc autem scito, [a]quod in novissimis diebus instabunt tempora
periculosa: 2 [b]erunt homines [c]seipsos amantes, cupidi, elati, su-
perbi, blasphemi, parentibus non oboedientes, ingrati, scelesti, 3 sine
adfectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine beni-
gnitate, 4 proditores, protervi, tumidi et [d]voluptatum amatores magis
quam Dei, 5 [e]habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius
abnegantes. Et hos devita; 6 ex his enim sunt [f]qui penetrant domos
et captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quae ducuntur
variis desideriis, 7 semper discentes et [g]nunquam ad scientiam veri-
tatis pervenientes. 8 [h]Quemadmodum autem Iannes et Mambres re-
stiterunt Moysi, ita et hi resistunt veritati; [i]homines corrupti mente,
reprobi circa fidem; 9 sed ultra non proficient, [j]insipientia enim eo-
rum manifesta erit omnibus, [l]sicut et illorum fuit. 10 [m]Tu autem
adsecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem,
longanimitatem, dilectionem, patientiam, 11 persecutiones, passiones,
qualia mihi facta sunt [n]Antiochiae, [o]Iconii et [p]Lystris, quales perse-
cutiones sustinui, et [q]ex omnibus eripuit me Dominus. 12 Et [r]omnes
qui [s]pie volunt vivere in Christo Iesu persecutionem patientur.
13 [t]Mali autem homines et seductores proficient in peius errantes
et in errorem mittentes. 14 [u]Tu vero permane in iis quae didicisti

f cp. 4, 19.
g Ph 7, 20. — cf. Heb 10, 34; [13, 3.
h vr. 8. *i* Heb 6, 10.

a v. Eph 6, 10.
b cp. 1, 13, 14. — cf. Tt 1, 5.
c cp. 1, 8; 4, 5. — cf. 1 Tm, 1, [18.
d 2 Pt 2, 20.
*5] * Catech. R. IV 15, 14.*
e cp. 4, 8. — cf. 1 Cor 9, 25.
f 1 Cor 9, 7, 10. — cf. Heb 6, 7.
g cf. Col 1, 27; 1 Jo 2, 20, 21, [27.
*8] * Catech. R. I 6, 7.*
h v. Rm 1, 3, 4; 1 Cor 15, 4, 20, etc.
8-10, 3, 10-12] L. in cm. M. et in fs. s. Ignatii Cf.
i v. Rm 2, 16.
j Eph 3, 1; Ph 2, 17.
6] v. Lc 3, 19, 20.
l Ph 1, 12-14.
m Col 1, 24. — cf. 1 Cor 13, 7.
*11, 12] * Catech. R. II 5, 68.*
n 1 Th 5, 10. — cf. Rm 6, 8; v. 2 Cor 4, 11.
o Rm 8, 17; 2 Th 1, 4, 5; Ap [20, 4.
p Mt 10, 33.
q v. Rm 3, 3.
r Nm 23, 19; Tt 1, 2; Heb 6. [18.
s vr. 23; 1 Tm 4, 7; 6, 4; Tt 3, 9.
15-4, 5] LL. et L. (3, 14-4, 5) in fs. s. Irenaei E. M.
t 1 Tm 6, 20. — cf. vr. 14.
u 1 Tm 1, 20.
*17, 18] * Catech. R. I 12, 12.*
v 1 Tm 1, 6; 6, 21.
x cf. 1 Cor 15, 12.
y cf. Ez 9, 4; Jo 6, 27.
*19, 20] * cf. Catech. R. I 10, 7.*
z Nm 16, 5. — cf. Nh 1, 7; Jo 10, 14, 27.

a Nm 16, 26. — cf. Is 26, 13.
b cf. 1 Cor 3, 12.
c Sap. 15, 7; Rm 9, 21.
d cf. Pro 25, 4; Is 52, 11.
e cp. 3, 17; Tt 3, 1. — 1 Tm [5, 10.
f cf. 1 Tm 4, 12.
g 1 Tm 6, 11. — cf. cp. 1, 5.
h Mt 5, 8; 1 Tm 1, 5; 1 Pt 1, 22.
i 1 Tm 3, 3. — cf. Mt 12, 18, 19,
24, 25] Cm. in fs. s. Jo. B. de R.
j cf. 1 Tm 6, 11; 1 Pt 3, 6.
l cp. 4, 2; Gal 6, 1. — cf. 1 Tm 5, 20; Tt 1, 13; 2, 5.
m cf. Pro 22, 15.
n 1 Tm 3, 7; 6, 9.

a 1 Tm 4, 1. — cf. Mt 24, 9-12.
1-13] LL. in fr. 4 hebd. 5 p. Epiph.
b cf. Rm 1, 29-32.
c cf. Ph 2, 21. *d* Ph 3, 18, 19.
e Mt 7, 15, 21; 23, 14; Rm 2, 20; Tt 1, 16. — cf. 1 Tm 6, 5.
f cf. Mt 23, 14; Tt 1, 11.
g cf. cp. 2, 25.
h Ex 7, 11-13. — cf. Ac 13, 8.
i 1 Tm 6, 5; Tt 1, 16.
j cf. Lc 6, 11.
l Ex 7, 12; 8, 18; 9, 11. — cf. [Sap. 17, 7.
m cf. Ph 2, 20.
n Ac 13, 14, 45, 50.
o Ac 14, 1, 2, 5. *p* Ac 14, 6, 19.
q cp. 4, 17, 18 — cf. Ps 33, 20; 2 Cor 1, 10.
r Ac 14, 21; 2 Cor 12, 10; 2 Th 1, 4. — v. Mt 16, 24.
s Tt 2, 12.
*12] * Catech. R. IV 16, 12.*
t cf. 1 Tm 4, 1; Ap 22, 11.
u cp. 1, 13; 1 Tm 4, 6, 15.

ctione apostolica epistulam claudit (19-22).
Titum admonet quibusnam rebus eum incumbere oporteat (1, 1-16) et in primis ei praecipit ut omnes doctrinam sanam singulos doceat

et credita sunt tibi sciens a quo didiceris, 15 et quia [v]ab infantia
[x]sacras litteras nosti, [y]quae te possunt instruere ad salutem, per
fidem quae est in Christo Iesu. 16 [z]Omnis Scriptura divinitus inspi-
rata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad
erudiendum in iustitia, 17 ut [a]perfectus sit [b]homo Dei ad omne opus
bonum instructus.
4 [a]Testificor coram Deo et Iesu Christo, qui iudicaturus est vivos et
mortuos, per adventum ipsius et regnum eius; 2 [b]praedica ver-
bum, insta opportune, importune, argue, obsecra, [c]increpa in omni
patientia et doctrina. 3 [d]Erit enim tempus, cum [e]sanam doctrinam
non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros
prurientes auribus, 4 et [f]a veritate quidem auditum avertent, ad fa-
bulas autem convertentur; 5 tu vero vigila, in omnibus labora, opus
fac [g]evangelistae, [h]ministerium tuum imple, sobrius esto. 6 [i]Ego enim
iam delibor et [j]tempus resolutionis meae instat. 7 [k]Bonum certamen
certavi, cursum consummavi, fidem servavi. 8 In reliquo [l]reposita est
mihi [m]corona iustitiae, quam [n]reddet mihi Dominus in illa die iustus
iudex; non solum autem mihi, sed et iis qui diligunt adventum eius.
[o]Festina ad me venire cito. 9 [p]Demas enim [q]me reliquit [r]diligens
hoc saeculum et abiit Thessalonicam; 10 Crescens in Galatiam, [s]Ti-
tus in Dalmatiam. 11 [p]Lucas est mecum solus. [t]Marcum adsume et
adduc tecum; est enim mihi utilis in ministerium. 12 [u]Tychicum au-
tem misi Ephesum. 13 Paenulam, quam reliqui Troade apud Carpum,
veniens adfer tecum et libros, maxime autem membranas. 14 [v]Ale-
xander aerarius multa mala mihi ostendit; [n]reddet illi Dominus se-
cundum opera eius; 15 quem et tu devita, valde enim restitit verbis
nostris. 16 In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed [q]omnes
me dereliquerunt: [x]non illis imputetur. 17 [y]Dominus autem mihi
adstitit et confortavit me, ut per me praedicatio impleatur, et au-
diant omnes gentes; et [z]liberatus sum de ore leonis. 18 [a]Liberavit
me Dominus ab omni opere malo et salvum faciet in regnum suum
caeleste, [b]cui gloria in saecula saeculorum. Amen.
19 Saluta [c]Priscam et Aquilam et [d]Onesiphori domum. 20 [e]Erastus
remansit Corinthi. [f]Trophimum autem reliqui infirmum Mileti. 21 Fe-
stina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus et Pudens et Linus
et Claudia et fratres omnes.
22 [g]Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum.
Amen.

v v. cp. 1, 5. — cf. Ac 16, 1, 2.
x 1 Mc 12, 9; 2 Mc 8, 23.
y Ps 118, 99; Jo 5, 39.
z Rm 15, 4; 2 Pt 1, 20, 21.

a cp. 2, 21. — cf. Lc 6, 40.
b 1 Tm 6, 11.

a Ac 10, 42. — cf. Rm 14, 9, 10; 1 Th 4, 15, 16; 1 Pt 4, 5.
1-8] L. in cm. Doct. et in fs. s. Silvestri P. et Cf.
b cf. Ac 20, 20, 31.
*2] * Conc. Trid. s. XIII decr. [de Ref.*
c cp. 2, 25.
d cf. cp. 3, 1.
e cp. 1, 13; 1 Tm 1, 10; 6, 3; Tt 1, 9, 13; 2, 1, 2.
f cf. 1 Tm 4, 1.
g Eph 4, 11. — cf. Ac 21, 8.
h cf. Col 4, 17. *i* Ph 2, 17.
j Ph 1, 23. — cf. 1 Pt 1, 23.
h Ac 20, 24; 1 Tm 6, 12. [5.
l Ph 3, 14; Col 1, 5. — cf. cp. 2,
*7, 8] * Catech. R. II 2, 48. — cf. I 13, 12. — Cp. Antt. et RR. in fss. s. Pauli Ap. — Cm. in fs. s. Justini M.*
m Jc 1, 12; 1 Pt 5, 4; Ap 2, 10.
n Mt 16, 27.
o vr. 21; cp. 1, 4.
p Col 4, 14; Phl 24.
q cf. vr. 16
r 1 Jo 2, 15. — cf. Mt 13, 13,
s cf. Tt 3, 12. [22.
t v. Ac 12, 12. [7; Tt 3, 12.
u Ac 20, 4; Eph 6, 21; Col 4,
v Ac 19, 23; 1 Tm 1, 20.
x cf. Mt 5, 44; Ac 7, 60.
y Ac 23, 11; 27, 23, 24. — cf. Mt 10, 19. [Est 14, 13.
z cp. 3, 11. — cf. Ps 21, 22;
a cf. Ps 120, 7; 2 Th 3, 3.
b v. Rm 11, 36.
c Ac 18, 2; Rm 16, 3.
d cp. 1, 16.
e Ac 19, 22; Rm 16, 23.
f Ac 20, 4; 21, 20.
g cf. Gal 6, 18; Col 4, 1; Phl 25.

EPISTULA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD TITUM

PAULUS [a]servus Dei, apostolus autem Iesu Christi
secundum fidem [b]electorum Dei et [c]agnitionem ve-
ritatis, quae secundum pietatem est, 2 [d]in spem vi-
tae aeternae, [e]quam promisit [f]qui non mentitur
Deus ante tempora saecularia, 3 [g]manifestavit au-
tem temporibus suis verbum suum in praedica-
tione, [h]quae credita est mihi secundum praeceptum
salvatoris nostri Dei, 4 [i]Tito dilecto filio [j]secun-
dum communem fidem. Gratia et pax a Deo Patre et Christo Iesu
salvatore nostro.

a cf. Rm 1, 1; Ph 1, 1.
1-15 LL. in fr. 5 hebd. 5 p. Epiph. [Lc 18, 7.
b Rm 8, 33; Col 3, 12. — v.
c 1 Tm 2, 4. — cf. 1 Tm 6, 3.
d cp. 2, 13; 3, 7. — cf. Heb 9,
e cf. 2 Tm 1, 9. [15.
f Heb 6, 18. — cf. 1 Tm 2, 13.
g Rm 16, 25, 26; Col 1, 26.
h v. 1 Tm 1, 11.
i 2 Cor 2, 13; Gal 2, 1, 2.
j 2 Pt 1, 1. — cf. Ju 3.
l v. 1 Tm 1, 2.

*senibus et ut mulieribus, adulescentibus, servis, subditis monita cui-
cumque convenientia tradat eosque in spem vitae aeternae erigat (2,
1-13, 11), Discipulum denique ad se Nicopolin invitat et salutationibus*

5 [m]Huius rei gratia reliqui te Cretae, ut ea quae desunt corrigas
et [n]constituas per civitates presbyteros, sicut et ego disposui tibi,
6 si quis sine crimine est, unius uxoris vir, [o]filios habens fideles, non
in accusatione luxuriae aut non subditos. 7 Oportet enim episcopum
sine crimine esse [p]sicut Dei dispensatorem, non superbum, non ira-
cundum, non vinolentum, non percussorem, [q]non turpis lucri cupi-
dum; 8 sed hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, conti-
nentem, 9 [r]amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem
sermonem, ut potens sit exhortari in [s]doctrina sana et eos qui con-
tradicunt arguere.
10 Sunt enim multi etiam inoboedientes, [t]vaniloqui et seductores,
maxime [u]qui de circumcisione sunt; 11 [v]quos oportet redargui, [w]qui
universas domos subvertunt docentes quae non oportet [q]turpis lucri
gratia. 12 [x]Dixit quidam ex illis proprius ipsorum propheta: ' Cre-
tenses semper mendaces, malae bestiae, ventres pigri '. 13 Testimo-
nium hoc verum est. Quam ob causam [y]increpa illos dure, [z]ut sani
sint in fide, 14 [a]non intendentes iudaicis fabulis et [b]mandatis hominum
aversantium se a veritate. 15 [c]Omnia munda mundis, coinquinatis
autem et infidelibus nihil est mundum, sed [d]inquinatae sunt eorum
et mens et conscientia. 16 [e]Confitentur se nosse Deum, factis autem
negant, cum sint abominati et [f]incredibiles et ad omne opus bonum
reprobi.

2 Tu autem loquere quae decent [a]sanam doctrinam: 2 senes ut so-
brii sint, pudici, prudentes, [b]sani in fide, in dilectione, in patien-
tia; 3 [c]anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo
vino servientes, [d]bene docentes; 4 ut prudentiam doceant adulescen-
tulas, ut viros suos ament, filios suos diligant; 5 prudentes, castas,
sobrias, [e]domus curam habentes, benignas, [f]subditas viris suis, [g]ut
non blasphemetur verbum Dei. 6 Iuvenes similiter hortare ut sobrii
sint. 7 [h]In omnibus teipsum praebe exemplum bonorum operum, in
doctrina, in integritate, in gravitate, 8 verbum sanum, irreprehensi-
bile, [i]ut is qui ex adverso est vereatur nihil habens malum dicere
de nobis. 9 [j]Servos dominis suis subditos esse, in omnibus pla-
centes, non contradicentes, 10 non fraudantes, [l]sed in omnibus fidem
bonam ostendentes, [m]ut doctrinam salvatoris nostri Dei ornent in
omnibus. 11 [n]Apparuit enim gratia Dei salvatoris nostri omnibus
hominibus 12 erudiens nos, ut [o]abnegantes impietatem et saecularia
desideria [p]sobrie et iuste et pie vivamus in hoc saeculo 13 [q]exspe-
ctantes beatam spem et adventum gloriae magni Dei et salvatoris
nostri Iesu Christi, 14 [r]qui dedit semetipsum pro nobis, [s]ut nos re-
dimeret ab omni iniquitate et [t]mundaret sibi populum acceptabilem,
[u]sectatorem bonorum operum.
15 Haec loquere et exhortare et [v]argue cum omni imperio. [x]Nemo
te contemnat.

3 [a]Admone, illos principibus et potestatibus subditos esse, dicto
oboedire, [b]ad omne opus bonum paratos esse, 2 [c]neminem bla-
sphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes
mansuetudinem ad omnes homines. 3 [d]Eramus enim aliquando et
nos insipientes, increduli, errantes, [e]servientes desideriis et volupta-
tibus variis, in malitia et invidia agentes, odibiles, odientes invicem.
4 [f]Cum autem benignitas et humanitas apparuit Salvatoris nostri
Dei, 5 [g]non ex operibus iustitiae, quae fecimus nos, sed [h]secundum
suam misericordiam salvos nos fecit per [i]lavacrum regenerationis et
renovationis Spiritus sancti, 6 [j]quem effudit in nos abunde per Ie-
sum Christum salvatorem nostrum; 7 ut [l]iustificati gratia ipsius [m]he-
redes simus secundum spem vitae aeternae. 8 [n]Fidelis sermo est, et
de his volo te confirmare, [o]ut curent bonis operibus praeesse qui
credunt Deo. Haec sunt bona et utilia hominibus. 9 [p]Stultas autem
quaestiones et genealogias et contentiones et pugnas legis devita;
[q]sunt enim inutiles et vanae. 10 [r]Haereticum hominem post unam
et secundam correptionem devita 11 sciens quia subversus est qui
eiusmodi est et delinquit, [s]cum sit proprio iudicio condemnatus.
12 Cum misero ad te Artemam aut [t]Tychicum, festina ad me ve-
nire [u]Nicopolim; ibi enim statui hiemare. 13 Zenam legisperitum

m cf. 1 Tm 1, 3.
5] * *Catech. R. II 5, 54; 7, 31.*
n cf. Ac 14, 23; 2 Tm 2, 2.
6-9] 1 Tm 3, 2-4.
o cf. 1 Rg 2, 12; 22, 24.
7-11] 2 L. in cm. Cf. Pont.
p 1 Cor 4, 1, 2; 1 Pt 4, 10.
q 1 Tm 3, 8; 6, 5; 1 Pt 5, 2. — cf. Jo 10, 12.
r cf. 2 Tm 1, 13; 2, 15.
s cp. 2, 1; 1 Tm 1, 10.
t 1 Tm 1, 6. *u* v. Ac 11, 2.
v 2 Tm 4, 2. *w* cf. 2 Tm 3, 6.
x cf. Ac 17, 29; 1 Cor 15, 33.
y cp. 2, 15; 1 Tm 5, 20. — cf. Pro 13, 24; 29, 15; Ecli 30, 1.
z cp. 2, 2. — cf. 2 Cor 13, 10.

a v. 1 Tm 1, 4.
b Mt 15, 9; Col 2, 22. — cf. Ac 4, 19. [v. Ac 10, 15.
c cf. Lc 11, 41; 1 Tm 4, 3. —
d cf. Rm 14, 23.
16] * *cf. Catech. R. IV 11, 18.*
e 2 Tm 3, 5, 8. — cf. 1 Jo 2, 4.

a cp. 1, 9.
1-8] 3 L. ut s. cp. 1, 7-11.
b v. cp. 1, 13.
c cf. 1 Tm 2, 9; 3, 10.
d cf. 1 Tm 2, 12.
e cf. 1 Tm 5, 8.
f Eph 5, 22. *g* v. 1 Tm 6, 1.
h cf. 1 Tm 4, 12; 1 Pt 5, 3.
i 1 Tm 5, 14; 1 Pt 2, 12; 3, 16. — cf. Jb 1, 6-11.
j Eph 6, 5; 1 Tm 6, 1; 1 Pt 2, [18.
l cf. 1 Tm 3, 11.
m Mt 6, 16; Ph 2, 15.
n cp. 3, 4.
11-15] L. in Ms. 1 in Nativ. Dñi, — L. et Cp. (11, 12) in Circumc.
o Mt 10, 38, 39; 16, 24. — cf. 1 Pt 4, 2; 1 Jo 2, 16.
*12,13] * Catech. R. I 13, 3; II 6, 14; III 1, 2; 8, 25. — v. Ph 3, 20, 21. — Ant. in D.* [*3 Adv.*
p cf. Eph 1, 4.
q 1 Cor 1, 7; 2 Pt 3, 12.
r Rm 4, 25; Gal 1, 4; 2, 20; 1 Tm 2, 6.
s Ps 129, 8. — v. 1 Pt 1, 18.
t Ez 37, 23; Ap 1, 5. — v. cp. 3, 5.
u cp. 3, 8; Eph 2, 10; 1 Pt 3, [13.
15-3, 11] LL. in fr. 6 hebd. 5 p. [*Epiph.*
v cp. 1, 13; 1 Tm 5, 20.
x cf. 1 Tm 4, 12.

a Rm 13, 1; 1 Pt 2, 13.
b 2 Tm 2, 21.
c Eph 4, 31, 32. *d* 1 Cor 6, 11.
e cf. Rm 6, 16; 2 Pt 2, 19. — [v. Jo 3, 34.
f v. cp. 2, 11.
4-7] L. in Ms. 2 in Nativ. Dñi et *in eiusd. oct.*
5] * *Catech. R. IV 9, 10.*
g Rm 3, 20; Gal 2, 16.
h Eph 2, 8, 9.
i Eph 5, 26. — v. Jo 3, 5; Ap [1, 5.
j Ac 2, 33; 10, 45; Rm 5, 5. — cf. Jl 2, 28.
l cp. 2, 11, 12; Rm 3, 24.
m Rm 8, 17. — cf. Heb 1, 14; [Jc 2, 5.
n v. 1 Tm 1, 15.
o vr. 14; cp. 2, 14.
p 1 Tm 4, 7; 2 Tm 2, 16, 23.
q 2 Tm 2, 14. [— cf. 1 Tm 1, 4.
r Mt 18, 15-17; 2 Jo 10. — cf. 2 Tm 2, 25, 26.
s Mr 16, 16; Jo 3, 10. — cf. 1 [Jo 5, 10.
t v. 2 Tm 4, 12.
u cf. 2 Tm 4, 10.

et [v]Apollo sollicite praemitte, ut nihil illis desit. 14 Discant autem
et nostri [o]bonis operibus praeesse ad usus necessarios, ut non sint
[x]infructuosi.
15 Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta eos [y]qui nos amant
in fide. [z]Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

v v. Ac 18, 24; 1 Cor 3, 5, 6.
x 2 Pt 1, 8. — cf. Mt 7, 19; Ph 1, 11; 4, 17; Col 1, 10.
y Gal 6, 10.
z 2 Tm 4, 22.

EPISTULA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD PHILEMONEM

PAULUS, [a]vinctus Christi Iesu et [b]Timotheus frater
Philemoni dilecto et adiutori nostro 2 et Appiae
sorori carissimae et [c]Archippo commilitoni nostro
et [d]ecclesiae, quae in domo tua est. 3 [e]Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro et Domino Iesu
Christo.
4 Gratias ago Deo meo semper memoriam tui
faciens in orationibus meis, 5 [f]audiens caritatem
tuam et [g]fidem, quam habes in Domino Iesu et in omnes sanctos;
6 ut communicatio fidei tuae [h]evidens fiat in [i]agnitione omnis operis
boni, quod est in vobis in Christo Iesu. 7 [j]Gaudium enim magnum
habui et consolationem in caritate tua, quia [l]viscera sanctorum requieverunt per te, frater.
8 Propter quod [m]multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi, [n]quod ad rem pertinet, 9 propter caritatem magis obsecro,
cum sis talis ut Paulus senex, nunc autem et [a]vinctus Iesu Christi:
10 obsecro te pro [o]meo filio, [p]quem genui in vinculis, [q]Onesimo;
11 qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem et mihi et tibi utilis:
12 quem remisi tibi. Tu autem illum ut mea viscera suscipe; 13 quem
ego volueram mecum detinere, ut [r]pro te mihi ministraret [a]in vinculis evangelii; 14 sine consilio autem tuo nihil volui facere, uti ne
velut [s]ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. 15 [t]Forsitan enim ideo discessit ad horam a te, ut aeternum illum reciperes;
16 [u]iam non ut servum, sed pro servo [v]carissimum fratrem, maxime
mihi, quanto autem magis tibi, [x]et in carne et in Domino. 17 Si ergo
habes me [y]socium, suscipe illum sicut me; 18 si autem aliquid nocuit tibi aut debet, hoc mihi imputa. 19 [z]Ego Paulus scripsi mea
manu, ego reddam; ut non dicam tibi quod et teipsum mihi debes.
20 Ita, frater, ego te fruar in Domino: [l]refice viscera mea in Domino. 21 [a]Confidens in oboedientia tua scripsi tibi sciens quoniam
et super id quod dico facies. 22 Simul autem et [b]para mihi hospitium; nam spero [c]per orationes vestras donari me vobis.
23 Salutat te [d]Epaphras concaptivus meus in Christo Iesu, 24 [e]Marcus, [e]Aristarchus, [f]Demas et [f]Lucas adiutores mei.
25 [g]Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

a vr. 9. — Eph 3, 1; Ph 1, 7.
b 1 Th 3, 2.
1-19] *L. in sb. a. D. 6 p. Epiph.*
1] * *Catech. R. I 10, 10.*
c Col 4, 17. — cf. Ph 2, 25.
d cf. Rm 16, 5; Col 4, 15.
e v. Rm 1, 7-9.
f cf. Col 1, 4.
g Eph 1, 15.
h v. Mt 5, 16.
i Ph 1, 9; Col 1, 9.
j cf. 2 Cor 7, 4, 13; Col 4, 11.
l cf. vr. 20; Rm 15, 32; 2 Cor 7, 13; 2 Tm 1, 16.
m Eph 6, 20.
n cf. Eph 5, 4.
o v. 3 Jo 4.
p 1 Cor 4, 15. — cf. Gal 4, 19.
q Col 4, 9.
r cf. 1 Cor 16, 17.
s cf. 2 Cor 9, 7; 1 Pt 5, 2.
t cf. Gn 45, 5. 8; 50, 20.
u v. 1 Cor 7, 22.
v Lc 22, 32; Jo 21, 23; Col 4, 9; 1 Tm 6, 2.
x Col 3, 22, 23. — cf. Eph 6, 5.
y cf. 2 Cor 8, 23.
z 1 Cor 16, 21; Gal 6, 11; 2 Th 3, 17.
a v. 2 Cor 2, 3.
b cf. Ph 1, 25; 2, 24.
c Rm 15, 30; 2 Cor 1, 11. — cf. Heb 13, 18, 19.
d Col 1, 7; 4, 12.
e Col 4, 10.
f Col 4, 14; 2 Tm 4, 10, 11.
g Gal 6, 18. — v. Rm 16, 20.

EPISTULA
BEATI PAULI APOSTOLI
AD HEBRAEOS

ULTIFARIAM [a]multisque modis olim Deus [b]loquens
patribus in prophetis, 2 [c]novissime diebus istis
[d]locutus est nobis in Filio, [e]quem constituit he-
redem universorum, [f]per quem fecit et saecula:
3 [g]qui, cum sit splendor gloriae et [h]figura substan-
tiae eius [i]portansque omnia verbo virtutis suae,
[j]purgationem peccatorum faciens, [l]sedet ad dexte-
ram maiestatis in excelsis; 4 tanto melior angelis
effectus, quanto [m]differentius prae illis nomen hereditavit. 5 Cui
enim dixit aliquando angelorum:

' [n]Filius meus es tu, ego hodie genui te?

Et rursum:

' [o]Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium '?

6 Et, cum iterum introducit [p]primogenitum in orbem terrae, dicit:

' [q]Et adorent eum omnes angeli Dei '.

7 Et ad angelos quidem dicit:

' [r]Qui facit angelos suos spiritus,
et ministros suos flammam ignis ';

8 ad Filium autem:

' [s]Thronus tuus, Deus, in saeculum saeculi,
virga aequitatis virga regni tui.
9 Dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem;
[t]propterea unxit te Deus, Deus tuus,
oleo exsultationis prae participibus tuis '.

10 et:

' [u]Tu in principio, Domine, terram fundasti,
et opera manuum tuarum sunt caeli:
11 ipsi peribunt, [v]tu autem permanebis;
et omnes ut vestimentum veterascent,
12 et velut amictum mutabis eos, et mutabuntur;
tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient '.

13 Ad quem autem angelorum dixit aliquando:

[x]Sede a dextris meis,
quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum '?

14 Nonne omnes sunt administratorii spiritus, [y]in ministerium missi
propter eos qui hereditatem capient salutis?

2 Propterea abundantius oportet observare nos ea quae audivimus,
[a]ne forte pereffluamus. 2 Si enim, [b]qui per angelos dictus est, sermo
factus est firmus, et [c]omnis praevaricatio et inoboedientia accepit
iustam mercedis retributionem; 3 [d]quomodo nos effugiemus, si tantam
[e]neglexerimus salutem, quae, cum initium accepisset enarrari per
Dominum, ab eis qui audierunt [f]in nos confirmata est, 4 [f]contestante
Deo signis et portentis et [g]variis virtutibus et [h]Spiritus sancti distri-
butionibus secundum suam voluntatem?
5 Non enim angelis subiecit Deus [i]orbem terrae futurum, de quo
loquimur. 6 Testatus est autem in quodam loco quis dicens:

' [j]Quid est homo, quod memor es eius?
aut filius hominis, quoniam visitas eum?

*1, 2] * Pii IX epist. 11 Dec. 1862; * Conc. Vat. s. III cp. 2 — * Catech. R. IV 9, 15. — V. All. in Circ. Dñi.*
1-14] LL. in D. 6 p. Epiph.; L. in Ms. 3 et Cpp. in Nat. Dñi.
a cf. Nm 12, 6, 8; Jl 2, 28, 20.
b 2 Pt 1, 21.
c cf. Ac 2, 17; 1 Pt 1, 20.
d Jo 1, 17; 15, 15.
e Ps 2, 8; Mt 21, 38. — cf. Mt 28, 18
f 1 Cor 8, 6; Col 1, 16. — v. [Jo 1, 3.
g Col 1, 15. — v. Sap. 7, 26.
3] Ant. in Transf. Dñi.
h cf. Jo 12, 45; 14, 9. — v. 2 Cor 4, 4.
i cf. cp. 11, 3; Col 1, 7.
j v. cp. 9, 14.
l cp. 10, 12; 12, 2; Mr 16, 19; [Col 3, 1.
m Eph 1, 21; Ph 2, 9.
n Ps 2, 7. — v. cp. 5, 5; Ac 13, 33.
o 2 Rg 7, 14. — cf. Ps 88, 27, [28.
*6] * Conc. Trid. s. XIII cp. 5.*
7] V. All. in fs. s. Mich. ar- [chang.
p v. Rm 8, 29.
q Ps 96, 7.
r Ps 103, 4.
s Ps 44, 7, 8. — v. Lc 1, 32, 33.
t cf. Is 61, 1-3.

u Ps 101, 26, 28.
v cf. cp. 13, 8.
*13] * Catech. R. I 7, 3.*
x Ps 109, 1. — cf. cp. 10, 13; Mt 22, 44.
*14] * Catech. R. III 2, 21; IV 9, 4. — Ant. in fs. ss. Ang. c. etc.*
y cf. Gn 19. 16; 28, 12; 32, 1, 2; Jd 6, 11; 13, 3; Ps 33, 8; 90, 11; 102, 20, 21; Dn 3, 28; 6, 22; 10, 11; Mt 18, 10; Ac 13, 7 etc.
z Rm 8, 17; Tt 3, 7; Jc 2, 5. — v. Mt 25, 34.

a cf. Ecli 21, 17.
b v. Ac 7, 53.
c cf. cp. 10, 28; Nm 15, 30, 31 [etc.
d cf. cp. 10, 29; 12, 25.
e cf. Mt 22, 5, 7.
f cf. Mr 16, 20; Ac 2, 22; 5, 32.
g cf. 1 Cor 12, 4-11.
h cf. Eph 1, 5.
i cp. 6, 5.
j Ps 8, 5-7.

1. Novi Testamenti prae vetere excellentiam demonstrat (1, 1-10, 18) *comparatis inter se utriusque Testamenti* a) *ministris, qui fuerunt angeli in vetere, in novo Filius Dei* (*1, 1-2, 18*); b) *mediatoribus, Moyse nempe et Christo*

7 [l]Minuisti eum paulo minus ab angelis,
gloria et honore coronasti eum
et constituisti eum super opera manuum tuarum:
8 omnia subiecisti sub pedibus eius'.
[m]In eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectum ei;
nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei. 9 Eum autem,
[l]qui modico quam angeli minoratus est, videmus Iesum [n]propter
passionem mortis [o]gloria et honore coronatum, ut gratia Dei [p]pro
omnibus [q]gustaret mortem. 10 [r]Decebat enim eum, propter quem
omnia et per quem omnia, [s]qui multos filios in gloriam adduxerat,
[t]auctorem salutis eorum [r]per passionem consummare. 11 [u]Qui enim
sanctificat et qui sanctificantur ex uno omnes. Propter quam causam
[v]non confunditur [w]fratres eos vocare dicens:
12 '[y]Nuntiabo nomen tuum fratribus meis:
in medio ecclesiae laudabo te',
13 et iterum: '[z]Ego ero fidens in eum', et iterum: '[a]Ecce ego
et pueri mei, quos dedit mihi Deus'. 14 Quia ergo pueri commu-
nicaverunt carni et sanguini, et [b]ipse similiter participavit eisdem,
ut [c]per mortem destrueret eum [d]qui habebat mortis imperium, id
est diabolum; 15 et liberaret eos qui [e]timore mortis per totam vitam
obnoxii erant servituti. 16 Nusquam enim angelos apprehendit, sed
[f]semen Abrahae apprehendit. 17 Unde debuit per omnia [g]fratribus
similari, [h]ut misericors fieret et fidelis pontifex [i]ad Deum, ut repro-
pitiaret delicta populi. 18 In eo enim, in quo passus est ipse et [j]ten-
tatus, potens est et eis qui tentantur auxiliari.
3 Unde, fratres sancti, [a]vocationis caelestis participes, considerate
[b]apostolum et pontificem confessionis nostrae Iesum, 2 'qui fide-
lis est ei qui fecit illum, [c]sicut et Moyses, in omni domo eius'.
3 [d]Amplioris enim gloriae iste prae Moyse dignus est habitus, quanto
ampliorem honorem habet domus qui fabricavit illam. 4 Omnis
namque domus fabricatur ab aliquo; [e]qui autem omnia creavit Deus
est. 5 Et [c]Moyses quidem 'fidelis erat in tota domo eius' tanquam
[f]famulus, [g]in testimonium eorum quae dicenda erant; 6 Christus
vero tanquam [h]filius in domo sua: [i]quae domus sumus nos, [j]si fidu-
ciam et gloriam spei usque ad finem firmam retineamus. 7 Quapropter
sicut dicit Spiritus sanctus:
'[l]Hodie, si vocem eius audieritis,
8 nolite [m]obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione
secundum diem tentationis in deserto,
9 ubi tentaverunt me patres vestri,
probaverunt et viderunt opera mea 10 [n]quadraginta annis;
propter quod infensus fui generationi huic,
et dixi: Semper errant corde,
ipsi autem non cognoverunt vias meas;
11 [o]sicut iuravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam'.
12 Videte, fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum in-
credulitatis [p]discedendi a [q]Deo vivo; 13 sed [r]adhortamini vosmeti-
psos per singulos dies, donec hodie cognominatur, ut non obdu-
retur quis ex vobis [s]fallacia peccati. 14 [t]Participes enim Christi ef-
fecti sumus, [j]si tamen initium substantiae eius usque ad finem fir-
mum retineamus. 15 Dum dicitur:
'[l]Hodie si vocem eius audieritis,
nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerba-[tione',
16 [u]quidam enim audientes exacerbaverunt, sed non [v]universi qui
profecti sunt ex Aegypto per Moysen. 17 Quibus autem 'infensus
est quadraginta annis'? Nonne illis qui peccaverunt, [x]quorum cada-
vera prostrata sunt in deserto? 18 Quibus autem iuravit [y]non introire
in requiem ipsius, nisi illis qui increduli fuerunt? 19 Et videmus
quia [z]non potuerunt introire propter incredulitatem.
4 Timeamus ergo ne forte, relicta pollicitatione introëundi in re-
quiem eius, existimetur [a]aliquis ex vobis deesse. 2 Etenim et no-
bis nuntiatum est quemadmodum et illis; sed non profuit illis [b]sermo
auditus non admixtus fidei ex iis quae audierunt. 3 [c]Ingrediemur
enim in requiem qui credidimus quemadmodum dixit:

l cf. Lc 20, 36.
m cf. 1 Cor 15, 26, 27.
n Ph 2, 7-9. — v. Jo 10, 17.
o Ps 8, 6; Ac 3, 13; 1 Pt 1, 21. — v. Ac 2, 33.
9, 10] R. in fs. 5 Vuln. DNJC.
p Rm 5, 18; 2 Cor 5, 15; 1 Tm 2, 6. — cf. Jo 12, 32.
q Mt 16, 28; Jo 8, 52.
r cf. Lc 24, 26. *s* Rm 11, 36.
t Rm 8, 30. — cf. Mt 26, 28.
u cp. 12, 2; Ac 3, 15.
v cf. Mt 25, 40; Jo 17, 19.
w cf. Mr 8, 38.
x Mt 28, 10; Mr 3, 34, 35; Jo [15, 14.
*11] * Catech. R. I 2, 9; IV 9,* [*14.*
y Ps 21, 23.
z Ps 17, 3; Is 8, 17; 12, 2.

a Is 8, 18. — cf. Jo 17, 2.
14, 15, 17] R. in fs. 5 Vuln. [*DNJC*
b v. Jo 1, 14.
*14] * Catech. R. I 5, 6.*
c cf. Jo 12, 32, 33. — v. 1 Cor 15, 54-56; Col 1, 15; 2 Tm 1, 10.
d 1 Jo 3, 8. — cf. Jo 16, 11.
e cf. Rm 8, 15.
*16] * Catech. R. I 4, 11.*
f Is 41, 8, 9. *g* Ph 2, 7.
h cp. 4, 15, 16. — cf. cp. 5, 2.
i cp. 5, 1; Rm 15, 17. [7, 8.
*17] * Catech. R. IV 7, 4; II 5, 68. — R. in fs. ss. Famil. J. M. J. — v. Lv 21, 10.*
j cp. 4, 15. — cf. Lc 22, 28.

a Eph 4, 1; Ph 3, 14; 2 Tm 1, [9.
b cf. Jo 20, 21; Rm 15, 8.
*1] * Conc. Ephes. (an. 431) can. 10.*
1-16] LL. in fr. 2 hebd. 6 p. [*Epiph.*
c Nm 12, 7; Ecli 45, 4.
3] v. 2 Cor 3, 7.
d cf. Mt 12, 41, 42.
e Eph 2, 10; 3, 9.
f Ex 14, 31; Dt 34, 5; Js 1, 2; 8, 31; Ps 104, 26; Sap 10, 16; [Ap 15, 3.
g Dt 18, 15, 18, 19.
h v. cp. 1, 2.
i 1 Cor 3, 16; 6, 19; 2 Cor 6, 16; Eph 2, 21; 1 Tm 3, 15; 1 Pt 2, 5.
j Mt 10, 22; 24, 13; Jc 5, 11; Ap 2, 10. — cf. vr. 14; cp. 6, 11. [4, 7.
l Ps 94, 8-11. — v. vr. 15; cp.
m cf. Ac 5, 33; 7, 54.
n v. Ac 7, 36.
o cp. 4, 3, 5. — v. Nm 14, 22-30.
p Lc 8, 13; 1 Tm 4, 1.
q v. Mt 16, 16.
r cf. cp. 10, 24, 25.
s cf. Is 44, 20; Mt 13, 22; Rm [7, 11.
t 1 Cor 1, 9.

u Nm 14, 2 sq.; Dt 1, 34, 35.
v cf. Nm 14, 24, 30; Dt 1, 36, 38.
x Nm 14, 29. — v. Ju 5.
y Dt 1, 34, 35. — cf. cp. 4, 2.
z cp. 4, 6; Ps 77, 22; 105, 24.

1-12] LL. in fr. 3 hebd. 6 p. Epiph.
a cp. 12, 15.
b 1 Th 2, 13.
c Ps 94, 11. — v. cp. 3, 11.

(3, 1-6), in quem, ut in beatam requiem ingrediamur, necesse est credere (7-4, 13); denique c) *pontificibus. Quam comparationem paulo amplius explicans, Christum dicit sacerdotem esse secundum ordinem Mel-*

' Sicut iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam ':
et quidem operibus ab [d]institutione mundi perfectis; 4 dixit enim in
quodam loco de die septima sic: ' [e]Et requievit Deus die septima
ab omnibus operibus suis '. 5 Et in isto rursum: ' [c]Si introibunt in
requiem meam '. 6 Quoniam ergo superest introire quosdam in illam,
et ii, quibus prioribus adnuntiatum est, [f]non introierunt propter in-
credulitatem: 7 iterum terminat diem quendam, h o d i e, in David
dicendo post tantum temporis, sicut supra dictum est:
' [g]Hodie, si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra '.
8 Nam, [h]si eis Iesus requiem praestitisset, nunquam de alia loque-
retur posthac die. 9 Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei. 10 Qui
enim ingressus est in requiem eius, etiam ipse [i]requievit ab operi-
bus suis, sicut a suis Deus. 11 Festinemus ergo ingredi in illam
requiem, ut [j]ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.
12 [l]Vivus est enim sermo Dei et efficax et [m]penetrabilior omni gla-
dio ancipiti et pertingens usque ad divisionem animae ac spiritus,
compagum quoque ac medullarum, et [n]discretor cogitationum et
intentionum cordis. 13 Et [o]non est ulla creatura invisibilis in con-
spectu eius; omnia autem [p]nuda et aperta sunt oculis eius, ad quem
nobis sermo.
14 Habentes ergo [q]pontificem magnum, [r]qui penetravit caelos,
Iesum Filium Dei, [s]teneamus confessionem. 15 Non enim habemus
pontificem, [t]qui non possit compati infirmitatibus nostris, [q]tentatum
autem per omnia pro similitudine [u]absque peccato. 16 [v]Adeamus
ergo cum fiducia ad thronum gratiae, ut misericordiam consequamur
et gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

5 Omnis namque pontifex ex hominibus adsumptus [a]pro hominibus
constituitur in iis quae sunt [b]ad Deum, [a]ut offerat dona et sacri-
ficia pro peccatis; 2 [c]qui condolere possit iis qui ignorant et errant,
quoniam et [d]ipse circumdatus est infirmitate; 3 et propterea debet,
[e]quemadmodum pro populo, ita etiam et pro semetipso offerre pro
peccatis. 4 [f]Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a
Deo [g]tanquam Aaron. 5 Sic et Christus [h]non semetipsum clarificavit
ut pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum:
' [i]Filius meus es tu, ego hodie genui te ';
6 quemadmodum et in alio loco dicit:
' [j]Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech.
7 [l]Qui in diebus carnis suae preces supplicationesque ad eum, [m]qui
possit illum salvum facere a morte, [n]cum clamore valido et lacrimis
offerens [o]exauditus est pro sua reverentia. 8 Et quidem, [p]cum esset
Filius Dei, [q]didicit ex iis quae passus est oboedientiam, 9 et [r]con-
summatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis ae-
ternae, 10 appellatus a Deo pontifex [j]iuxta ordinem Melchisedech.
11 De quo nobis grandis sermo et [s]ininterpretabilis ad dicendum,
quoniam [t]imbecilles facti estis ad audiendum. 12 Etenim, cum debe-
retis magistri esse propter tempus, rursum indigetis, ut vos docea-
mini quae sint [u]elementa exordii sermonum Dei, et [v]facti estis
quibus lacte opus sit non solido cibo. 13 Omnis enim qui lactis est
particeps expers est sermonis iustitiae, [x]parvulus enim est. 14 [y]Per-
fectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exer-
citatos habent sensus [z]ad discretionem boni ac mali.

6 Quapropter [a]intermittentes [b]inchoationis Christi sermonem ad
perfectiora feramur, non rursum iacientes fundamentum [c]paeni-
tentiae [d]ab operibus mortuis et [e]fidei ad Deum, 2 [e]baptismatum do-
ctrinae, [f]impositionis quoque manuum ac [g]resurrectionis mortuorum
et iudicii aeterni. 3 Et hoc faciemus, [h]si quidem permiserit Deus.
4 [i]Impossibile est enim eos, qui semel sunt [j]illuminati, gustaverunt
etiam [l]donum caeleste et [m]participes facti sunt Spiritus sancti, 5 [n]gu-
staverunt nihilominus bonum Dei verbum virtutesque [o]saeculi
venturi 6 et [p]prolapsi sunt, rursus renovari ad paenitentiam, rursum
crucifigentes sibimetipsis Filium Dei et ostentui habentes. 7 [q]Terra
enim saepe venientem super se bibens imbrem et generans herbam
opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo; 8 [r]pro-

d Mt 25, 34; Lc 11, 50.
e Gn 2, 2. — cf. Ex 20, 11; 31, [17.
f v. cp. 3, 19.
g Ps 94, 8. — v. cp. 3, 7, 8.
h Ac 7, 45. *i* cf. Ap 14, 13.
*11] * Catech. R. III 4, 16.*
11-5, 10] LL. in Parasc.
j cf. cp. 3, 12.
12, 13] Sap 7, 22-24.
l cf. Sap 18, 15, 16; Jr 23, 29; 1 Th 2, 13. [Pro 5, 4.
m Is 49, 2; Eph 6, 17. — cf.
n cf. 1 Cor 14, 24, 25.
*13] * Conc. Vat. s. III cp. 1. — * Catech. R. I 2, 6; III 3, 16; IV 15, 8.*
o 2 Par 16, 9; Jb 34, 21; Ps 32, 13-15; Pro 15, 3; Ecli 15, 20.
p Jb 26, 6. — cf. Ps 138, 5-12.
q cp. 2, 17, 18. — cf. cp. 10, 21.
r cp. 9, 24; Mr 16, 19; Eph 4, [10.
s cp. 10, 23.
*15] * Catech R. IV 15, 14.*
t cf. cp. 5, 2; Is 53, 3.
u 1 Pt 2, 22; 1 Jo 3, 5. — cf. cp. 7, 26; Jo 8, 46; 14, 30.
*16-5, 7] L. in Ms. pro elig. summ. Pont. — * cf. Catech. R. IV 1, 2 (16).* [cp. 7, 19, 25.
v cp. 10, 19; Eph 3, 12. — cf.

*1-6] L. in cm. CP. et M. et in anniv. cons. Ep. (1-4) * Catech. R. II 7, 3, 5 (4, 3).*
a cp. 8, 3, 4; 9, 9; 10, 11; 11, [4.
b cp. 2, 17.
c cp. 2, 18; 4, 15.
d cf. cp. 7, 28. [7; 16, 6, 17.
e cp. 7, 27; 9, 7; Lv 4, 3; 9,
f Nm 16, 5-40; 18, 7; 2 Par [26, 18.
g Ex 28, 1; 1 Par 23, 13.
h Jo 8, 54; Rm 15, 3.
5-10] 3 L. et L. in fs. Orat. DNJC. in monte Oliv.
i Ps 2, 7. — v. cp. 1, 5.
j Ps 109, 4. — v. cp. 6, 20; 7, [17, 21.
l Mt 26, 39, 44.
m cf. Jo 12, 27. [50.
n Ps 21, 2, 3. — cf. Mt 27, 46,
*7] * Catech R. IV 17, 6.*
o Ps 21, 25. *p* v. cp. 1, 2.
*8, 10] v. cp. 2, 17. — * Conc. Trid. s. VI cp. 11. — * cf. Catech. R. II 7, 8 (10).*
q Ph 2, 8. — v. Jo 14, 31.
r v. cp. 2, 10. *s* cf. 2 Pt 3, 16.
t Is 6, 10. — cf. Mt 13, 15; Mr [4, 33; Jo 16, 12.
u cp. 6, 1.
x 1 Cor 3, 1. — cf. 1 Pt 2, 2.
y 1 Cor 14, 20; Eph 4, 13. — cf. cp. 6, 1.
z Gn 3, 22, 3 Rg 3, 9; Is 7, 15.

a cf. Ph 3, 12-14. *b* cp. 5, 12.
1-10] LL. in fr. 4 hebd. 6 p. [*Epiph.*
c Ac 20, 21.
d cp. 9, 14. — cf. Ap. 3, 1, 2.
e Ac 19, 4, 5. — cf. cp. 9, 10.
f Ac 8, 17; 19, 6.
g Ac 17, 31, 32.
h v. 1 Cor 16, 7. [cf. Mt 12, 32.
i cp. 10, 26, 27; 2 Pt 2, 21. —
j cp. 10, 32; Eph 1, 18.
l Jo 4, 10; Eph 2, 8.
m cp. 2, 4, 5.
n Ps 33, 9; 1 Pt 2, 3.
o Mr 10, 30; Eph 1, 21. [2, 2.
*6] * cf. Catech. R. I 5, 11; III*
p cf. cp. 10, 29. *q* Ps 64, 10.
r Is 5, 1-7; Lc 13, 6, 9. — cf. Dt 29, 22-28; Jr 44, 22, 23.

chisedech (14-5, 10), et postquam hortatus est ut omnes in eum credant atque in fide proficiant (11-6, 19), typum illustrat (20-7, 3) et sacerdotii Melchisedech prae levitico nobilitatem demonstrat, et comparat

ferens autem spinas ac tribulos reproba est et maledicto proxima;
[s]cuius consummatio in combustionem.
9 Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora et viciniora
saluti, tametsi ita loquimur. 10 [t]Non enim iniustus Deus, ut oblivi-
scatur operis vestri et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius,
qui [u]ministrastis sanctis et ministratis. 11 Cupimus autem unum-
quemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem
[v]spei usque in finem; 12 ut non segnes efficiamini, verum imitatores
eorum qui fide et [y]patientia hereditabunt promissiones.
13 Abrahae namque promittens Deus, quoniam neminem habuit
per quem iuraret maiorem, [z]iuravit per semetipsum 14 dicens: '[a]Nisi
benedicens benedicam te et multiplicans multiplicabo te'. 15 Et
sic [y]longanimiter ferens adeptus est repromissionem. 16 Homines
enim per maiorem sui iurant, et [b]omnis controversiae eorum finis
ad confirmationem est iuramentum. 17 In quo abundantius volens
Deus ostendere [c]pollicitationis heredibus [d]immobilitatem consilii sui,
interposuit iusiurandum, 18 ut per duas res immobiles, quibus [e]im-
possibile est mentiri Deum, fortissimum solacium habeamus qui con-
fugimus ad tenendam [f]propositam spem; 19 quam sicut ancoram
habemus animae tutam ac firmam et incedentem usque [g]ad interiora
velaminis, 20 [h]ubi praecursor pro nobis introivit Iesus secundum
ordinem Melchisedech [i]pontifex factus in aeternum.
7 Hic enim [a]Melchisedech rex [b]Salem sacerdos Dei summi, qui
obviavit Abrahae regresso a caede regum et benedixit ei, 2 cui et
decimas omnium divisit Abraham: primum quidem qui interpretatur
rex iustitiae, deinde autem et rex Salem, quod est rex pacis:
3 sine patre, sine matre, [c]sine genealogia, neque initium dierum neque
finem vitae habens, adsimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in
perpetuum.
4 Intuemini autem quantus sit hic, cui et decimas dedit de prae-
cipuis Abraham [d]patriarcha. 5 Et quidem de filiis Levi sacerdotium
accipientes [e]mandatum habent decimas sumere a populo secundum
legem, id est a fratribus suis, quanquam et ipsi exierint de lumbis
Abrahae. 6 [c]Cuius autem generatio non adnumeratur in eis, decimas
sumpsit ab Abraham et hunc, [f]qui habebat repromissiones, benedixit.
7 Sine ulla autem contradictione, quod minus est a meliore benedi-
citur. 8 Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt; ibi
autem [g]contestatur quia [h]vivit. 9 Et, ut ita dictum sit, per Abraham
et Levi, qui decimas accepit, decimatus est; 10 adhuc enim in lum-
bis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.
11 [i]Si ergo consummatio per sacerdotium leviticum erat (populus
enim sub ipso legem accepit), quid adhuc necessarium fuit secun-
dum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem et non secun-
dum ordinem Aaron dici? 12 Translato enim sacerdotio, necesse
est ut et legis translatio fiat. 13 In quo enim haec dicuntur de alia
tribu est, de qua nullus altari praesto fuit. 14 Manifestum est enim,
quod [j]ex Iuda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de sa-
cerdotibus Moyses locutus est. 15 Et amplius adhuc manifestum est,
si secundum similitudinem Melchisedech exsurgat alius sacerdos,
16 qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secun-
dum virtutem vitae insolubilis. 17 [g]Contestatur enim, quoniam
'[l]tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech'.
18 Reprobatio quidem fit praecedentis mandati [m]propter infirmita-
tem eius et inutilitatem; 19 [n]nihil enim ad perfectum adduxit lex;
introductio vero [o]melioris spei, per quam [p]proximamus ad Deum.
20 Et quantum est non sine iureiurando; alii quidem sine iureiu-
rando sacerdotes facti sunt, 21 hic autem cum iureiurando per eum
qui dixit ad illum:
'Iuravit Dominus et non paenitebit eum:
Tu es sacerdos in aeternum';
22 in tantum [q]melioris testamenti sponsor factus est Iesu. 23 Et alii
quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohibe-
rentur permanere; 24 hic autem, eo quod [r]maneat in aeternum,
sempiternum habet sacerdotium; 25 unde et salvare in perpetuum

s cf. Ml 4, 1.
10] * *Conc. Trid. s. VI cp. 16. — * Catech. R. IV 9, 15.*
t Pro 19, 17; Mt 10, 42; 25, 35, 40. — cf. Ac 10, 4, 1 Th 1, 3.
u Rm 15, 31; 2 Tm 8, 4; 8, 1. 12; 2 Tm 1, 18; Ap 2, 9.
v Rm 5, 2-5.
x cp. 13, 7. — cf. cp. 10, 36.
y vf. 15. — cf. cp. 7, 6; Rm 4, 13.
z Gn 22, 16.
a Gn 22, 17.
16] * *cf. Catech. R. III 3, 17.*
b cf. Ex 22, 11.
c cp. 11, 9; Jc 2, 5.
d cf. Ps 109, 4; Pro 19, 21. — cf. Nm 23, 19; Eph 1, 11.
e cf. 2 Tm 2, 13; Tt 1, 2. — v. Nm 23, 19.
l cp. 12, 12.
g cp. 9, 7; Lv 16, 15.
h cp. 4, 14; 8, 1; 9, 24.
20] *R. in fr. 5 p. D. 5 Adv. — v. cp. 7, 4.*
i cp. 3, 1; 5, 6, 10; 7, 17, 21.
a Gn 14, 18-20.
b Gn 33, 18; (Ps 75, 3); Jo 3, 23 (?).
1-12] *LL. in fr. 5 hebd. 6 p. Epiph.*
2-4] *v. cp. 6, 20. — R. in D. 4 Adv.*
c cf. vr. 6.
d cf. Ac 2, 29; 7, 8, 9.
e Nm 18, 21, 26; 2 Par 31, 4, 5.
f v. Rm 4, 13.
g vr. 17. — cf. cp. 5, 6; 6, 20.
h cf. Lc 24, 5; Jo 6, 57; Ap 1. 17, 18.
i vr. 18, 19; cp. 8, 7. — cf. Gal 2, 21.
j Is 11, 1; Mic 5, 2; Mt 1, 3; Lc 3, 33; Ap 5, 5.
l Ps 109, 4. — v. vr. 21; cp. 5, 6; 6, 20.
m vr. 28; Rm 8, 3; Gal 4, 9. — cf. cp. 5, 2.
n cp. 9, 9; 10, 1. — cf. Ac 13, 39.
o cp. 6, 18.
p cf. vr. 25; Lv 10, 3. — v. cp. 4, 16.
q cp. 8, 6.
23-27] *L. in cm. CP.*
r vr. 21, 28.

personas, quae utroque iunctae sunt (4-28), tabernaculum utriusque sacerdotii (8, 1-5), foedera (6-13) necnon munera quae in Christo perfectissima sunt. Suo enim sacrificio semel oblato conscientias nostras

potest [p]accedentes [s]per semetipsum ad Deum semper vivens [t]ad in-
terpellandum pro nobis.
26 Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, [u]sanctus, innocens,
impollutus, [v]segregatus a peccatoribus et [x]excelsior caelis factus;
27 qui non habet necessitatem cotidie, quemadmodum sacerdotes,
[y]prius pro suis delictis hostias offerre deinde pro populi; hoc enim
fecit [z]semel seipsum offerendo. 28 Lex enim homines constituit sa-
cerdotes [m]infirmitatem habentes; sermo autem iurisiurandi, qui post
legem est, Filium [a]in aeternum perfectum.
8 Capitulum autem super ea quae dicuntur: Talem habemus pon-
tificem, qui [a]consedit in dextera sedis magnitudinis in caelis,
2 sanctorum minister et [b]tabernaculi veri, quod fixit Dominus et non
[c]homo. 3 [d]Omnis enim pontifex ad offerendum munera et hostias
constituitur; unde necesse est et [e]hunc habere aliquid quod offerat.
4 Si ergo esset super terram nec esset sacerdos, cum essent qui of-
ferrent secundum legem munera, 5 qui [f]exemplari et [g]umbrae deser-
viunt caelestium, sicut responsum est Moysi, cum consummaret ta-
bernaculum, ' [h]Vide, inquit, omnia facito secundum exemplar quod
tibi ostensum est in monte '. 6 Nunc autem [i]melius sortitus est mi-
nisterium, quanto et [j]melioris testamenti [l]mediator est, quod in me-
lioribus repromissionibus sancitum est. 7 [m]Nam si illud prius culpa
vacasset, non utique secundi locus inquireretur. 8 Vituperans enim
eos dicit: ' [n]Ecce dies venient, dicit Dominus, et consummabo super
domum Israël et super domum Iuda testamentum novum, 9 non
secundum testamentum, quod feci patribus eorum in die qua ap-
prehendi manum eorum ut educerem illos de terra Aegypti; quo-
niam ipsi non permanserunt in testamento meo, et ego neglexi eos,
dicit Dominus; 10 quia [o]hoc est testamentum, quod disponam domui
Israël post dies illos, dicit Dominus, dando leges meas in mentem
eorum et [p]in corde eorum superscribam eas et ero eis in Deum, et
ipsi erunt mihi in populum, 11 et [q]non docebit unusquisque proxi-
mum suum et unusquisque fratrem suum dicens: Cognosce Domi-
num; quoniam [r]omnes scient me a minore usque ad maiorem eorum;
12 quia propitius ero iniquitatibus eorum et [o]peccatorum eorum iam
non memorabor '. 13 Dicendo autem novum veteravit prius. Quod
autem [s]antiquatur et senescit prope interitum est.
9 Habuit quidem et prius iustificationes culturae et [a]sanctum [b]sae-
culare. 2 [c]Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant
candelabra et [d]mensa et propositio panum, quae dicitur [e]sancta.
3 Post [f]velamentum autem secundum tabernaculum, quod dicitur
sancta sanctorum, 4 [g]aureum habens turibulum et [h]arcam te-
stamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua [i]urna aurea ha-
bens manna et [j]virga Aaron quae fronduerat et [l]tabulae testamenti,
5 [h]superque eam erant cherubim gloriae obumbrantia [m]propitiato-
rium; de quibus non est modo dicendum per singula. 6 His vero ita
compositis, in [n]priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdo-
tes sacrificiorum officia consummantes; 7 in [o]secundo autem [p]semel
in anno [p]solus pontifex non sine sanguine, [q]quem offert pro sua et
populi ignorantia; 8 hoc significante Spiritu sancto, [r]nondum propa-
latam esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum.
9 Quae parabola est temporis instantis, iuxta quam munera et ho-
stiae offeruntur, [s]quae non possunt iuxta conscientiam perfectum fa-
cere servientem solummodo [t]in cibis et in potibus 10 et variis [u]ba-
ptismatibus et iustitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.
11 Christus autem adsistens pontifex [v]futurorum bonorum per am-
plius et perfectius [x]tabernaculum non manufactum, id est non huius
creationis, 12 neque per [y]sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per
proprium sanguinem [z]introivit semel in sancta, [a]aeterna redemptione
inventa. 13 [b]Si enim sanguis hircorum et taurorum, et [c]cinis vitulae
adspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, 14 quanto
magis [d]sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum [e]semetipsum obtu-
lit immaculatum Deo, [f]emundabit conscientiam nostram ab [g]operibus
mortuis ad serviendum Deo viventi? 15 Et ideo [h]novi testamenti
mediator est; [i]ut, morte intercedente, in redemptionem earum prae-

s Jo 14, 6.
t cp. 9, 24. — cf. 1 Jo 2, 1. — v. Rm 8, 34.
u Ps 15, 10; Ac 3, 14. — v. [Mr 1, 24.
v. v. cp. 4, 15.
x cf. cp. 8, 1. — v. cp. 4, 14.
y v. cp. 5, 3.
z cp. 9, 12; 10, 10. — cf. cp. 9, 28.
a cp. 2, 10; 5, 9.
a v. Mr 16, 19.
b cp. 1, 3; 10, 12; 12, 2.
c cp. 9, 11.
d cf. cp. 9, 1. 11. — v. Ex 33, 7.
e v. cp. 5, 1.
f cf. cp. 9, 12-14; 10, 9-12; Eph [5, 2.
g cp. 9, 23.
h cp. 10, 1; Col 2, 17.
i Ex 25, 40.
j cp. 1, 4; 2 Cor 3, 6-11.
k cp. 7, 22.
l cp. 9, 15; 12, 24; 1 Tm 2, 5. — cf. Gal 3, 19.
m v. cp. 7, 11.
n Jr 31, 29-34.
o cf. cp. 10, 16, 17; Rm 11, 27
p cf. 2 Cor 3, 3.
q 1 Jo 2, 27.
r Is 54, 13; Jo 6, 45.
s 2 Cor 5, 17.
a Ex 25, 8.
b cf. vr. 11; cp. 8, 2.
c Ex 26, 1. — cf. Ex 25, 31-39; 26, 35; 40, 4.
2-12] *L. in sb. QT. Spbr.*
d Ex 25, 23-39; 2 Par 13, 11.
e cf. Ez 44, 13; 45, 3.
f Ex 26, 31-33; 40, 3, 21.
g Lc 16, 12, 13.
h Ex 25, 10, 18; 40, 3, 20, 21;
i Ex 16, 33, 34. [3 Rg 8, 1-7.
j Nm 17, 10. [9, 21.
l Ex 25, 16; 40, 20; 3 Rg 8,
m Ex 37, 6-9; Lv 16, 2.
n cf. vr. 3. o cf. vr. 4.
p cp. 9. 25; Lv 16, 15, 34. — cf. cp. 10, 3; Ex 30, 10.
q v. cp. 5, 3.
r cp. 10, 19, 20. — cf. Jo 14, 6.
s cp. 7, 19; 10, 1.
t cf. Lv 11, 2 sqq.
u cp. 6, 2; Mr 7, 4. — v. Lv
v cp. 10, 1. [11, 25.
x vr. 24; cp. 8, 2. — cf. Mr 14, 58.
11-22] *L. (11-15) 1 et 2 L. et Cpp. in fs. pretiosiss. Sang.; LL. in sb. s.; L. et Cpp. in D. Pass.* — * *Catech. R. II 1, 29; III 2, 14 (12-14).*
y cp. 10, 4. — cf. Ac 20, 28.
z vr. 24. — cf. cp. 7, 27; 10, 10; 1 Pt 3, 18.
a cf. 1 Cor 6, 20.
b Lv 16, 14-16.
c Nm 19, 9, 17, 18.
d 1 Pt 1, 18, 19; 1 Jo 1, 7; Ap 7, 14. — cf. Tt 2, 14.
e cp. 7, 27; 8, 3.
f cf. cp. 1, 3; 10, 22; 1 Cor 6, 11 — cf. Ap. 7, 14.
g cp. 6, 1. — cf. Rm 6, 13; 1
h cp. 8, 6; 12, 24. [Pt 4, 2.
i Rm 3, 24. 25; 5, 6; Ap 5, 9.

varicationum, quae erant sub priori testamento, [j]repromissionem ac-
cipiant [l]qui vocati sunt aeternae hereditatis. 16 Ubi enim [m]testamen-
tum est, mors necesse est intercedat testatoris. 17 Testamentum
enim in mortuis confirmatum est; alioquin nondum valet, dum vivit
qui testatus est. 18 Unde [n]nec primum quidem sine sanguine dedi-
catum est. 19 Lecto enim omni mandato legis a Moyse universo po-
pulo, accipiens [v]sanguinem vitulorum et hircorum [o]cum aqua et lana
coccinea et hysopo, ipsum quoque librum et omnem populum ad-
spersit 20 dicens: '[n]Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos
Deus'. 21 Etiam [p]tabernaculum et omnia vasa ministerii sanguine
similiter adspersit; 22 et omnia paene in sanguine secundum legem
mundantur, et [q]sine sanguinis effusione non fit remissio.
23 Necesse est ergo [r]exemplaria quidem caelestium his mundari,
ipsa autem caelestia melioribus hostiis quam istis. 24 Non enim in
[x]manufacta sancta Iesus introivit exemplaria verorum, sed in ipsum
caelum, [s]ut appareat nunc vultui Dei pro nobis; 25 neque ut saepe
offerat semetipsum, quemadmodum [t]pontifex intrat in [u]sancta per sin-
gulos annos in sanguine alieno; 26 alioquin oportebat eum frequenter
pati ab origine mundi: nunc autem, semel in consummatione saeculo-
rum, ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit. 27 Et, quem-
admodum [y]statutum est hominibus semel mori, [z]post hoc autem iudi-
cium; 28 sic et Christus [a]semel oblatus est ad multorum exhaurienda
peccata, secundo sine peccato apparebit [b]exspectantibus se in salutem.
10 [a]Umbram enim habens lex [b]futurorum bonorum, non ipsam ima-
ginem rerum, per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas of-
ferunt indesinenter, [c]nunquam potest accedentes perfectos facere;
2 alioquin cessassent offerri, ideo quod nullam haberent ultra con-
scientiam peccati cultores semel mundati; 3 sed [d]in ipsis commemo-
ratio peccatorum per singulos annos fit. 4 [e]Impossibile enim est san-
guine taurorum et hircorum auferri peccata. 5 Ideo ingrediens mun-
dum dicit:

'[f]Hostiam et oblationem noluisti,
corpus autem aptasti mihi;
6 holocautomata pro peccato non tibi placuerunt,
7 tunc dixi: Ecce venio:
in capite libri scriptum est de me
ut faciam, Deus, voluntatem tuam'.

8 Superius dicens quia '[g]hostias et oblationes et holocautomata pro
peccato noluisti', nec placita sunt tibi quae secundum legem offe-
runtur, 9 tunc dixi: [h]Ecce venio ut faciam, Deus voluntatem tuam';
aufert primum, ut sequens statuat. 10 In qua voluntate [i]sanctificati
sumus [j]per oblationem corporis Iesu Christi semel. 11 Et omnis qui-
dem sacerdos praesto est cotidie ministrans et [m]easdem saepe offe-
rens hostias, [n]quae nunquam possunt auferre peccata; 12 hic autem
unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum [o]sedet in dex-
tera Dei, 13 de cetero exspectans '[p]donec ponantur inimici eius sca-
bellum pedum eius'. 14 [q]Una enim oblatione consummavit in sempi-
ternum sanctificatos. 15 Contestatur autem nos et Spiritus sanctus;
postquam enim dixit: 16 '[r]Hoc autem testamentum, quod testabor
ad illos post dies illos, dicit Dominus; dando leges meas in cordi-
bus eorum et in mentibus eorum superscribam eas; 17 et peccato-
rum et iniquitatum eorum iam non recordabor amplius'. 18 Ubi au-
tem horum remissio, iam non est oblatio pro peccato.

19 [s]Habentes itaque, fratres, fiduciam in introitu [t]sanctorum in
sanguine Christi, 20 [t]quam initiavit nobis viam novam et viventem
per [u]velamen, id est carnem suam, 21 et [v]sacerdotem magnum super
domum Dei; 22 accedamus cum vero corde in plenitudine fidei [x]ad-
spersi corda a conscientia mala et [y]abluti corpus aqua munda; 23 [z]te-
neamus spei nostrae confessionem indeclinabilem ([a]fidelis enim est
qui repromisit) 24 et [b]consideremus invicem in provocationem cari-
tatis et bonorum operum, 25 [c]non deserentes collectionem nostram,
sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes et [d]tanto magis
quanto videritis appropinquantem diem.

j cf. cp. 10, 36; Ex 32, 13.
l cf. cp. 3, 1. — v. Rm 8, 28.
*17] * cf. Catech. R. II. 4, 23.*
m cf. Gal 3, 15.
n Ex 24, 6-8. — cf. Mt 26, 28.
o cf. Lv 14, 4, 7; Nm 19, 6, 17.
p v 8, 15, 19; 16, 14, 16; 2 Par 29, 22.
q Lv 17, 11. *r* cp. 8, 5.
s cp. 7, 25; 1 Jo 2, 1. — v. Rm [8, 34.
t v. vr. 7.
u v. vr. 12. [— v. cp. 10, 14.
v cf. 1 Cor 10, 11; Gal 4, 4.
x 1 Jo 3, 5. — cf. Dn 9, 24.
*27] * cf. Catech. R. I 8, 3; II* [*6, 1.*
y Gn 3, 19; Ec 12, 7.
z v. Mt 16, 27.
*28] * Conc. Valent. (855) can. 4. — * Conc. Trid. s. XXII cp. 2. — * cf. Catech. R. II 4, 24. — Cm. in fs. pretiosiss. Sang.*
a Is 53, 12; 1 Pt 2, 24; 3, 18.
b Ac 1, 11.
c Tt 2, 13. — cf. Is 25, 9.
a cp. 8, 5; Col 2, 17.
b cp. 9, 11.
c cp. 7, 19; 9, 9.
d cp. 9, 7; Lv 16, 21.
e vr. 11. — cf. Is 1, 11-15; Mic 6, 6-8.
f cf. cp. 1, 6. — v. Ps 39. 7-9.
g vr. 5.
h vr. 7.
i cp. 2, 11; 13, 12.
j cp. 7, 27; 9, 12.
l cf. Nm 28, 3-8.
m v. cp. 5, 2.
n vr. 1, 4. — cf. cp. 9, 9.
o cp. 1, 3; 8, 1. — v. Mr 16, 19.
p cp. 1, 13; 1 Cor 15, 25-28. — cf. Mt 22, 24.
*14] * Conc. Trid. s. XXII cp. 1.*
q cf. cp. 9, 26.
r Jr 31, 33, 34. — v. cp. 8, 10, 12.
*19-24] 3 L. ut s. cp. 9, 11. — * Catech. R. I 5; 14 (19).*
s v. cp. 4, 16.
t cp. 9, 3.
u cp. 9, 8. — cf. Jo 10, 9; 14, 6.
v Zc 6, 11-13. — cf. cp. 4, 14.
x cf. 2 Cor 7, 1; 1 Pt 1, 2. — v. cp. 9, 14.
y cf. Ez 36, 25, 27; 1 Cor 6, 11; Eph 5, 26; Tt 3, 5. — v. Jo 3, 5.
*22, 26, 28] * Conc. Valent. (855) can. 5.*
z cp. 4, 14.
a cp. 11, 11 — v. 1 Cor 1, 9.
b cf. cp. 3, 13.
c cf. Ac 2, 42.
d Rm 13, 11-13; Jc 5, 8.

sistant (19-25), eo instantius monet, quo adversus incredulos severiori iudicio animadvertendum erit (26-31), reservato perseverantibus praemium aeternum (32-39). Id vero inculcat ex veteri Testamento exem-

26 [e]Voluntarie enim peccantibus nobis [f]post acceptam notitiam
veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, 27 [g]terribilis autem
quaedam exspectatio iudicii et [h]ignis aemulatio, quae [i]consumptura
est adversarios. 28 [j]Irritam quis faciens legem Moysi sine ulla mi-
seratione [l]duobus vel tribus testibus moritur: 29 [m]quanto magis pu-
tatis deteriora mereri supplicia [n]qui Filium Dei conculcaverit et [o]san-
guinem testamenti pollutum duxerit, [p]in quo sanctificatus est, et [q]spi-
ritui gratiae contumeliam fecerit? 30 Scimus enim qui dixit: ' [r]Mihi
vindicta et ego retribuam'; et iterum: ' [r]Quia iudicabit Dominus
populum suum'. 31 [s]Horrendum est incidere in manus Dei viventis.
32 Rememoramini autem pristinos dies, in quibus [t]illuminati [u]ma-
gnum certamen sustinuistis passionum; 33 et in altero quidem oppro-
briis et tribulationibus [v]spectaculum facti, in altero autem socii taliter
conversantium effecti. 34 Nam et [x]vinctis compassi estis et [y]rapinam
bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis cognoscentes vos habere
[z]meliorem et manentem substantiam. 35 [a]Nolite itaque amittere confi-
dentiam vestram, [b]quae magnam habet [c]remunerationem. 36 [d]Patientia
enim vobis necessaria est, ut [e]voluntatem Dei facientes reportetis pro-
missionem. 37 ' [f]Adhuc enim modicum aliquantulum qui venturus est
veniet et non tardabit. 38 [g]Iustus autem meus ex fide vivit; quod [h]si
subtraxerit se, non placebit animae meae'. 39 Nos autem non sumus
subtractionis filii in perditionem, sed fidei in adquisitionem animae.
11 Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum [a]non
apparentium. 2 In hac enim testimonium consecuti sunt [b]senes.
3 Fide intelligimus [c]aptata esse saecula verbo Dei, ut [d]ex invisibili-
bus visibilia fierent. 4 Fide [e]plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit
Deo, per quam testimonium consecutus est esse iustus, testimonium
perhibente muneribus eius Deo, et per illam [f]defunctus adhuc loquitur.
5 Fide [g]Henoch translatus est, ne [h]videret mortem, et non inveniebatur,
quia transtulit illum Deus; ante translationem enim testimonium ha-
buit [g]placuisse Deo. 6 [i]Sine fide autem impossibile est placere Deo;
[j]credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus
se [j]remunerator sit. 7 Fide [l]Noë, responso accepto de iis [a]quae adhuc
non videbantur, metuens [m]aptavit arcam in salutem domus suae, per
quam [m]damnavit mundum; et iustitiae, [a]quae per fidem est, heres est
institutus. 8 Fide qui vocatur [n]Abraham oboedivit in locum exire
[o]quem accepturus erat in hereditatem, et exiit nesciens quo iret; 9 fide
demoratus est in [p]terra repromissionis tanquam in aliena, [q]in casulis
habitando cum Isaac et Iacob coheredibus repromissionis eiusdem.
10 Exspectabat enim [r]fundamenta habentem civitatem, [s]cuius artifex
et conditor Deus. 11 Fide et ipsa [t]Sara sterilis virtutem in conceptio-
nem seminis accepit etiam praeter tempus aetatis, quoniam [u]fidelem
credidit esse eum qui repromiserat; 12 propter quod et ab uno orti
sunt et, hoc [v]emortuo, [x]tanquam sidera caeli in multitudinem, et sicut
harena quae est ad oram maris innumerabilis.
13 [y]Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, [z]non acceptis repromis-
sionibus, sed a longe eas adspicientes et salutantes et [b]confidentes
quia peregrini et hospites sunt super terram. 14 Qui enim haec di-
cunt significant se patriam inquirere. 15 Et, si quidem ipsius memi-
nissent de qua exierunt, [c]habebant utique tempus revertendi. 16 Nunc
autem meliorem appetunt, id est caelestem. Ideo [d]non confunditur
Deus vocari Deus eorum; [f]paravit enim illis civitatem.
17 Fide [f]obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, et unigenitum
offerebat, qui susceperat repromissiones, 18 ad quem dictum est:
' [h]Quia in Isaac vocabitur tibi semen'; 19 [i]arbitrans quia et a mor-
tuis suscitare potens est Deus, unde eum et in parabolam accepit.
20 Fide et de futuris [j]benedixit Isaac, Iacob et Esau. 21 Fide [l]Iacob
moriens singulos filiorum Ioseph benedixit et [m]adoravit fastigium
virgae eius. 22 Fide [n]Ioseph moriens de profectione filiorum Israël
memoratus est et de ossibus suis mandavit. 23 Fide [o]Moyses natus
occultatus est mensibus tribus a parentibus suis, eo quod vidissent
elegantem infantem et non timuerunt [p]regis edictum. 24 Fide Moy-

e cp. 6, 4-6; 1 Jo 5, 16. — cf. 2 Pt 2, 20, 21. [Nm 15, 30.
f 2 Pt 2, 20, 21.
g cp. 2, 3; 12, 25.
h Ps 78, 5; Is 26, 11; Sph 1, 18; 3, 8.
i v. 2 Th 1, 8.
j Mr 7, 9. — v. Dt 17, 2-6.
l Dt 19, 15. — cf. Mt 18, 16; 2 Cor 13, 1.
m cf. Mt 12, 32.
n cf. cp. 6, 6.
o cp. 13, 20; Zc 9, 11.
p cp. 9, 13, 14.
q cf. Mr 3, 29; Eph 4, 30.
r Dt 32, 35. 36. — v. Ps 134, 14.
s Ecli 2, 22. — cf. 2 Rg 24, 14; Dn 13, 23; Lc 12, 4, 5.
*32-38] L. in cm. Mm. — * Catech. R. II 2, 4 (32).*
t cp. 6, 4. *u* cf. Ph 1, 30.
v cf. 1 Cor 4, 9.
x cp. 13, 3; Mt 25, 36; 2 Tm 1, 16.
y cf. Mt 5, 12; Mr 10, 29, 30.
z 1 Pt 1, 4.
*35] * Conc. Trid. s. VI cp. 16.*

a cf. Lc 21, 19. [Lc 12, 33.
b Gn 15, 11; Sap 5, 16. — cf.
c cp. 12, 1-7; Ecli 2, 21; Lc 21, 19; Rm 2, 7; 12, 12.
d cp. 2, 2; 11, 26.
e Lc 10, 25-27; Jc 1, 12; 2, 5. — cf. cp. 11, 39.
f Hab 2, 3, 4.
37] R. in D. 3 Adv. et Ant. in fr. 5 subsq.
g Rm 1, 17; Gal 3, 11.
h cf. Ac 20, 20.

*1] * Conc. Vat. s. III cp. 3.*
1-10] LL. in fr. 6 hebd. 6 p. Epiph.
a Rm 8, 24; 2 Cor 4, 18; 5, 7; 1 Pt 1, 8.
b cf. Mt 15, 2.
c cp. 1, 2; Gn 1, 3.
d 2 Mc 7, 28. — cf. Rm 4, 17.
e Gn 4, 4-8. — cf. Pro 15, 8.
f cp. 12, 24; Gn 4, 10.
g Gn 5, 22-24; Ecli 44, 16; 49, 16. — cf. Sap. 4, 10, 11.
h Ps 88, 49; Lc 2, 26; Jo 8, 51.
*6] Conc. Trid. s. V cp. 6 et s. VI cp. 8. — * Catech. R. I 1, 6; II 5, 8.*
i cf. Sap. 1, 2.
j 1 Par 28, 9; Jr 29, 12-14. — cf. Jo 4, 24.
l Gn 6, 13-22; Ecli 44, 17; Lc 17, 26, 27; 1 Pt 3, 20.
m Rm 4, 13. — cf. Gn 6, 9; Ez 14, 14, 20.
n Gn 12, 1-4; Ac 7, 2-4. — cf. Ecli 44, 20-24.
o Gn 12, 7.
p Ac 7, 5.
q cf. Gn 12, 8; 13, 3; 18, 1, 9; 35, 27.
r cp. 12, 22; 13, 14. — cf. Ps 86, 1; Ap 21, 14.
s Ap 21, 2, 10.
t Gn 17, 19; 18, 11-14; 21, 2.
u cp. 10, 23.
v Rm 4, 19.
x Gn 22, 17; 32, 12. — v. Gn 15, 5.
*13] * Catech. R. I 7, 5; IV 11, 4.*
y cf. Mt 13, 17; 1 Pt 1, 10-12.
z vr. 39. *a* cf. vr. 27; Jo 8, 56.
b Gn 23, 4; 47, 9. — cf. cp. 13, 14; 1 Par 29, 15; Ps 38, 13; Eph 2, 19.
c cf. Gn 24, 6-8; 28, 2 sqq.
d Mr 8, 38; 1 Jo 2, 28.
e Gn 26, 24; 28, 13; Ex 3, 6; 4, 5. — cf. Mt 22, 32.
f vr. 10; Mt 25, 34; Jo 14, 2; 1 Cor 2, 9. *g* Gn 22, 1-10; Ecli 44, 20; Jc 2, 21. *h* Gn 21, 12. — cf. Rm 9, 7.
i Rm 4, 17-21. — cf. vr. 12. *j* Gn 27, 27-29, 39, 40. *l* Gn 48, 16-20. *m* cf. Gn 47, 31. *n* Gn 50, 24. — cf. Ex 13, 19. *o* Ex 2, 2, 3; Ac 7, 20. *p* cf. Ex 1, 16, 22.

plis allatis eorum qui in fide perseverantes et multa operati sunt et magna pertulerunt, etsi plenam salutem non essent proxime adsecuturi (11,1-40). Haec omnia igitur et Christi exempla prae oculis habens

ses grandis factus [q]negavit se esse filium filiae Pharaonis 25 [r]magis
eligens adfligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iu-
cunditatem; 26 [s]maiores divitias aestimans thesauro Aegyptiorum [t]im-
properium Christi; adspiciebat enim in [u]remunerationem. 27 Fide
[v]reliquit Aegyptum [x]non veritus animositatem regis; [y]invisibilem
enim tanquam videns sustinuit. 28 Fide [z]celebravit Pascha et sangui-
nis effusionem, ne qui vastabat primitiva tangeret eos. 29 Fide [a]trans-
ierunt mare Rubrum tanquam per aridam terram: quod experti Ae-
gyptii devorati sunt. 30 Fide [b]muri Iericho corruerunt circuitu dierum
septem. 31 Fide [c]Rahab meretrix non periit cum incredulis excipiens
[d]exploratores cum pace. 32 Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me
tempus enarrantem de [e]Gedeon, [f]Barac, [g]Samson, [h]Iephte, [i]David,
[j]Samuel et prophetis; 33 qui per fidem vicerunt regna, [j]operati sunt
iustitiam, [l]adepti sunt repromissiones, [m]obturaverunt ora leonum,
34 [n]exstinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convalue-
runt de infirmitate, [o]fortes facti sunt in bello, [o]castra verterunt ex-
terorum, 35 [p]acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. [q]Alii
autem distenti sunt non suscipientes redemptionem, ut meliorem
invenirent resurrectionem. 36 [r]Alii vero ludibria et [s]verbera experti,
insuper et [s]vincula et carceres: 37 [t]lapidati sunt, secti sunt, tentati
sunt, [u]in occisione gladii mortui sunt, circuierunt in melotis in [v]pel-
libus caprinis, egentes, angustiati, adflicti, 38 quibus dignus non erat
mundus: [x]in solitudinibus errantes, in montibus et speluncis et in
cavernis terrae. 39 Et hi omnes [y]testimonio fidei probati non accepe-
runt repromissionem; 40 Deo pro nobis melius aliquid providente,
[z]ut non sine nobis consummarentur.

12 Ideoque et nos tantam habentes impositam nubem testium, [a]de-
ponentes omne pondus, et circumstans nos peccatum [b]per pa-
tientiam [c]curramus ad propositum nobis certamen 2 adspicientes in
[d]auctorem fidei et consummatorem Iesum, [e]qui, proposito sibi gaudio,
sustinuit crucem, confusione contempta, atque [f]in dextera sedis Dei
sedet. 3 [g]Recogitate enim eum qui talem sustinuit a peccatoribus
adversum semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis ve-
stris [h]deficientes. 4 [i]Nondum enim usque ad sanguinem restitistis
adversus peccatum repugnantes, 5 et obliti estis consolationis quae
vobis tanquam filiis loquitur dicens:

[j]Fili mi, noli negligere disciplinam Domini,
neque fatigeris dum ab eo argueris.
6 [l]Quem enim diligit Dominus castigat,
flagellat autem omnem filium quem recipit'.

7 In disciplina perseverate. [m]Tanquam filiis vobis offert se Deus.
Quis enim filius, quem non corripit pater? 8 Quod si extra discipli-
nam estis, [n]cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri et non
filii estis. 9 Deinde patres quidem carnis nostrae eruditores habuimus
et reverebamur eos; non multo magis obtemperabimus [o]Patri spiri-
tuum et [p]vivemus? 10 Et illi quidem in tempore paucorum dierum
secundum voluntatem suam erudiebant nos; hic autem ad id quod
utile est [q]in recipiendo sanctificationem eius. 11 Omnis autem disci-
plina [r]in praesenti quidem videtur non esse gaudii, sed maeroris;
postea autem [s]fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iu-
stitiae. 12 Propter quod [t]remissas manus et soluta genua erigite 13 et
[u]gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans quis erret,
[v]magis autem sanetur.

14 [x]Pacem sequimini cum omnibus et [y]sanctimoniam, sine qua
nemo videbit Deum: 15 contemplantes ne quis [z]desit gratiae Dei,
ne qua [a]radix amaritudinis sursum germinans impediat, et per illam
inquinentur multi; 16 ne quis [b]fornicator aut profanus ut Esau, [c]qui
propter unam escam vendidit primitiva sua. 17 Scitote enim quoniam
et [d]postea cupiens hereditare benedictionem reprobatus est; non enim
invenit paenitentiae locum, quanquam cum lacrimis inquisisset eam.

18 Non enim accessistis ad [e]tractabilem montem et accensibilem
ignem et turbinem et caliginem et procellam 19 et [f]tubae sonum et
vocem verborum, quam qui audierunt [g]excusaverunt se, ne eis fieret
verbum; 20 non enim portabant quod dicebatur: '[h]Et, si bestia teti-

q cf. Ex, 2, 11.
r cf. Ps 83, 11; 1 Jo 2, 17.
s cf. Lc 22, 28; 1 Pt 4, 14.
t cp. 13, 13. — cf. Ps 68, 10.
u cp. 2, 2; 10, 35.
v Ex 2, 15. *x* Ex 10, 28, 29.
y vr. 1, 7. — cf. 1 Tm 1, 17.
28] v. Ex 24, 8.
z Ex 12, 21-30. *a* Ex 14, 21-30.
b Js 6, 20; 2 Mc 12, 15.
c Js 6, 25; Jc 2, 25.
d Js 2, 1, 8-13. *e* Jd 6, 11 sqq.
f Jd 4, 6 sqq. *g* Jd 13, 24 sqq.
h Jd 11, 1 sqq.
i 1 Rg 16, 1, 13 sqq.
j 1 Rg 1, 20 sqq.; 12, 4.
33-39] L. in cm. Mm. (33).
*33] * cf. Catech. R. IV 15, 17. in R. cm. Ap.* [6, 15.
l cf. 2 Rg 7, 11, 12. — cf. cp.
m Jd 14, 6; 1 Rg 17, 35; Dn
n Dn 3, 24, 94. [6, 22; 14, 30.
o Jd 7, 21; 1 Rg 17, 51; 2 Rg 12, 29; 1 Mc 5, 1-7 sqq.
p cf. 3 Rg 17, 23; 4 Rg 4, 36;
q 2 Mc 6, 18-7, 42. [Lc 7, 15.
r cf. 4 Rg 3, 23; 2 Es 4, 1.
s Gn 39, 20; Jr 20, 2; 37, 15.
t 3 Rg 21, 13; 2 Par 24, 21.
u cf. 3 Rg 19, 30; Jr 26, 23; Mt 14, 10.
v cf. 4 Rg 1, 8; Mt 3, 4.
x cf. 1 Rg 22, 1 sqq.; 3 Rg 18, 4; 19, 9; 1 Mc 2, 28, 29; 2 Mc 5, 27; 6, 11.
y vr. 2, 13. — cf. 1 Pt 1, 12.
z cf. Ap 6, 11.

a cf. Eph 4, 22.
b cp. 10, 36.
c 1 Cor 9, 24; Ph 3, 12. — cf.
d cf. cp. 2, 10. [Rm 6, 4.
3] v. Gal 2, 19, 20.
e Lc 24, 26; Ph 2, 8. — cf. Is
f v. cp. 3, 1. [53, 11.
3] * *Catech. R. II 5, 11; IV*
g cf. Mt 10, 24. [*15, 15.*
h Gal 6, 9, — cf. Lc 13, 24.
i cf. cp. 11, 35 sqq.
4] v. cp. 13, 12, 13.
*5-9] * Catech. R. IV 9, 13.*
j Pro 3, 11, 12. — cf. Jb 5, 17.
l Th 12, 13; Jdt 8, 27; Sap. 3, 5; Ecli 2, 1; Ap 3, 19.
m Dt 8, 5; 2 Rg 7, 14. — cf. Pro 13, 24; 19, 18; 23, 13;
n cf. 1 Pt 5, 9. [Sap. 11, 11.
o Nm 16, 22; 27, 16; Ec 12, 7; Zc 12, 1. — cf. Jb 12, 10;
p cf. Is 38, 16. [Js 57, 16.
q cf. Lv 11, 44; 2 Pt 1, 4.
r Sap 3, 5. — cf. 1, Pt 1, 6.
s Jc 3, 18.
t Is 35, 3. — cf. Jb 4, 3, 4.
u Pro 4, 26, 27.
v Jc 5, 16. — cf. Gal 6, 1.
x Rm 12, 18; 14, 19.
y Mt 5, 8; 1 Th 4, 7. — cf. Eph 5, 5; Ap 21, 27; 22, 4.
z cp. 4, 1. — cf. 2 Cor 6, 1.

a cf. Dt 29, 18; 32, 32; Ac 8,
b cp. 13, 4. [23.
c Gn 25, 33.
d Gn 27, 34, 36, 38.
e Ex 19, 18; 20, 18; Dt 4, 11; 5, 22. — cf. 2 Cor 3, 9.
f Ex 19, 16, 19.
g Ex 20, 19; Dt 5, 5; 18, 16.
h Ex 19, 12, 13.

sua quisque certamina sustineat et in fide proficiat (12. 1-13) atque in concordia animorum, sanctitate (14-29) et caritate excellat (13, 1-6). Tandem reverentiam erga praepositos fidei commendans concludit (7-25).

gerit montem, lapidabitur'. 21 Et [i]ita terribile erat quod videbatur.
Moyses dixit: 'Exterritus sum et tremebundus'. 22 Sed accessistis
[j]ad Sion montem et [l]civitatem Dei viventis, [l]Ierusalem caelestem
et [m]multorum milium angelorum frequentiam 23 et [n]ecclesiam pri-
mitivorum, [o]qui conscripti sunt in caelis, et [p]iudicem omnium Deum
et [q]spiritus iustorum perfectorum 24 et testamenti novi [r]mediatorem
Iesum et [s]sanguinis adspersionem [t]melius loquentem quam Abel.
25 Videte ne recusetis loquentem. [u]Si enim illi non effugerunt recu-
santes eum qui super terram loquebatur, [v]multo magis nos, qui de
caelis loquentem nobis avertimus. 26 Cuius vox movit terram tunc,
nunc autem repromittit dicens: '[x]Adhuc semel et ego movebo non
solum terram, sed et caelum'. 27 Quod autem adhuc semel
dicit, declarat [y]mobilium translationem, tanquam factorum, ut ma-
neant ea quae sunt immobilia. 28 Itaque [z]regnum immobile susci-
pientes habemus gratiam, per quam serviamus placentes Deo cum
metu et reverentia. 29 Etenim '[a]Deus noster ignis consumens est'.
13 [a]Caritas fraternitatis maneat in vobis, 2 et [b]hospitalitatem nolite
oblivisci; per hanc enim [c]latuerunt quidam, angelis hospitio re-
ceptis. 3 [d]Mementote vinctorum tanquam simul vincti, et laborantium
tanquam et ipsi in corpore morantes. 4 [e]Honorabile conubium in
omnibus et torus immaculatus; [f]fornicatores enim et adulteros iudi-
cabit Deus. 5 [g]Sint mores sine avaritia, [h]contenti praesentibus; ipse
enim dixit: '[i]Non te deseram neque derelinquam'. 6 Ita ut confi-
denter dicamus: '[j]Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat
mihi homo'.

7 Mementote [k]praepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt
verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis [l]imitamini
fidem. 8 [m]Iesus Christus heri et hodie, ipse et in saecula. 9 [n]Doctri-
nis variis et peregrinis nolite abduci; optimum est enim gratia sta-
bilire cor [o]non escis, [p]quae non profuerunt ambulantibus in eis.
10 Habemus altare, [q]de quo edere non habent potestatem qui taber-
naculo deserviunt. 11 [r]Quorum enim animalium infertur sanguis pro
peccato in sancta per pontificem, horum corpora cremantur [s]extra
castra. 12 Propter quae et Iesus, [t]ut sanctificaret per suum sangui-
nem populum, [u]extra portam passus est. 13 Exeamus igitur ad eum
extra castra [v]improperium eius portantes. 14 [x]Non enim habemus
hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. 15 [y]Per ipsum ergo
offeramus [z]hostiam laudis semper Deo, id est [a]fructum labiorum
confitentium nomini eius. 16 [b]Beneficentiae autem et communionis
nolite oblivisci; [c]talibus enim hostiis promeretur Deus. 17 Oboedite
[d]praepositis vestris et subiacete eis, [e]ipsi enim pervigilant quasi
rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant
et non gementes; hoc enim non expedit vobis.

18 [f]Orate pro nobis; confidimus enim quia [g]bonam conscientiam
habemus in omnibus bene volentes conversari. 19 [h]Amplius autem
deprecor vos haec facere, quo celerius restituar vobis.

20 [i]Deus autem pacis, [j]qui eduxit de mortuis [l]pastorem magnum
ovium [m]in sanguine testamenti aeterni, Dominum nostrum Iesum
Christum, 21 [n]aptet vos in omni bono, ut faciatis eius voluntatem,
faciens in vobis quod placeat coram se per Iesum Christum, [p]cui
est gloria in saecula saeculorum. Amen.

22 Rogo autem vos, fratres, ut sufferatis verbum solacii; etenim
[q]perpaucis scripsi vobis. 23 Cognoscite [r]fratrem nostrum Timotheum
dimissum; cum quo, [s]si celerius venerit, videbo vos.

24 Salutate omnes [d]praepositos vestros et omnes sanctos. Salu-
tant vos de Italia fratres.

25 [t]Gratia cum omnibus vobis. Amen.

i Ex 19, 16; Dt 9, 19.
22, 24] Ant. in fs. pretiosiss. Sang. — * *Catech. R. III 6, 25.*
j Ap 14, 1.
l cp. 11, 10; 13, 14. — v. Gal 4, 26.
m Dn 7, 40; Ju 14. — cf. Ap 5, 11; 7, 15-17. [Ex 4, 12.
n 1 Cor 15, 23; Jc 1, 18. — cf.
o Ph 4, 3. — v. Lc 10, 20.
p Gn 18, 25; Ps 57, 12 etc.
q Dn 3, 86. *r* cp. 8, 6; 9, 15.
s v. cp. 10, 22.
t cf. cp. 11, 4; Gn 4, 10.
u cp. 2, 2, 3; 10, 28, 29.
v Ex 19, 18.
x Ag 2, 7. — cf. Ag 2, 21.
y cf. Ps 101, 27, 28; Mt 24, 35; 2 Pt 3, 10-13.
z Dn 2, 44.
a Dt 4, 24. — v. 2 Th 1, 8.

a Rm 12, 10; 1 Tm 4, 9; 2 Pt 1, 7.
1-12] LL. in sb. hebd. 6 p. Epiph.
b Rm 12, 13; 1 Pt 4, 9. — v. Mt 26, 35.
c Gn 18, 3; 19, 2, 3.
d cp. 10, 34. — v. Mt 25, 36.
4] * *Catech. R. II 8, 17.*
e 1 Cor 7, 38. — cf. 1 Tm 4, 3.
f 1 Cor 6, 9; Eph 5, 5.
g Lc 12, 15; 1 Th 4, 6. — cf. 1 Tm 6, 6-11.
h Mt 6, 19. — cf. Ph 4, 11.
i Js 1, 5. — v. Dt 31, 6.
j Ps 117, 6.
k vr. 17, 24; 1 Th 5, 12.
7-17] L. et Cpp. in cm. CP. et in comm. ss. summ. Pont. — * *Catech. R. I 10, 21 (15); III 5, 14 (17).*
l cf. cp. 6, 12.
m cp. 1, 12; Jo 8, 58; Ap 1, 4, 8.
8] V. All. in fs. s. Clarae a Cr.
n Eph 4, 14; Ju 12.
o Rm 14, 17; Col 2, 16.
p cf. Nm 11, 33; 1 Cor 10, 6.
q cf. 1 Cor 9, 13; 10, 18.
r v. Ex 29, 14.
s Lv 16, 27; Nm 19, 3, 5.
t cp. 9, 12.
u v. Mt 27, 32; Jo 19, 17, 20. — cf. Mt 21, 39; Ac 7, 58.
12,13] R. in fs. pretiosiss. Sang.
v cp. 11, 26; 1 Pt 4, 14.
x cf. cp. 11, 10, 16; 12, 28; Mic 2, 10. — v. Eph 2, 19.
14, 15] Of. in fs. s. Ben. J. Labre.
y Eph 5, 20.
z Lv 7, 12; 2 Par 29, 31; 33, 16; Ps 49, 14; 115, 17.

a Is 57, 19; Os 14, 2. — cf. Ps 118, 108.
b Rm 12, 13.
c Mic 6, 7, 8; Ph 4, 18.
d Ez 3, 17, 18; 34, 10. — cf. Ac 20, 24, 31.
f 1 Th 5, 25; 2 Th 3, 1.
g Ac 23, 1; 24, 16; 2 Tm 1, 3.
h cf. Phl 22. *i* Rm 15, 33.
j v. Ac 2, 24.
l Is 63, 11; 1 Pt 2, 25; 5, 4. — v. Jo 10, 11.
m cp. 10, 29; Zc 9, 11. — cf. Is 54, 10. *n* 2 Th 2, 17; 1 Pt 5, 10. *o* cp. 10, 36. — cf. Ph 2, 13. *p* v. Rm 11, 36. *q* cf. 1, Pt 5, 12. *r* 1 Th 3, 2. *s* 2 Tm 4, 9. *t* Col 4, 18.

EPISTULA CATHOLICA

BEATI IACOBI APOSTOLI

ACOBUS, [a]Dei et Domini nostri Iesu Christi servus,
[b]duodecim tribubus, quae sunt in [c]dispersione,
salutem.
2 Omne gaudium existimate, fratres mei, cum
in tentationes varias incideritis, 3 scientes quod
probatio fidei vestrae patientiam operatur. 4 Pa-
tientia autem opus perfectum habet, ut sitis [d]per-
fecti et integri in nullo deficientes.
5 [e]Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, [f]qui
dat omnibus adfluenter [g]et non improperat, et dabitur ei. 6 [h]Postulet
autem in fide nihil haesitans; [i]qui enim haesitat similis est fluctui
maris, qui a vento movetur et circumfertur. 7 Non ergo aestimet
homo ille quod accipiat aliquid a Domino. 8 [j]Vir duplex animo [l]in-
constans est in omnibus viis suis.
9 [m]Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua; 10 [n]dives
autem in humilitate sua, quoniam [o]sicut flos faeni transibit. 11 [p]Exor-
tus est enim sol cum ardore et arefecit faenum, et flos eius decidit, et
decor vultus eius deperiit; ita et [q]dives in itineribus suis marcescet.
12 [r]Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus
fuerit, [s]accipiet coronam vitae, [t]quam repromisit Deus diligentibus
se. 13 [u]Nemo, cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur; [v]Deus
enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. 14 [x]Unus-
quisque vero tentatur a [y]concupiscentia sua abstractus et illectus.
15 Deinde concupiscentia, cum conceperit, parit [z]peccatum; peccatum
vero, cum consummatum fuerit, generat mortem. 16 [a]Nolite itaque er-
rare, fratres mei dilectissimi. 17 [b]Omne datum optimum et omne donum
perfectum desursum est, descendens [c]a Patre luminum, [d]apud quem
non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. 18 [e]Voluntarie enim
genuit nos verbo veritatis, [f]ut simus initium aliquod creaturae eius.
19 [a]Scitis, fratres mei dilectissimi. [g]Sit autem omnis homo velox
ad audiendum, tardus autem ad loquendum et tardus ad iram;
20 [i]ira enim viri iustitiam Dei non operatur. 21 Propter quod [j]abi-
cientes omnem immunditiam et abundantiam malitiae in mansuetu-
dine suscipite [l]insitum verbum, [m]quod potest salvare animas ve-
stras. 22 [n]Estote autem factores verbi et non auditores tantum fal-
lentes vosmetipsos. 23 Quia, si quis auditor est verbi et non factor,
hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suae in spe-
culo: 24 consideravit enim se et abiit et statim oblitus est qualis
fuerit. 25 Qui autem perspexerit in [o]legem perfectam libertatis et
permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis,
[p]hic beatus in facto suo erit. 26 Si quis autem putat se religiosum
esse [q]non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius
vana est religio. 27 Religio munda et immaculata apud Deum et
Patrem haec est: [r]visitare [s]pupillos et viduas in tribulatione eorum
et [t]immaculatum se custodire ab hoc saeculo.

a Ac 12, 17. — cf. Rm 1, 1; 2 Pt 1, 1; Ju 1.
b Lc 22, 30; Ac 26, 7.
1-16] *LL. in D. 4 p. Psch. et in fs. Phil. et Jc. App.*
c 1 Pt 1, 1. — cf. Ac 2, 9-11.
2-4] Rm 5, 3-5. — cf. 1 Pt 1, 6, 7.
2-11] *L. in cm. M. — * Catech. R. I 2, 3; III 2, 27; IV 7, 3 (6).*
d 1 Th 5, 23. — v. Mt 5, 48.
e 1 Rg 3, 9-12; Pro 2, 3-6; Sap 8, 21-9, 18. — cf. Tb 4, 20.
f Ps 103, 27; 144, 16.
g v. Ecli 41, 28.
h cf. Mt 21, 21; Rm 4, 20.
i cf. Mt 11, 7; 14, 31; Eph 4, 14. — cf. Is 57, 20.
j cp. 4, 8; Ecli 1, 36.
l cf. 2 Pt 2, 14; 3, 16. [1, 27.
m cf. Ps 73, 21; Lc 1, 52; 1 Cor
n Jr 9, 23. — cf. Ecli 9, 22; 10, 25; 14, 13-18.
o cf. Jb 14, 2; 1 Pt 1, 24.
p Mt 13, 6. *q* cf. Lc 8, 14.
12-18] *L. et Cpp. in cm. M. — * Catech. R. IV 15, 11 (13); III 10, 11, 22 (14, 15); IV 10, 7. — cf. III 2, 4 (17).*
(1), 12] ** cf. Conc. Tr. s. VI cp. 14. — * Catech. R. IV 15, 14. — V. All. in cm. C.*
r cp. 5, 11; Ecli 31, 10; 1 Pt 3, 14. — v. Mt 5, 10.
s 2 Tm 4, 8; 1 Pt 5, 4; Ap 2, 10. — cf. 1 Cor 9, 25.
t cp. 2, 5. [12.
u Ecli 15, 11, 12. — cf. Gn 3,
v Ecli 15, 21. — cf. Gn 22, 1;
x Rm 7, 7, 8. [Dt 13, 3.
y cf. Jb 15, 35; Ps 7, 15; Is 59,
z Rm 5, 12; 6, 23. [4.

a 1 Cor 6, 9; Gal 6, 7. — cf. vr. 19. [*can. 25.*
17] ** Conc. Araus. II (an. 529)*
b Jo 3, 27; 1 Cor 4, 7.
c 1 Jo 1, 5. [*p. Psch.*
17-21] *L. et Cp. (17) in D. 4*
17-27] *LL. in fr. 2 hebd. 4 p.*
d Ps 101, 28; Ml 3, 6. [*oct. Psch.*
e Jo 1, 13; 1 Pt 1, 23; 1 Jo 3, 9.
f Ap 14, 4. — cf. Rm 8, 23.
g Pro 29, 20; Ec 5, 1; Ecli 4, 34. [Ecli 1, 30.
h Pro 10, 19; 17, 27. — cf.
i Ecli 27, 33. — cf. Ecli 28, 3.
j Col 3, 8; 1 Pt 2, 1.

l cf. Mr 4, 14. *m* 1 Cor 15, 2; Eph 1, 13. *22-27*] *L. et Cpp. (26, 27) in D. 5 p. Psch.* *n* Mt 7, 21, 24-27; 21, 28-31. — cf Rm 2, 13. *o* cp. 2, 12. — cf. Rm 6, 18; Gal 2, 4; 4, 31; 5, 30. — v. Jo 8, 32. *p* Ps 1, 1, 2; Lc 11, 28. *q* cp. 3, 2, 3; Ps 33, 14; Pro 13, 3; 21, 23; Ecli 22, 33. *26*] *Tr. in fs. s. Jo. Nepom.* *27*] ** Catech. R. III 4, 25. — Cm. in fs. s. Hier. Aem. et Of. in fs. s. Jo. B. de R.* *r* Ecli 7, 39; Mt 25, 36. *s* cf. Jb 29, 16; 31, 17, 18; Ecli 4, 10; Is 1, 17, 23; 2 Mc 8, 28, 30. *t* 2 Pt 3, 14. — cf. 2 Tm 5, 22; 1 Jo 5, 18.

Post inscriptionem et exhortationem ad tribulationes perferendas (1, 1-18), fideles monet ut non tantum auditores sed factores sint verbi Dei (19, 2, 13); nam fides sine operibus mortua est (14-26). Se-

2 Fratres mei, nolite [a]in personarum acceptione habere fidem Do-
mini nostri Iesu Christi [b]gloriae. 2 Etenim, si introierit in conven-
tum vestrum vir, aureum anulum habens, in veste candida, introierit
autem et pauper in sordido habitu, 3 et intendatis in eum qui in-
dutus est veste praeclara et dixeritis ei: Tu sede hic bene; pauperi
autem dicatis: [c]Tu sta illic aut sede sub scabello pedum meorum;
4 nonne iudicatis apud vosmetipsos et [d]facti estis iudices cogitatio-
num iniquarum? 5 Audite, fratres mei dilectissimi: nonne Deus [e]ele-
git pauperes in hoc mundo [f]divites in fide et [g]heredes regni, [h]quod
repromisit Deus diligentibus se? 6 Vos autem exhonorastis paupe-
rem. Nonne [i]divites per potentiam opprimunt vos et [j]ipsi trahunt
vos ad iudicia? 7 Nonne ipsi [l]blasphemant bonum nomen, quod in-
vocatum est super vos? 8 Si tamen [m]legem perficitis regalem secun-
dum Scripturas: '[n]Diliges proximum tuum sicut teipsum', bene
facitis; 9 si autem [a]personas accipitis, peccatum operamini redarguti
a lege quasi transgressores. 10 [o]Quicumque autem totam legem ser-
vaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. 11 Qui enim
dixit: '[p]Non moechaberis', dixit et: '[q]Non occides'. Quod si non
moechaberis, occides autem, factus es transgressor legis. 12 Sic lo-
quimini et sic facite sicut per [q]legem libertatis incipientes iudicari.
13 [r]Iudicium enim sine misericordia illi qui non fecit misericordiam;
superexaltat autem misericordia iudicium.
14 [s]Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere,
opera autem non habeat? Nunquid poterit fides salvare eum? 15 [t]Si
autem frater et soror nudi sint et indigeant victu cotidiano, 16 [u]dicat
autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini et saturamini;
non dederitis autem eis quae necessaria sunt corpori, quid proderit?
17 [v]Sic et fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa. 18 Sed
dicet quis: [x]Tu fidem, habes, et ego opera habeo. Ostende mihi
fidem tuam [y]sine operibus, et ego ostendam tibi ex operibus fidem
meam. 19 Tu credis quoniam unus est Deus: bene facis; et [z]dae-
mones credunt et contremiscunt. 20 Vis autem scire, o homo inanis,
quoniam fides sine operibus mortua est? 21 [a]Abraham, pater noster,
nonne ex operibus iustificatus est offerens Isaac filium suum super
altare? 22 Vides quoniam [b]fides cooperabatur operibus illius, et [c]ex
operibus fides consummata est? 23 Et suppleta est Scriptura dicens:
'[d]Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad iustitiam', et '[e]ami-
cus Dei appellatus est'. 24 Videtis quoniam ex operibus iustificatur
homo, et non ex fide tantum? 25 Similiter et [f]Rahab meretrix, nonne
ex operibus iustificata est [g]suscipiens nuntios et alia via eiciens?
26 Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine ope-
ribus mortua est.

3 [a]Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes quoniam maius
iudicium sumitis. 2 [b]In multis enim offendimus omnes. [c]Si quis
in verbo non offendit, hic perfectus est vir: [e]potest etiam freno cir-
cumducere totum corpus. 3 [f]Si autem equis frena in ora mittimus ad
consentiendum nobis, et omne corpus illorum circumferimus; 4 ecce et
naves, cum magnae sint et a ventis validis minentur, circumferuntur
a modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit; 5 ita et lingua
modicum quidem membrum est, et [g]magna exaltat. Ecce quantus
ignis quam magnam silvam incendit! 6 Et [h]lingua ignis est, universi-
tas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, [i]quae maculat
totum corpus et inflammat rotam nativitatis nostrae, inflammata a
[j]gehenna. 7 Omnis enim natura bestiarum et volucrum et serpentium
et ceterorum domantur et domita sunt a natura humana; 8 linguam
autem nullus hominum domare potest, inquietum malum, [l]plena ve-
neno mortifero. 9 In ipsa benedicimus Deum et Patrem et in ipsa ma-
ledicimus homines, [m]qui ad similitudinem Dei facti sunt: 10 ex ipso
ore procedit benedictio et maledictio. Non oportet, fratres mei, haec
ita fieri. 11 Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem et
amaram aquam? 12 [n]Nunquid potest, fratres mei, ficus uvas facere,
aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam.
13 Quis sapiens et disciplinatus inter vos? [o]Ostendat ex bona
conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiae. 14 Quod

a vr. 9; Dt 1, 17; Pro 24, 23 etc.; Col 3, 25. — cf. Ac 10, 34.
1-13] LL. in fr. 3 hebd. 4 p. oct. Psch.
b 1 Cor 2, 8. — cf. Ac 7, 2.
c cf. Pro 18, 23.
d cf. Jo 7, 24.
*5] * cf. Catech. R. I 7, 5.*
e Jo 15, 16, 19; 1 Cor 1, 27, 28. — cf. Jb 34, 19.
f Lc 12, 21; 1 Cor 8, 9; Ap 2, 9.
g Rm 8, 17; Tt 3, 7.
h v. cp. 1, 12.
i cf. Sap 2, 10.
j cf. Ac 8, 3; 16, 19; 17, 6; 18, 12. — cf. cp. 5, 6.
l cf. Ac 18, 6; 26, 11; 1 Tm 1, [13.
m v Mt 22, 36, 38.
n Lv 19, 18. — v. Mt 19, 19.
*10] * Conc. Later. II (an. 1139) can. 22. — * Catech. R. II 5,* [*31.*
o cf. Mt 5, 19; Gal 3, 10.
p Ex 20, 14, 13.
*12-17] L. in fs. s. Jo. Cantii. — * cf. Catech. R. III 8, 32.*
q v. cp. 1, 25.
r Jb 22, 6-11; Pro 21, 13; Ecli 28, 5. — cf. Tb 4, 7; Mt 5, 7; 7, 2.
*14-26] LL. in fr. 4 hebd. 4 p. oct. Psch. — * Catech. R. I 10, 27 (14. 15).*
s cf. cp. 1, 22; Gal 5, 6.
t cf. Jb 31, 19, 20; Mt 25, 35, 36. — v. Lc 3, 11.
u 1 Jo 3, 17, 18.
v cf. Mt 7, 21; Gal 5, 6.
x cf. Rm 3, 28; 4, 6; Heb 11, 33.
y Mt 7, 16, 17.
z Mr 1, 24, 34; 5, 7; Ap 19, 15.
20[cf. Catech. R. IV 3, 5.*
a Gn 22, 9, 12, 16-18.
b Heb 11, 17.
c v. 1 Th 1, 3.
23] R. in fr. 2 p. D. Qng.
d Gn 15, 6. — v. 1 Mc 2, 52; Rm 4, 6; Gal 3, 6. [Sap 7, 27.
e 2 Par 20, 7; Is 41, 8. — cf.
*24] * Conc. Trid. s. V cp. 10.*
f Heb 11, 31.
g Js 2, 1-22; 6, 23.
a Mt 23, 8. — cf. Rm 2, 19, 20; 1 Tm 1, 7. [*oct. Psch.*
1-10] LL. in fr. 5 hebd. 4 p.
b cf. 3 Rg 8, 46; Rm 3, 23.
c cf. Mt 5, 22; 12, 37. — cf. Ecli 19, 16.
d cf. Ecli 14, 1; Mt 5, 48.
*2] v. cp. 1, 26. — * cf. Conc. Milev. II can. 7. — * Catech.* [*R. III 9, 1.*
e cf. cp. 1, 26.
f cf. Ps 31, 9.
g cf. Ps 11, 4, 5; 72, 8, 9.
h Ps 119, 2-4; Pro 16, 27. — cf. Ecli 28, 13-15.
i cf. Mt 12, 34; 15, 18, 19.
j Mt 5, 22; 18, 9; Mr 9, 42.
1, 8] v. vr. 2.
Ps 139, 4. — cf. Ecli 28, 21, 22.
*9-11] * Catech. R. III 9, 20.*
m v. Gn 1, 26, 27.
n Mt 7, 16-18; Lc 6, 44.
o 1 Pt 2, 12. — cf. cp. 2, 18.

si [p]zelum amarum habetis, et contentiones sint in cordibus vestris,
nolite gloriari et mendaces esse adversus veritatem. 15 Non est enim
ista sapientia [q]desursum descendens, sed terrena, [r]animalis, [s]diabo-
lica. 16 Ubi enim [p]zelus et contentio, ibi inconstantia et omne opus
pravum. 17 [t]Quae autem desursum est sapientia [u]primum quidem
pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens,
plena misericordia et fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.
18 [v]Fructus autem iustitiae [x]in pace seminatur facientibus pacem.
4 Unde bella et lites in vobis? Nonne hinc, ex concupiscentiis ve-
stris, [a]quae militant in membris vestris? 2 Concupiscitis et non
habetis, occiditis et zelatis et non potestis adipisci, litigatis et bellige-
ratis et non habetis, propter quod non postulatis. 3 [b]Petitis et non ac-
cipitis, eo quod male petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis.
4 [c]Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est Dei? [d]Qui-
cumque ergo voluerit amicus esse saeculi huius inimicus Dei constitui-
tur. 5 An putatis quia inaniter Scriptura dicat: ' [e]Ad invidiam concu-
piscit spiritus ' [e]qui habitat in vobis? 6 [f]Maiorem autem dat gratiam;
propter quod dicit: ' [g]Deus superbis resistit, humilibus autem dat gra-
tiam '. 7 [h]Subditi ergo estote Deo; [i]resistite autem diabolo, et fugiet a
vobis; 8 [j]appropinquate Deo, et appropinquabit vobis. Emundate ma-
nus, peccatores; et purificate corda, [k]duplices animo. 9 [l]Miseri estote
et lugete et plorate; [m]risus vester in luctum convertatur, et gaudium
in maerorem. 10 [h]Humiliamini in conspectu Domini, et exaltabit vos.
11 [n]Nolite detrahere alterutrum, fratres. Qui detrahit fratri, aut
[o]qui iudicat fratrem suum, detrahit legi et iudicat legem. Si autem
iudicas legem, non es factor legis, sed iudex. 12 [p]Unus est legislator
et iudex, [q]qui potest perdere et liberare. 13 [o]Tu autem quis es, qui
iudicas proximum?
Ecce nunc qui dicitis: [r]Hodie aut crastino ibimus in illam civi-
tatem et faciemus ibi quidem annum et mercabimur et lucrum fa-
ciemus: 14 [s]qui ignoratis quid erit in crastino. 15 Quae est enim vita
vestra? [t]Vapor est ad modicum parens et deinceps exterminabitur;
pro eo ut dicatis: [u]Si Dominus voluerit, et: Si vixerimus, faciemus
hoc aut illud. 16 Nunc autem exsultatis in superbiis vestris. [v]Omnis
exsultatio talis maligna est. 17 [x]Scienti igitur bonum facere et non
facienti, peccatum est illi.
5 [a]Agite, nunc, divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quae ad-
venient vobis. 2 [b]Divitiae vestrae putrefactae sunt et [b]vestimenta
vestra a tineis comesta sunt. 3 Aurum et argentum vestrum aerugina-
vit, et aerugo eorum [c]in testimonium vobis erit, et manducabit carnes
vestras sicut ignis. [d]Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus.
4 Ecce [e]merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quae
fraudata est a vobis clamat, et [f]clamor eorum in aures [g]Domini
sabaoth introivit. 5 [h]Epulati estis super terram et in luxuriis enu-
tristis corda vestra [i]in die occisionis. 6 [j]Addixistis et occidistis iustum,
et non restitit vobis.
7 [l]Patientes igitur estote, fratres, usque ad adventum Domini. Ecce
agricola exspectat pretiosum fructum terrae, patienter ferens, donec
accipiat [m]temporaneum et serotinum. 8 Patientes igitur estote et vos et
[n]confirmate corda vestra, quoniam adventus Domini [o]appropinquavit.
9 [p]Nolite ingemiscere, fratres, in alterutrum, ut non iudicemini. [q]Ecce
iudex ante ianuam adsistit. 10 [r]Exemplum accipite, fratres, exitus mali,
laboris et patientiae prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini.
11 Ecce [s]beatificamus eos qui sustinuerunt: [t]sufferentiam Iob audistis et
finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est et miserator.
12 Ante omnia autem, fratres mei, [u]nolite iurare neque per cae-
lum neque per terram neque aliud quodcumque iuramentum. Sit
autem sermo vester: est, est; non, non; ut non sub iudicio decidatis.
13 Tristatur aliquis vestrum? oret. Aequo animo est? [v]psallat.
14 Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiae, et [x]orent

p vr. 16; Ac 5, 17; Rm 2, 8; 2 Cor 12, 20; Gal 5, 20; Ph 1, 17; 2, 3. — cf. Rm 13, 13.
q cf. cp. 1, 17.
r Ju 19. — cf. 1 Cor 2, 14.
s cf. 3 Rg 22, 22; 2 Th 2, 9, 10; 1 Tm 4, 2; Ap 2, 24.
t cf. vr. 15. — v. 1 Cor 2, 6, 7.
u cf. 1 Cor 13, 4-7.
v Pro 11, 18; Is 32, 17; Os 10, 12; Am 6, 12; Ph 1, 11.
x Mt 5, 9.

*1-15] LL. in fr. 6 hebd. 4 p. oct. Psch. — * Catech. R. IV 12, 19 (1); 8, 1 (3); 7, 2 (6); III 9, 8 (11).*
a Rm 7, 23; 1 Pt 2, 11.
b cf. 1 Jo 5, 14.
c Is 54, 5; Jr 2, 2. — cf. Ps 72, 27.
d Mt 6, 24; Lc 6, 26; Jo 15, 17, 17, 14; 1 Jo 2, 15. - cf. Jo 7, 7.
*4] * cf. Catech. R. IV 7, 2.*
e 1 Cor 6, 19; 2 Cor 6, 16.
f Is 54, 7, 8. — v. Mt 13, 12; Jo 15, 2.
g Pro 3, 34; 1 Pt 5, 5. — cf. vr. 10; Jb 22, 29; Ps 137, 6; Ecli 10, 7; Is 57, 15; Mt 23, 12; Lc 1, 52; 2 Cor 7, 6.
*6] * Catech. R. I 2, 13; IV 15, 14.*
h 1 Pt 5, 6.
i 1 Pt 5, 8, 9. — cf. Eph 4, 27; 6, 11.
j 2 Par 15, 2; Lm 3, 57; Zc 1, 3; Ml 3, 7. — cf. Lc 15, 20.
k cp. 1, 8.
l Mt 5, 5. — cf. Jl 1, 13; 2, 12, 13.
m Lc 6, 25. — cf. Pro 14, 13; Is 65, 14.
n 2 Cor 12, 20; 1 Pt 2, 1. — cf. cp. 5, 9.
o Rm 2, 1; 14, 4.
p Is 33, 22. — cf. cp. 5, 9.
q cf. Mt 10, 28.
r Pro 27, 1; Lc 12, 18-20.
s Mt 6, 34.
t Ps 101, 4. — cf. Jb 7, 7; Sap 2, 3, 4; 5, 9-13.
u v. Ac 18, 21. *v* cf. 1 Cor 5, 6.
x cf. cp. 1, 22; Jo 15, 22; 2 Pt 2, 21. — v. Lc 12, 47-48.

*1-16] LL. in sb. a. D. 5 p. Psch. — * Catech. R. III 8, 10 (1, 4).*
a Am 6, 1; Lc 6, 24. — cf. Pro 11, 28; 1 Tm 6, 9.
b Jb 13, 28; Is 50, 9; Mt 6, 19. 20. — cf. Jdt 16, 21.
c v. Mt 8, 4.
d Lc 12, 21; Rm 2, 5. — cf. Tb 4, 10.
e Lv 19, 13; Dt 24, 14. 15; Tb 4, 15; Jb 24, 10; Ml 3, 5.
f Dt 15, 9.
g Jr 11, 20; Rm 9, 29.
h cf. Jb 21, 13; Lc 16, 19; 2 Pt 2, 13.
i cf. Is 34, 2; Jr 12, 3.
j cf. cp. 4, 2; Sap 2, 10-20; Ac 3, 14.
7-18] L. in fs. s. Isid. agr.
l Lc 8, 15. — v. Ecli 6, 18-20.
m Dt 11, 14; Jr 5, 24.
n 1 Th 3, 13.
o 1 Pt 4, 7. — cf. Rm 13, 11, 12; Ph 5, 5.
p cf. Mt 5, 25.
q 1 Pt 4, 5; Ap 22, 12. — cf. Mt 24, 33; Ap. 3, 20.
r Th 2, 12-15. — cf. Mt 5, 12; Heb 11, 32-38. *s* cp. 1, 12; Dn 12, 12; Mt 5, 10. *t* Jb 1, 21, 22; 42, 10, 12. *u* Ex 20, 7; Ecli 13, 9. — v. Mt 5, 34-37. *v* Eph 5, 19; Col 3, 16. *13-16] L. in Ms. pro infirmis. — * Catech. R. IV 13, 0 (13). 14-15] * Decr. Innoc. I de Extr. Unct. etc. — * Eugen. IV decr. pro Armenis; * Conc. Trid. s. XIV de Extr. Unct. cp. 1-3; can. 1, 3, 4. — * cf. prop. 48 decr. « Lamentabili » damn. — * Catech. R. II 1, 21; 6, 3, 4, 6, 8.* *x* cf. Mr 6, 13; 16, 18; Lc 10, 34.

de non iurando, de aegrotis visitandis et de oratione (13-5, 20)
Post exordium (1 Pt 1, 1-12) fideles hortatur ut in vita formata iuxta Christi exempla, cuius sanguine redempti sunt (13-21) fulgeat caritas fra-

super eum ungentes eum oleo in nomine Domini, 15 et [y]oratio fidei
salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et, [z]si in peccatis sit,
remittentur ei. 16 [a]Confitemini ergo alterutrum peccata vestra et
orate pro invicem, ut salvemini; [b]multum enim valet deprecatio iusti
adsidua. 17 Elias homo erat [c]similis nobis, passibilis et [d]oratione ora-
vit, ut non plueret super terram; et non pluit annos tres et menses
sex. 18 Et [e]rursum oravit, et caelum dedit pluviam, et terra dedit
fructum suum.

19 Fratres mei, [f]si quis ex vobis erraverit a veritate, et [g]conver-
terit quis eum, 20 scire debet quoniam qui converti fecerit peccato-
rem ab errore viae suae, [h]salvabit animam eius a morte et [i]operiet
multitudinem peccatorum.

y cf. Ac 9, 40; 28, 8. — v. 1 Cor [12, 9.
z f. Is 33, 24; Mt 9, 2.
a Pro 28, 13; Ecli 4, 31; 1 Jo 1, 9. — cf. Ac 19, 18.
16-20] L. in Litaniis mai. et min. et 2 L. in fs. Orat. D. N. in monte Oliv.
b cf. Gn 18, 23-32; 20, 17; Nm 11, 2; 3 Rg 13, 6; 17, 22; 4 Rg 4, 33; 19, 15-20; 20, 2-5; Jb 42, 8; Pro 15, 29; 2 Mc 3, 31-33.
c cf. Ac 10, 26; 14, 15.
d 3 Rg 17, 1; 18, 1; Ecli 48, 3; Lc 4, 25.
e 3 Rg 18, 42, 45. *f* cf. Mt 18, 15; Gal 6, 1. *g* cf. Dn 12, 3; Ml 2, 6. *h* cf. Ez 3, 19, 21; Rm 11, 14.
i 1 Pt 4, 8. — cf. 2 Es 4, 5; Pro 10, 12.

BEATI PETRI APOSTOLI

EPISTULA PRIMA

PETRUS apostolus Iesu Christi electis advenis [a]di-
spersionis Ponti, Galatiae, Cappadociae, Asiae et
Bithyniae 2 secundum [b]praescientiam Dei Patris,
in sanctificationem Spiritus, in oboedientiam et
[c]adspersionem sanguinis Iesu Christi. [d]Gratia vo-
bis et pax multiplicetur.

3 [e]Benedictus Deus et Pater Domini nostri
Iesu Christi, qui [f]secundum misericordiam suam
magnam regeneravit nos in spem vivam [g]per resurrectionem Iesu
Christi ex mortuis, 4 [h]in hereditatem [i]incorruptibilem et incontami-
natam et [j]immarcescibilem, conservatam in caelis in vobis, 5 qui in
virtute Dei custodimini per fidem in salutem, [l]paratam revelari in
tempore novissimo. 6 [m]In quo exsultabitis, modicum nunc si oportet
contristari in variis tentationibus; 7 ut [n]probatio vestrae fidei multo
pretiosior auro, quod per ignem probatur, [o]inveniatur in laudem et
gloriam et honorem [p]in revelatione Iesu Christi: 8 [q]quem, cum non
videritis, diligitis; in quem nunc quoque non videntes creditis; cre-
dentes autem exsultabitis laetitia inenarrabili et glorificata 9 repor-
tantes [r]finem fidei vestrae salutem animarum. 10 [s]De qua salute ex-
quisierunt atque scrutati sunt prophetae, qui de futura in vobis gra-
tia prophetaverunt 11 scrutantes in [t]quod vel quale tempus signifi-
caret in eis [u]Spiritus Christi [v]praenuntians eas quae in Christo sunt
passiones et posteriores glorias; 12 [x]quibus revelatum est quia non
sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea quae nunc nuntiata sunt
vobis per eos qui evangelizaverunt vobis, [y]Spiritu sancto misso de
caelo, [z]in quem desiderant angeli prospicere.

13 Propter quod [a]succincti lumbos mentis vestrae, [b]sobrii, per-
fecte sperate in eam quae offertur vobis gratiam [c]in revelationem
Iesu Christi; 14 quasi filii oboedientiae non configurati prioribus
[d]ignorantiae vestrae desideriis, 15 sed, [e]secundum eum, qui vocavit
vos, sanctum et ipsi in omni conversatione sancti sitis, 16 quoniam
scriptum est: '[f]Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum'. 17 Et [g]si

1-12] L. (1-7) et LL. in fs. cathedr. s. Pt. etc. et in D. 5 p. Psch.
a 2 Pt 1, 1; Jc 1, 1.
b Ac 2, 23. — cf. vr. 20; Rm 8, 29; 11, 2. [12. 24.
c cf. Ex 24, 8; Heb 9, 18 sqq.;
d 2 Pt 1, 2. — cf. Dn 3, 98; Ju 2.
*3-7] L. in cm. Mm. T. P. — * Catech. R. I 6, 12; II, 2, 21.*
e 2 Cor 1, 3; Eph 1, 3.
f Tt 3, 5. — cf. vr. 23.
g cp. 3, 21. — cf. 1 Cor 15, 20.
h v. Rm 8, 17.
i cp. 5, 4; Mt 6, 20; 1 Cor 9, [25; 2 Tm 4, 8.
j cf. Sap 6, 13.
l cf. Rm 8, 18.
m cf. 2 Cor 4, 17; Heb 12, 11; Jc 1, 2.
n Jc 1, 3. — cf. Jb 23, 10; Is [48, 10; Ap 3, 10.
o Rm 2, 7, 10; 1 Cor 4, 5. — cf. 1 Cor 3, 12-15.
p vr. 13; cp. 4, 13; Lc 17, 30.
q cf. Jo 20, 29; 2 Cor 5, 7; [Heb 11, 27.
r Rm 6, 22.
s cf. Mt 13, 17; Heb 11, 13, 39, [40.
t cf. Dn 9, 24-26.
u Ac 16, 7; Rm 8, 9; Gal 4, 6; Ph 1, 19; 2 Pt 1, 2.
v v. Lc 24, 26; Ac 3, 18.
x Dn 12, 4, 9, 13.
y Ac 2, 2-4.
z cf. Is 6, 2; Mt 18, 10.
a Lc 12, 35; Eph 6, 14.
b cp. 4, 7; 5, 8; 1 Th 5, 6, 8.
c cp. 4, 2, 3; Rm 12, 2; Tt [3, 3.
d Ac 17, 30.
e 1 Jo 3, 3. — cf. 2 Cor 7, 1; 1 Th 4, 7.
f Lv 11, 44; 19, 2; 20, 7.
g Ml 1, 6; Mt 23, 9; 2 Cor 6, [18.

terna (22-2, 1), lacte doctrinae imbuantur et Christo superaedificati populum Dei constituant (2-10). Singulos deinde monet quomodo cum ethnicis, inter quos degunt, se habeant (11-13), subditis et servis oboedien-

patrem invocatis eum, qui [h]sine acceptione personarum [i]iudicat secun-
dum uniuscuiusque opus, [j]in timore incolatus vestri tempore conversa-
mini 18 scientes [l]quod non corruptibilibus auro vel argento [m]redempti
estis de [n]vana vestra conversatione paternae traditionis, 19 sed [o]pre-
tioso sanguine quasi agni immaculati Christi et incontaminati, 20 [p]prae-
cogniti quidem ante mundi constitutionem, [q]manifestati autem novissi-
mis temporibus propter vos, 21 [r]qui per ipsum fideles estis in Deo,
[s]qui suscitavit eum a mortuis et [t]dedit ei gloriam, ut fides vestra et
spes esset in Deo; 22 animas vestras castificantes in oboedientia cari-
tatis, in [u]fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite at-
tentius; 23 [v]renati non ex [x]semine corruptibili, sed incorruptibili per
[y]verbum Dei vivi et permanentis in aeternum. 24 Quia '[z]omnis caro
ut faenum, et omnis gloria eius tanquam flos faeni: exaruit faenum,
et flos eius decidit; 25 verbum autem Domini manet in aeternum'.
Hoc est autem verbum quod evangelizatum est in vos.

2 [a]Deponentes igitur omnem malitiam et omnem dolum et simula-
tiones et invidias et omnes detractiones, 2 [b]sicut modo geniti in-
fantes, rationabile sine dolo lac concupiscite, ut in eo [c]crescatis in
salutem, 3 si tamen gustastis '[d]quoniam dulcis est Dominus'. 4 Ad
quem accedentes [e]lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum,
a Deo autem electum et honorificatum, 5 et [f]ipsi tanquam lapides vivi
superaedificamini, [g]domus spiritualis, sacerdotium sanctum, [h]offerre
spirituales hostias, [i]acceptabiles Deo per Iesum Christum. 6 Propter
quod continet Scriptura: '[j]Ecce pono in Sion lapidem summum, an-
gularem, electum, pretiosum; et qui crediderit in eum non confun-
detur'. 7 [l]Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem,
'[m]lapis, quem reprobaverunt aedificantes:
hic factus est in caput anguli'
8 et '[n]lapis offensionis et petra scandali', his qui offendunt verbo
nec credunt [o]in quo et positi sunt. 9 Vos autem [p]genus electum,
[q]regale sacerdotium, gens sancta, [r]populus adquisitionis, ut virtutes
adnuntietis eius, qui [s]de tenebris vos vocavit [t]in admirabile lumen
suum: 10 [u]qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei;
qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam
consecuti.

11 Carissimi, obsecro vos [v]tanquam advenas et peregrinos [x]ab-
stinere vos a carnalibus desideriis, [y]quae militant adversus animam;
12 [z]conversationem vestram inter gentes habentes bonam, ut in eo
quod detrectant de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis ope-
ribus vos considerantes glorificent Deum [a]in die visitationis.

13 [b]Subiecti igitur estote omni humanae creaturae propter Deum:
sive regi quasi praecellenti, 14 sive ducibus tanquam ab eo missis
ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum; 15 quia sic est
voluntas Dei, [c]ut benefacientes obmutescere faciatis imprudentium
hominum ignorantiam; 16 [d]quasi liberi et non quasi velamen ha-
bentes malitiae libertatem, sed sicut servi Dei. 17 [e]Omnes honorate,
[f]fraternitatem diligite, [e]Deum timete, regem honorificate.

18 [g]Servi, subditi estote in omni timore dominis, non tantum bo-
nis et modestis, sed etiam dyscolis. 19 [h]Haec est enim gratia, si
propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniuste.
20 Quae enim est gloria, si peccantes et colaphizati suffertis? Sed,
si bene facientes patienter sustinetis, haec est gratia apud Deum.
21 [i]In hoc enim vocati estis; quia et Christus passus est pro nobis
[j]vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius. 22 [l]Qui
peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius; 23 [m]qui,
cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non commina-
batur, tradebat autem iudicanti se iniuste; 24 [n]qui peccata nostra
ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut [o]peccatis mortui iu-
stitiae vivamus; '[p]cuius livore sanati estis'; 25 [q]eratis enim sicut oves
errantes, sed conversi estis nunc ad [r]pastorem et episcopum animarum
vestrarum.

h Dt 10, 17; Ac 10, 34; Rm 2, *i* v. Mt 16, 27. [11.
17-19] R. in fs. pretiosiss. Sang. * *Catech. R. I 5, 15; 11, 16*
j cp. 3, 16; 2 Cor 7, 1; Ph 2, *(18).* [12.
l Is 52, 2; Mt 20, 28; 1 Cor 6, 20; Tt 2, 14.
m Ac 20, 28. — cf. 1 Cor 7,
n v. Eph 4, 22. [23.
o cf. Jo 1, 29; Heb 9, 14.
p cf. Rm 16, 26; Eph 3, 11;
q v. Rm 16, 26. [Ap 13, 8.
r Jo 12, 44.
s cf. Rm 10, 9. — v. Ac 2, 24.
t Ac 3, 13; Heb 2, 9. — cf. Jo 7, 39. [Jo 13, 34; 15, 12.
u Rm 12, 9; Heb 13, 1. — v.
23] * *Catech. R. IV 9, 10.*
v vr. 3, — cf. Jo 3, 3; Jc 1, 18.
x Jo 1, 13. [Mt 24, 35.
y Heb 4, 12. — cf. Ps 118, 89;
z Is 40, 6-8. — v. Jc 1, 10, 11.

1-10] L. in sb. in Albis. — * *Catech. R. II 7, 23 (5).*
a Eph 4. 31; Col 3, 8; Jc 1, 21.
b 1 Cor 3, 2; Heb 5, 12, 13. — cf. Mt 18, 3.
2] Int (Ps 80) in D. in Albis. — * *Catech. R. II 1, 31; 2, 26.*
c 2 Pt 3, 18. — cf. Lc 2, 40,
d v. Ps 33, 9; Heb 6, 5. [52.
e vr. 6, 7. [3, 9.
f Eph 2, 20-22. — cf. 1 Cor
g Heb 3, 4, 6. [Heb 13, 15.
h Is 61, 6. — cf. Rm 12, 1;
i Rm 15, 16; Ph 4, 18.
j Is 28. 16. — v. Rm 9, 33.
l Mr 16, 16; 2 Cor 2, 16.
m Ps 117, 22. [9, 33.
n Is 8, 14. — v. Mt 21, 44 Rm
o cf. Rm 9, 22; Ju 4.
p Dt 10, 15; Is 43, 21. [5, 10.
q Ex 19, 6; Dt 7, 6; Ap 1, 6;
r Ex 19, 5; Ml 3, 17; Tt 2, 14.
9] * *Catech. R. I 10, 15; II 7, 14. — Cm. in fr. 2 p. Pasch.*
s Eph 5, 8. — cf. Is 42, 18;
t Ps 35, 10. [Ac 26, 18.
u Os 1, 6, 9, 10; 2, 23; Rm 9, 25, 6; 10, 19.
v Lv 25, 23; Ps 38, 13; Heb 11, 13. — cf. Gn 47, 9.
x Rm 13, 14; Gal 5, 24.
11-19] L. et Cpp. in D. 3 p. Psch. — * *cf. Catech. R. I 13, 3 (11); IV 10, 9 (12); III 5, 15 (13).*
y Jc 4, 1. — Gal 5 17.
z cp. 3, 16. — cf. Mt 5, 16; 2 Cor 9, 13; Gal 1, 24; Phl 6; Heb 13, 18.

a Is 10, 3; Lc 19, 44.
b Rm 13, 1-7; Tt 3, 1. [2, 2.
c cp. 3, 16; Tt 2, 8. — cf. 2 Pt
d Jc 8, 32; Rm 6, 22; Gal 5, 13; Jc 1, 25. [21; Rm 13, 7.
e Pro 24, 21; Ec 8, 2; Mt 22,
f Rm 12, 10; Heb 13, 1.
g Eph 6, 5; Col 3, 22; 1 Tm 6, 1; Tt 2, 9. [— cf. 1 Cor 6, 7.
h cp. 3, 14, 17; 4, 14; Mt 5, 10.
i Mt 16, 24; Ac 14, 22; 1 Th 3, 3; 1 Tm 3, 12. [5; 1 Jo 2, 6.
j Mt 11, 29; Jo 13, 15; Ph 2,
21-23] V. All. in fs. s. Pauli a Cr. (21). — R. in fs. ss. Sindonis D. N. — Cpp. in D. 2 p. Psch. et in fs. ss. Lanc. et Clav. — * *Catech. R. III 16, 25 (22).*
l Is 53, 9; Lc 23, 4, 41; Jo 8, 46; Heb 4, 15; 1 Jo 3, 5. — cf. 2 Cor 5, 21.
m Is 53, 7; Jo 8, 48, 49. — cf. cp. 3, 9.
n Is 53. 4, 11. — cf. Ac 8, 28-35.
o Rm 6, 11; 7, 4, 6; Col 2, 20; 3, 3.
p Is 53. 5.
q Ps 118, 176; Ez 34, 6; 6; Mt 10, 6.
r cp. 5, 4; Heb 13, 20. — v. Jo 10, 4.

tia (14-25), mutua officia coniugibus (3, 1-7), omnibus dilectionem inculcans (8-12). Tertio beatos vocat qui innocentes persecutionem patiuntur (13, 2) et Dei iudicium attendentes sibi maledicentes non curant; siqui-

3 Similiter et [a]mulieres subditae sint viris suis, ut, [b]etsi qui non
credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant;
2 considerantes in timore [c]castam conversationem vestram. 3 Quarum
[d]non sit extrinsecus capillatura aut circumdatio auri aut indumenti
vestimentorum cultus; 4 sed [e]qui absconditus est cordis homo, in
incorruptibilitate quieti et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei
locuples. 5 Sic enim aliquando et sanctae mulieres sperantes in Deo
ornabant se subiectae propriis viris, 6 sicut Sara oboediebat Abrahae
[f]dominum eum vocans; cuius estis filiae benefacientes et [g]non pertimentes ullam perturbationem.

7 [h]Viri similiter cohabitantes secundum scientiam quasi infirmiori [i]vasculo muliebri impertientes honorem, tanquam et coheredibus gratiae vitae, ut non impediantur orationes vestrae.

8 In fine autem [j]omnes unanimes, compatientes, [l]fraternitatis
amatores, [m]misericordes, modesti, humiles; 9 [n]non reddentes malum
pro malo nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes, quia in hoc vocati estis, [o]ut benedictionem hereditate possideatis.

10 ' [p]Qui enim vult vitam diligere
et dies videre bonos
coërceat linguam suam a malo,
et labia eius ne loquantur dolum;
11 declinet a malo et faciat bonum,
inquirat pacem et sequatur eam;
12 quia oculi Domini super iustos,
et aures eius in preces eorum;
vultus autem Domini super facientes mala '.

13 Et [q]quis est qui vobis noceat, si boni aemulatores fueritis? 14 Sed,
[r]etsi quid patimini propter iustitiam, beati. ' [s]Timorem autem eorum ne timueritis et [t]non conturbemini '. 15 [u]Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, [v]parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quae in vobis est, spe; 16 sed
[x]cum modestia et timore [y]conscientiam habentes bonam, ut in eo
quod detrahunt vobis [z]confundantur qui calumniantur vestram bonam
in Christo conversationem. 17 [a]Melius est enim benefacientes, si voluntas Dei velit, pati, quam malefacientes. 18 Quia et [b]Christus semel
pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos offerret
Deo, [c]mortificatus quidem carne, vivificatus autem [d]spiritu; 19 in
quo et [e]his, qui in carcere erant, spiritibus veniens praedicavit,
20 qui increduli fuerant aliquando, [f]quando exspectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est
[g]octo animae salvae factae sunt per aquam. 21 Quod et vos nunc
similis formae [h]salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium,
sed conscientiae bonae interrogatio in Deum per resurrectionem
Iesu Christi, 22 [i]qui est in dextera Dei deglutiens mortem, ut vitae
aeternae heredes efficeremur, profectus in caelum, subiectis sibi angelis et potestatibus et virtutibus.

4 Christo igitur passo in carne, [a]et vos eadem cogitatione armamini; quia [b]qui passus est in carne desiit a peccatis; 2 [c]ut iam
non desideriis hominum, [d]sed voluntati Dei quod reliquum est in
carne vivat temporis. 3 [e]Sufficit enim praeteritum tempus [f]ad voluntatem gentium consummandam his qui ambulaverunt in luxuriis,
desideriis, vinolentiis, comissationibus, potationibus et illicitis idolorum cultibus; 4 in quo admirantur, non concurrentibus vobis in
eandem luxuriae confusionem, [g]blasphemantes; 5 [h]qui reddent rationem ei qui paratus est [i]iudicare vivos et mortuos. 6 Propter hoc
enim et [j]mortuis evangelizatum est, ut iudicentur quidem secundum
homines in carne, vivant autem secundum Deum in spiritu.

7 [l]Omnium autem finis appropinquavit. [m]Estote itaque prudentes
et vigilate in orationibus. 8 Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis caritatem continuam habentes, quia ' [n]caritas operit multitudinem
peccatorum '. 9 [o]Hospitales invicem sine murmuratione; 10 [p]unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes,
[q]sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei. 11 [r]Si quis loquitur
quasi sermones Dei; si quis ministrat, tanquam ex virtute quam

*1] * Catech. R. II 8, 1, 26, 27.*
a Eph 5, 22; Tt 2, 5.
b 1 Cor 7, 13, 14, 16.
c Tt 2, 5.
*3] * Catech. R. III 7, 11.*
d 1 Tm 2, 9. — cf. Is 3, 18-23.
e Rm 2, 29. – cf. Ps 44, 14; Rm 7, 22; 2 Cor 4, 16; Eph 3, 16.
f Gn 18, 12. *g* cf. Pro 3, 25.
h Eph 5, 25; Col 3, 19 — cf. [1 Cor 7, 5.
i cf. 1 Th 4, 4.
*7] * cf. Catech. R. IV 1, 2.*
j Rm 12, 16. — cf. Jo 17, 21; [Ac 4, 32.
l Heb 13, 1.
m Eph 4, 2, 32.
*8-15] L. in D. 5 j. Pnt. — * Catech. R. III 9, 21 (9) I.*
n cp. 2, 21, 23. — cf. Mt 5, 44; Lc 6, 28. — v. Rm 12, 14, 17.
o Ap. 2, 7. — v. Mt 25, 34.
p Ps 33, 13-17.
q Ecli 33, 1; Rm 8, 31. — cf. Pro 16, 6, 7, 17; Ecli 7, 1.
r cp. 2, 19, 20; 4, 14, 16.
s Is 8, 12, 13. — cf. vr 6. — [v. Mt 10, 28.
t Jo 14, 1, 27.
u cf. Is 29, 23; Mt 6, 9.
v Col 4, 6. *x* cf. 2 Tm 2, 25.
y v. cp. 2, 12.
z cp. 2, 15; Tt 2, 8.
a cp. 2, 20. — cf. cp. 4, 15, 16.
*18-21] L. in fr. 6 p. Psch. — Cp. ad nn. in T. P. (18). — * Catech. I 11, 10 (18); II 2, 9 (21).*
b Heb 9, 26, 28. — cf. cp. 2, 21; — v. Rm 4, 25; 2, 1, 2.
c 2 Cor 13, 4. — cf. cp. 4, 1; [Col 1, 22.
d cp. 4, 6.
e cp. 4, 6. — cf. Is 42, 7; 45, 9; 61, 1.
f Gn 6, 3, 6, 13, 14. — cf. Lc 17, 26; Heb 11, 7; 2 Pt 2, 5.
g Gn 7, 1, 7, 23; 8, 18; 2 Pt 2, 5. [22.
h Rm 6, 3-6; Tt 3, 5; Heb 10,
i Ac 2, 33, 34; 7, 55, 56; Rm 8, 34; Eph 1, 20; Col 3, 1; Heb 1, 3.
j 1 Cor 15, 24; Eph 1, 21; Ph [2, 10.
a Ph 2, 5.
1] Tr. in fs s. Pauli a Cruce.
1-17] LL. in fr. 3 Rogat.
b Rm 6, 2, 7, 13; Gal 5, 24; Col 3, 3, 5. [cf. Tt 2, 12.
c Rm 14, 7, 8; 2 Cor 5, 15. —
d cf. Gal 2, 20. [9; Ac 17, 30.
e cp. 1, 14. — cf. Ez 44, 6; 45,
f Eph 2, 2, 3; 4, 17-19; 1 Th 4, 5; Tt 3, 3. – cf. Rm 13, 13.
g cf. cp. 2, 12; 3, 16.
h Mt 12, 36; 2 Cor 5, 10.
i cf. Jc 5, 9. — v. Ac 10, 42.
j cp. 3, 19.
l Jc 5, 8; 1 Jo 2, 18.
7-11] L. et Cpp. (7-9) in D.
m Mr 13, 33. [inf. oct. Asc.
n Pro 10, 12; Jc 5, 20. — cf. 1 Cor 13, 5, 6.
o Rm 12, 13; 13, 2; Ph 2, 14. — cf. 1 Tm 3, 2. [12.
p Rm 12, 6, 7. — cf. 2 Cor 8,
q Lc 12, 42; 1 Cor 4, 1, 2; Tt
r 1 Cor 10, 31. [1, 7.

dem passionum Christi participes effecti ab eo praemium recipient (3-19). Tandem, presbyteris aliisque admonitis, epistolam claudit (5, 1-13).
Post inscriptionem, quot a Christo dona receperint et quid ei repen-

administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Iesum Chri-
stum, [s]cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.
12 Carissimi, nolite peregrinari [t]in fervore, qui ad tentationem
vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat; 13 sed [u]communicantes
Christi passionibus gaudete, ut et [v]in revelatione gloriae eius gau-
deatis exsultantes. 14 [x]Si exprobramini in nomine Christi, beati eri-
tis; quoniam quod est honoris, gloriae et virtutis Dei, et [y]qui est
eius Spiritus super vos requiescit. 15 [z]Nemo autem vestrum patiatur
ut homicida aut fur aut maledicus aut [a]alienorum appetitor. 16 [z]Si
autem ut [b]christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in
isto nomine. 17 Quoniam tempus est, ut [c]incipiat iudicium a domo
Dei. [d]Si autem primum a nobis, quis finis eorum qui [e]non credunt
Dei evangelio? 18 Et, [f]si iustus vix salvabitur, impius et peccator
ubi parebunt? 19 Itaque et hi qui patiuntur secundum voluntatem
Dei fideli Creatori [g]commendent animas suas in benefactis.
5 Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro [a]consenior et [b]testis
Christi passionum, qui et eius, quae in futuro revelanda est, glo-
riae communicator: 2 [c]pascite qui in vobis est gregem Dei, pro-
videntes [d]non coacte, sed spontanee secundum Deum, [e]neque turpis
lucri gratia, sed voluntarie; 3 neque ut [f]dominantes in cleris, sed
[g]forma facti gregis ex animo. 4 Et, cum apparuerit [h]princeps pastorum,
percipietis [i]immarcescibilem [j]gloriae coronam. 5 Similiter, adulescentes,
subditi estote senioribus. [l]Omnes autem invicem humilitatem insinuate,
quia '[m]Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam'. 6 [n]Hu-
miliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visi-
tationis, 7 [o]omnem sollicitudinem vestram proicientes in eum, quoniam
[p]ipsi cura est de vobis. 8 [q]Sobrii estote et [r]vigilate, quia [s]adversarius
vester diabolus [t]tanquam leo rugiens [u]circuit quaerens quem devoret,
9 [v]cui resistite [x]fortes in fide scientes [y]eandem passionem ei, quae in
mundo est, vestrae fraternitati fieri. 10 Deus autem omnis gratiae,
[z]qui vocavit nos in aeternam suam gloriam in Christo Iesu, [a]modicum
passos ipse perficiet, [b]confirmabit solidabitque. 11 [c]Ipsi gloria et im-
perium in saecula saeculorum. Amen.
12 [d]Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, [e]breviter scripsi
obsecrans et contestans hanc esse [f]veram gratiam Dei, in qua statis.
13 Salutat vos ecclesia, quae est in [g]Babylone coëlecta, et [h]Marcus
filius meus. 14 [i]Salutate invicem in osculo sancto.
[j]Gratia vobis omnibus qui estis in Christo Iesu. Amen.

s cp. 5, 11; Rm 11, 16; Ju 25.
*11] * Catech. R. IV 17, 6.*
t cf. cp. 1, 6, 7.
u Ac 5, 41; Rm 8, 17; Ph 3, 10, [11.
v cp. 1, 5-7; 5, 1; Ju 24.
13-19] cm. L. in M. — Cm. in fs. s. Pauli a Cr. (13). — Gr. in fs. s. Bonifac. Ep. M. (13, 14).
x Mt 5, 11. — cf. Ps 83, 11; [Heb 11, 26.
y cf. Is 11, 2.
z cp. 2, 19, 20; 3, 14, 17.
a 1 Th 4, 12. — cf. Ex 20, 17.
b v. Ac 11, 26; 26, 28.
c Ez 9, 6; Am 3, 2.
d Rm 2, 9. — cf. Lc 23, 31.
e cf. 2 Th 1, 8.
f Pro 11, 31; Jr 25, 29.
g Ps 30, 6; Lc 23, 46. — cf. 2 Tm 1, 12.
1-11] L. in fs. s. Apollin. E. M.
a cf. 2 Jo 1; 3 Jo 1.
b v. Lc 24, 46, 48.
*2, 3] * Conc. Trid. s. XXIII cp. 1 de Ref. — * Catech. R. II 7, 26.*
c Jo 21, 15, 16, 17. — cf. Ac 20, [28; Ju 12.
d cf. Phl 14.
e 1 Tm 3, 8; Tt 1, 7. — cf. Jo 10, 12, 13; Ac 20, 28.
f Ez 34, 4; Mt 20, 25, 26. — v. 2 Cor 1, 23.
g Ph 3, 17; 2 Th 3, 9; 1 Tm [4, 12; Tt 2, 7.
h v. cp. 2, 25. *i* v. cp. 1, 4.
*4] R. in fs. ss. spineae Cor. — Inv. in comm. ss. summ. Pont. — * Catech. R. IV 15, 14.*
j 1 Cor 9, 25. — v. Jc 1, 12.
l cf. Lc 22, 25, 26.
m v. Jc 4, 6. *n* Jc 4, 7, 10.
6-11] L. in D. 3 p. Pnt.
o cf. Ps 36, 5; 54, 23. — v. Mt [6, 25.
p Ps 39, 18; Sap 11, 27.
q v. cp. 1, 13. *r* Mt 24, 42.
*8 9] * Catech. R. IV 15, 6. — L. br. ad cmpl.*
s Eph 4, 27; 6, 11; Ap 12, 9, 12.
t cf. Ps 21, 22.
u Jb 1, 7; 2, 2.
v Eph 6, 11-13; Jc 4, 7. — cf. 2 Tm 4, 17. *x* cf. Col 2, 5. *y* cp. 4, 12. — cf 1 Th 3, 3; 2 Tm 3, 12. *z* 1 Cor 1, 9; 1 Tm 6, 12. *a* cp. 1, 6; 2 Cor 4, 17. *b* 2 Th 2, 17. *c* v. cp. 4, 11. *d* Ac 15, 22; 2 Cor 1, 19; 1 Th 1, 1; 2 Th 1, 1. *e* cf. Heb 13, 22. *f* v. Ac 11, 23. *g* Ap 14, 8. *h* v. Ac 12, 12. *i* v. Rm 16, 16; 1 Cor 16, 20. *j* Eph 6, 24.

BEATI PETRI APOSTOLI
EPISTULA SECUNDA

SIMON Petrus, servus et apostolus Iesu Christi, iis
qui [b]coaequalem nobiscum sortiti sunt fidem [c]in
iustitia Dei nostri et salvatoris Iesu Christi. 2 [d]Gra-
tia vobis et pax adimpleatur [e]in cognitione Dei
et Christi Iesu Domini nostri, 3 quomodo omnia
nobis divinae virtutis suae, quae ad vitam et pie-
tatem donata sunt per [e]cognitionem eius; [f]qui
vocavit nos propria gloria et virtute, 4 per quem
maxima et pretiosa nobis promissa donavit, ut per haec efficiamini
[g]divinae consortes naturae [h]fugientes eius, quae in mundo est, con-

a Ac 15, 14.
1-15] LL. in fr. 6 infr. oct. Asc.
b Rm 1, 12; 2 Cor 4, 13; Eph [4, 5; Tt 1, 4.
c Rm 3, 21-26.
d 1 Pt 1,2; Ju 2.
e vr. 3, 8; cp. 2, 20. — cf. Jo 17, 3.
f cf. 1 Th 2, 12; 2 Th 2, 14; 2 Tm 1, 9; 1 Pt 5, 10.
*4] * Catech. R. I 13, 9.*
g cf. 2 Cor 3, 18; 1 Jo 3, 2.
h cp. 2, 18, 20.

dere debeant docet (1, 1-15), atque hortatur ut fidei tantis argumentis comprobatae adhaereant (16-21), ut ab haereticis, de quorum pravis moribus Deus cito vindictam sumet (2, 1-11), diligenter abstineant (12-22),

cupiscentiae corruptionem. 5 [i]Vos autem curam omnem subinferentes
[j]ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem [l]scientiam, 6 in
scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem [m]patientiam, in
patientia autem pietatem, 7 in pietate autem [n]amorem fraternitatis,
in amore autem fraternitatis [o]caritatem. 8 Haec enim, si vobiscum
adsint et superent, non vacuos nec [p]sine fructu vos constituent [e]in
Domini nostri Iesu Christi cognitione; 9 cui enim non praesto sunt
haec, [q]caecus est et [r]manu tentans, oblivionem accipiens [s]purgationis
veterum suorum delictorum. 10 Quapropter, fratres, [t]magis satagite,
ut per bona opera certam [u]vestram vocationem et [v]electionem facia-
tis; haec enim facientes non peccabitis aliquando; 11 [x]sic enim abun-
danter ministrabitur vobis introitus in aeternum regnum Domini nostri
et salvatoris Iesu Christi.
12 Propter quod incipiam vos [y]semper commonere de his, et
quidem scientes et [z]confirmatos vos in praesenti veritate. 13 Iustum
autem arbitror, quandiu sum in hoc [a]tabernaculo, [b]suscitare vos in
commonitione; 14 [c]certus quod velox est depositio tabernaculi mei,
secundum quod et [d]Dominus noster Iesus Christus significavit mihi.
15 Dabo autem operam et frequenter habere vos post obitum meum,
ut horum memoriam faciatis. 16 Non enim [e]doctas fabulas secuti
notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem et praesen-
tiam, sed [f]speculatores facti illius magnitudinis. 17 [g]Accipiens enim
a Deo Patre honorem et gloriam, voce delapsa ad eum huiusce-
modi a magnifica gloria: ' [h]Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi
complacui; ipsum audite '. 18 Et hanc vocem nos audivimus de caelo
allatam, cum essemus cum ipso in [i]monte sancto. 19 Et [j]habemus
firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes [l]quasi
lucernae lucenti in caliginoso loco, donec [m]dies elucescat, et [n]luci-
fer oriatur in cordibus vestris, 20 hoc primum intelligentes quod
omnis prophetia Scripturae propria interpretatione non fit. 21 [o]Non
enim voluntate humana allata est aliquando prophetia; sed [p]Spiritu
sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.

2 Fuerunt vero et [a]pseudoprophetae in populo, sicut et [b]in vobis
erunt magistri mendaces, qui [c]introducent sectas perditionis et
eum, [d]qui emit eos, Dominum negant superducentes sibi celerem
perditionem. 2 Et multi sequentur eorum luxurias, [e]per quos via
veritatis blasphemabitur, 3 et [f]in avaritia fictis verbis de vobis nego-
tiabuntur: [g]quibus iudicium iam olim non cessat, et perditio eorum
non dormitat. 4 Si enim Deus [h]angelis [i]peccantibus non pepercit,
sed rudentibus inferni detractos [j]in tartarum tradidit cruciandos in
iudicium reservari: 5 et originali mundo non pepercit, sed octavum
[l]Noë iustitiae praeconem custodivit [m]diluvium mundo impiorum
inducens; 6 et [n]civitates Sodomorum et Gomorrhaeorum in cinerem
redigens eversione damnavit, [o]exemplum eorum qui impie acturi
sunt ponens, 7 et [p]iustum Lot oppressum a nefandorum iniuria ac
luxuriosa conversatione eripuit (8 adspectu enim et auditu iustus
erat habitans apud eos, qui de die in diem [q]animam iustam iniquis
operibus cruciabant); 9 [r]novit Dominus pios de tentatione eripere,
[s]iniquos vero in diem iudicii reservare cruciandos; 10 magis autem
eos, qui post carnem [t]in concupiscentia immunditiae ambulant [u]do-
minationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non
metuunt introducere blasphemantes; 11 [v]ubi angeli, fortitudine et
virtute cum sint maiores, non portant adversum se exsecrabile iudi-
cium. 12 [x]Hi vero, velut irrationabilia pecora naturaliter in captionem
et in perniciem, in his quae ignorant blasphemantes in corruptione
sua peribunt, 13 [y]percipientes mercedem iniustitiae, [z]voluptatem
existimantes diei delicias, [a]coinquinationes, et maculae deliciis
adfluentes, [b]in conviviis suis luxuriantes vobiscum, 14 [c]oculos haben-
tes plenos adulterii et incessabilis delicti, pellicientes animas insta-
biles, cor [d]exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii: 15 [e]de-
relinquentes rectam viam erraverunt [f]secuti viam Balaam ex Bosor,
qui [y]mercedem iniquitatis amavit, 16 correptionem vero habuit suae
vesaniae: [g]subiugale mutum animal hominis voce loquens prohibuit
prophetae insipientiam. 17 Hi sunt [h]fontes sine aqua et nebulae

i cf. cp. 3, 18; Ph 4, 8.
j cf. Heb 11, 6. *l* 1 Pt 3, 7.
m Heb 10, 36; Jc 1, 3.
n Gal 6, 10; Heb 13, 1.
o 1 Cor 13, 1-13; 1 Jo 4, 16.
p cf. Jo 15, 2; Tt 3, 14.
q Jb 5, 14; 12, 25. — cf. 1 Jo 2, [9-11.
r cf. Ac 9, 14; 13, 11.
s 1 Jo 1, 7; Ap 7, 14.
t cp. 3, 17. — cf. Ph 2, 12; Heb 3, 14.
*16] * Conc. Trid. s. VI cp. 11.*
10-21] LL. et L. (16-21) in Transfig. Dñi.
u 1 Pt 5, 10.
v 1 Th 1, 4. — cf. 1 Pt 2, 9.
x Col 1, 13. — cf. Ac 14, 22.
y Ju 5. — cf. Rm 15, 14. 15; Ph 3, 1; 1 Jo 2, 21.
z 2 Jo 2.

a 2 Cor 5, 1, 4. — cf. 1 Pt 2, 11.
b cp. 3, 1.
c cf. Dt 31, 14; 2 Tm 4, 6.
d Jo 21, 18, 19.
*15] * Catech. R. IV 14, 16.*
*16] * Conc. Trid. s. XIV de Ref. prooem.*
e cf. 1 Cor 1, 17; 2, 1, 4; 2 Cor 2, 17; 4, 2. — v. 1 Tm 1, 4.
f Lc 9, 29, 32; Jo 1, 14.
g v. Jo 8, 54.
h Mt 17, 5; Lc 9, 35.
i cf. Ex 3, 5; Js 5, 15.
*10] * Conc. Vat. s. III cp. 3.*
j cf. Rm 16, 26; 3 Pt 1, 10.
l Ps 118, 105; Jo 5, 35.
m Ml 4, 2; Lc 1, 78, 79; 2 Cor 4, 6.
n Ap 2, 28; 22, 16.
*21] * Catech. R. I 9, 4.*
o 2 Tm 3, 16.
p 1 Pt 1, 11. — cf. 2 Rg 23, 2; Lc 1, 70; Ac 1, 16; 3, 18.

a Dt 13, 1-5; Mt 7, 15; 24, 11; 1 Jo 4, 1.
b Ac 20, 30; 2 Cor 11, 13; 1 Tm 4, 1.
c Ju 4. — cf. Gal 5, 20.
d Ac 20, 28; 1 Cor 6, 20; 7, 23; Gal 3, 13; 4, 5; Eph 1, 7; Heb 10, 29; 1 Pt 1, 18; Ap 5, 9.
e Rm 2, 24. — cf. 1 Pt 2, 15.
f cf. cp. 1, 16; Rm 16, 18; 1 Tm 6, 5; Tt 1, 11.
g cf. Dt 32, 35; Ph 3, 19; Ju 4, 15.
*4] * Catech. R. I 2, 17.*
h Jb 4, 18; Ju 6. — cf. Mt 25, 41.
i cf. Jo 8, 44; 1 Jo 3, 8.
j cf. Lc 8, 31; Ap 20, 2, 3, 10.
l Lc 17, 26; 1 Pt 3, 20.
m cp. 3, 6; Gn 7, 17-20; Jb 22, 16; Ecli 16, 8.
n Gn 19, 25; Ju 7.
o cf. Nm 26, 16; Ju 15.
p Gn 19, 16; Sap 10, 6; 19, 16.
7, 8] v. Ecli 11, 1.
q Ps 118, 136, 158; Ez 9, 4.
r Ecli 36, 1; 1 Cor 10, 13. — cf. Dn 3, 17.
s Mt 25, 41, 46.
t cp. 3, 3; Ju 16, 18.
u Ju 8. *v* Ju 9.
x Ju 10. — cf. Jr 12, 3.
y vr. 15.
z cf. Sap 2, 5-8; Is 22, 13; 1 Cor 15, 32.

a Ju 12. — cf. Rm 13, 13.
b cf. 1 Cor 11, 21.
c cf. Mt 5, 28. *d* vr. 3.
e cf. Ez 14, 11; Ac 13, 10.
f Nm 22, 5, 7; 2 Es 13, 2; Ju 11; Ap 2, 14.
g Nm 22, 21, 23, 28.
h Ju 12, 13. — cf. Jr 2, 13.

utque ad futuram totius mundi renovationem et adventum Dñi se disponant et praeparent (3, 1-14). Laudatis deinde Pauli apostoli epistolis, ea quae scripsit resumit et inculcat (15-18).

turbinibus exagitatae, quibus caligo tenebrarum reservatur. 18 [i]Su-
perba enim vanitatis loquentes pelliciunt in desideriis carnis luxuriae
eos qui paulululum [j]effugiunt, qui in errore conversantur 19 [l]libertatem
illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis: [m]a quo enim
quis superatus est, huius et servus est. 20 Si enim [j]refugientes
coinquinationes mundi [n]in cognitione Domini nostri et salvatoris
Iesu Christi, his rursus implicati superantur, [o]facta sunt eis poste-
riora deteriora prioribus. 21 [p]Melius enim erat illis non cognoscere
viam iustitiae, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod
illis traditum est, [q]sancto mandato. 22 Contigit enim eis illud veri
proverbii: '[r]Canis reversus ad suum vomitum'; et: Sus lota in
volutabro luti.

3 Hanc ecce vobis, carissimi, secundam scribo epistulam, in qui-
bus vestram [a]excito in commonitione sinceram mentem; 2 [b]ut me-
mores sitis eorum, [c]quae praedixi, verborum a sanctis prophetis, et
apostolorum vestrorum, praeceptorum Domini et Salvatoris. 3 Hoc
primum scientes quod venient [d]in novissimis diebus in deceptione
illusores [e]iuxta proprias concupiscentias ambulantes, 4 [f]dicentes: Ubi
est promissio aut [g]adventus eius? ex quo enim patres dormierunt,
omnia sic perseverant ab initio creaturae. 5 Latet enim eos hoc vo-
lentes, quod [h]caeli erant prius et [i]terra de aqua et per aquam con-
sistens Dei verbo; 6 per quae ille tunc [j]mundus aqua inundatus
periit. 7 [k]Caeli autem, qui nunc sunt, et terra eodem verbo repositi
sunt, igni reservati [k]in diem iudicii et [l]perditionis impiorum ho-
minum.

8 Unum vero hoc non lateat vos, carissimi, quia [m]unus dies apud
Dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus. 9 [n]Non
tardat Dominus promissionem suam, [o]sicut quidam existimant; sed
[p]patienter agit propter vos [q]nolens aliquos perire, sed omnes ad
paenitentiam reverti. 10 [r]Adveniet autem dies Domini ut fur, in quo
[s]caeli magno impetu transient, [t]elementa vero calore solventur,
terra autem et quae in ipsa sunt opera exurentur. 11 Cum igitur
haec omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis con-
versationibus et pietatibus, 12 [u]exspectantes et properantes in ad-
ventum diei Domini, per quem caeli ardentes solventur, et [v]elementa
ignis ardore tabescent? 13 [x]Novos vero caelos et novam terram se-
cundum promissa ipsius exspectamus, [y]in quibus iustitia habitat.
14 [z]Propter quod, carissimi, haec exspectantes satagite immaculati et
inviolati ei inveniri in pace. 15 Et [a]Domini nostri longanimitatem
salutem arbitremini; sicut et carissimus frater noster Paulus [b]secun-
dum datam sibi sapientiam scripsit vobis, 16 sicut et in omnibus epi-
stulis [c]loquens in eis de his; [d]in quibus sunt quaedam difficilia in-
tellectu, quae indocti et instabiles depravant, [e]sicut et ceteras Scri-
pturas, ad suam ipsorum perditionem. 17 Vos igitur, fratres, [f]prae-
scientes custodite, ne insipientium errore traducti excidatis a propria
firmitate. 18 [g]Crescite vero in gratia et in cognitione Domini nostri
et salvatoris Iesu Christi. [h]Ipsi gloria et nunc et in diem aeternita-
tis. Amen.

i Ju 16.
j vr. 20; cp. 1, 4.
l Gal 5, 33. — v. Jc 1, 25.
m Rm 6, 16; Tt 3, 3. — v. Jo 8, 34.
*19] * Conc. Araus. II (an. 529). [can. 1.*
n v. cp. 1, 2.
o Mt 12, 45. — cf. Ecli 34, 31.
*21] * Catech. R. IV 15, 1.*
p cf. Ez 18, 24; Lc 12, 47; Heb 6, 4-6; 10, 26, 27; Jc 4, 17.
q Rm 7, 12.
r Pro 26, 11. — cf. Ecli 34, 30, [31.

1-18 LL. in sb. inf. oct. Asc.
a cp. 1, 12, 13.
b Ju 17.
c cp. 1, 20. — cf. Lc 1, 70; Ac [3, 21.
d 1 Tm 4, 1; 1 Jo 2, 18; Ju 18.
e cp. 2, 10. [22, 27; Ml 2, 17.
f Is 5, 19; Jr 17, 15; Ez 12,
g v. 1 Th 2, 19.
h Gn 1, 6, 9; Ps 32, 6.
i Ps 23, 1, 2. — cf. Heb 11, 3.
j cp. 2, 5. — v. Gn 7, 11, 21.
k cf. vr. 10, 12, 13.
l cf. 2 Th 1, 7, 8.

m Ps 89, 4. — cf. Ecli 18, 8, 9.
n Ecli 35, 22; Hab 2, 3; Lc 18. 7, 8; Heb 10, 37.
o cf. Ec 8, 11; 2 Mc 6, 13.
p Sap 11, 24; 12, 2, 10. [4-6.
q Ez 18, 23, 32; 33, 11; 1 Tm 2,
r Mt 24, 43; 1 Th 5, 2; Ap 3, 3.
s cf. Ap 6, 14; 20, 11; 21, 1, — v. Mt 24, 35.
t Is 34, 4. — cf. Is 24, 19; Mic 1, 4; Nh 1, 5.
u cf. 1 Pt 1, 14, 15.
v cf. Mt 24, 50; Lc 12, 36; 1 Cor 1, 7; 1 Th 1, 10; Tt 2, 13; Ju 21.
x Is 65, 17; 66, 22; Ap 21, 1.
y Is 60, 21; Ap 21, 27.
z 1 Cor 15, 58; Ph 1, 10; 1 Th 3, 13; 5, 23.

a cf. vr. 9.
b 1 Cor 3, 10. — v. Heb 10, 37.
*16] * Catech. R. III 3, 27.*
c cf. Rm 8, 19; 1 Cor 15, 24;
d cf. Heb 5, 11. [1 Th 4, 15.
e cf. Is 28, 13.
f cf. Mt 24, 25; Jo 13, 19.
g Eph 4, 15; Col 1, 10; 2, 19; 1 Pt 2, 2.
h Rm 11, 36. — cf. vr. 8.

BEATI IOANNIS APOSTOLI
EPISTULA PRIMA

QUOD [a]fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus
oculis nostris, quod perspeximus, et [b]manus no-
strae contrectaverunt de verbo vitae; 2 et [c]vita
[d]manifestata est, et vidimus et [e]testamur et ad-
nuntiamus vobis vitam aeternam, [f]quae erat apud
Patrem et [d]apparuit nobis; 3 [a]quod vidimus et au-
divimus adnuntiamus vobis, ut et vos societatem
habeatis nobiscum, et [g]societas nostra sit cum
Patre et cum Filio eius Iesu Christo. 4 Et haec scribimus vobis ut
gaudeatis, et [h]gaudium vestrum sit plenum.
5 Et [i]haec est adnuntiatio, quam audivimus ab eo et adnuntia-
mus vobis, quoniam [j]Deus lux est, et tenebrae in eo non sunt ul-
lae. 6 [k]Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, et in te-
nebris ambulamus, [l]mentimur et veritatem non facimus; 7 [m]si autem
in luce ambulamus, [n]sicut et ipse est in luce, societatem habemus
ad invicem, et [o]sanguis Iesu Christi Filii eius, emundat nos ab omni
peccato. 8 [p]Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos
seducimus, et [m]veritas in nobis non est. 9 [q]Si confiteamur peccata
nostra, [r]fidelis est et iustus, ut remittat nobis peccata nostra et
emundet nos ab omni iniquitate. 10 [p]Si dixerimus quoniam non pec-
cavimus, [s]mendacem facimus eum, et [t]verbum eius non est in nobis.
2 Filioli mei, haec scribo vobis ut non peccetis; sed et si quis pec-
caverit, [a]advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iu-
stum, 2 et ipse est [b]propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris
autem tantum, sed etiam [c]pro totius mundi.
3 Et in hoc scimus [d]quoniam cognovimus eum, si mandata eius
observemus. 4 Qui dicit se nosse eum et mandata eius non custodit
[e]mendax est, et in hoc veritas non est. 5 [f]Qui autem servat verbum
eius, vere in hoc caritas Dei perfecta est, et [g]in hoc scimus quoniam
in ipso sumus. 6 Qui dicit se in ipso manere debet [h]sicut ille am-
bulavit et ipse ambulare.
7 Carissimi, [i]non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum ve-
tus, quod habuistis ab initio: mandatum vetus est verbum quod audi-
stis. 8 Iterum [j]mandatum novum scribo vobis, quod verum est et in ipso
et in vobis, quia [l]tenebrae transierunt, et [m]verum lumen iam lucet.
9 [n]Qui dicit se in luce esse, et fratrem suum odit, in tenebris est usque
adhuc. 10 Qui diligit fratrem suum in lumine manet, et [o]scandalum in eo
non est. 11 Qui autem odit fratrem suum in tenebris est et in tenebris
ambulat et nescit quo eat, quia tenebrae obcaecaverunt oculos eius.
12 Scribo vobis, filioli, quoniam [p]remittuntur vobis peccata pro-
pter nomen eius. 13 Scribo vobis, patres, quoniam cognovistis [q]eum
qui ab initio est. Scribo vobis, adulescentes, quoniam [r]vicistis [s]ma-
lignum. 14 Scribo vobis, infantes, quoniam [t]cognovistis Patrem. Scribo
vobis, iuvenes, quoniam [u]fortes estis, et [v]verbum Dei manet in
vobis, et [r]vicistis [s]malignum. 15 [x]Nolite diligere mundum neque ea
quae in mundo sunt. [y]Si quis diligit mundum, non est caritas Patris
in eo; 16 quoniam omne quod est in mundo [z]concupiscentia carnis
est et [a]concupiscentia oculorum et [b]superbia vitae; quae non est ex
Patre, sed ex mundo est. 17 Et mundus transit et concupiscentia
eius; qui autem facit voluntatem Dei manet in aeternum.
18 Filioli, [d]novissima hora est, et sicut audistis quia [e]antichristus
venit et nunc [f]antichristi multi facti sunt; [g]unde scimus quia novis-
sima hora est. 19 [h]Ex nobis prodierunt, sed non erant ex no-

EPISTULA I
B. IOANNIS APOSTOLI
1, 1 — 2, 19

a Jo 1, 1, 14; 19, 35; Ac 4, 20; 2 Pt 1, 16. — cf. cp. 4, 14.
b Lc 24, 39; Jo 20, 27.
1-2, 6] *LL. in D. inf. oct. Asc. et in fs. s. Jo. Ap. et Evang.*
c Jo 1, 4; 11, 25; 14, 6.
d cp. 3, 5, 8; Rm 16, 26; 1 Tm [3, 16.
e v. Jo 15, 27.
f Jo 1, 1. — cf. Jo 17, 5.
3] * *Catech. R. I 10, 23.*
g Jo 17, 21; 1 Cor 1, 9. — cf. [cp. 2, 24.
h Jo 15, 11; 2 Jo 12.
i cp. 3, 11. [Col 1, 13.
j Jc 1, 17. — cf. Lc 22, 53;
k cp. 2, 11; Jo 12, 35; 2 Cor 6, 14.
l cp. 2, 4; Jo 3, 21, — cf. vr. 8.
m Eph 5, 8. — cf. Is 2, 5.
n cf. Ps 103, 2; 1 Tm 6, 16.
o Eph 1, 7; Heb 9, 14; Ap 1, 5.
7] *V. in fs. pretiosis. Sang. Dñi N.*
p Jb 15, 14; Pro 20, 9; Jr 2, 35. — cf. Jo 8, 46; Jc 3, 2.
8] * *cf. Conc. Milev. II can. 6.* — * *Catech. R. IV 14, 5.*
9] * *Catech. R. II 5, 18.*
q Ps 31, 5; Pro 28, 13. — cf. [1 Cor 11, 31.
r cf. Is 1, 18.
s cf. Rm 3, 10, 18.
t Jo 5, 38; 8, 37. [7, 25.
a Rm 8, 34; 1 Tm 2, 5; Heb
1-2] * *Catech R. I 7, 6; II 2, 5, 18, 63; IV 7, 3; 14, 13.*
b cp. 4, 10; Rm 3, 25; Heb 2, 17. — v. Lc 18, 13.
c cf. cp. 4, 14; Jo 1, 29; 4, 14.
d cf. cp. 5, 7; Jo 14, 15; 15, 10.
e cp. 1, 8; Jo 8, 44.
f cp. 5, 3; Jo 14, 23. [16, 17.
g cp. 3, 24; 4, 13; 5, 2; Jo 14,
h 1 Pt 2, 21. — cf. Mt 11, 29.
i 2 Jo 5, — cf. vr. 24; cp. 3.
j v. Jo 13, 34. [11.
l Rm 13, 12; Eph 5, 8; 1 Th 5, 4, 5.
m cf. Jo 1, 9; 8, 12 etc.
n cp. 4, 20. — cf. cp. 3, 14, 15; Pro 4, 19. [12, 40.
o Ps 118, 165. — cf. Jo 11, 10;
11] * *Catech. R. III 6, 24.*
p Lc 24, 47; Ac 10, 43; 13, 38.
q cf. cp. 1, 1. *r* cf. cp. 5, 4. 5.
s cp. 3, 12; Jo 17, 15. — v. Mt
t cf. Jo 14, 7. [13, 19.
14] * *Catech. R. IV 15, 17.*
u Eph 6, 10. *v* Jo 15, 7.
15-17] * *cf. Catech. R. I 13, 5; II 5, 74. — Tr. in fs. s. Ben. J. Labre.*
x Rm 12, 2; 2 Tm 4, 10. — cf.
y v. Jc 4, 4. [Gal 6, 14.
16] * *Catech. R. III 10, 10, 22.*
z Rm 13, 14; Eph 2, 3; 1 Pt 4, 2; 2 Pt 2, 18.
a Ec 4, 8; 5, 11.
b Sap 5, 8; 2 Mc 9, 8; 15, 6.
c v. 1 Cor 7, 31. *d* cf. 2 Tm 3, 1; Jc 5, 3; Ju 18. *e* vr. 22; cp. 4, 3; 2 Jo 7. — cf. Mt 24, 5, 11, 24. *f* cf. cp. 4, 1. *g* 2 Th 2, 3, 4; 1 Tm 4, 1. *h* Dt 13, 13; 1 Mc 5, 62; Ac 20, 30.

bis; nam, [i]si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum;
sed [j]ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis. 20 Sed [l]vos
unctionem habetis a Sancto et [m]nostis omnia. 21 Non scripsi vobis
quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam, et quoniam
omne mendacium ex veritate non est. 22 Quis est mendax, nisi is
qui [n]negat quoniam Iesus est Christus? Hic est [f]antichristus, qui
negat Patrem et Filium. 23 [o]Omnis qui negat Filium nec Patrem habet; qui confitetur Filium et Patrem habet. 24 [p]Vos, quod audistis
ab initio in vobis permaneat. Si in vobis permanserit quod audistis
ab initio, et [q]vos in Filio et Patre manebitis. 25 Et haec est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, [r]vitam aeternam. 26 Haec
scripsi vobis de his [s]qui seducunt vos. 27 Et [l]vos, unctionem quam
accepistis ab eo, maneat in vobis. Et [t]non necesse habetis ut aliquis
doceat vos; sed sicut unctio eius docet vos de omnibus; et [t]verum est,
et non est mendacium, et, sicut docuit vos, manete in eo. 28 Et nunc,
filioli, [u]manete in eo, ut, [v]cum apparuerit, habeamus fiduciam et [w]non
confundamur ab eo in [u]adventu eius. 29 [x]Si scitis quoniam iustus
est, scitote quoniam et omnis qui facit iustitiam ex ipso natus est.

3 Videte [a]qualem caritatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus. Propter hoc [b]mundus non novit nos, quia non novit eum. 2 Carissimi, [c]nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid
erimus. Scimus quoniam, [d]cum apparuerit, [e]similes ei erimus; quoniam [f]videbimus eum sicuti est. 3 [g]Et omnis qui habet hanc spem
in eo sanctificat se, sicut et ille sanctus est. 4 Omnis qui facit peccatum et iniquitatem facit: et peccatum est iniquitas. 5 Et scitis quia
[i]ille apparuit ut peccata nostra tolleret, et [j]peccatum in eo non est.
6 [l]Omnis qui in eo manet non peccat, et [m]omnis qui peccat non
vidit eum nec cognovit eum. 7 Filioli, [n]nemo vos seducat. [o]Qui facit iustitiam iustus est, sicut et ille iustus est. 8 [p]Qui facit peccatum,
ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. [q]In hoc apparuit
Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. 9 [l]Omnis qui natus est ex Deo
peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. 10 In hoc manifesti sunt
filii Dei et [p]filii diaboli. [o]Omnis qui non est iustus non est ex Deo,
et qui non diligit fratrem suum; 11 quoniam [r]haec est adnuntiatio,
quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum. 12 Non [s]sicut Cain,
qui ex [t]maligno erat et occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant, fratris autem eius iusta.
13 Nolite mirari, fratres, [u]si odit vos mundus. 14 Nos scimus quoniam [v]translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.
Qui non diligit manet in morte. 15 [x]Omnis qui odit fratrem suum
homicida est, et scitis quoniam [y]omnis homicida non habet vitam
aeternam in semetipso manentem. 16 [z]In hoc cognovimus caritatem
Dei: quoniam [a]ille animam suam pro nobis posuit, et nos debemus
pro fratribus animas ponere. 17 [b]Qui habuerit substantiam huius
mundi et viderit fratrem suum necessitatem habere et [c]clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo? 18 [d]Filioli mei,
non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate. 19 In hoc
cognoscimus quoniam ex veritate sumus, et in conspectu eius suadebimus corda nostra. 20 Quoniam, si reprehenderit nos cor nostrum,
maior est Deus corde nostro et novit omnia. 21 Carissimi, [e]si cor
nostrum non reprehenderit nos, [f]fiduciam habemus ad Deum; 22 et
[g]quidquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus et [h]ea quae sunt placita coram eo facimus. 23 Et hoc est
mandatum eius, [i]ut credamus in nomine Filii eius Iesu Christi et
[r]diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. 24 Et [j]qui servat mandata eius in illo manet, et ipse in eo; et [l]in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu quem dedit nobis.

4 Carissimi, [a]nolite omni spiritui credere, sed [b]probate spiritus si ex Deo sint; quoniam multi [c]pseudoprophetae [d]exierunt in
mundum. 2 In hoc cognoscitur spiritus Dei: [e]omnis spiritus qui
confitetur [d]Iesum Christum [f]in carne venisse ex Deo est, 3 et omnis
spiritus [g]qui solvit Iesum ex Deo non est; et hic est antichristus, [h]de quo audistis quoniam venit et nunc iam in mundo est.

i cf. Jo 17, 12.
j cf. 1 Cor 11, 19. [1, 22.
l vr. 27. — cf. Lc 4, 18; 2 Cor
m vr. 27. — cf. Is 54, 13; Jo 14, 26; 1 Cor 2, 15.

n cp. 4, 3; 2 Jo 7.
o cp. 4, 15; 5, 1; 2 Jo 9. — cf.
p cp. 13, 11; 2 Jo 6. [Jo 5, 23.
q cf. Jo 14, 23. — v. cp. 1, 3.
r Jo 10, 28; 17, 2. — v. Mt 25,
s cp. 3, 7; 2 Jo 7. [46.
t Jr 31, 34; Heb 8, 11.
u Jo 14, 17. [Th 2, 19.
v cp. 3, 2. — cf. Col 3, 4; 1
w cf. Mt 10, 32, 33; Mr 8, 38.
x cp. 3, 7, 9. — cf. cp. 4, 7; 2 Jo 11.

a Jo 1, 12; Rm 9, 8.
1-18] LL. in fr. 2 inf. oct. Asc.
*1, 2] R. in Transf. Dñi. — * Catech. R. I 13, 7; IV 9, 11.*
b Jo 16, 3; 17, 25. — cf. Jo 1, 10.
c Rm 8, 15; Gal 3, 26; Eph
d cp. 2, 28; Col 3, 4. [1, 5.
e Rm 8, 29; Ph 3, 21; 2 Pt 1, 4.
f Jo 17, 24; 2 Cor 3, 18; Ap
g 2 Cor 7, 1; 1 Pt 2, 11. [22, 4.
h cf. cp. 5, 17; Rm 4, 15.
i vr. 8; Jo 1, 29; Heb 9, 26. — cf. Is 53, 11, 12.
j 1 Pt 2, 22. — cf. Jo 8, 46.
l cf. vr. 9; cp. 5, 18.
m 3 Jo 11.
n cp. 2, 26. [33.
o cp. 2, 29. — cf. Mt 7, 16; 12,
p vr. 10; Jo 8, 44; Ac 13, 10.
q Heb 2, 14. — cf. Gn 3, 15; Lc 10, 18; Jo 12, 31; Col 2, 15.
*10-17] L. in fs. s. Polic. E. M. * cf. Catech. R. III 6, 24 (10), 16 (15); I 10, 27 (17).*
r vr. 23; Jo 13, 34; 15, 12, 17.
s Gn 4, 8; Heb 11, 4; Ju 11.
t cp. 2, 13, 14; 5, 18.
13-18] L. et Cpp. in D. etc. inf. oct. Corp. Ch. et in fs. s. Ca-
u Jo 15, 18; 17, 14. [*mil. de L.*
v Jo 5, 24.
x Mt 5, 22. — cf. Jo 8, 44.
y Gal 5, 21; Ap 21, 8.
z cf. cp. 4, 9, 10; Jo 3, 16; Rm 5, 8; 8, 32.

16] R. in fs. ss. Cord. J.
a Jo 10, 11; 15, 13.
b Jc 2, 15, 16. — cf. Lc 3, 11.
c Dt 15, 7.
d cf. Mt 21, 24-27; Jc 1, 22.
e cf. 1 Cor 4, 4.
f cp. 5, 14. — cf. Jb 11, 15; 22, 26; Rm 14, 22.
*22] * Catech. R. IV 1, 2.*
g cp. 5, 14, 15. — v. Mt 7, 7.
h cf. Jo 8, 29.
i Jo 6, 29; Heb 11, 6.
j vr. 9.
l cp. 4, 13; Rm 8, 9. — cf. 1 Cor 12, 13.

a Jr 29, 8. [2, 2.
b cf. 1 Cor 12, 10; 14, 29; Ap
1-21] LL. in fr. 3 inf. oct. Asc.
c Mt 7, 15; 2 Pt 2, 1.
d 2 Jo 7.
e cf. 1 Cor 12, 3.
f Rm 1, 3; 8, 3; Col 1, 22; 1 Tm 3, 10. — cf. 2 Jo 7.
g (cp. 2, 22; 2 Jo 7).
h cp. 2, 18. — cf. 2 Th 2, 3-7.

(3, 1-12), caritatem fraternam colant (13-22), et non omni spiritui credant (23-4, 6). Tandem, commendata etiam atque etiam caritate Dei et proximi, quae intime inter se cohaerent, salutat (7-5, 21).

4 Vos ex Deo estis, filioli, et [i]vicistis eum; quoniam [j]maior est
qui in vobis est, quam qui in mundo. 5 [l]Ipsi de mundo sunt; ideo
de mundo loquuntur, et mundus eos audit; 6 nos ex Deo sumus.
[m]Qui novit Deum audit nos; qui non est ex Deo non audit nos: in
hoc cognoscimus [n]spiritum veritatis et spiritum erroris.
7 Carisimi, [o]diligamus nos invicem, quia caritas ex Deo est; et
[p]omnis qui diligit ex Deo natus est et cognoscit Deum. 8 Qui non
diligit non novit Deum, quoniam [q]Deus caritas est. 9 [r]In hoc appa-
ruit caritas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit
Deus in mundum, ut vivamus per eum. 10 In hoc est caritas, [s]non
quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos et
misit Filium suum [t]propitiationem pro peccatis nostris. 11 Carissimi,
[u]si sic Deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere. 12 [v]Deum
nemo vidit unquam. [x]Si diligamus invicem, Deus in nobis manet,
et caritas eius in nobis perfecta est. 13 [x]In hoc cognoscimus quo-
niam in eo manemus, et ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo
dedit nobis. 14 Et [y]nos vidimus et testificamur, quoniam [r]Pater misit
Filium suum [z]salvatorem mundi. 15 [a]Quisquis confessus fuerit quo-
niam Iesus est Filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo. 16 Et
[b]nos cognovimus et credidimus caritati quam habet Deus in nobis.
[q]Deus caritas est, et [c]qui manet in caritate in Deo manet, et Deus
in eo. 17 In hoc perfecta est caritas Dei nobiscum, [d]ut fiduciam ha-
beamus in die iudicii; quia, [e]sicut ille est, et nos sumus in hoc
mundo. 18 Timor non est in caritate; sed [f]perfecta caritas foras mittit
timorem, quoniam timor poenam habet; qui autem timet non est
[c]perfectus in caritate. 19 [s]Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus
prior dilexit nos. 20 [g]Si quis dixerit: Quoniam diligo Deum et [h]fratrem
suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem
videt, Deum [v]quem non videt, quomodo potest diligere? 21 Et hoc
mandatum [i]habemus a Deo, ut qui diligit Deum diligat et fratrem suum.
5 [a]Omnis qui credit quoniam Iesus est Christus ex Deo natus est;
et omnis, qui diligit eum qui genuit, diligit et eum qui natus est
ex eo. 2 [b]In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum
Deum diligamus et mandata eius faciamus. 3 [c]Haec est enim caritas
Dei, ut mandata eius custodiamus; et [d]mandata eius gravia non
sunt. 4 Quoniam [e]omne quod natum est ex Deo vincit mundum, et
[f]haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra. 5 Quis est
qui vincit mundum, nisi [g]qui credit quoniam Iesus est Filius Dei?
6 Hic est [h]qui venit per aquam et sanguinem, Iesus Christus; non
in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Et [i]Spiritus est qui testi-
ficatur quoniam Christus est veritas. 7 Quoniam [j]tres sunt qui testi-
monium dant in caelo: Pater, Verbum et Spiritus sanctus, et hi
tres unum sunt. 8 Et [l]tres sunt qui testimonium dant in terra: spi-
ritus et aqua et sanguis, et hi tres unum sunt. 9 [m]Si testimonium
hominum accipimus, testimonium Dei maius est; quoniam hoc est
testimonium Dei, quod maius est, quoniam [n]testificatus est de Filio
suo. 10 Qui credit in Filium Dei [o]habet testimonium Dei in se. Qui
non credit Filio, [p]mendacem facit eum, [q]quia non credit in testimo-
nium, quod testificatus est Deus de Filio suo. 11 Et hoc est testi-
monium, quoniam [r]vitam aeternam dedit nobis Deus; et haec vita
in Filio eius est. 12 [s]Qui habet Filium habet vitam; qui non habet
Filium vitam non habet.
13 [t]Haec scribo vobis, ut sciatis quoniam vitam habetis aeternam,
[u]qui creditis in nomine Filii Dei. 14 Et haec est [v]fiducia, quam ha-
bemus ad eum, quia [x]quodcumque petierimus, secundum volunta-
tem eius audit nos. 15 Et scimus quia [x]audit nos quidquid petie-
rimus; scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.
16 Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem petat,
et [y]dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est [z]peccatum ad mor-
tem: [a]non pro illo dico ut roget quis. 17 [b]Omnis iniquitas peccatum
est, et est peccatum ad mortem.
18 Scimus quia [c]omnis qui natus est ex Deo non peccat; sed [d]ge-
neratio Dei conservat eum, et [e]malignus non tangit eum. 19 Scimus
quoniam ex Deo sumus, et [f]mundus totus in [e]maligno positus est.

i cf. cp. 2, 13.
j Rm 8, 31. — cf. 4 Rg 6, 17.
l cf. Jo 15, 19. [1 Cor 14, 37.
m cf. Jo 8, 47; 10, 16; 18, 37;
n cp. 3, 24. — cf. vr. 1.
o cp. 3, 11. *p* cf. cp. 2, 29.
q vr. 16; 2 Cor 13, 11. — cf. cp. 1, 5; Jo 4, 24.
*8-21] L. in D. 1 p. Pnt. — * cf. Conc. Milev. II can. 4 (8). — * Catech. R. I 3, 1 (15); 5, 1 (20).* [16, 17.
r vr. 14; Jo 3, 16. — cf. cp. 3,
s Rm 5, 8, 10; 11, 35.
t cp. 2, 2.
u cf. cp. 2, 6; 3, 16; Mt 18, 33.
v vr. 20; Jo 1, 18; 1 Tm 6, 16;
x cp. 3, 24. [1 Pt 1, 8.
y cp. 1, 1, 2. [cp. 2, 2.
z Jo 4, 42; 1 Tm 4, 10. — cf.
a cp. 5, 5; Mt 10, 32. — cf. Rm 10, 9.
b Jo 6, 69.
16] Cp. in Dd. ad trt.
c cf. cp. 2, 5.
d cp. 2, 28; 3, 21.
e cf. cp. 3, 1.
f cf. Jo 3, 18; Rm 8, 15.
g cp. 2, 4; 3, 17.
h cp. 2, 9, 11.
i Jo 13, 34; 15, 17. — cf. Gal 6, 2.
a Jo 8, 42; 16, 27.
b cp. 2, 5; 3, 24; 4, 13.
*3] * Catech. R. III 1, 7. — * cf. Conc. Tr. s. VI, can. 18.*
c Jo 14, 15, 10; 2 Jo 6.
d Mt 11, 30. — cf. Dt 30, 11.
4-10] L. et Cpp. in D. in Albis.
e cp. 3, 9; 4, 4. — cf. Jo 16, 33.
f cf. 1 Cor 15, 57; Eph 6, 16.
1-8] Cp. etc. in fs. ss. Lanc. et
g cp. 4, 15. [*Clav.*
h Jo 19, 34. — cf. vr. 8.
6-8] R. in fs. pretiosiss. Sang. — v. Zc 13, 1. [Cor 12, 3.
i Jo 15, 26; Ac 5, 32. — cf. 1
j cf. Dt 17, 6; 19, 15; Jo 15, 26.
7] v. Is 6, 3.
*7, 8] * cf. Conc. Lat. IV defin. c. ab Ioach. — * Catech. R. I 2, 10; 9, 4; II 2, 7.*
l cf. Jo 5, 32, 36.
8, 9] Ant. et V. All. ut s. vr.
m Jo 8, 17, 18. [*6, 8.*
n v. Mt 3, 17. [12, 17, 19, 10.
o cf. Rm 8, 16; Gal 4. 9; Ap
p cp. 1, 10. — cf. Jo 3, 33.
q cf. Jo 5, 38.
r cp. 2, 25. — cf. cp. 4, 9; Jo 17, 3.
s cf. Jo 3, 36; 15, 4.
t cf. Jo 20, 31.
u Jo 1, 12; 3, 18.
v cp. 2, 28; 3, 21; 4, 17.
x cp. 3, 22. — cf. Pro 10, 24; Mt 7, 7.
*16] * Catech. R. IV 5, 5.*
y cf. Jb 42, 8; Jc 5, 15.
z cf. Mt 12, 31, 32; Heb 6.
a cf. Jr 7, 16. [4-6; 10, 26.
b cf. cp. 3, 4.
c cp. 3, 6, 9.
d v. Jo 17, 12.
e cp. 2, 13, 14; 3, 12. — v. Mt 13, 19.
f cf. Lc 4, 6; Gal 1, 4.

20 Et scimus quoniam Filius Dei venit et [g]dedit nobis sensum, [h]ut
cognoscamus verum Deum et simus in vero Filio eius. Hic est ve-
rus Deus et [h]vita eterna.
21 Filioli, [i]custodite vos a simulacris. Amen.

g cf. Lc 24, 45.
h Jo 17, 3.
i 1 Cor 10, 7, 14.

BEATI IOANNIS APOSTOLI
EPISTULA SECUNDA

[a]ENIOR Electae dominae et natis eius, [b]quos ego
diligo in veritate, et non ego solus, sed et omnes
qui [c]cognoverunt veritatem, 2 [d]propter veritatem
quae permanet in nobis et nobiscum erit in ae-
ternum. 3 [e]Sit vobiscum gratia, misericordia, pax
a Deo Patre et a Christo Iesu Filio Patris in ve-
ritate et caritate.
4 [f]Gavisus sum valde, quoniam inveni de filiis
tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus a Patre. 5 Et
nunc rogo te, domina, [g]non tanquam mandatum novum scribens tibi,
sed quod habuimus ab initio, ut diligamus alterutrum. 6 Et [h]haec est
caritas, ut ambulemus secundum mandata eius. Hoc est enim manda-
tum, [i]ut quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis. 7 Quoniam
[j]multi seductores exierunt in mundum, [l]qui non confitentur Iesum
Christum venisse in carnem: [l]hic est seductor et antichristus. 8 Vi-
dete vosmetipsos, ne [m]perdatis quae operati estis, sed ut [n]mercedem
plenam accipiatis. 9 [o]Omnis qui recedit et non permanet in doctrina
Christi Deum non habet; [p]qui permanet in doctrina hic et Patrem
et Filium habet. 10 [q]Si quis venit ad vos et hanc doctrinam non
adfert, [r]nolite recipere eum in domum, nec a v e ei dixeritis. 11 Qui
enim dicit illi a v e communicat operibus eius malignis.
12 [s]Plura habens vobis scribere nolui per chartam et atramentum;
spero enim me futurum apud vos et os ad os loqui, ut [t]gaudium
vestrum plenum sit. 13 Salutant te filii sororis tuae Electae.

a 3 Jo 1, — cf. 1 Pt 5, 1.
b 1 Jo 3, 18.
1-13] LL. in fr. 4 inf. oct. Asc.
c Jo 8, 32. — cf. 1 Tm 2, 4; Heb 10, 26.
d Jo 1, 17; 14, 6. — v. Gal 2, 5.
e 1 Tm 1, 2; 2 Tm 1, 2. — cf. Ju 2,
f 3 Jo 3, 4.
g 1 Jo 2, 7; 3, 11. — cf. Jo 13, 34; 15, 12.
h 1 Jo 2, 5; 5, 3. — v. Jo 14, 15.
i 1 Jo 2, 24.
j cf. 1 Jo 2, 18, 26.
l 1 Jo 2, 22; 4, 2, 3.
m cf. 1 Cor 9, 27; Gal 3, 4; Heb 10, 35.
n v. 1 Cor 3, 8.
o cf. 1 Jo 2, 23.
p v. Jo 8, 31.
q cf. Rm 16, 17; Gal 8, 9; 2 Th 3, 6, 14; Tt 3, 10.
r cf. 1 Tm 5, 22; Ap 18, 4.
s 3 Jo 13, 14.
t Jo 15, 11; 17, 13; 1 Jo 1, 4.

BEATI IOANNIS APOSTOLI
EPISTULA TERTIA

[a]ENIOR Gaio carissimo, quem ego diligo in veritate.
2 Carissime, de omnibus orationem facio pro-
spere te ingredi et valere, sicut prospere agit
anima tua. 3 [c]Gavisus sum valde, venientibus fra-
tribus et testimonium perhibentibus veritati tuae,
sicut tu in veritate ambulas. 4 Maiorem horum
non habeo gratiam, quam ut audiam [d]filios meos
in veritate ambulare.
5 Carissime, fideliter facis quidquid operaris [e]in fratres et hoc [f]in
peregrinos, 6 qui testimonium reddiderunt caritati tuae in conspectu

a 2 Jo 1. — cf. 1 Jo 3, 18.
b cf. Ac 19, 29; 20, 4; Rm 16, 23; 1 Cor 1, 14.
1-14] LL. in fr. 6 p. oct. Asc.
c 2 Jo 4.
d cf. 1 Cor 4, 14, 15; Gal 4, 19 etc.
e cf. Gal 6, 10; Heb 13, 1.
f v. Mt 25, 35.

Post exordium (1-4) adversus haereticos et pseudoprophetas invehitur, ab eorum doctrinis fideles absterret (5-16) eosdemque monet ut bene agant (17-23).

g cf. Col 1, 10.
h cf. Ac 5, 41.
i 1 Cor 9, 18; 2 Cor 11, 7; 1 Th 2, 9.
j cf. Mt 10, 41.
l cf. 1 Jo 2, 10.
m cf. 1 Tm 5, 13.
n cf. Ps 33, 15; 36, 27; Is 1, 16, 17.
o 1 Jo 2, 29. — cf. 1 Jo 3, 6.
p cf. 1 Tm 3, 7.
q Jo 19, 35; 21, 24.
r 2 Jo 12.
s cf. Jo 10, 3.

ecclesiae; quos benefaciens [g]deduces digne Deo. 7 [h]Pro nomine enim
eius profecti sunt nihil accipientes a gentibus. 8 Nos ergo [j]debemus
suscipere huiusmodi, ut cooperatores simus veritatis.
9 Scripsissem forsitan ecclesiae; sed is [l]qui amat primatum ge-
rere in eis, Diotrephes, non recipit nos. 10 Propter hoc, si venero,
commonebo eius opera quae facit [m]verbis malignis garriens in nos;
et, quasi non ei ista sufficiant, neque ipse suscipit fratres et eos
qui suscipiunt prohibet et de ecclesia eicit. 11 Carissime, [n]noli imi-
tari malum, sed quod bonum est. [o]Qui bene facit ex Deo est; qui
male facit non vidit Deum. 12 [p]Demetrio testimonium redditur ab
omnibus et ab ipsa veritate; sed et nos testimonium perhibemus, et
nosti quoniam [q]testimonium nostrum verum est.
13 [r]Multa habui tibi scribere, sed nolui per atramentum et cala-
mum scribere tibi. 14 Spero autem protinus te videre et os ad os
loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos [s]nominatim.

BEATI IUDAE APOSTOLI
EPISTULA CATHOLICA

1-13] LL. in vg. Pnt. et in fs. ss. Ap. Sim. et Iudae.
a Lc 6, 16; Jo 14, 22.
b Jo 17, 11, 15; 1 Th 5, 23.
c cf. 2 Jo 3.
d cf. Tt 1, 4.
e 1 Tm 6, 12; 2 Tm 4, 7. — cf. Lc 13, 24.
f Gal 2, 4; 2 Pt 2, 1.
g Tt 1, 16; 2 Pt 2, 1; 1 Jo 2, 22.
h 2 Pt 1, 12; 3, 17.
i Nm 14, 36, 37; Ecli 16, 7, 11.
j Mt 25, 41; 2 Pt 2, 4; Ap 12, 7. — cf. Ap 20, 2.
k v. Ac 17, 31.
l 2 Th 1, 9. — v. Mt 25, 41.
m Gn 17, 21; Dt 29, 23; Os 11, 8.
n cf. 2 Pt 2, 10.
o v. 2 Pt 2, 6.
p Dn 10, 13, 21; 12, 1; Ap 12, 7.
q cf. Dt 34, 6.
r Zc 3, 2. — v. Mt 8, 26; 17, 17.
s 2 Pt 2, 12.
t Gn 4, 5-8. — cf. 2 Pt 2, 15.
u Nm 16, 1-3, 31-35.
v 2 Pt 2, 13.
x Ez 34, 2, 8, 10.
y Pro 25, 14; 2 Pt 2, 17. — cf. Heb 13, 9.
z Mt 15, 13.
a Is 57, 20. — cf. 2 Cor 4, 2; Ph 3, 19.
b cf. Is 14, 12.
c Gn 5, 18; Ecli 44, 16.
d cf. Dt 33, 2; Zc 14, 5.
e cf. 2 Pt 2, 5, 6.
f cf. 1 Rg 2, 3; Ps 30, 18; Ml 3, 13.
g 1 Cor 10, 10; 2 Pt 2, 18.
h 2 Pt 2, 10.
i Pro 28, 21; Jc 2, 1, 9.

IUDAS Iesu Christi servus, frater autem Iacobi, his
qui sunt in Deo Patre dilectis et [b]Christo Iesu
conservatis et vocatis. 2 [c]Misericordia vobis et pax
et caritas adimpleatur.
3 Carissimi, omnem sollicitudinem faciens scri-
bendi vobis de [d]communi vestra salute, necesse
habui scribere vobis deprecans [e]supercertari semel
traditae sanctis fidei. 4 [f]Subintroierunt enim qui-
dam homines, qui olim praescripti sunt in hoc iudicium, impii, Dei
nostri gratiam transferentes in luxuriam, [g]et solum Dominatorem et
Dominum nostrum Iesum Christum negantes.
5 [h]Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, [i]quoniam Iesus
populum de terra Aegypti salvans, secundo eos qui non crediderunt per-
didit; 6 [j]angelos vero, qui non servaverunt suum principatum, sed de-
reliquerunt suum domicilium, in [k]iudicium magni diei [l]vinculis aeternis
sub caligine reservavit. 7 Sicut [m]Sodoma et Gomorrha et finitimae civi-
tates simili modo exfornicatae et [n]abeuntes post carnem alteram [o]factae
sunt exemplum ignis aeterni poenam sustinentes; 8 similiter et hi carnem
quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem
blasphemant. 9 Cum [p]Michaël archangelus cum diabolo disputans alter-
caretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiae,
sed dixit: ' [r]Imperet tibi Dominus '. 10 [s]Hi autem quaecumque quidem
ignorant blasphemant, quaecumque autem naturaliter tanquam muta
animalia norunt, in his corrumpuntur. 11 Vae illis, quia [t]in via Cain
abierunt et errore Balaam mercede effusi sunt et [u]in contradictione Core
perierunt! 12 [v]Hi sunt in epulis suis maculae, convivantes sine timore,
[x]semetipsos pascentes: [y]nubes sine aqua quae a ventis circumferuntur,
[z]arbores autumnales, infructuosae, bis mortuae, eradicatae, 13 [a]fluctus
feri maris despumantes suas confusiones, [b]sidera errantia, [c]quibus pro-
cella tenebrarum servata est in aeternum. 14 Prophetavit autem et de his
septimus ab Adam Enoch dicens: ' [d]Ecce venit Dominus in sanctis mi-
libus suis 15 [e]facere iudicium contra omnes et arguere omnes impios
de omnibus operibus impietatis eorum quibus impie egerunt, et de
omnibus [f]duris quae locuti sunt contra Deum peccatores impii. 16 [g]Hi
sunt murmuratores querulosi, [h]secundum desideria sua ambulantes, et
os eorum loquitur superba, [i]mirantes personas quaestus causa.

17 [j]Vos autem, carissimi, memores estote verborum quae prae-
dicta sunt ab apostolis Domini nostri Iesu Christi, 18 qui dicebant
vobis quoniam [l]in novissimo tempore venient illusores [h]secundum
desideria sua ambulantes in impietatibus. 19 Hi sunt qui segregant
semetipsos, [m]animales, spiritum non habentes.
20 Vos autem, carissimi, [n]superaedificantes vosmetipsos sanctis-
simae vestrae fidei, [o]in Spiritu sancto orantes, 21 vosmetipsos in
dilectione Dei servate [p]exspectantes misericordiam Domini nostri
Iesu Christi in vitam aeternam. 22 Et [q]hos quidem arguite iudicatos;
23 [r]illos vero salvate de igne rapientes, [s]aliis autem miseremini in
timore, odientes et eam, quae carnalis est, [t]maculatam tunicam.
24 [u]Ei autem qui potens est vos conservare sine peccato et [v]con-
stituere ante conspectum gloriae suae immaculatos in exultatione in
adventu Domini nostri Iesu Christi, 25 [x]soli Deo salvatori nostro,
per Iesum Christum Dominum nostrum, gloria et magnificentia, im-
perium et potestas ante omne saeculum, et nunc et in omnia sae-
cula saeculorum. Amen.

j 2 Pt 3, 2.
l 1 Tm 4, 1; 2 Pt 3, 3.
m cf. 1 Cor 2, 14. — cf. Rm 8, 9; Ph 3, 3.
n v. Col 2, 7.
o Eph 6, 18. — cf. Rm 8, 26.
p Tt 2, 13; 2 Pt 3, 12.
q cf. 2 Tm 4, 16; 5, 20; 2 Tm [5, 2.
r cf. Am 4, 11; Zc 3, 2.
s cf. Rm 11, 14.
t Zc 3, 4; Ap 3, 4.
u Rm 16, 25; Eph 3, 20.
v Col 1, 22.
x Jo 5, 44; 1 Tm 1, 17,; 2, 3; 2 Pt 3, 18.

APOCALYPSIS[a]
BEATI IOANNIS APOSTOLI

1 APOCALYPSIS Iesu Christi, quam dedit illi Deus [b]pa-
lam facere servis suis 'quae oportet fieri cito',
et significavit mittens per angelum suum servo
suo Ioanni, 2 [c]qui testimonium perhibuit verbo
Dei, et testimonium Iesu Christi, [d]quaecumque
vidit. 3 [e]Beatus qui legit et audit verba prophe-
tiae huius et servat ea quae in ea scripta sunt:
[f]tempus enim prope est.
4 Ioannes septem ecclesiis quae sunt in [g]Asia. Gratia vobis et
pax ab eo, [h]qui est et qui erat et qui venturus est, et [i]a septem spi-
ritibus, qui in conspectu throni eius sunt, 5 et a Iesu Christo, [j]qui
est testis fidelis, primogenitus mortuorum et [l]princeps regum terrae,
qui dilexit nos et [m]lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo 6 et
[n]fecit nos regnum et sacerdotes Deo et Patri suo: [o]ipsi gloria et
imperium in saecula saeculorum. Amen. 7 [p]Ecce venit cum nubibus
et [q]videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt; et plangent
se super eum omnes tribus terrae. Etiam. Amen.
8 [r]Ego sum alpha et omega, principium et finis, dicit Dominus
Deus, [h]qui est et qui erat et qui venturus est Omnipotens.
9 Ego Ioannes frater vester et [s]particeps in tribulatione et regno
et patientia in Christo Iesu, fui in insula quae appellatur Patmos,
[t]propter verbum Dei et testimonium Iesu. 10 [u]Fui in spiritu [v]in do-
minica die et audivi post me vocem magnam [x]tanquam tubae 11 di-
centis: Quod vides scribe in libro et mitte septem ecclesiis, quae
sunt in Asia: [y]Epheso et [z]Smyrnae et [a]Pergamo et [b]Thyatirae et [c]Sar-
dis et [d]Philadelphiae et [e]Laodiciae. 12 Et conversus sum, ut viderem
vocem quae loquebatur mecum; et conversus vidi septem candelabra
aurea 13 et in medio [f]septem candelabrorum aureorum [g]similem
Filio hominis, [h]vestitum podere et praecinctum ad mamillas zona
aurea; 14 [i]caput autem eius et capilli erant candidi tanquam lana
alba et tanquam nix, et [j]oculi eius tanquam flamma ignis; 15 et
[l]pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti, et [m]vox
illius tanquam vox aquarum multarum, 16 et [n]habebat in dextera

a (Dn 2, 28, 29). — cf. Jo 17, 7, 8.
b cp. 22, 6. — cf. Mt 24, 6.
1-19] *LL. in D. 3 p. Psch. — L. et Cp. in fss. s. Michaëlis arch. (1-5).*
c Jo 19, 35. — cf. cp. 6, 9.
d vr. 11, 19.
e cp. 22, 7. — cf. Lc 11, 28.
f cp. 22, 10. cf. 1 Jo 2, 18.
g vr. 11; cp. 6, 9; 1 Cor 16, 19.
h vr. 8; cp. 4, 8; Heb 13, 8. — cf. Ex 3, 14.
i cp. 3, 1; 4, 5; 5, 6. — cf. Zc [4, 10.
5, 6] * *Catech. R. I 5, 12; II 7, 23. — V. et RR. br. in fs. pretiosiss. Sang. — v. 1 Jo 3, 16.*
j cp. 3, 14; Col 1, 18. — cf. Ps 88, 28; Jo 18, 37.
l cf. cp. 17, 14; 19, 16; Ps 88, [28.
m cp. 7, 14; Heb 9, 14; 1 Jo 1, 7.
n cp. 5, 10; 20, 6; Ex 19, 6; [1 Pt 2, 9.
o 1 Pt 4, 11.
p Dn 7, 13; Mt 16, 27.
q Zc 12, 10, 12; Jo 19, 37. — cf. Mt 24, 30.
r cp. 21, 6; 22, 13. — cf. Is 41, 4.
s cf. Ph 4, 14; 2 Tm 2, 11.
t v. Lc 21, 17.
10] * *Catech. R. III 4, 7.*
u cp. 4, 2; 2 Cor 12, 2.
v Ac 20, 7; 1 Cor 16, 2.
x cp. 4, 1.
y cp. 2, 1-7; Ac 18, 19 etc.
z cp. 2, 8-11. *a* cp. 2, 12-17.
b cp. 2, 18-29; Ac 16, 14.
c cp. 3, 1-6. *d* cp. 3, 7-13.
e cp. 3, 14-22; Col 4, 16.
f vr. 20; cp. 2, 1. — cf. cp. 11, [4.
g Dn 7, 13; 10, 16; Jo 5, 27.
h cp. 15, 6; Dn 10, 5. *i* Dn 7, 9.
j cp. 2, 18; 19, 12. — cf. Dn [10, 6.
l Ez 1, 7. — cf. Dn 10, 6.
m cp. 14, 2; 19, 6; Is 28, 2; Ez 1, 24; 43, 2. *n* vr. 20; cp. 2, 1; 3, 1.

inscribuntur ecclesiis, Ephesinae nempe (2, 1-7), Smyrnensi (8-11) et Pergamenae (12-17); Thyatirensi (18-29), Sardensi (3, 1-6), Philadelphiensi (7-11) et Laodicenae (12-22).

sua stellas septem, et [o]de ore eius gladius utraque parte acutus
exibat, et [p]facies eius sicut sol lucet in virtute sua. 17 Et, cum vi-
dissem eum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus, et [q]posuit de-
xteram suam super me dicens: Noli timere; [r]ego sum primus et
novissimus: 18 et [s]vivus et fui mortuus, et ecce sum vivens in sae-
cula saeculorum et [t]habeo claves mortis et inferni. 19 [u]Scribe ergo
quae vidisti et quae sunt et quae oportet fieri post haec, 20 sacra-
mentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, et [v]septem
candelabra aurea: septem stellae angeli sunt septem ecclesiarum,
et candelabra septem septem ecclesiae sunt.
2 Angelo [a]Ephesi ecclesiae scribe: Haec dicit [b]qui tenet septem
stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabro-
rum aureorum: 2 [c]Scio opera tua et laborem et patientiam tuam et
quia non potes sustinere malos: et [d]tentasti eos, [e]qui se dicunt apo-
stolos esse et non sunt, et invenisti eos mendaces; 3 et patientiam
habes et [f]sustinuisti propter nomen meum et non defecisti. 4 Sed
habeo adversum te, [g]quod caritatem tuam primam reliquisti. 5 [h]Me-
mor esto itaque unde excideris et [i]age paenitentiam et [c]prima opera
fac. [j]Sin autem, venio tibi et movebo candelabrum tuum de loco
suo, nisi paenitentiam egeris. 6 Sed hoc habes, quia odisti facta
[j]Nicolaitarum, quae et ego odi. 7 [k]Qui habet aurem audiat quid
Spiritus dicat ecclesiis: [l]Vincenti dabo edere de [m]ligno vitae, quod
est in paradiso Dei mei.
8 Et angelo Smyrnae ecclesiae scribe: Haec dicit [n]primus et no-
vissimus, qui fuit mortuus et vivit: 9 Scio tribulationem tuam et
[o]paupertatem tuam sed dives es et blasphemaris ab his [p]qui se
dicunt Iudaeos esse et non sunt, sed sunt synagoga Satanae. 10 Nihil
horum timeas quae passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos
ex vobis in carcerem, ut tentemini; et habebitis tribulationem [q]diebus
decem. [r]Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitae.
11 [k]Qui habet aurem audiat quid Spiritus dicat ecclesiis: [l]Qui vi-
cerit non laedetur a [s]morte secunda.
12 Et angelo [a]Pergami ecclesiae scribe: Haec dicit qui habet
[t]rhomphaeam utraque parte acutam: 13 Scio ubi habitas, ubi sedes
est Satanae, et tenes nomen meum et non [u]negasti fidem meam;
et in diebus illis Antipas [v]testis meus fidelis, qui occisus est apud
vos, ubi Satanas habitat. 14 Sed habeo adversus te pauca, quia ha-
bes illic [x]tenentes doctrinam Balaam, [y]qui docebat Balac mittere
scandalum coram filiis Israël, edere et fornicari; 15 ita habes et tu
tenentes doctrinam [j]Nicolaitarum. 16 Similiter [i]paenitentiam age;
si quo minus, [z]veniam tibi cito et [a]pugnabo cum illis in gladio oris
mei. 17 [k]Qui habet aurem audiat quid Spiritus dicat ecclesiis: [l]Vin-
centi dabo [b]manna absconditum et dabo illi calculum candidum et
in calculo [c]nomen novum scriptum, [d]quod nemo scit, nisi qui accipit.
18 Et angelo [e]Thyatirae ecclesiae scribe: Haec dicit Filius Dei,
[f]qui habet oculos tanquam flammam ignis et pedes eius similes auri-
chalco: 19 [g]Novi opera tua et fidem et caritatem tuam et ministerium
et patientiam tuam et opera tua novissima plura prioribus. 20 Sed
habeo adversus te pauca, quia permittis mulierem [h]Iezabel, quae se
dicit propheten, docere et seducere servos meos, [i]fornicari et mandu-
care de idolothytis. 21 Et dedi illi tempus, ut paenitentiam ageret,
et [j]non vult paenitere a fornicatione sua. 22 Ecce mittam eam in le-
ctum, et qui moechantur cum ea in tribulatione maxima erunt, nisi
paenitentiam ab operibus suis egerint. 23 Et filios eius interficiam in
morte, et scient omnes ecclesiae quia [k]ego sum scrutans renes et corda:
et [l]dabo unicuique vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico
24 et ceteris qui Thyatirae estis: Quicumque non habent doctrinam
hanc, et qui non cognoverunt [m]altitudines Satanae, quemadmodum
dicunt, [n]non mittam super vos aliud pondus. 25 Tamen [o]id quod ha-
betis tenete, donec veniam. 26 Et [p]qui vicerit et [q]custodierit usque
in finem opera mea, [r]dabo illi potestatem super gentes, 27 et ' [s]reget
eas in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringentur ', 28 sicut et
ego accepi a Patre meo, et dabo illi [t]stellam matutinam. 29 [u]Qui
habet aurem audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

o cp. 19, 15. — cf. cp. 2, 12, 16; Sap 18, 15, 16; Eph 6, 17; Heb 4, 12.
p cf. Mt 17, 2.
q Is 6, 5; Dn 8, 17, 18. — cf. Lc 5, 8; 24, 37.
r cp. 1, 5, 8; 2, 8; 22, 13; Is 41, 4; 44, 6.
s Rm 6, 8, 9; 14, 9.
t cf. cp. 9, 1; 20, 1; Sap 16, 13.
18] Ant. in fs. ss. Lanc. et Clavor.
u cf. vr. 11.
v cf. Mt 5, 14. 15.

a v. cp. 1, 11.
1-17] LL. in fr. 2 hebd. 3 p. oct. Psch.
b cp. 1, 13, 16, 20.
c vr. 19; cp. 3, 1, 8, 15.
d cf. 1 Jo 4, 1.
e v. 2 Cor 11, 13.
f cf. Jo 15, 21.
g cf. Jc 2, 2; Heb 12, 3, 5.
h cf. Lc 15, 17; Heb 10, 32.
*5] * Conc. Trid. s. VI cp. 14. — * Catech. R. II 1, 22.*
i cp. 3, 3, 19. — cf. Mt 21, 41, 43; 25, 28.
j vr. 15. — cf. Ac 6, 5 (?).
k vr. 11, 17, 29 etc. — v. Mt 11, 15.
l vr. 11, 17, 26; cp. 3, 5 etc.
7] v. cp. 3, 12.
m Gn 2, 9; 3, 22.
n v. cp. 1, 17, 18.
o cf. 2 Cor 6, 10; 1 Tm 6, 18; Heb 10, 34; Jc 2, 5.
p cp. 3, 9, 10. — cf. vr. 2.
q cf. Gn 24, 55; Dn 1, 12, 14.
r cf. Mt 10, 22; Heb 3, 6; Jc 1, 12.
10c] v. Ag 2, 24.
*11] * Catech. R. IV 15, 20.*
s cp. 20, 6, 14; 21, 8.
t vr. 16; cp. 1, 16.
u cf. 1 Tm 5, 8.
v cf. cp. 1, 5; 11, 3; (17, 6); Ac 22, 20.
x cf. 2 Pt 2, 15.
y Nm 25, 1; 31, 16; 1 Cor 7, 8.

z cf. cp. 22, 7.
a v. 2 Th 2, 8.
*17] * Catech. R. IV 13, 16. — Ant. in fs. Corp. Ch.*
b cf. Jo 6, 49-51.
c cp. 3, 12; Is 62, 2; 65, 15.
d cp. 19, 12. — cf. cp. 14, 3.
e cp. 1, 11.
f cp. 1, 14, 15.
g vr. 2.
h cf. 3 Rg 16, 31; 21, 25; 4 Rg 9, 7.
i cf. vr. 14.

j cf. cp. 9, 20, 21; 16, 9, 11. — v. Rm 2, 4.

l Ps 7, 10; 25, 2; Jr 20, 12. — v. Rm 8, 27.
m cp. 22, 12; Mt 16, 27. — cf. cp. 20, 12.
n cf. 1 Cor 2, 10.
o cf. Ac 15, 28.
p cp. 3, 11.
q v. vr. 7.
r v. Heb 3, 6.
s Ps 2, 8, 9. — cf. cp. 3, 21; 20, 4, 5; 19, 15.
t cf. 2 Pt 1, 19. — v. cp. 22, 16.
u v. vr. 7.

3 Et angelo ecclesiae [a]Sardis scribe: Haec dicit [b]qui habet septem
spiritus Dei et septem stellas: Scio opera tua, quia [c]nomen habes
quod vivas et mortuus es. 2 [d]Esto vigilans et confirma cetera quae
moritura erant; non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.
3 [e]In mente ergo habe qualiter acceperis et audieris, et serva et
paenitentiam age. [d]Si ergo non vigilaveris, veniam ad te tanquam
fur, et nescies qua hora veniam ad te. 4 Sed habes pauca nomina
in Sardis, qui non [f]inquinaverunt vestimenta sua et [g]ambulabunt
mecum in albis, quia [h]digni sunt. 5 [i]Qui vicerit sic vestietur vesti-
mentis albis, et non [j]delebo nomen eius de libro vitae et [k]confitebor
nomen eius coram Patre meo et coram angelis eius. 6 [i]Qui habet
aurem audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.
7 Et angelo [a]Philadelphiae ecclesiae scribe: Haec dicit [m]sanctus
et [n]verus, qui habet clavem David, qui aperit, et nemo claudit;
claudit, et nemo aperit: 8 Scio opera tua. Ecce dedi coram te [o]ostium
apertum, quod nemo potest claudere; quia modicam habes virtutem
et servasti verbum meum et non negasti nomen meum. 9 Ecce dabo
[p]de synagoga Satanae, qui dicunt se Iudaeos esse et non sunt,
sed mentiuntur; ecce [q]faciam illos ut veniant et adorent ante pedes
tuos et scient quia ego dilexi te. 10 Quoniam [r]servasti verbum pa-
tientiae meae, et ego servabo te ab hora tentationis, quae ventura
est in orbem universum tentare habitantes in terra. 11 [s]Ecce venio
cito: [t]tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. 12 [i]Qui
vicerit, faciam illum [u]columnam in templo Dei mei, et foras non
egredietur amplius; et scribam super eum nomen Dei mei et no-
men [v]civitatis Dei mei, novae Ierusalem, quae descendit de caelo a
Deo meo et nomen meum novum. 13 [i]Qui habet aurem audiat quid
Spiritus dicat ecclesiis.
14 Et angelo [w]Laodiciae ecclesiae scribe: Haec dicit [x]amen,
testis fidelis et verus, qui est [y]principium creaturae Dei: 15 Scio
opera tua, quia neque frigidus es neque calidus: [z]utinam frigidus
esses aut calidus! 16 Sed, quia tepidus es et nec frigidus nec cali-
dus, incipiam te evomere ex ore meo; 17 [a]quia dicis: Quod dives
sum et locupletatus et nullius egeo, et nescis quia [b]tu es miser et
miserabilis et pauper et caecus et nudus. 18 Suadeo tibi [c]emere a
me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, et vestimentis albis
induaris, et [d]non appareat confusio nuditatis tuae, et collyrio inunge
oculos tuos ut videas. 19 Ego [e]quos amo arguo et castigo. Aemu-
lare ergo et paenitentiam age. 20 [f]Ecce sto ad ostium et pulso: [g]si
quis audierit vocem meam et aperuerit mihi ianuam, [h]intrabo ad illum
et cenabo cum illo, et ipse mecum. 21 [i]Qui vicerit, [j]dabo ei sedere
mecum in throno meo; sicut et [l]ego vici et sedi cum Patre meo in
throno eius. 22 [m]Qui habet aurem audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

4 Post haec vidi, et ecce ostium apertum in caelo et vox prima,
quam audivi, [a]tanquam tubae loquentis mecum, dicens: [b]Ascende
huc, et ostendam tibi [c]quae oportet fieri post haec. 2 Et statim fui
[d]in spiritu; et ecce [e]sedes posita erat in caelo, et supra sedem
sedens. 3 Et qui sedebat, similis erat adspectui lapidis [f]iaspidis et
sardinis; et [g]iris erat in circuitu sedis similis visioni smaragdinae.
4 Et in circuitu sedis sedilia [h]vigintiquattuor, et super thronos vi-
gintiquattuor seniores sedentes, [i]circumamicti vestimentis albis, et
in capitibus eorum [j]coronae aureae; 5 et [l]de throno procedebant
fulgura et voces et tonitrua; et [m]septem lampades ardentes ante
thronum, qui sunt septem spiritus Dei. 6 Et in conspectu sedis [o]tan-
quam mare vitreum simile crystallo; et in medio sedis et in circuitu
sedis [p]quattuor animalia plena oculis ante et retro. 7 Et [q]animal pri-
mum simile leoni, et secundum animal simile vitulo, et tertium ani-
mal habens faciem quasi hominis et quartum animal simile aquilae vo-
lanti. 8 Et quattuor animalia singula eorum [r]habebant alas senas et
in circuitu et intus plena sunt oculis et [s]requiem non habebant die
ac nocte dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipo-
tens, [t]qui erat et qui est et qui venturus est. 9 Et, cum darent illa ani-
malia gloriam et honorem et benedictionem sedenti super thronum,
[u]viventi in saecula saeculorum, 10 [v]procidebant vigintiquattuor seniores

a cp. 1, 11. *b* cp. 1, 4, 16.
c 1 Tm 5, 6. — cf. Eph 2, 1, 5; Col 2, 13.
d cp. 16, 15; Mt 24, 42, 43; 1 Th 5, 2; 2 Pt 3, 10. — cf. [cp. 2, 5.
e cf. 2 Tm 1, 13.
f Ju 23.
4] *R. in fs. ss. Innoc.*
g vr. 18. — cf. cp. 4, 4; Ec 9, 8.
h cp. 16, 6. — cf. Mt 22, 8.
5] ** Catech. R. IV 15, 20.*
i cp. 2, 7.
j cf. cp. 20, 12; Ex 32, 32; Ps 68, 29; Ph 4, 3.
k Mt 10, 32; 1 Tm 5, 21.
l cp. 6, 10; 19, 11; Lc 1, 35; 1 Jo 5, 20.
7] *Ant. mai. in die 20 Dbr.*
m cf. cp. 1, 18; Lc 1, 32.
n Jb 12, 14; Is 22, 22. — cf. Mt 16, 19.
o cf. Ac 14, 27; 1 Cor 16, 9; [Col 4, 3.
p cp. 2, 9.
q cf. Is 45, 14; 49, 23; 60, 14.
r cp. 1, 9; Jo 17, 6; 2 Pt 2, 9.
s cp. 22, 7, 12, 20. — cf. cp. 1, 3; 2, 5.
t cp. 2, 10, 25.
u Jr 1, 18. — cf. 3 Rg 7, 21; Gal 2, 9.
12] *R. in fs. s. Jo. Ap. — * Catech. R. I 13, 4.*
v cf. cp. 21, 2, 10; Gal 4, 26; Heb 12, 22. — cf. Ez 48, 35.
w cp. 1, 11; Col 4, 16.
x cf. Is 65, 16; 2 Cor 1, 20.
y Col 1, 15, 18. — cf. cp. 1, 8, 17; 21, 6; 22, 13; Pro 8, 22.
z cf. 2 Pt 2, 21.

a Os 12, 8. — cf. Zc 11, 5; Lc 18, 11, 12; 1 Cor 4, 8.
b cf. 2 Pt 1, 9; 1 Jo 2, 9, 11.
c cf. Is 55, 1; Pro 8, 19; Mt 13, 44, 46.
d cf. Ez 16, 8; 2 Cor 5, 3.
e Pro 3, 12; Heb 12, 6.
f cf Cn 5, 2; Mt 24, 33; Jc [5, 9.
g Lc 12, 36.
h Jo 14, 23.
21] *Cm. in fs. s. Bonif. Ep. M. — * Catech. R. IV 9, 13.*
i vr. 5.
j cp. 20, 4.
l cp. 5, 5; 6, 2; 17, 14; Jo 16, [33.
m vr. 6.

a cp. 1, 10. — cf. Ex 19, 19, [20.
b cp. 11, 12.
1-11] *LL. in fr. 3 hbd. 3 p. Psch. et in oct. s. Jo. Evang.*
c cp. 1, 19; 22, 6; Dn 2, 29.
d cp. 1, 10.
2-8] *1 L. in fs. omn. SS.*
e Ps 10, 5; 102, 19; Is 6, 1; [66, 1.
f cp. 21, 11.
g Ez 1, 28. — cf. cp. 10, 1; [Gn 9, 13-17.
h cp. 11, 16.
i v. cp. 3, 4.
j vr. 10. — v. Jc 1, 12.
l cp. 8, 5; 11, 19; 16, 18. — [cf. Ex 19, 16.
m cf. Zc 4, 2.
n cp. 1, 4. [21; Ps 76, 20.
o cp. 15, 2. — cf. cp. 21, 18,
p Ez 1, 5, 18; 10, 12.
q cf. Ez 1, 10; 10, 14.
r Is 6, 2, 3. *s* cp. 14, 11.
8] ** Catech. R. I 2, 11.*
t cp. 1, 4. — v. Ex 3, 14.
u cp. 1, 18; 5, 13; 15, 7; Dn 4, 31; 12, 7.
v cp. 5, 8, 14; 7, 11; 11, 16; [19, 4.
10] *R. in fs. ss. Innoc.*

sigillis signatum, quem nemo praeter Agnum aperire potuit (5, 1-14). Breviter iis narratis quae facta sunt cum Agnus sex priora sigilla aperuerit (6, 1-17), et quando servi Dei signo divino decorati aeternae

ante sedentem in throno et adorabant viventem in saecula saeculo-
rum et mittebant [j]coronas suas ante thronum dicentes: 11 [x]Dignus es,
Domine Deus noster, accipere gloriam et honorem et virtutem; quia
[y]tu creasti omnia, et [z]propter voluntatem tuam erant et creata sunt.
5 Et vidi in dextera sedentis supra thronum [a]librum scriptum intus
et foris, [b]signatum sigillis septem. 2 Et [c]vidi angelum fortem prae-
dicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum et solvere
signacula eius? 3 Et nemo poterat neque in caelo neque in terra
neque subtus terram aperire librum neque respicere illum. 4 Et ego
flebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum
nec videre eum. 5 Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleveris:
ecce vicit [d]leo de tribu Iuda, [e]radix David, aperire librum et sol-
vere septem signacula eius. 6 Et vidi, et ecce in medio throni et
quattuor animalium et in medio seniorum [f]agnum stantem tan-
quam occisum, habentem cornua septem et [g]oculos septem, [h]qui
sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram. 7 Et venit et ac-
cepit de dextera sedentis in throno librum. 8 Et, cum aperuisset li-
brum, quattuor animalia et [i]vigintiquattuor seniores ceciderunt co-
ram Agno [j]habentes singuli citharas et [l]phialas aureas plenas odo-
ramentorum, [m]quae sunt orationes sanctorum; 9 et [n]cantabant canti-
cum novum dicentes: Dignus es, Domine, accipere librum et aperire
signacula eius, quoniam [f]occisus es et [o]redemisti nos Deo in san-
guine tuo [p]ex omni tribu et lingua et populo et natione, 10 et [o]fecisti
nos Deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabimus super terram.
11 Et vidi et audivi vocem angelorum multorum [q]in circuitu throni
et animalium et seniorum; et erat numerus eorum [r]milia milium
12 dicentium voce magna: [s]Dignus est Agnus, qui occisus est, acci-
pere virtutem et divinitatem et sapientiam et fortitudinem et hono-
rem et gloriam et benedictionem. 13 Et [t]omnem creaturam, quae in
caelo est et super terram et sub terra, et quae sunt in mari, et quae
in eo, omnes audivi dicentes: Sedenti in throno et Agno [t]benedictio
et honor et gloria et potestas in saecula saeculorum. 14 Et quattuor
animalia dicebant: [u]Amen. Et [i]vigintiquattuor seniores ceciderunt
in facies suas et adoraverunt viventem in saecula saeculorum.
6 Et vidi quod aperuisset Agnus unum de [a]septem sigillis; et au-
divi [b]unum de quattuor animalibus dicens [c]tanquam vocem toni-
trui: [d]Veni et vide. 2 Et vidi: et ecce [e]equus albus, et [f]qui sedebat
super illum habebat arcum, et [g]data est ei corona, et exivit vincens
ut vinceret.
3 Et, cum aperuisset sigillum secundum, audivi [b]secundum animal
dicens: Veni et vide. 4 Et exivit alius equus rufus: et qui sedebat
super illum, datum est ei ut [h]sumeret pacem de terra, et ut invicem
se interficiant, et datus est ei gladius magnus.
5 Et, cum aperuisset sigillum tertium, audivi [b]tertium animal di-
cens: Veni et vide. Et ecce equus niger, et qui sedebat super illum
habebat stateram in manu sua. 6 Et audivi tanquam vocem in medio
quattuor animalium dicentium: [i]Bilibris tritici [j]denario, et tres bili-
bres hordei denario; et vinum et oleum [l]ne laeseris.
7 Et, cum aperuisset sigillum quartum, audivi vocem [b]quarti ani-
malis dicentis: Veni et vide. 8 Et ecce [f]equus pallidus, et qui se-
debat super eum: nomen illi mors, et infernus sequebatur eum;
et data est illi potestas super quattuor partes terrae [m]interficere
gladio, fame et morte et bestiis terrae.
9 Et, cum aperuisset sigillum quintum, vidi subtus [n]altare [o]animas
interfectorum propter verbum Dei et propter testimonium quod ha-
bebant; 10 et clamabant voce magna dicentes: [p]Usquequo, Domine,
sanctus et verus [q]non iudicas et non vindicas sanguinem nostrum
de iis qui habitant in terra? 11 Et datae sunt illis singulae [r]stolae
albae, et dictum est illis ut [s]requiescerent adhuc tempus modicum,
[t]donec compleantur conservi eorum et fratres eorum, qui interfi-
ciendi sunt sicut et illi.
12 Et vidi, cum aperuisset sigillum sextum, et ecce [u]terraemotus
magnus factus est, et [v]sol factus est niger tanquam saccus cilicinus,
et luna tota facta est sicut sanguis, 13 et [x]stellae de caelo cecide-

x cp. 5, 12.
11] *Cp. in fs. ss. Rdmpt.*
y cp. 10, 6; 14, 7.
z Ps 32, 9-11. — cf. Eph 1,11.
a Ez 2, 9, 10.
b Is 29, 11. — cf. Dn 12, 4.
1-14] *LL. in fr. 4 hebd. 3 p. oct. Psch. — 2 et 3 L. ut s. cp. 4, 2.*
c cf. cp. 10, 1; 18, 21.
d Gn 49, 9. — cf. cp. 3, 32.
e cp. 22, 16. — cf. Is 11, 1 10; Rm 15, 12.
5] * Catech. R. IV 15, 17. — R. in fr. 4 p. Psch. — in Antt. et R. in fss. s. Cruc. et in exorcismis.
6-14] *L. in vg. SS. omn.* (9-10).
f vr. 9, 12; cp. 13, 8; Is 53, 7; Jo 1, 29, 36; 1 Pt 1, 19.
g Zc 3, 9; 4, 10.
h v. cp. 1, 4.
i v. cp. 4, 10.
j cp. 14, 2; 15, 2.
l cp. 15, 7. [Lc 1. 10.
m cp. 8, 3, 4. — cf. Ps 140, 2;
n cp. 14, 3. — cf. Ps 32, 3.
6] * Catech. R. I 10, 16. — V. All. in fs. pretiosiss. Sang. — Cp. ut s. cp. 4. 11.
9. 10] *Int. (Ps 88) R., V. ut s. et in D. 3 p. Psch.*
o Ps 129, 8. — cf. cp. 1, 5, 6.
p cp. 7, 9. — v. Dn 3, 4 etc.
q cp. 4, 4. 6.
11] *Cp. in fss. ss. Ang.*
r Dn 7, 10. — cf. Heb 12, 22.
12] *v. vr. 5. — Int. (Ps 71) in fs. DNJC. regis.*
s cp. 4, 11. — cf. Ph 2, 9, 10.
t Ps 144, 21; 150, 6.
u 1 Tm 1, 17.
v cp. 7, 12; 19, 4.
14] *v. cp. 4, 10.*
a cp. 5, 1, 5-7.
b cf. cp. 4, 7.
c cp. 14, 2; 19, 6.
d cp. 22, 20.
2] Cp. in fs. ss. spineae Coron. — * v. cp. 5, 5.
e cf. Zc 6, 1-3.
f Hab 3, 9; Zc 9, 13, 14.
g cp. 14, 14. — cf. Zc 6, 11.
h cf. Mt 10, 34; 24, 6, 7.
i cf. Ez 4, 10, 11; 5, 10, 16.
j v. Mt 18, 28.
l cp. 9, 4.
m cf. Ez 5, 17; 14, 21; 33, 27.
n cp. 8, 3; 9, 3; 14, 18.
o cp. 20, 4. — cf. cp. 1, 9.
9] *v. cp. 7, 13, 14.*
9-11] *plura in fs. ss. Innoc. — Ant. in consecr. eccl. (P. R.).*
p Ps 78, 10; Zc 1, 12, 13.
q cf. Lc 18, 7, 8.
r cp. 3, 4; 7, 9.
s cp. 14, 13. — cf. Dn 12, 13.
t Heb 11, 40. — cf. Gn 15, 10.
u cp. 11, 13; 16, 18. — cf. Heb 12, 26.
v cf. cp 8, 12; Is 50, 3.
x cf. cp. 8, 10; 9, 2; Mt 24, 29.

felicitati fuerint admissi (7, 1-17), ad solutionem venit septimi sigilli eamque multo abundantius describit. Tunc enim quattuor ex septem angelis tubas habentibus canunt et tertia pars terrae, maris, fluminum

runt super terram, [y]sicut ficus emittit grossos suos cum a vento
magno movetur, 14 et [z]caelum recessit [y]sicut liber involutus, et [a]omnis
mons et insulae de locis suis motae sunt, 15 et reges terrae et
principes et tribuni et divites et fortes et omnis servus et liber [b]ab-
sconderunt se in speluncis et in petris montium, 16 et [c]dicunt mon-
tibus et petris: 'Cadite super nos' et abscondite nos a facie [d]se-
dentis super thronum et ab ira Agni; 17 quoniam [e]venit dies magnus
irae ipsorum, et [f]quis poterit stare?
7 Post haec vidi quattuor angelos stantes super quattuor angulos
terrae [a]tenentes quattuor ventos terrae, [b]ne flarent super terram
neque super mare neque in ullam arborem. 2 Et vidi alterum ange-
lum ascendentem [c]ab ortu solis, habentem [d]signum Dei vivi; et
clamavit voce magna quattuor angelis, quibus datum est nocere
terrae et mari 3 dicens: [e]Nolite nocere terrae et mari neque arbo-
ribus, quoadusque [f]signemus servos Dei nostri [g]in frontibus eorum.
4 Et [h]audivi numerum signatorum centum quadragintaquattuor milia
signati ex omni tribu filiorum Israël. 5 Ex tribu Iuda duodecim milia
signati, ex tribu Ruben duodecim milia signati, ex tribu Gad duo-
decim milia signati, 6 ex tribu Aser duodecim milia signati, ex tribu
Nephthali duodecim milia signati, ex tribu Manasse duodecim milia
signati, 7 ex tribu Simeon duodecim milia signati, ex tribu Levi
duodecim milia signati, ex tribu Issachar duodecim milia signati,
8 ex tribu Zabulon duodecim milia signati, ex tribu Ioseph duodecim
milia signati, ex tribu Beniamin duodecim milia signati. 9 Post haec
vidi [i]turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus
gentibus et tribubus et populis et linguis stantes ante thronum et
in conspectu Agni, [j]amicti stolis albis et [l]palmae in manibus eorum,
10 et clamabant voce magna dicentes: [m]Salus Deo nostro, qui sedet
super thronum, et Agno. 11 Et omnes angeli stabant in circuitu
throni et seniorum et [n]quattuor animalium et [o]ceciderunt in con-
spectu throni in facies suas et adoraverunt Deum 12 [p]dicentes: Amen.
Benedictio et claritas et sapientia et gratiarum actio, honor et virtus
et fortitudo Deo nostro in saecula saeculorum. Amen. 13 Et respon-
dit unus de senioribus et dixit mihi: [q]Hi, qui [j]amicti sunt stolis
albis, qui sunt et unde venerunt? 14 Et dixi illi: Domine mi, tu
scis. Et dixit mihi: Hi sunt qui venerunt de [r]tribulatione magna et
[s]laverunt stolas suas et dealbaverunt eas in sanguine Agni. 15 Ideo
sunt ante thronum Dei et [t]serviunt ei die ac nocte in templo eius,
et qui sedet in throno [u]habitabit super illos. 16 [v]Non esurient neque
sitient amplius, nec [x]cadet super illos sol, neque ullus aestus, 17 quo-
niam Agnus, qui in medio throni est, [y]reget illos et deducet eos ad
[z]vitae fontes aquarum, et [a]absterget Deus omnem lacrimam ab oculis
eorum.
8 Et, cum aperuisset sigillum septimum, [a]factum est silentium in
caelo quasi media hora. 2 Et vidi [b]septem angelos stantes in
conspectu Dei, et datae sunt illis septem tubae. 3 Et alius angelus
venit et stetit ante altare habens turibulum aureum, et data sunt
illi incensa multa, [c]ut daret de [d]orationibus sanctorum omnium super
[e]altare aureum, quod est ante thronum Dei. 4 Et [c]ascendit fumus
incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli coram Deo.
5 Et accepit angelus turibulum et [f]implevit illud de igne altaris et
misit in terram; et [g]facta sunt tonitrua et voces et fulgura et terrae-
motus magnus.
6 Et septem angeli, qui habebant septem tubas, praeparaverunt
se ut tuba canerent.
7 Et primus angelus tuba cecinit, et [h]facta est grando et ignis,
mixta in sanguine, et missum est in terram; et [i]tertia pars terrae
combusta est, et tertia pars [j]arborum concremata est, et omne fae-
num viride combustum est.
8 Et secundus angelus tuba cecinit, et tanquam [l]mons magnus
igne ardens missus est in mare, et [m]facta est tertia pars maris san-
guis, 9 et mortua est tertia pars creaturae eorum, quae habebant
animas in mari, et tertia pars navium interiit.
10 Et tertius angelus tuba cecinit, et [n]cecidit de caelo stella

y Is 34, 4.
z cf. cp. 20, 11; 21, 1.
a cp. 16, 20. — cf. Is 54, 10; Jr 4, 24; Ez 38, 20; Nh 1, 5.
b Is 2, 19, 21.
c Os 10, 8; Lc 23, 30.
d cp. 4, 2. [14.
e Jr 30, 7; Jl 2, 11, 31; Sph 1,
f 1 Es 9, 15; Ps 129, 3; Ml 3, 2.

a cf. Jr 49, 36; Dn 7, 2; Zc 6, 5.
b vr. 3.
2-12] L. et Cpp. in fs. SS. omn.
c cp. 16, 12. [(9, 11).
d cf. cp. 9, 4.
e cp. 6, 6; 9, 4.
f Ez 9, 4. — cf. Jo 3, 33; Eph
g cp. 14, 1; 22, 4. [1, 13.
h cp. 9, 16.

i cf. Rm 11, 25. — v. cp. 5, 9.
*9] v. vr. 17. — cf. * Catech. R. I 13, 12.*
j vr. 14. — v. cp. 3, 4.
l cf. Lv 23, 40; 2 Mc 10, 7; Jo 12, 13.
10] Ant. in Circumc. Dñi.
m cp. 12, 10: 19, 1. — v. Ps 3, [9.
n cp. 4, 6. *o* cp. 4, 10.
12] Cp. ad ll. in Dd. per ann.
p cp. 5, 14; 19, 4. — cf. 1 Par
q cf. Ez 37, 3. [29, 10, 11.
13-17] L. in cm. Mm. (14).
13, 14] R. et Ant. in fs. ss. Innoc. — Antt. in fs. pretiosiss. Sang. [29.
r Dn 12, 1. — cf. Mt 24, 21,
s cp. 1, 5; 22, 14. — cf. Is 1, 18; Dn 12, 10; Zc 3, 3-5; Heb 9, 14; 1 Jo 1, 7.
14] v. cp. 14, 3, 4.
*15] * Catech. R. I 13, 5. — Ant. in fs. pretiosiss. Sang.*
t cp. 22, 3. [4, 5, 6.
u cp. 21, 3; Jo 1, 14. — cf. Is
v Is 49, 10. *x* Ps 120, 6.
16] v. cp. 21, 4.
y Ps 22, 1, 2. — cf. Ez 34, 23; Mt 2, 6; Jo 10, 11.
(17)] R. in sb. in Albis et in cm. Ap. T. P. [Jo 4, 14.
z cp. 22, 1. — cf. Ps 35, 9, 10;
a Is 25, 8. — cf. Mt 5, 5. — v. cp. 21, 24.

a Hab 2, 20; Zc 2, 13.
b Tb 12, 15. — cf. Est 1, 4; Mt 18, 10; Lc 1, 19.
*3, 4] * Catech. R. IV 6, 4. — Ant. R. etc. in fss. ss. Ang. et in cons. eccl. (P.R).*
c cf. Ps 140, 2; Ac 10, 4.
d cp. 5, 8.
e cp. 9, 13. — cf. Ez 30, 1-6.
f Lv 16, 12; Nm 16, 46.
g cp. 4, 5. — cf. Ps 17, 8, 9.
h Ex 9, 23, 24; Ez 38, 22; Jl 2, 30.
i vr. 8-12; cp. 9, 15, 18; 12, 4. — cf. Zc 13, 8-9.
j cp. 9, 4; Is 2, 13.
l Jr 51 25. — cf. Ps 45, 3; Mt 17, 19; 1 Cor 13, 2.
m cp. 11, 6; 16, 3. — cf. Ez 7, 17, 19.
n cp. 9, 1. — cf. Is 14, 12.

et stellarum demolitur (8, 1-13); ad quintae tubae vero clangorem puteus abyssi aperitur (9, 1-12) et ad sextae sonum tertia hominum pars ab angelis destruitur (13-21). Demum postquam Ioannes librum sibi

magna ardens tanquam facula et cecidit in tertiam partem fluminum
et in [o]fontes aquarum. 11 Et nomen stellae dicitur [p]absinthium;
et facta est tertia pars aquarum in absinthium, et multi hominum
mortui sunt de aquis, [q]quia amarae factae sunt.
12 Et quartus angelus tuba cecinit, et percussa est tertia pars
[r]solis et tertia pars lunae et tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, et diei non luceret pars tertia et noctis
similiter. 13 Et vidi et audivi vocem unius aquilae volantis per medium caeli, dicentis voce magna: [s]Vae, vae, vae habitantibus in terra
de ceteris vocibus trium angelorum, qui erant tuba canituri!
9 Et quintus angelus tuba cecinit; et [a]vidi stellam de caelo cecidisse in terram, et data est ei [b]clavis putei abyssi. 2 Et aperuit
puteum abyssi, et [c]ascendit fumus putei sicut fumus fornacis magnae; et [d]obscuratus est sol et aër de fumo putei; 3et de fumo putei
exierunt [e]locustae in terram, et data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terrae; 4et praeceptum est illis [f]ne laederent [g]faenum terrae neque omne viride neque omnem arborem, nisi tantum homines, [h]qui non habent [i]signum Dei in frontibus suis; 5et datum est
illis ne occiderent eos, sed ut cruciarent mensibus quinque; et cruciatus eorum ut cruciatus scorpii, cum percutit hominem. 6 Et in
diebus illis [l]quaerent homines mortem et non invenient eam et desiderabunt mori, et fugiet mors ab eis. 7 Et [m]similitudines locustarum similes equis paratis in proelium; et super capita earum tanquam coronae similes auro, et [n]facies earum tanquam facies hominum.
8Et habebant capillos sicut capillos mulierum, et [o]dentes earum sicut
dentes leonum erant; 9et habebant loricas sicut loricas ferreas, et vox
alarum earum [p]sicut vox curruum equorum multorum currentium in
bellum, 10 et habebant caudas similes scorpionum, et aculei erant
in caudis earum, et potestas earum nocere hominibus mensibus
quinque, 11 et habebant super se [q]regem, angelum abyssi, cui nomen
hebraice [r]abaddon, graece autem apollyon, latine habens nomen exterminans.
12 [s]Vae unum abiit, et ecce veniunt adhuc duo vae post haec.
13 Et sextus angelus tuba cecinit; et [t]audivi vocem unam ex
[u]quattuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei, 14 dicentem sexto angelo qui habebat tubam: [v]Solve quattuor angelos qui
alligati sunt in [x]flumine magno Euphrate.
15 Et soluti sunt quattuor angeli, qui parati erant in horam et
diem et mensem et annum, [y]ut occiderent tertiam partem hominum.
16 Et numerus [z]equestris exercitus [a]vicies milies dena milia, [b]et audivi numerum eorum. 17 Et ita vidi equos in visione; et qui sedebant super eos habebant loricas igneas et hyacinthinas et sulphureas,
et [c]capita equorum erant tanquam capita leonum, et de ore eorum
procedit ignis et fumus et sulphur. 18 Et ab his tribus plagis occisa
est tertia pars hominum, de igne et de fumo et sulphure, quae procedebant de ore ipsorum. 19 Potestas enim equorum in ore eorum
est et in caudis eorum; nam caudae eorum similes serpentibus habentes capita, et in his nocent. 20 Et ceteri homines, qui non sunt
occisi in his plagis [d]neque paenitentiam egerunt de [e]operibus manuum
suarum, ut non adorarent [f]daemonia et [g]simulacra aurea et argentea
et aerea et lapidea et lignea, [g]quae neque videre possunt neque audire neque ambulare, 21 et [d]non egerunt paenitentiam ab [h]homicidiis
suis neque a veneficiis suis neque a fornicatione sua neque a furtis suis.
10 Et vidi alium angelum fortem descendentem de caelo, amictum
nube, et [a]iris in capite eius, et [b]facies eius erat ut sol, et [c]pedes
eius tanquam columnae ignis; 2 et [d]habebat in manu sua libellum
apertum, et posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram, 3 et clamavit voce magna, quemadmodum cum
leo rugit; et, cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces
suas; 4 et, cum locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego
scripturus eram, et audivi vocem de caelo dicentem mihi: [f]Signa
quae locuta sunt septem tonitrua, et noli ea scribere. 5 Et angelus,
quem vidi stantem super mare et super terram, [g]levavit manum
suam ad caelum 6 et iuravit per [h]viventem in saecula saeculorum,

o cp. 14, 7; 16, 4.
p Jr 9, 15; 13, 19. — cf. Dt 29, 18.
q cf. Ex 15, 23; 4 Rg 2, 19.
r cf. Ex 10, 21-23; Is 23, 10; 30, 26.
s cf. cp. 9, 12; 14.
a cp. 8, 10. — cf. cp. 12, 9; Is 14, 12; Lc 10, 18.
b cp. 20, 1.
c cf. Gn 19, 28; Is 34, 10.
d cf. Jl 2, 10.
e Ex 10, 4; Jl 2, 25.
3] * *Greg. XIV encycl. 15 Aug. 1835.*
f cp. 6, 6; 7, 3.
g cf. cp. 8, 7.
h cf. Ez 9, 5, 6.
i cp. 7, 2, 3.
j vr. 10.
6] * *Catech. R. I 12, 12.*
l Jb 3, 21; 7, 15, 16; Jr 8, 3.
m Jl 2, 4, 5. — cf. Nh 3, 17.
n cf. Dn 7, 8.
o Jl 1, 6.
p Jl 2, 5. — cf. Jb 39, 21-25; Jr 8, 6.
q cf. Jb 18, 14; Pro 30, 27; Eph 2, 2.
r (v. Jb 26, 6).
s cf. cp. 8, 13; 11, 14.
t cp. 16, 7.
u Ex 30, 3.
v cf. cp. 7, 1-3.
x cp. 16, 12. — v. Gn 15, 18.
y v. cp. 8, 7.
z cf. Ez 38, 4.
a cf. Ps 67, 18; Dn 7, 10.
b cp. 7, 4.
c cf. 1 Par 12, 8; Is 5, 29.
d v. cp. 2, 21.
e Dt 31, 29; Sap 14, 8; Jr 1, 16; 25, 14.
f v. 1 Cor 10, 20.
g Ps 113, 4-7 (bis); Sap 13, 10-19; Dn 5, 23.
h cp. 21, 8; 22, 15; Gal 5, 20.
a Ez 1, 28.
b cp. 1, 16; Mt 17, 2.
c cp. 1, 15.
d vr. 8-10.
e Jl 3, 16; Am 1, 2. — cf. Jr 25, 30; Os 11, 10.
f Dn 8, 26; 12, 4, 9. — cf. cp. 22, 10.
g cf. Gn 14, 22; Dn 12, 7.
6] * *Catech. R. III 3, 15.*
h cp. 4, 9, 11.

traditum voravit (10, 1-11) ac templum Dei metitus est, testes vero, qui in eo prophetabant, et occisi sunt et surrexerunt, terrae motus autem orbem vastavit (11, 1-14), septima tuba perstrepente, seniores Deum victorem

qui creavit caelum et ea quae in eo sunt, et terram et ea quae in
ea sunt, et mare et ea quae in eo sunt, [i]quia tempùs non erit am-
plius; 7 sed [j]in diebus vocis septimi angeli, cum coeperit tuba ca-
nere, consummabitur mysterium Dei, [l]sicut evangelizavit per servos
suos prophetas. 8 Et audivi vocem de caelo iterum loquentem me-
cum et dicentem: Vade et accipe librum apertum de manu angeli
stantis super mare et super terram. 9 Et abii ad angelum dicens ei
ut daret mihi librum, et dixit mihi: [m]Accipe librum et devora illum,
et faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tanquam
mel. 10 Et accepi librum de manu angeli et devoravi illum; et erat
in ore meo tanquam mel dulce; et, cum devorassem eum, amari-
catus est venter meus. 11 Et dixit mihi: [n]Oportet te iterum prophe-
tare gentibus et populis et linguis et regibus multis.

11 Et [a]datus est mihi calamus similis virgae, et dictum est mihi:
Surge et metire templum Dei et altare et adorantes in eo.
2 [b]Atrium autem, quod est foris templum, eice foras et ne metiaris il-
lud; [c]quoniam datum est gentibus, et civitatem sanctam calcabunt
[d]mensibus quadraginta duobus. 3 Et dabo duobus testibus meis, et
prophetabunt [d]diebus mille ducentis sexaginta [e]amicti saccis. 4 Hi
sunt [f]duae olivae et duo candelabra in conspectu Domini terrae
stantes. 5 Et, [g]si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum
et [h]devorabit inimicos eorum; et, si quis voluerit eos laedere, sic
oportet eum occidi. 6 [i]Hi habent potestatem claudendi caelum, ne
pluat diebus prophetiae ipsorum; et potestatem habent super aquas
[j]convertendi eas in sanguinem et [k]percutere terram omni plaga
quotiescumque voluerint. 7 Et, cum finierint testimonium suum, [l]be-
stia, quae ascendit de abysso, [m]faciet adversum eos bellum et vincet
illos et occidet eos. 8 Et [n]corpora eorum iacebunt in plateis [o]civitatis
magnae, quae vocatur spiritualiter [p]Sodoma et [q]Aegyptus, ubi et
Dominus eorum crucifixus est. 9 Et videbunt de tribubus et populis
et linguis et gentibus corpora eorum per tres dies et dimidium, et
corpora eorum non sinent poni in monumentis. 10 Et [r]inhabitantes
terram gaudebunt super illos et iucundabuntur et [s]munera mittent
invicem; quoniam hi duo prophetae [t]cruciaverunt eos qui habitabant
super terram. 11 Et post dies tres et dimidium [u]spiritus vitae a
Deo intravit in eos. Et steterunt super pedes suos, et timor magnus
cecidit super eos qui viderunt eos. 12 Et audierunt vocem magnam
de caelo dicentem eis: [v]Ascendite huc. Et [x]ascenderunt in caelum
in nube, et viderunt illos inimici eorum. 13 Et in illa hora [y]factus
est terraemotus magnus, et decima pars civitatis cecidit, et occisa
sunt in terraemotu nomina hominum septem milia; et reliqui in timo-
rem sunt missi et [z]dederunt gloriam Deo caeli.
14 [a]Vae secundum abiit, et ecce vae tertium veniet cito.
15 Et [b]septimus angelus tuba cecinit; et [c]factae sunt voces ma-
gnae in caelo dicentes: [d]Factum est regnum huius mundi Domini
nostri et Christi eius, et regnabit in saecula saeculorum. Amen.
16 Et [e]vigintiquattuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in se-
dibus suis, ceciderunt in facies suas et adoraverunt Deum dicentes:
17 Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, [f]qui es et qui
eras et qui venturus es; quia accepisti virtutem tuam magnam et
[g]regnasti. 18 Et [i]iratae sunt gentes, et advenit ira tua et [j]tempus
mortuorum iudicari et reddere mercedem servis tuis prophetis et
sanctis et timentibus nomen tuum, pusillis et magnis, et extermi-
nandi eos [l]qui corruperunt terram.
19 Et [m]apertum est templum Dei in caelo, et visa est [n]arca te-
stamenti eius in templo eius, et facta sunt fulgura et voces et ter-
raemotus et [o]grando magna.

12 Et [a]signum magnum apparuit in caelo; [b]mulier amicta sole, et
luna sub pedibus eius, et in capite eius corona stellarum duo-
decim. 2 Et in utero habens [c]clamabat parturiens et cruciabatur ut
pariat. 3 Et [a]visum est aliud signum in caelo: et [d]ecce draco magnus
rufus habens capita septem et cornua decem, et in capitibus eius
[e]diademata septem; 4 et cauda eius [f]trahebat tertiam partem stel-
larum caeli et misit eas in terram; et draco stetit ante mulierem,

i cf. cp. 12, 12; 16, 17; 21, 6. — cf. Dn 12, 7.
j cp. 11, 15.
l cf. Dn 9, 10; Am 3, 7.
m Ez 2, 8; 3, 1-3. — cf. Jr 15, 16.
n cf. Jr 1, 10.
a cp. 21, 15, 16; Ez 40, 3; Zc 2, 1.
b Ez 40, 17, 20.
c cf. Ps 78, 1; Lc 21, 24.
d cp. 12, 6; 13, 5.
e cf. Is 20, 2.
f Zc 4, 3, 11, 14. — cf. Ps 51, 10; Jr 11, 16.
4, 6] *Ant. et V. in fs. ss. Jo. et Pauli Mm.*
g cf. 4 Rg 1, 10, 12; Jr 5, 14; Lc 9, 54.
h cf. Nm 16, 29, 35.
i cf. 3 Rg 17, 1; Ecli 48, 3; Lc 4, 25; Jc 5, 17.
j cf. Ez 7, 19.
k cf. Ex 7-10; 1 Rg 4, 8.
l cp. 17, 8. — cf. cp. 13, 1.
m Dn 7, 21.
n cf. Ps 78, 2, 3; Is 14, 19; Jr 22, 19.
o cf. cp. 16, 19; 17, 18; 18, 20.
p cf. Is 1, 10; 3, 9.
q Ez 23, 3, 8, 19, 27.
r cf. Jo 16, 20.
s cf. 2 Es 8, 10, 12; Est 9, 19, 22.
t cf. 3 Rg 18, 17; Sap 2, 12.
u Gn 2, 7. — cf. Ex 37, 5, 9, 10, 14.
v cp. 4, 1.
x cf. cp. 12, 5; 4 Rg 2, 11.
y cp. 6, 12.
z cp. 14, 7; 19, 7. — cf. Js 7, 19; Jo 9, 24.
a cf. cp. 8, 13.
b cp. 10, 7.
c cp. 19, 1, 6. — cf. Is 27, 13.
d Dn 2, 44; 7, 27; Lc 1, 33.
15] *v. cp. 14, 2.*
e cp. 4, 4, 10.
f cp. 1, 4, 8; 4, 8; 16, 5.
g cp. 19, 6.
i Ps 2, 1, 5.
j cf. Dn 12, 1, 2; Mt 25, 31, 46; 2 Th 1 6, 7.
l cf. Gn 6, 11; Ps 13, 1.
m cp. 15, 5.
[*MBV. Imm.* 19-12, 1 et 10] *L. in fs. appar.*
n cf. 3 Rg 8, 6; Heb 9, 4.
o cp. 16. 21.
a cp. 15, 1.
b cf. Ps 10, 3, 1; Cn 6, 9.
ex 1-18] *LL. in fs. de BMV. a s. numis.*
1] *Cp., R. et Antt. in fs. Imm. Conc. et ss. Ros. BMV.*
c cf. Mic 4, 10.
d cp. 13, 1; Dn 7, 7. — cf. cp. 17, 9, 12.
e cf. cp. 19, 12.
f cp. 8, 7. — cf. Dn 8, 10.

salutant (15-19), mulier paritura et natus eius, qui statim in caelum subtrahitur, et ei qui supersunt de huius semine a draconis insidiis defenduntur (12, 1-8), dum bestia et draco ab hominibus, quos alia

quae erat paritura, ut, cum peperisset, [g]filium eius devoraret. 5 Et
peperit filium masculum, [h]qui recturus erat omnes gentes in virga
ferrea; et [i]raptus est filius eius ad Deum et ad thronum eius; 6 et
mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum a Deo, ut
ibi pascant eam [j]diebus mille ducentis sexaginta.
7 Et factum est proelium magnum in caelo: [l]Michaël et angeli
eius proeliabantur cum dracone, et [m]draco pugnabat et angeli eius;
8 et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in caelo.
9 Et [n]proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, [o]qui voca-
tur Diabolus et Satanas, qui seducit universum orbem, et [p]proiectus
est in terram, et angeli eius cum illo missi sunt. 10 Et audivi vocem
magnam in caelo dicentem: Nunc [q]facta est salus et virtus et re-
gnum Dei nostri et potestas Christi eius, quia proiectus est [r]accu-
sator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei
nostri die ac nocte; 11 et [s]ipsi vicerunt eum propter sanguinem
Agni et propter verbum testimonii sui; et [t]non dilexerunt animas
suas usque ad mortem. 12 Propterea [u]laetamini, caeli et qui habi-
tatis in eis. [v]Vae terrae et mari, quia descendit diabolus ad vos ha-
bens iram magnam, sciens quod [x]modicum tempus habet.
13 Et postquam vidit draco quod proiectus esset in terram, perse-
cutus est [y]mulierem quae peperit masculum; et 14 [z]datae sunt mulieri
alae duae aquilae magnae, ut volaret [a]in desertum, in locum suum, ubi
alitur [b]per tempus et tempora et dimidium temporis a facie serpentis.
15 Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam [c]tanquam flu-
men, ut eam faceret trahi a flumine. 16 Et adiuvit terra mulierem
et aperuit terra os suum et absorbuit flumen, quod misit draco de
ore suo. 17 Et [d]iratus est draco in mulierem et abiit facere proelium
cum reliquis de semine eius, [e]qui custodiunt mandata Dei et habent
[f]testimonium Iesu Christi. 18 Et stetit supra harenam maris.
13 Et vidi de mari [a]bestiam ascendentem, [b]habentem capita septem
et cornua decem, et super cornua eius decem diademata, et
super capita eius [c]nomina blasphemiae. 2 Et [d]bestia, quam vidi, si-
milis erat pardo; et pedes eius sicut pedes ursi, et os eius sicut os
leonis. Et [e]dedit illi draco virtutem suam et potestatem magnam.
3 Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem, et plaga
mortis eius curata est. Et [f]admirata est universa terra post bestiam.
4 Et [g]adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestiae, et ado-
raverunt bestiam dicentes: [h]Quis similis bestiae? et quis poterit pu-
gnare cum ea? 5 Et datum est ei [i]os loquens magna et blasphemias,
et data est ei potestas facere [j]menses quadragintaduos. 6 Et ape-
ruit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius et
tabernaculum eius et eos qui in caelo habitant. 7 [k]Et est datum illi
bellum facere cum sanctis et vincere eos, et data est illi potestas
in omnem tribum et populum et linguam et gentem, 8 et [g]adorave-
runt eam omnes qui inhabitant terram, [m]quorum non sunt scripta
nomina in libro vitae [n]Agni, qui occisus est ab origine mundi.
9 [o]Si quis habet aurem audiat. 10 [p]Qui in captivitatem duxerit in
captivitatem vadet; [q]qui in gladio occiderit oportet eum gladio oc-
cidi. [r]Hic est patientia et fides sanctorum.
11 Et [s]vidi aliam bestiam ascendentem de terra, et habebat cor-
nua duo similia agni et loquebatur sicut draco. 12 Et potestatem
prioris bestiae omnem faciebat in conspectu eius; et fecit terram et
habitantes in ea, adorare bestiam primam, [t]cuius curata est plaga
mortis. 13 Et [u]fecit signa magna, ut etiam [v]ignem faceret de caelo
descendere in terram in conspectu hominum. 14 Et [x]seduxit habi-
tantes in terra propter signa, quae data sunt illi facere in conspectu
bestiae, dicens habitantibus in terra ut faciant imaginem bestiae,
quae habet plagam gladii et vixit. 15 Et datum est illi ut daret
spiritum imagini bestiae et ut loquatur imago bestiae, et faciat ut
[y]quicumque non adoraverint imaginem bestiae occidantur. 16 Et fa-
ciet omnes, pusillos et magnos et divites et pauperes et liberos et
servos, habere [z]characterem in dextera manu sua aut in frontibus
suis; 17 et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habet cha-
racterem aut nomen bestiae aut numerum nominis eius. 18 [a]Hic sa-

g cf. vr. 17; Gn 3, 15; Mt 2, 16.
h Ps 2, 9. — v. cp. 2, 27.
i cf. vr. 14; cp. 11, 5; 2 Cor 12, 2.
j cf. cp. 11, 2; 13, 5.
(7, 8)] *Cp., R. et Ant. in fs. s. Mich. arch.*
l Dn 10, 13; Ju 9.
m v. Mt 25, 41.
n Lc 10, 18; Jo 12, 31. — cf. Gn 3, 1, 14.
o cp. 20, 2, 3.
p cf. cp. 9, 1; Is 14, 12.
q cf. cp. 11, 15; 19, 1.
*10, 11] * Catech. R. IV 15, 19. — Ant. in fs. ss. Rdmp. — v. cp. 14, 2.*
r Jb 1, 9; 2, 5; Zc 3, 1. — cf. 2 Mc 4, 5; Jo 5, 45; Ac 23, 19.
s cp. 7, 14; 15, 2; Jo 16, 33. — Rm 16, 20.
t Lc 14, 26; 12, 25; Jo 12, 25; Ac 20, 24. — cf. 2 Mc 15, 18.
u Ps 95, 11; Is 44, 23; 49, 13. — cf. cp. 18, 20.
v cp. 8, 13. — cf. vr. 9.
x cf. cp. 10, 6; Mt 8, 29; 1 Jo 2, 18.
y cf. vr. 5.
z cf. Ps 54, 7.
a vr. 6.
b Dn 7, 25; 12, 7. — cf. vr. 6; cp. 11, 2.
c cf. Is 59, 19.
d cp. 11, 7; 13, 7. — v. Gn 3, 15.
e cp. 14, 12. — v. 1 Jo 2, 3.
f cp. 1, 2; 6, 9; 19, 10.

a Dn 7, 3.
b cp. 12, 3. — cf. cp. 17, 12.
c cp. 17, 3.
d cf. Dn 7, 4-7.
e vr. 4. — cf. Mt 4, 9.
f cf. cp. 17, 8.
g vr. 8. — cf. 2 Th 2, 4.
h cf. Ex 15, 11.
i Dn 7, 8, 11, 20; 11, 36.
j cp. 12, 6, 14. — cf. cp. 11, 2.
6] * *Pii IX encycl. 9 Nbr. 1846.*
k cp. 11, 7; 12, 17; Dn 7, 21.

m cp. 17, 8. — cf. cp. 3, 5; 20, 12; Dn 12, 1; Lc 10, 20.
n cp. 5, 6. — cf. Ac 2, 23; 1 Pt 1, 19, 20.
o v. cp. 2, 7.
p Is 33, 1; Jr 15, 2; 43, 11; Zc 11, 9.
q Gn 9, 6; Mt 26, 52.
r cp. 14, 12.
s cf. vr. 1, 14; 16, 13.

t cf. vr. 3.
u cf. cp. 16, 14; 19, 20; Mt 24, 24; 2 Th 2, 9-11.
v cf. cp. 20, 9; 3 Rg 18, 38; 4 Rg 1, 10, 12; Lc 9, 54.
x cf. cp. 12, 9; 19, 20.

y cf. Dn 3, 5, 6.

z cp. 16, 2. — cf. cp. 7, 3; Gal 6, 17.
a cf. cp. 17, 9.

bestia seduxit, adorantur (13, 1-18). Interea Agnus stat in Sion (14, 1-5), angeli interitum eorum, qui signo bestiae signantur, nuntiant (6-13), et, Filio hominis iubente (14-20), cum septem angeli phialas quasdam,

pientia est. Qui habet intellectum computet numerum bestiae; numerus enim hominis est, et numerus eius sescenti sexagintasex.

14 Et vidi, et [a]ecce Agnus stabat supra [b]montem Sion, et cum eo
[c]centum quadragintaquattuor milia [d]habentes nomen eius et
nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. 2 Et [e]audivi vocem de
caelo tanquam vocem aquarum multarum et tanquam vocem tonitrui
magni; et vocem, quam audivi, sicut [f]citharoedorum citharizantium
in citharis suis. 3 Et [g]cantabant quasi canticum novum ante sedem,
et ante quattuor animalia et seniores; et nemo poterat dicere canticum, nisi illa [c]centum quadragintaquattuor milia, qui empti sunt
de terra. 4 Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, [h]virgines enim sunt: [i]hi sequuntur Agnum quocumque ierit. [j]Hi empti
sunt ex hominibus, [k]primitiae Deo et Agno, 5 et [l]in ore eorum non
est inventum mendacium; [m]sine macula enim sunt ante thronum Dei.
6 Et vidi alterum [n]angelum volantem per medium caeli, habentem evangelium aeternum, ut [o]evangelizaret sedentibus super terram
et super omnem gentem et tribum et linguam et populum; 7 dicens
magna voce: [p]Timete Dominum et date illi honorem, quia venit
hora iudicii eius; et adorate eum [q]qui fecit caelum et terram, mare
et fontes aquarum. 8 Et alius angelus secutus est dicens: [r]Cecidit,
cecidit Babylon illa magna, quae a vino irae fornicationis suae potavit omnes gentes. 9 Et tertius angelus secutus est illos dicens
voce magna: [s]Si quis adoraverit bestiam et imaginem eius et acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua, 10 et [t]hic bibet
de vino irae Dei, [u]quod mixtum est mero in calice irae ipsius, et
[v]cruciabitur igne et sulphure in conspectu angelorum sanctorum et
ante conspectum Agni; 11 et [w]fumus tormentorum eorum ascendet
in saecula saeculorum, [x]nec habent requiem die ac nocte qui adoraverunt bestiam et imaginem eius, et si quis acceperit characterem
nominis eius. 12 [y]Hic patientia sanctorum est, [z]qui custodiunt mandata Dei et fidem Iesu.
13 Et audivi vocem de caelo dicentem mihi: Scribe: [a]Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus ut [b]requiescant a laboribus suis; opera enim illorum sequuntur illos.
14 Et vidi et ecce nubem candidam et [c]super nubem sedentem
similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream et
in manu sua falcem acutam. 15 Et alius angelus [d]exivit de templo
clamans voce magna ad sedentem super nubem: [e]Mitte falcem tuam
et mete, quia venit hora ut metatur, [f]quoniam aruit messis terrae.
16 Et misit qui sedebat super nubem falcem suam in terram, et demessa est terra. 17 Et alius angelus exivit de templo, quod est in
caelo, habens et ipse falcem acutam. 18 Et alius angelus exivit de
altari, [g]qui habebat potestatem supra ignem; et clamavit voce magna
ad eum qui habebat falcem acutam dicens: Mitte falcem tuam acutam et vindemia botros vineae terrae, quoniam maturae sunt uvae
eius. 19 Et misit angelus falcem suam acutam in terram et vindemiavit vineam terrae et misit in [h]lacum irae Dei magnum; 20 et
[i]calcatus est lacus [j]extra civitatem, et exivit sanguis de lacu usque
ad frenos equorum per stadia mille sescenta.

15 Et [a]vidi aliud signum in caelo magnum et mirabile: [b]angelos
septem habentes plagas septem novissimas, quoniam in illis consummata est ira Dei. 2 Et vidi [c]tanquam mare vitreum mixtum igne;
et eos, [d]qui vicerunt [e]bestiam et imaginem eius et numerum nominis
eius, stantes super mare vitreum, [f]habentes citharas Dei 3 et cantantes [g]canticum Moysi servi Dei et [h]canticum Agni dicentes: '[i]Magna et mirabilia sunt opera tua', Domine Deus omnipotens: [j]iustae
et verae sunt viae tuae, Rex saeculorum. 4 [m]Quis non timebit te,
Domine, et magnificabit nomen tuum? quia solus pius es, quoniam
[n]omnes gentes venient et adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt.
5 Et post haec vidi, et ecce apertum est [o]templum tabernaculi
testimonii in caelo, 6 et exierunt septem angeli habentes septem
plagas de templo, [p]vestiti lino mundo et candido et [q]praecincti circa
pectora zonis aureis. 7 Et unum de [r]quattuor animalibus dedit septem

b cf. 3 Rg 10, 14; 1 Es 2, 13.

1-5] L. et Cpp. in fs. ss. Innocent.
a cp. 5, 6.
b Ps 2, 6; Heb 12, 22.
c cp. 7, 4-8.
d cf. cp. 7, 3.
2] R. in D. 3 p. Psch.
2-5] RR. et in fs ss. Innoc.
e cp. 1, 15; 19, 6; Ez 1, 24; 43, 2.
f cf. cp. 5, 8; 15, 2.
g cp. 5, 9; Ps 32, 3.
4] Ant. in fss. SS. omn., Triumphi s. Cr. et s. Mariae de Socos.
h cf. 1 Cor 7, 34.
i cp. 3, 4; 7, 17.
j cp. 5, 9.
k Jc 1, 18.
l Sph 3, 13. — cf. Jo 1, 47.
m v. Ju 24.
(6-7)] in R. ss. Jo. et Pauli Mm. et in cm. Ap.
n cf. cp. 8, 13.
o v. Mt 24, 14.
p cp. 15, 4.
7, 6] R. in D. 3 p. Psch.
q Ps 145, 6.
r cp. 18, 2, 3; Is 21, 9; Jr 51, 7, 8.
s cp. 13, 14-16.
t cp. 16, 19. — cf. Jb 21, 20.
u Ps 74, 9. — cf. cp. 18, 6.
v cp. 20, 10. — cf. Gn 19, 24, 28.
w Is 34, 10. — cf. cp. 18, 18; 19, 3.
x cf. cp. 4, 8.
y cp. 13, 10.
z cp. 12, 17.

13] L. in Mss. cot. et V. in off. Df.— Catech. R. II 6, 16.*
a cp. 20, 6. — cf. Ec 7, 2; 1 Cor 15, 54-58.
b 2 Th 1, 7; Heb 4, 9, 10.
(14)] R. in D. 3 Adv.
c Dn 7, 13. — v. cp. 1, 13; Mt 24, 30.
d cf. cp. 15, 5, 6; 16, 17.
e vr. 18; Jl 3, 13; Mr 4, 29. — cf. Mt 13, 29.
f Jr 31, 33.

g cf. cp. 16, 8.

h cf. (cp. 19, 15); Ps 27, 1.
i cf. Is 63, 3; Lm 1, 15.
j cf. Heb 13, 12.

1-16, 6] LL. in fr. 5 hebd. 3 p. Psch.
a cf. cp. 12, 1, 3.
b cp. 16, 1; 17, 1; 21, 9.
c cp. 4, 6.
d cp. 12, 11.
e cp. 13, 17.
f cp. 5, 8; 14, 2.
g Ex 15, 1; Dt 31, 30.
h cp. 5, 9, 12.
i Ps 65, 3; 138, 14.
j cp. 16, 7; Dt 32, 4; Ps 118, 137.
l 1 Tm 1, 17. — cf. Ps (10), 16; Jr 10, 7.
m cp. 14, 7; Ml 1, 11; 2, 2.
n Ps 64, 3; 85, 9.
o cp. 11, 19.
p cf. cp. 19, 8.
q cp. 1, 13.
r cp. 4, 6.

angelis septem [s]phialas aureas plenas iracundiae Dei viventis in
saecula saeculorum. 8 Et [t]impletum est templum fumo a maiestate
Dei et de virtute eius; et nemo poterat introire in templum, donec
consummarentur septem plagae septem angelorum.

16 Et audivi vocem magnam de templo dicentem [a]septem angelis:
Ite et [b]effundite [c]septem phialas irae Dei in terram. 2 Et abiit
primus et effudit phialam suam in terram, et factum est [d]vulnus
saevum et pessimum in homines, qui habebant [e]characterem bestiae,
et in eos qui adoraverunt imaginem eius.
3 Et secundus angelus effudit phialam suam in mare, et [f]factus
est sanguis tanquam mortui, et omnis anima vivens mortua est in mari.
4 Et tertius effudit phialam suam super flumina et super fontes
aquarum, et factus est sanguis. 5 Et audivi angelum aquarum di-
centem: [g]Iustus es, Domine, [h]qui es et qui eras; sanctus, qui haec
iudicasti: 6 [i]quia sanguinem sanctorum et prophetarum effuderunt,
et [j]sanguinem eis dedisti bibere; [l]digni enim sunt. 7 Et audivi al-
terum ab [m]altari dicentem: Etiam, Domine Deus omnipotens, vera
et iusta iudicia tua.
8 Et quartus angelus effudit phialam suam in solem, et datum
est illi aestu adfligere homines et igni; 9 et aestuaverunt homines
aestu magno et [n]blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem
super has plagas, [o]neque egerunt paenitentiam ut darent illi gloriam.
10 Et quintus angelus effudit phialam suam super [p]sedem bestiae,
et [q]factum est regnum eius tenebrosum, et commanducaverunt lin-
guas suas prae dolore 11 et blasphemaverunt [r]Deum caeli prae do-
loribus et vulneribus suis et non egerunt paenitentiam ex operibus suis.
12 Et sextus angelus effudit phialam suam in [s]flumen illud ma-
gnum Euphraten et [t]siccavit aquam eius, ut [u]praepararetur via re-
gibus ab ortu solis. 13 Et vidi de ore [v]draconis et de ore [x]bestiae
et de ore [y]pseudoprophetae [z]spiritus tres immundos in modum [a]ra-
narum. 14 Sunt enim [b]spiritus daemoniorum [c]facientes signa et pro-
cedunt ad reges totius terrae congregare illos in proelium ad [d]diem
magnum omnipotentis Dei. 15 [e]Ecce venio sicut fur. [f]Beatus qui vi-
gilat et custodit vestimenta sua, [g]ne nudus ambulet, et videant tur-
pitudinem eius. 16 Et [h]congregabit illos in locum, qui vocatur he-
braice [i]Armagedon.
17 Et septimus angelus effudit phialam suam in aërem, et [j]exivit
vox magna de templo a throno dicens: Factum est. 18 Et [l]facta
sunt fulgura et voces et tonitrua et [m]terraemotus factus est magnus,
[n]qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt super terram, talis
terraemotus sic magnus. 19 Et [o]facta est civitas magna in tres partes
et civitates gentium ceciderunt, et [p]Babylon magna [q]venit in me-
moriam ante Deum, [r]dare illi calicem vini indignationis irae eius.
20 Et [s]omnis insula fugit, et montes non sunt inventi. 21 Et [t]grando
magna sicut talentum descendit de caelo in homines; et [u]blasphe-
maverunt Deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna
facta est vehementer.

17 Et venit unus de septem angelis, [a]qui habebant septem phialas
et locutus est mecum dicens: Veni ostendam tibi damnationem
[b]meretricis magnae, [c]quae sedet super aquas multas, 2 [d]cum qua
fornicati sunt reges terrae, et [e]inebriati sunt qui inhabitant terram
de vino prostitutionis eius. 3 Et [f]abstulit me in spiritu in desertum.
Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam [g]no-
minibus blasphemiae, [h]habentem capita septem et cornua decem. 4 Et
[i]mulier erat circumdata purpura et coccino et inaurata auro et la-
pide pretioso et margaritis, habens [j]poculum aureum in manu sua
plenum abominatione et immunditia fornicationis eius; 5 et in fronte
eius nomen scriptum [l]mysterium, [m]Babylon magna, [n]mater
fornicationum et abominationum terrae. 6 Et vidi [o]mu-
lierem ebriam de sanguine sanctorum et de sanguine [p]martyrum Iesu;
et miratus sum, cum vidissem illam, admiratione magna. 7 Et dixit mihi
angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris et [q]be-
stiae, quae portat eam, quae habet capita septem et cornua decem.
8 Bestia, quam vidisti, [r]fuit et non est, et [s]ascensura est de abysso et [t]in

s cf. cp. 5, 8.
t cf. Ex 40, 34; 3 Rg 8, 10, 11; Is 6, 4.

a v. cp. 15, 1.
b Ps 78, 6; Jr 10, 25; Sph 3, 8. — cf. Ecli 36, 2.
c cp. 15, 7.
d vr. 11; Ex 9, 9-11; Dt 28, 35.
e cp. 13, 16.
f cp. 8, 8, 9. — cf. Ex 7, 20; Sap 11, 7.
g cp. 8, 10.
h Ps 118, 137. — v. cp. 15, 3; 19, 2.
i cp. 1, 4, 8; 4, 8; 11, 17.
j cp. 18, 24. — cf. Is 49, 26.
l Sap 16, 9.
m cp. 6, 9.
n vr. 11, 21.
o cf. Dn 5, 22, 23. — v. cp. 9, 21; 11, 13.
p cp. 13, 2.
q cp. 8, 12; 9, 2; Ex 10, 21; Sap. 17, 20.
r cp. 11, 13.
s cp. 9, 14.
t Is 11, 15; 44, 27; Jr 50, 38; 51, 32, 36.
u cf. Is 41, 2, 25.
v cp. 12, 3, 9.
x cp. 13, 1; 20, 9.
y cp. 19, 20; 20, 10.
z cp. 18, 2.
a cf. Ex 8, 6.
b cf. 1 Tm 4, 1.
c cf. cp. 13, 13, 14; 19, 20; Mt 24, 24.
d v. cp. 6, 17.
e v. cp. 3, 2, 3. — cf. Mt 24, 42; 1 Th 5, 2.
f Lc 12, 37.
g cf. cp. 3, 17, 18.
h cp. 19, 19.
i Zc 12, 11. — cf. Jd 5, 19; 2 Par 35, 22-24.
j cf. cp. 11, 15; 21, 6.
l cp. 8, 5; 11, 19.
m cp. 6, 12; 11, 13.
n cf. Dn 12, 1; Jl 2, 2; Mt 24, 21.
o cf. cp. 11, 13.
p cp. 14, 8.
q cp. 18, 5. — cf. Ps 73, 18; 102, 14.
r cp. 14, 10.
s cp. 6, 14; 20, 11.
t cp. 11, 19. — cf. Ex 9, 23, 25; Js 10, 11.
u vr. 9, 11.

a cp. 15, 1, 7.
b cp. 19, 2; Nh 3, 4.
c vr. 15; Jr 51, 13.
d cp. 18, 3, 9. — cf. Ez 16, 23 sqq.
e Jr 51, 7. — cf. cp. 14, 8; Ps 74, 9.
f cf. cp. 12, 14; 21, 10.
g cp. 13, 1.
h vr. 7, 9, 12.
i vr. 18. — cf. cp. 18, 12, 16.
j Jr 51, 7. — cf. cp. 18, 6.
l vr. 7; 2 Th 2, 7.
m v. cp. 11, 8; 14, 8.
n cf. cp. 18, 9; 19, 2.
o cf. cp. 18, 24.
p cf. cp. 6, 9, 10; 12, 11.
q v. vr. 3.
r vr. 11.
s cp. 11, 7. — cf. cp. 13, 1.
t vr. 11; cp. 13, 10.

bylonis enumerat (17, 1-18), alter electos monet ut ab ea proxime diruenda fugiant 18, 1-8) planctumque describit quem de eius interitu gentes acturae sunt (9-20); tertius denique angelus et interitum

interitum ibit; et mirabuntur inhabitantes terram, [u]quorum non sunt
scripta nomina in libro vitae a constitutione mundi, videntes bestiam
quae erat et non est. 9 Et [v]hic est sensus, qui habet sapientiam:
Septem capita septem montes sunt, super quos mulier sedet, et
reges septem sunt. 10 Quinque ceciderunt, unus est, et alius nondum
venit; et, cum venerit, oportet illum breve tempus manere. 11 Et
bestia, quae erat et non est, et ipsa octava est et de septem est
et in interitum vadit. 12 Et [x]decem cornua, quae vidisti, decem
reges sunt, qui regnum nondum acceperunt; sed potestatem tanquam reges [y]una hora accipient post bestiam. 13 Hi unum consilium
habent, et virtutem et potestatem suam bestiae tradent. 14 [z]Hi cum
Agno pugnabunt, et [a]Agnus vincet illos, quoniam [b]Dominus dominorum est et Rex regum; et [c]qui cum illo sunt vocati, electi et fideles. 15 Et dixit mihi: [d]Aquae, quas vidisti, ubi meretrix sedet,
populi sunt et gentes et linguae, 16 et [x]decem cornua, quae vidisti
in bestia, [e]hi odient fornicariam et [f]desolatam facient illam et [g]nudam et [h]carnes eius manducabunt et [i]ipsam igni concremabunt.
17 [j]Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est
illi, ut dent regnum suum bestiae, donec consummentur verba Dei.
18 Et mulier, quam vidisti, est [l]civitas magna, quae habet regnum
super reges terrae.
18 Et post haec vidi [a]alium angelum descendentem de caelo, habentem potestatem magnam; et [b]terra illuminata est a gloria
eius. 2 Et exclamavit in fortitudine dicens: [c]Cecidit, cecidit Babylon
magna et facta est [d]habitatio daemoniorum et custodia omnis spiritus immundi et custodia [e]omnis volucris immundae et odibilis;
3 quia [f]de vino irae fornicationis eius biberunt omnes gentes, et
[g]reges terrae cum illa fornicati sunt, et [h]mercatores terrae de virtute deliciarum eius divites facti sunt.
4 Et audivi aliam vocem de caelo dicentem: [i]Exite de illa, populus meus, ut ne participes sitis delictorum eius et de plagis eius
non accipiatis. 5 Quoniam [j]pervenerunt peccata eius usque ad caelum, et [l]recordatus est Dominus iniquitatum eius. 6 [m]Reddite illi,
sicut et ipsa reddidit vobis, et [n]duplicate duplicia secundum opera
eius; [o]in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum. 7 [p]Quantum glorificavit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum.
Quia in corde suo dicit: [q]Sedeo regina et vidua non sum et luctum non videbo; 8 ideo [r]in una die venient plagae eius, mors et
luctus et fames; et [s]igne comburetur, quia fortis est Deus, qui iudicabit illam. 9 Et [t]flebunt et plangent se super illam [g]reges terrae,
qui cum illa fornicati sunt et in deliciis vixerunt, [u]cum viderint fumum incendii eius: 10 [v]longe stantes propter timorem tormentorum
eius dicentes: Vae, vae [w]civitas illa magna Babylon, civitas illa
fortis, quoniam [r]una hora venit iudicium tuum! 11 Et [h]negotiatores
terrae flebunt et lugebunt super illam, quoniam merces eorum nemo
emet amplius; 12 merces auri et argenti et lapidis pretiosi et margaritae et byssi et purpurae et serici et cocci et omne lignum [x]thyinum et omnia vasa eboris et omnia vasa de lapide pretioso et aeramento et ferro et marmore 13 et cinnamomum et odoramentorum
et unguenti et turis et vini et olei et similae et tritici et iumentorum et ovium et equorum et raedarum et mancipiorum et animarum
hominum. 14 Et poma desiderii animae tuae discesserunt a te, et
omnia pinguia et praeclara perierunt a te, et amplius illam iam non
invenient. 15 [h]Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea [v]longe
stabunt propter timorem tormentorum eius flentes ac lugentes 16 et
dicentes: Vae, vae civitas illa magna, [y]quae amicta erat bysso et
purpura et cocco et deaurata erat auro et lapide pretioso et margaritis; 17 quoniam [r]una [z]hora destitutae sunt tantae divitiae! Et
[a]omnis gubernator et omnis qui in lacum navigat et nautae et qui
in mari operantur longe steterunt, 18 et clamaverunt [u]videntes locum
incendii eius dicentes: [b]Quae similis civitati huic magnae? 19 Et
[c]miserunt pulverem super capita sua et clamaverunt flentes et lugentes, dicentes: Vae, vae civitas illa magna, [h]in qua divites facti
sunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis eius; quoniam

u cp. 13, 8.
v cf. cp. 13, 18.
x vr. 16; Dn 7, 24. — cf. cp. 13, 1; Zc 1, 18, 21.
y cf. cp. 18, 10, 17, 19.
z cf. cp. 16, 14.
a v. cp. 3, 21.
b cp. 19, 16; Dt 10, 17; Ps 135, 3; Dn 2, 47; 11, 36; 1 Tm 6, 15. — cf. cp. 1, 5; Mt 28, 18.
c cp. 14, 4; Lc 18, 7; Rm 1, 6 etc. — cf. Jr 50, 44-46.
*14] * Catech. R. IV 15. 19.*
*15] * Conc. Trid. s. XXII cp. 7.*
d vr. 1. — cf. Is 8, 7.
e cf. Jr 50, 41, 42.
f cp. 18, 17-19.
g cf. Ez 16, 37-44.
h cf. cp. 19, 18. [Lv 21, 9.
i cp. 18, 8; Dn 7, 11. — cf.
j cf. 2 Cor 8, 16; 2 Th 2, 11.
l cp. 16, 19; 18, 10, 15, 19. — cf. cp. 11, 8.

a cf. cp. 10, 1, 7.
b Ez 43, 2.
c v. cp. 14, 8.
d Is 13, 21; 34, 14; Jr 50, 39; 51, 37; Bar 4, 35. — cf. Tb 8, 3; Sph 2, 14, 15; Mt 12, 43.
e Is 34, 11. — cf. Dt 14, 12.
f cp. 14, 8.
g vr. 9; cp. 17, 2.
h vr. 11, 15. — cf. Ez 27, 33.
i Is 48, 20; Jr 50, 8; 51, 6, 45; Zc 2, 7. — cf. Gn 19, 14; 2 Cor 6, 17.
j Jr 51, 9. — cf. Gn 18, 20, 21; 1 Es 9, 6; Jn 1, 2.
l cp. 16, 19.
m Ps 136, 8; Jr 50, 15, 29.
n Jr 16, 18; 17, 18.
o cp. 17, 4. — cf. cp. 14, 10; 16, 19.
p cf. Ez 28, 2-8; Lc 16, 25.
q Is 47, 7, 8; Sph 2, 15.
r Is 47, 9. — cf. vr. 10.
s cp. 17, 16.
t cf. Jr 50, 46.
u vr. 18; cp. 19, 3.
v vr. 15, 17.
w v. cp. 14, 8.
11-19] Ez 27. 12-36.

x 3 Rg 10, 11.

y cp. 17, 4. — cf. vr. 12.

z cf. cp. 17, 16.
a cf. Is 23, 14.

b cf. cp. 13, 4; Ez 27, 32.
c cf. Jdt 9, 1 etc.; Jb 2, 12.

(21-24) et gaudium de eo in caelo factum proclamat (19, 1-10). His additur descriptio pugnae cum dracone eiusque exercitu (11-18), qua factum est, ut devicta bestia in abyssum detrudatur (19-21); indeque mille

[r]una hora desolata est! 20 [d]Exsulta super eam, caelum et sancti [e]apo-
stoli et prophetae, quoniam [f]iudicabit Deus iudicium vestrum de illa.
21 Et [g]sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem ma-
gnum et misit in mare dicens: Hoc impetu mittetur [x]Babylon ci-
vitas illa magna, et ultra iam non invenietur. 22 Et [h]vox citharoe-
dorum et musicorum et tibia canentium et tuba non audietur in te
amplius, et omnis artifex omnis artis non invenietur in te amplius,
et [i]vox molae non audietur in te amplius, 23 et lux lucernae non lucebit
in te amplius et [j]vox sponsi et sponsae non audietur adhuc in te; quia
[l]mercatores tui erant principes terrae, quia [m]in veneficiis tuis erra-
verunt omnes gentes. 24 Et [n]in ea sanguis prophetarum et sanctorum
inventus est, et [o]omnium qui interfecti sunt in terra.

19 Post haec audivi [a]quasi vocem turbarum multarum in caelo di-
centium: [b]Alleluia: [c]salus et gloria et virtus Deo nostro est:
2 quia [d]vera et iusta iudicia sunt eius, qui iudicavit de [e]meretrice
magna, quae corrupit terram in prostitutione sua, et [f]vindicavit san-
guinem servorum suorum de manibus eius. 3 Et iterum dixerunt:
Alleluia. Et [g]fumus eius ascendit in saecula saeculorum. 4 Et ceci-
derunt [h]seniores vigintiquattuor et quattuor animalia et adorave-
runt Deum sedentem super thronum dicentes: Amen, alleluia. 5 Et
vox de throno exivit dicens: [i]Laudem dicite Deo nostro omnes
servi eius, et qui timetis eum pusilli et magni. 6 Et [j]audivi quasi
vocem turbae magnae et sicut vocem aquarum multarum et si-
cut vocem tonitruorum magnorum dicentium: Alleluia; quoniam
[l]regnavit Dominus Deus noster omnipotens. 7 Gaudeamus et exsul-
temus et demus gloriam ei, quia [m]venerunt nuptiae Agni, et [n]uxor
eius praeparavit se. 8 Et [o]datum est illi ut cooperiat se byssino
splendenti et candido; byssinum enim [p]iustificationes sunt sancto-
rum. 9 Et dixit mihi: Scribe: [q]Beati qui ad cenam nuptiarum Agni
vocati sunt. Et dixit mihi: [r]Haec verba Dei vera sunt. 10 Et [s]ce-
cidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne fece-
ris; conservus tuus sum et fratrum tuorum habentium [t]testimonium
Iesu. Deum adora; testimonium enim Iesu est spiritus prophetiae.
11 Et vidi [u]caelum apertum; et ecce [v]equus albus, et qui sede-
bat super eum vocabatur [x]fidelis et verax, et cum iustitia iu-
dicat et pugnat. 12 [y]Oculi autem eius sicut flamma ignis, et [z]in ca-
pite eius diademata multa, [a]habens nomen scriptum quod nemo
novit nisi ipse. 13 Et [b]vestitus erat veste adspersa sanguine et vo-
catur nomen eius [c]Verbum Dei. 14 Et [d]exercitus qui sunt in caelo
sequebantur eum in equis albis vestiti byssino albo et mundo.
15 Et [e]de ore eius procedit gladius ex utraque parte acutus, ut in
ipso percutiat gentes; et [f]ipse reget eas in virga ferrea, et [g]ipse
calcat torcular vini furoris irae Dei omnipotentis. 16 Et habet in
vestimento et in femore suo scriptum: [h]Rex regum et Dominus do-
minantium. 17 Et vidi unum angelum stantem in sole, et clamavit
voce magna dicens [i]omnibus avibus quae volabant per medium
caeli: [j]Venite et congregamini ad cenam magnam Dei, 18 [l]ut manduce-
tis carnes [m]regum et carnes tribunorum et carnes fortium et carnes
equorum et sedentium in ipsis et carnes omnium liberorum et servo-
rum et pusillorum et magnorum.
19 Et vidi [n]bestiam et reges terrae et exercitus eorum [o]congre-
gatos ad faciendum proelium cum illo, qui sedebat in equo, et cum
exercitu eius. 20 Et apprehensa est bestia et cum ea [p]pseudopro-
pheta, [q]qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt
characterem bestiae et qui adoraverunt imaginem eius. [r]Vivi missi
sunt hi duo in [s]stagnum ignis ardentis sulphure, 21 et ceteri occisi
sunt in gladio [x]sedentis super equum, [e]qui procedit de ore ipsius,
et [i]omnes aves saturatae sunt carnibus eorum.

20 Et [a]vidi angelum descendentem de caelo, [b]habentem clavem
abyssi et catenam magnam in manu sua. 2 Et apprehendit
[c]draconem, serpentem antiquum, qui est Diabolus et Satanas, et
[d]ligavit eum per annos mille; 3 et misit eum in abyssum et clausit et
[e]signavit super illum ut non [f]seducat amplius gentes, donec consum-
mentur mille anni; et post haec oportet illum solvi modico tempore.

d Dt 32, 43; Jr 51, 48. — cf.
e Lc 11, 49, 50. [cp. 12, 12.
f cp. 19, 2.
g cf. Jr 51, 63, 64.

h Is 14, 11; 24, 8; Jr 7, 34; Ez 26, 13; Am 8, 10.

i Jr 25, 10. — cf. Ec 12, 4.
j Jr 7, 34; 16, 9 etc.
l Is 23, 8. — cf. vr. 3, 11, 15.
m Nh 3, 4. — cf. cp. 17, 2.
n cp. 16, 6; 17, 6. — cf. Mt
o cf. Jr 51, 49. [23, 35, 36.

1-9] L. in cm. Mm.
1-16] LL. in fr. 6 hebd. 3 p. oct.
1] v. cp. 12, (7, 8). [*Psch.*
a cp. 11, 15.
b vr. 3, 4, 6; Ps 104, 1 etc.
c cf. cp. 15, 3; 16, 7.
d cp. 15, 3; 16, 7.
e cp. 17, 1, 2. [cp. 6, 10.
f Dt 32, 43; 4 Rg 9, 7. — cf.
g cp. 18, 9, 18. — v. cp. 14, 11.
h cp. 4, 4, 6, 10; 5, 14.
i Ps 21, 24; 113, 13.
5] v. cp. 14, 7, 6.
j cp. 14, 2; Ez 43, 2.

l cp. 11, 15, 17; Ps 96, 1; Sap 3, 8.
*7] * cf. Catech. R. II 8, 15.*
m cf. Mt 22, 2; Lc 12, 36; Jo 2, 1; Eph 5, 22-32.
n cp. 21, 2, 9. — cf. Os 2, 19, 20.
o cf. Ps 44, 14-16; Ez 16, 10.
p cf. Ps 131, 9; Is 61, 10.
q cf. Lc 14, 15.
r cf. cp. 21, 5; 22, 6.
*10] * cf. Catech. R. III 2, 8.*
s cp. 22, 8, 9. — cf. Ac 10, 25, 26.
t cp. 1, 2; 6, 9; 12, 17.
u Ez 1, 1; Jo 1, 51; Ac 7, 56.
v cp. 6, 2; Zc 6, 3.
x cp. 3, 7, 14. — cf. Is 11, 4.
y cp. 1, 14; Dn 10, 6.
z cf. cp. 12, 3; 13, 1.
a cp. 2, 17. — cf. vr. 16; Pro
b Is 63, 2, 3. [30, 4.
13] Ant. in fs. pretiosiss. Sang.
c Jo 1, 1. [*DNJC.*
14, 16] v. cp. 14, 14.
d cf. cp. 7, 9.
e vr. 21; Heb 4, 12. — cf. Is 11, 4; 2 Th 2, 8.
f Ps 2, 9. — v. cp. 2, 27; 12, 5.
g cp. 14, 20; Is 63, 3.
h v. cp. 17, 14.
i vr. 21. — cf. cp. 18, 2.
j Jr 12, 9; Ez 39, 17-20.
l cf. Is 34, 6; Jr 46, 10.
m cp. 6, 15.
n cp. 11, 7; 13, 1.
o cp. 16, 16; 17, 14.
p cp. 16, 13; 20, 10.
q cp. 13, 11-17.
r cp. 20, 10, 14, 15. — cf. 2 Th 1, 8, 9.
s cp. 20, 9, 15.

a cp. 10, 1.
b cp. 9, 1. — cf. cp. 1, 18.
c cp. 12, 3, 9. — cf. Gn 3, 1; Jb 1, 6; Zc 3, 1.
d cf. Tb 8, 3; 2 Pt 2, 4; Ju 6.
e cf. Dn 6, 17; 14, 10.
f vr. 7, 9.

post annos detracta, post iterum mille annos elapsos, quot nempe sancti ad vitam revocati regnant (20, 1-6) cum diabolo et adseclis eius in stagnum ignis proicetur (6-15). Contra, factis caelo novo et terra no-

4 Et [g]vidi sedes, et sederunt super eas, et [h]iudicium datum est
illis; et [l]animas decollatorum propter testimonium Iesu et propter
verbum Dei, et [j]qui non adoraverunt bestiam neque imaginem eius,
nec acceperunt characterem eius in frontibus aut in manibus suis
et [l]vixerunt et [m]regnaverunt cum Christo mille annis. 5 Ceteri mor-
tuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Haec est
resurrectio prima. 6 [n]Beatus et sanctus, qui habet partem in resur-
rectione prima: in his [o]secunda mors non habet potestatem, sed
erunt [p]sacerdotes Dei et Christi et regnabunt cum illo mille annis.
7 Et, cum consummati fuerint mille anni, [q]solvetur Satanas de
carcere suo et exibit et seducet gentes quae sunt super quattuor
angulos terrae, [r]Gog et Magog; et congregabit eos in proelium,
quorum numerus est sicut harena maris. 8 Et [s]ascenderunt super
latitudinem terrae, et [t]circuierunt castra sanctorum et civitatem di-
lectam. 9 Et [u]descendit ignis a Deo de caelo et devoravit eos, et
diabolus, qui seducebat eos, [v]missus est in stagnum ignis et sul-
phuris, [x]ubi et bestia 10 et pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte
in saecula saeculorum.
11 Et [y]vidi thronum magnum candidum et sedentem super eum,
[z]a cuius conspectu fugit terra et caelum, et [a]locus non est inventus
eis. 12 Et vidi mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu
throni; et [b]libri aperti sunt, et alius liber apertus est, qui est [c]vitae;
et [d]iudicati sunt [e]mortui ex his, quae scripta erant in libris, secun-
dum opera ipsorum. 13 Et dedit mare mortuos qui in eo erant, et
[f]mors et infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant, et
[d]iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. 14 Et infernus
et mors [g]missi sunt in stagnum ignis. Haec est [o]mors secunda.
15 Et qui non inventus est in [c]libro vitae scriptus [h]missus est in
stagnum ignis.
21 Et vidi [a]caelum novum et terram novam. [b]Primum enim cae-
lum et prima terra abiit, et mare iam non est. 2 Et ego Ioan-
nes vidi [c]sanctam civitatem, Ierusalem novam, [d]descendentem de
caelo a Deo, [e]paratam sicut sponsam ornatam viro suo. 3 Et audivi
vocem magnam de throno dicentem: Ecce [f]tabernaculum Dei cum
hominibus, et habitabit cum eis; et ipsi populus eius erunt, et ipse
Deus cum eis erit eorum Deus; 4 [g]et absterget Deus omnem lacri-
mam ab oculis eorum, et [h]mors ultra non erit, [i]neque luctus neque
clamor neque dolor erit ultra, quia prima abierunt. 5 Et dixit [j]qui
sedebat in throno: [l]Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi: Scribe,
quia [m]haec verba fidelissima sunt et vera. 6 Et dixit mihi: [n]Fa-
ctum est. [o]Ego sum alpha et omega, initium et finis. [p]Ego si-
tienti dabo de fonte aquae vitae gratis. 7 [q]Qui vicerit possidebit
haec, et [r]ero illi Deus, et ille erit mihi filius. 8 [s]Timidis autem et
incredulis et exsecratis et homicidis et fornicatoribus et veneficis et
idololatris et omnibus mendacibus, [t]pars illorum erit in stagno ar-
denti igne et sulphure; quod est mors secunda.
9 Et venit unus de septem angelis habentibus phialas plenas se-
ptem plagis novissimis et locutus est mecum dicens: Veni et osten-
dam tibi [u]sponsam uxorem Agni. 10 Et [v]sustulit me in spiritu in
montem magnum et altum et ostendit mihi [c]civitatem sanctam Ieru-
salem, descendentem de caelo a Deo, 11 [d]habentem claritatem Dei,
et [g]lumen eius [z]simile lapidi pretioso, tanquam lapidi iaspidis, sicut
crystallum. 12 Et habebat murum magnum et altum habentem
[a]portas duodecim et in portis angelos duodecim et nomina in-
scripta, quae sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israël. 13 Ab
oriente portae tres et ab aquilone portae tres et ab austro portae
tres et ab occasu portae tres. 14 Et murus civitatis habens [b]fun-
damenta duodecim, et [c]in ipsis duodecim nomina duodecim apo-
stolorum Agni. 15 Et [d]qui loquebatur mecum habebat mensuram
harundineam auream, ut metiretur civitatem et portas eius et mu-
rum. 16 Et civitas [e]in quadro posita est, et longitudo eius tanta est
quanta et latitudo; et mensus est civitatem de harundine aurea per
stadia duodecim milia, et longitudo et altitudo et latitudo eius ae-
qualia sunt. 17 Et mensus est murum eius centum quadraginta quat-

g Dn 7, 9; Mt 19, 28; Lc 22, [30.
h Dn 7, 22; 1 Cor 6, 2, 3.
i cp. 6, 9.
j cf. cp. 13, 12, 14-16.
l cf. Jo 14, 19; 1 Cor 15, 23; 1 Th 4, 16; 2 Tm 2, 11.
m vr. 6; cp. 22, 5; Dn 7, 18; Mt 20, 21, 27. — cf. 2 Tm [2, 12.
n cf. cp. 14, 13.
o vr. 14; cp. 2, 11; 21, 8.
p v. cp. 1, 6. *q* cf. vr. 2.
r Ez 38, 2, 7-9; 39, 1 sqq.
s cf. Is 8, 8; Hab 1, 6.
t Ez 38, 16. — cf. Ps 131, 13; Ecli 36, 15.
u cf. cp. 13, 13. *v* v. cp. 19, 20.
x cp. 19, 20. — cf. cp. 14, 10; [16, 13.
y cp. 4, 2.
z cf. cp. 6, 14; Ps 101, 27.
a cp. 12, 8; Dn 2, 35.
b Dn 7, 10. [cf. Dn 12, 1.
c cp. 3, 5; 13, 8; Ph 4, 3. —
d Heb 9, 27. — cf. cp. 2, 23; 22, 12. — v. Mt 16, 27.
e Rm 14, 10; 2 Cor 5, 10. — v. cp. 11, 18.
f cp. 6, 8. [Cor 15, 26.
g cf. cp. 21, 4; Lc 20, 36; 1
h Mt 13, 42, 50; 25, 41.

a Is 65, 17; 66, 22; 2 Pt 3, 13.
b cp. 20, 11.
2-5] *L. et Cpp. in ded. eccl. — * Catech. R. II 13, 4, (2), 5 (5).*
2] *Int. in fr. 3 p. D. 3 p. Psch. — Int. (44) in fs. Appar. BMV. Imm. — v. vr. 9, 10.*
2, 3] *v. Sap. 8, 1. — R. in consecr. eccl. (P. R.).*
c cp. 11, 2; 22, 19; Is 52, 1. —
d Heb 11, 10. [v. cp. 3, 12.
e Is 61, 10.
3] *Ant. in transl. alm. Domus l.*
f Lv. 26, 11; Ez 37, 27. — cf. 2 Cor 6, 16.
4] *Ant. et R. in cm. Mm.*
g cp. 7, 17. — cf. Mt 5, 5; 2 Cor 1, 7; 7, 10.
h cf. cp. 20, 14; 1 Cor 15, 26.
i Is 35, 10; 51, 11; 65, 19.
j v. cp. 20, 11. [vr. 1.
l Is 43, 19; 2 Cor 5, 17. — cf.
m cp. 22, 6. — cf. 1 Tm 1, 15.
n v. cp. 10, 6.
o cp. 1, 8; 22, 13.
p cp. 22, 17. — v. Is 55, 1; Jo 4, 10; 7, 37.
7] ** Catech. R. IV 15, 20.*
q v. cp. 2, 7.
r 2 Rg 7, 14, 24.
s cf. cp. 22, 15; 1 Cor 6, 9, 10; Gal 5, 19-21; Eph 5, 5; 1 Tm 1, 9; Heb 12, 14.
t cp. 19, 20. — cf. Lc 12, 46.
u cp. 2, 11; 20, 6, 14. [*Salv.*
9-18] *LL. in ded. archibas, ss.*
v cf. cp. 19, 7; Mt 25, 1.
10] *R. in D. 3 p. Psch., Cp. in Transfig. Dñi.*
w cf. cp. 17, 3; Ez 40, 2.
x vr. 23. — cf. cp. 22, 5; Ps 35, 10; 83, 12; Ez 43, 2, 4.
y cf. Mt 5, 14; Ph 2, 15.
z cf. cp. 4, 3, 6.

a Ez 48, 31-34. [11.
b Heb 11, 10. — cf. 1 Cor 3,
c Eph 2, 20. — cf. Mt 16, 18.
d Ez 40, 3-5; Zc 2, 1. — cf. cp. 11, 1.
e Ez 43, 16; 48, 16. 17.

va, sancta Ierusalem descendens de caelo prophetae ostenditur atque ab angelo describitur (21, 1-22, 5). Demum qui in eam ingressuri sint, quique inde abiciendi notantur (6-21).

tuor cubitorum, [f]mensura [g]hominis, quae est [g]angeli. 18 Et [h]erat structura muri eius ex lapide iaspide; ipsa vero civitas aurum mundum simile vitro mundo. 19 Et [i]fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum iaspis, secundum sapphirus, tertium chalcedonius, quartum smaragdus, 20 quintum sardonyx, sextum sardius, septimum chrysolithus, octavum beryllus, nonum topazius, decimum chrysoprasus, undecimum hyacinthus, duodecimum amethystus. 21 Et [h]duodecim portae duodecim margaritae sunt per singulas, et singulae portae erant ex singulis margaritis, et [j]platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum. 22 Et [l]templum non vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens templum illius est et Agnus. 23 Et [m]civitas non eget sole neque luna, ut luceant in ea; nam claritas Dei illuminavit eam, et lucerna eius est Agnus. 24 Et [n]ambulabunt gentes in lumine eius, et [o]reges terrae adferent gloriam suam et honorem in illam. 25 Et [p]portae eius non claudentur per diem, [q]nox enim non erit illic. 26 Et [o]adferent gloriam et honorem gentium in illam. 27 [r]Non intrabit in eam aliquod coinquinatum aut abominationem faciens [s]et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitae Agni.

22 Et ostendit mihi [a]fluvium [b]aquae vitae splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei et Agni. 2 In medio [c]plateae eius [d]et ex utraque parte fluminis [e]lignum vitae adferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, et folia ligni ad sanitatem gentium. 3 Et [f]omne maledictum non erit amplius; sed sedes Dei et Agni in illa erunt, et [g]servi eius servient illi. 4 Et [h]videbunt faciem eius et [i]nomen eius in frontibus eorum. 5 Et [j]nox ultra non erit, et non egebunt lumine lucernae, [l]neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, et [m]regnabunt in saecula saeculorum.

6 Et dixit mihi: [n]Haec verba fidelissima sunt et vera, et Dominus Deus [o]spirituum prophetarum [p]misit angelum suum ostendere servis suis quae oportet fieri cito. 7 Et [q]ecce venio velociter. [r]Beatus qui custodit verba prophetiae libri huius. 8 Et ego Ioannes qui audivi et vidi haec.

Et, postquam audissem et vidissem, [s]cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi haec ostendebat. 9 Et dixit mihi: [s]Vide ne feceris; conservus enim tuus sum et fratrum tuorum prophetarum et eorum [r]qui servant verba prophetiae libri huius: Deum adora. 10 Et dicit mihi: [t]Ne signaveris verba prophetiae libri huius; tempus enim prope est. 11 [u]Qui nocet noceat adhuc, et qui in sordibus est sordescat adhuc, et [v]qui iustus est iustificetur adhuc, et sanctus sanctificetur adhuc. 12 [q]Ecce venio cito, et '[x]merces mea mecum est', [y]reddere unicuique secundum opera sua. 13 [z]Ego sum alpha et omega, primus et novissimus, principium et finis. 14 Beati qui [a]lavant stolas suas in sanguine Agni, ut sit potestas eorum in [c]ligno vitae, et [b]per portas intrent in civitatem. 15 [c]Foris [d]canes et venefici et impudici et homicidae et idolis servientes et omnis qui amat et facit mendacium.

16 [e]Ego Iesus misi angelum meum testificari vobis haec in ecclesiis. [f]Ego sum radix et genus David, stella splendida et matutina.

17 Et spiritus et [g]sponsa dicunt: Veni. Et qui audit dicat: Veni. Et [h]qui sitit veniat. Et qui vult accipiat [h]aquam vitae gratis.

18 Contestor enim omni audienti verba prophetiae libri huius: [i]Si quis apposuerit ad haec, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto; 19 et, si quis diminuerit de verbis libri prophetiae huius [j]auferet Deus partem eius de libro vitae et [l]de civitate sancta et de his quae scripta sunt in libro isto.

20 Dicit qui testimonium perhibet istorum: [m]Etiam venio cito. Amen. [n]Veni, Domine Iesu. 21 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

f cf. Dt 3, 11.
g vr. 9.
18-27] LL. in ded. basil. ss.
18-19] v. vr. 2. [*Pt. et P.*
h Th 13, 21, 22.
19, 21] v. Tb 13, 21, 22.
i cf. Is 54, 11, 12.

j cp. 22, 2. — cf. Tb 13, 22.
l cf. Jo 4, 23.

m cp. 22, 5: Is 60, 19, 20. — cf. vr. 25.
n Is 60, 3, 5.
o vr. 26; Is 60, 5.
p Is 45, 1; 60, 11. [Zc 14, 7.
q cp. 22, 5; Is 60, 20. — cf.
r cf. cp. 22, 15; Is 35, 8; 52, 1; Ez 44, 9; Jl 3, 17; Zc 14, 21.
s cp. 3, 5. — cf. Is 60, 21.

1-21] LL. in sb. a. D. 4 p. Psch.
a Ez 47, 1; Z 14, 8. — cf. Ps
b v. cp. 21, 6. [45, 5.
1] R. in fr. 2 p. D. 3 p. Psch. — Ant. in fs. s. Joseph a Cup.
c cp. 21, 21.
d Ez 47, 12.
e vr. 14, 19; cp. 2, 7: Gn 2, 9.
f Zc 14, 11. — cf. Gn 3, 17.
g cp. 7, 15.
h Mt 5, 8; 1 Cor 13, 13; 1 Jo
i cf. cp. 3, 12; 14, 1. [3, 2.
j cp. 21, 25.
l cp. 21, 23. — cf. Ps 35, 10.
m Dn 7, 18, 27. — cf. cp. 20, 4.
n cp. 21, 5.
o 1 Cor 14, 32.
p cp. 1, 1.
q vr. 12, 20; cp. 3, 12.
r cp. 1, 3.
s cp. 19, 10. — cf. Mt 4, 10; Ac 10, 26.
9, 8] v. vr. 1.
t cf. cp. 10, 4.
u cf. Ez 3, 27; Dn 12, 10.
*11] * Conc. Trid. s. VI cp. 10.*
v cf. Sap 6, 11.
12] Ant. in Dd. Adv.
x Is 40, 10; 62, 11; Sap 5, 16.
y cp. 2, 23. — v. Mt 10, 27.
z cp. 1, 8, 17; 21, 6.
14] Ant. in fs pretiosiss. Sang.

a v. cp. 7, 14.
b cp. 21, 27; Ps 117, 20.
c cf. cp. 21, 8; Mt 8, 12; Gal 5, 19-21.
d cf. Mt 7, 6; Ph 3, 2.
e cp. 1, 1.
f cp. 5, 5; Nm 24, 17; Is 11, 1; 60, 3.
g cp. 21, 2, 9.
h v. cp. 21.
i Dt 4, 2; 12, 32. — cf. Pro 30, 6; Gal 1, 8.
j cp. 3, 5; 13, 8; Ex 32, 33; Ps 69, 28.
l v. cp. 21, 2.
m cf. 2 Tm 4, 8. (— v. 1 Cor 16, 22).
n Rm 16, 24; 2 Th 3, 18; Tt 3, 15.

Oratio Manassae, necnon libri duo, qui sub libri tertii et quarti Esdrae nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem canonicorum librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, et pro canonicis suscipiendos decrevit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui a nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, et in aliquibus Bibliis latinis tam manu scriptis quam impressis reperiuntur.

ORATIO [a]MANASSAE REGIS IUDA

CUM CAPTUS TENERETUR
IN BABYLONE

ORATIO MANASSAE

Domine omnipotens, Deus patrum nostrorum, Abraham et Isaac et Iacob et seminis eorum iusti, qui fecisti caelum et terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo praecepti tui, qui conclusisti abyssum et signasti eam terribili et laudabili nomine tuo, quem omnia pavent et tremunt a vultu virtutis tuae, quia importabilis est magnificentia gloriae tuae, et insustentabilis ira comminationis tuae super peccatores; immensa vero et investigabilis misericordia promissionis tuae, quoniam tu es Dominus altissimus, benignus, longanimis et multum misericors et [b]paenitens super malitias hominum. Tu, Domine, secundum multitudinem bonitatis tuae [c]promisisti paenitentiam et remissionem iis qui peccaverunt tibi, et multitudine miserationum tuarum decrevisti paenitentiam peccatoribus in salutem. Tu igitur, Domine, Deus iustorum non posuisti paenitentiam iustis Abraham et Isaac et Iacob, iis qui tibi non peccaverunt; sed posuisti paenitentiam propter me peccatorem, quoniam * peccavi: [d]super numerum harenae maris multiplicatae sunt iniquitates meae, Domine, multiplicatae sunt iniquitates meae et [e]non sum dignus intueri et adspicere altitudinem caeli, prae multitudine iniquitatum mearum. Incurvatus sum multo vinculo ferreo, ut non possim attollere caput meum, et non est respiratio mihi, quia excitavi iracundiam tuam et [f]malum coram te feci; non feci voluntatem tuam et mandata tua non custodivi, [g]statui abominationes et multiplicavi offensiones. Et nunc [h]flecto genu cordis mei, precans a te bonitatem. Peccavi, Domine, peccavi et [i]iniquitates meas agnosco; quare peto rogans te, remitte mihi. Domine, remitte mihi, et ** ne simul perdas me cum iniquitatibus meis neque in aeternum iratus reserves mala mihi neque damnes me in infima terrae loca, quia tu es Deus, Deus, inquam, paenitentium et in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum salvabis me secundum magnam misericordiam tuam, et laudabo te semper omnibus diebus vitae meae; quoniam te laudat omnis virtus caelorum, et tibi est gloria in saecula saeculorum. Amen.

a 2 Par 33, 10-13.
b Ps 105, 45; Jr 26, 3, 13, 19.
c Is 1, 16-18; 55, 7; Jr 18, 8; Ez 18, 21, 27.
* *R. in fr. 4 p. D. Trin. et in D. 3 p. Pnt.*
d cf. Ps 39, 13; 1 Es 9, 6.
e cf. Lc 7, 6, 7; 15, 19.
f Ps 50, 6. — cf. Lc 15, 18, 21.
g v. 2 Par 33, 2-7.
h cf. Eph 3, 14.
i Ps 50, 5.
** *R. in fr. 4 p. D. 2 p. Epiph.*

LIBER TERTIUS ESDRAE

LIBER TERTIUS
ESDRAE
1, 1-6

1. - Et [a]fecit Iosias pascha in Ierosolymis Domino et immolavit phase quar-
tadecima luna primi mensis 2 statuens sacerdotes per [b]vices dierum stolis amictos
in templo Domini. 3 Et dixit levitis [c]sacris servis Israël, ut sanctificarent se Do-
mino in positione sanctae arcae Domini, in domo, [d]quam aedificavit Salomon filius
David rex. 4 [e]Non erit vobis tollere super umeros eam. Et nunc deservite Domino
vestro, et curam agite gentis illius Israël ex parte secundum pagos et tribus vestras,
5 [f]secundum scripturam David regis Israël et secundum magnificentiam Salomonis
filii eius, omnes in templo et [g]secundum particulam principatus paternam ve-
stram, eorum qui stant in conspectu fratrum filiorum Israël. 6 Immolate pascha

1-22] 2 Par 35, 1-19.
a 4 Rg 23, 21.
b 2 Par 31, 2. — cf. Lc 1, 5, 8.
c cf. cp. 8, 5.
d 2 Par 3, 1, 2; Ac 7, 47. — v. 3 Rg 6, 1 sqq.
e 2 Par 35, 3.
f cp. 5, 60. — 1 Par 23, 1 sqq.
g cp. 5, 4.

immolatisque victimis (I, 1-24), in proelio contra regem Aegypti apud Mageddo gravi vulnere saucius moritur et sepultus est (25-32). Ei in regnum succedunt Iechonia in Aegyptum abductus, et deinde Ioacim, Ioachim et Sedecia (34-48),

et sacrificia parate fratribus vestris et facite [h]secundum praeceptum Domini, quod
datum est Moysi.
7 Et donavit Iosias in plebem, quae inventa est, ovium, agnorum et haedorum
et caprarum triginta milia, vitulos tria milia: 8 haec de regalibus data sunt
secundum promissionem populo; et sacerdotibus in pascha oves numero duo
milia ac vituli centum. 9 Et Iechonias et Semeias et Nathanaël fratres et Hasa-
bias et Oziel et Coraba in phase oves quinque milia, vitulos quingentos. 10 Et
haec cum fierent eleganter, steterunt sacerdotes et levitae habentes azyma per
tribus. 11 Et secundum partes principatus patrum in conspectu populi offerebant
Domino secundum ea quae in libro Moysi scripta sunt; 12 et [i]assaverunt phase
igni, prout oportebat, et hostias coxerunt in emolis et in ollis cum benevolentia
13 et attulerunt omnibus qui erant ex plebe et post haec paraverunt sibi et sacer-
dotibus; 14 sacerdotes enim offerebant adipes, usque dum finita esset hora; et
levitae paraverunt sibi et fratribus suis filiis Aaron; 15 et sacri cantores [j]filii
Asaph erant per ordinem secundum praeceptum David et Asaph et [k]Zacharias
et [k]Ieddimus, qui erat a rege; 16 et [l]ostiarii per singulas ianuas, ita ut non
praevaricaretur unusquisque suam; fratres enim illorum paraverunt illis. 17 Et
consummata sunt quae pertinebant ad sacrificium Domini. 18 In illa die egerunt
phase et offerebant hostias super Domini sacrificium, [m]secundum praeceptum
regis Iosiae. 19 Et egerunt filii Israël, qui inventi sunt in tempore illo, phase et
diem festum azymorum per dies septem. 20 Et [n]non est celebratum phase tale in
Israël a temporibus Samuelis prophetae; 21 et omnes reges Israël non cele-
braverunt tale pascha, quale egit Iosias et sacerdotes et levitae et Iudaei et
omnis Israël, qui inventi sunt in commoratione Ierosolymis. 22 [o]Octavo decimo
anno, regnante Iosia, celebratum est phase.
23 [p]Et directa sunt opera Iosiae in conspectu Domini sui in corde pleno me-
tuentis; 24 et [q]quae circa illum quidem conscripta sunt in pristinis temporibus,
de eis qui peccaverunt quique irreligiosi fuerunt in Dominum prae omni gente
et qui non quaesierunt verba Domini super Israël.
25 Et post omnem actum hunc Iosiae, ascendit [r]Pharao rex Aegypti veniens
in Carchamis ab itinere super Euphratem, et exiit obviam illi Iosias. 26 Et misit
rex Aegypti ad Iosiam dicens: Quid mihi et tibi est, rex Iudae? 27 Non sum
missus a Domino ut pugnem contra te; super Euphratem enim bellum meum est:
festinans descende. 28 Et non est reversus Iosias super currum, sed expugnare
eum conabatur, non attendens verbum prophetae ex ore Domini; 29 sed constituit
ad eum bellum in campo Mageddo. Et descenderunt principes ad regem Iosiam,
30 Et dixit rex pueris suis: Amovete me a proelio, infirmatus sum enim valde.
Et statim amoverunt eum pueri ipsius de acie. 31 Et ascendit super currum
secundarium suum et perveniens Ierosolymam vita functus est et sepultus est
in paterno sepulcro. 32 Et in tota Iudaea lugebant Iosiam; et qui praesidebant
cum uxoribus lamentabant eum usque in hunc diem. Et datum est hoc fieri semper
in omne genus Israël.
33 Haec autem praescripta sunt in libro historiarum regum Iudae, et singula
gesta actus Iosiae et eius gloria et intellectus eius in lege Domini: quaeque gesta
sunt ab eo, et quae non scripta sunt in libro regum Israël et Iudae.
34 Et adsumentes qui erant ex gente Iechoniam filium Iosiae constituerunt
regem pro Iosia patre suo, cum esset annorum triginta trium. 35 Et regnavit
super Israël mensibus tribus. Et amovit eum rex Aegypti, ne regnaret in Ieroso-
lymis. 36 Et multavit gentem argenti talenta centum et auri talentum unum.
37 Et constituit rex Aegypti Ioacim fratrem ipsius regem Iudae et Ierusalem 38 et
alligavit magistratus Ioacim et Zaracelem fratrem suum et apprehendens reduxit
in Aegyptum.
39 Annorum erat Ioacim vigintiquinque, cum regnare coepisset in terra Iuda et
Ierusalem; et fecit malum in conspectu Domini. 40 Post hunc autem ascendit
Nabuchodonosor rex Babylonis et alligans eum in aereo vinculo perduxit in Baby-
loniam, 41 et sacra vasa Domini accepit Nabuchodonosor et tulit et consecravit
[s]in templo suo in Babylonia. 42 Nam de immunditia illius et irreligiositate scri-
ptum est in libro temporum regum.
43 Et regnavit Ioachin filius eius pro eo. Cum autem constitutus esset rex,
erat annorum [t]decem et octo; 44 regnavit autem menses tres et dies decem in
Ierusalem et fecit malum in conspectu Domini.
45 Et post annum mittens Nabuchodonosor transmigravit eum in Babyloniam
simul cum sacris vasis Domini. 46 Et constituit Sedeciam regem Iuda et Ieru-
salem, [u]cum esset annorum viginti unius; regnavit autem annis undecim 47 et

h v. Ex 12, 1-20.
i Ex 12, 8, 9; Dt 16, 7.
j 1 Par 6, 39.
k cf. 2 Par 35, 15.
l v. 1 Par 26, 1-19.
m 4 Rg 23, 21.
n 4 Rg 23, 22; 2 Par 35, 18.
o 4 Rg 23, 23; 2 Par 35, 19.
p 4 Rg 23, 24, 25.
q 4 Rg 23, 26, 27.
25-33] 2 Par 35, 20-27.
r cf. 2 Rg 23, 29, 30.
34-38] 4 Rg 23, 30-35; 2 Par 36, 1-4.
39-43] 4 Rg 29, 23, 36-24, 6; 2 Par 36, 5-8.
s cp. 2, 10; Dn 1, 2. — cf. vr. 54.
43-58] 2 Par 36, 9-21. — cf. 4 Rg 24, 8-25, 21.
t 4 Rg 24, 8. — cf. 2 Par 36, 9.
u Jr 52, 1, 2.

quo regnante consummatur et subversio Ierusalem et babylonica captivitas (49-57). Septuaginta annis post Cyrus rex Persarum veniam dat populo redeundi et aedificandi templum (2, 1-15). Hoc opus deturbatum, Artaxerxe rege,

fecit malum in conspectu Domini et non est veritus [v]a verbis quae dicta sunt
ab Ieremia propheta ex ore Domini 48 et adiuratus a rege Nabuchodonosor per-
iurans discessit et, indurata cervice sua et corde suo, transgressus est legitima
Domini Dei Israël.
49 Et duces populi Domini multa inique gesserunt et impie egerunt super
omnes immunditias gentium, et polluerunt templum Domini, quod sanctum
erat in Ierosolymis. 50 Et misit Deus patrum ipsorum per angelum suum revo-
care eos, propter quod parceret illis et tabernaculo suo; 51 ipsi vero subsanna-
bant in angelis suis et qua die locutus est Dominus erant illudentes prophetis eius.
52 Qui usque ad iracundiam concitatus est super gentem suam propter irre-
ligiositatem suam et praecepit ascendere reges Chaldaeorum. 53 Hi occiderunt
iuvenes eorum in gladio in circuitu sancti templi eorum, et non pepercerunt iuveni
et seni et virgini et adulescenti; 54 sed omnes traditi sunt in manus ipsorum, et
[x]omnia sacra vasa Domini et regales apothecas resumentes tulerunt in Babyloniam
55 et [y]incenderunt domum Domini et [z]demolierunt muros Ierusalem et turres eius
incenderunt igne 56 et consummaverunt omnia honorifica eius et ad nihilum
redegerunt et reliquos a gladio duxerunt in Babylonem. 57 Et erant servi illius
usque dum regnarent Persae, in repletione [a]verbi Domini in ore Ieremiae, 58 quo-
usque benigne [b]ageret terra sabbata sua, omni tempore desertionis suae sabba-
tizavit in applicatione annorum [c]septuaginta septem.
2. - 1 Regnante Cyro rege Persarum, in consummatione verbi Domini in ore
Ieremiae 2 suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, et praedicavit in
toto regno suo simul per scripturam 3 dicens: Haec dicit Cyrus rex Persarum:
Me constituit regem orbi terrarum Dominus Israël, Dominus excelsus, 4 et signi-
ficavit mihi aedificare domum sibi in Ierusalem, quae est in Iudaea. 5 Si quis
est ex genere vestro, Dominus ipsius ascendat cum eo in Ierusalem. 6 Quotquot
ergo circa loca habitant adiuvent eos, qui sunt in loco ipso, in auro et argento,
7 in dationibus cum equis et iumentis cumque aliis, quae secundum vota appo-
nuntur in aedem Domini, quae est in Ierusalem.
8 Et stantes principes tribuum, pagorum et Iudaeae ex tribu Beniamin et
sacerdotes et levitae, quos excitavit Dominus ascendere et aedificare domum
Domini, quae est in Ierusalem, et qui erant in circuitu eorum 9 adiuverunt in
omni auro et argento eius et iumentis et votis compluribus multi quorum sensus
excitatus est. 10 Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini, [a]quae transtulit Na-
buchodonosor rex Babylonis ex Ierusalem et consecravit ea idolo suo, 11 et pro-
ferens ea Cyrus rex Persarum tradidit Mithridato, qui erat super thesauros ipsius;
12 per hunc autem tradita sunt [b]Salmanasaro praesidi Iudaeae. 13 Horum autem
hic numerus: libatoria argentea duo milia quadringenta, athiscae argenteae tri-
ginta, phialae aureae triginta, item argenteae [c]duo milia quadringentae et alia
vasa mille. 14 Omnia autem vasa aurea et argentea quinque milia [d]octingenta sexa-
ginta. 15 Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum his qui ex captivitate Baby-
loniae venerant in Ierosolymam.
16 In Artaxerxis autem regis Persarum temporibus, scripserunt ei de his qui
habitabant in Iudaea et Ierusalem, [e]Balsamus et Mithridatus et [e]Sabellius et
Rathimus, Balthemus, Samelius scriba et reliqui habitantes in Samaria et ceteris
locis, subiectam epistulam regi Artaxerxi: 17 Domine, pueri tui Rathimus ab
accidentibus et Sabellius scriba et reliqui curiae tuae iudices in [f]Coelesyria et
Phoenice. 18 Et nunc notum sit domino regi, quoniam Iudaei, qui ascenderunt
a vobis ad nos venientes in Ierusalem, civitatem refugam et pessimam, aedificant
furnos eius et statuunt muros et templum suscitant. 19 Quod si civitas ista et
muri consummati fuerint, non tantum tributa non sustinebunt pendere, sed
etiam regibus resistent. 20 Et quia id agitur circa templum, recte haberi arbitrati
sumus non despicere hoc ipsum, 21 sed notum facere domino regi, ut si videbitur,
rex, quaeratur in libris patrum tuorum, 22 et invenies in admonitionibus scripta
de his, et scies quoniam civitas ista fuit refuga et reges et civitates concutiens,
23 et Iudaei refugae et proelia committentes in ea ab aeterno, ob quam causam
civitas ista deserta est. 24 Nunc ergo notum facimus, domine rex, quoniam, si
civitas haec aedificata fuerit et huius muri erecti fuerint, descensus tibi non erit
in Coelesyriam et Phoenicen.
25 Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat accidentia, et Balthemo et Sabellio
scribae et ceteris constitutis et habitantibus in Syria et Phoenice ea quae subiecta
sunt: 26 Legi epistulam quam misistis mihi; praecepi ergo inquiri, et inventum
est, quoniam civitas illa est ab aevo regibus resistens, 27 et homines refugae et
proelia in ea efficientes, et reges fortissimi erant in Ierusalem dominantes et tri-

v Jr 37, 2.
x cf. vr. 41.
y cp. 6, 16. — cf. cp. 4, 45.
z 4 Rg 25, 10; 2 Es 1, 3; 2, 13.
a Jr 25, 11; 29, 10.
b cf. Lv 26, 34, 35.
c cf. Jr 25, 11, 12; 29, 10; Dn 9, 2.
1-15] v. 1 Es 1, 1-11. — cf. 2 Par 36, 22, 23.
a cp. 1, 41, 54; Dn 1, 2. — cf. cp. 4, 44.
b cf. cp. 6, 18, 20; 1 Es 1, 8.
c cf. 1 Es 1, 9.
d cf. 1 Es 1, 11.
16-30] v. 1 Es 4, 7-24.
e cf. 1 Es 4, 7, 9.
f vr. 24, 27; cp. 4, 48; 6, 29; 7, 1; 8, 68; 2 Mc 3, 5. etc.

(16-31) resumitur tempore Darii regis hisce in adiunctis: erant Dario custodes corporis tres pueri, inter quos agitata est quaestio quid in mundo praecellat (3, 1-12), num vinum (13-24), num rex (4, 1-12), num mulieres

buta exigentes a Coelesyria et Phoenice. 28 Nunc ergo praecepi prohibere homines
illos aedificare civitatem et prohibere ne quid ultra haec fiant, 29 sed nec proce-
dant in plurimum ex quo sunt malitiae, ita ut regibus molestia importetur.
30 Tunc, recitatis his quae a rege Artaxerxe scripta fuerant, Rathimus et Sabel-
lius scriba et qui cum his constituti erant iungentes festinanter venerunt in
Ierusalem cum equitatu et turba et agmine 31 coeperuntque aedificantes prohibere.
Et vacabant ab aedificatione templi in Ierusalem usque [g]secundo anno regni Darii
regis Persarum.

3. - 1 Rex Darius fecit cenam magnam omnibus vernaculis suis et [a]omnibus
magistratibus Mediae et Persidis 2 et omnibus purpuratis et praetoribus et consu-
libus et praefectis sub illo, [b]ad India usque Aethiopiam, centum vigintiseptem
provinciis. 3 Et, [c]cum manducassent et bibissent et satiati reverterentur, tunc
Darius rex ascendit in cubiculum suum et dormivit et expergefactus est.
4 Tunc illi tres iuvenes corporis custodes, qui custodiebant corpus regis, dixerunt
alter alteri: 5 Dicamus unusquisque nostrum sermonem qui praecellat, et cuius-
cumque apparuerit sermo sapientior alterius, dabit illi rex Darius dona magna,
6 [d]purpura cooperiri et [e]in auro bibere et [f]super aurum dormire et currum aureo
freno et cidarim byssinam et [g]torquem circa collum, 7 et secundo loco sedebit a
Dario propter sapientiam suam et [h]cognatus Darii vocabitur. 8 Tunc scribentes
singuli suum verbum signaverunt et posuerunt subtus cervical Darii regis 9 et
dixerunt: Cum surrexerit rex, dabimus illi scripta nostra, et quodcumque iudi-
caverit rex e tribus et magistratus Persidis, quoniam verbum eius sapientius est,
ipsi dabitur victoria, sicut scriptum est.
10 Unus scripsit: Forte est vinum; 11 alius scripsit: Fortior est rex; 12 tertius
scripsit: Fortiores sunt mulieres, super omnia autem vincit veritas.
13 Et cum surrexisset rex, acceperunt scripta sua et dederunt illi, et legit.
14 Et mittens vocavit omnes [i]magistratus Persarum et Medos et purpuratos et
praetores et praefectos, 15 et sederunt in concilio, et lecta sunt scripta coram
ipsis, 16 et dixit: Vocate adulescentes, et ipsi indicabunt verba sua. Et vocati
sunt et introierunt. 17 Et dixit illis: Indicate nobis de his quae scripta sunt.
Et coepit prior, qui dixerat de fortitudine vini, 18 et dixit: Viri, quam prae-
valet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud! [j]Seducit mentem, 19 itemque
regis et orphani facit mentem vanam, item servi ac liberi, pauperis ac divitis
20 [l]et omnem mentem convertit in securitatem et iucunditatem et non meminit
omnem tristitiam et debitum 21 et omnia praecordia facit honesta et non me-
minit regem nec magistratum et omnia per talenta loqui facit. 22 Et [m]non
meminerunt, cum biberunt, amicitiam nec fraternitatem; sed non multum
post sumunt gladios 23 et, cum a vino merserint et surrexerint, [n]non meminerunt
quae gesserunt. 24 O viri, num praecellit vinum? Quis sic cogitat facere? Et
tacuit hoc dicto.

4. - 1 Et inchoavit sequens dicere, qui dixit de fortitudine regis: 2 O viri,
num praecellunt homines, qui terram et mare obtinent et omnia quae in eis sunt?
3 Rex autem super omnia praecellit et dominatur eorum, et omne quodcumque
dixerit illis faciunt. 4 Et, si miserit illos ad bellatores, vadunt et demoliuntur
montes et muros et turres. 5 Iugulantur et iugulant et regis verbum non prae-
tereunt; nam, si vicerint, adferunt regi omnia quaecumque praedati fuerint.
6 [a]Similiter et alii omnes, et quotquot non militant nec pugnant, sed colunt ter-
ram; rursum, cum fuerint metentes, adferunt tributa regi; 7 et [b]ipse unus solus
si dixerit: Occidite, occidunt; dixerit: Remittite, remittunt; 8 dixerit: Percutite,
percutiunt; dixerit: Exterminate, exterminant; dixerit: Aedificate, aedificant;
9 dixerit: Excidite, excidunt; dixerit: Plantate, plantant; 10 et omnis plebs et
virtutes eum obaudiunt, et super hoc ipse recumbit et bibit et dormit. 11 Hi
autem custodiunt in circuitu eum, et non possunt ire singuli et facere opera
sua, sed in dicto obaudientes sunt ei. 12 Viri, quomodo non praecellit rex qui
sic diffamatur? Et tacuit.
13 Tertius, qui dixerat de mulieribus et veritate, hic est [c]Zorobabel, coepit
loqui: 14 Viri, non magnus rex et multi homines nec vinum praecellit. Quis est
ergo qui dominatur eorum? 15 Nonne mulieres genuerunt regem et omnem popu-
lum, qui dominatur mari et terrae, 16 et ex illis nati sunt, et ipsae educaverunt
eos, qui plantaverunt vineas, ex quibus vinum fit? 17 Et [d]ipsae faciunt stolas
omnium hominum et ipsae faciunt gloriam hominibus, et non possunt homines
separari a mulieribus. 18 Si congregaverint aurum et argentum et omnem rem
speciosam et viderint mulierem unam bono habitu et bona specie, 19 omnia haec
relinquentes [e]in eam intendunt et aperto ore conspiciunt et [f]eam alliciunt magis

g cp. 5, 6.
a vr. 14.
b v. Est 1, 1.
c cf. Jdt 13, 1.
d Dn 5, 29; 1 Mc 10, 20.
e Est 1, 7; 1 Mc 11, 58.
f Est 1, 6.
g Gn 41, 42; Dn 5, 7.
h cp. 4, 42; 1 Mc 10, 89.
i vr. 2.
j cf. Pro 20, 1; 31, 4, 5; Is 28, 7; Os 4, 11. — v. Pro 23, 29-33.
l Ps 104, 15; Pro 3, 6, 7; Ec 10, 16.
m cf. Ecli 31, 30, 31.
n Pro 23, 35.
a cf. 1 Rg 8, 12. 14.
b cf. Dn 5, 19; Mt 8, 9 etc.
c cp. 5, 5. — cf. 1 Es 3, 2.
d Pro 31, 13, 19.
e cf. vr. 31.
f cf. Ecli 36, 22.

(13-32) vel potius veritas (33-41). Zorobabel, qui hoc ultimum propugnat, praemium consequitur et a rege petit et obtinet una cum multis donariis ut sibi liceat templum et urbem sanctam reaedificare (42-63) et in terram sanctam restituere

quam aurum et argentum et omnem rem pretiosam. 20 [g]Homo patrem suum relin-
quit qui enutriit illum, et suam regionem et ad mulierem se coniungit, 21 et cum
muliere remittit animam et neque patrem meminit neque matrem neque regionem.
22 Et hinc oportet vos scire quoniam mulieres dominantur vestri. Nonne doletis?
23 Et accipit homo gladium suum et vadit in viam facere furta et homicidia et mare
navigare et flumina 24 et [h]leonem videt et [i]in tenebris ingreditur et, cum furtum
fecerit et fraudes et rapinas, amabili suae adfert. 25 Et [j]iterum diligit homo uxorem
suam magis quam patrem aut matrem. 26 Et multi [j]dementes facti sunt propter
uxores suas et [l]servi facti sunt propter illas, 27 et [m]multi perierunt et iugulati sunt
et [n]peccaverunt propter mulieres. 28 Et nunc credite mihi, quia magnus est rex in
potestate sua, quoniam omnes regiones verentur tangere eum; 29 videbam tamen
Apemen filiam Bezacis mirifici concubinam regis [o]sedentem iuxta regem ad dexteram
30 et auferentem diadema de capite eius et imponentem sibi et palmis caedebat
regem de sinistra manu. 31 Et [p]super haec aperto ore intuebatur eam et, si arri-
serit ei, ridet; nam, si indignata ei fuerit, blanditur, donec reconcilietur in gra-
tiam. 32 O viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, et excelsum
est caelum: quis ista agit?

33 Et tunc rex et purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoavit loqui de
veritate: 34 O viri, nonne fortes sunt mulieres? Magna est terra, et excelsum
est caelum, et [q]velox cursus solis convertit in gyro caelum in locum suum in
una die. 35 Nonne [r]magnificus est qui haec facit, et veritas magna et fortior
prae omnibus? 36 Omnis terra veritatem invocat, caelum etiam ipsam benedicit,
et omnia opera moventur et tremunt eam, et non est cum ea quidquam iniquum.
37 Vinum iniquum, iniquus rex, iniquae mulieres, [t]iniqui omnes filii hominum, et
iniqua illorum omnia opera, et [u]non est in ipsis veritas, et in sua iniquitate
peribunt, 38 et [v]veritas manet et invalescit in aeternum et vivit et obtinet
in saecula saeculorum. 39 [w]Nec est apud eam accipere personas neque differentias;
sed quae iusta sunt facit omnibus, iniustis ac malignis, et omnes benignantur
in operibus eius. 40 Et non est in iudicio eius iniquum, sed [x]fortitudo et regnum
et potestas et maiestas omnium aevorum. Benedictus [y]Deus veritatis. 41 Et desiit
loquendo. Et omnes populi clamaverunt et dixerunt: Magna est veritas et prae-
valet.

42 Tunc rex ait illi: Pete, si quid vis amplius, quam [z]quae scripta sunt, et
dabo tibi secundum quod inventus es sapientior proximis et [a]proximus mihi sedebis
et cognatus meus vocaberis. 43 Tunc ait regi: Memor esto voti tui, quod vovisti,
aedificare Ierusalem, in die qua regnum accepisti, 44 et omnia vasa quae accepta
sunt ex Ierusalem remittere, [b]quae separavit Cyrus, quando mactavit Babyloniam
et voluit remittere ea ibi. 45 Et tu vovisti aedificare templum, quod incenderunt
[c]Idumaei, [d]quando exterminata est Iudaea a Chaldaeis. 46 Et nunc hoc est quod
postulo, domine, et quod peto; hoc est, maiestas, quod a te postulo, ut facias
votum quod vovisti [e]Regi caeli ex ore tuo.

47 Tunc surgens Darius rex osculatus est illum et scripsit epistulas ad omnes
dispensatores et praefectos et purpuratos, ut deducerent eum et eos qui cum illo
erant omnes ascendentes aedificare Ierusalem. 48 Et omnibus praefectis, qui erant
in Syria et Phoenice et [f]Libano, scripsit epistulas, ut traherent [g]ligna cedrina a
Libano in Ierusalem, ut aedificarent cum eis civitatem. 49 Et scripsit omnibus
Iudaeis, qui ascendebant a regno in Iudaeam pro libertate, omnem potentem et
magistratum et praefectum non supervenire ad ianuas ipsorum. 50 Et omnem
regionem, quam obtinuerant, immunem esse eis, et [h]Idumaei relinquant castella,
quae obtinent, Iudaeorum; 51 et in structuram templi dare per singulos annos
talenta viginti, usque dum peraedificaretur; 52 et super sacrarium holocautomata
ustulare [i]cotidie, sicut habent praeceptum, alia talenta decem offerre per singulos
annos. 53 Et omnibus, qui procedunt a Babylonia condere civitatem, ut esset
libertas tam ipsis quam filiis eorum, et omnibus sacerdotibus qui praecedunt.
54 Scripsit autem et quantitatem et sacram stolam iussit dari, in qua deservirent,
55 et levitis scripsit dare praecepta usque in diem qua consummabitur domus et
Ierusalem exstruetur, 56 et omnibus custodientibus civitatem scripsit dari ei
sortes et stipendia; 57 et dimisit omnia vasa quaecumque [j]separaverat Cyrus a
Babylonia, et omnia, quaecumque dixit Cyrus, et ipse praecepit fieri et mitti
Ierusalem.

58 Et, cum processisset ille [k]adulescens, elevans faciem [l]in Ierusalem benedixit
[m]Regem caeli 59 et dixit: Abs te est [n]victoria, et abs te est [o]sapientia et claritas,
et ego servus tuus sum. 60 Benedictus es [p]qui dedisti mihi sapientiam, et tibi
confitebor, Domine Deus patrum nostrorum. 61 Et accepit epistulas, et profectus

g v. Gn 2, 24.
h cf. Pro 22, 13; 26, 13.
i v. Jb 24, 13-17.
j cf. Jd 16, 4 sqq.
l cf. Gn 29, 20.
m cf. Pro 2, 18; 5, 5; 7, 26, 27; Ecli 9, 9.
n cf. 2 Rg 11, 4, 16; 3 Rg 11, 4.
o cf. 2 Es 2, 6; Ps 44, 10.
p cf. vr. 19.
q cf. Ps 18, 6, 7.
r cf. Sap 13, 4, 5; Rm 1, 20.
s cf. Jo 14, 6.
t Ps 13, 1; Rm 3, 10. — 4 Esd 3, 20-22; 8, 35.
u cf. Jo 8, 44; 1 Jo 2, 4.
v Ps 116, 2.
w v. Dt 10, 17.
x cf. 1 Par 29, 11.
y Ps 30, 6. — cf. Dt 32, 4; Jr 10, 10.
z cf. cp. 3, 5-7.
a cp. 3, 7.
b vr. 57; cp. 1, 41; 2, 10; 6, 18, 19.
c Ps 136, 7. — cf. vr. 50; Ez 25, 12; 35, 5; Am 1, 11. — v. Ab 10-15.
d 4 Rg 25, 9 etc.
e vr. 58; Dn 4, 34. — cf. Tb 7, 20; Dn 5, 23.
f Ju 1, 7.
g cp. 5, 55; 1 Es 3, 7. — v. Jd 9, 15.
h cf. vr. 45; Ez 36, 5; Ab 13.
i cf. cp. 5, 51.
j v. vr. 44.
k cf. cp. 3, 4.
l cf. 3 Rg 8, 48; Dn 6, 10.
m v. vr. 46.
n Pro 21, 31. — cf. 2 Mc 13, 15.
o Pro 2, 6; Ecli 1, 1. — cf. Jc 1, 5.
p cf. Sap 7, 15. — v. 3 Rg 3, 12.

captivorum turmas cum ducibus (5, 1-23), cum sacerdotibus (24-25), cum levitis (26, 27), cum cantoribus (28, 29) cum servis templi et pueris Salomonis (30-35), quorum summa fuit quadragintaduo milia trecenti quadraginta (36-46).

q 3 Rg 8. 43.
r cp. 5, 2, 50.

a cp. 1, 5, 11.
b cf. 2 Es 12, 1.
c vr. 48, 58. — v. 1 Es 3, 2.
d cf. 2 Es 12, 10.
e vr. 48.
f cp. 4, 13.
g cp. 2, 30.
7-46] 1 Es 2, 1 sqq.; 2 Es 7, 6-73.

h cp. 1, 3.
i cf. 3 Rg 9, 21, 22.

est in Babyloniam. Et venit et nuntiavit fratribus suis omnibus qui fuerunt in
Babylonia, 62 et benedixerunt Deum patrum suorum, quoniam dedit illis remis-
sionem et refrigerium, 63 ut ascenderent et aedificarent Ierusalem et templum,
ubi [q]nominatum est nomen eius in ipso, et exsultaverunt cum [r]musicis et laetitia
diebus septem.

5. - 1 Post haec autem electi sunt, ut ascenderent principes pagorum per domos
et tribus suas et uxores illorum et filii et filiae eorum et servi et ancillae ipsorum
et pecora eorum. 2 Et Darius rex misit una cum eis equites mille, donec dedu-
cerent eos in Ierusalem cum pace et cum musicis et cum tympanis et tibiis.
3 Et omnes fratres erant ludentes, et fecit eos ascendere simul cum eis. 4 Et haec
sunt nomina virorum, qui ascenderunt per pagos suos in tribus et [a]in partem
principatus ipsorum. 5 [b]Sacerdotes filii Phinees filii Aaron [c]Iesus filius Iosedec,
[d]Ioacim filius [e]Zorobabel filii Salathiel de domo David ex progenie Phares de
tribu Iuda, 6 [f]qui locutus est sub Dario rege Persarum sermones mirificos [g]in
secundo anno regni ipsius, mense nisan primo.

7 Sunt autem hi qui ascenderunt ex Iudaea de captivitate transmigrationis,
quos transmigravit Nabuchodonosor rex Babyloniae in Babylonem, et reversus est
in Ierusalem. 8 Et requisivit partem Iudaeae unusquisque in civitatem suam,
qui venerunt cum Zorobabel et Iesu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mar-
docheo, Beelsuro, Mechpsatochor, Olioro, Emonia unus de principibus eorum.
9 Et numerus a gentilibus eorum ex praepositis eorum, filii Phares duo milia
centum septuagintaduo, 10 filii Ares tria milia centum quinquagintaseptem, 11 filii
Phoemo centum quadragintaduo, in filiis Iesu et Ioabes mille trecenti duo;
12 filii Demu duo milia quadringenti septuaginta, filii Choraba ducentiquinque,
filii Banica centum sexagintaocto, 13 filii Bebech quadringentitres, filii Archad
quadringenti vigintiseptem, 14 filii Cham trigintaseptem, filii Zoroar duo milia
sexagintaseptem, filii Adin quadringenti sexagintaunus, 15 filii Aderectis centum-
octo, filii Ciaso et Zelas centumseptem, filii Azoroc quadringenti trigintanovem.
16 filii Iedarbone centum trigintaduo, filii Ananiae centum triginta, filii Asoni
nonaginta, 17 filii Marsar quadringenti vigintiduo, filii Zabarus nonagintaquinque,
filii Sepolemon centum vigintitres, 18 filii Nepopas quinquagintaquinque, filii
Nechanatus centum quinquagintaocto, filii Cebethamus centum trigintaduo,
19 filii Crearpatros, qui Enocadies et Modiae quadringenti vigintitres, qui ex
Gramas et Gabea centum vigintiunus, 20 qui ex Besselon et Ceagge sexaginta-
quinque, qui ex Bastaro centum vigintiduo, 21 qui ex Bechenobes quinquaginta-
quinque, filii Liptis centum quinquagintaquinque, filii Labonni trecenti quinqua-
gintaseptem, filii Sichem trecenti septuaginta, filii Suadon et Cliomus trecenti
septuagintaocto, 23 filii Ericus duo milia centum quadragintaquinque, filii Anaas
trecenti septuaginta.

Sacerdotes: 24 filii Ieddus filii Euther filii Eliasib trecenti septuagintaduo,
filii Emerus ducenti quinquagintaduo, 25 filii Phasurii trecenti quinquaginta-
septem, filii Caree ducenti vigintiseptem.

26 Levitae: filii Iesu in Caduhel et Bamis et Serebias et Edias septuaginta-
quattuor.

Omnis numerus a duodecimo anno triginta milia quadringenti sexagintaduo;
27 filii et filiae et uxores omnis computatio quadraginta milia ducenti quadragin-
taduo.

28 Filii sacerdotum, qui psallebant in templo, filii Asaph centum vigintiocto;
29 ostiarii vero, filii Esmenni filii Aser filii Amon filii Accuba, Topa, filii Tobi,
omnes centum trigintanovem.

30 Sacerdotes servientes in templo: filii Sel, filii Gaspha, filii Tobloch, filii
Cariae, filii Su, filii Hellu, filii Labana, filii Armacha, filii Accub, filii Utha. filii
Cetha, filii Aggab, filii Obai, filii Anani, filii Canna, filii Geddu, 31 filii An,
filii Radin, filii Desanon, filii Nachoba, filii Caseba, filii Gaze, filii Ozui, filii
Sinone, filii Attre, filii Hasten, filii Asiana, filii Manei, filii Nasissim, filii Accusu,
filii Agista, filii Azui, filii Favon, filii Phasalon, 32 filii Meedda, filii Phusa, filii
Caree, filii Barcus, filii Saree, filii Coësi, filii Nasith, filii Agisti, filii Pedon.

33 Salomon filii eius, filii Asophot, filii Phasida, filii Celi, filii Dedon, filii Gad-
dahel, filii Sephegi, 34 filii Aggia, filii Sachareth, filii Sabathen, filii Caroneth,
filii Malsith, filii Amae, filii Sasus, filii Addus, filii Suba, filii Eura, filii Rahotis,
filii Phasphat, filii Malmon: 35 [h]omnes sacro servientes et [i]pueri Salomonis qua-
dringenti octogintaduo

36 Hi sunt filii qui ascenderunt a Thelmela, Telharsa: principes eorum Car-
mellam et Careth; 37 et non poterant edicere civitates suas et progenies suas,

Itaque instante mense septimo construitur in primis altare holocaustorum, deinde sacrificia et festa celebrantur (47–53), postea iaciuntur templi fundamenta (54–66): aedificatio tamen opera Samaritanorum iterum intermit-

quemadmodum sint ex Israël: filii Dalari, filii Tubal, filii Nechodaici 38 ex
sacerdotibus, qui fungebantur sacerdotio; et non sunt inventi filii Obia, filii
Achisos, filii Addin, qui accepit uxorem ex filiabus Phargeleu, 39 et vocati sunt
nomine eius, et horum quaesita est generis scriptura in paedatura, et non est
inventa, et prohibiti sunt sacerdotio fungi. 40 Et dixit illis Nehemias et [j]Astnaras:
Ne participentur sancta, donec exsurgat pontifex· doctus in [l]ostensionem et
veritatem.
41 Omnis autem Israël erat, exceptis servis et ancillis, quadragintaduo milia
trecenti quadraginta; 42 servi horum et ancillae septem milia trecenti triginta-
septem; cantores et cantatrices ducenti sexagintaquinque; 43 cameli, quadrin-
genti trigintaquinque; equi septem milia trigintasex; muli ducenta milia quadra-
gintaquinque; subiugalia quinque milia vigintiquinque.
44 Et de praepositis ipsis per pagos, dum venirent in templum Dei, quod erat
in Ierusalem innovare et suscitare templum in loco suo secundum suam virtutem
45 et dari in templum thesaurum operum sacrum auri mnas duodecim milia et
mnas argenti quinque milia et stolas sacerdotales centum. 46 Et [m]habitaverunt
sacerdotes et levitae et qui exierant de plebe in Ierusalem et in regione et sacri
cantores et ostiarii et omnis Israël in regionibus suis.
47 Instante autem [n]septimo mense, cumque essent filii Israël unusquisque in
suis rebus, convenerunt unanimes in [o]atrium, quod erat ante ianuam orientalem.
48 Et stantes Iesus filius Iosedec et fratres eius sacerdotes et [p]Zorobabel filius
Salathiel et huius fratres paraverunt altare, 49 ut offerrent super illud holocauto-
mata, secundum quae in libro Moysi hominis Dei scripta sunt. 50 Et convenerunt
ibi ex aliis nationibus terrae et erexerunt sacrarium in loco suo omnes gentes
terrae et [q]offerebant hostias et holocautomata Domino matutina. 51 Et egerunt
scenopegiam, et diem sollemnem, [r]sicut praeceptum est in lege, et sacrificia
cotidie, sicut oportebat; 52 et post haec oblationes institutas et hostias sabatorum
et neomeniarum et dierum sollemnium omnium sanctificatorum. 53 Et quot-
quot vovebant Domino a neomenia septimi mensis coeperunt hostias offerre Deo;
et templum Domini nondum erat aedificatum.
54 Et dederunt pecuniam lapidariis et fabris et potum et pabula cum gaudio,
55 et dederunt carra Sidoniis et Tyriis, ut [s]transveherent illis [t]de Libano [u]trabes
cedrinas et facerent rates in [v]Ioppe portu, secundum decretum, quod scriptum
erat eis a Cyro rege Persarum.
56 Et [x]in secundo anno venientes in templum Dei in Ierusalem, mense secundo,
inchoavit Zorobabel filius Salathiel et [y]Iosue filius Iosedec et fratres ipsorum et
sacerdotes et levitae et omnes, qui venerant de captivitate in Ierusalem, 57 et
fundaverunt templum Dei novilunio secundi mensis secundi anni, cum venissent
in Iudaeam et Ierusalem. 58 Et statuerunt levitas a viginti annis super opera
Domini, et stetit Iesus et filius eius et fratres omnes levitae conspirantes
et exsecutores legis facientes opera in domo Domini. 59 Et steterunt sacerdotes
habentes stolas cum tubis et levitae filii Asaph habentes cymbala, 60 collau-
dantes Dominum et benedicentes secundum David regem Israël, 61 et cantabant
canticum Domino, quoniam dulcedo eius et honor in saecula super omnem Israël.
62 Et omnis populus tuba cecinerunt et proclamaverunt voce magna collaudantes
Dominum in suscitatione domus Domini. 63 Et venerunt ex sacerdotibus et levitis
et praesidentibus secundum pagos senioribus, qui viderant pristinam domum;
64 et ad huius aedificationem cum clamore et planctu magno et multi cum tubis
et gaudio magno, 65 in tantum ut populus non audiret tubas propter planctum
populi. Turba enim erat tubis canens magnifice, ita ut longe audiretur.
66 Et audierunt inimici tribus Iudae et Beniamin et venerunt scire quae esset
vox tubarum 67 et cognoverunt quoniam qui erant ex captivitate aedificant tem-
plum Domino Deo Israël. 68 Et accedentes ad Zorobabel et Iesum praepositos
pagorum dixerunt eis: Aedificabimus una vobiscum. 69 Similiter enim audivimus
Dominum vestrum et ipsi pariter incedimus a diebus [z]Asbazareth regis Assyriorum,
qui transmigravit nos huc. 70 Et dixit illis Zorobabel et Iesus et principes pagorum
Israël: 71 Non est nobis et vobis aedificare domum Dei nostri; nos enim soli
aedificabimus Domino Israël, secundum ea quae praecepit nobis Cyrus rex
Persarum. 72 Gentes autem terrae incumbentes his qui sunt in Iudaea et levantes
opus aedificationis et insidias et populos adducentes prohibebant eos aedificare
73 et adgressuras exercentes impedierunt, ne consummaretur aedificium omni tem-
pore vitae Cyri regis et protraxerunt structuram per biennium usque ad Darii
regnum.

j cf. cp. 9, 49; 1 Es 2, 63; 2 Es 8, 9.
40] *Of. in Ms pro elig. summo Pont.*
l v. Ex 28, 30.
m cp. 9, 37.
47-55] 1 Es 3, 1-7.
n cp. 9, 37; 2 Es 8, 1.
o cp. 9, 6, 38, 41. — cf. 2 Es 8, 1, 3.
p v. vr. 5.
q cf. cp. 4, 52.
r v. Lv 23, 33-36.
s 2 Par 2, 16.
t cp. 4, 48; Jdt 1, 7.
u v. cp. 4, 48.
v v. Js 19, 46; Jn 1, 3.
x 1 Es 3, 8.
y v. vr. 5.
58-62] 1 Es 3, 8-11.
63-65] 1 Es 3, 12, 13.
66-73] 1 Es 4, 1-5.
z cf. 1 Es 4, 2.

titur (67-73), donec a subregulo Syriae et Phoenicis datis ad regem (6, 1-22) et acceptis litteris, non solum facultas aedificandi, sed tanta emolumenta obtinent (33-34), tantaque alacritate operati sunt, ut anno sexto Darii templum con-

6. - [1] In [a]secundo autem anno regni Darii prophetavit Aggaeus et Zacharias filius Addin prophetae apud Iudaeam et Ierusalem in nomine Dei Israël super eos. [2] Tunc stans Zorobabel filius Salathiel et Iesus filius Iosedec inchoaverunt aedificare domum Domini, quae est in Ierusalem, [3] cum adessent eis prophetae Domini et adiuvarent eos. [b]In ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus [c]Syriae et Phoenicis et Satrabuzanes et sodales eius [4] et dixerunt eis: Quo praecipiente vobis domum hanc aedificatis et tectum istud et alia omnia perficitis? et qui sunt structores qui haec aedificant? [5] Et habuerunt gratiam, [c]visitatione facta, super eos, qui erant ex captivitate a Domino seniores Iudaeorum. [6] Et non sunt impediti aedificare, donec significaretur Dario de omnibus istis et responsum acciperetur.

[7] Exemplum epistulae, quam miserunt Dario: Sisennes subregulus Syriae et Phoenicis et Satrabuzanes et sodales eius in Syria et Phoenice praesides regi Dario [d]salutem. [8] Omnia nota sint domino regi, quod, cum venissemus in regionem Iudaeae et introissemus in Ierusalem, invenimus aedificantes domum Dei magnam [9] et templum ex lapidibus politis et magnis et pretiosis materiis in parietibus [10] et opera illa instanter fieri et suffragare et prosperare in manibus eorum et in omni gloria quam diligentissime perfici. [11] Tunc interrogavimus seniores dicentes: Quo permittente vobis aedificatis domum istam et opera haec fundatis? [12] Ideo autem interrogavimus eos, ut notum faceremus tibi homines et praepositos, et nominum scripturam praepositorum postulavimus illos; [13] at illi responderunt nobis dicentes: Nos sumus servi Domini, qui fecit caelum et terram, [14] et aedificabatur haec domus ante annos istos multos a rege Israël magno et fortissimo et consummata est; [15] et, quoniam patres nostri [e]exacerbantes erant et peccaverunt in Deum Israël, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniae regis Chaldaeorum, [16] et [f]domum istam demolientes incenderunt et populum captivum duxerunt in Babylonem. [17] [g]In primo anno, regnante Cyro rege Babyloniae, scripsit Cyrus rex domum hanc aedificare [18] [h]et illa sacra vasa aurea et argentea, quae extulerat Nabuchodonosor de domo quae est in Ierusalem et consecraverat ea in suo templo, [i]rursus protulit ea Cyrus rex de templo, quod erat in Babylonia, et tradita sunt Zorobabel et [j]Salmanasaro subregulo, [19] et praeceptum est eis ut offerrent haec vasa et reponerent in templo quod erat in Ierusalem et ipsum templum Dei aedificare in loco suo. [20] Tunc Salmanasarus subiecit fundamenta domus Domini, quae est in Ierusalem, et exinde usque nunc aedificatur et non accepit consummationem. [21] Nunc ergo, si iudicatur a te, o rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quae sunt in Babylonia, [22] et, si inventum fuerit consilio Cyri regis coeptam esse structuram domus Domini, quae est in Ierusalem, et iudicatur a domino rege nostro, scribat de his nobis.

[23] Tunc Darius rex praecepit inquiri in bibliothecis, et inventus est in [l]Ecbathanis oppido, quod est in Media regione, locus unus in quo scripta erant ista: [24] Anno primo, regnante Cyro, rex Cyrus praecepit domum Domini, quae est in Ierusalem, aedificare, ubi incendebant [m]igni adsiduo, [25] cuius altitudo sit cubitorum decem, et latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, et meniano ligneo eiusdem regionis et meniano uno novo, et impendia dari de domo Cyri regis, [26] et sacra vasa domus Domini, tam aurea quam argentea, quae extulit Nabuchodonosor, in domum Domini, quae est in Ierusalem, ubi erant posita, ut ponantur illic. [27] Et praecepit curam agere Sisennem subregulum [n]Syriae et Phoenicis et Satrabuzanem et sodales eius et qui ordinati erant in Syria et Phoenice praesides, ut abstinerent se ab eodem loco. [28] Et ego quoque praecepi in totum aedificare, et prospexi, ut adiuvent eos, qui sunt ex captivitate Iudaeorum, donec consummetur templum aedis Domini, [29] et a vexatione tributorum [o]Coelesyriae et Phoenicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel praefecto, ad tauros et arietes et agnos; [30] similiter autem et frumentum et sal et vinum et oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes, qui sunt in Ierusalem, dictaverunt consumi cotidie, sine ulla dilatione, [31] ut offerantur libationes [p]summo Deo pro rege et pueris eius, et orent pro ipsorum vita, [32] et denuntietur, ut quicumque transgressi fuerint aliquid ex his quae scripta sunt, aut spreverint, [q]accipiatur lignum de suis propriis, et suspendantur, et bona ipsorum regi adscribantur. [33] Propterea et Dominus, cuius nomen invocatum est ibi, exterminet omnem regem et gentem, qui manum suam extenderit prohibere aut male tractare domum Domini illam, quae est in Ierusalem. [34] Ego Darius rex decrevi quam diligentissime secundum haec fieri.

7. - [1] Tunc Sisennes subregulus Coelesyriae et Phoenicis et Satrabuzanes et sodales obsecuti his, quae a Dario rege erant decreta, [2] insistebant sacrosanctis

1-22] 1 Es 5, 1-17.
a 1 Es 4, 24.
b cf. 1 Es 5, 3.
c cf. cp. 2, 17.
d cp. 8, 10; Est 16, 1; 2 Mc 11, 34; Ac 15, 23; 23, 26. — cf. 1 Es 5, 7.
e cf. Heb 3, 16.
f v. cp. 1, 55.
g v. cp. 2, 1.
h v. cp. 2, 10.
i v. cp. 4, 44.
j cf. cp. 2, 12.
23-34] v. Es 6, 1-12.
l 1 Es 6, 2; Tb 5, 8; Jdt 1, 1; 2 Mc 9, 3.
m Ex 29, 42; 30, 8; Nm 16, 46; 28, 6.
n cf. vr. 29; cp. 7, 1.
o v. cp. 2, 17; 7, 1.
p cf. Mr 5, 7.
q cf. Est 7, 9.
1-15] 1 Es 6, 13-22.

operibus diligentissime cooperantes cum senioribus Iudaeorum principibus Syriae,
3 et prosperata sunt sacrosancta opera, prophetantibus Aggaeo et Zacharia pro-
phetis. 4 Et consummaverunt omnia per praeceptum Domini Dei Israël et ex
consilio Cyri et Darii et Artaxerxis regis Persarum. 5 Et consummata est domus
nostra usque ad [a]tertiam et vicesimam diem mensis adar, sexto anno Darii regis.
6 Et fecerunt filii Israël et sacerdotes et levitae et ceteri qui erant ex captivi-
tate, qui appositi sunt secundum ea quae scripta sunt in libro Moysi. 7 Et obtu-
lerunt in dedicationem templi Domini tauros centum, arietes ducentos, agnos qua-
dringentos 8 et haedos pro peccatis universi Israël duodecim, secundum numerum
tribuum Israël. 9 Et steterunt sacerdotes et levitae amicti stolis per tribus super
omnia opera Domini [b]Dei Israël, secundum librum Moysi, et ostiarii per singulas
ianuas.
10 Et egerunt filii Israël cum his, qui erant ex captivitate, illud phase quar-
tadecima luna mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes et levitae.
11 Omnes filii captivitatis non sunt simul sanctificati, quia levitae omnes simul
sanctificati sunt. 12 Et immolaverunt phase universi filii captivitatis et fratribus
suis sacerdotibus et sibimetipsis. 13 Et manducaverunt filii Israël, qui erant ex
captivitate, omnes qui remanserant ab omnibus exsecrationibus gentium terrae
quaerentes Dominum, 14 et celebraverunt diem festum azymorum, [c]septem diebus
epulantes in conspectu Domini, 15 quoniam convertit consilium regis Assyriorum
in eos, confortare manus eorum ad opera Domini Dei Israël.
8. - 1 Et post hunc, regnante Artaxerxe Persarum rege, accessit Esdras filius
Azariae filii Helciae filii Solome 2 filii Sadoc filii Achitob filii Ameri filii Azahel
filii Bocci filii Abisue filii Phinees filii Eleazari filii Aaron primi sacerdotis: 3 hic
Esdras ascendit de Babylonia, cum esset scriba et ingeniosus in lege Moysi, quae
data est a Domino Deo Israël, docere et facere. 4 Et dedit ei rex gloriam quod
invenisset gratiam in omni dignitate et desiderio in conspectu eius. 5 Et ascende-
runt simul cum ipso ex filiis Israël et sacerdotibus et levitis et sacris cantoribus
templi et ostiariis et [a]servis templi in Ierusalem. 6 Anno septimo, regnante Ar-
taxerxe, in quinto mense (hic annus septimus est regni), exeuntes de Babylonia
novilunio quinti mensis 7 venerunt Ierosolymam iuxta praeceptum illius, secun-
dum [b]prosperitatem itineris a Domino ipsorum datam eis.
8 In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne praetermitteret quid-
quam eorum, quae essent ex lege Domini et praeceptis, et docendo universum
Israël omnem iustitiam et iudicium. 9 Accedentes autem qui scribebant scripta
Artaxerxis regis tradiderunt scriptum quod obvenerat ab Artaxerxe rege ad Esdram
sacerdotem et [c]lectorem legis Domini, cuius exemplum subiectum est: 10 Rex
Artaxerxes Esdrae sacerdoti et lectori legis Domini salutem. 11 Humanior ego
iudicans in beneficiis praecepi eis qui desiderant ex gente Iudaeorum sua sponte
et ex sacerdotibus et levitis, qui sunt in regno meo, comitari tecum in Ierusalem.
12 Si qui ergo cupiunt ire tecum, conveniant et proficiscantur, sicut placuit mihi
et [e]septem amicis meis consiliariis, 13 ut visitent ea quae aguntur secundum
Iudaeam et Ierusalem observantes, sicut habes in lege Domini, 14 et ferant munera
Domino Deo Israël, quae vovi ego et amici, Ierusalem, et omne aurum et argen-
tum, quod inventum fuerit in regione Babyloniae, Domino in Ierusalem cum illo.
15 Quod est donatum pro ipsa gente in templum Domini eorum, quod est in Ieru-
salem, ut colligatur hoc aurum et argentum ad tauros et arietes et agnos et hae-
dos et quae his sunt congruentia, 16 ut offerant hostias Domino super altare Do-
mini ipsorum, quod est in Ierusalem. 17 Et omnia quaecumque volueris cum fra-
tribus tuis facere auro et argento perfice pro voluntate tua secundum praeceptum
Domini Dei tui; 18 et sacrosancta vasa, quae data sunt tibi ad opera domus Do-
mini Dei tui, quae est in Ierusalem, 19 et cetera quaecumque tibi subvenerint ad
opera templi Dei tui, dabis de regali gazophylacio; 20 cum volueris cum fratribus
tuis facere auro et argento, perfice secundum voluntatem Domini. 21 Et ego quidem
rex Artaxerxes praecepi custodibus thesaurorum [f]Syriae et Phoenicis, ut quae-
cumque scripserit Esdras sacerdos et lector legis Domini diligenter detur ei usque
ad argenti talenta centum, similiter et auri, 22 et usque ad frumenti modios centum
et [g]vini amphoras centum et alia quaecumque abundant sine taxatione. 23 Omnia
secundum legem Dei fiant Deo altissimo, ne forte exsurgat ira in regno regis et
filii et filiorum eius. 24 Vobis autem dicitur, ut omnibus sacerdotibus et levitis et
sacris cantoribus et [h]servis templi et scribis templi huius, 25 nullum tributum
neque ulla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem obicere eis
quidquam. 26 Tu autem, Esdra, secundum sapientiam Dei constitue iudices et
arbitros in tota Syria et Phoenice et omnes, qui legem Dei tui non noverunt,

a cf. 1 Es 6, 15.
b vr. 15; cp. 8, 66; 9, 39. — cf. Is 29, 23; Lc 1, 68.
c 1 Es 6, 22.

1-27] 1 Es 7, 1-28.
1-2] 2 Par 6, 4-14. — 4 Esd 1, 1-3.
a vr. 22, 50; cp. 1, 3; 5, 35.
b vr. 51. — cf. Ecli 10, 5.
c cp. 9, 39, 42, 49.
d v. cp. 6, 7.
e cf. Est 1, 14.
f cf. cp. 2, 17.
g cf. Jo 2, 6.
h vr. 5, 50.

et amplissimam auctoritatem (16-27). Tot auctus subsidiis, Deo gratias agit (28-30), reduces congregat ad fluvium Thia (31-50), ad iter se praeparat et thesaurorum electis custodibus (51-61) Ierusalem feliciter pervenit sacrificia

doce; 27 ut quotquot transgressi fuerint legem diligenter plectantur sive morte
sive cruciatu sive etiam pecuniae multatione vel abductione.

28-67] 1 Es 8, 1-36.

28 Et dixit Esdras scriba: Benedictus Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc
voluntatem in cor regis, clarificare domum suam, quae est in Ierusalem, 29 et
me honorificavit in conspectu regis et consiliariorum et amicorum et purpuratorum
eius. 30 Et ego constans animo factus sum secundum opitulationem Domini
Dei mei et congregavi ex Israël viros, ut simul ascenderent mecum. 31 Et hi sunt
praepositi secundum suas patrias et principatus portionales, eorum qui mecum
ascenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis. 32 Et ex filiis Phares Gersomus,
ex filiis Siemarith Amenus, filiorum David Acchus filius Sceciliae; 33 ex filiis
Phares Zacharias, et cum eo reversi sunt viri centum quinquaginta; 34 ex filiis
ductoris Moabilionis Zaraei, et cum ipso viri ducenti quinquaginta; 35 ex filiis
Zachues Iechonias Zecholei, et cum ipso viri ducenti quinquaginta; 36 ex filiis Sala
Maasias Gotholiae, et cum ipso viri septuaginta; 37 ex filiis Saphatiae Zarias
Micheli, et cum ipso viri octoginta; 38 ex filiis Iob Abdias Ieheli, et cum ipso
viri ducenti duodecim; 39 ex filiis Baniae Salimoth filius Iosaphiae, et cum ipso
viri centum sexaginta; 40 ex filiis Beer Zacharias Bebei, et cum ipso viri ducenti-
octo; 41 ex filiis Ezead Ioannes Eccetan, et cum ipso viri centum decem. 42 Ex
filiis Adonicam ipsis postremis, et haec sunt nomina eorum: Eliphalam filius Gebel
et Semeias, et cum ipso viri septuaginta.

i vr. 62. — cf. 1 Es 8, 15, 21, 31.

43 Et congregavi eos ad fluvium, qui dicitur [i]Thia, et metati fuimus illic
triduo , et recognovi eos 44 et ex filiis sacerdotum et levitarum non inveni illic.
45 Et misi ad Eleazarum et Eccelon et Masman et Maloban et Enaathan et Samea
et Ioribum, Nathan, Enuagam, Zachariam et Mosolamum, ipsos ductores et peritos.
46 Et dixi eis ut venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazophylacii. 47 Et
mandavi eis ut dicerent Loddeo et fratribus eius et illis qui erant in gazophylacio,
ut mitterent nobis eos qui sacerdotio fungerentur in domo Domini Dei nostri.
48 Et adduxerunt nobis secundum manum validam Domini Dei nostri viros peritos:
ex filiis Moholi filii Levi filii Israël Sebebian et filios et fratres, qui erant decem
et octo, 49 Asbiam et Amin ex filiis filiorum Chananaei, et filii eorum viri viginti;
50 et ex his qui templo serviebant, quos dedit David, et ipsi principes ad opera-
tionem levitis [j]templo servientium ducenti viginti. Omnia nomina significata sunt
in scripturis.

j vr. 5, 24.

l cf. vr. 7.

51 Et vovi illic ieiunium iuvenibus in conspectu Dei, ut quaererem ab eo
[l]bonum iter nobis et qui nobiscum erant et filiis et pecoribus propter insidias.
52 Erubui enim petere a rege pedites et equites in comitatu tutelae gratia contra
adversarios nostros. 53 Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis,
qui inquirunt eum in omni adfectu. 54 Et iterum deprecati sumus Dominum
Deum nostrum secundum haec: quem et propitium habuimus et compotes facti
sumus Deo nostro.

m vr. 57, 63.

n cf. 1 Es 8, 27.

55 Et separavi ex plebis praepositis et sacerdotibus templi viros duodecim et
Sedebiam et Asannam et cum eis ex fratribus eorum viros decem 56 et [m]appendi
eis aurum et argentum et vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quae donaverat rex
et consiliarii eius et principes et omnis Israël. 57 Et, cum appendissem, tradidi
argenti talenta centum quinquaginta et vasa argentea talentorum centum et
auri talenta centum 58 et vasorum aureorum septies [n]viginti et vasa aerea de
bono aeramento splendentia duodecim, auri speciem reddentia, 59 et dixi eis:
Et vos sancti estis Domino, et vasa sunt sancta, et aurum et argentum votum
est Domino Deo patrum nostrorum. 60 Vigilate et custodite, donec tradatis ex
plebis praepositis et sacerdotibus et levitis et principibus civitatum Israël in
Ierusalem, in pastophorio domus Dei nostri.

61 Et hi, qui susceperunt sacerdotes et levitae aurum et argentum et vasa,
intulerunt in Ierusalem in templum Domini.

o v. vr. 43.

62 Et promovimus a fluvio [o]Thia die duodecima mensis primi, usquequo introi-
vimus in Ierusalem.

63 Et, cum factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponderatum aurum
et argentum traditum est in domo Domini Dei nostri Marimoth filio Iori sacer-
doti, 64 et cum ipso erat Eleazar filius Phinees, et erant cum ipsis Iosadus
filius Iesu et Medias et Banni filius levitae: ad numerum et ad pondus universa,
65 et scriptum est pondus ipsorum eadem hora.

p cp. 7, 9; 9, 39.
q cf. 1 Es 8, 35.

66 Qui autem venerunt ex captivitate obtulerunt sacrificium Domino [p]Deo
Israël tauros duodecim pro omni Israël, arietes octogintasex, 67 agnos [q]septua-
gintaduos, hircos pro peccato duodecim et pro salute vaccas duodecim, omnia

Deo oblaturus (62-68). Compertis autem plures ex reducibus transcredientes legem Moysi uxores duxisse alienigenas (69-73) eos deplorat 74-91) et, convocatis omnibus, decretam eiectionem non legittimarum mulierum (92-97)

in sacrificium Domini. [68] Et relegerunt praecepta regis regalibus dispensatoribus r v. cp. 2, 17.
et subregulis [r]Coelesyriae et Phoenicis, et honorificaverunt gentem et templum
Domini.

[69] Et, consummatis his, accesserunt ad me praepositi dicentes: Non segrega- 69-91] 1 Es 9, 1-15.
verunt genus Israël et principes et sacerdotes et levitae [70] et alienigenae gentes
et nationes terrae immunditias suas a Chananaeis et Hethaeis et Pherezaeis et
Iebusaeis et Moabitis et Aegyptiis et [a]Idumaeis; coniuncti enim sunt filiabus a cf. 1 Es 9, 1.
eorum et ipsi et filii eorum, et mixtum est semen sanctum alienigenis gentibus
terrae. Et participes erant praepositi et magistratus iniquitatis eius ab initio
ipsius regni. [72] Et mox ut audivi ista, conscidi vestimenta et sacram tunicam et
lacerans capillos capitis et barbam sedi dolens et maestus, [73] et convenerunt
quotquot tunc movebantur in verbo Domini Dei Israël ad me lugentem super
iniquitatem istam, et sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum. [74] Et con-
surgens a ieiunio conscissa habens vestimenta et sacram tunicam, ingeniculans
et extendens manus ad Dominum [75] dicebam: Domine, confusus sum et reveritus
sum ante faciem tuam; [76] peccata enim nostra multiplicata sunt super capita
nostra, et iniquitates nostrae exaltatae sunt usque ad caelum; [77] quoniam a
temporibus patrum nostrorum sumus in magno peccato usque ad diem hunc.
[78] Et propter peccata nostra et patrum nostrorum sumus traditi cum fratribus
nostris et cum sacerdotibus nostris regibus terrae in gladium et captivitatem et
depraedationem cum confusione usque in hodiernum diem. [79] Et nunc quantum
est hoc quod contigit nobis misericordia abs te, Domine Deus, et relinque nobis
[b]radicem et nomen in locum sanctificationis tuae, [80] detegere luminare nostrum b cf. Is 37, 31.
in domo Domini Dei nostri, dare nobis [c]cibum in omni tempore servitutis nostrae. c cf. 1 Es 9, 8.
[81] Et, cum serviremus, non fuimus derelicti a Domino Deo nostro; sed constituit
nos in gratia ponens nobis reges Persarum dare cibum [82] et clarificare templum
Domini Dei nostri et aedificare deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Iudaea et
Ierusalem. [83] Et nunc quid dicimus, Domine, habentes haec? Transgressi enim
sumus praecepta tua, quae dedisti in manus puerorum tuorum prophetarum [84] di-
cens: Quoniam terra, in quam introistis possidere hereditatem eius, terra polluta
est coinquinationibus alienigenarum terrae, et immunditiae illorum repleverunt
eam totam immunditia sua; [85] et nunc filias vestras non coniungetis filiis eorum
et filias eorum non accipietis filiis vestris [86] et non inquiretis pacem habere
cum illis omni tempore, ut invalescentes manducetis optima terrae et hereditatem
distribuatis filiis vestris usque in aevum. [87] Et quae contingunt nobis, omnia
fiunt propter opera nostra maligna et magna peccata nostra. [88] Et dedisti nobis
talem radicem, et rursum reversi sumus transgredi legitima tua, ut commisce-
remur immunditiae alienigenarum gentium terrae huius. [89] Nonne irasceris nobis
perdere nos, quoadusque non [d]relinquatur [e]radix et nomen nostrum? [90] Domine d cf. Ml 4, 1.
Deus Israël, verax es; derelicta est enim radix usque in hodiernum diem. [91] Ecce, e v. vr. 79.
nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris. Non est enim adhuc stare
ante te in his.

[92] Et, cum adorando confiteretur Esdras flens humi prostratus ante templum, 92-97] 1 Es 10, 1-5.
congregati sunt ante eum ex Ierusalem turma magna valde, viri et mulieres et
iuvenes et iuvenculae; fletus enim erat magnus in ipsa multitudine. [93] Et, cum
clamasset Iechonias Ieheli ex filiis Israël, dixit Esdrae: Nos in Dominum pecca-
vimus, quod collocavimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex gentibus
terrae, [94] et nunc es super omnem Israël. In his ergo sit iusiurandum a Domino,
expellere omnes uxores nostras, quae ex alienigenis sunt, cum filiis earum. [95] Sicut
tibi decretum est a maioribus secundum legem Domini exsurgens explica; [96] ad
te enim spectat negotium, et nos tecum sumus: viriliter fac. [97] Et exsurgens
Esdras adiuravit principes sacerdotum et levitas et omnem Israël facere secundum
haec; et iuraverunt.

9. - [1] Et exsurgens Esdras ab ante atrium templi abiit in pastophorium Iona- 1-4] 1 Es 10, 6-8.
thae filii Nasabi, [2] et hospitatus illic non gustavit panem nec aquam bibit super
iniquitatem multitudinis. [3] Et facta est praedicatio in omni Iudaea et in Ieru-
salem omnibus qui erant ex captivitate in Ierusalem congregati, [4] ut quicumque
non occurrerit biduo vel triduo diei secundum iudicium adsidentium seniorum,
tollerentur facultates suae, et ipse alienus iudicaretur a multitudine captivitatis.

[5] Et congregati sunt omnes qui erant ex tribu Iuda et Beniamin in tribus
diebus in Ierusalem; hic mensis est nonus, dies mensis vicesimus. [6] Et sedit
omnis multitudo in [a]area templi trementes propter hiemem praesentem. [7] Et a vr. 38, 41- cf. cp. 5, 47.
exsurgens Esdras dixit illis: Vos inique fecistis collocantes vobis in matrimonium

exequitur (9, 1-16) obsequentibus toto corde qui vel ex sacerdotibus, vel ex levitis (18-25) vel ex reliquo Israël deliquerant (26-36). Tandem, legitur ab Esdra coram universo populo lex Moysi (37-56).

uxores alienigenas, ut adderetis ad peccata Israël. 8 Et nunc [b]date confessionem et magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum 9 et perficite voluntatem ipsius et discedite a gentibus terrae et ab uxoribus alienigenis. 10 Et clamavit omnis multitudo et dixerunt voce magna: Sicut dixisti, faciemus. 11 Sed, quoniam multitudo magna est, et tempus hibernum, et non possumus insubsidiati stare, et hoc opus non est nobis unius diei neque bidui, multum enim in his peccavimus; 12 stent praepositi multitudinis et omnes qui nobiscum inhabitant et quotquot habent uxores apud se alienigenas, 13 et adsistant, accepto tempore ex omni loco, presbyteri et iudices, usquequo solvant iram Domini negotii huius. 14 Ionathas autem filius Ezeli et Ozias Thecam susceperunt secundum haec, et Bosoramus et Levis et Sabbathaeus simul cooperati sunt cum illis. 15 Et steterunt secundum haec omnia universi qui erant ex captivitate.

16 Et elegit sibi viros Esdras sacerdos principes magnos de patribus eorum secundum nomina, et consederunt [c]novilunio mensis decimi examinare negotium istud. 17 Et determinatum est de viris qui habebant uxores alienigenas usque ad neomeniam primi mensis. 18 Et inventi sunt ex sacerdotibus permixti, qui habebant alienigenas uxores: 19 ex filiis [d]Iesu filii Iosedec et fratribus eius Maseas et Eliozerus et Ioribus et Ioadeus, 20 et iniecerunt manus, ut expellerent uxores suas et ad litandum in exorationem arietem pro ignorantia sua; 21 et ex filiis Semmeri Maseas et Esses et Ieelech Azarias; 22 et ex filiis Fosere Limosias, Hismaënis et Nathanee, Iussio, Reddus et Thalsas; 23 et ex levitis Iorabdus et Semeis et Colnis et Calitas et Facteas et Colvas et Elionas; 24 et ex sacris cantoribus Eliasib, Zaccarus; 25 et ex ostiariis Salumus et Tolbanes; 26 et ex Israël, ex filiis Foro Ozi et Remias et Geddias et Melchias et Michelus, Eleazarus et Iammebias et Bannas; 27 et ex filiis Iolaman Chamas et Zacharias et Iezrelus et Ioddius et Erimoth et Helias; 28 et ex filiis Zathoim Eliadas et Liasumus, Zochias et Larimoth et Zabdis et Tebedias; 29 et ex filiis Zebes Ioannes et Amanias et Zabdias et Emeus; 30 et ex filiis Banni Olamus et Maluchus et Ieddeus et Iasub et Azabus et Ierimoth; 31 et ex filiis Addin Naathus et Moosias et Caleus et Raanas, Maaseas, Mathathias et Beseel et Bonnus et Manasses; 32 et ex filiis Nuae Noneas et Aseas et Melchias et Sameas et Simon, Beniamin et Malchus et Marras; 33 et ex filiis Asom Carianeus Mathathias et Bannus et Eliphalach et Manasses et Semei; 34 et ex filiis Banni Ieremias et Meadias et Abramus et Iohel et Baneas et Pelias et Ionas et Marimoth et Eliasib et Mathaneus et Eliasis et Orizas et Dielus et Semedius et Zambris et Iosephus; 35 et ex filiis Nobei Idelus et Mathathias et Sabadus et Zecheda, Sedmi et Iessei, Baneas. 36 Omnes isti coniuxerunt sibi uxores alienigenas et dimiserunt eas cum filiis. 37 Et [e]inhabitaverunt sacerdotes et levitae et qui erant ex Israël in Ierusalem et in tota una regione [f]novilunio mensis septimi, et erant filii Israël in commorationibus suis.

38 Et congregata est omnis multitudo simul in [g]aream, quae est ab oriente portae sacrae, 39 et dixerunt Esdrae pontifici et [h]lectori ut adferret legem Moysi, quae tradita est a Domino [i]Deo Israël. 40 Et attulit Esdras [j]pontifex legem omni multitudini eorum, a viro usque ad mulierem, et omnibus sacerdotibus, audire legem novilunio mensis septimi. 41 Et legebat in area, quae est ante sacram portam templi a prima luce usque ad vesperam coram viris et mulieribus. Et dederunt omnes sensum ad legem. 42 Et stetit Esdras sacerdos et lector legis super ligneum tribunal, quod fabricatum erat. 43 Et steterunt ad eum Mathathias et Samus, Ananias, Azarias, Urias, Ezechias et Balsamus ad dexteram; 44 et ad sinistram Faldeus, Misaël, Malachias, Abusthas, Sabus, Nabadias et Zacharias. 45 Et adsumpsit Esdras librum coram omni multitudine, praesidebat enim in gloria in conspectu omnium. 46 Et, cum absolvisset legem, omnes erecti steterunt; et benedixit Esdras Dominum Deum altissimum, [l]Deum Sabaoth omnipotentem. 47 Et respondit omnis populus: Amen. Et, elevatis sursum manibus, procidentes in terram adoraverunt Dominum. 48 Iesus et Banaeus et Sarebias et Iaddimus et Accubus et Sabbathaeus et Calithes et Azarias et Ioradus et Ananias et Philias levitae, 49 qui docebant legem Domini et in multitudine legebant legem Domini, et praeferebant singuli eos qui [m]intelligebant lectionem. 50 Et dixit [n]Atharathes Esdrae [o]pontifici et lectori et levitis qui docebant multitudinem, 51 dicens: Dies hic sanctus est Domino. Et omnes flebant, cum audissent legem. 52 Et dixit Esdras: Digressi ergo manducate pinguissima quaeque et bibite dulcissima quaeque et mittite munera [p]his qui non habent. 53 Sanctus enim est hic dies Domini, et nolite maesti esse. Dominus enim clarificabit vos. 54 Et

b v. Is 7, 19.
c vr. 37, 40. — cf. 1 Es 10, 17.
d v.cp. 5, 5.
e cp. 5, 46; 2 Es 7, 73.
f v. vr. 16.
38-56] 2 Es 8, 1-12.
g vr. 6; cp. 5, 47. — cf. 2 Es 8, 1, 3.
h vr. 42, 49; cp. 8, 9.
i cp. 7, 9; 8, 66.
j vr. 50.
l 2 Rg 5, 10; Am 4, 13.
m cf. vr. 55.
n v. cp. 5, 40.
o vr. 40.
p 1 Cor 11, 22.

Prooemium (1, 1-2, 48). *Esdra (1, 1-3) exprobrata populi pervicacia qui tot cumulatus bonis (4-23) Deo semper refragatus est, denuntiatis etiam malis, quae obventura sunt, nempe reiectione Israël et eius dispersione inter gentes (24-2, 9),*

levitae denuntiabant in publico omnibus dicentes: Dies hic sanctus est, nolite
maesti esse. 55 Et abierunt omnes manducare et bibere et epulari et dare munera
his qui non habebant, ut epularentur. Magnifice enim sunt exaltati verbis quibus
[q]edocti sunt. 56 Et congregati sunt universi in Ierusalem celebrare laetitiam
secundum testamentum Domini Dei Israël.

q cf. vr. 49.

LIBER QUARTUS ESDRAE

1. - 1 Liber Esdrae prophetae secundus filii Sarei filii Azarei filii Helciae filii
Sadaniae filii Sadoch filii Achitob 2 filii Achiae filii Phinees filii Heli filii Ameriae
filii Asiel filii Marimoth filii Arna filii Oziae filii Borith filii Abisei filii Phinees
filii Eleazar 3 filii Aaron ex tribu Levi, qui fuit captivus in regione Medorum,
in regno Artaxerxis regis Persarum.

4 Et factum est verbum Domini ad me dicens: 5 Vade et [a]nuntia populo meo
facinora ipsorum et filiis eorum iniquitates, quas in me admiserunt, ut nuntient
filiis filiorum; 6 quia peccata parentum ipsorum in illis creverunt; obliti enim
mei [b]sacrificaverunt diis alienis. 7 Nonne [c]ego eduxi eos de terra Aegypti, de
domo servitutis? Ipsi autem irritaverunt me et consilia mea spreverunt; 8 tu
autem [d]excute comam capitis tui et proice omnia mala super illos, quoniam
non oboedierunt legi meae; [e]populus autem est indisciplinatus. 9 [f]Usquequo eos
sustinebo, quibus tanta beneficia contuli? 10 [g]Reges multos propter eos subverti,
[h]Pharaonem cum pueris suis et omnem exercitum eius percussi; 11 [i]omnes
gentes a facie eorum perdidi et in oriente provinciarum duarum populos [j]Tyri
et [l]Sidonis dissipavi, et omnes adversarios eorum interfeci. 12 Tu vero loquere
ad eos dicens: Haec dicit Dominus: 13 Nempe ego vos per [m]mare transmeavi,
et plateas vobis initio munitas exhibui, ducem vobis dedi [n]Moysen et [o]Aaron
sacerdotem, 14 [p]lucem vobis per columnam ignis praestiti et magna mirabilia feci
in vobis; [q]vos autem mei obliti estis, dicit Dominus.

15 Haec dicit Dominus omnipotens: [r]Coturnix vobis in signo fuit, [s]castra vobis
ad tutelam dedi, et illic [t]murmurastis 16 et non triumphastis in nomine meo de
perditione inimicorum vestrorum, sed adhuc nunc usque murmurastis. 17 Ubi
sunt beneficia quae praestiti vobis? Nonne in deserto, cum esuriretis, proclamastis ad me 18 dicentes: [u]Ut quid nos in desertum istud adduxisti interficere
nos? [v]melius nobis fuerat servire Aegyptiis, quam mori in deserto hoc. 19 Ego
dolui gemitus vestros et [x]dedi vobis manna in escam, [y]panem angelorum manducastis. 20 Nonne, cum sitiretis, [z]petram excidi, et fluxerunt aquae in saturitate?
Propter aestus [a]foliis arborum vos texi. 21 Divisi vobis terras pingues, [b]Chananaeos et Pherezaeos et [c]Philisthaeos a facie vestra proieci; [d]quid faciam vobis
adhuc? dicit Dominus. 22 Haec dicit Dominus omnipotens: In deserto, cum
essetis in [e]flumine amorrhaeo sitientes et blasphemantes nomen meum, 23 non
ignem vobis pro blasphemiis dedi, sed [f]mittens lignum in aquam dulce feci
flumen.

24 Quid tibi faciam, Iacob? [g]Noluisti oboedire Iuda. [h]Transferam me ad alias
gentes et dabo eis nomen meum, ut custodiant legitima mea: 25 quoniam me
dereliquistis, et ego vos derelinquam. Petentibus vobis a me misericordiam non
miserebor; 26 [i]quando invocabitis me, ego non exaudiam vos; maculastis enim
manus vestras sanguine, et [l]pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia.
27 Non quasi me dereliquistis, sed vos ipsos, dicit Dominus.

28 Haec dicit Dominus omnipotens: Nonne ego vos rogavi, ut pater filios et
ut mater filias et ut [m]nutrix parvulos suos, 29 ut [n]essetis mihi in populum,
et ego vobis in Deum, et vos mihi in filios, et ego vobis in patrem? 30 Ita [o]vos
collegi, ut gallina pullos suos sub alas suas. Modo autem quid faciam vobis?
Proiciam vos a facie mea. 31 [p]Oblationem cum mihi attuleritis, avertam faciem
meam a vobis. Dies enim festos vestros et neomenias et circumcisiones repudiavi.
32 [q]Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis et laniastis
corpora eorum, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus.

1-3] 1 Par 6, 4-14; 1 Es 7, 1-5; 3 Esd 8, 1-2.

a Is 58, 1.

b Jr 5, 19; 7, 9 18; Os 3, 1.
c Mic 6, 4. — v. Ex 20, 2.
d cf. 1 Es 9, 3.
e Ez 2, 3; 5, 7.
f cf. Mt 17, 17.
g Ps 134, 10; 135, 17, 18.
h v. Ex 14, 27, 28.
i v. Js 12, 1-23.
j v. Ez 26, 1; 28, 19.
l v. Ez 28, 21-24.
m v. Ex 14, 21, 22.
n Ex 3, 10.
o Ex 4, 14.
p v. Ex 13, 21.
q cf. Jr 2, 32.
r v. Ex 16, 13.
s cf. Nm 10, 35. 36; Dt 1, 32, 33.
t cf. 1 Cor 10, 10. — v. Nm 14, 2.
u Nm 14, 3.
v Ex 14, 12.
x Ex 16, 14, 15.
y Ps 77, 25; Sap 16, 20. — cf. Tb 12, 19; Ps 104, 40; Jo 6, 31.
z v. Ex 17, 6.
a cf. Bar 5, 8.
b cf. Gn 13, 7; Jd 1, 4, 5.
c v. Ez 25, 15-17.
d Js 5, 4.
e (Ex 15, 23).
f Ex 15, 25; Ecli 38, 5.
g Ps 80, 9-11.
h cf. Mt 21, 43; Ac 13, 46.
i 2 Par 15, 2; 24, 20.
j Pro 1, 28; Is 1, 15; Mic 3, 4.
l cf. Pro 1, 16; Rm 3, 15.

m cf. Is 49, 23; 1 Th 2, 7.
n cf. Jr 24, 7.
o Mt 23, 37; Lc 13, 34.

p Is 1, 13. 14.

q cf. cp. 2, 1; 7, 60; Ac 7, 52. — v. 2 Par 36, 15 16.
r Mt 23, 35, 36; Lc 11, 50, 51.

iubente Deo, promittit tandem aliquando paratum Israëli regnum (10-19), regnum iustitiae et bonitatis (20-23), regnum laetitiae et pacis (24-32), ad quod gentes undequaque adfluent (33-41) et in quo Filius Dei coronabitur (42-48).

33 Haec dicit Dominus omnipotens: [s]Domus vestra deserta est; proiciam vos
[t]sicut ventus stipulam, 34 et [u]filii procreationem non facient, quoniam mandatum
meum neglexerunt, et quod malum est coram me fecerunt. 35 Tradam domos
vestras populo venienti, [v]qui me non audientes credunt, quibus signa non ostendi,
facient quae praecepi; 36 prophetas non viderunt et memorabuntur iniquitatum
eorum. 37 Testor populi venientis gratiam, cuius parvuli exsultant cum laetitia
[x]me non videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes quae dixi. 38 Et nunc,
frater, adspice quae gloria et [y]vide populum venientem ab oriente; 39 quibus
dabo ducatum [z]Abraham, Isaac et Iacob et Osee et Amos et Michaeae et Ioël
et Abdiae et Ionae 40 et Nahum et Habacuc, Sophoniae, Aggaei, Zachariae
et Malachiae, [a]qui et angelus Domini vocatus est.

2. - 1 Haec dicit Dominus: Ego [a]eduxi populum istum de servitute, quibus
mandata dedi per pueros meos prophetas, [b]quos audire noluerunt, sed irrita
fecerunt mea consilia. 2 [c]Mater quae eos generavit, dicit illis: [d]Ite, filii, quia
ego vidua sum et derelicta, 3 [e]educavi vos cum laetitia et amisi vos cum luctu et
tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro et quod malum est coram
eo fecistis; 4 modo autem [f]quid faciam vobis? [d]Ego vidua sum et derelicta: [g]Ite,
filii, et petite a Domino misericordiam. 5 Ego autem te, pater, testem invoco
super matrem filiorum, qui noluerunt testamentum meum servare, 6 ut des eis
confusionem et [h]matrem eorum in direptionem, [i]ne generatio eorum fiat. 7 [j]Di-
spergantur in gentes nomina eorum, deleantur a terra; quoniam spreverunt
sacramentum meum. 8 Vae tibi, Assur, qui abscondis iniquos penes te; gens
mala, memorare [l]quid fecerim Sodomae et Gomorrhae, 9 quorum terra iacet in
piceis glebis et adgeribus cinerum; sic dabo eos qui me non audierunt, dicit
Dominus omnipotens.

10 Haec dicit Dominus ad Esdram: Nuntia populo meo, quoniam dabo eis
regnum Ierusalem, quod daturus eram Israël, 11 et sumam mihi gloriam illorum
et dabo eis [m]tabernacula aeterna, quae praeparaveram illis. 12 Lignum vitae
erit illis in odore unguenti, et non laborabunt neque fatigabuntur. 13 Ite et acci-
pietis; [o]rogate vobis dies paucos, ut immorentur. [p]Iam paratum est vobis regnum:
[q]vigilate. 14 [r]Testare caelum et terram; contrivi enim malum et creavi bonum,
quia vivo ego, dicit Dominus:

15 [s]Mater, amplectere filios tuos, educa illos cum laetitia, [t]sicut columba
[u]confirma pedes eorum, [v]quoniam te elegi, dicit Dominus, 16 et [x]resuscitabo mor-
tuos de locis suis et de monumentis educam illos, quoniam cognovi nomen meum
in Israël. 17 Noli timere, mater filiorum, quoniam te elegi, dicit Dominus. 18 Mit-
tam tibi adiutorium pueros meos Isaiam et [y]Ieremiam, ad quorum consilium
sanctificavi et paravi tibi [z]arbores duodecim gravatas variis fructibus: 19 et
totidem fontes fluentes lac et mel et montes immensos septem habentes rosam et
lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos. 20 [a]Viduam iustifica, pupillo iudica,
egenti da, orphanum tuere, [b]nudum vesti, 21 confractum et debilem cura, claudum
irridere noli, tutare mancum et caecum ad visionem claritatis meae admitte,
22 senem et iuvenem intra muros tuos serva; 23 [c]mortuos, ubi inveneris, signans
commenda sepulcro, et [d]dabo tibi primam sessionem in resurrectione mea.

24 [e]Pausa et quiesce, populus meus, quia veniet requies tua. 25 Nutrix bona,
nutri filios tuos, [u]confirma pedes eorum; 26 servos, quos tibi dedi, nemo ex
eis interiet, eos ego enim requiram de numero tuo. 27 Noli fatigari. Cum enim
venerit dies pressurae et angustiae, [f]alii plorabunt et tristes erunt, tu autem
hilaris et copiosa eris. 28 Zelabunt gentes et nil adversus te poterunt, dicit Domi-
nus. 29 [g]Manus meae tegent te, ne filii tui gehennam videant. 30 Iucundare,
[h]mater, cum filiis tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus. 31 [i]Filios tuos dor-
mientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terrae et misericordiam
cum illis faciam, quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipotens. 32 Ample-
ctere natos tuos usque dum venio et praestem illis misericordiam, quoniam exube-
rant fontes mei, et gratia mea non deficiet.

33 Ego Esdras praeceptum accepi a Domino [j]in monte Horeb, ut irem ad
Israël; ad quos cum venirem, reprobaverunt me et respuerunt mandatum Domini;
34 ideoque vobis dico, gentes quae auditis et intelligitis: Exspectate [l]pastorem
vestrum, [m]requiem aeternitatis dabit vobis, [n]quoniam in proximo est ille, [o]qui
in fine saeculi adveniet. 35 Parati estote ad [p]praemia regni, quia [q]lux perpetua
lucebit vobis per aeternitatem temporis. 36 Fugite [r]umbram saeculi huius; accipite
iucunditatem [q]gloriae vestrae. Ego testor palam salvatorem meum. 37 Commen-
datum donum accipite et iucundamini gratias agentes ei [s]qui vos ad caelestia
regna vocavit. 38 Surgite et state et videte [t]numerum [u]signatorum [v]in convivio

s Mt 23, 38; Lc 13, 35.
t Jb 21, 18; Ps 1, 4 etc.
u cp. 2, 6. — cf. Dt 28, 18.
v Is 52, 15; 55, 5; Rm 15, 21.
x cf. Jo 20, 29; 1 Pt 1, 8.
y cf. Bar 4, 36, 37.
z cf. Mt 8, 11.
a cf. Ml 1, 1.
a v. cp. 1, 7.
b cf. cp. 1, 32.
c cf. Bar 4, 8, 12.
d Bar 4, 12, 19. — cf. Is 47, 8, 9.
e cf. Bar 4, 11.
f Bar 4, 17.
g Bar 4, 21.
h cf. Jdt 9, 3.
i cp. 1, 34.
j v. Lv 26, 33.
l v. Gn 19, 24.
m cf. Lc 16, 9.
n cp. 8, 52; Ap 2, 7; 22, 2, 14.
o cf. Mt 24, 22.
p Mt 25, 34.
q Mr 13, 37.
r v. Dt 4, 26.
s vr. 2, 30.
t cf. Is 60, 8.
u vr. 25.
v v. Dt 7, 6.
x cf. vr. 31; Is 26, 19; Ez 37, 12, 13.
y cf. Mt 16, 14.
z cf. Ap 22, 2.
a v. Ex 22, 22.
b cf. Is 58, 7; Mt 25, 36.
c cf. Tb 1, 20; Eccli 38, 16.
d Mt 19, 28.
e cf. Is 30, 15.
f cf. Jo 16, 20, 22.
g cf. Is 49, 2; 51, 16; Sap 5, 17.
h vr. 2, 15, 17.
i cf. vr. 16.
j v. Ex 2, 1.
34-35] *Int. (Ps 64). Gr. et Cm. in Mss. Df. — V. in Exsequiis Df.*
l Jo 10, 11; 1 Pt 2, 25.
m Mt 11, 29.
n Heb 10, 27.
o cf. Heb 1, 2.
35] *Antt. R. et V. in cm., Ap. et Mm. T. P.*
p v. cp. 13, 56.
q cf. Is 60, 19, 20; Ap 21, 23; 22, 5.
36, 37] *Int. (Ps 77) in fr. 3 p. Pnt.*
r cf. 1 Cor 7, 31. — v. 1 Par 29, 15.
s 1 Th 2, 12.
t cf. Ap 7, 4.
u cp. 6, 5.
v Ap 19, 9. — cf. Mt 22, 2.

Domini; 39 qui se de umbra saeculi transtulerunt, [x]splendidas tunicas a Domino
acceperunt. 40 Recipe, Sion, numerum tuum et conclude candidatos tuos qui
legem Domini compleverunt. 41 [y]Filiorum tuorum, quos optabas, plenus est
numerus. Roga imperium Domini, ut sanctificetur populus tuus qui vocatus est
ab initio.

42 Ego Esdras vidi in [z]monte Sion [a]turbam magnam, quam numerare non
potui, et omnes canticis collaudabant Dominum. 43 Et in medio eorum erat
iuvenis statura celsus, eminentior omnibus illis et singulis eorum capitibus
[b]imponebat coronas et magis exaltabatur; ego autem miraculo tenebar. 44 Tunc
interrogavi angelum et dixi: [c]Qui sunt hi, Domine? 45 Qui respondens dixit mihi:
Hi sunt qui [d]mortalem tunicam deposuerunt et immortalem sumpserunt et con-
fessi sunt nomen Dei; modo coronantur et accipiunt palmas. 46 Et dixi angelo:
Ille iuvenis quis est, qui eis coronas imponit et palmas in manus tradit? 47 Et
respondens dixit mihi: Ipse est Filius Dei, [e]quem in saeculo confessi sunt; ego
autem magnificare eos coepi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt. 48 Tunc
dixit mihi angelus: Vade, adnuntia populo meo qualia et quanta mirabilia Domini
Dei vidisti.

3. - 1 [a]Anno tricesimo [b]ruinae civitatis eram in Babylone et [c]conturbatus sum
super cubiculo meo recumbens, et cogitationes meae ascendebant super cor meum,
2 quoniam vidi desertionem Sion et [d]abundantiam eorum qui habitabant in Baby-
lone, 3 et ventilatus est spiritus meus valde, et coepi loqui ad Altissimum verba
timorata 4 et dixi: [e]O dominator Domine, tu dixisti ab initio, quando plantasti
terram, et hoc solus, et [f]imperasti populo 5 et [g]dedisti Adam corpus mortuum;
sed et ipsum figmentum manuum tuarum erat, et [h]insufflasti in eum spiritum
vitae, et factus est vivens coram te, 6 et [i]induxisti eum in paradiso, quem plan-
taverat dextera tua, antequam terra adventaret, 7 et huic [j]mandasti diligere viam
tuam, et [l]praeterivit eam, et [m]statim instituisti in eo mortem et in nationibus
eius, et natae sunt gentes et tribus et populi et cognationes, quarum non est nu-
merus. 8 Et [n]ambulavit unaquaeque gens in voluntate sua, et mira agebant coram
te et spernebant praecepta tua. 9 [o]Iterum autem in tempore induxisti diluvium
super inhabitantes saeculum et perdidisti eos. 10 Et factum est in unoquoque
eorum sicut Adae mori, sic his diluvium. 11 Dereliquisti autem unum ex his
[p]Noë cum domo sua, et ex eo iusti omnes. 12 Et factum est, cum coepissent
multiplicari qui habitabant super terram, et multiplicaverunt filios et populos
et gentes multas, et coeperunt iterato impietatem facere plus quam priores. 13 Et
factum est, cum iniquitatem facerent coram te, [q]elegisti tibi virum ex his, [r]cui
nomen erat Abraham. 14 Et dilexisti eum et demonstrasti ei soli voluntatem tuam
15 et [s]disposuisti ei testamentum aeternum et dixisti ei ut non unquam derelin-
queres semen eius. Et [t]dedisti ei Isaac et Isaac dedisti Iacob et Esau 16 et [u]segre-
gasti tibi Iacob, Esau autem separasti. Et factus est Iacob in multitudine magna.
17 Et factum est, cum educeres semen eius ex Aegypto, [x]adduxisti super montem
Sina 18 et [y]inclinasti caelos et [z]statuisti terram et commovisti orbem et [a]tremere
fecisti abyssos et conturbasti saeculum, 19 et [b]transiit gloria tua portas quattuor,
ignis et terraemotus et spiritus et gelu, ut dares semini Iacob legem et genera-
tioni Israël diligentiam. 20 Et [c]non abstulisti ab eis cor malignum, ut faceret
lex tua in eis fructum. 21 [d]Cor enim malignum baiulans primus Adam trans-
gressus et victus est, sed et omnes qui de eo nati sunt. 22 Et facta est permanens
infirmitas, et [e]lex cum corde populi, cum malignitate radicis; et discessit quod
bonum est, et mansit malignum. 23 Et transierunt tempora, et finiti sunt anni;
et [f]suscitasti tibi servum nomine David 24 et [g]dixisti ei aedificare civitatem
[h]nominis tui et offerre tibi in eadem tus et oblationes. 25 Et factum est hoc annis
multis, et deliquerunt qui habitabant civitatem 26 in omnibus facientes sicut
fecit Adam et omnes generationes eius; utebantur enim et ipsi corde maligno.
27 Et tradidisti civitatem tuam in manibus inimicorum tuorum. 28 [i]Nunquid
meliora faciunt qui habitant Babylonem? Et propter hoc dominabitur Sion?
29 Factum est, cum venissem huc et vidissem impietates, quarum non est nume-
rus, et delinquentes multos vidit anima mea hoc [j]tricesimo anno, et excessit cor
meum; 30 [l]quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, et pepercisti impie
agentibus et perdidisti populum tuum et conservasti inimicos tuos et [m]non signi-
ficasti. 31 Nihil memini quomodo debeat derelinqui via haec. [i]Nunquid meliora
facit Babylon quam Sion? 32 aut alia gens cognovit te praeter Israël? aut quae
tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Iacob? 33 Quarum merces non comparuit
neque labor fructificavit. Pertransiens enim pertransivi in gentibus et vidi abun-
dantes eas et non memorantes mandatorum tuorum. 34 Nunc ergo [n]pondera in

x Is 61, 10; Ap 3, 4; 7, 13, 14.
y cf. cp. 4, 36; Ap 6, 11.
z cf. Ap 14, 1.
a cf. Ap 7, 9.
b cf. Ap 2, 10; 4, 4.
c cf. Ap 7, 13, 14.
45] *Ant. in cm. Mm. — in R. in cm. Ap. et in cm. et in comm. omn. Rom. Pont.*
d cf. 1 Cor 15, 53, 54; 2 Cor 5, 4.
e Mt 10, 32; Lc 12, 8; Ap 3, 5.

a vr. 29.
b v. 4 Rg 25, 8-11.
c Dn 4, 5.
d vv. 33.
e v. cp. 4, 38.
f cf. cp. 6, 53, 54.
g cp. 7, 46.
h v. Gn 2, 7.
i Gn 2, 8.
j Gn 2, 17.
l cf. cp. 7, 11.
m Gn 3, 19.
n cf. Gn 6, 11, 12.
o Gn 7, 10.
p Gn 8, 1; 1 Pt 3, 10; 2 Pt 2, 5.
q Gn 12, 1.
r cf. Gn 17, 5.
s Gn 17, 7.
t Gn 21, 2.
u Gn 25, 25, 26.
v Ml 1, 2; Rm 9, 13.
x Ex 19, 1; Dt 4, 10.
y 2 Rg 22, 10.
z Ex 19, 18. — cf. cp. 6, 16.
a Ps 76, 17.
b cf. Ex 19, 16, 18. — v. Ps 17, 8-16.
c cf. cp. 4, 30, 31; Rm 5, 18.
d cp. 4, 30; 7, 48.
e v. Rm 7, 7-13.
f 1 Rg 16, 13.
g cf. 2 Rg 7, 5, 12, 13.
h Jr 25, 29.
i vr. 31.
j vr. 1.
l cf. Jr 12, 1; 3, 15.
m cf. Jr 23, 18.
n cf. Jb 31, 6; Dn 5, 27.

(28-36) eique angelus Uriel reponit et plurimis similitudinibus ostendit inscrutabiles esse vias Dñi (4, 1-21) atque ei pressius sciscitanti quaedam refert circa caducitatem huius seculi (22-27) additque finem mundi et rerum omnium visi-

statera nostras iniquitates et eorum qui habitant in saeculo, et non invenietur
nomen tuum, nisi in Israël. 35 Aut quando non peccaverunt in conspectu tuo
qui habitant terram? aut quae gens sic observavit mandata tua? 36 Hos quidem
per nomina invenies servasse mandata tua, [o]gentes autem non invenies.

4. - 1 Et respondit ad me angelus, qui missus est ad me, cui nomen [a]Uriel.
2 Et dixit mihi: [b]Excedens excessit cor tuum in saeculo hoc et comprehendere
cogitas viam Altissimi. 3 Et dixi: Ita, Domine meus. Et respondit mihi et dixit:
Tres vias missus sum ostendere tibi et [c]tres similitudines proponere coram te.
4 De quibus mihi si renuntiaveris unam ex his, et ego tibi demonstrabo viam,
quam desideras videre, et docebo te unde sit cor malignum. 5 Et dixi: Loquere,
Domine meus. Et dixit ad me: Vade, pondera mihi ignis pondus aut [d]mensura
mihi flatum venti aut revoca mihi diem quae praeteriit. 6 Et respondi et dixi:
Quis natorum poterit facere, ut me interroges de his? 7 Et dixit ad me: Si essem
interrogans te dicens: Quantae [e]habitationes sunt in corde maris, aut quantae
venae sunt in principio abyssi aut quantae venae sunt super firmamentum aut
qui sunt exitus [f]paradisi, 8 diceres mihi fortassis: [g]In abyssum non descendi neque
in infernum adhuc neque in caelum unquam ascendi. 9 [h]Nunc autem non interrogavi te, nisi de igne et vento et die per quem transisti et a quibus separari
non potes; et non respondisti mihi de eis. 10 Et dixit mihi: Tu quae tua sunt
tecum coadulescentia non potes cognoscere, 11 et quomodo poterit [i]vas tuum
[j]capere Altissimi viam et iam exterius corrupto saeculo intelligere corruptionem
evidentem in facie mea?

12 Et dixi illi: [l]Melius erat nos non esse quam adhuc viventes vivere in impietatibus et pati et non intelligere de qua re.

13 Et respondit ad me et dixit: Proficiscens profectus sum ad silvam lignorum
campi, et cogitaverunt cogitationem 14 et dixerunt: Venite et eamus et faciamus
ad mare bellum, ut recedat coram nobis, et faciamus nobis alias silvas. 15 Et
similiter fluctus maris et ipsi cogitaverunt cogitationem et dixerunt: Venite ascendentes, debellemus silvas campi, ut et ibi consummemus nobismetipsis aliam
regionem. 16 Et factus est cogitatus silvae in vanum, [m]venit enim ignis et consumpsit eam; 17 similiter et cogitatus fluctuum maris, [n]stetit enim harena et
prohibuit eos. 18 Si enim esses iudex horum, quem inciperes iustificare aut quem
condemnare?

19 Et respondi et dixi: Utique vanam cogitationem cogitaverunt, terra enim
data est silvae, et [o]mari locus portare fluctus suos.

20 Et respondit ad me et dixit: Bene tu iudicasti, et quare non iudicasti tibimetipsi? 21 Quemadmodum enim terra silvae data est et mare fluctibus suis,
[p]sic qui super terram inhabitant quae sunt super terram intelligere solummodo
possunt, et qui super caelos quae super altitudinem caelorum.

22 Et respondi et dixi: Deprecor te, Domine, ut mihi detur sensus intelligendi;
23 non enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quae pertranseunt
per nos cotidie; [q]propter quid Israël datus in opprobrium gentibus? quem dilexisti populum [r]datus est tribubus impiis, et lex patrum nostrorum in interitum
deducta est, et dispositiones scriptae nusquam sunt. 24 Et pertransivimus de
saeculo [s]ut locustae, et [t]vita nostra stupor et pavor, et nec digni sumus misericordiam consequi. 25 Sed [u]quid faciet nomini suo, [v]quod invocatum est super
nos? et de his interrogavi.

26 Et respondit ad me et dixit: Si fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis; [x]quoniam festinans festinat saeculum pertransire, 27 et non capit portare
quae in futuris temporibus iustis repromissa sunt; quoniam [y]plenum iniustitia
est saeculum hoc et infirmitatibus. 28 De quibus autem interrogas dicam; seminatum enim est malum, et necdum venit destructio ipsius. 29 Si ergo non inversum
fuerit quod seminatum est et discesserit locus ubi seminatum est malum, non
veniet ubi seminatum est bonum. 30 [z]Quoniam gramen seminis mali seminatum
est in corde Adam ab initio, et quantum impietatis generavit usque nunc, et generat [a]usque cum veniat area? 31 Aestima autem apud te gramen mali seminis,
quantum fructum impietatis generavit; 32 quando secatae fuerint spicae, quarum
non est numerus, quam magnam aream incipient facere?

33 Et respondi et dixi: [b]Quomodo et quando haec? Quare [c]modici et mali
anni nostri?

34 Et respondit ad me et dixit mihi: [d]Non festines tu super Altissimum. Tu
enim festinas inaniter esse super ipsum; nam excessus tuus multus. 35 [e]Nonne
de his interrogaverunt animae iustorum in [f]promptuariis suis dicentes: Usquequo
spero sic? et quando veniet fructus areae mercedis nostrae? 36 Et respondit ad ea

o cf. Ac 10, 35.
a cp. 5, 20; 10, 28.
b cf. vr. 10, 11; cp. 5, 34; 7, 19; 12, 4.
c cf. vr. 5.
d cf. Pro 30, 4.
e cf. Jb 38, 16.
f cp. 6, 2; 7, 53; 8, 52.
g cf. Dt 30, 12, 13; Ps 138, 8; Rm 10, 6, 7.
h cf. Ec 11, 5; Sap 9, 16.
i cf. 2 Cor 4, 7; 1 Th 4, 4.
j vr. 2.
l cp. 7, 46, 47.
m cf. Jd 9, 15.
n Jr 5, 22. — cf. Jb 38, 11; Ps 103, 9.
o cf. Gn 1, 9.
p cf. Is 55, 8, 9; Jo 3, 31; 1 Cor 2, 14.
q Tb 3, 4; Ps 43, 13, 14; 78, 4; Bar 2, 4; 3, 8. — cf. Jl 2, 17.
r Dn 3, 32. — cf. cp. 5, 29; 6, 57.
s Is 40, 22. — cf. Ps 108, 23.
t Jc 4, 14, 15.
u Js 7, 9.
v v. Nm 6, 27.
x cp. 6, 20; 1 Cor 7, 31; 1 Jo 2, 17. — cf. cp. 14, 10, 11.
y Gal 1, 4; Jo 5, 19.
z cf. cp. 3, 20-22; 7, 48.
a cf. Mt 3, 12; 13, 30, 39; Ap 14, 15.
b Ap 6, 10.
c cp. 7, 12. — cf. Gn 47, 9.
d cp. 5, 44; 6, 34. — cf. Heb 10, 37; 2 Pt 3, 9.
e Ap 6, 9.
f vr. 41; cp. 7, 32.

bilium obventurum esse statim ac numerus electorum impletus fuerit (*28-37*), *nempe post praefinitum tempus* (*38-52*), *cuius signa praecurrentia prophetae describuntur* (*5, 1-20*).

Ieremiel archangelus et dixit: [g]Quando impletus fuerit numerus seminum in vobis,
[h]quoniam in statera ponderavit saeculum, [37] [i]et mensura mensuravit tempora
et numero numeravit tempora et non commovit nec excitavit, usquedum impleatur
praedicta mensura.
[38] Et respondi et dixi: [j]O dominator Domine, sed et nos omnes pleni sumus
impietate; [39] et [l]ne forte propter nos non impleantur iustorum areae propter
peccata inhabitantium super terram.
[40] Et respondit ad me et dixit: Vade et interroga praegnantem, si, quando
impleverit novem menses suos, adhuc poterit matrix eius retinere partum in
semetipsa. [41] Et dixi: Non potest, Domine. Et dixit ad me: In inferno 'prom-
ptuaria animarum matrici adsimilata sunt. [42] Quemadmodum enim illa festinat
quae parit effugere necessitatem partus, sic et haec festinat reddere ea quae
commendata sunt. [43] Ab initio tibi demonstrabitur de his quae concupiscis videre.
[44] Et respondi et dixi: [m]Si inveni gratiam ante oculos tuos et, si possibile
est, et, si idoneus sum, [45] demonstra mihi, [n]si plus quam praeteritum sit habet
venire aut plura pertransierunt supra quam futurum est. [46] Quid pertransivit
scio, quid autem futurum sit ignoro.
[47] Et dixit ad me: Sta super dexteram partem, et demonstrabo tibi interpre-
tationem similitudinis.
[48] Et steti et vidi, et ecce fornax ardens transiit coram me; et factum est,
cum transiret flamma, vidi, et ecce superavit fumus. [49] Post haec transiit coram
me nubes plena aquae et immisit pluviam impetu multam, et, cum transisset
impetus pluviae, superaverunt in ea guttae. [50] Et dixit ad me: Cogita tibi:
sicut crescit pluvia amplius quam guttae, et ignis quam fumus, sic superabun-
davit quae transivit mensura. Superaverunt autem guttae et fumus.
[51] Et oravi et dixi: Putas vivo usque in diebus illis? vel quid erit in diebus
illis? [52] Respondit ad me et dixit: [o]De signis, de quibus me interrogas, ex parte
possum tibi dicere; de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.
5. - [1] De signis autem: ecce [a]dies venient, in quibus apprehendentur qui inha-
bitant terram in censu multo, et [c]abscondetur veritatis via, et [d]sterilis erit a
fide regio, [2] et [e]multiplicabitur iniustitia super hanc quam ipse tu vides et super
quam audisti olim; [3]et erit imposito vestigio quam nunc vides regnare regionem,
et videbunt eam desertam. [4] Si autem tibi dederit Altissimus vivere, videbis post
tertiam tubam, et relucescet subito sol noctu, et luna ter in die, [5] et de ligno
sanguis stillabit, et [f]lapis dabit vocem suam, et populi commovebuntur, [6] et
regnabit quem non sperant qui inhabitant super terram, et volatilia commigra-
tionem facient, [7] et mare Sodomiticum pisces reiciet et dabit vocem noctu, quam
non noverant multi, omnes autem audient vocem eius, [8] et chaos fiet per loca
multa, et ignis frequenter remittetur, et bestiae agrestes transmigrabunt, et mulie-
res menstruatae parient monstra, [9] et [g]in dulcibus aquis salsae invenientur, et
[h]amici omnes semetipsos expugnabunt, et [i]abscondetur tunc sensus, et intellectus
separabitur in promptuarium suum, [10] et quaeretur a multis et non invenietur,
et multiplicabitur iniustitia et incontinentia super terram. [11] Et interrogabit
regio proximam suam et dicet: Nunquid per te pertransiit iustitia iustum faciens?
Et hoc negabit. [12] Et erit in illo tempore, et sperabunt homines et non impe-
trabunt, laborabunt et non dirigentur viae eorum. [13] [j]Haec signa dicere tibi
permissum est mihi; et si oraveris iterum et ploraveris, sicut et nunc, et [l]ieiu-
naveris septem diebus, audies iterato horum maiora.
[14] Et evigilavi, et corpus meum horruit valde, et anima mea laboravit [m]ut
deficeret. [15] Et tenuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, et [n]confortavit
me et statuit me super pedes. [16] Et factum est in nocte secunda, et venit ad me
Salathiel dux populi et dixit mihi: Ubi eras? et [o]quare vultus tuus tristis? [17] An
nescis, quoniam tibi creditus est Israël in regione transmigrationis eorum? [18]Ex-
surge ergo et gusta panem et non derelinquas nos, [p]sicut pastor gregem suum in
manibus luporum malignorum. [19] Et dixi ei: Vade a me et non appropies ad
me. Et audivit, ut dixi, et recessit a me. [20] Et ego ieiunavi diebus septem ululans
et plorans, sicut mihi mandavit [q]Uriel angelus.

[21] Et factum est post dies septem, et iterum [r]cogitationes cordis mei molestae
erant mihi valde, [22] et [s]resumpsit anima mea spiritum intellectus; et iterum
coepi loqui coram Altissimo sermones. [23] Et dixi: [t]Dominator Domine, ex omni
silva terrae et omnibus arboribus eius elegisti [u]vineam unicam, [24] et ex omni
terra orbis elegisti tibi foveam unam, et ex omnibus floribus orbis elegisti tibi
[v]lilium unum, [25] et ex omnibus abyssis maris replesti tibi [x]rivum unum, et ex
omnibus aedificatis civitatibus [y]sanctificasti tibimetipsi Sion, [26] et ex omnibus

g cf. cp. 2, 41; Ap 6, 11.
h cf. Is 40, 12.
i cf. Sap 11, 21.
j cp. 3, 4; 5, 23, 38; 6, 11; 7, 17; 12, 7; 13, 51.
l cf. Ac 3, 19-21.
m cp. 5, 56; 6, 11; 8, 42; 12, 7; 14, 22.
n cf. vr. 50; cp. 14, 11, 12.
o cp. 5, 13; 6, 12; 7, 26. — cf. 8, 63.
a cf. cp. 6, 24; Lc 21, 26.
c cp. 14, 17.
d cf. Lc 18, 8.
e vr. 10; Mt 24, 12.
f cf Hab 2, 11; Lc 19, 40.
g cf. Jc 3, 11, 12.
h cp. 6, 24. — cf. Mt 10, 21; Mr 13, 12.
i cf. Pro 22, 3.
j vr. 1.
l vr. 20; cp. 6, 31, 35.
m cf. vr. 22; cp. 12, 5.
n cp. 10, 30. — cf. Dn 10, 10, 11.
o 2 Es 2, 2.
p cf. Mt 10, 16; Jo 10, 12.
q cp. 4, 1; 10, 28.
r cp. 6, 36, 37; 7, 15; 9, 27.
s cf. vr. 14.
t v. cp. 4, 38.
u Ps 79, 9. — cf. cp. 9, 21; Is 5, 1, 7.
v Os 14, 6. — cf. Cn 2, 1, 2.
x cf. Ps 45, 5.
y v. Dt 12, 11.

Visio II (5, 21-6, 34). *Ad Esdram valde sollicitum de sorte populi Dei (5, 21-30) mittitur angelus qui, revocatis inscrutabilibus iudiciis Dei (31-55), enarrat cum signa quae praecurrerunt huic saeculo (6, 1-10), tum signa separationis tempo-*

creatis volatilibus nominasti tibi columbam unam, et ex omnibus plasmatis peco-
ribus providisti tibi [z]ovem unam, 27 et ex omnibus multiplicatis populis adqui-
sivisti tibi [b]populum unum, et ab omnibus probatam legem donasti huic quem
desiderasti populo. 28 Et nunc, Domine, [b]ut quid tradidisti unum pluribus? Et
praeparasti super unam radicem alias et [c]disperdidisti unicum tuum in multis,
29 et conculcaverunt eum qui contradicebant sponsionibus tuis quique tuis testa-
mentis non credebant. 30 Et si odiens odisti populum tuum, [d]tuis manibus debet
castigari.

31 Et factum est, cum locutus essem sermones, et missus est [e]angelus ad me,
qui ante venerat ad me praeterita nocte, 32 et dixit mihi: Audi me, et instruam te,
et intende mihi, et adiciam coram te. 33 Et dixi: Loquere, Domine meus. Et
dixit ad me: Valde tu in excessu mentis factus es pro Israël, an [f]plus dilexisti
eum, quam qui eum fecit? 34 Et dixi ad eum: Non, Domine, sed dolens locutus
sum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quaerentem [g]apprehendere
semitam Altissimi, et investigare partem iudicii eius. 35 Et dixit ad me: Non
potes. Et dixi: Quare, Domine? ad quid nascebar? aut [h]quare non fiebat matrix
matris meae mihi sepulcrum, ut non viderem laborem Iacob et defatigationem
generis Israël? 36 Et dixit ad me: [i]Numera mihi quae necdum venerant et collige
mihi dispersas guttas et revirida mihi aridos flores 37 et aperi mihi clausa [j]prom-
ptuaria, et produc mihi inclusos in eis flatus; demonstra mihi vocis imaginem, et
tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre. 38 Et dixi: [l]Dominator Domine,
quis enim est qui potest haec scire, nisi qui cum hominibus habitationem non
habet? 39 [m]Ego autem insipiens; et quomodo potero dicere de his quibus me
interrogasti?

40 Et dixit ad me: Quomodo non potes facere unum de his quae dicta sunt,
sic non poteris invenire iudicium meum aut in fine caritatem, quam populo
promisi. 41 Et dixi: Sed ecce, Domine, tu prope es his qui in finem sunt; et
quid facient qui ante me fuerunt aut nos aut hi qui post nos? 42 Et dixit ad
me: Coronae adsimilabo iudicium meum. [n]Sicut non novissimorum tarditas, sic
nec priorum velocitas. 43 Et respondi et dixi: Nec poteras facere eos qui facti
sunt et qui sunt et qui futuri sunt in unum, ut celerius iudicium tuum ostendas?
44 Et respondit ad me et dixit: [o]Non potest festinare creatura super creatorem,
nec sustinere saeculum eos qui in eo creandi sunt in unum. 45 Et dixi: Quomodo
dixisti servo tuo, quoniam vivificans vivificasti a te creatam creaturam in unum
et sustinebat creatura: Poterit et nunc portare praesentes in unum. 46 Et dixit
ad me: Interroga matricem mulieris et dices ad eam: Et, si paris, quare per
tempus? Roga ergo eam, ut det decem in unum. 47 Et dixi: Non utique poterit;
sed secundum tempus. 48 Et dixit ad me: Et ego dedi [p]matricem terrae his
qui seminati sunt super eam per tempus. 49 [q]Quemadmodum enim infans non
parit ea quae senum sunt, sic ego disposui a me creatum saeculum.

50 Et interrogavi et dixi: Cum iam dederis mihi viam, loquar coram te; nam
mater nostra, [r]de qua dixisti mihi: Adhuc iuvenis est, iam senectuti appropin-
quat. 51 Et respondit ad me, et dixit: Interroga eam quae parit, et dicet tibi.
52 Dices enim ei: Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his qui ante te,
sed minores statura? 53 Et dicet tibi et ipsa: Alii sunt qui in iuventute virtutis
nati sunt, et alii qui sub tempore senectutis deficiente matrice sunt nati. 54 Con-
sidera ergo et tu quoniam [s]minori statura estis prae his qui ante vos; 55 et qui
post vos, minori quam vos, quasi iam senescentes creaturae et fortitudinem iuven-
tutis praetereuntes. Et dixi: Rogo, Domine, [t]si inveni gratiam ante oculos tuos,
demonstra servo tuo, per quem [u]visites creaturam tuam.

6. - 1 Et dixit ad me: [a]Initio terreni orbis, et antequam starent exitus saeculi,
et antequam spirarent conventiones ventorum, 2 et antequam sonarent voces toni-
truum, et antequam splenderent nitores corruscationum, et antequam confirmaren-
tur fundamenta [b]paradisi, 3 et antequam viderentur [c]decori flores, et antequam
confirmarentur motae virtutes, et antequam colligerentur [d]innumerabiles militiae
angelorum, 4 et antequam extollerentur altitudines aëris, et antequam nominaren-
tur mensurae [e]firmamentorum, et antequam aestuarent camini in Sion, 5 et ante-
quam investigarentur praesentes anni, et antequam abalienarentur eorum qui nunc
peccant adinventiones, et [f]consignati essent qui fidem [g]thesaurizaverunt, 6 tunc
cogitavi, et facta sunt per me solum, et non per alium, et finis per me et non per alium.

7 Et respondi et dixi: Quae erit separatio temporum? aut quando prioris finis
et sequentis initium?

8 Et dixit ad me: Ab Abraham usque ad Isaac, quando nati sunt ab eo Iacob
et Esau, [h]manus Iacob tenebat ab initio calcaneum Esau; 9 finis enim huius

z cf. Ps 73, 1; 78, 13; 79, 1.
a v. Dt 7, 8.
b cf. cp. 4, 23; 6, 57.
c Lv 26, 33.
d cf. 2 Rg 24, 14; Ecli 2, 22; Heb 10, 31.
e cp. 4, 1.
f cf. cp. 8, 47.
g cf. cp. 4, 2; 12, 4.
h Jb 3, 11; Jr 20, 17.
i cf. Ecli 1, 2.
j cp. 4, 35.
l v. cp. 4, 38.
m cf. Jr 1, 6.
n cf. Mt 19, 30; 1 Th 4, 14.
o cf. cp. 4, 34; 6, 34.
p v. cp. 10, 9-14.
q cf. Gn 18, 12, 13; Lc 1, 18.
r cf. vr. 48; Ecli 40, 1.
s cf. Gn 6, 4; Nm 13, 33.
t v. cp. 4, 44.
u cp. 6, 18; 9, 2.
a cf. Pro 8, 22-25. — v. Gn 1, 1.
b v. cp. 4, 7.
c cf. vr. 44.
d cf. Heb 12, 22.
e vr. 41. — v. Gn 1, 6, 7.
f cp. 2, 38.
g cf. Mt 6, 20.
h Gn 25, 26; Os 12, 3.

rum, quando scilicet erit prioris finis et sequentis initium (11-34).
Visio III (6, 35-9, 26). *Esdras iterum lamentatus sortem Israël a gentibus oppressi (35-59) divinitus per angelum recreatur et edocetur post vitam praesen-*

saeculi Esau, et principium sequentis Iacob. 10 Hominis manus inter calcaneum
et manum. Aliud noli quaerere, Esdra.
11 Et respondi et dixi: O [i]dominator Domine, si inveni gratiam ante oculos
tuos, 12 oro ut demonstres servo tuo finem signorum tuorum, [j]quorum partem
mihi demonstrasti nocte praecedenti.
13 Et respondit et dixit ad me: [l]Surge super pedes tuos et audi [m]vocem ple-
nissimam sonitus, 14 et erit sicut commotio, nec commovebitur locus, in quo stes
super eum. 15 Ideo, cum loquitur, tu non expaveas, quoniam de fine verbum
et fundamentum terrae intelligitur, 16 quoniam de ipsis sermo tremiscit et com-
movetur; scit enim quoniam finem eorum oportet commutari.
17 Et factum est, cum audissem, [n]surrexi super pedes meos et audivi; et ecce
vox loquens, et sonus eius [o]sicut sonus aquarum multarum, 18 et dixit: Ecce dies
veniunt, et erit quando appropinquare incipiam, [p]ut visitem habitantes in terra;
19 et quando inquirere incipiam ab eis qui iniuste nocuerunt iniustitia sua, et
quando [q]suppleta fuerit humilitas Sion. 20 Et, cum supersignabitur [r]saeculum
quod incipient pertransire, haec signa faciam: [s]Libri aperientur ante faciem firma-
menti, et omnes videbunt simul, 21 et anniculi infantes loquentur vocibus suis,
et praegnantes immaturos parient infantes trium et quattuor mensium, et vivent
et suscitabuntur. 22 Et subito apparebunt seminata loca non seminata, et plena
promptuaria subito invenientur vacua, 23 et [t]tuba canet cum sono quam cum
omnes audierint, subito expavescent. 24 Et erit in illo tempore. [u]debellabunt
amici amicos ut inimici, et [v]expavescet terra cum his, et venae fontium stabunt,
et non decurrent in horis tribus; 25 et erit, [x]omnis qui derelictus fuerit ex omni-
bus istis quibus praedixi tibi, ipse salvabitur, et [y]videbit salutare meum et finem
saeculi vestri. 26 Et videbunt qui recepti sunt homines, [z]qui mortem non gusta-
verunt a nativitate sua, et [a]mutabitur cor inhabitantium et convertetur in sensum
alium. 27 Delebitur enim malum, et exstinguetur dolus; 28 florebit autem fides,
et vincetur corruptela, et [b]ostendetur veritas quae sine fructu fuit diebus tantis.
29 Et factum est, cum loqueretur mihi, et ecce paulatim intuebar super eum
ante quem stabam, 30 et dixit ad me haec: Veni tibi ostendere tempus venturae
noctis. 31 Si ergo iterum rogaveris et [c]iterum ieiunaveris septem diebus, iterum
tibi [d]renuntiabo horum maiora per diem quam audivi, 32 Audita est enim vox
tua apud Altissimum. Vidit enim Fortis directionem tuam et providit pudicitiam,
quam a iuventute tua habuisti; 33 et propter hoc misit me [e]demonstrare tibi haec
omnia et dicere tibi: Confide et noli timere, 34 et [f]noli festinare cum prioribus
temporibus cogitare vana, et non properes a novissimis temporibus.

35 Et factum est post haec et [g]flevi iterum et similiter [c]ieiunavi septem diebus,
ut suppleam tres hebdomadas, quae dictae sunt mihi. 36 Et factum est in octava
nocte, et [h]cor meum turbabatur iterato in me, et coepi loqui coram Altissimo;
37 inflammabatur enim spiritus meus valde, et anima mea anxiabatur. 38 Et dixi:
O Domine, loquens locutus es ab initio creaturae in primo die dicens: [i]Fiat
caelum et terra; et [j]tuum verbum opus perfectum. 39 Et erat tunc [l]spiritus,
et tenebrae circumferebantur et [m]silentium; sonus vocis hominis nondum erat
abs te. 40 [n]Tunc dixisti de [o]thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo appa-
reret opus tuum. 41 Et die secundo creasti spiritum [p]firmamenti et imperasti ei,
ut divideret et divisionem faceret inter aquas, ut pars quaedam sursum recederet,
pars vero deorsum maneret. 42 Et tertia die imperasti aquis congregari in septima
parte terrae; [q]sex vero partes siccasti et conservasti, ut ex his sint coram te
ministrantia seminata a Deo et culta. 43 [s]Verbum enim tuum processit, et opus
statim fiebat. 44 [t]Processit enim subito fructus multitudinis immensus, et con-
cupiscentiae gustus multiformes, et [u]flores colore immutabili, et odores odora-
menti investigabilis, et die tertia haec facta sunt. 45 [v]Quarta autem die impe-
rasti fieri solis splendorem, lunae lumen, stellarum dispositionem, 46 et impe-
rasti eis, ut deservirent futuro plasmato homini. 47 [x]Quinto autem die dixisti
septimae parti, ubi erat aqua congregata, ut procrearet animalia et volatilia et
pisces, et ita fiebat. 48 Aqua muta et sine anima, quae Dei nutu iubebantur,
animalia faciebat, ut ex hoc mirabilia tua nationes enarrent. 49 Et tunc conser-
vasti duas animas: nomen uni vocasti [y]Henoch et nomen secundae vocasti [z]Levia-
than. 50 Et separasti ea ab alterutro; non enim poterat [a]septima pars, ubi erat
aqua congregata, capere ea. 51 Et dedisti Henoch unam partem, quae siccata est
tertio die, ut habitet in ea, ubi sunt montes mille. 52 Leviathan autem dedisti
septimam partem humidam et servasti eam, ut fiat in devorationem quibus vis
et quando vis. 53 [b]Sexto autem die imperasti terrae ut crearet coram te iumenta
et bestias et reptilia. 54 Et [c]super his Adam, quem constituisti ducem super

i v. cp. 4, 38.
j v. cp. 5, 1-13.
l cf. cp. 10, 33; Ez 2, 1, 2; Dn 8, 18; 10, 11.
m vr. 17. — cf. Dn 10, 6.
n cp. 14, 2. — cf. vr. 13.
o Ez 1, 24; 43, 2; Ap 1, 15; 14, 2; 19, 6.
p cp. 5, 56; 9, 2.
q cf. Is 4, 2.
r v. cp. 4, 26.
s Dn 7, 10; Ap 20, 12.
t Zc 9, 14; Mt 24, 31; 1 Cor 15, 52; 1 Th 4, 16. — cf. Am 3, 6.
u v. cp. 5, 9.
v cf. Mt 24, 30; Lc 21, 26.
x Mt 10, 22. — cf. 7, 27.
y cp. 9, 8.
z Mt 16, 28. — cf. Jo 8, 52; Heb 2, 9.
a cf. Ml 4, 5, 6.
b cf. cp. 7, 34.
c cp. 5, 13, 20.
d cf. cp. 13, 56.
e cf. Dn 9, 23.
f cf. cp. 4, 34; 5, 44.
g cp. 5, 20.
h cp. 5, 21; 7, 15; 9, 27.
i v. Gn 1, 1.
j cf. Ecli 42, 15.
l Gn 1, 2.
m cf. cp. 7, 30.
n Gn 1, 3.
o Jb 38, 22; Ps 134, 7.
p vr. 4; Gn 1, 6.
q cf. vr. 51. — v. Gn 1, 9.
r cf. vr. 50, 51.
s cf. vr. 38.
t Gn 1, 11.
u cf. vr. 3.
v v. Gn 1, 14-16.
x Gn 1, 20.
y (Jb 40, 10).
z Jb 40, 10.
a vr. 42.
b Gn 1, 24.
c Gn 1, 26, 28; Ps 8, 7; Sap 9, 2.

tem angustam et tristem iustos transituros ad spatiosam et beatam (7, 1-25) statim ac, Messia adventante, mortui resurgent et eo sistent iudicio qui erit finis temporis huius (26-35) et in quo nulli iam intercessori locus erit (36-45). Re-

omnibus factis quae fecisti, et ex eo educimur nos omnes, quemque elegisti po-
pulum.
[55] Haec autem omnia dixi coram te, Domine, quia [d]propter nos creasti sae-
culum. [56] Residuas autem gentes ab Adam natas dixisti [e]eas nil esse, et quoniam
salivae adsimilitae sunt, et quasi [f]stillicidium de vase similasti abundantiam
eorum. [57] Et nunc, Domine, ecce istae gentes, quae [e]in nihilum deputatae sunt,
coeperunt [g]dominari nostri et devorare. [58] Nos autem, populus tuus, [h]quem
vocasti primogenitum, unigenitum, aemulatorem tuum, traditi sumus in manibus
eorum; [59] et si [d]propter nos creatum est saeculum, quare non hereditatem pos-
sidemus cum saeculo? [i]Usquequo haec?
7. - [1] Et factum est, cum finissem loqui verba haec, missus est ad me [a]angelus,
qui missus fuerat ad me primis noctibus, [2] et dixit ad me: Surge, Esdra, et
audi sermones quos veni loqui ad te. [3] Et dixi: Loquere, Deus meus. Et dixit
ad me: Mare positum est in spatioso loco, ut esset altum et immensum. [4] Erit
autem ei introitus [b]in angusto loco positus, ut esset similis fluminibus. [5] Quis enim
volens voluerit ingredi mare et videre eum vel dominari eius? si non transierit
angustum, in latitudinem quomodo venire poterit? [6] Item aliud: Civitas est
aedificata et posita in loco campestri, est autem plena omnium bonorum: [7] introi-
tus eius [b]angustus et in praecipiti positus, ut [c]esset a dextris quidem ignis, a
sinistris aqua alta; [8] semita autem est una sola inter eos posita, hoc est inter
ignem et aquam, ut non capiat semita, nisi solummodo vestigium hominis. [9] Si
autem dabitur civitas homini in hereditatem, si nunquam antepositum periculum
pertransierit, quomodo accipiet hereditatem suam? [10] Et dixi: Sic, Domine.
Et dixit ad me: Sic est et Israël pars. [11] [d]Propter eos enim feci saeculum, et
[e]quando transgressus est Adam constitutiones meas, iudicatum est quod factum
est. [12] Et facti sunt [f]introitus huius saeculi angusti et dolentes et laboriosi;
[g]pauci autem et mali et periculorum pleni et labore magnopere fulti; [13] nam
maioris saeculi introitus spatiosi et securi et facientes immortalitatis fructum.
[14] Si ergo ingredientes non fuerunt ingressi qui vivunt angusta et vana haec, non
poterunt recipere quae sunt reposita. [15] [h]Nunc ergo, quare tu conturbaris, cum sis
corruptibilis? et quid moveris tu, cum sis mortalis? [16] Et quare non accepisti
in corde tuo quod est futurum, sed quod in praesenti?
[17] Respondi et dixi: [i]Dominator Domine, ecce disposuisti [j]lege tua, quoniam
iusti hereditabunt haec, impii autem peribunt. [18] [l]Iusti autem ferent angusta
sperantes spatiosa; qui enim impie gesserunt et angusta passi sunt et spatiosa
non videbunt. [19] Et dixit ad me: [m]Non est iudex super Deum neque intelligens
super Altissimum; [20] pereunt enim multi praesentes, quia negligitur quae ante-
posita est Dei lex. [21] Mandans enim mandavit Deus venientibus, quando vene-
runt, [n]quid facientes viverent et quid observantes non punirentur. [22] Hi autem
non sunt persuasi et contradixerunt ei et [o]constituerunt sibi cogitamen vanitatis
[23] et proposuerunt sibi circumventiones delictorum et [p]superdixerunt Altissimo non
esse, et vias eius non cognoverunt [24] et [q]legem eius spreverunt et sponsiones eius
abnegaverunt et in legitimis eius fidem non habuerunt et opera eius non perfe-
cerunt. [25] Propter hoc, Esdra, [r]vacua vacuis et plena plenis.
[26] Ecce tempus veniet, et erit [s]quando venient signa quae praedixi tibi, et
apparebit [t]sponsa et apparescens ostendetur quae nunc subducitur terra, [27] et
[u]omnis qui liberatus est de praedictis malis ipse videbit mirabilia mea. [28] Reve-
labitur enim [v]filius meus Iesus cum his qui cum eo sunt, et iucundabuntur
qui relicti sunt in annis quadringentis. [29] Et erit [x]post annos hos, et morietur
filius meus Christus, et omnes qui spiramentum habent homines, [30] et conver-
tetur saeculum [y]in antiquum silentium diebus septem, sicut in prioribus iudiciis,
ita ut nemo derelinquatur; [31] et erit, post dies septem, et excitabitur quod nondum
vigilat saeculum, et morietur corruptum, [32] et [z]terra reddet quae in ea dor-
miunt, et pulvis qui in eo silentio habitant, et promptuaria reddent quae eis
commendatae sunt animae, [33] et [a]revelabitur Altissimus super sedem iudicii, et
pertransibunt miseriae, et longanimitas congregabitur; [34] iudicium autem solum
remanebit, [b]veritas stabit, et fides convalescet, [35] et [c]opus subsequetur, et [d]merces
ostendetur, et [e]iustitiae vigilabunt, et iniustitiae non dominabuntur.
[36] Et dixi: Primus [f]Abraham propter Sodomitas oravit; et [g]Moyses pro patri-
bus qui in deserto peccaverunt; [37] et [h]qui post eum pro Israël in diebus Achaz;
et [i]Samuelis, [38] et [j]David pro confractione; et [l]Salomon pro eis qui venerunt
in sanctificationem; [39] et [m]Elias pro his qui pluviam acceperunt, et [n]pro mortuo
ut viveret; [40] et [o]Ezechias pro populo in diebus Sennacherib; et multi pro
multis. [41] Si ergo modo, quando corruptibile increvit, et iniustitia multiplicata est,

d cp. 7, 11; 8, 44; 9, 13.
e Is 40, 17; 41, 12; Dn 4, 32.
f Sap 11, 23; Is 40, 15.
g Est 14, 11. — cf. cp. 4, 23; 5, 28.
h Ex 4, 22; Ecli 36, 14. — cf. Jr 31, 9; Os 11, 1.
i Ps 74, 10.
a cp. 4, 1; 5, 31.
b cf. Mt 7, 14; Lc 13, 24.
c cf. cp. 8, 8.
d v. cp. 6, 55.
e vr. 48. — cf. cp. 3, 7.
f cf. Jb 5, 7; 14, 1.
g cf. cp. 4, 33; Gn 47, 9.
h cf. cp. 5, 21; 6, 36, 37.
i v. cp. 4, 38.
j Dt 4, 1; 6, 24; 8, 1.
l cf. Rm 8, 18, 24; 2 Cor 4, 17, 18.
m cf. cp. 4, 34; 5, 44.
n Dt 30, 15. — cf. Ac 10, 35; Rm 2, 14, 15.
o 4 Rg 17, 15; Rm 1, 21.
p Ps (10). 5; 13, 1. — v. cp. 8, 58.
q Nm 15, 31.
r cf. Mt 13, 12; Mr 4, 25.
s v. cp. 4, 52.
t cf. Ap 21, 2.
u cf. cp. 6, 25.
v cp. 13, 32, 37, 52.
x cf. Dn 9, 26.
y cf. cp. 6, 39.
z Is 26, 19; Ez 37, 12; Dn 12, 2; Jo 5, 28, 29; Ap 20, 13.
a Dn 7, 9, 10; Mt 15, 21.
b cf. cp. 6, 28.
c Ap 14, 13.
d Ap 22, 12. — cf. Mt 16, 27.
e cf. Ec 12, 14.
f v. Gn 18, 23-32.
g v. Ex 32, 11-13.
h Js 7, 6-9.
i (1 Rg 7, 9; 12, 23; 15, 11).
j 2 Rg 24, 17.
l v. 3 Rg 8, 23-53; 2 Par 6, 14-42.
m 3 Rg 18, 42; Jc 5, 18.
n 3 Rg 17, 21.
o v. 4 Rg 10, 15-19 etc.

deunti autem prophetae ac tritam quaestionem: Cur ii qui damnantur creati sunt (46-56), angelus reponit aeternam vitam praemium esse vincentibus (57-69) et, dum praesens saeculum propter multos ab Altissimo factum est, futurum

et oraverunt iusti pro impiis, quare et nunc sic non erit? 42 Et respondit ad me et dixit: Praesens saeculum non est finis, gloria in eo frequens manet, propter hoc oraverunt pro invalidis. 43 Dies enim iudicii erit finis temporis huius, et initium temporis [p]futurae immortalitatis, [q]in quo transivit corruptela, 44 soluta est intemperantia, [r]abscissa est incredulitas, crevit autem iustitia, orta est veritas: 45 tunc enim nemo poterit salvare eum qui periit [s]neque demergere qui vicit.

Et respondi 46 et dixi: Hic est sermo meus primus et novissimus, quoniam [t]melius erat non dare terram Adam vel, cum iam dedisset, coërcere eum ut non peccaret. 47 Quid enim prodest hominibus in praesenti vivere in tristitia et mortuos sperare punitionem? 48 O tu, quid fecisti, Adam? [u]Si enim tu peccasti, non est factus solius tuus casus, sed et noster qui ex te advenimus. 49 Quid enim prodest nobis, si promissum est nobis immortale tempus, nos autem [v]mortalia opera egimus? 50 Et quoniam praedicta est nobis perennis spes, nos vero pessimi vani facti sumus; 51 et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis et securitatis, nos vero male conversati sumus; 52 et quoniam reposita est gloria Altissimi protegere eos qui tarde conversati sunt, nos autem pessimis viis ambulavimus; 53 et quoniam ostendetur [x]paradisus, cuius fructus incorruptus perseverat, in quo [y]est securitas et medela; 54 nos vero non ingrediemur, in ingratis enim locis conversati sumus; 55 et quoniam super stellas fulgebunt facies eorum, qui abstinentiam habuerunt, [z]nostrae autem facies super tenebras nigrae. 56 Non enim cogitavimus viventes quando iniquitatem faciebamus, quod incipiemus post mortem pati.

57 Et respondit et dixit: Hoc est cogitamentum [a]certaminis, quod certabit qui super terram natus est homo, 58 ut, si victus fuerit, patiatur quod dixisti; si autem vicerit, recipiet quod dico; 59 quoniam haec est vita, quam Moyses dixit cum viveret ad populum dicens: [b]Elige tibi vitam, ut vivas. 60 Non crediderunt autem ei, [c]sed nec post eum prophetis; sed nec mihi qui locutus sum ad eos. 61 Quoniam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut [d]futurum est gaudium super eos, quibus persuasa est salus.

62 Et respondi et dixi: Scio, Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors, in eo quod misereatur his qui nondum in saeculo advenerunt, 63 et quod miseretur illis qui conversionem faciunt in lege eius, 64 et [e]longanimis est, quoniam longanimitatem praestat his qui peccaverunt, quasi suis operibus; 65 et munificus est, quoniam quidem donare vult pro exigentiis; 66 et multae misericordiae, quoniam multiplicat magis misericordias his qui praesentes sunt, et qui praeterierunt, et qui futuri sunt. 67 Si enim non multiplicaverit misericordias suas, [f]non vivificabitur saeculum cum his qui inhereditabant in eo. 68 Et donat, quoniam, [g]si non donaverit de bonitate sua ut alleventur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies millesima pars vivificari hominum. 69 Et iudex, si non ignoverit his qui curati sunt verbo eius et [h]deleverit multitudinem contentionum, non fortassis derelinquerentur in innumerabili multitudine nisi pauci valde.

8. - 1 Et respondit ad me et dixit: Hoc saeculum fecit Altissimus propter multos, [a]futurum autem propter paucos. 2 Dicam autem coram te similitudinem, Esdra. Quomodo autem interrogabis terram, et dicet tibi, quoniam [b]dabit terram multam magis unde fiat fictile, parvum autem pulverem unde aurum fit; sic et actus praesentis saeculi. 3 [a]Multi quidem creati sunt, pauci autem salvabuntur.

4 Et respondi et dixi: Absorbe ergo, anima, sensum et devora quod sapit. 5 Convenisti enim obaudire et prophetare volens. Nec enim tibi datum est spatium, nisi solummodo vivere. 6 O Domine, si non permittes servo tuo, ut oremus coram te, et des nobis [c]semen cordi et sensui culturam, unde fructus fiat, unde vivere possit omnis corruptus, qui portabit locum hominis? 7 Solus enim es, et [d]una plasmatio nos sumus manuum tuarum, sicut locutus es; 8 et [e]quomodo nunc in matrice plasmatum est corpus, et praestas membra, conservatur [f]in igne et aqua tua creatio, et novem mensibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quae in ea creata est; 9 ipsum autem quod servat, et quod servatur, utraque servabuntur; servataque quandoque iterum reddit matrix, quae in ea creverunt; 10 imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis, praebere lac fructui mamillarum, 11 ut nutriatur id quod plasmatum est usque in tempus aliquod, et postea disponas eum tuae misericordiae. 12 Enutristi eum tua iustitia et erudisti eum in lege tua et corripuisti eum tuo intellectu 13 et mortificabis eum ut tuam creaturam et [g]vivificabis eum ut opus tuum. 14 [h]Si ergo perdideris eum qui tantis laboribus plasmatus est, [i]tuo iussu facile est ordinari, ut et id quod fiebat servaretur. 15 Et nunc, Domine, dicam: De omni homine tu magis scis: de

p cf. 1 Cor 15, 53, 54.
q cp. 6, 27, 28.
r cf. vr. 34.
s vr. 58. — cf. Ap 2, 7, 11, 17, 26; 3, 5, 12, 21; 21, 7.
t cp. 4, 12. — cf. cp. 3, 5.
u vr. 11; cp. 3, 21; 4, 30; Rm 5, 18.
v cp. 8, 31. — cf. Rm 6, 23.
x Ap 2, 7. — v. cp. 4, 7.
y Ap 22, 2.
z Lm 4, 8. — cf. Jl 2, 6; Nm 2, 10.
a cp. 16, 41; Jb 7, 1. — cf. 1 Tm 1, 18; 6, 12; 2 Tm 2, 3, 4; 4, 7. — v. Eph 6, 10-17.
b Dt 30, 19.
c cp. 1, 32, — cf. Lc 16, 31.
d cf. Lc 15, 7 10.
e Rm 2, 4. — cf. Sap 11, 24, 26.
f Lm 3, 22.
g Ps 129, 3; 142, 2.
h Ps 50, 1, 9; Is 43, 25; 44, 22; Ac 3, 19.
a cf. vr. 3; cp. 9, 15; Mt 7, 14; 22, 14; Lc 13, 24; 1 Cor 3, 22.
b cp. 10, 9.
c cf. cp. 9, 31; Mt 13, 23.
d Is 45, 9; 64, 8.
e v. Ps 138, 13-16.
f cf. cp. 7, 7.
g Rm 8, 11.
h cf. Jb 10, 8.
i cf. Ps 88, 48.

populo autem tuo, ob quem doleo,[16] et de hereditate tua, propter quam lugeo,
et propter Israël, propter quem tristis sum, et de Iacob, propter quem doleo;
[17] ideo incipiam orare coram te pro me et pro eis, quoniam video lapsus nostros
qui inhabitamus terram; [18] sed [j]audivi celeritatem iudicis qui futurus est; [19] ideo
audi vocem meam et intellige sermonem meum, et loquar coram te.
[20] Initium verborum Esdrae priusquam adsumeretur. Et dixi: Domine, [l]qui
inhabitas saeculum, cuius oculi elevati in superna et aëre, [21] et cuius thronus inae-
stimabilis, et gloria incomprehensibilis, cui adstat exercitus angelorum cum tre-
more, [22] quorum servatio [m]in vento et igni convertitur, cuius verbum verum et
dicta perseverantia, [23] cuius iussio fortis et dispositio terribilis, cuius [n]adspectus
arefacit abyssos, et [o]indignatio tabescere facit montes, et veritas testificatur,
[24] exaudi orationem servi tui et auribus percipe precationem figmenti tui. [25] Dum
enim vivo, loquar et, dum sapio, respondebo: [26] nec respicias populi tui delicta,
sed qui tibi in veritate serviunt; [27] nec [p]intendas impia gentium studia, sed qui
tua testimonia cum doloribus custodierunt; [28] nec cogites qui in conspectu tuo
false conversati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timorem cognoverunt;
[29] neque volueris perdere [q]qui pecudum mores habuerunt, sed respicias eos qui
legem tuam splendide docuerunt; [30] nec indigneris eis qui bestiis peiores iudicati
sunt, sed diligas eos qui semper in tua iustitia confidunt et gloria. [31] Quoniam
nos et patres nostri talibus morbis languemus; [r]tu autem propter nos peccatores
misericors vocaberis. [32] Si enim desideraveris ut nostri miserearis, tunc misericors
vocaberis, nobis autem non habentibus opera iustitiae; [33] iusti enim, [s]quibus
sunt opera multa reposita, ex propriis operibus recipient mercedem. [34] Quid est
enim homo, ut ei indigneris, aut genus corruptibile, ut ita amarus sis de ipso?
[35] [t]In veritate enim nemo de genitis est, qui non impie gessit, et de confitentibus
qui non deliquit. [36] In hoc enim adnuntiabitur iustitia tua et bonitas tua,
Domine, cum misertus fueris eis qui non habent substantiam bonorum operum.
[37] Et respondit ad me et dixit: Recte locutus es aliqua, et iuxta sermones
tuos sic et fiet. [38] Quoniam non vere cogitabo super plasma eorum qui pecca-
verunt ante mortem, ante iudicium, ante perditionem; [39] sed iucundabor super
iustorum figmentum et memorabor [u]peregrinationis quoque et salvationis et mer-
cedis receptionis. [40] Quomodo ergo locutus sum, sic et est: [41] sicut enim agricola
serit super terram semina multa et plantationes multitudinis plantat, sed non
in tempore omnia quae seminata sunt salvantur, sed nec omnia quae plantata
sunt radicabunt, sic et qui in saeculo seminati sunt [v]non omnes salvabuntur.
[42] Et respondi et dixi: [x]Si inveni gratiam, loquar. [43] Quomodo semen agricolae,
si non ascenderit aut non acceperit pluviam tuam in tempore aut si corruptum
fuerit multitudine pluviae, [44] sic perit; et similiter homo qui manibus tuis
plasmatus est, et [y]tu ei imago nominatus; quoniam similatus es ei, [z]propter
quem omnia plasmasti et similasti semini agricolae. [45] Non irascaris super nos,
sed [a]parce populo tuo et miserere hereditati tuae; tu autem creaturae tuae mi-
sereris.
[46] Et respondit ad me et dixit: Quae sunt praesentia praesentibus, et quae
futura futuris. [47] [b]Multum enim tibi restat, ut possis diligere meam creaturam
super me; tibi autem frequenter et ipsi proximavi, iniustis autem nunquam.
[48] Sed et in hoc mirabilis es coram Altissimo. [49] [c]Quoniam humiliasti te sicut
decet te, et non iudicasti te, ut inter iustos plurimum glorificeris. [50] Propter quod
miseriae multae et miserabiles efficientur eis qui habitant saeculum in novissi-
mis; quia in multa superbia ambulaverunt.
[51] Tu autem pro te intellige, et [c]de similibus tuis inquire gloriam. [52] Vobis
enim apertus est [d]paradisus, plantata est [e]arbor vitae, praeparatum est [f]futurum
tempus, praeparata est abundantia, [g]aedificata est civitas, probata est [h]requies,
perfecta est bonitas et perfecta sapientia. [53] Radix mali signata est a vobis, infir-
mitas et tinea a vobis absconsa est, et [i]in infernum fugit corruptio in oblivione.
[54] [j]Transierunt dolores, et ostensus est in fine thesaurus immortalitatis. [55] Noli
ergo adicere inquirendo de multitudine eorum qui pereunt. [56] [l]Nam et ipsi acci-
pientes libertatem spreverunt Altissimum et legem eius contempserunt et vias
eius dereliquerunt, [57] adhuc autem iustos eius conculcaverunt [58] et [m]dixerunt
in corde suo non esse Deum, et quidem scientes quoniam moriuntur. [59] Sicut
enim vos suscipient quae praedicta sunt, [n]sic eos sitis et cruciatus, quae prae-
parata sunt; [o]non enim voluit hominem disperdi. [60] Sed et ipsi qui creati sunt
coinquinaverunt nomen eius, qui fecit eos, et [p]ingrati fuerunt ei qui praepa-
ravit eis vitam. [61] Quapropter [q]iudicium meum modo appropinquat. [62] Quae non
omnibus demonstravi, nisi tibi, et tibi [r]similibus paucis.

j cf. vr. 61; Ml 3, 5; Jc 5, 9; Ap 22, 12.
l cf. 1 Pt 1, 23.
m Ps 103, 4; Heb 1, 7.
n Ps 73, 15; Nh 1, 4. — cf. 2 Rg 22, 16.
o Nh 1, 5. — cf. Ps 103, 32.
p v. Gn 18, 23-25.
q Ps 48, 21.
r cf. Tt 3, 5.
s cp. 9, 7; 13, 23. — cf. Lc 5, 32.
t Gn [illegible]; 2 Par 6, 36; Ps 13, 2, 3.
u 1 Pt 2, 11. — v. Gn 47, 9.
v cf. vr. 1.
x v. cp. 4, 44.
y v. Gn 1, 26, 27.
z v. cp. 6, 55.
a Est 13, 15; Jl 2, 17.
b cf. cp. 5, 33.
c vr. 62.
d v. cp. 4, 7.
e v. cp. 2, 12.
f cf. 1 Cor 3, 2. — v. vr. 1.
g cf. cp. 10, 27; 13, 36; Heb 11, 16; Ap 21, 2, 10, 14; 22, 14.
h Ap 14, 13.
i Ap 20, 14.
j Ap 21, 4.
l cp. 9, 11.
m v. cp. 7, 23.
n cf. Lc 16, 24.
o cf. Sap 1, 13, 14; Ez 18, 23.
p Rm 1, 21; 2 Tm 3, 2.
q Ml 3, 5; Jc 5, 9; Ap 22, 12.
r vr. 51; cp. 14, 9.

Et respondi et dixi: [63] Ecce [s]nunc, Domine, demonstrasti mihi multitudinem
signorum, quae incipies facere in novissimis; sed non demonstrasti mihi quo
tempore.

s cp. 4, 52; 5, 1.

9. - [1] Et respondit ad me et dixit: Metiens metire tempus in semetipso; et
erit, cum videris, quando transierit pars quaedam signorum quae praedicta sunt,
[2] [a]tunc intelliges, quoniam ipsum est tempus, in quo incipiet Altissimus [b]visitare
saeculum, quod ab eo factum est. [3] Et quando videbitur in saeculo [c]motio loco-
rum et populorum turbatio, [4] tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus
locutus a diebus qui fuerunt ante te ab initio. [5] Sicut enim omne quod factum
est in saeculo initium habet pariter et consummationem, et consummatio est
manifesta; [6] sic et Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigiis et vir-
tutibus et consummationes in actu et in signis.

a cf. Mt 24, 32, 33.
b cp. 5, 56; 6, 18.
c Mt 24, 7.

[7] Et erit, omnis qui salvus factus fuerit, et [d]qui poterit effugere per opera
sua [e]et per fidem in qua credidistis, [8] relinquetur de praedictis periculis, et [f]vi-
debit salutare meum in terra mea, et [g]in finibus meis, quoniam sanctificavi me
a saeculo. [9] Et [h]tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt vias meas; et [i]in tor-
mentis commorabuntur hi qui eas proiecerunt in contemptu. [10] Qui enim non
cognoverunt me viventes beneficia consecuti, [11] et [j]qui fastidierunt legem meam,
cum adhuc erant habentes libertatem [12] et, cum adhuc esset eis apertus paeni-
tentiae locus, non intellexerunt, sed spreverunt, hos oportet post mortem in cru-
ciamento cognoscere. [13] Tu ergo noli adhuc curiosus esse quomodo impii crucia-
buntur, sed inquire quomodo iusti salvabuntur et quorum saeculum, et [l]propter
quos saeculum et quando.

d cp. 8, 33; 13, 23.
e cf. Rm 3, 28.
f cp. 6, 25.
g cp. 12, 34; 13, 48.
h Sap 5, 2.
i cf. Lc 16, 25.
j cp. 8, 56.
l cf. 1 Cor 3, 22.

[14] Et respondi et dixi: [15] Olim locutus sum et nunc dico et postea dicam
[m]quoniam plures sunt qui pereunt, quam qui salvabuntur, [16] sicut multiplicatur
fluctus super guttam.

m v. cp. 8, 1.

Et respondit ad me et dixit: [17] Qualis ager talia et semina, et quales flores
tales et tincturae, et qualis operator talis et creatio, et qualis agricola talis cul-
tura; quoniam tempus erat saeculi. [18] Et nunc, cum essem parans eis, his qui
nunc sunt, antequam fieret saeculum in quo habitarent; et nemo mihi contra-
dixit. [19] Tunc enim quisque, et nunc creatur in mundo hoc parato et messe inde-
ficienti, et lege [n]investigabili corrupti sunt mores eorum. [20] Et [o]consideravi sae-
culum, et ecce erat periculum propter cogitationes quae in eo advenerunt. [21] Et
vidi et peperci ei valde; et servavi mihi acinum de botro et [p]plantationem de
tribu multa. [22] Pereat ergo multitudo, quae sine causa nata est, et servetur
acinus meus et plantatio mea, quia cum multo labore perfeci. [23] Tu autem, si
adhuc intromittas [q]septem dies alios, sed non ieiunabis in eis. [24] [r]Ibis in cam-
pum florum, ubi domus non est aedificata, et [q]manducabis solummodo de floribus
campi et carnem non gustabis et vinum non bibes, sed solummodo flores: [25] de-
precare Altissimum sine intermissione, et veniam et loquar tecum.

n Rm 11, 33.
o cf. Gn 6, 12.
p cf. cp. 5, 23.
q cf. cp. 6, 35; 12, 39, 51.
r cf. cp. 10, 32.

[26] Et profectus sum, sicut dixit mihi, in campum qui vocatur Ardath et sedi
ibi in floribus et de herbis agri manducavi, et facta est esca earum mihi in satu-
ritatem.

[27] Et factum est post dies septem, et ego discumbebam supra faenum, et [s]cor
meum iterum turbabatur sicut ante. [28] Et [t]apertum est os meum, et inchoavi
dicere coram Altissimo et dixi: [29] O Domine, [u]te nobis ostendens ostensus es
patribus nostris in deserto [v]quod non calcatur et infructuoso, quando erant exeun-
tes de Aegypto, et dicens dixisti: [30] Tu, Israël, audi me; et, semen Iacob, intende
sermonibus meis. [31] Ecce enim ego [x]semino in vobis legem meam, et faciet in
vobis fructum, et glorificabimini in eo per saeculum; [32] [y]nam patres nostri [z]acci-
pientes legem non servaverunt et legitima mea non custodierunt, et factus est
fructus legis non parens; nec enim poterat quoniam tuus erat. [33] Nam qui acce-
perunt perierunt non custodientes quod in eis seminatum fuerat. [34] Et ecce con-
suetudo est, ut, cum acceperit terra semen vel navem mare vel vas aliquod escam
vel potum, cum fuerit exterminatum id in quo seminatum est vel in quod missum
est, [35] simul id quod seminatum vel missum est vel quae suscepta sunt exter-
minantur et suscepta jam non manent apud nos; sed nobis sic non factum est.
[36] Nos quidem qui legem accepimus peccantes perivimus, et cor nostrum quod
suscepit eam; [37] nam lex [a]non periit, sed permansit in suo labore.

s cf. cp. 5, 21; 6, 36, 37.
t cp. 14, 41.
u Ex 19, 9; 24, 10.
v Jr 2, 6.
x v. cp. 8, 6.
y Ac 7, 53.
z cp. 14, 30.
a Js 40, 8; Mt 5, 18; Lc 16, 17.

[38] Et, cum loquerer haec in corde meo, respexi oculis meis et vidi [b]mulierem in
dextera parte; et ecce haec lugebat et plorabat cum voce magna et animo do-
lebat valde, et [c]vestimenta eius discissa, et cinis super caput eius. [39] Et [d]dimisi
cogitatus in quibus eram cogitans, et conversus sum ad eam et dixi ei: [40] Ut quid
fles? et quid doles animo? Et dixit ad me: [41] Dimitte me, domine meus, ut de-

b cf. cp. 10, 41, 44.
c 1 Rg 4, 12; Est 4, 1; 14, 2 etc.
d cf. cp. 10, 5.

lugens et plorans mortem filii sui unigeniti et, quia se consolari non valet, moritura** (38-10, 4); **propheta eam increpat atque, dum ei mala Sion meditanda proponit** (5-24), **transfiguratam observat in civitatem** (25-28) **eamque Uriel an-

fleam me et adiciam dolorem, quoniam valde amaro sum animo et humiliata sum valde. [42] Et dixi ei: Quid passa es? dic mihi. Et dixit ad me: [43] Sterilis fui ego, famula tua, et non peperi habens maritum [e]annis triginta. [44] Ego enim per singulas horas et per singulos dies et annos hos triginta [f]deprecor Altissimum nocte ac die. [45] Et factum est, post triginta annos exaudivit me Deus ancillam tuam et [g]vidit humilitatem meam et attendit tribulationi meae et dedit mihi filium, et iucundata sum super eum valde ego, et vir meus, et [h]omnes cives mei, et honorificabamus valde Fortem. [46] Et nutrivi eum cum labore multo. [47] Et factum est, cum crevisset et venisset accipere uxorem, [i]feci diem epuli.

10. - [1] Et factum est, cum introisset filius meus in thalamo suo, cecidit et mortuus est. [2] Et evertimus omnes lumina, et [a]surrexerunt omnes cives mei ad consolandum me, et quievi usque in alium diem usque nocte. [3] Et factum est, cum omnes quievissent ut me consolarentur ut quiescerem et surrexi nocte et fugi et veni sicut vides in hoc campo; [4] et cogito iam non reverti in civitatem sed hic consistere et neque manducare neque bibere, sed sine intermissione lugere et ieiunare usque dum moriar.

[5] Et [b]dereliqui sermones in quibus eram et respondi cum iracundia ad eam et dixi: [6] Stulta super omnes mulieres, non vides luctum nostrum et quae nobis contingunt? [7] Quoniam Sion [c]mater nostra omni tristitia contristatur et humilitate humiliata est et luget validissime. [8] Et nunc, quoniam omnes lugemus et tristes sumus, quoniam omnes contristati sumus, tu autem contristaris in uno filio; [9] [d]interroga enim terram, et dicet tibi, quoniam haec est quae debeat lugere casum tantorum super eam germinantium. [10] Et [e]ex ipsa ab initio omnes nati et alii venient, et ecce [f]paene omnes in perditionem ambulant, et exterminium fit multitudo eorum. [11] Et quis ergo debet lugere magis, nisi haec quae tam magnam multitudinem perdidit, quam tu, quae pro uno doles? Si autem dicis mihi: [12] Quoniam non est planctus meus similis terrae, quoniam fructum ventris mei perdidi, quem [g]cum maeroribus peperi et cum doloribus genui; [13] terra autem secundum viam terrae, abiitque in ea multitudo praesens, quomodo evenit, et ego tibi dico: [14] Sicut tu cum labore peperisti, sic et terra dat fructum suum homini ab initio ei qui fecit eam [15] Nunc ergo retine apud temetipsam dolorem tuum et fortiter fer qui tibi contigerunt casus. [16] Si enim [h]iustificaveris terminum Dei et consilium suum recipies in tempore et in talibus collaudaberis; [17] ingredere ergo in civitatem ad virum tuum. Et dixit ad me: [18] Non faciam neque ingrediar civitatem, sed hic moriar.

[19] Et apposui adhuc loqui ad eam et dixi: [20] Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuadenti. Quot enim casus Sion? Consolare propter dolorem Ierusalem. [21] Vides enim quoniam [i]sanctificatio nostra deserta effecta est, et altare nostrum demolitum est, et templum nostrum destructum est, [22] et [j]psalterium nostrum humiliatum est, et hymnus conticuit, et exsultatio nostra dissoluta est, et [l]lumen candelabri nostri exstinctum est, et arca testamenti nostri direpta est, et sancta nostra contaminata sunt, et nomen quod invocatum est super nos pene profanatum est, et liberi nostri contumeliam passi sunt, et sacerdotes nostri succensi sunt, et levitae nostri in captivitatem abierunt, et [m]virgines nostrae coinquinatae sunt, et mulieres nostrae vim passae sunt, et iusti nostri rapti sunt, et parvuli nostri perditi sunt, et iuvenes nostri servierunt, et fortes nostri invalidi facti sunt, [23] et, quod omnium maius, [n]signaculum Sion, quoniam resignata est de gloria sua, nam [o]et tradita est in manibus eorum qui nos oderunt. [24] Tu ergo excute tuam tristitiam multam, et depone abs te multitudinem dolorum, ut tibi repropitietur Fortis et requiem faciet tibi Altissimus, requietionem laborum.

[25] Et factum est, cum loquebar ad eam, facies eius fulgebat subito et species, coruscus fiebat visus eius, ut essem pavens valde ad eam et cogitarem quid esset hoc. [26] Et ecce subito emisit sonitum vocis magnum timore plenum, ut commoveretur terra a mulieris sono. Et vidi, [27] et ecce amplius mulier non comparebat mihi, sed [p]civitas aedificabatur et locus demonstrabatur de fundamentis magnis, et timui et clamavi voce magna et dixi: [28] Ubi est [q]Uriel angelus qui a principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mentis huius, et factus est finis meus in corruptionem, et oratio mea in improperium.

[29] Et, [r]cum essem loquens ego haec, ecce venit ad me et vidit me. [30] [s]Et ecce eram positus ut mortuus, et intellectus meus alienatus erat, et [t]tenuit dexteram meam et confortavit me et statuit me super pedes meos et dixit mihi: [31] Quid tibi est? et quare conturbatus est intellectus tuus, et sensus cordis tui, et quare conturbaris? et dixi: [32] Quoniam dereliquisti me, et ego quidem feci secundum sermones tuos [u]et exivi in campum, et ecce vidi et video quod non possum enar-

e cp. 10, 45.
f cf. 1 Rg 1, 10, 11.
g cf. Lc 1, 48.
h cf. Lc 1, 58.
i Tb 8, 22; 11, 21; Mt 22, 2.
a cf. Jb 2, 11; Jo 11, 19.
b cf. cp. 9, 39.
c cf. Gal 4, 26.
d cp. 8, 2. — cf. cp. 5, 48, 49.
e v. Sap 7, 1.
f cf. cp. 9, 15.
g Gn 3, 16. — cf. Jo 16, 21.
h cf. 1 Rg 3, 18; Is 39, 8.
i 2 Par 36, 19; Lm 2, 7. — cf. cp. 12, 48.
j cf. Is 24, 8.
l cf. 1 Mc 1, 23.
m Lm 5, 13.
n cf. Jr 22, 24; Ag 2, 24.
o cf. 2 Es 9, 27; Ps 43, 12; 105, 41.
p vr. 42; Ap 21, 10, 14.
q cp. 4, 1; 5, 20.
r cf. Dn 9, 20, 21.
s Ap 1, 17.
t cp. 5, 15. — cf. Dn 8, 17, 18.
u cf. cp. 9, 24.

gelus docet esse Sion cuius splendorem ad contemplandum invitat (29-60).
Visio V (11. 1--12, 52). *In somnio propheta videt aquilam de mari ascendentem, habentem capita tria, duodecim alas et octo contrarias pennas seu pinnacula,*

rare. Et dixit ad me: 33 [v]Sta ut vir, et commovebo te. Et dixi: 34 Loquere, Domine
meus, tu in me; noli me derelinquere, ut non frustra moriar, 35 quoniam vidi
quae non sciebam et audio quae non scio. 36 Aut [x]nunquid sensus meus fallitur, et
anima mea somniat? 37 Nunc ergo deprecor te, ut demonstres servo tuo de
excessu hoc.

Et respondit ad me et dixit: 38 Audi me, et doceam te et dicam tibi de quibus
times; [y]quoniam Altissimus revelavit tibi mysteria multa. 39 [z]Vidit rectam viam
tuam, quoniam sine intermissione contristabaris pro populo tuo et valde lugebas
propter Sion. 40 Hic ergo intellectus visionis, quae tibi apparuit ante paululum:
41 [a]quam vidisti lugentem, inchoasti consolari eam; 42 nunc autem iam speciem
mulieris non vides, sed [b]apparuit tibi civitas aedificari. 43 Et, quoniam enarrabat
tibi de casu filii sui, haec absolutio est: 44 haec mulier, quam vidisti, haec est
Sion, et, quoniam dixit tibi, quam et nunc conspicies ut [b]civitatem aedificatam;
45 et quoniam [c]dixit tibi, quia sterilis fuit triginta annis, propter quod erant anni
scilicet triginta, quando non erat in ea adhuc oblatio oblata. 46 Et factum est,
post annos triginta aedificavit Salomon civitatem, et [d]obtulit oblationes; tunc
fuit quando peperit sterilis filium; 47 et quod tibi dixit quoniam nutrivit eum cum
labore hoc erat habitatio in Ierusalem; 48 et quoniam dixit tibi: [e]Quod filius meus
veniens in suo thalamo mortuus esset et contigisset ei casus, hoc erat quae facta
est ruina Ierusalem. 49 Et ecce vidisti similitudinem eius; et, quoniam filium
lugeret, inchoasti consolari eam; et de his quae contigerunt haec erant tibi ape-
rienda. 50 Et nunc videt Altissimus quoniam ex animo contristatus es, et quoniam
ex toto corde pateris pro ea, [f]ostendit tibi claritatem gloriae eius et pulchritudi-
nem decoris eius. 51 Propterea enim dixi tibi, [g]ut maneres in campo, ubi domus
non est aedificata. 52 Sciebam enim ego, quoniam Altissimus incipiebat tibi osten-
dere haec; 53 propterea dixi tibi, ut venires in agrum ubi non est fundamentum
aedificii. 54 Nec enim poterat opus aedificii hominis sustineri in loco ubi incipie-
batur Altissimi civitas ostendi. 55 Tu ergo noli timere, neque expavescat cor
tuum; sed ingredere et [h]vide splendorem et magnitudinem aedificii, quantum capax
est tibi visus oculorum videre; 56 et post haec audies quantum capit auditus
aurium tuarum audire, 57 [i]Tu enim beatus es prae multis et vocatus es apud Al-
tissimum sicut et pauci. 58 Nocte autem, quae in crastinum futura est, manebis
hic; 59 et ostendet tibi Altissimus eas visiones supremorum, quae faciet Altissimus
his qui habitant super terram a novissimis diebus. 60 Et dormivi illam noctem et
aliam, sicut dixerat mihi.

11. - 1 Et vidi somnium, et ecce [a]ascendebat de mari [b]aquila, cui erant [c]duo-
decim alae pennarum et capita tria. 2 Et vidi, et ecce expandebat alas suas in
omnem terram, et [d]omnes venti caeli insufflabant in eam et colligebantur. 3 Et
vidi, et de pennis eius nascebantur [e]contrariae pennae et ipsae fiebant in penna-
culis minutis et modicis; 4 [f]nam capita eius erant quiescentia, et dimidium caput
erat maius aliorum capitum, sed ipsa quiescebat cum eis. 5 Et vidi, et ecce
aquila volavit in pennis suis et regnavit super terram et super eos qui habitant
in ea. 6 Et vidi quoniam subiecta erant ei omnia sub caelo, et nemo illi contra-
dicebat, neque unus de creatura quae est super terram. 7 Et vidi, et ecce surrexit
aquila super ungues suos et misit vocem pennis suis dicens: 8 Nolite omnes
simul vigilare, dormite unusquisque in loco suo et per tempus vigilate. 9 Capita
autem in novissimo serventur. 10 Et vidi, et ecce [g]vox non exibat de capitibus
eius, sed de medietate corporis eius. 11 Et numeravi [e]contrarias pennas eius, et
ecce ipsae erant octo. 12 Et vidi, et ecce [h] a dextera parte surrexit una penna
et regnavit super omnem terram. 13 Et factum est, cum regnaret, venit ei finis,
et non apparuit locus eius, et sequens exsurrexit et regnabat; ipsa multum tenuit
tempus. 14 E factum est, cum regnaret, et veniebat finis eius, ut non appareret
sicut prior; 15 et ecce vox emissa est illi dicens: 16 Audi, tu quae tanto tempore
tenuisti terram: Haec adnuntio tibi antequam incipias non apparere. 17 Nemo post
te tenebit tempus tuum, sed nec dimidium eius. 18 Et levavit se tertia et tenuit
principatum sicut et priores, et non apparuit et ipsa. 19 Et sic contingebat omni-
bus aliis singulatim principatum gerere, et iterum nusquam comparere. 20 Et vidi,
et ecce in tempore sequentes pennae erigebantur [h]a dextera parte, ut tenerent
et ipsae principatum; et ex his erant quae tenebant, sed tamen statim non com-
parebant. 21 Nam et aliquae ex eis erigebantur, sed non tenebant principatum.
22 Et vidi post haec, et ecce non comparuerunt [i]duodecim pennae et duo [j]pennacula,
23 et nihil supererat in corpore aquilae, nisi duo capita quiescentia et sex penna-
cula, 24 et vidi, et ecce sex pennaculis divisae sunt duae, et manserunt sub capite
quod est ad dexteram partem; nam [l]quattuor manserunt in loco suo. 25 Et vidi,

v v. cp. 6, 13.
x cf. Ecli 34, 2.
y cf. cp. 12, 36.
z cp. 6, 32.
a cp. 9, 38.
b vr. 27.
c cp. 9, 43.
d 3 Rg 8, 62; 2 Par 7, 4.
e vr. 1.
f cf. Is 54, 11, 12.
g cf. vr. 32; cp. 9, 24.
h cf. Ps 47, 12, 13.
i cf. cp. 12, 7.

a cf. Dn 7, 3; Ap 13, 1.
b cf. Dt 28, 49; Ez 17, 3; Dn 7, 4.
c cp. 12, 16. — cf. vr. 22.
d cf. Dn 7, 2.
e vr. 11.
f vr. 29; cp. 12, 22.
g cp. 12, 17.
h vr. 20.
i vr. 1.
j vr. 3, 11.
l cp. 12, 2.

quae omnia sive singula, sive copulata regna in mundo exurgentia et transeuntia significant (11, 1-35) eaqae universa leo de silva (36-12, 9), sive (prout constat ex interpretatione in libro scribenda et docenda sapientibus de populo)

et ecce subalares cogitabant se erigere et tenere principatus: [26] Et vidi, et ecce
una erecta est, sed statim non comparuit, [27] et secundae velocius quam priores
non comparuerunt. [28] Et vidi, et ecce duae, quae superaverunt, apud semetipsas
cogitabant et ipsae regnare; [29] et in eo cum cogitarent, ecce [m]unum quiescen-
tium capitum, quod erat medium, evigilabat, hoc enim erat duorum capitum
maius. [30] Et vidi quoniam completa sunt duo capita secum. [31] Et ecce conversum
est caput cum his qui cum eo erant et comedit duas subalares quae cogitabant
regnare. [32] Hoc autem caput perconterruit omnem terram et dominabatur in ea
his [n]qui habitant terram cum labore multo; et potentatum tenuit orbis terrarum
super omnes alas quae fuerunt. [33] [o]Et vidi post haec, et ecce [p]medium caput
subito non comparuit, et hoc sicut alae. [34] Superaverunt autem duo capita, quae
et ipsa similiter [p]regnaverunt super terram et super eos qui habitant in ea.
[35] Et vidi, et ecce [q]devoravit caput a dextera parte illud quod a laeva.
[36] Et audivi vocem dicentem mihi: Conspice contra te et considera quod vides.
[37] Et vidi, et ecce sicut [r]leo concitatus de silva rugiens, et vidi quoniam emit-
tebat vocem hominis ad aquilam. Et dixit dicens: [38] Audi tu, et loquar ad te,
et dicet Altissimus tibi: [39] Nonne tu es qui superasti de [s]quattuor animalibus,
quae feceram regnare in saeculo meo, et ut per eos veniret finis temporum eorum?
[40] Et [t]quartus veniens devicit omnia animalia quae transierunt, et potentatu tenuit
saeculum cum tremore multo et omnem orbem [u]cum labore pessimo, et inhabi-
tavit tot temporibus orbem terrarum cum dolo. [41] Et iudicasti terram non cum
veritate. [42] Tribulasti enim mansuetos et laesisti quiescentes et dilexisti mendaces
et destruxisti habitationes eorum qui fructificabant et humiliasti muros eorum qui
te non nocuerunt, [43] et ascendit contumelia tua usque ad Altissimum et superbia
tua ad Fortem. [44] Et respexit Altissimus superba tempora, et ecce finita sunt, et
scelera eius completa sunt. [45] Propterea non appareas tu, aquila, et alae tuae
orribiles, et pennacula tua pessima, et capita tua maligna, et ungues tui pessimi,
et omne corpus tuum vanum, [46] [v]uti refrigeretur omnis terra et revertatur liberata
de tua vi et speret iudicium et misericordiam eius qui fecit eam.

12. - [1] Et factum est dum loqueretur leo verba haec ad aquilam, et vidi, [2] et
ecce [a]quod superaverat caput, et non comparuerunt quattuor alae illae, quae ad
eum transierunt, et erectae sunt ut regnarent, et erat [b]regnum eorum exile et
tumultu plenum. [3] Et vidi, et ecce ipsa non apparebant, et omne corpus aquilae
incendebatur, et expavescebat terra valde, et ego a tumultu et excessu mentis et
a magno timore vigilavi et dixi spiritui meo: [4] Ecce tu praestitisti mihi hoc
in eo quod [c]scrutaris vias Altissimi. [5] Ecce adhuc fatigatus sum animo et spiritu
meo invalidus sum valde, et nec modica est in me virtus a multo timore. quam
expavi nocte hac. [6] Nunc ergo orabo Altissimum, ut me confortet usque in finem.
[7] Et dixi: [d]Dominator Domine, [e]si inveni gratiam ante oculos tuos, et [f]si iusti-
ficatus sum apud te prae multis, et si certe ascendit deprecatio mea ante faciem
tuam, [8] conforta me et ostende servo tuo mihi interpretationem et distinctionem
visus horribilis huius, ut plenissime consoleris animam meam. [9] Dignum enim me
habuisti ostendere mihi temporum novissima.

Et dixit ad me: [10] Haec est interpretatio visionis huius: [11] [g]aquilam quam
vidisti ascendentem de mari hoc est regnum quod visum est in visione [h]Danieli
fratri tuo; [12] sed non est illi interpretatum, quoniam ego nunc tibi interpretor.
[13] Ecce dies veniunt, et exsurget regnum super terram, et erit timor acrior omnium
regnorum quae fuerunt ante eum. [14] Regnabunt autem in ea reges duodecim, unus
post unum; [15] nam secundus incipiet regnare et [i]ipse tenebit amplius tempus
prae duodecim. [16] Haec est interpretatio [j]duodecim alarum quas vidisti. [17] Et,
quam audisti vocem [l]quae locuta est non de capitibus eius exeuntem, sed de
medio corporis eius. [18] haec est interpretatio, quoniam post tempus regni illius
nascentur contentiones non modicae, et periclitabitur ut cadat, et non cadet tunc,
sed iterum constituetur in suum initium. [19] Et, quoniam vidisti [m]subalares octo
cohaerentes alis eius, [20] haec est interpretatio: exsurgent in ipso octo reges, quo-
rum erunt tempora levia et anni citati, et [n]duo quidem ex ipsis perient. [21] Appro-
pinquante autem tempore medio, quattuor servabuntur in tempore, cum incipiet
appropinquare tempus eius ut finiatur: [o]duo vero in finem servabuntur. [22] Et, quo-
niam vidisti [p]tria capita quiescentia, [23] haec est interpretatio: [q]in novissimis
eius suscitabit Altissimus tria regna et revocabit in ea multa, et dominabuntur
terram, [24] et qui habitant in ea cum [r]labore multo super omnes qui fuerunt ante
hos, propter hoc ipsi vocati sunt capita aquilae. [25] Isti enim erunt qui recapitu-
labunt impietates eius et qui perficient novissima eius. [26] Et, quoniam vidisti
[s]caput maius non apparens, haec est interpretatio eius, quoniam unus ex eis

m vr. 4: cp. 12, 22.
n cp. 12, 24.
o cp. 12, 26.
p cf. cp. 12, 22.
p cf. cp. 12, 27, 28.
r cp. 12, 31. — cf. Ap 5, 5.
s Dn 7, 3.
t Dn 7, 7, 19, 23. — cf. cp. 12, 11.
u vr. 32; cp. 12, 24.
v cf. Is 28, 12.
a cp. 11, 35.
b vr. 30.
c cf. cp. 4, 2; 5, 34.
d v. cp. 4, 38.
e v. cp. 4, 44.
f cf. cp. 10, 57.
g cp. 11, 1.
h Dn 7, 7.
i cf. cp. 11, 17.
j cp. 11, 1.
l cp. 11, 10.
m cf. cp. 11, 3, 11.
n cf. cp. 11, 22.
o cf. cp. 11, 24.
p cp. 11, 1, 4.
q cf. cp. 8, 50.
r cp. 11, 32, 40.
s cf. cp. 11, 33.

super lectum suum morietur, et tamen cum tormentis. 27 Nam duo qui persevera-
verint, gladius eos comedet. 28 [t]Unius enim gladius comedet qui cum eo; sed
tamen hic gladio in novissimis cadet. 29 Et, quoniam vidisti [u]duas subalares
traicientes super caput quod est in dextera parte, 30 haec est interpretatio: hi
sunt quos conservavit Altissimus in finem suum, hoc est [v]regnum exile et turba-
tionis plenum. 31 [w]Sicut vidisti et leonem, quem vidisti de silva evigilantem et
rugientem et loquentem ad aquilam et arguentem eam et iniustitias ipsius, per
omnes sermones eius sicut audisti, 32 hic est ventus quem servavit Altissimus in
finem ad eos et impietates ipsorum; et [x]arguet illos et incutiet coram ipsis
discerptiones eorum. 33 Statuet enim eos in iudicio vivos, et erit, cum arguerit
eos, tunc corripiet eos. 34 Nam residuum populum meum liberabit cum miseria,
qui salvati sunt [y]super fines meos, et iucundabit eos quoadusque veniet finis,
dies iudicii, [z]de quo locutus sum tibi ab initio.

35 Hoc somnium quod vidisti, et hae interpretationes. 36 Tu ergo solus dignus
fuisti scire Altissimi secretum hoc. 37 [a]Scribe ergo omnia ista in libro quae vidisti
et pone ea in loco abscondito 38 et [b]docebis ea sapientes de populo tuo, quorum
corda scis posse capere et servare secreta haec. 39 Tu autem adhuc sustine hic
alios [c]dies septem, ut tibi ostendatur quidquid visum fuerit Altissimo ostendere
tibi. 40 Et profectus est a me.

[d]Et factum est, cum audisset omnis populus quoniam pertransierunt septem
dies, et ego non fuissem reversus in civitatem, et congregavit se omnis a minimo
usque ad maximum et venit ad me et dixerunt mihi dicentes: 41 Quid peccavimus
tibi et quid iniuste egimus in te, quoniam derelinquens nos sedisti in loco hoc?
42 Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis sicut [e]botrus de vinea et sicut
[f]lucerna in loco obscuro et sicut [g]portus et navis salvata a tempestate; 43 aut
non sufficiunt nobis mala quae contingunt? 44 Si ergo tu nos dereliqueris, [h]quanto
nobis erat melius si essemus succensi et nos cum [i]incendio Sion? 45 [j]Nec enim
nos sumus meliores eorum qui ibi mortui sunt. Et ploraverunt voce magna. Et
respondi ad eos et dixi: 46 Confide, Israel, et noli tristari tu, domus Iacob. 47 Est
enim memoria vestri coram Altissimo, et Fortis non est oblitus vestri in tenta-
tione. 48 Ego enim non dereliqui vos neque excessi a vobis; sed veni in hunc locum
ut deprecarer pro [l]desolatione Sion, ut quaererem misericordiam pro [m]humilitate
sanctificationis vestrae. 49 Et nunc ite unusquisque vestrum in domum suam, et
ego veniam ad vos post dies istos. 50 Et profectus est populus sicut dixi ei in
civitatem; 51 ego autem sedi in campo septem diebus, [n]sicut mihi mandavit et
[o]manducabam de floribus solummodo agri: de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

13. - 1 Et factum est [a]post dies septem, et somniavi somnium nocte, 2 et
[b]ecce de mari ventus exsurgebat, ut conturbaret omnes fluctus eius. 3 Et vidi
et ecce convalescebat ille homo [c]cum milibus caeli; et, [d]ubi vultum suum vertebat
ut consideraret, tremebant omnia quae sub eo videbantur. 4 Et ubicumque exibat
vox de ore eius, ardescebant omnes qui audiebant voces eius, sicut quiescet terra,
quando senserit ignem. 5 [e]Et vidi post haec, et ecce congregabatur multitudo homi-
num, quorum non erat numerus de quattuor ventis caeli, ut debellarent hominem qui
ascenderat de mari. 6 Et vidi, et ecce sibimetipsi sculpserat [f]montem magnum et vo-
lavit super eum; 7 ego autem quaesivi videre regionem vel locum, unde sculptus es-
set mons, et non potui. 8 Et post haec vidi, et ecce omnes qui congregati sunt ad
eum, ut expugnarent eum, timebant valde, tamen audebant pugnare. 9 Et ecce, ut
vidit impetum multitudinis venientis, non levavit manum suam neque frameam te-
nebat neque aliquod vas bellicosum, nisi solummodo ut vidi, 10 [g]quoniam emisit de
ore suo sicut flatum ignis et de labiis eius spiritus flammae et de lingua eius emit-
tebat scintillas et tempestates, et commixta sunt omnia simul, hic flatus ignis et
spiritus flammae et multitudo tempestatis, 11 et concidit super multitudinem in im-
petu, quae praeparata erat pugnare, et succendit omnes, ut subito nihil videretur
de innumerabili multitudine, nisi solummodo [h]pulvis et fumi odor; et vidi et exti-
mui. 12 Et post haec vidi ipsum hominem descendentem de monte et vocantem ad
se [i]multitudinem aliam pacificam, 13 et accedebat ad eum vultus hominum mul-
torum, quorundam gaudentium, quorundam tristantium, aliqui vero alligati, aliqui
[j]adducentes ex eis qui offerebantur. Et aegrotavi a multitudine pavoris et experge-
factus sum et dixi: 14 Tu ab initio demonstrasti servo tuo mirabilia haec et [l]di-
gnum me habuisti ut susciperes deprecationem meam; 15 et nunc demonstra mihi
adhuc interpretationem somnii huius. 16 Sicut enim existimo in sensu meo, [m]vae
qui derelicti fuerunt in diebus illis! et multo plus vae his qui non sunt derelicti!
17 Qui enim non sunt derelicti tristes erant. 18 Intelligo nunc quae sunt reposita in
novissimis diebus et occurrent eis, sed et his qui derelicti sunt; 19 propter hoc ve-

t cf. cp. 11, 35.
u cf. vr. 21; cp. 11, 24.
v vr. 2.
w v. cp. 11, 37-46.
x cp. 13, 37.
y cp. 9, 8; 13, 48.
z cf. cp. 7, 33.
a cf. Ap 1, 19.
b cf. cp. 14, 26.
c vr. 51; cp. 9, 23.
d cf. cp. 5, 16-19.
e Is 24, 13; Mic 7, 1.
f 2 Pt 1, 19.
g cf. Ps 106, 30.
h cf. Ex 14, 12.
i cf. 2 Es 1, 3; 2, 3, 13, 17.
j cf. 3 Rg 19, 4; 1 Mc 13, 5.
l cp. 3, 2.
m v. cp. 10, 21.
n vr. 39.
o cp. 9, 24.
a cp. 12, 39, 51.
b cf. Dn 7, 2.
c (Dn 7, 13).
d cf. Ap 20, 11.
e vr. 34. — cf. Ap 20, 8, 9.
f vr. 35, 36.
g Is 11, 4; 2 Th 2, 8; Ap 11, 5.
h Ez 28, 18.
i vr. 39.
j cf. Is 66, 20.
l cf. cp. 12, 9.
m vr. 22.

nerunt enim in pericula magna et necessitates multas, sicut ostendunt somnia haec. 20 Attamen facilius est periclitantem venire in hunc, quam [n]pertransire, sicut nubem a saeculo, et nunc videre quae contingunt in novissimo.

Et respondit ad me et dixit: 21 Et visionis interpretationem dicam tibi, et de quibus locutus es adaperiam tibi. 22 [o]Quoniam de his dixisti qui derelicti sunt haec est interpretatio: 23 qui aufert periculum illo tempore [p]hic se custodivit, qui in periculo inciderunt hi sunt [q]qui habent opera et [r]fidem ad Fortissimum. 24 Scito ergo quoniam magis beatificati sunt qui derelicti, super eos qui mortui sunt. 25 Hae interpretationes visionis, quia [s]vidisti virum ascendentem de corde maris, 26 ipse est quem conservat Altissimus multis temporibus, qui [t]per semetipsum liberabit creaturam suam; et ipse disponet, qui derelicti sunt; 27 et, [u]quoniam vidisti de ore eius exire ut spiritum et ignem et tempestatem, 28 et quoniam non tenebat frameam neque vas bellicosum; corrupit enim impetus eius multitudinem, quae venerat expugnare eum; haec est interpretatio: 29 ecce dies veniunt, quando incipiet Altissimus [v]liberare eos qui super terram sunt 30 et [x]veniet in excessu mentis super eos qui inhabitant terram. 31 Et [y]alii alios cogitabunt debellare, civitas civitatem et locus locum et gens adversus gentem et regnum adversus regnum. 32 Et erit, cum fient haec et contingent signa [z]quae ante ostendi tibi, et [a]tunc revelabitur Filius meus, quem vidisti, ut virum ascendentem. 33 Et erit, quando audierint omnes gentes vocem eius, et derelinquet unusquisque in regione sua bellum suum, quod habent ad alterutrum; 34 et [b]colligetur in unum multitudo innumerabilis, sicut volentes venire et expugnare eum. 35 [c]Ipse autem stabit super cacumen montis Sion. 36 [d]Sion autem veniet et ostendetur omnibus parata et aedificata, sicut vidisti [e]montem sculpi [f]sine manibus. 37 Ipse autem [g]Filius meus [h]arguet quae adinvenerunt gentes, impietates eorum has quae [i]tempestati appropinquaverunt propter mala cogitamenta eorum et cruciamenta quibus incipient cruciari; 38 quae adsimilatae sunt flammae, et perdet eos sine labore per legem quae igni adsimilata est. 39 Et quoniam vidisti eum colligentem ad se [j]aliam multitudinem pacificam, 40 hae sunt decem tribus, quae captivae factae sunt de terra sua in diebus Osee regis, [l]quem captivum duxit Salmanasar rex Assyriorum et transtulit eos trans flumen, et translati sunt in terram aliam; 41 ipsi autem sibi dederunt consilium hoc, ut derelinquerent multitudinem gentium et proficiscerentur in ulteriorem regionem, ubi nunquam inhabitavit genus humanum, 42 vel ibi observare legitima sua, quae non fuerant servantes in regione sua. 43 Per introitus autem angustos fluminis [m]Euphraten introierunt. 44 Fecit enim eis tunc Altissimus signa et [n]statuit venas fluminis usquequo transirent, 45 per eam enim regionem erat via multa itineris, anni unius et dimidii; nam regio illa vocatur Arsareth. 46 Tunc inhabitaverunt ibi usque in novissimo tempore, et nunc iterum, cum coeperint venire, 47 iterum Altissimus [o]statuet venas fluminis, ut possint transire; propter haec vidisti multitudinem cum pace. 48 Sed et qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inveniuntur [p]intra terminum meum. 49 Factum erit ergo, quando incipiet perdere multitudinem earum, quae collectae sunt gentes, proteget eos qui superaverunt populum. 50 Et tunc ostendet eis multa plurima portenta.

51 Et dixi ego: [q]Dominator Domine, hoc mihi ostende, propter quod vidi [r]virum ascendentem de corde maris. Et dixit mihi: 52 Sicut non potes haec vel scrutari, vel scire quae sunt in profundo maris, sic non poterit quisque super terram videre [s]Filium meum vel eos qui cum eo sunt, nisi in [t]tempore diei. 53 Haec est interpretatio somnii quod vidisti et propter quod illuminatus es hic solus; 54 dereliquisti enim tuam et circa meam vacasti legem et quaesisti. 55 Vitam enim tuam disposuisti in sapientia et [u]sensum tuum vocasti matrem, 56 et propter hoc ostendi tibi merces apud Altissimum. Erit enim post alios tres dies ad te alia loquar et exponam tibi gravia et mirabilia. 57 Et profectus sum et transii in campum multum glorificans et laudans Altissimum de mirabilibus quae per tempus faciebat, 58 et [v]quoniam gubernat ipsum, et quae sunt in temporibus illata. Et sedi ibi tribus diebus.

14. - 1 Et factum est [a]tertio die, et ego sedebam sub quercu, 2 et ecce vox exivit contra me de rubo et dixit: Esdra, Esdra. Et dixi: Ecce ego, Domine, et [b]surrexi super pedes meos.

Et dixit ad me: 3 Revelans revelatus sum [c]super rubum et locutus sum Moysi quando populus meus serviebat in Aegypto. 4 Et misi eum et eduxi populum meum de Aegypto et adduxi eum super montem Sina et [d]detinebam eum apud me diebus multis. 5 Et enarravi ei mirabilia multa et ostendi ei temporum secreta et finem et praecepi ei dicens: 6 Haec in palam facies verba, et haec abscondes. 7 Et nunc tibi dico: 8 Signa quae demonstravi et somnia quae vidisti, et interpre-

n cf. Jb 7, 9.
o vr. 16, 19.
p cf. Ap 3, 10.
q v. cp. 8, 33.
r cf. cp. 9, 7; Rm 3, 28.
s vr. 2, 3, 5, 51.
t cf. 1 Pt 2, 24.
u vr. 9, 10.
v cf. Lc 21, 28.
x cf. Lc 21, 26.
y cf. Is 19, 2; Mt 24, 7 etc.
z v. cp. 5, 4-9; 6, 18-28.
a vr. 3, 5.
b vr. 5; Ap 19, 19; 20, 8.
c Ps 2, 6; Ap 14, 1.
d v. cp. 8, 52.
e vr. 6, 7.
f cf. Dn 2, 34.
g vr. 32; cp. 7, 28.
h cp. 12, 32.
i vr. 10, 11.
j vr. 12.
l cf. 4 Rg 17, 6.
m cf. Ap 16, 12.
n cf. Js 3, 15, 16.
o cf. Is 11, 15, 16.
p cp. 9, 8; 12, 34.
q v. cp. 4, 38.
r vr. 2, 3, 5, 25.
s vr. 32, 37.
t cf. Lc 17, 22, 24.
u Ecli 15, 2. — cf. Pro 7, 4.
v cf. Ac 1, 7.
a cf. cp. 13, 56.
b v. cp. 6, 17.
c v. Ex 3, 2-8.
d Ex 24, 18.

cros iam combustos restituere (10-36), eosque quinque scribis dictare. Itaque conscripti sunt libri ducenti quattuor, quorum priores viginti quattuor omnibus tradendi erunt, ceteri vero quasi apocryphi, sapientibus reponendi (37-50).

tationes quas tu vidisti in corde tuo repone ea; 9 tu enim recipieris ab omnibus,
converteris residuus cum consilio meo et cum [e]similibus tuis, usquequo finiantur
tempora; 10 quoniam [f]saeculum perdidit iuventutem suam, et tempora appropin-
quant senescere. 11 Duodecim enim partibus divisum est saeculum, et transie-
runt eius decima et dimidium decimae partis. 12 Supersunt autem eius post
medium decimae partis. 13 Nunc ergo [g]dispone domum tuam et corripe popu-
lum tuum et consolare humiles eorum et renuntia iam corruptelae 14 et di-
mitte abs te mortales cogitationes et [h]proice abs te pondera humana et exsue
te iam infirmam naturam et repone in unam partem molestissima tibi cogita-
menta et festina transmigrare a temporibus his; 15 quae enim vidisti nunc con-
tigisse mala, iterum horum deteriora facient; 16 quantum enim invalidum
fiet saeculum a senectute, [i]tantum multiplicabuntur super inhabitantes mala.
17 [j]Prolongavit enim se magis veritas et appropinquavit mendacium. Iam enim
festinat venire [l]quam vidisti visionem.
18 Et respondi et dixi coram te, Domine: 19 Ecce enim ego abibo, [m]sicut
praecepisti mihi, et corripiam praesentem populum. Qui autem iterum nati fuerint,
quis commonebit? 20 Positum est ergo saeculum in tenebris et qui inhabitant
in eo sine lumine. 21 [n]Quoniam lex tua incensa est, propter quod nemo scit
quae a te facta sunt, vel quae incipient opera. 22 [o]Si enim inveni in te gratiam,
[p]immitte in me Spiritum sanctum, et scribam omne quod factum est in saeculo
ab initio, quae erant in lege tua scripta ut possint homines invenire semitam,
et qui voluerint vivere in novissimis vivant.
23 Et respondit ad me et dixit: Vadens congrega populum et dices ad eos,
[q]ut non quaerant te diebus quadraginta. 24 Tu autem praepara tibi buxos multos
et accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum et Asiel, quinque hos
qui [r]parati sunt ad scribendum velociter, 25 et venias huc, et ego accendam
in corde tuo [s]lucernam intellectus, quae non exstinguetur quoadusque finiantur
quae incipies scribere. 26 Et tunc perfectis quaedam palam facies, [t]quaedam
sapientibus absconse trades, in crastinum enim hac hora incipies scribere.
27 Et profectus sum, sicut mihi praecepit, et congregavi omnem populum
et dixi: 28 [u]Audi, Israël, verba haec: 29 [v]peregrinati sunt patres nostri ab initio
in Aegypto et liberati sunt inde 30 et [x]acceperunt legem vitae, quam non custo-
dierunt, quam et vos post eos transgressi estis; 31 et data est vobis terra in
sortem; et terra Sion et patres vestri et vos iniquitatem fecistis et non servastis
vias, quas praecepit vobis Altissimus; 32 et, [y]iustus iudex cum sit, abstulit
a vobis in tempore quod donaverat. 33 Et nunc vos hic estis, et fratres vestri
introrsum vestrum sunt. 34 Si ergo imperaveritis sensui vestro et erudieritis cor
vestrum, vivi conservati eritis et post mortem misericordiam consequemini.
35 [z]Iudicium enim post mortem veniet, [a]quando iterum reviviscemus, et [b]tunc
iustorum nomina parebunt, et [c]impiorum facta ostendentur. 36 Ad me igitur
nemo accedat nunc neque requirat me usque [d]dies quadraginta. 37 Et [e]accepi
quinque viros, sicut mandavit mihi, et profecti sumus in campum et mansimus
ibi, 38 et factus sum in crastinum, et ecce vox vocavit me dicens: Esdra, [f]aperi
os tuum et bibe quo te potavero. 39 Et aperui os meum, et ecce calix plenus
porrigebatur mihi: hoc erat plenum sicut aqua, color autem eius ut ignis similis.
40 Et accepi et bibi, et in eo, cum bibissem, cor meum cruciabatur intellectu,
et in pectus meum increscebat sapientia. Nam spiritus meus conservabatur me-
moria, 41 et [g]apertum est os meum et non est clausum amplius. 42 Altissimus
dedit intellectum quinque viris, et scripserunt quae dicebantur excessiones noctis,
quas non sciebant. 43 Nocte autem manducabant panem; ego autem per diem
loquebar et per noctem non tacebam. 44 Scripti sunt autem per [d]quadraginta
dies libri ducenti quattuor. 45 Et factum est, cum complevissent quadraginta
dies, locutus est Altissimus dicens: Priora quae scripsisti in palam pone, et legant
digni et indigni; 46 novissimos autem septuaginta conservabis, ut tradas eos
sapientibus de populo tuo. 47 In his enim est vena intellectus et [h]sapientiae
fons [i]et scientiae flumen. Et feci sic.

15. - 1 Ecce loquere in aures plebis meae sermones prophetiae, [a]quos immi-
sero in os tuum, dicit Dominus, 2 et fac ut [b]in charta scribantur quoniam [c]fideles
et veri sunt. 3 Ne timeas a cogitationibus adversum te, nec turbent te incredu-
litates dicentium; [d]quoniam omnis incredulus in incredulitate sua morietur.
5 Ecce ego induco, dicit Dominus, super orbem terrarum mala, [e]gladium et
famem et mortem et interitum. 6 Propter quod superpolluit iniquitas omnem
terram et [f]adimpleta sunt opera nociva illorum. 7 Propterea dicit Dominus:
8 Iam non silebo de impietatibus eorum quae irreligiose agunt, nec sustinebo

e cp. 8, 51, 62.
f cf. cp. 4, 26; 6, 20; Ps 101, 27.
g cf. 4 Rg 20, 1.
h Heb 12, 1. — cf. 2 Cor 5, 4.
i cf. Mt 24, 8.
j cp. 5, 1.
l cp. 11, 1 sqq.
m cf. vr. 13.
n cf. cp. 10, 22.
o v. cp. 4, 44.
p cf. aSp 9, 17; 2 Pt 1, 21.
q vr. 36, 44, 45. — cf. Ex 24, 18.
r v. 1 Es 7, 6.
s Ps 118, 105; Pro 6, 23; 20, 27. — cf. Sap 5, 6; 7, 10.
t cf. cp. 12, 38.
u cf. Dt 5, 1; 6, 4; 9, 1; 20, 3.
v Ex 22, 21. — cf. Gn 47, 4.
x cp. 9, 32; Ac 7, 53.
y Ps 7, 12; 2 Mc 12, 5, 41. — cf. Dn 9, 14.
z Heb 9, 27.
a cf. Sap 5, 16.
b Dn 12, 1, 2.
c Ec 12, 14; Ecli 11, 28. — cf. 1 Cor 4, 5.
d vr. 23.
e vr. 24.
f cf. Ez 3, 1, 2.
g cp. 9, 28. — cf. Ez 24, 27.
h Bar 3, 12. — cf. Jo 4, 10, 14.
i cf. Ecli 24, 35, 36.
a v. Nm 23, 5.
b 2 Jo 12.
c Ap 22, 6.
d cf. Ez 3, 19.
e cf. Ez 14, 21.
f cf. Gn 15, 16; Mt 23, 32; 1 Th 2, 16.

in his quae inique exercent: ecce [g]sanguis innoxius et iustus clamat ad me, et
animae iustorum clamant perseveranter. 9 Vindicans vindicabo illos, dicit Domi-
nus, et accipiam omnem sanguinem innoxium ex illis ad me. 10 Ecce [h]populus
meus quasi grex ad occisionem ducitur, iam non patiar illum [i]habitare in terra
Aegypti; 11 sed [j]educam eum in manu potenti et bracchio excelso et percutiam
plaga sicut prius et corrumpam omnem terram eius. 12 Lugebit [l]Aegyptus, et
fundamenta eius plaga verberata et castigatione quas inducet ei Deus; 13 luge-
bunt cultores operantes terram, quoniam deficient semina eorum ab uredine et
grandine et [m]a sidere terribili. 14 [n]Vae saeculo et qui habitant in eo! 15 quia
appropinquavit gladius et contritio eorum, et [o]exsurget gens contra gentem ad
pugnam, et rhomphaea in manibus eorum; 16 erit enim inconstabilitio hominibus,
et alii aliis invalescentes non curabunt regem suum, et principes viae gestorum
suorum in potentia sua; 17 concupiscet enim homo in civitatem ire et non
poterit. 18 Propter superbiam enim eorum civitates turbabuntur, domus exteren-
tur, homines metuent. 19 [p]Non miserebitur homo proximum suum ad irritum
faciendum domos eorum in gladium, ad diripiendas substantias eorum propter
famem panis et tribulationem multam.

20 Ecce ego convoco, dicit Deus, omnes reges terrae ad me verendum, qui sunt
ab oriente et ab austro et ab euro et a Libano, [q]ad convertendos in se et reddere
quae dederunt illis. 21 Sicut faciunt usque hodie electis meis, sic faciam, et
[r]reddam in sinu eorum. Haec dicit Dominus Deus: 22 Non parcet dextera mea
super peccatores, [s]nec cessabit rhomphaea super effundentes sanguinem innoxium
super terram. 23 [t]Exiit ignis ab ira eius et devoravit fundamenta terrae et pec-
catores quasi stramen incensum. 24 Vae eis qui peccant et non observant mandata
mea, dicit Dominus! 25 Non parcam illis. Discedite, filii, a potestate. Nolite
contaminare sanctificationem meam; 26 quoniam novit Dominus omnes qui delin-
quunt in illum, propterea tradidit eos in mortem et in occisionem. 27 Iam
enim venerunt super orbem terrarum mala, et manebitis in illis; non enim
liberabit vos Deus, propter quod peccastis in eum.

28 Ecce visio orribilis, et facies illius ab oriente. 29 Et exient nationes [u]draco-
num Arabum in curribus multis, et sicut flatus eorum numerus fertur super
terram, ut iam timeant et trepident omnes qui illos audient. 30 Carmonii insa-
nientes in ira et exient [v]ut apri de silva et advenient de virtute magna et consta-
bunt in pugnam cum illis et vastabunt portionem terrae Assyriorum. 31 Et post
haec supervalescent dracones nativitatis suae memores et convertent se conspi-
rantes in virtute magna ad persequendos eos. 32 Isti turbabuntur et silebunt in
virtute illorum et convertent pedes suos in fugam; 33 et a territorio Assyriorum
subsessor obsidebit eos et consumet unum ex illis, et erit timor et tremor in
exercitu illorum, et [x]contentio in reges ipsorum. 34 Ecce [y]nubes ab oriente et
septentrione usque ad meridianum, et facies earum horrida valde, plena irae et
procellae; 35 et collident se invicem, et collident [z]sidus copiosum super terram
et sidus illorum, et [a]erit sanguis a gladio usque ad ventrem, 36 et fimus hominis
usque ad substramen cameli, et erit timor et tremor multus super terram, 37 et
horrebunt qui videbunt iram illam, et tremor apprehendet illos. Et post haec
movebunt [b]nimbi copiosi 38 a meridiano et septentrione, et portio alia ab occi-
dente; 39 et superinvalescent venti ab oriente et recludent eam et nubem, quam
suscitavit in ira, et [z]sidus ad faciendam exterritationem ad orientalem ventum et
occidentem violabitur; 40 et exaltabuntur [y]nubes magnae et validae plenae irae,
et [z]sidus, ut exterreant omnem terram et inhabitantes eam et infundent super
omnem locum altum et eminentem sidus terribile, 41 ignem et grandinem et
rhomphaeas volantes et aquas multas, ut etiam impleantur omnes campi et
omnes rivi plenitudine aquarum multarum. 42 Et demolientur civitates et
muros et montes et colles et ligna silvarum, et faenum pratorum et frumenta
eorum. 43 Et [c]transibunt constantes usque ad Babylonem et [d]exterent eam;
44 convenient ad ipsam et circuibunt eam et effundent sidus et omnem iram super
eam, et [e]subibit pulvis et fumus usque in caelum, et [f]omnes in circuitu luge-
bunt eam; 45 et qui sub ea remanserint, servient his qui exterruerunt.

46 Et tu [g]Asia, concors in spem Babylonis et gloria personae eius, 47 vae
tibi, misera, propter quod adsimilasti ei et [h]ornasti filias tuas in fornicatione,
ad placendum et gloriandum in amatoribus tuis, qui tecum cupierunt semper
fornicari. 48 Odibilem imitata es in omnibus operibus eius et in adinventionibus
eius; propterea dicit Deus: 49 Immittam tibi mala, [i]viduitatem, paupertatem
et famem et gladium et pestem ad devastandas domos tuas a violatione et
morte et gloria virtutis tuae. 50 [j]Sicut flos siccabitur, cum exsurget ardor qui

g Ap 6, 10. — cf. Gn 4, 10.
h Is 53, 7.
i cf. 4 Rg 25, 26.
j v. Dt 4, 34.
l cp. 16, 1 — v. Is 19, 1-15; Ez 32, 2-16.
m vr. 35, 40. — cf. Ap 8, 10; 9, 1.
n Ap 8, 13; 12, 12.
o v. cp. 13, 31.
p cf. Dt 28, 54, 55.
q cf. Zc 14, 13.
r Ps 78, 12.
s cf. vr. 8.
t cp. 16, 9. — v. Dt 32, 22.
u cf. Is 30, 6.
v Ps 79, 14.
x vr. 16.
y vr. 40.
z vr. 13.
a cf. Ap 14, 20.
b cf. Dn 7, 2.
c cf. Ap 18, 2.
d vr. 60.
e cf. Ap 19, 3.
f Ap 18, 9.
g cp. 16, 1. — cf. 1 Mc 8, 6.
h cf. Ez 16, 23; Ap 17, 2.
i cf. Ap 18, 7, 8.
j cf. Jb 14, 2; Jc 1, 9, 10.

emissus est super te, 51 infirmaberis ut paupercula plagata et castigata a mulieri-
bus, ut non possint te suscipere potentes et amatores. 52 Nunquid ego sic [l]zelabor
te, dicit Dominus, 53 nisi occidisses electos meos in omni tempore exaltans percus-
sionem manuum et dicens super mortem eorum, [m]cum inebriata esses: 54 [n]Exorna
speciem vultus tui? 55 [o]Merces fornicationis tuae in sinu tuo, propter hoc reddi-
tionem accipies. 56 Sicut facies electis meis, dicit Dominus, sic faciet tibi Deus et
tradet te in malum. 57 Et nati tui fame interient, et tu rhomphaea cades, et civi-
tates tuae conterentur, et omnes tui in campo gladio cadent. 58 Et qui sunt in
montibus fame peribunt et [p]manducabunt carnes suas et sanguinem bibent a fame
panis et siti aquae. 59 Infelix per maria venies et rursum accipies mala. 60 Et in
transitu allident [q]civitatem occisam et exterent aliquam portionem terrae tuae et
partem gloriae tuae exterminabunt, rursum revertentes ad Babylonem [r]subversam.
61 Et demolita eris illis [s]pro stipula, et ipsi erunt tibi ignis; 62 et devorabunt te et
civitates tuas, terram tuam et montes tuos; omnes silvas tuas et lignum fructi-
ferum igni comburent. 63 Filios tuos captivos ducent et censum tuum in praedam
habebunt et gloriam faciei tuae exterminabunt.
16. - 1 Vae tibi, Babylon et [a]Asia; vae tibi, [b]Aegypte et Syria! 2 [c]Prae-
cingite vos saccis et [d]ciliciis et plangite filios vestros et dolete, quoniam appro-
pinquavit contritio vestra. 3 Immissus est vobis gladius, et quis est qui avertat
illum? 4 [e]Immissus est in vobis ignis, et quis est qui exstinguat illum? 5 Im-
missa sunt vobis mala, et quis est qui repellat ea? 6 Nunquid repellet aliquis
[f]leonem esurientem in silva, aut [g]exstinguet ignem in stipula, mox quando coe-
perit ardere? 7 Nunquid [h]repellet aliquis sagittam a sagittario forti missam?
8 Dominus fortis immittit mala, et quis est qui repellat ea? 9 [i]Exiit ignis ex
iracundia eius, et quis est qui exstinguat eum? 10 [j]Coruscabit, et quis non time-
bit? Tonabit, et quis non pavebit? 11 Dominus comminabitur, et quis non funditus
conteretur a facie ipsius? 12 Terra tremuit et fundamenta eius, mare fluctuat
de profundo, et fluctus eius disturbabuntur, et [m]pisces eius [n]a facie Domini
et a gloria virtutis eius; 13 quoniam fortis dextera eius quae arcum tendit, sagittae
eius [o]acutae quae ab ipso mittuntur [p]non deficient, cum coeperint mitti in fines
terrae. 14 Ecce mittuntur mala et non revertentur, donec veniant super terram;
15 ignis succenditur et non exstinguetur, donec consumat fundamenta terrae.
16 Quemadmodum non redit sagitta missa a valido sagittario, sic non revertentur
mala quae missa fuerint in terram. 17 Vae mihi, vae mihi! quis me liberabit
in illis diebus?
18 [q]Initium dolorum et multi gemitus, initium famis et multi interitus, initium
bellorum et formidabunt potestates, initium malorum et trepidabunt omnes.
19 In his quid faciam, cum venerint mala? 20 Ecce fames et plaga et [r]tribu-
latio et angustia, [s]missa sunt flagella in emendatione, 21 et in his omnibus se non
convertent ab iniquitatibus suis neque flagellorum memores erunt semper. 22 Ecce
erit annonae vilitas super terram, [t]sic ut putent sibi esse directam pacem, et
tunc germinabunt mala super terram, gladius, fames et magna confusio. 23 A
fame enim plurimi qui inhabitant terram interient, et gladius perdet ceteros
qui superaverint a fame, 24 et mortui [u]sicut stercora proicientur, et non erit
qui consoletur eos. Derelinquetur enim terra deserta, et civitates eius deicientur.
25 Non derelinquetur qui colat terram et qui seminet eam. 26 Ligna dabunt
fructus, et quis vindemiabit illa? 27 Uva matura fiet, et [v]quis calcabit illam?
erit enim locis magna desertio; 28 cupiet enim homo hominem videre vel vocem
eius audire. 29 [x]Relinquentur enim de civitate decem et duo de agro, qui ab-
sconderint se in densis nemoribus et [y]scissuris petrarum. 30 [z]Quemadmodum
derelinquuntur in oliveto et singulis arboribus tres aut quattuor olivae, 31 aut
sicut in vinea vindemiata racemi relinquuntur ab his qui diligenter vineam scru-
tantur; 32 sic relinquentur in diebus illis tres aut quattuor ab scrutantibus domos
eorum in rhomphaea. 33 Et relinquetur terra deserta, et agri eius inveterabunt,
et viae eius et omnes semitae eius germinabunt spinas, eo quod non transient
homines per eam. 34 [a]Lugebunt virgines non habentes sponsos, lugebunt mulieres
non habentes viros, lugebunt filiae earum non habentes adiutorium: 35 sponsi
earum in bello consumentur, et viri earum in fame exterentur. 36 Audite vero
ista et cognoscite ea, servi Domini. 37 Ecce verbum Domini excipite illud: ne
diis credatis, de quibus dicit Dominus. 38 Ecce appropinquant mala et non tar-
dant. 39 [b]Quemadmodum praegnans, cum parit in nono mense filium suum,
appropinquante hora partus eius, ante horas duas vel tres dolores circumeunt
ventrem eius et, prodeunte infante de ventre, non tardabunt uno puncto; 40 sic
non morabuntur mala ad prodeundum super terram, et saeculum gemet, et

l cf. Nh 1, 2.
m Ap 17, 6.
n cf. cp. 16, 51; Jr 4, 30.
o cf. Mic 1, 7.
p cf. Is 9, 20; 49, 26. — v. Dt 28, 53-57.
q cf. Ap 18, 7.
r vr. 43.
s cf. cp. 16, 6; Is 47, 14.

a cp. 15, 46.
b v. cp. 15, 12.
c v. 2 Rg 3, 31.
d cf. Ap 6, 12.
e vr. 9, 15.
f cf. Is 31, 4; Jr 5, 6.
g cf. cp. 15, 61.
h cf. Zc 9, 14.
i cp. 15, 23.
j v. 2 Rg 22, 14, 15.
l v. 2 Rg 22, 8.
m Ez 38, 20.
n cf. Is 2, 10, 19, 21.
o Ps 44, 6.
p cf. Sap 5, 21, 22.
q Mt 24, 8.
r Rm 2, 9; 8, 35.
s cf. Jdt 8, 27; Hab 1, 12; 2 Mc 6, 12.
t cf. 1 Th 5, 3.
u v. 4 Rg 9, 37.
v Is 16, 10.
x cf. Am 5, 3.
y Is 2, 21.
z cf. Is 17, 6; 24, 13; Ab 5.
a cf. Ps 77, 63; Jr 7, 34; Ap 18, 23.
b Is 13, 8; Jr 50, 43. — cf. Jr 6, 24; Jo 16, 21; 1 Th 5, 3.

quod terra eorum in desertum redigenda erit (16, 1-51). Interea populus Dei videbit ubicumque, ablata tolli iniquitatem regnare iustitiam; adventante autem iudicio unicuique reddi iuxta opera sua (52-78).

dolores circumtenebunt illud. 41 Audite verbum, plebs mea; parate vos in
[c]pugnam et in malis sic estote quasi advenae terrae. 42 Qui vendit quasi qui
fugiat, et qui emit quasi qui perditurus, 43 [d]qui mercatur quasi qui fructum
non capiat, et qui aedificat quasi non habitaturus, 44 qui seminat quasi qui non
metet, sic et qui vineam putat quasi non vindemiaturus, 45 qui nubunt sic
quasi filios non facturi, et qui non nubunt sic quasi vidui; 46 propter quod qui
laborant sine causa laborant; 47 [e]fructus enim illorum alienigenae metent et
substantiam illorum rapient et domos evertent et filios eorum captivabunt, quia
in captivitate et fame generant natos suos. 48 Et qui negotiantur in rapina, quan-
tum diu exornant civitates et domos suas, et possessiones et personas suas;
49 tanto magis adzelabor eos super peccata sua, dicit Dominus. 50 Quomodo
zelatur fornicaria mulier rem idoneam et bonam valde, 51 sic zelabitur iustitia
iniquitatem, cum [f]exornat se et accusat eam in facie, cum venerit qui defendat
exquirentem omne peccatum super terram. 52 Propterea nolite similari ei nec
operibus eius; 53 quoniam [g]adhuc pusillum et tolletur iniquitas a terra et iustitia
regnabit in vos. 54 [h]Non dicat peccator se non peccasse, quoniam [i]carbones
ignis comburet super caput eius, qui dicit: Non peccavi coram Domino Deo
et gloria ipsius. 55 Ecce Dominus cognoscet omnia opera hominum et adinven-
tiones illorum et [j]cogitationes illorum et [l]corda illorum. 56 [m]Dixit enim: Fiat
terra et facta est, fiat caelum et factum est, 57 et in verbo illius stellae fundatae
sunt et [n]novit numerum stellarum; 58 qui scrutatur abyssum et thesauros illarum,
[o]qui mensus est mare et conceptum eius; 59 qui [p]conclusit mare in medio aqua-
rum et [q]suspendit terram super aquas verbo suo; 60 [r]qui extendit caelum quasi
cameram, super aquas fundavit eum; 61 [s]qui posuit in deserto fontes aquarum
et super verticem montium lacus ad emittendum flumina ab eminenti petra, ut
potaret terram; 62 [t]qui finxit hominem et posuit cor suum in medio corporis
et misit ei spiritum, vitam et intellectum 63 et spiramen Dei omnipotentis, qui
fecit omnia et scrutinat omnia absconsa in absconsis terrae. 64 Hic novit adin-
ventionem vestram, et [j]quae cogitatis in cordibus vestris [u]peccantes et volentes
occultare peccata vestra. 65 Propter quod Dominus scrutinando scrutinavit omnia
opera vestra et traducet vos omnes, 66 et vos confusi eritis, cum [v]processerint
peccata vestra coram hominibus; et [x]iniquitates erunt, quae accusatores stabunt
in die illo. 67 Quid facietis? aut quomodo abscondetis peccata vestra [y]coram
Deo et angelis eius. 68 Ecce iudex Deus; timete eum, desinite a peccatis vestris
et obliviscamini iniquitates vestras iam agere eas in sempiterno, et Deus [z]educet
vos et liberabit de omni tribulatione.

69 Ecce enim incenditur ardor super vos turbae copiosae, et rapient quosdam
ex vobis et [a]cibabunt idolis occisos; 70 et qui consenserint eis erunt illis in
derisum et in improperium et in conculcationem. 71 Erit enim locis locus, et
in vicinas civitates exsurrectio multa super timentes Dominum. 72 Erunt quasi
insani nemini parcentes ad diripiendum et devastandum adhuc timentes Do-
minum; 73 quia devastabunt et diripient substantias et de domibus suis eos
eicient. 74 Tunc parebit probatio electorum meorum, [b]ut aurum quod pro-
batur ab igne. 75 Audite, dilecti mei, dicit Dominus, ecce adsunt [z]dies tribula-
tionis et de his liberabo vos. 76 Ne timeatis nec haesitetis, quoniam [c]Deus dux
vester est. 77 Et qui servat mandata et praecepta mea, dicit Dominus Deus,
[d]ne praeponderent vos peccata vestra, ne superelevent se iniquitates vestrae.
78 Vae qui constringuntur a peccatis suis et obteguntur ab iniquitatibus suis,
[e]quemadmodum ager constringitur a silva, et spinis tegitur semita eius, per quam
non transit homo, et excluditur et [f]mittitur ad devorationem ignis.

FINIS.

c v. cp. 7, 57.
42-44] 1 Cor 7, 29-31.
d Ez 27, 9.
e cf. Dt 28, 30; Am 5, 11.
f cf. cp. 15, 54.
53] *Ant. et V. in vg. Nat. Dñi. — v. Ex 19, (10, 11).*
g Heb 10, 37.
h Jr 2, 35. — cf. Pro 30, 20; 1 Jo 1, 8.
i Rm 12, 20. — cf. Ps 139, 11; Pro 25, 22.
j Ps 93, 11. — v. Ps 138, 1-3.
l v. 1 Rg 16, 7.
m Ps 148, 5. — v. Gn 1, 1.
n Ps 146, 4.
o Is 40, 12.
p Jb 38, 8; Ps 103, 9.
q v. Ps 23, 2.
r v. Jb 9, 8.
s Ps 106, 35.
t v. Gn 2, 7.
u cf. Pro 28, 13.
v cf. 1 Cor 4, 5.
x cf. Jr 2, 19.
y Mt 25, 31; Lc 12, 8, 9; Ap 3, 5.
z vr. 74.
a (2 Mc 6; 7. — cf. Ac 15, 29; 1 Cor 8, 10; 10, 20; Ap 2, 14, 20).
b Pro 17, 3; Sap 3, 6; Ecli 2, 5; 1 Pt 1, 7.
c Ps 47, 15.
d Ps 37, 5.
e cf. Os [illegible] 6.
f cf. Heb 6, 8.

SERIES

BIBLIORUM SACRORUM

QUAE IN HOC PRIMO TOMO CONTINENTUR

SERIES
BIBLIORUM SACRORUM
QUAE IN ALTERO TOMO CONTINENTUR

VETERIS TESTAMENTI
Libri prophetici

Libri historici novissimi

NOVI TESTAMENTI
Libri legales

Liber historicus

Libri didactici

Liber propheticus

Libri extra seriem canonicorum librorum, vulgo dicti apocryphi